פסחים
ביצה

מסכת

פסחים

מן

תלמוד בבלי

עם כל המפרשים כאשר נדפס מקדם ועם
הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם
שנת ולא נעשה כפסח הזה לפ"ק

ТАЛМУДЪ ВАВИЛОНСКІЙ
Трактатъ Песахимъ.
Съ Виленскаго изданія 1880 г.
Часть V.

1886.

Дозволено цензурою. — 8 Февраля 1886 г. Вильна.

ВИЛЬНА.
Типографія Вдовы и братьевъ Роммъ.
Жмудскій переулокъ собст. домъ № 325/2631.

מסכת
פסחים
מן
תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשרי מהג"מ ישראל מקרעמז ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), ותורה אור, כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלטי הגבורים להרי"ף. חלופי גרסאות. הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפד"מ בשנות תע"ד—תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.
ב) חדושי הלכות } (מהרש"א) { להג"מ שמואל אליעזר הלוי
ג) חדושי אגדות } { אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.
ד) מאיר עיני חכמים (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.
ה) חדושי הלכות מהר"ם שיף להג"מ מאיר שיף ז"ל אבד"ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג"מ מרדכי מארדוש ז"ל אבד"ק פאריצק
ו) מעדני יום טוב {בתחלה נקרא מעדני מלך} (על הרא"ש למסכת ברכות והלכות קטנות וחולין ובכורות ונדה) (להג"מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז"ל (בעה"מ תוספות יו"ט).
ז) דברי חמודות {בתחלה נקרא לחם חמודות}
ח) פלפולא חריפתא על הרא"ש סדר נזיקין.)
ט) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק).
י) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל ווייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.
יא) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (אביו של בעל השל"ה).
יב) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג"מ מרדכי יפה ז"ל אבד"ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).
יג) הגהות הב"ח להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש).
יד) הגהות הגר"א להג"מ אליהו ז"ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע"פ כי"ק מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).
טו) מראה יחזקאל הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו').
טז) מעשה ר"ב הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).
יז) גליון הש"ס להג"מ עקיבא איגר ז"ל אב"ד דק"ק פוזנן.
יח) גליון מהרש"א הגהות לבנו הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.
יט) הגהות הג"מ שאול קאצנעלנבוגן ז"ל מווילנא.
כ) הגהות הג"מ אלעזר לנדא ז"ל אבד"ק בראדי (בעהמ"ס יד המלך).
כא) חדושי והגהות הרש"ש להג"מ שמואל שטראשון ז"ל מווילנא. (ע' מעל"ד סי' פ"ו). וההשמטות שנשמטו ממקומן הושבו עתה למקומותיהן, ומוקפות בחצאי רבוע.

(ועוד נוספו בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש"ס בלעדו כמש"נ בש"ס תוצאת דפוסנו משנת תקצ"ה, ותוצאה השניה משנת תרי"ט).

וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה

יותר ממאה הוספות חדשות נכבדות

טללות פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד בגנזי הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שופתם עוד. ונקובים בשמותיהם מעבר לדף הזה:

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

ואלה ההוספות החדשות שהוספנו בהש"ס הזה :

יש מהן שנוספו על כל מסכתות הש"ס ויש שלא באו רק על איזה מסכתות :

אלה מהם נדפסו בפנים הש"ס או על גליון הדף :

א) מסכת כלה רבתי — השלמה — מרובה בפרקים ובנוסחאות ישרות יתר על הנדפסת בכל ספרי הש"ס. (נמצאת בכ"י רבינו אברהם בר נתן הירחי ז"ל בעל המנהיג, עם הגהות רבות ומראה מקומות, ויצאה לאור פ"א ע"י בעהמ"ס בית נתן).

ב) מסכתות קטנות נוספות : מסכתות ספר תורה, תפילין, מזוזה, וציצית, (נמצאו בכ"י ונדפסו בפפד"מ בשנת תרי"א).

ג) חלופי גרסאות בש"ס ע"פ נוסחאות ישנות.

ד) נוסחאות ישנות ונוסחת הבבלי במסכת שקלים.

ה) נוסחת הירושלמי במסכת הוריות.

ו) נוסחאות כתבי יד במסכת סופרים.

ז) נוסחא חדתא למס' גרים מספר מראית העין להרחיד"א ז"ל עם פירושו עליה מספרו ההוא :

ח) פירוש רב האי גאון ז"ל, למשניות סדר טהרות.

ט) — רב נסים (גאון) בר יעקב ז"ל (תלמיד רב האי גאון ומרבותיו של הרי"ף), למסכת ברכות, שבת, ועירובין (ונקרא בשם מפתח מנעולי התלמוד).

י) [כ"י] — רבינו חננאל בר חושיאל ז"ל (ג"כ מרבותיו של הרי"ף), לחצי הש"ס.

יא) [כ"י] — רבינו גרשום בר יהודה מאור הגולה ז"ל (רבינו דרבי' דרש"י) למס' תענית ובבא בתרא ולכל סדר קדשים מלבד זבחים.

יב) — רש"י למסכת אבות, ע"פ נוסחאות שונות.

יג) — הרשב"ם העקרי למס' ב"ב דף פ"ז, פ"ח, פ"ט, ק"ל, קל"א. שלא נדפס רק בדפוס פיזרו בשנת רע"א ובכל שאר הדפוסים נדפס בטעות פי' אחר בשמו כמ"ש בהערה לפי' הרשב"ם בדף פ"ט סוף ע"א.

יד) פי' רבינו זרחיהו הלוי ז"ל (הרז"ה בעל המאור) למס' קנים.

טו) — רבינו אברהם בר דוד ז"ל (הראב"ד בעל ההשגות) למסכת קנים ותמיד.

טז) [כ"י] תוספות ר"י הזקן ז"ל, למס' קדושין (כך ייחסום לו רושמי הספרים, אבל נראה כי טעו בזה, כי בשני מקומות מובא בהן ספר התרומה ומחברו הלא היה תלמידו של ר"י הזקן).

יז) פי' רבינו שמשון משאנץ (משאנזא) ז"ל, למס' עדיות לתשלום מסכת בכורים, ולפרק אנדרוגינוס. ועליו נלוה גם פי' הרמ"ע מפאנו ז"ל.

יח) (כ"י) תוספות הר"ש משאנץ הנ"ל, למס' סוטה.

יט) (כ"י) תוספות ישנים למסכת יבמות.

כ) (כ"י) פי' ריב"ן השלם למס' נזיר. הפירוש שנדפס בש"ס למס' נזיר וייחסוהו לרש"י, הוא באמת לרבינו יהודה בר נתן ז"ל (כדמוכח מתוך הכ"י שמצאנוהו) אולם הנדפס משובש מאד, גם חסר ממנו הרבה, ועתה נמצא פירושו השלם בכ"י קדמון ומדוייק וההוספות והשנוים שמצאנו בו נדפסו בצד הפירוש הנ"ל הנדפס בשם רש"י ונקראו בשם נוסחת הריב"ן.

כא) [כ"י] פי' רבינו יצחק בר מלכי צדק סימפונטי ז"ל, למשניות סדר זרעים.

כב) [כ"י] פי' רבינו יהודה בר בנימין הרופא ז"ל ממשפחת הענוים (רבו של בעל שבלי הלקט), למס' שקלים.

כג) [כ"י] פי' רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג ז"ל, למס' נגעים ואהלות.

כד) קובץ פירושי מהר"ם מרוטנבורג לסדר טהרות, שהביאם התוי"ט, מלבד למס' נגעים ואהלות שהדפסנוהו ע"פ כ"י הנ"ל.

כה) פי' רבינו יונה החסיד מגירונדא ז"ל, למס' אבות.

כו) [כ"י] תוספות רי"ד מאת רבינו ישעיה די טראני (ר' ישעיה הראשון ז"ל) למס' כתובות ולמס' גיטין.

כז) [כ"י] תוס' חד מקמאי למס' יבמות, והוא ניהו נכדו של רבינו משלם ז"ל. וכלשון הספר כתוב בכתב וכת"י הרחיד"א ז"ל בזה"ל: "חדושי יבמות לחד מקמאי ז"ל, מזכיר להרב אביו לשבח, הוא היה בזמן הראב"ד, ובא מעשה לפניהם. החיד"א ס"ט" עכ"ל.

כח) [כ"י] פי' הרא"ש ז"ל למסכת נזיר, שהיה בכ"י ישן בעקד הספרים של הרחיד"א ז"ל (והרחיד"א ז"ל חתום עליו בעצם כ"י קדשו).

כט) תוס' הרא"ש ז"ל למס' הוריות (ע"פ הנדפס בפעם הא' בפראג).

ל) פירוש הרא"ש למסכת קנים תמיד ומדות :

לא) [כ"י] תוספי הרא"ש ז"ל למסכת נדה.

לב) [כ"י] שיטה מקובצת לרבינו בצלאל אשכנזי ז"ל, קבוצת הגהות וחדושי הראשונים ז"ל לכל סדר קדשים (וחסר רק למס' חולין) ובהרבה מקומות מביא פי' רש"י האמתי שמצא בכ"י תחת המפרש האחר שנדפס על שם רש"י בכל ספרי הש"ס. (נעתקו מכי"ק מגליון הש"ס שלו שנמצא בירושלים תוב"ב. והרחיד"א ז"ל בשה"ג ח"ב מזכירן בשם בזה"ל: הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ"ת כ"י שהיו לו, ולא זכינו עדיין שיצאו לאור הדפוס עכ"ל.

ולמס' חולין נעתק בעצם כי"ק של תלמידו הג"מ שלמה בר ישועה עדני זצ"ל (בעה"מ פי' מלאכת שלמה על משניות שעולתו בכ"י).

לג) חכמת שלמה (מהרש"ל) לפרק חלק, אשר נשמט מכל ספרי הש"ס, ולא נדפס רק בס' ח"ש תוצאה א' בשנת ושלו"ה.

לד) [כ"י] חדושי מהרש"ל על הרא"ש למס' שבת עירובין וגיטין.

לה) פירש"י והג"י וכו' שעל הרא"ש, הוגהו ונוספו בם הרבה ע"פ הנדפס בפראג בשנת שפ"ח על ידי בעל התוי"ט.

לו) [כ"י] הגהות הב"ח להל"ק מהרא"ש.

לז) הגהות מס' תמת ישרים, על אדר"נ ועל מסכתות קטנות :

לח) הגהות מס' ברכת הזבח ומס' צאן קדשים לסדר קדשים.

לט) תפארת שמואל, השגות על מהרש"א להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק) (בעהמ"ס ברכת הזבח) (מלבד הגהותיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות) :

מ) [כ"י] פסקי תוספות למס' מעילה שלא נדפסו עד כה בכל ספרי הש"ס ואנחנו מצאנום בפסקי תוס' כ"י ישן על קלף.

מא) [כ"י] נוסחאות ישנות בפסקי תוס' שנמצאו בכ"י ישן נושן על קלף.

מב) פי' קרבן העדה למס' שקלים, להג"מ דוד ז"ל אבד"ק דעסויא.

מג) פי' הג"מ חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל (מספרו כסא רחמים) לאדר"נ ולמסכתות קטנות :

מד) [כ"י] הוספות להגהות הגר"א ז"ל. וביותר בסדר זרעים ומסכת שקלים, מעצם כי"ק.

מה) הגהות הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד באורו שנזכר לקמן שנדפס בסוף).

מו) מים טהורים הגהות למסכת כלים להג"מ יהודה ליב הלוי עדיל ז"ל מ"מ מסלאנים (בעהמ"ס אפיקי יהודה).

מז) הגהות ותקונים בפי' הרא"ש למס' קנים מס' יעיר קנו.

מח) ספר תקלין חדתין על מס' שקלים מתלמוד ירושלמי, מהג"מ ישראל בהר"ש ז"ל מ"מ דשקלאב (תלמידו של הגר"א), עם הגהות הגר"א ז"ל למסכת ההיא.

מט) [כ"י] נמוקי הגרי"ב הגהות על מהרש"א להג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני (מלבד חדושיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

נ) ספר בנין יהושע על אבות דרבי נתן, מאת הרב יהושע פאלק ב"ר יצחק אייזיק מליסא ז"ל.

נא) ספר נחלת יעקב למסכתות קטנות, מאת הרב יעקב (יאקב) ב"ר ברוך נוימבורג ז"ל.

נב) עין משפט, מסורת הש"ס, גליון הש"ס וציון ירושלים כלם למס' שקלים, מאת בעלי מפרשי הים ז"ל.

נג) הגהות על פי' הרמב"ם והר"ש לסדר זרעים מהג"מ שמואל פריינד ז"ל מדייני פראג (בעהמ"ס זרע קודש). ונדפסו על הגליון בצדם מבלי הזכרת שם מחברן.

נד) [כ"י] לב חכמים למסכת שמחות :

ואלה ילוו על הש"ס בסוף המסכת :

נה) [כ"י] פירוש קדמון למס' מעילה, הובא בשיטה מקובצת כ"י בשם "פירוש לא נודע למי".

נו) אור זרוע הקצר על מסכת יבמות, להג"מ חיים מנוואשטט בן הריא"ז ז"ל בעהמ"ס אור זרוע (ונדפס פ"א על גליון פסקי הרא"ש בש"ס דפוס ווינציאה).

נז) ספר מהדורא בתרא למהרש"א, עם חדושי הלכות ואגדות מחתנו הג"מ משה בר' יצחק בר בונם ז"ל אבד"ק לובלין.

נח) חכמת מנוח, חדושים מהג"מ מנוח הענדיל ז"ל (בדורו של מהרש"ל).

נט) מים חיים, חדושים מהג"מ יחזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פרי חדש).

ס) כללי התלמוד, להג"מ חיים בנבנשתי ז"ל (מספרו כנה"ג ושיורי כנה"ג).

סא) [כ"י] הגהות ישנות למס' נדה שנכתבו בכ"י ספרדי ישן על גליון המסכת דפוס ווינציאה שנת רפ"ז.

סב) [כ"י] חדושי הג"מ משה ב"ר אברהם ז"ל אבד"ק הוראדנא (בעהמ"ס תפארת למשה).

סג) הגהות הג"מ נתן בורגיל ז"ל, לסדר קדשים ומס' הוריות (מספרו חק נתן).

סד) [כ"י] באור הגר"א ז"ל למס' ערכין ונקרא יד אליהו.

סה) [כ"י] הגהות חדשות מהגר"א ז"ל למס' תמורה, מלבד אלה שנדפסו על הדף מכ"י.

סו) [כ"י] באור הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד אהלות) אשר קבל ממנו תלמידו הג"מ בונם ז"ל משקלאב ונעתק ע"י הרד"ל ז"ל, והלק גדול ממנו כלו חדש, שלא נמצא בא"ר.

סז) ספר אורח מישור למס' נזיר, מהג"מ יוחנן ב"ר מאיר ז"ל מקרעמניץ.

סח) הגהות הג"מ יחיאל היילפרין ז"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות).

סט) [כ"י] חדושים והגהות מהג"מ יעקב עמדין (היעב"ץ) ז"ל (מעלם כי"ק מגליון הש"ס שלו).

ע) [כ"י] חדושים מהג"מ גדליה ליפשיץ ז"ל, על איזה מסכתות מכי"ק, ומספרו רגל ישרה לאדר"נ ומס"ק.

עא) חדושים מבנו הג"מ ישראל ליפשיץ ז"ל בעהמ"ס תפארת ישראל על משניות.

עב) [כ"י] חדושים מהג"מ צבי הירש ברלין ז"ל (נכד לבעל חכם צבי ז"ל) :

עג) חדושים מהג"מ משה סופר ז"ל אבד"ק פרעסבורג (בעה"מ שו"ת חתם סופר וכו').

עד) שדה צופים על הרא"ש להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

עה) חדושים מהג"מ זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ ז"ל (בעהמ"ס סדר משנה).

עו) חדושים מהג"מ ברוך פרענקיל תאומים ז"ל (בעה"מ ספר ברוך טעם וכו').

עז) [כ"י] חדושים מהג"מ יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

עח) [כ"י] הגהות למס' שבועות מהג"מ ליב ברלין ומהג"מ נח חיים צבי ז"ל (בעהמ"ס מעין החכמה).

עט) (כ"י) מצפה איתן להג"מ אברהם ז"ל ממינסק (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו'). (עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס דפוס זיטאמיר).

פ) [כ"י] חדושים מהג"מ שלמה איגר ז"ל, למסכתות שלא נדפסו עוד עליהן (מלבד הנ"ל מעל"ד).

פא) חדושים מהג"מ צבי הירש חיות ז"ל אבד"ק זאלקווא (בעה"מ שו"ת מהר"ץ וכו').

פב) [כ"י] קרני ראם להג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם). כולל הערות על מהרש"א וחדושי גפ"ת (נוסף עתה מכי"ק על הרבה מסכתות שנדפסו בלעדו).

פג) [כ"י] הגהות בנו הג"מ שמואל שמעלקא טויבש ז"ל אבד"ק יאסי.

פד) ארץ צבי הגהות על הגהות אשר"י מהג"מ יהודה צבי ז"ל (בעה"מ שו"ת מנחת יהודה).

פה) [כ"י] שער הלקוטות הגהות מהג"מ יששכר ז"ל (בעהמ"ס פתחי שערים).

פו) [כ"י] חדושי הרד"ל מהג"מ דוד לוריא ז"ל מביחאוו ישן (בעל ההגהות על המדרש רבה ופדר"א וכו').

פז) [כ"י] הוספות לחדושי והגהות הרש"ש, וחדושים מבנו הג"מ מתתיהו שטראשון ז"ל מווילנא.

פח) [כ"י] חדושים מהג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש ז"ל (בעה"מ שו"ת תפארת יוסף).

פט) [כ"י] הגהות למסכת נזיר מהג"מ אשר הכהן ז"ל אבד"ק שערשב (בעהמ"ס ברכת ראש).

צ) [כ"י] חדושי מהג"מ שמחה ז"ל אבד"ק דעסוי (בנו של הג"מ צבי חריף ז"ל).

צא) [כ"י] מלאכת יום טוב מהג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יום טוב וכו').

צב) [כ"י] בן אריה מהג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק טעלז.

צג) חדושים מהג"מ אליהו גוטמאכר ז"ל אבד"ק גרידץ (בעהמ"ס לפנת פענח).

צד) [כ"י] חדושים מהג"מ יצחק אייזיק חבר ז"ל אבד"ק טיקטין (בעה"מ שו"ת בנין עולם).

צה) [כ"י] חדושים מהג"מ נחמיה בירך הלוי ז"ל מדובראוונא (בעה"מ שו"ת דברי נחמיה).

צו) [כ"י] מראה כהן להג"מ בצלאל הכהן ז"ל מד"א פ"ק ווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).

צז) [כ"י] חדושים מהג"מ אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק.

צח) [כ"י] פורת יוסף להג"מ יוסף שליט"א מד"א פ"ק ווילנא.

צט) הגהות אמרות טהורות על פי' הר"ם והר"ש והרא"ש לכל סדר טהרות להג"מ שמואל פריינד ז"ל הנ"ל.

ק) [כ"י] חשק שלמה להג"מ שלמה הכהן שליט"א מד"א פ"ק ווילנא.

קא) [כ"י] יפה עינים להג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק (בעהמ"ס קול אריה וכו'). כולל מ"מ לתלמוד ירושלמי, למדרשים, ילקוט, ספרא, ספרי ומכילתא ופדר"א ופסק"ר, עם הערות וחדושים בחלופי גרסאות ושנוים שבין תלמוד בבלי לירושלמי. (ובהם הגהות ומ"מ בירושלמי למס' ברכות ושבת להג"מ ליב ברלין ז"ל ויזכרם בשם הגרל"ב) :

קב) [כ"י] המתרגם כולל באור מלות הלועזיות שברש"י, תוספות והרא"ש, ובפי' המשניות להרמב"ם והר"ש.

קג) פסקי תוספות, ומסורת הש"ס, ועין משפט, ותורה אור, שכל אלה נשתבשו מאד בכל ספרי הש"ס, הוגהו ונתקנו בש"ס הזה ע"י גדולי התורה :

גם הוספנו בו : א) הגהות מספר שיח יצחק על תוספות ישנים למסכת יומא. ובכ"מ שנדפס בהן מלפנים "עי' שיח יצחק" הדפסנו את תוכן דבריו מפורשים במקומם. ב) מראה מקומות בפירש"י ורמב"ם למסכת אבות : ג) ציוני הפרקים של התוספתא בר"ם ובר"ש. ד) שנוי נוסחאות בהקדמת הרמב"ם מכ"י ערבי : ה) ציוני המסכתות בתוספות.

ועל כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"פ נוסחאות ישנות וספרים מדויקים היותר קדמונים, וע"פ הגהות גדולי המפרשים. גם נגלה אור חדש לעינינו, הוא ניהו ש"ס של הג"מ יעקב עמדין ז"ל אשר סדרו והכינו להדפיסו בחייו ויעמול בו שנים רבות להגיהו ולנקותו מכל שבוש ושגיאה, והעיר עליו הערות יקרות ויעטרהו בהגהות וחדושים רבים בציונים ומ"מ, הכל בעצם כתב ידו הקדושה מראש הש"ס עד סופו. חמדה גנוזה הזאת מצאנוה באמשטרדם, ומרגליות הטובות שבה, שבצנו בעטרת הש"ס לכבוד ולתפארת, והגהתו המדויקת היתה להמגיהים לעינים.

*לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה *ובמה אמרו ב' שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ בית שמאי אומרים ב' שורות על פני כל המרתף ובית הלל אומרים שתי שורות החיצונות שהן העליונות:

גמ' מאי אור רב הונא אמר נגהי °ורב יהודה אמר לילי קא סלקא דעתך דמאן דאמר נגהי נגהי ממש ומאןדאמר לילי לילי ממש מיתיבי °הבקר אור והאנשים שולחו אלמא אור יממא הוא מי כתיב האור בקר הבקר אור כתיב כמאן דאמר צפרא נהר וכדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב *לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב מיתיבי °וכאור בקר יזרח שמש אלמא אור יממא הוא מי כתיב אור בקר וכאור בקר כתיב והכי קאמר וכאור בקר בעולם הזה כעין זריחת שמש לצדיקים לעולם הבא מיתיבי °ויקרא אלהים לאור יום אלמא אור יממא הוא הכי קאמר *למאיר ובא קראו יום אלא מעתה ולחשך קרא לילה למחשיך ובא קרא לילה והא קיימא לן דעד צאת הכוכבים יממא הוא אלא הכי קאמר קרייה רחמנא לנהורא ופקדיה אמצותא דיממא וקרייה רחמנא לחשוכא ופקדיה אמצותא דלילה מיתיבי °הללוהו כל כוכבי אור אלמא אור אורתא הוא הכי קאמר הללוהו כל כוכבים המאירים אלא מעתה כוכבים המאירים הוא דבעו שבוחי שאינן מאירין לא בעו שבוחי והא כתיב °הללוהו כל צבאיו אלא הא קמ"ל דאור דכוכבים נמי אור הוא למאי נפקא מינה לנודר מן האור (דתנן) א] הנודר מן האור אסור באורן של כוכבים מיתיבי °לאור יקום רוצח יקטל עני ואביון ובלילה יהי כגנב

הא

בראשית מד | ש"ב כג | בראשית א | תהלים קמח | שם | איוב כד

רש"י

אור לארבעה עשר גרסי': לאור הנר. בגמרא (דף ז:) מפרש טעמא: בודקין. שלא יעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא: ובמה אמרו. לקמן במתניתין: שתי שורות. של חביות הסדורות במרתף של יין צריך לבדוק ביניהם אחרי שאמרו כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך לבדוק תורה אור למה הוצרכו לבודקן ומפרש לא אמרו אלא במרתף שמכניסין בו חמץ כגון מרתף שמסתפק ממנו יין לשולחנו ופעמים שהשמש עומד למזוג יין ופתו בידו וכשהיין כלה נכנס למרתף להביא יין: שתי שורות על פני כל המרתף. בגמ' (דף ה:) מפרש מאי היא: שתי שורות החיצונות כו'. מפרש בגמ' (שם): **גמ'** ה"ג קא סלקא דעתך מאן דאמר נגהי נגהי ממש. כשיאיר השחר שחרית של י"ד: מאן דאמר לילי לילי ממש לא גרסי' דהא ודאי לילי הוא ממש: הבקר אור. קס"ד דה"ק ולבקר דהיינו אור כלומר שמשו אור האנשים שולחו: מי כתיב האור בקר. דלשתמע ולאור דהיינו בקר דתימצי לומר דאור שם דבר הוא וקרי לבקר אור: הבקר אור כתיב. האי אור לאו שם דבר הוא אלא הבקר האיר והאנשים שולחו כמאן דאמר צפרא נהר ולפי דרכו לימדך הכתוב דרך ארץ מאחי יוסף שהמתינו עד שהאיר המזרח כדרב יהודה אבל אור שהוא שם דבר אינו אלא לילה: בכי טוב. היוצא לדרך יכנס ערבית לבית מלון בעוד החמה זורחת ולמחר ימתין עד הנץ החמה ויצא ואז טוב לו שהאור טוב לו שנאמר באור כי טוב ומה היא טובתו °מפני החיות ומפני הלסטים: וכאור בקר. השתא משמע לן דשם דבר הוא והכי קאמר דוד וכאור זה דהיינו בקר כן יזרח שמש לצדיקים שיצאו מאפילתן לעולם הבא: מי כתיב אור בקר. דהיינו שם דבר ונימא אור הוא בקר וכן יזרח שמש: וכאור בקר כתיב. ואין זה שם דבר אלא כמאיר של בקר יזרח שמש כשמתחיל הבקר להאיר בעולם הזה והוא חשך ואפל בעלות השחר נוגה כזריחת השמש של עכשיו תהיה אותה שעה לצדיקים לעתיד לבא לפי שיהא אור החמה גדול מאד ואפילו עלות השחר שלה יאיר כהנץ החמה של עכשיו: למאיר ובא קראו יום. משעה שמתחיל להאיר והאי אור לאו שם דבר הוא: והא קיימא לן. בשמעתא קמייתא דברכות: עד צאת הכוכבים יממא. דכתיב מעלות השחר ועד צאת הכוכבים דעזרא (נחמיה ד): אלא. תריץ הכי: קרייה רחמנא לנהורא כו'. האי ויקרא לאו קריאת שם הוא דהימא שקרא את שם האור יום אלא קרא לבריאה המאירה שברא מהוד מעטה לבושו: ופקדיה אמצותא דיממא. צוהו לשמש ביום ולחושך צוה לשמש בלילה קרא כמלך שקרא לעבדו שיבא לפניו: הא קמ"ל דאור כוכבים נמי אור הוא. לעולם כוכבים המאירים קאמר ודקא קשיא לך הא שאינן מאירין לא הא דנקט כוכבי אור לאו למעוטי כוכבים שאינן מאירין דכל כוכבים יש להם אור וליכא למעוטי מידי וקרא אשמעינן דאור כוכבים קרוי אור ונפקא מינה לנודר הנאה מן האור שיאסר באורן של כוכבים:

מדקאמר

[במשנה שבמשניות ובריף ליתא ולמה]

ב"ק ס: תענית י ע"ב:

מגילה כ:

תוספות

אור לארבעה עשר בודקין את החמץ. פ"ה שלא לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא וקשה לר"י כיון דצריך ביטול כדאמר בגמ' (דף ו:) הבודק צריך שיבטל ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי אמאי הצריכו חכמים בדיקה כלל ונראה לר"י דאע"ג דסגי בביטול בעלמא החמירו חכמים לבדוק חמץ ולבערו °שלא יבא לאכלו וכן משמע לקמן (דף י:) דבעי רבא ככר בשמי קורה וכו' או דלמא זימנין דנפל ואתי למיכליה והטעם שהחמירו כאן טפי מבשאר איסורי הנאה שלא הצריכו לבערם משום דחמץ מותר כל השנה ולא נאסר רק בפסח ולא בדילי מיניה כדאמר לקמן (דף יא.) ולא דמי לבשר בחלב וערלה וכלאי הכרם שאיסורם נוהג איסור עולם *ונזיר נמי איסוריה שרי לאחריני אי נמי שאני חמץ שהחמירה בו תורה לעבור בבל יראה ובל ימצא החמירו חכמים לבדוק ולבערו אפילו היכא דביטלו משום דילמא אתי למיכליה ונראה לרשב"א דאפילו לפי טעם האחרון צ"ל דהחמירו חכמים בכל חמץ אפי' בחמץ נוקשה ועל ידי תערובת אף על גב דליכא בל יראה לפר"ת בריש אלו עוברין (דף מב.) דהא אמר שיאור ישרף והיינו חמץ נוקשה כדמוכח התם ואיכא למ"ד נמי התם דכ"ש חמץ גמור על ידי תערובת משמע דאסור להשהותו דאי מותר להשהותו אמאי ישרף ישהה אותו עד אחר הפסח ויהא מותר אפילו לרבי יהודה דלא אסר רבי יהודה חמץ אחר הפסח אלא בחמץ גמור דאיכא ג' קראי לתוך זמנו ולפני זמנו ולאחר זמנו (לקמן דף כח:) אבל בנוקשה דליכא אלא חד קרא אפי' ר' יהודה מודה:

קא סלקא דעתך מ"ד נגהי וכו'. לא נקט קס"ד אלא משום מאן דאמר נגהי דלא קאי הכי ואגב אורחיה נקט נמי לילי ממש ומש"ה אין לשבש הספרים:

וכדרב יהודה. לא קאי אמאי דמשני כדאמר צפרא נהר אלא מילתא באפי נפשה היא ומפרש מה השמיענו הפסוק לכ"ע:

יכנס בכי טוב. אור"י דבפרק הכונס (דף ס וס:) משמע דטעם הוי משום מזיקין דמפיק ליה התם מלא תצאו איש מפתח ביתו וקרא משום מזיקין קא מזהיר דמפקינן מיניה התם כיון שניתן רשות למשחית וכו' ולפי זה אפילו מעירו אדם צריך ליזהר שיצא בכי טוב והא דנקט כניסה תחלה היינו משום דאורחא דגמרא למינקט הכי כמו מטפס ועולה ומטפס ויורד בפרק עושין פסין (דף כה.) דנקט עליה תחלה ובפ' במה מדליקין (דף לד:) בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא וקשה הא דריש רב יהודה הא דרשה גופה מקרא אחרינא דלא תצאו בפרק הכונס (דף ס. וס:) ואומר רשב"א דצריכי תרי קראי הבקר אור צריך לעיר אחרת ואפי' היכא דליכא למיחש למזיקין כגון אחי יוסף דהוו י"א והטעם מפני הפחתים וקרא דלא תצאו איצטריך לעירו ומפני המזיקין:

וכאור בקר בעולם הזה. פי' ר"ת דהייני עד חצי היום כדמוכח בפ' תמיד נשחט (דף נח.) דעד ו' שעות נקרא בקר כעין זה יהיה תחלת זריחת השמש דהיינו הנץ החמה לצדיקים לעתיד לבא:

והא קיימא לן עד צאת הכוכבים יממא הוא. אומר ר"י דפשיטא ליה לגמרא דעד צאת הכוכבים יממא משום דמפקינן בספ"ב דמגילה (דף כ:) דמעלות השחר יום הוא דכתיב ואנחנו עושים במלאכה מעלות השחר עד צאת הכוכבים ואומר והיה לנו הלילה משמר והיום מלאכה ומהתם נמי מוכח דעד צאת הכוכבים יום הוא ולא קשה מההוא קרא לתנאי דפרק במה מדליקין (דף לד: ולה.) דקאמר ר' יהודה משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין ואיכא למאן דאמר התם שני חלקי מיל שהוא לפי הנראה שעה גדולה לפני צאת הכוכבים דאין אנו בקיאין בצאת הכוכבים כדאמר התם לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבים קטנים הנראין בלילה אלא בינונים:

כדתנן) הנודר מן האור. מיהו היכא דלשון בני אדם אינו כלשון המקרא אזלינן אחר לשון בני אדם כדאמרינן בערכין (ד' יט:) גבי האומר משקל ידי עלי מדאורייתא קיבורת כולה בנדרים הלך אחר לשון בני אדם דהייט עד האציל*:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהלכות חמץ ומצה הלכה ג סמג עשין לט טור וש"ע א"ח סי' תלא סעיף א:

רבינו חננאל

(אור ל) ארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר כו' [מאי אור] רב הונא אמר נגהי רב יהודה אמר לילי. אף על גב דאסיקנא לדברי הכל אור אורתא הוא קס"ד דמאן דאמר ננהי קסבר האי אור צפרא הוא ומאן דאמר לילי קסבר לילי הוא. ואותבינן עליה והכתיב הבקר אור ואיך תאמר האור לילי הוא ופריק מי כתיב האור בקר דשמעת מינה שהאור בקר הוא הבקר אור כתיב ופי' הבקר האיר ולא כי האור הוא הבקר: מיתיבי וכאור בקר יורח שמש אלמא אור יממא הוא ושנינן וכאור בקר כתיב. כלומר כאור בקר קודם זריחת שמש לצדיקים לעתיד לבוא הוא כעין זריחת שמש בעולם הזה נמצא זריחת שמש בעולם הזה כעין אור בקר קודם זריחת שמש לצדיקים לעתיד לבוא: ויקרא אלהים לאור יום ושני' למאיר ובא קראו יום. כלומר משיאיר היום [בבקר] קרא יום: הללוהו כל כוכבי אור. פי' בא הכתוב להודיע דאפילו זוהר הכוכבים נקרא אור נפקא מינה לנודר דאמר מר הנודר מן האורה אסור באורן של כוכבים:

הגהות מהר"י לנדא

א] גמרא דתנן הנודר מן האור. אין זה לא משנה ולא ברייתא (ועי' גל"ת):

[דתניא]

גליון הש"ס

גמ' ור"י אומר לילי. עי' תוי"ט תרומות פ"ח מ"ג: רש"י ד"ה בכי טוב וכו' מפני החיות ומפני הלסטים. עיין יומא כא ע"א ברש"י ד"ה סיועא יחידי: תוס' ד"ה אור לי"ד וכו' שלא יבא לאכלו. עי' לקמן י ע"ב תוס' ד"ה ואם לא בדק:

הא מדקאמר ובלילה יהי כגנב אלמא אור יממא הוא התם הכי קאמר אי פשיטא לך מילתא כנהורא דאנפשות קאתי רוצח הוא וניתן להצילו בנפשו ואי מספקא לך מילתא כליליא יהי בעיניך כגנב ולא ניתן להצילו בנפשו מיתיבי °יחשכו כוכבי נשפו יקו לאור ואין ואל יראה בעפעפי שחר מדקאמר יקו לאור ואין אלמא אור יממא הוא התם מילט הוא דקא לייט ליה איוב למזליה אמר יהא רעוא דליצפיה הך גברא לנהורא ולא לישכחיה מיתיבי °ואומר אך חשך ישופני ולילה אור בעדני אלמא אור יממא הוא התם הכי קאמר דוד אני אמרתי אך חשך ישופני לעוה"ב שהוא דומה ליום עכשיו *העולם הזה שהוא דומה ללילה אור בעדני מיתיבי *ר' יהודה אומר בודקין אור (לארבעה) [ארבעה] עשר ובארבעה עשר שחרית ובשעת הביעור מדקאמר רבי יהודה בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית אלמא אור אורתא הוא ש"מ מיתיבי *מאימתי ארבעה עשר אסור בעשיית מלאכה ר' אליעזר בן יעקב אומר משעת האור רבי יהודה אומר *משעת הנץ החמה אמר ליה ר"א בן יעקב לרבי יהודה וכי היכן מצינו יום שמקצתו אסור בעשיית מלאכה ומקצתו מותר בעשיית מלאכה אמר ליה הוא עצמו יוכיח שמקצתו מותר באכילת חמץ ומקצתו אסור באכילת חמץ מדקאמר רבי יהודה משעת הנץ החמה אלמא אור דקאמר ר"א בן יעקב אורתא הוא לא מאי אור עמוד השחר אי הכי דקאמר ליה היכן מצינו יום שמקצתו מותר בעשיית מלאכה ומקצתו אסור בעשיית מלאכה *נימא איהו לנפשיה הא איכא לילה דקא שרי ר"א בן יעקב ה"ק בשלמא לדידי אשכחנא דקא פלגי רבנן בין יממא לליליא (דתנן) [דתניא] *גבי תענית צבור עד מתי אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר דברי ר' אליעזר בן יעקב ר' שמעון אומר עד קרות הגבר אלא לדידך היכא אשכחנא יממא גופיה דפלגי ביה רבנן אמר ליה הוא עצמו יוכיח שמקצתו מותר באכילת חמץ ומקצתו אסור באכילת חמץ שפיר קאמר ליה ר' יהודה לר"א הכי קאמר ליה רבי אליעזר אמינא לך אנא מלאכה דרבנן ואת אמרת לי חמץ דאורייתא דעד הכא אסר רחמנא ועד הכא שרא רחמנא ואידך שעות דרבנן ואידך הרחקה הוא דעבוד רבנן לדאורייתא *מיתיבי אין משיאין משואות אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו ואימתי משיאין משואות לאור עבורו אלמא אור אורתא הוא ש"מ מיתיבי *היה עומד כל הלילה ומקריב על המזבח לאורה טעון קידוש ידים ורגלים דברי רבי אורה שאני: מיתיב מר זוטרא

המפלת

רש"י

מדקאמר ובלילה יהי כגנב · מכלל דאור דרישיה דקרא יממא הוא והכי קאמר ביום כשעוברי דרכים הולכים עומד רוצח באם הדרכים והורגן ונוטל את ממונם ובלילה הוא נעשה כגנב לחתור בתים ולגנוב: הכי קאמר · מה שנתנה לך תורה רשות על הבא במחתרת להורגו כדכתיב (שמות כב) אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת אין לו דמים אם ברור לך הדבר כאור שהוא בא על עסקי נפשות דהיינו כל אדם חוץ מאב על הבן וכיוצא בו שמכיר בו שהוא אוהבו מאד אבל שאר כל אדם אם היה בעל הממון עומד כנגדו להציל ממנו ממונו זה עומד עליו והורגו רוצח הוא וניתן רשות לכל הקודם להציל את בעל הממון בנפשו של בא במחתרת ובלילה אם מספקא לך כלילה כגון שאדם אוהבך שהוא אביך ורחמיו עליך ואם היית עומד כנגדו להציל ממונך אינו הורגך יהי בעיניך כגנב ולא ניתן להורגו והכי אמרינן בסנהדרין (דף עב:) דאב על הבן אינו נהרג במחתרת: כוכבי נשפו · כוכבי לילו: יקו לאור · יצפה ליום: עפעפי · זיהור: לנהורא · לדבר המאיר ולא שיהיה שם היום אור ולא קאמר יקו ליום אלא יקו שיאיר ואין: ואומר אך חשך ישופני · ואומר סבור הייתי בעוניי כשהייתי נרדף אך בחשך זה אמות והוא ישופני והוא יחשיך תמיד עלי לשון נשף ולילה וחשך שהייתי שרוי בו נעשה אור בעדני אלי וגבי לילה שייך למימר יום אלמא הכי קאמר דוד הלילה נעשה לי יום: אני אמרתי · מפני חטאי שאף מן העולם הבא אטרד ועכשיו שמחל לי על אותו עון אף מן העולם הזה שהייתי שרוי בו בחשך ובחרפה האיר בעדני שהודיע הקב"ה לשונאי דוד בימי שלמה שמחל לדוד כשבקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים ודבקו שערים זה בזה במועד קטן (דף ט.*): בודקין · חמץ: מדקאמר ובי"ד שחרית מכלל דאור אורתא הוא · וטעמא דר' יהודה מפרש לקמן בפירקין: אסור בעשיית מלאכה · במקום שנהגו בו לנהוג איסור דאמרינן לקמן (דף נ.) מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין: משעת האור · אבל קודם לכן אפילו נהגו בטלה דעתן: מותר באכילת חמץ · עד שש שעות כדלקמן בפרקין (ד' יא:): אורתא הוא · משחשיכה ושקעה חמה של שלשה עשר: נימא איהו לנפשיה · היכן מצינו שהיום אסור והלילה מותר: הכי קאמר ליה · הך איסורא דרבנן היא ולאו דאורייתא ובשלמא לדידי דאמינא משעת עמוד השחר אשכחן בעלמא במידי דרבנן דהלילה מותר והיום אסור: דפלגי ביה רבנן · שנתנו חילוק בשיעורים זה לאיסור וזה להיתר: אמינא לך אנא דרבנן · היכן הורגלו לעשות כן דנימא דהכא נמי כך גזרו: ואת אמרת לי · ראיה במילי דאורייתא שגזירת הכתוב כך היא ואין זו מדת חכמים: שעות דרבנן · לבד איסור של תורה שהוא משש שעות ולמעלה כדלקמן (ד' יא:) הוסיפו חכמים שתי שעות כדתנן אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש הרי לך בשל דבריהם שתי שעות אסורות והארבע ראשונות לא אסרו: ואידך · ההוא לא דמי להכא דהרחקה עבוד רבנן לדאורייתא משום יום המעונן ובני אדם שאינן בקיאין בשעות ויטעו בין שש לשבע אבל באיסור זה כוליה דרבנן אחר שגזרו איסור כל היום גזרו: אין משיאין משואות · אבוקות בראשי הרים היו שלוחי בית דין עושין להודיע שהיום קידשו בית דין את החדש: אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו · ביום שלשים שנראה לקדש דאילו כשהחדש מעובר ועושין ראש חדש ביום שלשים ואחד אין מקדשין אותו שכבר קדשוהו שמים ואשמעינן האי תנא דאחסר עבדינן משואות ואמלא לא עבדינן משואות וכשאין רואין משואות יודעין שהחדש מעובר: לאור עבורו · ליל שעבר שלשים להודיע שהיום נתקדש (ליל) שלשים [ואחד] קרי (אור) עבורו על שם שבו נעשה החדש מעובר כשאין קובעין בו את ראש חדש: אלמא אור אורתא הוא · דהא ביום אין משואות של אור נראין מרחוק: עומד ומקריב כל הלילה לאורה טעון קידוש ידים ורגלים · דקסבר רבי לינה פוסלת בקידוש ידים ורגלים וטעמא מפרש בזבחים: אורה שאני · היכא דתני אורה לא פליג רב יהודה דהוא לשון יום:

המפלת

תוספות

אי פשיטא לך דאנפשות קאתי · אומר ר"י וריב"א דהאי קרא באב על הבן מיירי דסתם אב מרחם על הבן ולא יהרגנו אם יעמוד נגדו להציל ממונו ולכך לא ניתן להצילו בנפשו אלא כשיודע בברור שלהורגו בא כדמוכח בפרק בן סורר (דף עב: ושם) דמוקי הברייתא דתניא אם זרחה עליו השמש וכי עליו בלבד זרחה אלא אם ברור לך כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו ואם לאו אל תהרגהו באב על הבן והניא דתניא אם ברור לך שיש לו שלום עמך אל תהרגהו מוקי בבן על האב: מאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה · פירש רש"י אסור בעשיית מלאכה במקום שנהגו ואין נראה לר"י דבפ' מקום שנהגו (דף נה.) מוכח בהדיא דרבי יהודה אית ליה איסורא ולא מנהגא ועוד תני *תנא איסורא ואת אמרת מנהגא ועוד ניחזי היכי נהוג לכך נראה דבאיסור ודאי פליגי ובגליל כי היכי דפליגי התם במתני' ב"ש וב"ה: רבי אליעזר ב"י אומר משעת האור · למאי דמסקינן אור ממש נקט ר' אליעזר בן יעקב שיעור למילתיה בתחלת היום ור' יהודה נקט הנץ החמה משעת כניסת פועלים למלאכה שהוא אחר זריחת השמש כדאמר בהשוכר את הפועלים (דף פג: ושם) פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעה"ב פי' ביציאתו מביתו למלאכה כדכתיב (תהלים קד) תזרח השמש יאספון וגו' יצא אדם לפעלו ולא הוי ר"א בן יעקב לא כב"ש ולא כב"ה דבית שמאי אוסרין *הלילה וב"ה מתירין עד הנץ ולמאי [לקמן נה.] דס"ד דאור אורתא כב"ש יאמר רבי אליעזר בן יעקב לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר הזה: היכן מצינו יום שמקצתו כו' ומקצתו אסו' · פי' היכא דליכא סברא כי הכא וכן חמץ דאקשי ליה מיניה אבל היכא דאיכא סברא כגון *לא יאכל אדם מן המנחה ולמעלה [לקמן צט:] משום תיאבון וכיוצא בו לא מיירי:

אם

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ח מהלכות יו"ט הלכה יח: [סמג לאוין עה]

ג ב מיי' פ"א מהלכות תענית הלכה ח סמג עשין דרבנן ג טוש"ע א"ח סי' תקסד:

ד ג מיי' פ"ה מהלכות ביאת מקדש הל' ח:

[ר"ה טו: ועי' תוס' שם ד"ה וכי]

רבינו חננאל

תא שמע בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית ובשעת הביעור מדקתני ובארבעה עשר שחרית מכלל דאור אורתא הוא ש"מ. וכיון שנתברר כי זה האור ששנינו במשנתנו אורתא הוא למה לי למימר עוד ת"ש. יש לומר כי לא מזו המשנה לבדה שמענו כי אור אורתא הוא אלא גם יש לנו ללמוד מזו האחרת: מאימתי ארבע' עשר אסור בעשיית מלאכה ר' אליעזר בן יעקב אומר משעת האור ר' יהודה אומר משעת הנץ החמה ש"מ מדקאמר ר"י משעת הנץ החמה מכלל דאור דקאמר ר' אליעזר בן יעקב אורתא הוא ודחי' מאי משעת האור דקאמר ר' אליעזר בן יעקב משיעלה עמוד השחר ויאיר אור היום והכי קאמר ליה בשלמא לדידי דאמינא בלילי י"ד שרי למיעבד מלאכה וביממא אסור אשכחן דשרו בליליא ואסרו בימפא כי האי גונא בתענית דתניא עד מתי אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר אלא לדידך היכא אשכחן משיעלה עמוד השחר עד הנץ החמה מותר ושאר היום אסור אמר ליה ר' יהודה הוא עצמו ערב הפסח יוכיח שהוא מותר באכילת חמץ עד ארבע שעות ומכאן ולהלן אסור ודחי ר' אליעזר שאני חמץ דהוא מדאורייתא והתורה התירה מקצת היום ואסרה מקצת היום ולא שמעי' אסור מדרבנן [דהיינו] המלאכה בארבעה עשר שהיא מדרבנן מן אכילת חמץ שהיא מן התורה אסורה ור' יהודה אמר לך אנא נמי לא אמרי אלא בשעה ששית שאיסורה מדרבנן שמן התורה אכילת חמץ מותר עד חצי היום דקיימא לן אך ביום הראשון אך חלק והנה מצאנו לרבנן ביום אחד שאסרו מקצתו ודחי ר' אליעזר לאו משום איסורא הוא אלא הרחקה עבוד כו': תא שמע אין משיאין משואות אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו ואימתי משיאין עליו לאור עבורו ש"מ אור אורתא הוא ועוד יש משנה אחרת כי אור אורתא הוא

מסורת הש"ס

איוב ג · תהלים קלט · [תענית יב: ב"מ פג:] [לקמן יא: מנחות סה:] · תוספתא פ"א · [*שבת ל.] · [ב"ק מב:] · [תענית יב. ע"ש] · ר"ה כב: · זבחים יט: תוספתא יומא פ"א ומנחות פ"א · [יומא כב: קרי יום שמח כליל עי' רש"י] ר"ה כב:

עין משפט
נר מצוה

ה א מיי' פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ח*: סמ"ג עשין רי"א
ו ב מיי' פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הל' ו:
ז ג מיי' פי"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ד:
ח ד מיי' פ"ב מהלכות תפלה הלכה ז [ופ"ב מהל' תשובה ה"ז טור או"ח סי' תרי"ט]:
ט ה מיי' שם הלכה ד טוש"ע א"ח סי' תרכד סעיף א:

[משנה ג]

תורה אור

*המפלת אור לשמונים ואחד בית שמאי פוטרין מקרבן ובית הלל מחייבים אמרו (להן) בית הלל לבית שמאי מאי שנא אור שמונים ואחד מיום שמונים ואחד אם שיוה לו לטומאה לא ישוה לו לקרבן מדקאמר ב"ה לב"ש מאי שנא אור שמונים ואחד מיום שמונים ואחד שמע מינה אור אורתא הוא שמע מינה מיתיבי *יכול יהא נאכל אור לשלישי ודין הוא זבחים נאכלים ליום אחד ושלמים נאכלים לשני ימים מה להלן לילה אחר היום אף כאן לילה אחר היום ת"ל °ביום זבחכם יאכל וממחרת (ויקרא יט) והנותר עד יום בעוד יום הוא נאכל ואינו נאכל לאור שלישי יכול ישרף מיד ודין הוא זבחים נאכלין ליום ולילה אחד ושלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד מה להלן תיכף לאכילה שריפה אף כאן תיכף לאכילה שריפה תלמוד לומר °והנותר מבשר הזבח ביום השלישי (שם ז) באש ישרף ביום אתה (שורף) ואי אתה שורפו בלילה מדקאמר יהא נאכל אור לשלישי אלמא אור אורתא הוא שמע מינה תא שמע *[ד]אור של יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה שחרית מתפלל שבע ומתודה במוסף מתפלל שבע ומתודה במנחה מתפלל שבע ומתודה *בערבית מתפלל מעין שמונה עשר ר' חנינא בן גמליאל אומר משום אבותיו [ה]מתפלל שמונה עשר שלימות מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת אלמא אור אורתא הוא שמע מינה תא שמע *דתני דבי שמואל לילי ארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר אלמא אור אורתא הוא אלא בין רב הונא ובין רב יהודה דכולי עלמא אור אורתא הוא ולא פליגי *מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דרב הונא קרו *נגהי ובאתריה דרב יהודה קרו לילי ותנא דידן מאי טעמא לא קתני לילי *לישנא מעליא הוא דנקט וכדר' יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע בן לוי לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו °שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו שנאמר °מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה (ויקרא יא) טהורה רב פפא אמר תשע שנאמר °כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור (דברים כג) מקרה לילה רבינא אמר עשר וי"ו דטהור רב אחא בר יעקב אמר שש עשרה שנאמר °כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי לא טהור (ש"א כ) תניא דבי רבי ישמעאל לעולם יספר אדם בלשון נקיה שהרי בזב קראו מרכב ובאשה קראו מושב ואומר °ותבחר לשון ערומים (איוב טו) ואומר °ודעת שפתי ברור מללו (שם לג) מאי ואומר וכי תימא הני מילי בדאורייתא אבל בדרבנן לא תא שמע ואומר ותבחר לשון ערומים וכי תימא הני מילי בדרבנן אבל במילי דעלמא לא *ואומר ודעת שפתי ברור מללו ובאשה לא כתיב בה מרכב והכתיב °ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים (בראשית כד) התם משום ביעתותא דגמלים אורחא היא והכתיב °ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור (שמות ד) התם משום

המפלת אור לשמונים ואחד. בכריתות בפרק קמא דקיימא לן זאת תורת היולדת מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה יכול שתביא על הלידה שלפני מלאות ועל הלידה שלאחר מלאות קרבן אחד ולא יותר תלמוד לומר זאת שאם ילדה לאחר מלאות כגון שטבלה לסוף שבועיים של נקבה ונתעברה והפילה אם תוך מלאות הפילה נפטרת בקרבן אחד ואם לאחר מלאות הפילה כבר נתחייב' בקרבן הראשון קודם לידה שניה ולבסוף מלאות של לידה שניה תביא שתי קרבנות ואם הפילה ליל של כניסת שמונים ואחד שכבר עברה מלאות שלה אבל עדיין אינה ראויה להבאת קרבן שאין קרבן נשחט בלילה: בית הלל מחייבי. שתי קרבנות דלאחר מלאות קרינא ביה ובית שמאי פוטרין אותה בקרבן אחד כדמפרש טעמייהו: מאי שנא אור שמונים ואחד מיום שמונים וא'. הלא אתם מודים לנו שאם לא הפילה הלילה והפילה למחר שחייבת אף כשהפילה אור לשמונים ואחד תתחייב שהרי לכל דבר זמן היום והלילה שוים: אם שיוה לו לטומאה לא ישוה לו לקרבן. בתמיה ועוד ראיה אחרת דהואיל ושוה לו לטומאה שעד שקיעת החמה של שמונים דמיה טהורים ואם תראה לאחר שקיעת החמה דמיה טמאין כאילו היא רואה למחר ולמה לא ישוה לו אף לקרבן שכשם שאם תפיל למחר תתחייב כך תתחייב על הוולד של לילו ותשובת בית שמאי במסכת כריתות היא שנויה לא אם אמרתם ביום שמונים ואחד שכן יצתה לשעה הראויה להביא בה קרבן לפיכך נתחייבה בקרבן הראשון ושוב אין לידה השניה נפטרת בו תאמרו במפלת אור לשמונים ואחד שלא יצתה מידי וולד הראשון לשעה הראויה לקרבן והדמים שאתם אומרים אינן מוכיחים שהרי הפילה תוך מלאות דמיה של לידה טמאין ופטורה מן הקרבן: אור לשלישי. לאור כניסתו של שלישי ה"ג גרסינן אור לשלישי ושלמים קאי דכתיב בהו ביום זבחכם יאכל וממחרת ולוה לשורפו לבוקרו של שלישי יכול יהא נאכל ליל שלפניו: זבחים נאכלים ליום אחד. תודה דכתיב ביום קרבנו יאכל ושלמים נאכלים לשני ימים מה להלן לילה אחר היום דכתיב בגופיה דקרא לא יניח ממנו עד בוקר הא כל הלילה אוכל וכן פסח לא תותירו ממנו עד בוקר אף כאן לילה אחר הימים הכתובים בה: ת"ל וממחרת והנותר עד יום. בעוד שהוא יום ממחרת אכול ולא משתחשך: מה להלן תיכף לאכילה שריפה. כשכלה זמן אכילתן מתחיל זמן שריפתו כדכתיב והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו: אף כאן. זמן אכילתו כלה ערבית כדאמר וישרף בלילה: תלמוד לומר. בלו את אהרן ביום השלישי באש ישרף כאן לא נאמר עד יום אלא ביום משום דהאי קרא לא איירי בזמן אכילה אלא בשריפה להורות שביום הוא נשרף ולא בלילה וקרא דלעיל בקדושים תהיו: באתריה דרב הונא קרו. לאורתא נגהי: מאי טעמא לא תני לילי. כדתנא דבי שמואל ומשני אלישנא מעליא קא מיהדר שמלוה ודרך נקיי הדעת לספר בלשון נקיה: דבר מגונה. לאו משום דלילי דבר מגונה הוא והא דר' יהושע בן לוי בעלמא איתמר ומיהו שמעינן מינה לשון חכמים לחזר אחר לשון נאה ונקי: אשר איננה טהורה. ולא כתיב הבהמה הטמאה כי אורחיה הרי שמונה אותיות עקם הטמאה חמש אותיות הן אשר איננה טהורה שלש עשרה אותיות ואע"ג דבאורייתא כתיב טמא שני אורחיה בחד דוכתא ללמדך לחזר על לשון נקיה: אשר לא יהיה טהור. הוה ליה למיכתב איש טמא וכי נמי משוית לטהור חסר ו' איכא עיקום תשע שהרי שתים עשרה יש וטמא אינו אלא שלש: ו' דטהור. דהא לא חסר הוא: כי אמר מקרה. טמא הוא לכתוב ולשתוק ויש כאן עיקום י"ו אותיות: בזב כתיב (ויקרא טו) וכל המרכב אשר ירכב ובאשה כתיב (שם) או על הכלי אשר היא יושבת לפי שאין הגון להזכיר רכיבה ופיסוק רגלים באשה ואע"פ שהמרכב והמושב שוין בשניהם: ותבחר לשון ערומים. מלוה עליך כך: ברור מללו. ל' נקי ומבורר: מאי ואומר. למה לו ואומר הא נפקא ליה מקמא: ה"ק וכי תימא ה"מ בדאורייתא. תורה הקפידה בלשונה שילאתה מפי הגבורה אבל חכמים במשנה ובברייתא אין להקפיד על לשונם: ת"ש ותבחר לשון ערומים. שמענו שהערומים בוחרי לשון הם: משום ביעתותא דגמלים. שהוא גבוה ומתיירא שלא תפול אורחה דאשה לרכוב כדי שתהא מחזקת בו בידים ורגלים:

משום

אם שיוה לו לטומאה. חזרו ב"ה מזה הטעם מתשובתם של ב"ש וטעמייהו כדתניא פ"ק דכריתות (דף ח.) או לבת לרבות אור לשמונים ואחד: תלמוד לומר ביום. תימה אמאי אילטריך עד יום תיפוק ליה דאינו נאכל אור לשלישי מדאילטריך ביום דאי ס"ד דנאכל פשיטא דאינה נשרפת באותו לילה דתיכף לאכילה שריפה ויש לומר דאי לאו עד יום ה"א נאכל ואילטריך ביום למעוטי שלא ישרף בלילה של אחרי כן: שהרי בזב קראו מרכב וכו'. מרכב ומושב אין דינו שוה דנוגע במרכב אין טעון כבוס בגדים כדמוכח בתורת כהנים ובריש מסכת כלים* והשתא קשה לר"י היכי קאמר דבאשה קרוי מושב אם ר"ל אפי' אוכף שיש לו דין מרכב אף באשה שינה הכתוב לקרותו מושב לדבר דרך כבוד דהא לקמן משני משום ביעתותא דגמלא אורחא הוא אלמא לשנות הדבר ממה שהוא אין לכתוב דרך כבוד ונראה לר"י דה"פ ובאשה קראו מושב מרבויא דקרא דמושב דהכי איתא בתורת כהנים אשר היא יושבת עליו זה מושב כלי זה מרכב לימדנו הכתוב לספר בלשון נקיה שלא כתבו בהדיא כמו בזב:

דכל

מסורת הש"ס

כריתות ז: עדיו' פ"ד מ"י [לחם]

זבחים נו: [ע"ש במה שינוים]

[שורפו]

יומא פז: נדה ח:

ביומא ובנדה הגי' בנעילה מתפלל שבע ומתודה

[לקמן ז: ע"ש]

[שבת קנג. ביצה ו: יומא נ. נדרים מט. ב"מ מ.קיז. ב"ב יב. מנחות קי: כתובות לג. חולין סו.]

[ברכות יח: יבמות עה. יבמות יח: קג. כתובות יג. סה: גיטין עו: פ: ב"מ א. סנהד' נג. תמורה ג.]

[ת"ש ואומר כצ"ל]

גליון הש"ס

גמ' שהרי עקם הכתוב. עי' מדרש רבה ריש פ' אמור:

[פי' כנוי הוא כמו שקורין לסומא סגי נהור והעיקר כה מן ולא יגה שביב אשו (איוב יח) ערוך]

רבינו חננאל

דתנן בכריתות פ' המפלת לאור שמונים ואחד ב"ש פוטרין מן הקרבן וב"ה מחייבין כו' פי' יולדת נקבה שטבלה לאחר י"ד ושמשה ונתעברה והפילה לילי פ"א כלומר שלמו פ' יום ימי טוהר ובמוצאי פ' בלילה לילי פ"א הפילה ב"ש פוטרין מן הקרבן על זה הנפל שהיו אומרים הקרבן שהיא מביאה על הלידה פוטר זה הנפל שהרי ביום פ"א נתחייבה בקרבן הלידה וכל מה שהיה מקודם אותו הקרבן פוטרם זה הקרבן וב"ה [מחייבין דהלילה] כיום פ"א הוא חשוב הלא אם ראת דם לילי פ"א דם נדה הוא ולא דם טוהר פירוש הנה הלילה והיום שוין לטומאה כי ראיתה לילי פ"א וראיתה יום פ"א שוין לטומאת נדה היא בין ביום בין בלילה כך אם הפילה לילי פ"א כאלו יום פ"א הפילה וכשם שחייבת קרבן אחר המפלת יום פ"א כך חייבת קרבן המפלת לילי פ"א ומדקאמרי ב"ה מאי שנא [אור] פ"א מיום פ"א ש"מ אור אורתא הוא ש"מ: [ועוד] ת"ש דתניא יכול יהא זבח השלמים נאכל לאור שלישי ודין הוא וכו' ונסיב ליה תלמודא ת"ל והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף ביום אתה שורפו ואי אתה שורפו בלילה ש"מ אור אורתא הוא ש"מ. פשוטה היא מיהו אנו מפרשי' ראש דברים התודה נאכלת ביום שנשחטת ובלילה והנותר בבקר נשרף שנאמר ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל וגו' דינה להאכל יום שנשחטה וכל הלילה ובקר שהוא תכף לאכילתה כלומר עכשיו כשנאסר באכילתה תהיה שרפתה וזהו זבחים נאכלין ליום אחד כך זבח השלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד שנאמר ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת נאכלין בו ביום שנשחטין ובלילה ומחר וכיון שחשך נאסר באכילתן הייתי אומר ישרפו אותה הלילה ותהא שריפתן תיכף לאיסור אכילתן ת"ל והנותר ביום השלישי באש ישרף ביום ישרף ולא בלילה ש"מ אור אורתא הוא ש"מ: ת"ש אור יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה וכו' ועוד תא שמע לילי ארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר ש"מ אור אורתא הוא שמע מינה. ותנא דידן אמאי קרי ללילה אור ואמרינן לישנא מעליא כלומר לא בעי למיתנא לילה שהוא חשך אלא קראו לחשך אור כגון דקרו לסמיא סגיא נהורא וכדאמרינן אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות שנאמר ומן הבהמה אשר איננה טהורה שהן י"ג אותיות ואלו כתב בה"א הטמאה היה די לו ומפני מה הוסיף שמונה אותיות משום שלא להזכיר שם טומאה. ודברי רב פפא ורבינא ורב אחא כענין הזה ופשוטין הן: בזב קראו מרכב שנאמר וכל המרכב אשר ירכב עליו יטמא ובאשה כתיב (ויקרא טו כ) וכל אשר תשב עליו יטמא ומפני מה לא הזכיר באשה מרכב שהמרכב הוא בפיסוק רגלים והוא דרך גנאי באשה הזכרת פיסוק רגלים במקום שאפשר לו לאבירו בלשון שבח אבל ברכיבת הגמל וכיוצא בה משום פחד שמתיראה לרכוב דרך ישיבה שלא תפול אי אפשר שלא להזכיר רכיבה אין עליו כלום. ואקשינן אמו

תורה אור

משום בניו אורחא הוא והכתיב °והיא רוכבת על החמור התם משום ביעתותא דליליא אורחא הוא ואיבעית אימא משום ביעתותא דליליא ליכא משום ביעתותא דדוד איכא ואיבעית אימא ביעתותא דדוד נמי ליכא משום ביעתותא דהר איכא ובאורייתא מי לא כתיב טמא אלא כל היכא דכי הדדי נינהו משתעי בלשון נקיה כל היכא דנפישין מילי משתעי בלשון קצרה כדאמר רב הונא אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא אמר רב משום ר"מ [א]לעולם *ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה וכל היכא דכי הדדי נינהו משתעי בלשון כבוד והא רוכבת ויושבת דכי הדדי נינהו וקאמר רוכבת רכבת כתיב הנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דרב חד אמר שויתינן האי שמעתא כדבר אחר מסנקן וחד אמר שויתינן האי שמעתא כגדי מסנקן ולא אישתעי רב בהדי דהאיך הנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דהלל וחד מינייהו רבן יוחנן בן זכאי ואמרי לה קמיה דרבי וחד מינייהו רבי יוחנן חד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטומאה אמר מובטח אני בזה שמורה הוראה בישראל ולא היה ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל הנהו תלתא כהני חד אמר להו הגיעני כפול וחד אמר הגיעני כזית וחד אמר הגיעני כזנב הלטאה בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול והא (תניא) *[ב]אין בודקין מן המזבח ולמעלה לא תימא שמץ פסול אלא אימא שחץ פסול ואי בעית אימא שאני התם דאיהו דארע נפשיה ההוא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים אמר כתיב °כל בן נכר לא יאכל בו °כל ערל לא יאכל בו ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי אמר ליה רבי יהודה בן בתירא מי קא ספו לך מאליה אמר ליה לא כי סלקת להתם אימא להו ספו לי מאליה כי סליק אמר להו מאליה ספו לי אמרו ליה *[ג]אליה לגבוה סלקא אמרו ליה מאן אמר לך הכי אמר להו רבי יהודה בן בתירא אמרו מאי האי דקמן בדקו בתריה ואשכחוהו דארמאה הוא וקטלוהו שלחו ליה לרבי יהודה בן בתירא שלם לך ר' יהודה בן בתירא דאת בנציבין ומצודתך פרוסה בירושלים רב כהנא חלש שדרוה רבנן לר' יהושע בריה דרב אידי אמרו ליה זיל בדוק מאי דיניה אתא אשכחיה דנח נפשיה קרעיה ללבושיה ואהדריה לקרעיה לאחוריה ובכי ואתי אמרו ליה נח נפשיה אמר להו אנא לא קאמינא °ומוציא דבה הוא כסיל יוחנן חקוקאה נפק לקרייתא כי אתא אמרו ליה חיטין נעשו יפות אמר להם שעורים נעשו יפות אמרו ליה צא ובשר לסוסים ולחמורים דכתיב °השעורים והתבן לסוסים ולרכש מאי הוי ליה למימר אשתקד נעשו חיטין יפות אי נמי עדשים נעשו יפות:

רב

ש"א כה | שמות יב | שם | משלי י | מלכים א ה

משום בניו. שהן זכרים כתב לשון רכיבה: דכי הדדי נינהו. שאין אורך בלשון לא מן המגונה משתעי בלשון כבוד: וכל היכא כו'. והני דלעיל עיקם ללמדך שצריך לחזור אחר לשון נקי ובשאר מקומות כתיב לשון מגונה וקצר ללמדך שישנה אדם לתלמידו לשון קצרה לפי שמתקיימת גירסא שלה יותר מן הארוכה: רכבת כתיב. ואע"ג דמצי למיכתב נמי ישבת חסר מיהו כל חסירות שבתורה לדרוש הן באין וכאן למדך בחסרון זה שתתפוס לשון קצרה ואפילו הוא מגונה שהרי כאן תפס לשון מגונה וקצר: בגדי מסנקן. °בגדי עייף סינוק לשון עייפות ודומה לו גד גדי וסינק לא בגמרא דשבת בפרק במה אשה יוצאה (דף סז:) התגבר מזלי ואל תשי עייף: מפני מה בוצרים בטהרה. בכלים טהורים: ואין מוסקין בטהרה. בזיתים קא קרי מסיקה ואין צריך למוסקן בטהרה כדאמר במסכת שבת בי"ח שבת (ד' יז.) דלא חשיב מוהל היוצא מהן להכשיר שאינו שמן גמור אלא היוצא ע"י הכבד אבל יין הזב על הענבים מכשירן דניחא ליה ביה: הגיעני כפול. מלחם הפנים לחלקי: שמן פסול. פסול כהונה חלל: אין בודקין. לענין יוחסין ליטא אשה: מן המזבח ולמעלה. אם שימש במזבח אין צריך לבדוק למעלה הימנו דאם לא היה ראוי לכהונה לא היו מניחין אותו לשמש כדתנן במסכת מדות (פ"ה משנה ד) לשכת הגזית שם היו יושבים ב"ד מיחסי כהונה ולויה כל כהן שנמצא בו פסול כשהיה רוצה להתחנך לעבודה לובש שחורים ויוצא: שחן פסול. הוא עצמו היה גס רוח ומבזה קדשי שמים ואין ראוי לשמש כדקיימא לן [במנחות] (דף יח:) עבודה המסורה לבני אהרן כהן שאינו מודה בכולן אף במגונה שבהן אין לו חלק בכהונה: דארע אנפשיה. והצריך בדיקה אחריו וגלה שלא בדקוהו יפה מתחלה: מי קא ספו לך. כלום נותנין לך מן האליה לאכול אין נותנין לך אלא מן הכחוש שבו ונתכוון להטעותו לבסלך עוד ישאל מן האליה וביד ר' יהודה בן בתירא לא היה להורגו: ספו לי מאליה. הלעיטוני מן האליה וכבש היה ואלייתה קריבה לגבוה דכתיב בכבש (ויקרא ג) האליה תמימה: ר' יהודה בן בתירא. קאמר לי שאין אתם נותנים לי חלק יפה אלא מן הכחוש ואני נתתי דמים כמו כן: מאי דקמן. מה הדבר הזה שבא לפנינו: נציבין. שם עירו האי עובדא נקט הכא משום דהוא דלעיל דגרמו שניהם לבדוק אחריהם והוא נקט משום לשון מגונה: בדוק מאי דיניה. בדוק ודע מה נהייתה בו: אהדרי' לקרעיה לאחוריה. שלא יבינו מהר להגיד: נגס: חקוקאה. כינוי השם: לקרייתא. לכפרים לראות בתבואות: שעורין נעשו יפות. ומכלל דבריו משמע שהחטים לא נעשו יפות ולא היה רוצה להוציא דבר קללה מפיו: עדשים נעשו יפות. מאכל אדם:

רב

כל היכא דכי הדדי וכו'. ולכך עקם הכתוב ללמדנו שלעולם יספר אדם בלשון נקיה ואם לא היה עוקם אם כן מהיכא תיתי אפילו היכא דכי הדדי נינהו: רכבת כתיב. וא"ת לכתוב נמי ישבת ואומר ר"י דלא מצי למיכתב ישבת דכל היכא דכתב ישב בלא וי"ו אתא לדרשה כדדרשינן ולוט ישב בשער סדום אותו היום מינוהו שופט (בראשית רבה פרשה נ): אין מוסקין בטהרה. מפרש ה"ר יוסף דטעמא דבצירה דפ"ק דשבת (ד' יז. ושם) לא שייכי במסיקה דשמא יבצרנו בקופה מזופפת והיא נמי פעמים שאדם הולך לכרמו ורואה אשכול שביכרה סוחטו ומזלפו ע"ג ענבים ובשעת בצירה עדיין משקה טופח עליהן דבזיתים אינו רגיל לעשות כן שאינו משקה ואינו חשוב כדאמר התם ואינו רוצה בקיומה: שמץ פסול. פירש רבינו חננאל דבר עבודת כוכבים כדכתיב (שמות לב) לשמצה בקמיהם ופסול לכהונה כדתנן במסכת מנחות (דף קט.) כהנים ששמשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש ואין נ"ל לדבר אחר פירוש לע"ז שנאמר אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה': ואנא אכילנא משופרי שופרי. מכאן אין ראיה שנאמין לכל הבא לפנינו ואומר ישראל אני דשאני הכא דרוב ישראל היו ואזלינן בתר רובא אך יש להביא ראיה מפרק החולץ (דף מה. ושם) דאמר ליה זיל גלי או נסיב בת מינך וכן *מההוא דאתא לקמיה דרבי יהודה ואמר נתגיירתי ביני לבין עצמי אמר ליה נאמן אתה לפסול את עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך והיינו משום דמצי למימר ישראל אני והא דאמר בהחולץ (דף מו:) מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלנו תלמוד לומר אתך במוחזק לך התם מיירי במוחזק לן באבהתיה שהם נכרים דאי לאו הכי נאמן במיגו דאי בעי אמר ישראל אני*: מאליה מי קספו לך. אע"ג דגדי אין אליתו קריבה רוב פסחיהם היה טלה או שמא הגיד לו ורבי יהודה בן בתירא שלא עלה לרגל (א) י"ל שלא היה לו קרקע או זקן היה שאינו יכול להלך ברגליו דפטור מפסח כמו מראיה א"נ נציבין חו"ל היא כדמוכח בסיפרי בפ' ראה ועוד בתרגום ירושלמי (בראשית י) וארך ואכד וכלנה בארץ שנער מתרגם והדס ונציבין וקטיספי*: חקוקאה. פי' רבינו חננאל סופר ור"י פירש מעיר חקוקה היה בספר יהושע (יט):

אבא

[עי' תוס' יבמות מז. ד"ה במוחזק]

(א) [עי' מ"ש במשנה למלך בפ"א מהל' ק"פ וסיים בזה"ל סוף דבר דברי תוס' אלו מתחלתם ועד סופם צריכים אלגי תלמוד]

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ב מהלכות דעות הלכה ד:

יא ב מיי' פ"כ מהלכות א"ב הלכה ב טוש"ע אה"ע סי' ב:

יב ג מיי' פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח:

רבינו חננאל

טמא מי לא כתיב בתורה ופרקינן אלא כל היכא דכי הדדי נינהו משתעי דרך כבוד אלא במקום טמא שצריך לומר לא טהור שזה שלש אותיות וזה שש אותיות משתעי דרך קצרה; יאמרינן וכל היכא דכי הדדי נינהו משתעי בלשון כבוד והא רוכבת ויושבת דכי הדדי נינהו ילא משתעי דרך כבוד ופרקינן רכבת כתיב פי' יאם י"ל נכתוב ישבת חסר וי"ו כל יושבת מלא נכתב כגון (איכה ד כא) יושבת בארץ עוץ (שופטי' ד' ה) והיא יושבת תחת תומר וכשמחסירו למדרש מחסירו ואין שם מדרש: בגדי מסנקן. פי' בגדי שמן מלא בכל אבריו כלומר נתמלאו מלא מעים שלנו מן ההלכה שבענו ממנה כדתנן בתמיד (ד' כח) האברים והפדרים שלא נתאכלו מערב סונקין אותן בצדי המזבח וי"א גדי שנתפשט במים ומתחבט לצאת משם ואינו יכול וזה שאמר כדבר אחר מסנק ולא אשתעי בהדיה רב לפי שדבר על עצמו גנאי יפי' דבר אחר כמו חזיר: בוצרין בטהרה. כלומר נזהרין על בצירת ענבים ומסקי במסיקת זיתים אינן נזהרין כל כך פי' הענבים עלולים לקבל טומאה מפני שהמשקה שבהן מצוי להיות שותת בשעתו מה שאינו כן בזיתים ואע"פ ששניהן מכשירין כדתנן שבעה משקין הן הטל והמים והיין והשמן והדם והחלב ודבש דבורים: ושבח לזה שאמר מפני מה אין מוסקין בטהרה דלא הוציא טומאה מפיו: וזה שאמר ההוא כהן הגיעני כזנב הלטאה שהיא שרץ: ומצא בו. שמץ פסול פי' ע"ז כדכתי' (שמות לב כה) לשמצה בקמיהם*) שניה' פסולין לכהונה כי הכהנים ששמשו לע"ז פסולין כדתנן בסוף מנחות כהנים ששמשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש בירושלים ואין צריך לומר לדבר אחר שנאמר (מלכים ב כג ט) אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' כלומר בבית חוניו פסול וכל שכן ע"ז עצמה ואקשינן והתנן במסכת קדושין אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה ולא מן הדוכן ולמעלה כלומר כל כהן שהוחזק להקריב למזבח ובן לוי שהוחזק לדוכן אין צריכין לדקדק אחריו שלא עלה למזבח ולא לדוכן עד שבדקו והכשירוהו יושבי לשכת הגזית כדתנן בסוף מדות לשכת הגזית שם היתה סנהדרי גדולה יושבת ודנה את הכהונה כהן שנמצא בו פסול כו' ושנינן לא תימא שמץ פסול אלא שחץ פסול פי' שחץ פסול פסולת גסות הרוח ולעינת לשון כדאמרינן במסכת שבת פרק במה אשה אנשי ירושלים אנשי שחץ היו: רבי יהושע בריה דרב אידי לא בקש לומר דנח נפשיה דרב כהנא דאמר ומוציא דבה הוא כסיל: חקוקאה פי' סופר כדכתיב (ישעיה י' א) הוי החוקקים:

*) עיין בערוך ערך שחן

חולין סג:

[תנן] קדושין עו.

[לקמן סד:]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בגדי מסנקן. בגדי עייף. עי' בהגה"ב רפ"ב דמסכת תמיד:

*רב בר אחוה דר' חייא ובר אחתיה כי סליק להתם אמר ליה אייבו קיים *אמר ליה אימא קיימת אמר ליה אימא קיימת אמר ליה *אייבו קיים אמר ליה לשמעיה [ג]חלוץ לי מנעלי והוליך כלי אחרי לבית המרחץ שמע מינה תלת ש"מ [ג]אבל אסור בנעילת הסנדל ושמע מינה [ד]שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד ושמע מינה *[ה]מקצת היום ככולו ההוא דאמר דונו דיני אמרי שמע מינה מדן קאתי דכתיב °דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל ההוא דהוה קא אזיל ואמר אכיף ימא אסיסני ביראתא בדקו ואשכחוהו דמזבולן קאתי דכתיב °זבולון לחוף ימים ישכון: והשתא דקיימא לן דלכולי עלמא אור אורתא הוא מכדי בין לרבי יהודה ובין לר' מאיר חמץ אינו אסור אלא משש שעות ולמעלה ונבדוק בשית *וכי תימא *זריזין מקדימין למצות נבדוק מצפרא דכתיב °וביום השמיני ימול בשר ערלתו ותניא *[ו]כל היום כולו כשר למילה אלא שזריזין מקדימים למצות שנאמר °וישכם אברהם בבקר אמר רב נחמן בר יצחק בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם ואור הנר יפה לבדיקה אמר אביי [ז]הילכך האי צורבא מרבנן לא לפתח בעידניה באורתא דתליסר דנגהי ארבסר דלמא משכא ליה שמעתיה ואתי לאימנועי ממצוה בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק המשכיר בית לחברו בארבעה עשר על מי לבדוק על המשכיר לבדוק דחמירא דידיה הוא או דלמא על השוכר לבדוק דאיסורא ברשותיה קאי *[ח]ת"ש המשכיר בית לחברו על השוכר לעשות לו מזוזה התם הא אמר רב משרשיא *מזוזה חובת הדר היא הכא מאי אמר להו רב נחמן בר יצחק תנינא [ט]המשכיר בית לחברו אם עד שלא מסר לו מפתחות חל ארבעה עשר על המשכיר לבדוק ואם משמסר לו מפתחות חל ארבעה עשר על השוכר לבדוק בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק המשכיר בית לחברו בארבעה עשר חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק למאי נ"מ [י]לישייליה דליתיה להאי דלשיוליה לאטרוחי להאי מאי אמר להו רב נחמן בר יצחק תניתוה הכל נאמנים על ביעור חמץ אפילו נשים אפילו עבדים אפילו קטנים מאי טעמא מהימני לאו

רב °בר אחוה ובר אחתיה דר' חייא הוה. אייבו אביו של רב אחיו של ר' חייא היה מן האב כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף ה.) אייבו וחנא ושילא ומרתא ור' חייא כולהו בני דר' אחא מכפרי הוו ואימא שהיתה אמו של רב אחותו של רבי חייא היתה מן האם: כי סליק. רב מעירו מבבל לארץ ישראל שהיה ר' חייא שם: אמר. ר' חייא לרב אייבו אביך הוא קיים: א"ל. רב: אימא קיימת. בלשון שאילה כלומר עד שאתה משאיל על אבי שאל על אמי שאף היא אחותך: אמר לו. עוד ר' חייא לרב ואימא אחותי קיימת: אמר ליה. רב: אייבו קיים. ואבי כלום קיים הוא עדיין לא השיבותיך עליו ומאליו הבין וי"א בניחותא היה משיבו רב על מי שאינו שואל כדי שיבין מן הכלל וקשה בעיני לומר שיוציא רב דבר שקר מפיו: חלוץ לי מנעלי. להתאבל על אחי ואחותי: והולך כלי אחרי לבית המרחץ. ללמד הלכה לתלמידים נתכוון שאין שמועה רחוקה שלאחר שלשים יום נוהגת אלא יום אחד ומקצתו ככולו ואינו צריך לישב כל היום כולו מדאמר ליה והולך לי כלי אחרי לבית המרחץ ולא המתין עד למחר אלמא שעה אחת די: ההוא דהוה קאמר דונו דיני. בכל דבר משא ומתן שהיה לו עם אדם היה אומר תמיד בא לדין ואינו נשמע לדבר אדם אלא על פי דיין: אכיף ימא אסיסני ביראתא. אתקן בירונות אם היו לי פלטין לבנות לא הייתי קובעם אלא על שפת הים ותמיד היה משתבח בשפת הים ובתשובות הגאונים מצאתי אכיף ימא אסנא בראתא ופירוש כך היה משתבח בשפת הים. ואומר תמיד סנאים שעל שפת הים ברושים הם במקומות אחרים ולשון זה הגון סנה בלשון ארמי אסנה ברוש ברותא: בין לר' מאיר בין לרבי יהודה. דאיפליגו במתניתין *בהרחקה דעבוד רבנן לאורייתא חמץ אינו אסור מן התורה בבל יראה ובאכילה אלא משש שעות משעברו שש שעות כדיליף לקמן* מן אך חלק ומן לא תשחט על חמץ: נבדוק. חמץ בתחלת שש וקודם איסורו יבערנו למה לי לאקדומי כולי האי דבשלמא אי אור יממא הוא איכא לתרוצי דמתניתין נמי בשש קאמר אבל השתא קשה: נבדוק מצפרא. דאיכא הקדמה לזריזים כדאשכחן גבי מילה ובזריזותיה דאברהם שנאמר וישכם אברהם בבקר שלא המתין עד הנץ החמה ומכל מקום בלילה לא הקדים: ואור הנר יפה לבדיקה. בלילה אבל ביום מחשיך ואם תאמר יבדוק לאור היום הא ילפינן לקמן* מחיפוש שמצותו בנר: לא יפתח בעידנא. לא יתחיל בגירסא אם קבע עת לתורה בלילות לא יתחיל להתעסק בשמעתא: באורתא דתליסר נגהי ארבסר. ליל יציאת שלשה עשר שהוא כניסת ארבעה עשר והוא ליל בדיקת חמץ: דחמירא דידיה הוא. החמץ שבבית שלו הוא: ברשותיה קאי. שהרי עתה הבית שלו: לעשות לו מזוזה. אלמא מידי דמצוה עליה רמיא: חובת הדר. לפי שהיא משמרתו וכתיב ביתך ביאתך נכנס ויוצא בה אבל הכא בדיקת חמץ דרבנן דאי משום בל יראה ובל ימצא הא אמר לקמן דסגי ליה בבטול בעלמא אי מסיק דעתיה מיניה ומשוי ליה כעפרא ואמר כל חמירא דבביתא הדין כו' ורבנן הוא דאצרוך בדיקה והשתא כי האי גוונא מיבעיא לן טורח זה על מי מוטל: מסירת מפתח. הוא קנין השכירות ואם עד שלא מסר המפתח נכנס ליל ארבעה עשר חלה חובה הבדיקה על המשכיר שעדיין היתה ברשותו ואף על פי שמסר לו ביום כבר חלה חובה עליו: בארבעה עשר. שחרית מי מחזקינן ליה להאי משכיר דודאי בדקו אמש כמצות חכמים אי לא: למאי נפקא מיניה לשייליה. להאי אם בדקו אם לאו: כגון דליתיה להאי. משכיר לשייליה ומיבעי לן לאטרוחי להאי שוכר לבדוק מספק מאי: נאמנין על ביעור חמץ. להעיד בארבעה עשר שבדקו בעליו אמש: מאי טעמא נאמנין. הא לאו בני אסהודי נינהו לאו משום דבלאו אמירה דידהו נמי מחזקינן ליה בדוק דודאי לא עבר זה על דברי חכמים ואפי' הוא עם הארץ לשאר דברים חבר הוא לענין בדיקה דהכל זריזין:

אבא קיים א"ל אבא קיים אימא קיימא א"ל אימא קיימא. זאת גירסת פר"ח פי' ר' חייא שאל על אביו אם הוא קיים ורב השיב לו שאביו של רב קיים וכן בה"ג ולפי גירסת הספרים ר' חייא שאל על אביו אם הוא קיים והשיב לו רב אימא קיימת פי' אימא של רב היא קיימת ולא רצה להשיב אבא קיים שלא יטעה רבי חייא ויסבור שמשיבו על מה ששאלו דקרי איכסי לאבי אבא אבא לכך פירש הגמרא דרב בר אחוה ובר אחתיה דר' חייא הוה לפרש טעמא למה משיב כן: שנאמר וישכם אברהם בבקר. ואם תאמר והיכי מוכח מהאי קרא דזריזין מקדימין למצות ואין מקדימין טפי מצפרא והא בפרק גיד הנשה (חולין צא. שם) יליף ר' אבהו מהאי קרא דתלמיד חכם לא יצא יחידי בלילה ויש לומר דהכא מוכח מקרא דעקידה דלא היה נמנע אברהם מלצאת יחידי בלילה דשלוחי מצוה אינן נזוקין ועוד דשני נעריו היו עמו והתם מוכח מוישכם אברהם בבקר דכתיב גבי סדום דלא היה מצוה ויחידי היה שלא רצה שיראו במפלתן של סדום*: על המשכיר לבדוק דחמירא דידיה הוא. אין לפרש הטעם כיון דשלו הוא ואין אדם יכול לבטל אלא הוא חייב לבדוק דא"כ אמאי נקט משכיר לחברו בי"ד אפילו בי"ג יתחייב המשכיר מהאי טעמא לבדוק לכך מפרש ר"י דחמירא דידיה הוא וחל עליו חיוב בדיקה שעה אחת קודם שהשכירה ומייתי ראיה ממזוזה דאע"פ דחל חיוב קודם שהשכיר על השוכר לעשות מזוזה ודחי דמזוזה חובת הדר הוא כלומר אפי' לא היה משכירה היה יכול ליפטר ממזוזה שלא היה דר ומשתמש בבית אבל גבי חמץ [אילו] לא ישכיר לאחר יצטרך לבדוק: אם משמסר המפתח. פירש"י דמסירת המפתחות קונה ואין נראה לר"י דהא אמר במרובה (ב"ק עט.) כשם שקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות [קרקע] נקנה בכסף וכו' ולא אמרי' דמהני מסירת המפתח אלא כמאן דאמר לך חזק וקני כדאמרינן בהפרה (ב"ק נב. ושם) ומפרש ר"י דהכא שמסר לו המפתח ולא החזיק ומי שיש בידו מפתח כשחל י"ד חייב לבדוק דאותו שאין בידו מפתח איך יכנס ויבדוק מיהו אם הפקיד אדם מפתח ביתו אצל אדם אחר אינו חייב הנפקד לבודקו אלא דוקא כשרוצה להחזיק בבית ולקנותו*: [וע"ע תו' ב"ק נב. ד"ה כיון ותו' ב"ב נב: ד"ה נעל]

עין משפט נר מצוה

יב א טור ש"ע יו"ד סי' תב סעיף יב:
יג ב שם סעיף ב:
יד ג מיי' פ"ה מהלכות אבל הלכה א סמג עשין מדרבנן סב טוש"ע יו"ד סי' שפב סעיף א:
טו ד ה מיי' פ"ז שם הל' א סמג שם טור ש"ע יו"ד סי' תב סעיף א:
טז ו מיי' פ"א מהלכות מילה הל' ח סמג עשין כח טוש"ע יו"ד סי' רסב סעיף א:
יז ז מיי' פ"ב מהל' חמץ ומצה הל' ג סמג עשין לט טוש"ע או"ח סימן תלא סעיף ב:
יח ח מיי' פ"ה מהלכות מזוזה הל' יא סמג עשין כג טוש"ע יו"ד סי' רצא סעיף ב:
יט ט מיי' פ"ב מהלכות חמץ ומצה הלכה יח סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תלז סעיף א:
כ י טור ש"ע או"ח שם סעיף ב:

[וע"ע תוס' יומא כח. ד"ה אמר ותוס' ב"ק ס: ד"ה לעולם ותוס' לעיל ג. ד"ה יכנוס]

רבינו חננאל

רבי חייא שאל לרב בן אחיו שהוא בן אחותו כשעלה לארץ ישראל אמר ליה אבא קיים כלומר אבי חי הוא לא בקש רב לומר לו כי מת או לא אמר לו אבי שלי חי כלומר אביך אינו חי וכן השיב לו על אמו כענין הזה: ולמדנו ממנו שלשה דברים שאבל אסור בנעילת הסנדל וכי מקצת היום ככולו וכי שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד: ולמה שנינו אור ארבעה עשר בודקין את החמץ. כלומר למה אין בודקין ביום אלא בלילה ואוקימנא בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם מפני שביום טרודין הן בשוק ובערב באין לבתיהן וכן בלילה יפה אור הנר לבדוק בו כי ביום אינו מאיר וכן אמר רב הונא בתלמוד ארץ ישראל כדהוינן ערקין באלין בתותה דסדרא רובא היינו מדליקין כשהיו כהים היינו יודעין שהוא יום וכד הוו מבהיקין היינו יודעין שהוא לילה: המשכיר בית לחברו השוכר חייב במזוזה שהמזוזה חובת הדר היא: המשכיר בית בארבעה עשר בניסן על מי לבדוק ופשטנא על המשכיר לבדוק דתניא המשכיר בית לחברו אם עד שלא חל י"ד מסר לו המפתח על השוכר לבדוק ואם משחל י"ד מסר לו המפתח על המשכיר לבדוק שכבר נתחייב מבערב. ועלה בעינן המשכיר בית לחבירו בי"ד והלך חזקתו בדוק או לא ופשטינן לה מהא דתניא הכל נאמנין על ביעור חמץ אפי' נשים ואפילו עבדים ואפילו קטנים מאי טעמא

[סנהדרין ה.] מ"ק כ.
[נמ"ק כ: אי' אבא כג"ל עי' קדושין לא: וטור ש"ע יו"ד סי' רמ ס"ב]
[לקמן נט. מ"ק טז: יומא יט: כו: מיר ב: ו. טו: כתובות כ: כח. נדה לג.]
[ב"מ קב.] [לקמן יא:] ע"ז כא: ב"מ קא:
[דף ה.]
[דף ז:]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה רב בר אחוה כו'. בני ד"ה אחא מכפרי. בסנהדרין שם איתא בני אבא בר אחא כרסלא מכפרי:

דקסבר

מסורת הש"ס

עין משפט
נר מצוה

כא א מיי' פ"י מהלכות מעשר הל' ב :
כב ב מיי' פ"ב מהל' חמץ ומצה הל' יז סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תלז סעיף ב :
כג ג מיי' שם הל' יח טוש"ע או"ח שם סעיף ד :
כד ד מיי' שם הלכה יח טוש"ע או"ח שם סעי' ג :

תורה אור

לאו משום דחזקתו בדוק דקסבר הכל חברים הם אצל בדיקת חמץ *דתניא *חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות אפי' הן בני יומן הרי הן בחזקת מתוקנים וממאי דילמא שאני הכא משום דקאמרי הני אטו אמירה דהני מידי מששא אית ביה אלא מאי דחזקתו בדוק האי הכל נאמנים כל הבתים בחזקת בדוקין בארבעה עשר מיבעי ליה אלא מאי משום אמירה דהני הא לא אמרי הני לא תפשוט מיניה דאין חזקתו בדוק לא לעולם אימא לך חזקתו בדוק והכא במאי עסקינן דמוחזק לן דלא בדק וקאמרי הני בדקיניה מהו דתימא לא להימנינהו רבנן קמ"ל כיון דבדיקת חמץ מדרבנן הוא *דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה הימנוהו רבנן בדרבנן: איבעיא להו המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק ומצאו שאינו בדוק מהו מי הוי כמקח טעות או לא תא שמע דאמר אביי לא מיבעיא באתרא דלא יהבי אגרא ובדקו דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בגופיה אלא אפילו באתרא דיהבי אגרא ובדקו *°דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה: *תנן התם ר"מ אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש ר' יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולמעלה אסור מנלן אמר אביי תרי קראי כתיבי כתיב °שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכתיב °אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם הא כיצד °לרבות ארבעה עשר לביעור ואימא לרבות לילי חמשה עשר לביעור דסלקא דעתך אמינא ימים כתיב ימים אין לילות לא קא משמע לן אפילו לילות ההוא לא איצטריכא ליה

דהא

שמות יב שם

דקסבר. האי תנא: הכל חבירין אצל בדיקה. ואפילו עם הארץ ובדבר שהוא מוחזק חבר מחזקינן ליה שלא עבר זמנו עד שעשאוהו: דתניא חבר. הנאמן על המעשרות ומת והניח מגורה מליאה פירות אפילו הן בני יומן שנתמרחו היום הרי הן בחזקת מתוקנים דודאי לא יצא מתחת ידו עד שגמר כל מצותו והכא נמי כיון דאף עמי הארץ חבירין הן על הבדיקה חזקתן שבדקוהו: וממאי. דהא דקתני נאמנין טעמא משום דהכל חבירים הם אצל בדיקה דלמא אין עמי הארץ חבירים על כך וטעמא משום דקאמרי הני אנו ראינו שבדקו: כל הבתים בחזקת בדוקים מיבעי ליה למיתני. ולא הוה למיתליה באמירה דהני ומקשינן אלא מדתלא באמירה ודאי איכא למידק הא לא אמרי לא אם כן מאי קא מיבעיא לך תיפשוט מינה דאין חזקתו בדוק ומשני מהא ליכא למידק למיפשט מידי דאיכא לאוקמא להא כגון דמוחזק לן בהאי דלא בדק כגון שראינוהו טרוד או יצא מבעוד יום לדרך ואמרי הני אנחנו בדקינוהו: בביטול בעלמא. דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו והשבתה דלב היא השבתה: בדרבנן. הימנוהו רבנן בחיובא דליתא אלא מדרבנן דהם הצריכו והם התירו לסמוך באמירתן של אלו וכח בידיהם להאמינם במידי דלאו דאורייתא: מי הוי מקח טעות. ואם בא השוכר לחזור בו על ידי עלילותיו ולומר לא כך שכרתי ואין תנאי שלנו קיים מהו לחזור: לא מבעיא היכא דלא יהבי אגרא. לאחרים ובדקי אלא כל איש ואיש בודק את ביתו דלא מצי למימר ליה מקח טעות דאם הייתי יודע שאינו בדוק לא הייתי שוכרו דודאי ניחא לאינש למעבד מצוה בגופיה ואי נמי הוה ידע דלא בדיק לא היה מניחו בכך: אלא אפילו באתרא. דנהיגי כל בני העיר לשכור בודקין כל איש בביתו דאיכא השתא חסרון כיס אפילו הכי אי ידע ביה אתמול דלא בדיק לא הוי הדר ביה דניחא ליה כו' והאי דקא הדר ביה משום מלתא אחריתי היא דאשכח ביתא אחריתי דשפירא מינה: תנן התם גרסינן ואף על גב דבפירקין היא: ושורפין בתחלת שש. ולא ימתין עד תחלת שבע שהוא אסור מן התורה לפי שאדם טועה *בשעות: ר' יהודה אומר. טועה אדם יותר מכאן וצריך להתרחק מן העבירה יותר ולא יאכל מסוף ארבע ולמעלה: תולין. לא אוכלין ולא שורפין כלומר אין צריך לשרוף ומאכיל הוא לבהמתו כל חמש אבל הוא לא יאכל: דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולמעלה אסור. מן התורה דאי לא מיתסר עד אורתא לא הוו גזרי ביה דבין יממא לליליא לא טעו אינשי: שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם. אפילו שעה אחת בתוך השבעת ימים וכתיב אך ביום הראשון תשביתו הרי שהה בו שעה אחת: הא כיצד לרבות כו'. דעל כרחיך האי הראשון ראשון קודם לכל שבעה קאמר דהיינו ארבעה עשר: ואימא לרבות ליל חמשה עשר. שלא ימתין עד הבוקר והכי קאמר אך בכניסת יום הראשון מיד תשביתו דאי משבעת ימים הוה אמינא ימים אין לילות לא:

השבתת

לאו משום דחזקתו בדוק. תימה מאי ס"ד דאי בחזקתו בדוק אם כן מה צריך לאמירה דהכי כלל ואומר ר"י דמיירי כגון שבעל הבית בעיר אע"ג דחזקתו בדוק כיון דאיתיה בעיר צריך לישאל הימנו ולהכי מהני אמירה דהכי דלא שאלינן אע"ג דגבי טבל סמכינן אחזקת חבר ואין צריך אפילו לישאל היינו משום דכיון שמולא לו לאכול מסתמא תיקנה שלא יבא לידי מכשול אבל גבי בדיקה אפילו לא והיה בדוק לא יהיה כל כך מכשול לכך צריך לישאל אם הוא בעיר ומסיק אי חזקתו בדוק כל הבתים בחזקת בדוקין מיבעי ליה וממילא ידעינן דאמירה דהכי מהני ואין צריך לישאל הימנו אפילו אם הוא בעיר ועוד פירש ר"י דס"ד דאיירי דאמרי הני לא היה בדוק ולכן בדקנו דאי חזקתו בדוק מהימני מגו דאי בעי שתקי אבל אי אין חזקתו בדוק אמאי מהימני ופריך אי הכי כל הבתים בחזקת בדוקין מיבעי ליה דממילא ידעינן דמהימני במגו: מדאורייתא בביטול בעלמא סגי. פי' בקונטרס מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו אלמא השבתה בלב היא וקשה לר"י דהאי השבתה הבערה היא ולא ביטול דתניא במתניתין רע"א אין צריך הרי הוא אומר תשביתו ומלינו להבערה שהיא אב מלאכה ועוד דתשביתו אמרינן לקמן מאך חלק שהוא משש שעות ולמעלה ואחר איסורא לא מהני ביטול ואומר ר"י דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי מטעם דמאחר שביטלו הוי הפקר ויצא מרשותו ומותר מדקאמרינן אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה והא דאמרינן בנדרים (דף מה.) הפקר בפני שלשה מדאורייתא אין צריך: הימנוהו רבנן בדרבנן. אף על גב דכל דבר שהוא בידם מהימנינן להו לנשים ועבדים ואפילו מדאורייתא דמעשים בכל יום שאנו מאמינים לאשה ועבד על השחיטה ועל הניקור ובפ' המדיר (כתובות עב. ושם) גבי מאכילתו שאינו מעושר משמע שסומך עליה לענין חלה ומעשר מכל מקום גבי בדיקת חמץ אע"ג דבידם מ"מ אי הוי מדאורייתא לא מהימנינן להו משום דאיכא טירחא יתירא וצריך דקדוק גדול כדמוכח בירושלמי שמפרש מפני שנשים עצלניות הן ותחומין דרבנן מהימנינן להו לאשה ועבד ולא קטן מדתניא בפ' כילד מעברין (עירובין נח: ושם) אפילו עבד ואפילו שפחה נאמנת לומר עד כאן תחום שבת אבל קטנים לא דגריעי טפי מדחשיב להו במתניתין בסוף ובפרק שני דכתובות (דף כח: ושם) אלו נאמנים להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן עד כאן היינו מהלכין בשבת משמע אבל בקוטנן לא היינו משום דתחומין אין בידם כלל לכך אין נאמנים כמו בבדיקת חמץ:* המשכיר בית לחבירו בחזקת שהוא בדוק. נראה לרשב"א דבשלשה עשר איירי דבארבעה עשר על המשכיר לבדוק: וכתיב אך ביום הראשון תשביתו. פי' הקונטרס דמחייב ביום הראשון להשבית מכלל דמקלתו מותר ואין נראה לר"י דהא תשביתו הבערה היא ולא צוה הכתוב לשורפו אלא לאחר איסורו ועוד אי ממשמעות דיום ראשון משמע מקלת מותר מה צריך לאך חלק מיהו ללישנא שני שפירש הקונטרס דא"ך ח"ך בלא"ה בט"ע אתי שפיר ונראה לר"י דמייתורא דקרא קדריש ועוד מדכתיב אך ודרשינן לקמן אך חלק פריך: ואימא לרבות ליל חמשה עשר לביעור. *הוי מצי לשנויי ביום כתיב כדמשני בסמוך וכי נמי משני דאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ לא צריך לקרא דמייתי שבעת ימים שאור לא ימצא דמדאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ יכול לדרוש הכל כמו שדורש רבי יוסי (הגלילי) לקמן*:

דהא

רבינו חננאל

לאו משום דחזקתו בדוק וקסבר הכל חברין אצל ביעור חמץ ותניא חבר שמת והניח מגורה מליאת פירות אפילו הן בני יומן הרי הן בחזקת מתוקנין ודחי' לא אלא משום דאמרי הני ותררינן ומוקמינן לעולם כי האי תנא חזקתו בדוק והא דתניא הכל נאמנין על ביעור חמץ כגון דמוחזק לן בהאי ביתא דלא בדיק ואמרי הני דבדיק (נימני') [צ"ל נאמנין] כיון דבדיקת חמץ מדרבנן היא דאי מדאורייתא בביטול בעלמא סגי לה הימנינהו רבנן לתני נשי ועבדים וקטנים במילתא דהיא מדרבנן ונדחית: המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק כי האי גונא מקח טעות הוא או לא ופשטה אביי דלא הוי מקח טעות דניחא ליה לאיניש למעבד מצוה בממוניה וכל שכן בגופיה: וכולי עלמא חמץ בי"ד משש שעות ולמעלה אסור מדאוריית' מנא לן ופשיט לה אביי הכן בהאי טעמא והאי דאביי שייכא בדר' יוסי הגלילי כדבעינן למימר קמן שנאמר (שמות יב) שבעת ימים מצות תאכלו וגו' ואי אפשר לומר זה ביום הראשון ביום טוב הראשון הוא וביום ההוא אתה אוכל מצה ומשבית שאור שנאמר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם ואי אפשר לומר נמי השבתת שאור לילי ט"ו הוא משום דביום הראשון תשביתו שאור כתיב ולא בלילה שמעי' דזה ביום הראשון קודם יום טוב הראשון הוא ותוב איתקש השבתת שאור לאכילת (מצה) [צ"ל חמץ] שנאמר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וגו' ומשעה שנאסר באכילת חמץ [ביום] הוזהר לאכילת מצה שנאמר כל מחמצת לא תאכלו וגו' וכתיב בערב תאכלו מצות וגו' ש"מ דבעינן השבתת שאור ביום קודם חיוב אכילת מצה וכיון דחיוב אכילת מצה ליל ט"ו הוא נמצא חיוב השבתת שאור שהוא בי"ד:

לקמן ט. ע"ז מא: נדה טו:

[לקמן י׳]

[ב"מ כט: בכורו' יח:נח.]

לקמן יא: ודף כא.

[נשעה:]

[וע"ע תוספות עירובין לא: ד"ה כאן ועוד שם נט. ד"ה ותחומין]

עיין מהרש"א

[דף ה.]

גליון הש"ס גמ' דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה. עי' לקמן דף י ע"ב תוס' ד"ה בממוניה: שם לרבות י"ד לביעור. עי' תשובת הר"ן סימן נ"ג:

מסורת הש"ס

[מחמצת] [פי' שבת קד.] [לקמן עא. עירובין קה: יומא סה: סוכה מח. ב"ק יא: שבועות יג. מנחות לו: בכורות טו. כריתות ז. תמורה כה.] [יבמות ס. קדושין יד: ב"מ לה. שבועות י. זבחים מח. [חולין עח.] כריתות כב:] [מגילה כג. זבחים נב.] [וכתיב] [יעשה בהם]

דהא איתקש השבתת שאור לאכילת חמץ ואכילת חמץ לאכילת מצה השבתת שאור לאכילת חמץ דכתיב (שמות יב) °שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת ונכרתה ואכילת חמץ לאכילת מצה דכתיב (שם) °כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות (וגו') וכתיב ביה במצה (שם) °בערב תאכלו מצות ואימא לרבות ליל י"ד לביעור ביום כתיב ואימא מצפרא *אך חלק דבי רבי ישמעאל תנא מצינו י"ד שנקרא ראשון שנאמר (שם) °בראשון בארבעה עשר יום לחדש רב נחמן בר יצחק אמר ראשון דמעיקרא משמע דאמר קרא (איוב טו) °הראשון אדם תולד אלא מעתה (ויקרא כג) °ולקחתם לכם ביום הראשון הכי נמי ראשון דמעיקרא משמע שאני התם דכתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים מה שביעי שביעי לחג אף ראשון ראשון לחג הכי נמי כתיב (שמות יב) °אך ביום הראשון תשביתו שבעת ימים מצות תאכלו אם כן נכתוב קרא ראשון הראשון למה לי שמע מינה [לקמן סח.] לכדאמרן אי הכי התם נמי הראשון למה לי ותו התם דכתיב (ויקרא כג) °ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון אימר ראשון דמעיקרא משמע שאני התם דאמר קרא וביום השמיני שבתון מה שמיני שמיני דחג אף ראשון ראשון דחג הראשון למה לי למעוטי חולו של מועד חולו של מועד מראשון ושמיני נפקא איצטריך סד"א הואיל דכתב רחמנא וביום השמיני *וי"ו מוסיף על ענין ראשון דאפילו בחולו של מועד קמ"ל ולא לכתוב רחמנא לא וי"ו ולא ה"א ותו התם דכתיב (שם) °ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם ראשון דמעיקרא משמע אלא הני שלשה ראשון מיבעי ליה לכדתני דבי רבי ישמעאל דתנא דבי ר' ישמעאל בשכר שלשה ראשון זכו לשלשה ראשון להכרית זרעו של עשו לבנין בית המקדש ולשמו של משיח להכרית זרעו של עשו דכתיב (בראשית כה) °ויצא הראשון אדמוני כולו כאדרת שער ולבנין בית המקדש דכתיב (ירמיה יז) °כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו ולשמו של משיח דכתיב (ישעיה מא) °ראשון לציון הנה הנם רבא אמר *מהכא (שמות לד) °לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים ואימא כל חד וחד כי שחיט זמן שחיטה אמר רחמנא תניא נמי הכי אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם מערב יום טוב או אינו אלא ביום טוב עצמו ת"ל לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר (שם יב) °אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם וכתיב כל מלאכה לא (תעשו) ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה א] רבי יוסי אומר אינו צריך הרי הוא אומר אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם מערב יום טוב או אינו אלא בי"ט תלמוד לומר אך חלק ואי ביום טוב עצמו מי שרי הא איתקש השבתת שאור לאכילת חמץ ואכילת חמץ לאכילת מצה אמר רבא שמע

רש"י

השבתת שאור לאכילת חמץ. מקשה שהזהיר שלא לאכול חמץ צוה להשבית השאור דכתיב שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל (חמץ): ואכילת חמץ לאכילת מצה. מקשה שחייב לאכול מצה הזהיר שלא לאכול חמץ דכתיב כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות וכתיב בערב תאכלו מצות אלמא זמן אכילת מצה ואיסור חמץ והשבתת שאור משחשיכה: אך חלק. אכין ורקין מיעוטין אלמא מקצת היום מותר ומקצתו אסור ומעתה יש לנו לחלק חציו לאיסור וחציו להיתר ואיכא דאמר אך הוא חן בגימטריא* דאח"ס בט"ע גי"ף דכ"ן ותופס ח' תחת אל"ף ולד"י במקום כ': ראשון דמעיקרא משמע. בלאו רומיא דקרא אהדדי משמע ראשון במשמעות דקרא שהוא יום קודם לכל שבעה דקרא כיון דכתיב שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון ראשון קודם למעשה קאמר: הראשון אדם תולד. הקודם לאדם הראשון נולדת: הכא נמי הא כתיב. בההיא קרא גופיה שבעת ימים ודרוש נמי ראשון דומיא דשביעי: התם נמי. גבי לולב ה' דהראשון למה לי: מראשון ושמיני נפקא. מדכתיב בהנהו שבתון מכלל דאינך לאו שבתון נינהו: על ענין ראשון. על ימים הקודמים לו דהיינו חולו של מועד: לא לכתוב רחמנא לא וי"ו. דמשמע ריבויא דתו איצטריך ה"א למיעוט: אלא מהני שלשה ראשון. דכתיב במקרא קודש דפסח ומקרא קודש דסוכות ומצות לולב לא תותב לרב נחמן דהני ראשון דכתיב בהו לאו למשמעותייהו קאתו אלא שמא בעלמא הוא דנקראו ראשון וכדתנא דבי ר' ישמעאל: בשכר ג' ראשון. שביתת הרגל דפסח ושביתת הרגל דחג ונטילת לולב שנקראו ראשונים זכו לשלשה ראשון: לא תשחט על חמץ וגו'. ושחיטת פסח זמנה מתחלת שבע שהוא בין הערבים שכבר נוטה חמה לצד שקיעתה והכי אמרינן בפ' אמר להן הממונה (יומא כח:) ללותיה דאברהם מכי משחרי כותלי דהיינו מחצות ואילך וגמרינן מינה דשחיטת התמיד מתחלת שבע וקשיא לן התם מתני' דתמיד נשחט בשש שעות ומחצה ומשני לן שאני כותלי בית המקדש דלא מכווני רחבין תתיהן מאד ולא משחרי עד שש ומחצה: ואימא כל חד וחד. יבער סמוך לשחיטתו מעט ואם שהה עד תשע יבערנו בתשע: זמן שחיטה קאמר רחמנא. לא חלקה תורה לישראל לזה זמנו ולזה זמנו הואיל וקבע לו זמן ואיסורו שוה בכל לכולם זמן אחד קבע: שהיא אב מלאכה. וזו הבערה שלא לצורך היא והכתוב אסר מלאכה ביו"ט הלכך האי ראשון בארבעה עשר קאמר: אך חלק. התיר לך הכתוב לשהותו מקצת יום ביעורו ואי יום ביעורו ביום טוב מי שרי לשהוייה כלל הא איתקש כו' ואכילת מצה משחשיכה ועל כרחך השבתת שאור כשתחשך ואם כן לא משכחת אך חלק דאי לאו אך איכא למימר ביום הראשון בין השמשות שהוא התחלת היום אבל השתא על כרחך בתוך יום ביעורו שרי ליה קרא לשהוייה:

תוספות

דהא איתקש השבתת שאור לאכילת חמץ וכו'. בפרק כל שעה (לקמן כח:) יליף ר' יהודה לאוכל חמץ מו' שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה ור' שמעון פליג עליה ומהכא לא מצי למילף מידי דלא הוקשה אכילת חמץ להשבתת שאור שמשש שעות ולמעלה אלא להשבתת שאור של שבעת ימים וקשה לרשב"א אמאי לא יליף כרת להשבתת שאור מדאיתקש לאכילת חמץ: למעוטי חולו של מועד. אתרווייהו קאי דלולב אינו ניטל במדינה אלא יום אחד: כדתנא דבי ר' ישמעאל. אע"ג דכתיבי טובא בהנך ג' מצות כתיבי כולהו וכל הכתוב במצוה אחד חשיבי חדא ואין להקשות מנלן דמהני ג' ראשון דרשינן ואך ביום הראשון לכדדרשינן דילמא ההוא איכתיב להך דרשא דמסתברא דמהני דכתיבי במקרא קודש דרשי' כולהו להך דרשא: לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים. הקשה רשב"א היכי יליף מהכא דחמץ אסור מו' שעות ולמעלה והא זמן שחיטת הפסח אחר התמיד הוי ותמיד ששחטו לפני חצות פסול וא"כ זמן שחיטה לא הוי מיד אחר חצות עד כדי שהיית הקרבת תמיד וי"ל כיון דליעבד אם שחט הפסח קודם תמיד כשר כדתנן התם *חשיב זמן שחיטה [לקמן נט.] מחצות ואילך: זמן שחיטה קאמר רחמנא. אע"ג דאמת הוא דלא תשחט על חמץ כל חד וחד כי שחיט דאמרינן בפרק תמיד נשחט (לקמן סג. ושם) השוחט את הפסח על החמץ עובר בלאו מ"מ כיון דאשכחן דהזהיר על ההשבתה והזהיר שלא לשחוט פסח על חמץ סברא הוא שבזמן שחיטה הזהיר על השבתה: דברי ר' ישמעאל. תימה לר"י דתנא דבי רבי ישמעאל נפקא ליה מקרא אחרינא ובכמה דוכתין* פריך מר' ישמעאל אתנא דבי רבי ישמעאל: (ואומר) כל מלאכה לא תעשו. אע"ג דכשיסרף ויעשה גחלים הנאתו מותר כדאמר בפרק כל שעה (לקמן כו:) גבי ערלה בישלה על גבי גחלים דברי הכל הפת מותר וה"ה חמץ והא דתנן בפ' כל שעה (ד כח.) לא יסיק בו תנור וכירים היינו מדרבנן אור"י דסברא הוא דקרא דתשביתו מיירי בכל ענין אפילו אינו צריך לגחלתו אי נמי כיון דמתחלת הבערה אינו יכול להנות ממנו אע"ג שיהא לו הנאה ממנו אחר כך אסור כמו נדרים ונדבות שאין קריבין בי"ט למ"ד (ביצה דף יט.) אף על פי שיש בהן מאכל הדיוט לבסוף ומאן דשרי שרי מלהגות*: לחלק

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"א מהל' חמץ ומצה הל' ח:

רבינו חננאל

ואימא מצפרא בי"ד ופרקינן אך חלק כדקיימא לן אכין ורקין למעט ובא זה אך וחלק גם י"ד חציו מותר וחציו אסור: רב נחמן בר יצחק אמר אך ביום הראשון הראשון של יום טוב ראשון משמע כלומר קודם יום טוב ודייק מהא דכתיב הראשון אדם תולד (איוב טו ב) כלומר הראשון של אדם הראשון נולדת ולפני גבעות חוללת ואקשי' עליה אלא מעתה ולקחתם לכם ביום הראשון הכי נמי וכו': רבא אמר מהכא לא תשחט על חמץ דם זבחי וגו' לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים ושחיטת הפסח מן התורה וזמן שחיטת הפסח שהיא משעה ששית ולמעלה קאמר: תניא כרבא ואליבא דר' ישמעאל ר"ע אומר הרי הוא אומר כל מלאכה לא יעשה ומצינו הבערה שהיא אב מלאכה לפיכך כיון שמצוה שרפה אי אפשר להשבתת שאור ביו"ט אלא מערב יו"ט:

הגהות מהר"י לנדא

א] גמ' רבי יוסי אומר אינו צריך וכו'. נ"ל רבי יוסי הגלילי:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וכתיב כל מלאכה בסוף הדבור שרי מלהגות. נ"ל מלה':

ש"מ

שמע מינה מדרבי עקיבא תלת שמע מינה *אין ביעור חמץ אלא שריפה ושמע מינה *הבערה לחלק יצאת ושמע מינה לא אמרינן הואיל והותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך: ת"ר °שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מה ת"ל והלא כבר נאמר °לא יראה לך שאור [ולא יראה לך *חמץ] בכל גבולך לפי שנא' לא יראה לך שאור *שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה *יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרי ת"ל לא ימצא אין לי אלא בנכרי שלא כיבשתו ואין שרוי עמך בחצר נכרי שכיבשתו ושרוי עמך בחצר מנין ת"ל לא ימצא בבתיכם אין לי אלא שבבתיכם בבורות בשיחין ובמערות מנין ת"ל בכל גבולך ועדיין אני אומר בבתים עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרי בגבולין שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה מניין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה ת"ל שאור שאור לגזרה שוה נאמר שאור בבתים שאור לא ימצא בבתיכם ונאמר שאור בגבולין לא יראה לך שאור מה שאור האמור בבתים עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרי' אף שאור האמור בגבולין עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרי' ומה שאור האמור בגבולין שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה אף שאור האמור בבתים שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה: אמר מר אין לי אלא בנכרי שלא כיבשתו ואין שרוי עמך בחצר נכרי שכיבשתו ושרוי עמך בחצר מנין ת"ל לא ימצא כלפי *לייא אמר אביי איפוך רבא אמר לעולם לא תיפוך וארישא קאי שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה אין לי אלא בנכרי שלא כיבשתו ואין שרוי עמך בחצר נכרי שכיבשתו ושרוי עמך בחצר מנין ת"ל לא ימצא והאי תנא מיהדר אהיתירא ונסיב לה קרא לאיסורא °משום שנאמר לך לך תרי זימני: אמר מר יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרים תלמוד לומר לא ימצא הא אמרת רישא שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה לא קשיא הא דקביל עליה אחריות הא דלא קביל עליה אחריות כי הא דאמר להו רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא מבתייכו כיון דאילו *מיגנב ואילו מיתביד ברשותייכו קאי ובעיתו לשלומי כדילכון דמי ואסור הניחא למאן דאמר *דבר הגורם לממון כממון דמי אלא למאן דאמר לאו כממון דמי מאי איכא למימר שאני הכא דאמר לא ימצא איכא דאמרי הניחא למאן דאמר דבר הגורם לממון לאו כממון דמי היינו

רש"י

ש"מ. מדלא נפקא ליה דהאי יום הראשון ערב יום טוב הוא אלא משום דאסור להבעיר ביום טוב שמע מינה סבירא ליה כר' יהודה דאמר לקמן בפרק כל שעה [כח. וכז:] אין ביעור חמץ אלא שריפה ויליף לה מנותר דאי השבתתו בכל דבר סבירא ליה לוקמיה ביו"ט ויבערנו בדבר אחר יאכילנו לכלבים או ישליכנו לים: וש"מ. מדקאמר שהוא אב מלאכה סבירא ליה כר' נתן דאמר הבערה לחלק יצאתה דתניא (שבת דף ע.) הבערה ללאו יצאת שהיתה בכלל לא תעשה כל מלאכה חזר והוציאה מכללו ופרט בה לאו לעצמה לומר לך שאינה במיתת בית דין כשאר מלאכות אלא בלאו זה לבדו רבי נתן אומר לחלק יצאתה שלא תאמר העושה ארבעה או חמשה אבות מלאכות בשוגג בשבת אינו חייב אלא אחת דהא חד לאו איכא בכולהו וחד כרת לפיכך פרט בה בפני עצמה להקיש אליה מה היא מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייבין עליה לעצמה כו' אלמא לר' יוסי לאו אב מלאכה היא: והלא כבר נאמר ולא יראה לך שאור בכל גבולך. הרי בתים במשמע: לפי שנאמר ולא יראה לך. דמדכתב לך משמע מינה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה בגבולין של אחרים כגון נכרי ושל גבוה אם הקדישם לבדק הבית: יכול. כלמוד ממקרא זה שיטמין את שלו *ביד שלא יראנו ודיו דהא לא יראה כתיב: ויקבל פקדונות מן הנכרי. דהא כתיב לך: ת"ל לא ימצא. אסר לך הטמנה שאף היא בכלל מציאה ואסר לך של אחרים דהכא לא כתיב לך: אין לי. מלא ימצא דאסור אלא נכרי שלא כבשתו תחת ידיך ואינו שרוי עמך בחצר ולקמיה פריך איפכא מסתברא: נכרי שכיבשתו תחת ידך. דהוי ממונו כממונך או שלא כיבשתו אבל שרוי בחצרך מנין תלמוד לומר לא ימצא לקמיה מפרש לה: ואין לי אלא בבתים. כלומר ואם נאמר זה ולא נאמר ולא יראה לך שאור הייתי אומר אין לי שאסור לשהות חמץ אלא בבתים מפני שהוא מצוי אצלו תמיד דהא בהאי קרא בתים הוא דכתיב: תלמוד לומר בכל גבולך. בקרא דלא יראה כתיב: ועדיין. אע"פ שנאמר שניהם יש לי לומר בבתים עובר בכל אלו דהא לא ימצא דמשמע אפילו הטמנה לא כתב אלא בבתים ולא כתב בהו נמי לך להוציא של אחרים אבל בגבולין בורות שיחין ומערות כתב לך ואני אומר אבל אתה רואה בהן של אחרים מנין ליתן קולו של זה בזה וחומרו של זה בזה ת"ל כו' ולקמיה פריך מאי קאמר דמייתי לה של אחרים ושל גבוה לאיסורא ולהתירא הכא והכא: כלפי לייא. שתי מלות כלפי היכן נוטה דבר זה הא איפכא מסתברא נכרי שכבשתו מסתברא דאסור טפי: לייא. היכן וחבירו בברכות בפרק הרואה (דף נח.) תלבי לנהרא כגני לייא חרסים שבורים להיכן הולכין: איפוך. אין לי לאסור אלא בנכרי שכיבשתו דהוי דומיא דשלך נכרי שלא כיבשתו מניין תלמוד לומר לא ימצא ולא כתב לא תמצא אבל לא ימצא לגמרי משמע: וארישא קאי. להיתירא אין לי דמותר לראות של אחרים בדלא קביל עליה אחריות כדלקמיה אלא שלא כיבשתו נכרי שכיבשתו מנין דמותר ת"ל לא ימצא: ופרכינן לרבא תנא מהדר אהיתירא ונסיב לה למילתיה קרא לאיסורא ומשני להיתירא קא נסיב לה משום שנאמר בגבולין בשאור לך לך תרי זימני לא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים בפרשת ראה וכתיב לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך בפרשת בא ואם אינו ענין להאי לך בגבולין גבי ראייה דהא כבר אמור תניהו ענין ללא ימצא ודרוש ביה לא ימצא לך אף במצוי אצלך והיינו שרוי עמך קאמינא לך דאין חמץ אסור אלא אם כן שלך אבל אתה מוצא את שלו והאי לך דחמץ לא קחשיב דשאור וחמץ מיצרך צריכי כדאמר בבילה (דף ז:) דחד מחבריה לא יליף: מחוזא. עירו של רבא: דבני חילא. גיים של בית המלך ומטילין תיקון טורח מזונותיהן על העיירות: הניחא. הא דאמרינן דמשום אחריות אסור: למאן דאמר כו'. רבי שמעון קאמר ליה בבבא קמא (דף עא:) קדשים שחייב באחריותן חייב: להכי

תוספות

לחלק יצאת. מדקרי לה אב מלאכה ועוד אומר ריב"א דלמ"ד ללאו יצאתה שלא היה אסור ביו"ט כיון דאין שם מלאכה עליה: לא אמרינן מתוך. דאי אמרינן מתוך שרי אע"ג דבעינן צורך היום קצת הכא מה שמבער הוי צורך: אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה. הקשה הרב ר' יעקב דאורליי"נש דהכא לא מצריך תרי קראי למעוטי נכרי וגבוה דמחד לך ממעטינן תרוייהו אע"ג דתלתא לך כתיבי ובפ' כל שעה (לקמן כג.) משמע דצריכי כולהו ובמנחות בפרק רבי ישמעאל (דף סז. ושם) קאמר תרי עריסותיכם כתיבי חד למעוטי נכרי וחד למעוטי הקדש ומיהו בספרים מדויקים גרס חד כדי עריסותיכם פירוש כשיעור עיסת מדבר וחד לעיסת הקדש וכן נראה דבראשית הגז (חולין קלה:) דרשינן מעריסותיכם כדי עיסתכם:

משום דכתיב לך לך תרי זימני. פ"ה כיון דמייתר לך שדייה אלא ימצא וקשה לרשב"א דמיתורא דלך גופיה אפילו בלא [לא] ימצא מצינו למעוטי נכרי שכיבשתו ואור"י דאי לאו מלא ימצא מלך לא ממעטינן נכרי שכיבשתו דההוא כמי לך חשיבא וה"א דאתי לדרשה אחרינא אבל השתא דשדינא אלא ימצא ממשמעותיה ממעטינן נכרי שכיבשתו דלא ימצא לך משמע אפילו במצוי בעינא לך אבל עוד קשה לו כיון דשדינא אלא ימצא אמאי איצטריך ליה לעיל למדרש מה שאור האמור בגבולים וכו' אף שאור האמור בבתים שלך אי אתה רואה וכו' ותירץ ר"י דאי לאו דרשה דשאור שאור הוה מוקי לה למעוטי של אחרים ושל גבוה בבתים כמו בגבולים ולא למעוטי נכרי שכיבשתו ודוחק הקשה רבינו תם דבשום דוכתא לא מצריכנא תרי קראי לכיבשתו ושלא כיבשתו בראשית הגז (חולין קלה:) גבי ביתך דגנך שדך ועוגא דמייתי התם בכולהו לא מצריך אלא חד קרא לכיבשתו ושלא כיבשתו ותי' רשב"א דכיון דגלי לן הכא נכרי שכיבשתו לא חשיב שלך בשום דוכתא תו לא צריך תרי קראי וממעטינן תרוייהו מחד קרא וכן יש לתרץ מה שהקשה ה"ר יעקב דאורליינ"ש מעריסותיכם:

התם

טפי: לייא. היכן וחבירו בברכות בפרק הרואה (דף נח.) תלבי לנהרא כגני לייא חרסים שבורים להיכן הולכין: (*)

רבינו חננאל

אמר רבא ש"מ מדר"ע תלת ש"מ אין ביעור חמץ אלא שרפה דאי ס"ד בלא שרפה ישביתהו אפילו ביו"ט שלא בשרפה ושמעי' מינה הבערה לחלק יצאתה דאי ס"ד ללאו יצאתה תיתי עשה דהשבתת חמץ לידחי לאו דהבערה וש"מ לא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך: ת"ר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מה ת"ל והלא כבר נאמר לא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים וכו' עד מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה ת"ל שאור שאור לגזרה שוה נאמר שאור בבתים שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם ונאמר שאור בגבולין לא יראה לך שאור בכל גבולך מה שאור האמור בבתים כיון שהוא מצוי בביתו עובר בבל יראה ובבל ימצא ובבל יטמין ובבל יקבל פקדונות מן הנכרי' שאילו כולן נכנסין בכלל דבר המצוי בביתו שאין אדם רואה בביתו אלא דבר המצוי בביתו וכן כלם אף שאור האמור בגבולין כן ומה שאור האמור בגבולין כתיב ביה לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה אף שאור האמור בבתים של אחרים ושל גבוה מותר: אמר מר יכול יטמין ויקבל פקדונו' מן הנכרי' ת"ל לא ימצא אין לי אלא נכרי שלא כבשתו ואין שרוי עמך בחצר הוא שלא ימצא אצלך לא ממון ולא פקדון נכרי שכבשתו ושרוי עמך מנין ת"ל לא ימצא ואקשי' (כלפליא) [נראה דצ"ל כלפי אליה] כלומר דברים מהופכין הן כמו שהאליה הפוך מן הראש שכל המהלך בדרך המהלכין הולך ראשו לפנים וזנבו לאחריו והמהופך הולך זנבו לפנים והראש אחריו כך גם זה כלומר אם אסרה לך התורה בנכרי שלא כבשתו עאכ"ו בנכרי שכבשתו שהוא כמו שלך שודאי אסור: אמר אביי איפוך. כלומ' נכרי שכבשתו ושרוי עמך בחצר כמו שלך הוא חשוב ואסור אלא מנין שאף נכרי שלא כבשתו ואינו שרוי עמך בחצר שהוא אסור ת"ל לא ימצא כלל: רבא אמר לעולם לא תיפוך וארישא קאי. כלומר בתחלת הענין הדברים אמורים שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה אין לי אלא שמותר לך לראות חמצו של נכרי אלא בנכרי שלא כבשתו ואין שרוי עמך שאין בך יכולת למנעו נכרי שכבשתו ושרוי עמך בחצר מנין שאע"פ שיש בך יכולת למנעו שמותר שנא' לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ואקשי' האי תנא מהדר אהתירא כלומר ממשמע הני קראי מראין הדברים שמותר לראות חמצו של נכרי שלא כבשתו ונסיב לה קרא לא ימצא בבתיכם דמשמע לאיסורא ופרקי' הייתה אומר אסור שנא' לא ימצא מכל מקום קמ"ל לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור לך לך תרי זימני דאפי' נכרי שכבשתו שרי דקרינא ביה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה והני מילי דלא קביל עליה ישראל אחריות אבל קבל עליה אחריות אסור כדרבא דאמר לבני מחוזא בערו חמירא דבני חילא פי' הנכרים בני תחילות היו מפקידין את החמץ שלהן בבתי ישראל והיו נותנין להם קמח ואומרין להם עשו לנו לחם ואפילו אם אבד אותו הלחם באונס אין משניחין אלא מענישין אותם נמצא אותו לחם כל זמן שהוא אצלם כאלו שלהם הוא ואע"ג דאמרינן דבר הגורם לממון הוא כלומר לכשיאבד אני אשלם ואותה העת נמצא כאלו ממונו אבד אבל כל זמן שהוא ממון הו"א דנכרי הוא קמ"ל דבין כך ובין כך אסור:

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ב וס"ד הלכה א ג סמג לאוין עט:

כז ב ג ד מיי' פ"ד שם הלכה ב ג ד סמג שם טוש"ע או"ח סי' תמ סעיף א:

[שבת ע. וש"נ]

[ולא יראה לך שאור כצ"ל וכ"א בילקוט]

מסורת הש"ס

[לקמן יב: כח. : כז: תמורה לד.]

[נ"י ומהרש"ם ע"ש]

נ"א מדי

גליון הש"ס

גמ' משום שנאמר לך לך תרי זימני. עי' בריטב"א קדושין כא ד"ה בזה"ל: תום' ד"ה לחלק וכו' לא היה אסור ביו"ט. עיין ביצה דף כ"ג ע"א תוס' ד"ה על גבי חרס:

[בערוך ערך כלפי גרס אלי' פי' דברים מהופכין כמו שהאליה הסוף מן הראש כו']

[עי' תוס' שבועות מד. סד"ה שומר]

[לקמן כט: וש"נ]

היינו דאיצטריך לא ימצא אלא למאן דאמר כממון דמי לא ימצא למה לי איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל וכי איתיה הדר בעיניה לאו ברשותיה קאי קמשמע לן בעו מיניה מרבא בהמת ארנונא חייבת בבכורה או אין חייבת בבכורה כל היכא דמצי מסלק ליה בזוזי לא קא מיבעיא לן דחייב כי קא מיבעיא לן היכא דלא מצי מסלק ליה בזוזי מאי אמר להו פטורה והתניא חייבת התם דמצי מסלק ליה איכא דאמרי אמר רבא *[א]בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה ואע"ג דמצי מסלק ליה [ב]עיסת ארנונא חייבת בחלה ואע"ג דלא מצי מסלק ליה מאי טעמא בהמה אית לה קלא עיסה לית לה קלא: תנו רבנן *[ג]נכרי שנכנס לחצירו של ישראל ובציקו בידו אין זקוק לבער הפקידו אצלו זקוק לבער יחד לו בית אין זקוק לבער שנא' לא ימצא מאי קאמר אמר רב פפא ארישא קאי והכי קאמר הפקידו אצלו זקוק לבער שנאמר לא ימצא רב אשי אמר לעולם אסיפא קאי והכי קאמר [ד]יחד לו בית אין זקוק לבער שנאמר לא ימצא בבתיכם והא לאו דידיה הוא דנכרי כי קא מעייל לביתא דנפשיה קא מעייל למימרא דשכירות קניא *והתנן [ה]אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני *שמכניסין לתוכו ע"ג ואי סלקא דעתך דשכירות קניא כי קא מעייל לביתיה דנפשיה קא מעייל שאני הכא דאפקיה רחמנא בלשון לא ימצא מי שמצוי בידך יצא זה שאינו מצוי בידך אמר רב יהודה אמר רב [ו]המוצא חמץ בביתו ביום טוב *כופה עליו את הכלי אמר רבא אם של הקדש הוא אינו צריך מאי טעמא מיבדל בדילי מיניה ואמר רב יהודה אמר רב [ז]חמצו של נכרי עושה לו מחיצה עשרה טפחים משום היכר ואם של הקדש הוא אינו צריך מאי טעמא מיבדל בדילי אינשי מיניה ואמר רב יהודה אמר רב *[ח]המפרש והיוצא בשיירא קודם שלשים יום אין זקוק לבער תוך שלשים יום זקוק לבער אמר אביי הא דאמרת תוך שלשים יום זקוק לבער לא אמרן אלא שדעתו לחזור אבל אין דעתו לחזור אין זקוק לבער אמר ליה רבא ואי דעתו לחזור אפילו מראש השנה נמי אלא אמר רבא [ט]הא דאמרת קודם שלשים יום אין זקוק לבער לא אמרן אלא שאין דעתו לחזור אבל דעתו לחזור אפילו מראש השנה זקוק לבער ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא [י]העושה ביתו אוצר קודם שלשים יום אין זקוק לבער תוך שלשים יום זקוק לבער וקודם שלשים נמי לא אמרן אלא שאין דעתו לפנותו אבל דעתו לפנותו אפילו קודם שלשים יום נמי זקוק לבער הני שלשים יום מאי עבידתייהו *כדתניא [כ]שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום ר' שמעון בן גמליאל אומר שתי שבתות מאי טעמא דתנא קמא

שהרי

רש"י

להכי איצטריך לא ימצא. משום דבעלמא לאו כממון דמי איצטריך קרא למימר דגבי חמץ מיהא מתסר: הואיל וכי איתיה הדר. הוא גופיה למריה בעיניה וזה עדיין לא נאבד וכי אמרה ר' שמעון לההוא היכא דאינו בעין כגון גבי גונב קדשים שהיו הבעלים חייבין באחריותן אמר רבי שמעון אף על פי שאין כפל להקדש דכתיב לרעהו ולא להקדש הכא חייב דכיון דזה חייב באחריותן רעהו קרינא ביה דהא גרם לו להתחייב ממון: ארנונא. המלך נוטל עישור מן הבהמה ומן התבואה: חייבת בבכורה. דקיימא לן *כל שיד נכרי באמצע פטורה מן הבכורה שנאמר (במדבר ג) לי כל בכור בישראל אבל לא באחרים ועדר זה שעישורו של מלך בתוכו חייבת בבכורה לתת לכהן הבכורות שלהם או לא: דמצי מסלק ליה. לנכרי במעות: לא תיבעי לן. כיון דאכתי לא זכה נכרי בהן ודינו אינו קבוע בהן יותר ממעות איכא למימר לא יתן לו בהמות אלא מעות: ואע"ג דמצי מסלק ליה. דכל כמה דלא סלקיה ידו שייכא בבהמות: עיסת ארנונא חייבת. ואע"ג דעיסת נכרי פטורה ואוכל ישראל בלא חלה דהא עריסותיכם כתיב זו חייבת דלית לה קלא והרואה אומר שלו היא ואוכלה בלא חלה אבל בבהמה אית לה קלא והדתניא חייבת בעיסה הוא דתניא: אין זקוק לבער. לא הזקיקוהו להוציא את הנכרי מן הבית כדאמרן אבל אתה רואה של אחרים: הפקידו אצלו. וקביל עליה אחריות כדמפרש ואזיל זקוק לבער: יחד לו בית. כלומר לא קיבלו עליו אלא אמר ליה הרי הבית לפניך הנח באחת מן הזויות אין זקוק לבער: מאי קאמר. היכי יליף מלא ימצא: לעולם אסיפא. ולא ימצא משמע המצוי בידך לכל חפצך היינו דקביל עליה אחריות דהוי כדידיה: אף במקום שאמרו להשכיר. בפ"ק דע"א תנן אין משכירין בתים לנכרים בארץ ישראל אבל בסוריא משכירין וכל שכן בחוצה לארץ ואף במקום שהתירו להשכיר לא לבית דירה התירו אלא להעמיד בו בהמות ועצים ולא שידור הוא בה: שאין מצוי בידך. שהרי אותה זוית מסורה לנכרי: כופה עליו את הכלי. דהא לא חזי לטלטולי ואפוקי ומיהו בבל יראה לא עבר דהא בטליה בליביה מאתמול כדאמרינן לקמן הבודק צריך שיבטל בלבו אלא משום שלא ישכח ויאכלנו צריך כפיית כלי: מיבדל בדילי מיניה. אפילו בחול למוד הוא לפרוש ממנו: חמצו של נכרי. המופקד אצלו ולא קיבל עליו אחריות דמותר לשהותו: עושה לו מחיצה. בארבעה עשר משום היכר שלא ישכח ויאכלנו ולא סגי ליה בכפיית כלי כל שבעה שהכלי ניטל לצורך ומיהו ההוא דלעיל לא אפשר ליה במחיצה ומשום חד יומא סגי ליה בכפיית כלי ובלילה יבערנו: המפרש. מן היבשה לים: בשיירא. למקום רחוק: קודם שלשים יום. לפסח ולקמן מפרש כנגד ששואלין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום ומאז חל עליו להיזהר בצרכי הפסח: דעתו לחזור. בימי הפסח: אפילו מראש השנה נמי. דכי הדר ביה בימי הפסח עבר עליה והיא שעתא לאו ברשותיה היא דליבטליה שהרי איסור הנאה הוא ואינו שלו וכראוהו עובר עליה: אוצר. שהכניס שם תבואה ותחתיה חמץ ואמרינן לקמן *חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער: תוך שלשים זקוק לבער. דלכתחלה לא זהו ביעורו: קודם שלשים. לא חלה חובת ביעור עליו וכי מטי ההיא שעתא לא מחוייב כדאמרן דהא נפלה עליו מפולת:

שהרי

תוספות

התם דמצי מסלק ליה. הק' ר"י דבפ' איזהו נשך (ב"מ דף ע: ושם) אמר דהמקבל צאן ברזל מן הנכרי הוולדות פטורים מן הבכורה אף על גב דמצי מסלק ליה לנכרי בזוזי כדאמר התם כיון דאלו בעי נכרי זוזי ולא משכח שקיל בהמה ותי' ר"י דשאני התם *שמתחלה היתה הבהמה של נכרי וכיון דאי בעי זוזי ולא משכח שקיל בהמה לא נפקא מרשותיה אבל כשהבהמה של ישראל ומצי מסלק ליה לנכרי בזוזי לא נכנסה לרשותו: בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה אע"ג דמצי מסלק ליה. והא דתניא חייבת פ"ה דגבי עיסה תניא וק' לרשב"א דהא גבי בהמה תניא בהדיא בתוספתא *דחייבת בבכורה וכן גבי עיסה תניא* עיסת ארנונא חייבת בחלה אע"ג דלא מצי מסלק ליה ואית ספרים דגרסי בהמת ארנונא פטורה והוא דלא מצי מסלק ליה ולפי זה מתיישבות שתי הברייתות: יחד לו בית. פ"ה דלא קיבל עליו אחריות אלא אמר ליה הרי הבית לפניך וק' לר"י מאי איריא יחד אפילו לא יחד נמי והכי נמי מסיק בסמוך למימר דשכירות קניא ופר"ת דאפילו באחריות מיירי ומשום הכי מפיק מלא ימצא דלא חשיב מצוי כיון שיחד לו בית ורב פפא אית ליה מסברא כיון שיחד לו בית הוי כאלו קיבל עליו אחריות על חמצו של נכרי בביתו של נכרי*: כופה עליו כלי. אע"ג דאיכא למ"ד בפ' כירה (שבת מג.) אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל איכא לאוקמי בצריך למקומו אי נמי הכא שרי משום דילמא אתי למיכליה:

שנאמר

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ד מהל' בכורות הלכה א סמג עשין מא טוש"ע יו"ד סי' שכ סעיף ה:
כט ב מיי' פ"ו מהלכות ביכורים הל' ט סמג עשין קמא טוש"ע יו"ד סי' של סעיף ג:
ל ג ד מיי' פ"ד מהל' חמץ ומצה הלכה ב טוש"ע או"ח סימן תמ סעיף ג:
לא ה מיי' פ"י מהלכות ע"ז הל' ד סמג לאוין מח טוש"ע יו"ד סי' קנא סעיף י:
לב ו מיי' פ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה ח סמג לאוין עט טוש"ע או"ח סי' תמו סעיף א:
לג ז מיי' פ"ד שם הל' ב סמג שם טוש"ע א"ח סי' תמ סעיף ב:
לד ח ט י מיי' פ"ב שם הלכה יא סמג שם טוש"ע או"ח סימן תלו סעיף א ב:
לה כ טור ש"ע א"ח סי' תכט סעיף א:

[בכורות פ"ב]
תוספתא דחלה פ"א
[ועי' תוס' ב"מ פא: ד"ה והא]

רבינו חננאל

בהמת ארנונא. פי' בהמה שיש בה שותפות לנכרי פטורה מן הבכורה דבהדיא קי"ל כל יד נכרי באמצע פטור מן הבכורה ואע"ג דמצי מסלק ליה לנכרי בדמי מ"מ בהמה אית לה קלא כלומר דהאי בהמה דנכרי היא ולא אתו למימר דישראל היא וקא אכיל בוכרי אבל עיסת ארנונא אע"ג דלא מצי מסלק ליה לנכרי מינה חייבת בחלה דהא לית לה קלא: ת"ר נכרי שנכנס לחצרו של ישראל ובצק בידו אין זקוק ישראל להוציאו מידו של נכרי ולבערו הפקידו אצלו חייב לבער אלא אם יחד ליה בית ולאו ברשותיה דישראל קאי: למימרא דשכירות קניא והתנן בע"ז סוף פ"ק אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שמכנים לתוכו עבודת כוכבים וכתיב (דברים ז כו) לא תביא תועבה אל ביתך ואי ס"ד דשכירות קניא לאו ביתך הוא ושני' לעולם שכירות לא קניא ושאני הכא דכתיב לא ימצא כל חמץ שמצוי בידך אסרה תורה והאי כיון דיחד לו בית יצא מידו זה החמץ ואינו מצוי בידו: אמר רב המוצא חמץ ביו"ט שאינו יכול לבערו כופה עליו את הכלי חיישינן שמא

יאכלהו בניו ואם של הקדש אינו צריך מ"מ מיבדל בדילי אינשי מיניה מקמי הכי ולא אתו למיכליה דחמיר עלייהו איסוריה וחמץ של נכרי שיצא מרשות ישראל לנכרי: ובן המפרש בים או היוצא בשיירא תוך שלשים יום זקוק לבער (לאחרי כן יבער) קודם שלשים יום אין זקוק לבער בד"א בשאין דעתו לחזור אבל כשדעתו לחזור אפי' מתחלת השנה חייב לבער וכן דין העושה את ביתו אוצר תוך שלשים יום זקוק לבער קודם שלשים יום אין זקוק לבער במה דברים אמורים בשאין דעתו לפנותו קודם הפסח אבל דעתו לפנותו חייב לבער: והני שלשים יום מאי עבידתייהו דתניא

מסורת הש"ס

[בכורות ג.]
[תוספתא פ"ב]
פ"ג כה. ושו.
[ע"ל שמכניסים]
[פי' תוספות כתובות ז. ד"ה מתוך]
[תוספתא פ"א]
[דף ח.]

גליון הש"ס

גמ' בהמת ארנונא. עיין נדרים סב ע"ב ברש"י ד"ה והלך זו ארנונא: תוס' ד"ה שמתחלה היתה הבהמה. עי' ב"ב ע"א תוס' ד"ה קסבר:

מגילה כט: סנהדרין יב: פ"ו ה:[ב"ק ז. כתובות כח.] תוספתא מגילה פ"ג

שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על הפסח שני שנאמר *°ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וכתיב °ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ור' שמעון בן גמליאל אמר לך איידי דאיירי במילי דפסחא מסיק להו לכל מילי דפסחא מאי טעמא דרשב"ג שהרי משה עומד בראש החדש ומזהיר על הפסח שנאמר °החדש הזה לכם ראש חדשים וכתיב דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו' ממאי דבריש ירחא קאי דילמא בארבעה בירחא או בחמשה בירחא קאי אלא אמר רבה בר שימי משמיה דרבינא מהכא °וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית בחדש הראשון וכתיב °ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו הכא נמי ממאי דבריש ירחא קאי דילמא בארבעה בירחא או בחמשה בירחא קאי אמר רב נחמן בר יצחק אתיא מדבר ממדבר כתיב הכא במדבר סיני וכתיב התם °וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני מה להלן בראש חדש אף כאן בראש חדש וניכתוב ברישא דחדש ראשון והדר ניכתוב דחדש שני אמר רב מנשיא בר תחליפא משמיה דרב °זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה אמר רב פפא לא אמרן אלא בתרי ענייני אבל בחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר דאי לא תימא הכי כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט דילמא פרט וכלל הוא ותו פרט וכלל נעשה כלל מוסף על הפרט דילמא כלל ופרט הוא אי הכי אפילו בתרי ענייני נמי הניחא למאן דאמר *כלל ופרט המרוחקין זה מזה אין דנין אותו בכלל ופרט שפיר אלא למאן דאמר דנין מאי איכא למימר אפילו למ"ד דנין הני מילי בחד ענינא אבל בתרי ענייני אין דנין: אמר רב יהודה אמר רב °הבודק צריך שיבטל מאי טעמא אי נימא משום פירורין הא לא חשיבי וכי תימא כיון דמינטר להו אגב ביתיה חשיבי *והתניא °סופי תאנים ומשמר שדהו מפני ענבים סופי ענבים ומשמר שדהו מפני מקשאות ומפני מדלעות בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן אסורין משום גזל וחייבין במעשר בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין משום מעשר אמר רבא גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עילויה °וכי משכחת ליה לבטליה °דילמא משכחת ליה לבתר איסורא ולאו ברשותיה קיימא ולא מצי מבטיל דא"ר אלעזר *שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו *ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה °וניבטליה בארבע וניבטליה בחמש כיון דלאו זמן איסורא הוא ולאו זמן ביעורא הוא דילמא פשע ולא מבטל ליה וניבטליה

שהרי משה רבינו עומד בפסח ראשון. ודורש להן בהלכות פסח השני דהיינו שלשים יום שהוא בארבעה עשר באייר: מה להלן ראש חדש. דכתיב ביה באחד לחדש השני: וניכתוב ברישא ט'. לא אשמעינן פריך אלא אסדר פרשיות קפריך מכדי פרשת פסח נאמרה תחלה שהרי בחדש הראשון נאמר כדכתיב בחדש הראשון לאמר ופרשה פקודים נאמרה באייר ומאי טעמא אקדמה להאי בראש הספר ופרשת זו בפרשת בהעלותך: אין מוקדם ומאוחר בתורה. לא הקפידה תורה על סדר מוקדם ומאוחר ופרשיות דנאמרו תחלה הקדימו המאוחרות לה: בתרי ענייני. בשתי פרשיות: בחד ענינא. במקראות הסדורות בפרשה אחת: דאי לא תימא הכי. דבסדר כתיבתן נאמרו הא דקיימא לן כל כלל ופרט אין בכלל אלא מה שהוא בפרט לפי שבא הפרט ופרט שזהו הכלל היכי סמכינן עלה דילמא פרט וכלל הוא: נעשה כלל מוסף על הפרט. שלא תאמר אין כאן אלא פרט או כיוצא בו נבית בדינו בבנין אב לכן הוסיף הכתוב כלל אחריו להביא כל דבר ואפילו אינו דומה לפרט: אי הכי. קשיא לך אפילו בתרי ענייני תיקשי לך דהא דיינינן כלל ופרט כשנאמר אחד מהן בפרשה זו ואחד מהן בפרשה אחרת: הא ניחא. דלא קשיא לך: למאן דאמר כלל ופרט המרוחקין אין דנין כו'. ופלוגתא היא במנחות בפרק כל המנחות באות מצה (דף נה:) ובבבא קמא בהחובל (דף פה.): הבודק צריך שיבטל. בלבו סמוך לבדיקה מיד ואומר כל חמירא דאיכא בביתא הדין ליבטיל: מאי טעמא. הרי מבער כל הנמצא: וכי תימא כיון דמנטר להו אגב ביתיה. עם שאר ממונו הוא משמרן שכשהוא נועל ביתו לשומרו נמצא משמר כל מה שבתוכו הלכך חשיבי ושימור דלאו אדעתא דידיה הוא מי מחשיב ליה: והתניא סופי תאנים. סוף לקיטת תאנים כשמאחרים בתאנה תאנים שאינן מתבשלות כל צרכן עולמית: ומשמר שדהו מפני ענבים. ובעל הבית זה משמר שדה זו שלא יכנסו בני אדם לתוכה ואין דעתו מפני התאנים אלא מפני שיש בה ענבים שעדיין לא הגיע עת הבציר או סופי ענבים שלא יתבשלו עולמית ובעל הבית משמר שדהו זו שהן בתוכה ולא בשבילן אלא מפני מדלעות ומקשאות שבה: קשואין ודלועין שם הפרי עצמו. מקשאות ומדלעות קרי כל האילנות: וחייבין במעשר. אם ליקטן בעל הבית או נתנן לאחר: ופטורין מן המעשר. דהפקר פטור מן המעשר: ודעתו עליה. חשובה היא בעינין וחס עליה לשורפה ומשהה אפילו רגע אחד ונמצא עובר עליה בבל יראה ובבל ימצא אבל משבטלה אינו עובר דלא כתב אלא תשביתו: דלאו ברשותיה הוא. אינו שלו: דאמר ר' אלעזר ב' דברים אינן שלו ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו. להתחייב עליהן: בור ברשות הרבים. הפותחו חייב בניזקין ואין הבור שלו אלא של הפקר שהרי ברשות הרבים הוא ואף על פי שכרהו אין רשות הרבים קנויה לו: וניבטליה בארבע. כלומר למה הוצרכו לבטל בלילה ליתקנו רבנן לכל אדם שיבטל קודם איסורו: פשע. ישכח ויבא לידי פשיעה שעל ידי מה יזכר אבל עכשיו שעסוק בבדיקתו יזכר: וניבטליה

שנאמר ויהי אנשים. והא דאמר בהניזקין (גיטין ד' ס. ושם) שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן והיינו בראש חדש ניסן פרשת טמאים לא כפ"ה דפי' פרשת טמאים ויהי אנשים דזו הפרשה נאמרה בערב הפסח כדמשמע הכא אלא פרשת טמאים טומאת תרומה וקדשים:

ומזהיר על פסח שני. אע"ג שעל ידי שאלתו הוזקק לומר להן מ"מ לא היה צריך להאריך אלא אל תעשו פסח ותו לא:

ממאי דבריש ירחא קאי. תימה דשבת בפ"ר עקיבא (דף פו: ושם) קאמר *(רבה) דכ"ע [רבא] בר"ח אתו למדבר סיני כתיב הכא ביום הזה באו מדבר סיני וכתיב התם החדש הזה וגו' מה להלן ר"ח אף כאן ראש חדש אלמא פשיטא דהחדש הזה נאמר לו בר"ח והיינו משום דאמר בהקומץ רבה (מנחות כט.) שנתקשה משה רבינו בראיית הלבנה עד שאמר לו הקב"ה כזה ראה וקדש ותי' ר"ת אע"ג שאמר הקב"ה למשה בריש ירחא דילמא משה לא אמר להם לישראל אלא בג' או בד' בירחא ומסיק דיליף מדבר ממדבר דבההיא דבאחד לחדש השני אמירת הקב"ה ואמירת משה הוי בריש ירחא דכתיב *באחד לחדש השני ויתילדו וגו' ור"י מפרש אע"ג דהחדש הזה הוה בריש ירחא מיהו דילמא הא דקאמר דברו אל כל עדת ישראל לא הוה בריש ירחא ואם תאמר אמאי לא יליף התם מדבר מבמדבר כי הכא וי"ל דמדבר מבמדבר לא ילפינן:

אבל בחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם. היינו דוקא היכא דליכא דרשה וטעם דהא תנן בפ' נגמר הדין (סנהדרין מה. ושם) דדחיית הנסקל קודם לסקילתו אע"ג דסקילה כתיב ברישא דכתיב כי סקל יסקל או ירה יירה היינו משום דכתיב במקום אחר סקילה בגמר מיתה דכתיב וסקלתם באבנים ומתו:

אבל בתרי ענייני אין דנין. והא דפריך בסוף הפרה (ב"ק ד' נד: ושם) ולימא בהמתך דדברות ראשונות כלל שור וחמור פרט *בהמתך דדברות האחרונות חזר וכלל אע"ג דמרוחקין טובא היינו משום דעשרת הדברות חשיבי כחד ענינא דבדיבור אחד נאמרו:

ודעתיה עילויה. פירוש ולא בטל מאליו כמו פירורין ועל פ"ה קשה מאי פריך כי משכחת ליה ניבטלה הא פי' ודעתיה עילויה שחס עליה לבטלה:

*משש שעות ולמעלה. פ"ה [עייך ד' ז.] מתחלת שש ולא נהירא לר"ת דע"כ הא דאמר לעיל חמץ מו' שעות ולמעלה אסור היינו מסוף שש ופר"ת דמסוף שש קאמר ומייתי ראיה מחיטי קורדנייתא שהן קשין והוה חמץ נוקשה שאינו אסור כמי אלא *) מדרבנן: לפני

*) [ועי' תוס' חולין ד': ד"ה מותר מיד וכו' דבשעות דרבנן ותמן דרבנן דתופסין לקדושין מ"מ מקודשת גמורה לא הויא דאם בא אחר וקדשה תופסין לקידושי שניהן וע"ע תוספות קדושין נח. ד"ה אלמא]

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה ז סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תלד סעיף ב:

לז ב מיי' פ"א מהלכות מעשר הלכה יב:

לח ג מיי' פ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה ז ח סמג עשין לט טוש"ע או"ח סימן תלד סעיף ב:

רבינו חננאל

שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' דהא עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני רשב"ג אמר שתי שבתות שנאמר וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו ונמר במדבר במדבר גזרה שוה שנא' וידבר ה' אל משה במדבר סיני באחד לחדש השני וגו' מה במדבר הזה אחד בחדש הזה אף במדבר האמור בענין פסח אחד בחדש הזה קאי באחד לחדש ומזהיר בפסח שני שבתות: ואקשי' מעשה דניסן הוה ליה למכתב ברישא למה פתח תחלת הספר בחדש השני ולאחר כמה ענינים הזכיר מעשה דניסן ואמר משמיה דרב אין מוקדם ומאוחר בתורה ותני מילי בתרי עניני כגון האי במדבר סיני באחד לחדש השני הכתוב בתחלת הספר שהוא ענין שאו את ראש כל עדת בני ישראל וזה במדבר סיני בשנה השנית שהוא בחדש הראשון הכתוב אחרי כמה פרשיות והוא ענין הפסח כי האי גונא אומר אין מוקדם ומאוחר בתורה אלא אע"פ שזה כתב אחר זה באמירה ובצואה ענין הפסח שהוא בחדש הראשון הוא נאמר תחלה ואחריו נאמר ענין הפקודים אבל בחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר דאי לא תימא הכי המדות שהתורה נדרשת בהן באות להתחלף כי מה שאתה דן אותו בכלל ופרט כגון (ויקרא א ב) אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה כלל כל הבהמה מן הבקר ומן הצאן פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט בקר וצאן אין מידי אחרינא לא ואם תאמר אין מוקדם ומאוחר שמא מן הבקר ומן הצאן תקריבו נאמר תחלה בצואה ואחר כן נאמר מן הבהמה שנמצא פרט וכלל וקיימא לן פרט וכלל נעשה הכלל מוסף על הפרט ואתרבו להו כל מילי לפיכך אמרנו לעולם בחד ענינא המוקד' מוקדם והמאוח' מאוחר. ואקשי' אי הכי דחיישינן כל האי גונא אפי' בתרי עניני נמי משכחת לה דדין כלל ופרט מתהפך לפרט וכלל כאשר כבר אמרנו בחד ענינא הניחא לר' דאמר כלל ופרט המרוחקין זה מזה אין דנין אותו בכלל ופרט כגון (שמות כא כה) כויה תחת כויה כלל אפילו כויה שאין בה חבורה בא חבורה תחת חבורה ופרט שהכויה יש בה חבורה והם כלל ופרט המרוחקין זה מזה כי פצע תחת פצע הפסיק ביניהם ונמצאו רחוקים זה מזה ואמרי' כי האי גונא אין דנין אותו בכלל ופרט וכל שכן אם רחוקין בשני מקראות ומקרא אחד מפסיק ביניהן אלא לבן עזאי דאמר אפי' כי האי גונא דנין אותו בכלל[ופרט] מאי איכא למימר ושנינן לבן עזאי נמי דאמר דנין לא אמר אלא בענין אחד דשתיהן הכויה והחבורה ענין הכאת הגוף וצער הן אבל בתרי עניני לא אמר וחלוקת ר' ובן עזאי מפורשת בפ' החובל בחבירו בתחלתו [ד' פ"ס]: אמר רב יהודה הבודק אחר שיבער הכל צריך שיבטל בלבו מה שאינו ידוע לו עכשיו ודייקי' מאי טעמא אי משום פרורין אע"פ שלא בטלן כמו בטלי הן דהא לא קפיד עלייהו ואע"ג (דלא מינטרי) [דמנטרי] אגב בית לא חשיבי מידי כדתניא אסיפת תאנים ומשמר שדהו מפני ענביו כו' עד בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין מן המעשר פי' אסיפת תאנים שכבר אספו התאנה ונשתיירו בה שתים שלש תאנים והסיח דעתו מהן ואינו שומר אלא הענבים כו' ופירש רבא למה צריך לבטל לאו משום פירורין אלא גזירה שמא ימצא גלוסקא דדעתיה עלה ואקשי' למה צריך לבטל אור ארבעה עשר בשעת הבדיקה עת שימצאנה יבטלנה ודחי' שמא ימצאנה אחר זמן איסורה וביטולו אותו העת אינו מועיל כלום כי אין אדם מבטל אלא דבר שלו והחמץ בזמן איסורו יוצא מרשותו ואינו קרוי חמצו אלא להתחייב בו בראייתו ובהיותו מצוי ברשותו בלבד כדאמר ר' אלעזר משום ר' ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו ונתחייב בהן ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה:

מסורת הש"ס

נ"ל ויעשו את הפסח בראשון

[ב"ק פה. מנחות נה: נדה לג.]

גליון הש"ס

גמ' זאת אומרת אין מוקדם. עיין ברש"י בחומש בראשית ו' ג' י"ח ג'. שמות ד' כ': שם וכי משכחת ליה לבטליה. עי' לקמן כא ע"א תד"ה ולא אשמעי': שם וניבטליה בד'. ברי"ף הגי' התלם ונבטליה בשית ולא"כ וניבטלי' בד' וה':

*[הן כן נכון להיות וכ"א בב"ק וכ"א בשאילתות]

וניבטליה בשית כיון דאיסורא דרבנן עילויה כדאורייתא דמיא ולאו ברשותיה קיימא ולא מצי מבטיל *דאמר רב גידל אמר ר' חייא בר יוסף אמר רב "המקדש משש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדניתא אין חוששין לקידושין ולבתר איסורא לא מצי מבטיל ליה והא תניא היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש חמץ בתוך ביתו מבטלו בלבו אחד שבת ואחד יום טוב בשלמא שבת משכחת לה כגון שחל ארבעה עשר להיות בשבת אלא יום טוב בתר איסורא הוא אמר רב אחא בר יעקב הכא "בתלמיד יושב לפני רבו עסקינן ונזכר שיש עיסה מגולגלת בתוך ביתו ומתיירא שמא תחמיץ קדים ומבטיל ליה מיקמי דתחמיץ דיקא נמי דקתני היה יושב בתוך בית המדרש שמע מינה: אמר רבה בר רב הונא אמר רב הפת שעיפשה כיון שרבתה מצה מותרת היכי דמי אילימא דידע בה דחמץ היא כי רבתה מצה מאי הוי אלא דלא ידעינן בה אי חמץ הוא אי מצה הוא מאי איריא כי רבתה מצה אפילו כי לא רבתה מצה נמי ניזיל בתר בתרא מי לא תנן *"מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר בהר הבית חולין בירושלים בשעת הרגל מעשר בשאר ימות השנה חולין ואמר רב שמעיה בר זירא מאי טעמא הואיל ושוקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום אלמא אמרי' קמאי קמאי אזלי ליה והני אחריני נינהו "הכא נמי נימא קמא קמא אזיל והאי דהאידנא הוא שאני הכא דעיפושה מוכיח עילויה אי עיפושה מוכיח עילויה כי רבתה מצה מאי הוי אמר רבה לא תימא שרבתה מצה אלא אימא "שרבו ימי מצה עילויה אי הכי פשיטא לא צריכא דעיפושה מרובה מהו דתימא כיון דעיפושה מרובה איגליא מילתא דודאי חמץ מעליא הוא קא משמע לן כיון שרבו ימי מצה עילויה אמרינן כל יומא ויומא נהמא חמימא אפה ושדא עילויה ועפשא טפי ומי אזלינן בתר בתרא והא תניא ר' יוסי בר יהודה אומר "תיבה שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר אם רוב חולין חולין אם רוב מעשר מעשר ואמאי ליזיל בתר בתרא אמר רב נחמן בר יצחק הכא במאי עסקינן כגון שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר ואין יודע איזה מהן בסוף רב זביד אמר כגון שנשתמשו בה ציבורין ציבורין רב פפא אמר כגון דאשתכח *בגומא: אמר רב יהודה הבודק צריך שיברך מאי מברך רב פפי אמר משמיה דרבא (אומר*) לבער חמץ רב פפא אמר משמיה דרבא על ביעור חמץ בלבער כולי עלמא לא פליגי דודאי להבא משמע כי

וניבטליה בשית. ליתקנו רבנן לכל אדם ליבטל בלבו בתחלה שש דהשתא לא פשע דאיכא זכרון טובא שהרי עסוק בשריפתו: כיון דאיסורא דרבנן. דמשעברו חמש אסור בחמץ לדברי הכל כדאורייתא דמי ואינו שלו ולא מצי מבטל ליה בלבו וכיון דחס עליה ומשהי ליה פורתא עבר עליה: המקדש. אשה: משש שעות ולמעלה. מתחלת שש דאיסורא דרבנן הוא: אפילו בחיטי קורדנייתא. הגומחים בהרי אררט קשין הם מאד ואפילו הכי אין חוששין לקדושין אם באו עליהם מים ואף על גב דאתי איסור הנאת חמץ דרבנן דשש ומפקע קידושי תורה ושרי אשת איש לעלמא הא מתרלינן* בכמה דוכתין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והפקר ב"ד הפקר והם הפקירו ממונו: עיסה מגולגלת. שלא החמיצה ומפני אימת כבוד רבו אין יכול לקום ולילך ולאפותה: דקדים ומבטל לה. בלבו דעדיין היא ברשותו שלא נאסרה עליו: דיקא נמי. דעדיין לא החמיצה דקתני היה יושב בבית המדרש דמשמע מפני שאין יכול לקום ולילך משם הוא מבטלה בלבו ואי בחמץ גמור למה לי יושב בבית המדרש ואפילו אם היה פנוי מה בידו לעשות יותר השבתה בלב זהו ביעורו אלא ודאי כשיש בידו לתקן קאי ובידו לאפותה אם היה פנוי הואיל ולא החמיצה עדיין ומשום יום טוב נקט יושב בבית המדרש ושבת מתוקמא בחמץ גמור ובארבעה עשר שחל להיות בשבת: כיון שרבתה מצה. קס"ד אם נשתמשו בתיבה זו מצה יותר מחמץ אזלינן בתר רובא ומותרת: רוב אוכלי בשר בירושלים כל ימות השנה ממעות מעשר שני הן לפי שלא היו מספיקין לאכול כל מעות מעשר שני שלהן ברגל ונותנין אותם לבני העיר בטובת הנאה והן אוכלים אותם בקדושתן ועיקר אכילת מעות מעשר שלמים היו מביאין מהן כדקיימא לן במנחות (דף פב.) הלכך לוקחין מהן בהמות דכל זמן שיש לו מעות מעשר אינו מוציא מעות חולין ואע"ג דאיכא למימר שמא מיד המוכר נפלו ומעות חולין הן ספק איסורא לחומרא: בהר הבית לעולם חולין. ואפילו בשעת הרגל שיש מעות מעשר מרובין בירושלים ממעות חולין לא מספקינן להו במעשר דאזלינן בתר רובא דשתא ואמרינן לאו האידנא נפול אלא קודם הרגל ובירושלים בשאר ימות השנה חולין דרוב מעות העיר חולין ובשעת הרגל מעשר כדמפרש טעמא מה טעם בשעת הרגל מעשר ולא אמרי' קודם הרגל נפול כדאמרן בנמצאין בהר הבית הואיל ושוקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום מפני הטיט ואי נפול קודם הרגל הוו משתכחי בשעת כיבוד אבל הר הבית מתוך שהוא משופע והרוח מכבדתו מעפרו ועוד שאין אדם נכנס באבק שעל גבי רגליו ואינו עשוי להתכבד אלמא בכל דבר העשוי להתכבד אמרינן קמאי קמאי אזדו והנך תיבות שמשתמשין בהן אוכלין נוטלין ראשון ראשון כדי שלא יתעפשו וכל שכן דמסתמא בדקה זה אור לארבעה עשר והאי דבתרא היא ומצה היא: מוכיח עליה. שהרי הוא זה ימים רבים וחמץ הוא: שרבו ימי המצה. ורגוי להיות מעופש משנכנס הפסח: אי הכי פשיטא. אפי' ספק ליכא דמסתמא ודאי בדקה והא מצה היא: אם רוב חולין. נשתמשו בה חולין אלמא בתר רובא אזלינן ולא בתר בתרא: ציבורין ציבורין. של מעשר בזוית זו ושל חולין בזוית זו וביום א': בגומא. דליכא למימר זיל בתר בתרא דקמאי הא שקלינהו משום דיש לחוש שמא בגומא נטמן ולא ראוהו: בלבער כולי עלמא לא פליגי דלהבא משמע. ושפיר דמי דברכה קודם עשיית המצוה בעינן כדלקמן:
מעיקרא

לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר. פ"ה אע"פ דאיכא למתלי במוכר כמו בלוקח מספיקא תלינן לחומרא ואין נראה לר"י דסמוך מיעוטא דחולין דשאר מעות לפלגא דמוכר וה"ל רובא להיתר ואור"י דלוקחים הוו רובא דכמה בני אדם עומדים על בהמה אחת לקנות: **בהר** הבית לעולם חולין. מקשה ר"י היאך נמצאו שם הא אמר בפ' הרואה (ברכות סב:) לא יכנס בהר הבית במעות הצרורות בסדינו ואור"י דאינו אסור אלא היכא דנושאן בפרהסיא בסדינו דגנאי הוא דנראה כהולך שם לסחורה אבל בצינעא לא*: **עשויין** להתכבד בכל יום. קשה לר"י דמסקי' בפרק דם הנדה (נדה נו: ושם) גבי שרץ שנמצא במבוי אין חזקתו מתכבד אלא על ידי בדיקה ותירץ דשרץ שהוא בכעדשה אין חזקתו כל כך מתכבד כמו במעות*: **בלבער** כ"ע לא פליגי דלהבא משמע. מכאן היה מצריך רשב"א לברך לפני המילה להכניסו דאי לאחר המילה ישקר בברכתו דלהכניסו להבא משמע ועוד שצריך לברך עובר לעשייתו ולא נראה לר"ת דבפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קלז: ושם) תניא המל אומר אקב"ו על המילה אבי הבן אומר להכניסו משמע לאחר המילה מקומו אע"ג דלהכניסו משמע להבא לא קשה דלא על זאת הנעשה עכשיו מברך אלא משבח ומודה להקב"ה שצונו על המילה כשתבא לידו ותיקנוה כאן לגלות ולהודיע שזו המילה נעשה לשם יוצרנו ולא לשם ע"ג ולא לשם מורגא ולא לשם הר גרזים ואין צריך לברך עובר לעשייתו אלא במקום שהעושה המצוה הוא מברך אבל כשמברך אחר לא ותדע שהרי ברכת אירוסין אינו מברך אלא אחר אירוסין:
כי

מסורת הש"ס
לקמן כא: [ע"ש]
[יבמות לג:וש"נ]
שקלים פ"ז מ"ב
נדה נו: [גומא]
[בר"ף ובר"ש ליתא וברי"ף אי' רב פפי משמיה דרבא אמר על ביעור חמץ רב פפא משמיה דרבא אמר לבער*וברא"ש אי' קצת בנ"א]
*לפנינו איתא בר"ש ממש בני' הרי"ף בלי שום שינוי.

עין משפט נר מצוה
לט א מיי' פ"ה מהל' אישות הלכה א סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כח סעיף כא:
מ ב מיי' פ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה י טוש"ע או"ח סי' תמד סעיף ח:
מא ג מיי' פ"ו מהלכות מ"ש ונ"ר הלכה י:
מב ד ה טוש"ע או"ח סי' תמו סעיף ד:
מג ו מיי' פ"ו מהלכות מ"ש ונ"ר הלכה יא:

[ועי' תוס' ב"מ כו. ד"ה בהר]

רבינו חננאל

וניבטליה בשעה ששית למה בזמן הביעור כו' פשוט' היא. פי' קורדניאתא חטים חזקים ואין מחמיצין(היא) אפי' אלו כיון שהוכשרו במים איסורי הנאה הן כחמץ גמור ואקשי' וכי בתר איסורא לא מצי מבטל ליה והתניא היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש לו חמץ בבית מבטלו בלבו אחד שבת ואחד יום טוב והנה יום טוב לא משכחת לה אלא בתר איסורא וקתני דמבטל ושנינן לא בתלמיד חכם שיש לו עסה מגולגלת בביתו ביום טוב ומתיירא שמא תחמיץ שמקדים ומבטלה קודם שתחמיץ דיקא נמי מדקתני היה יושב בבית המדרש ש"מ: פת שעיפשה ולא ידע אי מצה אי חמץ הוא אם רבו ימי מצה מותרת היא פי' אחר הפסח: ואקשי' וניזל בתר בתר'. כלומר כמעו' מעשר כיון שעכשיו כל הפת שעושין מצה היא [גם זו] מצה היא שהחמץ כבר עבר מי לא תנן [בפ"ז דשקלי'] מעות שנמצא לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר כלומר במעות מעשר שני קונין בהמה כדכתיב (דברים יד כו) ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו' ואמרי' מה טעם הואיל ושוקי ירושלים עשוין להתכבד בכל יום אלמא אמרי' אינהו אזלו והני אחריני נינהו וכו' אקשי' ומי אזלינן אחר האחרון והתניא ר' יוסי אומר תיבה שנשתמש בה חולין ומעשר אם רוב חולין חולין ואם רוב מעשר מעשר ולא קתני אחר אחרון ופרקי' בדלא ידעינן איזה מהן אחרון או כגון שנשתמשו צבורין כלומר צבור מכאן וצבור מכאן ושניהן כאחד ואין אחד מהן אחרון או נמצא בגומא דאיכא למימר לא ראה אותה:

תורה אור

כי פליגי בעל ביעור מר סבר מעיקרא משמע ומ"ס להבא משמע מיתיבי ברוך *אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה התם היכי נימא נימא למול לא סגיא דלאו איהו מהיל אבי הבן מאי איכא למימר אין הכי נמי מיתיבי ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה התם נמי היכי נימא נימא לשחוט לא סגיא דלאו איהו שחט פסח וקדשים מאי איכא למימר אין הכי נמי מיתיבי *העושה לולב לעצמו מברך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה נטלו לצאת בו אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב שאני התם דבעידנא דאגבהה נפק ביה אי הכי לצאת בו יצא בו מיבעי ליה אין הכי נמי *ומשום דקא בעי למיתנא סיפא לישב בסוכה תנא רישא נמי לצאת בו דקתני סיפא *העושה סוכה לעצמו אומר ברוך אתה ה' שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה נכנס לישב בה אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה *והלכתא על ביעור חמץ דכולי עלמא מיהא מעיקרא בעינן לברוכי מנלן דאמר רב יהודה אמר שמואל *בכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא אמר ר"נ בר יצחק דאמר קרא °וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבר את הכושי אביי אמר מהכא °והוא עבר לפניהם ואבע"א מהכא °ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם בי רב אמרי חוץ מן הטבילה ושופר בשלמא טבילה דאכתי גברא לא חזי אלא שופר מ"ט וכי תימא משום דילמא מיקלקלא תקיעה אי הכי אפילו שחיטה ומילה נמי אלא אמר רב חסדא ג'חוץ מן הטבילה בלבד איתמר תניא נמי הכי *טבל ועלה בעלייתו אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה: לאור הנר וכו': מנא הני מילי אמר רב חסדא למדנו מציאה ממציאה ומציאה מחיפוש וחיפוש מחיפוש וחיפוש מנרות ונרות מנר מציאה ממציאה כתיב הכא °שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכתיב התם °ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא ומציאה מחיפוש דידיה וחיפוש מנרות דכתיב °בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות ונרות מנר דכתיב °נר (אלהים) [ה'] נשמת אדם חופש כל חדרי בטן *תנא דבי ר' ישמעאל לילי י"ד בודקים את החמץ לאור הנר אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר שבעת ימים שאור לא ימצא ואומר ויחפש בגדול החל ובקטן כלה* ואומר בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות ואומר נר (אלהים) [ה'] נשמת אדם חופש מאי ואומר וכי תימא האי בעת ההיא קולא הוא דקאמר רחמנא לא בדיקנא לה בירושלים בנהורא דאבוקה דנפיש נהורא טובא אלא בנהורא דשרגא דזוטר נהורא טפי דעון רבה משתכח ועון זוטר לא משתכח תא שמע נר ה' נשמת אדם: תנו רבנן יאין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלבנה יולא לאור האבוקה אלא לאור הנר מפני

מעיקרא משמע. על ביעור שביערתי והרי עדיין לא בדיק דהא ברכה קודם בדיקה היא ביעור הייט נמי בדיקה: נימא למול. בתמיה משמע דאותו רופא המל את כל בני העיר (צוה) למול את התינוק הזה: וכי לא סגי דלאו איהו מהיל. עליו המצוה מוטלת והלא על אביו מוטל כדאמרן בקדושין פרק קמא (*קרוב לסופו) אבל ביעור מצוה על בעל החמץ מוטלת וכל איש ואיש בודק ביתו והיכא דיכול לומר לבער לא נימא על ביעור: ופרכינן אבי הבן מאי איכא למימר. אי על המילה לשעבר משמע וזה אפשר לו לומר למול מאי איכא למימר היכי שרינן ליה למימר על המילה: אין הכי נמי. צריך לומר למול: פסח וקדשים. הבעלים נצטוו דכתיב (ויקרא א) וסמך ידו ושחט: נפק ביה. ומברך על שעבר: והלכתא על ביעור. נמי להבא משמע וגבי מילה נמי לא שנא אבי הבן מאינש דעלמא דהא להבא משמע ועל מילה נמי כלמול דמי: עובר. קודם כמו ויעבר את הכושי קדמו במיתת אבשלום: ויעבר מלכם לפניהם. יקדים לילך בראש: דאכתי גברא לא חזי. כגון טבילת בעלי קרי דקיימא לן בברכות (ד' כ:) שאסור בדברי תורה ובברכה דעזרא תיקן טבילה לבעלי קריין לדברי תורה ומשום ההוא טבילה תקון בכל הטבילות ברכתן לבסוף: למדנו מציאה. האמורה בחמץ ממציאה האמורה בגביע דבנימין: ומציאה מחיפוש. כלומר ואותה מציאה של גביע דבנימין מחיפוש האמור אצלה דמה מציאה של גביע ע"י חיפוש אף מציאת חמץ ע"י חיפוש: וחיפוש מחיפוש וחיפוש מנרות. לאחר שלמדת שהיא ע"י חיפוש חזור ולמוד זה החיפוש מחיפוש שכתוב בירושלים שהוא בנרות כדכתיב בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות: ונרות מנר. דכתיב בנר יחידי נר (אלהים) נשמת אדם חופש כל חדרי בטן ולקמיה מפרש הא למה לי: זכר לדבר. כדפרשינן והשתא מפרש קראי היכא וראיה ממש ליתא אלא אסמכתא בעלמא °דדברי תורה מדברי קבלה ניכהו: קולא הוא. דאקיל רחמנא גבי ירושלים דלא נבדקיה באבוקה אלא באור קטן שילך לא ילפינן חמץ מיניה להקל: הא שמע. מהאי קרא דבדיקה מעלייתא היא דכתיב חופש כל חדרי בטן: מפני

כי פליגי בעל ביעור מר סבר לשעבר משמע. פירש ר"ת לשעבר משמע טפי מלהבא אבל מ"מ משמע נמי קצת להבא דאי לא משמע כלל להבא אלא לשעבר א"כ היכי קאמר בסמוך נימא למול לא סגי דלאו איהו מהיל וכי בשביל שאין אנו יודעין לתקן יאמר שקר:

לא סגי דלאו איהו מהיל. דעל האב מוטל כדפירש הקונטרס אבל המל גרים מברך למול את הגרים *שהמברך חייב למול כמו האב המל: בעידנא דאגבהה נפיק ביה. וא"ת כיון דנפק היאך יברך והלא צריך לברך עובר לעשייתו *ואומר ר"י אע"ג דנפק אכתי עוסק במצוה שצריך לנענע בקריאת הלל (סוכה לז:): לצאת יצא מיבעי ליה. לצאת משמע שלא יצא עדיין באותה נטילה ומשכחת לה כשהפכו כדאמרי' בסוכה (ד' מב.) דאינו יוצא אלא דרך גדילתו או שנטלו שלא לצאת בו באותה נטילה וכשאדם נוטל לולב אין צריך להופכו כדפי' ר"י כיון שצריך לנענע בהלל או משום שאינו רוצה לצאת באותה נטילה:

והלכתא על ביעור חמץ. יכול הוא לומר כן שאף זה הלשון משמע להבא או שמא דוקא על ביעור חמץ ויש טעם בברכות ור"י לא מצא טעם לכל הברכות: על הטבילה. אומר ר"ח בשם הגאון דוקא בטבילת גר דלא חזי קודם טבילה דלא מצי למימר וצונו דאכתי נכרי הוא אבל שאר חייבי טבילה כגון בעל קרי וכיוצא בו מותר לברך כדאמרינן בפ' מי שמתו (ד' כב.) נהוג עלמא כתלתא סבי כר' יהודה* בבעל קרי שיכול להתפלל ולברך וללמוד קודם טבילה *אעפ"כ אומר ר"י דאין לגעור בנשים שמברכות אחר הטבילה כיון דאיכא טבילת גר דלא מצי לברך לא חילקו וכן בנטילת ידים לא חילקו בין נטילה של אחר בית הכסא דלא מצי לברך קודם מיהו בנטילה יש טעם אחר לברך אחר נטילה קודם ניגוב כדאמרינן (סוטה ד' ד:) האוכל לחם בלא ניגוב ידים כאילו אוכל לחם טמא וי"מ דבכל טבילות קאמר דגברא לא חזי דקודם שירד למים אינו צריך לברך דילמא משום ביעתותא דמיא מימנע ולא טביל ואחר שירד אז הוא ערום ואסור לברך משום דלבו רואה את הערוה*: ונרות מנר. וקשה דהוה ליה למימר חיפוש מנר ולא נרות מנר וי"ל דחיפוש לא קאי אנר לכך יש לפרש דיליף חיפוש דנר מחיפוש דירושלים שהיא בנרות ואותן נרות מנר ואתי שפיר דהשתא צריך לאתויי קרא דחיפוש נרות ולא סגי בקרא דנר ה' נשמת אדם וגו': מטה

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה ו סמג לאוין עט טוש"ע א"ח סי' תלב סעיף א:

מה ב מיי' פי"א מהלכות ברכות הל' ג ופ"א הלכה ג ופ"ד מהלכות תפילין הלכה ז סמג עשין כג [טוש"ע א"ח סימן כה סעיף ח וסי' קנח סעיף יא רב אלפס בהל' תפילין דף עג:]:

מו ג מיי' פי"א מהלכות ברכות הל' ז סמג עשין כז טוש"ע י"ד סי' רסה סעיף ב:

מז ד מיי' פ"ב מהלכות חמץ ומצה הלכה ד סמג עשין לט טוש"ע א"ח סי' תלג סעיף א:

מח ה מיי' שם טוש"ע א"ח שם סעיף ב:

רבינו חננאל

אמר רב יהודה הבודק צריך שיברך קודם שיתחיל לבדוק מאי מברך ואסיקנא והלכתא אקב"ו על ביעור חמץ וכל המצות כולן מברך עליהן קודם עשייתן חוץ מן הטבילה בלבד כדתניא טבל ועלה בעלייתו אומר אקב"ו על הטבילה יש מי שאומר דבטבילה דגר בלבד הוא זה הדבר דתנן עלה וב"ה אמר הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר אבל שאר חייבי טבילות מברכין ואחר כך טובלין דגרסי' נדה קוצה לה חלה ויש אומרין כל טמא אינו מברך אלא אחר הטבילה דתנן בתרומות פ"א חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה האלם והשכור והערום והסומא ובעל קרי ואמרי' בגמ' הללו חמשה אין תורמין לכתחלה יש מהם מפני הברכה והוא האלם והערום ובעל קרי מפני שאינן יכולין לברך ולתרום ויש מהן שאין מכוונים את המובחר והן הסומא והשכור: שתוי אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תחנונים כלומר ידי תפלה יצא שכור אל יתפלל ואם התפלל תפלתו גידופין איזהו שתוי זה ששתה רביעית שכור ששתה יותר מרביעית. ר' זירא בעי קמיה דר' אסי שכור מהו לברך א"ל ואכלת ושבעת אפי' מדומדם וכו': אמר רב חסדא למדנו מציאה ממציאה הכא כתיב שאור לא ימצא והתם כתיב ויחפש בגדול החל וגו' והכא כתיב מציאה בחפוש וכתיב קרא אחרינא בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות נמצאת זו המציאה בשאור כאלו כתיב בה חפוש בנר ואם [תאמר] חפוש ירושלים בנרות קולא הוא כלומר שבנר אינו חפוש יפה הנה הפסוק אמר נר ה' נשמת אדם וגו' כלומר הנר חופש כל מה שבחדרים: ת"ר אין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלבנה ולא לאור האבוקה אלא לאור

מסורת הש"ס

[נלטווה] [דף כט.] [שבת קלז: מנחות מב.] סוכה מו. [תוספתא ברכות פ"ו ע"ש] [שבת ג. וש"נ] [מנחות מב.] לקמן קיט: מנחות לה: מגילה כא: סוכה לט. נדה סג. [פי'] כנ"ע ברכות מא. לעיל ח מגילה ג [לעיל ג. ע"ש] [וימצא]

גליון הש"ס

רש"י זכר לדבר. דד"ה מד"ק ניסנו כדלי' בחגיגה י ע"ב:

מפני שאור הנר יפה לבדיקה ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר °שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם ואומר °ויחפש בגדול החל ואומר °בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות ואומר °נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן האי אור החמה היכי דמי אי נימא בחצר האמר רבא ^א חצר אינה צריכה בדיקה מפני שהעורבין מצויין שם אלא באכסדרה האמר רבא ^ב אכסדרה לאורה נבדקת לא צריכא לארובה דבחדר ודהיכא ^ג אי לבהדי ארובה היינו אכסדרה אלא לצדדין ואבוקה לא והאמר רבא מאי דכתיב °ונוגה כאור תהיה קרנים מידו לו ושם חביון עוזו *למה צדיקים דומין בפני שכינה כנר בפני האבוקה ואמר רבא *אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר אמר רב נחמן בר יצחק זה יכול להכניסו לחורין ולסדקין וזה אינו יכול להכניסו לחורין ולסדקין רב זביד אמר זה אורו לפניו וזה אורו לאחריו רב פפא אמר האי בעית והאי לא בעית רבינא אמר האי משך נהורא והאי מיקטף איקטופי: כל מקום שאין מכניסין כו': כל מקום לאתויי מאי לאתויי הא דתנו רבנן ^ד חורי בית העליונים והתחתונים ^ה וגג היציע וגג המגדל ^ו ורפת בקר ולולין ומתבן ^ז ואוצרות יין ואוצרות שמן אין צריכין בדיקה רשב"ג אומר מטה החולקת בתוך הבית ומפסקת צריכה בדיקה ורמינהו ^ח חור שבין אדם לחבירו זה בודק עד מקום שידו מגעת וזה בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו ר' שמעון בן גמליאל אומר מטה החולקת בתוך הבית ועצים ואבנים סדורים תחתיה ומפסקת אינה צריכה בדיקה קשיא מטה אמטה קשיא חורין אחורין חורין אחורין לא קשיא הא בעילאי ובתתאי והא במיצעי מטה אמטה לא קשיא הא דמיתתאי הא דמידליא ואוצרות יין אין צריך בדיקה והתניא אוצרות יין צריך בדיקה אוצרות שמן אין צריך בדיקה הכא במאי עסקינן במסתפק אי הכי שמן נמי שמן יש קבע לאכילה יין אין קבע לשתיה תני רבי חייא עשו אוצרות שכר בבבל כאוצרות יין בארץ ישראל במסתפק אמר רב חסדא בי דגים אין צריך בדיקה והתניא צריכין בדיקה לא קשיא הא ברברבי הא בזוטרי אמר רבה בר רב הונא בי מילחי ובי קירי צריך בדיקה אמר רב פפא בי ציבי ובי תמרי צריך בדיקה תנא אין מחייבין אותו להכניס ידו לחורין ולסדקין לבדוק מפני הסכנה מאי סכנה אי נימא מפני סכנת עקרב כי משתמש היכי אישתמש ^ט לא צריכא דנפל אי נפל למה לי בדיקה והתנן *חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער התם שאין הכלב יכול לחפש אחריו הכא כשהכלב יכול לחפש אחריו והא אמר ר' אלעזר *שלוחי מצוה אינן ניזוקין אמר רב אשי שמא תאבד לו מחט ואתי לעיוני בתרה וכה"ג לאו מצוה הוא והתניא *האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה בן העוה"ב

הרי

רש"י

מפני שאור הנר יפה לבדיקה. לקמיה מפרש מאי מעליותא מאבוקה: לאורה נבדקת. לאור שלה נבדקת ואין צריך להביא לה אור הנר בלילה אלא בודקה ביום: ודהיכא. באיזה מקום בחדר לא סגיא לה לאור הארובה: אי נימא להדי ארובה. נגד החור ממש אמאי לא הייתו אכסדרה: לצדדין. תורה אור של חור: ונוגה. של עתיד לצדיקים כאור של שבעת ימי בראשית יהיה: קרנים. מלשון כי קרן עור פניו (שמות לד) וזהרורין מיד הקב"ה לו לצדיק מזיו של הקב"ה ילכו זהרורין להקרין פני הצדיקים ולא יהיה אורם שוה לאורו אלא כנר בפני האבוקה: אורו לאחריו. ואדם האוחזו לפניו הוא בודק הלכך אין יפה לבדיקה: בעית. מתיירא שלא יבעיר את הבית ואין לבו על הבדיקה יפה: האי משיך נהוריה. אור הנר נמשך ומאריך במקומו ואינו דולק בקפיצות אלא נח במקום אחד: מיקטף איקטופי. נפסק וקופץ תמיד לשון הקוטפים מלוח (איוב ל): כל לאיתויי מאי. דלא תנא מקום *שמכניסין בו כו': חורי. שבכותל: העליונים והתחתונים. הגבוהים יותר מדאי והנמוכים יותר מדאי ואין נוחין להשתמש אין צריך לבדוק: וגג היציע. אע"פ שהוא נמוך ואהיל ומשופע אין צריך לבדוק אבל שאר גגין שלהן לא היו משופעין: יציע. אפריי"ן: גג המגדל. משטיי"ר של עץ שנותנים לתוכו כלים ואוכלים תוכו צריך בדיקה ולא גגו: ורפת בקר. שאם היה שם חמץ הבהמות אכלוהו: ולולין. מקום דירת תרנגולין: ומתבן. בית התבן דמה דרכו של חמץ שם וכן אוצרות יין ושמן: החולקת. מעמידין אותה במקום מחילה לחלק תשמישי הבית ואורחא דמילתא נקט: ומפסקת. יש הפסק בין שוליה לקרקע כגון שרגליה גבוהים למטה: עד מקום שידו מגעת. כגון שהכותל עב הרבה: ומפסקת. יש אויר בין שוליה לעצים: קשיא חורין אחורין. דקא תנא הכא חורין צריכין בדיקה: הא. דקתני לעיל אין צריכין בעילאי ותתאי שאין נוחה תשמישתן כדקתני בהדיא והא באמצעי שנוחים להשתמש: דמדליא. שגבוהה הרבה ויש אויר תחתיה הרבה נוחה תשמישתה: דמיתתאי. אף על פי שיש קצת אויר אין נוחה תשמישתה: במסתפק. אוצר שמסתפק הימנו יין לשולחנו צריך בדיקה פעמים שהשמש נכנס להביא יין כשהוא כלה על השולחן ופתו בידו: יש קבע לאכילה. יודע הוא כמה שמן צריך לכך וכך בני אדם ומביאו קודם סעודה ואין צריך לעמוד מן השלחן ולהביא אבל יין אין קבע לשתיה פעמים ששתיית סעודה [זו] מרובה משל אתמול ואין השמש בקי בדבר: עשו אוצרות שכר בבבל. להצריך בדיקה במסתפק כאוצרות יין בארץ ישראל דכיון דרגילין בו אין קבע לשתייתו: הא ברברבי. אין צריך בדיקה שיש להם קבע ואומד ואין צריך לעמוד ולהביא באמצע הסעודה: זוטרי. אין להם קבע ואומד וצריך לעמוד ולהביא: בי מלחי. בית המלח: ובי קירי. שהוא צריך בדיקה לפי שעומד מתוך הסעודה להביא מלח ונרות: דנפל. אם נפל הבנין אין מחייבין אותו לבדוק את גל אבנים אלא למראית העין אבל לא להכניס ידו ביניהן ומתחלה כשהיה הכותל קיים נשתמש בחוריו ועכשיו נפל ויש שם סכנת עקרבים שדרכן לימצא באשפות ובגלין: בשאין הכלב יכול לחפש אחריו. הכי מפרש לה *ר"ש בפ"ב *ותניא כמה חפישת הכלב שלשה טפחים: שמא תאבד לו מחט. קודם לכן ואתי השתא לעיוני בתרה וכיון דמתכוין אף למחט לאו שליח מצוה הוא וניזוק: וכה"ג. דמתכוין למצוה ולצרכו לאו שליח מצוה הוא בתמיה:

הרי

תוספות

מטה החולקת בתוך הבית ומפסקת. פרש"י דלענין תחתיה מיירי וקשה דלפי' לא ה"ל למימר החולקת אלא מפסקת ותו לא אלא י"ל חולקת בתוך הבית ומפסקת היינו שמונחת באמצע הבית וחולקת היינו שמגעת מכותל לכותל ואינו יכול לעבור מצד אחר אלא על גבי המטה או ישוח ויעבור תחתיה וקאמר דאין צריך בדיקה לצד הפנימי וכן משמע בירושל' [פ"א] ובתוספתא* דקאמר רשב"ג אומר מטה שהיא חוצצת החולקת בתוך הבית ועצים ואבנים מונחים תחתיה בודק צד החיצון ואינו בודק צד הפנימי ומתוך הירושלמי משמע דברייתא דקתני בה עצים ואבנים גרס אין צריך בדיקה והא דלא משני הכא שיש עצים ואבנים משום דלא משמע ליה שבשביל כך אין צריך בדיקה [אלא] משום דאין דרך לשוח ולעבור תחת המטה ומשני הא דמידליא התם צריך בדיקה לפי שרגליה גבוהין ויכול לעבור תחתיה בלא שחייה אי נמי במידליא א"נ דלא ניחא לעלות על גבה ולעבור וי"ס דגרסי אין צריך בקמייתא ובבתרייתא צריך ולפי גירסא זו נקט עצים ואבנים סדורים תחתיה לרבותא ור"ח גרס בתרוייהו אין צריך ופריך מהא דבקמייתא לא בעינן עצים סדורים ובבתרייתא בעינן: הכא כשהכלב יכול לחפש אחריו. ולכך אינו פטור אלא מפני הסכנה והא דמשמע גבי מפולת דאם הכלב יכול לחפש אינו כמבוער וצריך לבערו ולא מיפטר מפני סכנת עקרב אור"י שאני התם דודאי איכא חמץ הטריחוהו חכמים *להשכיר פועלים במרא ובצינא אבל הכא שאין החמץ ידוע לא הטריחוהו:

שיזכה

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ו:

נ ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

נא ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ד:

נב ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

נג ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

נד ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

נה ח מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם ס"ז:

נו ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

[פי' אורה מידו של הקב"ה לו לצדיק כמו כי קרן עור פני משה ושם חביון עוזו אעפ"כ שם אצל המקום עוזו כלומר תוקף האור הגדול אצל הקב"ה יותר מאצל הצדיקים ערוך בערך קרן]

רבינו חננאל

הנר מפני שאור הנר יפה לבדיקה. ואע"ג דקי"ל חצר אין צריכה בדיקה הואיל ועורבין מצויין שם ואכסדרה לאורה נבדקת (אתא) ולא לאור החמה [אתא] לאשמעינן שהבודק ביום בזמן שהחמה מצויה בעולם כשהוא בודק בבית אינו בודק אלא בנר וכן באבוקה אע"ג שהאבוקה להבדלה מצוה מן המובחר אין בודקין אלא בנר דמשיך נהוריה ואורו לפניו ויוכל להכניסו בחורין ובסדקין: תנו רבנן חורי הבית העליונים כו'. פי' העליונים שאין יד מגעת להשתמש בהן וכן התחתונים עם הקרקע והגג שאין בני אדם משתמשין בו וכן היציע וזה היציע יש לו שלש שמות יציע צלע והתא יציע דכתיב (מ"א ו ו) היציע התחתונה וגו' ומפרש בפ' המוכר את הבית בתחלתו וכן הרפת דכתיב (חבקוק ג יז) ואין בקר ברפתים ולולין דכתי' (מ"א ו ח) ובלולים יעלו. ומתבן כמשמעו. ואוצרות יין ושמן שאין מסתפקין מהן ואין נכנסין בהם בכל שעה דליכא למיחש שמא נכנס אדם שם בפת שבידו ושכחו כל אלו אין צריכין בדיקה וכן מטה החולקת בבית אם היא מוטלת בקרקעית הבית ומפסקת כלומר היא מיושבת מן הכותל של בית עד הכותל שכנגדו ואין אדם יכול לעבור לא מתחתיה ולא מצדדיה כל הבית שהוא אחורי המטה אין צריך בדיקה ואם מטה זו מידליא עד שיהיו עצים ואבנים סדורין תחתיה שאין מי שיכול לעבור תחתיה ואם הם אוצרות יין ושמן במסתפק מהן וכן אוצרות שכר בבבל ובי דגים קטנים ובי ציבי ובי תמרי ובי מלחי ובי קירי כולן צריכין בדיקה. פי' קירי שעוה: תנא אין מחייבין אותו להכניס ידו לחור שנפל עכשיו ואע"ג שהכלב יכול לחפש אחריו דחיישינן לסכנת עקרב ואע"ג דאמר ר' אלעזר שלוחי מצוה אין ניזקין חיישינן שמא יתכוין לחפש אגב חיפוש החמץ על מחט שאבדה לו קודם

לכן

עין משפט
נר מצוה

נז א מיי' פ"ב מהלכות חמץ ומצה הל' ה סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תלג סעיף ז:
נח ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
נט ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ס:

שיזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור. והדתנן (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס הייט בכה"ג שאם לא תבוא לו אותה הטובה שהוא מצפה תוהא ומתחרט על הצדקה שעשה אבל מי שאינו תוהא ומתחרט ה"ז צדיק גמור וכן משמע בריש מסכת ר"ה (דף ד.) ובפ"ק דב"ב (דף י: *):

מלמד שתהא פרקך רועה באפר. ומאת קדרים את ארצך הטפל לארצך:

לכדרבי אמי. ואם תאמר והשתא את למה לי למידרש בהליכה ואור"י דלא נכתב אלא משום דבר שנתחדש בה משום חדוש דארצך כתב נמי את למדרש אע"ג דלא איצטריך:

רב דייק חיצונות. נראה לר"י דרב סבר דאיכא למידק טפי מחיצונות משום דתנן ברישא ושמואל סבר דמעליונות איכא למידק כיון דעליונות אחיצונות קאי ומפרש מה הן חיצונות:

הרי זה צדיק גמור. בדבר זה ולא אמרינן שלא לשמה עושה אלא קיים מצות בוראו שצוהו לעשות צדקה ומתכוין אף להנאת עצמו שיזכה בה לעולם הבא או שיחיו בניו: בתר דבדק. וגמר את כל המצוה אתי לעיוני בתרה: כל עצמו אינו בודק. כל עצמו של חור אינו בודק שלא יאמר הנכרי כשפים עשה לי: ולאו אדעתיה. דנכרי לשום אל לבו עלילה זו: איך אלך. למשוח את דוד ואע"פ ששלוחו של מקום היה הרי היה ירא: בני בי רב. תלמידים הצריכים לרבם עדיין קרו בני רב: דדיירו בבאגי. בכפרים שבבקעה ובלע"ז קנפי"א: מהו למיתי קדומא וחשוכא. השכם והערב קודם עלות השחר ומשתחשך כלום יש להם לירא מן המזיקים: ועל צוארי. יהא עונש היזקן דודאי לא יוזקו שהמצוה מגינה עליהם: ניזיל. לאושפיזא משתחשך מאי כלום יכולין לסמוך על המצוה אף בחזרה או לא: כלפי שאמרה תורה. מתוך שאמרה תורה כך אנו למדין שהבטיחו הכתוב שלא יוזק ממונו וכל שכן גופו דאין דרכו לזוק דאדם אית ליה מזלא ואינו מהיר להיות ניזק בגופו: כדרבי אמי. קרא קמא לכדר' אמי אתא: פירות גינוסר. מתוקין מאד כדאמרי' בברכות (דף מד.) והייני כינרת שם מדינה בארץ ישראל: מרתף מאן דכר שמיה. לפוטרו מן הבדיקה דקא מתמה תנא קמא ואמר ובמה אמרו: הכי קאמר. דקתני רישא כל מקום שאין מכניסין כו' ואמרי' לעיל כל מקום לאיתויי מאי לאיתויי אוצרות יין ושמן ומשום הכי אמרי' ובמה אמרו לקמן צריך בדיקה ומפרש במקום שמכניסין בו חמץ והיכי דמי כגון במסתפק: שתי שורות שאמרו. בית שמאי (אומרים) מן הארץ ועד שמי קורה דרך האוצרי יין לסדר חביותיהן שורות שורות עד שממלאין כל קרקע המרתף וחוזרין ומניחין חבית על חבית כשורות תחתונות עד הקורה ואמרי בית שמאי שאותן שתי שורות חיצונות אותה שרואה את הפתח על פני רוחב כל המרתף והשורה שלאחריה צריך לבדוק מן הארץ עד התקרה: שמי קורה. כמו שמי השמים (תהלים קמח): ור' יוחנן אמר. שתי שורות שאמרו בית שמאי היא שורה חיצונה מן הארץ ועד התקרה וחוזר ובודק כל החביות העליונות על פני כל ארכו ורחבו של מרתף שאף היא נקראת שורה אם באת למנות מלמעלה למטה: גאם. היא *גימ"ל יוונית ועשויה

תורה אור

הרי זה צדיק גמור דילמא בתר דבדק אתי לעיוני בתרה ר"נ בר יצחק אמר משום סכנת הנכרים ופלימו היא דתני' חור שבין יהודי לארמאי בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו פלימו אמר *כל עצמו אינו בודק מפני הסכנה מאי סכנה אי נימא סכנת כשפים כי אישתמיש היכי אישתמיש התם כי אישתמיש יממא ונהורא ולא מסיק אדעתיה הכא ליליא ושרגא הוא ומסיק אדעתיה והאמר רבי אלעזר *שלוחי מצוה אינן ניזוקין היכא דשכיח היזיקא שאני שנאמר °ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך וגו' בעו מיניה מרב הני בני בי רב דדיירי בבאגא מהו למיתי קדמא וחשוכא לבי רב אמר להו *ניתו עלי ועל צוארי ניזיל מאי אמר להו לא ידענא איתמר א"ר אלעזר שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן כמאן כי האי תנא דתניא איסי בן יהודה אומר כלפי שאמרה תורה °ולא יחמוד איש את ארצך מלמד שתהא פרתך רועה באפר ואין חיה מזיקתה תרנגולתך מנקרת באשפה ואין חולדה מזיקתה והלא דברים ק"ו ומה אלו שדרכן לזוק אינן ניזוקין בני אדם שאין דרכן לזוק על אחת כמה וכמה אין לי אלא בהליכה בחזרה מנין תלמוד לומר °ופנית בבקר והלכת לאהליך מלמד שתלך ותמצא אהלך בשלום וכי מאחר דאפילו בחזירה בהליכה למה לי לכדר' אמי דא"ר אמי כל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל °ושאין לו קרקע אין עולה לרגל א"ר אבין בר רב אדא אמר ר' יצחק מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים *אלמלא לא עלינו אלא לאכול פירות גינוסר בירושלים דיינו נמצאת עלייה שלא לשמה כיוצא בו אמר ר' דוסתאי בר' ינאי מפני מה אין חמי טבריא בירושלים כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים *אלמלא לא עלינו אלא לרחוץ בחמי טבריא דיינו ונמצאת עלייה שלא לשמה: ובמה אמרו ב' שורות וכו': מרתף מאן דכר שמיה [*]הכי קאמר כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה ואוצרות יין ואוצרות שמן נמי אין צריך בדיקה ובמה אמרו שתי שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ ובמסתפק: בש"א שתי שורות וכו': אמר רב יהודה שתי שורות שאמרו מן הארץ ועד שמי קורה ורבי יוחנן אמר שורה אחת כמין *גאם תניא כותיה דרב יהודה תניא כוותיה דרבי יוחנן תניא כוותיה דרב יהודה בית שמאי אומרים שתי שורות על פני כל המרתף ושתי שורות שאמרו מן הארץ ועד שמי קורה תניא כוותיה דרבי יוחנן שתי שורות על פני כל המרתף חיצונה רואה את הפתח ועליונה רואה את הקורה שלפנים הימנה ושלמטה הימנה אין צריך בדיקה: בית הלל אומרים שתי שורות החיצונות שהן העליונות: אמר רב [*]עליונה ושלמטה הימנה ושמואל אמר עליונה ושלפנים הימנה מאי טעמא דרב דייק חיצונות והא עליונות קתני למעוטי תתאי דתתייתא ושמואל אמר עליונה ושלפנים הימנה מאי טעמא דייק עליונות והא חיצונה קתני למעוטי גוייאתא דגוייאתא רבי חייא תני כוותיה דרב וכולהו תנאי תנו כוותיה דשמואל והלכתא כוותיה *דשמואל:

מתניתין

כמין כף שלנו פתוחה שורה אחת כמין גאם היינו שורה זקיפה ושורה עליונה בשכיבה כאדם הבודק כותל הבית מבחוץ והגג: הרואה את הקורה. דהיינו כל גג השורות: שלפנים הימנה. של חיצונה: ושלמטה הימנה. של עליונה אינה צריכה בדיקה: בית הלל אומרים כו'. מתני' קא נסיב: עליונה ושלמטה הימנה. האי עליונה לא כל גג השורות באורך המרתף קאמר כדאמר רבי יוחנן אליבא דבית שמאי אלא שורת חבית אחת על פני רוחב כל המרתף ולא מן הארץ ועד הקורה אלא אותה שורה הרואה את הפתח ואת הקורה: ושלמטה הימנה. ועוד שורת חבית אחת למטה מן העליונה היא משורה הזקופה כנגד הפתח והאי פתח לאו כנגדו ממש קאמר אלא הכותל שהפתח בו קרי הכי: עליונה ושלפנים הימנה. בגג החבית בודק שתי שורות על פני כל המרתף: מאי טעמא דרב. דלא בעי למימר עליונה ושלפנים הימנה כמשמעותיה דמתניתין דהא מתניתין עליונות קתני: דייק חיצונות. ואותה שלפנים לאו חיצונה היא וקא סבר רב דתנא דמתני' בחיצונות דק בלישניה אבל בעליונות לא דק בלישניה: תתאי דתתייתא. כגון שלישית ושתחתיה: ושמואל דייק עליונות. והא של מטה לאו עליונה היא:

מתני'

קרקע. וכן איתא בירושלמי ספ"ג דפאה: תוס' ד"ה לכדר"א וכו' משום דבר שנתחדש. כדאיתא שבועות יט ע"א כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה:

רבינו חננאל

לכן. ואמרינן וכה"ג לאו מצוה היא והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני בשביל שאזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור ופרקי' חיישינן דלמא מסח דעתיה מבדיקת המקלנמרי ואינו מחפש אלא על המחם שאין שם מצוה להגן עליו: רב נחמן בר יצחק אמר משום סכנת שכנו נכרי שלא יחשדוהו ויאמר היהודי שכני כשפים עושה לי בכותל ויסכנהו ואע"ג דקי"ל שלוחי מצוה אינן ניזוקין היכא דקביעא הזיקא שאני דכתיב איך אלך ושמע שאול והרגני והא שמואל לקיים דבר ה' שהיא מצוה היה הולך אלא במקום שיש היזק קבוע לא סמכינן אהאי שנא' ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך: בעו מרב הני בי רב ששוכנים בשדות מהו שיבאו בלילה בשחר ליכנס לבהמ"ד ויחזרו משחשכ' חוששין מהיזק או לא אמר להם יבאו עלי ועל צוארי כלומר יבואו ואני ערב להם שלא יהיה בהם היזק לא בביאתן ולא בחזירתן כמאן כי האי תנא דתניא איסי בן יהודה אומר כלפי שאמרה תורה ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך: מפני מה אין פירות גינסר בירושלים שלא יאמרו עולי רגלים אלו לא עלינו אלא לאכול פירות הללו דיינו ונמצאת עלייה שלא לשמה ומפני מה אין חמי טבריא בירושלים וכו': למה אמרו שתי שורות. אקשי' מי הזכיר בכאן מרתף כלל עד שיאמר למה אמרו שתי שורות במרתף ופרקי' כיון דתנא כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה ממילא שמעי' דמרתף אין צריך בדיקה אם כן למה אמרו שתי שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ היכי דמי במסתפק ממנו: אמר רב יהודה שתי שורות שאמרו מן הארץ ועד שמי קורה ר' יוחנן אמר שורה א' כמין גמא כלומר ממשש המרתף השורה החיצונה הרואה את הפתח והעליונות הרואות את הקורות זהו כמין גמא יוני ותניא כתרוייהו: ב"ה אומר שתי שורות החיצונות שהעליונו'. פי' כל השורות שבמרתף ראשיהם של כלם רואות את הקורות וצדי כל השורות רואות את הפתח לפיכך אמר רב עליונה ושלמטה הימנה דדייק חיצונות ואע"פ שכל השורות ראשיהם שכנגד הפתח כלן חיצונות אינך מוצא שתים חיצונות כאחת אלא אם תפשים ותקח השורה העליונה ושלמטה הימנה כי אם תקח שורה אחת מן הארץ ועד שמי קורה שבפנים ממנה פנימית נקראת ודייק רב חיצונות ראשי השורות הרואות פני הפתח חיצונית ממש ומשום זה קתני שהן עליונות ללמדך כי ממעלה מתחיל ושמואל ושלפנים הימנה דהוא דייק עליונות כלומר העליונות דוקא ולא תמצא שתים עליונות אלא כי האי גונא ומפני מה קתני חיצונות למעוטי מן השורה השלישית ולפנים שדברי הכל אין צריך בדיקה. תאני ר' חייא כוותיה דרב וכלהו תנאי תנו כשמואל ואע"ג דקיימא לן הלכתא כרב באיסורי וזו איסור היא כאן דכולהו תנאי תנו כשמואל הלכתא כוותיה הלכך בית שהוא מלא חביות של יין מן הקצה אל הקצה ומקרקע הבית עד שמי קורה זהו מרתף בודק השורה הרואה את הפתח ושלפנים הימנה אלו שניהן בודק משמי קורה ועד הקרקע ודיו:

מסורת הש"ס

יומא יא. קידושין לט: חולין קמב.
[ע"ז ל.]
[פי' תו' מגילה כא. ד"ה אלמלא]
[ערוך ערך גם פי' כמו ד' הסוכה]
[מכל הפוסקים ראשונים ואחרונים דפסקו כרב מוכח דלא היה בגירסתם והלכתא כוותי' דשמואל. וכ"כ התוי"ט ד"ס שם]

גליון הש"ס

גמ' ושאין לו

מתני' *[א]אין חוששין שמא גיררה חולדה מבית לבית וממקום למקום דא"כ מחצר לחצר ומעיר לעיר אין לדבר סוף: גמ' טעמ' דלא חזינא דשקל הא חזינא דשקל חיישינן ובעי בדיקה ואמאי נימא אכלתיה מי לא תנן *[ב]מדורו' העכו"ם טמאים וכמה [ג]ישהה במדור ויהא המדור צריך בדיקה ארבעים יום ואע"פ שאין לו אשה *[ד]וכל מקום שחולדה וחזיר יכולין להלוך א"צ בדיקה א"ר זירא לא קשיא הא בבשר והא בלחם בבשר לא משיירא בלחם משיירא אמר רבא האי מאי בשלמא התם אימור לא הוה ואם תמצא לומר הוה אימור אכלתיה אבל הכא דודאי דחזינא דשקל מי יימר דאבלתיה הוי ספק וודאי *ואין ספק מוציא מידי ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי והא *תניא חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות ואפילו הן בני יומן הרי הן בחזקת מתוקנין והא הכא דודאי טבילי הני פירי וספק מעושרין וספק לא מעושרין וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי התם ודאי וודאי הוא דודאי מעשרי כדר' חנינא חוזאה *דא"ר חנינא חוזאה חזקה על חבר שאין מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן ואי בעית אימא ספק וספק הוא דילמא מעיקר' אימור דלא טבילי כר' אושעיא דא"ר אושעיא *[ה]מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר ואין ספק מוציא מידי ודאי והתניא אמר ר' יהודה *מעשה בשפחתו של מציק אחד ברימון שהטילה נפל לבור ובא

מתני' אין חוששין שמא גיררה חולדה כו'. אין חוששין כשבדק זוית זו ובא לבדוק זו שמא בתוך שבא לבדוק זו גיררה חולדה חמץ למקום הבדוק וצריכנא לחזור ולבדוק: שאם כן. שבאת לחוש לכך הרי גם מחצר לחצר יש לומר כך אני בדקתי קודם לחבירי ולאחר בדיקתי הביאה חולדה חמץ מחצר חבירי לחצרי ואין לדבר סוף ולאו חצר ממש קאמר אלא כל בתי החצר קרוי חצר: גמ' הא חזינן. שהביאתו לכאן חיישינן שמא עדיין הוא כאן וצריך לבדוק ואמאי נימא אכלתיה: מי לא תנן. במסכת אהלות מדורות העובדי כוכבים טמאין מפני שקוברין נפליהם בבתיהם והעכו"ם מטמאין במיתתן אף באהל לרבנן *ולר"ש בן יוחי נמי דאמר קברי העובדי כוכבים אינם מטמאין באהל ומשא מודה הוא דלא אימעוט אלא מטומאת אהל דלא מקרו אדם: וכמ' ישהה העכו"ם במדור ויהא המדור צריך בדיקה לכשיצא העכו"ם וירצה ישראל לדור בו: מ' יום. כדי יצירת הולד: ואע"פ שאין עמו אשה. לפי שחשוד הוא על הזנות: וכל מקום שחזיר וחולדה יכולין להלוך אין צריכין בדיקה. שאם הושלך שם חטטוהו ואכלוהו: הא. דאהלות בבשרא מיירי הלכך ודאי אכלוה דלא משתיירא: האי מאי. כלומר מאי קושיא א"נ אורחא דמשייר' בבישרא ליכא לן למיחש התם מידי דהתם חששא בעלמא הוא אימור הוה אימור לא הוה הלכך היכא דשכיחא חולדה תלינן לקולא ואמרי' אם תמצא לומר הוה אימור אכלתיה וספק אכילה יכול להוציאנו מידי ספק השלכה אבל הכא גבי חמץ דקשיא לך היכא דחזינן דגררה נמי נימא אכלתיה ודאי הוה. מי יימר דאכלתיה. הוי ספק ביעור ודאי חמץ היה כאן ואין ספק היתר מוציא את הבית הזה מידי ודאי איסור: מגורה. גורן: בני יומן. דנכרין הן שהיום נתמרחו: והא הכא. דכיון דממורחין הן והרי הן בבית דכל מגורה בבית היא: ודאי טבילי. דהא נגמרה מלאכתן וראו פני הבית וחל שם טבל עליהן משעה שראה פני הבית ספק עישרן חבר זה ספק לא עישרן ואתי ספק זה ומוציא פירות הללו מידי ודאי טבל משום דרוב חברים מעשרין הם מיד קודם שיניחם מתחת ידו: התם ודאי וודאי הוא. כי היכי דפשיטא לן דטבילי מעיקרא הכי נמי פשיטא לן דעשרינהו ואין גמגום וילוך אחר הרוב בדבר אלא חזקה ודאי על כל החברים: ואי בעית אימא ספק וספק הוא. כי היכי דמספקא לן אי עשרינהו אי לא עשרינהו הכי נמי איכא לספוקי אי חל עלייהו שם טבל מעולם אי לא ומעיקרא אימור לא טבול ואע"פ שהן ממורחין ובתוך הבית אימור עבד להו כדר' אושעיא שהכניסה לבית במוץ שלה ואחר כך דש וממרח וחובת הטבל חלה בראיית פני הבית בבבא מציעא בהשוכר (דף פח:) וזה בראיית פני הבית לא נגמרה מלאכתן לחול עליו שם טבל וכשנגמר מלאכתן כבר בתוך הבית הוא ואין אלו פני הבית אלא כשנכנס דרך פתחים כדתניא *חסידים הראשונים היו מכניסים פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר עכשיו מכניסין דרך גגות דרך חלירות וקרפיפות לבית כדי לפוטרן הלכך לא חייל עלייהו שם טבל ומותר היורש הזה לאוכלן אכילת קבע ולא תימא נהי דלא חייל עלייהו טיבלא לאכילת עראי אכילת קבע מיהא ליתסרו דהא דמיתסרא אכילת קבע קודם קביעות גורן וגמר מלאכה מדרבנן הוא וגבי איסור דרבנן סמכינן אחזקת חבר שעישרן: כדי שתהא בהמתו אוכלת. ואפילו קבע דכל זמן שאין שם גורנו של טבל עליו אינו אוסר באכילת עראי וכל אכילת בהמה לא גזרו עלה משום אכילת קבע דתנן במסכת פאה (פ"א מ"ו) מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות ופטור מן המעשרות עד שימרח אבל למאכל אדם נהי דלא טביל מדאורייתא מיהו אפילו קודם מירוח אסרו לאכול קבע בכולי גמרא: מציק. אינם אלמא וישראל הוה:

וכא

אין חוששין שמא גיררה חולדה. ואם תאמר והא מרישא שמעי' דקתני כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה תרין דהוה מוקמינן בשאין חולדה וכרדלם יכולין להלך שם: כל מקום שחולדה וכרדלם וחזיר מצויין שם אין צריך בדיקה. אומר ר"י דכהנים מותרין ליכנס בבתי עובדי כוכבים אפי' אין חזיר וחולדה מצויין שם משום דתניא בתוספתא *דאין מדורות העובדי כוכבים בחוצה לארץ: בבשר לא משיירא. אומר ר"ת דהיינו דוקא בשר נפלים דרכיך דהא בפרק [שני] דב"ק (דף יט: ושם) חשיב חזיר שאכל בשר אכילה על ידי הדחק: ואם תמצא לומר הוה אימור אכלתיה. וא"ת והא מדורות העובדי כוכבים רשות היחיד הן ותנן במסכת טהרות (פ"ו מ"ד) כל מקום שאתה יכול להרבות ספיקות וספיקי ספיקות ברשות היחיד טמא וי"ל דלא דמי הך ספיקא לשאר ספיקי דהתם אית לן למימר שיהא בו נפל ודמי לספק ביאה א"כ אימר אכלתיה עדיף משאר ספיקות דספק הרגיל הוא וקרוב לודאי ותדע דאפילו מידי ודאי בעי למימר שיוצא זה הספק: כדי שתהא בהמה אוכלת. ותימה דמ"מ הוי ודאי טבל מדרבנן לענין אכילת קבע אפי' הכניסה במוץ שלה כדאמר כדי שתהא בהמה אוכלת משמע אבל הוא עצמו אסור ובתוספת' תניא ומייתי לה בפ"ק דבילה (דף יג.) הכנים לבית שבולין לעשות מהן עיסה אוכל מהן עראי ופטור וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי דרבנן וחשיב להו בחזקת מתוקנים גבי חמץ אמאי לא אתי ספק ומוציא מידי ודאי בדיקה דרבנן דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ואומר ר"י דמתני' איירי בשלא ביטלו דהוי ודאי דאורייי' ועוד אומר ר"י דהא דקאמר הרי הן בחזקת מתוקנין היינו בהנך דלא חזו אלא לבהמה והא דפריך במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף סז: ושם) אמאי דקאמר מירוח הנכרי אינו פוטר משום בעלי כיסין פירוש עשירים שמוכרין תבואתן לנכרי קודם מירוח וחוזרין וקונין מהן אחרי מירוח תרומה נמי אפשר דעביד כרבי אושעיא וכו' משמע דלגמרי פטור ה"פ עביד להו כרבי אושעיא ובמידי דמאכל בהמה מה הועילו חכמים בתקנתן: כדי שתהא בהמה אוכלת. משמע דבטבל שראה פני הבית אפילו בהמה נמי לא אכלה ותימה לר"י מאי שנא משאר הנאה דשרי דלא מצינו טבל שהוא אסור בהנאה ויש לומר דדרשינן בבמה מדליקין (שבת כו. ושם) גבי אין מדליקין בטבל טמא משום דכתיב את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת טהורה ואחת טמאה מה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף טמאה כן והיינו הדלקה והדר גמר טהורה מטמאה מה טמאה דמיתסר בהדלקה קודם הרמה אף טהורה וכן להאכיל לבהמה וכל הנאה של כילוי ומהכא נמי ידעינן דאין ישראל מאכיל לבהמתו כרשיני תרומה ורש"י לא פי' כן בשבת*: בשפחתו של מציק ובא כהן והציץ לידע אם זכר אם נקבה. מכאן אין להוכיח דשפחה מטמאה בלידה דשמא של גבירתה היה מיהו בת"כ אמרינן בהדיא דבר אל בני ישראל אין לי אלא בני ישראל מנין לרבות גיורת ושפחה משוחררת ושאין משוחררת ת"ל אשה והא דפריך בפ' הערל (יבמות עד: ושם) מי מלית אמרת תרומה כתיב הכא והתניא דבר אל בני ישראל גיורת ושפחה משוחררת מנין ת"ל אשה הא דנקט התם משוחררת לאו למעוטי שאין משוחררת אלא קיצר הברייתא משום דלא פריך אלא ממשוחררת כדמסיק ואי ס"ד לתרומה משוחררת בנות מיכל תרומה נינהו ושאין משוחררת אכלה שפיר אם היא של *כהן ואומר ר"י דכהן שוטה היה דאפילו אם נאמר של גבירתה היה וכהן זה קרוב היה לא היה לו ליטמא דאמרינן בתורת כהנים דאין כהן מטמא לנפלים דדומיא דאביו ואמו בעינן בני קיימא ועוד דכאן לא היה לצורך המת:

ספק

בצפר לחו מהרות

עין משפט
נר מצוה

ס א מיי' פ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה ז סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תלד סעיף א.
סא ב מיי' פי"א מהל' טומאת מת הלכה ז:
סב ג שם הלכה ח:
סג ד שם הלכה ט:
סד ה מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ו סמג עשין קלא טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף פד:

רבינו חננאל

אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית. חששא הוא דלא חיישי' הא אי חזינן לחולדה דשקלא נהמא קמן צריך לבדוק עד דמשכח לה אמאי נימא אכלתיה כדתנן בסוף אהלות בענין מדורות העובדי כוכבים שמאיב וכו' כ"ם שחולדה וחזיר יכולין להלך אין צריך בדיקה דאמרי' כל (שרץ) שהיה שם הללו אכלוהו ופריק ר' זירא מתני' דאהלות בבשר (שרץ) דלא משיירא לפיכך לא חיישי' מתני' דהכא בלחם משום דמשיירי רבא אומר התם באהלות ספק וספק הוא אמרינן שמא שרץ היה שם [שמא לא היה] ואם היה שמא אכלוהו הכא ודאי היה שם פת ומשמא אכלוהו לא שרינן ליה דאין ספק דוחה הודאי ומתמהי' ולא והתניא חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות וכו' ודחי' התם נמי ודאי הוא שעשרן דחזקה הוא על החבר שאין דבר יוצא מתחת ידו שאינו מתוקן. ירושל' ובלבד שמת ביישוב הדעת אי נמי דלמא [לא] טבילי וכר' אושעיא עביד דאמר מערים אדם על התבואה ואינו עושה אותה גורן אלא מכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת המוץ ופטור מן המעשר לפיכך אומר בחזקת מתוקן אבל אלו נתברר דודאי טבילי לא אמרינן בחזקת מתוקנין: ולא והתניא מעש' בשפחתו של מציק אחד ברימון. פי' שם מקום שהטילה נפל לבור

[וע"ע תוספות לקמן נד. ד"ה ממאן]

[וע"ע בתוספות יבמות עד: ד"ה ושפחה מנין]

מסורת
השי"ס

אהלות פי"ח מ"ז
[שם מ"ח]
[יבמו' יט:לח.: ע"ז מח: חולין י.]
לעיל ד: ע"א מח: נדה טו:
[עירובין לב.]
ברכות לה. מנחות סז: נדה טו:
שם ע"ז מב. [תוספתא דאהלות פט"ז]
[ברכות לה:]
[יבמות סא.]

עין משפט
נר מצוה

סה א מיי' פ"ט מהל' טומאת מת הי"א :
סו ב מיי' פ"ב מהלכות חמץ ומצה הלכה ז ופ"ג הלכה ג סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תלד סעיף א וסי' תלט ס"ג :
סז ג מיי' שם פ"ב הל"י וסמג שם טוש"ע או"ח סי' תלט סעיף א :
סח ד מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות הל' יא סמג לאוין קמא טור ש"ע י"ד סי' קי סעיף ג :
סט ה מיי' פ"ב מהל' חמץ ומצה הל' יא סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תלט סעיף ג :
ע ו מיי' פי"ג מהלכות תרומות הל' יד טוש"ע י"ד סי' קיא סעיף א :

ובא כהן והציץ בו לידע אם זכר הוא אם נקבה היא ובא מעשה לפני חכמים וטיהרוהו מפני שחולדה וברדלס מצויין שם והא הכא דודאי הטילה וספק גררוהו וספק לא גררוהו ההיא שעתא וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי "לא תימא שהטילה נפל לבור אלא אימא שהפילה כמין נפל לבור והוי ספק וספק והא לידע אם זכר הוא אם נקבה היא קתני הכי קאמר לידע אם רוח הפילה אם נפל הפילה ואם תמצא לומר נפל הפילה לידע אם זכר הוא ואם נקבה היא ואיבעית אימא התם ודאי וודאי הוא כיון דחולדה וברדלס מצויין שם ודאי גררוהו בההיא שעתא נהי דשיורי משיירא מיגרר מיהת ודאי גררום בההיא שעתא (לישנא אחרינא נהי דודאי אכלום לא אמרינן ודאי גררוהו לחורייהו אמרינן) ומי אמרינן אין חוששין שמא גררה חולדה והא קתני סיפא *מה שמשייר יניחנו בצנעה שלא יהא צריך בדיקה אחריו אמר אביי לא קשיא הא בארבעה עשר הא בשלשה עשר בשלשה עשר דשכיח ריפתא בכולהו בתי לא מצנעא בארבעה עשר דלא שכיחא ריפתא בכולהו בתי מצנעא אמר רבא וכי חולדה נביאה היא דידעא דהאידנא ארביסר ולא אפי עד לאורתא ומשיירא ומטמרא אלא אמר רבא מה שמשייר °יניחנו בצנעה שמא תטול חולדה בפנינו ויהא צריך בדיקה אחריו תניא כוותיה דרבא הרוצה לאכול חמץ אחר בדיקה כיצד יעשה מה שמשייר יניחנו בצנעה שלא תבוא חולדה ותיטול בפנינו ויהא צריך בדיקה אחריו רב מרי אמר גזירה [ב]שמא יניח עשר וימצא תשע : [ג]תשע ציבורין של מצה ואחד של חמץ ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן אי מצה שקל אי חמץ שקל היינו תשע חנויות פירש ואתא עכבר ושקל היינו סיפא *דתנן *[ד]תשע חנויות °כולן מוכרין בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור ובנמצא הלך אחר הרוב [ה]שני ציבורין אחד של מצה ואחד של חמץ ולפניהם שני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק ואתו שני עכברים אחד שקל מצה ואחד שקל חמץ ולא ידעינן הי להאי עייל והי להאי עייל היינו שתי קופות *)דתנן *[ו]שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שני סאין אחד של חולין ואחד של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך תרומה נפלה אימור דאמרינן שאני אומר בתרומה

רש"י

ובא כהן והלין. על שפת הבור : לידע אם זכר אם נקבה. וכהן קרוב או מבני הבית היה ושלחוהו שם להגיד לאמו מה טיבו ותבחין בין טומאת וטהרת זכר לימי טומאת וטהרת נקבה ולא נזכר* אותו כהן על אזהרת לנפש לא יטמא והלין בו בבור והנפל לא ראה וטיהרוהו מלאהיל על המת: שחולדה וברדלס מצויין שם. ושם חור חולדה וברדלס פותח טפח הוא וגיררוהו לחורן ולא האהיל : רוח הפילה. שפיר מלא רוח ואם תמצא לומר נפל היה כלומר לכל אלה הוצרך שמא רוח הוא והגיד ואין כאן לא טומאת זכר ולא טומאת נקבה ואם אראה שהוא וולד נריכני לראות אם זכר אם נקבה: ודאי גררוהו. מוחזקין הן בכך ולא דמי למתניתין דקתני הא חזינא חיישינן דנהי דודאי אכלה לא אמר אבל גיררוהו לחור שלהן אמר: ברדלס. אלנמ"ס פוטוייש"י : ומה שמשייר. אחר בדיקה *מאכילתו יניחנו בצנעה: בשלשה עשר. רישא דקתני אין חוששין בבודק בשלשה עשר שמצוי פת הרבה לחולדה בתוך הבתים ואינה חוששת לשייר וסיפא בהדיא תנן בה בי"ד וכיון דלא חזיא החולדה פת הרבה בבתים כמות שהיא רגילה משיירא : וכי חולדה נביאה היא. לתת לב על כך ולראות את הטלד ויודעת שלא יאפו עוד היום : ותיטול בפנינו. והיכא דחזינן על כרחיך חיישינן : וימצא תשע. דהכא ודאי איכא למיחש דהא מוכחא מילתא שנטלה פרוסה אחת : תשע ציבורין כו'. פיסקי הלכות הן : ואתא עכבר ושקל. ונכנס לבית בפניט ולא ידעינן אי חמץ שקל וכיון דחזינא נריכין אנו לבדוק או דילמא מצה שקל : היינו תשע חנויות. דקיימא לן בהו לקמיה דכל קבוע שנטלו ממקום קבוע אין הולכין בו אחר הרוב אלא הרי הוא כמחצה על מחצה וספק איסורא לחומרא : פירש. פרוסה מאחת מן הציבורין לאח' מן הזויות ולא ידענא מהי מינייהו פירש ואתא עכבר ושקליה ונכנס לבית : היינו סיפא. *דמתני' דתשע חנויות דהיכא דלא לקחו במקום קבועו הולכין בו אחר הרוב : ולקח מאחת מהנה. בתוך החנות ספקו אסור דכל קבוע כמחצה על מחצה נידון דנפקא לן מן וארב לו וקם עליו (*בפ' בתרא דיומא) (פד:) ובפ"ק דכתובות(טו·): ובנמצא. בשר הנמצא בקרקע בין החנויות הלך אחר הרוב דכל דפריש מרובה פריש דכיון דפריש אין כאן תורת קבוע: שתי קופות. דבר זה אנו יכולין ללמדו ממשנת שתי קופות דתלינן לקולא : ולפניהן שני סאין. של פירות : ונפלו אלו לתוך אלו. הסאין לתוך אלו הקופות וידוע לנו שהאחד נפל בזו ואחד בזו ואין ידוע אי זה בזו ואי זה בזו : הרי אלו מותרין. פירות של קופות החולין מותרין לזר כבתחלה אפי' אין בקופה כדי להעלות הסאה באחד ומאה שאנו אומרים חולין לתוך חולין נפלו אלמא תלינן לקולא היתר בהיתר ואיסור באיסור ואע"ג דאיכא למימר איפכא הכא נמי לקולא תלינן ואמרינן החמץ נכנס לשאינו בדוק והמצה לבדוק :

בתרומה

תוספות

ספק גררוהו הוית שעתא. ואם תאמר אלי בור היכא קאי אי ברשות הרבים אפי' בספיקא אחת טהור ואי ברשות היחיד אלא משני שהטילה כמין נפל לבור והתנן (טהרות פ"ו מ"ד) כל ספיקות וספיקי דספיקות שאתה יכול להרבות ברשות היחיד טמא ויש לומר דגרירת חולדה וברדלס הוי ספק הרגיל כדפי' לעיל אומר ר"י דל"ל דרגלי הכהן היו ברשות הרבים דע"כ בחורייהו ליכא פותח טפח דאי איכא פותח טפח (מפני) מה מועלת גרירה והא פותח טפח מביא את הטומאה ואי רגליו ברשו' היחיד ניחוש שמא גררוהו נגד רגליו וטומאה בוקעת ועולה ועוד י"ל דרגלי כהן ברשות היחיד היו וגררוהו ואכלוהו הוי ספק הרגיל : ולא חיישינן לחולדה. הא לא פריך דניחוש לחולדה אפילו מבית לבית דא"כ אין לדבר סוף דאי אפשר שלא יבדוק אחד קודם חבירו ואיכא למיחש שמא הביאה חולדה מבית שאין בדוק לבדוק אלא ממקום למקום פריך דהיינו באותו הבית עצמו כלומר ולא חיישינן לחולדה באותו בית עצמו : בשלשה עשר לא משיירא. פי' פעם שאינה משיירת ולהכי היכא דלא חזינן לא חיישינן כיון דאפי' גררה פעם שאין משיירת אבל היכא דחזינן חיישינן כיון דפעמים משיירת ובי"ד לעולם משיירת ואפי' לא חזינן חיישינן וגבי בשר אפילו חזינן לא חיישינן דלעולם לא משיירת וא"ש אביי כרבי זירא : היינו תשע חנויות. לפי מה שפ"ה לענין בדיקה לא נהירא לר"י דהיכי מייתי ראיה מתשע חנויות דהוי ספיקא דאורייתא ואזלינן לחומרא והכא ספיקא דרבנן הוא כדאמרינן בסמוך מיהו י"ל דאיירי כגון שלא ביטל ועוד קשה דגבי תשע חנויות ליכא חזקת היתר אבל הכא אוקמא אחזקת בדוק דהא בבדוק מיירי דאי לאו הכי פשיטא דבעי בדיקה ונראה לר"י דלענין שהביא עכבר לבית ונמצא קבעי אי שרי לאכילה אי לאו ואם תאמר כי אתא עכבר ושקל מהני ציבורין אמאי חשיב ליה קבוע מאי שנא נמצא בפי עכבר מנמצא ביד נכרי דבפ' גיד הנשה (חולין צה. ושם) פריך לרב דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור מבנמצא הלך אחר הרוב ומשני שנמצא ביד נכרי ואומר ר"י דהכא מיירי כשראינו שלקח מן הקבוע שנולד הספק במקום קביעות אבל אם לא ראינו הוה ליה כפירש ואזלינן בתר רובא והא דפריך בתערובות (זבחים דף עג:) גבי זבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל אמאי ימותו כולם נכבשינהו ונייידינהו ונימא כל דפריש מרובא פריש אע"פ שכבר נולד הספק במקום קביעות שאני התם דלא הוי קבוע גמור שהאיסור מעורב בהיתר ואינו ניכר ומדרבנן אסרו בקבוע זה דמדאורייתא לא חשיב קבוע אלא כשהאיסור ידוע במקומו ולהכי נמי גזרינן התם טפי שמא יקח מן הקבוע מבנמצא כיון שאין האיסור ידוע : היינו שתי קופות. הך סוגיא דמדמה בדיקת חמץ לשתי קופות לא אתי כר"ל דמוקי בשילהי הערל (יבמות פב.) לגבי דשתי קופות כשרבו חולין על התרומה אלא כר' יוחנן דלא בעי התם רבייה דלדידיה א"ש דמדמי חמץ להחיה וכולה שמעתא מיירי שהככר כל כך גדול דליכא למימר אכלתיה :

הלך

רבינו חננאל

ובא כהן והציץ בו לידע מה הפילה וטהרוהו חכמים מפני שחולדה וברדלס מצוין בבור דאמרינן שמא גררוהו בחור שלהם ולא היה שם בעת שהציץ ולא האהיל עליו ופרקי' לא תימא שהטילה נפל אלא אימא כמין נפל דהוה ספק וספק כו' ושמא גררה חולדה לא חיישי' והתנן מה שמשייר יניחנו במקום מוצנע מאי לאו דחיישי' כי האי גונא וקתני שלא יהיה צריך בדיקה מכלל שאם לא יניח במקום מוצנע צריך בדיקה אמר רבא הכי תנן במתניתין יניחנו במקום מוצנע שמא תטול חולדה בפנינו ויהא צריך בדיקה אחריו תניא כותיה וכן הלכה : תשע צבורין של מצה ואחד של חמץ ושקל עכבר חד מינייהו היינו תשע חנויות דתניא תשע חנוי' כלן מוכרו' בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבל' [ולקח] ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור: פירש אם נפל ככר ונטלו עכבר והכניסו לבית היינו סיפא ובנמצא הלך אחר הרוב הלכך אם הרוב מצה מן הבית אינו צריך בדיקה ואם הרוב חמץ צריך בדיקה וכן סוגיא דהדין שמעתא כלה: [היינו] דתנן שתי קופות אחת של חולין וא' של תרומה ולפניהם שני סאין א' חולין [ואחד תרומה] ונפלו אלו לתוך אלו מותרות שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו כו' כך בכאן העכבר שנטל המצה הוא שנכנס בבית הבדוק ואינו צריך בדיקה אחרת ואמרי' אימור דאמרי' שאני אומר חולין לתוך חולין

מסורת הש"ס

נ"ל סגר
[נ"ל מאכילתו]
ס"א ל"ג
[לקמן יג:]
[דתניא כל"ע]
כתובות טו. חולין לה. נדה יח
[כס"מ דסנהד' עס: כל"ע]
לקמן מד. יבמות' פב. נזיר לו: תוספתא דתרומות פ"ס

*) [נ"ל דתניא וכו' דלא מייתי משנה דתרומות פ"ז מ"ה עי' פי' ר"ש שם וכן בתוס' יבמות פב. ד"ה שתי]

*בתרומה דרבנן בחמץ דאורייתא מי אמרינן אטו בדיקת חמץ דאורייתא דרבנן היא *דמדאורייי' בביטול בעלמא סגי ליה *צבור אחד של חמץ ולפניו ב' בתים בדוקין ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן אי להאי על אי להאי על היינו שני שבילין *דתנן שני שבילין א' טמא וא' טהור והלך באחד מהן ועשה טהרות ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות רבי יהודה אומר אם נשאלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו טהורין שניהן בבת אחת טמאין רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן בבת אחת דברי הכל טמאין בזה אחר זה דברי הכל טהורין לא נחלקו אלא בבא להשאל עליו ועל חבירו רבי יוסי מדמי ליה לבת אחת ורבי יהודה מדמי ליה לזה אחר זה ספק על ספק לא על היינו בקעה ובפלוגתא דר"א ורבנן *דתנן הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית ואמר אחד הלכתי במקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי באותה שדה ואם לא נכנסתי ר"א מטהר וחכמים מטמאין שהיה ר"א אומר ספק ביאה טהור ספק מגע טומאה טמא על ובדק ולא אשכח פלוגתא דר"מ ורבנן *דתנן היה ר"מ אומר כל דבר שבחזקת טומאה לעולם הוא בטומאתו עד שיודע לך הטומאה היכן היא וחכמים אומרים בודק עד שמגיע לסלע או לקרקע בתולה על ובדק ואשכח פלוגתא דר' ורשב"ג *דתניא שדה שנאבד בה קבר הנכנס לתוכה טמא נמצא בה קבר הנכנס לתוכה טהור שאני אומר קבר שאבד הוא קבר שנמצא דברי ר' רשב"ג אומר תיבדק כל השדה כולה הניח ט' ומצא י' פלוגתא דר' ורבנן *דתניא הניח מנה ומצא מאתים חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה דברי ר' וחכ"א הכל חולין הניח י' ומצא תשע היינו סיפא *דתניא הניח מאתים ומצא מנה מנה מונח ומנה מוטל דברי ר' וחכ"א הכל חולין
הניח

רש"י

בתרומה דרבנן. בזמן הזה: ולא ידעינן אי להאי על ואי להאי על. אי מצרכינן בדיקה לתרוייהו אי לא: היינו שני שבילין. מהא דתנן גבי שני שבילין מצינו למיפשט: אחד טמא. קבר מוטל בו לרחבו וממלא את כולו ואין עובר בו שלא יאהיל: והלך ועשה טהרות. נגע בטהרות אח"כ: והלך בשני. יודעין הן שבשביל שהלך זה לא הלך זה דהשתא ודאי אחד מהן טמא: אם נשאלו. כל א' לחכם ספקו בפני עצמו טהור ואין ב"ד יכול לטמאו כדקיימא לן בספק טומאה ברה"ר ספקו טהור ואם באו בבת אחת הואיל ובהוראה אחת יש לנו לומר טמאין או טהורין אי אפשר לנו לומר להם טהורים אתם שהרי האחד ודאי טמא רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין גרס: בזה אחר זה דברי הכל טהורין. אע"פ שכל אחד אומר לפניו כך היה המעשה שלי ושל חבירי אבל איני נשאל אלא על עצמי מה תהא עלי: עליו ועל חבירו. מה תהא על שנינו ר' יוסי מדמי להו לבת אחת ואע"פ שאין שניהן לפניך צריך אתה הוראה אחת לשניהן או טמאין אתם או טהורין אתם והרי אין אתה יכול לומר טהורין אתם: ר' יהודה מדמי להו לזה אחר זה. הואיל ואין כאן שואל אלא אחד משיבין לו טהור אתה שהרי ספק ביאה הוא ומעצמו יבין שאף חבירו כמוהו אבל כששניהן שואלין בתוך כדי דיבור צריך אתה להשיב לשניהן כאחד וגבי בתים נמי אם באו לשאול זה לעצמו וזה בפני עצמו אמרינן ליה לכל חד אי אתה צריך לבדוק דכיון דבדיקת חמץ דרבנן תלינן לקולא ואמרינן ספקו מותר ואי בבת אחת באו שניהן צריכין בדיקה: ספק על ספק לא על. ראה עכבר שנטל חמץ בחצר והבית בדוק ואין יודע אם נכנס או לא נכנס: בקעה. הרבה שדות הסמוכים יחד קרי בקעה: בימות הגשמים. הויא בקעה רשות היחיד לטומאה מפני שכבר צמח הזרע ואין רשות לכל אדם ליכנס לה וקי"ל ספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא: בשדה פלונית. כלומר באחת השדות ויודעין אנו באיזו היא וכל שדה ושדה מסויימת במצריה: במקום הלז. בבקעה זו: וחכמים מטמאין. דהויא ליה ספק טומאה ברה"י ור"א לא חשיב לה ספק טומאה אא"כ נכנס לשדה אבל אינו יודע אם האהיל אם לא אבל השתא הוה ליה ספק ספיקא וגבי בתים אפילו רבנן מודו דכיון דבדיקת חמץ דרבנן תלינן לקולא: על. העכבר נכנס לבית לפניו ובדק בעל הבית אחריו ולא אשכח: כל דבר שבחזקת טומאה. במסכת נדה גל טמא שנתערב עם שני גלין טהורין בדקו אחד מהן ונמצא טהור הוא טהור ושנים טמאים שנים ומצאן טהורין הן טהורין והשלישי טמא שלשתן ומצאן טהורים כולן טמאים שהיה ר"מ אומר כל דבר שבחזקת טומאה לעולם היא בטומאתה עד שיודע לך טומאה היכן היא וחכמים אומרים בודק בקרקע וחופר עד שיגיע לסלע או לקרקע בתולה שלא זזה ממקומה לעולם ואם לא מצא תולין ואומרים בא עורב ונטלה בא עכבר ונטלה וגבי בדיקת חמץ אפילו לר"מ אמרינן עכבר אכלה דבדיקת חמץ דרבנן: על ובדק ואשכח. נכנס העכבר בפניו ובדק בעל הבית אחריו ואשכח פרוסה ואינו יודע אם זו היא אם לאו: אבד בה קבר. אין ידוע היכן מקומו: נמצא בה קבר. לאחר זמן ואין ידוע אי זהו קבר האבוד בה: הניח מנה. של מעשר שני: מעורבין. ומביא סלעים בשוה מנה ואומר כ"מ שהן מעות מעשר שני הרי הן מחוללים על הסלעים הללו ומעלה הסלעים לירושלים: הכל חולין. שהמנה נטל ואלו הובאו אחרי כן וגבי חמץ נמי לרבנן הט' (נמי) שהניח אינן כאן וצריך לבדוק כל הבית שמא גררום חולדות והעשר הנמצאות אים אחר הביאן כאן: היינו סיפא. לרבי (מאיר) [דאמר] זה הנמצא זהו א' מן הראשונים הכא נמי א"ל לבדוק ולחזור אלא על הפרוסה האבודה ולרבנן צריך לחזור אחר כולן שאין כאן א' מן הראשונים:
הבית

תוספות

הלך באחד מהן ועשה טהרות. הא דנקט טהרות ולא קאמר אדם טהור משום דלגברי אע"ג דמוקמינן לה בחזקת טהורים מצריכין להו טבילה והזאה שלא יגעו שניהם בתרומה דאז התרומה טמאה ודאית והאוכל במיתה ואם נגעו שניהם באחד ונכנס למקדש חייב*:

בבת אחת ד"ה טמאים. נראה דהיינו מדרבנן דמדאורייתא אפי' בבת אחת טהורים:

ספק על ספק לא על היינו בקע'. תימה לר"י מה שייך לדמויי לבקעה דהכא אפי' ליכא אלא ספק אחד אוקמא אחזקת בדוק כדאמרינן לעיל ולעיל דימה אותו לספק טומאה ברשות הרבים והכא מדמי לספק טומאה ברשות היחיד:

ספק ביאה טהור. פר"י דבספק ספיקא פליגי וכן פר"ת במסכת ע"ז פרק בתרא (ד' ע.) אבל רש"י פירש שם בע"א ונראה לר"י דטעמא דרבי אליעזר דמטהר בספק ספיקא משום דלא גמרינן מסוטה לטמא ברשות היחיד אלא ספיקא אחת כסוטה אבל תרי ספיקי לא ורבנן סברי כיון דמן הדין אפי' בספיקא אחת היה לטהר דאוקמא אחזקת טהרה ואפ"ה טמא הוא הדין אפילו בתרי ספיקי*:

על ובדק ולא אשכח פלוגתא דר' מאיר ורבנן. תימה אפי' לר"מ דאמר לעולם היא בחזקת טומאה וכו' ונפקא מינה לטהרות שנעשו על גביו הכא גבי בדיקה כיון שבדק ולא מצא מה יעשה אם יצריכוהו לבדוק פעם שניה נמי לא ימצא ורש"י פירש דאפי' לר' מאיר אמר אימר עכבר אכליה דבדיקת חמץ אינו אלא מדרבנן וקשה דהא בהדיא אמר פלוגתא דר' מאיר ורבנן וי"ל דמיירי בשלא בטלו וקאמר דלר' מאיר לא סגי בבדיקה כיון דלא אשכח והוי בספק לאו דלא ימצא וצריך לבטלו וסגי אפילו לרבי מאיר דלא איירי אלא בספק טומאה דאורייתא אבל הכא דבדיקת חמץ דרבנן שרי:

חולין ומעשר שני מעורבים זה בזה. פ"ה שיביא סלעים בשוה מנה ואומר כל מקום שהוא מעות מעשר שני יהיו מחוללים על מעות הללו ובחנם פירש כן דמינייהו גופייהו היה יכול ליקח שיעור מעות מעשר ואומר אם אלו מעות מעשר הרי טוב ואם לאו כל מקום שהן הרי הן מחוללין על אלו וריב"א הקשה לפרש"י דאיך יכול לחלל אסלעים ובפרק הזהב (ב"מ ד' מה.) אמר טיבעא אטיבעא לא מחללין וגם פי' *):

הניח עשר ומצא תשע פלוגתא דרבי ורבנן. דר' לטעמיה דאמר הוא קבר שאבד הוא קבר שנמצא וכיון שמצא אחד א"צ לבדוק ולרבנן עד שמצא עשר כדפ"ה ומיירי שכל הככרות קשורים זה בזה דומיא דפלוגתא דרבי ורבנן דבפ"ק דביצה (דף י:) אמר מחלוקת בכיסים קשורים אבל כשאין קשורים דברי הכל חולין ומע"ש מעורבין זה בזה ואף על גב דהשתא אין לתלות בעכברים תלינן בקטנים:
הניח

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ב מהל' חמץ הל' יא סמג לאוין לט טוש"ע או"ח סי' תלט סעיף ב:

[וע"ע תוס' כתובות כז. ד"ה והלך]

עב ב ג מיי' פי"ט מהל' אבות הטומאה הלכה ב:

עג ד מיי' שם פ"כ הל' ט ופ"ב מהל' חמץ הלכה יב:

עד ה ו מיי' שם הלכה יא ופ"ט מהלכות טומאת מת הל"י · טוש"ע או"ח סי' תלט ס"ב:

עה ז ח מיי' פ"ו מהל' מעשר שני הלכה ג ופ"ב מהל' חמץ ומצה הלכה יב טוש"ע או"ח סי' תלט סעיף ג:

מסורת הש"ס

[עי' תוס' ביצה י: ד"ה הכל]

[לעיל ד:]

כתובות כז. טהרות פ"ה [מ"ס]

בבא בתרא כה: ע"ז ע. טהרות פ"ו [מ"ה]

בכורות כה: נדה סא.

בכורות כה:

ביצה י: [תוספתא מ"ש פ"ד]

ביצה שם

רבינו חננאל

נפלו בדרבנן [וכן] אוקמי' להא בהדיא בפ' ואלו עוברין [דף מד.] בפסח בתרומה בזמנהזה שהיא מדרבנן: צבור אחד חמץ ושני בתים בדוקין ושקל עכבר ככר אחד מהן ולא ידעינן בהי מינייהו על פשטינן להא משני שבילין וקיי"ל כר' יוחנן דאמר הכל מודים שאם נשאלו לחכם שניהם ביחד דברי הכל טמאים נשאלו בזה אחר זה דברי הכל טהורין לא נחלקו אלא בבא לשאול עליו ועל חברו רבי יהודה מדמה ליה לבת אחת ושניהם טמאים ור' יוסי מדמה לה לזה אחר זה ושניהן טהורין וכן אם באו אלו הבעלי בתים ושאלו שניהם ביחד צריכין בדיקה בזה אחר זה אין אחד מהן צריך בדיקה בא אחד [מהם] לשאל על ביתו ועל בית חברו הלכה כר' יוסי ואליבא דר' יוחנן: ספק על ספק לא על פשטי' לה מבקעה בימות הגשמים שהיא רשות היחיד וחלקו בו ר' אליעזר וחכמים והלכה כחכמים שמטמאין כן בכאן צריך לבדוק על ברק ולא אשכח פשטי' לה מדרבנן דאמרי בודק עד שמגיע לסלע או לבתולה פי' ארץ בתולה על בדק ואשכח פשטי' לה חלוקת ר' ורשב"ג ר' אומר הקבר שנמצא הוא הקבר שאבד רשב"ג אומר תבדק כל השדה כולה: הניח תשע ומצא עשר חלוקת ר' ורבנן דתניא הניח מנה ומצא מאתים חולין ומעשר שני מעורבין כלומר המנה שהניח היה מעשר שני ובא אחר והוסיף עליו מנה אחר של חולין וחכמים אומרים הכל חולין כלומר אותו המנה של מעשר ניטל ואלו אדם אחר הניחם וכולן חולין הם: הניח עשר ומצא תשע חלוקת ר' ורבנן דתניא הניח מאתים ומצא מנה מנה מונח ומנה מוטל דברי רבי כלומר אדם בא ונטל חצים והניח חצים והמנה הנמצא מעשר שני הוא וחכמים

(* [עי' תוס' ב"מ מה. ד"ה ליפלוג ותוס' ביצה י: ד"ה חולין ועי' שם היטב גם ברש"י דהחליפו שיטתייהו]

הניח בזוית זו ומצא בזוית אחרת פלוגתא דרשב"ג ורבנן דתניא קרדום שאבד בבית הבית טמא שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ונטלו רשב"ג אומר הבית טהור שאני אומר השאילו לאחר ושכח או שנטלו מזוית זו והניח בזוית האחרת ושכח זוית מאן דכר שמיה חסורי מחסרא והכי קתני קרדום שאבד בבית הבית טמא שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ונטלו או שהניחו בזוית זו ומצאו בזוית אחרת הבית טמא שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ונטלו מזוית זו והניחו בזוית אחרת רשב"ג אומר הבית טהור שאני אומר השאילו לאחר ושכח או שנטלו מזוית זו והניח בזוית זו ושכח אמר רבא עכבר נכנס וככר בפיו ונכנס אחריו ומצא פירורין צריך בדיקה מפני שאין דרכו של עכבר לפרר ואמר רבא תינוק נכנס וככר בידו ונכנס אחריו ומצא פירורין א"צ בדיקה מפני שדרכו של תינוק לפרר בעי רבא עכבר נכנס וככר בפיו ועכבר יוצא וככר בפיו מהו מי אמרינן היינו האי דעל והיינו האי דנפק או דילמא אחרינא הוא אם תמצא לומר היינו האי דעל והיינו האי דנפק עכבר לבן נכנס וככר בפיו ועכבר שחור יוצא וככר בפיו מהו האי ודאי אחרינא הוא או דילמא ארמויי ארמיה מיניה ואת"ל עכברים לא שקלי מהדדי עכבר נכנס וככר בפיו וחולדה יוצאה וככר בפיה מהו חולדה ודאי מעכבר שקלתיה או דילמא אחרינא הוא דאם איתא דמעכבר שקלתיה עכבר בפיה הוה משתכח ואת"ל אם איתא דמעכבר שקלתיה עכבר בפיה הוה משתכח עכבר נכנס וככר בפיו וחולדה יוצאה וככר ועכבר בפי חולדה מהו הכא ודאי איהו הוא או דילמא אם איתא דאיהו ניהו ככר בפי עכבר משתכח הוה בעי אישתכוחי או דילמא משום ביעתותא הוא נפל ושקלתיה תיקו בעי רבא ככר בשמי קורה צריך סולם להורידה או אין צריך מי אמרינן כולי האי לא אטרחוהו רבנן כיון דלא נחית מנפשיה לא אתי למיכלה או דילמא זימנין דנפל ואתי למיכלה ואם תמצי לומר זימנין דנפל ואתי למיכלה ככר בבור צריך סולם להעלותה או אין צריך הכא ודאי דלא עבידא דסלקה מנפשה או דילמא זימנין דנחית למעבד צורכיה ואתי למיכליה את"ל זימנין דנחית לצורכיה ואתי למיכלה ככר בפי נחש צריך חבר להוציא או אין צריך בגופיה אטרחוהו רבנן בממוניה לא אטרחוהו רבנן או דילמא לא שנא תיקו:

מתני' *ר' יהודה אומר בודקין אור י"ד ובי"ד שחרית ובשעת הביעור וחכ"א לא בדק אור י"ד יבדוק בי"ד לא בדק בי"ד יבדוק בתוך המועד [א] לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד *ומה *) שמשייר יניחנו בצינעא כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו:

גמ' מ"ט דרבי יהודה רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו כנגד שלש השבתות שבתורה לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם מתיב רב יוסף רבי יהודה אומר כל שלא בדק בשלשה פרקים הללו שוב אינו בודק אלמא במכאן ואילך הוא דפליגי מר זוטרא מתני הכי מתיב רב יוסף רבי יהודה אומר כל שלא בדק באחד משלשה פרקים הללו שוב אינו בודק אלמא בשוב אינו בודק הוא דפליגי אלא רבי יהודה נמי אם לא בדק קאמר והכא בהא קמיפלגי מר סבר מקמי איסורא אין בתר איסורא לא גזירה דילמא אתי למיכל מיניה ורבנן סברי לא גזרינן ומי גזר ר' יהודה דילמא אתי למיכל מיניה והא *תנן משקרב העומר יוצאין ומוצאין שוקי ירושלים שהם מלאים קמח וקלי

שלא

*) [לשון הר"ן הביאו טוי"ע ומה שמשייר בלילה לצרכו שיאכל בלילה גם בבוקר]

רש"י (תורה אור)

הבית טמא. כל כלי הבית טמאין שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ומשמש בכל כלי הבית: זוית מאן דכר שמיה. פתח באבדו וסיים בנמצא בזוית אחרת: חסורי מיחסרא והכי קתני. שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ולקחו לאבוד וגבי מצא בזוית אחרת שמא אדם טמא הניחו שם רבן שמעון כו' וגבי חמץ נמי לרבנן חוששין שמא עכבר עשה וכיון דחוששין לעכבר יש לחוש נמי לא זהו אלא אחר ולרבן שמעון תולין באדם עצמו שהוא עשה ושכח וא"צ בדיקה: ונכנס אחריו ומצא פירורין צריך בדיקה. ואין תולין שהככר בו שאין דרכו של עכבר לפרר ולא זהו ככר שהכניס העכבר: אם תמצא לומר היינו האי כו'. דאי פשטת ליה דחיישינן דילמא אחרינא הואי תו לא צריכא למיבעי שחור ולבן אבל אי פשטת ליה דלא חיישינן אכתי שחור ולבן מיבעיא לן: ארמוייה. השליכו ממנו ונטלו הוא וחבירו בחגיגה (ד' טו:) אי נקטיה ביד מאן מרמי ליה מן ידי: לדידיה הוה שקיל ליה. את העכבר עצמו היה מציא: ככר ועכבר בפי חולדה. עכבר נכנס וככר בפיו וחולדה יוצא' כשנכנס בו לבדוק ובפיה ככר מכאן ועכבר מכאן: ככר בפי נחש. בעיא באנפי נפשה היא ולא דמי להנך דלעיל ול"ג את"ל: לא אטרחוהו. ויבטל בלבו: בממוניה. לשכור חבר: מתני' בתוך המועד. בשעה ששית שהוא מועד הביעור: לאחר המועד. משש שעות ולמעלה עד שתחשך*: גמ' שלש השבתות. שלש לשונות של השבתה ראייה מציאה והשבתה: אלמא במכאן ואילך הוא דפליגי. ולאו במידי אחרינא דרבי יהודה לא מצריך שלש בדיקות אלא הכי קאמר או אור לארבעה עשר או שחרית או בשעה ששית ורבנן אמרי אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחריו: ומר זוטרא מתני. בהדיא באחד משלשה פרקים: לבתר איסורא. לא יבדוק דגזרינן דילמא איידי דעסיק ביה אתי למיכל מיניה: משקרב העומר. בו ביום יוצאים ומוצאים שוקי ירושלים מלאים קמח וקלי מן החדש למכור וקודם י"ט נקטף ונטחן ונתייבש הקלי בתנור:

שלא

תוספות

הניח בזוית זו ומצא בזוית אחרת פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן. דלרבנן צריך בדיקה דחוששין שמא עכבר עשה ולא זהו שהניח ולית להו לרבנן הוא שאבד הוא שנמצא אלא כרשב"ג דאמר תיבדק כל השדה כולה אי נמי אתי אפי' כר' ומיירי כגון שאין יודע כמה ככרות הניח וצריך בדיקה שמא לא מצא כולם:

שאני אומר אדם טמא נכנס לשם. וא"ת דהכא ובפרק קמא דחולין (דף ט:) גבי צלוחית תלינן באדם טמא ובפרק קמא דנדה (דף ד.) גבי ככר הנתון על גבי הדף ומדף טמא מונח תחתיה תלינן באדם טהור ותירץ ר"ת דאמר בפ"ק דשבת (דף טו:) גזרו על ספק כלים הנמצאים ולא גזרו על ספק אוכלין הנמצאים אי נמי גבי ככר רגלים לדבר שטהור הסירו שלא יפול על המדף ויטמא*:

מפני שדרכו של תינוק לפרר. ומיירי שיש פירורין כדי כל הככר ולכך אין צריך בדיקה ואפי' לרבן שמעון בן גמליאל דאמר תיבדק כל השדה הכא רגלים לדבר יש שהפרורים מן הככר שהרי מיד נכנס אחריו: [עי' תוס' חולין ט: ד"ה [illegible]]

מי אמרינן היינו הא דעל היינו הא דנפק. ואפילו לרשב"ג דאמר תיבדק כל השדה כולה הכא רגלים לדבר שהרי הוא עם הככר:

או דילמא אחרינא הוא. ואפי' לר' דאמר הוא שנמצא הוא שנאבד הכא חיישינן דמסתמא הראשונה נשאר בבית וזהו אחר שיצא:

בממוניה לא אטרחוהו רבנן. פי' הכא דוקא דשמא יוציאנה או יאכלנה אבל היכא דאיכא חמץ אמר לעיל (דף ד:) דניחא ליה לאינש דליעבד מצוה בממוניה:

ואם לא בדק בתוך המועד. פי' הקונטרס בשעה ששית וקשה דלרבי יהודה קרי ליה שעת הביעור ולמה שינה לשונו אלא בתוך המועד היינו מתחלת שבע עד סוף הפסח ולאחר המועד יבדוק כדי שלא יתערב לו חמץ של איסור בשל היתר ויאכלנו ורש"י לא רצה לפרש כן מפני שפירש במשנה דבודקים שלא יעבור בבל יראה:

קולרין

עין משפט נר מצוה

עו א מיי' פי"ב מהל' משכב ומושב הל' טו ופ"ב מהל' חמץ הל' יב טוש"ע או"ח סי' תלט סעיף ד:

עז ב ג מיי' פ"ב מהל' חמץ הל' ח ט טוש"ע או"ח סי' תלח סעיף א:

עח ד ה ו ז מיי' שם הל' יג וטור שם:

עט ח ט מיי' שם הל' יד וטוש"ע שם ס"ב:

פ י מיי' שם הל' יג:

פא כ מיי' פ"ג מהל' חו"מ הל' ה סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תלה:

פב ל מיי' שם הל' ג וסמג שם טוש"ע או"ח סי' תלד סעיף א:

רבינו חננאל

אומרים הכל חולין כלומר אותם המאתים של מעשר שני נלקחו וזה המנה אחר הניחו וחולין הן הניח בזוית זו ומצא בזוית אחרת חלוקת רשב"ג ורבנן וקימא לן כרבנן דאמרי הבית טמא שאני אומר אדם טמא נכנס לבית ונטלו מזוית זו והניחו בזוית אחרת: אמר רבא עכבר נכנס וככר בפיו נכנס אחריו ומצא פירורין צריך בדיקה שאין דרך עכבר לפרר אלא העכבר עם הככר שנטל הלך לו ואלו הפירורין אינן ממנו לפיכך צריך לבדוק אבל אם נטל תינוק ככר ונכנס לבית ונכנס אחריו ומצא פירורין אין צריך בדיקה שכן דרך התינוק לפרר: בעי רבא עכבר נכנס וככר בפיו ועכבר יוצא וככר בפיו כו' בעי רבא ככר בשמי קורה צריך סולם להורידו או לא כו' בעי רב אשי ככר בפי נחש צריך חבר להוציאו או לא כו' אלו כולן עלו בתיקו: מתני' ר' יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר בשעת הביעור. ירושלמי בשעת הביעור שעה חמישית וחכמי' אומרים לא בדק באור ארבעה עשר יבדוק בי"ד כו' כלומר אין צריך [אלא] לבדוק שחרית בי"ד אם לא בדק באור י"ד אבל אם בדק אור י"ד אין צריך אחרי כן בדיקה כלל. פריש רב חסדא טעמא דר' יהודה דבעי שלש בדיקות כנגד שלש אזהרות שהזהירה תורה על השבתת חמץ ומותבינן עליה מהא דר' יהודה אומר כל שלא בדק אחד משלשה פרקים הללו שוב אינו בודק אלמא ר' יהודה חדא זימנא בעי ואוקימנא לעולם חדא זימנא בעי ובהא פליגי ר' יהודה סבר עד שעת ביעור בודק שאם ימצא חמץ ישרפנו אבל אחר זמן ביעורו אינו בודק חיישינן דילמא אתי למיכל מיניה פי' כגון שהיה במדינת הים ובא במועד ולאחר המועד שחייב כל זמן

מסורת הש"ס

[עי' פירש"י מנחות סז: ד"ה ובשעת]

[לעיל ב: מנחות סז:]

[לעיל ט: ועירש"י שם] שמות יג

שם יב שם

מנחות סז:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] מתני' לא בדק כו' לאחר המועד. עי' ערוך ערך מעד ודו"ק:

שלא ברצון חכמים (הן עושין) דברי ר"מ רבי יהודה אומר ברצון חכמים היו עושין ולא קא גזר ר' יהודה דילמא אתי למיכל מיניה אמר (א) *רבא שאני חדש מתוך שלא התרת לו אלא על ידי קטוף הוא זכור א"ל אביי תינח בשעת קטיפה טחינה והרקדה מאי איכא למימר הא לא קשיא טחינה ברחיא דיד הרקדה ע"ג נפה אלא הא דתנן *קוצרין בית השלחים ושבעמקים אבל לא גודשין ואוקימנא כרבי יהודה מאי איכא למימר אלא אמר אביי חדש בדיל מיניה חמ"לא בדיל מיניה אמר רבא דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא (ב) דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא כדשנינן דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הוא עצמו מחזר עליו לשורפו מיכל קאכיל מיניה רב אשי אמר דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא קמח וקלי תנן (ג)הא דרב אשי *בדותא היא התינח מקלי ואילך מעיקרא עד קלי מאי איכא למימר וכ"ת על ידי קיטוף כדרבא אלא קוצרין בית השלחין ושבעמקים ואוקימנא כרבי יהודה מא"ל אלא דרב אשי בדותא היא וכל היכא דלא בדיל מיניה מי גזר רבי יהודה *והתנן [א]לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה בצד הנר בשביל שתהא מנטפת ואפי' היא של חרס ור' יהודה מתיר התם משום חומרא דשבת מבדל בדילי ורמי דשבת אשבת *דתניא חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו רבי יהודה אומר כורך עליו פונדא או פסקיא ובלבד שלא יענבנו קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן דרבנן אדרבנן לא קשיא שמן בשמן מיחלף עניבה בקשירה לא מיחלף דרבי יהודה אדר' יהודה לא קשיא טעמא דרבי יהודה לאו משום דגזר עניבה אטו קשירה אלא משום דקסבר עניבה גופה קשירה היא ורמי רבנן אדרבנן *דתנן [ב]קושרין דלי בפסקיא אבל לא בחבל ורבי יהודה מתיר חבל דמאי אילימא חבל דעלמא ורבי יהודה מתיר קשר של קיימא הוא דודאי אתי לבטולי אלא פשיטא דגרדי וגזרו רבנן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא אין חבל בחבל מיחלף עניבה בקשירה לא מיחלפא וכל היכא דבדיל מיניה לא גזר רבי יהוד' (ד) והתניא *בכור שאחזו דם אפי' הוא מת אין מקיזין לו דם דברי ר' יהודה וחכ"א [ג]יקיז ובלבד שלא יטיל בו מום התם מתוך שאדם בהול על

שלא ברצון חכמים. דאיכא למיגזר דילמא כי מעסקי ביה אתי למיכל מיניה: ר' יהודה אומר כו' מתוך שלא התרתה לו. קצירה כדרך כל השנה אלא בידים קוטפין המלילות מן הקרקע דהא אסור לקצור לפני העומר דכתיב (ויקרא כג) עומר ראשית קצירכם אל הכהן שהוא תחלה לקצירה זכור הוא את איסור החדש על ידי שינוי המעשה לא אתי למיכל: טחינה והרקדה. שהרי קמח תנינא דהיה בידם וכשטחנוהו והרקידוהו איזה שינוי היה שם דלא ליתי למיתב לפומיה הלא שעתא: ומשנינן טחינה. לא היו טוחנין אותו ברחים של מים אלא ברחים של יד דהוי שינוי לזכרון: על גבי נפה. לצד תחתון של נפה הופך הנפה על פניה: אלא הא דתנן. במנחות קוצרין בית השלחין כדרך חול קודם לעומר: ושל בית העמקים. תבואה הגדילה בין העמקים וטעמא מפרש התם כתוב אחד אומר וקצרתם את קצירה והבאתם אלמא מותר לקצור קודם לעומר וכתוב אחד אומר עומר ראשית קצירכם דמשמע שהוא קודם לכל קציר הא כיצד ממקום שאתה מביא עומר אי אתה קוצר קודם לו וממקום שאי אתה מביא עומר אתה קוצר ותנן בפרק כל הקרבנות (מנחות פה.) אין מביאין סולת למנחה לא מבית הזבלין ולא מבית השלחין ולא מבית העמקים מפני שתבואה שלהן אינה מן המובחר: מאי איכא למימר. הא ליכא התם שינויא דהא קוצרין קתני ובמגל ולא גזרינן דילמא אתי למיכל ואוקמיה להיא כר' יהודה במסכת מנחות בפרק ר' ישמעאל (דף עא.) מדקתני סיפא אנשי יריחו קוצרין לפני העומר כו' ולא מיחו בידם חכמים ואמרינן מאן שמעת ליה דאמר מיחו ולא מיחו ר' יהודה: חדש מבדל בדילי מיניה. שהרי לא הורגלו לאוכלו כל השנה ואין למודין לפשוט יד להושיט לפיהם אבל חמץ למודין הן בכך כל השנה: דרבנן אדרבנן לא קשיא. בתמיה דלא משכית אלא לר' יהודה והא דרבנן נמי קשיא דבמתני' לא גזרינן והתם קתני שלא ברצון חכמים דמשמע דגזר ר' מאיר דהוא מבני פלוגתיה דילמא אתי למיכל: הוא עצמו מחזר עליו לשורפו. אע"ג דבעלמא גזרינן בדבר שעסוק בו שלא יושיט לפיו הכא בבדיקת חמץ ליכא למיגזר דהוא עצמו כל עסקו זה בחמץ אינו אלא מחזר עליו לשורפו אין לך זכרון לאיסור גדול מזה: ומיכל קא אכיל מיניה. בתמיה: קמח וקלי תנן. ואין אלו ראויין לאכילה: מקלי ואילך. לאחר שנתייבש בתנור אין ראוי לאכול: מעיקרא. בעודו רך בקליות קודם שיתיבש מאי איכא למימר: וכי תימא. זכור הוא ע"י הקיטוף כדשני רבא לעיל בית השלחים דליכא קיטוף מאי איכא למימר: אלא בדותא. וטעמא דרבי יהודה משום דבדילי מיניה וחמץ לא בדיל מיניה שרגיל בו כל שעה: כל נר שבגמ' היינו הכלי קרוייסי"ל: מנטפת. טיפין דקות כשהפתילה מבערת: ואפי' היא של חרס. אותה שפופרת דמאיסא אפ"ה אסור דילמא אתי למיכל מינה ותניא *הנותן שמן לנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה: ורבי יהודה מתיר. ואע"ג דשמן הכל תדירין בו ודרבנן אדרבנן ליכא לאקשויי דהא אוקימנא טעמא בחמץ משום דהוא עצמו מחזר עליו לשורפו: קשר של קיימא. שהוא עשוי שלא להתירו לעולם הוי אב מלאכה במסכת שבת: לא יהא קושרו. דהוי קשר של קיימא אלא עונבו ולא גזרי' עניבה אטו קשירה: כורך. כריכה בעלמא: פונדא. אזור חלל: פסיקייא. פייסל"א שכורכין סביבות שוקיים: שלא יענבנו. גזירה משום קשירה הואיל ועסוק בכך: קשיא דרבנן. דשפופרת אדרבנן דחבל: שמן. זה בשמן דכל שנה מיחלף ואתי למיכליה: קושרין דלי בפסקייא. דלאו קשר שעשוי להתקיים הוא דאינו מפסיד פסיקייא שלו בכך: אבל לא בחבל. שמא יניחנו שם עולמית: אי נימא חבל דעלמא. שתשמישו לכך ואיכא למיחש שמא יניחנו שם: חבל דגרדי. שאינו ראוי למילוי מים תמיד ורבי יהודה מתיר ולא גזר גבי שבת כדאוקימנא טעמא דמשום חומרא דשבת פרשי אינשי מאיסורא דיליה וזכרין הן אבל דרבנן דהכא אדרבנן דעניבה קשיא: ומשנינן חבל בחבל מיחלף כו'. והשתא איתרצו כולהו דרבנן גזרו כל היכא דמיחלף בין בשבת בין בשאר איסורי הילכך בחדש לפני העומר גזרו וכן בשפופרת וכן בחבל אבל (ה) בחמץ לא משום דמוזהר עליו לשורפו ובעניבה נמי לא משום דלא מיחלפא ורבי יהודה גזר בכל מילי דלא בדילי מיניה ובמידי דבדילי מיניה לא גזר הילכך בחמץ גזר אבל בחדש בדילי מיניה ובכל הנך דשבת משום דבדילי מינייהו ודקא מחמיר בעניבה משום דקסבר היא גופא קשירה היא: בכור. אסור להטיל בו מום ואפי' לגרום כדתניא מום לא יהיה בו אין לי אלא שלא יטיל בו מום מניין שלא יגרום לו ת"ל כל מום במסכת ביצה (ד' כז:): אין מקיזין דם. אפי' במקום שאינו עושה בו מום דהיינו בכל מקום שבו אם אינו הותך ממנו עלם או פוגם שפתו או אזנו וכל דבר שאינו חוזר לקדמותו הוי מום אידך לא הוי מום וקא גזר רבי יהודה אטו מקום שעושה בו מום ואע"ג דקדשים הכל בדילין מהן מחלוקת רבי שמעון ורבי יהודה בתורת כהנים*:

קוצרין בית השלחין. פירש רש"י ממקום שאי אתה מביא אתה קוצר וכו' ובית השלחין וכל הנהו אע"ג דתניא בפרק כל הקרבנות (מנחות דף פה.) אם הביא כשר כיון דלכתחלה לא יביא חשבינן ליה ממקום שאי אתה מביא ואין לתמוה מי איכא מידי דמדאורייתא לכתחלה אסור ובדיעבד שרי דאיכא מילי טובא דבעינן שישנה הכתוב עליו לעכב כגון קדשים: אבל לא גודשין. דבגדישה ליכא פסידא אם ימתין אחר העומר דדוקא משום פסידא התירו קצירה שממהרין ליקצר משאר פירות ואי לא קצרי להו פסדי והא דשרי רבי יהודה קמח וקלי לעיל יש לומר משום עולי רגלים הקילו ור' מאיר אוסר בקמח ושרי קצירה לקמן בפ' מקום שנהגו (דף נו.) דקתני במילתיה קוצרין ברצון חכמים והיינו משום פסידא וכן פי' הקונטרס במנחות ואם תאמר א"כ מאי פריך דילמא הכא שרי רבי יהודה משום פסידא אבל גבי חמץ גזרינן ויש לומר משום מצות ביעור יש להתיר כמו משום פסידא: כורך עליו פונדא. לאו דוקא כורך דאפילו לקשור יכול דלא מבטל ליה ובלבד שלא יענבנו אחבל קאי: כל היכא דבדיל מיניה לא גזר ר' יהודה. דר' מאיר אדר"מ לא רצה להקשות דלעיל גזר גבי חדש וגבי בכור לא גזר דבפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות לג: ושם) תניא בכור שאחזו דם מקיזין לו במקום שאין עושין לו מום דברי ר' מאיר ורבי יהודה אומר וכו' משום דאיכא לשנויי שאני בכור דאיכא פסידא:

עין משפט נר מצוה

פג א מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' רסה סעיף א:

פד ב מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שיז סעיף ד:

פה ג מיי' פ"ב מהלכות בכורות הל' יג סמג לאוין שמג טוש"ע י"ד סי' שיג סעיף ו:

רבינו חננאל

שבא לדלוק. ואקשי' ומי גזר ר' יהודה והתנן במנחות פ' [ר"י] משקרב העומר יוצאין ומוצאין שוקי ירושלים מלאין קמח וקלי שלא ברצון חכמים דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר ברצון חכמים היו עושין דאלמא מתעסקין היו בחדש בזמן איסורו ולא גזר ר' יהודה שלא יאכל ממנו ופריק רבא שאני חדש הואיל ולא התירו חכמים לקצור כדרכו אלא בקטוף כדכתיב (דברים כג כו) וקטפת מלילות זכור הוא כי אסור לאכול מן החדש וכן בטחינה לא התירו לטוחנו אלא ברחים של יד והרקדה ע"ג נפה כיון דחזי כל הני שינויי אתי למדכר ולאימנועי. ואקשי' בית השלחין דתנן קוצרין בית השלחין מה איכא למימר הנה קוצרין בלא שינוי ופריק אביי חדש בדיל מיניה פי' מובדל הוא ממנו ואינו אוכלו אלא עד שיראה שהותר אבל החמץ שאינו מובדל ממנו כלל אלא אוכלו יתראה לו כי בהתירו עומד ויבא לאכול ממנו לפיכך גזרו עליו. אמרי' עלה והא דקשיא ר' יהודה אדר' יהודה שנינן כאביי והא דתנינן במתנית' בלשון חכמים הוא ר' מאיר קשיא דר' מאיר אדר' מאיר אמאי בחמץ לא גזר ובחדש גזר משנינן (הנה נמי) [הוא עצמו] מחזר על (הפסח) [החמץ] לשרפו יאכל אותו לפיכך לא גזרו אבל החדש דלא מתעסק ביה כדי לשרפו אלא כדי לאכלו מתעסק ביה גזרינן ביה ובא רב אשי לפרש שאני חדש דקמח וקלי תנן כלומר לא התירו לו אלא על ידי קליה ודחי' לה הכי הא ברותא היא כלומר חיצונה היא ולא נשנת בין החכמים ואקשי' אפירוקא דאביי וכללא הוא דכל היכא דלא בדיל מינה גזר ביה ר' יהודה והתנן לא יקוב אדם שפופרת של ביצה כו' ור' יהודה מתיר הנה השמן לא בדיל מיניה ולא גזר ר' יהודה שמא יסתפק מן השמן שבשפופרת של ביצה ושנינ' שאני שבת דחמיר ליה: איני והא קשירות דלי בחבל דבשבת היא וחכמים מתירין לענבו ור' יהודה אוסר קשיא דרבנן אדרבנן ודר' יהודה אדר' יהודה ושני' רבנן אסרי בשפופרת דכיון דלא מאיסא אתי לאסתפוקי מיניה דשמן בשמן מיחלף כלומר [הרואה] אותך אוכל שמן יאכל הוא גם זה לפיכך גזרו לעשות שפופרת על פי הנר א

מסורת הש"ס

[במנחות סז: איתא רבה]

מנחות עא.

[וכן אי' בשבת כז. יבמות כא. גיטין פח: ב"ב קמט. זבחים ק: איתא בדותא בד'. ברש ב"מ ע. עא: ב"ב קא: מנחות סח. נה: כריתות יד. אי' ברותא ברי"ש ובערוך ערך בר ד' כתב פי' במקום שטעו חכמי' ולא דברו כהלכה לא רצו לגנותם ולומר טעו אלא אמרו ברותא כלומר דעת חיצונית היא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה שאני חדש: (ב) שם דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא אמר רבה דר' יהודה אדרבי יהודה: (ג) שם וקלי תנן והא דר' אשי וכו' על ידי קטוף כדרבה אלא: (ד) שם והתנן בכור שאחזו דם: (ה) רש"י ד"ה ומשנינן וכו' בחמץ לא משום דמחזר עליו לשורפו:

[ביצה כב.]

[וכן בבכורות לג:]

שבת בשבת לא יקשור דאתי למימר אלו היתה קשירה מותרת לא היה עונב אלא קושר לפיכך לא גזרו בו ור' יהודה לא משום דגזר עניבה אטו קשירה אלא משום דאמר העניבה קשירה מעליא היא והא דרמינן דרבנן אדרבנן קושרין דלי בפסקיא אבל לא בחבל כו' ור' יהודה אומר בהדיא כל קשר שאינו של קיימא מותר וכן הא דרמינן אדר' יהודה והתניא בכור שאחזו דם כו' דברים פשוטין הן :

על ממונו אמרינן אי שרית ליה במקום שאין עושין בו מום אתי למעבד במקום שעושין בו מום ורבנן כל שכן דאי לא שרית ליה כלל אתי למעבד ומי אמרינן לרבי יהודה אדם בהול על ממונו *והתנן ר' יהודה אומר אין ° *(מקדרין) הבהמה בי"ט מפני שהוא עושה חבורה אבל מקרצפין וחכ"א אין מקדרין אף אין מקרצפין *ותניא איזהו קידור ואיזהו קרצוף קידור קטני' ועושין חבור' קרצוף גדולים ואין עושין חבורה התם דאי שביק לי' מיית אמרינן אדם בהול על ממונו הכא אי שביק לי' צערא בעלמא הוא לא אמרי' אדם בהול על ממונו ור' יהודה מאי שנא גבי חמץ דגזר °ומאי שנא גבי קרצוף דלא גזר לחם בלחם מיחלף קידור בקרצוף לא מיחלף:

מתני' *ר"מ אומר אוכלים כל חמש ושורפין בתחלת שש רבי יהודה אומר *אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש ועוד א"ר יהודה שתי חלות של תודה פסולות מונחות על *גב האיצטבא כל זמן שמונחות כל העם אוכלין ניטלה אחת תולין לא אוכלין ולא שורפין ניטלו שתיהן התחילו כל העם שורפין *ר"ג אומר חולין נאכלין כל ארבע ותרומה כל חמש ושורפין בתחלת שש:

גמ' *תנן התם *אחד אומר בשנים בחדש ואחד אומר בשלשה (א) עדותן קיימת שזה יודע בעבורו של חדש וזה אינו יודע בעבורו של חדש *אחד אומר בשלשה ואחד אומר בה' עדותן בטלה אחד אומר בשתי שעות ואחד אומר בשלש שעות עדותן קיימת אחד אומר בשלש ואחד אומר בחמש עדותן בטלה (ב) דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר עדותן קיימת אחד אומר בחמש ואחד אומר בשבע עדותן בטלה שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב אמר אביי כשתמצא לומר לדברי רבי מאיר אין אדם טועה ולא כלום לדברי רבי יהודה אדם טועה חצי שעה לדברי ר"מ *אין אדם טועה ולא כלום מעשה כי הוה במיפק תרתי ומעייל תלת והא דקאמר שתים בסוף שתים והא דקאמר שלש בתחלת שלש לדברי רבי יהודה אדם טועה חצי שעה מעשה כי הוה בפלגא דארבע הוה והאי דקאמר שלש בסוף שלש וקטעי פלגא דשעתא לקמיה והאי דקאמר חמש בתחלת חמש וקטעי פלגא דשעתא לאחוריה איכא דאמרי אמר אביי כשתמצא לומר לדברי רבי מאיר אדם טועה משהו לדברי רבי יהודה אדם טועה שעה ומשהו לדברי ר"מ אדם טועה משהו מעשה כי הוה או בסוף שתים הוה או בתחלת שלש וחד מינייהו טועה משהו לדברי רבי יהודה אדם טועה שעה ומשהו מעשה כי הוה או בסוף שלש או בתחלת חמש וחד

על ממונו. כהן זה בהול על הבכור שלא ימות: כ"ש. הואיל ובהול הוא אי לא שרית ליה במקום שאינו עושה בו מום עובר על דבריך ועושה ושוב אין נזהר בין מקום מום לשלא במקום מום דסבור שהכל שוה: מקדרין. אשטרלי"ד: מקרצפין. כדפרשינן בכלי שפיניו גסות ואינו עושה חבורה דחובל בבעלי חיים אב מלאכה היא קתני מיהא אבל מקרצפין אלמא לא גזר מתוך שאדם בהול אי שרית ליה קירצוף עביד קידור לפי שהטיט מכחיש את הבהמה ומצערה: לא מיחלף. ורבנן סברי מיחלף: **מתני'** ושורפין בתחלת שש. ואע"ג דכל שעה ששית מדאורייתא שריא גזור רבנן עלה דילמא טעי וסבור על השביעי' שהיא ששית אבל אחמישי' לא טעי למימר על השביעית שהיא חמישית ומותר: תולין כל חמש. ואינו אוכל דטעי וסבור על שביעית שהיא חמישית ומיהו לשרוף אינו צריך ומאכיל לבהמתו אבל ששית אף בהנאה אסור מדרבנן גזירה משום שביעית: שתי חלות. של חמץ: של תודה פסולות. ובגמרא מפרש מאן פסלינהו: היו מונחות. בכל ערב פסח: על גב האיצטבא. סטיו שהיה בהר הבית ששם מתקבצין ויושבים בני אדם והיו רואין אותן לסימן: ניטלה אחת מהן. בתחלת חמש בא שליח בית דין ונוטל האחת: ותרומה כל חמש. דאסור להפסיד קדשים בידים כל זמן שיכול לאוכלן: ושורפין בתחלת שש. דהא ודאי רובא טעו בין שש לשבע: **גמ'** אחד אומר בשנים בחדש. הרג זה את הנפש ואחד מן העדים אומר בשלשה בחדש עדותן קיימת ובית דין היו בודקין אותן בשבע חקירות כדלקמן וכיון דהושוו שניהן לומר בשלישי או ברביעי וכשבדקום איזה יום בחדש אמר זה בשני וזה אמר בשלישי שניהן על יום אחד העידו אלא שזה ידע בעיבורו של חודש שחודש שעבר מלא והוקבע ר"ח ביום שלשים ואחד וזה שאמר בשנים בחדש ידע בו וזה שאמר שלשה סבור שהוקבע החדש ביום שלשים והואיל ויש טועין בכך אע"פ שמכוונין אנו לחלק את עדותן כדי שתבטל להציל את הנפש אין בידינו כח לחלקו: עדותן בטלה. דהא ליכא למטעי וקרא כתיב (דברים יג) ודרשת וחקרת והנה אמת נכון שהא עדותן מכוונת ואי לא לא קטלינן והוא והן פטורים דאין עדים נהרגין אלא על ידי הזמה: אחד אומר בשתי שעות כו' עדותן קיימת. דטועה אדם בכך: אחד אומר בחמש ואחד אומר בשבע עדותן בטלה. אפילו לרבי יהודה דבחמש חמה במזרחו של רקיע ויכול להבין על ידי הצל כשנותן ידו כנגד המזרח הוה הצל לצד מערב: ובשבע חמה במערב. והצל לצד מזרח: כשתמצא לומר. כשתדקדק בדבריהם ותעמוד על מכונו תמצא לדברי רבי מאיר דמקיים עדות דב' וג' ומבטל של ג' ושל ה' אין אדם טועה ולא כלום ולדברי רבי יהודה דמקיים אף שלש וחמש אדם טועה חצי שעה לרבי מאיר אין אדם טועה (ג) כלום והטועה שקרן הוא והאי דמקיים רבי מאיר עדות של שתים ושלש משום שניהם העידו על רגע אחד דמעשה כי הוה במיפק תרתי ומעייל תלת ביציאתה של שניה כשהשלישית נכנסת ושניהן כך העידו דהאי דאמר שתים בסוף שניה קאמר והאי דקאמר כו' ולקמן פריך מי יודע שכוונתן לכך היתה דילמא האי דקאמר שתים בתחלת שתים קאמר ויש חילוק ביניהן והואיל ולר"מ אין תולין בטעות הרי הן שקרנין: ולדברי רבי יהודה תולין בטעות חצי שעה. הילכך כי אמר האי בשלש והאי בחמש עדותן קיימת דמעשה כי הוה בפלגא דארבע כו' וזה אמר בסוף שלש וזה בתחלת חמש וכל אחד מהן טעה מן המעשה חצי שעה ולקמיה פריך ליה היכי מהדרינן לגרופי עדותן הוה לן למימר דהאי בתחלת ג' קאמר והאי בסוף חמש קאמר ויש חילוק גדול ביניהן וכולי האי לא טעו ותחלק עדותן ונציל את הנפש: וחד מנייהו קא טעי משהו. אם בסוף שתים הוה האי דקאמר שלש בתחלת שלש וקא טעי משהו ואי בתחלת שלש האי דקאמר שתים בסוף שתים וקא טעי משהו: לדברי רבי יהודה. מעשה הוה בסוף שלש

א"ה מצאתי בעזה"י שהקשו כן בתוס' ישנים יומא דף לד ע"ב:

זה ידע בעיבורו של חדש. וה"ה דה"מ למימר זה ידע בחסרונו של חדש וזה לא ידע דחדש שעבר חסר היה והקשה ריב"א ומה אלו דייקינן בהני סהדי דתרוייהו ידעי בעיבורו של חדש וה"ל עדות מוכחשת ואידניקום וניקטול מספיקא דהכי פריך בסמוך אע"ג דבפ' בן סורר (סנהד' סט.) דייק מהכא דרובא דאינשי עבידי דטעי בעיבורא דירחא מ"מ מה נפסיד אם נדקדק בהם וי"ל דהכא דייקינן בהו שפיר כיון דשיילי להו באיזה יום וקמיכווני ליום אחד ש"מ שזה לא ידע ומ"מ שפיר מוכיח בבן סורר (שם) מהכא דאזלינן בתר רובא בדיני נפשות דרובא טעי בעיבורא דירחא דאי לא אזלי' בתר רובא כיון שזה אומר בשנים וזה אומר בשלשה מיד ה"ל מוכחשין וכי הדר מכוונים ליום אחד ה"ל חוזר ומגיד תדע דהא אחד אומר בג' ואחד אומר בה' עדותן בטלה אע"פ שמכוונים ליום אחד ולא אמרינן דטעו בשני עיבורים דבתרי עיבורי לא טעו אינשי ותשבינן להו חוזר ומגיד:

אחד אומר בשתי שעות. וא"ת אמאי עדותן קיימת אילו דייקינן בהני סהדי הא דקאמר שתים בתחילת שתים וה"ל קודם הנץ החמה ועדותן בטלה כדאמר לקמן דתחילת שעה שניה קודם הנץ החמה הוא דמהלך אדם ביום עשר פרסה שהן מ' מילין ומעלות השחר עד הנץ החמה מהלך ה' מילין כדאמר במי שהיה טמא (לקמן צג:) וזה עולה לשעה ומחצה וי"ל כשזה אומר קודם הנץ החמה וזה אומר לאחר הנץ החמה דמדקדקין בהכן לא טעו אינשי אבל הכי לא דקדקו אלא בשעות ואין בני אדם בקיאין בשעות וסבורין שהשניה התחילה אחר הנץ החמה:

אלא

עין משפט נר מצוה

פו א מיי' פ"א מהל' חמץ ומצה הלכה ט סמג לאוין עו טוש"ע או"ח סי' תמג סעיף א:
פז ב מיי' פ"ב מהלכות עדות הל' ד טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף ז:
פח ג שם הלכה ה:

[נ"ל מקרדין וכ"א בעדיות פ"ג מי"ב וכן בביצה כג. במשנה ובגמ' וכןנערוך וכ"א בתוספת' דביצה פ"ב וכ"ה בתוי"ט]

רבינו חננאל

ולרבי יהודה מי אמרינן אדם בהול על ממונו דאי שרית ליה בחדא אתי למעבד טובא והתנן ביום טוב בפ"ב ר' יהודה אומר אין מקרדין ביום טוב מפני שעושה חבורה אבל מקרצפין וחכמים אומרים אין מקרדין אף לא מקרצפין והתניא איזהו קירוד קטנים ועושין חבורה ואיזהו קרצוף גדולים ואין עושין חבורה פי' קירוד כמו תולעים והן רמש כגון אינבא שנושכין בבשר הבהמה ואין מפרידין הקטנים מבשר הבהמה אלא בעשיית חבורה כגון האלכא שאין שולפין אותה מן השער אלא בקושי אבל הפרדת הגדולים נקראת קרצוף והנה התיר ר' יהודה הקרצוף ולא (התיר) [חשש] מתוך שזה בהול על ממונו כיון שתתיר לו הקרצוף שמא יעשה הוא קירוד ופרקי' התם גבי קירוד דלא מתה הבהמה מנשיכת הרמש הזה אבל צערא בעלמא הוא דאית ליה לא גזר רבי יהודה הקרצוף אטו קירוד דקירוד נמי אפשר דעביד ליה לאורתא אבל הכא גבי בכור אי שרית ליה במקום שאין עושין בו מום כיון שהוא בהול על ממונו אתי למעבד במקום שעושין בו מום וחמץ נמי דמיחלף במצה דכולה פת היא גזר ר' יהודה קרצוף בקירוד דלא מיחלף דהני גדולי' והני קטנים לא גזר: מתני' ר' יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש. פי' חייש ר' יהודה דילמא אתי למטעי בין שעה רביעית לששית: תנן התם בסנהדרין פ"ה אחד אומר בשתים בחדש ואחד אומר בשלשה עדותן קיימת פי' שניהם ביום אחד מעידין אלא שהאומר בשנים יודע שהחדש שיצא מעובר היה והאומר שלשה לא היה יודע שהחדש שיצא מעובר היה אלא מחשב לו יום שלשים מן החדש שנכנס ולפיכך אמר שלשה אחד אומר בשתי שעות ביום ואחד אומר בשלש עדותן קיימת אחד אומר בשלש ואחד אומר בחמש עדותן בטלה ר' יהודה אומר עדותן קיימת ואתי אביי ואוקמינהו ללישנא קמא דידיה לדברי ר"מ אין אדם טועה ולא כלום לדברי ר' יהודה אדם טועה חצי שעה וללישנא בתרא דיליה לדברי

מסורת הש"ס

ביצה כג. [עדיות פ"ג מי"ב]
ביצה שם. [תוספתא דביצה פ"ב]
לעיל ד: לקמן כח.
[במשנה שבמשניות איתא גג וכן גרס התוי"ט]
סנהדרין מ. [סם:]
[סנהדרין מ:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בשלשה בחדש עדותן קיימת: (ב) שם ואחד אומר בחמש עדותן בטלה ר' יהודה אומר כצ"ל ותיבות דברי ר' מאיר נמחק: (ג) רש"י ד"ה כשתמצא לומר וכו' טועה ולא כלום והטועה שקרן:

גליון הש"ס

גמ' ומ"ש גבי קרצוף. ק"ל הא קידור הוא רק דרבנן דהא אינו מתכוין ולא הוי פ"ר כמבואר להדי' בביצה דאמר ר"י לטעמיה דדשא"מ אסור וא"כ הוי רק איסור דרבנן דהא בשבת דף מא ע"ב בתו' ד"ה מיח' כתבו דלר"י דבר שאינו מתכוין בשב' הוי דרבנן וכ"כ תו' ביומא דף לד ע"ב וכ"כ רש"י בשבת דף קכא ע"ב ד"ה לפי תומו ואם כן מש"ה לא גזר קירצוף אטו קידור דקידור גופיה הוא דרבנן אבל בחמץ גזרינן שמא יאכל דהוי דאורייי' וצ"ע.

וחד מינייהו קטעי שעה ומשהו אזל רב הונא בריה דרב יהודה אמרה לשמעתתא קמיה דרבא אמר ומה אילו דייקינן בהני סהדי דהאי דקאמר שלש בתחילת שלש והאי דקאמר חמש בסוף חמש והויא עדות מוכחשת ולא קטלינן ואנן ניקום ונקטיל מספקא ורחמנא אמר °ושפטו העדה והצילו העדה (במדבר לה) אלא אמר רבא לדברי רבי מאיר אדם טועה שתי שעות חסר משהו לדברי רבי יהודה אדם טועה שלש שעות חסר משהו לדברי רבי מאיר אדם טועה שתי שעות חסר משהו מעשה כי הוה או בתחלת שתים או בסוף שלש וחד מינייהו קטעי ב' שעות חסר משהו לדברי רבי יהודה אדם טועה שלש שעות חסר משהו מעשה כי הוה או בתחלת שלש או בסוף חמש וחד מינייהו קטעי שלש שעות חסר משהו *תנן היו בודקין (א) אותו בשבע חקירות באיזו שבוע באיזו שנה באיזה חדש בכמה בחדש באיזה יום באיזו שעה באיזה מקום *(ותניא) *מה בין חקירות לבדיקות חקירות אמר אחד מהן איני יודע עדותן בטילה בדיקות אפילו שניהם אומרים אין אנו יודעים עדותן קיימת והוינן בה מאי שנא חקירות ומאי שנא בדיקות ואמרינן חקירות אמר אחד מהן איני יודע עדותן בטילה דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה בדיקות עדות שאתה יכול להזימה היא ואי אמרת טעי איניש כולי האי חקירות דאיזו שעה נמי עדות שאי אתה יכול להזימה היא דאמרי מטעי קטעינן דיהבינן להו כולי טעותייהו לרבי מאיר יהבינן להו מתחילת שעה ראשונה עד סוף חמש ובדין הוא דניתיב להו מעיקרא טפי אלא בין יממא לליליא לא טעו אינשי ולרבי יהודה יהבינן להו מתחילת שעה ראשונה ועד סוף ששית ובדין הוא דניתיב להו מעיקרא טפי
אלא

רש"י

שלש. והאי דאמר בתחילת חמש טעי שעה רביעית ומשהו של סוף שלש אי נמי בתחילת חמש הוה והאי דאמר בסוף שלש טעה שעה רביעית ומשהו: לשמעתתא. דאביי: אמר. רבא וכי אפשר לומר שאין תולין טעות אלא משהו לר' מאיר ושעה ומשהו לר' יהודה א"כ היאך אתה מצרף עדותן מי אמר לך שזה המקדים נתכוין לסוף השעה והמאחר נתכוין לתחילת השעה כדי לקרבן זה אצל זה ולצרף עדותן שלא תהא ביניהן אלא שיעור טעות האדם ומה אילו דייקת בהני סהדי לחלק עדותן מצית למימר האי דאמר שלש בתחלת שלש והאי דאמר חמש בסוף חמש ויש חילוק ביניהן שלש שעות חסר משהו וכיון דאין אדם טועה כל כך נחלקת עדותן והויא מוכחשת ולא קטלינן ליה להאי ואנן ניקום ונקרב עדותן כדי שיהרג זה( ): והא רחמנא אמר והצילו העדה. את הרוצח דמחפשין לזכות אלא ודאי מדקאמר עדותן קיימת ש"מ דסבירא להו דאפי' אתה מחלקן כמו אשר תוכל ולומר שהמוקדם נתכוין לתחלת השעה והמאוחר לסופה יש לך לתלות בטעות ואיך יכול להכחישם שאדם טועה בכל זאת: אלא אמר רבא לר' מאיר (ג) אדם טועה. כל מה שאתה יכול לחלק את אלו שהיה מקיים עדותן דהיינו שתי שעות חסר משהו ומשום הכי עדותן קיימת דכי נמי אמרת זה שאמר שתים בתחלת שתים וזה שאמר שלש בסוף שלש כל רגעים שבינתיים שאירע המעשה בהן יש לאלו לטעות ולומר כמו שאמרו: מעשה כי הוה אי בסוף שלש אי בתחילת שתים. כלומר לא מיבעיא אם היה המעשה בסוף שתים או בתחילת ג' דטעות מועטת הוא דאי נמי *נאמר האי בתחילת שתים אין כאן טעות אלא שעה והאי אי נמי אמר בסוף שלש אין כאן טעות אלא שעה אלא אפילו הוה מעשה בתחילת שתים והאי דאמר שלש בסוף שלש ויש כאן טעות שתי שעות חסר משהו אפי' הכי אין כח לנו לבטלן שאף בכך אדם טועה (ד) ולר' יהודה נמי כו' ובהאי ענינא דפרישית דכי נמי מרחקת להו בכל היכולת אכתי טעו בהכי דהיינו שלש שעות חסר משהו מעשה כי הוה כו' כלומר בכל מה שאתה יכול להרחיק אפי' האחד אמר שבאותה שעה היה המעשה אין עד הרחוק ממנו מוכחש דטעו בהכי: היו בודקין אותו (ה). לעדי נפשות: בשבע חקירות. מקראי נפקא לן בסנהדרין בההוא פירקא (ד' מ.): שבוע. שמיטה באיזו שמיטה של יובל שיש בו שבע שמיטות: באיזו שנה. של שמיטה: באיזה חודש. בשנה: בכמה. ימים. בחודש: באיזה יום. בשבת באחד בשבת או בשני בשבת או בשלישי בשבת או א' מן האחרים: (ותניא) מה בין חקירות לבדיקות. דקתני התם מכירין אתם אותו התריתם בו במה הרגו בסייף הרגו או באריכן הרגו כליו שחורים או לבנים וכל המרבה בבדיקות הרי זה משובח ומה בין חקירות הנך שבע קמייתא לבדיקות אוחרנייתא: חקירות אמר אחד (ו) איני יודע. באחת מהן ואפי' *בשעות אומר איני יודע עדותן בטילה: דהויא ליה עדות שאי אתה יכול להזימה. דרחמנא אמר *ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר העד וגו' ועשיתם לו כאשר זמם לעשות וגו' עדות שאתה יכול לקיים בה תורת הזמה הוי עדות ואי לא לא והזמה אינה אלא בעמנו הייתם באותו היום ובאותה שעה שאתם אומרין שראיתם עדות זו במקום זה הייתם עמנו במקום פלוני וכי אמרי באחת מהן אפי' בחקירות דאיזו שעה איני יודע שוב איך יכול לומר לו עמי היית באותה שעה וא"ת אתה יכול להזימה ע"י היום אם יבואו עדים ויאמרו כל היום הייתם עמנו מיהא בצרה להו תורת הזמה מן חקירות השעות ורחמנא רבי שבע חקירות בגזרה שוה דהיטב היטב בסנהדרין: בדיקות. כי אמרי אין אנו יודעין עדות שאתה יכול להזימה היא שאין ההזמה תלויה בהן אלא בחקירות דמה עמנו הייתם יש לומר בכלים שחורים או לבנים: ואי אמרת טעי איניש כולי האי חקירות דאיזו שעה נמי. אין לך בה הזמה אפי' כי לא אמר איני יודע דהא כי אמר בחמש ואמרי ליה בחמש עמנו היית יכול לומר בארבע היה אבל טעיתי: ומשני דיהבינן להו כולי טעותייהו. ואם יש מזימין כאן יכולין להזים ע"י שעה וטעותה ולומר לו כל השעה וטעותה היית עמנו: לרבי מאיר. דאמר אדם טועה ב' שעות יהבינן להו להני דשתים וג' מתחילת שעה ראשונה עד סוף חמש בין שניהן להאי דשתים יהבינן ליה שעה ראשונה ושניה ושלישית ורביעית ולהאי דג' יהבינן ליה עוד חמישית ותו לא דכי אמרי ליה להאי דשתים בשניה עמנו היית יש לומר טעיתי שתי שעות לאחוריי ומעשה היה בראשונה ועוד היה לו לומר מעשה היה קודם לראשונה שעה אחת אלא בין יממא לליליא לא טעו אינשי וכי אמרי ליה ראשונה ושניה עמנו היית יש לו לומר טעיתי ב' שעות לפני שלישית ורביעית ואי אמרי ליה כל ארבע שעות עמנו היית הרי הוזם ולבעל שלש נמי יהבינן לקמיה ראשונה ושניה ולבתריה יהבינן רביעית וחמישית ואי מזמי ליה לכולהו חמש הרי הוזם: ולרבי יהודה. דאמר אדם טועה ג' שעות יהבינן להו להנך דשלש וחמש דאיירי ר' יהודה בהן מתחילת שעה ראשונה ועד סוף שית ולבעל שלש יהבינן לקמיה ראשונה ושניה ודין הוא דניתיב ליה טפי:
אלא

תוספות

אלא אמר רבא לדברי ר' מאיר אדם טועה ב' שעות חסר משהו. ואם תאמר א"כ אחד אומר בג' וא' אומר בה' אמאי עדותן בטילה נימא דעובדא ברביעית הוה וי"ל דסבר רבא דאין לתלות הטעות בשניהם אך יש להקשות אחד אומר בג' וא' אומר בה' אמאי עדותן בטילה אילו דייקת בהני סהדי דילמא האי דקאמר בג' בסוף ג' ויש לומר דלהחמיר ולקיים עדותן לא בדקינן להו:

באיזה יום. תימה כיון דכבר כיוונו יום אחד לחדש למה למשיילינהו באיזה יום והלא אפי' לא כיוונו איזה יום ה"ל חוזרין ומגידין ואין יכולין לחזור בהם אחר כדי דבור ויש לומר כיון דז' חקירות ילפינן מקראי בפרק היו בודקים (סנהדרין דף מ'.) נר"י שלא יכחישו זה את זה ושלא יכחישו את עצמן א"כ נפקא מינה לאחד אומר בב' בחודש ואחד אומר בג' כדפרישית:

לרבי מאיר יהבינן להו מתחילת שעה ראשונה עד סוף ה'. הקשה ריב"א אמאי לא נתלה הטעות במזימים וכשאומרים המזימים עמנו הייתם עד סוף ה' נאמר שטעו וקרו לד' ה' והמעשה היה בה' ולא יהיו מוזמים בכך ונהי שהעדות מוכחשת היא שהרי אותו שאמר שתים לא היה יכול לטעות עד ה' מ"מ מוזמים לא יהיו ואור"י דלא תלינן הטעות כלל בשני עדים כדפרישית לעיל:
ניכול

עין משפט נר מצוה

פט א מיי' פ"א מהלכות עדות הלכה ד סמג עשין קט:

צ ב מיי' פ"ב מהלכות עדות הלכה א

רבינו חננאל

לדברי ר' מאיר אדם טועה משהו ולדברי ר' יהודה אדם טועה שעה ומשהו ובא רבא ודחה להני תרי לישני דאביי ופשוטות נינהו ואוקמי' רבא הכי לדברי ר' מאיר אדם טועה שתי שעות חסר משהו ומעשה כי הוה פירוש השעה שראו העדות אי בתחלת שעה שניה היה וזה שאמר שנים שפיר אמר והאי דאמר שלש טעה שתי שעות חסר משהו לפיכך אמר עדותן קיימת אי בסוף שלש היה המעשה והאי דקאמר בשתי שעות טעה שתי שעות חסר משהו והאי דקאמר שלש שפיר קאמר לדברי ר' יהודה אדם טועה ג' שעות חסר משהו מעשה כי הוה בתחלת שעה ג' והאי דקאמר ה' טועה ג' שעות חסר משהו או בסוף ה' היה המעשה והאי דקאמר ג' טעה ג' שעות חסר משהו ואקשי' על הא דרבא תנן היו בודקין אותן בשבע חקירות אחת מהן באיזו שעה וקתני סיפא מה בין חקירות לבדיקות אמר אחד בחקירות איני יודע עדותן בטלה בבדיקות אמר אחד איני יודע ואפי' שנים אומרים אין אנו יודעין עדותן קיימת והוינן בה מכדי חקירות ובדיקות תרווייהו מדאורייתא נינהו דכתיב (דברים יג טו) ודרשת וחקרת ומתרגמי' ותבדוק מה לי חקירות מה לי בדיקות ואמרי' חקירות כי אמר איני יודע הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה וכל עדות שאינך יכול להזימה אינה עדות ואי ס"ד טעי איניש כולי האי חקירות דאיזו שעה עדות שאינך יכול להזימה היא שאם יכוונו שני העדים ויעידו בשעה ג' ויזומום בשעה ג' יאמרו טעינו שעה ה' היה המעשה וכיון שאמרת יתכן שיטעו זה השיעור הדין עמהם (על זה הדין) נמצא כי בטלה תורת חקירות ואיזה שעה היא לדברי הכל בין לת"ק דאמר שבע חקירות הן בין לר' יוסי דאמר שלש חקירות הןואלו הן איזה יום איזו שעה איזה מקום מ"מ לדברי הכל איזו שעה הכל מודים שהיא מן החקירות ופריק רבא דיהבינן להו כולהי טעותייהו פי' כל עדות שיעיד אדם משעה שניה של יום עד שעה ששית ומשעה שביעית עד שעה י"א של יום יהבינן להו לר' מאיר שתי שעות חסר משהו ולר' יהודה שלש שעות חסר משהו כיצד לר' יהודה אם יעידו בשעה שניה של יום צריכין המזימין להעיד בו עמנו הייתם משעה שניה עד שעה רביעית ואם יעידו בשלישית יאמרו עמנו הייתם משעה שניה עד ח' ואם יעידו בשעה ד' יאמרו עמנו הייתם משעה שניה עד שעה ששית כשם שיש לומר טעו לפניהם ג' שעות חסר משהו כך י"ל טעו לאחור וכל היכא דאיכא למתלי בטעות תלינן ולא קטלינן אלא אם יעידו המזימין

מסורת הש"ס

סנהדרין מ.

[שם]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בודקין אותן בשבע: (ב) רש"י ד"ה אמר רבא וד"ה והא רחמנא הד"א: (ג) ד"ה אלא אמר רבא לר' מאיר שהיה מקיים עדותן אדם טועה וכו' את אלו דהיינו שתי שעות כצ"ל: (ד) ד"ה מעשה וכו' אדם טועה הס"ד ואח"כ מ"ה ולר' יהודה ט' משהו הס"ד: (ה) ד"ה היו אותן: (ו) ד"ה חקירות אחד מהן איני:

[ותנן]

[נ"א בשם אומ' אני יודע]

דברים יט

עין משפט
נר מצוה

צא א מיי' פ"א מהל' חמץ הלכה ט:
צב ב טוש"ע או"ח סי' תמג:
צג ג מיי' פ"ב מהלכות עדות הלכה ה סמג לאוין טו:

מסורת הש"ס

אלא בין יממא לליליא לא טעו אינשי ובדין הוא דניתיב לקמיה טפי אלא שבה' חמה במזרח ובז' חמה במערב תנן ר"מ אומר אוכלין כל ה' ושורפין בתחילת ו' רבי יהודה אומר אוכלין כל ד' ותולין כל ה' ושורפין בתחילת ו' לאביי אליבא. דר"מ דאמר אין אדם טועה ולא כלום ניכול כולה שית ולהך לישנא נמי דאמר אדם טועה משהו ניכול עד סוף שית ואביי אליבא דר' יהודה דאמר אדם טועה חצי שעה ניכול עד פלגא דשית ולהך לישנא נמי דאמרת אדם טועה שעה ומשהו ניכול עד סוף ה' (אלא) אמר אביי עדות מסורה לזריזים חמץ לכל מסור ורבא אליבא דר"מ דאמר אדם טועה שתי שעות חסר משהו מתחילת ה' לא ניכול ה' חמה במזרח וז' חמה במערב אי הכי בשית נמי ניכול אמר רב אדא בר אהבה שית יומא בקרנתא קאי ורבא אליבא דר' יהודה דאמר אדם טועה ג' שעות חסר משהו מתחילת ד' לא ניכול ה' חמה במזרח ושבע חמה במערב וכל שכן ד' אי הכי בה' נמי ניכול *תרגמה אביי אליבא דרבא עדות מסורה לזריזים חמץ לכל מסור ורבא אמר לאו היינו טעמא דרבי יהודה אלא רבי יהודה לטעמי' דאמר *אין ביעור חמץ אלא שריפה ויהבו ליה רבנן שעה אחת ללקוט בה עצים איתיביה רבינא לרבא א"ר יהודה אימתי שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר אלא אמר רבא *גזירה משום יום המעונן אי הכי אפילו בארבע שעות נמי לא ניכול אמר רב פפא ד' זמן סעודה לכל היא ת"ר *שעה ראשונה מאכל לודים שניה מאכל ליסטין שלישית מאכל יורשין רביעית מאכל פועלין חמישית מאכל כל אדם והאמר רב פפא רביעית זמן סעודה לכל היא אלא איפוך ג'רביעית מאכל כל אדם חמישית מאכל פועלים ששית מאכל תלמידי חכמים מכאן ואילך כזורק אבן לחמת אמר אביי לא אמרן אלא דלא טעים מידי בצפרא אבל טעים מידי בצפרא לית לן בה אמר רב אשי כמחלוקת בעדות כך מחלוקת בחמץ פשיטא היינו הך דאמרינן הא קא משמע לן *שינויי דשנינן שינויא הוא ולא תימא תנאי היא *אמר רב שימי בר אשי לא שנו אלא בשעות אבל אחד אומר קודם הנץ החמה ואחד אומר אחר הנץ החמה עדותן בטילה פשיטא אלא ד'אחד אומר קודם הנץ החמה ואחד אומר בתוך הנץ החמה עדותן בטילה הא נמי פשיטא מהו דתימא תרוייהו חדא מילתא קאמרי והא דקאמר

בתוך

אלא בין יממא לליליא לא טעו אינשי. ולבתריה יהבינן ליה רביעית חמישית וששית ולבעל חמש יהבינן לקמיה רביעית ושלישית ושניה ולבתריה ששית ואכתי הוה לן למיתב ליה אלא הא פריש רבי יהודה בהדיא דבין חמש לשבע לא טעו שבחמש חמה במזרח ובשבע במערב וכל הנך טעותא דיהבינן להו ה"מ לאצוליניהו ולמפטרינהו מקטלא אבל מ"מ משעה כשהוזם אחד מהן באותה שעה לבדה ובטל אחריה מיד בטלה העדות ואפי' לא הוזם בטעות שלפניו דהא כי אמרו ליה לבעל ג' שלישית ורביעית וחמישית עמנו הייתו והוצרך לומר בשניה היה אלא שטעיתי הרי נחלקה עדותן שאם בשניה היה המעשה אין כאן אלא עד אחד דהא חבירו אמר בחמש ובין שנייה לחמישית לא טעו: ניכול עד סוף שש. דהא מן התורה אינו אסור אלא משעברו שש ורבנן למה(א) הוא דעבוד הרחקה במידי דלא טעו אינשי ביה: עדות מסורה לזריזים. אין אדם בא להעיד על הנפש אא"כ בקי בשעות לפי שיודע הוא שסופו להדרש בדרישה וחקירה אבל חמץ על הכל מוטל ושאינו בקי בשעות טועה בהן: בחמש חמה במזרח ובשבע במערב. וחמץ אינו אסור אלא בשבע ואין טעות בין חמש לשבע: אי הכי בשש נמי ניכול. דהא בשש עדיין לא נטתה חמה לצד מערב אלא באמצע הרקיע וזריחתה תחתיה בראש כל אדם ואין לו נוטה לא לכאן ולא לכאן אלא תחתיו: יומא. חמה: בי קרנתא קאי. באמצע הרקיע קרובה לנטות למזרח וקרובה לנטות למערב ואין עומדין עליה ולהכי נקט לישנא דבי קרנתא ולא נקט בי מילצעי דדרום קאי לפי שגלגל חמה שחמה סובבת בו עגול הוא ודבר עגול אין חילוק ארבע רוחות ניכר בו ומזרחו מתעגל עד חצי דרומו וחצי צפונו ומיחזי פלגי דרום בסוף מזרח וראש מערב: מתחילת ארבע לא ניכול. דהא טעי שש וחמש וארבע: ומשני שמעי' ליה לרבי יהודה דאמר בין חמש לשבע לא טעו וכ"ש ארבע: עדות מסורה לזריזין. והילכך מודי בה רבי יהודה דלא טעו בין חמש לשבע אבל חמץ לכל מסור וטעו מיהו כולי האי לא טעו ואע"ג דטעו בין תחילת שלש לסוף חמש דהיינו שלש שעות לא טעו בין סוף ארבע לתחיל' שבע לאסריניהו בד' משום שבע אע"ג דאיכא בציר' משלש משום דאיכא היכירא בחמה: ורבא אמר. טעמא דר' יהודה בחמץ לאו משום טעותא היא דלא טעו אינשי בין חמש לשבע כדקאמר חמש חמה במזרח כו' והאי דקאמר תולין כל חמש ר' יהודה לטעמיה דאמר באידך פירקין(דף כא.) אין ביעור חמץ אלא שריפה הילכך אסרו רבנן באכילתו כדי שיהא לו פנאי ללקט עצים בינתיים ואי שרית ליה כל חמש אינו נזכר אבל עכשיו דתלי ליה רמי אנפשיה ומדכר ללקט: אימתי. אני אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה: שלא בשעת ביעורו. בתחילת שש וכל שש דאכתי מדאורייתא שרי (ב) אבל בשעת ביעורו בשבע שהוא מוזהר מן התורה השבתתו בכל דבר וטורח זה למה אם אין לו עצים ימתין עד שעת ביעורו וישביתנו בכל דבר: יום המעונן. שאין חמה זורחת ואין יכולין לבדוק בחמה: זמן סעודה לכל היא. והכל בקיאים בה: לודים ולסטים רעבתנים הן אלא שהליסטים נעורין כל הלילה וישנים שחרית שעה ראשונה ואוכלין בשניה: יורשין. לאו משום רעבתנות אלא הואיל ולא עמלו בו: כמחלוקת. דרבי מאיר ור' יהודה בעדות משום דלרבי יהודה טעי אינשי טפי כך מחלוקת במתניתין נמי בחמץ משום דלר' יהודה טעי אינשי טפי ובין לר' מאיר ובין לר' יהודה דלא מרחקי כולי טעותא כדאמרן בעדות למר שתי שעות ולמר שלש שעות(ג): משום שינוייא דשנינן. חמץ לכל מסור דלא תימא תנאי היא כי קשיא לך מתני' דסנהדרין ומתני' דהכא לא תימא תנאי היא אליבא דר' מאיר ור' יהודה דתנא דמתני' סבר לר' מאיר אדם טועה שעה אחת ולר' יהודה אדם טועה שתים ותנא דסנהדרין סבר לר"מ אדם טועה שתים ולר' יהודה שלש אלא ודאי כאותו מחלוקת של שם כך הוא כאן אלא משום דחמץ לכל מסור הוא א"כ כי קשה לך לר' יהודה דאמר התם אין טעות בין חמש לשבע משום חמה והכא אמר טעו לא תימא תנאי היא אלא כטעמו שם כך טעמו כאן אלא שהחמץ לכל מסור אי נמי משום יום המעונן: לא שנו. הך דסנהדרין אלא שהעידו על השעות אבל הוציאו בפיהם שם הנץ החמה אין כאן טעות אלא כזב: בתוך הנץ. כשמתחיל הנץ:

הלכה

ניכול כולה שית. לאו דוקא כולה שית דהא צריך לשרוף תוך שש: ולהך לישנא דאדם טועה שעה ומשהו ניכול עד סוף חמש. אפי' טעה בשתי שעות היה יכול להקשות ניכול עד סוף חמש שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב: בשית חמה בי קרנתא קאי. הקשה ריב"א לאביי דאמר לר' יהודה דאמר אדם טועה חצי שעה ותלינן הטעות בשניהן אם כן אחד אומר בה' ואחד אומר בשבע אמאי עדותן בטלה כיון דאין הכירא בתחילת שש לז' נימא האי דקאמר ה' בסוף ה' והאי דקאמר ז' בתחילת ז' ועובדא הוה בפלגא דשית וטעה כל אחד חצי שעה וי"ל דהא דקאמר שית חמה בי קרנתא קאי וטעו בין תחילת שש לז' היינו חמץ דלכל מסור אבל עדות מסורה לזריזין אי נמי הך שינויא דקאמר בי קרנתא קאי לית ליה לאביי: אימתי שלא בשעת ביעורו. פירש הקונטרס שלא בשעת ביעורו בשש ובשעת ביעורו מכאן ואילך ופריך הואיל ובשעת ביעורו השבתתו בכל דבר ימתין עד שבע וקשה לר"ת היכי ימתין עד שבע לבערו הא אסקינן לעיל(ד' י:) דגזר ר' יהודה בשעת איסורו לבדוק דילמא אתי למיכל מיניה ועוד שעת ביעורו דמתני' היינו בשש ועוד דמנותר יליף ר' יהודה *דחמץ [לקמן כח:] בשריפה ונותר אחר שיעורו טעון שריפה וכמו כן חמץ ומפר"ת דשלא בשעת ביעורו היינו אחר שש שרוב העולם מבערין בשש כתיקון חכמים (ד) וטעם משום דיליף מנותר *והיינו [סס] לאחר איסורו אבל בשעת ביעורו דהיינו בשש כיון שאינה מצוה לבערו אלא מדרבנן השבתתו בכל דבר וכן איתא בירושלמי פרק כל שעה: ארבע זמן סעודה לכל היא. לא שייך האי טעמא אלא לענין אכילה אבל לענין עדות לא:

ר"ג

רבינו חננאל

המוימין שיהו עמהן [כדי] שיתכן שיטעו אבל אם יעידו בשעה ה' אין נותנין שלש שעות שהן ה' וששית ושביעית בטעותם למה שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב ואין אדם טועה בזה וכענין הזה נותנין למעיד בשעה שביעית ולא יוזמו אלא אם כן יעידו עליהם כי עמנו הייתם משעה שביעית עד שעה עשירית ואם יטעו בשעה ט' לא יוזמו אלא עד שיעידו שהיו עמהם משעה שביעית עד שעה י"א ולמה שנינו אחד אומר בשתי שעות ולא שנינו אחד אומר בשעה ראשונה לפי ששעה ראשונה שהוא שחרית ושעה י"ב שהוא ערבית אין אדם טועה בהן ודייקי' הני מילי מדקתני ר' יהודה אחד אומר בג' ואחד אומר בה' עדותן קיימת ואמר רבא מעשה כי הוה בתחלת ג' שעות הוה וטעי האי דאמר ה' ג' שעות (הוה וטעי האי ה' ג' שעות) חסר משהו אי בסוף ה' הוה מעשה והאי (דקתני) [דקאמר] ג' טעי ג' שעות חסר משהו לפניו ומצטרפי ש"מ דטעי אדם זה השיעור לפניו ולאחריו. וכענין הזה אליבא דר' מאיר שתי שעות חסר משהו וזולתי השעות שאין בן אדם טועה בהן שעה ראשונה שאין אדם טועה בה שהיא ג' וכ"ש ד' וכיוצא בה: ואקשינן ממתני' אמאי תאני ר' מאיר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש לאביי דאמר אין אדם טועה ולא כלום יאכל עד סוף שש דהא קיימא לן אך חלק מחצי היום איסורו של חמץ וללישנא אחרינ' דאביי כו' ולרבא אליבא דר' מאיר דאמר אדם טועה שתי שעו' מתחלת חמש לא יאכל למה אמר רבי מאיר אוכלין כל ה' וכן לר' יהודה מתחלת ד' ופרקי' כהא אליבא דר' יהודה הא אוקימ' לגבי עדות דלא טעי איניש בין שעה ה' לז' דבה' חמה במזרח ובז' חמה במערב וכל שכן ד' דודאי לא טעי בו' ואסיקנא תרגמה אביי בין לדידיה בין אליבא דרבא עדות מסורה לזריזין חמץ לכל מסור ולפיכך עבדו רבנן הרחקה ואתא רבא לאוקומי טעמא דר' יהודה משום דקסבר אין ביעור חמץ אלא שריפה ונדחו דבריו ואוקמה גזרה משום יום המעונן. אסקינן במחלוקת דר' מאיר ור' יהודה בעדות דמשום טעותן היא כך מחלוקת בחמץ קאמר לן דשנויא דשנינן שנויי נינהו וסמכינן עלייהו: אמר רב שימי בר אשי לא שנו דטעו אלא בשעו' כלומר אחד [אומר] כך וכך שעה ביום אבל אחד אומר קודם הנץ החמה ואחד אומר אחר הנץ החמה והן בטלה כי עדות מכחשת היא וכענין הזה פירשנו למעלה כי בכל מקום שהטעות דוחיה העדות בטלה היא:

[שבת נב:וש"נ]
[לקמן כא. כו: תמורה לד.]
שבת י. [ע"ש]
[כתובות לא:]
סנהדרין מב.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ניכול וכו' למה להו דעבוד: (ב) ד"ה אימתי וכו' מדאורייתא שרי הס"ד: (ג) ד"ה כמחלוקת וד"ה משום הד"א: (ד) תוס' ד"ה אימתי וכו' חכמים וטעמם משום:

בתוך הנץ החמה בגילויי' הוה קאי וזהרורי בעלמא הוא דחזא קא משמע לן אמר רב נחמן אמר רב הלכה כרבי יהודה אמר ליה רבא לרב נחמן ונימא מר הלכה כר' מאיר דסתם לן תנא כוותיה דתנן *כל שעה שמותר לאכול מאכיל ההיא לאו סתמא הוא משום דקשיא *מותר ונימא מר הלכה כרבן גמליאל דהוה ליה מכריע א"ל רבן גמליאל לאו מכריע הוא טעם דנפשיה קאמר ואיבע' אימא רב דאמר כי האי תנא **דתני' ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ושורפין תרומות טמאות תלויות וטהורו' ומשיירין מן הטהורו' מזון שתי סעודות כדי לאכול עד ד' שעות [פ"ג] דברי רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא שאמר משום ר' יהושע אמרו לו טהורות לא ישרפו שמא ימצאו להן אוכלין אמר להן כבר בקשו ולא מצאו אמרו לו שמא חוץ לחומה לנו אמר להם לדבריכם אף תלויות לא ישרפו שמא יבא אליהו ויטהרם אמרו לו *כבר מובטח להן לישראל שאין אליהו בא *לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורח אמרו לא זזו משם עד שקבעו הלכה כרבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא שאמר משום רבי יהושע מאי לאו אפילו לאכול °אמר רב פפא משמיה דרבא לא לבער ואף ר' סבר להא דרב נחמן דאמר רבין בר רב אדא ג)מעשה באדם אחד שהפקיד דיסקיא מלאה חמץ אצל יוחנן *חקוקאה ונקבוה עכברי' והיה חמץ מבצבץ ויוצא ובא לפני רבי שעה ראשונה אמר לו המתן שניה אמר לו המתן שלישית אמר לו המתן רביעית אמר לו המתן חמישית א"ל צא ומוכרה בשוק מאי לאו ו)לנכרים כרבי יהודה אמר רב יוסף לא לישראל כרבי מאיר אמר ליה אביי אי לישראל נישקלי' לנפשיה משום חשדא *דתניא ז)גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן משום שנאמר °והייתם נקיים מה' ומישראל אמר ליה רב אדא בר מתנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן צא ומוכרן לנכרים כרבי יהודה אמר רב יוסף כמאן אזלא הא שמעתא דרבי כרשב"ג *דתנן ה)המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן רשב"ג אומר מוכרן בב"ד מפני השבת אבידה אמר ליה אביי ולאו איתמר עלה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ו)לא שנו אלא

בכדי

תורה אור: במדבר לב

רש"י

הלכה כר' יהודה. דתולין כל חמש: ונימא הלכה כר' מאיר. דאוכלין כל חמש דהא סתם לן תנא כוותיה דתנן כל שעה שמותר לאכול מאכיל לבהמה לחיה ולעופות דמשמע כשאינו מותר לאכול אינו מאכיל ואי רבי יהודה הא איכא חמש דאינו אוכל ומאכיל אלא ר' מאיר היא דאמר אוכל עד תחלת שש ומשעה שאינו אוכל אין מאכיל: משום דקשיא מותר. בפרק כל שעה מקשינן כל שעה שאוכל מאכיל מיבעי ליה ומותר משמע כל שעה שמותר אדם אחר לאכול מאכיל זה האסור לאכול ומדוחקא דהא קושיא אוקימנא כרבן גמליאל והכי קאמר כל שעה שמותר כהן לאכול בתרומה מאכיל ישראל חולין לבהמה אלמא סתמא לא כר"מ היא: כרבן גמליאל. במתני': לאו מכריע הוא. כדפרישית לקמן בפירקין (ד' כא.) דאין הכרעת דעת שלישית מכרעת והא הכרעת דעת שלישית היא דהא ר"מ ורבי יהודה לא איירי דניהוי שייך חילוק בין זמן תרומה לזמן חולין כלל דאי הוה תנן ר"מ אומר אחד חולין וא' תרומה כל חמש ר' יהודה אומר א' חולין ואחד תרומה כל ארבע ורבן גמליאל אומר חולין כל ארבע תרומה כל חמש הויא הכרעה אבל השתא דאינהו לא אדכור תרומה וחולין כלל ולא גלו דעתם שיהא שום רמז דין לחלק ביניהם לאו הכרעה היא אלא דעת שלישית: ה"ג ואיבעית אימא רב דאמר כי האי תנא. דקבע הלכתא כרבי אלעזר ברבי יהודה דאמר אפי' תרומה כל ארבע ותו לא דקתני דקבעו הלכה כמותו: תלויות. ספק טמאות ספק טהורות: מזון שתי סעודות. ולא שלש דכל שלש סעודות דשבת ערבית שחרית ומנחה וערב פסח אסור לאכול מן המנחה ולמעלה: טהורות לא ישרפו. כלל הואיל ולא הגיע זמנן לבער ואע"פ שיש לו שיור(א) כדי לאנשי ביתו של כהן שמא ימצא כהנים אורחים שיאכלום ולא נפסיד תרומה בידים ואם לא ימצא יאכילום למחר לכלבי כהנים או יבטלם בלבו: כבר בקשו ולא מצאו. כלומר כל מה שיש לו לבקש כבר ביקש דהא בשבת לא יבואו אורחים וכבר יודע ובקי הוא באותן שבעיר מי יבוא אצלו: לנו. לשון מלון שמא בתוך התחום לנים כהנים אורחים הלילה ויבואו למחר: אף לדבריכם. דחיישינן לשמא אמאי לא פלגיתו אלא בטהורות אף תלויות לא ישרפו קודם זמנן שמא יבוא אליהו היום או מחר קודם זמן ביעורן ויטהרם ויאמר לא נגע בהן טומאה ויאכלום: לא בערבי שבתות כו'. והיום ערב שבת ולמחר ערב יום טוב: מפני הטורח. שיש להן לעסוק בסעודות שבת ויטרדו בו: מאי לאו אפי' לאכול. בכל דבריו קבעו כמותו ואף במה שקבע זמן האכילה עד ד' שעות ואפי' בתרומה: לא לבער. לא דקבעו כמותו לא איירי באכילה אלא בביעור שהיו חביריו חלוקין עליו שלא יבערו טהורות עד למחר קבעו דשורפין מערב שבת בשלשה עשר אבל בשיור לעולם אימא לך כדי לאכול עד חמש שעות והיא בכלל: דיסקייא. שתי מלות מורכבות שני שקים אמתחת של עור: ונקבוה עכברים. והיה נחסר וארבעה עשר בניסן היה וחמץ בזול ובא לפני רבי לידע אם ימכרוהו מפני חסרונו של מפקיד: המתן. שמא יבא ויאכל בעליו: חמישית. דמהשתא תו לא אכיל ליה: אמר לו צא ומוכרו בשוק. בעוד שהוא מותר בהנאה: לא לישראל. וכרבי מאיר והכי קאמר ליה אי שהייתו הא שעתא לא משכחת ישראל דזבין ליה: נישקליה לנפשיה. ויאכלנו ויתן דמיו לבעלים למה לו לטרוח ולילך בשוק אחרי שנותן לו רשות למכור: פורטין. פרוטות של נחשת שגבו לצדקה וכשמשהין אותם מחלידות צריך לפורטן בכסף: תמחוי. מאכל לחם ומיני מאכל שגובין לחלק: ואין מוכרין לעצמן. שמא יחשדום שלקחום בזול: בפירוש אמרת לן כו'. *רב יוסף חלה ושכח תלמודו ולאחר זמן כשהיה מחליף דבריו היו מזכירין אותו תלמידיו כך לימדתנו בראשונה: כמאן אזלא הא דרבי. שהורה למכור פקדון מפני שאבד: אבודין. נחסרין והולכין:

בכדי

תוספות

רבן גמליאל לאו מכריע הוא. וקשה לר"י דלימא הלכה כר"ג דסתם לן תנא כוותיה בפ' כל שעה (לקמן כא.) מדקתני מותר ואפי' אם מספקא ליה אם יש לדקדק בלשון מותר אם לאו מ"מ נימא הלכה כר' מאיר או כרבן גמליאל דממה נפשך הויא דכל שעה כחד מינייהו אתו וי"ל דלאיבעית אימא סמיך ודין הכרעה אפרש בסוף פירקין בע"ה: ושורפין תרומות טמאות ותלויות וטהורות. אפילו אם נאמר דאסור לשרוף טהורות משום דכתיב (במדבר יח) את משמרת תרומותי כמו שאסור לטמאם הכא שרי אע"ג דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ואין צריך לשורפה מכל מקום כיון דסופה ליאסר ולילך לאיבוד שרי לשורפה כמו לטמאותה דשרי ר' מאיר בסוף פירקין לשרוף טמאה עם הטהורה: ומשיירין מזון שתי סעודות. וכ"ש בחולין שאוכליהן מרובין דמשיירין כדמשמע בתוספת'*: מאי לאו לנכרים. להכי משמע לנכרים דאי לישראל ליסקול לנפשיה כדפריך אביי בסמוך. בירושלמי גרס לא ומוכרה בבית דין בשוק משמע אע"פ שנתן לו רשות רבי שהיה הב"ד למכור אפי' הכי צריך ב"ד בשעת מכירה כדי לשומן וא"ת מ"ש מאלמנה דמוכרת לאחרים שלא בב"ד ובב"ד יכולה לעכב אפילו לעצמה דאמר בכתובות (ד' צח. ושם) אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום דאמר מאן שם ליך משמע דבבית דין יכולה לשום וקאמרינן נמי התם ההוא גברא דאפקידו גביה כיסתא דיתמי אזל שמה לנפשיה לסוף אייקר אמר ליה מאן שם ליך וי"ל דמוכרת שלא בבית דין משום חינא וגבי כיסתא דיתמי דיכול לעכב לעצמו הייינו דוקא בדיעבד א"נ גבי יתמי בית דין עצמן הן המפקידים ולכך יכול לעכב לעצמו על פיהם אבל פקדון של אחרים לא והא דאמר באלו מציאות (ב"מ כח:*) שם דמיהם ומניחן(ב) גבי מציאה התם ליכא חסד שהרי הוא מחזיר אבידה:

בכדי

עין משפט נר מצוה

צד א מיי' פ"ג מהל' חמץ ומצה הל' ג ד סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תמד סעיף א:

צה ב ג מיי' פ"ז מהל' שאלה הל' ג' טוש"ע או"ח סי' תמג סעיף ב וטוש"ע ח"מ סי' רנב סעיף יט: [רב אלפס ב"מ פ"ג דף פ"א]:

צו ד מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה יא סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנז סעיף ב:

צז ה ו מיי' פ"ז מהל' שאלה הלכה א סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רנב סעיף עז:

רבינו חננאל

אמר רב נחמן אמר רב הלכה כר' [יהודה] ואע"ג דלאכילת חמץ משמע כיון דאמרי' כמחלוקת בעדות כך מחלוקת בחמץ ושינויא דשנינן שינויא הוא ממילא שמעי' דהלכתא נמי כר' יהודה בעדות: אמר ליה רבא ונימא מר הלכה כר' מאיר שהרי שנינו סתמא כל שעה שמותר לאכול מאכיל כוותיה דר' מאיר אמר ליה לא עמדה ההיא סתמא כר' מאיר דאי הות כר' מאיר כל שעה שאוכל מאכיל מבעי לי' למיתנא ונדחת ור"ג נמי לאו מכריע הוא דהא ר"ג קדים טובא ואין ראשון מכריע לדברי אחרון ועוד איקר"ג נו"מ דבריהם שון דהא ר"ג לא התיר בחמץ אלא (התרו) [התרומה] הלכך לא אמרינן מכריע הוא לדחות דברי ר' יהודה ולקיים דברי ר' מאיר אלא טעמא דנפשי' קאמר: איבעית אימא רב דאמר כי האי תנא דתאני ארבעה עשר שחל להיות בשבת כו' ומשיירין בטהורות מזון שתי סעודות כדי לאכול עד ארבע שעות דברי ר' אלעזר בן יהודה איש ברתותא וכו' ודחה רב פפא משמא דרבא ואמר לא קבעו הלכה כמותו אלא בלבער בלבד שאמר מבערין את הכל מלפני השבת. ואמרי' אף רבי סבר דהלכתא כר' יהודה מההוא מעשה דאפקיד ההוא גברא דיסקיא מלאה חמץ אצל ר' יוחנן חקוקה ולא התיר לו ר' למכרה אלא שעה חמישית ואסקינן משמא דרב יוסף כי שעה חמישית התיר לו למכרה לגוים כר' יהודה: והא דרבי כרשב"ג הוא דתנן המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אובדין לא יגע בהן רשב"ג אומר ימכרם בב"ד מפני השב אבדה לבעלים ודחי' לא כי

גליון הש"ס

גמ' אמר ר"פ משמיה דרבא לא לבער. כעין זה תענית י"ח ע"א מנחות ל"ב ע"א:

מסורת הש"ס

לקמן כא. | [שם] | (לקמן כ:מט.) | עירובין מג: | [עי' תוס' עירובין מג: ד"ה שאי תנא וכו' מבואר דלא כפירש"י דהכא] | [עי' תוס' לעיל ג: ד"ה חקוקאה] | ב"מ לח. ב"ב ח: | ב"מ שם | [נדרים מח.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה טהורות וכו' שיור לאנשי ביתו של כהן דשמא כצ"ל ותיבת כדי נמחק: (ב) תוס' ד"ה מאי לאו וכו' ומניחן התם גבי מציאה ליכא חסד כצ"ל:

עין משפט
נר מצוה

צח א מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הל' א:
צט ב ג מיי' פ"ב מהל' חגיגה הל' יג:
ק ד מיי' פי"ב מהלכות פסולי מוקדשין הל' יח:
קא ה מיי' פ"ז שם הלכה יח:
קב ו (מיי' פ"ג שם הל' יח ופ"ו מהל' איסורי מזבח הל' ד ה):

[סטיו לפנים מסטיו כצ"ל]

בכדי חסרונן אבל יותר מכדי חסרונן מוכרן בבית דין וכל שכן הכא דהא פסידי לגמרי: ועוד אמר ר' יהודה שתי חלות כו': תני תנא קמיה דרב יהודה על גב האיצטבא א"ל וכי להצניען הוא צריך תני על גג האיצטבא *אמר רחבא אמר ר' יהודה הר הבית סטיו כפול היה* תניא נמי הכי הר הבית סטיו כפול היה רבי יהודה אומר איסטוונית היתה נקראת סטיו לפנים מסטיו: פסולות וכו': אמאי פסולות אמר רבי חנינא מתוך שהיו מרובות נפסלות בלינה דתניא * אין מביאין תודה בחג המצות מפני חמץ שבה פשיט' אמר רב אדא בר אהבה הכא בי"ד עסקינן וקסבר *אין מביאין קדשים לבית הפסול וכולי עלמא בשלשה עשר מייתי להו ומתוך שהן מרובות נפסלות בלינה משום ר' ינאי אמרו כשירות היו ואלא אמאי קרי להו פסולות שלא נשחט עליהן הזבח ונשחוט שאבד הזבח ונייתי זבח אחר ונשחוט דאמר זו תודה וזו לחמה וכדרבה דאמר רבה* אבד הלחם מביא לחם אחר אבדה תודה אין מביא תודה אחרת מ"ט לחם גלל תודה ואין תודה גלל לחם וניפרקינהו ונפקינהו לחולין אלא לעולם שנשחט עליהן הזבח ונשפך הדם וכמאן כרבי דאמר רבי *שני דברים המתירין מעלין זה בלא זה דתניא *כבשי עצרת אין מקדשין את הלחם אלא בשחיטה כיצד שחטן לשמן וזרק דמן לשמן קידש הלחם שחטן שלא לשמן וזרק דמן שלא לשמן לא קידש הלחם שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן לחם קדוש ואינו קדוש דברי רבי ר' אלעזר בר"ש אומר לעולם אינו קדוש הלחם עד שישחוט לשמן ויזרוק דמן לשמן אפי' תימא ר' אלעזר ברבי שמעון הכא במאי עסקינן כגון שנתקבל הדם בכוס ונשפך ור"א בר"ש סבר ליה כאבוה *דאמר כל העומד לזרוק כזרוק דמי תנא משום רבי אלעזר אמרו כשירות היו כל זמן שמונחות כל העם אוכלין ניטלה אחת מהן תולין לא אוכלין ולא שורפין ניטלו שתיהן התחילו כולן שורפין תניא אבא שאול אומר

שתי

רש"י

בכדי חסרונן. כשאין נחסרין אלא כדרך חסרון של פירות הקלוב בב"מ בהמפקיד (ד' מ.) לחטין ולאורז תשעה חצאי קבין לכור: דקא פסיד לגמרי. שנאסרים בהנאה: על גב האיצטבא. על הכסא ממש: וכי להצניעם הוא צריך. והלא למראה העין הם ניתנות שם: גג האיצטבא. גג היה בנוי למעלה מפני הגשמים: סטיו כפול היה. האיצטבא סביב סביב מקפת ובתוך אותו הקף עוד אחר: מתוך שהן מרובות. לחמי תודה בשלשה עשר בניסן שכל מי שיש לו להביא תודה ברגל מביאה בשלשה עשר: נפסלות בלינה. לבוקרו של י"ד לחמי תודה מ' חלות וי' מהן חמץ שנא' (ויקרא ז) על חלות לחם חמץ: אין מביאין קדשים לבית הפסול. אין מביאין קרבן ביום שיתמעט זמן אכילתו שקבעה לו תורה ונמצא בא לידי נותר ותודה נאכלת ליום ולילה ואם יביאום בי"ד אינן נאכלות של חמץ אלא עד שש שעות: וכולי עלמא בי"ג מייתי להו. כל מי שעליו תודה מביאה בי"ג לפי שלא יקריבנה למחר וכ"ש בפסח: נפסלות בלינה. שאין להם אוכלין כל כך ומשום דפסולות ועומדו' היו ניתנין שם דאם היו כשירות לא היו נותנין אותן שם כדי לפוסלן בידים שמונחות שם עד זמן הביעור ונשרפות: כשירות היו. כלומר אפילו לא היה להן פסול גדול כלינה שהן כבר לשריפה אפ"ה מאחר שאין להם תקנה ליאכל ואפילו הן עדיין טעונות עיבור צורה יהבינן להו התם והיכי דמי כגון שלא נשחט עליהן הזבח ויש להן קדושת דמים משהוקדשו ואין להן היתר עד שישחט עליהן הזבח ויזרק הדם דלחמי תודה אין קדושין קדושת הגוף אלא בשחיטת הזבח כדתניא במנחות על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח מלמד שאין הלחם קדוש אלא בזביחת התודה והאי קדוש קדושת הגוף קאמר דהא משעה שאמר הרי (עלי*) לתודתי חל עליהם שם הקדש אבל אין קדושות ליפסל בלינה ובטבול יום ואם נטמאו נפדין ויוצאין לחולין עד שישחט הזבח עליהן וכשם שהזבח מקדשן כך בזריקת הדם ניתרין הם לאכילה כבשר התודה עצמו דהואיל ותלויין בה הרי היא כמוה וזריקת הדם מתרת קדשים דכתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל: אין מביא תודה אחרת. על אותו לחם ופודין אותו ויוצא לחולין דלחם גלל תודה וכיון דהוקבע לזו פסול לאחרת אבל בדמים יקח תודה או לחם תודה אחרת: ואין תודה גלל לחם. שהיא עיקר: ונפרקינהו. דכל זמן שלא קידשו לגופן יש להם פדיון והואיל ויש להם תקנה בכך למה אנו מפסידין קדשים: אלא לעולם שנשחט עליהן הזבח. דשוב אין להן תקנה: וכגון שנשפך הדם. ומיהו עדיין אינן טעונות שריפה וצריכות לעבר צורתן דתנן בכילד צולין (לקמן פב.*) כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה ואפ"ה מזלזלינן בהו ויהבינן להו התם: כמאן. קאמרת דבשחיטה לחודה קדוש גופו שלא לפדות עוד: שחיטה וזריקה. הן מתירין את הזבח ואת התלוי בו: מעלין. מעלין אותו מעלה אחת ליקדש בגופו ואע"פ שאינו ניתר עד שתבוא השניה: שתי הלחם של עצרת תלויין בשני כבשי שלמים דכתיב (ויקרא כג) ושני כבשים בני שנה לזבח השלמים והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה' וגמרינן להו מלחמי תודה שאין קדושים אלא בזביחתה במנחות בפרק התכלת*: קדוש. ליפסל ביוצא ושלא יפדה עוד: ואינו קדוש. ואינו ניתר באכילה ואף על פי שהכבשים עצמן מותרין דקיימא לן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה ותניא בפרק שני דבילה (ד' כ:) כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן הדם יזרק והבשר יאכל אינהו הוא דמתאכלי כשלמים בעלמא אבל לחם כיון דכבשים אין שמן עליהן דהא לא עלו לשם חובה אלא לשם שלמי נדבה עליהן מי יתירנו: כאבוה. בב"ק בפרק מרובה (ד' עו:): העומד ליזרוק. שאינו מחוסר אלא זריקה: כזרוק דמי. לחול עליו כל שם פסול קדשי קדשים אבל לאישתרויי לא מישתרי עד דזריק:

שתי

תוספות

בכדי חסרונן. פ"ה כדרך חסרונם של פירות וקשה לר"י א"כ מ"ט דרשב"ג דאמר מוכרן בב"ד ואור"י דמיירי דנחסר בחדש אחד יותר ממה שחסרון עולה לחדש וקרי בכדי חסרונן לפי שעדיין לא נתחסרו יותר מכדי חסרון העולה לשנה כדמפר' בהמפקיד (ב"מ מ.) לחטין ולאורז תשעה חצאי קבין לכור אבל אם נחסרו יותר ד"ה מוכרן בב"ד:

אמר רחבא אמר רבי יהודה. לפי שהיה רבו מובהק קרי לי' ר':

אין מביאין תודה אחרת. פ"ה ואותו לחם פודים ויוצא לחולין ויקח בדמים תודה אחרת או לחם לתודה אחרת ואין נראה כיון דלחם גופיה לא חזי לתודה אחרת דמים נמי לא חזו לתודה אחרת דמאי שנא ובפרק התודה (מנחות פ.) אמר בהדיא הפריש מעות ללחמי תודה ונתותרו אין מביא בהן תודה אחרת ואע"ג דהדמים אסורים פריך שפיר וניפרקינהו דשמא תמצא תודה שאבדה א"נ ניפרקינהו בשוה פרוטה דלכתחלה יכול לחלל שוה מנה על פרוטה כשאין הפסד להקדש כדמוכח בערכין (ד' כט.):

אלא לעולם שנשחט עליהן הזבח. אומר ריב"א דהשתא הדר ביה ממה שאמר כשירות היו דבי"ג איירי שנשחט הזבח כדאמר לעיל אין מביאין תודה בי"ד והשתא מיפסלו טפי שנשפך הדם וגם נפסלו בלינה ולכך מעמיד בנשפך הדם שהטעם הראשון שאמר רבי חנינא מתוך שהן מרובות נפסלות בלינה נראה לו דוחק דאיך יתכן דמפני ריבוי שלהן לא ימצא אוכלים הלא מותרין לזרים ובירושלמי רבי חנינא גופיה משני האי שינויא דגרס התם רבי חנינא אומר פסולות היו מפני שהיו ממהרים להביא תודותיהן מפני חמץ שבתודות ואי אפשר שלא ישפך דמה של אחת מהן והן נפסלות מדקאמר מפני שממהרין משמע דבי"ג מיירי דכולם היו מביאין:

שחטן שלא לשמן וזרק דמן שלא לשמן. נראה נזרק דמן שלא לשמן לאו דוקא דהוא הדין אם נזרק לשמן:

הלחם קדוש. בהתכלת (מנחות ד' מז:) איכא מאן דאמר קדוש לתפוס פדיונו ולא בעי למימר שילא לחולין אלא תופס פדיונו ואינו יוצא לחולין דאל"כ אכתי תיקשי וליפרקינהו:

כל העומד ליזרק כזרוק דמי. וא"ת זרק דמן שלא לשמן נימא נמי כזרוק דמי ואמאי קאמר רבי אלעזר ב"ר שמעון דאינו קדוש וי"ל כיון בעקרן מלשמן גרע מנשפך הדם ואיגלאי מלתא דלא הוי כזרוק בשעת קבלה וקשה דבפרק המנחות והנסכים (מנחות קב.) אמר פיגל בזריקה מטמא טומאת אוכלים לר"ש משום דכל העומד ליזרוק כזרוק דמי ודוחק לחלק בין פיגול לשלא לשמו וי"ל דלגביה גופיה דזבח חשיב כזרוק אע"ג דפיגל בזריקה אבל לגבי דברים המתקדשים עם הזבח כגון לחם לא חשיב כזרוק כשנעשה הזריקה שלא בהכשר:

כשירות היו. וא"ת מאחר דכשירות היו אמאי משהין אותן עד שעת איסור וי"ל דהיינו (כרשב"ג) דאמר לעיל (ד' יא:) תרומה כל חמש ולחמי תודה כתרומה והיו נוטלים האחרונה בסוף חמש וכן משמע בירושלמי:

שתי

רבינו חננאל

אמרו רבנן לא יגע בהן כר' יוחנן דאמר מחלוקת אם אבד בכדי חסרונן אבל יתר מכדי חסרונן אפי' רבנן מודו שמוכרין אותן וכל שכן הכא בפסח שאם ישארו יפסדו לגמרי וכבר פרשנוהו בגמ' במקומו באר היטב: מתני' ועוד אמר ר' יהודה שתי חלות של תודה פסולות כו' תאני תנא ע"ג ואצטבא אמר ליה רב יהודה וכי להצניען הוא צריך שמניחן בתוך הבית תני על גג האצטבא שיהו הכל מביטין עליהן: למה פסולות מפני שיש בחלות של תודה חמץ לפיכך אין מביאין תודה בחג המצות ואפילו בארבעה עשר אין מביאין שכיון שאין התורה נאכלת אלא ליום ולילה ובארבעה עשר אין מותר לאכלן אפילו בו ביום כלו אין מביאין אותו להפסל. לפיכך מקדימין ומביאין הכל ביום שלשה עשר ומפני שהיו באות הרבה היו נותרות ונפסלות. והאי דר' ינאי דאמר כשרות היו נדחו ואוקימנא בשנשחט עליהן הזבח ועדיין לא נזרק הדם וכדר' דאמר שני דברים המתירין והן שחיטה וזריקה שמתירין חלבים למזבח והבשר לאכילה מועלין זה בלא זה כלומר מקדיש האחד בלא חבירו והנהנה ממנו כנהנה מן ההקדש שחייב קרבן מעילה ור' (מאיר) [מאי] היא דתניא כבשי עצרת אין מקדשין אלא בשחיטה כיצד שחטן לשמן וזרק דמן (שלא) לשמן קדש הלחם שחטן שלא לשמן וזרק דמן שלא לשמן לא קדש הלחם שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן הלחם קדוש ואינו קדוש דברי רבי ר' אלעזר בר' שמעון אומר לעולם אינו קדוש עד שישחוט לשמן ויזרוק דמן לשמן ואמרי' אפי' תימא רבי אלעזר בר' שמעון כגון דקבליה לדם ואשתפוך וסבר לה כר' שמעון אבוה דאמר כל העומד לזרוק כזרוק דמי: משום ר' אלעזר אמרו כשרות היו כל זמן ששתיהן מונחות הכל אוכלין וכו' תניא אבא

מסורת הש"ס

לקמן נב: סוכה מח. ברכות לג:

ביצה יט:

[ביצה שם] [לקמן לח:] זבחים עו: בכורות מ: נדה ע:

מנחות פ. ע"ש שנ"ע ר' אבא

[מנחות עט.]

יבמות קד: מנחות מז. ודף עג: (יבמות קה:)

אלו

ב"ק עו: [מנחו' עט:] קב: כריתות כד: תמורה כג:

[ולקמן לד:]

דף מ.

שתי פרות היו חורשות בהר המשחה כל זמן ששתיהן חורשות כל העם אוכלין ניטלת אחת מהן תולין לא אוכלין ולא שורפין ניטלו שתיהן התחילו כל העם שורפין:

מתני' *רבי חנינא סגן הכהנים אומר [א]מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בוולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה אע"פ שמוסיפין טומאה על טומאתו הוסיף ר' עקיבא *ואמר מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום בנר שנטמא בטמא מת אף על פי שמוסיפין טומאה על טומאתו אמר רבי מאיר מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח א"ר יוסי [ב]אינה היא המדה ומודים ר' אליעזר ורבי יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה שר' אליעזר אומר [ג]תשרף זו לעצמה וזו לעצמה ור' יהושע אומר שתיהן כאחת:

גמ' מכדי בשר שנטמא בוולד הטומאה מאי הוי שני כי שריף ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה מאי הוי שני ושני הוא מאי מוסיף לו טומאה על טומאתו איכא אמר רב יהודה הכא [ד]בוולד וולד עסקינן דהוי ליה שלישי וקסבר שלישי מותר לעשותו שני והא אין אוכל מטמא אוכל דתניא יכול יהא אוכל מטמא אוכל ת"ל (ויקרא יא) וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא הוא טמא ואין עושה כיוצא בו טמא הניחא לאביי דאמר לא שנו אלא בחולין אבל בתרומה וקדשים עושה כיוצא בו ולרב אדא בר אהבה משמיה דרבא נמי דאמר לא שנו אלא חולין ותרומה אבל בקדשים עושה כיוצא בהן שפיר אלא לרבינא משמיה דרבא דאמר מקרא מלא דיבר הכתוב לא שנא חולין לא שנא תרומה לא שנא קדשים אינו עושה כיוצא בו מאי איכא למימר הכא במאי עסקינן דאיכא משקין בהדי בשר דקא מיטמא מחמת משקין אי הכי האי עם הבשר שנטמא באב הטומאה עם הבשר ומשקין מיבעי ליה אלא [ה]נהי דאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא מדרבנן מיהו מטמא: הוסיף ר' עקיבא מימיהן של כהנים לא נמנעו מלהדליק כו': מכדי שמן שנפסל בטבול יום מאי הוי שלישי וכי מדליק ליה בנר שנטמא בטמא מת מאי הוי שני מאי קמ"ל שלישי מותר לעשותו שני היינו הך אמר רב יהודה הכא [ו]בנר של מתכת עסקינן דרחמנא אמר בחלל

רש"י

שתי פרות היו חורשות. אותו היום לסימן: בהר המשחה. הוא הר הזיתים: **מתני'** מימיהם של כהנים. הכא נקט לה משום סיפא דקתני מדבריהן למדנו ששורפין תרומה כו': מלשרוף את הבשר שנטמא בוולד הטומאה. שנגע בשר קודש זה בראשון לטומאה וה"ל איהו שני ולא נמנעו מלשורפו תורה אור עם חמור ממנו ממי שנגע באב הטומאה דהואיל ואף זה הקל לשריפה עומד לא חשו אם מטמאין אותו יותר ממה שהי' ובגמרא פריך מאי תוספת טומאה איכא הלא גם בראשונה בוולד טומאה נגע ועכשיו חוזר ונוגע בוולד הטומאה: מלהדליק שמן. של תרומה: שנפסל בטבול יום. והוא שלישי דטבול יום פוסל את התרומה מן התורה ביבמות פרק הערל (דף עה.) מבכל קודש לא תגע ויולדת מטבלה לסוף ימי טומאה עד מלאת ימי טהרה שלה טבולת יום ארוך היא שהרי אינה ראויה להביא כפרה עד יום שמונים ואחד אלמא לא הוי הערב שמש דילה עד שקיעת החמ' דשמוני': בנר שנטמא בטמא מת. טמא מת אב הטומא' הוא ומטמא כלים דכתיב (במדבר יט) וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנוגעת תטמא עד הערב בפרשת פרה גבי טומאת מת אלמא טמא מת מטמא אדם ועשאו הכתוב אב הטומאה כשרץ ונבילה שמטמאין אדם ולא כנוגע בהן שאין מטמא אלא אוכלין ומשקין כדכתיב בשרצים (ויקרא יא) כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא אלמא לא מקבל טומאה מן הכלי שקיבל טומאה מן השרץ אלא אוכל ומשקה בלבד ולא אדם וכלים והאי נר הוי ראשון ועכשיו יש כאן תוספת טומאה שמתחלה היה שמן זה שלישי והוזר ונעשה שני ע"י הנר דהואיל ויש טומאה עליו לא חיישינן ליה ומותר להוסיף בידים: מדבריהן למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח. עם זמן הביעור דהואיל והולכת לאיבוד אף הטהורה ואסורה מדאורייתא לא חיישינן לשמירתה ואע"ג שמוזהרין אנו לשומרה בטהרה דכתיב (במדבר יח) את משמרת תרומותי: אינה היא המדה. אי אתה יכול ללמוד את זו מדבריהן ובגמרא מפרש אמאי אינה היא המדה: ומודים ר"א כו'. רבי יוסי קאמר לה דאע"ג דאיפלוג ר"א ורבי יהושע בשריפת תרומה בהא מודו ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה: **גמ'** שני ושני הוא. מתחלה היה שני ועדיין שני הוא: הכא בוולד וולד עסקינן. האי בוולד הטומאה דקתני מתני' וולד וולד קאמר דהיינו שני ובשר שנגע בו הוה שלישי וכי הדר שרפי ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה שהוא ראשון חוזר ונעשה שלישי זה שני: והא אין אוכל מטמא אוכל. וכיון דלא מטמא ליה מאי תוספת איכא: ואין עושה כיוצא בו. ואין מטמא אוכל כיוצא בו: הוא טמא. משמע מיעוטא: אבל תרומה וקדשים עושה כיוצא בה. דילפינן מנבואת חגי לחם ונזיד יין ושמן (חגי ב): שפיר. דמתני' בקדשים קיימי': מקרא מלא. לא הוציא ממשמעו לא תרומה ולא קדשים אלא דבר שלם דיבר דאין אוכל מטמא אוכל לעולם ונבואת חגי טומאות דרבנן נינהו וכבר נגזרו כדלקמן אבל דאורייתא לא מטמא אלא אוכל משקה ומשקה אוכל לקמן בפירקין (דף יח.) יליף לה דאוכל מטמא משקה ומשקה אוכל: דאיכא משקין בהדי בשר. כשנגע באב הטומאה היה משקה טופח עליה ונטמאת עמה והוה אף המשקה ראשון וכששורפה עדיין הוא עליה ומטמא הבשר שנסרך עם זה מחמת המשקין ונעשה שלישי שני: מדרבנן מטמא. וקא מוספי ליה טומאה מדרבנן: מאי הוי שני. דנר הוי ראשון: היינו הך. דר' חנינא דתרילנא בהכי ומאי הוסיף ר"ע דמשמע דהוסיף עדות על עדות חידוש על חידוש:

בחלל

תוספות

שתי פרות היו חורשות. בירושלמי דייק ירושלים לא מקום שנהגו בו שלא לעשות מלאכה כלומר סברא הוא לנהוג שם איסור כיון שמתקבלין שם אף ממקומות שנהגו בהן איסור ומשני נראות כחורשות:

אבל תרומה וקדשים עושין כיוצא בהן. פירש בקונטרס דנפיק מקרא דחגי אל הלחם ואל הנזיד ולר"ת דמפרש לקמן [ד' יז.] או אל הנזיד אור"י דנפקא ליה מוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל (ויקרא ז') אפי' באוכל ותרומה נפקא לן כיון דלא מליתו למימר מקרא מלא דבר הכתוב דהא איכא קדשים דעושין כיוצא בהן נוקי קרא בדדמי טפי דהיינו חולין:

דאיכא משקין בהדי בשר. מכאן מדקדק ריב"א *דמשקין מטמא בפחות מרביעית דסתם משקין דבהדי בשר לית בהו רביעית ולקמן (דף יז: *) נמי אמרו גבי מים אבל פחות מרביעית טמאים והא דאמר בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לח. ושם) גבי יין נסך דמטמא טומאת משקין ברביעית ובפ"ב דנדה (דף יט:) גבי דם הירוק וכמה דוכתין אומר ריב"א דבפסול גוייה איירי דשיעורו ברביעית כדאמר במעילה בפרק קדשי מזבח (דף יז:) דכל המשקים מצטרפין לפסול הגוייה ברביעית ור"י מפרש דהא דבעינן רביעית היינו בהנך דעיקר טומאה לאו דאורייתא כגון סתם יין כותים ודם הירוק דאפי' ביתר מרביעית לא מטמא מדאורייתא אבל שאר משקין מדאורייתא בכל שהוא ור"ת אומר דמדאורייתא בעינן רביעית לטמא אחרים אבל מדרבנן מטמא אחרים בכל שהוא ולפי' נ"ל דהשתא לא מסיק אדעתיה שאוכל יטמא אוכל אפילו מדרבנן מדאיצטריך לאוקמא במשקין ומדרבנן ולא מוקי כמסקנא דאוכל מטמא אוכל מדרבנן ואף על גב דאין אוכל מטמא אוכל אפילו מדרבנן מכל מקום משכחנא שלישי ע"י עלים ולבונה או על ידי משקין דהכתי לא גזרו דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה:

עם בשר ומשקין מיבעי ליה. וא"ת אמאי לא פריך מאי איריא שנטמא באב הטומאה אפי' בראשון ושני נמי כדפריך לקמן על ר"ע וי"ל משום דרבי חנינא קאמר מימיהם של כהנים משמע שמעולם כך הוא אף קודם י"ח דבר דגזרו דכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלה דבפ"ק דשבת (דף יד: ושם) מוקי האוכלין והכלים שנטמאו במשקין במשקין הבאים מחמת ידים ולפי שגזרו דידים פוסלין התרומה עושין המשקין שנגעו בהן תחלה:

מאי קא משמע לן דשלישי מותר לעשותו שני היינו הך. למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא לא פריך דלדידיה הוסיף דמותר לעשות אף שני דאורייתא:

ואילו

עדיות פ"ב [מ"א]

ג"ז שם

[ובפי' תוס' עירובין לט. ד"ה היה אוכל ותו' יומא פ: ד"ה והניח ובחולין פז: ד"ה כל משקה וכריתות יג: ד"ה ותלב]

עין משפט נר מצוה

קג א מיי' פי"ט מהל' פסולי מוקדשין ה"ו:

קד ב ג מיי' פ"ג מהל' חמץ ומצה הל' ד:

קה ד מיי' פי"ט מהל' פסולי מוקדשין ה"ו:

קו ה מיי' פ"ז מהלכות אבות הטומאה הל' א סמג עשין רמז:

קז ו מיי' פי"ט מהלכות פסולי מוקדשין הל"ו:

רבינו חננאל

שאול אומר שתי פרות היו חורשו' בהר המשחה כו': מתני' אמר רבי חנניה סגן הכהנים מימיהן של כהנים לא נמנעו מלשרוף הבשר שנטמא בוולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה כו' נקוט האי כללא בידך השרץ כיוצא בו הוא אב הטומאה כדתנן אבות הטומאה השרץ ושכבת זרע וטמא מת כו' והנוגע בהן נקרא ולד ראשון והנוגע בולד' נקרא ולד שני והנוגע בולד [שני] נקרא ולד שלישי אקשי' אמתני' מכדי בשר שנטמא בולד הטומאה ולד שני הוא כי שריף ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה הלא נעשה הנוגע באב הטומאה ולד ראשון כ נגע באחר משוי ליה ול שני כי בבשר שהיה ולד שני לא הוסיף לו טומאה ולד שני הוה וגם עתה כשנגע בו הולד הראשון נעשה ולד שני מה הוסיף לו דקתני במתני' אע"פ שמוסיף לו טומאה על טומאתו ופריק רב יהודה ולד דמתני' ולד שני שעשה הבשר שנגע בו ולד שלישי עשאו שני הנה הוסיף לו טומאה שעד עתה היה ולד שלישי ועכשיו נעשה שני ואקשי' היאך הבשר שהוא אוכל יטמא אוכל כיוצא בו והתניא יכול יהא אוכל מטמא אוכל ת"ל וכי יותן מים על זרע וגו' הוא טמא ואין עושה טמא כיוצא בו הניחא למאן דאמר בחולין אינו עושה ולמאן דאמר בחולין ובתרומה נמי אין עושה אבל בקדשים עושה טומאה כיוצא בה שפיר דהני קדשים נינהו אלא לרבינא דאמר אפילו קדשים אין עושה אוכל טמא כיוצא בו מאי איכא למימר ופריק רב נחמן בר יצחק מהא דתנן [פרה פ"ח] אין כלי חרס מטמא (חבית) [חבירו] אלא במשקה נטמא המשקה מטמאהו הכא נמי כגון דאיכא משקין בהדי האי בשרא דמטמ' הבשר מחמת משקין ונדחה (ואפי') [אלא נהי] דאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא ומתני' דקתני בשר מטמא בשר אחר מדרבנן: מתני' הוסיף ר' עקיבא מימיהם של כהנים כו'. אקשי' מכדי שמן שנפסל בטבול יום מאי הוא שלישי כי הטבול יום פוסל ואינו מטמא והשלישי פוסל ואינו מטמא דתנן בתרומות פ"ב הראשון והשני שבתרומה טמא ומטמא והשלישי פסול ולא מטמא דתנן בטבול יום פ"ב הסקפה של תרומה והשם והשמן של חולין ונגע טבול יום במקצתו פסל את כלן נמצא זה השמן הנר שנטמא מת שני הוא כי נר הוא ולד ראשון והשמן שנגע בנר נעשה ולד שני מאי קמ"ל ר' עקיבא שלישי מותר לעשותו שני והיינו דר' חנניה

שמן

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דאיכא. דמשקין מטמא בפחות מרביעית כו' עי' ברש"י לקמן דף יז ע"ב ד"ה אבל לית בהו רביעית:

עין משפט
נר מצוה

קח א מיי' פ"ז מהלכות אבות הטומאה הלכה ה:
קט ב מיי' פ"י שם הלכה ג:

[דהוי ליה לכתוב בחלל כמו למעל' הנוגע בעצם או בחלל אלא הכי כתב חרב מיותר להורות דחרב הרי הוא כחלל ערוך ערך הל]

°בחלל חרב * *חרב הרי הוא כחלל והויא ליה אב הטומאה וקסבר שלישי מותר לעשותו ראשון ומאי דוחקיה דרב יהודה לאוקמיה בנר של מתכת נוקמיה בנר של חרס ומאי הוסיף דאילו התם טמא וטמא ואילו הכא פסול וטמא אמר רבא מתניתין קשיתיה מאי איריא דתני נר שנטמא בטמא מת ניתני שנטמא בשרץ אלא איזהו דבר שחלוקה טומאתו בין טומאת מת לשרץ הוי אומר זה מתכת °אמר רבא ש"מ קסבר ר"ע *טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא דאי ס"ד דרבנן מכדי האי נר מאי קא מהניא להאי שמן אי לאיפסולי גופי' הא פסיל וקאי ממאי דילמא לטמא אחרים מדרבנן אי מדרבנן מאי איריא באב הטומאה אפילו בראשון ושני נמי תחלה הוי *דתנן °כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה °חוץ מטבול יום אלא ש"מ דאורייתא היא: א"ר מאיר מדבריהם למדנו וכו': מדבריהם דמאן אילימא מדברי ר' חנינא סגן הכהנים מי דמי התם טמא וטמא הכא טהור וטמא ואלא מדברי ר"ע מי דמי התם פסול וטמא הכא טהור וטמא נימא קסבר רבי מאיר מתניתין באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דרבנן דמדאורייתא טהור מעליא ומאי

תורה אור במדבר יט

בחלל חרב. הקיש חרב לחלל מתכת שנגע במת הרי הוא אבי אבות הטומאה כמת עצמו ושנגע בטמא מת הרי הוא אב הטומאה כמוהו גזירת הכתוב הוא במתכת אבל טומאת מת ולא אבל שאר טומאות: וה"ל. נר אב הטומאה ושמן שלישי לתוכו נעשה ראשון: נוקמה בנר של חרס. דאינו אלא ראשון כנוגע בטמא מת ואשמעינן ר"ע דשלישי מותר לעשותו שני ודקשי' לך מאי הוסיף אדר' חנינא הוסיף טובא דאילו התם גבי בשר קדשים כי שריף שלישי בהדי ראשון ועשהו שני טמא היה מתחלה לטמא אחרים שהשלישי עושה רביעי בקודש ועכשיו כשהוא שני הוי טמא כלומר לא נשתנה שמו לקלקול יותר מבראשונה ואלו גבי עדותו של ר"ע גבי תרומה קאי דאילו שמן קודש אינו אלא של מנחות ונאכל הוא ואינו ראוי להדליק נר ואם נטמא קודש שנתנו במנחה משקדש בכלי אין לו היתר לכהנים ונשרף בקודש בבית הדשן כשאר פסולי קדשי קדשים אבל שמן תרומה שנטמא כהנים מדליקין בו דכתיב נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא שלך תהא להסיק' תחת תבשילך ביבמות בפ' הערל (דף עד.) ושמן שלישי של תרומה אינו טמא לטמא אחרים אלא פסול דאין שלישי עושה רביעי בתרומה וכי הדר עביד ליה שני ה"ל טמא: מתני' קשיתיה. לרב יהודה מאי איריא דתני טמא מת אי בנר של חרס קאי ובראשון עסקינן למה לי דנקט שקיבל טומאה זו מאב הטומא' של מת ליתני שנטמ' סתם ואנן קי"ל דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה ומה לי אב הטומאה דמת מה לי אב הטומאה דשרץ אלא מדנקט מת ש"מ בנר של מתכת עסקינן דיש חילוק בו בין נגיעת אב הטומאה דמת לאב הטומאה דעלמא ואשמעי' דבנר שהוא עצמו אב הטומאה קאמר: ש"מ. מדקאמר הוסיף ר"ע קסבר טומאת משקים לטמא אחרים דאורייתא היא ודלא כהני תנאי דפירקין דאמרי לקמן* שאין משקין מטמא אוכל מן התורה אלא מדרבנן דאי ס"ד דאין משקין מטמאין אחרים אלא מדרבנן מאי תוספת דאוסיף ר"ע דאמר שהשמן שהיה שלישי עשאוהו ראשון ומה בכך האי נר אב הטומאה כי עשאו ראשון להאי שמן מאי מהני ליה אחרי שלא יטמא אחרים: לאפסולי גופיה. הוא דמהני ליה הא פסול וקאי: דילמא. אהני ליה שיטמא אחרים מעכשיו מדרבנן: אי. תוספת דרבנן אתא לאשמעי' מאי איריא דנקט שמדליקין אותו בנר אב הטומאה שעושין אותו להאי שמן ראשון דאורייתא א"כ אשמעינן שמדליקין אותו בראשון לטומאה או בשני לטומאה נמי תחלה הוי כלומר היכא נמי תוספת מדרבנן כי ההיא שנעשה ראשון מדרבנן ומטמא עוד שני ושלישי דהא גזור רבנן על המשקין שאפילו נגעו משקין בשני יעשו ראשונים: דתנן כל הפוסל את התרומה. כל הני דמייתינן בפ' יציאות השבת (דף יג:) גבי שמונה עשר דבר שגזרו עליהם תורת שניים לפסול את התרומה מטמאין משקין אפילו חולין להיות תחלה חוץ מטבול יום שפוסל לתרומה מן התורה וגזירת הכתוב היא ומ"מ איקלישא טומאה דידיה ולא גזרו ביה לעשות משקין תחלה דאין דברי תורה צריכין חיזוק ומשום דמשקין עלולים לקבל טומאה ומה היא עלילתן שמקבלין טומאה שלא בהכשר גזרו עליהן חומר הרבה שיהו כהנים נזהרין לשומרן: אלא ש"מ. מדמהדר למעבדיה ראשון דאורייתא ש"מ לטמויי אחרים ולעשותן שני דאורייתא קאמר כל סדר טומאה דאב עושה ראשון ראשון שני בחולין ותו לא ושני שלישי בתרומה ושלישי רביעי בקודש כולה מדאורייתא הוא בפירקין: נימא קסבר ר"מ. מדיליף מדבריהן קסבר מתני' דר' חנינא בשר שנטמא באב הטומאה דקתני באב הטומאה דאורייתא דכל אב הטומאה דאורייתא הוא אבל בשר שנטמא בוולד הטומאה דקתני כגון שנטמא בוולד הטומאה דרבנן כגון כלי שנטמא במשקין דמדאורייתא אין אוכלין ומשקין מטמאין כלי שאין אוכל נעשה אב הטומאה ורבנן גזרו שיהיו משקין מטמאין כלי משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה כגון רוקו ומימי רגליו בפ"ק דנדה (דף ז:) והאי בשר נטמא בתוכו כלי דהוי וולד וולד דרבנן שהמשקין היו וולד הטומאה והכלי היא וולד וולד דרבנן ומדאורייתא טהור הוא והאי בשר שנעשה שלישי על ידו טהור גמור מן התורה הוא ואשמעינן ר' חנינא דכיון דאיכא עלה טומאה דרבנן מטמאין לה בראשון דאורייתא: ומאי

ואילו הכא פסול וטמא *אע"ג דשלישי של תרומה מטמא הקודש כמו שלישי דקודש דתנן במסכת טהרות (פ"ב משנה ז) שלישי שבכולן מטמא משקה קודש ופוסל אוכלי קודש ואתרומה קאי *מ"מ אור"י דמגע טבול יום לא חשיב כשלישי דאפילו בקודש גופיה לא מטמא דבמעילה בפ' חטאת העוף (דף ח.) תנן חטאת העוף מועלין בה משהוקדשה נמלקה הוכשרה ליפסל בטבול יום ודייק בגמרא לאיפסולי אין לטמויי לא והכי סבר רבי עקיבא לקמן (דף יט.) בהסולת והקטורת והלבונה וכו' מיהו תימה דשלישי דטבול יום יעשה רביעי מק"ו ממחוסר כפורים כדמסיק רבי יוסי שלישי דעלמא ונימא מה מחוסר כפורים שמותר בתרומה פסול בקודש שלישי דטבול יום שפסול בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקודש ואם יש שום מיעוט בשלישי דטבול יום א"כ כי עביד לקמן ק"ו נימא שלישי דטבול יום יוכיח ובירושלמי במסכת חגיגה פריך לה:

אפילו בראשון ושני נמי תחלה הוי. מכאן משמע דשמן חשוב משקה ולקמן (דף יז.) גבי משקה בית מטבחייא וכן בכמה דוכתי והא דתנן (טהרות פ"ג משנה ב) ר"מ אומר שמן תחלה לעולם וחכ"א אף הדבש ור"ש שזורי אומר היין פירוש דווקא יין אבל הנך לא ופסקינן בהקומץ רבה (מנחות לא.) דהלכתא כוותיה אור"ת דהתם מיירי בנקרש ולאחר כך נמוח כדמשמע בתוספתא* דקאמר התם במה אמרו שמן תחלה לעולם בנקרש ולאחר כך נמוח ובלא נקרש משמע דכ"ע מודו וכן משמע בריש פ"ג דמסכת טהרות (משנה א) דקתני התם הרוטב והגריסין וחלב ושמן שהן משקה טופח הרי הן תחלה קרשו ואח"כ נימוחו הרי הן שניים ובתר הכי קתני ר"מ אומר השמן תחלה לעולם והיינו לעולם אפי' קרשו והאי קאי ר"ש שזורי והכא משמע ליה בלא נקרש*:

טהרות פ"ג

הכא טהור וטמא. הקשה ר"י לוקמ' בז' דאסור מדאורייתא והיינו מדבריהם כי היכי דשלישי דאורייתא מותר לעשותו שני ה"נ איסור דאורייתא ורבי יוסי דאמר אינה היא המדה אית ליה דלית לן למילף איסור מטומאה כמו שאפרש לקמן לר"ל משום בר קפרא דלא ילפינן איסור מטומאה ואור"י דלא בעי לאוקמא בשבע דשורפין תרומה טהורה עם הטמאה משמע ליה כדרך שבני אדם רגילין לשרוף והיינו בשש:

התם פסול וטמא והכא טהור וטמא. וקשה לר"י בשלמא למ"ד אוכל מטמא אוכל א"ש דלא יליף איסורא דרבנן בשעה ששית מפסול דאורייתא אבל למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא אמאי לא יליף שפיר כמו שמותר לעשות מפסול דאורייתא ראשון דאורייתא ה"נ מותר לעשות מאיסורא דרבנן שני דרבנן כדקמדמי בסמוך דקאמר נימא דקסבר ר"מ כו' ואור"י דלא דמי דמקלקול דאורייתא שיכול לקלקלו עוד יותר אין ללמוד שיוכל לקלקל קלקול דרבנן יותר אפי' בקלקול דרבנן אבל בסמוך מדמי שפיר קלקול איסור דרבנן לקלקול שלישי דרבנן תדע דהא ר' יוסי דס"ל לקמן (פז.) טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא וה"ל וולד טומאה דר' חנינא דאורייתא לא יליף מיניה איסורא דרבנן שיהא מותר לעשותו שני דרבנן דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל כששורפו עם טמאה לא הוי אלא שני דרבנן וא"ת למאי דמוקים לה בוולד טומאה דרבנן °ר' חנינא נמי מוסיף אדר' עקיבא דמר"ע דאמר פסול מדאורייתא מותר לעשותו ראשון לא שמעינן שיהא שלישי דרבנן מותר לעשותו שני ובירושלמי פריך לה וקאמר למ"ד בולד טומאה דרבנן לא בא ר"ע אלא לפחות תיפתר בטבול יום דבית הפרס שהוא מדבריהם אך שמחליף דברי רבי יוחנן לבר קפרא:

באב

רבינו חננאל

סגן הכהנים ומוקים רב יהודה למתני' בנר של מתכת דרחמנא אמר בחלל חרב ודייקי' מדהו' ליה למכתב בחלל כדכתי' [במדבר יט יח] ועל הנוגע בעצם או בחלל וכתי' וכל אשר יגע על פני השד' בחלל חרב או במת שמעי' מינ' דלא כתבו אלא ללמד כי החרב הרי הוא כחלל ותניא בספרי דבי רב בחלל חרב בא הכתוב ולמד על החרב שמטמא טומאת שבעה והנוגע בו טמא טומאת שבעה הא למדנו לכלים ולאדם וגו' וגרסי' בתחלת שחיטת חולין בענין טמא השוחט בקדשים האי טמא דאיטמי במאי אי נימא דאיטמי במת בחלל חרב כתיב וילפינן חרב הרי הוא כחלל אב הטומאה [הוא] מטמיה לסכין תיזל סכין תטמיה לבשר נתברר כי כל' כלי מתכת הנוגעים בטמא מת הן אב והשמן שהיה שלישי עכשיו בנגיעתו בנר שנטמא בטמא מת נעשה ולד ראשון וקאמ' לן ר' עקיב' שלישי מותר לעשותו ראשון וכבר פרשנוהו בתחלת שחיט' חולין. וראינו לרבותינו הגאונים שהעמידו זה הנר שנהרג בו אדם הוא מכלל שאם לא נהרג בו אינו זה הדין עליו ונתקש' לנו שיש שמועות מוכיחות כאשר פירשנו ונדחק רב יהוד' ואמר נר של מתכת ולא אמר נר של חרש שאע"פ שהנר של חרש הנוגע בטמא מת טמא הוא והרי הוסיף ר"ע על ר' חנניה סגן הכהנים דר' חנניה לא אמר אלא טמא שלישי מותר לעשותו שני אבל טמא ופסול לא אמר ואלו ר' עקיבא הוסיף אפי' פסול[מותר] לעשותו טמא. מתני' קשית' מאי איריאמתני' נר שנטמא בטמא מת: אמר רבא ש"מ מדר' עקיבא דקתני הוסיף דטומאת משקין כגון השמן וכיוצא בו לטמא אחר דאורייתא היא דאי ס"ד מדרבנן הוא אבל מדאורייתא טמא הוא אותו המשקה ואינו מטמא אחרים כל שאינו מטמא פסול הוא הנה הטומאה השניה לא הוסיפה לו ולשמן כלום פסול היה מקודם ועכשיו פסול הוא ואלא מאי לטמא אחרים מדאוריי' הוא מכדי משקה לא שנא כי נגעו באב הטומאה ולא שנא כי נגעו בראשון ובשני אינהו שני עבדי דתנן בפ"ח [דפרס] כל הפוסל בתרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מטבול יום למה לי למתני בנר שנטמא בטמא מת ולאוקמא בנר של מתכת ליתני בנר ואפי' בנר של

מסורת הש"ס

[לקמן יט: סס. שבת קלו: מיר נג: חולין ג.]

[לקמן טו:]

תרס פ"ח[מ"ז] [חולין לד.]

דף מ.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואילו הכא וכו' אע"ג דשלישי. עיין חולין פו ע"ב תוד"ה משקה טבול יום: בא"ד מ"מ אור"י דמגע טב"י. ע' חגיגה כ ע"א תוד"ה ראב"ל: גמ' אמר רבא ש"מ קסבר ר"ע. עי' טורי אבן מגילה דף יט ע"ב ד"ה ר"י מתיר: תוס' ד"ה התם פסול וכו' ר"ת נמי מוסיף. עיין זבחים ג ע"א תוד"ה הכותב:

ומאי מדבריהם מדברי ר' חנינא סגן הכהנים אמר ריש לקיש משום בר קפרא מתניתין באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דאורייתא ומאי מדבריהם מדברי ר"א ורבי יהושע הי ר' יהושע אילימא הא רבי יהושע דתנן *חבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה רבי אליעזר אומר אם היתה מונחת במקום התורפה יניחנה במקום המוצנע ואם היתה מגולה יכסנה רבי יהושע אומר אם היתה מונחת במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה ואם היתה מכוסה יגלנה מי דמי התם גרמא בעלמא הכא בידים אלא הא ר' יהושע דתנן *חבית של תרומה שנשברה בגת העליונה ותחתונה חולין טמאין מודה ר"א ורבי יהושע *שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו ר"א אומר תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד *רבי יהושע אומר [ב]אף יטמאנה ביד אי הכי האי מדבריהם מדבריו מיבעי ליה ה"ק ממחלוקתן של ר"א ור"י למדנו דיקא נמי דקתני מודה ר"א ור' יהושע ש"מ וכן א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה מתני' באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דאורייתא ומאי מדבריהם מדברי ר"א ורבי יהושע איתיביה רבא לרב נחמן *אמר רבי יוסי אין הנדון דומה לראיה שכשהעידו רבותינו על מה העידו אם על הבשר שנטמא בוולד הטומאה ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה זה טמא וזה טמא אם על השמן שנפסל בטבול יום שמדליקין אותו בנר שנטמא בטמא מת זה פסול וזה טמא אף אנו מודים בתרומה שנטמאת בוולד הטומאה ששורפין אותה עם התרומה שנטמאת באב הטומאה אבל היאך נשרף התלויה עם הטמאה שמא יבא אליהו ויטהרנה

הפיגול

רש"י

ומאי מדבריהם. דר' מאיר: מדברי ר' חנינא. דתרומה טהורה בשש שעות דמיא להאי דשלישי דטהור דאורייתא וטמא דרבנן והא נמי שריא מדאוריי' עד תחילת שבע ואסירא מדרבנן וכיון דאשמעינן ר' חנינא דמטמינן טומאה דרבנן בטומאה דאורייתא דמטמא ליה מדרבנן אוכל את אוכל מטמינן נמי תרומה טהורה דאסירא מדרבנן בטומאה דתרומה טמאה דאורייתא דלא מטמיא לה אלא מדרבנן דאין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן: ארשב"ל. לא תדחק לאוקמא הכי דמאי מדבריהן דקאמר מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע קאמר ולאו אמתני' קאי ר"מ אלא בעלמא קאי והכי קאמר מדברי סופרים שמענו ששורפין כו' ומאן נינהו סופרים רבי אליעזר ור' יהושע והאי עדות דר' חנינא ורבי עקיבא לא שייך גבי פסח ואיידי דבעי לאורויי ששורפים קדש טהור עם הטמא נקט לה: שנולד. שאירע כגון שנכנס אדם טמא לשם ספק נגע בה ספק לא נגע: התורפה. הפקר: יניחנה במקום המוצנע. עדיין מוזהר על שמירתה וטעמא מפרש בבכורות בפ' (*עד כמה) את משמרת תרומתי שתים במשמע אחת טהורה ואחת תלויה ואמר רחמנא עביד לה שימור: יניחנה במקום התורפה. כלומר אם רצה יכול לגרום לה טומאה דקסבר יש אם למסורת ותרומתי כתיב אלמא שמעינן ליה לרבי יהושע דכיון דאינה ראויה אלא להדלקה יכול לגרום לה טומאה והא נמי אפי' טהורה בת ביעור היא ומטמאין אותה: חבית של תרומה בגת העליונה. היינו עדשים של גת שקורין מייט"י שהענבי' בתוכה: והתחתונה. היינו בור שהיין יורד לתוכו: טמאין. חולין טמאין יש בה וראויין לו בימי טומאתו או למי שאינו אוכל חולין בטהרה ואם תפול תרומה זו לתוכו ה"ל מדומע טמא ולא חזי לישראל משום תרומה ואפי' טהורה ולא למכור לכהן דכיון דטמאה היא אסורה ביבמות בהערל (דף עג:) נפקא לן שהאוכל תרומה טמאה עובר בעשה בשעריך תאכלנו לזה הטמא והטהור יחדו ולא לאחר: מודה ר"א ור' יהושע. אע"פ שנחלקו באין יכול בסיפא מודין ושוין הן בכך שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה אם יכול לחזר אחר כלים טהורין ולקבל קודם שתרד כולה לתוך הטמאין ויקבל הימנה רביעית הלוג: יציל. יחזר אחריהן ואל יקבלנה בכלים טמאין כדי להציל את החולין שלא יתערב ממנה בהן ויאסרו ואע"פ שבתוך כך ירד ממנה לתוכם ויפסדם לא מטמאין לה לתרומה משום הצלת חולין: ואם לאו. שלא ימצא כלי טהור וסוף סוף לטומאה אזלא כולה בזו נחלקו רבי אליעזר ור' יהושע דר' אליעזר אומר אעפ"כ תרד ותטמא מאליו ויפסיד החולין ואל יטמאנה ביד כדי להצילן ר' יהושע אומר יטמאנה ביד אלמא לרבי יהושע כיון דסופה לאיבוד שרי לטמוייה ביד ובפסח נמי לא שנא ור' מאיר מדרבי יהושע יליף: ממחלוקתן למדנו. שהרי הלכה כרבי יהושע בטהרות דרבי אליעזר נמנו עליו שלא לקבוע הלכה כמותו מפני תנורו של עכנאי בב"מ (דף נט:): דיקא נמי. דר"מ מדרבי יהושע יליף מדקא מהדר ליה רבי יוסי אינה היא מן המדה דמודה ר"א ורבי יהושע בזו ש"מ מינייהו הוה יליף לה ולקמיה פריך אמאי אינה היא המדה: א"ר יוסי. לר"מ אין הנדון דומה לראיה נדון שריפת חמץ בפסח שאתה דן ולמד מאלו אינו דומה לדברים שאתה מביא ראיה מהן עליו על מה העידו שתוכל ללמוד מהן: זה טמא וזה טמא. שלישי בקודש טמא הוא והראשון שהוא נשרף עמו טמא הוא: שמא יבא אליהו. לאחר זמן ויאמר טהורה היתה ונמצא למפרע שטימאהו תרומה בידים אף על פי שהיא טעונה שריפה מפני איסור חמץ אסור לטמאה בידים:

הפיגול

תוספות

באב הטומאה דאורייתא. נראה לר"י דלהכי נקט דאורייתא משום דאיכא אב הטומאה דרבנן כגון מעת לעת שבנדה ובית הפרס וארץ העמים והרבה כיוצא בהן והא דנקט דאורייתא לא נפקא מינה מידי למ"ד אין אוכל מטמא אוכל דמ"מ לא מטמא אלא מדרבנן ולא נקט דאורייתא אלא משום דבעי למימר ולד טומאה דרבנן דהוי דווקא דרבנן:

ולד טומאה דרבנן. פ"ה כגון כלי שנטמא במשקין והק' ה"ר יעקב דאורלינ"ש א"כ היכי יליף רבי מאיר מדברי ר' חנינא הא בשר קודש שנטמא מכלי שנטמא במשקין אינו נשרף אלא בעיבור צורה כדמוכח במס' חגיגה (דף כג. ושם) ובפ' על אלו מומין (בכורות דף לח. ושם) דקאמר כלי שנטמא במשקין מאחוריו תוכו ואוגנו ואזנו וידיו טהורין דעבוד בהו רבנן היכרא דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים ומאחר שנעש' נותר אפי' היה טהור לגמרי מותר לשורפו עם הטמא' כדמוכח לקמן (ע"ב) מיהו אי עיבור צורה היינו לינה בעלמא אע"ג דלא הוי נותר לא קשה מידי ולפרש"י אינה היא מן המדה דר' יוסי היינו דלא מדמינן איסור דרבנן לטומאה דרבנן ונראה לר"י דוולד טומאה דרבנן היינו כדמפרש ר' ירמיה הכא בבשר שנטמא במשקין ור' מאיר לטעמיה וכו' ור' יוסי לטעמיה דאמר טומאת משקים לטמא אחרים דאורייתא אע"ג דבכלי שנטמא במשקין אין שורפין קדשים אלא בעיבור צורה בשאר טומאה דרבנן שורפין דלא כל הטומאות שוות ואור"י דלמ"ד אוכל מטמא אוכל לא איצטריך לאוקמא לעיל בולד ולד אלא לרבי יוסי דאמר (א) משקין לטמא אחרים דאורייתא והוי ולד טומאה דאורייתא אבל לרבי מאיר דהוי ולד טומאה דרבנן בלא ולד ולד איכא תוספת טומאה דמעיקרא טמא דרבנן והשתא כששורפין טמא דאורייתא הקשה ר"י למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאוריי' א"כ לר' יוסי לא משכחת שלישי דאורייתא אלא שנגע שלישי במשקין שנגעו באוכל ראשון א"כ מאי תוספת טומאה איכא כששורפו עם הבשר שנטמא באב הטומאה דכיון דאין אוכל מטמא אוכל לא הוי שני אלא מדרבנן ובלאו הכי הוי שני דרבנן כיון שנטמא מן המשקין דהוי תחלה ואור"י דהכתי לא נגזרה גזירה דכל הפוסל התרומה מטמא משקין להיות תחלה כדפי' לעיל א"כ דהאי שלישי נטמא בעלים ולבונה כדפירש ר"ת לקמן גבי רביעי בקדש וסבירא ליה השתא דחיבת הקודש מהני למימני ביה ראשון ושני אע"ג דר"ל בעי לה (לקמן דף כ.) ולא איפשיט:

דמדאורייתא טהור מעליא הוא. הקשה ר"י הניחא למ"ד אוכל מטמא אוכל יליף שפיר איסור דרבנן לעשותו שני משלישי מדרבנן אע"ג דאיסור הוי כמו פסול ולעיל משמע דטמא ופסול אינם שוין דחשיב ליה הוסיף מ"מ בטומאה דרבנן לא משמע ליה לחלק אלא למאן דסבר אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא מאי קסבר אי קסבר דיש להשוותם א"כ בלא שום ראיה יהא איסור דרבנן מותר לעשותו שני דרבנן ואי קסבר דאין להשוותם אם כן היכי יליף משלישי וי"ל דלא יליף טפי אלא מכיון דחזינא דשלישי שהוא מקולקל דרבנן מותר לעשותו שני א"כ אין לחלק בין דרבנן לדאורייתא וילפינן איסורא דרבנן מפסול דאורייתא לרבי עקיבא דמותר לעשותו טמא ואור"י דהא דשרי ר' יהושע במתני' לשרוף תלויה עם הטמאה לר' יוסי היינו תלויה דאורייתא דלדידיה שלישי דרבנן אסור לעשות שני:*

ולד טומאה דאורייתא. הכא דקיימינן אליבא דר"ל לא אשכחן שלישי דאורייתא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אלא ע"י משקין ואז הוי שני דרבנן ומאי תוספת איכא וצ"ל דלא נגזרה גזרה עדיין דכל הפוסל וכו' כדפי' וע"י עלים ולבונה ליכא לאוקמא דר"ל הוא דבעי בפ"ב דחולין (דף לו.) אי מהני חיבת הקודש למימני ביה ראשון ושני והא דנקט ר"ל ולד טומאה דאורייתא כלומר אפי' אם נאמר בולד טומאה דאורייתא איכא לפרושי מדבריהם דר' אליעזר ור' יהושע א"כ נקט דאורייתא לאוקמא אפי' לר"א אבל לר' יהושע אפי' שלישי דרבנן מותר לעשותו שני וכן חמץ בשש שעות שהוא איסור דרבנן יליף ר"מ מדבריו של רבי יהושע: מדברי ר"א ור' יהושע. והא דתני במתני' מילתיה דר' חנינא ור"ע משום דר' יוסי קטעי וסבר דר"מ מר' חנינא סגן הכהנים קאמר כדקאמר בסמוך: חבית שנולד לה ספק טומאה. פירש הקונטרס כגון שנכנס שם אדם טמא

גלא

עין משפט נר מצוה

קי א ב מיי' פי"ב מהל' תרומות הלכה ד:

רבינו חננאל

דמתני' סבר שיש לאדם לטמא התרומה הטהורה בידים לא שנא אב הטומאה ולא שנא ולד הטומאה הכל מדאוריי' ומאי מדבריהם מדברי ר' יהושע דחבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה ואמר ר' יהושע אם היתה מונחת במקום מוצנע יניחנה במקום תורפה ואם היתה מכוסה יגלנה כלומ' יעשה אלו הדברים אולי יפול בה שרץ או יבא אדם טמא ויגע בה ותטמא כדי ליהנות ממנה כדכתיב (במדבר יח ח) ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה וכתיב ונתתי לך בשתיהן הכתו' מדבר ומפורש ביבמות בפ' הערל דאמר ר' אבהו כתיב לא בערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר בשמן של תרומה שנטמא ודחי' אימור דאמר ר' יהושע לגרום לו טומאה בעלמ' אבל לטמא' בידים מי אמר אלא הא רבי יהושע דתני בחבית של תרומה שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה [רבי יהושע אומר] אף יטמאנה ביד ודחי אי הכי מדבריו היה צריך לשנות התנא כלומר שהוא ר' יהושע לבד למה שנה מדבריה' וקשיא לן ולמה לא דחה בזו התשובה בתיובתא דאותבי' למעלה מזו (אלא פרק לו כגון שנולד בה ספק טומאה) ואית לן לשנויי לפי שכך דרך התלמוד כל מקום שיש ראיות לדחות דברי המקשה שתים שלש דוחה באחת מהן ואע"פ שיש אחרות וכשישתבר אחת ישיב אחרת ופרקי' עכשיו בזו הכי קאמר ממחלוקתן של ר' אליעזר ור' יהושע שמעי' הכי ואמרי' דיקא נמי דקתני מודה ר' אליעזר ורבי יהושע ש"מ: וכן אמר רב נחמן מתני' באב הטומאה דאורייתא ולד הטומאה דאורייתא ותרוייהו טמאה דאורייתא היא ומאי מדבריהם מדברי ר' אליעזר ור' יהושע: איתיביה רבא אמר ר' יוסי אין הנדון דומה לראיה שכשהעידו רבותינו לא העידו אלא על הבשר שנטמא בולד הטומאה ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ולד טומאה דרבנן וכו' לר' יוסי דאמר טומאת משקין:

ע"כ שייך לעיל ע"ב

מסורת הש"ס

לקמן כ: בכורו' לג: תרומו' פ"ח [מ"ח]

תרומות שם [מ"ע] [לקמן כ:] מנחות מח.

[הך דר' יהושע ליתא במשנה ט דתרומות ועי' ר"ש שם]

לקמן כ: תוספתא פסחי' פ"א ה"ב

[צ"ל פסולי המוקדשין לג:]

הפיגול והנותר והטמא בית שמאי אומרים אין נשרפין כאחת וב"ה אומרים *נשרפין כאחת ואי סלקא דעתך ר"מ מדברי רבי יהושע קאמר אמאי מהדר ליה ר' יוסי מדר' חנינא סגן הכהנים א"ל רב נחמן רבי יוסי לאו אדעתיה דהוא סבר ר"מ מדרבי חנינא סגן הכהנים קא"ל וא"ל אנא מדר' יהושע קאמינ' וא"ל ואפילו לרבי יהושע נמי אינה היא המדה דהא מודה ר"א ורבי יהושע ששורף זו בפני עצמה וזו בפני עצמה ואמאי אינה היא המדה מדה ומדה היא שאני התם דאיכא הפסד חולין מתקיף לה רב ירמיה מתניתין נמי איכא הפסד דעצים א"ל ההוא סבא *להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו א"ר אסי א"ר יוחנן מחלוקת בשש ב אבל בשבע דברי הכל שורפין א"ל רבי זירא לר' אסי נימא קסבר רבי יוחנן מתני' באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דרבנן ומאי מדבריהם מדברי רבי חנינא סגן הכהנים א"ל אין איתמר נמי אמר רבי יוחנן מתניתין באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דרבנן ומאי מדבריהם מדברי רבי חנינא סגן הכהנים ומחלוקת בשש אבל בשבע דברי הכל שורפין לימא מסייע ליה הפיגול והנותר והטמא ב"ש אומרים אין נשרפין כאחת וב"ה אומרים נשרפין כאחת שאני התם דאית להו טומאה מדרבנן *דתנן הפיגול והנותר מטמאין את הידים לימא מסייע ליה *הפת שעיפשה ונפסלה מלאכול לאדם והכלב יכול לאכלה מטמאה טומאת אוכלין בכביצה ונשרפת עם הטמאה בפסח שאני התם דעפרא בעלמא הוא אי הכי מאי מודה הכי קא"ל ר' יוסי לר"מ אפי' לר' יהושע דמיקל כי מיקל בתלויה וטמאה אבל בטהורה וטמאה לא אי הכי אמאי אינה היא המדה מדה ומדה היא א"ר ירמיה הכא בבשר שנטמא במשקין שנטמאו מחמת שרץ ואזדא ר"מ לטעמיה ורבי יוסי לטעמיה ר"מ לטעמיה דאמר ג טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן ור' יוסי לטעמיה דאמר *טומאת משקין לטמא אחרים דאוריי' דתניא

ספק

ולא ידעינן אי נגע אי לא נגע וקשה לריב"א אי ברה"י ספיקו טמא ואי ברה"ר ספיקו טהור ונראה לר"י לפרש כגון שתי חביות ברה"י ונגע באחת מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע דהשתא שתיהן תלויות דבר תורה דלא ילפינן מסוטה דברשות היחיד ספקו טמא אלא דבר שיכול להיות אמת כעין סוטה אבל הכא דודאי אחת מהן טהורה אין לטמאות שתיהן מספק כדתנן בפרק שני נזירים (נזיר ד' נז.) ב' נזירים שאמר להם אחד ראיתי אחד מכם שנטמא מביאין קרבן טומאה וטהרה ומפרש בגמ' דהוי ספק טומאה ברה"י ואפ"ה לא אמרי' דכל אחד יביא קרבן טומאה משום דודאי לא נטמא רק אחד מהן: **נימא** קסבר ר' יוחנן כו' מדברי ר' חנינא. פ"ה דמשמע ליה מדקאמר מחלוקת בשש דאי מדרבי יהושע מאי איריא בשש אפי' בד' וה' נמי כיון דאזיל לאיבוד ואין נראה לר"י דדילמא הא דנקט שש לאו למעוטי ד' וה' אלא משום דבעי למימר אבל בז' ד"ה שורפין ועוד דבד' וה' לא אזיל לאיבוד דכיון דשרי באכילה ימלא נהן אוכלין הרבה ונראה לר"י דדייק מדקאמר אבל בז' ד"ה שורפין ואי מדברי רבי יהושע קאמר א"כ מנלן דבז' שורפין לרבי יוסי כיון דסבירא ליה דהתם שאני דאיכא הפסד חולין אבל בעלמא לא אע"ג דאזיל לאיבוד א"כ אפי' בז' לא ישרפו עם הטמא וא"ת הא דבז' שורפין אפילו לרבי יוסי משום דיליף מדברי רבי עקיבא דשרי לשרוף פסול עם הטמא וי"ל כיון דמדרבי יהושע יליף ולא מלינו דר"מ יליף איסור מטומאה מסברא אין לנו ללמוד איסור מטמא אבל אי מדבריה' הייתו מדברי רבי חנינא ויליף ר"מ איסור מטמא ורבי יוסי דאמר אינה היא המדה משום דסבירא ליה ולד טומאה דאורייתא ולא ילפינן מיניה איסור דרבנן דהייתו בשש אבל בז' איסור דאורייתא ילפינן מיניה: **ונשרפת** עם הטמאה. נראה לו לדמות האי דאזיל לאיבוד לז' אבל בו' אין שורפין כיון דלא אזיל לאיבוד אלא משום גזירה דרבנן: **רבי** יוסי לטעמיה. קשה רבי יוסי גופיה אית ליה לקמן (דף יח:) טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן והא דאית ליה הכא דאורייתא בשיטת ר' עקיבא רבו אמר *ואין זה לטעמיה ועוד

קשה

הפיגול. לא צריך הכא אלא מסיים הברייתא: הפיגול והנותר. של קדשים: והטמא. בשר קודש שנטמא דקיימא לן בפ' אחרון (ד' קכ:) דגזרו עליהן שיטמאו את הידים ואע"פ שאין אוכל מטמא אדם גזרו עליהן לטמא מיהא את הידים ולא לטמא את הגוף משום חשדי כהונה ועצלי כהונה כדמפרשין התם ואפילו הכי דאית עלייהו טומאה דרבנן אמרי ב"ש דאין שורפין פיגול ונותר שאין טמאים מן התורה עם הטמאה שהוא טמא מן התורה וכ"ש בתרומה טהורה וטמאה ואפי' ב"ה לא קשרי אלא משום דאית לפיגול ונותר טומא' דרבנן: וה"ל. רבי יוסי לרבי מאיר כי ילפת ליה מדרבי יהושע נמי אינה היא המדה דמודין הן בזו ולקמ' פריך אמאי אינה היא המדה: מדה ומדה היא. דהא טהורה גמורה היא החבית הזאת ומשום דסופה לאיבוד שרי לטמויי בידים: דעצים. שצריך להיסק שתי היסקות: מחלוקת בשש. שעדיין אין על הטהורה אלא איסור דרבנן אבל בשבע שנאסרה כבר מן התורה אין לך טומאה גדולה מזו ודברי הכל אף לר' יוסי שורפין: נימא קסבר ר' יוחנן. דמתני' דרבי חנינא בולד הטומאה דרבנן ור"מ מיניה יליף ודוקא נקט שש רבי יוחנן ומשום דאית עליה איסור דרבנן הוא טעמא דר' מאיר אבל אם בא לשורפ' בחמש וארבע מודה רבי מאיר דאין שורפין ואע"ג דסופה לאיבוד דלאו מדרבי יהושע קא יליף דטעמי' דרבי יהושע התם משום הפסד חולין או דילמא לר' יוחנן נמי ר' מאיר מדרבי יהושע יליף וטעמא דרבי מאיר לאו משום איסורא דרבנן הוא דהוא הדין נמי לחמש וארבע והאי דקאמר ר' יוחנן שש אורחא דמילתא נקט: א"ל אין. ודווקא שש קאמר ולקמן פריך אמאי קאמר ר' יוסי אינה היא המדה: נימא מסייע ליה. דבשבע מודה ר' יוסי: הפיגול ונותר כו'. רבי יוסי א"ל לעיל וקאמר ליה לר' מאיר בהא הוא דאמרי בית הלל נשרפין כאחת משום דפיגול ונותר אסירי מדאורייתא אבל באיסורא דרבנן לא שרו לטמויי בידים שמעינן מינה מיהא דבאיסור דאורייתא מודה רבי יוסי ואע"ג דליכא שם טומאה עליה: שאני התם כו'. מהא לא מיסתייעא לר' יוחנן ואפי' בשבע אימא לך דפליג ר' יוסי ואע"ג דאסירא הואיל ואין עליה שם טומאה לא מטמינן ליה והא דמודה בפיגול ונותר משום דאית עלייהו שם טומאה דרבנן: מטמאה טומאת אוכלין. הואיל ומתחלה נראית לאדם ירדה לה תורת טומאה ואין עולה ממנה עד שתפסל מאכילת כלב: ונשרפת עם הטמאה בפסח. ואפילו היא תרומה טהורה והא ודאי ר' יוסי קאמר לה דאי ר' מאיר אפילו פת מעלייתא שרי וש"מ דמודה ר' יוסי היכא דלאו בת אכילה היא והוא הדין לפת מעלייתא בשבע שעות: אי הכי. דרבי מאיר מדרבי חנינא יליף מאי מודה ר' אליעזר דקאמר ליה ר' יוסי הא קא יליף רבי מאיר מדרבי חנינא מהדר ליה איהו מדרבי אליעזר ורבי יהושע: הכי קאמר ליה. הא דקא ילפת מדרבי חנינא אינה היא מן המדה כדמפרש לקמיה ואפילו לרבי יהושע נמי דשמעינן ליה דמיקל טפי גבי חבית דקאמר יטמאנה ביד מודה בשריפה בפסח דאין שורפין דהתם משום הפסד חולין הוא וכי איכא למימר דמיקל בשריפה בתלויה וטמאה הוא דאיכא למימר דמיקל כדשמען ליה גבי חבית שנולד לה ספק טומאה דאמר יגלגנה ותנא גרמא והוא הדין בידים אבל בטהורה ליכא למימר דמיקל: אי הכי. דרבי מאיר מדרבי חנינא יליף אמאי אינה היא המדה מדה ומדה היא דהא בשש איכא איסורא דרבנן על הטהורה כי התם דאיכא טומאה דרבנן והא ר' יוסי לא שני ליה בין שם טומאה לשם איסור דהא אמרת דמודה רבי יוסי בשבע הואיל ואיכא איסור דאורייתא ואע"פ דליכא עלה שם טומאה אלמא לא שני ליה וכיון דלא שני ליה שפיר יליף רבי מאיר מדרבי חנינא דאמר דמטמאינן טומאה מדרבנן בטומאה דאורייתא הכא נמי מטמינן איסור דרבנן בטמא טומאה דאורייתא: א"ר ירמיה הכא. בבשר שנטמא בוולד הטומאה דקתני כגון שנטמא במשקין שנטמאו בשרץ: ואזדא ר' מאיר לטעמיה. דאמר משקין אין מטמאין אחרים ואפילו אוכלין אלא מדרבנן והוה ליה מדאורייתא טהור מעליא ושרפי ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה דטמא מדאורייתא וגבי תרומה טהורה בשש דאיכא נמי איסור דרבנן עלה לא שנא: ורבי יוסי לטעמיה. דמשקין מטמאוהו לבשר זה מדאורייתא הלכך אינה היא מן המדה דטמא וטמא הוא ולר' ירמיה איכא לאקשויי א"כ בין לר"מ בין לר' יוסי מאי מוסיפין לו טומאתו קא מסהיד ר' חנינא מעיקרא בראשון נגע וה"ל שני והשתא נמי בהדי ראשון שרפינן להו ונראה בעיני דרבי ירמיה אוולד וולד דקאמר רב יהודה סמיך ולא חש למידק כולי האי ונקט מילתיה בתר לישנא דמתני' דתני בוולד הטומאה ולעולם בבשר שנטמא במשקין שנטמא בכלי שנטמא בשרץ דהוו להו משקין שניים והוא שלישי ואשמעינן דשלישי מותר לעשותו שני ואכתי איכא לאקשויי סוף סוף כיון דאין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן מאי קא מהני ליה האי בשר ראשון לבשר שלישי אי לשוויה שני מדרבנן מעיקרא נמי שני מדרבנן הוה דאילו משקין שנגע בהן תחלה היו מדרבנן דהא נגע בראשון ואפי' ע"י שני הן נעשין תחלה אלא על כרחך ר' ירמיה כרב אדא או כאביי ס"ל דאמרי קדשים עושין טומאה כיוצא בהן ואשמעינן ר' חנינא דשני דרבנן עבדינן ליה שני דאורייתא ולר' מאיר שמעינן מינה דשני דרבנן דהוא טהור מעליא דאורייתא מותר לעשותו שני דאורייתא והוא הדין לתרומה טהורה שנשרפת עם הטמאה ולר' יוסי אשמעינן דשני דרבנן דהוא שלישי דאורייתא עבדינן שני דאורייתא הלכך אינה היא מן המדה ורבינא דאית ליה מקרא מלא דבר הכתוב לא ס"ל דרבי ירמיה ומוקי לה לתוספת טומאה דרבנן דמתניתין כדאוקימנא ברישא ומאי מדבריהן מדברי ר' אליעזר ורבי יהושע:

ספק

עין משפט נר מצוה

קיא א מיי' פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הלכה ה:

קיב ב מיי' פ"ג מהל' חמץ ומצה ה"ד:

קיג ג מיי' פ"ז מהל' אבות הטומאה ה"א:

רבינו חננאל

הטומאה כו' ואי ס"ד ר' מאיר מדברי ר' יהושע קאמר היכי מהדר ליה ר' יוסי מדברי ר' חנניה סגן הכהנים וכו' ופרקי' טעה ר' יוסי דהוה סבר דר' מאיר מדברי ר' חנניה דייק ואמר ליה ר' מאיר מדברי ר' יהושע קאמינא והדר אמר ליה ר' יוסי גם לדברי ר' יהושע אינה היא המדה [ופריך הרי] מדה אחת היא שהרי ר' יהושע בהדיא אמר יטמאנה ביד ודחי' שאני התם דאיכא הפסד חולין כלומר כיון שהגת התחתונה יש בה יין שהוא חולין ואם תרד התרומה וזו עליהן תפסד לגמרי שאינו שמן שראוי להדלקה לפיכך אמר ר' יהושע יטמאנה ביד ואקשי' מתני' נמי אית בה הפסד כי אם תשרף כל אחת במדורה בפני עצמה צריכות עצים הרבה ודחי' הפסד של חולין שהוא מרובה חששו להפסד מועט כגון הפסד של עצים לא חששו: **אמר** ר' אסי אמר ר' יוחנן מחלוקת בשעה ששית שהיא גזירה מדרבנן דמדאוריי' שעה ששית שרי באכיל' אבל בשבע שהיא איסור מן התורה דברי הכל שורפין הכל כאחת לפי שהכל איסורא מדאוריי' היא ומאי מדבריהם מדברי ר' חנניה סגן הכהנים ומתני' באב הטומאה דאורייתא ולד הטומאה דרבנן: **נימא** מסייע לי' הפיגול הנותר והטמא ב"ש אומרי' אין נשרפין כאחת וב"ה אומרים נשרפין כאחת דייקי' מדברי ב"ה כיון דמאחר דכולן השתא אסורין מדאוריי' הן אע"ג דהפיגול והנותר טהורין הן נשרפין כאחד אף הני בעידן איסורא מדאוריי' והיא משעה שביעית ולמעלה נשרפין כאחד ודחי' לעולם לא מסייע ליה ושאני פיגול ונותר דאית בהו מיהו טומאה מדרבנן דתנן הפיגול והנותר מטמאין הידים. ואתינן תוב לסיועיה מן הפת שעפשה שהיא טהורה ונשרפת עם תרומה טמאה בפסח ודחי' שאני פת שעפש' דכעפרא בעלמא היא: ואקשי' לר' יוחנן דאמר ר' מאיר מדברי ר' חנניה סגן הכהנים קאמר אי הכי אמאי אומר לו ר' יוסי לר' מאיר מודה ר' אליעזר ור' יהושע נימא ליה אנא אמינא לר' חנניה סגן הכהנים ואת אמרת לי מדברי ר' יהושע ושנינן הכי קאמר לו ר' יוסי לר' מאיר לא מבעי' הני דמחמרי אלא אפי' ר' יהושע דמיקל לא מיקל אלא בתלויה וטמאה אבל טמאה וטהורה לא: **אי** הכי כי ר' מאיר מדברי ר' חנניה סגן הכהנים אמר לר' יוחנן דאמר אב הטומאה דאורייתא ולד הטומאה מדרבנן הוא טמא אב מדאורייתא טהור הוא אמאי אמר ר' יוסי אינה היא המדה הלא האב טמא [דאורייתא] והולד מדאורייתא טהור ואמר ר' חנניה לא ימנע לשורפן כאחת

מסורת הש"ס

[שבת קנד:] לקמן כ: נט: ביצה לו. ב"ק קיז. ב"מ לח:]

לקמן פה. קכ:

לקמן מב:

[לעיל יד:] ומיהו י"לדר"מ מר' חנינא ור"ע יליף שפיר שייך לטעמיה כיון דעלייהו קיימי ועוד כו' העתק מתלופי גרסאו'

*ספק משקין ליטמא טמא לטמא אחרים טהור דברי ר"מ וכן היה רבי אלעזר אומר כדבריו רבי יהודה אומר לכל טמא רבי יוסי ור"ש אומרים לאוכלין טמאין לכלים טהורין וסבר רבי אלעזר משקין אית להו טומאה בעולם והתניא *ר"א אומר אין טומאה למשקין כל עיקר תדע שהרי *העיד (*יוסף) [נ"א רבי יוסי] בן יועזר איש צרידה על איל קמצא דכן ועל משקין בית מטבחיא דכן הניחא לשמואל דאמר דכן מלטמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש להן שפיר אלא לרב דאמר דכן ממש מאי איכא למימר אמר ר"נ בר יצחק אחדא והא כדבריו קאמר דנפישי ועוד והא וכן קתני קשיא גופא *רב אמר דכן ממש ושמואל אמר דכן מלטמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש להן רב אמר דכן ממש קסבר טומאת משקין דרבנן וכי גזרו רבנן במשקין דעלמא ובמשקין בית מטבחיא לא גזור ושמואל אמר דכן מלטמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש להן קסבר טומאת משקין עצמן דאורייתא לטמא אחרים דרבנן וכי גזור רבנן במשקין דעלמא במשקין בית מטבחיא לא גזור וכי לא גזור רבנן לטמויי אחרים אבל טומאת עצמן יש להן א"ל רב הונא בר חיננא לבריה כי עיילת לקמיה דרב פפא רמי ליה מי אמר שמואל דכן מלטמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש להן קרי כאן °והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל (ויקרא ז) אמר רב שישא בריה דרב אידי מידי דהוה ארביעי בקדש מתקיף לה רב אשי רביעי בקדש לא איקרי טמא האי איקרי טמא (שם יא) קשיא ת"ש °וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא מאי יטמא הכשיר מרישא דקרא שמעת ליה מכל האוכל אשר יאכל וגו' חד בתלושין וחד *במחוברין וצריכי דאי אשמעינן בתלושין משום דאחשבינהו אבל מחוברין אימא לא ואי תנא מחוברין משום דקיימי בדוכתייהו חשיבי אבל תלושין אימא לא צריכי ת"ש (שם) *אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור מאי יהיה טהור מטומאתו ותלושין מי מכשירין *והאמר ר' יוסי בר' חנינא משקין בית מטבחיא לא דיין שהן דכן אלא שאין מכשירין תירגמא על דם דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן *מנין לדם קדשים שאינו מכשיר שנא' °על הארץ תשפכנו כמים (דברים יב) דם שנשפך כמים מכשיר דם

ספק משקה ליטמא טמא לטמא אחרים טהור. כשנולד ספק במשקה בתחילת טומאתו כגון טמא שפשט רגלו במשקין טהורין ספק נגע ספק לא נגע זהו ספק משקה ליטמא שנולד לו ספק טומאה טמא מן הספק דקסבר טומאת משקין להיות עצמן טמאין דאורייתא היא דכתיב וכל משקה אשר ישתה וגו' הלכך הויא ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא ספק משקה לטמא אחרים כגון (א)היה מקל בידו ובראשה משקין טמאין וזרקה לבין הככרות טהורין ספק נגעה ספק לא נגעה זה הוא ספק משקה לטמא אחרים כך היא שנויה במסכת טהרות: טהור. אותן הככרות טהורות הן דקסבר משקין לטמא אחרים מדרבנן הוא ולא מדאורייתא ולא דורש יטמא דכתיב גבי משקין בלשון יטמא הלכך הויא ליה ספיקא דרבנן ולקולא וגירסא הכי איתא ספק משקה ליטמא טמא לטמא אחרי' טהור: רבי אלעזר גרסי': לכל טמא. אספק משקה לטמא אחרים קאי כשנולד ספק נגיעת שום דבר טהור במשקין טמאין בין שנולד ספק זה בכלים בין שנולד באוכלין הרי הוא טמא מספק דקסבר משקין מטמאין כלים מן התורה ויליף טעמא מאשר ישתה בכל כלי יטמא ודריש יטמא יטמא ומדסמכיה לכלי משמע יטמא את הכלי והכי דרשינן ליה בתורת כהנים הלכך כי הוי ספק הוי ליה ספיקא דאורייתא ובר"ה ספיקו טמא: ר' יוסי ור' שמעון אומרים לאוכלין טמאין. אם נולד ספק זה באוכלים כגון משקין טמאין שנשפכו לבין הככרות ספק נגעו ספק לא נגעו טמאין דקא סברי משקין מטמאין אוכלין מדאורייתא הלכך ספק נמי ברשות היחיד טמא: לכלים טהורים. אבל אם נולד ספק זה בכלים כגון משקין טמאין שנשפכו לבין הכלים ספק נגעו ספק לא נגעו טהורין דקסברי משקין אין מטמאין כלי אלא מדרבנן ועל ספיקו לא גזרו ורבי יוסי ור"ש דרשי יטמא כרבי יהודה ומיהו כלים לא כדיליף בפירקין יטמא לטמא את האוכלים או אינו אלא לטמא את הכלי אמרת לא כך היה: טומאה בעולם. מדאורייתא ואפילו לטומאת עצמן: ר' אלעזר אומר אין טומאה למשקין. מן התורה כל עיקר ואפילו לטומאת עצמן והאי כל משקה אשר ישתה מוקי לה לקמן לענין הכשר בשמעתין: תדע. דאין להם טומאה מן התורה כל עיקר ואפילו לטומאת עצמן: שהרי העיד יוסף בן יועזר על איל קמצא דכן. מין חגב שמו איל קמצא דכן שהוא טהור וכשר לאכילה: ועל משקה בית מטבחיא דכן. על משקין של בית המטבחים שבעזרה כגון הדם והמים שהן דכן שאינן מקבלין טומאה אלמא טומאת משקין דרבנן ובהני לא גזרו משום הפסד קדשים דאי דאורייתא היכי מצו רבנן לטהרינהו: הא ניחא. הא דאמרת לר' אלעזר יש להן טומאה לשמואל דאמר האי דכן דיוסף בן יועזר דכן מלטמא אחרים קאמר אבל טומאת עצמן יש בהן מצית לתרוצי דהאי אין טומאה למשקין דקאמר רבי אלעזר לטמא אחרים קאמר דהא מעדותו דיוסף בן יועזר מביא ראיה לדבריו ויוסף בן יועזר לטמא אחרים קאמר: אלא לרב דאמר דכן ממש. קאמר יוסף בן יועזר ואפי' מטומאת עצמן על כרחך רבי אלעזר נמי מטומאת עצמן קאמר: אחדא. הא דקאמר ר' אלעזר כדבריו דרבי מאיר אלטמא אחרים טהור דרבי מאיר קאי אבל ליטמא טמא לא סבירא ליה כוותיה: ה"ג והא כדבריו דנפישי קאמר ועוד הא וכן קתני קשיא. דנפישי כלומר כדבריו לשון דברים רבים משמע: קסבר. יוסף בן יועזר טומאת משקין אפילו לטומאת עצמן דרבנן: ושמואל אמר כו'. קסבר יוסף בן יועזר טומאת משקין דאורייתא לעצמן מן וכל משקה אשר ישתה אבל לטמא אחרים דרבנן וכי גזור רבנן לטמא אחרים במשקין בעלמא אבל משקין בית מטבחיא לא גזור לטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש בהן דהא מדאורייתא רמיא עלייהו ולא מצו רבנן למשקליה: קרי כאן והבשר אשר יגע כו'. ונהי דמשקין לא מטמאו אוכלין דחולין מיהו גבי קדשים אשר יגע בכל טמא כתיב וכיון דאמר משקין מטמאין מדאורייתא לעצמן בשר קודש הנוגע בהן הרי נגע בטמא: מידי דהוה ארביעי בקודש. דהוא עצמו פסול ואינו מטמא קודש: רביעי בקודש לא איקרי טמא. ומק"ו הוא דנפיק לן ביה
דף יט פסולה לקמן* הלכך כי נגע ביה קודש לא קרינן ביה הבשר אשר יגע בכל טמא: ת"ש וכל משקה אשר ישתה כו'. דקא משתעי בכלי חרס שקיבל טומאה מן השרץ וכתב כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל וגו' וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא וגו' וקס"ד דהכי קאמר אחד אוכלין שבתוכו ואחד משקין שבתוכו יטמאו ונהי דלא דרשת יטמא יטמא מיהו טומאת עצמן מיהא מיטמו: מאי יטמא הכשר. והכי קאמר כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יבא עליו מים או שיבא עליו כל המשקה אשר ישתה בכל כלי הוו הכשר ויטמא האוכל מחמת אויר כלי חרס טמא: בכל כלי. היינו משקין תלושין: דאחשבינהו. הואיל ותלאן גילה דעתו שהוא צריך להם וזהו חשיבתן: אך מעין ובור יהיה טהור. דאשמעינן הואיל ומחוברין נינהו לא מיטמו הא תלושין מקבלין טומאה וקשיא לרב: יהיה טהור מטומאתו. והכי קאמר אם יבא הטמא במעין ובור מקוה מים יהיה טהור הואיל וטבל הא שאובין לא מטהרי ליה: ותלושין מי מכשרי. אמים הוא דמתמה משום דמים תלושין לא חשיבי אבל אשאר משקין לא מתמה דכולהו תלושין נינהו: אלא שאין מכשירים. אלמא הכשר תלושין דרבנן הוא דאי מדאורייתא מאן שקליה ממשקי בית מטבחיא דלא ליכשרו: תירגמא. להא דקתני אין מכשירין אדם דמשקה בית מטבחיא ולא אמים ודם קדשים רחמנא אפקיה דלא ליכשר כדרבי חייא: שנשפך כמים. דם חולין שאין חסין לקבלו בכלי מכשיר דאיתקש למים אבל דם קדשים מתקבל בכלי וצריך ממנו למזבח ואינו נשפך לאיבוד כמים אינו מכשיר דלא איתקש למים: דם

קשה במה חולקין כיון דר' יוסי אליבא דרבי עקיבא אומר וכי אינו מודה ר' מאיר דלר' עקיבא משקין לטמא אחרים דאורייתא הא ר' עקיבא דריש בהדיא יטמא יטמא בההיא דבו ביום דרש ר' עקיבא* ותי' ה"ר יוסף מירושלים דסבירא לי' לר' מאיר דיטמא דכתיב גבי משקין היינו הבשר ומשקה דמקבל טומאה נפקא ליה מדדריש ר' עקיבא גבי חולין יטמא דשני עושה שלישי ובחולין לכ"ע אין אוכל מטמא אוכל שלישי ע"כ היינו משקין: **בשלמא** לשמואל דאמר דכן מלטמא אחרים. אע"ג דרבי אלעזר קאמר אין להן טומאה כל עיקר היינו משום דקאי בת"כ אמילתיה דר' שמעון דאמר לאוכלין טמא לכלים טהור: **חד** בתלושין וחד במחוברין. והא דכתיב (ויקרא יא) וכי יותן מים על זרע הא אמרינן בפ"ב דחולין (ד' לו: ושם) דחד במת וחד בשרץ וצריכי וכיון דגלי לן קרא בחד מינייהו דאין חילוק בין תלושין ובין מחוברים ה"ה באידך ומחוברים פי' ריב"א דבשעת חיבורן נדבקו באוכל והעלה האוכל מן המים אבל אם נגע בעודו במים אינו מוכשר דתנן במסכת מכשירין (פ"ד מ"ו) לגון במערה נדה מדיחתו והוא טהור העלתו כל שהוא מן המים טמא: **תירגמא** אדם. בפ"ב דחולין (דף לו:) פריך אהא סינויא והא משקי קאמר ביו"ד דמשמע ב' משקין וקבלה לא חיים אהאי פירכא משום דמצי לשנויי מאי משקי משקה דעלמא כדאמר (קדושין ד' סד:) בוגרות דעלמא והתם פריך משום דאית ליה שינויא אחרינא: דם

רבינו חננאל

היא היא המדה ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה ופריק ר' ירמיה הכי מתני' בבשר שנטמא בספק משקין הבאין מחמת שרץ שהוא ולד שאביו ספק כדתנן בטהרות פ"ד ר' יוסי אומ' ספק משקין לאוכלין טמאין לכלים טהורין (ר' מאיר) כיצד שתי חביות אחת טמאה ואחת טהור' עשה עיסה מאחת מהן ואין ידוע באיזה מהן עשה זהו ספק משקין לאוכלין טמאין לכלים טהורין ואזדא ר' מאיר לטעמיה דשמעינן ליה דאמר ספק משקה הוא טמא אבל לטמא אחרים טהורים וכיון שזה הבשר ששנינו במשנתנו ולד הטומאה שנטמא בספק משקה הוא אמר ר' מאיר זה טהור מאחר ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה כך מותר לשרוף התרומה הטמאה והטהורה יחדו ואמר ליה ר' יוסי לא כי אלא ולד שנטמא מספק משקין לאוכלין טמא מן התורה הוא ונמצאת משנתנו לר' מאיר(היא) טמא וטהור לר' יוסי טמא וטמא לפיכך השיב ר' יוסי לטעמיה אינה היא המדה שזה טמא וטמא וזה טמא וטהור ונמצאת לטעמא דר' מאיר מדה ולטעמא דר' יוסי אינה היא מדה: ואקשי' אהא דתניא ספק משקין ליטמא טמא לטמא אחרים טהור דברי ר' מאיר וכן היה ר' אליעזר אומר כדבריו איני דר' אליעזר כר' מאיר סבירא ליה דאמר משקה ליטמא טמא לטמא אחרים טהור והתניא ר' אליעזר אומר אין טומאה למשקין כל עיקר תדע שהרי העיד יוסף בן יועזר איש צרדה על משקה בית מטבחיא דכן הניחא לשמואל דאמר דכן מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש בהן היינו דר' מאיר אלא לרב דאמר דכן ממש היכי אמרי' ר' אליעזר כר' מאיר סבירא ליה דסבר ליטמא טמא אבל טומאת עצמן יש בהן ופרקי' אליבא דרב מאי כדבריו אחדא פי' דמודה ר' אליעזר לר' מאיר אסיפא דאמר לטמא אחרי' טהור ופליג עליה ארישא דאמר ליטמא טמא והא דרבינא דאמר וכן היה ר' אליעזר אומר כדבריו דנפשיה שאין טומאה למשקין כלל עלתה בקשיא: אמר מר ועל משקה בית מטבחי' דכן רב אמר דכן ממש קסבר טומאת משקין מדרבנן היא ובמשקה בית מטבחיא לא גזרו ושמואל אמר דכן שאין מטמאין אחרים אבל הן עצמן מטמאין דקסבר טומאת משקין לעצמן היא מדאוריי' ולטמא אחרים דרבנן וכי גזור רבנן לטמא אחרים זולת משקה בית המטבחים וקשיא לן אליבא דשמואל דאמר טומאת משקין עצמן יש בהן ואינן מטמאין אחרים מדאורייתא והכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הנה כלל המקרא כל מגע טמא לא יאכל ואיך אמר שמואל הן עצמן טמאין והן דכן מלטמא אחרים ושני' עשאוהו כרביעי שהוא עצמו פסול והנוגע בו טהור ודחי' רביעי לא איקרי טמא פסול איקרי הא איקרי טמא ועלתה בקשיא לשמואל: וחזרנו להקשות לרב דאמר דכן ממש ת"ש וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא הנה משמע מטמא ושניה מאי יטמא דכתיב בהאי קרא יכשיר והאוכל זה המשקה שנפל עליו לקבל טומאה ודחי' ההכשרה של אוכלין כבר למדנו מרישיה דקרא דכתיב מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא ושני' לעולם תרוייהו להכשיר

עין משפט נר מצוה

קיד א מיי' פי"ד מהל' אבות הטומאה הלכה ז:

לקמן יח

קטו ב ג ד מיי' פ"י מהלכות טומאת אוכלין הלכה טז:

קטז ה מיי' פ"א מהל' פסולי המוקדשין הלכה לו:

מסורת הש"ס

נדרים יט. תוספתא דטהרות פ"ה [ומשום במשנה דטהרות מ"ז ומ"ט בפ"ד לא נזכר דברי ר' מאיר לכן שפיר איתא דתניא ספק משקין]

[לקמן יז: עדיות פ"ח מ"ד נדרים יט. ע"א לז.] [ע"ש]

[לקמן יז. ע"ז לז:]

[עי' רש"י חולין טז. ד"ה לענין הכשר]

חולין לו: [לקמן כ.] שם כ. וכב: [חולין לג. לו:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ספק משקה וכו' כגון היה מקל בידו:

עין משפט
נר מצוה

קיז א מיי' פי"ו מהל' טומאת אוכלין ה"ג:

מסורת
הש"ס

ויקרא יז

דם שאינו נשפך כמים אינו מכשיר מתקיף לה רב שמואל בר אמי הרי דם התמצית דנשפך כמים ואינו מכשיר אמר ליה ר' זירא הנח לדם התמצית *דאפי' בחולין נמי לא מכשיר קבלה מיניה רב שמואל בר אמי דאמר רחמנא °רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש דם שהנפש יוצאה בו קרוי דם דם שאין הנפש יוצאה בו אינו קרוי דם תא שמע *דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה (א) מדרבנן ודלא כר' יוסי בן יועזר איש צרידה ת"ש *על מה הציץ מרצה על הדם ועל הבשר ועל החלב שנטמא בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון בין ביחיד בין בצבור מדרבנן ודלא (כיוסף) בן יועזר איש צרידה ת"ש °ונשא אהרן את עון הקדשים *וכי איזה עון הוא נושא אם עון פיגול הרי כבר נאמר °לא ירצה אם עון נותר הרי כבר נאמר °לא יחשב הא אינו נושא אלא עון טומאה שהותרה מכללה בציבור מאי לאו טומאת דם אמר רב פפא לא טומאת קמצים תא שמע °הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנזיד ואל היין ואל שמן ואל כל מאכל היקדש ויענו הכהנים ויאמרו לא (יקדש)
ואמר

דברים יב | שמות כח | ויקרא יט | שם ז | חגי ב

יומא ז. יבמות צ. גיטין נג. זבחים מה. מנחות כה.
[יומא ויבמות שם] לקמן פ:
[מנחות כה:]
[נ"ל כר' יוסי]
יומא ז. זבחים כג. מנחות כה.

דם התמצית. אינו ראוי לזריקה דכתיב* כי הדם הוא (הנפש) בנפש יכפר דם שהנפש יוצאה בו מכפר ושאין הנפש יוצאה בו אינו מכפר אלמא נשפך כמים אינו מכשיר כדרבי יוסי בר חנינא: דאפי' בחולין לא מכשיר. כדמפרש טעמא: קיבלה מיניה ר' שמואל. תורה אור לפירושא דהאי טעמא מרבי זירא אמאי לא מכשיר דם התמצית לפי שאינו קרוי דם והקרוי דם קרוי משק' כדכתיב (במדבר כג) ודם חללים ישתה ומכשיר כדכתיב וכל משקה וגו' ואוקימנא אהכשר ושאינו קרוי דם אינו קרוי משקה: הורצה. קרבן לבעלים דמרצה ציץ כדלקמן: במזיד לא הורצה. להיות בשר קרבן נאכל לכהנים דקנסא הוא אבל בעלים נתכפרו כדאמרינן ביבמות בהאשה רבה (ד' צ.) דכיון דמדאורייתא מרצי כמי אמזיד לא מצו רבנן למימר ליה זיל אייתי חולין לעזרה קתני מיהת דם שנטמא אלמא דם קדשים שהוא משקין בית מטבחיא מקבל טומאה אלמא משקין טומאת עצמן דאורייתא ודכן דיוסף בן יועזר מלטמא אחרים הוא וקשיא לרב: ומשני לעולם טומאת משקין דרבנן. והך טומאת דם דרבנן היא ודקשיא לך הא העיד יוסף בן יועזר דגזירת רבנן לא אגזור אמשקי בית מטבחיא האי תנא לית ליה דיוסף בן יועזר: על הדם ועל הבשר ועל החלב. בין שנטמא הדם בין שנטמא הבשר בין שנטמא החלב הציץ מרצה ולא שיהא בשר טמא נאכל דאין ציץ מטהר ודוחה לא תעשה דוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל אלא לר' יהושע איצטריך דאמר בכיצד צולין (לקמן עז:) אם אין בשר אין דם וקאמר הכא ה"מ כשיצא בשר חוץ למחיצתו שאין ציץ מרצה על היוצא או שאבד הבשר אבל נטמא בשר קודש זריקת דם הציץ מרצה עליו להתיר דם לזריקה: בין בשוגג בין במזיד. והאי דתני לעיל בשוגג הורצה במזיד לא הורצה בכיצד צולין* פליגי בה אמוראי חד אמר טומאתו בין בשוגג בין במזיד אבל זריקתו בשוגג אין במזיד לא וחד אמר איפכא: בין ביחיד. בקרבן יחיד מזיד ורצון אחד הוא אבל גבי שוגג שייך מזיד וגבי אונס שייך רצון ושוגג ואונס תרי מילי נינהו וקתני מיהת על הדם אלמא דם קדשים מקבל טומאה וש"מ טומאת משקין דאורייתא ולא רצו רבנן לטהר משקי בית מטבחיא וקשיא לרב: מדרבנן. וקסבר האי תנא דלמשקי בית מטבחיא נמי גזור ולא כיוסף: ונשא אהרן. בציץ כתיב: את עון הקדשים. פסול הקרבן יכשיר וירצה ואינו מכפר על האוכלין אותו טמא דעון הקדשים כתיב ולא עון הכהנים: איזה עון הוא נושא. איזה פסול הוא מכשיר אם עון פיגול הרי כבר נאמר לא ירצה גרסי' בת"כ ואם עון נותר הרי כבר נאמר לא יחשב והכי פי' אם עון פיגול והוא מחשבת חוץ למקומו שנקראת פיגול כדכתיב בקדושים תהיו ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה ומוקמינן לה בזבחים בפ"ב (דף כח:) אם אינו ענין לחוץ לזמנו תנהו ענין לחוץ למקומו הרי כבר נאמר לא ירצה בקדושים תהיו כדפרשינן ואם עון נותר מחשבת נותר שחשבו על מנת להותיר ולאכלו חוץ לזמנו הרי כבר נאמר לא יחשב ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי וגו' בפרשת צו את אהרן ואמרינן בזבחים ובתורת כהנים במחשב לאכול שלא בזמנו ביום השלישי הכתוב מדבר וכתיב לא יחשב לו אלמא לית ליה תקנתא ורובא גרסי איפכא אם עון פיגול הרי כבר נאמר לא יחשב ומוקמינן ליה לפיגול חוץ לזמנו שכן לשונו בכל הגמרא ואם עון נותר הרי כבר נאמר לא ירצה ומוקמי' ליה בנותר ממש ולא יתכן חדא דלא כתב לא ירצה אלא במחשבת חוץ למקומו וחוץ לזמנו ועוד אי נותר ממש למאי לא ירצה אי לאכשורי קרבן הרי כשר ועומד הוא מעשה שנעשו עבודות דמו בהכשר כדאמרינן בתורת כהנים *או אינו אלא באוכל מזבחו ביום השלישי הכתוב מדבר וכי אפשר לומר כן מאחר שהוכשר חוזר ויפסל ואם לא ירצה לא יתכפר האוכל נותר קאמר וכי יש כפרה לחייבי כריתות ועוד לא ירצה הקרבן משמע ותו מי איצטריך למימר דלינך לא מכפר על המחייב כרת והא עון הקדשים כתיב ולא עון האוכלים וכלישנא קמא גרסי' בתורת כהנים ועיקר הוא והאי דקרי ליה להאי פיגול ולהאי נותר משום דתורת כהנים מדרש הוא ונקט לישנא דקרא: הא. כמו הרי כלומר הרי יש לך להבין על כרחך שאין לך עון הקדשים שיוכל ציץ לרצות עליו אלא עון טומאה ומאי שנא טומאה מפסול יוצא ושאר הפסולין: שהותרה מכללה בצבור. דנדחית מפני קרבן צבור דכתיב במועדו ואפי' בשבת ואפי' בטומאה וכיון דהיקלתה אצלה לכך היקלתה אף ביחיד שלא הותרה אצלו לכתחלה בלא ציץ ירצה הציץ עליה: מאי עון טומאה. לאו טומאת דם דאין מצריך רצוי אלא א"כ נטמא דם שהכפרה תלויה בו אלמא דם מקבל טומאה: לא טומאת קמצין. שהקומץ מתיר את המנחה כדם המתיר את הזבח וכל הכפרה תלויה בו והוא הדין דמצי לשנויי לא בטומאת בשר וחלב ואליבא דר' יהושע בעי ציץ דאמר אם אין בשר אין דם אלא ניחא ליה לאוקמיה כדברי הכל: בשר קדש. שרץ לשון קדש היה בארץ (מלכים א יד) טומאה והיה חגי הנביא בודק את הכהנים בשנת שתים לדריוש שהיה בבנין בית שני לידע אם בקיאין בהלכות טומאה לפי שנשתכח מהן בגולה שלא נתעסקו בה בקדשים: ונגע בכנפו. באותו כנף שהשרץ בו כלומר השרץ עצמו ועל כרחך הכי הוא דאי משום כנף שהוא ראשון כוליה בגד נמי ראשון הוי ומאי איריא דנקיט כנף אלא משום שרץ שהשרץ עצמו נגע אל הלחם והלחם אל הנזיד והנזיד אל היין והיין אל השמן או אל כל מאכל היקדש כלום נטמא האחרון הזה שהוא רביעי בקודש דלחם ראשון ונזיד שני ויין שלישי ושמן רביעי נזיד תבשיל כמו ונזיד עדשים (בראשית כה) יין ושמן של נסכים:
ואמר

דם שאינו נשפך כמים אינו מכשיר. הקשה ה"ר יעקב דאורליינ"ש א"כ דם חיה ועוף דטעונים כיסוי לא יהיו מכשירים דכיון דטעונים כיסוי לא חשיב נשפך כמים דאמרינן בפ' כיסוי הדם (חולין פד: ושם) אמריתו חיה בכלל בהמה לסימנים אימא נמי בהמה בכלל חיה לכיסוי ומשני אמר קרא על הארץ תשפכנו כמים אלמא דם חיה לא חשיב נשפך כמים ולאו פירכא היא דכל דם הנשפך כמים לארץ ואין צריך לקבלו בכלי כגון דם חיה הוקש למים לענין הכשר וגם לענין כיסוי היה ראוי להקישו כמים אי לאו דגלי קרא להדיא: מדרבנן ולא כרבי יוסי בן יועזר. ה"מ לאוקמא מדאורייתא וכמ"ד טומאת משקין דאורייתא אלא ניחא לאוקמא מדרבנן וסבר האי תנא מאי נטמא הבשר כמו שאמר רב: על הבשר. בפ' כיצד צולין (לקמן עח.) אמרינן לר"א דאמר יש דם אע"פ שאין בשר הציץ מרצה על האכילות למאי הלכתא לאקבועי בפגול ולאפוקי מידי מעילה ודלא כפ"ה דפי' דלא את' אלא כר' יהושע: ה"ג ר"ת אם עון פיגול הוא נושא הרי כבר נאמר לא יחשב ואם עון נותר הרי כבר נאמר לא ירצה. דהכי איתא במסקנא בהדיא בפ"ב דזבחים *דדריש תרוייהו מחד קרא אריכא דפרשת צו ורישיה דקרא דכתיב ביום השלישי מוקי למחשב לאוכלו חוץ לזמנו וסיפא במחשב לאוכלו חוץ למקומו ובת"כ אהאי קרא דצו איתא האי גירסא ורש"י הגיה איפכא על פי ת"כ דפרש' קדושים דהתם ודאי דריש מקרא זוטא ואותה ברייתא נשנית לפי מה שרצה הגמרא בזבחים בתחל' ללמוד חוץ למקומו מקרא זוטא דקדושים ולכל הפי' ק"ק אמאי נקט עון פיגול ברישא*: הא אינו נושא אלא עון טומאה שהותרה מכללה. תימה לר"ת למ"ל שהותרה מכללה תיפוק ליה דליכא לאוקמא לקרא אלא בהכי כדמפרש אי עון פיגול וכו' ואור"ת משום דקרא משמע דלא מרצה אלא דבר שיש לו היתר בשום מקום דכתיב בסיפא דקרא לרצון להם ופיגול ונותר נמי הותרו מכללם במנחת כהנים ובמנחת נסכים דתנן בפ' ב"ש (זבחים מג: ושם) דאין חייבים עליהם משום פיגול ועוד דפיגול חוץ למקומו הותר מכללו בבמה וכן משמע בהקומץ רבה (מנחות כה.) דפריך אימא עון שמאל שהותר מכללו ביום הכפורים אמר קרא עון עון שהיה בו ודחיתיו והייתו משום דאלרצון סמיך וה"ק עון שהוא לרצון וא"ת דהתם פריך נמי ואימא עון יוצא דהותר מכללו בבמה ומשני לרצון להם לפני ה' עון דלפני השם הוא נושא ולא יוצא וא"כ בפיגול דחוץ למקומו נמי נימא הכי ומאי קאמר אם עון פיגול וכו' וי"ל דיוצא ודאי אינו לפני ה' אבל מחשב להוציא לפני השם קרינן ביה:
רביעי

[תוס' יומא ז: תירצו ב'תירוצי' על זה ובזבחים כג: וכן מנחות כה. כתבו תירוץ אחר]

[וכן זבחים כט.]

רבינו חננאל

האי קרא דכתיב בכל כלי יטמא לתלושין מן הקרקע ונתונים בכלי דמכשרי והאי קרא דכתיב אשר יבוא עליו מים יטמא למחוברין בקרקע דמכשרי כגון המעינות והנהרות והבורות וכיוצא בהן וצריכי וכו': ת"ש אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור הא תלושין מיטמו ודחי' מאי יהיה טהור הכין פירושיה דקרא כל כלי יטמא שיבוא במעין ובור מקוה מים יהיה טהור מטומאתו ואקשי' נמי לרב דאמר כי כתיב קרא לתלושין דלא מטמו ואפילו משקה בית מטבחיא מכשרי והאמר ר' יוסי בר' חנינא משקה בית מטבחיא לא דיין שהן דכן אלא שאינן מכשירין ושני' הדם אינו מכשיר כר' יוחנן דאמר דם הנשפך כמים מכשיר אבל דם קדשים שאינו נשפך כמים אלא מתקבל במזרק אינו מכשיר: והרי דם התמצית שאין מתקבל. כלומר שאין מתכפרין בו ואינו מכשיר ואסקי' הנח לדם התמצית שאינו דם שנאמר כי הדם הוא הנפש דם שהנפש יוצא בו הוא קרוי דם ואמרינן התם איזהו דם הנפש כל זמן שמקלח ויצא דם התמצית שהוא שותת ואע"ג דתנן ר' יהודה מחייב בדם התמצית הרי אמרינן עלה מודה היה ר' יהודה לענין כפרה שאינו מכפר והא לא דיין שהן דכן קתני כלומר דכן לשון משקין הרבה הוא ואיך תאמר תרגומה אדם לבדו ועלת' בקשיא: ת"ש דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה אלמא הדם מטמא ושנינ' טומאת הדם מדרבנן הוא ולא כיוסף שהעיד על משקה בית מטבחיא דכן: ת"ש על מה הציץ מרצה כו' ושנינן כדשנינן לעולא תוב אקשי' מיהא ונשא אהרן את עון הקדשים וכו' מאי לאו טמאת דם והנה הדם מטמא וצריך כפרה ודחי' לא טומאת קמצים כלומר אם נטמא קומץ המנחה והקריבו אותו העון נושא הציץ כדתנינן נטמא הקומץ והקריבו הציץ מרצה יצא והקריבו אין הציץ מרצה: ת"ש הן ישא איש בשר קדש בכנפו

הגהות הב"ח

(א) גמ' הורצה מדרבנן ודלא כר' יוסף בן יועזר איש צרידה כצ"ל וכן לקמן:

ואמר רב אישתבש כהני מידי הוא טעמא אלא לרב רב משקי בית מטבחיא תני אבל משקי בי מדבחיא מטמא גופא רב אמר אישתבש כהני ושמואל אמר לא אישתבש כהני רב אמר אישתבש כהני רביעי בקדש בעא מינייהו ואמרו ליה טהור ושמואל אמר לא אישתבש כהני חמישי בקדש בעא מינייהו ואמרו ליה טהור בשלמא לרב היינו דכתיב ארבעה °לחם ונזיד ויין ושמן אלא לשמואל חמשה מנא ליה מי כתיב ונגע כנפו °ונגע בכנפו כתיב במה שנגע בכנפו תא שמע °ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא בשלמא לשמואל מדהכא לא אישתבש התם נמי לא אישתבש אלא לרב מאי שנא הכא דאישתבש ומאי שנא התם דלא אישתבש אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה בקיאין הן בטומאת מת ואין בקיאין הן בטומאת שרץ רבינא אמר התם רביעי הכא שלישי ת"ש °ויען חגי ויאמר כן העם הזה וכן הגוי הזה לפני נאם ה' וגו' בשלמא לרב היינו דכתיב טמא אלא לשמואל אמאי טמא איתמוהי קא מתמה והא וכן כל מעשה ידיהם כתיב אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי מתוך שקלקלו את מעשיהם מעלה עליהם הכתוב כאילו הקריבו בטומאה גופא רב תני משקי בית מטבחיא ולוי תנא משקי בי מדבחיא ללוי הניחא אי סבירא ליה כשמואל דאמר *דכן מלטמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש להן משכחת לה דנגעי כולהו בראשון אלא אי סבר לי' כרב דאמר דכן ממש היכי משכחת לה על כרחך כשמואל סבירא ליה ולשמואל הניחא אי סבר לה כרב דתני משקי בית מטבחיא אבל משקי בי מדבחיא אחריני נמי מיטמאו רביעי הוא דלא עביד חמישי הא שלישי עביד רביעי אלא אי סבר ליה כלוי דתני משקי בי מדבחיא מאי איריא רביעי דלא עביד חמישי אפילו שני ושלישי נמי לא עבדי על כרחיך כרב סבירא ליה תניא כוותיה דרב תניא כוותיה דלוי תניא כוותיה דלוי הדם והיין והשמן והמים משקי בי מדבחיא שנטמאו בפנים והוציאן לחוץ טהורין נטמאו בחוץ והכניסן בפנים טמאין איני והאמר רבי יהושע בן לוי משקי בי מדבחיא לא אמרו דכן אלא במקומן מאי לאו למעוטי נטמאו בפנים והוציאן לחוץ לא למעוטי נטמאו בחוץ והכניסן בפנים והא במקומן קאמר הכי קאמר לא אמרו דכן אלא שנטמאו במקומן תניא כוותיה דרב הדם והמים משקי בית מטבחיא שנטמאו בין בכלים בין בקרקע טהורין רבן

ואמר רב. לקמן: אישתבש כהני. שטהרו רביעי בקודש אלמא יין ושמן דמשקי בית מטבחיא נינהו ומיטמאו ואי טומאת משקין דרבנן הא אמרת דלא גזור עלייהו ואי נמי בטומאות דרבנן קא בדיק להו חגי לכהני וכבר נגזר טומאה על המשקין בימי חגי הנביא שהיה מאנשי כנסת הגדולה קשיא לרב דהא אמר דכן ממש וכ"ש אי בדאורייתא קא משתעי קשיא לרב והא ליכא למימר מדרבנן ודלא כיוסף בן יועזר דאקרא לא פליג דמשמע דאית עלייהו טומאה אי דאורייתא אי דרבנן: מידי הוא טעמא אלא לרב. כלום אתה מקשה אלא לרב רב לא קשיא ליה האי לעולם חגי בדרבנן בדיק להו וכבר נגזרה גזירת טומאה על המשקין ולרב אליבא דיוסף בן יועזר לא תיקשי דרב משקי בי מטבחיא תני בעדותו של יוסף משקה המטבחים דם ומים אבל משקה מדבחיא היין והשמן שהם משקה המזבח גזרו רבנן טומאה עלייהו והיינו דבסדר טומאות דהאי קרא איכא אוכל מטמא אוכל ומשק' מטמא משקה דמדרבנן טומאה עושה כיוצא בה: מי כתיב ונגע כנפו. אל הלחם דמשמע שהשרץ נגע בלחם דלחם הוי ראשון מה שנגע בכנפו נגע ללחם דה"ל לחם שני: טמא נפש. קס"ד טמא מת שהוא אב הטומאה כשרץ: בכל אלה. כסדר שפירשנו טמא מת בלחם ולחם בנזיד וכו': מדהכא לא אישתבש. דאמרו ליה רביעי טמא כדכתיב ויאמרו יטמא הכא נמי לא אישתבש ואיהו במה שנגע בכנפו אמר להו דה"ל שמן חמישי ומשום הכי אמרי ליה טהור אלא לרב דאמר גבי שרץ נמי רביעי בעא מינייהו מאי שנא דאמרו ליה טהור: בקיאין הן בטומאת מת. ויודעים שהשלישי עושה בה רביעי ולא היו בקיאין בטומאת שרץ וסבורין שאין שלישי עושה בה רביעי: רבינא אמר. לא היו בקיאין ברביעי בקודש כלל וגבי מת שלישי בקודש בעא מינייהו דהאי טמא נפש דקרא לאו טמא מת אלא מת ממש כלומר טומאת נפש ומת אבי אבות ולחם אב ונזיד ראשון ויין שני ושמן שלישי: ויען חגי ויאמר וגו'. סיפיה דקרא וכן כל מעשה ידיהם ואשר יקריבו שם טמא הוא: בשלמא לרב. דאמר אישתבש כהני היינו דקרי למעשה ידיהם טמא: איתמוהי קא מתמה. מאחר שבקיאין הן בהלכות טומאה וכי כל מעשה ידיהם טמא הוא: וכן. לאו תמיהא משמע: שקלקלו מעשיהם. לאחר זמן היה מתנבא שקלקלו מעשיהן בבית שני בשאר עבירות: וללוי. דתני מדבחיא והכא כתיב יין ושמן דמטמאו הא ניחא אי סבר ליה בהא מילתא כשמואל דדכן דיוסף בן יועזר דכן מלטמא אחרים הן אבל טומאת עצמן יש בהן משכחת לה להאי דכתיב אם יגע טמא נפש בכל אלה דקאמר יטמא דנגעו כולהו בראשון ולאו אסדרא קמא נקט ולא אישתבש כהני שבתחלה שאלם על הסדר ואמרו לו על האחרון לא יטמא מפני שהיין לא יכול לטמאו לשמן שאין משקין בי מדבחיא מטמאין בוס דבר ולבסוף שאלם אם יגע הטמא עצמו בכל אלה כלומר או בזה או בזה ואמרו ליה יטמא: אלא אי סבר ליה כרב דאמר דכן ממש היכי משכחת לה. להאי יטמא דקרא בשלמא לרב גופיה לא קשיא דאיהו תני מטבחיא אלא ללוי קשיא: ולשמואל. דאמר לא אישתבש ופריש למילתיה משום דחמישי הוה השמן דמה שנגע בכנפו כתיב הא אי רביעי הוה האי שמן הוה טמא ואע"ג דמן היין קבלה אלמא משקין מטמאין אחרים: הא ניחא. אי תנא בעדותו של יוסף משקה מטבחיא אבל משקה מדבחיא אפי' אחריני נמי מטמאו היינו דפריש למילתיה לעיל ואמר האי דלא הוי שיבוש משום דחמישי הוה והיין שהוא רביעי לא עביד ליה חמישי הא אי הוה יין שלישי הוה עביד ליה רביעי אלא אי תנא מדבחיא כלוי מאי איריא דפריש לעיל משום דחמישי הוה אפילו אי הוה יין שני שלישי לשמן לא עביד: משקי בי מדבחיא. כלומר כל אלו של קודש נקראין על שם מזבח כגון דם לזריקה ומים ויין לנסך ושמן למנחות: שנטמאו בפנים. בעזרה והוציאן לחוץ ונפסלו ביוצא שאין ראויין עוד למזבח: טהורין. מלטמא אחרים שהרי לא ירדה להן תורת טומאה מתחלה לטמא אחרים והן עצמן ודאי טמאין כנבוצת חגי: אבל נטמאו בחוץ. קודם שיצא שם מדבחיא עליהן והכניסן לפנים טמאין ואפילו לטמא אחרים דטומאתן כבר ירדה בהן ומי הפקיעה: איני. ארישא פריך דקתני הוציאן לחוץ טהורין ולא אמרינן תחול טומאתן למפרע: אלא במקומן. בפנים: לא למעוטי נטמאו בחוץ והכניסן לפנים. כדמתרץ ליסנא בסיפא דמילתא דהכי משמע אלא כשנטמאו במקומן ומשום דלא סיימיה לפרושא דמילתא פריך ליה והא במקומן קאמר דמשמע כל זמן שהן במקומן טהורין ותו לא: רבן

רביעי בקודש בעא מינייהו. פ"ה דנגע בכנפו היינו שרץ אל הלחם והלחם אל הנזיד וכו' וקשה לר"ת דמאי שנא דואל כל מאכל יהיה פירוש או אל כל מאכל יותר מכולם ועוד למה דחק שמואל לתרץ במה שנגע בכנפו לימא אל כל מאכל דוקא ועוד למה קורא הכתוב לשרץ כנף ועוד דמפרש רבינא התם רביעי בקדש הכא שלישי שהלחם נעשה אב הטומאה כשנוגע במת °והא קיימא לן בהמפלת (נדה כח:*) דכל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו נעשה אב הטומאה °מיהו יש לומר דאין נעשה אב הטומאה היינו דווקא לטמא אדם וכלים אבל לאוכלין ומשקין נעשה אב הטומאה ומפר"ת דהשרץ נגע בכנף ונעשה ראשון והכנף אל הלחם או אל הנזיד וחד מהנך אל היין או אל השמן הרי שלשה ואל כל מאכל הרי ארבעה ונקט סדר כנף מאכל משקה מאכל דלא בעי למינקט שיעשה כיוצא בו ולשמואל דייק מדכתיב בכנפו הרי חמש והשתא אתי שפיר לרבינא דאמר הכא שלישי שהכנף הנוגע במת נעשה אב הטומאה כדין כל הכלים: אבל

וגו' ואמר רב (אשי) אשתבוש כהני כלומר טעו הכהנים באמרם כי אלו כולם הזכורים לא נטמאו מכלל דטמאין הן מכלל דרב סבר כי היין והשמן שהן משקין ומטמ' ואיך אמר דכן ממש ופרקי' מידי הוא טעמא אלא לרב(כלומר) [כלום] תקשה אלא דרב אדרב הא בהדיא תני רב משקה בית מטבחיא דכן והן המים והדם כדבעינן למימר קמן אבל משקה בית מדבחי' כגון היין שמנסכין על המזבח והשמן שמקריבין עם הקמצין (מטמא) לא אמר רב שהן דכן אלא מטמא וטעו הכהני' שאמרו אין מטמא וכשהזכרנו דברי רב דאמר אשתבש כהני הוצרכנו לבאר טעמו לפיכך אמרנו גופא רב אמר אשתבוש כהני שהשיבו על מגע רביעי בשלישי בקדשים שהוא טהור ואינו אלא פסול ושמואל אמר חמישי בקדש בעא מינייהו חגי הנביא והשיבו כהלכה טהור: בשלמא לרב משכחת לה מן המקרא כי רביעי שאל חגי הנביא מן הכהנים שנאמר הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו שנגע בו שרץ ונגע הבשר בכנף בגדו הטמא ונגע עוד הבשר בלחם או בנזיד או ביין או בשמן ונגעו אלו אל כל מאכל נמצא הכנף של בגדו שנגע בשרץ ולד ראשון כי השרץ הוא אב ונמצא הנוגע בו ולד ראשון והבשר שנגע בכנף ולד שני ואלו הלחם והנזיד והמשקין הללו שנגעו בבשר ולד שלישי והמאכל שנגע באלו נמצא ולד רביעי ושאל ואמר להם היקדש המאכל או לאו וטעו והשיבו לא קדש כלומר לא נפסל המאכל והמוכיח שעל המאכל לבדו שאלם באמרו היקדש לשון יחיד ולא אמר היקדשו דמשמע דברים הרבה ושמואל אמר חמישי שאלן ודייק מזה הכתוב שכתב בכנפו שמביא מגע דבר אחר באמצע יתר מאלו הארבעה שהזכרנו שנמצא ה' דברים ולדברי הכל החמישי בקדש טהור ולפיכך אמר לא אשתבוש כהני: ומותבינן מהאי קרא ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא פי' אלו כולן באו מכח כנף הבגד שנטמא בשרץ וחזר שאלן אם תהיה הכנף טמאה טומאת נפש ונגע בו ונעש' בשר ולד ראשון* כי הטומאת נפש אב דתנן אבות הטומאות השרץ ושכבת זרע וטמא מת וכו' ונגעו הלחם והנזיד ושאר המשקין בבשר ונגע המאכל בלחם או באלו המשקין שנמצא הבשר ולד ראשון והלחם והללו ולד שני והמאכל ולד שלישי נמצאו כמו שאמר רבינא בטמא מת שלישי בעא מינייהו ולשמואל שאמר במה שנגע כנפו שמכנים בין הכנף לבשר

דבר אחר הנה ארבעה ולדות ואמרו טמא נמצא לדברי שמואל דלא אשתבוש בתרווייהו אלא לרב אמאי טעו בראשון ולא [טעו] באחרון ופריק בקיאין הן בטומאת מת כי הרביעי בטמא מת פסול הוא בקדש ואין בקיאין הן בטומאת שרץ: בשלמא לרב דאמר אשתבוש כהני ואמרו על הטמא טהור היינו דמיקל להון חגי הנביא ואשר יקריבו שם טמא הוא כלומר מקריבין הטמא שהוא רביעי ואומר כי טהור הוא ואינם יודעים כי טמא אלא לשמואל דאמר חמישי בעא מינייהו ובקיאין הן בטמאות למה אומר להם כי מה שמקריבין טמא הוא ודחי' שמואל אתמוהי קא מתמה הנביא ואומר וכי אשר יקריבו שם טמא הוא חס ושלום אינו טמא ואקשי' עליה וכי בשבחם מדבר והלא מוכיחם שנאמר וכן כל מעשה ידיהם מכלל שכל מעשיהם רעים הם ושנינן הכי קאמר הואיל ומעשיהן מקולקלין ואשר יקריבו אינו לרצון כאלו טמא הוא. ומצאנו בתלמוד ארץ ישראל אומה קרוב לזה הפי' מיהו פירשנו מה שקבלנו וכתבנו מה שמצאנו תמן אמרי שתי שאלות שאל חגי הנביא את הכהנים באחת השיבו כראוי ובאחת שלא כראוי הן ישא איש בשר קדש וגו' כנף תחלה בשר קדש שני לחם ונזיד שלישי יין ושמן וכל מאכל רביעי רביעי בקדש בעא מינייהו ואמרו לא לא השיבו כראוי שהרביעי בקדש פסול ויאמר חגי אם יגע טמא נפש וגו' אם תהיה הכנף טמא נפש ונגעה בכל אלו יטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא השיבו כראוי. ואמרו משמא דר' יוחנן קודם שגזרו רביעי בקדש שאלם ובשתים כראוי השיבוהו: העיד על איל קמציא. פי' איל קמציא דכי שם ממין חגב שהוא טהור: משקה בית מטבחיא. המים שמדיחין בהן הקרקבנים בבית המטבחים רב היה שונה עדות זו שהעיד יוסף בן יועזר משקה בית מטבחיא דכן והן המים והדם והן המצויין תמיד בבית המטבחים ולוי היה שונה דברי יוסף בן יועזר משקה בית מדבחיא והן הדם והמים והיין והשמן הדם נזרק והמים מתנסך וכן היין והשמן קרב עם הקמצים ולוי סבר כשמואל דתני דכן מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש בהן ומוקמינהו למאכל דאמרו הכהנים לחגי טמא לאו דנגעו ביין ושמן ולא עליו אמרו טמא אלא על מאכל דנגע בכנף בגדו ומשום הכי אמרו טמא ורב ושמואל לא חלקו אלא במשקה בית מטבחיא שהן הדם והמים שזה אומר דכן ממש וזה אומר דכן מלטמא אחרים אבל ביין ובשמן הכל מודים דאחריני נמי מטמא מדפירש שמואל חמישי בעא מינייהו ואמר טהור מכלל שהרביעי והוא המאכל הבא מכח היין והשמן טמא הוא שנטמא מגעם: תניא כלוי הדם והיין והשמן משקה בית מדבחיא שנטמא בפנים וכו' ואע"פ שיצאו לחוץ בטהרתן הן עומדין ותניא כרב הדם והמים משקה בית מדבחיא שנטמאו בין בקרקע ובין בכלים טהור ר' שמעון אומר נטמאו

*דברי רבינו צ"ע הא גם בשאלה א שאל רביעי בקדש וכמו שמסיק בעצמו והיאך פי' בדברי המקשן כרבינא דשלישי בעי מינייהו ומגוה לייסב.

[לעיל טז.]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רביעי בקודש וכו' והא קיי"ל בהמפלת. עי' לקמן דף כ"ה ע"ב תוס' ד"ה רביעי בקדש. שם מיהו יש לומר. עי' תוס' ב"ק דף ב' ע"ב:

(רבן) שמעון אומר בכלים טמאין בקרקע טהורין א"ר פפא אפילו למ"ד טומאת משקין דאורייתא משקי בית מטבחיא (א) הלכתא גמירי לה א"ל רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא ואלא הא דאמר ר"א *אין טומאה למשקין כל עיקר תדע שהרי העיד (יוסף) בן יועזר איש צרידה על משקי בית מטבחיא דכן ואי הלכתא גמירי לה מי גמרינן מינה א"ל רבינא לרב אשי והא ר"ש דאמר טומאת משקין דאורייתא *דתניא ר' יוסי ור' שמעון אומרים לכלים טהורין לאוכלין טמאין והבא קאמר (רבן) שמעון בכלים טמאין בקרקע טהורין ואי הלכתא היא מה לי בכלים מה לי בקרקע קשיא אמר רב פפא הא דאמרת בקרקע טהורין לא שנו [א] אלא מים אבל דם לא ומים נמי לא אמרן אלא דהוי רביעית *דחזי להטביל ביה מחטין וצינורות אבל *לא הוי רביעית טמאין: אמר מר רבי יהודה אומר לכל טמא למימרא דסבר רבי יהודה טומאת משקין לטמא טומאת כלים דאוריית' *והתנן °כל הכלים שיש להן אחורים ותוך °כגון הכרים והכסתות והשקין והמרצופין נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו א"ר יהודה °במה דברים אמורים שנטמאו מחמת משקין אבל נטמאו מחמת שרץ נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו ואי סלקא דעתך טומאת משקין לטמא כלים דאורייתא מה לי נטמא מחמת משקין מה לי נטמא מחמת שרץ אמר רב יהודה אמר שמואל חזר בו ר' יהודה רבינא אמר לעולם לא הדר הא במשקין הבאין מחמת ידים הא במשקין הבאין מחמת שרץ אי הכי אדתני במה דברים אמורים שנטמאו מחמת משקין ליפלוג וליתני בדידה במה דברים אמורים במשקין הבאין מחמת ידים אבל במשקין הבאין מחמת שרץ נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא חזר בו רבי יהודה איבעיא להו מכלים הוא דהדר ביה אבל באוכלין כרבי יוסי ורבי שמעון סבירא ליה או דילמא לגמרי הדר ביה כרבי מאיר אמר רב נחמן בר יצחק תא שמע *פרה ששתתה מי חטאת בשרה טמא* °רבי יהודה אומר [מ"ס] בטלו

[לעיל טו. זבחים לג:] [עדיות פ"ח מ"ד] [כלים פכ"ה מ"ו] [פרה פ"ט מ"ה] [מעת לעת]

אבל דם לא. °וא"ת אדרבה בדם יש לטהר טפי אפי' בכלים דדם קדשים לא איתקש למים כדאמרי' לעיל שאינו נשפך כמים אין מכשיר וי"ל דהכי פי' אבל דם היכא דמטמא כגון דם חולין או בעלי מומין או זבח שנפסל לו: **אלא** דהוי רביעית דחזי להטביל בהו מחטין וצינורות. מכאן אומר ר"י שיש לדקדק דמקוה שכולו שאוב אינו פסול אלא מדרבנן דמשקין בית מטבחיא שהן דכן ע"כ הן שאובין מדמפליג בין דם למים ולא מפליג בין שאובין למחוברין ואמר דחזי להטביל בהו מחטין וצינורות ועוד תניא בתוספתא דמסכת מקוואות (פ"ב) מקוה שהניחו ריקן ומצאו מלא כשר והיינו משום דספיקא דרבנן לקולא וריקן נמי משמע שלא היה בו כלום מדלא קאמר שהניחו חסר והא דתניא בת"כ אך מעין ובור יכול אפילו מלא בכתף תלמוד לומר מעין מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים נ"ל דאסמכתא בעלמא הוא ואם תאמר כיון דכולו שאוב כשר מדאורייתא אמאי גזרו רבנן בשאיבה כלל ויש לומר דגזרו שאיבה אטו דילמא אתי לאטבולי במנא דבתוך הכלי ודאי אסור לטבול מדאורייתא *ואור"י דכי נמי בטלו רביעית דמקוה *מכל מקום כל שהוא דמעין לא בטלו מדתנן בת"כ דמעין מטהר בכל שהוא והמקוה בארבעים סאה והא דמקוה במ' סאה היינו לבתר דביטלו רביעית ואפילו הכי קתני דמעין מטהר בכל שהוא הקשה ר"י בשם הרב רבינו שלמה דאמר בפרק חומר בקודש (חגיגה כב.) גבי מקוה שחלקו בשל תדע דבעי' כשפופרת הנוד דהא ארעא חלחולי מחלחלא ובעינן ארבעים סאה במקום אחד וארעא חלחולי מחלחלא לא שייך אלא במעין ובעינן ארבעים סאה במקום אחד והתם מיירי בדבר שכל גופו עולה בפחות דאם לא כן מה ראיה לריך*: ה"ג **נטמא** תוכו נטמא גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו. וכן גרס רש"י ואף על גב דכל כלי שטף נמי דינו כן מכל מקום נקט כרים וכסתות ושקין ומרצופין משום דרבי מאיר פליג בהני דווקא דקתני סיפא רבי מאיר אומר כל שיש לו תוברואות יש לו אחורים ותוך ושאין לו תוברואות וכו' תוברואות פירושו תפירות שפה לפיהן סביב כעין מכנסים דלאז אין מהפכין אותן להשתמש בצד אחר ויש לו דין אחורים ותוך לענין שאם נטמא גבו לא נטמא תוכו כמו שאר כלי שטף:

הא

(רבן) שמעון אומר בכלים טמאין. (רבן) שמעון לטעמיה דאמר לעיל טומאת משקין דאוריי' ואפי' לטמא אחרים כדתניא גבי ספק משקה לטמא אחרים (רבן) שמעון אומר באוכלין טמא הלכך במשקי בית מטבחיא לא מנו רבנן לטהורינהו: בקרקע טהורין. ולקמן מתרגם ליה אמים ודאיכא רביעית דאיכא תורת מקוה עלה למחטין ולינורות דמדאורייתא לא מקבלי טומאה כדכתיב (ויקרא יא) מקוה מים יהיה טהור ורביעית הויא מקוה מדאוריית' דכי כתיב ארבעים סאה באדם הוא דכתיבי דנפקא לן *מאת כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן אבל לכלים קטנים אין לריך אלא כדי שיתכסו במים ובליר מרביעית גמרא גמירי לה דלא חשיב למיהוי מקוה וכיון דבעלמא מדאורייתא לא מיטמו ורבנן הוא דבטלו רביעית דמקוה שלא יטבילו כלים בפחות מארבעים סאה כדאמרינן בנזיר (דף לח.) עשר רביעיות הן ופרכינן והא איכא רביעית דמקוה ומשנינן בר מינה דההיא דבטלו רבנן בפרק שלשה מינין ותניא נמי* זה הכלל כל שאדם טובל בו ידים וכלים טובלי' בו וגזרו טומאה אף על המשקין שבקרקע כל כמה דהוי בליר מארבעים סאה והכא גבי מטבחיא אוקמוה אדאורייתא וטהורים: הלכתא גמירי לה. מסיני דלא מיטמאו: מי גמרינן מינה. דטומאת שאר משקין לאו דאורייתא הא אמרת אפילו היא דאורייתא גמירי בהני דטהורין והיכי מייתי רבי אליעזר טעם למילתיה מהכא: והא רבי שמעון. דמשום דסבירא ליה טומאת משקין דאורייתא קאמר הכא בכלים טמאין משום דבשאר משקין דאורייתא ובקרקע הוא דטהורין משום דגבי שאר משקין דרבנן אלמא לאו הלכה למשה מסיני הוא וקשיא לרב פפא דאי הלכתא היא מה לי בכלים דגבי שאר משקין דאורייתא מה לי בקרקע: קשיא גרסינן הא דרב פפא לאו מילתא היא וכי אמרה לאו אדעתיה ולא היה זכור למשניות הללו: א"ר פפא הא דאמרת. לרבי שמעון בקרקע טהורין לא שנו אלא מים דאיכא שם מקוה עליהן במחובר: אבל דם. אין בו חילוק בין קרקע לכלים דטומאה דידיה דאורייתא אף בקרקע ולר"ש כי איתמר דכן דיוסף בן יועזר אמים לחודייהו איתמר דהוי רביעית כדפרשינן: לינורות. שטווין בהם זהב: אבל לית בהו רביעית. דמדאורייתא לא חזו למקוה ומדאוריי' טמאין אף במחובר ה"ג טמאין

ודקיימא לן שיעור טומאת משקין ברביעית °הני מילי לטמא אחרים אבל לעצמן טמאין בכל שהן כדתנן בטהרות (פ"ג מ"ג) ומייתינן לה בגמרא דכל שעה (דף לג:) טמא מת שסחט כו' כיון שילתה טפה ראשונה נטמאת בכבילה: אמר מר רבי יהודה אומר. גבי ספק משקה לטמא אחרים לכל טמא ואפילו לכלים אלמא ודאי נגיעתן מטמא כלים מדאורייתא מדמטמינן ספק דידהו: שיש להם אחורים ותוך. שראוין להשתמש בהן בתוכן ובאחוריהן: מרצופין. של עור: שנטמאו (א) במשקין. דטומאתן לאו דאורייתא לכלים ורבנן הוא דגזור בהו משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה ועבדי בהו רבנן היכירא שאם נטמא גבו לא נטמא תוכו כי היכי דלידעו דהך טומאה לאו דאורייתא דלא לשרפו עליה תרומה וקדשים כדאמרינן בבכורות (דף לח.) בעדותו של חזקיה אבי עקש: אבל מחמת שרץ. דטומאתן דאורייתא: חזר בו ר' יהודה. מההיא דלעיל: הא במשקין הבאין מחמת ידים. שגזרו חכמים טומאות שניות על ידים סתם וגזרו עליהן שיטמאו משקין להיות תחלה וההיא דרבנן הוא: אי הכי. הא דתני אבל נטמאו מחמת שרץ וכו' דלא אשכח נטמא גבו נטמא תוכו אלא בנגעו בשרץ עצמו לישמעינן אפילו משקין: אבל באוכלין. כרבי יוסי ורבי שמעון סבירא ליה דמשקין מטמאין אוכלין מדאורייתא: כרבי מאיר. דאמר לא מיטמא אפי' אוכלין אלא מדרבנן: פרה. של זבח או של חולין: ששתתה מי חטאת. ושחטוה בעודן במעיה: בשרה טמא. שמקבלת טומאה מהן דמי חטאת מטמאין אפי' אדם וכלים כדכתיב (במדבר יט) והנוגע במי הנדה וגו':

בטלו

עין משפט נר מצוה

קיח (א מיי' פ"י מהל' טומאת אוכלין הלכה טז) [א עי' מיי' שם פט"ו הל' ה. מהגאון מהר"י לנדא זצ"ל] א מיי' (פ"ד) מהלכות טומאת אוכלין הלכה ב:

קיט ב ג מיי' פכ"ח מה' כלים הל' א ב:

קכ ד מיי' פט"ו מהל' פרה אדומה הל' ז:

רבינו חננאל

נטמאו בכלים טמאין [בקרקע טהורין]. סוגיא דשמעתא רב סבר עיקר טומאת משקה מדרבנן ומשקה בית מטבחיא אוקמינהו אדאוריי' ודכן ממש ולא גזרו בהו כלל ושמואל אמר טומאת משקין לעצמן מדאורייתא לטמא אחרים מדרבנן ובמשקה בית מטבחיא לא גזרו לטמא אחרים: **אמר** רב פפא אפילו למאן דאמר טומאת משקין דאורייתא משקה בית מטבחיא דכן הלכתא גמירי לה הכי ואקשי' עליה רב הונא בריה דר' נתן מר' אליעזר דאמר אין טומאה למשקין כל עיקר תדע שהרי העיד כו' ואי הלכתא היא מהלכתא מי גמרינן ולא מצא רב פפא תשובה ולא דחינן לה דהא לא עלתה בתיובתא אבל הא דאמ' רבינא והאמר ר' שמעון דאמר טומאת משקין דאורייתא דתני' ר' יוסי ור' שמעון אומר לאוכלין טמאים לכלים טהורין וקתני הכא בכלים טמאים בקרקע טהורים ואי הלכתא גמירו לה מה לי בכלים מה לי בקרקע *הא פרק' רב פפא ואמר הא דאמר ר' שמעון בקרקע טהורין לא אמרן אלא במים שיש בהן כדי רביעית דחזי לאטבולי בהו מחטין וצינורות כגון מקוה מים שהוא טהור אבל אין בהן כדי רביעית לא וזהו שאמר רב פפא בזבחים דגרסי' בשחיטת קדשים פ"ב מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות ונתן סאה ונטל סאה הרי זה כשר ואמר משמיה דר' יוחנן עד רובו אמר רב פפא ואם קדח ממנו רביעית מטבילין בו מחטין וצינוריות דמהכשרא דמקוה קא אתו: **אמר** מר ר' יהודה אומר לכל טמא כלומר בין ליטמא בין לטמא בין לכלים בין לאוכלין ואקשי' וכי ר' יהודה אית ליה טומאה למשקין מדאורייתא כלל** והא תניא כל הכלים שיש להם אחורי' ותוך כגון הכרים והכסתות והשקין והמרצופין שיש להם אחורים שפעמים ישן עליהם ויש להם תוך שפעמים טוען בתוכם כגון אלו נטמא גבן לא נטמא תוכם נטמא תוכם נטמא גבן אמר ר' יהודה במה דברים אמורים בטומאת משקין כלומר שהוא מדרבנן ואין טומאה מן התורה אבל טומאת שרץ נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו [נטמא תוכו] הא אשכחן לר' יהודה דשני ליה בין טומאת משקה לטומאת שרץ ואי טומאת משקין מדאורייתא היא מה לי טומאת משקין מה לי טומאת שרץ כולה טומאה דאורייתא היא ואמרינן חזר בו ר' יהודה ואמר אין למשקין טומאה מדאורייתא ואע"ג דאמר רבינא לעולם לא הדר ביה ואוקמ' להאי דתני ר' יהודה לכל טמא במשקין הבאין מחמת שרץ והא דתני נטמא גבו לא נטמא תוכו במשקין הבאים מחמת ידים נדחו דבריו ועמדה השמועה ש"מ הדר ביה ואמר המשקין אין מטמאין את הכלים מן התורה אבל באוכל כר' יוסי ור' שמעון סבירא ליה דאמר לאוכלין טמאין או דלמא לגמרי הוא דהדר כר' מאיר דאמר לטמא אחרים טהור: ת"ש פרה ששתתה מי חטאת בשרה טמא מעת לעת ר' יהודה אומר בטלו במעיה ואי ס"ד סבר ר' יהודה דיש למשקין

* מדברי רבינו נראה דלא גרס בגמ' קשיא ולפשר דלזה רמז רש"י קשיא גרסינן לאפוקי מגי' הר"ח.

** ר"ל לטמא את הכלים וכן במסקנא דאמר דחזר בו ר"י ואמר דאין למשקין טומאה דאורייתא ר"ל לטמא את הכלים.

מסורת הש"ס

[נ"ל רבי] [נ"ל רבי] [נ"ל רבי] [לקמן קט.] [נ"ל ר' יוסי] [לעיל עו.] [נ"ל רבי] תוספתא מקוואות פ"א [עי' תוס' ע"ז עה: ד"ה מים שבגדים כו'] כלים פכ"ה משנה ו עי' ר"ש שם

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מרצופין של עור שנטמאו במשקין: נ"ב מחמת משקין:

גליון הש"ס

[illegible]

בטלו במעיה ואי סלקא דעתך מכלים הוא דהדר ביה אבל באוכלין כר' יוסי ור' שמעון סבירא ליה אמאי בטלו במעיה לגמרי נהי דטומאה חמורה לא מטמאו טומאה קלה מיהא ניטמאו מאי בטלו במעיה נמי בטלו מטומאה חמורה אבל טומאה קלה מטמאו מכלל דתנא קמא סבר טומאה חמורה נמי מטמאו הא בשרה טמא קתני כולה ר' יהודה היא וחסורי מיחסרא והכי קתני פרה ששתתה מי חטאת בשרה טמא בד"א טומא' קלה אבל טומאה חמורה לא שרבי יהודה אומר בטלו במעיה רב אשי אמר לעולם בטלו במעיה לגמרי *משום דהוה ליה משקה סרוח ר' יוסי ורבי שמעון אומרים לאוכלין טמאין לכלים טהורים אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש רבי יוסי בשיטת ר"ע רבו אמרה דדריש יטמא יטמא *דתנן (ויקרא יא) בו ביום דרש ר"ע °וכל כלי חרש אשר יפול מהם וגו' אינו אומר טמא אלא יטמא יטמא אחרים לימד על ככר שני שעושה שלישי בחולין והכא היכי דריש (שם) °וכל משק' אשר ישתה בכל כלי יטמא יטמא לטמא טומאת אוכלין אתה אומר לטמא טומאת אוכלין או אינו אלא לטמא טומאת משקין אמרת לא כך היה מאי לא כך היה אמר רב פפא לא מצינו טומאה שעושה כיוצא בה רבינא אמר מגופיה דקרא נמי לא מצית אמרת יטמא לטמא טומאת משקין דאי סלקא דעתך יטמא דסיפא לטמא טומאת משקין יטמא דרישא נמי לטמא טומאת משקין (שם) ניערבינהו וניכתבינהו °מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא תרי יטמא למה לי אלא יטמא דרישא לטמא טומאת משקין יטמא דסיפא לטמא טומאת אוכלין ואימא לטמא את הכלים ולאו ק"ו הוא ומה כלי שמטמא משקה אין מטמא כלי משקין הבאין מחמת כלי אינו דין שלא יטמאו את הכלים ואימא כי לא מטמאו משקין הבאין מחמת כלי אבל משקין הבאין מחמת שרץ ה"נ דמטמאו משקין הבאין מחמת שרץ מי כתיבי ולאו

רש"י

בטלו במעיה. דאינן ראויין למי חטאת ואין עוד שמן עליהן ואי אית ליה לרבי יהודה משקין בעלמא מטמאו אוכל נהי דבטלי מתורת מי חטאת לענין דלא הוי טמא אב הטומאה לטמא אדם וכלים שם משקה טמא מי ליכא עלייהו כשאר משקין לטמא בשר זה שהוא אוכל ואמאי בטלו במעיה לגמרי אפילו מלטמא בשר זה דהיינו טומאת אוכלין קלה נהי דטומאה חמורה לא מטמאו אם נגעו אדם וכלים בהן בתוך המעים דהא אין שם מי חטאת עליהן טומאה קלה כגון את הבשר לטמאו דהא משקין בעלמא נינהו ושם טומאה לא פקע מינייהו דניטמאו מחמת עצמן דאין נגיעה גדולה ממה שהן נוגעין בעצמן וכי אזיל שם מי חטאת מינייהו הוו להו משקין שנגעו במי חטאת אלא ש"מ מכולהו הדר ביה וכיון דבהון לא מטמאו משקין אוכלין אלא מדרבנן הכא דמילתא דלא שכיחא לא גזור: טומאה חמורה. אדם וכלים טומאה קלה אוכלין: והא בשרה טמא קאמר. דלא טימא אלא את הבשר ולא תנא אדם וכלים הנוגעין בהן טמאין: אבל טומאה חמורה. שיהא עדיין שמן עליהן לטמא אדם הנוגע בהן לא מטמאי שר' יהודה אומר בטלו במעיה מתורת מי חטאת: רב אשי אמר לעולם לגמרי. דאפי' שם משקה בעלמא ליכא עלייהו דה"ל משקה סרוח ותניא בת"כ וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא פרט למשקה סרוח: ר' יוסי תלמידו של ר' עקיבא היה כדתניא ביבמות בהבא על יבמתו (דף סב:) והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ואלו הן ר"מ ורבי יהודה ור' יוסי ור"ש ור"א בן שמוע: דדריש יטמא. דכתיב גבי אוכלין טמאין יטמא ואיהו נמי דריש יטמא דכתיב גבי משקין טמאין יטמא: בו ביום. ביום שמינו את ר"א בן עזריה לנשיאות: אשר יפול מהם אל תוכו. ותניא בהכל שוחטין (חולין כד:) אע"פ שלא נגע אלא נתלה באוירו ה"ל כלי ראשון וכתיב כל אשר בתוכו יטמא מחמת הכלי ה"ל אוכל שני ואינו אומר טמא אלא יטמא לדרוש ביה יטמא: לימד על ככר שני. דהא קרא משתעי באוכלין כדכתיב בתריה מכל האוכל אשר יאכל והוא היה בתוך הכלי יטמא אלמא ככר שני עושה שלישי ואף בחולין דקרא סתמא כתיב והא ליכא למימר דאוכלין שבו מקבלין טומאה מן השרץ דליהוי אויר כלי כמאן דמלי טומאה וניהוו אוכל ראשון דא"כ אף כלים שבאוירו יטמאו ובפרקין מפרשינן לה בהדיא דעל כרחך שני הוא ומן הכלי הוא מקבלה שמטמא את השלישי ואני שמעתי ככר עושה כיוצא בו ואית ליה לר"ע אוכל מטמא אוכל וא"א לומר כן משום דלא אשכחן לה בהדיא וע"י הדחק נאמר וא"כ כי אקשי לעיל והא אין אוכל מטמא אוכל ודחיק נפשיה ואוקמה מדרבנן טמא נימא כר"ע ס"ל דהא ר"ע גופיה איירי ביה והוסיף עדות על עדותו ולקמן דקאמר לא כך היה ולא מצי לדחויה אלא ע"י טעם זה לא מצינו טומאה עושה כיוצא בה הרי מצינו לר"ע ועוד בהדיא אמר לקמן בההוא יטמא לטמא את המשקין ולא אוכל כיוצא בו: והכא. גבי יטמא דמשקין דקאמר רבי יוסי דמטמא אוכל היכי דריש ליה רבי יוסי דמוקי ליה לטמא אוכל ולא לטמא משקה כיוצא בו ולא כלי: וכל משקה אשר ישתה בכל כלי. אם היה המשקה הזה בתוכו של כלי חרס דהא עלה קאי יטמא ודריש ביה יטמא לטמא את האוכל: לא מצינו טומאה שעושה כיוצא בה. כדאמרינן לקמן דלהכי קרינא יטמא למימר דהוא טמא ואין עושה כיוצא בו: ואי ס"ד. האי יטמא דכתיב במשקה בסיפיה דקרא לטמא משקים קאמר ויטמא דרישא דכתיב גבי אוכל ע"כ לטמא משקין מוקמי ליה לקמיה [א] דהכתיב לעיל מהאי קרא טמא הוא ואמרינן הוא טמא ואין עושה כיוצא בו ומדאיצטריך למעוטי אוכל מכלל דמשקין מטמאי א"כ יטמא למה לי ניערבינהו וניכתבינהו כו': ואימא. יטמא דסיפא לטמא את הכלים ואמאי קאמר רבי יוסי לכלים טהור: ומה כלי. שטימא את המשקה הזה לא יוכל לטמא את הכלי כדאמר לקמן כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אוכלין ומשקין מיטמאים מאויר כלי חרס ואין כלים מיטמאים מאויר כלי חרס: משקין אלו שבאין מחמת כלי אינו דין כו': ואימא כי לא מטמאו משקין הבאים מחמת כלי. דבהאי קל וחומר הוא דנפקא לן דאין משקה מטמא כלי *(אימא כי לא מטמאו משקין כלי) הני מילי משקין הבאין מחמת כלי אבל משקין שנגעו בשרץ יטמאוהו: ומשני

תוספות

הא בשרה טמא קתני. משמע דוקא בשרה אבל אדם וכלים לא והיינו משום דנפסלו בהיסח הדעת ואם תאמר כיון דפרחה מהן טומאה חמורה אפי' טומאה קלה לא לטמאו דהא אמרי' בפ' בא סימן (נדה נא.) ובפ' טבול יום (זבחים קה.) כל שסופו לטמא טומאה חמורה לא בעי הכשר שרץ וחשיב כאילו נגע בשרץ והיינו דוקא בעוד שסופו לטמא טומאה חמורה אבל כשאין ראוי כבר לטמא טומאה חמורה בעי הכשר כדאמרינן בפרק בהמה המקשה (חולין עג:) גבי בשר הפורש מאבר מן החי דלא מהני ליה *מה שסופו לטמא טומאה חמורה כשהיה עם אביו לשויה מוכשר כיון דלאחר שפירש ממנו אין ראוי לטמא טומאה חמורה וי"ל דשאני התם כששימש מעשה עץ שימש כדאמרינן בהעור והרוטב (שם דף קכט.) ולכך כשפירש מאביו בעי הכשר אבל מי חטאת צריך שיהו ראויין מתחלה לשתיה ונמצא טומאה חמורה שלהן איננו מעשה עץ אלא מטעם שיהיו ראויין לשתיית אדם דבע"א לא היו ראויין להזאה ולכך אף כשנפסלו לא פרחה טומאת משקין:

בטלו במעיה. אבל בעודם בפיה לא בטלו אע"ג דאמרינן במסכת פרה (פ"ט מ"ג) דכל העופות פוסלין מי חטאת אור"י דהתם מיירי קודם קדוש ונפסלים כדפ"ה*) בהנזקין (גיטין נג) דבעינן שתהא חיותן בכלי או משום מלאכה **) והכא איירי לאחר קידוש מדחשיב להו סופו לטמא טומאה חמורה ומלאכה אינה פוסלת אחר קידוש כדתנן במסכת פרה (פ"ד מ"ד) מים מלאכה פוסלת בהן עד שיתן לתוכן אפר (*ובסיפא) יליף לה מדכתיב למי נדה וכבר הם למי נדה ובטלו במעיה משום היסח הדעת ובתוספת' (דמקוואות פ"ח) מפרש טעמ' דר"י משום דכתיב למשמרת יצאו אלו שאינם למשמרת הואיל ששתתה מהן הפרה:

לא מצינו טומאה עושה כיוצא בה. פי' הקונט' כדדרשינן לקמן יטמא שאין טומאה עושה כיוצא בה ואית ספרים דל"ג לקמן ולשון לא מצינו לא משמע כן דמשמע דמעלמא נפקא לן ממשמעות ומפר"י לא מצינו טומאה עושה כיוצא בה כדדרשינן לעיל (דף יד.) מטמא הוא:

*רבינא אמר מגופיה דקרא לא מצית אמרת דאי ס"ד לטומאת משקין לא לכתוב אלא חד יטמא תרי זימני למה לי למעוטי שאין טומאה עושה כיוצא בה:

ומה כלי שמטמא משקין. וא"ת משקין הבאין מחמת אוכל לא יטמאו אוכל מהאי ק"ו וכן אוכל הבא מחמת משקין לא יטמא משקין וי"ל דהכא עביד שפיר ק"ו דמה כלי שאין מטמא כלי משום שהוא קל שאינו אב הטומאה דכשהוא אב הטומאה מטמא כלי וכ"ש משקין הבאים מחמת כלי דקילי טפי אבל מה שאין אוכל מטמא אוכל היינו לפי שאין עושה כיוצא בו וא"ת משקין הבאים מחמת כלי שנגע במת מנלן דלא מטמאו כלי דמק"ו דכלי לא אתי דכלי שנגע במת מטמא כלי וי"ל דהאי קרא בשרץ כתיב אבל משקין שנגעו בכלי שנגע במת לא כתיב: ולהו

רבינו חננאל

למשקין באוכלין וכי בהאי כר' יוסי ור' שמעון סבירא ליה נהי דלא מטמא טומאה חמורה כאב לטמא במשא כאשר עקר מי חטאת ותורתם שהן מאבות הטומאה מטמא אדם וכלים כדתנן למעלה מהן נבלה ומי חטאת שיש בהן כדי הזיה שמטמא האדם במשא לטמא בגדים טומאה קלה מטמא: והא ת"ק נמי בשרה טמא קתני ולא (היא) טומאת מי חטאת עצמן שהן טומאה חמורה אלא טומאה קלה והיא טומאת אוכלין הוא דמטמאה ואי הכי מאי בינייהו ואמרינן חסורי מחסרי והכי קתני בשרה טמא טומאה קלה אבל טומאת מי חטאת שהיא חמורה שמטמ' במשא לא דברי ר' יהודה שר' יהודה אומר בטלו במעיה ולעולם באוכלין ר' יהודה כר' יוסי ור' שמעון סבירא ליה: רב אשי אמר לעולם בטלו לגמרי משום דהוי משקה סרוח: אמר מר ר' יוסי ור"ש אומרים [לאוכלים טמאים] כו'. אמרי' ר' יוסי ור"ש בשטת ר' עקיבא אמרה שהמשק' מטמ' האוכלין דדרש יטמא יטמא הנוגע בו דתנן בסוטה פ"ה בו ביום דרש ר' עקיבא וכל כלי חרש וגו' וכוותיה דרש הכא ר' יוסי וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא האוכל הנוגע במשקה הזה יטמא אתה אומר אוכל מטמא מן המשקה או אינו אלא המשקה מטמא מן המשקה ולא האוכל מן המשקה אמרת לא כך היה כלומר אין טומאה עושה כיוצא בזה ומאי היא אין מטמא משקה ממשקה אלא האוכל הוא מטמא מן המשקה: רבינא אמר אין טומאה עושה כיוצא בה מרישא דקרא נפקא מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא טמא לא אמר אלא יטמא ללמדך כי הוא טמא וגם הנוגע בו יטמא ואי ס"ד כל האוכלין לעולם אין מטמאין (את) [מן] המשקין וכי יטמא דכתיב הכא במשקה אשר ישתה שניהן לטמא את המשקין באו הוה לי' לקרא למכתב חד יטמא תרי למה לי אלא יטמא דכתיב באוכל לטומאת משקין וטומאה דכתיב במשקין אשר ישתה לטומא' אוכלין: ואימא יטמא דכתיב במשקה אשר ישתה לטומא' כלי' הוא דאתי ולא לטומאת אוכלין ודחי' ומה כלי המטמא את המשקה אינו מטמא כלי שאין כלי מטמא כלי דקיימא לן שאין טומאה עושה כיוצא בה משקין הבאין מחמת כלי דתנינן בספרא שהכלי' מטמאין את המשקין שנאמר וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא: התינח משקין הבאין

[לקמן כ.]
חולין לג: סוטה כז:
הגהות מהר"ב רנשבורג [א] רש"י ד"ה ואי ס"ד וכו' דהכתיב לעיל מהאי קרא. מלת לעיל נמחק ונ"ב צ"ל בתר האי קרא:

*) [לא מצאתי שם רק בהמגרש פו: רש"י ד"ה מפני שמוללת משמע כן. אמנם ברש"י חולין ע: ד"ה אם מבואר כן להדיא]
**) [וע"ע תוספות גיטין פו: ד"ה כל ותוס' חולין ע: ד"ה אם יכולים]

ולאו מקל וחומר קאתי ומה משקין הבאין מחמת כלי מטמאין משקין הבאין מחמת שרץ לא כל שכן דיו לבא מן הדין להיות כנדון יטמא דרישא היכי דריש מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא יטמא לטמא את המשקין אתה אומר לטמא את המשקין או אינו אלא לטמא את הכלי אמרת ק"ו ומה משקה שמטמא אוכל אינו מטמא כלי אוכל שאין מטמא אוכל אינו דין שלא יטמא כלי הא מה אני מקיים יטמא לטמא את המשקין שהן עלולין לקבל טומאה מאי איריא משקין משום דעלולין לקבל טומאה תיפוק ליה משום דליכא מידי אחרינא ה"ק וכ"ת אוכל חמור דמטמא משקין ניטמייה לכלי ההוא חומרא דמשקין הוא משום דמשקין עלולין לקבל טומאה ומה היא עלילתן שמקבלין טומאה שלא בהכשר יטמא דאין עושה כיוצא בה מהכא נפקא מהתם נפקא* °וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא הוא טמא ואין עושה טומאה כיוצא בה חד במשקין הבאין מחמת שרץ וחד במשקין הבאין מחמת כלי וצריכי דאי אשמועינן במשקין הבאין מחמת כלי משום דלא חמירי אבל במשקין הבאין מחמת שרץ דחמירי אימא עושה טומאה כיוצא בה ולשמעינן משקין הבאין מחמת שרץ וכ"ש משקין הבאין מחמת כלי *מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא א"ל רבינא לרב אשי והא אמר רבא לא ר' יוסי סבר כר' עקיבא ולא ר"ע סבר כר' יוסי אמר ליה רבי יוסי בשיטת ר"ע רבו אמרה וליה לא ס"ל אמר ליה רב אשי לרב כהנא בשלמא ר' יוסי לא סבר לה כר"ע *דתניא א"ר יוסי מניין לרביעי בקודש שהוא פסול ודין הוא ומה מחוסר כפורים שמותר בתרומה פסול בקודש שלישי שפסול בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקודש ולמדנו שלישי בקודש מן התורה ורביעי מקל וחומר שלישי מן התורה דכתיב °והבשר אשר יגע בכל

[ויקרא יא] [שם ז]

תורה אור

ומשני משקין הבאין מחמת שרץ מי כתיבי. באורייתא ממשקין מחמת כלי הוא דאתו ומה כו' וכיון דמינייהו הוא דילפי דיו למשקין שנגעו בשרץ הבאין מן הדין דמשקין שנגעו בכלי להיות כנדון מה אלו אין מטמאין כלי אף אלו אין מטמאין כלי: יטמא דרישא. גבי אוכל היכי דריש ליה ר"ע: משקה שמטמא אוכל. כדאמרן לעיל אינו מטמא כלי כדאמרן אוכל שאין מטמא אוכל דאין טומאה עושה כיוצא בה אינו דין כו' והוא הדין דמצי למימר נמי קל וחומר מיניה וביה כדאמרן גבי משקין דנימא הכי מה כלי שמטמא את האוכל הזה אינו מטמא כלי אוכל שבא מחמת כלי כו' אלא משום דהדר מצטריך ליה למימר כדלעיל ואימא הני מילי אוכל הבא מחמת כלי אבל אוכל הבא מחמת שרץ לטמא כלי וניחא ליה למילף ממשקה דאוקימנא בהו דלא שנא נגעו בשרץ לא שנא ניטמאו מן הכלי לא מטמאו כלי: וכי תימא אוכל חמור. ממשקה דאילו משקה אין מטמא משקה ואילו אוכל קאמרת מטמא משקה הלכך אע"ג דאין משקה מטמא כלי יהא אוכל מטמא כלי: ההוא. דאוקימנא האי יטמא דאוכל לטמא משקה חומרא דמשקין היא דעלולין לקבל טומאה: יטמא דאין עושה כיוצא בה. כלומר השתא דרשינן יטמא יִטַּמֵּא והאי דקרינן בתרווייהו (א) יטמא ללמדך מיעוט דאין מטמא כיוצא בו כגון אוכל אוכל ומשקה משקה: הוא. מיעוטא ואוכל דכוותיה קא ממעט: חד. (ב) למעוטי משקין הבאין מחמת שרץ אע"ג דלא כתיבי בהאי קרא משקין דכי יותן מים על זרע וגו' דמשמע אפילו שנגע בהן שרץ לאחר שניגבו מיהו גלי באוכל והוא הדין למשקה: וחד במשקין הבאין מחמת כלי. ההוא יטמא דלעיל איירי בבאין מחמת כלי: והא אמר רבא לא רבי יוסי. דלקמן דדריש ק"ו ממחוסר כפורים סבר לה כר' עקיבא שיהא שני עושה שלישי בחולין ולא רבי עקיבא סבר לה כרבי יוסי במאי דמייתי לקמן רביעי בקודש מקל וחומר ממחוסר כפורים ומילתיה דרבא פרשוה רב אשי ורב כהנא לקמן בסמוך וכיון דאית ליה לרבי יוסי משקין מטמאין אחרים דאורייתא לא משכח ראיה אלא מיטמא דדריש יטמא על כרחך אית ליה שני עושה שלישי בחולין דהא בין יטמא דאוכלין בין יטמא דמשקין אשני כתיבי: בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה. להא דאמר טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא מיבעי ליה למדרש יטמא יטמא אליבא דר"ע אמרה דדריש ליה גבי אוכלין וקא"ר יוסי הואיל ודריש ר"ע יטמא יטמא אית ליה דמשקין מטמאין אחרים דאורייתא אבל רבי יוסי לא סבירא ליה טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא ולא דריש יטמא: בשלמא רבי יוסי לא סבר ליה כר"ע. דשני עושה שלישי בחולין: דתניא אמר רבי יוסי מניין לרביעי בקודש שפסול ודין הוא מה מחוסר כפורים שמותר בתרומה. כדילפינן ביבמות פרק הערל (ד' עד:) מקראי טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה כדכתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים: אסור בקודש. כדיליף התם מוכפר עליה הכהן וטהרה מכלל שהיא טמאה עד עכשיו: שלישי שפסול בתרומה. לרבנן דפליגי אדר' עקיבא ונפקא לן בקל וחומר מטבול יום ומה טבול יום דמותר בחולין אסור בתרומה שני שפסול בחולין אינו דין שיעשה שלישי בתרומה במסכת סוטה בפרק כשם שהמים בודקין* ובקודש דין הוא שיעשה בה רביעי מקל וחומר ממחוסר כפורים: ולמדנו שלישי בקודש מן התורה. ודלא תימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה תרומה עושה שלישי ותו לא אף זה קודש יעשה שלישי ותו לא דמשום שלישי לא אצטריך לן קל וחומר דמן התורה למדנו שלישי וכי אתא ק"ו לרביעי הוא דאתא דקיימא לן בב"ק פ' שני (ד' כה.) דהיכא דמיפרך ק"ו לא אמרינן דיו:

ולאו מק"ו קאתי ומה משקין הבאין מחמת כלי. וא"ת נילף מק"ו דאוכל ומה אוכל הבא מחמת שרץ מטמא משקין שרץ גופיה לא כל שכן והשתא נימא דבין משקין ובין אוכל מטמא כלי וי"ל דע"כ אין אוכל מטמא כלי אפילו בא מחמת שרץ מק"ו דמשקין הבאין מחמת כלי שמטמא אוכל ואין מטמא כלי אוכל הבא מחמת שרץ שאין מטמא אוכל [מהוא טמא] אינו דין שלא יטמא כלי: דין לבא מן הדין להיות כנדון. הקשה הרב רבי יעקב דאורליינ"ש אם כן יהיו משקין הבאין מחמת שרץ שניים כמשקין הבאין מחמת כלי ואהני קל וחומר דמטמו ואהני דיו דהוו שניים דכה"ג אמרינן בכילד הרגל (ב"ק כה:) גבי קל וחומר דמפן במת לימא אהני קל וחומר לטומאת ערב ואהני דיו לאפוקי מטומאת ז' וגבי קרן בחצר הניזק* אמרינן נמי אהני קל וחומר לנזק שלם ואהני דיו למגופו ואומר ר"י דלא קשה דהכא לא אשכחן מידי שנגע בשרץ שלא יהיה ראשון הלכך אין לחלק אבל גבי מת אשכחן דבר הנוגע בו שלא יהיה אלא ראשון כגון אוכלים וכלי חרס ונזק שלם מגופו תרי מילי נינהו אבל אין לתרץ משום דאיכא למימר ק"ו הכי ומה אדם וכלים שאין מיטמא מאויר כלי חרס מיטמא משרץ משקין שמיטמא מאויר כלי חרס לא כל שכן שמיטמא משרץ דהשתא נמי איכא למימר דיו כדמוכח בכילד הרגל (שם): וכי תימא אוכל חמור דמטמא משקין. הוי מצי למילף דאין אוכל מטמא כלי מקל וחומר ומה כלי שמטמא אוכל אין מטמא כלי אוכל שאינו מטמא אוכל אינו דין שלא יטמא כלי: ומהו עלילותן שמקבלין טומאה בלא הכשר. תימה לר"י דאכתי לא הוי קל וחומר דהא עלילותן לא מהני להו לקבל טומאה ממשקין ולענין אוכל מהני להו א"כ אוכל חמור ולעיל דיליף דמשקה לא מטמא כלי לא מצי למילף בק"ו מאוכל שמטמא משקה ואין מטמא כלי משקה דלא מטמא משקה לא כ"ש דהיא גופא מנלן דאוכל לא מטמא כלי ועוד דמשקין חמור מאוכל דמטמא אוכל והכא לא מצי למיעבד ק"ו כדלעיל דמה כלי שמטמא אוכל אין מטמא כלי אוכל הבא מחמת כלי לא כ"ש דמ"מ אוכל הבא מחמת שרץ מנלן: ומה מחוסר כפורים. אפי' מאן דאית ליה דיו אפילו היכא דמיפרך קל וחומר הכא מודה דבמה מלינו ילפינן שלישי ממחוסר כפורים דמחוסר כפורים כשלישי הוא שאינו עושה כלום בתרומה ופוסל בקודש והוא הדין בכל שלישי הלכך אלים קל וחומר דהכא ולא שייך למימר דיו מה התם שלישי ותו לא אף כאן שלישי ותו לא: למדנו שלישי מן התורה. ניחא ליה להביא מקרא וה"מ למידרש שלישי לקודש קל וחומר מטבול יום ורש"י פירש דלהכי איצטריך למימר למדנו שלישי מן התורה דלא תימא דיו אבל השתא דלמדנו מן התורה לא אמרינן דיו משום דמיפרך קל וחומר:

ניתני

רבינו חננאל

מחמת הכלי אין מטמאין את הכלי כדקאמרת משקין הבאין מחמת שרץ אמאי לא יטמא את הכלי ודחי' וכי תמצא מן התורה בפי' כתוב שהשרץ מטמא משקין מק"ו מייתינן ליה הכי ומה כלי הבא מחמת שרץ מטמא את המשקין דתנינן בתורת כהנים אם כן למה נאמר משקה בכל כלי יטמא מלמד שהכלים מטמאין את המשקה שרץ שמטמא את הכלי אינו דין שיטמא משקין וכיון דטומאת משקין מחמת שרץ בק"ו נמר מן הכלי אמרי' דיו לבא מן הדין הן משקין הבאין מחמת שרץ להיות כנדון והוא הכלי מה כלי אין מטמא כלי שאין טומאה עושה כיוצא בה אף משקין הבאין מחמת שרץ לא יטמאו את הכלי: יטמא דרישא לטמא האוכל את המשקה ואימא לטמא האוכל את הכלי אמרת ק"ו ומה משקה המטמא אוכל אין מטמא אוכל שאין מטמא אוכל כיוצא בו אינו דין שלא יטמא כלי הא מה אני מקיים יטמא דרישא דקרא לטמא את המשקין שהן עלולים לקבל טומאה ואמרינן לא צריכ' לכולי האי חדא דליכא מידי אחרינא לרבוייה כי (מה יטמא) [שיטמאו] כלים מן אוכל הרי דחיטם מק"ו שלא יטמאו מן האוכל וכל שכן אדם לא נשאר אלא אוכלין ומשקין אוכלין ליכא למימר דהא אין טומאה עושה כיוצא בה לא נשארו אלא המשקין ותו מפני שהן עלולין לקבל טומאה שלא בהכשר ואין טומאה עושה כיוצא בה מהתם נפקא וכי יתן מים על זרע וגו' הוא טמא ואין עושה כיוצא בה ואוקמ' חד למשקין הבאין מחמת שרץ וחד למשקין הבאין מחמת כלי וצריכא וכו' וזהו כלו לדברי ר' יוסי ור' שמעון דאמרי לאוכלין טמאין לכלים טהורין ואסקי' ר' יוסי בשיטת ר' עקיבא אמרה ולא סבירא ליה טותיה דיש טומאה שלישית בחולין כמו שדרש ר' עקיבא בו ביום וכן ר' עקיבא לא סבירא ליה כר' יוסי דתניא ר' עקיבא אומר למד על ככר שני שהוא עושה שלישי בחולין ור' יוסי תני בתוספתא בסוף חגיגה מנין לרביעי בקודש שפסול ודין הוא ומה מחוסר כפורים שמותר בתרומ' כדקיימ' לן טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל בקדשים נמצא מעורב שמש מחוסר כפורים טהור בתרומה פסול בקדש שלישי שפסול בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקדש למדנו שלישי לקדש מןהתורה שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל בטמא לא נאמר אלא בכל טמא אלו נאמר [בטמא] הייתי צומר זה טמא ראשון למה נאמר בכל טמא להוסיף טמא אחר את טמא שני

לעיל יד.

[לקמן עז: יומא מג. יבמות כב: קדושין ד. סוטה כט. ב"מ לז: סנהדרין נא. זבחים סב: קי: חולין קיח:]

סוטה כט: חגיגה כד. [תוספתא דחגיגה פ"ג]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה יטמא דאין וכו' דקרינן בתרווייהו יִטְמָא. נ"ב כלומר מדלא קרינן יִטָּמֵא: (ב) ד"ה חד למעוטי במשקין וכו' משמע אפילו:

דף פט.

עין משפט
נר מצוה

קכא א מיי' פי"א מהל' אבות הטומאה הלכה ד:

קכב ב ג מיי' פי"ג מהלכות אבות הטומאה הלכה ז:

קכג ד מיי' פ"י מהל' טומאת אוכלין הלכה יז:

קכד ה מיי' פ"ח מהל' אבות הטומאה הלכה ו:

בכל טמא לא יאכל *מי לא עסקינן דנגע בשני רביעי מקל וחומר כדאמרינן ואי ס"ד סבר כר"ע ניתני נמי רביעי בתרומה וחמישי בקודש אלא ר"ע לא סבר כר' יוסי מנלן א"ל דלא לישתמיט תנא וליתני רביעי בתרומה וחמישי בקודש ונימא ר"ע היא ואנן אהכי ניקום ונסמוך נפק רב אשי ואי תימא רב כהנא דק ואשכח הא *דתנן הכלי מצרף את מה שבתוכו לקודש אבל לא לתרומה והרביעי בקודש פסול והשלישי בתרומה ואמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן מעדותו של ר"ע נשנית משנה זו (*דתניא) *הוסיף ר"ע הסולת והקטורת והלבונה והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן רביעי אין חמישי לא שלישי אין רביעי לא אלמא קסבר צירוף דרבנן ופליגא דרבי חנין דאמר *צירוף דאורייתא שנאמר °כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת הכתוב עשה °כל מה שבכף אחת *תנן התם על מחט שנמצאת בבשר שהסכין והידים טהורות והבשר טמא נמצאת בפרש הכל טהור אמר רבי עקיבא זכינו שאין טומאת ידים במקדש ונימא

תורה אור

בכל טמא מי לא משמע כמי דאי נגע בשני. דהא שני נקרא טמא כל אשר בתוכו יטמא והשתא דשמעינן ליה לר' יוסי בשלישי לתרומה ולא רביעי ורביעי לקודש ולא חמישי על כרחיך לית ליה שני עושה שלישי בחולין ולא דריש יטמא יטמא דאי אית ליה לייתיה לרביעי בתרומה בק"ו מטבול יום ומה טבול יום שמותר בחולין פסול בתרומה שלישי שפסול בחולין אין דין שיעשה רביעי בתרומה ודיו ליכא למימר דא"כ מפריך ק"ו דהא שלישי לתרומה נפקא לן מקרא כי היכי דנפקא לן שלישי בחולין ורביעי בקל וחומר וחמישי בקודש בק"ו ממחוסר כפורים אלא ודאי לית ליה לרבי יוסי שני עושה שלישי בחולין: אלא רבי עקיבא לא סבר לה כר' יוסי מנלן. דילמא ר"ע אית ליה כמי ק"ו דר' יוסי ומייתי ליה בהאי ק"ו רביעי בתרומה וחמישי בקודש: א"ל. אם איתא דיש חולקים בדבר הזה וכי לא לישתמיט שום תנא וליתני רביעי בתרומה בחד דוכתא וכי תיקשי לך מני נימא ר"ע היא אלא ודאי לית ליה לר"ע ק"ו דר"י משום פירכא דדור אחרון כדאמר במסכ' סוטה (דף כט:) עתיד דור אחרון לטהר את השלישי בתרומה שאנו מטמאין אותו בקל וחומר מטבול יום כדאמרן ודור אחרון פריך מה לטבול יום שכן אב הטומאה הלכך לר"ע נמי דאית ליה שלישי בחולין לא מייתי שום מעלה ספי לתרומה בק"ו מטבול יום משום הא פירכא ושלישי בין בתרומה בין בחולין נפקא לן מקרא בהדיא דדריש יטמא יטמא ורביעי בקודש נמי מוהבשר אשר יגע בכל טמא מי לא עסקינן דנגע בשלישי דהא לר"ע הואיל ודריש יטמא יטמא אשכחן שלישי דאיקרי טמא ומשכחת לה דאתי קודש לידי רביעי הכי שרץ טימא כלי וה"ל ראשון וכלי אוכל ואוכל משקה ומשקה אוכל דהא לר"ע טומאת משקין דאורייתא וחמישי בקודש לא מייתי בק"ו ממחוסר כפורים דאיכא למיפרך מה למחוסר כפורים שכן אב הטומאה ומבעיא לן לר"מ ור"א דאמרו בהדיא דמשקין אין מטמאין דבר אחר מן התורה ולרבי יוסי נמי דאוקימנא דליה לא ס"ל היכי משכחת קודש בא לידי רביעי שרץ כלי הוי ראשון וכלי אוכל הוי שני ואוכל משקה הוי שלישי והיאך יבא לידי רביעי וי"ל דעל כרחיך לא משכחת לה אלא מדרבנן ותדע דקתני לה גבי מעלות דחומר בקודש (חגיגה כ:) דקי"ל התם דכולהו מדרבנן נינהו וזהו מחמש מעלות האחרונות היא ואמר התם ה' אחרונות לית להו דררא דטומאה דאורייתא ובמסכת סוטה נמי סוגיא דשמעתא דרבי יוסי מדרבנן אולא ואוכל שלישי לר' יוסי בקודש דקאמר לעיל ולמדנו שלישי בקודש מן התורה מהיכן קיבלה הואיל ואין משקה מטמא אוכל על כרחיך מאוכל קיבלה וס"ל טומאה עושה כיוצא בה בקדשים ואוכל דמטמא משקה כיון דלא דרשי יטמא יטמא לא ידענא מהיכא נפקא להו אי לאו מהאי קרא וכי יותן מים על זרע וגו' ודרשינן הוא טמא ואינו עושה כיוצא בו ומדאיצטריך קרא למעוטי כיוצא בו מכלל דמטמא אחרים וכ"ת טמא הוא הרי הוא טמא ואינו מטמא אחרים א"כ לשתוק קרא מיניה ולכתוב טמא ומהיכא תיתי לן טומאה לאחרים ואי קשיא הואיל ומשקין לא מטמאי אחריני לרבי יוסי תו לא מיתוקמא מתני' כתרגמא דתריץ ר' ירמיה לעיל ואזדא ר' יוסי לטעמיה והדר קושיין לדוכתה אמאי אינה היא המדה מדה ומדה היא לא תיקשי דכי אוקימנא ואזדא רבי יוסי לטעמיה בתר טעמא דהא מתני' דר' יוסי אליבא דר"ע אוקימנא דדריש יטמא יטמא דהא מהא מייתינן סייעתא עליה ואני שמעתי דר' יוסי אית ליה יטמא יטמא גבי משקין והא דאמר לא ס"ל בההיא דאוכלין דר"ע אמרן לענין טומאה עושה כיוצא בה ועכשיו אתה בא לידי רביעי שרץ כלי כלי אוכל ואוכל משקה ומשקה אוכל ואי אפשר להעמידו מפני כמה תשובות ומיהו לר"מ דאמר בהדיא טומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא לא משכחת לה רביעי אלא מדרבנן: ואנן אהכי נסמוך. משום דלא אשכחן תנא נימא דר"ע לית ליה ק"ו: דק ואשכח. בהדיא דאמר ר"ע רביעי ולא חמישי: הכלי מצרף מה שבתוכו. עריבה ארוכה ובה אוכלי קודש מכאן ואוכלי קודש מכאן ואין נוגעין זה בזה ונגע טמא באוכלין שבראש אחד ובכלי לא נגע ואוכל אין מטמא כלי אפי' מדרבנן ואפ"ה האוכלין שבשני ראשיה טמאים שהכלי מצרפן: מעדותו. ע"י עדותו: הוסיף ר"ע. בעדות: לבונה וגחלים. אע"ג דלאו אוכלין נינהו חיבת הקודש מכשרתן ומשויא להו אוכל בפ' כל שעה (לה.): פסל את כולן. אלמא מצרף כלי מה שבתוכו דאי משום דנגעי אהדדי נהי דגחלת שנגע בה מטמא את חברתה אבל חברתה תו לא מטמיא דא"כ ה"ל ששי ושביעי עד ק' ומאותו עדות נשנית משנה זו דהכלי מצרף וקתני בהדיא רביעי בקודש פסול אלמא דר"ע חמישי לית ליה שלישי בתרומה אין רביעי לא אלמא לית ליה לר"ע ק"ו דר' יוסי בלשון אחר שמעתי יורד לעמקי תהום וא"א להעמידו: אלמא קסבר צירוף דרבנן. מילתא באנפי נפשה היא מדא"ר יוחנן מעדותו של ר"ע נשנית אלמא קסבר ר' יוחנן צירוף דכלי לקודש דקתני גבי מעלות לאו דאורייתא הוא אלא מדרבנן מעדותו של ר"ע דמדרבנן הוא דגחלים ולבונה לאו בני קבולי טומאה נינהו אלא מדרבנן ואע"ג דאמר מר והבשר לרבות עצים ולבונה אמרי' בכל שעה (שם) דמעלה מדרבנן היא: ופליגא. דר' יוחנן אדר' חנין: כף אחת. בקטורת כתיב דקודש הוא: תנן התם. בעדיות ועל המחט העיד עם אחר עדיות שאם נמצאת בבשר קודש שהסכין שנגעו בה והידים של כהן שנגעו בה טהורין והבשר טמא ולקמיה מפרש האי מחט מאי טומאה הוה ביה: זכינו. זכות

ניתני נמי רביעי בתרומה. וה"ה דהוה מצי למימר אי סבר לה כר"ע אמאי איצטריך לאיתויי בקל וחומר רביעי בקודש ממחוסר כפורים מגופיה דקרא שמעינן ליה כיון דשלישי טמא בחולין קרי כאן והבשר אשר יגע בכל טמא וגו' כי היכי דדרשינן השתא לענין שלישי: לא לישתמיט תנא וליתני רביעי בתרומה וחמישי בקודש. פ"ה דלמ"ד טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן לא משכחת רביעי בקודש אלא מדרבנן ועל ידי עצים ולבונה משכחת לה שפיר כדפי' לעיל ור"ל דמיבעיא ליה אי מהני חיבת הקודש למימני ביה ראשון ושני יסבור דאוכל מטמא אוכל ומה שפ"ה מדקתני לה גבי מעלות בפרק חומר בקודש (חגיגה כ: ושם) אם כן דרבנן היא אין נראה לר"י דהא אוקמא כר"ע ואיהו דריש יטמא ע"כ רביעי בקודש דאורייתא דקרי כאן והבשר אשר יגע וגו' ולירוף נמי דאורייתא לרבי חנין והא דאמר בחגיגה (שם כה:) חמש מעלות אחרונות לית להו דררא טומאה דאורייתא רבינו חננאל לא גרס דאורייתא ואפילו אי גרס ליה ה"פ לית להו דררא טומאה דאורייתא שלא היה לכתוב לטמאה לפי שהן רחוקין מן הטומאה דמן הדין היה להם להיות טהורים ועוד פ"ה דמאן דלא דריש יטמא נפקא ליה דאוכל מטמא אחרים מדאיצטריך טמא הוא למעוטי שאין טומאה עושה כיוצא בה ואור"י הניחא לאביי ולרב אדא בר אהבה אבל לרבינא דאמר מקרא מלא דבר הכתוב דילמא אתא הוא לקדשים דה"א עושין כיוצא בהן מוהבשר אשר יגע בכל טמא: אלמא קסבר צירוף דרבנן. יש פי' מרש"י שמפרש דדייק לר"ע דצירוף דרבנן דמדאורייתא אין טומאה ללבונה וגחלים דהא לאו אוכל נינהו דמעלה דרבנן היא מה שמקבלין טומאה ובפ' כל שעה (לקמן לה.) קרי לה מעלה ואין זה ראיה דהתם נמי קרי לה מעלה להביא כפרתו אוכל בקדשים אף על גב דהוי דאורייתא כדדריש בפרק הערל (יבמות עד:) ועוד דבהדיא מוכח בפרק שני דחולין (דף לו:) דוהבשר לרבות עצים ולבונה לאו אסמכתא היא דמוכח התם מינה דחיבת הקודש מכשר דאורייתא*) ונראה לר"י כמו שהוגה בפי' דדייק דצירוף דרבנן מהא דקתני רישא על אפר חטאת שאם נגע טמא במקצת טימא את כולו וזהו מדרבנן שאפר חטאת אינו קודש אלא חול כדמוכח בפרק התכלת (מנחות נב. ושם) שאין מועלין באפר פרה וקתני הוסיף ר"ע משמע דהוי דרבנן כמו רישא: שאין טומאת ידים במקדש. תימה לר"י אמאי היה להם להיות טמא הא אין בהן היסח הדעת ואי משום דאמר בפ' בתרא דחגיגה (דף כד. ושם) כל הפוסל התרומה מטמא ידים להיות שניות א"כ מאי קא פריך תרווייהו בו ביום גזרו והא הנהו ידים שפוסלות התרומה איירי בסתם

רבינו חננאל

וכתיב לא יאכל הנוגע בזה חטמא. הנה שלישי מן התורה רביעי מקל וחומר כדאמרן ומה מחוסר כפורים שמותר בתרומה כו' ואי ס"ד דר' יוסי סבר לה כר' עקיבא דאית ליה שלישי בחולין ליתני רביעי בתרומה וחמישי בקדש דהא מעלה לכל אחד ואחד נינהו מכאן למדנו דר' יוסי לית ליה הא דר"ע ותו אשכחן בהדיא במסכת סוטה דר' יוסי סבר אין (שלישי) [שני] עושה שלישי בחולין ור' עקיבא נמי לית ליה הא דר' יוסי דתאני ר' יוסי שלישי שפסול בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקדש דאי ס"ד דאית ליה כיון דאית ליה לר' עקיבא דשני עושה שלישי בחולין כמפורש בתורת כהנים נימא שלישי שפסול בחולין אינו דין שיעשה רביעי בתרומה וכי האי דינא ניתי חמישי בקדש ולימא ר' יוסי אליבא דר' עקיבא רביה אמרה מדלא אשכחן תנא דתני הכי ש"מ דאפילו ר' עקיבא לית ליה רביעי בתרומה ולא חמישי בקדש ולית ליה האי דינא דדיין ר' יוסי ומתמהי' וכי אהאי סברא נסמוך ודק רב כהנא ואשכח הא דתניא במס' חגיגה הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש אבל לא לתרומה הרביעי בקדש והשלישי בתרומ' ואמרי' מעדותו של ר' עקיבא נשנית משנה זו דתנן הוסיף ר' עקיבא הסלת והקטורת והלבונ' והגחלים שנגע טבול יום במקצת פסל את כולן כלומר אם נגע טבול יום במקצת הסלת נפסלה כולה וכן הלבונה והקטורת כיוצא בה. ויש אומרים פי' אחר אם נגע טבול יום בסלת נעשה תחלת הסלת ראשון והקטורת שני והלבונה שלישי והגחלי' רביעי עד כאן של תורה פי' והוא דנגעי אהדדי אבל אי לא נגעי אהדדי או אם יש שם עוד חמישי והכלי הוא דמצרפן מדרבנן הוא דפסלו: ופליגא דר' חנן דאמר צרוף דאורייתא דכתיב כף אחת עשרה זהב עשה הכתוב כל מה שבכף אחד וקתני סיפא דהא דדייקינן עלה מעדותו של ר' עקיבא נשנית הרביעי בקדש פסול רביעי ולא חמישי: תנן התם בעדיות פ"ב ועל המחט שנמצאת בבשר שהסכין והידים טהורות מכלל שלא גזרו

מסורת הש"ס

[חגיגה כ: מנחות כד.]

חגיגה כג: יומא מח. עדיות פ"ח מ"א

[חגיגה שם]

[עדיות פ"ב משנה ג]

גליון הש"ס
גמ' כל מה שבכף אחת. עי' חולין נו ע"א תוס' ד"ה צריך:

*) [ועי' תוס' חגיגה כג: ד"ה והא ותוס' זבחים לו. ד"ה ואפי' הכי ותוס' מנחות כה. ד"ה יצאו ותוס' חולין לו: ד"ה [illegible]]

ונימא שאין טומאת ידים וכלים במקדש אמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ר' יוסי בר' חנינא ידים קודם גזירת כלים נשנו אמר רבא והא תרוייהו בו ביום גזרו *דתנן הספר והידים והטבול יום והאוכלין והכלים שנטמאו במשקין אלא אמר רבא הנח לטומאת סכין דאפי' בחולין נמי לא מטמא האי סכין דנגע במאי אילימא דנגע בבשר הא אין אוכל מטמא כלי ואלא דנגע במחט והא *אין כלי מטמא כלי האי מחט מאי עבידתיה אי נימא ספק מחט והא איתמר ר' אלעזר ור' יוסי בר' חנינא חד אמר לא גזרו על ספק הרוקין שבירושלים וחד אמר לא גזרו על ספק הכלים שבירושלים אמר רב יהודה אמר רב כגון שאבדה לו מחט טמא מת והכירה בבשר ר' יוסי ברבי אבין אמר כגון שהיתה פרה חסומה ובאה מחוץ לירושלים: גופא ר' אלעזר ור' יוסי בר' חנינא חד אמר לא גזרו על ספק הרוקין שבירושלים וחד אמר לא גזרו על ספק הכלים שבירושלים רוקין תנינא כלים תנינא רוקין תנינא *דתנן כל הרוקין הנמצאין בירושלים טהורין חוץ משל שוק העליון לא צריכא אף על גב דאיתחזק זב כלים תנינא *דתנן כל הכלים הנמצאים בירושלים דרך ירידה לבית הטבילה טמאין הא דעלמא טהורין ולטעמיך אימא סיפא דרך עליה טהורין הא דעלמא טמאין אלא רישא דוקא וסיפא לאו דוקא ולאפוקי גזייתא ולרב דאמר כגון שאבדה לו מחט טמא מת והכירה בבשר כיון דאמר מר *בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל אדם וכלים נמי ליטמא אמר רב אשי זאת אומרת *עזרה רשות הרבים היא והוה ליה ספק טומאה ברשות הרבים וכל ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור הא ברשות היחיד ספיקו טמא הוא מכדי האי מחט דבר שאין בו דעת לישאל הוא *וכל דבר שאין בו דעת לישאל בין ברה"ר בין ברה"י ספיקו טהור משום דהוי ספק טומאה הבאה בידי אדם ואמר רבי יוחנן *ספק טומאה הבאה בידי אדם נשאלין

בסתם ידים והנהו ידים דכל הפוסל התרומה מטמא ידים להיות שניות אינו אלא לקדשים כדמוכח בחגיגה ותירץ ר"י דהך גזירה ודאי אינה ההיא דחגיגה אלא מסתמא כשגזרו אסתם ידים שיהיו שניות (א) גזרו כמו כן מסתמא על ידים הנוגעות בראשון שיהיו שניות הלכך הני ידים שנגעו במחט שהוא ראשון היה להם להיות שניות אלא דאין טומאת ידים במקדש: **ונימא** אין טומאת ידים וכלים במקדש. תימה לר"י ממה היה לו לכלי ליטמא אי ממשקין הא משקין בית מטבחיא דכן וי"ל דר"ע היא דאמר טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא א"כ לית ליה שיהא דכן וזה אין נראה לו דלר' עקיבא יהיו דכן מלטמא כלים וא"ת דילמא כי אמר ר"ע זכינו עדיין לא נגזרה גזירה דכלים וגזירה דידים לקדש כבר נגזרה כדאמרינן בפ"ק דשבת (ד' טו.ושם) דשלמה גזר לקודש ואינהו גזרו לתרומה וי"ל דגזירה דכלים הינו בי"ח דבר וי"ח דבר קדמו לר"ע וא"ת מנא ליה לגמרא שאין טומאת כלים במקדש דילמא בי"ח דבר גזרו על כלים אף במקדש והא דקתני שהסכין טהור ההיא נשנית קודם י"ח דבר שהיה מעדותו של ר' חנינא סגן הכהנים וי"ל דאם איתא דגזרו בי"ח דבר טומאה על הכלים במקדש ה"ל למיתני בהדיא בשום מקום לאשמעינן דההיא דקתני שהסכין טהור קודם גזירה נשנית: **תרוייהו** בו ביום גזרו. תימה דידים לקודש *שלמה גזר וי"ל דר"ע א"י"ח דבר קאי שהיתה מחדש וה"ק בי"ח דבר כשעסקו בדיני ידים לא רצו לגזור טומאת ידים במקדש*: **האי** סכין דנגע במאי. וס"ל דמיירי בלא משקין: **אין** כלי מטמא כלי. ולית ליה דרב יהודה דמוקי לה במחט טמא מת דההוא כלי מטמא כלי אלא כרבי יוסי דאמר כגון שהיתה פרה חסומה: **הא** ברשות היחיד ספיקו טמא. תימה הא איצטריך לאוקמא ברשות הרבים משום ידים דספיקו ברה"י טמא: **מכדי** האי מחט דבר שאין בו דעת לישאל הוא. פי' האי מחט כלי שנגע במחט דבטומאה לא בעינן שיהא בו דעת לישאל אלא המיטמא לחודיה דאם לא כן כל טומאת מת ושרץ אפילו ברה"י יהא ספיקו טהור: **ואמר** רבי יוחנן וכו'. ה"מ לאתויי דזעירי דמשני (נדה ד' ה:) דמעת לעת שבנגדה עושה משכב ומושב אע"ג דמשכב ומושב אין בו דעת לישאל כשחברותיה נושאות אותה במטה:

זכות וטובה וריוח ותקנה היא לנו מהפסד קדשים שלא נגזרה גזרת ידים במקדש ליטמא בדבר שאין מטמא אדם דהאי מחט מוקמי ליה דלאו בר טמויי אדם הוא דאילו חוץ למקדש מטמאים ידים בטומאה כל דהו אפילו סתמן משום ידים עסקניות: ונימא. נמי זכינו שאין טומאת כלים במקדש מדרבנן בדבר שאין מטמא מן התורה דאילו בחולין גזור רבנן ביה טומאה ואף על גב דמדאורייתא טהור כדתנן גבי י"ח דבר והאוכלים והכלים שנטמאו במשקין והכא קתני סכין טהור: ידים קודם גזירת כלים נשנו. ליטמא מדרבנן וכשהעידו עדות זו עדיין לא נגזרה גזירת חכמים על טומאת כלים דרבנן לפיכך לא יוכל לומר זכינו שאין טומאת כלים במקדש דההיא שעתא אפי' בעלמא נמי לא הואי: בו ביום. בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון ביליאות השבת דתנן אלו פוסלין את התרומה: הספר. והתם מפרש טעמא· משום תקנת ספרים שהיו מניחין את הספרים עם התרומה ועכברים אוכלים אותם: והידים. אפילו סתמן אם נגע בתרומה בלא נטילת ידים: והטבול יום. והתם פריך הא דאורייתא היא ומשני שמי מכאן טבול יום: אלא אמר רבא. ודאי כבר נגזרה על הכלים מדרבנן שיטמאו במשקין ומיהו הכא ליכא משקין והנח לטומאת סכין דאפילו בחולין שלא חשו להפסידן לא שייכא בהו הכא טומאה לסכין דהאי סכין דנגע במאי שיטמאוהו לא בשר ולא מחט אין יכולין לטמאו דאין אוכל ולא כלי שאינו אב הטומאה מטמאין כלים אפילו מדרבנן ולא גזרו חכמים מדבריהם טומאה על הכלים אלא שיטמאו מן המשקין ומשום משקה זב וזבה: מאי עבידתיה. דמטמא בשר: ספק מחט. לא ידעינן אי טמא אי טהור ושל מי היתה: על ספק הרוקין. לומר שמא של זב או של נדה הן ורוקין אב הטומאה הן לטמא אדם דכתיב (ויקרא טו) וכי ירוק הזב: מחט של טמא מת. שהוא אב הטומאה והמחט עצמו אב הטומאה דחרב הרי הוא כחלל ולקמיה פריך אמאי הסכין והידים טהורין אף גופו של כהן טמא הוא וצריך טבילה והערב שמש דאורייתא: רבי יוסי בר' אבין אמר. לעולם ספק מחט וכגון שהיתה פרה חסומה ובאה מחוץ לירושלים דודאי מטלמא אתי דמשנכנסה לשם לא בלעתה דהוו להו ספק כלים של מקומות אחרים: של שוק העליון. שם היו מתקבלין טמאין שלא לטמא את חביריהם: ואע"ג דאיתחזק זב. שראינוהו עובר בשוק זה שנמצא בו רוק אשמעינן דלא גזרו דכולי האי לא שמענו ממתני': בדרך אחת היו יורדין לבית הטבילה. ועולין בדרך אחרת הנמצאין בדרך הירידה טמאין דמאי בעו התם אלא טמאין היו והיה רוצה להטבילן ונפלו ממנו: דרך עליה טהורים. שהטבילן: ולטעמיך אימא סיפא כו'. ומהא ליכא למשמע מינה דאיכא למידק מרישא הכי ומסיפא הכי ואשמעינן הכך אמוראי דלעיל דאמרי לא גזרו דרישא דוקא דקתני בדרך ירידה הוא דמטמאין הא דכל העיר טהור וסיפא דקתני דרך עליה טהורין לא תידוק מינה הא דכל העיר טמאין אלא לאפוקי גזייתא מבואות קטנים שהיו סמוך לדרך ירידה ועליה ופעמים שהיו יורדין דרך אותן מבואות ופעמים עולין והנהו טמאין מספק שהרי מתחלה טמאין היו ספק נפלו בירידה ספק בעליה ומספקא לא נפקי מטומאה אבל שאר כלים ספק נטמאו ספק לא נטמאו לא גזרו עליהן מספק: כיון דאמר מר חרב הרי הוא כחלל.וזו נגעה בטומאת מת שהוא אב הטומאה ונעשה גם המחט אב הטומאה ואמאי הסכין והידים טהורות: אדם וכלים נמי ליטמא. דכל אב הטומאה מטמא אדם וכלים בין כלי את כלי בין אדם את אדם בין אדם כלי וכלי אדם בפרשה זאת חקת התורה בספרי: עזרה רשות הרבים היא. לטומאה ואדם וסכין ספק נגעו במחט זה ספק לא נגעו והויא לה ספק טומאה ברה"ר דספיקו טהור: ופרכינן הא רה"י הוי ספיקו טמא. הא דבר שאין בו דעת לישאל הוא הסכין ול"ג האי מחט אלא מכדי דבר שאין בו דעת לישאל הוא ואי גרסי' ליה הכי מפרשינן מכדי האי עדות דמחט דבר שאין בו דעת לישאל הוא הסכין וכל מי שאין בו דעת לישאל כו' דכל ספק טומאה מסוטה גמרי' מה סוטה רה"י ועל הספק טמאה אף כל ספק טומאות ברשות היחיד ספיקו טמא ומינה מה סוטה יש בה דעת לישאל אם נטמאה אם לאו אף כל שיש בו דעת לישאל כגון אדם ספק נגע בשרץ ספק לא נגע דיש בו דעת שיכולין לשואלו אם נגע והוא אינו יודע ספיקו טמא: הבאה בידי אדם. אדם היה עסוק בה ואם נגע בו הסכין במחט על ידי אדם הלכך אם עזרה רשות היחיד ספיקו טמא: נשאלין

לא

רבינו חננאל

על הידים טומאה במקדש אקשי' עלה והא על הסכין נמי קתני טהור ליתני ר"ע זכינו שאין טומאה במקדש לא לידים ולא לכלים ודחי' בעת שנשנית משנה זו לא גזרו רבותינו טומאה על הכלים ואפילו בחוץ והכלים בכל מקום טהורים היו אם נגעו במשקין טמאין וכל שכן במקדש אבל הידים שבחוץ טמאות הוצרך ר"ע לומר כי במקדש לא גזרו עליהן טומאה ואתקיף עלה רבא והא אשכחן דידים וכלים כאחת גזרו עליהן דתנינן (י"ד)[י"ח] דבר גזרו בו ביום ומהן הידים וטבול יום והאוכלין והכלים שנטמאו במשקין ומשני רבא הנח לסכין דאפי' בחולין לא מטמא כי מאין תרד טומאה בסכין בו אם מנגיעת הבשר בסכין הא קיימא לן אין אוכל מטמא כלי והסכין כלי הוא ואם נאמר כיון שנגע בה המחט נטמא הסכין מן המחט המחט כלי ואין כלי מטמ' כלי ועמדו דברי רבא: ובאנו לחקור על זה המחט מאיזה דרך טמאה הבשר ואמרנו אם המחט עצמה מטמאתה מספק דחיישי' שמא מחט זו טמאה היתה הא אמרי' לא גזרו על ספק כלים הנמצאים בירושלים ואוקמא רב יהוד' במחט ידועה שנטמאת טמא מת ונמצא עכשיו בבשר שאינה ספק אלא ודאי ור' יוסי בר אבין אוקמא בפרה חסומ' ובאה מחוץ לירושלים שנתברר כי זו המחט מחוץ לירושלים בלעתה וכי לא גזרו טומאה על ספק כלים הני מילי בירושלים אבל חוץ לירושלים גזרו וזו המחט מחוץ לירושלים היא. וחזרנו לדקדק על מי שאמר לא גזרו על ספק הרוקין שבירושלים למה הוצרך לומר זה והלא שנינו כל הרוקין הנמצאים בירושלים כו' ופשוטה היא ועוד הא דאמרי' לא גזרו על ספק כלים הנמצאים בירושלים למה הוצרך לאמרו והרי משנה שלימה שנינו בשקלים פ"ח כל הכלים הנמצאין בירושלים דרך ירידה לבית הטבילה טמאים ודייקינן הני ודאי טמאים דמוכחא מילתא דלאטבולינהו בעי הא ספק טהורין ואמרינן אדרבה דייק מסיפא דקתני דרך עליה טהורין דמוכחא מילתא דודאי הטבילן הא אחרים כולהי דאיכא למיחש שמא טמאין הן טמאין ואסקינן לעולם רישא דוקא וסיפא למעוטי גזיאתא פי' הכלים הנמצאים דרך מעבר בבית הטביל' דלא ידיע דרך עליה או דרך ירידה ואתיא סיפא לאשמעינן שהן טמאים וכי אינן טהורין אלא הנמצאין דרך עליה בלבד. ופי' גזיאתא

כדכתיב (נחום א' י"ב) וכן נגוזו ועבר וכדמתרגמינן עברו גוו והני מילי בבית הטבילה בלבד אבל בירושלים הכל טהור וגם מי שאמר לא גזרו על ספק כלים שבירושלים דוקא דהא מתניתין קמ"ל: **וחזרנו** להקשות כי מחט זו אם מחט טמא מת היא ודאי אי הכי אדם וכלים נמי תטמא דהא קיימא לן בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל וכבר פי' למעלה בענין נר של מתכת שהוא טמא מת ודחי' רב אשי עזרה כרשות הרבים היא ותנן בטהרות פ"ו ספק טומאה ברשות הרבים טהור עד שיאמר נטמאתי ואקשינן עליה מכלל דברשות היחיד כי האי גונא טמא והתנן בפ"ג חרש שוטה וקטן שנמצאו במבוי שיש בו טומאה הרי הן בחזקת טהרה וכל הפקח בחזקת טומאה וכל שאין בו דעת לישאל ספקו טהור והא חרש שוטה וקטן מפני שאין בהם דעת להשאל ספקו טהור וכל שכן שהוא ספק טומאה הבאה בידי אדם פי' שהתעסק בבשר הסכין פקח הוא כמי שיש בו דעת

קכה א מיי' פ"כ מהל' אבות הטומאה הלכה ג:
קכו ב מיי' שם פ"ו הלכה כ':
קכז ג שם הלכה ו':

שבת יג: [זבים פ"ה מי"ב]
[ברכות נב: חגיגה כ.]
שקלים פ"ח מ"א [מ"ח]
שם [מ"ב]
[לעיל יט: ע"ש]
[סוטה כח: נדה ד: ה:]
נדה ה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שאין וכו' אסתם ידים שיהיו שניות לתרומה גזרו כמו כן מסתמא על ידי' הנוגעו' כראשון שיהיו שניות לתרומה על הכלים כמו ידים שנגעו בבשר שהוא ראשון:

תורה אור

נשאלין עליה אפילו בכלי המונח על גבי קרקע כדבר שיש בו דעת לישאל והבשר טמא האי בשר דאיתכשר במאי אי נימא דאיתכשר בדם והא *א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מנין לדם קדשים שאינו מכשיר שנאמר °לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים דם שנשפך כמים מכשיר ושאינו נשפך כמים אינו מכשיר ואלא דאיתכשר במשקי בית מטבחיא והא א"ר יוסי בר' חנינא *משקי בית מטבחיא לא דיין שהן דכן אלא שאין מכשירין ואלא דאיתכשר בחיבת הקודש אימור דמהניא ליה חיבת הקודש לאיפסולי גופיה למימנא ביה ראשון ושני נמי תיפשוט *דבעי ריש לקיש צריד של מנחות *מונין בו ראשון ושני או לא *אמר רב יהודה אמר שמואל [ב]כגון שהיתה פרה של זבחי שלמים והעבירה בנהר ושחטה ועדיין משקה טופח עליה נמצאת בפרש הכל טהור וניהדר פרש וניטמייה לבשר אמר רב אדא בר אהבה בפרש עבה רב אשי אמר [ג]אפי' תימא בפרש רכה *משום דהוי משקה סרוח הני תנא קמיה דרב ששת שרץ מטמא את המשקין ומשקין מטמאין את הכלי וכלי מטמא את האוכלין והאוכלין מטמאין את המשקין ולמדנו שלש טומאות בשרץ הני ארבעה הן גוז משקין דרישא אדרבה גוז משקין דסיפא לא אשכחן תנא דאמר משקין מטמאין כלי אלא רבי יהודה והדר ביה וסימניך נזייתא *תנן התם [ד]שרץ שנמצא בתנור הפת שבתוכו שניה מפני שהתנור תחלה אמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא וניחזי להאי תנור כמאן דמלי טומאה דמי ותיהוי האי פת ראשונה אמר ליה לא סלקא דעתך *דתניא יכול יהו כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס

ת"ל

נשאלין עליה. כלומר חשבינן לה לטמא אותה כאילו יש בה דעת לישאל לשון אחר נשאלין לב"ד מה תהא עליו (א) וזו עיקר נשאלין עליה בעלים יהו נשאלין בעל כרחן בשבילה לב"ד מה תהא עלה: ואפילו הוא כלי מונח על גבי קרקע. כלומר אע"ג דכלי טהור זה שנולד בו הספק אין בו דעת לישאל ובו לא היה אדם עוסק שיהא מוליכו ומביאו בידו אבל אדם עסוק בטומאה שהיה נושא שרץ בידו ספק נגע בכלי ספק לא נגע אם רה"י הוא ספיקו טמא: האי בשר דאיתכשר במאי. ה"כ מאי בעי אקרא והבשר אשר יגע בכל טמא במאי איתכשר ואיכא למימר בשר דקרא פשיטא דאיכא הכשר טובא דבשר של שלמים נאכל בכל העיר ולכל אדם ושם מדיחין אותו ומבשלין אותו ואיכא הכשר טובא אבל בהמה זו שנמלאת בבשרה מחט בעזרה במקום שחיטה ומהיכן קבל הבשר הכשר דמה אינו מכשיר מדר' חייא בר אבא א"ר יוחנן כו': משקה בית מטבחיא. שהודחה בהן אינו מכשיר: אלא דאיתכשר בחיבת הקודש. חיבת הקודש מכשרתה לבוא לידי טומאה דקיימא לן בפרק שני דשחיטת חולין חיבת הקודש משווה לה אוכל לקבולי טומאה: למימני ביה ראשון ושני. שיהא הוא מטמא אחרים דקתני הבשר טמא ולא קתני הבשר פסול: נמי. בתמיה א"כ תיפשוט מדקתני טמא משמע מטמא אחרים משום הכשר חיבת הקודש תיפשוט דבעי ריש לקיש בשחיטת חולין: צריד של מנחות. יבש של מנחות מקום שלא נגע לשם שמן: צריד. לשון יבש ודומה לו גבי שופר (ר"ה ד' כז:) היה קולו דק או עבה או צריד. להכי נקט פרה של זבחי שלמים לפי שהעור והבשר לבעלים ומתעסק ליפות העור והבשר ומעבירה בנהר סמוך לשחיטה ומשקין אותה כדי שתהא נוחה להפשיט כדאמרינן בסוטה דבילה*: ועדיין משקה טופח עליה. ואי אפשר שלא יפול מן המשקה על הבשר כל שהוא בשעת הפשט: וניהדר פרש. דקא סלקא דעתך הורת משקה עליו שהרי בשעה זו השקה אותה: בפרש עבה. דלאו משקה הוא: שרץ מטמא את המשקין. מקל וחומר מכלי כדלעיל ומשקין שבאו מחמת שרץ מטמאין כלי כדיליף מבכל כלי יטמא וקא סבר יטמא הכלי מן המשקה כדהוה דריש לה ר' יהודה מיקמי דהדר ביה ודריש ביה נמי להאי יטמא יטמא ויליף מיניה דחוזר כלי זה ומטמא את האוכלין כדאשכחן בהו דכלים מטמאין (ב) מכל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל משמע שנטמא האוכל מאויר כלי חרס והוכלין את המשקין כו' ומיהו לא מיתרלא היא דהאי אוכל הבא מחמת כלי דקאמר קרא דמטמא משקה לאו מכלי הבא מחמת משקה קאי אלא בבא מחמת שרץ ותנא תני למדנו שלש טומאות בשרץ דמשמע דטומאה הולכת מזה לזה ומזה לזה ומהכא הוה מלינו למיפרכיה למילתיה אלא דאקשי ליה קושיא אחריתי מפורשת טפי דקתני שלש וקא חשיב ארבע והיא היא: והוכלין מטמאין את המשקין. דדריש יטמא דגבי אוכלין יטמא לטמא אוכלין המשקין כדדריש ליה ר"ע והוא הדין דמצי למיתני וכלי מטמא את המשקין ומשקין מטמאין אוכלין כיון דאית ליה יטמא יטמא אלא חדא מינייהו נקט ותרווייהו לא מצי למיתני דנימא כלי מטמא את האוכלין ואוכלין את המשקין ומשקין שבאו מן האוכלין מטמאין את האוכלין דהא ליתא בקרא אפי' לר' עקיבא דהוה ליה שלישי עושה רביעי דוכל משקה אשר ישתה אתוכו דכלי חרס קאי שקיבל המשקה הזה טומאה מן הכלי וכי דרשת יטמא יטמא אכתי שני עושה שלישי משכחת מיניה אבל שלישי עושה רביעי לא ילפת מיניה: הני ארבעה הויין. שלישי עושה רביעי לא משכחת ליה בקרא דכי כתיב אוכל הבא מחמת כלי מטמא משקה לאו בכלי הבא מחמת משקה כתיב אלא בכלי הבא מחמת שרץ ותנא גופיה חשיב ארבע ותני שלש: גוז משקין דרישא. תחוך משקין הראשונים ואימא שרץ מטמא את הכלי והכלי את האוכל והאוכל את המשקה וכן הן סדורין במקרא ור' עקיבא הוא דדריש יטמא יטמא ושני עושה שלישי והוא הדין דמצי למיתני נמי שרץ כלי וכלי משקה ומשקה אוכל וחדא מינייהו נקט כדפרשינן דתרווייהו לא מצי למתני והא אתא לאשמעינן דשני עושה שלישי בחולין: אדרבה גוז משקין דסיפא. ואימא שרץ משקה ומשקה כלי מבכל כלי יטמא כדהוה דריש ליה ר' יהודה וכלי אוכל דרוש ביה להאי יטמא דכלי יטמא ומשקין דסיפא לא תיתני משום דרביעי לא כתיב ואע"ג דאוכל ודאי מטמא משקה הכא לא תתנייה דהאי אוכל דהכא שלישי הואי: אמר ליה לא אשכחן תנא כו'. ואי הכי תדרוש כמאן תוקמיה: וסימניך. שלא תטעה בסדרן: נזייתא. סדר מטילי שכר שעורין תחלה נותנין כלי ואח"כ אוכל ואח"כ משקה: שרץ שנמצא בתנור. ולא נגע בפת הפת שבתוכו שני לטומאה ואינס מטמאים חולין לרבנן מפני שהתנור תחלה התנור קיבל טומאה מן השרץ והפת מן התנור: וליחזייה להאי תנור כמאן דמלי טומאה. כיון דקיימא לן אויר כלי חרס מטמא מן השרץ אף על פי שלא נגע אלמא כמאן דמלי טומאה הוא דהא לא נגע בו ומטמאו ותיהוי נמי פת כאלו נוגעת בשרץ: יכול יהו כל הכלים. אם כלי שטף נתון בתוך כלי חרס ושרץ באויר החיצון יכול יהא כלי עץ או כלי מתכת שבתוכו טמא משום דכתיב כל אשר בתוכו יטמא:

לא דיין שהן דכן אלא שאין מכשירין. לא בעי לשנויי תרגומא אדם דלעיל* תירץ כן מחמת דוחק וזה שאין מכשירין משום דס"ל דתלושים לא מכשירין דדרים יטמא דכתי' גבי משקין יטמא ממש ולא הכשר וליכא אלא חד קרא בהכשר וס"ל לאוקמי טפי במחוברין מבתלושין: אלא דאיתכשר בחיבת הקודש. וא"ת אי חיבת הקודש מהניא למימני ביה ראשון ושני מאי נפקא מינה דהאי משקין בית מטבחיא דכן ואין מכשירין ואור"י דאיצטריך לכמה דברים שמביאין בעזרה דלא שייך בהו חיבת הקודש כגון ביכורים או חולין שאוכלין בעזרה כדי לאכול המנחה והזבח על השובע כדאיתא בהקומץ רבה (מנחות כא:)*: ובשעת שחיטה עדיין משקה טופח עליה. פירש הקונטרס דאי אפשר שלא יפול מן העור על הבשר ואין נראה דאם כן הוי ליה תלושין ותלושין לא מכשירין כיון דדריש שמואל יטמא ממש ליכא אלא חד קרא בהכשר והוא מוקי לה במחוברים ולהכי נקט והעבירה בנהר משום דבעי הכשר מן הנהר שהוא מחובר ואומר ר"י דעל ידי העור הוכשר הבשר דבהעור והרוטב (חולין קיח:) פליגי אי יש יד להכשיר אבל לכולי עלמא יש שומר להכשיר ובכל העור באו מים בעודם מחוברים:

מי

רבינו חננאל

דעת להשאל [דמין] כר' יוחנן דאמר נשאלין עליה אפילו בכלי המונח על [גבי] קרקע ולפיכך אמר ברשות הרבים ספיקו טהור ברשות היחיד כי האי גונא ספיקו טמא והאי ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור ברשות היחיד ספיקא טמא גמרי' לה מסוטה דכתיב בה (במדבר ה יג) ונסתרה והיא נטמאה הנה כיון שנסתרה ספיקא הוא אלא כיון שברשות היחיד נסתרה אמרה תורה נטמאה וכו' ופשוטה היא וכבר פרשנוה בכמה מקומות לפיכך לא הארכנו בה: והקשי' זה הבשר היאך נטמא בלא הכשר משקה הא אוקימנ' לדם קדשים ולמשקה בית מטבחיא דלא מכשרי היכן הוכשר שנטמא ושני' דאיתכשר בחיבת הקדש כלומר תאות אדם לקדש משוה הדבר שמקדיש אע"פ שלא הוכשר במים כאלו הוכשר. ואמרי' אימור דמהניא חיבת הקדש כו' ואמרינן אי הכי הפשוט בעיא דריש לקיש דבעי צריד של מנחות פי' שהוא פסולת הסלת כגון המורסן וכיוצא בו מונין בו ראשון ושני או לא כלומר אם נגע השרץ בהאי צריד שלא הוכשר במים ונטמא אם יגע הוא באחרים מטמא או לא ולא איפשטא וכיון דלא איפשטא לא איתברר לן דמטמיא ושני' דרך אחרת כגון בהמה של זבחי שלמים והעבירה בנהר ועדיין היה משקה טופח עליה ונשחטה והוכשר הבשר באותו משקה הטופח שהיה בעור נמצאת המחט בפרש הכל טהור אוקימ' אפי' בפרש רך שהוא כמים כיון דהוה ליה משקה סרוח אינו מטמא ואפילו למאן דאית ליה טומאה למשקין נהי דמטמא משקין הראויין לשתיה דאינון מקרי משקין אבל הני דסרוחין נינהו לא: תאני תנא הא דתנינן בתורת כהנים שהן דברי ר' עקיבא היה התנא שונה סתם השרץ מטמא את המשקה והמשקה את הכלי והכלי את האוכל והאוכל את המשקה למדנו שלש טומאות בשרץ אמר ליה רב ששת הני לפי מה שפירשת משקה וכלי ואוכל ומשקה ארבעה טומאות הן אלא גוז

עין משפט נר מצוה

קכח א מיי' פ"ח מהל' אבות הטומאה הלכה ג:

קכט ב ג מיי' פ"י מהל' טומאת אוכלין הלכה יז:

קל ד מיי' פי"א מהל' אבות הטומאה ה"ב:

מסורת הש"ס

[לעיל טו: וש"נ]

דברים יב

[לעיל טז. חולין לו:]

חולין לו. מנחות קב:

חולין לו:

[לעיל יח.]

שבת קלה: כלים פרק ח משנה ס

שבת קלה:

[דף מ.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נשאלין וכו' מה תהא עליו וזו: (ב) ד"ה הכן וכו' מטמאין אותן מכל אשר בתוכו:

משקה דרישא כלומר העבר אותו ולא תאמר משקה מטמא את הכלי ולמען שלא יתחלף לך שים לך סימן נזיאתא פי' המשקה שאמרת מטמא הכלים שהן נזיאתא כדגרסינן בע"פ תמרי לבי נזיאתא ארהיט ועוד גרסי' מסורביא דנזיאתא סמי אותן דלא אשכחן תנא דתנא משקה מטמא כלי אלא ר' יהודה והדר ביה כדפרשינן לעילא: תנן התם השרץ שנמצא בתנור הפת שבתוכו שניה שהתנור תחלה ואמר ליה רבא לרב אדא בר אהבה הלא זה השרץ לא נגע בכותלי התנור אלא נתלה באוירו ואתה רואה אותו כאלו נגע בכותלי התנור וטמאהו כן נחזייה להא תנור כמאן דמלי שרצים ונימא כאלו השרץ עצמו נגע בפת ותהוי הפת תחלה אמו

עין משפט נר מצוה

קלא א מיי' פ"ה מהל' טומאת מת הל' ו ופי"ג מהל' כלים הל' ג:

קלב ב שם הלכה ג:

קלג ג ד מיי' פי"ב מה' תרומות הלכה ה:

קלד ה שם הלכה יב:

מסורת הש"ס

ת"ל °כל אשר בתוכו יטמא וסמיך ליה מכל האוכל *אוכל מטמא מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס: רב חסדא רמי פיסחא אפיסחא ומשני מי א"ר יהושע שתיהן כאחת ורמינהו *א"ר יוסי אין הנדון דומה לראיה כשהעידו רבותינו על מה העידו אם על הבשר שנטמא בולד הטומאה ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה זה טמא וזה טמא אם על השמן שנפסל בטבול יום שמדליקין אותו בנר שנטמא בטמא מת זה פסול וזה טמא אף אנו מודים בתרומה שנטמאת בולד הטומאה ששורפין אותה עם התרומה שנטמאת באב הטומאה אבל היאך נשרוף אפילו תלויה עם הטמאה שמא יבא אליהו ויטהרם ומשני הא ר"ש ואליבא דר' יהושע הא ר' יוסי ואליבא דר' יהושע *דתניא י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ושורפין תרומות טמאות תלויות וטהורות דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר טהורה בפני עצמה ותלויה בפני עצמה וטמאה בפני עצמה אמר ר"ש לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע על הטהורה ועל הטמאה שאין שורפין על התלויה ועל הטהורה ששורפין על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה שר' אליעזר אומר תישרף זו בעצמה וזו בעצמה ור' יהושע אומר שתיהן כאחת והא מתניתין ר' יוסי היא הכי קאמר ר' יוסי לר' מאיר אפילו ר"ש ואליבא דר' יהושע דמיקל כי מיקל בתלויה וטמאה אבל בטהורה וטמאה לא רבי יוסי בר' חנינא רמי תרומה אפיסחא ומשני מי אמר ר' יהושע שתיהן כאחת ורמינהו *חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה רבי אליעזר אומר אם היתה מונחת במקום התורפה יניחנה במקום המוצנע ואם היתה מגולה יכסנה רבי יהושע אומ' אם היתה מונח' במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה ואם היתה °מכוסה יגלנה גרמא אין בידים לא ומשני הא רבי שמעון אליבא דר' יהושע הא ר' יוסי אליבא דר' יהושע ר' אלעזר רמי תרומה אתרומה ומשני מי אמר ר' יהושע גרמא אין בידים לא ורמינהו *חבית של תרומה שנשברה בגת העליונה ותחתיה חולין טמאין מודה ר' אליעזר (*לר') יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו ר' אליעזר אומר תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד *ר' יהושע אומר יטמאנה ביד ומשני שאני התם דאיכא הפסד חולין מתקיף לה רבא מתני' נמי איכא הפסד עצים א"ל אביי *להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו ומנא תימרא דלהפסד מרובה חששו ולהפסד מועט לא חששו דתניא *חבית של שמן תרומה שנשברה בגת העליונה ובתחתונה חולין טמאין מודה ר' אליעזר לר' יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד *מ"ש שמן דראוי להדליק יין נמי ראוי לזילוף וכ"ת זילוף לאו מילתא היא והאמר שמואל משום ר' חייא שותין מלוג בסלע ומזלפין מלוג בשתים בחדש והא ראוי לישנו *אתי ביה לידי תקלה שמן נמי אתי ביה לידי תקלה °דרמי ליה בכלי מאוס יין נמי רמי ליה בכלי מאוס לזילוף קא בעי ליה בכלי מאוס רמי ליה *ותקלה עצמה תנאי היא דתניא חבית של יין של תרומה שנטמאת ב"ש אומרים תשפך *חבל ובית הלל אומרים תעשה זילוף אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי אני אכריע בשדה תשפך חבל בבית תעשה זילוף איכא דאמרי בחדש תשפך חבל בישן תעשה זילוף אמרו לו אין

תורה אור

ויקרא יא

ת"ל וסמיך ליה מכל האוכל. כלומר האי כל אשר בתוכו שאמרתי לך באוכל אמרתי לך ולאי כמאן דמלי טומאה חשיב ליה לחילון כמלאת טומאה נוגעת בגבו של כלי שטף וכלי שטף מטמא מגבו אלא שמע מינה כל אשר בתוכו יטמא מחמת כלי הוא דמטמא ואשמעינן קרא דאוכלין ומשקין הוא דמקבלי טומאה מולד הטומאה אבל כלי לא ומהאי פירוקא נפקא לן בכל דוכתא הא דאשכחן דאין כלי ראשון מטמא כלי ואין אוכלין ומשקין מטמאין כלי כדיליף לעיל מק"ו ואדם נמי שאינו אב הטומאה כגון נוגע בטומאת נבלה ובשרץ לא מטמא כלי דכתיב והנוגע בנבלתם יטמא ולא כתיב כבוס בגדים אבל גבי נושא גזירת הכתוב היא בטומאת משא שמטמא אדם לטמא בגדים שעליו בשעת משא ולא בגדים הבאין לאחר מכאן אלמא ולד הטומאה לא מטמא כלי חוץ מטמא מת שהוא אב הטומאה וכן אדם לא מצינו לו טומאה בכל התורה אלא מאב הטומאה כגון ע"י שרץ ונבלה ושכבת זרע ועל ידי זב ומעיינותיו ומדרסו ועל ידי נדה ומעיינותיה ומדרסה וע"י טמא מת: שתיהן כאחת. בתלויה וטמאה בחמץ בפסח: ורמינהו כו'. וקתני היאך ישרף אפילו תלויה עם הטמאה: מתני' ר' שמעון היא ואליבא דרבי יהושע. וברייתא רבי יוסי אמרה כדקתני אמר ר' יוסי אין הנדון כו' ולקמן פריך והא מתני' ר' יוסי נמי קאמר לה דתנן א"ר יוסי אינה היא המדה: ושורפין תרומה תלויה וטמאה וטהורה. הכל ביחד ר' מאיר לטעמיה דאמר מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח: ה"ג לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על טהורה ועל טמאה שאין שורפין על התלויה ועל הטהורה ששורפין. דהואיל ולא הוחזק טומאה אין נראה כמטמא בידים: על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה. דהואיל ואין לה טומאה ודאית הרי היא מטמא בידים לר' אליעזר ור' יהושע סבר כיון דתלויה היא אי אתה מוזהר על שמירתה: רמי תרומה אפיסחא. תרומה דעלמא אתרומה דפיסחא: ומי א"ר יהושע שתיהן כאחת. דמותר לטמא תלויה בידים: בידים לא. ואע"ג דתלויה היא: הא. דקתני בידים לא ר' יוסי היא ואליבא דר' יהושע דגבי תלויה דפיסחא נמי הכי אמר ואנן היאך נשרוף אפילו תלויה עם הטמאה: מתני' נמי איכא הפסד עצים. ואמאי קאמר רבי יוסי אליבא דרבי יהושע דלא: מודה רבי אליעזר כו'. אמסקנא קאי אאם לאו תרד ותטמא ולקמן פריך מודה רבי יהושע לרבי אליעזר מבעי ליה מכל מקום קתני גבי שמן דכולהו מודו שלא יטמאנה בידים משום הפסד חולין דשמן חולין שנתערב תרומה בהן יאסרו לכהן ולזר משום טומאה דתרומה משום דהפסד מועט הוא כדמפרש דראוי להדליק: לאו מילתא היא. לא חשיב והרי הפסידו: שותין מלוג. שנמכר בסלע ומזלפין מלוג הנמכר בשתים נוח לקנות לוג בשתי סלעים לזילוף מלקנותו לשתיה ומי שאינו עשיר יקח יין בזול לשתייתו לוג בסלע ויין ביוקר לזילוף: בחדש. דאין ריחו נודף ואין ראוי לזילוף: אתי ביה לידי תקלה. אם ישהנו אצלו עד שיתיישן אתי למשתי מיניה: לזלוף קבעי ליה. וצריך שיהא לו ריחו טוב ובכלי מאוס רמי ליה בתמיה: ותקלה עצמה. אי חיישינן לה ואסור לשהויי אי לא תנאי היא: תשפך חבל (א). לשון חבילה כלומר תשפך יחד ולא לזלף דילמא אדמזלף קלי קלי אפי' בו ביום אתי למשתיה: בשדה תשפך חבל. שאין מזלפין בשדה והא לא אמרינן שיניחנה בבית לזלפו דהדכי אתי ביה לידי תקלה: ואיכא דאמרי. לשהייה מועטת (לא חיישינן) כי הא מן השדה לבית לא חיישינן אלא בחדש תשפך חבל כו' (ב): *אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי. כמה שנים אחר בית הלל וב"ש היה: אמרו לו. בני דורו: אין

מי אמר ר' יהושע שתיהן כאחת ורמינהו חבית. אומר ר"י הא דלא משני פסח שאני דמשמע ליה דפסח לא מעלה ולא מוריד מדשרי בתלויה ואסר בטהורות א"כ מה שהיא תלויה הוי הטעם:

הא ר' שמעון אליבא דר' יהושע. תימה לר"י לר' שמעון כיון דשרי תלויה לטמא ביד א"כ שרי לשורפו ואמאי קרי ליה תלויה דתלויה היינו לא אוכלין ולא שורפין וי"ל דתלויה לר"ש היינו דלא מחייב לשורפו:

ראוי לזילוף. אף על גב דתרומה טמאה בשריפה כיון דמסקינן בפ' בתרא דתמורה (ד' לג.) הראוי לשריפה שרפה הראוי לקבורה קבורה והוא הדין בכי האי גוונא הואיל וראוי לזילוף*:

[וע"ע תוס' שבת דף כה. ד"ה כך]

לעיל טו.

לעיל טו. [וש"נ]

שם [וש"נ]

[ורבי]

[ועי' מ"ש לעיל טו. על הגליון]

לעיל טו: וש"נ שבת קנד:

ב"ק קטו:

[שם: לקמן לג: חולין עג:]

[יומא סו.]

[בב"ק אי' חבל ופי' רש"י כולה ביחד. ובערוך גרס הבל פי' לאלתר]

[נ"ל דזה הדבור הוא מיותר מכאן]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תשפך חבל. נ"ב ובב"ק דף קטו גרס הכל וכן נ"ל נכון: (ב) רש"י ד"ה ואיכא דאמרי וכו' חבל וכו' הס"ד ואח"כ מ"ה אמרו לו לאו ב"ש וב"ה קאמרי דהא ר' ישמעאל בר' יוסי כמה שנים אחר ב"ה וב"ש היה אלא אמרו לו בני דורו כצ"ל והד"א:

רבינו חננאל

אמר ליה לא אמרינן כמאן דמלי שרצים וגומ' כאלו השרץ עצמו נגע בפת ותהוי הפת תחלה דתניא יכול יהו הכלים מטמאין מאויר כלי חרס ת"ל מכל האוכל אשר יאכל אוכלין ומשקין מטמאין מאויר כלי חרס ואין כלים מטמאין מאויר כ"ח ואי ס"ד דאמרינן כמאן דמלי [שרצים] דמי הא קא נגעי שרצי' בכלים אמאי לא מטמו אלא כיון דלא מיטמו הכלים מאויר כלי חרס ש"מ דלא אמרי' כמאן דמלי שרצים דמי. אחרי כל הדברים הללו חזרנו למשנתנו: רב חסדא רמי פסחא אפסחא תנן במתני' כי אמר ר' יוסי על התלויה ועל הטמאת נחלקו ר' אליעזר אומר תשרף זו בעצמת וזו בעצמה ר' יהושע אומר שתיהן כאחת איני והתניא אומר ר' יוסי אין הנדון דומה לראיה כו' אבל היאך נשרוף אפי' תלויה עם הטמאת שמא יבוא אליהו ויטהרנו פי' התלויה ומשני משנתנו כר' שמעון דמתני ששורפין התלויה והטמאה יחדו דברי יהושע וברייתא דקתני אבל היאך נשרוף אפילו תלוית וטמאה כאחת שמא יבא אליהו ויטהרנו ר' יוסי אליבא דר' יהושע ומקש' והא ר' יוסי היא דקתני במתני' כי ר' יהושע אומר התלויה והטמאה שתיהן כאחת ואיך מוקמת לה לברייתא כר' יוסי דתניא אבל היאך נשרוף אפי' תלויה וטמאה ושנינן הכי קאמר ליה ר' יוסי לר' מאיר לדידי אפי' תלויה עם הטמאה אין שורפין אלא אפי' לר' שמעון אליבא דר' יהושע דמיקל לא מיקל אלא בתלויה וטמאה אבל טהורה וטמאה לא שרפינן: ר' יוסי בר' חנינא רמי תרומה אפסח ומשני איך אתה שונה שר' יהושע אומר שתים כא' שנמצא מטמא התלויה בידים והלא בחבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה לא התיר לטמאותה בידים אלא ע"י גרמא ומשני כרב חסדא כי זה ששנינו במשנה ר' יוסי אפי' לר' שמעון שמיקל אליבא דר' יהושע חשיב לר' מאיר. ומשנה דתרומה אליבא דר' יהושע שנאה ר' יוסי אליבא דידיה דמחמיר: ר' אלעזר רמי תרומה אתרומה ומשני איני דלא התיר ר' יהושע בתלויה לטמא בידים והא בחבית של תרומה שנשברה בגת העליונה תחתונה יש בה חולין טמאה אמר ר' יהושע אף יטמאנה ביד. ומשני שאני התם דאיכא הפסד כלומר כיון שהגת התחתונה בתוכה חולין טמאים אם הוריד התרומה עליהם יפסידם. ואקשינן והא מתני' דאיכא הפסד עצים שאתה מצריכו לעשות שתי מדורות ולשרוף הטהרות באחת והטמאות [באחת] ולא חייש אלא אמר זו לעצמה וזו לעצמה ושנינן להפסד מרובה כגון הפסד של חולין חששו אבל הפסד מועט שהוא של עצים לא חששו ושמעינן האי סברא מהא דתניא חבית של שמן של תרומה שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה ולא התיר ר' יהושע לטמאה ביד כדרך שהתיר ביין אלא אמר תרד ותטמא ואל יטמא ביד לאו מכלל דכיון שאינו הפסד מרובה בשמן דהא ראוי להדליקו לפיכך לא חששו ואמרינן למה בשמן אינו הפסד מרובה משום דראוי להדליק בנר ובין שמן העומד לאכילה לשמן העומד להדלקה הפסדו מועט גם היין הטמא נמי ראוי לזלף בו כשמן ולא עוד אלא שהיין הטוב הוא הנמכר לזילוף ואין בו הפסד דהא אמרי' שותין מלוג בסלע אבל לזילוף אין מזלפין אלא מן המובחר הנמכר לוג בשני סלעים. ודחי' והיין חדש הוא שאינו ראוי לזילוף כשמן ואמרי' יניחנו עד שתישן ודחינן חיישינן דלמא אינשי ושתי ליה אי הכי שמן נמי ניחוש דלמא אכיל ליה ודחי' שמן רמי ליה בכלי מאוס אבל יין דבעי ליה לזילוף וריחו הוא דבעיא אי רמי ליה נמר ריחו חיים ולא שדי ליה ואתי ביה לידי תקלה ותקלה תנאי היא דתניא חבית של יין של תרומה שנטמא ב"ש אומר תשפך הכל וב"ה אומר תעשה זילוף ולא חייש לתקלה והלכה כב"ה ואע"ג דאמר ר' ישמעאל בר' יוסי אני אכריע וקיימא לן כל מקום ששנים חלוקים ואחד מכריע הלכה כדברי המכריע ר' ישמעאל בר' יוסי לאכרועי דהא ר' יוסי אביו של ר' ישמעאל שאמר שמועה זו משמו תלמיד שלישי לגבי ב"ה וב"ש הוא לכשתחשוב מרבן יוחנן בן זכאי שהוא תלמיד להלל עצמו עד ר' יוסי אתה מוצא אותם שלשה ר' יהושע ור' עקיבא ור' יוסי ולא עדיף ר' ישמעאל לאכרועי

אין הכרעה שלישית מכרעת. דעת שלישית היא זו שבית שמאי ובית הלל לא הזכירו לגלות דעתם דניהוי חיישינן לתקלה כלל דאי הוו אמרו הכי ב"ש אומרים בין בבית בין בשדה תשפך (א) וב"ה אומרים בין בבית בין בשדה תיעשה זילוף ואתה בא להכריע ולומר בבית כב"ה בשדה כבית שמאי הויא הכרעה אבל השתא דלא הזכירו בית ושדה טעמא אחרינא הוא ולאו משום תקלה ור' ישמעאל חייש לתקלה והיינו תנאי: מחלוקת. ר' אליעזר ור' יהושע שנפלה לפחות ממאה חולין טמאים שיש בגת התחתונה פחות ממאה חולין טמאים דאין תרומה בטילה בהן ופסדי לגמרי דתרומה צריך אחד ומאה לבטלה אבל היו בתחתונה מאה חולין מאה חביות כמו זו של תרומה דברי הכל לא יטמאנה ביד הואיל ולא פסדי חולין דתרומה עולה בהן וחזו בימי טומאה כדמעיקרא לזר: מודה ר' אליעזר כו'. קס"ד אמסקנא קאי אאם לאו דהא פלוגתייהו באם לאו הוא ולהכי פריך מודה ר' יהושע דאמר לעיל יטמאנה ביד לר' אליעזר דאמר לא יטמאנה ביד מיבעי ליה למיתני: בכלי שתוכו טהור וגבו טמא. והאי מודה לאו אסיפא קאי אלא ארישא דקתני אם יכול להציל רביעית בטהרה יציל ואפי' כלי זה שהוא בא להציל רביעית זו בתוכו תוכו טהור וגבו טמא ואשמעינן ליה לר' אליעזר דאמר אל יטמאנה ביד מודה הוא דמותר להציל בזה ולא חיישינן דילמא נגע גבו בתרומה ומטמא לה בידים ובכלי שנטמא במשקין דטומאתן דרבנן היא דמשכחת לה כדתניא כלי שנטמאו אחוריו במשקין אחוריו טמאין תוכו או אוגנו או אזנו או ידיו טהורין:

הדרן עלך אור לארבעה עשר

כל שעה שמותר לאכול מאכיל. לדוקייא איצטריך דתידוק הא משעה שאינו מותר לאכול אינו מותר להאכיל: ולא יסיק בו תנור וכירים. בגמרא פריך פשיטא הא נמי הנאה היא: גמ' כל שעה שאוכל מאכיל מבעי ליה. אבל השתא דנקט לה בתרי לישני משמע דאתרי גברי קאי והא ליכא למימר דהכי קאמר כל שעה שמותר לאכול מן התורה מאכיל אפילו מדרבנן ותיתוקם אליבא דר' יהודה דהא איכא שם דמותר לאכול מן התורה ואסור להאכיל לדברי הכל: אלא הכי קאמר כל שעה. שיש היתר לשום אדם לאכול מאכיל אף האסור לאכול לבהמתו כו': בהמה אי משיירא חזי ליה. שאין דרכה להצניע אבל חיה כגון חולדה וכמיה וחתול דרכן להצניע: ואי תנא חיה. הוה אמינא היא עדיפא משום דאי משיירא מצנעא לה *ולא עבר עליה בבל יראה: ולאו אדעתיה לבטלו: קודם. שיבוא הפסח דקסברי מצוה עליו לבערו מן העולם ולא שיהא קיים:

*אין הכרעה שלישית מכרעת אמר ר' יוסי בר' חנינא *מחלוקת שנפלה לפחות ממאה סאה חולין טמאין אבל נפלה למאה חולין טמאין דברי הכל תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד תניא נמי הכי חבית שנשברה בגת העליונה ותחתיה מאה חולין טמאין מודה רבי אליעזר לרבי יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד האי מודה רבי אליעזר לרבי יהושע מודה רבי יהושע לר' אליעזר מיבעי ליה אמר רבא איפוך רב הונא בריה דרב יהושע אמר לעולם לא תיפוך הכא במאי עסקינן בכלי שתוכו טהור וגבו טמא מהו דתימא ניגזור דילמא נגע גבו בתרומה קמ"ל:

הדרן עלך אור לארבעה עשר

כל שעה *[ב]שמותר לאכול מאכיל לבהמה לחיה ולעופות ומוכר לנכרי ומותר בהנאתו עבר זמנו אסור בהנאתו ולא יסיק בו תנור וכירים *ר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה [ג] וחכמים אומרים *אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים: גמ' כל שעה שמותר לאכול מאכיל הא כל שעה שאינו מותר לאכול אינו מאכיל לימא מתני' דלא כר' יהודה דאי ר' יהודה הא איכא חמש דאינו אוכל ומאכיל *דתנן ר' מאיר אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש רבי יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש ואלא מאי ר' מאיר היא האי כל שעה *שמותר לאכול מאכיל כל שעה שאוכל מאכיל מיבעי ליה אמר רבה בר עולא מתניתין רבן גמליאל היא [לעיל יא:] *דתנן רבן גמליאל אומר חולין נאכלין כל ארבע תרומה כל חמש ושורפין בתחלת שש והכי קאמר כל שעה שמותר לאכול כהן בתרומה ישראל מאכיל חולין לבהמה לחיה ולעופות למה לי למיתנא בהמה למה לי למיתנא חיה צריכא דאי תנא בהמה דאי משיירא חזי לה אבל חיה דאי משיירא קמצנעא לה אימא לא ואי תנא חיה משום דאי משיירא מיהת מצנעא אבל בהמה זימנין דמשיירא ולא מסיק אדעתיה וקאי עליה בבל יראה ובבל ימצא אימא לא צריכא עופות ל"ל איידי דתנא בהמה וחיה תנא נמי עופות: ומוכרו לנכרי: פשיטא לאפוקי מהאי תנא *דתניא ב"ש אומרים לא ימכור אדם חמצו לנכרי אא"כ יודע בו שיכלה קודם פסח וב"ה אומרים [ד]כל שעה שמותר לאכול מותר למכור

רבי

אין הכרעה שלישית מכרעת. פ"ה הואיל ולא הזכירו בית שמאי ובית הלל בית ושדה א"כ טעמא אחרינא הוא ולא משום תקלה ולר"י נראה אע"ג דטעמא דבית שמאי משום תקלה לא חשיב הכרעה לפי שלא גילו הראשונים דעתן לחלק בין בית לשדה שלא הזכירו בדבריהם אחד בית ואחד שדה וכן פ"ה לעיל *גבי ר"ג [דף יג.] לאו מכריע הוא והיא דקולי מטלניות בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן טמא דברי ר"א ר' יהושע אומר בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן טהור ר"ע אומר מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור וחשיב ליה בפ' כירה (שבת לט: ושם) הכרעה שהרי גילו ר' אליעזר ור' יהושע דשייך לחלק בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן והיא דפ' כיצד מברכין (ברכות מג:) דקאמר ב"ש מברכים על השמן וקאמר ר"ג אני אכריע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו הדס לריחו זכינו לסיכתו לא זכינו וקאמר רבי יוחנן הלכה כדברי המכריע לאו משום דמכריע גמור הוא אלא מפרש ונותן טעם לדבריו ותדע דאי מכריע הוא למה הוצרך לפסוק הלכה כמותו הא כבר א"ר יוחנן בפרק כירה הלכה כדברי המכריע וק"ק לפי' זה דהכא מאי איריא הכרעה שלישית שאין הכרעה תיפוק ליה דהכרעת תלמיד לאו הכרעה היא כדאמר בפ' כירה (שבת לט:) ארבי עקיבא ור"ח פי' הכרעת שלישית דור שלישי דהיינו הכרעת תלמיד כדאמר בפ' כירה*:

הדרן עלך אור לארבעה עשר

כל שעה. עבר זמנו אסור בהנאה. ואסור למכור ואם מכר דמיו מותרין דאין תופס את דמיו כדתנן בפ"ב דקדושין (דף נו:) מכרן וקידש בדמיהן מקודשת: לימא מתניתין דלא כר' יהודה. *אף לפי המסקנא לא אתיא כר' יהודה אלא הכי קאמר לימא מתני' דלא כר' יהודה אלא כר' מאיר ומסיק דכר' מאיר נמי לא אתי: ואי אשמעינן חיה משום דמצנעא לה. ואין עובר משום בל יטמין דבל יטמין נפקא לן מלא ימצא ואין זה מצוי כיון שאין ידוע היכן הוא וכן משמע בפ"ק (דף ו:) דפריך וכי משכחת לה ליבטלה משמע דבכל כמה דלא משכחת לא עבר בבל יראה הק' רשב"א היכי שרי להאכיל לחיה שדרכה להטמין הא תנן בפ"ק (דף ט:) מה שמשייר יניחנו בצינעא כדי שלא תטול חולדה בפניו ויהא צריך בדיקה אחריו וכ"ש שאסור ליתן בפניהם ויש לחלק בין חיה לחולדה המגדלים בבתיםדהיא לא מצנעה כולי האי כמו חולדה הטומנת בחורים ובסדקין: וקאי עליה בבל יראה. פי' אם לא ביטלו והוא הדין דהוה מצי למימר דילמא אתי למיכל מיניה:

ר'

עין משפט נר מצוה

קלה א מיי' פי"ג מהל' תרומות הלכה ס:
א ב מיי' פ"א מהלכות חמץ הלכה י סמג לאוין עו טוש"ע או"ח סי' תמג סעיף א:
ב [ג] מיי' פ"ג שם הלכה יא טוש"ע או"ח סי' תמה סעיף א:
ג ג מיי' שם פ"ג הלכה יא טוש"ע או"ח סי' תמ"ג ס"א וסי' תמה סעיף ג:

רבינו חננאל

לאכרועי על ב"ה ווהו שאמר אין הכרעת שלישי מכרעת ושמועה זו בהגוזל זוטא ופרקי' בפ' ראשית הגז תנא ר' ישמעאל בר' יוסי משום אביו ארבע שנאמר וארבע צאן תחת השה תניא אמר רבי אלמלא דבריהם דברי תורה ודברי ברבי קבלה אנו דברי ברבי שומעין וכל שכן שדבריהם דברי קבלה ודברי ברבי דברי תורה והאמר מר אין הכרעת שלישית מכרע' אמר ר' יוחנן מפי שמועה אמרוה מפי חגי זכריה ומלאכי: ור' האי ז"ל היה אומר בקבלה כי אינה הכרעה אלא בזמן ששנים חלוקים ואחד מכריע כאחד מהן שנמצאו שנים ואחד מכריע והלכה כרבים אבל בזמן שאומר חצי דברי זה וחצי דברי זה אין זה מכריע מטעם שלישי הוא ולפיכך כשאמר ר' ישמעאל בבית תעשה זילוף כב"ה בשדה תשתפך הכל כב"ש אמרו לו הכרעה שלישית היא זו ואין הכרעה שלישי' מכרע': ועוד אמר ר' יוסי בר חנינא מחלוקת שנפלה לפחות ממאה חולין דקא פסדי חולין לגמרי אבל נפלה למאה חולין דלא פסדי להו לחולין דהא תרומה לדברי הכל עולה לאחד ומאה דברי הכל תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד ותניא הכי דתניא חבית שנשברה בגת העליונה ותחתיה מאה חולין טמאין מודה ר' אליעזר לר' יהושע שאם יכול להציל רביעית בטהרה יציל ואם לאו תרד ותטמא ואל יטמא בידים ומקשינן והא ר' יהושע הוא דתני אף יטמא ביד והוא היה צריך עכשיו להודות לר' אליעזר שלא יטמא ביד והיכי קתני דר' אליעזר הוא שמודה לר' יהושע ואמר רב פפא איפוך ואימר מודה ר' יהושע לר' אליעזר. רב הונא בריה דרב יהושע אמר לעולם לא תיפוך והכא בבא להציל רביעית בטהרה בכלי שגבו טמא ותוכו טהור מהו דתימא גזור ר' אליעזר להציל בכלי שגבו טמא כי ההוא דתנן כלי שנטמא אחוריו במשקה תוכו ואוגנו ואזנו וידיו טהורין

מסורת הש"ס

שבת לט. מיר נג. חולין קלז. [ב"ק קטז.]

לעיל יג.

תמורה לד. [לעיל יב: לקמן כו:] [כרב אלפס ובהרא"ש ליתא מלת אף ועיין מג"א ריש סימן תמה]

לעיל ד: יא:

[לעיל יג.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אין הכרעה וכו' בין בשדה תשפך תכל וכו' ב"ה:

גליון הש"ס

בתוס' ד"ה לימא. אף לפי המסקנא. עי' מו"ק דף כ' ע"ב תד"ה לימא:

שבת יח:

ס"א ובי' דעבר בבל ימצא בבל יראה לא עבר

ר' יהודה בן בתירא אומר כותח וכל מיני כותח אסור למכור שלשים יום קודם לפסח: ומותר בהנאה: פשיטא לא צריכא שחרכו קודם זמנו וקמ"ל כדרבא (א) דאמר רבא חרכו קודם זמנו מותר בהנאה אפילו לאחר זמנו: עבר זמנו אסור בהנאתו: פשיטא לא צריכא לשעות דרבנן *דאמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף א"ר יוחנן המקדש משש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדניתא אין חוששין לקדושין: ולא יסיק בו תנור וכירים: פשיטא לא צריכא (ב) לר' יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה סלקא דעתך אמינא הואיל ואמר ר' יהודה מצותו בשריפה בהדי דקא שריף ליה °ליתהני מיניה קמ"ל: אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה שנאמר °לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה טעמא דכתב רחמנא לא יאכל חמץ הא לא כתב לא יאכל הוה אמינא איסור אכילה משמע איסור הנאה לא משמע ופליגא דר' אבהו *דא"ר אבהו כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה (*משמע) עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה *דתניא °לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי וגו' אין לי אלא לגר בנתינה ולנכרי במכירה לגר במכירה מנין ת"ל לגר אשר בשעריך תתננה או מכור לנכרי בנתינה מנין תלמוד לומר תתננה ואכלה או מכור לנכרי נמצאת אומר אחד גר ואחד נכרי בין במכירה בין בנתינה דברי ר' מאיר *ר' יהודה אומר דברים ככתבן לגר בנתינה ולנכרי במכירה מאי טעמא דרבי יהודה אי סלקא דעתך כדאמר ר' מאיר ליכתוב רחמנא לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ומכור או למה לי שמע מינה לדברים ככתבן ור' מאיר או להקדים נתינה דגר למכירה דנכרי ורבי יהודה הא לא *צריך קרא כיון דגר אתה מצווה להחיותו ונכרי אי אתה מצווה להחיותו לא צריך קרא סברא הוא בשלמא לר' מאיר דאמר אחד גר ואחד נכרי בין במכירה בין בנתינה מדאיצטריך קרא למישרא נבילה בהנאה הא כל איסורין שבתורה אסורין בין באכילה בין בהנאה אלא לרבי יהודה דאמר לדברים ככתבן הוא דאתא הא כל איסורים שבתורה מנא ליה דאסורין בהנאה נפקא ליה °מלכלב תשליכון אותו

אותו

(שמות יג; דברים יד; שמות כב)

רש"י

ר' יהודה אומר כותח. נותנין בו פירורי לחם ואסור משום חמץ: שלשים יום. דס"ל כב"ש וזה אינו נאכל מהר שאין אוכלין אותו אלא מטבילין בו והני שלשים יום משעה שחל עליו חובת ביעור משואלין בהלכות הפסח: ומותר בהנאתו. קס"ד השתא שמותר לאכול קאי: פשיטא. דהא אמרת מאכיל ומוכר היינו הנאה: לא צריכא כו'. והאי מותר אלאחר זמן קאי וכגון שחרכו באור יפה קודם זמנו שבטל טעמו ומראיתו: עבר (ג) זמנו אסור בהנאה לשעות דרבנן ה"ג ולא גרסי' פשיטא דהא אפי' בפסח איצטריך לאשמעי' דהא איכא רבי יוסי הגלילי דשרי בהנאה כל שבעה לקמן: לשעות דרבנן. כלומר האי זמנו זמן אכילתו משמע ואפילו שעה ששית שאין איסורו אלא מדרבנן הוי אסור אף בהנאה: משש שעות. על כרחך מתחלת שש משמע דאי לאחר שש דאסור מדאורייתא מאי אתא לאשמעינן פשיטא דאין מקדשין באיסורי הנאה: חיטי קורדניתא. קשות הן ואפ"ה אם באו לחשש חמץ כגון שנפלו עליהן מים אסור: פשיטא. דהא אמרת אסור בהנאתו: לא יאכל. מדקרינא לא *יאכל משמע לא יהא בו היתר המביא לידי שום אכילה ושום הנאות לידי אכילה הם באות שלוקח בדמים דבר מאכל: עד שיפרוט לך הכתוב בו. היתר הנאה כדרך שפרט לך בנבלה שלא היה כתוב בה אלא לא תאכלו והוצרך להתירה בהנאה כדכתיב או מכור לנכרי לגר בנתינה לנכרי במכירה לא גרסינן אלא ה"ג כדרך שפרט לך בנבלה דתניא וכו': ת"ל לגר תתננה ואכלה או מכור. דרוש ליה אגר וכן גבי לנכרי נמי דרוש תתננה ואכלה או מכור לנכרי: דברים ככתבן. כך מצותה לא יתננה לנכרי ולא ימכרנה לגר: או. לשון חילוק ואי כר' מאיר קאמר קרא דתרוייהו אגר ותרוייהו אנכרי לא נכתוב או: להקדים נתינה דגר למכירה דנכרי. אם יש גר ליתנה לו נתינתו קודמת למכירתה לנכרי והאי גר בגר תושב קאמר שקיבל עליו שלא לעבוד עכו"ם ואוכל נבלות: גר אתה מצווה להחיותו. דכתיב (ויקרא כה) גר ותושב וחי עמך: סברא היא. מסברא אנו יודעין שנתינה לגר קודמת דחיות הגר מצוה אבל מכירה לנכרי מאי מצוה איכא ואיצטריך קרא לחלק ולאסור ליתן במתנה לנכרי ולמכור נבלה לגר: בשלמא. לר' אבהו אליבא דר"מ מצי למילף מדאיצטריך קרא למישרי נבלה הא כל איסורין שבתורה דכתיב בהו לא תאכל כי הכא אי לא הדר פריט בהו היתרא אסורין הן באכילה ובהנאה: אלא. לר' אבהו אליבא דרבי יהודה מנא ליה דילמא האי פרט דנבלה לאו למשרייה בהנאה אתא דלא איצטריך אלא להחמיר ולומר דלנכרי במכירה ולגר בנתינה דאי לא כתביה הוה אמינא כל הנאות מותרות בה: נפקא ליה. לרבי אבהו ואליבא דרבי יהודה מדכתב בטרפה לא תאכלו ומיעט בה לכלב תשליכון אותו:

אותו

תוספות

רבי יהודה אומר כותח וכל מיני כותח. אור"י בשם ר"ת דר"י אתי כב"ה ואסר בכותח משום דשם בעליו עליו ויודעים שהוא כותח של פלוני ויסברו שמכרו בפסח ע"י נכרי אי נמי יסברו שבפסח מכרו ישראל לנכרי ולכן אוסר ר' יהודה למכור כותח לנכרי וא"ש אף לר"ת דמפרש בריש אלו עוברים (לקמן מב.) דמותר להשהות כותח בפסח:

חרכו קודם זמנו מותר בהנאה אף לאחר זמנו. וכגון שנפסל מלאכול לכלב דבענין אחר לא הוי שרי דומיא דפת שעיפשה בפ"ק (דף טו:):

עבר זמנו אסור בהנאה פשיטא. רש"י ל"ג פשיטא דהא רבי יוסי הגלילי פליג ושרי חמץ בהנאה כל שבעה ואין לפרש פשיטא דאסור בהנאה מדיוקא דרישא °דדרך התנא בכמה מקומות לכפול את דבריו ועוד דלא משני שפיר ונראה דפריך פשיטא משום דתנא בפ"ק (דף יא:) דשורפין חמץ אלמא אסור בהנאה דלר' יוסי הגלילי א"צ לשורפו אלא ירילנו לפני כלבו או ימכרנו לנכרי:

בהדי דקשריף ליה ליתהני מיניה. משום דלר' יהודה דאמר חמץ בשריפה אפרו מותר דתניא בפ' בתרא דתמורה (ד' לד.*) כל הנשרפין אפרן מותר וקס"ד בהדי דקשריף ליה ליתהני מיניה אבל לרבנן דאין מצותו בשריפה והוי מן הנקברים דאמרינן בפרק בתרא דתמורה אפרן אסור ופשיטא לדידהו דבהדי דקשריף ליה אסור ליהנות ממנו:

כל מקום שנאמר לא יאכל. וא"ת יהא נהנה מחמץ בפסח בכרת דהא כתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכי תימא אין הכי נמי א"כ לקמן (דף כג:) דבעי מאי איכא בין חזקיה לר' אבהו לימא דאיכא בינייהו הא ואור"י דלא יאכל ולא תאכל ילפינן מלא תאכלו אבל כי כל אוכל לא ילפינן מלא תאכלו:

ליכתוב רחמנא תתננה ואכלה ומכור. משמע דאי הוי כתב הכי לא הוה דרשינן אלא כר"מ וכן באיזהו נשך (ב"מ סא.) גבי נשך ותרבית והא דאמרי' בקדושין (ד' לב:) ורבנן אי ס"ד כרבי יוסי הגלילי ליכתוב רחמנא מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן היינו משום דלשון והדרת לא שייך אמפני ולשון פני לא שייך אתקום והנך קראי דאין להן הכרעה שאת ארור מחר משוקדים וקם (יומא ד' נב.) אין ענינם לכאן דהתם מצי קאי אדלעיל או אלתחת אבל הכא תרוייהו לא מצי קיימי אגר לחודיה או אנכרי לחודיה ובפ"ב דזבחים (ד' כד.) פליגי תנאי גבי ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן איכא דמוקי אצבעו אלקיחה ולא אנתינה משום דפשטיה דקרא קאי אלקיחה דלפניו ואיכא דמוקי לה אנתינה דלאחריו ולא אלקיחה משום דמסכחת בדוכתא אחרינא ולקחת מדם הפר ונתת על קרנות המזבח באצבעך דקאי אצבע אנתינה ואיכא דמוקי לה אתרווייהו משום דמשמע ליה אלקיחה כפשטא דקרא ואנתינה נמי כדמוכח בקרא אחרינא*):

בשלמא לרבי מאיר. תימה לר"מ נמי יקשה דהא איצטריך לאקדומי נתינה דגר ותי' ר"י דודאי אי לא הוה כתב קרא כל עיקר הוה ידעינן מסברא לאקדומי אבל השתא דכתב נתינה תתננה ואכלה ומכור אי לא הוה כתב או ה"א דאתא למידרש שאין צריך להקדים וצריך ליכתב נמי גר ונכרי דאי לא הוה כתב אלא גר הוה אמינא דאתא למעוטי נתינה דנכרי ואי הוה כתוב נכרי לחודיה הוה אמינא דאתא למעוטי מכירה דגר:

*) [וע"ע תוס' יומא לא: נב: ב"מ סא. ע"ז כ. חולין קיד:]

רבינו חננאל

בן בתירא אומר כותח וכל מיני כותח אסור למכור שלשים יום קודם לפסח: והלכתא כסתמא דמתני' ואם חרכו לפני זמנו מותר בהנאתו אפי' לאחר זמן איסורו: עבר זמנו אסור בהנאתו אוקימנא בזמן איסורו משש שעות ולמעלה. תנן סתמא כרב המקדש משש שעות ולמעלה [בחיטין שנתן בהן מים] אפילו בחיטי קרדניתא שהן חזקות ולא מחמעי היא אין חוששין לקדושין: אמר חזקיה מנין לחמץ שאסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה ומתוך דבריו שמענו דכל איסורא דלא כתיב בהו לא יאכל מותרים בהנאה ופליגא דר' אבהו דאמר כל היכא דכתיב לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אסור בין באכילה בין בהנאה עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט בנבלה לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה וחלקו במקרא הזה ר' מאיר אומר אחד גר ואחד נכרי בין במכירה בין בנתינה ר' יהודה אומר דברים ככתבן כלומר כדכתיב קרא לגר במתנה ולנכרי במכירה ואמרינן לר' מאיר דאמר הנכרי והגר דינם אחד הוא התורת התירה לך אמרי' מדאצטריך קרא למישרא נבלה בהנאה מכלל דשאר איסורין שבתורה אסורין אפילו בהנאה אלא לר' יהודה דאמר דברים ככתבן כלומר לא איצטריך קרא [אלא] למיסר מתנה דנכרי ומכירה [דגר] ולנפיה הוא דאתי שאר אסורין שבתורה מנא ליה דאסירי בהנאה ואמרינן מהאי קרא נפקא ליה ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו ודייקינן אותו אתה משליך לכלב פי' זה מותר לך בהנאה ואי אתה...

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ג שם הלכה יא סמג שם טוש"ע א"ח סי' תמב סעיף ט:
ב מיי' פ"א שם הל' ט סמג שם טוש"ע א"ח סי' תמג סעיף א:
ג מיי' פ"ט שם הלכה כ:
ד מיי' פ"ח מהלכות מאכלות אסורות הל' טו סמג לאוין קלט:
ה מיי' פ"י מהל' ע"ז הלכה ד:

מסורת הש"ס

[ולקמן כו:]
קדושין נו: [ע"ש] ב"ק מא. [ע"ש] חולין קיד: [ע"ש]
[צ"ל במשמע וכן איתא בב"ק מא.]
לעיל ו.
ע"ז כ.
פסחים [לקמן כג.]
[ועי' בתוס' שבועות כג: ד"ה איבעית אימא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' כדרבא דאמר רבא חרכו קודם זמנו: (ב) שם לא צריכא אלא לר' יהודה: (ג) רש"י ד"ה עבר זמנו וכו' לא גרסינן כצ"ל:

גליון הש"ס

גמ' ליתהני מיניה קמ"ל. עי' לעיל דף ה' ע"א תד"ה ולאו: תוס' ד"ה עבר זמנו וכו' דדרך התנא. עי' עירובין ל' ע"ב תד"ה שאני ע"ש וליפרוש עליה. ועיין לקמן ל"ט ע"ב וצ"ע:

ח א מיי' פ"ב מהלכות שחיטה הלכה ג] א
ח א מיי' פ"ח מהלכות מאכלות אסורות הל' יד סמג לאוין קלט טוש"ע י"ד סי' סה סעיף יא:
ט ב מיי' פט"ו שם הל' יד סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:
י ג מיי' פ"ד שם הלכה יא ופ"ח הלכה ה:
יא ד מיי' פ"ח שם הל' (טו) [יד] טוש"ע שם ס"י:
יב ה מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה יא:

חולין נג:

ג"' רש"א בפרק וע"ש

גמרא

*אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך לכלב כל איסורין שבתורה°[א] ור' מאיר אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך לכלב חולין שנשחטו בעזרה ואידך *חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא היא מתיב רבי יצחק נפחא והרי גיד הנשה דרחמנא אמר °על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה *ותנן אשולח אדם ירך לנכרי וגיד הנשה בתוכו מפני שמקומו ניכר קסבר ר' אבהו *כשהותרה נבילה היא וחלבה וגידה הותרה הניחא למאן דאמר יש בגידין בנותן טעם אלא למאן דאמר באין בגידין בנותן טעם מאי איכא למימר מאן שמעת ליה דאמר אין בגידין בנותן טעם רבי שמעון דתניא *האוכל מגיד הנשה של בהמה טמאה רבי יהודה מחייב שתים ורבי שמעון גפוטר רבי שמעון הכי נמי דאסר בהנאה דתניא גיד הנשה דמותר בהנאה דברי רבי יהודה ורבי שמעון אוסר והרי דם דרחמנא אמר °כל נפש מכם לא תאכל דם ותנן *אלו ואלו מתערבין באמה הויוצאין לנחל קדרון ונמכרין לגננין לזבל ומועלין בו שאני דם דאיתקש למים דכתיב °לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים מה מים מותרין אף דם מותר ואימא כמים המתנסכים על גבי המזבח אמר רבי אבהו כמים רוב מים מידי רוב מים כתיב אלא אמר רב אשי כמים הנשפכין ולא כמים הניסכין ואימא כמים הנשפכין לפני ע"ז התם נמי ניסוך איקרי דכתיב °ישתו יין נסיכם ולחזקיה

רש"י

אותו אתה משליך כו' כל איסורין. שנאמר בהן לא תאכל כגון זה ומדאיצטריך קרא למשריה לא מצי למילף מטמא דאי לאו אותו הוה אמינא קרא למנותיה איצטריך שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ונאמר במצרים לא יחרץ כלב לשונו (שמות יא) לפיכך הקפידה תורה ליתן שכרו ונכבד [שכר] הכלב מן

תורה אור

העובד כוכבים שהנבלה ימכור לנכרי וטרפה לכלב: ור"מ. דנפקא ליה איסור הנאה בשאר איסורים מדפרט בנבילה בשלמא פרט היתר דטרפה לגופיה איצטריך למיפרט בה היתר משום דאי לאו דפרט ביה הוה אמינא ליתסר בהנאה אלא אותו למה לי ומשני לאיסור הנאה חולין שנשחטו בעזרה דנפקא לן *בהו איסור אכילה מדכתב (דברים יב) כי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת בריחוק מקום דהיינו חוץ למחנה שכינה אתה זובח ואוכל ואי אתה זובח ואוכל בקרוב מקום °ומשום דאין מפורש בהן לאו בהדיא באכילה איצטריך למילף להו איסור הנאה מהכא והכי משמע אותו שנאסר משום חוץ למחילה אתה משליך לכלב דהא מהאי קרא ובשר בשדה טרפה נפקא לן איסור מחילה כגון הושיט העובר את ידו בשעת שחיטה בפרק בהמה המקשה לילד (חולין סח:) אבל יש לך אחר הנאסר משום מחילה ואי אתה משליכו לכלב ואיזה זה חולין שנשחטו בעזרה: חולין שנשחטו בעזרה. דאסירי בהנאה לאו דאורייתא בפרק שני דקדושין (דף נח.) איפליגו בה: שולח אדם ירך לנכרי. ולא מצרכינן ליטול גידה ולא גזרינן שמא יראה ישראל חבירו כשיתננה לו וילך ויקנה אותה מן הנכרי וכסבור שניטל גידה הואיל ומתחת יד ישראל יצתה ויאכלנה בגידה: מפני שמקומו ניכר. אם הוא נטול ואם לאו שמעינן מינה מיהא דגיד מותר בהנאה וקשיא לר' אבהו: היא וחלבה וגידה הותרה. לפיכך כל חלב וכל גיד מותרין בהנאה שהן בכלל לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה שגם הן קרויין עמה נבלה והרי לך היתר הנאה בלאו דגיד ל"ש נבילה ול"ש כשירה: הניחא למ"ד יש בגידין. טעם בשר הרי הוא בכלל נבילה: אלא למ"ד אין בגידין. דאיסור נותן טעם בשר אם נתבשלו עם הבשר אלמא לאו טעם בשר אית בהו ולאו נבילה מיקרו אלא כעצמות דהן עץ בעלמא ולא איסתרי בכלל נבילה ועץ הוא והתורה חייבה עליו מאי איכא למימר ופלוגתייהו בגיד הנשה (חולין צט:): ור"ש פוטר. לגמרי מבהמה טמאה פטור דקסבר אין בגידין בנותן טעם בשר ומגיד נמי פטור דכי אזהריה רחמנא אגיד היכא דבשרה מותר דהיינו בהמה טהורה דהכי משמע גיד לא תאכל הא בשר אכול שם. אבל טמאה לא הזהיר על גידה והכי מפרש' לה בגיד הנשה (שם קא.) ולרבי שמעון הכי נמי דאסור גיד דטהורה אפילו בהנאה אלמא לא תאכלו איסור הנאה משמע וכשהותרה נבילה בהנאה היא לא הותרה לר"ש דלאו בכלל נבילה היא אבל לרבי יהודה מותר משום דקסבר יש בגידים בנותן טעם כדקתני רבי יהודה מחייב שתים הלכך גיד בכלל בשר וכשהותרה נבילה הותרה גם היא: אלו ואלו. שירי דם חטאות הפנימית הנשפכין על יסוד מערבי של מזבח החיצון ושירי דם חטאות החיצונות הנשפכין על יסוד דרומי יוצאין מן היסוד לרצפה דרך שני נקבים קטנים ומתערבין באמה שילון שהיה עובר בעזרה: ויוצאין לנחל קדרון. כמו לנחל איתן (דברים כא) עמק: לגננים. בעלי גנות לזבל: ומועלין בהן. כלומר אסור להנות מהן בלא דמים מפני שהן של הקדש מכל מקום דם מותר בהנאה: כמים המתנסכין. שאסורות בהנאה שהרי קדש הן שקדשו בכלי שרת וכתיב (שמות ל) כל הנוגע בהם יקדש:

תוספות

אותו אתה משליך. פ"ה דבלאו אותו לא מצי למידרש מגופיה דקרא דאיצטריך שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה והר"י דאורליינ"ש מפרש דאיצטריך למישרי עובר שהוציא את ידו משום דמקרא דבשר בשדה טרפה דריש נמי קדשים שיצאו חוץ למחיצתם בריש בהמה המקשה (חולין סח:) והוה אסרינן יד העובר בהנאה מדאיתקש [לקמן כד.] לקדשים דאסור בהנאה כדאמר *כל שבקודש פסול באש תשרף ולכך איצטריך אותו לכל איסורים:

חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא. פ"ה איסור הנאה ולא משמע פשט ההלכה כן אלא לגמרי קאמר לאו דאורייתא וכן בסוף שמעתא גבי הא דאמר איכא בינייהו חולין שנשחטו בעזרה אי אפשר לפרש בענין אחר *ובפרק מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (נזיר כט: ושם) פריך למ"ד כדי לחנכו במצות הא קמייתי חולין לעזרה ומשני קסבר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ואי לענין איסור אכילה הוו דאורייתא אכתי תיקשי ליה היאך הקרבן נאכל דמשמע התם שנאכל וקשה לרשב"א דבת"כ בפ' צו גבי נותר דרש רבי יהודה לא יאכל כי קודש הוא יכול חטאת העוף הבא על הספק ואשם תלוי וחולין שנשחטו בעזרה ישרפו ת"ל הוא מדאיצטריך למעוטי שאינם בשריפה מכלל דאסירי בהנאה מדאורייתא:

ורבי שמעון נמי מיסר אסר בהנאה. משמע דההיא דהשולח ירך לנכרי אתיא כר' יהודה. הק' ריב"א דהא רבי יהודה אית ליה בפ"ק דמס' ע"ז (דף כ. ושם) דאסור ליתן להם מתנת חנם וי"ל דהא אמר התם* אם היה שכינו מותר מפני °שהוא כמוכרו לו הקשה הר"י דאורליינ"ש °היכי מצי אתי כר' יהודה ורבי יהודה אית ליה בפ' גיד הנשה (חולין ק:) דגיד הנשה אסור לבני נח וקעבר משום לפני עור לא תתן וגו' והאומר ר"י דלא קשה מידי דלא קאסר אלא לבני יעקב דוקא דקודם מתן תורה איקרו בני נח דהא לא ניטנית בסיני וא"ת תיקשי לחזקיה מרבי שמעון דסבירא ליה דלא תאכלו איסור הנאה משמע מדאסר גיד הנשה וי"ל כיון דסבר אין בגידין בנ"ט סברא הוא דכי אסור בהנאה נמי אסור דלא שייכא ביה אכילה °א"כ חזקיה לא סבר כרבי שמעון אלא כרבי יהודה דלכאורה נמי לא אתיא חזקיה כרבי מאיר דלרבי מאיר פשיטא לן לעיל מדאיצטריך למישרי נבילה דכל איסורים אסורים בהנאה וכן לקמן (דף כג:) גבי יתיב ההוא מרבנן פשיטא ליה לגמרא דלרבי מאיר גמר מנבילה והא דקאמר לקמן *לימא כתנאי היינו לרבי אבהו דחזקיה לא מצי אתי ככ"ע:

והרי דם דרחמנא אמר. משמע דדם לא הוי בכלל בהמה מדלא משני כשהותרה בהמה דמה נמי הותרה וקשה לר"ת דאמר בהמוציא יין (שבת עז. ושם) דם נבילה ב"ה מטמא וקאמר התם ר' יוסי (כרבי) יהודה דלא מטמא ב"ה אלא כשיש רביעית דם הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית אלמא חשיב ליה כבשר ותי' ר"י דהתם לאו משום דחשיב ליה כבשר אלא יש שום פסוק דדרשינן מיניה דדם נבילו' טמא ומסברא משערינן ברביעי' כדאמר התם אבל בלא ריבוי לא חשבינן דם כבשר ובמעילה (דף יז. ושם) נמי מפיק דם השרץ מוזה לכם הטמא ומשרץ גופיה לא ידעינן ליה*:

מועלין בהן. מדרבנן ולא מדאורייתא דבסוף הוציאו לו (יומא נט: ושם) אמר אין לך דבר שנעשה מצותו ומועלים בו ואור"י דבמעילה בפרק ולד חטאת (דף יא.) ת"ר מועלים בדמים דברי רבי מאיר ורבי שמעון וחכמים אומרים אין מועלין ופלוגתא אחר שילא לנחל קדרון דקודם זריקה קתני ר"ש התם דאין מועלין בו והיה שם בספרים מאי טעמא דמ"ד אין מועלין ול"נ דמ"ד דא"כ הוה משמע דלרבי מאיר ורבי שמעון מועלין בו מן התורה אלא ה"ג מאי טעמא אין מועלין ואמתני' קאי דקתני דם בתחלה אין מועלין בו: מה מים מותרים אף דם מותר. אף על גב דדם קדשים שאין נשפך כמים לא הוקש למים מ"מ כיון דמשמע קרא בדם חולין דשרי בהנאה ולא תאכל דידיה היינו אכילה ולא הנאה הוא הדין לדם קדשים ואף על גב דאיכא תרי לאוי חד לדם חולין וחד לקדשים מ"מ גילוי מילתא בעלמא הוא דכולהו לאוי דדם הוי איסור אכילה דוקא*: ואימא כמים הניסכים על גבי המזבח. לא פריך למילף שיהא דם אסור בהנאה דממילא ידעינן מלא תאכל אלא כלומר מהכא לא מצי למילף דשרי בהנאה:

ואבר

רבינו חננאל

אתה משליכו לכלבך ואינך משליך שאר איסורין שבתורה מיהא שמעינן לכל שאר איסורין דאסירי ואפילו בהנאה וקרא דנבלה הוא דאתי למיסר שאר אסורין אפילו בהנאה ור' יהודה אומר חולין שנשחטו בעזרה אינו מן התורה: ומותבינן לר' אבהו הרי גיד הנשה דכתיב ביה לא יאכל והוא מותר בהנאה דתנן שולח אדם ירך שגיד הנשה בתוכה וכו' ושנינן קסבר ר' אבהו כשהותרה הנבלה היא וחלבה וגידה הותרה כי הנבלה כמות שהיא בחלבה וגידה הותרה להמכר לנכרי ואקשי' איני שהגידים הותרו בנבלה והא תתננה ואכלה כתיב לא הותר אלא מידי דבר אכילה וגידים לאו בני אכילה נינהו דלית בהו בנותן טעם (איני) והתנן ירך שנתבשל בה גיד הנשה וכו' ואמרינן מאן אית ליה האי סברא דאין בגידין בנותן טעם ר"ש ר"ש הכי נמי דאוסר בהנאה דתניא גיד הנשה מותר בהנאה דברי ר' יהודה ור' שמעון אוסר: הרי דם דכתיב לא תאכל דם ומותר בהנאה [דתנן] ונמכרין לזבל ומועלין בהן ודחי' שאני דם דאיתקש למים שנאמר על הארץ תשפכנו כמים כו'

[נ"ל כר']

[וע"ע בתו' מנחות קד ד"ה הואיל]

מסורת הש"ס

קדושין נח.

[לקמן כג: קדושין נח. נזיר כט. ב"ק עב]

[קדושין מז:]

[לקמן כג:]

חולין ק:

ע"ז מד. יומא נח:

גליון הש"ס

גמ' ור"מ אותו אתה משליך לכלב. תמוה לי דלמא מה דאמ' ר"מ דאחד גר ואחד נכרי בין במכירה ובין בנתינה היינו לפי האמת דכתיב אותו דאי אתה משליך לכלב כל איסורין שבתור' ממילא אצטריך קרא גבי נבילה לגר אשר בשעריך להתיר נבילה בהנאה מש"ה לא אמר לדברים ככתבן כיון דלא מייתר קרא. אבל אלו לא היה כתוב אותו אדנידוק מקרא דנבילה דלא תאכל איסור הנאה משמע הייתי אומרים באמת דמיתור' דקרא אתי לדברים ככתבן וצ"ע: רש"י ד"ה ור"מ. ומשום דאין מפורש בהן לאו וכו'. ק"ל הא מכל מקום נילף מקרא דלא תאכל כל תועבה דגם הנאה במשמע לר"א. וכן קשה לרבי דס"ל ...

ב תוס' ד"ה ולמדנו: באר"ד היכי מצי אתיא כר"י. תמוה לי הא בזה ליכא קושי' כ"כ די"ל דמתני' דירך ס"ל כר"י בזה דג"ה מותר בהנאה אבל בזה לא ס"ל כר"י דמבני יעקב נאסר. ולמאי לא האלי... דאין ס"ל לר"י דכשהותרה נבילה היא וחלבה וגידה הותרו הא ע"כ דלגר אשר בשעריך לא קאי אגיד דהא אסור משום לפני עור וצ"ע: באר"ד א"כ חזקיה לא סבר כר"ש. עי' חולין ל"ה ע"ב סד"ה...

עין משפט נר מצוה

יג א סמג לאוין קסח : [ע"ש בתוס' ד"ה מנין]

יד ב מיי' פ"ז מהלכות מאכלות אסורות הל' ג סמג לאוין קלז :

טו ג מיי' פ"ד שם הל' כב סמג לאוין קלה:

טז ד מיי' פ"י שם הל' ט סמג לאוין קמד טוש"ע י"ד סימן רצד סעיף א :

יז ה שם סעיף כה :

מסורת הש"ס

ולחזקיה למאי הלכתא איתקש דם למים לכדר' חייא בר אבא דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן *מנין לדם קדשים שאינו מכשיר שנאמר °לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים (דברים יב) דם שנשפך כמים מכשיר שאינו נשפך כמים אינו מכשיר והרי אבר מן החי דכתיב °לא תאכל הנפש עם הבשר (שם) ותניא *רבי נתן אומר *מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח ת"ל °ולפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט) הא לכלבים שרי שאני אבר מן החי דאיתקש לדם דכתיב °רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש (דברים יב) ולחזקיה למאי הלכתא איתקש אבר מן החי לדם אמר לך דם הוא דאיתקש לאבר מן החי מה אבר מן החי אסור אף דם מן החי אסור ואי זה זה דם הקזה שהנפש יוצאה בו והרי שור הנסקל דרחמנא אמר °לא יאכל את בשרו (שמות כא) *ותניא ממשמע שנאמר °סקול יסקל השור (שם) איני יודע שהיא נבלה ונבלה אסורה באכילה ומה ת"ל לא יאכל מגיד לך הכתוב שאם שחטו לאחר שנגמר (את) דינו אסור אין לי אלא באכילה בהנאה מנין ת"ל °ובעל השור נקי (שם) מאי משמע שמעון בן זומא אומר כאדם שאומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום טעמא דכתב ובעל השור נקי דאי מלא יאכל איסור אכילה משמע איסור הנאה לא משמע לעולם לא יאכל איסור אכילה ואיסור הנאה משמע ובעל השור נקי להנאת עורו הוא דאתא ואיצטריך ס"ד אמינא לא יאכל את בשרו כתיב בשרו אין עורו לא קמ"ל ולהנך תנאי דמפקי ליה להאי קרא לדרשה אחרינא לחצי כופר ולדמי וולדות הנאת עורו מנא להו נפקא להו מאת בשרו את הטפל לבשרו ואידך *את לא דריש *כדתניא שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני *היה דורש כל אתים שבתורה (חגיגה יב.) כיון שהגיע °לאת ה' אלהיך תירא (דברים) פירש אמרו לו תלמידיו רבי כל אתים שדרשת מה תהא עליהן אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך אני מקבל שכר על הפרישה עד שבא ר"ע ודרש את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים והרי ערלה דרחמנא אמר °ערלים לא יאכל (ויקרא יט) ותניא *ערלים לא יאכל אין לי אלא איסור אכילה מנין שלא יהנה ממנו שלא יצבע בו ולא ידליק בו את הנר ת"ל וערלתם ערלתו ערלים לא יאכל לרבות את כולם טעמא דכתב רחמנא וערלתם ערלתו ערלים הא לאו הכי הוה אמינא איסור אכילה משמע איסור הנאה לא משמע לעולם לא יאכל משמע בין איסור אכילה בין איסור הנאה ושאני התם דכתיב לכם ואצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל וכתב לכם שלכם יהא קמשמע לן ואלא השתא דכתיבי הנך קראי לכם למה לי לכדתניא לכם לרבות את הנטוע לרבים

רש"י

ולחזקיה. דאמר לעיל איסור הנאה דחמץ מלא יאכל הא לא תאכל ולא תאכלו לא משמע ליה הנאה : למאי הלכתא איתקש דם למים. למשרייה בהנאה ומהיכא תיתי לך דניתסרו ומנבילה לא אותביניה לחזקיה למאי איצטריך קרא למשרייה דאי כר' יהודה סבר לדברים ככתבן הוא דאתא ואי כר"מ סבר לה איצטריך להקדיש נתינה דגר למכירה דנכרי : לא תאכל הנפש עם הבשר. בעוד שהנפש בו : בני נח נאסר להם אבר מן החי דכתיב (בראשית ט) אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו : לפני עור. אלמא לא מיתסר אלא משום לפני עור לא תתן מכשול אבל בהנאה אחריתי כגון לכלב שרי : לבלתי אכול הדם. סיפיה דקרא לא תאכל הנפש וגו' : מה אבר מן החי אסור. באיסור האמור בו אף דם מן החי אסו' באיסו' האמור בו כלומר כרת משום דם גמור מהו דתימא רק חזק לבלתי אכול הדם אוזבחת מבקרך ומצאנך דכתיב לעיל קאי ודם זביחה הוא דאסור אבל דם הקזה מותר : ואיזה זה. כלומר על איזה דם מן החי אסור משום דם הא דם הנפש כתיב על דם הקזה של בהמה שהנפש יוצא בו יש ד' מיני דמים בהיקז כדאמרינן בכריתות (דף כב.) בתחלה שותת ולבסוף מקלח ואח"כ משחיר וסופו שותת יש מהן שאין הנשמה יוצאה בו ויש מהן שהנשמה יוצאה בו והתם תניא איזהו דם היקז שהנשמה יוצאה בו כל זמן שמקלח כו': שאם שחטו כו'. והכי אמר קרא סקול יסקל השור ואי לא סקלו אעפ"כ לא יאכל את בשרו : איסור הנאה לא משמע. וקשיא אפילו לחזקיה וכ"ש לרבי אבהו : ולהנך תנאי. דבב"ק פ' שור שנגח (דף מא: ומב.) דמפקי ליה להאי נקי לדרשה אחרינא לאשמעי' דתם פטור מחצי כופר דקאמר נקי מחצי כופר אם המית איש דאילו מועד משלם כופר שלם והתם אפי' חצי כופר לא משלם ואיכא דמפיק ליה לדמי וולדות אם נגח אשה הרה ויצאו ילדיה: ואידך. דנפקא ליה הנאת עור מנקי: את לא דריש. לריבויא דסבר לה כשמעון העמסוני שפירש כל אתים שבתורה לרבות כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא אמר מה ארבה לירא עמו פירש מכולן וחזר בו מכל ריבויין שדרש דמדהא לאו לרבויי אתא כולהו נמי לאו לרבויי אתו : לרבות תלמידי חכמים. שיהא מורא רבך כמורא שמים : ולא יצבע בו. כגון בקליפי אגוזים שהשומר אסור משום ערלה כפרי עצמו : ולא ידליק בו את הנר. כגון בשמן של ערלה : והשתא דכתיבי הני קראי. לאסריה : לכם. דמשמע היתירא למאי אתא :

תוספות

ואבר מן החי לבני נח. תימה כיון דבאבר מן החי של נכרי מיירי כדאמר בפ"ק דמסכת ע"ג (דף ו:* ושם) מדקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן א"כ היכי דייק דשרי בהנאה אי לאו לפני עור וי"ל דכיון דבשכר היה אסור להושיט דאסור להשתכר באיסורי הנאה אף על גב דדיעבד שכרו מותר כדמשמע בפ' בתרא דמס' ע"ז (ד' סב.) מכל מקום אסור לכתחלה ובחנם נמי אסור דמה שמחזיק לו העכו"ם טובה חשיב כמשתכר והא דאמר בסוף אלו מציאות (ב"מ לב:) גבי אם היתה טעונה יין נסך אין זקוק לה ואי אמרת צער בעלי חיים דאורייתא אמאי אין זקוק לה אע"ג דחשיב כמשתכר באיסורי הנאה ואסור אפילו בחנם מ"מ כיון דאינו מתכוון שיחזיק לו טובה ומשום צער בעל חיים חשיב כמו *לא אפשר ולא מיכוון דשרי א"כ אין זקוק לה משמע ליה אפילו שלא בפני נכרי דאין מחזיק לו טובה :

סלקא דעתך אמינא בשרו אין עורו לא. וא"ת ליפתוק מעורו ומבשרו ויש לומר דאיצטריך בשרו אע"ג דעבדיה כעין בשר ומאן דלית ליה הא דרשה בפ' שור שנגח ד' וה' (ב"ק מה.) אתא לדרשה אחרינא* :

מנין שלא יצבע. וא"ת כיון דנפקא לן דאסור בהנאה אמאי איצטריך לאסור לביעה והדלקה ואור"י דס"ד דלביעה לא חשיב הנאה דלא הוי אלא חזותא בעלמא כדאמר בהגוזל (שם קא. ושם) אהך מילתא גופא וכן הדלקה סלקא דעתך דשריא כיון דהוי דרך ביעורו ולמ"ד *אין שבח עצים בפת דשרי עצים בהדלקה הא דאסר קרא הכא הייגו בשמן דהוי בעין כשדולק בנר אבל עצים נעשה גחלים והשלהבת בא מן הגחלים ואם תאמר אמאי איצטריך קרא גבי תרומה טמאה להתיר דדרשי' *לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך דהכא איצטריך קרא למיסר ויש לומר דסלקא דעתך דנילף ממעשר הקל דאסר ביה הבער' דכתיב לא בערתי ממנו כדאמר בפ' במה מדליקין (שבת כה. ושם) ומה מעשר הקל אמרה תורה וכו' :

לכם למ"ל לכדתניא. הקשה הר"י מקורבל אמאי איצטריך ג' ערלים ליכתוב תרי ערלים לצביעה והדלקה ועל כרחך אתי' לכם לנטוע לרבים דאי להיתר הדלקה אתא לא לכתוב לכם ולא חד מהנך ערלים ונאסור מלא יאכל הנאה ומחד ערלים לצביעה ולהדלקה אין קרא לאסור ואין לומר דמלא יאכל משמע לאסור אפילו לביעה והדלקה ואי הוה כתיב לא יאכל וחד ערלים הוה אסרינן מלא יאכל כל הנאה וערלים לשום דרשה והא דמצרכי' קראי לצביעה והדלקה היינו משום דכתב לכם דלכם משמע להתיר כל הנאה ולהכי אי הוה כתיב תרי ערלים ולכם הוה שרינן הדלקה אי אפשר לומר כן דמלא יאכל לא שמעינן לביעה דהא חזותא בעלמ' הוא כדאמר בהגוזל (ב"ק קא. ושם) :

[לקמן כה:] [ע"ג לד:] [לקמן כו:] [שבת כה.]

חולין [לג.] לעיל כח. [כ:]

ב"ק מא. קדושין נו:

ב"ק מא. קדושין נו. בכורות ו: [פ"ש]

קדושין נו: ב"ק קא.

[קדושין מ. נזיר סס: סוטה יז. ב"ק מח: מנחות יח: בכורות ו: נדה לה:]

רבינו חננאל

ולחזקיה דאמר כל איסור דלא כתיב ביה לא יאכל מותר בהנאה הרי דם דלא כתיב בהו לא יאכל למה לי למתני כמים למשריה הא שרי וקאי ושני' לא אתא למשרי לדם בהנאה דהא פשיטא ולא צריך קרא ולא אתא לאשמעי' אלא האי מנין לדם קדשים שאינו מכשיר שאין אני קורא בו תשפכנו כמים אלא על המזבח : הרי אבר מן החי שנא' לא תאכל הנפש עם הבשר ותניא ר' נתן אומר מנין שלא יושיט אדם כוס לנזיר יאבר מן החי לבני נח וכו' ולחזקיה למאי הלכתא איתקש לדם אסר לך חזקיה הדם למד מן אבר [מן] החי שנאמר רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש לא תאכל הנפש עם הבשר מה אבר מן החי אסור אף דם מן החי אסור להאכילו לבני נח ואיזה זה דם הקוזה שהנשמה יוצא בו וענוש כרת : הרי שור הנסקל דכתיב ולא יאכל את בשרו וטעמא דכתיב ובעל השור נקי לאסרו אפי' בהנאה מכלל דלא יאכל איסור הנאה לא משמע וקשיא לתרוייהו ושנינן לעולם מלא יאכל נפקא לאי אפילו איסורי הנאה והאי ובעל השור נקי מבעי ליה דאסור אפי' להנאת עורו כו' והרי ערלה דכתיב ערלים לא יאכל כו' וקשיא לתרוייהו ושני' לעולם לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע ואצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל וכתב שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל הוי אמינא שלכם הוא ומותר בהנאה קמ"ל הני קראי למיסר ואמרי' לכם מבעי ליה לכדתניא לכם לאחר

יח א מיי' פ"א מהלכות עירובין הל' יד סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שפו סעיף ח:
יט ב מיי' פ"ל מהלכות תמידין הלכה טו:
כ ג מיי' פ"ח מהלכות מאכלות אסורות הל' יז סמג לאוין קלט טוש"ע י"ד סימן קיז:

לרבים רבי יהודה אומר להוציא את הנטוע לרבים מאי טעמא דתנא קמא דכתיב ונטעתם ליחיד משמע לרבים לא משמע כתב רחמנא לכם להביא את הנטוע לרבים ורבי יהודה ונטעתם משמע בין לרבים בין ליחיד ולכם בין יחיד בין רבים משמע הוי רבוי *אחר רבוי ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט והרי תרומה דרחמנא אמר °וכל זר לא יאכל קדש ותנן *[א]מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה אמר רב פפא שאני התם דאמר קרא °תרומתכם שלכם תהא ואידך תרומתכם דכל ישראל קאמר והרי נזיר דרחמנא אמר °מחרצנים ועד זג לא יאכל ותנן מערבין לנזיר ביין אמר מר זוטרא שאני התם דאמר קרא נזרו שלו יהא רב אשי אמר °קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו *גידולו קדוש ואין דבר אחר קדוש מידי ואין דבר אחר כתיב אלא מחוורתא כדמר זוטרא והרי חדש דרחמנא אמר °לחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה ותנן *[ב]קוצר לשחת ומאכיל לבהמה אמר רב שמעיה שאני התם דאמר קרא קצירכם קצירכם שלכם יהא ואידך קצירכם דכל ישראל משמע והרי שרצים דרחמנא אמר °שקץ הוא לא יאכל ותנן *[ג]ציידי חיה ועופות ודגים שנזדמנו להם מינין טמאין מותרין למוכרן לנכרים שאני התם דאמר קרא לכם שלכם יהא אי הכי אפי' לכתחלה נמי שאני הכא דאמר קרא יהיו בהווייתן יהו ולחזקיה למה לי למיכתב לא יאכל ומייתי לכם למישרייה לא לכתוב רחמנא לא יאכל ולא בעי לכם אמר לך חזקיה טעמא דידי נמי מהכא והרי חמץ דרחמנא אמר לא יאכל חמץ ותניא *ר' יוסי הגלילי אומר °תמה על עצמך היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה שאני התם דאמר קרא °ולא יראה לך שאור שלך יהא ורבנן *שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ואידך תרי לך כתיבי ואידך חד בנכרי שכיבשתו וחד בנכרי שלא כיבשתו ואידך תלתא לך כתיבי ואידך חד בשאור וחד בחמץ וצריכי לימא כתנאי *°יעשה לכל מלאכה מה ת"ל לכל מלאכה שיכול למלאכת גבוה יהא מותר למלאכת הדיוט יהא אסור תלמוד לומר לכל מלאכה דברי רבי יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר שיכול למלאכת הדיוט יהא טהור למלאכת גבוה יהא טמא תלמוד לומר לכל מלאכה ורבי יוסי הגלילי לטומאה ולטהרה לא איצטריך קרא כי איצטריך קרא לאיסור ולהיתר ורבי עקיבא איסור והיתר לא צריך קרא כי איצטריך קרא לטומאה ולטהרה מאי

תורה אור: ויקרא כב · במדבר יח · שם ו · שם · ויקרא כג · שם יא · שמות יג · ויקרא ז

רש"י

לרבים. לצורך רבים כגון באמצע הדרך לכל עובר: ונטעתם ליחיד משמע. דאין דרך רבים לנטוע ולכל חד וחד קאמר ונטעתם: מערבין לנזיר. עירובי תחומין ביין אע"פ שסעודה שאינה ראויה לו היא הואיל ואי מתשיל אנזירותיה שריא ליה מערבין וכן לישראל בתרומה דאי בעי מיתשיל עליה דתרומת טעות אינה תרומה והדרא לטיבלא והדר מפריש עלה מינה ובה: תרומתכם. ונחשב לכם תרומתכם ובתרומת מעשר דמפרשי לוים כתיב ותרומה גדולה איתקש בההוא קרא כדכתיב כדגן מן הגורן דהיינו תרומה גדולה: ואידך. חזקיה דאמר לא תאכלו לא משמע הנאה האי תרומתכם לאו למישרי הנאה אתא אלא תרומתכם דכל ישראל קאמר ואורחיה דקרא לאישתעויי הכי ישראל לאו דוקא דהא בלוים כתיב: גידולו. שיער שלו אסור בהנאה וטעון שריפה כדכתיב ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים: מידי ואין דבר אחר כתיב. דילמא גידולו והוא הדין לדבר אחר דמאי מיעוט כתב הכא: חדש. לפני העומר: קוצר לשחת. אע"ג דכתיב עומר ראשית קצירכם אל הכהן דמשמע דאסור לקצור לפני העומר מותר לקצור לשחת כשהוא עשב דלאו קציר הוא: ומאכיל לבהמה. אף חיטין גמורין על ידי קיטוף מכל מקום חדש מותר בהנאה: ואידך. חזקיה דלא נפקא ליה הנאה מלא תאכלו ולא אילטריך קצירכם למישרי אמר לך קצירכם דכל ישראל קאמר ואורחיה דקרא לאישתעויי הכי: שנזדמנו. דווקא שנזדמנו דלא מצרכינן להו להפקירן אבל לכתחלה אסור לחזר אחריהן כדתנן התם במס' שביעית (פ"ז מ"ג) אין עושין סחורה לא בנבילות וטריפות ולא בשקצים ורמשים: יהיו. ושקץ יהיו לכם: ולחזקיה למה לי למכתב לא יאכל ומייתי לכם למישרייה. בשלמא לרבי אבהו לא מצינו לאקשויי בכל הנך דכתיב בהו לא תאכל והדר כתיב בו היתר הנאה דאיצטריך לא תאכלו לאכילה ואיצטריך היתירא להנאה אלא לחזקיה כיון דסוף סוף שרי ליה רחמנא בהנאה למה לי קרא דשני בדיבורא וכתב לא יאכל דמשמע הנאה ואיצטריך לכם למישרייה בהנאה ליכתוב לא תאכל ותו לא איצטריך לכם: טעמא דידי. דאמינא לא יאכל משמע הנאה מהא נפקא לי (א) ואי לאו האי קרא דכתיב לא יאכל ותו כתב לכם למישרייה לא הוה ידענא דלא יאכל איסור הנאה הוא וכל הנך קראי דהיתר הנאה דכתיבי גבי לא תאכל הא דרשינהו חזקיה למילתא אחריתא כדאמרן לעיל תרומתכם קצירכם דכל ישראל: תמה על עצמך היאך נאסר חמץ בהנאה. דס"ל מותר בהנאה כל שבעה וכ"ש לאחר הפסח ופליגא דרבי יהודה דאמר חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה לקמן בפירקין (דף כח:): תלתא לך כתיבי. לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך ועוד קרא אחרינא ולא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים: וצריכי. דאי כתב שאור משום דחימוצו קשה אבל חמץ אימא מותר ואי כתב חמץ משום דראוי לאכילה אבל שאור דלא אתי למיכליה אימא לא עבר עליה הכי מפרש להו בפ"ק דבילה (דף ז:): לימא כתנאי. לא תאכל דרבי אבהו: יעשה למלאכה. הוה מלי למיכתב גבי חלב דנבילה: שיכול. אי לא הוה כתב לכל הוה אמינא למלאכת גבוה יהא מותר אם נצריך למשוח ממנו עורות למלאכת בדק הבית יהא מותר דהא מישתרי חלב באכילה לגבי גבוה למזבח אבל למלאכת הדיוט יהא אסור שהרי נאמר בו לא תאכלו ואיסור הנאה במשמע ת"ל לכל מלאכה: רבי עקיבא אומר כו'. כלומר לא הוצרך הכתוב להתיר דלא הוה ס"ד לאיסור ולא בא אלא לטהרו מכלל טומאת הבשר ולומר שאין חלב בכלל נבילה ואינו חושש לטומאה אלא מותר לישתמש טהרות בעור המשוח בחלב נבילה ואם לא ריבה לכל מלאכה הייתי אומר למלאכת הדיוט להשתמש בו חולין יהא טהור אבל למלאכת גבוה להשתמש קדשים יהא טמא: חלבה

[כ"ק מא:] · עירובין כו: [כח.] · קדושין נז: · מנחות עא. · שביעית [פ"ז מ"ד] · [לקמן כח: לג.] · [עיל ה: וש"נ] · [עי' תוס' לעיל כב. ד"ה ור' שמעון]

תוספות

נטוע לרבים. פרש"י לצורך רבים ולא כמו שפ"ה באמצע הדרך דקתני במסכת ערלה (פ"א מ"ב) הנוטע לרבים חייב ורבי יהודה פוטר והדר קתני הנוטע ברה"ר והנכרי שנטע והגזלן כו' מדקתני בתרי בבי ש"מ תרי מילי נינהו:

מערבין לנזיר ביין. בפ' בכל מערבין (עירובין כח.) מפרש טעמא משום דאע"ג דלא חזי להאי חזי להאי ולא פריך הכא אליבא דמ"ד (שם דף לא.) אין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו:

נזרו שלו יהא. תימה לחזקיה נזרו למאי אתא ואית ספרים דגרסינן על נזרו מגלח °ואינו מגלח על נזירות אביו:

קוצר לשחת ומאכיל לבהמה. אף על גב דהא דקוצר לשחת היינו דווקא לבהמה כדמוכח במנחות בפ' רבי ישמעאל (ד' עא:) מ"מ ומאכיל לבהמה לא משמע ליה דקאי אקוצר לשחת דא"כ לא פריך מידי דחדש שאסר הכתוב היינו תבואה גמורה אלא מאכיל לבהמה היינו אפילו חיטין גמורין ועל ידי קיטוף כפ"ה ועוד דקתני סיפא רבי שמעון אומר יקצור ויאכל אף משהביאה שליש*:

קצירכם שלכם יהא. תימה לרשב"א מנ"ל דהאי להכי הא איצטריך לכדדרשינן במנחות בפרק ר' ישמעאל (דף עב: ושם) קצירכם ולא קציר מצוה וחזקיה נמי ליסבי הכי וי"ל מדלא כתב ראשית קציר והוי מצי למיכתב קצירך וכתב קצירכם שמע מינה תרתי:

אמר קרא יהיו בהווייתן יהו. וא"ת א"כ סוסים וחמורים היכי זבנינן וי"ל דבמידי דאכילה מיירי דווקא ובירושלמי דמסכת שביעית ספ"ח פריך והרי חמור וגמל ומשני למלאכתן הן גדילים וא"ת דאמרי' במרובה (ב"ק פב:ושם) אסור לישראל לגדל חזירים תיפוק ליה דמדאורייתא אסור וי"ל דנפקא מינה למיקם בארור אי נמי הא דאסור מדאורייתא היינו להשתכר ולמכור לנכרי לאכול אבל להשתכר בשומנן או בעורן לא או שמגדל שלא למכור אלא למשוח ולהדליק אפילו הכי בחזירים אסור א"נ בנזדמנו לו כגון שנפלו בירושה אין נגדלן:

שאני התם דאמר קרא לא יראה לך. תימה דליכתב לא יאכל לחזקיה ולא בעי לך: ומה

[ע"ש בתוס' ד"ה ...]

רבינו חננאל

הנטוע לרבים שחייב בערלה ר' יהודה אומר לכם פרט לנטוע לרבים: והרי תרומה דכתיב וכל זר לא יאכל קדש ותנן מערבין לנזיר ביין ושנינן שאני התם דכתי' תרומתכם שלכם תהא: והרי נזיר דכתיב מחרצנים ועד זג לא יאכל ותנן מערבין לנזיר ביין ושנינן שאני התם דכתיב נזרו נזרו שלו יהא כו': והרי חדש דכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ותנן קוצר לשחת ומאכיל לבהמה (נהנה בזמן אכילתו ומותר בהנאתו) [ואף שנהנה באכילתה אלמא דמותר בהנאה] ושנינן שאני התם דכתיב קצירכם [שלכם] יהא להתיר בהנאה: והרי שרצים דכתיב בהו וכל השרץ השורץ על הארץ לא יאכל ותנן בשביעי' פ"ו ציידי חיה עופות ודגים (שנתמנו) [שנזדמנו] להם מינין טמאין מותר למכרן וקשיא לתרוייהו ושני' שאני התם דכתי' לכם להתיר בהנאה אי הכי אפי' לכתחלה אמאי תאני שנתמנה דאיעבד אפי' לכתחלה יהיו מותרין לצורן ודחי' אמר קרא שקץ הוא בהווייתו יהא ואקשי' לחזקיה למה לי למכתב בשרצים לא יאכל דמשמע אפילו איסור הנאה והוצרך לכתוב לכם להתיר בהנאה היה כותב ולא יאכל ולא יכתוב לכם להתיר ואנא ידענא דכל היכא דכתי' לא יאכל מותר בהנאה ואמר חזקיה אדרבה טעמא דידי מהכא מדאצטריך קרא למכתב לכם להתירו בהנאה ש"מ דכל היכא דכתיב לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע: והרי חמץ דכתיב לא יאכל ואמר ר' יוסי הגלילי תמה על עצמך היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה ודחי' שאני התם דכתיב לך שלך יהא כו': נימא כתנאי וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה [מה ת"ל לכל מלאכה] ר' יוסי הגלילי אומר בין למלאכת גבוה בין למלאכת הדיוט מותר שנאמר לכל מלאכה ר' עקיבא אומר שיכול למלאכ' הדיוט הוא טהור למלאכת גבוה יהא טמא ת"ל לכל מלאכה יהא טהור אם לגבוה הוא [טהור]* קל וחומר להדיוט דיקי' מדדרש ר' עקיבא לקרא בטומאה וטהרה מכלל דפשיטא ליה דמותר

גליון הש"ס

גמ' תמה על עצמך היאך חמץ. היינו היאך אתה אומר חמץ אסור בהנאה וכן תמה על עצמך האיך הופפת נבדה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה טעמא דידי וכו' דאי לאו:

פא ע"א תוס' שם ד"ה כך א:רו בסד"ה: תוס' ד"ה נזרו. ואינו מגלח על נזירות אביו. ק"ל הא לר"י ור"מ דס"ל כספ"ד דנזיר דבכל ענין מגלח על נזירות אביו א"כ יהא מוכח מדאיצטריך נזרו דלא יאכל איסור הנאה במשמע וא"כ איך אמרי' דא"כ חולין שנשחטו בעזרה לר"י וצ"ע:

*[נראה דחסר כאן איזה תיבות ואולי דקאי על הא דאמרינן ור"י הגלילי לטומאה ולטהרה לא איצטריך קרא ודו"ק].

מאי לאו בהא קמיפלגי דר' יוסי הגלילי סבר לא תאכלו משמע בין איסור אכילה בין איסור הנאה וכי אתא קרא למישרייה לנבילה בהנאה הוא דאתא ורבי עקיבא סבר איסור אכילה משמע איסור הנאה לא משמע וכי אתא קרא לטומאה וטהרה לא דכ"ע לא תאכלו משמע בין איסור אכילה בין איסור הנאה והכא בהא קמיפלגי רבי יוסי הגלילי סבר כשהותרה נבילה היא הותרה חלבה וגידה לא הותרו וכי איצטריך קרא להיתר הנאה הוא דאתא ורבי עקיבא סבר *כשהותרה נבילה חלבה וגידה נמי הותרו וכי איצטריך קרא לטומאה וטהרה ור' יוסי הגלילי אשכחן חלב דשרייה רחמנא בהנאה °אלא גיד נימא דאסור איבעית אימא הכי נמי דאסור איבעית אימא מייתי לה בק"ו ומה חלב שענוש כרת מותר בהנאה גיד שאינו ענוש כרת לא כל שכן ור"ש דאסר איכא למיפרך *מה לחלב שכן הותר מכללו אצל חיה תאמר בגיד שלא הותר מכללו אצל חיה ואידך בבהמה קאמרינן בבהמה מיהת לא אישתרי מכדי אותבינהו כל הני קראי ושנינהו חזקיה ורבי אבהו במאי פליגי בחמץ בפסח ואליבא דרבנן בשור הנסקל ואליבא דדברי הכל חזקיה נפיק ליה מלא יאכל ורבי אבהו נפיק ליה מנבילה מכדי בין למר ובין למר אסורין בהנאה מאי בינייהו איכא בינייהו חולין שנשחטו בעזרה חזקיה סבר לא יאכל למעוטי הני אותו למעוטי חולין שנשחטו בעזרה רבי אבהו סבר אותו למעוטי הני *חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא נינהו יתיב ההוא מרבנן קמיה דרבי שמואל בר נחמני ויתיב וקאמר משמיה דר' יהושע בן לוי מנין לכל איסורין שבתורה דכי היכי דאסורין באכילה הכי נמי אסורין בהנאה ומאי ניהו חמץ בפסח ושור הנסקל מנין תיפוק ליה מלא יאכל לא יאכל איסור אכילה משמע ליה איסור הנאה לא משמע ליה תיפוק ליה מנבילה סבר לה כר' יהודה דאמר *דברים ככתבן אי סבר לה כר' יהודה תיפוק ליה מהיכא דנפקא ליה לר' יהודה °מלכלב תשליכון אותו (שמות כב) קסבר חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא מנין דכתיב °כל חטאת אשר יובא (ויקרא ו) מדמה וגו' שאין ת"ל באש תשרף ומה ת"ל באש תשרף אם אינו ענין לגופו דכתיב °והנה שורף (שם י) תנהו ענין לכל איסורין שבתורה

ואם

תורה אור

חלבה וגידה לא הותרו. דחלב אינו בכלל בשר הלכך לא הוה במשמע תהנה ואכלה וגבי נוגע בנבלתה נמי לאו חלב במשמע הלכך יעשה לכל מלאכה לא הוצרך לטהרו אלא להתירו מכלל הנאות לא תאכל חלב: ורבי עקיבא סבר. חלב בכלל נבילה בין להיתר הנאה בין לטמא הלכך כי אילטריך קרא לטהרו אילטריך: ורבי שמעון. דאמר לעיל גיד אסור בהנאה משום דסבירא ליה אין בגידין בנותן טעם ולא הותר בכלל נבילה מאי טעמא לא מייתי ליה כרבי יוסי להתיר הנאה מקל וחומר מחלב: מכללו. אף באכילה: ואידך. רבי יוסי אמר לך אנא בחלב בהמה קא מייתינא קרא להתיר בהנאה דקרא בחלב שור וכשב קאי וקא שרי ליה בהנאה ובבהמה לא הותר מכללו באכילה הלכך אתי גיד הנשה מיניה: מכדי אותבינהו כל הנך קראי. דכל איסורין שנאמ' בהן לא תאכל ומותרין בהנאה: ושניהו. רבי אבהו ואשכח בהו פרטא להיתר לא מלינו באחד מכולם שהחמיר בו רבי אבהו ויאמר שאסור בהנאה ולחזקיה לישתרו אלא דבר האסור אסור לדברי שניהן והמותר מותר לדברי שניהן: במאי פליגי. דאין לך איסורי הנאה בדבר שנאמר בו לאו באכילתו שלא נאמר בו פרט להתיר אלא הנך שני דברים דכתיב בהן לא יאכל כגון שור הנסקל וחמץ בפסח ובין למר ובין למר אסורין: ואליבא דרבנן. דפליגי עליה דרבי יוסי דאמר לעיל חמץ בפסח מותר בהנאה: מנבילה. מדאילטריך קרא למישרי נבילה ואי הוה כתיב לא תאכל נמי הוה מיתסרי: איכא בינייהו חולין שנשחטו בעזרה. ואליבא דר' יהודה דאמר מנבילה לא מלי למיגמר דלדברים ככתבן אתא דחזקיה סבר הני תרי מדשני בדיבוריה איתסר ולכלב תשליכון אותו לא הוצרך למעט את אלו ולאוסרן בהנאה וכי אתא למעוטי חולין שנשחטו בעזרה אתא וכדפרישית לעיל ורבי אבהו סבר אין חילוק בין לא יאכל בין לא יֵאָכֵל ואלטריך אותו למעוטי הני והכי משמע טריפה אף על גב שכתבתי לך לאו באכילתה אני מתיר לך הנאתה אבל לא חמץ ושור הנסקל שלא פרטתי לך בהן היתר: חולין בעזרה לאו דאורייתא. וכי אמר רבי אבהו לא יאכל איסור הנאה משמע אליבא דרבי מאיר אמרה דלית ליה לדברים ככתבן ומדאילטריך למישרי נבילה מכלל דשאר איסורין כגון חמץ ושור הנסקל אסירי ולאו משום שינוי הלשון שאין חילוק בין לא יאכל ללא יאכל לרבי אבהו אלא מדאילטריך למישרי נבילה ואותו לר"מ למעוטי חולין בעזרה: ה"ג ומאי ניניהו חמץ בפסח ושור הנסקל: ותיפוק ליה מהיכא דנפקא ליה לרבי יהודה. לעיל אליבא דרבי אבהו דמייתי ליה מאותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך שאר איסורין: קא סבר. האי תנא: חולין שנשחטו בעזרה. אסורין בהנאה מדאורייתא ונפקא ליה מאותו ומיבעי ליה קרא אחרינא לשאר איסורין: כל חטאת אשר יובא מדמה. לאו בחטאות הפנימיות שהובא דמן כמצותן לפנים כתיב דהא בהדיא כתיב בהן בפר כהן משיח והעלם דבר שריפתן מחוץ למחנה אלא ללמד על חטאת החיצונה דאם הכניס דמה לפנים פסולה: אם אינו ענין לגופו דהא כתיב והנה שורף. בשעיר נחשון בויהי ביום השמיני וקאמר להו משה למה שרפתם אותו הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה מכלל דאם הובא שפיר עבוד דשרפוה אלמא בת שריפה היא: לכל איסורין. שנאמר בהן לאו באכילתן כזה ועל כרחיך לא מייתי אלא חמץ בפסח ושור הנסקל דבשאר איסורים כתיב פרטא להיתירא:

ואם

ומה חלב שענוש כרת מותר בהנאה. וא"ת לימא שור הנסקל ושאר איסורי הנאה יוכיחו שאין בכרת ואפ"ה אסורין בהנאה וי"ל דה"פ ומה חלב (א) שענוש כרת ואסור באכילה ומותר בהנאה כמו נבילה עצמה גיד שאין ענוש כרת לכ"ש שיהא בכלל היתר נבילה והשתא לא שייך למימר תוכיח ולא מצי למיעבד נמי ק"ו מדם דדם אינו בכלל נבילה ואפילו טומאה אינבו מטעם נבילה כדפרישי' לעיל (דף כג.) אבל חלב הוה שפיר בכלל נבילה דלטומאה לא הוה צריך קרא דאדרבה לטהרו מידי נבילה מצריך קרא והא דקאמר היא הותרה וחלבה לא הותרה לאו משום דלא הוי בכלל נבילה אלא משום דלא הותרה בנבילה אלא מה שהותר בטהורה באכילה והשתא א"ש הא דקאמר ואידך אנן בבהמה קיימינן דלא ילפינן אלא שיהא בכלל היתר נבילה אבל בעלמא מודה דפריך שפיר*: בבהמה מיהא לא אישתרי. אין להקשות דגיד חיה מיהא ליתסר דכיון דשל בהמה לא מיתסר בהנאה אם כן לא יאכל דכתיב גבי גיד הנשה באכילה דוקא קאמר ומהיכא תיתי לן לאסור של חיה בהנאה: מאי בינייהו. תימה לרשב"א לימא דאיכא בינייהו חמץ נוקשה וחמץ דגן גמור ע"י תערובות דמרבינן כרים אלו עוברין (לקמן מג.) מכל מחמצת לא תאכלו דלחזקיה מותר בהנאה ולרבי אבהו כל מקום שנאמר לא תאכלו משמע איסור הנאה וכי תימא כיון דמרבינן ליה לאכילה ה"ה להנאה אם כן כרת נמי ליחייב: דכתיב והנה שורף. פרש"י בשעיר נחשון ובת"כ דריש בהדיא אשעיר דראש חודש מדכתיב ואותה נתן לכם וגו' והיינו של ר"ח דמכפר עון (ב) על טומאת מקדש וקדשיו*): דהא כתיב והנה שורף. פרש"י ואמר להו משה הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה מכלל דאם הובא שפיר עבוד דשרפוה הקשה הרב רבינו שלמה מטרויש הא על כרחיך לאו שפיר עבוד דשרפוה דהא שרפוה בלא עיבור צורה ואמר בפרק כילד צולין (לקמן פב:) כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתו וילא לשריפה וקרא ה"ק מדוע לא אכלתם את החטאת הן לא הובא את דמה הא אם הובא שפיר עבוד דלא אכלוה ואומר ר"י דה"פ אם אינו ענין לגופה דהא קיי"ל בפרק כילד צולין (גם זה שם) כל שפסולו בקדש בשריפה וחטאת דאהרן משום מעשה שהיה תנהו לכל איסורים:

ואם

בתנאה נמצא חזקיה כר' עקיבא ור' אבהו כר' יוסי הגלילי לא לעולם ר' עקיבא נמי לא תאכלהו איסור הנאה נמי משמע ולמה דרש הפסוק לטומאה וטהרה משום [דהיתר הנאה] כבר(למה)[למר]מנבלה קסבר כשהותרה הנבלה הבשר והחלב והגידים הותרו מ"ם שנא' ואכלה כולה משמע כמות שהיא ולא איצטריך קרא אלא לטהרה וטומאה ור' יוסי הגלילי סבר היא הותרה חלבה וגידה לא הותרו כו': ואמרינן מכדי אותבי' כל הני תיובתא ושני כל חד לנפשיה חזקיה ור' אבהו במאי פליגי ואמרינן פליגי בחמץ בפסח ואליבא דרבנן דאסרי אפילו בהנאה ולא כר' יוסי הגלילי דשרי ובשור הנסקל ואליבא דדברי הכל כו': תוב אמרי' מכדי חזקיה ור' אבהו בחמץ בפסח ובשור הנסקל מיסר אסרי בין באכילה בין בהנאה מאי בינייהו ואמרי' איכא בינייהו חולין שנשחטו [בעזרה] דקיי"ל אמרה תורה שחוט חולין [בחוץ וקדשים בפנים וזה פירש שחוט שלי כלומר שחוט חולין] במקדש בגבולך מה קדשים בחוץ אסורין אפילו בהנאה אף חולין בפנים כך אסורין חזקיה סבר איס' חמץ בפסח ואיסו' שור הנסקל ששניהם אסורין בהנאה מלא יאכל נפקא והנבלה לדברים ככתבן הוא דאתי בא אותו למעוטי חולין שנשחטו בעזרה שיהיו אסורין בהנאה דדרשינן הכי אותו ובשר טריפה אתה משליכו לכלבך ונהנה בו ואי אתה משליך חולין שנשחטו בעזרה ור' אבהו סבר בין לא יאכל בין לא תאכל [בין לא תאכלו] כולו אחד הוא ובא לא תאכלו כל נבלה למעוטי שאר אסורין ובא אותו למעוטי חמץ בפסח ושור הנסקל אבל חולין שנשחטו בעזרה איסורן לאו דאורייתא ור' אבהו לא סבר לה כר' מאיר דאמר חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא: יתיב ההוא מרבנן וקאמר מנין לחמץ ושור הנסקל שאסורין בהנאה ואמרי' ותיפוק ליה מלא יאכל כחזקיה קסבר לא יאכל ולא תאכל ולא תאכלו חד הוא ותיפוק ליה מנבלה כר' אבהו סבר לה כר' יהודה דאמר (ארבעה) דברים ככתבן ותיפוק ליה מאותו כר' יהודה קסבר חולין שנשחטו בעזרה מדאוריי' ואלא מנא ליה ופרשי' מדכתי' וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף שאין ת"ל באש תשרף דנפקא ליה מהנה שורף דכתיב (ויקרא י יז) מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש (שם יח) הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה ודאי בת שריפה היא מה ת"ל באש תשרף אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לכל איסורין

*) [וכן הוא לגירסא בשבועות ע: וכרש"י שם וכן בזבחים קא: וכן פירש"י בחומש לגירסא אבל ר"ת וכן פירש"י לקמן פב: ד"ה לכך נאמר וכ"כ רש"י יומא ס: ד"ה כאשר צוה וכ"כ רש"י חולין כח: ד"ה בכל סיון]

מסורת הש"ס

[לעיל כג.]

[חולין קכ.]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ומה חלב וכו' וי"ל דה"פ ומה חלב נבילה שענוש: (ב) ד"ה דכתיב וכו' דמכפר על עון טומאת כצ"ל:

[לעיל כב. וש"נ]

[לעיל כא: וש"נ]

גליון הש"ס

גמ' אלא גיד נימא דאסור. ק"ל לפמ"ש תוס' חולין ר"פ ג"ה דחלב הוה דחדשים גרמי דכתי' חלב שור אבל גיד אל מיד א"כ י"ל דדוקא בחלב ל"א כשאותרם דהא מסכתת לא הקרא דלגר אשר בשעריך תתננה דמקנו כולו עם החלב כגון שספילה שבבהמה דליכא איסור חלב אבל גיד דל"ש ק י"ל דאמרינן כשאותרם ועי':

כא א מיי' פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הלכה א ב:
כב ב מיי' פ"ח שם הלכה ג ד:
כג ג מיי' פ"ב מהלכות מאכלות אסורות הל' כג [רב אלפס חולין סוף פ"ג דף קפ"ב: סמ"ג לאוין]

ואם אינו ענין לאכילה תנהו ענין לאיסור הנאה אי מה כאן בשריפה אף כל איסורין שבתורה בשריפה אמר קרא °בקדש באש תשרף בקדש בשריפה ואין כל איסורין שבתורה בשריפה והאי בקדש באש תשרף להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה לכדרבי שמעון *דתניא רבי שמעון אומר בקדש באש תשרף לימד על חטאת ששורפין אותה בקדש ואין לי אלא זו בלבד פסולי קדשי קדשים ואמורי קדשים קלים מנין *תלמוד לומר (וכל) בקדש באש תשרף אמר ליה רבי יונתן רבך מהאי קרא קאמר לה °ואם יותר מבשר המלואים ומן הלחם עד הבקר וגו' שאין תלמוד לומר לא יאכל ומה תלמוד לומר לא יאכל אם אינו ענין לגופיה דהא כתיב °ושרפת את הנותר באש תנהו ענין לשאר איסורין שבתורה ואם אינו ענין לאכילה תנהו ענין לאיסור הנאה אי מה כאן בשריפה אף כל איסורין שבתורה בשריפה אמר קרא ושרפת את הנותר נותר בשריפה ואין כל איסורין שבתורה בשריפה והאי לא יאכל להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה לכדרבי אלעזר *דאמר ר' אלעזר *לא יאכל כי קדש הוא ׳כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו אמר אביי לעולם מקרא קמא ואיפוך דליכתוב באש תשרף ולא בעי לא תאכל מה תלמוד לומר לא תאכל אם אינו ענין לגופו דנפקא ליה מדרבי אלעזר תנהו ענין לכל איסורין שבתורה ואם אינו ענין לאכילה תנהו ענין לאיסור הנאה אי מה כאן בשריפה אף כל איסורין שבתורה בשריפה אמר קרא הנותר בשריפה ואין כל איסורין שבתורה בשריפה אמר ליה רב פפא לאביי ואימא ליחודי ליה לאו לגופיה הוא דאתא דאי מדרבי אלעזר *אין לוקין על לאו שבכללות אלא אמר רב פפא מהכא °והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף שאין תלמוד לומר לא יאכל מה תלמוד לומר לא יאכל אם אינו ענין לגופו דהא נפקא ליה מקל וחומר ממעשר הקל *ומה מעשר הקל אמרה תורה °לא בערתי ממנו בטמא בשר קדש חמור לא כל שכן וכי תימא *אין מזהירין מן הדין °הקישא הוא דכתיב °לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וגו' מה תלמוד לומר לא יאכל אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לכל איסורין שבתורה ואם אינו ענין לאכילה תנהו ענין להנאה אי מה כאן בשריפה אף כל איסורין שבתורה בשריפה אמר קרא הנותר הנותר בשריפה ואין כל איסורין שבתורה בשריפה אמר לי' רבינא לרב אשי ואימא לעבור עליו בשני לאוין לאו מי *אמר אביי ׳אכל פוטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צירעה

רש"י

ואם איתו ענין. לאוסרם באכילה דהא איסור אכילה בגופייהו כתיב זו מדה בתורה דבר שלא הוצרך לגופו תנהו ענין לענין אחר ותלמוד דבר לדבר אחר וכל המדות הלכה למשה מסיני: לימד על חטאת. פסולה ששריפתה בקדש בעזרה דמוהנה שורף לא הוה שמעינן מקום שריפתה היכן: פסולי. כל שאר קדשי קדשים כגון מנחה ועולה ואשם שנטמאו או שנשפך דמן ומנחה שלא נקטר קומצה ואימורי קדשים קלים שנטמאו ודוקא נקט הני שמאכלתן בתוך חומת העזרה אבל פסולי בשר קדשים קלים שאכילתן בכל העיר אף שריפתן אם נפסלו חוץ לעזרה הן והכי נמי תנן באלו עוברין (לקמן מט·) שורפן לפני הבירה והיינו חוץ לעזרה ושם היה בית הדשן לכך וכן מפורש בזבחים בפ' טבול יום (ד' קד:): אמר ליה. ההוא מרבנן לרבי שמואל בר נחמני דאקשי ליה האי קושיא רבי יונתן רבך נמי לא הוה מייתי איסור הנאה לכל איסורין מבקדש באש תשרף דמבעי ליה לכדאמרת שתשרף בעזרה אלא מהאי קרא אמר להו: דהא כתיב ושרפת. אלמא לאו בר אכילה הוא: לכל איסורין. דוגמתן שנאמר בהן לאו באכילתן: ואם אינו ענין לאכילה. דהא בגופייהו כתיב תנהו ענין להנאה: אמר קרא והנותר. דהוה ליה למכתב ושרפתו באש: מיבעי ליה לכדרבי אלעזר. ליתן לא תעשה דאי מושרפת לא הוה ידעינן ביה איסור לאו למלקות: כל שבקודש פסול. מדכתיב כי קודש הוא יתירה לרבות על שאר פסולי קדשי קדשים בלאו כגון פיגול ויוצא ונשפך דמו: מקרא קמא. וכל חטאת ולאו מבאש תשרף דאיצטריך לומר שישרף בעזרה אלא מלא תאכל ליכתוב באש תשרף אלמא לאו בר אכילה הוא ומינלא נפקא לן ביה נמי איסור לאו מהא דרבי אלעזר דמפיק מלא יאכל כי קודש הוא כל פסולי קדשים: לאו שבכללות. כגון זה שנכלל כל הפסולין יחד: לא בערתי. אזהרה נפקא לן ביה ביבמות בהערל (דף עג:): אין מזהירין. מדין קל וחומר אף על פי שאדם דן קל וחומר מעצמו אינה אזהרה ללאו במסכת מכות (דף ה:) נפקא לן: היקשא הוא. ולאו קל וחומר דאיתקש נדריך ונדבותיך דהיינו שלמים למעשר דגן דכתיב ביה לא בערתי ממנו בטמא ותייתי לן אינה דאף קדשים לא יאכלו בטומאה ולא בערתי ממנו בטמא אע"ג דוידוי בעלמא הוא ואינו לאו הא נפקא לן ביה איסור לאו ביבמות בהערל מהאי קרא דלא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא אומר בפסולי המוקדשים שנפדו (דברים טו) בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו טמא וטהור אוכלין בקערה אחת יש כאן טומאת בשר לטהור וטומאת הגוף לטמא וקא אמר רחמנא גבי מעשר וקדשים ההוא בשעריך דשרלי לך ביה טומאה התם בפסולי המוקדשין הכא לא תאכל: אכל פוטיתא. שרץ המים: לוקה ארבע. חד לאו בשרץ המים בתורת כהנים דהוא ספר ויקרא וחד במשנה תורה ושני לאוין כתובים בתורת כהנים בשקצים שתם (א) לא תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהן והכא לא כתיב על הארץ ומשמע בין שרץ המים ובין שרץ הארץ הרי ארבע: נמלה. שהוא שרץ הארץ: לוקה חמש. הני תרי דשתם שרלים וחד וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל וחד לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם וחד ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ: צרעה

תוספות

ואם איתו ענין לאכילה. לא אתי שפיר דהיכי מלי לאוקמי' באיסור אכילה דהא כתיב באש תשרף: הא אין לוקין על לאו שבכללות. הקשה הר"ר אליעזר ממיץ דבאלו הן הלוקין (מכות יג·) אמר דלאו דנותר ופיגול הוה בכלל הלוקין ואמאי והא לאו שבכללות הוא ותירץ דלגבי נותר שמפורש בהדיא דכתיב ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא לא חשיב לאו שבכללות ופיגול נמי גמרינן עון עון מנותר אך קשה דבפרק בתרא דמכות (דף יז: יח·) גבי זר שאכל עולה לפני זריקה לוקה חמש פריך ולילקי נמי מדרבי אלעזר דאמר כל שבקודש פסול ומאי קושיא והא לאו שבכללות הוא*: אם איתו ענין לגופו דאתי בקל וחומר ממעשר. ואם תאמר והא איצטריך לרביעי בקודש כדאמרינן בפרק קמא (דף יט·) וי"ל דלא ליכתוב לא יאכל אלא ישרף: היקשא הוא. תימה אמאי קרי ליה הקישא תיפוק ליה דקודש כתיב בהדיא בקרא ובכורות בקרך ולאכך ואזהרה למעשר נמי יליף מהאי קרא וי"ל דצריך הקישא משום איסור הנאה דלא תוקי קרא דוהבשר לאיסור הנאה שיהא בלאו דבפ' שני דשבת (דף כה·) לא ילפי' איסור הנאה בשמן קדש שנטמא אלא ממעשר: דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך. האי לא חשיב לאו שבכללות מדלא כתיב מעשר דגנך ובכורות בקרך לא תוכל לאכלם ש"מ ליחודי לאו אכל חד דכתי' בקרא אתא: נירעה

[ועי' תוס' יומא לו: ד"ה לאו ותוס' מכות יז. ד"ה אלא]

מכות יח. מעילה יז.

[שבת כה.]
[יבמות כב: מכות ס:]

לקמן מט:

[במנו' וכמעי' איתא אליעזר ביו"ד וע"ע עוד דבמעילה כריתות היה דתניא ר"א אומר לא יאכל כו']

[לקמן מה: מיר לה: ב"מ קטו: סנהדרין סב. מנחות נח: תמורה ז: כריתות ד. ה.]

מכות טז: עירובין כח.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לוקה ארבע וכו' בשקצים שתם לא תשקצו:

גליון הש"ס

גמרא הקישא הוא. עיין זבחים לד ע"א תד"ה והבשר:

רבינו חננאל

שבתורה שיהו אסורין אפי' בהנאה ואם תאמר כל איסורין שבתורה בשרפה תלמוד לומר [בקדש] באש תשרף כל פסול שהוא בקדש בשרפה ולא שאר איסורין שבתורה: והאי בקדש מבעי ליה לכדתניא בקדש באש תשרף לימד על חטאת כו' והא דאמר ר' יונתן ואם יותר מבשר המלואים וגו' נדחו דבריו ותרצה אביי לעולם מקרא קמא והוא וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד וא"כ נישא קרא בקדש באש תשרף ונשתוק לא תאכל למה לי אם אינו ענין לגופיה דנפק' ליה מדר' אלעזר דאמר לא יאכל כי קדש הוא כל שבקדש פסול ליתן לא תעשה על אכילתו תנהו ענין לשאר איסורין שבתורה ודחי' תוב ואימא ליחודי ליה לאו לגופיה דאי מדר' אלעזר הוה ליה לאו שבכללות כדפירש כל שבקדש כלל כל פסולין שבקדש [וכל לאו] שבכללות אין לוקין עליו אלא א"ר פפא מהכא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל שאין ת"ל (באש ישרף) [לא יאכל] כו' עד וכי מזהירין מן הדין ודחי' הקישא הוא כלומר התורה הקישה הקדש למעשר שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך וגו' וכל נדריך אלו קדשים: אמר ליה רבינא לרב אשי ואימא לעבור עליו בשני לאוין. כלומר לא בא מופנה שתדרוש בו ואם אינו ענין לגופו תנהו ענין לשאר איסורין אלא לגופיה בא וא"ת [והלא] כבר הוקש למעשר דכתי' ביה לאו שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך לא יאכל עוד למה בא לחייבו בשני לאוין מי לא אמר אביי אכל פוטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צרעה לוקה

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ח ופי"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה יב :
כה ב שם הלכה יח :
כו ג שם הלכה יב :
כז ד מיי' פי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' י טוש"ע י"ד סי' קפה סעיף ג :
כח ה מיי' פ"י שם הלכה כב :
כט ו מיי' פי"ד שם הלכה י טוש"ע י"ד סי' קנה סעיף ג :

צירעה לוקה שש א"ל כל היכא *דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי °והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל דרישי' (א) למה לי **לרבות עצים ולבונה והבשר כל טהור יאכל בשר דסיפיה למה לי לרבות אימורין אימורין מהתם נפקא *דתניא °והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' לרבות את האימורין [ג]התם טומאת הגוף בכרת [ג]הכא טומאת בשר בלאו א"ר אבהו א"ר יוחנן *כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן למעוטי מאי אמר רב שימי בר אשי למעוטי שאם אכל חלב חי שפטור איכא דאמרי א"ר אבהו אמר ר' יוחנן [ד]כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן למעוטי מאי אמר רב שימי בר אשי למעוטי °שאם הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו שהוא פטור וכל שכן אוכל חלב חי שהוא פטור אתמר נמי אמר רב אחא בר *עויה אמר רב אסי א"ר יוחנן הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו פטור לפי שכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא דרך הנאתן אמר ר' זירא אף אנן נמי תנינ' *[ה]אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד ואילו מתותים תאנים ורמונים לא מאי טעמא לאו משו' דלא קאכיל להו דרך הנאתן אמר ליה אביי בשלמא אי אשמעינן פרי גופא דלא קאכיל ליה דרך הנאתו שפיר אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא אמר אביי * [ו]הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן מאי טעמא משום דלא כתיב בהו אכילה מיתיבי איסי בן יהודה אומר *מנין לבשר בחלב שהוא אסור נאמר כאן °כי עם קדוש אתה ונאמר להלן °ואנשי קדש תהיון לי מה להלן אסור אף כאן אסור ואין לי אלא באכילה בהנאה מנין אמרת ק"ו ומה ערלה שלא נעבדה בה עבירה אסורה בהנאה בשר בחלב שנעבדה בו עבירה אינו דין שיהא אסור בהנאה

מה

ויקרא ז | שם | חולין קטו: | דברים יד | שמות כב

תורה אור

לירעה. שרץ העוף היא וגם שורלת על הארץ ויש בה אלו חמש לאוין ומוסיף עליה לאו דשרץ העוף במשנה תורה (יד) וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו שרץ לשון רחוש ונענוע ואינו נראה ואין בהמה וחיה הנגוזין מן הארץ בכלל שרץ הלכך לא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף וגו' דכתיב בקדושים תהיו אינו מן המנין דלאו בשרצים כתיב : והבשר למה לי. השתא דאמר' קרא לאו לגופיה אתא אלא לאם אינו ענין תינח ואשר יגע בכל טמא לא יאכל והבשר למה לי ומשני לרבות עלים ולבונה לקבל טומאה ואע"ג דלאו אוכלא הוא : והבשר כל טהור יאכל למה לי. והבשר יתירה מבעיא ליה דאילו כל טהור יאכל בשר דרים ליה במנחות (ד' כה:) כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל בשר וגו' הניתר לטהורין חייבין עליו משום טומאה יצא בשר שנטמא לפני זריקת דם לשון אחר בין ברישא בין בסיפא ו' יתירה מיבעי' ליה : לרבות את האימורין. שאם נטמאו ואכלן טהור שיעבור עליהן משום ב' לאוין לאו דזרות שאף הכהן זר אצלם ולאו דטומאת בשר ואדלעיל קאי והכי קאמר לא יאכל והבשר כמי שנטמא לא יאכל : אשר לה'. קרא יתירה הוא דה"ל למכתב מזבח השלמים וטומאתו עליו וכתיב אשר לה' לרבות אף בשר הקרב לה' שאם אכלו בטומאה ענוש כרת : ומשני התם בטומאת הגוף איירי(ב) והאי וטומאתו עליו מוקמינן לה בזבחים בפרק ב"ש (דף מג:) בטומאת הגוף הכתוב מדבר והכא רביניהו לאזהרת טומאת בשר כשנטמאו הם והוא טהור שיהא מוזהר עליהן והכא ליכא כרת אלא לאו דאימעט מכרת בזבחים בפרק ב"ש : אלא דרך אכילתן. אלא אם כן אכלן דרך אכילתן : איכא דאמרי. הא דרבי אבהו אהנאה איתמר ואהנך דאסירי בהנאה : חלב. אין דרך הנאתו אלא בהבערה ולמשוח עורות ולא לרפואה וכ"ש אוכל חלב חי : אין סופגין את הארבעים כו'. גבי משקין קאי במסכת תרומות וקאמר דאין כל מי פירות קרויין משקין אלא אלו בלבד. אין סופגין את הארבעים על שום מי פירות של ערלה משום דבכולהו שלא כדרך הנאתן הוא אלא אלו : בשלמא אי אשמעינן בפרי גופא. דאי אכיל שלא כדרכו כגון שבישל אגוזים או אפרסקין ואכלן ואשמעינן דלא מחייב : שפיר. שמעינן מינה דאין לוקין אלא כדרך אכילתן אבל השתא טעמא דפטור משום דלאו פרי אכל : כלאי הכרם. כתיב (דברים כב) פן תקדש המלאה דמשמע לא תהנה ממנו אלא תשרפנו ופן לאו הוא : שהוא אסור. באכילה : ערלה שלא נעבדה בה עבירה. בנטיעותה : בשר בחלב שנעבדה בו עבירה. כשבישלו ועבר עליו על לאו לא תבשל :

ערלה

צירעה לוקה שש. פ"ה דהא (ג) דכתיב בקדושים אל תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה וגו' לא חשיב ליה דבגדולים מיירי דלא כתיב (ד) שרץ ולשון שרץ דבר שהוא נד בארץ ואינו נראה אלא ע"י שירוצו מפני קטנו וקשה דבפ' ד' מיתות (סנהדרין נט:) דרשינן וכל חיה הרומשת זה הנחש משמע דרמישה הוה נמי בדבר הרוחש כמו נחש שהולך על גחונו ופי' הר"י דאורליינ"ש דההוא קרא איירי בח' שרצים דאמרינן במעילה בפרק קדשי מזבח (דף טז: ושם) במובדלים ממך דיבר הכתוב דכתיב בסיפא דקרא אשר הבדלתי לכם לטמא והיינו ח' שרצים שהן טמאים : לרבות את האימורים. דסד"א אין חייבין עליהם משום טומאה הואיל ואין ניתרים ודרשינן במנחות בפרק הקומץ את המנחה (דף כה:) הניתר לטהורי' חייבים עליהם משום טומאה להכי איצטריך לרבוייהו מיהו קשה דבמעילה בפ' חטאת העוף (דף י:) דריש התם מאשר יקרב בכל הקדשים הכתוב מדבר ויליף התם אימורים *וכל שאין ניתר לטהורים ורבינו שמשון תירץ דאיצטריך לרבויי דסד"א דלא יבא איסור טומאה ויחול על איסור חלב : פרט לאוכל חלב חי. והא דאמר בגיד הנשה (חולין קב:) אבל לפור טהורה בחייה בכל שהוא במיתתה בכזית שאני עוף שהוא כך וחזי לאומלא וחשיב כדרך הנאתו והא דאמר בהקומץ רבה (מנחות כא.) דם שבשלו אינו עובר עליו ופריך אביי מהא דתניא הקפה את הדם ואכלו או שהמחה את החלב וגמעו חייב ומשני כאן שהקפה באור וכאן שהקפה בחמה ולפי זה דהכא צ"ל שהברייתא נגדדים קתני הקפה את הדם בחמה ואת החלב באור דאי בחמה חי הוא ופטור : אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא. תימה לר"י דבהעור והרוטב (חולין קכא. ושם) יליף מקרא דאין חייב משום ערלה אלא על היוצא מזיתים וענבים דגמר ערלה פרי פרי מבכורים ובכורים מתרומה ובתרומה כתיב תירוש ויצהר אם כן אמאי איצטריך למימר הכא זיעה בעלמא הוא °וי"ל דהא דאיצטריך למילף התם פרי פרי מבכורים לאו למעוטי שאר משקין איצטריך דמן הדין אפילו תירוש ויצהר לא היה (ה) ליחשב למשקין פרי דזיעה בעלמא הוא כדאמרינן הכא והתם איצטריך למילף שנחשוב משקה של תירוש ויצהר כמו הפרי והשתא א"ש הא דאמר בשמעתין דזיעה בעלמא הוא דמהאי טעמא הוא דשמעינן דמשקה אינו כפרי מיהו תימה אמאי אמר דזיעה בעלמא הוא והא טעם כעיקר דאורייתא : אמרת קל וחומר. תימה היכי אתיא ק"ו לאפוקי מג"ש דנילף מנבילה בג"ש שלא תאסר בהנאה כמו נבילה ובפרק כל הבשר (חולין קטו.) איכא תנא דיליף הכי וסבר דבשר בחלב לא אסור בהנאה ואור"ת דבההוא קרא דאנשי קדש כתיב ביה נמי איסורי הנאה דמבשר בשדה דרשינן *קדשים שיצאו חוץ למחיצה וגלי לן ק"ו דגמרינן מקדשים ולא (*מנבילה) ולא"ת בלא ק"ו נמי מקשינן לחומרא וי"ל דהכא ס"ד לאקשויי לקולא משום דמפורש בהדיא בקרא היתר הנאה דכתיב לכלב תשליכון אותו והקשה הר"י דאורליינ"ש אמאי לא ילפינן מנותר איסור אכילה ואיסור הנאה מקדש קדש מההוא קדש דנותר דריש ג"ש בפ' לולב וערבה (סוכה מח.) ובפרק כל הזבחים (זבחים כח:) וי"ל דהכא עם קדוש מאנשי קדש דרשי' שהן ענין אחד דקיימא קדושה אגברי אי נמי דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים* : הכל מודים בכלאי הכרם. הא דלא קאמר הכל מודים בחולין שנשחטו בעזרה משום דכתיב בהו אכילה דמוזבחת ואכלת נפקא לן ועוד דאיכא מאן דאמר לאו דאורייתא °והא דלא קאמר הכל מודים בבשר וחלב שמא משום דאין מזהירין מן הדין : אמרת ק"ו. איסור אכילה לא מצי למילף בק"ו מערלה כדאמר בכל הבשר (חולין קטו:) משום דאיכא למימר חורש בשור וחמור וחוסם פי פרה יוכיח דנעבדה בהו עבירה ושרו באכילה אבל השתא דיליף מקרא איסור אכילה ליכא למימר יוכיח דהנהו שרו באכילה :

מה

[פי' תוס' ע"ז יב: ד"ה אגא]

וכל שאין לו מתירין כצ"ל רש"ל

[בר רב עויא וכ"א לקמן לג:]

רבינו חננאל

לוקה שש הכא נמי לוקה על שני לאוין והוא דאביי מפורש בפ' אלו הן הלוקין פוטיתא הוא דג טמא וכתיב בדגים (ויקרא יא יא) ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו *וכתיב (עוד לכל השרץ השורץ לא יאכל כי שקץ הם) ועוד כתיב (שם מג) אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם נמצאו ארבעה לאוין באוכל שרץ סתם ולא פירש באחד מהם בארץ ודרשי' הלאוין בכל שרץ בין שרץ של ים ובין שרץ של יבשה לפיכך אמר אביי אכל פוטיתא שהיא שרץ המים לוקה עליה הללו ארבעה לאוין כלם. אבל נמלה שהיא שקץ היבשה עובר **בארבעה לאוין הללו והוסיפה התורה על שקץ של יבשה לאו חמישי שנא' (שם מד) ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ על הארץ הלכך לוקה חמש אבל צרעה שהיא שרץ העוף עובר על חמשה לאוין הללו הוסיפה עליו התור' לאו אחד שנא' [דברים יד יט] וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא (יאכלו) [יאכל] הלכך לוקה שש מלקיות ופרקי' הני מילי דמוקמי' ליה בלאו יתירי היכא דליכא מידי למדרש [אבל אי איכא למדרש] כי האי גונא דרשי' : מבדי כתיב ואם האכל יאכל מבשר זבח השלמים וגו' והבשר אשר יגע בכל טמא למה לי לרבות עצים ולבונה שאם נטמאו ישרפו והבשר כל טהור יאכל בשר תוב למה לי לרבות אימורין שנטמאו סר"א כל טהור יאכל בשר כתיב מידי דכהן טהור מצי למיכליה אם אכלו בטומאה חייב אבל חלבים דלא יכול למיכלינהו אפי' הוא טהור אימא לית להו חיוב משום טומאה קמ"ל. שנינו בתוספתא פ' הזרוע והלחיים והקבה נוהגין בכלאים כו' ואסיקנא מהאי קרא דכתיב והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' ונכרתה ואמרי' לה' לרבות האוכל אימורין בטומאת הגוף שהוא בכרת ובא הבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל לרבות בשר קדש שנטמא אכלו כהן טהור בלאו : אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן וכל שכן דרך אכילתן למעוטי אכל חלב חי ודרך הנאתן למעוטי [אם הניח] חלב של שור הנסקל על מכתו שפטור : אמר ר' זירא אף אנן נמי תנינא אין סופגין ארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים הא מן התותים ומן הענבים לא משום דאינו דרך הנאתן . ושני אביי שאני התם דזיעה בעלמא הוא : אמר אביי הכל מודים בכלאי הכרם כיון דלא כתיב בהו אכילה לוקה עליהן אפי' שלא כדרך הנאתן ומותיב איסי בן יהודה

מהא

* דברי רבינו תמוהים דהא בהאי קרא כתיב בהדיא לכל השרץ השורץ על הארץ וגו' ובאמת הרי"ף סו"פ אלו טרפות וברש"י כאן ובמכות ע"ז הביאו ללאו ד' הך קרא דמשנה תורה וכל אשר אין לו וגו'.
** גם זה צ"ע דקרא דשקץ יהיה לכם מבשרם לא תאכלו כתיב רק בשרץ המים ושרץ הארץ לא נכלל בהך קרא ועי' ברי"ף וברש"י ודברי רבינו מוזה לייבש.

מסורת הש"ס

[בכורות ו:]

[לקמן לה. וש"נ ע"ש בפירש"י] [זבחים לו: כריתות כג: לקמן לו.]

[חולין קכ: תרומות פי"א מ"ג]

[עי' תוס' ע"ז יב: ד"ה אלא וכו' דאפשר דס"ה בע"ז לוקין אפי' שלא כדרך הנאתן ע"ש]

[מכות יח.]

[מטרפה כצ"ל]

[וע"ע תוס' בכורות י. ד"ה מה להלן]

הגהות הב"ח

(א) גמרא לא יאכל דרישיה דקרא למה לי : (ב) רש"י ד"ה ומשני וכו' איירי דהאי : (ג) תוס' ד"ה צירעה וכו' פ"ה דהא. נ"ב עי' פ' בכל מערבין דיכה:(ד)בא"ד דלא כתיב בהו שרץ ולשון שרץ וכו' ואינו נראה מפני קטנו אלא על ידי שירוצו וקשה כצ"ל:(ה) ד"ה אלא וכו' לא הוי ליה ליחשב :

גליון הש"ס גמ' שאם הניח חלב של שור הנסקל. עיין נדה לב ע"א תד"ה וכשמן : תום' ד"ה אלא וי"ל כו' דהא דאיצטריך למילף. עי' בספר כתנות אור להגאון בעל פנים מאירות סוף פ' בראשית : תוס' ד"ה הכל מודים. והא דלא קאמר וכו' משום דאין מזהירין מן הדין. עי' ע"ז יב ע"ב תד"ה אלא וצע"ק :

מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר תאמר בבשר בחלב שהיתה לו שעת הכושר חמץ בפסח יוכיח שהיה לו שעת הכושר ואסור בהנאה מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת תאמר בבשר בחלב שאינו ענוש כרת כלאי הכרם יוכיחו שאין ענוש כרת ואסור בהנאה ואם איתא ניפרוך מה לכלאי הכרם שכן לוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן ואביי תאמר במאי תאמר בבשר בחלב שאין לוקין עליו אלא דרך הנאתו *אטו בבשר בחלב אכילה כתיבה ביה ואידך דקא מותיב לה סבר להכי קא גמר מנבילה מה נבילה דרך הנאתה אף בשר בחלב דרך הנאתו ואביי להכי לא כתב אכילה בגופו לומר שלוקין עליו אפי' שלא כדרך הנאתו וליפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה לו שעת הכושר א"ר אדא בר אהבה זאת אומרת כלאי הכרם עיקרן נאסרין הואיל והיתה להן שעת הכושר קודם השרשה מתיב רב שמעיה *המעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור הוסיף אין לא הוסיף לא אמר רבא תרי קראי כתיבי כתיב *°הזרע וכתיב המלאה הא כיצד [י]זרוע מעיקרו בהשרשה [י]זרוע ובא הוסיף אין לא הוסיף לא א"ר יעקב א"ר יוחנן בכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה היכי דמי אי נימא דאיכא סכנה אפילו עצי אשירה נמי ואי דליכא סכנה אפילו כל איסורין שבתורה נמי לא לעולם דאיכא סכנה ואפי' הכי עצי אשירה לא *דתניא ר' אליעזר אומר אם נאמר °בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך ואם נאמר בכל מאודך למה נאמר בכל נפשך אלא לומר לך אם יש אדם שגופו חביב עליו ממממונו לכך נאמר בכל נפשך (א) ויש אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאודך כי אתא רבין אמר רבי יוחנן [י]בכל מתרפאין *חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות

רש"י

ערלה לא היתה לה שעת הכושר . שהפרי הזה חנט באיסור ונגמר באיסור תאמר בבשר בחלב שיש לו שעת הכושר קודם שניתן בחלב : כלאי הכרם יוכיחו . ובשחיטת חולין פריך ונימא ערלה תוכיח וחזר הדין והתם מתרץ לה בכל הבשר ולקמן פריך ונימא מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר : ואם איתא . דכלאי הכרם חלוקין להחמיר משאר איסורין ליפרוך הכי : ואביי . אמר לך היכי ניפרוך היכי נסיימה למילתיה דלא נילף בשר בחלב מיניה נימא תאמר בבשר בחלב כו' אטו בשר בחלב אכילה כתיבה ביה התם נמי לוקין עליו אפי' שלא כדרך הנאתה : מנבילה . ונבילה אכילה כתיבא ביה נבילה לאו דוקא קאמר דהא מטריפה גמרינן לה ויש מפרשים משום דהאי טריפה דקרא איירי באבר ובבשר המדולדל בה ושחטה כדאמרינן בבהמה המקשה לילד (חולין עג:) קרי ליה נבילה דדמי לנבילה דלא מישתרו בשחיטה ואין נראה לי דטריפה נמי לא מישתריא בשחיטה ואי משום דלא מיטמיא הנך נמי לא מיטמאו : ואידך . אביי אמר לך להכי לא כתיב אכילה בגופו ללמדך שלוקין כו' הלכך לא מצי פריך תאמר בבשר בחלב כו' : וליפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר . וקא סלקא דעתך שאין נאסרין אלא גידוליהן ולכן לא היתה להן שעת הכושר : זאת אומרת . מדלא פריך הכי שמע מינה כלאי הכרם עיקרן נאסר אף עיקר הזריעה עצמה נאסרה וזריעה היתה לה שעת הכושר כל ימיה עד שנשרשה י"מ דהאי מקשה נמי ידע שאף הזריעה נאסרת אלא סבור שמשעת זריעה נאסרת וכך שמעתי אבל א"א להעמידה דמיבעי לן לפרושי הכי מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להן שעת הכושר משעה שבאו לכלל כלאים תאמר בבשר בחלב שהיתה לו שעת הכושר משעה שבא לכלל זה דאם שורהו כל היום בחלב אינו נאסר בכך ומשני עיקרן נאסרו משנשרשו ולא משנזרעו וכמה גמגומים יש בה חדא דטעמא דלא מיתסר °משום דאכתי לא בשר בחלב חשיב ליה והרי הוא כאילו זה לבד וזה לבד וכן כלאים כ"ז שלא נשרשו הרי הן כמונחין בכדא ועוד כי אמר לעיל חמץ בפסח יוכיח מיבעי ליה למימר שהיתה לו שעת הכושר משנקרא חמץ בפסח והא ליתא ועוד מדמותיב רב שמעיה הוסיף אין לא הוסיף לא מכלל דליכא מאן דסליק אדעתיה משעת זריעה אלא הוה סלקא דעתיה תוספת אין עיקר לא ולשון עיקרן משמע כדפרישית דלישנא בתרא הכי הוה ליה למימר זאת אומרת כלאי הכרם בהשרשה נאסרו : המעביר עציץ נקוב בכרם . וזרעים בתוכו שכבר צמחו הוסיף הצמח בכרם מאתים אחד מן המאתים שיש בו עכשיו שמתחלה היו בו קצ"ט שיעורים כתוספת זו ועכשיו יש בו מאתים אסורין לפי שאין בהיתר הראשון כדי לבטל התוספת האסור שהערלה וכלאים אין בטלין אלא במאתים של היתר לבד האיסור לא הוסיף מאתים אלא פחות כל שהוא מותר דיש בו כדי להעלות באחד ומאתים ובספרי יליף ליה מתרומה שעולה באחד ומאה וכלאים שכפל את אסוריו שאסורין בהנאה כפל את עלייתן ודוקא נקט נקוב דיונק מקרקע דרך אויר : לא הוסיף לא . אלמא אין הזריעה נאסרת : מליאה . גידולין : הזרע . הראשון : זרוע מעיקרו . בכרם בהשרשה כדכתיב הזרע משמע שאף הזריעה נאסרת מיהו קודם השרשה כמאן דמנחא בכדא דמי ; זרוע ובא . קודם לכן הוסיף אין לא הוסיף לא דכתיב מלאה : בכל מתרפאין . אפילו באיסורי הנאה : למה נאמר בכל מאודך . יאמר החביב משניהן ודיו ומפרש לפי שפעמים שזה חביב ופעמים שזה חביב לכך הוצרכו שניהן לומר אהוב את בוראך יותר מן החביב עליך והמתרפא בעצי אשירה נראה כמודה בה :

תוספות

מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר . הקשה ריב"א נילף מערלה שהיתה לה שעת הכושר כגון נטל ענף מאילן של היתר שלא נגמרו פירותיו והרכיבו או נטעו ואומר ר"י דאינו אוסר אלא מה שגדל אחר שהרכיבו או נטעו וזה לא היה לו שעת הכושר והענף עצמו אינו נאסר אלא מפני תערובת האיסור ואם היה יכול להבדיל אותו הענף ממה שגדל אחרי כן היה מותר וכן כלאי הכרם אי לא היה עיקרו נאסר או מעביר עציץ נקוב חשוב לא היה לו שעת הכושר שהאיסור הגדל אחרי כן לא היה לו מעולם שעת הכושר : מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת . ושור הנסקל לא מצי למימר יוכיח דמה לערלה ולשור הנסקל שכן לא היה להם שעת הכושר לאכילה : כלאי הכרם יוכיחו . בפ' כל הבשר (חולין קטו:) פריך ונימא ערלה תוכיח ומשני ונראה לר"י דהוה מצי למילף במה מצינו מכלאי הכרם לחודייהו דמה כלאי הכרם שכן נעבדה בו עבירה ואסורה באכילה ובהנאה אף אני אביא בשר בחלב וכו' אלא ניחא ליה למילף מכל הני בק"ו דאיכא טפי : מה לכלאי הכרם שכן לוקים עליו שלא כדרך כו' . תימה לרשב"א היא גופא נילף במה מצינו מכלאי הכרם שילקו על בשר בחלב שלא כדרך הנאה ואומר ר"י דליכא למילף דאיכא למימר דשור הנסקל וחמץ שעבר עליו בבל יראה יוכיח שנעבד בו עבירה ואסור באכילה ואינו אסור אלא כדרך הנאתו דאכילה כתיב בהו : עיקרן נאסרין . אומר ר"י שגם הגבעולים והקש שגדל ממנו נאסר כדאמרינן לקמן (ד' כו:) תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ וקשה לר"י דבפרק האשה שנפלו (כתובות דף פ. ושם) גבי מוציא הוצאות על נכסי אשתו וכו' מפרש רב יהודה אפי' לא אכל אלא חבילי זמורות רב יהודה לטעמיה דאמר אכלה ערלה וכלאים ושביעית הוי חזקה פי' אע"פ שבכל אלו אין יכול לאכול רק העלים שהפירות אסורין אלמא עלי כלאים שרו ואומר ר"ת דהתם מיירי באותן עלים שהיו קודם זריעת כלאים וקודם שהוסיף מאתים אבל אותן שגדילין אחרי כן אסורין מאחר שהוסיף מאתים : הואיל והיתה לו שעת הכושר קודם השרשה . והא דאמרינן בפ"ק דמנחות (דף ו. ושם) גבי טריפה דכלאים לא היה להם שעת הכושר התם קאי על משקה ישראל ומשקה לא היה לו לעולם שעת הכושר : חוץ מעצי אשירה . נראה לר"י דמיירי כגון שאין יכול להתרפא משאר עצים אלא בזה כגון על ידי שדים או שום דבר אחר משום דאתי למיטעי בתר ע"ז וגבי בן דמא בע"ז פרק שני (דף כז: ושם) שנשכו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא לרפאותו ולא הניחו ר' ישמעאל משום דאפיקורסות משכא ומפרש בירושלמי בפ' שמנה שרצים שהיה רוצה ללחוש לו בשם זר אבל ע"י תחבושת שרי כדאמרי' התם (דף כח.) דר' אבהו רמא ליה יעקב אפיקורסא סמא אשקיה : אף

ושפיכות

* דברי רבינו הוא כפי' הי"מ שהובא ברש"י כאן ד"ה זאת אומרת ואולי דרש"י כוון בזה על דברי הר"מ ז"ל אלו .

עין משפט
נר מצוה

ל א מיי' פ"ד מהלכות מאכלות אסורות הל' ד ה ו טוש"ע שם :
לא ב מיי' פ"ה מהל' כלאים הל' יג טוש"ע י"ד סי' רצו סעיף ט :
לב ג מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף יז :
לג ד מיי' פ"ה מהלכות יסודי התורה הל' ו סמג עשין ה טוש"ע י"ד סי' קנה סעיף ג [רב אלפס כאן ובע"ז פ"ב ד' שלת:] :

רבינו חננאל

מהא ברייתא דמייתי איסור בשר בחלב בק"ו מערלה ודחי' מה לערל' שכן וכו' חמץ בפסח יוכיח ופרכי' מה לחמץ שכן ענוש כרת כלאי הכרם יוכיחו ואם איתה נפרוך מה לכלאי הכרם שכן לוקין עליהן אפי' שלא כדרך הנאתן ופריק אביי הכי בשר בחלב נמי לוקה עליו אפי' שלא כדרך אכילתו דהא לא כתיבא ביה אכילה . (ואיסי) [ואידך] אמר לך כיון דבשר בחלב איתקש לנבלה שנאמר כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו וכתי' ואנשי קדש תהיון לי [ובשר בשדה טרפה לא תאכלו] הנה נאמר בכאן כי עם קדוש ונאמ' להלן ואנשי קדש תהיון לי וכתיב בטרפה לא תאכלו הרי אכילה כתיבא ביה בשר בחלב [נמי כאלו] אכילה כתיב' ביה ואביי אדרבה נימא להכי לא כתיב ביה אכילה בגופו לומר שלוקה שלא כדרך הנאתו ונפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר תאמר בבשר בחלב שאם שרה בשר בחלב היום כולו מותר ואינו אסור אלא בישולו ודחי' כלאי הכרם נמי מדלא פריך הכי שמע' מינה דהיתה להם שעת הכושר משעת זריעה עד שעת השרשה *כי לא נאסר אלא עיקרן ומהאי [טעמא] דייק רב אדא בר אהבה ואמ' זאת אומר' כלאי הכרם עיקרן נאסרו : איני דכלאי הכרם בהשרשה נאסרין והתניא המעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור . כלומר אם הוסיף עציץ זה בכרם כשיעור שיש בו חלק אחד במאתים חלקים כמה שיש בו נאסר דייקי' מינה מדקתני הוסיף נאסר מכלל שאם לא הוסיף אפי' השריש לא נאסר ופריק רבא כתיב המלאה וכתיב הזרע הא כיצד אם היה זרוע עד שימלא כדכתי' המלאה לא היה זרוע אלא עכשיו נזרע בהשרשה בעת שנזרע הזרע בהשרשה נאסר שנאמר הזרע :
אמר רבי יוחנן בכל מתרפאין חוץ מע"ז תלוי עריות

מסורת הש"ס

חולין קטו. כלאי' פ"ז מ"ח
[המלאה וכתיב הזרע וכן איתא בחולין קיו. וכ"כ בפירש"י דסכא]
דברים כב
ברכות סא: יומא פב. סנהדרין עד.
שם ו
[פי' תוס' סוטה י: ד"ה טח]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואם יש אדם שממונו חביב :

גליון הש"ס

ברש"י זאת אומרת . משום דאכתי לאו בשר בחלב. עי' מנחות קא: ברש"י ד"ה הואיל ובתוספ' שם ד"ה פיגול:

ושפיכות דמים ע"ז הא דאמרן גילוי עריות ושפיכות דמים דתניא *ר' אומר °כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה ענין רוצח אצל נערה המאורסה *הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח לנערה המאורסה מה נערה המאורסה ניתן להצילה בנפשו *אף רוצח ניתן להצילו בנפשו ונערה המאורסה מרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור ושפיכות דמים גופיה מנלן סברא הוא *כי ההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל מרי דוראי אמר לי זיל קטליה לפלני' ואי לא קטלינא לך א"ל ליקטלוך ולא תיקטול מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי מר בר רב אשי אשכחיה לרבינא דשייף לה לברתיה בגוהרקי דערלה אמר ליה אימור דאמור רבנן בשעת הסכנה שלא בשעת הסכנה מי אמור א"ל האי אישתא צמירתא נמי כשעת הסכנה דמיא איכא דאמרי א"ל °מידי דרך הנאה קא עבידנא איתמר הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו אביי אמר מותרת ורבא אמר אסורה אפשר וקא מיכוין לא אפשר וקמיכוין כולי עלמא לא פליגי דאסור לא אפשר ולא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דשרי °כי פליגי דאפשר ולא מיכוין ואליבא דר' יהודה דאמר *דבר שאין מתכוין אסור כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי אליבא דר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר אביי כרבי שמעון ורבא אמר עד כאן לא קא א"ר שמעון אלא היכא דלא אפשר אבל היכא דאפשר לא איכא דאמרי אפשר ולא מיכוין היינו פלוגתייהו דר' יהודה ור' שמעון לא אפשר ולא קא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי דלא אפשר וקא מיכוין ואליבא דר' שמעון דאזיל בתר כוונה כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי אליבא דר' יהודה דאמר לא שנא מתכוין ולא שנא שאין מתכוין אפשר אסור אביי כרבי יהודה

ורבא

רש"י

ושפיכות דמים. כגון אמרו לו הרוג ישראל חבירך ואם לאו תיהרג: מה למדנו מרוצח לנערה המאורסה. והלא פירש בה אונס פטור כדכתיב ולנערה לא תעשה דבר אלא נראה כמי שהוא בא ללמד כאן ונמצא שהוקש כאן להיות למד מכאן והכי קאמר כרוצח כנערה שניהן שוין כמו והיה כעם ככהן (ישעיה כד) ולא נאמר והיה העם ככהן: ניתן להצילה. ניתן רשות לרואה שהוא רודף אחריה שיצילנה ממנו בנפשו של רודף כדכתיב (דברים כב) ואין מושיע לה הא אם יש מושיע צריך להושיעה בכל אשר יכול אפילו בהריגתו אם אין יכול להציל באחד מאבריו יהרגנו: יהרג. אם אמר לו עו"ג הרוג או תיהרג יהרג ואל יעבור עבירה זו: מרי דוראי. מושל עירי: מאי חזית דדמא דידך סומק. כלומר כלום באתה לישאל על כך אלא מפני שאתה יודע שאין מצוה עומדת בפני פיקוח נפש וסבור אתה שאף זו תדחה מפני פיקוח נפשך אין זו דומה לשאר עבירות דמ"מ יש כאן אבוד נפש והתורה לא התירה לדחות את המצוה אלא מפני חיבת נפשו של ישראל וכאן עבירה נעשית ונפש אבודה מי יאמר שנפשך חביבה לפני המקום יותר משל זה דילמא של זה חביבה טפי עליו ונמצא עבירה נעשית ונפש אבודה: שייף. מושח: גוהרקי דערלה. בוסר זיתים קטנים משום רפואה דקסבר מותר להתרפאות באיסורי הנאה: אישתא צמירתא. חולי שקורין מלוי"י צמירתא חם כמו דלמרה צמורי בבבא קמא (דף ס.): דרך הנאתו. לאחר שיתבשלו ויוצא שמנן בבית הבד: מותרת. אין צריך לפרוש הימנה כדמפרש: הכי גרסינן אפשר וקא מיכוין לא אפשר וקא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דאסיר. אפשר לו ליבדל וקא מיכוין להתקרב כדי ליהנות כגון ריח של ע"ז או אפילו אי אפשר לו ליבדל ומיהו מתכוין הוא וחביב הוא לו ליהנות: לא אפשר. לו ליבדל ולא קא מיכוין ליהנות דאיכא תרתי להיתר לכ"ע שרי: כי פליגי דאפשר. לו ליבדל ולא נבדל ומיהו לא קא מיכוין: פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון במסכת שבת (דף כב.) בגרירת מטה וכסא וספסל ובמסכת ביצה (דף כג:): דלא אפשר. כגון שצריך לאותן כלים ואין יכול להגביהן על כתיפו ואביי סבר בקטנים נמי שרי רבי שמעון אע"פ שאפשר להגביהן על כתיפו והכי אמרינן במס' שבת* ולרבא לא שרי ר' שמעון אלא בגדולים: איכא דאמרי. מודה רבא היכא דלא קא מיכוין אע"ג שאפשר שרי ר' שמעון דבהכי פלוגתייהו דר' יהודה ור' שמעון ובין לאביי ובין לרבא לר' יהודה אסור לרבי שמעון שרי: כולי עלמא. אביי ורבא לא פליגי דשרי ואפי' לרבי יהודה: כי פליגי דלא אפשר וקא מיכוין. ומיהו אליבא דר' שמעון דחשיבא ליה כוונה דמתיר אפי' בדאפשר הואיל ולא קא מיכוין אלמא אכוונה קפיד היכא דקא מכוין אע"ג דלא אפשר אסור: ה"ג כי פליגי אליבא דר' יהודה דאמר לא שנא מתכוין ולא שנא אין מתכוין אפשר אסור. ולא גרסינן ולא אפשר שרי דהא לא שמעינן ליה דאמר הכי דאי שמעינן ליה הכי היכי פליג רבא למיסר: אביי כר' יהודה. דקסבר כיון דאסר רבי יהודה בדאפשר אע"ג דלא קא מיכוין שמע מינה לא חשבינן ליה כוונה אלא בדאפשר ולא אפשר הליא טעמא הלכך היכא דלא אפשר אע"ג דקא מיכוין לא איכפת ליה לרבי יהודה:

ורבא

תוספות

אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור. פי' הבועל אבל היא תיבעל ולא תיהרג דקרקע עולם היא כדאמר בבן סורר ומורה (סנהדרין עד:) ובריש כתובות (דף ג:) נמי פריך ולידרוש להו דאונס שרי ור"י אומר דשפיר גר' תיהרג דהא דמשמע בבן סורר ומורה ובריש כתובות דאונס שרי היינו היכא שהיא קרקע עולם ולא עבדה מעשה אבל לעשות מעשה כגון שאומר לה שתביא הערוה עליה תיהרג ואל תעשה מעשה דמרוצח ילפינן ורוצח לא מיחייב למימסר נפשיה אלא כשאומר לו להרוג בידים אבל אם אומר הנח לזרוק עצמך על התינוק או תיהרג אינו חייב למסור עצמו כדי להציל חבירו דאדרבה איכא למימר מאי חזית דדמיה דחבריה סומק טפי דילמא דמא דידי סומק טפי ומיהו לדידיה אם אומרים לו הנח לתקוע אותך בערוה יהרג ואל יעבור דלא מצי למימר לא עבידנא מעשה דכיון שתוקעין אותו ואין קישוי אלא לדעת כדאמרי' בריש הבא על יבמתו (יבמות נג.) ומה שהוא מתקשה הוי מעשה*:

לא אפשר ולא מיכוין כולי עלמא לא פליגי. לגירסא קמא נראה לפרש דכ"ע קאי אאביי ורבא ולא פליגי דשרי היינו לרבי שמעון דרבי יהודה אסר דהא רבא מוקי פלוגתא דרבי יהודה ור' שמעון בלא אפשר ולא מיכוון דבאפשר קאמר דמודה רבי שמעון דאסור ולאיכא דאמרי לא אפשר ולא מיכוון לכולי עלמא דשרי האי כולי עלמא היינו ר' יהודה ור' שמעון וא"ש דבאיכא דאמרי לא הדר ונקיט אלא מה ששנה מלשון ראשון ולהכי לא נקט בדאיכא דאמרי אפשר ומיכוין לכ"ע אסור ומיירי כגון דלא הוי פסיק רישיה דבפסיק רישיה מודה רבי שמעון וליכא למימר דאפילו בפסיק רישיה שרי הכא ר' שמעון משום דהכא מיירי בגרירה דכלים דליכא אלא איסורא דרבנן שהוא חופר כלאחר יד כדאמר *בבמה מדליקין (שבת כט) דהא בשמעתא מייתי עלה מידי דאורייתא כגון מעילה וכלאים ופסול פרה וצ"ל דכל הנהו דמייתי לא הוי פסיק רישיה ולא אפשר דכולי שמעתא נראה לר"י דלא אפשר כדרכו אלא בטורח גדול דהא שילשול האומנין בקופות חשיב לא אפשר והא דאמרינן בכתובות (דף ה:) גבי מהו לבעול בתחלה בשבת דקאמר לר' יהודה דאסור משום דבר שאין מתכוון אע"ג דהוי לא אפשר ולא מיכוון וצריך לומר דההיא סוגיא כרבי ירמיה דבמה מדליקין *דאסר לר' יהודה לא אפשר ולא מיכוון אע"ג דאיתותב במאי דאמר קטנים אסורים אפילו לר"ש (איתותב) מ"מ במאי דאסר אפילו בגדולים לר' יהודה לא איתותב:

אביי כרבי יהודה. נראה דסבר אביי הואיל ואפשר ולא מיכוין אסור ובלא אפשר ולא מיכוין שרי אלמא דאיסור משום דאפשר הוא ומה שהיה בספרים בבמה מדליקין (שבת כט:) ופליגא דעולא דאמר עולא מחלוקת בקטנים אבל בגדולים ד"ה אסור שיבוש הוא דבכולי שמעתא שרי טפי לא אפשר מהיכא דאפשר וגדולים היינו לא אפשר אלא גרס ד"ה מותר והיינו כליבנא בתרא דהכא דבלא אפשר ולא מיכוין כ"ע ל"פ דשרי:

שאני

רבינו חננאל

ושפיכות דמים ע"ז הא דאמרן עריות ושפיכות דמי' מנא לן כדתניא רבי אומר [כתיב] אין לנערה חטא מות כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש וכי מה למדנו לרוצח מעתה וכי יש לומר אם יקום על רעהו ורצחו אין לו דין מות כמו זו הנערה שכתוב בה אין לנערה חטא מות אלא הרי זו הנערה באת ללמד לאחרים ונמצאת היא למדה הוקשה זו הנערה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור כך נערה המאורסה אם יאמר לה הישמעאלי השמעי לי ואם לאו הנני הורגך תהרג ואל תשמע לו ואם תפסה ונתחזק עליה אין לה חטא מות ורוצח גופיה שלמדה ממנו הנערה מנא לן דדינו ליהרג ואל יהרוג סברא [הוא] כההוא דאתא קמי' דרבא א"ל אמר לי מרי דוראי זיל קטליה לפלניא ואי לא קטלינא לך וכו': מר בר רב אשי הוה שאיף גרקי דערלה. פי' גרגרים של ערלה לברתיה דהוה בה אישתא צמירתא ואמר ליה האי אישתא צמירתא סכנה היא ובמקום סכנה שרי. איכא דאמרי מידי דרך הנאתן קא עבידנא ושלא כדרך הנאתן שרי:

איתמר הנאה הבאה לו בעל כרחו כגון שהיה עובר והריח ריח בשמים של ע"ז אביי אמר מותר רבא אמר אסור. כל היכא דאפשר פי' יש דרך אחרת ואפשר לו שלא יעבור דרך שם ומתכוין לעבור שם כדי ליהנות בן הריח בשמים של ע"ז כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי דאפשר לו שלא יעבור שם וכשעובר שם אינו מתכוין ליהנות ועלתה זו בתיובתא דרבא אבל אי לא אפשר ומתכוין קיימא לן דאסור כרבא …

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ה מהל' רוצח הל' ו ז סמג עשין קסד:

לה ב מיי' פ"ה מהלכות יסודי התורה הל' ז סמג עשין ה טוש"ע יו"ד סימן קנה סעיף א:

לו ג ד מיי' פ"ה מהלכות יסודי התורה הל' ח סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קנה סעיף ג [ורב אלפס כאן ובמסכת ע"ז פ"ב דף ...]:

מסורת הש"ס

[יומא פב. סנהדרין עד.] [שם חולין כח. קיז. ערכין כב.]

סנהדרין עד. יומא פב:

שבת מא: [ע' קנא. ביצה כג. יומא לד: כתובות ס: ב"ק קיג. כריתות כ:]

[דף כט:]

[וכ"מ ביומא פב. ובהגהות תוס' שובה. וע"ע תוס' יבמות נג: ד"ה אין אונס]

גליון הש"ס

גמ' מידי דרך הנאה קעבידנא. עי' ב"ק קז. תוס' ד"ה ולא יזכנו: שם כי פליגי דאפשר ולא מיכוין. עי' כתובות ו. ... ד"ה דאמרינן ... עי' ...

ורבא *אמר לך עד כאן לא קאמר ר' יהודה שאין מתכוין כמתכוין אלא לחומרא אבל מתכוין כשאין מתכוין לקולא לא אמר אביי מנא אמינא לה דתניא אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שהיה ביושב בצילו של היכל ודורש כל היום כולו והא הכא דלא אפשר ומיכוין ושרי ורבא אמר שאני היכל דלתוכו עשוי אמר רבא מנא אמינא לה (דתניא) *גלולין היו פתוחין בעליית בית קדשי הקדשים שבהן משלשלין את האומנים בתיבות כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים והא הכא דלא אפשר וקא מיכוין ואסור ותסברא *והאמר ר' שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה אלא מעלה עשו בבית קדשי הקדשים איכא דאמרי אמר רבא מנא אמינא לה דתניא אמר ר' שמעון בן פזי אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא מאי לאו לאותן העומדין בפנים דלא אפשר וקא מיכוין ואסור לא לאותן העומדין בחוץ גופא א"ר שמעון בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה וריח אין בו משום מעילה והא תניא ההמפטם את הקטורת להתלמד בה או למוסרה לציבור פטור ילהריח בה חייב והמריח בה פטור אלא שמעל אלא אמר רב פפא קול ומראה אין בהן משום מעילה לפי שאין בהן ממש זוריח לאחר שתעלה תמרותו אין בו משום מעילה הואיל ונעשית מצותו למימרא דכל היכא דנעשית מצותו אין בו משום מעילה והרי תרומת הדשן דנעשית מצותה חויש בה משום מעילה דכתיב °ושמו אצל המזבח *שלא יפזר ושמו שלא יהנה משום דהוו תרומת הדשן ובגדי כהונה שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין תרומת הדשן הא דאמרן בגדי כהונה דכתיב °והניחם שם טמלמד *שטעונין גניזה הניחא לרבנן דאמרי מלמד שטעונין גניזה אלא לר' דוסא (א) דפליג עלייהו דאמר אבל ראויין הן לכהן הדיוט ומאי והניחם שם שלא ישתמש בהם ביום כפורים אחר מאי איכא למימר משום דהוו תרומת הדשן ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד *וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין הניחא למ"ד אין מלמדין אלא למאן דאמר מלמדין מאי איכא למימר תרי מיעטי כתיבי כתיב ושמו וכתיב °הערופה ת"ש *הכניסה לרבקה ודשה כשירה בשביל שתינק ותדוש פסולה והא הכא דלא אפשר וקא מיכוין וקתני פסולה שאני התם דכתיב אשר לא עובד בה מכל מקום אי הכי אפילו רישא נמי הא

תורה אור: ויקרא ו · ויקרא טז · דברים כא

רש"י

ורבא אמר לך עד כאן. לא שמעת ליה לרבי יהודה דלא אזיל בתר כוונה אלא דלא פטר ליה משום אין מתכוין בדאפשר דמתכוין אסור לדברי הכל ומשוי שאין מיכוין כמתכוין לחומרא לאסור אבל דלא אפשיבא ליה כוונה דמשוי מכוין כשאין מתכוין לקולא כגון דלא אפשר בשאין מתכוין שרי וניסרי נמי לרבי יהודה במתכוין דלא חשיב כוונה כלל הא לא שמעת ליה: ההיכל גובהו מאה אמה וצילו הולך למרחוק מאד ברחוב שלפני הר הבית ומתוך שרחוב גדול היה ומחזיק בני אדם הרבה היה דורש שם מפני החמה שאין לך בית המדרש מחזיקן: דלא אפשר. מלדרוש לרבים הלכות החג: וקא מיכוין. ליהנות מצל הקודש: דלתוכו עשוי. ואין הנאת צילו נאסרה דאין זה דרך הנאתו: לול. ארובה שבעלייה היורדת לבית קרי לול: האומנין. כשיש בדק בחומת בית קדשי הקדשים: יזונו. לשון הנאה כמזונות שמשביע עצמו ממראית נוי המלאכה ונהנה: והא הכא דלא אפשר. שלא ירדו לתקן ואפילו הכי צריך לתת אותן בתיבות שלא יוכלו להסתכל אנה ואנה דילמא מיכווני ליהנות ואסור: קול. של כלי שיר שהן הקדש: וריח. הקטורת: אין בהן משום מעילה. דאורייתא הואיל ואין בהם ממש וכיון דמדאורייתא שרו כי לא אפשר כגון הכא אמאי אטרחינהו רבנן אלא מעלה בעלמא הואי: העומדים בפנים. לשמש דלא אפשר מלעמוד שם ואסור להו להיות מתכוונים: לאותן העומדים בחוץ. קאמר אין מעילה הא איסורא איכא אבל לעומדין בפנים אפילו איסורא ליכא: המפטם את הקטורת. קטורת זרה שאינה של ציבור: אם להתלמד בה או למוסרה. אחר פיטומה לציבור פטור מכרת אבל אם דעתו להגניע לצורכו להריח בה ועשאה בסממנין הכתובים חייב כרת דכתיב (שמות ל) איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת: והמריח בה. בקטורת של ציבור פטור מכרת ומחטאת דלא חייבה תורה אלא מפטם להריח: אלא שמעל. שנהנה מן הקודש ומביא אשם מעילות: קול ומראה. אין בהם ממש ופטורים לעולם: וריח. יש בו ממש בסממנין לפיכך חייב ודקא אמר רבי יהושע פטור לאחר שתעלה תמרתו במקדש קאמר דמשום דנעשית מצותו ואין צורך גבוה עוד בה יצתה מכלל קדשי ה' ובריייתא במריח בה בביתו שנותן ממנה על הגחלים: תמרתו. עמוד עשנו: תרומת הדשן. בכל יום היה נוטל מלא מחתה ונותנה אצל המזבח והיא נבלעת במקומה כדכתיב והרים את הדשן וגו' ואסורה בהנאה ומועלין בה כדכתיב ושמו אצל המזבח אלמא טעונה גניזה: ובגדי כהונה. ארבעה בגדי לבן שכהן גדול נכנס בהם לפני ולפנים ביום הכפורים דאסורין שוב להשתמש בהן כדכתיב והניחם שם: הא ניחא לרבנן. פלוגתייהו במסכת יומא (דף כד׳): כשירין הם לכהן הדיוט. כל השנה שהן הן הבגדים הראויין לשימוש הדיוט כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט: עגלה ערופה. כתיב שם דמשמע שם תהא קבורתה: אלא למ"ד מלמדין. ר' יהודה במסכת סנהדרין בשלהי ארבע מיתות (סז:): הכא מיעוטי כתיבי. בהני למימרא דלא תיגמר מינייהו ושמו לזה ולא לאחר הערופה ולא לדבר אחר: הכניסה לרבקה. עגלה ערופה רבקה קופל"א בלע"ז שקושרין ארבע פרות ביחד: ודשה. תבואה עם חברותיה: כשירה. שלא נתכוין לכך ולאו עבודה היא: ואם נתכוין שתינק ותדוש פסולה. והכא לא אפשר שלא יכניסנה שתינק וכי מתכוין שתינק ותדוש פסולה: אשר לא עובד בה מכל מקום. דאע"ג דבעלמא לא מיתסר הכא אסור:

תוספות

שאני היכל דלתוכו עשוי. פ"ה ואין הנאת צילו נאסרה שאין זה דרך הנאתו וא"ת והא לא כתיב אכילה ואפילו שלא כדרך הנאה יהא אסור וי"ל דמעילה ילפינן °חטא חטא מתרומה ובתרומה כתיב אכילה והא דאסר בפ' כל הצלמים (ע"ז מח:) ליסב תחת אשירה משום דאשירה נצל עשויה והיא דרך הנאה ועוד דגבי ע"ז לא כתיב אכילה*: והא הכא דלא אפשר וקמיכוין ואסור. ה"מ אביי לאוקמא כרבי שמעון דאליבא דרבי יהודה פליגי:

ותסברא והאמר רבי שמעון בן פזי קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה. פ"ה וכיון דמדאורייתא שרי כי לא אפשר אמאי אטרחוה רבנן וקשה לר"י הא בגירירה דליכא איסורא דאורייתא ופליג רבא ואסר בלא אפשר ומיכוון ומאי קא מוכיח אביי לרבא וי"ל דה"פ כיון דלא אסירי אלא מדרבנן א"כ כשהוא לצורך כגון לתקן בית קדשי הקדשים סברא הוא דאפילו איסורא דרבנן ליכא:

מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא. תימה דבפרק החליל (סוכה נג. ושם) תניא אשה בוררת חטים לאור של בית השואבה והשמן והפתילה היו של קודש כדתנן התם ובירושלמי דייק מינה דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה:

לאותן העומדים בחוץ. ליכא איסורא אלא שלא יקרבו עצמן לעזרה כדי להריח יותר דהא אמרינן (יומא דף לט:) לא היתה כלה צריכה להתבשם בירושלים מפני ריח הקטורת:

כתיב הכא ושמו וכתיב התם הערופה. תימה לר"י אמאי איצטריך תרי מיעוטי בחד סגי דלהכי כתביה דלא למילף מינייהו* וי"ל דאי לא כתיב אלא חד מיעוטא לא הוה מני למעוטי אלא מילתא דלא דמי כל כך למיסר אבל מילתא דדמי למיסר לא להכי איצטריך תרווייהו:

הכניסה לרבקה. בתוספתא תני ליה גבי פרה:

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' יב [רב אלפס כאן ובע"ז פ"ב ד' שלח:]:

לח ב מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה ה:

לט ג מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הל' כג:

[ועי' תוס' ע"ז מח: ד"ה לא ישב]

מ ד מיי' פ"ה מהלכות מעילה הל' יו סמג עשין רי:

מא ה מיי' פ"ב מהל' כלי המקדש הל' י:

מב ו שם הלכה ט:

מג ז מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה טז:

מד ח מיי' פ"ב מהל' תמידין ומוספין הלכה טו:

מה ט מיי' פ"ח מהל' כלי המקדש הל' ה:

מו י מיי' פ"א מהלכות פרה הלכה ז:

[בתוספות חולין קיג: ד"ה עוין כו' עוד שם קיז: וכן בזבחים מו. הניחו דבר זה בתימה אמנם במעילה יח. תירצו כשם ה"ר פרץ ע"ש וכן ביומא ס. הארינו בביאור זה]

מסורת הש"ס

[נ"ל דתנן] מדות לו. [פ"ד מ"ה]

כריתות ו.

תמורה לד. לקמן כו:[ע"ש] וגי' רש"ל ושמו אצל המזבח שלא ימעלו בה אחרים אלא שיהא כולו אצל המזבח משום דהוי:

כריתות ו. חולין קיז. מעילה יא: זבחים מו. יומא יב. כד. ס.

[לקמן מה. יומא ס. קדושין כד. לד: לה. לז: מב: מג. נח. גיטין עו. מיר לז: ע"ז נד: סנהדרין מה: סו: עב: שבועות כו: זבחים כד. מו. מ. בכורות מט. ערכין יד: חולין סא: קיג: קיז. כריתות ו. מעילה יא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דפליג עלייהו ואמר אבל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שאני. חטא חטא מתרומה. עי' שאגת אריה סי' מו ובתוס' ר"פ כל הצלמים ד"ה ימותו:

רבינו חננאל

וסמיך אביי אהא דרבן יוחנן בן זכאי שהיה יושב ודורש כל היום בצלו של היכל ודחי' רבא שאני התם דהיכל לתוכו עשוי ואין קדושה בצלו רבא אמר מהא דתנן לולין היו פתוחין בעליית קדשי קדשים שבהן היו משלשלין האומנין בתיבות כדי שלא יזונו עיניהםמבית קדשי הקדשים ש"מ דהנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו אסור. ודחי אביי מעלה עשו דהא קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה. איכא דאמרי רבא הוה מסתייע מזה דהוה דאיק אין בהן משום מעילה הא איסורא איכא מאי לאו באותם העומדים בפנים דלא אפשר וכיון דמכוני אסיר ודחינן לא באותן העומדים בחוץ דאפשר שלא יעמדו ולפיכך מעילה

(איכא) [ליכא] איסורא איכא. ואיתי דריח אין בו מעילה [והא תנן] המפטם קטרת להתלמד בה [או] למוסרה לצבור [פטור] להריח בה חייב המריח פטור אלא שמעל ושני' הא דתני ריח אין בו מעילה לאחר שתעלה תמרתו היא שנויה מאי טעמא דהא אתעבידא מצותה והא דתני המריח פטור אלא שמעל בשלא עלתה תמרתו: איני והרי תרומ' הדשן דאתעבידא מצותה ומועלין בה ושני' משום דכתיב בתרומת הדשן ושמו אצל המזבח ובבגדי כהונה נמי אחר שנעשה מצותן [יש בהם מעילה] כדכתיב והניחם שם לאו משום דטעונין גניזה הוא [ולמ"ד דראוים הם לכהן הדיוט] מפיק בגדי כהונה ומעייל עגלה ערופה כתיב וערפו שם את העגלה הני אין מידי אחרינא לא:

עין משפט
נר מצוה

מז א מיי' פ"א מהל' פרה הלכה ז:
מח ב מיי' פי"ג מהל' אבידה הל' יד סמג עשין עד טוש"ע חו"מ סי' רסז סעיף יז:
מט ג מיי' פ"י מהל' כלאים הל' טז סמג לאוין רעג טוש"ע י"ד סי' שא סעיף ו:
נ ד מיי' פט"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה כב טוש"ע י"ד סי' קמב סעיף ד:
נא ה מיי' שם הל' כד טוש"ע שם סעיף ו:
נב ו ז מיי' שם הל' כב ופ"ז מהלכות ע"ז הל' יב טוש"ע שם ס"ד:

הא לא דמיא אלא להא *שכן עליה עוף כשירה עלה עליה זכר פסולה מ"ט אמר רב פפא אי כתיב °עבד וקרינן עבד עד דעביד בה איהו אי כתיב עובד וקרינן עובד אפילו ממילא נמי השתא דכתיב עבד וקרינן עובד עובד דומיא דעבד מה עבד דניחא ליה אף עובד דניחא ליה ת"ש *באבידה לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד לצורכו אבל שוטחה לצורכה על גבי מטה ועל גבי מגוד נזדמנו לו אורחין לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד בין לצורכה בין לצורכו שאני התם דקלי לה אי משום עינא בישא אי משום גנבי ת"ש *גמוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והצנועין מפשילין לאחוריהם במקל והא הכא דאפשר למעבד כצנועין וכי לא מכוין שרי תיובתא למאן דמתני לישנא קמא דרבא תיובתא: ולא יסיק בו וכו': *ת"ר תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת רבי אומר הפת אסורה וחכמים אומרים הפת מותרת *בישלה על גבי גחלים דברי הכל מותר והא תניא בין חדש ובין ישן יוצן לא קשיא הא רבי והא רבנן אימור דשמעת ליה לרבי משום דיש שבח עצים בפת זה וזה גורם מי שמעת ליה אלא לא קשיא הא ר' אליעזר הא רבנן הי רבי אליעזר אילימא רבי אליעזר דשאור *דתנן שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך עיסה ואין בזה כדי להחמיץ ואין בזה כדי להחמיץ ונצטרפו וחמצו רבי אליעזר אומר אחר אחרון אני בא וחכמים אומרים בין שנפל איסור *לכתחלה ובין שנפל איסור לבסוף לעולם אינו אוסר
עד

תורה אור
דברים כא

רש"י

הא לא דמיא. תירוצא הוא: שכן עליה עוף. בפרה אדומה קאי שפרח ונח על גבה אע"ג דכתיב לא עלה עליה עול דמשמע עליה אפילו עליה בעלמא ואי משום דכתיב עול הא מרבינן ביה שאר עבודות במסכת סוטה (דף מו.) אפ"ה בהא עלייה כשרה דלא ניחא ליה והוא הדין להכניסה לרבקה ודשה: עלה עליה זכר פסולה. דניחא ליה והוא הדין לתינק ותידוש: עובד. משמע ממילא עבד משמע בידים ואף על גב דהאי בעגלה כתיב תרווייהו ילפינן מהדדי בגזרה שוה דעול עול במסכת סוטה (דף מו.): לא ישטחנה. במוצא בגד אבודה קאי: מגוד. קבילי"א: לצורכה. כדי שלא יאכלנו עש: נזדמנו לו אורחין וכו'. אלמא אף על גב דלצורכה הוא והיינו לא אפשר הואיל ומתכוין להתכבד בשל חבירו באורחין חשיב ליה גזל ואסיר: ומשני לאו משום כוונה הוא אלא משום דבשטיחה זו קלי לה כלומר מאבדה בידים אי משום עינא בישא אי משום דלמא אורחין גנבי ניהו וגנבי לה: מוכרין כדרכן. מעוטפין בכסות כלאים דאין מתכוין להנאת לבישה: והצנועים. פרושים שמתרחקין מן הכיעור ומן הדומה לו: לישנא קמא דרבא. אפשר ולא מתכוין אסור אפילו לרבי שמעון דא"כ הא מני: יש שטועין שמקשין על משנה זו אותה ששנינו בגד שאבד בו כלאים לא ימכרנו לנכרי אלמא כלאים אסור למכור וטעות בידם דהתם אבד דוקא שמא יחזור נכרי וימכרנו לישראל ולא יכיר שיש בו כלאים וילבשנו אבל כלאים הניכר מותר בכל הנאות מכירה: בקליפי ערלה. קליפי אגוזים ורמונים שאף הם בכלל פרי ואסורין משום ערלה וכן קשין של כלאי הכרם הכל אסור דבכלאים לא כתיב פרי: חדש יותץ. שהרי על ידי היסק זה של ערלה נגמר ומתקיים כולו: ישן. שאין היסק זה מועיל לו אלא שאופה בו פת: יוצן. שלא יאפה בו פת בהיסק זה: אפה בו פת. בהיסק זה לקמן מוקי לה כשאבוקה כנגדו שכל שעה שהיתה פת בתנור היה דולק האור ואופהו שהיה נהנה מן האיסור בשעה שהאיסור בעין: רבי אומר הפת אסורה. דיש שבח עצי איסור בפת: וחכמים אומרים הפת מותרת. (דסא) סברי אין שבח עצים בפת ממש והוא הדין דלית להו נמי חדש יותץ אלא יוצן והכי אמרי' בשמעתין: בישלה על גבי גחלים. דברי הכל הפת מותרת ואפילו לרבי דכי איתהני פת מאיסור כבר כלה ובטל וגחלים איצטריכא ליה דלא תימא אכתי איסורא בעיניה וכל שכן בתנור גרוף ואין אבוקה כנגדו: הא רבי. דקתני חדש יותץ רבי היא דאמר הפת אסורה משום דגמרה באיסור והוא הדין לתנור חדש שנגמר נמי ע"י האיסור: אימור דשמעת ליה לרבי דיש שבח עצים בפת. כי שמעת ליה דפליג רבי אדרבנן ביש שבח עצים בפת לאודא הוא דשמעת ליה דרבנן הוו מקילי טפי ושרו אפי' פת לאכול דאמרי אין שבח עצים בה אלא שבח היסק ואיסור (א)שבה כבר כלה הוא ורבי סבר הואיל ואבוקה כנגדו יש שבח עצים ואיסור גמור בה וגבי תנור חדש נהי דיש שבח עצים בו מיהו הוא עצמו אין נאכל אלא להיסק אחר עומד ויאפו בו ונמצאת פת הנאפת בו נגמרת ע"י איסור והיתר עצי איסור שגמרו (בו) את התנור ועצי היתר שגמרו את הפת והא היכא שמעינן ליה דאסר רבי: הא ר' אליעזר. דשמעינן ליה זה וזה גורם אסור דבר שאיסור והיתר גרמו לו סיבה אסור בהנאה: לתוך עיסה. של חולין: אחר אחרון אני בא. אם סילק את הראשון כדמתרץ ליה אביי:
לא

תוספות

הא לא דמיא אלא להא שכן עליה עוף. מייתי לה משום דרב פפא אמר מילתיה עלה לפי שהיא משנה:

עלה עליה זכר פסולה. וא"ת אמאי פסולה הא ודאי לא ניחא ליה להפסיד פרה שדמיה יקרים בשביל דבר מועט וי"ל דאם נאמר כשירה הוה ניחא ליה ולכך אין להכשירה וא"ת הכניסה לרבקה ודשה אמאי כשירה מ"ש מעלה עליה זכר דפסולה וי"ל דהתם לא ניחא ליה בדישתה שאין מרויח כלום בדישתה דבלאו הכי נידושה התבואה וה"ר יהודה פירש דהתם פרה בחורה היא ומסתמא אין אדם רוצה לטריחה וא"ת והא דתנן* פרה מעוברת ר' אליעזר מכשיר וחכמים פוסלין והכא אמר עלה עליה זכר פסולה וי"ל דהכא כחכמים דפוסלין דה"נ ר' יהודה פליג ואמר דוקא העלה עליה זכר אבל עלה מעצמו כשירה אי נמי הא דאמר הכא פסולה היינו כשרואה בשעת עלייה וניחא ליה כדאמר גבי הכשר (בפ"ק דחולין) (*דף יג.) עודהו הטל עליהן ושמח הרי זה בכי יותן נגבו אינן בכי יותן דבעינן יותן דומיא דיתן אף על פי שאם היה יודע בעוד הטל עליהן היה שמח והא דאמרינן בפרק עגלה ערופה (סוטה מו.) עול פוסל בין בשעת עבודה ובין שלא בשעת עבודה שאר דברים אינן פוסלין אלא בשעת עבודה מה שהזכר משמש בה חשוב עבודה:

מגוד. פירש ר"ת כמו נגוד ליה גלימא (*עירובין ד' נד.):

חדש יותץ. קסבר יש שבח עצים בפת וה"נ יש שבח עצים בתנור וזה וזה גורם אסור ויש שבח עצים בפת היינו העצים שהן גורמים אפיית הפת כשאבוקה כנגדו ורבנן סברי אין שבח עצים בפת אף על פי שהאבוקה כנגדו דשלהבת אינה באה מן העצים אלא מחמת משהו הנשרף וא"כ היא כמו גחלת דאין האיסור בעין וכן פירש"י הקשה ה"ר אהרן *לרבי הא דאמר (תרומות פ"ב מ"ג) המבשל בשבת בשוגג יאכל ואפילו בשבת ואמאי נימא יש שבח מוקצה בפת דגחלים מוקצין הן ואומר ר"י דלא שייך אלא באיסורי הנאה דווקא וכן פי' הקונטרס בפרק בתרא דע"ז (דף סו. וסס) גבי תנור שהסיקו בכמון של תרומה:

בישלה על גבי גחלים. בישלה דווקא בדיעבד אף על גב דכל הנשרפין אפרן מותר* אפילו לכתחלה יש לחלק בין אפרן לגחלים:

בין חדש בין ישן יוצן. דזה וזה גורם מותר אף על גב דזה וזה גורם דוקא בדיעבד מותר כדמוכח בסוף פרק כל הצלמים (ע"ז מט:) דאמר רבי יוסי אין נוטעין אגוז של ערלה ומודה ר' יוסי שאם נטע שהוא מותר וחשיב ליה זה וזה גורם דהכא הוי כדיעבד דאם נאמר חדש יותץ יפסיד התנור:

בין חדש ובין ישן יוצן. ואף על גב דזה וזה גורם מותר מ"מ ישן כיון דסגי ליה בליצון ולא מפסיד מידי אלא איסור הנאה לחודה לכך צריך ליצון:

[תמורה לד: ולקמן כח:]

[פרה פ"ב מ"א]
[בפ"ב דב"מ כב.]
[ויותר מפורש בתוספות מד:]
רש"ל גרס לר"י ועי' רש"א

רבינו חננאל

ת"ש כסות המופקדת אצלו לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד לצורכו אבל שטח' לצרכה נזדמנו לו אורחין בין לצורכו בין לצרכה לא ישטחנה הנה אפי' לצרכה אסור ושנינן שאני התם דקא קלא ליה כלומר כיון שרואין אותה האורחין באין בלילה וגונבין אותה נמצא כששוטחה כאלו שורפה באש: ת"ש הכניסה לפרה אדומה בטורקלרבקה. פי' לפטום' מלשון (ירמיה מו כא) עגלי מרבק ודשה כשרה בשביל שתינק ותדוש פסולה הנה כיון שנתכוין לדוש פסלה ואוקימ' מה עבד דניחא ליה [אף עובד דניחא ליה] אע"פ שעובד בה מלאכה שלא על ידיו אלא ניחא ליה עבודה היא ונפסלת בה

ת"ש מהא דתנן בסוף כלאים מוכרי כסות מוכרין כדרכן כלומר נושאין בגדי כלאים על כתפיהן ומהנין מהן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והצנועין מפשילין לאחוריהן במקל והא הכא דאפשר למעבד בצנועין ואע"ג דלא עביד כצנועין כי לא מיכוין שרי ותיובתא למאן דתאני לישנא קמא דרבא תיובתא וקיימא לן אפי' אפשר ולא קא מיכוין שרי: ולא יסיק בו תנור וכירים. ת"ר תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת ר' אומר הפת אסורה וחכמים אומרים הפת מותרת בשלה על גבי גחלים דברי הכל מותרת (*פי' יוצאי מותר עצים) איני והתניא אחד ישן ואחד חדש יוצן ושני' הא דתני [אפילו חדש] יוצן רבנן והא דתני [חדש] יותץ רבי. ואקשי' אימור דשמעת ליה לר' דיש שבח עצים בפת כלומר שבח עצי האיסור שרוי בפת והוא אפיית הפת הנה הוא ידוע בפת לפיכך שנה הפת אסורה אבל עצי היתר אסורה חדש [בתנור של איסור] שנמצאו עצים של היתר והתנור [של] איסור [שטעון] נתיצה גורמין אפיית הפת [מי] שמעת לרבי שאור בזה ואתינן לאוקמינהו לר' אליעזר ורבנן דפליגי בשאור של חולין ושל תרומה שנפלו בעיסה ואין באחד מהן שיעור להחמיץ הוא לבדו העיסה ונצטרפו וחימצו ר' אליעזר אומר אחר אחרון אני בא וחכמים אומרים
* דברי רבינו אלו מגומגמים הם ואולי איזה ט"ס נפל בדבריו.

מסורת הש"ס

פרה פ"ב מ"ד
ב"מ ל. [ע"ש]
שבת כט: מו. כלאים פ"ט משנה ה
לקמן עט.
ע"ז מט. עג: תמורה לד. ערלה פ"ב מ"א
נ"ל בתחלה וכ"ה במשנה
[נ"ל דהס]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אימור וכו' היסק דאיסור שבה:

גליון הש"ס

גמ' בישלה על גבי גחלים. עי' לקמן דף עה ע"א תוס' ד"ה וגרפו ובתשובת פני יהושע סי' י"א:

עד שיהא בו כדי להחמיץ ואמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור אבל לא קדם וסילק את האיסור אסור אלמא *זה וזה גורם אסור וממאי דטעמא דר' אליעזר כאביי דילמא טעמא דר' אליעזר משום דאחר אחרון אני בא לא שנא קדם וסילק את האיסור לא שנא לא קדם וסילק את האיסור אבל בבת אחת ה"נ דשרי אלא ר' אליעזר דעצי אשירה *דתנן נטל הימנה עצים אסורין בהנאה הסיק בהן את התנור חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת אסורין בהנאה נתערבה באחרות ואחרות באחרות כולן אסורין בהנאה רבי אליעזר אומר [א]יוליך הנאה לים המלח (אמר) לו אין פדיון לע"ז איסור דשמעת ליה לר' אליעזר בע"ז דחמיר איסורה בשאר איסורין שבתורה מי שמעת ליה אלא אם כן אמאן תרמייה ועוד הא תניא בהדיא וכן היה ר' אליעזר אוסר בכל איסורין שבתורה אמר אביי אם תמצא לומר זה וזה גורם אסור רבי היינו ר' אליעזר ואם תמצי לומר זה וזה גורם מותר והכא משום דיש שבח עצים בפת הוא [ב]הני קערות וכוסות וצלוחיות אסירי כי פליגי בתנור וקדירה למ"ד זה וזה גורם אסור אסור למאן דאמר *זה וזה גורם מותר שרי איכא דאמרי אפי' למ"ד זה וזה גורם מותר [ג]קדירה אסורה דהא קבלה בישולא מקמי דניתן עצים דהיתירא א"ר יוסף א"ר יהודה אמר שמואל תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת רבי אומר הפת מותרת וחכמים אומרים הפת אסורה והתניא איפכא שמואל איפכא תני ואב"א בעלמא קסבר שמואל *הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו ובהא אפי' מחביריו וסבר אתנייה איפכא כי היכי דניקום רבנן לאיסורא: בישלה על גבי גחלים דברי הכל הפת מותרת: (אמר) רב יהודה אמר שמואל ור' חייא בר אשי א"ר יוחנן חד אמר לא שנו אלא גחלים עוממות אבל גחלים לוחשות אסורין וחד אמר [ד]אפילו גחלים לוחשות נמי מותרין בשלמא למ"ד לוחשות אסורין משום דיש שבח עצים בפת אלא למ"ד אפילו לוחשות מותרות פת דאסר דיש שבח עצים בפת לרבי היכי משכחת ליה א"ר פפא כשאבוקה כנגדו

מכלל

רש"י

לא שנו. דאחר אחרון אני בא ואם נפל היתר בסוף מותר אלא שקידם את האיסור וסילקו מכיון שנפל בו היתר מיד דהואיל וסילקו ועדיין לא החמיץ בטל והלך לו ואע"ג דהועיל בה קצת שיכול זה האחרון לגמור חימוץ על ידו אעפ"כ כבר בטל לו ושוב אין חוזר וניעור בו אבל לא קדם וסילק ונגמר על ידי שניהם ואינו יכול ליבטל אסור אלמא זה וזה גורם אסור: דאחר אחרון אני בא. וטעמא משום דאזל בתר גמר מעשה גמרו בהיתר מותר ואפי' לא קדם וסילק דאיכא זה וזה גורם גמרו באיסור אסור (ואפילו קדם וסילק את האיסור): אבל בבת אחת. אם נפלו כאחת דליכא גמרו באיסור הכי נמי דשרי דזה וזה גורם מותר: הימנה. מן האשירה: יוליך הנאה לים המלח. דמי עצים מכל מקום שמעינן ליה כל כמה דלא ממטי הנאה לים המלח מודה הוא לת"ק בין אחדש יותץ בין אישן יוצן בין אאיסור פת אלמא כיון דקתני חדש יותץ אית ליה זה וזה גורם אסור והא דתניא לעיל חדש יוצן רבנן היא דפליגי עליה דר' ואמרי הפת מותרת משום דלא חשיבא להו הנאת היסק ואפילו בגורם אחד לבדו משום דליתיה לאיסורא בעיניה וכל שכן בתנור שאינו נאכל הוא בעצמו ואין הנאתו בגורם אחד לבדו אלא בשני גורמים שלו ושל היתר ואם תאמר לרבנן יוצן למה לי הא שרו לפת האפויה בהיסק איסור הני מילי דיעבד אבל לכתחלה לא קא שרו לאפות בהיסק איסור ולקמן פריך עצים דאיסור לרבנן היכי משכחת לה דאסירי מדאורייתא והוא הדין דמצי לאוקמא להא דחדש יותץ דלעיל כתנא קמא דר' אליעזר אלא משום דלא ידעינן מנו וניחא ליה למינקט ר' אליעזר והוא ומחלוקתו קאמר: א"כ. דפרכת דילמא שאני ליה אמאן תרמייה להא דתניא לעיל גבי ערלה יותץ על כרחיך כיון דלא משכחת תנא דאמר זה וזה גורם אסור אלא רבי אליעזר ומחלוקתו במסכת ע"ז ותנינא סתמא דתני בשאר איסורי נמי הכי רבי אליעזר קאמר לה ולא שני ליה: אמר אביי אם תמצי לומר. ברייתא מפורשת הכי דכי היכי דאסר רבי בפת הכי נמי אסר בתנור ואע"פ שאין עצמו נאכל דאית ליה זה וזה גורם אסור וריפא דברייתא דלעיל דערלה רבי קאמר לה כולה: היינו ר' אליעזר. בניחותא וליכא למיבעי מידי: ואם תמצי לומר. דסבירא ליה זה וזה גורם מותר וריפא דההוא לאו רבי הוא אלא רבי אליעזר הוא והתם בפת הוא דאסר רבי משום דיש שבח עצים בגופה ונמצא כשאוכלה גופו הוא הנהנה מן האיסור בגורם אחד אבל בתנור חדש וליכא שרי: הני קערות כוסות וצלוחיות. של חרס שצרפן בעצי אשירה אסירי אפילו לרבי דהא יש שבח עצים בהן והנאתן בלא גורם שני הוא ועל ידי גורם ראשון הוא משתמש בהן הנאת גופו ולא דמו לתנור דלא מטיא הנאה לגוף מיניה עד דאיכא גורם שני: כי פליגי. רבי דלא אסר אלא בפת ור' אליעזר אית ליה זה וזה גורם אסור בתנור וקדירה שאין הגוף נהנה מהן עד שיבא גורם שני והוא של היתר: קדירה. שצרפה כשהיא חדשה בעצי איסור: דהא מקבלה בישולה. ואיכא הנאת תשמיש שמשתמש בה בלא גורם אחר אבל תנור אין נותנין בו פת אלא לאחר הסיקה של גורם היתר: איפכא תני לה. להא ברייתא דלעיל ואיפכא אתנייה: ואי בעית אימא. שמואל נמי הכי אתנייה ואית ליה דר' אסר ורבנן שרו ואיהו הפך לה כדי שלא ילכו בני אדם אחרי רבים להתיר דבעלמא במחלוקות אחרות שנחלקו רבים על רבי סבירא ליה לשמואל דאע"ג דהלכה כרבי מחבירו במקום יחיד אין הלכה כמותו מחביריו כלומר במקום רבים ובהא סבירא ליה דהלכה כמותו ואע"ג דרבים פליגי עליה: אפכה ואשנינה כי היכי דתיקו הא מילתא דאיסורא בשם רבנן ויעשו בני אדם כמותן שהכל הולכין אחרי רבים שאם אני אומר הלכה כרבי שהוא יחיד לא יאמינו לי: גחלים עוממות. כבויות כדכתיב (יחזקאל לא) ארזים לא עממוהו ומתרגמינן כהה עמיא: לוחשות. גחלים בוערות נראות כמתנענעות ולוחשות זו לזו: אסורין. לרבי: כנגדו. כנגד הפת מבעיר העצים בפי התנור:

עצים

תוספות

עד שיהא בו כדי להחמיץ. פי' באיסור דאי יש באיסור וגם בהיתר כדי להחמיץ נראה לרשב"א דשרי דהא בפ' בתרא דמסכת ע"ז (דף סח.) תניא שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לעיסה ובזה כדי להחמיץ ובזה כדי להחמיץ וחימצו אסור ור' שמעון מתיר והשתא הוי ר' שמעון כרבנן *דהכא והא דתנן בסוף פ"ק דתמורה (דף יג.) אין מחמץ אחר מחמץ [אוסר] אלא לפי חשבון שבה שאם נפל שאור של תרומה בעיסה וחימצה וחזרה ונפלה לעיסה אחרת גדולה מזאת אם יש בשאור כדי להחמיץ השניה אסורה אע"פ שנתחמצה על ידי שאור של איסור ועל ידי עיסה ראשונה שהיה של היתר ומוקמינן לה התם כרבנן דהכא אור"י מצי למימר דהתם מיירי כגון שאין בעיסה כדי להחמיץ ובשאור של תרומה יש כדי להחמיץ: נתערבו באחרות. אור"ת דלא גרסי' ואחרות באחרות דבסדר המשנה לא גרס ליה לא במסכת ע"ז ולא בסדר זרעים*: וכן היה רבי אליעזר אוסר בכל איסורין שבתורה. השתא משמע דבכל מקום אית ליה לרבי אליעזר דזה וזה גורם אסור ותימה לרשב"א דתיקשי מהכא לרב הונא בר חיננא דתניא בתמורה בפרק כל האסורין (דף ל: ושם) כל האסורין לגבי מזבח ולדותיהן מותרין ותניא עלה ר"א אוסר וקאמר רב הונא בר חיננא מחלוקת כשעיברו ולבסוף נרבעו דרבי אליעזר סבר עובר ירך אמו הוא אבל נרבעו ולבסוף עיברו ד"ה מותרין אלמא לרבי אליעזר זה וזה גורם מותר*: ובהא אפילו מחביריו. וטעמא דרבי משום דיש שבח עצים בפת ולא מטעם דזה וזה גורם דשמואל פסיק בהדיא בפרק כל הצלמים (ע"ז מט.) הלכה כר' יוסי דזה וזה גורם מותר:

מכלל

מסורת הש"ס

[סנהדרין פ. וש"נ]

רש"ל מוחק זה

ע"ז מט:

[נ"ל אמרו]

[ע"ז מט. סנהדרין פ. חולין נח. תמורה לא.]

[עירובין מו: כתובות כא. נדה כ"ב קכד:]

[נראה שהוא טעות הדפוס]

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' שם טוש"ע שם:

נד ב מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' כג טוש"ע שם סעיף ס:

[ועי' תוס' ע"ז סח: ד"ה רבי שמעון]

נה ג ד מיי' שם הלכה כד טוש"ע שם סעיף ו ז

[ועי' תוס' ע"ז מט. ד"ה נתערבו]

[ועי' תמורה ל: מה שתירצו תוס' ד"ה אבל]

רבינו חננאל

אומרים בין שנפל בתחלה בין שנפל בסוף לעולם אין אסור עד שיהא בשאור של תרומ' כדי לחמץ ואמר אביי לא שנו שאם יהית האחרון שאור של חולין שהעיסה מותרת אלא שקדם וסלק את האיסור שיחמיץ אבל לא קדם וסלק את האיסור אע"ג שהאחרון חולין אסור ש"מ לר' אליעזר זה וזה גורם אסור ודחי' וממאי דכדאביי היא דלמא טעמא דר' אליעזר דסבר הכל אחר גמרו אי גמר באיסורא אסור אי גמר בהיתרא מותר בין סלקו בין לא סלקו לא שנא לפיכך שנה אחר אחרון אני בא אבל הכא שנתערבו שבח עצים ושבח תנור ובבת אחת הן באין על הפת דברי הכל שרי אלא הא ר' אליעזר דתנן בע"ז פ"ג נטל הימנה מן האשרה עצים והסיק בה התנור (כו') עד ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח כו' פי' כשיעור שכר אפיית הפת יפדה הפת דמיה לים המלח קתני מיהת הפת אסורה ש"מ לר' אליעזר זה וזה גורם אסור ודחי' שאני התם משום חומרא דע"ז. אם כן הערלה וכלאי הכרם לאיזה איסור נדמה אותם ועוד תניא בהדיא וכן היה ר' אליעזר אוסר בכל איסורין שבתורה אליבא דמאן דאמר דלרבי זה וזה [גורם] מותר והכא בפת אמאי אסר משום דיש שבח עצים בפת סבירא ליה ומש"ה קתני הפת אסורה. קערות וכוסות וקיתונות וצלוחיות שנתבשלו בעצים של איסור דברי הכל אסורות דחד גורם הוא בתנור וקדרה פליגי כי התנור אינו אופה אלא ע"י הדלקת עצים וכן הקדרה אינה מבשלת אלא בעצים שנמצאו התנור והקדרה איסור והעצים שמדליקין בהן תוך התנור ותחת הקדרה של היתר והרי שניהם גורמין לאפיית הפת ולבישול מאן דאמר זה וזה גורם מותר גם אלו מותרות ומאן דאמר אסור גם אלו אסורות: איכא דאמרי בקדרה דברי הכל אסור מאי טעמא דהא קדים עייל בישולא מכח הקדרה מקמי דניתי כח עצים: שמואל הוה מהפיך דברי רבי לרבנן ואמר וחכמים אומרים הפת אסורה וגם הברייתא דתניא וחכמים אומרים הפת מותרת הוה מהפיך לה ותאני וחכמים אומרים הפת אסורה כי היכי דתיקום דרבנן לאיסורא וקיימא לן הכי: בשלה על גבי גחלים דברי הכל הפת מותרת יש מי שאומר לא שנו אלא גחלים עוממות קרובות לכבוי מלשון (יחזקאל ל"א מ') ארזים לא עממוהו וכמוהו (איכה ד' א') איכה יועם זהב דהא קלי ליה איסורא אבל גחלים לוחשות הפת אסורה ויש מי שאומר אפי' לוחשות הפת מותרת אי הכי לרבי קסבר יש שבח עצים בפת היכי

משכחת

תורה אור

מכלל דרבנן דפליגי עליה שרו אפי' כשאבוקה כנגדו אלא עצים דאיסורא לרבנן היכי משכחת להו א"ר אמי בר חמא בשרשיפא בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא תנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה בו הפת לרבנן דשרו בקמייתא מאי א"ל הפת אסורה ומה בין זו לערלה אמר רבא הכי השתא ערלה בטילה במאתים הקדש אפילו באלף לא בטיל אלא אמר רבא אי קשיא ליה הא קשיא והלא מעל המסיק וכל היכא *דמעל המסיק נפקו להו לחולין אמר רב פפא הכא בעצי שלמים עסקינן ואליבא דר' יהוד' דאמר הקדש בשוגג מתחלל במזיד אינו מתחלל במזיד מאי טעמא לא כיון דלאו בר מעילה הוא לא נפיק לחולין שלמים נמי כיון דלאו בר מעילה נינהו לא נפקא לחולין וכל היכא דמעל המסיק נפקי לחולין והא *תניא כל הנשרפין אפרן מותר ^אחוץ מעצי אשירה ^בואפר הקדש לעולם אסור אמר רמי בר חמא כגון שנפלה דליקה מאיליה בעצי הקדש דליכא איניש דנמעול רב שמעי' אמר ^גבאותן שטעונין גניזה *דתניא °ושמו (ויקרא ו) בנחת ושמו כולו ושמו שלא יפזר: ר' יהודה אומר אין ביעור וכו': תניא *א"ר יהודה אין ביעור חמץ אלא שריפה והדין נותן ומה נותר שאינו בבל יראה ובל ימצא טעון שריפה חמץ שישנו בבל יראה ובל ימצא לא כל שכן שטעון שריפה אמרו לו °כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל והתורה אמרה °תשביתו (שמות יב) שאור מבתיכם בכל דבר שאתה יכול להשביתו חזר ר' יהודה ודנו דין אחר נותר אסור באכילה וחמץ אסור באכילה מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה אמרו לו נבילה תוכיח שאסורה באכילה ואינה טעונה שריפה אמר להן הפרש נותר אסור באכילה ובהנאה וחמץ אסור באכילה ובהנאה מה נותר טעון שריפה אף חמץ טעון שריפה אמרו לו שור הנסקל יוכיח שאסור באכילה ובהנאה ואינו טעון שריפה אמר להן הפרש נותר אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת וחמץ אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה אמרו לו חלבו של שור הנסקל יוכיח שאסור באכילה ובהנאה וענוש כרת ואין טעון שריפה

חזר

עצים דאיסורא. דמתסרי בהנאה לרבנן היכי משכחת להו: בשרשיפא. כסא לישב עליו או להדום רגליו דהנאתן כשהן בעין ועל ידי ממש אבל הנאת היסק אין הנאתו אלא לאחר ביעורו או בשעת ביעורו: בטילה במאתים. הלכך לא חמירא מכלה ונבער איסורו: והלא מעל המסיק. וחייב קרבן מעילה וכל דבר שאין בו קדושת הגוף כגון בהמה שאינה של קרבן וכלי שאינו כלי שרת כיון שמעל בו יצא לחולין דתנן (מעילה דף יט:) אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בהמה וכלי שרת בלבד אבל כל מידי אחרינא ממעילה ראשונה נפקא לחולין דקי"ל אין מעילה בכ"מ אלא שינוי שנשתנה מקדושתו ואמאי פת אסורה הא קודם שנתנו הפת היה ההיסק חולין: בעצי שלמים. שהתפיסן לדמי שלמים למוכרן וליקח בדמיהן שלמים וקדשים קלים אין להם מעילה דלאו קדשי ה' קרינן ביה שכולן לבעלים ואין לגבוה בהן אלא לאחר זריקת דמים את האימורין ואיסורא מיהא רכיבה עלייהו וממעילה הוא דאימעיטי במסכת מעילה: ואליבא דרבי יהודה. פשט ליה רב חסדא בקדושין בפ"ב (דף נה.) דאמר הקדש במזיד אין מתחלל אם נהנה ממנו במזיד לא יצא לחולין הלכך בשלמים שוגג דידהו כמזיד דהקדש דהא לאו בני מעילה נינהו והכי נמי הוה מצי למימר הכא כשהסיקו מזיד עסקינן מיהו שהסיקו משמע שוגג ומזיד וכיון דמצי לאוקמה בין בשוגג בין במזיד אוקמה: כל הנשרפין. בשילהי פרק בתרא דתמורה מפרש אלו נשרפין ואלו נקברין: ואפר הקדש לעולם אסור. להכי נקט גבי הקדש לעולם וגבי אשירה לא נקט לעולם משום דאשירה יש לה היתר אם שורפה עו"ג ובטלה אבל הקדש אין בו ביטול והכי מפורש בשילהי תמורה: רמי בר חמא ורב שמעיה אאפר הקדש לעולם אסור מהדרי: באותו אפר שטעון גניזה. קאמר לעולם אסור וזהו אפר של תרומת הדשן שלא היתה מעילה בהסיקו: כל דין שאתה דן. שמתחלתו אתה דנו כדי להחמיר עליו שהרי חמור הוא ואתה מביא לו חומר אחר כדקאמרת חמץ שהוא בבל יראה אין דין שטעון שריפה וסופו כמגלה שחומר שאתה מוסיף עליו גורם לו להקל: אינו דין. שהרי הדין מלמד שיהא חמור והרי הוא מקילו: שאם לא מצא עצים ישב ויבטל. בתמיה ואף על גב דאמרי' בפרק קמא (דף יב:) לרבי יהודה אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר גבי פלוגתייהו מיהא קולא היא במי שהוא רוצה לצאת בשיירא או בתוך שלשים דאמרינן *זקוק לבער וכשאין עצים לשורפו יהא יושב ובטל ולא יבערנו: ודנו דין אחר. שאינו קל וחומר אלא גזירה שוה ובין לקולא ובין לחומרא בתרה אזלינן דגזירת הכתוב הוא ואין להשיב עליו תחלתו להחמיר וסופו להקל:

חמץ

מכלל דרבנן שרו כשאבוקה כנגדו. ואם תאמר לרבנן הואיל ואבוקה כנגדו חשיב כמו שלהבת באה מן הגחלים מאי פריך בסוף לולב הגזול (סוכה מ.) ובהגוזל עצים (ב"ק קא:) והא איכא עצים דמשחן שהנאתן וביעורן שוה הא בשעת הנאה מבוערין הן כבר במקום השלהבת ויש לומר משום [א] דשיעור כזה לא חשיב הנאה אחר ביעורן לענין שביעית שהרי באכילה דמינה ילפינן התם ליכא לגמרי הנאה וביעורן שוה ולא ממעטינן אלא שאר עצים שאין הנאתן אלא אחר שנעשו גחלים לגמרי ולרבי עצים דלא משחן נמי הוה ליה למיסר דלדידיה כשאבוקה כנגדו הנאתן וביעורן שוה ואיכא למימר הואיל ורוב הנאה אחר ביעור אית לן למימר דלא אסרה תורה בהן אבל תימה למאן דאמר לוחשות לרבי אסורים אמאי לא אסר בכל עצים בשביעית שהרי הנאתן וביעורן שוה הואיל ולא חשיב להו מבוערות כשהן לוחשות דבאותן הוי עיקר הנאה: הקדש אפי' באלף לא בטיל. תימה מה חומר היא זו הלא הקדש דבר שיש לו מתירין הוא ע"י חילול ומטעם זה אין דינו להיות בטל אפילו באיסור קל אפילו מדרבנן כדאמרינן בריש ביצה (דף ד.): בעצי שלמים. ה"מ לאוקמי בעצי הקדש ובמזיד ואליבא דרבי יהודה אלא דלאו אורחא דמלתא לעבור במזיד: ורמינהו כל הנשרפין וכו'. ה"מ לאוקמי בעצי שלמים: חוץ מעצי אשירה. תימה לרשב"א תיהוי כעבודת גלולים שנשתברה מאליה דשריא כדאמרינן בפרק כל הצלמים (ע"ז מא:) ואין לומר דהכא מיירי באשירה של ישראל דאין לה ביטול עולמית דהא בסוף תמורה (ד' לד.) מפרש דלהכי לא עריב ותני אפר הקדש ואשירה לעולם אסורין משום דאשירה יש לה היתר אם שורפה עו"ג דבטלה: אין ביעור חמץ אלא שריפה. נראה דהלכה כרבי יהודה דסתם לן תנא כותיה בפרק בתרא דתמורה (ד' לג:) וא"ת א"כ בהא דאמר *ר' יהודה סוכה אינה נוהגת [סוכה לו: ושם] אלא בארבע מינין שבלולב יהא נמי הלכה כמותו דהתם נמי לא פליגי רבנן אלא מטעם דכל דין שתחלתו להחמיר וסופו להקל [ב] אין דין ובפ"ק דסוכה (ד' יא.) סתם לן תנא כרבנן דקתני הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת אם קללן כשירה וי"ל דהכא קיימא לן כרבי יהודה משום דין אחר דיליף במה מצינו אף על גב דאמרו לו חטאת העוף והאשם תלוי יוכיחו ושתיק מ"מ לדידן סבירא לן כרבנן דאמרי חטאת והאשם בשריפה וליכא תוכיח: מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה. וא"ת למאן דדריש לעיל (ד' כד.) הנותר בשריפה לשון ואין דבר אחר בשריפה היכי יליף רבי יהודה חמץ בשריפה מנותר ותירץ רשב"א דלית לן למעוטי מנותר אלא שאר איסורין אבל חמץ דדמי לנותר בכרת ובבל תותירו לא ממעטינן וא"ת לעיל היכי יליף שאר אסורין באם אינו ענין נוקי קרא בחמץ בפסח דוקא דדמי ליה טפי וי"ל דלחמץ בפסח לא צריך [קרא] דמצי למילף במה מצינו: חלבו של שור הנסקל יוכיח. הקשה ריב"א היא גופה נילף מנותר שיהא בשריפה דדמי ליה ותירץ דלא דמי ליה בבל תותירו:

חזר

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פ"ז מהלכות ע"ז הל' י טוש"ע י"ד סי' קמב סעיף א:

נז ב ג מיי' פ"ט מהל' פסולי המוקדשין הלכה יג:

רבינו חננאל

משכחת לה. ושני' בשאבוקה כנגדה ומכח האבוקה נאפת ורבנן דשרי אפי' כשאבוקה כנגדו עצי איסור היכי משכחת לה ושני' בשרשפא פי' כסא לשבת בו כגון זה אסרה תורה: בעי מיניה רמי בר חמא מרב חסדא תנור שהוסק בעצי הקדש ואפה בו פת לר' המתיר [מהו] וא"ל הפת אסורה ומה בין עצי הקדש לעצי ערלה אמר רבא משום דערלה בטלה במאתים והקדש אפי' באלף לא בטיל קשיא ליה לרבא והא קיי"ל כי המסיק בעצי הקדש מעל וכיון דמעל נפקי להו העצים לחולין [ואמאי] הפת אסורה ומשני רב פפא בעצי הקדש שאמרנו במאי עסקינן כגון שהקדישם בתורת שלמים וכר' יהודה [דתני] בקדושין פ"ב הקדש בשוגג מתחלל במזיד אינו מתחלל מאי טעמא אינו מתחלל משום דלאו בר מעילה הוא הכא נמי בעצי הקדש המוקדשים בתורת שלמים כיון דשלמים לאו בני מעילה נינהו לא נפקי לחולין ומקשי' וכל היכי דמעל המסיק נפקי לחולין והתניא כל הנשרפין אפרן מותר חוץ מעצי אשרה ואפר הקדש דלעולם אסור ואי אמרת מעל המסיק ונפקי לחולין אמאי אסור ושניה כגון שנפלה דליקה מאיליה דליכא איניש דלימעול לפיכך האי אפר הקדש לעולם אסור. רב שמעיה אמר האי דקתני אפר הקדש לעולם אסור כגון תרומת הדשן שטעון גניזה ושמועה זו תרומת הדשן שהוא טעון גניזה בסוף תמורה כדתניא ושמו אצל המזבח ושמו בנחת ושמו כלו (בנחת) ושמו שלא יפזר: ר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה. תניא אמר ר' יהודה אין ביעור חמץ אלא שריפה והדין נותן ומה נותר שאינו בבל יראה ובבל ימצא וכו' עד

מסורת הש"ס

[עירובין קמז: ר"ה כח.]

תמורה לד.

שם [לעיל ס.] [פ"ט]

[לעיל ס: יב: כה. תמורה לד.]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מכלל וכו' ויש לומר דמשום שיעור [illegible] כזה לא חשיב: (ב) ד"ה אין וכו' וסופו להקל אין דין:

גליון הש"ס

גמ' כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר. עי' שבת קלב ע"ב תוס' ד"ה [illegible] וזבחים יב ע"ב תד"ה בן עזאי:

[לעיל ו.]

מסורת הש"ס

[לד.] [ר"ל אביי אמר] [לד.] ע"ז מג: רש"ל [עירובין סד:]

חמץ ישנו בבל תותירו. לא יראה ולא ימצא: אשם תלוי. בא על ספק כרת כגון חלב ושומן לפניו ושגג באחד מהן ואינו יודע איזה מהן אכל ואם שחטו ואירע בו פסול או נותר פליגי ר' יהודה ורבנן בשילהי פרק בתרא דתמורה* לר' יהודה בקבורה לרבנן בשריפה: חטאת העוף הבא על הספק. כגון הפילה ספק ולד ספק אינו ולד אינה אוכלת בקדשים שמא ולד הוא עד שתביא כפרתה העולה באה על תנאי אם ילדתי הרי היא לחובתי ואם לאו הרי היא נדבה וחטאת העוף מביאתו על הספק ואין כאן משום חולין בעזרה דמקראי נפיק במסכת נזיר בפרק מי שאמר (דף כט.) ואסורה באכילה שמא חולין היא ומליקתה שויה נבילה ופליגי בה רבי יהודה ורבנן בפרק בתרא דתמורה* חטאת העוף הבא על הספק תשרף רבי יהודה אומר יטילנה לאמה: ואתה אומר בקבורה. האשם תלוי קאי דקאמר ר' יהודה יקבר ואע"ג שהנותר ממנו אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת והוא בבל תותירו: כפא דחטא נגרא. כף בוך שחקק האומן בתוכו ישרוף את נשוכו ואת חכו בחרדל ליסנא אחריגא ישרוף הומי"ר בלע"ז כמו שורפה חיה בע"ז (דף כט:): סדנא. נגר עושה סד לשום בו רגלי אסירים כמו ותשם בסד רגלי (איוב יג): מדויל ידיה משתלים. מהרמת ידו וממלאכתו משתלם שכרו כשנמצא גנב: גירא. עושה חצים: או דילמא. לרוח הוא דבעי פירור שמא יזרקנו שלם וימצאנו אחר ויאכלנו אבל לים מטיל בעיניה דמיים נימוק מאליו. לשון שחיקה שייך במתכת ולשון פירור שייך בפת: ים המלח. [הנקרא מי"ר בטיא"ה] אין ספינה עוברת בו: בעי פירור. שמא תפגע בו ספינה ותטלנו ולאו אדעתייהו: לא ממסה. אין המים ממסות אותו: תניא כוותיה דרבה. דחמץ בעי פירור: תניא כוותיה דרב יוסף. דע"ז בעי שחיקה: בחיטי. שהחמיצו בעי פירור כלומר פיזור שלא יתנס בשק ויזרקם אלא יפזרם על פני המים שלא יוכל אדם ללקטן מעל פני המים: מתני' משום שנאמר לא יראה לך. בגמרא מפרש לה משום קנסא דעבר עליה משום בל יראה: גמ' בין לפני זמנו. משש שעות עד שתחשך: (א) לאחר זמנו. משעבר הפסח עובר עליו בלאו ואם אכלו אינו ענוש כרת ולקמן מפרש ללאו: תוך זמנו. במועד: ומשעה

תורה אור

חזר רבי יהודה ודנו דין אחר נותר ישנו בבל תותירו וחמץ בבל תותירו מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה אמרו לו אשם תלוי וחטאת העוף הבא על הספק לדבריך יוכיחו שהן בבל תותירו שאנו אומרים בשריפה ואתה אומר בקבורה שתק ר' יהודה אמר רב יוסף היינו דאמרי אינשי כפא דחטא נגרא בגווה נשרוף חרדלא (*אמר אביי) סדנא בסרני יתיב מדויל ידיה משתלים רבא אמר גירא בגירי מקטיל מדויל ידיה משתלים: וחכ"א *מפרר וזורה וכו': איבעיא להו היכי קאמר מפרר וזורה לרוח ומפרר ומטיל לים או דילמא מפרר וזורה לרוח אבל מטיל לים בעיניה *ותנן נמי גבי ע"ז כי האי גוונא ר' יוסי אומר [ב]שוחק וזורה לרוח או מטיל לים ואיבעיא להו היכי קאמר שוחק וזורה לרוח ושוחק ומטיל לים או דילמא שוחק וזורה לרוח אבל מטיל לים בעיניה אמר רבה מסתברא ע"ז דלים המלח קא אזלא לא בעי שחיקה חמץ דלשאר נהרות קאזיל בעי פירור א"ל רב יוסף [ג]אדרבה איפכא מסתברא ע"ז דלא ממיסה בעי שחיקה חמץ דממיס לא בעי פירור תניא כוותיה דרבה תניא כוותיה דרב יוסף תניא כוותיה דרבה היה מהלך במדבר מפרר וזורה לרוח היה מהלך בספינה מפרר ומטיל לים תניא כוותיה דרב יוסף היה מהלך במדבר שוחק וזורה לרוח היה מהלך בספינה שוחק ומטיל לים שחיקה קשיא לרבה פירור קשיא לרב יוסף שחיקה לרבה לא קשיא הא לים המלח הא לשאר נהרות פירור לרב יוסף לא קשיא הא בחיטי הא בנהמא: מתני' *[ד]חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ושל ישראל [ה]אסור בהנאה שנאמר °לא יראה לך שאור: גמ' מני מתניתין לא רבי יהודה ולא רבי שמעון ולא רבי יוסי הגלילי מאי היא דתניא חמץ [ו]בין לפני זמנו בין לאחר זמנו עובר עליו בלאו תוך זמנו עובר עליו בלאו וכרת דברי רבי יהודה רבי

שמות יג

חזר ר' יהודה ודנו דין אחר. הא דקרי ליה השתא דין אחר טפי מהני דלעיל אומר ריב"א משום דהשתא אין צריך לאיסור אכילה והנאה וענוש כרת אלא בגד דבל תותירו לחודיה מצינו למילף דליתיה בכולהו: וחמץ הרי הוא בבל תותירו. תימה לר"י היכי עביד לעיל קל וחומר מנותר שאינו בבל יראה ובל ימצא והא חשיב הכא בל תותירו כמו בל יראה ואומר ר"י דמכל מקום נראה דעביד שפיר קל וחומר דנותר אינו בבל יראה דמיד שהותיר עובר ושוב אינו עובר אבל חמץ אפי' לאחר שהותיר עובר בכל שעה בבל יראה: אמרו לו אשם תלוי יוכיח. תימה לרשב"א לדבריהם דרבנן דאמרו שהם בשריפה אמאי לא ילפינן חמץ מנותר שהוא בשריפה ואומר ר"י דמשמע להו* הנותר בשריפה ולא כל איסורין שבתורה בשריפה ואפי' חמץ: ואתה אומר בקבורה. טעמא דר' יהודה דריש בת"כ מכי קדש הוא בשריפה ולא חטאת עוף ואשם תלוי בשריפה: ותנן נמי גבי ע"ז. אומר ר"י דרבנן דמתניתין היינו רבי יוסי דפרק כל הצלמים (ע"ז מג:) אי נמי מתני' דהכא א"ש כרבנן דהתם דאמרו לו אף היא נעשה זבל ומגדל נמחים ורחמנא אמר לא ידבק בידך וגו' והא דשרו הכא היינו משום דבחמץ כתיב לא יאכל ואינו אסור אלא כדרך הנאה וכי האי גוונא לאו דרך הנאה היא אבל בע"ז לא כתיב אכילה ואסור אפי' שלא כדרך הנאה: חמץ דלשאר נהרות. דלא מצינו שהיה שונה בשום מקום גבי חמץ ים המלח אבל גבי ע"ז אשכחן בכמה דוכתין כי האי דלעיל יוליך הנאה לים המלח הלכך התם ים דתני גבי ע"ז הוי ים המלח מיהו לרבה מועלת שחיקה בשאר נהרות כדקאמר בסמוך כאן בים המלח כאן בשאר נהרות: איפכא מסתברא. לשון איפכא אינו מיושב דמה שייך איפכא כיון שרבה משוה אותם: ע"ז דלא ממיסה בעי שחיקה. לכאורה משמע דלרב יוסף בעי שחיקה אפילו בים המלח דמסתמא אמאי דקאמר רבה אין צריך שחיקה דהיינו בים המלח קאמר רב יוסף דבעי שחיקה ועוד אי בשאר נהרות דוקא קאמר רב יוסף דבעי שחיקה ולא בים המלח ולא פליג אדרבה בע"ז אלא בחמץ א"כ מאי קאמר תניא כוותיה דרב יוסף ומאי קאמר נמי שחיקה קשיא לרבה ולפי זה לרב יוסף בשאר נהרות לא מהני שחיקה מדקמצריך להוליך ליס המלח ואין נראה דהא ר' יוסי מייתי ראיה מויזר על פני המים משמע דמהניא שחיקה בשאר נהרות ועוד דבכל מקום דמזכיר ים המלח בע"ז ובשאר דוכתין לא מזכיר שחיקה ובכמה דוכתין מצינו דקתני ים המלח ואפי' הכי מהני בשאר נהרות דבסוף כל הצלמים (ע"ז מט:) תנן ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח ואמרינן התם בגמרא גבי חבית שקול ד' זוזי ושדי לנהרא וכן בנזיר (דף כד.) ובמעילה (דף יח.) תנן גבי מפרים מעות לנזיר ומת יוליך לים המלח אלמא הקדש בעי ים המלח ובערכין (דף כט.) אמרינן גבי הקדש שקול ארבעה זוזי ושדי בנהרא לכך נראה דגם לרב יוסף לא בעי שחיקה אלא בשאר נהרות כמו לרבה אלא דרבה סבירא ליה דמטיל לים סתם דע"ז היינו ים המלח ובלא שחיקה כדתנא רישא גבי לורת לבנה ולורת חמה ובכמה דוכתי יוליך לים המלח ורב יוסף מוקי לה בשאר נהרות ועל ידי שחיקה מדלא תני בהדיא יטיל לים המלח וליכא בין רבה לרב יוסף אלא חמץ בשאר נהרות וא"ת לרבנן דלית להו בע"ז (מפרר) [שוחק] וזורה לרוח מה יעשו מע"ז אטו כל שעה יוליך לים המלח דלרבנן לא מהני שחיקה בשאר נהרות דקתני התם אמרו לו משם ראיה הרי הוא אומר ויזר על פני המים לא נתכוין משה אלא לבודקן כסוטה ומדאיצטריך להאי טעמא מכלל דלא מהני שחיקה בשאר נהרות וטעמא לפי שהמים מוליכים אותו על ידות הנהר ויש לומר דלרבנן מפרר וזורה לרוח במקום שאין מגדל נמחים (ב) וכן אמרינן התם:

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ג מהלכות חמץ הלכה יא סמג עשין לט טוש"ע או"ח סימן תמה סעיף א:
נט ב מיי' פ"ח מהלכות ע"ז הלכה ו טוש"ע י"ד סי' קמו סעיף יד:
ס ג מיי' שם הל' ו ופ"ג מהל' חמץ הלכה יא סמג עשין לט טוש"ע א"ח סי' תמה סעיף א:
סא ד מיי' פ"ד מהלכות חמץ הלכה א ב טוש"ע א"ח סי' תמח סעיף א:
סב ה מיי' פ"א מהל' חמץ הל' ד סמג לאוין עו טוש"ע שם סעיף ג:
סג ו מיי' שם הלכה ח:

[לעיל כד.]

רבינו חננאל

חזר ר' יהודה ודנו דין אחר נותר הרי הוא בבל תותירו וחמץ הרי הוא בבל תותירו מה נותר טעון שריפה אף חמץ טעון שריפה אמרו לו חטאת העוף הבאה על הספק ואשם תלוי לדבריך יוכיחו שהן בבל תותירו כדכתיב (ויקרא ז טו) לא יניח ממנו עד בקר ואנו אומרים בשריפה ואתה אומר בקבורה דתנן בסוף תמורה אשם תלוי ישרף [ר"י אומר יקבר] חטאת העוף הבא על הספק ישרף ר' יהודה אומר יטילנה לאמה ותניא כיצד אמר רבי יהודה יטילנה לאמה מנתחה אבר אבר ומשליכה לפני אמה ומתגלגלת ויורדת לנחל קדרון: ת"ר אשם תלוי וחטאת [העוף]הבאה על הספק וחולין שנשחטו בעזרה ר' יהודה אומר יקברו ר' שמעון אומר ישרפו שתק ר' יהודה. ירושלמי אשם תלוי בשיטתך יוכיח שאסור באכילה ובהנאה וחייבין עליו ויש בו זמן ואתה אומר בקבורה ולא בשרפה פירושו אשם תלוי שנודע לו אחר שחיטה וחטאת העוף הבאה על הספק שנודע לו אחר מליקתה דתנן בכריתות פ'[המביא אשם(ד' כה)] חטאת העוף הבאה על הספק אם משנמלקה נודע לו הרי זו תקבר: שתק ר' יהודה היינו דאמרי אינשי כפא דחטא נגרא כו' פירוש כמו משל אומרין בני אדם הכף שחטטו בני אדם וחקקו כי הפט וחקק אחד הוא כגון הרוטט בגדיש לעשות לו סוכה בתוכו שורפין חרדל שלו כלומר שאלו לא מצא הכף שחקקו לא היו שורפין החרדל שלו וכן היה ר' יהודה אומר אילולי לא השיבוהו מדבריו לא היו משתקין אותו: פי' סדנא כמו היה יושב בספינה או באסרא והם כבלים שנותנין ברגלי הכלואים בבית הכלא: גיראה האומן העושה החצים: וחכמים אומרים מפרר וזורה לרוח או מטיל לים ותנן נמי גבי ע"ז כי האי גוונא ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח ומטיל לים [ואיבעיא לן היכי קאמר מפרר ושוחק וזורה לרוח או מפרר ושוחק ומטיל לים] או כשמטיל לים לא בעי לא פרידה ולא שחיקה ופשיט רבא כי החמץ דאזיל אפילו בשאר נהרות לעולם צריך פירור אבל ע"ז דלים המלח הוא דאזיל לא בעי פירור ואקשי' עלה והתניא היה מהלך במדבר שוחק וזורה לרוח בספינה שוחק ומטיל לים ומשני הא דתניא שוחק בשאר נהרות כי קאמינא אנא דע"ז לא צריכה שחיקה שמשליכה לים הגדול רב יוסף אמר חמץ כשמשליכין אותו לים לא בעי [illegible] ע"ז לעולם בעי שחיקה ואקשי' עלה והתניא היה מהלך במדבר מפרר וזורה לרוח בספינה מפרר ומטיל לים ומשני' הא דתניא מפרר בחטים כי קאמינא דלא בעי פירור בנהמא והלכתא כרבה [illegible] מתני' חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר [illegible] מני מתני' לא ר' יהודה ולא ר' שמעון ולא ר' יוסי הגלילי מאי היא דתניא חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו וכו' מאי

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בין לפני וכו' משתחשך בין לאחר זמנו כצ"ל והד"א: (ב) תוס' ד"ה ע"ז וכו' נמחים והכי אמרינן התם:

עין משפט
נר מצוה

סד א מיי' פ"א מהל' חמץ הל' ד:
סה ב מיי' שם הלכה ו סמג לאוין ש:

[עי' בהרא"ש דאסברא טפי דמוקמינן לה כר"ש להך מתני' כדף כ:]

רבי שמעון אומר חמץ לפני זמנו °ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום תוך זמנו עובר עליו בכרת ובלאו ומשעה שאסור באכילה אסור בהנאה אתאן לתנא קמא *ר' יוסי הגלילי אומר תמה על עצמך היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה ומנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא תעשה שנאמר °לא תאכל עליו חמץ דברי רבי יהודה אמר לו ר' שמעון וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות אם כן מה ת"ל לא תאכל עליו חמץ בשעה שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל חמץ ובשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ מ"ט דר' יהודה תלתא קראי כתיבי °לא יאכל חמץ °וכל מחמצת לא תאכלו °לא תאכל עליו חמץ חד לפני זמנו וחד לאחר זמנו וחד לתוך זמנו ורבי שמעון חד לתוך זמנו וכל מחמצת מבעי ליה *לכדתניא (א) [ב]אין לי אלא שנתחמץ מאליו מחמת דבר אחר מנין תלמוד לומר כל מחמצת לא תאכלו לא יאכל חמץ מיבעי ליה *לכדתניא רבי יוסי הגלילי אומר מנין לפסח מצרים שאין חימוצו נוהג אלא יום אחד תלמוד לומר לא יאכל חמץ וסמיך ליה °היום אתם יוצאים ור' יהודה מחמת דבר אחר מנא לי' מדאפקיה רחמנא בלשון מחמצת דר' יוסי הגלילי מנא ליה אי בעית אימא מדסמיך ליה היום אי בעית אימא *סמוכין לא דריש אמר מר ומנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא תעשה שנאמר לא תאכל עליו חמץ דברי רבי יהודה אמר לו ר' שמעון וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות ורבי יהודה שפיר קאמר ליה רבי שמעון ורבי יהודה אמר לך ההוא לקובעו חובה אפילו בזמן הזה הוא דאתא ור' שמעון לקובעו חובה מנא ליה נפקא ליה °מבערב תאכלו ור' יהודה *מיבעי לי' לטמא ושהיה בדרך רחוקה סלקא דעתך אמינא הואיל ובפסח לא יאכל מצה ומרור נמי לא ניכול קמ"ל ור' שמעון טמא ושהיה בדרך רחוקה לא איצטריך קרא דלא גרע מערל ובן נכר דכתיב °וכל ערל לא יאכל בו *בו הוא אינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ובמרור ורבי יהודה כתיב בהאי וכתיב בהאי מני מתניתין אי רבי יהודה חמץ סתמא קאמר אפילו דנכרי ואי רבי שמעון דישראל

תורה אור: [שמות יג] [דברים טז] [שמות יג] [שמות יב]

רש"י — ומשעה שאסור באכילה. היינו משש שעות ולמעלה דאמרן לפני זמנו בלאו והא מילתא רבי יהודה קאמר לה כדמפרש בגמרא אתאן לתנא קמא: תמה על עצמך וכו'. דאפילו בתוך המועד קאמר דמותר בהנאה וקא מתמה אהני דאסרי: לא תאכל עליו. משעת שחיטה דהיינו משש שעות ולמעלה שחמה נוטה להעריב: הכי גרסינן חמץ אין לי אלא שנתחמץ מאליו: מנין לפסח מצרים. שלא נהגו בו איסור חמץ אלא יום אחד: ת"ל לא יאכל חמץ וסמיך ליה היום אתם יוצאים. לא יאכל חמץ היום: ואי בעית אימא סמוכין לא דריש רבי יהודה אלא במשנה תורה לחוד והכי שמעינן ליה בפרק קמא דיבמות (ד' ד. *) הלכך לית ליה דרבי יוסי הגלילי: לקובעו חובה. האי שבעת ימים (ב) תאכלו מצות לאו לאקושי איסור חמץ למצות אכילת מצה אתא אלא לאקושי אכילת מצה לאזהרת חמץ לקבוע אכיל' מצה חובה לדורות כל זמן שהוא מוזהר על החמץ ואפילו בזמן שאין פסח דלא תימא על מצות ומרורים יאכלוהו כתיב אי איכא פסח מיחייב באכילת מצה ואי לא לא: בערב תאכלו מצות. קרא יתירה הוא דהא כתיב על מצות ומרורים יאכלוהו: לטמא ושהיה בדרך רחוקה. שאף על פי שאינו עושה פסח חייב באכילת מצה: לא ניכול. לא נתחייב: ערל. שמתו אחיו מחמת מילה: בן נכר. מי שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים ולא לכל התורה: כתיב בהאי. ערל ובן נכר וכתיב טמא ושהיה בדרך רחוקה דליכול מצות ואף על גב דמצי יליף מיניה הלכך איצטריך היקישא לקובעו חובה ומקראי אחריני טובא כגון שבעת ימים מצות תאכלו וכגון מצות יאכל את שבעת הימים לא נפקא ליה קביעות חובה דהנהו לאו חובה נינהו אלא מצות יאכל ולא חמץ ואם רצה ליזון שלא מחמץ ושלא ממצה הרשות בידו ותדע דהא בכולהו כתיב את שבעת הימים וחובת מצה אינו אלא לילה הראשון כדילפינן בפרק בתרא* אבל מההוא קרא נפקא לן חובת לילה הראשון מדכתיב להיקישא גבי פסח וכדכתיב תאכל עליו מצות כי פסח לילה הראשון אף היקישא שלא בזמן פסח ללילה ראשונה והאי היקישא לקובעו חובה בזמן הזה והכי עליו למימרא דקביעת חובה דהיקישא לאו לכל שבעה אלא ללילה הראשון:

תוספות — רבי שמעון אומר חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום. נראה דלרבי שמעון נהי דאין עובר עליו בלאו דחמץ לפני זמנו מודה הוא דאסור באכילה משש שעות ולמעלה מדאמרינן בפ"ק (לעיל דף יד.) אין שורפין תרומה טהורה עם *הטמאה משמע הא לבדה שורפין בשש ואי מותרת לאכול יאכלנה עד הלילה ועוד דקאמר משעה שאסור באכילה אסור בהנאה אתאן לת"ק מכלל דלרבי שמעון אסור באכילה אע"פ שאינו אסור בהנאה דהיינו אחר שש ונראה דנפקא ליה מתשביתו ומאך חלק ומשמע תשביתו שלא כדרך הנאה דהיינו אכילה אבל להסיקו תחת תבשילו מותר לרבי שמעון וא"ת למה שורפין בשש לרבי שמעון יסיקנו עד הלילה מעט מעט תחת תבשילו וי"ל דגזרינן שמא יאכלנו וכן לרבי יוסי הגלילי דשרי חמץ להסיקו תחת תבשילו היינו הכל ביחד אבל מעט מעט לא שמא יאכלנו דמסתמא אית ליה אור לארבעה עשר בודקין וכו':

אם כן מה תלמוד לומר לא תאכל עליו. הלשון דחוק ונראה לרשב"א דהכי פירושו והלא כבר נאמר תאכל עליו מצות והוא עליו ע"כ אאכילת פסח קאי הכי נמי לא תאכל עליו חמץ קאי נמי אשעת אכילת פסח וקשה אמאי איצטריך קרא להכי מהיכא תיתי שיהא בבל תאכל חמץ בי"ד דהא כולהו קראי מצרכינן לקמן אליבא דרבי שמעון:

וחד לפני זמנו. וא"ת ולחזקיה מנלן איסור הנאה לפני זמנו דליכא אלא חד לא יאכל וההוא מסברא מוקמינן לתוך זמנו ואור"י כיון דחד מהנהו קראי משמע איסור הנאה לא נחלק ביניהם:

מחמת דבר אחר. פי' ריב"א מחמת דבר אחר דלאו מינו דעל ידי שאור מיקרי חמץ טפי משנתחמץ מאליו כדמוכח בפרק כל המנחות (מנחות נג:) אלא כגון שנתחמץ על ידי שמרי יין שמייבשין השמרים בתנור כאשר עושין בארץ אשכנז ול"ד לעיסה שנילושה ביין דלית ביה כרת ויש בה לאו:

ואידך נפקא לה מבערב תאכלו מצות. תימה לר"י דבפ' קמא דקדושין (ד' לז:) נפקא לן בזמן הזה ממושבותיכם דכתיב גבי מצה והיינו דלא כחד ועוד תימה לרב אחא בר יעקב דאית ליה בשלהי ערבי פסחים (לקמן קכ.) מצה בזמן הזה דרבנן ודריש התם לכולהו קראי דלא ככל התנאים*:

כל ערל לא יאכל בו וכל בן נכר לא יאכל בו בו הוא אינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ומרור. תימה גבי בן נכר שהוא מומר אמאי איצטריך קרא פשיטא שחייב לאכול מצה דהא חייב בכל מצות האמורות בתורה ואי קמשמע לן דמצי אכיל מצה אע"ג דאסור בפסח הא נמי פשיטא דאטו מצה קדושה אית בה וי"ל דאיצטריך היכא דנשחט הפסח כשהיה מומר ועשה תשובה דאף על גב דלא אכיל בפסח דאין נאכל אלא למנויו מכל מקום חייב לאכול מצה ומרור*:

ערל. פי' הקונטרס שמתו אחיו מחמת מילה ולפירושו פסול נמי בתרומה דבהערל (יבמות ע. ושם) יליף תרומה מפסח בגז"ש דתושב ושכיר והא דמיבעיא לן התם (דף עא) ערל קטן מהו לסוכו שמן של תרומה ערלה שלא בזמנה פוסלת או לא יש לחלק בין שלא בזמנה דקטן שאין חייב למול כיולא בו למתו אחיו מחמת מילה דכיולא בו חייבין ותדע דהא טומטום אינו אוכל בתרומה בפרק הערל (שם עב.) אף על גב דמסברא אין חייב לקרוע הוא הדין מתו אחיו מחמת מילה דאינו אוכל אף על גב דאינו חייב למול:

בדין

רבינו חננאל — מני אי ר' יהודה חמץ סתמא קתני דאסור ואפי' דנכרי אי ר' שמעון הא אמר לאחר

[וע"ע תוס' לקמן קכ. ד"ה רב אחא בר יעקב]

מסורת הש"ס

[לעיל כג. לקמן לה.:]

[וכן בברכות כא:]

[ברכות כא: יבמות ד. סנהדרין סו:]

לקמן מג.

לקמן עו:

[קכ.]

לקמן קכ.

[לקמן ע. יבמות עא.]

[וע"ע תוס' לקמן קכ. ד"ה כל בן נכר]

הגהות הב"ח

(א) גמרא לכדתניא חמץ אין לי:(ב) רש"י ד"ה לקובעו וכו' שבעת ימים תאכל עליו מצות לאו:

דישראל נמי מישרא קא שרי ואי ר' יוסי הגלילי אפי' תוך זמנו נמי מישרא קא שרי בהנאה אמר רב אחא בר יעקב לעולם ר' יהודה היא ויליף שאור דאכילה משאור דראייה מה שאור דראייה *שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה אף שאור דאכילה שלך אי אתה אוכל אבל אתה אוכל של אחרים ושל גבוה ובדין הוא דאיבעי ליה למיתנא דאפי' באבילה נמי שרי ואיידי דתנא דישראל אסור בהנאה תנא נמי דנכרי מותר בהנאה ובדין הוא דאיבעי ליה למיתנא דאפילו בתוך זמנו מותר בהנאה ואיידי דתנא דישראל לאחר זמנו תנא נמי דנכרי לאחר זמנו רבא אמר לעולם רבי שמעון היא *ורבי שמעון "קנסא קנים הואיל ועבר עליה בבל יראה ובל ימצא בשלמא לרבא היינו דקתני של ישראל אסור משום שנאמר לא יראה אלא לרב אחא בר יעקב משום לא יאכל חמץ מיבעי ליה מי סברת אסיפא קאי ארישא קאי והכי קאמר חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה משום שנאמר לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ויליף שאור דאבילה משאור דראייה ואזדו לטעמייהו דאיתמר האוכל שאור של נכרי שעבר עליו הפסח לדברי ר' יהודה רבא אמר לוקה ורב אחא בר יעקב אמר אינו לוקה רבא אמר לוקה לא יליף רבי יהודה שאור דאכילה משאור דראייה ורב אחא בר יעקב אמר אינו לוקה יליף שאור דאבילה משאור דראייה והדר ביה רב אחא בר יעקב מההיא דתניא האוכל חמץ של הקדש במועד מעל ויש אומרים לא מעל *מאן יש אומרים אמר רבי יוחנן רבי נחוניא בן הקנה היא *דתניא ר' נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין אף יום הכפורים מתחייב בנפשו ופטור מתשלומין רב יוסף אמר בפודין את הקדשים להאכילן לכלבים קמיפלגי מאן דאמר מעל קסבר *פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ומאן דאמר לא מעל קסבר *אין פודין רב אחא בר רבא תנא לה להא

להא

רש"י

דישראל נמי מישרא שרי. בהנאה לאחר זמנו: לעולם ר' יהודה היא. דאע"ג דנפקא ליה מקראי דלאחר זמנו אסר קרא בשאור דישראל קאמר אבל דנכרי שרי: ויליף שאור דאכילה. כלומר חמץ דגבי לא יאכל משאור דראייה ומותר חמצו של נכרי אף באכילה ואפי' בפסח מן התורה: לעולם ר' שמעון היא. דאמר מדאורייתא לא מיתסר חמץ אחר זמנו הלכך דנכרי שרי ומיהו דישראל אסור מקנסא דקנסוהו רבנן משום דעבר בבל יראה: בשלמא לרבא. דאמר טעמא דאסור בהנאה משום קנסא דעבר בבל יראה הוא היינו דתנא מתני' אסור משום לא יראה לך: ואזדו לטעמייהו. רבא ורב אחא בר יעקב: מעל. חייב קרבן מעילה דקסבר חמץ דהקדש בפסח בר דמים הוא ואפסדיה להקדש כר' שמעון דאמר חמץ לאחר הפסח מותר ואע"ג דקנסא קנים ה"מ בחמצו של הדיוט הואיל ועבר עליו בבל יראה אבל האי דבהתירא שהיי' גביה דאמר מר (לעיל דף ה:) אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה אחר הפסח הוה מזבין ליה גיזבר לישראל ואכלי ליה: ויש אומרים לא מעל. כדמפרש דהואיל ונתחייב כרת משום אכילה פטור מן התשלומין כרבי נחוניא ובמקום שאין קרן אין חומש ואין מעילה: את יוה"כ כשבת. המדליק גדיש ביוה"כ ומתחייב כרת פטור מן התשלומין כאילו הדליקו בשבת שהוא מתחייב בנפשו מיתת ב"ד דפשיטא לן דפטור מלשלם כדכתיב (שמות כא) ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם אסון יהיה לא יענש שאף יוה"כ שמיתתו בידי שמים שנכרתים חייו ובניו אסון הוא קרוי שנא' (בראשית מב) וקראהו אסון הלכך פטור מלשלם והכי פרשינן לה באלו נערות יש טועים דקשיא להו כי פטר ר' נחוניא במזיד פטר דבר כרת הוא והכא בשוגג עסקינן מדקתני מעל ושוגג לאו בר כרת הוא וטעות הוא זה דגבי חמץ מזיד הוא וגבי הקדש שוגג הוא דלא ידע שהוא של הקדש: ורב יוסף אמר. אי הוה סבירא להנך תנאי כרבי שמעון דאמר תוך זמנו אסור בהנאה דכולי עלמא מודו דפטור הואיל והשתא מיהא לא חזי ולאו ממונא הוא ואע"ג דסופו גורם הוא לממון לאחר הפסח אלא אליבא דר' יוסי הגלילי פליגי דאמר תוך זמנו נמי שרי בהנאה ובפודין קדשים להאכילן לכלבים קא מיפלגי מאן דאמר מעל סבר דראוי היה באותה שעה לפדות לאכילת כלבים ובר דמים הוא ודר' נחוניא לית ליה: ומאן דאמר לא מעל סבר אין פודין. הלכך לא חזי ופלוגתא דתנאי היא בתמורה (דף לא.) תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלבים מכאן שאין פודין ואיכא דדריש תזבח ואכלת אין לך בהן היתר אכילה אלא לאחר זביחה למעוטי גיזה וחלב אבל לא לכלביך לא דריש:

להא

תוספות

בדין הוא דאפי' תוך זמנו מותר. פרש"י מותר באכילה וקשה דאי אפשר אם לא יהא שלו בשעת אכילה דאם נתן לו הנכרי הרי הוא שלו ואם גזל מנכרי הרי חייב באחריותו ולא גרע מחמץ שחייב באחריותו דהוי כשלו ועוד לקמן דקאמר ואזדו לטעמייהו דפליגי בחמץ שעבר עליו הפסח ליפלגו בפסח גופיה ונראה לריב"א דהא דקאמר אפי' תוך זמנו מותר היינו בהנאה והא דקאמר אבל אתה אוכל של אחרים לאו דוקא אי נמי אחר זמנו קאמר ומיהו בשל גבוה קשה לפרש בתוך הפסח דאם לא פדאו אסור בהנאה ואם פדאו הרי הוא שלו ושמא י"ל אבל אתה נהנה משל גבוה שלא יהא איסור חמץ אבל איסור הקדש יש:

מאן יש אומרים ר' נחוניא. תימה לר"י דמאן דיליף אסון אסון בריש אלו נערו' (כתובו' ל.) (א) ואית ליה מיתה בידי שמים פטור מן התשלומים לר' נחוניא אם כן לרבי דאמר לקמן (דף לג.) הזיד במעילה במיתה אמאי פוטר כרת מתשלומים והא אע"ג דבעלמא פוטר מיתה מתשלומין הכא לא פטר דגלי לן קרא דבשוגג חייב וה"ה כרת אע"ג דבכרת הוא במזיד בשוגג יתחייב ואור"י דבמיתה דגלי לן קרא דלא פטרה הכא מתשלומים גלי בכרת דלא גלי לא גלי וא"ת והא אמר לקמן (דף לא:) האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש ומוקמי' לה כר' נחוניא ואפ"ה מיחייב בתשלומין משום דכי היכי דלא מיפטר מתשלומין משום חיוב מיתה דתרומה הכי נמי לא מיפטר משום כרת של חמץ ואור"י דתשלומי תרומה מחמת כפרה הם כדמוכח במסכת תרומות (פ"ו מ"א) דתנן אם רצה כהן למחול אינו יכול למחול וכיון דכפרה הוא אין כרת פוטרו משום קם ליה בדרבה מיניה ותדע דהא מאן דלא יליף אסון אסון ולא פטר מיתה בידי שמים מתשלומין אם כן אוכל תרומת חמץ אמאי משלם דלא שייך למימר כיון שמיתה אינה פוטרת ה"ה כרת דהא מיתה לא פטרה בשום מקום אלא ע"כ מטעם כפרה הוא ועוד אור"י דהכא אתי אליבא דרבנן דאמרי הזיד במעילה באזהרה*:

רבי נחוניא היא. אע"ג דהכא בשוגג איירי מדקתני מעל ולא מעל מ"מ קיימא לן כחזקיה דאמר* חייבי מיתות שוגגין פטורים מן התשלומין וה"ה כרת לר' נחוניא הקשה ריב"א ואמאי פטורין הכא מקרבן מעילה משום דקם ליה בדרבה מיניה הא אמר בהמניח (ב"ק נב:) המוציא אוכלים בכלי שגג באוכלים והזיד בכלי חייב על האוכלים חטאת ועל הכלי סקילה אלמא קם ליה בדרבה מיניה לא פטר מקרבן ותירץ כיון דפטר מקרן וחומש פטר נמי מקרבן שאין אשם מעילות בא אלא כשיש קרן וחומש: אין פודין את הקדשים וכו'. הקשה הר"ח דבפ"ב דבכורות (דף יד:) משמע דלא פליגי אלא היכא שקדם הקדישן למומן אבל קדם מומן להקדישן הואיל ומעולם לא קדשו קדושת הגוף כ"ע מודים דפודים והכא משמע דפליגי אפי' בקדושת דמים ותי' ר"י דה"ק אין פודין מדרבנן ואין לתמוה אטו משום חשש דרבנן נפקיע מעילה דאורייתא דכיון דאמרו רבנן אין פודין לא שויא מידי והא דאמר בהתערובות (זבחים עא.*) נתערבו בשור שנעבדה וכו' בכלאים וטריפה ירעו עד שיסתאבו וימכרו והשתא ע"כ יאכיל לכלבים דלישראל טריפה אסורה ליה אתי שפיר אפילו למאן דאמר אין פודין דהא דאין פודין היינו היכא דלא חזו לאכילה אבל הכא חזו לאדם אם היו ניכרים דהא רבי עקיבא שרי בבכורות (דף לב:) לזמן נכרי על הבכור ובזבחים בפ' טבול יום (דף קד.) *מוכח שר' עקיבא אוסר בכור טריפה בעל מום להאכיל לכלבים שאפילו העור אסור כשנמצא טריפה קודם הפשט והיכא דשרי לישראל איתקש לצבי ולאיל: אין פודין. תימה לר"י אע"ג דאין פודין כמטול דהא לאחר שנשרף ונעשה אפר יכול לפדותו

רבינו חננאל

ומנו דישראל נמי שרי בהנאה אי ר' יוסי הגלילי כו' ואוקמה רב אחא בר יעקב כר' יהוד' ואמר דר' יהודה יליף שאור דאכילה שנאמר (שמות יב יט) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת וכתיב (שם טו) תשביתו שאור מבתיכם כי כל אוכל חמץ וגו' ויליף האי שאור דאכילה משאור דראיה שנאמר ולא יראה לך שאור ומפרש בשאור דראיה לך ודרי"י ביה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ובדין הוא דליתני במתני' הכי חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר באכילה ובתוך זמנו נמי מותר בהנאה ואיידי דבעי מיתנא סיפא ושל ישראל אסור דאפי' בהנאה נמי חמץ ישראל שעבר עליו הפסח אסור תנא רישא נמי של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה. רבא אמר מתני' ר' שמעון היא דסבירא ליה דלפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום ומתני' דקתני ושל ישראל אסור לאחר זמנו קנסא הוא דקנים ליה משום דשהיי' גביה ועבר עליה על לא יראה ועל לא ימצא בשלמא לרבא דאוקמה למתני' לר' שמעון ומשום דעבר על לא יראה קנסוהו היינו דקתני במתני' ושל ישראל אסור משום שנאמר לא יראה לך אלא לרב אחא דמוקים כר' יהודה משום לא תאכל מבעי ליה למיתנא ומשני רב אחא בר יעקב מי סברת אסיפא דקתני ושל ישראל אסור קאי לא ארישא קאי והכי קתני חמץ של נכרי מותר שנאמר לא יראה לך שאור ויליף שאור דאכילה משאור דראיה כדאמרן: ואזדו לטעמייהו דאיתמר האוכל חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח לדברי ר' יהודה רבא אמר לוקה דהא סתמא קתני לא שנא דישראל ולא שנא דנכרי חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו עובר בלאו ואמרי' מאי טעמיה דר' יהודה תלתא קראי כתיבי חד לפני זמנו שנאמר לא תאכל עליו חמץ והוא משעה ששית עד שחיטת הפסח וחד לאחר זמנו לא יאכל חמץ וחד תוך זמנו שחייב לאו וכרת שנאמר כי כל אוכל מחמצת ונכרתה וגו' ולא יליף שאור דאכילה משאור דראיה רב אחא בר יעקב אומר אינו לוקה יליף שאור כו': והדר ביה רב אחא בר יעקב דתניא האוכל חמץ של הקדש במועד מעל ויש אומרים לא מעל מאן יש אומרים א"ר חסדא ר' נחוניא הוא דפטר מחויב כרת מן תשלומין כמחויב מיתת ב"ד וכיון שאוכל חמץ בפסח חייב כרת הוא ופטור מלשלם קרבן מעילה: רב יוסף אמר בפודין קדשים להאכילם לכלבים פליגי. פי' החמץ אע"פ שהוא קדש בין בפסח בין לאחר הפסח אסור באכילה מיהו פודין אותו להאכילו לכלבים והרי ממון הוא והנהנה מממון של הקדש מעל ת"ק סבר פודין ולפיכך מעל ויש אומרים סבר אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים:

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פ"א מהלכות חמץ הל' ד סמג לאוין עו:

כתובות ל. שבועות ט. לקמן לב. [מגילה ז:] תוספתא ב"ק פ"ז

[וע"ע תוס' כתובות ל: ד"ה זר]

[כתובות לה.]

מסורת הש"ס

[לעיל ה: כג.]

[לקמן ל.]

[ע"ש מ"ש תוס' ב"ב נג: ד"ה מאן וכו' יתבאר נמי הכא]

[בכורות טו: תמורה יז. לא. לג:]

[בכורות טו. שבועות יא: תמורה יז. ל: לא.]

[וע"ש תוס' ד"ה ובטריפה]

[וע"ש תוס' ד"ה אמר ר' עקיבא]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מאן וכו' בריש אלו נערות. נ"ב וע"ש בדף ל תוס' בד"ה זר שאכל:

להא שמעתא משמיה דרב יוסף בהא לישנא דכולי עלמא אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים והכא בהא קמיפלגי בדבר הגורם לממון כממון דמי מאן דאמר מעל *קסבר "דבר הגורם לממון כממון דמי ומאן דאמר לא מעל קסבר דבר הגורם לממון לאו כממון דמי רב אחא בר יעקב אמר דכולי עלמא דבר הגורם לממון כממון דמי והכא בפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון קמיפלגי מאן דאמר לא מעל כרבי יהודה ומאן דאמר מעל כר"ש והא רב אחא בר יעקב הוא דאמר דר' יהודה יליף שאור דאכילה משאור דראייה אלא הדר ביה רב אחא בר יעקב מההיא רב אשי אמר דכולי עלמא אין פודין ודבר הגורם לממון לאו כממון דמי והכא בפלוגתא דרבי יוסי הגלילי ורבנן קמיפלגי מאן דאמר מעל כרבי יוסי ומאן דאמר לא מעל כרבנן: אמר רב חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור שלא בזמנו במינו אסור שלא במינו מותר במאי עסקינן אילימא בנותן טעם שלא בזמנו שלא במינו מותר הא יהיב טעמא אלא במשהו חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור רב לטעמיה *דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כל איסורין שבתורה במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם רב גזר חמץ בזמנו שלא במינו אטו מינו ושלא בזמנו במינו אסור כרבי יהודה ושלא במינו מותר דשלא בזמנו ושלא במינו אטו מינו כולי האי לא גזרינן שמואל אמר חמץ בזמנו במינו אסור שלא במינו מותר שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר חמץ בזמנו במינו אסור שמואל לטעמיה דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כל איסורין שבתורה במינו אסורין במשהו שלא במינו בנותן טעם שלא במינן אטו מינן לא גזר שלא בזמנו בין במינן בין שלא במינן מותרין כר' שמעון ורבי יוחנן אמר חמץ בזמנו בין במינו ובין שלא במינו אסור בנותן טעם שלא בזמנו בין במינן בין שלא במינן מותר חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם ר' יוחנן לטעמיה *דר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו "כל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותרין כר' שמעון

אמר

להא שמעתא. דרב יוסף: דכולי עלמא אין פודין. ואליבא דר' שמעון הוא דפליגי דשרי ליה לאחר פסח אף לאכילת ישראל ובהא פליגי מאן דאמר מעל סבר אף על גב דהשתא לא חזי הואיל ולקמיה גורם לממון הוא כממון דמי: הכי גרסינן רב אחא בר יעקב אמר דכולי עלמא כממון דמי: ומאן דאמר לא מעל. כרבי יהודה דאמר אף לאחר הפסח אסור בהנאה וכל שכן בפסח עצמו הלכך לאו ממון איכא דלישראל לא חזי ולאו גורם לממון איכא שאם יפדה לא יהנה ממנו ולנכרי לא מזדבן דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים: ומ"ד מעל כר"ש. דאמר ראוי הוא לאחר הפסח אף (לאדם) [לישראל] והו"ל גורם לממון: משאור דראייה. ושל הקדש אף בפסח מותר והכא אמר לרבי יהודה לא מעל: הכי גרסינן רב אשי אמר דכולי עלמא אין פודין ודבר הגורם לממון לאו כממון דמי. כלומר דכולי עלמא לנכרי לא מזבנינן ליה בפסח ומשום דלאחר הפסח דחזי לישראל לא מחייבי ליה דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי והכא טעמא דמעילה משום דסבר לה כרבי יוסי הגלילי דאמר אף תוך זמנו מותר בהנאה הלכך חזי למפרקיה ולהסיקו תחת תבשילו ומאן דאמר לא מעל כרבנן דאמרי חמץ בפסח אסור בהנאה ואי משום דמצי לשהויי לאחר זמן כר"ש השתא מיהא לאו ממון הוא: חמץ בזמנו וכו'. מפרש כוליה לקמיה: אי נימא בנותן טעם שלא בזמנו שלא במינו מותר. בתמיה הא יהיב טעמא ורב מדקאמר שלא בזמנו במינו אסור גלי דעתיה דכר' יהודה סבירא ליה דאמר אף לאחר הפסח אסור: שלא במינו. נמי בזמנו אסור ואע"ג דאית ליה לרב בכל איסורין שלא במינו בנותן טעם רב גזר בחמץ בזמנו הואיל וכרת הוא שלא במינו אטו מינו ואע"ג דבחלב ודם לא גזר שלא במינו אטו מינו התם הוא דבדילי מיניה אבל חמץ לא בדילי מיניה הואיל ואוכלו כל ימות השנה: שלא בזמנו במינו אסור כרבי יהודה. דאמר לאחר הפסח דאורייתא הלכך אף תערובת אסור: שלא במינו מותר. דשלא בזמנו דאינו בכרת שלא במינו אטו מינו לא גזר כי היכי דלא גזר בבשר בחלב ובשאר איסורין: ושמואל אמר כו'. במשהו עסקינן שלא במינו מותר כשאר איסורין דלא גזר שמואל בחמץ שלא במינו אטו מינו: כרבי שמעון. דלאחר זמנו שרי ואפי' בנותן טעם נמי שרי ולקמן פריך והא אסר ליה ר' שמעון משום קנסא:

אמר

לפדותו ומותר בהנאה ויש לומר דכיון דכמו שהוא עכשיו לא שוי מידי לא שייכא ביה מעילה והיינו נמי טעמא דכל איסורי הנאה אין מקדשין בהן האשה אע"ג דכל הנשרפין אפרן מותר ואפילו אי דבר הגורם לממון כממון דמי ומעל לא דמי דהתם חזי לאחר הפסח שהוא כמו בעין ועוד יש לומר הא דאין מקדשין באיסורי הנאה היינו היכא דלית ביה שוה פרוטה לכשיהא אפר ולתירוץ קמא קשה (א) הא חזי בעיניה שלא כדרך הנאה*: הדר ביה רב אחא. תימה דבפרק קמא דחולין (דף ד:) אמר סברוה הא מני ר' יהודה דאמר חמץ של עוברי עבירה לאחר הפסח מותר מיד מפני שמחליפים והכא מסקינן לר' יהודה אפילו חמץ של נכרי אסור אחר הפסח ויש לומר דהתם סברוה כס"ד דהכא לרב אחא מעיקרא ורבינו תם מפרש לאו דווקא מיד דהא צריך שיהא שיעור להחליף והוא הדין שיהא חמץ זה ראוי לעשות אחר הפסח: רב אשי אמר דכולי עלמא. וקשה לר"י היכי גרסינן אי גרסינן דכולי עלמא פודין אם כן לרבנן אמאי לא מעל אף על גב דלישראל אסור בהנאה מכל מקום ימכרנו לנכרי ההקדש עצמו ואי גרים אין פודין אפילו לרבי יוסי הגלילי אמאי מעל ויש לומר דגרסי' אין פודין ואף על גב דאין פודין להאכיל לכלבים מכל מקום שרי להסיק תחת תבשילו *וכלפרישית דהכא דקדושת דמים אין פודין מדרבנן ולא גזרו רבנן אלא שלא להאכילו לכלבים אבל היכא דאין פודין מדאורייתא דהיינו היכא דאיכא קדושת הגוף אין פודין אפי' להסיק דהא תניא (*בפ"ק) דבכורות (דף טו.) אם מתו יקברו וקאמר התם ממאי דהאי אם מתו יקברו משום דבעי העמדה והערכה דילמא משום דאין פודין הקדשים להאכילן לכלבים והשתא אי טעמא משום דאין פודין אמאי יקברו והא ראוי להסיקו תחת תבשילו אלא ודאי מדאורייתא אין חילוק וכן לעיל (דף כב.) דרשינן ואי אתה משליך לכלב כל איסורין שבתורה ואסירי אפילו להסקה אלמא מדאורייתא אין לחלק בהנאה ואם תאמר לרבנן אמאי לא מעל הלא הקדש יכול למכור לנכרי על מנת שיסיקנו לפניו ויש לומר דגזרינן שמא יאכלנו הנכרי וכהאי גוונא אמר במסכת ע"ז (דף כו.) אין מוכרין בהמה לנכרי על מנת לשוחטה וכו' ומכאן מוכיח ר"י שהמשהה חמץ בפסח ודעתו לבערו אינו עובר באותה שהייה דאי אמרת עובר אכתי אמאי מעל לרבי יוסי הא מיד כשיפדה אותו הוא שלו ומודה רבי יוסי דהלך אי אתה רואה אלא ודאי לא עבר וטעמא משום דלא יראה *ניתק לעשה ולכך אינו עובר כשמבערו לבסוף:

אמר

רבינו חננאל

פי' דבר הגורם לממון כגון מי שגזל חמץ זה של הקדש אם הוא בעינו מחזירו לו לנגזל ופטור דתנן גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך וכיון שאכלו נתחייב הגזלן לשלם לו ממון ואע"פ שחמץ בפסח אינו ממון השבתתו גורם ממון. רב אחא בר יעקב אומר כולי עלמא דבר הגורם לממון לאו כממון דמי והכא בפלוגתא דר' שמעון ורבנן פליגי ת"ק כר' שמעון דאמר תוך זמנו הוא דעבר עליו בלאו לאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום וממון מעליא הוא לפיכך מעל ויש אומרים כר' יהודה דאמר אפי' לאחר זמנו עובר בלאו ואמרינן והא רב אחא הוא דאמר דר' יהודה יליף שאור דאכילה משאור דראיה מה שאור דראיה של גבוה מותר בראיה כך שאור דאכילה של גבוה מותר לאחר זמנו אפי' באכילה ולמה לא מעל אלא ודאי הדר ביה: רב אשי אמר כולי עלמא אין פודין קדשים להאכילן לכלבים ודבר הגורם לממון לאו כממון דמי והכא בפלוגתא דר' יוסי הגלילי ורבנן קא מיפלגי ת"ק כר' יוסי הגלילי דקתני ותמה על עצמך האיך חמץ אסור בהנאה כל שבעה ויש אומרים כרבנן. ירושלמי מתני' דקתני חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה במקום שלא נהגו לאכול פת של גוים אבל במקום שנהגו לאכלו מותר אפי' באכילה פי' כגון שהיה ישראל רואהו ומסייעהו באפיית אותה הפת וקיי"ל בזמן שישראל רואהו כגון הבצקת של גוים דאמור רבנן אדם ממלא כרסו מהן אלו וכיוצא בהן: אם היה גנו של נכרי סמוך לגנו של ישראל הרי זה דוחפו בקנה היתה שבת או יום טוב כופה עליו כלי. רב אמר צריך שיאמר בשעה שיבער בא"י אמ"ה אקב"ו על בעור חמץ וצריך נמי שיאמר כל חמץ שישנו ברשותי ואיני יודע בו יהא בטל: אמר רב חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור אפי' במשהו רב לטעמיה דאמר כל איסורין שבתורה במינו במשהו וגזרה שלא במינו אטו במינו. שלא בזמנו כלומר אחר הפסח במינו אסור במשהו סבר לה כר' יהודה שלא במינו לאחר הפסח מותר דלא גזר. ושמואל אמר חמץ בפסח במינו אסור במשהו שמואל לטעמיה דאמר כל איסורין שבתורה במינן במשהו שלא במינו שרי ולא גזר שלא במינו אטו מינו שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כר' שמעון. ור' יוחנן אמר חמץ בפסח בין במינו בין שלא במינו אסור בנותן טעם ר' יוחנן לטעמיה דאמר כל איסורין שבתורה

בין

עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פ"ז מהלכות חובל הל' ז טוש"ע ח"מ סי' שפו סעיף א:

סח ב מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות הלכה ו סמג לאוין קמא טוש"ע י"ד סימן נח סעיף א:

[וע"ע תוס' קדושין ט: ד"ה המקדש וכו']

[ועי' תוס' ב"ק נג: ד"ה לענין כלים]

[צ"ל בפ"ב]

מסורת הש"ס

[לעיל ה:] כתובות לד. ב"ק עא: [קה.] שבועות לג. לג:

ע"ז סו: ו

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אין פודין וכו' ולתירוץ קמא קשה. נ"ב עיין בתוס' פ' האיש מקדש דף ט ד"ה המקדש בערלה:

[עי' לקמן לה. תד"ה בפרקיה]

אמר רבא הלכתא *חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור במשהו כרב ^ב שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כרבי שמעון ומי אמר רבא הכי והאמר רבא *רבי שמעון קנסא קניס הואיל ועבר עליו בבל יראה ובל ימצא הני מילי בעיניה אבל על ידי תערובת לא ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא כי הוינן בי רב נחמן כי הוו נפקי שבעה יומי דפסחא אמר לן פוקו וזבינו חמירא דבני חילא: *אמר רב קדירות בפסח ישברו ואמאי לשהינהו אחר הפסח וליעבד בהו שלא במינן גזירה דילמא אתו למיעבד בהו במינו ושמואל אמר ^ג לא ישברו אבל משהי להו לאחר זמנו ועביד בהו בין במינו בין שלא במינו ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל להנהו דמזבני כנדי אשוו זביני אכנדיכי ואי לא דרשינא לכו כרבי שמעון ולידרוש להו דהא שמואל כרבי שמעון סבירא ליה אתריה דרב הוה *ההוא תנורא דטחו ביה טיחיא אסרה רבא בר אהילאי למיכלי' לריפתא אפי' במילחא לעולם דילמא אתי למיכליה בכותחא מיתיבי * ^ד אין לשין את העיסה בחלב ואם לש כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה כיוצא בו

אין

רש"י

אמר רבא הלכתא כו'. ש"מ דפסק רבא הלכתא דכל איסורין שבתורה במינן במשהו ולא שני לן בין חמץ לשאר איסורי אלא בהא מילתא דגזר שלא במינן אטו מינן שמעינן מינה חלב שנפל לקדירה אוסר במשהו וכן הלכה והא דקי"ל כל איסורין שבתורה בששים בשלא במינן הוא: שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר. אפילו בנותן טעם: אבל ע"י תערובת לא. ואפי' שהייה בעיניה ועבר עליה לא קניס למיסר תערובת דיליה: ואזדא רבא. דאמר הלכה כר' שמעון לטעמיה דאמר נמי בעלמא חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר אף באכילה הואיל וליכא למיקנס ביה מידי ואי רבי יהודה חמץ סתמא קאמר ואפילו דנכרי: בני חילא. נכרים אע"פ *שאופיהו יום זה שעבר והוא פסח: אמר רב קדירות בפסח ישברו. רב לטעמיה דאמר חמץ אף לאחר זמנו אסור בהנאה כר' יהודה ואית ליה במשהו וקסבר נותן טעם לפגם אסור ולית הלכתא כוותיה מתרי טעמי חדא דאוקי רבא הלכתא דתערובת לאחר זמנו מותר כר"ש והאי פחות מתערובת הוא ועוד דקי"ל נותן טעם לפגם מותר וזה משעברו עליו ימי הפסח הופג טעמו בדופני הכלי: וליעבד בהו שלא במינו. דהא מודי רב לעיל דחמץ שלא בזמנו שלא במינו במשהו מותר והאי משהו חשיב להו: כנדי. קדרות לאחר הפסח: אשוו זבינייכו. אל תעלו דמיהן יותר משוויי': כר"ש. דמותרות הקדרות הישנות לאחר הפסח: כר"ש ס"ל. כדאמרן לעיל: דטחו ביה טיחיא. שומן נתנו בו בקרקעיתו ונותן טעם בלחם: לעולם. אפילו חזר והוסק: אפילו במילחא. להכי נקט אפילו במילחא שאין דרך לאכול פת בלא מלח או ליפתן:

לשין

תוספות

אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו ובין שלא במינו אסור בכל שהוא כרב. פסק רש"י בחולין דמין במינו במשהו כרבי יהודה דאמר בפ' כל הבשר (חולין קט.) מין במינו לא בטיל ואף רבי קאמר התם נראין דברי רבי יהודה מכלל דהלכתא הכי ועוד הביא ראיה מהא דפליגי אביי ורבא בפרק בתרא דע"ז (דף סו.) אלא דחמרא וחלא דשיכרא חמירא דחיטי וחמירא דשערי. רבא אמר במשהו אביי אמר בנותן טעם משום דמר סבר בתר שמא אזלינן ומר סבר בתר טעמא אזלינן אלמא בין לאביי בין לרבא מין במינו במשהו ועוד פסק רבא בשמעתא מין במינו במשהו כרב ור"ת אומר דכל אלו אינם ראיות דאין הלכה לא כר' יהודה ולא *כרבי והיא דפ' בתרא דמס' ע"ז פלוגתא דאביי ורבא מני למימר דחמירא וחלא דטבל ויין נסך דמודו ר' יוחנן ור"ל שהם במשהו ודשמעתא אי גרי' במשהו כרב י"ל שפוסק בחמץ כרב ולא מטעמי' דרב דס"ל בכל איסורין שבתורה במינו במשהו ורבא לית ליה אלא דוקא בחמץ בפסח משום חומרא דחמץ וגם רב יהודאי גאון פסק כן דדוקא בחמץ פסק רבא כרב דשאלו מקמיה כל איסורין שבתורה במשהו כרב או בנותן טעם כר"י והשיב מדאמר רבא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו במשהו א"כ בהא [מיהו] הלכה כרב במשהו אבל בשאר איסורין בנ"ט כר' יוחנן וכר"ל ועוד אומר ר"ת דלא גרסי' במשהו כרב וכן משמע בה"ג דלא גרס ליה וסבר רבא גם בחמץ כר' יוחנן והא דלא פסק בהדיא הלכה כר' יוחנן משום דה"א דלא פסק כוותיה אלא בזמנו אבל שלא בזמנו לא דלא תקשי דרבא אדרבא דהא אמר רבא קנסא הוא דקניס ר' שמעון כדפרי' להכי איצטריך לפרש ומביא ר"ת ראיה דבהדיא סבירא ליה לרבא בפ' גיד הנשה (חולין צז: ושם) מין במינו בס' דקאמר אמרו רבנן בטעמא וכו' מין במינו דליכא למיקם אטעמא אי נמי מין שלא במינו וליכא קפילא בס' ואין לדחות דמיירי בחמרא חדתא ועינבי דהוי טעמא אחד והוי בס' משום דרבא בתר שמא אזיל ולא חשיב מינו דא"כ אמאי קרי ליה מין במינו ובהקומץ רבה (מנחות כג. ושם) משני רבא דסבר ר' יהודה מין במינו וד"א וכו' מכלל דאיהו לית ליה ובפ' התערובת (זבחים עט. ושם) קסבר ר"א בן יעקב מין במינו בטל וסתמא דגמרא קאמר בשילהי מסכת ביצה (ד' לח: ושם) ספיר עבוד דאחיכו עליה חיטי נהי דלרבי יהודה לא בטל לרבנן מיבטל בטיל מכלל דהכי הלכתא ורש"י גופיה פסק בפרק בתרא דמס' ע"ז (ד' סו.) גבי פלוגתא דאביי ורבא דהלכתא כרבי יוחנן דסבר בנ"ט ובה"ג של אספמיא פסק דחתיכה בחתיכות בנ"ט ומייתי מדרבא בפ' גיד הנשה (חולין צז.) ויין נסך דקאמר התם במשהו אומר ר"ת דוקא כשנתנסך לפני ע"ז דאמתני' קאי דבעי תרתי דבר שבמנין ואיסורי הנאה *אבל סתם יינן דשרי בהנאה בס' ובתשובת הגאונים שכתב רבינו יוסף טוב עלם מצא ר"ת יין נסך שנתנסך ממנו לפני ע"ז אסור בהנאה ואינו בטל אפילו באלף כמו ששנינו *אלו [ע"ז עד. ע"ש] אסורין ואיסורן איסור הנאה בכל שהוא יין נסך וכו' מכלל דשאר איסורין וסתם יינן חוץ מטבל ויין נסך בין במינו ובין שלא במינו בנ"ט ובחמץ בפסח לא עשה ר"ת מעשה אע"ג דבשאלתות דרב אחאי* נמי איתא דרבא אית ליה גם בחמץ בנ"ט: [וע"ע תוס' חולין צז. ד"ה אמר רבא] [פ' נו סי' פ]: **אמר** רב קדירות בפסח ישברו. בפ' בתרא דמס' ע"ז (דף סח: ושם) גבי עכברא בשיכרא מספקא ליה אי קסבר רב נותן טעם לפגם אסור או מותר ועכבר' בשיכרא אשבוחי משבח ואי ס"ל מותר אפ"ה קאמר הכא שפיר ישברו דנ"ט לפגם דוקא בדיעבד שרי אבל לכתחלה אסור דגזרינן שאינו בת יומא אטו בת יומא ועוד דהתם שרי לפי שפוגם טעמו כמו שהוא בעין אבל הכא אינו פוגם אלא מחמת ששהה בדופני הכלי: **לשהינהו** עד אחר הפסח וליעבד בהו שלא במינו. תימה לר"י נהי דסבירא לן דטעמא דחמץ בקדירה חשיב משהו שאין רגילין להשתמש הרבה ביחד מ"מ הא תנן אין מבטלין איסור לכתחלה ואפי' איסורא דרבנן אין מבטלין דאם לא כן מה הועילו חכמים בתקנתם שאסרו עד ששים הואיל שיכול להוסיף ולבטל האיסור ולא דמי לעצים שנשרו מן הדקל לתנור בי"ט שמרבה עליהן עצים מוכנים ומסיקן (ביצה ד' ד:) דהתם איסור מוקצה אין לו שורש מן התורה אבל מידי דאית לי' שורש מן התורה לא ומפרש ה"ר יוסף הואיל ואיכא תרתי לטיבותא שהוא נותן טעם לפגם ומשהו שלא במינו בכה"ג מבטלין ולדבריו צ"ל דה"פ וליעבד שלא במינו אי ס"ל לרב נותן טעם לפגם מותר ור"י מפרש דכיון שהקדירות של חרס הן אם יהיו אסורין ואין להם תקנה זה חשוב דיעבד ואע"ג דלענין איסור קדירה שאין בת יומא אסרינן לה אע"פ שאין לה תקנה משום דהתם בלע איסור הרבה אבל הכא ליכא אלא משהו והואיל ושלא במינו הוא יכול לבטל וכדיעבד דמי: **דילמא** אתי למיעבד במינו. לעיל לא גזר שלא במינו אטו מינו דהא לא שכיח שיתערב לו חמץ אבל הכא להתיר לבשל בהן איכא למיגזר: **ואפילו** במלחא. והא דאמר בכילד צולין (לקמן עו:) פת שאפאה עם הצלי בתנור אסור לאוכלו בכותח אבל במלח שרי התם לא אסירא אלא מטעם ריח דליכא איסור כולי האי: **דילמא** אתי למיכליה בכותחא. ותימה וליכליה בכותח דהא נותן טעם בנ"ט הוא כדאמר בפ' כל הבשר (חולין קיא: ושם) דגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בכותח וי"ל דקאמר התם נמי לגון שחתכו בסכין אסור לאוכלו בכותח ופרש"י משום חורפא דלגון בלע טפי מדגים רותחים שעלו בקערה ולפי זה דגים שנתבשלו בקדירה אסור לאוכלן בכותח דע"י בישול בלעי יותר מדאי וכן נמי הכא מחום התנור בלעי טפי ולפי' אחר שפ"ה שם דלגון אסור לפי שפעמים שהשמנונית קרוש על הסכין ואינו ניכר ואיכא בגון טעם בשר ממש קשה הכא כיון שנתקנח התנור יפה או הוסק פעם אחרת אמאי אסור לאוכלו בכותח וי"ל דשומן שעל החרס אינו יכול *לקנח יפה:

והלכתא

מסורת הש"ס

[לעיל כט.]

זבחים נה:

[שם]

לקמן לו. זבחים נה: ב"מ נח.

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"א מהל' חמץ הל' ה ופט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' ט סמג לאוין עח טוש"ע א"ח סי' תמז סעיף א:

ע ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:

עא ג מיי' פ"ה מהל' חו"מ הל' כה סמג שם טוש"ע א"ח סי' תנא סעיף א:

עב ד מיי' פ"ט מהל' מאכלות אסורות הל' כב סמג לאוין קמא טוש"ע י"ד סימן צ סעיף א:

י"ג כרב

גליון הש"ס

גמ' אין לשין את העיסה בחלב. עי' שבת עח ע"ב תד"ה תחת איספוגי: רש"י ד"ה בני חילא כו' שאופיהו. עי' ב"י יו"ד סי' קיב: תוס' ד"ה אמר רבא אבל סתם יינם דשרי בהנאה. תמוה לי הא סתם יינם אסור בהנא' כדמוכח בכמה דוכתי במס' ע"ג ושם ובחולין כתבו תו' סתם אבל סתם יינם בטל בס'. וכאן נלע"ד דט"ס הוא בתוס': תוס' ד"ה דלמא אתי כו' אינו יכול לקנח יפה. עי' מ"ק דף יז ע"א ברש"י ד"ה ומכניס כי ...

רבינו חננאל

בין במינן בין שלא במינן מותר כר' שמעון: אמר רבא הלכתא חמץ בפסח שהוא זמן איסורו בין במינו בין שלא במינו אסור במשהו כרב לאחר הפסח שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כר' שמעון דהא רב ושמואל ור' יוחנן שלא בזמנו שלא במינו כולן שוין בזה שמותר. ואקשינן ומי אמר רבא הכי והא רבא הוא דאוקים למתני' כר' שמעון דאמר אע"ג דסבר ר' שמעון דחמץ לאחר הפסח שרי קנס משום דעבר עליה בבל יראה ובל ימצא ושני' אין ר' שמעון לעולם קנים לאחר הפסח מיהו קנים אלא היכא דאיתיה לחמץ שעבר עליו הפסח בעיניה אבל על ידי תערובות אפי' במינו לא קנים: ואזדא רבא לטעמיה דאמר כי הוינא בי רב נחמן כי הוו נפקו יומי דפסחא הוה אמר לן פוקו אייתו חמירא דבני חילא מראין הדברים דחמירא *) דא דבני חילא ברשות ישראל הות ואע"ג דכדידהו הות דמיא הוה שרי רב נחמן דהא על ידי תערובות היא: אמר רב קדרות בפסח ישברו חיישינן לשהויינהו לאחר הפסח ולבשל בהו שלא במינן גזרה דלמא אתי לבשל בהו במינן ושמואל אמר אחר זמנן מותר לבשל בהו בין במינן בין שלא במינן ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל להני דמזבני כנדי פי' כנדי כגון אגני ... אשוו זבינו כלומר מכרו בזול ולא תמכרו ביוקר ואי לא דרשינא לכו כר' שמעון דשרי בישינים לאחר הפסח בין במינו בין שלא במינן והאי דלא דרש להו דמשום אתריה דרב [הוה] ולא הוה ... וקיי"ל בהא כשמואל: ההוא תנורא דטחיה בשומן של בשר אסריה (רבא) [רבה] בר אהילאי למיפא ביה פת לעולם אע"פ שמסיקין אותו חייש דלמא אתו למיכל הפת ההוא בחלב ומותבינן עלי[ה] ...

*) עיין לעיל דף כ ע"ב א"ל רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא וכו' וע"ע היטב בהשגות הראב"ד בפ"ד מהל' חו"מ הלכה ג' ובכ"מ ובלח"מ שם ועי' בח"י סי' ת"מ סק"ד בשם הירושלמי ודו"ק.

*אין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה עד שיסיק את התנור הא הוסק התנור מיהא שרי תיובתא דרבא בר אהילאי תיובתא אמר ליה רבינא לרב אשי וכי מאחר דאיתותב רבא בר אהילאי אמאי קאמר רב קדירות בפסח ישברו אמר ליה התם תנור של מתכת הכא בקדיר' של חרס ואיבעית אימא הא והא בשל חרס זה הסיקן מבפנים וזה הסיקן מבחוץ וכי תימא ה"נ ליעבד ליה הסקה מבפנים חיים עליה משום דפקעה הלכך האי *בוכיא הסיקו מבחוץ הוא ואסור ואי מלייה גומרי שפיר דמי א"ל רבינא לרב אשי הני סכיני (א) בפסחא היכי עבדינן להו אמר ליה לדידי חדתא קא עבדינן אמר ליה תינח מר דאפשר ליה דלא אפשר ליה מאי אמר ליה אנא כעין חדתא קאמינא קתייהו בטינא ופרזלייהו בנורא והדר מעיילנא לקתייהו ברותחין והלכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון אמר רב הונא בריה דרב יהושע עץ פרור מגעילו ברותחין ובכלי ראשון קסבר כבולעו כך פולטו *בעו מיניה (ב) מאמימר הני מאני דקוניא מהו לאישתמושי בהו בפסחא ירוקא לא תיבעי לך דודאי אסירי כי תיבעי לך אוכמי וחיורי מאי והיכא דאית בהו קרטופני לא תיבעי לך דודאי אסירי כי תיבעי לך דשיעי מאי א"ל חזינא להו דמידייתי אלמא בלעי ואסירי (ג) והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם ומאי שנא *לענין יין נסך דדריש מרימר מאני דקוניא בין אוכמא בין חיורי ובין ירוקי שרי וכי תימא יין נסך דרבנן חמץ דאורייתא (ד) *כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אמר ליה זה תשמישו על ידי חמין וזה תשמישו על ידי צונן אמר רבא בר אבא אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל כל הכלים שנשתמשו בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה חוץ מן בית שאור הואיל שחימוצו קשה אמר רב אשי ובית חרוסת כבית שאור שחימוצו קשה דמי אמר רבא הני אגני דמחוזא הואיל ותדירי למילש בהו חמירא ומשהו בהו חמירא כבית שאור שחימוצו קשה דמי פשיטא מהו דתימא כיון דרויחא שליט בהו אוירא ולא בלעי קמ"ל: **מתני'** נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה וישראל שהלוה את נכרי על חמצו אחר הפסח אסור בהנאה: **גמ'** איתמר בעל חוב אביי אמר למפרע הוא גובה ורבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה כל היכא דאקדיש לוה וזבין לוה כולי עלמא לא פליגי דאתי מלוה וטריף ואתי

והלכתא אידי ואידי ברותחין. תימה דתניא בתוספתא דע"ז הסכין והשפוד והאסכלא מלבנן באור ובפרק קמא דחולין (דף ח: ושם) אמר כגון שליבנה באור אלמא צריך ליבון ותירץ ר"ת דאמר בירושלמי דמיירי בסכינים ארוכים שצולין בהם בשר דומיא דשפוד וכן ההוא דחולין ועוד יש לחלק בין היתרא בלע ובין איסורא בלע כדמחלק רב אשי בשילהי מסכת ע"ז והא דמצריך להו רב אשי הכא ליבון מחמיר על עצמו היה:

התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם דכתיב ביה ישבר. וא"ת תיפוק ליה דחזינן להו דמידייתי והיינו אחר הגעלה דאי לפני הגעלה שאר כלים נמי מידייתי וי"ל דלעולם מיירי קודם הגעלה וכמו שפ"ה בע"ז (דף לד.) דמידייתי בחוץ וכיון דמידייתי מבחוץ בלעי טפי וא"ת והלא יוצא מידי דופיו ע"י כבשונות דבזבחים בפ' דם חטאת (דף צו. ושם) פריך וליהדרינהו לכבשונות ואמאי קדירות במקדש ישברו ומשני לפי שאין כבשונות בירושלים הא יש כבשונות שרו בחזרה לכבשונות וכן לעיל אמר (אבל) קדירה לא דלמא חיים עלה הא לאו הכי שרי קדירות בהיסק מבפנים וכן אמר אי מליא גומרי שפיר דמי ואור"ת דזה לא חשיב יוצא מידי דופיו דכיון שהסיקו נעשה ככלי חדש שכן דרך כלי חרס כשעושין אותו נותנו אותו בכבשן להסיקו וא"ת והיכי מייתי ראיה מדכתיב ישבר דילמא גזירת הכתוב הוא דאפי' תלאו באויר התנור בעי התם *רבא בר חמא אי קפיד רחמנא אבישול בלא בלוע או לא וי"ל *דלכלי נחושת מועיל שטיפה ומריקה אפילו בבישול ובלוע א"כ מה שהקפיד בכלי חרס אבישול בלא בלוע היינו לפי שעשאו כבישול ובבלוע ולר"ת יש להקשות תנור שנטמא אמאי חולקין לשלשה כיון דחשיב כאחד א) [א] ליעבד ליה היסק ותו לא ונראה לרשב"א *דמיירי בקדרה שאין דרכה להסיק כשמחזירין אותה לכבשונות אז פנים חדשות באו לכאן אבל תנור כל שעה ושעה מסיקו מבפנים ולאו כפנים חדשות דמי וצריך שבירה:

טשין. לשון טח: מאחר דאיתותב רבא בר אהילאי. ושמעינן דהיסק מועיל לכלי חרס קדירות בפסח אמאי ישברו יסיקם ויתלבנו: א"ל. רב מוקים ליה להא דקתני עד שיוסק דמשמע הא הוסק שרי בתנור של מתכת אבל של חרס התורה העידה עליו שאינו יוצא מידי דופיו לעולם: חיים עלייהו. ולא שרית ליה על ידי היסק פנים מורה היתירא וסמיך אהיסק בחוץ: בוכיא. כלי שהוא מרעפים שקורין טייל"ש ואופין ומטגנין בו ככר: לדידי חדתא עבדא. לצורכי עושין סכינים חדשים: למר אפשר ליה. שהרי עשיר אתה: קתייהו בטינא. להגן עליהם שלא ישרפם האור: והלכתא. לא צריך לאותביניהו בנורא אלא פרזלייהו כי קתייהו נמי סגי להו בהגעל' ברותחין: עץ פרור. שמגיסין בו הקדרה: כבולעו כך פולטו. כבולעו מתוך כלי ראשון כך פולטו בכלי ראשון: קונייא. פלומי"ר בלע"ז ושל חרס הוא וטוח באבר: ירוקי. עשוין מקרקע שחופרים ממנה צריף אלו"ם בלע"ז והוא עז ובולע לעולם: ה"ג ירוקי לא תיבעי לך דודאי אסירי דמצרפי ובלעי. דמצרפי צריף: קרטופני. בקעים: כי תיבעי לך דשיעי. שהן חלקים: דמידייתי. פולטין המשקין מדופנן החיצון ובלע"ז טרססדט"ש וכיון דמידייתי ודאי בלעי והואיל ובלעי שוב אינן פולטין שהתורה העידה על כלי חרס שכיון שבלע אינו יוצא מידי דופיו לעולם שהרי בכלי עץ ומתכות כתב לך ישטף תעבירו באש ומורק ושוטף אבל בכלי חרס ישבר: חמץ. תשמישו ע"י חמין כל השנה אבל יין נסך לא נשתמש בו אלא צונן: בית חרוסת. כלי שנותנין בו חומץ וכל דבר שיש לו קיהוי ורגילין ליתן בו קמח ועשוי לטבל בו בשר כל ימות השנה והקמח מתחמץ מחמת הקיהוי ולשון חרוסת קיהוי אייגירו"ש בלע"ז: בית שאור. כלי שהאשה שורה ומנחת בו את השאור ונותנתו בעיסה ופעמים שהוא שוהה שם בלילה: אגני. עריבות מיי"ן: **מתני'** נכרי שהלוה את ישראל. מעות על חמצו קודם הפסח ועבר עליו הפסח מותר בהנאה ולקמיה בגמרא מוקי לה כשהרהינו אצלו בביתו ושהה אצל הנכרי כל ימות הפסח דכיון דמטא זמניה ולא פרעיה ומחוסר גוביינא נמי לא הוה שהרי אצלו כתון איגלאי מילתא למפרע דמשעה שהרהינו אצלו הוה דידיה: ישראל שהלוה את הנכרי כו'. נמי כיון דהרהינו אצלו ומטא זמניה ולא פרעי' מההיא שעתא דאוזפיה קם ליה ברשותיה: **גמ'** בעל חוב. המלוה את חבירו ושיעבד לו נכסיו שאם לא אפרע לך עד יום פלוני גבה מנכסי והגיע זמן ולא פרע: אביי אמר למפרע הוא גובה. גבייתו שגבה עכשיו איגלאי מילתא דמשעה שהלווהו עמדו נכסיו הללו בחזקתו: ורבא אמר. אינן בחזקתו אלא מיכן ולהבא ולקמיה מפרש למאי נפקא מינה: כל היכא דאקדיש לוה. נכסיו בתוך הזמן: או זבין לוה. מוכרן לאחרים: כולי עלמא לא פליגי. אפילו לרבא דאמר עד עכשיו היו ברשות לוה מודה הוא דאין מכירתו לאחרים מכירה ואין הקדישו הקדש שהרי ממושכנין הן למלוה ואף על גב שהן שלו אינן ברשותו ורחמנא אמר (ויקרא כז) ואיש כי יקדיש את ביתו קדש מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו: דאתי מלוה וטריף. מן הלקוחות בחנם: ואתי

ואתי מלוה ופריק *דתנן *מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים האלו כי פליגי דזבין מלוה וקדיש מלוה אביי אמר למפרע הוא גובה כיון דמטא זמניה ולא פרעיה איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא ברשותיה הוה קאי ושפיר אקדיש ושפיר זבין ורבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה כיון דאילו הוו ליה זוזי הוה מסליק להו בזוזי אישתכח דהשתא קא קני ומי אמר רבא הכי *והאמר רמי בר חמא [ב]ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקפן עליו במלוה ומת ראובן ואתא בעל חוב דראובן וטריף ליה משמעון ואתא שמעון ופייסיה בזוזי דינא הוא דאתו בני ראובן ואמרי ליה לשמעון אנן מטלטלי שבק אבון גבך ומטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי ואמר רבא אי פיקח שמעון מגבי להו ארעא והדר גבי לה מינייהו *דאמר רב נחמן [ג]יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב חוזר וגובה אותה מהן אי אמרת בשלמא למפרע הוא גובה אמטו להכי חוזר וגובה אותה מהן דכמאן דגבו מחיים דאבוהון דמי אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה אמאי חוזר וגובה אותה מהן הא הוי כמאן דזבין יתמי נכסי דמי ואילו קני יתמי נכסי מי קא משתעבדי לבעל חוב שאני התם דאמר להו כי היכי דמשתעבדנא ליה לאבוכון משתעבדנא נמי לבעל חוב דאבוכון מדר' נתן *דתניא רבי נתן אומר [ד]מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו שמוציאין מזה ונותנין לזה ת"ל °ונתן לאשר אשם לו תנן נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה אי אמרת בשלמא למפרע הוא גובה אמטו להכי מותר בהנאה אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה אמאי מותר בהנאה ברשותא דישראל הוה קאי הכא במאי עסקינן כשהרהינו אצלו לימא כתנאי ישראל שהלוה לנכרי על חמצו לאחר הפסח אינו עובר משום רבי מאיר אמרו עובר מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר למפרע הוא גובה ומר סבר מכאן ולהבא הוא גובה ותסברא אימא סיפא אבל נכרי שהלוה לישראל על חמצו לאחר הפסח דברי הכל עובר והא איפכא מיבעי ליה למאן דאמר התם אינו עובר הכא עובר למאן דאמר התם עובר הכא אינו עובר אלא

°במדבר ה

תורה אור

ואתי מלוה ופריק. מן ההקדש בדבר מועט כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון וגובה חובו כדתנן בערכין בפרק שום היתומים הקדיש בתשעים מנה והיה חובו מאה מנה מוסיף מלוה זה על הלואתו דינר ופודה את הנכסים הללו מיד הקדש בדינר זה ונוטלן בחובו ודינר דיהיב מפרש טעמא הכא שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון ואף על גב דאמר רבא (כתובות דף נט:) הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד דוקא קדושת הגוף קאמר רבא כגון קונמות או בהמה לקרבן או בגד שפירסו על המת כי ההיא דיבמות (דף סו:) גבי אילטלא דמילתא דפירסוה יתמי אמיתנא דהוה משתעבד לכתובת האשה דאמר רבא קנייא מיתנא אבל קדושת דמים לא אמרינן: כי פליגי דאקדיש מלוה. בתוך הזמן את הקרקע המשועבד לו ולא הקדיש את החוב אלא הקרקע והשתא כשהגיע הזמן ולא פרעו זה והוא בא לגבותה מן הלוה חוזר בו מן ההקדש: כיון דאילו הוה ליה זוזי. ללוה ביום הזמן הוה מסלק ליה למלוה מן הקרקע בזוזי אישתכח שלא היה הקרקע קנוי לו עדיין אלא עכשיו כשהוא גובה אותה בחובו היא נקנית לו: באחריות. שמא יטלנה בעל חוב דראובן משמעון בשביל חוב שנשתעבדה לו ראובן שישלם לו ראובן זה מעותיו לשמעון ולא היו לו נכסים עוד על דבר אחריות זה: וזקפן עליו במלוה. שלא היו מעות לשמעון שפסק על שדה זו וכתב לראובן שטר עליהן ושיעבד נכסיו לו עליהן: ומת ראובן. המוכר ובא בעל חובו וטורפה משמעון ועדיין לא נתן שמעון המעות לראובן ולא ליתומיו ופייסיה שמעון לבעל חוב דראובן באותן המעות: דינא הוא. אע"ג דאבוהון קביל עליה אחריות מכירה זו אפילו הכי יכולין בני ראובן לבא על שמעון ולומר אנן מטלטלי שבק אבון גבך לא היית חייב עליו אלא מעות ולא היה לך ליתנן לבעל חוב ולא לעכבן בשביל אחריות מכירתך דמטלטלי דיתמי לא שיעבדום חכמים לבעל חוב דקרקע של יתומים הוא דאמרינן בעל חוב גובה אותה בחובת אביהן משום דמחיים חל שיעבודא עליהן אבל על מעות שלא היו בעין לא חייל שיעבודו מחיים עליהן וכשהן בעין אין כאן לוה ולבעלי המעות דהיינו יתומים לא הלוה זה כלום: ואמר רבא גרסינן: אי פיקח. זה שמעון יטעון ויאמר להם אין לי מעות לפרוע לכם אלא קרקע יש לי ונותנה להם בחובותם וחוזר וגובה אותם מהם בשביל אחריות מכירה שקבל אביהן עליו דהשתא כי אגבי להו הא ארעא איגלאי מילתא דלאו מטלטלי הוא דשביק גביה אלא קרקע: בעל חוב. אחר של אביהן חוזר וגובה אותה מהן אלמא אמרינן הגוטל קרקע בחובו מאותה שעה שנתן לו המעות נקנית לו: אא"ב. אמרינן איגלאי מילתא למפרע שהיתה קנויה לאביהן קרקע זה שגבו בחוב אביהן משום הכי בע"ח אחר של אביהן חוזר וגובה אותה מהן דכמאן דגבי לה מחיים דאבוהון דמי: אלא אי אמרת. כל הגובה קרקע בחובו אינה קנויה לו אלא מגבייה ואילך אמאי בעל חוב אחר חוזר וגובה אותה מהן לא יהא דבר זה אלא כמי שקנו יתומים קרקע במעות שלהן מי הוה משתעבדא לבעל חוב: שאני התם דאמר להו כי היכי דמשתעבדנא לאבוכון משתעבדנא נמי לבעל חוב דאבוכון מדרבי נתן. לעולם מכאן ולהבא הוא גובה ומאי דאמר רב נחמן בעלמא בעל חוב חוזר וגובה אותה מהן משום דאמר להן בעל חוב ליתומים מכח מי באתם וגביתם קרקע זו מכח שיעבוד של אביכן וכי היכי דמשתעבדא לאבוכון קרקע זו של לוה שלוה מאביכם משתעבדא נמי לדידי שהייתי מלוה של אביכן והמחויב לו כלום משועבד לי מדרבי נתן הלכך קדם שיעבודי עליה אפי' אצל לוה שהיתה ברשותו ושמעון נמי אמר להו לבני ראובן כי היכי דהוי נכסיי משועבדין לאביכם בשביל חובו היו משועבדין גם לעצמי מכח אביכן שהיה לוה אצלי מחמת אחריות המכירה מדר' נתן דמה לי אני מה לי אחר הלכך אע"פ שלא היתה קנויה לאביכם מחיים חל שיעבודי עליה אצל עצמי: לאשר אשם לו. לאשר הלוהו לא נאמר אלא לאשר אשם לו לאשר הקרן שלו בבבא קמא *אמרינן אשם זה קרן: תנן נכרי שהלוה כו'. קס"ד השתא בשלא מסרו לו אלא שיעבדו לו כשאר לווים שאם לא אתן לך עד יום פלוני בא לביתי וגבה מחמץ זה: כשהרהינו אצלו. בביתו של נכרי נתנו קס"ד השתא דטעמא משום דהוה ליה תורת משכון ובעל חוב קונה משכון: ישראל שהלוה את הנכרי על חמצו. קודם הפסח לאחר הפסח אינו עובר אם נהנה ממנו: מאי לאו. בשלא הרהינו ובהא קמיפלגי דת"ק סבר מכאן ולהבא הוא גובה כו': אימא סיפא דברי הכל עובר. ואי טעמא משום להבא ולמפרע הוא איפכא הוה לן לאפוכי פלוגתייהו בהא ולא לאשווי דעתייהו דלמאן דאמר לעיל ברישא עובר אלמא למפרע הוא גובה הכא הוה ליה למימר אינו עובר משום דבשעת הלואה קם ליה ברשות נכרי ולמאן דאמר התם כו': אלא

באחריות. שלא באחריות פשיטא דיתן ליורשיו אפילו לא זקפן עליו במלוה אבל באחריות קמ"ל דה"א יעכבם לעצמו דה"ל כתופס מחיים קמ"ל דלא חשיב ליה כתופס מחיים כיון דזקפן עליו במלוה: ופייסיה בזוזי. רבותא נקט אף על פי שנתן מעות לא מצי למימר המעות שנתחייבתי לאביכם נתתי לו: משתעבדנא לבע"ח דאבוכון מדרבי נתן. וא"ת גבי מטלטלים נמי נימא הכי ונראה לר"י דדוקא גבי קרקע שייך למימר הכי דבת שיעבוד היא דכשהקרקע זו משועבדת לראובן חשבינן ליה כאילו היא בידו דהא אם מכרה או משכנה חוזר ראובן וגובה אותה ולכך משועבדת נמי לבע"ח אבל מטלטלים אין להחשיבם כאילו הם ביד ראובן כיון שאילו מכרם או משכנם אין גובה מהן ומכאן יש להוכיח דהלכה כרבי נתן דהא רבא קאי כוותיה בשמעתין: אלא

עין משפט
נר מצוה

פא א מיי' פ"ז מהלכות ערכין הלכה טז:

פב ב מיי' פי"א מהל' מלוה הלכה י סמג עשין צד:

פג ג מיי' שם הלכה ע וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קז סעיף א:

פד ד מיי' פ"ב שם הלכה ו סמג עשין צג טוש"ע ח"מ סי' פו סעיף א:

רבינו חננאל

אקדיש לוה אתי מלוה ופריק להנהו נכסי דתנן בערכין פ"ו מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים האלו ומקשי' ומי אמר רבא הכי והאמרי' ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקפן עליו במלוה ומת ראובן ואתי בעל חוב למטרף משמעון ופייסיה שמעון בזוזי דינא הוא דלימרו בני ראובן אנן מטלטלי שבק אבון גבך כלומר האי מלוה דאית לאבונא גבך מטלטלי הוא ומטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי אמר רבא ואי שמעון פקח הוא מגבי להו ליתמי קרקע בחובייהו והדר שמעון תבע להו באחריות דקבל עליה אבוהון וטרף ליה להאי ארעא מדרב נחמן דאמר יתומים שגבו קרקע בחובות אביהם בעל חוב חוזר וגובה מהן אי אמרת בשלמא רבא סבר למפרע הוא גובה שפיר דאמרינן מחיי אבוהון הות קניא הא ארעא דגבו להו בניה אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה וכאלו זבני יתמי האידנ' ארעא [ומי] משתעבדא לבעל [חוב] דאבוהון ושני' הכא טעמא אחרינא היא דאמר להו שמעון ליתמי דראובן בההיא שעתא דזקפי עלי אבוכון מלוה כי היכי דאשתעבדי לאבוכון הכי אשתעבדי לבעל חוב דיליה כדר' נתן דתני מנין שמוציאין מן הלוה של ראובן ונותנין למלוה של ראובן שנאמר ונתן לאשר אשם לו ואקשי' לרבא ממתני' דקתני נכרי שהלוה את ישראל על חמצו כו' אי אמרת למפרע הוא גובה היינו דמותר בהנאה דאמרי' מההיא שעתא דזיף ישראל מנכרי על חמצו [לאו]ברשו' ישראל קאי וחמץ של נכרי קרינא ביה לפיכך שרי אלא אי אמרת מכאן ולהבא וכו' ושני' בשהרהינו אצל הנכרי: נימא כתנאי ישראל שהלוה את נכרי על חמצו וקבע לו זמן לפרעו אחר הפסח אינו עובר עליו משום ר' מאיר אמרו עובר מאי לאו בהא קא מיפלגי וכו' ופשוטה

מסורת הש"ס

ערכין כג:

כתובות נג.

ב"ק מג. כתובו' נג. קי. ב"ב קכה.

קדושין טו. כתובות יט. ושב. גיטין לז. ב"ק מ:

[דף קי.]

עין משפט
נר מצוה

פה א מיי' פ"י מהלכות שכירות הלכה א סמג עשין פד טוש"ע ח"מ סי' עב סעיף ב:
פו ב מיי' פ"ד מהלכות חמץ הל' ה טוש"ע או"ח סי' תמח סעי' א:
פז ג טוש"ע א"ח סי' תמט:
פח ד ה מיי' פ"ג מהל' חמץ הל' יא סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תלג סעיף ח:
פט ו ז מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הלכה ד סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רנא סעיף (יח) [טו]:
צ ח מיי' פ"י מהלכות תרומות הל' א:
צא ט שם הל' ב:

אלא הכא במאי עסקינן כגון שהרהינו אצלו וקמיפלגי בדר' יצחק *דא"ר יצחק [א]מנין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר °ולך תהיה צדקה אם אינו קונה משכון צדקה מנין מכאן לבעל חוב שקונה משכון ת"ק סבר הני מילי ישראל מישראל הוא דקרינא ביה ולך תהיה צדקה אבל ישראל מנכרי לא קני ור"מ סבר קל וחומר ישראל מישראל קני ישראל מנכרי לא כל שכן אבל נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח דברי הכל עובר התם ודאי נכרי מישראל לא קני תנן נכרי שהלוה (א) ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה נהי נמי דהרהינו אצלו הא אמרת נכרי מישראל לא קני לא קשיא [ב]הא דאמר ליה מעכשיו הא דלא אמר ליה מעכשיו ומנא תימרא דשני ליה בין היכא דאמר מעכשיו ובין היכא דלא אמר מעכשיו דתניא נכרי שהרהין פת פורני אצל ישראל אינו עובר ואם אמר לו הגעתיך עובר מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אלא לאו שמע מינה שאני היכא דא"ל מעכשיו להיכא דלא אמר ליה מעכשיו שמע מינה ת"ר *[ג]חנות של ישראל ומלאי של ישראל ופועלי נכרים נכנסין לשם חמץ שנמצא שם אחר הפסח אסור בהנאה ואין צריך לומר באכילה חנות של נכרי ומלאי של נכרי ופועלי ישראל נכנסין ויוצאין לשם חמץ שנמצא שם אחר הפסח מותר באכילה ואין צריך לומר בהנאה: **מתני'** *[ד]חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו: **גמ'** אמר רב חסדא [ה]וצריך שיבטל בלבו תנא כמה חפישת הכלב שלשה טפחים אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי הא דאמר שמואל *[ו]כספים אין להם שמירה אלא בקרקע מי בעינן שלשה טפחים או לא אמר ליה הכא משום ריחא בעינן שלשה טפחים התם משום איכסויי מעינא הוא ולא בעי שלשה וכמה [ז]אמר רפרם בר פפא מסיכרא טפח: **מתני'** האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מתשלומין ומדמי עצים: **גמ'** תנן התם *[ח]האוכל תרומה בשוגג משלם קרן וחומש [ט]אחד האוכל ואחד השותה ואחד

תורה אור: דברים כד

אלא הכ"ע שהרהינו אצלו וקמיפלגי בדרבי יצחק. תימה לריב"א אביי היאך יתרץ הך דע"כ בדרבי יצחק קמיפלגי וסיפא דקתני נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אמאי דברי הכל עובר אע"ג דלא קנה כיון דלמפרע הוא גובה ורישא נמי אמאי אינו עובר למ"ד כיון דלמפרע הוא גובה ומפרש ריב"א דהשתא כי מוקי פלוגתא בדרבי יצחק מיירי שלא בא ישראל לידי גבייה שפדאו נכרי לבסוף דלא שייך השתא פלוגתא דאביי ורבא כלל אלא בהא קמיפלגי דלמאן דאמר עובר ס"ל דקני ליה ישראל מנכרי וה"ל ברשות ישראל ומ"ד אינו עובר ס"ל דלא קני ליה והרי לא היה ברשותו ובסיפא ד"ה עובר דלא קני ליה נכרי לכ"ע והרי היה ברשות ישראל ומיהו מתניתין דקתני נכרי שהלוה וכו' מותר בהנאה מיירי שלא פדאו ישראל דאי פדאו אע"ג דמוקי לה בסמוך בדאמר ליה מעכשיו מכל מקום מאי מהני:

בדרבי יצחק קמיפלגי. תימה הא ר' יצחק לא קאמר דקני משכון אלא שלא בשעת הלואה כדמוכח בהאומנין (בבא מציעא פב.) והכא ישראל שהלוה לנכרי על חמצו תנן דמשמע [י]בשעת הלואה כדמשמע בהאומנין* דקתני הלוהו על המשכון שומר שכר והתניא שומר חנם ומשני הא דמשכנו בשעת הלואתו והא שלא בשעת הלואתו ופריך והא אידי ואידי על המשכון קתני ויש לומר דהכי פירושו כיון דשלא בשעת הלואה קונה לגמרי כדרבי יצחק א"כ לענין חמץ יש לנו לחושבו כאילו הוא שלו לעבור בלא ימלא אף בשעת הלואה דחשבינן ליה מלוי וכן יש לפרש בהשולח (גיטין לז.) גבי המלוה על המשכון אינו משמט מדרבי יצחק כיון דקני ליה שלא בשעת הלואה בשעת הלואה נמי מיקרי של אחיך בידך:

שקונה משכון. פ"ה קונה משכון לענין חיוב אונסין ור"י אומר דבהאומנין (ב"מ פב.) משמע דלא הוי אלא שומר שכר דהלוהו על המשכון שומר שכר בעי למימר התם בגמרא דסבר לה כרבי יצחק וכולה שמעתא חמצו של נכרי ביד ישראל איירי שלא קבל עליו ישראל אחריות דאי קבל הרי הוא שלו ועובר עליו כדמוכח בפ"ק (דף ה:):

ואם אמר הגעתיך עובר. לאביי רישא מיירי כשפדאו וסיפא כי אמר הגעתיך היינו שאינו רוצה לפדותו:

דבר

אלא. רישא וסיפא כשהרהינו אבל בלא הרהינו דכולי עלמא מכאן ולהבא הוא גובה: קונה משכון. כל ימי הלואה המשכון קנוי לו ואם נאנס חייב באונסין שאינו עליו לא כשומר חנם ולא כשומר שכר שפטורין באונסין אלא כולו ברשותיה ובשמירתו עומד: ולך תהיה צדקה. בהשבת העבוט כתיב אי אמרת קונה משכון היכא צדקה בהא שכיבה ששכב בשמלתו שהשאיל לו זה דבר הקנוי לו ואם אינו קונה צדקה בהשכבה זו מניין על שלו שכב: אבל ישראל מנכרי לא. הלכך לא עבר עליה דאמר מר (לעיל דף כט.) אבל אתה רואה של אחרים: תנן נכרי שהלוה וכו'. ואותיבנא לרבא לעיל ושנינן בשהרהינו אצלו והא אמרת השתא דברי הכל נכרי מישראל לא קני: לא קשיא. מתניתין דאמר ליה כשהרהינו אצלו אם לא אתן לך עד יום פלוני יהא שלך מעכשיו הלכך נכרי שהלוה את ישראל קם ליה חמץ ברשות נכרי וישראל שהלוה את הנכרי קם ליה ברשות ישראל ברייתא דלא אמר ליה מעכשיו אלא כשאר משכון נתנו לו וקבע לו זמן שאם לא יפרע לו יגבה חובו ממשכונו וישום אותו בדמים הלכך בנכרי שהלוה לישראל דברי הכל אפילו לא פרע ליה אסור לישראל ליהנות ממנו דכל ימות הפסח של ישראל היה דמכאן ולהבא הוא גובה ואי משום דהרהינו נכרי מישראל לא קני וישראל שהלוה פליגי מאן דאסר סבר כיון שהרהינו בעל חוב קונה משכון וליכא למימר הכא מכאן ולהבא גובה ומאן דשרי קסבר ישראל מנכרי ליכא צדקה ולא קני משכון: ומנא תימרא. דאפילו כשהרהינו שאני לן בין אמר מעכשיו ללא אמר מעכשיו: פת פורני. פת גדולה האפויה בתנור גדול כעין תנורים שלנו שהתנורים שלהם היו קטנים ומיטלטלין ופיהם למעלה ומדביקין הפת בדפנות שאין אופין בה אלא פתים קטנים ואורחא דמילתא נקט דאיידי דחשיבי שקיל ליה במשכון: אינו עובר. בפסח דקסבר ישראל מנכרי לא קני משכון: הגעתיך. מעכשיו קאמר אם לא אפרע לך עד יום פלוני עובר ואף על פי שלא הגיע הזמן שמא כשיגיע לא יפרע ונמצא עובר למפרע בבל יראה: מאי שנא רישא כו'. אי הגעתיך לאו מעכשיו הוא מאי קא מהני בלאו הגעתיך נמי כי מטא זמניה ולא פרע שקיל ליה בחובו: ומלאי של ישראל. פת ויין הנמכר בתוכה: אסור בהנאה. דלא תלינן ליה בפועלין אלא מן של מלאי היה ושל ישראל הוא: **גמ'** צריך שיבטל בלבו. שמא יפקח הגל במועד ונמצא עובר עליו: כספים. של פיקדון אין להם שמירה אלא בקרקע ואם לא נתנן בקרקע ואבדו פשיעה היא אצלו וחייב דשומר חנם חייב בפשיעה: משום ריחא. שהכלב מריחו ומחטטו ומוציאו: מסיכרא. מקום: **מתני'** בשוגג. ששגג בתרומה ואפילו הזיד בחמץ משלם קרן וחומש ואף על גב דלא הוה שויא מידי דחמץ בפסח אסור בהנאה מיהו שוגג דתרומה דכתיב ביה וחמישיתו יוסף עליו ונתן לכהן את הקודש דבר הראוי להיות קודש שאינו יכול לשלם לו המעות אלא הפירות והתשלומין נעשין תרומה כדלקמן לאו לפי דמים משלם אלא לפי מדה משלם הלכך לאו בתר דמים אזלינן: במזיד. שהזיד בתרומה אפילו שגג בחמץ פטור מן התשלומין: ומדמי עצים. אם תרומה טמאה היא אין משלם לו דמי עצים שהיתה ראויה להיסק תחת תבשילו משום דתרומה מזיד אין בה חומש ואין תשלומיה לכפרה ואין נעשין תרומה דגבי חומש בשגגה כתיב אבל מזיד אינו אלא כשאר גזלן בעלמא ומשלם מעות ולפי דמים ולא לפי המדה וחמץ בפסח לאו בר דמים דאסור בהנאה ואף להיסק לא הוי חזי ליה ולאו מידי אפסדיה:

ואחד

ב"מ סב. גיטין לז. שבועות מד. [קדושין ח:]

[תוספתא פ"ב ע"ש]

ב"מ סב. לעיל ח.

ב"מ שם

תרומות פ"ו [מ"א] ב"מ נד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שהלוה את ישראל על חמצו:

רבינו חננאל

היא ואוקימנה בשהרהינו אצלו ואמר לו קנה מעכשיו וכדר' יצחק דאמר בעל *)חוב קונה משכון ופליגי ת"ק לית ליה הא דר' יצחק ור' מאיר אית ליה ומתמהי' וכי דר' יצחק תנאי היא ושני'[דכ"ע] אית להו דר' יצחק והכא בהא קא מיפלגי ת"ק סבר ישראל מישראל דבר צדקה הוא קני אבל משכון דנכרי דלאו בר צדקה הוא לא קני ור' מאיר סבר ק"ו משכון דישראל קני ליה המלוה משכון דנכרי לא כל שכן אבל נכרי שהלוה את ישראל על חמצו וקבע לו זמן לפרעו אחר הפסח דברי הכל. עובר דלא קני הנכרי חמצו של ישראל אלא ברשות ישראל קאי ועובר עליו ומקשי' תנן נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה והאמרת נכרי מישראל לא קני ואפי' הרהינו אצלו ושני' משנתינו בשפירש לו קני מעכשיו כדתניא נכרי שהרהין פת פורני אצל ישראל אינו עובר בפסח ואם אמר לו הגעתיך כלומר קני מעכשיו עובר וכך סוגיא דשמעתא זו סלקא והוא כגון הא דתנן (בב"מ דף סה) הלוהו על שדהו ואמר לו אם איני מביא לך עד שלש שנים הרי הוא [שלך] מעכשיו**) כו': ת"ר חנות של נכרי ומלאי של נכרי. כלומר הסחורה שבתוך החנות לנכרי ופועלי ישראל נכנסין לשם ועושין מלאכתן חמץ שנמצא שם אחר הפסח אסור בהנאה ואין צריך לומר באכילה כלומר חמץ של ישראל הוא וכן חנות של ישראל ומלאי של ישראל ופועלי נכרים נכנסין שם חמץ שנמצא שם אחר הפסח מותר באכילה ואין צריך לומר בהנאה כללא דמילתא בתר פועלין אזלינן אם פועלין ישראל הן חמצן הוא ואסור ואם של נכרים מותר: **חמץ** שנפלה עליו מפולת ונטמן בעפר אם הוא טמון שלשה טפחים בכדי שאין הכלב יכול לחפש אחריו כלומר אינו מריח ריח החמץ הרי הוא כמבוער ואין חייב לחפור ולהוציאו ולשרפו אבל צריך לבטלו ולא תימא אפי' בשמירת הפקדון כך כי הא דאמר שמואל כספים אין להם שמירה אלא בקרקע ולא בעינן כולי האי אלא טפח בלבד מני דכיון דמשום אכסויי מעינא הוא דיו דהא משום ריחא לא חיישי' הלכך אפי' הוא טמון בקרקע טפח סגי ליה: **מתני'** האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש במזיד הוא"ל וחייב כרת פטור מן התשלומי' ומדמי העצים פי' לא תאמר חשוב זו התרומה שאכלת אתה כאלו שרפת אותה ונהנת ממנה ואתה חייב לשלם כפי הנאתך אלא אפי' כעצים העומדין לשרפה אין חייב לשלם שהחמץ בפסח איסורי הנאה הוא ולית ליה לכהן לשרפה וליהנות ממנה אי הכי אפי' בשוגג יהא פטור מן התשלומי' דהא לית דמים דאיסורא הנאה הוא ואמרי' מתני' ר' יוסי הגלילי הוא דאמר ותמה על עצמך האיך חמץ אסור בהנאה כל שבעה כדבעי' למימר קמן: **תנן** התם בתרומה פ"ו האוכל תרומה שוגג משלם

*) משמע דרבינו הי' לו גי' אחרת בגמ' דמעיקרא ס"ד דפליגי בדר' יצחק גופא אי ב"ח קונה משכון או לא.
**) במשנה שם לא הוזכר דמיירי מעכשיו אכן בב"מ שם ד' סו ע"ב מוקמינן דאמר ליה קני מעכשיו.

ואחד הסך אחד תרומה טמאה ואחד תרומה טהורה משלם חומש וחומשא דחומשא איבעיא להו כשהוא משלם לפי מדה משלם או לפי דמים משלם כל היכא דמעיקרא שויא ארבעה זוזי ולבסוף שויא זוזא לא תיבעי לך דודאי כדמעיקרא משלם לפי דמים °דלא גרע מגזלן דתנן *אכל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה כי תיבעי לך דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ארבעה מאי לפי מדה משלם דא"ל גריוא אכל גריוא משלם או דילמא לפי דמים משלם בזוזא אכל בזוזא משלם אמר רב יוסף תא שמע *אכל גרוגרות ושילם לו תמרים תבא עליו ברכה אי אמרת בשלמא לפי מדה משלם אמטו להכי תבא עליו ברכה דאכיל גריוא דגרוגרות דשויא זוזא וקא יהיב גריוא דתמרים דשויא ארבעה אלא אי אמרת לפי דמים משלם אמאי תבא עליו ברכה בזוזא אכל בזוזא קא משלם אמר אביי לעולם לפי דמים משלם ואמאי תבא עליו ברכה דאכל מידי דלא קפיץ עליה זביניה וקא משלם מידי דקפיץ עליה זביניה: תנן האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש אי אמרת בשלמא לפי מדה משלם שפיר אלא אי אמרת לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים הוא אין הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר *חמץ בפסח מותר בהנאה אי הכי אימא סיפא במזיד פטור מן התשלומין ומדמי עצים אי ר' יוסי הגלילי אמאי פטור מן התשלומין ומדמי עצים סבר לה כר' נחוניא בן הקנה דתניא *רבי נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין וכו' כתנאי *האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מן התשלומין ומדמי עצים דברי רבי עקיבא ר' יוחנן בן נורי מחייב אמר לו רבי עקיבא לר' יוחנן בן נורי וכי מה הנאה יש לו בה אמר לו ר' יוחנן בן נורי לר"ע ומה הנאה יש לאוכל תרומה טמאה בשאר כל ימות השנה שמשלם אמר לו לא אם אמרת בתרומה טמאה בשאר ימות השנה שאע"פ שאין לו בה היתר אכילה יש לו בה היתר הסקה תאמר בזה שאין לו בה לא היתר אכילה ולא היתר הסקה *הא למה זה דומה לתרומת תותים וענבים שנטמאה שאין לו בה לא היתר אכילה ולא היתר הסקה בד"א במפריש תרומה והחמיצה אבל מפריש תרומת חמץ דברי הכל אינה קדושה תניא אידך °ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח שפטור מן התשלומים ומדמי עצים דברי ר' אליעזר בן יעקב ור"א חסמא מחייב אמר לו ר"א בן יעקב לר"א חסמא וכי מה הנאה יש לו בה אמר לו ר"א חסמא לר"א בן יעקב וכי מה הנאה יש לו לאוכל תרומה טמאה בשאר ימות השנה שמשלם אמר לו לא אם אמרת בתרומה טמאה בשאר ימות השנה שאע"פ שאין לו בה היתר אכילה יש לו בה היתר הסקה תאמר בזו שאין לו בה לא היתר אכילה ולא היתר הסקה אמר לו אף בזו יש לו בה היתר הסקה שאם רצה הכהן *מריצה לפני כלבו או מסיקה תחת תבשילו

אמר

ויקרא כב

רש"י

גמ' ואחד הסך. דאמרי' בפ' בתרא דיומא (דף עו:) סיכה כשתיה ושתיה בכלל אכילה והכא כתיב כי יאכל קדש בשגגה דאילו גזלה והשליכה לנהר אפי' בשוגג דלא ידע שהיא תרומה אינו משלם חומש אלא קרן כשאר מזיק חולין דעלמא דאמר מר (לקמן ע"ב) כי יאכל פרט למזיק: וחומש חומשא. שהתשלומין נעשין תרומה ואם חזר ואכל בשוגג אותו חומש ראשון חוזר ומשלם חומשו עליו: איבעיא להו. כיון דגבי תרומה בשוגג קפיד רחמנא אתשלומי פירות ולא מעות כדכתיב ונתן לכהן את הקודש לפי מדה משלם או לפי דמים משלם בגזלן דחולין שוגג או מזיד וכן גזלן דתרומת מזיד לא איבעיא לן כיון דלא קפיד רחמנא אתשלומין דידהו דאמר ישיב לרבות אפילו שוה כסף ואפילו סובין ודאי לפי דמים משלם אבל בתרומה שוגג איבעיא לן הואיל והקפידה התורה לשלם פירות: כל היכא דמעיקרא. כשאכלה הואי שויא קב גריוא ד' זוזי והשתא כשמשלם שויא זוזא והו לא מיבעיא לן נהי נמי דאיכפר ליה אכילת תרומה בתשלומי מדה מיהו ממונא דכהן [אוכל] (ממונא) הוא ולא גרע משאר ממונא דחולין שהדיינין גובין ממנו כשעת גזילה כדכתיב (ויקרא ה) אשר גזל כמה שגזל: גריוא משלם. ואע"ג דשויא השתא טפי או דילמא לפי דמים משלם דאע"ג דהקפידה התורה לשלם פירות לא הקפידה אלא לפי הדמים כשאר תשלומין ומה שישלם ישלם בפירות: גרוגרות. תאנים יבשים: תמרים. חשובין מתאנים ודמיהן מרובים: אכל גרוגרות. דתרומה שוגג: זבינא. לוקחים: אימא סיפא במזיד פטור מן התשלומין ואי ר' יוסי הגלילי אמאי פטור. אי אמרת בשלמא רבנן וטעמא דרישא משום דלפי מדה משלם סיפא דאינו אלא כשאר גזלן דמשלם מעות ולפי דמים פטור מן התשלומין דחמץ בפסח לאו בר דמים הוא אלא אי אמרת ר' יוסי הגלילי ובר דמים הוא אמאי פטור: כרבי נחוניא בן הקנה. דאמר המתחייב כרת פטור מן התשלומין ויליף טעמא מאסון אסון והוא הדין למתחייב מיתת שמים כגון אוכל תרומה מזיד וסיפא דמתני' בהזיד בתרומה ולא בחמץ ופטור משום מיתה ובדין הוא דליתני' במזיד דתרומה דעלמא דלאו חמץ בפסח דפטור מתשלומין משום מיתה ומשום רישא נקט מילתא בחמץ בפסח דאשמועינן דהיכא דשגג בשתיהם חייב דחמץ בר דמים הוא ושוגג דרישא דשגג בשתיהן דאי שגג בחמץ והזיד בתרומה מאי חומש איכא ואי שגג בתרומה והזיד בחמץ אמאי משלם הא איחייב ליה כרת וסיפא אשמועינן דהזיד בתרומה אפילו שגג בחמץ פטור דמיתה בידי שמים כי כרת דאי הזיד בחמץ והא דפטר ליה משום כרת הוא דפטר ליה לשמעי' כולה מתני' בחמץ חולין של חבירו וניתני שוגג חייב ומזיד פטור משום כרת: כתנאי. לפי מדה או לפי דמים: פטור מתשלומין. בין שוגג בין מזיד: מה הנאה יש לו. לכהן בה ומה הפסידו זה הרי אסור בהנאה: ומה הנאה יש לו. לכהן בתרומה טמאה שאסורה באכילה לכהן ואי אכלה זר שוגג משלם קרן וחומש דליכא למאן דפליג אסתמא דתנן לעיל אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה וטעמא משום דלפי מדה משלם ואע"ג דלאו בר דמים הוא: היתר הסקה. דכתיב (במדבר יח) ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי שתי תרומות במשמע אחת טהורה ואחת טמאה וכתיב לך תהיה להסקה: תרומת תותים וענבים. משקה הן ואינן ראויין להסקה ולזלף נמי לא כדאמרינן בפ"ק (דף כ:) משום תקלה ובההוא נמי סבירא ליה דזר האוכלה פטור מלשלם ור' יוחנן בן נורי מחייב דקסבר לפי מדה משלם: בד"א. דמשכחת תרומת חמץ בפסח דקדשה בהפריש תרומה והחמיצה והוא הדין להפרישה חמץ קודם הפסח: אבל מפריש תרומת חמץ. בפסח כגון חטים שהחמיצו דברי הכל אפי' לרבי יוסי הגלילי דשרי חמץ בפסח בהנאה וחזיא ליה להסקה אינה קדושה ולקמן מפרש טעמא בשילהי שמעתין: את הקדש. משמע את הקדש שאכל אלמא ראוי להיות קדש היה שכשישלם דוגמתן יהא שם קדש חל עליו: פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח. שכשמשלם דוגמתן אין שם קדש חל עליו: וכי מה הנאה יש לו. לכהן בה ומה הפסידו נהי נמי דלית לך הא דרשה מיהו מה ישלם הואיל ואין לו דמים:

אמר

תוספות

דבר הראוי להיות קודש פרט לאוכל תרומת חמץ. פי' הפסוק משמע שיתן לו דבר הראוי להיות קודש כמו שאכל וא"כ מה שאכל בעינן דבר הראוי להיות קודש וחמץ בפסח אינו ראוי להיות קודש כדתניא לעיל אבל מפריש (א) חמץ ד"ה אין קדוש °אע"ג דבכל ענין פטור הכא מתשלומין אפי' שהיה לה שעת הכושר ולקמן מוקמא הא דלד"ה אין קדוש היינו שלא היה לה שעת הכושר אור"ת היינו לרבי יוסי הגלילי אבל לראב"י הואיל וסבירא ליה דחמץ בפסח אסור בהנאה אפילו היה לה שעת הכושר אין ראוי להיות קודש דאין כאן נתינה והיינו דקאמר ליה ראב"י מה הנאה יש לו בה כלומר הואיל ואין לו הנאה בה אית ליה למעוטי מקרא כדפרישית:

ואין

עין משפט נר מצוה

צב א מיי' פ"ב מהל' גזילה הל' ב סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסב סעיף ב:

צג ב מיי' פ"י מהל' תרומות הלכה ו:

צד ג שם הלכה ה:

רבינו חננאל

משלם קרן וחומש אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך אחד אוכל תרומה טהורה ואחד אוכל תרומה טמאה משלם חומשא וחומש חומשא והוא חומשא מלבר כדקתני בהדיא שיהא הוא וחומשו חמשה שנאמר ויסף חמישיתו עליו דברי ר' יאשיה: איבעיא להו לפי מדה משלם קב אכל קב וחומשו משלם או לפי דמים משלם. כלומר כפי שהיה שוה בשעה שאכלו וכל היכא דהויא שויא ארבעה זוזי בעידן אכילתה והשתא שויא זוזא לא מיבעיא לן דודאי ארבעה זוזי משלם דלא גרע מגזלה דתנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה כי תיבעי לן דמעיקרא הוית שויא זוזא והשתא שויא ארבעה מאי ואתא רב יוסף למפשט לפי מדה משלםמיהא אכל גרוגרו' ושלם לו תמרים תבוא עליו ברכה כלומר שאכל קב גרוגרות שדמיהם זוזא ושלם קב תמרים ששוים ארבעה זוזי ודחה אביי לעולם לפי דמים משלם ואמאי תבוא עליו ברכה ואי אית למימר וכי כל המשלם דבר שחייב בו מחזיקין לו טובה ומברכים אותו יש לך לומר לאו משום דקא משלם[יותר]אלא משום דמשלם דבר מעולה דקפיץ עליה זבונא ואקשי' על אביי ממתני' דקתני האוכל תרומת חמץבפסח בשוגג משלם כו' ואי אמרת לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים הוא ומשני' מתני' ר' יוסי הגלילי היא דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה סיפא דקתני במזיד פטור סבר לה ר' יוסי הגלילי כר' נחוניא בן הקנה דפוטר חייבי כריתות מן התשלומים: כתנאי יש תנא שאומ' לפי דמים משלם ויש תנא שאומר לפי מדה משלם דתניא האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מן התשלומים ומדמי העצים דברי ר' עקיבא ר' יוחנן בן נורי מחייב אמר לו ר' עקיבא לר' יוחנן בן נורי מה הנאה יש לו שמשלם כו' עוד השיבו ר' עקיבא לא אם אמרת בתרומה טמא' בשאר ימות השנה שאע"פ שאין לו בה [היתר אכילה יש לו בה]היתר הסקה תאמר בחמץ בפסח שאין לו בה היתר הנאה כלל לא באכילה ולא בהסקה חמץ בפסח למה הוא דומה לתרומת תותים וענבים שנטמאת שאין לה היתר אכילה כלל ולא היתר הסקה דלאו בני הסקה נינהו בד"א במפריש תרומה והחמיצה אבל המפריש תרומת חמץ דברי הכל אינה קדושה: תניא אידך ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש פרט לאוכל חמץ תרומה בפסח שפטור דברי ר' אליעזר בן יעקב ר' אלעזר חסמא מחייב אמר לו ר' אליעזר בן יעקב וכי מה הנאה יש לו וכו' עד אמר לו ר' אלעזר חסמא אף חמץ בפסח יש לו היתר שאם רצה מסיקה תחת תבשילו או מריצה לפני כלבו ודאי ר' אלעזר חסמא אית ליה כי חמץ בפסח מותר בהנאה אבל ר' עקיבא

מסורת הש"ס

ב"ק צג: וש"נ

עירובין כט:

[לעיל כג. כח:]

לעיל כט. [וש"נ] [תוספתא פ"א]

[לקמן לג:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דבר וכו' לעיל אבל מפריש תרומת חמץ וכו' ולקמן מוקמי'. נ"ב בד' לג סוף ע"א:

[עי' תוס' ביצה כז: ד"ה ועל]

גליון הש"ס

גמ' דלא גרע מגזלן. ק"ל הא מ"מ נ"מ דאם אינו חייב רק מדין גזלן יכול לשלם חד גריוא בפירות לצאת ידי כפרה והשאר משלם במעות והכהן יכול למחול וגם החומש הוא רק מן חד גריוא. אבל אם לפי דמים צריך לשלם ד' גריוא וחומש' מפרי והכהן אינו יכול למחול: תוד"ה דבר כו' אע"ג דבכל ענין פטור הכא מתשלומין. ק"ל למאי נקטו קושייתם בדרך דמסתמא קאמ' בכל ענין הלא א"א כלל בגוונא אחרינא דהא אכל תרומת חמץ א"כ המאכל היה לה שעת הכושר דהא"כ לא משכחת שהיא תרומה וצ"ע:

עין משפט
נר מצוה

צה א מיי' שם הל' ט:
צו ב ג שם הל' ג:

תורה אור

אמר אביי רבי אליעזר בן יעקב ורבי עקיבא ור' יוחנן בן נורי כולהו סבירא להו חמץ בפסח אסור בהנאה ובהא פליגי דרבי עקיבא סבר *לפי דמים משלם ורבי יוחנן בן נורי סבר לפי מדה משלם פשיטא מהו דתימא רבי יוחנן בן נורי נמי כרבי עקיבא סבירא ליה דאמר לפי דמים משלם והתם היינו טעמא דקא מחייב משום דסבר לה כר' יוסי הגלילי דאמר *חמץ בפסח מותר בהנאה קמ"ל ואימא הכי נמי אם כן נהדר ליה רבי יוחנן בן נורי לר' עקיבא כי היכי דמהדר ליה רבי אלעזר חסמא לר' אליעזר בן יעקב: ת"ר [ג]האוכל כזית תרומה משלם קרן וחומש אבא שאול אומר עד שיהא בו שוה פרוטה מ"ט דתנא קמא אמר קרא °ואיש כי יאכל קדש בשגגה (ויקרא כב) ואכילה בכזית ואבא שאול מאי טעמא אמר קרא ונתן ואין נתינה פחות משוה פרוטה ואידך נמי הא כתיב יאכל ההוא *פרט למזיק הוא דאתא ותנא קמא הכתיב ונתן ההוא מיבעי ליה לדבר הראוי להיות קדש (פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח): ת"ר [ד]האוכל תרומה פחות מכזית משלם את הקרן ואינו משלם את החומש היכי דמי אי דלית ביה שוה פרוטה קרן נמי לא לישלם ואי דאית בה שוה פרוטה חומש נמי לישלם לעולם דאית בה שוה פרוטה ואפילו הכי כיון דלית ביה כזית משלם את הקרן ואינו משלם את החומש אמרוה רבנן קמיה דרב פפא הא דלא כאבא שאול דאי כאבא שאול האמר כיון שיש בה שוה פרוטה אע"ג דלית ביה כזית אמר להו רב פפא אפילו תימא אבא שאול אבא שאול תרתי בעי ומי בעי אבא שאול תרתי והא *תנן אבא שאול אומר את שיש בו שוה פרוטה חייב בתשלומין את שאין בו שוה פרוטה אינו חייב בתשלומין אמרו לו לא אמרו שוה פרוטה אלא לענין מעילה בלבד אבל לתרומה אינו חייב עד שיהא בו כזית ואם איתא כיון שיש בו כזית מיבעי ליה תיובתא ואף רב פפא הדר ביה דתניא °וחטאה בשגגה (שם) פרט למזיד והלא דין הוא ומה שאר מצות שחייב בהן כרת פוטר בהן את המזיד מעילה שאין בה כרת אינו דין שפטר את המזיד לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא חייב בהן מיתה תאמר במעילה שחייב בה מיתה ת"ל בשגגה פרט למזיד ואמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין האי תנא מעיקרא אלימא ליה כרת ולבסוף אלימא ליה מיתה ואמר ליה הכי קאמר לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא חייב בהן מיתה בפחות מכזית תאמר במעילה שחייב בה מיתה בפחות מכזית ואמר ליה *תנוח דעתך שהנחת את דעתי וא"ל מאי ניחותא דרבה ורב ששת שדו ביה נרגא מאן שמעת ליה דאמר

הזיד

ואין נתינה פחות משוה פרוטה. ורבנן נמי לא פליגי אלא משום דכתיב אכילה וא"ת והא קיימא לן (חולין דף קלז:) דחטה אחת פוטרת את הכרי אע"ג דכתיב בה נתינה דכתיב תתן לו ובהזהב (ב"מ מז.) אמר קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה אע"ג דכתיב ונתן לרעהו וגבי גט נמי אמרינן (גיטין דף כ.) כתבו על איסורי הנאה כשר אע"ג דכתיב ונתן בידה ויש לומר דהכא ודאי בעינן שוה פרוטה דנתינה קיימא אתשלומין והוי כמו השבת גזילה שאין בפחות משוה פרוטה ולהכי משום דכתיב ונתן משמע שפיר נתינה חשובה אבל שאר מילי אע"ג דכתיב בהן נתינה לא בעינן שוה פרוטה מיהו קשה לר"י דרבי יהודה דריש בכריתות (דף ו:) ואשר יתן ממנו על זר בכזית ויליף נתינה נתינה מתרומה ואדיליף מתרומה בכזית נילף מכל נתינה לחומרא דהוו בכל שהוא כגון מתן דמים ומתן בהונות שאין בהן שיעור והוי נמי דומי' דסיכה דהוי בכל שהוא ולמ"ד התם נתינה בכל שהוא א"ש*: ההוא מיבעיא ליה לדבר הראוי להיות קודש. ואע"ג דמאת הקודש דרשינן דבר הראוי להיות קודש איצטריך נמי ונתן דאי כתב את הקודש לחודיה ה"א דלא אתא למעוטי אלא מעות אבל כל פירות ישלם להכי כתב ונתן דמשמע שהפירות של נתינה בעינן ראוי להיות קודש: מעילה שלא חייב בה כרת אינו דין שפטר בה את המזיד. תימה נימא היא הנותנת דשאר מצות שהן חמורות שהן בכרת אין לזדונה כפרה אבל מעילה שהיא קלה שאין בה כרת יש לזדונה כפרה וכה"ג איכא בריש מכות (דף ב:) דקאמר ק"ו ומה הוא שעושה מעשה במזיד אינו גולה עדים שלא עשו מעשה אינו דין שלא יגלו היא הנותנת הוא שעשה מעשה במזיד לא יגלה כי היכי דלא תיהוי ליה כפרה הן שלא עשו מעשה יגלו דתיהוי להו כפרה ועוד ארבעה המביאין על הזדון כשגגה יוכיחו דאין בהן כרת וחייבין על זדונם הבא על שפחה חרופה ונזיר טמא ושבועת העדות והפקדון *(תוספתא דכריתות פ"א) ואומר ר"י דשפיר פריך בלאו הכי לא אם אמרת וכו' ומיהו קשה לר"י אמאי איצטריך בכריתות (דף ט.) בשפחה חרופה אשר חטא לרבות זדון וגבי נזיר נמי דריש מפתאום לרבות זדון דאי משום דלא נילף ממעילה דאמעיט מזדון אדרבה משבועת העדות והפקדון אית לן נמילף דלחומרא מקשינן:

ומיגה

[ועי' תוספות גיטין כ. ד"ה דילמא כו' שיישבו קושיא זו ועי"ע תוס' מנחות ס. ד"ה מי בעינן ותוס' ב"מ מז. ד"ה קונים בכלי]

רש"ע מ"ו

[וכ"ה להדיא במשנה דכריתות ח: ד' מביאין על הזדון כשוגג ומפרש שם (ט.) במשנה עצמה אלו מביאין כו']

אמר אביי ר' עקיבא ור' יוחנן בן נורי. אע"ג דאיחייב בתשלומין סבירא להו דאין לו דמים ובהא פליגי רבי עקיבא ור' יוחנן בן נורי: א"כ. דסבירא ליה מותר ניהדר ליה ר' יוחנן לרבי עקיבא אף לזה יש לו היתר הסקה: כזית תרומה. בשאר ימות השנה קאי: פרט למזיק. תרומה של כהן אפי' בשוגג שאינו משלם חומש אלא קרן כשאר מזיק חולין: ההוא מיבעי ליה לדבר הראוי להיות קדש. וכוליה קרא משום סיפא איצטריך: דאית בה שוה פרוטה. וליכא כזית כגון שנת בצורת: כיון דלית בה כזית כו'. דאכילה כתיבא בה: אמרוה רבנן קמיה דרב פפא. דקדקו מלבן ואמרו לפניו דהא מתני' דקפדא אכזית דלא כאבא שאול דהא שמעינן לי' דקפיד אפרוט' ולא אכזית: תרתי בעי. שיהא בו כזית דהא אכילה כתיבא ביה ושיהא בדמיו פרוטה דהא כתיב ונתן: חייב בתשלומין. אתרומת שוגג קאי וקרן וחומש קאמר: לענין מעילה. בנהנה מהקדש גבוה דהתם לא כתיב אכילה אבל לתרומה אפי' יש בו שוה פרוטה אין חייב חומש עד שיהא בו כזית מכלל לאבא שאול אע"ג דליכא כזית דהם איתא דתרתי בעי וביש בו כזית קאי אבא שאול וקאמר דאע"ג דאית ביה כזית בעינן פרוט' הכי הוה להו למימר כיון דיש בו כזית חייב: וחטאה בשגג'. במעיל' דהקדש כתיב: והלא דין הוא. דמזיד פטור מקרבן ולמה לי קרא: שחייב בהן הכתוב כרת. כגון חלב ודם: פטר בהן את המזיד. מקרבן דגבי חטאת שגגה כתיב: לא חייב בהן מיתה. בידי שמים אבל מעילה חייב על זדונה מיתה כדלקמן ודילמא מיתה חמירא מכרת: ואמר ליה רב נחמן גרסינן האי תנא אלימא ליה כרת ממיתה מעיקרא דקתני מעילה שלא חייב בה כרת אלא מיתה כו' אלמא כרת חמירא ולבסוף אלימא לי' מיתה דקתני תאמר במעילה כו': וא"ל. רבי חייא לעולם כרת אלימא ליה והך סיפא דמתני' הכי קאמר לא אם אמרת בשאר מצות שהרי לא חייב בהן אפילו מיתה בפחות מכזית תאמר במעילה שחייב בה מיהא מיתה בפחות מכזית בכולהו גרסינן ואמר ליה ומתקיף ליה רב פפא כו' עד הדר ביה: ומאי ניחותא. איכא דהא רבה ורב ששת שדו ביה נרגא בהאי פירוקא דתריצית ומקשו הכי היכי אמרי' דתנא אפחות מכזית מחייב מיתה: מאן שמעת ליה דאמר מעילה זדונה מיתה רבי. ועל כרחך מתרומה גמר לה כדמפרשינן וכיון דמתרומה גמר לא משכח בה מיתה אלא בכזית כתרומה דתרומה גבי מיתה כתיב בה אכילה דמיתה דתרומה נפקא לן מדסמיך וכל זר לא יאכל קדש גבי ומתו בו כי יחללוהו באלו הן הנשרפין בסנהדרין (דף פג:):

הזיד

מסורת הש"ס

[לעיל כג. כח:]

[יומא פ: פא. ב"מ נה: מעילה יט.]

[תוספתא דתרומות פ"ז ע"ש וצ"ל והתניא]

[שבת קנג: יומא פו: סנהדרין ל: מנחות מה.ק.]

רבינו חננאל

עקיבא ור' יוחנן בן נורי ור' אליעזר בן יעקב יש לומר כי כולהו סבירא להו חמץ בפסח אסור בהנאה ובהא פליגי מאן דפטר סבר לפי דמים משלם וחמץ בפסח אין לו דמים לפיכך פטור ומאן דמחייב סבר לפי מדה משלם ואע"פ שאין לו דמים כיון שאינו משלם אלא לפי מדה חייב לשלם ולית לן למימר ממאי (דר' יוחנן בן נורי) [דסבר לפי מדה משלם דלמא סבירא ליה כר"י הגלילי] ונמצא דחמץ בפסח מותר בהנאה סבירא ליה דאי הכי הוי ליה לרבי יוחנן בן נורי לאהדורי לר' עקיבא אף חמץ בפסח יש לו היתר שאם רצה מסיקה או מריצה לפני כלבו כי היכי דמהדר ר' אלעזר חסמא ש"מ: ת"ר אכל כזית תרומה משלם קרן וחומש מ"ט דכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו ואכילה בכזית אכילה היא אבא שאול אומר אינו משלם עד שיהיה בה שוה פרוטה מאי טעמא דכתיב ונתן לכהן את הקדש ואין נתינה בפחות משוה פרוטה. תנא אכל פחות מכזית תרומה משלם קרן ואינו משלם חומש ואוקימנה דלא כאבא שאול דאי אבא שאול כיון דאית ביה שוה פרוטה אע"ג דלא הוי כזית ואמר רב פפא אפי' תימא אבא שאול [אבא שאול] תרתי בעי שיהיה בו כזית ושוה פרוטה. איני דאבא שאול לא בעי אלא אם יש כזית והתניא אבא שאול אומר כל שיש בו שוה פרוטה חייב בתשלומין וכל שאין בו שוה פרוטה אינו חייב אמרו לו לא אמרו שוה פרוטה אלא לענין מעילה אבל לענין תרומה עד שיהא בה כזית מכלל דהשתא*) לאבא שאול לא מחייב ואם איתא דאבא שאול לא הוה מחייב עד דאית ביה כזית כיון שיש בה כזית חייב הוה להו למימר ועלתה בתיובתא לרב פפא: ואף רב פפא הדר ביה דתניא נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' פרט למזיד שאינו מביא קרבן והלא דין הוא ומה שאר מצות שחייב בהן כרת פטר המזיד מקרבן מעילה שלא חייב בה כרת אינו דין שיפטור בה המזיד לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא חייב בהן מיתה כו' וקשיא לן האי תנא מעיקרא אלימא ליה כרת ויליף מעילה שהוא במיתה מחייבי כריתות בקל וחומר והדר פריך תאמר במעילה שחייב בה מיתה מכלל שהמיתה חמורה מן הכרת ושנינן לעולם כרת חמורה כי פריך בפחות מכזית פריך דליתא בחייבי כריתות ואיתא במעילה שהיא במיתה ויליף חטא חטא מתרומה כתיב במעילה ונפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי

*) אולי צ"ל מכלל דכש"פ לבד לאבא שאול ג"כ חייב דאם איתא וכו'.

מסורת הש"ס

סנהדרין [פג.] פד.

[קדושין מב: סנהדרין פד. זבחים מס. תמורה ג. מעילה יח:]

שבת כה:

מנחות כה: תרומות פ"ב מ"ב יבמות פט.

עין משפט נר מצוה

צז א מיי' פ"א מהל' מעילה הלכה ג:

צח ב מיי' פ"ה מהל' תרומות הלכה ח:

תורה אור

הזיד במעילה במיתה רבי היא דתניא *הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים *באזהרה מאי טעמא דרבי אמר רבי אבהו *גמר חטאחטא מתרומה מה תרומה במיתה אף מעילה במיתה ומינה מה תרומה בכזית אף מעילה בכזית ומתקיף לה רב פפא ממאי דרבי כרבנן סבירא ליה דילמא כאבא שאול סבירא ליה דאמר יש בה שוה פרוטה אע"ג דלית בה כזית והא רב פפא הוא דאמר דאבא שאול תרתי בעי אלא ש"מ הדר ביה מר בריה דרבנא אמר הכי קאמר לא אם אמרת בשאר מצות שלא עשה בהן שאין מתכוין כמתכוין שאם נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר שפטור תאמר במעילה שאם נתכוין להתחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה שמעל רב נחמן בר יצחק אמר הכי קאמר לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא מתחייב בהן שאין מתעסק כמתעסק שאם נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר שפטור תאמר במעילה שאם הושיט ידו לכלי ליטול חפץ וסך ידו בשמן של קודש שמעל אמר מר בד"א במפריש תרומה והחמיצה אבל הפריש חמץ תרומה דברי הכל אינה קדושה מנא הני מילי *אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא °תתן לו [דברים יח] ולא לאורו מתיב רב הונא בריה דרב יהושע *[ב]אין תורמין מן *הטמאה לטהורה ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה ואמאי לימא לו ולא לאורו לא קשיא התם היתה לו שעת הכושר הכא לא היתה לו שעת הכושר ודלא היתה לו שעת הכושר היכי דמי כגון דאחמיץ במחובר אבל אחמיץ בתלוש הכי נמי דקדשה א"ל אין °בגזירת עירין פתגמא [דניאל ד] *ובמאמר קדישין שאילתא .וכן מורין בבי מדרשא כוותי כי אתא רב הונא בריה דרב יהושע אמר

רש"י

הזיד. בהנאת קדש ששגגתה מעילה: ר' אומר במיתה. כדמפרש גמר חטא חטא הנאת קדש מאכילת תרומה כתיב הכא וחטאה בשגגה וכתיב בתרומה לא ישאו עליו חטא ומתו בו וגו' (ויקרא כב): וחכ"א באזהרה. רבנן נמי אית להו גזירה שוה דר' דהא עיקר מילתא דמעילה בהא גזירה שוה גמרי בפרק חמישי דמעילה (דף יח:) בברייתא גבי פגם ונהנה ובדבר שפגם נהנה ובתלוש מן הקרקע ובשליח שעשה שליחותו כל הני מתרומה גמרי בה ואזהרה נמי מתרומה גמרי מה אכילת תרומה הזהיר דכתיב (א) לא יאכל קודש אף הנאת הקדש דמעילה הזהיר ומיהו מיתה לא גמרינן מינה כדמפרשי רבנן טעמייהו בסנהדרין דמיעט רחמנא בתרומה ומתו בו והאי בו מיעוטא בו ולא במעילה וכן עיקר: מאי טעמא דרבי גרסינן: ומינה. הייטו נרגא כלומר וכיון דמיתה מהכא נפקא לן על כרחיך הכי תילף ומינה מה תרומה מיתה הכתובה בה אאכילה כתובה דהוא כזית אף מעילה אין מיתה עד דאיכא כזית וליכא למימר דתנא הכי תאמר במעילה שחייב בה מיתה בפחות מכזית: ומתקיף לה גרסינן: ומתקיף לה רב פפא. להכי דשדו ביה נרגא: ממאי דרבי. בתרומה כרבנן דפליגי אדאבא שאול סבירא ליה דבעו כזית בתרומה דילמא כאבא שאול סבירא ליה ושפיר מצי למילף מינה מיתה במעילה דהיא בשוה פרוטה מתרומה אפילו לפחות מכזית: מר בריה דרבנא אמר. הא מתניתא דלעיל בשיבושא איתני בבי מדרשא והכי קאמר סיפא לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא חייב בהן קרבן בשוגג (ב) שאין מתכוין לאותה מלאכה כשוגג שמתכוין לאותה מלאכה: שאם נתכוון לחתוך את התלוש. שהוא מתכוין לדבר המותר וחתך את המחובר שאפילו בשבת פטור דמלאכת מחשבת בעינן שיתכוין לחתיכת מחובר ומיהו שגג בשבת שאינו יודע שהוא שבת או אינו יודע שהמלאכה זו אסורה: תאמר במעילה שאם נתכוון כו' שמעל. כגון היו כאן גיזי חולין וגיזי עולה ונתכוין ליטול של חולין והלכה ידו על של עולה ומכיר הוא מי עולה ומי חולין אלא שנסתכל במקום אחר דהייטו שאין מתכוין למעשה זה וחייב מעילה דוחטאה בשגגה כל דהו כתיב ולא כתב בה מיעוטא כדכתיב בשבת מלאכת מחשבת וכתיב בשאר מצות אשר חטא בה פרט למתעסק והייטו מתעסק שמתעסק בדבר אחר ובא זה לידו: ר"נ בר יצחק אמר. הא לא הוה ליה למיתני דהא בשאר מצות נמי אם היה מתעסק בחתיכה ואפי' בשל היתר ועלתה בידו חתיכת איסור ואע"ג דאין מתכוין לזו מלאכת מחשבת היא וחייב אלא הכי קאמר לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא חייב בהן שאין מתעסק בדבר היתר ושגג באיסור כיוצא בו כמתעסק בדבר היתר ועלה בידו איסור: שאם נתכוון להגביה את התלוש. דהייטו אין מתעסק בחתיכה לגמרי ואפי' בשל היתר וחתך מחובר שפטור ולא עשאו כמתעסק לחתוך תלוש וחתך מחובר: תאמר במעילה שאם הושיט ידו כו'. ולא היה מתעסק בשום סיכה ואפילו בשל היתר וסך ידו בשמן של קודש שמעל: אמר מר במה דברים אמורים כו' דברי הכל. קאמר ואפי' למאן דשרי הנאת חמץ בפסח קאמר: תתן לו. בתרומה כתיב ראשית דגנך וגו': ולא לאורו. אפי' היא ראויה להסיק הואיל ואינה ראויה לאכילה: אין תורמין מן הטמא על הטהור. לכתחלה שמפסיד את הכהן: בשוגג. שלא ידע שטבל זה טמא: שהיתה לו שעת הכושר. שנראית כבר לתרומה קודם שנטמא והא דלעיל בחמץ שלא היתה לו שעת הכושר לתרום ממנו דקודם שחל הפסח היה מחובר והחמיץ במחובר וכל זמן חיבורו לא היה ראוי לחול שם תרומה עליו דראשית דגנך כתיב משנדגן ודיגון לשון אסיפה והעמדת כרי הוא: עירין. מלאכים כלומר תלמידי חכמים שהם כמלאכי השרת אמרי בבית המדרש כמותי דהא דקתני לעיל אינה קדושה בשהחמיץ במחובר קאמר: ובמאמר קדישין שאילתא. מקרא הוא בדניאל: מורין. מורין הוראה: כוותי. כמותי: רב הונא בריה דרב יהושע אמר. אפילו בשהחמיץ בתלוש נמי קאמר דאינה קדושה: דאמר

תוספות

ומינה מה תרומה בכזית. אע"ג דבסוף כל התדיר (זבחים נא:) ובפרק בתרא דמנחות (דף קז.) איכא למ"ד דרבי סבר דון מינה ואוקי באתרה הכא אין לומר אוקי באתרה מה מעילה דממון שוה פרוטה אף מעילה דאכילה כן דהא אכילה דהקדש מאכילה דתרומה יליף והיאך יהיה בו מיתה אם לא כשיעור אכילת תרומה דבשאר נהנה ליכא מיתה אלא אאכילה אפילו לרבי דומיא דתרומה ואם תאמר אמאי אין מפרש לא אם אמרת בשאר מצות שלא חייב מיתה עד דהוי כזית בכדי אכילת פרס תאמר במעילה דאפי' בעינן כזית הא תנן בפרק הנהנה (מעילה יח:) ניצרף את המעילה אפי' לזמן מרובה וי"ל דאיכא נמי למיפרך דנילף מתרומה שלא יצטרף: אף מעילה בכזית. תימה לר"י דהכא משמע דמאן דיליף חטא חטא סבירא ליה דמעילה בכזית כמו תרומה וכולהו אית להו גזירה שוה דפרק הנהנה (גם זה שם) יליף מעילה מתרומה למילי טובא ורבנן לא פליגי ארבי אלא לענין מיתה משום דכתיב בו ולא במעילה ואם כן מ"ט דרבנן דלעיל דאמרי לא אמר שוה פרוטה אלא לענין מעילה אבל בתרומה עד שיהא בו כזית: נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר. ר"ת מפרש כגון שהוא מחובר. דאי נתכוון לחתוך תלוש זה וחתך מחובר אחר מאי איריא נתכוון לתלוש אפילו נתכוון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר פטור הואיל ולא איתעבידא מחשבתו דתניא בהדיא בפרק ספק אכל (כריתות כ:) היו לפניו שתי נרות ונתכוון לכבות את זה וכבה את זה פטור: תתן לו ולא לאורו. ואור"י דלא איצטריך למידרש מינו אלא לר' יוסי הגלילי דאית ליה חמץ מותר בהנאה °דלהנך תנאי דאסרי חמץ בהנאה נפקא לן מונתן לכהן את הקודש דבר הראוי להיות קודש או מתתן לו להודיע שאין ליתן אלא מידי דשרי בהנאה לכל הפחות דשייכא ביה נתינה ולכך משמע ליה למידרש מתתן לו דבר הראוי לאכילה ולא דבר שאין ראוי אלא לאורו והייטו תרומה טמאה דלא חזיא אלא לאורו דאיסור הנאה מתתן נפקא ואם תאמר ובעל הגמרא דבעי מנהני מילי והא הנך תנאי דהך ברייתא דהפריש חמץ תרומה ד"ה אינה קדושה כיון דסבירא להו דאסור בהנאה דבר פשוט הוא דאינו קדוש ומאי קבעי ליה יש לומר דפשיטא ליה לגמרא דלא איצטריך למיתני בברייתא ד"ה אלא לרבי יוסי הגלילי דמשום דהנך דאסירי בהנאה לא איצטריך למיתני ולהכי בעי מנהני מילי לרבי יוסי הגלילי אי נמי רב נחמן גופיה דמפרש לו ולא לאורו קאמר מה"מ לפי שהיה פשוט לו דאליבא דכ"ע קתני הכי וכה"ג איכא בכמה דוכתי*: אמר

[מן הטמא על הטהור כצ"ל]

[ומאמר קדישין כצ"ל]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וחכמים וכו' הזהיר דכתיב וכל זר לא יאכל: (ב) ד"ה מר בריה כו' בשוגג כשאין מתכוין:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תתן לו. דלהנך תנאי דאסרי חמץ בהנאה. יש לעיין דלכאורה לא צריך קרא כלל דהא אין יכול לקרות שם תרומ' דאיסורי הנא' לאו דידי' הוי כדאמרינן כ' דברים עשאן הכתוב כו' ועי' כריתות דף כד ע"א:

[עיי' תוס' נזיר לח. ד"ה ... ובמה כ"ב ... סוף ד"ה סיפי ובנזיר נ. ד"ה פשיטא]

רבינו חננאל

מקדשי ה' וכתיב בתרומה ולא תשא עליו חטא בהרימכם את חלבו ונדחה ולא אשכחן מאן דאמר הזיד במעיל' במיתה אלא רבי דתניא הזיד במעילה ר' אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה ואמרינן מאי טעמא דרבי גמר חטא חטא מתרומה מה תרומה במיתה דכתיב ומתו בו כי יחללוהו אף מעילה במיתה ומינה מה תרומה בכזית חייב פחות מכזית פטור אף מעילה כך. ואסיקנא דודאי רב פפא דאמר אבא שאול בעי תרתי כזית ושוה פרוטה הדר ביה: מר בריה דרבנא אמר לא הכי קתני לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא עשה בהן שאין מתכוין כמתכוין שאם נתכוון לחתוך את התלוש בשדה וחתך את המחובר שפטור תאמר במעילה שאם נתכוון להתחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה שמעל. ורב נחמן בר יצחק אמר שאם נתכוון להגביה התלוש וחתך המחובר פטור תאמר במעילה שאם נתכוון להושיט ידו לחביות ליטול חפץ וסך שמן של תרומה: בד"א במפריש תרומה והחמיצה אבל הפריש חמץ תרומה דברי הכל אינה קדושה דא"ק ראשית דגנך תתן לו כלומר תתן לו תרומה מה שהן ראויה לו לאכילה ולא מה שאין ראוי לו ואע"פ שראוי לאורו בעינן לו ממש ומותבינן מדתנן בתרומות פ"ב אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה ואמאי והא אינה ראויה לו ופרקי' שאני הכא דהיתה לה שעת הכושר קודם שתטמא אבל הא דתניא הפריש חמץ תבואה בפסח דברי הכל אינה קדושה כגון שהוכשר החטים והחמיצו והן מחוברין קודם קצירתן שלא היתה להם שעת הכושר כלל. ואמרי' מכלל דאי היתה לה שעת הכושר כגון דהחמיצה אחר תלישה הכי נמי דקדשה. אמר ליה רב נחמן בר יצחק אין הכי נמי בגזירת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא וכך מורין בבי מדרשא

צט א מיי' פי"ב מהל' תרומה הלכה יא ופ"ו מהל' איסורי מזבח הלכה ז:
ק ב מיי' פ"ט מהלכות טומאת אוכלין ה"ב: [שבת כו.]
קא ג ד מיי' פי"ב מהלכות תרומה הלכה יב:

[עירובין לו: חולין קלו:]
[לקמן לד: עי' תוס' חולין קיז: ד"ה ולא שומר]
שבת קמד: טהרות פ"ג [מ"ג]
[נדרים נט. שבועות יא: מעילה יב.]
[נ"ל כביצה מכוונת]
[עי' תוס' כריתות יג. ד"ה כיון דיקן]
ס"א נ"ע
[לעיל כ: וש"נ]
ס"א ונתנו בתוכו

אמר אמר קרא °ראשית *ששיריה ניכרין לישראל °יצתה זו שאין שיריה ניכרין יתיב רב אחא בר רב עויא קמיה דרב חסדא ויתיב ואמר משמיה דר' יוחנן *°ענבים שנטמאו °דורכן פחות פחות מכביצה ויינן כשר לנסכין אלמא קסבר משקין מיפקד פקידי לאימת קא מיטמאי לכי סחיט להו לכי סחיט להו ליתיה לשיעוריה אי הכי כביצה נמי *דהתנן °טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת טהורין התם דאי עבד הכא לכתחלה גזירה דילמא אתי למיעבד יותר מכביצה א"ל רב חסדא *מאן ציית לך ולרבי יוחנן רבך וכי טומאה שבהן להיכן הלכה אלמא קא סבר משקין מיבלע בליעי וכיון דאיטמו ליה אוכלא איטמו ליה משקין אמר ליה ואת לא תיסברא דמשקין מיפקד פקידי והתנן טמא מת שסחט זיתים וענבים *מכוונת כביצה טהורין אי אמרת בשלמא מיפקד פקידי משום הכי טהורין אלא אי אמרת מיבלע בליעי אמאי טהורין א"ל הכא במאי עסקינן בענבים שלא הוכשרו לאימת מתכשרי לכי סחיט להו *כי סחיט להו בציר להו שיעורא דאי לא תימא הכי הא דתניא *הא למה [לעיל נג.] זה דומה לתרומת תותין (זיתים) וענבים שנטמאה שאין לו בה לא היתר אכילה ולא היתר הסקה הא היתר אכילה נמי אית ביה דאי בעי דריך להו פחות פחות מכביצה אמר רבא גזירה *דילמא אתי בהו לידי תקלה °אמר ליה אביי ומי חיישינן לתקלה והא תניא מדליקין בפת ובשמן של תרומה שנטמאת אמר ליה °פת זריק ליה בין העצים שמן של תרומה רמי ליה בכלי מאוס גופא מדליקין בפת ובשמן של תרומה שנטמאת אביי אמר משמיה דחזקיה ורבא אמר דבי רבי יצחק בר מרתא אמר רב הונא לא שנו אלא פת אבל חיטי לא שמא יבא בהן לידי תקלה ורבי יוחנן אמר °אפילו חיטי ואמאי ניחוש דילמא אתי בהן לידי תקלה כדאמר רב אשי בשליקתא

אמר קרא ראשית שיריה ניכרים. ואם תאמר והא שיריה ניכרים דמעיקרא הוה אסירא בהנאה של כילוי כגון הדלקה וכיולא בו מידי דהוה אטבל טמא דאין מדליקין בו ומשעת הרמה ואילך מדליקין בו וי"ל דדוקא בטבל טמא אין מדליקין כדדרשינן *את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה וכו' אבל בטבל של חמץ מדליקין דלא איירי אלא בשתי תרומות:

לאימת מתכשרי לכי סחיט להו וכי סחיט להו בציר ליה שיעוריה. מכאן מקשה ר"ת לפ"ה דפירש דכל שהוא מקבל טומאה מן התורה דהא מכי נפיק מינה פורתא מתכשרי ומיד מקבל טומאה כל הנשאר דמשקין מיבלע בליעי וה"ר יוסף תירץ דאע"פ שאוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה °אין מקבל הכשר בפחות מכביצה ואומר ר"י דהיינו טעמא דמאשר יאכל נפקא ליה לטמא אחרים בכביצה אוכל הנאכל בבת אחת ועלה קאי אשר יבא עליו מים אלמא לא מקבל הכשר בפחות מכביצה ועוד מקשה ר"ת דאמרינן בפ' אלו עוברין (לקמן מד.) השום והשמן של תרומה ומקפה של חולין ונגע טבול יום במקצתו לא פסל אלא מקום מגעו וכתב בכל הספרים והוינן בה מקום מגעו אמאי פסול והא לא הוי כביצה אלמא לא מקבל טומאה בכל שהוא ורש"י מוחק שם מן הספרים ומפרש בדוחק ועוד ה"ר אליהו מביא ראיה מת"כ דדרשינן גבי כלי חרס דכתיב ואותו תשבורו אותו אתה שובר לטהרתו ואי אתה שובר אוכלין לטהרתן ואי מקבלין טומאה בכל שהוא פשיטא דלא מהני להו שבירה והשיא דת"כ שהביא רש"י שאוכל מטמא בכל שהוא אסמכתא היא ומילי טובא מפיק מקרא בת"כ וליתנהו אלא אסמכתא ורש"י בעלמו חזר בו בפ' אותו ואת בנו (חולין דף פב.) בשמעתא דפרה מטמאת טומאת אוכלים דהקשה למה לה קבלת טומאה היא גופה מטמאת אדם ובגדים ותירץ רש"י דכי האי גוונא מפרש בכריתות בפ' דם שחיטה (דף כא.) כגון שחיפוה בפחות מכביצה בבלק אי מסוית ליה אוכל מצטרף ליה בהדי בלק ומקבל האי בלק טומאה אם יגע בטומאה ומטמא שאר אוכלין ואי לאו אוכל הוא לא מקבל האי בלק טומאה דלית בה שיעור וכי נגעי ביה אוכלין אחריני טהורין הן שאין נוגעין בכבילה אלא בבלק לשון רש"י: [וע"ע תוס' שבת נח. ד"ה אי לענין ותו' זבחים לא: ד"ה אמר]: בשליקתא

דאמר קרא ראשית. משמע שתהא היא ראשית ואלו שירייס ניכרים שתהא היא מתירתן לישראל ואי במפריש תרומת חמץ מה היתר יש בשיריה שתהא ראשיתן עושה שירייס כי הוו מעיקרא טבל הוו שרו בהנאה ואסורין באכילה השתא נמי שרו בהנאה ואסורין באכילה תורה אור משום חמץ ולענין מאי הוו שירייס: דנריםפחות מכבילה. אוכל טמא אין יח מטמא אחרים: ויינן כשר לנסכים. דאינו מטמא: קסבר משקין מיפקד פקידי. מופקדין הן בתוך הזג ואין חיבור לו אלא כמי שנותנין בכלי וכשנטמא הזג לא נטמא משקה בכלל זג טומאת אוכלין דלאו אוכל דכוותיה חשיבי בהדייהו וטומאת משקין נמי לא נטמאו ואע"פ שמשקה מקבל טומאה בכל שהוא דלא היה שם משקה עליו מעולם ואין לירוף חביריו עמו דהא זג זה לא נגע במשקין שבחבירו: לאימת מיטמו. משקין לכי סחיט להו והנסחטין נוגעין לכל הזגים יחד וכי סחיט להו ליתיה לשיעוריה דאין בזגין כבילה ליתן טומאה דהא פחות מכבילה דרך: בכבילה נמי. דהא כי נפיק משקין מינייהו חסר ליה שיעוריה. אוכל ומשקה מקבל טומאה בכל שהן אבל אין מטמא אחרים אלא אוכל כבילה ומשקה ברביעית והכי תניא בתורת כהנים מכל האוכל מלמד שמטמא בכל שהוא יכול יטמא לאחרים בכל שהוא ת"ל אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת והיינו כבילה כדאמרינן בפרק יוה"כ (יומא פ.) אין בית הבליעה מחזקת יותר מבילת תרנגולת ואני שמעתי דאף לקבל טומאה בעי כבילה: טמא מת שסחט זיתים וענבים כבילה מכוונת טהור. וכדמסיק מילתא במסכת טהרות ובלבד שלא יגע במשקה וכגון שדרכן בפשוטי כלי עץ שאין מטמאין שאין כאן מטמא משקה אלא הזגין שנגע בהן הטמא קודם לכן בידים שהוא לא נזהר אלא משילא משקה וכשהמשקין נוגעין בזגין כבר חסר שיעור כבילה ויותר מכבילה כל דהו קתני התם בהדיא טמא שכיון שילא טפה ראשונה נטמאת הטפה בכבילה שעדיין היה באוכל כבילה אע"ג דאין משקה הנבלע באוכל מקבל טומאה עמו משלים הוא את שיעורו דדכוותה תנן התם טובא ובמנחות (דף נד:) נמי מייתי לה בגמרא כבילה אוכלין שהניחו בחמה ונתמעטו טהורין וכן כזית חלב ופיגול ונותר חזר והניחן בגשמים ותפחו טמאין וחייבין עליהן משום פיגול ונותר וחלב ואע"ג דגשמים הנבלעין בתוכו לאו חלב נינהו דאי סחיט להו ושתי מינייהו כזית פטור אפילו הכי כל כמה דבגווה נינהו משלמי לשיעוריה וטמא מת דוקא נקט שאינו מטמא בהיסט והוא הדין לטמא שרץ וכל טומאת מגע וריסא דכולהו נקט אבל זב שמטמא בהיסט שסחט אפילו גרגיר יחידי תנן התם דמטמא אפילו בפשוטי כלי עץ דכיון דילאת טפה ראשונה *ונטבל העץ והגביהו נטמאו משקין שעל העץ במשא דמשקה מקבל טומאה בכל שהוא וכשחזר ונתנו לתוכו נתערב טמא בטהור והכל טמא: התם דאי עביד קאמר. שסחט אבל הכא בבא לימלך מה יעשה נימא ליה דרוך פחות מכבילה אבל כבילה לא דילמא אתי למיעבד יותר מכבילה כל שהוא וכשיולאה טפה ראשונה עדיין יש באוכל כבילה ונטמאת הטפה וחוזרת ומתערבת במשקין: טומאה שבהן. שקיבלו תחלה עם האוכל כשנטמאו הענבים: משקין בליעי. באוכל הן בלועין מכל דפנותיו וחיבור הן לו ונטמאו עמו: אמאי טהורין. הרי נטמאו הענבים במגע טמא מת ואע"פ שלא נגע במשקה נטמא: כי סחיט להו ליתיה לשיעוריה. וכשנוגע באוכל הנגוב ודוחהו אל תחת המדוך אין בהן שיעור כדי לקבל טומאה והוא זהיר מליגע במשקה כדקתני בהדיא ובלבד שלא יגע במקום המשקה: דאי לא תימא הכי. דמשקין בליעי ואיטמאו אלא מיפקד פקידי ואין מטמאין בנגיעת טומאה באוכל: הא דתניא. לעיל כו' לתרומת תותים וענבים דמשמע שנטמאו תותים וענבים קודם דריכה וקתני אין לו בה היתר אכילה הא היתר אכילה נמי אית בה דאי בעי דריך לה פחות פחות מכבילה: לידי תקלה. כשהוא דורכן שמא יאכל מהן: מדליקין בפת ובשמן כו'. והא ודאי בחד שעתא לא מדליק שמן כולה אלא לזמן מרובה ולא חיישינן דילמא אכיל מיניה: אלא פת. דכי זרק ליה ממאיסא ותו לא אתי למיכליה: אבל חיטי. אי נמי זריק להו לא ממאיסי: בשליקתא

בשירייס דמסכתא דמפריש תרומת חמץ ביש לו עסה חמץ וט' שאינן שאינן חמץ דיכול לקרות לעסה חמץ תרומה על הט' שאין דהא שיריה נכרין והיינו אם הט' שאין חמץ ועסה שאינו חמץ וי"י להפריש עסה זו על הט' שאין דאין שיריה נכרין: שם דורכן פחות. עיין חולין קי"ז ע"ב תוס' ד"ה ולא שומר: שם א"ל אביי ומי חיישינן לתקלה. ק"ל דאיך סבר אביי דלא חיישי' לתקלה דמשקין בלועי וטמאים מ"מ הא חזי לזילוף אע"כ דחיישי' לתקלה וכמ"ש רש"י לעיל דף לב ע"א וצ"ע: בתוס' ד"ה לאימת וכו' אין מקבל הכשר. עיין כריתות יג ע"א תוס' ד"ה כיון:

רבינו חננאל

מדרשא כואתי: רב הונא בריה דרב יהושע אמר בעינן ראשית ששיריה מותר לישראל יצאת תרומת חמץ בפסח ששיריה אסורה לישראל: אמרי משמיה דר' יוחנן ענבים שנטמאו דורכן פחות פחות מכביצה ויינם כשר לנסכים אלמא קסבר משקין מיפקד פקיד בזוגין ולא נגע בהו טומאה אימת איטמו לכי סחיט להו בתר דסחיט להו ליכא אוכל כביצה דלטמא להו להני משקין ואקשי' אי הכי לדרכינון אפי' כביצה נמי דהא תנן בטהרות פ"ג טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת משקה הנסחט מהן טהור ובלבד שלא יגע במקום המשקה יתר מכביצה טמא שמכיון שיצאת טיפה ראשונה נמצאת מכביצה ושני' מתני' התם משום דאיעבד וסחט אבל לכתחלה לא שרינן ליה דאי שרינ' כביצה חיישי' דלמא אתי למעבד הוא ביותר מכביצה ותנן יתר מכביצה טמא שמכיון שיצאת טיפה ראשונ' נטמאת מכביצה לפיכך לא שרינן אלא פחות פחות מכביצה: אמר רב חסדא והלא ענבים אללו שנטמאו קתני מכלל דטמאין הם ואם כן טומאה שלהם להיכן הלכה דיינן כשר לנסכים ודייקי' מדבריו דאמר אנה הלכה טומאתן מכלל דקסבר הוא משק' בענבים מבלע בליעי וכיון שנטמאו הענבים הן והמשקין שבהן נטמאו ביחד וכיון שנטמאו יחד אנה הלכה טומאתן ואקשי' איני שאם נטמאו הענבים נטמאו גם המשקין והא טמא מת שנגע בענבים טמאן ותנן טמא מת שסחט ענבים כביצה מכוונת טהור אע"פ שנגע בהן וטמאן ואי אמרת נטמאו גם המשקין אמאי תנן טהור ושני' אליבא דרב חסדא בשלא הוכשרו ולא טמאן מגע טמא מת אימת מטמו לכי מתכשרו מן המשק' דמסחטי מינייהו בתר דסחטו מינייהו כל דהו בצר ליה שיעורו דביצה דהא כביצה מכוונת הוי וכיון דבצרו מכביצה לא מטמו אבל הני ענבים דאמר ר' יוחנן הוכשרו דהא נטמאו קאמר דאי לא תימא הכי דמשקה בענבים בליע הא דתניא הא למה זה דומה לתרומת תותים וענבים שנטמאת שאין לה היתר אכילה ולא היתר הסקה כלל אמאי לית ליה והא אי דרך להו פחות פחות מכביצה שרו בשתיה. אמר רב פפא ההיא גזירה היא משום דחיישי' דלמא אתי לידי תקלה כלומר כגון שהם או יסחטם יתר מכביצה: מותיב עליה אביי מדליקין בפת ובשמן של תרומה שנטמאת ואי חיישינן דלמא אתי לידי תקלה היכי שרינן ליה ושני' פת זורקה לבין העצים שמן נמי דמי ליה בכלי מאוס וכיון דמאיסי לא אתי למיכל מינייהו וכן חיטי

גליון הש"ס

גמ' יצתה זו שאין שיריה נכרין. תוס' לי דא"כ לא הלי' כלל בתרומ' אם היה חמץ או לא והלי' כלל

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פי"א מהל' תרומות הל' כג:
קג ב שם הלכה כא*:
קד ג מיי' פ"ו מהל' מעשר הלכה ו*:
קה ד מיי' פי"א מהל' תרומות הלכה כג:
קו ה מיי' פי"ט מהל' פסולי מוקדשין הלכה ד*:
קז ו מיי' פ"ב מהל' בית הבחירה הל' יד:

---

*בשליקתא ומאיסתא הכא נמי בשליקתא ומאיסתא והיכא איתמר דרב אשי אהא דאמר רבי אבין בר רב אחא א"ר יצחק אבא שאול גבל של בית רבי היה והיו מחמין לו חמין בחיטין של תרומה טמאה ללוש בהן עיסה בטהרה אמאי ניחוש דילמא אתי בהו לידי תקלה א"ר אשי בשליקתא ומאיסתא אביי בר אבין ורב חנניא בר אבין תנו תרומות בי רבה פגע בהו רבא בר מתנה אמר להו מאי אמריתו בתרומות דבי מר אמרו ליה ומאי קשיא לך אמר להו *תנן [א]שתילי תרומות שנטמאו ושתלן (א) טהורים מלטמא ואסורין מלאכול (בתרומה) וכי מאחר דטהורין מלטמא אמאי אסורין מלאכול אמרו ליה הכי אמר רבה מאי אסורין אסורין לזרים ומאי קמ"ל גידולי תרומה תרומה *תנינא [ב]גידולי תרומה תרומה וכי תימא גידולי גידולין ומאי קמ"ל בדבר שאין זרעו כלה *הא נמי תנינא [ג]הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורין באכילה אישתיקו א"ל מידי שמיע לך בהא אמר להו הכי אמר רב ששת מאי אסורין [ד]אסורין לכהנים הואיל ואיפסילו להו בהיסח הדעת הניחא למ"ד היסח הדעת פסול הגוף הוי שפיר אלא למ"ד היסח הדעת פסול טומאה הוי מאי איכא למימר דאתמר היסח הדעת רבי יוחנן אמר [ה]פסול טומאה הוי ורבי שמעון בן לקיש אמר פסול הגוף הוי רבי יוחנן אמר פסול טומאה הוי שאם יבא אליהו ויטהרנה שומעין לו רבי שמעון בן לקיש אומר פסול הגוף הוי שאם יבא אליהו ויטהרנה אין שומעין לו איתיביה רבי יוחנן לרשב"ל *ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר *[ו]לול קטן היה בין כבש למזבח במערבו של כבש ששם היו זורקין פסולי חטאת העוף ותעובר צורתן ויוצאין לבית השריפה אי אמרת בשלמא פסול טומאה הוי משום הכי בעי עיבור צורה שמא יבא אליהו ויטהרנה אלא אי אמרת פסול הגוף למה לי עיבור צורה *והתנן *זה הכלל כל

רש"י

בשליקתא ומאיסתא. לאחר שנטמאו שולקן ואח"כ זורקן לבין הפגים והן נמאסות ורב הונא חייש דלמא אכיל להו מקמי דליסלקינהו או בשעה ששולקן: והיו מחמין לו חמין בחיטין של תרומה טמאה. שהיו לוקחין אותם מכהנים בזול: ללוש בהן עיסה בטהרה. כלומר אע"פ שרבי אוכל חולין בטהרה היה לא חייש דילמא נגעו הני חטים טמאים בעיסה דבטלו להו מתורת אוכל ולא מטמאו: תנו תרומות. מס' תרומות: מאי אמריתו. חידוש וטעמא בתרומות שאתם שונים בבית אדם גדול כרבה: שתילי תרומה. כגון שתילי כרוב וכרישין: טהרו מלטמא. אחרים שחיבורן לקרקע בטלן מתורת אוכל: ואסורין מלאכול. וקא ס"ד משום טומאה ולכהנים: אסורים לזרים. דלא אמרינן פקע שם תרומה מינייהו: ומאי קא משמע לן גידולי תרומה כתרומה. אפילו בדבר שזרעו כלה כגון חיטין או ללעות שומין תנינא: וכי תימא. האי אסורין מלאכול בדבר שאין זרעו כלה קאמר כגון בצלים דקים שקורין ליבו"ש וכשמותלים אחת אחת לבדה הן נוספות ומתחברות שסה וד' יחד והיינו גידולי גידולין אותן הנוספות עליהן שלא היו תרומה מעולם וגידולין עצמן כגון שתילי כרוב שהולכים ומרחיבין העלין הראשונים ובדים החדשים העולין בקלח הוו גידולי גידולים: הטבל גידוליו מותרין. אע"פ שנתמרח בכרי והוקבע למעשר וחל עליו שם טבל וזרעו ולא הפריש מעשרותיו תחלה וצמח ונגמר וקצרו מותר לאכילת עראי עד שימרח בכרי ואף על גב דגידולי תרומה תרומה מדרבנן הוא ולחומרא שלא להפסיד את הכהנים אבל גידולי טבל חולין הן והרי הן כשקוצרן כשאר תבואה ואוכל מהן עראי עד שימרחם: בהיסח הדעת. כשנטמאו מתחלה הסיח דעתו מהם שוב מלשומרן ונפסלין בהיסח הדעת דכתיב גבי תרומה (במדבר יח) את משמרת תרומותי עביד לה שימור ולא תסיח דעתך: פסול הגוף הוי. מעלה היא בקדשים שנפסלין בכך ושם פסול הוא לעצמו ואפילו יבוא אליהו ויאמר שלא נטמאו כל אותן הימים שהסיח דעתו מהן אין שומעין לו: שפיר. משום הכי אסורין שאין שתילתן מועלת להן להסיר שם פסול מעליהן: אלא למ"ד. כל מה שקדשים נפסלין בהיסח הדעת אינו אלא משום חשש טומאה שמא ע"י שהסיח דעתו משמירתן נגעה בהן טומאה ואינו יודע: מאי איכא למימר. הני אמאי מיפסלי משום חשש טומאה הא אפי' טומאה ודאית שבהן טיהרתם שתילתן: ויטהרנו. ויאמר שלא נגעה בו טומאה כל ימי היסח: לול קטן. כמין גומא חלולה עשויה בבנין הרצפה: בין כבש למזבח. כלומר בקרן זוית סמוך לכבש וסמוך למזבח במקום שהם מתחברים: במערבו של כבש. אצל שפת מערבית של כבש: ששם זורקין פסולי חטאת העוף. לפי שהיא נעשית בקרן מערבית דרומית למטה וכשאירע פסול בה שאינו פסול הגוף ממש ואין יכול לשורפה מיד משום בזיון קדשים טתנין אותה שם: ותעובר צורתה. הייני פסול לינה עיבור צורת מראית בשר בלינת לילה אחד הוא וכיון שלנה בלילה הרי היא טהר וטעון שריפה ונשרף ועל כרחך מדבעינן העברת צורה לאו כשפיגל בה או נטמאת או יצתה או מלקה שלא כמצותה קמיירי דהא פסול מעליא הוא ולמה לן לאהדורי אפסול לינה ואין לנו דניבעי לינה אי לאו פסול היסח הדעת וא"א פסול חשש טומאה הוא איכא למימר דהאי פסול בהיסח הדעת קאמר וכיון דלא חזינן ליה דאיטמי אלא חששא בעלמא הוא בעי עיבור צורה דלא מצינן למשרפה להדיא שמא יבוא אליהו אחרי כן ויאמר טהורה היתה ונמצאת ששרפנו קדשים טהורין אלא אם שם פסול הוא לעצמו אפי' לא נטמא למה לי עיבור צורה:

תוספות

בשליקתא ומאיסתא: קצת נראה דוקא שהן כבר מאוסות מותר להשהותן אבל למאס אסור דבתוך כך אתי ביה לידי תקלה כמו בדריכת ענבים דבפרק הלוקח בהמה (בכורות דף כב:) אמרינן סאה תרומה טמאה שנפלה לתוך מאה חולין טהורים ר"א אומר תרום ותרקב ובמס' תרומות בפ"ה גרסינן תרום ותשרף ואומר ר"ת דבמאיסתא תשרף ויהנה ממנו בשעת שריפה: **מחמין** לו חמין בחיטין של תרומה. אור"ת דלכהנים של בית רבי היו עושין דלישראל לא שריא אלא הנאה שאינה של כילוי כמו עירוב דמערבין לישראל בתרומה אבל הנאה של כילוי כגון להאכיל לבהמתו או להדליק אסור לישראל כדאמרינן בפ"ק דמס' ע"ז (טו.*) כהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה ובמסכת תרומות (פי"א משנה י') נמי אמרי' מדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בשמן של תרומה שנטמא ברשות כהן פירוש אם יש שם כהן דנר לאחד נר למאה ור"י אומר טעמא משום דדרשינן משמרת תרומותי מה תרומה טהורה וכו' ומה טהורה דוקא לכהן אף טמאה דוקא לכהן ובטמאה ליכא אלא הדלקה*: **טהרו** מלטמא. תימה לר"י דבפ' קמא דשבת (דף טז:) מסקינן דהייטו טעמא דגזרו גידולי תרומה תרומה משום תרומה טמאה ביד כהן פי' שלא ישהה אותה לזריעה והשתא כיון דטהרו ישהה אותה לזריעה כדי לטהרה ואומר ר"י דמשום ריוח פורתא לא ישהה אותה מאחר שעדיין היא תרומה ולא נעשית חולין הקשה רבינו נסים גאון דתניא בתוספתא* גידולי תרומה ומעשר שני הרי הן כחולין ומלא תירוץ בירושלמי דמסכת תרומות דהרי הן כחולין היינו להתחייב בלקט ושכחה ופאה ועניי ישראל ועניי כהנים מלקטין אותן אלא שאסורין לזרים והיינו דתניא עניי ישראל מוכרין את שלהן לכהנים בדמי תרומה וטעמא לפי שמדאורייתא אין תרומה ומעשר חייבין בלקט שכחה ופאה ולא אתי גזירה דרבנן ומפקע ליה ועוד הקשה הר"ר משה נברייו"ש דתנן במסכת בכורים (פ"ב מ"ג) יש במעשר ובכורים מה שאין כן בתרומה שהמעשר ובכורים גידולן אסורים מלאכול בירושלים אף לזרים ולבהמה משא"כ בתרומה משמע דגידולי תרומה שרו לזרים מיהו בלאו הכי לא א"ש ליסנא אף לזרים דאדרבה אף לכהנים מיבעי ליה למימר ונראה דזרים דהתם *הייטו נכרים וכן משמע בירושלמי: **גידולי** גידולין. פירש ריב"א דגידולים הייטו גידולי ראשון מן הזרע ואח"כ חזר ונטע אותן גידולים זהו גידולי גידולין ומביא ראיה מירושלמי דמסיק התם אגידולי גידולין מקיעשו שני גורנות דהייטו בכה"ג שנזרע ונלקט שתי פעמים ולפ"ה הכל הוי גידול ראשון ומה שפ"ה דשומין הוי דבר שזרעו כלה לא משמע הכי דבמסכת תרומות תנן בפ"ט (מ"ו) איזהו דבר שאין זרעו כלה הלוף והשום והבצלים: **פסול** הגוף הוי. תימה דלעיל (דף כא:) אמרינן אם היתה במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה ואמרי' גרמא אין בידים לא ואמאי אין מותר לשורפה מיד כשמסיח דעתו ממנה: **למה** לי עיבור צורה. קשה לר"י דילמא האי פסול הייטו בדם ובבעלים דבעי עיבור צורה וי"ל מ"מ אחר שנזרק בלול יש בו היסח הדעת הר"ר אלחנן: באם

רבינו חננאל

חיטי שליקתא ומאיסתא שרי לארלוקי בהו אבל חיטי שפיתן וכיוצא בהן דחיישי' דלמא אכיל להו ואתי לידי תקלה לא משהינן להו וכן אבא שאול גבל של בית רבי היה מחמם חמין בחיטין שליקתא של תרומה [טמאה] ומאיסתא כדי ללוש עיסה בטהרה: בעי רבה בר מתנה מאביי ורב חנינא בר אבין הא דתנן פ"ט דתרומה שתילי תרומה שנטמאו ושתלן טהרו מלטמא ואסו' מלאכול עד [שיגום] את האוכל וכיון שטהרו [מלטמא] אמאי אסורין לאכול א"ל הכי אמר רבה אסורה לזרים כלומר תרומה הן יכק ושתן קיימי אמרו לו מאי קמ"ל דגידולי תרומה הן תנינא גידולי תרומה תרומה וכ"ת בגידולי גידולין עסקינן ובדבר שאין זרעו כלה הא נמי תנינא *) דתנן גידולי תרומה וגידולי גידולין חולין ואקימנא בדב' שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורין אשתיקו פי' דבר שאין זרעו כלה כגון הלוף והשום והבצלים אמר להו הכי א"ר ששת אסור לכהנים מ"ט הואיל ונפסלו בהיסח הדעת כלו' כיון שנטמאו הסיח דעתו מהן ונפסלו. ואמרי' הניחא למאן דאמר היסח הדעת פסול הגוף הואי כלו' הרי הוא כבשר חטאת שאין לו היתר לעולם אלא למאן דאמר היסח הדעת פסול טומאה הואי לא יהא הטפל חמור מן העיקר. כיון ששתלן אמרת טהרו מטומאתן ולמה לא יהו מותרין מפסול (טומאה) [היסח הדעת] ונדחו גם דבריו וחזרנו לברר מחלוקת ר' יוחנן ור"ל דאיתמר היסח הדעת [ר"ל אמר פסול הגוף הוי] שאם יבוא אליהו וישהרנה אין שומעין לו ומו. תיב עליה ר' יוחנן מהא דתניא בסוף תמורה ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר לול קטן [היה] בין כבש למזבח למערבו של כבש ששם היו זורקין פסולי חטאת העוף שתעובר צורתן ויצאו לבית השרפה

*) גי' אחרת הי' לו לרבינו ז"ל כאן דמייתי מתרומה גופא שם במשנה ד' והיא יותר מחוורת מגי' דידן.

מסורת הש"ס

[עי' תוספות ב"ק קטז: ד"ה אתי לידי תקלה וכו' דרב הונא מודה בזה]
תרומות פ"ט משנה ז
ר"ה מוחק זה
[נדה יז:] תרומות פ"ט מ"ד נדרים ס.
ב"ז שם
תוספתא זבחים פ"ז
[צ"ל והתניא]
[וכן במשנה תרומות פי"א משנה ט]
[ועיין תוספות יבמות סו: ד"ה לא וכו' ובתוספות ... ד"ה כדי ותוס' ... ד"ה אין מדליקין ותוס' מנחות ... ד"ה כדי שתהא]
[דתוספתא פ"א]
[לקמן מז: וש"נ]
[תוספתא פ"ז]

הגהות הב"ח

(א) גמרא ושתלן טהרו מלטמא וכ"ה בפירש"י:

קח א מיי' פ"ד מהל' ק"פ הלכה ג :
קט ב מיי' פי"א מהל' פסולי המוקדשין הלכה לג :
קי ג מיי' פ"ו מהלכות איסורי מזבח הל' ו :
קיא ד שם הלכה ח :
קיב [ה מיי' פי"ב מהל' תרומות הלכה יח]:

כל שפסולו בגופו. פסול ודאי ובבשר עלמו ישרף מיד: בדם. כגון נשפך הדם: ובבעלים. כגון נטמאו בעלים והפסח קיים ואין כאן מי שיאכלנו ודם אע"פ שפסול גמור הוא אפילו הכי הואיל ואינו כבשר עלמו בעי עיבור צורה: תנא דבי רבה בר אבוה. עיקר מילתא לא ידענא היכא וטעמא דמילתיה בכילד צולין: אפילו פיגול. שפסול הגוף הוא טעון עיבור צורה והכא לא מצי לשנויי כדמשני לקמיה מאי פסולי חטאת הטוף שנפסלו בטבול יום דהיינו טומאה וצורה למה לי: רבי אליעזר אומר יזרוק. את הדם ר' אליעזר לטעמיה דאמר בכילד צולין דם אף על פי שאין בשר: רבי יהושע אומר לא יזרוק · ר' יהושע לטעמיה דאמר אם אין בשר אין דם ויצא חוץ לקלעים בבשר קדשי הקדשים קאמר שמחילה שלהן חומת עזרה כדכתיב בכולהו בחצר אהל מועד יאכלוה ואם יצאת נפסלת כדילפינן בכילד צולין מאל הקודש פנימה: מאי נפסל לאו בהיסח הדעת. בתמיה דכיון דתנא נטמא ויצא מאי פסול איכא תו אי נפסל בעבודת דם כגון במחשבת חוץ למקומו וחוץ לזמנו לא קרי נפסל בשר שהרי אף הדם נפסל ובהא לא נימא ר' אליעזר יזרוק: אי אמרת בשלמא. פסול חשש טומאה הוא משום הכי מודה רבי יהושע שאם זרק הורצה. דאפילו נטמא ודאי ואע"ג דטומאה פסול הגוף הוי מרצה ציץ ולכתחלה לא יזרוק דקא סבר ריצוי ציץ בדיעבד הוא ויוצא אע"ג דלא מהני ליה ציץ הורצה בדיעבד דאע"ג דרבי יהושע בעי תרתי דם ובשר מיהו הואיל והבשר בעין ופסול יוצא פסול מחמת דבר אחר הוא חשבינן ליה פסול חסרון מחילות בפרק קמא דמנחות בסופו איכא למימר בדיעבד הורצה: אלא אי היסח הדעת פסול הגוף הוא· וציץ נמי לא מרצי עליה אמאי הורצה: ה"ג אלא אי אמרת פסול הגוף הוי אמאי הורצה. ולא גרסינן פסול הגוף מי קא מרצי ציץ דהא פסול יוצא נמי לא מרצי ציץ כדאמרינן בפרק קמא (דף טז:) הא אינו נושא אלא עון טומאה: נפסל בטבול יום. וטעמא משום ציץ: אמרה קמיה דר' ירמיה. הא דרב ששת לעיל דאסורין מלאכול משום היסח הדעת הוא: שמעתתא

תורה אור

שאם זרק הורצה. אף על גב דאין ציץ מרצה על היוצא רבי יהושע סבר זריקה מועלת ליוצא כרבי עקיבא דריש מעילה (דף ו:) דאמר זריקה מועלת להוציא בשר מידי מעילה וכל שכן להרצאה דהא רבי אליעזר דאמר הכא יזרוק קאמר התם דלהוצאה ממעילה לא מהניא:
ונתן אלמא תלושין והא מחוברין נינהו. פירוש דונתן משמע דחשיב להו תלושין והיינו לענין קבלת טומאה אף על פי שהן מחוברין והשתא מייתי ראיה דאין השקה להקדש מן התורה וכן בתרומה נמי עבוד רבנן מעלה °ופ"ה דחוק : כוסמין

**כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתן ויוצאין לבית השריפה א"ל האי תנא תנא דבי רבה בר אבוה הוא *דאמר אפילו פיגול טעון עיבור צורה *איתיביה נטמא או שנפסל הבשר או שיצא חוץ לקלעים רבי אליעזר אומר יזרוק רבי יהושע אומר [ג]לא יזרוק ומודה רבי יהושע שאם זרק הורצה מאי נפסל לאו בהיסח הדעת אי אמרת בשלמא פסולי טומאה הוי היינו דמשכחת לה דמרצי ציץ אלא אי אמרת פסול הגוף הוי אמאי הורצה (ציץ) מאי נפסל נפסל בטבול יום אי הכי היינו טמא תרי גווני טמא כי סליק רבין אמרה לשמעתיה קמיה דר' ירמיה *ואמר בבלאי טפשאי משום דיתבי בארעא דחשוכא אמריתון שמעתתא דמחשכו לא שמיע לכו הא דרבי שמעון בן לקיש משמיה דר' אושעיא [ד]מי החג שנטמאו השיקן ואחר כך הקדישן טהורין הקדישן ואח"כ השיקן טמאים מכדי זריעה נינהו מה לי השיקן ואח"כ הקדישן מה לי הקדישן ואחר כך השיקן אלמא [ה]אין זריעה להקדש הכא נמי אין זריעה לתרומה יתיב רב דימי וקאמר לה להא שמעתא אמר ליה אביי הקדישן בכלי קאמר אבל בפה לא עבוד רבנן מעלה או דילמא בפה נמי עבוד רבנן מעלה אמר ליה זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דאמר ר' אבהו אמר רבי יוחנן ענבים שנטמאו דרכן ואח"כ הקדישן טהורים הקדישן ואח"כ דרכן טמאין והא ענבים דקדושת פה נינהו ואפילו הכי עבוד רבנן מעלה אמר רב יוסף ענבים קאמרת הכא [ה] בענבים של תרומה עסקינן דקדושת פה דידהו כקדושת כלי דמיא אבל הני דבעי כלי בפה לא עבוד רבנן מעלה דרכן ואפילו טובא ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבי יוחנן *ענבים שנטמאו דורכן פחות פחות מכביצה איבעית אימא הכא נמי פחות פחות מכביצה ואבע"א התם דנגעו להו בראשון דהוו להו אינהו שני הכא דנגעו בשני דהוו להו שלישי [א] אמר רבא אף אנן נמי תנינא °ונתן עליו מים חיים אל כלי *שתהא חיותן בכלי ונתן אלמא תלושין נינהו והא מחוברין נינהו אלא

במדבר יט

דמחשכן. כשאין יודעין טעמו של דבר בודין מלבם טעם שאינו: אתרא דמחשכא. בבל עמוקה: לא שמיע לכו כו' · ומכאן יכולין ללמוד טעמה של משנה דאסורין מלאכול משום מעלה דאף על גב דמהניא זריעה לחולין עבוד רבנן מעלה דלא תהני לתרומה להעלות לה טהרה גמורה להיתר אכילה ומיהו מלטמא טהרו דלהא לא עבוד מעלה: מי החג. כגון של ניסוך המים דשבת שבתוך החג היו ממלאין אותן מערב שבת וכשנטמאו אין יכולין לילך ולמלאות מן השילוח בשבת וטורח הוא למלאות מבור הגדול בגלגל והלך והשיקם באמת המים שבעזרה ומים סלקא להו השקה דזו היא זריעתן משעברו עליהן מי המקוה ונעשה חיבור ובטלו: ואח"כ הקדישן. שעדיין לא קרא עליהן שם או לא קידשו בכלי שרת טהורין: אין זריעה להקדש. לטהרו בכך דמעלה עשו בקדשים הכא נמי אין זריעה לתרומה דמעלה עשו: להא שמעתא. דרבי אושעיא: הקדישן בכלי שרת קאמרת. דכיון דקדושין הן קדושת הגוף עבדינהו להו רבנן מעלה אבל משום קדושת פה דמלאן בכלי חול לשם חג לא עבדי להו מעלה ומהניא להו השקה: זו לא שמעתי. במעלה זו דזריעה לא שמעתי אם בפה אם בכלי אבל במעלה אחרת שמעתי דאף בקדושת פה עבדוה רבנן ואיכא למילף מינה דהוא הדין לכל מעלות שבקודש: דרכן ואחר כך הקדישן טהורות. לנסכים ור' יוחנן לטעמיה דאמר לעיל משקין מיפקד פקידי ולא קבילי טומאה עם האוכל ולקמיה מפרש היכי דריך להו: הקדישן ואח"כ דרכן טמאות. קא ס"ד הקדיש ייט לנסכים: טמאות. דעבוד רבנן מעלה בקדשים דמיטמא משקה עם האוכל ולא אמרינן בהו משקין מיפקד פקידי והא ענבים קדושת פה הן דאי נמי נתנן לכלי אין כלי מקדשן דאין כלי שרת מקדשין אלא דבר הראוי לו כדילפינן בשחיטת קדשים* גבי מזבח שנאמר כל הנוגע במזבח יקדש שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי תלמוד לומר עולה וכלי שרת דומיא דמזבח נפקא לן התם: בענבים של תרומה. והאי הקדישן קדושת תרומה קאמר דבתרומה לא שייכא קדושת כלי לא ביין ולא בענבים: אבל הני. מי החג: דרכן ואפילו טובא. לעיל קמהדר אמרת דרכן ואחר כך הקדישן טהורות ואפילו טובא בבת אחת בתמיה והא אמרת לעיל פחות מכביצה דאי יותר הא איטמו משקין בכביצה מיגלאת טיפה ראשונה טומאת האוכל שהרי יש בה כשיעור: הכי גרסינן אי בעית אימא הכא נמי בפחות מכביצה ואי בעית אימא התם דבעינן פחות מכביצה שנגעו ענבים בראשון. כגון טמא שרץ או טמא נבילה וכל שכן טמא מת דכיון דהוו ענבים שני טימאו את המשקין בכביצה מגלאת טיפה ראשונה ואף על פי שהן חולין דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה ושני עושה שלישי בתרומה לא גרסינן דהא בחולין עסקינן דאי בתרומה הא אמרן דעבוד מעלה שמטמאה משקה עם האוכל: הכא דנגעו. ענבים בשני דהוו להו שלישי ענבים שנעשו על טהרת תרומה משכחת בהו שלישי הלכך דרכן ואחר כך הקדישן שקרא להן שם תרומה טהורין ואפילו דרך הרבה יחד שהאוכל שלישי לא עשה למשקה כלום ומתחלה לא נטמאו עם האוכל דקודם קריאת שם לא עבוד מעלה הקדישן לתרומה ואח"כ דרכן טמאין דמקריאת שם חלה המעלה עליהן ונעשה המשקין כאוכל הכל אחד: אף אנן נמי תנינא. דעבוד רבנן מעלה בקדשים ואפילו בקדושת פה: שתהא חיותן בכלי. באותו כלי עצמו שהוא מקדש בו מי חטאת באפרן צריך למלאותו מן המעין ולא ימלאם בכלי אחר ויערם לתוך זה וכתב ונתן דמשמע תלושין דמותר למלאותו בכלי אחר ויערם לתוך זה: אלא

רבינו חננאל

השרפה וכיון שנפסל הסיח דעתו ממנו הניחא לדידי דאמינא פסול טומאה הוא מש"ה בעי עיבור צורה אלא לדידך דאמרת פסול הגוף הוא למה לי עיבור צורה התנן זה הכלל כל שפסולו בגוף ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתו כלומר כל זמן שיתכן שיאכל מניחין אותו שמא יבוא אליהו ויתירנו באכילה עד שיסריח וישנה מצורת בשר שאי אפשר להאכל כלל ויצא לשרפה קתני מיהא כל שפסולו בגופו ישרף מיד ושנינ' האי תנא סבר אפילו פגול שאינו מרצה לעולם והוא ודאי פסול הגוף טעון עיבור צורה דיליף עון עון מנותר: **ותוב** מותיב עליה מהא [דתני'] נטמא הבשר או נפסל או יצא חוץ לקלעי' כו' קתני מיהא אם זרק הורצה וכי פסול הגוף בר הרצאה הוא ומשני' רבי שמעון בן לקיש מאי נפסל דקתני נפסל בטבול יום דלא מסח דעתיה ותרי גוני טומאה קתני: ר' ירמיה פשיט ליה לבעיא דרבה בר מתנה מהא דאמר ריש לקיש מי החג שנטמאו השיקן ואחר כך הקדישן טהורין הקדישן ונטמאו ואחר כך השיקן [illegible] משיקן נתנן בכלי גללים או בכלי אבנים או בכלי אדמה וממלא אותו הכלי מן המים ומטבילין במי מקוה כדי שיהיו מי מקוה צפין עליו ועלתה להם טהרה והיינו השקתן וכבר פירשנוה ביום טוב. פי' הקדיש מים לנסך אותם בחג ונטמאו השיקן פי' שעשקן במי מקוה לטהרן אע"פ שנכנסו תחת המים שנטמאו כאלו זרועים הם במקוה לא עלתה להם טהרה שאין הזריעה מטהרת בהקדש אבל בתרומה אע"פ שישקן וזרען בקרקע לא עלתה להם (התרה) [טהרה] ומאי אסורה אסורה לכהנים: א"ל לרב דימי בקדושת כלי קאמרת כגון אלו ימי החג וכיוצא בהן שנקדשו בכלי הקדש עבדו בהן רבנן מעלה שאין זריעה מטהרת בהקדש שנקדש בכלי הקדש אבל אם הקדישה קדושה בפה שאמר זה קדש ועדיין לא בא בכלי קדש הא מיבעיא לי יש לו זו המעלה שהרי כבר נקדש או לא אמר לו זו בהדיא לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ענבים שנטמאו דרכן ואח"כ הקדישן טהורין הקדישן ואח"כ דרכן טמאין הרי ענבים הללו קדושת פה נינהו שעדיין לא באו בכלי ואינם יין לנסך ואפילו הכי עבוד להו מעלה [illegible] יוסף ואמר הני ענבים דאמר רבי יוחנן ענבים בתרומה הן [illegible] קדושה גמורה היא וכיון שאמר הרי אלו תרומה כקדושת כלי דמיא [illegible] אבל קדש דבעי כלי כגון ניסוך המים וכיוצא בו בפה בלא קדושת כלי לא עשו בהן מעלה ואקשי' אהא ומי אמר ר' יוחנן ענבים שנטמאו דורכן פחות פחות מכביצה [illegible] פחות פחות מכביצה [illegible] אמר רבא אף אנן נמי תנינא [illegible] ונתן עליו מים חיים אל כלי שתהא חיותן בכלי [illegible]

לקמן עג: פב:
ג"ז שם
מנחות כ: לקמן עז: [זבחים קד']
נ"ז
יומא ו: זבחים לה: מנחות נב:
[לעיל לג:]
סוטה טז:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה ונתן וכו' ופ"ה דחוק · עיין בר"ש פ"ט מ"ג דפרה :

הגהות מהר"ב רנשבורג
[א] גמרא אמר רבא אף אנן נמי תנינא [illegible]

*אלא מעלה הכא נמי מעלה אמר רב שימי בר אשי אף אנן נמי תנינא *טבל ועלה ״אוכל במעשר ״העריב שמשו אוכל בתרומה בתרומה אין בקדשים לא אמאי טהור הוא אלא *מעלה ה״נ מעלה אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא °והבשר *״לרבות את העצים ולבונה עצים ולבונה בני איטמויי נינהו אלא *מעלה הכא נמי מעלה: **מתני׳** ״אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחטים בשעורים בכוסמין ובשיפון ובשיבולת שועל ויוצאין בדמאי ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו והכהנים בחלה ובתרומה אבל לא בטבל ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו חלות התודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו אין יוצא בהן עשאן למכור בשוק יוצאין בהן: **גמ׳** *תנא *כוסמין מין חיטין שיבולת שועל ושיפון מין שעורין כוסמין גולבא שיפון דישרא שיבולת שועל שבילי תעלא ״הני אין אורז ודוחן לא מנהני מילי *אמר רבי שמעון בן לקיש וכן תנא דבי רבי ישמעאל וכן תנא דבי ר׳ אליעזר בן יעקב אמר קרא °לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סירחון מתניתין דלא כרבי יוחנן בן נורי דאמר אורז מין דגן הוא וחייבין על חימוצו כרת *דתניא רבי יוחנן בן נורי אוסר באורז ודוחן מפני שקרוב להחמיץ איבעיא להו שקרוב להחמיץ דקדים ומחמיץ או דילמא קרוב להחמיץ הוי חמץ גמור לא הוי תא שמע דתניא *אמר רבי יוחנן בן נורי אורז מין דגן הוא וחייבין על חימוצו כרת ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח וכן *היה רבי יוחנן בן נורי אומר קרמית חייבת בחלה מאי קרמית אמר אביי שיצניתא מאי שיצניתא אמר רב פפא שיצניתא דמשתכחא ביני כלניתא אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש ״עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצה כרת יתיב רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע קמיה דרב אידי בר אבין ויתיב רב אידי בר אבין וקא מנמנם א״ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא מאי טעמא דריש לקיש א״ל דאמר קרא לא תאכל עליו חמץ [וגו׳] דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו במצה חייבין על חימוצו כרת והא הואיל ואין אדם יוצא בה ידי חובתו ״דהויא ליה מצה עשירה אין חייבין על חימוצה כרת איתיביה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא *המחהו וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אין אדם יוצא ידי חובתו בפסח והא הכא דאין אדם יוצא ידי חובתו במצה וחייבין על חימוצו כרת איתער בהו רב אידי בר אבין אמר להו *דרדקי היינו טעמא דריש לקיש משום דהוו להו מי פירות ומי

ויקרא ז

דברים טז

אלא מעלה. בעלמא הוא מדרבנן שתהא חיותן בכלי ואסמכוה רבנן אקרא: הכא נמי מעלה. בעלמא הוא דאין זריעה לתרומה ואסורין מלאכול: תנינא. דעבוד רבנן מעלה בקדשים אפילו מדאורייתא: בקדשים לא. אם טומאה דבת כפרה היא כגון זב וזבה ויולדת: והבשר. כל טהור יאכל וגו׳ וי״ו יתירה לרבות עצים ולבונה של קודש לטומאה וקאי אדלעיל והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל והבשר: איטמויי נינהו. בתמיה הא לאו אוכל נינהו: **מתני׳** אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו. משום חובת מצה בלילה ראשונה שהוא מחוייב׳ לאכול מצה כדכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות: שיבולת שועל. אביינ״א שיבולת שלה עשוי כזנב שועל: שיפון. שיגל״א: יוצאין בדמאי. תבואה הנלקחת מעם הארץ והיא נקראת דמאי ספק עישרה ספק לא עישרה וחייבו חכמים להפריש מעשרותיה מספק ואם אכל מצה ממנה ולא הפריש מעשר ממנה יצא: ובמעשר ראשון. של לויים: שנטלה תרומתו. תרומת מעשר לכהן ומכאן ואילך המעשר מותר לזרים: והכהנים בחלה ובתרומה. אבל ישראל בתרומה לא כדיליף לקמן לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות מי שאינו מוזהר על חימוצו אלא משום חמץ אתה יוצא בו ידי חובת מצה יצא זה שאסור מחמת איסור אחר: ולא במעשר שני. חוץ לירושלים: עשאן לעצמו. לחם תודה ונזיר: אין יוצא בהן. ואפילו לא שחט הזבח עליהן ולא קרא שם עליהן אלא שעשאן לדעת כן וטעמא מפרש בגמ׳: למכור בשוק. לצורכי לחמי תודה ונזירות יוצא בהן אם לא מכר להן וטעמא מפרש בגמרא: **גמ׳** מין חיטין. לענין תרומה דאין תורמין ממין על שאינו מינו ותורמין חיטין על כוסמין: דישרא. שיגל״א: גולבי. איספילטא בלע״ז: שבילי תעלא. אביינ״א תעלא תרגום של שועל: דברים הבאין לידי חימוץ אדם יוצא בהן. משום מצה אם עשאן מצה: אורז ודוחן. אין עושין חמץ ואם מחמיצין אותן מסריחין: אוסר באורז ודוחן. לאכול הימנו תבשיל בפסח יש מפרשים למנחות משום דכל המנחות באות מצה ושיבוש הוא דאין מנחה באה אלא חטים דכתיב (שמות כט) סולת חטים תעשה אותם חוץ ממנחת העומר שאינה באה אלא שעורין [וכן] מנחת סוטה ופשיטא דדוחן לא ומאן פליג עליה דרבי יוחנן בהא ומי מתיר: שקרוב לחימוץ. אלמא בא לידי חימוץ ולדידיה יוצאין בו משום מצה: חמץ גמור לא הוי. ונפקא מינה דאין ענוש כרת ואם אכלו בשוגג אין מביא קרבן: קרמית. מפרש לקמיה: חייבת בחלה. דמין דגן הוי ואע״ג דחלה לחם כתיב בה וגמר לחם לחם מלחם עוני במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף ע:) אורז [א] נמי לחם הוא: שיצניתא. קלא שקורין ניי״א בלע״ז עגול הוא כעין דוחן ושחור ליסנא אחרינא שמעתי אשדרכיל״א ומצאתי בשיפון: כלניתא. מק׳ בלע״ז: ביין ובשמן. דלא נתן בה מים: אין חייבין על חימוצו כרת. דמי פירות אין מחמיצין כדלקמן: מצה עשירה. ורחמנא אמר לחם עוני: המחהו וגמעו. אשום לחם דמין דגן קאי ואשמעינן דגמיעה כאכילה לחייבו: המחה. דישטנפרי״ר בלע״ז שהמחהו במים: אין אדם יוצא בה ידי חובתו. דלאו דרך אכילה קאכיל ליה: דמאי

כוסמין מין חיטין שיבולת שועל ושיפון מין שעורין. רש״י פירש לענין דאין תורמין ממין על שאין מינו ור״י אומר דבמנחות בפרק ר׳ ישמעאל (דף ע:) מוכח בהדיא דברייתא לענין חלה מיתני׳ יש מקשין דתנן במסכת חלה (פ״ד מ״ב) החיטה אינה מצטרפת עם הכל חוץ מן הכוסמין והשעורין מצטרפין עם הכל חוץ מן החיטין אלמא כוסמין בהדי שעורין שפיר דמי ואומר ר״י דכוסמין מין חיטין כלומר אף מין חיטין וכל שכן מין שעורין שיבולת שועל ושיפון מין שעורין ולא מין חטין והא דתניא התם בריש המסכת חמשה דברים חייבין בחלה החיטין והשעורין והכוסמין ושיבולת שועל ושיפון הרי אלו חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה אומר ר״י דמשני בירושלמי כאן בנשוך וכאן בבלול פי׳ בנשוך שכל אחת ואחת נעשה עיסה בפני עצמה ואחר כן נשכו ונתחברו יחד התם ודאי אין מצטרפין כולם אלא כמו שמפורשין בבלול שכל הקמחים נילושים יחד ועשו מהן עיסה בההיא כולם מצטרפים דחשבינן כולם כאחד: ומי

עין משפט
נר מצוה

קיב א מיי׳ פ״ג מהל׳ מעשר שני הל׳ ד סמג לאוין רסד:

קיג ב מיי׳ פ״ז מהל׳ תרומות הלכה ב סמג לאוין רנז:

קיד ג מיי׳ פ״ו מהל׳ איסורי מזבח הלכה ח:

[עי׳ תוס׳ לעיל יט׳ ד״ה אלמא ויותר מבואר בתוס׳ חגיגה כג: ד״ה והא]

קטו ד מיי׳ פ״ה מהל׳ חו״מ הל׳ א ופ״ו הלכה ד סמג לאוין עט טוש״ע א״ח סי׳ תנג סעיף א:

קטז ה מיי׳ שם ופ״ו מהל׳ ביכורים הלכה ב טוש״ע שם וטוש״ע י״ד סי׳ שכד סעיף א:

קיז ו ז מיי׳ פ״ה מהל׳ חו״מ הל׳ ב ופ״ו הלכה ה סמג לאוין עט טוש״ע א״ח סימן תסב סעיף א:

[מנחות ע:]

רבינו חננאל

ונתן אלמא (עיקרן) [דעקורין] מן המעין הן ותלושי׳ נינהו והדר קרי להו מים חיים אל כלי אלמא מחוברים נינהו אלא מעלה עשו בהן דאע״ג דהן בכלי והן בתוך המעין (נקראים) [ונקראים] חיים וכי האי גונא בחולין (דלא) [לא] מטמאי׳ דכתיב (ויקרא יא) אך מעין ובור מקוה מים יהא טהור והכא במי חטאת כיון שהן בכלי מיטמאין ואין חבורן במעין *) מטהרן הנה מעלה: **רב** שימי אמר מהא טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה **) אמאי בעי הערב שמש והא טהור הוא אלא מעלה· רב אשי אמר מהא והבשר לרבות עצים ולבונה עצים ולבונה בני קבולי טומאה נינהו אלא מעלה עשו הכא נמי מעלה עשו: **מתני׳** אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחטים בשעורים כו׳ הני אין אבל אורז ודוחן אם יעשה מהן מצה אינו יוצא בהן ידי מצה מדאורויי׳ מנא לן ופשטינן [ליה] מהאי קרא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני וגו׳ דברים שיתכן לבוא לידי חימוץ אותם הזהירה תורה שלא תניחם להחמיץ אלא תאכלם מצה אבל אלו שאין באים לידי חימוץ לעולם אלא לידי סרחון גם אם תאכלם מצה אינה חשובה מצה· ואוקימנא למתני׳ דלא כרבי יוחנן בן נורי דאמר כי האורז קרוב להחמיץ. פשטנא שמחמיץ הוא כלומר במהרה מדקתני והייבין על חימוצו כרת: **קרמית**· עשב כדאמרינן קודמי דאגמא: אמר ריש לקיש עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצה כרת קס״ד משום דהוה מצה עשירה ואותבי׳ עליה המחהו פי׳ המחהו לככר במשקה וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה היא אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח דכיון שפתתו כמין שתיתא יצא מתורת לחם והא הכא הפת המחוי אין יוצא בה ידי חובתו בפסח וחייבין על חימוצו כרת. ושני׳ לא תימא משום דהויא מצה עשירה אלא משום דנילושה במי

מסורת הש״ס

נדה עא: יבמות עד: [נגעים פי״ד מ״ג]

חולין לו: [לעיל כד: ע״ש זבחי׳ לד׳ מו:]

[ע״ע תוספות זבחים לד׳ ד״ה ואפ״ה ותוס׳ מנחות כה׳ ד״ה יצאו]

מנחות ע.

[עי׳ בפירש״י דסלא ד״ה מין חיטין וכו׳ וע׳ בפרש״י מנחות דף ע׳ ד״ה כוסמין]

[ברכות לז׳ לקמן קיד:]

גם זה שם

[תוספת׳ דחלה פרק א׳]

חולין קכ׳

[עיין פרש״י שבת קמה:]

גליון הש״ס

גמרא אלא מעלה· עיין משנה למלך פ״ג הלכה יז מהלכות פסולי המוקדשין:

הגהות מהר״ב רנשבורג [א] רש״י ד״ה חייבת בחלה וכו׳ אורז נמי לחם הוא· נ״ל קרמית נמי לחם הוא:

*) פירש רבינו בכאן הוא כפי׳ התוס׳ לעיל לד ע״ב ד״ה ונתן ודו״ק. **) מלשון רבינו נראה דגי׳ אחרת היה לו בד׳ הגמ׳ כאן דהבהא״ט היא מתרומה עצמה דעשה בה התורה מעלה.

עין משפט נר מצוה

קיח א מיי' פ"ו מהל' חמץ הלכה ב סמג לאוין עט טוש"ע שם : [לקמן נו:]

[תוס' דאבישונא' כנ"ל]

שבת קנו: כריתות מז. סוכה לה: עירובין לא.

קיט ב מיי' פ"ו מהל' חמץ הלכה ז :

קכ ג מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה יא :

קכא ד מיי' פ"ג מהל' תרומות הל' יג טור ש"ע י"ד סי' שלא :

קכב ה מיי' פ"ו מהל' מלה הלכה ח :

קכג ו ז שם הלכה ז :

קכד ח מיי' פ"ז מהל' איסורי ביאה הל' ח ופי"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה יח :

[וכ"ה בסוגי' לא נמצא רבי יוחנן רק ר"ל]

[דף מג:]

ונתן הכסף לא כתיב עי' תוס' שבת קכח: ד"ה ונתן

[ועי' תוס' מנחות נג : ד"ה אין מחמיצין כו']

ומי פירות אין מחמילין . היינו להתחייב כרת כדאמרינן בהדיא אין חייבין על חימולו כרת אבל לאו אית ביה ובסמוך נמי אמרינן* אין לשין ביין ושמן ודבש ואם לש תשרף מיד וחכמים נמי דאמרי תאכל היינו משום שיכולין לשומרה מן התמן כשאר עיסה אבל לכולי עלמא מחמילין וקשה דלקמן (דף מ.) מסקינן גבי *קימחא דאבישונא אבל מי פירות שרי דמי פירות אין מחמילין משמע דשרין לגמרי וכן פי' ר"ת דאין מחמילין כל עיקר והא דאמר תשרף מיד כשעירב עמהן מים דאז ממהרות יותר להחמיץ ועל הא אמר דאין בהן כרת אבל לאו אית ביה אבל היכא דלית ביה תערובת מים כגון יין ושמן ושאר מי פירות שרו לגמרי וכן מוכח בסוף כל המנחות באות מלה (מנחות דף נז: ושם) דאמר אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחימוץ דברי רבי יוסי הגלילי ופריך מנחת נסכים מי פירות הן ואין מחמילין אמר ריש לקיש אומר היה רבי יוסי מנחת נסכים מגבלה במים והיא כשירה והשתא אי סלקא דעתיך דריש לקיש ורבי *יוחנן מיירי הכא בלא מים כלל ואפילו הכי כרת ליכא אבל מלקות איכא דחמץ נוקשה הוי אמאי איצטריך למימר התם מגבלה במים בלא גיבול מים נמי איצטריך קרא שלא תאפה חמץ דהוי חמץ נוקשה וחמץ נוקשה פסול למנחה כדמשמע התם במנחות (דף נג:) דקאמר התם שיאור דר' יהודה לרבי יהודה דפסול למנחות אלא ודאי היכא דליכא מים אינו מחמיץ כלל וקשה לרשב"א דחומץ האדומי חשיב ליה בפרק אלו עוברין (לקמן דף מג.) חמץ דגן גמור ע"י תערובת ואמאי והא חומץ האדומי מפרש התם* דרמו ביה שעורים פי' משימין השעורים ביין כדי שיחמיץ היטב והא מי פירות אין מחמילין ואפילו אם משימין מים עמהן אכתי לא הוי אלא חמץ נוקשה ואומר ר"י שהשעורים שורין במים קודם שמשימין ביין ובמי בילים נסתפק רש"י אי חשיב מי פירות או לא לפי שאנו רואים שהעיסה נעשה עבה בהן יותר מבמים אבל ר"ת נהג היתר בדבר והיה נוהג לאכול בערב הפסח אחר ארבע שעות עוגה שנילושה בבילים והא דקאמרינן *בירושלמי האוכל מלה בערב פסח קודם זמנה כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו היינו מלה הראויה לצאת בה ידי חובה וזו מלה עשירה היא :

יוצאין בדמאי . מסופק ר"י אי בעי למימר יולא דוקא דיעבד כדאמרינן הואיל ומפקיר נכסיה וחזי ליה מכל מקום עדיין לא מפקיר להו אי נמי יולאים אף לכתחלה הואיל ושרי לעניים ואכילת מלה נמי נקרא אכילת עניות : **אכסניא** · מפרש בירושלמי נכרים : **שחילל** על גב קרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף . תימה אי כסף משמע ליה דווקא נימעוט שוה כסף ואי יליף מישיב דשוה כסף ככסף אפילו קרקע נמי ונראה לר"י דילפינן בכלל ופרט וכלל ויסף חמישיתו כלל כסף פרט והיה לו חזר וכולל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון וכו' יצאו קרקעות ועבדים ושטרות וכן מוכח בפרק יש בכור (בכורות דף נא.) דתנן אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות ומפרש התם בגמרא ולא הקדשות בכל אלו ובכור יליף התם בכלל ופרט וכלל *וכן נמי יש לפרש הקדשות ומיהו תימה מאי מיבעי ליה בפ' הזהב (ב"מ דף נד:) תומש מהו שיתחלל ע"ג קרקע והא עיקר המיעוט בתומש כתיב ויסף חמישית כסף ערכך (ויקרא כז) : האוכל

תורה אור

ומי פירות אין מחמיצין : יוצא בדמאי ובמעשר וכו' : דמאי *הא לא חזי ליה כיון דאי בעי מפקר לנכסיה הוי עני ואוכל דמאי השתא נמי חזי ליה *דתנן מאכילין את העניים דמאי ואת אכסניא דמאי ואמר רב הונא תנא בית שמאי אומרים אין מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי ובית הלל אומרים מאכילין: מעשר ראשון שנטלה תרומתו וכו' : פשיטא דכיון שנטלה תרומתו תולין הוי לא צריכא שהקדימו בשיבלים ונטלה הימנו תרומת מעשר ולא נטלה הימנו תרומה גדולה וכדרבי אבהו דאמר ר' אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש *מעשר ראשון שהקדימו בשיבלים פטור מתרומה גדולה שנאמר °והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר אמר ליה רב פפא לאביי אלא מעתה אפילו *הקדימו בכרי נמי ליפטר א"ל עליך אמר קרא °מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ה' ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן : מעשר שני והקדש שנפדו וכו' : פשיטא הכא במאי עסקינן שנתן את הקרן ולא נתן את החומש וקא משמע לן דאין חומש מעכב : והכהנים בחלה ובתרומה וכו' : פשיטא מהו דתימא מצה שוה לכל אדם בעינן קמ"ל *מצות מצות ריבה : אבל לא בטבל וכו' : פשיטא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן שזרעו בעציץ שאינו נקוב : ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו: פשיטא לא צריכא שהקדימו בכרי מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי קא משמע לן כדשני ליה : ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו וכו' : פשיטא לעולם דנפדו ומאי לא נפדו שלא נפדו כהלכתן מעשר שני שפדאו על גב אסימון דרחמנא אמר °וצרת הכסף *דבר שיש לו צורה והקדש שחיללו על גבי קרקע דרחמנא אמר *°ונתן הכסף וקם לו תנו רבנן יכול *יוצא אדם ידי חובתו בטבל שלא נתקן כל טבל נמי הא לא נתקן אלא בטבל שלא נתקן כל צורכו שנטלה ממנו תרומה גדולה ולא נטלה ממנו תרומת מעשר [מעשר] ראשון ולא מעשר שני ואפילו מעשר עני מנין תלמוד לומר °לא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום בל תאכל עליו חמץ יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ אלא משום בל תאכל טבל ואיסורא דחמץ להיכן אזלא אמר רב ששת הא מני ר' שמעון היא דאמר אין איסור חל על איסור דתניא ר' שמעון אומר האוכל

במדבר יח · שם · דברים יד · ויקרא כז · דברים טז

דמאי הא לא חזי ליה · ואמרינן לקמן מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ לבדו אתה יוצא בה לשום מלה ולא מי שיש לו איסור אחר א"נ הויא לה מלוה הבאה בעבירה : השתא נמי חזי ליה . דתורמא דרבנן בעלמא הוא דרוב עמי הארץ מעשרין הן : אכסניא . חיילות מלכי ישראל המוטלין על בני העיירות לזונן להגין עליהם מאויביהן וישראלים הן והרי הן כעניים הואיל ואינן במקומן : שהקדימו בשיבלים . את המעשר הקדים לתרומה גדולה קודם מירוח דמן התורה תרומה קודמת למעשר דראשית קרי' רחמנא ומן הנותר הוא נותן מעשר ראשון ללוי ועכשיו הערים הלוי וקידמו כדי שלא יחסרנו הכהן אחד מחמשים ונטלה הימנו תרומת מעשר כדינו אבל תרומה גדולה הראשונה לא נטלה הימנו ואשמעינן מתני' דמותר כרבי אבהו: מכל מתנותיכם . בלוים כתיב: את כל תרומת ה' . אפילו תרומה גדולה : ומה ראית . דאוקמת קרא לחיוב' כשהקדימו בכרי וקרא דפטורא כשהקדימו בשיבלין : האי . דנתמרח בכרי אידגן וכיון דנקרא דגן נעשה טבל לתרומה כדכתיב ראשית דגנך : האי לא אידגן · וכי שקליה לוי עדיין לא הוה טבול לתרומה : טבול מדרבנן. ואפ"ה מלוה הבאה בעבירה היא חשיב לה ולא דמי לדמאי וכדאמרן דהתם אשכחן ביה היתירא לכתחילה הלכך הכא בדיעבד נפיק : ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו . קא ס"ד בתרומת מעשר קאמר וקא פריך פשיטא : לא נריכא שהקדימו בכרי . והאי תרומתו דקתני תרומה גדולה דהוי חזי לאפרושי מינה מעיקרא קאמר : כדאמר ליה רב פפא לאביי.לעיל במתניתין : אסימון . מטבע בלא צורה פלאט"ה בלע"ז : ונתן הכסף וקם לו . במקדיש שדה כתיב ויסף חמישית כסף ערכך וגו' : כל טבל נמי לא איתקן . קושיא היא : או אפילו (אכילת) מעשר עני . שאין בו שום קדושה דאילו מעשר ראשון אית ביה תרומת מעשר שהיא קדושה ומעשר שני כולו קדוש : מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ . אתה יוצא בו ידי מלה בפסח אם עשאו מלה : האוכל

מסורת הש"ס

[לקמן מ: מנחות נז:]

דמאי פ"ג [מ"א] עירובין יז:

[כריתות מז:] שבת קכז: עירובין לא: ביצה יג:

תמורה כב:

[לקמן לח:]

[ב"מ מה:]

[עי' תוס' סוכה לה: ד"ה משום]

גליון הש"ס

גמרא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן · עיין לקמן קיד ע"ב תוד"ה אלנך דמאי :

[ועיין תוספות בכורו' נא: ד"ה אימא וכו']

רבינו חננאל

במי פירות ומי פירות אין מחמיצין · ירושל' אין לשין עיסה במשקין אבל מקטפין אותה במשקין אמר רבי עקיבא מעשה שהייתי עם רבי אליעזר ורבי יהושע בספינה ולשתי מצתם במשקין · אין לשין בחמין מפני שחולטין ולא בפושרין מפני שהן מחמיצין : דמאי כב"ה דאמר מאכילין את העניים דמאי וכיון דחזו לעניים יוצא אדם בו בפסח וכבר פרשנותו בכמה מקומות דדמאי הוא הלוקח פירות מעם הארץ ואינו יודע אם הן מעושרין אם לאו נותן מהם חלק אחד ממאה לכהן והן תרומת מעשר שחייב הלוי ליתן לכהן מעשר מן המעשר אבל תרומה גדולה שהיא אחד מחמשים ודאי הן מפרישים ואפילו עמי הארץ וכן מי שהפריש עשיר אחד מעשרה ונתנו לכהן קודם שיעשהו גורן וקודם שיוציאו ממנו תרומה גדולה לכהן ונתן הלוי ממנו תרומת מעשר והוא מעשר מן המעשר ואע"פ שתרומה גדולה לא נתן לכהן מותר ללוי אותו מעשר שלא נתחייב הלוי בתרומה גדולה אלא אם קבל הלוי מעשר מן הגורן אחר שהעמיד ישראל כרי אם הפריש ממנו מעשר ונתנו ללוי מקודם התרומה חייב בתרומה וחייב בתרומת מעשר הלוי ופשוטא היא והיא מפורשת בסופה פרק אחרון : ובמעשר שני והקדש שנפדו אם נתן הקרן אע"פ שלא נתן עדיין החומש כבר שלו הוא וכן החלה והתרומה לכהנים הן ואע"פ שלישראל אסורה מצות מצות ריבה. טבל הוא שלא הורמה ממנו התרומה והמעשר ואע"פ שהיא תבואה שנזרעה בעציץ שאינו נקוב ואינה תרומת הארץ אלא תבואה זרועה בכלי מדאורייתא' פטור מדרבנן חייב להפריש ממנו תרומה ומעשר לפיכך אינו מותר ואינו ראוי לאכילה וכ"ש טבל דאורייי' : ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו כגון שהקדים בכרי ונתן אחד מעשרה בו ללוי ונמצא במעשר שלקח הלוי אחד מחמשים לכהן והיא תרומה גדולה וחייב עוד אחרי כן לתת לכהן מן הנשאר בידו חלק אחד מעשרה והיא תרומת מעשר ואפילו אם נתן תרומת מעשר ולא נתן התרומה גדולה אין יוצא בו ידי חובתו בפסח וכן במעשר והקדש שנפדו על אסימון והן מעות שאין בהן צורה כלומר לא נטבעו במטבע אלא הוחלק בלא צורה כאלו לא נפדו דפדייה כי האי גונא לא שמה פדיה משום דאין מתחלל אלא על כסף שיש עליו צורה שנאמר וצרת הכסף בידך ודייקינן וצרת דבר שיש עליו צורה למעוטי אסימון שאין עליו צורה: ת"ר יכול יוצא אדם בטבל שלא תקנו כהלכתו כגון שהפריש כל מה שחייב להפריש חוץ מדבר אחד ואפי' מעשר עני שמוציא בשנה השלישית ת"ל לא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום לא תאכל חמץ יצא זה שאיסורו משום לא תאכל טבל פי' כל תבואה שלא נתקנה כהלכתה נקראת טבל ואקשי' עליה ואיסורא דחמץ היכא אזיל ודחי' הא מתניתא ר' שמעון היא דסבר אין איסור חמץ חל על איסור טבל

תורה אור

*האוכל נבלה ביום הכפורים פטור רבינא אמר אפילו תימא רבנן מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ בלבד יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ בלבד אלא אף משום בל תאכל טבל °מידי בלבד כתיב אלא מחוורתא כדרב ששת ת"ר יכול יוצא אדם ידי חובתו במעשר שני בירושלים ת"ל °לחם עוני (א) *מה שנאכל באנינות יצא זה שאינו נאכל באנינות אלא בשמחה דברי *ר' יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר *מצות מצות ריבה אם כן מה ת"ל לחם עוני פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש מאי טעמא דר' עקיבא מי כתיב לחם עוני עני כתיב ור' יוסי הגלילי מי קרינן עני עוני קרינן (ב) ור' עקיבא האי דקרינן ביה עוני כדשמואל *דאמר שמואל לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה וסבר ר"ע עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש לא והתניא אין לשין עיסה בפסח ביין ושמן ודבש ואם לש רבן גמליאל אומר תשרף מיד וחכמים אומרים יאכל ואמר רבי עקיבא שבתי היתה אצל רבי אליעזר ורבי יהושע ולשתי להם עיסה ביין ושמן ודבש ולא אמרו לי דבר ואף על פי שאין לשין מקטפין בו אתאן לתנא קמא וחכמים אומרים את שלשין בו מקטפין בו ואת שאין לשין בו אין מקטפין בו ושוין שאין לשין את העיסה בפושרין לא קשיא הא ביום טוב ראשון הא ביום טוב שני כדאמר להו ר' יהושע (ג) לבניה יומא קמא לא תלושו לי בחלבא מכאן ואילך לושו לי בחלבא *והתניא אין לשין את העיסה בחלב ואם לש כל הפת אסורה מפני הרגל עבירה אלא הכי קאמר יומא קמא לא תלושו לי בדובשא מכאן ואילך לושו לי בדובשא ואיבעית אימא לעולם בחלבא כדאמר רבינא כעין תורא שרי הכא נמי כעין תורא: ושוין שאין לשין את העיסה בפושרין: מאי שנא ממנחות *דתנן כל המנחות נילושות בפושרין *(ומשתמרין) שלא יחמצו אם אמרו בזריזין יאמרו בשאין זריזין אי הכי מילתת נמי לתית אלמה *אמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל חיטין של מנחות אין לותתין אותה לישה בזריזין איתא לתיתה ליתא בזריזין ולישה מי איתא בזריזין והכתיב °ויצק עליה שמן וגו' והביאה *אל הכהן *מקמיצה ואילך מצות כהונה לימד על יציקה ובלילה שכשירה בכל אדם לישה נהי דבזריזין ליתא במקום זריזין איתא דאמר מר בלילה כשירה בזר חוץ לחומת עזרה פסולה לאפוקי לתיתה דאינה בזריזין ולא במקום זריזין ומאי שנא ממנחת העומר דתניא °מנחת העומר לותתין אותה וצוברין אותה ציבור שאני תנו רבנן יכול יוצא אדם ידי חובתו בבכורים תלמוד לומר °בכל מושבותיכם תאכלו מצות מצה הנאכלת בכל מושבותיכם יצאו בכורים שאין נאכלין בכל מושבותיכם אלא בירושלים דברי רבי יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר מצה ומרור מה מרור שאינו בכורים אף מצה שאינה בכורים אי מה מרור שאין במינו בכורים אף מצה שאין במינה בכורים

ארציא

רש"י

האוכל נבילה ביום הכפורים. שוגג: פטור. מחטאת דאין איסור יום הכפורים חל על איסור נבילה ואם בו ביום נתנבלה אפילו הכי היתה אסורה קודם יום הכפורים משום אבר מן החי: מידי בלבד כתיב. קרא משמע דכל מי שאיסור חמץ נוהג בו אתה יוצא בו משום מצה: מי שנאכל באנינות. שמותר לאוכלו כשהוא אונן דרוש ביה לחם אוני ומעשר שני אינו נאכל באנינות דכתיב (דברים כו) לא אכלתי באוני ממנו: מי כתיב עוני. בוי"ו דתשמע מיניה אוני: שעונין עליו דברים. שגומרים עליו את ההלל ואומרים עליו הגדה: אין לשין את העיסה. של מצות ביין ושמן ודבש מפני שקרובה וממהרת להחמיץ ואין אדם יכול לשומרה לפיכך אם לש תשרף מיד ובמועד קאמר ולא ביום טוב דהבערה שלא לצורך היא *(ולר' יוחנן) דאמר לעיל מי פירות אין מחמיצין לא קשיא הך דאיהו אין חייבין על חימוצו כרת קאמר ולא הוי חמץ גמור אלא חמץ נוקשה הוי כלומר רע ואותו חימוץ הן ממהרין להחמיץ ואי אפשר לשומרן: וחכמים אומרים תאכל. דקסברי אפשר לשומרה והכא לא גרסינן מיד דמשנאפה לא תחמיץ: שבתי היתה. שביתתי היתה רגל פסח אחד אצל ר' אליעזר ור' יהושע: מקטפין. טחין פניה לאחר עריכתה: פושרין. ממהרין להחמיץ: יום ראשון. לילה הראשון שהמצה חובה בעינן לחם עוני: אין לשין עיסה בחלב. כל ימות השנה שלא יאכל בשר עמה: כעין תורא. מעט כעין של שור מותר ללוש בחלב דאכיל ליה מיד בבת אחת ולא משהי ליה דליגנסי שנילוש בחלב: ומאי שנא ממנחות. דתנן בהו דבאות מצות ואפילו הכי נלושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו: הכי גרסינן כהנים זריזין הם: לתיתה. לשורן במים מעט ולכותשן במכתשת להסיר מורסנן כדי שתהא סולתן נקיה: לתיתה ליתא בזריזין. כשמביאה הזר כבר היא סולת: לישה. כגון מנחת מחבת ומרחשת ומנחת מאפה תנור שאופין אותה תחילה עשר חלות ואחר כך פותתין אותן עד שמחזירן לסלתן כדכתיב (ויקרא ב) פתות אותה פתים ואחר כך נותן שמן ובוללה ויוצק וקומץ וכשאפאה תחילה נילושה בפושרין: לימד על יציקה ובלילה כו'. והני במנחת מאפה תנור לאחר לישה ואפייה ופתיתה נינהו: במקום זריזים איתא. בעזרה שהמחבת והמרחשת כלי שרת הן וכן תנור של מקדש וכיון דבעזרה איתא חזו לה כהנים ומלמדין אותו ליזהר בה: ומאי שנא. שאר מנחות דקאמר שמואל אין לותתין אותם ממנחת העומר דתנן בה לותתין אותה וצוברין אותה שיזובו מימיה: ציבור שאני. מנחת העומר קרבן ציבור היא וכל עסקין שלה נעשין על פי בית דין קצירתה והיבהוב שלה ולתיתה הכל בבית דין ובזריזין הוא ואיכא דאמרי צבור שאני דהואיל וצוברין אותה מימיה זבין ואין מחמיצין ולאו מילתא היא חדא דבתוספתא קתני לה ולא קתני וצוברין אלא ובוררין ועוד אי איכא תקנתא בצבור (של) חיטים של מנחות נמי ליתתינהו וליצבריהו: בבכורים. כגון כהן שהביאו לו חיטין בכורים בירושלים: בכורים אין נאכלין אלא בירושלים. שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ואמר מר (מכות דף יז.) ותרומת ידך אלו בכורים: מצה ומרור. הקישן הכתוב על מצות ומרורים: מרור אינו בכורים. דתנן (בכורים פ"א מ"ג) אין מביאין בכורים אלא מז' מינין דכתיב מארצך משבח ארצך במנחות בפ' כל קרבנות (דף פד.) ולקמן במקום שנהגו (דף נג.):

הדר

תוספות

האוכל נבילה ביום הכפורים. פ"ה אפילו נתנבלה ביום הכפורים לא חיילא עלה איסור יוה"כ דהרי הוה עלה איסור אבר מן החי וקשה לר"י דהא כי פקע איסור אבר מן החי יחול עלה איסור יום הכפורים ונבילה בבת אחת דמודה רבי שמעון באיסור בבת אחת ומיהו י"ל אפילו נתנבלה ביום הכפורים לא חייל עלה איסור יום הכפורים דאיסור שאין זבוח הוה ביה נמי מעיקרא ולהכי לא פקע מיניה*:

עוני קרינן ביה. והא דגבי לולב (סוכה דף לג.) כ"ע מודו דכפת כתיב ולא אמר כפות קרינן וליצטרך שני לולבים ליטול הור"י משום דהתם סמכינן אקרא פרי עץ הדר דלא משמע אלא חד לכך מודו התם כ"ע דדרשינן מסורת*:

במקום זריזים איתא. וא"ת והא הכא במנחת מאפה תנור מיירי שהיתה נילושה בפושרים ואותה מנלן שנבללת בעזרה ושאר מנחה שנבללת בעזרה לפי שהבלילה היתה בכלי שרת וי"ל דגם מאפה תנור היו לשין בעזרה סמוך לתנור של קודש שלא תחמיץ ורבינו אפרים בר אפרים הגבור מפרש דע"כ היו לשין אותה בעזרה לפי שהיו מודדין אותה בעשרון של קודש כדתנן בפרק שתי מדות (מנחות פז.) עשרון מה היה משמש בו מודד לכל המנחות*:

מה מרור שאין ביכורים. וליכא למימר מרור היינו זית שהוא מר כדדרשינן (*סנהדרין דף קח:) והנה עלה זית טרף בפיה אמרה יונה יהא מזונותי מרורים כזית וכו' דלקמן (דף לט.) אמר מרור דומיא דמצה מה מצה מין זרעים אף מרור כן ועוד שזית האילן מר ולא הפרי כדמשמע עלה זית ואמרינן נמי (מכילתא פ' בשלח) ויורהו ה' עץ זהו זית שאילן מר באילנות כזית*:

אוליא

עין משפט נר מצוה

קכה א מיי' פ"ו מהל' חמץ ומצה הלכה ח:
קכו ב ג מיי' שם הל' ה סמג עשין מא טוש"ע או"ח סי' תסב סעיף א:
קכז ד מיי' שם הל' ה [illegible]
[וע' תוס' חולין לז. ד"ה [illegible]]
קכח ה מיי' פי"ב מהל' מעשה קרבנות הלכה כא:
קכט ו מיי' שם הל' [illegible]
[וע' תוס' סוכה ו. ד"ה [illegible]]
קל ז מיי' שם [illegible]
קלא ח מיי' שם [illegible]
קלב ט מיי' פ"ב מהל' מעשה קרבנות הלכה ח:
קלג י מיי' פ"ו מהל' חמץ ומצה הלכה ח:
[ועי' תוס' סוכה ג. ד"ה [illegible]]
[ערכין יח:]
[וע' תוס' ערכין יח: ד"ה מרורין]
[צ"ל ומשמרין]
מנחות ס. יח:

מסורת הש"ס

קדושין עז: שבועות כד. נזיר ד. [כריתות כג.]
[לקמן לח:]
[שם. לט:]
[לעיל לה:]
[צ"ל ולריש לקיש]
לקמן קטו:
לעיל ג. ב"מ לא. זבחים לה:
מנחות נה.
לקמן מ. ע"ש
[והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ כצ"ל]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לחם עוני מה שנאכל: (ב) שם קרינן ביה ור' עקיבא: (ג) שם אמר להו ר' יהושע בן לוי לבניה:

גליון הש"ס

גמ' מידי בלבד כתיב. עיין [illegible]

רבינו חננאל

סבל דתניא האוכל נבלה ביום הכפורים פטור ולא אתי איסור יום הכפורים חייל אאיסור נבלה: ת"ר יכול יוצא אדם ידי מצה בפסח במעשר שני בירושלים ת"ל לחם עוני כי בעינן לחם הנאכל באוני יצא זה שאינו נאכל באוני אלא בשמחה דברי ר' יוסי הגלילי כדתנן בס"פ מעשר שני במנחה ביום טוב היו מתודים כיצד היה וידוי בערתי הקדש מן הבית זה מעשר שני וכו' עד לא אכלתי באוני ממנו אם אכלו באנינה לא היה יכול להתודות: ר' עקיבא אומר מצות ריבה אם כן מה ת"ל לחם עוני פרט למצה עשירה ואסיקנא לר' עקיבא כתיב עני למעוטי מצה עשירה וקרינן עוני כשמואל דאמר לחם שעונין אחריו דברים ואקשי' איני דר' עקיבא אוסר לאכול בפסח מצה [illegible]

אוציא חיטין ושעורין שיש במינן ביכורים ת"ל מצות מצות ריבה אי מצות מצות ריבה אפילו ביכורים נמי הדר ביה רע"ק דתניא יכול יצא אדם ידי חובתו בביכורים ת"ל °בכל מושבותיכם תאכלו מצות מצה הנאכלת בכל מושבות יצאו ביכורים שאינן נאכלין בכל מושבות אלא בירושלים יכול שאני מוציא אף מעשר שני תלמוד לומר מצות מצות ריבה ומה ראית לרבות מעשר שני ולהוציא ביכורים מרבה אני מעשר שני שיש לו היתר בכל מושבות כדר' (אליעזר) ומוציא אני ביכורים שאין להן היתר בכל מושבות *דא"ר (אליעזר) *מנין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפי' בירושלים ת"ל °כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה שנאמר °וישא משאת מאת פניו מאן שמעת ליה דאמר במעשר שני נפיק ביה רבי עקיבא וקממעיט להו לביכורים מבכל מושבותיכם שמע מינה הדר ביה ור' יוסי הגלילי תיפוק לי' מלחם עוני מי שנאכל באוני יצא זה שאין נאכל אלא בשמחה סבר ליה כרבי שמעון *דתניא ביכורים אסורין לאונן ור' שמעון מתיר מאי טעמא דרבנן דכתיב °לא תוכל לאכול בשעריך ואמר מר *תרומת ידך אלו ביכורים דאיתקש ביכורים למעשר מה מעשר אסור לאונן אף ביכורים אסור לאונן ורבי שמעון תרומה קרינהו רחמנא כתרומה מה תרומה מותרת לאונן אף ביכורים מותר לאונן ורבי שמעון נהי דהיקיש לית ליה שמחה מיהא מיכתב כתיבא בהו דכתי' °ושמחת בכל הטוב ההוא לזמן שמחה הוא דאתא *דתנן מעצרת ועד החג מביא וקורא מהחג ועד חנוכה מביא ואינו קורא תנו רבנן לחם עוני פרט לחלוט ולאשישה יכול לא יצא אדם ידי חובתו אלא בפת הדראה ת"ל מצות מצות ריבה ואפילו כמצות של שלמה א"כ מה ת"ל לחם עוני פרט לחלוט ולאשישה ומאי משמע דהאי אשישה לישנא דחשיבותא דכתיב °ויחלק לכל העם לכל המון ישראל למאיש ועד אשה לאיש חלת לחם אחת ואשפר אחד ואשישה אחת וגו' ואמר רב חנן בר אבא אשפר אחד משׂשה בפר אשישה אחד משׂשה באיפה ופליגא דשמואל דאמר שמואל אשישה גרבא דחמרא דכתיב °ואהבי אשישי ענבים ת"ר *אין אופין פת עבה *(ביום טוב) בפסח דברי בית שמאי ובית

רש"י

הדר ביה ר' עקיבא. מהך הקישא דמלה ומרור ויליף ביכורים מבכל מושבותיכם: אף מעשר שני. בירושלים הואיל ואינו נאכל בכל מושבות מעתה משהביאו לירושלים שוב אינו יכול לחלל לאכול בחוץ כדאמרינן במסכת מכות (דף כ.) מחילה לקלוט מדרבנן תורה אור דמשקלטוהו מחיצות שוב אינו נפדה: כר' אליעזר. דאם נטמא פודין אותו ואוכלין אותו בכל מקום הלכך כי לא ניטמא נמי ולא נפדה נפיק ביה: שאתו. כשלא תוכל לאוכלו כגון זה שניטמא ונתת בכסף: מאן שמעת ליה כו' ר' עקיבא. לעיל בברייתא קמייתא וקממעט להו לביכורים מבכל מושבותיכם ולא מהקיש מלה ומרור: ור' יוסי. למה ליה למילף ביכורים מבכל מושבותיכם תיפוק ליה מלחם עוני מהיכא דנפקא ליה מעשר שני בשלמא ר' עקיבא לא פירש אוני: ואמר מר. במסכת מכות (דף יז.): אלו ביכורים. דכתיב בהו יד ולקח הכהן הטנא מידך (דברים כו): תרומה מותרת לאונן. ביבמות בהערל נפקא לן מוכל זר יתירא זרות אמרתי לך ולא אנינות: ה"ג שמחה כתיב בהו ושמחת בכל הטוב: זמן שמחה. בזמן קצירה ולקיטה שאדם לוקט תבואתו ולבו שמח הצריכו הכתוב קרייה דארמי אובד אבי: מעצרת. דתנן במנחות (דף סח:) אין מביאין ביכורים קודם לעצרת שתי הלחם של עצרת מתירין הבאת ביכורין דביכורים איקרו דכתיב וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה וגו': ועד החג. שבתוך הזמן הזה זמן לקיטה ושמח במעשיו: מהחג ועד חנוכה. אינו זמן שמחה ואינו קורא ומחנוכה ואילך אינו זמן הבאה דתניא בספרי אשר תביא מארצך כל זמן שמצויין על פני ארצך שלא כלו לחיה מן השדה: חלוט. אישקלדי"ר ותשיבות הוא: אשישה. גלוסקא גדולה: הדראה. שניטל כל הדרה דהיינו פת קיבר: של שלמה. שהיה מעונג כלומר סלת נקייה: גרבא דחמרא. איפה של יין: וכמה

תוספות

אוציא חטין ושעורין שיש במינן ביכורים. (א) *א"ל אם כן נוציא כל חמשת המינין שיש במינן ביכורים דאנו לחם בעינן דממעטינן לעיל אורז ודוחן:

אי מצות מצות ריבה אפי' ביכורים נמי. תימה לר"י דנימא אהני ריבוי לרבות יש במינו ביכורים ואהני מיעוט למעט ביכורי' ויש לומר דסברא הוא אי מרבינן הא מרבינן נמי הא:

דאמר ר' אליעזר. נראה לר"י דהא דאיצטריך למימר כר' אליעזר היינו אי מחילה לקלוט דאורייתא אבל אי מחילה לקלוט דרבנן לא צריך דר' אליעזר דהא נאכל בכל מושבות שיכול להוציאו חוץ לירושלים ולפדותו ומיהו רבי אליעזר מצי סבר מחילה לקלוט דרבנן ואיצטריך קרא לנטמא שיכול לפדותו אפי' בירושלים ואם תאמר והא מעשר שני נאכל בכל ערי ישראל בנוב ובגבעון כדתנן בפרק בתרא דזבחים (דף קיב:) באו לנוב וגבעון הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדשים קלים ומעשר שני נאכלין בכל ערי ישראל ולקמן *חשבינן הא נאכלין בכל מושבות גבי חלות תודה ורקיקי נזיר דקאמר ר"ש לקיש חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון ולכך מפיק להו מקרא אחרינא מושמרתם ולא מצי מפיק להו מבכל מושבותיכם וביכורים נמי נאכלין בנוב וגבעון ובכל ערי ישראל דמאי שנא והיכי ממעטינן להו מבכל מושבותיכם ויש לומר דהכא לא ממעטינן להו מבכל מושבותיכם אלא לזמן בית עולמים ולא לזמן נוב וגבעון ולקמן גבי חלות תודה ורקיקי נזיר איצטריך למידרש מושמרתם לזמן נוב וגבעון ולא לזמן בית עולמים*:

מאן שמעת ליה דאמר מעשר שני נפיק ביה ר' עקיבא. אע"ג דכמה תנאי דרשי מסורת ולא מקרא ולדידהו נפיק במעשר שני דלא דרשינן אוני מ"מ אע"ג דס"ל דמסורת עיקר אי"ה דלא דרשי המקרא לגמרי דרשה:

ורבי יוסי הגלילי תיפוק לי' שאינן נאכלין לאונן. ואם תאמר לר' יוסי הגלילי מעשר שני תיפוק ליה מבכל מושבותיכם כמו ביכורים וי"ל דאי לאו עוני ה"א דמושבותיכם אתא דוקא לביכורים אבל מעשר שני שיכול להיות לו היתר בכל מושבות אם נטמא כר"א ה"א מצות מצות ריבה:

מה תרומה מותרת לאונן אף ביכורים. תימה לר"י דבפרק בתרא דמכות (דף יז.) קתני ותרומת ידך אלו הביכורים אמר ר' שמעון וכי מה בא זה ללמדך אם לאכלן חוץ לחומה פירוש דכתיב ברישא דקרא לא תוכל לאכול בשעריך קל וחומר ממעשר הקל וכו' והשתא נימא דאיצטריך קרא דאי לאו קרא הוה אמינא דלא נילף ממעשר הקל דתרומה קרינהו רחמנא כדאמרינן הכא ונראה לרשב"א דלענין חוץ לחומה איכא למילף ממעשר טפי לפי ששניהן ענין אחד הן ששניהן טעונין קריאה והבאת מקום:

פרט לחלוט. משמע דחלוט הוי לחם אלא דלא הוי לחם עוני והא דאמרינן בסמוך מאי חלות המסרת חלוט של בעלי בתים משמע דלא הוי לחם מדפטר מן החלה לקמן מיירי בבלילתו רכה כמו שאפרש לפנים אי נמי הכא בדהדר אפייה בתנור אך קשה דאמרי' בהחולץ (יבמות מ.) אע"ג דחלטיה מעיקרא כיון דהדר ואפייה בתנור או באילפס לחם קרי' ביה ואדם יוצא ידי חובתו בפסח ואומר רבינו תם דהתם נמי מיירי בבלילתו רכה דקודם אפייה לאו לחם הוא כלל ואחר אפייתו הוא דחשיב לחם וחשיב נמי לחם עוני כיון שבלילתו רכה:

ובית

[ממכת"א גורם ומ"ת אם כן כו' ולינו לחם בעינן כו' ועי' רש"נ]

קלד א מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל"ג :
קלה ב מיי' פ"ג מהל' בכורים הלכה ו :
קלו ג מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' ה :
קלז ד מיי' פ"ד מהל' בכורים הלכה יג :
קלח ה מיי' פ"ו מהל' חמץ ומצה הל' ה טוש"ע א"ח סי' תנד סעיף ג :
קלט ו מיי' פ"ו מהל' חמץ ומצה הל' ה טוש"ע א"ח סי' תנד סעיף א :

[נ"ל אלעזר]

[דף לח:]

[ועי' תוס' זבחים קיט. ד"ה כאן]

[נ"ל אלעזר]

ב"מ נג: מכות יט: סנהדרין קיב:

[בכורים פ"ב מ"ב] יבמות עג.

[יבמות שם: מכות יז. חולין קכ: מעילה טו:]

[בכורים פ"א מ"ו]

ש"ב ו

סוטה ג

ביצה כב: ושם לקמן קיא: ביו"ם

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אוציא וכו' בכורים ואין לומר א"כ וכו' דאנן לחם בעינן:

רבינו חננאל

ואקשי' אי הכי דמי שהוכשר למרור הוא שהוכשר למצה יש לומר [אי מה מרור] אין במינו בכורים כי ירק הוא ואין בכל מיני ירק בכורים ואף מצה בעינן דבר שאין במינו בכורים אוציא חטים ושעורים שיש במינן בכורים דתנן אין מביאי' בכורים חוץ משבעת המינים. ופרשי' בגמ' דהני שבעת המינים הן חטה ושעורה גפן ותאנה ורמון זית ותמרים ת"ל מצות מצות ריבה אפי' בכורים יוצא אדם בהן והדר ביה ר' עקיבא והודה לר' יוסי הגלילי דקא ממעט לבכורים מבכל מושבותיכ' דתניא יכול יהא אדם יוצא בבכורים ת"ל בכל מושבותיכם תאכלו מצות מצה הנאכלת בכל מושבות יצאו בכורים שאין נאכלים בכל מושבות וכו' ואוקימנא לר' עקיבא מדקא ממעט לבכורים ממושבות ש"מ הדר ביה מההיא דתניא מצות מצות ריבה חטים ושעורים אע"פ שיש במינן בכורים: מאי טעמא דרבנן דפליגי על ר' שמעון דאמרי בכורים אסורים לאונן ואמרי' דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' ואמר מר ותרומת ידך אלו הבכורים הקישן הכתוב למעשר ובמעשר כתיב (דברים כו יד) לא אכלתי באוני מה מעשר אסור לאונן אף בכורים אסורין לאונן. ור' שמעון אמר לך התורה קרנהו תרומה מה תרומה מותרת לאונן דתניא בהדיא בגמרא יבמות פ' הערל אונן אסור במעשר ומותר בתרומה ובפרה טבול יום אסור בתרומה ומותר בפרה ובמעשר כו' אף בכורים מותרין לאונן [והא] דכתיב בבכורים ושמחת בכל הטוב וגו' לאו למעוטי אונן הוא דאתא אלא ללמדך שאין מביאין בכורים [וקורין] אלא עד זמן שמחה והן ימי החג: ת"ר לחם עוני פרט לחלוט ואשישה יכול לא יצא אלא בפת הדראה בלבד כלומר פת סובין שאוכל העני ת"ל מצות מצות ריבה אפי' כמצת שלמה שהיתה סלת יוצא בה לא מיעטה התורה אלא מצה עשירה כגון חלוט ואשישה והני מילי בלילה הראשון הגרסי' בירושלמי אר"י בן לוי אותו כזית שאדם יוצא בו ידי חובתו בפסח צריך שלא יהא בו משקין. ר' ירמיה אומר למצוה ר' יהודה בר פזי אומר לעיכוב היתיב [ר' בן בר חייא] והתנן חלות תודה ורקיקי נזיר יוצאין בהן והא אית בהו משקין אמר ר' יוסי תמן רביעית היא ומתחלקת לכמה מינין: יוצאין בפסח במצה עבה ובמצה נא עד כדי שתפרס ולא תעשה גידין גידין:

ובית הלל מתירין וכמה פת עבה א"ר הונא טפח שכן מצינו בלחם הפנים טפח מתקיף לה רב יוסף *אם אמרו בזריזין יאמרו בשאינן זריזין אם אמרו בפת עמילה יאמרו בפת שאינו עמילה אם אמרו בעצים יבשין יאמרו בעצים לחים אם אמרו בתנור חם יאמרו בתנור צונן אם אמרו בתנור של מתכת יאמרו בתנור של חרס אמר ר' ירמיה בר אבא שאילית את רבי ביחוד ומנו רב איכא דאמרי *רב ירמיה בר אבא אמר רב שאילית את רבי ביחוד ומנו רבינו הקדוש מאי פת עבה [ב]פת מרובה ואמאי קרו ליה פת עבה משום דנפישא בלישה ואי בעית אימא באתריה דהאי תנא לפת מרובה פת עבה קרו ליה מאי טעמא אי משום דקא טרח טירחא דלא צריך מאי איריא בפסח אפילו בי"ט נמי אין הכי נמי והאי תנא ביום טוב של פסח קאי תניא נמי הכי בית שמאי אומרים אין אופין פת *עבה ביום טוב [ג]ובית הלל מתירין *ת"ר [ד]יוצאין בפת נקיה *ובהדראה ובסריקין המצויירין בפסח אע"פ שאמרו אין עושין סריקין המצויירין בפסח אמר רב יהודה דבר זה שאל בייתוס בן זונין לחכמים מפני מה אמרו אין עושין סריקין המצויירין בפסח אמרו לו מפני שהאשה שוהה עליה ומחמצתה אמר להם אפשר יעשנה בדפוס [ו]ויקבענה כיון *אמרו לו יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקי בייתוס מותרין אמר רבי אלעזר בר צדוק פעם אחת נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל והביאו לפניו סריקין המצויירין בפסח אמרתי אבא לא כך אמרו חכמים [ה]אין עושין סריקין המצויירין בפסח אמר לי בני לא של כל אדם אמרו אלא של נחתומין אמרו איכא דאמרי הכי קאמר ליה לא של נחתומין אמרו אלא של כל אדם א"ר יוסי עושין סריקין *כמין רקיקין ואין עושין סריקין *כמין גלוסקאות (א) *ת"ר הסופגנין והדובשנין ואיסקריטין וחלת המסרת והמדומע פטורים מן החלה מאי חלת המסרת אמר רבי יהושע בן לוי זה חלוט של בעלי בתים אמר ריש לקיש הללו מעשה אילפס הן ורבי יוחנן [ו]אמר מעשה אילפס חייבין והללו שעשאן בחמה מיתיבי הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין עשאן באילפס חייבין בחמה פטורין תיובתיה דרבי שמעון בן לקיש אמר עולא אמר לך רבי שמעון בן לקיש הכא במאי עסקינן שהרתיח ולבסוף הדביק אבל הדביק ולבסוף הרתיח מאי הכי נמי דפטורין אדתני סיפא עשאן בחמה פטורין ליפלוג וליתני בדידה בד"א כגון שהרתיח ולבסוף הדביק אבל הדביק ולבסוף הרתיח פטורין חסורי מחסרא והכי קתני בד"א שהרתיח ולבסוף הדביק אבל הדביק ולבסוף הרתיח נעשה כמי שעשאן בחמה ופטורין ת"ש* [ז]יוצאין במצה הינא ובמצה העשויה [ח]באילפס הכא נמי שהרתיח ולבסוף הדביק מאי מצה הינא אמר רב יהודה אמר שמואל כל שפורסה ואין חוטין נמשכין הימנה אמר רבא *[ט]וכן לחמי תודה פשיטא [ויקרא ז] והבא לחם כתיב והבא לחם כתיב מהו דתימא הואיל וכתיב °והקריב ממנו אחד

רש"י

וכמה פת עבה טפח. ואפי' הכי שרו בית הלל אבל טפי מטפח לא: שכן מצינו בלחם הפנים. שהוא אסור לבא חמץ כדאמרינן במנחות (דף כז.) כל המנחה אשר תקריבו וגו' לרבות לחם הפנים לחימוץ לאזהרה שלא יחמיצו ואפילו הכי עובי דפנותיו טפח דהיינו לחם שהיו לו פנים ואין פנים פחותין *מטפח: אם אמרו. והתירו עובי טפח: לזריזין. כהנים שבקיאין בשימורו שלא יחמיץ יתירו לכל אדם שאינן זריזין: בפת עמילה. שאינה ממהרת להחמיץ שעמילתה מעכבתה עמילה בריי"א כדתנן (מנחות דף עו.) כל המנחות טעונין שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה: בתנור חם. בכל יום תמיד היו מסיקין תנור של מקדש לאפיית מנחות ולחמי תודה ושל מתכת היה כדאמר בזבחים בפ' דם חטאת (דף צה:): בעצים יבשים. שהיו מביאים אותן מימות החמה כדאמרינן בתענית (דף לא.) מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה: פת מרובה. הרבה חררין ביחד ולאו משום חימוץ נקט לה ובחררין דקים קאמר ומשום דקא טרח טירחא דלא צריך הוא: ביחוד. בינו לביני רביה דר' ירמיה רב רביה דרב רבינו הקדוש לישנא אחרינא בייחוד בברור כמו וידעו ביחוד ששם ארון נגנז (יומא דף נד.): בלישה. כשלשין אותה עבה היא העיסה כשהיא כולה ביחד: הכי גרסינן תניא נמי הכי ב"ש אומרים. אין אופין פת עבה בי"ט ולא גרסינן בפסח: תניא נמי הכי. דלאו משום חמץ נקט אלא משום טירחא דהא הכא לא תנא פסח: ובסריקין המצויירים. מצות המצויירות ואע"פ שאמרו לכתחלה אסור דיעבד שפיר דמי: שוהה עליהן. לציירן ואין נותנין מהר לתנור ומחמילין: אפשר יעשה. הצורה בדפוס ויקבענה בסריק: כיון. כלומר מהר בדחיפה אחת: יאמרו כל הסריקין אסורין ושל בייתוס מותרין. שהרי רוב נחתומין אין להן אותו דפוס: לא של כל אדם אמרו. לאסור דבעל הבית העושה אותן לעצמו אינו חושש לייפותן כל כך ואינו שוהה עליהן: אלא של נחתומין. העושין למכור ומקפידין על נויין ושוהין על ציורן: איכא דאמרי לא של נחתומין אמרו. לאסור שרגילין ובקיאין בדבר ויש להן דפוסין: עושין סריקין. מצויירין כמין רקיקין ובלבד שיהו דקין וקלושין דאין ממהרין להחמיץ אבל לא מציירין את העבים כגלוסקאות דמתוך עוביין מחמיצין בשהייה מועטת: הסופגנין. עשויין כספוג: והדובשנין. מטוגנין בדבש וכולן מין לחם: והאיסקריטין. עשויין כלפיתית דמתרגמינן איסקריטון (שמות טז) שלשין עיסתן רכה מאד: המסרת. תרגום של מחבת: ופטורין מן החלה. דכתיב (במדבר טו) באכלכם מלחם הארץ והני לאו לחם נינהו ולקמיה מפרש טעמא: והמדומע. חולין שנפלה תרומה לתוכן פטור דתרימו תרומה כתיב ולא שכבר היה תרומה: חלוט של בעלי בתים. אינו נעשה כתקון לחם: ריש לקיש אכולהו קאי ולאו לאפלוגי אדר' יהושע בן לוי אתא: מעשה אילפס הן. לפיכך לאו לחם הוא דקא סבר אין לחם אלא האפוי בתנור כדכתיב לחמכם בתנור אחד (ויקרא כו): והללו. להכי פטורין לפי שעשאן בחמה ולא באור: שהרתיח. האילפס ואחר כך הדביק בה הלחם דהוה ליה כעין מעשה תנור הלכך חייבין: הינא. היינה אפויה כל צורכה לשון אל תאכלו ממנו נא (שמות יב): העשויה באילפס. ואע"ג דלחם בעינן כדכתיב לחם עוני (דברים טז): מאי מצה הינא. כלומר כמה תאפה ויהא יוצא בה: שפורסה. שמשברה לשון פרוסה: וכן לענין לחמי תודה. אם שחט הזבח עליהן מאחר שנאפת כענין הזה קידש הלחם והתודה כשירה דהואיל וקרמו פניה דתנן במנחות כי האי גוונא בעינן: אחד

תוספות

ובית הלל מתירין. טעמא דבית הלל כדאמרינן (ביצה דף יז.) מערמת אשה ואופה תנור מלא ככרות אע"פ שאין צריכה רק לככר אחד אבל למלאות התנור פעם אחרת ליכא מאן דשרי*:

תנא בפסח קאי. תימה דלא משני הכי בריש ערבי פסחים (לקמן צט:) דפריך מאי איריא ערבי פסחים וכו' וי"ל דהתם פריך משבת דהוי בכל שבוע ולא שייך לשנויי דנקט ערבי פסחים משום דתנא בפסח קאי*:
ותנא

עין משפט נר מצוה

קמ א ש"ע או"ח סי' תס סעיף ה:
קמא ב ג מיי' פ"ג מהל' י"ט הל' ח טוש"ע או"ח סי' תקז סעיף ו:
קמב ד מיי' פ"ו מהל' מצה הל' ה סמג לאוין עט טוש"ע או"ח סי' תנד סעיף א:
קמג ה מיי' פ"ה מהל' מצה הל' טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' תס סעיף ד:
[ועי' תוס' ביצה כב: ד"ה דנפישי]
קמד ו מיי' פ"ו מהל' בכורים הלכה יב סמג עשין קמא טוש"ע י"ד סי' שכט סעיף א:
קמה ז מיי' פ"ו מהל' מצה הלכה ו טוש"ע או"ח סי' תסא סעיף ג:
[וע"ע תוס' לקמן לט: ד"ה מאי]
קמו ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
קמז ט מיי' פי"ב מהל' פסולי המוקדשין הלכה יז:

לקמן מ.
[גי' הערוך בע' לד הרדאה פי' לחם עב ובלשון לע"ז הוא ארד"ו]

רבינו חננאל

ת"ר אין אופין פת עבה בפסח וב"ה מתירין. ופרחי' לאוקמה במצה בפסח וכמה עבה טפח כעובי לחם הפנים שהיה מצה והיה עביו טפח ודחי' ואסקי' האי פת עבה פת מרובה היא ומשום טירחא ובכל יום טוב הוא ואמאי תנא בפסח משום דבענינא דפסח הוה קאי: תניא נמי הכי ב"ש אומר אין אופין פת עבה ביום טוב וב"ה מתירין: ת"ר יוצאין בפת הדראה ובסריקין המצויירין ואף על פי שאמרו אין עושין סריקין המצויירין בפסח ואמרי' מאי טעמא מפני שהאשה שוהה עליהן ומחמצתן ויעשו בדפוס ודחו ואמרו אפי' בדפוס אין עושין וסריקי ר"ג אמר ר' (יצחק) [צדוק] לר' אלעזר בנו לא של כל אדם אמרו אין עושין אלא של נחתומין דבעו מסקי ליה ספי שהו עלייהו. איכא דאמרי הכי אמר ליה לא של נחתומין אמרו דפקיעי ועבדו לעגל אלא של כל אדם אמר ר' דלא פקיעי דבי ר"ג פקיעי ר' יוסי אומר עושין סריקין כמין רקיקין ואין עושין סריקין כמין גלוסקאות: ת"ר הסופגנין והדובשנין והאסקריטין וחלת המשרת והמדומע פטורין מן החלה מאי חלת המשרת זה חלוט של בעלי בתים שאמרנו למעלה והן חלות אפויות במסרת על ידי שמן כגון מטגן ומפני שאינן אפויות בתנור אלא במסרת נקראו חלת המסרת פי' מדומע פירות שנתקנו ונפלה בהן תרומה נקרא דמוע. מאי טעמא הללו פטורין מן החלה ריש לקיש אמר מפני שהן מעשה אלפס ואינו קרוי לחם אלא האפוי בתנור ור' יוחנן אמר אפי' מעשה אלפס חייב בחלה והללו לא עשאן באלפס על ידי אור אלא בחמה ומותבינן לריש לקיש הסופגנין והדובשנין והאסקריטין עשאן באלפס חייבין בחמה פטורין ומשני כגון שהרתיח האלפס ובסוף הדביק הסופגנין הללו באלפס חייבין [והכין קתני בד"א בשהרתיח האלפס ולבסוף הדביק] שנמצאת אפייתן [כמעשה תנור] אבל הדביק ולבסוף הרתיח נעשה [כמי שעשאן] בחמה ופטור והא נמי דתני יוצאים במצה נא ובמצה העשויה באלפס אוקמ' בשהרתיח ולבסוף הדביק ומצה נא כל שפורסה ואין חוטין נמשכים הימנה ואילו נגדי מינה חוטי בצק הוא עדיין ואסירי דבעינן לחם וליכא וכן לענין לחמי תודה

מסורת הש"ס

[סוכה ה.]
מלת אמר חסר עי' ביצה כב:
[בביצה אי' מרובה]
[מ"ק יד.] חולין קז:
ג"י הערוך מן חלה פ"א [מ"ד]
מנחות עח: [ע"ש]
[שם]

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמין גלוסקאות תנן התם הסופגנין והדובשנין וכן גי' הר"ן:

גליון הש"ס

גמ' ויקבענה כיון. וכן במתני' פ"ז דתמיד מ"א פותח כיון. וכן במכי' כלה עמד ונפל על פניו וכיון אגד:

עין משפט
נר מצוה

קמח א מיי׳ פ״ט מהל׳ מעשה קרבנות הלכה כב:
קמט ב מיי׳ פ״ו מהל׳ בכורים הל׳ יב טוש״ע י״ד סי׳ שכט סעיף ח:
קנ ג מיי׳ שם הל׳ ד:

רבינו חננאל

תודה: ת״ש המעיסה שהיא קמח על גבי מוגלשים [פי׳ מוגלשים] מים רותחים בית שמאי פוטרים וב״ה מחייבים החליטה שהיא מוגלשים על גבי הקמח ב״ש מחייבים ב״ה פוטרים ר׳ ישמעאל אומר משום אביו כו׳ קתני מיהת וחכמים אומרים בין מעיסה בין החליטה עשאן באילפס פטורים בתנור חייבים קשיא לר׳ יוחנן אמר לך ר׳ יוחנן תנאי היא וכך פירושא במסקנא המעיסה ב״ש פוטרים וב״ה מחייבים והוא הדין לחליטה ותנא אחר שונה החליטה ב״ש מחייבים וב״ה פוטרים וזהו פי׳ תברא מי ששנה זו לא שנה זו אלא תרי תנאי וכל חד מינייהו רישא וסיפא חדא קתני לה ופשוטה היא ודחי׳ לא כולי עלמא מעשה אילפס פטורה והכא בשחזר ועשאן בתנור ת״ק סבר כיון שחזר ואפאו בתנור לחם קרינא ביה ור׳ יהודה סבר אין לחם אלא האפוי בתנור בלבד מעיקרא: אמר רבא מאי טעמיה דר׳ עקיבא כו׳ ואסיקנא הדביק מבפנים והרתיח מבחוץ היינו מעשה אילפס הדביק מבפנים ואבוקה כנגדו רוב עניים עושין כן: אמר ר׳ אסי עיסה של מעשר שני לדברי ר׳ מאיר פטורה מן החלה לדברי ר׳ יהודה חייבת בחלה

אחד מכל קרבן *אחד *שלא יטול פרוס והכא כמאן דפריסא דמיא קמ״ל *מיתיבי המעיסה בית שמאי פוטרין וב״ה מחייבין החליטה בית שמאי מחייבין ובית הלל פוטרין איזהו המעיסה ואיזהו החליטה המעיסה קמח שעל גבי מוגלשין החליטה מוגלשין שעל גבי קמח ר׳ ישמעאל ב״ר יוסי אומר משום אביו זה וזה לפטור ואמרי לה [ג]זה וזה לחיוב וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה עשאן באילפס פטור בתנור חייב ותנא קמא מאי שנא המעיסה ומאי שנא חליטה אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א״ר יהודה* ואיתימא ר׳ יהושע בן לוי כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו *ותברא מי ששנה זו לא שנה זו קתני מיהת וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה שעשאן באילפס פטור בתנור חייב תיובתא דר׳ יוחנן אמר לך ר׳ יוחנן תנאי היא דתניא יכול יהא מעיסה וחלוטה חייבין בחלה ת״ל לחם ר׳ יהודה אומר אין לחם אלא האפוי בתנור ר׳ יהודה היינו תנא קמא אלא לאו מעשה אילפס איכא בינייהו תנא קמא סבר מעשה אילפס חייבין ור׳ יהודה סבר מעשה אילפס פטורין לא דכולי עלמא מעשה אילפס פטורין והכא כגון שחזר ואפאו בתנור קא מיפלגי דתנא קמא סבר כיון שחזר ואפאו בתנור לחם קרינן ביה ור׳ יהודה סבר אין לחם אלא האפוי בתנור מעיקרא וכיון דמעיקרא לאו בתנור אפייה לאו לחם הוא אמר רבא מאי טעמא דר׳ יהודה דכתיב °ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד לחם (ויקרא כו) האפוי בתנור אחד קרוי לחם ושאין אפוי בתנור אחד אין קרוי לחם יתיב רבה ורב יוסף אחוריה דרבי זירא ויתיב ר׳ זירא קמיה דעולא אמר ליה רבה לר׳ זירא בעי מיניה מעולא הדביק מבפנים והרתיח מבחוץ מהו אמר ליה מאי אימא ליה דאי אמינא ליה אמר לי הי ניהו מעשה אילפס א״ל רב יוסף לרבי זירא בעו מיניה מעולא הדביק מבפנים ואבוקה כנגדו מהו אמר ליה מאי אימא ליה דאי אמינא ליה אמר לי רוב עניים עושין כן אמר רב אסי *עיסה של מעשר שני לדברי ר׳ מאיר פטורה מן החלה לדברי חכמים [ג]חייבת בחלה
מצות

אחד מכל קרבן. תרומה לה׳ לכהן הזורק וגו׳ ארבעת מינין היו בה של עשר עשר חלות ומכל מין ומין נוטל אחד לכהן והשאר לבעלים וכתיב אחד שלא יתן לו פרוסה: המעיסה. החליטה: פוטרין. מן החלה: מוגלשין. רותחין: ותנא קמא כו׳. ברישא מהדר גמרא לפירושא דברייתא דלא תהוי משבשתא והדר מסיים מילתיה ומותיב תיובתא מינה לרבי יוחנן: כמחלוקת בזו. כלומר המחייב בזו מחייב בזו והפוטר בזו פוטר בזו ורישא דמפיך פלוגתייהו לאו חדא תנא אמרינהו וקשיין אהדדי ומי ששנה זו לא שנה זו האי תנא אית ליה דמחומרי בית שמאי ומקולי בית הלל היא ותנא חליטה והוא הדין למעיסה והאי אית ליה דמקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל היא ותנא המעיסה והוא הדין לחליטה: תברא. קשיין אהדדי: תנא קמא סבר מעשה אילפס חייבין. והכי קאמר יכול תהא המעיסה והחליטה חייבין בחלה ת״ל לחם והני לאו לחם נינהו דקודם ליפתן מבושלין ברותחין הן אבל מעשה אילפס שלא נאפו אלא על האור קרובין הן למעשה תנור ולחם נינהו וחייב ואפי׳ הדביק ולבסוף הרתיח ואמר ליה ר׳ יהודה מעשה אילפס נמי פטורין. דאין לחם אלא האפוי בתנור: שחזר ואפאן בתנור. למעשה אילפס והכי קאמר תנא קמא ת״ל לחם והני לאו לחם נינהו דמבושלים במים הן והוא הדין למעשה אילפס נמי שהדביק ולבסוף הרתיח נמי לאו לחם נינהו אבל חזר ואפאו בתנור לחם קרינא ביה: ור׳ יהודה סבר. אפוי בתנור אחד בעינן ולא בשני תנורים כגון אילפס ותנור: הדביק מבפנים. הלחם באילפס: והרתיח מבחוץ. שנתנה על האור כמו שאנו עושים: מהו. מי הוי לחם: הי ניהו. אלו הן מעשה אילפס שנחלקו בו חכמים ר׳ יוחנן וריש לקיש: ואבוקה כנגדו. מלמעלה וחום האש לוהט באילפס וממהר אפייתו מהו מי הוי כעין תנור או לא: רוב עניים עושין. כל מעשה אילפס כן שאין להם עצים ובכך הוא ממהר לאפות: לדברי רבי מאיר. דאמר בפרק שני דקדושין (דף נג:) מעשר ממון גבוה הוא פטורה מן החלה כדמפרש דעריסותיכם כתיב ולא של גבוה:
ומלה

ותנא קמא מאי שנא החליטה. תימה לר״י מאי קבעי מינה נימא דמר סבר עילאה גבר ומר סבר תתאה גבר ותירץ ר״י דקפסיק ותני אע״ג דלית ביה אלא שיעור חלה מצומצם ולהכי קבעי מ״ש דבין עילאה גבר ובין תתאה גבר אי אפשר שלא יתבשל מעט ממנו וחסר ליה משיעוריה:
אמר לך רבי יוחנן תנאי היא דתניא. לא איצטריך לאשכוחי תנאי אלא ללישנא דאמרי לה זה וזה לפטור אבל ללישנא דזה וזה לחיוב איכא תנאי בהך ברייתא גופא דע״כ הא דמחייבא היינו באילפס דאי בתנור אבל באילפס פטור א״כ ר׳ ישמעאל ברבי יוסי היינו חכמים: דכולי עלמא מעשה אילפס פטורים. פסק ר״ח כר״ל מדקאמר דכולי עלמא מעשה אילפס פטורין ועוד דיתיב רבה ורב יוסף אחוריה דר׳ זירא אליבא דר״ל מיירי ולר״י נראה דכר׳ יוחנן קיי״ל מדלא חשיב לה בהאולך (יבמות לו.) בהדי ג׳ דהלכה כריש לקיש לגבי רבי יוחנן ואומר ר״י דעל ידי משקה מודה ר׳ יוחנן דמעשה אילפס פטור׳ ואין מברך עליו המוציא כדמוכח בירושלמי דמסכת חלה בפרק קמא דחלה אמר ר׳ יוחנן כל שהאור מהלך תחתיו חייב בחלה ומברכין עליו המוציא ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ריש לקיש אמר אינו חייב בחלה ואין מברכין עליו המוציא ואין אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח ואמר ר׳ יוחנן ובלבד שיהא על ידי משקין ואומר רבינו תם דדווקא בבלילתו רכה פליגי דר׳ יוחנן סבר אפייתו באילפס עושהו לחם וחייב בחלה ור״ל סבר אין עושהו לחם ופטור אבל בלילתו עבה כולי עלמא מודו דחייב בחלה אפי׳ על ידי משקה דהא חיוב חלה הוי משעת גלגול כדמוכח בכמה דוכתי וכן משמע במס׳ חלה (פ״א מ״ה) דתנן עיסה שתחלתה וסופה סופגנין פטורה מן החלה תחלתה סופגנין וסופה עיסה תחלתה עיסה וסופה סופגנין חייבת בחלה ונראה לרבינו תם דהכי נמי מברכין עליו המוציא ומביא ראיה ממנחות (דף עה:) ומכילד מברכין (ברכות לז:) דאמר היה עומד ומקריב מנחה בירושלים אומר שהחיינו נטלו לאוכלו אומר המוציא וקפסיק ותני כל המנחות אפי׳ מנחת מחבת ומרחשת אע״פ שמטוגנת בשמן ואין סברא לחלק בין מים לשמן א״כ על לפנצו״י ופיניולט״י אומר בורא מיני מזונות ועל גלטונ״י וירבל״י מברך המוציא ועל אופלטק״י נראה שאין מברך המוציא אף על פי שעושין אותו בלא משקה דאין עליהם תוריתא דנהמא תדע שהרי אין מפרישין ממנו חלה אפילו יש הרבה בסל אחד כשיעור חלה אע״פ שהסל מצרפן לחלה ואע״ג דטריתא אמרינן בכילד מברכין (שם) דחייב בחלה ומברכין עליו בורא מיני מזונות ההוא כדמפרש התם דגובלא בעלמא הוא ואינו סועד הלב ורבינו תם היה אומר דאף על גרימזל״י אין מברך המוציא דלית בהו תוריתא דנהמא אף על גב דמסתמא חייב בחלה: לחם שאין אפוי בתנור אחד. ואם תאמר מנלן לחלק בין בלילה רכה ובין בלילה קשה והלא אינו תלויה לר׳ יהודה אלא באפוי בתנור אחד ואומר רבינו תם דהכי פירושו לר׳ יהודה לחם האפוי בתנור וכו׳ לחם שרגילין לאפות בתנור היינו בלילתו קשה: הדביק מבפנים והרתיח מבחוץ מהו. לפ״ה דמפרש דמיירי באילפס תימה אם כן במאי סבר רבה דפליגי רבי יוחנן וריש לקיש ע״כ בהדביק מבפנים והרתיח מבפנים אם כן מאי מיבעיא ליה לרב יוסף בתר הכי הדביקה מבפנים ואבוקה כנגדו מהו ונראה לר״י דהכא בהדביק בתנור מיירי ומיבעיא ליה כיון דתנור הוא לא חשיב מעשה אילפס או דילמא לא שנא ולרב יוסף מיבעיא כשהדביק בתנור ולא הסיקו אלא מתבשל מהיסק שכנגדו וכן פירש רבינו חננאל:
אתיא

מסורת הש״ס
[מנחות עז: נדרים יב:] [חלה פ״א מ״ו] [עדיות פ״ה מ״ב]
[נ״ל ר׳ יוחנן]
[פי׳ תוס׳ כתובות עה: ד״ה תברא]
סוכה לה.

תורה אור

מצות של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח לדברי חכמי' יוצא בה ידי חובתו בפסח אתרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין יוצא בו ידי חובתו ביום טוב לדברי חכמים אדם יוצא בו ידי חובתו ביום טוב מתקיף לה רב פפא בשלמא עיסה דכתיב [במדבר טו] °עריסותיכם משלכם אתרוג נמי דכתיב [ויקרא כג] °ולקחתם לכם *לכם משלכם יהא אלא מצה מי כתיב מצתכם אמר רבא ואיתימא רב יימר בר שלמיא אתיא לחם לחם כתיב הכא [דברים טז] °לחם עוני וכתיב התם [במדבר טו] °והיה באכלכם מלחם הארץ מה להלן משלכם אף כאן משלכם לימא מסייע ליה *עיסה של מעשר שני פטורה מן החלה דברי ר"מ וחכמים אומרים חייבת לימא מסייע היינו הך הכי קאמר (ליה) לימא מדפליגי בעיסה בהנך נמי פליגי או דילמא שאני התם דכתיב עריסותיכם תרי זימני בעי ר' שמעון בן לקיש מהו שיצא אדם ידי חובתו בחלה של מעשר שני בירושלים אליבא *דר' יוסי הגלילי לא תיבעי לך השתא בחולין לא נפיק בחלתו מיבעיא כי תיבעי לך אליבא *דר' עקיבא בחולין הוא דנפיק דאי מיטמו יש להן היתר במושבות אבל חלה דאי מטמיא לית לה היתר במושבות ולשריפה אזלא לא נפיק או דילמא אמרינן הואיל ואילו לא קרא עליה שם ואיטמי אית לה היתר במושבות ונפיק בה השתא נמי נפיק איכא דאמרי הא ודאי לא תיבעי לך דודאי אמרינן הואיל כי תיבעי לך חלה הלקוח בכסף מעשר שני ואליבא דרבנן לא תיבעי לך כיון דאמרי יפדה היינו מעשר כי תיבעי לך אליבא דר' יהודה דאמר יקבר *דתנן הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא יפדה ר' יהודה אומר יקבר מי אמרינן הואיל ואי לא לקוח הוי והואיל ולא קרא עלי' שם ואיטמי יש לו היתר במושבות ונפיק בי' השתא נמי נפיק ביה או דילמא חד הואיל אמרינן תרי הואיל לא אמרינן אמר רבא מסתברא שם מעשר חד הוא: חלת תודה ורקיקי נזיר וכו': מנה"מ אמר רבה דאמר קרא ושמרתם

רש"י

ומלה של מעשר כו' לדברי ר"מ אין אדם יוצא בה. ואפילו לא דריש עוני לשון אנינות בעינן מלה שלו ולא של גבוה ולקמן פריך מי כתיב מלתכם: הכי קאמר. לימא מסייעא הא לכל מילתיה דרב אסי דמדבהא פליגי באתרוג נמי פליגי: תרי זימני. אבל התם לכם למעוטי שאול וגזול אבל אתרוג של מעשר שני האי דאתיהיב ליה לאכילה נפיק ביה ואפילו לר"מ: דרבי יוסי הגלילי. דאמר לעיל יצא זה שאינו נאכל באנינות: בחולין. לאחר שנטלה חלתו לא נפיק בחולין דידיה: כי תיבעי לך לר"ע. דלא דריש אוני ומיהו היתר במושבות בעי כדמיעט לעיל בכורים מהאי טעמא ומעשר שני ריבה משום דאית ביה היתר מושבות אפי' לאחר שנכנס לירושלים אם נטמא כרבי אלעזר: לשריפה אזלא. דתרומה טמאה אסורה באכילה ובעודה טהורה אין לה היתר במושבות משום דמעשר שני הוא ובתר דקלטוה מחיצות לית ליה פדייה: או דילמא הואיל ואילו לא קרא עליה שם חלה אית לה היתר במושבות. אם נטמא ונפיק השתא נמי לא פקע תורת מלה מינה משום קריאת שם חלה דהא חלה בעלמא לא נפקא מכלל מלה כדתנן מתניתין והכהנים בחלה אלא הא לחודה משום דאסורה ליה במושבות ואמרינן הואיל ונפיק: הלקוח בכסף מעשר שני. בירושלים כדכתיב ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו': ואליבא דרבנן. דפליגי עליה דרבי יהודה ואמרי לקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה דאלימא למיתפס פדיונו לא תיבעי לך דאף על גב דהך חלה לית לה היתר במושבות דכל זמן שלא נטמא אין לה פדייה בירושלים ומשנטמאת שוב אין לה היתר אכילה דהא חלה היא אפילו הכי אמרינן הואיל ואילו לא קרא עליה שם הוה לה היתר במושבות על ידי טומאה דנפיק בה אף בירושלים השתא נמי נפיק כדאמרן במעשר גופיה: יקבר. כל לקוח בכסף מעשר שני שנטמא משום דקליש קדושתיה ולא אלים למיתפס פדיוניה ואי נמי לא קרא עליה שם חלה לא הוה ליה היתר במושבות: מאי מי אמרינן הואיל ואי לאו לקוח הוא. כלומר הואיל ומעשר שני גופיה דאתי האי מחמתיה וקיל האי מיניה נפקינן במלה דידיה דאית ליה היתר במושבות על ידי טומאה והא דלית ליה היתר להאי לאו חומרא הוא לגביה אלא קולא הוא משום דלא אלים למיתפס פדיונו הלכך לא חמיר כדמעיקרא ואי משום דחלה הוא ובלאו לקוח נמי לית ליה היתר הכא נמי נימא הואיל אחריגא הואיל ואילו לא קרא עליה שם ולא לקוח הוא: או דילמא חד הואיל אמרינן. כגון חלת מעשר גופיה דלא נפקי בה אלא ע"י הואיל ואי לא קרא עליה שם אי נמי חולין של לקוח לא נפקי בה אלא ע"י הואיל ואי לאו לקוח הוא התם אמרינן הואיל ושרי אבל חלת לקוח דבעי תרי הואיל לא אמרי' וא"ת בחלת מעשר גופיה נמי תרי הואיל איכא הואיל ואי לא קרא עליה שם והואיל ואי מיטמא פריק לה ואית ליה היתר במושבות הכא לא קרינא הואיל דבר שיש בידו לעשות לגרום לה טומאה מיד ופריק: מסתברא שם מעשר חד הוא. וכי היכי דנפיק במעשר גופיה נפיק בחלתו הואיל ושם חלה לא נפיק בעלמא מכלל מלה ונפיק נמי בחלת הלקוח דהא מכח מעשר בהא ולא מהמרינן ליה מיניה: ושמרתם

תוספות

אתיא לחם לחם. הקשה הר"י דאורלינ"ש כיון דילפינן לחם לחם דבעינן מלה שלכם אמאי איצטריך לעיל* למעוטי שלא יצא בטבל מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ כו' תיפוק ליה דבעי' שלכם וטבל אינו שלכם דהא אתרוג של דמאי דמכשרי ב"ה בלולב הגזול (סוכה דף לה:) מפרש התם משום דאי בעי מפקר לנכסיה והוי עני וחזי ליה השתא נמי שלכם קרינן ביה משמע דטבל גמור לא חשיב שלכם ותי' ר"י אתרוג של טבל לא חשיב שלו כיון שצריך ליתן ממנו לכהן וללוי ובעינן שיהא כל האתרוג שלו אבל מלה שאם אכל כל כך שאם היה נותן ממנו תרומה או מעשר ממה שאכל אכתי אכל שיעור מלה חשיב שפיר שלו ורשב"א תירץ דאיצטריך לעיל קרא להיכא שמה שיפרים יהיה שלו [א] כגון אם הוא כהן או לוי או ישראל עני ונטל ממנו *ככר תרומה ומעשר ראשון דשלכם קרינן ביה*: אבל חלתו דאי מטמיא. זו הסוגיא כמ"ד (מכות דף כ.) מחילה לקלוט דאורייתא דאי מדרבנן יש לה היתר מושבות דאי יצאה חוץ למחילה נפדית אפילו טהורה אי נמי כיון דמדרבנן אין להם פדייה לא חשיב נאכל בכל מושבות: אף דילמא הואיל ואילו לא קרי לה שם. תימה לר"י אי אמרת הואיל א"כ בכורים נמי נאכלין בכל מושבותיכם הואיל ולא קרי ליה שם וי"ל דלא דמי דשם בכורים אינו נאכל בכל מושבותיכם אבל הכא שם חלה נאכל בכל מושבותיכם וכן שם מעשר לחודיה נאכל בכל מושבותיכם הלכך בחלת מעשר אמר שפיר הואיל ולא קרי לה שם ועוד קשה אי אמרת הואיל מעשר שני נמי נאכל בכל מושבותיכם הואיל ולא העלהו לירושלים ואמאי איצטריך לאוקמא לעיל (דף לו:) כרבי אלעזר וי"ל דאי לאו משום דר' אלעזר לא חשיב שם מעשר שני נאכל בכל מושבותיכם משום דהואיל ולא העלהו לירושלים כמו שאין לומר הואיל ולא קרא לו שם מעשר: רבי יהודה אומר יקבר. טעמיה דר' יהודה משום דדריש כסף ראשון ולא כסף שני ולכך אינו נפדה לקוח טהור ברחוק מקום וה"ה שאין נפדה טמא בקרוב מקום דתרווייהו מחד קרא נפקי מלא תוכל שאתו ורבנן לא דרשי כסף ראשון ולא כסף שני וסברי דלקוח טהור נפדה ברחוק מקום וה"ה טמא בקרוב מקום וקשה לרשב"א דברים איזהו מקומן (זבחים דף מט.) פריך ולא מליצ שטפל חמור מן העיקר והרי מעשר הוא נפדה ולקוח אינו נפדה דתנן הלקוח שנטמא יפדה נטמא אין לא נטמא לא והיינו ברחוק מקום דכה"ג מעשר עצמו נפדה ובע"א לא הוי טפל חמור מן העיקר °אלמא לקוח לרבנן נמי אינו נפדה טהור ברחוק מקום ותירץ ר"י דהתם מיירי מדרבנן: חלות תודה ורקיקי נזיר. נראה לר"י כפ"ה דמיירי שלא נשחט עליהם הזבח ולא הוקדשו דאי הוקדשו תיפוק ליה דבעינן מלתכם דגמרינן לעיל לחם לחם ועוד דקאמר למכור בשוק יוצאין בהן משמע דבלא הוקדשו מיירי וה"פ מלה המשתמרת לשם מלה יצאה זו שמשתמרת לשם זבח כשיקדישנה וכן שאין נאכלין אלא ליום אחד אקרא *דמשתמרת סמיך דבעינן שתהא נשמרת לשם שבעה והא דפריך ותיפוק ליה שאין נאכלין באנינות ושאין נאכלין בכל מושבות ה"פ שאין נעשה לאכול בכל מושבותיכם ולאכול באנינות והא דלא פריך שאין נעשה להיות מלתכם אלא לגבוה כיון דלא כתב בהדיא פסול דמלתכם לא שייך למיפרך הכי: זאת

עין משפט נר מצוה

קנא א מיי' פ"ו מהל' מלה הלכה ח:

קנב ב מיי' פ"ח מהל' לולב הלכה ב:

קנג ג מיי' פ"ו מהל' מלה הל' ז טוש"ע א"ח סי' תנד סעיף ד:

קנד ד מיי' פ"ז מהל' מעשר שני הל' ב:

קנה ה ו מיי' פ"ו מהל' מלה הלכה ט:

נ"ל ככר

[ועי' תוס' סוכה לה. ד"ה דאי בעי]

רבינו חננאל

וכן מצה של מעשר שני וכן אתרוג של מעשר שני אין יוצאין בהן ידי חובה ודייק מהא עיסה של מעשר שני פטורה מן החלה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים חייבת נימא מדבהא פליגי בהני נמי פליגי ודחי' דלמא לעולם לא פליגי ושאני הכא דכתיב עריסותיכם תרי זימני ואמרי' מדכתיב תרי זימני בעינן עיסה שלכם שתהיה שלכם ממש של חולין ולא של מעשר שני דהא אינו שלכם אלא חשוב הוא כשלמים שהן קדשים והותרו לבעלים לאכלן בירושלים אבל אתרוג אע"ג דכתיב ולקחתם לכם למעוטי שאול וגזול הוא דאתא ולא למעוטי אתרוג של מעשר שני מצה נמי לא כתיב מצתכם ולחם לחם מחלה לא יליף: בעי ריש לקיש מהו שיוצא אדם בחלה של מעשר שני בירושלים אליבא דר' עקיבא דאמר אדם יוצא ידי חובתו במעשר שני בירושלים מי אמרינן בחולין דמעשר שני נפיק דאי מטמאי פריק להו לרבי אלעזר דאמר מנין למעשר שני שנטמא שפודין אותו ואפילו בירושלים שנאמר כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה שנאמר וישא משאת מאת פניו אלי' אבל חלה דאי מטמאי נשרפה לא נפיק בה או דלמא הואיל ואלו הוה מטמאי מקמי דנקרי עלה שם חלת הוה נפיק בה השתא (הוה) [נמי] נפיק בה: איבא דאמרי הא נמי לא תבעי לך דבודאי אמרי' נפיק בה דאמרי' הואיל וכי לא נטמא נפיק בה כי נטמא נמי נפיק בה כי תיבעי לך בחלת לקוח כלומר קנה חטים מכסף מעשר שני ועשה מהן עיסה והוציא חלה ואליבא דרבנן דאמרי לקוח שנטמא יפדה לא תיבעי לך דבודאי נפיק דהיינו מעשר כי תיבעי לך אליבא דר' יהודה דאמר יקבר דתנן במעשר שני פ' שלישי לקוח במעות מעשר שני. שנטמא יפדה ר' יהודה אומר יקבר מאי מי אמרי' הואיל ואלו [לא] היה לקוח והואיל ולא היה קורא עליהן שם חלה הוה נפיק בחולין דמעשר שני השתא נמי נפיק או דלמא חד הואיל אמרי' תרי הואיל לא אמרינן אמר רבא מסתברא שם מעשר חד הוא לומר כיון שאומר הואיל במעשר לא שנא חד ולא שנא תרי: וסוגיא דשמעתין סלקא דאין קרוי לחם אלא האפוי בתנור אבל מעשה אילפס פטור מן החלה ואין מברכין עליו המוציא ואין אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח ואשכחן בתלמוד ארץ ישראל בחלה אמר ר' יוחנן ובלבד במעשה אילפס על ידי משקה והא דתאני יוצאין בסופגנין שנעשו על ידי האור מוקים לה ריש לקיש בשהאור מהלך עליהם מן הצד ובהאור מהלך על תחתיהן הרתית ובסוף הדביק שלא על ידי משקה לחם קרי ליה. ירושלמי בתחלת חלה ר' שמואל בר נחמן שמע להון כלהון מן הדין קרא ושם חטה שורה ושעורה נסמן וגו' חטה כמשמעה שורה ושעורה כמשמעה נסמן זה השיפון וכוסמת אלו כוסמין גבולתו של לחם וכו' למדין מדברי קבלה אמר ר' סימון מדכתיב (ישעיה כח כו) ויסרו למשפט אלהיו יורנו כמי שהוא דבר תורה: חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו אין יוצא בהן מנא לן אמר רבא ושמרתם

מסורת הש"ס

[סוכ' כז: וש"נ]

סנהדרין קיב: [סוכה לה:]

[לעיל לו.]

[שם]

ב"מ דף נג: סנהדרין קיג. מ"ש פ"ג [מ"י] זבחים מט.

גליון הש"ס

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] בתוס' ד"ה אתי' לחם וכו' ורשב"א תירץ דאיצטרך לעיל קרא להיכא שמה שיפרים יהיה שלו. נ"ב עיין ש"ות שאגת ארי' דף פ"ה עמוד ד' ני"ת שזהו נגד ש"ס דחולין דף קל"א ע"א שאפילו מעני שבישראל מוציאין את המעשר עני וצ"ע:

תורה אור

°ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה יצתה זו שאין משתמרת לשם מצה אלא לשום זבח רב יוסף אמר אמר קרא °שבעת ימים מצות תאכלו מצה הנאכלת לשבעת ימים יצתה זו שאינה נאכלת לשבעת ימים אלא ליום ולילה תניא כוותיה דרבה ותניא כוותיה דרב יוסף תניא כוותיה דרבה יכול יצא ידי חובתו בחלות תודה ורקיקי נזיר תלמוד לומר ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה יצתה זו שאינה משתמרת לשם מצה אלא לשום זבח תניא כוותיה דרב יוסף יכול יצא אדם ידי חובתו בחלות תודה ורקיקי נזיר תלמוד לומר שבעת ימים מצות תאכלו מצה הנאכלת לשבעה יצתה זו שאינה נאכלת לשבעה אלא ליום ולילה ותיפוק ליה מלחם עוני *מי שנאכל באנינות יצא זה שאינו נאכל באנינות אלא בשמחה סבר לה כר' עקיבא דאמר עני כתיב ותיפוק ליה דהוה ליה מצה עשירה אמר שמואל בר רב יצחק רביעית היא ומתחלקת היא לכמה חלות ותיפוק ליה דאינן נאכלות בכל מושבות אמר ריש לקיש זאת אומרת חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון *תניא אמר ר' אילעאי שאלתי את ר' אליעזר מהו שיצא אדם בחלות תודה ורקיקי נזיר אמר לי לא שמעתי באתי ושאלתי לפני ר' יהושע אמר לי הרי אמרו חלות תודה ורקיקי נזיר שעשאן לעצמו אין אדם יוצא בהן למכור בשוק יוצא בהן כשבאתי והרציתי דברים לפני ר' אליעזר אמר לי ברית הן הן הדברים שנאמרו לו למשה בסיני איכא דאמרי ברית הן הן הדברים שנאמרו לו למשה בסיני ולא טעמא בעיא וטעמא מאי אמר רבה כל לשוק אימלוכי מימלך אמר אי מזדבן מזדבן אי לא מזדבן איפוק בהו אנא :
מתני'

שמות יג · שם

ושמרתם את המצות עביד לה שמירה לשם מצה. כל שימור שאתה משמרה שלא תחמיץ התכוון לשם מצה של מצוה: יצאת כו'. דלאו לשם מצה של מצות פסח עביד לה אלא לשם מצה של זבח: שאינה נאכלת לשבעה. דלאחר יום ולילה הויא נותר כדכתיב (ויקרא ז) ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו וגו' והיכא דלא נשחט עליהן הזבח אע"ג דעכשיו יש לה היתר לשבעה מיהו כי עבדה לאו לשם מצה הראויה למצוה איתכוון דכי עבדה אדעתא לאיפסולי ביום ובלילה עבדה ואית ליה לרב יוסף הא דרשה (דרבא*) דבעינן שימור לשם מצוה ואההוא קרא סמיך ובהא פליג דאי נמי איכוון לה נמי לשימור מצת מצוה למיפק בה משום תודה ומשום מצה לא נפיק דבעי' שימור לשום מצה כל שבעה: ותיפוק ליה דאינה נאכלת לאונן. ולמה לי קרא אחרינא דכל קדשים אסורין לאונן ביבמות (דף עג:) אתיא לן בק"ו מה מעשר הקל אמרה תורה לא אכלתי באוני בשר קודש חמור לא כל שכן: סבר לה כרבי עקיבא דאמר · לעיל (דף לו.) במצה של מעשר שני נפיק ואע"ג דאסור לאונן דלא דריש עוני לשון אוני אלא עני כמסורת: ותיפוק ליה. כיון דדריש עני הא לאו מצה ענייה היא דהא נילושה בשמן: רביעית היא. חצי לוג שמן מביא לתודה וחולקו חציו לעשר חלות ועשר רקיקין וחציו לרבוכה במסכת מנחות בפרק שתי מדות (דף פט.) ובנזירות לא היתה רבוכה אלא חלות ורקיקין ולא היה מביא אלא רביעית כדאמרינן נמי התם הלכך רביעית שמן לעשרים חלות גדולות שנעשות משבע עשרונות פחות שליש עשרון שזה הוא שיעורן כדאמרינן התם בהתודה* אין כאן עושר: ותיפוק ליה דאינן נאכלות בכל מושבות. אלא בירושלים דמחילת קדשים קלים לפנים מן החומה כדכתיב (דברים יב) ואכלת לפני ה' וגו' וכל נדריך אשר תדור ואם יצאו נפסלין דכתיב (שמות כב) ובשר בשדה טרפה וגו' כיון שיצא בשר חוץ למחילתו נאסר: זאת אומרת. מדלא נפקא ליה מבכל מושבותיכם קסבר חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלות בנוב וגבעון ולא כר"ש דאמר בפ"ק דמגילה (דף ט:) דלא קרב בנוב וגבעון דהיינו במה גדולה אלא פסחים וחובות הקבוע להן זמן אבל חובות שאין להן זמן קבוע לא ודלא כמ"ד בפרק בתרא דזבחים (דף קיז.) כאן וכאן במה גדולה דנוב וגבעון ובמה קטנה שהיה עושה בראש גגו לא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים ועל אותן שקרבו בנוב וגבעון הוצרך להביא ראיה מושמרתם את המצות וממצות תאכלו וגו' דלא נפקי מבכל מושבותיכם דאית להו היתר בכל מושבות שהיו יכולין להוליכן בכל מקום שירצו בתוך זמן אכילתן דתנן בפרק בתרא דזבחים (דף קיב:) באו לנוב וגבעון הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדשים קלים ומעשר שני בכל ערי ישראל עד שלא הוקם המשכן היו במות מותרות ועבודה בבכורות משהוקם המשכן עבודה בכהנים ונאסרו הבמות עברו את הירדן והוקבעו בגלגל ז' שכיבשו וז' שחילקו היו הבמות מותרות באו לשילה לאחר שחילקו והוקבע משכן שם נאסרו הבמות וכולהו מפרש מקראי בפרק בתרא דזבחים חרבה שילה בימי עלי כשנשבה הארון בארץ פלשתים באו להן לנוב ולא היה שם משכן אלא בית של אבנים היה והוקבע שם מזבח הנחשת אבל ארון לא היה שם שכשהחזירוהו פלשתים עמד בקרית יערים עשרים שנה עד שמלך דוד והביאו לציון ובציון עמד עד שבנה שלמה בית המקדש כדכתיב (מ"א ח) ויביאו הכהנים את ארון ברית ה' וגו' ומזבח הנחשת היה בנוב כל ימי שאול ושמואל כדכתיב (ש"א כא) ויאמר אין לחם חול אל תחת ידי כי אם לחם קודש [וגו'] המוסרים מלפני ה' חרבה נוב על דבר זה שהרגם שאול מפני שנתנו לחם לדוד ובאו להם לגבעון וניתן שם מזבח הנחשת עד שבנה שלמה הבית כדכתיב בדברי הימים (א כא): ברית. שבועה: ואיכא דאמרי. בתמיה אמר ליה וכי הן הדברים כו' דלא בעי טעמא כהלכה למשה מסיני: וטעמא מאי. גמרא בעי לה וטעמא מאי שעשאן למכור בשוק לצורכי תודה יוצא בהן אם לא מכרן הרי לא נשתמרה לשם מצה אלא לשם זבח: איפוק בהו אנא. ידי חובת מצה.
מתני'

זאת אומרת חלות תודה ורקיקי נזיר. פ"ה דלא אתי כר"ש דאמר בפ"ק דמגילה (דף ט:) לא קרבו אלא פסחים וחובות הקבוע להם זמן אבל שאין קבוע להם זמן לא וכפירושו משמע בפרק בתרא דזבחים (דף קיז.) דתניא התם כל הנידר וגידב קרב בבמה ושאין נידר וכו' דברי ר' מאיר וחכמים אומרים לא קרבו אלא עולות ושלמים בלבד רבי שמעון אומר אף ליבור לא הקריבו אלא חובות הקבוע להן זמן משמע דמודה ר' שמעון לחכמים דלא קרבו מנחה ונזירות בבמה וקשה דבפ"ק דמגילה (דף ט:) תנן אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסח זה הכלל כל שנידר ונידב קרב בבמה שאין נידר וכו' ואמר בגמרא מני ר"ש היא א"כ לר' שמעון קרבה מנחה בבמה דנידר ונידב הוא ונזירות נמי קרב לדידיה בבמה דהא ר"מ דקתני בהאי לישנא כל שנידר ונידב קרב בבמה וסבר רקיקי נזיר איכא בבמה דאמר התם מאי טעמא דר"מ אמר קרא לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים וגו' אמר להו משה כי עליתון לארץ ישראל אקריבו חובות לא אקריבו ומנחה ונזירות ישרות נינהו דנזירות גופייהו נידר ונידב הוא אע"ג דהקרבנות חובה ורבנן מפרש התם דסברי אין מנחה בבמה ונזירות אע"ג דנידר הוא מ"מ הקרבן חובה ונראה לר"י דה"פ דמתניתין דמגילה דאין חילוק בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים זה הכלל כל הנידר ונידב הקרב בבמה גדולה קרב בבמה קטנה וכל שאין נידר וכו' ולא נחית אלא לפרש מה שוה הגדולה לקטנה אבל יש נידר ונידב כמו מנחה ונזירות שאינן קריבין לא בזו ולא בזו:
נאכלים בנוב וגבעון. הקשה רבינו נסים א"כ היכי ממעט ביכורים מבכל מושבות והא ביכורים הוו חובה הקבוע להן זמן בזמן שמחה דמעצרת עד החג מביא וקורא א"כ קריבים בנוב וגבעון כמו פסחים שהיו קריבים לכ"ע ויש לומר דביכורים הואיל ויש להם זמן גדול כל כך לא חשיב זמן קבוע ורשב"א מפרש דמשום הכי הוו ביכורים חובה שאין להן זמן קבוע כיון שאם אין לו פירות לא יביא ביכורים :

הגוזה

רבינו חננאל

ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה יצתה זו כו' דברי רבה ורב יוסף פשוטין הן התורה כתבה (ויקרא ז' ט"ו) ביום זבחכם יאכל וכן כל הלחם הקרב עמהואמרי' פשיטא דהא אין נאכלות באנינות ודחי' מתני' ר' עקיבא היא דאמר עני כתיב למעוטי מצה עשירהותיפוק לי' דחלות תודה על ידי משקה עשויות ושנינן רביעית שמן היא ומתחלק לכמה חלות: ברית הן הן הדברים שנאמרו למשה בסיני · כלומר ודאי ברית פי' נשבע לו בשבועה הן הן הדברים למשה בסיני אע"פ כן לאו טעמא בעיא : אמר רבא כל לשוק אימלוכי מימלך אי מזדבני מזדבני ואי לא אפיק בהו אנא ש"מ שכל הדברים המפורשים במשנה הלכה למשה מסיני הן ואע"פ שהן שנויין סתמא. ללישנא קמא ר' אליעזר אמר לר' אילעאי [ברית] הן הן הדברים וללישנא בתרא ר' יהושע עצמו הוא שאמר ברית הן הן הדברים :

מסורת הש"ס

צ"ל דרבא

[לעיל לו.]

תוספתא דחלה פ"א

[דף מו.]

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

מתני' אלו ירקות שאדם יולא בהן ידי חובתו בחזרת ובתמכא ובעולשי' ובחרחבינא ובמרור. כולהו מפרש בגמ': כבושין. בחומץ: שלוקין. מבושלין הרבה מאד עד שנימוחין: מבושלין. כדרך בישול: ומלטרפין לכזית. אם אין לו מאחד מהן כזית אבל יש לו מזה חלי זית ומזה חלי זית מלטרפין זה עם זה כדי ללאת ידי חובתו: ובדמאי ובמעשר ראשון כו'. אבל בטבל לא ואף על גב דמעשר ירק דרבנן הויא לה מלוה הבאה בעבירה דומיא דעלין שאינו נקוב דאמרן בפירקין*: **גמ'** חסא. ליטוגא: הינדיבי. עשב שקורין קריספל"א: תמכתא. מרובי"א: אלוותא דדיקלא. סיב הגדל וכרוך סביב לדקל שקורין ווידיל"א: מרריתא. אמירפויי"ל והיא פופרץ: חרחלין. לא איתפרש שמו: ובחזרין. חזרת: עולשי שדה. אע"ג דיש להן שם לווי הרי הן כעולשי גינה: עסוס וטורא ומר ירואה. מיני ירקות: הירדופנין. יש מפרשין אלויסנ"א: חזרת גלים. שם לווי הוא: ערקבלין. מפרש בסוף פ' שני דעירובין *אלוותא חרזייתא הוא סיב גדול ועב ומין לעלמו הוא: וחזרתי על כל תלמידיו. של ר' אליעזר ובקשתי לי חבר לסייעני ששמע דבר זה מפיו ולא מלאתי: שרף. *כשחותכין אותו במקום חיתוכו יולא ממנו שרף לבן כחלב וקורין לייטו"ן: מכסיפין. אינו ירק מאד ככרתי אלא פלדם: כל ירק מר. תרווייהו אית ליה יש לו שרף ופניו מכסיפין והן הן סימני מרור: מדברי כולן. כל המפרשין שמות הירקות כגון מתני' ותנא דבר קפרא ורבי יהודה ור' מאיר ותנא דבי שמואל מכולן למדנו שהמרור יש לו שרף ופניו מכסיפין שבכל הירקות הללו רואין אנו בהן הסימנין הללו: אמרריתא. פופרץ: והא. אנן רישא דכולהו חזרת תנן: ותנא דבי שמואל. נמי חזרת תנא ברישא אלמא היא קדמי לכולהו: מלוה בחזרת. כדמפרש טעמא כדרבא ור' יונתן: מאי חסא. מאי טעמא קרינן ליה חסא משום דזכר הוא דחס רחמנא עלן אלמא להכי קיימא: למה נמשלו כמרור. דכתיב (שמות א) וימררו את חייהם: תחילה רכה. בתחילה נשתעבדו להן ע"י שכר שהיו שוכרין אותן: מרור סופו קשה. הקלח שלו מתקשה כעץ: הדרי בי. לא אוסיף עוד: מרירתא דכופיא. מרה של דג ששמו כן: כי מלה. שהרי הוקשו: הירדוף. עץ שהמתיק בו משה את מי מרה ואמרינן (בסוטה) (מכילתא פרשת בשלח) נס בתוך נס שהוא היה מר והוא הירדוף: הרזיפו. מין זרע וסם המות לבהמה הוא: הרזיפו אינו ניקח בכסף מעשר דאינו פרי מאכל ואנן אוכלא בעינן דומיא דיין ושכר ובקר ולאן כדכתיב (דברים יד) ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו': ואימא מרור חד. מינא הוא מהנך ירקות ולאו כל הני אלא מר שבכולן: כרישין. כרתי כרישין של גינה: כרשי שדה. שלוויי"ש: והרמולה. מין דלעת הוא ובמסכת נדרים (דף נה.) מפ' קרא קרקוזאי: אינן כלאים זה בזה. אע"ג שיש שם לווי לאחד אינו כלאים בחבירו: חזרת בחזרת גלין. וכן עולשין בעולשי השדה (זוגות זוגות כמו שהן שנויין): וכי תימא כולהו בהדי הדדי קתני. דבכל הכי קאמר דאינן כלאים זה בזה חזרת עולשין וכרישין: זוגות זוגות. חזרת וחזרת גלין או עולשין ועולשי שדה וכן כולן שנינו דאין כלאים זה בזה אבל חזרת בעולשין לא: מאי. כולן נזרעין בערוגה אחת דאמר רב לעיל נזרעין כהלכתן קא אמר כדי שלא ייניקו זה מזה כגון חמשה זרעונין בערוגה של ששה על ששה טפחים כדתנן במסכת שבת (דף פד:): אבל

מתני' *ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת בתמכא ובחרחבינא ובעולשין ובמרור *יוצאין בהן בין לחין בין יבשין אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין ומצטרפין לכזית ויוצאין בקלח שלהן ובדמאי ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו: **גמ'** חזרת חסא עולשין הינדבי תמכא אמר רבה בר בר חנה תמכתא שמה חרחבינא אמר רשב"ל אצוותא דדיקלא ובמרור מרירתא תני בר קפרא אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בעולשין ובתמכא בחרחלין בחרחבינין ובחזרין רב יהודה אומר אף עולשי שדה ועולשי גינה וחזרת עולשי גינה וחזרת הא תנא לה רישא הכי קאמר אף עולשי שדה כעולשי גינה וחזרת רבי מאיר אומר אף עסוס וטורא ומר ירואר א"ל ר' יוסי עסוס וטורא *אחד הוא ומר זה הוא ירואר תני דבי (ר') שמואל אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת בעולשין ובתמכא ובחרבינין ובחרגינין ובהרדופנין ר' יהודה אומר אף חזרת יולין וחזרת גלין כיוצא בהן *ר' אילעא אומר משום ר"א אף ערקבלים וחזרתי על כל תלמידיו ובקשתי לי חבר ולא מצאתי וכשבאתי לפני ר"א בן יעקב הודה לדברי *ר' יהודה אומר כל שיש לו שרף ר' יוחנן בן ברוקה אומר כל שפניו מכסיפין אחרים אומרים [כל] ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין א"ר יוחנן מדברי כולן נלמד ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין אמר רב הונא הלכה כאחרים רבינא אשכחיה לרב אחא בריה דרבא דהוה מהדר *אמירתא א"ל מאי דעתיך דמרירין טפי והא חזרת תנן ותנא דבי שמואל חזרת וא"ר אושעיא [ג]מצוה בחזרת ואמר רבא מאי חזרת חסא מאי חסא דחס רחמנא עילוון ואמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן למה נמשלו מצריים כמרור לומר לך מה מרור זה שתחילתו רך וסופו קשה אף מצריים תחילתן רכה וסופן קשה א"ל הדרי בי א"ל רב רחומי לאביי ממאי דהאי מרור מין ירק הוא אימא מרירתא דכופיא דומיא דמצה מה מצה גידולי קרקע אף מרור גידולי קרקע ואימא הירדוף דומיא דמצה מה מצה מין זרעים אף מרור מין זרעים ואימא הרזיפו דומיא דמצה מה מצה שניקחת בכסף מעשר אף מרור שניקח בכסף מעשר א"ל רבה בר רב חנין לאביי אימא מרור חד מרורים כתיב ואימא מרורים תרי דומיא דמצה מה מצה מינין הרבה אף מרור מינין הרבה אמר רבה בר רב הונא אמר רב ירקות שאמרו חכמים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח כולן נזרעין בערוגה אחת למימרא דלית בהו משום כלאים מתיב רבא *[ג]חזרת וחזרת גלין עולשין ועולשי שדה כרישין וכרישי שדה כוסבר וכוסבר שדה חרדל וחרדל מצרי ודלעת המצרי והרמוצה אינם כלאים זה בזה חזרת וחזרת גלין אין חזרת ועולשין לא וכי תימא כולהו בהדדי קתני להו והא אמר רב זוגות זוגות קתני מאי נזרעין דאמר רב נזרעין כהלכתן תנינא ערוגה

אצוותא דדיקלא. נ"ל דהוי מין זרעים דהא לקמן אמרינן מה מלה מין זרעים אף מרור מין זרעים*:

ואימא הירדוף כי מלה וכו'. בפ' לולב הגזול (סוכה דף לג:) פריך גבי הדס ואימא הירדוף אמר אביי דרכי' דרכי נועם ופ"ה דלא הוי נועם כיון דהוי סם המות לבהמה הכא נמי ה"מ לשנויי הכי אלא דמשני שפיר טפי אבל קשה לרשב"א דלעיל אמר דהירדופני כשר למרור ובפרק אלו טרפות (חולין דף נח:) משמע דהוי סם המות לבהמה דאמר בהמה שאכלה הירדופני כשירה ופריך היינו הירדפוני היינו סם המות ומשני תרי גווני סם המות:

רבינו חננאל

מתני' אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו וכו' חזרת חסא עולשין הנדבי תמכה כך שמה חרחבינא אסוא דדיקלא ומרור מרריאתא: אמר רבי יוחנן מדברי כולן נלמוד ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין אמר רב הונא הלכה כאחרים דאמרי ירק מר ופניו מכסיפין ויש לו שרף זהו מרור רב אחא בריה דרבא הוה מהדר אמרריתא דדברא אמר ליה רבינא מאי דעתיך דמרירן טפי והא אנן חזרת תנן וכן תאני בר קפרא ור' שמואל חזרת ואמר ר' אושעיא מצוה בחזרת וכו' אמר ליה (אמרי בי) [הדרי בי] ש"מ דכולי עלמא מצוה בחזרת דהיא חסא:

אימא מררתא דכופיא יש מי שאומר המרה של בהמה ויש מי שאומר מרה של דג ששמו כופיא והיא שיבוטא והוא קולים האספנין ודחי' בעינן מרור גידולי קרקע כמצה דהא הקישו הכתוב (במדבר ט' י"א) על מצות ומרורים פי' הרדוף הרזיפא ואסיקנא מרורים כתיב מינין הרבה: אמר רבה בר רב הונא אמר רב ירקות ששנינו כגון חזרת ועולשין ותמכה והרחבינה וכיוצא בהן שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח משום מרור כולן נזרעין בערוגה אחת דוקינן מינה כי אלו כולן מין אחד הן ואין בהן משום כלאים ומותיב רבא עליה חזרת וחזרת גלין עולשין ועולשין שדה כרישין כו' ואמרינן בסופה כולן נזרעין בערוגה אחת ודייקי' דוקא חזרת וחזרת גלין דתרווייהו מין חזרת נינהו הני הוא דליתנהו כלאים בהדי הדדי הא הזרת ועולשין אע"ג דתרווייהו מין מרור אינון כלאים הוו וכי תימא הכי קתני כל מין חזרת וכל מין עולשין וכל מין כרישין וכל מין כוסבר וכל מין חרדל וכל מין דלעת אלו כולן ביחד נזרעין בערוגה והא רב הוא דאמר זוגות זוגות שנינו כלומר חזרת וחזרת גלין הנה זוג עולשין ועולשי שדה זוג אחד כרישין וכרישי שדה זוג אחד כי האי גונא זוגות זוגות בפני עצמן אינן כלאים הא כולהו בהדדי כלאים נינהו ושני' מאי נזרעין דקאמר רבה בר רב הונא כהילכתן כלומר אם בא לזרען בערוגה אחת נותן לכל אחד כדי עבודתו שלא יהא זרע אחד יונק מגבול חברו ואמרינן הא פשיטא מתני' היא

קנו א ב מיי' פ"ז מהל' מלה הלכה יג סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעג סעיף ה:

קנז ג מיי' פ"ג מהל' כלאים הלכה ג סמג לאוין רעט טוש"ע י"ד סי' רלז סעיף יד:

[וע"ע תוס' סוכה לו: ד"ה בסיב ועוד שם תוס' יג. ד"ה אפקותא]

ס"א חד הוא ומר ואיא והוא מר ירואר [illegible]

[לעיל דף לה:]

[ברכות לח:]

[דף כו: וע"ש בפרש"י וצ"ע קלא]

נ"ל כשחותכין

עירובין כג.

[תוספתא פ"ב ע"ש]

[פי' תוס' סוכה יג. ד"ה מררית' ותוס' חולין נט. ד"ה עיקרא]

כלאים פרק א. [מ"ב]

מרלה אם מ"ז

*אערוגה שהיא ששה על ששה טפחים זורעין בתוכה חמשה זרעונין ארבע על ארבע רוחות הערוגה ואחת באמצע מהו דתימא הני מילי בזרעין אבל בירקות לא קמ"ל למימרא דירקות אלימא מזרעים *והתנן בכל מיני זרעים אין זורעין בערוגה אחת כל מיני ירקות זורעין בערוגה אחת מהו דתימא הני מרור מין זרעים נינהו קמ"ל זרעים סלקא דעתך והא תנן ירקות ותני בר קפרא ירקות ותני דבי שמואל ירקות חזרת איצטריכא ליה ס"ד אמינא הואיל וסופה להקשות ניתיב לה רווחא טפי לאו א"ר יוסי בר' חנינא קלח של כרוב שהוקשה מרחיבין לו בית רובע אלמא כיון דסופו להקשות יהבינן ליה רווחא טפי ה"נ ניתיב לה רווחא טפי קמ"ל: יוצאין בהן בין לחין בין יבשין כו': א"ר חסדא גלא שנו אלא בקלח אבל בעלין לחין אין יבשין לא והא מדקתני סיפא בקלח שלהן מכלל דרישא עלין פרושי קא מפרש כי קתני בין לחין בין יבשין אקלח מיתיבי *יוצאין בהן ובקלח שלהן בין לחין בין יבשין דברי ר' מאיר וחכ"א לחין יוצאין בהן יבשין אין יוצאין בהן ושוין שיוצאין בהן כמושין אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין כללו של דבר כל שיש בו טעם מרור יוצאין בו וכל שאין בו טעם מרור אין יוצאין בו תרגומא אקלח ת"ר אין יוצאין בהן כמושין משום ר"א בר' צדוק אמרו יוצאין בהן כמושין בעי רמי בר חמא מהו שיצא אדם ידי חובתו במרור של מעשר שני בירושלים אליבא דר' עקיבא *לא תיבעי לך השתא במצה דאורייתא נפיק במרור דרבנן מיבעי' כי תיבעי לך אליבא דר' יוסי הגלילי *מאי במצה דאורייתא הוא דלא נפיק אבל מרור דרבנן נפיק או דילמא *כל דתקינו רבנן כעין דאורייתא תקון אמר רבא מסתברא מצה ומרור:

מתני' דאין שורין את המורסן לתרנגולים אבל חולטין האשה לא תשרה את המורסן שתוליך בידה למרחץ אבל שפה היא בבשרה יבש *ולא ילעוס אדם חיטין ויניח על מכתו* מפני שהן מחמיצות: **גמ'** תנו רבנן אלו דברים שאין באין לידי חימוץ האפוי והמבושל וחלוט שחלטו ברותחין מבושל אדמבשל ליה מחמע אמר רב פפא [א] האפוי שבישלו קאמר תניא רבי יוסי ברבי יהודה אומר קמח שנפל לתוכו דלף אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חימוץ אמר רב פפא והוא *דעביד טיף להדי טיף אמרי דבי ר' שילא ותיקא שרי והתניא ותיקא אסור לא קשיא טהא דעבדיה במישחא ומילחא הא דעבדיה במיא ומילחא אמר מר זוטרא ילא לימחי איניש קדרא בקמחא דאבישנא דילמא לא בשיל שפיר ואתי לידי חימוץ אמר רב יוסף לא ליהלוט איניש תרי

אבל בירקות לא. דירקות ינקי טפי: למימרא דירקות אלימא. לינק טפי מזרעים דאיצטריך ליה למימר דאף ירקות נזרעין חמשה מינין בערוגה של ששה: כל מיני זרעים אין נזרעין בערוגה אחת. אפילו בשיעור הזה משום דינקי טפי והא דתנן זורעין בתוכה חמשה זרעונין בירקות קאמר דנזרעים כהלכתן: מהו דתימא הני דמרור מין זרעים נינהו. ולא יזרעו בערוגה אחת קמשמע לן רב דמין ירקות נינהו ונזרעים: זרעים סלקא דעתך. היכי תיסק אדעתין דזרעים נינהו והא כולהו תנאי ירקות קרי להו: חזרת איצטריכא ליה. לאשמועינן דנזרעת כשאר ירקות בערוגה עם ארבעה זרעונין: להקשות. קלח שלה נעשה עב: מרחיבין לו. מקום עד בית רובע שלא יזרעו אצלו מין אחר: בית רובע. מקום זריעת רובע הקב חצר המשכן היה שיעור לבית סאתים וכל בית כור ובית סאה ובית רובע שבגמרא לפי אותו חשבון: לא שנו. דיבש יש לו טעם מרור אלא קלח דמתוך שהוא עב אינו מתייבש שיפסיד טעמו אבל עלין יבשין הרי הן כעפר בעלמא: מכלל דרישא בעלין. קא פסיק ותנא בהו בין לחים בין יבשים: כמושין. פלצד"ו: כללו של דבר כו'. קתני מיה' בדר' מאיר יוצאין בהן ובקלחין שלהן בין לחין בין יבשין ומתני' נמי מדמכשר ביבשים רבי מאיר היא ושמע מינה בעלין נמי אכשר: תרגומא. להא דקתני בדר' מאיר יבשין אקלח קאמר: השתא מצה. דמעשר דידה דאורייתא ואיכא למיפסלה משום דאין לה היתר במושבות קאמר ר"ע דנפיק הואיל ואי מטמיא פריק לה ואית לה היתר: מרור. דמעשר ירק מדרבנן הוא ומדאורייתא אית ליה היתר במושבות מיבעיא: כעין דאורייתא תקון. ואין לו היתר במושבות ומרור איתקש למצה מה מצה בעינן נאכלת בכל מושבות אף מרור נמי בעינן יש לו היתר. לישנא אחרינא מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור מדרבנן בפרק בתרא (דף קטו·) וזה שמעתי וקשיא לי בזמן הזה מי מסקי מעשר שני לירושלים ואי למאן דאמר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא בהדיא איבעי ליה לפרושי בזמן הזה: מצה ומרור. הוקשו יחד וכי היכי דמצה יש עליה שם מעשר שני ולא נפיק ביה אף מרור נמי שיש עליה שם מעשר שני לא נפיק ביה:

מתני' חולטין· ברותחין שאין מניחין אותו להחמיץ: לא תשרה המורסן. לשוף בה בשרה מפני שמחמיץ בשרייתו: אבל שפה היא· מורסן יבש בבשרה ואע"פ שמים טופחין על בשרה: לא ילעוס. לא יכוס: **גמ'** האפוי. לחם מבושל כל מה שבשליו במים אינו מחמיץ: אדמבשל ליה מחמע. בעוד שהמים פושרים קודם שירתיחו הוא מחמיץ ובדשדי ליה לתוך רותחין ליכא לאוקומה דהא בהדיא תני לה וחלוט שחלטו ברותחין: אפוי שבשלו. כלומר אפוי אפילו הוא מבשלו לאחר אפייה אינו מחמיץ: דלף. מן הגג: אינו בא לידי חימוץ. שטירוד הדלף הנופל תמיד אינו מניחו להחמיץ: טיף להדי טיף. שנופלין טיפה אחר טיפה סמוך ותכף ואין שהות בינתים: ותיקא. מאכל קמח: מישחא ומילחא. בקימחא שרי דמי פירות אין מחמיצין: לא לימחי איניש קדרא. שמעבין תבשיל הקדירה על ידי שממחין קמח לתוכו ואפילו בקמחא דאבישונא שנתייבשה וניקלית בתנור כשהיא לחה עושין אותה קלי בתנור והרי היא כאפויה אפילו הכי לא ליעביד: דילמא לא בשיל שפיר. לא נעשית קלי כל צורכה בתנור ומחמצת בתבשיל וכשהוא טורפה בקערה היא מחמצת (ועוד) שאין דרך נתינתה לתוך תבשיל רותח: לא ליהלוט. ברותחין:

תרתי

ערוגה בת ו' טפחים זורעין לתוכה ה' זרעים· וא"ת הואיל ורחוק ג' טפחים לא ינקי מהדדי דהא אמצעית אינה רחוקה מן האחרות אלא ג' טפחים דבפרק ר' עקיבא (שבת דף פה·) משמע דד' מארבע רוחות הערוגה לא בקרנות אלא באמצע הרוחות א"כ יזרע לתוכה ט' זרעים ג' שורות של ג' ג' ויהא רחוקים זה מזה ג' טפחים ואומר ר"י דהכא אינה משום יניקה אלא משום עירבוב לאחר שיהיו גדולים ולא רצו חכמים להתיר יותר ותדע דאפי' חמשה לא היו מתירים אי לאו דנפקא לן בשבת בפרק ר' עקיבא (ג"ז שם) בהדיא מקרא אע"ג דקים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי והיינו משום דאיכא למיחש לערבוביא ואם תאמר ואיך זורעים בתוכה חמשה זרעונים והא אין רחוק זה מזה שלשה טפחים דהא איכא מקום זריעה ותירץ ר"ת דטפחים של כלאים שוחקות כדמוכח בריש עירובין (דף ד·) ור"י אומר דגמירי דבהכי לא ינקי אע"פ שיש מקום זרעים:

לא שלוקין ולא מבושלין. משמע דשליקה הוי טפי מבישול דאי לאו הכי הוי זו ואין צריך לומר זו וכן משמע בכמה דוכתין והא דתנן בפרק ג' מינים (נזיר דף מה:) היה מבשל השלמים או שולקן אע"ג דשליקה הוי טפי מבישול לא הוי התם זו ואין צ"ל זו דקמ"ל דבשליקה אינו יוצא מתורת בישול*:

ה"ג

עין משפט נר מצוה

קנח א מיי' פ"ד מהל' כלאים הלכה ט טוש"ע י"ד סי' רצז סעיף לד:

קנט ב מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף לז:

קס ג מיי' פ"ז מהלכות מצה הלכה יג סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעג סעיף ה:

קסא ד מיי' פ"ה מהל' חמץ הלכה יז סמג לאוין עט טוש"ע א"ח סי' תנד סעיף ג וסי' תסה סעיף א:

קסב ה מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעי' ב:

קסג ו מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תסו סעיף א:

קסד ז ח מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף ו:

קסה ט מיי' שם הלכה ד טוש"ע א"ח סי' תסג סעיף ב:

קסו י מיי' שם הל' ס טוש"ע שם סעי' ג:

[ועי' תוס' זבחים לג: ד"ה גלויין ועי' ברש"י ור"ן ורא"ש נדרים מט. ד"ה הנודר]:

מסורת הש"ס

כלאים פ"ג [מ"א] שבת דף פד: [קידושין לט:]

כלאים שם [מ"ב]

[ברכות ד' לח:]

[לעיל לו.]

[שם]

[לעיל לו: וש"נ]

כתובות דף קב·

ס"א בפסח

[ע"ז לג:]

הגהות מהרי"ב לנדא

א] אמר רב פפא האפוי שבישלו וכו' · חסר בליוני עין משפט מיי' פ"ה מהלכות חמץ הלכה ב:

רבינו חננאל

היא מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזרעין בתוכה חמשה זרעונים כו' ודחי' מהו דתימא הני מילי זרעים אבל ירקות בעי טפי ואקשי' וכי ירקות אלימי מזרעים והא איפכא תנן כל מיני זרעים אין זרעין בערוגה וזורעין כל מיני ירקות בערוגה מהו דתימא הני מרורים כולן ששנינו מיני זרעים נינהו ואין זורעין אותן בערוגה בא רב להודיענו כי ירקות הן ונזרעין בערוגה אחת. ואקשי' והא מתני' ירקות קתני כל תנא תנא נמי ירקות קתני וליכא תנא דתני זרעים חזרת שסופה להקשות איצטריכא ליה סד"א ניתיב ליה רווחא טפי משאר ירקות כמו קלח של כרוב שהוקשה כלומר שגדל ונעשה קשה שמרחיבין לו בית רובע מכל צדדין פי' אין מניחין סביבותיו זרע כדי שישלח שרשיו לכל צד מפני שגדול הוא נעשה גם כך לחזרת קמ"ל דלא: יוצאין בהן באלו הירקות בין לחין בין יבשין. אמר רבא לא שנו יבשין אלא קלח אבל עלין לחין אלא לחין ושוין שיוצאין בהן כמושין אבל לא כבושין ולא מבושלין זה הכלל כל שיש בו טעם מרור יוצאין בו: בעי רמי מהו שיצא אדם במרור של מעשר שני אליבא דר' עקיבא ופשטה רבה כשם שיוצאין במצה שהיא מדאורייתא כך יוצאין במרור שהוא מדרבנן: מתני' אין שורין את המורסן לתרנגולין אבל חולטין: ת"ר דברים שאין באין לידי חימוץ אפיקנא כגון אפוי שבשלו וחלוט שחלטו ברותחין תניא רבי יוסי ברבי יהודה אומר קמח שנפל לתוכו דלף דעביד טיף טיף כנגד טיף טיף אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חימוץ ותיקא דהוא כגון שתיתא דעביד במשחא ובמלחא בקמחא שרי פירוש כי השמן מי פירות הוא ומי פירות אין מחמיצין אבל במיא ומלחא וקמחא אסור לא לימחי איניש קדירה בקמחא דאבשינא דלא בשיל שפיר ואתי לידי חימוצא. הא דאמר רב יוסף לא נהלוש איניש

תרתי

תורה אור

תרי חיטי בהדי הדדי דילמא אזלא חדא ויתבה בציריא דחברתה ולא סליק להו דיקולא דמיא מארבע רוחתא ואתי לידי חימוץ ואמר אביי לא ליחרוך איניש תרי שבולי בהדי הדדי דילמא נפקי מיא מהאי ובלע אידך ואתיא לידי חימוץ אמר לי' רבא א"ה אפילו חדא נמי דילמא נפיק מהאי רישא ובלע אידך רישא *אלא אמר רבא מי פירות נינהו *ומי פירות אינן מחמיצין והדר ביה אביי מההיא דכל אגב מדלייהו לא מחמצי דאמר אביי האי חצבא דאבישנ' סחיפא שרי זקיפא אסור רבא אמר אפילו זקיפא נמי שרי מי פירות נינהו ומי פירות אינן מחמיצין ת"ר ב'אין לותתין *שעורין בפסח ואם לתת נתבקעו אסורות לא נתבקעו מותרות ר' יוסי אומר שורן בחומץ וחומץ צומתן *אמר שמואל אין הלכה כר' יוסי א"ר חסדא אמר מר עוקבא ג'לא נתבקעו ממש אלא כל שאילו מניחן על פי חבית והן נתבקעות מאיליהן ושמואל אמר נתבקעו ממש עבד שמואל עובדא בדורא דבי בר חשו נתבקעו ממש אמר רבה בעל נפש לא ילתות מאי איריא בעל נפש אפילו כולי עלמא נמי דהא תניא אין לותתין שעורין בפסח הכי קאמר ד'בעל נפש אפי' חיטין דשרירי לא ילתות א"ל ר"נ מאן דציית ליה לאבא אכיל נהמא דעיפושא דהא בי רב הונא לתתי ובי רבא בר אבין לתתי ורבא אמר אסור ללתות אלא הא דתניא אין לותתין שעורין הוא דלא הא חיטי שרי לא מיבעי' קאמר לא מיבעיא חיטין כיון דאית ביה ציריא עיילי בהו מיא אבל שערי דשיעי אימא שפיר דמי קמ"ל הדר אמר רבא *מותר ללתות *דתניא יוצאין בפת נקיה והדראה ואי אפשר נקיה בלא לתיתה איתיביה רב פפא לרבא הקמחין והסלתות של נכרים של כפרים טהורים ושל כרכין טמאין דכפרים מ"ט לאו משום דלא לתתי וקא קרי ליה סולת תרגומא אקמחא בתר דנפיק אמר מ"ט לא אימא ליה מהא *דאמר רבי זירא אמר רב ירמיה אמר שמואל חיטין של מנחות אין לותתין אותם וקא קרי להו סולת הדר אמר רבא מצוה ללתות שנאמר °ושמרתם את המצות אי לא דבעי לתיתה שימור למאי אי שימור דלישה לאו שימור הוא דאמר רב הונא בצקות של נכרים אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה באחרונה אין בראשונה לא מ"ט משום דלא עבד בהו שימור ולעביד ליה שימור מאפייה ואילך אלא לאו שמע מינה שימור מעיקרא בעינן וממאי דילמא שאני התם דבעידנא דנחית לשימור לא עבד לה שימור אבל היכא דבעידנא דנחית לשימור עביד לה שימור הכי נמי דשימור דלישה הוי שימור ואפ"ה לא הדר ביה רבא דאמר להו להנהו דמהפכי כיפי כי מהפכיתו הפיכו לשום מצוה ה'אלמא קסבר שימור מעיקרא מתחלתו ועד סופו בעינן מר בריה דרבינא מנקטא

שמות יב

(רש"י) תרתי חיטי· גרעיני חיטין אלא חדא חדא חיטתא: דילמא אתיא חדא ויתבה בציריא דחברתה· בסדק של חברתה: דיקולא דמיא· רתיחת המים: ציריא· סדק כמו (א) טיילא חריפא דמצרי זיקי דמסכת ע"ז (דף ל.): אי הכא אפילו חדא· שבולתא נמי לא ליחרוך: דילמא נפקי מיא· מחיטי דברישא חדא ובלעי חטים דאידך רישא: ה"ג והדר ביה אביי דכל אגב מדלייהו לא מחמעי· כל דרך נפילתם לא מחמעי: חצבא דאבישונא· כד שמייבשין בתוכו קליות בתנור: סחיפא שרי· אם פיו כפוי למטה שיהו המים הנפלטין מן הקלי על ידי חום האור זבין ויוצאין לחוץ שרי: זקיפא· שיהא זוקף כדרכו אסור שהמים נפלטין וחוזרין ונבלעין ומדאמר אביי סחיפא שרי משום דדייבי אברא שמע מינה הדר ביה ממאי דאמר לעיל לא ליחרוך איניש תרתי שיבלי דהכי נמי דייבי מיא ושרקי ונפלי ולא מיבלעי באידך: נתבקעו· מחמת הניפוח שמחממת המים אסורות דודאי ממהרות להחמיץ: שורן בחומץ· אם רוצה שטופתות שורן בחומץ: וחומץ צומתן· אשטרייי"ב בלע"ז ואינו מניחן להחמיץ: והן מתבקעות מאליהן· שאינן יכולות לעמוד מפני ריח היין: בדורא דבי בר חשו· בכפר של אותו האיש: נתבקעו ממש· כלומר דאין אסורות אלא נתבקעו ממש ואותן לא מבוקעות ממש היו והתירן: אמר רבה גרסינן: בעל נפש· *חסיד: הכי קאמר אפילו חיטי· שהן קשין משעורין ואין ממהרין להחמיץ בעל נפש לא ילתות אבל דלאו (ב) בעל נפש דלא מחמיר על נפשיה כולי האי: דשרירן· קשים: לאבא(ג)· רבה הכי קרי ליה לשון רבנות: מאן דצאית ליה לאבא יאכל לחם עיפושא· כלומר לא תהא סולתן נקיה: דהא בי רב הונא לתתי· כולה רב נחמן אמר לה: ורבא אמר אסור ללתות לכולי עלמא: דשיען· שחלקין הן: והדראה· קיבר: של כפרים טהורים· לפי שאין מקפידין על סולתן לעשותן נקיה כל כך ולא לתתי לחיטי דידהו וגמגא שלא הוכשרו וקא קרי להו סולת אלמא אפשר לנקיה בלא לתיתה: בתר דנפק· רבא מבי מדרשא: אמר· רב פפא נצטער בעצמו מדוע לא נזכרתי להשיב לו מהא דאמר ר' ירמיה כו': ואי לאו· לתיתה דעכשיו בעי שימור שלא יחמיצו שימור למה לי: לאו שימור הוא· אי לא עבד ליה שימור מקמי הכי: דאמר רב הונא גרסינן: בצקות של נכרים שמכיר בהן שלא החמיצו שאין בהם לא קרני תגבים ולא הכסיפו פניו דהוא הוי סימן סידוק וסימן שיאור כדלקמן: שיאכל כזית מצה באחרונה· דבהא לא נפיק ידי חובת מצה משום דלא הוי לה שימור לשם מצה ואף על פי שאנו רואין שאין כאן חימוץ ומיהו למצה של מצוה שימור לשמה בעינן: באחרונה· (ד) היא מצות אכילתה שעם הפסח היא חובת אכילתה דכתיב קרא (שמות יב) על מצות ומרורים יאכלוהו ופסח נאכל על השובע כדתנן (לקמן דף קיט:) אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן: בראשונה לא· כלומר באכילה ראשונה שאוכל מבצקות של נכרים לא נפיק: הכי גרסינן מאי טעמא דלא עבד לה שימור ולא גרסינן אי נימא דהא ודאי טעמא משום הכי הוא: מאפייה ואילך· משמע משמתקנה לאפייה כגון עריכתה וקיטוף שלה ונתינתה לתנור: וממאי דילמא· לעולם שימור לישה שימור הוא ואע"ג דלא איצטריך שימור מקמי הכי והכא מאי טעמא לא נפיק משום דמשעת נתינת מים לקמח שזה דבר המחמצת הויא צריכה שימור וזו לא נעשה לה שימור מההיא עידנא דנחית לתורת שימור דהיינו מנתינת מים: ואפילו הכי· דלא אשכח רבא סייעתא למילתיה לא הדר ביה ממאי דאמר בעינן שימור קודם לישה: מהפכי כיפי· העמרין וקושרין את העמרים בימות הקציר: מנקטא

(תוספות) ה"ג ר"ח כל שאילו מניקן על פי אבוב של קלאים והם מתבקעות· פירוש כלי שבעלי קליות עושין בו קליות והוא מנוקב כדאמרינן בפרק ר' ישמעאל (מנחות דף סו.) מניחין בתוך אבוב של קלאים כדי *שתגמור האור בכולו והם מתבקעות מכח האור וכן מצא ר"י בספר ישן בשם רבינו תם:

תרגומא אקמחים· תימה השתא אמאי תני סלתות ויש לומר דלגלדין קתני:

כי מהפכיתו כיפי הפכיתו לשם מצה· וא"ת כיון דסבירא ליה דבעי שימור בשעת היפוך אם כן היכי מוכח דמצוה ללתות דילמא לאו מצוה היא אלא דצריך שימור מתחלתו ועד סופו ויש לומר דעיקר שימור כדי שלא תחמיץ וסבר רבא אי לאו שיש שימור מחמץ בשעה שהוא עדיין דגן כגון לתיתה לא היה מצריך שימור בשעת בי דרי מתחילת הדגן:

[לעיל לה:] [נזות נז:] [לקמן מב.] [לקמן מא.] ס"א ירא שמים החרד על נפשו [סנהדרין ה:] לעיל לו· לעיל לו.

עין משפט נר מצוה

קסז א מיי' פ"ה מהל' חו"מ הלכה ד טוש"ע א"ח סי' תס"ג סעיף א:

קסח ב ג ד מיי' פ"ה מהלכות מצה הל' ו ז טוש"ע או"ח סימן תנג סעיף ה:

קסט ה מיי' שם הלכה ח ט טוש"ע או"ח סימן תנג סעיף ד:

רבינו חננאל

תרתי חיטי בהדי הדדי כו' אלו הן כגון קליות והא דאמר אביי לא נחריך איניש תרתי שבלי בהדי הדדי לית הלכתא כותיה אלא כרבא דאמר מי פירות אין מחמיצין וכן חצבא דאבישנא שהן שיבולי דשערי רטיבתא אמר אביי כשנותנין זה החצבא בתנור בימות הפסח ופיה למטה כל זיעה שיוצא מאותן השעורים נשפכין בתנור (ואם לאו) אסורין אלא אם ישארו אותן המים היוצאין מהן בחצבא מחמיץ ולית הלכתא כאביי וקיימא לן כל מי פירות אין מחמיצין: ת"ר אין לותתין את השעורין בפסח ואם לתתן נתבקעו אסורות לא נתבקעו מותרות ואמרי' לא נתבקעו ממש אלא כל שמניחין על פי הביב של קלאים והן כ ל י ם מאליהם וכן הלכתא ור' יוסי דאמר שורן בחומץ מפני שהחומץ צומתן לית הלכתא כותיה דהא בהדיא אמר שמואל אין הלכה כר' יוסי והא דעביד שמואל עובדא נתבקעו ממש לא סמכינן עליה. אמר רבה בעל נפש כלומר המתרחק מריח עבירה ומדקדק הרבה על עצמו לא ילתות אפילו חטין דשירין פי' שהן חזקים מן השעורים ולא אתי לידי חימוץ הא לא ילתות כל שכן שעורים: אמר רב נחמן מאן רצאית לרבה אכל פת מעופשת. פי' כגון פת קיבר שאין בה סלת דהא (בר) [בי] רב הונא ובי רבה בר אבוה לתתי ורבה אמר אסור ללתות. ומותבינן עליה אין לותתין את השעורים בפסח הא חטין שרי כו'. פי' צריא כגון סדק באמצעה של חטה אבל השעורים שייעו אין בהן סדק: איכא דאמרי אמר רבא מותר ללתות דתנן יוצאין בפת נקיה והדראה ואי אפשר לפת נקיה בלא לתיתה כלומר אם אין שורין את החטים לא יצא מהם סלת ומותיב רב פפא מהא דתאני הקמחין והסלתות של נכרים של כרכים טמאים ושל כפרים טהורים ש"מ מדקתני טהורין מכלל דלא הוכשרו וקרי להו סלתות הנה סלת בלא לתיתה ודחי רבא האי דקתני של כפרים טהורין אקמחים בלבד ולא אסלתות והא דאמר רבא אי אפשר לפת נקיה בלא לתיתה דחויה היא דהא משמא דשמואל אמרו חטים של מנחות אין לותתין וקרי להו התורה סלת הנה נמצאת בלא לתיתה. הדר אמר רבא מצוה ללתות דכתיב ושמרתם את המצות ואין שמור אלא שמור דחטים בלתיתה [דשימור דלישה לאו] שימור מדרב הונא דאמר הבצקות של נכרים אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה ואי הוה שמור דלישה שמור היה עושה שימור לבצק של נכרי ואינו צריך כזית אחר ודחי' הני בצקות של נכרים משום דלא אתחיל בהו ישראל בשמור דנכרי לאו בר שימור הוא אבל ישראל דבר שימור הוא אם התחיל מתחלה להשמר אפילו שימור דלישה הוי שימור אפילו הכי לא הדר ביה רבא דאמר רבא להנהו דהוו מהפכי לגורן ותו העומרין הפכו לשם מצה כלומר הזהרו מהכשרת המים והפיכו להו למקום שאין בו הכשרת המים שיהיה שימור לשמו לשם מצה: מר בריה דרבינא מנקטא ליה בארבי. פי' בעיקריתם חיתה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ציריה סדק כמו טיילי"א. נ"ב לשון יון: (ב) ד"ה הכי קאמר וכו' דלאו בעל נפש לא מחמיר: (ג) ד"ה לאבא וד"ה מאן הד"א: (ד) ד"ה באחרונה מצות כצ"ל ותיבת היא נמחק:

מנקטא ליה אימיה בארבי: ההוא ארבא דחיטי דטבעא בחישתא שריא רבא לזבוני לנכרים איתיביה רבה בר ליואי לרבא *"בגד שאבד בו כלאים הרי זה *לא ימכרנו לנכרי ולא יעשה (א) בו מרדעת לחמור אבל עושין אותו תכריכין למת לנכרי מאי טעמא לא לאו משום דהדר מזבין לישראל הדר אמר רבא "לזבינהו קבא קבא לישראל כי היכי דכליא קמי פיסחא תנו רבנן אין מוללין את הקדירה בפסח והרוצה שימלול נותן את הקמח ואח"כ נותן את החומץ ויש אומרים אף נותן את החומץ ואח"כ נותן את הקמח *מאן י"א א"ר חסדא רבי יהודה היא *דתנן "האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחוי רבי יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר ונוקמה כר' יוסי *(דתנן) ר' יוסי אומר שורן בחומץ וחומץ צומתן כי אשמעינן ליה לרבי יוסי הני מילי דאיתיה בעיניה אבל על ידי תערובת לא עולא אמר "אחד זה ואחד זה אסור משום *לך לך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב רב פפי שרי ליה *לבורדיקי דבי ריש גלותא "לממחה קדירה בחסיסי אמר רבא איכא דשרי כי האי מילתא בדוכתא דשביחי עבדי א"ד רבא גופא מחי לה קידרא בחסיסי:

מתני' אין נותנין קמח לתוך חרוסת או לתוך החרדל ואם נתן יאכל מיד ורבי מאיר אוסר *"אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות "אבל סכין ומטבילין אותו בהן מי תשמישו של נחתום ישפכו מפני שהן מחמיצין: **גמ'** אמר רב כהנא מחלוקת לתוך החרדל אבל לתוך חרוסת דברי הכל ישרף מיד ותניא נמי הכי "אין נותנין קמח לתוך החרוסת ואם נתן ישרף מיד לתוך החרדל ר' מאיר אומר ישרף מיד "וחכמים אומרים יאכל מיד אמר רב הונא בריה דרב יהודה אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כדברי חכמים א"ל רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה דרב יהודה אחרוסת

רש"י

חיטין מתחלת קציר לצורך הפסח ועבדא להו שימור מעיקרא: בארבי · מלא עריבה או עריבות הרבה ומלניעתן לבדם לצורך הפסח: חישתא.שם הנהר . טבעה קודם הפסח והיו בה חיטין: שאבד בו כלאים · שנארג בו חוט של כלאים ואינו ניכר: הרי זה לא ימכרנו לנכרי · דהואיל ואין כלאים שבו ניכרים אתי לזבוניה האי נכרי לישראל ולביש להו ישראל ולאו אדעתיה: ולא יעשנו מרדעת לחמור· דילמא הדר שקיל ליה מהתם ותופרו באחד מבגדיו: אבל עושה אותו תכריכין למת · דמהתם תו לא שקיל ליה דבגדי המת אסורין בהנאה ומת אין מצות נוהגות בו דכתי' במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות (שבת ל·) והכי נמי כיון דלא מינכר חימוץ דידהו אתי האי נכרי והדר מזבין להו לישראל: קבא קבא· קב לזה וקב לזה ולא הרבה לאיש א': מוללן · בקמח קרי מלילה כשנותנין קמח לתבשיל: ואחר כך נותן את החומץ · דאין החומץ מניחו להחמיץ לפי שמבשלו: ויש אומרים אף נותן חומץ תחלה. דאף על גב דחומץ כבר מעורב בתבשיל הוא מבשל את הניתן בתוכו: שהעבירן מעל האור.מרותחין ערב שבת עם חשיכה: לא יתן לתוכן תבלין·דכלי ראשון מבשל ונמלא מבשל תבלין בשבת: לתוך הקערה · דכלי שני אינו מבשל: לכל הוא נותן · לכל מיני מאכל הוא נותן תבלין בכלי שני חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר שהחומץ מבשלן ואע"ג שקדש: הני מילי בעיניה · כשהחומץ בעין אבל כשהוא מעורב בתבשיל אין כחו חזק:אחד זה ואחד זה · בין חומץ תחלה בין חומץ בסוף אסור: לבורדקאי · נחתומין: בחסיסי · קמחא דאבשונא: בדוכתא דשכיחי עבדי · כגון בי ריש גלותא שהעבדים מזלזלין בדבר איסור יותר ויותר: **מתני'** חרוסת·אייגרו"ס ויש בו חומץ ועשוי לטבל בו בשר ורגילים לתת בו קמח וכל דבר שמקהה את טעמו וקמח לאחר זמן מחמיץ ומקהה את הטעם: אין מבשלין · דכתיב (שמות יב) אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל וגו': לא במשקין·אע"ג דכתיב במים וטעמא מפרש בגמרא: סכין · בשעת צלייתו: ומטבילין · בשעת אכילתו: מי תשמישו של נחתום · שמלנן בו ידיו בשעה שהוא עורך ומקטף את המלה ישפכו: **גמ'** מחלוקת · דשרי ליה תנא קמא לאוכלו מיד בנותן

תוספות

לא יעשנו מרדעת לחמור . אומר ר"י דדוקא בכלאים אבודים אסור לעשות מהן מרדעת שמא יעשנו טלאי על בגדו ולא יזהר נמי שלא יגע בבשרו אבל בכלאים ידועים שרי כדאמרי' במסכת כלאים (פ"ט מ"ד) מרדעת החמור אין בה משום כלאים ומותר לעשות מהן כר וכסת ובלבד שלא יגע בבשר אע"ג דאמרינן בפ"ק דביצה (דף יד:*)אפי' עשר מצעות זו על גב זו אסור שמא תכרך לו נימא על בשרו שאני כר וכסת ומרדעת אין רגילין ליכרך כל כך:

אבל עושהו תכריכין למת · וא"ת והא איכא לועג לרש וגו' ובפרק התכלת (מנחות דף מא·) אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל כלי קופסא חייבין בציצית (אמר רב) ומודה שמואל בזקן שעשאה לכבודו שפטורה והיא שעתא ודאי רמינן ליה משום לועג לרש ומהאי טעמא נמי לא יעשה כלאים למת ואומר ר"ת דציצית שקולה כנגד כל המצות לכך איכא לועג לרש טפי כדאמרינן בהתכלת (שם דף מג:) וזכרתם את כל מצות ה' מלמד ששקולה ציצית כנגד כל המצות והא דאמר בפ' מי שמתו (ברכות דף יח·) רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוי שדיא תכלת דרבי יונתן אמר ליה ר' חייא דלייה שלא יאמרו למחר באים אצלנו והיום מלעיגים אותנו ואף על גב דמתים נמי יש להם ציצית אומר ר"ת דמכל מקום שייך בהן ליעוג לפי שמראין עצמן כמצווין במצות והן אינן מצווין ואינו דומה מצווה ועושה למי שאין מצווה ועושה ומה שמסירים בזמן הזה מטליתות של מתים סומכין אהא דתניא במסכת שמחות (פי"ב) אבא שאול בן בטנית צוה לבניו *קברוהו תחת מרגלותיו של אבא והתירו תכלת מפליוני ובכמה דברים אנו סומכין על ספרים חיצונים ומניחין גמרא שלנו דבפרק בתרא דמגילה (דף לא:) אמרי' ראש חודש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם דהיינו חזון ישעיה* ואנו מפטירין השמים כסאי וכן הוא בפסיקתא ובפר' ויחל אנו קורין בתענית שלנו אע"ג דתנן במגילה (גם זה שם) שקורין בתענית בקללות וברכות ואנו סומכין על מס' סופרים (פי"ז ה"ז)* :

האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין·מכאן אין להוכיח דעירוי ככלי שני מדלא אשמעינן רבותא שלא יערה (ב) על הקערה שהתבלין בתוכה דאדרבה דוק מסיפא איפכא דקתני אבל נותן הוא לתוך הקערה ולא קתני אבל מערה על הקערה שיש בה תבלין ונראה דאפילו שמואל דאית ליה תתאה גבר ותניא בכיצד צולין (לקמן דף עו·) כוותיה אפ"ה מבשל העירוי כדי קליפה דאמר התם תניא כוותיה דשמואל חם לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדיח ואם עירו רותחין על התרנגולת צריך קליפה וכלי שנשתמשו בכלי ראשון לא יוכל להגעילו ע"י עירוי דאין מבשל אלא כדי קליפה והוא בלע יותר מכדי קליפה והא דאמרינן בפרק כירה (שבת דף מב·) דשרי חם לתוך צונן יש לומר כיון שאינו מבשל אלא כדי קליפה הואיל והצונן של מטה מים שהוא דבר המתערב אינו יכול להתבשל מחמת לנינות המים אבל דבר שאינו מתערב לא ובשילהי ע"ז (דף עו·) אמר *מר עוקבא זבן יורה מנכרי ואהדר ליה גדנפא וכו' ומסיק כבולעו כך פולטו מה בולעו בניצוצות אף פולטו בניצוצות ואי עירוי ככלי ראשון הוא מאי איריא משום דבלע בניצוצות אפילו בלע בליעה גמורה פליט בניצוצות דהיינו עירוי אלא ודאי לא בשיל אלא כדי קליפה והא דתנן בפרק חבית (שבת דף קמה:) כל שלא בא בחמין לפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת וכו' צריך לאוקמא בכלי שני דבכלי ראשון אפילו הדחה אסורה וקשה דקתני דוקא מדיחין אבל שורין לא והכא גבי תבלין קתני אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחוי דהיינו אפילו שורין ואומר ר"י דהתם מיירי במידי דבר בישול וכששורין אותו אפילו בכלי שני מיחזי כמבשל אבל תבלין עשויין למתק הקדירה ולא מיחזי כמבשל ובירושלמי בפרק כירה בעי מהו ליתן תבלין מלמטה וערות עליהן מלמעלה ר' יונה אומר אסור דעירוי ככלי ראשון הוא חיליה דר' יונה מן הדא וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר אי שבישל בו ואי שעירה לתוכו רותח ודחי ר' אסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינו מבשל התיב ר' אסי בר בון והתניא אף בכלי נחשת כך אית לך למימר כלי נחשת בלע בתמיה: **רבא** מחו ליה קידרא בחסיסי · פ"ה קימחא דאבישונא וקשה דהא לעיל (דף לט:) אסרינן וליכא מאן דפליג ונראה לר"י כדפירש בערוך בחסיסי קמח של עדשים דאין דרכם לבא לידי חימוץ כל כך:

לא

רבינו חננאל

היתה משמרת אותם לשם מצה מתחלה: ההיא ארבא דטבעא בחישתא. כלומר טבעא ספינה בנהר התיר רבא למכור החטים שבספינה לנכרים ומותבינן ליה [מהא דתניא] הבגד שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרנו לנכרי חיישי' שמא יחזור הנכרי וימכרם לישראל אחר ולא יעשנו מרדעת לחמור אבל עושין אותו תכריכין למת הדר ביה רבא ושרנהו לזבונינהו קבא קבא לישראל כי היכי דניכלו קמי פסחא: **ת"ר** אין מוללין את הקדרה בפסח. פי' מלילות הקמח בקדרה והרוצה שימלול נותן הקמח ואח"כ החומץ ויש אומרים נותן החומץ ואח"כ נותן הקמח ואוקימ' יש אומרים ר' יהודה הוא דתאני בענין נתינת תבלין בשבת ר' יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר כלומר החומץ והציר מבשל ומדלענין שבת מבשל ואסור לענין חמץ בפסח שרי דקדים ומבשיל ליה ולא אתי לידי חימוצא ונוקמה מאן יש אומרים ר' יוסי דאמר שורן בחומץ וחומץ צומתן ודחי' אימור דאמר ר' יוסי בחומץ לבדו שצומת אבל על ידי תערובת מים וחומץ מי קאמר עולא אמר בין החומץ מקודם בין אחרי כן הכל אסור למלול משום תרחק איסור כמו שאמר לנזיר התרחק מן הכרם שלא תאכל מן הענבים ר' אבא מיחי ליה בחסיסי כעין ותיקא על רב פפי דשרי לדבי ריש גלותא אלא משום דעבדי דלא מעלי ועבדי איסורא: **אין** נותנין קמח לתוך החרוסת ולא לתוך החרדל ואם נתן לתוך החרדל יאכל מיד ור"מ אוסר אבל לתוך חרוסת דברי הכל ישרף מיד. תניא נמי הכי אין נותנין קמח לתוך חרוסת ואם נתן ישרף מיד לתוך החרדל ר' מאיר אומר ישרף מיד והחכמים אומרים יאכל מיד ואמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כחכמים: **אין** מבשלין במשקין

עין משפט נר מצוה

קע א מיי' פ"י מהלכות כלאים הלכה כו טור שו"ע יו"ד סימן שא סעיף ח:

[ויומא סט.]

ע"ז סה: נדה סא:

קעא ב מיי' פ"ה מהל' חמץ הלכה ט טוש"ע או"ח סימן תסו סעיף א:

קעב ג מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ו טור שו"ע או"ח סימן שיח סעיף ט:

קעג ד ה מיי' פרק ה מהלכות מצה הלכה ה טוש"ע או"ח סימן תסג סעיף ג:

שבת מב:

קעד ו מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה ז סמג לאוין שנ:

קעה ז שם הלכה ח:

קעו ח ט מיי' פ"ה מהלכות מצה הל' יט טוש"ע או"ח סימן תסד:

[נ"ל קברו אותי]

[עי' תוס' מגילה לא: ד"ה ר"ח אב וכו' וקנ"ע ועי' תרומת הדשן סי' יט]

[ועי' תוס' ברכות יח. ד"ה למחר וכנ"ב עד. ד"ה פסקי ובע"ז סה: ד"ה אבל ובנדה סא: ד"ה אבל]

מסורת הש"ס

[עי' תוספות חולין נה. סד"ה ובנמלא]

[עמ"ש תוס' ב"ב נג: ד"ה מאן]

[נ"ל דתניא]

[שבת יג. ב"מ לב. ע"ז יז. נח: נט.]

[גי' הערוך למרדקי]

[עי' תוספות לקמן מא. ד"ה אין מבשלין]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בר ליואי לרבא בגד שאבד וכו' לא יעשנו מרדעת לחמור כצ"ל:

(ב) תוס' ד"ה אילפס וכו' שלא יערה בקערה כצ"ל ותיבת על נמחק:

נ"ל רב עקביא

אחרוסת קאמר מר או אחרדל קאמר מר א"ל למאי נפקא מינה לדרב כהנא דאמר רב כהנא מחלוקת לתוך החרדל אבל לתוך החרוסת דברי הכל ישרף מיד א"ל *לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי א"ר אשי כוותיה דרב כהנא מסתברא מדאמר שמואל *אין הלכה כרבי יוסי מאי לאו(א) צמותי הוא דלא צמית הא חמועי מחמעא לא דילמא לא מצמת צמית ולא חמוע מחמע: אין מבשלין וכו': ת"ר °במים אין לי אלא במים שאר משקין מניין אמרת קל וחומר ומה מים שאין מפיגין טעמן אסורין שאר משקין שמפיגין טעמן לא כ"ש רבי אומר במים אין לי אלא מים שאר משקין מניין *ת"ל °ובשל מבושל מ"מ מאי בינייהו איכא בינייהו צלי קדר ורבנן האי בשל מבושל מאי עבדי להו מבעי ליה לכדתניא **בשלו ואח"כ צלאו או שצלאו ואח"כ בשלו חייב בשלמא בשלו ואח"כ צלאו חייב דהא בשליה אלא צלאו ואח"כ בשלו הא צלי אש הוא אמאי אמר רב כהנא הא מני רבי יוסי היא *דתניא יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח דברי ר"מ רבי יוסי אומר יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח עולא אמר אפילו תימא ר"מ שאני הכא דאמר קרא *ובשל מבושל מ"מ ת"ר יכול צלאו כל צורכו יהא חייב ת"ל °אל תאכל ממנו נא ובשל מבושל במים נא ובשל מבושל אמרתי לך ולא שצלאו כל צורכו היכי דמי אמר רב אשי דשויא חרוכא תנו רבנן יכול אכל כזית חי יהא חייב תלמוד לומר אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל נא ובשל אמרתי לך ולא חי יכול יהא מותר תלמוד לומר °כי אם צלי אש היכי דמי נא אמר רב כדאמרי פרסאי אברנים *אמר רב חסדא המבשל בחמי טבריא בשבת פטור פסח שבשלו בחמי טבריא חייב מאי שנא בשבת דלא דתולדות אש בעינן וליכא פסח נמי לאו תולדות אש הוא אמר רבא מאי חייב *דקתני דקא עבר משום צלי אש רב חייא בריה דרב נתן מתני לה להא דרב חסדא בהדיא א"ר חסדא המבשל בחמי טבריא בשבת פטור ופסח שבשלו בחמי טבריא חייב שעבר משום צלי אש אמר *רבא *אכלו נא לוקה

רש"י: אחרוסת קאמר · מי אית לך דרבנן נמי אחרוסת פליגי : לא סבירא לי · אלא בחרוסת נמי שרו והלכה כמותן : כוותיה דרב כהנא מסתברא · דאמר רבנן אחרוסת לא פליגי וכי אמר שמואל הלכה כחכמים אחרדל קאמר : אין הלכה כרבי יוסי · דאמר לעיל חומץ צומתן : מאי לאו · מדלא למית חטין שהתחילו ליגפח כבר אלמא (ב) כשאר משקין הוא אחמועי נמי מחמע את הגיתן מתחלה לתוכו כדרב כהנא אלמא שמואל כרב כהנא סבירא ליה וכי קאמר שמואל הלכה כחכמים אחרדל קאמר ולא אחרוסת: לא מילמת למית · את שהתחיל להחמיץ ולא מחמע נמי את הניתן לתוכו דלא הוי כמים : במים · ובשל מבושל במים : שמפיגין טעמן · שנותנין בו טעם שלהן: ובשל מבושל · דבויא הוא דהוה ליה למיכתב נא ומבושל : צלי קדר · שמבשלין אותו בקדירה בלא מים ובלא שום משקה אלא מים הנפלטין משמנו למאן דיליף לה מק"ו הכא שרי לרבי דיליף מרבויא האי נמי בשל מבושל הוא : חייב · מלקות על אכילתו : ר' יוסי היא · דאמר בישול לאחר אפיה בישול הוא : יוצאין · ידי חובת מצה ברקיק השרוי בתבשיל לאחר אפייתו ואף על פי שמתמסמס לחם הוא כל זמן שהוא קיים שלא נימוח לגמרי וכן במבושל : אבל לא במבושל · דלאו לחם קרינא ביה ואע"פ שכבר נאפה בתנור הואיל וחזר ובישלו ביטלו מתורת לחם: שאני הכא דרבייה קרא · ובשל מבושל דהוי ליה למכתב ומבושל וגזירת הכתוב הוא בפסח : יכול צלאו כל צורכו · ואח"כ בשלו יהא חייב והאי תנא הוא דאמר לעיל צלאו ואח"כ בישלו חייב ליסנא אחרינא יכול צלאו כל צורכו דשויא חרוכא כדמפרש יהא חייב דלאו צלי אש הוא אלא קלי אש ושרוף וזה עיקר וראשון אינו כלום דההוא תנא כיון דרבי קרא צלאו ואחר כך בישלו מה לי שויה חרוכא מה לי לא שויה : חרוכא · שרוף: חי · לגמרי שלא נצלה כלל : נא · צלי ואינו צלי : יכול יהא מותר · לאכול ממנו חי לכתחלה דאפי' איסורא נמי ליכא תלמוד לומר אל תאכלו ממנו נא כי אם צלי אש ולא זה שאינו צלי והויא לאו שבכללות והאי תנא סבר אין לוקין על לאו שבכללות : כדאמרי פרסאי אברנים · אותה צליה שבלשון פרסי קרויה אברנים בלשון הקודש קרי נא : חמי טבריא · מעיינות רותחין : פסח שבישלו בחמי טבריא חייב · על אכילתו וקא סלקא דעתך משום דלא תאכל מבושל: דלאו תולדות אש היא· הלכך לאו בישול הוא דליהוי חייב משום אב מלאכה : משום צלי אש · לאו דלא תאכל כי אם צלי אש איכא ולא לאו דבישול וסבר לוקין על לאו שבכללות : בהדיא · דחייב רב חסדא משום צלי אש ולאו משום בישול : לוקה

תוספות: לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי · אף על גב דתניא כוותיה קסבר מתניתין פליגא : מדאמר שמואל אין הלכה כרבי יוסי · השתא מדמי חומץ לחרוסת וע"כ נראה לר"י דעולא דאמר לעיל בין כך ובין כך אסור משום לך לך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב פליג אדרב כהנא דהא רב כהנא דאמר אבל לתוך חרוסת לדברי הכל ישרף ולעולא לא אסר אלא משום לך לך אמרינן : מאי לאו מדלא מצמת מחמע · קשה לר"י דלעיל קאמר י"א אף נותן את החומץ ואח"כ וכו' ופריך ולוקמא כר' יוסי דאמר שורן בחומץ וחומץ צומתן משמע דתנא קמא דיש אומרים היינו ת"ק דר' יוסי דלית ליה דחומץ צמית ואפילו הכי קאמר נותן הקמח ואח"כ נותן את החומץ אלמא קסבר אע"ג דלא צמית חמועי נמי לא מחמע ואור"י דלעיל איירי לפי המסקנא דהכא :

*אין מבשלים את הפסח לא במשקין וכו' · תימה למה שנאו כאן אי משום דתנא ירקות שלוקות ומבושלות א"כ מיד היה לו לשנות בסמוך אחריה : איכא בינייהו צלי קדר · פי' אי לוקה עליו אי לא אבל לכולי עלמא פסול הוי ועשה נמי אית ביה דצלי מחמת ד"א הוא כדאמרינן בריש כילד צולין (לקמן עה:) נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו יטול את מקומו נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו וכן שאר משקין לא איצטריך למילף אלא לענין מלקות אבל פשיטא דלכל הפחות איכא עשה דכי אם צלי אש וא"ת והיכי יליף שאר משקין מק"ו והא אין מזהירין מן הדין ויש לומר דהאי קל וחומר אינו אלא מגלה דבישול דקרא איירי אף בשאר משקין : אמר רב כהנא הא מני ר' יוסי היא · תימה דרב כהנא דמוקי לה כרבי יוסי לרבנן האי בשל מבושל מאי עבדי להו דצלאו ואחר כך בישלו לא צריך קרא דמסברא ידעינן דבישול מבטל הצליה כדאמר רבי יוסי גבי מצה ויש לומר דרב כהנא סבר דרבי יוסי יליף מבשל מבושל דבישול מבטל אפייה: אבל לא במבושל · פ"ה דבישול מבטל ליה מתורת לחם ולפי' מיירי בבלילתו רכה דבלילתו עבה לא נפיק מתורת לחם כדפירש לעיל ור"י מפרש דמיירי בבלילתו עבה ופסולה משום מצה עשירה ומייתי דכי היכי דסבר רבי יוסי דבישול מפיק ליה מתורת אפייה לשוייה מצה עשירה כאילו לא נאפה ה"נ גבי פסח עקר מיניה בישול שם צלייה : עולא אמר אפי' תימא ר' מאיר וכו' · הכא מדמי פסח לבישול מצה והיינו דלא כמסקנא דכילד מברכין (ברכות דף לה:) דקאמר התם עולא משמיה דר' יוחנן שלקות מברכין עליהם שהכל לרבי יוסי דאית ליה הכא גבי מצה דבישול מבטל האפיה ה"נ בישול מבטל מהם שם ירק ודחי ע"כ לא קאמר רבי יוסי אלא דבעינן טעם מצה ועולא לטעמיה דלא בעי לאוקמא הכא טעמא דרבי יוסי דבעינן טעם מצה והתם נמי קאמר דלרבי יוסי מברך שהכל : אכל

מסורת הש"ס: [עירובין קב: וש"נ] [לעיל מ.] שמות יב [תוספתא פ"ה] ברכות לח: [עי' תוס' חולין קטו. ד"ה שאין] שבת מ: [יותר נכון לגרוס מאי חייב דקאמר] ב"מ קטו:

עין משפט נר מצוה:
קעז א ב מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה ז ח סמג לאוין שנ :
קעח ג מיי' פ"ו מהל' חמץ הלכה ו טור שו"ע או"ח סימן תסא סעיף ד :
קעט ד ה ו מיי' פ"ח מהלכות ק"פ הל' ו סמג לאוין שנ :
קפ ז מיי' פ"ט מהלכות שבת הלכה ג :
קפא ח מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה י :

רבינו חננאל: במשקין ולא במי פירות אבל סכין אותו ומטבילין אותו בהם : ת"ר ובשל מבושל במים אין לי אלא במים שאר משקים מנין אמרת קל וחומר ומה מים שאין מפיגין טעם הבשר אסור שאר משקין שמפיגין טעמו של בשר אינו דין שאסור . ר' אומר במים אין לי אלא במים שאר משקין כמים מי פירות מנין ת"ל ובשל מבושל במים מכל מקום לר' דמפיק ליה מלשון בשול אפי' צלי קדר כיון שהוא עשוי כמין בשול אסור הוא ות"ק דממעט מכח הפגת הטעם צלי קדר מותר שאינו מפיג טעמו ות"ק דמייתי ליה לשאר משקין בק"ו ובשל מבושל מאי עביד ליה מבעי ליה דאפילו אם בשלו אחר שצלאו או צלאו אחר שבשלו חייב וכר' יוסי דתאני יוצא ברקיק השרוי אבל לא במבושל ואע"פ שלא נימוח הרי לר' יוסי אע"פ כי רקיק זה אפוי הוא כיון שבשלו יצא מתורת אפוי והרי הוא כמבושל כך זה הבשר אע"פ שצלאו כיון שבשלו יצא מתורת צלי והרי הוא כמבושל . צלאו כל צרכו כגון דשויא חרוכא פטור כי אינו חייב אלא על נא ועל מבושל פי' נא אברנים כגון שנצלה מעט אבל בשר חי לגמרי דלא עבר באש כלל אינו חייב : אמר רב חסדא המבשל בשבת בחמי טבריא פטור דלאו תולדות אור הן פסח שבשלו בחמי טבריא פטור אמר רבא ועובר משום דבעינן צלי אש וליכא : אמר רבא

[גי' הכ"מ בפרק ח' מהלכות ק"פ דין ד' אמר אביי אבל נא לוקה וכו' רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות וכ"כ הכ"מ עוד בפרק י"ח מהלכות סנהדרין דין ג' וע"ע מ"ש הכ"מ פ"ה מהלכות נזירות דין ח' ורא"י לגירסתם ממ"ש תוס' שבת דף כג: ד"ה גזירה ועוד שם ע: ד"ה נודע וכו' דאין מדרך הש"ס להקדים רבא לאביי וכ"כ בשאר דוכתי וכ"כ הרא"ש ס"ד דב"מ סימן י"ט שלא מצינו בכל הש"ס שקבע דברי רבא קודם וכו' ע"ש.]

הגהות הב"ח: (א) גמ' אין הלכה כרבי יוסי מאי לאו מדלא צמית חמועי נמי מחמעה כצ"ל ותיבות צמותי הוא ותיבת הא נמחק : (ב) רש"י ד"ה מאי לאו וכו' אלמא בשאר משקין אחמועי כצ"ל ותיבת הוא נמחק :

תורה אור

לוקה שתים מבושל לוקה שתים נא ומבושל לוקה שלש *אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי *תרתי הוא דלא לקי חדא מיהת לקי איכא דאמרי חדא נמי לא לקי דלא מייחד לאויה *כלאו דחסימה *רבא *אמר אכל זג לוקה שתים חרצן לוקה שתים זג וחרצן לוקה שלש אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי תרתי הוא דלא לקי חדא מיהת לקי איכא דאמרי חדא נמי לא לקי דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה ת"ר אכל כזית נא מבעוד יום פטור כזית נא משחשיכה חייב אכל כזית צלי מבעוד יום לא פסל עצמו מבני חבורה כזית צלי משחשיכה פסל עצמו מבני החבורה תניא אידך יכול אכל כזית נא מבעוד יום יהא חייב ודין הוא ומה בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו דין שישנו בבל תאכל נא או לא בשעה שאינו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שישנו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא ואל תתמה שהרי הותר מכללו אצל צלי תלמוד לומר °אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש שאין תלמוד לומר כי אם צלי אש ומה תלמוד לומר כי אם צלי אש לומר לך *בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא *רבי אומר אקרא אני בשל מה ת"ל מבושל שיכול אין לי אלא שבישלו משחשיכה בשלו מבעוד יום מנין תלמוד לומר בשל מבושל מכל מקום והאי בשל מבושל אפקיה רבי לצלי קדר ולשאר משקין אם כן לימא קרא או בשל בשל או מבושל מבושל מאי בשל מבושל שמעת מינה תרתי תנו רבנן *אבל צלי מבעוד יום חייב וכזית נא משחשיכה חייב קתני צלי דומיא דנא מה נא בלאו אף צלי בלאו בשלמא נא כתיב אל תאכלו ממנו נא אלא צלי מנלן דכתיב °ואכלו את הבשר בלילה הזה *בלילה אין ביום לא *האי לאו הבא מכלל עשה הוא וכל לאו *הבא מכלל עשה עשה אמר רב חסדא הא מני רבי

לוקה שתים · משום לא תאכל נא ומשום לא תאכלו כי אם צלי אש דכי אם צלי אש נמי אלאו דלא תאכלו קאי : מבושל לוקה שתים · משום מבושל ומשום לא תאכלו כי אם צלי אש : לאו שבכללות הוא · דכולל בו כל מיני בשולים שאין צלי לאסור : איכא דאמרי. תרתי הוא דלא לקי. כיון שהוא לוקה משום נא [או] משום מבושל תו לא לקי משום כלל דכי אם צלי אש: אבל חדא מיהא לקי· כגון המבשל בחמי טבריא ואכלו דאין כאן מלקות דבישול ולא מלקות של נא לוקה משום כי אם צלי אש : ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי· משום כי אם צלי אש דלא מיוחד לאויה דידיה כלאו דחסימה שהוא מפרש איסורו וסמיכא ליה פרשת מלקות לעיל מיניה : אכל זג לוקה שתים · נזיר שאכלו משום זג לא יאכל ומשום מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים וגו' דלא יאכל קאי נמי אמכל אשר יעשה: לאו שבכללות· אין לוקין על מכל אשר יעשה דלאו שבכללות הוא שכולל חרצנים וזגים וענבים לחים ויבשים ועלים ולולבין : תרתי לא לקי · היכא דאכל זג או חרצן ולקי עלייהו לא לקי תו משום מכל אשר יעשה ומודה אביי דאם אכל זג וחרצן לוקה שתים דכיון דמפורש כל אחד לעצמו קאי נמי אלאו דלא יאכל והוי כמאן דכתב לאו אכל חד וחד והכי מוכח במסכת נזיר דלא פליג אביי אלא אמלקות דמכל אשר יעשה: חדא מיהא לקי· אם אכל עלין ולולבין דאין כאן מלקות דזג וחרצן לקי משום לאו דמכל אשר יעשה:אכל כזית נא מבעוד יום פטור· טעמא מפרש לקמיה מקראי:לא פסל את עצמו מבני חבורה· דאמרי' לקמן (דף פו·) אין הפסח נאכל לא בשתי חבורות כאחד ואין האוכל אוכל בשני מקומות ונפקא לן מבבית אחד יאכל ומתרגמינן בחבורא חדא יתאכל ואכילה דמבעוד יום לאו אכילה היא ומותר לאכול משתחשך עם בני חבורה שנמנה עמהן : כזית צלי משחשיכה · מפסח שנמנה עליו: פסל עצמו מבני חבורה· כדפרישית שאין האוכל מותר לאכול הימנו בשני מקומות : בשעה שאינו בקום אכול צלי · דאין לו היתר אכילת צלי אינו דין שישנו בלאו דלא תאכל נא : או לא · או לא נאמר כן אלא בענין אחר בשעה שישנו בקום אכול צלי דהיינו בלילה דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה אינו בבל תאכל נא : ואל תתמה שהרי הותר מכללו אצל צלי · דהא אפילו צלי היה אסור לאכול ביום כדכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה ולא ביום וכשחשכה הותר מכלל איסור עשה דצלי ונימא נמי נהי דלא הותר לכתחלה אצל נא מיהו לא לחייב עליה אם אכלו : שאין תלמוד לומר כי אם צלי אש · דהא כתיב לעיל מיניה צלי אש ומצות וגו' : אקרא אני בשל · דייך הוה ליה בקריאת בשל : אין לי · שיתחייב על אכילת בשר אלא אם כן בישלו משחשיכה שהוא עיקר זמנו : בישלו מבעוד יום. ואכלו משתחשך מנין : והא אפקיה · רבי גופיה דרשיה לעיל לשאר משקין ולצלי קדר : בשל מבושל · מדשני בדבוריה דריש ביה דרשה אחריתי נמי : כזית צלי מבעוד יום חייב · מפרש ליה לקמיה : קתני · חיובא דצלי דמבעוד יום דומיא דחיובא דנא משחשיכה :

רבי

אבל כזית נא לוקה שתים משום נא ומשום כי אם צלי אש דהוי כאילו כתיב אל תאכלו כי אם צלי אש · הקשה הר"י דאורלינ"ש אמאי חשבי' בריש אלו נערות (כתובות דף ל·) בעולה לכהן גדול בעשה גרידא דכי אם בתולה מעמיו כתיב הא כי היכי דחשבינן הכא כי אם צלי אש בלאו ה"נ ה"ל לאיחשובי בעולה לכהן גדול בלאו דהוי כאילו כתיב לא יקח כי אם בתולה וי"ל דכי אם בתולה לא חשיב לאו משום דסיפא דקרא מוכח עליו דהוי עשה דכתיב כי אם בתולה מעמיו יקח אשה : **איכא** דאמרי חדא מיהא לקי · פ"ה בחי וחמי טבריא חייב משום כי אם צלי אש וקשה לר"ת א"כ בין לאביי בין לרבא תיקשי להו ברייתא דלעיל דתניא נא ומבושל אמרתי לך ולא חי אלמא לא לקי על חי ועוד דאמר בפ' המקבל (ב"מ דף קטו:) אפלוגתא דרב הונא ורב יהודה בחובל ריחים ורכב דרב יהודה אמר לוקה שתים ורב הונא אמר לוקה שלש ומסיק רבא אנא דאמרי אפילו כרב יהודה עד כאן לא קאמר רב יהודה התם אלא דכי נפש הוא חובל לדברים אחרים הוא דאתא אבל הכא כי אם צלי אש למאי אתא ולפ"ה הא איצטריך לחי ולחמי טבריא לכ"כ לר"ת דאחי לא לקי לכו"ע דכי אם צלי אש לא משמע דאתא למלקות אלא לעשה דכי אם צלי אש תאכלו ולא דמי לכי נפש הוא חובל דבההוא מודו כו"ע דלוקה אשאר דברים כדקתני התם בהדיא בברייתא אבל זוג של ספרים וצמד של פרות לוקה שתים דכי נפש הוא חובל משמע שפיר בלשון לאו שהוא נתינת טעם כל שהוא דבר נפש לא תחבול ואתא שפיר הא דקאמר רבא התם דכי נפש הוא חובל אתא לשאר דברים אבל כי אם צלי אש לא אתא אלא לעשה ובנא ומבושל דווקא פליגי דרבא סבר להכי סמכיה לאלו ללקות עליו על נא ומבושל שהם בני מילקא ואביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות והא דקאמר חדא מיהת מילקא לקי הכי פי' אם התרו בו משום כי אם צלי אש לבדו אבל על מלקות נא ומבושל לא ילקה דלהכי מהני מה שכתבו בלשון כלל ומיהו לבדו מיהא לקי שסמכו לאלו שהם בני מלקות : **אמר** רבא אכל זג לוקה שתים · הא פלוגתא דאביי ורבא איתמר איפכא בפ' שלשה מינין (נזיר דף לה:) והלכה רבות בגמרא* : **שאין** ת"ל כי אם צלי אש · אע"ג דאיצטריך להלקות עליו משום כי אם צלי אש היינו נמי משום דסמכיה לנא ומבושל : **אם** כן לימא קרא בשל בשל או מבושל מבושל · הכא משמע דאורחיה דקרא לכפול תיבה אחת בענין אחד טפי מבשני ענינים וכן במרובה (ב"ק דף סה·) גבי המלא תמלא והחובל (שם דף פה:) גבי ורפא ירפא וקשה דברים היו בודקין (סנהדרין ד"מ:) קאמר מדהוי ליה למיכתב דרוש תדרוש או חקור תחקור וכתב היטב שמע מינה לאפנויי משמע דאי הוה כתב הכי לא הוה מופנה ושמא התם לא חש לדקדק בלשון רק להוכיח דמופנה* :

לאמר

עין משפט נר מצוה

קפב א מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה ד ופי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ג :

קפג ב מיי' פ"ס מהל' נזיר הלכה ח :

קפד ג מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה ד :

קפה ד ה שם הלכה ה:

רבינו חננאל

אכל נא לוקה שתים אחת משום נא ואחת משום צלי אש אכלו מבושל לוקה שתים נא ומבושל לוקה שלש ואביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות כלומר לאו אחד כולל האוכל נא והאוכל מבושל שנא' אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים וגו': **איכא** דאמרי לאביי אכל נא ומבושל חדא מיהא לקי איכא דאמרי לא לקי כלל עד דמיחד לאויה כלאו דחסימה : **אמר** רבא נזיר שאכל זג לוקה שתים אחת משום שנאמר (במדבר ו' ד') מחרצנים ועד זג וגו' ואחת משום שנא' (שם) מכל אשר יעשה מגפן היין חרצן לוקה שתים זג והרצן לוקה שלש אביי אמר אין לוקין וכו' : **ת"ר** אכל כזית נא מבעוד יום פטור מאי טעמא אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש בשעה שישנו בקום אכול צלי שהוא בלילה דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה ישנו בבל תאכל נא מבעוד יום שאינו בבל תאכל צלי אינו חייב אם אכל נא אכל כזית נא משחשכה חייב שהרי ישנו בקום אכול צלי אכל כזית צלי מבעוד יום לא פסל עצמו מבני חבורה שאינה אכילת כזית צלי משחשכה פסל עצמו מבני חבורה וסוגיא דשמעתא כולה כענין הזה ואקשי' אהא דתניא אכל כזית צלי מבעוד יום חייב אמאי לאו הבא מכלל עשה עשה הוא האיך שנא' (שמות יב ח) ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש בלילה אכול אותו ולא ביום זהו לאו הבא מכלל עשה

[הכיאו תוס' מנחות נח: בפרוטרוט בד"ה ואיכא]

[וע"ע תוס' כתובות לט: ד"ה אין ותוס' ב"ק סס. ד"ה לכתוב ותוס' מנחות יז: ד"ה לכתוב]

מסורת הש"ס

מנחות נח:

[שם]

[מכות יג: עז.]

[נ"ל אמר רבא עי' תוס' דהכא ד"ה אמר רבא אמנם גי' הכ"מ בפ"ה מהלכות נזירות אמר אביי אכל זג וכו' רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות]

ב"מ קטו.

מכילתא פ' בא

[לקמן קב:] יבמות נד: מו. סח. עג: זבחים לד. חולין פא.

רבי יהודה היא. דאמר לאו הבא מכלל לאמור לאו הוא: שרוע. הוא שאחת מעיניו גדולה ואחת קטנה וכן שאר אברים: קלוט. שפרסותיו קלוטות: נדבה תעשה אותו. לדמיו הקדישהו לבדק הבית ולנדר להעלות קרבן לא ירצה וכתב אותו אותו בעל מום אתה מתפיס לקדושת בדק הבית ואין אתה מתפיס תמימים הראויין למזבח לבדק הבית: וידבר ה' וגו'. בתחלת הפרשה כתיב: לא נאמר בדברים. נוטריקון לאמר: לאו אמור. אמור להן שיש איסור לאו בדברים והכא גבי פסח נמי כתיב בתחלת הפרשה ויאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמר: האישבורן. לשון תורה אור שבירה שמשתבר הקרקע ויש בקעים שהמים נאספים ושוהין בתוכן ואין נבלעין ומחמיצין: הכי גרסינן הא דנפישי דקוו הא דלא נפישי דלא קוו. כשהן מרובות הן נקוות אל מקום אחד ואין נבלעות מהר ומחמיצות וכשהן מועטות לא קוו: שלנו. בלילה מפני שבימי ניסן המעיינות חמין שעדיין ימות הגשמים הן כדאמרינן במי שהיה (לקמן צד:) בימות הגשמים חמה מהלכת בשיפולו של רקיע לפיכך כל העולם צונן ומעיינות חמין הלכך מלינן בלילה ומצטננין: דרשה רב מתנה. ובלשון הקודש היו דורשין וכסבורין השומעין שמים שלו הוא אומר: דביתו. תרגום של לנו (דביתו): לא בחמה. לפי שחום השמש מחממת: ולא בחמי חמה. במים שהוחמו בחמה וכ"ש בחמי האור: הגרופים מן המולייר. דוד גדול של נחושת ותלוי על האור כל שעה ונחושתו עבה ואפי' כשאין שם אור מים שבשוליו חמים או פושרין: גרופים. לשון שירייס שממלין מנחושתו של שוליו: ולא תגביה ידה מן התנור. כלומר תהא עוסקת בבצק כל שעה: שמקטפת בו. טחה פני החררה במים: שמצננת בו ידיה. דאותן שמקטפת בהן מתחממות מחום ידיה והעיסה: עברה ולשה. בחמין: לא נתבקעו מותרות. ואע"ג דתנא אין לותתין הכא נמי ל"ש הואיל ואנו רואין שלא החמיץ שאין שם לא סימני שיאור ולא סימני סידוק: מחיתא מחיתינהו. כולם אריגה אחת אריגת' משום דבחדא איסורא דרבנן תנא אם עבר מותר באכילה בעית למימר נמי בכולהו: היכא דאתמר. בהדיא דלא קנסינן ליה אתמר והיכא דלא אתמר לא אתמר והלכך עברה ולשה בחמין קרובה למזיד היתה ואסור ולא דמי לבליקות של נכרים דאמרינן (לעיל דף מ.) (א) ממלא אדם כריסו מהן דהכא בעינן למיקנסה דעברה אדרבנן. מעשה אורג מתרגמינן עובד מחי (שמות כח):

הדרן עלך כל שעה

ואלו עוברין. עליהן בבל יראה ובבל ימצא וכולהו מפרש להו בגמרא זיתום וזומן וקולן ועמילן: תכשיטי נשים. בגמרא מפרש: מין דגן. חמשה מינין חיטין ושעורין וכוסמין ושבולת שועל ושיפון: ואין בהן כרת. אם אכלן אבל לאו יש באכילתן ובגמרא יליף לה כולה: גמ' מטמטם. לשון סתימה: מסמא את העינים משום מילחא. מלח סדומית יש שמסמא את העינים כשנוגע במלח וחוזר ונוגע בעין: נסיובי דחלבא. מיסג"א: קומניתא דאומא. עיפושא פת שמתעפש לאחר זמן בתוך הכותח: וכופפין את הקומה. כלומר מתישין כוחו: ירק חי. כגון כרישין ובצלים וחזרין כשאוכל מהן הרבה תמיד: דסמידא

(ויקרא כב) רבי יהודה היא *דתניא °שור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אותו ¹אותו אתה מתפיס לבדק הבית ואי אתה מתפיס תמימים לבדק הבית מכאן אמרו כל המתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין ת"ל °וידבר ה' אל משה *(שם)* לאמר לימד על כל הפרשה כולה שיהא בלא תעשה דברי רבי יהודה *אמר לו רבי לבר קפרא מאי משמע אמר לו דכתיב לאמר לא נאמר בדברים בי רב אמרי לאמר לאו אמור: ²מי תשמישי של נחתום וכו': תני חדא שופכין במקום מדרון ואין שופכין במקום האישבורן ותניא אידך שופכין במקום האישבורן לא קשיא הא דנפישי דקוו הא דלא נפישי דלא קוו אמר רב יהודה אשה לא תלוש אלא במים שלנו דרשה רב מתנה בפפוניא למחר אייתו כולי עלמא חצבייהו ואתו לגביה ואמרו ליה הב לן מיא אמר להו אנא ³במיא דביתו אמרי *דרש רבא ⁴אשה לא תלוש בחמה ולא בחמי חמה ולא במים הגרופין מן המולייר ⁵ולא תגביה ידה מן התנור עד שתגמור את כל הפת (³וצריך*) שני כלים אחד שמקטפת בו ואחד שמצננת בו את ידיה איבעיא להו עברה ולשה מהו ⁶מר זוטרא אמר מותר רב אשי אמר אסור אמר מר זוטרא מנא אמינא לה דתניא *אין לותתין השעורין בפסח ואם לתת נתבקעו אסורים לא נתבקעו מותרין ורב אשי אמר *אטו כולהו חדא *מחיתא מחיתינהו היכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר:

הדרן עלך כל שעה

ואלו ¹עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי וזומן של צבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים ר"א אומר אף תכשיטי נשים זה הכלל כל שהוא ממין דגן הרי זה עובר בפסח °הרי אלו באזהרה ואין בהן משום כרת: **גמ'** ת"ר שלשה דברים נאמרים בכותח הבבלי מטמטם את הלב ומסמא את העינים ומכחיש את הגוף מטמטם את הלב משום נסיובי דחלבא ומסמא את העינים משום מילחא ומכחיש את הגוף משום קומניתא דאומא *ת"ר ג' דברים מרבין הזבל וכופפין את הקומה ונוטלין *אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם אלו הן *פת קיבר ושכר חדש וירק *חי ת"ר שלשה דברים ממעטין את הזבל וזוקפין את הקומה ומאירין את העינים אלו הן פת נקייה בשר שמן ויין ישן פת נקייה דסמידא

לאמר לימד על כל הפרשה שהיא בלאו [א]. נראה לר"י דהיינו דוקא בהנך דברים דאית בהו לאו הבא מכלל עשה אבל שאר דברים לא:

הדרן עלך כל שעה

ואלו עוברין בפסח. פ"ה לעבור עליהן בבל יראה ובבל ימצא וגם ריב"א מדקדק מלשון עוברים דמשמע (ב) עוברין מן העולם ואין נראה לר"ת דמשמע דכל הנך מרבינן מכל מחמצת לא תאכלו ואפילו באכילה לא הוה מיחייב אי לאו דרבייא קרא ומהיכי תיתי בל יראה ובל ימצא ונראה לר"ת דאלו עוברין (ג) פי' האוכלין ועוברין היינו מעל השולחן דלאו בני מיכל נינהו אבל בל יראה ליכא: **רבי** אליעזר אומר אף תכשיטי נשים. היינו (ד) חמץ נוקשה ואפילו הוי חמץ דגן גמור על ידי תערובות מ"מ מדקאמר אף משמע דמודה לת"ק ובגמרא אמרי' דרבי אליעזר סבר נוקשה בעיניה בלא כלום לכך נראה דגרס רבי אליעזר בחד מינייהו או במתני' או בגמרא:

מסורת הש"ס: [תמורה ז:] · שם · [פס] · [ע"ל ביתו] · יומא כח: · [ג"ל וצריכה] · [לעיל מ.] ברכות כד. וש"נ · עירובין כה: · [ברכות מג: שבת קיג: תענית י:]

[כמולין נח: פסחי' כביאור נכון]

[פי' פסולי' הסולת. ערוך]

[בעירובין ליתא מלת חי']

עין משפט נר מצוה:
קפו א מיי' פ"ה מהל' ערכין הלכה ו:
קפז ב מיי' פ"ה מהל' חמץ הלכה טו סמג לאוין עט טור שו"ע או"ח סימן תנט סעיף ד:
קפח ג מיי' שם הלכה יא טור שו"ע או"ח סימן תנה סעיף א:
קפט ד מיי' שם הלכה יב טוש"ע או"ח סימן תנט סעיף א:
קצ ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
קצא ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
קצב ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
א ח מיי' פ"ד מהלכות חמץ הלכה ח סמג לאוין עט טוש"ע או"ח סימן תמב סעיף א:
ב ט מיי' פ"א מהלכות חמץ הלכה ו:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה היכא דאיתמר וכו' דאמרן א ד ס ממלא כריסו מהן:
(ב) תוס' ד"ה ואלו וכו' מלשון עוברים דמשמע. נ"ב פירוש מדלא קאמר עוברין עליהם: (ג) בא"ד ונראה לר"ת דאלו עוברין פי' (האוכלין) תז"מ ונ"ב ס"א האוכלן: (ד) ד"ה ר' אליעזר וכו' היינו חמץ נוקשה. נ"ב ולפי זה מוסיף ר"א דלת"ק [דוקא נוקשה] בעיניה ולר"א אף נוקשה [ע"י תערובות] ואי הוי חמץ דגן גמור ע"י תערובות [מוסיף] ר"א דאפילו תכשיטי נשים [דלא] הוי ראוייס לאכילה:

רבינו חננאל

דמאכילתו בלילה שהוא עשה הבאתה לא תאכל ביום שהוא לאו וכל כי האי גונא עשה הוא ואין לוקין על עשה. אמר רב חסדא זו הברייתא לר' יהודה היא דתניא ושור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אותו פי' אותו שהוא בעל מום אתה מתפיסו נדבת לבדק הבית ואי אתה מתפיס תמימים לבדק הבית אלא לנדר מתפיס תמימין מכאן אמרו כל המתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה דלאו הבא מכלל עשה הוא ואין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין ת"ל וידבר ה' אל משה לאמר לימד על הפרשה כולה שהיא בלאו דברי ר' יהודה א"ל ר' לבר קפרא והיכן אתה מוצא בזה הפסוק לאו אמר ליה דכתיב לאמר לא יומרו דברים מכאן למדנו כל התימו' ממת שכתוב ואפילו עשה עובר בלאו שהרי המיר דבי רב אמרי כן פרשו לאמר לא אמר כלומר על כל מצוה שבתורה גזר עליהן בלאו: מי תשמיש של נחתום ישפכו מפני שהן נקיין ומחמיצין פירורי העיסה הנגררים מן המים שנשתמש בהן כמו שרוחץ אותם נקיין ומחמי ואקימ' אי נפישי דקוו וקיימו נשפכין במקום מדרון ואי לא נפישי אלא נבלעין ממקומן שופכין אפילו במקום האשבורן. אמר רב יהודה אין לשין אלא במים השאובין מאתמול ולנו בלילה דאינון מיא ביתו ונצטננו הרבה: דרש רבא אין לשין בחמה ולא במים חמין ולא אפילו במים שהוחמו בחמה פי' גרופין מושכין דכתיב (שופטים ה' כ"א) נחל קישון גרפם כלומר משכם ולא תגביה היד מן התנור כלומר לא תניח הפת מוטל ותתעסק בדבר אחר עד שתגמור את הפת ויש אומרים לא תגביה ידה מן הפת עד שתדבקהו בתנור וצריכה שני כלים במים אחד שמקטפת בו הפת בתוך התנור ואח' שמצננת ידיה עברה ולשה בחמין או במים גרופין או באלו כלן מאי ופשט רב אשי עברה ולשה אסור וקיימא לן כותיה: הדרן עלך כל שעה:

פ"ג ואלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וכו' כותח הבבלי אסור בפסח משום קומניתא דאומא דהיא חמץ פת ניקודים ואסור לאכלו בבשר משום נסיובי דחלבא פי' נסיובא פי' ריפתא

הגהות מהר"ב רנשבורג [א] תוס' ד"ה לאמר לימד על כל הפרשה שהיא בלאו. נ"ב עיין מנחות דף נ"א בתוס' ד"ה אף כאן וכו' ודוק:

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ב מהלכות מעשר הלכה ז:

[בינקוט פרשת תולדות וכן ביחזקאל כו רמז שסה לא נזכר בר יצחק ובזה א"ש בסימן]

[נ"ל תנן]

[עי' תוס' ע"ז לד. ד"ה דורדיא ותוס' ב"ב צו: ד"ה אין מלכה]

הא בדרווקא והא בדפורצני. והא דאמרינן שחזקתו מן התמד היינו מתמד דפורצני אבל דרווקי טוב מאד ואינם נעשים לעולם חומץ: **וסימניך** סיסני. בבמה אשה יוצאה (שבת סו:) גבי הקיטע יוצאה בקב שלו רבי יוסי אוסר גרסינן וסימניך סמ"ך סמ"ך הוא סימן טוב יותר והכא לא מצי למימר הכי משום דשערי בשי"ן כתיב: **טיפולן** של בנות עשירים. וא"ת א"כ היינו (ג) תכשיטי נשים ותירץ הר"י דאורלינ"ש דהכא מיירי בפנים של מעלה (ד) דלא מאיס כל כך כשטופלים על פניהם ותכשיטי נשים היינו בפנים של מטה שטופלים להסיר השער דמאיס טפי: למה

דסמידא בשר שמן דצפירתא דלא אפתח יין ישן עתיק עתיקי כל מילי דמעלי להאי קשה להאי ודקשה להאי מעלי להאי בר מזנגבילא רטיבא ופילפלי אריכתא ופת נקייה ובשר שמן ויין ישן דמעלי לכולי גופיה: שכר המדי: דרמו ביה מי שערי: וחומץ האדומי: דשדו ביה שערי אמר רב נחמן *(בר יצחק) בתחלה כשהיו מביאין נסכים מיהודה לא היה יינם של יהודה מחמיץ עד שנותנין לתוכן שעורין והיו קורין אותו חומץ סתם ועכשיו אין יינם של אדומיים מחמיץ עד שנותנין לתוכן שעורין וקורין אותו חומץ האדומי לקיים מה שנאמר °אמלאה החרבה [יחזקאל כו] *אם מלאה זו חרבה זו ואם מלאה זו חרבה זו רב נחמן בר יצחק אמר מהכא °ולאם מלאם יאמץ [בראשית כה] תניא אמר רבי יהודה בראשונה *הלוקח חומץ מעם הארץ אינו צריך לעשר מפני שחזקה אינו בא אלא מן התמד ועכשיו הלוקח חומץ מעם הארץ צריך לעשר שחזקתו אינו בא אלא מן היין וסבר רבי יהודה תמד לאו בר עשורי הוא והא (*תניא) **המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו פטור ורבי יהודה מחייב הכי קאמר לא נחשדו עמי הארץ על התמד אי בעית אימא נחשדו ולא קשיא הא *בדרווקא הא בדפורצני: וזיתום המצרי וכו': מאי זיתום המצרי *תנא רב יוסף תלתא שערי תלתא קורטמי ותלתא מלחא רב פפא מפיק שערי ומעייל חיטי וסימניך סיסני תרו להו וקלו להו וטחני להו ושתו להו *מדיבחא ועד עצרתא דקמיט מרפי ליה ודרפי מקמיט ליה לחולה ולאשה עוברה סכנתא: וזומן של צבעים וכו': הכא תרגימו מיא דחיורי דצבעי בהו לבא*: ועמילן של טבחים וכו': פת תבואה שלא הביאה שליש שמניחה על פי קדירה ושואבת הזוהמא: וקולן של סופרים וכו': הכא תרגומא פרורא דאושכפי רב שימי מחוזנאה אמר זה טיפולן של בנות עשירים שמשיירות אותו לבנות עניים איני והא תנא רבי חייא ארבעה מיני מדינה ושלשה מיני אומנות ואי אמרת טיפולן של בנות עשירים מאי מיני אומנות איכא ואלא מאי פרורא דאושכפי אמאי קרי ליה האי קולן של סופרים קולן של רצענין מיבעיא ליה אמר רב אושעיא לעולם פרורא דאושכפי (א) ומאי קרי ליה קולן של סופרים דסופרים נמי מדבקין בהו ניירותיהן: רבי אליעזר אומר אף תכשיטי נשים וכו': תכשיטי נשים סלקא דעתך אלא אימא אף טיפולי נשים דאמר רב יהודה אמר רב בנות ישראל שהגיעו

תורה אור

דסמידא· סולת: דצפירתא דלא אפתח. עז שלא ילדה: עתיק עתיקי. ישן של שלש שנים: כל דמעלי. לחולי זה קשה לזה המועיל ללב קשה לעינים או לאחד מתחלואי שאר האברים: זנגבילא. זינזיבר"א: דרמו ביה מי שערי. שמטילין לתוכו מי שעורין כגון שכר שלנו ועושין אותו במדי: שכר המדי. לפי שבארץ הימים אין נוהגין לעשות שכר אלא מתמרים ובמדי עושין שכר ממי שעורין כעין אותן שלנו קרי ליה שכר המדי: דשדו ביה שערי. *ביין נותנין שעורין שלמים כדי להחמיצו לפי שיינם טוב ואינו בא לידי חימוץ עד שנותנין לתוכו שעורין: בתחילה. כשבית המקדש קיים היו מביאין נסכים מיהודה ובזכות הנסכים היה טעם ביינם ולא היה מחמיץ כו': אמלאה החרבה. רישא דקרא יען אמרה צור לירושלים האח וגו' אתמלא מן חורבנה של ירושלים וצור מאדום היא: ולאם מלאם יאמץ. כשעשו גבור יעקב חלש אין מלכות שניהם מתקיים יחד: תמד. בופי"ט לפי שהיין היה טוב ואינו מחמיץ וסתם חומץ שלהם מן תמד היה בא: ועכשיו. בטל טעם היין וממהר להחמיץ: פטור. מלעשר שהרי אין כאן אלא מים שלא מצא אלא כדי מדתו ואע"ג דחזותיה וטעמא חמרא קיוהא דפירא בעלמא הוא דעייל ביה: ורבי יהודה מחייב. דאזיל בתר חזותא וטעמא: הכי קאמר. מתניתא קמייתא לא נחשדו עמי הארץ מלעשר את התמד לפי שאינו חשוב בעיניהם לפיכך הלוקחו ממנו פטור מן הדמאי: ואי בעית אימא נחשדו. ורבי יהודה במתניתא קמייתא טעמיה משום דפטור אפי' ממעשר ודאי ובתמד דפורצני קאמר שנותנין מים בחרצנין והוא מחמיץ ומרתיח לאחר זמן כיין התוסס והיינו תמד ולית ביה אלא קיוהא דפירא והא דקתני ר' יהודה מחייב בדרווקא שנותנין בשמרים מים והוא נמי תמד בההוא מחייב ר' יהודה אע"ג דלא מצא אלא כדי מדתו לפי שהיין של שמרים מעורב בו ומן המים נשאר בשמרים: קורטמי. מוריק"א קרו"ג: וסימניך. שלא תטעה מאן אמר חיטי ומאן אמר שערי: סמ"ך. רב יוסף שיש סמ"ך בשמו אמר שערי ליסנא אחרינא וסימניך סיסני כלי ששמו כן כדאמרינן (בכתובות) (ב"מ דף סז:) ואי אגבינהו בסיסני קנה ושם כלי זה יהא סימן לגירסא זו דרב יוסף אמר שערי שני סמכי"ן יחד: תרו להו. שורין אותן יחד: מדבחא ועד עצרתא. מפסח ועד עצרת: דקמיט. עצור מנקביו: מרפי ליה. משלשלו: ודרפי קמיט ליה. למי שיש לו שילשול מעצרו: סכנתא. שמשלשל יותר מדאי: מיא דחיורא. מי סובין: דצבעו בהו לבא. סרכ"א: פירורא דאושכפי. גלו"ד והרצענים מדבקין בו את העור כשמתחלק לשתים או מדבקין שתי עורות יחד לעשותן עבה ודרכן לתת בה קמח של שיפון ולקמיה מפרש מאי של סופרים: טיפולן של בנות עשירים. שהיא של סולת משיירות משיוריהן לבנות סופרים מלמדי תינוקות שהן עניים ומטיפולן של בנות עניים לא מצי למימר דעניות אין להן סולת אלא סיד טיפול לשון מטפל ומדביק אותו דבר או סיד או סולת על בשרן להסיר השער: והא תני ר' חייא. ויהיב סימנא בהני דמתני' ואמר ארבע מיני מדינה שניו בהם הצריכין לכל אדם בין אומן בין לא אומן שהרי למאכל או לרפואה עשויין כותח שכר וחומץ וזיתום אבל זומן אינו ראוי אלא לצבעים וקולן של סופרים ועמילן של נחתומין (ב) נייר עשוי מעשבים ע"י דבק שקורין גלו"ד: תכשיטי נשים. הוא כחל ושרק ובשמים שתולות בצואריהן להריח ומאי חמץ איכא: שהגיעו

מסורת הש"ס

[עי' תוספות לעיל לג: ד"ה מי סירוקין]

מגילה ו.

[תוספתא דמאי רפ"א ע"ש]

ב"ב צו. חולין כה: מעשרות פ"ס [מ"ו]

שבת קי. [ע"ש ברש"י]

[שבת קמז:]

[לבא ל"ס בפי' המשניות להרמב"ם ופי' רש"י פ"ב דחולין כח. לבא לבע עור אדום ע"ש]

רבינו חננאל

ספסקא פסולת הסלת פת קיבר צפירתי דלא אפתח יש מי שאומר שעירה שעדיין לא ילדה כלומר לא נפתחה רחמה ויש אומר עופות צפרים שמנות שלא ילדו: שכר המדי רמי ביה שערי חומץ האדומי אין יינם של אדום מחמיץ עד שנותנים בו שעורים. פי' תמד דפורצני אחר שסוחטין הענבים נותני' שם על החרצנים שנים שלש' ימים ואחר כן סוחטין אותן היוצאת מהן נקראת תמד דפורצני' והנותן מים בשמרי יין ומסנן היוצא מהן נקרא תמד דרוקא: זיתום המצרי' משום שערי דאית בהו: זומא של צבעין. משום מיא דחיורא: עמילן של טבחים. הפת שעושין לשאוב הזוהמא של בשר נקרא עמילן של טבחים: קולן של סופרים. ויש מי ששונה קולה והדבר אחד הוא ותוא אל נשי שמדבקין בו הסופרים ניירותיהם. אלו כולן השנויי' במשנתנו במקום שיש בתוכן מים אבל אין בהן מים הא קיי"ל מי פירות אין מחמיצין ומצאנוהו מפורש בתלמוד ארץ ישראל אלו עוברין בפסח וכו' אמר ר' מונא וכולהו על ידי מוי: כותח הבבלי הוא דיהיב בגויה קמחא דשערי. תאני ר' חייא שלשה מיני מדינה הן הכותח והשכר והחומץ וארבעה מיני אומנות זיתום מעשה אומנות הרופאים וזומא של צבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים. ר' אליעזר אומר אף תכשיטי נשים תריצנא טיפולי נשים: תניא

אלא קשיא להו דפי' טיפולן כו' היינו תכשיטי נשים אם כן מאי קאמר ר"א אף תכשיטי נשים הא ת"ק נמי קאמר תכשיטי נשים ועיקר קושית התוס' הוא דה"ל לפרש במאי דפליגי ותירץ הר"י כו' דהכא מיירי בפנים של מעלה ובלבנע שעל פניהם וכדתניא בפרק המצניע אשה לא תעביר סרק על פניה מפני שצובע הפנים גם אם לא היתה טופלת ולכך [לא קרי לה] תכשיטי נשים אבל מה שטופלת בפנים של מטה להסיר השיער דמאוס טפי אם לא היתה טופלת קרי לה תכשיטי נשים דכיון דבזה מעביר המיאוס א"כ [תכשיטי הוא] לה והשתא שפיר קמפרש [מאי דפליגי] דאותו טיפול דקרי לה תכשיטי נשים ידוע הוא דהוי [נוקשה ע"י] תערובות א"כ חמץ דגן גמור [על ידי תערובות] וכל הלומדים פירשו דמאיס ולא מאיס על הטיפול ויש ... דהכא מתניתין לא קמיירי בטיפול שכבר טפלו הנשים בהן אלא מיירי במה שעושין לטפל בהן אע"פ שלא טפלו בהן: (ד) בא"ד ותירץ הר"י דאורליינש דהכא מיירי בפנים של מעלה כשטופלין על פניהם דלא מאיס כל כך ותכשיטי נשים כצ"ל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לעולם פרורא דאושכפי ואמאי קרי: (ב) רש"י ד"ה והא תני רבי חייא וכו' ועמילן של טבחין נייר: (ג) תוס' ד"ה טיפולן וכו' א"כ היינו. נ"ב [אין לומר] דהקושיא ר"א היינו ת"ק דהא פליג עליה דמוסיף אפילו נוקשה [ע"י הערובות] אי נמי חמץ דגן גמור על ידי תערובות [מוסיף דהוי] ראוי לאכילה

שהגיעו לפרקן ולא הגיעו לשנים · שיש להן שערות כאילו הגיעו לפרקן והן לא הגיעו לכלל שנים ובושות על כך : עשירות טופלות אותן בסולת · ומשיר את השער : אנפיקינון · במנחות תנן אנפקינון לא יביא ומפרש ר' יהודה אנפקינין הוא שמן זית כו' : סטכת · לא איתפרש* : ומעדן את הבשר · אסקלייר"א : שיהא בקי בהן · שידע ממה הן עושין אותו שיהא נזהר בהן כשיביאו לו כותח ידע שיש חלב ויש שם חמץ אם פסח הוא : מתכילתא · שוס לפתן ללפת בו את הפת : כיון דשמע · שקראו שמו כותח : פירש · שבקי היה וידע שיש שם חלב : מאן תנא · דמתני' דאית ליה חמץ דגן גמור שנתערב במין אחר ואינו בעין שנימוח אי נמי חמץ נוקשה רע ואיתיה בעיניה מוזהרין על אכילתו בלאו דקתני מתניתין כותח הבבלי ושכר המדי חמץ דגן גמור אלא שנתערב בדבר אחר ותכשיטי נשים בעיניה הוא אבל נוקשה הוא דאינו ראוי לאכילה וקתני באזהרה דעובר עליהן בלאו : שיאור · שלא נתחמץ כל צרכו שיאור פליגי במתני'* ר"מ קרי שיאור את שהכסיפו פניו וזהו תחלת חימוצו ולר' יהודה הוי שיאור שהתחיל ליסדק כבר סדקין דקין כקרני חגבים אחד לכאן ואחד לכאן אבל שהכסיפו פניו לרבי יהודה מלה היא ולר"מ קרני חגבים חמץ גמור הוא והכא הכי קאמר שיאור ישרף דאסור בהנאה שיאור דר"מ הכסיפו פניו ישרף לר"מ ושיאור דרבי יהודה ישרף לרבי יהודה וסיפא דקתני ונותנו לפני כלבו אליבא דרבי יהודה קאמר ליה והאי שיאור דר"מ קאי והאוכלו בארבעים אתאן לר"מ כלומר לר"מ האוכלו לשיאור זה שרבי יהודה מתיר בהנאה סופג את הארבעים אלמא שמעינן ליה לר"מ דאית ליה חדא מהני תרתי דמתני' דקאמר נוקשה בעיני' בלאו כגון שיאור דנוקשה הוא דאינו ראוי לאכילה הואיל והחמיץ קצת ולא גמר ולהחמיץ עיסות אחרות כשאור נמי לא חזי וקאמר בלאו וכ"ש חמץ גמור ע"י תערובת דקסבר רב יהודה ע"י תערובת חמיר מנוקשה בעין והאי לאו דנוקשה נפקא ליה מכל מחמצת לא תאכלו כל רבויא הוא כדלקמן : ועל עירובו בלאו . מכל מחמצת כדלקמן: מ"ט לא אמר כדרב יהודה . דמוקי מתניתין כר"מ: רב נחמן ס"ל נוקשה בעיניה חמור מחמץ גמור ע"י תערובת : תניא כוותיה דרב יהודה . דאמר חמץ גמור בתערובת חמור : לענין כרת לא כתיב כל מחמצת אלא כל אוכל חמץ ולקמן מפרש ליה : כותח ושכר וחומץ וזיתום כולן חמץ גמור מעורב בהן כותח איכא פת ובהנך תלתא איכא שערי וכולהו בני אכילה ושתיה נינהו אבל זומן ועמילן וקולן דנוקשה הוא ובעיניה הואיל ולאו בני אכילה נינהו לא תנינהו והיינו כדרב יהודה דאמר מודה היה ר"א בנוקשה בעיניה דפטור : ור"א עירובו בלאו מנא ליה . פשיטא מדאפקיה בלשון מחמצת וגבי כרת נמי מחמצת כתיב : ההוא . מחמצת דגבי כרת לאו לעירובו אתא אלא לנתחמץ מחמת דבר אחר : אי הכי . האי דגבי לאו נמי אימא לאזהורי אנתחמץ מחמת דבר אחר אתא ואזהרה דתערובת מנא ליה : התם נמי . גבי כרת הא כתיב כל אוכל מחמצת ונכרתה : לכל עונשין . מכאן שהנשים חייבות על כל לא תעשה שבתורה שהרי עונשן מלקות : מלות

*שהגיעו לפרקן ולא הגיעו(א) לשנים בנות עניים טופלות אותן בסיד בנות עשירים טופלות אותן בסולת בנות מלכים בשמן המור שנא' [אסתר ב] ששה חדשים בשמן המור *מאי שמן המור רב הונא בר ירמיה אומר סטכת רב ירמיה בר אבא אמר שמן זית שלא הביא שליש תניא ר' יהודה אומר אנפיקנין שמן זית שלא הביא שליש ולמה סכין אותו מפני שמשיר את השיער ומעדן את הבשר : זה הכלל כל שהוא ממין דגן: תניא א"ר יהושע וכי מאחר ששנינו כל שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח למה מנו חכמים את אלו כדי שיהא רגיל בהן ובשמותיהן כי הא דההוא בר מערבא איקלע לבבל הוה בישרא בהדיה אמר להו קריבו לי מתכילתא שמע דקאמרי קריבו ליה כותח כיון דשמע כותח פירש : הרי אלו באזהרה : מאןתנא דחמץ דגן גמור ע"י תערובות ונוקשה בעיניה בלאו אמר רב יהודה אמר רב ר"מ היא דתניא שיאור ישרף ונותנו לכלבו והאוכלו בארבעים הא גופא קשיא אמרת שיאור ישרף אלמא אסור בהנאה והדר תני ונותנו לפני כלבו אלמא מותר בהנאה הכי קאמר שיאור ישרף *דר"מ לר' מאיר דר' יהודה לר' יהודה ונותנו לפני כלבו דר' מאיר לר' יהודה והאוכלו בארבעים אתאן לר' מאיר שמעינן ליה לרבי מאיר נוקשה בעיניה בלאו וכל שכן חמץ דגן גמור על ידי תערובת רב נחמן אמר ר"א היא דתניא *על חמץ דגן גמור ענוש כרת על עירובו בלאו דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים על חמץ דגן גמור ענוש כרת על עירובו בלא כלום ושמעינן ליה לר' אליעזר דאמר חמץ דגן גמור על ידי תערובת בלאו וכל שכן נוקשה בעיניה ורב נחמן מ"ט לא אמר כרב יהודה אמר לך דילמא עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא נוקשה בעיניה אבל חמץ דגן גמור על ידי תערובת לא ורב יהודה מ"ט לא אמר כרב נחמן אמר לך עד כאן לא קאמר ר"א התם אלא חמץ דגן גמור ע"י תערובת אבל נוקשה בעיניה לא אמר תניא כוותיה דרב יהודה [שמות יב] °כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי יכול יהא ענוש כרת ת"ל °כי כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו מאן שמעת ליה דאמר על עירובו בלאו ר"א היא ואילו נוקשה בעיניה לא קאמר ש"מ נוקשה לר"א לית ליה ור"א עירובו בלאו מנא ליה דכתיב כל מחמצת לא תאכלו אי הכי כרת נמי לחייב דהא כתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה ההוא מיבעי ליה *לכדתניא (*מחמצה) אין לי אלא שנתחמץ מאליו מחמת ד"א מניין ת"ל כל (ג) מחמצת ונכרתה אי הכי דלאו נמי להכי הוא דאתא אלא טעמא דר"א מכל התם נמי הכתיב כל ההוא מיבעי ליה לרבות את הנשים נשים מדרב יהודה נפקא *דאמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי ר' ישמעאל אמר קרא [במדבר ה] °איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכתוב *איש לאשה לכל עונשין שבתורה איצטריך סלקא

למה מנו חכמים את אלו · תימה לרשב"א הא איצטריך למנותם לאשמועינן שהן בלאו ולא בכרת ותירץ ר"י דלא הוה ליה לאשמועינן אלא תרי מינייהו חד לנוקשה בעיניה וחד ע"י תערובת ועוד הקשה דת"ק שמנאם לית ליה האי כללא דהא איכא תכשיטי נשים שהן מין דגן ואין עובר בפסח אלא רבי אליעזר הוא דקאמר לה :

מאן תנא חמץ גמור ע"י תערובת ונוקשה בעיניה בלאו · משמע בשמעתין דאי לאו דאיתרבי חמץ נוקשה למלקות אפילו איסור לא היה בו ותימה לר"י דבפ"ק דחולין (דף כג:) בעי רבי זירא הרי עלי לחמי תודה מן החמץ או מן המלה והביא שיאור מהו שיאור דמאן אי דר"מ לר"מ מלקי עליה חמץ הוא והשתא מנא ליה דהוי חמץ לענין תודה דילמא שאני חמץ בפסח דרבייה קרא למלקות (גרידא) ואור"י דהתם נמי איכא שום קרא דמרבינן מיניה חמץ נוקשה והא דתניא בפרק כל המנחות באות מלה (מנחות דף נג:) אין מחמיצין בתפוחים דהוי חמץ נוקשה כדמשמע התם הייט לכתחילה אבל בדיעבד כשר :

ואילו נוקשה בעיניה לא קתני · וא"ת ונימא דמשום הכי לא חשיב ליה משום דכ"ש הוא כדאמר רב נחמן וי"ל דאי כ"ש הוא הוה ליה למיתני לאשמועינן דלית ביה כרת :

ונותנו לפני כלבו דר"מ לרבי יהודה · מדאורייתא אפי' באכילה שרי כדאמרינן בפ"ק דחולין (דף כג:*) דמלה מעלייתא היא אלא מדרבנן אסור :

ההוא כל לאתויי נשים · תימה לר"י הא תרי כי כל כתיבי גבי כרת כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכי כל אוכל מחמצת ומרבינן עירובו לכרת ואפילו לרבנן דלא דרשי כל כי כל דרשי ואור"י דפשיטא ליה לגמרא דאתא לשום דרשא :
סלקא

רבינו חננאל

תניא אמר ר' יהושע וכי מאחר ששנינו כל שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח למה מנו חכמים את אלו כותח הבבלי ושכר המדי ושאר המנויין במשנה והלא בכלן יש בהן מין דגן אלא כדי שיהא בקי בהן ובשמותיהן כי ההוא דאמר להו הבו לי מידי למכלא ביה רפתא שמע דקאמרי הבו ליה כותחא הוה בהדיה בשרא כיון דשמע כותח פירש דידע דאית ביה נסיוביה דחלבא : הרי אלו באזהרה ואין בהן משום כרת . אמרינן מאן האי תנא דאית ליה חמץ דגן גמור על ידי תערובות כגון כותח הבבלי וכיוצא בו ונוקשא בעיניה כגון עמילן של טבחים וזומן של צבעין וקולן של סופרים בלאו אמר רב יהודה אמר רב ר"מ הוא דתניא שיאור ישרף וכו' ואוקימנא [דשיאור] דקרי ליה ר"מ שיאור והוא הכספת פנים תני ישרף וכן שיאור דקרי ליה ר' יהודה שיאור והוא כקרני חגבים תני ישרף ושיאור דר' מאיר דהוא הכספת פנים כגון נוקשא בעלמא הוא אומר ר' יהודה נותנו לפני כלבו כלומר מותר בהנאה . ור' מאיר אומר האוכלו בארבעים מיהא שמעינן לר' מאיר דאמר נוקשה בעיניה בלאו פי' נוקשה שאינו חמץ גמור וכל שכן חמץ על ידי תערובות . רב נחמן אמר מתני' ר' אליעזר היא דתניא על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים על עירובו בולא כלום שמעי' ליה לר' אליעזר דאמר חמץ דגן גמור על ידי תערובת בלאו וכש"כ נוקשא בעיניה רב יהודה לא אמר כרב נחמן אמר לך רב יהודה ר' אליעזר לא אמר אלא ע"י תערובות שהוא בלאו אבל נוקשא בעיניה לא : תניא כרב יהודה כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי יכול יהא ענוש כרת ת"ל כי כל אוכל מחמצת לא תאכלו על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו מאן שמעת ליה בהדיא על עירובו בלאו ר' אליעזר ואלו הני דפשיטנא דאינון נוקשא בעיניה זומא של צבעין ועמילן של טבחים וקולן וזיתום שיירינהו ש"מ דלית ליה לר' אליעזר נוקשה בעיניה בלאו ואיתוקמא דמתני' ר"מ היא . ואפי' הכי דרשינן טעמא דר' אליעזר עירובו בלאו מנא ליה ופשטי' מדוקיא דקרא מדהוה ליה למכתב מחמצת לא תאכלו וכתב כל מחמצת לא תאכלו ואפי' ע"י תערובות בלאו ואם תאמר אי הכי אפי' כרת נמי ליחייב דהא כתיב מחמצת יונכרתה ודחי' ההוא (מחמץ) [מחמצת] דכרת מיבעי ליה להכין אין לי חמץ שנתחייב עליו [כרת] אלא חמץ שנתחמץ מאליו מחמץ ע"י ד"א כגון ע"י שאור וכיוצא בו מנין ת"ל כי כל אוכל מחמצה ונכרתה לרבות את שנתחמץ מחמת ד"א אי הכי מחמצת דלאו נמי להכי הוא דאתא ושנינן טעמא דר' אליעזר דדריש מכל מחמצת ואפילו עירובו אי הכי כרת נמי הכתיב ביה כל ההוא כל לרבות הנשים שהייבות בחמץ ודייקי' דוקיא דהני קראי בלאו דחמץ כתיב כל מחמצת לא תאכלו כתב כל מחמצת לרבות כל המחמיצין ואפי' ע"י תערובת לא תאכלו לאוקמיה בלאו. וכרת דחמץ כתיב ביה (לא תאכל) [כי כל אוכל] מחמצת בא ללמד לכל בני אדם שהן האוכלין שנאמר כי כל מהמצת ונכרתה (ולא) [ועוד] כתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה חד כתיבא לרבות כי כל מי שיא..ל ואפי' נשים וראוי

סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיב °לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות כל שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל חמץ והני נשי הואיל וליתנהו בקום אכול מצה דהויא ליה מצות עשה שהזמן גרמא (היא) אימא בבל תאכל חמץ נמי ליתנהו קמ"ל והשתא דאתרבו להו בבל תאכל חמץ איתרבי נמי לאכילת מצה כרבי (*אליעזר) דאמר ר"א* *נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה שנא' לא תאכל עליו חמץ וגו' כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו באכילת מצה והני נשי נמי הואיל ויישנן בבל תאכל חמץ ישנן בקום אכול מצה ומאי חזית דהאי כל לרבויי נשים ומפקת עירובו אימא לרבויי עירובו מסתברא קאי באוכלין מרבה אוכלין קאי באוכלין מרבה נאכלין מתקיף לה רב נתן אבוה דרב הונא (*בריה דרב נתן) וכל היכא דקאי באוכלין לא מרבה נאכלין והא תניא °כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב אין לי אלא חלב תמימין שראוי ליקרב חלב בעלי מומין מנין ת"ל מן הבהמה חלב חולין מניין ת"ל כי כל והא הכא דקאי באוכלין וקא מרבה נאכלין התם דליכא אוכלין מרבה נאכלין הכא דאיכא אוכלין לא שביק להו לאוכלין ומרבה נאכלין ורבנן דלית להו עירוב כל לא דרשי אלא נשים מנא להו כל לא דרשי כי כל דרשי ור"א אימא כל לרבות את הנשים כי כל לרבות את עירובו וכי תימא כי כל ר"א לא דריש והתניא * °שאור בל תקטירו אין לי אלא כולו מקצתו מניין ת"ל ׳כל עירובו מניין ת"ל כי כל מאן שמעת ליה דדריש כל רבי אליעזר וקא דריש כי כל קשיא *א"ר אבהו אמר רבי יוחנן כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר שהרי אמרה תורה °משרת וזעירי אמר אף שאור בל תקטירו כמאן כר"א דדריש כל אי הכי לענין

תורה אור
דברים טז · ויקרא ז · שם ב · במדבר ו

רש"י

מצות עשה שהזמן גרמא. נפקא לן בפ"ק דקדושין (דף כט.) דנשים פטורות: קמ"ל. האי כל דמוזהרות על החמץ וכיון דמוזהרות על לאו דחמץ חייבות בעשה דאכילת מצה לילה הראשון ואע"ג דזמן גרמא כר' אליעזר הואיל וישנן בבל תאכל חמץ דנפקא לן מכל אוכל חמץ ישנן בקום אכול מצה: קאי באוכלין. כל דגבי כרת באוכלי חמץ כתיב אבל כל דאזהרה בנאכל כתיב כל מחמצת: קאי באוכלין מרבה נאכלין. בתמיה: אשר יקריב. משמע קדשים ושיהיו תמימים: התם דליכא לרבויי אוכלין. דהא נשים מדרב יהודה נפקי(א)השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה: הכא דאיכא לרבויי אוכלין. דנשים באיסור חמץ דלא נפקי לן מדרב יהודה כדאמרן לעיל לא שביק אוכלין ומרבה נאכלין: ופרכינן ורבנן. דפליגי אדר"א בעירוב דחמץ כיון דלית להו לאו בעירוב פשיטא כל דכתיב גבי אזהרה דכל מחמצת לא דרשי והשתא על כרחך כל דגבי כרת לרבויי נשים נמי לא דרשי ואלא נשים מנא להו: כל. דגבי אזהרה דלא כתיב כי בהדיה לא דרשינן לרבויי נאכלין דעירובו אבל גבי כרת דאוכלין כתיב כי כל אוכל דרשינן ליה: ומקשינן ור"א אימא כל. דכרת לרבויי נשים כי כל דכרת לרבויי עירובו נמי לכרת דכיון דליכא תו אוכלין לרבויי מרבינן ביה נאכלין כדאמרן גבי חלב ואימא על עירובו בכרת: אין לי אלא כולו. בזמן שכל ההקטר מן השאור: מקצתו. חצי זית שאינו הקטר שלם דאין הקטרה פחותה מכזית: עירובו מניין. (ב)כשאינו בעין אלא מעורב ונבלל עם מנחה הוגנת של מצות לאחר שפתתן דאינן בעין: אין היתר מצטרף לאיסור. אכל חצי זית חלב וחצי זית בשר בבת אחת אין היתר משלים את שיעור האיסור לחייבו חוץ מאיסורי נזיר שאם אכל חצי זית ענבים וחצי זית לחם בבת אחת חייב שהרי אמרה תורה משרת ענבים לא ישתה חייב על שריית פתו ביין ואי איכא מיין לחודיה כזית למה לי קרא וכל משרת לא גרסינן ואית דגרסי ליה ומפרשי דאפילו לרבנן דלא דרשי כל וכל דרשי ולא היא דהא פרכינן לקמן האי מיבעיא ליה לכדתניא משרת ליתן טעם כעיקר ואם איתא נימא ליה אנא טעמא דידי מוכל אלא ממשמעותא דמשרת נפקא ליה וכל לא דריש: אף שאור בל תקטירו. נמי היתר מצטרף לאיסור חצי זית קומץ דשאור וחצי זית דמצה ואינן מעורבין אלא כל אחד ניכר: כר"א דדריש כל. לעיל ומהתם נפקא ליה כדאמרן לעיל מקצתו מניין ת"ל כל ודריש ליה הכי מקצתו מניין חצי זית שאור וחצי זית מצה עמו: אפילו

תוספות

סלקא דעתך אמינא כל שישנו בקום אכול מצה. תימה לר"י היכי סלקא דעתך למידרש הכי אדרבה איפכא יש לדרוש דלחומרא מקשינן ואור"י דס"ד דאורחיה דקרא דסיפא מפרש לרישיה משום הכי אמר דבאכילת מצה תלוי דכתיבא בסוף ועוד יש לומר דהכא יש לדרוש יותר היתר לנשים משום ג"ש דט"ו מחג הסוכות והוו מיפטרי ממצה כמו מסוכה דפטר להו בהדיא בפ' ישן (סוכה כח.) מהלכה למשה מסיני יש מקשים למה נשים אין חייבות בציצי' משום דכל שישנו בלבישת שעטנז ישנו בגדילים כדדרשינן בערכין (דף ג:) גבי כהנים ולפירוש ר"י דפי' דמסיפא לרישא סברא לדרוש קשה להפך שלא יהו נשים חייבות בכלאים וכי תימא ה"נ והא בפ"ק דביצה (דף יד:) משמע דכלאים לא חזו למידי*:

אין לי אלא כולו מקצתו מנין. בפרק כל המנחות באות מצה (מנחות נח.) מפרש אביי אינלי אלא כולו דהיינו כזית מקצתו חצי זית מניין ורבא אמר התם דה"ק אין לי אלא קומץ כולו מקצת קומץ מניין ומסיק התם דאיכא בינייהו דאביי סבר דיש קומץ בפחות מב' זיתים דהיינו כזית לכך מפרש כולו כזית וסבר נמי דיש הקטרה בפחות מזית ואע"ג דבפ' כיצד צולין (לקמן עט.) א"ר יהושע כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית בשר וכזית חלב זורק את הדם משמע דאין הקטרה בפחות מכזית הכא היינו טעמא משום דסבר דיש קומץ בפחות מב' זיתים א"כ כשריבה הכתוב חצי קומץ ע"כ ריבה חצי זית ורבא סבר אין קומץ בפחות מב' זיתים ואין הקטרה בפחות מזית:

מאן שמעת ליה דדריש כל ר' אליעזר. אף על גב דר"ע נמי דריש כל בפ' התערובות (זבחים פב.) גבי כל חטאת *לא קשה דאפילו יהא כר"ע מ"מ לא מישתמיט תנא למימר (שיסבור) שיהא תערובת חמץ בכרת ועוד נראה לר"י דאפילו לרבנן דלא דרשי הכא כל דרשי בעלמא בריש מרובה(ב"ק סג.) דאמר כל רבויא הוא ובפ' שני דסוכה (דף כח.) גבי כל האזרח ודווקא הכא לא דרשי בדבר שאין סברא לרבות כגון עירובו וכגון נשים משום היקשא וכגון מקצת דבל תקטירו וה"פ כמאן כר"א דדריש כל אפילו לדבר שאין סברא לרבות כגון עירובו וכגון נשים והא קאמר נמי דרבנן לא דרשי כל:

חוץ מאיסורי נזיר. אע"ג דחטאת נמי קאמר לקמן לרבי יוחנן היתר מצטרף לאיסור הכא לא חשיב חטאת דבקדשים לא קמיירי:

כמאן כר"א דדריש כל. נראה לר"י דזעירי משמע ליה דשאור היתר מצטרף לאיסור מדקתני עירובו מניין ת"ל כי כל ומדרבי עירובו א"כ היתר מצטרף לאיסור והיינו כדרבא דלדידיה ה"פ מקצתו מניין היינו זית שלם אבל לאביי דמפרש מקצתו מניין חצי זית לא שייך היתר מצטרף לאיסור דאמשהו דאיסור לחודיה מיחייב והא דמרבה עירובו היינו כשמתערב לגמרי ולא אמר שיתבטל האיסור אגב ההיתר והא דקאמר כמאן כר"א דדריש כל משום דלרבנן אף על גב דדרשי כי כל לא מוקמא ליה לרבות עירובו אלא לרבות מקצתו ורש"י פירש דזעירי משמע ליה מקצת היינו חצי זית קומץ דשאור וחצי זית דמצה ואין מעורבין אלא כל אחד ניכר וק"ל לפירושו טובא חדא דלא הוי זעירי לא כאביי ולא כרבא ועוד מאי קאמר כמאן כר"א הא כרבנן נמי אתיא דהא כי כל דרשי ומוקמינן ליה אמקצתו דהיינו היתר מצטרף לאיסור לפ"ה ועוד בחמץ מנ"ל תערובת כיון דצריך קרא להיתר מצטרף לאיסור ועוד דלפ"ה נ"ל מקצתו מניין פי' חצי זית איסור וחצי זית היתר שאינם מעורבים יחד דאי לאו הכי הייט עירוב ולקמן גבי חטאת משמע דאי: היתר מצטרף לאיסור אם לא שיתערב האיסור וההיתר יחד דהא אמר עד שיבלע בבשרה:

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ו מהלכות מצה הלכה י סמג עשין מ טוש"ע או"ח סי' תעב סעיף יד:

ו ב מיי' פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה א סמג לאוין שיח:

[נ"ל אלעזר]

[וע"ש תוס' יבמות ד. ד"ה דכתיב ותוס' שבועו' כ: ד"ה כל ותוס' מנחות נג. ד"ה ור"ש ותוספות ערכין ג: ד"ה הכי]

[וע"ע תוס' זבחים פב. ד"ה ת"ל ותוס' מנחות יא: ד"ה קומץ עוד שם ט: ד"ה אמר]

מסורת הש"ס

לקמן לא:

[יש למחוק כמו שמוחק הרש"ק בכריתות סט: גבי רב תחליפא אבוה דרב הונא בר תחליפא ועי' לקמן קיז: וזבחים ע־]

מנחות נח.

נזיר לה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה התם וכו' נפקי דהשוה: (ב) ד"ה עירובו וכו' דאינו בעין:

רבינו חננאל

וראיה מדלא כתיב אוכל כל מחמצת ונכרתה אלא כתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה ש"מ לאוכלין קא מזהיר ואפילו נשים חייבות באכילת חמץ ומוזהרות באכילת מצה בפסח: ואמרי' מאי חזית דהאי כל דכרת מרבית לנשים בכרת וממעט עירוביו בכרת ואמרי' מסתברא קאי באוכלין מרבה אוכלין כלומ' כתב כל אוכל לרבות כל אדם האוכל ואפילו נשים וכתיב כל מחמצת לרבות כל המתחמץ ואפילו ע"י תערובת בלאו אבל לית ליה אורחא דקרא כדקאי באוכלין למשבק אוכלין לרבויי נאכלין ואמרינן איני דכל היכא דקאי באוכלין לא מרבה נאכלין והתניא כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' אין לי אלא חלב תמימים הראויה ליקרב חלב בעלי מומין מנין ת"ל מן הבהמה חלב חולין מנין ת"ל כי כל והא הכא כי כל אוכל חלב כתיב דמשמע אוכלין וקאי באוכלין וקא מרבי חלב חולין הנאכלין ושני' היכא דליכא אוכלין מרבה נאכלין אבל היכא דאית ליה לרבות אוכלין כגון הנשים לא שבק אוכלין ומרבה נאכלין ורבנן דלית להו לאו בעירוביו משום דלא דרשו כל אם כן נשים שחייבות בכרת מנא להו ושני' כל לא דרשי כי כל דרשי ובכרת כתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה: ואקשי' לר' אליעזר נימא כל לרבות נשים כי כל לרבות עירובין בכרת דתניא שאור לא תקטירו אין לי אלא כולו מקצתו מנין ת"ל כל שאור פי' כלום משאור. אפי' מקצתו. עירובו מנין ת"ל כי כל שאור לרבות עירובו מאן שמעת ליה דדרש כל ר' אליעזר ודרש כי כל לרבות עירוביו ועלתה בקשיא: אמר ר' אבהו א"ר יוחנן אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר שהרי אלו אמרה תורה משרת ענבים הייתי למד שמשרת ענבים אסור למה כתב כל לאסור עירוביו: זעירי אמר אף שאור בבל תקטירו היתר מצטרף לאיסור ואם יש מקצה שאור ומצה משלים לכזית חייב במאן כר' אליעזר דמרבה עירוביו מכל אקשי' אם כן הוא כי זעירי אליבא דר' אליעזר [קאמר] אמאי אמר שאור ותו לא אפי' כותח

לענין חמץ בפסח נמי אין הכי נמי ולאפוקי *מדאביי דאמר יש הקטרה לפחות מכזית קמשמע לן *דהקטרה לאו לפחות מכזית יתיב רב דימי וקאמר לה להא שמעתא אמר ליה אביי לרב דימי וכל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור והתנן *[ג]המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין ונגע טבול יום במקצתן פסל את כולן [ז]המקפה של חולין והשום והשמן של תרומה ונגע טבול יום במקצתן לא פסל אלא מקום מגעו בלבד והוינן בה מקום מגעו אמאי פסולה הא בטלי להו תבלין ברוב ואמר רבה בר בר חנה *מה טעם הואיל וזר לוקה עליהן בכזית היכי דמי לאו משום דהיתר מצטרף לאיסור לא מאי כזית דאיכא כזית בכדי אכילת פרס וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא היא [ח]א"ל אין אי הכי אמאי פליגי רבנן עליה דר"א בכותח הבבלי אלא מאי משום דהיתר מצטרף לאיסור סוף סוף אמאי פליגי רבנן עליה דר"א בכותח הבבלי אלא הנח לכותח הבבלי דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס אי בעיניה *דקשריף וקאכיל ליה *בטלה דעתיה אצל כל אדם ואי משטר קשטר ואכיל לית ביה כזית בכדי אכילת פרס איתיביה שתי קדירות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהן שתי מדוכות אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר תרומה לתוך התרומה נפלה וחולין לתוך חולין נפלו ואי אמרת כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אמאי אמרינן שאני אומר תרומה לתוך כו' א"ל הנח לתרומת תבלין דרבנן איתיביה *שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם ב' סאין אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו תרומה לתוך תרומה נפלה ואי אמרת כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אמאי אמרינן שאני אומר אמר ליה [י]הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן והאי משרת להכי הוא דאתא [יא]האי מיבעי ליה לכדתניא משרת ליתן

[מנחות כו: נח: (נזיר לו.)] [טבול יום פ"ב (מ"ג נזיר לו.)] [ע"ש] [פי' שגומע ואוכל כמו שורפה חיה בע"ז כט: עי' תוס' נזיר לו:] [לעיל ע: יבמות פב. נזיר לו: (תוספתא דתרומות פ"ו והא דלא מקשי' ממשנה דתרומות פ"ז מ"ה עי' בר"ש שם)] [כריתות יג:] [נזיר לז. ע"ש]

רש"י

אפילו חמץ נמי. דהא אמרינן על עירובו בלאו והיינו נמי היתר מצטרף לאיסור: ומשני אין הכי נמי. דחמץ בפסח היתר מצטרף לאיסור והאי דנקיט שאור לאפוקי מדאביי דאמר במנחות בפ' כל המנחות באות יש הקטרה בפחות מכזית וחייב בהקטרת שאור כל דהו ולא בעי צירוף ומתרץ לברייתא דלעיל הכי אין לי אלא כזית חצי זית מנין ת"ל כל ויליף מינה דיש הקטרה לפחות מכזית קא משמע לן דאין הקטרה ואי איכא צירוף אין ואי לא לא: להא שמעתא. דר' יוחנן: המקפה. תבשיל קפוי ועב של תרומה כגון דייסא והשום והשמן הנתונין בו לתבלין היו של חולין: פסל. את כל הקדירה דמקפה עיקר וטבול יום פוסל את התרומה: מקום מגעו אמאי פסל הא בטלו להו תבלין ברובא. דקא ס"ד דימוע מדרבנן הוא דאסור: ואמר רבה בר בר חנה. דימוע מדאורייתא הוא וזר לוקה עליו בכזית משום דיש שם תרומה עלה הלכך לגבי טומאה נמי שם תרומה עלה ומיהו לא חמירא כתרומה עצמה ליפסול את כולן ומ"ט זר לוקה עליו בכזית משום זרות הא לא אכל כזית תרומה לאו משום דהיתר מצטרף לאיסור: ומשני מאי לוקה בכזית דקאמר כזית בכדי אכילת פרס שאם אכל פרס ממנו שיעור ארבעה ביצים יש בו כזית תרומה וקי"ל דכל שיעורי אכילת איסור בין כזית של חלב ודם ובין כותבת דיום הכפורים מצטרפין אכילת השיעור בכדי שהייה זו שאם אכל כחרדל חלב וחזר ואכל כחרדל עד שהשלים לכזית אם אין מתחילת האכילה ועד סופה יותר משהיית כדי אכילת פרס באכילה בינונית מצטרף והוי כמו שאכלו בבת אחת וחייב והכא נמי יש כאן תרומה כדי להצטרף כזית באכילת פרס ממנו: וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא. בתמיה הא דאמור רבנן כזית מצטרף כשיעור שהיית אכילת פרס מי הוי מדאורייתא הלכה למשה מסיני כשאר שיעורין דקא אמרת לוקה ומתרצת משום דאכיל כזית מאיסור בר מהיתר: אמאי פליגי רבנן עליה דר' אליעזר בכותח. נהי נמי דלא דרשי כל לרבות עירובו הא אכיל מיהא מאיסור כזית בכדי אכילת פרס: ואלא מאי. סבירא לך האי לוקה דרבה משום דהיתר מצטרף לאיסור ובחד כזית קאמר דלקי: סוף סוף אמאי פליגי רבנן עליה. יצטרף היתר לאיסור וליחייב: אלא גרס: הנח לכותח הבבלי. דלא אכיל כזית מן החמץ כשיעור שהיית אכילת פרס דהא כותח אינו עשוי לאכול אלא לטבל ואי מתרמי ואכיל ליה ממש דהשתא איכא כזית ממהר להצטרף כשיעור אכילת פרס ממנו: בטלה דעתו. ולאו אכילה היא לחיובי עלה: ואי מישטר קא שטר. מטבל בתוכו כדרכו ליכא כזית מן החמץ בכדי שהיית אכילת פרס שכשאכל כדי אכילת פרס ממה שטיבל בתוכו לא אכל מן הכותח אלא מעט או שני זיתים או ארבעה ובההוא פורתא ליכא מן החמץ כזית ושכר המדי נמי אף על גב דשתי ליה בעיניה מיהו אין לך שותה ב' וג' כוסות שלא יפסיק וישהה בינתיים הלכך בכדי שהיית אכילת פרס לא שתי כזית מן החמץ לבד מן המים ושאר התערובת שכתם שכר עיקרו מן התמרים או מתאנים אלא שבמדי מערב עמהם מי שעורין קצת: פרס. הוא חצי ככר שיעורו בו עירובי תחומים שהוא מזון שתי סעודות וחציו לבית המנוגע לטמא בגדים אם ישהה בו כדי אכילתו שנתנה תורה שיעור שהייתו כדי סעודה דכתיב (ויקרא יד) והאוכל בבית יכבס את בגדיו והלכה למשה מסיני דחצי ככר של שמונה ביצים הוא סעודה: שתי מדוכות. שהתבלין נידוכין בתוכן פלפלין וזנגביל: אלו לתוך אלו. ממדוכות לתוך הקדירות: מותרין. קדירות חולין לזר: היכי אמרינן שאני אומר. ותלינן לקולא בעון מיתה ודילמא תרומה לתוך חולין נפל וכי אכיל לה איכא כזית תרומה באכילת פרס אלא שמע מינה אי נמי ודאי נפל לא מיחייב משום כזית בכדי אכילת פרס אלא מדרבנן וכי מספקא לן תלינן לקולא: במסכת נזיר גרסינן ואלא מאי היתר מצטרף לאיסור היכי אמר שאני אומר אלא הנח לתרומת תבלין דמדרבנן דראשית דגנך תירושך ויצהרך כתיב: קופות. גדולות ובתוכן דגן דהויא תרומה דאורייתא:

תוספות

לענין חמץ בפסח נמי. לר' יוחנן לא מצי פריך דאיהו לא דריש כל ואם תאמר והא בפרק בתרא דיומא (דף עד.) דריש רבי יוחנן מכל חלב דחצי שיעור אסור מן התורה ואור"י דלא דריש אלא לאיסורא אבל להתחייב מלקות כמו בכשיעור לא וכן גבי חמץ* :

ה"ג רש"י מקום מגעו אמאי פסל הא בטיל ברובא. ופירש דס"ד השתא דדימוע דרבנן וקשה לריב"א דמשמע שהשום והשמן בעין מדקתני נגע במקצתן ולא קתני במקצתה ועוד דתני סיפא אימתי בזמן שהן גוש בקערה אבל אם היה מפוזר טהור ואי פסיל מקום מגעו משום מדומע אדרבה כי הוי מפוזר יש לו להיות מדומע יותר ועוד אמאי פסיל מקום מגעו ותו לא כיון דחשיב כמו כולה תרומה על ידי דימוע יפסל הכל או לא יפסל אפילו מקום מגעו דבהדיא איתא הא פלוגתא במסכת טבול יום בעיסה מדומעת ומי שפוסלה פוסלה לגמרי ומי שמכשיר מכשיר לגמרי ונראה לר"י כפירוש ר"ת דפירש דמתניתין איירי שהשום והשמן בעין וכדגרס בכל הספרים מקום מגעו אמאי פסל והא לא הוי כבילה והואיל דלא מקבל טומאה אלא מדרבנן אית לן למימר דבטלי אגב מקפה כדפרים בפרק כל שעה (לעיל דף לג:) :

לאו משום דהיתר מצטרף לאיסור. ומטעם הואיל אם היה מלקט מן השום או מן השמן כזית וילקה עליו לית לן למימר שלא תבטל אגב מקפה כיון שאין דרך אכילה בכך :

דאיכא כזית בכדי אכילת פרס. מקשין דבהשוחט (חולין דף לד:*) אמרינן הנח לנזיד הדמע דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס משמע דבסתמא לא הוי כזית בכדי אכילת פרס ויש לומר דהכא קים ליה דעסקינן בדאית ביה כזית בכדי אכילת פרס ולפירוש ר"ת דמוקי שהשום והשמן בעין אתי שפיר דאי הוי מעורב לא הוי כזית בכדי אכילת פרס :

אלא מאי היתר וכו'. נראה דלא גרס ליה דאי גרס ליה א"כ מאי ס"ד דאביי לאקשויי כיון דלדידיה נמי קשה אלא לאביי א"ש דפליגי עליה רבנן דלר"ע דווקא אית ליה היתר מצטרף לאיסור בכל התורה דגמר מנזיר אבל לרבנן דמוקמי משרת לטעם כעיקר לית להו היתר מצטרף לאיסור בשום מקום ועוד דבנזיר בפ' ג' מינים (דף לז:) גרסינן גבי שתי קופות דבסמוך בשלמא לדידי דאמינא היתר מצטרף לאיסור דנפישי חולין פי' לאביי הא דהיתר מצטרף לאיסור היינו כשיש מן האיסור יותר מן ההיתר או שניהם בשוה אבל כשהיתר רבה על האיסור אין מצטרף ולרב דימי אין היתר מצטרף לאיסור בשום מקום כדמסיק לקמן דהוי חטאת ונזיר שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין וה"פ א"ה אמאי פליגי רבנן כו' בשלמא לדידי פליגי רבנן משום דר' אליעזר דריש כל ואתא כל לרבות אפילו כשהאיסור מועט ורבנן לא דרשי כל דכשהאיסור מועט אין מצטרף כמו בעלמא אלא לדידך אמאי פליגי וכן גבי קופה ומדוכות אתי שפיר לאביי :

הנח לתרומת תבלין דרבנן. קשה לרשב"א כיון דתרומת תבלין דרבנן גבי שום אמאי פסל מקום מגעו ויש לחלק :

איתיביה שתי קופות. ואם תאמר מאי פריך אמאי אמרינן שאני אומר והא פשיטא דבכל מקום מדאורייתא מין במינו בטל ברוב והכא איירי שרבו חולין על התרומה כיון דסבר השתא דמיירי בתרומה דאורייתא דבדאורייתא בעי רבייה אפילו לר' יוחנן בהערל (יבמות דף פב:) ואור"י דבעי למימר בכל ענין אפילו מין בשאינו מינו כגון קמח חיטין בקמח שעורין שאינו ניכר: והוא

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הלכה ב:

[וע"ע תוספות שבועות כא: ד"ה כרבי שמעון]

ח ב מיי' פ"ח מהל' טומאת אוכלין הי"ב:

ט ג שם הל' יג:

י ד מיי' פי"ד מהל' מאכלו' אסורו' הל' ח:

יא ה מיי' פ"א מהל' תרומות הל' כו סמג עשין קלג טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף ג:

יב ו מיי' פ"ה מהלכות נזיר הלכה ד* :

רבינו חננאל

כותח הבבלי לרבי אליעזר היתר מצטרף לאיסור והוה ליה לזעירי למימנינהו לכלהו ושנינן אין הני כלהו היתר מצטרף לאיסור נינהו מיהו לא הזכיר זעירי השאור לבדו אלא לאפוקי מדאביי דאמר יש הקטרה בפחות מכזית אתא זעירי לאשמועינן דאין הקטרה בפחות מכזית ובעי צירוף להשלימו : אקשי' לר' אבהו ולר' יוחנן ליכא מידי אחריני דהיתר מצטרף לאיסור והתניא מקפה של חולין והשום והשמן של תרומה תנגע טבול יום במקצתו לא פסל אלא מקום מגעו והוינן בה מקום מגעו במקפה אמאי פסול ואמר משמי' דר' יוחנן הואיל וזר לוקה על המקפה בכזית מאי לאו משום דמקפה שהיא היתר מצטרף לאיסור לשום ולשמן שהן איסור ונעשית המקפה כלה איסור לפיכך זר האוכל ממנה לוקה אלמא לרבי יוחנן איכא דברים דהיתר מצטרף לאיסור מדאורייתא ושנינן לעולם לית ליה והכא כגון דאיכא במקפה שאכל הזר יש באותה אכילה כזית מן השום והשמן של תרומה ונצטרף השום והשמן ונעשו כזית ולפיכך לוקה שאינו לוקה אלא על התרומה ולא על המקפה ושיעור אכילה שמצטרפת מעט מעט עד שמצטרפין לכזית בכדי אכילת פרס דתני' אכל וחזר ואכל אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה שיעור כדי אכילת פרס מצטרפי' וכמה היא כדי אכילת פרס מצאנו ששיער ר' חצי פרס שתי ביצים ואחד מעשרים בביצה נמצא הפרס ארבעה ביצים ואחד מעשרה בביצה ומפורש בעירובין פרק כיצד משתתפין בתחומין ואקשי' אי הכי בכותח הבבלי נמי נימא איכא כזית אוכל מקומניתא דאומא בכדי אכילת פרס ואמאי פליגי רבנן ואמרי בולא כלום ואמרינן שאני כותח הבבלי דלא משכחת בי' כזית בכדי אכילת פרס אי דקא גריף ואכיל כותח כגון אכילת הביצה בטלה דעתו כלומר אין זה דרך ארץ ואי דקא שטר ואכיל שהוא כעין טבילת פת במרק ליכא כזית מקומניתא דאומא כשיעור שעה כדי שיאכל אדם פרס ואם הוא יותר מזה השיעור אין מצטרפין וראשון ראשון בטל: ומותבינן מיהא שתי קדירות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שתי מדוכות באחת תבלין של תרומה כו' ושנינן הנח לתרומת תבלין דאינה מן התורה לפי שאינם מיני תבואות ומותבי' תוב שתי קופות של חולין ושל תרומה ולפניהם שתי סאין אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ואי כזית בכדי אכילת פרס מדאורייתא מצטרף כל ספק דאורייתא לחומרא אמאי תאני שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו נמצא טיקל ומשני' כי תניא ההיא בתרומה בזמן הזה שהיא מדרבנן ואקשינן מדרך אחרת ומשרת להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא ההוא מיבעי ליה לכדתניא

עין משפט
נר מצוה

יג א ב מיי' פ"ה מהל' נזיר הל' ה:

רבינו חננאל

לכדתניא משרת ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין אסור ומכאן אתה דן לכל התורה כולה ומה נזיר שאין איסורו איסור עולם אלא עד מלאת ימי נזרו בלבד ואין הנאת היין עליו אסורה אלא שתייתו בלבד [ויש היתר לאיסורו] ואפי' זה היין בעצמו שנאסר לו אחר מלאת ימי נזרו הוא מותר בו שנא' (במדבר ו' כ') ואחר ישתה הנזיר יין עושה משרת ענבים שאין בו אלא טעם יין כענבים עצמן כלאים שאיסורן איסור עולם שנא' (ויקרא י"ט י"ט) את חקותי תשמרו חקים שחקקתי לך כבר כי באיסורן הן לעולם ואיסורן איסור הנאה דכתיב (דברים כ"ב ט) פן תקדש המלאה הזרע ודרשי' לה תוקדש תוקד אש ואין היתר לאיסורו דלשריפה אזיל אינו דין שיהיה בו טעם כעיקרו והוא הדין [לערלה] בשתים שאיסורן איסור הנאה שנא' (ויקרא י"ט כ"ג) ערלים לא יאכל ודרשי' ביה אחד איסור הנאה ואחד איסור אכילה ואין היתר לזה האילן באלו שני ערלה כלל לא בו ולא בפירותיו אבל אחר כן מותר הפירות והאילן והרי משרת להכי הוא דאתא ומשני רבי יוחנן זו הברייתא לרבנן היא ואני לא אמרתי אלא אליבא דרבי עקיבא דתניא רבי עקיבא אומר אפילו שרה פתו ביין ואכל כזית מפת ומיין חייב אבל הא דתנן ר' עקיבא אומר אפי' שרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית אסור דחויה היא ודחי' ממאי דחצי זית פת וחצי זית יין עלייהו דמצטרפי ואסור דלמא כזית מיין לחודיה קאמר וקמ"ל אע"ג דליתיה היין לחודיה במקום אחד כיון דאית ביה שיעור לאיצטרופי כזית אסור: ואמרי' ורבי עקיבא דמפיק כל משרת להיתר מצטרף לאיסור ליתן טעם כעיקר שאסור מנא ליה ואמר מבשר וחלב שאין בחלב אלא טעם בשר וכן בבשר טעם חלב ואסירי כך כל התורה טעם כעיקר אסור ורבנן הא' חדוש הוא דאי תרו לבשר כולי יומא בחלב שרי ואי מבשל להו בהדי הדדי אסירי ומאי שנא בישול משריה אלא חידוש הוא ור' עקיבא מחידוש היכי גמר ואמרי' אלא רבי עקיבא מגיעולי נכרים גמר לכל התורה כולה דהא גיעולי נכרים טעמא בעלמא הוא וכתיב (במדבר ל"א כ"ג) כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש ותניא דברים שנשתמש בהן על ידי חמין כגון יורות וקומקמוסין ומחמי חמין מגעילן ומטבילן כו' וקתני בסיפא וכלן שנשתמש בהן עד שלא הטביל ולא הגעיל ולא ליבן אסור ואקימנא למאן דתאני נותן טעם לפגם אסור. ורבנן בכל התורה כולה נותן טעם לפגם שרי דילפינן מנבלה דכתיב בה (דברים י"ד כ"א) תתננה ואכלה וכתיב בטריפה (שמות כ"ב ל') לכלב תשליכון אותו ודייקי' מינה אם נפגמה ונפסלה מלאכול הכלב פרחה ממנה תורת טומאת נבלה וגיעולי נכרים כיון דנותן טעם לפגם מותר והכא כתיב אסור חידוש הוא ומחידושא לא גמרי' ורבי עקיבא אומר אינו חידוש כדרב חייא בריה דרב הונא דאמר לא אסרה תורה אלא ק"רה בת יומה דנותן טעם לשבח הוא ורבנן אפילו קדרה בת יומה אי אפשר דלא פגמה פורתא ומפורש בע"ז : ותוב אקשי' ורבי עקיבא למה לא למד לתורה כולה מיהא נמי הכי משרת להיתר מצטרף

גמרא

*[א]ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין חייב מכאן אתה דן לכל התורה כולה ומה נזיר שאין איסורו איסור עולם ואין איסורו איסור הנאה ויש היתר לאיסורו עשה בו טעם כעיקר כלאים שאיסורו איסור עולם ואיסורו איסור הנאה ואין היתר לאיסורו אינו דין שיעשה טעם כעיקר והוא הדין לערלה בשתים הא מני רבנן היא ורבי יוחנן דאמר כרבי עקיבא הי ר"ע אילימא ר"ע דמתני' דתנן *רבי עקיבא אומר [ב]נזיר ששרה פתו ביין ויש בו לצרף כדי כזית חייב וממאי דמפת ומיין דילמא מיין לחודיה וכי תימא מיין לחודיה מאי למימרא הא קמ"ל דאע"ג דתערובת אלא ר"ע דברייתא דתניא ר"ע אומר נזיר ששרה פתו ביין ואכל כזית מפת ומיין חייב ור"ע טעם כעיקר מנא ליה יליף מבשר בחלב לאו טעמא בעלמא הוא ואסור הכא נמי לא שנא *ורבנן מבשר בחלב לא גמרינן דחידוש הוא ומאי חידוש אילימא דהאי לחודיה והאי לחודיה שרי ובהדי הדדי אסור כלאים נמי האי לחודיה והאי לחודיה שרי ובהדדי אסור אלא דאי תרו ליה כולי יומא בחלבא שרי בשיל ליה בשולי אסור ור"ע נמי בשר בחלב ודאי חידוש הוא אלא יליף מגיעולי נכרים גיעולי נכרים לאו טעמא בעלמא הוא ואסור הכא נמי ל"ש ורבנן גיעולי נכרים נמי חידוש הוא דהא כל נותן טעם לפגם מותר דגמרינן מנבילה והכא אסור ורבי עקיבא כדרב *חייא בריה דרב הונא דאמר לא אסרה תורה אלא *בקדירה בת יומא הלכך לאו נותן טעם לפגם הוא ורבנן קדירה בת יומא נמי לא אפשר דלא פגמה פורתא א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי מדרבנן נשמע לרבי עקיבא מי לא אמרי רבנן משרת ליתן טעם כעיקר מכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה לרבי עקיבא נמי משרת להיתר מצטרף לאיסור מכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה כולה א"ל

משום

תוספות

והוא הדין לערלה בשתים. וכן אמרינן בפ"ק דקדושין (דף לח') גבי חדש ופ"ה דערלה אין איסורו איסור עולם דאחר שלש מותר וקשה מה שמותר אחר שלש היינו האילן והאילן לא נאסר מעולם רק הפרי והפרי אין לו היתר ור"ת פי' הוא הדין לערלה בשתים היינו בשנת ארבע דיש היתר לאיסורו על ידי פדייה או להביא לירושלים ור"י מפרש דנזיר וחדש אין איסורן איסור עולם שהגדל מן הגפן אחר השלמת נזרו לא חל עליו איסור וכן חדש היוצא מקנה השיבולת אחר הבאת העומר לא חל עליו איסור כיון שהשרישו קודם העומר וכן ערלה אחר ג' שנים היוצא ממנו אין איסור חל עליו ויש היתר לאיסורו יש לפרש כפ"ה שנזיר תוך זמנו יש לו היתר על ידי שאלה וחדש נמי לר' יהודה דאמר *יום הנף כולו אסור יש לו היתר תוך זמנו על ידי עומר וערלה אין לה היתר תוך זמנה וילדה בזקינה דבטלה אין זה אילן דערלה דפנים חדשות באו לכאן ועוד מפר"י שהפרי של חדש שנאסר כבר וכן היוצא מן הגפן קודם השלמת נזירות יש להן היתר בהשלמת זמן האיסור אבל ערלה וכלאים הפרי שנאסר אין לו היתר ופירוש זה נראה עיקר דאין צריך להעמיד כר' יהודה ואין להקשות לפי' זה אמאי לא חשיב יש היתר לאיסור בשאלה ובעומר ויהא ג' בערלה דיש לומר דלא סבר כר' יהודה אלא האיר המזרח מתיר ונזיר נמי אי מתשיל אין זה היתר לדבר שנאסר שהחכם עוקר הנדר מעיקרו ונמצא שלא נאסר מעולם אבל לפי' קמא ה"מ לאחשובי מה שהפרי עצמו נאסר לעולם והיה מוצא בערלה שלש:

ודילמא מיין לחודיה. ולשון לצרף אתי שפיר כלומר לצרף היין הבלוע בתוכו:

ורבנן מבשר בחלב לא גמרינן דחידוש הוא. תימה לרשב"א התינח לרבא אלא לאביי דאית ליה בפרק כל הבשר (חולין דף קח·) דבשר בחלב לאו חידוש הוא אמאי איצטריך למילף מנזיר לטעם כעיקר*):

אלא יליף מגיעולי נכרים. הקשה ה"ר יוסף היכי יליף רבי עקיבא טעם כעיקר בנזיר מגיעולי נכרים הא נזיר קל מכל איסור שבתורה שאין איסורו איסור עולם ויש היתר לאיסורו ותי' דבמדין נמי היו כליהן בלועות מיין ואסורים לנזיר: **ורבנן** קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא. ואפ"ה אסר הכתוב אם כן ליכא לאיפלוגי בין בת יומא לשאין בת יומא וכולהו אסורים ור"ע סבר קדירה בת יומא לא פגמה כלל אבל שאין בת יומא דפגמא שרי דנ"ט לפגם מותר דגמר מנבילה וה"נ סבר ר"ש בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף סז:) ור"מ פליג עליה התם וסבר נ"ט לפגם אסור דגמר מגיעולי נכרים דאסר הכתוב אע"ג דנ"ט לפגם הוא דאפילו קדירה בת יומא אי אפשר דלא פגמה פורתא וגיעולי נכרים לאו חידוש הוא ומה שהתיר הכתוב נבילה מוקי לה בסרוחה מעיקרא ולרבי מאיר מצי למילף נמי מגיעולי נכרים לטעם כעיקר כיון דלאו חידוש הוא ואיכא השתא שלש מחלוקות בדבר:

*) [ועי' תוס' חולין קח. ד"ה מבשר וכו' כתבו דלאביי אזיל כו]

רש"י

ליתן טעם כעיקר. לעשות טעמו של איסור כעיקרו וממשו: ויש בהן. במים טעם יין: חייב. בכזית מהן והא לאו משום היתר מצטרף לאיסור הוא אלא משום דאיתעביד ליה כוליה איסור אבל היתר מצטרף לאיסור לא ילפינן מינה: לכל התורה כולה. שיהא טעמו של איסורין כממשו: שאין איסורן איסור עולם. אלא כמה שפירש ואם סתם שלשים יום וענבים ויין מותרין לו בהבאה: ויש לו היתר לאיסורו. אף תוך זמן על ידי (הפרת) חכם: כלאי. כלאי הכרם: איסור עולם. זרע תבואה וחרצן הכל אסור לעולם: והוא הדין לערלה בשתים. ק"ו זה אתה דן לערלה בשתי דרכים דאיסורו איסור הנאה ואין היתר לאיסורו בתוך שלש מה שאין כן בנזיר ואיסור עולם ליכא למימר בה דלאחר שלש מותרות: הא מני. דאפיקתיה להאי קרא לטעם כעיקר רבנן דפליגי אדר"ע בהיתר מצטרף לאיסור ולקמיה מפרש מאי היא: הי ר"ע. מהי מילתא דר"ע שמעינן דהיתר מצטרף לאיסור: דילמא מיין לחודיה. וצירוף שייך למיתני בה משום דנבלע בתוך הפת והיאך מצטרין כזית יין ממלא כלי מפה לפה ומביא זית ונותן לתוכו והיין היוצא הוא כזית יין וכן הוא בתוספתא דנזיר: תערובת. שאינו בעין שנבלע בפת: מפת ומיין חייב. ופליגי רבנן עליה דלית להו היתר מצטרף לאיסור ואילו פשט היין בכל הפת לא הוו פליגי רבנן עליה דהא אית להו טעם כעיקר ואיתעביד ליה פת גופיה איסור ובהא מיהא פליגי עליה דטעמא דר"ע משום צירוף הוא וא"כ לא נשרית כל הפת ביין מצטרף נמי היתר לאיסור לחיובא: ור"ע. כיון דמפיק ליה להאי משרת להיתר מצטרף לאיסור: טעם כעיקר. היכא דליכא מידי עיקר אלא טעם כגון שרה ענבים במים מנא ליה: בשר בחלב. בשר שנתבשל בחלב והבשר בעיניה אלא שטעם החלב נבלע בו: חידוש הוא. כל איסורו תימה הוא ודבר חידוש שאינו מצוי (א) ביניהו בשאר איסורין לא גמרינן חומרא דידיה אשאר איסורין דכי היכי דשאר חידושין דידיה לא הוו בשאר איסורין האי דטעם כעיקר נמי לא תיגמר מיניה: ומאי חידושיה. משאר מילי: אילימא היינו חידושיה. דשני דברים המותרים הם וכשנתערבו נאסרין מה שאין כן בשאר דברים: הא כלאים נמי. דוגמתן: תרי ליה. שורהו בחלב כל היום שרי כלומר מותר לשרותו בתוכו ואינו עובר עליו אפילו על אכילתו דלא אסרה תורה אלא דרך בישול ואפילו יהיב ביה טעמא ומיהו מדרבנן אסור: בשיל ליה בשולי אסור. עובר על בישולו ועובר על אכילתו: גיעולי נכרים. קדירה שבישל בה הנכרי וכשחוזר ישראל ומבשל בה היא מגעלת בליעתה לתוך של ישראל גיעול לשון מקיא ופולט והתורה אסרתו במעשה מדין כל דבר אשר יבא באש (במדבר לא) דהיינו יורות וקומקמוסין וכיוצא בהן שמרתיחין אותן על האור: דגמרינן מנבילה. דכתיב לא תאכלו כל נבילה לגר וגו' (דברים יד) הראויה לגר קרויה נבילה שאינה ראויה לגר אינה קרויה נבילה: והכא אסור. דהאי נמי לפגם הוא דאותה בליעה משהתה בדופנו של כלי לילה אחת הופג טעמו ונתקלקל ותו לא משבחת לאוכל שהיא נפלטת לתוכו: בת יומא. שבישל בה הנכרי בו ביום: דלא פגמה פורתא. מטעם הכלי נפגמה הבליעה: מדרבנן נשמע לר"ע. לרבי יוחנן פריך דאמר לעיל כל איסורים שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר ואוקימנא כר"ע מכדי לר"ע שמעינן ליה דאמר באיסורי נזיר היתר מצטרף לאיסור ובשאר איסורי לא איירי מידי ור' יוחנן אמאי לא אמר דכי היכי דאית ליה באיסורי נזיר אית ליה נמי בשאר איסורי הא ממאי דשמעינן להו לרבנן בטעם כעיקר מצינן למשמע מינה נמי דעתיה דר"ע בהיתר מצטרף לאיסור: לאו אמרי רבנן כו'. וקא אמרי נמי הכי בשאר איסורי לר"ע נמי דמפיק לה להיתר מצטרף לאיסור איכא למימר נמי דאית ליה מכאן אתה דן לכל התורה כולה: אמר ליה. כיון דמוקי ליה ר"ע להיתר מצטרף לאיסור לא מצינן למימר מכאן אתה דן:

משום

מסורת הש"ס

[נ"ע הפרת]

נזיר [לז:] לד שבועות כב:

[מנחות סח.]

חולין קח:

ע"ז סז: ע"ש איפכא ר"ח ברי' דרב חייא [ע"ז עה: נזיר לז: ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חידוש הוא וכו' שאינו מצוי כצ"ל: בשאר

משום דהוה נזיר וחטאת *שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין נזיר הא דאמרן חטאת מאי היא *דתניא °כל אשר יגע בבשרה יקדש וגו׳ יכול אפילו לא בלעה ת״ל בבשרה (יקדש) [א]עד שיבלע בבשר [ב]יקדש *להיות כמוה שאם פסולה היא תיפסל ואם כשירה היא תאכל כחמור שבה ורבנן נמי ניהוי נזיר וחטאת שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין אמרי הנהו מיצריך צריכי ור״ע מאי צריכי בשלמא אי כתב רחמנא בחטאת לא גמר נזיר מינה *דחולין מקדשים לא גמרינן אלא לכתוב רחמנא בנזיר ותיתי חטאת ותגמור מיניה דהא כל איסורין שבתורה קא גמר מנזיר ורבנן אמרי לך* מיצרך צריכי חטאת להיתר מצטרף לאיסור וחולין מקדשים לא גמר ומשרת ליתן טעם כעיקר ומכאן אתה דן לכל התורה כולה ור׳ עקיבא תרוייהו להיתר מצטרף לאיסור והוו להו שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין א״ל רב אשי לרב כהנא אלא הא דתניא °מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג [ג]ללימד על איסורי נזיר שמצטרפים זה עם זה השתא לר״ע איסור והיתר מצטרפין איסור ואיסור מיבעיא אמר ליה איסור והיתר בבת אחת [ד]איסור ואיסור בזה אחר זה:

מתני׳ [ה]בצק שבסידקי עריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער ואם (*לא) בטל במיעוטו וכן לענין הטומאה אם מקפיד עליו חוצץ ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה:

גמ׳ אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא במקום שאין עשויין לחזק אבל במקום שעשויין לחזק אינו חייב לבער מכלל דפחות מכזית אפי׳ במקום שאין עשוי לחזק אינו חייב לבער איכא [ו]דמתני לה אסיפא ואם לאו בטל במיעוטו אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא במקום העשוי לחזק אבל במקום שאין עשוי לחזק חייב לבער מכלל דכזית אפילו במקום העשוי לחזק חייב לבער תניא כלישנא קמא תניא כלישנא בתרא תניא כלישנא קמא בצק שבסידקי עריבה במקום העשוי לחזק אינו חוצץ ואינו עובר ובמקום שאין עשוי לחזק חוצץ ועובר במה דברים אמורים בכזית אבל בפחות מכזית אפילו במקום שאין עשוי לחזק אינו חוצץ ואינו עובר ותניא כלישנא בתרא *בצק שבסידקי עריבה במקום העשוי לחזק אינו

(רש״י) משום. דבדוכתא אחריתי נמי כתבה רחמנא ושני כתובין הבאין כו׳ אבל לרבנן דמוקי ליה לטעם כעיקר לא הוו שני כתובין הבאין כאחד כדמפרש לקמיה: כל אשר יגע בבשרה. בשר חולין או שלמים שזמן אכילתו מרובה מחטאת ונגע בחטאת יקדש כדמפרש להיות כמוה שאם פסולה היתה החטאת כגון פיגול או פסול אחר תיפסל אף זו שבלעה ממנה ואם כשירה היא החטאת מהניא לבולעת הימנה לאסור באכילה אלא כחמור שבה כחומר החטאת שנבלע בה לפנים מן הקלעים ולזכרי כהונה וליום ולילה אחד: יכול אפילו לא בלעה. הנוגעת בה ממנה קאמר רחמנא יקדש ת״ל כו׳: תאכל. הבולעת כחמור שבה שהרי יש בה ב׳ מינין אחד חמור ואחד קל וכולה הולכת אחר החמור אלמא היתר מצטרף לאיסור: מיצרך צריכי. תרווייהו כדמפרש לקמיה ולא הוו שני כתובין הבאין כאחד דחד מחבריה לא מצי יליף דנימא מדהדר כתביה לאידך ולא ילפא מחבריה ש״מ דווקא הכי *) קאמר: חולין. להחמיר לא גמרי מדין קדשים דדין קדשים להיות חמורין: ה״ג ורבנן אמרי לך מיצרך צריכי חטאת אשמועינן משום דהיתר מצטרף לאיסור (א)ואי נמי לא איבלע בכולה אי אכל חצי זית פיגול וחצי זית היתר בבת אחת ניגמור מינה דבקדשי׳ מיחייב ומיהו בשאר איסורין לא אמרינן הכי ואפילו בנזיר דחולין מקדשים לא גמרינן ומשרת לאו לאגמורי היתר מצטרף לאיסור אתא בנזיר אלא ליתן טעם כעיקר דמגיעולי נכרים לא יליף דחידוש הוא ואיצטריך למכתביה בנזיר ומכאן אתה דן לכל התורה: ור׳ עקיבא. אית ליה גיעולי נכרים לאו חידוש הוא (ב) דלא מצריך קרא לטעם כעיקר הלכך לר״ע כיון דשמעת ליה דמפיק משרת להיתר מצטרף לאיסור על כרחיך תרווייהו הני להיתר מצטרף לאיסור אתו והוה ליה חטאת קרא יתירא דמצי למיגמר מנזיר והוו להו שני כתובין הבאין כאחד ומש״ה פשיטא ליה לרבי יוחנן דר״ע לא גמר שאר איסורין מנזיר דהא לא מצי דשני כתובין נינהו והא ליכא למימר משרת להיתר מצטרף לאיסור וחטאת לטעם כעיקר דגיעולי נכרים חידוש הוא ולא מצי גמר חטאת מינייהו ואין כאן שני כתובין דא״כ טעם כעיקר בשאר איסורין מנא ליה מגיעולי נכרים לא גמרינן מקדשים נמי לא גמרינן ורבנן דפליגי עליה דר״א בכותח הבבלי אלמא לית להו טעם כעיקר דאורייתא מפקי להאי משרת להיתר מצטרף לאיסור כר״ע ובגיעולי נכרים סבירא להו דחידוש הוא כרבנן והכי אמרינן נמי בכל הבשר דאיכא למאן דאמר טעמו ולא ממשו דרבנן: לימד על איסורי נזיר כו׳. מדכייליניהו לחרצנים וזגין בחדא אכילה לימד שמצטרפין: השתא לרבי עקיבא. ל״ל דכתב רחמנא קרא להכי השתא איסור והיתר מצטרפין כו׳: **מתני׳** וכן לענין הטומאה. מפרש בגמ׳: **גמ׳** ה״ג ל״ש אלא במקום שאין עשוי לחזק אבל במקום העשוי לחזק אינו חייב לבער מכלל דפחות מכזית אפילו במקום שאין עשוי לחזק אינו חייב לבער ופירש לא שנו דכזית במקום אחד חייב לבער אלא שאין הסדקין בשולי עריבה מקום הלקת מים שיהא בצק זה מועיל לעריבה לחזק המים אלא בדפנותיהן מקום שאין עשוי לחזק אבל אם במקום העשוי לחזק הן בטלו לגבה והוו כגון דמסתמא בטלינהו האי גברא להתם ואפילו כזית אינו חייב לבער(ג): מכלל דפחות מכזית כו׳. ותלמודא דייק ממילתא דשמואל דאוקמה למתני׳ במקום שאין עשוי לחזק וקתני מתני׳ בפחות מיכן בטל במיעוטו שמע מינה דפחות מכזית לא חשיב ואע״ג דאיכא בה פלגי זיתא טובא הואיל ולאו במקום אחד נינהו לא חשיבי: ה״ג איכא דמתני לה אסיפא פחות מיכן בטל במיעוטו אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא במקום העשוי לחזק אבל במקום שאין עשוי לחזק חייב לבער מכלל דכזית אפילו במקום העשוי לחזק חייב לבער. ואע״ג דודאי מבטיל ליה אפילו הכי כיון דחשיב לא בטיל ולישנא בתרא חמיר מקמא: אינו

(תוספות) **משום** דהוי נזיר וחטאת שני כתובין הבאין כאחד. תימה לרשב״א אמאי לא קאמר נזיר וחמץ דר״ע דריש כל בפ׳ התערובת (זבחים דף פב.): **ר״ח** גרס כחומר שבהן ומיירי בחטאת ושלמים ואם נבלע החטאת בשלמים שנשחט אתמול נאכל כחומר השלמים ואינו נאכל בלילה ואם נבלע החטאת בשלמים שנשחט היום נאכל כחומר החטאת ואינו נאכל למחר ולשון הברייתא קשה דאמר עד שיבלע בבשרה משמע דאיירי בהיתר שנבלע באיסור והדר קאמר יקדש להיות כמוה משמע שהאיסור נבלע בהיתר: **ורבנן** אמרי לך חטאת להיתר מצטרף לאיסור. אור״י דבנזיר בפ׳ ג׳ מינין (דף לז:) משמע נזיר וחטאת לרבנן תרווייהו לטעם כעיקר דקאמר התם נצריכ׳ דאי כתב רחמנא חטאת חולין מקדשים לא גמרינן ואי כתב רחמנא נזיר חטאת מנזיר לא ילפינן דחמיר איסוריה דאפילו חרצן אסיר ליה: **בשמעתין** משמע דטעם כעיקר דאורייתא דילפינן מנזיר דלאו אסמכתא היא דמדר״ע דאמר לקי אהיתר מצטרף לאיסור בנזיר נשמע לרבנן וקשה מפ׳ כל הבשר (חולין דף קח.) וממסכת ע״ג (דף סז:) ושם מפורש: *באן שלא במקום לישה. פ״ה דשלא במקום לישה עובר בפחות מכזית וקשה דאמר לקמן לא אמרן אלא בעריבה אבל בבית חייב לבער משום דזימנין (ד)דמיכנף ונפלי אהדדי ולפ״ה תיפוק ליה דפחות מכזית חייב לבער שלא במקום לישה ונראה לר״י דמקום העשוי לחזק היינו את הכלי בין במקום לישה ובין שלא במקום לישה עושין לחזק אך במקום לישה יש להחמיר יותר שיש לחוש שידבק מאותה עיסה לעיסה אחרת על ידי לישה או תבלע מן הטעם ולכך כזית במקום לישה אפילו עשוי לחזק עובר אף על גב דודאי מבטלו כיון דאיכא תרתי לריעותא כזית ובמקום לישה ופחות מכזית אפילו במקום לישה אי עשוי לחזק לא גזרו ביה רבנן דכיון שהוא דבר מועט יכול לשמור שלא ילוש עליו וכן כזית שלא במקום לישה אי עשוי לחזק אין עובר אבל פחות מכזית ושלא במקום לישה אפילו אין עשויה לחזק מותר: כופת

רבינו חננאל

מצטרף לאיסור ומכאן אתה דן לכל התורה כלה ודחי׳ משום דהאי נזיר וחטאת שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין נזיר הא דאמרן חטאת דתניא כל אשר יגע בבשרה יקדש יכול אע״פ שלא בלע ת״ל בבשרה עד שיבלע בבשרה יקדש להיות כמוה שאם פסולה היא תפסל ואם כשרה היא תאכל כחומר שבה פי׳ החטאת נאכלת ליום ולילה והשלמים לשני ימים ולילה אם ניתז*) (מדם) החטאת שנשחטה היום על חתיכת בשר שלמים שנשחטו מאתמול נאכל הבשר בתורת שלמים בו ביום בלבד אבל לא בלילה כבשר החטאת ואם נשחטו שניהם היום נאכל בתורת חטאת היום והלילה בלבד אבל לא למחר כשאר בשר שלמים הנה ההיתר נצטרף לאיסור וזהו פי׳ נאכל כחמור שבהן פעמים נאכל בתורת שלמים ופעמים נאכל בתורת חטאת כי השלמים שנשחטו מאתמול היום מותר ובלילה אסור באכילה והחטאת שנשחטה היום מותרת באכילה כל הלילה נמצאו השלמים בזה חמורין מן החטאת: ורבנן כי אמרי׳ שני כתובין הבאין כאחד היכא דתרווייהו חולין או תרווייהו קדשים נינהו אבל חד חולין והוא הנזיר וחד קדשים והוא חטאת מצרך צריכי ולא קרינן בהו שני כתובין הבאין כאחד ונדחו הדברים וחזרו ואמרו חטאת להיתר מצטרף לאיסור ומשרת ליתן טעם כעיקר ומכאן אתה דן לכל התורה כלה איסור שבתורה **)בין בזה ובין בזה ור״ע תרגמה ליתן טעם כעיקר [גמרינן] מגיעולי נכרים חטאת ונזיר תרווייהו להיתר מצטרף לאיסור והוו להו שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין ׳ ומקשי׳ רב אשי אליבא דרבי עקיבא הא דתניא מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לימד על איסור נזיר כגון חצי זית חרצן וחצי זית זגין שמצטרפין זה עם זה השתא לרבי עקיבא חצי זית פת שהוא היתר וחצי זית יין מצטרפי חרצן [וזג] ששניהן אסורין לנזיר מיבעיא ושני׳ פת ויין ביחד אבל זה בעצמו וזה בעצמו לא מצטרפי חרצן וזג אפילו בזה אחר זה מצטרפי: **מתני׳** בצק שבסדיקי ערבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער ואוקי׳ רב יהודה הא דתנן כזית במקום אחד ***) במקום שיש בו סדק או נקב ונתן זה הבצק לסתמו שנמצא עושה מלאכה ובטל אע״פ שהוא כזית ש״מ דפחות מכזית אפילו במקום שאין עשוי לחזק אינו חייב לבער: **ואיכא** דמתני לה לדרב יהודא אסיפא דקתני ואם לאו בטל במיעוטו ודייקינן לא שנו פחות מכזית בטל אלא במקום שעשוי

*) נראה דצ״ל מרוטב החטאת. **) נראה דר״ל דאמר לכל התורה כולה כוונתו בין בקדשים בין בחולין אבל עדיין לשונו צריך ביאור והבנה. ***) נראה דחסר כאן ואולי צ״ל כזית במקום אחד במקום שאינו עשוי לחזק אבל במקום וכו׳ מלאכה בבצק בטל אע״פ כו׳.

(עין משפט נר מצוה)
יד א מיי׳ פ״ח מהל׳ מעשה הקרבנות הלכה טו:
טו ב שם הלכה טו:
טז ג ד מיי׳ פ״ה מהל׳ נזיר הלכה ג:
יז ה ו מיי׳ פ״ב מהל׳ חמץ הל׳ טו סמג עשין לט טוש״ע א״ח סי׳ תמב סעיף ז:
סייך לע״ב

(מסורת הש״ס)
[לעיל כו: וש״נ]
נזיר לז: זבחים לז:
שם חולין קח.
[שבועות כו:]
[נזיר לז: ע״ש]
נ״א כוי
ויקר׳ ו
במדבר ו
[נ״ל לאו]
[תוספ׳ פ״ג]

הגהות הב״ח
(א) רש״י ד״ה ורבנן וכו׳ לאיסור דאי נמי: (ב) ד״ה ור׳ עקיבא וכו׳ דלא מצריך: (ג) ד״ה ה״ג לא וכו׳ מכלל חייב לבער: (ד) תוספות ד״ה כאן וכו׳ דזימנין דמיכנף לסו ונפלי:

אינו חוצץ ואינו עובר במקום שאין עשוי לחזק חוצץ ועובר במה דברים אמורים בפחות מכזית אבל בכזית אפילו במקום העשוי לחזק חוצץ ועובר קשיין אהדדי אמר רב הונא סמי קילתא מקמי חמירתא *רב יוסף אמר תנאי שקלת מעלמא תנאי היא דתניא הפת שעיפשה חייב לבער מפני שראוי לשוחקה ולחמע בה כמה עיסות אחרות רבי שמעון בן אלעזר אומר במה דברים אמורים במקויימת לאכילה אבל *כופת שאור שייחדה לישיבה בטלה מדאמר ר' שמעון בןאלעזר בטלה מכלל דתנא קמא סבר לא בטלה אלמא קסבר כל כזית אע"ג דמבטל לא בטיל אמר ליה אביי תרצת בכזית פחות מכזית מי תרצת אלא הא והא ר' שמעון בן אלעזר היא ולא קשיא הא במקום לישה הא שלא במקום לישה אמר רב אשי לא תימא שלא במקום לישה אגבה דאגנא אלא אשיפתא דאגנא פשיטא מהו דתימא זמנא דאטיף ומטי להתם קא משמע לן א"ר נחמן אמר רב הלכה כר' שמעון בן אלעזר איני והאמר רב יצחק בר אשי אמר רב *אם טח פניה בטיט בטלה טח אין לא טח לא מאן דמתני הא לא מתני הא איכא דאמרי אמר רב נחמן אמר רב אין הלכה כר' שמעון בן אלעזר דאמר רב יצחק בר אשי אמר רב אם טח פניה בטיט בטלה וכו' אמר רב נחמן אמר שמואל *שני חצאי זיתים וחוט של בצק ביניהן רואין כל שאילו ינטל החוט וניטלין עמו חייב לבער ואם לאו אינו חייב לבער אמר עולא לא אמרן אלא בעריבה אבל בבית חייב לבער מאי טעמא דזימנין דכניש להו ונפלי גבי הדדי אמר עולא בעו במערבא בית ועלייה מהו בית ואכסדרא מהו שני בתים זה לפנים מזה מהו תיקו *ת"ר הפת שעיפשה ונפסלה מלאכול לאדם והכלב יכול לאוכלה מטמאה טומאת אוכלין בכביצה ונשרפת עם הטמאה בפסח משום ר' נתן אמרו אינה מטמאה כמאן אזלא הא דתנן *כלל אמרו בטהרות כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מלאכול לכלב כמאן דלא כר' נתן תנו רבנן *עריבת העבדנין שנתן לתוכה קמח תוך שלשה ימים חייב לבער קודם שלשה ימים אינו חייב לבער אמר ר' נתן במה דברים אמורים שלא נתן לתוכה עורות אבל נתן לתוכה עורות אפילו תוך שלשה אין חייב לבער אמר רבא הלכה כר' נתן אפילו יום אחד ואפילו שעה אחת: וכן לענין טומאה אם מקפיד עליו חוצץ ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה: מי דמי התם בשיעורא תליא מילתא הכא בקפידא תליא מילתא אמר רב יהודה אימא ולענין הטומאה אינו כן א"ל אביי הא וכן לענין טומאה קתני אלא אמר אביי הכי קאמר וכן
לענין

רש"י

אינו חוצץ. אם נטמאת ובא להטבילה דבטיל לגבי עריבה: ואינו עובר. לענין חמץ בפסח: במה דברים אמורים. דבמקום שאין עשוי לחזק עובר בכזית והיינו כלישנא קמא דאוקמה למתני' בשאין עשוי לחזק קתני בה נמי הכי דבכזית עובר ובפחות מכזית בטל אבל אי עשוי לחזק אפילו כזית בטל: קילתא מקמי חמירתא. קמייתא דאיכא משנה: רב יוסף אמר תרווייהו איתנו בי מדרשא ומשנה הן ותנאי נינהו ופליגי בהכי: תנאי שקלת לך מעלמא. דלא משכחת תנאי דפליגי בהכי דקאמרת סמי דאיכא משנה: כופת. מטו"ן: שייחדה לישיבה גרסינן וכופת שם דבר הוא ובסדר טהרות טובא איכא כופת של עץ וכופת של אבן: בטלה. אלמא איכא דסבירא ליה אפי' כזית מכי מבטיל לה בטל ומתני' קמייתא דקתני נמי במקום העשוי לחזק אפילו כזית בטל רבי שמעון בן אלעזר היא דכיון דאינה מקויימת לאכילה בטלה: תרצת כזית. שבמקום העשוי לחזק דר"ש היא: פחות מכזית. במקום שאין עשוי לחזק דקשו נמי אהדדי דקמייתא תני אף במקום שאין עשוי לחזק אין חייב לבער ובתרייתא תני חייב במקום שאין עשוי לחזק מי קא תרצת הא לא שמעינן ליה לרבי שמעון דמיקל אלא בשאינה מקויימת לאכילה אבל במקויימת לאכילה לא שמעינן דשני ליה בין כזית לפחות מכזית: אלא הא והא רבי שמעון בן אלעזר ולא קשיא כאן במקום לישה כאן שלא במקום לישה. מתניתין בתרייתא לא קרי מקום שאין עשוי לחזק אלא מקום שאינו מקום לישה כלל כגון שפה העליונה אבל דפנות קרי מקום העשוי לחזק וקמייתא קרי אף דפנות מקום שאין עשוי לחזק ואף על גב דבמקום לישה הוא ומקום העשוי לחזק קרי סולייס והכי קאמר תנא קמא במקום העשוי לחזק כגון סולייס שמקבלין את המים אפילו כזית אינו עובר מקום שאינו עשוי לחזק מים כגון דפנות דמקום לישה הוא ולאו מקום מים חוצץ ועובר ופחות מכזית אפילו בדפנות נמי אינו חוצץ דכיון דמהני פורתא לחזק עיסה כשמספספין ולשין שם בטיל ובשלא במקום לישה כגון שפה עליונה לא איירי האי תנא מידי ומודה הוא בה דאפילו פחות מכזית לא בטיל ביה ותנא בתרא הכי קאמר מקום העשוי לחזק עיסה כגון דפנות אינו חוצץ בפחות מכזית והכי נמי אמרן בקמייתא מקום שאין עשוי לחזק כגון שפה העליונה חוצץ ואף על גב דליכא כזית והכי נמי אמרן בקמייתא וכזית אפילו בדפנות חוצץ והכי נמי תניא בקמייתא: לא תימא שלא במקום לישה. דאמרן ביה דאפילו בציר מכזית חוצץ היינו גבה דאגנא מבחוץ אבל שיפתא דאגנא קרי מקום לישה ובטיל ביה פחות מכזית: אלא שיפתא דאגנא. נמי קרי שלא מקום לישה ולא בטיל ביה בציר מכזית: כללא דתרווייהו תנאי שפה עליונה אפילו פחות מכזית עובר סולייס אפילו כזית אינו עובר דפנות כזית עובר פחות מכזית אינו עובר: זימנין דאטיף. פעמים שהיא לפה על שפה עליונה והוי מקום לישה: כרבי שמעון בן אלעזר. דכיון דבטלה בטלה ואפילו טובא: טח פניה. של כופת שאור לתקנה לישיבה: מאן דמתני הא. משמיה דרב לא מתני הא ואמוראי נינהו ואליבא דרב: שני חצאי זיתים. בסידקי העריבה: חייב לבער. דחוט מצרפן והוי כזית במקום אחד ובדפנות קאי: לא אמרן. דאם אין ניטלין עמו אינו חייב לבער אלא בעריבה דקביעי בה: אבל בבית. אפילו שני חצאי זיתים שאין חוט מצרפן חייב לבער: זימנין דכניש להו. מכבד הבית ונפלי אהדדי: בית ועלייה. חצי זית בבית וחצי זית בעלייה מי חיישינן לכנושי דילמא כניש להו ומחברן או לא אם תמצא לומר בית ועלייה לא חיישינן דהא לא מקרי דאי נפול נהוי מכוון כנגד התחתון בית ואכסדרה מהו ואם תמצא לומר בית ואכסדרה שדרך האכסדרה נכנסים ויוצאין לבית תמיד ואין מחיצות שלימות חוללות ביניהם שיש חלונות ופתחים לאכסדרה הרבה מכל צד והוי כחד ביתא וחיישינן דכניש כיבודי בית ואכסדרה: שני בתים זה לפנים מזה. ונכנסין לפנימי דרך החיצון אבל אין תשמישן שוה תדיר מזה לזה כבית ואכסדרה מהו מי חיישינן דכניש כיבודי בית זה בזה או לא: ונפסלה מלאכול לאדם ונתקלקלה בעיפושה ממאכל אדם: מטמאה טומאת אוכלין. דכל זמן שהיא ראויה לכלב לא פקע תורת אוכל מינה: ונשרפת עם הטמאה בפסח. אם תרומה טהורה היא דכיון דלא חזיא לאדם מותר לטמאה בידים ואפילו לרבי יוסי דאמר בפרק קמא (דף יד.) זו לטמאה וזו לעצמה: המיוחד לאוכל אדם וחל עליו שם אוכל טמא לעולם ואפילו נתקלקל מאכילת אדם עד שיפסל מאכילת כלב: העבדנין. שנותנין בה עורות לעבד ונותנין שם קמח: תוך שלשה ימים. לפסח נתן קמח לתוכה עדיין שם חמץ עליה וכשבא הפסח חייב לבער ואפילו היו בה עורות: קודם שלשה ימים. כבר נתקלקלה ע"י ריח הכלי ואף על פי שלא נתן לתוכה עורות: רבי נתן אומר. לא נתן לתוכה עורות מודינא לך דתוך שלשה ימים חייב לבער ואחר שלשה ימים לא שנתקלקלה מריח הכלי אבל נתן לתוכה עורות בקמח ביטלה מתורת חמץ: אם מקפיד עליו. שעתיד ליטלו חוצץ ואין טבילה עולה לה: בקיומו. שיתקיים בסדקיו לסתום: מי דמי. דקתני וכן התם גבי פסח בשיעורא בכזית ופחות מכזית תליא מילתא והכא תליא מילתא בקפידא לא שנא פורתא ולא שנא טובא:
לענין

תוספות

כופת שאור שייחדה לישיבה בטלה. אע"פ שראוי לאכילה כיון שאין מקיימין אותו לאכילה בטלה כמו לענין טומאה דאמרינן בהעור והרוטב (חולין דף קכט.) דבטלה אע"פ שראוי לאכילה כדאמרינן התם בית שסיככו בזרעים טהרו וטומאתו לאו דאורייתא דאי דאורייתא א"כ מצינו אוכלים דמטמאי טומאה חמורה ומשני כששימש מעשה עץ שימש משמע דמיירי בראוי לאכילה ונראה לר"י דכי היכי דפליגי לענין טומאה בפרק במה בהמה (שבת דף נב:) דרבנן סברי דכל הכלים עולין מטומאתם בשינוי מעשה ורבי יהודה סבר דלא אמרינן שינוי מעשה לתקן אלא לקלקל הכי נמי פליגי גבי *חמץ:
לגבל

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' שם הל' ט' טוש"ע שם סעיף יא:

יט ב ג ד מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף ח:

כ ה שם ס"ב וסעיף ט:

כא ו מיי' פ"ב מהל' טומאת אוכלין הלכה יט:

כב ז ח מיי' פ"ד מהל' חמץ הל' ט סמג עשין לט טוש"ע א"ח סי' תמב סעיף א:

[וע"ע תוספות סנהדרין מח: ד"ה נתנו]

כג ט מיי' פ"א מהל' מקוואות הלכה יב סמג עשין רמח:

רבינו חננאל

שעשוי לחזק שנעשה כעץ אבל כזית אפילו במקום העשוי לחזק אסור וחייב לבער וכן במקום שאין עשוי לחזק אפי' כל שהוא אסור. תניא כלישנא קמא תניא כלישנא בתרא קשיין אהדדי אמר רב הונא סמי קמייתא דקילתא היא מקמי בתרייתא דהיא חמירתא ורב יוסף אמר תנאי היא דתניא פת שעפשה חייב לבער מפני שיכול לשוחקה ולחמץ בה כמה עיסות אחרות ר' שמעון בן אלעזר אומר בד"א במקויימת לאכילה אבל כופת שאור וייחדה לישיבה בטלה מכלל דת"ק סבר כל זית כזית אע"ג דמבטל ליה לא בטל *) דת"ק סבר כל כזית דתניא כלישנא קמא. אמר ליה אביי לרב יוסף שנית כזית פחות מכזית מאי אלא הא והא ר' שמעון הא דתניא כזית במקום העשוי לחזק חוצץ ועובר במקום לישה אבל פחות מכזית לא והתניא כזית במקום העשוי לחזק אינו חוצץ ואינו עובר שלא במקום לישה וכל שכן פחות מכזית שאפי' במקום שאין עשוי לחזק אינו עובר: אמר רב אשי לא תימא שלא במקום לישה אחורי אגנא כגון ספל שלשין בה אלא על שפת אגנא הוא שלא במקום לישה ומדחזי' רב אשי דפשים שינויא דאביי ש"מ דהילכתא כותיה: אמרי משמיה דרב הלכה כר' שמעון בכופת שאור והוא דטח פניה בטיט: שני חצאי זיתים חמץ וחוט של בצק ביניהן רואין כל שאלו ינטל החוט ניטלין עמו כלומר חוט זה עב וחזק הוא חייב לבער מוקמינן לה [דמיירי] במקום העשוי לחזק (אפילו) ובמקום לישה דפחות מכזית אינו עובר אבל כזית עובר ואם החוט מצרפן נמצא כזית במקום אחד וחייב. אמר עולא לא אמרו אם ניטלין עם החוט אלא בעריבה אבל בבית אפי' אין ביניהם חוט חייב לבער מאי טעמא זמנין דכניש ונפלי אהדדי והוו להו כזית במקום אחד: איבעי' להו בית ועלייה בית ואכסדרה שני בתים זה לפנים מזה מהו ועלו בתיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא: ת"ר פת שעפשה ונפסלה מלאכל אדם והכלב יכול לאכלה מטמאה טמאת אוכלין בכביצה ונשרפת עם הטמאה בפסח. משום רבי נתן אמרו אין מטמאה וקיימא לן כת"ק דתנן כוותיה' כלל אמרו (בנותרות) [בטהרות] כל המיוחד לאכל אדם טמא עד שיפסל מלאכל הכלב: ת"ר עריבת העבדנין שנתן לתוכה קמח בשנים עשר או בשלשה עשר לניסן חייב לבער באחד עשר אין חייב לבער וכ"ש מקדם בר"א שלא נתן לתוכו עורות אבל נתן לתוכו עורות אפי' שעה אחת אינו חייב לבער וכן הלכה: תוספתא הקילור והאספלנית והרטיה שנתן לתוכן קמח אין צריך לבער מלוגמא שנסרחה אין צריך לבער: וכן לענין הטומאה אם בצק זה שבעריבה מקפיד עליו לקלפו חוצץ ולא עלתה לו טבילה ואם רוצה בקיומו כדי להיות הסדק סתום הרי הוא כעריבה ואינו חוצץ ואקשינן וכן לענין הטומאה מכלל שדין זה כדין זה והא בפסח בשיעור כזית חייב ובטומאה בקפידא תליא מילתא ואינו דומה זה לזה ואמר אביי הא וכן לענין
צירוף

*) נראה דצ"ל רשב"א כלישנא בתרא ות"ק דסבר דכל כזית לא בטיל הייני כלישנא קמא.

מסורת הש"ס

[שבת נב: עירובין לו: ביצה יט: סנהדרין סא.]

[חולין קכט.]

[תוספתא פ"ג]

לעיל מה:

טהרות פ"ח [מ"ו]

[כריתות כא: תוספ' פ"ג]

לענין צירוף טומאה בפסח ובשאר ימות השנה איכא פלוגתא היכי דמי כגון *°דאיכא פחות מכביצה אוכלין ונגעו בהאי בצק בפסח דאיסורו חשוב מצטרף בשאר ימות השנה דבקפידא תליא מילתא אם מקפיד עליו מצטרף אם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה מתקיף לה רבא מי קתני מצטרף והא חוצץ קתני אלא אמר רבא וכן להעלות טהרה לעריבה היכי דמי כגון דאיטמי הך עריבה ובעי לאטבולי בפסח דאיסורו חשוב חוצץ ולא סלקא לה טבילה בשאר ימות השנה בקפידא תליא מילתא אי מקפיד עליו חוצץ ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה מתקיף לה רב פפא מי קתני וכן לענין טהרה הא לענין טומאה קתני אלא אמר רב פפא וכן לענין להוריד טומאה לעריבה היכי דמי [א]כגון דנגע שרץ בהאי בצק בפסח דאיסורו חשוב חוצץ ולא נחתה לה טומאה בשאר ימות השנה דבקפידא תליא אם מקפיד עליו חוצץ אם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה:

מתני' [ב]בצק החרש אם יש כיוצא בו שהחמיץ הרי זה אסור: **גמ'** אם אין שם כיוצא בו מהו א"ר אבהו אמר ר' שמעון בן לקיש כדי שילך אדם ממגדל נוניא לטבריא מיל *ונימא מיל °הא קמ"ל דשיעורא דמיל כממגדל נוניא ועד טבריא *א"ר אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש [ג]לגבל ולתפלה ולנטילת ידים ארבעה מילין אמר רב נחמן בר יצחק אייבו אמרה וארבעה אמר בה וחדא מינייהו עבוד דתנן *[ד]וכולן שעיבדן או שהילך בהן כדי עבודה טהורין חוץ מעור האדם וכמה כדי עבודה א"ר (אינייא) א"ר ינאי כדי הילוך ארבעה מילין א"ר יוסי ברבי חנינא *[ה]לא שנו אלא לפניו אבל לאחריו אפילו מיל אינו חוזר אמר רב אחא ומינה מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר:

מתני' כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט [ו]ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה בן בתירא אומר תטיל בצונן א"ר יהושע לא

רש"י

לענין צירוף טומאה. כדמפרש ואזיל דבפסח תליא מילתא בשיעוריה: ובשאר ימות השנה איכא פלוגתא. חילוק בין מקפיד לשאינו מקפיד והיינו דתנא סיפא אם מקפיד עליו: דאיכא פחות מכביצה אוכלין דנגעו בהאי בצק. הדבוק בעריבה ונגעה בהן טומאה ואיטמי והדר נגעו בהן אוכלים טהורים: בפסח. דאיסור חמץ מחשבו ועושהו חשוב הואיל וכזית הוזכר להיחשב לענין איסור חמץ דלא בטיל לגבי עריבה כדתניא רישא השתא לענין טומאה נמי לא בטיל לגבי עריבה ומצטרף להשלים לכביצה ואע"ג דאין מקפיד עליו ומטמא את אחרים: בשאר ימות השנה. דליכא למימר איסורו חישובו בקפידא תליא מילתא אם מקפיד עליו מצטרף דחשיב אוכלא הואיל וסופו ליטלו: וכן להעלות לה טהרה לעריבה. תליא נמי בשיעורא ולאו שיעורא בפסח ואם מקפיד עליו קאי אשאר ימות השנה כגון דאיטמי וקא מטביל לה וקאמר דבפסח הואיל ובכזית עובר עליה ובדפנות איסורו חישובו דעל כרחו צריך ליטלו וחייץ דלא הוי כעריבה ואפי' אינו מקפיד עליו(א): אבל בשאר ימות השנה. בין מרובה בין מועט בקפידא תליא מילתא: וכן להוריד טומאה לעריבה. על ידי בצק זה תליא נמי בימות הפסח בשיעורא ולאו שיעורא ואם מקפיד עליו אשאר ימות השנה קאי: ה"ג והיכי דמי כגון דנגע שרץ בהאי בצק: בפסח. דכזית איסורו חישובו חייץ ולא הוי כעריבה ולא נחתא לה שום טומאה לעריבה ואפילו אין מקפיד עליו ובפחות מכזית כי אינו מקפיד עליו לא(ב): ובשאר ימות השנה. אם מקפיד עליו אפילו בפחות מכזית חוצץ: ואם רוצה הוא בקיומו הרי הוא כעריבה. והוי כאלו נגע שרץ בעריבה ממש: **מתני'** בצק החרש. שאין ניכר אם החמיץ אם לאו שמשונה הוא כחרש הזה שיש לו אזנים ואינו ניכר אם שומע אם לאו דאין אדם עומד על בירורו ועל דעתו ליסנא אחריתא בצק החרש קשה כחרש ואינו ניכר שהחמיץ ר"ל הכסיפו פניו ואין סידוק לסימן החימוץ: אם יש כיוצא בו שהחמיץ. אם יש עיסה אחרת שנלושה בשעתה וכבר החמיצה: **גמ'** ממגדל נוניא לטבריא. דהיינו מיל: לגבל ולתפלה כו'. משום דרבי אבהו אמר ריש לקיש נקט לה: לגבל. המגבל עיסת אחרים בשכר וכלי בעל הבית טמאים עד ארבע מילין הטריחוהו חכמים לילך למקוה לטבול כליו וכן לתפלה אם מהלך אדם בדרך ובא עת ללון ולהתפלל אם יש בית הכנסת לפניו ברחוק ארבע מילין הולך ומתפלל שם ולן שם וכן לנטילת ידים לאכילה אם עתיד למצוא מים לפניו בד' מילין הולך לשם ונוטל את ידיו: ר' אייבו אמרה. להא מילתא משמיה דריש לקיש ולא ר' אבהו אמרה: וארבעה מילי אמר בה. לשיעור ארבע מילין הייתו תלת וחדא מוסיף(ג): ומאי היא עבוד. שיעור עבוד של עור רך המטמא כבשר כגון הנך דחשיב בהעור והרוטב ארבע מילין הוא לבטלו מתורת בשר מחמת עיבודו: כולן. כל אלו שמנו חכמים בהעור והרוטב שעורותיהן מטמאין כבשרן מפני שהוא רך ודרכו לאכול: שהילך בהן. דרך עורות לשוטחן לפני דריסת רגלי אדם וזהו תחילת עיבודן: אלא לפניו. אנטילת ידים ותפלה דמהלך בדרך קאי דאילו גבל ילך עד ד' מילין דמה יש לו להפסיד: ומינה. מהא דר' יוסי בר חנינא דאמר בהדיא אפי' מיל אינו חוזר דוקא מיל קאמר הא פחות ממיל חוזר: **מתני'** כיצד מפרישין חלה בטומאה. שנטמאת העיסה ושוב אין חלה הניטלת ממנה ראויה לאכילת כהן כיצד מפרישין אותה ביום טוב של פסח הרי אין יכול לאפותה מאחר שאינה ראויה לאכילה ולשהותה לשורפה לערב אי אפשר שלא תחמיץ ולשורפה או להאכילה לכלבים אי אפשר שאין שורפין קדשים ביום טוב: רבי אליעזר אומר לא תקרא לה שם. חלה: עד שתאפה. תחלה דאכתי כל חדא וחדא חזיא ליה דמפריש מכל חדא פורתא ולאחר אפייה אם רצה יפריש חלה שלימה על כולן כדתניא בגמרא דקסבר רבי אליעזר הסל שהוא רודה מן התנור לתוכו מצרפו לחלה:

לא

תוספות

לגבל. פי' בערוך דבאדם המהלך בדרך איירי דומיא דתפלה דאם יש גבל העוסק עיסתו בטהרה ברחוק ד' מילין ימתין עד שיגיע לאותו גבל והשתא א"ש דלא שנו אלא לפניו קאי אכולהו: **ולתפלה.** נראה כפירוש הקונטרס ולא כערוך דפירש לתפלה היינו לרחוץ ידיו להתפלל דהיכי דמי אי בעידנא דצלותא הא אמרינן בברכות (דף טו.) (*אביי) לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא דכתיב ארחץ בנקיון כפי ואי שלא בזמן תפלה מאי איריא ד' מילין אפי' טובא נמי: **לא** תקרא לה שם עד שתאפה. שאם היה (ד) קורא לה שם לא היה יכול לאפותה ולא לשורפה דאין שורפין קדשים ביו"ט כדיליף בבמה מדליקין (שבת כד:) והיינו נמי טעמא הא דתנן התם אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט ותימה בשלמא פסול קודש אין שורפין ביו"ט שאין יכול להנות ממנה בשעת שריפה אבל תרומה טמאה שיכול להנות ממנה בשעת שריפה אמאי אין שורפים כמו שמותר להדליק בשמן של חולין להנאתו כך ישרוף תרומה טמאה להנאתו וכי מפני שמצוה לשרוף מיגרע גרע ותירץ ריב"א דשמן של חולין מותר להדליק להנאתו כמו שמותר לאכול אבל תרומה טמאה דאסורה בכל ההנאות כמלא שההבערה אינה להנאה אלא לשם מצות שריפה אלא שהתורה לא הקפידה אם יהנה ממנה בשעת שריפה לכך אין דוחה יו"ט כשאר שריפת קדשים מידי דהוי אנדרים ונדבות למ"ד אין קרבים ביו"ט (ביצה דף יט.) אע"פ שיש בהן היתר לאכילת אדם כיון דעיקרו לגבוה וכהנים משולחן גבוה קזכו אסור לשוחטן ולמ"ד קרבים קסבר עיקר שחיטה לצורך אדם אבל שריפת תרומה טמאה אינה לשם הנאה מדאסר כל שאר הנאות אלא ודאי לשם מצות ביעור הוא ור"י פי' דודאי מותר לשרוף ביו"ט תרומה לצורך אוכל נפש דלא שייך למימר משולחן גבוה קא זכו אלא דגזרינן לצורך אטו שלא לצורך דשלא לצורך אסור מן התורה דגמרינן מקדשים שאין שורפין ביו"ט*: **עד** שתאפה. אומר ר"י אנן שרינן לקרות לה שם קודם אפייה אע"ג דפסקינן כר"א דהא אי איכא כהן קטן חזיא ליה כדאמר בפרק עד כמה (בכורות כז.) אין תרומת ח"ל אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו וכן פסק בה"ג בסדר פסח בשם רב כהן צדק ריש מתיבתא ואפי' ליכא כהן קטן אי איכא כהן גדול שרי דחזיא ליה ע"י ביטול ברוב כדאמר התם רבה מבטל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאה וא"ת ואמאי לא שרינן לאפות חלה טמאה מטעם דאמר (ר"א בר' שמעון) בפ"ב דביצה (דף יז.) אף ממלאה אשה תנור פת אע"פ שאינה צריכה אלא לככר אחד מפני שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא ואמר (רבה) התם הלכה *כר"א ברבי שמעון ואפילו נאמר דאסור לאפות מפני שאסור לטלטלה מכל מקום כי לא קרא לה שם אמאי צריך לטעמא דהואיל ואור"י דטעמא [דאמרינן] בביצה לא שייך אלא בתנור אבל כאופה תחת גחלים לא: **תטיל** בצונן. אור"י דר"א ורבי יהושע לא פליגי אבן בתירא שלא תועיל הטלה לצונן והיכא שאירע שקרא לה שם אור"ת תטיל בצונן:

הואיל

כד א מיי' פ"ב מהל' כלים הלכה ט:
כה ב מיי' פ"ה מהל' חמץ הלכה יג סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תנט סעיף ב:
כו ג מיי' פ"ח מהל' ביכורים הל' יא:
[נ"ל רב חסדא]
כז ד מיי' פ"א מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ט:
כח ה מיי' פ"ד מהל' תפלה הלכה ב סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' צב סעיף ד וסימן קסג סעיף א:
כט ו מיי' פ"ג מהלכות י"ט הלכה ט סמג לאוין עה עט טוש"ע או"ח סי' תנז סעיף ב וסי' תקו סעיף ד:

[ועי' תוס' שבת כד: ד"ה לפי ותוס' ביצה כז: ד"ה ועל התלה]
[נ"ל שמעון בן אלעזר]
[נ"ל רבה]
נ"ל כר"ש בן אלעזר

[עי' תוס' שבת לא. ד"ה אי לענין טומאה]
[מגילה ב:]
חולין קכב:
שם נדה נה.
[נ"ל אייבו]
ברכות טו. חולין קכג.

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה וכן להעלות וד"ה אבל הד"א: (ב) ד"ה בפסח וד"ה ובשאר הד"א: (ג) ד"ה וארבע' וד"ה ומאי הד"א: (ד) תוס' ד"ה לא תקרא וכו' שאם היתה קורא לה שם לא היתה יכולה לאפותה וכו' ולכך אין דוחה:

גליון הש"ס
גמרא כגון דאיכא פחות מכביצה. עיין שבת לא ע"א תד"ה אי לענין: שם הא קמ"ל דשיעורא דמיל. עיין טורי אבן מגילה ב ע"ב ד"ה הא קמ"ל:

רבינו חננאל
צירוף טומאה וכי קתני לענין טומאה בפסח ובשאר ימות השנה איכא פלוגתא כיצד כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין בהאי עריבה ואית בה כזית בצק ונגעי בה בפסח דאיסורא חושבו להאי בצק ולמשקליה קאי מצטרף ואי נגעה בה טומאה איטמי אבל בשאר ימות השנה אם מקפיד עליו ובעי למשקליה מצטרף ואי לא לא אלא הרי הוא כעריבה דלא מצטרף ודחי רבא אי הכי מצטרף מיבעי ליה למתני במתני' אלא הכי קתני וכן להעלות טהרה לעריבה כגון שזו העריבה טמאה היא והטבילה ונמצא בה בצק בסדקיה בפסח דאיסורא חושבו וחייב לבערו חוצץ ולא עלתה לה טבילה בשאר ימות השנה אם רוצה בקיומו הרי בצק זה כעריבה ועלתה לו טבילה ואינו חוצץ ואוקמה רב פפא הכי וכן לענין טומאה להוריד טומאה לעריבה היכי דמי כגון דדביק בצק בהאי עריבה ונגע שרץ בבצק בפסח דחייב לבערו לאו כגופה דעריבה דמי ולא נטמאת העריבה בשאר ימות השנה אי מקפיד לקלפו ולא נתתה לה טומאה לעריבה ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה וכאלו נגע השרץ [בעריבה] ונטמאת: בצק החרש אם כיוצא בו שהחמיץ. כלומר אם יש מי שלש בבת אחת עמו והחמיץ אותו הבצק גם זה אסור שחמץ הוא ואע"פ שהוא חרש ואין אדם יכול להרגיש בו אין שם כיוצא בו אם שהה משעה שגמר הלישה כשעור הליכת מיל אסור שודאי החמיץ: אמר ר' אבהו אמר ריש לקיש לגבל כגון שיש לפניו המגבל בטהרה ולתפלה כגון שצריך להתפלל ויש לפניו מים ליטול ידיו ולנטילת ידים רוצה לאכל ואין לו מים ליטול ידיו ארבעת מילין פי' אם יש גבל העושה עיסתו בטהרה או אם יש מים ברחוק ארבעת מילין לפניו ימתין עד שיגיע לגבל ההוא שעושה בטהרה ויעשה לו עיסתו בטהר' וכן לא יתפלל ולא יאכל עד שיגיע למים ויטול ידיו: והני מילי דבעינן ד' מילין לפניו אבל לאחריו אפי' מיל אחד אין מטריחין אותו לחזור אלא עושה עיסתו במה שמזומן לו ומנקה ידיו ומתפלל וגם אוכל בבלאי חמתות בלא נטילה. וכן עבודת העור בהלוך ארבעת מילין נקרא עבודה ונטהר העבודת העור בהלוך מפורש בפרק העור והרוטב (דף קכג): מתני' כיצד מפ...

עין משפט
נר מצוה

ל א מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה טו סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תקג סעיף א :
לא ב מיי' פ"ז מהלכות י"ט הלכה א :
לב ג מיי' פ"א שם הלכה יב סמג שם טוש"ע או"ח סי' תנח סעיף ו :

לא זה הוא חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובבל ימצא אלא מפרישתה ומניחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה: **גמ'** *לימא בטובת הנאה קמיפלגי דר' אליעזר סבר טובת הנאה ממון ור' יהושע סבר טובת הנאה אינה ממון לא דכולי עלמא סברי טובת הנאה אינה ממון והכא בהואיל קמיפלגי [א] דר' אליעזר סבר אמרינן הואיל ואי בעי איתשיל עלה ממוניה הוא ור' יהושע סבר לא אמרינן הואיל *איתמר האופה מיום טוב לחול רב חסדא אמר לוקה רבה אמר *אינו לוקה רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה רבה אמר אינו לוקה אמרינן הואיל אמר ליה רבה לרב חסדא לדידך דאמרת לא אמרינן הואיל היאך אופין מיום טוב לשבת א"ל משום עירובי תבשילין ומשום עירובי תבשילין שרינן איסורא דאורייתא אמר ליה מדאורייתא צורכי שבת נעשין בי"ט ורבנן הוא דגזרו ביה גזירה שמא יאמרו אופין מי"ט אף לחול וכיון דאצרכוה רבנן עירובי תבשילין אית ליה היכירא איתיביה *בהמה המסוכנת לא ישחוט אלא כדי שיכול לאכול הימנה כזית צלי מבעוד יום יכול לאכול אע"ג דלא בעי למיכל בשלמא לדידי דאמרי הואיל ואי בעי למיכל מצי אכיל משום הכי ישחוט אלא לדידך דאמרת לא אמרינן הואיל אמאי ישחוט אמר ליה משום הפסד ממונו ומשום הפסד ממונו שרינן איסורא דאורייתא אמר ליה אין משום הפסד ממונו גמר בלבו לאכול כזית ואי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה איתיביה לחם הפנים נאכל

לא זהו חמץ שמוזהרין עליו. כדמפרש בגמ' דלאו דידיה הוא לאחר שקרא עליה שם וקרא כתיב שלך אי אתה רואה וזה איננו שלך ולא של חבירך דהכתי לא מטא ליד כהן : **גמ'** טובת הנאה. דבר מועט דתניא (בכורות דף כז.) רשאי ישראל לומר לחבירו הילך סלע ותן כל תרומותיך לבן בתי כהן והיינו טובת הנאה שיש לו לישראל בחלה זו שרשאי לתתה לכל כהן שירצה וליטול דבר מועט מאוהבו של כהן בשביל שיתנה לו ר' אליעזר סבר טובת הנאה ממון והויא הך חלה כדידיה ועבר עלה אי מחמילה גביה הלכך אפי' לה ברישא ור' יהושע סבר טובת הנאה אינה ממון ולאו דידיה הוא ואינו מוזהר עליה ומשום פקדון נמי ליכא דהאכתי לא מטא לידא דכהן : לא דכולי עלמא טובת הנאה אינה ממון ובהואיל קא מיפלגי. ר' אליעזר סבר עבר עליה משום הואיל ואי בעי מיתשיל עלה והדרה לטיבלא ודידיה היא דעל כל נדר והקדש ותרומה הקדוש באמירת פה יכול לישאל לחכם ולעקור דבורו הלכך ממוניה הוא ועבר עליה ומלאכת אפייתה נמי בי"ט כי לא קרא עליה שם ואע"ג דאיכא חדא דלא חזיא משתריא דכל חדא וחדא איכא למימר הא לאו חלה היא ואי נמי קרא עליה שם מצי למיפא לה הואיל ואי בעי מיתשיל עלה. מיהו כיון דאית (א) לר"א הסל מצרפן לחלה הכי שפיר טפי שתאפה תחלה משום רווחא דמילתא וכל כמה דאפשר למיעבד שפיר בלא שום הואיל ניחא למיעבד : לא אמרינן הואיל. הלכך על חימוצה אינו עובר אבל על אפייתה עובר דאיכא חדא דלא חזיא ליה : האופה מי"ט לחול. לאחר שאכל וגמר סעודתו דפשיטא לן דלא חזיא ליה מידי האידנא עד אורתא שהוא חול : לוקה. משום לא תעשה כל מלאכה : הואיל ואי מיקלעי ליה אורחין. שיהו צריכין לפת זה היום : היאך אופין מי"ט לשבת. אי לאו דאמרי' הואיל אי מיקלעי ליה אורחין חזי ליה כוליה ליום טוב : מדאורייתא צורכי שבת נעשין בי"ט. דכתיב (שמות יב) אך אשר יאכל לכל נפש ושבת וי"ט חדא קדושה היא דתרווייהו שבת איקרו וכי היכי דמותר לבשל לבו ביום מותר לבשל למחר : ורבנן הוא דגזור. כי לא אותיב עירוב תבשילין כדי שלא יאמרו אופין אף לחול : בהמה מסוכנת. ורוצה לשוחטה ביום טוב שלא תמות ויפסידנה : כזית צלי. זהו קל בבישולים : כדי שיוכל לאכול. שיהא שהות ביום כדי להפשיט ולחתוך כזית ולצלות ולאכול ואי איכא שהות כי האי שרי ואע"ג דלא אכיל מינה : אמאי שחיט. הא לא צריך למיכל שכבר אכל : משום הפסד ממונו. (ב) ויודע הוא שאינו מותר בלא אכילה גמר בלבו לאנס את עצמו ולעבור על דעתו ולאכול כזית והוה ליה כצריך לזית בי"ט ומשום ההוא זית בעיא למישחטיה לכולה דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה אבל הכא דליכא למימר גמר בלבו לאנס עצמו משום הואיל לא שרינן איסורא דאורייתא כיון דלא צריך למידי : לחם הפנים. כל שבת ושבת : נאכל

הואיל ואי בעי מיתשיל עליה. הקשה בקונטרס א"כ יקרא לה שם וא"כ תאפה מטעם הואיל ואי בעי מיתשיל עלה (ג) ואור"י כיון שיכול לעשות בלא הואיל אין לנו לעשות ע"י הואיל וא"ת א"כ אמאי שרי ר' אליעזר לאפות משום הואיל דכל חדא וחדא חזיא ליה כדלקמן בלא הואיל יכול לעשות ע"י הטלה לצונן ואור"י דהכי עדיף טפי מהטלה לצונן דאיכא למיחש שלא תזהר יפה ויבא לידי חימוץ ועוד י"ל הואיל ואי בעי מיתשיל עלה לא שכיח לא אמר להתיר כדמוכח לקמן גבי לחם הפנים ושתי הלחם דאין אפייתן דוחה יו"ט אע"ג דאיכא למימר הואיל ואי בעי פריק ליה שאין התנור מקדש שאם היה מקדש א"כ יפסלו בלינה כיון דאופין אותן קודם יו"ט וכן מוכח במנחות (דף עב:) דמ"ד אין אפייתן דוחה י"ט קסבר דאין התנור מקדשן ורשב"א פירש כי נ"ל שדעת רש"י כיון שהסל מצרפן וסופו ליטול אחת על כולן נמצא שטרח בדבר שאין ראוי לאכילה אלא מטעם הואיל שרי דאי בעי לא מפריש חדא לחלה אלא בלע פורתא מכל חדא וחדא וכל חדא וחדא חזיא ליה וכיון דכי נמי לא תקרא לה שם עד שתאפה לא שרי אלא על ידי הואיל ואם יקרא לה שם קודם שתאפה הוו תרי הואיל ותרי הואיל לא אמרינן וקשה לרשב"א לפירושו כיון דאם יבלע מכל חדא וחדא יהא מותר בלא הואיל היאך שרו רבנן למיעבד ע"י הואיל כיון דאפשר בלא הואיל ותירץ שלא הטריחו חכמים לבלוע מכל אחת ואחת ור"י מקשה דהא כי נמי בלע מכל חדא וחדא אסור לאפות כדמוכח בפ"ב דביצה (דף כא.) דאמר עיסה של נכרי ושל ישראל אסור לאפות בי"ט כיון דאפשר למיפלגה בלישה ונראה לרשב"א לחלק דדוקא בעיסת נכרי אסרו מדרבנן אבל גבי חלה לא אסרו משום תיקון חלה ואין נראה לריב"א מה שמשמע מתוך פ"ה דאע"פ שהיה בהן כדי חיוב חלה מתחלה בעינן צירוף סל להפריש אחת על כולן וכן משמע בפסק שלו לקמן דלא בעינן צירוף סל לר' אליעזר אלא כשלא היה בתחלה שיעור חלה דהכי מייתי לה לקמן *במתניתין גבי הני נשי דאפיין קפיזי לפסחא והכי תניא בהדיא במס' חלה (פ"ב משנה ד) דתנן העושה עיסתו קבין קבין (ד) פטור מן החלה עד שישוכו ר' אליעזר אומר אף הרודה ונותן לסל וכו' משמע בהדיא דמיירי היכא דלא היה שיעור חלה אבל היכא דיש שיעור חלה לא בעינן צירוף סל להפריש מזה על זה אלא הקפה בעלמא כדי לתרום מן המוקף כמו בתרומה ומעשר דלא בעינן צירוף סל להפריש מזה על זה אלא הקפה מיהו נראה לר"י דעם נתינה לסל בעינן נמי נגיעה בהדי הדדי משום נטילת חלה מן המוקף וכדאמר ר' אליעזר גופיה בפ' כשם (סוטה ל.) שתי עיסות אחת טהורה ואחת טמאה נותן פחות מכביצה באמצע כדי ליטול מן המוקף מדלא שרי על ידי צירוף סל משמע דבעי נמי נגיעה :

הואיל אי בעי מיתשיל עלה. תימה לרשב"א אמאי אמר בפרק כל שעה (לעיל דף לח.) דמצת מעשר שני אין יוצא בה בפסח לר"מ דסבר מעשר שני ממון גבוה הוא ולא חשיב מצתכם הא הואיל אי בעי מיתשיל עלה מחשבינן [ליה] כשלו ועוד דאמר לעיל (דף ה:) אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה והא של גבוה נמי חשיב כשלו הואיל אי בעי מיתשיל עליה ותי' ר"י דשאני הנהו דכתיב בהו *לה' [ב] אע"ג דאי בעי מיתשיל עלה חשבם הכתוב של גבוה ועוד תי' ר"י היכא דאתא הקדש ליד הגזבר לא אמרי' הואיל אי בעי מיתשיל עלה והואיל אי בעי פריק נמי לא אמרינן דאם כן היה קונה אותו דאטו נחשוב חמץ של נכרי כשלו הואיל אי בעי קני ליה ועוד תירץ כיון שנתחמץ שוב אדם לא יפדנו וי"ע בהנהו הואיל דכל שעה (ג"ז שם) הואיל ולא קרא לה שם :

רבה אמר אינו לוקה. וא"ת דאמר בהמלניע (שבת צה.) המכבד (ה) והרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת הזיד ביום טוב סופג את הארבעים דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים אין כאן אלא שבות ואמאי לוקה לר' אליעזר לימא הואיל ומיקלעי ליה אורחים ואפי' רבנן לא פטרי אלא משום דלא חשיבי דבש בכוורתו מחובר ויש לומר כגון שהדבים הדבש ואינה ראויה לאכול ואפי' אי מיקלעי ליה אורחים לא חזי להו אי נמי ברודה סמוך לשקיעת החמה שאפילו יבואו אורחים אין שהות ביום לאוכלו ובהאי שינויא א"ש מה שהקשה ריב"א דשמעינן ליה לרבה דאית ליה הכנה בריש מסכת ביצה (דף ב:) ובריש בכל מערבין (עירובין לח:) דאמר אין יום טוב מכין לשבת אי אמרת הואיל היכא משכחת לה דאין יום טוב מכין לשבת והשתא משכחת לה סמוך לשקיעת החמה כדפרישית ואם תאמר אי אמרינן הואיל א"כ בטלת כל מלאכת שבת הואיל וראוי לחולה שיש בו סכנה וי"ל כיון דלא שכיח כלל לא אמרינן הואיל :

רבינו חננאל

ביום טוב כו' נימא בטובת הנא' קא מיפלגי פי' אותה הנאה שיש לו לישראל לתת חלתו לאיזה כהן שירצה אע"פ שעיקר חלה חייב ליתנה לכהן אבל יש לו לבחור כהן להתה לו שיחזיק לו טובת אותה הנאה ממון הוא ור' אליעזר אומר דממונו הוא וחייב עליה בבל יראה ובל ימצא ור' יהושע אומר אינו ממונו דאי מקדש בה אשה אינה מקודשת לפיכך אינו חייב עלי' כלל ודחי' לא כ"ע טובת הנאה אינה ממון ובהואיל פליגי ר' אליעזר סבר הואיל אי בעי מתשיל עליה ומפריש עליה כלומר הולך אצל חכם ואומר טעיתי וקריתי עליה שם חלה ומתירה לו החכם ויוצאת לחולין ונמצאת ממונו לפיכך עכשיו חייב עליה ור' יהושע סבר לא אמרי' הואיל השתא מיהא לא איתשל עלה מי יימר דמיתשיל עלה: איתמר האופה מיום טוב לחול רב חסדא אמר לוקה דהא לא חזי ליה האידנא רבה אומר אינו לוקה הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזי ליה השתא נמי לא לקי אמר ליה רבה לרב חסדא בשלמא לדידי דאית לי הואיל לפיכך אופין מיום טוב לשבת כיון דלא אפשר שרינן ליה אלא לדידך דלית לך הואיל איך אופין מיום טוב לשבת אמר ליה משום עירובי תבשילין אמר ליה משום עירובי תבשילין שרינן איסורא דאורייתא שלוקין עליה אמר ליה מדאורייתא יום טוב מכין לשבת ורבנן הוא דגזרו כדי שיאמרו מיום טוב לשבת אסור קל וחומר מיום טוב לחול וכיון דמנח עירובי תבשילין אית ליה היכרא ומותבי' עליה דרבה הא דתנן בהמה מסוכנת לא ישחוט וכו' ומשני משום הפסד ממונו גמר בלבו לאכול דאמר נשחט ואכל

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] בגמ' דר"א סבר אמרינן הואיל ואי בעי מיתשל עלה ממוניה הוא. נ"ב ואע"ג דר"א כב"ש ס"ל דטעות הקדש הקדש ואין נשאלין עליו עיין מ"ש בזה הרמ"ע מפאנו סי' ס"ב וצ"ע בלשון רש"י כאן בד"ה לא דכ"ע וכו' שאין תירוצו דהרמ"ע מספיק לדבריו ועיין בפי"ט במשנתנו בד"ה ר"א וכו' ופי' תוס' תדבים סוף סדר מועד : [ב] בתוס' ד"ה הואיל תימה לרשב"א וכו' ותירץ ר"י דשאני הנהו דכתיב בהו לה'. נ"ב ר"ל דכתיב בהו קודש לה' בסוף פ' בחקותי אבל חלה דאמר הש"ס הכא הואיל ואי בעי מיתשל עלה שאני דל"כ בה קודש כדמשני הש"ס בקדושין דף נ"ג ע"א יעוש"ה ודוק. אחרי שנים רבות שכתבתי זה יצא לאורה ס' מעין החכמה לגאון מוהרמ"ה ורא"יתי [illegible]

מסורת הש"ס

קדושין נח. נדרים פד: ב"מ יא: חולין קלא.
ביצה כא. לקמן מו:
[illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

*נאכל לתשעה לעשרה ולאחד עשר לא פחות ולא יותר כיצד כדרכו לתשעה נאפה בערב שבת נאכל בשבת לתשעה חל יום טוב להיות בע"ש נאכל לשבת לעשרה שני ימים טובים של ראש השנה נאכל לשבת לאחר עשר *לפי שאינו דוחה לא את השבת ולא את הי"ט ואי אמרת צורכי שבת נעשין בי"ט אמאי לא דחי י"ט א"ל *שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו ולרשב"ג דאמר *משום רבי שמעון בן הסגן דוחה את י"ט ואינו דוחה את יום צום מאי איכא למימר בהא פליגי מר סבר שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו ומר סבר שבות רחוקה נמי התירו מתיב רב מרי *שתי הלחם אינן נאכלות לא פחות משנים ולא יותר על שלשה כיצד נאפות ערב יום טוב נאכלות ליום טוב לשנים חל י"ט להיות אחר השבת נאכלות לי"ט לשלשה [ג]לפי שאינה דוחה לא את השבת ולא את הי"ט ואי אמרת צורכי שבת נעשין בי"ט השתא דשבת בי"ט שרי דיום טוב ביום טוב מיבעיא שאני התם דאמר קרא לכם *לכם ולא לגבוה ולרשב"ג דאמר משום ר"ש בן הסגן דוחה את יום טוב מאי איכא למימר סבר לה כאבא שאול דאמר *לכם לכם ולא לנכרים שלח ליה רב חסדא לרבה ביד רב אחא בר רב הונא מי אמרינן הואיל והא תנן *יש חורש תלם אחד וחייבין עליה משום שמונה לאוין החורש בשור וחמור והן מוקדשים וכלאים בכרם ושביעית

רש"י

נאכל לתשעה. ליום תשיעי לאפייתו: נאפה בערב שבת. זו מסדרין אותן למחר ולשבת הבאה מסלקים אותו הרי הוא נאכל לשבת הבאה ליום תשיעי לאפייתו: חל י"ט בערב שבת. ולא היו יכולין לאפות דבר שלא לצורך י"ט ואפאוהו מערב י"ט שהוא חמישי בשבת נאכל לשבת שניה דהיינו בעשרה: שני ימים של ר"ה. אלו בחמישי וששי כגון שבאו עדים מן המנחה ולמעלה דתנן (ר"ה דף ל:) נוהגים אותו היום קודש ולמחר קודש נאפה ברביעי בשבת ונאכל בשבת שניה לאחד עשר והשתא שבת לאו יום טוב הוא דכשהיו באים עדים לאחר המנחה היו עושין אלול מעובר ומונין מיום שני כדאמרינן שלא היו מקבלין את העדים לקדש בו ביום אא"כ באים קודם המנחה וא"כ הוי יום טוב מאי אכיל ליה לאורתא דהוי נאכל ליום ולילה ובקדשים לילה הולכת אחר היום ושני ימים טובים של ר"ה דוקא נקט דבזמן לחם הפנים לא היו שני ימים טובים של גליות: שאינו דוחה. באפייתו: לחם הפנים. צרכי שבת הוא שמסלקין ואוכלין אותו בשבת ואי מדאורייתא נעשין בי"ט בגבולין ומדרבנן הוא דאסור הא במקדש קיימא לן דלא גזרו על השבות ואמאי אינו דוחה: לעולם צרכי שבת. בי"ט אין בהן אלא משום שבות ודקא קשיא לך הכא ליש‍תרי דאין שבות במקדש: שבות קרובה. של י"ט עצמו או של אותה שבת עצמה שצריכה לבו ביום במקדש התירו: שבות רחוקה. לדחות שבות י"ט זה בשביל שבת שניה לא התירו במקדש: ואינו דוחה את יום צום הכפורים. באפייתו דאיסורא דאורייתא הוא דלא הותר בו אוכל נפש אבל יו"ט הותר בו אוכל נפש והאי אוכל נפש הוא ואע"ג דאינו צורך לי"ט הרי צורך לשבת דהוא נמי י"ט הלכך בעלמא איסור שבות הוא ובמקדש לא גזור ואע"ג דרחוקה היא: שתי הלחם. הבאין בעצרת: לשלשה. לפי שאפאום מערב שבת: ביום טוב מיבעיא. אי נמי לא חזו השתא הא חזו לבו ביום ומי גרעי מצרכי שבת של מחר דלכל האי יומא לא חזי ליה דהא שעד כבר אלא לאו שמע מינה אין מותר בי"ט מן התורה אלא דבר הראוי לו אותה שעה וצרכי שבת טעמייהו משום הואיל דאורחים ובהני ליכא למימר הואיל משום דההיא שעתא לא חזי עד שישחטו כבשים עליהן ויזרוק דמן וכיון דהוה אפשר למיעבד מאתמול לא דחי ליה לי"ט מידי דלא חזי ליה: רבן שמעון כו'. לא גרסי' ביה ואינו דוחה יום צום דמה ענין יום צום סמוך לעצרת: כאבא שאול. במס' ביצה (דף כ:): לכם ולא לנכרים. אבל לגבוה שרי: ביד רב אחא. הטעימו תשובה זו לאומרה לרבה משמו: החורש בשור וחמור. משום לא תחרוש וגו': והן מוקדשין. עובר על השור שהוא קדשי מזבח משום לא תעבוד בבכור שורך וכל הקדשים כבכור ועל החמור שהוא קדשי בדק הבית משום לאו דהזיד במעילה דאמרן בפ' כל שעה (לעיל לג.) הזיד במעיל' באזהר' וגמר חטא חטא מתרומה הרי שלשה לאוין חלוקין ולא חשיב אלא לאוין חלוקין:

תוספות

נאכל לאחד עשר יום. כגון שבאו עדים מן המנחה ולמעלה ביום חמישי דנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש כי היכי דלא לזלזלו ביה לשנה הבאה כשיבאו העדים קודם המנחה כדמוכח בריש ביצה (דף ה:) ובתרא עיקר ומיניה מנינן יוה"כ ויהא יוה"כ ביום א' ואז נאכל לי"א אבל אם באו עדים קודם המנחה א"כ למחר ביום ו' חול גמור הוא ויכולין לאפות לחם אחר ביום ו' ולחם הראשון יפדה דאין התנור מקדש כיון דקסבר דאינו דוחה לא שבת וי"ט כדפרישית לעיל:

ואי אמרת צורכי שבת נעשים בי"ט. תימה לר"י מאי פריך והא רב חסדא לא פליג עליה דרבה אלא שמתיר לבשל בי"ט לשבת כמו שמותר לבשל לבו ביום דקדושה אחת היא כדפ"ה אבל בכה"ג דמייתי אפי' לבו ביום אסורה כדקתני סיפא גבי שתי הלחם ובהא לא אמר רב חסדא שיעשו בי"ט יותר מרבה ונראה לר"י דה"פ לעיל צרכי שבת נעשים בי"ט לאו משום דקדושה אחת היא אלא כלומר הואיל שהיא מצות שבת אם לא יעשנה בי"ט שוב לא יעשנה חשיב כמו אוכל נפש די"ט והשתא פריך שפיר בשלמא לדידי דלא שריא בי"ט לשמחת י"ט אלא בכה"ג שיהא עיקרו משום שמחת י"ט והכא ליכא שמחת י"ט וגבי שתי הלחם נמי אין עיקרו לשמחת י"ט אלא עיקרו משום זבח אלא לדידך דאמרת צורכי שבת נעשים בי"ט וכל דבר שהוא מצוה וצריך לעשות בי"ט שאין לו זמן אחר הכא אמאי לא דחי י"ט וכן נראה לקמן גבי שתי הלחם ורש"י פי' גבי שתי הלחם דלרבה א"ש דלא שייכא הואיל משום דההיא שעתא לא חזו עד שישחטו עליהם כבשים ויזרוק דמן וקשה לר"י לפירושו כיון דהגמרא אינה יודעת חילוק בין גבוה להדיוט וכי בשביל שלא יהא עכשיו ראוי אע"פ שיהא ראוי לבו ביום יהא אסור הלא כשאופה העיסה לאורחים אינה ראויה עד שתאפה ושלמי חגיגה שמותר לשוחטן אע"פ באסורים עד שיזרוק דמן ושחט בהמתו כמי בשעת שחיטה אינה ראויה אלא כיון שמותר אחר זמן לבו ביום לאו חסרון הוא וא"כ תיקשי נמי לרבה ומיהו י"ל לפ"ה דשתי הלחם אין להם שום חסרון בגופו:

ולר"ש ב"ג דאמר דוחה י"ט. בשלמא לדידי דאמינא דסבירא ליה לת"ק דצורכי שבת אין נעשים בי"ט איכא למימר דבהא פליגי ולא איירי אלא בדאורייתא וקשה לך מת"ק אי נמי אומר רשב"א דאיכא למימר דפליגי דמר סבר אמרי' הואיל ויכול לפדותו ומר סבר לא אמרי' הואיל דלא שכיח כדפרי' לעיל אלא לדידך דאמרת דטעמא דת"ק משום שבות רחוקה בהא ליפלוג עליה רשב"ג:

לכם ולא לגבוה. פי' אף ולא לגבוה ודרשינן נמי ולא לנכרי כדמוכח בביצה (דף כ:) דמאן דסבר נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט דריש נמי לכם ולא לנכרי גבי אמרו להם בית שמאי לבית הלל והלא כבר נאמר לכם ולא לגבוה:

ומוקדשין. פ"ה דבמוקדשין איכא תרתי בשור עובר משום לא תעבוד בבכור שורך וחמור שהוא קדשי בדק הבית חייב משום מעילה ובחנם דחק דבשור גופיה מיחייב משום מעילה אם הוא עולה או חטאת וקשה לר"י דבפרק בתרא דמכות (דף כב.) אמר מידי דאיתא בשאלה לא קתני ופריך והרי הקדש ומשני בבכור ופריך והרי נזיר והשתא מחמור הוה ליה לאקשויי לפ"ה כיון דאיירי בחמור הקדש וע"ק לפי' ליחשוב נמי כלאי זרעים ולוקמא כגון שזרע הרבה מינין בכרם דכי האי גוונא פריך במסכת מכות (דף כא.) לחשוב כמה לאוי *ונראה לר"י דלא חשיב לאו דמעילה דלא חשיב אלא הנך לאוי דלקי עלייהו אחרישה כל שהוא אבל אלאו דמעילה לא לקי עד שיחרוש בשוה פרוטה וכלאי הכרם מפרש ר"י דחשיב תרי לאוי משום כלאי זרעים ומשום כלאי הכרם וכן משמע כפי' מדלא קתני כלאי הכרם אלא כלאים בכרם והא דאמר רבי יאשיה אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד לאו משום דלית ליה כלאי זרעים אלא אינו חייב משום כלאי הכרם קאמר וכן משמע בירושלמי דקאמר על דעתיה דר' יאשיה כתיב שדך לא תזרע כלאים לאיזה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים פי' כיון דבלא חרצן מיחייב משום שדך ומשני שאם התרו בו משום שדך לוקה ומשום כרמך לוקה וכן משמע בפ' אותו ואת בנו (חולין פב.) דקאמר הזורע כלאים כלאים לוקה ופריך כלאים כלאים למה לי ומסיק מילתא אגב אורחיה קמשמע לן דאיכא תרי גווני כלאים לאפוקי מדרבי יאשיה דאמר עד שיזרע חטה וכו' וקא משמע לן דכי זרע חטין וחרצן ושעורה ותרגן נמי חייב ומדלא נקט חטה ושעורה אלא חטה וחרצן משמע דרבי יאשיה מודה בחטה ושעורה דלוקה משום כלאי זרעים והא דאמרינן בפרק בתרא דבכורות (דף נד.) דתירוש ויצהר אין תורמין מזה על זה מדכתיב כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן תן חלב לזה וחלב לזה אשכחן תירוש ויצהר תירוש ודגן דגן ודגן מנין אמרת קל וחומר וכו' ולרבי יאשיה מייתי לה הכי מה תירוש ויצהר שאינם כלאים זה עם זה אפילו

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ה מהל' תמידין הלכה י סמג עשין קצ:
לד ב מיי' פ"ח שם הל' ח סמג עשין לח:

רבינו חננאל

קודם שתמות נבלה ואי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה וכי קא שחיט לאכילה קא שחיט ואקשי' אהא דאמרי' מדאורייתא יום טוב מכין לשבת אינו והתנן במנחות פ"א לחם הפנים נאכל לתשעה לעשרה לאחד עשר לא פחות ולא יותר כו' וקתני סיפא לפי שאינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב ושני' שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו כלומר יום טוב מכין לשבת שהוא אחריו אבל בלחם הפנים אינו מותר באכילה אלא לשבת הבאה שהיא שבת רחוקה לא התירה תורה ולרשב"ג דאמר משום ר' שמעון בן הסגן לחם הפנים דוחה יום טוב ואינו דוחה את יום צום כלומר אם חל יום הכפורים ערב שבת אינו דוחה אפיית לחם הפנים יום צום כמו שדוחה יום טוב קסבר אפי' שבות רחוקה התירו. ומותיב רב מרי משתי הלחם ואי אמרת יום טוב מכין לשבת יום טוב ליום טוב אמאי אינו מכין דתנן בשתי הלחם לפי שאינן דוחות לא שבת ולא יו"ט ומשני שאני קדשים דאמר קרא יעשה לכם לכם ולא לגבוה ור"ש בן הסגן [סובר] לכם מותר ק"ו לגבוה ופשוטה היא: שלח רב חסדא לרבה (בר) [ביד] רב אחא בר הונא ומי אמרינן הואיל והתנן בפ' ואלו הן הלוקין יש חורש תלם אחד וחייב עליו שמונה לאוין ואלו הן החורש בשור וחמור [והן השור והחמור] מוקדשין חייב בשור אחת ובחמור אחת כל אחת בפני עצמו

מסורת הש"ס

מנחות ק: ערכין ח:
[שבת קיד:]
[מנחות ק:]
ג"ז שם ערכין ח:
[ביצה כ:]
[שם כ. חגיגה ז:]
מכות כא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ומוקדשין. ונראה לר"י. עיין כתובי אבן ר"ס דף ד ד"ה נזקים:

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פט"ז מהל' מעשה קרבנות הלכה טו :
לו ב מיי' פ"א שם הלכה יד :

ושביעית ביום טוב כהן ונזיר אבית הטומאה ואי אמרינן הואיל °אחרישה לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם ציפור א"ר פפא בר שמואל באבנים מקורזלות ראויות לכותשן וכתישה ביום טוב מי שרי ראויות לכותשן כלאחר יד בצונמא צונמא בר זריעה צונמא מלמעלה ועפר תיחוח מלמטה ותיפוק ליה משום עפר תיחוח אלא אמר מר בר רב אשי בטינא וטינא בר זריעה הוא במתונתא איתיביה אביי *המבשל גיד הנשה בחלב בי"ט ואוכלו לוקה חמש לוקה משום מבשל גיד ביום טוב ולוקה משום אוכל גיד ולוקה משום מבשל בשר בחלב ולוקה משום אוכל בשר בחלב ולוקה משום הבערה ואי אמרינן הואיל אהבערה לא ליחייב הואיל דחזי ליה לצרכו אמר ליה אפיק הבערה ועייל גיד הנשה של נבילה והתני רבי חייא לוקין שתים על אכילתו ושלש על בישולו ואי איתא שלש על אכילתו מיבעי ליה אלא אפיק הבערה °ועייל עצי מוקצה ומוקצה דאורייתא הוא א"ל אין דכתיב °והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו (שמות טז) ואזהרתה מהכא °לא תעשה כל מלאכה (שם כ) א"ל והא את הוא דאמרת בעאי מיניה מרב חסדא ואמרי לה בעאי מיניה מרב הונא הביא שה מאפר ושחטו תמיד ביו"ט מהו *ואת אמרת לן (אמר לי) עלה שה ולא הבכור אחת *ולא מעשר מן הצאן °ולא הפלגם מן

רש"י

ושביעית. דעובר משום שדך לא תזרע וחורש תולדה דזורע כגון חורש לכסות את הזריעה : ובכלאים בכרם. דבהדי דקא חרש מחפה בכלאים והמחפה בכלאים לוקה הרי חמשה וי"ט הרי ששה ושבת לא תנא משום דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא דאין לוקין עליו : וכהן ונזיר אבית הטומאה. שזה בית הקברות והוא כהן ונזיר ויש כאן לאו דכהן לנפש לא יטמא ולאו דנזיר על נפש מת לא יבוא : אחרישה. משום לאו די"ט לא נילקי : דם לפור. הואיל ואי מזדמני ליה לפרים וחיות טובא : באבנים. דלא חזו לכיסוי : ראויות לכותשן. קושיא היא : כלאחר יד. ע"י שינוי דשבות בעלמא הוא וכיון דמדאורייתא שרי פקע ליה מלקות : טינא. טיט לח ובלול : מתונתא. ארץ לחה ראויה לזריעה ואינה נעשית עפר אם בא לכותשה היא מדבקת ונגבלת : לוקה משום מבשל גיד בי"ט. בישול שאינו ראוי ולוקה משום מבשל בשר בחלב אפילו הוא חול וקסבר יש בגידים בנותן טעם ובשר הם : משום הבערה. שלא לצורך דהבערה מלאכה לעצמה ובישול מלאכה לעצמו : גיד הנשה של נבלה. דלוקה על אכילתו משום נבילה : שתים על אכילתו. אוכל גיד ואוכל בשר בחלב : שלש על בישולו. משום הבערה די"ט ומשום בישול די"ט ומשום מבשל בשר בחלב אפילו בחול : ועייל עצי מוקצה. דהשתא ליכא למימר הואיל דמדאורייתא אסור להשתמש באש מוקצה בי"ט: מוקצה דאורייתא. בתמיה : והכינו. במזומן שמזומן כל צורכו היום ויאמר דבר זה לצורך היום דמשום טורח מלאכת שבת לא צריך דהכתיב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו וכיון דלאו מזומן הוא והכתוב קראו הכנה הויא לה מלאכה ועובר עליה משום לא תעשה כל מלאכה : בעאי. שאלתי : מאפר. אחו ומוקצה הוא שאינו נכנס לישוב ימים רבים : תמיד. עולה של ציבור : מהו. ליקרב : שה ולא את הבכור. מתניתא היא ודרשה קרא דיחזקאל (מה) גבי קרבנות ושה אחת מן הצאן מן המאתים ממשקה ישראל : שה ולא את הבכור. דשה משמע שיהא ראוי להיות בין זכר בין נקבה דכולן בכלל שה ובכור אינו אלא זכר : ולא מעשר. למעשר בהמה אינו ראוי להקדישו לקרבן אחר והכי משמע אחד שיהא לבד ולא זה שאינו בא אלא מכלל עשרה : מן הצאן. ולא כל הצאן מיעוטא הוא להוציא פלגם יצא מכלל כבש ולכלל איל לא בא והיינו כל חודש שלשה עשר דכבש בן שנה הוא ואיל משנכנס לשנה שניה חודש שלם והכי מפרש לה במס' פרה (פ"א משנה ג) :

מן

תוספות

אפילו ע"י ד"א אין מעשרין מזה על זה תירוש ודגן דגן ודגן שהן כלאים ע"י דבר אחר וכו' ע"י ד"א דקאמר לא קאי אדגן ודגן דבלאו דבר אחר מיחייב בחטים ושעורים לחוד וטעמא דר' יאשיה דכלאים בכרם לא מיחייב אלא בשלשה מינין ובכלאי זרעים מיחייב בב' מינין מפר"י דזריעת כלאים משמע בב' מיני זרעים וחרצן לאו מין זריעה הוא אבל אין לפרש משום דמשמע לא תזרע בהדי כרמך כלאים אבל שדך בלא שום זרע קרוי שדה דהא לא שייך לפרש כן גבי בהמתך ולפירוש ר"י קשה אמאי נקט שור וחמור בשור לחודי' ה"מ לאשכוחי כלאים בשור פסולי המוקדשים כדאמר בפ' בתרא דמכות (דף כב.) דאמר רבי יצחק המנהיג בשור פסולי המוקדשים דלוקה משום דעשאו הכתוב ב' גופים דאיתקש לצבי ואיל ולפ"ה ניחא דליכא בפסולי המוקדשי' לאו דמעילה ולפר"י י"ל דמשום דעיקר כלאים בשור ובחמור כתיב נקט שור וחמור : **ושביעית**. למ"ד בפ"ק דמועד קטן (דף ג.) חורש בשביעית היינו לוקה מוקי הך דהכא בחורש ומחפה דמחפה חייב משום זורע : **אחרישה** לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם ציפור. אם היה דם ציפור במקום חרישה ובכה"ג שאם היה מבקש עפר אחר ינגב הדם או יטשטש ע"י מים ולא יקיים מצות כיסוי וגם מיירי שאין יכול לקפלו וליטלו דאם לא כן לא שייך כאן דלידחי עשה לא תעשה כדאמר ר"ל [בשבת] (דף קלג:) כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב אם לאו ידחה עשה לא תעשה : **באבנים** מקורזלות. פי' רכות שהן ראויות לזריעה מיהו לא חזי לכיסוי עד שיכתוש וגבי בית הכסא נמי לפי שהן רכות ראויות יותר לקינוח משהן קשים ולא כפ"ה דפי' התם בפ' כירה (שבת מג:) מקורזלות חדות דהכא לא א"ש ורש"י מחקו כאן מן הספרים* : **כתישה** בי"ט מי שרי. הקשה ריב"א מאי פריך הא ודאי שרי כמו חרישה דשרי משום הואיל הכא נמי כתישה ועוד תימה היכי פריך הכא דליתי עשה דכיסוי וידחה לאו די"ט הא אין י"ט נדחה מפני עשה דהא תנן בכילד צולין (לקמן פג:) אין שריפת קדשים דוחה י"ט ובפ' במה מדליקין (שבת כד:) יליף מקראי או משום כדמסיק רב אשי התם די"ט עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה ומפרש רשב"ם הואיל וחזי לכיסוי דם ציפור לא משום דחיה קאמר אלא משום דאז לא צריך לחרישה אלא לעפרה ופטור *דהחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה פטור משום דהוי מלאכה שאין צריכה לגופה והשתא פריך שפיר כתישה בי"ט מי שרי דכתישה הוי כטחינה וצריכה לגופה הוא שמתכוון לעשות עפר לכסות ולא משתרי לצורך כיסוי דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה וקשה לר"י הא דחופר גומא פטור היינו דוקא בבית דמקלקל הוא כדמוכח בפ"ק דחגיגה (דף י.) והכא בשדה דלזריעה קיימא שמשביח את השדה בחרישה ואפילו אי הוה התם דם ציפור הוה חייב אי חריש בארעא דיליה ואי אמרת הואיל ואי הוי מלאכה שאין צריכה לגופה פטור השתא נמי פטור א"כ ביטלת כל מלאכת שבת ור"ת מפרש דבחרישה דכלאים קאי דליכא אלא לאו גרידא אבל איום טוב לא קאי וכגון שאם היה הולך לבקש עפר אחר היה הדם נבלע בקרקע ומסיק כתישה בי"ט מי שרי טפי כיון דמשום י"ט אסור דמשום דאית ביה עשה ולא תעשה גם משום כלאים לא שייך למיפטר בהואיל דאפילו אם היה שם דם ציפור אסור ובתחלה נמי הוה מצי לשנויי חרישה בי"ט מי שרי אלא דמשני ליה בע"א משום יגדיל תורה ויאדיר* : **ולוקה** משום הבערה. בפ"ק דביצה (דף יב:) אמר הא מני ב"ש היא דלית להו מתוך אבל לבית הלל שרי אע"ג דצריך שיהא לורך היום הא נמי חשיב לורך היום אע"פ שאין ראוי לאוכלו אלא באיסור : **אהבערה** לא ליחייב. מכאן מוכיח ריב"א דרבה דאמר הואיל הייתו אפילו לבית שמאי אמר : **הואיל** וחזי לצורכו. בלא האי פירכא נמי קאמר במכות אפיק הבערה משום דקשיא ליה הא דקאמר רבה חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות לי"ט : **ועייל** עצי מוקצה. תימה לר"י מ"מ ליתני גיד הנשה של נבילה ולילקי נמי משום נבילה : **שה** ולא הבכור. פירש בקונט' דשה משמע בין זכר ובין נקיבה ותימה דהא בעולה איירי דאין באה נקבה וא"ת אמאי איצטריך קרא שאין תמיד בא מבכור ומעשר תיפוק ליה שאין מתנותיהן שוות וי"ל דהא אמר* כל הניתני' במתן ד' שנתנו במתנה אחת כיפר ועוד קשה היאך יעשה תמיד מבכור הא קעבר משום כל שממנו לאשים הרי הוא בבל תקטירו (יבמות דף ק:) וי"ל כיון דמסיק ליה לשם עולה דינו כדין עולה ומהאי טעמא נמי ניחא לענין מתנה ור"י פירש דהאי קרא מישתעי בפסח דכתיב ביה שה תמים (א) וקאמר שלא יביאנו לא דבכור ולא דמעשר ולא"ש השתא דמתנותיהן שוות ולא תיקשי כל שממנו לאשים : **שה** ולא בכור. וא"ת בפרק קמא דחגיגה (דף ח.) דנפקא לן מבמסת ידך דכל דבר שבא חובה אין בא אלא מן החולין וי"ל דהכא אסמכתא בעלמא היא ומן המאתים שערלה בטילה במאתים נמי אסמכתא היא אך קשה דממשקה ישראל מן המותר לישראל דרשה גמורה היא דמהאי קרא יליף בפ"ק דמנחות (דף ה:) דטריפה אסורה לגבוה :

רבי

ביצה יב.[ע"ש] מכו' כא:[ע"ש]

ס"א א"ל שת

[תוס' סוכה לו: ד"ה מקורזלות]

[שבת צג:]

[עיין מ"ש תוס' חולין קמא. ד"ה לא צריכה וכו' בשם ריב"א]

[זבחים נו:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שה ולא הבכור פי' ור"י וכו' פי' דהאי קרא מתשתעי בפסח דכתיב ביה שה תמים א"כ אתא קרא שיביאו פסח מדבר שיכול להיות אחת פי' נקבה דהיינו חולין ולא בכור ושה אחת כתיב וקאמר וכו' :

גליון הש"ס

גמ' אחרישה לא ליחייב. עי' טורי אבן חגיגה באבני מלואים דף יח ד"ה וכלל : שם ועייל עצי מוקצה. עי' מג"א סי' שכ"ה סק"ט :

רבינו חננאל

ובכלאים בכרם אחת והוא בשביעית ויו"ט שתים. כהן ונזיר אבות הטומאה שתים הרי ח' לאוין ואי ס"ד אמרי' הואיל אחרישה ביום טוב לא ליחייב הואיל וראוי לכסות באותה החפירה דם צפור ודחי' אותו מקום שחורש בו אבנים מקורזלות הם דלאו בני כסוי נינהו. אמרי' והא ראוי לכותשן כלאחר יד כו' ואוקמה רב אשי במתונא פי' קרקע שיש בו לחלוחית ואינו ראוי לכסות בו ויש מי שאומ' טיט יבש: ומותיב אביי המבשל גיד הנשה בחלב ביו"ט ואכלו לוקה חמש כו' ואי אמרינן הואיל אהבערה לא ניחייב הואיל וחזי ליה לצרכיה לבשל ולאכול ושני' אפיק הבערה ועייל גיד של נבלה. איני והתנן ר' חייא אומר לוקה שתים ושלשה על בישולו ואלו הן לוקה משום מבעיר אש שלא לצורך אכילה ולוקה משום מבשל גיד ביום טוב שאינו בר אכילה וכן משום בשר בחלב הרי שלשה בבישול ושתים באכילה משום אוכל גיד הנשה ומשום אוכל בשר בחלב ואם תוציא הבערה ותכנים גיד הנשה של נבלה ומשום אכילת נבלה יבואו שלשה על האכילה ושתים על הבישול והדר ומשני אפיק הבערה ועייל עצי מוקצה ואקשי' וכי מוקצה מדאורייתא הוא שלוקין עליו כו' והא את הוא דאמרת בעי מרב הונא' ואמרי לה מרב חסדא הביא שה מן האפר פי' מן המדבר מקום המרעה ושחט תמיד ביום טוב מהו מי יש מוקצה לגבוה או לא ואמרת פשטה לן מהאי קרא ושה אחת מן הצאן [מן המאתים] ממשקה ישראל שה ולא בכור אחת ולא מעשר מן הצאן ולא מן הפלגם כלומר הפלגם פסול שאינו לא כבש ולא איל ומפורש במס' פרה

מן המאתים ממותר שתי מאות שנשתיירו בבור מכאן לערלה שבטילה במאתים ממשקה ישראל מן המותר לישראל מכאן אמרו אין מביאין נסכין מן הטבל יכול לא יביא מן המוקצה אמרת מה טבל מיוחד שאיסור גופו גרם לו אף כל שאיסור גופו גרם לו יצא מוקצה שאין איסור גופו גרם לו אלא איסור דבר אחר גרם לו ואי אמרת איסור מוקצה דאורייתא מה לי איסור גופו מה לי איסור דבר אחר ועוד הא את הוא דאמרת *חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט אלא אפיק הבערה ועייל עצי אשירה ואזהרה מהכא ולא ידבק בידך מאומה מן החרם אמר ליה רב אחא בריה דרבא לאביי ונלקי נמי משום ולא תביא תועבה אל ביתך אלא אפיק הבערה ועייל עצי הקדש ואזהרה מהכא ואשיריהם תשרפון באש לא תעשון כן לה' אלהיכם אמר רמי בר חמא הא דרב חסדא ורבה מחלוקת דר"א ורבי יהושע היא דר"א סבר אמרינן הואיל ורבי יהושע סבר לא אמרינן הואיל אמר רב פפא ודילמא עד כאן לא קאמר ר"א התם דאמרינן הואיל אלא דבעידנא דקא עיילי לתנורא כל חדא וחדא חזיא ליה לדידיה אבל הכא דלאורחין הוא דחזי לדידיה לא חזי אימא הכי נמי דלא אמרינן הואיל אמר רב שישא בריה דרב אידי ודילמא לא היא עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם דלא אמרינן הואיל אלא דאיכא חדא דלא חזיא לא לדידיה ולא לאורחין אבל הכא דחזי מיהת לאורחין אימא הכי נמי אמרינן הואיל אמרוה [רבנן] קמיה דרבי ירמיה ור' זירא ר' ירמיה קיבלה ר' זירא לא קיבלה א"ל רבי ירמיה לרבי זירא מילתא דקשיא לן ואתיא כמה שני במאי פליגי ר"א ור' יהושע השתא אמרוה משמיה דגברא רבה ולא ניקבלה אמר ליה היכי אקבלה דתנינא אמר ליה רבי יהושע לדבריך הרי הוא עובר משום * לא תעשה כל מלאכה ושתיק ליה ואי איתא לימא ליה טעמא דידי משום הואיל א"ל וליטעמיך הא דתנינא בברייתא אמר לו ר"א לדבריך הרי הוא עובר משום בל יראה ובל ימצא ושתיק ליה ה"נ דלא אהדר ליה הא קא מהדר ליה במתני' דתנן לא זהו חמץ שמוזהרין עליו משום בל יראה ובל ימצא אלא שתיק ליה בברייתא ומהדר ליה במתני' ה"נ אימור שתיק ליה במתני' ואהדר ליה במכילתא אחריתי תניא רבי אומר הלכה כר"א ור' יצחק אמר הלכה כבן בתירא וכמה שיעור עיסה רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר בחיטין קבין ובשעורין שלשת קבין ר' נתן אומר משום ר"א חילוף הדברים והתניא רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר בחטין שלשת קבין ובשעורין ארבעה קבין לא קשיא הא בחסיכתא הא במעלייתא אמר רב פפא שמע מינה גריעין חיטי חסיכתא מחיטי מעלייתא טפי מדגריעין שערי חסיכתא משערי מעלייתא דאילו התם תילתא והכא ריבעא אמר רב קבא מלוגנאה לפיסחא וכן לחלה (*והתניא) חמשת

מן המאתים. על כרחיך אנסכים קאי וקאמר הביאו הנסכים עליו מן המאתים שישתיירו מאתים בבור היין: מכאן לערלה שבטלה במאתים. דאי לאו בשאיסור מעורב בו קאי אמאי מצריך מאתים ובעלמא בסיפרי נפקא לן שפיר דערלה וכלאי הכרם בטילין במאתים והאי מכאן לאו דוקא אלא אף כאן אתה יכול לסמוך קצת: איסור דבר אחר. שבת: הא את הוא דאמרת. באלו הן הלוקין (מכות דף כא:): חילוק מלאכות לשבת. שאם עשה שתים בהעלם אחד לו [אחת] בשתי העלמות חייב שתים: ואין חילוק מלאכות ליום טוב. שאם עשה שתי מלאכות במזיד אינו לוקה שתים תורה אור והכא ביום טוב קיימינן ומחייבת ליה משום י"ט תרתי משום מוקצה ומשום מבשל גיד ביום טוב: אמר רמי בר חמא הא דרבה ורב חסדא. דאיפליגו גבי יום טוב אי שרינן ליה משום הואיל או לא: מחלוקת רבי אליעזר ור' יהושע היא דרבי אליעזר סבר אמרינן הואיל. אע"ג דסופו להפריש אחת מהן לחלה ונמצא שטרח בדבר שאינו ראוי לאכילה אפי' הכי אמרינן הואיל ואי בעי לא מפריש חדא לחלה אלא בלע מכל חדא וחדא ואיכא למימר בכל חדא חזיא ליה ומותר לאפותה: ור' יהושע סבר לא אמרינן הואיל. כדי להתיר מלאכת יום טוב והואיל ואי בעי מיתשיל עלה דלעיל לא קאי רמי בר חמא אלא אהואיל דאיסור מלאכת יום טוב: אלא דבעידנא דעיילי לה. איכא למימר בכל חדא וחדא חזיא ליה בלאו הואיל דבכל חדא איכא למימר זו לא תהא לחלה: אבל הכא דלאורחין הוא דחזיא. והרי עדיין לא זימן לית ליה הואיל למישרייה לרבי אליעזר: דלא חזיא לא לדידיה ולא לאורחים. (א) והרי סופו ליטול אחת לחלה שאין דרך לבלוע מכל אחת: אבל הכא. דכולהו חזו לאורחין ואורחין שכיחי אמרינן הואיל למישרייה ואי קשיא הא דאמר ר' יהושע לא זהו חמץ שמוזהרין כו' אלמא לית ליה הואיל ואי בעי מיתשל עלה אפילו לחומרא וכל שכן הואיל דהכא לקולא לא דמי דהשתא מיהא לאו דידיה הוא וכך שמעתי ומגמגם לבי עלה ונראה בעיני דאין הואיל בזה בדבר שאינו שלו דנימא הואיל ואי בעי מייתי ליה ברשותיה דאם כן הקדש דקיימא לן אבל אתה רואה של גבוה ולא פליג ר"א הא אי בעי פריק ליה והוי דידיה ואף סוגיא דשמעתא לא מייתבא שפיר וכמדומה דפירוש הכתוב ברישא דשמעתא הואיל ואי בעי מיתשיל עליה לא גר' אלא הכי גר' ר' אליעזר סבר אמרי' הואיל ור' יהושע סבר לא אמרינן הואיל והכי פירושא ר' אליעזר סבר שרי לאפותה ואע"ג דסוף סוף איכא חדא דלא חזיא ליה אין כאן איסור מלאכה הואיל וכל חדא וחדא חזיא ליה דמצי למשקל מכל חדא פורתא ור' יהושע סבר לא אמרינן הואיל דהא סופו ליטול אחת מהן לחלה הלכך כיון דטובת הנאה אינה ממון ולא עבר עלה מנחתה עד הערב וישרפנה: אמרוה. להא דרמי בר חמא: מילתא דקשיא לן כו'. דבטובת הנאה ממון ליכא לאוקמי פלוגתייהו לחוד דנהי נמי דטובת הנאה ממון לר' אליעזר אפילו הכי השתא נמי עובר משום לא תעשה כל מלאכה ומוטב לעבור על בל יראה מאליו ואינו עושה מעשה בידים מלעבור על לא תעשה כל מלאכה ועושה מעשה בידים: טעמא דידי משום הואיל. ואין כאן חילול: אהדר ליה במכילתא אחריתא. ואיכא למימר דבתרווייהו פליגי ר' אליעזר סבר טובת הנאה ממון הלכך אי מחמלה גביה עבר עלה ולאפותה קודם לכן אין כאן איסור דאמרי' הואיל ואיכא למימר בכל חדא חזיא ליה ור' יהושע סבר אינה ממון הלכך לא זהו חמץ שמוזהרין עליו וכי אפי לה עבר עלה דלא אמרינן הואיל והא דתריצנא לעיל דכולי עלמא טובת הנאה אינה ממון אכתי לא שמיע לן הא דאהדר ליה ר' אליעזר לר' יהושע הרי הוא עובר בבל יראה: הלכה כבן בתירא. תטיל לצונן: שיעור עיסה. ללוש בפסח ולא יותר שיכול לשומרה מידי חימוץ: חילוף הדברים. שהשעורין קרובין להחמיץ יותר מן החיטים: הא בחסיכתא הא במעלייתא. קמייתא במעלייתא בתרייתא בחסיכתא שלשה שלהן אינן אלא קביים טובות: שמע מינה. לענין מקח וממכר: גריען חיטי חסיכתא ממעלייתא טפי ממאי דגריען שערי חסיכתא ממעלייתא. דאילו בחיטי קתני בטובות קביים וברעות שלשת קבים אלמא גרעי תילתא ואילו בשעורין הטובות שלשת קבין והרעות ארבעה ליכא גריעותא אלא ריבעא: קבא מלוגנאה. קב של אותו מקום: לפיסחא. שלא ללוש יותר כדי שיוכל לשומרו מן החימוץ: וכן לחלה. בכך שיעור עיסה נמי כל ימות השנה להתחייב בחלה: חמשת

רבי אומר הלכה כר' אליעזר. ה"ר יוסף פסק כרבי משום דקיימא לן* כוותיה מחבירו וכן מנהג ור"י דוחה דשמא לא קאמר הכא כרבי מחבירו דהא איפליגו רבה ורב חסדא בהכי והא דהלכה כרבי מחבירו הייט היכא דליכא פלוגתא דאמוראי: חמשה

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יד:

לח ב מיי' פ"ה מהל' איסורי מזבח הל"ט:

לט ג שם הלכה י:

מ ד מיי' פ"א מהל' יו"ט הלכה ג:

[לעיל כז.]

מסורת הש"ס

יחזקאל מה

[מנחות ה. חולין ל: תמורה כט.]

[מכות כא:]

דברים ז

שם יג

שם יב

שמות כ

[לעיל כז.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דלא חזיא וכו' והרי סופו:

[אף קרא בשבת כתיב ואולי צ"ל כל מלאכה לא יעשה בהם דכתיב גבי חג פסח שמות יב טז]

[צ"ל ותנן]

רבינו חננאל

מן המאה ממותר שתי מאות שנשתיירו בבור כלומר אפי' ערלה שהיא חמורה מן הכלאים עלתה (ונשתיירו) [ואם נשתיירו]מאתים מותרין הן מכאן לערלה שבטלה (במאה) [במאתים] ממשקה ישראל מן היין המותר לישראל מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל יכול לא יביא מן המוקצה אמרת לא (יביא)ומה ראית להתירו גמרי' מטבל מה טבל מיוחד שאיסור גופו גרם לו יצא מוקצה שגופו תמים וכשר הוא ואיסור הכנה בא להרחיקו ואי ס"ד מוקצה אסור מן התורה איך מתירו ואיפריכא ומשני אפיק הבערה ועייל עצי אשרה ואזהרתיה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם כו' ונדחת גם זו וכו' ואוקימנא אלא עייל עצי הקדש כו': אמר רמי בר חמא מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע במתני' בהואיל ופליגי בדרבה ורב חסדא ר' אליעזר סבר הואיל ואי בעי הא מפריש ואיבעי

הא מפריש כל חדא וחדא חזיא ליה ושרי ליה למבליה לפיכך לא תקרא לה שם עד שתאפה ור' יהושע סבר לא אמרינן הואיל וביון דאיכא חדא דלא חזיא ליה אסור ודחי רב פפא דלמא לא היא עד כאן לא קא שרי ר' אליעזר למפייה אלא הואיל ובעידנא דקא אפי לה כל חדא וחדא חזיא ליה אבל האופה מיום טוב לחול דבעידנא דקא אפי לא חזי ליה לבו ביום דהא אית ליה אחרים אימא לך אסור ר' אליעזר ודחי רב מיאשא נמי הא דרמי דלמא עד כאן לא אסר ר' יהושע באפיית הפת שלא הופרשה חלה ממנה אלא משום דאית ביה פת אחת שאינה ראויה לא לו ולא לאחרים מכחו מפני שהיא חלה (לכהן) [טמאה] אבל הבא לענין האופה מיום טוב לחול דאי מקלעי ליה אורחים חזי להאכיל להו שרי ר' יהושע: אמרוה הא דרמי קמי ר' זירא ולא קבלה אמר ליה ר' ירמיה אמאי לא קבלת אמר ליה ואמאי נקבלה דתניא בברייתא אמר (להם) [לון] ר' יהושע הרי (תנא) [הוא] עובר משום לא תעשה כל מלאכה כי אופה דבר שאינו ראוי לו ושתק ואי ס"ד בהואיל פליגי נימא ליה אינו עובר הואיל וכל חדא וחדא חזיא ליה אמאי שתיק ואלא מראישתק לית הואיל א"ל ר' ירמיה אי הכי הא דתנינא בברייתא אמר לו ר' אליעזר הרי הוא עובר משום לא יראה ולא ימצא ואשתיק ר' יהושע בברייתא הכי נמי (דהדר ביה)[דלא אהדר ליה] והא אהדר ליה במתני' לא זהו חמץ שמוהרין עליו בבל יראה ובל ימצא אלא שתיק בברייתא ואהדר לי' במתני' ר' אליעזר נמי אימור אהדר ליה במכילתא אחריתא ואע"ג דמסתבר מעמא דר' יהושע *)ואמר אני אכריע.כשאני אופה נמצאתי עובר על הוא לבדו יעשה לכם ועושה מעשה בידי וכשאני מניחה נמצאתי עובר ואיני עושה מעשה בידי. תניא אמר ר' הלכה כר' אליעזר דאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה ואע"ג דאין למדין ממשנה דהיא תלמוד סמכינן אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' אליעזר שהרודה ונותן לסל הסל מצרפן דכלהו חדא טעמא היא: ור' יצחק אמר הלכה כבן בתירא דאמר תטיל לצונן: ואע"ג דפליגי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ור' נתן בשיעור אפיית עיסה והוא אמר בחטין קבין דעבדי קביין חטין פת טפי מדעבדי תלתא קבי שערי וטירחא דהני טפי מהני ור' נתן אמר בחטין שלשת קבין דשרינן כלומר הזקין ויש בהן שמנונית ועיסתן לא מחמעא היא פי' מהרה לפיכך אפילו שלשת קבין מותר אבל שעורים שאינן הזקים אלא כחושין מתחמצת עיסתן מהרה לפיכך אין אופין שעורים אלא קביין קביין ומקשי' ואמרינן ר' ישמעאל אומר קבין חטין והא תנא שלשת קבין חטין והוא דאמר שלשת קבין שעורין והא תניא ארבעת קבין שעורין ושני' הא דאמר קבין חטין חיטי מעלייתא והא דאמר שלשת קבין חטין בחיטי חסיכתא דעים דקים כדמתרגמינן חסירתא ובישתא וכן בשעורים השעורים היפות שלשה קבין והרעות ארבעת קבין שנמצא עושות פת קבים חטים יפות כמו שלשת קבין רעות וכן בשעורים נמצא בין הדסים יפות לחטים רעות שליש פחיתות ובשעורים רביע מכלל שהחטים הרעות כו' ודברים פשוטין הן: אמר רב קבא מלוגנאה לפסחא וכן לחלה וזה וזה שיעורן אחד הוא כי קבא מלוגנאה הוא חמשת

*) נראה דיש טעות סופר בדבריו וכצ"ל טעמא דר"י והני הכריע דכשאני אופה נמצאתי עובר על כל מלאכה לא יעשה בהם ועושה כו'.

עין משפט
נר מצוה

מא א מיי' פ"ו מהל' ביכורים הלכה טו סמג עשין קמא טוש"ע י"ד סי' שכד סעיף א :

[וע"ע תוס' שבת טו. ד"ה רבי יוסי אומר ובעירובין פג: ד"ה שבעת]

מב ב מיי' פ"ה מהל' חלה הלכה יא סמג לאוין עט טור ש"ע א"ח סי' תע ס"א :

מג ג ד טוש"ע א"ח סי' תנז ס"א :

מד ה ו מיי' פ"ו מהל' ביכורים הלכה טז יז סמג עשין קמא טוש"ע י"ד סי' שכה סעיף א :

מה ז מיי' פ"ה מהל' חמץ הלכה יג סמג לאוין עט טור ש"ע א"ח סי' תנט סעיף ב :

מו ח טור ש"ע שם :

חמשת רבעים קמח . רש"י לא גרס ועוד משום דחמשה לוגין ליפוריס בלמלום הוי כעיסת מדבר ור"ת מפרש דהיינו כר' יוסי דאמר בפ"ק דשבת (דף טו:) חמשה פטורים חמשה ועוד חייבין והיינו טעמא דר' יוסי דלאחר הפרשת חלה בעינן שיעור עריסותיכם*: חמשת רבעים . לוגין ליפוריס שהן שבעה ועוד מדבריים שזה הוא שיעור העומר שהיתה עיסת מדבר שנאמר גבי חלה (במדבר טו) ראשית עריסותיכם כדי עריסותיכם דהיינו עיסת מדבר שהוא עומר לגולגולת והוא עשירית האיפה והאיפה שלש סאין וסאה ששה קבין מדבריות השוב עישור שבהן ותמלא שבעת רבעי קב ובילה וחומש בילה כיצד חלק שלש סאין שהן שמונה עשרה קבין ועשה מהן רבעי קב הייט לוגין ותמלא בהן שבעים ושנים לוג טול עישור של שבעים הרי שבעה והשנים הנשארים שתים עשרה בילים הן עישור שלהן בילה וחומש בילה הרי שבעת רבעים ועוד דהוא בילה וחומש בילה ובירושלים הוסיפו על המדות שתות מלבר שהוא חומש מלגו שנתנו ששה מן הראשונים בתוך חמשה האחרונים הרי ששת רבעים הראשונים נעשו חמשה והרובע ובילה וחומש הנשארים נעשו רובע שהרובע שש בילים עשה מהן חמש בילים גדולות והבילה וחומש בילה נעשית בילה גדולה שניתוסף עליה חומשא מלגו דהוא שתות מלבר הרי שש בילים גדולות דהוא רובע קב גדול הרי עומר המדבר ששה רבעים ירושלמיים וסאה ליפורית עודפת על ירושלמית שתות מלבר כדאמר בעירובין (דף פג:) הרי עומר שהיה ששה רבעים ירושלמיים נכנס בחמש ליפוריים : נהוג למיפא . בפיסחא קפיזא קפיזא שלשת לוגין לחומרא לשומרו מן החימוץ: אמר לי'. כר' אליעזר סביר' לן דהסל מצרפן לחלה לאחר אפייתן והאידנא קיימא לן כר' אליעזר בחלה של אור דאין שורפין קדשים ביום טוב ולהשהותה אי אפשר ומשיקרא עליה שם אסור לאפותה דהא לאו לאכילה היא ולא קרינן עלה שם אלא עושה חררה קטנה אצל גדולה ואופה שתיהן וכשהוא רודה נותנן לכלי והוא מצרפם ונוטל הקטנה וקורא שם ומברך ומצניעה ושורפה משתחשך או למחר וכן הורה לנו רביט

לא שנו אלא ככרות שנושכות זו את זו . תימה דלא משמע הכי במסכת חלה (פ"ב משנה ד) דתנן העושה עיסתו קבין פטור מן החלה עד שישוכו רבי אליעזר אומר אף הרודה וכו' אלמא לא בעי ר' אליעזר שישוכו ואי לא גרס אף אתי שפיר דמלי למימר דבעי תרתי שישוכו ויתנם לסל :

לשבות

חמשת רבעים קמח ועוד חייבין בחלה הכי קאמר קבא מלוגנאי נמי [1]אהאי שיעורא קאי אמר רב יוסף הני נשי דידן [1]נהוג למיפא קפיזא קפיזא לפיסחא א"ל אביי מאי דעתיך לחומרא חומרא דאתי לידי קולא הוא דקא מפקע לה מחלה א"ל דעבדן כר' אליעזר (*דתניא) *רבי אליעזר אומר [1]הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה ואמר רב יהודה אמר שמואל [1]הלכה כרבי אליעזר א"ל והא איתמר עלה אמר רבי יהושע בן לוי לא שנו אלא ככרות של בבל שנושכות זו מזו אבל כעכין לא הא איתמר עלה א"ר חנינא אפי' כעכין בעי ר' ירמיה טבלא שאין לה לבזבזין °מהו [1]תוך כלי בעינן והא ליכא או דילמא אויר כלי בעינן והא איכא תיקו : תניא ר' אליעזר אומר הסל מצרפן ר' יהושע אומר תנור מצרפן רבן שמעון בן גמליאל אומר ככרות[א] של בבל שנושכות זו מזו מצטרפות: **מתני' רבן גמליאל אומר שלש נשים לשות כאחת ואופות בתנור אחד זו אחר זו וחכמים אומרים שלש נשים עוסקות בבצק כאחת אחת לשה ואחת עורכת ואחת אופה ר' עקיבא אומר °לא כל הנשים ולא כל העצים ולא כל התנורים שוין זה הכלל תפח תלטוש בצונן : **גמ'** ת"ר לשה היא מקטפת וחבירתה לשה תחתיה מקטפת היא אופה וחבירתה מקטפת תחתיה והשלישית לשה אופה היא לשה וחבירתה אופה תחתיה והשלישית מקטפת וחוזרת חלילה [1]כל זמן שעוסקות בבצק אינו בא לידי חימוץ : ר"ע אומר לא כל הנשים וכו' : תניא אמר רבי עקיבא דנתי לפני רבן גמליאל ילמדינו רבינו בנשים זריזות או בנשים שאין זריזות בעצים לחים או בעצים יבשים בתנור חם או בתנור צונן אמר לי אין לך אלא מה ששנו חכמים זה הכלל תפח תלטוש בצונן : **מתני'** שיאור ישרף *והאוכלו פטור סידוק ישרף והאוכלו חייב כרת איזהו שיאור כקרני חגבים סידוק שנתערבו סדקין זה בזה דברי רבי יהודה וחכמים אומרים [1]זה וזה האוכלו חייב כרת ואיזהו שיאור כל שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו : **גמ'** תנו רבנן *איזהו שיאור כל שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו סידוק כקרני חגבים *דברי ר' מאיר וחכמים אומרים איזהו שיאור כקרני חגבים סידוק שנתערבו סדקין זה בזה וזה וזה האוכלו חייב כרת והאנן תנן שיאור ישרף והאוכלו פטור דברי רבי יהודה אימא לרבי מאיר זה וזה האוכלו חייב כרת אמר רבא מאי טעמא דר' מאיר אין לך כל סדק וסדק מלמעלה שאין לו כמה סדקים מלמטה:

מתני'

יעקב בן יקר : שנושכות זו את א . שהן רחבות ועגולות כעין שלט וכשמדביקין א אצל זו בתנור נושכות זו מזו הלכך חדא היא : אבל כעכין . קויילו"ש בלע"ז ארוכין וקצרין ואין נושכין זה מזה: טבלא שאין לה לבזבז . מסגרת ושפה סביב לה ורודה פת לתוכה מן התנור : מהו . שתצטרף לר' אליעזר : תנור מצרפן . [ב] אף תנור מצרפן אף על פי שלא נתנן לסל: ככרות של בבל כו'. אבל כעכין לא : **מתני'** רבן גמליאל אומר שלש נשים לשות כאחת . כל אחת מלא התנור ואין כאן חימוץ אף על פי שהאחת ממתנת עד שיאפו השתים : וחכמים אומרים . אין להקל כל כך שיהו לשות כאחת אלא שלש נשים עוסקות כל אחת בבצק שלה : אחת לשה . האחרונה לשה כשחבירתה האמצעית מקטפת והשלישית שלשה תחלה אופה וסידרא מפרש בגמרא : לא כל הנשים . יש עצלניות ומתמיהות אם ישהו כל כך ויש תנור שאינו חם מהר ויש עצים שאינם נבערים מהר : זה הכלל תפח . הבצק בידה שהיא רואה שרוצה לתפוח : תלטוש . ידיה במים צונן ותקטפנה ותצטנן : **גמ'** תנא לשה היא מקטפת . אדרבנן קאי הראשונה שקדמה ללוש מלא התנור קטן שלהן תחלה כשהיא מקטפת דהייט עריכה שקורין אנטוורטי"ר וחברתה מתחלת ללוש עיסה שלה : מקטפת היא אופה . וזו הראשונה שהיתה מקטפת עכשיו וגמרה קיטופה היא אופה ונותנת לתנור וחבירתה שהיתה לשה מקטפת תחתיה והשלישית לשה וכשגמרה ראשונה לאפות גמרה האמצעית לקטף והאחרונה ללוש הרי האמצעית המקטפת אופה וחבירתה האחרונה מקטפת תחתיה והראשונה חוזרת ולשה שהיו תנורין קטנים ולא היתה מספקת [אלא] כמלא תנור : וכן חוזרות חלילה . חלילה לשון מחול סביב סביב : דנתי לפני רבן גמליאל . שהיה אומר כלל דבר בכל שלש נשים לשות כאחת וממתנת האחת עד שיאפו השתים : **מתני'** שיאור . שלא החמיץ כל צרכו : סידוק . כשהוא מחמיץ נעשין בו סדקין: קרני חגבים . סדק לכאן וסדק לכאן : זה וזה האוכלו בכרת . דקרני חגבים נמי סידוק הוי : ואיזהו שיאור . שפטור זה שאין בו סדק אבל הכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו ומתוך פחד ורתת פניו מכסיפין : **גמ'** חכמים דברייתא הוא ר' יהודה דמתני' וחכמים דמתני' הוא ר' מאיר : ה"ג בברייתא וחכמים אומרים אי זהו שיאור כקרני חגבים סידוק שנתערבו סדקין זה בזה וזה וזה האוכלו בכרת : והא אנן תנן . דר' יהודה פטר בשיאור דידיה דאע"ג דאמר ישרף לא מיחייב עלה לא מלקות ולא כרת : אימא לרבי מאיר זה וזה . בין שיאור דרבי יהודה דקרני חגבים בין סידוק חייבין כרת דתרוייהו לרבי מאיר סידוק נינהו : כמה סדקין מלמטה . בתוכו הלכך כי הוי למעלה כקרני חגבים הוי למטה כנתערבו סדקין :

מתני'

רבינו חננאל

חמשת רבעים ועוד והן שיעור הקמח להוציא מהן חלה : אמר רב יוסף הני נשי דידן . כלומר בני בתאי נהגו למיפא קפיזא קפיזא בפסח שהוא מקבא מלוגנאה ואמר להו אביי נתרחקו מאיסור דחמץ ואפקעו תורת חלה . אמר ליה לא מפקעינן מחלה אלא עבדין כר' אליעזר דתנן ר' אליעזר אמר הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בככרות שנושכות זו את זו ונראות כאלו נכנסות זו בתוך זו ואפי' בענין שאין נושכות הסל מצרפן : בעי ר' ירמיה טבלא שאין לה לבזביז . פירוש לבזביז מסגרת מהו מי מצרפן לחלה דאויר כלי מצרף והא איכא אויר או דלמא תוך כלי מצרף והא לית ליה תוך ועלתה בתיקו : תניא רבי אליעזר אומר הסל מצרפן לחלה וקיימ' לן כותיה ר' יהושע אומר תנור מצרפן רשב"ג אומר ככרות נושכות א את זו מצטרפות : מתני' ר"ג אומר שלש נשים לשות כאחת ואופות בתנור אחד זו אחר זו וזו אחר זו אע"פ שכולן (לשו)[יאפו] בתנו' אחד אחת מסיקה התנור ואופה והשניה אחריה והשלישי' אחריה וקמ"ל אע"פ שיהא הבצק שוהה כדי שלשה הסקות ושתי אפיות אינו בא לידי חמוץ וטוב לעשות כך אבל ארבע נשים ללוש כאחת לא נתברר כי התיר רשב"ג ללוש לקטף ולאפות אשה אחת והאחרת שלשה עמה ממתנת לה : וחכמי' אומרים שלש נשים עוסקות בבצק אחת לשה וכשתתחיל לערוך אחרת לשה וזה שעורכת מסיקה ואופה וזו שלשה אחריה עורכ' וכשתתחיל הראשונה לאפות והשני' לערוך מתחלת השלישית

ללוש נמצאת בבת אחת הראשונה אופה והשניה עורכת והשלישית לשה ואין אחת מהן ממתנת לחברתה אלא כולן עוסקות וזו היא ששנינו בחיצונה לשה היא מקטפת וחברתה לשה תחתיה מקטפת היא אופה וחברתה מקטפת תחתיה [והשלישית לשה] אופה היא לשה וחברתה אופה תחתיה [והשלישית מקטפת] וחוזרות חלילה כל זמן שעסוקות בבצק אינו בא לידי חמוץ : ר' עקיבא אומר לא כל הנשים ולא כל העצים ולא כל התנורים שוין זה הכלל תפח תלטוש בצונן ויש אומרים תפח: שיאור ישרף והאוכלו פטור סדוק ישרף והאוכלו חייב כרת כו' במשנתנו שנה לנו דברי ר' מאיר בלשון חכמים ובברייתא שנה לנו דברי ר' מאיר בלשון חכמים לרבי יהודה השיאור כקרני חגבים והסדוק שנתערבו סדקיו זה בזה ולר' מאיר שיאור שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו סירוק כקרני חגבים מ"מ שאין לך סדק מלמעלה שאין בו כמה סדקין מלמטה בתרוייהו האוכלו חייב כרת נמצא שיאור דר' יהודה סידוק לר' מאיר : ת"ר אי זהו (סידוק) [שיאור] בקרני חגבים סידוק שנתערבו סדקיו זה בזה וזה וזה האוכלו חייב כרת ואקשי' מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא ר' יהודה וכו' ר' יהודה סחייב אקרני חגבים כרת והתנן שיאור ישרף והאוכלו פטור דברי יהודה ושנ' איפא זה וזה כלומר בין סידוק בקרני חגבים בין סידוק שנתערבו סדקיו זה בזה לר' מאיר הוא כל סדק זה וזה חייב כרת וקי' כר'

מסורת
השי"ס

שבת טו: [חלה פ"ב מ"ו] עדיות פ"א [מ"ב]

[נ"ל דתנן] נדה ח. [חלה פ"ב מ"ד]

לעיל מג.

מכילתא פ' בא

[לעיל מג. מנחות נג. חולין כג:]

הגהות
הגר"א

[א] גמ' רשב"ג אומר ככרות כו'. נ"ב הוא תנור וכוא דברי ת"ק דמתני' דחלה ועיין תוס' : [ב] רש"י ד"ה תנור מצרפן אף תנור כו'. נ"ב בירושלמי (פ"ב דחלה) איתא דוקא תנור ולא סל :

גליון
הש"ס

גמ' מהו תוך כלי בעינן . עיין טורי אבן חגיגה כד ע"א ד"ה דאורייתא: מתני' לא כל הנשים . כעין זה יבמות קב ע"ב:

מתני' *ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת דברי ר"מ וחכמים אומרים בזמנו ר"א בר צדוק אומר תרומה מלפני השבת וחולין בזמנן: גמ' *תניא ר"א בר צדוק אומר פעם אחת שבת אבא ביבנה וחל ארבעה עשר להיות בשבת ובא זונין ממונה של ר"ג ואמר הגיע עת לבער את החמץ והלכתי אחר אבא וביערנו את החמץ: מתני' ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ויבער ואם לאו מבטלו בלבו להציל מן *הנכרים ומן הנהר *ומן הלסטים ומן הדליקה ומן המפולת יבטל בלבו ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד *וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדש אם עבר צופים שורפו במקומו ואם לאו חוזר ושורפו *לפני הבירה מעצי המערכה ועד כמה הן חוזרין ר"מ אומר זה וזה בכביצה ר' יהודה אומר זה וזה בכזית וחכמים אומרים בשר קדש בכזית וחמץ [ג] בכביצה: גמ' ורמינהו ההולך לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד א"ר יוחנן לא קשיא הא ר' יהודה הא רבי יוסי דתניא סעודת אירוסין רשות דברי ר' יהודה רבי יוסי אומר מצוה והשתא דאמר רב חסדא מחלוקת בסעודה שניה אבל בסעודה ראשונה דברי הכל מצוה אפילו תימא הא והא ר' יהודה ולא קשיא הא בסעודה ראשונה הא בסעודה שניה תניא אמר רבי יהודה אני לא שמעתי אלא סעודת אירוסין אבל לא סבלונות אמר לו ר' יוסי אני שמעתי סעודת אירוסין וסבלונות תניא רבי שמעון אומר כל סעודה שאינה של מצוה אין תלמיד חכם רשאי להנות ממנה כגון מאי א"ר יוחנן כגון בת כהן לישראל ובת תלמיד חכם לעם הארץ דא"ר יוחנן בת כהן לישראל אין זווגן עולה יפה מאי היא אמר רב חסדא או אלמנה או גרושה או זרע אין לה במתניתא תנא קוברה או קוברתו או מביאתו לידי עניות איני והא א"ר יוחנן הרוצה שיתעשר ידבק בזרעו של אהרן כל שכן שתורה וכהונה מעשרתן לא קשיא הא בת"ח הא בעם הארץ ר' יהושע נסיב כהנתא חלש אמר לא ניחא ליה לאהרן דאדבק בזרעיה דהוי ליה חתנא כי אנא רב אידי בר אבין נסיב כהנתא נפקו מיניה תרי בני סמיכי רב ששת בריה דרב אידי ור' יהושע בריה דרב אידי אמר ר"פ *אי לא נסיבנא כהנתא לא איעתרי אמר רב כהנא אי לא נסיבנא כהנתא לא גלאי אמרו ליה והא למקום תורה גלית לא גלאי כדגלי אינשי אמר רבי יצחק כל הנהנה מסעודת הרשות לסוף גולה שנא' °ואוכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק וכתיב לכן עתה יגלו בראש גולים: ת"ר כל ת"ח המרבה סעודתו בכל מקום סוף מחריב את ביתו ומאלמן את אשתו ומייתם את גוזליו ותלמודו משתכח ממנו ומחלוקות רבות באות עליו ודבריו אינם נשמעים ומחלל שם שמים ושם רבו ושם אביו וגורם שם רע לו ולבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות מאי היא אמר אביי קרו ליה בר מחים תנורי רבא אמר בר מרקיד בי כובי רב פפא אמר בר מלחיך פינכי רב שמעיה אמר בר מך רבע: ת"ר לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח שאם מת או גולה מובטח לו שבניו ת"ח ואל ישא בת ע"ה שאם מת או גולה בניו ע"ה ת"ר לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח וישיא בתו לת"ח משל לענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל ולא ישא בת עם הארץ משל לענבי הגפן בענבי הסנה דבר כעור ואינו

תורה אור: עמוס ו

רש"י

מתני' מבערין את הכל. בין חולין בין תרומה חוץ מכדי אכילתו לשבת אבל כל מה שעתיד לבער יבער: תרומה מלפני השבת. שאינו יכול להאכילה לא לזרים ולא לבהמת זרים ולהשהותה אי אפשר אבל חולין אין צריך לבער אלא בזמנו שיכול למצוא להן אוכלים הרבה: גמ' שבת. נשתהה שם שבת אחת: מתני' ההולך. בארבעה עשר: אם יכול. שיש שהות ביום: להציל מן הנכרים. את ישראל הנרדפין: יבטל בלבו. ולא יחזור ואפי' יש שהות דמדאורייתא סגי ליה בביטול בעלמא: לשבות שביתת הרשות. שהיה הולך להחשיך על התחום לקנות שביתה שם כדי שיהא לו משם ולהלן אלפים לילך למחר שם לדבר הרשות יחזור מיד אבל לקנות שביתת מצוה כגון שילך מחר חוץ לתחום לבית האבל או לבית המשתה היינו כהולך לשחוט את פסחו: שיש בידו בשר קודש. עמו בדרך ונפסל ביוצא שמחיצת קדשים קלים חומת ירושלים: אם עבר צופים. שם כפר שיכול לראות בית המקדש משם: שורפו במקומו. ולא הטריחוהו לחזור: ואם לאו חוזר ושורפו כו'. כדאמרן בכל שעה (לעיל כד.) בקודש באש תשרף דבמקום אכילתו שריפתו: זה וזה. חמץ דאמרן לעיל ונזכר שיש לו חמץ בביתו ובשר קודש שעמו: בכביצה. אבל בפחות גבי חמץ יבטל בלבו וגבי בשר קודש שורפו במקומו: גמ' סעודה שניה. כך הוא דרך החתנים לאחר סעודת אירוסין חוזר ומשגר סבלונות לארוסתו וסועד שם: אני לא שמעתי. שתהא מצוה אלא סעודת אירוסין לבדה אבל לא סעודת סבלונות: סבלונות. דורונות כלים נאים: בת כהן. צריכה להינשא לכהנים ולא לפגום משפחתה להינשא לישראל: אין זווגן עולה יפה. במזל טוב: מאי היא. מה עולה בידן: או אלמנה או גרושה או זרע אין לה. כדכתיב (ויקרא כב) ובת כהן כי תהיה לאיש זר וסמיך ליה ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה וגו': או קוברה. בלא זמן: תלמיד חכם. (א) הוא שבח לו אבל עם הארץ ואינו כהן גנאי הוא לו לאהרן ונענשים: לא גלאי. רב כהנא גלה מבבל לא"י כדאמר בהגוזל ומאכיל (ב"ק קיז.): לא גלאי כדגלו אינשי. שאר תלמידים יוצאין מדעתן ואני יצאתי על כרחי מחמת מרדין ואימת מלכות: ומאלמן את אשתו. שמבקש לימודו ואי אפשר לו וגולה למזונות והרי אשתו באלמנות חיות: גוזליו. יתומין: ותלמודו משתכח. שאינו עסוק לחזור עליו: ומחלוקות רבות באות עליו. מחמת ששכח תלמודו או הקפות שמקיף מחנונין לסעודותיו: קרו ליה. לבנו: מרקיד בי כובי. כדרך הליצנים שמשחקין ומרקדין בחנויות להשקותן בשכר: מלחיך פינכי. קערות: מך רבע. מקפל לבושו ורובץ וישן כך דרך המשתכרין אינו מספיק לילך לביתו ולשכב על מטתו אלא מקפל לבושו תחתיו וישן: מך. כמו בר תמרה מוך סקיך וגני (*תענית דף ו:): ואינו

תוספות

לשבות שביתת הרשות. פ"ה שהיה הולך להחשיך על התחום לקנות שביתה שם ולילך ד' אלפים לדבר הרשות וקשה א"כ תיקשי למ"ד בפ' בכל מערבין (ערובין לו.) אין מערבין אלא לדבר מצוה וגר' לר"י דה"פ לשבות שביתת הרשות שהולך לשמוח בפסח בבית אוהבו או קרובו: אם עבר צופים. פי' בקונט' שם כפר וקשה לר"י א"כ ה"ל למימר וכמדתו לכל רוח כדתניא בפ' מי שהיה טמא (לקמן צג:) איזהו דרך רחוקה מן המודיעין ולחוץ וכמדתה לכל רוח ואור"י דבתוספתא דמכילתין מפרש בהדיא איזהו צופים הרואה ואין מפסיק פי' כל מקום סביב ירושלים שיכול לראותו משם: וישורפו לפני הבירה. פ"ה כדאמר פ' כל שעה (דף כד.) בקודש באש ישרף במקום אכילתו שריפתו וקשה לר"י אי דאורייתא הוא מה לי עבר צופים ומ"ל לא עבר צופים וי"ל דמן התורה יכול לשורפה בכ"מ שירצה דבפרק כל שעה (ג"ז שם) לא מרבינן אלא פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים אבל שאר קדשים שנאכלים לזרים לא מרבינן ומה שהצריכו חכמים לשרוף הני דהכא לפני הבירה היינו גזירה אטו קדשי קדשים: לפני הבירה. בזבחים בפ' טבול יום (דף קד:) פליגי מאי בירה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מקום יש בהר הבית ובירה שמו ר"ל אמר כל הבית כולו הוי בירה שנאמר *אל הבירה אשר הכינותי: וחכמים אומרים בשר קודש בכזית וחמץ בכביצה. אומר ריב"א דמפרש בירושלמי משום דבשר קודש לית ליה תקנה בביטול החמירו בכזית אבל חמץ אית ליה תקנה בביטול לא החמירו עד כביצה: תניא א"ר יהודה. תימה אמאי לא מייתי תניא נמי הכי מהך דהכא לרב חסדא: אמר

מסורת הש"ס: [לעיל דף יג. ודף כ:] · [תוספתא פ"ג] · ס"א הגויים ס"א ל"ג · לקמן דף פה: ברכות דף מט: · [עי' פירש"י לקמן פ"ה: ד"ה נטמאת וכו' לפני הבירה וכו'] · [נ"ל ולכנות] · [עי' תוס' לקמן דף קיג. ד"ה אמר] · [ברכות נט.]

הגהות הב"ח: (א) רש"י ד"ה תלמיד חכם הוא שבח לו:

עין משפט נר מצוה:
מז א מיי' פ"ג מהל' חמץ הלכה ג סמג עשין לט טוש"ע א"ח סי' תמד סעיף א:
מח ב מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ז:
מט ג מיי' פרק יט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ח:
מט [נ] [מיי' פ"ג מהל' חמץ הל' ט טוש"ע א"ח סי' תמד סעיף ז]:
נ ד מיי' פ"ה מהלכות דעות הלכה ב:
נא ה מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה לב סמג לאוין קטו טור ש"ע אה"ע סי' ב ס"ח:

רבינו חננאל

כר' מאיר דשנה לן תנא בלשון דחכמים: מתני' ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין הכל מלפני השבת דברי ר' מאיר ר' אליעזר אומר תרומה מלפני השבת וחולין בזמנן וקיי"ל כר' אלעזר בר' צדוק: תניא ר' אלעזר ברבי צדוק אומר פעם אחת שבת אבא ביבנה וחל ארבעת עשר להיות בשבת כו': מתני' ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ונזכר כו' ורמינהי ההולך לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד והכא קתני במתני' יבטל בלבו מכלל שאין מחייבין אותו לחזור ושנינן מתני' ר' יוסי היא דסבר סעודת אירוסין מצוה וביעור חמץ נמי מצוה מיהו ביעור חמץ אפשר לקיימה בביטול חמץ וישלים סעודת אירוסין שנמצא מקיים שתיהן ובריית' ר' יהודה דסבר סעודת אירוסין רשות כגון שביתת הרשות ולדברי הכל חייב לחזור מיד דתניא סעודת אירוסין רשות דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר מצוה והשתא דאמר רב חסדא מחלוקת בסעודה שניה אבל בסעודה ראשונה אפי' ר' יהודה מודה דמצוה אפי' תימא מתני' ר' יהודה ובסעודה ראשונה שהיא מצוה ברייתא בסעודה שניה שהיא רשות:

תניא אמר ר' יהודה אני לא שמעתי אלא סעודת אירוסין בלבד אמר ר' יוסי אני שמעתי סעודת אירוסין וסבלונות: ירושלמי לשבות שביתת הרשות לשבות אצל ר' או מי שהוא גדול ממנו אמר ר' יוסי בר בון גדול השלום שהוקש לשני דברים שחייבין עליהן כרת מילה ושחיטת פסח: תניא א"ר אלעזר כל סעודה שאינה של מצוה אין תלמיד חכם רשאי ליהנות ממנה כגון מאי א"ר יוחנן כגון בת כהן [לישראל] או בת תלמיד חכם אצל עם הארץ לפי שאין זיווגן עולה יפה כדכתיב ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע. אמר רב כהנא אי לא נסיבנא כהנתא לא גלאי ומעשה דרב כהנא מפורש בהגוזל בתרא כי שמטיה לקועיה להוא גברא וערק לארץ ישראל: אמר ר' יצחק כל הנהנה מסעודת הרשות לסוף גולה שנא' אוכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק וכתיב בתריה לכן עתה יגלו בראש גולים: ת"ר תלמיד חכם המרבה סעודתו בכ"מ לסוף מחריב את ביתו ומאלמן את אשתו ומייתם גוזליו ותלמודו משתכח ומחלוקות רבות [באות] עליו ודבריו אין נשמעין ומחלל שם שמים ושם אביו ושם רבו וגורם שם רע לו ולבניו עד סוף כל הדורות וקרו לו בר מיחם תנורא ובר

ואינו מתקבל: תנו רבנן *לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם לא מצא בת תלמיד חכם ישא בת גדולי הדור לא מצא בת גדולי הדור ישא בת ראשי כנסיות לא מצא בת ראשי כנסיות ישא בת גבאי צדקה לא מצא בת גבאי צדקה ישא בת מלמדי תינוקות ולא ישא בת עמי הארץ מפני שהן שקץ ונשותיהן שרץ *ועל בנותיהן הוא אומר °ארור שוכב עם כל בהמה תניא ר' אומר עם הארץ אסור לאכול בשר (בהמה) שנאמר °זאת תורת הבהמה והעוף כל העוסק בתורה מותר לאכול בשר בהמה ועוף וכל שאינו עוסק בתורה אסור לאכול בשר בהמה ועוף: אמר רבי אלעזר עם הארץ מותר לנוחרו ביום הכיפורים שחל להיות בשבת אמרו לו תלמידיו ר' אמור לשוחטו אמר להן זה טעון ברכה וזה אינו טעון ברכה: אמר רבי אלעזר עם הארץ אסור להתלוות עמו בדרך שנאמר °כי היא חייך ואורך ימיך על חייו לא חס על חיי חבירו לא כל שכן אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן עם הארץ מותר לקורעו כדג אמר רבי שמואל בר יצחק ומגבו: תניא אמר רבי עקיבא °כשהייתי עם הארץ אמרתי מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור אמרו לו תלמידיו רבי אמור ככלב אמר להן זה נושך ושובר עצם וזה נושך ואינו שובר עצם: תניא היה רבי מאיר אומר כל המשיא בתו לעם הארץ כאילו כופתה ומניחה לפני ארי *מה ארי דורס ואוכל ואין לו בושת פנים אף עם הארץ מכה ובועל ואין לו בושת פנים: תניא רבי אליעזר אומר *אילמלא אנו צריכין להם למשא ומתן היו הורגין אותנו תנא רבי חייא כל העוסק בתורה לפני עם הארץ כאילו בועל ארוסתו בפניו שנאמר °תורה צוה לנו משה מורשה אל תקרי מורשה אלא *מאורסה גדולה שנאה ששונאין עמי הארץ לתלמיד חכם יותר משנאה ששונאין עובדי כוכבים את ישראל ונשותיהן יותר מהן: תנא שנה ופירש יותר מכולן תנו רבנן ששה דברים נאמרו בעמי הארץ [ב]אין מוסרין להן עדות ואין מקבלין ממנו עדות ואין מגלין להן סוד [ג]ואין ממנין אותן אפוטרופוס על היתומים ואין ממנין אותן אפוטרופוס על קופה של צדקה ואין מתלוין עמהן בדרך ויש אומרים אף אין מכריזין על אבידתו ותנא קמא *זמנין דנפיק מיניה זרעא מעליא ואכיל ליה שנאמר °יכין וצדיק ילבש: וכן מי שיצא וכו': *למימרא דרבי מאיר סבר כביצה הוא דחשיב ורבי יהודה סבר כזית נמי חשיב ורמינהי *עד כמה הן מזמנין [ד]עד כזית ורבי יהודה אומר עד כביצה אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה אביי אמר לעולם לא תיפוך התם בקראי פליגי הכא בסברא פליגי התם בקראי פליגי רבי מאיר סבר °ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיה *ואכילה בכזית ורבי יהודה סבר ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה ואיזו זו בכביצה הכא בסברא פליגי דרבי מאיר סבר חזרתו *כטומאתו מה טומאתו בכביצה אף חזרתו בכביצה ור' יהודה סבר חזרתו כאיסורו

ואינו מתקבל. לשומעים: גדולי הדור. אנשי מעשה וצדיקים: בת גבאי צדקה. שאין ממנין אלא אם כן טובים ונאמנין: כשותיהן שרץ. שאינן זהירות במצות: עם כל בהמה. שדומות לבהמה שאין להן לב להבין: כי היא חייך ואורך ימיך על חייו לא חס. ללמוד תורה ולחיות: על חיי חבירו לא כל שכן. ויש לדאג שמא יהרגנו: ומגבו. דתו לא חיי כדאמרינן בשחיטת חולין (דף כא:) קרעו כדג מטמא [ה]באהל מיד ואף על גב שמפרפר ואמר רבי שמואל בר רב יצחק ומגבו: אילמלא צריכין אנו להם. למזונותיהן ולעזרתם היו הורגין אותנו: כאילו בא על ארוסתו בפניו. שמבייישו: מאורסה. לכל קהילות יעקב: שנה ופירש. תלמיד ששנה ופירש מן התורה ויודע כמה תלמידי חכמים מגנים את עמי הארץ וכמה הם שפלים בעיניהם שונא יותר מכולם: אין מוסרין לו עדות. אין מזמנין אותו לשמוע דבר להעיד עליו: ואין מגלין לו סוד. שום דבר סתר לפי שהולך רכיל ומגלה: על היתומין. שחשוד על הגזל: המוצא אבידה חייב להכריז. כדאמרי' באלו מציאות (ב"מ כח.) ועם הארץ לאו אחיך הוא דאינו עושה מעשה עמך: מזמנין. שלשה שאכלו כאחת דתנן חייבין לזמן ואין רשאין ליחלק: ואכלת ושבעת. מהאי קרא נפקא לן ברכת (הזימון) בברכות (דף מח:): חזרתו. ומדרבנן היא ואשיעור טומאתו אסמכוה וטומאת אוכלין בכביצה: כאיסורו

אמר רב כהנא אי לאו דנסיבי כהנתא לא גלאי. משמע שלא היה כהן והא דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ח.) רב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן בשביל אשתו היה לוקח כדאמרינן בפ' הזרוע (חולין דף קלב.) רב כהנא הוה אכיל בשביל אשתו והא דאמר בפרק ערבי פסחים (לקמן קיג.) א"ל רב לרב כהנא פשוט נבילתא בשוקא ושקול אגרא ולא תימא כהנא [וגברא] רבא אנא לא בשביל שהיה כהן אלא שכך היה שמו: לא מצא בת גבאי צדקה ישא בת מלמדי תינוקות. משמע דגבאי צדקה עדיפי ממלמדי תינוקות והא דאמר בפרק השותפין (ב"ב ח:) והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע אלו גבאי צדקה ומצדיקי הרבים ככוכבים אלו מלמדי תינוקות ל"ל דזוהר הרקיע עדיף מזוהר כוכבים: מה ארי דורס ואוכל. פר"ת דורס ואוכל ואין ממתין עד שתמות אף עם הארץ אינו ממתין עד שתתפייס*:

ויש אומרים אף אין מכריזין על אבידתו. וא"ת מאין יודע שהיא של ע"ה *ואור"י כגון שיירא של ע"ה עוברת ואינו שנפל מהם והשתא משמע דדוקא אין מכריזין על אבידתו אבל לגזול בידים לא אע"ג דלית ליה האי סברא דבסמוך אפשר דנפיק מיניה ברא מעליא ותימה לר"י אמאי ממונו אסור השתא גופו מותר שמותר לקורעו כדג ממונו לא כל שכן דכה"ג אמר בהגוזל בתרא (ב"ק קיט.) ובע"ז (דף כו.) גבי מוסר למאן דלית ליה סברא דאפשר דנפיק מיניה ברא מעליא וגר' לר"י דלעיל איירי במכיר וכופר להכעיס דה"ל הריגתו כמו פיקוח נפש שהוא לסטין וחשוד על הדמים דאי לאו הכי היאך מותר להורגו ביום הכפורים שחל להיות בשבת הלא אפילו נכרי אסור וכן משמע הלשון על חייו אינו חס דמכיר וכופר דיש הרבה עניני ע"ה כדמוכח בסוטה בפ' היה נוטל (דף כב.) ואור"י דמה שאנו מקבלים עדות מע"ה כדאמר בפרק חומר בקדש (חגיגה כב.) כמאן מקבלים האידנא שהדותא מע"ה כרבי יוסי: ואכלת זו אכילה. נראה דהני שיעורי כזית וכביצה דלא הוי אלא אסמכתא וכן פ"ה בפרק מי שמתו (ברכות כ:) גבי הא דאמר בן מברך לאביו ומוקי לה כגון דאכל האב שיעור דרבנן ופ"ה שם דהייט כזית וכביצה דמדאורייתא בעינן שביעה גמורה וכן מוכח התם דקאמר לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם ואכלת ושבעת וברכת והן מדקדקים על עצמם בכזית וכביצה וקשה דבפרק ג' שאכלו (שם מח.) אמר ינאי מלכא ומלכתא כרכי ריפתא בהדי הדדי אמר מאן יהיב לן גברא דמברך לן אייתוהו לרבי שמעון בן שטח וכו' שתה ובריך להו וקאמר רבי שמעון בן שטח לגרמיה הוא דעבד דלעולם אינו מוציא אחרים ידי חובה עד שיאכל כזית דגן משמע דאם אכל כזית דגן היה מוציא אחרים ואי כזית דרבנן היכי מפיק להו הא אמר דלא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא ואור"י דהיינו דוקא קטן אינו מוציא אותו שאכל שיעור דאורייתא אבל גדול אפילו לא אכלי כלל יכול להוציא אחרים מדאורייתא: הדרן עלך אלו עוברין

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' שם הל' לב טוש"ע שם ס"ו:

נג ב מיי' פי"א מהל' עדות הלכה ב סמג לאוין ריד טור ש"ע ח"מ סימן לד סעיף יז:

נד ג מיי' פ"י מהל' נחלות הלכה ו סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רצ סעיף ב:

[וע"ע תוס' קדושין ח. ד"ה ר"כ וב"ב קי. ד"ה ולא ובחולין קלב. ד"ה ר"כ]

נה ד מיי' פ"ה מהלכות ברכות הל' ח סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' קפד סעי' ו וסי' קצו ס"ד:

[וע"ע תוס' חולין סא. ד"ה הדורס ותוס' ב"ק עז: ד"ה דרס]

[וע' תוס' ב"מ כב: ד"ה אי דליכא]

[אולי צ"ל אלמלי ביו"ד עי' תוס' מגילה כח. ד"ה אלמלא]

רבינו חננאל

ובר מרקיד בי כובא ובר מלחך פנכי ובר מך רבעי: תניא ר' אומר עם הארץ אסור לאכול בשר שנאמר זאת תורת הבהמה. אמר ר' אלעזר עם הארץ מותר לנוחרו ביום הכפורים שחל להיות בשבת אמרו לו תלמידיו כו' ואסור להתלוות עמו בדרך: ת"ר גדולה שנאת ששונאין עמי הארץ תלמידי חכמים כו' ונשותיהן כו' שנה ופירש יתר מכולן: ת"ר ששת דברים נאמרו בעמי הארץ אין מוסרין להם עדות ואין מקבלין מהן עדות ואין מגלין להם את הסוד ואין ממנין מהם אפוטרופין על היתומים ואין ממנין אותן אפוטרופין על קופה של צדקה ואין מתלוין עמהן בדרך ויש אומרים אף אין מכריזין על אבדתן ות"ק זימנין דנפיק מיניה זרעא מעליא יכין וצדיק ילבש: מתני' וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדש אם עבר צופים שורפו כו' פי' שם מקום שעומד שם וצופה בכל צד שורפו במקום שנזכר ואם לא עבר הצופים חוזר כו' עד כמה חוזרין ר"מ אומר בין בשר קדש כביצה ר' יהודה אומר זה וזה בכזית וחכמים אומרים בשר קדש כזית וחמץ (כמתבת) [כביצה] ואקשי' ורמינהי עד כמה מזמנין עד כזית ר' יהודה אומר עד כביצה מכלל דלר"מ כזית חשוב ולר' יהודה כביצה ומשני' ר' יוחנן מוחלפת השיטה כלומר חלף דברי ר' מאיר לר' יהודה ודברי ר' יהודה לר' מאיר כי תני מדבריהם על דבריהם. אביי אמר לעולם לא תפוך והתם בענין זימון בקראי פליגי ר"מ סבר ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיה ומצינו אכילה כזית ור' יהודה סבר לא בעינן אכילה שיש בה שביעה ולא תהיה פחות מכביצה והכא בסברא פליגי ר"מ מקיש ליה לטומאה מה טומאה בכביצה אף חזרתו בכביצה ר' יהודה אומר כנותר

מסורת הש"ס

[עירובין נס:]

גליון הש"ס

גמ' אמר ר"ע כשהייתי ע"ה. עי' כתובות סב. ע"ב תוס' ד"ה דסול נגוס

[סמון ז"ל]

[סנהדרין נ: ע"ש]

דברים לג [ברכות מ. סנהדרין נט.]

[ב"ק קיט.]

איוב כז

[ברכות מט:]

ברכות דף מה: יומא דף עט:

דברים ח

[יומא פא.]

[לקמן קכא.]

דברים כז

ויקרא יא

ס"א ל"ג

דברים ל

א א מיי' פ"ח מהל' י"ט הל' יח כ סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תסח סעיף ג ד:

*כאיסורו מה איסורו בכזית אף חזרתו בכזית תניא ר' נתן אומר זה וזה כשתי ביצים ולא הודו לו חכמים °והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון מאי יקרות וקפאון א"ר אלעזר זה אור שיקר בעולם הזה וקפוי לעולם הבא ר' יוחנן אמר אלו נגעים ואהלות שיקרין הן בעוה"ז וקפויין הן לעולם הבא ור' יהושע בן לוי אמר אלו בני אדם שיקרין הן בעולם הזה וקפויין הן לעוה"ב *כי הא דרב יוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד כי הדר אמר ליה אבוה מאי חזית אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה אמר לו בני עולם ברור ראית ואנן היכי התם כי היכי דאיתו אנן הכא הכי איתינן התם ושמעתי שהיו אומרים *אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין אדם יכול לעמוד במחיצתן (ומאן) נינהו אילימא ר"ע וחביריו משום הרוגי מלכות ותו לא אלא הרוגי לוד °ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה' מאי מצלות הסוס א"ר יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים עד שהסוס רץ ומציל ר' אלעזר אמר כל מצילות שתולין לסוס בין עיניו יהיה קדש לה' ור' יוחנן אמר כל ביזה שבוזזין ישראל עד שעה שהסוס רץ ומציל יהיה קדש לה' בשלמא למאן דאמר כל ביזה שבוזו ישראל היינו דכתיב °והיה הסירות בבית ה' כמזרקים לפני המזבח אלא למ"ד בהנך תרתי מאי והיה הסירות בבית ה' מילתא אחריתי קאמר דמתעתרי ישראל ומתנדבי ומייתי בשלמא למ"ד ביזה היינו דכתיב °ולא יהיה כנעני עוד בבית ה' צבאות אלא למ"ד הנך תרתי מאי ולא יהיה כנעני א"ר ירמיה °אין כאן עני וכנעני מנלן *דאיקרי תגר דכתיב °וירא שם יהודה בת איש כנעני מאי כנעני אילימא כנעני ממש אפשר בא אברהם והזהיר את יצחק בא יצחק והזהיר את יעקב ויהודה אזיל ונסיב אלא אמר רבי שמעון בן לקיש בת גברא תגרא דכתיב °כנען בידו מאזני מרמה ואיבעית אימא מהכא °אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ: °והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד אטו האידנא לאו אחד הוא אמר רבי אחא בר חנינא לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה *על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת לעולם הבא כולו הטוב והמטיב ושמו אחד מאי אחד אטו האידנא לאו שמו אחד הוא א"ר נחמן בר יצחק לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה נכתב ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת אבל לעולם הבא כולו אחד *נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י *סבר רבא למדרשה בפירקא א"ל ההוא סבא לעלם כתיב ר' אבינא רמי כתיב °זה שמי לעלם *וזה זכרי לדור דור אמר הקב"ה לא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא אני באל"ף דל"ת:

הדרן עלך אלו עוברין

*מקום *שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין או ממקום שאין עושין למקום שעושין *נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם ואל

רש"י

כאיסורו. של חמץ ובשר קודש נמי משכפשל ביולא אסור באכילה: יקרות וקפאון. איידי דאיירי בירושלים ביליאות שעריה דקתני וכן מי שילא מירושלים כו' פתח בהא פרשתא דבעינן למימר קמן שעתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים: אור שיקר בעולם הזה. כשחמה מאירה בגבורתה ואורה גדול אותו תורה אור אור חשוב ויקר שלא יהא קפוי וקל לעולם הבא כל דבר קל קרי קפוי לף על המים ויצף הברזל מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו): בני אדם שיקרים. עשירים וחשובים ואינן טובים למקום: איתנגיד. גוע ופרחה רוחו: עליונים למטה. אותן שהיו כאן חשובים ראיתי קלים: ואנן. תלמידי חכמים היכי איתינן התם: הרוגי מלכות ותו לא. לא היתה בהן מעלה אחרת שיחשבו עליה אלא זו בלבד: הרוגי לוד. שני אחים היו שמסרו עצמן *על ישראל שהודו על עצמן הריגת בת מלך שהיו מטילין אותה על כל ישראל: עד שעה שהסוס רץ ומציל. כשיעור מרוצת הסוס עד חצי היום ולשון מציל שצילו תחתיו שכל שעות היום חמה נוטה לצדדין וצל האדם וצל הבהמה נוטה לצידו כשחמה במזרח צל האדם למערב אבל בחצי היום חמה עומדת באמצע הרקיע בראש כל האדם וצל הסוס תחתיו בפי' ר' מכיר זצ"ל מצאתי: כל מצילות. כלומר שתולין לסוס לנוי ולקשקש לשון מצלתים (ד"ה א יג): יהיה קודש לה'. שיתנדבו ישראל נדבותיהן למקדש: כל ביזה שיבוזו ישראל. מן הנכרים ביום אחד עד חצות יהיו קודש לה' שיביאום נדבה למקדש: הסירות כמזרקים. אף הסירות יהיו של כסף ושל זהב שתהא שם ביזה רבה להקדש: מאי והיה הסירות כמזרקים. הא במצילות הסוס ליכא הקדש כולי האי: דמיתעתרי ישראל. יתעשרו ישראל ובשורה אחרת היא: כנעני. לא יהיו צריכין גזברין לעשות סחורה בנכסי הקדש לפי שיהא שם עושר גדול מן הביזה: בא אברהם והזהיר את יצחק. שהשביע לאליעזר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני (בראשית כד): ויצחק את יעקב. לא תקח אשה מבנות כנען (שם כח): כולו הטוב והמטיב. שאין שם בשורה רעה: למידרשיה בפירקא. קרייה דיו"ד ה"י דארבע אותיות דרשיה וטעמיה התלויים בו: לעלם כתיב. זה שמי לעלם חסר וי"ו לשון העלמה: כתיב זה שמי לעלם. בהעלמה וכתיב זה זכרי דמשמע קרייה ולא העלמה לשון אחר כיון דכתב זה שמי פשיטא דזה זכרי היאך יקרא אלא בשמו: לא כשאני נכתב. שני שמות לימדו שם הכתיבה ושם הקרייה:

הדרן עלך אלו עוברין

מקום שנהגו. עד חצות. חצי היום: שלא לעשות. כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו ושחיטת הפסח ותקון מצה לצורך הלילה דמצוה לטרוח מבעוד יום כדי להסב מהר כדאמר בפ' בתרא (דף קט.) חוטפין מצה בלילי פסחים בשביל תינוקות שלא ישנו: ואל

תוספות

מקום שנהגו. אור"י בשם ריב"א דמפרש בירושלמי מאי שנא ערבי פסחים מאחר י"ט משום דזמן הפסח מחצות ואילך ואף יחיד קאמר התם בשאר ימות השנה ביום שמביא קרבן אסור במלאכה ופריך אם כן יהא כל היום אסור כמו יחיד שמביא קרבן ומפרש התם משום דראוי להקריב משחרית אבל פסח אינו יכול להקריבו אלא אחר חצות כדנפקא לן מבין הערבים ופריך אם כן קרבן תמיד שהוא לכל ישראל וקרב בכל יום יהא בכל יום אסור במלאכה ומשני שאני תמיד שהתורה הוציאה מן הכלל דכתיב ואספת דגנך ואם כל ישראל יושבים ובטלים מי יאסוף להן דגן ומשמע התם דמדאורייתא אסורה ונראה דאף בזמן הזה דליכא הקרבה כיון שנאסר אז אסור לעולם:

העושה

רבינו חננאל

כנותר מה נותר איסורו בכזית דאכילה כתיב ביה אף חזרתו: וכיון שהכיר אם לא עבר הצופים חוזר דש"מ עד הצופים מירושלים הוא חשוב הוצרך מהאי קרא והיה ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה' ואמר ר' יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים עד שעה שהסוס רץ ומציל פי' חצי היום שהצל של סוס תחתיו ומפני זה פתח והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון פי' ר' אלעזר אור שהוא יקר בעולם הזה כלו כדכתיב (משלי ו כג) כי נר מצוה ותורה אור וכתיב (שמואל א ג א) ודבר ה' היה יקר בימים ההם קפוי הוא מצוי לעולם הבא וכל דבר מצוי ביד הרבים בזול הוא דכתיב (יואל ג א) ביום ההוא אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו ריש לקיש דרשו בתלמוד נגעים ואהלות שהוא יקר עכשיו כו' ור' יוחנן אמר אלו בני אדם שנראין בעולם הזה יקרים ונכבדים קפויים הם לעולם הבא כי הא דיוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש כאלו פרחה נשמתו איתפח אמר ליה אבוה מאי חזית אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה כלומר היקרים החשובים בעולם הזה כדכתיב (ישעיה יג יב) אוקיר אנוש מפז ואדם מכתם אופיר ראיתי אותם תחתונים במדרגה התחתונה והיורדים בעולם הזה ראיתי בעליה למעלה מאלו אמר ליה בני עולם ברור ראית כלומר האמת שם הוא שהוא לשם עליון הוא העיקר אמר ליה ואנו אנה מקומנו אמר ליה אנו חשיבותינו התם כי הכא ושמעתי אשרי מי שיבא לכאן ותלמודו בידו יש מי שאומר שגורס על פה כי הלך וגרסתו עמו ויש מי שמפרש מי שיבא בכאן ומעשיו מיסדים ותלמודו שקיים כל מה שלמד נמצא כאלו הביא ראותיו עמו והרוגי מלכות אין כל בריה ולשון יכולה במחיצתן ואסיקנא לאו ר"ע וחבריו דהללו מעלתן גדולה זולתי מצות הריגתם אלא שני אחים שהיו בלוד בשעה שנמצאת בת קיסר הרוגה ובקשו להרוג כל יהודי בשבילה ואמרו שני האחים אנו הרגנוה כדי להציל כל ישראל ונהרגו הן וכו': והיה ה' למלך [על כל הארץ] ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד [יהיה] ה' אחד שאין שם בשורה רעה שצריך לומר ברוך דיין האמת אלא הטוב בכל שהכל טוב שאין שם רע ושמו אחד כר"נ בר יצחק דאמר בעולם הזה שמי נכתב ביוד הא ונקרא באלף דלת אבל בעולם הבא כולו אחד כשאני נכתב כך אני נקרא: רבה סבר למדרשה בפירקא ולגלותו א"ל ההוא סבא זה שמי לעלם חסר ו' כתיב כלומר עלמיה [וזה] זכרי כשאני נקרא עכשיו באלף דלת ובעולם [הבא] בשמי שנא' זה שמי לעולם:

הדרן עלך ואלו עוברין

מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין כו' ומתמהי' מאי אריא ערבי פסחים אפי' כל ערובה נמי דתניא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה

מסורת הש"ס / גליון הש"ס (שוליים)

[לקמן קכא.] · [ב"ב י:] · [תענית יח:] · [ב"ק כח. כתובות עז: ב"ב י.] · [ב"ב עה.] · [ברכות נד.] · [נכתב ביו"ד ה"י ונקרא ביו"ד ה"י כך הוא נכון וכ"א בילקוט שמות רמז קע"א] · יבמות יג: · חולין יח:[קיז.] · [נ"א מאן] · ישעיה כג · קדושין עא. · ס"א וכתיב

גליון הש"ס: גמ' א"ר אין כאן עני. עי' שבת סג ע"א רש"י ד"ה לא ימדל:

תורה אור

ואל ישנה אדם מפני המחלוקת כיוצא בו *המוליך פירות שביעית *ממקום שכלו למקום שלא כלו או ממקום שלא כלו למקום שכלו חייב לבער ר' יהודה אומר צא והבא לך אף אתה: גמ' *מאי איריא ערבי פסחים אפילו ערבי שבתות וערבי ימים טובים נמי דתניא העושה מלאכה בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם התם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור סמוך למנחה לא הכא מחצות אי נמי התם סימן ברכה הוא דלא חזי אבל שמותי לא משמתינן ליה הכא שמותי נמי משמתינן ליה גופא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה ובמוצאי שבת ובמוצאי יו"ט ובמוצאי יום הכפורים ובכל מקום שיש שם נידנוד עבירה לאתויי [א] תענית ציבור אינו רואה סימן ברכה לעולם: ת"ר *יש זריז ונשכר ויש זריז ונפסד יש שפל ונשכר ויש שפל ונפסד זריז ונשכר דעביד כולי שבתא ולא עביד במעלי שבתא זריז ונפסד דעביד כולי שבתא ועביד במעלי שבתא שפל ונשכר דלא עביד כולי שבתא ולא עביד במעלי שבתא שפל ונפסד דלא עביד כולי שבתא ועביד במעלי שבתא אמר רבא *הני נשי דמחוזא אע"ג דלא עבדן עבידתא במעלי שבתא משום מפנקותא הוא דהא כל יומא נמי לא קא עבדן אפילו הכי שפל ונשכר קרינן להו רבא רמי כתיב °כי גדול עד שמים חסדך וכתיב °כי גדול מעל שמים חסדך הא כיצד כאן בעושין לשמה וכאן בעושין שלא לשמה וכדרב יהודה (א) *דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף על פי שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה: תנו רבנן המצפה לשכר אשתו וריחים אינו רואה סימן ברכה לעולם שכר אשתו מתקולתא ריחייא אגרתא אבל עבדה ומזבנה אישתבוחי משתבח בה קרא דכתיב °סדין עשתה ותמכור: ת"ר המשתכר בקנים ובקנקנים אינו רואה סימן ברכה לעולם מאי טעמא כיון דנפיש אפחזייהו שלטא בהו עינא: תנו רבנן *תגרי סימטא ומגדלי בהמה דקה וקוצצי אילנות טובות °ונותנין עיניהן בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם מאי טעמא דתהו ביה אינשי: ת"ר ד' פרוטות אין בהן סימן ברכה לעולם שכר כותבין ושכר מתורגמנין ושכר יתומים ומעות הבאות ממדינת הים בשלמא שכר מתורגמנין משום דמיחזי כשכר שבת ומעות *יתומים נמי לאו בני מחילה נינהו מעות הבאות ממדינת הים משום *דלאו כל יומא מתרחיש ניסא אלא שכר כותבין מאי טעמא א"ר יהושע בן לוי כ"ד תעניות ישבו אנשי כנסת הגדולה על כותבי ספרים תפילין ומזוזות שלא יתעשרו *שאילמלי מתעשרין אין כותבין: ת"ר *כותבי ספרים תפילין ומזוזות הן ותגריהן ותגרי תגריהן וכל העוסקין במלאכת שמים לאיתויי מוכרי תכלת אינן רואין סימן ברכה לעולם ואם עוסקין לשמה רואין: בני ביישן [ז] נהוג דלא הוו אזלין מצור לצידון במעלי שבתא אתו בנייהו קמיה דר' יוחנן אמרו לו אבהתין אפשר להו אנן לא אפשר לן (ב) אמר להו כבר קיבלו אבותיכם עליהם שנאמר °שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך: בני חוזאי נהגי דמפרשי חלה מארוזא אתו ואמרו ליה לרב יוסף אמר להו ניכלה זר באפייהו איתיביה אביי *דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי

(תהלים נז) (שם קח) (משלי לא) (שם א)

רש"י

ואל ישנה אדם. בגמרא פריך ממקום שאין עושין למקום שעושין ואיהו נמי אל ישנה וליעבד והא אמרת נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם: המוליך פירות שביעית ממקום שכלו. לחיה מן השדה וחייבין בני המקום לבערן מן הבית והוליכן זה למקום שלא כלו ובני אותו מקום עדיין אוכלין הכנוסין בבית: חייב לבער. משום חומרי מקום שיצא משם: צא והבא לך אף אתה. מפרש בגמרא: גמ' מאי איריא ערבי פסחים. דקתני עד חצות במנהגא מכלל דמחצות ולהלן אסור ולמה ליה למיתני חצות לאשמעינן הך דיוקא הא כל ערבי ימים טובים אסירי: מן המנחה. תשע שעות ומחצה: סמוך למנחה. קודם לכן: נידנוד עבירה. רמז עבירה: תענית צבור. אסור במלאכה במסכת תענית (דף יב:) כשהיו מתענין על הגשמים אבל שאר תענית צבור לא כדאמר שמואל אין חומר תענית צבור בבבל (לקמן דף נד:): במוצאי שבתות. משום כבוד שבת שמוסיפין מחול על הקדש: זריז. בעל מלאכה: שפל ונשכר דלא עביד כולה שבתא ולא במעלי שבתא. ואע"ג דלאו לשום מצוה מיכוין מצוה שלא לשמה מיהא הויא דאמרינן לקמן יעסוק אדם במצוה ואפי' שלא לשמה: ה"ג ואע"ג דהאי דלא קעבדן כו': עושין לשמה. מעל שמים ושלא לשמה עד לשמים דמצוה מיהא קא עביד כדרב יהודה: מתקולתא. נוטלת מאזנים בידה ומהלכת בשוק להשכירן לכל הצריכין דשכר מועט הוא ומתבזה אשתו על שכר מועט: אגרתא. שכר ריחיים שמשכירין טורח גדול ושכר מועט אבל קונה ריחיים ומוכרן הרי הוא כשאר פרקמטיא: בקנים. כל מקלות דקים קרי קנים שעושין מהן גדרות ומחיצות: אפחזייהו. נפח שלהן: תגרי סימטא. יושבין ומוכרין בשוק ועין שולטת בהן: ומגדלי בהמה דקה. הכל צווחין עליהן: וקוצצי אילנות טובות. למוכרן לעצים הכל תמיהים ומלעיזין עליהם ומתוך כך עין שולטת בהן וצעקת בני אדם: ונותנין עיניהם בחלק יפה. כשחולקים עם אחרים תמיד מקפידין ליטול חלק יפה: מתורגמנין. שעומדין לפני החכם בשבתות ושומעין מפיו ומשמיעין לרבים: ומעות יתומין. למחצית שכר: ממדינת הים. משלח ספינותיו תמיד במקום סכנה: תכלת. לציצית: אינן רואין. כדאמרן שאם יתעשרו לא יהו עסוקין: ואם עוסקין לשמה. להיות המצוה מצויה לצריכין לה: רואין. דהואיל ולשמה עושין לא יניחו בשביל עשרן: מצור לצידון. יום השוק של צידון בע"ש והם מחמירים על עצמן שלא להיבטל מצרכי שבת: הוה אפשר להו. להמנע מן השוק שעשירים היו: מארוזא. אורז: דסרכי

תוספות

העושה מלאכה במוצאי שבתות. אור"י דאיתא בירושלמי הכי הני נשי דנהיגי דלא למעבד עבידתא באפוקי שבתא לאו מנהגא עד דתיתפני סידרא מנהגא פי' (ג) שישלים התפלה מנהג כשר ובהא איירי נמי הכא: וכאן בעושים שלא לשמה וכדרב יהודה. תימה (דרב) גופיה אמר בפ"ב דברכות (ד' יז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא ואור"י דהתם מיירי כגון שלומד כדי להתיהר ולקנטר ולקפח את חביריו בהלכה ואינו לומד ע"מ לעשות אבל הכא מיירי דומיא דהשיא דלעיל יש שפל ונשכר דלא עביד כוליה שבתא ולא במעלי שבתא שאין מתכוון לשום רעה אלא מתוך עצלות אפ"ה גדול עד שמים חסדו*: מתקולתא. מטוה לכך קורא אותה מתקולתא לפי שנשכרת לשיעור משקל מטוה כדתנן בכתובות (ד' סד:) כמה היא עושה לו משקל ה' סלעים ופר"ח שהיא מתבזה על כך שהיא מגלה זרועותיה בשעת טוויה: ומגדלי בהמה. וקשה לר"ת דאמר (בחולין ד' פד:) הרוצה שיתעשר יעסוק בבהמה דקה ואמר נמי עשתרות שמעשרות את בעליהן וי"ל דהתם בחורשין: כותבי ספרים. אור"י בשם ריב"א דדוקא הכותבים כדי למכור עליהן בקשו דלעולם ימצאו לוקחין כדקתני הן ותגריהם אבל על המשכירים עצמן לבעלי בתים לא בקשו שלא היו מקפחים פרנסתן שלא ימצאו כל כך להשתכר: *דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב. וא"ת והיכי אתי למיטעי תיפוק ליה דמפריש ממין על שאין מינו וי"ל דבכל היכא למיטעי דלית ביה משום מין על שאין מינו כדפי' בפ' כל שעה (לעיל לה.) ואיכא למיחש שתהא עיסה רובה אורז במקום אחד ויפריש מאותו צד על צד אחר: אי

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ז מהל' שמטה ויובל הל' יב:

ג ב טוש"ע או"ח סי' רנא סעיף א:

[נ"ל דרבא]

ד ג ד מיי' פ"ח מהל' י"ט הל' יז ופ"ו מהל' ת"ת הל' יד טוש"ע או"ח סי' תסח סעיף א וטוש"ע י"ד סי' שלד סעיף מג:

ה ה מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ה סמג עשין כט טוש"ע או"ח סי' רצט סעיף י:

ו ו מיי' פ"ג מהלכות תענית הלכה ד טוש"ע או"ח סי' תקעה סעיף ג:

[עי' תוס' תענית ז. ד"ה וכל העוסק ותוס' ברכות יז. ד"ה העוסק]

ז ז מיי' פ"ג מהל' ת"ת הלכה ה ופ"י מהלכות תשובה הלכה ה סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כ:

ז [ז] [מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה יג טוש"ע או"ח סי' רמח סעיף א]:

ח ח ט טוש"ע י"ד סי' ריד סעיף א ב:

שייך לקמן

מסורת הש"ס

[עי' תוס' לקמן נג. ד"ה ממקום]

[עי' תוס' לקמן נט: ד"ה מאן איריא]

[תוספתא דיבמות פ"ד]

[שבת לג:]

סנהדרין קס. ערכין טז: סוטה כב: מז. הוריות י: נזיר כג:

[תוספתא דבכורים פ"ב ושם הגירסא שמיםה]

[ב"מ כב:]

[מגילה ז:]

[תוספתא דבכורים פ"ב]

נדרים טו. פא: [מגילה ה:]

הגהות הב"ח

(א) גמרא וכדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה: (ב) שם לא אפשר לן מאי אמר להו: (ג) תוס' ד"ה העושה וכו' פי' עד שישלים:

הגהות הגר"א

[א] גמרא לאתויי תענית כצ"ל:

[עי' תוס' מגילה כח. ד"ה אלמלי]

רבינו חננאל

ברכה לעולם ושני' התם עד המנחה ולמעלה הכא מחצות אי נמי התם ברכה לא חזי הכא בערב הפסח העושה מלאכה מחצות היום ולמעלה זולתי שהתירו להם חכמים משמתינן ליה: גופא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים ובמוצאי שבתות ובמוצאי ימים טובים מן המנחה ולמעלה ובתענית צבור אינו רואה סימן ברכה לעולם. תוספתא בתחלת יבמות יש זריז ונשכר דעביד מלאכה כל יום ואינו עושה שבת מן המנחה ולמעלה זריז ומפסיד שעושה כל השבוע ובערב שבת שפל ונשכר שאינו עושה מלאכה לא בכל השבוע ולא בערב שבת שפל ומפסיד כל השבוע יושב ובטל ובערב שבת עושה מלאכה: גדול מעל שמים חסדך אלו העושין לשמה כי גדול עד שמים חסדך אלו העושין שלא לשמה שאע"פ שעושין שלא לשמה יש להם חסד כדרב יהודה אמר רב דאמר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה: המצפה לשכר אשתו כדי להתפרנס ממנו. פי' מתקן משקל המטוה שטווה בכל יום ושכר הרחים שכירות מפני שהוא דבר מועט אינו רואה סימן ברכה בזה הדרך: ת"ר ארבע פרוטות הן אין בהן ברכה שכר ברכה שבקשו עליהן אנשי כנסת הגדולה מלפני הקב"ה שלא יתעשרו שכר מתורגמנין הדרשנין שדורשין בשבת לצבור ועושין להן פסיקה נראה כאלו שכר שבת הוא והנושא והנותן במעות של יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד פעמים שאינו מדקדק היטב היטב ויתמי לאו בני מחילה נינהו ומעות הבאות ממדינת הים פעמים שילך [לאבוד] הכל בבת אחת כגון שנטבעה הספינה: ת"ר כותבי ספרים תפלין ומזוזות הן ותגריהן ותגרי תגריהן וכל העוסקין במלאכת שמים לאתויי מוכרי תכלת אין רואין סימן ברכה ואם עסוקין לשמה מתברכין: בני בישן נהוג שלא לילך בצידן בערב שבת ובאו בניהן ואמרו לו לר' יוחנן אבותינו היו עשירים ולא היו צריכים לעשות מלאכה בערב שבת ואנו עניים מהו לילך ולישא וליתן אמר להם כבר קבלו אבותיכם עליהם דכתיב ואל תטוש תורת אמך ופי' בירושלמי כי לפרש בים שאלוהו ואסר להם משום דסבר אסור לפרש בים הגדול אבל זה אפי' נדר נשאל ומתירין לו ולא אסר אלא דסבר אסור לפרש בים: בני בי חוזאי נהגו להפריש חלה מן האורז שאינו חייב בחלה ואסקינן

גליון הש"ס גמ' ונותנין עיניהן בחלק יפה. עיין מ"ק כ"ח ע"ב תד"ה וליטול:

אי אתה רשאי להתירן בפניהם אמר לו ולאו מי איתמר עלה אמר רב חסדא בכותאי כותאי מאי טעמא משום דמסרכי מילתא הנך אינשי נמי סרכי מילתא אלא אמר רב אשי חזינן אי רובן אורז אכלי לא ניכלה זר באפייהו דילמא משתכחא תורת חלה מינייהו ואי רובן דגן אכלי ניכלה זר באפייהו דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב גופא דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהן אמר רב חסדא בכותאי עסקינן וכ"ע לא והתניא רוחצין שני אחין כאחד ואין רוחצין שני אחין בכבול *ומעשה ביהודה והלל בניו של רבן גמליאל שרחצו שניהם כאחד בכבול ולעזה עליהן כל המדינה אמרו מימינו לא ראינו כך ונשמט הלל ויצא לבית החיצון ולא רצה לומר להן מותרין אתם יוצאים בקורדקיסון בשבת ואין יוצאין בקורדקיסון בשבת בבירי *ומעשה ביהודה והלל בניו של רבן גמליאל שיצאו בקורדקיסון בשבת בבירי ולעזה עליהן המדינה ואמרו מימינו לא ראינו כך ושמטום ונתנום לעבדיהן ולא רצו לומר להן מותרין אתם ויושבין על ספסלי נכרים בשבת ואינן יושבין על ספסלי נכרים בשבת בעכו *ומעשה *בר"ש בן גמליאל שישב על ספסלי נכרים בשבת בעכו ולעזה עליו כל המדינה אמרו מימינו לא ראינו כך נשמט על גבי קרקע ולא רצה לומר להן מותרין אתם בני מדינת הים נמי כיון דלא שכיחי רבנן גבייהו כבותים דמו בשלמא ספסלי נכרים משום דמחזי כמקח וממכר בקורדקיסון נמי דילמא משתלפין ואתי לאיתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים אלא רוחצין מאי טעמא לא כדתניא *עם הכל אדם רוחץ [א]חוץ מאביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו ור' יהודה מתיר באביו מפני כבוד אביו והוא הדין לבעל אמו ואתו אינהו וגזור בשני אחין משום בעל אחותו תנא [ב]תלמיד לא ירחץ עם רבו ואם רבו צריך לו מותר כי אתא רבה בר בר חנה אכל דאייתרא עול לגביה רב *עוירא סבא ורבה בריה דרב הונא כיון דחזינהו כסייה מינייהו אתו ואמרו ליה *לאביי אמר להו שוינכו כבותאי ורבה בר בר חנה לית ליה הא דתנן נותנין עליו חומרי המקום שיצא משם וחומרי המקום שהלך לשם *אמר אביי הני מילי מבבל לבבל ומארץ ישראל לא"י אי נמי מבבל לא"י אבל מא"י לבבל לא כיון דאנן כייפינן להו עבדינן כוותייהו רב אשי אמר אפילו תימא מא"י לבבל [ג]הני מילי היכא דאין דעתו לחזור ורבה בר בר חנה דעתו לחזור הוה א"ל רבה בר בר חנה לבניה בני לא תאכל לא בפני ולא שלא בפני אני שראיתי את ר' יוחנן שאכל כדי הוא ר' יוחנן לסמוך עליו בפניו ושלא בפניו אתה לא ראית אותו לא תאכל בין בפני בין שלא בפני ופליגא דידיה אדידיה דאמר רבה בר בר חנה סח לי רבי יוחנן בן אלעזר פעם אחת נכנסתי אחר ר"ש בן רבי יוסי בן לקוניא לגינה ונטל

רש"י

דסרכי מילתא. של קולא ומזלזלין יותר : הנך אינשי נמי. כיון דלא גמרי : סרכי מילתא. קושיא היא דאתו לאימנועי מחלה אף מדגן : המפריש מן האורז על הדגן אוכל טבלים דלא חל השם על האורז ולא ניתקן הדגן והמפריש מן הדגן על האורז מאכיל טבל לכהן שאין השם חל על הדגן בשביל האורז שהרי אינו מחוייב ונמלא שאין זו חלה אלא טבל : רוחצין שני אחים כאחד. ואין כאן משום פריצות דנימא מתוך שמלוין יחד ועכשיו רואין ערומים זה את זה נותנין עין איש באחיו למשכב זכור : ואין רוחצין כו'. כלומר אין נוהגים שני אחים לרחוץ כאחד : בכבול. מקום : קורדקיסין. אשקפונ"ש רחבים ולא חיישינן דילמא משתלפי ואתי לאייתוינהו ארבע אמות ואין דרך בני בירי לנאת בקורדקיסין שהן נוהגין בהן איסור : ספסלי נכרים. שהן מוכרין בהן סחורה ולא חיישינן לחשדא : ככותאי דמי. דכיון דלא גמירי ולאו מקום תורה הוא סרכי מילתא : מאביו וחמיו. מתוך שרואהו ונזכר שמשם יצא נותן לבו להרהור וכן בחמיו נותן לבו שילתה אשתו מכאן וכן בבעל אחותו נמי איכא הירהורא : משום כבוד אביו. שמשמשו במרחץ : ואתו אינהו. בני כבול : תלמיד לא ירחץ עם רבו. שצריך להתבייש מכבודו וממוראו : ואם היה רבו צריך לו. שישמשנו במרחץ : אכל דאייתרא. חלב שבכפיפת הקיבה שהקיבה כפופה ועשויה כקשת ואותו חלב שבמקום היתר אוכלין בני ארץ ישראל ובני בבל נוהגין בו איסור : שוינכו ככותאי. דאמרינן לעיל דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהן ואוקמה רב חסדא בכותאי : הני מילי מבבל לבבל. מעיר לעיר בבבל דכיון דלא כייפי להדדי אם ישנה מנהגן לעיניהן יש כאן מפני המחלוקת וכל שכן מבבל לארץ ישראל אל ישנה את מנהג המקום מפני המחלוקת : אבל מארץ ישראל לבבל. אם ישנה את המנהג בבבל אין כאן מחלוקת דאנן כייפינן לבני א"י דאינהו סמיכי ובבבל לא סמיכי : עבדינן כוותייהו. כלומר אם בא אדם משם לכאן אין להם לשנות מנהגם אלא עושין כמקומן : אפילו תימא מארץ ישראל לבבל. אל ישנה : לא תאכל. דאייתרא :

תוספות

אי אתה רשאי להתירן בפניהן. תימה א"כ היאך התיר ר' בית שאן בפ"ק דחולין (דף ו:) ותירץ רבינו נסים במגילת סתרים דהאי דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור היינו שיודעים שהן מותרים והם רוצים להחמיר על עצמן וכן משמע לישנא דברים המותרים אבל דברים שנוהגים מחמת טעות שסבורים שהוא אסור והוא מותר יכול להתיר בפניהם וכן משמע בהדיא בירושלמי *וא"ת א"כ אמאי קאמר דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב כיון דידעי שהוא פטור וי"ל דלאו כ"ע ידעי וא"ת דמשמע דווקא בבני המדינה או בכותאי אינו רשאי להתיר אבל בפני חכמים או שלא בפניהם מותר ואמאי והא תנן נותנין עליו חומרי מקום שילא משם ושהלך לשם ואור"י דמתניתין איירי במנהג חשוב שהנהיגו ע"פ ת"ח והכא מיירי שנהגו בני המדינה מעצמם וכן הנהו דמייתי ודאייתרא דלקמן קים ליה דהוי מנהג חשוב ור"י מסתפק במנהג שאינו חשוב דיכולין להתיר בפני ת"ח אם יכול להתיר להם כדמשמע לקמן ולא רצו לומר להם מותרים אתם משום דבני המדינה חשוב להו ככותאי אבל לתלמידים משמע שהיו אומרים מותרין אתם או דילמא יכול להתיר לעצמו בפניהם אבל להם אינו יכול להתיר וה"ק לא רצה לומר להם מותרים אתם ומה שהחמרתם לא מחמת איסור אלא מחמת מנהג שטות ולתלמידים היה מתיר לעצמו בפניהם אבל לא להם ורשב"א אומר דלא קשה ממתני' דרב אשי דמוקי מתני' באין דעתו לחזור ובכותאי אפילו דעתו לחזור אסור ולאביי דמוקי ה"מ מבבל לא"י אבל מא"י לבבל עבדינן כוותייהו ובכותאי אפילו מא"י לבבל אסור והנהו נמי דמייתי הוו מא"י לבבל :

כיון דאנן כייפינן להו וכו'. קשה לר"ת דבפ"ק דסנהדרין (דף ה.) אמר פשיטא מהכא להתם מהני דהכא שבט והתם מחוקק משמע דבני בבל עדיפי ותירץ דה"מ לאפקועי ממונא אבל לענין איסור והיתר וסמיכה בני א"י עדיפי שלומדים תורה ברבים ואמרינן (ב"ב דף קנח:) אוירא דארץ ישראל מחכים* :

עבדינן כוותייהו. לא עבדי (א) כוותייהו ה"ל למימר ומשום פ"ק דחולין (דף יח:) נקט הכי דקאמר התם כי סליק רבי זירא אכל מוגרמת דרב ושמואל ופריך ולית ליה לרבי זירא נותנין עליו חומרי מקום וכו' ומשני אביי הני מילי וכו' אבל מבבל לארץ ישראל כיון דאנן כייפינן להו עבדינן כוותייהו : רבה בר בר חנה דעתו לחזור הוה. ובחולין נמי מתרץ רבי זירא אין דעתו לחזור הוה קלא קשה דהשתא לגדדין קתני (ב) וחומרי מקום שילא משם בדעתו לחזור וחומרי מקום שהלך לשם באין דעתו לחזור :

עין משפט נר מצוה

ט א טוש"ע א"ח סי' כג סעיף ו בהג"ה :
י ב מיי' פ"ה מהל' ת"ת הלכה ו טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף טז :
יא ג מיי' פ"ח מהלכות י"ט הלכה כ סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תסח סעיף ד :

[וע"ע תוספות עירובין קא: ד"ה רבי יוסי]

ס"א ברבן גמליאל

[וע"ע תוס' חולין יח: ד"ה כיון]

רבינו חננאל

ואסקינ' אמר רב אשי חזינן אי רובא דבני הוזאי אורז אכלי לא ניכלה זר באנפייהו כי היכי דלא תשתכח תורת חלה מינייהו ואי רובא חיטי ושערי אכלי ניכלה זר להאי חלת האורז באפייהו כדי שיתברר להם שאין בה תורת חלה דחיישינן דלמא אתו לאפרושי חלה מן עיסה של אורז על עיסה של חטין דאתו למימר כיון שכלן חייבין בחלה מין אחד מהן זה פוטר את זה : גופה-דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם אוקמה רב חסדא בכותאי מאי טעמא משום דסרכי אומרין הלא דבר פלוני היינו נוהגין בו איסור והיה מותר כן גם דבר זה מותר הוא ויבואו להתיר האיסור לפיכך כל דבר שנהגו בו איסור אין מתירין אותו להם ולאו כותאי בלבד אלא אפי' מקום שאינן בני תורה וחיישינן כי האי תנא אין מתירין להם כגון כבול שנהגו שלא לרחוץ שני אחים כאחד ונכנסו יהודה והלל בני ר"ג לרחוץ כאחד ולעזה עליהם כל המדינה אמרו לא ראינו כך מימינו ונשמט הלל ויצא לבית החיצון ולא רצה לומר מותרים אתם וכן בבירי נהגו שלא לצאת בשבת בקורדקייסין פי' מנעל שאין לו עקב והוא סנדי ויצאו יהודה והלל בקורדקייסין בשבת ולעזה המדינה עליהם כו' וכן בעכו נהגו שלא לישב על ספסלי גוים בשבת ונזדמן לרשב"ג וישב בשבת בעכו על ספסלי גוים שיש להם בחנויות ולעזה עליו המדינה וכו' הנה אלו כלן לא רצו לומר להם מותרין אתם ושני' בני מדינות נמי כיון דלא שכיחי רבנן גבייהו אתו למסרך ולהתיר כמו שאמרנו על הכותים. שני אחים מאי טעמא כדתניא עם הכל אדם רוחץ חוץ מאביו וחמיו ובעל אמו והוא הדין לבעל אחותו וגזרו על שני אחים כאחד משום בעל אחותו : תנא תלמיד לא ירחוץ עם רבו ואם רבו צריך לו מותר . ירושלמי ר' אלעזר בשם ר' אבון כל דבר שאינו יודע שהוא מותר וטעה בו באיסור נשאל ומתירין לו וכל דבר שיודע שמותר ונהג בו באיסור נשאל ואין מתירין לו . כל הדברים תלוי אותן במנהג נשים דנהגן דלא למעבד עובדא ביומא דירחא מנהגא דלא עבדי באפוקי שבתא ובשני ובחמישי עד דתתפני סדרא עד דתתפני תעניתא מנהגא : כי אתא רבה בר בר חנה בבבל אכל השומן דאייתרא דנהגו בבבל איסור כדגרסינן באלו טרפות [דף נ] דאקשתא של קיבה כ"ע לא פליגי דאסור והוא החלב שעליה מלמעלה דאייתרא אויא א"ר אמי מקמצין והכא בבבל נהגו בו איסור שמעיה דר' חנינא הוה קאי קמיה[דר' חנינא] אמר קמוץ (יהבו ליה) [והב לי] דאיכול חזייה דהוה מחסם א"ל בבלאי את (פום) [תפום]שדי עול לגבי רבה בר בר חנה רב אויא ורבה בר נתן כדחזנהו כסייה להא דאיתרא דהוה אכיל ליה אמר להו אביי כותאי שוינכו שאין מתירין בפניהם דברים שנהגו בהן איסור ורבה בר בר חנה היכי עביד הכי והתנן נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם והנה בבבל שהוא שם עתה איסור היו נוהגין בה ופריק רב אשי דעתו לחזור הוה ומי שדעתו לחזור אין נותנין עליו חומרי אותו מקום שהלך לשם . אמר ליה רבה בר בר חנה לבריה אני שראיתי את ר' יוחנן דאכל דאיתרא כדאי הוא ר' יוחנן למסמך עליה בפניו ושלא בפניו אתה לא תאכל לא בפני ולא שלא בפני מכלל שהבא מכח אחר שיראה מי שעשה מעשה אע"פ שהוא עושה כמותו אחרים אין סומכין עליו בפניו וכל שכן שלא בפניו . איני והא איהו דאמר סח לי

מסורת הש"ס

[תוספתא דמ"ק פ"ב]
[תוספתא דמ"ק שם]
[ג"ז שם]
[במס' שמחות פי"ב]
[בהלכות הג' אויא ובערוך הג' עויא]
לאבוה רש"ל
חולין יח:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עבדי' כוותייהו לא עבדי כוותן ה"ל למימר : (ב) ד"ה רבה וכו' דחומרי מקום :

אגי

[ברכות פ"א הלכה ט]

יב א מיי' פ"ד מהל' שמיטה הלכה ב:
יג ב מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה כ סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תקמ סעיף ד:

רבינו חננאל

[illegible]

ונטל ספיחי כרוב ואכל ונתן לי ואמר לי בני בפני אכול שלא בפני לא תאכל אני שראיתי את ר"ש בן יוחי שאכל כדי הוא ר' שמעון בן יוחי לסמוך עליו בפניו ושלא בפניו אתה בפני אכול שלא בפני לא תאכל מאי ר"ש *דתניא רבי שמעון אומר כל הספיחים *אסורין חוץ מספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירק השדה וחכ"א ^א כל הספיחין אסורים ותרוייהו אליבא דר' עקיבא דתניא °הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו א"ר עקיבא וכי מאחר שאין זורעין מהיכא אוספין מכאן *לספיחין שהן אסורין במאי קא מיפלגי רבנן סברי גזרינן ספיחי כרוב אטו שאר ספיחי דעלמא ור"ש סבר לא גזרינן ספיחי כרוב אטו ספיחי דעלמא: ההולך ממקום וכו': בשלמא ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם ואל ישנה אדם מפני המחלוקת ולא ליעביד אלא ממקום שאין עושין למקום שעושין אל ישנה אדם מפני המחלוקת ונעביד הא אמרת נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם וחומרי מקום שיצא משם אמר אביי ארישא רבא אמר לעולם אסיפא והכי קאמר ^ב אין בזו מפני שינוי המחלוקת מאי קא אמרת הרואה אומר מלאכה אסורה *מימר אמרי כמה בטלני הוי בשוקא א"ל רב ספרא לרבי אבא °כגון אנן דידעינן בקביעא דירחא ביישוב

[ויקרא כה] [מנחות פד:]

רש"י

ונטל ספיחי כרוב. בשביעית לאחר זמן הביעור: כדי. ראוי: בפני אכול. בפני אתה יכול לסמוך עלי הואיל וראיתי את ר"ש שאכל והיינו פלוגתא דידיה אדידיה דלעיל אמר לא תאכל אפי' בפני והכא קאמר דאע"ג דלאו בר סמכא הוא ולאו מגמריה ומסבריה קא שרי ליה סמכינן עליה מיהא בפניו משום דחזיא לגברא רבה דאכיל: כל הספיחין אסורין. בשביעי' מזמן הביעור ואילך: חוץ מספיחי כרוב. עלין היוצאין מקלח הכרוב: שאין כיוצא בהן בירק השדה. משרשין הן גדילין והרי הן כאילן שמוסיף ענפים על ענפים ולאו בכלל שאר ספיחים ניהו וכל שאר ספיחים מזרע הנחבט ונופל לארץ הוא אבל ספיחי כרוב אינו כן אלא עליו גדילין בענפים ולא אסר' תורה אלא ספיחים מעין זריעה כדכתיב הן לא נזרע וגו' כך שמעתי וקשיא לי חדא דכי האי גוונא לא קרי ספיחים אלא הגדילים מזרע הנחבט ונופל לארץ קודם לקיטה ועוד אילנות בשביעית מי לא נהגא בהן נמי קדושה ונראה בעיני דטעמא משום דכרוב אינו כלה לחיה כל ימות החורף וגימגום: א"ר עקיבא. למה נאמר ולא נאסוף מאחר שאין אנו זורעין מה יאספו לימד על הספיחים שאסורין וה"ק הן לא נזרע והגדילין מאיליהן לא נאסוף: גזרינן ספיחי כרוב אטו ספיחין דעלמא. דאע"ג דאין ביעור לכרוב דהא מתקיים כל ימות הגשמים ספיחין דידיה אסורין דלא לימא טעמא משום דאין בספיחי' איסור שביעית ואתו למישרי שאר ספיחים: ארישא. ואל ישנה דמתני' ארישא קאי ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין: רבא אמר לעולם אסיפא. והכי משמע מתני' או ממקום שאין עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם ולא ליעבד דהא דקי"ל בעלמא אל ישנה אדם ממנהג העיר אינו אלא מפני המחלוקת וכאן אין מחלוקת(א): דמאי אמרת. הרואה אותו בטל יאמר זה אומר שהמלאכה אסורה וחלוק על כולנו לא יאמר הכי אלא יאמר מלאכה אין לו שהרי כמה בטלנין יש בשוק כל ימות השנה:

ביישוב

תוספות

אני ראיתי את ר"ש שאכל. תימה לר"י דאמר בירושלמי* ר"ש חזא להההוא גברא מלקט ספיחי כרוב בשביעית א"ל מאי הכי א"ל ולאו את הוא דשרית א"ל ולאו חברך פליגי עלי קרי עליה פורץ גדר ישכנו נחש וכן הוות ליה והשתא כיון שבעצמו היה אוכל למה היה כועס על אחרים שהיו אוכלין וסומכין על הוראתו וי"ל דמ"מ לא היה רוצה שעמי הארץ יסמכו עליו כל זמן שלא פסקו הלכה כמותו:

כל הספיחים אסורין חוץ מספיחי כרוב. פי' רש"י דלאחר ביעור מיירי ואין ביעור נוהג בכרוב לפי שאין השורש כלה בארץ ולא קרינן ביה כלה לחיה מן השדה וקשה לר"י א"כ אמאי איצטריך קרא דלא נאסוף תיפוק ליה דכתיב ולבהמתך ועוד מאי שנא דלא מפיק אלא ספיחי כרוב ה"ל למעוטי כל הני דפ"ז דשביעית (משנה ב) דתנן עיקר הלוף (ב) השוטה *וכרבינה אין להן ביעור ועוד מאי שנא דרבנן גזרי הכא ספיחי כרוב אטו שאר ספיחים ובכל הנהו דהתם לא גזרי ועוד הקשה ריב"א דלעיל קתני ונכנסתי לגינה אחריו ונטל ספיחי כרוב ואכל משמע שתלשן מן הקרקע והי' מהן הרבה מחוברין וא"כ איירי קודם ביעור ועוד הקשה ר"ת דאמרינן בפ"ק דמנחות (דף ה:) (ג) מה למנחת העומר שכן מתיר חדש בשביעי' ספיחים כר"ע דאמר ספיחי' אסורים ובפסח של שביעית היא קודם ביעור שאז תבואה אינה כלה בשדה ואדרבה היא במילואה וביעור לא היה אלא בשמינית כשהיא כלה לחיה מן השדה ועוד דקאמר ותרוייהו אליבא דר"ע (ד) ורבנן נמי לא פליגי אדרשה דכלה לחיה בשדה ומודו רבנן דספיחים אסורים אחר ביעור דבסיפרי קאמר אמילתא דרבנן דפליגי אדר' עקיבא אמרת לנו לא תזרעו ומה שאנו אוספים אין מכניסו לקיום פי' שאסור אחר ביעור אמרת לנו בערו מה אנו אוכלין מן הביעור ואילך °לכך נראה לר"ת דבשביעית קודם ביעור מיירי כדמשמע קרא דלא נאסוף דמייתי דכתיב ביה מה נאכל בשנה השביעית ודריש ר"ע מהאי קרא דספיחים אסורים בשביעית ורבנן פליגי עליה ודרשי לא נאסוף להכניסו לקיום ולא אסרי אלא אחר ביעור ור"ש ורבנן פליגי הכא אליבא דר"ע ומתיר ר"ש ספיחי כרוב דלא אסרה תורה אלא ספיחים דומיא דזריעה דכתיב הן לא נזרע אבל ספיחי כרוב דמו לאילן כדאמר (כתובות קיא:) כרוב הניח לנו אבא והיינו עולים (ה) בו בסולם ולא גזרינן אטו שאר ספיחים ורבנן גזרי ודוקא אליבא דר"ע דאיסור ספיחים מדאורייתא פליגי אבל לרבנן דפליגי עליה דר"ע וסברי איסור ספיחים דרבנן ליכא למיגזר (ו) הקשה רבינו נסים גאון דאיפכא שמעינן להו במסכת שביעית בפ"ט (משנה א) דקתני התם ר"ש אומר כל הספיחים מותרין חוץ מספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירק השדה וליכא למיגרס התם אסורין דבירושלמי מוכח בהדיא דגרס התם מותרין ותירץ דהתם מיירי בספיחים שגדלו בששית בהיתר ונכנסו בשביעית ונשתהו עד לאחר הביעור ולכך שאר ספיחים שרו דלא אתו לאיחלופי בהנהו שגדלו בשביעית דשל ערב שביעית גדולים ושל שביעית קטנים אבל של כרוב שגדלים הרבה בזמן מועט אין היכר בין הגדל בערב שביעית לגדל בשביעית וכן איתא בירושלמי א"ר יצחק כל ירק אתה יכול לעמוד עליו בין חדש ובין ישן ברם הכא פי' ספיחי כרוב שלא ילך ויביא מן האיסור ויאמר מן האמהות הבאתי והך דשמעתא איירי בשביעית עצמה כדמפר"ת ורבינו נסים פי' נמי שמעתא בע"א ופי' דהכא בספיחים של שביעית שיצאו למוצאי שביעית דאסורין מדרבנן עד כדי שיעשו כיוצא בהן וסבר ר"ש ספיחים אסורין במוצאי שביעית דכשיראו אותם גדולים יסברו שלקטן בשביעית אבל ספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירק השדה לא גזרו בהן אטו שאר ספיחים דכשיראו אותם גדולין לא יסברו שלקטן בשביעית דדרכם ליגדל הרבה בזמן מועט וכשאכל ר"ש בן [רבי] יוסי בן לקוניא ספיחי כרוב במוצאי שביעית הוא דאכל כר"ש בן יוחי (ז) ולא משמע הכי ורבנן גזרי היתירא אטו איסורא וכולן אסורין ובגמרא דדמאי בפרק שני גרס לענין ספיחים מר"ה ועד חנוכה איסור ספיחים ומחנוכה ועד ר"ה היתר ספיחים ותניא בתוספתא בפ"ה בצלים שיצאו משביעית למוצאי שביעית אם עשו כיוצא בהן מותרין ואם לאו אסורין ותרוייהו אליבא דר"ע דאסר ספיחים מדאורייתא בשביעית אבל לרבנן דפליגי עליה ליכא למיגזר ומה שפי' רבינו נסים דמה שגדל בששית ונכנסה לשביעית היכא דאיכא למיטעי שמא גדל בשביעית אסור קשה לרשב"א דתניא בפ"ק דר"ה (דף טו.) ר"ש בן יהודה משום ר"ש אומר אתרוג בת ששית שנכנסה בשביעית פטור מן המעשר ומן הביעור והשתא ביעור לא הוי אלא בזמן שהפירות כלים ואפ"ה קאמר פטור מן הביעור ואע"ג דאיכא למיטעי ולמימר שזה האתרוג גדל בשביעית וי"ל דהתם מיירי מדאורייתא א"כ כשלקטן בתחילתה של שביעית דליכא למיטעי מיהו הא קשיא לר"י דבשמעתא משמע לכ"ע דירקות הגדילין בשביעית אסורין באכילה ובמסכת שביעית משמע דשרו דתנן (פ"ט מ"ד) האומר לפועל הילך דינר זה ולקט לי בו ירק היום ובפרק בתרא דע"ז (דף סב.) מייתי לה ותירץ ר"י דבשל ערב שביעית מיירי ומה שיש בהן דין שביעית לענין סחורה ושאר דינים לפי שנלקט בשביעית דבירק אזלינן בתר לקיטה:

כגון אנא דידענא בקביעא דירחא. ולא בסוד העיבור קאמר דהא בני בבל בקיאי בעיבורא דירחא כדאמרינן בריש ביצה (דף ד:) ועבדי תרי יומי אלא מפרש ר"ת שהיה במקום ששלוחי בית דין מגיעין ושם אין עושין אלא יום אחד והיינו בקביעא דירחא שהיה יודע מתי נקבע החודש דהתם ליכא למיגזר שמא יעשה מלאכה בי"ט ששומעין קידוש החודש* :

ביישוב

הגהות הב"ח

[illegible]

גליון הש"ס

[illegible]

בישוב לא עבדינא מפני שינוי המחלוקת במדבר מאי א"ל הכי אמר רב אמי *ביישוב אסור במדבר מותר רב נתן בר אסיא אזל מבי רב לפומבדיתא בי"ט שני של עצרת שמתיה רב יוסף א"ל אביי ולנגדיה מר נגידי א"ל (א) עדיפא עבדי ליה *דבמערבא *מימנו אנגידא דבר בי רב ולא מימנו אשמתא א"ד נגדיה רב יוסף א"ל אביי נשמתיה מר דרב ושמואל דאמרי תרוייהו מנדין על שני ימים טובים של גליות א"ל ה"מ איניש דעלמא הכא צורבא מדרבנן הוא דטבא ליה עבדי דבמערבא מימנו אנגדתא דבר בי רב ולא מימנו אשמתא: כיוצא בו המוליך פירות שביעית וכו': ולית ליה לר' יהודה הא דתנן נותנין עליו חומרי המקום שיצא משם וחומרי המקום שהלך לשם אמר רב שישא בריה דרב אידי מילתא אחריתי קאמר ר' יהודה וה"ק או ממקום שלא כלו למקום שלא כלו ושמע שכלו במקומו חייב לבער ר' יהודה אומר צא והבא לך אף אתה מהיכא דאייתינהו והא לא כלו להו למימרא דר' יהודה לקולא קאמר והאמר ר"א לא אמר רבי יהודה אלא לחומרא אלא איפוך אינו חייב לבער רבי יהודה אומר צא והבא לך אף אתה מהיכא דאייתינהו והא כלו להו אביי אמר לעולם כדקתני וה"ק או ממקום שלא כלו למקום שכלו והחזירן למקומן ועדיין לא כלו אינו חייב לבער רבי יהודה אומר צא והבא לך אף אתה מהיכא דאייתינהו והא כלו להו מתקיף לה רב אשי לרבי יהודה אטו אגבא דחמרא קלטינהו אלא אמר רב אשי בפלוגתא דהני תנאי דתנן *הכובש שלשה כבשין בחבית אחת ר"א אומר אוכלין על הראשון ר' יהושע אומר אף על האחרון ר"ג אומר כל שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן החבית והלכה כדבריו רבינא אמר בפלוגתא דהני תנאי דתנן אוכלין בתמרין עד שיכלה האחרון שבצוער רשב"ג אומר אוכלין

בייסוב לא עבידנא. מלאכה ביום טוב שני הואיל ונהגו בו איסור לא אשנה לעיניהם את המנהג: דעדיפא מינה. החמורה ממנה: עבדי ליה. עשיתי לו: מימנו אנגדא דבר בי רב. תלמיד שסרח היו נמנין להלקותו ולא לנדותו משום דשמתא חמורה וחוששין לכבוד התורה: ולית ליה לר' יהודה כו'. דמשמע שיכול לומר לו בן מקום שלא כלו לבן מקום שכלו לא והבא לך אף אתה ממקום שהבאתי ותמצא שלא כלו שם לחיה ואכול מאותן שתביא (ב) ואותה שלך שיש לך בבית אסורין וטעמא משום דגדלו כאן ובזה המקום כלו אבל אני הבאתי את שלי ממקום היתר ואין כאן מחלוקת ולית ליה לר' יהודה לאסור משום חומרי מקום שהלך לשם ואפילו אין שם מחלוקת דהא ממקום שאין עושין למקום שעושין דטעמא לאו משום מחלוקת הוא ואסרינן ליה משום חומרי מקום שילא משם: הכי גרסינן מילתא אחריתי קאמר. או ממקום שלא כלו למקום שלא כלו ושמע שכלו במקומן חייב לבער ורבי יהודה אומר לא והבא לך אף אתה מהיכא דאייתינהו והא לא כלו(ג): מילתא אחריתי קאמר. תנא קמא: ושמע שכלו במקומן חייב לבער. ואע"ג דאין כאן חומרי מקום שילא משם שבשעה שילא עדיין לא היו נוהגין בהן חומרא: ר' יהודה אומר לא. יכול זה לומר לבני מקומו שילא משם איני משנה ממנהגכם דהא הולכתים למקום שלא כלו ולא והבא לך משם ותוכל למצוא הרבה: לחומרא אמרה רבי יהודה. הכי הוה גמיר לה ר"א מרביה דרבי יהודה אמר לחומרא: אלא איפוך. תוספת זו שהוספנו על המשנה והימא או ממקום שלא כלו למקום שלא כלו ושמע שכלו במקומן אינו חייב לבער דאין כאן משום חומרי מקום שילא משם שכשהוליאם עדיין לא נאסרו ר' יהודה אומר יש כאן זילזול מקומו דאמרי ליה בני מקומו הראשון לא והבא לך מהיכא דאייתינהו ממקום שהבאתם ותמצא שכבר כלו: לעולם כדקתני. דלא איירי מתניתין במביא ממקומו למקום השוה לו אלא למקום שאין שוה לו: והכי קאמר. מתניתין המוליך פירות שביעית ממקום שכלו למקום שלא כלו או ממקום שלא כלו למקום שכלו חייב לבער החזירן למקומן ועדיין לא כלו אינו חייב לבער ורבי יהודה מחמיר דאמרינן ליה לא והבא לך אף אתה מהיכא דאייתינהו השתא והא כלו להו: גבא דחמרא קלטינהו. גבו של חמור שהכניסן לתוך אותו מקום החמור קלטן בחומרי אותו מקום שלא יוכל להחזירן עוד הא לא גדלו שם ואינו אוכלן שם: הכובש שלשה כבשים. שלשה מיני ירק בחבית אחת של חומץ או של ציר כדי להתקיים: אוכלין. משלשתן: על הראשון. על סמך הראשון הממהר להיות כלה לחיה מן השדה דמשעה שיכלה אחד מהן מן השדה שלשתן אסורין דכבשייהו משוי להו כחד: אף על האחרון. על סמך מין הכלה אחרון ואוכל משלשתן ואע"פ שמין השניים כלה לחיה כבר ותנא דמתני' ור' יהודה בהא פליגי דתנא קמא סבר לה כרבי יהושע דמיקל והכי מישתמעא למילתיה ממקום שלא כלו למקום שכלו כולן חייב לבער אבל כלו מקצתן אוכל אף ממין הכלה כר' יהושע דאוכלין אף על האחרון ר' יהודה אומר לא והבא לך אף אתה מאותו המין מן השדה והרי לא תמצא בשדה ואסור כרבן גמליאל: אוכלין בתמרים. בכל ארץ יהודה עד שיכלה דקל האחרון שבצוער שהיא עיר התמרים ותנן לקמן שלש ארצות לביעור שאין בני יהודה אוכלין משכלו בכל ארץ יהודה ואע"פ שלא כלו בגליל אבל אוכלין הן ביהודה ואפילו במקום שכלה עד שיכלה מקום אחרון שבכל ארץ יהודה לפי שחיה כשאינה מולאת כאן הולכת למקום אחר והיא מתפרנסת שם ורחמנא תלה בה כדלקמן:

בישוב לא עבדינן. אפילו בצינעא ואפילו דעתו לחזור דלא אפשר למלאכה בצינעא כמו שאר דברים:

*ממקום שכלו למקום שלא כלו חייב לבער. תימה לר"י והלא אסור לשנות מפני המחלוקת אפילו לקולא כדאמר לעיל אין בזה מפני שינוי המחלוקת דמימר אמרי כמה בטלני איכא בשוקא הא אי לאו האי טעמא הוה אסור לשנות מפני המחלוקת ומיהו יש לומר אי מדאורייתא חייב לבער משום מחלוקת לא יעבור על דברי תורה ועוד אור"י דלא שייך מחלוקת אלא בדבר שתלוי בגוף האדם אבל בפירות לא שייך מחלוקת דאמרינן ממקום שכלו באו:

אביי אמר לעולם כדקתני. לדבריו אין חסר כלום מן המשנה דרבי יהודה אדיוקא דמתניתין קאי:

הכובש שלשה כבשים. כגון לפת ובצל וקפלוט שאין ביעורן שוה רבי אליעזר אומר אוכלין על הראשון שטעמו אוסר כולם ולא חשיב כמבוער אך לרבי יהושע תימה לר"י איך מותר גוף אותם שכלו ואומר רבינו תם דבתורת כהנים בפרשת בהר סיני פליגי בקראי דתניא מן השדה תאכלו את תבואתה כל זמן שאתה אוכל מן השדה אתה אוכל מן הבית וכו' מכאן אמרו חכמים הכובש שלשה כבשים בחבית רבי אליעזר אומר כיון שכלה אחד מן השדה יבער הכל מן הבית והיינו אוכלין על הראשון דבשמעתין ואם תאמר לר' אליעזר ליפתוק קרא מיניה דנפקא לן מולבהמתך וי"ל דסבר ר' אליעזר דאי לאו האי קרא ה"א דאותו המין דוקא יבער ולא יותר אע"פ שטעם האיסור מעורב בהן דלא דמי איסור דביעור לשאר איסורים דהא שרי לעניים וה"א דניחשביה כמבוער כיון שאין כאן אלא הטעם ור' יהושע סבר דודאי הטעם חשיב כמבוער והאי קרא אתי להתיר אף גוף אותו שכלה הואיל ומעורב בהן הטעם המותרין ומן השדה משמע ליה מן דבר שמקצת הטעם ממנו בשדה תאכלו אף האיסור שעמו ורבן גמליאל סבר ממשות של כל אחד שכלה מן השדה אסור אבל הטעם הוא כמבוער ובמגילת סתרים דרבינו נסים פירש דראשון היינו שניתן ראשון בכבוש ואחרון שניתן אחרון בכבוש והכי אמרינן בירושלמי מה טעם דרבי אליעזר הראשון נותן טעם באחרון הלכך אם כלה מן השדה אותו שכבש ראשון אוסר הכל אבל האחרון אינו נותן טעם בראשון ואם כלה מין האחרון מן השדה אינו אוסר אותם שנכבשו קודם וטעם דרבי יהושע אחרון טתן טעם בראשון פי' אף האחרון כדאמר הכא אף על האחרון וקסבר ר' יהושע דמיד כשכלה אחד מהמינים האחרון או הראשון או האמצעי כולן אסורין דנותן טעם זה בזה ורבי יהודה דמתניתין לחומרא כוותיה ורבן גמליאל סבר כדפרישית דהגוף שכלה אסור והטעם הוי כמבוער:

עד

יד א מיי' פ"ח מהל' יו"ט הלכה כ טוש"ע א"ח סי' תצו סע"ג:

סייך למתניתין

טו ב מיי' פ"ז מהלכות ת"ת הלכה א סמג לאוין רח טוש"ע י"ד סי' שלד סעיף מב:

טז ג מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הלכה יד סמג שם טוש"ע שם סעיף מג:

יז ד מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה כב סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצו סעיף א:

יח ה מיי' פ"ז מהלכות שמיטה הלכה ו סמג עשין קמח:

יט ו שם הלכה יא:

רבינו חננאל

בישוב לא עבידנא במדבר ארץ ישראל מהו לעשות ביום שהוא ברור לי שהוא חול מי אמור רבנן בכי הא מילתא במדבר ארץ ישראל נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם או לא אמר ליה הכי אמר ר' אמי בישוב אסור במדבר מותר: והא דשמתיה רב יוסף לבר נתן אסיא משום דאתא מבי רב לפומבדיתא ביום טוב שני דעצרת ואמר ליה אביי ולינגדיה מר אמר ליה רב [יוסף] דעדיפא מינה עבדי ביה כלומר השמתא חמורה מן המלקות דבמערבא מימני אנגדא דבר בי רב פי' מתקבצין אצל הרב ואין מלקין עד שיסכימו בהבאתו ולא מימנו אשמתא למה שלא תהיה שמתא אלא על דבר חמור ובדבר חמור אין חולקין כבוד לרב אלא משמתין אותו מיד לפיכך השמתא עדיפא היא מן המלקות: איכא דאמרי נגדיה כו' ואמר דטבא ליה עבדי ליה דכי המלקות קלה היא מן השמתא דגרסי' באלו מגלחין בהאי עינינא דלא מימנו אשמתא דבר בי רב מאי שמתא אמר רב שם מיתה ושמואל אמר (שמיה) [שממה] יהא. אמר רב יוסף שרי שמתא ארנבי דכלבא והיא דידה עבדא ודברים ברורין הן: כיוצא בו המוליך פירות שביעית כו' ואקשינן ולית ליה לר' יהודה נותנין עליו חומרי מקום וכו' ואמר רב שישא לעולם אית ליה ומלתא אחריתי קאמר במתני' דלא איתמרא בהדיא דמאחר שתורה שהמוליך ממקום שכלו למקום שלא כלו וממקום שלא כלו למקום שכלו הוצרך עוד לפרש המוליך פירות שביעית ממקום שלא כלו למקום שלא כלו ושמע שכלו מאותו מקום שהביאם ואתא לאוקמה דרבי יהודה לקולא ונדחה ואפיכנא למתני' ואוקימנא רבי יהודה לחומרא חייב לבער ות"ק לקולא אינו חייב לבער והכין פירושו ת"ק סבר כיון דאייתינהו ממקום שלא כלו למקום שלא כלו נסתלקו פירות אותו מקום שהביאו משם מעליו ואע"ג דכלו התם השתא כיון דלא כלו הכא אין חייב לבער. ור' יהודה אומר לו צא והבא ממקום שהבאת אותם וכיון שאין שם מי יביא חייב לבער וכאלו הביאם עכשיו ממקום שכלו למקום שלא כלו שנותנין עליו חומרי מקום שיצא משם לפיכך חייב לבער: והא דאמר אביי ממקום שלא כלו למקום שכלו והחזירן למקומן שלא כלו ת"ק סבר הרי הן בחזקתן ור' יהודה סבר כיון דעיילינהו למקום [שכלו] נאסרו ואתקפתא דרב אשי פשוטין הן. ואוקמה רב אשי בפלוגתא דהני תנאי דתנן הכובש שלשה כבשין בחבית אחת ר' אליעזר אומר אוכלין על הראשון פי' אותו הכבוש שכבש מתחלה ור' יהושע אומר אף על האחרון כו' והכי קתני במתני' וכן הכובש שלשה כבשין בחבית אחת ולא כלה הכל אלא אפי' נשאר אחד מהן אינו חייב לבער רבי אליעזר אומר כיון שכלה אחד מהן חייב לבער שאומר לו צא והבא לך אף אתה וכיון שאינו מוצא להביא חייב לבער נמצא רבי יהודה דמחמיר כרבי אליעזר. וגרסי' בירושלמי מאי טעמא דר' אליעזר הראשון נותן

מו"ק יז: [פי' מתקבצין אצל הרב ואין מלקין עד שיסכימו בהבאתו ולא מימני אשמתא אלא על דבר חמור ובדבר חמור אין חולקין כבוד לרב. לפיכך השמתא עדיפא מן המלקות. ערוך]

שביעית פ"ט משנה ה

הגהות הב"ח

(א) גמרא דעדיפא עבדי ליה: (ב) רש"י ד"ה ולית ליה לר' יהודה וכו' מאותן שתביא אותן פירות שלך שיש לך: (ג) ד"ה הכי גרסינן וד"ה מילתא וד"ה רבי יהודה הכ"א:

תורה אור

אוכלין על של בין הכיפין ואין אוכלין על שבין השיצין *תנן התם [א]שלש ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן וגליל ושלש ארצות בכל אחת ואחת *ולמה אמרו שלש ארצות לביעור שיהיו אוכלין בכל אחת ואחת עד שיכלה האחרון שבה מנא הני מילי אמר רב חמא בר עוקבא א"ר יוסי בר חנינא *אמר קרא °ולבהמתך ולחיה אשר בארצך [ב]כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמה שבבית כלה לחיה אשר בשדה כלה לבהמתך מן הבית וגמירי דאין חיה שביהודה גדילה על פירות שבגליל ואין חיה שבגליל גדילה על פירות שביהודה ת"ר [ג]פירות שיצאו מארץ ישראל לחוצה לארץ מתבערין בכל מקום שהן רשב"א אומר יחזרו למקומן ויתבערו משום שנאמר בארצך הא אפיקתיה קרי ביה בארץ בארצך אי נמי מאשר בארצך רב ספרא נפק מארץ ישראל לחוצה לארץ הוה בהדיה גרבא דחמרא דשביעית לוו בהדיה רב הונא בריה דרב איקא ורב כהנא אמר להו איכא דשמיע ליה מיניה דרבי אבהו הלכה כר"ש בן אלעזר או לא א"ל רב כהנא הכי א"ר אבהו הלכה כר' שמעון בן אלעזר א"ל רב הונא בריה דרב איקא הכי א"ר אבהו אין הלכה כרשב"א אמר רב ספרא נקוט הא כללא דרב הונא בידך *דדייק וגמר שמעתתא מפומיה דרביה כרחבה דפומבדיתא *דאמר רחבה אמר רב יהודה הר הבית סטיו כפול היה סטיו לפנים מסטיו קרי עליה רב יוסף °עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו כל המיקל לו מגיד לו ר' אילעאי קץ כפנייתא דשביעית היכי עביד הכי [ד]לאכלה אמר רחמנא ולא להפסד וכי תימא הני מילי היכא דנחית לפירא אבל היכא דלא נחית לפירא לא והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה *הני מתחלי דערלה אסירי הואיל ונעשו שומר לפירי ושומר לפירי אימת הוה בכופרי וקא קרי להו פירי ר"נ דאמר כר' יוסי *דתנן רבי יוסי אומר סמדר אסור מפני שהוא פירי [ה]ופליגי רבנן עליה מתקיף לה רב שימי מנהרדעא ומי פליגי רבנן עליה דרבי יוסי בשאר אילנות והא *תנן מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעי' ב"ש אומרים כל האילנות משיוציאו וב"ה אומרים [ו]החרובין *משישרשרו והגפנים משיגריעו

ויקרא כה | הושע ד

רש"י

אוכלין על של בין הכיפין. דרך דקלים להיות בעיקרן קוצים סביב והייט שילים ומן הדקל עצמן הן ולמעלה עלין שלו עשויין כסדרן כמין כפות תמרים וכשהרוח מנשב התמרים נופלין ונשארין באותן כיפין ולמטה בשילין וקאמר רבן שמעון דכל זמן שמצויין בכיפין אוכלין מאותן שבבית אבל אין אוכלין מן הבית על סמך אותן שבשילין לפי שאין החיה יכולה ליטלן מפני הקוצים ומתניתין הכי קאמר תנא קמא כלה לגמרי אף מבין השילין חייב לבער אבל כלו מן הכיפין ועדיין יש בשילין אינו חייב לבער רבי יהודה אומר לא והבא לך אף אתה ממקום הראוי ליטלן ולא תמצא ולחומרא אמרה רבי יהודה: שלש ארצות. בארץ ישראל חלוקות זו מזו לענין ביעור שאין זו סומכת על זו משכלו בה ואע"פ שלא כלו בחבירתה: ושלש ארצות בכל אחת ואחת. שחלוקות במנהג קיום פירותיהן שפירותיהן כלות של זו קודם לזו ואעפ"כ עשינו כולן אחת לביעור כדמפרש ואזיל: ולמה אמרו שלש ארצות. הואיל ושלש ארצות לכל אחת הרי כאן תשע ארצות למאי הילכתא אמרו שלש ארצות לביעור ותו לא: שיהיו אוכלין בכל אחת. עשאום לשלש שבכל אחת כאילו הן אחת ואוכלין בכל אחת ואחת מהשלש החלוקות לביעור עד שיכלה האחרון שבשלש ארצותיה אוכלין ביהודה עד שיכלה האחרון שבשלש ארצותיה וכן בעבר הירדן וכן בגליל: מנא הני מילי. דאוכלין ביהודה עד שיכלה אחרון שבשלש ארצות שבה אבל אין אוכלין ביהודה ע"י אותן שבגליל: וגמירי. מסורת מאבותינו: דאין חיה שביהודה. מתרחקת כל כך לצאת מיהודה לגליל ומגליל ליהודה אבל יוצאה היא מגליל לגליל ומיהודה ליהודה: מתבערין. כשהגיע עונת הביעור שכלו לחיה: בכל מקום שהן. ולא מטרחינן ליה להחזירן לארץ לבערן שם: משום שנאמר בארצך. לחיה אשר בארצך והוו ביעורן שמפקירן במקום דריסת חיה ובהמה: הא אפיקתיה. למעוטי דאין סומכין בני יהודה אלא על ארצם ולא על של גליל: קרי ביה בארץ בארצך. אי הוה כתיב בארץ הוה שמעת מינה חדא מינייהו השתא דכתיב בארצך דרוש בה תרתי: אי נמי. אשר לדרשא: לוו בהדיה. נתלוו עמו בחבורה: מיניה דרבי אבהו. תלמידיו היו: דקים ליה דאיהו דייק שמעתא מפומיה דרביה. כשהשמועה יוצאה מפי רבו מדקדק ואומר לרבו לשונה פעם שנייה ומבחין הימנו או הן או לאו: כרחבה דפומבדיתא. שהיה מדקדק בשמועתו לדעת ממי קיבלה: רבי יהודה. ספק *שמעה מרב יהודה או מר' יהודה נשיאה דהוה נמי בההוא דרא: סטיו כפול היה. אילטבאות סביב לו כפולות זו לפנים מזו סביב: קרי רב יוסף עליה. דרב ספרא: קץ כפנייתא דשביעית. דקל טעון כפניות והן תמרים קטנים שלא בישלו וקצץ הדקל לעצים והפסיד כפניות: דנחת לפירא. פירי שנגמר אסור להפסידו: מתחלי דערלה. שומר הגדל סביבות התמרים בקטנן כעין פקס הגדל סביבות אגוזי יער הדקות: אסירי. משום ערלה דלא הוו כעין אלא שם פירי עליהם הואיל דנעשו שומר לפירי: ושומר פירי אימת הוי בכופרי. כשהן קטנות וכופרא הוא כפניות וכשגדילין הוא יבש ונופל אלמא כפניות קרויין פירי: רב נחמן. דאמר פירי שלא נגמר קרוי פירי: דאמר כר' יוסי. דאמר משנפל פרח הגפן ונראית צורת הענבים והיינו סמדר אסור משום ערלה מפני שהוא פירי ובלעז קורין אשפני"ר: ופליגי רבנן עליה. במסכת ערלה דקתני רישא העלין והלולבין ומי גפנים וסמדר מותרים *משום ערלה ורבי אלעאי דעבד כרבנן: בשאר אילנות. חוץ מגפן: אין קוצצין. לעצים מפני שמפסיד הפירי ורחמנא אמר לאכלה ולא להפסד: משיוציאו. °תחילת העלין בימי ניסן: משישרשרו. משירא בהן כעין *שרשרות של חרובין:
משיגריעו

תוספות

עד שיכלה אחרון שבה. פ"ה עד שתכלה האחרונה שבארצותיה והשלש ארצות שבכל אחת שוות הן ואין נראה דאם אינם חלוקות למה שונה שלש ארצות בכל אחת ועוד קשה לר"י דתנן בפ"ט דשביעית (מ"ב) שלש ארצות לביעור ושלש ארצות בכל אחת עד שיכלה האחרונה שבה ר"ש אומר לא אמרו שלש ארצות אלא ביהודה מכלל דלתנא קמא שלש ארצות חלוקות שכל אחת חלוקה לביעור ור"ש נמי מודה להו ביהודה לכך י"ל דאחרון שבה היינו פירות שבהר עד שיכלה אחרון שבהר ופירות שבעמקים עד שיכלה אחרון שבעמקים וכן שבשפילה עד שיכלה אחרון שבשפילה ובירושלמי יש אמר *ר' חייא בר' עקיבא בשם ר' יוסי בר חנינא שיערו לומר אין חיה שבהר גדילה בעמק וחיה שבעמק אין גדילה בהר ולפי זה משמע דהוי מדאורייתא ולא תיקשי הא דאמרינן בשמעתין דאין חיה שביהודה גדילה על של גליל דמיירי אפי' מהר להר והיינו דמסקינן בשילהי שמעתין דתניא אמר רשב"ג סימן להרים מילין וכו' דנפקא מינה נמי לג' ארצות שביהודה והא דלא קאמר לקמן נפקא מינה לביעור משום דחילוק הר ושפלה ועמק לא שייך אלא ביהודה גרידא כדקתני במסכת שביעית בהדיא אבל ביכורים ונחל איתן שייכים בכל א"י ובגמ' דירושלמי במסכת שביעית עלה דההיא סימן להרים מילין קאמר אית דבעי למימר למידק הדא איתמר פירוש לענין שלש ארצות נאמר אותו סימן:

מתבערין בכל מקום. פ"ה שנותנין אותן למרמס חיה ובהמה ולא נראה דהא מותרין אחר ביעור לעניים לכ"ע דתנן התם (משנה ח) מי שהיו לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלקן מזון שלש סעודות לכל אחד עניים אוכלים אחר הביעור ולא עשירים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אחד עניים וא' עשירים אוכלים אחר הביעור ובתוספתא קתני מי שיש לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלק מהן לשכניו ולקרוביו וליודעיו ומוציא ומניח על פתח ביתו ואומר אחינו בית ישראל מי שצריך ליטול יטול וחוזר ומכניס לתוך ביתו והולך ואוכל עד שיכלו ואומר ר"י הא דמשמע בכל מקום לאסור לאכול אחר הביעור היינו כשמשהה בביתו בחזקת שלו אבל אם מפקירו ומוציאו מרשותו שיאכל כל מי שירצה הן אדם והן חיה מותר להכניסו ולאכלו אחר הביעור:

רב ספרא אפיק גרבא דחמרא מא"י לח"ל. הקשה ריב"א דתנן בפ"ו דשביעית (משנה ה) אין מוציאין שמן שריפה ופירות שביעית מן הארץ לח"ל ותירץ דהתם מיירי לאכילה ורב ספרא אפיק לסחורה דיש סחורה שמותרת אי נמי בשוגג הוציאו:
מפני

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ז מהלכות שמיטה הל' ט י:
כא ב שם הלכה א:
כב ג שם הלכה יב:
כג ד מיי' פ"ה מהל' שמיטה הלכה יז:
כד ה מיי' פ"ט מהל' מעשר שני ונטע רבעי הלכה יג:
כה ו מיי' פ"ה מהל' שמטה הלכה יח:

ואנינו הגי' רב חמא בר עוקבא

רבינו חננאל

טעם באחרון מ"ט דרבי (אליעזר) [יהושע] אחרון נותן טעם בראשון: רבינא אמר בפלוגתא דהני תנאי דתניא אוכלין בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוער רשב"ג אומר אוכלין על של בין הכיפים פי' הנסבכין בין האמירין שאיפשר לאדם ללקטן ואין אוכלין על של בין השיצים כגון שנסבכו על קוצין שמכין היד שכל הרואה אותן מתיאש מהן ואין נכשרין אלא לעופות. ת"ק כי הני ור' יהודה אומר אומרים לו צא והבא לך אף אתה ממקום שאתה בו ואם כלה מאותו המקום לא היישינן מפני שיש בצוער: תנן התם שלשה ארצות לביעור כו' ולמה אמרו שלשה ארצות שיהיו אוכלין כל אחת ואחת עד שיכלה אחרון שבה שנאמר ולבהמתך ולחיה אשר בארצך ופשוטה היא: ת"ר פירות שיצאו מארץ לחוץ [לארץ] מתבערין בכ"מ שהן ר"ש בן אלעזר אומר יחזרו למקומן ויתבערו במקומן וטעמא מאי דמשמע שנאמר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול ואקשי' והא אפקתיה הא דדרשת ביה ולבהמתך ולחיה אשר בארצך כ"ז שחיה אוכלת בשדה האכל גם אתה לבהמתך ממה שיש לך בביתך וכו' ושני' קרי ביה בארץ כלומר היה לו לומר לחיה אשר בארץ למה כתב בארצך ש"מ תרתי. אי נמי מאשר: ביד רב ספרא נפיק מארץ לחוצה לארץ גרבא דחמרא דשביעית אמר להו לרב כהנא ולרב הונא מי איכא בכו דשמע מר' אבהו אם הלכתא כר' שמעון בן אלעזר דמצריך להחזיר פירות שביעית לארץ ולבערן התם או לא רב הונא בר רב הונא בר אבין אמר הכי אמר ר' אבהו אין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אלא מתבערין בכל מקום שהן ורב כהנא אמר הילכתא כר' שמעון בן אלעזר אמר רב ספרא נקוט דרב הונא בר איקא בידך כלומר זה שאמר רבי אבהו אין הלכה כר' שמעון בן אלעזר הוא האמת שמדקדק בדברי רבותיו ועומד בהן על בוריין כרחבא דהוה דייק בין ר' לרב שלא תתחלף לו שמועה ויאמר אותה בשם זולתי האמרה וכיון שנסתפק לו בעל השמועה מי הוא אם רבי יהודה אמרה אם רב יהודה היה גורסה בשם שניהם דאמר רחבה אמר ראבי יהודה הר הבית סטיו כפול מעוקל היה כו' קרי רב עליה דרב ספרא עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו כל המיקל לו מודה לדבריו כלומר כמו רב ספרא שהורה לרב הונא בר איקו ושבחו ואמר האמת עמו מפני שמיקל לו והתיר לו לבער גרבא דחמרא בחוצה לארץ ולא הטריחו להחזירו לארץ: רבי אילא קץ כפניתא בשביעית פי' אל טלע של שביעית והיכי עביד הכי והא מפסיד פירי שביעית דלא מנח להו עד [שיהיו] נגמרין והתורה אמרה לאכלה ולא להפסד הנה אסור להפסיד פירות שביעית וכי תימא הני מילי פירות הוא דאסור להפסיד אבל כפנייתא עדין אינן פרי והאמר רב נחמן מתחלי דערלה אסירי פי' קצבאן דערלה אסור הואיל ונעשו שומר לפירי והני מתחלי לא הוו שומר לפרי אלא בכופרי דהן אל טלע דאלמא פרי הן דהא קרו להו פרי ושני' רב נחמן כרבי יוסי סבירא ליה דתניא רבי יוסי אומר סמדר אסור מפני שהוא פרי ופליגי רבנן עליה ואמרי כל כי האי גונא אינן פרי

מסורת הש"ס

שביעית פ"ט [מ"ב]
[שם מ"ג]
נדה דף נא: [ע"ש] [תענית ז: ע"ש פירש"י]
[ברכות לג: לח:] לעיל יג: סוכה מה. [ברכות לג.]
ברכות לו:
שם ערלה פ"א [מ"ז] [קידושין נד:]
ברכות לו: שביעית פ"ד משנה י
ס"א משישלו
[עיין ברש"י דברכות לג: ומלוה לייסק]
ס"א שלשלות

גליון הש"ס

רש"י ד"ה משיוציאו תחלת העלין. עיין ברש"י ברכות לו ע"ב ד"ה משיוציאו:

משיגריעו והזיתים משיניצו ושאר כל האילנות משיוציאו *ואמר רב אסי הוא בוסר הוא גירוע הוא פול הלבן סלקא דעתך אלא אימא שיעורו כפול הלבן ומאן שמעת ליה דאמר בוסר אין סמדר לא רבנן וקתני שאר כל האילנות משיוציאו אלא רבי אילעאי "בדניסחני קץ תנו רבנן אוכלין בענבים עד שיכלו דליות של אוכל אם יש מאוחרות מהן אוכלין עליהן אוכלים בזיתים עד שיכלה אחרון שבתקוע ר' אליעזר אומר עד שיכלה אחרון של גוש חלב כדי שיהא עני יוצא ואינו מוצא לא בנופו ולא בעיקרו רובע אוכלין בגרוגרות עד שיכלו פגי בית היני *אמר רבי יהודה לא הוזכרו פגי בית היני אלא לענין מעשר (דתנן) פגי בית היני ואהיני דטובינא חייבין במעשר : אוכלין בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוער רשב"ג אומר אוכלין על של בין הכיפין ואין אוכלין על של בין השיצין ורמינהי "אוכלין בענבים עד הפסח בזיתים עד העצרת בגרוגרות עד החנוכה בתמרים עד הפורים ואמר רב ביבי ר' יוחנן תרתי בתרייתא מחליף אידי ואידי חד שיעורא הוא ואי בעית אימא הא קתני בהדיא אם יש מאוחרות מהן אוכלין עליהן תניא *רבן שמעון בן גמליאל אומר °סימן להרים מילין סימן לעמקים דקלים סימן לנחלים קנים סימן לשפלה שקמה ואף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר °ויתן המלך את הכסף בירושלים כאבנים ואת הארזים נתן כשקמים אשר בשפלה לרוב סימן להרים מילין סימן לעמקים דקלים נפקא מינה לבכורים דתנן *"אין מביאין בכורים אלא משבעת המינין "ולא מדקלים שבהרים ולא מפירות שבעמקים סימן לנחלים קנים *נפקא מינה לנחל איתן סימן לשפלה שקמה נפקא מינה למקח וממכר השתא דאתית להכי כולהו נמי למקח וממכר : **מתני'** *"מקום שנהגו למכור בהמה דקה לנכרים מוכרין *מקום שלא נהגו למכור אין מוכרין "ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה עגלים וסייחין שלמין ושבורין ר' יהודה מתיר בשבורה *"בן בתירא מתיר בסוס "מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלין מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין : **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב °אסור לו לאדם שיאמר בשר זה לפסח הוא מפני שנראה כמקדיש בהמתו ואוכל קדשים בחוץ אמר רב פפא "דוקא בשר אבל חיטי לא דמינטר לפסחא קאמר ובשר לא מיתיבי *אמר ר' יוסי תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסחים שלחו לו אלמלא תודוס אתה גזרנו עליך נדוי שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ סלקא דעתך אלא אימא קרוב

מ"א

ג"א מקום שנהגו שלא למכור

רש"י

משיגריעו . משגדלו הענבים קלת וקראו גירוע ולקמן מפרש שיעורו כפול הלבן : משיניצו . משיגדיל הנץ עליהן והוא כעין מתחלי ודומה לו בברכות (דף לו:) הפטמה של רימון מלטרף והנץ שלו אינו מלטרף: הוא בוסר . דאמר כל היכא דתנן או בוסר או גירוע כולהו חדא ניהו בוסר תנן בגיטין (דף לא:) משעת כניסת המים לבוסר : פול הלבן ס"ד . הא בגפנים קיימא : ומאן . תנא דשמעת ליה דאמר בוסר הוא דהוי פירי כדקתני משיגריעו דהיינו בוסר אבל סמדר לא רבנן היא וקתני דמודו בשאר אילנות הא דרב אסי הוא בוסר הוא גירוע נקט הכא משום דלא תימא גירוע היינו סמדר ורבי יוסי היא: בדניסחני קץ . תמרים של דקל זכר ואינן מתבשלין בו עולמית וגודרין אותן בניסן והן מתבשלות מאליהן בכלי כפות תמרים ולעולם הן קטנות הלכך ר' אילעאי לא אפסיד מידי : אוכל . מקום כרמים ולית דגרסי של *אבל והוא אבל כרמים : דליות . טריילי"ש : תקוע . מקום זיתים כדתנן במנחות (דף פה:) תקועה אלפא לשמן ומתוך שהשמן מלוי שם ורגילין בו מלויין חכמים בהן כדכתיב (שמואל ב יד) וישלח יואב תקועה וגו' : גוש חלב . נמי אוכא זיתים טובא והוא בחלקו של אשר דכתיב ביה וטובל בשמן רגלו במנחות (שם) : כדי שיהא עני יוצא כו' . מותר לאכול מן הכנוסין עד שיכלו בשדה כל כך שיהא עני יוצא לבקש ואינו מוצא כו' : גרוגרות. תאנים יבשים : פגי בית היני . תאנים של אותו מקום : לא הוזכרו . בבית המדרש להחשב פירי אלא למעשר : אהיני . תמרים : דטובינא. מקום ואותן פגים ואותן תמרים לעולם קטנים : ואמר רב ביבי גרסינן ולא תירוצא הוא : תרתי בתרייתא מחליף . בגרוגרות עד הפורים בתמרים עד חנוכה : סימן להרים מילין . עפלין גלי"ש אבל שאר אילנות שבהרים אין יפין ונפקא מינה דלא מייתינן בכורים מינייהו כדלקמן : דקלים . תמרים : שקמה . אינה עושה פירי : שפלה . ארץ מישור ולקמיה מפרש מאי נפקא מינה : כשקמים אשר בשפלה . שמע מינה דרך שפלה לשקמים ומיהו לאו ראיה גמורה היא לידע דאם אין בה שקמים לא תהא קרויה שפלה : בבכורים כתיב אשר תביא מארצך ודרשינן במנחות (דף פד:) נאמר כאן ארצך ונאמר להלן ארץ חטה ושעורה וגו' מה להלן שבח ארץ דהא בשבחה הכתוב מדבר אף כאן שבח ארץ וילפינן מינה דאין מביאין אלא משבעת המינין האמורין שם ואין מביאין אלא ממקום משובח ותמרים משבעת המינין הם דכתיב ודבש דהיינו דבש תמרים : ולא מדקלין שבהרים . דאינן משובחין אלא דקלים של עמקים : ולא מפירות . תבואת דגן שבעמקים שהמים לנים שם ותבואתן*) כמושה ומרקבת : לנחל איתן . לעגלה ערופה לריך שיהו קנים גדילים בו ואי לא לא מיקרי נחל : למקח וממכר . שפלה אני מוכר לך לריך שיהו בה שקמים : **מתני'** מקום שנהגו שלא למכור . דהחמירו על עצמן דילמא אתי למכור גסה : ובכל מקום אין מוכרין להן בהמה גסה . דגזור ביה רבנן משום שאלה ומשום שכירות ומשום נסיוני במסכת ע"ז (דף טו:) וישראל מצווה על שביתת בהמתו בשבת : עגלים וסייחים . קטנים ואף על גב דלאו בני מלאכה ניהו מיחלפי במכירת גדולים ושבורים מיחלפי במכירת שלימים : בשבורה . דלא מסי לה ושחטו לה הלכך לא חזי ליה ישראל גבי נכרי ולא אתי למישריה מכירה אחריתי : בן בתירא מתיר בסוס . לפי שמלאכתו לרכיבה ונסיוני דידיה ליכא למיגזר בהן דאין בה אלא משום שבות דאין רוכבין על גבי בהמה גבי שבות תנן לה במסכת ביצה (דף לו:) : שלא לאכול . דמיחזי כאוכל פסח בחוץ : **גמ'** בשר זה . ואפילו שחוטה כבר : אבל חיטי . לא דמו מידי לקדשים וכי קאמר חיטין אלו לפסח דמנטר לפסח קאמר אצניעו לפסח לאוכלם ולא אמרינן מיחזי כמאן דאמר למוכרן ולקנות פסח בדמיהן : ה"ג אמר רבי יוסי תודוס איש רומי . ישראל חשוב שהיה ברומי : מקולסין . צלויין ראשו על כרעיו ועל קרבו כצליית הפסח דתניא בכילד צולין (לקמן עד:) רבי *עקיבא קורהו מקולס לפי שתולה כרעיו חולה לו בלדו כעושה כלי זיינו בלדו כובע נחושת בגלית (שמואל א יז) תרגומו קולסא דנחשא : אלמלא תודוס אתה . אדם חשוב :

*) בס"י איתא כמושה

תוספות

מפני שנראה כמקדיש קדשים בחוץ . בכולי שמעתא פירש"י שעכשיו קורא שם ופירש נמי שלא התנדב כדרך המתנדבים היינו דמחייס לא קרא לו שם פסח ואי נמי קרא לו שם בשעת נלייה הוי שלא כדרך המקדישין וקשה דקאמר נראה כמאכיל קדשים בחוץ והלא גם בפנים אין לעשות כן דאינו קדוש אלא לדמיו והוה ליה למימר שהוא קרוב למעילת קדשים ועוד בגדי מקולס לר' שמעון נהי דליכא למיחש שמא הקדישו עכשיו שאין זה כדרך המתנדבים מכל מקום ליתסר למיעבד הכי שלא יאמר מהיים אקדשיה דסופו מוכיח על תחלתו שעשאו מקולס וע"כ טעמא משום הכי הוא דהא מוקמינן לא שנא אמר ולא שנא לא אמר לכך נראה דעל ידי שאומר עכשיו בשר זה לפסח סברי אינשי דמחייס אקדשה ורבי שמעון אפילו אקדשה מחייס [לשחוט] בחוץ לא הוי הקדש משום שלא התנדב כדרך המתנדבים כדמוכח בתוספתא [א] בפרק בתרא דמנחות דקאמר הרי עלי עולה על מנת שאקריבנה בבית חוניו רבי שמעון אומר אין זה עולה וה"נ הוי כמקדיש על מנת להקריב בחוץ הוא דאינו קדוש והא דלא מייתי לה הכא אלא מייתי ההיא דמנחה משום דמפרש בה בהדיא שלא התנדב כדרך המתנדבים :

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ה מהלכות שמטה הלכה יח :

כז ב מיי' פ"ז מהלכות שמטה הלכה יא :

כח ג מיי' פ"ב מהל' ביכורים הלכה ב :

כט ד שם הלכה ג :

ל ה מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע י"ד סי' קנא סעיף ד :

לא ו מיי' שם הל' ג :

לב ז שם הלכה ד :

לג ח מיי' פ"ח מהלכות מלה הלכה יא סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעו סעיף א :

לד ט י טוש"ע א"ח סי' תסט :

מסורת הש"ס

ברכות לו:

[תוספתא דשביעית פ"ז ערובין כח: [ע"ש וכס ליתא מלת דתנן]

[תוספתא דשביעית פ"ז]

מנחות פד. בכורים פ"א [מ"ג]

פ"ז יד:

שבת לד. בכורות ג.

ברכות יט. ביצה כג. [תוספתא דביצה פ"ב]

[לפנינו שם איתא רבי טרפון]

גליון הש"ס

גמרא סימן להרים מילין . עי' תו' חגם דף ל"ב :

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוס' ד"ה מפני וכו' כדמוכח בתוספתא בפ' בתרא דמנחות. נ"ב במשנה דמנחות ד' קט'

רבינו חננאל

פרי ואמרי' איני ומי פליגי רבנן עליה בכל האילנות והתנן בשביעית סוף פ"ג מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית ב"ש אומרים כל האילנות משיוציאו וב"ה אומרים החרובין משישרשו וגפנים משיגריעו והזיתים משיניצו ושאר כל האילנות משיוציאו ואמר רבי אסי הא דתנן הגפנים משיגריעו ופי' בעת שיהא בוסר כשיעור פול הלבן יש לו גרעינין ומאותה העת נקרא פרי ואסור לקצצו ולהפסידו דלאכלה אמר רחמנא ולא להפסדה ש"מ דלהאי תנא בוסר נקרא פרי אבל סמדר אינו פרי מאןשמעת ליה האי סברא רבנן [וקתני] ושאר כל האילנות משיוציאו והנה לא נחלקו רבנן על ר' יוסי אלא על הגפנים בלבד ופרקי' לעולם כל אילן משיוציאו אסור לקצצן ורבי אילא כפנייתא שחנטו קצץ דלדברי הכל אין בהן פרי : ירושלמי בשביעית סוף פ"ד תאני רב הונא חרובין שלשולן היא חנטן גפנים משיגרעו אמר רבי יונה משיוחילו מים דכתיב (איוב לו) כי יגרע נטפי מים . [עוד שם בפ' תמיסי] תאני רשב"ג מהוצאת עלין עד הפגים חמשים יום ומן הפגים עד השיתים שלשים יום ומן השיתים [עד התאנים] חמשים יום רבי אומר כולהו מארבעים יום לוקט תאנה ואינו יודע מאימתי חנטה אמר רבי יונה מונה מאה יום למפרע אם חל לתוכן חמשה עשר בשבט הוא יודע מתי חנטה אמרו לו והלא עמו בטבריא בנות שוח ועושות לשנה אחת אמר לו והלא עמכם בציפורי ועושות הן לשלש שנים *) : תנו רבנן אוכלין בענבים עד שיכלו פניות של אבל : אמר רב יהודה לא הוזכרו פני ביתוני אלא לענין מעשר פני ביתוני ואהינא דטובניא פי' ניסואן חייבין במעשר אוכלין בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוער וכו' ורמינהי אוכלין בגרוגרות עד החנוכה בתמרים עד הפורים ואמר רב ביבי רבי יונה מחליף אוכלין בגרוגרות עד הפורים בתמרים עד החנוכה ושני' אידי ואידי חד שיעורא הוא כלומר התמרים כלים בצוער בפורים . איבעית אימא הא תנינן בההיא ואם יש מאוחרת מהן אוכלין עליהן כיפין וציצין כבר פירשנום למעלה : תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר סימן להרים מילין שהן עפץ גדילים בהרים סימן לעמקים דקלים כלומר אין אילן גדילים אלא בעמקים נפקא מינה דאין דקלים טובים אלא בעמקים ומהם ראוי להביא בכורים דתנן אין מביאין בכורים חוץ משבעת המינין ולא מן הדקלים שבהרים ולא מן התמרים שבעמקים פי' ששת המינין הנותרים לא תביא מן העמקים שאינן גדילים כהוגן : מתני' מקום שנהגו למכור בהמה דקה לנכרים כו' מקום שנהגו לאכול צלי בלילי הפסח אוכלין וכו' אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיאמר בשר זה לפסח מפני שנראה כמקדיש בהמתו ונראה אוכל קדשים בחוץ ומותבינן עליה מדרבי יוסי דאמר תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסחים וכו' ופרקי'

*) לפנינו בירושלמי הגי' לשתי שנים .

לה א מיי' פ"ח מהל' מעה"ק הל' יא ה"ח סמג עשין קצה : לו ב מיי' פ"ג מהל' שביתת עשור הלכה י טוש"ע א"ח סי' תרי סעיף א : לז ג שם סעיף ג : לח ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה :

תורה אור

קרוב להאכיל את ישראל קדשים בחוץ מקולס אין שאין מקולס לא אמרי מקולס *לא שנא אמר לא שנא לא אמר שאינו מקולס פירש אין לא פירש לא רב אחא מתני לה להא מתני' *כר' שמעון מתקיף לה רב ששת בשלמא למאן דתני לה כרבי יוסי ניחא אלא למאן דמתני כר' שמעון מי ניחא *והתנן רבי שמעון פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבים אמר ליה רבינא לרב אשי ומאן דמתני לה כר' יוסי מי ניחא והאמר רבא *רבי שמעון בשיטת רבי יוסי אמרה דאמר *אף בגמר דבריו אדם נתפס מאי לאו מדרבי שמעון סבר לה כר' יוסי רבי יוסי נמי סבר לה כרבי שמעון לא רבי שמעון סבר לה כר' יוסי ולא רבי יוסי סבר לה כר' שמעון איבעיא להו תודוס איש רומי גברא רבה הוה או בעל אגרופין הוה ת"ש עוד זו דרש תודוס איש רומי מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו [עצמן] על קדושת השם לכבשן האש נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו °ובאו [ועלו] בביתך [וגו'] ובתנוריך ובמשארותיך אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה רבי יוסי בר אבין אמר מטיל מלאי לכיס של תלמידי חכמים היה דאמר ר' יוחנן כל *המטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנא' °כי בצל החכמה בצל הכסף:

מתני' [ג]מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכפורים מדליקין מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין [ד]ומדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים ועל גבי החולים:

גמ' תנא *בין שאמרו להדליק ובין שאמרו שלא להדליק שניהן לדבר אחד נתכוונו אמר רב יהושע דרש רבא °ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו' בין שאמרו להדליק ובין שאמרו שלא להדליק שניהם לא נתכוונו אלא לדבר אחד אמר רב יהודה אמר שמואל אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת הואיל ותחלת ברייתו הוא אמר ליה ההוא סבא ואיתימא רבה בר בר חנה *יישר וכן אמר רבי יוחנן עולא הוה רכיב חמרא ואזיל והוה שקיל ואזיל רבי אבא מימיניה ורבה בר בר חנה משמאליה אמר ליה רבי אבא לעולא ודאי דאמריתו משמיה דרבי יוחנן אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת הואיל ותחלת ברייתו הוא הדר עולא חזא ביה ברבה בר בר חנה בישות א"ל אנא לאו אהא אמרי אלא אהא אמרי דתני תנא קמיה דרבי יוחנן ר"ש בן אלעזר אומר [ה]יום הכפורים שחל להיות בשבת אף במקום שאמרו שלא להדליק מדליקין מפני כבוד השבת וענו רבי יוחנן בתריה וחכמים אוסרים א"ל עדא תהא קרי עליה רב יוסף °מים עמוקים עצה בלב איש ואיש

תוספות

רבי שמעון בשיטת רבי יוסי אמרה דאמר אף בגמר דבריו וכו'. אע"ג דלר' יוסי חיילי תרוייהו היינו משום דתרי מילי קאמר ואיכא פירוש זה לזה אבל הכא מן השעורים הוא פי' מה שאמר הרי עלי מנחה וכיון דאף בגמר דבריו אדם נתפס מבטלים להא דאמר בתחלה הרי עלי מנחה ואפי' אם אמר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך דהיינו טעמא דרבנן דאלים להו לשון ראשון ולא הוי נדר ופתחו עמו כי אמר אילו הייתי יודע כו' כדאמרינן בהמנחות והנסכים (מנחות קג.): מה ראו חנניה מישאל ועזריה. פ"ה מה ראו שלא דרשו וחי בהם ולא שימות בהן וקשה דהא בפרהסיא הוה ומסקינן בסנהדרין (דף עד.) דלכולי עלמא בפרהסיא חייב למסור עצמו אפילו אמצוה קלה ומפר"ת דצלם זה שעשה נבוכדנצר לאו ע"ז הוה אלא אינדרטא שעשה לכבוד עצמו ולכך קאמר מה ראו וכן משמע מדכתיב לאלהך לית אנחנא פלחין ולצלם דדהבא לא נסגוד משמע דאלהא דידיה וצלמא תרי מילי נינהו ואתי נמי שפיר הא דאמרינן באלו נערות (כתובות לג:) אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא ואי ע"ז הוה ח"ו שהיו משתחוים לו ומיהו לשון פלחו לא אתי שפיר* ור"י מפרש מה ראו שלא ברחו שהרי קודם המעשה היו יכולים לברוח כמו שעשה דניאל כדאמר בחלק (סנהדרין צג.) ג' היו באותה עצה: אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת. הקשה ה"ר יוסף למה אין מברכין בכל שעה שנהנה ממנו דאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה ותירץ דה"מ כשגופו נהנה אבל שאר הנאה לא ואף על גב דמברכין על אור השמש בכל יום היינו משום שמתחדש בכל יום: אלא

רש"י

קרוב להאכיל. דומה לקדשים: שאינו מקולס לא. וקשיא לרב דאמר בשר גרידא מיחלף בפסח: ומשני מקולס אע"ג דלא אמר בשר זה לפסח ולא מזכיר עליו את השם אסור אבל שאינו מקולס אמר הרי בשר זה לפסח אסור משום דנראה כקורא שם: רב אחא מתני לה להא מתני'. דתודוס: כר' שמעון. אמר רבי שמעון תודוס איש רומי כו': רבי שמעון פוטר. באומר הרי עלי מנחה מן השעורים דתנן במנחות מביא מן החיטין דכיון דאמר הרי עלי מנחה תפוס לשון ראשון ומנחה אינה באה מן השעורין נדבה הלכך יביא מן החיטין ורבי שמעון פוטר דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס ונדבק ודעתו לכל מה שמוציא בפיו ולמנחת שעורין נתכוין וסבור שאדם יכול להתנדב ולהביא כן ולפיכך אין בדבריו כלום והאי מאכיל גדי מקולס נמי מאי קרוב לקדשים בחוץ איכא הלא מחייס לא קרא עליו שם פסח ואפילו היה קורא לו שם בשעת צלייה שלא כדרך המקדישין הוא ואין השם חל עליו: ר' שמעון. דפטר באומר מנחה מן השעורים ולא חייביה משום תפוס לשון ראשון בשטת רבי יוסי אמרה דאמר במסכת תמורה (דף כה:) אף בגמר דבריו אדם נדבק ונתפס כלומר תופס הוא את גמר דבריו דתנן הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ דאמר תפוס לשון ראשון רבי יוסי אומר אם לכך נתכוין תחלה הואיל ולא הוה אפשר ליה להוציא שני שמות כאחד ועל כרחו הוציא זה אחר זה דבריו קיימין ותרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים: מאי לאו מדרבי שמעון סבר לה כרבי יוסי. בתפיסת גמר דברים: ר' יוסי סבר לה כר' שמעון. במתנדב שלא כדרך המתנדבים דלא אמר כלום והיא דתודוס לא מתוקמא כר' יוסי: ה"ג לא ר"ש סבר לה כר' יוסי ולא רבי יוסי סבר לה כרבי שמעון. והכי פירושא לא היא כדאמרת אלא רבי שמעון סבר לה כרבי יוסי דאף בגמר דבריו נתפס דעת האדם והוה ליה מתנדב שלא כדרך מתנדבין ורבי שמעון סבר הואיל ושלא כהוגן התנדב אין בדבריו כלום אבל רבי יוסי לא סבר כרבי שמעון במתנדב שלא כדרך המתנדבין דלא אמר כלום אלא חיובי מחייב ליה להביא מנחת חיטין ולאו משום תפוס לשון ראשון אלא משום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה וגבי גדי מקולס נמי אע"ג דשלא כדרך המקדישין הוא הוה ליה קרוב להאכיל קדשים בחוץ דאי הוה אמר עליה הרי זה לפסח אמרי לדמי פסח קאמר: גברא רבה הוה. ומפני כבודו לא גזרו עליו נדוי: או בעל אגרופין. ומפני יראתו: ועוד זו דרש. אלמא גברא רבה הוה: מה ראו. שלא דרשו (א) וחי בהם ולא שימות בהן: מטיל מלאי. נותן סחורה לתלמידי חכמים להשתכר בה: בצל החכמה. במחילת החכמה יכנס זה שהכניסו מנכסיו: מתני' מקום שנהגו להדליק את הנר. בגמרא מפרש טעמא: גמ' בין שאמרו להדליק. אותן שנהגו להדליק והנוהגין שלא להדליק לא נתכוונו אלא לדבר אחד להפריש עצמו ממשכבי אשה האומרים להדליק משום דאין אדם משמש מטתו לאור הנר והאומרים שלא להדליק סוברים כשהנר דולק רואה את אשתו ומתאווה לה: יישר. שפיר קאמרת וכן א"ר יוחנן ולא גרסינן יישר: ודאי דאמריתו כו'. אמת הדבר ששמעתי עליכם שאתם אומרים משמיה דר' יוחנן הכי: הדר עולא חזא ביה ברבה בר בר חנה בישות. נסתכל בו בפנים זועפות כלומר אתה אמרת בשם רבי יוחנן והוא לא אמר כן אלא אף במוצאי יוה"כ מברכין עליו הואיל ודבר חדש הוא שנאסר בו כל היום ועכשיו נהנה ממנו: אנא אהא אמרי להו. משמיה דרבי יוחנן דענה אחר התנא וחכמים אוסרין להדליק את הנר אף ביום הכפורים שחל להיות בשבת עד מוצאי שבת ולא הזכרתי שמו של ר' יוחנן על אור במוצאי שבת אלא בזו והם סבורים שעל דבר ברכת האור הזכרתי שמו: עדא תהא. זאת תהיה בזו אני מודה שאמרה רבי יוחנן: *) זה עולא. *שהבין מדבריו של רבה בר בר חנה טעות וחזא ביה בישות וסתם דבריו שלא אמר לו כלום והיינו עצה בלב איש דנקיט ליה בלביה ולא אמר לו למה אמרת כך: ואיש

*) שייך לדף נד ע"א

מסורת הש"ס: מנחות קג. נזיר ט. [ערכין כ.] | [מנחות קג:] | [לקמן נט: ס. נזיר ט.] | עי' שבת סג. וכתובות קיא: | [תוספתא פ"ג] | [שבת סג: וש"נ ויישר כח בברכות מב: ובשבת ...] | [ועי' תוס' כתובות לג: ד"ה אלמלא ותוס' ע"ז ג. ד"ה שלא] | זל בר"ש | שהבין מדבריו של רבי אבא ברבב"ח טעות כצ"ל רש"ל

הגהות הב"ח: (א) רש"י ד"ה מה ראו וכו' וחי בהם ולא שימות בהם.

רבינו חננאל

ופרקי' גדי מקולס אפי' בסתמא שלא יזכיר לפסח אסור אבל בשר שאינו מקולס ראשו על כרעיו ועל קרבו אם הזכיר עליו לפסח אסור סתמא מותר: אמר רב פפא דוקא בשר כי האי גונא אסור אבל חטים ואפי' אומר חטים הללו מותרין [לפסח] מ"ט חטים דמנטרן לפסח קאמר. איכא דמתני להא (דרבי יוסי) [מתניתא] הכי קאמר הנהיג תודוס איש רומי לאכול כו' ואתקפי' בשלמא למאן דמתני לה כרבי יוסי [ניחא דחייש] בכל כה"ג אלא למאן דמתני לה כר' שמעון מי חייש ר' שמעון כי האי גונא והתנן בסוף מנחות הרי עלי מנחה מן השעורים יביא מן החטים קמח יביא מן הסלת כו' עד רבי שמעון פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבין הנה מי שיאמר כגון זה בשר זה לפסח לא חייש ליה דאין אדם מתנדב בשר לקרבן. ולר' יוסי מי ניחא והאמר רבא רבי שמעון בשיטת רבי יוסי אמרה דסבר בגמר דבריו אדם נתפס דתנן הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי רבי מאיר אמר רבי יוסי לכך נתכוון מתחלה אע"פ שאפשר לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין ואוקי' לרבי יוסי דאמר בגמר דבריו אדם נתפס לאו מדרבי שמעון סבר לה כר' יוסי ור' יוסי נמי וכו' ואסיקנא תודוס איש רומי חכם היה ומטיל מלאי בכים תלמידי חכמים היה: מתני' מקום שנהגו להדליק ביום הכפורים מי שאמר להדליק סבר שאם יהיה הבית אפל ישמש מטתו לפיכך ידליק יתרחק מן העבירה ומי שאמר לא ידליק סבר אין היצר מתאוה אלא מה העין רואה לפיכך לא ידליק שכיון שלא יראה לא יתאוה ושניהם לטובה נתכוונו פי' דבר אחר תשמיש המטה אבל מדליקין בפונדקאות ובבתי המים. אמר רב יהודה אמר שמואל אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות הואיל ותחלת ברייתו הוא אמר ליה [ההוא סבא] יישר וכן אמר רבי יוחנן: אמר ליה רבי אבא לעולא ודאי דאמריתו משמא דרבי יוחנן אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות אהדר ביה (רבי אבא) [עולא ברבה] בר בר חנה בישות והרגיש רבה בר בר חנה אמר ליה לא אמרי הכי אלא הכי אמרי תאני תנא קמיה דרבי יוחנן רבי שמעון בן אלעזר אומר יום הכפורים שחל להיות בשבת אפילו במקום שאמרו שלא להדליק מדליקין מפני כבוד השבת [illegible]

[illegible]

כמאן

ואיש תבונה ידלנה מים עמוקים עצה בלב איש זה עולא ואיש תבונה ידלנה זה רבה בר בר חנה ואינהו כמאן סברוה כי הא דאמר ר׳ בנימן בר יפת אמר רבי יוחנן [א]מברכין על האור בין במוצאי שבת בין במוצאי יום הכפורים וכן *עמא דבר מיתיבי אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת הואיל ותחילת ברייתו הוא וכיון שרואה מברך מיד רבי יהודה אומר סודרן על הכוס ואמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה לא קשיא כאן באור ששבת כאן באור היוצא מן העצים ומן האבנים תני חדא [ב]אור היוצא מן העצים ומן האבנים מברכין עליו ותני חדא אין מברכין עליו לא קשיא כאן [ג]במוצאי שבת כאן במוצאי יום הכפורים רבי מפזרן רבי חייא מכנסן אמר רבי יצחק בר אבדימי אע"פ שרבי מפזרן חוזר וסודרן על הכוס כדי להוציא בניו ובני ביתו ואור במוצאי שבת איברי והא תניא *עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות אלו הן באר והמן וקשת כתב ומכתב והלוחות וקברו של משה ומערה שעמד בו משה ואליהו פתיחת פי האתון ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים רבי נחמיה אומר משום אביו אף האור והפרד ר׳ יאשיה אומר משום אביו אף האיל והשמיר רבי יהודה אומר אף הצבת הוא היה אומר צבתא בצבתא מתעבדא וצבתא קמייתא מאן עבד הא לאי בריה בידי שמים היא אמר ליה אפשר יעשנה בדפוס ויקבענה כיון הא לאי בריה בידי אדם היא לא קשיא הא באור דידן הא באור דגיהנם אור דידן במוצאי שבת אור דגיהנם בערב שבת ואור דגיהנם בערב שבת איברי והא תניא *שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם ואלו הן תורה ותשובה וגן עדן וגיהנם וכסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח תורה דכתיב (משלי ח) °ה׳ קנני ראשית דרכו תשובה דכתיב °(תהלים צ) בטרם הרים יולדו וכתיב °תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם גן עדן דכתיב °(בראשית ב) ויטע ה׳ אלהים גן בעדן מקדם גיהנם דכתיב °(ישעיה ל) כי ערוך מאתמול תפתה כסא הכבוד ובית המקדש דכתיב °(ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו שמו של משיח דכתיב °(תהלים עב) יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו אמרי חללה הוא דנברא קודם שנברא העולם ואור דידיה בערב שבת איברי והתניא רבי יוסי אומר אור שברא הקב"ה בשני בשבת אין לו כבייה לעולם שנאמר °(ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה ואמר רבי בנאה בריה דרבי עולא מפני מה לא נאמר כי טוב בשני בשבת מפני שנברא בו אור של גיהנם ואמר רבי אלעזר אע"פ שלא נאמר בו כי טוב חזר וכללו בששי שנאמר °(בראשית א) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד אלא חללה קודם שנברא העולם ואור דידיה בשני בשבת ואור דידן במחשבה עלה ליבראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת דתניא ר׳ יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נבראו עד מוצאי שבת ובמוצאי שבת נתן הקב"ה דיעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה והביא שני אבנים וטחנן זו בזו ויצא מהן אור והביא שתי בהמות והרכיב זו בזו ויצא מהן פרד רבן שמעון בן גמליאל אומר פרד בימי ענה היה שנאמר °(שם לו) הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר *דורשי *) חמורות היו אומרים ענה פסול היה לפיכך הביא פסול לעולם שנאמר °(שם) אלה בני שעיר החורי וכתיב אלה בני צבעון ואיה וענה *אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה ודילמא תרי ענה הוו *אמר רבא אמינא מילתא דשבור מלכא לא אמרה ומנו שמואל איכא דאמרי אמר ר"פ אמינא מילתא דשבור מלכא לא אמרה ומנו *רבא אמר קרא הוא ענה הוא ענה דמעיקרא תנו רבנן *עשרה [ד]דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן באר ומן וקשת הכתב והמכתב והלוחות קברו של משה ומערה שעמד בה משה ואליהו פתיחת פי האתון ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים ויש אומרים אף מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה ויש אומרים אף המזיקין ויש אומרים אף בגדו

*) ועי׳ תוס׳ חולין קלד: ד"ה דורשי חמורות מ"ש בשם הערוך.

ואיש תבונה ידלנה. הבין מה היה בלבו של עולא שהיה מסתכל בו: ואינהו כמאן סברוה. עולא ורבה שלא רצו להודות לדברי רבי אבא: עמא דבר. נוהג: באור ששבת. שהיה בשבת שדלק היום ומכל מקום ממלאכת עבירה שבת שדלק בהיתר כגון של חיה ושל חולה או נר הדולק מערב יום הכפורים מברכין אף במוצאי יום הכפורים דהויא ברכה משום דדבר חידוש הוא לו שלא נהנה מן האור היום: באור היוצא מהעצים. דנבראו עכשיו אין מברכין עליו במוצאי יוה"כ אלא במוצאי שבת שאף הוא תחילת בריית אור: רבי מפזרן. רבי כשראה אור מברך עליו מיד וכשמביאין לו בשמים לסוף שעה מברך עליהן: מכנסן. על הכוס כמו שאנו עושין: באר. בארה של מרים סלע שיצאו ממנו המים על ידי משה ועגול כמין כברה היה ומתגלגל עמהן כל מקום שהולכין: כתב. קריאת שם האותיות: המכתב. חקיקתן וצורתן כך שמעתי ולי נראה כתב זו היא חקיקת צורתן והמכתב הוא עט וחרט שנכתב בו חקיקת הלוחות כי ההיא דקדושין (דף כח:) מניין לרבות הסול והסירא והמכתב ונראין דברי דקרייה לא קרי ליה כתב: ומערה שעמד בו משה. ושמתיך בנקרת הצור *עד עברי (שמות לג) וכן באליהו וילך עד הר האלהים חורב ויבא שם אל המערה וילן שם (מלכים א יט): לבלוע את הרשעים. עדת קרח: והפרד. אין כל אדם תחת השמש ופרד ראשון נברא מן הארץ ולא בא מן הכלאים: האיל. של אברהם: השמיר. כמין תולעת היה ואין כל דבר קשה עומד בפניו שלא יתפרק ובו בנה שלמה את הבית במסכת גיטין (דף סח.): הצבת. טנליי"ש של ברזל: צבתא. שעושין עכשיו הנפחים: בצבתא מתעביד. על ידי צבת אחרת היא עשויה שאוחזה בצבת ומכה בקורנס עד שנעשית וצבתא קמייתא מאן עבדא: הא לאי. באמת על כרחך בריה בידי שמים היא: יעשנה בדפוס. על ידי יציקה כמו שיוצקין כלי כסף וכלי נחשת: ויקבענה כיון. כולה כאחד מהר: ראשית דרכו. קודם לשאר דרכים והא דאמרן לעיל הכתב בערב שבת בכתבן של לוחות וזו היתה כתובה מתחילה *באש שחורה על גבי לבנה: בטרם הרים יולדו. בראת מדת תשובה: תשב אנוש עד דכא. עד ידכא לבבו לפניך: מקדם. מוקדם לעולם: מאתמול. קודם לעולם: תפתה. שכל המתפתה ביצרו נופל *שם: מרום מראשון. מרום הוא בערבות מראשון מקודם העולם וכן מקום מקדשנו נברא מראשון: חללה. חלל של גיהנם קודם בריית העולם ותירוצא הוא: אין לו כבייה עולמית. שהוא אור של גיהנם: חזר וכללו. לקרותו טוב לפי שהרשעים נידונין בו: אלא. ודאי אור דגיהנם נברא בשני בשבת והא דתניא לעיל אור בערב שבת באור דידן ודתניא בריתא במו"ש לא תיקשי כאן במחשבה כאן ביצירה בערב שבת עלה במחשבה ליבראות ולא נברא עד מוצאי שבת: וטחן. טח והכה והפשף זו בזו: דורשי חמורות. מקראות סתומים: פסול היה. שאחיו מאמו היה אביו כדמפרש שבא צבעון על אמו והוליד: אלה בני שעיר וגו׳. וצבעון וענה אחוה אחי הוו וכתיב אלה בני צבעון ואיה וענה אלמא בנו היה: שמואל קרי ליה רבא שבור מלכא משום דבקי היה בדינין והלכתא כוותיה בדיני כדין היוצא מפי המלך שמתקיים ושבור ממלך פרסיים היה בימי רבא:

אלה בני שעיר החורי וכו׳ מלמד שבא צבעון על אמו. תימה דביש נוחלין (ב"ב קטו:) מוכח מהאי קרא דבני בנים כבנים וא"כ מנלן שבא על אמו ועוד לא מצינו בכל התורה שיקראו לבן אשתו בנו והכא אמר דלהכי קרי ליה בנו לפי שנולד מאשתו וי"ל דקרי ליה בנו לפי שהיה בן בנו כדאמרינן ביש נוחלין והכא דייק שבא על אמו מדלא כתיב איה שהיה כמו כן בן צבעון ולא כתיב אלא ענה לאודיה ש"מ לפי שהיה נמי בן אשתו של שעיר כתביה קרא הכא עם שאר בני שעיר:

אין

לט א מיי׳ פכ"ט מהל׳ שבת הל׳ כד סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי׳ רצח סעיף א וסי׳ תרכד ס"ד: [רב אלפס ברכות פ"ח דף מג:]

מ ב ג מיי׳ שם הל׳ כה טוש"ע שם סי׳ רצח סעיף ח:

רבינו חננאל

כמאן סבירא כי הא דאמר׳ משום ר׳ אלעזר מברכין על האור במוצאי שבתו׳ ובמוצאי יום הכפורים וכן עמא דבר: ואותבי׳ עלייהו הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות הואיל ותחלת ברייתו הוא וכיון שרואהו מברך עליו מיד ר׳ יהודה אומר סודרן על הכוס ואמר ר׳ יוחנן הלכה כר׳ יהודה ופרקי׳ לא קשיא הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת באור היוצא מן העצים ומן האבנים והא דאמר משמא דר׳ אלעזר מברכין אפילו ב׳יוה"כ באור ששבת ממלאכת עבודה. בואלו דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה תניא נמי הכי עששית שהיתה דולקת והולכת בשבת כלו במוצאי שבת מברכין עליה ואקשי׳ ואור במוצאי שבת איברי והתניא אלו דברים שנבראו [בע"ש] בין השמשות באר שהיתה מהלכת עם ישראל ומן שירד להם וקשת דכתיב (בראשית ט יג) את קשתי נתתי בענן. כתב מכתב פי׳ כתב צורת האותיות מכתב צירוף האותיות להיות תיבה להקרות במלה ד"א כתב הוא כתב הקודש שהן כ"ב אותיות מכתב הוא שהיה חרות על הלוחות הנקרא טטרגונא מפני שהיה נקרא מארבעה צדדים ולוחות כמשמען וקבר משה רבינו ואליהו ופתיחת פי אתון בלעם ופתיחת פי הארץ לבלוע קרח. ור׳ יאשיה אמר אף האיל הנאחז בסבך והשמיר שבו בנה שלמה הבית ר׳ נחמיה אומר משום אביו אף האור ופרד ר׳ יהודה אומר אף הצבת קתני מיהא ר׳ נחמיה דאור בין השמשות נברא ופרקי׳ האי אור דגיהנם הוא אבל אור דידן במוצאי שבת נברא. ואקשי׳ איני והא גיהנם אחד משבעה דברים שנבראו קודם בריאת העולם הוא ואלו הן תורה ותשובה גן עדן וגיהנם כסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח ופרקי׳ חללה של גיהנם נבראת קודם בריאת העולם אור של גיהנם נברא בשני בשבת אור דידן עלה במחשבה להבראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת. ר׳ יוסי אומר שני דברי׳ עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ובמוצאי שבת נתן הקב"ה בינה באדם מעין דוגמא של מעלה והביא שתי אבני׳ וטחנן זו בזו ויצא מהן אור והביא מין סוס ומין חמורה והרכיבן זו על זו ויצא מהן פרד וכו׳: ת"ר עשרה דברים נבראו בע"ש ביה"ש ואלו הן מן ובאר וכו׳ ויש אומר׳ אף מקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה ובגדו

[ברכות מה. וש"נ]

[ושמתי כפי עליך]

אבות פ"ה מ"ו [ע"ש] מכילתא פרשת בשלח

נדרים לט:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ראשית דרכו כו׳ באש שחורה ע"ג לבנה. עי׳ ברש"י שיר השירים בפסוק קוצותיו תלתלים שחורות כעורב:

[כדאי׳ עירובין יט.]

[ברכות כד. חולין קלד:]

ב"ב קטו:

[עי׳ איתא רבה שם כפי׳ הרשב"ם] [אבות פ"ה וע"ש כמה שנוים]

מא א ב מיי' פ"ה מהל' תענית הל' י סמג עשין ג טוש"ע או"ח סי' תקנד סעיף כב:
מב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
מג ד מיי' שם הלכה ז וסמג שם טוש"ע או"ח סי' תקנג סעיף ב:

בגדו של אדם הראשון ת"ר *שבעה דברים מכוסים מבני אדם אלו הן יום המיתה ויום הנחמה ועומק הדין ואין אדם יודע מה בלבו של חבירו ואין אדם יודע במה משתכר ומלכות בית דוד מתי תחזור ומלכות חייבת מתי תכלה ת"ר ג' דברים עלו במחשבה ליבראות ואם לא עלו דין הוא שיעלו על המת שיסריח ועל המת שישתכח מן הלב ועל התבואה שתרקב וי"א על המטבע שיצא: **מתני'** **מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים רשב"ג אומר לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם: **גמ'** אמר שמואל *אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד למימרא דסבר שמואל ט' באב בין השמשות שלו אסור והאמר שמואל תשעה באב בין השמשות שלו מותר וכי תימא קסבר שמואל כל תענית ציבור בין השמשות שלו מותר והאנן *תנן אוכלין ושותין מבעוד יום למעוטי מאי לאו למעוטי בין השמשות לא למעוטי משחשיכה נימא מסייע ליה אין בין תשעה באב ליום הכיפורים אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר מאי ספיקו מותר לאו בין השמשות לא כדאמר רב שישא בריה דרב אידי לקביעא דירחא הכא נמי לקביעא דירחא דרש רבא עוברות ומניקות מתענות ומשלימות בו כדרך שמתענות ומשלימות ביום הכיפורים ובין השמשות שלו אסור וכן אמרו משמיה דר' יוחנן ומי אמר ר' יוחנן הכי והאמר רבי יוחנן תשעה באב אינו כתענית ציבור מאי לאו לבין השמשות לא למלאכה מלאכה תנינא מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין ובמקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ואפילו רשב"ג לא אמר אלא דכי יתיב ולא עביד לא מיחזי כיוהרא אבל מיסר לא אסר אלא מאי אינו כתענית ציבור לתפילת נעילה והאמר ר' יוחנן *ולואי שיתפלל אדם *והולך כל היום כולו התם חובה הכא רשות ואיבעית אימא מאי אינו כתענית ציבור לעשרים וארבעה רב פפא אמר מאי אינו כתענית ציבור אינו כראשונות אלא כאחרונות ואסורה מיתיבי אין בין תשעה באב ליום הכיפורים אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר מאי ספיקו מותר לאו בין השמשות שלו אמר רב שישא בריה דרב אידי לא לקביעא דירחא הא לכל (א) דברים זה וזה שוין מסייע לרבי אלעזר דא"ר אלעזר אסור לו לאדם שיושיט אצבעו במים בתשעה באב כדרך שאסור להושיט אצבעו ביום הכיפורים מיתיבי אין בין תשעה באב לתענית ציבור אלא שזה אסור בעשיית מלאכה וזה מותר בעשיית מלאכה במקום שנהגו הא לכל דבריהם זה וזה שוין ואילו גבי תענית ציבור תניא *כשאמרו אסור ברחיצה לא אמרו אלא כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו לא א"ר פפא תנא

תוספות

אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב. פי"ה לאכול מבעוד יום ולאסור במלאכה ושאר חומרי האמורים שם וא"ת תשעה באב מי הוי כתענית ציבור לאסור במלאכה וי"ל דה"ק אין תענית ציבור בבבל אפילו במקום שלא נהגו לעשות מלאכה: **אין** בין תשעה באב ליום הכפורים. הא דלא חשיב מלאכה שמותר בתשעה באב במקום שנהגו נראה לר"י משום דבסיפא מסיק לה לשריותא דמלאכה גבי אין בין ט' באב לתענית ציבור והא דלא חשיב תפילת נעילה דליתא בט' באב כדלקמן משום דבברייתא לא איירי אלא במידי דאיסור והיתר: **לאו** דשרי בין השמשות דידיה. תימה לר"י אמאי קתני גבי יוה"כ ספיקו הא אפילו ודאי יום אסור דתוספת יוה"כ דאורייתא ותירץ דנקט ספיקו לאשמועינן דבט' באב אפילו ספיקו מותר*: **לקביעא** דירחא. אין לפרש כגון בני בבל שאין יודעים מתי הוקבע החודש בא"י שהיו צריכים לעשות יוה"כ שני ימים דבהדיא אמר בסוף פ"ק דר"ה (דף כא.) שאין עושין אלא יום אחד אלא ה"פ ספיקו אסור אם מסתפק אפילו בא"י מתי הוקבע החודש כגון שמהלך במדבר עושה ב' ימים כדין כל ספיקות דאורייתא דאזלינן לחומרא הקשה רשב"א דמשמע לקביעא דירחא הן חלוקין הא לכל דבריהן שוין והא יום הכפורים תוספתו אסור וט' באב תוספתו מותר ותירץ ר"י דלא מיירי אלא בדברים דשייכי בתענית עצמו: **והאמר** ר' יוחנן ולואי שיתפלל כל היום. אע"ג דר' יוחנן איירי דוקא בספק לא התפלל אבל ודאי התפלל אסור להתפלל כדמוכח במי שמתו (ברכות כא.) דקאמר ספק התפלל ספק לא התפלל אל יתפלל ור' יוחנן אמר ולואי שיתפלל כל היום וקאמר אם התפלל ומצא ציבור מתפללין אם יכול לחדש דבר בתפלתו יחזור ויתפלל ואם לאו אל יתפלל מ"מ פריך שפיר כיון דר' יוחנן על הספק מחייב להתפלל א"כ בתשעה באב דדמי לתענית ציבור בכמה דברים ובתענית ציבור איכא תפלת נעילה בט' באב נמי יתפלל ומשני התם חובה והכא רשות פי' לא לגמרי רשות אלא לאו חובה הוי אלא מצוה מיהא איכא: קולי

רש"י

בגדו של אדם הראשון. שהיו חקוקות בו כל מין חיה ובהמה והוא נמסר לנמרוד על כן יאמר כנמרוד גבור ציד (בראשית י) ועשו הרגו ונטלו לפיכך היה איש ציד והן שכתוב בהן החמודות אשר אתה בבית (שם כז) ואני שמעתי בגדיו של אדם הראשון היינו כתנות עור שהיו לו: ויום הנחמה. של כל אדם מתי יתנחם מדאגתו: ועומק הדין הרוב טועים בו אי נמי עומק הדין העתיד: מלכות חייבת. רומי שכתוב בה גבול רשעה ורשעה היינו חייבת: *עלו במחשבה. ונתקיימו: ואם לא עלו דין הוא שיעלו. דאל"כ לא היה אדם מתקיים: שיסריח. שאל"כ הקרובים היו מצניעין אותו ורואין את צערן תמיד לפניהם: ועל התבואה שתרקב. שאל"כ היו בעלי בתים מאצרין אותה ומביאין רעבון לעולם*: **מתני'** ובכל מקום. בין נהגו בין לא נהגו: תלמידי חכמים בטלין. ממלאכה אותו היום: רבן שמעון כו'. ולא אמרינן מיחזי כיוהרא ואם רצה ליבטל רשאי: **גמ'** אין תענית ציבור בבבל. הואיל ואין צריכין לגשמים אם גוזרין על דבר אחר אין חומר תענית ציבור נוהג בו לאכול מבעוד יום וליאסר במלאכה ושאר חומרי האמורים שם: בין השמשות שלו אסור. באכילה *ובמלאכה דמחמירין על ספיקו כדאמרינן בתענית ציבור ושמואל קא משוי ט' באב כתענית ציבור: מבעוד יום למעוטי מאי לאו למעוטי בין השמשות. ספק: לא למעוטי משחשכה. ודאי אבל על ספיקו לא מחמרינן: אין בין ט' באב ליוה"כ. לכתחילה קאמר אבל דאי עבד טובא איכא זה כרת וזה איסור בעלמא: דרב שישא. לקמן: לקביעא דירחא. לעשות שני ימים כי מספקא לן אם עברו ב"ד חדש שעבר אי לא: מאי לאו. לאכילת בין השמשות: לא למלאכה. של יום עצמו משתכך ואשמעי' דבתענית ציבור אסור ובט' באב שרי: ואפילו לר' שמעון. לאו למיסר אתא אלא אם ירצה מי שאינו תלמיד חכם לעשות עצמו כתלמיד חכם וליבטל במקום העושין רשאי ולא חיישינן דילמא מיחזי כיוהרא: לתפלת נעילה. שבתענית ציבור היו מתפללין תפלת נעילה כדתנן בפ' בתרא דתענית (דף כו.) בג' פרקים בשנה כהנים נושאים כפיהן ד' פעמים ביום שחרית ומוסף ומנחה ונעילה ואלו הן ג' פרקים תענית ומעמדות ויוה"כ: והאמר ר' יוחנן. במסכת ברכות דאין בתפלה יתירה משום ברכה לבטלה: התם לחובה. בתענית צבור חובה מדרבנן ובתשעה באב אשמועינן דלאו חובה הוא ומ"מ אם בא להתפלל כל ימות השנה מותר ולואי: לעשרים וארבעה. דתנן במסכת תענית (דף טו.) שמוסיפין בתענית ציבור שש ברכות על שמונה עשרה: רב פפא אמר. לעולם כדסלקא דעתין מעיקרא דאינו כתענית ציבור דאמר לבין השמשות קאמר ולא תקשי לרבי יוחנן קמייתא דהאי דקאמר אינו כתענית ציבור לחומרא קאמר והכי קאמר אינו כשלש ראשונות שמותר בין השמשות שלהן כדתנן בהו בתענית אוכלין ושותין משחשיכה אלא כאחרונות דתנן בהו אוכלין ושותין מבעוד יום: לאו בין השמשות. וקשיא לרבא ולרבי יוחנן דאמרי בין השמשות שלו אסור: הא לכל דבריהן זה וזה שוין. מילתא באנפי נפשה היא ודייק לה ממתניתין דלעיל דקתני אין בין תשעה באב ליום הכפורים שיהא מותר לכתחלה בזה מה שאסור בזה אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר: אין בין תענית ציבור לתשעה באב. קס"ד בין להקל בין להחמיר אלמא לא חמיר תשעה באב מתענית ציבור ובתענית ציבור תניא דפניו ידיו ורגליו מותר: תנא

רבינו חננאל

ובגדו של אדם הראשון והמזיקין: ת"ר שבעה דברים מכוסין מבני אדם יום מיתה ויום נחמה ועומק הדין ואין אדם יודע מה בלבו של חבירו [ואין אדם יודע במה משתכר] ומלכות בית דוד מתי תבוא ומלכו' חייבת מתי תכל': ת"ר שלשה דברים עלו במחשב' ליבראות ואילו לא עלו דין הוא שיעלו המת שיסריח וישתכח מן הלב והתבואה שתרקב ויש אומר' אף על המטבע שיצא: מתני' מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין כו'. אמר שמואל אין תענית צבור בבבל אלא תשעה באב בלבד ופירושה דסבר שמואל אחד תענית צבור ואחד תשעה באב ביה"ש שלו [מותר] ואינן אסורין אלא משחשכה. נימא מסייעא ליה אין בין תשעה באב ליום הכפורים אלא שיום הכפורים ספיקו אסור ותשעה באב ספיקו מותר מאי לאו בין השמשות ודחי' לא לקביעא דירחא כלומר אם מסתפק לך מתי נקבע החדש אתה תופס מספק שני ימים יום כפור ולא שני ימים תשעה באב וכדאמר רב שישא: דרש רבא עוברו' ומניקות מתענות ומשלימות [בו כדרך שמתענות ומשלימות] ביום הכפורים ובין השמשות שלו אסור וכן אמרו משמא דר' יוחנן. *)פי' האלהים לא אמרה הכי בשבועה נשבע רבא דלא אמרה ר' יוחנן ואקשי' ומי אמר ר' יוחנן הכי והאמר ר' יוחנן תשעה באב אינו כתענית צבור מאי לאו לבין השמשות שכלל שבין השמשות שלו מותר ודחי רבא לא למלאכה מותר ואקשי' למלאכ' הא תנינא מקום שנהגו לעשות מלאכה בת"ב עושין דאי ס"ד איסורא היכא דנהגו במקום איסורא שבקי' להו אלא מאי אין תשעה באב כתענית צבור לתפלת נעילה כלומר אין מתפללין נעילה בתשעה באב. ומאי איכפת לן והא [אמר] ר' יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו ופרקי' הכא דאמר ולואי רשות הוא ובתענית צבור תפלת נעילה חובה. ואיצטריך למימר [דת"ב] אינו כתענית צבור*) בתעניות הראשונות דקילי כדתנן אוכלין משחשכה כו' אלא באחרונות דחמירין ובין השמשות שלו אסור ומותבי' על רבא מהא אין בין ט' באב ליוה"כ אלא שיוה"כ ספקו אסור וט' באב ספקו מותר מאי לאו ספקו בין השמשות וקתני מותר ודחי רב שישא מאי ספקו קביעא דירחא שיוה"כ תופס שני ימים וט' באב יום אחד דייקי' מינה מדקתני אין ביניהם אלא כך וכך הא לכל דבריהם ט' באב ויוה"כ שוין מסייע ליה לר' אלעזר דאמר אסור לאדם להושיט אצבעו במים בט' באב כדרך שאסור להושיט אצבעו ביוה"כ: מותיבי אין בין תשעה באב לתענית צבור אלא שתענית צבור אסור בעשיית מלאכה ומפורש בתענית פ"ק וט' באב מותר בעשיית מלאכה במקום שנהגו בו לעשות מלאכה דייקי' מינה הא לכל דבריהם זה וזה שוין ואלו גבי תענית צבור תניא כשאמרו אסור ברחיצה לא אמרו אלא כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו מותר. והנה הקיש ט' באב לתענית צבור מה תענית צבור פניו ידיו ורגליו מותר אף ט' באב מותר ואיך אמר אסור להושיט

*) נראה מדברי רבינו אלו דהיה גירסא אחרת בסוגיא זו וצ"ע. **) נראה דחסר כדברי רבינו וצ"ל רב פפא אמר מאי אינו כתענית ציבור אינו כראשונות·

מסורת הש"ס: מגילה ה: · עי' תוס' ר"ה · תענית יא: ועי"ש · תענית ג: · [ברכות יז:] · [ועי' תוס' ר"ה ע. ד"ה ורבי עקיבא] · תענית יג: · ברכות כא. · [בברכות וגם בתוס' דסבא ליתא] · [מ"ק טו: תענית יג.]

הגהות הב"ח
(א) גמ' לכל דבריהם זה וזה שוין:

גליון הש"ס
גמ' כל ת"ח שאינו מודה. עיין עירובין ... פ"א ... אחד מודים:

*תנא קולי קולי קתני : ובכל מקום ת"ח וכו' : *למימרא דרשב"ג סבר לא חיישינן ליוהרא ורבנן סברי חיישינן ליוהרא והא איפכא שמעינן להו דתנן *חתן אם ירצה לקרות קרית שמע לילה הראשון קורא רשב"ג אומר לא כל הרוצה ליטול את השם יטול אמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה רב שישא בריה דרב אידי אמר לא תיפוך דרבנן אדרבנן לא קשיא הכא כיון דכולי עלמא עבדי מלאכה ואיהו לא עביד מיחזי כיוהרא אבל התם כיון דכולי עלמא קרי ואיהו נמי קרי לא מיחזי כיוהרא דר' שמעון בן גמליאל אדרשב"ג לא קשיא התם הוא דבעינן כוונה ואנן סהדי דלא מצי כווני דעתיה מיחזי כיוהרא אבל הכא לא מיחזי כיוהרא אמרי מלאכה היא דלית ליה פוק חזי *כמה בטלני איכא בשוקא :

מתני' וחכמים אומרים ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ובגליל לא היו עושין כל עיקר *הלילה ב"ש אוסרים וב"ה מתירין עד הנץ החמה :

גמ' מעיקרא תנא מנהגא ולבסוף תנא איסורא אמר ר' יוחנן לא קשיא הא ר' מאיר הא ר' יהודה דתניא אמר ר' יהודה ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ובגליל אינן עושין כל עיקר אמר לו ר"מ מה ראייה יהודה וגליל לכאן אלא מקום שנהגו לעשות מלאכה עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין מדקאמר ר' מאיר מנהגא מכלל דרבי יהודה איסורא קאמר וסבר ר' יהודה ארבעה עשר מותר בעשיית מלאכה והתניא ר' יהודה אומר המנכש בשלשה עשר ונעקרה בידו שותלה במקום הטיט ואין שותלה במקום הגריד בשלשה עשר אין בארבעה עשר לא מכדי שמעינן ליה לר' יהודה דאמר *כל הרכבה שאינה קולטת לשלשה ימים שוב אינה קולטת ואי ס"ד ארבעה עשר מותר בעשיית מלאכה למה לי שלשה עשר והאיכא ארביסר וחמיסר ומקצת שיתסר אמר רבא בגליל שנו והאיכא ליליא אמר רב ששת כב"ש רב אשי אמר לעולם כב"ה לפי שאין דרכן של בני אדם לנכש בלילה רבינא אמר לעולם ביהודה ובהשרשה חד מקצת היום ככולו אמרינן תרי מקצת היום ככולו לא אמרינן :

מתני' *ר' מאיר אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם לארבעה עשר גומרה בארבעה עשר אבל לא יתחיל בה בתחלה בארבעה עשר אע"פ שיכול לגומרה וחכמים אומרים *ג' אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ואלו הן החייטין והספרים והכובסין ר' יוסי בר יהודה אומר אף רצענין :

גמ' איבעיא להו לצורך המועד תנן אבל שלא לצורך המועד אפילו מיגמר נמי לא או דילמא שלא לצורך המועד תנן אבל לצורך אתחולי מתחלינן או דילמא בין לצורך המועד בין שלא לצורך מיגמר אין אתחולי לא ת"ש אבל לא יתחיל בתחילה בארבעה עשר אפילו צלצול קטן אפילו שבכה קטנה מאי אפילו לאו אפי' הני דלצורך המועד מיגמר אין אתחולי לא מכלל דשלא לצורך מיגמר נמי לא גמרינן לא לעולם דשלא לצורך מיגמר נמי גמרינן ומאי אפילו אפילו הני נמי דזוטרי נינהו דסלקא דעתך אמינא התחלתן זו היא גמר מלאכתן נתחיל בהו נמי לכתחילה קמשמע לן : תא שמע רבי מאיר אומר כל מלאכה שהיא לצורך המועד

גומרה

רש"י

תנא קולי קולי נקט . כל הני אין בין חד תנא אמריתנהו וקולי קולי נקט ברישא הכא אין (א) בין תשעה באב קל מיוה"כ לכתחלה אלא שזה ספיקו כו' וסיפא תנא אין תשעה באב קל מתענית ציבור אלא לענין מלאכה ובחומרי דחמיר תשעה באב מתענית ציבור לא איירי הכא דתידוק מינה זה וזה שוין ולעולם לענין רחיצה ט"ב חמיר : ליטול לו את השם . כתר פרישות ויראת חטא שאינו יכול לבטל הימנו מלכות שמים אפילו לילה אחת לא כל הרוצה ליטלו יטלנו דמיחזי כיוהרא ומחזיק בידיה : מוחלפת השיטה . התנא שסידרן טעה באחת מהן והחליף שיטתו : אמרי מלאכה לית ליה . הרואה אותו בטל אומרים אין לו מה לעשות ולא מיחזי כנוהג בו איסור : מתני' הלילה . אור לארבעה עשר : גמ' מעיקרא תנא מנהגא . תלה במנהג : ולבסוף תנא איסורא . דקתני בית שמאי אוסרין דמשמע בכל מקום : מה ראיה יהודה וגליל לכאן . אף כל מקום שנהגו היתר היתר נהגו איסור איסור : מכלל דר' יהודה איסורא קאמר . דבני יהודה מתירין ובני גליל אוסרין דאי מנהגא קאמר מאי פלוגתיה דר"מ הא ר' יהודה נמי הכי הוה אמר בגליל היו נוהגין בו איסור שהחמירו על עצמן וביהודה נוהגין בו היתר : וסבר רבי יהודה מותר . דקאמר בני יהודה מתירין : המנכש . מבין תבואת *דגן : בשלשה עשר בניסן . מפרש ואזיל שלשה עשר אמאי נקט : ונעקרה בידו . השיבולת עצמה נעקרה בידו שורשה מן הארץ ובא לחזור ולשותלה : שותלה במקום הטיט . שתמהר ליקלט קודם העומר שהעומר מתיר את הנשרשין אבל הנשרשין אחר העומר אסורין משום חדש עד שיבא עומר הבא : הגריד . יבש שאינו ממהר לקלוט : מנכש בשלשה עשר קתני מנכש בארבעה עשר לא קתני ומ"ט נקט שלשה עשר ולא קתני ארבעה עשר אי משום דלא מיקלטה לפני העומר הקרב בששה עשר מכדי שמעינן לרבי יהודה כו' בפ"ק דראש השנה (דף י:) ואי ארבעה עשר מותר במלאכה ניינקוט ארביסר נמי דהא איכא מקצת ארביסר וחמיסר כוליה ומקצת שיתסר עד שעת הקרבתו : בגליל שנו . שלא היו עושין מלאכה כל עיקר בארבעה עשר ובהן נשנית משנה זו : והא איכא לילה . ומאי למיתני המנכש לילי ארבעה עשר : כב"ש . דמתניתין דתנן הלילה ב"ש אוסרין : ה"ג רבינא אמר לעולם ביהודה . ודקשיא לך ליתני בארבעה עשר ובהשרשה חד מקצת אמרינן תרי מקצת לא אמרינן לענין השרשה חד מקצת היום ככולו אמרינן אם היה מנכש בין השמשות של כניסת ארבעה עשר הוה אמרינן דקלטה בי"ד שלם ובחמשה עשר שלם ומקצת ששה עשר אבל תרי מקצת כגון מנכש בי"ד דמיבעי לן למימר תרי מקצת לא אמרינן : מתני' שלש אומניות עושין מלאכה . בכל מקום וטעמא מפרש בגמרא : רצענין . אושכפין : גמ' לצורך המועד תנן . הא דר"מ : או דילמא שלא לצורך המועד תנן . ומשום הכי אין מתחילין אבל לצורך המועד אפילו אתחולי נמי שרי כו' : צלצול . בגדי"ל לחגור : שבכה . על הראש :

גומרה

תוספות

קולי קולי קתני . בלא דר' אלעזר דאסר להושיט אצבעו במים נ"ל קולי קולי קתני דהא בתשעה באב לכל הפחות כל גופו אסור אפילו בצונן ובתענית ציבור מותר בצונן כדמוכח בפ"ק דתענית (דף יג.) : אמר ר' מאיר מה ראייה יהודה וגליל לכאן. לרבי מאיר דאית ליה דהוי מנהגא קסבר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה דבמנהג לא שייך פלוגתא דליחזי היכי נהוג : מדקאמר ר"מ מנהגא מכלל דרבי יהודה איסורא קאמר . אמתניתין ליכא למידק הכי מדקאמר ת"ק מנהגא מכלל דחכמים איסורא קאמרי דאמתני' איכא למימר דתרוייהו סברי מנהגא וה"ק חכמים לת"ק למה אתה סותם דבריך והלא אתה יכול לפרש דבריך ולבאר דבגליל אין עושין וביהודה עושין ובברייתא לא שייך לפרש כן : כל הרכבה שאינה קולטת . וא"ת א"כ למה אינו שותלה במקום הגריד אי קלטה עד שלשה ימים שרי לה עומר ואי לא קלטה שוב לא תקלוט ואינו צריך היתר כמו חיטי דכלא *וי"ל דבמקום הגריד מאחרת לקלוט יותר מג' ימים א"כ יש לחוש כשיראה שלא תקלוט שישתול אותה במקום הטיט אחר העומר : ומאי אפילו אפי' הני נמי דזוטרי. ה"מ לשנויי כדבסמוך אפי' הני נמי דלצורך המועד מיגמר אין אתחולי לא אלא ניחא ליה למידחי שלא יפשוט מינה כלל דהשתא מני למימר דלצורך המועד אתחולי נמי מתחלינן :

טולי

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ד מהל' ק"ש הלכה ז סמג עשין יח טוש"ע א"ח סי' ע סעיף ג :

מה ב ג מיי' פ"ח מהל' יו"ט הלכה יט סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תסח סעיף ט :

[ב"מ פ' מנחות סט.]

רבינו חננאל

להושיט אצבעו במים ופרקי' תנא חומרי חומרי קתני פי' תנא אין בין ט' באב ליום הכפורים אלא חמור יום הכפורים מט' באב שיום הכפורים ספקו אסור וט' באב ספקו מותר כדאמרן וכן עוד שנה חמור תענית צבור מט' באב שתענית צבור אסור במלאכה וט' באב מותר במקום שנהגו ויש עוד חומר לט' באב מתענית צבור בט' באב אסור אפי' ברחיצת פניו [ידיו] ורגליו ובתענית צבור אין אסור אלא כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו מותר : ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים רשב"ג אומר כל אדם יעשה עצמו תלמיד חכם ורמינן אי משום דחיישי' ליוהרא הא מדתנן לענין החתן איפכ' משמע ואמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה כלומר הפך דברי ת"ק לרשב"ג ורב שישא אמר לא תפוך ודברים פשוטין הן : וחכמים אומרים ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ובגליל לא היו עושין מלאכה כל עיקר ופי' כל היום. הלילה בגליל ב"ש אוסרין וב"ה מתירין עד הנץ החמה ואקשי' בתחלת פרקין קתני מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים מכלל דבמנהגא תליא מילתא והכא קתני ב"ש אוסרין וב"ה מתירין ואפי' לב"ה לאחר הנץ החמה אוסרין מכלל דאיסור איכא ליחזי היכא נהוג ופרקי' לא קשיא מתני' דרישא דתני מנהגא לר' מאיר והאי דתני איסורא לר' יהודה . במאי אוקימתה להא מתני' כר' יהודה וסבר ר' יהודה ארבעה עשר מותר במלאכה כו' דקתני וחכמים אומרים ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות והתניא ר' יהודה אומר המנכש בשלשה עשר ונעקרת שבולת בידו שותלה במקום הטינא ואין שותלה במקום (הגדר) [הגרד] ואי ס"ד לר' יהודה ארבעה עשר מותר בעשיית מלאכה מכדי על מאי קא מהדר ר' יהודה למפטריה להאי שבולת העומר הקרב בששה עשר בניסן *(אסור באכילה עד שיבוא עומר אחר ויתירנה) ואם ישתלנה במקום (הגדר) [הגרד] שהוא מקום יבש כדגרסי' במשקין בית השלחין אם היתה שדה מטוננת מותרת ואין משקין שדה גריד במועד כלומר זו השבולת אינה קולטת קודם ששה עשר בניסן ונמצאת כאלו נזרעה אחר העומר והיא אסורה עד ששה עשר בניסן הבא אחר זה ואם היא נשתלת במקום הטינא ביום שלשה עשר בניסן קלטה קודם העומר והעומר מתירה ככל תבואה שבעולם. ואקשי' אמאי פסיק [המנכש בי"ג]ותני בי"ג מכלל די"ד לא אפשר הא שמעי' ליה לר' יהודה דאמר כל הרכבה שאינה קולטת לג' ימים שוב אינה קולטת אפילו השותל בי"ד הא איכא ג' ימים ארביסר וחמיסר ומקצת שיתסר וקיימא לן מקצת היום ככולו ש"מ דלית ליה לר' יהודה עשיית מלאכה בארביסר כלל לפיכך תני היה מנכש בי"ג ופריק רב יוסף [זו] הברייתא אליבא דבני גליל היא שנויה שאין עושין מלאכה ביום י"ד כלל . ואמרי' אפילו לבני גליל אין אוסרין אלא יום י"ד ממש אבל הלילה ב"ה מתירין ולדבריך היה לו לומר המנכש לילי י"ד ופריק רב ששת הא מתניתא אליבא דב"ש שנאה שאוסרין אפי' הלילה : רב אשי אמר אפלו תימא אליבא דב"ה ולא שנא אלא דרך שהוא בני אדם ואין דרך בני אדם לנכש בלילות לפיכך לא תנא המנכש בלילה . רבינא אמר חד מקצת היום ככולו אמרי' תרי לא אמרינן פי' המנכש לילי י"ד או יום י"ד צריכין אנו לומר מקצת היום ככולו ולחשוב יום י"ד כולו ויום ט"ו כולו ומקצת ט"ז עד שעת הקרבת העומר לחשבו ככולו נמצא תרי מקצתו ככולו באלו הג' יום י"ד ויום ט"ז ותרי מקצת לא אמרינן דכי האי גונא לא משתכח אלא שני מקצת ויום אחד בלבד . ויש שמחליפין דברי ר' יהודה לר' מאיר דמעמידין תחלת הפרק כר' יהודה והא דתני מנהג ור' מאיר סבר איסור והפי' במקומו עומד בין לר' יהודה בין לר' מאיר הפי' שפרשנו אליבא דר' יהודה החזירהו אליבא דר' מאיר . גירסא דמתיבתא דתניא אמר ר' מאיר ביהודה בראשונה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ובגליל לא היו עושין כל עיקר פי' ר' מאיר סבר אין דבר זה תלוי במנהג אלא אם הלכה כבני (גליל) [יהודה] בני גליל טועים הם ואם הלכה כבני גליל בני יהודה עוברים על האיסור אמר לו ר' יהודה דבר זה במנהג תלוי וכן אמר לו וכי מאי ראיה ליהודה וגליל מעתה אלא מקום שנהגו לעשות עושין שלא לעשות אין עושין ש"מ מדקאמר ר"י מנהג מכלל דר' מאיר אסורה קאמר ומתני' דקתני מנהגא ר' יהודה הוא ור' מאיר פליג ואמר אסורא : מתני' ר"מ אומר כל מלאכה שהתחיל בה כו' פשוטה היא ובעינן למפשט טעמא דר' מאיר ופשטי' דאתחולי לא מתחלינן בארבעה

עשר

*) מתיבת אסור באכילה עד תי' ויתירנה נראה דמקומו בשורה השנית אחר תי' במועד ושם נ"ל כן אסור באכילה וכו' ויתירנה כלומר זו השבולת וכו' :

מסורת הש"ס

ברכות יז.

שם טז:

[לעיל נא:]

[יבמות יג:]

נ"ל דנ"ל דבר שאינו דגן . מראה אש .

שביעית פ"ב [מ"ו] ר"ה י: יבמות פג.

מ"ק יג.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תנא קולי וכו' תנא אין תשעה באב קל כנ"ל ותיבת בין נמחק :

גליון הש"ס

תנא קולי קולי קתני. עיין מ"ק מו ע"ב תד"ה ת"ש דתנית ועיין מגילה ה ע"ב תד"ה ממעטי':

גומרה בארבעה עשר. אפילו במקום שלא נהגו לעשות מלאכה: לא נהגו לא. אפילו גמר דהא בגמר קיימי': החייטין. משום הכי שרו בארבעה עשר בכל מקום שכן מלינו בהן קולא משאר אומניות גבי חולו של מועד: שכן ההדיוט תופר כדרכו. משנה היא במועד קטן* הדיוט שאינו אומן בכך הלכך בארבעה עשר דקיל מחולו של מועד אפי' אומן נמי שרי: שכן הבא ממדינת הים וכו'.. וכיון דאשכחן בהן היתר קצת בחולו של מועד הלכך בארבעה עשר דקיל שרי לכולי עלמא: תחילת מלאכה. דלענין שעושין מנעלים חדשי': מסוף מלאכ'. תיקון מנעלים:

[דף ח:]

גומרה בארבעה עשר אימתי בזמן שהתחיל בה קודם ארבעה עשר אבל לא התחיל בה קודם ארבעה עשר לא יתחיל בה בארבעה עשר אפילו צילצול קטן אפילו שבכה קטנה לצורך המועד אין שלא לצורך המועד לא הוא הדין דאפילו שלא לצורך נמי גמרינן והא קמ"ל דאפי' לצורך המועד מיגמר אין אתחולי לא ת"ש ר' מאיר אומר כל מלאכה שהיא לצורך המועד גומרה בארבעה עשר ושאינה לצורך המועד אסור ועושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות במקום שנהגו מקום שנהגו אין לא נהגו לא וש"מ לצורך המועד אין שלא לצורך המועד לא ש"מ: וחכמים אומרים שלש אומניות: תנא *החייטין שכן הדיוט תופר כדרכו בחולו של מועד הספרין והכובסין שכן הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורין מספרין ומכבסין בחולו של מועד רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף הרצענין שכן עולי רגלים מתקנין מנעליהן בחולו של מועד במאי קמיפלגי מר סבר למידין תחילת מלאכה מסוף מלאכה ומר סבר אין למידין תחילת מלאכה מסוף מלאכה:

מתני' [א]מושיבין שובכין לתרנגולים בי"ד ותרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה [ב]ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה [ג]גורפין מתחת רגלי בהמה בי"ד ובמועד מסלקין לצדדין מוליכין כלים ומביאין מבית האומן אע"פ שאינם לצורך המועד: גמ' השתא אותובי מותבינן אהדורי מיבעיא אמר אביי [א] [ד]סיפא אתאן לחולו של מועד אמר רב הונא [ה]לא שנו אלא [ב] תוך שלשה למרדה דאכתי לא פרח צימרא מינה ואחר שלשה לישיבתה דפסדא לה ביעי לגמרי אבל לאחר שלשה למרדה דפרח לה צימרא מינה ותוך שלשה לישיבתה דאכתי לא פסידי ביעי לגמרי לא מהדרינן רבי אמי אמר אפילו תוך שלשה לישיבתה מהדרינן במאי קמיפלגי מר סבר *להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו ומר סבר להפסד מועט נמי חששו: גורפין מתחת: ת"ר *[ו]הזבל שבחצר מסלקין אותו לצדדין שברפת ושבחצר מוציאין אותו לאשפה הא גופא קשיא אמרת זבל שבחצר מסלקין אותו לצדדין והדר תני שברפת ושבחצר מוציאין אותו לאשפה אמר אביי לא קשיא כאן בי"ד כאן בחולו של מועד רבא אמר [ג] הא והא בחולו של מועד והכי קאמר [ז]אם נעשה חצר כרפת מוציאין אותו לאשפה: מוליכין כלים ומביאין מבית האומן: *א"ר פפא בדיק לן רבא תנן מוליכין ומביאין כלים מבית האומן אע"פ שאינן לצורך המועד ורמינהו אין מביאין כלים מבית האומן ואם חושש להן שמא יגנבו מפנן לחצר אחרת ומשנינן לא קשיא [ח]כאן בארבעה עשר [ט]כאן בחולו של מועד ואיבעית אימא הא והא בחולו של מועד ולא קשיא כאן במאמינו כאן בשאינו מאמינו והתניא *[י]מביאין כלים מבית האומן כגון הכד מבית *הכדר והכוס מבית הזגג אבל לא צמר מבית הצבע ולא כלים מבית האומן ואם אין לו מה יאכל נותן לו שכרו ומניחו אצלו ואם אינו מאמינו מניחן בבית הסמוך לו ואם חושש שמא יגנבו מביאן בצינעה בתוך ביתו תרצת מביאין מוליכין קשיא דקתני אין מביאין וכ"ש דאין מוליכין אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא: מתני' *ששה דברים עשו אנשי יריחו על שלשה מיחו בידם ועל שלשה לא מיחו בידם ואלו הן שלא מיחו בידם מרכיבין דקלים כל היום וכורכין את שמע וקוצרין וגודשין לפני העומר ואלו שמיחו בידם מתירין גמזיות של הקדש ואוכלין

[מ"ק יג.]

[לעיל כה: שבת סז.]

[לעיל טו: וש"נ]

[תוספתא פ"ג]

מ"ק ג. [עירובין נה. וש"נ]

[מ"ק יג: ע"ש]

[מנחות עא.]

עולי רגלים מתקנים מנעליהן. מהכא משמע בהדיא דאסור לתקן מנעלים בחוה"מ דלא התירו אלא לעולי רגלים דווקא ואין לומר דדבר האבד הוא שמא יקרעו יותר דהא יכול לקנות חדשים ובפרק מי שהפך (מ"ק יג.) מייתי הך ברייתא ופריך אלא מעתה נבלר ליסתרי שכן כותב גיטי נשים ושוברים כדתנן בפרק אלו מגלחים (שם יח:) ומשני ספיר*:

ואם מתיירא שמא יגנבו. וכיון שאין יכול להכניס בביתו ולא בבית הסמוך לו לא הזקיקוהו להניח בבית שלישי והתירו להביאם בצינעא בביתו:

לא

מתני' מושיבין שובכין. כשנותנין ביצים תחת תרנגולת להתחמם לגדל אפרוחים קרי מושיבין שובכין: ותרנגולת. המחממת ביצים: שברחה. מעליהם מחזירין אותה ובגמ' פריך השתא אותובי מותבינן אהדורי מבעיא ל"א הכי כתיב בסדר משנה מושיבים שובכין ותרנגולת כלומר שובכין ליונים ותרנגולת היו מושיבין להתחמם לגדל אפרוחי' והכי מסתבר' דשובך לא שייך אלא ביונים: גורפין. ומשליכין לחוץ ובמועד שחמור יותר אין משליכין לחוץ אלא מסלקין לצדדים: גמ' סיפא. דקתני מחזירין בחולו של מועד קאמר והכי קאמר מושיבין שובכין בי"ד ותרנגול' שברח' בחולו של מועד מחזירין אותה משום הפסד ביצים דדבר האבד מותר: לא שנו. דאף במועד מחזירין אלא תוך שלשה למורדה שעדיין לא עברו שלשה ימים שברחה מעליהן: דאכתי לא פרח צימרא. לא עבר חמימותה ממנה והיא נוחה להחזיר: צימרא. כמו אשתא צמירתא (ע"ז דף כח.*): ולאחר שלשה לישיבתה. שכבר ישבה עליהן שלשה ימים קודם שעמדה מעליהן וכבר נשתנו הביצים ואם לא תחזור הרי הן אובדין דאין ראויין לאכילה: אבל לאחר שלשה למרדה. שהיא קשה וטורח גדול להחזיר או אפילו תוך שלשה למרדה אם תוך שלשה עמדה מעליהן דאכתי לא פסדי ביעי שהרי ראויין לאכילה לא מהדרינן: אפילו תוך שלשה לישיבתה. הואיל ונשתנו קצת ואין ראויין לכל אדם אלא למי שדעתו יפה ואינו איסטניס מהדרינן: להפסד מועט. שמוכרים בזול למי שדעתו יפה: לצדדין. ולא לאשפה חוץ לחצר: אם נעשית חצר כרפת. שנתקלקלה כולה ואין מקום לסלק לצדדין מוליאין אותן לאשפה: בדיק לן. מנסה אותנו: לחצר אחרת. אלא האומן אבל לא יביאם לביתו שרחוק מבית האומן מפני הטורח: במאמינו. לאומן שלא ימכרם אין מביאין ל"א מאמינו שלא יתבע שכרו פעם אחרת והוא צריך לשכרו עכשיו: והתניא. בניחותא: כגון כד מבית הכדר. וכוס מבית הזגג. שצריכין למועד: זגג. עושה כלי זכוכית: אבל לא צמר. שאין צורך המועד: ואם אינו מאמינו וכו'. אלמא שאני לן בין מאמינו לשאין מאמינו: תרצת מביאין. דמתני' ואין מביאין דמועד קטן תרוייהו בחולו של מועד ומתניתין דהכא בשלא מאמינו אבל מוליכין קשיא דקתני מתניתין מוליכין והתם מאי אין מאמינו איכא ובההיא קתני אין מביאין וכ"ש דאין מוליכין: מעיקרא. מתניתין בי"ד וההיא בחולו של מועד: מתני' ששה דברים עשו אנשי יריחו. היו נוהגין ישראל הדרים ביריחו: מרכיבין דקלים כל היום. של י"ד בלע"ז אינטי"ר: וכורכין את שמע. מפרש בגמרא: וקוצרין לא גרסינן דהא היתר גמור הוא דקיימא לן במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף עא.) ממקום שאי אתה מביא אתה קוצר ותבואת יריחו של עמקים היא ואינה כשירה למנחות דתנן (שם פה.) אין מביאין סולת למנחה לא מבית השלחין ולא מבית העמק וכו' ולהכי אינה כשירה לעומר דאין מנחות באה ממנו דבעינן משבח ארץ ישראל דילפינן התם ג"ש ארץ ארץ: מתירין גמזיות. גידולין ענפים שגדלו בחרובין ושיקמין שהקדישו אבותיהן הן היו מתירין ליהנות מן הגידולים דלך חרוב ושקמה לקוצצו לשבע שנים והן חוזרין וגדלין ומיתוספין וקודם קצילתן קרי ליה בתולת שיקמה ומשנקצץ קרי ליה סדן שיקמה והקדישו מתחילה כשהן מקוצצין וניתוסף לאחר מיכן גמזיות: ואוכלין

מו א מיי' שם הלכ ה כא טוש"ע שם סעיף ו:
מז ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
מח ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
מט ד ה מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן תקלו סעיף ד:
נ ו ז מיי' שם הלכה יא סמג שם טוש"ע או"ח סי' תסח סעיף ט וסי' תקלה סעיף ג:
נא ח מיי' שם הלכה כא סמג שם טוש"ע או"ח סי' תסח סעיף י:
נב ט י מיי' שם הלכה עז סמג שם טוש"ע או"ח סי' תקלד סעיף ג:

[ועי' תוס' מ"ק י. ד"ה ההדיוט]

הגהות הגר"א

[א] גמ' סיפא. נ"ב גירסת הרמב"ם רישא: [ב] שם תוך ג' למרדה דאכתי לא פרח צימרא מינה. נ"ב הרי"ף לא גרס לה (וה"ג ל"ש אלא אחר ג' כו' אבל תוך ג' כו'. ועבהגר"א א"ח סוף סי' תס"ח. ומ"ש בהרי"ף שלנו אינו מהרי"ף ובדפו' הראשון ליתא): [ג] שם הא והא בחולו של מועד. נ"ב הרי"ף לא גרס לה:

נראה שצ"ל הכדד בדלי"ת עי' תו' חולין ס"ד. ד"ה כודרת

רבינו חננאל

עשר כלל ואפילו מצי למגמרינהו ומה שהתחיל קודם י"ד אם הוא לצורך המועד יגמור ואי לא לא. ואסיקנא הכי ת"ש ר' מאיר אומר כל מלאכה שהיא לצורך המועד שהתחיל בה קודם י"ד גומרה בי"ד ושאינה לצורך המועד אסור ש"מ לצורך המועד תנן שגומרה בי"ד ש"מ וקיימא לן כותיה. ואין מתחיל בי"ד אפי' צלצול קטן ואפי' סבכה קטנה ואפי' הן לצורך המועד וחכמים אומרים שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים החייטין שכן הדיוט תופר כדרכו בחולו של מועד והספרין והכובסין שכן הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורין מותרין לספר ולכבס בחולו של מועד ר' יוסי בר' יהודה אומר אף הרצענין שכן עולי רגלים מתקנין מנעליהן בחולו של מועד ואע"פ שתקנת המנעל סוף מלאכה היא קסבר ר' יוסי ילפינן תחלת מלאכה מסוף מלאכה מה סוף מלאכה מותר אף תחלת מלאכה מותר: מתני' מושיבין שובכין לתרנגולין בי"ד כו' תריצנא הכי בחולו של מועד. תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה רב הונא לא שנו שמחזירין אותה בחולו של מועד אלא תוך שלשה ימים למרדה דאכתי לא פרח צמרה עדיין החמימות שיש בה והיא תחמם הביצים ואחר שלשה ימים לישיבתה על הביצים כלומר כיון שעברו ג' ימים אחר שישבה על הביצים התחילו לרקם ואם תניחם נפסדין הביצים לגמרי אבל תוך ג' ימים לישיבתה שלא הופסדו הביצים לגמרי ואחר ג' ימים למרדה דפרח לה צמרה לא מהדרינן לה בחולו של מועד ר' אמי אמר אפילו תוך ג' ימים לישיבתה כו' ואסיקנא רב הונא סבר להפסד מרובה חששו כלומר במקום שיש הפסד מרובה כי הביצים נפסדין לגמרי חששו ואמרו מחזירין אבל תוך ג' לישיבתה דלא נפסדו אלא שאין מגדלין אפרוחין אבל ראוין הן לאכילה ואין בהן הפסד אבל דביני ביני הפסד מועט הוא ולהפסד מועט לא חששו ורב אמי סבר אפילו להפסד מועט [חששו] ומחזירין: מתני' גורפין הרעי מתחת רגלי הבהמה בארבעה עשר ובמועד מסלקין אותו לצדדין וכו' ת"ר הזבל שבחצר מסלקין אותו לצדדין שברפת ושבחצר מוציאין אותו לאשפה הא גופה קשיא אמרת שבחצר מסלקין אותו לצדדין והדר תאני ושבחצר מוציאין אותו לאשפה ומשני אביי בארבעה עשר מוציאין אותו לאשפה ובחולו של מועד מסלקין אותו לצדדין רבא אמר לעולם בחולו של מועד והכי קתני אם נעשית החצר כרפת שנתמלאת, רעי מוציאין אותו לאשפה: ירושלמי שבמטוי מסלקין לצד שברפת ושבחצר מוציאין לאשפה אמר [רבא] הדא דתימא בחצר קטנה אבל בחצר גדולה מסלקה לצדדין והרפת בין קטנה בין גדולה מוציאו לאשפה: אמר רב פפא הוה בדיק לן רבא הכא מוליכין ומביאין כלים מבית האומן ואם חושש להם שמא יגנבו מפנן לחצר אחרת ושנינן לה מתני' דהכא דקתני מוליכין ומביאין כלים מבית האומן בארבעה עשר ומתנתא דקתני אין מביאין בחולו של מועד סוגיין דשמעתא סלקא ואע"ג דאמרינן מתני' דהכא נמי בחוש"מ ומפני שאינו מאמין בעל הבית כליו לאומן קתני מביאין אפילו כלים שאינן לצורך המועד כדתניא מביאין כלים מבית האומן כגון כוס מבית הזוג וכו' ואסיקנא שנית מביאין כלומר התירו לו להביאן מפני שאינו מאמינו התינח מביאין מוליכין מאי איכא למימר למה מוליכין בחוש"מ ואסיקנא אלא מחוורתא מתני' דקתני מוליכין [ורמינהו אין מביאין כלים מבית האומן] ומביאין בארבעה עשר ומתני' דקתני אין מביאין בחולו של מועד: ומסקנא מקום שנהגו לעשות מלאכה בע"פ עד חצות כו' קיימא לן הכי: ששה דברים עשו אנשי יריחו וכו' אלו שלא מיחו מרכיבין דקלים כל היום

נג א מיי' פ"א מהל' ק"ש הלכה ד סמג עשין יח טוש"ע א"ח סי' סא סעיף יג [רב אלפס ברכות פ"ב דף יא.]

[ועי' תוס' מנחות עא. ד"ה וכורכין]

ואוכלין מתחת הנשרים בשבת ונותנין פאה לירק ומיחו בידם חכמים: **גמ'** *ת"ר ששה דברים עשה חזקיה המלך על שלשה הודו לו ועל שלשה לא הודו לו *גירר עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו כיתת נחש הנחשת והודו לו גנז ספר רפואות והודו לו ועל שלשה לא הודו לו קיצץ דלתות של היכל ושיגרן למלך אשור ולא הודו לו סתם מי גיחון העליון ולא הודו לו עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו: מרכיבין דקלים כל היום וכו': היכי עבדי אמר רב יהודה מייתי אסא דרא ושיכרא דדפנא וקימחא דשערי דרמי במנא דלא חלפי עליה ארבעין יומין ומרתחי להו ושדו להו לדיקלא בליביה וכל דקאי בארבע אמות דידיה אי לא עבדי ליה הכי צאוי לאלתר רב אחא בריה דרבא אמר מנחי כופרא דיכרא לנוקבתא: וכורכין את שמע: היכי עבדי אמר רב יהודה אומרים °שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ולא היו מפסיקין רבא אמר מפסיקין היו אלא שהיו אומרים היום על לבבך דמשמע היום על לבבך *ולא מחר על לבבך: *ת"ר ביצד היו כורכין את שמע אומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ולא היו מפסיקין דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מפסיקין היו אלא שלא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד *ואנן מאי טעמא אמרינן ליה כדדריש ר' שמעון בן *לקיש דאמר רשב"ל °ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה אמר שמא חס ושלום יש במטתי פסול כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ואבי יצחק שיצא ממנו עשו אמרו לו בניו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אמרי רבנן היכי נעביד נאמרוהו לא אמרו משה רבינו לא נאמרוהו אמרו יעקב התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי אמר רבי יצחק אמרי דבי רבי אמי משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה אם תאמר יש לה גנאי לא תאמר יש לה צער התחילו עבדיה להביא (א) בחשאי אמר רבי אבהו התקינו שיהו אומרים אותו בקול רם מפני תרעומת המינין ובנהרדעא דליכא מינין עד השתא אמרי לה בחשאי: *תנו רבנן ששה דברים עשו אנשי יריחו שלשה ברצון חכמים ושלשה שלא ברצון חכמים ואלו ברצון חכמים מרכיבין דקלים כל היום וכורכין את שמע וקוצרין לפני העומר ואלו שלא ברצון חכמים גודשין לפני העומר ופורצין פרצות בגנותיהן ובפרדסותיהן להאכיל נשר לעניים בשני בצורת בשבתות ובימים טובים ומתירין גמזיות של הקדש של חרוב ושל שקמה דברי רבי מאיר אמר לו רבי יהודה אם ברצון חכמים היו עושין יהו כל אדם עושין כן אלא אלו ואלו שלא ברצון חכמים היו עושין על שלשה מיחו בידם ועל שלשה לא מיחו בידם ואלו שלא מיחו בידם מרכיבין דקלים כל היום וכורכין את שמע וקוצרין וגודשין לפני העומר ואלו שמיחו בידם מתירין גמזיות של הקדש של חרוב ושל שקמה ופורצין פרצות בגנותיהן ופרדסיהן להאכיל נשר לעניים בשבתות וימים טובים בשני בצורת נותנין פיאה לירק ומיחו בידם חכמים וסבר רבי יהודה קצירה שלא ברצון חכמים היא *והתנן אנשי יריחו קוצרין לפני העומר ברצון חכמים וגודשין לפני העומר שלא ברצון חכמים ולא מיחו בידם חכמים

מאן

תורה אור

דברים ו

בראשית מט

[עי' תוס' ע"ז ג: ד"ה היום]

ס"א בן פזי

לא היו מפסיקין · בין שמע ישראל לשם דמשמע דאומר לשם שישמע ישראל ויענה*: מחלוקת

ואוכלין מתחת הנשרים. תחת הדקל המשיר פירותיו היו אוכלין מן הנושרות וטעמא דכולהו מפרש בגמרא: ונותנין פיאה לירק. והוא פטור מן הפיאה כדמפרש בגמרא: ומיחו בידן. משום דקא מפקעי ליה ממעשר שהיו עניים אוכלין אותה פיאה בטיבלה דסבורין שהיא פיאה גמורה ולקט שכחה ופיאה פטורין מן המעשר משום דהפקר נינהו: **גמ'** גירר עצמות אביו. משום כפרה ולא קברו בכבוד בדרגש ומטה נאה ומפני קידוש השם שיתנגה על רשעו ויוסרו הרשעים: כיתת נחש הנחשת. לפי שהיו טועים אחריו: וגנז ספר רפואות. כדכתיב והטוב (והישר) בעיניך עשיתי ואמרינן בברכות שגנז ספר רפואות לפי שלא היה לבם נכנע על חולים אלא מתרפאין מיד: סתם מי גיחון. כדכתיב (ד"ה ב לב) למען לא יבאו מלכי אשור ומצאו מים לשתות: ולא הודו לו. שהיה לו לבטוח בהקב"ה שאמר (מלכים ב יט) וגנותי על העיר הזאת להושיעה: עיבר ניסן בניסן. לאחר שנכנס ניסן נמלך ועשאו אדר השני כדכתיב (ד"ה ב ל) ויועץ המלך חזקיה לעשות פסח בחדש השני וגו' כי מרבית העם רבים אשר לא הוטהרו עדיין מטומאות שהחזיקו בהן בימי אביו אחז הרשע: ולא הודו לו. כדאמר בסנהדרין* ובברכות [י:] החדש הזה וגו' זה ניסן ואין אחר ניסן: אסא דרא. הדס לח: ושיכרא דדפנא. שכר של עץ שקורין לו"ר וגדילין בו פרי שקורין ביי"ש: דלא חלפו עליה ארבעין יומי. משנטחנה: ושדו ליה לדקלא בליביה. דקל יש לו לב מתוכו ויש לו מוח לאורכו כמו שיש לעץ שקורין שנבו"ג ולאגוז והמשקה הזה מועיל לדקל להתקיים: וכל. אילן דקאי בארבע אמות דידיה דלא עבדי ליה הכי: לאוי. מתייבש: רב אחא בריה דרבא אמר. לאו היינו מרכיבין דמתניתין אלא מנחי כופרא דוכרא לנוקבתא מניחין ותוחבין גמזיות רכה בת שנתה שניתוספה באילן בשנה שעברה וקרי ליה כופרא דיכרא על שם שמכניסין אותו בענף האילן שקולן ענף גדול וסודקו ומשים את זה בתוכו לשון אחר כופרא דיכרא ענף רך של דקל זכר ומרכיבו בסדק של דקל נקיבה מפני שדקל נקיבה אינה עושה פירות והזכרים עושין פירות: ולא היו מפסיקין. בין אחד לואהבת(ב) אע"פ דצריך להאריך באחד ולהפסיק בין קבלת מלכות שמים לדברים אחרים שכל אחד מקבל עליו ואומר אחד הוא אלהינו בפסוק ראשון ופסוק שני לשון צוואה הוא: רבי יהודה אומר מפסיקין היו אלא שלא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו: וכורכין. כלומר שהיו מדבקין כל הקרייה כמות שהיא ולא היו מוסיפין ואית דגרסי שהיו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו פי' שהיו אומרים אותו בקול רם: קץ הימין. שיחזיר ימינו לפניו שהשיב אחור ימינו מפני אויב: שמע ישראל. לאביהם היו אומרים: נימריה · לאלו ברוך שם כבוד מלכותו בקרית שמע: ציקי קדירה. ארשדו"א: יש לה צער. צער גופה מחמת התאוה: מפני תרעומת המינין. שלא יהו אומרים עלינו שאנו מוסיפין דבר שאינו הגון בחשאי ומאן דגרסי שהיו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד מפרש שהיו אומרים אותו בקול רם כשאר הקרייה וביניהן לא היו מינין: נשר. פירות הנושרין: ה"ג מתירין גמזיות של הקדש של חרוב ושל שקמה. כשהוקדשו הסדנין תחילה ונתוספו הגידולין: קוצרין לפני העומר ברצון חכמים. כלומר לא הקפידו חכמים דאיסורא דאורייתא ליכא דמקום שלא אתה מביא הוא ואיסורא דרבנן נמי ליכא דילמא אתי למיכל מיניה לא גזרו דהא חדש מיבדל בדילי מיניה כולי שתא שאינו נוהג אותו כל השנה: וגודשין שלא ברצון חכמים. כיון דלאו פסידא הוא גזרו רבנן שימתינו משום שמתוך שהוא מתעסק בו אתי למיכל מיניה:

מתן

ברכות י: [כמשניו' נדפס כל זה למשנה ועתוי"ט] [סנהדרין מז:]

[דף יב:]

[תוספתא פ"ג]

מנחות עא: תוספת' פ"ג]

מנחות שם:

רבינו חננאל

קיימא לן כי הא דאמר מייתו נופרא. פי' צאוי יבש · מייתו נופרא דיכרא ומעייל ליה בי' דנקיבתא: וכורכין את שמע קיימא לן כרבי יהודה דאמר לא שהיו כורכין שמע ישראל עם ואהבת את ה' אלא לעולם מפסיקין היו אלא שלא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ומאי כורכין דקתני דלא היו מפסקי בדבר אחר בין שמע לואהבת את ה': ואנן מאי טעמא אמרי' ליה כי הא דדרש ר"ש בן פזי ויקרא יעקב אל בניו מלמד שבקש לגלות הקץ לבניו נסתלקה שכינה ממנו אמר דלמא חס ושלום פסול יש במטתי פתחו כלן ואמרו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד כיון ששמע להם כך פתח הוא ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד התקינו לאמרו בחשאי ובמקום שיש בו מינין אומרין אותו בקול [רם] באושא*) הוו שכיחי

הגהות הב"ח

(א) גמרא להביא לה בחשאי: (ב) רש"י ד"ה ולא היו מפסיקין בין אחד לואהבת ר"ל אין מאריכין דצריך להאריך כנ"ל ותיבת אע"פ נמחק:

*) מדברי רבינו ז"ל אלו נראה שהיה גורס בגמ' אמר רבי אבהו באושא התקינו וכו' ולפיכך נתן טעם משום דבאושא הוו שכיחי מינין.

עין משפט
נר מצוה

פג א מיי' פ"ג מהל' מתנות עניים הלכה א ג:

מסורת הש"ס

מאן שמעת ליה דאמר מיחו ולא מיחו רבי יהודה וקתני קוצרין ברצון חכמים וליטעמיך הני ארבעה הוה אלא סמי מיכן קצירה: ומתירין גמזיות של הקדש של חרוב ושל שקמה אמרו אבותינו לא הקדישו אלא קורות ואנו נתיר גמזיות של הקדש של חרוב ושל שקמה ובגידולין הבאין לאחר מכאן עסקינן וסברי לה כמ"ד אין מעילה בגידולין ורבנן סברי נהי דמעילה ליכא איסורא מיהא איכא: ופורצין פרצות: אמר עולא א"ר שמעון בן לקיש מחלוקת בשל מכבדות דרבנן סברי גזרינן שמא יעלה ויתלוש ואנשי יריחו סברי לא גזרינן שמא יעלה ויתלוש אבל בשל בין הכיפין דברי הכל מותר א"ל (א) רבא והא מוקצות נינהו וכי תימא הואיל דחזי לעורבין השתא מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים *דתנן ר' יהודה אומר אם לא היתה נבילה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן מוכן לעורבים הוי מוכן לאדם א"ל *אין מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דכל מידי דחזי לאיניש לא מקצה ליה מדעתיה מוכן לעורבים הוי מוכן לאדם כל מידי דחזי לאיניש דעתיה עלויה כי אתא רבין א"ר שמעון בן לקיש מחלוקת בשל בין כיפין דרבנן סברי מוכן לעורבים לא הוי מוכן לאדם ואנשי יריחו סברי מוכן לעורבים הוי מוכן לאדם אבל בשל מכבדות דברי הכל אסור גזרינן שמא יעלה ויתלוש: ונותנין פיאה לירק: ולית להו לאנשי יריחו הא *דתנן *כלל אמרו בפיאה כל שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ ולקיטתו כאחת ומכניסו לקיום חייב בפיאה כל שהוא אוכל פרט לספיחי סטים וקוצה ונשמר פרט להפקר וגידולו מן הארץ פרט לכמהין ופטריות ולקיטתן כאחת פרט לתאנים ומכניסו לקיום פרט לירק א"ר יהודה אמר רב הכא בראשי לפתות עסקינן ומכניסו לקיום ע"י דבר אחר קמיפלגי מר סבר מכניסו לקיום ע"י דבר אחר שמיה קיום ומר סבר לא שמיה קיום: ת"ר בראשונה היו נותנין פיאה ללפת ולכרוב ר' יוסי אומר אף לקפלוט ותני' אידך *היו נותנין פיאה ללפת ולקפלוט ר"ש אומר אף לכרוב

נימא

רש"י

מאן שמעת ליה. דנקט לישנא דמיחו ולא מיחו ר' יהודה היא דשמעת ליה לעיל: וליטעמיך. דסבירא לך הא דלעיל דקתני אלו ואלו שלא ברצון חכמים כו' מתרצתא היא דקא רמית אחריתי עליה ליפרכיה מינה ובה דקתני על שלשה לא מיחו וקא חשיב ארבעה מרכיבין וכורכין וקולרין וגודשין: ובגידולין גרסינן: כמאן דאמר אין מעילה בגידולין. במסכת מעילה (דף יג׳): מחלוקת. דאנשי יריחו ורבנן: בשל מכבדות. כפות תמרים הן בראש הדקל וכפופות זו אצל זו כעין כלי וכשהתמרים נושרין מקבלות אותן וכיון דגבוה וצריך לעלות על הדקל לנוטלן חיישינן שמא יתלוש מן המחוברות דהוי אב מלאכה: בשל בין הכיפים. למטה מנופיהן נופות התחתונים וליכא למיחש לתלישה דאין כאן מחוברות: והא מוקצות נינהו. שמערב שבת בין השמשות היו מחוברות ונמצאו מוקצות מחמת איסור תלישה ומוקצה בין השמשות מוקצה לכל היום: וכי תימא הואיל וחזו. במחובר לעורבים שיש לו הגדילות בתוך ביתו לגדולה ומותר להעמידם עליהן לאוכלם: נבילה שנתנבלה בשבת היתה עומדת בין השמשות לאדם ולא חשיב לה מוכן לגבי כלבים: ונשמר. שאינו מופקר ומקפידין עליו לשומרו: ומכניסו לקיום. שמתקיים ימים רבים: ספיחי סטים וקוצה. קשין לאכילה אבל סטים וקוצה שאינם ספיחים חזו לאכילה סטים מוריק"א קרו"ג: קוצה. ווייס"א: תאינה אינה מתבשלת כאחת אלא זו גמורה היום ואחרת יוצאה בלידה כל ימות הקיץ: ראשי לפתות. עלי הלפת מכניסין אותן לקיום על ידי האימהות: ללפת. לעלין דבאימהות טלי עלמא מודו דהא מתקיימין:

הכי

תוספות

מחלוקת בשל מכבדות. פ"ה כולה שמעתא בנתלשו ביו"ט ודווקא בשל מכבדות דאיכא כמי מחוברות גזרו רבנן שמא יעלה ויתלוש וקשה נהי דלא גזרו בני יריחו בשל מכבדות שמא יעלה ויתלוש תיפוק ליה שמשתמש במחובר דאטו לית להו הא דתנן (ביצה דף לו:) אין עולין באילן וכו' ובין הכיפין נמי אמאי ד"ה מותר הא קמשתמש באילן כדאמר בבירה (שבת דף מה:) אין מניחין נר על גבי דקל שמא ישתמש באילן בשעת נטילתה וכן משמע בעירובין (דף ק:) ובכמה דוכתי ועוד דלא גרע בין הכיפין מבילה שנולדה שהיא על הקרקע דאסרינן בבילה (דף ג:) משום פירות הנושרין *וליכא לאוקמא בפחות מג' טפחים דמותר להשתמש דמ"מ ה"ל לפלוגי בבין הכיפין בין פחות מג' טפחים ליותר ונראה לר"י דשמעתא איירי בתלושין מעי"ט במכבדות ובכיפים ומונחים שם בין השמשות וקאמר מחלוקת בשל מכבדות דרבנן אסרי אפילו נפלו לארץ בי"ט כיון דמכבדות איכא נמי מחוברים גזרינן שמא יעלה ויתלוש כיון דבין השמשות היו על האילן אע"פ שהן תלוש ובני יריחו לא גזרו כיון דתלוש מעי"ט אבל בשל בין הכיפין הואיל ולא היו שם מחוברים ליכא למיגזר אטו שמא יעלה ויתלוש ממקום שלא נשרו והשתא א"ש דלא דמי לבילה דהתם שנולד בי"ט גזרינן והכא בנתלשו מעי"ט וקצת תימה איך יכירו בין אותם שנשרו אתמול לאותם שנשרו היום וגשר מן הכיפין לנשר מן המכבדות ופריך והא מוקצה נינהו כיון דהיו בין השמשות על האילן ולא היו ראויות ליטול שלא ישתמש באילן ובירושלמי דס"פ פריך במה אנן קיימין אי בנשרו מעי"ט ד"ה מותרים ואי בי"ט ד"ה אסורים אלא במה קיימין בשהם פי' דבשהם לא שייך למיגזר שמא יעלה ויתלוש אלא דוקא בנשרו ודאי בי"ט והיכא דנשרו ודאי בי"ט אפילו בשל בין הכיפין אסור ופריך והא מוקצות נינהו פי' ספק מוקצות נינהו אבל מ"מ קשה דתיפוק ליה שמשתמש במחובר:

דתנן רבי יהודה אומר אם לא היתה נבילה מע"ש. תימה הא התם לא הוי מוכן לאדם דאסור לשוחטה בשבת ומפרש ה"ר יוסף דממשנה יתירא דייק דלא ה"ל למיתני לפי שאינה מן המוכן כיון דכבר תנא איסורא אלא אפילו היה מוכן שאין מוקצה מחמת איסור לא הוי מוכן לכלבים ור"י מפרש מוכן לאדם היינו שעומדת לאכילת אדם ואע"ג דאין ראויה לאדם לאותה שבת היינו מחמת איסור ולא מחמת הקצאה שלא היה רוצה שיהנה בה אדם ולא אמרינן עמידתה לאדם כעמידתה לכלבים שאלו היתה עומדת לכלבים כמו שעומדת לאדם היתה מותרת כשנתנבלה בשבת דלגבי כלבים ליכא מוקצה מחמת איסור כי יש דברים שראוים ליתן לכלבים חיים כגון עופות וכיוצא בהן ולא אמר דהוי מוכן לכלבים אע"ג דלבסוף הוי מוכן לכלבים אלא אדרבה לפי שסתמא עומד לאדם מקצי ליה מכלבים ה"נ מוכן לעורבים לא הוי מוכן לאדם אע"ג דלבסוף הוי מוכן לאדם: מוכן לעורבים. אפילו אי לא שרי הכא אלא למי שיש לו עורבים אילטריך בריש ביצה (דף ג׳) למיסר פירות הנושרין מטעם גזירה שמא יעלה ויתלוש דלא מצי למימר התם איסורא משום מוקצה שהרי מעמיד שם המשנה בתרנגולת העומדת לאכילה א"כ איסור מוקצה לא שייך בה למיגזר אי לאו משום גזרה שמא יעלה ויתלוש:

כלל אמרו בפיאה כו'. נראה לרבינו תם דמדאורייתא לא מיחייב בפאה אלא זית וכרם ושדה דכתיבי בהדיא בקרא ואחריני תקנתא דרבנן נינהו ושאין מכניסו לקיום לא רצו לתקן פיאה דאינו דבר חשוב ותאינה וכל דדמי לה אף על גב דחשיב איכא בטול עניים לפי שאין לקיטתן כאחד והפסד יתר על הריוח וכמיהין ופטריות הואיל ואין במינו חיובא שאין גדל בקרקע לא תקנו והא דדריש בתורת כהנים יכול שאני מרבה קישואין ודלועין שיהו חייבין בפיאה תלמוד לומר ובקוצרכם את קציר ארצכם מה קציר שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ אף כל כו' יצאו ירקות כו' אסמכתא בעלמא היא כמו שדורש שם מקרא מעשר ירק אף על גב דהוי דרבנן:

אלא

רבינו חננאל

מינין: מתירין גואזות של הקדש פי' הן נצרים הפרים משרשי אילנות והן קשקושי אילנות והיו אנשי יריחו אומרים אבותינו לא הקדישו אלא הקורות מפני שהיו בעלי בתים נוטלין אותן בזרוע קורות הקדישו שרולין לא הקדישו והיו מתירין הגזיאות ומיחו בידם חכמים ואמרו נהי דמעילה בגידולין ליכא איסורא מיהא איכא רבנן לטעמיהו דפליגי עליה דר' יוסי במעילה פ"ד ואמרי הקדיש אילן ואח"כ נשא פירות שרה ואח"כ נתמלאת עשבים מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן: ואוכלין מתחת הנשרי' פי' מן הפירות הנובלות מן האילן ומיחו בידם חכמים ואסיקנא בלישנא בתרא מחלוקת בשל בין הכיפים ואנשי יריחו סברי מוכן לעורבים הוה מוכן לאדם ורבנן סברי מוכן לעורבים לא הוה מוכן לאדם אבל התמרים של מכבדות שהן מחוברין אם נשרו דברי הכל אסורין מאי טעמא הרואה כי מחוברין היו ונפלו בשבת ואמרו מותרין הן יעלה ויתלוש: ואקשינן ונותנין פיאה לירק והתנן כלל אמרו בפיאה כל שהוא אוכל ונשמר וכו' ואמרינן בסיפא ומכניסו לקיום חייב בפיאה ותאני עלה הירק אע"פ שלקיטתו כאחת אין מכניסו לקיום ושני רב יהודה משמא דרב האי ירק דקתני במתני' ראשי לפתות הן דמכניסן לקיום ע"י ד"א בכבישה כדרך כל הכבושין. אנשי יריחו סברי כי האי גונא מכנסו לקיום [מיקרי] ורבנן סברי לא: ת"ר נותנין פיאה ללפת ולכרוב רבי יוסי אומר אף לקפלוט ותניא אידך נותנין פיאה ללפת ולקפלוט רבי שמעון אומר אף לכרוב

מהרש"א מהפך הדברים כן וליכא לאוקמא בתחלה עד ליותר ואח"כ ועוד דלא גרע כו' עד פירות הנושרין ואח"כ ונראה לר"י:

חולין ידי: שבת קנו: ביצה ו: כו:

[ביצה שם]

שבת סח: נדה כי: פיאה פ"א [מ"ד]

[תוספתא פ"ג]

הגהות הב"ח

(א) גמרא א"ל רבא והא מוקצות נינהו:

נימא תלתא תנאי הוו לא תרי תנאי הוו ותנא קמא דר' שמעון היינו ר' יוסי ותנא קמא דר' יוסי היינו ר' שמעון ומאי אף אקמייתא ת"ר *בן בוהיין נתן פיאה לירק ובא אביו ומצאן לעניים שהיו טוענין ירק ועומדין על פתח הגינה אמר להם בני השליכו מעליכם ואני נותן לכם כפליים במעושר לא מפני שעיני צרה אלא מפני שאמרו חכמים אין נותנין פיאה לירק למה ליה למימרא להו לא מפני שעיני צרה כי היכי דלא לימרו דחויי קא מדחי לן ת"ר *בראשונה היו מניחין עורות קדשים בלשכת בית הפרוה לערב היו מחלקין אותן לאנשי בית אב והיו בעלי זרועות נוטלין אותן בזרוע *התקינו שיהיו מחלקין אותן מערב שבת לע"ש דאתיין כולהו משמרות ושקלן בהדדי ועדיין היו גדולי כהונה נוטלין אותן בזרוע עמדו בעלים והקדישום לשמים אמרו לא היו ימים מועטים עד שחיפו את ההיכל כולו בטבלאות של זהב שהן אמה על אמה כעובי דינר זהב ולרגל היו מקפלין אותן ומניחין אותן על גב מעלה בהר הבית כדי שיהו עולי רגלים רואין שמלאכתם נאה ואין בה *דלם *תנא אבא שאול אומר קורות של שקמה היו בירחו והיו בעלי זרועות נוטלין אותן בזרוע עמדו בעלים והקדישום לשמים עליהם ועל כיוצא בהם אמר אבא שאול בן בטנית משום אבא יוסף בן חנין אוי לי מבית בייתוס אוי לי מאלתן אוי לי מבית חנין אוי לי *מלחישתן אוי לי מבית קתרוס אוי לי מקולמוסן אוי לי מבית ישמעאל בן פיאבי אוי לי מאגרופן שהם כהנים גדולים ובניהן גיזברין וחתניהם אמרכלין ועבדיהן חובטין את העם במקלות *תנו רבנן ארבע צווחות צוחה עזרה ראשונה צאו מכאן בני עלי שטימאו היכל ה' ועוד צווחה צא מיכן יששכר איש כפר ברקאי שמכבד את עצמו ומחלל קדשי שמים דהוה כריך ידיה בשיראי ועביד עבודה ועוד צווחה העזרה שאו שערים ראשיכם ויכנס ישמעאל בן פיאבי תלמידו של פנחס וישמש בכהונה גדולה ועוד צווחה העזרה שאו שערים ראשיכם ויכנס יוחנן בן נרבאי תלמידו של פנקאי וימלא כריסו מקדשי שמים אמרו עליו על יוחנן בן נרבאי שהיה *אוכל ג' מאות עגלים ושותה ג' מאות גרבי יין ואוכל ארבעים סאה גוזלות בקינוח סעודה אמרו כל ימיו של יוחנן בן נרבאי לא נמצא נותר במקדש מאי סלקא ביה ביששכר איש כפר ברקאי אמרי מלכא ומלכתא הוו יתבי מלכא אמר גדיא יאי ומלכתא אמרה אימרא יאי אמרו מאן מוכח כהן גדול דקא מסיק קרבנות כל יומא אתא איהו אחוי

הדרן עלך מקום שנהגו

רש"י

הכי גרסינן נימא תלתא תנאי הוו לא תרי תנאי הוו · תנא קמא דרבי יוסי היינו ר' שמעון ותנא קמא דרבי שמעון היינו רבי יוסי ומאי אף אקמייתא : לימא תלתא תנאי הוו· תנא קמא דר' יוסי ללפת ולכרוב ולא לקפלוט ותנא קמא דרבי שמעון ללפת ולקפלוט ולא לכרוב ורבי יוסי ורבי שמעון כי הדדי סבירא להו דללפת ולכרוב ולקפלוט : לא · ת"ק דר' שמעון הוא ר' יוסי ות"ק דר' יוסי הוא ר' שמעון ומאי אף דקאמרי תרווייהו אקמייתא דתנא קמא דידהו קיימי דהיינו אלפת דקאמר תנא קמא דרבי יוסי ללפת ולכרוב וקאמר ליה רבי יוסי אף לקפלוט כמו ללפת אבל לכרוב לא ותנא קמא דרבי שמעון נמי הכי קאמר ללפת ולקפלוט כרבי יוסי וקאמר ליה רבי שמעון אף לכרוב כמו ללפת אבל לקפלוט לא דהיינו כתנא קמא דר' יוסי : בן בוהיין · שם אביו בוהיין : כפליים במעושר גרסי' אני אתן לכם כפליים שיש לכם עכשיו פיאה אתן לכם חולין מתוקנין ומעושרין: אין נותנין פיאה לירק · משום דמפקע ליה ממעשר דכתיב (דברים יד) ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך מי שאין לו נחלה עמך חייב לעשר יצא פיאה שיש לו נחלה עמך דהפקר נינהו וכן בשביעית דהפקר פטור ממעשר דכתיב (שמות כג) ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה מה חיה אוכלת ופטורה ממעשר אף אביונים פטורין מן המעשר : למה ליה למימר להן לא מפני כו' · הא קא יהיב להן כפליים ומיחזא חזו דלא עין צרה היא: דלא נימרו דחויי מדחי לן · ולא יתן לנו כלום דמה לו ליטול זו וליתן פי שנים לפיכך הוצרך לפרש להן טעמא של דבר : עורות קדשים · עור עולה וחטאות ואשמות וקרבנות ציבור שמתחלקין עורות קדשי הקדשים לכהנים כדכתיב (ויקרא ז) עור העולה אשר הקריב וילפינן בזבחים (דף קג:) מעולה כל עורות קדשי קדשים : ולערב · שכל יום היו מחלקין אותן לאנשי בית אב שעבדו היום שהמשמר היה חלוק לששה בתי אבות לששה ימים ומה שהגיע ליומן הן מרובה הן מועט הוא נוטל אע"פ שיש יום שמרבים היחידים להביא ביום זה מחבירו : בעלי זרועות · שהיו בכהנים חזקים מחביריהם:לערב שבת· דכולי משמרה תיהוי התם ולא יניחו לבעלי זרועות ליטול בזרוע : גדולי כהונה · שרים שבהן: עמדו בעלים·כל כהני משמרות יחד והקדישום לבדק הבית : בהר הבית · רחבה פנויה חוץ לעזרה ויש שם מעלות כדאמרינן בפ"ק דיומא (דף מז.): דלם · דופי : קורות · מחוברין עוביו של אילן קרי קורה: בייתוס· כהן גדול היה וכן כולן [והיו להן עבדים חמסנין וחובטין את העם]: אלתן · מקלותיהן כמו לא באלה ולא ברומח במסכת שבת (דף סג.): לחישתן· יועצי רע : קולמוסין · שהיו כותבין איגרות לרעה : אמרכלים·אמר כולו על פיו נחתך כל צורך הקדש : שטימאו · כדכתיב (שמואל א ב) אשר ישכבון את הנשים : כריך ידיה בשיראי · וחלילה פוסלת בקדשים דבעינן ולקח הכהן שיקח בעצמו ועוד דבזיון הוא : ישמעאל בן פיאבי · כשר היה אבל אנשי ביתו היו בעלי זרוע : שלש מאות עגלין · שהיה מגדל בביתו כהנים הרבה : מאי סלקא ביה · מה גמול נשתלם : מלכא ומלכתא· מלכי בית חשמונאי: גדיא יאי· גדי טוב למאכל יותר מן הכבש : אחוי

תוספות

אלא מפני שאמרו חכמים אין פיאה לירק · ואם תאמר מכל מקום ליפטר ממעשר מפני שהפקירם והפקר פטור ממעשר וי"ל כב"ה דאמרי במס' פאה [פ"ו מ"א] אינו הפקר עד שיופקר לעניים ולעשירים כשמיטה וילפינן (בירושלמי) משמיטה דכתיב תשמטנה ונטשתה מה ת"ל ונטשתה יש לך נטישה אחרת שהיא כזו ומה היא זו הפקר לעניים ולעשירים א"כ אפילו בית שמאי דילפי מפיאה וסברי דהפקר לעניים הפקר (*הכא מחייבי משום דהפקר בטעות הוה) וטעמא מפרש התם דכתיב בפיאה לעני ולגר מה תלמוד לומר תעזוב אותם יש לך עזיבה אחרת שהיא כזו ומה היא זו לעניים ולא לעשירים *ומיהו בפיאה גופיה כולי עלמא מודו דפטורה כדדרשינן בספרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא זה שיש לו ללוי חלק בהן שאם הוא לוי עני נוטל פיאה:

דכריך ידיה בשיראי · פירש בקונטרס וחלילה פוסלת בקדשים דכתיב ולקח הכהן בעינן שתהא לקיחה בעצמו של כהן וא"ת והא גבי לולב לא אמרינן הכי בפרק לולב הגזול (סוכה דף לז·) גבי לא ליבקוט איניש לולבא בסודרא רבא אמר לקיחה על ידי ד"א שמה לקיחה ותירץ ר"י דהתם מיירי באוחז הלולב על ידי סודר כעין לבת כגון שכרך הלולב בסודר ואוחז בסודר שהסודר מסייעו להחזיק וכי האי גוונא לא הויא חציצה וכן משמע בההיא שמעתא דבהכי מיירי דהא קאמר התם לא ליהדוק איניש לוליבא בהושענא דילמא נתרי טרפי והוי כחציצה רבא אמר מין במינו אינו חוצץ משמע דבשאינו מינו חוצץ והיינו משום דההיא הוי כעין דשמעתין דכריך ידיה בשיראי דכי האי גוונא שייכא חציצה* :

רבינו חננאל

ואוקימנא לה לר' יוסי ור' שמעון ומאי אף דקתני הא והא אלפת והכי קתני נותנין ללפת ולכרוב ר' יוסי אומר ואף לקפלוט ר' יוסי הוא התנא קמא דפליג על ר' שמעון ותניא אידך נותנין פאה ללפת ולקפלוט ר' שמעון אומר ללפת אף לכרוב ר"ש הוא התנא קמא דר' יוסי נמצא תנא קמא דר' יוסי ר' שמעון ות"ק דר"ש רבי יוסי ואמאי דקתני ת"ק ראשון מוסיף עליה בר פלוגתיה אף כך וכך: בן *) נכי (היין) [היה] נותן פיאה לירק בא אביו ומצאן לעניים טוענין ועומדין בפתח הגנה אמר להם בני השליכו מעליכם [ואני נותן לכם] כפלים מעשר עני לא מפני שעיני צרה אלא מפני שאמרו חכמים אין נותנין פיאה לירק : ת"ר בראשונה היו מניחין עורות קדשים בלשכת הפרוה ולערב היו חולקין אותן והיו בעלי זרועות נוטלין אותן בזרוע הקדישם בעליהם לשמים כו' עד כדי שיהיו עולי רגלים רואין שמלאכתן נאה בלי דלם : תניא קורות שקמה היו בירחו והיו בעלי זרועות נוטלין אותן בזרוע עמדו בעליהן והקדישום לשמים עליהם ועל כיוצא בהן אמרו אוי לי מבית חנן אוי לי מלחישתן שהיו רכילין אוי לי מבית ביתוס אוי לי מאלתו' בעלי זרוע אוי לי מבית קתרום אוי לי מקולמוסן שהיו הוקקי און . ישמעאל בן פיאבי הוא היה טוב ובני ביתו היו אגרופין והם כהנים גדולים ובניהם גזברין וחתניהן אמרכלין ועבדיהם חובטין העם במקל: ת"ר ארבע צווחות צוחה עזרה שתים בכניסה ושתים ביציאה ראשונה צוחה צאו מכאן בני עלי שטמאו היכל ה' ועוד צוחה צא מכאן יששכר איש כפר ברקאי שמכבד עצמו דכריך ידיה בשראי ועביד עבודה ונמצא מבזה קדשי שמים לינע אותם בידו ועוד צוחה שאו שערים ראשיכם ויכנס ישמעאל בן פיאבי תלמידו של פנחס וישמש בכהונה גדולה : הדרן עלך פרק מקום שנהגו

*) אולי צ"ל בן מביא יין וכ"ה בירושלמי כאן או שהי' גורס בירושלמי בן נכי היין ובתוספתא הגי' מעשה בבן נבו ועי' במראה הפנים כאן .

הגהות הגליון (מסורת הש"ס)

[תוספתא פי"ג]

[תוספתא דמנחות פי"ג וזבחים פי"א]

[בערוך ערך דלם פי' דופי]

[פי' שהיו רכילין מרוך ערך לחש]

כריתות כח. [וע"ש]

פי' לו ולאנשי ביתו כי היו לו בני בית לרוב

סיא רש"ל

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"ה מהלכות מעשה קרבנות הל"כ:

ע"ש פה וצ"ע דבסמוך אחר מלות ולא לעשירים יגכון

[שם בתוספתא]

[ועי' תוס' יומא נח. ד"ה מין ותוס' זבחים כד. ד"ה הואיל ותוס' סוכה לז. ד"ה כי]

אחוי בידיה אי גדיא יאי יסק לתמידא אמר מלכא הואיל ולא הוי ליהתורהאחוי בידיה . בלשון למוק : אימתא אימתא דמלכותא ניפסקו לימיניה יהב שוחד ופסקיה לשמאליה שמע מלכא ופסקיה לימיניה אמר רב יוסף °בריך רחמנא דאשקליה לישישכר איש כפר ברקאי *למיטרפסיה מיניה בהאי עלמא אמר רב אשי ישישכר איש כפר ברקאי לא תנא מתניתין *דתנן ר"ש אומר כבשים קודמים לעזים בכל מקום יכול מפני שמובחרין במינן ת"ל °אם כבש יביא קרבנו מלמד ששניהן שקולין כאחד רבינא אמר אפילו מקרא נמי לא קרא דכתיב °אם כבש אם עז אי בעי כבש לייתיה אי בעי עז לייתיה :

אחוי בידיה . בלשון למוק : אימתא דמלכותא · לא דיו שלא אמר כמותי אלא שאמר אף בלשון למוק: דאשקליה· שהשיא טוט וגמולו : למיטרפסיה · גמולו : לא תנא · לא שנה משנה וברייתא : כבשים קודמין לעזים · ויקרא בכ"מ כתב כבש תחלה : אם כבש יביא לחטאת · כאן הקדים שעירה ד לכבשה דכתיב בפרשה עליונה והביא את קרבנו שעירת עזים וגו' והדר אם כבש יביא וגו' : אם כבש אם עז · *גבי שלמים מדלא הראה לך הכתוב רמז מובחר בזה מזה שמעת מינה ששניהן שוין :

אור

ויקרא ד

שם ג

כריתות כח:

[עי' רש"י שם בכריתות]

[פי' גבה דיט ממנו וי"א לשון ארמי הוא ופי' נטל חלקו וגורלו מן העוה"ז כנגד תוכתו . ערוך]

גמ' אמר רב יוסף בריך רחמנא . כעין זה יבמות קה ע"ב :

הדרן עלך מקום שנהגו וסליקא לה פסח ראשון

סדר והלכות קרבן פסח ראשון בקצרה

מצות עשה לשחוט קרבן פסח בי"ד בניסן אחר חצות בכ"מ בעזרה. ואיש ואשה חייבין במצוה זו* . ובא מן הכבשים או מן העזים זכר בן שנה . ומי שביטלה במזיד והוא טהור ובדרך רחוקה לא היה חייב כרת* : ולא יהיה כזית חמץ בבית שום א' מהמתעסקים ואם היה חמץ ברשות אחד מהם לוקה והפסח כשר* . לכתחילה צריך לשחוט אותו אחר התמיד של בין הערבי' והקטרת והטבת נרות*[א] ובחול נשחט התמיד בז' ומחצה ונקרב בח' ומחצה[ב] ובשבת נשחט בו' ומחצה ונקרב בז' ומחצה והפסח אחריו* . הפטורין מקרבן ראייה פטורין מפסח* (תוס' פסחים דף ג':) ומצוה לכתחילה לחלק כל העם שעשו הפסחים לג' כתות בעזרה וכל כת לא פחות מל' בני אדם . נכנסה כת ראשונה עד שנתמלאה העזרה ונועלין הדלתות ושוחטין ואם נמצא בעל מום או טריפה שוחטין אחר אפי' בשבת אפי' מאה עד שיכשיר א' או עד שתחשך וידחה לפסח שני שהרי אנוס הוא[ג] . ויהא א' ממרס בדמו שלא יקרוש עד שיזרוק [ד] דם התמיד . והלוים קראו את ההלל בשיר כל זמן שחיטה והקרבה ואם גמרו ההלל ועדיין לא שלמו הכת מלהקריב שונים ואם שנו ולא שלמו מלהקריב משלשין ומעולם לא שלשו . ועל כל קריאה וקריאה תוקעין ג' תקיעות בחצוצרות תקיעה תרועה תקיעה [ועל כל פסח היו ט' תקיעות ומנין הקריאה והתקיעות מפורש בסוכה נד. ובתוס' ד"ה שייר] והכהנים עומדים שורות שורות ובידיהם מזרקי כסף ומזרקי זהב שורה שכולה כסף כסף ושורה שכולה זהב זהב ולא היו מעורבין משום נוי . ולא היו למזרק שוליים כדי שלא יניחום ויקרוש הדם . שחט השוחט וקיבל הכהן ונותנו לחבירו וחבירו לחבירו עד שיגיע הדם אצל הכהן הקרוב למזבח ושופכו שפיכה אחת כנגד היסוד. חזר וקיבל מזרק א' מלא ואח"כ החזיר הריקן . ואח"כ תולין הבעלים הפסח במסמרות של ברזל שהיו קבועין בכתלים ובעמודין ומי שלא מצא מקום לתלות לקח ממקלות דקים וחלקים שהיו שם והניחו על כתיפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט . ומפשיטין את כולו וקורעו וממחה את קרביו עד שמסיר מהן הצואה והפרש ומוציא האימורין והם החלב שעל הקרב ויותרת הכבד וב' כליות והחלב שעליהן והאליה לעומת העצה ונותנם בכלי שרת ומולחן ומקטירן הכהן ע"ג מזבח כל פסח בפני עצמו . ואסור להביא האימורין לידי נותר. נטמא הבשר ונודע לו קודם זריקה אע"פ שאימורין טהורין לא יזרוק הדם ואם זרק לא הורצה ואם נודע לו אחר הזריקה הורצה. נטמאו האימורין והבשר קיים זורק הדם והבשר נאכל לערב. נטמאו הבעלים כל החבורה אחר שנשחט לא יזרוק ואם זרק לא הורצה וחייבין בפסח שני: כל שפסולו בגופו ישרף מיד. בדם או בבעלים תעובר צורתו ואח"כ ישרף (מיד) . שלמו מלהקריב פותחין דלתות העזרה ויוצאת כת ראשונה ונכנסה כת שניה יצאת שניה נכנסה שלישית כמעשה ראשונה כך מעשה שניה ושלישית . שלמה כת ג' ויצאת רוחצים העזרה אפילו בשבת. חל י"ד בשבת מעשהו כמעשהו בחול לפי שקבוע לו זמן וא"א לעשותו קודם השבת אבל מה שהיה אפשר לעשות קודם השבת כגון הבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו בכלי אם היבלת לח וכדומה אסור או מה שאפשר לעשות אחר השבת כגון הדחת קרביו וצלייתו וכדומה[ה] אינו דוחה שבת. שכח ולא הביא הסכין בע"ש אם לא הקדישו עדיין יניחנו בין קרני הכבש או בצמרו ומכישו עד שמביאו לעזרה ומקדישו שם הואיל וקבוע לו זמן . ובשבת לבד רשאין להקטיר האימורין כל הלילה לפי שחלבי שבת קרבין בי"ט : שלמו מלהקריב בחול בעל הזבח נוטל פסחו עם העור ומביאו לביתו בירושלים ובשבת לא היו רשאין להוליך פסחיהן לבתיהן אלא כת א' יוצאין בפסחיהן ויושבין בהר הבית וכת ב' יושבת בחיל וכת ג' עומדין במקומן בעזרה ושוהים הכל עד מ"ש: **ואחר** שבא לביתו *צלאו וכיצד צלאו נוטל אותו כולו שלא יחסר אבר ממנו ותוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו בשפוד של עץ רמון ותולהו לתוך התנור שלא יגע בחרסית התנור והאש למטה וכרעיו ובני מעיו תולה לו ואין צולין אותו בתנור שגרוף האש או ע"ג כלי אבן או כלי מתכת לפי שצריך להיות צלי אש ולא ע"י ד"א ואם היה הכלי מנוקב ששולט בו האור צולין עליו . ואסור לאוכלו חי אפילו חצי צלי ומבושל אפילו לאחר צלייתו ומותר לסוך אותו בשעת צלייתו או לטבל בשעת אכילתו במי פירות חוץ ממים : **ואחר** שצלאו אוכלו לערב וחותך הבשר ואוכל וחותך העצמות מן הפרק ומפרקן אם רצה וכשיגיע לגיד הנשה מוציאו ומניחו עם שאר הגידין והעצמות והקרומות שיוצאין בשעת אכילה . ולא יאכל ממנו כזית צלי מבעו"י. וכל האוכל מן הפסח אינו אוכל אלא בחבורה אחת ואין מוציאין ממנו מן החבורה שיאכל בה (אבל ב' חבורות יכולין לאכול פסח א' בב' מקומות) (כ"פ הכ"מ) ובשר הפסח שהוציאו בעקירה והניחו חוץ לחבורתו מן האגף ולחוץ נאסר באכילה . הפסח אינו נאכל אלא בהיקף מחילה וב' חבורות שאוכלין בבית א' צריכין כל חבורה לעשות היקף מחילה לעצמן ואלו הופכין פניהם לכאן ואלו לכאן שלא יראו מעורבין וכלה מותרת להחזיר פניה ושמש א' שמשמש לשניהם והתחיל לאכול ואוכלו בפיו כשהולך לשמש לחבורה אחרת קופץ פיו ומחזיר פניו עד שמגיע אצל חבורתו נפרצה המחילה אינן אוכלין וכן אם נעשה מחילה בין חבורה א' אינן אוכלין עד שתסתלק : בתחלת הסעודה שנכנסו רק ב' מהחבורה צריכין להמתין על השאר אבל ג' שנכנסו בזמן הסעודה אין צריכין להמתין : נטמא מקצת האברים שורף את הטמאים ואוכל הטהורים. נטמא שלם או רובו שורפין אותו לפני הבירה כדי לביישן שלא נזהרו בו ונשרף מעצי המערכה ואם רצו הבעלים לשורפו בקש ובקנים משל עצמן שורפין . ונטמא מיעוטו והנותר שורפין בחצרותיהן מעצי עצמן . נטמאו הבעלים מקצתן אע"פ שהתחילו כבר לאכול ונטמאו זכו הטהורים בחלקם של טמאים אבל התחילו כולן לאכול ונטמאו מקצתן חלק הטמאים ישרף וה"ה אם מתו . אין הפסח נשחט ונזרק ונאכל אלא למנויו ולנמולים ולטהורים ולשם פסח. המאכיל פסח ראשון או שני למומר או גר תושב ולנכרי אף על פי שנימול מכין אותו מכת מרדות וישראל ערל שאכל פסח חייב מלקות : מילת בניו ועבדיו וטבילת שפחותיו של גדול מעכבתו מלישחט ולאכול הפסח ולא עבדיו ושפחותיו של קטן מעכבים את הקטן . לכתחלה לא ישחוט על יחיד ואם שחט צריך שיהיה ראוי לאכול את כולו וכן אין שוחטין אלא על מי שראוי לאכול כזית ממנו משעת שחיטה עד שעת זריקה . הרבה נמנין על פסח א' עד שיהא כזית לכל א' ונמנין על מוח שבראש אבל לא על הגידין הרכין שסופן להקשות ולא על מוח שבקולית. וכל זמן שלא נשחט עדיין יכולין למנות עליו ולמשוך ידיהן ממנו ואף כולן יכולין למשוך ממנו רק שישאר א' מהם ואין נמנין על שני פסחים כאחד ושנמנה על שנים יאכל מן הנשחט ראשון . ואין צולין שני פסחים כאחד . אין עושין חבורה נשים ועבדים קטנים ועבדים אבל עושין חבורה כל אחד לעצמן ולכתחילה אין עושין חבורה כולה קטנים או חולים זקנים ואוננים וגרים . שחטו לכשרים ולפסולים כשר אבל זרק הדם לכשרים ולפסולים פסול שהזריקה חמורה שהוא עיקר הקרבן אפי' חישב בשעת שחיטה ע"מ לזרוק לכשרים ולפסולים פסול אבל חישב לזרוק שלא לאוכליו כשר שאין מחשבת אוכלין בזריקה . שוחט אדם בשביל אחרים שהן ברשותו כגון בנו ובתו הקטנים ועבדו ושפחתו הכנענים אפי' שלא מדעתן ומי שאינו ברשותו שוחט עליו מדעתו ממין שנוח לו ואם שינה פסול ובנו ובתו הגדולים ועבדו ושפחתו העברים ואשתו כ"ז שלא מיחו הוי מדעתן . ואין שוחטין על חצי עבד וחצי בן חורין : זמן אכילת הפסח מן התורה כל הלילה ומדרבנן עד חצות ומה שנותר עד הבוקר באש תשרף : טעון הלל בשעת אכילתו. אסור לשבר עצם מפסח טהור שיש עליו כזית בשר או שיש בו מוח אפי' לאחר זמן אכילתו אפי' מפסח שנפסל ובלבד שהיתה לו שעת הכושר בשחיטה וזריקה . לפיכך שורפין עצמות הפסח בכלל הנותר שלא יבוא לידי תקלה . וכל הנאכל בשור הגדול אחר שנתבשל הוא שמותר לאכול כנגדו מן הגדי הרך אחר צלייתו : *כשמקריבין הפסח בחול ובטהרה ובחבורה גדולה שהאוכלים מרובים מקריבין חגיגה עמו כדי שיהא הפסח נאכל על השובע ואוכל מחגיגה תחלה ומברך בא"י אמ"ה אקב"ו על אכילת הזבח ובאחרונה אוכל מגוף הפסח כדי שיהא הפסח גמר שביעה ומברך בא"י אמ"ה אקב"ו על אכילת הפסח ואוכל אפי' כזית מבשר הפסח ואינו טועם אחריו כלום. והחגיגה נאכלת כשאר שלמים . ובשר חגיגה שעלה עם הפסח על השלחן זמן אכילתו כפסח עצמו. מי שאבד פסחו ומצאו אחר שהפריש פסח אחר יקריב איזו שירצה והשני יקריב שלמים . פסח שנתערב בשלמים יקריב כולו שלמים ומעות פסח שנותר יקריב ג"כ שלמים ופסח שלא בזמנו יקריב שלמים . מחוסרי כפורים שחל יום הבאת קרבנותיהן בי"ד שוחטין עליהן ומקריבין קרבנותיהן בי"ד בין קודם שחיטת הפסח בין אחר שחיטתו ואוכלין פסחיהן לערב ואין שוחטין עליהן עד שימסרו קרבנותיהן ביד ב"ד שמא יפשעו : מצורע שחל שמיני שלו בי"ד וראה קרי בו ביום הרי זה טובל ונכנס לעזרת נשים. ישראל ערל שמל בע"פ שוחטין עליו אחר שמל אבל גר שמל וטבל בי"ד אין שוחטין עליו : מי שבא בבית הפרס ה"ז מנפח והולך ואם לא מצא עצם ולא נטמא שוחט ואוכל פסחו וכן בית הפרס שנידוש טהור לעושה פסח : (יתר הלכות הפסח יבואר לקמן דף צג. בהלכות פסח שני)

[לקמן נא:]

[לקמן נב:]

[לקמן סג.]

[לקמן נט.]

[לקמן נח.]

[לקמן סד.]

[לקמן עד.]

[לקמן סט:]

הגהות הגאון מוה' ליב פישלם ז"ל

[א] נ"ל בין בחול בין בשבת . (עיין במשנה תמיד נשחט) : [ב] נ"ל ובערב שבת ע"ש : [ג] חסר וצ"ל אם שחטו [אחר חצות] קודם לתמיד כשר (עיין במשנה דף ס"א ע"א) : [ד] חסר וצ"ל ואם נזרק קודם לדם התמיד כשר (ע"ש) : [ה] חסר וצ"ל הון מהקטר חלבים ואמורין שחביבה מצוה בשעתה (עיין דף ס"ח רע"ב) :

תורה אור

תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשעה ומחצה בערבי פסחים נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה בין בחול בין בשבת *חל ערב פסח להיות בערב שבת נשחט בשש ומחצה וקרב בשבע ומחצה והפסח אחריו: **גמ'** מנא הני מילי אמר ר' יהושע בן לוי דאמר קרא °את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים חלקהו לבין שני ערבים ב' שעות ומחצה לכאן שתי שעות ומחצה לכאן ושעה אחת לעשייתו מתיב רבא בערבי פסחים נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה בין בחול בין בשבת ואי סלקא דעתך בשמונה ומחצה דאורייתא היכי מקדמינן ליה אלא אמר רבא מצותו דתמיד משינטו צללי ערב מאי טעמא דאמר קרא בין הערבי' מעידנא דמתחיל שמשא למערב הלכך בשאר ימות השנה דאיכא נדרים ונדבות דרחמנא אמר °עליה חלבי השלמים ואמר מר (עליה חלבי השלמים) *עליה השלם כל הקרבנות כולם מאחרינן ליה תרתי שעי ועבדינן ליה בשמנה ומחצה בערבי פסחים דאיכא פסח אחריו קדמינן ליה שעה אחת ועבדינן ליה בשבע ומחצה חל ערב פסח להיות ערב שבת דאיכא נמי צלייתו דלא דחי שבת מוקמינן ליה אדיניה בשש ומחצה ת"ר כסידורו בחול כך סידורו בשבת דברי ר' ישמעאל רבי עקיבא אומר כסידורו בערב פסח מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר כסידורו בחול בערב הפסח כך סידורו בשבת בערב הפסח דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר כסידורו בערב הפסח שחל להיות בערב שבת כך סידורו בשבת ומתני' דקתני בין בחול בין בשבת רבי ישמעאל היא במאי קא מיפלגי במוספין קודמין לבזיכין קמיפלגי רבי ישמעאל סבר* מוספין קודמין לבזיכין עבד להו למוספין בשש ובזיכין בשבע ועביד ליה לתמיד בשבע ומחצה רבי עקיבא סבר בזיכין קודמין למוספין בזיכין בחמש ומוספין בשש ועביד ליה לתמיד בשש ומחצה מתקיף לה רבא מידי רבי עקיבא כסידורו בערב הפסח שחל להיות בערב שבת קתני כסידורו בערב הפסח סתמא קתני אלא אמר רבא הכי קאמר כסידורו בחול דעלמא כך סידורו בשבת בערב הפסח דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר כסידורו בערב הפסח ומתני' דקתני בין בחול בין בשבת רבי עקיבא היא במאי קא מיפלגי במכמר בשרא קמיפלגי רבי ישמעאל סבר חיישינן למכמר בשרא ורבי עקיבא סבר לא חיישינן למכמר בשרא

אי

רש"י

תמיד. של בין הערבים: וקרב בתשעה ומחצה. גמר הקרבתו שהיו שוהין שעה אחת בעשייתו ובגמ' מפרש טעמא: ערבי פסחים. מקדמינן ליה משום דבעי למיעבד פסח אחריו בברייתא מפרש בגמ' מנא לן דפסח אחר תמיד: חל ערב פסח בערב שבת. בעינן לאקדומי טפי משום דבעי לשחוט פסח אחריו ולצלותו מבעוד יום: **גמ'** בין הערבים. משש שעות ולמעלה שהצל נוטה קרינן בין הערבים והוה ליה למכתב בערב ושני בדבוריה וכתב בין הערבים לדרשה חלוק הערב לשני חלקים שתי שעות ומחצה לכאן קודם לעשייתו וב' שעות ומחצה לכאן לאחר עשייתו: אלא אמר רבא. כולה תקנתא דרבנן היא ומדאורייתא כל שש שעות אחרונות כשירות דהיינו מכי ינטו צללי ערב °דהיינו מחצי שבע ואילך שהחמה נוטה למערב והצל למזרח כשאדם עומד כנגד החמה צלו נוטה למזרח חצי שש וחצי שבע היא עומדת באמצע הרקיע ואין צל נוטה אלא צל כל אדם תחתיו: ואמר מר. לקמן בהאי פירקא: עליה חלבי השלמים. על תמיד של שחר השלם כל הקרבנות ולא תשלימם על תמיד הערב דלאחר תמיד הערב לא תקריב קרבן לפיכך אף על פי שזריזים מקדימין למצות התקינו לאחרה כדי שיביאו נדריהם ונדבותיהן ויהא כשר להקריבן ובשבת נמי אף על גב דליכא נדרים ונדבות מאחרינן ליה משום *סדר גזירת נדרים ונדבות דחול כדמפרש לקמן: צליית פסח אינו דוחה שבת. מפני שצורך הדיוט היא ויכול לצלות מבעוד יום: ומוקמינן ליה אדיניה. מכי ינטו הצללים דהיינו בשש ומחצה: כסידרו. של תמיד: כסידרו בערב פסח גרסי' ברבי עקיבא: כסידרו בחול בערב הפסח. דהיינו בשבע ומחצה כך סידרו בשבת בערב הפסח: ר' עקיבא אומר. בשבת של ערב הפסח הוא בשש ומחצה כסידרו בערב הפסח שחל להיות בערב שבת דכיון דבעי למיעבד פסח אחריו ובשבת לא קרבי נדרים ונדבות דניצטריך לאיחוריה מוקמינן ליה אדיניה בשש ומחצה: ומתני' דקתני. ערבי פסחים נשחט בשבע ומחצה בין בחול בין בשבת רבי ישמעאל היא: במאי קא מיפלגי. אמאי קא מאחר ליה רבי ישמעאל הא מסתבר טעמא דרבי עקיבא מפני שהפסחים מרובין לשחוט וליקרב אחריו דבשלמא כשהוא חל בחול מאחרינן ליה הדא שעתא משום נדרים ונדבות אבל בשבת למה לי לאחריניהו בשלמא בשאר שבתות לא חיישינן לאקדומי ולשנויי מחול דידיה משום נדרים ונדבות דחול אבל השתא משום פסחים בעינן לאקדומיה: בזיכין. היא לבונה הנתונה בשני בזיכים על שתי מערכות של לחם הפנים ובשבת היו מסלקין הישנה ומסדרין את החדשה כדכתיב ביום השבת יערכנו ומקטיר הבזיכין והן מתירין הלחם לאכילת כהנים (א) והיתה ללחם לאזכרה וחולקין הלחם מיד וצריך שעה אחת להתעסק בכך: ר' ישמעאל סבר מוספין קודמין. לסילוק בזיכין והקטרתן וזמן מוספין אורחייהו בשש דכתיב בהו יום ולא כתיב בהו בקר דכתיב דבר יום ביומו וקיימא לן בסדר יומא בפרק אמר להן הממונה (דף לד.) בקר הוי הקדמה ויום משמע איחור: ובזיכין בשבע. דבעי לאחריניהו דבמוספין כתיב יום ובבזיכין כתיב ביום ביום תרי זימני ומהכא ילפינן טעמא דאמר מוספין קודמין לבזיכין במסכת יומא (שם) מדכתב בהו ביום השבת ביום השבת תרי זימני לאחר ועבדינן ליה בשבע ומחצה והוא הדין דמצי למיעבדיה בתחלת ח' אלא הדא דשמא אין חילוק לחם הפנים כלה בסוף שבעה ועוד כל הני זימני לא משנינן ליה אלא בשש ומחצה כדיניה או בשבע ומחצה כשאר ערבי פסחים: בזיכין קודמין. וטעמא כמי מפרש התם גמר חוקה מחביתין: מי קתני כו'. במילתי' דרבי עקיבא ולהכי לא פריך ליה אמילתיה דר' ישמעאל דאיהו נמי אמר כוותיה דאביי במקצת ובההוא מקצת פריך ליה רבה בר עולא לקמן: כסידרו. של תמיד: בחול דעלמא. כל ימות השנה דהיינו בשמונה ומחצה כך סידרו בשבת בערב הפסח דלא מקדמינן לי' למהר שחיטת הפסחים אחריו דהואיל ואינו יכול לצלותו עד שתחשך חיישינן שמא יתחמם בשר הפסח ויסריח: ר' עקיבא אומר כסידרו. שאר ערב הפסח מפני שהפסחים מרובים וצריך להקדימם: לא חיישינן למכמר בישרא. חימום הבשר ודומה לו באיזהו נשך (דף עד.) על הכומר של זיתים שמניחין יחד בכלי כדי שיתחממו [ועי' פירש"י בחומש מקץ מ"ג פסוק ל']:

אי

תוספות

תמיד נשחט · מאחרינן ליה תרתי שעי · אבל טפי לא שלא היו רוצין לעשות כל כך בלמוס סמוך לחשיכה ורבא דמפרש לקמן מילתיה דר' ישמעאל כסדרו בחול בעלמא כן סדרו בשבת ערב הפסח וקרב הפסח *(בשמונה) ומחצה היינו בדוחק משום מכמר בישרא:

מוקמינן ליה אדיניה בו' שעות ומחצה. בריש אמר להן הממונה (יומא דף כח:) פריך ונשחטיה מכי משחרי כתלי פי' מתחלת שבע ומשני משום דלא מכווני:

רבי ישמעאל סבר מוספין קודמים לבזיכין · דוקא בשבת דערב הפסח פליגי דאיכא היתירא שמקדמים אותו מפני עשיית הפסח שאחריו ולא שייך למיגזר אטו חול אבל בשבת דעלמא קרב כסדר החול גזירה שבת אטו חול:

וקעבדינן ליה בז' ומחצה · וא"ת וליעבדיה בתחלת שמונה ופי' בקונטרס לפי שאין חלוק הלחם כלה בסוף שבע ואין נראה לר"י דהא לר"ע קאמר בזיכין בחמש ומוספין בשש משמע לר"ע ליכא שהייה בהקטרה וחילוק לחם אלא שעה ונראה לר"י כלשון אחר שפי' בקונטרס:

מידי ר"ע כסדר הפסח שחל להיות ערב שבת קתני · אע"ג דלרבא נמי איכא למיפרך כדפריך בסמוך רבה בר עולא מידי כסדרו בחול בעלמא כן סדרו בשבת בערב הפסח קתני רבא לא חשיב ליה פירכא דהא ר' ישמעאל אמתני' קאי דקתני דערב הפסח שוה בין בחול בין בשבת ועליה פליג רבי ישמעאל ולכך לא היה צריך להזכיר בדבריו ערב הפסח:

חיישינן למיכמר בישרא · הואיל ואין הדחת קרביו דוחה שבת כדאמר בפרק [אלו דברים] (לקמן דף סה:):

דברי

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי' פ"א מהל' תמידין הלכה ג ה סמג עשין קצ:

[נעשרה . אולי צ"ל נעי']

ב ג מיי' פ"ד שם הל' י"א ופ"ו הל' יא:

רבינו חננאל

תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשעה ומחצה כו' מה"מ ובא ר' יהושע לפרש כי מן התורה הוא זה השיעור ונדחו דבריו ופשיט רבא מצותה בתמיד של בין הערבים מכי ינטו צללי ערב מאי טעמא בין הערבים משעה שמתחיל היום להעריב משמע דתחלת שעה שביעית הוא בין שני הערבים בין ערב דאתמול לערב דהאידנא שכל הלילה נקרא ערב שנאמר (בראשית א ה) ויהי ערב ויהי בקר ונמצאת מצות התמיד מתחלת שביעית הלכך כל השנה דבעי' להשלי' כל קרבן ואח"כ תמיד של בין הערבים דאמר מר והקטיר עליה חלבי השלמים למה לי וכי אין מקטירין אלא חלבי השלמים והלא חלבי החטאות והאשמות כיוצא בהן אלא לומר לך עליה השלם כל הקרבנות וכיון דאיכא בכל השנה נדרים ונדבות עבדינן להו קודם התמיד של בין הערבים מאחרינן לה לתמיד שתי שעות ומחצה ועבדינן ליה בשמנה ומחצה [בערבי פסחים מקדמינן ליה שעה אחת לעבדינן ליה בשבע ומחצה] כדי שתהא שהות ביום לשחיטת הפסח חל ערב פסחים להיות בערב שבת דאיכא נמי צליית הפסח דבעינן מבעוד יום עבדינן התמיד כדין התורה בשש שעות ומחצה: ת"ר כסדרו בחול כך סדרו בשבת דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר כסדרו בערב הפסח ופריש ליה אביי הכי כסדרו בחול בערב הפסח בשבע שעות ומחצה כך סדרו בשבת בערב הפסח דברי ר' ישמעאל נמצאו דברי ר' ישמעאל כמשנתנו דקתני בשבע שעות ומחצה בערב הפסח נשחט התמיד בין בחול בין בשבת ר' עקיבא אומר התמיד של בין הערבים של שבת בערב הפסח היה נשחט בשש שעות ומחצה כסדרו בערב הפסח שחל להיות בערב שבת ובהא פליגי ר' ישמעאל סבר מוספין קודמין לבזיכי לחם הפנים הלכך מוספין בשש כו' ור' עקיבא סבר בזיכין קודמים הלכך בזיכים בחמש ומוספים בשש והתמיד בשש ומחצה ודחי לה רבא להא דאביי הכי [מידי] כסדרו בחול בערב הפסח קתני כסדרו*) בחול סתמא קתני ופריש רבא הכי כסדרו בחול דעלמא בשמונה ומחצה כך סדרו בשבת בערב הפסח ר' עקיבא כסדרו בכל ערב הפסח בשבע ומחצה כך סדרו בשבת בערב הפסח כמתניתין דקתני בין בחול בין בשבת בשבע ומחצה ובמכמר בשרא פליגי ר' ישמעאל סבר כיון דלא צלינן ליה עד לערב אי שחטת ליה לפסח משעה תשיעית אתי בשרא למכמר אלא מאחרינן ליה ישחטינן

* [נראה כי לפני רבינו היתה גי' אחרת בגמ' דרבא מקשה על אביי דגם בדברי ר"י א"א לפרש כן דמידי כסדרו בחול בע"פ קתני וכו']

יומא כח:

[לקמן נט: יומא לג.]

[יומא לג. לד.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בזיכין וכו' לאכילת כהנים כדכתיב והיתה:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אלא אמר רבא דהיינו מחצי שבע וכ"כ רש"י שבת ד"ט ע"ב ד"ה מנחה גדולה וצ"ע מסוגיא דיומא דף כח ע"ב ורש"י לקמן דף נג ע"ב ד"ה ט"ו מילין:

אי לא חיישינן ניעבדיה בשש ומחצה קא סבר מוספין קודמין לבזיכין עביד להו למוספין בשש ובזיכין בשבע ועביד ליה לתמיד בשבע ומחצה מתקיף לה רבה בר עולא מידי כסידרו בחול כך סידרו בשבת בערב הפסח דברי ר' ישמעאל קתני כך סידרו בשבת סתמא קתני אלא אמר רבה בר עולא הכי קתני כסידרו בחול דעלמא כך סידרו בשבת דעלמא דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר כסידרו בערב הפסח דעלמא כך סידרו בשבת דעלמא ומתני' דקתני בין בחול בין בשבת דברי הכל היא במאי קמיפלגי בגזרת נדבות ונדרים קמיפלגי ר' ישמעאל סבר גזרינן שבת אטו חול ור' עקיבא סבר לא גזרינן אי לא גזרינן ניעבדיה בו' ומחצה קסבר מוספין קודמין לבזיכין מוספין בשש ובזיכין בז' ועביד ליה לתמיד בז' ומחצה מיתיבי תמיד כל השנה כולה קרב כהלכתו נשחט בשמונה ומחצה וקרב בט' ומחצה ובערב הפסח נשחט בז' ומחצה וקרב בח' ומחצה חל להיות בשבת כחל להיות בשני בשבת דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר כסידרו בערב הפסח בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא אמר לך רבא לא תימא כחל בשני בשבת אלא אימא כשני בשבת דעלמא מיתיבי חל להיות בשבת כסידרו כל השנה כולה דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר כסידרו בערב הפסח דעלמא בשלמא לרבא ניחא אלא לאביי קשיא אמר לך אביי לא תימא כסידרו כל השנה אלא אימא כסידרו כל השנים כולן דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר כסידרו ערב הפסח שחל להיות בערב שבת *תנו רבנן מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר תלמוד לומר °וערך עליה העולה (ויקרא ו) מאי תלמודא *אמר רבא °העולה עולה (שם) ראשונה ומנין שאין דבר קרב אחר תמיד של בין הערבים ת"ל °והקטיר עליה חלבי (שם) השלמים מאי תלמודא אמר אביי עליה השלמים ולא על חבירתה שלמים מתקיף לה רבא אימא שלמים הוא דלא נקריב הא עולות נקריב אלא אמר רבא השלמים עליה השלם כל הקרבנות כולן ת"ר תמיד קודם לפסח פסח קודם לקטרת קטרת קודמת לנרות

יאוחר

תורה אור

אי לא חייש ניעבדיה בשש ומחצה · דהא הפסחים מרובין ובשבת לא בעי לאיחוריה משום נדרים ונדבות : קסבר מוספין קודמין לבזיכין · ועל כרחך בזיכין בשבע ואין פטיין בה : בעלמא · כל ימות החול בשמונה ומחצה : כך סידרו . בשבתות של כל השנה ואף על גב דליכא נדרים ונדבות חיישינן לסרך נדרים דחול דילמא אתו למסרך ולמיעבד בחול נמי בשבע ומיפסלי נדרים ונדבות של אחריו : ר"ע אומר . כל שבתות השנה הוא נשחט בשבע ומחצה כסידרו ערב הפסח דלא גזרינן משום חול : דברי הכל היא · דר' ישמעאל ורבי עקיבא לא איירי בערב פסח כלל וכמתניתין סבירא להו בין בחול בין בשבת : ניעבדיה בשש ומחצה · דהא זריזין מקדימין למצות : קסבר מוספין קודמין לבזיכין גרסינן : כחל להיות בשני בשבת · ערב הפסח שהתמיד נשחט בשבע ומחצה : בשני בשבת · חד מימות החול נקט והיא דאמרי יומא קמא דשבתא דחזי לארביסר נקט וחד בשבתא לא חזי לארביסר דלא בד"ו פסח ולאו מילתא היא שהרי על פי הראייה היו מקדשין : ור"ע אומר כסידרו ערב הפסח גרסינן ותו לא : בשלמא לאביי ניחא · דמדקאמר רבי ישמעאל חל להיות בשבת כחל להיות בשני בשבת על כרחך כסידרו ערב הפסח דקאמר ר"ע בע"פ שחל להיות בע"ש קאמר : אלא לרבא · דקאמר רבי ישמעאל למיכמר בישרא חייש וכסידרו בחול בעלמא קאמר הא קתני הכא כחל להיות בשני בשבת : אלא אימא כשני בשבת · שאינו ערב הפסח דהיינו בשמונה ומחצה דחיישינן למיכמר בישרא : כסדר כל השנה · היינו בשמונה ומחצה דחיישי' למיכמר בישרא : כל השנים · שערב הפסח חל בחול דשחטינהו בשבע ומחצה ור"ע אמר כסידרו ערב הפסח שחל להיות בערב שבת : מניין שלא יהא דבר · נקטר במערכה משנערכה שחרית קודם לתמיד של שחר ת"ל וערך עליה בתר ובער עליה הכהן כתיב דהוא סידור מערכה : מאי תלמודא · דהאי העולה אתמיד של שחר קאי : העולה עולה ראשונה · מדלא כתיב וערך עליה עולה אלא העולה הכי קאמר וערך עליה מיד העולה החשובה האמורה תחלה לכל העולות והיינו עולת תמיד דפרשת קרבנות *[בפ' פינחס] דקרבן תמיד כתיב ברישא : והקטיר עליה · אתמיד קאי דסיפיה דקרא הוא וה"ק והקטיר על העולה הזאת כלומר אחריה חלבי השלמים : ואימא שלמים הוא דלא קרבי. אחר תמיד של בין הערבים : השלמים · לשון השלם : תמיד · של בין הערבים קודם לפסח : לקטורת · של בין הערבים וכולהו יליף טעמא : לנרות · להדלקת נרות :

יאוחר

דברי הכל היא · ובין בחול ובין בשבת דקתני במתני' לא קאי אריפא אלא אערב הפסח והא דקאמר דברי הכל היא היינו כלומר דמליצו למימר דברי הכל לפלוגתא דהך ברייתא דקיימינן עלה אבל איכא שני ברייתות דמייתי בסמוך דפליגי בהדיא בשבת דערב פסח ומהנהו ודאי איכא למיפשט דלאו דברי הכל היא :

באילו חל בשני בשבת · אין צריך לפרש דדוקא נקט שני דהוא יומא קמא דמיקלע ביה ארבעה עשר דחד בשבתא לא חזי לארביסר דלא בד"ו פסח דהא ע"כ לרבא דמוקי לה בשני בשבת דעלמא לא הוי שני בשבת דוקא דהא לא בערב הפסח מיירי הוא הדין לאביי אם לא יהיה דוקא אין לחוש ורש"י שהקשה דעל פי הראייה היו מקדשין אין נראה לר"י דאע"ג דהיו מקדשין על פי הראייה היו נזהרין שלא יבאו תרי שבי בהדי הדדי דאמרינן בהדיא פרק קמא דראש השנה (דף כ.) מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לומר שלא ראו והא דאמרי' בשילהי אלו קשרים (שבת דף קיג.) חלבי שבת קריבים ביום הכפורים אלמא בהדי הדדי נינהו מוקי לה בהחליל (סוכה דף נד:) כאחרים דאמרי אין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים בלבד :

אלא לרבא קשיא · תימה לרבה בר עולא נמי תיקשי דלדבריו לרבי עקיבא מוספין קודמין לבזיכין ולפי מה שהברייתא כאביי לרבי עקיבא תמיד נשחט בשש ומחצה וא"כ בזיכין קודמין למוספין ותירץ רשב"א דלרבה בר עולא לא קאי ר"ע אלא ארישא דקתני תמיד כל השנה קרב כהלכתו משמע ל"ש חול ולא שנא שבת ועלה פליג ר"ע ואמר דשבת דעלמא כערב הפסח והיינו ממש כרבה בר עולא או יתרץ כרבא :

העולה עולה ראשונה · תימה דבזבחים פ' כל התדיר (דף פט.) מפקינן מקרא אחרינא דתנן התמידין קודמין למוספין שנאמר מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד וליכא למימר דהתם איצטריך לצבור שאין להן תמידין ומוספין אלא כדי אחד מהם דהא קתני התם דם חטאת קודם לדם עולה ודומיא דזה הוי תמידין ומוספין וליכא למימר נמי דאיצטריך קרא תנינא לעכב דבהתכלת (מנחות דף מט:) אמרינן בהדיא דליכא עיכובא וי"ל דהתם איצטריך למוספין דלא קדמי והכא לנדרים ונדבות וצריכי דאי מוספין חמירי שהן קרבן צבור או אתא נדרים ונדבות חמירי שרגילים ומצויים יותר אי נמי קרא דהכא להקדמת הקטרה דבהקטרה כתיב וערך עליה העולה וקרא דכל התדיר להקדמת שחיטה דתעשו את אלה בעשיית הדם כתיב והא דפריך בהתכלת (שם) גבי הא דתנן התמידין אין מעכבין את המוספין וקאמר היכי דמי אילימא דלית ליה ולקדם והתניא מנין שלא יהא דבר כו' ומייתי הא דרבא ולא מייתי קרא דמלבד משום דלשון שלא יהא דבר קודם משמע טפי עיכוב [להכי] אתייה טפי מן המשנה אי נמי למימרא דאפי' בהקטרה דלא תנן בכל התדיר תמיד של שחר קודם אך קשה דלמאי איצטריך העולה ומלבד תיפוק לי' דתמיד קודם למוספין דבתמיד כתיב בבקר ובמוספין כתיב ביום דמשמע בעילומו של יום ולמאי דאמרי' בהתכלת דליכא עיכובא בהקדמה לתמיד אתי שפיר הא דאמרינן בריש עירובין (דף ב.) שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולים שנאמר ושחטו פתח אהל מועד בזמן שהן פתוחין ולא בזמן שהן נעולין דמטעם ששחטן קודם תמיד של שחר לא הוו פסולין והא דתני בתוספתא דמכילתין [פ"ד] כל הקדשים שהקריבן קודם תמיד של שחר או שעיכבן אחר תמיד של בין הערבים פסולין שאין לך קודם לתמיד של שחר אלא קטורת ואין לך שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים כו' האי פסולין הייט מדרבנן [ועיין תוס' עירובין ב' ד"ה שלמים ותוס' יומא כט. ד"ה אלא ע"ש היטב שכתבו להדיא אבל לשון התוספתא משמע דאפי' זרק הדם בדיעבד ועשה כל מצות אפ"ה פסולין דקתני שהקריבו ולא קתני ששחטן ולי מדרבנן אמאי פסולין וכו'] :

יאוחר

רבינו חננאל

ושחטינן ליה [לפסח] משעה עשירית ולמעלה ור"ע לא חייש למכמר בישרא . פי' מכמר כגון כימוש כדגרסינן באיזהו נשך בזיתים מכמר עיולי לבי דפא כו' : אי לא חייש נעביד ליה לתמיד בשש ומחצה כי דיניה והפסח אחריו ושני ר"ע סבר מוספין קודמין לבזיכין הלכך עביד להו למוספין בשש ולבזיכין בשבע ולתמיד בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה והפסח אחריו ודחה רבה בר עולא להא דאביי ולהא דרבא ואמר בשבת דעלמא פליגי ופריש הוא הכי כסדרו בחול דעלמא בשמונה שעות ומחצה כך סדרו בשבת דעלמא בשמונה שעות ומחצה ר"ע אומר כסדרו ערב הפסח בשבע ומחצה [כך סידורו] בשבת דעלמא אבל בערב הפסח שניהם [מודים] שהיו בשבע ומחצה בין בחול בין בשבת ובשבת דעלמא בלבד פליגי ר' ישמעאל סבר גזרינן בשבת להעשות התמיד בח' שעות ומחצה ולא מקדמינן ליה גזרה שלא יבוא להקדימו בחול וישארו הנדרים והנדבות ור"ע סבר לא גזרינן שבת אטו חול הכל יודעין שהשבת אין שם נדרי' ונדבות ומקשינן אי הכי אי לא גזר ר"ע [נקרביה] בשש ומחצה כי דיניה ופרקינן אית ליה מוספין קודמין לבזיכין נמצא לטעמיה דאביי ר' ישמעאל כמתני' ולטעמיה דרבא ר' עקיבא כמתני' : מיתיבי חל ערב פסח להיות בשבת כחל להיו' בשני בשבת דברי ר' ישמעאל ור"ע אומר כסדרו ערב הפסח מאי לאו ר' ישמעאל היא דסבר בין בחול בין בשבת בשבע ומחצה דהא בהדיא תני לה חל ערב פסחים להיות בשבת כחל להיות בשני בשבת כתנא דמתני' קשיא לרבא ומשני רבא ואמר מתניתא הכי קתני חל להיות ערב פסחים בשבת דינן כשני בשבת כמו חול דעלמא מה שני בשבת התמיד בשמונה ומחצה אף ערבי פסחים שחל להיות בשבת התמיד נשחט בשמונה ומחצה דלא כמתני' ר"ע אומר כסדרו ערב הפסח מה כל ערב הפסח התמיד בשבע ומחצה כך בשבת בערב הפסח בז' ומחצה כתנא דמתני' . ודיקי' מיניה מדקתני שני בשבת דשביק ליה לאחד בשבת וקתני בשני בשבת מכלל דלא אפשר ערב הפסח שיחול באחד בשבת דאם כן הואיל פסח בשני בשבת מכאן תשובה לאומרים כי בימי החכמים חל פסח בבד"ו וכי אחרי סתימת התלמוד תקנו לא בבד"ו פסח : תוב מותבי' לאביי מהא דתניא תמיד כל [השנים] קרב כהלכתו חל להיות בשבת כסדר כל השנה דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר כסדר ערב הפסח כלומר לא שנא חול ולא שנא שבת(לר"י)[לר"ע] דינם כאחר קשיא לאביי

ומשני לא תימא כסדר כל השנה דמשמע בשמונה ומחצה אלא אימא כסדר כל השנים בערב הפסח שחל להיו' [ר"ע אומר כסידורו] ע"ש: ת"ר מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר כו' פשוטה היא: ת"ר תמיד קודם לפסח.

ב"ק קיא. תמיד כח: מנחות מט: יומא לג: לד. כתובות קו: [ב"מ נה. זבחים קג:]

[פי' נחומי' ב"מ נה. ופי' כריתות כתובות קו: ד"ה העולה]

*יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו בערב אלא בין הערבים בלבד אי הכי קטרת ונרות נמי נקדמו לפסח יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים בלבד שאני התם דמיעט רחמנא אותו *דתניא (שמות כז) °מערב ועד בקר *תן לה מדתה שתהא דולקת מערב עד בוקר דבר אחר אין לך עבודה שכשירה מערב עד בוקר אלא זו בלבד (שם) מאי טעמא אמר קרא °יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בקר אותו מערב עד בוקר ואין דבר אחר מערב עד בוקר ואיתקש קטרת לנרות ותניא כי קושיין ג) תמיד קודם לקטרת קטרת קודמת לנרות ונרות קודמות לפסח יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים בלבד והא כתיב אותו האי אותו מיבעי ליה למעוטי עבודה שבפנים ומאי ניהו קטרת סלקא דעתך אמינא הואיל (שם ל) וכתיב °ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה אימא נדליק נרות ברישא והדר נקטיר קטורת מיעט רחמנא אותו אלא בין הערבים יקטירנה למה לי הכי קאמר רחמנא בעידן דמדלקת נרות תהא מקטרא קטרת תנו רבנן ד) אין לך דבר שקודם לתמיד של שחר אלא קטרת בלבד שנאמר בה בבקר בבקר ויוקדם קטרת דבר שנאמר בו בבקר בבקר דכתיב (שם) °והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר לדבר שלא נאמר בו אלא בקר אחד ואין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא ה) קטרת ונרות ו) ופסח ומחוסר כפורים בערב הפסח שטובל שנית ואוכל את פסחו לערב רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה שטובל ואוכל בקדשים לערב °בשלמא לתנא קמא יבא עשה דפסח שיש בו כרת וידחה עשה דהשלמה שאין בו כרת אלא לר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה אמר רבינא אמר רב חסדא הכא בחטאת העוף עסקינן שאין למזבח אלא דמה רב פפא אמר אפילו תימא בחטאת בהמה ז) מעלה ומלינה בראשו של מזבח והאיכא אשם בשלמא לרב פפא היינו דמלין לה אלא לרב חסדא מאי איכא למימר אמרי שקרב אשמו והאיכא עולה וכ"ת ח) עולה לא מעכבא והתניא *ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר כשם שחטאתו ואשמו מעכבין אותו כך עולתו מעכבתו וכי תימא בשקרבה עולתו ומי קרבה עולתו קודם לחטאתו ראשון והתניא (ויקרא ט) *°והקריב את אשר לחטאת ראשונה מה תלמוד לומר אם ללמד שתהא קודמת לעולה הרי כבר נאמר (שם) °ואת השני יעשה עולה כמשפט אלא זה בנה אב ט) לכל חטאות שיהו קודמות לכל עולות הבאות עמהן וקי"ל דאפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה אמר רבא שאני עולת מצורע דרחמנא אמר והעלה

רש"י

יאוחר דבר כו' · טעמא דרישא קא מפרש תמיד קודם לפסח דדין הוא שיאוחר הפסח שנאמר בו בערב ובין הערבים תזבח את הפסח בערב (דברים טז) ושחטו אותו וגו' (שמות יב) לתמיד שלא נאמר בו אלא את הכבש השני תעשה בין הערבים (במדבר כח): אי הכי קטרת ונרות נמי ליקדמו לפסח · תורה אור מטום האי טעמא גופיה יאוחר דבר כו' דבקטרת ונרות חד בין הערבים כתיב ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה (שמות ל) ובין הערבים אתרוייהו קאי: דמיעט רחמנא. גבי נרות: אותו מערב ועד בקר ואין אחר מערב ועד בקר · ואין לך עבודה כשירה אחריה להתחיל: תן לה מדתה · חצי לוג לכל נר דאין לך ליל ארוך שלא יהא לך בה כשיעור: ואתקש קטרת לנרות · מה נרות אין עבודה כשירה אחריה אף קטרת אין עבודה כשירה אחריה: תמיד קודם לקטרת וקטרת קודם לנרות · טעמא מפרש בסדר יומא בפ' אמר להן הממונה: ההוא למעוטי עבודה שבפנים · ההוא אותו לאו למעוטי פסח אתא שהיא עבודת חוץ דמסתברא דכי קא ממעיט עבודת פנים דכוותה קממעיט נרות עבודת פנים וקטרת עבודת פנים: תהא מיקטרא קטרת· כבר תהא מקוטרת: אין לך כל דבר בא"ים קודם לתמיד של שחר אלא קטורת שנאמר בה בפרשת ואתה תצוה בבקר בבקר ובתמיד לא כתיב אלא חד בקר: ומחוסר כפורים · כגון מצורע או זב ששכח ולא הביא כפרתו קודם לתמיד ואם לא יביאנה לא יאכל פסח דמחוסר כפורים אסור בקדשים וענוש כרת: שטובל · ואע"פ שטבל אתמול בשביעי שלו צריך לטבול אחר שהביא כפרתו דתנן בחומר בקודש (דף כא·) האונן והמחוסר כפורים צריכים טבילה לקודש: בשאר ימות השנה · אם הביא שלמי נדבה קודם התמיד והוא היה מחוסר כפורים ואם לא יביא כפרתו לא יאכל את שלמיו דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם אלמא אכילת קדשים עשה היא בין הנאכלים לכהנים בין הנאכלים לישראל: דהשלמה. עליה השלם: האי עשה (*דהשלמה) מהאי עשה (*דאכילת קדשים): הכא· דקא"ר ישמעאל אף מחוסר כפורים במצורע עני קאמר שמביא חטאת העוף ונאכלת לכהנים ואין בה הקטרה ועשה דהשלמה גבי הקטרה כתיב וטהרה של מחוסרי כפרה תלויה בחטאת כדכתיב (ויקרא יב) והקריבו לפני ה' וכפר עלי' ובחטאת קאי ביולדת: מעלה ומלינה בראש המזבח · כדכתיב והקריבו לפני ה' וכפר עליה ולמחר יקטירנה לאחר תמיד של שחר ולינה אינה פוסלת בראש המזבח כדאמר בזבחים בפ' המזבח מקדש (דף פז.) *לד"ה דלא ירדו: והא איכא אשם מצורע · דלאו אתי עוף: וכ"ת אשם לא מעכב· לא גר' דהיכי תיסק אדעתין דלא מעכב שהרי עיקר טהרה תלויה בו שהרי נותן מדמו על גבי בהונות: בחטאת ואשם פשיטא לן דמעכבי טהרה לאכילת קדשים חטאת כדאשכחן ביולדת אשם שהרי ממנו לבהונות: ואת השני · בתרי' דההוא קרא כתיב בשבועת ביטוי וממילא ידעי' כיון דהאי שני עולה חטאת הוא ראשון: זה בנה אב · הבנין הזה בנה הכתוב אב ללמד לכל חטאות שיקדמו לעולות הבאות עמהן: וקיימא לן · בזבחים בפרק כל התדיר (דף צ·) דהאי בנין אב לא איצטריך אלא לחטאת העוף הבאה עם עולת בהמה כגון יולדת עשירה שמביאה עולתה בהמה וחטאתה עוף שתקדים חטאת לעולה: והעלה

תוספות

יאוחר דבר כו' · אע"ג דתמיד תדיר איצטריך למיכתב דה"א שהפסח יקדים משום עליה השלם: קטרת ונרות נקדמו לפסח · הקשה ריב"א והלא בנרות כתיב נמי מערב ועד בקר ומה לי מערב ומה לי בערב ויש לומר דמערב ועד בקר איצטריך ליתן לה מדתה ולא לאיחור:

אין לך דבר שמתעכב כו' אלא קטרת · נראה לר"י דלא גרס ונרות דע"כ לא חשיב אלא מידי דהקטרה דבה הקפידה תורה לאחר כדכתיב והקטיר עליה חלבי וגו' דאי לא תימא הכי ליחשוב נמי ברישא אין לך שקודם לתמיד של שחר אלא קטרת ודישון מזבח הפנימי ושני גזרי עצים והטבת נרות דקודמין לתמיד כל הני כדאמרינן באמר להן הממונה (יומא דף לג·) ובתוספתא נמי ליתא:

אתי עשה דפסח דאית ביה כרת ודחי כו' · הקשה ריב"א הא בעידנא דמיעקר עשה דהשלמה לא מיקיים עשה דאכילת פסח דאינה אלא בלילה ותירץ דמיירי שישחטו פסח עליו קודם שידתו עשה דהשלמה דשוחטין וזורקין על טבול יום ומחוסר כפורים לכולי עלמא אפילו לא יאכל לבסוף הואיל ובידו תלוי ופטור מפסח שני אפילו לא אכל הלכך כשהמקריב כפרתו מקיים עשה דפסח דאז הוי ראוי לאכול שאם לא היה יכול להקריב לא יהיה ראוי לאכול לערב והפסח היה פסול ור"י מתרץ דדוקא בלא תעשה דחמיר בעינן בעידנא דמיעקר לאו דלקיים עשה אבל עשה דחמיר דחי עשה הקל בכל ענין אפילו לא מקיים עשה חמור בעידנא דקא עבר אעשה הקל כדמוכח *בהשולח (גיטין דף לח·) גבי רבי אליעזר שיחרר עבדו ובשילוח הקן (חולין דף קמא·) דהוה דחי עשה דמצורע לחמיר לעשה דשילוח הקן אי לאו דאמר רחמנא שלח תשלח אפי' לדבר מצוה* :

זה בנה אב לכל חטאות כו' · ואפילו לעכב קאמר דאי למצוה אכתי לימא בשקרבה · הקשה ריב"א דבת"כ משמע דליכא עיכובא דקתני התם גבי יולדת שאם הביאה עולתה תביא חטאתה ממין עולתה ובפרק כל התדיר (זבחים דף צ·) משמע דלא אצטריך האי זה בנה אב אלא לחטאת העוף הבאה עם עולת בהמה וליכא כי אם יולדת עשירה ובמסכת קנים (פ"ב) נמי אמרינן האשה שהביאה חטאתה ומתה מביאין יורשים עולתה כו' עולתה ומתה לא יביאו יורשים חטאתה משמע קצת אם היתה קיימת לא היתה מביאה אלא חטאתה ותירץ רבינו חיים כהן דהא דפריך הכא ואפילו עיכובא יהא היינו דוקא במצורע דכתיב ביה תהיה דמשמע עיכובא כדאמר דריש הקומץ רבה (מנחות דף יט·) ומשני דכתיב והעלה למעוטי מעיכובא* :

דכתיב והעלה · ודוקא בדיעבד דהא כתיב בהדיא ואחר ישחט את העולה:

עשאוס

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ג מהלכות תמידין הלכה יא :
ד ב מיי' פ"א מהלכות ק"פ הלכה ד :
ה ג מיי' פ"ו מהלכות תמידין הלכה ד ס :
ו ד שם הלכה יא וכהל' ק"פ שם :
ז ה מיי' שם ופ"א מהל' תמידין הלכה ד :
ח ו מיי' פ"ג מהלכות פסולי מוקדשין הלכה יא :
ט ז מיי' פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הל"ה :
י ח מיי' פ"ט מהלכות תמידין הלכה ו :

רבינו חננאל

שהתמיד נאמר בו בין הערבים והפסח נאמר בו בין הערבים דכתיב (שמות י"ב ו') ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים ונאמר בו בערב שנאמר (דברים ט"ז ו') שם תזבח את הפסח בערב וקטורת לא נאמר בה אלא בין הערבים שנא' (שמות ל' ח') בין הערבים יקטירנה (ועי' בתוס' ד"ה קטורת מה שהקשו ותכין דברי רבינו) הנרות נאמר בהן בין הערבים דכתיב (שם) ובהעלות אהרן את הנרות [בין הערבים] וכתיב בהן מערב (שם כ"ז כ"א) שנאמר יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בקר . תניא כי קושיין תמיד קודם לקטורת וקטורת לנרות ונרות לפסח יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים כו' : אסיקנא הכי אמר רחמנא בעידנא דמדלקת נרות תהא מקטרא קטורת זו היא לישנא דיקא דמתיבתא : ת"ר אין לך דבר קודם לתמיד של שחר אלא קטורת בלבד שנאמר בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה ואין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטורת ונרות ופסח ומחוסר כפורים בערבי פסחים שטובל ואוכל פסחו לערב ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר אף מחוסר כפורי' בשאר ימות השנה שטובל ואוכל בקדשים ואמרי' בשלמא מחוסר כפורים בפסח אתי עשה דהוא עשיית הפסח דאית ביה כרת שנא' (במדבר ט' י"ג) וחדל לעשות הפסח ונכרתה ודחי עשה דהוא עליה השלם כל הקרבנות דלית ביה כרת כלומר אין לך קרבן (דלית) [דאית] ביה כרת אבל האי דאי לא מקריב כפרתו ועביד פסח אתי לידי כרת לא אלא בשאר ימות השנה אכילת קדשים עשה היא וזה שאמר עליה השלם עשה למה דחי זה העשה לזה העשה ופרקי' זה מחוסר כפורים כגון זב ומצורע דשאין עליו אלא עופות וחטאת העוף אין למזבח ממנו אלא דמה ואין לו קרבן במערכה אחר התמיד: רב פפא אומר אפי' תימא מחוסר כפורים כגון מצורע ובחטאת בהמת שהחלבים שלה במזבח סלקי [אלא דמעלים] ומלינים ע"ג המזבח : ירושלמי יכול יהא הקטרת אימורין מעכבת כפרה ת"ל זבח מכאן למדנו שאפי' מעלן ומלינן נתכפר לו שהרי אמרו אין מעכבין את הכפרה [בהדיא נאמר כי האימורין אין

מעכבין את הכפרה] לפיכך אמר מעלן ומלינן ונעשין אלו האימורין שמעלן ומלינן על גבי המזבח כמי שנטמאו או שאבדו ואוכלין הכהנים הבשר ונשלמה הכפרה לבעלים באכילת הכהנים הבשר כדבעינן למימר קמן ואימורין של אשם נמי עביד להו כמה דעביד לאימורין של חטאת בהמה אלא לרב חסדא דאוקמא בזב ואפילו במצורע דסבר כל מחוסר כפורים טהור הוא ואי לא עביד פסח חייב כרת הנה מצורע דאע"פ שחטאתו ועולתו עופות א"א לו מכבש לאשם והני אימורין [שהן] למזבח היכי עביד וכי תימא הקרבת אשמו אינו מעכבו מלאכול בקדשים והתניא שמעכב וכי תימא בשקרב האשם מקודם התמיד אפילו הכי הא איכא עולת העוף שהולכת במערכה וכי תימא עולתו אינה מעכבתו מלאכול בקדשים והתניא שאפילו עולתו מעכבתו לאכול בקדשים וכי תימא בשקרבה עולתו והתניא זה בנה אב שיהו כל החטאות קודמות לעולות הבאות עמהן

מסורת הש"ס

[זבחים יב:]

יומא טו. זבחים יח: מנחות פט. ועי' בתוס'

[נ"ל דאכילת קדשים] [נ"ל דהשלמה]

ערכין כח. [נזיר יח: ע"ש]

[סוטות יג. זבחים ל]

גליון הש"ס

גמ' בשלמא לת"ק יבא עשה. ע' שבת דף ד ע"א תוספות ד"ה וכי אומרין : רש"י ד"ה מעלה ומלינה וכו' לד"ה לא ירדו. ע' לקמן דף ל פ"ב תוס' ד"ה ונתקלקלו ומנחות מט ע"א תוספות ד"ה מיל:

יא א מיי' פ"ט מהלכות מעשה קרבנות הל' י"א:
יב ב מיי' פ"י שם הלכה א:
יג ג מיי' פ"א מהלכות תמידין הלכה ח ופ"א מהלכות ק"פ הלכה ח:
יד ד שם הלכה ז:
טו ה מיי' פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הלכה ג הלכה יח ופ"ד מהל' ק"פ הלכה א:
[טז] [ו] מיי' פרק י"ג מהלכות פסולי מוקדשין הלכה א' [מהר"י לנדא]:

והעלה הכהן את העולה שהעלה כבר אמר ליה רב שמן בר אבא לרב פפא לדידך דאמרת מעלה ומלינה בראשו של מזבח קיימין *ועבדינן מילתא לכהנים דאתו בה לידי תקלה דסברי דיומיה הוא ואתו לאקטורי אמר ליה *כהנים זריזין הן אמר ליה רב אשי לרב כהנא ואמרי לה רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא והא כמה דלא מתקטרי אמורין כהנים לא מצו אכלי בשר דתניא *יכול יהו כהנים רשאין בחזה ושוק קודם הקטרת אמורין תלמוד לומר °והקטיר הכהן את החלב המזבחה והדר °והיה החזה לאהרן ולבניו וכמה דכהנים לא אכלי בשר בעלים לא מתכפרי דתניא * °ואכלו אותם אשר כפר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרין אמר ליה כיון דלא אפשר עשאום כמי שנטמאו או שאבדו דתניא יכול נטמאו אמורין או שאבדו לא יהו כהנים זכאין בחזה ושוק תלמוד לומר °והיה החזה לאהרן ולבניו מכל מקום, רב כהנא רמי כתיב °*לא ילין חלב חגי עד בוקר הוא דלא ילין הא כל הלילה כולה ילין וכתיב °והקטיר עליה חלבי השלמים *עליה השלם כל הקרבנות כולן הוא מותיב לה והוא מפרק לה כשנתותרו רמי לי' רב ספרא *לרב כתיב °*לא ילין לבקר זבח חג הפסח לבקר הוא דלא ילין הא כל הלילה ילין °והכתיב * °עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב אמר ליה כבר רמייה ניהליה רב אבא בר חייא לר' אבהו ושני ליה הכא ג'בארבעה עשר שחל להיות בשבת עסקינן* ד'דחלבי שבת קריבין ביום טוב אמר ליה משום דחלבי שבת קריבין ביום טוב אנן ניקו ונימא ליה דהאי קרא בארבעה עשר שחל להיות בשבת הוא דכתיב אמר ליה *שבקיה לקרא דהוא דחיק ומוקים אנפשיה: **מתני'** * ה'הפסח ששחטו שלא לשמו וקבל והלך וזרק שלא לשמו או [ו']לשמו ושלא לשמו או שלא לשמו ולשמו פסול כיצד לשמו ושלא לשמו לשם פסח ולשם שלמים שלא לשמו ולשמו לשם שלמים ולשם פסח: **גמ'** בעי *רב פפא בעבודה אחת תנן או בשתי עבודות תנן בעבודה אחת תנן ורבי יוסי היא דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס דאי ר"מ הא אמר תפוס לשון ראשון

או

עשאום כמי שנטמאו אימורין או אבדו · למאן דאמר (לקמן דף עז:) אין הציץ מרצה על העולין ניחא הא דנקט הכא שנטמאו או אבדו אבל ברייתא דלקמן (דף פ:) על מה הציץ מרצה על הדם ועל החלב נ"ל הואיל ומדרבנן לא מרצה הוי כאילו אבדו האימורין :

יכול נטמאו או שאבדו לא יהו הכהנים כו' · הכי סלקא מסקנא הכא דאי לא אכלי כהנים לא מכפרי בעלים ולא משתרו לאכול בקדשים ומקשה ריב"א דבהאשה רבה (יבמות דף צ.) אמר ת"ש דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה והא הכא דמדאורייתא ארצויי מרצי כו' ומשני מאי לא הורצה להתיר בשר באכילה אבל בעלים מתכפרין אלמא אף על גב דבשר אינו נאכל בעלים מתכפרין וי"ל דהיכא דחזי לאכילה מדאורייתא מתכפרין והכא בעי למימר דכל כמה דלא חזו כהנים לאכילת בשר (א) לא מתכפרים בעלים ומיהו קשה מנטמא בשר היאך זורק את הדם הא אין לבשר שעת היתר לכהנים ונראה לפרש דכל זמן דחזי בשר לאכילה לא מתכפרי בעלים עד שיאכלו כהנים אבל אם נטמא אחרי כן או יצא או נעשה נותר מתכפרי בעלים :

ולא עולת חול ביו"ט · הקשה ריב"א דהא קרא בשבת כתיב דתמיד אבל ביו"ט דקיל מנא לן דלא קרבה וי"ל דאתיא כרבי עקיבא דאמר בסוף אלו קשרים (שבת דף קיד·) עולת שבת לימד על חלבי שבת שקרבין בי"ט ומשמע ליה קרא עולת שבת זו בשבת אחרת דהיינו של שבת בי"ט מכלל דשל חול בי"ט לא קרבה וקשה לר' עקיבא תיפוק לי' דחלבי שבת קריבין בי"ט מקרא דהכא דלא ילין הא כל הלילה ילין דלכל הפחות מיתוקם בארבעה עשר שחל להיות בשבת תימה לר"י הא קרא בנותר דבשר מיירי דהא לקמן (דף סג:) מחייב שוחט על חמץ אחד מבני חבורה מדכתיב לא ילין בתריה דמשמע הכי דקיימינן עלי' בלא ילין וכל הלילה ילין כדר' עקיבא אוקימנא לסוגיא דהכא ושמעינן ליה לר' עקיבא דפסח נאכל כל הלילה עד שעת חפזון והיכא למימר דמשמע ליה למסדר הש"ס דקרא בכל הזבח מיירי בין בבשר ובין באימורין ומדלא כתיב חלב כמו גבי חלב חגי ומדלא כתיב גבי אכילה דואכלו את הבשר כדכתב התם לא תותירו ש"מ דבתרווייהו משתעי:

בארבעה עשר שחל להיות בשבת עסקינן · בירושלמי דייק מקרא דלא ילין חלב חגי כה"ג ומוקי לה כמי ר' אבהו בי"ד שחל להיות בשבת ופריך דלא מצי לאוקמי בשבת דחגי כתיב דהיינו חגיגה הבאה עם הפסח דלא דחיא שבת כדאמר לקמן באלו דברים (דף סט:) ומפרש דה"ק שמרהו שלא יבא לידי בל ילין שיקריבהו מבעוד יום בשעה הראויה לו ותימה על ירושלמי דפריך מינה דהאי קרא דחלב חגי דבחגיגת חמשה עשר מיירי כדמוכח באלו דברים הקשה רשב"א לבן תימא דדריש לקמן באלו דברים (דף ע.) חגיגה הבאה עם הפסח הרי היא כפסח דזבח חג זה חגיגה היכי מיתוק' האי קרא בשבת הא מודה דלא דחיא שבת כדמוכח התם *וי"ל דבן תימא יסבור כר' ישמעאל דאמר באלו קשרים (שבת דף קיד:) דחלבי חול קריבין בי"ט אי נמי בן תימא יפרש שמרהו שלא יבא לידי בל ילין כדמפרש בירושלמי :

דאי ר' מאיר האמר תפוס לשון ראשון · אור"י *דרבא לטעמיה דאית ליה דפליגי בתפוס לשון ראשון דאמרינן בפ"ב דזבחים (דף ל:) עדיין היא מחלוקת פירוש אפילו בתמורת עולה ושלמים פליג ר"מ ובלאו הכי הך דיוקא דהכא לא מיתוקם אלא אליבא דרבא דמייתי לקמן בפירקין (דף סג·) גבי אחרים אומרים הקדים מולים לערלים כו' וסבר אינה לשחיטה אלא לבסוף וכדרבא דאמר עדיין היא מחלוקת ופליגי בתפוס לשון ראשון אפילו בכי האי גוונא אף על גב דאינה לשחיטה אלא לבסוף וברגע אחרון יש לשניהם לחול וסבר ר"מ התם תפוס לשון ראשון אע"פ שלא חל בשעה שאמר לדרבה ואביי דלקמן דסבירא להו דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף חיילי תרווייהו אפילו לר"מ כמו שנאמר לקמן וא"כ לא יכשיר הכא לר"מ לשמו ושלא לשמו אפי' בעבודה אחת :

אבל

והעלה הכהן את העולה ואת המנחה וגו' · בפר חטאת כתיב ומדהוה ליה למיכתב ואת העולה יעלה וכתיב והעלה משמע אפילו הביא העולה קודם לחטאת יכפר : דסברי דיומא היא · כשמקטירים כל הלילה אברים שניתותרו מקרבנות שנשחטו ונזרק דמן קודם תורה אור לתמיד ויראו את האברים הללו יהו סבורין שגם אלה ניתותרו ורואין להקטירם היום ויקטירם ועברי אעשה דהשלמה : זריזין הן · והמעלן שם יודיע לאחיו שכהנים ויזהרו בהן : אמר ליה רב אשי כו' · אדרב פפא פריך דאמר מלינן : מכדי כל כמה דלא מקטרי אמורין · דחטאת כהנים בשר החטאת לא מצי אכלי ובעלים לא הויא להו כפרה ועדיין מחוסר כפורים הוא והיאך יאכל בקדשים : בחזה ושוק · הנתונים לכהנים מן השלמים : ואכלו אותם · במלואים כתיב : אשר כופר בהם · כתב כפרה גבי אכילה למימרא דאף באכילה תלויה כפרה : כיון דלא אפשר . לאקטוריכהו האידנא משום עשה דהשלמה עשאום כמי שנטמאו או שאבדו ומשתרו כהנים באכילת בשר והויא כפרה לבעלים : הא כל הלילה ילין · למטה ומעלן ומקטירן כל הלילה ואינו נפסל אלא אם כן מלאן בעלות השחר כשהוא למטה אלמא כל הלילה ראוי להקטיר : והכתיב עליה השלם · דמשמע שלא יתעכב דבר אחר תמיד של בין הערבים : כשנתותרו · מקרבנות שנזרק דמן קודם תמיד ולא הספיקו להקריב דכיון דנראה להקרבה קודם לכן על תמיד של שחר הוא מושלם : הא כל הלילה ילין · ויקטירנו בלילי י"ט ואע"פ שנותר מקרבן של חול דהא י"ד שנזרק דם הפסח בו חול הוא : ואנן ניקו כו' · קושיא היא : שבקי' לקרא דהוא דחיק ומוקי אנפשיה · מדקשו קראי אהדדי על כרחיך קראי גופייהו מוקמי אנפשייהו הכי :

מתני' הפסח ששחטו שלא לשמו · לשם שלמים : או קיבל או הלך או זרק שלא לשמו · שבארבע עבודות הללו הפסח נפסל במחשבתן אם לפסול אם לפגל כדיליף במעתא קמייתא דזבחים (דף ד·) : או לשמו ושלא לשמו · בגמרא מפרש אי במחשבת עבודה אחת קאמר אי במחשבת שתי עבודות כגון קיבל לשמו וזרק שלא לשמו : פסול · דכתיב זבח פסח הוא שתהא זביחתו לשם פסח וכתיב הוא למעוטי נשחט שלא לשמו :

גמ' בעבודה אחת תנן · וחישב בה לשמו ושלא לשמו ואפ"ה קתני פסול ור' יוסי היא דאמר במסכת תמורה (דף כה·) אף בגמר דבריו אדם נתפס דבוק : דאי ר' מאיר האמר תפוס לשון ראשון · במס' תמורה (ג"ז שם) גבי האומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים ר"מ אומר הרי זו תמורת עולה ר' יוסי אומר דבריו קיימים ותרעה עד שתומם ותמכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמי':

או

[זבחים פט:]

[שבת כ. וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה יכול וכו' ייל וכו' דלכל כמה דלא חזו כהני' לאכילת בשר. נ"ב פי' אפילו מדאורייתא :

[יבמות צ. יומא סח:]

[לעיל נח. יומא לג.]

[לקמן סג: שבת כד:]

[שבת קיד.]

[קדושין סח. נדה נג.]

[זבחים יג.]

גליון הש"ס

גמ' והכתיב עולת שבת. עי' שבת דף כ"ד ע"א תד"ה למוצאי. וביומא דף מו ע"א תוד"ה אבל וצ"ע :

[ועי' תוס' לקמן ע. סד"ה לא]

[גי' תוס' היא כעי רבה וכן מנאתי ברש"א ובמהרש"א]

רבינו חננאל

עמהן וקיימא לן דאפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה ופריק רבא אין כל החטאות קודמות לעולות הבאות עמהן זולתי עולה מצורע שאם הקדים העולה לחטאת כיפר שנאמר והעלה הכהן את העולה ואת המנחה מאי והעלה שהעלה כבר : אמר ליה רב אדא לרב פפא וכי עבידי מילתא דאתי בה לידי תקלה הני אמורין דאמרת מעלן ומלינן על גבי המזבח ניחוש דילמא סברי דיומיה נינהו ואתו לאקטרינהו ופריק כהנים זריזין הן ולא אתו לידי תקלה והא כמה דלא מתקטרי אימורין לא מיתכיל בשר ולא[סלקא]לבעלי' טהרה שנאמר ואכלו אותם אשר כפר בהם מלמד שהכהנים אוכלין ובעלים מתכפרין ופרקי' כיון דלא אפשר להקטיר לאימורין הללו נעשו כמי שנטמאו או שאבדו והכהנים אוכלין ובעלים מתכפרין דתניא יכול נטמאו אימורין כו' : רב כהנא רמי כתיב לא ילין חלב חגי עד בקר [הא] כל הלילה ילין ויקטיר איזו שעה שיזדמן לו שיקטיר מן הלילה יקטיר והכתיב והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם כל הקרבנות הנה כל הקרבנות עם תמיד של שחר הן קרבים קודם תמיד של בין הערבים ופריק באותן החלבים שנותרו מן היום מקריבין כל הלילה והזהירה תורה לא ילין מכל אותן החלבים עד הבקר : רמי ליה רב ספרא לרבא כתיב לא ילין לבקר זבח חג הפסח לבקר הוא דלא ילין הא כל הלילה כשרין להקרבה והא הפסח נשחט בארבעה עשר והוא חול והלילה שהוא לילי חמשה עשר יום טוב הוא וכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת שבת בחול ופרקי' האי קרא כתיב לא ילין לבקר זבח חג הפסח ודיקינן מינה לבקר הוא דלא ילין הא כל הלילה ילין כלומר יקריב לילי חמשה עשר אע"פ שהוא יו"ט בארבעה עשר שחל להיות בשבת עסקינן דחלבי שבת קריבין ביו"ט כלומר דברים הנשחטין בשבת חלביהן קריבין ביום טוב : אמר ליה רבא ונימא ליה לקרא דבארבעה עשר שחל להיות בשבת כתיבת א"ל שבקיה לקרא כיון דלית ליה דרשה אחרינא הוא דחיק ומוקים נפשיה בהכי : מתני' הפסח ששחטו שלא לשמו כו' בעי רב פפא בעבודה אחת מאלו העבודות אמר לשם

הגהות מהר"ב רנשבורג

רש"י ד"ה והעלה הכהן וכו' כפר חטאת. נ"ל כתר חטאת : דתני' יכול נטמאו אמורין. הרמב"ם השמיט ברייתא זאת עיין גל"ח דף נ:

או דילמא בשתי עבודות תנן ואפי' לר' מאיר דאמר תפוס לשון ראשון הני מילי בעבודה אחת אבל בשתי עבודות מודה דמיפסיל אמרי אהייא אי נימא אשלא לשמו ולשמו בין בעבודה אחת בין בשתי עבודות בין לר' מאיר בין לר' יוסי איפסיל ליה מקמייתא דהא לרבי יוסי *נמי אף בגמר דבריו אדם נתפס אית ליה אלא אלשמו ושלא לשמו מאי ת"ש הפסח ששחטו שלא לשמו וקבל והלך וזרק שלא לשמו היכי דמי אי נימא כדקתני למה לי עד דמחשב לכולהו מקמייתא איפסיל ליה אלא לאו הכי קתני *הפסח ששחטו שלא לשמו אי נמי שחטו לשמו וקבל והלך וזרק שלא לשמו אי נמי שחטו וקבל והלך לשמו וזרק שלא לשמו דהויא לה שתי עבודות אימא סיפא לשמו ושלא לשמו היכי דמי אי נימא בשתי עבודות היינו רישא אלא לאו בעבודה אחת ור' יוסי היא דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס לא לעולם בשתי עבודות ורישא דקאי בשחיטה וקא מחשב בשחיטה א"נ קאי בזריקה וקא מחשב בזריקא סיפא דקאי בשחיטה וקחשיב בזריקה דאמר הריני שוחט את הפסח לשמו לזרוק דמו שלא לשמו וקמ"ל דמחשבין מעבודה לעבודה והיינו בעיא דרב פפא ת"ש או שלא לשמו ולשמו פסול היכי דמי אי נימא בשתי עבודות השתא לשמו ושלא לשמו אמרת פסול שלא לשמו ולשמו מיבעיא אלא לאו בעבודה אחת ומדסיפא בעבודה אחת רישא נמי בעבודה אחת לא לעולם בשתי עבודות ובדין הוא דלא איצטריך ליה ואיידי דתנא לשמו ושלא לשמו תנא נמי שלא לשמו ולשמו תא שמע *שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלים ולטמאין פסול הכא פשיטא בעבודה אחת ומדסיפא בעבודה אחת רישא נמי בעבודה אחת מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא סיפא בעבודה אחת רישא אי בעבודה אחת אי בשתי עבודות תא שמע *לאוכליו ושלא לאוכליו כשר היכי דמי אי נימא בשתי עבודות וטעמא דחשיב בזריקה דאין מחשבת אוכלין בזריקה הא בעבודה אחת כגון בשחיטה דמהניא ביה מחשבת אוכלין פסול והא קיימא לן מקצת אוכלין לא פסלא אלא

או דילמא בשתי עבודות תנן. אחת חישב לשמו ובשניה שלא לשמו והכא ליכא למימר תפוס לשון ראשון שהרי ארבעתן העבודות חשובות זו כזו ליפסול את הזבח באחת מהן ואפילו לרבי מאיר מיפסיל: ומהדר גמרא אהייא מהני ליפשי דסיפא דמתניתין קיימא הך בעיא: אי נימא אשלא לשמו. ברישא והדר לשמו הא בין לר' מאיר בין לר' יוסי אפילו בעבודה אחת מיפסיל לר' מאיר דהא אמר תפוס לשון ראשון לרבי יוסי נמי מיפסיל דהא ר' יוסי אף בגמר אית ליה כלומר תחלת דבריו של אדם וסופן בכולן דעתו נתפסת וכולן מתקיימין: אלשמו ושלא לשמו. דאי בעבודה אחת נמי פסיל ליה מתני' תו לא מיתוקמא כרבי מאיר דאמר תפוס לשון ראשון ולשון אחרון לא חייל: אי נימא כדקתני. שחט וקיבל והלך וזרק כולן שלא לשמו ולאו או קאמר למה לי בכולהו הא בחדא קי"ל בזבחי' בשמעתא קמייתא דהזבח נפסל: לעולם. סיפא נמי דקתני לשמו ושלא לשמו בשתי עבודות ודקשיא לך היינו רישא לא תיקשי רישא מיירי דכי שחט חישב בה לשמו וכשזרק חישב בה שלא לשמו וסיפא מיירי דבשעת שחיטה חישב תרתי מחשבות חדא על השחיטה לשמו וחדא על הזריקה שלא לשמו: דאמר הריני שוחט לשמו. על מנת לזרוק שלא לשמו והכא ליכא למימר תפוס לשון ראשון דהא אעבודה אחריתי קאי לשון שני וקא משמע לן מתני' דמחשבין מעבודה לעבודה כלומר דמחשב בשעת עבודה זו על חברתה לעשותה במחשבת פסול נפסל מיד ואפילו לא עשה השניה במחשבת פסול כמו שחיטה: והיינו בעיא דרב פפא. דאמר מחשבים מעבודה לעבודה בשחיטת קדשים בפ"ק (ד' י·) דאמרינן התם מתקיף לה רב פפא דילמא הא קמ"ל דמחשבין מעבודה לעבודה: השתא לשמו ושלא לשמו. דעבודה ראשונה בכשרות אמרת פסול במחשבת עבודה שניה: שלא לשמו ולשמו מיבעיא. דכיון דנפסל בעבודה ראשונה מהיכן יחזור ויוכשר: אלא לאו בעבודה אחת. ותנא לשמו ושלא לשמו לאפוקי מדרבי מאיר דאמר תפוס לשון ראשון ותנא שלא לשמו ולשמו דלא תימא תפוס לשון אחרון דהא הדר ביה מקמא וכי שחיט אהאי בתרא קא שחיט קמ"ל דר' יוסי הוא דאמר בכל דבריו אדם נתפס ולא הדר ביה אלא אתרוייהו איכוין: ומדסיפא · שלא לשמו ולשמו בעבודה אחת קאמר דבשתי עבודות לא איצטריך: רישא. דלשמו ושלא לשמו נמי אף בעבודה אחת ור' יוסי היא: לעולם בשתי עבודות · ודקשי' לך פשיטא הא איפסיל ליה מעבודה קמייתא: איידי דתנא לשמו ושלא לשמו · לאשמעינן דמחשבין מעבודה לעבודה כדלעיל תנא נמי שלא לשמו ולשמו: שלא לאוכליו · לחולה ולזקן שאין יכולין לאכול כזית ואין בו מנויין אחרים אלא הן: פסול · דאיש לפי אכלו כתיב (שמות יב) הראוי לאכול: שלא למנויו · נימנו עליו חבורה זו ושחטו לשם חבורה אחרת: לערלים · ישראל שמתו אחיו מחמת מילה והן פסולין מלאכול פסח דכתיב כל ערל לא יאכל בו (שם): טמאים · נמי אסורים בקדשים ובכרת הן על אכילתן: הכא פשיטא בעבודה אחת קאי · דהא חדא מחשבה הוא דאיכא: רישא נמי בעבודה אחת · כלומר אפילו בעבודה אחת ודלא כר' מאיר: מידי איריא · וכי ראיה היא זו: סיפא · דבמחשבה אחת מיירי ליכא לאוקומה אלא בעבודה אחת: רישא · דמיירי בשתי מחשבות איכא לאוקומא אי אף בעבודה אחת ודלא כר' מאיר: אי בשתי עבודות. ולא בעבודה אחת ור' מאיר: לאוכליו ושלא לאוכליו · כדמפרש ואזיל: היכי דמי אי נימא בשתי עבודות. שחטו לאוכליו ע"מ לזרוק שלא לאוכליו ואשמעי' דכשר: וטעמא מאי משום דאין מחשבת אוכלין · אין מחשבת פסול האוכלין כגון חולה וזקן פוסלת בזריקה דבשחיטה הוא דכתיבי אוכלין לפי אכלו תכוסו והיינו תשחוט כדמתרגמי' ושחט ויכוס: ה"ג בעבודה אחת כגון בשחיטה דמהני' בה מחשבת אוכלין פסול · ואפי' כה"ג דאמר לאוכליו ושלא לאוכליו: והא קיימא לן · לקמן (ד' סא.): מקצת אוכלין. כגון הכא דנימנו בו ראויין לאכול ושחטו לשם כולן כשר דהא כולה שחיטה נמי משום אוכלין צריכה דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה ולקמן מפרש מאי שנא דלשמו ושלא לשמו פסול ולאוכליו ושלא לאוכליו כשר:
אלא

[לעיל נט: וש"נ] [לקמן סא] [שם]

אבל בשתי עבודות אפי' ר' מאיר מודה. וא"ת והיכי מיתוקמא מתני' כר' מאיר הא קתני סיפא לטמאים ולטהורים כשר ואמאי נימא תפוס לשון ראשון ובעבודה אחת מיירי דאין מחשבת טמאים אלא בשחיטה וי"ל דמתני' מיירי כגון דקיימי קמיה טמאים וטהורים ואמר הריני שוחט לאלו דבענין אחר לא משכחת מקצת ערלה דלא פסלה לר' מאיר אליבא דרבא דאמר אינה לשחיטה אלא לבסוף:
אי בשתי עבודות היינו רישא · וא"ת ולימא דרישא איירי כששחט סתמא ולכך כשזרק שלא לשמו אמר הוכיח סופו על תחלתו אבל אם אמר בהדיא הריני שוחט לשמו ה"א דלא עקר שלא לשמו אפי' בשתי עבודות להכי איצטריך סיפא וי"ל דסברא הוא דבשתי עבודות אינו מועיל מפרש יותר מסתם:
והיינו בעיא דרב פפא. פי' הקונט' דחוק דנקט רב פפא ולא נקט ר' יוחנן דאמר התם בהדיא מחשבין מעבודה לעבודה ונראה לריב"א דגר' לעיל בעי רב פפא בעבודה אחת תנן ומסיק היינו בעיא דרב פפא פי' שפיר מתוקמא בעיא דרב פפא שאינו יכול לפושט' מן המשנה וכן מצא רבי בספר ישן וכן גר"ח ורשב"א מפרש והיינו בעיא דרב פפא מה ששאל בעבודה אחת תנן או בשתי עבודות הנך שתי עבודו' היינו כגון שוחט לשמו על מנת לזרוק שלא לשמו:
שלא לשמו ולשמו מיבעיא. וא"ת כי נמי אמרי' בעבודה אחת תיקשי ליה הכי השתא לשמו ושלא לשמו פסול שלא לשמו ולשמו מבעיא דאפי' ר' מאיר דפליג בלשמו ושלא לשמו בשלא לשמו ולשמו מודה דלכ"ע תפוס לשון ראשון וי"ל דאי בעבודה אחת מיירי קא משמע לן כמו שפירש בקונ' דלא אזלינן בתר לשון אחרון [דוקא] לאפוקי מבן ננס דאית ליה בפרק בית כור (ד' קה.) תפוס לשון אחרון לגמרי לבטל הראשון ור"י מפרש דבעבודה אחת אתי שפיר דתני שלא לשמו ולשמו אגב לשמו ושלא לשמו כיון דשניהם בעבודה אחת אבל בשתי עבודות דרישא הפסול בזריקה וסיפא הפסול בשחיטה לא דמו אהדדי ולית ליה למתניי' אגב רישא:
שחטו שלא לאוכליו. פי' רש"י לחולה ולזקן ואין מנויין עליו אלא הן וקשה אם כן מאי איריא שלא לאוכליו אפי' סתם נמי פסול כיון שאין לו אוכלין ונראה דמיירי דיש נמי מנויים אחרים:
אילימא בב' עבודות טעמא דחשיב בזריקה · נראה לר"י דהכא איירי אליבא דרבה דאמר לקמן (ד' סא:) שחטו למולין על מנת שיתכפרו בו ערלים כשר דלרב חסדא דאמר פסול לא מצי מיירי בשתי עבודות מיהו לקמן משמע במסקנא דאף לרבה פסול:
פסח

טז א מיי' פרק ט"ו מהלכות פסולי מוקדשין הלכה א:
יז ב מיי' שם הלכה י:

רבינו חננאל

פסח ולשם שלמים או דלמא בשתי עבודות בשחיטה אמר לשם פסח ובקבלה אמר לשם שלמים. ודברי ר' מאיר דאמר בתחלת דבריו אדם מתפים ור' יוסי הוא דאמר אף בגמר דבריו אדם מתפים מפורשין הן במשנתנו בתמורה פ' חמישי האומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר אם לכך נתכוון בתחלה אע"פ שאי אפשר לקרות שני שמות כאחת דבריו קיימין אם משאמר תמורת עולה נמלך ואמר תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה ומפרשא דגמרי' אליבא דרבי מאיר דאמר בתחלת דבריו אדם מתפים לר' יוסי בדקי' ליה [אי] מהדר הוא דקא הדר ביה תפוס לשון ראשון ואי אמר לתמורת שניהם נתכוונתי דבריו קיימין מאי. ת"ש הפסח ששחטו שלא לשמו קבל והלך וזרק שלא לשמו או לשמו ושלא לשמו כו' היכי דמי אי נימא בעבודה אחת כדקתני למה לי עד דמחשב שלא לשמו בכולהו מקמייתא איפסל ליה לדברי הכל אלא לאו הכי קתני הפסח ששחטו שלא לשמו [או ששחטו לשמו] וקבל שלא לשמו כו' דהוה ליה שתי עבודות אחת לשמו ואחת שלא לשמו אי הכי אימא סיפא או לשמו ושלא לשמו ה"ד אי נימא בשתי עבודות היינו רישא למה לי למתני ליה תרי זימני אלא לאו בעבודה אחת שחטו לשם פסח ולשם שלמים ומתני' רבי יוסי היא דאמר אף בגמר דבריו אדם מתפים לפיכך תני פסול אבל לר' מאיר בתחלת דבריו מתפים וכשר ודחי' לא לעולם כולה מתני' בשתי עבודות רישא כגון דשחיט ומחשב בשחיטה לשמו ומחשב שלא לשמו בקבלה וכן בהולכה וכן בזריקה סיפא כגון דאמר בשחיטה הריני שוחטו לשם פסח לזרק דמו שתים שהן ארבע לשם שלמים שמעינן מינה דמחשבין מעבודה לעבודה והיינו בעיא דרב פפא הא איפשטא: ת"ש או שלא לשמו ולשמו פסול האי מאי אי אמרת דמתני' בשתי עבודות ומחייבי' באחת שלא לשמו ובאחרת לשמו היינו רישא דרישא והיא תחלת משנתנו דאמרי' דברי הכל פסול אי דקאי בעבודה ומחשב בעבודה אחרת היינו רישא אלא לעולם בעבודה אחת רישא נמי לשמו ושלא לשמו בעבודה אחת ובעיא דרב פפא קיימא ודחי' לא לעולם בשתי עבודות ומדין הוא וכו': ת"ש שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלים וכו'. ת"ש שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו וכו' כשר היכי דמי אי נימא בשתי עבודות כגון שחטו לאוכליו וזרק לשמו שלא לאוכליו טעמא דחשיב בזריקה ולפיכך הוא כשר דאין מחשבת אוכלין בזריקה דתנן נמנין ומושכין את ידיהן עד שישחט כו' ואוקימנא מחלוקת לימשך אבל לימנות דברי הכל עד שישחוט שנא' במכסת נפשות תכוסו הזהיר לשחוט על שנמנין בו הא אלו שוחטו לאוכליו ושלא לאוכליו [פסול] והא קיי"ל כל היכא דפתיכא פסולין לכשרין כשר אלא ודאי לעבודה כו' ומדסיפא כו' ובעיא דרב פפא לא איפשטא פי' פתיכי מעורבין כדגרסי' בתחלת [שבועות] בענין מראות נגעים. אימור דשמעת לה לר"ע בפתוך ובחלוק מי שמעת ליה ובמשנה בתחלת נגעים הפתוך בשלג ביין המזוג בשלג והפתוך

אלא לאו בעבודה אחת ומדסיפא בעבודה אחת רישא נמי בעבודה אחת מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא סיפא בעבודה אחת ורישא או בעבודה אחת או בשתי עבודות איבעיא להו פסח ששחטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו מהו מי אתי שלא לשמו ומפיק ליה מידי לשמו ומכשיר ליה או לא כי אתא רב דימי אמר אמריתא לשמעתא קמיה דר' ירמיה הואיל ולשמו מכשירו בזמנו ושלא לשמו מכשירו שלא בזמנו מה לשמו המכשירו בזמנו אין מוציאו מידי שלא לשמו אף שלא לשמו המכשירו שלא בזמנו אין מוציאו מידי לשמו ופסול ואמר לי לא אם אמרת בשלא לשמו שכן נוהג בכל הזבחים תאמר בלשמו שכן אינו נוהג בכל הזבחים אלא בפסח בלבד מאי הוי עלה אמר רבא פסח ששחטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו כשר דהא סתמו לשמו קאי ואפילו הכי כי שחיט ליה שלא לשמו כשר אלמא אתי שלא לשמו ומפיק ליה מידי לשמו כי שחיט נמי לשמו ושלא לשמו אתי שלא לשמו ומפיק ליה מידי לשמו א"ל רב אדא בר אהבה לרבא דילמא שאני היכא דאמר מהיכא דלא אמר דהא לאוכליו ושלא לאוכליו כשר וכל היכא דשחיט ליה שלא לאוכליו לחודיה פסול ואמאי הא סתמא לאוכליו קאי אלא שאני היכא דאמר מהיכא דלא אמר הכי נמי שאני היכא דאמר מהיכא דלא אמר א"ל *מידי איריא בשלמא התם כמה דלא עקר ליה בשחיטה סתמיה ודאי לשמו קאי אלא הכא סתמיה לאוכליו קאי דילמא מימשכי הני ואתי אחריני ומימני עליה (אחריני) דתנן *נמנין ומושכין את ידיהם ממנו עד שישחט איבעיא להו פסח ששחטו בשאר ימות השנה בשינוי בעלים מהו שינוי בעלים כשינוי קודש דמי ומכשיר ליה או לא אמר רב פפא אמריתא לשמעתא קמיה דרבא הואיל ושינוי קודש פוסלו בזמנו ושינוי בעלים פוסלו בזמנו מה שינוי קודש שפוסלו בזמנו מכשירו *לאחר זמנו אף שינוי בעלים שפוסלו בזמנו מכשירו *לאחר זמנו ואמר לי לא *אם אמרת בשינוי קודש שכן פסולו בגופו וישנו בארבע עבודות

וישנו

אלא לאו בעבודה אחת. אף בעבודה אחת כשר ומתני' בין בעבודה אחת בין בשתי עבודות קאמר בעבודה אחת כגון בשחיטה מכשר ליה דמשום מקצת אוכלין לא פסלי ובשתי עבודות כגון שחט לאוכליו וזרק שלא לאוכליו אף על גב דכולה זריקה שלא לאוכליו כשר משום דאין מחשבת אוכלים בזריקה: ומדסיפא אף בעבודה אחת קאמר רישא נמי אף בעבודה אחת קאמר. דלשמו ושלא לשמו פסול דאף בגמר דבריו אדם נתפס ורבי יוסי היא ולא ר' מאיר: סיפא בעבודה אחת. רישא אימא לך אי אף בעבודה אחת ורבי יוסי היא אי בשתי עבודות קאמר ולא בעבודה אחת ור"מ דאי בעבודה אחת כשר בלשמו ושלא לשמו דתפוס לשון ראשון: פסח בשאר ימות השנה. כגון שהפרישו קודם לכן ימים רבים וקיימא לן דכשר לשלמים בפירקין דלקמן (ד' ע:) ואם שחטו לפסח פסול דלאו זמניה ואי לשם שלמים שחטו כשר והיכא דשחטו לשמו ושלא לשמו מהו: אמריתא לשמעתא. למילף מדין בנין אב דפסול: אין מוציאו מידי שלא לשמו. לתפוס לשון אחרון לבדו ולהכשיר הנשחט שלא לשמו ולשמו: אף שלא לשמו כו' אין מוציאו מידי לשמו. לתפוס לשון אחרון ולהכשירו: שכן נוהג. פסולו בכל הזבחים או לפסול לגמרי בפסח וחטאת או לפסול מעלות לבעלים לשם חובה בשאר זבחים כדתנן (זבחים ד' ב.) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין לזרוק ולהקטיר אימורים ולאכול בשרן ולא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מפסח וחטאת שפסולין לגמרי אלמא נוהג בכל הזבחים הלכך לא אתי לשמו ומפיק לה מידיה לגמרי: תאמר. בפסול דלשמו שאינו נוהג אלא בפסח בשאר ימות השנה וכיון דקיל אתי שלא לשמו ומפיק ליה מידיה: מהיכא דלא אמר. דאף על גב דהיכא דלא אמר ברישא לשמו ואמר שלא לשמו כשר היכא דאמר פסול: דהא שלא לאוכליו פסול. ואף על גב דסתמיה לאוכליו קאי אתי שלא לאוכליו ומפיק ליה מסתמיה וכי אמר ברישא לאוכליו והדר שלא לאוכליו לא אתי שלא לאוכליו ומפיק ליה מידי לאוכליו וכשר: הכי השתא. ומי דמי סתמא דלאוכליו לסתמא דלשמו דתילפינהו מהדדי התם סתמא דלשמו אלים טובא דכל כמה דלא איעקר ליה שם פסח מיניה סתמא לשמו קאי ואפילו הכי כי אמר שלא לשמו מפיק ליה מסתמיה הלכך כי אמר לשמו ברישא נמי יליף מיניה דאתי שלא לשמו ומפיק ליה מידיה דלא שאני לן בין היכא דאמר מהיכא דלא אמר אבל לאוכליו מי אלים סתמא דידיה דסתמא ליקו להני אוכלין הא אי בעי מימשכו הני מיניה ומוכרין אותו לחבורה אחרת: דתנן נמנין עליו. ומושכין ידיהן ממנו עד שישחט · הבא למנות עליו ימנה והרוצה למשוך ידו ממנו שכבר נמנה עליו מושך הלכך לא אלים סתמא דלאוכליו ואף על גב דאתיא מחשבת שלא לאוכליו ומפקא ליה מסתמא ופסל ליה שאני לן היכא דאמר לאוכליו ברישא מהיכא דלא אמר דהתם טעמא משום דלא אלים סתמיה הוא ואיכא למימר אימשכו להו קמאי ואימנו עליה חולה וזקן ואישתחיט כוליה שלא לאוכליו וכי אמר לאוכליו ושלא לאוכליו הוו להו מקצת אוכלין ולא פסלי: ה"ג פסח ששחטו בשאר ימות השנה בשינוי בעלים מהו. ול"ג לשמו שחטו שהם בשינוי בעלים של ראובן היה ושחטו לשם שמעון אבל לא עקר שם פסח ממנו: כשינוי קודש. שלא לשמו: שינוי בעלים פוסל. בפסח בזמנו לגמרי וכן בחטאת ובשאר זבחים מונען מלעלות לשם חובה וכל תורת שינוי קודש עליהן בשמעתא קמייתא דזבחים: פסולו בגופו. שמחשבתו על עצמו של קרבן: וישנו בארבע עבודות. שחטו או קיבל דמו (או *זרק או הלך) שלא לשמו פסול דבכל ארבע עבודות דם ילפינן ליה לפוסלה בפ"ק דזבחים (ד' ז.) שחיטה מזבח פסח שתהא זביחתו לשם פסח ושאר עבודות מועטים פסח שיהו כל עשיותיו לשם פסח:

וישנו

פסח ששחטו לשמו ושלא לשמו. אומר ר"י דמיבעיא ליה אפי' לר"מ דסבר בעלמא תפוס לשון ראשון דילמא הכא פסול דלשמו דאינו נוהג בכל הזבחים לא חשיב למיחל והוי עקירה או דילמא אפ"ה אמר תפוס לשון ראשון אליבא דר' יוסי הוה מצי למיבעי אפילו בשלא לשמו ולשמו אלא להכי נקט לשמו ושלא לשמו משום דבעיא אפילו אליבא דר"מ: בשאר ימות השנה. היינו קודם שהגיע זמן הפסח כדפי' בקונטרס ולכך בעי עקירה לפי שעומד לפסח כשיבא ובכולה שמעתא חשיב ליה דקאי לשמו אבל לאחר הפסח משמע לקמן (ד' סד.) דספיקא הוי דקאמרינן ש"מ פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה: הכא נמי אתי שלא לשמו ומפיק מידי לשמו. וא"ת והא לשמו ושלא לשמו כשר לר"מ ולא אמרינן אתי שלא לשמו ומפיק מידי לשמו ושלא לשמו גרידא פסול אע"ג דסתמא לשמו קאי ואור"י דהתם היינו טעמא דהכשר לשמו נוהג בכל הזבחים הילכך כי אמר לשמו אלים למיחל טפי ולא אתי שלא לשמו ומפיק ליה אבל האי פסול דלשמו אינו נוהג בכל הזבחים ולהכי לא מקשה ליה אלא מלאוכליו ושלא לאוכליו דלא שייך אלא בפסח גרידא: סתמו להני אוכלין קאי הני מימשכי כו'. הקשה ריב"א מה לנו אי לא קאי להני אוכלין מ"מ סתמא לאוכלין קאי או להני או לאחריני דסתמא לא לחולים או לזקנים קאי ואפ"ה שלא לאוכליו מפיק מלאוכליו ושלא לאוכליו נמי אמאי לא עקר לאוכליו דקאמר ברישא ואומר ר"י דכששוחט לאוכליו ושלא לאוכליו אינו כשר אלא על ידי אותם אוכלין ששחט וחישב עליהן וסתמיה (א) לאו לאלו אוכלין והרי כאילו לא קאי לאוכליו:

ויסנו

רבינו חננאל

הפתוך שבסיד כו': **איבעיא** להו פסח בשאר ימות השנה לשם פסח ולשם שלמים מהו אתי שלא לשמו מפיק ליה מיד לשמו ומכשיר ליה או לא מפורש בתחלת שחיטת קדשים כי שלא לשמו בכל הזבחים פסול שלא עלו לבעלים לשם חובה ולשמו כשר ופסח בשאר ימות השנה שלא לשמו כשר ולשמו פסול זה ביניהם ופשים ליה רבא מיניה דאתי שלא לשמו מפיק ליה מיד לשמו וכשר ודייק הכי דקאמר (לעולם) [דהאי] בסתמא לשמו קאי וכי (מפרש) נשחט בשאר ימות השנה שלא לשמו נדחה לשמו וכשר כדאע"פ שהזכיר עכשיו לשמו בא שלא לשמו ודחאו ונמצא הזבח כשר ואקשי' עליה רב אדא והא סתמא לאוכלין קאי ואי פריש שלא לאוכליו בלבד פסול אמאי נימא כאלו לאוכליו ושלא לאוכליו שחטו והיה כשר ודחה רבא ואמר לא דמי בשלמא פסח מעת שהקדישו לשם פסח ודאי נקבע לשם פסח וסתמו שם פסח עליו ואי אפשר לו [להפקיעו] מקדושתו אבל הני אוכלין מדבק דביקי ביה [כי ממשכו] הני ואתו אחרינא ונדחו קמאי לגמרי בערנא דאתו בתראי ופסח ליכא למימר הכי לפיכך שאני: **איבעיא** להו פסח ששחטו בשינוי בעלים בשאר ימות השנה כגון שהיה פסח זה לראובן ושחטו לשם שמעון מי נחשב זה אותו שינוי בעלים כשינוי קדש דהוה פסח ושינה אותו לשחטו לשם שלמים או לא ופשטי' שינוי קדש פוסל בזמנו. גרסי' בשחיטת קדשים אשכחן שינוי קדש שינוי בעלים מנא לן אמר רב פנחס אמר קרא ובשר זבח תודת שלמיו פי' כשם שאם שחט הפסח לשם שלמים פסול וזהו שינוי קדש הפוסל בזמנו כן אם שחט פסח ראובן לשם שמעון פסול כשם ששינוי קדש מכשירו שלא בזמנו כך שינוי בעלים מכשיר אותו שלא בזמנו. פריך מה לשינוי קדש שכן נפסל בשמו כי היה שמו פסח ונשחט לשם. שלמים נמצא כי נשתנה ונעשה שינוי בגופו בזבח עצמו עוד נוהג שינוי קודש בארבע עבודות בשחיטה או בקבלה או בהולכה או בזריקה בכל אחת מאלו נפסל לאפוקי שינוי בעלים דאינו נפסל אלא בשחיטה בלבד כדתנן נמנין ומושכין ידיהן ממנו עד שישחום אבל אם נשחט לשם בעלים אף על פי (שנשחט) [שנזרק] לשם

[או הלך או זרק כך יתכן להיות ועיין מה שכתבו התי"ט פרק ב' דחולין מ"ז ד"ה שמחשבה וכו' דדחוק למאד בפירש"י ובר"ב דהתם]:

הכי השתא כצ"ל

לקמן ד' פט: [יומא מט: גיטין כה.]

לשלא בזמנו כצ"ל זבחים דף ז.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה סתמו וכו' לאו לאלו אוכלין קאי וכו':

וישנו לאחר מיתה וישנו בצבור כביחיד תאמר בשינוי בעלים דאין פסולו בגופו ואינו בארבע עבודות ואינו לאחר מיתה ואינו בצבור כביחיד ואף על גב דתרתי לאו דוקא תרתי מיהא דוקא דמאי שנא שינוי בעלים דלא הוי פסולו בגופו דפסולו מחשבה בעלמא היא שינוי קודש נמי פסולו מחשבה בעלמא היא ותו הא דאמר שינוי בעלים אינו לאחר מיתה ולרב פנחס ברי' דרב אמי דאמר יש *שינוי *בעלים לאחר מיתה מאי איכא למימר תרתי מיהת דוקא נינהו אלא אמר רבא [א]פסח ששחטו בשאר ימות השנה בשינוי בעלים נעשה כמי שאין לו בעלים בזמנו ופסול: **מתני'** *[ב]שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו *לערלים ולטמאים פסול לאוכליו ושלא לאוכליו למנויו ושלא למנויו למולים ולערלים לטמאים ולטהורים כשר *[ג]שחטו קודם חצות פסול משום שנא' °בין הערבים שחטו קודם לתמיד כשר ובלבד שיהא אחר ממרס בדמו עד שיזרק התמיד ואם נזרק כשר: **גמ'** ת"ר *כיצד שלא לאוכליו לשום חולה או לשום זקן כיצד שלא למנויו נמנו עליו חבורה זו ושחטו לשם חבורה אחרת מנהני מילי *דת"ר °[ד]במכסת מלמד שאין הפסח נשחט אלא למנויו יכול שחטו שלא למנויו יהא כעובר על המצוה וכשר ת"ל במכסת תכוסו הכתוב *שנה עליו לעכב ר' אומר לשון סורסי הוא כאדם שאומר לחבירו כוס לי טלה זה אשכחן שלא למנויו שלא לאוכליו מנא לן [ה]אמר קרא °איש לפי אכלו תכוסו איתקש אוכלין למנויין

תורה אור: שמות יב | שם | שם

רש"י

וישנו לאחר מיתה. מת בנו מביא קרבן אביו ואם שחטו שלא לשמו לא עלה לשם חובה ואחריות הקרבן מוטל על נכסי המת וצריך להביא אחר וישנו בקרבן צבור כקרבן יחיד: אבל בשינוי בעלים · מחשב בדבר אחר הוא ואינו בארבע עבודות בשאר זבחים דלאו פסח דלאו עיקרן לאכילה אתי אלא לכפרה לא שייך שינוי בעלים אלא בזריקה שאין לו בקרבן אלא כפרתו וכפרה ליתא אלא בזריקה וכי מרבינן שאר עבודות לפוסלה בשינוי בעלים בפ"ק דזבחים *לא מרבינן אלא שוחט להתכפר אחר בזריקת דמו או מוליך או מקבל לזרוק לשם אחר או זרק ממנו לשם אחר אבל שוחט לשם אחר שתהא השחיטה לבדה לשם אחרים אבל בשעת שחיטה אין דעתו על הזריקה אלא לבעליו כשר והכי אמרי' התם *אמר רב אשי ק"ו ומה אם במקום שאמר הריני שוחט לשם פלוני דכשר שחטו לזרוק לשם פלוני פסול מקום שאם אמר כו' ש"מ מיהא דאין מחשבת שינוי בעלים בשאר עבודות אא"כ מחשבין באחת מהן על מנת לזרוק אבל בשינוי קודש שחט שלא לשמו פסול דכתיב זבח שלמים זביחה לשם שלמים וכן בחטאת ושחט אותה לחטאת וכן פסח זבח פסח הוא ומיהו ודאי פסח שעיקרו לבעליו ליאכל בא שחטו שלא לשם בעליו להאכילו למנויין אחרים פסול כדקתני מתני' שחטו שלא למנויו פסול וע"כ בחישב על השחיטה לחודא קאמר לא על מנת לזרוק מדאיפלגו בה אמוראי בגמרא שחטו למולין על מנת שיתכפרו בו ערלים מכלל דשחטו לערלים דמתני' תין במחשב על השחיטה קאמר ושלא למנויו דומיא דלערלים דהא גבי הדדי קתני להו: ואינו לאחר מיתה. דאין שם בעליו עליו מאחר שמת ואם שינה שמו כשר: ואינו בצבור. דלשם מי ישנה אותו שלא יהא בעליו אם לשם נכרים לא מיפסיל כדאמרי' התם ולקמן בשמעתין דאין שינוי בעלים פוסל אא"כ שינהו למחויב כפרה כמותו דיליף מלכפר עליו עליו ולא על חבירו אלמא שינוי בעלים פסול בחבירו דומיא דידיה ומחויב כפרה כמותו ואי לא לא פסיל: ואע"ג דתרתי. מהנך פירכי: לאו דווקא · כלומר לאו פירכי נינהו תרתי מיהא דווקא ומפרש ואזיל הי תרתי לאו דווקא: פסול מחשבה לא מיקרי פסול הגוף: ולרב פנחס · בפ"ק דזבחים אמרה: יש בעלים לאחר מיתה · ואם שחטו לשם בעלים אחרים צריך היורש להביא אחר: כמי שאין לו בעלים · כמי ששחטו בזמנו שלא לשם בעלים ואי שמעתי שינוי בעלים אינו בזריקה כדאמרי' אין מחשבת אוכלים בזריקה ואי אפשר לומר כן דמחשבת שלא לאוכליו מנויין עליו הן ובשחיטה הוא דגלי רחמנא ולא בשאר עבודות אבל מחשבת שלא למנויו דהיינו שינוי בעלים עיקרה בזריקה הוא כדיליף לקמן בשמעתין בזריקה וכפר עליו ולא על חבירו: **מתני'** לאוכליו ושלא לאוכליו כשר · דמקצת אוכלין לא פסלי ולקמן מפרש טעמא: ממרס בדמו · שלא יקרוש כדי שיהא ראוי לזריקה: ואם נזרק · קודם לתמיד כשר דאע"ג דאמרן (לעיל ד' נט.) יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים וגו' לא מיפסיל בהכי: **גמ'** מכסת. לשון מנויין כמו את מכסת הערכך (ויקרא כז): סורסי · ארמי חכמי האומות קורין לו ליגנא סורייא: כוס · שחוט למימרא דבשעת שחיטה צריך להתכוין למנויו: לפי אכלו · הראוי לאכול פרט לחולה ולזקן ולערל ואפילו הן מנויין שחטו

תוספות

וישנו לאחר מיתה · ושינוי בעלים אינו לאחר מיתה שמא משום דכתיב לכפר עליו ולא על חבירו ומת לאו בר כפרה גמורה הוא אלא שנתחייב להביאו והך דשמעתין אתיא להדיא כמ"ד שיעבודא דאורייי' וכרב אסי אמר רב *בפ"ק דקדושין (ד' יג:) דמוקי הא דתנן האשה שמתה יביאו יורשין עולתה אע"פ שלא הפרישתה מחיים אבל לרב יהוד' אמר שמואל דאמר והוא שהפרישתה מחיים אבל לא הפרישתה לא משום דשיעבודא לאו דאורייתא לכאורה אינו נפקותא בין שינוי קודש לשינוי בעלים דלאחר מיתה כיון דבשינוי קודש [נמי] אין היורש חייב להפריש אחר תחתיו ומיהו י"ל דנ"מ אם הפרישו בעלים שתי עולות לאחריות שאם תפסל האחת יביא השניה ואם לאו תהא השניה חולין אי נמי שינוי קודש אסור לשנות אחר מיתה דאמר בריש זבחים (ד' ג:) ונדבה מי שרי לשנויי בה אבל שינוי בעלים ליכא אפי' איסור כיון דאינו לאחר מיתה: **נעשה** כמי שאין לו בעלים בזמנו ופסול · תימה לר"י ל"ל למימר נעשה כיון דתרתי דוקא לימא דפסול משום דאין כאן עקירה ואי לא חייש להני פירכי וסבר דדמי לשינוי קודש הואיל ופוסלו בזמנו וחשיב עקיר' א"כ אמאי הוי כמי שאין לו בעלים בזמנו הלא בשינוי קודש לא חשבי' משנה כבזמנו לפסול ואור"י דהכי פי' אפי' ליתנהו להנהו פירכי מ"מ לא הוי עקירה דנעשה כפסח בזמנו שמתו בעליו דאמר בסוף אלו דברים (ד' עג:) דבעי עקירה וכששחטו סתם פסול אע"פ שהוא כמפרש שלא לשם בעליו שהרי מתו ה"נ שלא בזמנו שינוי בעלי' לא חשיב עקירה וכן מוכיח הלשון דקאמר שאין לו בעלים ולא קאמר כמי ששחטו בשינוי בעלים: **רבי** אומר לשון סורסי הוא זה · אור"י דרבי לא פליג את"ק ומודה דאיכא עיכובא באוכליו ומנויו ואינו אלא מפרש דבריו דלא פסלי אוכליו ומנויו אלא בשחיטה וכן משמע בכילד צולין (ד' עח:) דמסיק רב דאמר אכילה לא מעכבי כרבי נתן ולא קאמר כר' והיינו משום דלפרושי אתא כדפי': **לאוכלין** מנא לן · אור"י דערלים וטמאים כולהו נפקי מהאי קרא דאיש לפי אכלו דכיון דלא מצו אכלי ליה חשיבי כולהו שלא לאוכליו וכן משמע בפ"ב דזבחים (ד' כג:) דקאמר קסברי זקני דרום טמא משלח קרבנותיו פי' פסח והתניא במכסת נפשות מכאן שאין הפסח נשחט אלא למנויו ואיתקש אוכליו למנויו משמע בהדיא דטמא נפקא לן מאיש לפי אכלו: **ואיתקש** אוכליו למנויו · תימה לר"י א"כ מה מנויו פסלי בד' עבודות דהיינו שינוי בעלים אף אוכליו יפסלו בד' עבודות ובשאר קרבנות נמי יפסלו במנויו וי"ל דשלא למנויו אין זה שינוי בעלים דשינוי בעלים לא פסיל אלא בזריקה כגון שוחט או מקבל ומוליך על מנת לזרוק לשם אחרים או זורק לשם אחרים אבל שוחט ומקבל ומוליך לשם אחרים כשר דמוכפר עליו נפקא לן ושלא למנויו היינו שוחט שלא למנויו ולא פסיל אלא בשחיטה דווקא כדכתיב תכוסו ודווקא בפסח ולא בשאר קרבנות וא"ת ונימא הואיל וגלי שלא לאוכליו בשחיטה ה"ה בשאר עבודות כדאי' בפ"ק דזבחים (ד' ז:) פסח שלא לשמו מזבח פסח שאר עבודות מנא לן הואיל וגלי גלי ואור"י דלא דמי כיון דגלי בכל הקרבנות דלא עלו לבעלים לשם חובה וגבי פסח אשכחן פסול בחד מינייהו אין לנו לחלק: *שחטו למולין על מנת שיתכפרו בו ערלים · אם שחטו למנויו על מנת שיתכפרו בו שאינם מנויו הא פשיטא דפסול לכ"ע דהיינו שינוי בעלים דפסול בפסח ובחטאת ומיהו נראה לר"י דה"כ פליגי בשחט לאוכליו על מנת שיתכפרו שאינם אוכלין כגון חולה וזקן דפסל ביה רב חסדא כמו בערלים אע"ג דקראי דמייתי בערל כתיבי דמחד קרא דלפי אכלו נפקי וילפי מהדדי לכל מילי דהא לאוכליו ושלא לאוכליו דכשר היינו משום דילפי' מלמולים ולערלים ודווקא בשחט למולים ע"מ שיתכפרו ערלים פסל רב חסדא אבל נזרק לשם ערלים אפי' רב חסדא מודה דכשר דאין מחשבת אוכלין בזריקה דהא בכ"מ פשוט זה למסדר הש"ס בכולה שמעתי' ובריש זבחים (ד' ד.) דקאמר אשכחן זביחה שאר עבודות מנלן וכי תימא נילף מזביחה מה לזביחה שכן פסולה שלא לשם אוכלין בפסח משמע דליכא מאן דפליג דאין מחשבת אוכלין בזריקה ועוד דרב אשי מסיק דרבה לא פליג בהא אדרב חסדא ובפ' כילד צולין (ד' עח.) דתניא שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו פסח עצמו כשר והדם יוצא בו ידי חובתו לא גרסינן לזרוק דמו אלא וזרק דמו דלא תיקשי לרב חסדא וכן יש במקצת ספרים וריב"א פי' דדוקא נקט על מנת שיתכפרו שחישב להתכפר בו ערלים אבל אם לא חישב להתכפר אלא חישב לזרוק להאכיל הבשר לערלים אפי' רב חסדא מודה דכשר דלא שייך בזריקה מחשבת פסול דאכילה אלא פסול דכפרה ובשחיטה דווקא אם חישב להאכיל שלא לאוכליו ולערלים פסול דשחיטה ודאי בעינן לשם בעלים הראויים לאוכלו כדכתיב איש לפי אכלו תכוסו והיינו דאין מחשבת אוכלין בזריקה:

רב

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פט"ו מהלכות פסולי מוקדשין הלכה יא:

שם בהג"ה רב אסי א"ר יוחנן וצריך לעיין אם הוא רבי אסי תלמיד דר' יוחנן או רב אסי תלמיד חבר לרב עי' רש"י שבת קמו: ד"ה רב כהנא ותוס' חולין יט. ד"ה אמר רב הונא

יט ב מיי' פ"ב מהלכות ק"פ הלכה ה:

כ ג מיי' פ"א מהלכות ק"פ הלכה ד ופט"ו מהלכות פסולי מוקדשין הלכה יב:

כא ד מיי' פ"ב מהלכות ק"פ הלכה א:

כב ה שם הלכה ג:

[בזבחים ז: איתא יש בעלים לאחר מיתה וכן ציין רש"י הכא ד"ה יש בעלים כו']

כל תקום שתמצא ערל בזה הענין הוא ישראל שמתו אחיו מחמת מילה ועליו נאמר כל ערל לא יאכל בו

רבינו חננאל

אחר כשר ושינוי קודש עוד ישנו אפי' לאחר מיתת המקדש כגון שהיה עולה ושחטו לשם שלמים לאפוקי שינוי בעלים דאינו אלא מחיים דכיון דמת פקעה רשותיה ודוכרני' מעליה. וישנו בצבור כביחיד כי שנוי קדש פוסל בקרבן הצבור שאם נשחט העולה לשם חטאת או לשם אשם כמו שפוסל בקרבן יחיד כך פוסל בקרבנות צבור ואע"ג דפרכת שינוי קודש דפסולו בגופו ושינוי בעלים אין פסולו בגופו לאו פירכא הוא דתרווייהו פסול מחשבה נינהו ולא שנא ומאי דפרכת נמי יש שינוי קודש לאחר מיתה ואין שינוי בעלים לשם מיתה הרי רב פנחס בריה דרב אמי אמר [דיש] שינוי בעלים לאחר מיתה דגרסינן בתחלת שחיטת קדשים ואמר רבא עולה הבאה לאחר מיתה שחטה בשינוי קדש פסולה בשינוי בעלים כשרה אין בעלים לאחר מיתה ורב פנחס בר רב אמי אומר יש בעלים לאחר מיתה אמר לו רב אשי לרב פנחס דוקא קאמר מר יש בעלים לאחר מיתה והוה ליה כשינוי קדש ובעי איתויי אחריתי או דלמא אמרי' [דאי] איכא גביה כמה עשה ומכפרא ליה א"ל דוקא קא אמינא: וזו השמועה כלה מה לשנוי קדש שכן פסולו בגופו וישנו בארבע עבודות וישנו לאחר מיתה וישנו בצבור כביחיד כולו מפורש בפ"א בשחיטת קדשים פריך מיהא לדברי הכל באחת ולרבא דהוא מרא דשמעתא תרתי מה לשנוי קודש שכן ישנו בארבע כדאמרן וישנו בצבור כביחיד לאפוקי צבור דלא משכחת ליה בשנוי בעלים דהא כל ישראל בעליו הן ופשטה פסח ששחטו בשאר ימות השנה לשם פסח בשנוי בעלים נעשה כמי שאין לו בעלים בזמנו ופסול. תנן בתחלת שחיטת קדשים חוץ מן הפסח ומן החטאת פסח בזמנו שלא לשמו פסול שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה' דייקינן מינה דבעינן לשמו ותנן נמי [שם מג.] (הפסח) [הזבח] נפסל בארבעה כו' בשחיטה שנאמרה המקריב את זבח השלמים כו' בקבלה שנא' והקריבו זו קבלת הדם בזריקה שנאמר הזורק את דם השלמים בהולכה שנאמר והקריבו הלכה דאפקה רחמנא בלשון הקרבה: מתני' שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו כו' ת"ר כיצד שלא לאוכליו שחטו לחולה ולזקן כיצד שלא למאויו נמנו עליו חבורה זו ושחטו לשם

[דף ד.] | זבחי' דף ד: ז: [ע"ש] [דף י.] | [לעיל ס. וע"ש פרש"י ותוס'] | זבחים דף נא. | [תוספ' פ"ד] | לקמן דף עח: [ע"ש] זבחים כג. ע"ש | [לקמן עח: יומא נט: נח: יבמות מ. כתובות יד. כג.: מנחות יט:]

תורה אור

שחטו למולין על מנת שיתכפרו בו ערלים בזריקה *רב חסדא אמר פסול רבה אמר כשר רב חסדא אמר פסול יש מחשבת ערלים בזריקה רבה אמר כשר אין מחשבת ערלים בזריקה אמר רבה מנא אמינא לה דתניא יכול יפסול בני חבורה הבאין עמו ודין הוא הואיל וערלה פוסלת וטומאה פוסלת מה טומאה לא עשה בה מקצת טומאה ככל טומאה אף ערלה לא עשה בה מקצת ערלה ככל ערלה או כלך לדרך זו הואיל וערלה פוסלת וזמן פוסל מה זמן עשה בה מקצת זמן ככל זמן אף ערלה עשה בה מקצת ערלה ככל ערלה נראה למי דומה דנין דבר שאינו נוהג בכל הזבחים מדבר שאינו נוהג בכל הזבחים ואל יוכיח זמן שנוהג בכל הזבחים או כלך לדרך זו דנין דבר שלא הותר מכללו מדבר שלא הותר מכללו ואל תוכיח טומאה שהותרה מכללה ת"ל °זאת מאי זאת (שמות יב) אילימא דכולה ערלה פסלה מקצתה לא פסלה האי מוכל ערל נפקא אלא לאו הכי קתני ת"ל וכל ערל כולה ערלה פסלה מקצתה לא פסלה וכי תימא הוא הדין לזריקה דכולה ערלה מיהא פסלה ת"ל זאת בשחיטה הוא דכולה ערלה מיהא פסלה אבל זריקה אפילו כולה ערלה נמי לא פסלה וכי תימא מאי קולא דזריקה *דאין מחשבת אוכלין בזריקה ורב חסדא אדרבה לאידך גיסא ת"ל וכל ערל כולה ערלה פסלה מקצתה לא פסלה אבל זריקה אפילו מקצתה נמי פסלה וכי תימא הוא הדין לזריקה דעד דאיכא כולה ערלה לא פסלה ת"ל זאת שחיטה הוא דמקצתה לא פסלה אבל זריקה אפילו מקצתה פסלה וכ"ת ומאי חומריה דזריקה דלא מקבע פיגול אלא בזריקה מתקיף לה רב אשי ממאי דהאי וכל ערל כולה משמע דילמא האי וכל ערל משמע כל דהו ערלה כתב רחמנא זאת דעד דאיכא כולה ערלה לא פסלה לא שנא בשחיטה ולא שנא בזריקה אלא אמר רב אשי רב חסדא ורבה בהאי

רש"י

שחטו. להאכילו למולין מנויין אבל יתכפרו בו בזריקתו ערלים או מנויין או שאינן מנויין: אין מחשבת ערלים בזריקה. לא מהני לפסול וטעמא מפרש לקמיה: מנא אמינא לה כו'. רישא דברייתא וכל ערל לא יאכל בו: יכול יפסול. ערל: בני חבורה הבאין עמו. שאם נמנו עליו מולין וערל שמתו אחיו מחמת מילה ושחט לשם כולם יכול יפסל: הואיל וטומאה פוסלת. אם שחטו לטמאין דבעינן הראוי לאוכלו כדכתיב איש לפי אכלו תכוסו תשחטו ולתנא קמא דלית ליה לשון סורסי בתריה כתיב ושחטו אותו: וערלה פוסלת. מהאי טעמא נמי דראוי לאכילה בעינן: מה טומאה לא עשה בה מקצת טומאה. כגון לטמאים ולטהורים: ככל טומאה. כאילו נשחט כולו לטמאים ולקמן פריך מאי שנא טומאה דפשיטא ליה ומאי שנא ערלה דמספקא ליה: וזמן פוסל. שחטו על מנת לאכול הימנו כזית חוץ לזמנו נעשה כולו פיגול והיינו מקצת זמן שלא חישב אלא על כזית הימנו כדכתיב אם האכל יאכל וגו' ותניא בתורת כהנים ובזבחים (דף כט.) כוף אזנך לשמוע במחשב לאכול מזבחו ביום השלישי הכתוב מדבר וכתיב האכל יאכל אכילה בכזית: ערלה וטומאה אינה נוהגת בשאר זבחים כפסח שכן ערל וטמא משלחין קרבנותיהן דלא מעכבא בהו אכילת בעלים: ערלה לא הותרה מכללה. שאין שום קרבן נאכל לערלים דילפינן ביבמות (דף עג.) דערל אסור בקדשים דאתי בקל וחומר מפסח הקל וזמן נמי לא הותר לשום קרבן לאוכלו חוץ לזמנו וטומאה הותרה מכללה כדמפרש לקמן הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה: ת"ל זאת. חקת הפסח וכתיב בההיא פרשתא כל ערל לא יאכל בו: מאי זאת. היכי משמע מזאת דאינו פוסל בני חבורה הבאין עמו על כרחיך מילתא אחריתי קאמר והכי קאמר ת"ל וכל ערל עד דאיכא כולה ערלות וזאת אתא דלא תימא הוא הדין לזריקה דכולה ערלות מיהא פסלה ביה אם שחטו למולין על מנת לזרוק דמה לערלים לבדם: תלמוד לומר זאת. דמשמע בעבודה א' הוא דפסלה ערלות והיינו שחיטה דהיא תחלה לעבודות והיא הוזכרה אצל מנויין ואוכלין כדמפרש: וכ"ת מאי קולא דזריקה. דתימא האי זאת אשחיטה קאי ולמטוטי זריקה הייתו קולא דהא לא אתרבי מחשבת אוכלין אלא זריקה דשחיטה גלי בה רחמנא הלכך מסתברא דזאת דפסול כולה ערלות אשחיטה קאי ולאו אזריקה וזאת משמע מיעוטא: ורב חסדא. דאמר לעיל יש מחשבת (אוכלין) [ערלים] בזריקה אמר לך האי זאת לאו לקולא גבי זריקה הוא אלא לאחמורי עליה אתא והכא קאמר זאת היא דמקצת ערלה לא פסלה בה אבל זריקה אפי' מקצתה פסלה: וכי תימא מאי חומרא דזריקה. משחיטה דמוקמית קולא דמקצת ערלה לא פסלה אשחיטה אבל זריקה אפי' מקצתה פסלה הייט חומרא דילה דלא מקיים פיגול אלא בזריקה אם חישב באחת מארבע עבודות על מנת לאכול הימנו כזית חוץ לזמנו פיגול הוא וחייבין עליו כרת אפילו אכל ממנו תוך זמנו כדכתיב (ויקרא ז) והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ובלבד שיעשו כל עבודות שלאחריה שלא בפסול אחר אלא או בשתיקה או בכשרות על מנת תוך זמנו או על מנת פיגול כמותה אבל חישב באחת מעבודות שלאחריה פסול אחר כגון חוץ למקומו שוב אין בו כרת כדאמרי' בזבחים (דף כח:) ובמנחות בפ' שני (דף טז:) הרצאה כתיבה בפיגול נאמר לא ירצה בפיגול ונאמר בכשר מיום השמיני והלאה ירצה כהרצאת כשר כך הרצאת פיגול מה הרצאת כשר עד שיקרבו כל מתיריו בכשרות אף הרצאת פיגול עד שיקרבו כל מתיריו או בפיגול או בכשרות אלמא לא מיקבע וודאי של פיגול אלא בזריקה שהיא סוף העבודה דכל שעתא קאי בספק שמא יחשב פסול אחר בעבודה הבאה ויפקיע שם פיגול ממנו: מתקיף לה רב אשי. בין לרבה בין לרב חסדא ממאי דהאי וכל ערל עד דאיכא כולה ערלה משמע דנייתי זאת למטוטי זריקה למר לחומרא ולמר לקולא ות"ל זאת דקתני תנא מילתא אחריתי קאמר דילמא זאת דקתני תנא אמילתיה קאי ומינה יליף דאינו פוסל בני חבורה הבאין עמו ומשום דכל ערל כל דהו משמע והכי קאמר יכול יפסול בני חבורה דכל ערל כל דהו משמע ושוב לא יאכל בו שום אדם: ת"ל זאת. עבודה שלימה בעינן בערלות ולעולם לא שנא שחיטה ולא שנא זריקה שוין: בהאי

תוספות

רב חסדא אמר פסול. ואם תאמר מאי שנא משחטו למולים ולערלים תרין דהתם יש מחשבת מולים בשחיטה אבל הכא לא פתיכי מולים בזריקה: רבה אמר כשר. תימה לר"י נילף מק"ו דפסול משינוי בעלים דמה הריני שוחט לשם פלוני דכשר לזרוק דמו לשם פלוני פסול שוחט לשם ערלים דפסול אינו דין דלזרוק לערלים נמי פסול וכי ההיא גוונא עביד בזבחים (ד' י.) קל וחומר אשלא לשמו ותירץ ר"י דשאני הכא דרבה יליף מקרא לקמן ועוד אומר ר"י דאיכא למיפרך מה לשינוי בעלים שכן אם זרק לשם פלוני דפסול תאמר בשוחט לזרוק לערלים שכן זורק לשם ערלים כשר דאין מחשבת אוכלין בזריקה לכ"ע כדפרישית ואם תאמר היא גופה נילף משינוי בעלים שיהא זורק לשם ערלים פסול ושמא יש מיעוט למעט אוכלים מזריקה ומיהו מתכוסו לא משמע שום מיעוט אלא מיעוט אחריגא איכא ועוד איכא למיפרך מה לשינוי בעלים שכן פסול בכל הזבחים: וכי תימא ה"ה לזריקה. וכן רב אשי קאמר בסמוך לא שנא שחיטה ולא שנא זריקה תימה לריב"א כיון דזריקה קילא דאין בה מחשבת אוכלין היכי נילף משחיטה ואמאי אילטריך השתא זאת: דילמא האי כל ערל אפילו כל דהו. אע"ג דפלוגתא דתנאי הוא בסנהדרין (ד' עה.) גבי הכוהו עשרה בני אדם בי' מקלות בכל נפש אי כולה נפש משמע או כל דהו וכן בבכורות (ד' ג.) גבי כל בכור רב אשי בא לסתור ראייתו של רבה ולהעמיד הברייתא כמאן דאמר כל דהו משמע ועוד כדפי' בקונטרס דברייתא גופה מוכחא דזאת בא להתיר מקצת ערלות ולהכי פריך: כתב רחמנא זאת עד דאיכא כולה ערלה. תימה לשתוק מכל ועוד דנימא איפכא דזאת ודאי כולה ערלה משמע כתב רחמנא כל אפילו כל דהו ור"ל דידע בעל הש"ס דאיצטריך כל לשום דרשה אחריתי ואיצטריך זאת לגלויי דלא נדרוש מכל כל דהו אבל אי הוה דרשי' איפכא לא הוה ידעינן כלל זאת למאי אתא: האי

[לקמן צח.]

בג א מיי' שם הל' ו:

רבינו חננאל

לשם חבורה אחרת ופשטנא בענין למנויו שנאמר במכסת נפשות תכוסו על השה ואוכליו שנאמר איש לפי אכלו ואיתקש אוכלין למנויין: אתמר שחטו למולין על מנת שיתכפרו בו ערלים רב חסדא אמר פסול יש מחשבת אוכלין בזריקה כלומר בענין שחשב בזריקה לאוכליו מכיון שחשב לערלים שאינן יכולין לאכול שנאמר (שמות יב יח) וכל ערל לא יאכל בו פסול רבא אמר כשר בתר שחיטה אזלינן ואין מחשבת אוכלין פוסלין בזריקה כלומר אם זרק שלא לאוכליו לא נפסל הפסח. ירושלמי אמר ר' יוחנן שחטו לאוכליו וזרק דמו שלא לאוכליו כשר אמר רבא מנא אמינא לה דאין מחשבת ערלין בזריקה יכול לפסול בני חבורה הבאין עמו ודין הוא הואיל וטומאה פוסלת שנאמר (במדבר ט ו) ויהי אנשים אשר היו טמאים וגו' וערלה פוסלת שנא' וכל ערל לא יאכל בו מה טומאה לא עשה בה מקצת טומאה ככל הטומאה אף ערלה לא עשה בה מקצת ערלה ככל ערלה[או]כלך לדרך זו הואיל וערלה פוסלת וזמן פוסל מה זמן עשה בו מקצת זמן ככל זמן אף ערלה עשה בה מקצת ערלה ככל ערלה נראה למי דומה דנין דבר שאין נוהג בכל הזבחים [כמו] הערלה שאין ערלה פוסלת אלא בפסח אבל בשאר זבחים לא דקיימא לן ערל וטמא משלחין קרבנותיהן מדבר שאינו נוהג בכל הזבחים [הטומאה] שאין טומאה פוסלת אלא בפסח אבל בשאר זבחים לא דקיימא לן [טמא משלח קרבנותיו] ואל יוכיח זמן שנוהג בכל הזבחים. או כלך לדרך זו דנין דבר שלא הותר מכללה הערלה מדבר שלא הותר מכללו הזמן ואל תוכיח טומאה שהרי הותרה מכללה בצבור שנאמר (שם ט י) איש איש כי יהיה טמא לנפש איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחה לפסח שני אלא עושה בטומאה ת"ל זאת חקת הפסח ודייק רבה מאי זאת אלא לאו הכי קתני ואל תוכיח טומאה שהותרה מכללה בצבור ת"ל וכל ערל אי איכא כולה ערלות פסלה ואי לא לא פסלה וכי תימא הוא הדין לזריקה דאי אית בה כולה ערלות פסלה ת"ל זאת בשחיטה הוא דפסלה ערלה בזריקה לא פסלה ומאי קולא בזריקה לדחויה דאין מחשבת אוכלין פוסלה בזריקה כדאמרן: ורב חסדא אדרבה לאידך גיסא כולה ערלות פסלה בשחיטה מקצתה לא פסלה וכי תימא הוא הדין לזריקה דבזריקה נמי לא פסלה עד דאיכא כולה ערלות ת"ל זאת בשחיטה הוא דבעי כולה ערלות אבל בזריקה אפי' מקצת ערלה פסלה דזריקה חמורה משחיטה דלא מקבע פיגול בשחיטה אלא בזריקה דתנן בזבחים פ"ב [כז.] השוחט [הזבח] לזרוק דמו למחר או מקצת דמו למחר להקטיר אימוריו למחר או מקצתן לאכול כזית מבשרו למחר פיגול וחייבין עליו כרת הנה לא מקבע הפסח פגול אלא מזריקה ואילך אבל בשחיטה לא דאי אפשר לחשב בשחיטה לשחטו למחר דהא היום שהם ליה ובא רב אשי ודחה האי תירוצא לאמר ממאי דהאי וכל דכתיב בערלה טולה משמע דלמא האי וכל כלום משמע דאפילו מקצת ערלה כתב רחמנא זאת עד דאיכא כולה ערלות לא שנא בשחיטה ולא שנא בזריקה וכי פליגי רבא ורב חסדא בהא

כד א מיי' פט"ו מהל' פסולי מוקדשין הלכה ח:
כה ב מיי' פ"ד מהל' ק"פ הלכה ג:
כו ג מיי' פי"ב מהל' ביאת מקדש הי"ב:

תורה אור

בהאי קרא קמיפלגי °ונרצה לו לכפר עליו * [א]עליו ולא על חבירו רבה סבר חבירו דומיא דידיה מה הוא דבר כפרה אף חבירו דבר כפרה לאפוקי האי ערל דלאו בר כפרה הוא ורב חסדא סבר האי ערל נמי כיון דבר חיובא הוא בר כפרה הוא [הואיל] דאי בעי מתקן נפשיה *ומי אית ליה לרב חסדא הואיל והא איתמר *האופה מיו"ט לחול רב חסדא אמר לוקה רבה אמר אינו לוקה רבה אמר אינו לוקה אמרינן הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזי ליה השתא נמי חזי ליה ולא לקי רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל בשלמא דרבה אדרבה לא קשיא הכא מחוסר מעשה התם דלא מחוסר מעשה אלא דרב חסדא אדרב חסדא קשיא אמרי כי לית ליה לרב חסדא הואיל לקולא לחומרא אית ליה אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא קתני הואיל וערלה פוסלת וטומאה פוסלת מה טומאה לא עשה בה מקצת טומאה ככל טומאה אף ערלה לא עשה מקצת ערלה ככל ערלה האי טומאה היכי דמי אילימא בטומאת גברי ומאי לא עשה בה מקצת טומאה ככל טומאה דאי איכא ארבעה וחמשה גברי טמאין וארבעה וחמשה גברי טהורין לא פסלי להו טמאין לטהורין גבי ערלה נמי הא לא פסלי דתנן למולין ולערלים כשר מאי שנא טומאה דפשיטא ליה ומאי שנא ערלה דמספקא ליה אלא בטומאת בשר ומאי לא עשה בה מקצת טומאה ככל טומאה [ב]דאילו איטמי חד מאברים האי דאיטמי שרפינן ליה ואידך אכלינן ליה במאי אוקימתא בטומאת בשר אימא סיפא דנין דבר שאינו נוהג בכל הזבחים מדבר שאינו נוהג בכל הזבחים ואל יוכיח זמן שנוהג בכל הזבחים ומאי טומאה אי נימא טומאת בשר אמאי אינו נוהג בכל הזבחים אלא פשיטא בטומאת גברי ומאי אינו נוהג בכל הזבחים [ג]דאילו בכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהן ואילו בפסח ערל וטמא אין משלחין פסחיהן רישא בטומאת בשר וסיפא בטומאת גברי א"ל אין שם טומאה קא פריך ואיבעית אימא סיפא נמי בטומאת בשר ומאי אינו נוהג בכל הזבחים דאילו *בכל הזבחים בין שנטמא חלב ובשר קיים בין שנטמא בשר וחלב קיים זורק את הדם ואילו בפסח נטמא חלב ובשר קיים זורק את הדם נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם במאי אוקימתא בטומאת בשר אימא סיפא דנין דבר שלא הותר מכללו מדבר שלא הותר מכללו ואל תוכיח טומאה שהרי הותרה מכללה במאי אילימא בטומאת

בהאי קרא פליגי. וכשיתכפרו בו ערלים דקאמר שאין מנוין עליו קאמר ומשום מחשבת שלא למנויו קאמרי אבל במנויין עליו ושחטו למולים שהן נמי מנויין לזרוק דמו למנויו ערלים שבהם לבדם דהויא כולה זריקה לערלים מנויין דכולי עלמא פסול ובערלים שאין מנויין ומשום מחשבת שלא למנויו פליגי ובהאי קרא דשלא למנויו בזריקה מהכא נפיק בכל הקרבנות לכפר עליו היינו זריקה עליו ולא על הזורק לשם חבירו: רבה סבר חבירו. דפסול משום שינוי בעלים דומיא דידיה בעינן מה הוא דבר כפרה כו': מתקן נפשיה. מל את עצמו: הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים חזי ליה לא לקי. ואע"ג דאיהו השתא לא סעד ליה ולא צריך למידי: אלא דרב חסדא קשיא. השתא היכא דלא מחוסר מעשה כגון זימון אורחים דלאו מעשה הוא לית ליה הואיל הכא גבי ערל דמחוסר מעשה אית ליה הואיל: לקולא. לפוטרו ממלקות: לחומרא. לפסול בפסחים: בטומאת גברי. שנמנו עליו טמאים וטהורים וכדפרישית לעיל: לא פסלי להן טמאין. לפסח על הטהורין: ערל וטמא משלחין קרבנותיהן. בעזרה חוץ מפסח דבעינן ראוי לאוכלו שאכילת בעליו מעכבת בו דכתיב לפי אכלו תכוסו: ואיבעית אימא. לעולם בטומאת בשר ומאי אינו נוהג בכל הזבחים אין מנהגא בשאר זבחים שוה למנהגא בפסח דאילו בשאר זבחים לר' יהושע דאמר בכיצד צולין (לקמן דף עז.) אם אין בשר אין דם אם בשר קיים לאכילת אדם או חלב קיים לאכילת מזבח זורק את הדם ואילו פסח לא מהניא אכילת מזבח לזרוק דם עליה אלא אם נשתייר כזית בשר כדתנן בכיצד צולין: דנין דבר שלא הותר מכללו. ערלה במקום שאסרה דהיינו בפסח לא הותרה: מדבר שלא הותר מכללו. זמן: *היכא איסתראי. טומאת בשר לאכילה אפילו קרבן ציבור שדוחה טומאה הני מילי להקרבה אבל למיכלה בטומאה לא דתנן בכיצד צולין (דף עו:) חמשה דברים באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה כו': אלא פשיטא בטומאת גברי. שאפילו פסח שלא הותר ליחיד טמא לשלח פסחו לעזרה לשחוט הותר לציבור טמאין להביא פסחיהן בטומאה אם רובן טמאין נמצא שהותרה מכלל איסורה: שמתחלתו

האי מחוסר מעשה כו'. הקשה ריב"א לפ' אלו עוברין (דף מז:) מסיק כתישה בי"ט מי שרי משמע אי הוה שרי אמרינן הואיל אע"ג דמחוסר מעשה ותירץ ר"י דהאי מעשה דמילה חשיב טפי:

כי לית ליה לקולא וכו'. נראה דרב חסדא לא פסל אלא מדרבנן דמדאורייתא לא שייך לחלק בין לחומרא בין לקולא ומדאורייתא לא אמרינן הואיל כלל אפי' לחומרא וכן מוכח בר"פ שני שעירים (יומא דף ס"ג:) דקאמר רבינא השתא דאמר ר"ח מחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמי פי' אם שחט שעיר יום הכפורים בחוץ היה פטור משום דמחוסר הגרלה אי לאו משום דחזי לשעיר הנעשה בחוץ (א) שחטן קודם פתיחת ההיכל פטור מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי אלמא לית ליה הואיל אפילו לחומרא ואין להקשות אי מדרבנן היאך יתחייב פסח אחר הא קמייתי חולין לעזרה לא היא כיון דלא יזרוק הדם אינו יוצא ומותר לנאת באחר וכן מוכח בכיצד צולין דאמר רב לא זרק את הדם חייב לעשות פסח אחר כו' *(תימה דהשתא לרב אשי דמחשבת ערלים המנויין לכ"ע פסל אף בזריקה וכשאינם מנויין היכא מאן דמכשר וסברא משמע איפכא דהשתא כשאינה מנויין לא פסלה כ"ש במנויין):

מאי שנא טומאה דפשיטא ליה ומאי שנא ערלה דמספקא ליה. תימה לרשב"א דלמא טומאה פשיטא ליה משום דילפינן טומאת גברי מטומאת בשר וכי תימא דמשמע ליה דאי פשיטא לן בטומאת גברי דלא עשה בה מקצת טומאה ככל טומאה הוא הדין בערלה משום דמחד קרא דלפי אכלו נפקי ותו לא הוה שייך למילף מזמן מכל מקום מאי קאמר דנין דבר שלא הותר מכללו כו' הא ע"כ איכא למילף טפי טומאת גברי מטומאת בשר דהוי טומאה מטומאה ודמי ליה בכל לד מדנילף טומאת גברי מזמן דלא דמי ליה כלל וכיון דפשיטא לן בטומאה דגברי פשיטא לן נמי בערלה כיון שיש להשוותם והיכי קבעי למילף ערלה מזמן ואומר ר"י דטומאת גברי כמי איכא למימר דנילף טפי מזמן מדנילף מטומאת בשר משום דדנין פסול מחשבה מפסול מחשבה ולא תוכיח טומאת בשר דלא הוי פסול מחשבה:

ערל משלח קרבנות וטמא משלח כו'. כרבי עקיבא אתיא דמרבי ערל כי טמא בחגיגה (דף ד:) דאי לאו הכי לייתי איהו גופיה קרבנותיו וקשה לר"י (ב) ברים חגיגה (שם) טמא פטור מן הראייה שנאמר ובאת שמה והבאתם שמה כל שישנו בביאה ישנו בהבאה וכל שאינו כו' משמע דטמא אינו משלח שום קרבן דבההוא קרא גופיה כתיבי שאר קרבנות עולותיכם וזבחיכם וגו' ואומר ר"י דמכל מקום דווקא בחגיגה שתלויה בביאה קפיד קרא ואע"ג דכל הקרבנות כתיבי בקרא לא קאי אכולהו דהא מעשרות ותרומה כתיבי נמי התם ועוד קשה לר"י טמא איך משלח קרבנות והא בעי סמיכה ואפילו למאן דאמר ביאה במקצת לא שמה ביאה ליכא למימר אפשר דמעייל ידיה וסמיך דהא בפרק כל הפסולים (זבחים דף לג:) אמרינן כל הסומך ראשו ורובו מכנים מאי טעמא כל כחו בעינן ותירץ ר"י דהכא מיירי בעופות וכן משני בכל הגט (גיטין דף כח:) אי נמי בבכור ומעשר דלא בעי סמיכה כדתנן פרק שתי מדות (מנחות דף צג:) ובקרבן נשים ליכא לאוקמי משום ערל: [וע"ע תוס' יבמות קד: ד"ה דאמר] אילימא

רבינו חננאל

בהא פליגי וכפר עליו ואמרינן עליו ולא על חברו רבא דייק עליו ולא על חבירו סבר דיקי' בעינן חברו דפסול דומיא דידיה מה הוא בר כפרה אף חברו דבר כפרה אבל ערל דלאו בר כפרה הוא אם זרק עליו לא פסול ורב חסדא אמר האי נמי בר כפרה הוא הואיל דאי בעי מיתקן נפשיה ומכפר השתא נמי בר כפרה קרינא ביה: ומי אית ליה לרב חסדא הואיל והא איתמר האופה מיום טוב לחול רב חסדא אמר לוקה רבה אמר אינו לוקה הואיל ואי מקלעי ליה אורחין חזי ליה כו' הנה רבה הוא דאית ליה הואיל אבל רב חסדא לית ליה הואיל כו' פי' מחוסר מעשה מילה ופרקי' כי לית ליה לרב חסדא הואיל להקל אבל לחומרא אית ליה: ומתמהי' מאי שנא האי תנא דאי איכא מקצת מבני חבורה טמאין ומקצתן טהורין דפשיטא ליה דלא פסלי הטמאין לטהורין אבל אוכלין הטהורין ולא חיישינן לטומאה ואי איכא מקצת מבני חבורה ערלים ומקצתן מולין דמספקא ואמר ליה רבינא בטומאת בשר היא דאמר כגון שנטמא מקצת אבריו של זבח שהטמאין נשרפין והטהורין נאכלין ולא פסלי הטמאין לטהורין: ומי מצית לאוקמה בטומאת בשר והא תאני סיפא דנין דבר שאינו נוהג בכל הזבחים היינו ערלה מדבר שאינו נוהג בכל הזבחים הטומאה ואי בטומאת בשר אמאי אינה נוהגת בכל הזבחים מי משכחת בשר זבח טמא שהותר אלא בטומאת גברי ומאי אינה נוהגת בכל הזבחים דערל וטמא משלחין קרבנותיהן וקרבין דלא גרעי מנכרי ותנן בשקלים נכרי ששלח עולתו ממדינת הים ושלח עמהן נסכין קרבין משלו כו' ותנן נמי בגטין השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים כו' ותנינן בתורת כהנים ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו' יכול השוחט לערלים ולטמאים יהא בלא ירצה ת"ל המקריב אותו בלא ירצה ואין השוחט לערלי' ולטמאין בלא ירצה מכאן שהערל והטמא משלחין קרבנותיהן דכהנים אכלו להו וראויין הן (ואפי') [אבל] בפסח לא ערל ולא טמא אין משלחין פסחיהן דהא איש לפי אכלו תכוסו כתיב והני לאו בני אכילה נינהו ואמר רבינא ש טומאה פריך ולעולם רישא בטומאת בשר סיפא בטומאת גברי איבעית אימא רישא וסיפא בטומאת בשר ומאי אינה נוהגת בכל הזבחים [דבכל הזבחים] בין נטמא חלב ובשר קיים ובין נטמא בשר וחלב קיים זורק את הדם כדבעינן למימר קמן ואלו פסח נטמא חלב כו' ודברים פשוטין הן והאי דפריך ואל תוכיח טומאה שהותרה

זבחים ד: [ז' מ:]
ומו' סנ' ע"ש]
לעיל מו: ביצה כא.
לע"ג
לקמן פפ'

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה כי לית וכו' שחטן כתוך קודם פתיחת ההיכל: (ב) ד"ה ערל וכו' וקשה לר"י דאמר ברים:

כז א מיי' פט"ו מהל' פסו"ה הי"ב:

תורה אור

בטומאת בשר היכא הותרה אלא פשיטא בטומאת גברי והיכא הותרה מכללה בציבור רישא בטומאת בשר סיפא בטומאת גברי אין שם טומאה קפריך ואיבעית אימא כולה בטומאת בשר והיכא הותרה בטומאת פסח דתנן *פסח הבא בטומאה נאכל בטומאה שלא בא מתחילתו אלא לאכילה מתיב רב הונא בריה דרב יהושע *הפסח שעברה שנתו ושחטו בזמנו לשמו וכן השוחט אחרים לשם פסח בזמנו ר"א פוסל ורבי יהושע *מכשיר טעמא בזמנו הא שלא בזמנו כשר ואמאי נימא הואיל ובזמנו פוסל שלא בזמנו נמי פוסל אמר רב פפא שאני התם דאמר קרא °ואמרתם זבח פסח הוא הוא בהווייתו לא הוא לשום אחרים ולא אחרים לשמו בזמנו שהוא פסול לשום אחרים אחרים פסולין לשמו שלא בזמנו שהוא כשר לשום אחרים אחרים כשרים לשמו ר' שמלאי אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל ניתני לי מר ספר יוחסין א"ל מהיכן את א"ל מלוד והיכן מותבך בנהרדעא א"ל אין *נידונין לא ללודים ולא לנהרדעים וכל שכן דאת מלוד ומותבך בנהרדעא כפייה וארצי א"ל ניתנייה בג' ירחי *שקל קלא פתק ביה א"ל ומה ברוריה דביתהו דר"מ ברתיה דר"ח בן תרדיון דתניא תלת מאה שמעתתא (א) ביומא מג' מאה רבוותא ואפ"ה לא יצתה ידי חובתה בתלת שנין ואת אמרת בתלתא ירחי (ב) כי שקיל ואזיל א"ל רבי מה בין לשמו ושלא לשמו לאוכליו ושלא לאוכליו א"ל הואיל וצורבא מרבנן את תא ואימא לך לשמו ושלא לשמו פסולו בגופו לאוכליו ושלא לאוכליו אין פסולו בגופו לשמו ושלא לשמו א"א לברר איסורו לאוכליו ושלא לאוכליו אפשר לברר איסורו לשמו ושלא לשמו ישנו בד' עבודות לאוכליו ושלא לאוכליו אינו בארבע עבודות לשמו ושלא לשמו ישנו בציבור כביחיד לאוכליו ושלא לאוכליו אינו בציבור כביחיד רב אשי אמר פסולו בגופו וא"א לברר איסורו חדא מילתא היא דמה טעם אמר פסולו בגופו משום דא"א לברר איסורו אמר רמי בר רב יודא א"ר מיום שנגנז ספר יוחסין תשש כחן של חכמי' וכהה מאור עיניהם אמר מר זוטרא °בין אצל לאצל טעינו ד' מאה גמלי דדרשא תניא *אחרים אומרים הקדים מולים לערלים כשר ערלים למולים פסול מאי שנא מולין לערלים דכשר דכולה ערלה בעינן וליכא ערלים למולין נמי כולה ערלה בעינן וליכא

לימא

סמתחלתו לא בא · לא נאמרה הבאת עיקר פסח אלא לאכילה וכי שרייה רחמנא לאיתויי בטומאה ברוב ציבור כדכתיב איש איש כי יהיה טמא וגו' איש נדחה לפסח שני ואין ציבור נידחין אדעתיה למיכליה שרייה: שעברה שנתו · שנולד אשתקד קודם ראש חודש ניסן והפרישו לשם פסח וכי מטא ראש חדש ניסן ועברה שנתו תו לא חזי לפסח דכתיב זכר בן שנה וקאי לשלמים כדילפינן בפירקין דלקמן (ד' ע:) פסח בשאר ימות השנה שלמים הוא: ושחטו בזמנו לשמו גרם דהוה ליה שוחט שלמים לשם פסח בזמנו: ר' אליעזר פוסל. טעמא מפרש בפ"ק דזבחים ומה פסח שמותרו בא שלמים שחטו לשם שלמים בזמנו פסול שלמים שאין מותרן בא פסח שחטן לשם פסח בזמן פסח אינו דין שפוסל: ורבי יהושע מכשיר. דכל זבחים שנזבחים שלא לשמן כשירין חוץ מפסח וחטאת ואי משום דנשחטו לשם פסח קל וחומר הוא ומה שלא בזמנו שאינו כשר לשמו אחרים כשירים לשמו בזמנו שהוא כשר לשמו אינו דין שיכשרו אחרים לשמו וכל טעמייהו התם מפרש: שלא בזמנו · לא פסיל ליה רבי אליעזר אם שחטו לשם פסח כדאמר ליה ר' יהושע ומה שלא בזמנו שאינו כשר לשמו אחרים כשירים לשמו ולא מיהדר רבי אליעזר לדידי שלא בזמנו נמי אחרים פסולים לשמו ואמאי לרב חסדא דאמר לחומרא אמרינן הואיל נימא הכא הואיל ואלו זמנו הוה ושחיט לשמו מיפסיל הכא הכי נמי ליפסיל כדקאמר גבי ערל הואיל ואי הוה מל פסיל השתא נמי פסיל: שלא בזמנו שהוא כשר לשם אחרים. דנפקא לן לקמן (ד' פ:) מוזבחת פסח לאן ובקר דפסח שניתותר לאחר הפסח קרב שלמים ואף קודם הפסח נמי נפקא לן בפ"ק דזבחים מקרא אחרינא מואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים דבר הבא מן הצאן דהיינו פסח יהא לזבח שלמים: אחרים כשירין לשמו. דהא איתקש פסולו לשם אחרים ופסול אחרים לשמו: ספר יוחסין. מתני' דדברי הימים: אין שונין ספר יוחסין לא ללודים כו'. לדחוייה איכוון ל"א לפי שאינן מיוחסין: לא יצתה ידי חובתה · לא יכלה לשנותה בשלש שנים: שקל קלא. מוט"א: בהדי דקא שקיל ואזיל א"ל.ר' שמלאי לר' יוחנן: מה בין לשמו ושלא לשמו לאוכליו ושלא לאוכליו· מאי שנא דלשמו ושלא לשמו פסול לאוכליו ושלא לאוכליו כשר: פסולו בגופו. מחשבה בגופו של קרבן אבל מחשבת אוכליו פסול דבר אחר הוא:אי אפשר לברר. דמה חלק לשמו ומה חלק שלא לשמו אבל אוכליו אפשר לברר חלק אוכליו לצד זה וחלק חולה וזקן בצד אחר אי נמי לברר אם אמת מחשבתו אם אין בה ממש כגון יאכילנו לראוין ונמלאת מחשבתו בטילה למפרע ולשאינן ראוין יחזור דמיהן וכך שמעתי: אינו בארבע עבודות. דאין מחשבת אוכלין בזריקה: מחשבת אכילה לא שייכא בקרבן ציבור דלא שייכא אלא בפסח: תשש כחן. שנגנזו מהן טעמי תורה שהיו בו: נגנז. נשתכח: מאצל לאצל. שני מקראות הן ופרשה גדולה ביניהן ואצל ששה בניו וקא חשיב ואזיל הבנים וסיפא דפרשתא אלה בני אצל:

וכדרבא

אילימא בטומאת בשר היכא הותרה. ואם תאמר והא ודאי טומאת בשר הותרה לזרוק הדם כדאמרינן בכילד צולין (ד' עז·) גבי חמשה דברים באים בטומאה ואע"ג דלא מישתריא באכילה דבפי האי גוונא הוי השתא הותרה לטומאת גברי לזרוק הדם דאכתי לא ידע גמרא הא דפסח נאכל בטומאה ויש לומר דה"פ דנין דבר שלא הותרה מכללו בפסח מדבר שלא הותר מכללו בפסח ואל תוכיח טומאה שהותרה מכללה בפסח כי ההיא דלעיל דנין דבר שאינו נוהג בכל הזבחים אלא בפסח מדבר כו' וכי מוקי לה בטומאה דגברי ומאי הותרה מכללה בצבור היינו בפסח כדפירש הקונטרס:

ורבי יהושע מכשיר. ואע"ג דאיכא מאן דאמר פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה בעברה שנתו מודו כ"ע דהיינו עקירתו ושלמים לשם פסח שחיט:

לימא הואיל ובזמנו פסול כו' · פי' שיכול להמתין עד זמנו ויפסל ולמאי דמסקינן בריש שני שעירים (יומא סב:) דאין מחוסר זמן לבו ביום לגבי הואיל נראה לפר' דמבו ביום פריך דשלא בזמנו משמע אפי' בי"ד שחרית ולהכי פריך הואיל בזמנו בו ביום פסול שלא בזמנו נמי פסול:

שאני התם דאמר קרא הוא·וא"ת והא מק"ו דריש ליה רבי אליעזר בפ"ק דזבחים (ד' יא·) ומה פסח שמותרו בא שלמים כו' כדמייתי בקונטרס · וי"ל דע"י ק"ו משמע ליה לר' אליעזר דהוא בהווייתו יהא לא הוא לשם אחרים ולא אחרים לשמו ועל ידי כך דריש דשלא בזמנו דכשר לשם אחרים אחרים כשרים לשמו דהא איתקוש אהדדי אבל אי לאו ק"ו לא הוה דרשינן אלא לא הוא לשם אחרים ותו לא:

מה בין לשמו ושלא לשמו לאוכליו ושלא לאוכליו · תימה מאי קא בעי הא גמר לעיל מקרא דמקצת אוכלים לא פסלי ונראה לרשב"א דמיבעיא ליה אמאי לא גמרינן לשמו ושלא לשמו דכשר מלאוכליו ושלא לאוכליו:

לשמו ושלא לשמו ישנו בציבור כו' · תימה לר"י מאי איריא דאינו בציבור תיפוק ליה דאפי' ביחיד אינו נוהג אלא בפסח גרידא:

פסולו בגופו ואי אפשר לברר איסורו חדא מילתא היא · דס"ל דאי לאו טעמא דאי אפשר לברר איסורו לא קרי ליה בגופו הואיל ומחשבה היא כדלעיל אבל ר' יוחנן לא דייק בהכי וקרי ליה שפיר פסולו בגופו ושינוי בעלים נמי אי אפשר לברר איסורו ,ולהכי לא קחשיב ליה לעיל:

ערלים למולים נמי ליתיה לכולה ערלה.משמע דהוה ניחא ליה אי הוה תני בתרווייהו כשר וא"ת אדרבה בתרווייהו הוה ליה למיפסל דהא ר"מ אית ליה מפגלים בחצי מתיר ואחרים היינו רבי מאיר וי"ל דלא אמר פיגול בחצי מתיר אלא במפרש סימן ראשון או שני לערלים דהוי דבר מסוים כדמוכח בפ"ב דזבחים (ד' ל·) ובקונטרס הביאה אמר ליה אביי מי סברת אינה כו' ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף דקאמר סימן ראשון חוץ לזמנו וסימן שני חוץ למקומו ולמה ליה לפרושי הוה ליה למימר בסתם אלא ודאי לא אמר ר' מאיר מפגלי' בחצי מתיר אלא במפרש ועוד נראה דאפילו אמר בחצי סימן לאו כלום היא אלא דווקא בסימן שלם דפריך התם והרי קמיצה דכי לחצות דמי ופליגי ומשני התם נמי *דאמרי' קומץ דמנחה חוץ לזמנו דלבונה חוץ למקומה והרי קומץ דמנחת חוטא דליכא לבונה ופליגי ומשני לא פליגי כו' ואמאי לא קאמר דפליגי דאמר חצי קומץ חוץ לזמנו וחצי חוץ למקומו אלא על כרחיך דבר המסוים ושלם בעינן:

לימא

רבינו חננאל

שהותרה מכללה בפסח שבא בטומאה פריך דתנן פסח הבא בטומאה נאכל בטומאה שלא בא בתחלתו אלא לאכילה: ומותבינן אהא דאמרינן כל הואיל אם הוא לחומרא דברי הכל הוא מיהא הפסח שעברה שנתו שחטו בזמנו בי"ד פסול ורבי יהושע מכשיר אפילו רבי אליעזר דפוסל אינו פוסל אלא השוחט בי"ד לשם פסח אבל בשאר ימות השנה מכשיר ואמאי נימא הואיל ובזמנו פסול כך שלא בזמנו פסול דהא לחומרא הוא ופרקי' שאני התם דרחמנא אכשריה שנא' ואמרתם זבח פסח הוא לה' הוא בהויתו יהא כלו' הפסח הוא ששחט לשם פסח בי"ד לאפוקי קדשים אחרים לשם פסח דלא ולא פסח לשלמים דבעינן הוא בהויתו יהא לשמו בזמנו דהוא אם ישחט לשם אחרים פסול שלמים נמי אם ישחטו לשם פסח פסולין לשמו שלא בזמנו דהוא כשר לשם שלמים גם שלמים לשם פסח כשרים: ניתני לי מר ספר יוחסין · פי' אמר לו למדני ספר דברי הימים: שדא קלא פתיק ביה ינטל אבן זרק עליו כלו' גער בו שאלו: מה בין לשמו ושלא לשמו לאוכליו ושלא לאוכליו' שהשוחט לשמו ושלא לשמו פסול והשוחט לאוכליו ושלא לאוכליו כשר אמר ליה שלא לשמו פסולו בגופו שהוא פסח ושחטו לשם שלמים שינה הזבח עצמו במחשבתו לאוכליו ושלא לאוכליו לבריא ולחולה אין הזבח פסול בגופו כי הזבח בכשרותו עומד לשמו ושלא לשמו אי אפשר לברר איסורו כלומר לא יתכן להודע איזה צד של זבח לשמו ואיזה צד שלא לשמו כדי שתניח האיסור ותאכל המותר' לאוכליו ושלא לאוכליו אפשר לברר איסוריה החולה אסור והבריא מותר לשמו ושלא לשמו ישנו בארבע עבודות לאוכליו ושלא לאוכליו אינו אלא בשחיטה לשמו ושלא לשמו בקרבן צבור כביחיד דבין זה ובין זה שלא לשמו פסול לאוכליו ושלא לאוכליו לא משכחת לה בצבור דליכא בצבור זבחי שלמים אלא שני כבשי עצרת הבאין עם שתי הלחם וכתיב (ויקרא כ"ג) והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה על שני וגו' לכהן הם ולא לצבור: אמר רב אשי פסולו בגופו ואי אפשר לברר איסורו דבר אחד הן והכי קאמר מה טעם איסורו בגופו שאי אפשר לברר איסורו: מתני' שחטו למולין ולערלים לטהורין ולטמאין כשר · מפורש בסוף הוריות מאן אחרי' ר' מאיר: תניא אחרי' אומרים הקדים מולים לערלים כשר הקדים

לקמן עו:

זבחים יא.

ס"א שונין

[ר"ס כפי שבועות יח:]

[מנחות פו:]

נ"ע דלאמר

הגהות הב"ח

(א) גמ' תלת מאה שמעתתא ביומא דשותא מתלת מאה רבוותא וכו': (ב) שם בתלת ירחי הוה קא שקיל ואזיל:

לימא קסברי אחרים *אינה לשחיטה אלא בסוף וכדרבא דאמר רבא עדיין היא מחלוקת הילכך הקדים מולין לערלים מולין חיילי ערלים לא חיילי הקדים ערלים למולין ערלים חיילי מולין לא חיילי אמר *רבה לא לעולם קסברי אחרים ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף והכא במאי עסקינן כגון שגמר בלבו לתרווייהו בין למולין בין לערלים והוציא בפיו לערלים ולא הספיק לומר למולין עד שנגמרה שחיטה בערלים ובהא פליגי דר"מ סבר לא בעינן פיו ולבו שוים ורבנן סברי בעינן פיו ולבו שוים וקסבר ר' מאיר לא בעינן פיו ולבו שוין ורמינהו *[א]המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה [ב]או שאיני נכנס לבית זה ואמר לזה שאיני נהנה לזה ואמר לזה לא אמר כלום עד שיהו פיו ולבו שוין אלא אמר אביי רישא דאמר סימן ראשון למולין וסימן שני אף לערלים דבסימן שני נמי פתיכי ביה מולין סיפא דאמר סימן ראשון לערלים סימן שני למולים דבסימן ראשון הא לא פתיכי ביה מולין ור' מאיר לטעמיה דאמר *מפגלין בחצי מתיר ורבנן לטעמייהו דאמרי [ג]אין מפגלין בחצי מתיר:

מתני' *[ד]השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה ר' יהודה אומר אף התמיד רבי שמעון אומר *הפסח בארבעה עשר לשמו חייב ושלא לשמו פטור *ושאר כל הזבחים בין לשמן ובין שלא לשמן פטור *ובמועד לשמו פטור שלא לשמו חייב ושאר כל הזבחים בין לשמן בין שלא לשמן חייב חוץ מן החטאת ששחטו שלא לשמה:

גמ' אמר רבי שמעון בן לקיש לעולם אינו חייב עד שיהא החמץ לשוחט או לזורק

רש"י

וכדרבא. בפ"ב דזבחים(א): עדיין היא מחלוקת· גבי תפוס לשון ראשון דאיפלגי בה ר' מאיר ור' יוסי באומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי רבי מאיר דתפוס·לשון ראשון רבי יוסי אומר דבריו קיימים דאף בגמר דבריו אדם נתפס ואיבעיא להו אמר חציה עולה וחציה שלמים מי מודה בה ר' מאיר או לא מי אמרינן טעמא דרבי מאיר משום דנמלך הוא וכיון דחל שם עולה תו לא פקע אבל כי אמר לחצאין ליכא למימר הכי או דילמא כיון דפשטא ביה קדושת עולה ברישא תו לא חיילא קדושת שלמים ואמר אביי בהא ודאי מודי ר"מ רבא אמר עדיין היא מחלוקת ואותביה רבא לאביי מהשוחט את הזבח לאכול כזית בחוץ כזית למחר דקא פליג ר' יהודה אדרבנן ואמר כר' מאיר תפוס לשון ראשון דקאמר זה הכלל כל שמחשבת זמן קדמה למחשבת מקום פיגול וחייבין עליו כרת לא שנא בעבודה אחת ולא שנא בשתי עבודות שחישב בעבודה שניה מחשבת פסול בתר מחשבת פיגול לא מפקע ליה מיד פיגול דתפוס לשון ראשון ורבנן סברי אף בגמר דבריו הוא נתפס והויא לה בחדא עבודה עירוב מחשבות ולא קרב המתיר כמצוותו ואנן בעינן דלא ליהוי ביה פסול אחרינא דהרצאה כתיב ביה אלמא מאן דאית ליה תפוס לשון ראשון אפילו לחצאין אית ליה דהא זיתי טובא יש בזבח ופליג ר' יהודה ואמר ליה אביי מי סברת אינה לשחיטה אלא לבסוף וחדא מחשבה היא ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף כו' וכגון דאמר סימן ראשון חוץ לזמנו ושני חוץ למקומו ור"מ סבר מפגלין בסימן אחד מכלל דרבא דאותביה מהא ס"ל אליבא דר' מאיר ור' יהודה דאינה לשחיטה אלא לבסוף וכולה מחשבה בסוף שחיטה הואי והוה ליה חדא מחשבה ונמלך ליכא למימר דהא בשני זיתים חישב ואפילו הכי פליג והיינו דאמרינן הכא לימא קסברי אחרים אינה לשחיטה אלא לבסוף וכל מחשבת שחיטה לא מהניא אלא אם כן חישב בגמרה וכדרבא דאמר התם עדיין היא מחלוקת באומר לחצאין ועל כרחך אית ליה לרבי מאיר אינה לשחיטה אלא לבסוף ואחרים היינו ר"מ הילכך בגמר שחיטה אין שהות לומר שני דברים והיכא דהקדים מולין לערלים בסוף שחיטה מולין חיילי כולה הקדים ערלים למולין ערלים חיילי כולה והוה ליה כולה ערלה ופסלה: והכא במאי עסקינן. דקתני הקדים ערלים למולין פסול כגון שגמר בלבו להוציא מולין אחר ערלים ולומר לערלים ולמולין כל מחשבה דקדשים מוציא בפיו הוא: לא בעינן פיו ולבו שוין. והלך אחר פיו והיכא כולה ערלה ואע"פ שלא היה בלבו אלא למקצתה: שאיני נהנה לזה. לאיש הזה: לא אמר כלום. וסתם משנה היא ור"מ היא: סימן שני אף לערלים גרסינן בסימן ראשון לא היה דעתו אלא למה שהוציא בפיו ובסימן שני היה מוסיף על מחשבתו הילכך כי הקדים ערלים למולין נגמר סימן ראשון בערלים: ור' מאיר לטעמיה דאמר. במנחות מפגלין בחצי מתיר דתנן *פיגל בקומץ ולא בלבונה בלבונה ולא בקומץ כלומר חישב בהקטרת האחד על מנת לאכול מן השיריים למחר ר"מ אומר פיגול וחכ"א אין בו כרת עד שיפגל בכל המתיר: יש פיגול. במחשבת חצי מתיר והאי חצי מתיר הוא דשחיטה בשני הסימנין היא: פתיכי. מעורבין: מתני' השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה. דלא תשחט על חמץ וגו': אף התמיד· של בין הערבים דערב הפסח ששחטו על החמץ וטעמא יליף בגמ': ר"ש אומר הפסח בי"ד. ששחטו על החמץ: לשמו חייב· משום לא תשחט על חמץ דפסח כשר הוא ושחיטה שחיטה ראויה היא (ושמה שחיטה): ושלא לשמו פטור. דפסול הוא ושחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה והכי אית ליה לר"ש בכל דוכתי בכיסוי הדם (חולין דף פה·) ובאותו ואת בנו (דף פא:) ובתשלומי ארבעה וחמשה (ב"ק דף ע·): ושאר כל הזבחים. ששחטן בי"ד לאחר חצות על החמץ בין לשמן ושלא לשמן ואע"ג שכשירין הן כדתנן (זבחים דף ב·) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירין: פטור· כדמפרש בגמ' בעידנא דמחייב אפסח לא מיחייב אשאר זבחים: ובמועד. בתוך הפסח אם לשמו שחטו לפסח על החמץ פטור מלא תשחט דפסח שלא בזמנו לשמו פסול והויא לה שחיטה שאינה ראויה: שלא לשמו. אלא לשם שלמים: חייב. דלהכי קאי והויא לה שחיטה ראויה וחייב משום לא תשחט בהדי לאו דלא יראה ולא ימצא ואיכא מלקות נמי דשחיטה: ושאר כל הזבחים. ששחטן במועד על החמץ: בין לשמן כו' חייב. דהא כשירין הן ובגמ' מפרש דקרא אשאר זבחים נמי אזהר: חוץ מן החטאת ששחטה שלא לשמה. דפסולה היא כדתנן בזבחים (שם) חוץ מן הפסח והחטאת וטעמא משום דכתיב בשחיטה חטאת היא מעוטה היא ולא הנשחטת שלא לשמה: גמ' עד שיהא החמץ לשוחט כו'. ואע"ג דכתיב על חמץ סתמא אם היה חמץ לאחד שאינו מבני חבורה ואפילו ישנו עמו בעזרה ואלו השוחטין פסחיהן רואין אותו והתרו בהן אין עוברין כדמפרש לקמיה מדכתיב לא תשחט ולא ילין כל שישנו בהלנה ישנו בשחיטה ואם יש לא' מהן כולן עוברין: לזורק. הדם דזריקה נמי איתרביא במכילתא מדם *זבחיך: בעל

תוספות

לימא קסברי אחרים אינה לשחיטה אלא לבסוף וכדרבא וכו'. בפ' שני דזבחים (ד' ל·) פליגי אביי ורבא אליבא דר"מ דאביי אמר בלחצאין מודה ר' מאיר ורבא אמר עדיין היא מחלוקת והתם נמי סבר ר' מאיר תפוס לשון ראשון ולחצות מפרש בקונטרס חציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים ונראה כפירוש ר"ח דמפרש לחצות לחצי היום יחולו שניהם וקאמר אביי דהתם מודה ר"מ כיון דבשעת אמירה אינם חלים ולחצי היום יחולו שניהם ורבא סבר דאפילו התם פליג רבי מאיר כמו בשחיטה דאינה אלא לבסוף דאין כאן אלא משהו אחד לחול שניהם ולר' מאיר חייל קמא והכי לערלים ולמולים ערלים חיילי דאמרינן תפוס לשון ראשון אבל אי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף כיון שיש שהות לשניהם לחול חיילי תרווייהו ולא אמרינן תפוס לשון ראשון אלא דוקא אי אמרינן אינה לשחיטה אלא לבסוף דאין להם שהות לחול לשניהם כדפרי' ולא דמי לתמורת עולה ותמורת שלמים דיותר אמרינן תפוס לשון ראשון כי לא אמר לחצות שיש לשניהם שהות לחול מכי אמר לחצות דהתם כיון דאמר תמורת עולה ואפילו חציה פשטה בכולה ותו לא מצי חייל תמורת שלמים אבל מולים וערלים כי אמרי ישנה לשחיטה כו' הואיל ויכולים לחול זה אחר זה חיילי תרווייהו אף על גב דסבירא ליה בעלמא תפוס לשון ראשון: ולא הספיק לומר למולים כו'. תימה לרשב"א א"כ מאי איריא דקתני הקדים מולים לערלים אפילו הקדים ערלים כשר אם הספיק לומר למולים קודם גמר שחיטה: רבי מאיר סבר לא בעינן פיו ולבו שוין. מכאן מדקדק ר"י דהא דקרי בכל דוכתי *פיגול פסול מחשבה לאו דוקא דאינו פיגול עד שיוציא בשפתיו דאי במחשבה תליא מילתא בשלא הספיק לומר למולים אמאי פסול לר' מאיר הלא גמר בלבו נמי לומר למולים: המתכוין לומר תרומה כו'. אפילו אי דברים שבלב לא הוו דברים גבי ההוא דזבין לניכסי' אדעתא למיסק לארץ ישראל ובעידנא דזבין לא אמר (קדושין דף מט:) התם איהו טועה בדיבורו אבל הכא דברים שבלב הם ומה שהוציא בשפתיו אינו כלום לפי שטעה בדיבורו*: וסימן שני אף לערלים דפתיכי מולין וכו'. וא"ת א"כ אמאי קאמר הקדים מולין אפילו לא הקדים נמי אלא ששחט סימן ראשון למולים ולערלים וכן שני ואומר ר"י דקמ"ל דאפילו לא פירש אף לערלים אלא ששחט שני לערלים סתמא כיון ששחט סימן ראשון למולים מסתמא אף לערלים קאמר וכן בסיפא דקתני ערלים למולים פסול אפילו הקדים מולין פסול אם פירש שני לערלים דוקא אלא הא קמ"ל דאע"פ ששחט סימן ראשון לערלים שתם לא אמרינן כיון ששחט סימן שני למולים גלי אדעתיה דבסימן ראשון אף לערלים קאמר וכשר: השוחט פסח על החמץ עובר בלא תעשה. אומר ריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב *ובתוספתא דמכילתין (פ"ד) תניא בהדיא השוחט את הפסח על החמץ בי"ד עובר בלא תעשה והפסח עצמו כשר ויוצא בו ידי חובתו בפסח:

*[ועי' תוס' תמורה ד: ד"ה רבא וכו' דבירושל' יש קרא להכשיר]: או

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ד מהל' תרומות הל' טז טוש"ע י"ד סימן של"א סעיף מה:

כט ב מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' י"א סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סימן רי סעיף א:

ל ג מיי' פי"ו מהלכות פסולי מוקדשין הל' ח:

לא ד מיי' פ"א מהל' ק"פ הל' ה':

רבינו חננאל

ערלים למולים פסול נימא קסברי אחרים אינה לשחיטה אלא לבסוף וכי אמר הריני שוחט למולין ולערלים אסוף שחיטה קא מכוין דאמר הריני שוחט ואינה לשחיטה אלא לבסוף ובסוף שחיטה חלו נמולים ולא אשתייר רווחא לערלין למיחל לפיכך הפסח ההוא כשר וכדרבא דאמר עדיין הוא מחלוקת ועיקר דהא שמעתא דרבא בשחיטת קדשים פ"ב דתנן הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר אם לכך נתכוון וכו' איבעיא להו הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים לחצות מאי אמר ר' מאיר מי אמרי' בהא מודי רבי מאיר דכיון דאית ליה רווחא מהשתא ועד לחצות חילן תרווייהו או דלמא בהא נמי פליגי רבי מאיר משום (דלא) איטת חילא לכי מטיא חצות בההיא שעתא חיילה להו תמורת עולה ולית לה לתמורת שלמי' רווחא למיחל: אמר רבא לעולם קסברי אחרים ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ובגמר בלבו למולין ולערלים והוציא בפיו לערלים ולא הספיק לומר למולין עד שנגמרה השחיטה בערלים דרבי מאיר סבר לא בעינן פיו ולבו שוין אלא כיון שהוציא בפיו ערלים לא חיישינן במה שהיה בלבו הילכך פסול ורבנן סברי בעינן פיו ולבו שוין: ומותיב אביי המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה תמורת עולה ואמר שלמים שאיני נכנס לבית זה ואמר לזה נתכוין לומר שאיני נהנה לזה ואמר לזה לא אמר כלום עד שיהא פיו ולבו שוין קשיא הדא מתני' לרבי מאיר דהא סתמא היא וקיימא לן סתם מתני' רבי מאיר· ופירק אביי רישא כגון ששחט סימן ראשון למולין וסימן שני למולין ולערלים דפתיכי מולין בכולה שחיטה סיפא דאמר סימן ראשון לערלים וסימן שני למולין ורבי מאיר לטעמיה דאמר מפגלין בחצי מתיר וכיון ששני הסימנין מתירין הזבח ואם פיגל באחד מהן שהוא חצי המתיר הרי זה פיגול דתנן פיגל בקומץ ולא בלבונה בלבונה ולא בקומץ רבי מאיר אומר פיגול וחכמים אומרים אין בו כרת עד שיפגל בכל המתיר ורבנן כיון [דפתיכי] מולין בהאי שחיטה אין מפגלין בחצי מתיר: ירושל' אין מחשבת אוכלין בזריקה (דמר לא) [ר' אילא] בשם ר' יוחנן שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו כשר נעשה משעה ראשונה כמי ששחטו לאוכליו ושלא לאוכליו: רבי שמלאי אתא לגבי רבי יוחנן אמר ליה אלפני הגדה אמר ליה מסורת בידינו מאבותינו שלא ללמד הגדה לא לבבליים ולא לבני דרום שהן גסי הרוח מיעוטי התורה ואת נהרדעי ודר בדרום (ועוד מעט קמן): מתני' השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה שנא' (שמות כ"ג) לא תזבח על חמץ דם זבחי רבי יהודה אומר אף התמיד מדכתיב זבחי רבי שמעון אומר הפסח בארבעה עשר לשם פסח חייב שלא לשמו כיון שנפסל אינו עובר עליו משום שוחט על חמץ דשחיטתו לאו שחיטה היא וכן שאר דבריו זה כללם: אמר רבי שמעון בן לקיש לעולם אינו חייב עד שיהא חמץ לשוחט או לזורק או לאחד מבני חבורה ועד שתהא החמץ עמו בעזרה: ורבי יוחנן אמר אפילו אין עמו בעזרה חייב ואמרינן בהאי

מסורת הש"ס

[זבחים ל: חולין כט: ב"ק עב:] [גי' קכח.]

גי' רש"ל רבא [ורש"א גורס רבה]

תרומות פ"ג [מ"א]

מנחות טז: [ע' זבחים קי:] מנחות עח:

[פי' תוס' יומא כט: ד"ה אפילו] חולין ל:

[דף טז:]

נ"ל זבחי

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכדרבא כפ"ב דזבחים· נ"ב דף ל' ע"א:

גליון הש"ס

מתני' השוחט את הפסח על החמץ· עי' תוס' כריתות ... ובתשובת פני יהושע ח"א סימן י"ג:

עין משפט
נר מצוה

לב א ב מיי׳ פי״ב מה׳ פסולי מוקדשין הלכה עז :
לג ג מיי׳ פ״ד מהל׳ שבועות הלכה כ :
לד ד מיי׳ פט״ז מהל׳ סנהדרין הלכה ד סמג עשין קס :
לה ה מיי׳ פ״א מהל׳ ק״פ הלכה ה :

תורה אור

או לאחד מבני חבורה ועד שיהא עמו בעזרה ר׳ יוחנן אמר *אע״פ שאין עמו בעזרה במאי קמיפלגי אילימא בעל בסמוך קמיפלגי דרבי שמעון בן לקיש סבר *על בסמוך ורבי יוחנן סבר לא בעינן על בסמוך והא איפלגו בה חדא זימנא *דתנן *השוחט תודה לפנים ולחומה חוץ לחומה לא קדש הלחם מאי חוץ לחומה רבי יוחנן אמר חוץ לחומת בית פאגי אבל חוץ לחומת העזרה קדיש ולא בעינן על בסמוך רבי שמעון בן לקיש אמר אפילו חוץ לחומת עזרה לא קדיש אלמא בעינן על בסמוך אלא בהתראת ספק קמיפלגי בהא נמי הא פליגי בה חדא זימנא *דאיתמר שבועה שאוכל ככר זו היום ועבר היום ולא אכלה ר׳ יוחנן ור״ש בן לקיש דאמרי תרוייהו אינו לוקה רבי יוחנן אמר אינו לוקה משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו אבל התראת ספק שמה התראה ור״ש בן לקיש אמר אינו לוקה משום דהוה ליה התראת ספק והתראת ספק לא שמה התראה אבל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו אמרי לעולם בעל בסמוך קא מיפלגי *וצריכא דאי איפליגו לענין חמץ הוה אמינא בההוא הוא דקאמר רבי יוחנן דלא בעינן על בסמוך משום דאיסור הוא וכל היכא דאיתיה איתיה אבל לענין מקדש לחם לא קדיש אלא בפנים אימא מודה ליה לר״ש בן לקיש דבעינן על בסמוך דאי איתיה גואי קדיש אי לא לא קדיש מידי דהוה אכלי שרת צריכא ואי אשמעינן לענין מקדש לחם ה״א בהך קאמר ר״ש בן לקיש דבעינן על בסמוך דאי איתיה גואי קדיש אי לא לא קדיש אבל לענין חמץ מודה ליה לרבי יוחנן דלא בעינן על בסמוך דאיסורא הוא וכל היכא דאיתיה איתיה צריכא בעא מיניה רב אושעיא מרבי אמי אין לו לשוחט ויש לו לאחד מבני חבורה מהו אמר ליה מי כתיב לא תשחט על חמצך °לא תשחט על חמץ כתיב אמר ליה אי הכי אפילו לאחד בסוף העולם נמי אמר ליה אמר קרא לא תשחט ולא ילין לא תשחט על חמץ הנך דקיימי עליה משום לא ילין אמר רב פפא הילכך כהן המקטיר את החלב עובר בלא תעשה הואיל וישנו בכלל הלנת אמורין תניא כוותיה דרב פפא *השוחט את הפסח על החמץ עובר בל״ת אימתי בזמן שהוא לשוחט או לזורק או לאחד מבני חבורה היה לאחד בסוף העולם אין זקוק לו ואחד השוחט ואחד הזורק ואחד המקטיר חייב אבל המולק את העוף בארבעה עשר אינו עובר בלא כלום ורמינהי השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה ר׳ יהודה אומר אף התמיד אמרו לו לא אמרו אלא בפסח בלבד אימתי בזמן שיש לשוחט או לזורק או לאחד מבני חבורה היה לאחד בסוף העולם אין זקוק לו ואחד השוחט ואחד הזורק ואחד המולק ואחד המזה חייב אבל הקומץ את המנחה אינו עובר בלא תעשה המקטיר את האימורין אינו עובר בלא תעשה
קשיא

רש״י

בעל בסמוך . כל היכא דכתיב על משמע בסמוך והכא על חמץ כתיב כמו ועליו מטה מנשה (במדבר ב) : בפנים · בעזרה : לחמי תודה· משהוקדשו בפה קדשו קדושת דמים ליאסר באכילה ובהנאה אבל לא קדשו קדושת הגוף ואם נטמאו נפדין ויוצאין לחולין ושחיטת הזבח מקדשתן לגופן להיות נפסלין בטבול יום ובמגע מחוסר כפורים ובלינה ואם נטמאו ישרפו כדכתיב על זבח התודה חלות ואמר מר במנחות קרבנו על זבח מלמד שאין הלחם קרוי קרבן אלא בזביחה : לא קדש הלחם. קדושת הגוף : בית פאגי . הייני מקום חילון שבירושלים התם הוא דחוץ לחומת בית פאגי חוץ לירושלים הוא ואינו מקום אכילת קדשים קלים ואם יצאו שם נפסלין התם ודאי לא מקדשא ליה שחיטה אבל אי חוץ לחומת עזרה קאי אע״ג דלאו גבי זבח קאי בשעת זביחה הואיל ובמקום הכשירו היה עומד שפיר דמי ולא בעינן על בסמוך : אלא . הכא גבי חמץ : בהתראת ספק קא מיפלגי . דמלקות ליתא אלא בהתראה וכי מתרינן ביה לא תשחט על החמץ אי חזינן חמץ גביה ומתרין ביה הויא התראת ודאי ואי לא התראת ספק היא ואפילו אשתכח דהוה ליה בביתיה כיון דאנן לא הוי ידעינן לאו התראה היא ורבי יוחנן סבר התראת ספק שמה התראה ואי אישתכח דהוה ליה מיחייב : פטור ממלקות . דלא תשא : התראת ספק· וכי מתריה ביה אכלהו היום פן תעבור על השבועה שמא יעבור שמא לא יעבור על התראתו דעדיין שהות ביום : וצריכי· לאיפלוגי בחמץ ובלחמי תודה : מידי דהוה אכלי שרת. דמקדשי לגופה כדכתיב כל הנוגע בהם יקדש ואין מקדשין אלא הנכנס לתוכן : רב אושעיא . הא דפשיטא לר״ל לעיל הוא מיבעיא ליה: אפי׳ לאחד בסוף העולם. שאינו מבני חבורה נמי אם ישנו עמו בעזרה יעבור השוחט הזה עליו אם התרו בו : כל בני חבורה בכלל לא ילין מן הבשר הן בבל תותירו : לא תשחט ולא ילין . בחד קרא נינהו : המקטיר את החלב · של פסח על החמץ שיש לו בשעת הקטרה אי לא היה לא׳ מבני חבורה חמץ בשעת שחיטה ויש לו לכהן המקטיר בשעת הקטרה עובר הוא ואע״ג דלא כתיב אלא לא תשחט °וזריקה מתרביא במכילתא מדם אתי נמי הקטרה מדסמכיה ללא ילין כל שישנו בעבודה שלהן באזהרת הלנה ישנו נמי באזהרת חמץ הילכך מקטיר נמי עובר: הואיל וישנו בהלנת אמורין. דכתיב בהו נמי לא ילין חלב חגי : אבל המולק את העוף . של מחוסר כיפורים דאמרן בפירקין (דף נט·) דכשר להקרבה אחר התמיד שהוא זמן שחיטת פסח אינו עובר עליו משום לא תשחט על חמץ ולקמן מוקי לה כר״ש דמחייב נמי אשאר זבחים במועד והכא טעמ׳ לפטורה משום די״ד לא מיחייב עליה אשאר זבחים ועוף דנקט לאו דוקא אלא משום דאין דרך לשחוט שום קרבן בזמן שחיטת פסח דהיינו אחר חצות אלא קרבן של מחוסר כיפורים כדי שיאכל פסחו לערב ורובייהו עוף מייתין זב וזבה ויולדת אפי׳ עשירים ומצורע עני*: אחד השוחט. את הפסח ואחד הזורק את דמו ואחד המולק חטאת העוף דמחוסר כיפורים: ואחד המזה. מדמה כדכתיב והזה מדם החטאת וגו׳ ובחטאת העוף קאי והך סיפא דמשמע דעובר אף אשאר קרבנות רמי לקמן ארישא דקתני לא אמרו אלא פסח בלבד: אבל הקומץ מנחה. במועד על החמץ: אינו עובר. דקמיצה ודאי לאו שחיטה היא: המקטיר את האימורין. בין פסח בי״ד בין במועד אשאר זבחים אינו עובר:
קשיא

תוספות

אף לאחד מבני חבורה · אומר ר״י דלא מיחייב בעל החמץ אלא השוחט והזורק דלא תשחט אמר רחמנא ועוד היך יתחייב לרבי יוחנן הא לאו שאין בו מעשה הוא : לא אמרינן על בסמוך . תימה דבפ׳ שתי הלחם (מנחות נה·) אמרינן דלכל הפחות בעינן על בסמוך דפליגי תנאי בבזיכי לבונה של לחם הפנים דאיכא למאן דאמר ונתת על המערכת על ממש ואיכא למאן דאמר על בסמוך וכן באלו נאמרין (סוטה לז·) פליגי בקרא דונתת את הברכה על הר גריזים אי על ממש אי בסמוך וי״ל דהתם סברא הוא דהוי בסמוך דהא בשעת הנחת הלחם היו מניחין אותם ובשעת סילוקו נקטרים וכן גבי הר גריזים סברא הוא דלכל הפחות סמוך בעינן דאי לאו הכי למאי כתביה וכן משמע בסמוך דהיכא דסברא הוא לא פליגי דקאמר אבל לענין מקדש אימא מודה ליה לריש לקיש :

התראת ספק לא שמה התראה. מתוך פ״ה משמע דלא הוי התראה משום כיון דלא ידעינן לאו התראה היא ולא נהירא לר״י דמה לנו אם ספק למתרה אלא שיהא ודאי למותרה דלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד ולשון הקונטרס נמי יש ליישב דה״ק כיון דאנן לא הוה ידעינן לאו התראה היא שיכול המותר׳ להכחישנו ולומר שוגג הייתי :

לאו שאין בו מעשה לוקין עליו כו׳. מפורש בהשוכר את הפועלים (ב״מ צ:) :

מידי דהוי אכלי שרת . פי׳ בקונטרס דאין מקדשין אלא מה שבתוכן· וקשה מה שייך זה לשחיטת הזבח שלא יקדש אלא מה שבפנים לעזרה הילכך נראה לפרש מידי דהוה אכלי שרת שאין מקדשין מה שבתוכן אלא כשהן בעזרה וכן משמע בפרק המזבח מקדש* (זבחים פח·) דקאמר כלי שרת אין מקדשין אלא מתוכן ואין מקדשין אלא בפנים וא״ת דתנן בלולב וערבה (סוכה מח:) כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא חבית של זהב שאינה מקודשת מערב שבת ופריך (שם מט:) ואמאי ניתי מקודשת א״ר זעירי קא סבר אין שיעור למים וכלי שרת מקדשין שלא מדעת פי׳ ואי מייתי מקודשת איפסיל להו בלינה והשתא אכתי נייתי מקודשת ויניחנה חוץ לעזרה דלא מיקדשה אלא בפנים וי״ל דטוב להביא שאינה מקודשת ויניחנה בפני׳ ממקודשת ויניחנה בחוץ:
הא

[וע״ע תוספות ר״ה אלא]

רבינו חננאל

בהאי פליגי ריש לקיש סבר כיון דכתיב לא תשחט על חמץ האי על משמע אצלו במקום שחיטה ור׳ יוחנן סבר כיון דהוא אצלו ברשותו אפי׳ במקום רחוק כאלו בידו הוא ועל קרינא ביה ואמרינן למה הוצרכו לחלוק ע״ז הרי נחלקין עליו במקום אחר דתנן במנחות פרק [התודה] השוחט את התודה בפני׳ ולחומה חוץ לחומה לא קדש הלחם רבי יוחנן אמר חוץ לחומת בית פאגי במקום שאינו יכול לאכלו שם שהוא רחוק מירוש׳ דכתי׳(ויקר׳ ז׳) והקריב על זבח התודה חלות מצות וגו׳ וחומת בית פאגי רחוק הוא ונמצא זבח בלא לחם כי הוא במקום אחד והלחם במקום אחר אבל לפנים מחומת בית פאגי שאוכלין שם קדשים קלים שפיר דמי כרגרסי׳ בענין החבוש בבית האסורין אבל אי קאי לפנים מבית פאגי אפשר דמעיילי ליה להתם ואכיל כן גם זה לחם התודה אם הוא בירושלים שהוא מקום אכילת קדשים קלים קדש הלחם דעל זבח קרינא ביה וריש לקיש אמר אפי׳ חוץ לחומת עזרה לא קדש הלחם דבעינן לחם לזבח באותו מקום שהוא ואמרינן רבי יוחנן וריש לקיש הכא בהתראת ספק פליגי ריש לקיש אמר כשמתרין לשוחט זה לא תשחט על חמץ שכל השוחט על חמץ לוקה אם החמץ עמו בעזרה נמצאת התראת ודאי אבל אם אינו עמו חיישינן שמא נאכל או נשרף נמצא המתרה מתרה אם לא השבת אותו חמץ שהיה לך שראינהו בחצרך אלא הוא קיים עכשיו ואתה שוחט הפסח קודם השבתתו ואתה עובר בלאו נמצאת זו התראת הספק דאיכא למימר דילמא אדם השביתו כבר הלכך ספק הוא והתראת ספק כי האי גוונא אינה התרא׳ ודבר זה מפורש באלו הן הלוקין ובענין השוחט אותו ואת בנו כו׳ עוד הקשינו גם בזה חלקו במקום אחר · דאיתמר שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכלה רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרווייהו אינו לוקה כשמתרין אותו בשעת שבועה אל תשבע שמא לא יודמן לו לאכלה היום ונמצאת עובר על שבועתך הויא התראת ספק כי יתכן לו לאכלה ויקיים שבועתו וכי האי גוונא אינה התראה רבי יוחנן אמר התראת ספק שמה התראה אלא למה אינו לוקה משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה כי לא עשה מעשה כלום אלא ישב ולא אכל הנה לא עשה מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו (ואפי׳) [ואמרינן] לעולם בעל בסמוך פליגי והאי דאמרת הא איפלגו בה חדא זימנא כלומר נתברר לנו דבריהם במקום אחר ומשם אנו יודעין כי כך דעתם בכל מקום והילכתא כרבי יוחנן אסיקנא צריכה לברר הכא והתם חלוקתם דאי אשמעינן הכא וכו׳ ופשוטא היא : בעא מיניה רבי אושעיא מרבי אמי אין לו לשוחט חמץ כלל אבל יש לאחד מבני חבורה מהו אמר ליה לא תשחט ולא ילין קאמר רחמנא כל מאן דאיתיה בלא ילין [איתא] בלא תשחט ודייק מינה רב פפא אפי׳ אם יש חמץ לכהן המקטיר את האמורין עובר הואיל ואיתיה בהלנת אימורין : תניא כרב פפא השוחט את הפסח על החמץ עובר בלאו כו׳ עד אחד השוחט ואחד הזורק ואחד המקטיר אבל המולק העוף על החמץ בי״ד אינו עובר איני והתניא אחד השוחט ואחד הזורק ואחד המולק ואחד המזה עובר עליו בלאו אבל הקומץ המנחה והמקטיר את האימורין אינו עובר הכא קתני המולק עובר והמקטיר את האימורין (אינו) עובר והתם

מסורת הש״ס

[סוטה לז: מנחות כו: סנה׳ לח: סנהד׳ יג:]
מנחות עח: [מעילה ג:]
שבועות דף ג: ודף כא: מכות דף טז: תמורה דף ג:
[מנחות עח:]
[תוספתא׳ פ״ד]
[עי׳ רש״י לעיל נט: ד״ה הכא דקאמר ר״י]

גליון הש״ס

גמ׳ אף ע״פ שאין עמו בעזרה · ע׳ ר״ש פ״ח מ״ח דכלים וכו״ע רש״י ד״ה מקטיר וכו׳ וזריקה מתרבא במכילתא· ע׳ יומא דף נ׳ ע״ב תד״ה איקא דמים :

קשיא מליקה אמליקה קשיא הקטרה אהקטרה ולטעמיך תיקשי לך היא גופא דקתני לא אמרו אלא בפסח בלבד והדר תני אחד השוחט ואחד הזורק ואחד המולק ואחד המזה אלא הא והא ר"ש מליקה אמליקה לא קשיא כאן בארבעה עשר כאן בחולו של מועד ואידי ואידי ר"ש היא הקטרה אהקטרה נמי לא קשיא תנאי היא דאיכא דמקיש הקטרה לשחיטה ואיכא מאן דלא מקיש: רבי יהודה אומר אף התמיד וכו': מאי טעמא דרבי יהודה אמר לך °זבחי זבח המיוחד לי ומאי ניהו תמיד: ר"ש אומר הפסח בארבעה עשר וכו': מ"ט דר"ש דכתיב זבחי זבחי תרי זמני קרי ביה זבח זבחיי למאי הלכתא פלגינהו רחמנא מהדדי ולא כתב זבחיי למימר בזמן דאיכא זבח לא מחייב אזבחיי בזמן דליכא זבח מחייב אזבחיי: ובמועד לשמו פטור וכו': טעמא דשלא לשמו הא סתמא פטור אמאי פסח בשאר ימות השנה שלמים הוי *שמעת מינה פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה אמר ר' חייא בר גמדא נזרקה מפי חבורה ואמרו כגון שהיו בעלים טמאי מת ונדחין לפסח שני דסתמיה לשום פסח קאי:

מתני׳ *הפסח נשחט בשלש כתות שנאמר °ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל קהל ועדה וישראל נכנסה כת הראשונה נתמלאה העזרה נעלו דלתות העזרה תקעו הריעו ותקעו הכהנים עומדים שורות שורות ובידיהם בזיכי כסף ובזיכי זהב שורה שכולה כסף כסף ושורה שכולה זהב זהב לא היו מעורבין ולא היו לבזיכין שוליים שמא יניחום ויקרש הדם *שחט ישראל וקבל הכהן נותנו לחבירו וחבירו לחבירו ומקבל את המלא ומחזיר את הריקן כהן הקרוב אצל המזבח זורקו זריקה אחת כנגד היסוד יצתה כת ראשונה ונכנסה כת שניה יצתה שניה נכנסה שלישית כמעשה הראשונה כך מעשה השניה והשלישית קראו את ההלל אם גמרו שנו ואם שנו שלשו אע"פ שלא שלשו מימיהם ר' יהודה אומר *מימיהם של כת שלישית לא הגיעו לאהבתי כי ישמע ה' מפני שעמה מועטין כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהכהנים מדיחים את העזרה שלא ברצון חכמים ר' יהודה אומר *כוס היה ממלא מדם התערובת זרקו זריקה אחת על גבי המזבח ולא הודו לו חכמים כיצד תולין ומפשיטין אונקליות של ברזל היו קבועים בכתלים ובעמודים שבהן תולין ומפשיטין כל מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט *מקלות דקים וחלקים היו שם מניח על כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט ר"א אומר י"ד שחל

שמות כג | שם יב

לקמן פג: חולין נ: | זבחים יד: | סוכה נד: | [זבחים לה: מנחות נט:] | שבת קכג:

רש"י

קשיא מליקה אמליקה. דס"ד בארבעה עשר קאמר וקתני לעבר אמליקה דומיא דשאר קרבנות ועוד דקא חשיב ליה כשחיטה: ה"ג ולטעמיך תיקשי לך היא גופא דקתני רישא לא אמרו אלא פסח בלבד. אבל אשאר קרבנות לא מחייב והדר תני אחד המולק ואחד המזה: אלא הא והא. תרוייהו הנך מתניתא רבי שמעון דמתני' דפטר אשאר קרבנות בארבעה עשר ומחייב עלייהו במועד: מליקה אמליקה לא קשיא. קמייתא דפטר בארבעה עשר קאי כדתני בה בהדיא ותנא עוף והוא הדין לשאר זבחים אלא משום דאורחיה לעכוביה בו ביום אחר התמיד נקט ליה ורישא דמתניתא בתרייתא דקתני נמי לא אמרו אלא פסח בלבד רבי שמעון אמרה וארבעה עשר קאי ואחד השוחט כו' דסיפא בחולו של מועד קאמר ואשמעינן חיובא לזורק ולמולק כשוחט דלא תימא שחיטה דווקא: תנאי היא. הני תרתי סתמי תנאי היא ואליבא דרבי שמעון מר מקיש הקטרה לעבודת הדם הואיל וישנו בהלנת אימורין ומר לית ליה הא היקשא דשחיטה קאמר רחמנא וזריקה דמתרביא בהדיא מדם זבחי אבל הקטרה לא: זבחי זבחי תרי זימני. תרי קראי כתיבי שקיל י' דחד מינייהו ושדי אאידך וקרי ביה זבח דהיינו פסח וקרי ביה זבחיי לשאר זבחים: ואמאי פלגינהו רחמנא. ולא כתב זבחיי בחד קרא והכל במשמע בין בפסח בין בשאר זבחים: לומר לך בזמן דאיכא זבח. דהיינו פסח בארבעה עשר לא מחייב אשאר זבחים: הא סתמא פטור. מלא תשחט דאמרינן כל כמה דלא עקר שם פסח מיניה הוא פסח ושחטו בשאר ימות השנה ופסול ושחיטה שאינה ראויה היא: בעי עקירה. ולא אמרינן סתמיה שלמים הוא ולשון בעיא הוא כלומר פשטינן לה מהכא או לא: מפי חבורה. כולם הודו בדבר זה לאוקומי מתני' דמשמע דבעי למעקר שם פסח מיניה כגון שהיו בעליו טמאין בארבעה עשר דסתמיה לשם פסח שני קאי מש"ה בעי עקירה: **מתני׳** הפסח נשחט בשלש כיתות. פסחי צבור בין שהצבור מועטין ויכולין לישחט כולן בבת אחת מצוה ליחלק לשלש כיתות זו אחר זו: בזיכי זהב ובזיכי כסף. כפות גדולות לקבל בהן הדם: שכולה כסף כו'. בגמ' מפרש טעמא: ולא היו לבזיכין שוליים. רחבין מלמטה אלא חדין תחתיהם כדי שלא יוכלו לישב על הקרקע: שמא יניחום. כהנים על גבי קרקע עד שיקבלו דם אחר מחמת שהן מרובין וישכחום ויקרוש הדם ולא יהא ראוי לזרוק: שחט ישראל. אם ירצה שהשחיטה כשירה בזרים בכל הקרבנות: וקיבל כהן. הדם בבזך מצואר הטלה: נותנו לחבירו. שהרי בשורה הן עומדים עד המזבח: מקבל את המלא. מיד הנותנו לו ומחזיר את הריקן שחזר אליו מיד כהן הזורק: זריקה אחת. בבזך עצמו זורק ולא מתנה באצבע שאין לך קרבן טעון אצבע אלא חטאת לבדה כדכתיב באצבעו: כנגד היסוד. ברוחות שבמזבח שהיה יסוד תחתיהן וזורק לזקיפתו של מזבח והוא טופל ליסוד ולפי שאין היסוד מקיף את המזבח אלא את הצפון ואת המערב כדתנן במסכת מדות (פ"ג משנה א) לכך הוצרך לומר כנגד היסוד: כך מעשה השניה ושלישית. הכל כאשר אמרנו: קראו את ההלל. אכל כיתות קאי: אם גמרו שנו. כשהיו מתחילין לשחוט מתחילין לקרות ואם רבו הפסחים ומשך זמן שחיטתן עד שגמרו ועדיין רבים שוחטין חוזרין וקורין שניה: ואם שנו. ועדיין לא גמרה שחיטת פסחי אותה הכת שילשו וכן השניה וכן השלישית ואע"פ שלא אירע מעולם ששילשו לפי שהיו שם כהנים מרובין וממהרין במלאכתן: לא הגיעו לאהבתי. אפילו פעם ראשון: אלא שהכהנים מדיחין העזרה. שאמת המים מהלכת בעזרה וכשהן רוצין להדיח העזרה פוקקין את נקב יציאתה והמים פושטין והולכין על גדותיה ומדיחין את כל העזרה שרצפה של שיש היתה כולה ואחר כך פותחין הנקב והמים יוצאים ובערב הפסח מתוך שהדמים מרובים היו מדיחין אותה והכהנים היו מדיחין אותה בשבת שלא ברצון חכמים: מדם התערובות. המוטל על הרצפה וטעמא מפרש בגמרא: אונקליות. מסמרים שראשיהן כפופין למעלה קרוק"ש בלע"ז: בעמודין. אלו עמודין קטנים הרבה וקרויין ננסין כדאמרינן במס' תמיד (פ"ג משנה ה) דתנן בית המטבחיים היה לצפונו של מזבח ועליו שמונה עמודין וקרויין ננסין וקורות של ארז על גביהן ואונקליות של ברזל היו קבועין בהן וג' סדרים שבהן תולין ומפשיטין: וקבועין. בעזרה במקום בית המטבחיים: חלקין. מחולקין מפוצלות קליפתן: שחל

תוספות

הא והא רבי שמעון. נראה לר"י דההיא קמייתא לא הוה מצי לאוקומי כרבנן משום דקתני בה אבל המולק את העוף בי"ד אינו עובר בולא כלום אמאי נקט עוף אי לאו דאתא למידק דווקא בי"ד אבל בחול המועד אפילו בעוף נמי מיחייב והיינו כר' שמעון ובקונטרס פי' לעיל טעם אחר אמאי נקט עוף:

ואיכא דלא מקיש. חלב לזבח ונהי דלא מקיש להקטרה לענין הפי מקים דלא אמרינן אפילו אחד בסוף העולם דסברא הוא לאקושי להכי: **טעמא** שלא לשמו הא סתמא פטור ש"מ כו'. זאת גירסת רש"י ואין נראה לר"ת דהא איכא למידק מרישא איפכא וגרים ר"ת הכי לשמו אמאי פטור שלמים לשם פסח קשחיט ש"מ בעי עקירה פירוש דאי לא בעי עקירה אפילו שחט לשמו כשר דשלמים לשם פסח כשר דהא מכשיר לעיל ר' יהושע שוחט אחרים לשמו*:

קראו את ההלל. פי' לוים דתניא בתוספתא ישראל שוחטין את פסחיהן ולוים קוראים את ההלל קשה לר"י דאמרינן בפ' אין נערכין בערכין (יא.) ובכילד מברכין (ברכות לה. ושם) אין אומרים שירה אלא על היין והכא חזינן דאיכא שירה בלא נסכים וכן היו *מקדשין העזרות בב' תודות ובשיר ואומר ר"י דה"פ אין אומרים שירה בשעת הקרבת קרבן אלא על היין דמשמח אלהים ואנשים דריש ליה ועיקר שתיה ושמחה היינו בשעת אכילה ודומיא דהכי נמי לגבוה בשעת הקרבת קרבן קאמר דאין אומר שירה אלא על היין אבל שלא בשעת הקרבה היו אומרים שירה שלא על היין בכמה דוכתי:

רבינו חננאל

והתם קתני המקטיר את האימורין עובר והמולק אינו עובר: קשיין אהדדי ופרקי' שתי הברייתות לר"ש הן הא דפטרה אמליקה בי"ד והכי קאמר ר' שמעון במתני' ושאר כל הזבחים בי"ד בין לשמן ובין שלא לשמן פטור וכיון דר' שמעון פוטר בשאר זבחים כ"ש אמליקה והא דמחייבת אמליקה בחולו של מועד דבההיא מחייב ר"ש במשנתנו [דתנן] ושאר כל הזבחים במועד בין לשמן ובין שלא לשמן [חייב] ומליקה כשחיטה חשיב לה׳ הקטרת אימורין יש תנא דמקיש הקטרה לשחיטה ומחייב ויש תנא דלא מקיש ותרווייהו אליבא דר"ש׳ ואמרינן מאי טעמא דר' שמעון די"ד מחייב השוחט את הפסח לבדו על החמץ ופוטר השוחט שאר הזבחים על החמץ ופוטר השוחט הפסח *לשמו ופשטא טעמא דר"ש משום דכתיבי תרי קראי לא תשחט ולא תזבח ובתרווייהו כתיב זבחי שמעי' מתרי זבחי דאינון זבחי זבחי וכיון דהוה ליה למכתב זבחיי דמשמע זבחים טובא ופלגינהו וכתב זבחי זבחי ש"מ כל היכא דאיכא זבח והוא זבח חג הבשר שעובר עליו קרינא ביה זבחי אזבח זה חייב ולא אשאר זבחים אבל במועד דליכא זבח חג הפסח קרינא זבחים וחייב אשאר זבחים ודיקי' מדקתני השוחט הפסח על החמץ במועד לשם שלמים חייב דוקא שעקר שם פסח מעליו וקראו שלמים מכלל דבשאר ימות השנה בעי עקירה ופרקי' לעולם אימא לך דלא בעי עקירה ומתני' כגון שהיו בעליו טמאי מתים ונדחו לפסח שני דסתמיה לשם פסח קאי: מתני' הפסח נשחט בשלש כתות שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל קהל ועדה וישראל:

*) ובמועד פייב אשאר זבחים

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"א מהל' ק"פ הלכה ט׳:
לז ב שם הלכה יא:
לח ג שם הלכה יב:
לט ד שם הלכה יג:
מ ה שם הלכה יד:
מא ו שם הלכה טו:
מב ז שם הלכה יא:
מג ח שם הלכה טז:
מד ט שם הלכה יד:

שחל להיות בשבת מניח ידו על כתף חבירו ויד חבירו על כתיפו ותולה ומפשיט קרעו והוציא את אימוריו נתנו במגים והקטירן על גבי המזבח *יצתה כת הראשונה וישבה לה בהר הבית שניה בחיל והשלישית במקומה עומדת חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן: **גמ'** א"ר יצחק *אין הפסח נשחט אלא בג' כתות של שלשים שלשים בני אדם מ"ט קהל ועדה וישראל מספקא לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה הלכך בעינן שלש כתות של שלשים שלשים בני אדם דאי בבת אחת הא איכא ואי בזה אחר זה הא איכא *הלכך בחמשין נמי סגיא דעיילי תלתין ועבדי עיילי עשרה ונפקי עשרה ועיילי עשרה ונפקי עשרה: נכנסה כת ראשונה וכו': איתמר אביי אמר ננעלו תנן רבא אמר נועלין תנן מאי בינייהו איכא בינייהו למסמך אניסא אביי אמר ננעלו תנן כמה דעיילו מעלו וסמכינן אניסא רבא אמר נועלין תנן ולא סמכינן אניסא והא דתנן *א"ר יהודה ח"ו שעקביא בן מהללאל נתנדה שאין עזרה ננעלת על כל אדם בישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל אביי מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה אביי מתרץ לטעמיה אין בעזרה בשעה שננעלה על כל אדם בישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בןמהללאל רבא מתרץ לטעמיה אין בעזרה בשעה שנועלין אותה על כל ישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל תנו רבנן מעולם לא נתמעך אדם בעזרה חוץ מפסח אחד שהיה בימי הלל שנתמעך בו זקן אחד והיו קוראין אותו פסח מעוכין תנו רבנן *פעם אחת ביקש אגריפס המלך ליתן עיניו באוכלוסי ישראל אמר ליה לכהן גדול תן עיניך בפסחים נטל כוליא מכל אחד ונמצאו שם ששים ריבוא זוגי כליות כפלים כיוצאי מצרים חוץ מטמא ושהיה בדרך רחוקה ואין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה בני אדם והיו קוראין אותו פסח מעובין נטל כוליא הא בעי אקטורה דהדר מקטיר להו והכתיב °והקטירו *שלא יערב חלביו של זה בזה דהדר מקטיר להו חדא חדא והתניא *°והקטירם שיהא כולו כאחד אלא תפיסה בעלמא דשקיל מינייהו עד דיהבין ליה מידי אחרינא: כהנים עומדין שורות וכו': מאי טעמא אילימא דילמא שקלי דדהבא ומעיילי דכספא הכא נמי דילמא שקלי בר מאתן ומעיילי בר מאה אלא דהכי שפיר טפי: ולא היו לבזיכין שוליים וכו': תנו רבנן כל הבזיכין שבמקדש לא היו להן שוליים *חוץ מבזיכי לבונה של לחם הפנים שמא יניחום ויפרוס הלחם: שחט ישראל וקבל הכהן וכו': לא סגיא דלאו ישראל היא גופא קמ"ל דשחיטה בזר כשירה וקבל הכהן הא קמשמע לן *מקבלה ואילך מצות כהונה נותנו לחבירו שמעת מינה הולכה שלא ברגל הויא הולכה דילמא הוא *נייד פורתא ואלא מאי קמ"ל הא קמשמע לן °ברב עם הדרת מלך: קבל את המלא ומחזיר את הריקן וכו': אבל איפכא לא מסייע ליה לר"ש בן לקיש *דאמר ר"ש בן לקיש אין מעבירין על המצות: כהן הקרוב אצל המזבח וכו': מאן תנא פסח בזריקה א"ר חסדא ר' יוסי הגלילי היא דתניא *ר' יוסי הגלילי אומר °את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר דמו לא נאמר אלא דמם חלבו לא נאמר אלא חלבם למד על *בכור ומעשר ופסח שהן טעונין מתן דמים ואימורין לגבי מזבח מנלן דטעונין *יסוד אמר רבי אלעזר אתיא זריקה זריקה מעולה כתיב הכא את דמם תזרוק על המזבח וכתיב התם °וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב מה עולה טעונה יסוד אף פסח נמי טעון יסוד ועולה

תורה אור: (ויקרא ג) מקטיר; (ויקרא א) והקטירם — סס; משלי יד; במדבר יח; ויקרא א

רש"י

שחל להיות בשבת. ואינו יכול לתקן המקלות: ידו על כתף חבירו · ותולה אותו בגידי ארכובותיו בזרועו: במגים. קערה: וישבה לה בהר הבית. בשבת קאמר שלא היו יכולין להוליך פסחיהן לבתיהן: בחיל· לפני הסורג הוא בין הסורג לחומת עזרת נשים בתחלת עליית ההר: **גמ'** שלשים בכל כת וכת. קהל עשרה ועדה עשרה וישראל עשרה: מספקא ליה. דילמא בבת אחת טוה לשוחטו ויהיו בה שלשים: או בזה אחר זה. שלש כתות של עשרה עשרה הלכך שלש כתות בעינן דילמא בזה אחר זה קאמר ושל שלשים בעינן דילמא בבת אחת קאמר ואינו יכול לשוחטו בפחות משלשים: בנ' סגי עיילי שלשים. ברישא ושוחטים פסחיהן ונפקי עשרה מינייהו ועיילי י' חדשים דאי בהדדי קאמר הא איכא ואי שלש כתות קאמר הא איכא: ננעלין תנן. מאליהן ומעשה נסים: סמכינן אניסא. וכל זמן שאין ננעלין מאליהן מניחין אותם ליכנס ולא חיישינן דלמא עיילי כולהו ואין כאן שלש כיתות: חס ושלום כו'. במסכת עדיות תנן ארבעה דברים העיד עקביא בן מהללאל כו' וקתני התם הוא היה אומר אין משקין לא את הגיורת ולא את המשוחררת אמרו לו מעשה בכרכמית שפחה שהיתה בירושלים והשקוה שמעיה ואבטליון אמר להם דוגמא השקוה דומין לה היו אותן שהשקוה ונידוהו אמר רבי יהודה חס ושלום שעקביא נתנדה שאין עזרה ננעלת כו' כשהיתה ננעלת על כל אדם בערבי פסחים שהקהל גדול ורב אין בהם אחד בחכמה וביראת חטא כעקביא: פסח מעוכין. על שם שנתמעך: פסח מעובין · עב על שם שהעם רב: והקטירו. משמע לבדן שלא יערב חלבים של קרבן זה בחלבים של קרבן אחר: שיהא כולו כאחד. כל האימורין של קרבן: תפיסה בעלמא. תופס כוליא ומראה לבעלים והוא נותן פול או אבן כנגדה: מאי טעמא. שורה שכולה כסף כסף: אי נימא דילמא. כשהוא מחזיר הריקן ומקבל המלא זימנין דמחזיר ריקן של זהב ומקבל מלא של כסף והוה ליה מורידין בקודש: חוץ מבזיכי לבונה של לחם הפנים· שהיו מניחין אותן אצל הלחם על השולחן והתקינו להם מושב שוליים רחב כדי שלא יסמכו על הלחם שאלם ויפרסו דופנותיו שהיה עשוי דפנות כמין תיבה פרוצה משני רוחותיה: מקבלה ואילך כו'. דכתיב ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן וגו' ואמר מר במסכת חגיגה (דף יא·) והקריבו זו קבלת הדם לימד על הקבלה שטעונה כהונה: שמעת מינה הולכה שלא ברגל. כי הא הויא הולכה ופלוגתא היא בשילהי פרק קמא דזבחים (דף יד:) ארבע עבודות נאמרו בדם שחיטה וקבלה והולכה וזריקה קבלה והולכה מוהקריבו נפקי בשילהי פרק קמא דחגיגה ומאי אשמעינן מתניתין דאיכפל למיתני סדר הולכתן היאך אי לאו הא אתא לאשמעינן: ברב עם הדרת מלך· שהיו כולן עסוקין בעבודה: אבל איפכא· מחזיר את הריקן ברישא לא דמכי מוסיע ליה האי מיד בעי לקבולי דאין מעבירין על המצוה מאחר שבאת לידו: מאן תנא פסח בזריקה. למרחוק ולא בשפיכה בנחת מקריב הכלי לכותל המזבח דאיכא למאן דאמר בפרק בתרא (דף קכא·) פסח בשפיכה ורבי ישמעאל היא דמפיק ליה מודם זבחיך ישפך במסכת זבחים *בפרק בית שמאי אין לך קרבן שצריך מתנה באצבע אלא חטאת בלבד אבל כל שאר קרבנות מתן דם על ידי זריקת כל הכלי: דמו לא נאמר. בבכור כתיב אך בכור שור וגו': אלא דמם. אלמא אחריני נמי משתמעי לימד על הפסח ומעשר בהמה שלא מצינו להם מתן דמים בתורה אלא כאן וכתיב תזרק ולא כתיב תשפך:

ועולה

תוספות

אתיא זריקה זריקה מעולה. בפ' איזהו מקומן (זבחים נז·) פריך וניליף מעולה מה עולה שתים שהן ארבע אף פסח כו' ומשני אמר אביי למה לי למיכתב סביב בעולה סביב בחטאת הוו להו שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין וקשה לר"י דנהי דלא ילפינן משני כתובין הבאין כאחד במה מצינו מדלא כתב בחד מינייהו בכור ומעשר ופסח דאיכא גזירה שוה נילף שפיר מעולה דאין גזירה שוה למחצה ואומר ר"י דע"כ אשם וחטאת דכתיב בהו סביב דאמרינן התם דהוו שני כתובים ושלשה כתובים ילפינן בג"ש מעולה או עולה ילפא מינייהו והשתא אתי שפיר הא דמסיק הוו להו שני כתובים הבאין כאחד דלמעוטי דלא נילף בגזירה שוה אתו דדומיא דכתב בהו סביב קא ממעט דאית בהו גזירה שוה כדפרישי':

החולב

עין משפט נר מצוה

מה א שם הלכה יז:
מו ב שם הלכה פ:
מז ג שם הלכה י:
מח ד שם הלכה ו:
מט ה מיי' פ"ה מהל' תמידין הלכה ב':
נ ו מיי' פ"ה מהל' מעשה קרבנות הל' יז:
נא ז שם:

רבינו חננאל

אמר רבי יצחק אין הפסח נשחט אלא בשלש כתות של שלשים שלשים בני אדם · מאי טעמא מספקא לן אי כולהו קהל ועדה וישראל בבת אחת נכנסין או בזה אחר זה הלכך עיילי שלשים שלשים ואפי' [בחמשין נמי סגי] משכחת לה כגון דעיילי שלשים עבדי עשרה ונפקי ועיילי עשרה אחריני ועבדי נמי עשרה ונפקי ועיילי עשרה אחריני: יש מי ששונה ננעלו [דלתות העזרה] מעצמם כנס מן השמים ויש מי ששונה נועלין דלתות העזרה כלומר כיון שנתמלאת העזרה נועלין הדלתות דלא לירמסו אהדדי והא דתנן בעדיות [ח"ו] שעקביא בןמהללאל נתנדה שאין העזרה ננעלת על כל אדם בחכמ' וביראת' חטא כעקביא בן מהללאל (וכו') כל השמועה פשוטה היא: והכליות שלקח תפיסה בעלמא עד שיתנו לו דבר אחר כגון צרור או כיוצא בו לעמוד בהן על המנין: מדקתני שחט ישראל ש"מ כי בא התנא להודיענו דשחיטה בזר כשרה: נותנים לחברו וחברו לחברו [ש"מ] דהולכה שלא ברגל כשר' והוא דניידי פורתא ותו שמעי' מדקתני קבל המלא מקודם ואחר כך החזיר הריקן הא דאמר ריש לקיש אין מעבירין על המצות אלא מקדים מצוה דפגע ברישא ומיהא דקתני זרקו זריק' אחת כנגד היסוד ש"מ דמתני' רבי יוסי דאמר פסח [בזריקה ונפקא ליה מקרא דאת דמם תזרוק דפסח טעון] מתן דמים על המזבח:

מסורת הש"ס

מכילתא פ' בא
נרכות יט· עדיות פ"ה מ"ו:
[תוספתא פ"ד]
מנחות סס:
ת"כ פ' ויקרא
[נרכות לה: וש"נ] זבחים יד:
יומא לג· [וש"נ]
זבחים לז [ס:]
[דף נו·]

*ועולה גופה מנלן אמר קרא °אל יסוד מזבח העולה אלמא עולה טעונה יסוד: יצתה כת ראשונה וכו': תנא *היא נקראת כת עצלנית והא לא סגי דלאו הכי מאי הוי להו למיעבד אפ"ה איבעי להו לזרוזי נפשייהו כדתני'* רבי אומר אי אפשר לעולם בלא בסם ובלא בורסי אשרי מי שאומנתו בסם אוי לו מי שאומנתו בורסי ואי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות אשרי מי שבניו זכרים אוי לו מי שבניו נקבות: כמעשהו בחול וכו': שלא ברצון מאן אמר רב חסדא שלא ברצון רבי אליעזר דאי רבנן הא אמרי שבות הוא ואין שבות במקדש מאי היא דתניא* אחד החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרות המכבד והמרבץ והרודה חלות דבש בשוגג בשבת חייב חטאת הזיד ביום טוב לוקה את הארבעים דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות רב אשי אמר אפילו תימא שלא ברצון חכמים ורבי נתן היא דתניא רבי נתן אומר שבות צריכה התירו שבות שאינה צריכה לא התירו: רבי יהודה אומר כוס היה ממלא וכו': תניא* רבי יהודה אומר כוס היה ממלא מדם התערובות שאם ישפך דמו של אחד מהן נמצא זה מכשירו אמרו לו לרבי יהודה והלא לא נתקבל בכלי מנא ידעי אלא הכי קאמרי ליה שמא לא נתקבל בכלי אמר להן אף אני לא אמרתי אלא בנתקבל בכלי מנא ידע *כהנים זריזין הן אי זריזין אמאי משתפיך אגב זריזותייהו דעבדי משתפיך והלא דם התמצית מעורב בו רבי יהודה לטעמיה דאמר דם התמצית דם מעליא הוא דתניא* דם התמצית באזהרה רבי יהודה אומר בהיכרת *והאמר ר' אלעזר מודה ר' יהודה לענין כפרה שאינו מכפר שנא' °כי הדם הוא בנפש יכפר

דם

רש"י

ועולה גופה מנלן · שמתן דמה במקום שיש תחתיו יסוד למעוטי מזרח ודרום חוץ מאמה למזרח אצל צפון ואמה לדרום אצל מערב דהכי תנן (מדות פ"ג מ"א) אוכל במזרח אמה אחת ובדרום אמה אחת: אל יסוד מזבח העולה · גבי חטאת [נשיא] כתיב ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנות מזבח העולה ואת דמו ישפך אל יסוד מזבח העולה וה"ל למיכתב אל יסוד המזבח למה לי דכתיב מזבח העולה אלא הכי קאמר אל יסוד מזבח תעשה העולה: עצלנית · מפני שנתעצלה להיות אחרונה: והא לא סגי דלאו הכי · דמצוה לשלש כתות: לזרוזי נפשייהו · להיות מן הראשונים: שלא ברצון רבי אליעזר · דאמר בעלמא גבי מכבד דהייתו דומיא דהדחה איכא חיוב חטאת הלכך במקדש כשכבר נעשה צורך גבוה אסור: החולב · מוצץ החלב מן הבהמה: מחבץ · מעמיד החלב ועושה ממנו חבילין שקורין מטונ"ש: אחד זה ואחד זה · מכבד ומרבץ ורודה אבל מאידך לא קאמרי דתולדות אב מלאכה נינהו כדאמרינן בפרק המצניע רבי אליעזר משום הכי מחייב חולב משום מפרק מגבן משום בונה מחבץ משום בורר בהמצניע ומרבץ ומכבד מפרש התם משום אשווי גומות: ורודה · מדכתיב (שמואל א יד) ויטבול אותה ביערת הדבש: רב אשי אמר · לעולם רבנן דאמרי בעלמא נמי שבות הוא ומתני' כר' נתן דאמר שבות שאינה צריכה לא התירו במקדש: שאם נשפך דמו של אחד מהן · לארץ ולא נזרק ממנו למזבח: נמצא כוס זה מכשירו · שהרי מעורב בו מן הנשפך: שמא לא נתקבל בכלי · אותו שאתה רוצה להכשיר שמא לא נתקבל בכלי ותו לא מהניא ליה זריקה דתנן נשפך מצואר בהמה על הרצפה ואספו פסול בזבחים בפרק שני (דף טו:): אף אני לא אמרתי · שיועיל אלא כשנתקבל בכלי: ומנא ידע · רבי יהודה אם נתקבל בכלי והא חששא בעלמא הוא דקאמר שאם ישפך דמו וכיון דלתקוני ספיקי אתא היכי מיתקני בהכי שמא לא נתקבל: כהנים זריזין הן · וליכא למיחש לשמא לא קיבלוהו ליכא אחריגא שמא לא נתקבל בכלי כל זה שאתה שואב מארץ וכמלאת זורק דם פסול אף אני לא אמרתי למלאות אלא ממקום שיודעין שנשפכו שם דמים שנתקבלו בכלי ואי משום דמיערב בהו מהאי דלא נתקבל כגון דם התמצית הא קא פריך ליה בסיפא ורא־שון עיקר: אי זריזין הן · היכן נשפכין הא זריזין הן וידעי: אגב זריזותייהו · שממהרים לרוץ ולקרב ולזרוק מיתשיד מידייהו: והלא דם התמצית · של פסחים הרבה מעורב בו ואי נשפך דם של אחד כולו בטל במיעוטו ומה תועיל זריקה שהרי בטל: דם התמצית · של חולין ושל קדשים: באזהרה · בלאו ולא כרת דכתיב כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא וגו' עד כל אוכליו יכרת יצא דם התמצית שאינו דם הנפש ובמסכת כריתות מפרש טעמא תמשה לאוין כתיבי בדם ומייתיר חד לדם התמצית: לענין כפרה · שאינו ראוי לזריקה:

תוספות

החולב כגרוגרות · הקשה ה"ר אפרים דתנן בפ' המוציא (שבת עו:) דשיעור המוציא חלב כדי גמיאה ושיעורי שבת הן שוים לכל המלאכות הוצאה טחינה וקצירה ותירץ דסתם חלב כדי גמיאה שהוא שיעור גדול אבל הכא בחולב לגבינה דאחשובי אחשביה שיעורו כגרוגרות דזוטר אבל אי כדי גמיאה זוטר צריך לומר דסתם חלב לגבינה ולכך הכא שיעורו כגרוגרת והא דמיחייב בכדי גמיאה הייתו במפרש בהדיא לאכילה ולשתיה דאי סתם חולב לאכילה ולשתיה ולא לגבינ' אפילו היה מפרש בהדיא לגבינה היה לו להתחייב בכדי גמיאה דזוטר הואיל וסתמו לאכול ולשתות כדאמרינן בסוף כלל גדול (שבת עו·) המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל חייב אף על גב דלגמל לא הוי שיעורא בהכי הואיל וסתמא לפרה מיחייב אשיעורא דפרה ויש מפרש דכשהחלב ככר בעין מיחייב בכדי גמיאה אבל חולב לא מיחייב אלא בכגרוגרת דאין אדם טורח לחלוב בפחות מגרוגרת וכי האי גוונא מפליג בהמוציא (שבת עט·) גבי עור לעשות קמיע*:

המכבד והמרבץ · ע"כ לאו פסיק רישיה הוא דבפסיק רישיה לא הוה שרי ר"ש לרבנן לכתחלה בשילהי המצניע (שבת צה·) ותימה לר"י דא"כ אמאי מחייב רבי אליעזר כיון דיכול להיות בלא גומות ודוחק לומר דפליגי אי הוי פסיק רישיה אי לא ונראה לר"י דבהא פליגי דר' אליעזר סבר סתם מכבד ומרבץ °מתכוון להשוות גומות אף על פי שא"ל להשוות גומות מיחייב לרבי יהודה הואיל והשוה גומות לבסוף ורבנן סברי דאין מתכוון אלא לכבד ולרבץ בעלמא וליכא אלא שבות· תימה לר"י היכי מתוקמא מתניתין כרבי אליעזר והא בעזרה שהיה לה רצפת אבנים לא שייך בה אשווי גומות ואפילו לכתחלה שרי כדאמר בשילהי המצניע (גם זה שם) אמימר שרא זילחא במחוזא אע"ג דגזרינן בבמה מדליקין (שבת דף כט:) עיליתא דשיסא אטו עיליתא דעלמא מחוזא היתה כולה רצופה באבנים לא גזרינן אטו דעיר דעלמא ואור"י דבעזרה בין רובד לרובד היו גומות אי נמי לרבי אליעזר דאיכא איסורא דאורייתא בכיבוד דעלמא גזרינן עזרה אטו כיבוד דעלמא דכמה שבות אשכחן במקדש בפ' בתרא דעירובין (דף קב:) אבל לרבנן דאפילו בעלמא ליכא אלא איסורא דרבנן אין שבות כי האי במקדש כיון דליכא איסורא דאורייתא' בשום מקום· פסק בהלכות גדולות דכיבוד מותר כדאמרינן בהמצניע (דף נה.) גבי ריבון והאידנא קיימא לן כרבי שמעון דשרי לרבנן לכתחלה ואין נראה לר"י דהא מזיז עפר ממקומו אסרינן בכירה (שבת דף לט·) ובבילה (ד' ח·) ועוד בפרק כל הכלים (שבת דף קכד:) אמרינן אמר רבי (אליעזר) אף מכבדות של תמרה מותר לטלטל ופריך אי מחמה לגל בהא לימא רבי (אליעזר) כו' משמע דפשיטא דהוי מלאכתו לאיסור לכולי עלמא ואף על גב דריבון שרי לכתחלה לרבי שמעון בכיבוד אסור דמשוי ביה גומות יותר מריבון: **שמא** לא נתקבל בכלי · פי' בקונטרס ולא תועיל זריקה משום דנשפך מצואר בהמה וקשה לר"י דמ"מ יזרוק דם דתועיל זריקה לאותו שנשפך אחר שנתקבל ונראה לר"י דהכי פי' שמא לא נתקבל בכלי ואסור להעלות דם פסול על גבי המזבח כדמוכח בכמה דוכתי דדוקא אם עלו בדיעבד לא ירדו וקאמר אף אני לא אמרתי אלא בנתקבל דסמכינן אזריזות כהנים כדמסיק ודוקא מדם הראוי להתקבל פריך אבל דם התמצית כמים בעלמא חשיב כיון דאינו ראוי לכיסוי אינו אוסר להעלותו וכי פריך והלא דם התמצית מעורב בו ומבטיל ליה ברוב לא פריך מדם הראוי להתקבל ונשפך דעולין אין מבטלין זה את זה אפי' לרבנן כדאמר בהקומץ רבה (מנחות דף כב:):

אטו

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ז:

נג ב שם הלכה יא:

נד ג מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה ג ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף יג וסימן שלו סעיף א ב:

נה ד מיי' פ"ו מהל' מאכלות אסורות הלכה ד:

רבינו חננאל

שהיו הכהנים מדיחין העזרה [בשבת] שלא ברצון חכמים· אמרי' מאן חכמים ר' אליעזר אבל חכ"א אין שבות במקדש אלא כל דבר שאיסורו משום שבות מותר הוא במקדש: והדחה מנא לן דמשום שבות היא מיהא החולב בהמה והמגבן והמחבץ כגרוגרת המכבד והמרבץ והרודה חלות דבש בשוגג בשבת חייב חטאת במזיד ביום טוב לוקה דברי ר"א וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה אינן אלא משום שבות· רב אשי אמר שלא ברצון רבי נתן דתני [שבות] שצריכה התירו שבות שאינה צריכה לא התירו וזה ההדחה אינה צורך עבודה במקדש: תניא רבי יהודה היה אומר כוס היה ממלא מדם התערובות שאם נשפך אחד מהן אחר שנתקבל בכלי זה מכשירו ואף על גב שדם התמצית מעורב בו אין דם התמצית מבטל דם הנפש ולא תימא דדם התמצית לר"י אינו דם אלא דם מעליא הוא דתנן דם התמצית באזהרה רבי יהודה אמר בכרת ואפילו הכי לענין כפרה [מודה] ר' יהודה כי דם הנפש בעינן שנאמר כי הדם הוא בנפש יכפר דם

כריתות כב:

מסורת הש"ס

[זבחים מ: ע"ש]

[תוספת' פ"ד]

נ"ב עי' סנהדרין ק: קדושין פב:

שבת נה:

[זבחים לד: ודף פ' ע"ש]

[שבת כ"ו ש"נ]

[תוס' כריתות פ"ג] כריתות ד: חולין עד: [זבחים לה:]

[צ"ל אלעזר]

[אלעזר]

גליון הש"ס

תוספות ד"ה המכבד מתכוון להשוות גומות אף על פי שא"ל וכו'· לא זכיתי להבין דאם הוא מתכוין לשיווי א"כ צריך שיהי' כן ובעלמא משכחת מכוין ואין צריך לגופו שמכוין לכבו' משוך הבית אבל לא בשביל הפתח וכן חופר גומא שמכוין לתפור לצורך העפר אבל לא להשתמש בגומא אבל הכא דשיווי הגומות הוא מעשה בנין ואם מתכוין להשוות גומות הוי מתכוין לגופו:

עין משפט
נר מצוה

נו א מיי' פ"ב מהל' מקוואות הלכה ב סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קנא סעיף טו :

נז ב מיי' פ"א מהל' כלי המקדש הל' ד :

נח ג מיי' פ"א מהל' פסולי מוקדשין הלכה כב :

זבחים עח: [מנחות כב: חולין פז:]

נט ד מיי' פ"א מהל' ק"פ הל' ו :

א ה מיי' פ"א מהל' ק"פ הלכה יח סמג עשין רכג :

שבת קכ: זבחים לה: מנחות כא:

[נ"ל ותניא]

ב ו מיי' פ"ו שם הל' ו:

רבינו חננאל

שהנפש יוצא בו הוא מכפר : ואסיקנא דדם לא אינו חוצץ דתניא הדם והדבש והחלב יבשים חוצצין להין אין חוצצין והנה כיון שהוא זה הדם לח אין חוצצין ברגליהן [ומקשינן] הלא מטנפי מן הדם בגדי הכהנים ואמרינן דמדלו להו פי' שהיו מגביהין בגדיהם מעט שלא יטנפו מן הדם איני והתניא מדו בד כמדתו שלא יחסר ולא יותיר ושנינן לא היו מגביהין בגדיהם [אלא] בהולכת אברים לכבש דלאו עבודה היא כו' ואסיקנא בהולכת אברים והולכת דם היו מהלכין על האצבעות: כיצד תולין ומפשיטין אונקלאות של ברזל כו' פי' מגים כמין קערה שנותן בה החלבים כדמתרגמינן קערה מגיסתא · תאנא כל אחד נותן פסחו בעורו ומפשילו לאחוריו אמר רב עיליש (כוית) [טייעות] :

הדרן עלך תמיד נשחט

אלו דברים בפסח דוחין את השבת שחיטתו וזריקת דמו ומיחוי קרביו והקטרת חלביו צלייתו והדחת קרביו כו' פי' מיחוי קרביו היא שירקא דמעייא והוא כמו שומן רך שדומה למוח וקרוב להיות רעי ועל זה השומן שדומה למוח נקרא מיחוי קרביו :

דם שהנפש יוצאה בו מכפר דם שאין הנפש יוצאה בו אינו מכפר אלא ר' יהודה *לטעמיה *דאמר אין דם מבטל דם תניא *אמר להן ר' יהודה לחכמים לדבריכם למה פוקקין את העזרה אמרו לו שבח הוא לבני אהרן שילכו עד ארכובותיהם בדם והא קא חייץ לה הוא ואינו חוצץ כדתניא* הדם והדיו והחלב והדבש יבשים חוצצין לחין אין חוצצין והא קמתווסי מאנייהו (*ותנן) היו בגדיו מטושטשין ועבד עבודתו פסולה וכי תימא דמדלו להו למאנייהו והתניא* °מדו בד מדו כמדתו שלא יחסר ולא יותיר בהולכת איברין לכבש דלאו עבודה היא ולא והא מדבעי כהונה עבודה היא דתניא* °והקריב הכהן את הכל המזבחה זו הולכת אברים לכבש אלא בהולכת עצים למערכה דלאו עבודה היא בהולכת אברים לכבש ובהולכת דם מיהא היכי אזלי דמסגי אאיצטבי: כיצד תולין ומפשיטין וכו' קרעו והוציאו את אמוריו נתנם במגים °להקטירם: אטו הוא גופיה הוה מקטר להו *אימא להקטירן ע"ג המזבח: יצתה כת ראשונה וכו': תנא כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו ומפשיל לאחוריו אמר רב עיליש טייעות:

הדרן עלך תמיד נשחט

אלו דברים בפסח דוחין את השבת שחיטתו וזריקת דמו ומיחוי קרביו והקטרת חלביו אבל צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין את השבת *הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו אין דוחין את השבת ר' אליעזר אומר דוחין *אמר ר"א והלא דין הוא *מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת אלו שהן משום שבות לא ידחו את השבת א"ל רבי יהושע יום טוב יוכיח שהתירו בו משום מלאכה ואסור בו משום שבות א"ל ר"א מה זה יהושע מה ראיה רשות למצוה השיב רבי עקיבא ואמר הזאה תוכיח שהיא משום מצוה והיא משום שבות ואינה דוחה את השבת אף אתה אל תתמה על אלו שאף על פי שהן משום מצוה והן משום שבות לא ידחו את השבת אמר לו רבי אליעזר ועליה אני דן ומה אם שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת הזאה שהיא משום שבות אינו דין שדוחה את השבת

אמר

תוספות

אטו במגס גופיה מקטר ליה. רש"י מוחקו משום דבמנחות לא פריך דתניא בכמה דוכתי ומקטירה בכלי שרת וכן מוחק בפ' שני שעירי (יומא סז:) ואין צריך להגיה הספרים דבריש פר' שני דסוטה (ד' טו.) פריך גבי מנחות כי האי גוונא דקתני התם ומעלה ומקטירה בכלי שרת ופריך ובכלי שרת מקטר ליה אימא להקטירה ומשום דהתם פריך ומשני לא פריך לה במנחות והא דפריך הכא גבי אימורים אע"ג דכבר פריך בפרק שני שעירי (ד' סז:) משום דהתם בפרים והכא בכבשים ומיהו יש ספרים דגרסי בברייתא דסוטה מעלן ומקטירן בכלי שרת ומולחן ונותן ע"ג האשים ופריך מקטירן בכלי שרת ס"ד פי' וכי כמו שהוא בכלי שרת מקטירן והא לא מלחן ומשני להקטירן פירוש אחר מליחה ולפי זה יתכן פרש"י ור"ת מפרש דגבי מנחה לא שייך למיפרך דשייך למיתני ומקטירן בכלי שרת כיון שהיא כבר בכלי שרת שהיא נתונה שם להתקדש אבל נתנם במגס משמע שבא לומר שבתוך המגס מקטירם* : [וע"ע תוס' יומא סז: ד"ה אטו וכו' האריכו ביתר ביאור]

הדרן עלך תמיד נשחט

אלו דברים. זריקת דמו תנא אגב שחיטתו וקשה לר"י אמאי לא תני נמי הפשט עורו דדחי שבת כדתנן בפירקא דלעיל (ד' סה.) י"ד שחל להיות בשבת מניח ידו כו' ותולה ומפשיט ותירץ ר"י משום דהוי בכלל הקטר חלביו שאינו יכול להפשיט אלא עד החזה לרבי יוחנן בן ברוקה בפ' כל כתבי (שבת ד' קטז:) ואפילו רבנן דפליגי עליה לא שרו להפשיט כדרכו אלא עד החזה והשאר מפשיט וחותך בחתיכות קטנות כדאמרינן התם *לא צריכא דשקיל לה בברזי :

מה

רש"י

דם שהנפש יוצאה בו. דם קילוח שה' דמים הם בפרק דם שחיטה : אלא רבי יהודה לטעמיה דאמר אין דם מבטל דם. הלכך לא בטיל ההוא דאישתפיך ובכל פורתא דמטי מיניה למזבח זריקה היא ומיתכשר ומילתיה דרבי יהודה בזבחים בפרק כל הזבחים שנתערבו דקתני גבי דם זבחים דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר נתערב בדם בהמת חולין או בדם חיה רואין את הפסול כאילו היה מים ואם יש בכשר כדי להיות בהן מראית דם כשר ואם לאו פסול ר' יהודה אומר אין דם מבטל דם : תניא גרסינן : לדבריכם למה פוקקין. את נקב חומת העזרה שהדמים המתערבין באמה יוצאים בו לחוץ *והיו פוקקין אותו בכל ערבי פסחים בשלמא לדידי כדי שלא יצא כל דם הנשפך וכשמילא כוס התערובות נמלא מכולם בתוכו ואם נשפך אחד מהן בלא זריקה נמלא זורק ממנו : והא קא הוי חציצה. בין רגליהן לרצפה דתנן בזבחים (ד' טו:) עומד על הכלי או על גבי רגל חבירו פסול דבעינן לעמוד לשרת ואין זה עמידה : חוצץ. לענין טבילה תנן : מיתווסי. מתלכלכין בדם : מדו. ולבש הכהן מדו בד: כמדתו. שוה לארץ: בהולכת אברים דלאו עבודה · היו מגו מדלן להו ולקמיה פריך ושאר עבודות היכי עביד : זו הולכת אברים · דגבייהו כתיב האי קרא והקרב והכרעים וגו': דמסגו אאיצטבי. איצטבאות של בנין היו שם והרי הן כרצפה : והקטירן סלקא דעתך הוא גופיה מקטר להו. בתמיה והא זר הוא דבזר קיימינן כדתני נותן על כתיפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט וכהנים לא היו מפשיטין קדשים קלים דמה לי ולהן ואפילו הפשט וניתוח של עולה שהוא מצוה כשר בזר כדאמרינן בשילהי פרק ב' דיומא (ד' כו:) ואית דמפרשי אטו במגס גופיה מקטר להו ולאו מילתא היא דודאי אורחיה למתני הקטרה בכלי שרת : להקטירן · נותנן במגס עד שיבוא הראוי להקטירן ויקטירם : כל אחד ואחד. כשהיו הולכין לבתיהם היה נותן פסחו בעורו ומפשילו לאחוריו : אמר רב עיליש · שם חכם : טייעות. דרך סוחרים ישמעאלים הוא זה :

הדרן עלך תמיד נשחט

אלו דברים דוחין את השבת. לקמיה בגמרא מפרש מנא לן : שחיטתו וזריקת דמו. אי אפשר אלא ביום דכתיב (ויקרא ז) ביום צותו להקריב את קרבניהם ביום ולא בלילה : מיחוי קרביו. מפרש בגמ' וטעמא שלא יסריחו : צלייתו והדחת קרביו אין דוחין. דאפשר מאתמול : הרכבתו. על כתף האדם להביאו לעזרה דרך רשות הרבים אע"פ שאינו אלא איסור שבות דרבנן דקי"ל חי נושא את עצמו אין דוחה דה"ל למיעבד מאתמול וכן הבאתו מחוץ לתחום : וחתיכת יבלתו. ורוא"ה בלע"ז וחותכה בצפרניו או בשיניו איכה אלא שבות דמלאכה כלאחר יד היא : שחיטה שהיא. אסורה בחולין בשבת משום איסור מלאכה גמורה שהרי באבות מלאכות היא מצויה ואעפ"כ דוחה את השבת בפסח : לא ידחו · בתמיה : י"ט יוכיח שהתירו בו. שחיטה ובשול שהוא אב מלאכה ומותרין להדיוט ואסרו בו להביא דבר מחוץ לתחום ולאכלו הואיל והוה אפשר לן מאתמול ואע"ג דתחומין דרבנן : מה ראיה רשות למצוה. אכילת הדיוט רשות היא וצורך גבוה מצוה היא ואם העמידו חכמים איסור שבות שלהן במקום רשות יעמידוהו אף במקום מצוה בתמיה : הזאה תוכיח שהיא מצוה. בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב פסח שאם לא יזה לא יעשה פסחו ואפ"ה אינה דוחה *דהכי שמעינן ליה לרבי עקיבא דלא דחיא והזאה שבות הוא דמחזי מלאכה היא אלא מתחזי כמתקן גברא: ועליה אני דן. וגם על ההזאה אני חולק ואומר שתדחה ולא תעכבהו מפסח ומקל וחומר זה עצמו :

אמר

מסורת הש"ס

[זבחים לה לו: נדה עא:]

פי' ברש"ל ג"א

זבחים יח: [לס:]

[יומא כג:]

זבחים [ד"י] יד: כד: חגיגה יא: מנחות י: [יומא כז: ערכין קד:]

סוטה טו: יומא סז:

[לקמן סט: עירובין קג:]

[ע' תוס' לקמן סח: ד"ה ומה שחיטה]

גליון הש"ס

גמ' במגים להקטירם · נ"ל והקטירן :

דהכי שמעי' ליה ר"ע כו"ל רש"א

*אמר לו רבי עקיבא או חלוף מה אם הזאה שהיא משום שבות אינה דוחה את השבת שחיטה שהיא משום מלאכה אינו דין שלא תדחה את השבת אמר לו ר' אליעזר עקיבא עקרת מה שכתוב בתורה °במועדו בין בחול בין בשבת אמר לו רבי הבא לי מועד לאלו כמועד לשחיטה *כלל *אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת שחיטה שאי אפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת: **גמ'** תנו רבנן הלכה זו נתעלמה מבני בתירא *פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו אמרו כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו אמרו להם אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו שלחו וקראו לו אמרו לו כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו אמר להם וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת אמרו לו מנין לך אמר להם נאמר מועדו בפסח ונאמר °מועדו בתמיד מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת ועוד ק"ו הוא ומה תמיד שאין ענוש כרת דוחה את השבת פסח שענוש כרת אינו דין שדוחה את השבת *מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם והיה (א) דורש כל היום כולו בהלכות הפסח התחיל מקנטרן בדברים אמר להן מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם עצלות שהיתה בכם שלא שמשתם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון אמרו לו ר' שכח ולא הביא סכין מע"ש מהו אמר להן הלכה זו שמעתי ושכחתי אלא הנח להן לישראל אם אין נביאים הן בני נביאים הן למחר מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו מי שפסחו גדי תוחבו בין קרניו *ראה מעשה ונזכר הלכה ואמר *כך מקובלני מפי שמעיה ואבטליון אמר מר נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח דוחה שבת ותמיד גופיה מנלן דדחי שבת אילימא משום דכתיב ביה במועדו פסח נמי הא כתיב ביה מועדו אלא מועדו לא משמע ליה הכא נמי מועדו לא משמע ליה אלא אמר קרא °עולת שבת בשבתו על עולת התמיד מכלל [עולה] דתמיד קרבה בשבת אמר מר ועוד ק"ו ומה תמיד שאין ענוש כרת דוחה את השבת פסח שענוש כרת אינו דין שדוחה את השבת איכא למיפרך מה לתמיד שכן תדיר וכליל ק"ו אמר להו ברישא ופרכוה והדר אמר להו גזירה שוה וכי מאחר דגמר גזירה שוה ק"ו למה לי אלא לדידהו קאמר להו בשלמא גזירה שוה לא גמריתו *דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא ק"ו דאדם דן מעצמו איבעי לכו למידן אמרו ליה קל וחומר פריכא הוא: אמר מר למחר מי שפסחו טלה תוחב לו בצמרו גדי תוחב לו בין קרניו והא

רש"י

אמר לו רבי עקיבא או חילוף · או אני אחליף הדין דפשיטא לי דהזאה מעכבא וילפינן בקל וחומר מינה לשחיטה שתעכב: במועדו · ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו: הבא לי מועד לאלו · שיהא זמן קבוע להן כמה שקבוע לשחיטה הילכך כיון דלא קביע להו זימנא ומצי למיעבד להו מאתמול לא דחו והזאה כמי לאו מגופיה דפסח היא ולא כתיב בה מועד: **גמ'** הלכה זו · שפסח דוחה שבת: בני בתירה · נשיאים היו: אמר להן · הלל: וכי פסח אחד יש לנו שדוחה את השבת והלא יותר ממאתים פסחים יש לנו שדוחין את השבת · כלומר יותר ממאתים קרבנו' יש שדוחין שבת בשנה חמשים שבתות השנה בכל שבת ושבת ארבעה כבשים שנים לתמידים ושנים למוספין הרי מאתים לבד שבת שבתוך פסח ובתוך החג שקריבין בהן מוספי היום שבעת טלאים בפסח וארבעה עשר לחג: מה מועדו האמור בתמיד · ולקמיה פריך תמיד גופיה מנא להו: והיה יושב ודורש · כדרך שהנשיא עושה: מקנטרן · לשון קניטה ועלבון קונט"כדיר בלע"ז: מהו. הבאת סכין אינה דוחה דהא אפשר למיעבד מאתמול ומה יעשה: שמעתי ושכחתי. לקמן מפרש טעמא: בני נביאים הן · ותראו מה יעשו: למחר · בארבעה עשר בשבת: שפסחו טלה תוחב לו בצמרו · את הסכין: ומי שפסחו גדי · שאין לו צמר אלא שיער שאינו יכול לתוחבו בצמרו תוחב לו בין קרניו ואין זה משאוי לעבור עליו משום שביתת בהמתו דלאו אורחיה בכי האי מלאכה ובענין זה הביאו סכיניהן: ראה · הלל זה המעשה שעשו: ונזכר הלכה · כך שמעתי: כך מקובלני · שכך הלכה כמו שעשו אלו: פסח נמי כתיב ביה במועדו · ולא שמעת לי' מיניה ומתמיד ילפת ליה אלא על כרחיך מדבעית למילף מתמיד לא משמע להו דהיית שבת דאמרי במועדו דקאמר בזמן התירא קאמר הכא בתמיד נמי לא משמע להו ומנא ליה: אלא אמר קרא · במוספין עולת שבת בשבתו על עולת התמיד לבד מעולת התמיד אלמא תמיד נמי דחי: אמר מר ועוד קל וחומר כו' ופרכוה · מהא פירכא שכן כליל שכן תדיר: וכי מאחר דגמיר · מרבותיו שגזירה שוה זו לכך באה דקיימא לן אין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן נתקבלה ובאה מסיני דדילמא קרא למילתא אחריתי אתא וכיון דהוא כך קיבל הרי הוא כמו שנכתב בגופו בפירוש ולמה ליה קל וחומר שהוא דבר סברא מדעתו ומלבו: הכי קאמר כהי דגזירה שוה לא גמריתו · מרבותיכם גזירה שוה צריכא רב דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן למדה מרבו אלא קל וחומר כו': אמרו לו קל וחומר · דלית ביה לא דיינין דפריכא הוא כדאמרן שכן תדיר: והא

תוספות

מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת. ולקמן יליף מעל עולת התמיד תימה דבשמעתין לא דריש ממשמעות דמועדו וכן הא דפסח דחי טומאה ילפינן לקמן מאיש איש נדחה ואין ציבור נדחין ובתמיד ילפינן מג"ש דמועדו מועדו ובפרק כילד צולין (לקמן דף עז·) משמע דדריש לה ממשמעות דמועדו דתניא וידבר משה את מועדי ה' מה ת"ל לפי שלא מצינו בכל התורה שנאמר בהן מועדו אלא בפסח ותמיד מועדו אפי' בשבת מועדו אפילו בטומאה שאר קרבנות מנין משמע דממשמעות' דמועדו דריש ועוד דקאמר התם וצריכי דאי כתב רחמנא תמיד שכן תדיר וכליל אבל פסח לא ואי כתיב פסח שכן כרת ואי מגזירה שוה ילפינן מה צריך לצריכותא הא איצטריך מועדו דתמיד משום טומאה ודפסח משום שבת אלא ודאי ממשמעותא דמועדו דריש וע"כ תנאי היא ועוד בפ' ר' ישמעאל במנחות (דף עב·) דריש *שתי הלחם דדחו שבת מתקריב תקריב אפילו בשבת ואפילו בטומאה ולפי שמעתין מצי למילף בג"ש דמועדו מפסח ותמיד או ממשמעותא כמו בכילד צולין (לקמן דף עז·):

תוחב לו בצמרו · וא"ת *והא בעי כלי שרת כדילפינן בפ' דם חטאת (זבחים דף צז:) ויקח את המאכלת ויש לומר שהקדישום השתא משמע בשמעתין דיש איסור רשות הרבים בירושלים וקשה דאמרינן בפ' קמא דעירובין (דף ו:) ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עלי' משום רשות הרבים ולאו דוקא ננעלות אלא ראויות לנעול כדמסיק התם ותירץ ר"י דהכא לאחר שנפרצו בה פרצות וכי האי גוונא משני בפרק בתרא דעירובין (דף קא·) אמילתא אחריתי*:

מה לתמיד שכן תדיר · ותימה ונילף מביניייהו דתמיד ומילה או משתי הלחם (*גרידא) דדחו שבת: והא

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"א מהלכות קרבן פסח הל' יע:

מסורת הש"ס (גליון)

פ"ז מו:

במדבר ט

לקמן סט: [שבת קל. יבמות יד. מנחות עב. נו.]

[תוספתא פ"ד]

כח

ב"מ פה.

[סנהד' פב.]

שם

[נדה יט:]

[עי' פרש"י לקמן סט: ד"ה כלל]

הא' דרשה אקירת העומר קאי ע"ש

[עי' תוס' זבחים מז. ד"ה איזהו ותוס' חולין ג. ד"ה כגון]

[ועי"ע תוס' ב"מ נג: ד"ה דנפול]

[משתי הלחם וחד מהנך כצ"ל רש"א]

הגהות הב"ח

(א) גמ' והיה יושב ודורש כל היום:

רבינו חננאל

ת"ר הלכה זו נתעלמה מבני בתירא פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת אמרו לו להלל הזקן פסח דוחה את השבת או לא אמר להו וכי פסח אחד יש לנו שדוחה את השבת והלא יותר ממאתים פסחים דוחין את השבת כו' ירושלמי אית תנא תני מאה פסחים [אית תנא תני מאתים] אית תנא תני שלש מאות מאן דתני מאה תמידין [של] שבת מאן דתני מאתים תמידין ומוספין של שבתות מאן דתני ג' מאות מוסף של ראשי חדשים ושל ימים טובים וכו': אמר מר נאמר במועדו בפסח ונאמר במועדו בתמיד מה זו דוחה שבת דכתיב עולת שבת בשבתו על עולת התמיד אף פסח דוחה שבת וכו' ועוד קל וחומר וכו' הכי קאמר להו נהי גזרה שוה לא גמיר לכו דאין אדם דן גזרה שוה מעצמו אא"כ [קבל] קבלה מאבותיו אבל היה לכם לדון קל וחומר מעצמו אמרו [לו] ק"ו איכא למיפרך מה לתמיד שכן כליל שכן תדיר. מינוהו נשיא עליהן התחיל לקנתרן ומפני שנתיהר נתעלמה ממנו הלכה מכאן אמר רב שכל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו מהלל ואם נביא

עין משפט
נר מצוה

ג א מיי' שם :

ד ב מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה יד סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שלט סעיף ד וסימן תקכ"ד סעיף א :

ה ג מיי' שם הלכה יד ופ"א מהלכות ק"פ הלכה יט סמג עשין רנג :

ו ד מיי' פ"ב מהלכות דעות הלכה ג :

ז ה מיי' פ"א מהלכות תמידין הלכה ז :

מסורת הש"ס

והא קא עביד עבודה בקדשים כהלל · בירושלמי מפרש בענין אחר דכל עבודה של צורך הקרבן אין בו מעילה ויליף מפרה כי היכי דלא חשיב עבודה מידי דלצרכה לפסלה ה"נ לא חשיב עבודה להתחייב במעילה ומייתי הא דתנן במסכת פרה (פ"ב מ"ג) רכב עליה ותלה בזנבה ועבר בה את הנהר קיפל עליה את המוסרה נתן טליתו עליה פסולה אבל קשרה במוסרה עשה לה סנדל בשביל שלא תחליק פירס טליתו עליה מפני הזבובים כשירה זה הכלל כל שהוא לצרכה כשירה: **מביאה** כשהיא חולין לעזרה. בפ' המוכר את הספינה (ב"ב דף פא:) גבי קונה שתי אילנות פריך ליחוש דילמא לאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה ובהזרוע (חולין דף קל·) כמו דקאמר טעמא דכ' רחמנא זה הא לאו הכי ה"א חולין חייבין בחזה ושוק הא בעי תנופה והיכי ליעבד ליניפינהו לפני ה' כתיב ואי מגוואי קא מעייל חולין לעזרה התם ודאי אסור שעושה בהן תנופה כדרך שעושה בקרבן אבל הכא שמכניס עלה חולין בעזרה ואינו עושה שום דבר שעושה בקרבנות שיראה כמקרי' חולין לגבוה שרי כדאשכחן בהקומץ רבה (מנחות דכ"א:*) שהיו אוכלי' חולין בעזרה כדי לאכול מנחות על השבע: **מחמר** כלאחר יד הוא·ה"מ לשנויי כשהוא מהלך מניחו עליו וכשהוא עומד נוטלו הימנו דכי האי גוונא שרי בריש מי שהחשיך (שבת ד' קנג·): **כלאחר** יד נמי אסור מדרבנן · הוי מצי למיפרך הלא משתמש בבעלי חיים דאסור מדרבנן: **הנח** להו לישראל · ואם תאמר והא במתניתין אסר שבות דרבנן כיון דאפשר לעשות מערב שבת ויש לומר שבות בהמתו קיל משבות עצמו: **ואין** ציבור נדחין · תימה דהכא לא ממעטינן מאיש אלא רוב ישראל ובפ"ק דסנהדרין (דף יז:) דר שינן והוצאת את האיש ההוא איש ואשה אתה מוציא לשעריך ואי אתה מוציא כל העיר כולה לשעריך ואיכא דממעט התם שבט וי"ל דשאני התם דמיעט שחלק בעיר הנדחת א"כ. טובא איש ואשה כתיבי התם*: **אלא** אמר ר"ש לקיש וישלחו מן המחנה · תימה לרשב"א לדריש לקיש הניחא לרבי יהודה אלא לרבי שמעון דאמר לקמן דלהכי כתב רחמנא טמא מת זב ומצורע לפי שחלוקים בשילוח מחנות פסח דדחי טומאה מנא ליה:

הכתוב

והא עביד מלאכה בקדשים · ועובר משום לא תעבוד בבכור (דברים טו): דעבדי כהלל · דלא מקדשי לקרבן עד דמייתי להו לעזרה: לא מעל · שלא היה שהות בין הקדישה לשחיטה שיבאו בה לידי מעילה: דתנן לא מקדישין וכו' · במסכת ביצה והיאך הקדישו פסחיהן אלו בשבת: הני מילי · דאין מקדישין: חובות הקבוע להן זמן · לכו ביום שפיר דמי דהואיל ונשחטין היום יכול להקדישן היום: פסחו · ליכא למימר ביום טוב דאין פסח קרב ביום טוב וחגיגה ליכא למימר בשבת: מחמר לא קרי אלא בבהמה הנושאת משוי והוא מנהיגה קרי לי' מחמר ומוזהר עליו בפ' מי שהחשיך*: כלאחר יד · שאין דרך טלה לשאת משוי: שיש לו היתר מן התורה · כגון זה שאינו מחמר גמור אלא כלאחר יד ואין כאן אלא שבות ואפילו שבות דידיה לא חמיר כשאר שבות דכל כלאחר יד לא שכיחא: במקום מצוה · כי האי גוונא דמעכב מפסח: עד שקמתי דבורה · יוהרא שהיתה משפלת המנהיגים שלפניה ומתפארת לעצמה: עורי עורי דבורה. שנשתתקה מחמת סילוק נבואתה: קחו לי מנגן · להעביר כעסו שכעס על יהורם: ותהי עליו יד · מכלל דאסתלק: לא בחר · משמע מעולם אבל מאסתיהו משמע השתא מאסתיהו מפני שהוא רגזן מאסו מכלל שמתחלה נבחר ואע"ג דהאי מעשה דמשיחה קדים לרגזנות מיהו לא מלינו בו דופי אלא זה בלבד ומפני שגלוי לפניו שהוא רגזן מאסו: דדחו טומאה מנא לן · הואיל ומועדו לא משמע (להו) מנא לן דדחו ואנן קיימא לן דדחו טומאה בכילד צולין (דף עז:): פסח אקרי קרבן ציבור דאתי בכנופיא באידך פירקין (דף עו:): זבין ומצורעין · חמורין מטמאי מתים שהרי טומאה יוצאה עליהן מגופן אלא על כרחך כי איצטריך זב ומצורע להיכא דאין טמא מת משתלח איצטריך:

אלמא

תורה אור

והא קא עביד עבודה בקדשים *כהלל דתניא *אמרו עליו על הלל מימיו לא מעל אדם בעולתו אלא מביאה חולין לעזרה ומקדישה וסומך ידו עליה ושוחטה פסח בשבת היכי מצי מקדיש ליה *והתנן אין [ג]מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין ואין מגביהין תרומה ומעשרות כל אלו ביום טוב אמרו קל וחומר בשבת הני מילי בחובות שאין קבוע להן זמן אבל בחובות שקבוע להן זמן מקדישין *דאמר רבי יוחנן [ג]מקדיש אדם את פסחו בשבת וחגיגתו ביו"ט והלא מחמר מחמר כלאחר יד מחמר כלאחר יד נמי נהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא מדרבנן מיהא איכא היינו דקא בעי מיניה דבר שיש לו היתר מן התורה ודבר שבות עומד לפניו לעקרו כלאחר יד במקום מצוה מאי אמר להן הלכה זו שמעתי ושכחתי אלא הניחו להן לישראל אם אין נביאים הן בני נביאים הן: אמר רב יהודה אמר רב [ו]כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו מהלל דאמר מר התחיל מקנטרן בדברים וקאמר להו הלכה זו שמעתי ושכחתי אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו מדבורה דכתיב °חדלו פרזון בישראל חדלו עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל וגו' וכתיב °עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר וגו' ר"ל אמר כל אדם שכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו *ממשה דכתיב °ויקצוף משה על פקודי החיל וגו' וכתיב °ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה וגו' מכלל דמשה איעלם מיניה אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו מאלישע דכתיב °לולי פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך ואם אראך וגו' וכתיב °ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' וגו' אמר רבי מני בר פטיש כל שכועס אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמים מורידין אותו מנלן מאליאב שנאמר °ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה [זה] ירדת ועל מי נטשת מעט הצאן ההנה במדבר אני ידעתי את זדונך ואת רוע לבבך כי למען ראות המלחמה ירדת וכי אזל שמואל לממשחינהו בכלהו כתיב °לא בזה בחר ה' ובאליאב כתיב °ויאמר ה' אל שמואל אל תביט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו מכלל דהוה רחים ליה עד האידנא: אשכחן תמיד ופסח דדחו שבת דדחו טומאה מנא לן אמרי כי היכי דיליף פסח מתמיד לענין שבת הכי נמי [ז]יליף תמיד מפסח לענין טומאה ופסח גופיה מנא לן אמר רבי יוחנן דאמר קרא °איש איש כי יהיה טמא לנפש *איש נדחה לפסח שני ואין ציבור נידחין לפסח שני אלא עבדי בטומאה אמר ליה ר"ש בן לקיש לרבי יוחנן אימא איש נדחה לפסח שני ציבור לית להו תקנתא לא בפסח ראשון ולא בפסח שני אלא אמר רבי שמעון בן לקיש מהכא °וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש יאמר טמאי מתים ואל יאמר זבין ומצורעין ואני אומר אם טמאי מתים משתלחין זבין ומצורעין לא כל שכן

אלא

[נדרים סו:] · ביצה לו: · [דף קנג:] · שבת קמא. · [ג"ל ליס] · [אדר"נ פ"א] · שופטים ה · שם · במדבר לא · שם · מלכים ב ג · שם · שמואל א יז · שם טז · במדבר ט · [חולין כט.] · במדבר ה

[ועי' תוס' ב"ב כו: ד"ה וכוליה ותוס' ב"ק פא. ד"ה ודילמא ותוספות מנחות כא: ד"ה חולין ודף פ: ד"ה וכי ותוס' חולין קל: ד"ה לא ותוס' תמורה כג. ד"ה אוכלין]

גליון הש"ס
גמ' דכתיב ויקצוף משה. עי' תשובת פנים מאירות ח"ב סימן כ"ט :

[ועי' תוס' חולין כט. ד"ה איש]

רבינו חננאל

נביא נבואתו מסתלקת ממנו מדבורה דכתיב חדלו פרזון בישראל חדלו עד שקמתי דבורה שקמתי אם וגו' וכתיב עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר וגו': אמר ר"ש בן לקיש כל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו ממשה דכתיב ויקצוף משה על פקודי החיל וגו' וכתיב ויאמר אלעזר [הכהן] וגו' מכלל דאיעלם ממשה רבינו. אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו מאלישע דכתיב לולי פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך וגו' וכתיב ועתה קחו לי מנגן וגו' מכלל שנסתלקה הנבואה מעליו וכן הכועס אפי' [אם] פסקו לו גדולה מן השמים מורידין אותו ממנו מאליאב אחי דוד שנאמר ויחר אף אליאב בדוד וגו': תניא אמר להם מקובל אני מרבותי שהפסח דוחה השבת ולא פסח ראשון אלא אפילו פסח שני ולא פסח צבור אלא אפילו פסח יחיד אמרו לו מה יהא על העם ששכחו להביא סכינם מאתמול לשחוט פסחיהם כו' וסליקא כיון דפסח חובה הקבוע להם זמן הוא שרי להקדיש ולהקריב בשבת לפיכך מי שהיה פסחו טלה תחב הסכין בצמרו ומי שהיה פסחו גדי תחב הסכין בין קרניו והביאום לעזרה ואח"כ הקדישום שלא יתיראו כעושי מלאכה בקדשים ואע"ג שנראין כמחמר אחר בהמתו בשבת הא אסיקנא כלאחר יד הוא שהוא שלא כדרך המחמרין שכל העושה בשבת דבר שאינו כדרך מלאכה מחמר כלאחר יד מקרי ופטור כדתנן המוציא לאחר ידו או ברגלו כו' ואע"פ שמן התורה פטור מדרבנן אסור הוא. והכי קא מיבעיא להו לבני בתירא ושאלו מהלל דבר המותר מן התורה ודבר שבות כלאחר יד עומד בפניו לעכבו במקום מצוה שרי או לא אמר להם הניחו להן לישראל אם הן אינם נביאים בני נביאים הם נתברר כי התמיד והפסח מן התורה דחו שבת אבל דדחו טומאה מנא לן אמרינן יליף תמיד מפסח ופסח גופיה דדחי טומאה מנא לן אמר ר' יוחנן פסח משום דכתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחין לפסח שני אלא עושין בטומאה ודחה ר"ל להא דר"י ואמר הוא מהכא וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וגו'

תוא

אלא יש לך שעה שזבין ומצורעין משתלחין ואין טמאי מתים משתלחין ואיזה זה פסח הבא בטומאה אמר אביי אי הכי לימא נמי יאמר זב וטמאי מתים ואל יאמר מצורע ואני אומר זב משתלח מצורע לא כ"ש אלא יש לך שעה שמצורעין משתלחין ואין זבין וטמאי מתים משתלחין ואיזה זה פסח הבא בטומאה וכי תימא הכי נמי והתנן *פסח הבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבים וזבות נדות ויולדות ואם אכלו פטורין אלא אמר אביי לעולם מקרא קמא אם כן ניכתוב רחמנא איש איש כי יהיה טמא לנפש למה לי וכי תימא האי לנפש להכי הוא דאתא הטמא מת הוא דנדחה לפסח שני אבל שאר טמאין לא *והתניא יכול לא יהו עושין פסח שני אלא טמאי מתים ושהיה בדרך רחוקה זבין ומצורעין ובועלי נדות מניין ת"ל איש איש לנפש דכתב רחמנא למה לי אלא הכי קאמר איש נדחה לפסח שני ואין ציבור נדחה לפסח שני אלא עבדי בטומאה וכי עבדי ציבור בטומאה בטמא מת אבל שאר טומאו' לא עבדי אמר רב חסדא מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו פטור שנאמר °בדד ישב מחוץ למחנה מושבו בדד ישב לבדו ישב מחוץ למחנה מושבו הכתוב נתקו לעשה איתיביה *מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו בארבעים זבין וזבות שנכנסו לפנים ממחיצתן בארבעים *[ג]וטמא מת מותר ליכנס למחנה לויה ולא טמא מת בלבד אמרו אלא אפילו מת עצמו שנאמר °ויקח משה את עצמות יוסף עמו עמו במחיצתו תנאי היא דתניא בדד ישב לבדו *ישב שלא יהו טמאין אחרים יושבין עמו יכול יהו זבין וטמאי מתים משתלחין למחנה אחת תלמוד לומר °ולא יטמאו את מחניהם *[ג]ליתן מחנה לזה ומחנה לזה דברי רבי יהודה ר"ש אומר אינו צריך הרי הוא אומר °וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש (א)יאמר טמאי מת ואל יאמר טמאי זב ואני אומר טמאי מתים משתלחין זבין לא כ"ש למה נאמר זב ליתן לו מחנה שניה ויאמר זב ואל יאמר מצורע ואני אומר זבין משתלחין מצורעין לא כל שכן למה נאמר מצורע ליתן לו מחנה שלישית כשהוא אומר בדד ישב הכתוב נתקו לעשה מאי חומריה דזב מטמא מת שכן טומאה יוצאה עליו מגופו אדרבה טמא מת חמור שכן טעון הזאה שלישי ושביעי אמר קרא טמא וכל טמא לרבות טמא שרץ וזב חמור מטמא שרץ ומאי חומריה כדאמרן אדרבה שרץ חמור שכן מטמא באונס אמרי כי

זב

ויקרא יג | שמות יג | במדבר ה | שם

רש"י

אלמא יש לך שעה שזבין ומצורעין משתלחין. מן העזרה וטמאי מתים נכנסים לתוכה: בטומאה. כשרוב ציבור טמאין במת עושין פסח בטומאה וזבין ומצורעין שבהן נדחין: מצורע חמור מזב. לקמן מפרש חומריה: ואיזה זה כו'. בתמיה: לא יאכלו ממנו. דכי דייקינן איש נדחה ואין ציבור נדחין בטמא נפש הוא דדייקינן גבי איש כי יהיה טמא לא כתיב אלא לנפש ובדידה דייקינן איש ולא ציבור אלמא מהתם יליף דהאי מוישלחו כדר"ל זב נמי לישתרי: אלא לעולם מקרא קמא. וכדדייקינן איש נדחה ואין ציבור נדחין ודקשיא לך אימא ציבור כלל לא א"כ דדיוקא דממעטינן ציבור מהאי דינא לחומרא ממעטינן למאי הילכתא כתב לנפש למעוטי זבין ומצורעין לכתוב טומאה סתם דנשמע דבכל טומאות יחיד נדחה לשני וציבור לית להו תקנתא דע"כ לנפש למעוטי זבין ומצורעין אתא ולאחמורי עלייהו ואי לגבי ציבור לא מחמירו עלייהו ולמימר דבטומאת מת הוא דאין ציבור נדחין אלא עושין פסחיהן בטומאה אבל בטומאת זיבה וצרעת אפילו ציבור נמי נדחין לגבי מאן מחמיר עלייהו וכ"ת לגבי יחיד מחמיר עלייהו וקאמר טמא נפש הוא דאית ליה תשלומין לשני אבל זב ומצורע אפי' נטהר בשני לית לי' תקנתא בתשלומין והתניא יכול לא יהו חייבין לפסח שני אלא טמא נפש כו': ת"ל איש איש. כי יהיה טמא משמע כל טומאה מדלא כתיב לנפש ברישא א"כ איש כי יגע במת ש"מ למידרשי' באנפיה נפשיה הוא לנפש למה לי אלא ע"כ מיעוטא דציבור לאקולי אתא ולמימרא דאין נדחין אלא עושין בטומאה ומש"ה כתיב לנפש למימר דבטומאת מת הוא דאקיל עלייהו אבל זיבה וצרעת לא: לפנים ממחיצתו. מחילה שנאסר ליכנס בה דהיינו לפני' מחומת כל ערי ישראל כדאמר לקמן מצורע משתלח חוץ למחנה ישראל: פטור. ממלקות דלא יטמאו את מחניהם: נתקו לעשה. ואע"ג דלאו בתר לאו כתיב ע"כ לנתוקי לאוי אתא דקי"ל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו ואי לאטעוניה עשה ול"ת הא כתב ביה עשה אחריתא וישלחו מן המחנה אבל זבין וטמאי מתים לא נתקו לעשה ואע"ג דעשה יתירי כתיבי כל חד וחד למילתיה מדריש בספרי ועוד דבהאי כתיב כל ימי אשר הנגע בו וגו' משמע כל ימיו בבדד ישב קאי דאם עבר ונכנס יחזור ויצא ואין בו עונש אחר כדדרשינן כל ימיו דאונס את הנערה במס' מכות (דף טו.) כל ימיו בעמוד והחזר קאי ומנתקינא ליה ללאוי: זב. מחילתו הר הבית דאסור לכנס במחנה לויה כדלקמן שכל הטמאין אין משתלחין אלא מן העזרה לבדה חוץ מזב ובעל קרי שמשתלחין אף מהר הבית ומצורע משתלח אף ממחנה ישראל דהיינו כל העיר: מחנה לויה. כל הר הבית חוץ לחומת העזרה: עמו. ומשה לוי היה: תנאי היא. דאיכא תנא דלא מייתי ליה קרא לעשה אלא ליתן לו מחנה שלישית: שלא יהו טמאין אחרים יושבין עמו. כגון זבין וטמאי מתים למדנו לשלוחו של מצורע שהוא חמור מכולן: יכול יהו זבין וטמאי מתים משתלחין למחנה אחת ת"ל ולא יטמאו את מחניהם תן מחנה לזה ומחנה לזה. מדלא כתיב מחנה משמע מחנה לכל אחד ואחד והתם תרתי מחנות כתיבי וישלחו מן המחנה מחוץ למחנה תשלחום והאי מחוץ למחנה דמצורע ליתן לו מחנה שלישית: אינו צריך. האי מחוץ למחנה ליתן לו מחנה שלישית להוציאו דכולהו מהתם נפקי דע"כ כולן חמורים זה מזה בטומאותיהן דאי כולהו שוו לענין מחנות לכתוב שילוח בקל והנא ידענא כל שכן דחמור בעי שילוח ומדכתביניהו כולהו ש"מ שילוחו של זה לא כשילוחו של זה: זב לא כ"ש. לקמיה פריך מאי חומריה דזב מטמא מת: לרבות טמא שרץ. לשילוח והוא הדין לנוגע בנבילה וכל טמאי מגע וכיון דכתב רבוייא לטמאי מגע לא איצטריך למיכתב זב דחמיר מטמא שרץ שהרי טומאה יוצאה עליו מגופו: זב אינו מטמא מחמת אונס אם ראה מחמת מאכל ומשתה או חולי או קפילה כדאמר במסכת נדה בפרק בנות כותים (דף לה.) מבשרו ולא מחמת אונסו ומשנינן כי האי גוונא זב טמויי נמי מטמא כגון טומאת טמאי שרץ שאינו אלא טומאת ערב:

תוספות

הכתוב נתקו לעשה. פי' בקו' דכתיב כל ימי אשר הנגע בו משמע דניתוק ללאו הוא כל ימיו בדד ישב שאם עבר ונכנס יחזור ויצא ואין בו עונש אחר כמו לא יוכל לשלחה כל ימיו וקשה לר"י דאם כן ה"ל לאיתויי רישיה דקרא בספרים ועוד הקשה ריב"א דלא דמי דלא יוכל לשלחה כל ימיו משמע דליכא לאו אלא כשמשלחה כל ימיו אבל הכא לא משמע מקרא הכי ואור"י דהאי נתקו לעשה לא הוי כשאר לאו הניתק לעשה שהעשה כתוב אחר הלאו בסמוך משמע שלתקן הלאו בא כמו לא תותירו ממנו והנותר וגו' (שמות יב) וכמו לא תקח האם על הבנים שלח תשלח (דברים כב) °אלא ה"פ הכתוב נתקו לעשה דכיון דכל הטמאים היו בכלל ולא יטמאו את מחניהם ופרט במצורע בפני עצמו עשה אתא להוציאו מכלל האחרים לנתקו מן הלאו וליתנו בעשה אבל היכא שאינו כתוב הלאו אלא על דבר אחד לא מנתקינן את הלאו בעשה אלא הוי בלאו ועשה וקשה דבעל קרי נמי לא לילקי אם נכנס לפנים ממחילתו שהכתוב נתקו לעשה דכתיב ויצא אל מחוץ למחנה וי"ל דהכא בחד קרא איכא תרי עשה בדד ישב מחוץ למחנה מושבו והאי ניתוק עשה נראה *דלא מהני אלא במחנה שלישית דלא גרע מזב הואיל ואיכא לאוקמי ניתוק למחנה שלישי' ובמחנה שכינה חייב כרת דלא גרע ממחוסר כפורים וכן משמע בפ' כל הפסולים (זבחים דל"ב:) דקאמר ואי ביאה במקצת שמה ביאה היכי מעייל ידיה לבהונות אידי ואידי עשה שיש בו כרת הוא א"ל ומטוך הואיל והותר לצרעתו הותר לקריו ואיכא למידחי דהיא כרבי יהודה דלא חשיב ליה לקמן ניתוק לעשה:

זבין ובועלי נדות שנכנסו כו'. ריב"א לא גרס ובועלי נדות בהדי זבין דהא אמרינן לקמן בועל נדה כטמא מת למחנות ובתוספתא ליתיה: מאי חומרא דזב שכן טומאה יוצאה מגופו. ה"ה דהוה מצי למימר שכן מטמא משכב ומושב וכלי חרס בהיסט כדלקמן אלא ניחא ליה למינקט חומרי דלא מצי למימר להו בסמוך גבי חומר בזב מבמצורע:

כי

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ג מהלכות ביאת מקדש הל' ח סמג עשין קעד ולאוין דש:

ט ב שם הלכה ד:

י ג שם הלכה ב:

[ועי' תוס' שבועות ז. ד"ה מלאות נגעים כו' ואם תאמר כו כו' הא אמר כו' וקצת צ"ע]:

מסורת הש"ס

לקמן עה: [בכורות לג: כריתות י.]

לקמן צג

תוספתא פסחים פ"ח. סוטה כ: [תוספתא דכלים פ"א ע"ש]

[זבחים קיז.]

[שם]

הגהות הגר"א

(א) גמ' יאמר טמא מת ואל יאמר זב וכו' כצ"ל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הכתוב נתקו לעשה. אלא ה"פ הכתוב נתקו לעשה כו'. עי' חולין פ' ע"ב תוס' ד"ה סנה לממ"ז:

רבינו חננאל

הא כיצד טמא מת משתלח חוץ למחנה שכינה וטמא שרץ כמותו זב משתלח חוץ למחנה לויה ובעל קרי כמותו מצורע משתלח חוץ למחנה ישראל נמצא המצורע משתלח חוץ לשלש מחנות וזב משתים וטמא מת מאחת וברור הוא: ואתקיף אביי אהא דריש לקיש ואהדר לדרשא דר' יוחנן והכי קאמר לעולם מקרא קמא ונכתוב רחמנא איש איש כי יהיה טמא ולישתוק לנפש למה לי וכי תימא טמא נפש הוא נדחה לפסח שני אבל שאר טמאים לא והתניא יכול לא יהו עושין השני אלא טמאי נפש ומי שהיה בדרך רחוקה זבין ומצורעין ובועלי נדות מנין ת"ל איש איש ומאחר דכל טמאין עושין פסח שני לנפש דכתב רחמנא למה לי אלא הכי קאמר רחמנא איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחין לפסח שני אלא עבדי בטומאה וצבור דעבדו בטומאה בטומאת מת אבל בשאר טומאות לא: אמר רב חסדא מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו פטור ממלקות שנאמר בדד ישב מחוץ למחנה מושבו אחר שכתוב ולא יטמאו את מחניהם וקבעו בלא [תעשה] העתיקו לעשה וכתב בו בדד ישב מחוץ למחנה מושבו נתקו לעשה לומר שאינו לוקה ומותבינן עליה מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו בארבעים וכן זבים וטמאי מתים שנכנסו לפנים ממחיצתן בארבעים וטמא מת מותר להכניסו במחנה לויה ואפילו מת עצמו מותר להכניסו במחנה לויה שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו במחיצתו קתני מיהא מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו בארבעים והיכי פטר ליה רב חסדא ושני' תנאי היא ורב חסדא דאמר כר' שמעון דתניא בדד ישב מחוץ למחנה לבדו ישב שלא יהו טמאין אחרים יושבים עמו יכול יהו זבין וטמאי מתים משתלחין מן המחנה אחת ת"ל ולא יטמאו את מחניהם ליתן מחנה לזה ומחנה לזה דברי ר' יהודה ר"ש אומר אינו צריך הרי הוא אומר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש יאמר טמא נפש ואל יאמר זב ואני אומר טמא מת משתלח זב לא כל שכן מה ת"ל זב ליתן לו מחנה שניה יאמר זב ואל יאמר מצורע מכלל שהזב חמור מטמא מת מאי חומריה שכן טומאה יוצאה עליו מגופו אדרבה טמא מת חמור ממנו שטעון הזאה שלישי ושביעי ודחי' מוכל דכתיב בטמא מת מרבינן טמא שרץ דלא כתיב ביה בהדיה להיות טעון שילוח חוץ למחנה ומרבינן טמא שרץ שבאה לו הטומאה מבחוץ שדומה לטמא מת והזב חמור מטומאת שרץ שהזב טומאה יוצאה לו מגופו. ותו אקשי' יש לומר שטומאת שרץ חמור שמטמא אפי' [אם] נפל עליו השרץ באונס מה שאין כן בזב שהזב אינו מטמא באונס דתנן בשבעה דרכים בודקין את הזב וכו' ואם נמצא עליו אונס אינו טמא מאותה הראי' שבאונס ושנינן להטמאות הזב בטומאת ערב כטומאת שרץ אפילו אם רא.ה ראיה באונס מטמא את ערב דלא גרע מקרי וכדרב הונא דאמר ראיה ראשונה של זב מטמאה באונס נתברר שהזב חמור הוא מטמא שרץ שנתרבה מטמא מת ועל זה אמר יאמר טמא נפש ולא יאמר זב וכן עוד דתאני משתלח מצורע לא כל שכן מכלל שמצורע חמור מזב מאי חומריה דמצורע מזב שכן טעון פריעת הראש ופרימת בגדיו ואסור בתשמיש שנאמר (ויקרא י"ד) וישב מחוץ לאהלו ואין אהלו אלא אשתו שנאמר

כי האי גוונא זב נמי טמויי מטמי באונס כדרב הונא *דאמר רב הונא ראיה ראשונה של זב מטמאה באונס מאי חומריה דמצורע מזב שכן טעון פריעה ופרימה ואסור בתשמיש המטה אדרבה זב חמור שכן (א) מטמא משכב ומושב ומטמא כלי חרס בהיסט אמר קרא זב וכל זב לרבות בעל קרי ומצורע חמור מבעל קרי ומאי חומריה כדאמרן אדרבה בעל קרי חמור שכן מטמא במשהו °סבר לה כר' נתן *דתניא ר' נתן אומר משום ר' ישמעאל זב צריך *כחתימת פי האמה °ולא הודו לו חכמים ואיתקש ליה בעל קרי לזב וכל צרוע למה לי *אידי דכתיב כל זב כתיב נמי כל צרוע ורבי יהודה שפיר קאמר רבי שמעון ההוא מיבעי ליה *לכדתניא רבי אליעזר אומר יכול דחקו זבין ומצורעין ונכנסו לעזרה בפסח הבא בטומאה יכול יהו חייבין ת"ל °וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש בשעה שטמאי מתים משתלחין זבין ומצורעין משתלחין אין טמאי מתים משתלחין אין זבין ומצורעין משתלחין אמר מר זב וכל זב לרבו' בעל קרי מסייע ליה לר' יוחנן *דא"ר יוחנן מחילות לא נתקדשו *ובעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות מיתיבי *בעל קרי כמגע שרץ מאי לאו למחנותם לא לטומאתם האי טומאת ערב כתיב ביה והאי טומאת ערב כתיב ביה אלא לאו למחנותם לא לעולם לטומאתם והא קמשמע לן דבעל קרי כמגע שרץ °מה מגע שרץ מטמא באונס אף בעל קרי מטמא באונס מיתיבי בועל

תוספות

כי האי גוונא זב נמי טמויי מטמי באונס . תימה לרשב"א אכתי שרץ חמור שמטמא בכעדשה מה שאין כן בזב דכר' נתן מוקמי' לה דבעי חתימת פי האמה דהוי טפי אפילו מכגרים כדמוכח בסמוך ואור"י דאם היו מפזרין העדשה יהיה יותר מחתימת פי האמה ומגרים ודוחק ונראה לתרץ דאיכא למימר טמא מת יוכיח דבכזית וכי פריך בסמוך אדרבה בעל קרי חמור שכן מטמא במשהו לא שייך טמא מת יוכיח דהא אין משולח אלא חוץ למחנה אחת ושם רוצה שיהא מצורע משתלח חוץ לשתי מחנות כבעל קרי : **שכן** טעון פריעה ופרימה · תימה לר"י אמאי לא קאמר נמי שכן מטמא בביאה הבא אל האהל : **ואסור** בתשמיש המטה · כמאן דאמר בפ"ק דמ"ק (ד' ז:) דמוחלט אסור בתשמיש המטה : **שכן** עושה משכב ומושב . פירש בקונטרס דהא דתניא בת"כ דמצורע עושה משכב ומושב לא לטמא אדם ובגדים °אלא לטמא אוכלין ומשקין אבל ליכא למימר דהא איירי במצורע בימי ספרו דאינו עושה משכב ומושב כדקתני בהדיא בת"כ דהא אמר הכא דמשולח חוץ לג' מחנות ובשילהי מסכת נגעים (פי"ד מ"ג) תנן דבימי ספרו הוי כטמא שרץ אלמא אינו משולח אפי' חוץ למחנה לויה והא דקתני נמי התם ונכנס לפנים מן החומה לאו דוקא לפנים מן החומה ועוד דמסיק הכא שכן טעון פריעה ופרימה והיינו במוחלט והקשה הרב משה מפונטייזא"ה דתניא בתורת כהני' (*אשר ישכב) איש אותה פרט למצורעת ואי מצורע לא מטמא משכב ומושב למ"ל למעוטי מהיכי תיתי שתטמא את בועלה דמנדה לא ילפא שכן מטמאה משכב ומושב אלא ודאי מטמאה משכב ומושב להכי איצטריך קרא למעוטי ויש לומר דאסמכתא בעלמא היא ועוד הקשה מהא דאמר לזכר לרבות מצורע למעיינותיו אקשיה רחמנא לזב מה זב ראייתו מטמא במשא כו' והואיל ואיתקיש אין היקש למחצה ולמשכב ומושב נמי איתקש ולאו פירכא היא דאם כן למחוסם נמי נימא דאיתקש ואם כן מאי פריך הכא והא דתנן בפרק בתרא דמסכת זבין (פ"ה מ"ו) הנוגע בזב ובזבה במצורע כו' אחד הנוגע אחד המסיטו ואחד הנושא ואחד הנישא אלמא משמע דמצורע מטמא בהיסט ובשמעתין משמע דלא מטמא ואור"ת דהא דקתני נישא דמשמע דמטמא בהיסט לא קאי אמצורע אלא אשארא* : **ואיתקש** בעל קרי לזב · הכא משמע דבעל קרי נמי טמא מטעם ראיה ואומר ר"י דפליגא אההיא דריש המפלת (נדה דף כב·) דקאמר התם בעא מיניה רבא מרב הונא הרואה קרי בקיסם מהו אמר ליה ותיפוק ליה דהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האמה וקאמר למימרא דנוגע הוי פירוש מדבעי חתימת פי האמה אלמא משמע התם דמטעם נגיעה טמא ובפרק יוצא דופן (שם דף מב·) דקאמר שכבת זרע לרואה במשהו לנוגע בכעדשה פליגא אדשמעתא ודהמפלת : **מחילות** לא נתקדשו · וא"ת הא אמר בפ"ב דזבחים (דף כד·) נעקרה אבן ועמד במקומה מהו כו' ומסיק לעולם פשיטא ליה דכי קדיש דוד רצפה עד ארעית תהומא קדיש וי"ל דבכילד צולין (לקמן דף פו·) מסקינן כי א"ר יוחנן בפתוחות לחול אבל פתוחות לקודש קודש : ***האי** טומאת שבעה כתיב ביה והאי טומאת כו' · הוי מצי לשנויי כדמשני בפ"ק (ב) דיומא (דף ו:) דלעולם לטומאת שבעה וסיפא איצטריכא ליה אלא שחמור בועל נדה שמטמא משכב ומושב לטמא אוכלין ומשקין : מיפרך

רש"י

זב נמי מטמא באונס. כגון בראיה ראשונה שאין בה אלא טומאת ערב דאיתקש לשכבת זרע דכתיב (ויקרא טו) זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע והיינו ראיה ראשונה דלא מנה ביה בהאי קרא אלא חדא זיבה דאזלינן בתר מניינא דקרא כדאמרינן במגילה (ד' ח·) מנה הכתוב שתים וקראו טמא כו' : מטמאה באונס · מהאי היקש גופיה נפקא ליה לרב הונא מה קרי מטמא באונס אם ראה מחמת רוב מאכל ומשתה דגבי קרי לא כתיב מיעוטא אף ראיה ראשונה של זב מטמאה באונס · זוב דומה ללובן ביצה המוזרת שכבת זרע דומה ללובן ביצה שאינה מוזרת : פריעה · פריעת הראש גידול שיער : פרימה . בבגדים : ואסור בתשמיש המטה · כדכתיב (ויקרא יד) וישב מחוץ לאהלו ואין אהלו אלא אשתו למאן דאמר במועד קטן (ד' ז:) ק"ו לימי חלוטו איכא חומרא טובא ולמאן דאמר ימי ספרו דוקא אפ"ה חומרא מיהא היא דאילו זב לא מיתסר מידי בתשמיש : זב · עושה משכבו ומושבו אב הטומאה לטמא אדם הנוגע בו טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו אע"פ שלא נגעו הבגדים במשכב אבל מצורע אע"ג דתניא בתורת כהנים עושה משכב ומושב לאו אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים אלא לטמא אוכלין ומשקין : ומטמא כלי חרס בהיסט · דכתיב (ויקרא טו) וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר ותניא בתורת כהנים יכול אפילו נגע בו הזב מאחוריו יהא טמא תלמוד לומר אשר יגע בו ולהלן הוא אומר אשר תבוסל בו מה בו האמור להלן מאוירו אף בו האמור כאן אינו מטמא במגע אלא מאוירו אם כן מאחר שלמדנו שמטמא אותו מאוירו מה ת"ל אשר יגע בו פירוש ומה חלק בו ומה הוסיף בו בכלי חרס בטומאת הזב מבשאר טומאות במגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו : ומשנינן זב וכל זב לרבות · קרי כזב וכיון דאיתרבי בעל קרי לישתלח חוץ לשתי מחנות לא איצטריך מצורע דחמור מבעל קרי : ופרכינן מאי חומרא כדאמרן · וכיון דלא איצטריך וכתביה רחמנא ליתן לו מחנה שלישית אדרבא כו' : במשהו · כעין חרדל ובפחות מכאן במסכת נדה (ד' מ:) ומצורע שיעורו כגריס בתורת כהנים : כחתימת פי האמה · כדי סתימת נקב פי אמתו ויליף לה מהחתים בשרו את זובו במסכת נדה (דף מג:) : ואיתקש בעל קרי לזב · כדכתיב זאת תהיה תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע מה זב צריך כחתימת פי האמה אף בעל קרי : אלמא מצורע חמור דאזלא ליה פירכא דכל שהוא וכי איצטריך ליתן לו מחנה שלישית : וכל · דכתיב גבי מצורע מאי (כל) מרבי גבי דין מצורע : שפיר קאמר ר' שמעון · דמפיק ליה מההוא קרא דין שילוחין ולמה לי קרא אחרינא : ההוא · צרוע וזב לכדרבי אליעזר אתי לאקשינהו לטמא מת לפוטרו מן ההיכרת בפסח הבא בטומאה ואע"ג דלא איתסרי להו לכתחלה בביאת מקדש : אין טמאי מתים משתלחין · כגון פסח הבא בטומאה דאישתרו. (*טמאי מתים לכתחלה כשרוב הציבור טמאי מתים כדכתיב איש וכו') כדלעיל במתניתין : אין זבין ומצורעין משתלחין · שילוחן הראשון בכרת ומיהו לכתחלה לא אישתרו דהא טמא לנפש גלי רחמנא דאין ציבור נדחין הא בשאר טומאות נדחין מיהו אהני היקישא לפוטרן מן ההיכרת: מחילות (א) לא נתקדשו · הני תרתי מילי שמעינהו כי הדדי מרביה וכי הדדי אמרינהו מחילות ומערות שלתחת העזרה לא נתקדשו בקדושת עזרה : ובעל קרי משתלח כו' · והיינו כברייתא דהא איתקש לזב : לטומאתן · דאין טמא שבעה כזב וכטמא מת : טומאת ערב בהדיא כתיב ביה · כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים וגו' (ויקרא טו) : מה שרץ מטמא באונס · אם נפל עליו שרץ מת : מטמא באונס · כגון אם ראה מחמת רוב מאכל ומשתה : בועל

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ב מהלכות מחוסרי כפרה הל"ט :

יב ב שם הלכה ט :

יג ג מיי' פ"ה מהלכות אבות הטומאה הל"א:

[עי' משנה למלך פ"ג מהלכות ביאת המקדש ה"ג]

גי' רש"א ואם שכב

[ועי' תוס' יומא ו: ד"ה שמטמא]

רבינו חננאל

שנא' (דברים ס') שובו לכם לאהליכ' וכןמפורש במשקין [דף ז' ע"ב] : אדרבה זב חמור שכן מטמא משכב ומושב וכלי חרס בהיסט מה שאין כן במצורע ושנינ' מוכל זב אתה מרבה בעל קרי ששניהם טומאתן יוצא מגופן ומבעל קרי מצורע חמור שכן טעון פריעה ופרימה ואסור בתשמיש [המטה] וא"ת בעל קרי חמור שמטמא במשהו מה שאין כן במצורע שהמצורע אינו מטמא [אלא] בגרים דתנן גופו של בהרת כגרים הקילקי מרובע מקום הגרים תשע עדשות מקום עדשה ארבע שערות נמצאו ל"ו שערות זב נמי כר' נתן דאמר צריך כחתימת פי האמה ובעל קרי איתקש לזב דמוכל [של] זב קא מתרבי לשילוח מן המחנה כו' : אמרינן ר' יהודה שפיר קאמר ליה ר"ש דלא צריכת לריבויי להו שלש מחנות מולא יטמאו את מחניהם מוישלחו מן המחנה קא מרבית להו אמר לך האי וישלחו מן המחנה מיבעי ליה לכדתניא ר' אליעזר אומר יכול דחקו זבין ומצורעין ונכנסו לעזרה בפסח הבא בטומאה יכול יהו חייבין ת"ל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש בשעה שטמאי מתים משתלחין זבין ומצורעין משתלחין אין טמאי מתים משתלחין אין זבין ומצורעין [משתלחין]: אמר מר זב וכל זב לרבות בעל קרי מסייע ליה לר' יוחנן [דאמר] מחילות לא נתקדשו בעלי קריין משתלחין חוץלשתי מחנות כמו הזבין ומותבינן עליה מיהא דתנן בסוף מס' זבין בעל קרי כמגע שרץ מאי לאו למחנותם מה טמא שרץ חוץ למחנה אחת כטמא מת אף בעל קרי חוץ למחנה אחת קשיא לר' יוחנן דאמר חוץ לשתי מחנות ומשני לאו למחניהם איתקש אלא לטומאתן ובא ללמדנו דבעל קרי כמגע שרץ מה מגע שרץ אפי' באונס טמא אף בעל קרי אם ראה קרי

מסורת הש"ס

נדה לב. · שם מג: · [שם כב.] · [יבמות נד: וש"נ] · [לקמן לה: מנחות לה:] · לקמן פו. · [תמיד כז:] · זבין פ"ה · [מי"א יומא ו.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מחילות. נ"ב עי' ס"פ כילד צולין כרש"י : (ב) תוס' ד"ה האי וכו' בפ"ק נ"ב דף ו' ועי"ש בתוס' בד"ה סיפא :

הגהות הגר"א

(א) גמ' שכן מטמא משכב ומושב ומטמא כ"ח. נ"ב הרמב"ם וכל הגאונים לא גרסי משכב ומושב אלא שכן מטמא כלי חרס כו' :

גליון הש"ס

גמ' סבר לה כר"נ. עי' שבת כו ע"א תוד"ה שכן מטמא : תוס' ד"ה שכן עושה וכו' אלא לטמא אוכלין . ועי' יומא ו ע"ב תוד"ה שמטמא:מגילה ח ע"א תוד"ה ומה מצורע . נדה נד ע"ב תוד"ה יכול :

*בועל נדה כטמא מת למאי אילימא לטומאתם האי טומאת שבעה כתיב ביה והאי טומאת שבעה כתיב ביה אלא לאו למחנותם ומדסיפא למחנותם הוי רישא נמי למחנותם מידי אירייא הא כדאיתא והא כדאיתא מיתיבי מצורע חמור מזב וזב חמור מטמא מת יצא בעל קרי שטמא מת חמור ממנו מאי יצא לאו יצא מכלל זב ובא לכלל טמא מת דהא טמא מת חמור ממנו ומותר במחנה לויה לא יצא ממחנה טמא מת ונכנס למחנה זב ואע"ג דטמא מת חמור ממנו (*דמותר) במחנה לויה למאי דדמי לי' מדמינן ליה תני תנא קמיה דרב יצחק בר אבדימי °ויצא אל מחוץ למחנה [א] זו מחנה שכינה לא יבא אל תוך המחנה [ב] זו מחנה לויה מכאן לבעל קרי שיצא חוץ לשתי מחנות אמר לי' אכתי לא עיילתיה אפיקתיה לישנא אחרינא אכתי לא אפיקתיה עיילתיה אלא אימא מחוץ למחנה זו מחנה לויה לא יבא אל תוך המחנה זו מחנה שכינה מתקיף לה רבינא אימא אידי ואידי למחנה שכינה ולעבור עליו בעשה ולא תעשה אם כן לימא קרא ויצא אל מחוץ למחנה ולא יבא אל תוך המחנה למה לי שמע מינה ליתן לו מחנה אחרת: ומיחוי קרביו וכו': מאי מיחוי קרביו רב הונא אמר שמנקבן בסכין (רב) חייא בר רב אמר שירקא דמעייא דנפקא אגב דוחקא דסכינא אמר ר' (*אליעזר) מאי טעמא דחייא בר רב דכתיב °וחרבות מחים גרים יאכלו מאי משמע כדמתרגם רב יוסף ונכסיהן דרשיעיא צדיקיא יחסנון °ורעו כבשים כדברם אמר מנשיא בר ירמיה אמר רב כמדובר בם מאי כמדובר בם אמר אביי וחרבות מחים גרים יאכלו אמר ליה רבא בשלמא אי כתיב חרבות כדקאמרת השתא דכתיב וחרבות מילתא אחריתי קאמר אלא אמר רבא כדרב חננאל אמר רב דאמר רב חננאל אמר רב עתידין צדיקים שיחיו את המתים כתיב הכא ורעו כבשים כדברם וכתיב התם °ירעו בשן וגלעד כימי עולם בשן זה אלישע הבא מן הבשן שנאמר °ויעני יושפט בבשן וכתיב °פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו גלעד זה אליהו שנאמר °ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד וגו' אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן עתידים צדיקים שיחיו מתים שנאמר °עוד ישבו זקנים וזקנות ברחבות ירושלם ואיש משענתו בידו מרוב ימים וכתיב °ושמת משענתי על פני הנער *) עולא רמי כתיב °בלע המות לנצח וכתיב °כי הנער בן מאה שנה ימות לא קשיא כאן בישראל כאן בעכו"ם ועובדי כוכבים מאי בעו התם דכתיב °ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם וכורמיכם רב חסדא רמי כתיב °וחפרה הלבנה ובושה החמה וכתיב °והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים לא קשיא כאן לעולם הבא כאן לימות המשיח *ולשמואל דאמר אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד מאי איכא למימר אידי ואידי לעולם הבא ולא קשיא °כאן במחנה שכינה כאן במחנה צדיקים *רבא רמי כתיב °אני אמית ואחיה וכתיב מחצתי ואני ארפא השתא אחויי מחיי מרפא לא כל שכן אלא אמר הקב"ה מה שאני ממית אני מחיה כמו שמחצתי ואני ארפא *ת"ר אני אמית ואחיה יכול מיתה באחד וחיים באחד כדרך שהעולם נוהג ת"ל מחצתי ואני ארפא מה מכה ורפואה באחד אף מיתה וחיים באחד מכאן תשובה לאומרים אין תחיית המתים מן התורה דבר אחר בתחלה מה שאני ממית אני מחיה והדר מה שמחצתי ואני ארפא:

והקטר

*) [סנהדרין צא:]

תורה אור

בועל נדה כטמא מת. סיפא דמתני' דלעיל היא: מצורע חמור מזב. למחנותיו כדאמרן וכן זב מטמא מת: יצא בעל קרי. מפרש ואזיל מאי היא: לא יצא מכלל טמא מת כו' · והכי משמע יצא בעל קרי מכלל זה דהכך לפי חומר טומאתן חומר שלוחן יצא בעל קרי שאע"פ שטמא מת חמור ממנו שהוא טומאת שבעה וזה טומאת ערב אפילו הכי לענין מחנות בעל קרי חמור דעל כרחיך כי כתיב וכל זב לרבויי בעל קרי אתא לכלל זב וכל טמא לרבויי טמא שרץ לכלל טמא מת אתא דכל חד וחד למאי דדמי ליה מדמינן ליה ובעל קרי דומה לזב שהטומאה יוצאה עליו מגופו: ויצא אל מחוץ למחנה. בבעל קרי כתיב כי יהיה בך איש וגו': הכי גרסינן ויצא אל מחוץ למחנה זו מחנה שכינה ולא יבא אל תוך המחנה זו מחנה לויה מכאן שבעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות דקאמר קרא שאם נטמא בעזרה יצא משתיהן: אמר ליה אכתי לא אעילתיה אפיקתיה · עדיין לא הכנסתו למחנה לויה וכבר הוצאתו ממנה דמדקאמרת לא יבא לתוכה מכלל דעומד חוצה לה וקאמר לא יכנס והא אכתי לא אישתעי בזה שילא ממחנה שכינה ועומד במחנה לויה נשלחו ממנה וקא מזהר ליה שלא יכנס כאילו כבר יצא אכתי לא אעילתיה כלומר עדיין לא דיבר על כניסתו מה היא עליה אפיקתיה ודיבר עליו כאילו יצא . ל"א גרסי' אכתי לא אפיקתיה אעילתי' עדיין לא הוצרכתו לצאת ממחנה לויה וכבר הזהרתו שלא יכנס והיינו אעילתיה כבר אתה מדבר בכניסתו: אלא אימא הכי ויצא אל מחוץ למחנה זו מחנה לויה · וכשבא לצאת ממנה אל יכנס במחנה שכינה ואי לא הוו כתיבי שתי מחנות הוה מוקמינא ליה בעומד במחנה שכינה ומצריכו לצאת ממנה אבל עומד במחנה לויה אין משתלח והשתא דכתבינן שתי מחנות על כרחיך הכי תוקמא: אם כן · נימא וישלחו מן המחנה ולא יבא אל תוך ולישתוק: מנקבן בסכין · שילא הרעי שאם יניחו בתוכן יסריחו קודם שתחשך ולשון מיחוי שמוליא פרש רכה דנמחת בתוכה דשכפי"ר בלע"ז כמו וממחה ושופך (מעשר שני פ"ה מ"א) וכמו המחהו וגמעו (לעיל דף לה.) לישנא אחרינא מיחוי לשון נקיבה וחיבול כמו תמחה את זכר עמלק (דברים כה): שירקא דמעיא ליחה

ליחה הלדוקה במעים שולא מהן בדוחק בסכין ובלע"ז לימו"ן מיחוי לשון דבר בזוי כדמפרש טעמא וחרבות מחים: רשעא. אלמא דבר רע ושטי הוא: ורעו כבשים כדברם. כבשים ישראל: כמדובר בם. כמה שהובטחו על ידי נביא: מאי כמדובר בם. מה היא אותה הבטחה ומפרש לה סיפא דקרא היינו הבטחה וחרבות מחים גרים יאכלו לדיקים עד הנה כגרים ותושבים: אי כתיב חרבות מחים. ה"א סיפא דקרא פירוש לרישא כדקאמרת אבל השתא דכתב וחרבות לאו פירושא דרישא הוא אלא מילתא אחריתי היא: אלא · כמדובר בם דרישא היינו כרב חננאל כמדובר באליהו ואלישע שהחיו את המתים כך יחיו כל הלדיקים את המתים ירעו ורעו לגזירה שוה: ויעני ושפט בבשן. ושפט הוא אביו של אלישע דכתיב אלישע בן שפט: ושמת משענתי. באלישע כתיב על שהחיה בן השונמית: ובלע המות · יבולע מלאך המות שלא ישלוט: בישראל · כתיב ובלע המות וגו': ובושה החמה · שלא תאיר: יהיה שבעתים כאור שבעת הימים · שבעתי' הן ארבעים ותשע וכתיב כאור שבעת הימים ארבעים ותשע כאור שבעת ימים של עכשיו נמלא עודף על אור של עכשיו ג' מאות וארבעים ושלשה: בעולם הבא · וחפרה הלבנה ובושה החמה שלא יהא בעולם אלא זיו זוהר ומראה שכינה: לימות המשיח · יהיה אור הלבנה כאור החמה: ולשמואל. דאמר ימות המשיח אין משתנין משל עכשיו מה הוא מקיים והיה אור הלבנה כאור החמה: כתיב אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא. כיון שאמר שהמתים הוא מחיה פשיטא דהמחולים יכול לרפאות אלא הא אתא לאשמועינן דלא תימא אמית ואחיה לאו דמתים חיים קאמר אלא אני אמית את המתים ואני מחיה וזן את החיים ובורא את הנולדים להכי כתיב בתריה מחצתי ואני ארפא כשם שמה שמחצתי אני ארפא דאין רפואה אלא במוכה כך אותו עלמו שאני ממית אני מחיה: מיתה באחד וחיים באחד · אני ממית את המתים ואני מחיה וזן את החיים: הכי גרסינן דבר אחר בתחלה מה שאני ממית אני מחיה והדר מה שאני מחלתי אני ארפא · שכדרך שהן מתים חגרים סומים אלמים כך הן חיין במומן ואחר כך מתרפאים כדכתיב אז ידלג כאיל פסח (ישעיה לה): כשירין

רבינו חננאל

קרי באונס מטמא: ת"ש מסיפא ובועל נדה כטמא מת למאי אילימא לטומאה הא בהדיא כתיב בתרוייהו טומאת שבעה אלא לאו למחנותם כשם שטמא מת חוץ למחנה אחת כך בועל נדה חוץ למחנה אחת ומדסיפא למחנותם רישא נמי למחנותם קשיא לר' יוחנן ומשני מידי איריא רישא לטומאה סיפא למחנותם: ת"ש מצורע חמור מזב וזב חמור מטמא מת יצא בעל קרי שטמא מת חמור ממנו מאי לאו יצא מכלל זב ונכנס לטומאת מת ואע"פ שטמא מת חמור ממנו מדקתני הכי שמעי' מיהת שבועל נדה כטמא מת חוץ למחנה אחת ומשני לא יצא ממחנת טמא מת ונכנס למחנת זב להשתלח חוץ לשתי מחנות ואע"ג שטמא מת חמור ממנו הואיל ובעל קרי טומאה מגופו יוצא לזב מוקמינן ליה: תאני תנא קמיה דרב יצחק ויצא אל מחוץ למחנה זו מחנה שכינה לא יבוא אל תוך המחנה זו מחנה (שכינה) [לויה] אמר ליה אכתי לא אפיקתיה (אלא) אעילתיה פי' מכדי הני קראי בבעל קרי כתיבי ובעל קרי נתרבה מזב דטומאה יוצא מגופו וחוץ לשתי מחנות משתלח כמו הזב ועדיין לא אפיקתיה אלא ממחנה שכינה וצריכת עוד לאפוקיה ממחנה לויה וקודם שתוציאו ממחנה לויה חזרת ואמרת לא יבוא אל תוך המחנה זו מחנה שכינה מכלל דבמחנה לויה נכנס ואתה מזהירו שלא יכנס ממחנה לויה למחנה שכינה עדיין לא יצא ממחנה לויה ואתה צריך להוציאו עוד אלא כך אמור ויצא אל מחוץ למחנה זו מחנה שכינה לא יבוא אל תוך המחנה זו מחנה לויה כלומר לא יבוא ממחנה ישראל לתוך מחנה לויה: ומתקיף רבינא דלמא בעל קרי אינו משתלח אלא חוץ למחנה שכינה והני קראי לחיוביה חד קרא בעשה והוא ויצא וחד קרא והוא לא יבוא בלאו ללמד כי בעל קרי הנכנס למחנה שכינה עובר בעשה ולא תעשה ודחי' אם כן נכתוב רחמנא ויצא אל מחוץ למחנה לא יבוא תו אמאי כתיב אל תוך המחנה ללמד שהתורה הזהירה על המחנה אחרת: מיחוי קרביו מנקבן בסכין להוציא הרעי פי' שירקא דמעיא השומן הדומה למוח ודבוק במעים כמו הפרש הדבוק במעים ואינו נתפרק אלא בגרירה אלא בסכין כמו הרשעים שמחזיקין בנכסי הטובים כתיב וחרבות מחים גרים יאכלו פי' וחרבות נכסי מחים הרשעים גרים יאכלו הצדיקים כלומר נכסי הרשעים הצדיקים יאכלו אותם: אמר רב חיננא עתידין הצדיקים להחיות את המתים כתיב

עין משפט נר מצוה

[יג א ב מיי' פ"ג מהל' ביאת מקדש הלכה ח וע"ש בכסף משנה דלהרמב"ם וגם לסמג לא היה הגירסא א"ל אכתי לא עיילתיה וכו' אלא אימא וכו' ע"ש]:

מסורת הש"ס

[זבחים פ"ס ע"א יומא ו.]

[צ"ל ומותר]

[צ"ל אלעזר]

דברים כג

ישעיה ה

שם

מיכה ז

דה"א ה

מ"ב ג

שם א יז

זכריה ח

מ"ב ד

ישעי' כה

שם סה

שם סא

שם כד

שם ל

ברכות לד: שבת סג. וש"נ

[סנהדרין צא:]

דברים לב

סנהדרין צא: [ע"ש]

גליון הש"ס

גמ' כאן במחנה שכינה. עי' ילקוט תהלים טו בפסוק כי צדיק ה':

והקטר חלביו וכו': *תניא אמר רבי שמעון **בא וראה כמה *חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים ואברים ופדרים כשרים כל הלילה °ואין ממתינים להם עד שתחשך: הרכבתו והבאתו וכו': ורמינהו *חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה ואם בכלי כאן וכאן אסור ר' אלעזר ור' יוסי בר חנינא חד אמר אידי ואידי ביד הא בלחה הא ביבשה וחד אמר אידי ואידי בלחה ולא קשיא הא ביד הא בכלי ולמאן דאמר הא ביד הא בכלי מאי טעמא לא אמר אידי ואידי ביד ולא קשיא הא בלחה הא ביבשה אמר לך יבשה מפרך פריכא ולמאן דאמר אידי ואידי ביד ולא קשיא הא בלחה הא ביבשה מאי טעמא לא אמר אידי ואידי בלחה ולא קשיא הא ביד הא בכלי אמר לך כלי הא קתני התם אם בכלי כאן וכאן אסור ואידך הא דקתני כלי הכא פלוגתא דרבי אליעזר ור' יהושע אתא לאשמועינן: א"ר אליעזר ומה אם שחיטה וכו': ר' יהושע לטעמיה דאמר שמחת י"ט נמי מצוה היא *דתניא ר' אליעזר אומר אין לו לאדם בי"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה ר' יהושע אומר חלקהו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש וא"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר °עצרת לה' אלהיך וכתוב אחד אומר °עצרת תהיה לכם ר' אליעזר סבר או כולו לה' או כולו לכם ור' יהושע סבר חלקהו חציו לה' וחציו לכם: (עב"ם סימן) א"ר אלעזר [ד] °הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מ"ט יום שניתנה בו תורה הוא אמר רבה הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם מ"ט °וקראת לשבת עונג אמר רב יוסף הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם מ"ט °ימי משתה ושמחה כתיב ביה מר בריה דרבינא כולה שתא הוה יתיב בתעניתא לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי עצרת יום שניתנה בו תורה פוריא ימי משתה ושמחה כתיב מעלי יומא דכיפורי *דתני חייא בר רב מדפתי °ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש וכי בתשעה (הם) מתענין והלא בעשירי מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשעה בו מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא אמר אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא רב ששת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה ותלי וקאי בעיברא דדשא ואמר חדאי נפשאי חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי איני *והא"ר אלעזר אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר °אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי מעיקרא כי עביד איניש אדעתא דנפשי' קא עביד אמר רב אשי ולמאי דקאמר ר' אליעזר נמי י"ט רשות אית ליה פירכא ומה י"ט שהתיר בו מלאכה של רשות לא התיר שבות שעמה שבת שלא התיר בה אלא מלאכה של מצוה אינו דין שלא תתיר שבות שעמה ורבי

תורה אור: דברים טז | במדבר כט | ישעיהו נח | אסתר ט | ויקרא כג | ירמיה לג

רש"י

כשירין כל הלילה · כדכתיב (ויקרא ו) על מוקדה על המזבח כל הלילה ויכול להקטירן כל הלילה ואעפ"כ אין ממתינין להם עד שתחשך אלא מחללין שבת עליהן כדכתיב (במדבר כח) עולת שבת בשבתו על עולת התמיד אלמא חביב למהר מצוה בשעתה: חותכין יבלת במקדש · דלא גזרו על השבות במקדש: הא והא ביד · שחותכה בידו ולא בסכין דאין בה אלא משום שבות ואפילו הכי אסור בלחה הואיל ומצי למיעבד מאתמול והיא דעירובין ביבשה דאפילו שבות ליכא וכר' אליעזר לא מצי לאוקמא להיא דעירובין וכיוצא ר' אליעזר היא דאמר במתני' דוחין משום דקתני התם ואם בכלי דהוי מלאכה גמורה כאן וכאן אסור ואי ר' אליעזר היא הא אמר מכשירי מצוה דוחין את השבת אפילו במלאכה גמורה במסכת שבת (דף קל·) דתנן ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת מביאו בשבת: הא · דעירובין ביד ומתניתין בכלי דהוי מלאכה גמורה ובעירובין בפרק בתרא איתא נמי כולה הך סוגיא ומקשינן התם והא גבי שבות תני לה דקתני אלו שמשום שבות לא אידחו כו' אלמא לאו בכלי קאי: מפרך פריכא · ולא קרי לה חתיכה: מאי טעמא לא אמר הא ביד הא בכלי · וטוקמא למתני' דעירובין נמי בלחה: הא קתני התם · בעירובין לאסור ולמה לי למיהדר למסתמא הכא בפסחים: ור' יהושע · דמפיק שמחת יום טוב ראיה לפסח אזיל לטעמיה דאמר שמחת יום טוב מצוה היא ואפ"ה לא דחיא שבות הראוי לעשות מבעוד יום: דבעינן נמי לכם · שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו: כל האוכל ושותה כו' · בפ' בתרא דיומא מוקמינן להא דרשא אליבא דמאן דאמר אין אדם מוזהר על תוספת עינוי להתחיל ולהתענות מבעוד יום ואפילו למאן דאית ליה מוסיפין מחול על קודש מקרא אחרינא נפקא ליה מבחריש ובקציר תשבות הילכך כי אתא האי בתשעה להכי אתא והכי קאמר מה שאתם עושים בתשעה דהיינו אכילה ושתיה אני קורא עינוי: תילתא · *שלישי לבטן ומובחר הוא: עבדי לי · היה מצוה לאנשי ביתו להכין לו סעודה: אי לאו האי יומא · שלמדתי תורה ונתרוממתי הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף ומה ביני לבינם: ותלי · נשען: חדאי נפשאי · שמחי נפשי: לך קראי לך תנאי · בשבילך ולצורכך שניתי וקריתי: איני · וכי אין הנאה בתלמוד תורה אלא ללומדיה לבדם: אם לא בריתי · של יומם ולילה דהיינו תלמוד תורה שכתוב בו (יהושע א) והגית בו יומם ולילה: אית ליה פירכא · למילתיה דאמר מלאכת מצוה דוחה כל שכן שבות דמצוה שפיר מהדר ליה ר' יהושע יום טוב יוכיח מקל וחומר ומה שמחת יום טוב שהיא רשות והתרת' בו משום מלאכה לא התרתה בו משום שבות שבת שלא התרתה בה אלא מלאכ' מצוה כגון שחיטת קרבנות לצבור איטו דין שלא תתיר שבות אפי' של מצוה:

ורבי

תוספות

מפרך פריכא · הילכך ההוא דעירובין ליכא לאוקמא ביבשה דהא קתני סיפא ואם בכלי כאן וכאן אסור ויבשה כיון דמפרכא אפילו בכלי נמי שריא והכי מוכח בפרק בתרא דעירובין (דף קג.): *ומה שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת אלו כו' · תימה לר"י מה קל וחומר הוא זה דלמא שאני הני משום דאפשר לעשותן מערב שבת ור' אליעזר גופיה אית ליה זה החילוק ומשום הכי בפ' רבי אליעזר דמילה (שבת קלג·) מצריך תרי קראי חד למילה וחד למכשיריה משום דאפשר לעשותן מערב שבת דאמר התם מילה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי ר' אליעזר מנא ליה לרבי אליעזר הא דאמר קרא וביום השמיני ביום ואפילו בשבת והדר קאמר ע"כ לא פליגי רבנן עליה אלא במכשירים אבל מילה דברי הכל דחיא מנא לן והשתא מאי קבעי מנא לן תיפוק מההוא קרא דביום דדריש מיניה ר' אליעזר מכשירים אע"כ משום דבעינן תרי קראי למילה ולמכשיריה כדפרישי' ונראה לר"י דודאי לר' אליעזר לא נריך האי קל וחומר דהא אפילו מכשירי פסח דהוו מלאכה גמורה דחו שבת אע"ג דאפשר לעשותן מערב שבת כדקאמר (לקמן סט·) בגמרא וליעבריה דהא שמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר מכשירי מצוה דחו והא דקאמרינן הכא ק"ו לדבריהם דרבנן קאמר כלומר אף על גב דאפשר לעשותן מערב שבת כיון דליכא אלא שבות בעלמא יותר יש להתירם משחיטה עצמה דהיא מלאכה גמורה אף על גב דאי אפשר לעשותה מבערב ותימה לר"י מכשירי פסח מנא ליה לרבי אליעזר דדחו שבת דהא גבי מילה מצריך תרי קראי וכי תימא דגמר מסוכה ולולב ומצה ושופר ועומר ושתי הלחם דמוכח התם דדחו מכשיריהם שבת הא איכא למיפרך דמה להנך שכן בשעת דחייתו מיד יכול לקיים מצותן אבל פסח אינו נאכל אלא בלילה ועוד אי מהתם יליף אמאי איצטריך במועדו גבי פסח דקאמר ר' אליעזר עקרת מה שכתוב בתורה במועדו אפי' בשבת: *מה ראיה רשות למצוה · משמע דמכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מערב יו"ט אסירי לר' אליעזר והקשה ר"ש כהן דבריש תולין (שבת ד' קלז:) אמרינן דרבי אליעזר עדיפא מדר' יהודה ושרי אפי' מכשירי דאפשר מערב יו"ט ותירץ לו ר"י דלא שרי אלא דוקא במשמרת דלא דמיא מלאכה כולי האי: הכל מודים בעצרת דבעינן לכם · תימה לריב"א א"כ מאי קאמר רבי אליעזר מה ראיה רשות למצוה דנימא עצרת תוכיח שהיא מצוה וי"ל דהא דבעי רבי אליעזר בעצרת לכם לאו דוקא מקרא אלא מסברא:

אם

רבינו חננאל

כתיב הכא ורעו כבשים כדברם וכתיב התם ירעו בשן וגלעד כימי עולם: והקטר חלביו דוחה את השבת תניא אמר ר' שמעון ראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים כשרים כל הלילה ואין ממתינין להם עד שתחשך מ"ש אלא מקטירין אותן בשבת לקיים מצוה בשעתה: הרכבתו אינו דוחה השבת. דלא כר' נתן דאמר בפרק המצניע כי החי נושא את עצמו והטוענו בשבת פטור והני מילי חוץ לירושלים אבל חוץ לעזרה לא: הבאתו מחוץ לתחום אין דוחה את השבת כר' עקיבא דאמר בסוטה בפרק [כשם] תחומין דאורייתא. ירושלמי הרכבתו לא אמרו אלא חוץ לירושלים אבל חוץ לעזרה מותר משום שבות שהתירו במקדש: חתיכת יבלתו אין דוחה את השבת יבלת לחה או בכלי והא דתנן בסוף עירובין חותכין יבלת במקדש ביבשה וביד: מתני' ר' אליעזר אומר דוחין אמר ר' אליעזר ומה אם שחיטה שהוא אב מלאכה דוחה את השבת אלו שמשום שבות לא ידחו את השבת אמר לו ר' יהושע יום טוב יוכיח שהתיר בו כל מלאכה שהיא לצורך אוכל נפש ואוסר בו דבר של שבות כדתנן ביום טוב אלו שהן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין אמר לו רבי אליעזר יהושע מה ראיה שבות דרשות לא עולין באילן לשבות דמצוה שהיא הבאת הפסח כדי שישחט ור' יהושע אמר לך יום טוב נמי מצוה לשמח בכל מיני מאכל הוא והתרתה לשחוט ולבשל ולא התרתה להביא מחוץ [לתחום] וכיוצא בו ולעשות שמחת יו"ט ור"א אומר יום טוב או כולו לך או כולו לה' וכיון דאי בעי למיעבד כולו לה' ולקרות היום כולו הרשות בידו כאלו אינכאן שמחת יום[טוב]: איכא למיפרך ומה יום טוב שהתירו בו מלאכה דרשות כגון הא דאמרינן הואיל והותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך לא התירו שבות לעלות באילן לשום על פני המים(להביא)(ולהוציא) משום אש לבשל אפי' דיום טוב שבת שלא התיר בה אלא כגון שחיטת הפסח וכיוצא בו מלאכה של מצוה בלבד אינו דין שלא נתיר שבות דעמה ור' אליעזר אמר לך אפי' הכי שבות דמצוה עדיפא: אמר רבא הכל מודים בשבת דבעי' לכם כלומר אין לישב היום כולו ולקרות ולבטל שמחת שבת דכתיב וקראת לשבת עונג: מר בריה דרבינא כוליה שתא הוה יתיב בתעניתא בר מעצרת ופורים ומעלי יום הכפורים רב ששת הוה אמר חדאי נפש כלומר שמחי לך קרותי כדי שתהא שוכנת בטח לעולם הבא ואע"פ שהעולם אינו מתקיים אלא בזכות תופשי התורה שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ד מהל' מעשה קרבנות הל' ג:
טו ב ג מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ח:
ואייר לעיל במשנה סה:]
[תוס' ערכין סס"ב מנחות עב.]
טז ד מיי' פ"ו מהל' י"ט הלכה יט סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקכט סעיף א:
טז [ד] כל זה מן הכל מודים בעצרת עד כאלו מתענה תשיעי ועשירי ברב אלפס ביומא פ"ב סי' תתעה.
יז ה טוש"ע א"ח סי' תרד ס"א:

מסורת הש"ס

[קדושין נז. ע"ש חולין נב: ע"ש]
עירובין קב. [ע"ש]
ביצה טו:
[עי' רש"י עירובין סג. ועי' רש"ס סנהדרין סט: ועי' ק"ע ועי' תוס' גיטין ט. ועי"ש שבת פ.]
מדרש לב [ודוגמתו סנהדרין לב:]

גליון הש"ס

גמ' ואין ממתינים להם. עי' טורי אבן ר"ה לה: ד"ה כתקנן: שם הכל מודים בעצרת. עי' ר"ה ע: תוספות ד"ה כאלו מתענה:

יח א מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ח:
יט ב מיי' פ"ה מהל' ק"פ הלכה ד:

גמרא

ור' אליעזר שבות דמצוה עדיף ליה תניא *אמר רבי אליעזר ומה לי אם דחו מכשירי מצוה שלאחר שחיטה את השבת דאיתעביד ליה מצוה לא ידחו מכשירי מצוה שלפני שחיטה את השבת אמר לו ר' עקיבא דמה לי אם דחו מכשירי מצוה שלאחר שחיטה את השבת שהרי דחתה שחיטה את השבת תאמר ידחו מכשירי מצוה שלפני שחיטה את השבת שלא דחתה שחיטה את השבת דבר אחר שמא ימצא זבח פסול ונמצא מחלל את השבת למפרע אי הכי משחט נמי לא נשחט שמא ימצא זבח פסול ונמצא מחלל את השבת למפרע אלא הא אמר ליה ברישא ופרכיה והדר א"ל הך דמה לי אם דחו: השיב ר"ע ואמר הזאה תוכיח וכו': תניא אמר לו ר' אליעזר עקיבא בשחיטה השבתני בשחיטה תהא מיתתו אמר לו ר' *אל תכפירני בשעת הדין כך מקובלני ממך *הזאה שבות היא ואינה דוחה את השבת וכי מאחר דהוא אגמרי' מאי טעמא קא הדר ביה אמר עולא רבי אליעזר כי אגמריה הזאה דתרומה אגמריה דתרומה גופה לא דחיא שבת ר"ע נמי כי אותביה הזאה דתרומה אותביה שהיא מצוה והיא משום שבות והוא סבר הזאה דפסח קא מותיב ליה מתיב רבה השיב ר"ע ואמר הזאת טמא מת תוכיח שחל שביעי שלו להיות בשבת ובערב הפסח שהיא מצוה והיא משום שבות ואינה דוחה את השבת אלא וודאי הזאה דפסח אגמריה וכי מאחר דאגמריה מ"ט קא פריך ליה ר' אליעזר ר' אליעזר גמריה איתעקר ליה ואתא ר"ע לאדכורי גמריה ונימא לי' בהדיה סבר לאו אורח ארעא והזאה מאי טעמא לא דחיא שבת מכדי טלטולי בעלמא הוא תדחי שבת משום פסח *אמר רבה גזירה שמא יטלנה ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים ולר' אליעזר ניעברי' דהא א"ר אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת אמרי הני מילי היכא דגברא גופיה חזי ורמי חיובא עליה אבל הכא דגברא גופיה לא חזי לא רמי חיובא עליה אמר רבה לדברי ר' אליעזר קטן בריא מחמין לו חמין להברותו ולמולו בשבת דהא חזי ליה קטן חולה אין מחמין לו חמין להברותו ולמולו דהא לא חזי ליה אמר רבא ואי בריא הוא למה ליה חמין להברותו אלא אמר רבא הכל חולין הן אצל מילה אחד קטן בריא ואחד קטן חולה אין מחמין לו חמין להברותו ולמולו בשבת דהא לא חזי איתיביה אביי *[ב]ערל שלא מל ענוש כרת דברי רבי אליעזר והא הכא דגברא גופיה לא חזי וקתני ענוש כרת אלמא רמי חיובא עליה אמר רבה קסבר רבי אליעזר *אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ וכל

רש"י

ורבי אליעזר. אמר לך האי לאו קל וחומר הוא דשבות מצוה עדיפא משבות דרשות הלכך יום טוב דשמחתו רשות גזרו על שבות שלה אבל שבת דדחיית מלאכה שבו משום מצוה היא לא גזרו חכמים בה על השבות לדחות את המצוה: שלאחר שחיטה. מיחוי קרביו ואע"ג דאיתעביד ליה צורך גבוה: לא ידחו כו'. בתמיה למיעבד צורכי גבוה: דמה לי. כלומר דין הוא כן ומה לי לתמוה שהרי דחתה שחיטה כבר את שבת במצותה הלכך הואיל וניתנה לדחות כבר לא גזרו בה שוב על שבות הצריך: ברישא. אמר ליה האי טעמא שמא ימצא זבח פסול: ופרכיה. ואמר ליה א"כ משחט נמי לא נשחוט: בשחיטה השבתני. דבר שחוק וגיחוך שאמרת או חילוף ומה אם הזאה שהיא שבות אינה דוחה שחיטה לא כל שכן שלא תדחה ובאת לעקור את מה שכתוב בו במועדו ויודע היית שאין זה ק"ו: אל תכפירני. אל תכפור במה שלימדתני הזאה אע"פ שהיא שבות אינה דוחה ולכך דנתי קל וחומר זה לפניך אע"פ שאינו כדאי אלא כדי שתשים אל לבך אחרי שבא זה לדון שחיטה מהזאה מכלל דבהזאה פשיטא ליה דלא דחיא מתוך כך תזכור מה שלימדתני דלא דחיא ותחזור בך ממה שאתה אומר ועליה אני דן: בשעת הדין. בשעה זו שאנו דנין עליה: ומאחר דאגמריה. ר' אליעזר גופיה דלא דחיא מאי טעמא פריך ואמר עליה אני דן: הזאה דתרומה. הבא להזות עליו ליטהר כדי לאכול תרומה אגמריה דלא דחיא שבת דהא הפרשת תרומה גופא לא דחיא שבת: הזאת טמא מת כו'. אלמא דבהזאת פסח השיבו וקאמר אינה דוחה שבת אלמא דאגמריה ר' אליעזר דאינה דוחה מדפשיטא ליה כולי האי: אלא ודאי הזאת פסח אגמריה. ומאי גזירת שבות איכא בהזאה גזירה שמא יעבירנה בידו וכשהיה דן עליה עם ר' עקיבא שכח דבר זה מלמודו והכי נמי אמרינן בע"א בפרק כל הצלמים (דף מו:) ר' אליעזר גמריה איעקר ליה ואתא ר' עקיבא לאדכוריה גמריה: דוחין את השבת. אפי' מלאכה גמורה במס' שבת (דף קל.): היכא דגברא חזי. כגון להביא איזמל למילה דרך רשות הרבים שכבר התינוק ראוי למול אבל היכא דגברא לא חזי כגון האי טמא לא רמיא חובא עליה ואין אלו מכשירי מצוה: אמר רבה לדברי רבי אליעזר. דאמר כל היכא דגברא לא חזי ליכא חובא עליה: קטן בריא. דבלאו רחיצה ראוי למול: מחמין לו חמין. בשבת קודם מילה: להברותו. להיות בריא וחזק: קטן חולה. שכל זמן שלא ירחצוהו בחמין לא יראה למול ואם ירחצוהו יראה למילה: הכל אצל מילה חולין הן. כל זמן שלא נרחצו בחמין ואפילו לרבי אליעזר צריך להיות לו מחמי חמין מערב שבת: איתיביה אביי ערל. גדול שלא מל ערב הפסח: ענוש כרת. בשביל שהיה ראוי לתקן מו' שעות מזמן דשחיטת הפסח ולמעלה ולא ניתקן ולא דמי לטמא ושהיה בדרך רחוקה שאין יכולין לתקן באותן שש שעות ומיקמי הכי לא רמיא חיובא עלייהו אלמא אע"ג דלא חזיא רמיא מצוה עליה היכא דאפשר למיתקן והזאה נמי תדחה שבת דהא מצוה רמיא עליה ליתקן לכך ואי קשיא הא דקיימא לן (לקמן דף צב:) הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר וצריך הזאה שלישי ושביעי ואפילו מל אינו ראוי הא אוקמינן להאי בערל נכרי שנתגייר בפרק *האשה: הכי גרסינן אמר רבה קסבר ר' אליעזר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ וכל

תוספות

אם דחו מכשירי מצוה שלאחר שחיטה (א) השבת כו'. פי' בקונטרס מיחוי קרביו ותימה לר"י מה ראיה מייתי דילמא שאני התם משום דלא אפשר למיעבד מאתמול ונראה לר"י דמכשירי מצוה שלאחר שחיטה דקאמר הייט הקטר חלבים דאפשר להמתין על הלילה ודחי שבת וכן יש בירושלמי דקא אמר ר' אליעזר אימורי ציבור יוכיחו אע"פ שאפשר להמתין למוצאי שבת מה לי מכשירין שלאחר שחיטה כו' והא דפריך משחט נמי לא לשחוט אע"ג דשחיטה לא אפשר מ"מ פריך משום שכבר הוכיח שאין חילוק בין אפשר ללא אפשר מדשרינן הקטר חלבים:

הזאה דתרומה אגמריה. ואית לן למימר דר' אליעזר הי' סבור דבהזאה דפסח קאמר ר"ע ולכך היה משיב ועליה אני דן שהאה מותרת דהשתא סבירא לן דהזאה דפסח דחיא שבת וקאמר ליה ר"ע (ג) זה חילוף שהיה סבור שר' אליעזר היה טועה במה שלמדו דאינה דוחה:

דתרומה גופה לא דחיא שבת. וא"ת נילף דתידחי שבת מכל הגהו וי"ל משום דיכול לקיים מצות אכילת תרומה אחר השבת: שמא יעבירנה ארבע אמות. וא"ת ולמאי חיישינן להכי הלא נושא מי חטאת טמא *ויחזור ויטמא את המים ויש לומר דמעביר בכלי אבנים ובכלי גללים דלא מקבלי טומאה:

קטן בריא מחמין כו' דהא חזי. דווקא לר' אליעזר יש חילוק בין חזי ללא חזי אבל ר' עקיבא אינו מחלק כלל דהא קאמר במתני' הזאה תוכיח: לא שנא חלש ולא שנא בריא אין מחמין לו חמין כו'. וכי אמר רבי אליעזר דמכשירי מילה דחו שבת ה"מ היכא שהוחמו חמין מערב שבת דחזי:

*מדקמהדר אטמא שרץ קסבר אין שוחטין כו'. מכל מקום חייב הוא כרת לפי שהיה יכול לטבול ואז היו שוחטין וזורקין עליו כדאמר לקמן שוחטין וזורקין על טבול יום דשימשא ממילא ערבא:

שוחטין וזורקין כו'. וא"ת אי שוחטי' וזורקי' על טמא שרץ אמאי כתב רחמנא טמא אינו עושה פסח פשיטא דהא כתיב איש לפי אכלו לעכב דבעינן גברא דחזי לאכילה כדמוכח בכילד צולין (לקמן עח:) ונראה לרשב"א דאיצטריך לאשמעינן דחייב בפסח שני דלא נימא דמיפטר משום דשני תשלומין דראשון הוא דחזי בראשון חזי בשני דלא חזי בראשון לא חזי בשני כדאמר לקמן גבי חגיגה בכילד צולין (לקמן פ.) אי נמי איצטריך למימרא דציבור עבדי בטומאה כדדרשינן איש כי יהיה טמא איש נדחה ואין ציבור נדחין:

אכילת

רבינו חננאל

לא שמתי עיקר מיתת כי עביד איניש לנפשיה עביד: תניא אמר ר' אליעזר ומה אם דחו מכשירי מצות של אחר שחיטה כגון מיחוי קרביו והקטרת אימוריו את השבת שכבר נעשת המצוה לא ידחו מכשירי מצוה שלפני שחיטה כגון חתיכת יבלתו וכיוצא בה שעדיין לא נעשת המצוה. אמר ר' (יהושע) [נ"ל ר"ע] מכשירי מצוה דלאחר שבת דחו שבת שכבר נדחית השבת בשחיטת הפסח תאמר במכשירי מצוה שלפני השחיטה שלא נדחה השבת עדיין. ד"א שמא ימצא זבח פסול ונמצא אותם מכשירין שעשה מקודם כי בחלול שבת היו שנתברר כי לא היתה מצוה ראויה ופריך רבי אליעזר אי הכי שחיטה נמי נימא הכי לא נשחט שמא ימצא הזבח טרפה ונמצאת השחיטה באיסור ולא מצא ר' (יהושע) [ר"ע] תשובה. יש מי שאומר זאת התשובה השיב רבי (יהושע) [ר"ע] ברישא ונתפרכה ואח"כ השיב התשובה הראשונה מה לידחו מכשירי מצות דלאחר שחיט' את השבת כו' שאין בה פירכא: ירושלמי שלש עשרה שנה היה למד ר' עקיבא לפני ר' אליעזר ולא היה משיב לו כלום *תו תחלת תשובותיו שהשיב לו אמר לו ר' יהושע (שופטים ט ל"ח) הלא זה העם אשר מאסת בו צא הלחם בו: מתני' השיב ר"ע הזאה תוכיח שהיא משום מצוה והיא משום שבות כו' אמר ר' אליעזר ועליה אני דן כו' אמר לו הבא לי מועד לאלו כמועד לשחיטה. תניא אמר לו ר' אליעזר עקיבא בשחיטה השבתני בשחיטה תהא מיתתו אמר לו אל תכפירני בשעת הדין כלומר אל תחשדני בכופר על מה שלמדתני אתה למדתני הזאה שבות ואינה דוחה שבת: אמר עולא ר' אליעזר הזאה דתרומה למדו כלומר אם היה כהן טמא מת שחל שביעי להיות בשבת אין מזין עליו בשבת לאכול בתרומה לערב ומותיב ר' עקיבא מהזאה דתרומה להזאת דפסח ופריך ר' אליעזר איסר דאמרי' הזאה דפסח דחיא שבת דהא פסח עצמו דוחה שבת תאמר בהזאה דתרומה שאין תרומה עצמה דוחה שבת. והביא רבא ברייתא מפורשת דר' עקיבא מהזאה דפסח מותיב ודחה דברי עולא ואוקימנא לעולם רבי אליעזר לימד לר' עקיבא כי הזאה כדי לטהרו לעשות הפסח אינו דוחה שבת וכאשר קבל רבי אליעזר השמועה כך מסרה לר' עקיבא ועכשיו שרחת ר' אליעזר ואתא רבי עקיבא בעקיפין כדי שיזכור ר' אליעזר מתוך דברי ר' עקיבא נמצא שלא לפי שאין דרך תלמיד חכם לומר לרבו שכחת מה שלמדתני ולר' אליעזר הזאת טלטול בעלמא הוא אמאי לא דחיא שבת אמר רבה גזירה שמא יעבירנה ד' אמות ברשות הרבים וניעבריה דהא שמעי' ליה לר' אליעזר דאמר מכשירי מצוה דחו שבת. [ה"מ] היכא דגברא חזי האי טמא הוא ולית עליה חיובא האידנא לפיכך לא אידחא אפי' טלטול: אמר (רבא) [רבה] קטן [בריא] מחמין לו חמין להברותו ולמולו בשבת דהא [נ"ל חזי] אבל קטן חולה אין מחמין לו חמין למולו דהא לא חזי ודחי רבא אי בריא הוא חמין למה לי' אלא לא שנא בריא ולא שנא חולה אין מחמין לו חמין דהכל אצל מילה חולין הן ולא חזו ומותיב אביי עלה ערל שלא מל ועושה פסח ענוש כרת דברי ר' אליעזר והא ערל לא חזי דכתיב (שמות יב מח) וכל ערל לא יאכל בו ואע"ג דלא חזי גברא תני ענוש כרת אלמא איכא חיובא עליה אפי' בזמן דלא חזי כל היכא דיכול לתקוניה נפשיה ולמעבד פסחא ופריק רבא קסבר ר' אליעזר אין שוחטין וזורקין על

*[הגי' בירושלמי לפנינו כאן כגי' וז היה תחילת תשובתו הראשונה לפני ר' אליעזר אמר לו ר' יהושע הלא זה העם וכו']

מסורת הש"ס / הגהות

[תוספתא פ"ה]
שבת דף קלב: (נדרים דף ...) [ע"ז דף מו:]
[לקמן דף עב.]
לקמן דף צ: [פה. נ: נד. וזבחים כב:]
[לקמן צב]

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה אם דחו וכו' שלאחר שחיטה את השבת: (ג) שם ד"ה הזאה וכו' וקאמר ליה ר"ע זה חילוף:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה שמא. ויחזור ויטמא. עיין פרה פ"י מ"ו ובזבחים דף ק"ה תוד"ה מחוסר:

כ א מיי׳ פ"ה מהלכות ק"פ הלכה ד :

כא ב מיי׳ פ"א מהל׳ ק"פ הלכה יח סמג עשין רפג :

כב ג מיי׳ פ"ב מהל׳ מילה הלכה ז סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי׳ שלא סעיף ו וטוש"ע י"ד סי׳ רסו סעיף ב :

כג ד מיי׳ פ"י מהל׳ ק"פ הלכה יב :

כד ה ו שם הלכה יג :

[ועי׳ מ"ש תוס׳ שבת קלג. ד"ה ותנן נמי ישוב על קושיא זו וכ"כ בזבחים דף מה. ד"ה הלכתא וע"ע תוס׳ יומא יג. ד"ה הלכה]

[ואמילתא דר"ע לא בעי צריכותא דאשמעינן בכל דוכתי אלו דדחי שבת כך כתבו תוס׳ במנחות שם ד"ה כלל וע"ע תוס׳ סנהדרין לו: ד"ה תניא]

אבילת פסחים לא מעכבא · פי׳ בכי האי גוונא שיש בידו לתקן עצמו ואינו מתקן לא מעכבא אבל בטמא גמור מעכבא דהוי דומיא דחולה וזקן ולא כפירוש הקונטרס דפי׳ דהא דכתיב איש לפי אכלו היינו למצוה דהא לעיל (דף סא·) אוקימנא ליה לעכב ומסיק בכילד צולין (דף עח:) מאיס לפי אכלו דבעי׳ גברא דחזי לאכילה: האי מיחזא חזי ותקוני הוא דלא איתקן · הקשה ריב"א א"כ אמאי אמר ר"ת לעיל ערל שלא מל נענש כרת הא מיחזא חזי אלא דלא איתקן וי"ל דשאני התם דמחוסר מעשה בגופו ,וחשבינן ליה שלא לאוכליו: הלכה כר"ע · הא דלא פריך הלכתא למשיחא מפורש [בפ׳ ד׳ מיתות *סנהדרין] (דף נא:): וצריכא דאי אשמעינן כו׳ · אדרב יהודה עביד צריכותא אמאי איצטריך למיפסק בתרוייהו כר"ע דאי אדר׳ עקיבא הוה ליה לאצרוכי ההיא דפרק שתי הלחם (מנחות דף צו·) גבי חביתי כהן גדול דמסיק התם כלל א"ר עקיבא כו׳*: אבל מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות אימא דנידחי · תימה מה מועיל מה שנכרתו עליה י"ג בריתות הא איכא קרא באפי נפשיה למכשירין כדפי׳ לעיל ונראה לרשב"א לפרש דאי לאו דפסק רב יהודה כר"ע גבי מילה ה"א דסבירא ליה בכל מקום כר׳ אליעזר וגבי פסח דפסק כר"ע היינו להחמיר מדרבנן שלא יהו מכשירין דוחין שבת אבל גבי מילה דנכרתו עליה י"ג בריתות לא:
לאו

תורה אור

וכל שאילו ביחיד נדחה בציבור עבדי בטומאה וכל מילתא דאיתא בציבור איתא ביחיד וכל מילתא דליתא בציבור ליתא ביחיד ערילות דאי כוליה ציבור ערלים נינהו אמרינן להו קומו מהולו נפשייכו ועבידי פסחא יחיד נמי אמרינן ליה קום מהול ועביד פסחא ואי לא מהיל ועביד (א) ענוש כרת טומאה דאי כוליה ציבורא טמאין נינהו לא מדינן עלייהו אלא עבדי בטומאה יחיד נמי פטור א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא והרי פסח שני דליתיה בציבור ואיתיה ביחיד א"ל שאני התם דהא עבד ליה ציבורא בראשון מיתיבי *יכול לא יהא ענוש כרת אלא שהיה טהור ושלא היה בדרך רחוקה ערל וטמא שרץ ושאר כל הטמאים מנין ת"ל °והאיש במדבר ט מדקא מהדר אטמא שרץ קסבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ דאי שוחטין וזורקין על טמא שרץ ל"ל לאהדורי׳ עליה היינו טהור אלמא אע"ג דלא חזי (ב) חיובא עליה ואע"ג דליתיה בציבור איתיה ביחיד אלא אמר רבא קסבר רבי אליעזר שוחטין וזורקין על טמא שרץ והוא הדין לטמא מת בשביעי שלו הזאה למאי לאכילה *אכילת פסחים לא מעכבא א"ל רב אדא בר אבא לרבא א"כ נמצא פסח נשחט שלא לאוכליו א"ל שלא לאוכליו לחולה ולזקן דלא חזי אבל האי מיחזא חזי תקוני הוא דלא מתקן : כלל אמר ר"ע וכו׳ : *אמר רב יהודה אמר רב ׳הלכה כר"ע ותנן נמי גבי מילה כי האי גוונא *כלל א"ר עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת מילה שאי אפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת ואמר רב יהודה אמר רב ׳הלכה כר"ע וצריכא דאי אשמעינן גבי פסח התם *(דהוא מכשירי) מצוה לא דחו שבת משום דלא נכרתו עליה שלש עשרה בריתות אבל מילה דנכרתו עליה שלש עשרה בריתות אימא לידחי ואי אשמעינן מילה התם הוא דמכשירי מצוה לא דחו שבת דליכא כרת אבל פסח דאיכא כרת אימא לידחי צריכא: מתני׳ ׳אימתי מביא חגיגה עמו בזמן שהוא בא בחול בטהרה ובמועט °ובזמן שהוא בא בשבת במרובה ובטומאה אין מביאין עמו חגיגה חגיגה היתה באה מן הצאן מן הבקר מן הכבשים ומן העזים מן הזכרים ומן הנקבות ׳ונאכלת לשני ימים ולילה אחד: גמ׳ מאי תנא דקתני חגיגה תנא *הרכבתו והבאתו דלא דחי שבת וקתני נמי חגיגה דלא דחיא שבת והכי קאמר אימתי מביאין עמו חגיגה בזמן שהוא בא בחול בטהרה ובמועט א"ר אשי שמע מינה *׳חגיגת ארבעה עשר
לאו

וכל שביחיד נדחה כו׳ · והכי פירושא היינו טעמא דר׳ אליעזר (ג) לא רמיא חובא דפסח אטמא מת בשביעי שלו הואיל ולא חזי ואערל רמיא חובא ואע"ג דלא חזי ומשום דלא דמיא מצות הזאה למצות מילה דמצות הזאה כדי לעשות פסח לא רמיא אציבור שהרי מותרין לעשות בטומאה אע"פ שיכולין ליטהר דקסבר רבי אליעזר אין שוחטין וזורקין על יחיד טמא שרץ שלא טבל ואף על פי שראוי לערב וכן על טמא מת שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח שראוי נמי לערב וטמא שרץ נקט משום דפלוגתא גביה הוא בפ׳ האשה (דף צ:) וכיון דקא סבר אין שוחטין וזורקין על היחיד אלא נדחה לשני על כרחיך ציבור עושין בטומאה אם ירצו דכל שביחיד נדחה ציבור עושין בטומאה דכתיב איש איש נדחה ואין ציבור נדחין אלמא לא רמיא מצות הזאה דפסח אציבור ומילתא דליתיה בציבור ליתיה ביחיד דמצות פסח יחד לכל ישראל נאמר אבל ערילות דלא נדחה אלא ציבור ולא הותרו לעשות פסח ערלים ואילו כולהו ציבור ערלים אמרי׳ להו קומו מהולו יחיד נמי אמרינן ליה בחול קום מהול והזאה דציבור (ד) לא אמרי׳ להו קומו אזו: יחיד נמי · לא רמיא חובה עלויה להזות וכיון דלא רמיא עליה לא ניתנה שבת לדחות אלא אבל אי הוה סבירא ליה כמאן דאמר שוחטין וזורקין על טמא שרץ כיון דלא קרינא ביה איש נדחה לא הוה קרינא נמי אין ציבור נידחין למישרינהו לעשות בטומאה אלא אמרינן להו קומו אזו ומדרמי׳ הזאה אציבור הוה רמיא נמי איחיד כדי להתירו באכילה ודחיא שבת: אמר ליה · התם האי דאיתיה ביחיד משום דעבוד ציבור בראשון הוא ואי לא עבוד ציבור בראשון כגון רוב ציבור זבין דלא הותרה טומאת זיבה בציבור ומיעוטן טמאי מתים אין עושין לא את הראשון ולא את השני: ערל וטמא שרץ ושאר. הדומין לו כגון כל טמאי טומאת ערב שראויין ליתקן וכגון טמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח: מדקא מיהדר אטמא שרץ · לאיתויי מקרא יתירא שמע מינה סבירא ליה להאי תנא אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ דאי סבירא ליה שוחטין וזורקין עליו למה לי לאהדורי עליה מקרא יתירא לחוביה ממילא הוא עומד בכרת שהרי הוא כטהור גמור שראוי לעשות פסחו על ידי שליח לשולחו בעזרה דכי פטר קרא מכרת הנך דלא יכלו לעשות פסח פטר אלא ודאי אין שוחטין וזורקין עליו . סבירא ליה ואפילו הכי מיחייב ליה כרת משום דיכול לטבול וליתקן משהגיע זמן שחיטה ואף על גב דציבור כי האי גוונא לא אמרינן להו זילו טבולו דכיון דיחיד נדחה ציבור עבדי בטומאה : אלא אמר רבא · אי הוה סבירא ליה אין שוחטין דמעכבא ליה הזאתו משחיטת פסחו ודאי דחיא שבת לר׳ אליעזר אע"ג דליתא בציבור אלא קסבר שוחטין וזורקין הלכך הזאה למאי אתיא לאכילה דהא לא מיעכבא לה לשחיטה ולזריקה : אכילת פסחים לא מיעכבא · והא דכתיב (שמות יב) איש לפי אכלו למצוה : אם כן · דטמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח בשבת שוחטין וזורקין עליו ואע"פ שאין סופו להזות היום : נמצא פסח זה נשחט שלא לאוכליו · ותנן באידך פירקא (לעיל דף סא·) שחטו שלא לאוכליו פסול : *כלל א"ר עקיבא כל מלאכה שאפשר לה לעשותה מערב שבת · כגון הבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו : ותנן נמי . גבי מילה : וצריכא · לרב לאשמעינן הלכה כרבי עקיבא בתרוייהו : מילה שלש עשרה בריתות נאמרו בה באותה פרשה שנאמרה לאברהם (בראשית יז) : דליכא כרת · לבו ביום אם ימול למחר : מתני׳ אימתי מביאין עמו חגיגה · בגמרא בעי מאי תנא לעיל דקתני חגיגה : עמו . עם הפסח בארבעה עשר בניסן כדיליף בגמרא: בזמן שבא בחול ובטהרה · דאף על גב דפסח דחי שבת וטומאה חגיגה לא דחיא *שבת : ובמועט · שהיה הפסח מועט לאכילת בני החבורה ואוכלין החגיגה תחלה כדי שיהא פסח גמר שביעתן ותיחשב להן אכילה : במרובה · שהיתה חבורה מועטת ודי להם פסח לבדו : מן הצאן ומן הבקר כו׳ · מה שאין כן בפסח שאינו בא מן הבקר ולא מן הנקבות : גמ׳ תנא הרכבתו כו׳ · וקאמר נמי בהך סיפא אימתי מביאין כו׳ ואשמעינן דחגיגה נמי לא דחיא שבת אפילו שחיטה דילה :
על

רבינו חננאל

על טמא שרץ וטמא מת שחל שביעי שלו להיות בערב פסח כטמא שרץ הוא ואין שוחטין עליו וכל שהיחיד נדחה לפסח שני צבור עושה [בטומאה] שנאמר (במדבר ט׳ י׳) איש איש כי יהיה טמא לנפש כו׳ איש אם הוא טמא נדחה לפסח שני ואין צבור אם טמאין נדחין לפסח שני אלא עושין הראשון בטומאה ומילתא דאיתא בצבור איתיה ביחיד ודליתיה בצבור ליתיה נמי ביחיד ערלות דאיתיה בצבור דאלו כלהו ערלים אינון אמרי׳ להו קומו מהולו נפשייכו ועבידי פסח יחיד נמי אמרי׳ ליה קום מהול ועביד פסח ואי לא עביד ענש כרת טומאה דליתא בצבור דאי צבור טמאין אינון לא אמרינן להו קומו מדו עלייכו וטבולו ועבידו פסח אלא עבדי בטומאה יחיד נמי לא אמרי׳ ליה קום טבול ולא מדינן עליה כי לא טביל ולא עביד לא מיחייב כרת: איני דכל מילתא דליתא בצבור ליתא ביחיד והרי פסח שני דאין בצבור פסח שני ואיתיה ביחיד ופריק רבא מאי טעמא עביד יחיד פסח שני משום דעבוד צבור בראשון ולא עבד בהדייהו *צבור מאי איכא למימר הכי : מיתיבי יכול לא יהא ענוש כרת אם לא עשה פסח אלא טהור ומי שלא היה בדרך רחוקה דמפרש בהו קרא בהדיא ערל וטמא שרץ ושאר טמאין מנין ת"ל והאיש מדהוה ליה למכתב והטהור שלא היה בדרך רחוקה וחדל לעשות הפסח ונכרתה וכתב והאיש ש"מ אפילו טמאים דאפשר להו לתקוני נפשייהו ולא מתקני ועבדי ענושין כרת . ודייקינן מדקתני וטמא שרץ ענוש כרת שמעינן מינה דסבר אין שוחטין עליו ומדרבי ליה לטמא שרץ *) דקתני

* הגה"ה אבל בהאה דאי כולה ציבורא טמאין לא מדינן עלייהו מי איכא למימר הכי] *) נראה שחסר כאן

[לקמן עח:]

שבת דף קלג. מנחות עב. צו: יבמות דף יד. [שבת קל.]

[הוא דמכשירי כצ"ל]

[לעיל סה:]

[חגיגה ח.]

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ לא מהיל ועביד פיסחא ענוש כרת : (ב) שם אע"ג דלא חזי לא רמיא חיובא עליה: (ג) רש"י ד"ה וכל שביחיד וכו׳ דלא רמיא וכו׳: (ד) בא"ד והזאה דצבור לא :

גליון הש"ס

מתני׳ ובזמן שהוא בא בשבת. עיין ע"ז דף ג׳ ע"א תוס׳ ד"ה יבא בלדד :

[עייך למשנה דלעיל דף סו.]

[ע׳ תוי"ט ד"ה כתוב]

לאו חובה היא דאי סלקא דעתך חובה היא תיתי בשבת ותיתי במרובה ותיתי בטומאה ובמועט מיהו מ"ט אתיא כדתניא **חגיגה הבאה עם הפסח נאכלת תחילה כדי שיהא פסח נאכל על השבע : ונאכלת לשני ימים וכו' : מתני' דלא כבן תימא דתניא בן תימא אומר חגיגה הבאה עם הפסח הרי היא כפסח ואינה נאכלת אלא ליום ולילה וחגיגת חמשה עשר נאכלת לשני ימים ולילה אחד *ב וחגיגת ארבעה עשר יוצא בה משום שמחה ואין יוצא בה משום חגיגה מ"ט דבן תימא כדמתני רב לחייא בריה °ולא ילין לבקר זבח חג הפסח זבח חג זה חגיגה הפסח כמשמעו ואמר רחמנא לא ילין איבעיא להו לבן תימא נאכלת צלי או אין נאכלת צלי כי אקשיה רחמנא לפסח ללינה אבל לצלי לא או דילמא לא שנא ת"ש *הלילה הזה כולו צלי* ואמר רב חסדא זו דברי בן תימא שמע מינה איבעיא להו לבן תימא באה מן הבקר או אינה באה מן הבקר באה מן הנקבות או אינה באה מן הנקבות באה בת שתי שנים או אינה באה בת שתי שנים כי אקשיה רחמנא לפסח למידי דאכילה אבל לכל מילי לא או דילמא לא שנא ת"ש חגיגה הבאה עם הפסח הרי היא כפסח באה מן הצאן ואינה באה מן הבקר באה מן הזכרים ואינה באה מן הנקבות באה בת שנתה ואינה באה בת שתי שנים ואינה נאכלת אלא ליום ולילה ואינה נאכלת אלא צלי ואינה נאכלת אלא למנויו מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא בן תימא שמע מינה כולהו מילתא בעינן ש"מ איבעיא להו לבן תימא יש בה משום שבירת עצם או אין בה משום שבירת העצם אע"ג דכי אקשיה רחמנא לפסח אמר קרא בו בו ולא בחגיגה או דילמא האי בו *בכשר ולא בפסול הוא דאתא ת"ש **ג סכין שנמצאת בארבעה עשר שוחט בה מיד ד בשלשה עשר שונה ומטביל קופיץ בין בזה ובין בזה שונה ומטביל מני אילימא רבנן מאי שנא סכין דמטביל דחזיא לפסח קופיץ נמי הא חזי לחגיגה אלא לאו דבן תימא היא ושמע מינה יש בה משום שבירת העצם לא לעולם רבנן וכגון שבא בשבת והא מדקתני סיפא ה חל ארבעה עשר להיות בשבת שוחט בה מיד ובחמשה עשר ו נמצאת קופיץ קשורה לסכין הרי היא כסכין מכלל דרישא לאו בשבת עסקינן ואלא שבא במרובה

שמות לד

רש"י

על השבע. שיהו נהנין באכילתו ותיחשב להן : ונאכלת לשני ימים. חגיגת חמשה עשר דנפקא לן במסכת חגיגה (דף ט.) מותגותם אותו : יוצא בה משום שמחה. אם עיכבה עד למחר ושחטה יוצא בה משום שמחה משום שלמי שמחה ואע"ג שמופרשת ועומדת היא כבר ושלמי שמחה חובה הן והא דקי"ל (לקמן דף עח.) כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין כדתניא בסיפרי* וזבחת פסח כו' עד צאן ובקר והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים א"כ למה נאמר בקר להקיש כל הבא מצאן ובקר לפסח מה פסח דבר שהוא חובה ואינו בא אלא מן החולין אף כאן שהוא חובה ואינו בא אלא מן החולין הני מילי בחובות דעלמא אבל שלמי שמחה איתרבי במס' חגיגה (דף ח.) מדתניא בסיפרי ושמחת לרבות כל מיני שמחה יכול אף בעופות ומנחות תלמוד לומר בחגך מי שחגיגה באה מהן יצאו עופות מכאן אמרו ישראל יוצאים ידי חובתן בנדרים ונדבות כו' אע"ג דמחויב ועומד הוא : ואין יוצא בה. משום חגיגת חמשה עשר כדאמרן דבר שיש בו חובה אינו בא אלא מן החולין כלומר משלו ולא ממה שהוא מחויב ועומד וזו כבר נתקדשה מאתמול : מאי טעמא. דאמר אין נאכלין אלא ליום ולילה : נאכלת צלי. צריך לאוכלה צלי : הלילה הזה כולו צלי. מתני' היא בפרק בתרא כולו צלי. ואפי' החגיגה : למידי דאכילה. דאזהרת לינה נמי אכילה היא: האי סברא. אינה נאכלת אלא ליום ולילה : שמע מינה כולהו אתיין. כולהו מילי דפסח אתיין בחגיגה בההוא היקשא : שוחט בה. פסחו מיד ואין צריך להטבילה זה המוצאה דמסתמא הטבילוה בעליה אם טמאה היתה הטבילוה בשלשה עשר כדי שיהא הערב שמש ותהא טהורה בארבעה עשר: שונה ומטביל. כלומר אע"פ שספק שמא הטבילוה הבעלים זה שונה ומטביל' מספק שמא עדיין לא הטבילוה שהיה להן שהות ביום להטבילה ולהעריב שמשה : קופיץ. סכין גדול הוא ורובן אינן לשחיטה אלא לחיתוך בשר ולשבירת עצמות : בין בזה בין בזה. אפילו נמצאת בארבעה עשר: שונה ומטביל. דמתוך שאין שבירת העצם בפסח אין הבעלים צריכין לה כל ארבעה עשר עד למחר ויש טומר לא הטבילה שהיה לו שהות ביום להטבילה סמוך לבין השמשות לצורך מחר : מני. הא דמשמע דאין שבירת עצמות בערב הפסח : אי נימא רבנן. דלא מקשי חגיגה לפסח ואין בה איסור שבירת עצם : מאי שנא סכין דמטביל. לה בעליה מאתמול ומוקמינן לה השתא בחזקת טהרה למוצאה משום דחזיא ליה לבעלים בארבעה עשר לפסח לשחוט הילכך אטבלה מאתמול דניהוי ליה הערב שמש והא לא חיישינן שמא אבדה לו זה ימים רבים דודאי היום נפלה ממנו דמתוך שבשעת הרגל העם רב אין שוהה שם במקום נפילתה שלא תמצא : חזי לחגיגה. לשבירת עצמות ואטבלה מאתמול ואמאי המוצאה בארבעה עשר שונה ומטביל : שבא. ערב הפסח בשבת דאין חגיגה באה עמו הלכך לא צריכה לבעלים בארבעה עשר : חל ארבעה עשר להיות בשבת שוחט. בקופיץ זה מיד ואין צריך להטביל דאע"ג דשמא בעלים היה להן סכין לשחוט ולא היתה קופיץ זו להן אלא לשבירת עצמות והיום אין שבירת העצם בשבת אפילו הכי כיון דצריכה להן ביום טוב אחר שבת כבר הטבילוה מערב שבת דהא בשבת לא מצו לאטבולה כדאמרינן במסכת ביצה (ד' יז:) חל יום טוב להיות אחר שבת מטבילין את הכל מלפני השבת : ובחמשה עשר. אם מצאה ביום טוב עצמו : שוחט בה. שלמים מיד דודאי הטבילוה בעלים מאתמול : הרי היא כסכין. ואפילו נמצאת בארבעה עשר שחל להיות בחול שוחט בה מיד דודאי הוטבלה עם הסכין בשלשה עשר הואיל וקשורה עמו : מכלל דרישא. דקתני בין בזה בין בזה שונה ומטביל : לאו בשבת עסקינן. דאם לא כן קשיא רישא אסיפא ואפילו הכי קאמר דאין בו שבירת עצמות אלמא אסור לשבור עצמות בחגיגת ארבעה עשר:

תוספות

לאו חובה היא. כלומר אינו חייב מן התורה להביאה דאי ס"ד חובה היא מן התורה שוב אין לנו לומר שיש חילוק בין שבת לחול דהוי קרבן הקבוע לו זמן ותיתי במרובה ובטומאה אלא ודאי לאו חובה היא ואינה באה אלא כדי שיאכל הפסח על השבע ואומר ריב"א דמשמע בירושלמי דהא דפסח נאכל על השבע היינו מדרבנן גזירה משום שבירת עצם שאם לא היתה באה על השבע מתוך שהוא רעב לאכול הבשר ששביב העצמות היה בא לידי שבירתן וקשה לר"י דהשתא משמע דלרבנן דבן תימא דבסמוך הויא חגיגת ארבעה עשר דרבנן ולקמן (דף עא.) משמע שהיא מן התורה דתניא לא ילין מן הבשר וגו' לימד על חגיגת ארבעה עשר שנאכלת לשני ימים ויש לומר דאשכחן בפ"ק דחגיגה (דף ח.) תנא דסבירא ליה שהיא מדרבנן דקאמר רב אשי הא קמ"ל חגיגת חמשה עשר אין חגיגת ארבעה עשר לא אלמא קסבר חגיגת י"ד לאו דאורייתא והשתא לבן *תימא ולתנא דלקמן דאית להו חגיגת ארבעה עשר דאורייתא דחי שבת והשתא אתי שפיר ההיא דריש תמיד נשחט (לעיל נט:) בארבעה עשר שחל להיות בשבת כו' :

והא מדקתני סיפא חל י"ד להיות בשבת כו'. וא"ת אמאי לא פריך אי בשבת היכי שרי להטביל כלים הא קיימא לן דלא מזין *ולא טובלין ולא פירכא היא דאיכא למימר שונה ומטביל לאחר י"ט וי"ד וי"ג (שחל להיות בשבת) אמגילה קאי : מאי

רבינו חננאל

דקתני בקופיץ ביום ארבעה עשר שונה ומטביל שאין בארבעה עשר צורך לקופיץ ולא היו בעליו מוליכין אותו אלא למהרו היום להשתמש בו למחר ומאן שמעת ליה האי סברא שחגיגת ארבעה עשר כפסח היא בן תימא וש"מ כי לבן תימא אסור לשבר בו עצם לפיכך אין צורך ביום ארבעה עשר לקופיץ דאי רבנן כיון דאמרי חגיגת ארבעה עשר אינה כפסח ומותר לשבר בה עצמות אמאי לא נימא דהאי קופיץ בארבעה עשר טהור לגמרי הוא ולשבור עצמות החגיגה הוציאו בעליה אלא ש"מ משנה זו אינה לרבנן אלא לבן תימא וש"מ יש לו לבן תימא שחגיגת י"ד אסור לשברבה עצם. ודחי' לא לעולם מתני' רבנן וכגון שחל י"ד להיות בשבת [שאין שם חגיגה כלל. ודחיא להא סברא מסיפא דקתני חל י"ד להיות בשבת] שוחט בה מיד מכלל דרישא לאו שבת הוא אלא בחול עסקי' אלא בפסח שבא במרובה פי' מעט בני אדם נמנו בפסח ההוא ואינן צריכין בשר אחר אלא די להם הפסח לבדו לשבוע ממנו דליכא

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה ג :

כו ב מיי' פ"ב מהל' חגיגה הלכה י :

כז ג מיי' פי"ג מהל' אבות הטומאה הל' ה:

כח ד שם הלכה ו :

כט ה שם הלכה ה:

[תוספתא פ"ה]

ל ו שם הלכה ז :

מסורת הש"ס

[ן במסנס ונגעות סג.]

[עא.]

[לקמן דף קטז. ע' תוס' שם ד"ה כולו]

[לקמן פג. פד: ע.]

[פי' תוס' זבחים לח: כד"ה שקלים פ"ח מ"ג. [ע' תוס' זבחים לח: כד"ה טבל יום]

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ד מהל' קרבן פסח הלכה י:

לב ב מיי' פ"א מהל' חגיגה הלכה ח:

גמרא

תורה אור

במרובה מנא ידעי ואלא שבא בטומאה סוף סוף מנא ידעי דמית נשיא דמית נשיא אימת אילימא דמית בשלשה עשר סכין למה לי דמטבליה ואלא דמית בארבעה עשר מאי שנא סכין דמטביל ומאי שנא קופיץ דלא מטביל לה לא צריכא דנשיא גוסס בשלשה עשר סכין דחד ספיקא מטביל לה קופיץ דתרי ספיקי לא מטביל לה תניא יהודה בן דורתאי פירש הוא ודורתאי בנו והלך וישב לו בדרום אמר אם יבוא אליהו ויאמר להם לישראל מפני מה לא חגגתם חגיגה בשבת מה הן אומרים לו תמהני על שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון שהן חכמים גדולים ודרשנין גדולים ולא אמרו להן לישראל חגיגה דוחה את השבת אמר רב מ"ט דבן דורתאי דכתיב °וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר והלא אין פסח אלא מן הכבשים ומן העזים אלא צאן זה פסח בקר זו חגיגה ואמר רחמנא וזבחת פסח א"ר אשי ואנן טעמא דפרושים ניקו ונפרוש אלא קרא לכדרב נחמן הוא דאתא *דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה *מניין למותר הפסח שקרב שלמים שנא' וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר וכי פסח מן הבקר בא והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים אלא מותר הפסח יהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר ורבנן מ"ט לא דחי שבת הא ודאי קרבן ציבור הוא א"ר אילעא משום רבי יהודה בן ספרא אמר קרא °וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים בשנה שבעה שמונה הוו *אלא מכאן לחגיגה שאינה דוחה את השבת כי אתא רבין אמר אמרתי לפני רבותי פעמים שאי אתה מוצא אלא ששה כגון שחל י"ט הראשון של חג בשבת אמר אביי *אבין תכלא לימא כי הא מילתא שמנה לא משכחת לה כלל שבעה איתא ברוב שנים אמר עולא אמר רבי אלעזר שלמים ששחטן מערב י"ט אינו יוצא בהן לא משום שמחה ולא משום חגיגה משום שמחה דכתיב °וזבחת ושמחת בעינן זביחה בשעת

דברים טז ב | ויקרא כג | דברים כז

רש"י

במרובה. בחבורה מועטת שהפסח מרובה להן ולא יביאו חגיגה: מנא ידעי. הבעלים בשלשה עשר שתהא חבורתו מועטת הרי כל שעה באין ונמנין עליו אנשים מעלמא וקונים להן בו חלק מן הבעלים עד שעת שחיטה הלכך לא קים (א) ליה שתהא חבורה מועטת ומטביל לקופין שמא יביאו חגיגה ויצטרכו לשבירת עצמות: שבא בטומאה. שרוב ציבור טמאין ותנן בזמן שבא בטומאה אין מביאין עמו חגיגה וזה המולאה טהור ואע"פ שאף הטהורים עושין בטומאה עם הציבור מטבילה לשבר בה עצמות חגיגת חמשה עשר שאינה באה בטומאה: מנא ידעי. הבעלים בשלשה עשר כשמטבילין סכיניהם שיהו רוב ציבור טמאין: דמית נשיא. ומצוה לכל ישראל להתעסק בו: אי נימא בשלשה עשר. כשהיו מטהרין כליהם: סכין למה ליה לאטבוליה. למריה הרי היא עתיד ליטמא וזה המולאה אם טהור הוא למה מחזיקה בטהורה ושוחט בה שלמי חגיגתו בי"ט: אלא דמית בארבעה עשר. וכשהטבילו כליהם בי"ג הצריכין לארבעה עשר לא היו יודעין שיבוא בטומאה א"כ גם את הקופין הטביל לשבירת העצמות דחגיגת ארבע' עשר: ומאי שנא סכין. דאמרי' אטבלה מרה מאתמול ומאי שנא קופין דלא אמרי' אטבלה מרה מאתמול: לא צריכא דנשיא גוסס בשלשה עשר. ולא גרסינן ומת בארבעה עשר דמה לי מת ומה לי לא מת: סכין דחד ספיקא הוא. דאיכא למימר שמא ימות הנשיא ויעשו פסח בטומאה משום הך ספיקא לא אימנע מלאטבולה ואטבלה דחייש שמא לא ימות ויעשה פסח בטהרה: אבל קופין דתרי ספיקי. אית ליה מסלקי ליה מתורת טבילה שמא ימות ולא יביאו חגיגות לא בארבעה עשר ולא בחמשה עשר או אפי' לא ימות שמא אני לא אצטרך לחגיגת ארבעה עשר שתהא חבורתי מועטת ויבא פסח במרובה ואי משום חגיגת חג חמשה עשר עדיין יש שהות להטבילה בי"ד הלכך לא אטבלה מרה בשלשה עשר: בן דורתאי פירש. מן החכמים ונבדל מהם מפני שהיו אומרים אין חגיגת ארבעה עשר דוחה שבת: וישב לו בדרום. רחוק מירושלים שלא לעלות לרגל ויתחייב בפסח ובחגיגה דקסבר חגיגה חובה ואפי' במרובה: ואנן טעמא דפרושים וכו'. וכי לכך הוצרכנו לדרוש המקראות אחר טעמי המבדילים מן החכמים: מותר הפסח. בין שהפריש פסחו ואבד ונתכפר באחר ואח"כ נמצא זה בין שהפריש מעות לפסחו וחלה קדושת פסח על כולן והוזלו טלאים ונותרו מן המעות: שקרב שלמים. במועד או לאחר הרגל: לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר. היינו שלמים שכשירין לבא מכל צאן ומכל בקר זכר ונקבה: אמאי לא דחיא שבת. ואפילו חגיגת חמשה עשר הא ודאי קרבן ציבור הוא דהא אתי בכינופיא כי פסח וזמן קבוע לה: וחגותם אותו. בחג הסכות כתיב דתשלומין דידיה כל שמונה הלכך שמונה הוי אלא לאו שמע מינה אין לך חגיגה שדוחה שבת הלכך לא משכחת שמונה לעולם: כגון שחל י"ט הראשון של חג להיות בשבת. דמטי נמי שמיני עצרת בשבת דאין כאן אלא ששה: אבין תכלא. קובר את בניו היה: לימא כי האי מילתא. שאינה הוגנת:

בשעת

תוספות

מאי טעמא דבן דורתאי דכתיב וזבחת פסח וכו'. רש"י פי' דבחגיגת י"ד מיירי °ולפי' נ"ל דלבן תימא אע"ג דאית ליה היקשא אחרינא לעיל חגיגת י"ד לא דחיא שבת אע"ג דלכל מילי אקשיה חגיגה לפסח דאפילו לשבירת עלם אקשיה אי לאו דכתב בו מדקאמר רב אשי בסמוך ואנן טעמא דפרושין ניקו וניפרוש ואי בן תימא נמי ס"ל דדחי' שבת לא הוה מתמה כולי האי וטעמא כדילפינן בסמוך מוחגותם אותו וגו' דלא דחיא שבת אע"ג דקרבן ציבור היא ה"נ לבן תימא ואע"ג דקרא וחגותם אותו בחגיגת ט"ו כתיב סברא הוא להשוות החגיגות יחד ולהכי איצטריך לבן דורתאי למילף מוזבחת פסח שהוקשו לענין זביחה ואפי' בשבת לאפוקי שלא נקיש החגיגות יחד ולא מצי למילף מהיקשא דבן תימא כדפי' וקשה דלעיל קאמר רב אשי דאי חובה היא אתי בשבת משמע דלבן תימא ולתנא דלקמן דאית להו חגיגת ארבעה עשר דאורייתא דחיא שבת א"כ מאי קמתמה רב אשי ואנן טעמא דפרושין ניקו וניפרוש ועוד תיקשי להו דאמר בהוציאו לו (יומא נ.) נקוט האי כללא בידך כל שזמנו קבוע דוחה את השבת ואת הטומאה ואפי' ביחיד הא איכא חגיגת י"ד דקבוע לה זמן ולא דחיא לכך נראה לר"י עיקר דהכא איירי בחגיגת ט"ו כדמוכח דמייתי קרא דוחגותם אותו ואתי שפיר דלא כייל בהוציאו לו אלא דבר שקבוע לו זמן יום אחד ולא יותר אבל חגיגת ט"ו לא חשיב כל כך זמן קבוע כיון שיש לה תשלומין כל שבעה ומ"מ פריך שפיר הא ודאי קרבן ציבור הוא דאף חגיגת חמשה עשר חשיבה זמנה קבוע כדאמרינן בפרק ב' דביצה (דף כ:) אמר להן ב"ה אף זו קבוע לה זמן דתנן עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו ואין להקשות א"כ אמאי הוצרך בן דורתאי לפרוש ולהתרחק כדי שיהיה בדרך רחוקה ויפטר הלא היה יכול להביא חגיגתו כל שבעה כדילפינן בסמוך אומר ר"י דילמא יהודה בן דורתאי ס"ל מדאיתקש חגיגת חמשה עשר לפסח °שמע מינה אין לה תשלומין והא דמוקי בן דורתאי קרא דוזבחת פסח בחגיגת חמשה עשר ולא בחגיגת י"ד משום דסבר דחגיגת י"ד לאו דאורייתא: **הא** ודאי קרבן ציבור הוא. נקט קרבן ציבור משום דאיכא תנא דתלי בהכי בפ' יש קרבנות (תמורה יד.) דתנן יש בקרבנות ציבור שאין ביחיד שקרבנות ציבור דוחין את השבת ואת הטומאה ומיהו בפרק הוציאו לו (יומא נ.) אמרי' כל שזמנו קבוע דוחה את השבת וטומאה אפילו ביחיד וק"ק דהכא קרו ליה קרבן ציבור משום דאתי בכיטופיא וכן ביומא *[אבל בחגיגה] (דף ו.) קרי ליה קרבן יחיד: **הא** ודאי קרבן ציבור. תימה לרשב"א מה בכך אם הוא קרבן ציבור והא פסח ותמיד ושעירי ר"ח ועומר ושתי הלחם לכולהו מצרכינן קראי בכילד צולין (לקמן עז.) שידחו שבת וא"כ הכא מנא לן ואור"י דחגיגה (ג) בכלל שאר קרבנות מועדות °דהאי קרא דוחגותם כתיב בסוף פרשת פינחס: **שלמים** ששחטן מערב יו"ט וכו'. נראה לר"י דאפי' הקדישם מתחלה ושחטן לשם חגיגת ט"ו איירי דאי לשם שלמים דעלמא אין יוצא משום חגיגה אפי' שחטן בי"ט דכל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין לכך נראה דהקדישן ושחטן לשם חגיגה דהואיל והוי דבר שבחובה ואינו בא אלא מן החולין שצריך להקדישם לשם כך סברא הוא שישחט נמי בשעה הראוייה לחגיגה וראייה לדבר מדאמר לעיל שבעה שמונה הוו אלא מכאן לחגיגה וכו' ואי יכול לשוחטה מערב י"ט אכתי שמונה הוו הקשה ריב"א והא האי קרא דוזבחת שלמים לא כתיב גבי שמחת י"ט אלא גבי הר עיבל והיכי יליף מיניה י"ט וי"ל דאיכא למימר דבכל ענין קאמר קרא דבעינן זביחה בשעת שמחה:

לרבות

רבינו חננאל

חגיגה. ורחי' וכו' כתנים קסומי אינהו כלומר ראו בדרך מראת הקוסמים החוזים בכוכבים כי הפסח של זו השנה במרובה הוא בא ואין עמו חגיגה לפיכך לא טהרו הקופיץ שלהן אלא כגון שבא הפסח בטומאה שאין עמו חגיגה. ואקשי' וכי כתנים קסומי נינהו דהוה ידעי דישראל זו השנה רובן טמאין הן והפסח בא בטומאה ואין בו חגיגה ואמרי' כגון שהיה נשיא גוסס בי"ג סכין דחד ספק הוא ספק מת נשיא היום או מחר ספק לא מת בספק אחד חייש וטהר לסכין דחייש דלמא לא מאית ובעינן סכין טהורה וליכא קופיץ דהוא [תרי ספיקא] האי ספיקא דאמרי' וספיקא אחרינא נמי דלמא לא מאית נשיא ואתו הפסח במרובה ואין שם חגיגה לא מטהר ליה ולא מתוקמא דמת נשיא (בי"ד) [בי"ג] נטמאו הרוב ועברו בטומאה דאי אתי בטומאה (קופיץ) [סכין] למה ליה טהרה אלא בפסח הבא בטהרה הוא: ת"ר יהודה בן דירתי [פירש הוא ודורתאי בנו] כו' ודייק מדכתי' וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר צאן לפסח ובקר לחגיגת ט"ו מכאן לחגיגת ט"ו שדוחה שבת כשם שפסח דוחה שבת כך חגיגה דוחה שבת. אמר רב אשי האי טעמא דפרושים הוא כלומר מדרש פרושים הוא זה אלא טעמי' דהאי קרא הכי הוא וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר ואם יותיר מן הדמים שהפרשת לקנות בהן פסח הביאהו דבר הבא מן הבקר וכ"ש מן הצאן ומאי ניהו שלמים ורבנן דפליגי על יהודה בן דירתי (דאמר) [ואמרי] אין חגיגת ט"ו דוחה שבת דייקי' כיון דהחג שמונה ימים הוא דהא אתרבו יום טוב האחרון של חג מבחדש השביעי תחוגו אותו כאשר הוא מפורש בחגיגה פ"א נמצא החג שמונה וקאמר רחמנא וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים מכאן שאין חגיגה דוחה שבת דכתיב שבעה ולא שמונה למעוטי שבת [מחגיגה] וקשו והלא אי מקלעי יום טוב הראשון של חג בשבת יבוא גם יום טוב האחרון שבת ואינך חוגג אלא ששה ימים בלבד ופריק שבעה איתא ברוב שנים ואי מקלעי במיעוט שנים כי האי גונא יו"ט הראשון שבת דלא משכחת ימי חגיגה (אבל) [אלא] ששה למיעוט לא חיישי' אבל שמונה לעולם לא תמצא ולא משכחת תמניא יומי בלא שבת: **אמר** ר' אלעזר שלמים ששחטן מערב יום טוב אין יוצא בהן משום חגיגה [דאפילו] בט"ו היה שוחטן לא היה יוצא בהן ידי חובתו דחגיגה חובה היא וכל חובה אינה באה אלא מן החולין ואלו השלמים קדשים הן לפיכך אין עולין לו משום חגיגה וגם משום שמחה

מסורת הש"ס

זבחים ד' [ז:] ע. מנחות דף פג:

חולין ק. [ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מנא ידעי וכו' לא קים להו שתהא: (ב) [illegible] (ג) תוס' ד"ה הא ודאי וכו' ואור"י דחגיגה הוי בכלל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מאי טעמא וכו' ולפי' נ"ל דלבן. עיין לעיל נט ע"ב [illegible] שם ד"ה [illegible] שמע מינה. [illegible] תוס' ד"ה הא ודאי וכו' דהאי קרא. עיין [illegible]

תורה אור

בשעת שמחה וליכא משום חגיגה הוי דבר שבחובה *וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין לימא מסייע ליה °והיית אך שמח *לרבות לילי י"ט האחרון לשמחה אתה אומר לילי י"ט האחרון או אינו אלא לילי יום טוב הראשון תלמוד לומר אך (שמח) *חלק מ"ט לאו משום דאין לו במה ישמח לא כדתני טעמא *מה ראית לרבות לילי יום טוב האחרון ולהוציא לילי יום טוב ראשון מרבה אני לילי יום טוב האחרון שיש שמחה לפניו ומוציא אני לילי יום טוב ראשון שאין שמחה לפניו מתיב רב יוסף *חגיגת ארבעה עשר יוצא בה משום שמחה ואין יוצא בה משום חגיגה אמאי הא בעינן זביחה בשעת שמחה וליכא אמר רב אידי בר אבין שעיכב ושחטה אמר רב אשי הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי הא מתניתא מאן קתני לה בן תימא בן תימא הא פסלה לה בלינה ש"מ מתיב רבא *ההלל והשמחה שמונה ואי אמרת בעינן זביחה בשעת שמחה הא זמנין סגיאין דלא משכחת לה אלא שבעה כגון שחל י"ט הראשון להיות בשבת א"ר הונא בריה דרב יהודה משמחו בשעירי הרגלים אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דשעירי הרגלים חי נאכלין צלי אין נאכלין ושמחה בחי ליכא ועוד כהנים אוכלין וישראל במה שמחים אלא א"ר פפא משמחו בכסות נקיה ויין ישן כי אתא רבין א"ר אלעזר בשלמים ששחטן מערב יום טוב יוצא בהן משום שמחה ואין יוצא בהן משום חגיגה יוצא משום שמחה גלא בעינן זביחה בשעת שמחה ולא משום חגיגה הוי דבר שבחובה וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין מיתיבי והיית אך שמח לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה אתה אומר לרבות לילי יום טוב האחרון או אינו אלא לרבות לילי יום טוב הראשון תלמוד לומר אך חלק מאי טעמא לאו משום דאין לו במה ישמח לא כדתניא מה ראית לרבות לילי יום טוב האחרון ולהוציא לילי יום טוב הראשון מרבה אני לילי יום טוב האחרון שיש שמחה לפניו ומוציא אני לילי יום טוב הראשון שאין שמחה לפניו אמר רב כהנא דמנין לאימורי חגיגת חמשה עשר שנפסלין בלינה שנאמר °ולא ילין חלב חגי עד בקר וסמיך ליה ראשית למימרא דהאי בקר בקר ראשון מתקיף לה רב יוסף טעמא דכתב ראשית הא לא כתב ראשית הוה אמינא מאי בקר בקר שני מי איכא מידי דבשר איפסיל ליה מאורתא ואמורין עד צפרא אמר ליה אביי אלמה לא והרי פסח *לרבי אלעזר בן עזריה דבשר איפסיל ליה מחצות ואמורין עד צפרא אמר רבא רב יוסף הכי קא קשיא ליה מי איכא מידי דאלו תנא לבשר לא בעי ראשית ורב כהנא לאימורין בעי ראשית מאי היא דתניא °לא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר
לימד

(דברים טז) (שמות כג) (דברים טז)

בשעת שמחה · ביום טוב שהוא זמן שמחה : והיית אך שמח · קרא יתירא הוא דכתיב לעיל מיניה חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים וסמיך ליה ושמחת בחגך והדר כתיב שבעת ימים תחוג וגו' והיית אך שמח : לרבות לילי יום טוב האחרון · ואין שמחה אלא באכילת שלמים ויום טוב האחרון גופיה לא דהא תרי זימני שבעת ימים כתיב גבי שמחה כדפריש' וממילא איתמעיט שמיני : או אינו אלא לרבות לילי יום טוב הראשון . ואף על פי שאין קרבן בלילה נלמד שהטעינו הכתוב לשחוט שלמים מערב יום טוב לשמחת לילי יום טוב : אך (שמח) חלק · כל אכין ורקין מיעוטין : מאי טעמא · מסוינן מיעוטא ללילי ראשון וריבויא ללילי אחרון ולא אמרינן איפכא לאו משום דאמרינן אין לו במה ישמח דשלמים הנשחטין מבערב לאו שמחה היא דבעינן זביחה בשעת שמחה : שיש שמחה לפניו · כל ימות ולילות החג : חגיגת י"ד כו' · קס"ד דרב יוסף בששחטה בארבעה עשר קאמר : הא מתניתא · בן תימא אמרה לעיל ולבן תימא איפסילא לה דהא אמר אין נאכלת אלא ליום ולילה : והשמחה . בשלמים : שחל יום טוב בשבת · ומבערב אין יכול לשחוט דהא בשעת שמחה בעית : אמר רב הונא · ודאי מקרבן שמחה ליכא אלא שבעה אלא הא דקתני השמחה שמונה משמחו בשעירי הרגלים שעיר החטאת האמור בראשון שבכל יום היה שעיר בא משל ציבור וכל חטאות החיצונות נאכלות וכל קרבן ציבור הקבוע דוחה שבת : חי נאכלין · אם בא לאוכלו בשבת לא יאכלנו כי אם חי דאין צלייתו ובישולו דוחה שבת ובשר חי אין כאן שמחה : ועוד · נהי נמי דיש שמחה בבשר חי הרי חטאות אין נאכלות אלא לכהנים והן אוכלין וישראל במה ישמחו : לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה . כשאר לילי החג : או אינו אלא כו' · כדפריש' : לאימורי חגיגת ט"ו שנפסלין בלינה · ואע"פ שזמן אכילת בשרה כל יום המחרת : וסמיך ליה ראשית ביכורי וגו' · ודרוש ביה בקר ראשון(א): דבשר איפסיל ליה מאורתא· משתחשך ועבר יום ששה עשר ואימורין יכשרו עד בקר שבעה עשר דאי בקר בקר שני בקר של שבעה עשר : ר' אלעזר בן עזריה . בפרק בתרא (דף קכ:) דאמר מדאורייתא אכילת פסח עד חצות ותו לא : הכי (ב) קשיא ליה · אע"ג דאותיב מלתא אחריתי : ומי איכא מידי · כלומר (ג)אפשר להיות משמעות המקרא בקר שני אנן חזינן תנא דמתני' דלקמן דאפי' לבשר שהוא קל מאימורין לא בעי ראשית ובקר דכתיב ביה משמע ליה לתנא בקר ראשון ורב כהנא באימורין דחמירא קדושתיהו לא משמע ליה בקר דכתיב גבייהו בקר ראשון בלא ראשית : אשר תזבח בערב · בחגיגת ארבעה עשר מיירי דנשחטת עם הפסח בערב דהא ליכא למימר בערב של יום טוב הראשון עצמו קאמר קרא דאם כן מאי בערב הלא שחיטתן ביום כולו : *שנאכלת לשני ימים · דהאי בקר בוקרו של ששה עשר קאמר קרא :
לא

לרבות לילי יום טוב האחרון . נראה לריב"א דהוא הדין ללילות אחרות איצטריך ריבוי משום דהאי קרא דושמחתם לפני ה' שבעת ימים דדרשינן מיניה שלמי שמחה דרשינן נמי מיניה בפרק לולב וערבה (סוכה מג·) במקדש לולב שבעת ימים והתם ימים ולא לילות ומיהו לילי יום טוב האחרון איצטריך ריבויא טפי משום דשמיני רגל בפני עצמו הוא וה"א לא יהא מחוייב לזבוח (ד) שמחה ביום שביעי לצורך שמיני כמו שאינו מחוייב בערב יום טוב לצורך הלילה : אך אינו אלא לילי י"ט הראשון · ולא בא למעוטי שאר לילות אלא לילי יום טוב האחרון : לאו משום דאין לו במה ישמח · וא"ת אם כן תיפוק ליה מהידך קרא דבעינן זביחה בשעת שמחה וי"ל דאי מהתם ה"א דלא בעינן זביחה בשעת שמחה אלא בחגיגה של יום טוב שיכול לשוחטה בו ביום אבל הכא שאין יכול לשוחטה בלילה לא להכי איצטריך אך למעט : לילי יום טוב האחרון· פי' בקונטר' דווקא לילה אבל יום שמיני לא וקשה לריב"א דהתנן ההלל והשמחה שמונה וליכא למימר משום ליל שמיני קתני שמונה דליכא שמונה לילות דליל יום טוב ראשון לא קחשיב ועוד דומיא דהלל דעיקרו ביום ועוד דכי פריך לקמן ואם איתא זימנין דלא משכחת לה שמונה כגון שחל להיות יום טוב הראשון בשבת ואי כפירוש הקונט' תיקשי נמי לכולי עלמא דכשחל יום שמיני באחד בשבת אז ליכא אלא שבעה דמתי יוכל לשחוט לליל שמיני שהוא מוצאי שבת דאי שחיט בערב שבת איפסלא לה הלכך נראה לפרש דלילי יום טוב האחרון לאו דווקא דה"ה ביום : מנין לאימורי חגיגה שנפסלין בלינה שנאמר ולא ילין כו' · מהכא נפקא בכל אימורין
לימד

עין משפט
נר מצוה

לג א מיי' פט"ז מהל' מעשה קרבנות הלכה טו :
לד ב מיי' פ"ב מהלכות חגיגה הלכה יא :
לה ג שם הלכה יב :
לו ד מיי' פ"א מהלכות ק"פ הלכה ז סמג לאוין שמח :

רבינו חננאל

שמחה שהשמחה אינה אלא בשמונת ימי החג ויום י"ד אינה חשובה (אלא) מימי השמחה וכתיב וזבחת ושמחת בעינן זביחה בעידן שמחה.ותנא תונא והיית אך שמח לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה כו' דכתיב (ויקרא כ"ג מ') ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים שבעה ולא שמונה וכתיב והיית אך שמח ואמרי' אך חלק לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה והוציא ליל יו"ט ראשון דאין לו בלילי יום טוב הראשון במה ישמח [שאפילו שוחט בי"ד זביחה בעידן שמחה ליכא ודחינן לאו משום דאין לו בלילי יום טוב הראשון במה ישמח] אלא ריבה לילי יום טוב האחרון משום שיש שמחה לפניו ומיעט לילי יום הראשון שאין לו שמח' לפניו כי(יום)[ליל] י"ג וי"ד חול הן ואין בהן שמחה ולעולם חגיגת ארבעה עשר יוצא בה לשם שמחה. ומותיב עלה רב יוסף אהא דתני בן תימא חגיגת י"ד יוצא בה לשם שמחה ואין יוצא בה לשם חגיגה איני והא בעינן וזבחת ושמחת זביחה בעידן שמחה וליכא ופריק רב אידי בר אבין כגון שהפרישה בי"ד ונתעכב ולא שחטה בי"ד ושחטה בט"ו יוצא בה משום שמחה דהא איכא זביחה בעידן שמחה ואין יוצא בה משום חגיגה דהא אינה מן החולין שכבר הפרישה מיום י"ד והקדישה והודה לו רב אשי דודאי נתעכב ושחטה דהא מותבינן עלה מתניתא דבן תימא היא דסבר דחגיגת י"ד כפסח היא לכל מילי ואינה נאכלת אלא לילי ט"ו בלבד ובבוקר נותר הוא ואי ס"ד ששחטה בי"ד אי אכיל ליה לילי ט"ו בלבד הא אוקימנא לילי יום טוב הראשון אין בו שמחה אי שביק למיכלה ביום טוב הראשון הא איפסליה בלינה ואיך יוצא בה משום שמחה והא לא אכיל לה אלא ודאי שנתעכב ושחטה ביום חמשה עשר : מותיב רבא לר' אלעזר מהא דתנן הלל והשמחה שמונה ואי אמרת שלמים ששחטן מערב יום טוב אין יוצא בהן לשם שמחה דבעינן זביחה בעידן שמחה וליכא זמנין דלא משכחת שמחה אלא ששה ולילי יום טוב האחרון הרי שבעה ואנן תנן לעולם שמונה ופריק רב הונא בר יהודה אי חל להיות יום טוב ראשון בשבת שאי אפשר לו לשחוט חגיגה בשבת משמח הרגל בבשר שעירי הרגל שהן חטאות ונאכלות . ודחה רבא בשתי תשובות חדא דשעירי הרגלים בשבת מי נאכלים שלא יתכוין לבשל בשבת ולא הותר בשבת אלא העולה למזבח וכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלין ובעלין מתכפרין וכיון דאין כפרה אלא באכילת כהנים בשר חטאת אוכלין אותו חי פי' בשר נא ושמחה בבשר חי ליכא [ועוד] שעירי הרגלים קדשי קדשים הן הכהנים אוכלין אותן ואלו היתה בהן שמחה הכהנים אוכלין וישראל שמחים מה שאינן אוכלין והתורה לא הזהירה בשמחה אלא לישראל לכל אחד בפני עצמו ופריק רב פפא משמחי' עצמן בכסות נקיה ויין ישן . שעיר של יום הכפורים נאכל במוצאי יום הכפורים כו' :
אמר רב כהנא מנין לאימורי חגיגת ט"ו שנפסלת בלינה שנאמר לא ילין חלב חגי עד בקר וסמיך ליה ראשית בכורי וגו' ומתקיף עלה רב יוסף וכי יש לומר כי אימורי חגיגת ט"ו אינן נפסלין עד בקר שני כלומר אם שחטן ביום ראשון נאכלין בו ביום ששחטן והוא ביום ראשון ולילי שני ויום שני דכתיב ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת וגו' ואם ישאר מן הבשר נשרף [לילי] יום שלישי כדכתיב והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף ואם תאמר כי האימורין אינן נפסלין אלא לבקר יום שלישי לשחיטתו שהוא בקר שני מי איכא זבח דבשר דידיה איפסיל מאורתא שהוא יום שני לשחיטתו ואימורין דידיה לא מפסלו עד צפרא ודחינן הן הפסח דתנן בשחיטת קדשים הפסח אינו נאכל אלא בלילה אינו נאכל אלא עד חצות וכדר' אלעזר בן עזריה דאמר בסוף ערבי פסחים שהפסח אינו נאכל אלא עד חצות ומחצות ולהלן נפסל ואימורין לא מפסלו עד צפרא ואמר רב יוסף הכי קשיא ליה מי איכא מידי דהאי תנא לפסילות הבשר לא בעי ראשית לרבויי בקר ראשון ואלו רב כהנא לפסילות אימורי ט"ו בעי ראשית לרבויי בקר ראשון ואיזהו תנא דלא
בעי

מסורת הש"ס

מנחות דף פג. [חגיגה ז: ח. ביצה יט:]
סוכה דף מח.
[לעיל ה. וש"נ]
[סוכה מח:]
[לעיל ע.]
[סוכה מג:]
[לקמן קכ: וש"נ]
שייך לע"ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וסמיך ליה וכו' ראשון הס"ד ואח"כ מ"ה מאי בקר בקר שני בקר של שבעה עשר דבשר איפסיל ליה וכו' שבעה עשר הס"ד והשאר נמחק :
(ב) שם ד"ה הכי קא קשיא ליה :
(ג) שם ד"ה ומי איכא מידי כלומר איך אפשר וכו' שני והא אנן חזינן :
(ד) תום' ד"ה לרבות וכו' לזבוח שלמי שמחה ביום שביעי :

ליִמד על חגיגת י"ד שנאכלת לשני ימים ולילה אחד או אינו אלא ליום ולילה כשהוא אומר °ביום הראשון (לבקר) הרי בקר שני אמור או אינו אלא בקר ראשון ומה אני מקיים חגיגה הנאכלת לשני ימים ולילה אחד חוץ מזו כשהוא אומר בו °אם נדר או נדבה לימד על חגיגת י"ד שנאכלת לב' ימים ולילה א' אמר מר או אינו אלא בקר ראשון הא אמרת כשהוא אומר ביום הראשון (לבקר) הרי בקר שני אמור ה"ק או אינו אלא בשתי חגיגו' הכתוב מדבר אחת חגיגת י"ד ואחת חגיגת ט"ו וזו לבוקרה וזו לבוקרה הדר אמר אלא דקי"ל חגיגה הנאכלת לשני ימים ולילה אחד א"כ אם נדר או נדבה במאי אי חגיגת י"ד הא כתיב בה יום ולילה אי חגיגת ט"ו הא כתיב בה יום ולילה אלא האי לחגיגת ט"ו והאיך כוליה קרא לחגיגת י"ד לימד על חגיגת י"ד שנאכלת לשני ימים ולילה אחד טעמא דכתיב ביום הראשון לבקר דמאי בקר בקר שני הא כל היכא דכתיב בקר סתמא בקר ראשון ואע"ג דלא כתב ביה ראשית:

מתני' הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת חייב עליו חטאת *ושאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח אם אינן ראויין חייב ואם ראויין הן רבי אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר א"ל ר' אליעזר מה אם הפסח שהוא מותר לשמו כששינה את שמו חייב זבחים שהן אסורין לשמן כששינה את שמן אינו דין שיהא חייב א"ל ר' יהושע לא אם אמרת בפסח ששינהו בדבר אסור תאמר בזבחים ששינן בדבר המותר א"ל ר"א אימורי ציבור יוכיחו שהן מותרין לשמן והשוחט לשמן חייב א"ל ר' יהושע לא אם אמרת באימורי ציבור שיש להן קצבה תאמר בפסח שאין לו קצבה רבי מאיר אומר אף השוחט לשם אימורי ציבור פטור שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלין ולטמאין חייב לאוכליו ושלא לאוכליו למנויו ושלא למנויו למולין ולערלים לטמאין ולטהורין פטור שחטו ונמצא בעל מום חייב *שחטו ונמצא טריפה בסתר פטור שחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידם או שמתו או שנטמאו פטור מפני ששחט ברשות: גמ' במאי

או אינו אלא ליום ולילה · דהאי בקר בוקרו של ט"ו קאמר : כשהוא אומר ביום הראשון (לבקר) · מכלל דנאכלת כל יום הראשון של יום טוב וקאמר לבקר דלא תלין עד בקר שני : או אינו אלא בקר ראשון · לקמיה פריך היכי תיסק אדעתין למימר תו הא אמרת ביום הראשון חד ולבקר תרי : ומה אני מקיים חגיגה הנאכלת לשני ימים · דנפקא לן מקרא אחרינא דיש חגיגה נאכלת לשני ימים ולקמן מפרש היכא אשכחן ובאיזו חגיגה אני מקיימה בשאר חגיגות חוץ מזו : כשהוא אומר אם נדר · באכילת שלמים שני ימים אם נדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת וגו' הרי שני ימים ולילה שבינתיים והוה ליה למיכתב נדר (א) ונדבה אם נדר למה לי ריבה אף שלמי חובה לאכילת שני ימים : לימד על חגיגת י"ד כו'.(ב) ולקמן מפרש במאי מישתמע ליה והשתא מפרש לה למתניתא והדר אסיק אתקפתי' דתנא לבשר לא בעי ראשית : הכי קאמר או אינו · אלא ליום ולילה והאי דכתב ביום הראשון לבוקר מילתא אחריתי היא ובשתי חגיגות דיבר הכתוב חגיגת ארבעה עשר וחמשה עשר זו לבוקרה וזו לבוקרה והכי משמע קרא לא ילין מבשר חגיגת י"ד אשר תזבח בערב וסתם לינה לבוקרה משמע ומאותה שתזבח ביום הראשון דהיינו חגיגת חמשה עשר לא ילין לבוקר של ששה עשר: הדר אמר· תנא ומה אני מקיים חגיגה הנאכלת לשני ימים חוץ מזו כלומר באיזו חגיגה חוץ מזו אני מקיים את אשר אני מוצא שנאכלת לשני ימים הרי השווית את כולן והיכן אני מוצא כשהוא אומר אם נדר הרי מצאתי שיש חגיגה נאכלת לשני ימים ואיזו היא על כרחיך לימד על חגיגת י"ד כו' והאיך לימד דעל כרחיך אי נמי אם נדר בחגיגת ט"ו משוית ליה דקילא דאינה באה עם הפסח שמעת בה מיהא דנאכלת לשני ימים וביום הראשון לבקר על כרחיך לאו אחגיגת ט"ו קאי אלא אאשר תזבח בערב ולימד שתאכלנה כל יום הראשון עד בקר שני : האי לחגיגת חמשה עשר · אם נדר : והאיך כולי' · ביום הראשון כדפרישי' : וטעמא דכתיב כו' · השתא מפרש אתקפתיה דאילו תנא לבשר לא בעי ראשית אי לא כתיב ביום הראשון לבקר דמשמע תרי הוה אמינא בקר ראשון ואע"ג דבבשר קאי דקיל וכל שכן בקר דכתיב גבי חלב חגי דלא בעי ראשית והאי דסמכינהו קרא מילתא אחריתי דרוש בה :

מתני' הפסח ששחטו בשבת שלא לשמו . וכסבור כשם שמותר לשמו כך מותר שלא לשמו : חייב חטאת . שחילל שבת בשוגג : אם אינן ראויין · לפסח כגון עגל או איל בן שתי שנים או נקבה חייב עליו חטאת אם נעלמה ממנו שבת או כסבור שמותר לשחוט אחרים לשם פסח בשבת דהאי לאו טועה בדבר מצוה הוא דהכל יודעין שאין זה כשר לפסח : ואם ראויין הן · כגון שהוא שה בן שנה של שלמים ששחטו לשם פסח דמתוך שטרוד ובהול לשחוט פסחו טעה בזה ולא נזכר שהקדישו לדבר אחר : ר' אליעזר מחייב חטאת · אע"פ שטעה בדבר מצוה : ור' יהושע פוטר · דקסבר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דהו פטור מחיוב חטאת שבת וזה עשה מצוה שהקריב קרבן וכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירין ואף הנשחטין לשם הפסח ר' יהושע מכשיר להו בפרק תמיד נשחט (ד' סג:) : מה אם פסח שמותר . לשוחטו בשבת לשמו שינה את שמו מודית לי דחייב חטאת כדקתני לעיל : ששינה בדבר האסור · ששחטו לשם קרבנות אחרים שאסורין לשוחטן בשבת : ששינן בדבר המותר · ששחטן לשם פסח שמותר לשוחטו בשבת : אימורי ציבור · קרבנות האמורין בציבור בשבת כגון תמידין ומוספין יוכיחו שמותרין לשוחטן לשמן והשוחט שאר זבחים לשמן בשבת חייב : שיש להן קצבה · שאינו רואה אחרים הרבה עסוקין בשחיטתן וכיון שנשחט התמיד יודע הוא שאין צריך לשחוט עוד הלכך אין זה טועה אלא שוגג דלא היה לו לטעות בדבר : תאמר בפסח שאין לו קצבה · שהכל צריכין לכך והרי הוא רואה את אחרים הרבה עוסקין בכך וטרוד להתעסק במצוה ואפילו שחט הוא פסחו כבר ומצא זבח זה עומד בעזרה וכסבור שהוא פסח ושחטו לשם מי שהוא וטעה על כך הלכך טועה בדבר מצוה הוא : ר' מאיר אומר · השוחט אחרים כל שבתות שנה לשם אימורי ציבור פטור : שחטו בשבת שלא לאוכליו . דפסח פסול הוא ונעלמה ממנו שבת או כסבור שכשר : שלא לאוכליו · לחולה ולזקן חייב חטאת דלא ניתנה לידחות שבת אצל שחיטה זו : לאוכליו ושלא לאוכליו וכו' פטור · דהא פסח כשר הוא כדתנן בתמיד נשחט (ד' סא·) דמקצת אוכלין לא פסלי : שחטו ונמצא בעל מום חייב · דשוגג הוא ולא אנוס דהוה ליה לבקוריה : שמשכו הבעלים את ידם · ממנו קודם שחיטה ונמנו על אחר : או שמתו או שנטמאו · דעכשיו לא ניתנה לידחות שבת אצלו : פטור · שאנוס הוא דלא היה יודע שכן ולא היה לו לבדוק על כך : גמ' אי

לימד על חגיגת י"ד שנאכלת לשני ימים ולילה אחד · תימה לר"י דתניא בסוף פרק כל הפסולים (זבחים לו:) ובשר זבח תודת שלמיו למדנו תודה שנאכלת ליום ולילה מנין לרבות שלמי נזיר ושלמי פסח ת"ל שלמיו ופי' בקונ' התם שלמים הבאים מחמת פסח הייתו חגיגת י"ד והשתא ההיא ברייתא כמאן דלתנא דשמעתין נאכלת לשני ימים ולבן תימא (לעיל ד' ע·) כמי דנאכלת ליום ולילה נפקא ליה מדהוקש לפסח והתם נפקא ליה מדכתיב זבח תודת שלמיו על כן נראה לר"י דשלמים הבאים מחמת פסח דקתני התם הייתו מותר הפסח שקרב שלמים והשתא אתי שפיר דלקמן פרק האשה (ד' פט.) אמרינן דמותר הפסח נאכל ליום ולילה ומנא לן אי לא מקרא דהתם ובת"כ בפרשת צו את אהרן משמע בהדיא כפי' ר"י דדריש התם האי קרא דבשר זבח תודת שלמיו לשלמים הבאים מחמת פסח ובתר הכי מייתי ההיא דשמעתין ודריש מלא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב וגו' בחגיגה הבאה עם הפסח הכתוב מדבר שתאכל לשני ימים ולילה אחד אלמא משמע דההיא דלעיל איירי במותר הפסח שקרב שלמים :

והאיך כוליה קרא לחגיגת י"ד · תימה לרשב"א כיון דכולי' קרא בחגיגת י"ד איירי ומאי בקר בקר שני א"כ תאכל לשני ימים ושני לילות דקרא משמע שאינה נפסלת עד בקר שני אבל ליל בקר שני נאכלת :

כל היכא דכתב בקר סתמא בקר ראשון · תימה לר"י דבסוף ערבי פסחים (לקמן קכ:) דריש בקר בקר שני אף על גב דכתיב סתמא : שמעת

תורה אור: דברים טז · ויקרא ז

עין משפט נר מצוה
לז א ב מיי' פ"ב מהל' חגגות הלכה יב ופ' ט"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יב :
לח ג מיי' פ"ב מהל' חגגות הלכה יג :
לט ד שם הלכה יב :
מ ה שם הלכה י :

רבינו חננאל
בעי ראשית לרבויי בקר ראשון דתניא בתורת כהנים לא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר לימד על חגיגת י"ד שנאכלין לשני ימים ולילה אחד כו': אמר מר או אינו אלא בקר ראשון והא אמרת כשהוא אומר ביום הראשון לבקר הרי בקר שני אמור אמרי הכי קאמר או אינו אלא בקר ראשון ובשתי חגיגות הכתוב מדבר אחד חגיגת ארבע' עשר ואחד חגיגת ט"ו וזו לבוקרה וזו לבוקרה הדר אמר אלא חגיגה דתנינן חגיגה הנאכלת לשני ימים ולילה אחד נימא חוץ מזו ורבינה מנדר אם נדבה הא [במאי] קא פשטת דכתיב בהאי קרא תרתי חגיגות ותרוייהו ליום אחד אלא ודאי האי דכתיב ביום הראשון לבקר לא בא אלא ללמד על חגיגת י"ד שנאכלת לשני ימים ולילה אחד וטעמא דכתב רחמנא ביום הראשון לבוקר דמשמע בקר של יום (שהרי) [שהוא] אחרי יום ראשון [הא לא"ה] הוה אמינא מאי בקר בבקר ראשון ואף על גב דלא כתיב ראשית וקשיא לרב כהנא . אבל שלמים הבאים מחמת פסח אין נאכלין אלא ליום אחד דתניא בתורת כהנים ובשר זבח תודת שלמיו הרי זה בא ללמד שיהא נאכלין ליום אחד אין לי אלא תודה לחמה מנין ת"ל קרבנו ומנין לרבות הולדות ותמורות ת"ל ובשר ומנין לרבות חטאת ואשם ת"ל זבח ומנין לרבות שלמי נזיר ושלמים הבאים מחמת הפסח ת"ל שלמיו : מתני' הפסח ששחטו שלא לשם פסח או לשם שלמים בשבת חייב עליו

מסורת הש"ס

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה כשהוא אומר וכו' למיכתב נדר או נדבה :
(ב) שם ד"ה לימד וכו' לקמיה מפרש במאי :

[ע' תוס' לקמן עג. ד"ה שחטו]

במאי עסקינן אילימא בטועה שמעת מינה *עקירה בטעות הויא עקירה אלא בעוקר אימא סיפא ושאר כל הזבחים ששחטן לשום הפסח אם אינן ראויין חייב אם ראויין הן ר' אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר ואי בעוקר מה לי ראויין מה לי שאינן ראויין אלא פשיטא בטועה רישא בעוקר וסיפא בטועה א"ר אבין אין רישא בעוקר וסיפא בטועה אשכחיה רב יצחק בר יוסף לר' אבהו דהוה קאי באוכלוסא דאינשי א"ל מתניתין מאי א"ל רישא בעוקר וסיפא בטועה תנא מיניה *ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנחא בכיסיה תנן א"ר אליעזר מה אם פסח שמותר לשמו כששינה את שמו חייב זבחים שהן אסורין לשמן כששינה את שמן אינו דין שיהא חייב ואם איתא הא לא דמי דרישא בעוקר וסיפא בטועה לר' אליעזר לא שני ליה לר' יהושע דשני ליה (א) לישני ליה הכי הכי קאמר ליה לדידי לא דמי רישא בעוקר וסיפא בטועה לדידך לא אם אמרת בפסח ששינה את שמו לדבר האסור תאמר בזבחים ששינה את שמן לדבר המותר א"ל רבי אליעזר אימורי ציבור יוכיחו שהן מותרין לשמן והשוחט לשמן חייב אמר לו רבי יהושע לא אם אמרת באימורי ציבור שכן יש להן קצבה תאמר בפסח שאין לו קצבה למימרא דכל היכא דאית ליה קצבה מחייב רבי יהושע והרי תינוקות דיש להן קצבה *ותנן מי שהיו לו שני תינוקות אחד למולו אחר השבת ואחד למולו בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב אחד למולו בע"ש ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר א"ר אמי הכא במאי עסקינן כגון שקדם ומל את של ערב שבת בשבת דאיכא הך דשבת דטריד ביה הכא כגון שקדם ושחטינהו לאימורי ציבור ברישא אי הכי רבי מאיר אומר אף השוחט לשם אימורי ציבור פטור אע"ג דקדים ושחטינהו לאימורי ציבור ברישא *והתניא רבי חייא [מאבל ערב] א"ר מאיר לא נחלקו ר' אליעזר ורבי יהושע על שהיו לו שני תינוקות אחד למול ערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת דחייב על מה נחלקו על שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת *דר' אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר ותסברא מה התם דלא עביד מצוה פטר רבי יהושע היכא דקא עביד מצוה מחייב אמרי דבי רבי ינאי רישא כגון שקדם ומל של שבת בערב שבת שלא

אי נימא בטועה · כסבור שהוא זבח אחר : שמעת מינה · מדקתני חייב אלמא פסול הוא : עקירה בטעות · שלא נתכוון לעקור שם פסח ממנו הויא עקירה כעוקר מדעת : מה לי שאינן ראויין · עוקר לאו טועה בדבר מצוה הוא ואמאי פטר ליה ר' יהושע בראויין והלא לא טעה בו שיודע שאינו פסח : רישא · הפסח ששחטו : סיפא · ושאר כל הזבחים : אוכלוסא · חבורה גדולה מאד : הא לא דמי · רישא לסיפא דרישא בעוקר ולאו טועה הוא : לר"א · דלאו האי ק"ו לא שאני ליה בין עוקר לטועה : ומקשי' ר' יהושע דשני ליה · לימא ליה דלא דמי טועה לעוקר אמאי אהדר ליה טעמא משום ששינה בדבר האסור כו' : בפסח שאין לו קצבה · אין חשבון לפסחים וזה שמצא טלה זה עומד בעזרה כסבור שהוא אבוד מבעליו ושחטו לשם מי שהוא : תינוקות דיש להן קצבה · מי שיש לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול באחד בשבת יודע הוא שאין לו למול בשבת אלא אחד : ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב · דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה הוא דעדיין לא הגיע זמנו ומודה רבי יהושע דחייב : את של ערב שבת בשבת · קסבור שהוא של שבת וזה של ערב שבת היה אתמול חולה או שנאנס ומילה שלא בזמנה אינה דוחה את השבת דהואיל ועבר זמנה ימתין עד למחר : ר' אליעזר מחייב חטאת · דלית ליה טועה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור : רבי יהושע פוטר · דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור ואע"ג דחילל שבת ועשה שלא כדת מכל מקום מצות מילה קיים והכא נמי אע"ג דאית להו קצבה ליפטר דמכל מקום עשה מצוה דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירין וזה שמצא זבח אחד בעזרה ושחטו לשם תמידי ציבור כשר לזבחו הראשון : הכא במאי עסקינן כגון שקדם ומל את של ערב שבת בשבת · בשעה שמל את זה עדיין שניהן עומדים דמשום הכי פטור דטרוד היה באחד מהן דיודע הוא שהיום חובת האחד עליו ומתני' כגון דקדים ושחטינהו לאימורי צבור דהשתא לא הוה טרוד ועסוק בשחיטתן : ואע"ג כו' · בתמיה : [מאבל ערב · שם מקום]: ושכח ומל את של ערב שבת בשבת דחייב · ואע"ג דעשה מצוה : על מה נחלקו כו' · וקס"ד השתא ברישא מחייב ר' מאיר כשמל את שניהם ע"י [שסבור] ששניהן כבר הגיע זמנן ומל של שבת תחלה שזמנו היום ואחר כך מל את של אתמול ואף על גב דעשה מצוה כיון דלא רמיא טירדא עליה בתר דמהליה לשל שבת לאו טועה בדבר מצוה הוא וסיפא פטור משום דטריד בשל שבת והוחלף לו של מחר דהא ודאי לא קאמר שמל את שניהם דהא לא טעי בהכי אלמא היכא דלא טריד אהידנא לר"מ חייב : ותסברא · דטעמא משום הכי הוא השתא סיפא דלא עבד מצוה דעדיין לא הגיע זמנו פטור רישא דעבד מצוה מחייב : אמרי דבי ר' ינאי רישא כגון · שנתחלף לו אתמול של שבת בערב שבת ומלו בערב שבת ועדיין לא נודע טעותו וסבור שזה העומד של שבת הוא ואע"ג דטריד ביה דרמיא מצוה עליה כפי מחשבתו וגם עשה מצוה אפילו הכי חייב משום דלא ניתנה שבת לידחות אצלו וסיפא ניתנה שבת לידחות אצל של שבת וטעה בדבר מצוה פטור ואפילו לא עשה מצוה לרבי מאיר פטור והשוחט' לשם אימורי צבור ניתנה שבת לידחות אצל קרבן צבור ואע"ג דקדים שחטינהו לאימורי צבור הרי שכח וע"י שטרוד בזבח זה בימים שעברו ויודע שזבח זה עומד ליקרב נבהל ושכח שכבר נשחטו אימורי צבור ושחטן לשמן :

ואחד

שמעת מינה עקירה בטעות הויא עקירה. אומר ר"י דפלוגתא היא בהתכלת (מנחות מט·): **הא** לא דמי רישא בעוקר כו' · ומאי קאמר ר' יהושע שכן שינה שמו בדבר האסור אפילו שינה שמו לדבר המותר נמי חייב כיון שהוא עוקר :

לרבי יהושע דשני ליה לימא ליה הכי · תימה לרשב"א הא אפי' אי מוקמי' כולה בטועה ע"כ רבי יהושע לדבריו דרבי אליעזר קאמר דלדידיה רישא אפילו שינה לדבר המותר חייב כיון דלא עשה מצוה דמתני' מוקמי' בגמרא כרבי שמעון דאית ליה היכא דלא עשה מצוה חייב לרבי יהושע בפרק רבי אליעזר דמילה בסופו (שבת קלז·) דאמר רבי שמעון לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על ב' תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת דחייב משום דלא עשה מצוה א"כ מה שהוצרך לומר דרישא משום דשינה לדבר האסור היינו לדברי רבי אליעזר דלרבי אליעזר בסיפא נמי לא עשה מצוה דפסל לעיל אחרים לשם פסח ואומר ר"י דבכמה מקומות מצי למימר וליטעמיך ולא קאמר ועוד דלא דמי לתינוקות דהתם ודאי חייב כשמל של אחר השבת בשבת לפי שלא עשה מצוה וגם לא ניתנה שבת לידחות אצל אותו תינוק אבל פסח ששינה לדבר המותר פטור כיון שניתנה שבת לידחות אצל אותו פסח אם היה שוחטו לשמו :

לדידך לא אם אמרת בפסח כו' · תימה לרשב"א מה משיב ר' יהושע לדברי ר' אליעזר תאמר בזבחים ששינה שמן לדבר המותר כיון לר' אליעזר לא שני בין עוקר לטועה מה מועיל מה ששינה לדבר המותר אלא לר' יהושע עוקר לדבר המותר חייב ה"ה טועה לר' אליעזר ומפרש דה"ק ר' יהושע לר' אליעזר נהי דלא שני לך בין עוקר לטועה מ"מ יש לחלק דרישא תרתי לגריעותא עוקר ולדבר האסור וסיפא תרתי לטיבותא דטועה ולדבר המותר:

שקדם ומל של שבת בערב שבת · הוה מצי לפלוגי בדידי' בין קדם ומל ללא קדם אלא דנקט רבותא בסיפא דמל של אחר השבת בשבת פטור אע"ג דלא עשה מצוה כיון שניתנה שבת לידחות ורישא נמי קמ"ל רבותא דנקט ע"ש אף על גב דעשה מצוה חייב כיון שלא ניתנה שבת לידחות :

באשתו

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הלכה א ופ"ב מהלכות שגגות הלכה יא :

מב ב ג מיי' פ"ב מהל' שגגות הלכה ח :

רבינו חננאל

חטאת כו' · אוקימנא בעוקר ומפרש אינו שוחטו אלא לשם שלמים והאי דקתני סיפא ושאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח בשבת שחל להיות בי"ד אם אינן ראויין לפסח כגון שהיו נקבות או זכרים בני שתים חייב ואם ראוין הן ר' אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר אוקימנא בטועה כסבור כי הזבח של פסח הוא ששוחט ונמצא שטעה וזבח זבח אחר ועמדה רישא בעוקר שם פסח מעליו ושוחט לשם שלמים וסיפא בטועה [ואמרינן אינו (נ"ל איך) תאמר דרישא בעוקר וסיפא בטועה] והתנן אמר רבי אליעזר ומה אם הפסח שמותר הוא [לעצמו] בעצמו לשוחטו בשבת לשם פסח אלא מפני ששינה שמו ושחטו לשם שלמים חייב שאר זבחים שאסורין לשוחטן בשבת לשמן כששינה את שמן אינו דין שיהא חייב ואם איתא נימא לא דמי רישא בעוקר ולפיכך חייב אי הוה רישא נמי טועה כסיפא לא הוה מחייב מידי ושנינן לר' אליעזר לא שני ליה בין עוקר לטועה לא פריך הכי לר' יהושע שני ליה והכי קאמר ר' יהושע לדידי לא קשיא רישא בעוקר וסיפא בטועה אלא לדידך דלא שני לך בין עוקר לטועה לא אם אמרת בפסח ששינהו לדבר האסור לשחטו בשבת כגון שלמים וכיוצא בהן תאמר בזבחים ששחטן לשם פסח ששינן לדבר המותר לשחטו בשבת והוא הפסח אמר לו ר' אליעזר תמידין ומוספין יוכיחו שמותרין לשחטן בשבת והשוחט זבחים אחרים לשם תמיד בשבת חייב אמר לו ר' יהושע שאני אימורי צבור שכן יש להן [קצבה] כלומר שני תמידין ושני מוספין בכל שבת וכיון שיש להם קצבה מאחר שנשחטו קצבת החובה השאר עומדין באיסור שבת כשאר שאינן ראויין לשבת כגון חטאות וכיוצא בהן תאמר בפסח שאין לו קצבה : ואקשי' וכי כל היכא דאית ליה קצבה מחייב ר' יהושע והתנן בפרק ר' אליעזר מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת חייב כו' ומשני ר' אמי כגון שקדם ומל של ערב שבת בשבת ועדיין טריד בהאי דבשבת הכא דקדים שחטינהו לאימורי צבור ברישא דהא ליכא מידי דטריד ביה . אי הכי ר' מאיר אומר אף השוחט לשם אימורי צבור פטור ואע"ג דקדים שחיט לאימורי צבור והא תני ר' חייא אמר ר' מאיר לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע על שהיו לו שני תינוקות אחד למול ערב וכו' קתני מיהת רישא ושכח ומל של ערב שבת בשבת שחייב נהי נמי דקדים מהליה להאיך דשבת האמר רבי מאיר אע"ג דקדים עבדינהו לאימורי צבור פטור ואמרי' ולטעמיך תקשי לך רישא אסיפא השתא רישא דקתני שכח ומל את של ערב שבת דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאפי' עובר זמנו והוא מלו בשבת בן תשעת ימים מכל מקום בר מילה הוא ונתקיימה המצוה סיפא דשכח ומל את של אחר שבת בשבת בן שבעת ימים שאע"פ שטעה בדבר מצוה לא עשה מצוה שבן שבעת ימים אינו בר מילה קא פטור ר' יהושע אלא אמרי דבי ר' ינאי רישא דמתני' כגון שקדם ומל את של שבת[בע"ש]דהא לית ליה לשבת הכא דחויה כלל דהא ליכא תורת מילה הכא בשבת כי הדר מהיל ליה להאיך דבערב שבת בשבת לא טועה בדבר מצוה הוא ולא נתנה שבת להדחות

[מנחות מט.]

[כריתות כח. וש"נ]

שבת דף קלז. כריתות יט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לישני ליה הכי קאמר כצ"ל ותיבת הכי נמחק :

שלא נתנה שבת לדחות [וסיפא נתנה שבת לדחות אצלו] הכא הרי נתנה שבת לדחות אצל קרבן ציבור א"ל רב אשי לרב כהנא הכא נמי הרי נתנה שבת לדחות אצל תינוקות דעלמא א"ל לגבי דהאי גברא מיהת לא איתיהיב : ושאר כל הזבחים ששחטן לשום פסח אם אינן ראויין חייב ואם ראויין רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר : מאן תנא דשני ליה בין ראויין לשאינן ראויין ר' שמעון היא דתניא *אחד הזבחים הראויין ואחד זבחים שאינן ראויין וכן השוחט לשם אימורי ציבור פטור דברי ר' מאיר א"ר שמעון לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על שאינן ראויין שחייב על מה נחלקו על הראויין שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר אמר רב ביבי אמר רבי אלעזר פוטר היה רבי מאיר אפי' עגל של זבחי שלמים ששחטו לשום הפסח א"ל רבי זירא לרב ביבי והאמר רבי יוחנן מודה היה רבי מאיר בבעלי מומין א"ל בבעלי מומין לא טריד בהו והאי טריד ביה בעא מיניה רבא מרב נחמן חולין לשום פסח מאי לי א"ר מאיר אמר ליה פוטר היה ר' מאיר אפילו חולין לשום פסח והא"ר יוחנן מודה היה ר"מ בבעלי מומין בעלי מומין לא מיחלפי הני מיחלפי וטעמא דרבי מאיר משום איחלופי ולא איחלופי והאמר רב ביבי א"ר אלעזר פוטר היה ר' מאיר אפי' עגל של זבחי שלמים ששחטו לשום הפסח אלמא טעמא דר"מ משום דטריד א"ל טריד אע"ג דלא מחלף מחלף אע"ג דלא טריד לאפוקי בעלי מומין דלא איחלופי מחלף ולא מטריד טריד יתיב ר' זירא ורבי שמואל בר רב יצחק אקילעא דר' שמואל בר רב יצחק ויתבי וקא אמרי א"ר שמעון בן לקיש *נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של צלי ואכלו חייב ור' יוחנן אמר *אשתו נדה בעל חייב °יבמתו נדה בעל פטור איכא דאמרי כ"ש בההיא דמחייב דלא עשה מצוה אית דאמרי בההיא פטור מאי טעמא התם הוא דה"ל לשיולי אבל הכא דלא ה"ל לשיולי לא ור' יוחנן מאי שנא יבמתו דקא עביד מצוה אשתו נמי קא עביד מצוה באשתו מעוברת והא איכא שמחת עונה שלא בשעת עונתה והאמר רבא *חייב אדם לשמח אשתו בדבר מצוה סמוך לווסתה אי הכי אפי' יבמתו נמי יבמתו *בזיז מינה אשתו לא בזיז מינה ור' יוחנן כמאן אילימא כרבי יוסי *דתנן רבי יוסי אומר יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים פטור מפני שהוציא ברשות דילמא שאני התם דזמנו בהול ואלא רבי יהושע דזבחים דילמא התם נמי זמנו בהול ואלא כרבי יהושע דתינוקות התם נמי זמנו בהול ואלא כרבי יהושע דתרומה *דתנן *היה אוכל בתרומה ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ר' יהושע פוטר דילמא כדרב ביבי בר אביי דאמר רב ביבי בר אביי בתרומה בערב הפסח דזמנה בהול אי נמי שאני תרומה דאיקרי עבודה ועבודה רחמנא אכשר *דתנן היה עומד ומקריב ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה *כל הקרבנות כולן שהקריב על גבי המזבח פסולין ור' יהושע מכשיר ואמרינן *מ"ט דר' יהושע *דכתיב °ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה ותרומה היכא איקרי עבודה דתניא מעשה בר' טרפון שלא בא אמש לביהמ"ד לשחרית מצאו רבן גמליאל אמר לו מפני מה לא באת אמש לבית המדרש אמר לו עבודה עבדתי אמר לו כל דבריך אינן אלא דברי תימה וכי עבודה בזמן הזה מנין אמר לו הרי הוא אומר

עבודת

תורה אור

רש"י

ואחד זבחים שאינן ראויין · לפסח : פטור · הואיל וטרוד במחשבת לבו מאחר שהפרשו ויודע שעליו להקריבם טועה ושוחטן לשם פסח : על שאינן ראויין שחייב · דלאו טועה הוא : אפילו עגל · דסד"א ליכא דטעי בה : לא טריד בהו · אין מחשבת הקרבתן בלבו עד הנה : האי טריד ביה · כל ימי הפרשתן בלבו ועסוק ואומר מתי אפנה ואקריבנו : חולין לשם פסח מה לי א"ר מאיר · כלומר מה ר' מאיר אמר לנו בו : מודה היה ר' מאיר בבעלי מומין · הואיל ולאו בני קרבן ניניהו לא יכול לומר טועה הוא וחייב הכא נמי חולין לשם פסח יהא חייב הואיל ולאו בני קרבן ניניהו : הני מיחלפי · חולין בקדשים מיחלפי ויכול לומר טעיתי סבור הייתי קדשים הן משום הכי פטור : הני לא מיחלפי · בעלי מומין בקדשים לא יכול לומר טעיתי כסבור קדשים הן משום הכי חייב : אלמא טעמא משום טירדא · ולאו משום איחלופי וחולין לא טריד בהקרבתן : אקילעא · לפני הבית כעין בית שער וקורין פוריי"א : בשפוד של צלי · של קודש הראוי ואכילת קדשים מצוה דכתיב (שמות כט) ואכלו אותם אשר כופר וגו' : חייב · דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה (א) ונותר חייבים על זדונו כרת ושגגתו חטאת דכתיב (ויקרא יט) ואוכליו עונו ישא : אשתו נדה בעל חייב · כדמוקי לה לקמיה בסמוך לווסתה ובמעוברת דלאו מצוה היא ולקמיה מפרש ואזיל אם חלוק הוא על ריש לקיש או מוסיף על דבריו : כל שכן בההוא · (ב) נותר : דמחייב. דאין שם לחלוטית מצוה אבל הכא אע"ג דמעוברת מיהו מצות שמחת אשתו איכא : בשפוד . ליכא למאן (ג)דנישייליה: ור' יוחנן מאי שנא יבמתו. דפטור ואע"ג דהוה ליה לשיולי : דקא עביד · מצות יבום בביאה ראשונה קאמר : אשתו · מצות פריה ורביה : עונה · לפי מה שהוא חמר או גמל או טייל או תלמיד כדמפרש בכתובות (דף סא:) : לשמח את אשתו · אפילו שלא בשעת עונתה אם רואה שמתאוית לו : ומשני בסמוך לווסתה · דמוזהרין ישראל לפרוש מנשותיהן סמוך לזמן ווסת נדותיהן כדאמרינן בשבועות (דף יח:) והזהרתם את בני ישראל והדוה בנדתה מכאן אזהרה לבני ישראל שיהו פורשין מנשותיהן כו' : אי הכי יבמתו נמי · סמוך לווסתה לא רמיא מצוה עליה : בזיז מינה · בוש ממנה לשואלה אם סמוך לווסתה הוא : ור' יוחנן · דאמר פטור כמאן: ברשות. של מצוה שהיה טרוד בה : דזמנה בהול · שקבוע לה היום וטרוד בהם לא עכשיו אימתי הולך אצל בקי ללמדו : דזבחים · דפטור במתני' בשוחט לשם פסח משום דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה : זמנו · של פסח בהול הוא היום למהר פן יעבור זמנו : בן גרושה · כהן חלל זר גמור הוא דכתיב בכהן הנושא גרושה (ויקרא כא) לא יחלל זרעו שמחללו מדין כהונה : קרן וחומש · שהרי אכלה שוגג : ור' יהושע פוטר · שטעה בדבר מצוה : דאיקרי עבודה · אכילתה כדלקמן : ועבודה · של חלל בשוגג רחמנא אכשרה דתנן כו' : ברך ה' חילו · בכהנים כתיב ישימו קטורה באפך וגו' וסמיך ליה ברך ה' חילו חללים שבו : אמש . בערב :

עבודת

תוספות

באשתו נמי קא עביד מצוה · ובסמוך נמי פריך והא איכא שמחת עונה ותימה הא באשתו נדה קיימינן דליכא מצוה ולא שמחת עונה ואומר ר"י דפריך אליבא בתרא דפוטר טעה בדבר מצוה אע"פ שלא עשה מצוה הלכך פריך והא איכא (ד) שמחה וטעה בדבר מצוה ומסיק דהוה ליה לשיולי :

סמוך לווסתה · אין לפרש דיודע שהוא סמוך לווסתה ומספקא ליה אם נדה גמורה היא אם לאו דא"כ ביבמתו אמאי פטור כיון דיודע שהוא סמוך לווסתה וסמוך לווסתה דאורייתא' דנפקא לן מוהזהרתם את בני ישראל אלא יש לפרש שאינו יודע אם הוא סמוך לווסתה אם לאו דהוה ליה לשיולה כיון שאינו יודע והא דאמר בפ"ב דנדה (דף טו·) דכל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן היינו כשיודע שלא הגיע זמן ווסתה דלא חיישינן שמא שינתה ווסתה וה"ה דהוה מצי למימר שאינו יודע אם היא נדה גמורה או לאו אלא נקט דאפילו יודע שאינה נדה כיון דמספקא ליה אם הוא סמוך לווסתה באשתו חייב ומיהו הוה מצי לאשמעינן במספקא ליה אם היא נדה גמורה ואפי' הכי ביבמתו פטור:

לדברי

עין משפט
נר מצוה

מג א מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה טז :

מד ב שם הלכה ח .

מה ג מיי' פ"ה מהל' דעות הל' ד סמג לאוין קכז טוש"ע א"ח סימן רמ סעיף א' :

מו ד מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה י :

מז ה מיי' פ"י מהל' תרומות הלכה יב :

מח ו מיי' פ"ו מהלכות ביאת מקדש הל' י :

רבינו חננאל

לתדחות היום כלל לגבי האי גברא לפיכך חייב אבל אימורי צבור ליכא למימר הכי אלא אפי' טעה והקריב כמה בערב שבת לקרבן (שבת) אפי' הכי חייב בשבת להקריב חובות של שבת לעולם וכיון דנתנה שבת לדחות אמרי' טעה בדבר מצוה פטור : מתני' אם אינן ראויין לפסח אותן הזבחים ששחט בשבת לשם פסח חייב ואם הן ראוין ר' אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר אוקימתא כרבי שמעון דתאני לא נחלקו רבי אליעזר ור' יהושע על שאינן ראויין שחייב על מה נחלקו על הראויין שר' אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר אבל ר' מאיר בין ראויין בין אינן ראויין פוטר וכן השוחט לשם אימורי צבור לשם תמידין ומוספין קדשים אחרים בשבת: פוטר היה ר"מ ואפי' [עגל] של זבחי שלמים ששחטו לשם פסח ואפי' אם שחט חולין לשם פסח פוטר רבי מאיר ורבי מאיר תרתי אית ליה משום דמיחלף ומשום דטריד אבל אם שחט בעל מום לשם פסח ודאי חייב הלכך עגל של זבחי שלמים אע"ג דלא מיחלף עגל בכבש טריד ביה והוא קדשים ובעי אקרוביה חולין לשם פסח כלומר כבש של חולין לשם כבש של פסח מיחלף הלכך פטור לאפוקי בעלי מומין שנפסלו מהקרבה דלא טריד לתו ומיחלף לא מיחלפי: יתיב ר' זירא ור' שמואל בר רב יצחק וקאמרי אמר ריש לקיש נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של צלי ואכלו חייב ור' יוחנן אשתו נדה בעל חייב יבמתו נדה יבם פטור . איכא דאמרי אם באשתו שעשה מצוה חייב ר' יוחנן כל שכן בנותר דמחייב ר' יוחנן דהא לא עשה מצוה כלל . איכא דאמרי לא מחייב באשתו אלא משום דהוה ליה לשיולי ולא שאל אבל בנותר דלית ליה דמאן דשאיל פטר ופליג על ריש לקיש ואקשי' ור' יוחנן למה מחייב באשתו ופוטר ביבמתו ושנינן יבמתו מצוה קא עביד שנאמר (דברים כה ה) יבמה יבוא עליה ביאתו על אשתו נמי מצוה היא שנאמר (בראשית ח יז) פרו ורבו ושנינן באשתו מעוברת שכבר נתקיימה מצות פריה ורביה והא איכא מצות עונה שנאמר (דברים ה ל) שובו לכם לאהליכם ושני' שלא בשמחת עונה כלומר זו הביאה זולתי העונה האמורה בתורה הטיילין בכל יום וכו' : והאמר רבא חייב אדם לשמח את אשתו בדבר מצוה ודחי' זו הביאה בזמן שבא עליה בעת שחייב להתרחק ממנה והוא בסמוך [לווסתה] דקיי"ל חייבין ישראל להיות מתפרשין מנשותיהן סמוך לווסתן שנאמר והזרתם את בני ישראל ואקשי' ויבמתו למה הוא היה לו לשאול אותה ושני' בזיז מינה כלומר כמו מתבייש הוא לשאול אותה בענין הזה דהא לא ניסא ביה עדיין : ואמרי' ר' יוחנן דאמר טעה בדבר מצוה כי האי גוונא פטור כמאן אי כר' יוסי דלולב דלמא שאני התם דזמנו בהול שאם לא יטלנו היום עובר זמנו וכן ר' יהושע דתינוקות התם נמי משום דזמנו בהול אבל ביבמתו דיכול לקיומי הדא מצוה למחר וליומא חרא אינו בהול הוה ליה לשיולי ולא שאיל חייב וכן ר' יהושע דזבחים נמי זמנו בהול אלא ר' יהושע דתרומה דפטר בזמן שנמצא בן גרושה או בן חלוצה דלמא בתרומות חמץ בערב הפסח דזמנה בהול אי נמי משום דאכילת תרומה נקראת עבודה כרבי טרפון דתני

עבודה

מסורת
הש"ס

[תוספת' פ"ה]

מסכת כלה

[גי' הערוך בערך כו כוין] סוכה דף מח:

תרומות פ"ח [מ"א] יבמות דף לג.

[ר"א אומר כל הקרבנות כו'] [עי' מכות יב.] קדושין דף סו:

הגהות
הב"ח

(א) רש"י ד"ה חייב וכו' מצוה דנותר : (ב) שם ד"ה כל שכן בההוא דנותר : (ג) שם ד"ה בשפוד ליכא למאן דנישייליה : (ד) תוס' ד"ה באשתו וכו' והא איכא שמחת עונה וטעה :

גליון
הש"ס

גמרא יבמתו נדה בעל . עי' יבמות ג ע"א תוספות ד"ה ואחות אשתו :

עבודת מתנה · מתנות כהונה שנתתי לכם הרי הן כעבודה : פשיטא כיון דהתם · בתמיד נשחט (דף סא·) תנן דפסח שלא לאוכליו פסול : הכא · דבשבת קאי ממילא שמעינן דחייב : משום דבעי למיתנא סיפא לאוכליו ושלא לאוכליו פטור תנא רישא שלא לאוכליו חייב : לדברי האומר · במס' שבת (דף קו·) : מקלקל בחבורה · העושה חבורה בשבת לקלקלה שאינו מתקן פטור ואין חובל חייב משום שבת אלא שוחט שמתקן או חובל בבהמה וצריך לדם להאכילו לכלבו : שלא לאוכליו חייב. דקתני מתני' חייב : מה תיקן · הא פסלי': תיקן · דכל הקרבנות שנפסלו בעזרה תנן במס' זבחים (דף פד·) אם עלו למזבח אימוריהן להקטיר לא ירדו : בעלי מומין. תנן התם אם עלו ירדו שלא היה פסולן בקודש : בדוקין שבעין · טליי"א כגון הנוטה כדוק שמים (ישעיה מ) וגבי קרבן מום הוא כדכתיב (ויקרא כא) או דק או תבלול בעינו : ואליבא דר"ע. במס' *זבחים תנן ר"ע מכשיר בבעלי מומין אם עלו ואמרו בגמרא *לא ארע"ק אלא בדוקין שבעין הואיל וכשירין לכתחלה בעופות : טריפה · אמר התם אם עלתה תרד : מידי נבילה · מלטמא : השוחט חטאת גר' ובשחיטת חולין בפרק שני מפרש אמאי נקט חטאת : ג' חטאות · משום שבת ומשום ע"ז ומשום שחוטי חוץ לעזרה : מה תיקן · הכא אפי' לטהרו מידי נבילה ליכא דתקרובת ע"ז מטמאה אפי' באהל : מידי אבר מן החי . °לבני נח שאם אכלו אינו נהרג: אשם שניתק לרעיה. שמתו בעליו או נתכפרו באחר וחטאת ואשם אינן באין נדבה ומשנתכפרו באחר אין תקנה לזה וגבי חטאת הילכתא גמירי לה (תמורה כא:) דמתה ובאשם גמירי הילכתא (שם יח·) כל שבחטאת מתה באשם רועה ואם ניתקו מעליו והשליכו לאפר לרעות שיסתאב ויפול בו מום שיוכל לפדותו ולהוציאו לחולין וכל הרועים דמיהם נופלים לנדבה ומה היא נדבה ששה שופרות היו במקדש וכתוב עליהן נדבה ושם היו נותנין כל מותר דמי חטאת ואשם ומביאין מהם קיץ המזבח עולות בשר לשם ועורות לכהנים שזהו מדרשו של יהוידע הכהן במס' תמורה (דף כג:) וזה לא המתין עד שיומם ומשניתקו לרעייה שחטו סתם כשר לעולת קיץ המזבח הואיל וסוף סוף דמיו לכך היו עומדים : לא בעי עקירה · מאחר שהוא עומד לכך א"צ לעקור שם אשם ממנו : א"ה כי לא ניתק נמי · משעה שנתכפר באחר סתמיה לקיץ המזבח קאי : גזירה לאחר כפרה אטו קודם שנתכפר · דסתמיה לאשם אבל משניתק לא מיחלף : ומנא תימרא · להא מילתא דאמר לך דגזרי' הכי : לנדבה · לשופרות : ר' אליעזר אומר ימות . כל נדריו של רבי אליעזר היה עושה אשם כחטאת לכל דבר שנאמר (ויקרא ז) כחטאת כאשם וכן *גבי שלא לשמו וכן גבי חטאת שנכנס דמה לפנים במס' זבחים (דף יוד:) : רבי יהושע אומר ימכר · לאחר שנסתאב : ויביא בדמיו עולה · נדבה לעצמו ובמס' תמורה מסיק להא מילתא והלא אף הנדבה עולה היא מה בין דברי רבי יהושע לדברי חכמים אלא שבזמן שהיא באה לחובתו הוא סומך עליה ושוחטה ונסכיה קריבין משלו וכשהיא באה לנדבת ציבור אינו סומך עליה כו' : בדמיו אין · אבל איהו גופיה לא אמר דיקרב עולה ואף על פי שמקריבו לעצמו אלמא גזירה לאחר כפרה שנתכפר באחר אטו לפני כפרה דאי שרית ליה השתא טעי ואי מיצטריך ליה עולה נמי קודם כפרה מקריב ליה להאי והדר מייתי אחר לאשם ואי אפשר לשנות זבח לזבח אחר כ"ז שעומד לשמו :

תורה אור

במדבר יח °עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת עשו אכילת תרומה בגבולין כעבודת ביהמ"ק: שחטו שלא לאוכליו : פשיטא כיון דהתם פסול הכא חייב משום דתנא סיפא פטור תנא רישא חייב והא נמי פשיטא משום דהתם כשר הכא פטור אלא אידי דתנא שחטו שלא לשמו בשבת תנא נמי שלא לאוכליו והיא גופא למה לי משום דקבעי לאיפלוגי ר' אליעזר ור' יהושע א"ל רב הונא בר חיננא לבריה כי אזלת לקמיה דרבי זריקא בעי מיניה לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור שחטו שלא לאוכליו חייב מה תיקן תיקן אם עלו לא ירדו שחטו ונמצא בעל מום חייב מה תיקן תיקן בדוקין שבעין ואליבא דר"ע דאמר אם עלו לא ירדו שחטו ונמצא טריפה בסתר פטור *הא בגלוי חייב מה תיקן תיקן להוציא מידי נבילה מתקיף לה רבינא הא *דתניא [ז]השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז חייב עליה ג' חטאות מה תיקן אמר רב עוירא *שמוציאו מידי אבר מן החי : שחטו ונודע וכו' : *א"ר הונא אמר רב אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר לעולה אלמא קסבר לא בעי עקירה א"ה כי לא ניתק נמי גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה ומנא תימרא *דתנן [ג]אשם שמתו בעליו או שנתכפרו בעליו ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה ר' אליעזר אומר ימות ר' יהושע אומר ימכר ויביא בדמיו עולה בדמיו אין אבל גופו לא דגזור לאחר כפרה אטו לפני כפרה ש"מ איתיביה רב חסדא לרב הונא שחטו ונודע שמשכו בעלים את ידם וכו' ותני

לדברי האומר מקלקל בחבורה כו' · וא"ת והלא ר' יהודה הוא דפטר מקלקל בחבורה ומתני' דמחייב בשאינן ראויין דהיינו מתעסק ששוחט זבח זה וסבור שהוא אחר לא אתי כר"י דלדידיה מתעסק פטור כדמוכח בפ' ספק אכל (כריתות יט:) דקאמר הנח לתינוקות מתוך שמקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב אלמא משמע מאן דפטר מקלקל בחבורה פטר נמי מתעסק וא"כ מתני' לא מתוקמא כמאן דפטר מקלקל בחבורה וי"ל דלדברי האומר מקלקל בחבורה פטור היינו רבי יוחנן אליבא דרבי שמעון דפטר היכא דמקלקל לגמרי דליכא תיקון כלל ולאפוקי מדר' אבהו דבפ' האורג (שבת קו·) תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"ל פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואת"ל משנה בחובל וצריך לכלבו ומבעיר וצריך לאפרו והיינו אליבא דר"ש מדמפליג בין חובל ומבעיר לשאר מקלקלין אבל מקלקל גמור לא אפי' לר"ש מיהו אכתי קשה לר"י כיון דס"ד דליכא תיקון כלל במתני' א"כ תקשי לכ"ע היכי חייב לר"ש מקלקל בחבורה הא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא ופטור אפילו בחבורה כדמוכח בסוף כל כתבי (שבת קכא:) דפטר ר"ש התם הורג נחשים ועקרבים משום מלאכה שאינה צריכה לגופה ובריש הנחנקין (סנהדרין פד:) נמי מסיק מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב ר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה : תיקן להוציאו מידי אבר מן החי · משמע דתקרובת ע"ז מטמאה מדאורייתא מדלא קאמר תיקן להוציאו מידי נבילה ולא מיחייב אהך טומאה אם נכנס למקדש ובע"ז פ' ר' ישמעאל (דף נב.) משמע שהיא מדרבנן דבעי רבי יוחנן תקרובת ע"ז של אוכלין מהו כו' או דילמא איסורא דאורייתא לא בטלה טומאה דרבנן בטלה וי"ל דאיצטריך הכא לשנויי תיקן להוציאו מאמה"ח כי היכי דלא ניפשוט מהך ברייתא דטומאת תקרובת לאו דאורייתא וכן בסוף העור והרוטב (חולין קכט·) דאמר אביי הרי אמרו תקרובת ע"ז של אוכלין מטמא טומאתה לאו דאורייתא דאי דאורייתא מלינו לאוכלין שמטמא טומאה חמורה ומשני כששימש מעשה עץ שימש התם נמי דיחויה בעלמא הוא* : שחטו ונמצא טריפה בסתר פטור · תימה לר"י אמאי פטור והלא לא עשה מצוה ומתניתין אוקימנא כר"ש דמחייב אפי' לר' יהושע היכא דלא עשה מצוה וליכא למימר דהכא פטור משום דחשבי' ליה כאנוס דע"כ לאו מטעם אנוס פטר ליה אלא משום דטעה בדבר מצוה כדמוכח בגמ' דפריך אי ר' אליעזר חטאת נמי מחייב דהא לית ליה טעה בדבר מצוה פטור ותי' ר"י דכל זה מדברי ר"מ : אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר · כל עיקר רעיה מדרבנן דמדאורייתא לא צריך רעיה כלל והכי קאמר אלמא לא בעי עקירה א"ה כי לא ניתק נמי אי אמרת בשלמא בעי עקירה א"ש דבעינן ניתק דע"י ניתק יזכור לעוקרו אבל לא ניתק לא דגזרי' עוקרו אטו לא עוקרו אבל השתא דלא בעי עקירה קודם ניתוק נמי ליכשר דליכא למיחש למידי ומשני דקודם ניתוק גזרי' אחר כפרה אטו לפני כפרה ואחר ניתוק נמי דיעבד כשר אבל לכתחלה מיהא גזרי' אטו לפני כפרה ומנא תימרא דתנן אשם כו' בדמיו אין אבל הוא גופיה לא דהא כ"ע מודו דלאחר עקירה וניתוק היה יכול לשוחטו לכתחלה דליכא למיגזר אטו קודם עקירה הואיל ואיכא היכירא דניתוק אי לאו משום דגזרינן לאחר כפרה וניתוק אטו קודם כפרה ומה שפי' ר"י דאי אמרת דבעי עקירה אתי שפיר דגזרו בשלא ניתק דילמא אתי לשחוט בלא עקירה ק' לר"ב פסח בשאר ימות השנה דבעי עקירה אמאי לא מצריך רעיה מקשי' דאמר פ"ק דמנחות (דף ד·) א"ר הונא אמר רב אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר לעולה ניתק אין לא ניתק לא מ"ט אמר קרא הוא בהווייתו יהא אלמא ניתוק דאורייתא הוא והכא משמע שהוא מדרבנן וגזרי' אטו קודם כפרה ואור"י דה"פ התם אמר קרא הוא בהווייתו יהא קודם כפרה וכיון דמדאורייתא הוי בהווייתו קודם כפרה גזרי' אחר כפרה אטו קודם כפרה ור"ת פי' דה"ק במנחות ניתק אין לא ניתק לא וטעמא כדמפרש הכא דגזרי' אטו לפני כפרה ומסיק מ"ט אמר קרא הוא כלומר מ"ט כשר הלא הלכה למשה מסיני הוא דכל שבחטאת מתה באשם רועה אמר קרא הוא משמע בהווייתו שלבסוף כשיסתאב וימכר שהדמים לנדבה והויא עולה ואתא קרא ללמוד על הלכה דהכי גמרינן דכל שבחטאת מתה באשם קרב עולה א"כ כי גמרי' דבאשם רועה למצוה א"כ דבאשם אזיל לנדבת ציבור ולא ידעי' אי הוא עצמו או דמיו וגלי קרא דהוא עצמו ואי לאו הלכה ה"א הוא בהווייתו דמעיקרא יהא ולא יקרב עולה ורא"י לפי' זה דבתמורה פ' אלו קדשים (דף יח·) גר' בכל הספרים א"ר הונא אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר מ"ט אמר קרא הוא בהווייתו יהא ולא גר' התם בשום ספר ניתק אין לא ניתק לא :

מט א מיי' פ"ב מהל' שגגות הלכה י׳
נ ב מיי' פ"ד מהל' שגגות הלכה א׳
נא ג מיי' פ"ד מהל' פסולי מוקדשין הלכה יד :

רבינו חננאל

עבודת מתנה אתן את כהונתכם עשו אכילת תרומה בגבולין כעבודת בית המקדש ועבודת בן גרושה או בן חלוצה רחמנא אכשרה דתניא היה [עומד] ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה כל קרבנות שהקריב פסולין ור' יהושע מכשיר מ"ט דכתיב ברך ה' חילו אפי' חולין שבו פועל ידיו תרצה : מתני' שחטו שלא לאוכלין ושלא למנויו לערלים ולטמאים כו' . ואמרי' פשיטא מדתנינן במתני' דתמיד [דף ס"א] שחטו שלא לאוכלין ושלא למנוין לערלים ולטמאים פסול מדקתני התם פסול הכא השוחט [בשבת] כי האי גונא כיון דהזבח פסול ודאי הוא חייב אבל לאוכליו ושלא לאוכליו וכו' כיון דהתם כשר הכא ודאי פטור ואסיקנא לעולם לא הוה צריך למתנינהו הני כולהי להכא דממילא שמעינן לה אלא משום דבעי אשמעי' פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע בשאר זבחים ששחטן לשם פסח אם אינן ראויין חייב ואם הן ראויין ר' אליעזר מחייב ור' יהושע פוטר : בעו מר' זריקא לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור . פי' העושה חבורה בשבת מקלקל הוא ותנן כל המקלקלין פטורין השוחט שלא לשמו ושלא לאוכליו כגון אלו כולן שהזבח פסול מאי תיקן דקתני חייב אמר ליה תיקן שאם עלו למזבח לא ירדו דתנן בשחיטת קדשים פ"ט המזבח מקדש את הראוי לו ר' יהושע אומר כל הראוי לאשים אם עלה לא ירד שנאמר היא העולה על מוקדה ר"ג אומר כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד שנאמר העולה על המזבח אין בין דברי ר' יהודה לר"ג אלא הדם והנסכים ר' שמעון אומר הזבח כשר והנסכים פסולין הנסכים כשרים והזבח פסול אפי' זה וזה פסול הזבח לא ירד והנסכים ירדו ותנא כל הזבחים שעלו לגבי המזבח ונמצאו פסולין הרי אלו לא ירדו : שחטו בשבת ונמצא בעל מום מה תיקן דקתני חייב אמר לו כגון שנמצא בעל מום בדוקין שבעין ואליבא דר"ע דתנן בשחיטת קדשים פ"ט ר"ע מכשיר בבעלי מומין וגרסי' בגמ' אמר ר' חייא לא הכשיר ר' עקיבא אלא בדוקין שבעין הואיל וכשרין בעופות והוא שקדם הקדשן: שחטו בשבת ונמצא טרפה בסתר כגון הריאה שניקבה וכיוצא בה פטור הא טרפה שבגלוי כגון שנקב קרום של מוח או שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה וכיוצא בה מה תקן להוציאה מידי נבלה ופשוטה היא כי הנבלה מטמאה במשא ובמגע והטרפה שחוטה אינה מטמאה כלל . והתקפה דרבינא דאמר השוחט חטאת בחוץ בשבת לע"ז בשוגג חייב שלש חטאות משום שוחט קדשים בחוץ ומשום שוחט בשבת ומשום מקריב לע"ז דשחיטה זו לא מטהרה דגרסי' בפ"ק בשחיטת חולין בענין שחיטת נכרי נבלה ומטמאה במשא ותרגמה רבא הכי קתני שחיטת נכרי מטמאה במשא ואינה מטמאה באהל ויש אחרת שמטמאה אפי' באהל ואיזו זו תקרובת של ע"ז דקתני מנין לתקרובת ע"ז שמטמא באהל שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת מטמא באהל אף תקרובת ע"ז מטמאה באהל איכא דאמרי אמר רבא זו מטמאת במשא כו' מכל מקום לתרתי לישני דרבא תקרובת ע"ז לא גריעה מנבלה לטמא במשא מה תיקן דקתני חייב שלש חטאות ומשני רב עוירא תיקן להוציאו מידי אבר מן החי דאלו קמי שחיטה הוה אכיל מינה אבר אפי' כזית בשר גידים ועצמות חייב משום אבר והשתא דשחיטה כמו נבלה היא ולא מחייב עד דאכל מינה כזית בשר: שחטו ונודע שמשכו הבעלים ידם או שמתו כו' אמר [רב הונא] משום דרב
אשם

[דף סד.]
[דף סב:]
חולין דף מ.
[ע' תוס' חולין מ. ד"ה מותר]
זבחים כ: קיב. קטו: מנחות ד. תמורה יח. [מיר כט: ע"ש]
תמורה דף כ: שבועות יב.
[זבחים נ:]

גליון הש"ס

ברש"י ד"ה מידי אבר מן החי לבני נח. ע' חולין קכא ע"ב ע' תוס' חגיגה י"ב ע"ב ד"ה אין אסור :

נב א מיי' פ"ד מהל' ק"פ הלכה ג :
נג ב מיי' פ"ד מהלכות פסולי המוקדשין הלכה טו :

ותני עלה *בחול כי האי גונא ישרף מיד אי אמרת בשלמא בעי עקירה האי פסח הוא וכיון דלית ליה בעלים הוה ליה פסולו בגופו אמטו להכי ישרף מיד אלא אי אמרת לא בעי עקירה מרישא הוה ליה שלמים פסולו משום מאי משום דבר אחר דקא שחיט ליה אחר תמיד של בין הערבים עיבור צורה בעי *דתניא זה הכלל כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה אלא לא תימא שחטו סתם כשר לשום עולה אלא אימא ישחטו לשום עולה כשר אלמא בעי עקירה ולרבי חייא בר גמדא *דאמר נזרקה מפי חבורה ואמרי כגון שהיו בעלים טמאי מתים ונדחין לפסח שני האי הוא דבעי עקירה הא בעלמא לא בעי עקירה מאי איכא למימר אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע הכא במאי עסקינן כגון שהפרישו קודם חצות ומתו בעלים אחר חצות דהוה ליה נראה ונדחה וכל הנראה ונדחה שוב אינו חוזר ונראה מידי הוא טעמא אלא לרב הא אמר רב *בעלי חיים אינם נדחים אלא אמר רב פפא הא מני ר' אליעזר היא דאמר וכן השוחט אחרים לשם פסח פסול דהוה ליה פסולו בגופו ואי רבי אליעזר היא חטאת נמי מחייב דהא לית ליה לר"א טועה בדבר מצוה פטור אלא תרגמא רב יוסף בריה דרב סלא חסידא קמיה דרב פפא הא מני יוסף בן חונאי היא *דתנן יוסף בן חונאי אומר הנשחטים לשם פסח ולשם חטאת פסולים אלמא פסולו בגופו היא ומשום הכי ישרף מיד ובפטורי סבר לה כר' יהושע רב אשי אמר רב דאמר כר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה *דתניא ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם יש שהות ביום לידע אם משכו בעלים את ידיהם או שמתו או שנטמאו חייב *ותעובר צורתו ויוצא לבית השרפה מאי טעמא לאו משום דלא בעי עקירה ממאי דילמא משום דסבר לה *כתנא דבי רבה בר אבוה דאמר אפילו פיגול נמי בעי עיבור צורה דיליף עון עון מנותר דאי לא תימא הכי נטמאו בעלים מאי איכא למימר הא ודאי בעי עקירה דאמר רבי חייא בר גמדא *נזרקה מפי חבורה כגון שהיו בעלים טמאי מת ונדחו לפסח שני אלא מתורתא כדשני מעיקרא יוסף בן חונאי היא :

הדרן עלך אלו דברים

רש"י

ותני עלה · למתניתין : בחול כי האי גוונא · הואיל ויכול לשורפו : ישרף מיד · ואין צריך להמתין עד שתעבור צורתו ואע"ג דמותר הפסח קרב שלמים ואם היה שוחטו לזה שמתו בעליו לשם שלמים היה כשר עכשיו שלא עקר שם פסח ממנו ישרף מיד דהוה ליה פסח שנשחט שלא למנויו : אי אמרת בשלמא · אע"ג דסתמיה לשם שלמים קאי בעי עקירה וכל כמה דלא עקר הוי שם פסח עליו משום הכי ישרף מיד ולא בעי עיבור צורה דהוה ליה פסולו בגופו שנשחט שלא למנויו : אלא אי אמרת לא בעי עקירה · וסתמיה שלמים הוא פסולו מחמת מאי הוי הואיל ושלמים הוא משום דנשחט אחר תמיד בין הערבים דשחיטת פסח אחר התמיד היא כדאמר בתמיד נשחט (דף נט:) ועבר על עשה דהשלמה : כל שפסולו בגופו · כגון פיגול נותר טמא ויוצא ישרף מיד ואין צריך להמתין : בדם ובבעלים · כגון נשפך הדם וכגון פסח שמתו בעלים או נטמאו אחר זריקה דעכשיו פסח כשר הוא אלא שאין לו אוכלין : תעובר צורתו · ימתינו לו עד שתעובר ממנו צורת בשר דכיון דאין פסולו חמור לא שרפינן קדשים בבזיון ועיבור צורה הוא פסול לינה דהוה ליה פסולו בגופו : ולר' חייא בר גמדא · דאמר בתמיד נשחט (דף סד·) גבי מתניתא דקתני התם דפסח בעי עקירה ואוקמה כגון שהיו בעלים טמאי מתים כו' : הא · אחר דלאו סתמא קאי לפסח לא בעי עקירה : מאי איכא למימר · כלומר מתני' דהכא תיובתיה דקתני ישרף מיד ולא מיתוקמא אלא משום עקירה : אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע · לעולם כדקאמר שחטו סתם כשר לעולה דכיון דקאי לעולה סתמיה עולה הוא ואע"פ שתחלתו אשם וכן מותר הפסח כיון דלשלמים קאי סתמא כי שחיט ליה שלמים הוא והכא דקתני ישרף מיד לאו משום עקירה אלא כגון שהפרישו קודם חצות וכי מטא חצות קבעתיה חצות שהוא זמן שחיטתו ונראה לפסח : ומתו בעלים אחר חצות · ונדחה מפסח דשוב אינו חוזר ונראה לשלמים והא דקי"ל מותר הפסח אחר הפסח קרב שלמים כגון שאבד קודם חצות ונמצא אחר שחיטת הפסח דלא אתא חצות עליה למיקבעה ולא נראה לשחיטת פסח מעולם : מידי הוא טעמא אלא לרב . האי תירוצא רב מתריץ ליה דאמר לא בעי עקירה : והאמר רב · בפ' שני שעירי : בעלי חיים אינן נדחין · ואין דיחוי אלא בדם או בבעלים כגון שעיר של שם שנשחט וקודם זריקת דמו מת המשתלח ישפך הדם אבל כל זמן שהקרבן חי אינו נפסל משום דיחוי : אלא אמר רב פפא . לעולם לא בעי עקירה וסתמיה שלמים והא דקתני עלה דמתני' בחול ישרף מיד ר' אליעזר הוא ומשום דשלמים הוא וכגון דשחטיה בהדיא לשם פסח ורבי אליעזר לטעמיה דאמר בפ' תמיד נשחט (דף סג:) שלמים ששחטן לשם פסח פסול : ואי רבי אליעזר · אמאי תנן מתני' פטור לחייב משום שבת דהא לית ליה כו' : ובפטורי · דטועה בדבר מצוה : סבר לה · רבי יוסף בן חונאי כרבי יהושע : רב אשי אמר רב דאמר · לעיל לא בעי עקירה לית ליה דהאי תנא דאמר בחול ישרף מיד אלא קסבר רב דמתני' לענין צורה כי האי תנא סבר לה דאמר בעי עיבור צורה : אם יש שהות ביום · לזה ששחט פסח זה בשבת לבדוק אם מתו בעלים כו' ולא שאל לא טועה בדבר מצוה הוא אלא שוגג וחייב שוגג קרי את הקרוב לפושע : ותעובר צורתו · אם הוא חול דאילו בשבת לא אצטריך ליה דהא בשבת לא שריף ליה ולמחר ביום טוב נמי לא שריף ליה : מאי טעמא · בעי עיבור צורה : לאו משום דקסבר לא בעי עקירה · וזה סתם נשחט והרי הוא שלמים כשרין אלא שנשחטו אחר התמיד ופסול מחמת דבר אחר הוא : וממאי דילמא · לעולם בעי עקירה ופסולו בגופו והאי דבעי עיבור צורה משום דרבי ישמעאל סבר לה כתנא דבי רבה בר אבוה דאמר אפילו פיגול שפסולו בגופו טעון עיבור צורה ולא איתפרים לי עיקר מילתיה דתנא דרבה בר אבוה היכא אתמר ובכמה מקומות מייתי לה בגמרא : דאי לא תימא הכי · דטעמא משום דקסבר פסול הגוף טעון עיבור צורה אלא משום דלא בעי עקירה הא תינח מתו או נתכפרו אבל נטמאו מי איכא דלא בעי עקירה הא סתמיה לפסח שני קאי ורבי ישמעאל או שנטמאו נמי קתני : אלא מתורתא · דטעמא דרבי ישמעאל משום דקסבר פסול הגוף טעון עיבור צורה ותנא דישרף מיד סבר לא בעי עיבור צורה ולאו לתרוצי בעית דלא תיקשי לרב הכי תרלא דפסול הגוף דידה גבי מתו או משכו ידם משום דשחטיה לשם פסח בהדיא ואיהו לשלמים קאי בלא עקירה כרב והוו להו שלמים לשם פסח ופסול הגוף הוא כיוסף בן חונאי :

הדרן עלך אלו דברים

תוספות

פסולו מחמת מאי הוי ששחטו כו' · ול"ת מאי קמדמי הך עקירה להאי דלעיל דאשם שכפרו בעליו באחר תו לא חזי לאשם אבל פסח שנטמאו בעליו או משכו ידיהם אכתי חזי לפסח אם ימנו אחרים עליו כדתנן לקמן (דף פט·) נימנין ומושכין ידיהם עד שישחט וי"ל דהני מילי כשנשאר אחד מבני חבורה עליו שאם נשאר לגמרי בלא בעלים תו לא חזי לפסח כדתניא בסופא מי שהיה טמא (לקמן צח·) המפריש פסח ומת אם בנו נמנה עליו יביאנו לשם פסח אין בנו נמנה עליו יביאנו לשם שלמים : בדם ובבעלים תעובר · תימה א"כ היכי קתני שחטו ונודע שמשכו בעלים את ידם או שנטמא בחול ישרף מיד והא בדם ובבעלים בעינן עיבור צורה וליכא למימר כפי' הקונטרס דהך דבדם ובבעלים איירי כגון שנטמא אחר זריקה דעכשיו פסח כשר אלא שאין לו אוכלין דבפרק כיצד צולין (לקמן פב:) מוקמינן לה קודם זריקה דקתני בעלים דומיא דדם ותירץ ר' שמואל בר' שלמה דההיא דלעיל איירי קודם שחיטה דהוי כמו שחטו שלא לאוכליו דחשיב פסולו בגופו :

האמר רב בעלי חיים אינם נדחין. תימה הא מסיק' בפ' שני שעירי (יומא סד:) אמר לך רב אליבא דר' יהודה לא קאמינא וא"כ לימא דמתניתין רבי יהודה דסבר נדחין וכמה משניות מלינו דסברי דבעלי חיים נדחין בפ' מי שהיה טמא (לקמן צח·) ובתמורה (דף כג.) ובשילהי כריתות (דף כח.) דדייק עלייהו שמע מינה בעלי חיים נדחין וצריך לרב לאוקמי' כרבי יהודה ומתני' כמי אמאי לא מוקי כוותיה :

הדרן עלך אלו דברים

רבינו חננאל

אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר לעולה קסבר לא בעי עקירה אי הכי כי לא ניתק לרעיה נמי ושני' גזרה לאחר כפרה קודם שניתק לרעיה להקריבו עולה שמא יראה אחר ויקריב קודם שיתכפרו בעליו יקריב הוא עולה. היכא אמור רבנן ירעה דתניא אשם שמתו בעליו או נתכפרו ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. ר' אומר ימכרו ויביא בדמיו עולה אמאי ניקרבה איהו גופיה עולה אלא ש"מ גזרה לפני כפרה ש"מ : מותיב רב חסדא שחטו ונודע שמשכו בעלים את ידם או שנטמאו פטור מפני ששחט ברשות ותאני עלה בחול כי האי גונא ישרף מיד אי אמרת בשלמא בעי עקירה האי פסח הוא וכיון דלית ליה בעלים ולא אפשר למיכליה לערב פסולו בגופו הוא אמו הכי ישרף מיד אלא אי אמרת לא בעי עקירה כיון דנודע בעת השחיטה שכבר מתו בעליו נמצא כי שחיטתו ששחט סתם לשם שלמים הוא משום מאי פסלת ליה משום שנשחט אחר תמיד של בין הערבים האי אין פיסולו בגופו אלא פיסולו מחמת דבר אחר הוא תיבעי צורה דתניא זה הכלל כל שפסולו בגופו ישרף מיד כו' ואתינן לתרוצה להא דרב בששחטה לשם עולה ועקר שם אשם מעליו. ואקשי' ומי בעי עקירה (אי הכי) למאן דאמר נזרקה מפי חבורה ואמרו כגון שהיו בעלים טמאי מתים ונדחו לפסח שני דהאי פסח סתמא לשמו קאי למיפק ביה בפסח שני והאי הוא דבעי עקירה אבל זולתי לא בעי עקירה ולעולם הא דרב כגון ששחטו סתם והא דקתני ונודע שמשכו הבעלים את ידם או שמתו כו' כגון שהפרישו לשם פסח קודם חצות ומתו בעלים אחר חצות דהוה ליה נראה לשם פסח ונדחה שוב אינו חוזר ונראה שנמצא פיסולו בגופו לפיכך תני עלה ישרף מיד ואקשי' עלה מידי הוא טעמא דלא בעי עקירה אלא לרב הא בהדיא אמר בעלי חיים אינן נידחין ומשני רב פפא דמתני' ר' אליעזר היא דאמר וכן השוחט אחרים לשם פסח פסולין [ומקשינן אי] דהוו לרו כי האי גוונא השוחט בשבת כרת הוא דמחייב דהא לית ליה לרבי אליעזר טעה בדבר מצוה פטור ולא הוה ליה למשחט עד דבריר ליה דהאידנא דקא שחיט בעלים אינן חיים והדרינן אוקמינה ליוסף בן חוני דתנן בריש שחיטת קדשים יוסף בן חוני אומר הנשחטין לשם פסח ולשם חטאת פסולין אלמא פיסולו בגופו ובפטורי סבר לה כר' יהושע דתני טעה בדבר מצוה פטור : רב אשי אמר רב דאמר לא בעי עקירה כי האי תנא הוא דאמר הכי דתני אם יש שהות ביום כדי לידע שמשכו הבעלים את ידם או שמתו או שנטמאו ולא שאל אלא שחט בשבת חייב ותעובר צורתו כלומר ישאר ימים עד שיבאיש ולא ישאר עליו אדמומית אלא תעשה צורתו כעין ירקרוקת ויצא לבית השרפה ומדקתני תעובר צורתו ש"מ דלאו פיסולו בגופו אלא מחמת דבר אחר ש"מ דהאי תנא לא בעי עקירה וכיון שמתו בעליו או נטמאו או שמשכו את ידם מטילא הוי ליה שלמים ופסולו משום דנשחט אחר תמיד של בין הערבים לפיכך בעי [עיבור] צורה ודחי' ממאי דכי מוקמת לה הכי היא דלמא לעולם פיסולו בגופו הוא דהאי תנא סבר לה כרבה דאמר אפי' פגול שדברי הכל פיסולו בגופו הוא טעון צורה ודאי. לא תימא הכי דהאי תנא ודאי בעי עקירה תינח במי שמתו בעליו או משכו את ידם איכא למימר סתמיה לשלמים קאי אלא נטמאו בעלים מי איכא מאן דאמר לא בעי עקירה והא אמר ר' חייא בר גמדא נזרקה וכו' אלא מתורתא יוסי בן חוני היא כדשנין מעיקרא :

הדרן עלך פרק אלו דברים

[לעיל דף לה: לקמן דף סב:] [תוספתא פ"ו] [לעיל סד.] יומא דף סד. לקמן דף לח. אבות דף ג. [ע"ש] [תוספתא פ"ו] [תוספתא פ"ו] [לעיל לה: לקמן סב: מנחות נז:] לעיל דף סד. חולין דף ל.

כיצד ^צולין את הפסח מביאין שפוד של רמון ותוחבו לתוך פיו עד בית נקובתו ונותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר ^כמין בישול הוא זה אלא תולין חוצה לו ^אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא א"ר צדוק מעשה ברג שאמר לטבי עבדו צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא: גמ' וניתי של מתכת ^איידי דחם מקצתו חם כולו וקמטוי מחמת השפוד ורחמנא אמר °צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר וניתי של דקל איידי דאית ליה שיבי מפיק מיא והוי כמבושל וניתי של תאנה איידי דמחלחל מפיק מיא והוה ליה כמבושל וניתי של אלון של חרוב ושל שקמה איידי דאית ביה קיטרי מפיק מיא של רמון נמי אית ביה קיטרי שיעי קיטרי ואבע"א בנבגא בר שתא דלית ביה קיטרי והא איכא בי פסקיה דמפיק לבי פסקיה לבר מתני' דלא כרבי יהודה דתניא רבי יהודה אומר כשם ששפוד של עץ אינו נשרף כך שפוד של מתכת אינו מרתיח אמרו לו זה חם מקצתו חם כולו וזה חם מקצתו אינו חם כולו: ונותן את כרעיו וכו': *תניא רבי ישמעאל קוריהו *תוך תוך ר"ט קוריהו גדי מקולס ת"ר* ^איזהו גדי מקולס דאסור לאכול בלילי פסח בזמן הזה כל שצלאו כולו כאחד נחתך ממנו אבר נשלק ממנו אבר אין זה גדי מקולס השתא יש לומר נחתך ממנו אבר דאף על גב דקא מטוי ליה בהדיה אמרת לא נשלק מיבעיא א"ר ששת ששלקו במחובר אמר רבה ^האי מולייתא שריא א"ל אביי והא קא בלע דמא א"ל כבולעו כך פולטו נימא מסייע ליה נותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו מ"ט לאו משום דאמרינן כבולעו כך פולטו אמרי שאני התם כיון דאיכא בית השחיטה דמחלחל

מידב

שמות יב

רש"י

כיצד צולין. שפוד של רמון. טעמא מפרש בגמרא: ונותן את כרעיו כו'. כדכתיב צלי אש ראשו על כרעיו וגו' כולו כאחד משמע: כמין בישול הוא זה. שמבשל בני מעיו בתוכו כמו בתוך הקדירה: תולין חוצה לו. תוחבן בשפוד למעלה מפיו של טלה: לא על השפוד. של ברזל כדמפרש בגמ' שהמתכת כשמתחמם מקצתו מתחמם כולו ונצלה הפסח מחום השפוד שבתוכו שהפנימי מתחמם ע"י קצתו החיצון והוה ליה פסח צלי מחמת דבר אחר ורחמנא אמר צלי אש: אסכלא. גרדיל"ש בלע"ז וכולה חד טעמא: גמ' שיבי. קנלי"ר שעשוי שורות שורות: מחלחל. כעין של ערבה ושל אגוז שיש להן מוח מבפנים: אלון. יוסכ"א שהוא קשה: איידי דאית בהו קיטרי. ובעי למישטינהו בסכינא מפיק מיא דרך מקום חתך הסכין והוה ליה פסח מבושל: שיעי קיטריה. ואין צריך להעביר סכין עליהם: בנבגא בר שתא. נטיעה בת שנתה: והא איכא בי פיסקי. ראש השפוד שהוא מקום חתך ומוציא מים: דמפיק לבי פיסקי לבר. חוץ לפי הפסח דאי מפקי מיא לא עיילי לפסח: כשם שהשפוד של עץ. כשתולין אותו בתנור ומכוסה בטלה אין מה שבתוך הטלה נשרף שהטלה מגין עליו כך שפוד של מתכת אין מה שבתוך הטלה מרתיח מחמת חום מקצתו היוצא חוץ לטלה: אמרו לו. אע"פ שאין פנימי של עץ נשרף אבל פנימי של מתכת מרתיח שזה של עץ חם מקצתו לא חם כולו והוה ליה צלי אש וזה של מתכת חם מקצתו חם כולו ואפילו מה שמכוסה ממנו הלכך הו"ל צלי שפוד: רבי ישמעאל קוריהו תוך תוך. דנותן לתוכו ס"ל וכשמרתיחין ומתבשלין בתוכו נשמע קול רתיחתן תוך תוך כקול הסיר ל"א כתב בספרים ישנים תכבר לשון תוך ובר כלומר ממולא מבפנים ונראה מבחוץ כעין שממלאין גדיין ותרנגולין שלנו ודוגמא גבי אביגיל (שמואל א כה) חמש צאן עשויות ומתרגמינן חמש עאן תכברנין משם רבי קלונימוס: מקולס. לשון כובע נחשת דמתרגמינן קולסא דנחשא (שם יז) °דסבירא ליה תולין למעלה בראשו ונראים ככובע נחשת על ראש גבור: איזה גדי מקולס. דתנן בפרק מקום שנהגו (ד' נג.) שאסור לאכול צלי (*בערבי) פסחים בזמן הזה במקום שלא נהגו: כאחד. דדמי לפסח ונראה כאוכל קדשים *בחוצה לארץ: נשלק מיבעיא. קס"ד דנחתך והדר נשלק ומשעה שחתכו קודם צלייתו לא הוי מקולס: האי מולייתא. איכפלדור"א בלע"ז כמו שאנו ממלאין הטלאין והתרנגולין בין בשר לעצמות: שריא *ואפילו לא בישלו את הבשר שנותנים לתוכו מותר ואפילו מלחו כמליחת צלי דאי במליחה כל צורך לקדירה פשיטא: והא קא בלע. הטלה דם היוצא מן הבשר הכנוס בתוכו: פולטו. לחוץ ושואבו חום האור:

מידב

תוספות

כיצד צולין. ותוחבו לתוך פיו (א). אומר ר"י מש"ה תוחבו דרך פיו לפי שנותן הגם שבשפוד למטה כדי שלא יפול הפסח ולא הוי בית השחיטה למטה וקדייב דמא דרך שם: נחתך ממנו אבר אין זה מקולס. נראה לריב"א דמצוה לקלסו אבל משום הכי לא מיפסיל מדאמר לקמן בפרק האשה (דף פח:) גבי ה' שנתערבו עורות פסחיהן ופריך והא איכא חד דלא נפיק ומשני משום דלא אפשר דהיכי נעביד נייתי כל חד וניתנו אי דידי בעל מום הוה להוי האי פסח ואי לא להוי שלמים הא איכא חזה ושוק ופריך וניתי כל חד כהן בהדיה והשתא היך יעשו כן והא חזה ושוק דאסורים לזרים אי אפשר לצלותן עם הפסח וצריך לחותכן ולא הוי מקולס אלא משום הכי אין נפסל וכן תנא לקמן (דף עה.) חתכו ונתנו על גבי גחלים רבי אומר אני שזה צלי אש משמע חתכו לגמרי מיהו רש"י פירש לקמן חתכו שלא הבדילו אלא(ב) לירמו בשנים ושלשה מקומות: האי מולייתא שריא. פי' בקונטרס אע"פ שלא מלחו אלא לצלי ולר"ת נראה דלצלי לא בעי מליחה כלל דלא מיבעיא כשנצלה הבשר יפה יפה ונפלט כל הדם דשרי דיותר מפליט ע"י האש מע"י המלח דמעשים בכל יום שמבשלים כבד אחר צלייתו אע"פ שמחמירים לבשלו אחר מליחתו אלא אפילו לא נצלה כל צורכו דלא נפלט כל הדם מותר אע"ג דאמרינן בפ"ק דכריתות (דף ד: ודף כב.) דאיכא לאו בדם האברים ה"מ דוקא כשפירש אבל כל זמן שלא פירש ולא יצא לחוץ שרי כדמוכח בפ' מפנין (שבת דף קכח.)(ג) דבשר טפל מותר לטלטלו משום דחזי לאומצא אלמא יכול לאוכלו בלא מליחה ועוד דאמר בפ' כל הבשר (חולין דף קיא.) דכבד אחר שחלטוהו ברותחין או בחלא מותר לבשלו לפי שמצמיתין הדם בתוכו ואין מניחין אותו לפלוט דקאמר התם רב הונא חלטי ליה בחלא ורב נחמן חלטי ליה ברותחין סבר רב פפא קמיה דרבא למימר חלייה אסור אמר ליה אי חלייה אסור איהו נמי אסור דהי היכי ודאי חלייה נמי שרי דמצמית הדם ואין מניחו לפלוט ואפ"ה שרי באכילה ואין לאסור צלי שלא נמלח ולא נצלה כל צורכו משום שמחמת האש הדם נפרש מבפנים ממקום זה למקום זה דמה שיוצא לחוץ מפרש שריק ומה שנשאר בפנים אע"פ שפירש ממקום זה למקום זה לא הוי כדם האברים שפירש דהא איכא מאן דאסר במסכת חולין (דף קיא:) לאכול ככר שחתך עליה בשר מפני דם הבשר שנכנס לתוכו ואפילו הכי משמע דבשר עצמו מותר אע"פ שלא יצא כל דמו ודבר תימה הוא לרש"י מה מועלת מליחה מועטת לצלי דאין הבשר יוצא מידי דמו עד שימלחנו יפה יפה אלא ודאי לא בעי מליחה כלל וכן קבל ר"י מר"ת ובהקומץ רבה (מנחות כא.) גבי מליחת קדשים דקאמר כיצד(ד) עושה מביא את האבר ונותן עליו מלח וחוזר והופכו ונותן עליו מלח ומעלהו ויש דגרס בתר הכי אמר אביי וכן לצלי לא גרס לצלי אלא וכן לקדירה וכן כתוב ברוב ספרים והא דאמר בפרק קמא דביצה (דף יא.) ושוין שמולחין עליו בשר לצלי לאו משום דבעי מליחה אלא שמנהג למולחו והא דאמר בכל הבשר (חולין קיג.) רב ששת מלח גרמא גרמא תרי מ"מ לא משום דפריש מהאי גיסא ובלע האי גיסא דפריש מהאי חד נמי פריש מהאי גיסא דקאמר היינו שפירש לגמרי לחוץ אבל מבפנים שרי כדפרישית: כבולעו כך פולטו. בפ' כל הבשר (חולין קיא.)(ה) שרי כבדא עילויה בישרא בדיעבד משום דדם מישרק שריק התם לא שייך להזכיר כלל טעם של כבולעו כך פולטו שהדם נופל שם מבחוץ ושריק ולאו נבלע ומטעם כבולעו כך פולטו נמי לא הויא שריא התם גבי כבד אלא בדיעבד ואע"ג דבא למישרי הכא גבי פסח לכתחלה אע"ג דבני מעיו בתוכו ואיכא נמי כבד גבי פסח לא רצו להחמיר משום דכתיב (שמות יב) ראשו על כרעיו ועל קרבו ואפילו מאן דאסר בכבדא עילויה בישרא לא קשה ליה מתניתין דפסח דמדרבנן אסר ובפסח לא החמירו אי נמי הוא יעמיד כגון שמלח בני מעיו מליחה גמורה דאפילו לקדירה מתירו ר"ת על ידי מליחה גמורה ואפילו לפי מנהג העולם שאין מבשלים כבד על ידי שום מליחה מכל מקום כיון דנמלח כמליחת קדירה נתמעט דמו ולא אסר טפי מאחר בשר שלא נמלח דבשרא על גבי בשרא שרי לכתחלה לכולי עלמא ויש ללמוד היתר במולייתא אפילו נמלח בשר החיצון ושהה כדי מליחה והפנימי לא נמלח מדמייתי ראיה מטפילת בר גוזלא דשרי מטעם כבולעו כך פולטו אע"פ שמעשים בכל יום שאוסרים בשר שנפל בציר ומלח שנפלט ואין מותר אפילו בצלי ועדיפא מינה היה אוסר ר"ת תרנגולת שנמלחה בקערה אף על פי שלא שהתה שם שיעור צלייה ולא פלטה אפילו חצי דמה ואסרה לאוכלה צלי משום דלא מפליג רבא *גבי אין מונחין בשר אלא בכלי מנוקב בין שהה הרבה לשהה מעט:

שאני

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה י:

ב ג ד שם הלכה ט:

ג ה מיי' פ"ח מהל' מלה הל' יא סמג עשין מא טוש"ע א"ח סימן תעו סעיף א:

ד ו מיי' פ"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכ' יז סמג לאוין קלז טור ש"ע י"ד סי' עג ס"א [רב אלפס חולין פ"ז דף רג: וכן הרא"ש שם סי' י"ג]:

רבינו חננאל

כיצד צולין את הפסח שפוד של רמון כו' ואקשי' ולמה אינו צולהו בשפוד של מתכת ושני' דאיידי דחםמקצתו חם כולו וכיון שנתחמם ראש השפוד כולו המשוקע נמצא חמום השפוד צולה בשר הפסח ורחמנא אמרה צלי אש ולא צלי ברזל ושפוד של דקל אית ביה שיבי כגון שאיבה ומפקי מיא ותאנה איידי דמחלחלא מפקי מיא והאלון והחרוב והשקמה הני כולהו אית בהו קטרי מקום שצומחין ומגדלין אמירין ונצרים וכשחותכין אותן אותו מקום חתך מפקי מיא וכיון דמפקי מיא על הבשר הוה ליה כמבושל לפיכך אין עושין מהן שפוד לצלות בו הפסח: רמון אע"ג דאית ביה קטרי שיעי כלו' סתומין הן ומקום חיתוכו והוא ראשו שפולט מים מוציאו חוץ לבשר: ירושלמי כל העצים יבשים מבחוץ ואין יבשים מבפנים ורמון יבש מבחוץ ויבש מבפנים ורבי יהודה דמכשיר בשפוד של מתכות אוקימ' למתני' דלא כותיה: נותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו תניא ר' ישמעאל קוריהו תוך בר כלומר נותן כרעיו שהן מבחוץ בתוכו ר' טרפון קורהו גדי מקולס: ת"ר איזהו גדי מקולס פי' שאסור לאכלו בלילי פסחים בזמן הזה דתנן ביום טוב פ"ב ועושין גדי מקולס בלילי פסחים בזמן הזה והלכתא כחכמים כל שצלאו כאחד נחתך ממנו אבר או נשלק ממנו אבר אין זה מקולס ואוקימנא נחתך ממנו אבר נחתך ונתפרק האבר מן הגדי ממש ונשלק דקתני שלא נחתך האבר אלא היה צולהו ושפת קדרה בצדו ונתחך יריך הגדי כמות שהוא בלא חתיכה בתוך הקדרה ונתבשלה אין זה גדי מקולס ומותר בזמן הזה: אמר רבה מליתא שריא פי' מליתא עוף או כבש מלא בשר בתוכו ונצלה בתוכו ואמר אביי כבולעה כך פולטה כלומר כשם שבולע מןהבשר שבתוך העוף או שבתוך הכבש כך פולטו בולעו מבפנים פולטו מבחוץ וקיימא לן דהא מילתא בצליה היא דהא בעניןהפסח [נאמר] אבל בבישול או בשליקה לא:

[כריתות לט: עירובין כט:]

[תוספתא ביצה פ"ב]

[גליון] באוכל קדשים חוץ כצ"ל פ' וי"ט פרק ד' מ"ד]

ר"א שריא ואפילו לא מלחו את הבשר שנותנים לתוכ' אלא כמליחת צלי · ת"מ:

[בחולין קיא: ושם איתא שמואל]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כיצד צולין וכו' לתוך פיו נ"ב נראה דלא למאי דאסיק אדעתיה מקמי דמשני דשאני בית השחיטה מידב דייבי נמי צריך לומר תוחבו דרך פיו כו' דאם היה [תוחבו דרך נקובתו אין] הדם יוצא מהמוזרקים כיון דלא הוי בית השחיטה למטה: דם נשאר שם ממוזרקים בנתחכו בשחיטה: (ב) בד"ה נחתך וכו' שלא הבדילו אלא חתכו בשנים ושלשה מקומות למאר גלייתו הס"ד: (ג) ד"ה האי וכו' דבשר טפל מותר וכו' (ד) שם כיצד הוא עושה מביא: (ה) ד"ה כבולעו וכו' שריק כבדא:

גליון הש"ס רש"י ד"ה מקולס. דס"ל תולין. עי' רש"י לעיל נג. ד"ה מקולסין וביצה כב: ברש"י ד"ה מקולס:

מידב דייבי נימא מסייע ליה* ״הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר מ"ט לאו משום דאמרינן כבולעו כך פולטו °שאני לב דשיע (איני) והא רבין סבא טפליה ההיא בר גוזלא לרב ואמר ליה אי מעלי טפליה הב לי ואיכול ההיא בסמידא *דמפריר והא רבא איקלע לבי ריש גלותא וטפלו ליה בר אווזא אמר אי לא דחזיתיה דזיג כזוזא חיורא לא אכלי מיניה ואי סלקא דעתך כבולעו כך פולטו מאי איריא כי זיג אפילו כי לא זיג נמי התם בחיורתא דשריר והילכתא ״דסמידא בין אסמיק בין לא אסמיק שריא דחיורתא אי זיג כזוזא חיורא שריא אי לא אסיר דשאר קמחים אסמיק אסור לא אסמיק שרי האי מולייתא מאן דאסר אפילו פומא לתתת ומאן דשרי אפילו פומא לעיל והילכתא ״מולייתא שרי אפילו פומא לעיל *אומצא ביעי ומיזרקי פליגי בה רב אחא ורבינא בכל התורה כולה רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והילכתא כרבינא לקולא לבר מהני תלת דרב אחא לקולא ורבינא לחומרא ״והלכתא כרב אחא לקולא האי אומצא דאסמיק חתכיה ומלחיה אפילו לקדרה שרי שפדיה בשפודא שרי מידב דייב אחתיה אגומרי פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד שרי מאן דאסר מצמית צמית ומאן דשרי מישאב שאיב והלכתא מישאב שאיב וכן ביעי חתכינהו ומלחינהו אפילו לקדרה שריין תלינהו בשפודא שריין מידב דייב אחתינהו אגומרי פליגי ביה רב אחא ורבינא חד אסר וחד שרי מאן דאסר מצמית צמית ומאן דשרי מישאב שאיב וכן מיזרקי חתכיה ומלחיה אפילו לקדרה שרי תלייה בשפודא בית השחיטה לתתאי שרי מידב דאיב אחתיה אגומרי פליגי רב אחא ורבינא חד אסר וחד שרי מאן דאסר מצמית צמית ומאן דשרי מישאב שאיב והלכתא מישאב שאיב ״האי אומצא דאסמיק חלייה אסיר לא אסמיק חלייה שרי רבינא אמר אפילו לא אסמיק נמי חלייה אסיר אי אפשר דלית בה שורייקי דמא אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי אבא מגמע ליה גמועי איכא דאמרי רב אשי גופיה מגמע ליה גמועי אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי אבא ״האי חלא דחליט ביה חדא זימנא תו לא תאני חליט ביה מאי שנא מחלא מתמהא דחלטינן ביה התם איתיה לקיוהא

מידב דייבי. לפי שכשנתלה בתנור ופי בית שחיטתו למטה הדם יוצא דרך חלל הצואר שקורין פורצ"ל"א ושותת דרך בית שחיטה: לאחר בישולו. קס"ד לאחר בישולו צלי קאמר דצלי נמי קרי בישול כדכתיב בדברי הימים (ב לה) ויבשלו הפסח באש כמשפט: דשיע. ולא בלע ואפילו בקדירה נמי שרי ואף על גב דליכא למימר כך פולטו: טפליה. בעיסה שקורין פשטיד"א: אי מעלי טפליה. אם יש טעם יפה בלחם: הב לי דאיכול. וסייעתא לרבה: בסמידא. בעיסה של סלת ואינה נדבקת כל כך ונפרכת מאליה והדם יוצא ממנה: דמיפריר. לשון פירורין: ואי לאו דחזיא. ננחס: דזיג. (א)לשון זכוכית לבן וצלול מראה מוהל הבשר שזב בלחם: כי זוזא חיורא. לרוף שאין בו אדמימות דם ואי לא לא אכל מיניה: בחיורתא. קמח נקייה כעין שלנו שאינה סולת: דשריר. קשה ואינו פולטו: דסמידא. דאמר לעיל דמיפריר: בין אסמיק. מוהל שבתוך הלחם בין לא אסמיק שרי שהדם ודאי יוצא ואודם זה ודאי לא דמות דם הוא: והילכתא מולייתא שריא ואפילו פומא לעיל. כשהיא תלויה בתנור ואע"ג דעכשיו אין נקב לצאת הדם שרי כבולעו בשר החיצון כך פולטו וחום התנור שואבו: אומצא ביעי ומיזרקי. אומצא דאסמיק חתיכות בשר אישקנטור"א בלע"ז וכן ביעי זכר דאסמיק וכן מיזרקי חוטין גסין שהן ורידין שבבית השחיטה: פליגי בה. כדמפרש פלוגתייהו לקמיה דאנחיה אגומרי: בכל התורה כולה. כל היכא דאית פלוגתייהו ואיתמר סתמא חד אמר לקולא וחד אמר לחומרא ולא פירש מי המיקל ומי המחמיר דע שרב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא בכולן כדברי המיקל: מידב דייב. ושפיר דמי אף במלח מעט בתורת צלי: צמית. ודמו נבלע בו: שאיבי ליה. שואבים את הדם: חלייה. מוהל היוצא ממנו כשחותכו ליכנא אהרינא שחולטין אותו בחומץ לאחר צלייתו ודמו נסחט לתוכו: אסמיק (ב) חלייה אסיר. לא גרס הוא וחלייה ורב אחא קאמר לה דמיקל ובחלייה מודי דאסיר: מגמע לה. לההוא חלא: חלא. חומץ דחלט ביה צלי האידנא כדי להוציא דמו לא חליט ביה זימנא אחריתי לפי שאין בו כח עוד: מתמהא. חלא מעיקרו דחלטינן ביה: לקיוהא

שאני לב דשיע · נראה דכל שכן דמבחוץ הוא יותר שיע ונראה לריב"א דדוקא לגבי דם דסמיך אמרינן דשיע אבל לענין שמנונית דאיסורא לא דמפעפע ולא אמרינן שיע ולהכי גבי לב לא קתני שאוסר ואינו נאסר כדקתני *גבי כבד והתם טעמא לאו משום דשיע אלא איירי שהיא טרודה לפלוט לא בלעה ומיהו אור"י בשם ר"ת דהא דמסקינן שאני לב דשיע דיחויא בעלמא הוא וכרבה פסקינן בסמוך דמולייתא שריא: טפלו ליה בר אווזא. פירש בקונטרס דהיינו פשטיד"א ואומר ר"ת וריב"א דלשון טפל לא משמע הכי דמשמע דהיינו טיחה כמו בנות עשירים טופלות אותן בסולת (לעיל דף מג·) ועוד דבפשטיד"א לא אמרינן כבולעו כך פולטו דחזינן דלא פלטי שמקום מושבם יבש בתנור על כן נראה דהיינו מה שרגילים לטוח בעיסה שבלילתה רכה ורגילים לעשות סביב קורקבנים ובני מעיים שמשימין אותם בשפוד וטחין סביבותן בעיסה רכה כעין פרפיי"ש: מאן דאסר אפילו פומיה לתחת. אף על גב דאמרינן לעיל שאני בית שחיטה דמחלחל ושרי אף על גב דלא אמרינן כבולעו כך פולטו שאני התם שהחלל רחב ביותר ולא דמי לפומא דמולייתא: וכן ביעי · פי' בקונטרס דאסמיקו ובחנם פי' כן משום דפירש רבינו חננאל דאיכא עלייהו קרמא דאסור משום דמא כדאמרינן בגיד הנשה (חולין צג·) ה' קרמי הוו דביעי כו' משום דמא: אסמיק חלייה אסור. פירש בקונטרס מוהל היוצא ממנו כשחותכו ולא גרסינן הוא וחלייה וקשה לר"י דהיכי דמי אי נצלה בשר כל צרכו אף המוהל מותר דלא גרע ממלחיה דאמרינן לעיל דאפילו לקדירה שפיר דמי ואי לא נצלה כל צרכו אמאי בשר מותר מדלא גרים הוא משמע דבעי למימר דבשר שרי ותימה למה יהא מותר אע"ג דדם האברים שרי היכא דאסמיק אסור דהא אליבא דמ"ד גומרי מלמית למתי אסור על כרחיך צריכין לחלק דאסיר משום דאסמיק וע"י חתיכה אי אפשר שהיה יוצא כולו ועוד מדמייתי בסמוך האי חלא דחליט חדא זימנא מכלל דעד השתא איירי בחלא ממש ולשון אחר שפירש חלא שחולטים אותו בו אחר צלייתו והוא נסחט לתוכו קשה דאית לן למימר דאי חלייה אסור איהו נמי אסור כדמסקינן בכל הבשר (שם קיא·) גבי כבד שהבאתי למעלה ועוד דהתם משמע שהחלא מצמית ולא מפליט ונראה לר"י כמו שפירש ריב"א בשם ה"ג דבבשר חי איירי ומנהג הוא כשנותנים בשר חי לתוך החומץ ואינו שוהה בתוכו לא מפליט מידי ונצמת הדם בתוך הבשר והכל מותר דאכתי לא פירש הדם וכי שוהה בתוכו עד דאסמיק נעקר ממנו הדם ונפלט לתוכו והיינו דקאמר אומצא דאסמיק שנשתהה בחומץ עד דאסמיק הוא וחלייה אסור אבל אי לא אסמיק שרי והיא דכל הבשר בדלא אישתהי ורבינא כי לא אסמיק נמי חלייה אסיר סבירא ליה אפילו לא אישתהי בגו חלא אלא פורתא הוא נפלט מחמת השורייקי מיהו לא כ"כ שתהא הבשר נאסר בפליטה מועטת כזו ורב אשי מגמע גמועי כמסקנא דכל הבשר דחלייה נמי שרי: וגרפו

ה א מיי' פ"ו מהל' מאכלות אסורות הלכ' ו סמג לאוין קלז טור ש"ע י"ד סי' עב ס"א: [תרומות פ"י מי"א]:

ו ב מיי' שם הלכה יט סמג שם טוש"ע י"ד סי' עח ס"א:

ז ג מיי' שם הלכה יז סמג שם טוש"ע י"ד סי' עז ס"א:

ח ד מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע י"ד סי' ס"ה ס"א וסעיף ד וסימן כז סעיף ד:

ט ה מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע י"ד סי' סז ס"ה:

י ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

רבינו חננאל

ואתינן לסיועי' ממתני' דתני נותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו ודחי' שאני התם כיון דמחלחל בית השחיטה מידב דאיב ולא בלע ואתינן נמי לסיוע מהא דתנן הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר ודחי' שאני לב דשיע כלומר הלב סתום הוא ואינו פולט הדם שבתוכו וכי קרע ליה מאחר בישולו מוצאו בתוכו ומשליכו ומותר · וגרסי' בכריתות פ' דם שחיטה בבהמה אמר רבי זירא אמר רב לא שנו הלב קורעו לאחר בשולו ומותר אלא בלב עוף הואיל ואין בו דם כזית אבל לב בהמה דיש בו כזית אסור וחייבין עליו כרת · וקאמר רב בדם דאתי בלב מבחוץ דאמר רבי זירא אמר רב בשעה שהנשמה יוצאה משרף כלומר מגמע כדגרסינן בקיבת עולה כהן שדעתו יפה שורפה חיה: ואמרינן איני דמלייתא שריא דאמרי' כבולעו כך פולטו והא רבין פי' שם חכם טפל בר גוזלא לרב ואמר ליה אי מעלי טפלאיה הב לי ואיכול ודחי' התם בסמידא דאפריר מלשון פירורין והא רבא איקלע לבי ריש גלותא וטפלו ליה בר אווזא ואמר אי לאו דחזיתיה דזיג כי זוזא חיורא לא אכלה ואי ס"ד אמרי' כבולעו כך פולטו מאי אריא זיג אפילו לא זיג נמי ושני' התם בחיורתא דקריר הלכך דסמידא בין אסמיק בין לא אסמיק שרי דחיורתא זיג שרי לא זיג אלא יש בו אדומות אסור שאר קמחי אסמיק אסור לא אסמיק שרי והא מליתא שריא ואפילו פומא לתתא אמרי מידב דאיב והילכתא מליתא שריא ואפילו פומא לעיל ודוקא צלי כעין הפסח בתנור אבל שלוק לא: אומצא ביעי ומזרקא

חולין קיא. [כריתות כב:]

[נ"ע ערוך ערך סמד פי' ר"ח מלשון פירורין ולשון שונין דאיפרד בלע"ז מלשון ויפרדו]

חולין לג:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא דמזיא ננחס דזיג כי זוזא חיורא לשון זכוכית וכו' שזב בלחם כצ"ל וד"ה (ב) ד"ה אסמיק וכו' דרב אחא:

גליון הש"ס

גמ' שאני לב דשיע. חולין הכתוב (יחזקאל טז) לא רוחצת למשעי:

פליגי בה רב אחא ורבינא בכל התורה כולה וכו' אומצא דאסמיק פי' חתיכה של בשר שהאדימה חתכיה ומלחה אפילו לבשלה בקדרה מותר שפדי בשפודא מידב דאיב אחתיה אטמריה מישב שאיב וכן הלכתי ביעי [illegible] ביצים בקרמוניו התכינהו ומלחינהו אפילו לקדרה שריאן [illegible] מיזרקי התכינהו בדופקא ומלחינהו אפי' לקדרה שריאן תלינהו בשפודא בית שחיטה לתתאי מידב דאיב ושרו · האי אומצא אסמיק הוא וחליה אסור לא אסמיק הוא וחליה שרי: אמר מר בר אמימר אבא הלא דהוה חליט חדא זימנא לא הוה חליט ביה זימנא אחריתא ומאי שנא מחלא תמרא התם

לקיוהא דפירא בעיניה הכא ליתא לקיוהא דפירא בעיניה: אין צולין את הפסח וכו': מעשה לסתור חסורי מיחסרא והכי קתני ואם אסכלא מנוקבת מותר ואמר רבי צדוק מעשה בר"ג שאמר לטבי עבדו צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא מנוקבת בעא מיניה רב חיננא בר אידי מרב אדא בר אהבה *תנור שהסיקו בקליפי ערלה וגרפו ואפה בו את הפת לדברי האוסר מהו א"ל הפת מותרת א"ל והאמר רב חיננא סבא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן תנור שהסיקו וגרפו וצלה בו את הפסח אין זה צלי אש

שמות יב
שנאמר °צלי אש שתי פעמי' טעמא דגלי רחמנא צלי אש צלי אש שתי פעמים הא לא גלי רחמנא הוי אמינא צלי אש הוא א"ל גלי רחמנא התם וילפינן מינה ואי בעית אימא התם טעמא דכתב רחמנא צלי אש שתי פעמים הא לא כתב רחמנא צלי אש שתי פעמים הוה אמינא אאש קפיד רחמנא ואפילו גרפו נמי צלי אש הוא אבל הכא אעצים דאיסורא קא קפיד רחמנא והא ליתנהו ת"ר חתכו ונתנו על גבי גחלים רבי אומר אומר אני שזה צלי אש רמי ליה רב אחדבוי בר אמי לרב חסדא מי אמר רבי גחלים אש

ויקרא יג
נינהו ורמינהו °מכות אש אין לי אלא שנכוה באש *נכוה בגחלת ברמץ בסיד רותח בגפסים רותח וכל דבר הבא מן האור לאיתויי חמי האור מניין ת"ל מכוה מכוה ריבה טעמא דרבי רחמנא מכוה מכוה הא לא רבי רחמנא מכוה מכוה גחלים לאו אש נינהו א"ל גחלת של עץ לא איצטריך קרא לרבויי כי איצטריך קרא לגחלת של מתכת וגחלים של מתכת

שם כא
לאו אש הוא והא גבי בת כהן דכתיב °באש תשרף *ואמר רב מתנה פתילה של אבר היו עושין לה שאני התם דאמר קרא באש תשרף תשרף לרבות כל שריפות הבאות מן האש וכ"ש אש עצמה ונקיף לה חבילי זמורות ונקלה אתיא שריפה שריפה מבני אהרן מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים ונעביד לה חמי האור משום דר"נ *דאמר ר"נ אמר קרא

שם יט
°ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה וכי מאחר דאיכא רב נחמן גזירה שוה למה לי אמרי אי לאו גזירה שוה ה"א שריפת נשמה וגוף קיים לאו שריפה היא ואי משום דרב נחמן ניפוש לה חבילי זמורות טובא כי היכי דתמות בעגלא קמ"ל ואלא באש ל"ל לאפוקי אבר מעיקרו אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא וכל היכא דכתיב באש תשרף לרבות כל שריפות

שם ד
הבאות מחמת אש הוא והא גבי פרים הנשרפים דכתיב בהו °ושרף אותו על עצים באש ותניא באש ולא בסיד רותח ולא בגפסים רותח א"ל הכי השתא התם כתיב באש והדר תשרף לרבות כל שריפות הבאות מחמת האש הכא כתיב ושרף אותו על עצים באש לבסוף אש למימרא דאש אין מידי אחרינא לא התם נמי כתיבא שריפה לבסוף דכתיב על

רש"י

לקיוהא דפירא. אינדו"ר טעם הפרי עומד בו שלא הוציאו ממנו כלום ואע"פ שהוחלש מאליו ונתקלקל טעמו מוליא דם שכחו בקרבו: הכא ליתא לקיוהא דפירא בעיניה. שבלעו צלי הראשון: מנוקבת. עשויה כבריחים כעין שלנו ויש חלל גדול בין בריח לבריח ונותן השפוד לרוחבו וכל הטלה נצלה באויר שבין שני בריחים שאין בשרו נוגע בברזל: לדברי האוסר. בפרק כל שעה [כו:] רבי אומר הפת אסורה: מהו. הכא אין שבח עצים בפת: צלי אש. קרינא ביה וגבי עצי איסורא מיהא ניתסר דהתם לא כתיב מיעוטא: אאש קפיד רחמנא. וחום התנור תולדת אש הוא ואם תתן בו בגד נשרף ונעשה פחם ואש: חתכו. לפסח ולא הבדיל אלא חתכו בשנים ושלשה מקומות למהר צלייתו אינקר"ניר בלע"ז: ברמץ. אפר רותח: גפסים. מין סיד הוא: מניין. שנידון משום מכוה ולא משום שחין ואף על פי שמכוה ושחין שוין בטומאתן נפקא מינה דאי גרים מכת מכוה מחמת אור ואי גרים מכת שחין שהוא לקות חום אחר שלא היה מחמת האור אין מצטרפין בהכל שוחטין (חולין דף ח׳) מפרש: פתילה של אבר. מתיכו וזורקו לתוך פיה: תשרף. כל מיני שריפה משמע מדלא כתיב באש ונשתוק: וכ"ש אש. לשון קושיא הוא: בני אהרן שריפת נשמה וגוף קיים הוא. בסנהדרין (דף נב׳) כמין ב׳ חוטין של אש נכנסו להן בחוטמיהן: חמי האור. רותחין דהוי כמי שריפת נשמה וגוף קיים: גזירה שוה. מבני אהרן למה לי תיפוק מהכא דלא מקפינן חבילי זמורות דהא ברור ליה מיתה יפה בעינן: אי לאו גזירה שוה הוה אמינא. על כרחך אש ממש כגון להקיף חבילי זמורות בעינן דאילו שריפת נשמה וגוף קיים לאו שריפה היא וקרא שריפה אצרכה ואי משום דרב נחמן דבעינן מיתה יפה ה"א נפיש לה חבילים טובא ירבו לה היסק גדול שתמות מהר: קא משמע לן. גזירה שוה דשריפת נשמה וגוף קיים כמי שריפה היא וכיון דשריפה היא אהני דרב נחמן לאפוקי זמורות ורותחין(א): אלא באש למה לי. כיון דסופיני לרבות כל שריפות: אבר מעיקרו. שמוליאין אותו מן הקרקע רותח הוא בלא תולדת אש: וכל היכא דכתיב אש. וכתב נמי שריפה בהדיה לרבויי כל שריפות אתא בתמיה: הכא. כיון דכתיב שריפה ברישא ומשמע כל שריפות והדר כתב אש משמע דוקא אש קאמר:

תוספות

וגרפו ואפה בו את הפת מהו. תימה לריב"א מאי קבעי הא קתני סיפא (ב) בישלה ע"ג גחלים דברי הכל מותרת ואפי' למאן דמוקי התם בגחלים עוממות לא גרע חומו מחום חרס התנור שגרפו ותירץ ר"י שאני גחלים שאין חומן בא מחמת השלהבת אלא מחמת עצמן ועפרא בעלמא הן אבל חום התנור שגרפו מחמת חום שלהבת האבוקה בא שהוא איסור גמור הילכך מיבעי ליה ותימה לר"י כיון דהפת אסור כשאבוקה כנגדו וחום אבוקה אסור א"כ כשגרפו ואפה בו את הפת נמי יהא אסור הפת ופי' ר"י דאפילו כשאבוקה כנגדו לא אסור אלא מדרבנן ולא משמע כן בשמעתין וגם לא הוה שייך לפלוגי אי יש שבח עצים בפת אי לא ובירושלמי דייק כשהפסח נצלה בתנור והגחלים תחתיו הלא חום התנור כמו כן מבשלו והוי צלי מחמת דבר אחר ומפרש כי איכא אש האש נוטל כח התנור והתנור מצרף חום הגחלים שלא יתפזר: **אין** לי אלא שנכוה באש מניין כו'. אע"ג דשחין ומכוה שוין לכל דבר דשחין ומכוה מטמאים בשבוע אחד בשיער לבן ובפשיון מ"מ נפקא מינה לענין צירוף דשחין ומכוה אין מצטרפין: **נכוה** בגחלת בגפסים כו'. תימה מה בין גפסים רותח וסיד לחרסו של תנור דאמרינן לעיל טעמא דכתב רחמנא צלי אש שני פעמים הא לאו הכי צלי אש קרינא ביה והכא איצטריך סיד וגפסים רותח ריבויא אבל מאש לא הוה ידענא: **הא** לאו הכי גחלת לא איקרי אש. נראה לרשב"א דהוה מצי למימר גלי רחמנא במכוה וגמרינן מיניה ולא איצטריך לשנויי בע"א אלא משום לשון אחרון דלעיל מיהו תימה אמאי לא משני דרבי איירי בגחלים לוחשות והכא לא איצטריך לרבויי אלא עוממות דלא איקרי אש כדמוכח בסמוך וי"ל נהי דגחלת דקרא היינו עוממות סתם גחלת דמשנה ודברייתא הוי לוחשות: **באש** תשרף לרבות כל שריפות. דתשרף ריבויא הוא דהוה מצי למיכתב באש תמות: **למעוטי** אבר מעיקרו. הקשה ה"ר יוסף נימא בהאי פרט תשרף כלל ונעשה כלל מוסף על הפרט ורבי כל מילי ואפילו אבר מעיקרו דלא דמי לפרט וי"ל דכלל דתשרף קאי אפרט כלומר במה תשרף באש הלכך לא מרבינן מתשרף אלא דומיא דאש דקאי עילויה והוי כלל הצריך לפרט דאמרינן בכיסוי הדם (חולין דף פה:) דאין דנין אותו בכלל ופרט ריב"א. והקשה רבינו יעקב דאורליינ"ש אמאי איצטריך קרא למעוטי אבר מעיקרו הא שמעינן ליה מדאיצטריך לא תבערו למעוטי שאין שריפת בת כהן דוחה שבת מכלל דאין יכול לשורפה באבר מעיקרו דאי יכול לשורפה בו א"כ פשיטא דלא דחיא שבת כיון דיכול לעשות בלא דחיית שבת ואומר ר"י דלא פירכא היא כלל דאיצטריך קרא היכא דליכא אבר מעיקרו דאי לא תימא הכי תיקשי אמאי איצטריך קרא דלא דחי שבת כיון שיכול להרתיח פתילה של אבר מערב שבת: [ועיין תוס' יבמות ו': ד"ה טעמא]:

תלמוד

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה ט:

יב ב מיי' פי"ו מהלכות מאכלות אסורות הל' כב טוש"ע י"ד סי' קמב סעיף ד:

יג ג ד מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה י:

יד ה מיי' פ"ה מהל' טומאת צרעת הל' א:

טו ו מיי' פט"ו מהל' סנהדרין הלכה ג:

רבינו חננאל

התם איתא לקיוהא דפירא כו' רבינא אמר אע"ג דלא אסמיק חיליה אסור אי אפשר דלית ביה שורקי דדמא וקיי"ל כרבינא ולחומרא: מתני' אין צולין את הפסח על האסכלה ואם היתה אסכלה מנוקבת מותר ומבעי לן אליבא דמאן דאסר לצלות את הפסח על האסכלה דסבר כיון שאין האש בעצמה סובבת אותו אין צלי אש: תנור שהסיקו בקליפי ערלה שהן איסורי הנאה וגרפו ואפה בו את הפת לדברי האומר צליית הפסח באסכלה מהו אמר ליה רב אדא הפת מותרת' איני והאמר רבי יוחנן תנור שהסיקו וגרפו וצלה בו את הפסח אין זה צלי אש משום שנאמר צלי אש שתי פעמים ודייקי' טעמא דכתיב צלי אש קרינא ביה ושני' גלי רחמנא בצליית אש דלאו אש היא וילפינן מינה אי בעית אימא כו': ת"ר חתכו ונתנו על גבי גחלים רבי אומר אומר אני שזה צלי אש ומי אמר רבי גחלת אש היא והתניא מכות אש אין לי אלא שנכוה באש ופרחה בה נגע הוא שהוא טמא נכוה בגחלת ברמץ כו' מנין ת"ל מכוה מכוה ריבה כלומ' שינה ושלש הכתוב מכוה לרבות כל מכוה מחמת אש מדרבי לגחלת מרבויא דקרא ש"מ גחלת לאו אש היא ושניא כי קא מרבי קרא גחלת של מתכת אבל גחלת [של] עץ וראי אש היא איני דגחלת של מתכות אינה אש והא בת כהן דכתיב בה באש תשרף [וא"ר מתנה פתילה של אבר ושני' שאני התם דאמר קרא באש תשרף] מדלא כתיב תשרף באש דמשמע אין שריפה עולה לה אלא באש אלא כתב רחמנא באש תשרף לרבות כל שרפה הבאה מכח האש ואע"פ שאינה אש בעצמה אבל פרים הנשרפים דכתיבא האש אחר שריפה שנאמר ושרף אותו על עצים באש אין שריפה עולה לה אלא באש עצמו למעט ציר רותח וגפסים רותחים וכיוצא בהן: פי' היא מהרה נ"א לעגל והוא מהרה חילקם בלשון אבל הפתחן אחד:

מסורת הש"ס

לעיל כו:

[חולין ח׳]

סנהדרין נב׳

סנהדרין מה׳ ונ"ב [וע"ש נ"ל ר"נ אמר רבה בר אבוה]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קמ"ל וכו' לאפוקי זמורות ורותחין נ"ב נראה לפענ"ד דהאי ליתא דרש"י נגדדין קא מפרשינן וה"ק דאהני דרב נחמן כהדי ג"ש לאפוקי זמורו' ורותחין דזמורות ממעטינן להו מג"ש ורותחין מדרב נחמן: (ב) תוס' ד"ה וגרפו וכו' קתני בסיפא נ"ב בפרק כל שעה דף כ"ו ע"ב:

°על שפך הדשן ישרף אמרי ההוא ישרף[ויקרא ד] מיבעי ליה לכדתניא ישרף אע"פ שאין שם דשן ישרף אע"פ שהצית האור ברובו רבינא אמר כרוך ותני °מכות אש אין לי אלא[שם יג] שנכוה באש ובגחלת נכוה ברמץ בסיד רותח ובגפסים רותח ובכל דבר הבא מחמת האור לאיתויי חמי האור מנין ת"ל מכוה מכוה ריבה רבא רמי מי אמר ר' גחלים איקרו אש ורמינהי גחלי יכול עוממות ת"ל אש אי אש יכול שלהבת ת"ל גחלי הא כיצד מביא מן הלוחשות (אלמא גחלים לא איקרי אש אמרי) והא גופא קשיא אמרת גחלי יכול עוממות אלמא לוחשות אש נינהו אימא סיפא אי אש יכול שלהבת ת"ל גחלי אלמא אפילו לוחשות לאו אש נינהו ואמר רב ששת הכי קתני גחלי יכול בין עוממות בין לוחשות ת"ל אש אי אש יכול שלהבת ת"ל גחלי הא כיצד מביא מן הלוחשות מ"מ גחלים לא איקרי אש קשיא לרבי אמר אביי תריץ הכי גחלי יכול עוממות ולא לוחשות ת"ל אש אי אש יכול רצה שלהבת יביא רצה גחלת יביא ת"ל גחלי הא כיצד מביא מן הלוחשות אמר *רבה רצה גחלת יביא רצה שלהבת יביא שלהבת בלא גחלת היכי משכחת לה כגון דשפייה למנא משחא ואתלי ביה נורא ההוא למה לי קרא למעוטי *השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה לא כל שכן אלא אמר רבא תריץ הכי גחלי יכול עוממות ולא לוחשות ת"ל אש אי אש יכול יביא מחצה גחלת ומחצה שלהבת אדעייל לגואי הוי כוליה גחלת תלמוד לומר °ולקח מלא המחתה גחלי אש[שם טז] מעל המזבח *משעת לקיחה ניהוי גחלים *איבעיא להו אוממות או עוממות אמר רבי יצחק °ארזים לא עממוהו בגן אלהים: **מתני'** [א]נגע בחרסו של[יחזקאל לא] תנור יקלוף את מקומו [ב]נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו [ג]נטף מרוטבו על הסולת יקמוץ את מקומו [ד]סכו בשמן תרומה אם חבורת כהנים יאכלו אם של ישראל אם חי הוא ידיחנו ואם צלי הוא יקלוף את החיצון [ה]סכו בשמן של מעשר שני לא יעשנו דמים על בני חבורה שאין (א) פודין מעשר שני בירושלים: **גמ'** איתמר [ו] חם לתוך חם דברי הכל אסור

על שפך הדשן ישרף. סיפא דהאי קרא דכתב בהו בחס הוא: אע"פ שאין שם דשן. דלא תימא אדשן קפיד רחמנא לשורפו על מקום שהיו מוציאין שם דשנו של מזבח החיצון כדכתיב (ויקרא ו) והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה ואם ניטל הדשן משם לא ישרפנו שם קמ"ל ישרף מכל מקום: אע"פ שהוצת האור ברובו. יתעסקו בו עד שתגמר שריפה: רבינא אמר. הא דפרכת לעיל לר' מדאיצטריך מכוה מכוה לרבויי גחלת לא תיקשי דמתני' משבשתא היא וגחלת לאו מריבוייא דמכוה אתא לתנא אלא ממשמעותא דאש וכרוך ותני גחלת בהדי אש במשמעות דרישא אין לי אלא אש וגחלת כו' וריבוייא דמכוה מכוה לרמץ וסיד אתא: גחלי. ולקח מלא המחתה גחלי אש וגו' (ויקרא טז) ואם נאמר גחלי ולא נאמר אש יכול גחלים עוממות כבויות אבל לא לוחשות בוערות דהנך לאו גחלים הוא סתמא אלא אש תלמוד לומר אש בתר גחלי להביא את הלוחשות אי נאמר אש ולא נאמר גחלי יכול שלהבת ולא גחלים לוחשות דלאו אש סתמא נינהו תלמוד לומר גחלי אש כי כתבינהו לתרווייהו משמע גחלים שיש להן אש: הא גופא קשיא אמרת גחלי יכול עוממות. ולא לוחשות מדלא משתמע ליה לוחשות מכלל דלוחשות לאו גחלים איקרו ומאי מיקרו ע"כ אש והדר תני אש שלהבת משמע ולא לוחשות: ואמר רב ששת גרסינן: יכול בין עוממות בין לוחשות. איזה שירצה דתרווייהו גחלי מיקרו ת"ל אש בתר גחלי לאפוקי עוממות: ואי אש. בלא גחלי יכול שלהבת דודאי אש סתמא אין גחלים לוחשות במשמע תלמוד לומר גחלי אש להכי כתב תרווייהו: מכל מקום לרבי קשיא. דמדאיצטריך גחלי שמע מינה אש סתמא אין גחלת במשמע: אמר אביי תריץ הכי גחלי יכול עוממות ולא לוחשות. ולוחשות לאו גחלי נינהו אלא אש תלמוד לומר אש דהיינו לוחשות אבל בסיפא לא תימא אי אש יכול שלהבת ולא גחלת אלא אי אש יכול רצה גחלים לוחשות רצה שלהבת בלא גחלים ותרווייהו אש מיקרו ת"ל גחלי אש למעוטי שלהבת גרידתא: מחצה גחלת ומחצה שלהבת. כגון אוד שהוצת האור ברובו יטול ממזבח החיצון דבין גחלת ובין שלהבת מיקרו אש וכי מטי התם ממזבח החיצון לפני ולפנים הוה ליה כולה גחלת דאילו לעיולי הכי לא איצטריך מיעוטא דלפני מלך בשר ודם אין מביאין אוד בשלהבתו מפני שמעלה עשן וכי איצטריך מיעוטא לשעת לקיחה איצטריך: ת"ל כו'. משעת לקיחה להוי גחלי אש ואין שלהבת משמע גחלי אש: ארזים לא עממוהו. לא הכהו את מראיתו לפי שהיה נאה מכל אילנות ועל חירם מלך צור נאמר: **מתני'** נגע בחרסו של תנור וכו'. נגע הפסח בחרסו של תנור: יקלוף. מן הפסח מקום שנגע בתנור כדמפרש בגמ' שנתבשל שם מחום התנור ולא צלי אש הוא כדאמרן לעיל משום שנאמר צלי אש צלי אש שני פעמים למעוטי תנור שגרפו וחרס הדפנות גרוף ועומד הוא: נטף. בתנור מרוטב על החרס: וחזר אליו. שחזר שומן שנתחמם מן החרס ונבלע בפסח: יטול את מקומו. דלא סגי ליה בקליפה אלא בנטילה יפה יפה בעובי דשומן נבלע בתוכו הרבה ואותו שומן מבושל מן החרס (היה): נטף מרוטבו על הסולת. מפרש בגמ' בסולת רותחת דמטוי רוטבו מחום הסולת והוי צלי מחמת דבר אחר ואסור למיכליה דהואיל רוטב שבתוך הסולת משום אל תאכלו כי אם צלי אש הילכך יקמוץ את מקומו וישרוף אותו קומץ כשאר קדשים פסולין: אם חי ידיחנו. דלא בלע: צלי. בעי קליפה משום דבלע: אין מוכרין מעשר שני בירושלים. ואפילו לאוכלו שם בקדושה דכי ירבה ממך הדרך ונתתה בכסף כתיב (דברים יד): **גמ'** חם לתוך חם. בשר רותח לתוך חלב רותח או אחד של איסור ואחד של היתר: אסור

תלמוד לומר ולקח וגו' משעת לקיחה בעינן דניהוי גחלים. וא"ת אפילו לא כתיב ולקח אלא גחלי אש ידעינן דניהוי גחלים בשעת לקיחה דלעיולי לגיו לא איצטריך דשמעינן ליה מק"ו ומה לפני מלך כו' וע"כ מוקמינן ליה לשעת לקיחה וי"ל דודאי לא צריך קרא משום הכי אלא דאי אפשר לכתוב בע"א אלא ולקח:

יטול את מקומו. ולא סגי ליה בקליפה לפי שהרוטב נבלע יותר בתוכו. ואם תאמר נגע בחרסו של תנור אמאי סגי ליה בקליפה הלא הרוטב שיש באותו כדי קליפה נבלע בפסח עד כדי שיטול את מקומו כמו נטף מרוטבו וחזר אליו וכל דבר הנאסר בצלי דקי"ל דאינו נאסר אלא כדי קליפה מחמת הרוטב שבו יאסור עד כדי שיטול את מקומו ואיכא לאוקמא בשאין רוטב כי אם מעט ומעט רוטב אינו אוסר כל כך כדאמרינן בגמ' שאני סיכה דמשהו עבדי לה: **ואם** צלי הוא יקלוף את החיצון. בכל ענין מיירי בין חם בין צונן °דמתוך שהוא רך בולע אע"פ שאינו חם דדומיא דחי קתני:

לפי שאין מוכרין מעשר שני בירושלים. פירש בקונטרס דכי ירבה ממך הדרך ונתתה בכסף כתיב וקשיא לר"י דהא קרא בפדיון מיירי שמוציאו מקדושתו ומחללו על דבר אחר אבל הכא אפילו לאוכלו בקדושתו כדפי' בקונטרס גופיה והכי נמי משמע לישנא דמוכרין מדלא קתני מחללין ויש ספרים שכתוב בהן שאין פודין אבל רש"י כתב שאין מוכרין ונראה לר"י דבירושלים גזרו מדרבנן מכירה אטו פדייה דאסור מן התורה ולרשב"א נראה דלא אסרו מכירה אלא משום בזיון מצוה כדתנן בריש מסכת מעשר שני (פ"א מ"א) שאין מוכרין אותו ואין ממשכנין אותו ואין שוקלין כנגדו: תנן

טז א מיי' פ"ג מהל' תמידין הלכה ה ופ"ד מהל' עבודת יוה"כ הלכה א:

יז ב מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה יא:

יח ג שם הלכה יב:

יט ד שם הלכה יג:

כ ה ו שם הלכה(יג)יד:

כא [ז] [רב אלפס חולין פ"ח דף ש"א: וברא"ש שם סימן לד]:

רבינו חננאל

רבינא מתרץ אליבא דרבי מכות אש אין לי אלא נכוה באש ובגחלת נכוה ברמץ כו' ש"מ גחלת אש היא: רבא רמי מי אמר רבי גחלת אש היא והתניא ולקח מלא המחתה גחלי אש יכול שלהבת ת"ל גחלי אש הא כיצד כו' מדקתני יכול שלהבת ת"ל גחלי אש מכלל דגחלים לאו אש נינהו ושני' הכי קתני יכול עוממות ולא לוחשות ת"ל אש מכלל שהגחלים הלוחשות הן אש שלהבת בלא גחלת כבר פירשנוהו למעלה ואפי' גחלים עוממות מלשון (יחזקאל לא) ארזים לא עממוהו (איכה ד) איכה יועם זהב: נגע בשר הפסח בחרסו של תנור נצלה מן החרס ולא מן האש לפיכך יקלף אותו מקום: איתמר חם לתוך חם כגון בשר חם בחלב חם דברי הכל אסור:

הגהות הב"ח

(א) גמרא על בני חבורה (שאין פודין) תא"מ ונ"ב ס"א שאין מוכרין:

ר"מ מ"ו

[נראה דצ"ל רבא]

[שבת עד: יומא מז']

ברכות נג: [ע"ש] שבת עז: [ע"ש]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואם צלי. דמתוך שהוא רך. עי' חולין קז: תוס' ד"ה אבל גללם:

אסור צונן לתוך צונן דברי הכל מותר חם לתוך צונן וצונן לתוך חם רב אמר עילאה גבר ושמואל אמר תתאה גבר תנן נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו קא סלקא דעתך בחרס צוננת בשלמא לרב דאמר עילאה גבר משום הכי יטול את מקומו דאזל רוטב מרתח ליה לחרס והדר חרס מרתח ליה לרוטב וכי הדר רוטב אפסח קא מטוי פסח מחמת חמימותא דחרס ורחמנא אמר °צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר אלא לשמואל דאמר תתאה גבר חרס כיון דצונן הוא אקורי מיקר ליה לרוטב אמאי יטול את מקומו כדאמר רבי ירמיה אמר שמואל בסולת רותחת הכא נמי בחרס רותח תנן נטף מרוטבו על הסולת יקמוץ את מקומו קא סלקא דעתך בסולת צוננת בשלמא לרב דאמר עילאה גבר משום הכי יקמוץ את מקומו דמרתח לה לסולת דהדר הודרניה והדרא סולת ומרתחא ליה לדידיה וקא מטוי רוטב מחמת חמימותא דסולת ורחמנא אמר צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר אלא לשמואל דאמר תתאה גבר סולת כיון דצוננת היא אקורי קא מיקר ליה למה לי יקמוץ את מקומו (תסגי ליה ביטול את מקומו) א"ר ירמיה אמר שמואל בסולת רותחת תנן סכו בשמן של תרומה אם חבורת כהנים יאכלו אם של ישראל אם חי הוא ידיחנו אם צלי הוא יקלוף את החיצון בשלמא לרב דאמר עילאה גבר אמטו להכי סגי ליה בקליפה משום דעילאה צונן הוא אלא לשמואל דאמר תתאה גבר כיון דחם הוא מבלע בלע אמאי סגי ליה בקליפה דמשהו בעלמא הוא דעבידא תניא כוותיה דשמואל *חם לתוך חם אסור וכן צונן שנתן לתוך חם אסור חם לתוך צונן וצונן לתוך צונן מדיח חם לתוך צונן מדיח כיון דחם הוא אדמיקר ליה אי אפשר דלא בלע פורתא קליפה מיהא ניבעי אלא אימא חם לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדיח תניא אידך בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח וכן צונן שנפל לתוך חם אסור חם לתוך צונן וצונן לתוך צונן מדיח חם לתוך צונן מדיח כיון דחם הוא אדמיקר ליה אי אפשר דלא בלע פורתא קליפה מיהא ניבעי אלא אימא חם לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדיח אמר מר צונן לתוך צונן מדיח אמר רב הונא לא שנו אלא שלא מלחו אבל מלחו אסור *דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח כבוש הרי הוא כמבושל אמר רבא הא דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח (וכו') לא אמרן אלא שלא נאכל מחמת מלחו אבל נאכל מחמת מלחו לא *ההוא בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא שרייא רב חיננא בריה *דרבא מפשרוניא אמר רבא מאן חכים למישרא מילתא כי הא אי לאו רב חיננא בריה *דרבא מפשרוניא דגברא רבה הוא אמר לך כי אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח שאין נאכל מחמת מלחו האי נאכל מחמת מלחו והני מילי חי אבל צלי בעי קליפה ולא אמרן אלא דלית ביה פילי אבל אית ביה פילי אסור ואי מתובל בתבלי אסור אמר רב

בשר

רש"י

אסור· דבלע היתר מאיסור: עילאה גבר· העליון נוצח הלכך חם לתוך צונן אסור שהעליון מחממו לתחתון והרי שניהן חמין ובלעי מהדדי וצונן לתוך חם מותר שהעליון מצננו לתחתון ולא בלעי: ושמואל אמר תתאה גבר· הלכך חם לתוך צונן מותר וצונן לתוך חם אסור ואף על גב *דהילכתא כרב באיסורי בהא הילכתא כשמואל דהא תניא תרתי מתני' כוותיה כדלקמן: והדר חרס ומחמם ליה לרוטב· דהוי צלי מחמת דבר אחר: אקורי מיקר ליה· ואמאי יטול את מקומו ולא גרסינן בקולף את מקומו סגיא: לסולת דהדר הודרניה· לסולת אשר סביבותיו: הדר הודרניה· לשון סחור סחור (א) ליה: ואמאי יקמוץ· והכא נמי לא גרס ביטול את מקומו סגיא: [צונן הוא]· דאקורי קא מיקר ליה וקליפה מיהא בעיא דאפילו צונן גמור הוא הפסח מאחר שנצלה ויבש שאי אפשר דלא עייל ביה סיכת השמן פורתא: וצונן לתוך חם אסור· אלמא תתאה גבר: עד דמיקר ליה· קודם שיצטנן בלע כל דהו: כבוש· בחומץ: הרי הוא כמבושל· ואם נכבשו איסור והתר יחד (ב) כולן אסורין: שאין נאכל מחמת מלחו· שהמליחו הרבה עד שמקדיח טעמו מחמת מלחו קצת ואינו ראוי לאוכלו אלא אם כן היה מדיחו והאי אין נאכל לאו לגמרי קאמר שאין שום אדם יכול לאוכלו אלא כיון שנתקלקל טעמו אינו נאכל מחמת מלחו קרי ליה ואסור: כמכא· כותח ואית ביה נסיובי דחלבא: מפשרוניא· מקום: ולא אמרן· דגלי בקליפה סגי ליה אלא דלית ליה פילי פילי קרבנ"ש: ואי מיתבל· בר גוזלא בתבלי אסור דתבלי מרככי ליה ומיילי ובלעי לכותחא ובר גוזלא צונן הוה כדמפרש:

בשר

תוספות

תנן נטף מרוטבו על החרס כו'· מרישא דקתני נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו ליכא לאקשויי אפי' למאי דס"ד בחרס צונן דכ"ע מודו דתתאה בלע כדי קליפה וה"ה לאחר שהוקם מעט מבשל בפסח כדי קליפה אי נמי כיון דקתני נגע אין להוכיח אם נגע מלמעלה או מלמטה אבל הכא דקתני נטף משמע למטה אי נמי חרסו של תנור ודאי חם הוא אבל סיפא דקתני על החרס קס"ד בחרס צונן ולא נהירא דמדנקט חרס משמע דבחרס תנור מיירי:

בשלמא למאן דאמר עילאה גבר להכי יטול את מקומו· וא"ת למאן דאמר עילאה גבר למה הפסח אינו נאסר מחמת השפוד ויהיה צריך ליטול את מקומו סביב השפוד ואומר ר"י דאין שפוד של עץ קולט חום כל כך כמו חרס וסולת אי נמי מבפנים אינו רותח כבחוץ· ברוב ספרים ובפירוש ר"ח גרס וכי הדר רוטב אפסח מיטוי פסח מחמת חמימות החרס כו' וקשה דתיפוק ליה שרוטב איסור נבלע בפסח ונראה דהא דקאמר ומיטוי פסח ארוטב קאי מדקאמר מחמת חרס דאי אפסח קאי הוה ליה למימר מחמת רוטב:

אלא למ"ד תתאה גבר אוקורי מיקר ליה· ה"ג בכל הספרים ובפר"ח ביטול את מקומו סגי ורש"י מחקו משום דקשיא ליה כיון דאוקורי מיקר מה איסורא יש ברוטב ודוחק לומר כגון שהסולת של חבורה אחרת ואסור להן הרוטב לפי שאינו מנויו ולר"ת נראה דגרס ליה שפיר דע"כ מיירי כגון שהרוטב לא יצלה כל צורכו וא"ל אברנים דבגללה כל צורכו לא הוה תו מפסיל משום צלי מחמת דבר אחר וצלאו ואחר כך בישלו דאסור הייינו דוקא במים משום ריבויי' דובשל מבושל מכל מקום כדאמר בסוף כל שעה (לעיל דף מא·) אבל בדבר אחר לא ותדע דהכי הוא דבע"א היה אסור לחתוך בסכין פסח בעוד שהוא חם דמחמם ליה לסכין ומחמם לדידיה והוה ליה צלי מחמת דבר אחר אלא בגללה כל צורכו לא מיפסיל משום הכי וא"ת מ"מ למה נאסור הסולת משום זה יאפו אותו ויצלה נמי הרוטב וי"ל דאז הוי צלי מחמת דבר אחר שהרי על ידי חמימות הסולת הוא נצלה ומיהו לפי זה לא הוה צריך לעיל לאסוקי והדר סולת ומרתח ליה לרוטב דמה צריך לאסוקי איסור ברוטב משום צלי מחמת דבר אחר כיון דאית ביה איסור נא ואור"ת דניחא ליה לאסוקי כל איסור שיכול לומר אבל לעיל גבי נטף מרוטבו על החרס לא גרס ביקלוף את מקומו סגי שהרי יכול לצלותו עם הרוטב ובפי' ר"ח ליתיה:

משום הכי סגי ליה בקליפה· וכגון שסכו אחר שצלאו ולא נשתהא בתנור אחר סיכה כלל שאם לא כן ע"י רתיחת התנור היה נבלע אפי' למאן דאמר עילאה גבר:

תניא אידך בשר רותח כו'· תימה הא תו למה לי להביאה ואומר ר"ת דקמ"ל דאפילו חלב· שרי דאע"ג דחם לתוך צונן בעי קליפה בדבר שיכול לעשות קליפה בדבר דלא שייך קליפה כמו בחלב מותר מדלא קתני איסורא גבי חלב כדקתני קליפה גבי בשר וריב"א חולק בזה ומצריך ששים כדי קליפה:

עין משפט נר מצוה

כא א ב מיי' פ"ט מהל' מ"א הלכה יז סמג לאוין קמג טוש"ע יו"ד סימן נא סעיף ד וסימן קה סעיף ג:

כב ג ד מיי' שם הלכה יח סמג שם טור שו"ע יו"ד סימן נא סעיף ה:

כג ה מיי' שם הלכה יט סמג שם טור שו"ע שם סעיף ז:

רבינו חננאל

צונן לתוך צונן דברי הכל מותר חם לתוך צונן וצונן לתוך חם רב אמר עילאה גבר ושמואל אמר תתאה גבר. תנן נטף מרוטבו על החרס וחזר יטול את מקומו קס"ד בחרס צוננת בשלמא לרב דאמר עילאה גבר כיון דרוטב חם הוא בעידנא דנטף על החרס והוא צונן ארתחיה לחרס ונעשו חם וחם והדר חרס אחים ליה רוטב וכי הדר רוטב אבשרא דפסח אשתכח דפסח קא מטוי מחמת חמימה דחרס והו"ל צלי מחמת דבר אחר ורחמנא אמר צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר אלא לשמואל דאמר תתאי גבר כיון דחרס צונן הוא אקוריה קא מיקיר ליה לרוטב אמאי תנינן יטול את מקומו ומשני בחרס רותחת היא מתני' והוא חם לתוך חם: תנן נטף מרוטבו על הסלת יקמוץ את מקומו קס"ד בסלת צוננת וכו' עד לשמואל ביטול את מקומו סגי אמאי יקמוץ ושני ר' ירמיה בסלת רותחת: ת"ש ממתני' סכו לפסח בשמן של תרומה אם חבורת כהנים יאכלו אם חבורת ישראל אם חי הוא ולא נצלה עדיין ידיחנו ואם צלי יקלוף את החיצון מותר אפי' לישראל בשלמא לרב כיון דשמן צונן הוא אקורי קא מיקיר ליה לפסח ובקליפה סגי אלא לשמואל כיון דפסח חם הוא מחמם ליה לשמן ונעשה חם בחם דלדברי הכל אסור אמאי תני יקלוף את החיצון ודחי שאני סיכה דמשהו עבדי וכיון שהוא מועט אינו נבלע אלא בחיצון בלבד: תניא כותיה דשמואל בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח וכן צונן לתוך חם אסיר חם לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדית והא דתני צונן לתוך חם וצונן לתוך צונן לא שנו אלא שאינו מלוח אבל מליח אסור דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח כבוש הרי הוא כמבושל והני מילי דאמר שמואל. מליח הרי הוא כרותח מלית שאינו נאכל מחמת מלחו כלומר הוא מלוח הרבה אבל אם נאכל מחמת מלחו [לא] וקי"ל כשמואל דתניא כותיה ורב הונא ורבא דהוא בתרא מפרשי טעמיה ש"מ דהילכתא כותיה ורב הונא עבד כשמואל ושרא לבר יונה דנפל בכמכא דהוא כותחא ואית ביה נסיובי דחלבא והני מילי בר יונה נא אבל צלי בעי קליפה ואי אית ביה פילי פי' פלחי כמין גומות בלע כוליה ואסור ואי לית ביה פילי

מסורת הש"ס

[בכורות מט:]

[תוספתא חולין פ"ח]

חולין קיא: קיב. קיג.

שם קיב.

נ"א רבה מפרשניא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לסולת וכו' סחור הס"ד ואח"כ מ"ה אקורי קא מיקר ליה ואמאי יקמוץ: (ב) ד"ה הרי הוא וכו' כולן אסור הס"ד:

שמות יב

רי"ף

עין משפט
נר מצוה

כד א מיי' פט"ו מהל' מ"א הלכה לג סמג לאוין (קלז) קמא טוש"ע יו"ד סימן קח סעיף א* [רב אלפס חולין פ"ז דף רלא. ושם כל הסוגיא דהכא וכ"ה ברא"ש פרק כתרא דע"ז סימן ח]:

כה ב מיי' פ"ח מהל' ק"פ הלכה יד:

כו ג ד מיי' פט"ו מהל' תרומות הלכה יג טוש"ע יו"ד סימן קח סעיף ד:

כז ה מיי' פ"ט מהלכות מ"א הלכה כג סמג לאוין קמא טור בו"ע יו"ד סימן צז סעיף ג:

כז [ה] [טוש"ע יו"ד סי' קטז סעיף ב]:

כח ו מיי' פ"ד מהלכות ביאת מקדש הל' יא:

כט ז מיי' פ"ז מהלכות ק"פ הלכה ח:

ל ח מיי' פ"א מהלכות חגיגה הלכה ח:

בשר שחוטה שמן שצלאו עם בשר נבילה כחוש אסור מאי טעמא מפטמי מהדדי ולוי אמר [א]אפילו בשר שחוטה כחוש שצלאו עם בשר נבילה שמן מותר מאי טעמא ריחא בעלמא הוא וריחא לאו מילתא היא עביד לוי עובדא בי ריש גלותא בגדי ודבר אחר מיתיבי *[ב]אין צולין שני פסחים כאחד מפני התערובת מאי לאו תערובת טעמים וקשיא ללוי לא מפני תערובת גופין הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא *אפילו גדי וטלה אי אמרת בשלמא מפני גופין היינו דקתני אפי' גדי וטלה אלא אי אמרת מפני תערובת טעמים מה לי גדי וטלה מה לי גדי וגדי אלא מאי על כרחיך מפני תערובת גופין הוא דאסור אבל תערובת טעמים שרי לימא תיהוי תיובתיה דרב אמר רבי ירמיה הכא במאי עסקינן כגון שצלאו בשתי קדירות בשתי קדירות סלקא דעתך אלא אימא כעין שתי קדירות והכי קאמר אין צולין שני פסחים כאחד מפני תערובת מאי תערובת תערובת טעמים ואפי' כעין שתי קדירות דליכא תערובת טעמים אסור משום תערובת גופין ואפילו גדי וטלה אמר רב מרי כתנאי *הרודה פת חמה ונתנה ע"פ חבית יין של תרומה ר"מ אוסר ורבי יהודה מתיר ורבי יוסי [ג]מתיר בשל חיטין ואוסר בשל שעורים מפני שהשעורים שואבות מאי לאו תנאי היא דמר סבר ריחא לאו מילתא היא ומר סבר ריחא מילתא היא ללוי ודאי תנאי היא לרב נימא תנאי היא אמר לך רב דכולי עלמא ריחא מילתא היא לאו איתמר עלה דההיא אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש [ד]בפת חמה וחבית פתוחה דברי הכל אסור בפת צוננת וחבית מגופה דברי הכל מותר לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית חתומה פת צוננת וחבית פתוחה והא נמי כפת חמה וחבית פתוחה דמיא תני רב כהנא בריה דרב חיננא סבא [ה]פת שאפאה עם צלי בתנור אסור לאכלה בכותחא ההיא ביניתא דאיטווא בהדי בישרא אסרה רבא מפרזיקיא °למיכליה בכותחא מר בר רב אשי אמר אפי' [ו] במילחא נמי אסורה משום דקשיא לריחא ולדבר אחר: **מתני'** [ז]חמשה דברים °באין בטומאה ואינן נאכלין בטומאה העומר ושתי הלחם ולחם הפנים וזבחי שלמי צבור ושעירי ראשי חדשים *[ח]הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה שלא בא מתחילתו אלא לאכילה: **גמ'** חמשה למעוטי מאי [ט]למעוטי חגיגת חמשה עשר דסלקא דעתך אמינא כיון דקרבן ציבור הוא וקביעא ליה מועד תדחי טומאה קא משמע לן כיון דאית ליה תשלומין כל שבעה לא דחיא שבת ומדשבת לא דחיא לא דחיא טומאה וניתני נמי שעירי הרגלים הא תנא ליה זבחי שלמי צבור אי הכי שעירי ראשי חדשים נמי לא ניתני דהא תנא זבחי שלמי צבור אמרי שעירי

בשר שחוטה שמן שצלאו · בתנור בשני שפודים זה רחוק מזה אסור שהריח מן השמן נכנס לכחוש ומפטמו וחוזר זה ומוציא ריח גם הוא וכ"ש שחוטה כחושה ונבילה שמינה ורבותא אשמעינן רב דלא נימא נבילה כחושה הואיל ואין ריחה טודף לא אסרה לה לשחוטה ואשמעינן דשומן שחוטה מפטם לנבילה בריחא והדר מפקא איהו ריחא: עבד עובדא · שצלאו בתנור ובא מעשה לפניו והתיר: דבר אחר · חזיר: אין צולין שני פסחים כאחד מפני התערובת · ונמצא פסח נאכל שלא למנויו ואפילו גדי וטלה שאין מתחלפין זה בזה: מאי לאו תערובת טעמים · דפטמי מהדדי ונמצא פסח נאכל שלא למנויו: לא מפני תערובת גופים · שלא יתערבו זה בזה ואפילו גדי וטלה זימנין דלאו אדעתייהו ואיחלפי: אלא מאי על כרחיך · דקתני ביה ואפילו גדי וטלה שמעינן מינה דמפני תערובת גופים קאמר אבל לתערובת טעמים לא חייש נימא תיהוי תיובתא דרב: הכא במאי עסקינן · דקתני גדי וטלה דלא חייש לתערובת טעמים שצלאן בשתי קדירות: שתי קדירות ס"ד · וכי צולין פסח בקדירה: כעין שתי קדירות · שפוד מכאן ושפוד מכאן ותל גדול של גחלים או אפר באמצע: הרודה · מן התנור: אוסר · לזרים מפני שנכנס לה ריח התרומה: שואבות · את הריח: ללוי · דאמר ריחא לאו מילתא היא ודאי מילתיה כתנאי אמרה דעל כרחיך רבי מאיר אית ליה ריחא מילתא היא וכן רבי יוסי ואי איכא דקאי כוותיה רבי יהודה הוא דקאי כוותיה: אלא רב מי לימא תנאי היא · כלום צריך לאוקומי למילתיה כתנאי ולמימר אנא דאמרי כרבי מאיר ורבי יוסי אבל דרבי יהודה לית ליה או דילמא רבי יהודה נמי קאי כוותיה וטעמא דשרי משום דקא סבר לא עייל בה ריחא: אמר לך רב דכולי עלמא ריחא מילתא · וטעמא דרבי יהודה משום דפת צוננת (*וחבית) מגופה היא ולא עייל בה ריחא דמי לאו איתמר עלה כו' ואע"ג דקיימי תנאי כוותיה דרב הילכתא כוותיה דלוי דהא איפליגו בה אביי ורבא גבי בת תיהא במסכת ע"ז (דף סו:) וקם ליה רבא בשיטתיה דלוי ואמר ריחא לאו מילתא היא ואביי ורבא הילכתא כרבא וכן הוא בתשובות הגאונים ואף משמו של רבי אליעזר בן יצחק נאמר לי דלא חייש לה: ביניתא · דג: דאיטוי בהדי בישרא · בתנור אחד: אסרה רבא מפרזיקא למיכלה בכותחא · שיש בו חלב משום דקסבר ריחא מילתא היא: לדבר אחר · לרעת: **מתני'** חמשה דברים באין בטומאה וכו' · אין לך קרבן נאכל אלא אלו וקרבן ציבור דוחה את הטומאה ואשמעינן מתניתין דאף על גב דקרב בטומאה לאפוקי ציבור ידי חובתן אין נאכלין בטומאה ולקמיה פריך ליתני נמי שעירי הרגלים: זבחי שלמי ציבור · כבשי עצרת שאין שלמים אחרים לציבור: הפסח שבא בטומאה · כגון רוב ציבור טמאין: שמתחילתו לא בא אלא לאכילה · כשנלטוה עיקר פסח לאכילה נצטוה דכתיב לפי אכלו וכי שרייה רחמנא למיתי בטומאה*) אדעתא דלמיכליה שרייה אלים נדחה ואין צבור נדחין: **גמ'** חמשה למעוטי מאי · מניינא למה לי ליתני קרבנות ציבור באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה: חגיגת חמשה עשר · והוא הדין לעצרת וסוכות אלא חדא מינייהו נקט: כיון דקרבן ציבור הוא · אף על גב דכל יחיד ויחיד מיחייב קרי ליה קרבן ציבור משום דאתיא בכינופיא באסיפת חברים ברגל במסכת יומא בפרק הוציאו לו (דף נא.): תשלומין כל שבעה · כדנפקא לן בפרק קמא דמסכת חגיגה (דף ט.) מוחגותם אותו חג לה' שבעת ימים: הא תני ליה זבחי שלמי ציבור · שהן מיני דמים ואשמעינן דאין נאכלין בטומאה והוא הדין לשאר מיני דמים: הא

*) [לעיל סו. סו:]

מאי לאו תערובת טעמים · לפי מה שפי' בקונטרס דלוי לא שרי אלא בדיעבד קשיא מה פריך דהכא לכתחלה קתני אבל בדיעבד הוה שרי כלוי: נימא תהוי תיובתא דרב · תימה מאי קושיא הא דאסר משום תערובת גופים הייע היכא דשניהם כחושים דליכא תערובת טעמים:

אסרה רבא מפרזיקיא כו' · מכאן פוסק ר"ת כרב ודבא נמי דשרי בבת תיהא (ע"ז דף סו:) מלי סבר כוותיה ושם מפורש ובתשובות [גדולים] שלנו נראה דמותר לאפות לחם עם אותו פשטיד"א הואיל ומכוסות היטב הוי כעין שתי קדרות ואפי' פלדונ"ש שיש להרחיק אין נראה לרבי שיהא אסור שיש אויר מרובה בתנור וההבל מתפשט:

ה"ג קא משמע לן כיון דלא דחיא שבת לא דחיא טומאה · ולא גרס כיון דאית לה תשלומין שאין הטעם תלוי בכך דלעיל בפרק אלו דברים (דף ע:) ילפינן דלא דחיא שבת מוחגותם וגו' · ועוד פסח נמי אית ליה תשלומין בשני ודחי טומאה ועוד חגיגת ט"ו איכא למ"ד *בפירקין דלית לה תשלומין בטומאת בעלים שאם נטמאו בעלים ביום ט"ו ולא חזו ביום קביעת חובתיה כה"ג לית לה תשלומין:

[לקמן פ.]

רבינו חננאל

פילי ומתבלע אגב חורפא דתבלי בלע כוליה ואסור: אמר רב בשר שחוטה שמן שצלאו עם בשר נבלה כחוש אסור דאזיל ריח השחוטה מפטם לנבלת והדר ריח נבלה מפטם לשחוטה ולוי מתיר אפילו נבלה שמינה עם שחוטה כחושה סבר ריחא ולא כלום הוא ועבד עובדא והתיר גדי שנפל עם חזיר ואותבינן עליה מיהא אין צולין שני פסחים ואפילו גדי וטלה מפני התערובות ומסתברא דמשום תערובות גופין הוא גזרה גדי וטלה אטו טלה וטלה שאם נתערבו חיישי' שמא תפול חבורה זו פסח שאינו שלה ונמצא אוכלין פסח שאינו שלהם וקשיא לרב דאמר ריחא מילתא היא והריח כעיקר אע"ג דלא מחלפי כיון שהריח כעיקר נמצא עיקר פסח של חבורה זו בפסח של חבורה זו ואסור ומוקים לה רב הכי אין צולין שני פסחים כאחד מפני תערובות טעמים ואפי' כעין שתי קדרות כגון שיש דבר מפסיק הריח ביניהם ואין שם תערובת טעמים אסור משום תערובת גופין ואפילו גדי וטלה דלא מחלפי גזרה אטו גדי וגדי אטו טלה: אמר רב מרי כתנאי הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית של תרומה ר' מאיר אוסר ור' יהודה מתיר ור' יוסי מתיר בפת של חטים ואוסר בפת של שעורים מפני שהשעורים שואבות ללוי ודאי תנאי היא דהא ר' מאיר אוסר בפי' (והנה ר' יהודה מתיר דלא כרב) והנה גם לרב [מי נימא] תנאי היא אמר לך הא אתמר עלה בפת חמה וחבית פתוחה לדברי הכל אסור ואפילו ר' יהודה אוסר דריחא מילתא היא בפת צוננת וחבית מגופה דברי הכל מותר דליכא חשש לריח היין של תרומה כלל דהא חבית זו מגופה היא לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית מגופה פת צוננת וחבית פתוחה והכא גבי בשר שחוטה שנצלה עם בשר [נבלה] כפת חמה וחבית פתוחה הוא לדברי הכל אסור וקיימא לן כרב דאע"ג דלוי מיתוקמא כתנאי ולוי כר' יהודה הא אתמר עלה דחבית פתוחה ופת חמה דברי הכל אסורה ומסתבר טעמא דרב ולא עוד אלא הא תני רב כהנא פת שאפאה בתנור עם בשר צלי אסור לאכלה בכותח כרב ותוב ההיא ביעתא שנצלית עם בשר ואסרה רבא מפרזיקא לאכלה בכותח שיש בו נסיובי דחלבא. מר בר רב אשי אסור לאכלה אפילו במלח משום דסבר דג ובשר להתבשל יחדיו ולהאכל קשו לריחיא ודבר [אחר] פי' נגע צרעת הני כלהו כרב הלכך כרב עבדינן וראינו מי שאמר קיימא לן כלוי ואנן לא סבירא לן כותיה אלא הלכתא כרב: **מתני'** חמשה דברים באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה העומר ושתי הלחם ולחם הפנים וזבחי שלמי צבור ושעירי ראשי חדשים הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה. שלא בא מתחלתו אלא לאכילה ואמרינן חמשה כלומר מנין חמשה ולא יתר מה בא למעט [בא למעט] חגיגת חמשה עשר [דכיון] דאית לה תשלומין דתנן מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג חוגג והולך כל הרגל וכו' אע"פ שהוא

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ה]

[שם וע"ש]

תרומות פ"י מ"ג ע"א סו:

לעיל סב:

[לקמן פא.]

גליון הש"ס

גמ' למיכליה בכותחא. עי' לעיל ל. תוד"ה ואפי' במלחא: מתני' באין בטומאה. עי' יומא מו ע"א תוד"ה תמלתו דוחה:

שעירי ראשי חדשים איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא הא לא כתיב בהו מועד קמ"ל דראש חדש איקרי מועד כדאביי *דאמר אביי תמוז דהאי שתא מלוייה מליוה דכתיב °קרא עלי מועד לשבור בחורי למימרא דכולהו ממועד אתו מנהני מילי *דתנו רבנן °וידבר משה את מועדי ה' מה תלמוד לומר לפי שלא למדנו אלא לתמיד ופסח שנאמר בהו במועדו במועדו *ואפילו בשבת במועדו ואפילו בטומאה שאר קרבנות ציבור מניין שנאמר °אלה תעשו לה' במועדיכם מניין לרבות עומר והקרב עמו שתי הלחם והקרב עמם ת"ל וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל הכתוב קבעו מועד אחד לכולן וכל הני למה לי צריכי דאי כתב רחמנא תמיד הוה אמינא תמיד שכן תדיר וכליל אבל פסח לא קמ"ל ואי כתב רחמנא פסח פסח שהוא ענוש כרת אבל תמיד דאין ענוש כרת אימא לא קמ"ל ואי כתב רחמנא הני תרתי הוה אמינא הני הוא *יש בהן צד חמור תמיד תדיר וכליל פסח שהוא ענוש כרת אבל שאר קרבנות ציבור אימא לא כתב רחמנא אלה תעשו לה' במועדיכם ואי כתב רחמנא אלה תעשו לה' במועדיכם הוה אמינא שאר קרבנות ציבור הבאין לכפר אבל עומר ושתי הלחם דאין באין לכפר אלא להתיר בעלמא נינהו לא קמ"ל ואי כתב רחמנא עומר ושתי הלחם לחודייהו הוה אמינא אדרבה עומר ושתי הלחם דאלימי דבאין להתיר אבל הנך לא קמ"ל סברוה *דלכולי עלמא טומאה דחויה היא בציבור ובעי' ציץ לרצות דליכא תנא דשמעת ליה דאמר טומאה הותרה בציבור אלא רבי יהודה דתניא *ציץ בין שישנו על מצחו ובין שאינו על מצחו מרצה דברי ר"ש ר' יהודה אומר עודיהו על מצחו מרצה אין עודיהו על מצחו אינו מרצה אמר לו ר"ש כהן גדול ביום הכפורים יוכיח שאינו על מצחו ומרצה אמר לו הנח ליום הכפורים שטומאה הותרה בציבור מכלל דר"ש סבר טומאה דחויה היא בציבור ודכולי עלמא אין הציץ מרצה על אבילות דליכא תנא דשמעת ליה דאמר *הציץ מרצה על אבילות אלא ר"א דתניא *ר"א אומר הציץ מרצה על אבילות רבי יוסי אומר אין הציץ מרצה על אבילות נימא מתניתין דלא כרבי יהושע *דתניא °ועשית עולותיך הבשר והדם רבי יהושע אומר אם אין דם אין בשר אם אין בשר אין דם רבי אליעזר אומר דם אף על פי שאין בשר שנאמר °ודם זבחיך ישפך ומה אני מקיים ועשית עולותיך הבשר והדם לומר לך* מה דם בזריקה אף בשר בזריקה הוי אומר* לול קטן יש בין כבש למזבח ורבי יהושע נמי הכתיב ודם זבחיך ישפך אמר לך הא כתיב גביה והבשר תאכל והני

תורה אור: קרא עלי מועד (איכה א) · וידבר משה את מועדי ה' (ויקרא כג) · שנאמר אלה תעשו לה' במועדיכם (במדבר כט) · דתניא ועשית עולותיך (דברים יב) · ודם זבחיך (שם)

רש"י

הא לא כתיב בהו מועד · ולא לידחו טומאה דהא כל קרבנות ציבור ממועד נפקי לן כדלקמן: קרא עלי מועד · תמוז דשילוח מרגלים מלויי מליוה וכלו ארבעים דידהו בט' באב בפרק בתרא דתענית והוקבעה להם בו בכיה לדורות ויום עיבור החדש קרי מועד: וידבר משה וגו' · בתורת כהנים הוא גבי עומר ושתי הלחם: שלא למדנו כו' שנאמר בהן מועד · לדחות שבת וטומאה: במועדו · משמע לא יעבור זמנו ואפילו הן טמאין ואפילו הוא שבת: אלה תעשו וגו' · בפרשת פינחס כתיב גבי מוספים: מניין לרבות עומר והקרב עמו · ועשיתם ביום הניפכם וגו' (ויקרא כג): ושתי הלחם · והכבשים הקרבין עמהן האמור בתורת כהנים ואינם אמורים בפרשת פינחס: ת"ל · בשילהי ההיא פרשתא דשור או כשב או עז וידבר משה וגו': כל הני למה לי · לכתוב חד וליתי הנך מיניה: שאר קרבנות ציבור · מוספין דעולה מכפרת אעשה כדתניא ביומא (דף לו.) אין עולה באה אלא על עשה ולא תעשה שניתק לעשה: עומר ושתי הלחם אינן באין אלא להתיר · את החדש זה במדינה וזה במקדש: סברוה · האמוראין בני ישיבה היו סבורין כן לפיכך הוצרך להם לישאל הא דבעי לקמיה לימא מתניתין דלא כר' יהושע: דחויה · אף על גב דאכשרה רחמנא למיתי בטומאה לאו היתר גמור הוא אלא היכא דלא מישתכחי טהורין וכיון דלאו היתר גמור הוא בעי' ציץ לרצויי: בין שישנו על מצחו · בשעה שאירעה טומאה בקרבנות: כהן גדול ביום הכפורים יוכיח · בשעת עבודת פנים: שאינו על מצחו · דהא אין נכנס שם בבגדי זהב °כדאמרינן [בראש השנה] (דף כו.) דאין קטיגור נעשה סניגור: ומרצה · אם באו בטומאה דהא קיימא לן כל קרבנות הציבור הקבוע להן זמן דוחין את הטומאה ורבי שמעון אית ליה טומאה דחויה היא בציבור ואי לאו משום דציץ מרצה אטומאה לא הוו מיתכשרי: שטומאה הותרה בציבור · ואין קרבן ציבור צריך ריצוי הציץ אלא קרבן יחיד: ודכולי עלמא · כלומר הנך רבנן דסתם מתניתין סברי אין הציץ מרצה על אכילות על טומאה שנגע בבשר ובשירי מנחה הנאכלים אלא על טומאת הדם וקמצים (ואימורין): לימא מתניתין · דאמר עומר ושתי הלחם באין בטומאה ואף על גב דבעינן ריצוי ציץ וציץ אאכילות לא מרצי וכמלא שאין כאן שיריים הנאכלין אלא הקומץ לבדו שהציץ מועיל וכן במיני דמים לא הועיל ציץ לבשר אלא לדם וקתני דהדם נזרק: דלאו כר' יהושע · דאמר אם אין בשר ראוי אין דם ראוי: אם אין בשר · ראוי כגון שנטמא או שנאבד אין הדם נזרק: לול · אויר יש בין כבש למזבח לא היה ראש הכבש מחובר למזבח שיש אויר מעט בינתים והמסדר את האברים עומד על הכבש וזורקן על מערכת העצים לקיים מצות זריקה: הא כתיב גביה והבשר תאכל · אלמא בשר קיים בעינן: והכי

רש"ע אף על פי שאין בשר אימא דווקא שלמים אבל עולה דכולה כליל אימא אין בשר אין דם יש דם אף על פי שאין בשר [מנא לן]: שאין

תוספות

שעירי ראשי חדשים איצטריך ליה · תימה וליתני שעירי ראשי חדשים ולא ליתני אידך: **סלקא** דעתך אמינא הא לא כתיב בהו מועד · ואע"ג דבפרשת פינחס כתיב נמי ראש חדש ה"א דאלה תעשו במועדיכם דכתיב בסוף פרשת פינחס לא קאי אראש חדש אלא אשאר ימים טובים דכתיבי בתריה דאיקרי רגל דהכי נמי לא קאי *אשבת ותמיד ומצרכי' להו קרא בסמוך:

שכן יש בהן צד חמור · פר"ת שכן ישנן לפני הדיבור וכמאן דאמר (חגיגה דף ו:) עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי ולחם הפנים אומר ריב"א מדכתיב תמיד ילפינן ליה דמשמע אפילו בשבת ובתורת כהנים איכא מאן דדריש דתמיד דחי שבת מדכתב ביה תמיד ומיהו מתרי מינייהו הוה מצי למילף כולהו *ואומר ר"י דשמא יש שום פירכא דאי לאו הכי אמאי צריך קרא בשאר · וקשה דבפרק קמא דיבמות (דף ה:) בעי למימר עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת מפסח ותמיד ופריך מה לפסח ותמיד שכן ישנן לפני הדיבור ואמאי לא יליף משאר קרבנות ציבור דדחי שבת כדמסקינן הכא*:

דלא אשכחן תנא דאית ליה טומאה הותרה אלא ר' יהודה · ואם תאמר מאי אולמא דר"ש טפי מדרבי יהודה אדרבה אשכחן במי שהוציאוהו (עירובין דף מו:) דר' יהודה ור' שמעון הלכה כרבי יהודה וי"ל דאשכחן לקמן (דף עח.) ר' יוסי דנמוקו עמו דסבר טומאה דחויה היא תימה לר"י דבשמעתין משמע דלמאן דאמר טומאה דחויה איכא דחויה אלא על ידי ריצוי ציץ ואמאי הא טומאה דגברא דדחויה בציבור [א] אע"פ שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף כדתנן בפירקין (דף פ:):

רבי אליעזר אומר הציץ מרצה כו'. רבי אליעזר גרסינן ולא ר' אלעזר דלקמן פריך וליטעמיך כיון דאמר ר' אליעזר יש דם אף על פי שאין בשר הציץ מרצה על אכילות למאי הילכתא:

נימא מתני' דלא כר' יהושע · משמע משום דסבירא ליה דבעינן דם ובשר ותימה דאפי' סבירא ליה נמי יש דם אף על פי שאין בשר כיון דס"ד דטומאה דחויה ואין הציץ מרצה על אכילות לא אתיא מתני' כוותיה משום שתי הלחם:

נימא דלא כר' יהושע · תימה לר"י והא ע"כ כרבי יהושע אתיא דקתני סיפא ובמוקדשין אף על פי שנטמא בשר וחלב קיים זורק את הדם משמע הא נטמאו שניהם אינו זורק והיינו כרבי יהושע כדאמר לקמן וי"ל דה"ק נימא דלא כר' יהושע והא ע"כ סיפא אתיא כוותיה ואם כן קשיא סיפא:

אויר קטן היה בין כבש למזבח · °בלא אויר נמי היה יכול לקיים מצות זריקה [ב] אלא לכך היה אויר שע"י כך יזכור לזרוק:

דם אף על פי שאין בשר שנאמר ודם זבחיך וגו' · תימה לרשב"א מנא ליה בעולה דיש דם אף על פי שאין בשר [מנא לן]:

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ד מהלכות ביאת מקדש הלכה טו טז:

לב ב שם הלכה ח:

לג ג שם הלכה ז:

ג"י רש"א לא קאי אפסח

לד ד מיי' פ"א מהלכות פסולי מוקדשין הלכה לד:

לה ה מיי' פ"ו מהלכות מעשה קרבנות הלכה ד:

לו ו מיי' פ"ב מהלכות בית הבחירה הל' יג:

[ועי"ע תוס' כתובות לב. ד"ה שכן ותוס' סנהד' עג: ד"ה מפום]

[וביבמות ה: ד"ה ומכולהו כתבו תוספות בשם ר"י תירוץ ע"ז ע"ש]

מסורת הש"ס

שבועות י. תענית כט.

מנחות פב: [ע"ש]

[יומא מו.]

[כתובות לג. סוטה כט: מכות ד:]

סנהדרין יב: יומא ז:

[מנחות עו.] [לקמן עח.] מנחות כה:

[תוספתא דזבחים פ"ד] זבחים קד.

שם סב:

[לעיל לד. זבחים סב: קד. ע"ש]

רבינו חננאל

שהוא קרבן צבור וקביע ליה מועד לא דהיא טומאה ובכלל זבחי צבור משמע אפילו שעירי רגלים דהא זבחי צבור הן ואפילו שעירי ראשי חדשים כיוצא בשעירי הרגלים הם. מיהו הוצרך להודיע כי ראש חדש נמי איקרי מועד שנאמר קרא עלי מועד: מנא הני מילי דת"ר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל מה ת"ל לפי כו' התמיד שכן תדיר שכן כליל. פי' התמיד חובה קבועה בכל יום והוא עולה כליל מה שאין כן בפסח כי הפסח הוא פעם בשנה ונאכל ואין למזבח ממנו אלא האימורין בלבד ויש בפסח מה שאין בתמיד (ש"מ) [שמי] שאינו עושה פסח ענוש כרת שנא' (במדבר ט יג) וחדל לעשות הפסח ונכרתה מה שאין כן בתמיד כי התמיד אין בו עונש כרת לפיכך הוצרך לפרש בזה במועדו ובזה במועדו להיות שניהן (דומין) [דוחין] השבת והטומאה שאין למדין זה מזה [ואי כתיב] הני תרווייהו לא גמרו מינייהו שכן ישנן לפני הדבור כלומר ניתנין לישראל ועשאום קודם מתן תורה פסח עשאוהו במצרים שנאמר (שמות י"ב ו') ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל וגו' תמיד דגרסינן בתחלת חגיגה עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד היא ואי כתיב הני לא ילפי האחרים מינייהו דאיכא למיפרך מה להני שכן ישנן לפני הדבור כדאמרן אי נמי שכן יש בהן צד חמור התמיד תדיר כליל הפסח ענוש כרת משא"כ בשאר הנקרבין לפיכך הוצרך לפרש בהן במועדו והני מילי בקרבנות דמכפרי אבל עומר ושתי הלחם דאין בהן כפרה אלא להתיר כדגרסי' עומר מתיר במדינה דכיון שקרב העומר בששה [עשר] בניסן מותרין ישראל לאכול (תרומה) [תבואה] חדשה וכיון שהקריבו שתי הלחם בעצרת הותרו ישראל להקריב מנחה מן התבואה חדשה לפיכך הוצרך לכתוב (אחד במועדו) [עוד את מועדי] שיהיו כולן דוחין הטומאה כמו שאמרנו: סברוה דכ"ע טומאה דחויה בצבור ובעי ציץ לרצות דליכא תנא דשמעת ליה דאמר טומאה הותרה היא בצבור אלא ר' יהודה דתניא בין שישנו על מצחו וכו' ודכולי עלמא סברי אין הציץ מרצה על אכילות כגון מי שאכל קדש בטומאה וכיוצא בה אלא ר' אליעזר דתניא ר' אליעזר אומר הציץ מרצה על אכילות ר' יוסי אומר אין הציץ מרצה על אכילות נימא מתני' דקתני חמשה דברים באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה דלא כר' יהושע דהא ר' יהושע שמעינן ליה דתרתי הוא דקא בעי דם ובשר דתניא ועשית עולותיך הבשר והדם ר' יהושע אומר אם אין דם אין בשר אם אין בשר אין דם ואקשי' עליה והכתיב ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלהיך הנה דם אע"פ שאין בשר ומשני הכתיב ביה והבשר תאכל ותרי קראי בחד ענינא למה לי ומשני האי קרא ודם זבחיך ישפך שלמים הן והאי דכתיב ועשית עולותיך בעולה וצריכין דאי כתב רחמנא בעולה לא אתו שלמים מינה דפרכינן מה לעולה שכן כליל וכו': ר' אליעזר אומר דם אע"פ שאין בשר

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוס' ד"ה דלא וכו'. דדחוי' בציבור וכו'. נ"ב עיין מנחות ט"ו ע"א תוס' ד"ה וסלקא מאי ציץ וכו' וצ"ע: [ב] שם ד"ה אויר וכו'. יכול לקיים מצות זריקה: נ"ב עיין [illegible]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שאינו על מצחו. כדאמרינן בר"ה. תמוה לי וכי צריך ראיה לזה הלא מפורש בכתוב דלפני ולפנים עובד רק בד' בגדים לבן [illegible]: תוס' ד"ה אויר. בלא אויר נמי. [illegible]

לז א מיי' פי"א מהלכות מעשה קרבנות הל"ד:
לח ב מיי' פי"א מהל' פסולי מוקדשין הלכה כ:
לט ג מיי' פ"א מהלכות פסולי מוקדשין הלכה לד:
מ ד ה שם הלכה לא:

והני תרי קראי למה לי חד בעולה וחד בשלמים וצריכא דאי כתב רחמנא בעולה הוה אמינא עולה היא דחמירא שכן כליל אבל שלמים דלא חמירי אימא לא ואי כתב רחמנא שלמים הוה אמינא אדרבה דאית בהו שתי אבילות אבל עולה דלית בה שתי אבילות אימא לא קמ"ל ור' אליעזר נמי הכתיב והבשר תאכל אמר לך ההוא מיבעי ליה שאין הבשר מותר באבילה עד שיזרק הדם אי הכי אימא כוליה להכי הוא דאתא דם אע"פ שאין שם בשר מנלן אמר לך אם כן נכתוב רחמנא הבשר תאכל והדר ודם זבחיך ישפך כדכתיב ברישא °ועשית עולותיך הבשר והדם מאי שנא דאקדמיה לדם זבחיך שמע מינה דם אע"פ שאין בשר ושמע מינה שאין הבשר מותר באבילה עד שיזרק הדם ור' יהושע אין הבשר מותר באבילה עד שיזרק הדם *קל וחומר הוא ומה אימורין דכי ליתנהו לא מעכבי כי איתנהו מעכבי דם דכי ליתיה מעכב כי איתיה לא כל שכן דמעכב ורבי אליעזר *מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא ור' יהושע *כל היכא דאיכא למדרש דרשינן השתא לימא מתני' דלא כרבי יהושע דכיון דאמר בעינן תרתי וציץ אאבילות לא מרצה היכי אתי בטומאה אפילו תימא רבי יהושע אלא קסבר רבי יהושע הציץ מרצה על העולין הא תינח זבחים דאיכא עולין אלא עומר ושתי הלחם דליכא עולין מאי איכא למימר אמרי כי אמר רבי יהושע נמי דבעינן תרתי בזבחים במנחות לא אמר ובמנחות לא אמר *והתנן נטמאו שיריה אבדו שיריה כמדת רבי אליעזר כשירה כמדת רבי יהושע [ב]פסולה כמדת ולא כמדת כמדת רבי יהושע דבעינן תרתי ולא כמדת רבי יהושע דאילו רבי יהושע בזבחים אמר במנחות לא אמר ואילו האי תנא סבר אפילו במנחות ומנו האי תנא דקאי כוותיה ומחמיר טפי מיניה ועוד תניא *א"ר יוסי רואה אני את דברי רבי אליעזר במנחות ובזבחים ודברי רבי יהושע בזבחים ובמנחות דברי רבי אליעזר בזבחים שהיה אומר דם אף על פי שאין שם בשר ודברי רבי יהושע בזבחים שהיה אומר אם אין דם אין בשר אם אין בשר אין דם דברי רבי אליעזר במנחות שהיה אומר קומץ אף על פי שאין שירים דברי רבי יהושע במנחות שהיה אומר אם אין קומץ אין שירים אם אין שירים אין קומץ אלא קסבר רבי יהושע הציץ מרצה על [העולין ועל] האבילות אי הכי אמאי כמדת רבי יהושע פסולה אאבוד ושרוף אלא נטמא למאן קתני לרבי אליעזר פשיטא השתא יש לומר אבוד ושרוף דליתנהו מכשיר רבי אליעזר נטמא דאיתיה מיבעיא אלא פשיטא לרבי יהושע וקתני פסולה ועוד *תניא רבי יהושע אומר [ג]כל זבחים שבתורה *בין שנטמא בשר וחלב קיים ובין שנטמא חלב ובשר קיים זורק את הדם אבל נטמאו תרווייהו לא אלמא קסבר רבי יהושע אין הציץ מרצה (א) על העולין ולא על האבילות אלא לעולם רבי יהושע היא מתני' ולא קשיא כאן לכתחלה כאן דיעבד כי אמר רבי יהושע לכתחלה דיעבד לא ומנא תימרא דשני ליה לרבי יהושע בין לכתחלה לדיעבד *דתניא נטמא בשר או שנפסל או שיצא חוץ לקלעים ר"א אומר יזרק ר' יהושע אומר [ד]לא יזרק ומודה ר' יהושע [ה]שאם זרק הורצה חדא דפסולה דיעבד משמע ועוד חמשה דברים באין לכתחלה משמע אלא

שאין בשר ניתר באכילה עד שיזרק הדם · תימה תימא דוקא שלמים דאית ביה תרי אכילות אבל עולה מנלן דאימא כי היכי דלית בה מעילה אחר שנזרק הדם כדתנן במעילה בפרק חטאת העוף (דף ט·) לית בה נמי מעילה קודם זריקה דהאי קרא בשלמים כתיב וי"ל דר"א לא חשיב הך חומרא ורשב"א מתרץ דר"א יליף עולה מקל וחומר דר' יהושע ובשלמים טרח וכתב לה קרא כדאמר בסמוך: **עומר** ושתי הלחם דליכא עולין מאי איכא למימר · וא"ת ובשתי הלחם מה שייך באין בטומאה וים לומר משום תנופה דאית בהו: **קסבר** ר' יהושע הציץ מרצה על העולין · וא"ת לענין מה מפיק קרא בעולה אם אין בשר אין דם הלא הציץ מרצה ויש לומר לענין אבוד ושרוף דלא מרצה ציץ: **כי** אמר ר' יהושע בזבחים במנחות לא אמר · השתא משתי הלחם לא תירץ כלום ובלאו הכי פריך שפיר: **אלא** פשיטא ר' יהושע קתני לה · תימה לרשב"א אמאי לא משני כדלעיל כמדת ר' יהושע דבעי תרתי ולא כמדת ר' יהושע דאיהו ס"ל הציץ מרצה על אכילות ואנן סבירא לן דלא מרצה:
הא

והני תרי קראי · גר' יהושע קאי: וחד בשלמים · זבחיך שלמים שכן כליל · הילכך חביבא ומחמרינן בה: אם כן · דקולי אתא למימר דדם מתיר בשר באכילה ולאו למימר דם אע"פ שאין בשר: לכתוב והבשר זבחיך תאכל והדר והדם ישפך · והוי משמע נמי והדם ישפך תורה אור תחלה קודם לאכילה דהא לא כתיב והדם תשפוך מאי שנא דאקדמיה לדם זבחיך ישפך ברישא: ש"מ · למדרש ודם זבחיך ישפך מכ"מ: אימורים דכי ליתנהו לא מעכבי · וכגון נטמאו או אבדו לא מעכבי אכילת בשר כדאמרן בתמיד נשחט (לעיל דף נט:): כי איתנהו מעכבי · אכילת בשר כדאמרן התם: דם דכי ליתיה מעכב. דהא תרווייהו מודו אם אין דם אין בשר דמתחלת הקדשן קן נאסרין וכפרה אינה באה אלא בדם וכהנים משולחן גבוה קא זכו וכיון דכפרה ליתיה איסורא להיכא אזל: לימא דלא כר' יהושע · אמילתיה קא מהדר דאמרן לעיל מתני' דלא כר' יהושע: בעינן תרתי · דם ובשר: וציץ אאכילות לא מרצי · והשתא בשר ליכא אלא דם לחודיה דמרצי ציץ עלה ה"נ דלא אתו בטומאה: הציץ מרצה על העולין · על טומאת הנקטרין על האשים דהיינו אימורין מודי רבי יהושע דאי איכא כזית חלב לאכילת מזבח זורק את הדם כדאמר לקמן בברייתא בפירקין (ד' עט·) רבי יהושע אומר כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית בשר או כזית חלב זורק הדם: עומר ושתי הלחם דליכא עולין · לבד הקומץ שהוא במנחה כזריקת דם בזבחים אבל בשיריים ליכא הקטרה וכיון דבעי ר' יהושע תרתי צריך להיות קומץ ושיריים קיימין והכא שיריים ליכא ושתי הלחם דכוליה אכילות אפילו חדא נמי ליכא בשלמא לר"א דאית ליה הציץ מרצה על אכילות כולהו כמאן דלא איטמו ניכהו: כי אמר ר' יהושע · דבעינן תרתי: נטמאו שיריה · של מנחה לאחר שנקמצה ועדיין לא נקטר קומצה: כמדת ר' אליעזר · שהיה אומר בזבחים (ד' קד·) דם אף על פי שאין בשר כשירה להקטיר קומצה ונפטרו הבעלים: ומאן האי תנא כו' · היכא אשכחן תנא דאמר הכי: מילתיה דר' יוסי מיפרשא לקמן בשמעתין: אלא קסבר רבי יהושע הציץ מרצה על אכילות. ומיתוקמא מתני' אליביה דהא איכא תרתי וגבי שתי הלחם נמי כיון דציץ מרצה על אכילות הוה ליה כמעיקרא ומתירין במקדש: אי הכי נטמאו שיריה · (ב) כיון דנטמאו לר' יהושע אמאי פסולין ומשני כי קתני פסולה אאבדו שיריה ונשרפו שיריה: אלא נטמאו שיריה · כיון דרבי יהושע לא עלה פליג: למאן קתני לה לר' אליעזר וכו' · להודיע לנו דברי ר' שנאה להודיענו כח דברי רבי אליעזר דלמדתו כשירה בתמיה פשיטא השתא י"ל כו' אלא פשיטא על כרחך ר' יהושע פליג עלה ולאשמעינן דרבי יהושע פסיל בה תניא ורבותא אשמעינן דאף על גב דאיתא בעינא פסול: ולא על העולין · דהיינו חלב דאי מרלי אחד מינייהו אמאי פסול: אלא לא קשיא · מתני' דיעבד ודר' יהושע לכתחלה תרתי בעי ואי לייתוה מתכשר דיעבד: נפסל · בטבול יום: חדא דפסולה דיעבד משמע כו' · אתקפתא היא: ועוד · אי נמי משמע פסולה להקטיר קומצה לכתחלה מתני' באין לכתחלה קתני: ביחיד

רבינו חננאל

בשר שנאמר ודם זבחיך ישפך ומה אני מקיים ועשית עולותיך הבשר והדם ללמד כי הבשר נזרק על גבי המזבח כמו הדם הוי אומר אויר יש בין כבש למזבח שאינו יכול לעבור ועומד בכבש וזורק על גבי המזבח. והאי דכתיב והבשר תאכל בא ללמד שאין הבשר נאכל אלא אחרי שיזורק דם (המזבח) [הזבח] כדכתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל ומדלא כתיב והבשר תאכל ברישא והדר ודם זבחיך ישפך כדכתיב ועשית עולותיך הבשר והדם ש"מ דדם ישפך לעולם מ"מ ואם יש בשר יאכל אחריו ואם אין בשר ראוי לאכילה אינו מעכב הדם ואם נאמר משנתנו לר' [יהושע] (יהודה) היא והנה הוא לית ליה כי הציץ מרצה על אכילות וכמו דאמרן דר' אליעזר לבדו הוא דאית ליה האי סברא היכי אתו הני חמשה דברים בטומאה ואמרינן אפילו תימא ר' יהושע קסבר הציץ מרצה על העולין כלומר אפילו קרבין כשהן טמאין הציץ מרצה בשלמא זבחים איכא אימוריהן שהן עולין אפילו טמאין וגם הדם נזרק והציץ מרצה אלא עומר ושתי הלחם דקתני באין בטומאה וליכא בהו תרתי שהן עולין אמאי באין בטומאה ושני' לא בעי ר' יהושע אלא בזבחים אבל במנחות אית ליה קומץ אף על פי שאין שירים: איני והתנן במנחות פ"ג נטמאו שיריה נשרפו שיריה אבדו שיריה כמדת ר' אליעזר כשרה כמדת ר' יהושע פסולה מכלל דכי היכי דפליגי בזבחים הכי [נמי] פליגי במנחות ומשני' האי תנא דמנחות שנאה כמדת ר' יהושע דבעי תרתי ולא כמדת ר' יהושע דאלו ר' יהושע בזבחים בעי תרתי במנחות לא בעי תרתי ואקשי' ומאן האי תנא דקאי בשיטת ר' יהושע דבעי תרתי ומחמיר טפי מיניה דבמנחות נמי בעי תרתי ועוד תניא א"ר יוסי [רואה אני] דברי ר' אליעזר בזבחים ודברי ר' יהושע בזבחי' דברי ר' אליעזר במנחות ודברי ר' יהושע במנחות [אלמא] כי הנה בהדיא תאני ר' יוסי כי ר' יהושע סבר במנחות אם אין קומץ אין שירים אם אין שירי' אין קומץ [ומשני](ופי') אלא לעולם קסבר ר' יהושע הציץ מרצה על אכילות אי הכי כי הציץ מרצה על האכילות אמאי תנינן כמדת ר' יהושע פסולה (תאכל) כי הציץ מרצה ושני' כי קתני פסולה אאבדו שיריה ונשרפו שיריה. הדהא ליתנהו אבל נטמאו שיריה הכל כשרה ולא הוצרך התנא לפרש כי ר' אליעזר מכשיר בה ודחי' הכי השתא באבדו ונשרפו דליתנהו כלל מכשיר בה ר' אליעזר בנטמאו דאיתנהו והציץ מרצה על אכילות מיבעיא לי' דודאי מכשיר אלא לא נטמאו שיריה אלא לר' יהושע קתני לה וקתני פסולה. ועוד תניא ר' יהושע אומר כל הזבחים בין נטמא בשר וחלב קיים בין נטמא חלב ובשר קיים זורק הדם הא נטמאו תרווייהו לא אלמא קסבר ר' אין הציץ מרצה לא על העולין ולא על האכילות ושנינן שינויא כי קא בעי ר' יהושע תרתי לכתחלה כגון דמנחות אבל דאיעבד כגון משנתנו אפי' חדא (לא) [סגי] ותניא הכי דשני ליה לר' יהושע בין לכתחלה ובין דאיעבד דתניא נטמא הבשר או נפסל או יצא חוץ לקלעים ר' אליעזר אומר יזרק ר' יהושע אומר לא יזרק ומודה ר' יהושע שאם זרק הורצה ואקשי' חדא דפסולה דקתני בנטמאו שיריה דאיעבד משמע דהאי נטמאו קתני נטמאו

נ"א מנ"ל
[לעיל יח: וש"נ] [קדושין ד:] חולין קיח:
מנחות פ. ט. ע"ש
[לקמן עח.]
ס"א ל"ג
לקמן עט. [לעיל סב.]
לעיל לד: [זבחים קד.]

הגהות הב"ח
(א) גמ' אין הציץ מרצה לא על העולין: (ב) רש"י ד"ה אי הכי נטמאו שיריה לר' יהושע כצ"ל ותיבות כיון דנטמאו נמחק:

נר מצוה

מא א מיי' פ"א מהלכות פסולי מוקדשין הלכה לד :

מב ב מיי' פ"א מהל' עבודת יום הכפורים הלכה ד :

[עי' יומא ח.]

אלא לא קשיא *כאן ביחיד כאן בציבור נימא מתני' דלא כר' יוסי *דתניא ר"א אומר הציץ מרצה על אכילות רבי יוסי אומר אין הציץ מרצה על אכילות קס"ד מדקאמר ר' יוסי אין הציץ מרצה על אכילות כר' יהושע ס"ל דאמר בעינן תרתי נימא השתא מתני' דלא כר' יוסי לא רבי יוסי כר"א ס"ל דאמר דם אע"פ שאין בשר אי הכי למאי הלכתא אין הציץ מרצה על אכילות וליטעמיך ר"א דאמר הציץ מרצה כיון דאמר דם אע"פ שאין בשר הציץ מרצה על אכילות למאי הלכתא אלא למיקבעיה בפיגול ולאפוקי מידי מעילה קמיפלגי רבי אליעזר סבר מרצה ציץ עילויה ומשוי ליה כטהור וקבע ליה בפיגול ומפיק ליה מידי מעילה ור' יוסי סבר לא מרצה ציץ עילויה ולא משוי ליה כטהור ולא קבע ליה בפיגול ולא מפיק ליה מידי מעילה מתקיף לה רב מרי נהי נמי דרבי יוסי סבר כר"א בשלמא זבחים איכא דם עומר נמי איכא קומץ לחם הפנים נמי איכא בזיכין אלא שתי הלחם מאי איכא למימר וכ"ת לקרב עמהן (א)היינו שלמי ציבור א"כ הוו להו ארבעה ואנן חמשה תנן אלא קסבר רבי יוסי טומאה הותרה בציבור והא *תניא אחד זה ואחד זה מזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר [ג]אין מזין עליו אלא שלישי ושביעי בלבד ואי סלקא דעתך קסבר רבי יוסי טומאה הותרה בציבור למה לי הזאה כלל אלא מחוורתא מתני' דלא כרבי יוסי א"ל רב פפא לאביי ורבי יוסי שטרא מזכי לבי תרי הוא דתניא *א"ר יוסי רואה אני את דברי רבי אליעזר בזבחים ודברי רבי יהושע בזבחים ודברי רבי אליעזר במנחות ודברי רבי יהושע במנחות דברי רבי אליעזר בזבחים שהיה אומר דם אע"פ שאין בשר דברי רבי יהושע בזבחים שהיה אומר אם אין דם אין בשר אם אין בשר אין דם דברי רבי אליעזר במנחות שהיה אומר קומץ אע"פ שאין שם שירים ודברי רבי יהושע במנחות שהיה אומר אם אין שם שירים אין קומץ אם אין קומץ אין שירים א"ל מסתברא קאמר כי קאי בזבחים אמר מסתברא כי היכי דפליגי בזבחים פליגי נמי במנחות קאי במנחות אמר מסתברא כי היכי דפליגי במנחות פליגי נמי בזבחים א"ל התינח כי קאי בזבחים אמר מסתברא כי היכי דפליגי בזבחים פליגי נמי במנחות דעיקר קראי כי כתיבי בזבחים כתיבי אלא כי קאי במנחות ואמר מסתברא כי היכי דפליגי במנחות פליגי נמי בזבחים והא עיקר קראי בזבחים הוא דכתיבי אלא לא קשיא רואה אני את דברי ר' אליעזר בנטמא ודברי רבי יהושע באבוד ושרוף בנטמא מ"ט משום דמרצי ציץ הא שמעת ליה לרבי יוסי דאמר אין הציץ מרצה על אכילות אלא לא קשיא רואה אני את דברי רבי אליעזר בציבור רואה אני את דברי רבי יהושע ביחיד בציבור מ"ט משום דטומאה הותרה בציבור חדא דשמעת ליה לר' יוסי דאמר טומאה דחויה היא בציבור ועוד אי בציבור רבי אליעזר מכשיר ולא רבי יהושע

הא

רש"י

ביחיד · לכתחלה פסולה ואם זרק הורצה ומתני' בציבור באין לכתחלה דטומאת ציבור הוא בהיתר : לימא מתני' דלא כר' יוסי · דכיון דא"ר יוסי בעינן תרתי כדמפרש ואזיל מדקאמר רבי יוסי אין הציץ מרצה על אכילות ש"מ כרבי יהושע סבירא ליה דבעי תרתי ואשמעינן הכא דניטמא בשר לא מהני ליה ציץ למהוי כי בשר קיים לזרוק את הדם דאי לא בעי תרתי ריצוי ציץ אאכילות למה לי הא בלאו אכילות נמי מיתכשרא זריקת דם : כרבי אליעזר ס"ל · דבחדא סגיא ולקמן פריך שתי הלחם אפילו חדא ליכא : למאי אין הציץ מרצה על אכילות · למאי מיבעי לן ריצוי ציץ דידהו אלא על כרחיך לרבי אליעזר ריצוי דציץ דאכילות לאו לאכשורי זריקה מיבעי לן לאפוקי בעלים דבלאו אכילות נמי מיתכשר אלא לאכילות גופייהו מיבעי לן : למיקבעינהו בפיגול · דקי"ל אם יש פסול אחר בקרבן שחישב בו מחשבת פיגול אינו נקבע בפיגול להתחייב כרת על אכילתו דאמר מר ירצה כהרצאת כשר כך הרצאת פיגול במסכת מנחות (דף יז:*) : ולאפוקי להאי בשר מידי מעילה · דבקדשי קדשים זריקתן משוי בבשרן שעת היתר לכהנים ותו לא קדשי ה' מיקרו ונפקו מידי מעילה: ומשוי לי' כי טהור · ואע"ג דאסור לאוכלו בטומאה מיהו לכל שאר מילי הוי כי טהור ומהניא ליה זריקה למיקבעיה בפיגול כו': ורבי יוסי סבר · נהי דזריקה כשירה היא להוציא את הבעלים ידי נדרן דלא בעינן תרתי מיהו להאי בשר לא מהני ציץ למהוי כך זריקה מהניא ליה למיקבעה בפיגול ולאפוקה מידי מעילה : בשלמא זבחים · דמתני' איכא עולין דמרצי ציץ עלייהו ואיכא תרתי : עומר נמי דאיכא קומץ · דמרצי ציץ עליה וחדא מיהא איכא: ובלחם הפנים איכא בזיכין · שמתירין את הלחם כקומץ למנחה דכתיב ביה (ויקרא כד) והיתה ללחם לאזכרה : בזיכים · לבונה של לחם הפנים וכתיב בקומץ (שם ב) והקטיר הכהן את אזכרתה וציץ מרצי עלייהו דהא עולים נינהו : אלא שתי הלחם · דכולה אכילות ורבי יוסי אין הציץ מרצה על אכילות קאמר מאי איכא למימר : וכי תימא · הא דקתני מתני' שתי הלחם באין בטומאה לאו בשתי הלחם הבאות בפני עצמן כגון שלא היו להן כבשים דאמרינן במנחות (דף מה:) דבאין בפני עצמן ובההיא לא קאמר מתני' דליתו בטומאה אלא בבאו עם הכבשים ומשום הכבשים הקריבין עמהן ששחיטתן מקדשת את הלחם וזריקת דמם מתרת אותן קאמר מתניתין דבאות בטומאה משום דציץ מרצי עלייהו : הותרה בציבור · ולא בעי' ציץ : אחד זה ואחד זה · אחד כהן השורף את הפרה ואחד כהן גדול ביום הכפורים שטעונין פרישה שבעת ימים : מכל חטאות · מכל אפרי הפרות שהיו במקדש שאפר פרה של משה לא כלתה : כל שבעה · בפ"ק דיומא מפרש טעמא בראשון לפרישתו שמא היום שלישי לטומאתו שמא היום ג' ימים שניטמא במת ותשאל בטעמא היא ומעלה וכן שני שמא שלישי ושלישי שמא שלישי (ב) ואינך מספקינן כל חד וחד בז' לטומאה : הזאה למה לי · הא קרבן דיום הכפורים דציבור הוא ודוחה טומאה אלא ש"מ בקושי נדחית טומאה בקרבנות ובעי ריצוי ציץ וכיון דלא מרצי אאכילות לא מיתוקם שתי הלחם דמתניתין כרבי יוסי ואפילו סבירא ליה דבחדא סגיא דהא אפילו חדא ליכא : שטרא מזכי לבי תרי הוא · בתמיה כלומר מי ראה שטר שמזכה את התובע ואת הנתבע דקאמר רבי יוסי רואה אני את דברי שניהן : מסתברא קאמר · מסתברא דפליגי בתרוייהו קאמר : עיקר קראי · ועשית עולותיך : בזבחים כתיבי · ובמנחות לא כתיבי ואיצטריך לאשמעי' דאפ"ה פליגי במנחות: ועוד · בציבור ר' אליעזר הוא דמכשיר ולא ר' יהושע. בתמיה :

אלא

[לעיל עז.] מנחות כה:

[זבחים כח:]

יומא ד. ח.

[לעיל עז:]

תוספות

הא לא קשיא הא ביחיד והא בציבור · פי' בקונטרס דסבירא לן טומאה הותרה בציבור וקשה דה"ל למימר אלא קסבר רבי יהושע טומאה הותרה בציבור כדמסיק לעיל דקסבר ציץ מרצה על אכילות ועוד היכי קאמר בסמוך נימא דלא כרבי יוסי דאמר אין הציץ מרצה על אכילות מהאי טעמא גופיה דטומאה הותרה בציבור דאוקימנא כרבי יהושע אתי נמי כר' יוסי* כדקאמר נמי לבסוף ונראה לר"י דלעולם סבירא ליה טומאה דחויה אלא דסבירא ליה דהציץ מרצה על אכילות וביחיד לכתחלה לא יזרוק מדרבנן ופסולה דקתני היינו לכתחלה הלכך בציבור באין לכתחלה ואם תאמר ומאי איכא בין ציבור ליחיד הואיל ומדאורייתא ביחיד נמי זורק לכתחלה יש לומר טומאת הגוף איכא בינייהו דבציבור דחיא ביחיד לא דחיא: מכלל דרבי יוסי כרבי יהושע ס"ל · תימה לרשב"א מנא ליה הא דילמא כר' אליעזר סבירא ליה ואין הציץ מרצה על אכילות נפקא מינה לשתי הלחם : והא עיקר קראי בזבחים כתיבי · תימה לר"י לריש לקיש דאמר במנחות פרק קמא (דף ט') שירים שחסרו בין קמיצה להקטרה אין מקטיר קומץ עליהן אדרבה קראי במנחות כתיבי דבזבחים כיון שנשתייר כזית בשר זורק את הדם ומשמע התם דטעמיה מקרא דכתיב המנחה מיהו לרבי יוחנן דפליג עליה התם אתי שפיר :

הא

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכ"ת לקרב עמהן הי ניהו שלמי ציבור :

(ב) רש"י ד"ה כל שבעה בפ"ק דיומא דף ח' מפרש וכו' שמא שלישי ורביעי לא בעי זריקה ואינך מספקינן :

רבינו חננאל

נטמאו הכי פסולה ועוד מתני' דקתני חמשה דברים באין בטומאה לכתחלה משמע אלא לא קשיא כי קתני דבעי ר' יהושע תרתי בקרבן יחיד אבל בקרבן צבור הוא ומנחות אפילו חדא סגי ליה ומתני' קרבן צבור הוא ומנחות קרבן יחיד . ואתינן למימר מתני' דלא כר' יוסי דתני אין הציץ מרצה על אכילות ור' יוסי סבר לה כר' יהושע דאמר תרתי בעינן ודחי' לא לעולם ר' יוסי בהא כר' אליעזר סבירא ליה דאמר דם אע"פ שאין בשר והאי דקא מיפלגי בציץ מרצה על אכילות בהא פליגי ר' אליעזר סבר הציץ מרצה על אכילות וכיון דמרצה לאכילה הוא דקאי והטהור חשוב הוא ואי חשיב עליה למכליה חוץ לזמנו אע"ג דהוא טמא קבעא לי' מחשבתו בפיגול ואי אכיל ליה מקודם לאו בר מעילה הוא דאכילה מעליא היא ור' יוסי סבר לא מרצה ציץ ולא משוי ליה טהור ולא קבע ליה בפיגול ולא מפיק ליה מידי מעילה ואקשינן נהי נמי דר' יוסי כר' אליעזר סבירא לי' דאמר דם אע"ג שאין בשר (בשלמים) [בשלמא] זבחים איכא דם עומר נמי איכא קומץ לחם הפנים נמי איכא בזיכין אלא שתי הלחם מאי טעמא וכי תימא איכא נמי להני שלמים הבאין עמהן [אי הכי] היינו זבחי שלמי ציבור והוו להו [ארבעה] ואנן חמשה תנן ושני' אלא קסבר ר' יוסי טומאה הותרה היא בצבור : איני דסבר ר' יוסי הותרה היא בצבור והתניא אחד זה ואחד זה מזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם פי' כהן גדול שרוצה לשמש ביום הכפורים בין כהן השורף את הפרה היו מזין עליהן כל שבעת הימים שהיו מפרישין אותן מכל אפר הפרות שהיו שם שנעשו מימות משה ועד אותו זמן ואסי' בתחלת סדר יומא דר' יוסי טומאה דחויה בצבור הוא דאית ליה ואמרינן אלא מחוורתא מתני' דלא כר' יוסי : ירושלמי בין למאן דאמר הלחם עיקר בין למאן דאמר כבשים עיקר ארבעה אינון ותנא חש להון וקרינן חמשה : ואקשי' היכי קתני ר' יוסי במילתא דפליגי ר' אליעזר ור' יהושע זה פוסל וזה מכשיר ואמר ר' יוסי רואה אני דברי זה ודברי זה כי יש אמת בשני דרכים המכחישין זה את זה ופרקינן האי דקאמר רואה אני לאו משום דקא מודה להו אלא הכי קאמר רואה אני דברי ר' אליעזר בזבחים כלומר טעמיה במנחות כטעמיה בזבחים כי היכי דפליג בהאי פליג בהאי וכן ר' יהושע ונדחה האי שינויא ושני' רואה אני דברי ר' אליעזר בנטמא דהא איתיה והציץ מרצה : איני והתניא ר' יוסי אומר אין הציץ מרצה על אכילות ומפלג הוא דפליג על ר' אליעזר היכי קתני רואה אני דברי ר' אליעזר במאי דפליג עלה אלא רואה אני דברי ר' אליעזר בציבור מאי טעמא משום דטומאה הותרה הוא בצבור והא ר' יוסי טומאה דחויה היא שמעי' ליה ותוב הכי ר' יהושע פליג עליה והא אוקימ' לעילא דאפילו ר' יהושע מודה בצבור דדם אע"פ שאין בשר ולפיכך איתוקמא מתניתין כותיה אלא לא קשיא

יתא

תורה אור

הא אמרת בציבור אפילו רבי יהושע מודה אלא רואה אני דברי ר"א בדיעבד ודברי ר' יהושע לכתחלה דיעבד אפילו רבי יהושע נמי מודה הוא דקתני מודה רבי יהושע שאם זרק הורצה הא בטומאה הא באבוד ושרוף כי קתני מודה רבי יהושע שאם זרק הורצה בנטמא *אבל באבוד ושרוף לא כי קאמר ר' יוסי רואה אני את דברי ר"א בדיעבד באבוד ושרוף: מתני' [ג]נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם נטמא החלב והבשר קיים זורק את הדם [ד]ובמוקדשים אינו כן אלא אע"פ שנטמא הבשר והחלב קיים זורק את הדם: גמ' אמר רב גידל אמר רב אם זרק הורצה והא בעינן *אכילה אכילה לא מעכבא והא כתיב °איש לפי אכלו למצוה ולעכב לא והתניא* °במכסת מלמד שאין הפסח נשחט אלא למנויו יכול שחטו שלא למנויו יהא כעובר על המצוה וכשר ת"ל איש לפי אכלו תכוסו *הכתוב שנה עליו לעכב ואיתקש אוכלין למנויין אלא רב דאמר כרבי נתן דאמר *אכילת פסחים לא מעכבא הי רבי נתן אילימא הא רבי נתן דתניא *רבי נתן אומר מנין שכל ישראל יוצאין בפסח אחד ת"ל °ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים וכי כל הקהל שוחטין והלא אין שוחט אלא אחד אלא מלמד שכל ישראל יוצאין בפסח אחד דילמא שאני התם דאי ממשכי הני חזי להני ואי ממשכי הני חזי להני אלא הא ר' נתן דתניא [ה]נמנו עליו חבורה אחת וחזרו ונמנו עליו חבורה אחרת ראשונים שיש להן כזית אוכלין ופטורין מלעשות פסח שני אחרונים שאין להם כזית אין אוכלין וחייבין לעשות פסח שני רבי נתן אומר אלו ואלו פטורין מלעשות פסח שני שכבר נזרק הדם אכתי דילמא שאני התם דאי ממשכי הני חזי להו א"כ ליתני הואיל וראויים לימשך מאי שכבר נזרק הדם ש"מ בדם תליא מילתא אבל אכילה לא מעכבא מאי דוחקיה דרב דמוקים לה מתני' לבתחלה ור' נתן נוקמה כרבנן [ו]ואפילו דיעבד נמי לא רב מתני' קשיתיה אמאי (תני) אין זורק את הדם ליתני פסול אלא שמע מינה אין זורק לכתחלה אבל דיעבד שפיר דמי ולר' נתן איש לפי אכלו למה לי דבעינן גברא דחזי לאכילה מאן תנא להא דתנו רבנן [ז]שחטו לאוכליו *וזרקו דמו שלא לאוכליו הפסח עצמו כשר ואדם יוצא בו ידי חובתו כמאן נימא רבי נתן היא ולא רבנן אפילו תימא רבנן* [ח]אין מחשבת אוכלין בזריקה מאן תנא להא דתנו רבנן [ט]הרי שהיה חולה בשעת שחיטה וחלים בשעת זריקה חלים בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה אין שוחטין וזורקין עליו עד שיהא חלים משעת שחיטה עד שעת זריקה כמאן נימא רבנן היא ולא רבי נתן אפילו תימא רבי נתן גברא דחזי לאכילה בעינן מאן תנא להא דתנו רבנן [י]שחטו בטהרה ואחר כך נטמאו הבעלים יזרק הדם בטהרה ואל יאכל בשר בטומאה כמאן אמר רבי (אליעזר) במחלוקת שנויה ורבי נתן היא ורבי יוחנן אמר אפילו תימא רבנן היא הכא במאי עסקינן [כ]בציבור דאפילו בטומאה נמי עבדי אי בציבור אמאי אין הבשר נאכל בטומאה גזירה שמא יטמאו הבעלים לאחר זריקה ויאמרו אשתקד לא נטמאנו ואכלנו השתא נמי ניכול ולא ידעי דאשתקד כי איזדריק דם בעלים טמאים הוו השתא בעלים טהורין הוו ואיבעית

אלא · תרווייהו ביחיד והא לכתחלה והא דיעבד והא דקתני אם זרק הורצה ואוקימנא ביחיד ה"מ דמודה רבי יהושע בדיעבד כשנטמא דהא עלה קאי ומשום דאיתיה בעינא אבל באבוד ושרוף לא ור' יוסי אפי' נשרפו או אבדו שיריה קאמר אם הקטיר קומצה כשירה : מתני' נטמא בשר וחלב קיים אין זורק את הדם · אפי' לר' אליעזר דעיקר פסח לאכילת אדם קאתי : ובמוקדשין אינו כן · אפילו לר' יהושע שאפילו נטמא בשר וחלב קיים זורק את הדם דהא תרתי איכא מתיר ושיריים שהדם מתיר אימורין למזבח : גמ' הורצה · ופטור מלעשות פסח שני : לא מעכבא · כפרה בדיעבד : אוכלין · חולה וזקן : רב · דאית ליה אכילת פסחים לא מעכבא דאמר כר' נתן : יוצאין בפסח אחד · ואע"פ שאין בו כזית לכל אחד אלמא אכילה לא מעכבא: דאי מימשכי הני · מה שיש בהן יותר מכזית לכל אחד חזי להני הנשארים : ואי מימשכי הני כו' · איסתכח דחזי לכולהו דהי מינייהו מפקת הלכך אע"ג דלא אימשיך חד מינייהו פטורין אבל ניטמא לא חזי אפילו לחד: נימנו עליו · עד שהיה כזית לכל אחד : ומאי דוחקיה דרב. לאוקמא למתני' כר' נתן דלא מעכבא ולמימרא דמתני' לכתחלה קאמר הא אם זרק הורצה : נוקמה כרבנן: ונימא דמתני' אפי' בדיעבד פסול: פסח עצמו כשר. קס"ד לזרוק דמו ולהקטיר חלבו אבל לאכילה לא וקתני והאדם יוצא בו ידי חובתו :אין מחשבת אוכלין· חולה וזקן בזריקת דם דאיש לפי אכלו גבי שחיטה כתיב : חלים · בריא : גברא דחזי לאכילה בעי'.דכי כתיב איש לפי אכלו אגברא כתיב דליהוי גברא בר אכילה אבל פסח לא איכפת לן אי לא חזי: יזרק בטהרה· בכהנים וכלי שרת טהורין : ור' נתן היא · דאמר אכילה לא מעכבא ולא בעי ר' נתן גברא דחזי לאכילה ומתניתא קמייתא מוקי ר' אלעזר כרבנן: הכא במאי עסקינן בציבור·שנטמאו רוב ציבור בין שחיטה לזריקה כגון שמת הנשיא ונטמאו הילכך גברי דחזו לאכילה ניניהו:גזירה שמא·לשנה אחרת יטמאו ציבור אחר זריקה : ויאמרו אשתקד · מי לא היינו טמאין בשעת אכילה ואכלנו ואע"פ ששחיטתו בטהרה השתא נמי אע"פ ששחיטתו וזריקתו בטהרה ניכול בשר בטומאה ולא ידעי דאשתקד בעידנא דהוי זריקת דם טמאין הוו והוה ליה פסח הבא בטומאה :

ואיבעית

הא אמרת מודה רבי יהושע בציבור · תימה לרשב"א מאי קושיא דילמא ה"ק רואה אני דברי רבי אליעזר בציבור שאף ר' יהושע לא אמר אלא ביחיד דכי האי גוונא אמרי' פ"ק דחולין (דף יב·) ובכמה דוכתי ואומר ר"י דהכא לא שייך למימר הכי דלא קתני בברייתא לא בציבור ולא ביחיד : כי מודה בנטמא · משום דציץ מרצה : ולעכב לא והתניא במכסת נפשות · תימה לר"י והא קרא בשחיטה כתיב ומהתם נפקא דמחשבת אוכלין פסלה בשחיטה אבל בזריקה אמרן לעיל דאין מחשבת אוכלין בזריקה והיכי פריך משחיטה אזריקה ואומר ר"י דווקא מחשבת אוכלין ליתא בזריקה אלא בשחיטה אבל כשאין לו אוכלין לגמרי אף בשעת זריקה סברא היא דפסול שהיא עיקר עבודה כיון דבשעת שחיטה הקפיד הכתוב אפילו אמחשבה : שאני התם דאי מימשכי הני כו'. תימה לרשב"א והא בשעת זריקה אינם יכולים לימשך ונמצא דהשתא לא חזי לאכילה וי"ל דדילמא ר' נתן סבר כר"ש דתנן לקמן בפרק האשה (דף פט·) נמנין ומושכין ידיהם עד שיזרק הדם אי נמי נטמאו מקצתן או שמתו חזי להני : ולרבי נתן איש לפי אכלו למה לי דבעינן גברא דחזי לאכילה · וא"ת לרבנן נמי ליפני הכי לעיל כי פריך ולעכב לא לימא כי אתא קרא לעכב היינו דבעינן גברא חזי לאכילה אבל בשר לא ולאו פירכא היא דרבנן בעו בשר חזי לאכילה כדתניא לעיל אחרונים שאין להם כזית אינם אוכלין וחייבין לעשות פסח שני והא נמי לא תיקשי אמאי לא משני לר' נתן איש לפי אכלו למצוה כדבעי למימר לעיל משום דלא אשכחן תנא דלא מקיש אוכלין למנויין אלא זקני דרום לחודייהו בפרק שני דזבחים (דף כג·) ולמאי דמוקי מתני' כר' נתן צ"ל דיוצאין בפסח אחד דקאמר היינו דוקא דיעבד : לימא ר' נתן היא כו' · תימה לר"י והיכי מיתוקמא כר' נתן והא ר' נתן ורבנן לא פליגי אלא בבשר אבל בגברא לכ"ע בעינן גברא דחזי לאכילה ועוד א"כ אפילו שחטו שלא לאוכליו נמי ולמאי נקט שחטו לאוכליו ועוד היכי תיסק אדעתיה למימר השתא דיש מחשבת אוכלין בזריקה הא פשוט בכולי גמרא דאין מחשבת אוכלין בזריקה כדמוכח בזבחים (דף ד·) ובתמיד נשחט לעיל (דס"א·)*ושם הבאתי ונראה לר"י דה"פ נזרק דמו שלא לאוכליו לא שנזרק שלא לשם אוכליו אלא שבשעת זריקה היו הבעלים חולים והשתא קאמר כמאן כר' נתן דמשמע ליה כיון דר' נתן מיקל כולי האי ולא בעי שיהא בשר ראוי לאכילה ה"נ לא חייש אם אין בעלים ראוין בשעת זריקה אבל רבנן דמחמרי ובעו שיהא בשר ראוי לאכילה ה"ה דבעו שיהו הבעלים ראויים לאכילה בשעת זריקה וה"נ סבר ר' אלעזר בסמוך דלא בעי ר' נתן גברא חזי אלא בשחיטה דווקא :

כזיר

מג א מיי' פ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה לא :
מד ב מיי' פ"ד מהלכות ק"פ הלכה ב :
מה ג מיי' פ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה לד :
מו ד מיי' פ"ב מהלכות ק"פ הלכה יד :
מז ה מיי' פ"ד מהלכות קרבן פסח הלכה ב:
מח ו ז מיי' פ"ב מהל' ק"פ הלכה ו :
מט ח שם הלכה ז :
נ ט י מיי' פ"ז מהלכות ק"פ הלכה ט :

רבינו חננאל

הא לכתחלה הא דיעבד רואה אני דברי ר' אליעזר דיעבד כיון שיש דם אע"פ שאין בשר כיפר אבל זה שאומר ר' אליעזר אפי' לכתחלה יזרוק הדם אע"פ שאין בשר אין אני רואה דבריו בזה אלא דברי ר' יהושע אני רואה בזה שלכתחלה לא יזרוק אלא אם יש בשר טהור ראוי לאכילה : איני והא מדקתני ומודה ר' יהושע שאם זרק הורצה כלומר בדיעבד אפי' ר' יהושע מודה ומה הוצרך ר' יוסי לומר רואה אני דברי ר' אליעזר בדיעבד והוא דברי הכל הוא אמרינן מודה בדיעבד בנטמא בלבד אבל באבוד ושרוף פליג ר' יהושע דאפילו דיעבד לא הורצה ואאבוד ושרוף אומר ר' יוסי רואה אני דברי ר' אליעזר דאיעבד הורצה וכר' אליעזר ולכתחלה לא יעשה כר' יהושע : אית לן למימר כיון דסוגיא דשמעתין ס"ד דציץ מרצה על אכילות אמאי תני הני חמשה דברים דתנינן במתני' אין נאכלין אית לן למימר הא דאמרי' דציץ מרצה על אכילת לאו להתירן להאכל בטומאה הוא דתני אלא לדברים אחרים כגון הא דתנינן במנחות נטמאת אחת מן החלות או אחת מן הסדרים ר' יהודה אומר שניהם ישרפו וחכ"א הטמא בטומאתו והטהו' יאכל ואמר רב פפא עלה בציץ מרצה על אכילות פליגי רבנןסברי כיון דאלו נאכל והציץ מרצה עליהן כטהורין חשבינן להו הלכך אותם שלא נטמאו אינן נפסלין בטומאות אלא הטהורין נאכליןוהטמאין נשרפין . וסוגיא דשמעתא נמי אהאי אורחא אית לן לאוקמה: נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם נטמא חלב כו' אמר רב אם זרק הורצה ואע"פ שהבשר טמא אכילת פסחים לא מעכבא איני והכתיב איש לפי אכלו למצוה אבל לעכב לא והתניא במכסת מלמד כו' אמר רב דאמר כר' נתן דסבר כל ישראל יוצאין בפסח אחד וכי כל ישראל אוכלין מפסח אחד אלא ש"מ אכילת פסחים לא מעכבא ודחי' להא ודילמא שאני התם דאי ממשכי הני חזי להני ואי ממשכי הני חזי להני אלא הא ר' נתן דתניא נמנו עליו וחזרו ונמנו עליו ראשונים שיש להם כזית(חייבין לעשו' פסח) אוכלין ופטורין מלעשות פסח שני האחרונים שאין להם כזית חייבין לעשות פסח שני ר' נתןאומר אלו ואלו פטורין מלעשות פסח שני שכבר נזרק הדם ש"מ לר' נתן אכילת פסחים לא מעכבא ומאי דוחקיה דרב לאוקמה למתני' דקתני אינו זורק לכתחלה הוא דאינו זורק הא אם זרק הורצה ואליבא דר' נתן דסבר אכילת פסחים לא מעכבא נוקמה אפילו דיעבד אם זרק לא הורצה דבעינן אכילת פסחים מעכבא [ובסוף שחיטת קדשים אמר רבא [וכגלין רבינא] אכילת פסחים מעכבא] מדרבה בר רב הונא דאמר וכן ששמע אחר שקיעת החמה ואוקימ' ש"מ אכילת פסחים מעכבא ודייק רבא מדקתני אינו זורק ולא קתני נטמא הבשר והחלב קיים פסול ש"מ לכתחלה הוא דאינו זורק ואם זרק דאיעבד הורצה האי תנא סבר אכילת פסחים לא מעכבא : ור' נתן האי איש לפי אכלו למה לי אמר לך בעינן גברא דחזי לאכלו ואי לא אכיל לא חיישנן והא דת"ר שחטו לאכליו לזרוק דמו שלא לאכליו הפסח עצמו כשר ואדם יוצא ידי חובתו נימא ר' נתן היא ולא רבנן אפילו תימא רבנן אין מחשבת אוכלין בזריקה והא דת"ר שחטו בטהרה ואח"כ נטמאו בעליו יזרק הדם בטהרה ואין הבשר נאכל בטומאה אינה לדברי הכל אלא במחלוקת שנויא ור' נתן היא ור' יוחנן אמר אפילו תימא רבנן והא מתניתא בציבור היא דעבדו בטומאה ואמאי אין הבשר נאכל גזרה שמא יטמאו בעליו לאחר זריקה ויאמרו אשתקד נטמינו ואכלנו השתא נמי ניכול ואינהו לא ידעי דאשתקד נטמאו קודם זריקה ונזרק הדם והן טמאין והשתא בשעת זריקה טהורין הן ואין רשאין לאכלו בטומאה אחרי שנזרק הדם והן טהורין

ואי

מסורת הש"ס

[זבחים ק:]

[לעיל סא. ע"ש זבחים כג. ע"ש]

[לעיל סא:]

[לעיל סט:]

קידושין מא: מב: ושם אי' ר' יונתן]

[ג"ל חנן]

[עי' תוס' לעיל פא. ד"ה שחטו]

[לעיל פא:]

[ג"ל אליעזר]

שמות יב

שם

שם

[ד"ה שמעו לנולין]

ואיבעית אימא רב דאמר כר' יהושע *דתניא רבי יהושע אומר (א) כל הזבחים שבתורה בין שנטמא בשר וחלב קיים בין שנטמא חלב ובשר קיים זורק את הדם נזיר ועושה פסח נטמא חלב ובשר קיים זורק את הדם נטמא בשר וחלב קיים אין זורק את הדם ואם זרק הורצה נטמאו הבעלים במת לא יזרוק ואם זרק לא הורצה: במוקדשין אינו כן וכו': מתניתין מני רבי יהושע היא *דתניא רבי יהושע אומר *כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית בשר או כזית חלב זורק את הדם כחצי זית בשר וכחצי זית חלב אין זורק את הדם ובעולה אפילו כחצי זית בשר וכחצי זית חלב זורק את הדם מפני שכולה כליל ובמנחה אע"פ שכולה קיימת לא יזרוק *מנחה מאי עבידתה אמר רב פפא מנחת נסכים סלקא דעתך אמינא כיון דקא אתיא מכח זבח כגופיה דזבח דמי קמ"ל חלב מנא לן אמר ר' יוחנן משום ר' ישמעאל ומטו בה משום רבי יהושע בן חנניה דאמר קרא [ויקרא יז] °והקטיר החלב לריח ניחוח לה' חלב אע"פ שאין בשר אשכחן חלב יותרת הכבד ושתי כליות מנא לן היכא אמרינן דזרקינן מדקתני ובמנחה אע"פ שכולה קיימת לא יזרוק מנחה הוא דלא אבל יותרת הכבד ושתי הכליות שפיר דמי מנא לן רבי יוחנן דידיה אמר אמר קרא לריח ניחוח כל שאתה מעלה לריח ניחוח ואיצטריך למכתב חלב ואיצטריך למכתב ריח ניחוח דאי כתב רחמנא חלב הוה אמינא חלב אין יותרת הכבד ושתי הכליות לא כתב רחמנא לריח ניחוח ואי כתב רחמנא לריח ניחוח הוה אמינא כל העולין לריח ניחוח ואפי' מנחה כתב רחמנא חלב: **מתני'** [ב] נטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים יעשו בטומאה נטמא מיעוט הקהל הטהורין עושין את הראשון והטמאין עושין את השני: **גמ'** ת"ר [ג] הרי שהיו ישראל טמאין וכהנים וכלי שרת טהורין או שהיו ישראל טהורין וכהנים וכלי שרת טמאין ואפילו ישראל וכהנים טהורין וכלי שרת טמאין יעשו בטומאה *שאין קרבן ציבור חלוק אמר רב חסדא [ד] לא שנו אלא שנטמא [במדבר יט] הסכין בטמא מת דרחמנא אמר °בחלל חרב *חרב הרי הוא כחלל וקא מטמא לגברא דמעיקרא כי מיתעביד °בטומאת הגוף דכרת קא מיתעביד [ה] אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ דבשר הוא דמטמיא ליה לגברא לא מטמיא ליה טהורין עביד טמאין לא עביד מוטב יאכל בטומאת בשר בלאו ואל יאכל בשר בטומאת הגוף שהוא בכרת אלמא קסבר רב חסדא *טומאה דחויה היא בציבור וכן אמר ר' יצחק טומאה דחויה היא בציבור ורבא אמר אפילו [ויקרא ז] טמאין נמי עבדי מאי טעמא דכתיב °והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף והבשר כל טהור יאכל בשר *כל היכא דלא קרינן ביה והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל לא קרינן ביה והבשר כל טהור יאכל בשר כל היכא דקרינן ביה והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל קרינן ביה והבשר כל טהור יאכל בשר *איתמר הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין רב אמר מחצה על מחצה כרוב ורב כהנא אמר מחצה על מחצה אינו כרוב רב אמר [לקמן פ.] מחצה על מחצה כרוב *הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן ור"כ אמר מחצה על מחצה אינו כרוב טהורין עושין את הראשון וטמאין עושין את השני איכא דאמרי אמר רב כהנא מחצה על מחצה אינו כרוב טהורין עושין את הראשון וטמאין

איבעית אימא רב דאמר · אם זרק הורצה: כרבי יהושע · דאית ליה אכילת פסחים לא מעכבא: שלמי נזיר · תחילתן לאכילה דבעי שילוח שערו תחת הדוד שהשלמים מתבשלין בו כדכתיב (במדבר ו) ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש וגו' ועוד בעי תנופה זרוע בשלה אלמא צריך שיהא בשר תורה אור טהור בשעת זריקה שיהא ראוי למצוה האמורה בו: ואם זרק הורצה · דהני לא מעכבי: נטמאו בעלים · במת דלא חזו למיכל לאורתא דטומאתן שבעה: ואם זרק לא הורצה · דאע"ג דאכילתו לא מעכבא גברא דחזי לאכילה בעינן ורחמנא דחייה לטמא נפש לפסח שני ובנזיר נמי כתיב (שם) כי ימות מת עליו וגו' דסותר את נזירותו: חצי זית בשר וחצי זית חלב אין זורק הדם · דאכילת אדם ואכילת מזבח לא מצטרפין: אפי' כולה קיימת לא יזרוק · את הדם עליה: מנחה מאי עבידתיה · בזריקת דם: מנחת נסכים · הבאה עם הזבח מהו דתימא כזבח דמיא ותיהוי במקום זבח להכשיר את הדם: חלב מנא לן · דהוי שיור להכשיר זריקת דם: והקטיר החלב · גבי זריקת דם כתיב דכתיב וזרק הכהן את הדם וגו' עד והקטיר החלב לריח ניחוח: יותרת הכבד ושתי הכליות מנא לן · מדאיצטריך ליה למיתני מנחה לא הויא שיור מכלל דסבירא ליה דהני דגופיה דזבח נינהו הוי שיור: אמר קרא · בהאי קרא גופיה והקטיר החלב לריח ניחוח: **מתני'** יעשו בטומאה · ואפי' טמאין יחידין דהא פסח דטהורין גופיה בטומאה אתי משום כהנים: **גמ'** שאין קרבן צבור · הבא בטומאה חלוק מאחר שקרבן רובן בא בטומאה אף היחיד עושה בטומאה: לא שנו · דמשמע משום טומאת כלי שרת עבדי כולהו בטומאה: אלא שנטמא סכין בטמא מת · שהוא אב הטומאה דנעשה אף הסכין אב הטומאה לטמא אדם: דרחמנא אמר בחלל חרב · למידרש מיניה דכלי מתכת המיטמא במת נעשה כיוצא בזה שנגע בו: טומאה דחויה היא בצבור · בקושי הותרה וכל כמה דאפשר לאהדורי אטהרה או אטומאה קלה מהדרינן: קרינא ביה הבשר כל טהור יאכל בשר · ולא טמא: הללו עושין לעצמן · בטהרה והללו עושין לעצמן בטומאה טהורים לא עבדי בטומאה דהוי כרוב ורוב טהורין לא עבדי בטומאה וטמאין לשני לא מידחו משום דהוו נמי רובא ורובא לשני לא מידחו: טהורין עושין הראשון · בטהרה דאי נמי מיעוטא נינהו אית להו למעבד הראשון בטומאה וכל שכן כי עבדי בטהרה שפיר דמי: וטמאין עושין את השני · דכיון דאינן כרוב נידונין כמיעוט ונידחין לשני:

וטמאין

נזיר ועושה פסח נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק כו' · ריב"א אומר דלא גרס נזיר. דאין חילוק בזה בין נזיר לשאר קרבנות ומה שפירש רש"י דבעי שילוח שערו תחת הדוד אין נראה שיהא עיכוב ומה שפי' נמי משום תנופה הא כל שאר שלמים נמי בעו תנופה ולא אשכחן תנא דאית ליה תנופה בנזיר מעכבת אלא ר"א בסוף ג' מינים (נזיר דף מו·) ובתוספתא לא גרס נזיר:

או שהיו כהנים טמאים יעשו בטומאה · אע"פ שיכולין ליזהר °שלא יגעו בבשר כיון דאישתראי טומאת אימורים אישתראי נמי טומאת בשר דאמר במי שהיה טמא (לקמן דף פו·) כל היכא דאישתראי טומאת בשר אישתראי טומאת אימורים משמע שהם שוים:

אלא שנטמא סכין בטמא מת כו' · תימה °א"כ מאי אפי' דקאמר הייטו רישא ממש היו ישראל טהורים וכהנים וכלי שרת טמאים כיון דמיטמא גברא מחמת סכין:

בטומאת הגוף דכרת מיתעביד · וא"ת ישחוט בסכין ארוכה ולא יצטרך ליכנס לעזרה אי נמי יאחוז הסכין בפשוטי כלי עץ וישחוט ואומר ר"י דאין פנאי לכל הפסחים לשחוט בענין זה ואף להביא סכינים אחרים אין פנאי:

וטמאין

יותר מלד טומאת בשר שהוא בלאו רק משום דטומאת גברא דהוא בכרת ואם כן לא תלי כלל ליזהר בנגיעת בשר אם לא ואף אם זר ישחוט מכל מקום הזריקה מתעביד בטומאת הגוף דבכרת: ד"ה אלא שנטמא וכו' אם כן מאי אפילו. ק"ל הא בדיבור שלאח"ז סקשו דלשחוט בסכין ארוכה וכו' כן זהו גופא המידוש דבכהנים טמאים א"א בלא דחיית כרת דהא יצטרכו לזרוק בטומאה אבל בסכין ס"ד דלא לדחי דהא אפשר בסכין ארוכה והזורק יהיה כהן אחר שהוא טהור מכל מקום דהיא לכרת כתירוצא דתוספות כאן דאין פנאי ול"ע:

רבינו חננאל

ואי בעית אימא רב דאוקמי למתני' לכתחלה אבל דיעבד אם זרק הורצה כר' יהושע דתניא ר' יהושע אומר נזיר ועושה פסח נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם נטמא חלב ובשר קיים זורק את הדם ואם זרק הורצה נטמאו בעלים במת לא יזרק ואם זרק הורצה. ובמוקדשין אינו כן אע"פ שנטמא בשר וחלב קיים זורק את הדם: **תניא** ר' יהושע אומר כל הזבחים שבתורה כו'. פשוטה היא [ובמנחה] פי' ובמנחות נסכים הבאה עם הזבח והמנחה כלה קיימת לא יזרק מהו דתימא כי גופיה דזבח דמיא קמ"ל דלא ואסיק' ואי כתב רחמנא לריח ניחוח הוה אמינא כל העולין ואפילו מנחה כתב רחמנא חלב: **מתני'** נטמאו קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאין והקהל טהור יעשה בטומאה כו'. ת"ר הרי שהיו ישראל טמאין וכהנים וכלי שרת טהורין או שהיו ישראל טהורין וכהנים וכלי שרת טמאין יעשו בטומאה שאין קרבן ציבור חלוק אמר רב חסדא לא שנו כלי שרת טמאין יעשו בטומאה אלא בסכין שנטמאת בטמא מת דרחמנא אמר בחלל חרב דחרב הרי הוא כחלל ומטמאה הסכין לאדם דכי קא מתעביד בטומאת הגוף מתעביד דתניא בשאר ספרי דבי רב מגיד שהחרב טמאה טומאת שבעה והנוגע בחרב טמא טומאת שבעה אבל אם נטמא הסכין בטומאת שרץ שאינו מטמא בטומאת סכין אלא הבשר אבל האדם לא דאין כלי הבא מחמת שרץ מטמא אדם וכבר פירשנוה בפ"א: **טהורין** עושין הפסח טמאין אין עושין מוטב יאכל בטומאת בשר בלאו שנאמר (ויקרא ז יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ואל יאכל בטומאת הגוף שהוא בכרת שנאמר (שם ז כ) והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא וגו': **אלמא** קסבר רב חסדא טומאה דחויה היא בצבור ורבא [אמר] אפילו הטמאים טומאת הגוף נמי עבדי כל היכא דקרינא ביה והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הוא דבעינא והבשר כל טהור יאכל בשר כלומר יאכלנו בטהרה ואל יאכלנו בטומאה אבל היכא דהותרה טומאת בשר לא בעינן לדקדק על טומאת הגוף: **איתמר** הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין רב אמר מחצה על מחצה כרוב הללו עושין לעצמן בטהרה בראשון והללו עושין לעצמן בטומאה בראשון. רב כהנא אמר מחצה על מחצה אינו כרוב טהורין עושין את הראשון וטמאין עושין את השני איכא דאמרי רב כהנא אמר מחצה על מחצה אינו כרוב טהורין עושין את הראשון וטמאין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני ואקשינן עליה דרב מדתנן נטמא קהל או רובו יעשה בטומאה רובו של קהל הוא דעבדו בטומאה אבל פלגא [לא] ומשני רב בזמן שרוב הקהל טמאין עושין הכל בטומאה ואפי' הטהורין אבל בזמן שחצי הקהל טמאין עושין הטמאין בטומאה והטהורין בטהרה ומוקמינן להאי שינויא דודאי [הכי] הוא מדקתני סיפא נטמא מיעוט הקהל טהורין עושין הראשון וטמאין את השני מיעוט עושין את השני אבל הצין של קהל לא אי הכי קשיא לרב כהנא ומשני רב כהנא הכי קתני נטמא מיעוט הקהל טהורין עושין את הראשון וטמאין עושין את השני אבל אם הן מחצה ומחצה טהורין עושין הראשון וטמאין שני:

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"א מהלכות פסולי מוקדשין הלכה ל:

נב ב ג ד מיי' פ"ז מהלכות ק"פ הלכה א ופ"ד מהלכות ביאת המקדש הלכה יב:

נג ה מיי' פ"ז מהלכות ק"פ הלכה ט:

נד ו שם הלכה כ:

[לעיל יד: וס"ן]

[כל היכא דקרינן ביה והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל קרינן ביה והבשר כל טהור יאכל בשר וכל היכא דלא קרינן וכו' לא קרינן ביה וכו' כצ"ל וכ"א בילקוט]

מסורת הש"ס

[לעיל כב. עו:]

זבחים כה: קט. מנחות ט. כו. מעילה טו: [בכורות לט:] תוספתא פ"ו תוספתא דזבחים פ"ד

[מנחות כו. כל הסוגיא]

הגהות הגר"א

(א) גמ' כל הזבחים כו' זורק את הדם פסח נטמא חלב כו' כצ"ל:

[לקמן עמוד ב' מנחות יד: טו.]

[לקמן פ. יומא ו: ז: מו: זבחים לג.]

גליון הש"ס

גמ' בטומאת הגוף דבכרת. עי' ר"ש פ"א מ"ד דאהלות: תוס' ד"ה או שהיו וכו' שלא יגעו בבשר. ולא זכיתי לעמוד על עומק דבריהם הקדושים כלא אין

נה א מיי' פ"ז מהלכות ק"פ הלכה ג :
נו ב מיי' שם פ"ב הלכה ד ופרק ה הלכה ח :
נז ג מיי' פ"ז שם הל' ב:

וטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני בראשון לא עבדי דלא הוו רובא בשני לא עבדי דלא הוו מיעוטא תנן נטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאין והקהל טהורים יעשה בטומאה רובו הוא דעבדי בטומאה אבל פלגא ופלגא לא עבדי בראשון קשיא לרב אמר לך רב רובא עבדי כולהו בטומאה פלגא ופלגא הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן ה"נ מסתברא דקתני סיפא נטמא מיעוט הקהל טהורין עושין את הראשון וטמאין עושין את השני מיעוט הוא דעבדי בשני אבל פלגא ופלגא לא ועבדי בראשון והללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן ואלא קשיא לרב כהנא אמר לך רב כהנא נטמאו מיעוט הקהל טהורין עושין את הראשון וטמאין עושין את השני הא פלגא ופלגא טהורין עושין את הראשון אבל טמאין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני התינח ללישנא בתרא דרב כהנא אלא להך לישנא דאמר רב כהנא טהורים עושין את הראשון וטמאין עושין את השני מאי איכא למימר אמר לך רב כהנא הוא הדין דאפילו פלגא ופלגא נמי טהורין עושין את הראשון וטמאין עושין את השני והאי דקתני מיעוט הקהל איידי דתנא רישא רובו תנא נמי סיפא מיעוטו תניא כוותיה דרב תניא כוותיה דרב כהנא כתרי לישני תניא כוותיה דרב היו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן תניא כלישנא קמא דרב כהנא הרי *שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין טהורין עושין את הראשון וטמאין עושין את השני ותניא כלישנא בתרא דרב כהנא הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין טהורין עושין את הראשון וטמאין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני לרב וללישנא בתרא דרב כהנא הא דתנא טהורין עושין את הראשון וטמאין את השני היכי מתרצי לה כגון שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין ונשים משלימות לטמאים וקסבר נשים בראשון רשות דל נשים מטמאין והוו להו טמאין מיעוטא ומיעוטא ידחו לפסח שני לרב וללישנא קמא דרב כהנא הא דתניא טהורין עושין את הראשון וטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני היכי מתרצי לה רב מתריץ לה *כגון שהיו ישראל מחצה טמאין ומחצה טהורין ונשים עודפות על הטהורים וקסבר *נשים בראשון חובה ובשני רשות בראשון לא עבדי דהוי ליה מיעוט ומיעוטא לא עבדי בראשון ובשני לא עבדי דל נשים מינייהו והוו להו פלגא ופלגא לא עבדי בשני ולרב כהנא דאמר פלגא נמי עבדי בשני הכי מתריץ לה כגון שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין ונשים משלימות לטהורין *וקסבר נשים בראשון חובה ובשני רשות בראשון לא עבדי דהוו להו פלגא ופלגא בראשון לא עבדי בשני נמי לא עבדי דל נשים מינייהו מן הטהורין הוו להו טמאין רובא ורובא לא עבדי בשני ולרב כהנא הא דתניא הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן היכי מתריץ לה אמר לך רב כהנא תנאי היא איכא למ"ד מחצה על מחצה כרוב ואיכא למ"ד מחצה על מחצה אינו כרוב גופא הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן היו טמאין עודפין על הטהורין *אפי' אחד יעשו בטומאה *לפי שאין קרבן ציבור חלוק ר"א בן מתיא אומר אין היחיד מכריע את הציבור לטומאה שנאמר לא

רש"י

ומטמאין אין עושין לא את הראשון · דכיון דאינו כרוב לא עבדי בטומאה ובשני נמי לא דאינו מיעוט : יעשו בטומאה · אף הטהורין : רובא הוא כו' · כי איטמי רובא הוא דעבדי טמאין ראשון ובטומאה : אבל פלגא ופלגא לא עבדי · טמאים לראשון כלל : כלהו · אפילו הטהורין אין צריכין להזהר בשמירת טהרה : מסתברא · דפלגא ופלגא נמי טמאין עבדי בטומאה ולא מידחו : לרבי · דאמר הללו לעצמן והללו לעצמן: וללישנא בתרא דרב כהנא · דאמר טמאין אין עושין לא זה ולא זה הא דקתני טמאים נדחין לשני היכי מתרצא לה : משלימות לטמאין · דבזכרים הוו טהורים רובא אבל יש מן הנשים טמאות יותר מן הטהורות עד שמשלימות החשבון למחצה על מחצה וקסבר האי תנא נשים בראשון רשות וכ"ש בשני הילכך דל נשים מהכא דאינן מן המניין וזיל בתר זכרים והוו טמאים מיעוטא ומדחו לשני אבל בפלגא ופלגא אי כמר אי כמר : כגון שהיו ישראל · הזכרים מחצה טהורין ומחצה טמאין וכשאתה מונה הנשים עמהן רבין טהורים על הטמאים : בראשון חובה · והרי הן במנין ונמצאו טמאים מיעוטא : ובשני נשים רשות · ותנאי פליגי בהא מילתא בפ' האשה (לקמן דף צא:): בראשון לא עבדי · טמאין דהוה להו מיעוטא : ובשני לא עבדי · דלגבי שני אין הנשים מן המנין למיהוי טהורין רובא הילכך לא הוו טמאים מיעוטא אלא פלגא ולרב מחצה על מחצה כרוב ולא עבדי בשני : ורב כהנא · דאמר פלגא עבדי בשני מתרץ הכי כו' : ונשים משלימות לטהורין · שלא היו טהורין מחצה אלא על ידי הנשים ואי אזלינן בתר זכרים הוו טמאין רובא · ועודפות עליהן לא גרסינן : ופלגא בראשון לא עבדי · בטומאה ללישנא קמא דרב כהנא : תנאי היא · האי תנא ותנא דלעיל דקאי כוותיה האי תנא סבר מחצה על מחצה הוי כרוב ותנא דלעיל סבר אינו כרוב : עושין בטומאה · אפילו הטהורין : לא

תוספות

וטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני · קשה לריב"א אי פלגא מיקרו אינם לידחו לפסח שני ואי לא מיקרו אינם אלא ציבור ליעביד בטומאה בראשון וליכא למימר דמספקא ליה אי חשיבי אינם או ציבור דאם כן ליטמאו אחד מן הטהורים דבשלמא אי לא מספקא ליה אתי שפיר דלמה יטמאו את הטהור לעשות בטומאה כיון שדין של טמאין ליפטר לגמרי ואומר ר"י דלא מיקרו אינם ומ"מ לא יעשו הטהורים בטומאה בשבילם כיון שאין רוב טמאים ואין עושין כמי אלו לעצמן ואלו לעצמן דקסבר אין קרבן ציבור חלוק אע"ג דלר' יהודה דאית ליה לקמן אין קרבן ציבור חלוק קאמר יעשו כולם בטומאה רב כהנא לית ליה הך סברא אלא קסבר דמהאי טעמא נידחין לגמרי :

קסבר נשים בראשון רשות · משום רב איצטריך למימר הכי דאי בראשון חובה הוה אמרינן דהללו עושין לעצמן כו' אבל לרב כהנא אפילו הוו בראשון חובה אתי שפיר דפלגא בראשון לא עבדי ובשני עבדי כיון דבשני נשים רשות הוו להו טמאים מיעוטא והא דאמר בפר' קמא דסנהדרין (דף יב:) גבי חזקיהו שהשיא את ישראל לעשות פסח שני היכי דמי אמר רב אשי כגון שהיו ישראל מחצה טמאים ומחצה טהורין ונשים משלימות לטהורים ועודפות עליהן מעיקרא סבר נשים בראשון חובה והוו להו טמאים מיעוטא ומידחו לפסח שני ולבסוף סבר נשים בראשון רשות והוו להו טמאים רובא ורובא בשני לא עבדי והשתא לרב וללישנא בתרא דרב כהנא לא הוה צריך למינקט משלימות אלא עודפות עליהן גרידא וללישנא קמא דרב כהנא הוה מצי למינקט משלימות ולא עודפות אלא נקט משלימות ועודפות דהשתא לכולהו ליסני עשה שלא כהורה והוה מצי לשנויי דלבסוף סבר נשים בראשון חובה ובשני רשות ולכך לאו שפיר עבד פסח שני אלא משום דהתם אליבא דרבי שמעון קיימינן דאית ליה לקמן בפרק האשה (דף צא:) נשים בראשון רשות אי נמי ניחא ליה למידחי דאף מה שלא עשו בראשון היה שלא כדין :

נשים בראשון רשות · הוה מצי למינקט בברייתא רוב טהורים וע"י נשים היו רוב טמאים נדחין לפסח שני כיון דנשים בראשון רשות והוו להו מיעוט טמאים :

ורב כהנא מתרץ לה הכי כו' · השתא נמי הוה מצי למינקט בברייתא רבותא דאפי' רוב טהורין אין הטמאין עושין את השני כיון שבלא נשים הוו טהורים מיעוטא ומציגו למימר דנקט בכי האי גוונא לאשמועי' דמחצה על מחצ' אינו כרוב:

רבינו חננאל

אין עושין לא [את] הראשון ולא [את] השני וללישנא קמא דרב כהנא אמר לך הוא הדין אפי' פלגא ופלג' טהורין עושין הראשון וטמאין השני ואיידי דתנא רישא רוב הקהל תנא סיפא מיעוט: תניא כותיה דרב ותניא כותיה דרב כהנא כתרי לישני : לרב וללישנא בתרא דרב כהנא הא דתניא טהורין עושין הראשון וטמאין עושין השני היכי מתרצי לה כגון שהיו ישראל מחצה טהורין ומיעוט טמאין ונשים משלימות לטמאין למחצה ונמצאו מחצה טהורין ומחצה עם הנשים טמאין וקסברי נשים בראשון רשות דל נשים מן הטמאין ונמצאי הטמאין מיעוט ומיעוט נדחין לפסח שני והטהורין עושין הראשון בטהרה כי רוב הקהל טהורין הן לרב וללישנא קמא דרב כהנא הא דתניא טהורין עושין את הראשון וטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני היכי מתרצי לה רב מתרץ לטעמיה כגון שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין ונשים עודפות על הטהורין וסבר האי תנא נשים בראשון חובה והאנשים והנשים שוים טהורין עושין את הראשון דהא רובא נינהו טמאין אין עושין הראשון דהא מיעוטא נינהו ומיעוט לא עבדי בראשון בשני נמי אין עושין דלנשים מן הטהורין דנשים בשני רשות והוו להו טמאין פלגא ופלגא לא מדחו לפסח שני הלכך טמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני וללישנא קמא דרב כהנא דאמר פלגא ופלגא נמי עבדי בשני מתרץ לטעמיה כגון שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין ונשים משלימות לטהורין ועודפות עליהן פי' כגון שהיו עשרה טהורין ועשרה טמאין והטהורי' הם ארבעה אנשים ושש נשים הרי עשרה והטמאים הם ששה אנשים וארבע נשים הרי עשרה ומאי עודפות עליהן דקתני דנפישין טהורות מטהורות וקסבר נשים בראשון חובה ובשני רשות טמאים בראשון לא עבדו דהוה להו פלגא ונדחין לפסח שני בשני נמי לא עבדי דנשים בשני רשות ונשים מן הטהורין ומן הטמאין היו בראשון ונמצאו הטמאין ששה והטהורין ארבעה הנה הטמאין רובא ורובא בשני לא עבדי . ורב כהנא הא דתניא כותיה דרב מוקים ליה כתנאי דלא מתרץ ליה : גופה היו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן ואם היו הטמאין עודפין על הטהורין אפילו אחד יעשה בטומאה אלעזר בן מתיא אומר אין היחיד מכריע צבור לטומאה שנאמר לא

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ז]

[לקמן צא. סנהדרין יב:]

ס"י ועודפות עליהן היכי דמי כגון דאיכא ד' גברי טהורין ושש נשים טהורי' שיתא גברי טמאין וד' נשים טמאות וקסבר כו' וכ"ל פ"ה:

[מנחות יד: [עו. לעיל פ"ח]]

לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך רבי שמעון אומר אפילו שבט אחד טמא ושאר כל השבטים טהורים הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן מאי טעמא דרבי שמעון קסבר שבט אחד איקרי קהל רבי יהודה אומר *אפילו שבט אחד טמא ושאר כל השבטים טהורין יעשו בטומאה שאין קרבן ציבור חלוק רבי יהודה סבר שבט אחד איקרי קהל והוו להו פלגא ופלגא ואין קרבן ציבור חלוק ועבדי כולהו בטומאה איתמר היו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין אמר רב *מטמאין אחד מהן בשרץ ואמאי ניעבדו הני לחודייהו והני לחודייהו דהא אמר רב *הללו עושין לעצמןוהללו עושין לעצמן אמרי הכא במאי עסקינן כגון שהיו טמאין עודפין על הטהורין אחד אי הכי הוו להו רובא טמאים ניעבדו כולהו בטומאה סבר לה כר"א בן מתיא דאמר אין היחיד מכריע את הציבור לטומאה אי הכי הדר קושיין לדוכתיה ניעבדו הני לחודייהו והני לחודייהו אלא ה"ק אי איכא תנא דסבר לה כתנא קמא דאמר פלגא ופלגא לא עבדי כולהו בטומאה וסבר לה כרבי יהודה דאמר אין קרבן ציבור חלוק מטמאין אחד מהן בשרץ ועולא אמר משלחין אחד מהן לדרך רחוקה ויטמאנו בשרץ קסבר שוחטין וזורקין על טמא שרץ ויטמאנו במת מדחהו אתה מחגיגתו השתא נמי מדחהו אתה מפסחו אפשר[(א)] דעביד בשני במת נמי אפשר דעביד בשביעי דהוה ליה שמיני שלו קסבר עולא *כולהו *תשלומין דראשון נינהו דחזי בראשון חזי בכולהו וכל היכא דלא חזי בראשון לא חזי בכולהו אמר להו רב נחמן זילו ואמרו ליה לעולא מאן ציית דעקר סיכיה ומשכניה ורהיט איתמר היו רובן זבין ומיעוטן טמאי מתים אמר רב אותן טמאי מתים אינן עושין לא בראשון ולא בשני ראשון לא עבדי דהוו מיעוטא ומיעוטא לא עבדי בראשון בשני נמי לא עבדי כל היכא דעבדי ציבור בראשון עביד יחיד בשני כל היכא דלא עבדי ציבור בראשון לא עביד יחיד בשני אמר להו שמואל זילו אמרו ליה *לאבא °ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו מאי עבדת ליה אמר להו זילו אמרו ליה כי הוו כולהו זבין מאי עבדת ליה אלא כיון דלא אפשר לא אפשר הכא נמי לא אפשר איתמר היו רובן טמאי מתים ומיעוטן זבין רב הונא אמר אין תשלומין לפסח הבא בטומאה ורב אדא בר אהבה אמר יש תשלומין לפסח הבא בטומאה נימא בהא קמיפלגי דמאן דאמר אין תשלומין לפסח הבא בטומאה קסבר *טומאה דחויה היא בציבור ומ"ד יש תשלומין לפסח הבא בטומאה קסבר טומאה הותרה בציבור אמרי לא דכולי עלמא טומאה דחויה בציבור ובהא פליגי מר סבר

[עי' פירש"י ברכות מז ד"ה אלו]

רש"י

לא תוכל לזבוח את הפסח באחד. בשביל יחיד לא תזבחנו שיהא אותו היחיד גורם ומועיל בשחיטתו שום לד נטיה: איקרי קהל · ומילתא מפ' בהוריות (דף ה:) דקאמר ליה רחמנא ליעקב גוי וקהל גוים יהיה ממך וכבר נולדו לו כל השבטים חוץ מבנימין הילכך שבט אחד חשוב כליבור ולא מידחי לשני: תורה אור יעשו בטומאה. אף טהורין אם ירלו: מטמאין אחד מהן. כי היכי דניהוו רוב טמאין וניעבדו כולהו [בטומאה]: שהיו טמאין עודפין על הטהורין אחד. דלא הוו טהורים בראשון: הדר' קושיין לדוכתיה · דהוו להו פלגא ופלגא והללו יעשו לעצמן והללו יעשו לעצמן: אלא ה"ק כו'. ולעולם מחלה על מחלה דווקא קתני וה"ק רב אי משכחת תנא דאית ליה כת"ק דאמר פלגא ופלגא לא עבדי טהורין בטומאה כדקתני הללו עושין לעצמן וכרבי יהודה דאמר אין קרבן ליבור חלוק מכי עביד קהל בטומאה בראשון לא מפליג למיעבד טהורין בטהרה דאסור ליחלק שנגלה הדבר דמוכחא מילתא בהדיא כשמזהרין אלו מאלו: מטמאין אחד מהן בשרץ. וניעבדיה כולהו בטומאה: שוחטין וזורקין על טמא שרץ. הואיל וחזי לאורתא הילכך אין מכריע את הליבור לטומאה: מחגיגתו. של מחר שאתה מטמאו כל שבעה: אפשר דעביד. חגיגתו בשביעי של פסח שהוא שמיני שלו דהא כל ז' תשלומין אית ליה: קסבר כולן. הימים של רגל תשלומין של ראשון הן ואינן תשלומין זה לזה ופלוגתא היא בחגיגה (דף ט:) ומאן דאית ליה כולן תשלומין לראשון סבר היכא דלא חזי לראשון תו לא חזי: מאן ליית לך. להשתלא לדרך רחוקה: וכי עקר משכניה וסיכיה.אהלו ויתדותיו ורהיט בתמיה מי ישמע לנו להטריח עלמו הילכך הא עדיפא כרב: רובן זבין. דלא מלו למיעבד בראשון: אין תשלומין לפסח הבא בטומאה. ואין הזבין עושין את השני אפילו טהרו: רב הונא סבר טומאה דחויה היא בליבור · ובקושי הותר להקריבו הלכך לא משוינן להו בטהורים למידחי טמאין לשני: ורב אדא סבר היתר הוא בליבור. ומשוינן להו בטהורין ודחו זבין לשני: טהרה

כדפריסית ומר סבר טומאה נמי מידחיא וקרא משמע הכי איש נדחה ואין ליבור נדחים אלא עבדי בין בטהרה בין בטומאה: בראשון

תוספות

משלחין אחד מהן לדרך רחוקה. פירוש אחד מן הטהורים מדפריך ויטמאהו בשרץ °וקשה לריב"א אדרבה ישלחו אחד מן הטמאים לדרך רחוקה דהשתא הוו טהורין רובא ועבדי בטהרה דבכולה שמעתין אמרינן דמהדרי' אטהרה ותירץ דעולא גופיה אמר לקמן במי שהיה טמא (דף צג:) דרך רחוקה לטהור ואין דרך רחוקה לטמא ולא היה מועיל שילוח טמא דלעולם היה מלטרף לאותם שבירושלים ואין נראה לר"י דטעמא דאין דרך רחוקה לטמא לפי שכשהוא בירושלים נמי אינו יכול לעשות פסחו אלא ע"י שילוח(ב) אבל הכא יש דרך רחוקה לטמא כיון דמחלה טמאין ואם היה בירושלים היה יכול בעלמו לעשותו אלא נראה לר"י דמהדרינן שיעשו כולם בראשון ולא ידחו הטמאין:

אתה מדחהו מחגיגתו. ואם תאמר והא קיימא לן בתמיד נשחט (לעיל סב·) ערל וטמא משלחים קרבנותיהן ותירץ ריב"א הואיל והיא חובה לבא ברגל יש לה דין עולת ראייה דדרשינן בפרק קמא דחגיגה (דף ד:) דטמא פטור מן הראייה שנאמר ובאת שמה והבאתם שמה כו' וכן איתא בירושלמי דאיתקש לעולת ראייה ואם תאמר השתא כשמשלחהו בדרך רחוקה נמי מדחהו מחגיגתו שאינו יכול לבא ביום טוב מחוץ לתחום וכיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני ויש לומר דיכול לבא ולעשות ביום ראשון מה"ת דתחומין דרבנן ועוד נהי דכשישלחהו בדרך רחוקה עד שעת שחיטה שלא יכול לחזור לירושלים מבעוד יום מכל מקום יכול לבא תוך התחום ויכנס למחר ועוד טמא ותיגר דלא חזי בגופו בראשון לא חזי בשני אבל הכא מיחזא חזי אלא שאינו יכול לבוא וכי הוי יום ראשון בשבת אף על גב דלא חזי אמרינן באלו דברים (לעיל דף ע:) דעביד באינך יומי:

עקר משכניה וסיכיה ורהיט · הך פירכא ליתא למאן *דחשיב דרך רחוקה מאיסקופת עזרה ולחוץ ואם תאמר ומה תקנה רואה רב נחמן שיעשו דהא רב נחמן גופיה קסבר בפרק מי שהיה טמא (לקמן צג·) שוחטין וזורקין על טמא שרץ ויש לומר דקסבר דלאו תשלומין דראשון נינהו ויכול לטמאותו במת:

לימא בהא קמיפלגי מר סבר טומאה דחויה ומר סבר טומאה הותרה. השתא לכולי עלמא טהרה מידחיא ולא טומאה דאיש כי יהיה טמא משמע דהאיש לבדו טמא והליבור טהורים ומאן דסבר טומאה הותרה מיקרו ספיר טהורים ומסיק דלכולי עלמא דחויה מר סבר טהרה מידחיא

הא ככל לפי הלד דטמאין אין עושין בראשון ולא בשני ובזה אם נשלח הטמא הא בפסח שני שילטרפו הטמאים יחד איהו ושאר הטמאים יהיו לבור דאין עושין פסח שני ול"ע:

רבינו חננאל

לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך וגו': איתמר היו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין אמר רב מטמאין אחד מהן בשרץ ואמאי האמר רב הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן אמרי הכא במאי עסקי' כגון שהיו הטמאין עודפין על הטהורים אחד ואם תאמר א"כ הנה הרוב טמאין יעשו בטומאה סבר רב אין היחיד מכריע את הציבור לטומאה כלומר אחד כמי שאינו הוא אי הכי מחצה על מחצה הן ושמעינן ליה לרב דאמר מחצה על מחצה כרוב והללו עושין לעצמן [והללו עושין לעצמן] ושנינן הכי אמר רב אי איכא תנא דסבר לה כת"ק דאמר היו הטמאין עודפין על הטהורין אפילו אחד יעשה בטומאה וכרבי יהודה דאמר אין קרבן צבור חלוק מטמאין אחד מן הטהורין בשרץ ונמצאו הטמאין עודפין על הטהורין שנים כיצד כגון שהיו מאה טהורין ומאה טמאים נטמא אחד מן הטהורי' נמצאו הטמאין מאה ואחד והטהורין צ"ט ומשכחת לה אפילו לאלעזר בן מתתיה · עולא אמר משלחין אחד מן הטהורין לדרך רחוקה ויטמא בשרץ וכו' ואסיקנא קסבר עולא כל מי שהיה טהור וראוי לחגיגה ביום הראשון ונאנס ולא חג כגון מי שהיה בדרך רחוקה ובא במועד וכיוצא בו חוגג והולך כל הרגל אבל אם היה טמא ביום הראשון כבר נדחה ואינו חוגג אותו הרגל מאי טעמא כולהו תשלומין דראשון הוא ותרוייהו רב ועולא סבירא להו שאין מטמאין אחד מהן במת שלא ידחה מחגיגתו · פי' סיכי יתדות אהלו עוקר והולך · איתמר היו רובן טמאי מתים ומיעוטן זבים רב הונא אמר אין תשלום לפסח הבא בטומאה כלומר הזבין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני ואתיא כר' נתן דאמר כל הזקוק לראשון זקוק לשני כי השני תשלומין דראשון הוא הלכך כשם שהראשון לא עבדו דתנן הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבין וזבות וכו' בשני נמי לא עבדו דטהרה מדחה הטומאה לפסח שני כדתניא אלו עושין את השני הזבין והזבות והנדות

היולדות האנוסין והשוגגין והמוידין והמצורעים ובועלי נדות ומי שהיה טמא או בדרך רחוקה א"כ למה נאמר טמא דאי בעי למיעבד לא שבקינן ליה א"כ למה נאמר ומי שהיה בדרך רחוקה לפטרן מן החכרת ומרבינן לזבין ולזבות מאיש איש דתניא יכול לא יהו נדחין מן הא' ועושין את השני אלא טמא ומי שהי' בדרך רחוקה זבין ומצורעין מנין ת"ל איש איש הלכך כל היכי דעבדי טהורין בראשון עבדו טמאין בשני אבל אי לא עביד הראשון אלא בטומאה לא עבדי השני שאר טמאין כגון זבין וזבות וכיוצא בהן דטהרה מדחיא אפילו שאר טמאין לשני אבל טומאה לא מדחיא שאר טמאין מן הראשון לשני הלכך לא עבדו בשני כלל: ורב אדא בר אהבה אמר יש תשלומין לפסח הבא בטומאה ומי שלא עשה הראשון יעשה השני דטומאה נמי דחיא מאי טעמא טמאי מתים למה עושין השני לפי שלא יכלו לעשות הראשון זבין ומצורעין נמי כיוצא בהן לא יכלו לעשות הראשון יעשו שני וכולי עלמא טומאה דחויה היא בציבור (ד"א) אפילו טומאה מדחיא דכיון דטמאי מתים עבדו הראשון כטהורין חשיבי דטומאת מת התרה היא בצבור הלכך שאר הטמאין עושין השני: איתמר רובן זבין ומיעוטן טמאי מתים אמר רב טמאי מתים אין עושין הראשון דהא מיעוטא נינהו ומיעוטא נדחין לפסח שני בשני נמי לא עבדו דקיימא לן כל היכא דלא עבוד צבור בראשון לא עבוד צבור בשני וכי כתיב ויעשו בני ישראל

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"א מהל' חגיגה הלכה ד:
נט ב מיי' פ"ב מהל' חגיגה הלכה ה:
ס ג מיי' פ"ז מהל' ק"פ הלכה ד:
סא ד שם הלכה ה:

מסורת הש"ס

דברים טז · [מנחות טו:] · [לקמן צ:] · [לעיל עט:] · [חגיגה ט:] · במדבר ט · [לעיל עט: יומא ו: ז: מו: זבחים כג:]

הגהות הב"ח

(א) גמרא אפשר דעביד בשני ר"ב נ"ל דס"ל כמ"ד יש תשלומין לפסח הבא בטומאה [illegible] מי שהיה כדרך רחוקה בפסח [illegible] (ב) תוס' ד"ה [illegible] וכו' על ידי שליח אבל הכא:

גליון הש"ס

תוספ' ד"ה משלחין וקשה לריב"א · ק"ל

סב א שם הלכה ו :
סג ב מיי' פ"ד מהל' ק"פ הלכה ב וס"ו הלכה יב ופ"ד מהלכות ביאת מקדש הל' ו ופ"ו מהל' נזירות הלכה יז :
סד ג מיי' פ"ד מהל' ק"פ הלכה ג :
סה ד מיי' פ"ד מהלכות ביאת מקדש הל' ו :
סו ה מיי' פ"ו מהלכות נזירות הלכה יח :

טהרה מדחיא טומאה לא מדחיא ומר סבר אפילו טומאה נמי מדחיא איתמר היו שלישיתן זבין ושלישיתן טהורין ושלישיתן טמאי מתים אמר רבי מני בר פטיש אותן טמאי מתים אינן עושין לא את הראשון ולא השני בראשון לא עבדי הגדילו זבין על הטהורים דלא עבדי בטומאה הוה ליה טמאי מתים מיעוטא ומיעוטא לא עבדי בראשון בשני לא עבדי נצרפו זבין עם טמאי מתים דלא עבדי בראשון הוו להו רובא ורובא לא מדחו לפסח שני: **מתני'** הפסח שנזרק דמו ואח"כ נודע שהוא טמא הציץ מרצה נטמא הגוף אין הציץ מרצה *מפני שאמרו הנזיר ועושה פסח הציץ מרצה על טומאת הדם ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף נטמא טומאת התהום הציץ מרצה: **גמ'** טעמא דנזרק ואח"כ נודע אבל נודע ואח"כ נזרק לא מרצה ורמינהו *על מה הציץ מרצה על הדם ועל הבשר ועל החלב שנטמא בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון בין ביחיד בין בציבור אמר רבינא *טומאתו בין בשוגג בין במזיד הורצה זריקתו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה רבי שילא אמר זריקתו בין בשוגג בין במזיד הורצה טומאתו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה אלא הא דקתני בין בשוגג בין במזיד ה"ק נטמא בשוגג וזרקו בין בשוגג בין במזיד הורצה והא דקתני דם שנזרק ואח"כ נודע טעמא דנזרק ואח"כ נודע אבל נודע ואח"כ נזרק לא הוא הדין דאפילו נודע ואח"כ נזרק והאי דקתני נזרק ואח"כ נודע משום דבעי למתני סיפא נטמא הגוף אין הציץ מרצה דאפילו נזרק ואח"כ נודע לא קתני רישא נמי נזרק ואח"כ נודע: נטמא טומאת התהום וכו'. *בעי רמי בר חמא כהן המרצה בקרבנותיהן הותרה לו טומאת התהום או לא מי אמרינן כי גמירי טומאת התהום בבעלים בכהן לא גמירי או דילמא בזבחא גמירי לא שנא בכהן ול"ש בבעלים אמר רבא ת"ש דתני *רבי חייא לא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד מת למעוטי מאי לאו למעוטי טומאת התהום דשרץ ובמאי עסקינן אי נימא בבעלים ובמאן אי בנזיר מי מהני ביה °כי ימות מת עליו אמר רחמנא אלא בעושה פסח הניחא למאן דאמר *אין שוחטין וזורקין על טמאי שרץ אלא למאן דאמר שוחטין וזורקין על טמאי שרץ השתא טומאה ידועה הותרה לו טומאת התהום לא כל שכן אלא לאו בכהן ושמע מינה הותרה לו טומאת התהום אמר רב יוסף לא לעולם בבעלים ובפסח ולמעוטי טומאת התהום דזיבה וטומאת תהום דזיבה לא מרצה *והתניא רבי יוסי אומר שומרת יום כנגד יום ששחטו וזרקו עליה בשני

תורה אור: °במדבר ו

רש"י

טהרה מדחיא. טומאה לשני כי עבדי ציבור בטהרה: בראשון לא עבדי. דהא טמאי מתים מיעוטא ובשני לא עבדי דהואיל וטהרו זבין עכשיו נמצאו רוב ציבור צריכין לו ורובא דציבור בשני לא עבדי: מתני' הפסח שנזרק את דמו ואח"כ נודע שהוא טמא. הפסח או הדם: הציץ מרצה. ופטור מפסח שני: נטמאו. בעליו טומאת הגוף במת: אין הציץ מרצה. וחייב לעשות פסח שני דהא בשעת זריקה לאו בר מיעבד פסח הוא דרחמנא דחייה: הנזיר. דכתיב ביה (במדבר ו) וכי ימות מת וגו' והימים הראשונים יפלו אם נטמא במת קודם הבאת קרבנותיו סותר: הציץ מרצה על טומאת הדם. ותגלחתו כשירה ומותר לשתות יין ולטמא למתים: ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף. ואם *נטמא בעת הבאת קרבנותיו סותר את הכל: נטמא גופו. בטומאת התהום בטומאת ספק כדמפרש בגמרא הרי זה מרצה דהלכה למשה מסיני היא דהותרה טומאת התהום להם כדאמר בגמרא ובתוספתא [א] מפרש לה הכי כיצד אמרו לו קבר היה עמך בבית שנכנסת בו תחת האבן שישבת עליה ונודע לו עד שלא עשה פסחו] צריך לעשות פסח שני משעשה אין צריך לעשות פסח שני. וכן נזיר שהיה הולך להביא קרבנותיו אמרו לו מת היה עמך בבית שנכנסת בו ונודע לו בין עד שלא הביא קרבנותיו בין משהביא קרבנותיו צריך להביא קרבן טומאה אבל אמרו לו קבר התהום עמך בבית שנכנסת בו תחת האבן שישבת עליה ונודע לו עד שלא הביא קרבנותיו צריך להביא קרבן טומאה] ומהו קרבן טומאה אשם ושתי תורים ומתחיל למנות נזירות אחרת. בתוספת' דזבחים: **גמ'** בין בשוגג בין במזיד. קס"ד דהכי קאמר שזרקו בין בשוגג בין במזיד ומשני דהאי שוגג ומזיד אטומאה קאי אבל זריקה בעינן שוגג: בקרבנותיהן. דנזיר ועושה פסח הותרה לו אם נטמא גופו בספק טומאה וקרבן יחיד אינו דוחה שבת וטומאה: כי גמירי. דטומאת התהום מותרת להם בבעלים הוא דגמירי אבל בכהן לא: או דילמא בזיבחא גמירי. בקרבנות הללו בפסח ובקרבנות נזיר גמירי דהותרה להם טומאת התהום של גוף הילכך לא שנא בבעלים ולא שנא בכהן: לא אמרו טומאת התהום. דהותרה בנזיר ועושה פסח: אלא במת בלבד. אבל שאר טומאות ספק לא הותרו: ובמאן. במי תארע טומאת התהום זו דשרץ דקאמר לא הותרה: אי בנזיר מי מהניא ביה. אפילו טומאות דשרץ [ודאי] לסתור מניינו והבאת קרבנותיו: וכי ימות עליו כתיב. פתע זה שוגג פתאום זה מזיד בכריתות (דף ט׳): הניחא למאן דאמר. לקמן בפ' האשה (דף צ:): ה"ג אלא לאו בכהן: לעולם בבעלים. ובעושה פסח ודקשיא לך הא לא מהניא ביה טומאה אחריתי איכא טומאת זיבה שהיא שבעת ימים ואין שוחטים וזורקים עליו ואשמעינן רבי חייא דטומאת התהום דזיבה כגון זב בשביעי שלו דספק הוא שמא יראה היום ויסתור כל מה שמנה, ספק לא יראה והרי הוא כטמא שרץ דחזי לאורתא והויא לה טומאת התהום ופסלה ביה: בשני

תוספות

בראשון לא עבדי הגדילו זבין על הטהורין כו'. נראה לר"י דס"ל כרב ולא כשמואל דאמר ויעשו את הפסח במועדו מאי עבדת ביה דלדידיה כיון שאין רוב טהורין לא מידחו טמאים לפסח שני: **נזרק** דמו ואח"כ נודע שהוא טמא כו'. פי' בקונטרס שהוא טמא הדם או הבשר וקשה לריב"א דבטומאת בשר ע"כ אין לא מרצה לאכילה אלא לפטור מפסח שני וכמ"ד הציץ מרצה על אכילות וכר' נתן דלא בעי אלא גברא דחזי וא"כ היכי דייק טעמא דנזרק ואח"כ נודע הא נודע ואח"כ נזרק לא מרצה לין והייטו לפוטרו מפסח שני וע"כ הא דלא מרצי הייטו מדרבנן מדמפליג בין שוגג למזיד וכן אמר בהאשה רבה (יבמות דף צ׳ ושם) והיכי מחייבי ליה רבנן בפסח שני כיון דמדאורייתא פטור הוי חולין בעזרה ועוד הא לעיל (דף עה:) תנן נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם והייטו מדרבנן דמוקי לה כרבי נתן וא"כ הא דדייק רב לעיל אם זרק הורצה הייטו אפילו מדרבנן ונודע קודם זריקה מיירי מדקאמר לא יזרוק ונראה לריב"א דלא מיירי מתני' אלא בטומאת דם והא דדייק בגמ' הא נודע ואחר כך נזרק לא הייטו להתיר בשר באכילה אבל פטור מלעשות פסח שני מיהו יש ליישב פירוש הקונטרס דהא דקאמר הציץ מרצה הייטו להקטיר האימורין הא נודע ואח"כ נזרק לא מרצה להקטיר האימורים ופטור מפסח שני: **הוא** הדין נודע ואחר כך נזרק. וא"ת א"כ מאי דוחקיה דר' שילא לחלק בין טומאה לזריקתו כיון דלאו דווקא קתני במתניתין נזרק ואח"כ נודע ואומר ר"י דר' שילא לאו אהך קושיא אמרה אלא אמאי דפריך בהקומץ רבה (מנחות דף כה:) אהך ברייתא דעל מה הציץ מרצה מברייתא דקתני דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה והכא אסיק ליה אגב תירוצא דרבינא: **לאו** למעוטי טומאת התהום דשרץ. וא"ת היכי שייך טומאת התהום בשרץ והא לא מטמא אלא במגע וטומאת התהום איכה בגלוי אלא מכוסה וטמון בעפר בתבן או בצרור כדתניא לקמן (דף פא:) ויש לומר כגון שהכניס ידו בעפר ונגע: **אי** בנזיר וכי ימות מת עליו אמר רחמנא. תימה לר"י דילמא לעולם בנזיר ונפקא מינה אם שחט קרבנות ונטמא דלא מרצי לין וכן קשה בסמוך דקאמר אלא למ"ד שוחטין וזורקין כו' הא מכל מקום נפקא מינה °לאם שחט פסחו כדפי' ואומר ר"י דלא בעי למימר הכי דא"כ תיפשוט דבזיבחא גמירי לא שנא בבעלים ול"ש בכהן: לאו

רבינו חננאל

ישראל היכא דאפשר הכא לא אפשר חשבינן ליה כאלו טלו זבין: שלישתן טהורין ושלישתן טמאי מתים ושלישתן זבין אותן טמאי מתים בראשון לא עבדו הגדילו זבין על הטהורין והוו להו טמאי מתים מיעוטא ומיעוטא נדחין לפסח שני בשני נמי לא עבדי דזבין וטמאי מתים בשני שוין הוו להו בשני רובא ורובא בשני לא עבדי: **מתני'** הפסח שנזרק דמו ואחר כך (נזרק) [נודע] שהוא טמא הציץ מרצה וכו'. ופשוטא היא ואסיקנא הוא הדין דאפילו נודע שהוא טמא ואחר כך נזרק הציץ מרצה והאי דקתני נזרק ואחר כך נודע איידי דבעי מתני סיפא נטמא הגוף אין הציץ מרצה דאפילו נזרק ואחר כך נודע לא משום הכי קתני רישא נזרק ואחר כך נודע: **נטמא** טומאת התהום הרי זה מרצה. בעי רמי בר חמא כהן המרצה בקרבנותיהן של ישראל הותרה לו טומאת התהום או לא ופשט רבא מהא דתאני רבי חייא לא אמרו טומאת התהום שהציץ מרצה אלא במת בלבד ודייק מדקתני במת בלבד מכלל דטומאת התהום בשרץ לא הותרה אלא לכהן ודחה רב יוסף ואמר לא לעולם בבעלים דפסח ולמעוטי טומאת התהום בזיבה דלא הותרה להן. ואקשינן וטומאת התהום בזיבה לא (מטמאה והציץ) מרצה והתניא רבי יוסי אומר שומרת יום כנגד יום ששחטו וזרקו עליה

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה נטמא כו' ובתוספתא כו' כיצד אמרו לו קבר היה עמך בבית שנכנסת בו או תחת האבן שישבת עליה ונודע לו בין משעשה פסחו בין עד שלא עשה פסחו צריך לעשות פסח שני. אבל אמרו לו קבר התהום היה בבית שנכנסת בו או תחת האבן שישבת עליה ונודע לו עד שלא עשה כו' א"ל מת היה בבית שנכנסת בו או תחת האבן שישבת עליה ונודע לו בין כו' אבל א"ל קבר כו' שנכנסת בו או תחת אבן כו' עד שלא הביא קרבנותיו [illegible]

[הרא"ש כתב דנ"ל נטמא]
זבחים כג.
לעיל עז: יומא ז' יבמות צ' מנחות כה:
(זבחים מה:) [מנחות כה]
זבחים כג.
[לקמן פה: ע"ש זבחי' כג. ע"ש] נזיר סג:
[לעיל סט: ע"ש]
נזיר טו:

גליון הש"ס

תוספ' ד"ה אי בנזיר כו' [illegible]

ב"מ לאם שחט פסחו: ק"ל הא לשחוט לטמא כשר ולזריקה ובעלים כהן ומדין הזריקה בטומאה הא זהו האיבעיא ורוצה באמת לשחוט מזה דלכהן הותרה ובדאמרינן אלא לאו בכהן ובודאי אין חילוק [illegible]

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] רש"י ד"ה נטמא גופו וכו' ונודע לו עד שלא עשה פסחו וכו' [illegible]

בשני שלה ואחר כך ראתה אינה אוכלת ופטורה מלעשות פסח שני מ"ט לאו משום דמרצה ציץ אמרי לא משום דקסבר ר' יוסי מכאן ולהבא היא מטמאה *והתניא רבי יוסי אומר זב בעל שתי ראיות ששחטו וזרקו עליו בשביעי שלו ואחר כך ראה וכן שומרת יום כנגד יום ששחטו וזרקו עליה בשני שלה ואחר כך ראתה *הרי אלו מטמאין משכב ומושב למפרע ופטורים מלעשות פסח שני אמרי מאי למפרע מדרבנן ואף רבי אושעיא סבר מטמא למפרע מדרבנן *דתניא רבי אושעיא אומר אבל זב שראה בשביעי שלו סותר את שלפניו וא"ל רבי יוחנן לא יסתור אלא יומו ממה נפשך אי קסבר למפרע הוא מטמא אפילו כולהו נסתור אי קסבר מכאן ולהבא הוא מטמא יומו נמי לא נסתור אלא אימא לא יסתור ולא יומו וא"ל רבי יוסי קאי כוותך והא רבי יוסי אומר מטמאין משכב ומושב למפרע אלא לאו שמע מינה מטמא למפרע מדרבנן ש"מ ולר' יוסי השתא דאמר מכאן ולהבא הוא מטמא [למת] בלבד למעוטי מאי נפשוט מינה דבכהן והותרה לו טומאת התהום אמרי לעולם בבעלים ובפסח וקסבר *אין שוחטין וזורקין על טמאי שרץ ואיצטריך למעוטי אלא לרבי יוסי זבה גמורה היכי משכחת לה בשופעת אי בעית אימא כגון שראתה כל שני בין השמשות בעי רב יוסף כהן המרצה בתמיד הותרה לו טומאת התהום או לא אם תמצא לומר כהן המרצה בקרבנותיהן (של נזיר ועושה פסח) הותרה לו טומאת התהום כהן המרצה בתמיד מאי מי אמרינן כי גמירי טומאת התהום בפסח בתמיד לא גמירי או דילמא יליף תמיד מפסח אמר רבה ק"ו ומה במקום שלא הותרה לו טומאה ידועה הותרה לו טומאת התהום מקום שהותרה לו טומאה ידועה

אינו

רש"י

בשני שלה. עדיין ספק הוא שמא תראה יום זה ויצטרף עם אתמול ותראה גם מחר והוו להו שלשה והויא לה זבה גמורה ואם לא תראה תטהר לערב: אינה אוכלת. שהרי צריכה להיות עוד מחר שומרת יום כנגד יום: ופטורה מלעשות פסח שני. קס"ד כיון דבשעת שחיטה וזריקה ספק הוי מרצה ציץ מטומאת התהום דזיבה ואע"ג דאיגלאי מילתא למפרע שנטמאה ודאי בטומאת התהום: מכאן ולהבא היא מטמא. שומרת יום כנגד יום שספרה קצת היום וטבלה טהורה מטומאה של אתמול וכי הדר חזיא בו ביום מטמאה מכאן ולהבא ותהיה מחר שומרת יום כנגד יום הלכך בזריקה ושחיטה טהורה מעלייתא הואי ורבנן פליגי עליה ואמרי דכי חזיא איגלאי מילתא למפרע דזיבה היא והדא טומאה היא ובשעת שחיטה ספק הואי וחייבת בפסח שני ולקמיה פריך כיון דלרבי יוסי כל חד וחד טומאה באנפי נפשיה הוא היאך מצטרפים לזיבה לעשות זבה גדולה: בעל שתי ראיות. דאילו בעל ג' ראיות לא חזי למיכל לאורתא עד שיביא קרבנותיו בח' ובשמיני נמי לא מצי למינקט ומיתני ואח"כ ראה מטמא משכב ומושב למפרע דכיון דילא מזיבה ראשונה לשעה שהיא ראויה לקרבן הויא לה הך זיבה אחריתי ומושב ומשכב שמאתמול לאחר טבילה ועד הנה טהורה למפרע אפילו טבלה בז' שחרית: משכבות ומושבות. שלאחר טבילתו טמאין שהרי סתר מניינו והרי הוא כבתחלתו דכתיב (ויקרא טו) וספר לו שבעת ימים והרי אינן ומדקתני נמי בשומרת יום למפרע אלמא נמי למפרע מטמאה ואפ"ה פטר לה מפסח שני ש"מ טעמא משום דטומאת התהום הוי ומשכבות ומושבות רבותא נקט להו מפני שהן אב הטומאה לטמא אדם ובדבר זה זב חלוק משאר טמאין: מדרבנן. אבל מדאורייתא לא מטמאו אלא מכאן ולהבא לא הזב בז' ולא שומרת יום בשני דמקצת יום עולה להן לספירתן הילכך לגבי פסח טהורין מעליא הוו: אבל הרואה זוב כו'. לא ידענו אהיכא קאי אבל: סותר את שלפניו. כל ספורין שספר וצריך לספור ז' אחרים: וא"ל רבי יוחנן לא יסתור אלא יומו. ויחזור ויספור יום א' והוינן אמילתיה דר' יוחנן מה נפשך אי למפרע מטמא דאין מקצת היום עולה לו ולא נגמרה ספירתו: כולהו נמי נסתור. דכתיב וספר לו ז' ימים לטהרתו טהרה אחת לכולן שלא תהיה טומאה מפסקת ביניהן במס' נדה (דף לג:) ואם מנה לסירוגין כי הכא שיסתור יומו וישלימנו למחר נמצאת הפסקה ביניהם: ואם מכאן ולהבא מטמא. שעלתה לו מקצת היום וגמרו ספורין שלו: יומו נמי לא לסתור. אלא הרי הוא כראיה ראשונה של זיבה אחרת ואין בה אלא טומאת ערב ניטבול לערב ויטהר דקי"ל ראיה ראשונה של זב קרי בעלמא הוא במס' נדה (דף עב:): אלא. ה"ק ר' יוחנן לא יסתור ולא יומו כלומר אפילו יומו לפי שכבר עלתה לו מקצת היום ככולו ושלמו ספורין שלו ויצא מכלל זיבה: וא"ל ר' אושעיא לרבי יוחנן: ר' יוסי קאי כוותך. דס"ל נמי מכאן ולהבא הוא מטמא מדפטר ליה לעיל מפסח שני אלמא קסבר ר' אושעיא למפרע דר' יוסי מדרבנן קאמר:

והא ר' יוסי כו'. מסקנא דמילתיה הוא ולא משום קשיא מייתי לה: השתא דאמר מכאן ולהבא מטמא. ולא משכחת טומא' התהום בזיבה: בלבד. דקתני לעיל למעוטי מאי ע"כ למעוטי שרץ תוקמא ובכהן כדאמר לעיל דאילו בבעלים לא מהני שרץ קאמר דבטומאת התהום דמת מיהא הותרה לו: אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ. ואשמעינן דטומא' התהום נמי דחיא ליה: היכי משכחת לה. כיון דאית ליה מקצת היום עולה לה לספירתה ומכאן ולהבא מטמאה הו"ל כל יומא טומאה באנפי נפשה: בשופעת. כל שלשה רצופין דלא הוה לה מניינא כלל: אי נמי ברואה שני בה"ש. דכל תחלות הימים היו בטומאה דאין כאן ספירה כלל ובשני בין השמשות סגי דהיכא טומאת ג' ימים רצופין כגון בה"ש של ע"ש יש כאן סוף ערב שבת ותחלת שבת ובין השמשות של מחר שהוא סוף השבת ותחלת א' בשבת הרי ג' ימים רצופין ואין כאן תחלת יום טהור שיעלה לספירה ולפי הדברים למ"ד מקצת היום ככולו תחלת הלילה עולה לספירתה וא"ל עלות השחר מדאיצטריך למנקט בין השמשות ולא נקט משכחת לה ברואה בלילות: בתמיד. כל השנה ואליבא דמאן דאמר טומאה דחויה היא בציבור קבעי רב יוסף הכי אי איצטריך להדר אכהן טהור משום טומא' התהום אי לא ואליבא דמ"ד לקמן דטומאת התהום מרצה ציץ גבי נזיר ועושה פסח. אפי' לכתחלה כגון שנודע לו לפני זריקה: בקרבנותיהן. דנזיר ועושה פסח: במקום שלא הותרה לו טומאה ידועה. היכא דליכא טהורין:

אינו

תוספות

לאו משום דסבר דאין מרצה. תימה לרשב"א מנ"ל דילמא הא דפטורין היינו משום דסבר דנשים בשני רשות ואור"י דבהדיא מוכח לקמן סוף פרק האשה (דף צא:) דרבי יוסי סבר נשים בשני רשות: קסבר רבי יוסי מכאן ולהבא היא מטמאה. פי' ואנן סבירא לן כרבנן דלמפרע מטמאה וא"ת כי ס"ד נמי דטעמא דרבי יוסי משום דסבר אין מרצה מאי פריך לימא דס"ל כרבנן וי"ל שלא רצה לעשות מחלוקת חדשה שלא מצינו תנאים חלוקים בכך אבל בלמפרע הוא מטמא מצינו תנאים בשילהי נדה (דף עב:) אמתני' דטבלה יום שלאחריו ושימשה: אי נמי כגון ראתה שני ימים בין השמשות. מדלא משני ברואה בלילות משמע דספירת לילה הויא ספירה וכן פי' בקונטרס וקשה לריב"א דתנן פ' שני דמגילה (דף כ.) וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד הנץ החמה ומסיק בגמ' קמ"ל כיון דבעי שימור שימור ביממא הוא וכן בשילהי נדה (דף עב:) אמר ושוין ברואה תוך י"א יום וטבלה לערב ושמשה שמטמאים משכב ומושב וחייבין בקרבן משמע אפילו לא ראתה אח"כ ומשום דבלילה לא חשיב שימור וי"ל דודאי ספירת לילה לא הויא ספירה ומ"מ לא מצי לאוקמא ברואה בלילות משום דכיון דסבר רבי יוסי מקצת היום שספרה בשביעי הוי ככולו ה"ה אם פסקה בחצי היום שיעלה לה שימור סוף הנשאר לכך מוקי בשופעת שלא היה סוף היום בטהרה א"נ ברואה שני בין השמשות וליכא למימר שיעלה לה אמצע היום שימור דלא אמר מקצת היום ככולו אלא או תחלתו או סופו אבל אמצע לא וכן איתא בהדיא בנזיר בפ"ב (דף טו:) דקאמר ורבי יוסי זבה גמורה היכי משכחת לה כיון דחזאי פלגא דיומא אידך פלגא סליק לה שימור ומשני כגון דחזאי תלתא יומי סמוך לשקיעת החמה דלא הוה שהות ביום דסליק לה ממיניא ותלתא יומי לאו דווקא דראיה שלישית לא חיישינן שתהא סמוך לשקיעת החמה מאחר שכבר ראתה שני ימים סמוך לשקיעת החמה ובשלישי תראה באיזו שעה שתהיה בלילה ובלבד שתראה קודם היום שלא יעלה לה שימור תחלת יום ג' וא"ת והא אמרינן בפרק בנות כותים (נדה דף לג.) דכותית יום שפוסקת סופרתו למנין שבעה הא רבי יוסי נמי סבר הכא סוף היום ככולו וי"ל דלא אמר סוף היום ככולו בתחלת חשבון אלא דוקא בסוף חשבונכי הכא כגון זב בשביעי או שומרת יום כנגד יום שאין לה למנות יותר וסוף חשבון מסוף חשבון אית לן למילף ולא מתחלת חשבון ואשכחן חילוק בין תחלת חשבון לסוף חשבון בפ"ק דר"ה (דף י:) דנדה עולה לה סוף היום בתחלתה ואין תחלת היום עולה לה בסופה אע"ג דהתם הוי איפכא מסברתנו*:

אמר רבא ק"ו כו' מקום שהותרה לו טומאה ידועה אינו דין שהותרה לו טומאת התהום. וא"ת ונימא דיו מה טומאה ידועה לא הותרה אלא היכא דלא אפשר ה"נ טומאת התהום וי"ל דעדיפא פריך אפילו לר' טרפון דלית ליה דיו היכא דמיפרך ק"ו (ב"ק ד' כה.):

לריש

עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פ"ה מהל' משכב ומושב הלכה ט:

סח ב מיי' פ"ו מהל' ק"פ הלכה ג:

סט ג מיי' פ"ג מהל' מחוסרי כפרה הלכה א:

רבינו חננאל

בשני שלה ואחר כך ראתה הרי זו אינה אוכלת ופטורה מלעשות פסח שני ושני' קסבר רבי יוסי טהורה היתה בשעת זריקה ונפטרה ומכאן ולהבא מטמא כלומר משעה שראת היא טמאה איני דר' יוסי סבר מכאן ולהבא מטמאה והתניא רבי יוסי אומר זב בעל שתי ראיות ששחטו וזרקו עליו בשביעי שלו וכן שומרת יום כנגד יום ששחטו וזרקו עליה בשני שלה ואחר כך ראתה מטמאין משכב ומושב למפרע ושנינן מאי מטמאין דקתני מדרבנן ודייקי' מדתני' ר' אושעיא זב שראה בשביעי שלו סותר את שלפניו דכל מה שנגעו באותן ששה ימים כולן טמאין ורבי יוחנן אמר לא יסתור אלא יומו אע"פ שלא ראה היום כולו [מ"מ בחזקת טומאה] היא מן הבוקר כלו' כל מה שנגע היום כלו נטמא ואקשי' לר' יוחנן מאי דעתיך אי למפרע הוא מטמא יסתור הימים כולן אי מכאן ולהבא אפילו יומו לא יסתור ושני' כך אמר רבי יוחנן לא יסתור ולא יומו אלא משעה שראה ואמר לו רבי אושעיא רבי יוסי קאי כוותך ש"מ דרבי אושעיא סבר דהאי דמטמא בזב בעל שתי ראיות ובשומרת יום כנגד יום למפרע מדרבנן דאי מדאוריית' טהור מעליא הוא מדאמרינן ליה לרבי יוחנן דאמר אינו סותר ולא יומו רבי יוסי קאי כוותך · והשתא דאוקימנא דר"י מכאן ולהבא היא מטמאה [למת בלבד] למעוטי מאי ופשוט מינה דבכהן הותרה לו טומאת התהום ודחי' לא לעולם בבעלים דפסח וקסבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ואיצטריך או בדרך רחוקה דשמעי' מיניה או בדרך רחוקה למעוטי מטומאת התהום ולר' יוסי לא משכחת לה זבה גמורה אלא בשופעת דם בלא הפסקה בין יום ליום אי נמי ברואה שני בין השמשות כיצד כגון שראתה ערב שבת בין השמשות מחזיקין ראייתה לשני ימים בערב שבת ובשבת ועוד ראתה בשבת בין השמשות מחזיקין ראייתה בין השמשות לשבת וליום ראשון הנה ראתה שלשה ימים זה אחר זה הרי זבה גמורה: בעי רב יוסף כהן המרצה בתמיד הותרה לו טומאת התהום או לא אמר רבה ק"ו ומה יחיד שלא הותרה לו טומאה ידועה [illegible] נדחה לפסח שני הותרה לו טומאת התהום כדתנן נטמא טומאת התהום הציץ מרצה צבור שהותרה להם טומאה ידועה שנאמר איש איש כי יהיה טמא לנפש איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחה לפסח שני אלא עושין

מסורת הש"ס

נזיר טו:

[לעיל סט: וש"נ]

רש"ל מ"ז

גליון הש"ס

גמ' וקסבר אין שוחטין וזורקין · עיין לקמן צ ע"א תוס' ד"ה לא קשיא:

[ועי' תוספו' נדה נג: ד"ה ספורנו ועוד שם עא: ד"ה ותוס' מגילה כ: ד"ה ספירה ותוס' ר"ה י. ד"ה שנים ותוספות נזיר טו: ד"ה ובכן]

עין משפט נר מצוה

ע א מיי' פ"ג מהל' נזירות הלכה יח :

עא ב מיי' פ"ד מהלכ' ביאת מקדש הל' ו :

עב ג מיי' פ"ו מהל' קרבן פסח הלכה יא ופי"ח מהל' אבות הטומאה הלכה ג :

עג ד מיי' פ"ו מהלכות נזירות הלכה יט :

עד ה מיי' פ"ד מהלכ' קרבן פסח הלכה ג ופי"ט מהל' פסולי מוקדשין הלכה כ ז :

מסורת הש"ס

אינו דין שהותרה לו טומאת התהום אמרי ומי דיינינן ק"ו מהלכה והתניא *אמר לו רבי אליעזר עקיבא עצם כשעורה הלכה רביעית דם ק"ו ואין דנין ק"ו מהלכה אלא אמר רבא יליף מועדו מועדו מפסח וטומאת התהום גופא היכא כתיבא *אמר ר"א אמר קרא °וכי ימות מת עליו במחוורת עליו אשכחן נזיר עושה פסח מנלן א"ר יוחנן אמר קרא °בדרך רחוקה לכם במחוורת לכם רשב"ל אמר כדרך מה דרך בגלוי אף טומאה נמי בגלוי מיתיבי* *אי זהו טומאת התהום כל שלא הכיר בה אחד בסוף העולם הכיר בה אחד בסוף העולם אין זה טומאת התהום לר"א דאמר במחוורת עליו עד דידע הוא לר' יוחנן דאמר לכם במחוורת לכם עד דידעי בה תרין לרשב"ל דאמר כדרך עד דידעי כולי עלמא אלא טומאת התהום הלכתא גמירי לה וקרא אסמכתא בעלמא אמר מר בר רב אשי לא שנו אלא שנודע לו לאחר זריקה דכי אזדריק דם שפיר איזדריק אבל נודע לו לפני זריקה לא מרצה מיתיבי *המוצא מת מושכב לרחבו של דרך לתרומה טמא לנזיר ועושה פסח טהור וכל טמא וטהור להבא הוא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר מר בר רב אשי לא תימא נודע לו לאחר זריקה הוא דמרצה אבל נודע לו לפני זריקה לא מרצה אלא ^באפילו נודע לו לפני זריקה מרצה: גופא *^גהמוצא מת מושכב לרחבו של דרך לתרומה טמא לנזיר ועושה פסח טהור בד"א שאין לו מקום לעבור אבל יש מקום לעבור אף לתרומה טהור בד"א שמצאו שלם אבל משובר ומפורק טהור שמא בין הפרקים עבר ובקבר אפילו משובר ומפורק טמא מפני שהקבר מצרפו בד"א במהלך ברגליו אבל טעון או רכוב טמא לפי שמהלך ברגליו אפשר שלא יגע ולא יאהל אבל טעון או רכוב אי אפשר שלא יגע ולא יאהל בד"א בטומאת התהום אבל בטומאה ידועה טמא ואי זה היא טומאת התהום כל שלא הכיר בה אחד בסוף העולם אבל הכיר בה אחד בסוף העולם אין זה טומאת התהום ^דמצאו טמון בתבן בעפר ובצרורות הרי זה טומאת התהום במים באפילה בנקיקי הסלעים אין זה טומאת התהום ולא אמרו *טומאת התהום אלא למת בלבד: **מתני'** ^הנטמא שלם או רובו שורפין אותו לפני הבירה מעצי המערכה נטמא מיעוטו והנותר שורפין אותו בחצרותיהן או על גגותיהן מעצי עצמן הציקנין שורפין אותו לפני הבירה בשביל ליהנות מעצי המערכה: **גמ'** מ"ט א"ר יוסי בר חנינא כדי לביישן: נטמא מיעוטו וכו' · ורמינהו *וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדש אם עבר צופים שורפו במקומו ואם לאו

חוזר

לריש לקיש דאמר כדרך עד דידעי בה כ"ע . קשה לריב"א דבנזיר בסופו (דף סג:) איתא הך מסקנא ולא מייתי התם מילתיה דר' יוחנן ולא פריך נמי אלא לר"א וקאמר בשלמא למ"ד כדרך שפיר והיא מסוגיות החלוקות : **ונטמא** וטהור לכתחלה הוא . ודוקא לפני זריקה אבל לפני שחיטה לא כמו שהביא בקונטרס במתני' מתוספתא : **אלא** לפני זריקה נמי מרלה . ע"כ לפני זריקת שום דם דאם נזרק אפילו אחד מן הדמים ונטמא תנן בפרק ג' מינים (נזיר דף מז:) °יביא שאר קרבנות ויטהר אפילו בטומאה ידועה אינו סותר נזירותו ורילוי דטומאת התהום דכולה שמעתין הייט שאינו סותר נזירותו כדפי' לעיל אי בנזיר כי ימות מת עליו כו' וקשה לר"י דבפר' בתרא דנזיר (דף סג:) תנן אם עד שלא גילח נודע לו אפילו טומאת התהום סותר ומוקי ליה ר' יוחנן בגמ' כר"א דאמר תגלחת מעכבת וא"כ נודע לו לפני זריקה נמי כיון דמעכבת אמאי אינו סותר ותירץ ר"י דהכא כיון שנשחט יש לו להשלים ומרלה ליץ על טומאת התהום ואינו סותר כאילו לאחר זריקה נטמא ולא דמי לקודם גילוח ואע"ג דגילוח הוה אחר זריקה כדתנן בג' מינים (שם דף מו.) גילח על זבח ונמלא פסול תגלחתו פסולה ואי גילוח הוא לפני זריקה יביא זבח אחר לרבנן אית להו דתגלחת לא מעכבא ולכך מרלה הכא לפני זריקה : **המוצא** מת מושכב כו' . בפ' בתרא דנזיר (דף סה:) דייק על האי משנה דהתם המולא פרט למלוי מת פרט להרוג מושכב פרט ליושב וקשה לריב"א דהכא ביושב אתי שפיר טפי מבמושכב דבמושכב לא הוי כולי האי טומאת התהום אם קברוהו שם וי"ל דמושכב נקט בשביל תרומה שהוא תופס כל רוחב הדרך ואי אפשר שלא יאהיל או יסיט אבל יושב לא דאיכא למימר שמא לא האהיל כנגדו : **ובקבר** אפי' כו'. וא"ת היכי שייכא טומאת התהום בקבר ושלא נודע כשקברוהו שם ואיכא למימר כגון שנפל בקבר ומת והא דפי' בקונטרס שהקבר מצרפו משום דכתיב או בקבר אין נראה לר"י דשמא קרא מיירי בקבר מכוסה ומשום הכי נמי הקבר מצרפו משום אהל שהכיסוי מביא את הטומאה עליו : **מצאו** טמון בתבן כו' . משום דלפי מה שמנאוהו עכשיו לא היה ראוי להכיר לאחד בסוף העולם אבל במים ראוי להכיר : **נטמא** רובו שורפין אותו לפני הבירה מעצי כו' . נראה הטעם משום דלב בית דין מתנה עליהם לפי שהזקיקוהו לשורפו לפני הבירה כדי לביישו לא הטריחוהו להביא עלים משלו ויכול להנות משל הקדש וכן בציקנין התנו (א)כמו כן ולא לכל דמתוך ליקוטן היו נמנעין מלשורפו ואתי לידי עבירה ודוקא בציקנין או בהכסנאי כדאמרי' בגמרא דעשאוהו כציקנין אבל אדם אחר לא ואפילו למאן דלית ליה בפ"ק דשבועות (יא:) לב ב"ד מתנה עליהן ה"מ בקרבנות דקדישי קדושת הגוף אבל בקדושת דמים כולי עלמא מודו :

רב

אינו דין שהותרה לו טומאת התהום . היתר גמור ואפילו איכא טהורין : מהלכה . כגון קבר טומאת התהום הלכה למשה מסיני בנזיר ועושה פסח : ומי דיינינן ק"ו וחומר מהלכה . והא טומאת התהום לא משום ספיקא מטמאין לה דנימא גלוי מילתא למפרע בעלמא היא השתא אפילו בודאי נטמאו נמי אלא בשעה שנטמא היתה טומאת התהום שלא הכיר בה אדם מעולם מטהרין ליה כדלקמן : דר"א ור"ע במסכת נזיר דאמרינן התם רביעית דם אין הנזיר מגלח על מגעה ועל משאה וקאמר רבי עקיבא ק"ו ומה עלם כשעורה שאין מטמא (את כל) אדם באהל הנזיר מגלח על מגעה ועל משאה רביעית דם שמטמאה (את כל) אדם באהל אינו דין שהנזיר מגלח על מגעה ועל משאה אמר לו ר"א לר"ע עלם כשעורה שהנזיר מגלח על מגעה ומשאה הלכה למשה מסיני ואין כתוב בתורה ורביעית דם אתה בא ללמוד ממנה בק"ו ואין דנין ק"ו מהלכה אלא מדבר הכתוב בתורה : וטומאת התהום . שהותרה בנזיר ועושה פסח היכא כתיבא והך בעיא איבעיא בי מדרשא מקמי הא בעיא דרב יוסף ובשני דרב יוסף כבר איפשיטא הך מסקנא דלקמן דטומאת התהום גמרא גמירי לה משום הכי פרכינן לעיל ומי דייניגן ק"ו מהלכה : במחוורת עליו . שתהא ברורה לו : לכם . טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם והאי לכם קאי נמי אטמא : כי דרך . טמא לנפש דומיא דדרך רחוקה הוא : אי זהו טומאת התהום . שהותרה לנזיר ועושה פסח : לא שנו . דלין מרלה על טומאת התהום בנזיר ועושה פסח : מושכב לרחבו של דרך . והוא עבר שם וא"א שלא נגע שם או הסיט או האהיל : לתרומה . לאכול בתרומה : טמא . דלא הותרה בו טומאת התהום ואינו לאורכו של דרך אפי' טומאת התהום אין כאן : שאין לו מקום לעבור . שמחזיק וממלא את כל רוחב הדרך אף על גב דטומאת ודאי היא כיון דההיא שעתא דעבר עליה טומאת התהום הואי שלא היה שום אדם יודעו שם ואף לזה לא נודע עד שנשחטו קרבנותיו הלכה למשה מסיני היא שזורקין עליו את הדמים : אבל יש לו מקום לעבור אף לתרומה טהור· דהוי ליה ספק טומאה ברשות הרבים וספיקו טהור : בד"א . דכי ממלא את כל הדרך טמא : שהקבר מצרפו · שכל הקבר מטמא באהל ואפילו ריקן שבו דכתיב (במדבר יט) או בקבר : בד"א . [א] למשובר ומפורק טהור : טעון . משוי על כרחו הולך נע ונד לכאן ולכאן ומאהיל על צדדיו: בד"א . דנזיר ועושה פסח טהור: אבל בטומאה הידועה . שידעו שאדם נקבר שם : טמון בעפר בתבן ובצרורות . טומאה מכוסה מכל אדם היא זו שמא גל אבנים או עפר או תבן נפל עליו ולא הכירו בו בני אדם מעולם אבל מים ואפילה ונקיקי הסלעים אין זו הטומאה מכוסה ונעלמה שהמלין יכול לראות ולא גמירי הלכתא אלא בטומאה שהיא בתהום המכוסה מן הכל : ולא אמרו . דהותרה טומאת התהום אלא במת בלבד : **מתני'** נטמא שלם או רובו שורפין אותו לפני הבירה . כל המקדש כולו קרוי בירה ובגמרא מפרש טעמא : נטמא מיעוטו . וכן נותר של פסח טהור : הציקנין . עצרנין כלומר שהן צרי עין : שורפין אותו . את מעט שנטמא ואת הנותר : **גמ'** וכן מי שיצא . בפרק אלו עוברין : שיש בידו בשר קדש . והרי הוא פסול ביוצא : צופים . מקום שיכול לראות משם הבירה ומשם והלאה אין יכול לראותו : שורפו במקומו . לא הטריחוהו לחזור ולשורפו בירושלים הואיל וכבר נתרחק הרבה ואף על גב דקיימא לן בפרק כל שעה (דף כד.) דבמקום אכילת קדשים שם שריפתן מבקדש באש תשרף :

חוזר

רבינו חננאל

עושין אותן בטומאה אינו דין שהותרה לצבור טומאת התהום וכהן המרצה בתמיד קרבן ציבור הוא וכן הוא מפורש בתלמוד ארץ ישראל ואקשי' ומי דיינינן קל וחומר מהלכה טומאת התהום ליחיד הלכה היא וקרבן ציבור קל וחומר והתניא אמר לו רבי עקיבא עצם כשעורה הלכה ורביעית דם קל וחומר ואין דנין קל וחומר מהלכה וזו דר' עקיבא עיקרה בנזיר פ' כהן גדול ונזיר וקל וחומר דרבא מפורש בירושלמי אלא אמר רבא נמר במועדו בגזירה שוה מפסח : היכא כתיבא טומאת התהום בנזיר אמר רבי אליעזר שנאמר וכי ימות מת עליו וגו' במחוורת עליו כלומר ידיעה ברורה · בפסח ר' יוחנן אמר שנאמר טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם לכם במחוורת לכם ריש לקיש אומר או בדרך רחוקה מה דרך בגלוי אף כל טומאה גלויה ואותבינן עלייהו איזו היא טומאת התהום כל שלא הכיר בה אחד בסוף העולם הכיר בה אחד בסוף העולם אין זו טומאת התהום קשיא לר' אלעזר דאמר וכי ימות מת עליו במחוורת עליו הוא שחייב עליה וכל מה שאינה מחוורת עליו אע"פ שאחרים יודעין אותו הרי היא טומאת התהום ולרבי יוחנן דמפיק לה מלכם תרי' הא ידע בה אחד טומאת התהום קרינא ביה ולריש לקיש דמפיק לה מדרך כל שאינו גלוי לכל אדם כדרך הרי היא טומאת התהום האי מתני' דקתני אפילו ידע בה אחד בסוף העולם אין זו טומאת התהום קשיא לכלן ונדחו כלם ואוקימ' אלא בטומאת התהום הלכתא גמירא לה וקרא אסמכתא בעלמא: אמר מר בר רב אשי אפילו אם נודע לו שנטמא לפני זריקה הציץ מרצה המוצא מת מושכב לרחבו של דרך לתרומה טמא לנזיר ועושה פסח טהור בד"א בשאין לו מקום לעבור אבל יש לו מקום לעבור אף לתרומה טהור שאני אומר ממקום טהור עובר בד"א שנמצא שלם אבל משובר ומפורק טהור איטור ביני שוקי עבר ובקבר אפילו משובר ומפורק טמא שהקבר מצרפו בד"א במהלך ברגליו כו' מצאו טמון בתבן בעפר ובצרורות הרי זו טומאת התהום במים ובאפלה ובנקיקי הסלעים אין זו טומאת התהום ולא אמרו טומאת התהום אלא במת בלבד לאפוקי הרוג שהרי הכיר בו מי שהרגו: ירוש' בסוף הפ' ר' יוחנן בר מזיה בשם ר' פנחס ממה דנן חמיי דבנן שולחין סנדליהן תחת' אגף של הר הבית: תאני ר' יהודה מחילות שתחת היכל (קודש) [חול] אמר ריש לקיש ... נן ומדורה היתה שם ובית כסא של כבוד היה שם וכו' אמר ר' וכי צואה טמאה היא אלא נקיות ויי דא אמ' יוצא והולך לו במסיבה ההולכת תחת הבירה כו' : כדי לביישן מפני שפשעו בו ונטמא ... והעיר

שבת קנב: ע"ש

נזיר נו:

נזיר סג: ע"ש

[שם · תוספתא זבים פ"ב]

שם

[נזיר שם : כל הטעון טומ' זבים פ"ב]

[לעיל מ: ע"ש וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נטמא וכו' כמו כן ולא מתוך לקוטן כצ"ל :

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה בד"א למשובר ומפורק טהור. נ"ב מילתא דפסיקא נקט אבל באמת קאי אף אגב (אהלין) מקום לעבור :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא לפני זריקה יביא שאר קרבנות. לא זכיתי להבין הא שם בטומאה ידועה אינו סותר ... ידוע אבל לא טומאה ... סותר כו' וכו' : יאיר פני :

חוזר ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה אמר רב חמא בר עוקבא לא קשיא כאן *באכסנאי כאן בבעל הבית רב פפא אמר הא והא באכסנאי כאן שהחזיק בדרך כאן שלא החזיק בדרך רב זביד אמר לעולם כדאמר מעיקרא כאן באכסנאי כאן בבעל הבית ואף ע"ג דלא החזיק בדרך אכסנאי כיון דלית ליה עשאוהו כציקנין דתנן הציקנין שורפין אותו לפני הבירה בשביל ליהנות מעצי המערכה ת"ר *באו לשורפו בחצרותיהן ומעצי המערכה אין שומעין להן לפני הבירה ומעצי עצמן אין שומעין להן בשלמא מעצי המערכה בחצרותיהן אין שומעין להן דילמא פיישן מינייהו ואתו בהו לידי תקלה אלא לפני הבירה מעצי עצמן מ"ט לא רב יוסף אמר *שלא לבייש את מי שאין לו רבא אמר מפני החשד מאי בינייהו איכא בינייהו דאייתי קני והריותא דלא חזו למערכה *תנן התם ראש המעמד היה מעמיד את הטמאין על שער המזרח מ"ט אמר רב יוסף כדי לביישן רבא אמר מפני החשד מאי בינייהו איכא בינייהו מפנקי אי נמי דקא גדיל שישורא: **מתני'** הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד נטמאו הבעלים או שמתו תעובר צורתו וישרף בששה עשר ר' יוחנן בן ברוקה אומר אף זה ישרף מיד לפי שאין לו אוכלין: **גמ'** בשלמא (ויקרא ז) נטמא כתיב °והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף אלא יוצא מנלן דכתיב (שם י) °הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה *אמר לו משה לאהרן מדוע לא אכלתם את החטאת שמא נכנס דמה לפני ולפנים אמר לו לאו אמר לו שמא חוץ למחיצתה יצתה אמר לו לאו בקודש היתה אמר לו אי בקודש היתה והלא הובא את דמה אל הקדש פנימה מדוע לא אכלתם אותה מכלל דאי נפקא אי נמי עייל דמה לפנים בת שריפה היא בשלמא נטמא גלי רחמנא בקדשים קלים *כ"ש בקדשי קדשים אלא יוצא אשכחן קדשי הקדשים קדשים קלים מנלן ותו הא דתניא לן דמה נשפך

רש"י

חוזר ושורפו כו'. אלמא מיעוטו שנפסל מעלי המערכה נמי שרפינן: כאן באכסנאי. שאין לו עלים שורפו מעלי המערכה ומתני' בבעל הבית: שהחזיק בדרך. לא הטריחוהו לחזר על עלים כדקתני וכן מי שילא אלמא בהחזיק בדרך עסקינן: רב זביד. כרב חמא מוקים לה ולדרב פפא פליג ויהיב טעמא תורה אור למילתיה דרב חמא דכיון דלית ליה עלים שם עשאוהו כליקנין והחזיק בדרך דקתני מתני' לאשמועינן חזרה נקט לה ולא משום עלים דהוא הדין נלא החזיק: באו לשורפו כו'. כדמפרש טעמא: לידי תקלה. ליהנות מהן הנאה אחרת והנאה זו אין בו מעילה דתנאי ב"ד הוא ועל מנת כן מקדישין אותו: משום חשד. שלאחר שריפתן מחזירין מותר העלים לתוך ביתן והרואה חושדן בגונבי עלי המערכה ונהנין מהן: קני והריות'. קנים וחריות של דקל הכל יודעים שאינם מעלי המערכה לפי שקלים הם ונשרפין מהר ואין אש המערכה מתקיימ' בהן ומשום חשד ליכא אבל משום בושת איכא: תנן התם. במסכת תמיד: ראש המעמד. הממונה על כך מעמיד את הטמאים של בית אב בכל בקר בשער המזרחי כניסת כל אדם להר הבית: כדי לביישן. שלא נזהרו מלטמא והרי העבודה של מחר היתה מוטלת עליהן והיה להן ליזהר: משום חשד. שלא יחשדום שמפני מלאכתן הן נחדלין מלבוא לעבוד עבודה (א) ומעמידן שם כדי שיראו אותם בני אדם ויודעין שמחמת טומאה הם חדילין ואיידי דאיירי לעיל בהך פלוגתא דמפני החשד נקט לה נהא: מפנקי. הכל יודעין שבטלים הן מן המלאכה ואין מניחין עבודה מפני מלאכתן דהני משום חשד ליכא ואין צריך להעמידם שם ולמאן דאמר כדי לביישן צריך: אי נמי דקגדיל שישורא. מפשילי חבלים שהיא אומנות קלה ושכרה מעט ואין בני אדם חשודין שיחדלו מלבוא לעבודה מפני ביטול מלאכה זו: **מתני'** הפסח שנטמא או שילא ישרף מיד. בארבעה עשר ואין צריך להשהותו עד הבוקר של ששה עשר שתעובר צורתו דהיינו לילה אחד ומיהו בי"ט לא מצי שריף ליה כדיליף לקמן (דף פג:) דאין שורפין קדשים בי"ט: נטמאו הבעלים או שמתו. דאין פסולו בגופו אלא מחמת דבר אחר שאין לו אוכלין: **גמ'** בשלמא נטמא. טעון שריפה: דכתיב והבשר וגו'. וגבי קדשים קלים כתיב: שמא נכנס דמה. אל הקודש לכפר בהיכל ונפסלה כדכתיב (ויקרא ו) וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' א"כ הוא יפה עשיתם ששרפתם: שמא חוץ למחיצתה. חוץ לעזרה יצאת ומקרא יתירא דרשי לה דלא איצטריך פנימה אלא הכי בעא מינייהו בדישא שמא יצאתה ולא היתה פנימה ואם כן הוא יפה עשיתם ששרפתם (ב) פנימה היתה ולא יצאת הא למדנו שאם יצאת היה לו לשורפה: נטמא. והבשר אשר יגע וגו' גבי שלמים כתיב וכ"ש קדשי קדשים דחמירי: אלא יוצא. בחטאת אשכחן וקדשים קלים מנלן דמצריך ליה תנא דמתניתין שריפה ליוצא דפסח: לן דמה. של בהמת קרבן דאמרינן בזבחים (דף נו:) מנין לדם שנפסל בשקיעת החמה שנא' ביום הקריבו את זבחו ביום שאתה זובח אתה מקריב כו': נשפך

תוספות

רב זביד אמר לעולם כדאמר מעיקרא. פי' בקונטרס דרב זביד לא פליג אדרב חמא בר עוקבא והיינו אלא מפרש טעמו וקשה לריב"א דלא מצינו בשום מקום שיאמר לעולם כו' כדי לפרש ונראה לו דרב חמא בר עוקבא ורב פפא לא פליגי דרב חמא בר עוקבא מוקי כאן באכסנאי כאן בבעה"ב ואיידי ואיידי בהחזיק בדרך אבל בלא החזיק אפי' אכסנאי הוי כבעה"ב אלא דלא איירי בה ורב פפא מוקי איידי ואיידי באכסנאי ולא פליג אדרב חמא בר עוקבא ורב זביד פליג אתרווייהו וקסבר אכסנאי שלא החזיק עשאוהו כציקנין אי נמי רב פפא ורב זביד פליגי אליבא דרב חמא בר עוקבא רב פפא סבר דרב חמא בר עוקבא איירי בהחזיק אבל בלא החזיק הוי אכסנאי כבעל הבית ורב זביד סבר דאכסנאי אפי' לא החזיק עשאוהו כציקנין ודוקא נקט רב חמא בר עוקבא בעל הבית: **היה** מעמיד את הטמאים בשער המזרח. אפילו בטומאת קריין מיירי ונראה לר"י דהאי שער המזרח היינו שער עזרת נשים ואע"ג דאמר בפ"ק דיבמות (דף ז:) ובכמה דוכתי דטבול יום אינו נכנס במחנה לויה לא בכל מחנה לויה קאמר אלא מעזרת נשים ולפנים דהכי מוכח במסכת כלים (פ"א מ"ח) דקתני התם עזרת נשים מקודשת ממנה שאין טבולי יום נכנסין לשם: **בשלמא** נטמא דכתיב והבשר. אין לפרש דאמיד דקתני במתניתין קאי דכיון דכתיב בקרא ישרף אית לן למימר דהיינו מיד בלא עיבור צורה דאי בעיבור לישתוק קרא מיניה ואנא ידענא דישרף דהוה ליה נותר מדאמר לקמן ורבה מוסיף אף ר"י הגלילי דתניא כו' אבל לרבנן דילפי מכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' בעי עיבור צורה אע"ג דכתיב (ג) ישרף אלמא מישרף לא משמע מיד מיהו יש לדחות דהוה ישרף מוקמינן לשריפת' בקודש ואינו מיותר אך יש להביא ראיה מדקאמר בסמוך לן דמה נשפך דמה או שילא חוץ לקלעים מנלן והתם לא בעי בע"כ מנלן שהם מיד בשריפה דהתנן בדם ובבעלים תעובר צורתו אלא מנלן בשריפה קאמר ושריפה דמיד מסברא נפקא לן ולא מקרא וא"ת ואמאי צריך קרא בפסול הדם דכיון דצריך עיבור צורה פשיטא דישרף משום נותר ואור"י דאיצטריך דלא ליעבד ליה קבורה קודם שיהיה נותר אי נמי הוה אמינא אפי' כשיהיה נותר לא ישרף דנותר שהיה ראוי לאכילה קודם שניתותר דוקא ישרף כדמשמע לא תותירו אלא תאכלוהו אבל קשה דהיכי יליף יוצא בשריפה מחטאת דאהרן דהא ע"כ לא הודה להן משה על השריפה דחטאת שנכנס דמה לפנים דפסולו בדם בעי עיבור צורה והם שרפוה מיד אלא ה"ק להו הא אם הובא יפה עשו שלא אכלוהו דהכי כתיב רישיה דקרא מדוע לא אכלתם ומיהו נראה לרשב"א דמצינו למימר דאמיד בעי מנא לן וכולה שמעתין מסקא אליבא דר' יוחנן דסבירא ליה לקמן דפסול הדם הוי פסולו בגופו דחשיב דם ובשר חדא מילתא ובפסול בעלים דוקא קתני מתניתין דבעי עיבור צורה ושפיר מייתי השתא מחטאת דאהרן דמשה הודה להן אם נכנס דמה לפנים שפיר עבוד דשרפוה ולן דמה נמי קבעי מנלן דמיד אך קשה על זה כיון דמסברא לא הוה אמרינן דישרף מיד אלא בעיבור צורה אי לאו דמסיק דהלכתא גמירי לה מאי קאמר ולרבה בר אבוה דאפי' פיגול בעי עיבור צורה מנלן לימא דלא גמירי הלכתא ומה צריך גזירה שוה אלא ודאי דפסולו בגופו ישרף מיד סברא הוא ובדם ובבעלים דבעי עיבור צורה נמי סברא: **בקדש** היתה. רש"י פירש דדריש מפנימה וכן ר"ח ולר"י נראה דדריש מאכל תאכלו אותה בקודש ובתורת כהנים דריש מבמקום הקדש*: **בשלמא** נטמא גלי רחמנא בקדשים קלים והוא הדין בקדשי קדשים. וא"ת והא בהדיא בהאי קרא כתיבי קדשי קדשים ומאי קאמר והוא הדין כדדרשינן בכל שעה (לעיל כד:) והבשר לרבות עצים ולבונה ויש לומר דאי לאו הוא הדין הוה אמינא דאתא לרבות קדשים קלים דלא בעו הכשר ולא קדשי קדשים:

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פי"ט מהל' פסולי מוקדשין הלכה יח:

עו ב ג ד מיי' פ"ד מהל' ק"פ הלכ' ג:

עז ה ו מיי' פ"ו מהל' תמידין הלכה ה:

עח ז מיי' פ"ד מהלכות קרבן פסח הלכה ג ופרק יט מהלכות פסולי מוקדשין הלכה ב:

רבינו חננאל

והנותר שורפין אותו בחצרותיהן כו' איני ששורפין אותו בחצרותיהן והתנן בסוף פרק ואלו עוברין בפסח על בשר הקדש שיצא ונפסל חוזר ושורפו לפני הבירה ושנינן לא קשיא הא באכסנאי שאין לו חצר משנתנו בבעל הבית ואכסנאי זה אע"פ שלא החזיק בדרך עשאוהו כציקנין ששורפין אותו לפני הבירה בשביל ליהנות מעצי המערכה: ת"ר באו לשרפו בחצרותיהן מעצי המערכה אין שומעין להם חיישי' דלמא פיישי מינייהו ומדליק תחת תבשילו ואתי ביה לידי תקלה מעצי עצמן לפני הבירה אין שומעין להם שלא לבייש מי שאין לו אי נמי שמא ישארו לו ויקחם ויחשדוהו הרואים כי עצי הקדש לקח ואם הם קני והריותא כגון קוצים וחריות שאין ראוין למערכה כדתנן בתמיד באלו היו רגילין במורביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן מונעין אותו שלא לבייש את מי שאין לו: תנן התם בתמיד בסוף פ"ה ראש המעמד היה מעמיד את הטמאים בשערי מזרח רב יוסף אמר כדי לביישן רבא אמר מפני החשד שלא יחשדום כי לעבוד עבודה נכנסו והם טמאים: מתני' הפסח שנטמא או שיצא ישרף מיד כו'. יוצא מנא לן דכתיב הן לא הובא את דמה אל הקדש מכלל שאם נכנס דמה לקדש בת שרפה היא כדכתיב (ויקרא ו) וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף פנימה כלומר פנימה היתה ולא יצאת חוץ למחיצת הקדש אכול תאכלו אותו מכלל שאלו יצאת טוב עשיתם ששרפתם אותה ש"מ בשר היוצא חוץ למחיצתו בן שרפה הוא בשלמא נטמא גלי רחמנא בשלמים שהם קדשים קלים והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף והוא הדין לקדשי קדשים אלא יוצא אשכחן בחטאת שהיא קדשי קדשים כי היא בשרפה קדשים קלים מנא לן ותוב לן

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ג]

[תענית כו. לא: כתובות כד.]

תמיד דף לג.

זבחים דף קא:

[ופי' תוס' זבחים פב: ד"ה כיון]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה משום חשד וכו' ומעמידים שם: (ב) שם ד"ה שמא חוץ וכו' ששרפתם וא"ל פנימה היתה: (ג) תוס' ד"ה בשלמא וכו' אע"ג דכתיב תשרף אלמא מתשרף לא משמע וכו' דהוה"א תשרף:

עין משפט נר מצוה

נ"י רש"א ומסברא

עט א מיי' פי"ט מהל' פסולי מוקדשין הלכה א:
פ ב ג מיי' פ"ד מהל' ק"פ הלכה ג:

נראה דדבור אחר הוא ומלת הואיל הוא התחלת דבור

נשפך דמה יצא דמה חוץ לקלעים דקיימא לן בשריפה מנלן נפקא לן מדר"ש דתניא* ר"ש אומר °בקדש באש תשרף לימד על חטאת ששריפתה בקודש אין לי אלא זו בלבד שאר פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים מנין ת"ל (וכל) בקדש באש תשרף אשכחן קדשי קדשים קדשים קלים מנלן אלא *כל פסולו בקדש בשריפה לא שנא קדשים קלים ולא שנא קדשי קדשים גמרא גמירי לה וחטאת דאהרן *משום מעשה שהיה כך היה ולתנא דבי רבה בר אבוה *דאמר אפילו פיגול טעון עיבור צורה מנא לן יליף עון עון מנותר ונילף עון עון מחטאת דאהרן אמר לך חטאת דאהרן כי האי גוונא נמי עיבור צורה לדורות בעיא והתם הוראת שעה היתה השתא דאמרינן כל פסולי דקדש בשריפה לא שנא דקדשי קדשים ולא שנא קדשים קלים גמרא גמירי לה בקדש באש תשרף למה לי ההוא מבעי ליה ששריפתה בקדש °והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף למה לי ההוא לגופיה איצטריך סד"א כל פסולי דקדש כגון לן דמה ונשפך דמה ויצא דמה ונשחטה בלילה דבשריפה דליתנהו בחולין אבל נטמא דבחולין נמי מפסיל אימא הואיל ואיתעביד ביה עובדין דחול אימא לא תיבעי שריפה ותיסגי ליה בקבורה קמ"ל: נטמאו הבעלים או שמתו תעובר צורתן וכו': אמר רב יוסף מחלוקת שנטמאו בעלים אחר זריקה דאיתחזי בשר לאכילה אבל נטמאו בעלים לפני זריקה דלא איתחזי בשר לאכילה דברי הכל ישרף מיד מיתיבי *זה הכלל כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה קתני בעלים דומיא דדם מה דם לפני זריקה אף בעלים לפני זריקה אלא אי איתמר הכי איתמר מחלוקת שנטמאו בעלים לפני זריקה דלא איתחזי בשר לאכילה דהוה ליה כפסולו בגופו אבל נטמאו בעלים לאחר זריקה דאיתחזי בשר לאכילה דברי הכל פסולו מחמת דבר אחר ובעיא עיבור צורה ורבי יוחנן אמר אף לאחר זריקה נמי מחלוקת ואזדא ר"י לטעמיה דאמר רבי יוחנן ר"י בן ברוקה ור' נחמיה אמרו דבר אחד ר' יוחנן בן ברוקה הא דאמרן ר' נחמיה מאי היא *דתניא ר' נחמיה אומר מפני אנינות נשרפה זו לכך נאמר °כאלה והא אנינות כלאחר זריקה הויא וכי אשתרוף לאלתר (*נשתרוף)

רבה

תורה אור — ויקר' ו · שם ז · שם י

תוספות

ונגמר עון עון מחטאת דאהרן. תימה לרשב"א א"כ ליפתוק מעון דפיגול *וממילא נימא דישרף מיד וי"ל דבלאו הכי איצטריך למיכתב עון בפיגול דבפרק שני דזבחים (דף כח:) יליף בפיגול כרת עון עון מנותר: אבל נטמא דאיתיה בחולין ט'. תימה לרשב"א ניליף כולהו מטמא ואמאי צריך הלכתא ואומר ר"י דה"א מה שנוהג בחולין הוי חומרא *הואיל ומעשה חול אתעביד ביה וא"ת ונילף קל וחומר מתרומה דבעי שריפה וי"ל דאיכא למיפרך מה לתרומה דאסורה לזרים תאמר בקדשים קלים דשרי. רשב"א: לאחר זריקה מחלוקת. פירוש אף לאחר זריקה דאי דוקא בדם ובבעלים מאן קתני לה: רבי יוחנן בן ברוקה ורבי נחמיה אמרו דבר אחד. וא"ת דילמא לעולם רבי נחמיה כרבנן ס"ל דבעו עיבור צורה וחטאת אהרן שנשרף מיד מפני אנינות הוראת שעה היתה דעדיין לא פירש להם עיבור צורה כדפירש בקונטרס ואומר רשב"א דלפי מה שפירש ר"י דסברא דפסול בעלים בעי עיבור צורה אתי שפיר דהכא לא שייך הוראת שעה היתה דאנינות הוי פסול בעלים ומסברא בעי עיבור צורה ולעיל דקאמר הוראת שעה היתה קסבר דמפני טומאה נשרפה:

ורבה

רש"י

נשפך דמה. דאין כאן זריקה ולא הותר הבשר: וכן יצא דמה. דמהאי פנימה דלעיל נמי נפקא דמיפסיל אף הדם ביציאה: דקיימא לן דכל הגי בשריפה. בכל הגמרא אנו מוצאין בכל פסולי קדשים יצאו לבית השריפה ומנלן מקרא: בקדש. בעזרה: פסולי שאר קדשים. שמחיצתן בכשרותן בעזרה דכתיב בהן (ויקרא ו) בחצר אהל מועד ואימורי קדשים קלים שנפסלו דבכשרותן היתה חומת העזרה מחיצתה דהא הקטרה בעו מנין שאף כשנפסלו תהא שם שריפתן ולהכי נקט אימורים דאי ניטמא בשרן של קדשים קלים דנאכל בכל העיר שריפתן נמי בכל העיר כדתנן *שורפין אותו בחצרותיהן או על גגותיהן: קדשים קלים. דבעי שריפה כלל בשאר פסולין חוץ מטומאה מנלן ומטומאה ליכא למילף דהאי טומאה דפסלה אף בתרומה ומעשר: הלכתא גמירי לה. וחטאת דאהרן לא איצטריכא לפרושי בה שריפה באנינותא וביליאתה אלא מעשה שהיה הוא דאישתעי ולקמן פריך והבשר אשר יגע בכל טמא למה לי: אפי' פיגול. שפסולו בגופו טעון עיבור צורה והא דתנא דרבה בר אבוה לא איתפרש מהיכא: מנא ליה. דבעי עיבור צורה פשיטא לן דטעמא משום דגמר עון עון מנותר כתיב בפיגול (שם ז) והנפש האוכלת ממנו עונה תשא וכתיב בנותר (שם יט) ואוכליו עונו ישא והאי קרא בנותר מוקמינן ליה בכריתות (דף ה.) בגזרה שוה כתיב כי את קודש ה' חילל וכתיב ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קודש הוא וגמר פיגול מנותר מה נותר כבר עובר צורתו אף פיגול צריך שתעובר צורתו ואדגמר מנותר ליגמרי' מחטאת דאהרן שנשרפה בו ביום דכתיב ביה נמי עון ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה ומשה הודה להם דכתיב וייטב בעיניו: כי האי גוונא. בין למאן דאמר בזבחים מפני אנינות נשרפה בין למאן דאמר מפני טומאה נשרפה לדורות בעיא עיבור צורה והוראת שעה היתה ששרפוה לבו ביום: ששריפתן בקדש. שצריך לשורפן בעזרה: (א) מעשה חול. שלא נזהרו ונטמאה נתחללה והולכה בקדושתה: ותיסגי לה בקבורה. לגונזה מן העין שלא יאכלוה כלבים: מחלוקת. דקאמר תנא קמא פסולו מחמת דבר אחר הוא ובעי עיבור צורה כגון שנטמאו הבעלים אחר זריקת הדם דנעשו כל עבודות הדם בהכשר: אבל נטמאו קודם זריקה. דרחמנא דחייה לפסח שני נמצאת זריקה שלא בבעלים וה"ל פסולו בגופו דזריקה פסולה היא וישרף מיד בי"ד: בדם. כגון נטמא הדם או נשפך לארץ: מחלוקת לפני זריקה. התם פליג ר' יוחנן בן ברוקה דחשיב ליה פסולו בגופו ותנא קמא סבר מ"מ לא בא פסול זה אלא מחמת דבר אחר ורבי יוחנן אמר אף לאחר זריקה נמי מחלוקת: מפני אנינות נשרפה. חטאת דאהרן שהיו אוננין ואסורין לאכול בקדשים דכתיב (דברים כו) לא אכלתי באוני ממנו ואתו קדשים בקל וחומר ממעשר: לכך נאמר כאלה. ותקראנה אותי כאלה שאני אונן והיאך הייתי אוכל קדשים למשה נצטוה לאמר להם קחו את המנחה הנותרת מאשי ה' ואכלוה באנינות והיה סבור שאף החטאת תאכל באנינות כמנחה ואמר לו אהרן שמא לא שמעת אלא במנחה זו שהיא קדשי שעה ליום שמיני של מלואים נצטוית אותה מנחה ואף אני מודה לך בשעיר נחשון ושעיר של יום דכתיב (ויקרא ט) ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת שהם קדשי שעה חובה ליום ואכילתן [מותר] לאונן אבל חטאת זו שעיר ר"ח הוא וקדשי דורות הן ואסורין לאונן ור' יהודה פליג עלה התם ואמר מפני טומאה נשרפה שנטמאת באונס והאי כאלה דריש ליה אמאי דקאמר משה לאהרן שמא מתוך צערך פשעת בה ונטמאת וקאמר ליה אהרן למשה כך אני בעיניך שאני מבזה קדשי קדשים אלמלי קראוני כאלה וכאלה לא הייתי מבזה אותן: הכי גרסינן והא אנינות כלאחר זריקה היא. שאפי' מתו נדב ואביהוא לפני זריקה אין הזריקה נפסלת בכך דחטאת לא דמיא לפסח דעיקרו לאכילה דאילו חטאת לא חיישינן לאוכלין דידה דלכפרה אתיא ואכל ישראל שהיו ראוין ואם מפני שהקריבוה באנינות ונפסלה דאונן שעבד חילל לא הדיוטים הקריבוה כי אם אהרן עצמו וקיימא לן (יומא דף יג:) כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל והכי אמרינן בזבחים (דף קא.) ודרשינן הן היום הקריבו דקאמר ליה משה לאהרן דילמא באנינות אקריבתיה ופסלתיה ועל כן שרפתם אותה א"ל אהרן הן היום וכי הם היום הקריבו דפסל בהו אנינות אני הקרבתי דלא פסלה בי אנינות ושריפה מיד הואי בלא עיבור צורה ומדקאמר ר' יוחנן דר' נחמיה ור' יוחנן בן ברוקה אמרו דבר אחד אלמא ס"ל דפלוגתא דמתניתין אף כשנטמאו לאחר זריקה דעבודות דם נעשו בהכשר ואפילו הכי ישרף מיד מפני שאין מי שיאכלנו כי חטאת דאהרן לא היה לה פסול אחר אלא שלא היו לה אוכלין. וספרים כתב בהן והא אנינות לאחר זריקה הואי וקשיא לי מנלן הא הלא לא נתפרשו בפרשה אלא עבודות של קרבנות שמיני אבל קרבנות של ר"ח לא נתפרשו בה ועוד מדקא מהדר ליה אהרן וכי הן הקריבו והלא אני הקרבתי מכלל דקודם זריקה הואי אנינות: *ורבה מוסיף אף רבי יוסי. נמי סבירא ליה כר' יוחנן בן ברוקה דפסול בעלים לא בעי עיבור צורה:

כל

רבינו חננאל

או נשפך או יצא דמה חוץ לקלעים דקיימא לן בשרפה מנא לן ואתינן לאפוקה מדר' שמעון דתני בקדש באש תשרף דכתיב בחטאת לרבות כל פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים שהן בשרפה פסולי קדשים קלים עצמן מנין ולא אשכחן ראיה מן התורה ואסיקנא אלא כל פסול קדש בשרפה הלכתא גמירי לה וחטאת דאהרן מעשה שהיה אתא לאשמעינן: ורבה בר אבוה דתני אפילו פגול טעון צורה כלומר אינו נשרף מיד אלא עד שתעובר צורתו אמר לך אפי' כעין חטאת לדורות צורה בעיוחטאת דאהרן הוראת שעה היתה ולא שיהיה דבר זה נוהג לדורות: אמר רב חסדא מחלוקת ת"ק ור' יוחנן בן ברוקה כשנטמאו הבעלים או שמתו שזה אומר תעובר צורתו וזה אומר ישרף מיד בשמתו או נטמאו הבעלים לאחר זריקה דאיתחזי בשר לאכילה אבל לפני זריקה דלא איתחזי בשר לאכילה כלל דברי הכל ישרף מיד אותבינן עלה וחזר ואמר אלא הכי איתמר אמר רב חסדא מחלוקת שנטמאו או שמתו לפני זריקה דלא איתחזי בשר לאכילה כלל דהוי ליה(כי)פסולו בגופו אבל לאחר זריקה דברי הכל בעי צורה ור' יוחנן אמר לאחר זריקה נמי מחלוקת בי היכי דלא תקשה לך הא תיובתא דאותבינן על רב חסדא ולא אשכח לה פירוקא: ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דאמר ר' יוחנן ר' נחמיה ור' יוחנן בן ברוקה אמרו דבר אחד דאפי' פסול הזבחים בבעלים ישרף מיד ר' יוחנן בן ברוקה הא דמתני' ר' נחמיה דתניא ר' נחמיה אומר מפני אנינות נשרפה לכך נאמר כאלה ואנינות לאחר זריקה הואי ושרפה מיד הואי

שייך לדף פ"ג

מסורת הש"ס

לעיל דף כד.

[לעיל פא:]

[עירובין סט: וש"נ]

לעיל דף לד:

[פג: מנחות כ:]

לעיל לד: עג:

[תוספתא פ"ז]

זבחים דף קא.

[ג"י אשתרוף]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שצריכין וכו' בעזרה הס"ד ואחר כך מ"ה שעבדין דחול מעשה חול:

רש"י

כל הענין כולו · כל פרשה זו וכל חטאת אשר יובא מדמה (ויקרא ו) דמוקי לה רבנן במסכת זבחים (דף פב·) בחטאת החיצונה שהכניס דמה לפנים וזהו פסול שלה וקאמר רחמנא שישרף פליג ריה"ג ומוקי בחטאת הפנימית כגון פר העלם דבר של ציבור אשר יובא מדמה כמצותה אל אהל מועד לא תאכל באש תשרף (ובבשרה) לא איצטריך קרא דהא כתיב בגופיה (ויקרא ד) ושרף אותו על עצים וגו' אלא שאם נפסלה ביוצא ובטומאה בא הכתוב ללמדך שתשרפנה בבית הבירה ולא חוץ לג' מחנות כמצות' וליתן לא תעשה על אכילתה : אמרו לו חטאת החיצונה שהכנים דמה לפנים מנין לך · שהיא פסולה : אמר להן · מדאמר ליה משה לאהרן הן לא הובא הא הובא בת שריפה היא ושפיר עביד דשרפוה לאלתר ומדיליף ריה"ג קדשי דורות מחטאת דאהרן אלמא ס"ל כמי דאם הובא דמה לדורות בעיא שריפה לאלתר כי חטאת דאהרן ואף על גב דפסול הדם הוא דהוי כפסולו מחמת דבר אחר וקס"ד דה"ה נמי ס"ל בפסול בעלים דלא בעי עיבור צורה אבל רבנן דלא גמירי מיניה סברי דורות משעה לא ילפינן ובההיא הוא דקאמר להו משה דאם הביאו דמה לפנים בעיא שריפה אבל לדורות בעי קרא אחרינא וגבי עיבור צורה נמי לא ילפינן מינה : ור' יוחנן · דלא חשיב ליה לריה"ג בהדייהו אמר לך נהי דשמעת ליה בפסול דם דלא בעו עיבור צורה בפסול בעלים מי שמעת ליה דקאי כרבי יוחנן בן ברוקה : דם ובשר חדא מילתא היא. והוה ליה פסולו בגופו כאילו נטמא בשר עצמו : **מתני'** העצמות · שלא יכול לשוברן מפני שנאסרה בו שבירת העצם ונותר בהן מוח והרי הוא נותר וטעון שריפה : וכן גידין · ובגמרא פריך ניכלינהו : והנותר · בשר פסח שנתעצלו באכילתו וניתותר: בששה עשר · שהוא חולו של מועד ואע"פ שנפסל בבוקר ראשון אין רשאי לשורפו בי"ט כדמפרש בגמר' : **גמ'** ששימשו נותר · שנותר בהן מוח חוץ לזמנו ושימשוהו העצמות הללו : מטמאין את הידים · כנותר עצמו שגזרו חכמים שיטמא את הידים בפ' בתרא (דף קכ:) ולקמן בפירקין (דף פה·) מייתי לה בגמ' : בסים · (ב) כנו כדמתרגמי' בסיסיה (שמות ל) מקום מושבו : הני עצמות היכי דמי · דקאמר עיקרן ותחלתן בשריפה : נשדינהו · ישליכם דלא הצריך הכתוב שריפה אלא בראוי לאכילה וניתותר כדכתיב (שם יב) לא תותירו ממנו עד בקר ואם תותירו תשרפו : דאית בהו מוח · ומתחלתן לשריפה עומדים שאסור לשוברן וע"כ נעשין נותר הילכך חשיב להו באנפי נפשייהו ולא הוו בכלל והנותר דמתני' : אמטו להכי בעו שריפה · אף העצמות כמוח עצמו : אלא אי לאו מילתא היא. הרי מכיון שניתותרו ונפסלו אין בהן משום איסור שבירה דאמרינן לקמן ועצם לא תשברו בו בכשר ולא בפסול : ניתברינהו · וניסקליה למוח ונישרפיה ולא יפסיד עצים וטורח לשרוף העצמות : קסבר · האי תנא בו דכתיב גבי שבירה לאו למעוטי פסול אתא אלא אורחיה דקרא נקט וכשר ואף פסול במשמע : המותיר בטהור · וכל שכן בטמא : אין סופג · לקמן בפירקין מפרש טעמא : היתה לו שעת הכושר · כגון נותר יש בו שבירת העצם : לא היתה לו שעת הכושר · כגון נטמא לפני זריקה אין בו משום שבירת עצם : ומאן ניהו תנא · דמתני' דשאני ליה בהכי לגבי שבירת העצם : כל עצמות · נותר מן הקדשים אין טעונין שריפה אלא שוברם ומוציא את המוח ושורפו ומשליך את העצמות : חוץ מעצמות הפסח. שאין יכול לשוברן מפני תקלת עצם לא תשברו בו לפיכך נשרפים על ידי מוח שבהן : למה להו שריפה · לעצמות הפסח : שמצאן חלוצין · כולה מתני' מיתוקמא במוצא עצמות חלוצין כלומר שבורין ונחלץ מוח מהן : עצמות קדשים · דמותר לשוברן אמרי' סתמא דמילתא לא אתא מוח דידהו לידי נותר ומקמיה איסורייהו דניתו לידי נותר חלצינהו ואין כאן שימוש נותר : לבתר הכי · דאיפסיל חלצינהו דהו לית ביה איסור שבירה כר"ש ויש כאן שימוש נותר : שמצאן

תוספות

ורבה מוסיף אף ריה"ג · וא"ת היכי נימא דריה"ג ור' יוחנן בן ברוקה אמרו דבר אחד והא פסולה דחטאת שנכנס דמה לפנים היינו לפני זריקה ור' יוחנן בן ברוקה אחר זריקה איירי ואליבא דר' יוחנן מסיק מדקא מוסיף עלי' וי"ל דרבה לא מפליג בין קודם זריקה בין לאחר זריקה כי היכי דלא מפליג ר' יוחנן דקאמר אף אחר זריקה מחלוקת :

אמר להן הן לא הובא את דמה · פירש בקונטרס דרבנן לא בעו למילף מחטאת דאהרן דלא גמרי' דורות משעה ומה שפירש כן לא משום דחטאת דאהרן היה לשעה דהא שעיר של ר"ח היה כדפירש בקונ' וכן איתא בזבחים בפרק טבול יום (דף קא:) אלא דקסברי רבנן הוראת שעה היתה כדאמר לעיל וקשה לרשב"א דלעיל שייך הוראת שעה כדפי' דקסבר מפני טומאה נשרפה דהוי פסולו בגופו ומסברא ישרף מיד אבל הכא בחטאת שנכנס דמה לפנים דהוי פסולו בדם ומסבר' בעי עיבור צורה לא שייך הוראת שעה היתה ונראה לר"י דרבנן לא בעו למילף מחטאת אהרן משום דמצינו למימר דמשה לא הודה להן *על השריפה דשפיר עבוד אלא במה שלא אכלוה אבל על השריפה לא הודה להן דאפי' היה כן שלא כדין שרפוה בלא עיבור צורה וקשה דלעיל יליף מחטאת אהרן שריפה ביוצא וקאי אמתני' דסבר' דשאינו פסולו בגופו בעי עיבור צורה והיינו כרבנן דר' יוסי ואינהו לא בעו למילף הכא מחטאת אהרן :

בין בכשר ואפי' בפסול · ולא תיקשי ויוציא המוח ע"י גומרתא דליכא שבירת עצם דאיכא למיחש שמא יפקע כדאמרי' לקמן (ג) אי נמי ע"י גומרתא טריחא מילתא למיעבד :

רבי שמעון אומר אחד זה ואחד זה אין בו משום שבירת העצם. וא"ת ר"ש היינו ת"ק ונראה לר"י דר' יעקב ור"ש פליגי אליבא דת"ק כי ההיא דלא ירבה לו נשים דפרק כהן גדול (סנהדרין כא·) *וההיא דחזקתן שלש שנים דחזקת הבתים (ב"ב כח:):

אימור לבתר איסורא חלצינהו · ומפני התקלה דקתני בברייתא היינו דמשום שבירת עצם לא חלצינהו קודם איסורא ולהכי ישרפו דשימשו נותר : אי

גמרא

רבה מוסיף אף ר"י הגלילי *דתניא ריה"ג אומר כל הענין כולו אינו מדבר אלא בפרים הנשרפים ובשעירי' הנשרפין לשרוף פסוליהן אבית הבירה וליתן לא תעשה על אכילתן אמרו לו חטאת שנכנס דמה לפני ולפנים מנין אמר להן °הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה מכלל דאי נפיק איהו א"נ עייל דמה בשריפה ורבי יוחנן סבר דם ובשר חדא מילתא היא בעלים מלתא אחריתי היא: **מתני'** *[א]העצמות והגידין והנותר ישרפו בששה עשר חל ט"ו להיות בשבת ישרפו בי"ז לפי שאינן דוחין לא את השבת ולא את י"ט: **גמ'** אמר רב מרי בר אבוה א"ר יצחק *[ב]עצמות קדשים ששימשו נותר מטמאין את הידים הואיל ונעשה בסים לדבר האסור נימא מסייע לי' *העצמות והגידים והנותר ישרפו לט"ז הני עצמות ה"ד אילימא דלית בהו מוח למה בשריפה נשדינהו אלא פשיטא דאית בהו מוח אי אמרת בשלמא שימוש נותר מילתא היא אמטו להכי בעי שריפה אלא אי אמרת שימוש נותר לאו מילתא היא למה להו שריפה נתברינהו ונחלצה למוח דידהו ונשרפיה ונשדינהו לדידהו אלא לאו שמע מינה שימוש נותר מילתא היא אמרי לא לעולם אימא לך שימוש נותר לאו מילתא וקסבר בו בכשר ואפי' בפסול אפי' בפסול ס"ד והא *תנן אבל המותיר בטהור והשובר בטמא אינו סופג את הארבעים לא קשיא [ג]כאן שהיתה לו שעת הכושר כאן שלא היתה לו שעת הכושר ומאן תנא דשני ליה בין שהיתה לו שעת הכושר ללא היתה לו שעת הכושר רבי יעקב היא דתניא °ועצם לא תשברו בו *בו. בכשר ולא בפסול רבי יעקב אומר *היתה לו שעת הכושר ונפסל יש בו משום שבירת העצם לא היתה לו שעת הכושר אין בו משום שבירת העצם ר"ש אומר אחד זה ואחד זה אין בו משום שבירת העצם מיתיבי [ד]כל עצמות הקדשים אין טעונין שריפה חוץ מעצמות הפסח מפני התקלה הני עצמות היכי דמי אילימא דלית בהו מוח למה להו שריפה אלא פשיטא דאית בהו מוח ואי סלקא דעתך שימוש נותר מילתא היא עצמות קדשים אמאי אין טעונין שריפה אמר רב נחמן בר יצחק הכא במאי עסקינן כגון שמצאן חלוצין עצמות קדשים דאין בהן משום שבירת העצם קמי דנהוו נותר חלצינהו ולא הוו שימוש נותר ולא בעו שריפה עצמות הפסח דיש בהן משום שבירת העצם (א) לבתר דנהוו נותר הוא דחלצינהו והוו להו שימוש נותר ובעו שריפה רב זביד אמר הכא במאי עסקינן כגון שמצאן

עין משפט נר מצוה

פא א מיי' פי"ט מהל' פסולי מוקדשין הלכה ה :
פב ב מיי' פ"ח מהלכות אבות הטומאה הל' ד:
פג ג מיי' פי"י מהלכות ק"פ הלכה ו :
פד ד מיי' פי"ט מהל' פסולי מוקדשין הלכה ט ופי"י מהלכות ק"פ הלכה ג :

שלא הודה להן אלא דספיר עבוד דלא אכלוה ס"א ח"מ

[ועי' בתוס' לקמן קטז: ד"ה ומוסיף עיבורן מח. ד"ה לבי יהודה במ"ק כד. ד"ה עלות ובזבחים פג. ד"ה סמוכת]

מסורת הש"ס

זבחים דף פב.
תמורה דף ד:
[חולין קכה.]
[ע' תוס' חולין קכה. ד"ה אי הכי וכו']
לקמן דף פד. מכות דף יז. קדושין דף ג:
[לעיל ע. וש"נ]
[תוספתא פ"ו]

הגהות הב"ח

(א) גמ' שבירת העצם איסור לבתר דניהוו : (ב) רש"י ד"ה בסים כדמתרגמינן כנו בסיסיה : (ג) תוס' ד"ה בו וכו' לקמן. נ"ב דף פ"ד ע"ב :

רבינו חננאל

ורבה מוסיף אף רבי יוסי הגלילי סבר פסולו בבעלים ישרף מיד דתניא ר' יוסי הגלילי אומר כל זה הענין דכתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד וגו' אינו מדבר אלא בפרים הנשרפים כו' אמרו לו אם זה הענין כולו בפרים ושעירים הנשרפין הוא חטאת הנעשת בחוץ שנכנס דמה לפנים מנין שהיא פסולה ותשרף אמר להם הן לא הובא את דמה לפנים ולא היא יוצאה חוץ לקלעים אלא פנימה היתה אכול תאכלו אותה ש"מ מכלל שאם נכנס דמה לפנים או יוצאה היא חוץ לקלעים פסולה ונשרפה מיד כמעשה חטאת אהרן ור' יוחנן אמר לך פסילות דם כפסילות בשר הוא ופסולו בגופו קרינא ביה ופסילות שניא . **העצמות** והגידים והנותר ישרפו בששה עשר חל ששה עשר להיות בשבת ישרפו בשבעה עשר שאין דוחין לא שבת ולא יום טוב ולא תימא חל ממש דאם כן חל פסח להיות בבד"ו אלא אלו חל דין הוא שישרפו למחר וכך הוא מפורש בתלמוד ארץ ישראל במסכת מגילה : **אמר** מרי בר אבוה עצמות קדשים ששמשו נותר כלומר היה עליהם בשר ונעשה נותר ונפסל מטמאין הידים הואיל ונעשו בסים לדבר האסור וסייעניה ממתני' דקתני העצ..ות ישרפו מכלל דאיתי בהו מוח למה להו שריפה אלא לעולם דאית בהו מוח ואי שמוש נותר לאו מילתא היא נתברינה ונחלצה למוח ונשרפה ונשדינהו לעצמות אלא ש"מ שמוש נותר מלתא היא ודחי' לעולם אימא לך אי ממתני' שמוש נותר לאו מלתא היא ותנא דמתני' סבר אלו הפסול אין בו שבירת עצם לפיכך תני ישרפו מפני המות שבהן : **איני** והתנן המותיר בטהור והשובר בטמא אינו לוקה ארבעים ודהינן הא דתנן אינו לוקה מכלל דלית בה שבירת עצם בפסול מעיקרא דלא הוה ליה שעת הכושר ומתני' דקתני ישרפו ואוקימנא משום שבירת העצם כשהיתה לו שעת הכושר ונפסל ור' יעקב היא ומותבי' למארי כל עצמות קדשים אין טעונין שרפה חוץ מעצמות הפסח מפני תקלה הני עצמות ודאי בדאית להו מוח דאי לית בהו מות אפי' עצמות פסח לא בעי שרפה אלא ודאי אית בהו מות ואי שמוש נותר מלתא עצמות קדשים אמאי אין טעונין שרפה ומשני' כגון שנמצאו חלוצים כלומר נחלץ מוחם עצמות קדשים דלית בהו משום שבירת עצם אימור קמי איסורייהו חלצינהו ולא שמשו נותר לפיכך לא בעי שריפה עצמות פסח דאית ביה משום שבירת עצם חיישינן דלמא בתר איסורייהו חלצינהו הלכך בעי שריפה : **רב** זביד אמר כגון שמצאן

עין משפט נר מצוה

פה א ב מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות הלכה א [טוש"ע יו"ד סי' סה סעיף ח'] :

[שבת כד:]

תורה אור

שמצאן צבורין צבורין ומהן חלוצין עצמות קדשים דאין בהן משום שבירת העצם לכולהו הוה חליץ להו ואכיל להו ולא בעי שריפה עצמות הפסח דיש בהן משום שבירת העצם דילמא הני דחלצינהו ולהנך לא חלצינהו ובעי שריפה א"ר יהודה אמר רב כל הגידין בשר חוץ מגידי צואר תנן העצמות והגידים והנותר ישרפו בט"ז הני גידין היכי דמי אילימא גידי בשר ניכלינהו ואי דאיתותר היינו נותר אלא פשיטא גידי צואר א"א בשלמא בשר נינהו אמטו להכי בעי שריפה אלא אי אמרת לאו בשר נינהו למה להו שריפה א"ר חסדא לא נצרכא אלא לגיד הנשה ואליבא דרבי יהודה *דתניא ר' יהודה אומר אינו נוהג אלא באחת והדעת מכרעת של ימין ואלא תפשוט דספוקי מספקא ליה לר' יהודה דאי מיפשט פשיטא ליה ההיא דהיתירא ניכליה ודאיסורא נישדייה למה ליה שריפה א"ר איקא בר חיננא כגון שהוכרו ולבסוף נתערבו רב אשי אמר לא נצרכא אלא לשמנו דגיד הנשה *דתניא *שמנו מותר וישראל קדושים הם ונוהגין בו איסור רבינא אמר בחיצון וכדר"י אמר שמואל *דאמר רב יהודה אמר שמואל ב' גידין הן פנימי הסמוך לעצם אסור וחייבין עליו חיצון הסמוך לבשר אסור ואין חייבין עליו : חל ט"ז וכו' : ואמאי ניתי עשה וידחי לא תעשה *אמר חזקיה וכן תני דבי חזקיה אמר קרא °לא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו שאין ת"ל עד בקר מה ת"ל עד בקר ליתן לו בקר שני לשריפתו אביי אמר קרא °עולת שבת בשבתו *ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב רבא אמר קרא °הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשיריו לבדו ולא

שמות יב

במדבר כח

שמות יב

שמלאן לבורין לבורין · ובדק עליונים ומלאן חלולין : עלמות קדשים. לא בעו למיבדק תחתונים אבל עלמות פסח בעו למיבדק כולהו ובהא פליג רב זביד אדרב נחמן. דאי מלאן חלולין לא חמיר שימוש נותר כולי האי להצריכו שריפה מספק ולומר בתר איסורייהו אזלינהו : כל הגידין בשר · הרי הן כבשר ונימנין עליהן בפסח ויולא ידי חובתו : חוץ מגידי לואר · שהוא אל"ל הרחב וקשה ועץ בעלמא הוא : הני גידין . דקאמר עיקרן ותחלתן לשריפה היכי דמי : ואי דאיתור · ע"י שנתעללו באכילתן היינו נותר : אלא פשיטא בגידי לואר. קאמר ומשום שאין נאכלין מחמת קשיין מני להו בהדי עלמות וקאמר דעיקרן לשריפה דמסתמא לא אכיל להו : אי אמרת בשלמא בשר נינהו · ואי אכיל להו נפיק בהו אמטו להכי בעי שריפה כו' : לא נלרכא אלא לגיד הנשה כו' · לעולם גידי לואר לאו בשר נינהו ושאר גידים בשר גמור ורלוי לאכילה ומתני' דמשמע דיש גידים שהן בשר ליטען שריפה וסתמן אין נאכלין דקאמר ישרפו בט"ו בגיד הנשה שהוא רך וכשר לאכילה : לר' יהודה · דאמר אין נוהג אלא באחת ולא ידעינן בהי מינייהו הילכך מתחלה עומד אותו של היתר לשריפה משום דלא ידע ליה דליכליה : ופרכינן תיפשוט מיהא דמספקא ליה לרבי יהודה בהי נהיג דהא מילתא איבעיא לן בפ' גיד הנשה (חולין צא.) דקתני ר' יהודה אומר אין נוהג אלא באחת והדעת מכרעת של ימין ואיבעיא לן מיפשט ליה לרבי יהודה דשל ימין ומאי דעת דקא אמר דעת תורה כדמפרש התם הירך המיומנת שבירך או דילמא ספוקי מספקא ליה ומאי דעת דעת נוטה כלומר מסתברא הכי תיפשוט ממתני' מדקא אמר תחלתו לשריפה ודאי מספק' ליה הילכך שריפה בעו תרווייהו דאכל חד וחד אמר האי דהיתירא הוה והרי הוא נותר ומתחלתו לא היה יכול לאוכלו שמא זהו של איסור דאי פשיטא ליה אמאי תחלתו לשריפה דהיתירא ניכליה דאיסורא נשדייה : לעולם פשיטא ליה דשל ימין . ומתני' דלא מצי אכיל ליה ומצריך ליה שריפה כשנתערבו לאחר מכאן . בשהוכרו לאו דוקא דודאי מתחלתו הוכרו דאין לך אדם שאינו מכיר בין לד ימין ללד שמאל : רב אשי אמר · מתני' בשומנו של גיד קאמר דמותר מן התורה ונהגו איסור בו הילכך תחלתו לשריפה דכיון דמן התורה מותר חל איסור נותר עליו ובכלל נותר לא חשיב ליה דהאי על כרחו מתחלתו לכך עומד ואילטריך למיתנייה באנפי נפשיה ולאשמעינן דאסור לאוכלו : שני גידין הן · בירך : פנימי הסמוך לעלם · זה גיד הגדול המתוח על פני כל אורך הירך ופנימי קרי ליה שהוא בלד פנימי של ירך לד הרואה את הירך השנית : וסמוך לעלם · עלם הקולית התחוב בבוקא דאטמא וגם יולא מבוקא דאטמא ונמתח אצל אותו עלם על פני כל אורך הירך שאסור : וחייבין עליו · מלקות : חילון · זה גיד קצר הניתן בסוף השופי לרחבו וחילון קרי ליה על שם שהוא מוטל ללד חילון של ירך לד הרואה את האויר הסמוך לבשר שמובלע בבשר : אסור · מדרבנן : ואין חייבין עליו · כדמפרש טעמא התם אשר על כף הירך ההוא דפשיט בכוליה ירך והיינו פנימי אבל חילון לא ובההוא דקאמר תנא דידן דתחלתו אינו נאכל משום איסור דרבנן וטעון שריפה דחייל עליה שם נותר דחזי מדאורייתא : ניתי עשה · דבאש תשרפו : ונידחי לא תעשה · דמלאכת י"ט : שאין ת"ל עד בוקר · בתרא דהא כבר כתיב קמא : ולא עולת חול בי"ט · אלמא אפילו הקטר עולה אינו דוחה י"ט וכ"ש שריפת פסול שלה ופסח קרבן של חול הוא דזריקת דמו בארבעה עשר ואין יכול להקטירו בלילה והא דכתיב לא ילין לבקר דמשמע הא כל הלילה ילין הא אוקימנא בארבעה עשר שחל להיות בשבת בפ' תמיד נשחט (דף נט:) : הוא ולא מכשיריו · שיכולין ליעשות מבעוד יום :

ולא

אי אמרת בשלמא בשר נינהו כו' · ואין להקשות אי בשר נינהו ניכלינהו דלאו בשר גמור הוא שיהא טעמם כטעם בשר מיהו לענין שריפה בעי למימר דליהוו בשר : לא נצרכא אלא לשומנו · קשה דבריש גיד הנשה (חולין פט.) פריך וסבר תנא דידן אין בגידין בנותן טעם והא תנן ירך שנתבשל בה גיד הנשה אם יש בה בנותן טעם אסור והשתא דילמא הא דקתני אם יש בה בנותן טעם משום שומנו דגיד הנשה קאמר דהכא קרי ליה גיד ושם פירשתי : ליתן בקר שני לשריפתו · וא"ת אי אסור לשורפו בליל מוצאי י"ט עד הבקר היכי נוכח *דאין שריפת קדשים דוחה י"ט הא על כרחיך גזירת הכתוב היא דהא אפי' בלילה שהוא חול אסור לשורפו וי"ל דכיון דאסור לשורפו בבוקר ראשון ילפינן שפיר דאין שריפת קדשים דוחה י"ט והא דאסור לשורפו בליל מוצאי י"ט אין תימ' שכן מצינו בשלמים שאין נאכלים לאור שלישי ואפ"ה אין נשרפין עד היום כדאמרי' בריש מכילתין (דף ג.) : ולא עולת חול בשבת כו'. משמע הכא דאיברי חול אין קריבין בשבת ולא בי"ט וקשה דבסוף פרק טרף בקלפי (יומא מו.) אמר אברי חול שנתותרו עושה להן מערכה בפני עצמן וסודרן אפילו בשבת ואפי' לרב הונא דפליג התם היינו דאינו עושה מערכה בפני עצמן אבל דברי הכל סודרן על המערכה גדולה כן צריך לפרש שם וכן בסוף פ"ק דשבת (דף כ.) דריש בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר למישרי אברים ופדרים הוא דאתא והיינו איברי חול שנתותרו דאברי תמיד של שבת נפקא מעל עולת התמיד בריש אלו דברים (לעיל סו.) ודוקא אברי עולת חול ממעט הכא ותירץ ר"ת וריב"א דהתם דוקא במשלה בהן האור מיירי דנעשו כבר לחמו של מזבח שמתוך שהן לחמו של מזבח הרי הן כקרבן היום ודחו מבמועדו אפי' בשבת וללישנא דהסיק כמי התם דוקא בפסולין אי משלה בהן האור אין אי לא לא לאו למעוטי כשירין אתא אלא ה"ק דלא איצטריך בכשירין לאשמעי' במשלה בהן האור ומיהו אף בכשירין לא שריא אלא במשלה בהן האור וריב"א מסופק בשאר קרבנות דלאו תמיד ומשלה בהן האור אי נעשו לחמו של מזבח למישרינהו בשבת דדילמא דוקא בתמיד מהני האי טעמא דהם תמיד דוחה שבת וא"ת דביומא (דף מו.) דריש לה מבמועדו ובפ"ק דשבת (דף כ.) דריש מבכל מושבותיכם וי"ל דקרא דבכל מושבותיכם גלי על במועדו דאיירי אפילו באיברים ופדרים של חול והא דלא נקט ביומא קרא דבכל מושבותיכם דהויא עיקר דרשה משום דניחא ליה למינקט דרשה דמועדו דשייכא אף גבי טומאה ובכל הקרבנות :

ולא

רבינו חננאל

שמצאן צבורין צבורין מהן חלוצין ומהן אין חלוצין עצמות קדשים שאין בהן שבירת עצם אמרי' מדהנך חלוצין הנך נמי חלוצין בעצמות פסח דאיכא שבירת עצם בעו בדיקה : אמר רב יהודה אמר רב כל הגידין כשרין חוץ מגידי צואר ואקשי' עלה ממתני' דקתני הגידים ישרפו הני גידים מאי עבדתייהו אי בשר הן אמאי ישרפו נכלינהו ואי נותר הן נותר אלא ודאי גידי צואר הן ולא יכול לאכלן וטעונין שריפה ואי אמרת לאו בשר הן נשדינהו ושני' גיד הנשה הוא ואליבא דר' יהודה דאמר אינו נוהג אלא בירך אחת ולא תימא (אלא ודאי) מספקא ליה אלא אפי' תימא פשיטא ליה דשל ימין אסורין וכגון שהוכרו ולבסוף נתערבו דהא לא אפשר למכלינהו הלכך טעונין שרפה : רב אשי אמר גידין דקתני במתני' שמנו של גיד הנשה הוא דנהגו בו ישראל קדושים איסור רבינא אמר גיד החיצון הוא ששנינו במשנתנו שאין חייבין עליו דגרסי' בפ' גיד הנשה אמר שמואל שני גידין הם פנימי סמוך לעצם אסור וחייבין עליו חיצון סמוך לבשר אסור ואין חייבין עליו : חל ששה עשר להיות בשבת כו' אקשי' ניתי עשה שנא' (שמות י"ב ז') והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו עשה דשריפת נותר לידחי לא תעשה כל מלאכה דיום טוב ושני חזקיה מה ת"ל עד בקר ליתן בקר שני לשריפתו אביי אמר בפי' רבתה תורה לדחות עולות ארבעה עשר מלהשרף ביום [טוב] דכתיב עולת שבת בשבתו דייקי' מינה דאין מקריבין אלא עולת שבת בשבת בלבד אבל אברי עולות חול בשבת או ביום טוב לא ואע"צ דמצוה להקריבן וכו' שכן דלא שרפינן הפסולין. רבא מפיק ליה

מסורת הש"ס

חולין דף צ:

חולין דף צא.

שם ודף צב:

שבת דף כד: ודף קלג. תמורה דף ד: ע"ש

[לעיל עג: וש"נ]

ולא מילה שלא בזמנה הבאה מק"ו רב אשי אמר °שבתון די"ט עשה הוא ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה : מתני' כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך וראשי כנפים והסחוסים : גמ' רבה רמי תנן כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך ושאינו נאכל לא אימא סיפא ראשי כנפים והסחוסים והא הני לא מתאכלי בשור הגדול אלא תנאי היא והכי קתני כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך ושאינו נאכל לא וי"א אף ראשי כנפים והסחוסים רבא אמר מה הן קתני והכי קתני *כל הנאכל בשור הגדול בשלקא יאכל בגדי הרך בצלי ומה הן ראשי כנפים והסחוסי' תניא כוותיה דרבא כל הנאכל בשור הגדול בשלקא יאכל בגדי הרך בצלי ומה הן ראשי כנפים והסחוסים וגידין הרכין נידונין כבשר *איתמר גידין שסופן להקשות רבי יוחנן אמר נמנין עליהן בפסח ריש לקיש אמר [ב]אין נמנין עליהן בפסח ר' יוחנן אמר נמנין עליהן בתר השתא אזלינן ריש לקיש אמר אין נמנין עליהן בתר בסוף אזלינן איתיביה ריש לקיש לר' יוחנן כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך ומה הן ראשי כנפים והסחוסים הני אין אבל גידין שסופן להקשות לא א"ל תנא הני וה"ה להנך הני מ"ט דהא מתאכלי בשור הגדול בשלקא הנך נמי מתאכלי בשור הגדול בשלקא א"ל ר' ירמיה לרבי אבין כי אזלת לקמיה דר' אבהו רמי ליה מי אמר רבי יוחנן גידין שסופן להקשו' נמנין עליהן בפסח אלמא בתר השתא אזלינן והא *בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן עור הראש של עגל הרך מהו שיטמא ואמר לו אין מטמא אלמא בתר בסוף אזלינן א"ל *דרמא לך הא לא חש לקמחיה הא הדר ביה רבי יוחנן לגבי דריש לקיש וא"ל *אל תקניטני שבלשון יחיד אני שונה אותה : מתני' [ג]השובר את העצם בפסח הטהור הרי זה לוקה ארבעים *[ד]אבל המותיר בטהור והשובר בטמא אינו לוקה את הארבעים : גמ' בשלמא מותיר בטהור *דתניא °לא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר וגו' בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקה דברי רבי יהודה רבי יעקב אומר לא מן השם הוא זה אלא משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו אלא שובר בטמא מנלן דאמר קרא °ועצם לא תשברו בו *בו בכשר ולא בפסול ת"ר ועצם לא תשברו בו בכשר ולא בפסול ר' אומר °בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו בו כל הראוי לאכילה יש בו משום שבירת עצם ושאין ראוי לאכילה אין בו משום שבירת עצם מאי בינייהו א"ר ירמיה פסח הבא בטומאה איכא בינייהו למ"ד כשר

האי

תורה אור
ויקרא כג · שמות יב · שם · שם

ולא מילה שלא בזמנה · דאי לא ממעט קרא אתיא בק"ו לדחות ומה לרצת שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה אפילו במקום בהרת יקוץ בהרתו שבת שנדחת מפני עבודה אינו דין שתהא מילה דוחה ואתא קרא ומיעטה דכיון דשלא בזמנה היא כגון גר שנתגייר וקטן שנאנס אביו ועבר זמנה כשהויה למחר וגבי שריפת פסול קדשים נמי כמילה שלא בזמנה דאפשר לשהוייה דמי : שבתון דיום טוב עשה הוא · דמשמע שבות והוה ליה י"ט עשה ולא תעשה : מתני' כל הנאכל בשור הגדול כו' · שכבר הוקשה כל מה שעתיד להקשות בו : יאכל בגדי הרך · ראוי לאכילה בפסח בן שמונה ימים אבל מה שאין נאכל בשור הגדול אין נמנין עליו בפסח אע"פ שעכשיו רך הוא עתיד להקשות בסופו : וראשי כנפים והסחוסים שקורין טיברו"ש שבראש גף הכתף אספרלו"ן והסחוסין שאר הסחוס שבו כגון תנוך האוזן והסחוסי החזה והצלעות הקטנות שבסוף הסדרה: גמ' וי"א אף ראשי כנפים והסחוסין · הואיל ובשור הגדול גופיה מתאכלו בשליקה בישול יתר : מה הן קתני · והכי קאמר כל הנאכל בשור הגדול בשליקה יאכל בגדי הרך צלי ומה הן ראשי כנפים והסחוסין : גידים שסופן להקשות · גידי צואר ובגדי וטלה הן רכים אבל אם היה מזקין סופן להיות קשים : ר' יוחנן אומר כו' . וגידים הרכין דקתני בהך ברייתא נידונין כבשר לר' יוחנן משמע לי' דרכין השתא ולריש לקיש משמע ליה בשאר גידים דרכין לעולם: הני אין · דס"ד מדפרים מה הן דוקא קאמר : הני מ"ט · פירושא הוא ומסקנא דתירוצא : עגל הרך · מפרש בהעור והרוטב כל זמן שיונק ועור ראשו רך מולגין אותו ונאכל עמו : מהו שיטמא . טומאת אוכלין בתר השתא אזלינן ומטמא או בתר בסוף אזלינן ואינו מטמא : לא חש לקמחיה · למה שהוא טוחן אם חטין אם פסולת : הא הדר ביה ר' יוחנן · מהא דגידין שסופן להקשות כדאמר בשילהי בהמה המקשה (חולין עז:) ופשטינן לה מהא דהעור והרוטב דכי פשיט ליה רבי יוחנן עלה דההיא אין מטמא ואותביה ריש לקיש ממתני' דהעור והרוטב דקתני אילו שעורותיהם כבשרן עור הראש של עגל הרך אלמא דבתר השתא אזלינן וא"ל רבי יוחנן אל תקניטני באותה משנה שבלשון יחיד אני שונה אותה אלמא מעיקרא הוה סמיך ר' יוחנן עליה ופליג בגידין שסופן להקשות ואידכר דיחידאה היא והדר ביה : מתני' אבל המותיר בטהור · אפילו בטהור והשובר בטמא אינו לוקה (א) המותיר משום לא תותירו ולא שובר בטמא משום לא תשברו וטעמא מפרש בגמרא : גמ' בא הכתוב כו' · כל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו דמשמע זו היא תקנתו אם תעבור על הלאו עשה זאת והיכא ועוד דלא דמי ללאו דחסימ' שהמלקו' נסמכו:

האי

ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו · פירש בקונ' ומה לרצת שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת וקשה דרבא לית ליה האי ק"ו בפ' ר' אליעזר דמילה (שבת קלב:) דקסבר דהא דלרצת דוחה עבודה לא משום חומרא דלרצת אלא משום דגברא דלא חזי ור"ח פי' ק"ו ומה אוכל נפש שלא נכרתו עליו י"ג בריתות דוחה י"ט כו' ויש להשיב מה לאוכל נפש שכן מצוה עוברת שלמחר לא יהיה מצוה עליה ואומר ר"י דאיכא למיעבד ק"ו מנדרים ונדבות דדחו י"ט אע"פ שלא נכרתו עליהן י"ג בריתות וסבר רבא דקריבין בי"ט וליכא למיפרך מה לנדרים ונדבות שכן צורך גבוה כדפריך בפ' ר' אליעזר דמילה (שם דף קלא.) מה לעומר ושתי הלחם כו' דלאו חובה נינהו ואפילו חטאות ואשמות לא מיקרו צורך גבוה כיון דאי לאו דחטא לא בעו לאיתוייכהו ונראה דרבא אית ליה הא דרב אשי די"ט עשה ולא תעשה ולהכי איצטריך ק"ו דאי לאו ק"ו לא הוה צריך למיסר וכן משמע בפ"ק דביצה (דף ח:) דפריך גבי אפר כירה מוכן לודאי כו' סוף סוף י"ט עשה הוא ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה אלא אמר רבא כו' משמע דרבא אית ליה די"ט עשה הוא והשתא לבדו לא איצטריך לשריפת קדשים אלא על מילה דאיכא ק"ו אמר רבא פרק *(אם לא הביא)(דף קלג·) וגמרא מייתי לה הכא אשריפת קדשים דממילה ממעטי ורב אשי לא קאי למיפלג ארבא אלא מילתא דנפשיה קאמר ואקדשים קאי ואפילו אמילה כדמשמע באם לא הביא דלית ליה קל וחומר : גידין שסופן להקשות . פי' בקו' גידי צואר ואין נראה לריב"א דהא משמע דהשתא הם רכים כבשר לגמרי ואפי' ר"ל לא פסיל להו אלא משום בסוף ולעיל קאמר אלא פשיטא בגידי צואר משמע שהם רגילין להיות נותר ואין ראוין ליאכל כמו עצמות אלא נראה דהיינו גידי שדרה וגידים הרכים דקתני בברייתא איירי בגידי בשר דלכ"ע הוו כבשר : הואיל ומתאכלי בשור הגדול בשלקא · והשתא לא אזיל רבי יוחנן בתר השתא אלא בדבר הנאכל בשור הגדול בשלקא וא"ת ור"ל מאי פריך ליה לר' יוחנן אדרבה תיקשי לדידיה דמוכח בברייתא דבדבר הנאכל בשור הגדול בשלקא אזלינן בתר השתא ויש לומר דסבר ר"ל דראשי כנפים והסחוסין יש עליהם שם בשר יותר מבגידים ופריך לרבי יוחנן מדלא נקט בברייתא גידים דהוי רבותא טפי ור' יוחנן משני דאין רבותא כלל מה שאין בהן טעם בשר כל כך דהא אם היו רכים לעולם לא היה פוסלן הילכך כיון דמתאכלי בשלקא נימנין עליהן כמו ראשי כנפים והסחוסים ורשב"א מפרש טעמא דריש לקיש דגידים לא דמו לראשי כנפים והסחוסים דגידים סופן להקשות בגדי עצמו אבל ראשי כנפים והסחוסים אין סופם להקשות בגדי לעולם אלא בשור הגדול דוקא ולא שייך למיזל בהו בתר בסוף כיון דבגדי וטלה הם רכים לעולם : הא הדר ביה ר' יוחנן · פירוש מהך דשמעתין כדמוכח בפרק בהמה המקשה (חולין עז·) וקשה לר"י לר"ל דאותביה לר' יוחנן מההיא שעורותיהן כבשרן תיקשי לנפשיה דקסבר גבי פסח בתר בסוף אזלינן והתם אזיל בתר השתא וי"ל שלפי שבעור ראש של עגל הרך יש לו טעם בשר הרבה מגידין וריב"א אומר דבירושלמי פריך דר"ל אר"ל ומשני טעמא דר"ל מקרא ואכלו את הבשר (שמות יב) ולא גידין ובעור הראש של עגל הרך אזיל בתר דהשתא והכא הוי גזירת הכתוב :

היתה

עין משפט נר מצוה

פו א מיי' פ"י מהל' ק"פ הלכה ט :
פז ב מיי' שם הל' י :
פח ג מיי' שם הלכה א:
פט ד מיי' שם והל' יא :

רבינו חננאל

מהאי קרא הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנו דאתיא בקל וחומר ומה אוכל נפש שאע"פ שהוא באזהרת שמחהואינה מצוה דוחה יום טוב מילה שאע"פ שהיא שלא בזמנה מצוה היא שנכרתו עליה [י"ג] בריתות וחייב כרת אם לא ימול אינו דין שידחה יום טוב ת"ל לבדו ולא מילה שלא בזמנה ואם מילה שהיא מצוה והמבטלה לגמרי ענוש כרת ולא עוד אלא שהיא מצוה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות (אינה עשה)אינו דוחה יום טוב כל שכן של נותר שלא ידחה יום טוב שאפילו בטלו לגמרי אינו ענוש כרת : רב אשי מפיק ליה מהאי דכתיב בי"ט שבתון ולא תעשה מלאכה נמצא ביו"ט עשה שבתון ולא תעשה כמשמעו ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה : מתני' כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך ראשי הכנפים והסחוסים כו' וכי כל מי שאינו נאכל בשור אינו נאכל בגדי הרך והרי ראשי כנפים והסחוסים שאינן נאכלין בשור הגדול שהן כעצמות ובגדי הרך נאכלין ופריק רבא ואמר הכי קאמר כל הנאכל בשור הגדול שלוק יאכל צלי בגדי הרך ומה הן ראשי כנפים והסחוסין תניא כותיה דרבא כל הנאכל בשור הגדול בשלקא כו' עד וגידין הרכין כבשר : איתמר גידין שסופן להקשות ר' יוחנן אמר נמנין עליהן בפסח דבתר השתא אזלינן והשתא רכין הן וכבשר הן וריש לקיש פליג עליה ומותיב עליה ממתני' ושני ליה הכי תנא תני ראשי כנפים והסחוסין הואיל ומתכלי בשור הגדול בשלקא והוא הדין לגידים [שסופן] להקשות דהני נמי מיתכלי בשור הגדול בשלקא: רמי ליה רבנן קמיה דר' אבהו מי אמר ר' יוחנן גידין הרכין שסופן להקשות נמנין עליהן בפסח אלמא כיון דמתכלי השתא בתר השתא אזלינן וכי בשר נינהו והא בעיא ר"ל מר"י עור הראש של עגל הרך מהו שיטמא ואמר ליה אינו מטמא דאלמא בתר בסוף אזלינן אמר ליה ר' אבהו דרמא הא לא חש לקמחיה כלומר אכילתו להפסד הולכת שאינו מתעסק בתורה כראוי לה (בפ') [הא] הדר ר' יוחנן ואמר לריש לקיש בעידנא דאקשי' עליה והתנן אלו שעורותיהן כבשרן ואחד מהן עור הראש של עגל הרך אמר לו ר' יוחנן משנה זו דברי [יחיד] הן דברי אלעזר בן יהודה איש אבלים [משום רבי] מר' יוחנן (ובגליון יעקב) הם ומפורש בפ' העור והרוטב כי אמר לו רבי יוחנן אל תקניטני בלשון יחיד אני שונה אותה : מתני' אבל המותיר בטהור כו' . בשלמא מותיר בטהור אינו לוקה דתניא לא תותירו ממנו עד בקר והנותר וגו' ובא הכתוב כו' לרבי יהודה כדאית ליה ולר' יעקב כדאית ליה אלא שובר העצם בטמא מנא לן דלא לקי ופשטינן לה מהא דת"ר ועצם לא תשברו בו בכשר ולא בפסול ר' אומר בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו בו הטהור ראוי לאכילה יש בו שבירת

עצם

מסורת הש"ס

חולין דף עו:
חולין דף קכב:
[יומא מז. סוכה נד. ע"ש פרש"י יבמות מג:] חולין שם: ודף עז. [נה: קלד.] לעיל דף פג. שבועות ג: [מכות יז.]
סנהדרין דף סג. שבועות דף ג: מכות דף ד: ודף טז. חולין דף פב: ודף לא. קמא: תמורה דף ד:
[לעיל פ. וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל המותיר וכו' אינו לוקה לא המותיר :

עין משפט נר מצוה

צ א מיי' פ"י מהל' ק"פ הלכה א:

[דף פג.]

צא ב מיי' שם הל' ו:

צב ג מיי' שם הל' י':

צג ד מיי' שם הל' ה:

צד ה מיי' שם הל' א:

צה ו ז מיי' שם הל' ו:

צו ח מיי' שם הל' ז:

צז ט י כ מיי' שם הלכה ג:

תורה אור

האי *פסול למ"ד ראוי לאכילה האי נמי ראוי לאכילה הוא רב יוסף אמר *כי האי גוונא דכולי עלמא אין בו משום שבירת העצם (א) דר' לאקולי קא אתי והאי הא פסול הוא אלא היתה לו שעת הכושר ונפסל איכא בינייהו למ"ד כשר ג'הא כשר הוא למ"ד ראוי לאכילה הא השתא לאו ראוי לאכילה הוא אביי אמר (ב) כ"ע כל כי האי גוונא אין בו משום שבירת העצם מאי טעמא השתא מיהת הא פסול הוא אלא שבירת העצם מבעוד יום איכא בינייהו למ"ד כשר הא כשר הוא למ"ד ראוי לאכילה השתא לאו בר אכילה הוא מיתיבי רבי אומר ג'נמנין על מוח שבראש ואין נמנין על מוח שבקולית על מוח שבראש מ"ט הואיל ויכול לגוררו ולהוציאו ואי ס"ד שבירת העצם מבעוד יום שפיר דמי קולית נמי נתבריה מבעוד יום ונפקוה למוח דידיה ונמנו עליה אמר לך אביי ולטעמיך משחשיכה נמי נייתי גומרתא וניחות עליה ונקלה ונפקה למוח דידיה ונימני עליה דהא *תניא אבל (ג) ד'השורף בעצמות והמחתך בגידין אין בו משום שבירת העצם אלא מאי אית לך למימר אביי אמר משום פקע רבא אמר משום הפסד קדשים דקא מפסיד ליה בידים דילמא אכיל נורא ממוח דידיה מבעוד יום נמי גזירה מבעוד יום אטו משחשיכה רב פפא אמר ה'כל כי האי גונא כ"ע יש בו משום שבירת העצם מאי טעמא לאורתא מיחזי לאכילה אלא באבר שיצא מקצתו קמיפלגי מ"ד כשר (ד) ו'הא כשר הוא ומ"ד ראוי לאכילה האי לאו בר אכילה הוא כדתניא* ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר אבר שיצא מקצתו ושברו אין בו משום שבירת העצם רב ששת בריה דרב אידי אמר כל כה"ג דכולי עלמא אין בו משום שבירת העצם דהאי אבר הא פסול הוא אלא שבירת העצם בנא איכא בינייהו מ"ד כשר הא כשר הוא ומ"ד ראוי לאכילה השתא אינו ראוי לאכילה רב נחמן בר יצחק אמר ז'כל כי האי גוונא יש בו משום שבירת העצם מאי טעמא דהא חזי לאכילה דמטוי ליה ואכיל ליה אלא שבירת האליה איכא בינייהו למ"ד כשר הא כשר הוא למ"ד ראוי לאכילה האי אינו ראוי לאכילה *דאליה לגבוה סלקא רב אשי אמר ח'כל כי האי גוונא ודאי אין בו משום שבירת העצם דהא ודאי אינו ראוי לאכילה כלל אלא אבר שאין עליו כזית בשר איכא בינייהו למ"ד כשר הא כשר הוא למ"ד ראוי לאכילה בעינן שיעור אכילה וליכא רבינא אמר ט'כל כי האי גוונא לית ביה משום שבירת העצם דבעינן שיעור אכילה אלא אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה ויש עליו כזית בשר במקום אחר איכא בינייהו למ"ד כשר הא כשר הוא למ"ד ראוי לאכילה בעינן שיעור אכילה במקום שבירה והא ליכא תניא כארבעה מינייהו דתניא ר' אומר °בבית אחד יאכל °ועצם לא תשברו בו על הכשר הוא חייב ואינו חייב על הפסול היתה לו שעת הכושר ונפסל בשעת אכילה אין בו משום שבירת עצם יש בו שיעור אכילה יש בו משום שבירת עצם אין בו שיעור אכילה אין בו משום שבירת עצם הראוי למזבח אין בו משום שבירת העצם בשעת אכילה יש בו משום שבירת עצם שלא בשעת אכילה אין בו משום שבירת עצם איתמר אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה ויש עליו כזית בשר במקום אחר רבי יוחנן אמר י'יש בו משום שבירת העצם רבי שמעון בן לקיש אמר אין בו משום שבירת עצם איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש עליו כזית בשר ואחד עצם שאין עליו כזית בשר מאי אין עליו כזית בשר אילימא דאין עליו כזית בשר כלל כ'אמאי יש בו משום שבירת העצם אלא לאו הכי קאמר אחד עצם שיש עליו כזית בשר במקום זה ואחד שאין עליו כזית בשר במקום זה ויש עליו כזית בשר במקום אחר (*קשיא לרבי שמעון בן לקיש) א"ל

לא

רש"י

האי פסול הוא · שנטמא בפסול דטומאה דחויה היא בציבור אלא שכאן גזירת הכתוב לפוטרן בו: האי בר אכילה הוא · כדתנן (לעיל דף עו:) הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה: הא כשר · שנעשו עבודותיו בהכשר: מבעוד יום · שאינו שעת אכילה: נמנין על מוח שבראש · אפילו לא נמנה אלא על המוח יצא: ואין נימנין על מוח הקולית · מפני שאסור לשוברה ולהוציאו אבל מוח הראש יכול להוציא ולגוררו בקיסם דרך האף: ניתי גומרתא · גחלת ונינחי עליה עד שינקב ויוציא מוחו: אלא מאי אית לך למימר · אמאי אין נמנין ויוציאו בגחלת: אביי אמר משום פקע · שמא מחמת הגחלת יפקע במקום אחר ואין זו שריפה אלא שבירה: ורבא אמר משום הפסד קדשים · שמפסיד המוח ושורפו בידים ומוטב שיפסל מאליו הכא נמי לענין שבירה מבעוד יום אע"ג למדאורייתא שרי רבנן גזור אטו משחשיכה: אבר שיצא מקצתו · חוץ לחומת ירושלים וצריך לחתוך את היוצא איכא בינייהו: האי נמי כשר · שהרי הפנימי כשר והרי הוא שוברו ועובר משום לא תשברו בו אלא חותך עד שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך כדתנן במתניתין (לקמן דף פה:): האי לאו בר אכילה הוא · במקום שבירה אינו ראוי לאכילה אבל אבר שיצא כולו דהיינו היתה לו שעת הכושר ונפסל דכ"ע אין בו משום שבירה דהשתא מיהא פסול הוא: אליית השה · קריבה עם האימורין מה שאין כן בשור ועז כדכתיב (ויקרא ג) חלבו האליה תמימה: רבינא אמר · אי ליכא כזית בשר דכולי עלמא אין בו משום שבירה אלא באין בו כזית במקום שבירה ויש בו כזית במקום אחר איכא בינייהו: ואינו חייב על הפסול · והשתא מפרש ואזיל הי פסול קא ממעט היתה לו שעת הכושר ונפסל אין בו משום שבירת העצם גרסינן ורבי אומר גרסינן ברישא והיינו כרב יוסף למזבח למעוטי אליה כדרב נחמן בר יצחק שלא בשעת אכילה מבעוד יום כדאביי דאמר מבעוד יום אתא רבי למעוטי שיעור אכילה במקום שבירה כרבינא אי נמי למעוטי אין עליה כזית כרב אשי: אין בו משום שבירת העצם · דבעינן שיעור אכילה במקום שבירה: אמאי יש בו משום שבירת עצם · בין לר' יוחנן בין לריש לקיש כזית בעינן במקום זה · במקום שבירה:

לא

תוספות

היתה לו שעת הכושר ונפסל איכא בינייהו מאן דאמר כשר הא כשר הוא · לא משום דדריש בו בכשר ולא בפסול משמע ליה הכי דהא ר' שמעון מפרש לעיל *מילתיה דת"ק דקתני נמי בו בכשר ולא בפסול וקאמר אחד זה ואחד זה אין בו משום שבירת עצם אלא דרב יוסף לא מצי למשכח מידי דאיכא בינייהו אלא היתה לו שעת הכושר ונפסל: אבר שיצא מקצתו איכא בינייהו מאן דאמר כשר כשר · תימה אמאי חשיב ליה כשר טפי מבר אכילה הא מה שאינו ראוי לאכילה לאו כשר הוא:

ה"ג היתה לו שעת הכושר ונפסל אין בו משום שבירת העצם · ול"ג יש בו דאי גר' תיקשי לרב יוסף ולא משכחינן כארבעה מינייהו ואית דגרס לעיל במילתיה דרב יוסף למ"ד כשר לאו כשר הוא למ"ד יאכל בר אכילה הוא ולפי זה מיתוקמא גירסת הספרים דגר' יש בו ואין נראה דבכולה שמעתין טפי נפיק (ה)מאכילה מדנפיק מתורת כשרות כי ההיא דאבר שיצא מקצתו דכשר קרי ליה ולא בר אכילה הוא:

איתמר אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה כו' · נראה לר"י ולריב"א דאליבא דרבי קמיפלגי דקתני בברייתא סתמא יש בו שיעור אכילה יש בו משום שבירת העצם ובפלוגתא דרבינא ורב אשי קמיפלגי אבל לרבנן לכ"ע יש בו משום שבירת עצם והא דמסיק אילימא דאין עליו כזית בשר כלל אמאי יש בו משום שבירת עצם אע"ג דמצי לאוקומי' כרבנן הואיל ואליבא דרבי קמיפלגי וסבירא להו כרבי מוקמי למתני' כוותיה:

אחד

רבינו חננאל

עצם ואמרינן מכדי תרווייהו אמרי דלא לקי' מאי בינייהו וחלקו בזה ר' ירמיה אמר פסח הבא בטומאה איכא בינייהו ורב יוסף אמר היתה לו שעת הכושר ונפסל איכא בינייהו ורבנן טולן פשוטין הן ואסיקנא תנא כי ארבעה מינייהו ר' אומר בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו בו על הכשר חייב ולא על הפסול היתה לו שעת הכושר ונפסלה יש בו משום שבירת העצם: תניא השורף בעצמות והמחתך בגידים אין בו משום שבירת העצם: איתמר עצם שאין עליו כזית בשר במקום זה ויש עליו כזית בשר במקום אחר ר' יוחנן אמר יש בו משום שבירת העצם ריש לקיש אמר אין בו משום שבירת העצם איתיביה ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש עליו כזית בשר במקום זה [ואחד שאין עליו כזית בשר במקום זה] ויש עליו כזית בשר במקום אחר חייב ומשני

הגהות הב"ח

(א) גמ' שבירת העצם (דר' לאקולי קא אתי) הא"מ וכ"ב ס"א ל"ג ליה: (ב) שם אביי אמר כל כי האי גוונא כ"ע אין בו כצ"ל: (ג) שם אבל השורף בעצמות. נ"ב עיין בחולין דף יא המחתך בגידין והשורף בעצמות עכ"ל: (ד) שם מ"ד כשר האי נמי כשר הוא: (ה) תוס' ד"ה ה"ג ומו' טפי נפיק מתורת אכילה:

הש"ס

[פסול הוא כצ"ל]

חולין דף יא: [תוספתא פ"ו]

[תוספתא פ"ו]

[לעיל נב:]

שמות יב מו

[חמש תיבות הללו נראין מיותר]

אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח · הכא מזכיר שאינו פשוט קודם וכן בפ' החולץ (יבמות מא·) כל הנשים לא ינשאו עד ג' חדשים אחד בתולות ואחד אלמנות כו' תנא נמי ברישא בתולות שאינו פשוט והיכא דאיכא פלוגתא או קאי אקרא דרך להזכיר פשוט קודם כההיא דראש השנה (דף כט:) דתנן אמר רבי אלעזר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין אלא ביבנה אמרו לו א' יבנה כו' כלומר כמו שפשוט לך שתוקעים ביבנה כך כל מקום שיש ב"ד וכן בבבא קמא (דף נ:) אחד בור אחד שיח ומערה דקאי אקרא דכתיב בור וכן בסוטה (דף מג·) אחד הבונה ואחד הלוקח כו' וכן בפ"ק דסוכה (דף כ·) גבי א' גדולה וא' קטנה כו'* : **כשהוא** אומר ועצם לא ישברו בו בפסח שני כו'. בפ' דם חטאת בזבחים (דף נז:) יליף מהכא דאין עשה דוחה ל"ת בקדשים מדכתב רחמנא גבי פסח ועצם לא תשברו בו וקשה היכי יליף מינה והאמר נמי צריך קרא הכא הא בעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה *ועוד קשה לרשב"א דהכא אפשר לקיים שניהם על ידי גומרתא דהסורק בעצמות אין בו משום שבירת עצם וקיימא לן *דהיכא דיכול לקיים שניהם לא אתי עשה ודחי ל"ת ותירץ רבינו חיים לרשב"א (ב) דלרבא שפירש לעיל בגומרתא להסור משום הפסד קדשי' אתי שפיר : **משום** חשדי כהונה. וא"ת כמו כן לא יחושו לעשות בטומא' וי"ל דאף לרשעים חמירא להו טומאה כדאמרינן ביומא (דף כג·) ללמדך שמסורה עליהן טהרת כלים יותר משפיכות דמים* : **טומאת** בית הסתרים היא. וא"ת התינח לר' יוסי אלא לר' מאיר דפליג עליה ומייתי לה בפ' בהמה המקשה (חולין עב:) דאית ליה דמטמא מאי איכא למימר וי"ל דקיימא לן כר' יוסי לגבי ר' מאיר : **ולרבינא** דאמר חיבורי אוכלין כמאן דמפרתי כו'. וא"ת בלא רבינא כיון דס"ד דאיכא שיעור לטמויי במה שיצא לחוץ הוה מצי לאקשויי דמסקינן בפרק בהמה המקשה (שם) דמודה ר' יוסי בשלש על שלש הבאות מבגד גדול דבשעת פרישתו מאביו מקבל טומאה מאביו וה"נ הכא וי"ל דאיכא לאוקומה בניתזות בכל כחן וכן משני בפ' אמרו לו (כריתות טו:) גבי אבר המדולדל באדם טהור מיהו הכא כיון שאינו חותך העצם אלא חותך סביבו' העצם אינו יכול להתיז בכל כחו ובירושלמי מוקי בחותך ומשליך במעט מעט : **דבני** חבורה זריזין הן כי קמיבעיא לן יוצא דקדשים. וא"ת דבפ' המוצא תפילין (עירובין קג·) משמע איפכא דקאמר כהנים זריזין הן אמרינן בני חבורה זריזין הן לא אמרינן ותירץ ר"י דלא דמי דגבי בני חבור' שייך למיגזר טפי שמא יחתה מלגבי כהנים דהא מילתא לא שייכא לפסח כלל אבל במידי דשייך לפסח כגון יוצא זריזין בני החבורה יותר מכהנים :
הואיל

תורה אור

לא הכי קאמר *אחד עצם שיש עליו כזית בשר מבחוץ ואחד עצם שאין עליו כזית בשר מבחוץ ויש עליו כזית בשר מבפנים במקום שבירה *והתניא °ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח ומה אני מקיים °ואכלו את הבשר בלילה הזה בבשר שעל גבי העצם או אינו אלא בבשר שבתוך העצם ומה אני מקיים ועצם לא תשברו בו בעצם שאין בו מוח אבל בעצם שיש בו מוח שובר ואוכל ואל תתמה שהרי יבא עשה וידחה ל"ת כשהוא אומר °ועצם לא ישברו בו בפסח שני שאין ת"ל שהרי כבר נאמר °ככל חקת הפסח יעשו אותו הוי אומר *אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח מיתיבי אבר שיצא מקצתו חותך עד מקום שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך ואי אמרת אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה ויש (א) במקום אחר אין בו משום שבירת העצם למה לי דקולף עד שמגיע לפרק וחותך נקלוף ביה פורתא ונתבריה אביי אמר משום פקע רבינא אמר בקולית *תנן התם [ג] הפיגול והנותר (והטמא) מטמאין את הידים *רב הונא ורב חסדא חד אמר מפני *חשדי כהונה וחד אמר מפני עצלי כהונה מר מתני אפיגול ומר מתני אנותר מאן דמתני אפיגול משום חשדי כהונה ומאן דמתני אנותר משום עצלי כהונה מר מתני כזית ומר מתני כביצה מאן דמתני כזית כאיסורו ומאן דמתני כביצה כטומאתו איבעיא להו יוצא גזרו רבנן טומאה או לא מי אמרינן נותר דגזרו טומאה דאתי לאיעצולי ביה אבל יוצא אפוקי בידים לא מפקי ליה בידים לא גזרו ביה רבנן טומאה או דילמא לא שנא ת"ש אבר שיצא מקצתו חותך עד שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך וא"א גזרו ביה רבנן טומאה כי חתיך ליה מאי הוי הא קמטמא ליה טומאת סתרים היא וטומאת סתרים לא מטמיא ולרבינא דאמר *חיבורי אוכלין לאו חיבור הוא וכמאן דמפרתי דמי מאי איכא למימר הא קנגע בהדדי וקא מטמא אלא למאן דמתני כזית דלית ביה כזית ומאן דמתני כביצה דלית ביה כביצה ת"ש המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה אע"פ שהוא בלא תעשה טהור מאי לאו [ב]טהור ואסור דיוצא מחבורה לחבורה כיוצא חוץ למחיצתו דמי ומפסיל ואפי' הכי קתני טהור אלמא לא גזרו רבנן טומאה לא טהור ומותר דיוצא מחבורה לחבורה לאו כיוצא חוץ למחיצתו דמי ולא מפסיל והא קא תני סיפא האוכלו הרי זה בל"ת בשלמא למאן דאמר כביצה דאית ביה כזית ולית ביה כביצה אלא למאן דאמר כזית מאי איכא למימר אלא [ג]ביוצא בפסח לא מיבעיא לן דלא גזרו רבנן טומאה מאי טעמא *בני חבורה זריזין הן ומזהר זהירי ביה אלא כי קמיבעיא לן ביוצא בקדשים מאי תיקו ומוציא בשר פסח מחבורה
מחבורה

לא הכי קאמר כו'. לעולם אכילה במקום שבירה בעינן ואחד עצם שאין עליו כזית בשר דקאמר הכי קאמר אין עליו בשר מבחוץ ויש בתוכו מוח מבפנים ובמקום שבירה ואשמעינן דאכילת מוח אכילה היא : והתניא. בניחותא דאסר לשבר עצם שבתוכו מוח ולא אמרינן ליתו עשה דואכלו את הבשר וידחה את לא תעשה דשבירה : ומה אני מקיים ואכלו את הבשר בבשר שעל העצם. אבל מוח לא דליכא לאוקמה במוח נמי ועל ידי גחלת דלא מצריך ליה קרא מילתא דאתי בה לידי תקלה דילמא פקע : שאין תלמוד לומר. שלא הוצרך ללמד איסור שבירה : אבר שיצא מקצתו. וצריך לחתוך את היוצא : חותך. את הבשר סביב אינקרני"ר : עד שמגיע לעצם וקולף. הבשר שלא יצא : עד שמגיע לפרק. שמתחברין שם שני עצמות : וחותך. את הפרק ומשליך את העצם שיצא מקצתו ויאכל בשר הנקלף : נקלוף בה פורתא. במקום שבירה סביב : משום פקע. שמא יפקע וישבר תחת הבשר כשיכה על מקום הקלוף : בקולית. רדונדי"ל של היד דיש בו מוח מתוכו לא מהניא ליה קליפה : מטמאין את הידים. מדרבנן : חד אמר משום חשדי כהונה. שחשודין לפגל קרבן משום איבה גזרו על הפיגול שיטמא את הידים כדי שיהא זה צריך להטביל ידיו קודם שיגע בקודש ויטריחוהו : וחד אמר משום עצלי כהונה. המתעצלים באכילת קדשים גזרו טומאה על הנותר כדי להטריחו עליהם : מר מתני. טעמא דידי' חשדי אפיגול ומר מתני טעמא דידיה עצלי אנותר : מר מתני. בין פיגול בין נותר בכזית גזור רבנן לטמויי : כאיסורו. כשיעור איסור אכילתו שהוא חייב עליו בכזית : כטומאתו. כשיעור טומאת אוכלים דאורייתא בכביצה : הא קא מיטמי. פנימי מחמת מגעו של יוצא המחובר לו : ומשני טומאת בית הסתרים היא. כל מגע חיבור בית הסתרים שאין מקום מגעו נראה וטומאה בית הסתרים נפקא לן במסכת נדה דלא מיטמיא מוידיו לא שטף במים בפ' יוצא דופן (דף מג·) דבעינן נגיעה בידים שהן בגלוי : ולרבינא דאמר. בפרק בהמה המקשה (דף עג·) לגבי מגע חיבור דאוכלים כמאן דמפרתי דמו ולא הוי חיבור ולא מגע בית הסתרים מיקרי : דלית ביה כזית. באותו קצת : שיצא מחבורה לחבורה. לקמיה מפרש לא תעשה דיליה : מאי לאו טהור. מלטמא : ואסור. לאכול כאשר יוצא חוץ למחיצה דמחיצת פסח מקום אכילתו היא ואפילו הכי קתני טהור : לא טהור ומותר. דלא פסול יוצא אית ביה אבל יוצא חוץ למחיצה לעולם אימא לך דמטמא : הרי זה בלא תעשה. כדאמר °בפרק כל שעה (לעיל כד.) לא יאכל כי קדש הם כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו אלמא יוצא חשיב ליה ואפי' הכי קתני טהור : בשלמא למאן. דמתני אפיגול ונותר כביצה מצי לתרוצי דגזור טומאה נמי איוצא והאי דקתני טהור בדליכא כביצה : מאי איכא למימר · מדקתני האוכלו בלא תעשה מכלל דאיכא כזית : זריזין הן. שהם רבים ומזרזים זה את זה מלהוציא ולא איצטריך לאחמורי עלייהו שלא יבואו לידי יציאה :
מחבורה

עין משפט נר מצוה

צח א מיי' פ"י מהל' ק"פ הלכה ג :

[צט] [ב] מיי' פ"ח מהלכות אבות הטומאות הלכה ג :

צט ב מיי' פ"ט מהל' ק"פ הלכה ב :

ק ג מיי' פ"ח מהל' אבות הטומאות הל' כ :

[ועיין תוס' לקמן קה: ד"ה אחד וכתובות כ: ד"ה אחד ובסוכה כ. ד"ה אחת וקדושין יג. ד"ה כשם וכתובות כ: ד"ה אחד זבחים לב: ד"ה אי סבר ובמנחות סג: ד"ה כ"ז]

[לקמן צה.]

[ועיין פסקי תוס' וזבחים פ' דם חטאת סעיף טט]

[שבת קנג.]

רבינו חננאל

ריש לקיש הכי קתני אחד עצם שיש עליו כזית בשר במקום זה מבחוץ ואחד עצם שאין עליו כזית בשר מבחוץ ויש בו כזית מוח מבפנים יש בו משום שבירת עצם. והתניא הכי ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש בו מוח במקום שבירה ואחד עצם שאין בו מוח ומה אני מקיים ואכלו את הבשר וגו' ואסיקנא הוי אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח חייב ומותבינן תוב לריש לקיש אבר שיצא מקצתו פי' חוץ לירושלים ונפסל חותך בבשר עד שמגיע לעצם ומפריש בין הבשר שיצא ובין הבשר שנשאר באבר שלא יצא וקולף כלומר מפריש הבשר הכשר שלא יצא מפשיטו מן העצם עד שמגיע לפרק וחותך נמצא הבשר המופשט תלוי בפסח הבשר שיצא מחובר על העצם ושורף הבשר שיצא והעצם עמו ושאר הבשר שהפשיטו מן העצם כשר לאכילה ולדברי ריש לקיש למה אמרה המשנה שצריך קליפה עד הפרק הלא הוא שבירת העצם שלא במקום בשר אינו חייב יקלוף מן הבשר מעט ולא ישאיר באותו מקום בשר וישבר העצם ומשני אביי חיישינן משום פקע כלומר כששובר העצם אינו מתפרק עמו נשירה אלא נסדק חיישי' שמא יעלה הסדק במקום לפיכך חותך בפרק רבינא אמר בקולית : אבר שיצא מקצתו כו' תנן התם בסוף מס' זו הפגול והנותר והטמא מטמאין את הידים אפגול אמרינן מ"ט גזרו בו רבנן טומאה משום חשדי כהונה שלא יחשדו בו כי לאכלו נגע בו הלכך גזרו בו טומאה שלא יבוא ליגע בו כלל וחד מתני אנותר מפני שנתעצלו בו והניחוהו להיות נותר חד מתני כזית מטמא הידים באיסור אכילתו מה איסור אכילתו בכזית אף איסור נגיעתו בכזית וחד אמר כביצה כטומאת אוכלין : **איבעיא** להו בשר היוצא חוץ למחיצתו ונפסל גזרו בו טומאה או לא ואתינן למפשט לה ממתני' דתנן אבר שיצא מקצתו חותך כו' ואי אמרת גזרו בו אע"פ שחתכו ומפרישו מן הבשר הנשאר באבר מבפנים מאי הוי גם הבשר שבפנים נטמא מן הבשר שיצא ושנינן נגיעת הבשר בבשר במקום החתיכה היא ומקום החתיכה קודם חתיכתה מקום סתירה הוא וקי"ל זו היא טומאת הסתרים ולא מטמאה וכבר פירשנוהו בפ' בהמה המקשה לילד ולשם רבינא מפריק אפילו תימא רבנן חיבורי אוכלין כמאן דמפרקי דמי וקא נגעו אהדדי כלומר כיון דלחתיכה קאי כחתוך דמי ואינה טומאת בית הסתרים אלא טומאה גלויה היא וכאלו חתיכה אחת נוגעת בחברתה ושני' הא דתנן אבר שיצא חותך בבשר ומפרישי ומה שבפנים כשר בזמן שאין בשר היוצא כזית דלא נחתא ליה טומאה כלל : **ת"ש** בשר פסח היוצא מחבורה לחבורה אע"פ שהוא בלא תעשה טהור מאי לאו יוצא מחבורה לחבורה טהור ומותר הוא ולאו כתיב ביה לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה כלאו דשבירת עצם מה שבירת העצם לא פסול ליה אף יציאתו לא פסיל ליה ואקשי' אי הכי טהור ומותר הוא אימא סיפא והאוכלו הרי זה בלא תעשה דתניא בתורת כהנים והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל בכל טהור יאכל בשר לרבות היוצא והבשר לרבות בשר הפנימי שהוא מותר מכאן אמרו אבר שיצא מקצתו כו' בשלמא למאן [דאמר] ביוצא כביצה מוקי לה בדלית ליה כביצה אלא כזית הלכך עובר משום אוכל חוץ למחיצתו ואין עובר משום יוצא דהא לית ביה כביצה אלא למאן דבעי
ביוצא

זבחים נז:

הגהות הב"ח

(א) גמרא ויש עליו כזית בשר במקום אחר אין בו : (ב) תוס' ד"ה כשהוא וכו' דלרבא שפירש לעיל ...

[לעיל טו: לקמן קכ:]

[פי' שלא יחשדו ...]

[חולין עב: עג.]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הרי זה בל"ת ...

[עירובין קג. וש"נ]

*מחבורה לחבורה מנין דתניא °לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה אין לי אלא מבית לבית מחבורה לחבורה מנין ת"ל חוצה חוץ לאכילתו א"ר אמי ג המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שיניח הוצאה כתיב ביה כשבת מה שבת עד דעבד עקירה והנחה אף ה"נ עד דעבד עקירה והנחה מתיב רבי אבא בר ממל *ד היו סובלים אותן במוטות הראשונים יצאו חוץ לחומת העזרה והאחרונים לא יצאו הראשונים מטמאין בגדים והאחרונים אין מטמאין בגדים והא לא נח הוא מותיב לה והוא מפרק לה בנגררין:

מתני' ה אבר שיצא מקצתו חותך עד שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך ובמוקדשין קוצץ בקופיץ שאין בו משום שבירת העצם מן האגף ולפנים כלפנים ו מן האגף ולחוץ כלחוץ *החלונות ועובי החומה כלפנים:

גמ' אמר רב יהודה אמר רב ז וכן לתפלה ופליגא דריב"ל *דא"ר יהושע בן לוי ז אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים הא גופא קשיא אמרת מן האגף ולפנים כלפנים הא אגף עצמו כלחוץ אימא סיפא מן האגף ולחוץ כלחוץ הא אגף עצמו כלפנים לא קשיא כאן בשערי עזרה כאן בשערי ירושלים דאמר רבי שמואל בר רב יצחק מפני מה לא נתקדשו שערי ירושלים מפני שמצורעין מגינין תחתיהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ואמר רבי שמואל בר רב יצחק מפני מה לא נתקדשה שער נקנור *מפני ח שמצורעין עומדין שם ומכניסין בהונות ידם: החלונות ועובי החומה וכו': אמר רב °ט גגין ועליות לא נתקדשו איני והאמר רב משום רבי חייא כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא מאי

רש"י

מחבורה לחבורה מנא לן. חבורה של שני פסחים בבית אחד: חוצה. קרא יתירה הוא למילף חוץ לחבורת אכילתו: מן חוצה לא גרסינן הכא: עד שיניח. במקום חבורה האחרת: דעבד ליה עקירה והנחה. כשבת דבעינן עקירה והנחה דעד שיניח לא גמרה מלאכה וגבי שבת וכל חיובי חטאת כתיב בעשותה בעושה את כולה ולא בעושה מקצתה (שבת דף צג:) והאי נמי אע"ג דלאו בר חטאת הוא הוצאה כי התם בעינן: היו סובלין אותם במוטות. פרים הנשרפי' כגון פר ושעיר יוה"כ ופר העלם דבר ופר כהן משיח הנשרפין חוץ לג' מחנות וילפינן בסדר יומא בפ' שני שעירי (דף סח.) להלן בשאר פרים הנשרפין אתה נותן להם ג' מחנות וכאן ביום הכפורים אתה נותן להם מחנה אחת בתמיה דכתיב יוציא אל מחוץ למחנה *ושרף וגו' אלא לומר לך כיון שיצאו חוץ למחנה אחת מטמא בגדים דהא כתיב והשורף אותה יכבס בגדיו אלמא כשיוצאין מן העזרה מטמא בגדים שעליהם מיד ואע"ג דלא נח והכא הוצאה כתיבא דכתיב והוציא את הפר וגו': בנגררין. על גבי קרקע דאיכא הנחה: **מתני'** חותך עד שמגיע לעצם. כדפרישית לעיל: ובמוקדשים. בשאר קדשים שיצא מהן מקצת אבר: קולץ. את היוצא בקופיץ: מן האגף ולפנים כלפנים. אגף קרי כל מקום הגפת הדלת שהוא חופף ונוקש שם כשסוגרו דהיינו משפת הפנימית של עובי הפתח עד מקום הנקישה שקורין רב"ז: מן האגף ולפנים. דהיינו תוך העיר ממש כלפנים ואוכלין שם קדשים קלים: מן האגף ולחוץ כלחוץ. דהיינו מקום הנקישה ואגף עצמו לא ידעי' השתא אי כלפנים אי כלחוץ ובגמרא מפרש לי': החלונות. שבחומת ירושלים ועובי ראש החומה בגובה כלפנים ואע"ג דבעובי השערים לא אמרן הכי התם כדמפרש טעמא בגמרא מפני המצורעים: **גמ'** וכן לתפלה. העומד מן האגף ולפנים מצטרף לעשרה והעומד חוץ לפסח אין מצטרף: אינה מפסקת. שאין הפסק לפני המקום שהכל גלוי וידוע לפניו ואין סתימה לפניו: אגף עצמו. עובי השער מן הנקישה ולפנים: שערי ירושלים. אגף עצמו כלחוץ שלא נתקדש עוביין: שערי עזרה. נתקדש עוביין בקדושת עזרה חוץ משער ניקנור מפני המצורע שעומד שם בעודו מחוסר כפורים ומכניס משם בהונותיו לעזרה מצורע משתלח חוץ לשלש מחנות כדאמרינן באלו דברים (לעיל סז.): מפני מה לא נתקדשה שער ניקנור. בקדושת עזרה והוא שער המזרחית של עזרה: עומדין שם. ביום שמונה לימי ספרו לאחר שנתרפא וגלח וטבל והעריב שמשו בשביעי ועודנו מחוסר כפורים ותניא בהקומץ (מנחות כז.) מחוסר כפורים שנכנס לעזרה ענוש כרת ונפקא לן מעוד טומאתו בו ומכניס ידיו משם לעזרה לתת עליהן מדם האשם שאינו מוציאו לחוץ היה נפסל ביוצא וביאה במקצת לאו שמה ביאה לענשו על כך אי נמי שמה ביאה וגזירת הכתוב היא והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר לפני ה' וגו' (ויקרא יד): גגין ועליות לא נתקדשו. בין גגי ירושלים בקדושת ירושלים לקדשים קלים בין גגי לשכות העזרה בקדושת עזרה לקדושת קדשי קדשים: כזיתא פסחא. חבורות גדולות היו נמנין עד שלא היה הפסח מגיע לכל אחד כי אם כזית מן הפסח: והלילא פקע איגרא. לקול המולת ההמון מההלל דומין כאילו הגגין מתבקעים שהיו אומרים ההלל על הפסח כדתנן לקמן (דף צה.) הראשון טעון הלל על אכילתו:

מאי

תוספות

הוצאה כתיב ביה כשבת. פי' אל יצא איש ממקומו והיינו אל יוציא דהא תחומים דרבנן ואפילו למ"ד תחומין דאורייתא היינו מדשני ולא כתב אל יוציא אבל לדידיה נמי קרא בהוצאה מיירי כדמשמע סוף פ"ק דעירובין (דף יז:) דתני רבי חייא לוקין על תחומין דבר תורה פי' מאל יצא ופריך לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא משמע דלהוצאה נמי אתא וא"ת דבריש הזורק (שבת צו:) דריש הוצאה מויצא העם מהביא ואומר ר"י דאיצטריך חד להוצאה דעני וחד להוצאה דבעל הבית ומשום דהוצאה מלאכה גרוע היא איצטריך למיכתב בתרוייהו ולהכי חשיב להו נמי בריש מסכת שבת (דף ב.) בתרתי לפי שכתובות בשני מקראות ומסיק אבות מאי ניהו יציאות יציאות תרתי הוין*:

בנגררין. אומר ר"י דלאו דוקא נגררין אלא שיהיו תוך ג' לקרקע דאפי' לרבנן *דר"ע דלית להו קלוטה כמו שהונחה דמיא בזורק במעביר תוך ג' מודו דהכי אמרינן בהמוציא יין (שם דף פ.) אמר רבא הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי אחרת דרך עליה חייב ופריך והא אמר רבא תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו ומשני לא קשיא כאן בזורק כאן במעביר ולאו דוקא נקט התם דרך עליה דהוא הדין שלא דרך עליה תוך ג' אלא נקט דרך עליה דהשתא לא צריך שיהא תוך ג' רק שיהא תוך ג' דגרוגרת מיחייב ואם תאמר אכתי היאך הראשונים מטמא הא בשבת לא הויא הוצאה כענין זה הואיל ואגד הפר ביד האחרונים שבפנים כדמוכח בהמצניע (שם דף צב:) וי"ל דהכא מיירי שכל הפר חוץ לחומת העזרה ואפילו למאן דאמר התם אגד כלי שמיה אגד הנ"מ כלי שיש לו תוך דאינו חייב אם הוציא מקצתו שע"י מה שבפנים יכול להביאו מבפנים אבל ע"י משיכת המוט לא היו יכולים האחרונים להביאו אצלו:

וכן לתפלה. פי' בקונטרס לענין צירוף ואין נראה דבאלו נאמרין (סוטה דף לח:) משמע סוגיא דגמרא דהלכה כר' יהושע בן לוי דאמר אפי' מחיצה של ברזל אינה מפסקת ובפרק כל גגות (עירובין צב:) משמע סתמא דגמרא דמחיצה מפסקת לצירוף דקאמר ט' בקטנה ואחד בגדולה אין מצטרפין ולענין שופר ומגילה נמי לא מצית לפרש דתנן בהדיא בפ' ראוהו ב"ד (ר"ה דף כז: ושם) היה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או מגילה אם כוון לבו יצא ונראה לר"י דהכא מיירי לענין לענות יחיד קדושה ויהא שמיה רבא מברך דאין מחיצה מפסקת לריב"ל ולרב יהודה מפסקת כיון דהוי דבר שצריך עשרה וכי היכי דלא מצטרף לא נפיק ידי חובה אבל שופר לא בעי עשרה:

לא נתקדשה שער ניקנור. וא"ת אם כן בשערי עזרה גופה ליפלוג כאן בשער ניקנור כאן בשאר שערים וי"ל דמתניתין בפסח קאי שאינו נפסל אלא חוץ לחומת ירושלים:

החלונות ועובי החומה כלפנים. בפ"ב דשבועות (דף טו:) פליגי כיצד מהלכים שתי תודות שהיו מקדשין בהם חד אמר זו כנגד זו וחד אמר זו אחר זו משמע התם דמבפנים היו מהלכין דפריך בשלמא למאן דאמר זו אחר זו אמטו להכי פנימית נאכלת שכבר קדשה ראשונה אלא למאן דאמר כו' ואי מבחוץ היו מהלכין היכי קאמר דקדשה ראשונה חוץ לחומה והא דקאמר התם למאן דאמר זו כנגד זו פנימית הך דמקרבה לחומה אע"ג דמבפנים היו מהלכים קרי לה פנימית שהיא לצד חוץ ירושלים מפני שהיתה בין ב"ד ובין החומה אי נמי דמקרבה לחומת עזרות קאמר והא דקתני הכא שנתקדשה עובי החומה הקידוש היה תלוי בדעת ב"ד וקדשה שפיר עובי החומה והלונות אי נמי למאן דמסקינן בגמרא עובי החומה בבר שורא אתי שפיר דלשם ודאי יכולים לילך ולקדש:

לא

עין משפט נר מצוה

קא א ב מיי' פ"ט מהל' ק"פ הל' א:
קב ג מיי' פ"ה מהלכות פרה אדומה הל' ה:
קג ד מיי' פ"ט מהל' ק"פ הלכה ב:
קד ה מיי' שם הל' א:
קה ו מיי' פ"ח מהל' תפלה הלכה ז סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' נה סעיף יג:
קו ז מיי' (פ"ט) [טו] מהל' נשיאות כפים הל' ח טוש"ע (סעיף ו) סימן קכ"ח סעיף כד:
קז ח מיי' פ"ד מהל' מחוסרי כפרה הלכה ב:
קח ט מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הלכה ז:

[וע"ע תוס' שבת ב. ד"ה פשט]

[שבת ד.]

רבינו חננאל

ביוצא כזית הואיל והאוכלו בלא תעשה לא אפשר בפחות מכזית אמאי טהור ומותר ואסיקנא אלא יוצא דפסח דברי הכל לא גזרו בו טומאה דבני חבורה זריזין הן כי קא מבעיא לן יוצא דקדשים ועלתה בתיקו:

תניא לא תוציא מן הבית אין לי אלא מבית לבית מחבורה לחבורה מנין ת"ל מן הבשר חוצה לאכילתו ואינו חייב עד שיעשה עקירה והנחה ומותבינן עלה מהא דתנן בשחיטת קדשים פי"א פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין היו טוענין אותן במוטות ראשונים יצאו לחומת עזרה אחרונים לא יצאו ראשונים מטמאין בגדים אחרונים אין מטמאין בגדים עד שיצאו והא לא נח ואוקימנא בנגררים על הארץ ואינן (נעמפין) מגביהן מן הקרקע אלא נמשכין (מן) [על] הארץ דהיינו הנחתם:

פי' אבר שיצא מקצתו כו' מן האגף ולפנים כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ אמר רב יהודה אמר רב וכן לתפלה העומד בכנסת מן האגף ולפנים הרי הוא בכלל ברכה מן האגף ולחוץ כלחוץ ופליגא דר' יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע בן לוי אפי' מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים ואקשי' הא גופה קשיא אמרת מן האגף ולפנים כלפנים האגף עצמו חוץ אימא סיפא מן האגף ולחוץ כו' ואוקימנא בשערי ירושלים אגף עצמו כלחוץ כי לא נתקדשו מפני שמצורעין מגינין תחתיהן בחמה מפני החמה כו' וכן שערי נקנור לא נתקדשו מפני שמצורעין עומדין שם ומכניסין ידיהם לבהנות כדי שיזו עליהם אבל שערי עזרה אגף עצמו כלפנים: החלונות ועובי החומה כלפנים. אמר רב גגין ועליות של ירושלים לא נתקדשו ואקשי' עליה והא איהו דאמר משום רבי חייא פסח כזיתא והלילא פקע איגרא מאי

מסורת הש"ס

תורה אור: שמות יב

זבחים קד:

ג"נ ושרפו

[זבחים ע.]

סוטה לח:

[עי' תוספות יבמות ז: ד"ה זה נכנס כו']

גליון הש"ס

גמרא גגין ועליות. פי' מכות יב ע"א תד"ה אין. ובמהרש"א שם ובמשנה למלך פ"ד מהל' שגגות

מאי לאו דאכלי באיגרא ואמרי באיגרא לא דאכלי בארעא ואמרי באיגרא איני *והתנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן ואמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה לא קשיא כאן בשעת אכילה כאן שלא בשעת אכילה ת"ש *אבא שאול אומר עליית בית קדשי הקדשים חמורה מבית קדשי הקדשים שבית קדשי הקדשים כהן גדול נכנס לו פעם אחת בשנה ועליית בית קדשי הקדשים אין נכנסין לה אלא ^א פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמים בשבוע ואמרי לה פעם אחת ביובל לידע מה היא צריכה אמר רב יוסף *מהיכל ניקום וניתיב איניש °שאני היכל דכתיב °ויתן דוד לשלמה בנו את תבנית האולם ואת בתיו *ואת גנזכיו ועליותיו והדריו הפנימים ובית הכפורת וכתיב °הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל ת"ש *הלשכות הבנויות בקודש ופתוחות לחול תוכן חול וגגותיהן קודש תרגמא רב הסדא ^ב בשגגותיהן שוין לקרקע עזרה אי הכי ^ג אימא סיפא בנויות בחול ופתוחות לקודש תוכן קודש וגגותיהן חול ואי ס"ד בשגגותיהן שוין לקרקע עזרה הויא לה מחילות *וא"ר יוחנן מחילות לא נתקדשו כי קאמר רבי יוחנן ^ד בפתוחות להר הבית כי תניא ההיא בפתוחות לעזרה *והתני' ר"י אומר מחילות מתחת ההיכל חול כי תניא ההיא שפתוחות לחול ת"ש *וגגו קודש ותסברא והא קתני *גגין הללו אין אוכלין שם קדשי קדשים ואין שוחטין שם קדשים קלים ואלא קשיא גגו קדש אמר רב חמא בר גוריא לאותן ב' אמות *דתנן ב' אמות היה בשושן הבירה אחת על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן מזרחית דרומית זו שעל קרן מזרחית צפונית היתה יתירה על של משה חצי אצבע וזו שעל קרן מזרחית דרומית היתה יתירה עליה חצי אצבע נמצאת יתירה על של משה אצבע ולמה היו אחת גדולה ואחת קטנה ^ה שיהיו האומנין נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה כדי שלא יבואו לידי מעילה ותרתי למה לי אחת לכספא ודהבא ואחת לבנינא תנן החלונות ועובי החומה כלפנים בשלמא החלונות משכחת לה דשויה לקרקע עזרה אלא עובי החומה היכי ^ו משכחת לה בבר שורא דכתיב °ויאבל חיל וחומה ^ז ואמר רבי אחא ואיתימא רבי חנינא שורא ובר שורא: **מתני'** ^ח שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד אלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין ואלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין ^ט והמיחם באמצע כשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו ומחזיר את פניו עד שמגיע אצל חבורתו ואוכל והכלה הופכת את פניה ואוכלת: **גמ'** מתני' מני רבי יהודה היא *דתניא °על הבתים אשר יאכלו אותו בהם ^י מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות יכול יהא האוכל אוכל בשתי מקומות תלמוד לומר °בבית אחד יאכל מכאן *אמרו השמש שאכל כזית בצד התנור אי פקח הוא ממלא כריסו ממנו ואם רצו בני חבורה לעשות עמו טובה באין ויושבין בצדו דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם מלמד שהאוכל אוכל בשתי מקומות יכול

ד"ה א כח | שם | איכה ב | שמות יב | שם

רש"י

מאי לאו דאכלי ליה בגגין. אלמא גגי ירושלים נתקדשו: אין מפטירין. כשהגיע זמנו להפטר מן הסעודה דהיינו אחר הפסח שהוא נאכל באחרונה על השבע שכן חובת כל הקרבנות כדקיימא לן (*חולין דף קלב:) למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין אין נפטרין על ידי אפיקומן: ואמר רב. אפיקומן לשון הוציאו כליכם מכאן ונלך ונאכל עוד בחבורה אחרת: שלא בשעת אכילה. קריאת ההלל לאחר אכילה: פעם אחת בשנה. ביוה"כ לקטורת ולהזיית בין הבדים: בשבוע. בשמיטה: מה היא צריכה. שמא תבקע החומה וצריכה תיקון אלמא עליות נתקדשו: שאני היכל. דכתיב ביה ועליותיו וכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל אלמא קדוש: בקודש. בעזרה: ופתוחות לחול. שאין להם פתח לעזרה אלא להר הבית: תוכן חול. כקדושת הר הבית ולא כעזרה דבתר פתיחה אזיל: בשגגותיהן שוין לקרקע עזרה. שהלשכות בנויות מחילות תחת הקרקע הלכך גגים דידהו הוו להו כי ארעא: כי אמרה רבי יוחנן. להא דמחילות לא נתקדשו בפתוחות להר הבית דגבי שילוח בעל קרי המשתלח חוץ להר הבית אמרה באלו דברים(א) דקאמר מחילות לא נתקדשו ובעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות ומותר ליכנס במחילות דהר הבית: כי תניא ההיא. דתוכן קודש בפתוחות לעזרה להכי נקט פתוחות דבתר פתיחתן אזלינן: והתניא מחילות שתחת היכל חול. וקא סלקא דעתך בפתוחות לעזרה קאמר ומשנינן בפתוחות לחול שמחילות מהלכות מתחת אחת עשרה אמה שאחורי בית הכפורת עד שנפתחות להר הבית מחוץ לעזרה: ת"ש וגגו קודש. גגו של היכל וסיפא דהא דרבי יהודה היא והכא לא מצי לשנויי כדלעיל מהיכל ניתיב איניש דהא גגו לא כתיב בקרא: גגין הללו. שבעזרה ולשכותיה: אין אוכלין שם קדשי קדשים. הנאכלין בעזרה ואין שוחטין שם קדשים קלים הנשחטין בכל מקום בעזרה: לאותן שתי אמות. להכי קדשי גגין לשימוש נתינת כלי קודש הצריכין לבנין אבל לא הצריכין למזבח כדאשכחן שאותן שתי אמות מקלות של מדה היו נתונות בגובה השער שהוא בגגין ובעליות: דתנן שתי אמות. קני מדה היו בשושן הבירה והוא בית הבנוי על גובה השער כדתנן במסכת מדות (פ"א מ"ג) שער המזרחי ועליו שושן הבירה צורה מצויירת ומפרשינן במנחות כדי שידעו מהיכן באו ולהכי הוא דקדשי גגין לכל דדמין לשתי אמות דלא הוי צורך המזבח אבל למילתא אחריתי לא קדשו: של משה. ששה טפחים: ולמה היו אחת גדולה ואחת קטנה. תיסגי להו בשל משה: שיהו אומנין. ששכרן לבנות כך וכך אמות נוטלין למדת הקטנה של משה ומחזירין הבנין לגזברין למדה האחת מאלו הגדולות כדי שיוותרו משלהן להקדש ולא בצמצום שמא יהנו מן ההקדש בחנם ויבואו לידי מעילה: ותרתי. גדולות למה לי תיסגי בשל משה ובחדא מהנך: חדא לדהבא וכספא. בזו שאין יתירה על של משה אלא חצי אצבע היו לאומנות זהב וכסף כמין טבלאות ושולחנות שהן אומנות כבידה ובזו שיתירה עליהן אצבע היו מחזירין בנין אבנים ומוסיפין על תנאן אצבע לכל אמה: עובי החומה. אלמא רחב החומה נתקדש דדמו לגגין ועליות: בר שורא. חומה קטנה לפנים מן החומה גדולה והיא נמוכה ושוה לקרקע גובה העזרה שקרקע העזרה הולך וגבוה ועולה במעלות: **מתני'** שתי הבורות שהיו אוכלות. פסח אחד בבית אחד: אלו הופכין פניהן אילך. אין צריכין להסב אלו כנגד אלו להיות נראין כחבורה אחת אלא רשאין להפוך פניהם אלו אילך ואלו אילך ואפילו נראין כשתי חבורות לא איכפת לן כדיליף בגמרא שהפסח נאכל אף בשתי בתים לשתי חבורות: והמיחם. שמחממין בו חמין שמוזגין בו היין רשאין לתת באמצע כדי שיהא נוח לשמש המשמש לשתיהן למזוג משם לכאן ולכאן ואין צריכין לשנות משאר מנהג כל השנה ואף על פי שמפסיק בין החבורות לא איכפת לן וכשהשמש משמש לשתיהן עומד מחבורה אחת שהתחיל לאכול עמה מן הפסח למזוג לחבורה האחרת: קופץ את פיו ומחזיר את פניו. אצל חבורתו שלא יחשדוהו שאוכל עם חבורה האחרת דסבירא ליה לתנא דידן הפסח נאכל בשתי חבורות אבל אדם אחד אינו אוכל בשני מקומות ממנו ולהכי מוקי בבית אחד יאכל שאין אדם אחד אוכל בשני בתים ושתי חבורות ההופכות פניהן כשתי בתים דמו: והכלה. שהיא בושה רשאה להפוך פניה לצד אחר ולאכול כדאמרן פסח נאכל בשתי חבורות: **גמ'** על הבתים אשר יאכלו אותו. משמע שני בני אדם אוכלין פסח אחד בשתי בתים דכתיב יאכלו שנים אותו חד פסח בתים שנים: יכול יהא. אדם אחד אוכל בשני מקומות כגון בשני חדרים או בשתי חבורות ההופכות פניהם ת"ל בבית אחד יאכל ור' יהודה סבר יש אם למסורת כדלקמן יאכל כתיב משמע אדם אחד אוכלו בבית א' ולא בשני בתים אבל גבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה: השמש. שהיה עולהו ושכח והכניס כזית לתוך פיו והוא היה נמנה עליו: אם פיקח הוא ממלא כריסו ממנו. דאם יעמוד משם שוב לא יאכל: מלמד שהאוכל אוכל בשני מקומות. ויאכלו דכתיב בקרא אכל חד וחד מאוכלין קאי:

יכול

תוספות

לא נצרכה אלא לאותן שתי אמות. לא בעי למימר דאותן שתי אמות היו מונחות בגגו של היכל דהא שער מזרחי שעליו (ב) שושן הבירה צורה אחת משערי העזרה היה אלא ה"ק כמו שאותו שער מזרחי היה מקודש להניח שם כלי קודש כמו כן גגו של היכל קודש דקאמר היינו להצניע שם כלי קודש ולא שיהיו כלי קודש צריכין מקום מקודש כדמוכח בכמה דוכתי אלא הך קדושה אית להו להניחם שם:

ומר

עין משפט נר מצוה

קט א מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הלכה יג:
קי ב מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הל' ז:
קיא ג שם הלכה ח:
קיב ד שם הלכה ט:
קיג ה מיי' פ"ח מהל' מעילה הלכה ה:
קיד ו מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הל' ג:
קטו ז מיי' פ"ט מהל' ק"פ הלכה ג:
קטז ח שם הלכה ד:
קיז ט שם הלכה א:

מסורת הש"ס

[סוטה טו:]
לקמן קיט:
תוספתא פ"א דכלים
[ע' תוספות שבועות יז: ד"ה ומאי וטמא] ונגזכיו כצ"ל
מעשר שני פ"ג מ"ח זבחים נו: יומא כה.
לעיל סז: תמיד כז:
תוספת' דכלים פרק א *שם [שבועות יז:]
מנחות נח: בכורות לט: כלים פי"ז [מ"ט]
מכילתא פ' בא
לקמן פט:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כי אמרה וכו' באלו דברים · נ"ב סוף דף ס"ז וע"ש: (ב) תוס' ד"ה לא נצרכה וכו' דהא שער מזרחי שעליו שושן הבירה אחת משערי העזרה כצ"ל:

גליון הש"ס

גמרא שאני היכל · עיין שבועות יז ע"ב תוס' ד"ה וטמא:

רבינו חננאל

מאי לאו דאכלין הפסח בגג ושם קראו את ההלל דאלמא הגג נתקדש דאין לנו רשות לאכול את הפסח אלא במקום קדוש ושני' כגון שאכלו הפסח בארץ ועלו בגג לקרות את ההלל · והא דתנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן פי' שלא יעברו מחבורה לחבורה התם בשעת אכילה אבל בקריאת ההלל שרי: ת"ש מהא דתנן בתחלת כלים אבא שאול אומר עליו' בית קדשי הקדשי' חמורה מבית קדשי הקדשים כו' הרי העליות נתקדשו ודחי רב יוסף וכי מהיכל ניתיב איניש כלומר שאני היכל דרחמנא גזר הכי שנא' ויתן דוד לשלמה בנו את תבנית האולם וגו' וכתי' הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל: ת"ש מהא דתנן במעשר שני פ"ג הלשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול וגגותיהן קדש הנה הגגות נתקדשו ומשני רב חסדא הגגות הללו שוין לקרקע עזרה וכקרקע הן חשובין אי הכי אימא סיפא בנויות בחול ופתוחות בקדש תוכן קדש וגגותיהן חול ואי ס"ד בשוין גגות הללו לקרקע עזרה הויא להו מחילות ואמר רבי יוחנן מחילות לא נתקדשו אמאי תנן תוכן קדש כי אמר ר' יוחנן בפתוחות להר הבית כי תניא ההיא בפתוחות לעזרה והתניא ר' יהודה אומר מחילות שתחת ההיכל חול ושני' בפתוחות לחול: ת"ש וגגו של היכל קדש ומתמהי' ותסברא גגין מי קדשי והא קתני סיפא גגין הללו אין אוכלין שם קדשי קדשי' ואין שוחטין שם קדשי' קלים ואלא קשיא וגגו של היכל קדש ושני' באותן שתי אמות כלומר הא דתניא גגו של היכל קדש באותן ב' אמות כדתנן במסכת כלים פט"ז שתי אמות היו בשושן הבירה אחת על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן מזרחית דרומית · יש מי שאומר מדת ב' אמות של כסף או של זהב כגון שרבים היו עשויות ומונחות באותו מקום ובהן היו משערין ונותנין לאומנין ולוקחין · ויש אומרים מקום היה בנוי בבית המקדש צורת שושן הבירה ועשו בה בנין אמה אחת כמדת משה רבינו שעשה בה כל כלי הקודש ותוספת חצי אצבע בקרן מזרחית דרומית בנין אמה ואחרת יתירה עליהן בקרן מזרחית דרומית ומפורש במנחות פרק שתי הלחם נילושות אחת אחת כיון שהביא משנה זו נדרה ופרקה פירש ענין שושן הבירה הנזכר בה תנן התם במדות פ"א (מ"ג) שער המזרחי ועליו שושן הבירה צורה מאי טעמא רב יצחק בר אבדימי ורב חסדא חד אמר כדי שידעו מהיכן באו כלומר בעונותיכם גליתם לבבל ועתה משם עליתם וכל זמן שרואין אותה הצורה זוכרין הגלות והרורות הבאין מספרין לבניהם וחד אמר כדי שתהא אימת מלכות עליהן כלומר אע"פ שאנו כאן תחת מלכות פרס אנו רבי תאני אמר לעולם תהא אימת מלכות עליך שנא' וירדו כל עבדיך אלה אלי וגו' ולא כתיב וירדת אתה ר' יוחנן אמר מהכא ויד ה' היתה אל אליהו וישנס מתניו · ועלתו לתרופה חזקיה אמר להתיר פה אלמים בר קפרא אמר להתיר פה עקרות לקבל הריון ואמרינן עלה ושתי אמות למה חד לדהבא וכספא וחדא לבנינא כלומר כשנותנין לאומנין כותל לבנות דבר קצוב כך וכך אמה בכך וכך דמים נותנין אמה באמה הקטנה והן בונין באמה הגדולה כדי שלא יהנו מן ההקדש יותר מכדי מלאכתן ויבואו לידי מעילה וכן בכלי זהב כגון השולחן והמנורה וכיוצא בהן והחצוצרות וכיוצא בהן · פי' חומה שוה בקרקע עזרה כגון בר שורא והוא החל שעושין החל נמוך והחומה שתוך ממנה גבוהה וזה נקרא חל וזו נקראת חומה: מתני' שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד אלו הופכין את פניהם ואוכלין וכו' · פירוש משנתנו פסח אחד וחלקוהו ואוכלין אותו בשתי חבורות אוקימנא לרבי יהודה דתני בבית אחד יאכל ולא בשני בתים וכתיב קרא אחרינא אשר יאכלו אותו בהם מכאן שהפסח נאכל בשתי חבורות רבי שמעון אומר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם מלמד שהאוכל

אוכלו

[נ״ע ולא לשפחות אחר שפחות ר״מ]

קיח א מיי׳ שם הל׳ ה:

קיט ב טוש״ע א״ח סי׳ קע ס״ה:

קכ ג ד שם סעיף ה:

[סייך לע״א במשנה]

קכא ה ו מיי׳ פ״ט מהל׳ ק״פ הל׳ ו:

המג״א סימן ק״ע ס״ק יו״ד העתיק חוץ מגלא וכו׳ פי׳ על זה בשם הב״ח ובשם מט״מ ע״ש וכ״כ הש״ס בשער האותיות אות ק׳ דף נ״ח ע״ב בשם ראשית חכמה ע״ש דגרסתם חוץ מגלא ונ״ע במידושי אגדות

ומר סבר יש אם למקרא. וא״ת והא שמעינן ליה לרבי שמעון בפ״ק דקדושין (דף יח:) דאית ליה יש אם למקרא ולמסורת דדריש בבגדו בה כבוגדו בה דאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות ולא *לאישות אחר שפחות י״ל דהתם לא סתרי אהדדי ויכול לדרוש שניהם אבל הכא דליכא למידרש אלא חד דריש מקרא וכן בפ״ק דסנהדרין (דף ד׳) והא דאמר לעיל (דף פה׳) המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה הרי הוא בלא תעשה אתי אפילו למאן דאמר פסח נאכל בשתי חבורות דאחר שנחלק ולקחו כל חבורה חלקה אסור להוציא חלק חבורה זו לחבורה אחרת:

*__הכלה__ הופכת פניה. איצטריך לאשמעינן דלא חשבינן כשתי מקומות אע״פ שהכלה מקלת סעודה בלא הפיכת פניה אי נמי קמ״ל דחייבת להפוך פניה כדאמר בגמרא כלה תנן:

אין מסרבין לגדול. אמאי דיתיב אפוריא לא שייך למימר משום דאין מסרבין דישיבת פוריא דבר גסות ושררה הוא ולא היה לו ליסב אי לאו משום כל מה שיאמר בעל הבית עשה:(א)**נכנסין** בג׳ כו׳. פירש ר״ת חבורה שנמנו על הפסח ובאו מקצת מהן בעת שדרך בני אדם לאכול ושגרו הדיילא פי׳ שמש לחפש אחריהם ולא מצאן אם נתקבצו רק שלשה אוכלין את הפסח ואין עליהן להמתין עד שיבואו כולם אבל פחות משלשה לא אבל אם היו מקובצים יחד ויצאו ונתאחרו והדר בהו דיילא ולא מצאן אפילו לא נשאר רק אחד מהם אין צריך להמתין כיון שהיו שם ויצאו:

אמר רבינא ונותן דמים. האוכל פסח ולית הלכתא כוותיה והנ״מ דעל בעידנא דעיילי אינשי והדר בהו דיילא:

הדרן עלך ביצד צולין

יכול יהא נאכל בשתי חבורות ת״ל בבית אחד יאכל במאי קמיפלגי רבי יהודה סבר יש אם למסורת ור׳ שמעון סבר *יש אם למקרא היו יושבין ונפרסה מחיצה בינהם לדברי האומר פסח נאכל בשתי חבורות אוכלין לדברי האומר אין הפסח נאכל בשתי חבורות אין אוכלין היו יושבין ונסתלקה מחיצה ביניהן לדברי האומר האוכל אוכל בשני מקומות אוכלין לדברי האומר אין האוכל אוכל בשני מקומות אין אוכלין יתיב רב כהנא קא פשיט ליה מפשט א״ל רב אשי לרב כהנא ותיבעי לך איבעיא סילוק מחיצה ועשיית מחיצה מי הוי כב׳ מקומות וכב׳ חבורות דמי או לא ״תיקו: הכלה הופכת את פניה וכו׳: מ״ט א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן מפני שהיא בושה רב הונא בריה דרב נתן איקלע לבי רב נחמן בר יצחק אמרו ליה מה שמך אמר להו רב הונא אמרו ניתיב מר אפוריא יתיב יהבו ליה כסא קבליה בחד זימנא ושתייה בתרי זימני *ולא אהדר אפיה אמרו ליה מ״ט קרית לך רב הונא אמר להו בעל השם אני מ״ט כי אמרו לך ניתיב אפוריא יתבת אמר להו ׳כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה (**חוץ מצא) מאי טעמא כי יהבי לך כסא קבלת בחד זימנא אמר להו מסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול מ״ט אשתיתיה בתרי זימני אמר להו *דתניא ׳השותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן שנים דרך ארץ שלשה מגסי הרוח מאי טעמא לא אהדרת אפך אמר להו כלה הופכת פניה תנן °ר׳ ישמעאל ברבי יוסי איקלע לבי רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא יהבו ליה כסא קבליה בחד זימנא ושתייה בחד זימנא אמרי ליה לא סבר לה מר השותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן אמר להו ׳לא אמרי בכוסך קטן ויינך מתוק וכריסי רחבה אמר רב הונא *״בני חבורה נכנסין בשלשה ויוצאין אפילו באחד אמר רבה ׳והוא דעייל בעידנא דרגילי למיעל והוא דרגש בהו דיילא אמר רבינא ונותנין שכר דמים וצריך האחרון להוסיף דמים ולית הלכתא כוותיה:

הדרן עלך ביצד צולין

יכול יהא. עיקרו של פסח נאכל בשתי חבורות: ת״ל בבית אחד יאכל • וקסבר יש אם למקרא יאכל אפסח קאי ולא אגברי כלומר עיקר תחלת אכילתו תהא בחבורה אחת ולא יתחלק לשתי חבורות אבל גברא אי בעי קאי מהכא ואזיל ואכיל הכא דלא קפיד רחמנא אלא אעיקר תחלת אכילה מדקרינן יאכל הפסח ולא יאכל אגברא ואני שמעתי חילוף ר׳ יהודה סבר יש אם למקרא בבית אחד ולא בשני מקומות ור״ש סבר יש אם למסורת שמסר אונקלוס הגר בחבורה חדא יתאכל אבל אשני מקומות לא קפיד וקשה לי לאומרו דלא שמעתי מסורת כזה מעולם ועוד דקיימא לן דר׳ שמעון יש אם למקרא ס״ל בשמעתא קמייתא דסנהדרין* ועוד לישנא דברייתא דייקא כוותי דגבי חבורות נקט פסח נאכל ולא נקט שתי חבורות אוכלין אותו וגבי מקומות נקט האוכל אוכל ולא נקט פסח נאכל הלכך כי דרשינן בבית אחד יאכל במקרא אפסח משמע למעוטי חבורות וכי דרשינן יאכל אגברי משמע למעוטי מקומות: ונפרסה מחילה ביניהן גרסינן. היו יושבין חבורה אחת ואוכלין פסח אחד ונפרסה מחילה ביניהן ועשאום שני חבורות לדברי האומר פסח נאכל בשתי חבורות גומרין אכילתן ואע״ג דמאן דאית ליה פסח נאכל בשתי חבורות אוסר לאדם לאכול בשני מקומות הכא לא נעשה לכל חבורה וחבורה מקומם כמקום אחר שהרי אינו רואה אויר שלא ראה עד עכשיו ואין כאן מקום חדש: היו יושבין. ב׳ חבורות בשני בתים ואכלו שם פסחיהם ונסתלקה המחילה יש כאן אויר חדש ונעשה לכל חבורה כמקום אחר והוי ליה כאוכלים במקום הראשון ובשני הלכך לדברי האומר אין האוכל אוכל בשני מקומות אין אוכלים: פשיט ליה מפשט. אומרה לשמועה זו פשוטה ומפורשת כמו שאמרנו שעשיית מחילה עושה אותן שתי חבורות וסילוק מחילה עושה אותן שני מקומות ולא מספקא ליה בה מידי: מ״ט. למה לה להפוך פניה ומאי אורחה בהכי: מפני שהיא בושה. לאכול לעיני האנשים על ידי שמסתכלין בה: יתיב. ומטה מקום הסב חשובין היא והקטנים יושבין על גבי ספסלין ונהג עצמו בחשיבות: קבליה בחד זימנא. ולא סריב עד שיפלרו בו: ושתייה בתרי זימני. הפסיק בו: ולא אהדר אפיה. לצד אחר אלא שתה לעיניהן: בעל השם אנא. מקטנותי כך קוראין לי רב הונא: מ״ט כי אמרי לך תיב אפוריא איתיבת. ולא ישבת על גבי קרקע ולא על גבי ספסל והכי בעו ליה שלא היה מנהגם כך ותמיהא להו: כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה. מתניתא היא במסכת דרך ארץ (בפרק בן עזאי) (ד״א רבה פ״ה): מסרבין לקטן. מלקבל דבריו עד שיפליר בו: ואין מסרבין לגדול. שכן במלאכים שאמרו לאברהם כן תעשה (בראשית יח) ולא סירבו בו וללוט אמרו כי ברחוב נלין עד ויפלר בם מאד (שם יט): כלה הופכת פניה תנן. ואין דרך האיש להפוך פניו: רבי ישמעאל בר רבי יוסי כריסו רחבה הואי כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב״מ דף פד׳): בני חבורה. לאו בפסח קאי: בני חבורה. שמש המשמש בסעודתן נכנסין בשלשה להסב ואם בא יחיד או שנים והסבו אין על השמש לשמש עלייהו: ויוצאין באחד אחד. כל מי שסיים אכילתו קודם אם בא לצאת יצא ואע״פ שקשה לשמש לשרת היחידים הנשארין: והוא דעיילי בעידנא דעיילי אינשי. שאין האחרון מאריך יותר משעת סעודת האחרים וגם בכניסתן לא ימהרו להסב כדי לאחר השמש עד זמן גמר שעת סעודה: והוא דרגש בהו דיילא. שהודיעו לשמש שזה דרכן לצאת אחד אחד לפי שטורח הוא לו לשמש היחידים: וצריך האחרון להוסיף דמים. לשמש:

הדרן עלך ביצד צולין

סנהדרין ד׳ [סוכה ו: קדושין יח: וש״נ]

[דף ד׳]

[עיין תוספות בכורות מד: ד״ה ואין]

[מס׳ ד״א פ״ו ושם איתא כשהוא דבר כשחוק]

[שם] ביצה כה:

[בערוך ערך דייל מבאר פי׳ סוגיא זו באריכות ע״ש]

הגהות הב״ח

(א) תוספות ד״ה נכנסין וד״ה אמר כד״א:

גליון הש״ס

גמרא רבי ישמעאל ברבי יוסי. בירושלמי ספ״ג דמעשרו׳ איתא ר״א בר״ש:

רבינו חננאל

אכלו בשני מקומות מכאן שהפסח נאכל בשני בתים יכול יהא נאכל בשתי חבורות ת״ל יאכל ואמרי׳ במאי פליגי רבי יהודה סבר יש אם למסורת יאכל כתיב בבית אחד יש רשות לאוכל לאוכלו ולאוכל קא מזהיר רחמנא שלא יאכל אותו אלא במקום אחד בלבד ולא בשני מקומות ורבי שמעון סבר יש אם למקרא יאכל קוראים על הפסח קא מזהיר רחמנא להאכל בחבורה אחת ולא בשתי חבורות אבל חבורה אחת בשני מקומות רשאין וקיימא לן כרבי יהודה דתנן סתמא כותיה: **נפרצה** מחיצה ביניהם ונתפרדו חצים לחד וחצים לחד נעשו כשתי חבורות בפסח אחד וכן אם היו שתי חבורות כל אחת בפסח שלה נסתלקה מחיצה מביניהם ונתערבו כאלו באו אלו לתוך אלו ואלו לתוך אלו ופשוטות הן:

הכלה הופכת את פניה ואוכלת • פי׳ מפני שהיא בושה לאכול • רב הונא כדאיקלע לבי רב נחמן בר יצחק אמרו ליה מה שמך אמר להו רב הונא פי׳ נסמכת בישיבה להקרות רב ובזה השם אני ידוע לפיכך אמר בעל השם אנא כלומר סמוך בישיבה אני וכו׳ ענינא מסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול כל מה שאומר לך בעל הבית עשה והשותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן אלו כולם דברים פשוטין הן: **אמר** רב הונא בני חבורה נכנסין אפילו בשלשה ויוצאין אפי׳ באחד כו׳ • פי׳ בני חבורה שנמנו על הפסח ובאו מקצת מהן בעת שדרך בני אדם להכנס ולאכול הפסח ושגרו הדיאלא פי׳ דיאלא כגון השמש שהוא השמש שלהן וחפש אחריהם אחרי הנשארים מבני חבורה ולא מצאם אפי׳ [אם] לא נתקבצו מכל בני החבורה ובאו אלא שלשה בלבד אוכלין את הפסח ההוא ואין עליהן להמתין להם עד שיבואו כיון שנתאחרו לבוא מדרך בני אדם כולם אבל פחות משלשה לא יאכלו אלא ימתינו עד שיבואו שאר בני החבורה זה דין הנכנסין אבל אם היו מקובצין כולן וראו מקצתן למקצתן ויצאו ונתאחרו יתר מן השיעור שאמרנו והדר בא דיאלא ולא מצאם אפילו לא ישאר מכל בני חבורה אלא אחד כגון שהיו שם כולם וראו זה את זה ויצאו אוכלו אפילו האחד הנשאר ואינם יכולין לומר לו למה לא המתנת אותנו ואמר רבינא ונותן דמים האוכל הפסח ולית הלכתא כותיה והני מילי דעל בעידנא דעיילי אינשי כרבה והדר בהו דיאלא: הדרן עלך ביצד צולין

האשה *בזמן שהיא בבית בעלה שחט עליה בעלה ושחט עליה אביה תאכל משל בעלה הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה שחט עליה אביה ושחט עליה בעלה תאכל במקום שהיא רוצה יתום ששחטו עליו אפוטרופסין יאכל במקום שהוא רוצה עבד של שני שותפין לא יאכל משל שניהן מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו: **גמ'** שמעת מינה *יש ברירה מאי רוצה בשעת שחיטה ורמינהו האשה רגל הראשון אוכלת משל אביה מכאן ואילך רוצה אוכלת משל אביה רוצה משל בעלה לא קשיא כאן ברדופה לילך כאן בשאינה רדופה דכתיב °אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום *וא"ר יוחנן ככלה שנמצאת שלימה בבית חמיה ורדופה לילך להגיד שבחה בבית אביה *כדכתיב °והיה ביום ההוא נאם ה' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי אמר רבי יוחנן ככלה בבית חמיה ולא ככלה בבית אביה °אחות לנו קטנה ושדים אין לה *א"ר יוחנן זו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד °אני חומה ושדי כמגדלות *אמר רבי יוחנן אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים *ורבא אמר אני חומה זו כנסת ישראל ושדי כמגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מאי דכתיב °אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזוית מחוטבות תבנית היכל אשר בנינו כנטיעים אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא בנותינו כזויות אלו בתולות ישראל שאוגדות פתחיהן לבעליהן וכן הוא אומר °ומלאו כמזרק כזויות מזבח איבעית אימא מהכא °מזוינו מלאים מפיקים מזן אל זן מחוטבות תבנית היכל אלו ואלו מעלה עליהן הכתוב כאילו נבנה היכל בימיהן. °דבר ה' אשר היה אל הושע וגו' בימי עוזיהו יותם אחז יחזקיה *מלך יהודה בפרק אחד נתנבאו ד' נביאים וגדול שבכולן הושע שנאמר °תחלת דבר ה' בהושע *וכי בהושע דבר תחלה והלא ממשה עד הושע כמה נביאים א"ר יוחנן תחלה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק ואלו הן הושע ישעיה עמוס ומיכה אמר לו הקדוש ברוך הוא להושע בניך חטאו והיה לו לומר בניך הם בני חנוניך הם בני אברהם יצחק ויעקב גלגל רחמיך עליהן לא דיו שלא אמר כך אלא אמר לפניו רבש"ע כל העולם שלך הוא העבירם באומה אחרת אמר הקב"ה מה אעשה לזקן זה אומר לו לך וקח אשה זונה והוליד לך בנים זנונים ואחר כך אומר לו שלחה מעל פניך אם הוא יכול לשלוח אף אני אשלח את ישראל שנא' °ויאמר ה' אל הושע לך קח לך אשת זנונים וילדי זנונים וכתיב וילך ויקח את גומר בת דבלים גומר אמר רב שהכל גומרים בה בת דבלים

רש"י

האשה. תאכל משל בעלה. דמסתמא דעתה לימנות על של
בעלה כל זמן שלא פירשה שיהא דעתה בשל אביה: רגל
הראשון. כך דרך הנשואות ללכת לבית אביהן רגל הראשון שאחר
הנשואין: תאכל ממקום שהיא רוצה. ובגמרא מוקי לה כשאינה
רדופה לילך עד הנה לבית אביה תמיד
הלכך מספקא לן בהי ניחא לה אלא
אם כן פירשה: אפוטרופסין. שהיו
לו שנים והמנוהו זה על פסחו וזה על
פסחו: לא יאכל משל שניהן. לא
מפסחו של זה ולא משל זה ואפילו
המנהו האחד על פסחו מי נתן רשות
לחלק האחר לימנות על זה ואין לו
תקנה אלא א"כ רצו שניהן שימנה עם
האחד: לא יאכל משל רבו. דמסתמא
לא היה דעת רבו להימנות חלק
החירות על פסחו: **גמ'** שמעת
מינה יש ברירה. קס"ד ממקום שהיא
רוצה בשעת אכילה קאמר ואמרינן
הוברר דשחיטה וזריקה דהאי פסח
שפיר איזדריק עלה דהאי אתתא:
בשעת שחיטה. ששאלנו את פיה
בשעת שחיטה ואמרה בזה אני רוצה:
אוכלת משל אביה. מן הסתם:
מתניתין בשאינה רדופה. לילך תמיד
לבית אביה דבית בעלה חביב לה
הלכך כל שאר הרגלים ודאי שייכא
בתריה ורגל ראשון ספק ובריייתא
ברדופה הלכך רגל הראשון ודאי בתר
אביה מכאן ואילך ספק: כמוצאת
שלום. נתחבבתי עליו ונמצאתי
שלימה לו: להגיד שבחה. היאך
מקובלת היא בבית חמיה: ושדים.
להניק אחרים: אין לה. שאין הנאה
ממנה: זו עילם. שהיה בה דניאל
שנאמר (דניאל ח) ואני (דניאל הייתי)
בשושן* אשר בעילם המדינה וזכה
ללמוד ולא רבץ תורה בישראל אבל
בבל גידלה עזרא הסופר דכתיב (עזרא
ז) (הוא) הכין לבבו לדרוש (בתורת)
[את תורת] ה' [ולעשות] וללמד בישראל
חק ומשפט: ושדי אלו ת"ח. המניקין
אחרים כשדיים הללו: כמגדלות.
שמגינין על הדור: כנטיעים. נטיעות
ינוקות שלא נתקלקלו עדיין ולא אירע
בהן שבר: שאוגדות פתחיהן לבעליהן.
סותמות פתחיהן עד שמזדקקות
לבעליהן ואינן נבעלות לאחרים לשון
אחר שמגידות פתחיהן של נדה
לבעליהן לפרוש מהן ואע"פ שתאוותן
רבה: וכן הוא אומר ומלאו כמזרק
כזויות מזבח. מה זויות דהתם כתיב
בהו ומלאו הכא נמי בנותינו כזויות על
ידי שמתמלאות תאוה ואין נזקקות
אלא עד שיבואו בעליהן: כאילו נבנה
היכל בימיהן. דהכי משמע מחוטבות
בבנין היכל תבנית לשון בנין: בימי
עוזיהו כו'. משום דאיירי בכנסת
ישראל בלשון אשה הנשאת לבעל
כדאמרן כמוצאת שלום נקט נמי
להא דהושע דכתיב ביה *תקראי
אישי כדדריש לקמיה: ארבעה נביאים. לקמיה מפרש להו ובכולהו כתב בהו בימי עוזיהו יותם אחז יחזקיה שכולן החלו להינבא בימי
עוזיהו וקיפחו חיי ארבעה מלכים: לא דיו שלא אמר כן. אתה למד ממה שאמר לו הקדוש ברוך הוא קח לך אשת זנונים ולא אמר כן
לנביא אחר: (מצאתי כאן הגה"ה מלשון רבינו ארבעה נביאים כולהו כתיב בהו בימי עוזיהו בר ממיכה דכתיב ביה יותם אחז יחזקיהו
ובעמוס לא כתיב אלא עוזיהו ומיהו מיכה בימיו נתנבא אלא שכבר נתנגע ויותם בנו שופט על הארץ לפיכך לא נקרא על שמו אבל
שלשה היו קודם שנצטרע בעמוס נאמר שנתים לפני הרעש וישעיה ביום הרעש דכתיב (ישעיה ו) וינועו אמות הספים שרעשו עליונים
לשורפו ותחתונים לבולעו כמשפט קרח ועדתו שערערו על הכהונה ואותו היום נתנגע והושע קודם לכולן): הכי גרסינן אומר לו קח לך
אשת זנונים ואח"כ אומר לו שלחה: וילדי זנונים. שתלד לך בנים זנונים ספק שלך ספק של אחרים: גומרין בה. ביאתם ותאוות לבם:
דבלים

תוספות

האשה. מאי רוצה בשעת שחיטה. ודווקא ביררה בשעת
שחיטה אבל לא ביררה אינה אוכלת לא משל זה ולא משל
זה אבל בריש' אפילו סתמא אוכלת משל בעלה: **כאן** ברדופה כאן
בשאינה רדופה. אור"ת דכל נשים רדופות הן להגיד בבית אביהן
כשנמצאו שלימות בבית חמיהן והשתא
מוקי מתני' בשאינה רדופה כגון
שברגל הראשון שאחר חופה לא הלכה
לבית אביה ומיירי מתני' ברגל שני
לחופתה והוא ראשון להליכה שברגל
שלפניו לא הלכה הלכך כיון שאינה
רדופה ספק הוא דשמא גם בזה לא
תלך וצריכה לברר אי נמי מתניתין
מיירי ברגל ראשון לחופתה ואינה
רדופה לפי שמיירי שכבר קודם הרגל
הגידה שבחה בבית אביה ולכך הוי
ספק אף ברגל ראשון וריש' דקתני
תאכל משל בעלה ברגל שני להליכתה
שכבר היתה בבית אביה ברגל שלפניו
ובריית' ברדופה ברגל הראשון
לחופתה ולהליכתה דודאי דעתה בשל
אביה דהיא רדופה להגיד שבחה
שנמצאת שלימה ומכאן ואילך דקתני
היינו ברגל שני ועדיין לא הגידה
שבחה דאז הוא ספק והלכה דקתני
במתניתין לאו דוקא דאי דוקא כבר
גילתה דעתה שרוצה בשל אביה א"כ
אפי' הלכה כל זמן שלא ביררה ספק
הוא אבל הלכה לעשות לא גרס ואי
גרס צ"ל דלעשות לאו דווקא והשתא
אתי שפיר הא דגרס דכתיב אז הייתי
בעיניו כמוצאת שלום וגו' וגרס נמי
וא"ר יוחנן דמייתי ראיה דהתם כלה
רדופה להגיד שבחה:
בזויות מזבח. מה להלן דם אף
כאן דם נדות:
בימי עוזיהו. נתנבאו ד' נביאים
אע"ג דבמיכה לא כתיב ביה
עוזיהו אלא בימי יותם אחז יחזקיהו
מ"מ כיון דכתיב קרא שתם י"ל
שבתחלת מלכות יותם נתנבא ואז
היה עדיין עוזיהו חי אלא שנתנגע
ומלך יותם בנו תחתיו בימיו:
אמר לו הקב"ה להושע. ממה
שאמר לו לקחת אשת זנונים
דריש שמסתמא כך אמר לו וכך השיבו:
יזרעאל

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהל'
ק"פ הלכה יא:
ב ב שם הלכה יב:
ג ג שם הלכה יג:
ד ד ה שם הלכה יא:

רבינו חננאל

האשה שהיא בבית
בעלה שחט
עליה אביה שחט עליה
בעלה כו' כיון ששנינו
תאכל במקום שהיא
רוצה דייקי' מינה דיש
ברירה וכאלו נתברר כי
טעת שחיטת הפסח
בזה נמנית ושני' מאי
ממקום שהיא רוצה
בשעת שחיטה ורמינן
עלה האשה רגל ראשון
משל אביה ואם תאמר
ממקום שרוצה בשעת
שחיטה מה לי אביה
מה לי בעלה ושני' הא
מתניתא ברדופה וכרבי
יוחנן דאמר מאי דכתיב
אז הייתי בעיניו
כמוצאת שלום כמה
שנמצאת שלימה בבית
חמיה ורדופה לילך
להגיד שבחה בבית
אביה בודאי בשל אביה
רוצה אבל מכאן ואילך
ממי שהיא רוצה בשעת
שחיטה: אחות לנו
קטנה אמר רבי יוחנן
זו עילם שזכתה ללמוד
ולא [זכתה] ללמד. בימי
עוזיה מלך יהודה
נתנבאו ד' נביאים הושע
ישעיה עמוס ומיכה
גדול שבכולן הושע
שנאמר תחלת דבר ה'
בהושע תחלה לארבעה
נביאים באותו הפ' כו':

לקמן פט. | כתובות עא: ע"ש | ס"א כתיב | קדושין מט: סנהדרין כד: ב"ב ז: | [ב"ב ח'] | *הכירה | שם יד: | [תקראי אישי דריש נמי למלתי' דהושע ב"ג הס"ג] | [ת"י מלוי]

עין משפט
נר מצוה

ישראל אחד משלשה קנינין וכו'. א"ר יוחנן אוי לה לרבנות שמקברת בעליה שאין לך נביא בישראל שלא קפח ארבעה מלכים בימיו מפני מה זכה ירבעם להמנות עם מלכי בית דוד מפני שלא קבל לשון הרע על עמוס שנאמר וישלח כהן בית אל אל ירבעם בן (נבט) [יואש] מלך ישראל וגו' אפילו דור אביו שיקלל [ואת אמו] לא יברך אל תלשן אותו מהושע כו' צדקות פרזונו צדקה עשה הקב"ה לישראל שפזרן לבין האומות. מיד שאול אפדם זו בבל שהיא עמוקה משאול. שלשה חזרו למטעתן ישראל כסף מצרים וכתב הלוחות:

דבלים. שתי דיבות דומה בת דומה: כי אבדם מלך ארם וישמם כעפר לדוש: ותהר ותלד בן ויאמר ה' אליו קרא שמו יזרעאל. שעתיד אני לזורעם ולזרותם בגולה: ארבעה קנינין גרסינן ובית המקדש אחד מינייהו. קנינין חשובין בעיניו לקרותם קנין לו כאדם שטורח לקנות דבר החביב לו: שלש גזירות. יזרעאל דהיינו גולה ולא עמי ולא רוחמה: יאמר להם וגו' ונקבצו וגו' בטלה גזירת הגלות ורחמתי בטלה גזירת לא רוחמה ואמרתי ללא עמי עמי אתה בטלה גזירת לא עמי: קיפח. קבר האריך ימים מהם

תורה אור

יזרעאל. על שם העתיד שיזרעו בגולה: **והגלה** אותם לבבל. והא דאמר בגיטין (דף יז: ושם) רחמנא בטולך או בטולא דבר עשו אלמא בני עשו מעלו טפי היינו לבתר דאתו חברי לבבל:

שמעת

דבלים דבה רעה בת דבה רעה ושמואל אמר שמתוקה בפי הכל כדבלה ורבי יוחנן אמר שהכל דשין בה כדבלה דבר אחר גומר אמר *רבי יהודה שבקשו לגמר ממונן של ישראל בימיה רבי יוחנן אמר בזזו וגמרו שנאמר °כי אבדם מלך ארם וישימם כעפר לדוש °ותהר ותלד לו בן ויאמר ה' אליו קרא שמו יזרעאל כי עוד מעט ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא והשבתי ממלכות בית ישראל ותהר עוד ותלד בת ויאמר לו קרא שמה לא רוחמה כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל כי נשא אשא להם ותהר ותלד בן ויאמר (ה' אליו) קרא שמו לא עמי כי אתם לא עמי ואנכי לא אהיה לכם לאחר שנולדו [לו] שני בנים ובת אחת אמר לו הקב"ה להושע לא היה לך ללמוד ממשה רבך שכיון שדברתי עמו פירש מן האשה אף אתה בדול עצמך ממנה אמר לו רבש"ע יש לי בנים ממנה ואין אני יכול להוציאה ולא לגרשה א"ל הקב"ה ומה אתה שאשתך זונה ובניך [בני] זנונים ואין אתה יודע אם שלך הן אם של אחרים הן כך ישראל שהן בני בני בחוני בני אברהם יצחק ויעקב אחד *מארבעה קנינין שקניתי בעולמי תורה קנין אחד דכתיב °ה' קנני ראשית דרכו שמים וארץ קנין אחד דכתיב °קונה שמים וארץ בית המקדש קנין אחד דכתיב °הר זה קנתה ימינו ישראל קנין אחד דכתיב °עם זו קנית ואתה אמרת העבירם באומה אחרת כיון שידע שחטא עמד לבקש רחמים על עצמו אמר לו הקב"ה עד שאתה מבקש רחמים על עצמך בקש רחמים על ישראל שגזרתי עליהם שלש גזירות בעבורך עמד ובקש רחמים ובטל גזירה והתחיל לברכן שנאמר °והיה מספר בני ישראל כחול הים וגו' והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו וגו' °וזרעתיה לי בארץ ורחמתי את לא רוחמה ואמרתי ללא עמי עמי אתה אמר רבי יוחנן אוי לה לרבנות שמקברת את בעליה שאין לך כל נביא ונביא שלא קיפח ארבעה מלכים בימיו שנאמר °חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלים וגו' אמר ר' יוחנן מפני מה זכה ירבעם בן יואש מלך ישראל להמנות עם מלכי יהודה מפני שלא קבל לשון הרע על עמוס מנלן דאימני דכתיב °דבר ה' אשר היה אל הושע בן בארי בימי עוזיה יותם אחז יחזקיה מלכי יהודה ובימי ירבעם בן יואש מלך ישראל ומנלן דלא קיבל לשון הרע דכתיב °וישלח אמציה כהן בית אל אל ירבעם מלך ישראל לאמר קשר עליך וגו' וכתיב כי כה אמר עמוס בחרב ימות ירבעם וגו' אמר חס ושלום אמר אותו צדיק כך ואם אמר מה אעשה לו שכינה אמרה לו אמר ר"א אפילו בשעת כעסו של הקב"ה זוכר את הרחמים שנאמר °כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל ר' יוסי בר ר' חנינא אמר מהכא כי נשא אשא להם ואמר ר"א לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים שנאמר °וזרעתיה לי בארץ כלום אדם זורע סאה אלא להכנים כמה כורין ור' יוחנן אמר מהכא °ורחמתי את לא רוחמה אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי מאי דכתיב °אל תלשן עבד אל אדוניו פן יקללך ואשמת וכתיב °דור אביו יקלל ואת אמו לא יברך משום דאביו יקלל ואת אמו לא יברך אל תלשן אלא אפילו דור שאביו יקלל ואת אמו לא יברך אל תלשן עבד אל אדוניו מנלן מהושע א"ר אושעיא מאי דכתיב °צדקת פרזונו בישראל צדקה עשה הקב"ה בישראל שפזרן לבין האומות והיינו דא"ל ההוא מינא לר' חנינא אנן מעלינן מינייכו כתיב בכו °כי ששת חדשים ישב שם וגו' ואלו אנן איתינכו גבן כמה שני ולא קא עבדינן לכו מידי אמר לו רצונך יטפל לך תלמיד א' נטפל ליה ר' אושעיא א"ל משום דלא ידעיתו היכי תעבדו תכלינן כולהו ליתנהו גבייכו מאי דאיכא גבייכו קרי לכו מלכותא קטיעתא אמר ליה גפא דרומאי בהא נחתינן ובהא סלקינן: *תני רבי חייא מאי דכתיב °אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה יודע הקדוש ברוך הוא את ישראל שאינן יכולין לקבל גזירות אכזריות אדום לפיכך הגלה אותם לבבל ואמר רבי אלעזר לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבבל אלא מפני שעמוקה כשאול שנאמר °מיד שאול אפדם ממות אגאלם רבי חנינא אמר מפני שקרוב לשונם ללשון תורה רבי יוחנן אמר מפני ששיגרן לבית אמן משל לאדם שכעס על אשתו להיכן משגרה לבית אמה והיינו דרבי אלכסנדרי דאמר שלשה חזרו למטעתן אלו הן ישראל כסף מצרים וכתב לוחות ישראל הא דאמרן כסף מצרים דכתיב °ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים על ירושלים וגו' כתב הלוחות דכתיב °ואשברם לעיניכם תנא לוחות נשברו ואותיות פורחות עולא אמר כדי שיאכלו

תמרים

על ידי שמתגשאים ברבנות הם מתים: זכה לימנות. כדיליף לקמיה: בימי עוזיהו יותם. סיפיה דקרא ובימי ירבעם בן יואש מלך ישראל: כהן בית אל. כומר לעכו"ם: זוכר את הרחמים גרסינן: כי לא אוסיף עוד ארחם. אע"ג דפורענותא הוא אידכורי הוא מידכר שם רחמים: כי נשא אשא להם. לשון סליחה ואתמוהי מתמה ומיהו סליחה קא מידכר וסיפיה דקרא דלעיל הוא: רבי יוחנן אמר מהכא ורחמתי וגו' ואמרתי ללא עמי עמי אתה. אותם שלא היו מעמי ידבקו בהם ויהיו לי לעם: אפילו דור. רשעים שאביהן יקללו אל תלשינם: מהושע. שנתפס על שהלשין את ישראל ואף על פי שחטאו: צדקה עשה שפיזרן. שלא היו יכולין לכלותם יחד: יטפל לך תלמיד א'. להשיבך תשובה: גפא דרומאי. נשבע בע"ז: בהא נחתינן ובהא סלקינן. במחשבה זו אנן עסוקים תמיד: הגלה אותן לבבל. שאין כשדים אכזרים כשאר אומות: שעמוקה כשאול. ויפדם משם מהר כמו שהבטיחם מיד שאול אפדם: שקרוב לשונם ללשון תורה. ולא תשתכח תורה מהן מהר: לבית אמן. אברהם מאור כשדים יצא: כסף מצרים. שבזזו ישראל בצאתם ממצרים כדכתיב (שמות יב) וינצלו את מצרים ובימי רחבעם עלה שישק מלך מצרים ונטל את כל האוצרות: לעיניכם. כלומר דבר פלא ראיתם שם שהעין פונה להסתכל בו:

מסורת הש"ס

[נ"ל רב יהודה]

אבות פ"ו מכילתא פרשת בא ספרי פר' האזינו

עמוס ז

הושע א

שם ב

שם משלי ל

שם

שופטים ה

מ"א יא

איוב כח

הושע יג

מ"א יד

דברים ט

[גיטין יז.]

גמרא

תורה אור

תמרים ויעסקו בתורה *עולא איקלע לפומבדיתא קריבו ליה טירינא דתמרי אמר להו כמה כי הני בזוזא אמרו ליה תלת בזוזא אמר מלא צנא דדובשא בזוזא ובבלאי לא עסקי באורייתא בליליא צערוהו אמר מלא צנא סמא דמותא בזוזא בבבל ובבלאי עסקי באורייתא ואמר ר' אלעזר מאי דכתיב °והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב וגו' אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק אלא לא כאברהם שכתוב בו הר שנאמר °אשר יאמר היום בהר ה' יראה ולא *כיצחק שכתוב בו שדה שנאמר °ויצא יצחק לשוח בשדה אלא כיעקב שקראו בית שנאמר °ויקרא את שם המקום ההוא בית אל א"ר יוחנן גדול קבוץ גליות כיום שנבראו בו שמים וארץ שנאמר °ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד ועלו מן הארץ כי גדול יום יזרעאל וכתיב °ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד: יתום ששחטו עליו אפוטרופסין וכו': שמעת מינה *יש ברירה א"ר זירא °שה לבית מ"מ ת"ר שה לבית *מלמד שאדם מביא ושוחט על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתן בין שלא מדעתן אבל אינו שוחט על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים ועל יד אשתו אלא מדעתן תניא אידך *לא ישחוט אדם לא על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים ועל יד אשתו אלא מדעתן אבל שוחט הוא על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתן ובין שלא מדעתן [י]וכולן ששחטו ושחט רבן עליהן יוצאין בשל רבן ואין יוצאין בשל עצמן חוץ מן האשה שיכולה למחות

מאי שנא אשה אמר רבא אשה וכל דדמי לה הא גופא קשיא אמרת חוץ מן האשה שיכולה למחות טעמא דמחי הא לא מחי נפקא בשל בעלה והא קתני רישא ולא על ידי אשתו אלא מדעתן הא סתמא לא נפקא [ב]מאי אלא מדעתן לאו דאמרי אין אלא בסתמא לאפוקי היכא דאמור לא והא כולם ששחטו ושחט רבן עליהן יוצאין בשל רבן דבסתמא וקתני חוץ מן האשה מפני שיכולה למחות אמר רבא [ג]כיון ששחטו אין לך מיחוי גדול מזה: עבד של שני שותפין וכו': רמי ליה רב עינא סבא לר"נ תנן עבד של שני שותפין לא יאכל משל שניהן והתניא רצה מזה אוכל רצה מזה אוכל א"ל *עינא סבא ואמרי לה *פתיא אוכמא מיני ומינך תסתיים שמעתתא [ד]מתניתין בדקפדי אהדדי ברייתא דלא קפדי אהדדי: מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו וכו': משל רבו הוא דלא יאכל אבל משל עצמו יאכל והא תניא לא יאכל לא משלו ולא משל רבו לא קשיא כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה דתנן *מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי בית הלל בית שמאי אומרים

תקנתם

רש"י

תמרים · יש בבבל הרבה: טירינא · סל: כמה כי הני בזוזא · כמה מאלו בזוז אחד: הר המוריה ושדה דיצחק ובית אל דיעקב כולם בהר הבית התפללו: שקראו בית · מקום מיושב: יום יזרעאל · יום כנישיהון מתרגמינן וקרי ליה יום כיצירת בראשית: יש ברירה · שהוברר שבזה נתרצה בשעת שחיטה אילו הודיעוהו: שה לבית · איש בעל הבית יקחנו לכל בני ביתו ואין צריך דעתן: על ידי · בשביל שבנו ובתו הקטנים עליו לחנכן הלכך בין מדעתן דהיינו בסתמא כדמוקי לקמן בין שלא מדעתן דאמרי לא אין יכולין למחות וכן עבדו ושפחתו הכנענים על כרחם ימשכו אחריו דסמוכין עליו אבל שפחתו העברית אף על גב דלא משכחת לה אלא בקטנה דהא יוצאה בסימנין כיון דאין עליו לחנכה יכולה למחות: ה"ג תניא אידך לא ישחוט אדם לא על ידי בנו ובתו הגדולים ולא על ידי עבדו ושפחתו העברים ולא על ידי אשתו אלא מדעתן אבל שוחט הוא כו' חוץ מן האשה שיוצאת בשל עצמה מפני שמחאתה מחאה דקיי"ל (*גיטין דף עז:) יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית משלך ואיני עושה לצרכך: ה"ג מאי שנא אשה · כלומר מאי שנא איהי מעבדו ושפחתו העברים ובנו ובתו הגדולים: ומשני אמר רבא אשה וכל דדמי לה · דהיינו כל הני: שיכולים למחות · משמע שמחאה שלהם מחאה אלמא טעמא דמחאי הא סתמא יוצאה בשל בעלה: ה"ג לאפוקי היכא דאמור לא · אין אנו רוצין דהיינו מחאה: בדקפדי אהדדי · שני הבעלים ואין רוצין ליהנות זה מזה הלכך אפילו נתרצה האחד שיאכל העבד משלו אין חבירו רוצה שיהנה חלקו משל חבירו: כמשנה ראשונה · קודם שחזרו ב"ה לא יאכל משל עצמו מפני שאין חלק עבדו' נמשך אחר דעתו: כמשנה אחרונה · הואיל וכופין לשחררו הרי הוא כבן חורין ואוכל משל עצמו:

תוספות

שמעת מינה יש ברירה · הכא לא שייך מאי רוצה בשעת שחיטה דבשלמא לעיל אשמעינן דאי לא ביררה בשעת שחיטה אינה אוכלת כלל אע"ג דס"ד דבתר בעלה גרירא טפי אבל הכא אם רוצה בשעת שחיטה מאי קמ"ל: שה לבית מ"מ · פי' משום דשה לבית לאו דאורייתא והכי אית ליה לר"ז גופיה בפרק אין בין המודר (נדרים דף לו·) ואם תאמר והיאך מאכיל פסח שלא למנויו נהי דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו לספות לו בידים אסור כדאמר בפ' חרש (יבמות דף קיד·) ואור"י דהתם ילפינן מלא תאכלום ולא אסור אלא דומיא דשרצים ונבילות אבל כה"ג דליכא חנוך מצוה שרי:

על ידי בנו ובתו הקטנים · בפ"ק דב"מ (דף יב:) גבי מציאה איכא למאן דאמר דלא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן הכא ע"כ קטן ממש מדאמרי' בין מדעתו בין שלא מדעתו ושלא מדעתו אמרינן בסמוך היינו דאמרי לא וגדולים פשיטא דיש בידם למחות אפי' סמוכין על שלחן אביהן: וכולן ששחטו כו'. קמ"ל אפי' סתמא כיון דשחטו אין לך מיחוי גדול מזה כדאמרינן בסמוך:

מתניתין בדקפדי אהדדי · אין לפ' דקפדי שאין כל אחד רוצה להנות את חבירו ולכך אפילו חלקו לא יאכל דאי אפשר שלא יהנה גם חלק חבירו א"כ כל אחד ששוחט עליו וכי השוחט הוא סבור שיהנה חלקו משלו ולא יהנה חלק חבירו דמסתמא מיירי כששחט עליו רבו דומיא דרישא יתום ששחטו עליו כו' ועוד דמי שחציו עבד אמאי לא יאכל משל עצמו אף למשנה ראשונה דדעתו ודאי להנות אף חלק רבו כדי לצאת ידי חובה לכך נראה כפי' הקונטרס דקפדי שכל אחד אינו רוצה שיהנה חלקו משל חבירו ושוחט אף על חלק חבירו וסבור שחבירו אינו מקפיד אם יאכל חלקו משלו ולכך חציו עבד לא יאכל למשנה ראשונה אף משל עצמו: *לישא שפחה אינו יכול · ואם תאמר וליתי עשה דפרו ורבו (בראשית ט) וידחה לאו דלא יהיה קדש (דברים כג) וי"ל משום דידה דליכא עשה דאפשר לה בעבד ועוד דבתחלת ביאה מיעקר לאו ולא מיקיים עשה אלא בהוצאת זרע וא"ת וימכור עצמו בעבד עברי ויהיה מותר בשפחה וי"ל בזמן שאין היובל נוהג דאז נמי אינו נוהג עבד עברי *ועוד אומר ר"י דאסור למכור עצמו בעבד עברי כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף כב:) וא"ת ישא חציה שפחה וחציה בת חורין וי"ל דאתי צד עבדות ומשתמש בצד חירות ואם תאמר וישא ממזרת דממזר מותר בשפחה דבפרק האומר (שם דף סט·) אמר רבי טרפון יכולים ממזרים ליטהר כילד ממזר נושא שפחה ומותר נמי בצד חירות דחרורי וממזירי מותרים לבא זה בזה וי"ל אי הליו עבד קדושין תופסין אתי צד עבדות ומשתמש בצד אשת איש ואי לא תפסי אם כן בעילתו בעילת זנות וכהשולח (גיטין מג·) מספקא ליה אי תפסי אי לא ועוד אור"ת דאין (א) תקנה להרבות ממזרין ואם תאמר וישא נתינה דחרורי ונתיני מותרים לבא זה בזה וי"ל דאף על גב דממזר מותר בשפחה נתין אפשר דאסור בה דקדש ועומד הוא הממזר שנולד מאיסור דלא תפסי קדושין ולכך מותר בלאו דלא יהיה קדש והא דאמרינן בים מותרות (יבמות דף פה:) דממזרת ונתינה מרגלא ליה (ב) לפי שיכול להכשיר זרעו שישא בנו שפחה ואף על גב דנתין אסור בשפחה האי גברא לא אכפת ליה באיסור דהא קא נסיב נתינה:

כופין

רבינו חננאל

אמר ר' אלעזר מאי דכתיב והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה וגו': מתני' יתום ששחטו עליו אפוטרופין יאכל ממקום שרוצה ש"מ יש ברירה אמר ר' זירא שה לבית מכל מקום בין מדעתו בין בעל כרחו תניא נמי הכי שה לבית מלמד שאדם שוחט על ידי בנו ובתו הקטנים ועל [ידי] עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתן בין שלא מדעתן: וכלן ששחטו ושחט רבן עליהן יוצאין בשל רבן חוץ מן האשה ואוקימ' חוץ מן האשה וכל דכוותה שיכולין למחות והאשה כיון ששחטה לעצמה אע"פ שלא מיחת בפירוש שחיטתה לעצמה אין לך מיחוי גדול מזה: עבד של שני שותפין אם אלו השותפין קפדי אהדדי שלא ישמש לזה יותר מזה וכן במזונות קפדי שלא יאכילנו אלא כדי הלקו בלבד לא יאכל משל שניהם ומתני' דקפדי אהדדי ברייתא דקתני יאכל ממי שהוא רוצה בשותפין דלא קפדי אהדדי: מי שחציו עבד וחציו בן חורין במשנה ראשונה דתני עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד לא יאכל לא משלו ולא משל רבו אבל במשנה אחרונה דתני כופין את רבו ועושין אותו בן חורין כו' [יאכל] משל עצמו כי כבן חורין הוא:

סייך לע"ב

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ב מהלכות ק"פ הלכה ח:

ו ב שם הלכה ט:

ז ג שם הלכה ח:

ח ד שם הלכה י:

ט ה שם הלכה יב:

מסורת הש"ס

תענית ס: · [עי' תוספות ברכות לד: ד"ה תניא וכו'] · [כתובות נח:] · [לעיל פז. לקמן פט.] · [תוספתא פ"ז] · [מגילה יד:] · [שם: פ"ז פז: ע"ש פרש"י ברכות כ. ע"ש פרש"י] · חגיגה ב. גיטין מא. ב"ב יג. ערכין ב: עדיות פ"א מי"ג · [כדאיתא קדושין כב.]

ישעיה ב · בראשית כב · שם כד · שם כח · הושע ב · בראשית א · שמות יב

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לישא וכו' ועוד אור"ת דאין זו תקנה: (ב) בא"ד מרגלא ליה לישראל לפי שיכול:

תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול שכבר חציו בן חורין לישא בת חורין אינו יכול שעדיין חציו עבד יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר °לא תוהו בראה (אלא) לשבת יצרה [ישעיה מה] "אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו וחזרו בית הלל להורות כבית שמאי:

מתני׳ בהאומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח שחט גדי יאכל שחט טלה יאכל שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון גשכח מה אמר לו רבו כיצד יעשה ישחט טלה וגדי ויאמר אם גדי אמר לי רבי גדי שלו וטלה שלי ואם טלה אמר לי רבי הטלה שלו וגדי שלי שכח רבו מה אמר לו שניהן יצאו לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני:

גמ׳ פשיטא שחט גדי יאכל אע"ג דרגיל בטלה שחט טלה יאכל אף על גב דרגיל בגדי (א) שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון והא תניא אין נמנין על שני פסחים כאחד מתניתין במלך ומלכה *והתניא אין נמנין על שני פסחים כאחד ומעשה במלך ומלכה שאמרו לעבדיהם צאו ושחטו עלינו את הפסח ויצאו ושחטו עליהן שני פסחים באו ושאלו את המלך אמר להם לכו ושאלו את המלכה באו ושאלו *מן המלכה אמרה להם לכו ושאלו את ר"ג באו ושאלו את ר"ג אמר להם דמלכה ומלך דדעתן קלה עליהן יאכלו מן הראשון אנן הלא נאכל לא מן הראשון ולא מן השני ושוב פעם אחת נמצאת הלטאה בבית המטבחים ובקשו לטמא כל הסעודה כולה באו ושאלו את המלך אמר להם לכו ושאלו את המלכה באו ושאלו את המלכה אמרה להם לכו ושאלו את רבן גמליאל באו ושאלו אותו אמר להם בית המטבחים רותח או צונן אמרו לו רותח אמר להם לכו והטילו עליה כוס של צונן הלכו והטילו עליה כוס של צונן וריחשה וטהר ר"ג כל הסעודה כולה נמצא מלך תלוי במלכה ונמצאת מלכה תלויה בר"ג נמצאת כל הסעודה תלויה בר"ג: שכח מה שאמר לו רבו וכו׳: שלי *מה שקנה עבד קנה רבו אמר אביי והולך אצל רועה הרגיל רבו אצלו דניחא ליה בתקנתא דרביה ומקני ליה חד מינייהו על מנת שאין לרבו רשות בו: שכח רבו מה שאמר לו וכו׳: אמר אביי זלא שנו אלא ששכח אחר זריקה דבעידנא דאיזריק דם הוה חזי לאכיל׳ אבל שכח לפני זריקה דכי איזריק דם לא הוה חזי לאכילה חייבין לעשות פסח שני איכא דמתני לה אברייתא חחמשה שנתערבו עורות פסחיהן זה בזה ונמצאת יבלת באחד מהן כולן יוצאין לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני אמר אביי °לא שנו אלא שנתערבו לאחר זריקה דבעידנא דאיזריק דם מיהא הוה חזי לאכילה אבל נתערבו לפני זריקה חייבין לעשות פסח שני מאן דמתני אמתני׳ כ"ש אברייתא מאן דמתני אברייתא אבל אמתניתין לא כיון דכשירין נינהו דאי אידכר הוי חזי לאכילה קמי שמיא גליא אמר מר ופטורין מלעשות פסח שני והא איכא חד דלא נפיק משום דלא איפשר היכי ליעביד ליתי כל חד וחד פסח קא מייתי חולין לעזרה דארבעה מינייהו עבדי להו ליתי כולהו חד פסח נמצא פסח נאכל שלא למנויו האי מאי ניתי כל חד מינייהו פסחו וניתני ונימא אי דידי בעל מום האי דאייתי השתא ניהוי פסח ואי דידי תם האי דאייתי השתא ניהוי שלמים לא אפשר משום

רש"י

תקנתם את רבו · שאינו מפסיד כלום מן הראוי לו: ואת עצמו לא תקנתם · מה תהא עליו: לישא שפחה אינו יכול · דלד חירות אסור בה דכתיב (דברים כג) לא יהיה קדש לא ישב איתתא אמה: **מתני׳** שחט גדי יאכל · רבו ממנו ואע"ג דרגיל בטלה דכיון דלא פריש ליה עליה סמך: יאכל מן הראשון · והשני ישרף: שכח מה אמר לו רבו · שפירש לו גדי או טלה וזה שכח: וטלה שלי · ובגמרא פריך מה שקנה עבד קנה רבו ומנא ליה לדידיה: שכח רבו מה אמר לו · וזה כבר שחט השנים: שניהם יצאו לבית השריפה · דלא ידיע הי דהאי והי דהאי ואין פסח נאכל אלא למנויו: ופטורין מפסח שני · דשחיטה וזריקה מעלייתא היא חדא להאי וחדא להאי וקמי שמיא גליא: **גמ׳** והתניא אין נמנין על שני פסחים כאחד · לאכול בשעת אכילה מא׳ מהם שירצה דאין ברירה וכי בעי למיכל דילמא בשעת שחיטה לא הוה דעתיה עליה הלכך לא אכיל וזה שהמנה את רבו על שני פסחים ורבו סמך עליו היאך יאכל מן הראשון: במלך ומלכה · שתלויין על עבדיהן ואין מקפידין על סעודתן אם גדיים אם טלאים הלכך אין כאן דין ברירה דתרווייהו ניחא ליה לפיכך יאכל מן הראשון דכיון דליכא קפידא יצא בראשון ידי חובתו ואידך בכדי נשחט: ה"ג והתניא אין נמנין על שני פסחים כאחד ומעשה במלך ומלכה כו׳: שני פסחים · גדי וטלה: לכו ושאלו את המלכה · בקיאה וחכמה היתה: שדעתן קלה · כדאמרן שאין מקפידין אם גדי אם טלה: אנו לא נאכל · אם היה אחד ממנו שנשחטו עליו גדי וטלה לא יאכל לא מן הראשון ולא מן השני דכיון דקפיד לא ידיע בהי ניחא ליה: הלטאה · אחד משמנה שרצים המטמאין במגען וביקשו לטמא שהיו סבורין שמתה: בית המטבחים רותח או צונן · כלומר נמצאת ברותחין או בצונן: וריחשה · ופירכסה וגבי טומאה במותם כתיב: בתקנתא דרביה(א)· שאין לו תקנה אחרת דהא לא מצי למימר גדי שלי וטלה שלמים ואם טלה אמר לי רבי טלה שלי וגדי שלמים כדמפרש לקמן (שממעט באכילתו דקא אכיל לתרווייהו באותו הלילה משום ספק פסח וחד מינייהו שלמים הוא): לא שנו · דנפטרו מפסח שני אלא ששכח רבו לאחר זריקת שני הדמים מה אמר לו אבל בשעת זריקה עדיין הוא זכור והיה אפשר לברר איזה של רב ואיזה של עבד דכי איזדריק דם לשם אכילה איזדריק דהא ידיעי מנויו דידיה: [חייבין · דכי איזדריק לא לאכילת בשר איזדריק דהא לא ידיעי מנויו דידיה]: יבלת · מום לפסול: באחד מהם · באחד העורות ואין ידוע מאיזה פסח היה עור זה ואותו הפסח פסול הוא: ופטורין מפסח שני · ולקמן פריך והא איכא חד דלא נפק: אמר אביי לא שנו · דפטורין הוי חזי · ארבעה הכשירין לאכילה הלכך הארבעה יצאו והחמישי פטור משום דלא ידיע מנו דלייתי ולא אפשר לאיתויי חולין לעזרה כדלקמיה: חייבין · כולן שאין כאן כשר שלא נזרק הדם לאכילת בשר: מאן דמתני · להא לא שנו דאביי אמתניתין שאע"פ ששניהן כשירין אלא שאין מנויו ניכרין קאמר דאם היה הספק בשעת זריקה חייבין בפסח שני כ"ש לאברייתא דספק פסול מום יש בכולן ולא נראית זריקה שלהן: קמי שמיא גליא · איזה בעלים של כל אחד והדם ניתן לזריקה שהרי אין כאן פסול קרבן ואע"פ שאסור לאוכלו: ה"נ אמר מר ופטורין מלעשות פסח שני כו׳ · ולאברייתא קאי: קא מייתי חולין לעזרה · הארבעה שכבר יצאו: שלא למנויו · שאלו שכבר יצאו אין מכניס כלום: משום

תוספות

כופין את רבו · בחליה שפחה אין כופין את רבה אלא היכא דנהגו בה מנהג הפקר *היינו משום דכשיתחררה שמא לא תקיים כיון דלא מיחייבה וא"ת אמאי כופין וכי אומר לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירו דהמשחרר עבדו עובר בעשה וי"ל מצוה רבה שאני דלא תהו בראה לשבת יצרה כדמשני (ברכות דף מז:) גבי ר"א ששיחרר עבדו *מצוה דרבים שאני:

והתניא אין נמנין על שני פסחים כאחד · פירש בקונטרס דברייתא סברה דאין ברירה ולא מצי לשנויי דמתניתין קסבר דיש ברירה דאם כן הוה ליה למיתני מאיזה שירצה יאכל וא"ת ואמאי לא משני דברייתא קתני כשנמנה על ב׳ פסחים כא׳ והתם ודאי לא יאכל משניהם אבל מתניתין כשהמנוהו זה אחר זה דדעתו על הראשון וי"ל דמתני׳ קאמר ראשון לשחיטה אע"פ שהמנה עליו לבסוף:

במלך ומלכה · שיש להם רוב מעדנים ולא קפדי אם גדי ואם טלה אם שמן אם כחוש:

על מנת שאין לרבו רשות בו · ולמאן דאמר בפ"ק דקדושין (דף כג:) דקני רביה עד שיתן על מנת שיצא בו לחירות ה"נ יפרש שיתן לו שיצא בו חובת פסח:

קמי שמיא גליא · פירוש ולא פסיל כל כך הואיל ואינו בגוף הקרבן:

הא׳

רבינו חננאל

מתני׳ האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח כו׳ שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון. ואקשי׳ והתניא אין נמנין על שני פסחים כאחד ומשני אביי מתני׳ במלך ומלכה וכדתניא אין נמנין על שני פסחים כא׳ ומעשה במלך ומלכה שאמרו לעבדיהם צאו ושחטו עלינו את הפסח ויצאו ושחטו עליהם שני פסחים באו ושאלו המלך כו׳ אמר רשב"ג המלך והמלכה יאכלו את הראשון ואנו לא נאכל לא את הראשון ולא את השני נמצאת משנתנו שנויה במלך ומלכה וברייתא בשאר כל אדם וכן בהלטאה שנמצאת בבית המטבחים רותח ואמר רשב"ג הטילו עליה כוס של צונן והטילו עליה כלומר עדיין בחיים הוא וטהר רשב"ג כל המטבחי׳ נמצא המלך [תלוי במלכה] והמלכה תלויה ברשב"ג נמצא הכל תלוי ברשב"ג: שכח מה אמר לו רבו כיצד יעשה ישחוט גדי וטלה ואמרינן מנא ליה לעבד מה שקנה עבד קנה רבו. אמר אביי הולך אצל רועה הרגיל אצלו דניחא ליה בתקנתא דרביה ומקנה ליה על מנת שאין לרבו רשות בו. שכח רבו מה אמר לו שניהם יצאו לבית השרפה ופטור מלעשות פסח שני אוקמה אביי למתני׳ כשהיה יודע אם גדי אם טלה ועכשיו שכח לאחר זריקה דבעידנא דאזריק דם פסח ראוי לאכילה היה ונפטר בזריקה ואכילת פסח לא מעכבא אבל אם שכח לפני זריקה חייבין לעשות פסח שני: איכא דמתני להא דאביי אברייתא חמשה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצאת יבלת באחד מהן כולן יוצאין לבית השרפה ופטורין מלעשות פסח

שני . אמר אביי לא שנו אלא שנתערבו לאחר זריקה כו׳ מאן דמתני לה אמתני׳ כל שכן אברייתא אבל מאן דמתני לה אברייתא אבל אמתני׳ כו׳ ומקשי׳ אברייתא ופטורין כולן אם נתערבו לאחר זריקה דאמרינן איפטרו להו בזריקה והא איכא חד שהיה פסול בעל מום ולא יצא ידי שני משום דלא אפשר היכי נעביד ניתי כל חד פסח קא מייתו ארבעה מינייהו חולין לעזרה דהא איפשר

עין משפט נר מצוה

[כדאיתא גיטין לח.]

[ועי׳ תוס׳ שבת ד. ד"ה וכי ותוס׳ עירובין לב: ד"ה ולא ותוס׳ חגיגה ב: ד"ה כופין וגיטין מא: ד"ה כל וב"ב יג. ד"ה כופין ועי׳ תוס׳ לעיל נט. ד"ה אין]

י א מיי׳ פ"ז מהלכות עבדים הלכה ז:

יא ב מיי׳ פ"ג מהלכות ק"פ הלכה א:

יב ג שם הלכה ג:

יג ד שם הלכה א:

יד ו שם הלכה ג:

טו ח ט שם הלכה ט:

מסורת הש"ס

[כתובות]

נ"א את

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ דרגיל בגדי אלא שחט גדי וטלה:

[קדושין כג:]

ר"מ מ"ו

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] רש"י ד"ה בתקנתא דרביה וכו׳ נ"ב עי׳ שו"ת ח"נ סי׳ קנ"ו

ס"א

משום דאיכא חזה ושוק דכהנים הוא דאבלי ליה וניתי כל חד וחד כהן בהדיה האי כהן היכי דמי אי דעביד פסח דילמא האי פסח הוא ונמצא פסח נאכל שלא למנויו ואי דלא עביד פסח דילמא שלמים הוא ולא עביד פסח וניתי כל (א) חמשה °חד כהן דלא עבד פסח ונימני עילויה הני חמשה פסחים דממה נפשך איכא חד דלא עביד פסח וקא נפקי ביה אלא משום דקא ממעיט באכילת שלמים דאילו פסח ליום ולילה ואילו שלמים לשני ימים ולילה אחד °וניתי מותר הפסח ונימא אי דידי בעל מום האי דאייתי השתא ניהוי פסח אי דידי תם הוא ניהוי האי דאייתי השתא שלמים *דמותר הפסח *נאכל ליום ולילה אחד *וכי מפרישין תחלה למותרות ונטרחו ונייתי מותר הפסח אלא משום סמיכה ᵃדאילו פסח לא בעי סמיכה ואילו מותר בעי סמיכה הא תינח קרבן אנשים קרבן נשים מאי איכא למימר אלא משום מתנות ᵇדאילו פסח מתנה אחת ואילו שלמים שתים שהן ד' מאי נפקא מינה והא *תנן ᶜכל הניתנין על מזבח החיצון שנתנן במתן אחת כפר אלא משום דאילו ᵈפסח בשפיכה ואילו שלמים בזריקה מאי נפקא מינה והא *תניא ᵉכל הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא אימר דקא אמרינן ᶠדאי עבד לכתחלה נמי:

מתני' *האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים כיון שהכניס הראשון ראשו ורובו זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו: **גמ'** ש"מ *יש ברירה א"ר יוחנן *כדי לזרזן במצות קאמר דיקא נמי דקתני ומזכה אחיו עמו אי אמרת בשלמא דאמנינהו מעיקרא שפיר אלא אי אמרת דלא אמנינהו מעיקרא לבתר דשחיט מי קא מתמנו והא תנן נמנין ומושכין ידיהן ממנו עד שישחט ש"מ תניא נמי הכי *מעשה וקדמו בנות לבנים ונמצא בנות זריזות ובנים שפלים:

מתני' ᵍלעולם נמנין עליו עד שיהיה בו כזית לכל אחד ואחד *נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט רבי שמעון אומר עד שיזרק את הדם: **גמ'** מאי קמ"ל הא קמ"ל דאע"ג דאימני עליו חבורה זו חוזרת ונמנין עליו חבורה אחרת: נמנין ומושכין את ידיהן עד שישחט וכו': אמר אביי מחלוקת לימשך דרבנן סברי °מהיות משה מחיותיה דשה ור"ש סבר *מהוייתיה דשה אבל לימנות דברי הכל עד שישחט דאמר קרא °במכסת נפשות והדר תכוסו תניא נמי הכי נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט רבי שמעון אומר נמנין *עד שישחט ומושכין עד שיזרק הדם:

מתני'

[עי' תוספות לעיל עא: ד"ה לימד]

רש"י

משום דאיכא חזה ושוק · דשלמים שצריך ליתן לכהן וא"א לתת דהא כל חד וחד שמא האי הוי פסח ונמצא מאכילו לכהן שלא נמנה עליו: וניתי כל חד וחד · מינייהו חד כהן ונימניה אפסחו: ה"ג וניתי כולהו חמשה חד כהן דלא עבד פסח ונמניה בהדי כל חד וחד · דממה נפשך איכא חד דקא נפיק ביה ויאכל חזה ושוק של כולם: דקא ממעט באכילה דשלמים · בזמן אכילתו שאוכל את כולם ליום ולילה ושורף את הנותר ואם שלמים הוא עדיין אינו נותר ונמצא שורף קדשים כשרים: וניתי במותר הפסח · מתחלתו יתנה עליו אם שלי תם היה זה יהיה מותר הפסח שהוא קרב שלמים והוא כפסח שנאכל ליום ולילה [א] והכי תניא בתוספתא *דזבחים בפ' *(הפסח שנתערב) ומשני אין מפרישין קרבן מתחלה לשם (ב) נותר שהיאך יכול להיות מותר הפסח והרי שם פסח לא חל עליו מעולם שהרי זה כבר ילא: ונטרחו ונייתי במותר הפסח · יבקשו אנשים שנותרו להם פסח חי או מעות פסח ויקחו מהן בהמות ויתנה כל אחד על שלו אם שלי בעל מום היה הרי זה פסח ואם לאו הרי הוא כמות שהוא מותר הפסח לשלמים ונאכל ליום ולילה: בעי סמיכה · וא"א לסמוך על זה שמא פסח הוא וקא עביד עבודה בקדשים: קרבן נשים · לא בעי סמיכה: פסח בשפיכה · בנחת מן המזרק לקיר המזבח כנגד היסוד דנפקא לן מתן דם דפסח מודם זבחיך ישפך במסכת זבחים בפ' ב"ש (דף לז:) ובשלמים כתיבא זריקה שזורק למרחוק מן המזרק למזבח ואין מתן אצבע אלא בחטאת דכתיב בה באצבעו אבל בכל שאר קרבנות וזרקו כתיב וזורק כנגד הקרן עד שהדם ניתן לקיר מערבי וקיר דרומי: לכתחלה נמי · בתמיה:

מתני' על מי שיעלה · משמע שאינו ממנה עליו אלא הראשון: ומזכה את אחיו עמו · בגמרא מפרש היכי מתמני ומתרץ דאמניהו אבוהון מעיקרא וכדי לזרזן קאמר שיזדרזו כל אחד להיות ראשון ויהיה הוא ראש לאחיו שיזכו על ידו וכך הודיעם: **גמ'** ש"מ יש ברירה · קס"ד דלא אימנו אלא חד: כדי לזרזן · וכולן אימנו עליו בין ראשון בין אחרון: תניא נמי הכי · דמשום זריזות נקט:

מתני' נמנין · הרוצה לימנות: ומושכין · הרוצה לימשך: עד שישחט · אבל משנשחט אין נמנין עליו ואין מושכין הימנו אפי' לר"ש דפליג ואמר עד שיזרק הא מוקים דלימשך הוא דפליג אבל בלימנות מודה: **גמ'** דאף על גב דנמנין עליו חבורה [זו חוזרין ונמנין עליו חבורה] אחרת · כל חבורה שלימה שנימנו על פסח אחד ימשכו כולן ידיהן הימנו ודלא כרבי יהודה דאמר לקמן בפ' מי שהיה טמא (דף צט·) ובלבד שיהא א' מבני חבורה הראשונה קיים עליו: מחלוקת לימשך · בהכיא קאמר ר"ש עד שיזרק: אם ימעטו הבית · אם באו לימעט ולימשך מהיות משה בעוד היותו לשה יתמעטו: מחיותיה · בעודו בחיים: מהוייתיה · קודם גמר עבודותיו:

תורה אור

תוספות

האי כהן היכי דמי אי דעבד פסח כו' · וא"ת וניתי כהן קטן ויש לומר דכי דיפא מינה פריך: **וניתי** מותר פסח · לא כפי' הקונטרס שיקדיש לשם מותר אם שלו היה תם דבזה לא היה טועה הגמרא אלא נראה לר"י שיקדיש לפסח ואם בעל מום שלו ילא בזה ואם לאו יהא מותר פסח ופריך דלא הוי מותר פסח אלא היכא שהופרש לגמרי לפסח וניתותר:

ונטרחו ונייתי מותר פסח · וא"ת ואיך יכשר מותר זה לפסח הא לקמן בפרק מי שהיה טמא (דף נט·) פליגי רבי יוסי ורבי יהודה אי בעינן אחד מבני חבורה ראשונה אבל כ"ע מודו דאם נשאר שעה אחת בלא בעלים דלא חזי תו לפסח וי"ל הכא כשהפריש ב' פסחים לאחריות וניתותר לו א' דאינו נפסל משום שהניחוהו יחידי וא"ת אכתי למאן דלא בעי עקירה שלמים לשם פסח קשיא ועוד איך ימכרהו האמר לקמן המוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום וי"ל כיון דאיכא איכא דצריך ליה לכ"ע בעי עקירה כדאמרי' בתמיד נשחט (לעיל דף סד·) כגון שהיו בעלים טמאי מתים ואי מותר פסח במעות איירי כדפירש בקונטרס אתי שפיר: **דאילו** פסח ליום ולילה · קשה לר"י דתנן פ"ק דברכות (ד' ב·) כל הנאכלין ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר וקאמר בגמרא (שם דף ט·) ואילו אכילת פסחים לא קתני ורמינהו ק"ש והלל כו' ואכילת פסחים מצותן עד שיעלה עמוד השחר ומאי קא פריך והא הכא משמע דשייך למיתני גבי פסח יום ולילה וא"כ הוי בכלל הנאכלין ליום ולילה דקתני התם וי"ל דהתם הוה ליה למיתני בהדיא אם איתא דנאכל עד עמוד השחר לאפוקי ממשנה דאיזהו מקומן (זבחים דף נו:) דקתני אינו נאכל אלא עד חלות והיינו מדאורייתא דומיא דאחריני וכיון דלא קתני ליה בהדיא ש"מ דסבר דאינו נאכל אלא עד חלות כמשנ' איזהו מקומן: **ואילו** פסח לא בעי סמיכה · סבירא ליה סמיכה בכל כחו בעינן דאי לא בעינן אלא כל דהו לא הוי עבודה בקדשים [ב] ובאין דורשין (חגיגה דף טז:) פלוגתא °דתנאי היא: **הני** מילי דיעבד · וה"ה דאכולהו אמרי' הכי אסמיכה ואמתנות ואנותר ותימה וכי בשביל דשמא יהיה נותר או משום סמיכה דלא מעכבא או לא יעשו מתנות כהלכתן יכנס לידי ספק כרת וי"ל דטוב שידחה ספק כרת בשב ואל תעשה ממה שיעשו רובם שלא כהוגן כי כבר רובם עשו פסח: **אלא** אי אמרת דלא אמניהו כו' · תימה דבפ' אין בין המודר (נדרים דף לו·) מסיק רבי זירא אליבא דרבי יוחנן מהך משנה דשה לבית אבות לאו דאורייתא דאי דאורייתא אבירא קאי ומזכה להון והכא מוקי לה רבי יוחנן בדאמניהו מעיקרא וי"ל דהכא ה"פ אי אמרת בשלמא דחשוב כאילו אמניהו מעיקרא דאין צריכין מינוי והיינו טעמא דשה לבית אבות לאו דאורייתא שפיר אלא אי אמרת אינו חשוב כאמניהו מעיקרא אלא צריכין מינוי דשה לבית אבות דאורייתא ...

רבינו חננאל

איפסרו להו בזריקה ניתי כולהו פסח אחד נמצא פסח נאכל שלא למנויו וניתי כל חד וחד פסח וניתי וכו' וניתי וניתני במותר פסח פי' יפריש מעות ויאמר אלו מותר בפסח ויקנה כבש ויתנה ונימא אי דידי בעל מום נהוי האי פסח ואי דידי תם הוה להוי האי מותר פסח דמותר נאכל ליום ולילה כפסח ואמרינן וכי מפרישין תחלה למותר כלומר אפשר להיות העיקר הוא עצמו המופרש מותר לא יקרא מותר אלא אם הקדימו עיקר. ואמרינן ונטרח וניתי מותר הפסח פי' יבקש עד שימצא אדם שהפריש מעות לפסחו וקנה כבש ונשתיירו אצלו מן המעות דמי כבש אחד והוא מותר הפסח יקח המעות מאצל אותו האיש ויקנה בהן כבש ויתנה ויאמר אם שלי היה בעל מום זה פסח שלי ואם שלי כשר היה זה הכבש יהיה שלמים וכן כל חד וחד ודחי' אמאי לא עבדו הכי משום סמיכה דמותר הפסח אינו טעון סמיכה ואלו שלמים טעונין סמיכה התינח קרבן אנשים כו' ואסיקנא איסור דאמרי' ופטורין מלעשות פסח שני דאיעבד לכתחלה נמי מהדרי ואי משכחי' ואפשר להו למיעבד עבדו ואי לא משכחי כלל פטורי: **מתני'** האומר לבניו הריני שוחט הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים כו' ש"מ יש ברירה כדאמרי' לעילא. אמר ר' יוחנן מתניתין בששחט עליהם כלם וכי לא אמר להם כך אלא כדי לזרזן במצות ודיקא מתני' כוותיה דקתני ומזכה את אחיו עמו. פי' נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט ר' שמעון אומר עד שיזרוק הדם ואוקימ' מחלוקת לימשך דת"ק סבר מהיות משה מחיותיה דשה כלומר כיון שנשחט נעתק שם שה מעליו ור' שמעון סבר מהויתיה דשה מדבר שהוא חי ואיזה זה זה הדם שהוא הנפש. תניא נמי הכי נמנין ומושכין ידיהם ממנו עד שישחט ר"ש אומר עד שיזרק הדם

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"ג מהלכות מעשה קרבנות הלכה ו סמג עשין קפג :

יז ב שם פ"ט הלכה יג :

יח ג מיי' פ"ג מהלכות פסולי מוקדשין הלכה א ופט"ו הלכה א :

יט ד מיי' פ"ה מהלכות קרבן פסח הלכה ו ופ"ג הלכה ט ופ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז :

כ ה מיי' פ"ב מהלכות פסולי מוקדשין הל' ב :

כא ו מיי' פ"ג מהלכות ק"פ הלכה ט :

כב ז מיי' פ"ב מהלכות ק"פ הלכה יד :

מסורת הש"ס

מרא שנ"ל בתוספתא דפסחים

[תוספתא זבחים פ"ח] מנחות פח.

סנהדרין ד. זבחים לו:

זבחים לז.

גיטין כה. נדרים לו.

[לעיל פז. פח.]

[גיטין כה.]

[גיטין שם.] נדרים לו.

לעיל ס: יומא מט: גיטין כה.

[בערוך ערך חי גרס מחיותיה דשה הוא מדבר שהוא חי וזהו כדם כי הדם הוא הנפש כו']

הגהות הב"ח

(א) גמ' וניתי כולהו חמשה חד כהן : (ב) רש"י ד"ה וניתי כו' מתחלה לשם מותר שסופו :

גליון הש"ס

גמ' חד כהן. ע"ל עד ע"א תוס' ד"ה נתקן : שם וניתי מותר הפסח. ע' לקמן לז ע"א ברש"י ד"ה וש"מ : תוס' ד"ה ואילו פסח וכו' דתנאי היא. ע' בשער המלך פ"ח מהל' ק"פ :

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] רש"י וניתי במותר הפסח וכו' והכי תניא בתוספתא דזבחים. נ"ב עיין בשער המלך פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט : [ב] תוס' ד"ה ואילו פסח וכו' ובאין דורשין פלוגתא דתנאי היא. נ"ב עיין ביאור כוונתם בזה בשער המלך פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יב ועיין בחגיגה דף טז ע"ב בתוס' ד"ה דלא וכו'.

עין משפט
נר מצוה

כג א ב מיי' פ"ב מהל' ק"פ הלכה טו :
כד ג מיי' שם טוש"ע חו"מ סי' קטו סעיף י בהג"ה
רס"ע
כה ד מיי' פ"ב מהלכות ק"פ הלכה טו :
כו ה מיי' פ"ד מהלכות קרבן פסח הלכה י :
כז ו מיי' פ"ד מהלכות מעילה הלכה ח :

מתני' *הממנה עמו אחר בחלקו רשאין בני חבורה ליתן לו את שלו והוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן : גמ' איבעיא להו בני חבורה שהיו ידיו של אחד מהן יפות מהו שיאמרו לו טול חלקך וצא מי אמרינן מצי אמר להו הא קבילתון או דילמא מצו למימר ליה כי קבלינן לתיקוני זביחה ארעתא דאכלת טפי מינן לא קבלינך ת"ש הממנה אחרים עמו על חלקו רשאין [בני חבורה] ליתן לו את שלו והוא אוכל את שלו והן אוכלין את שלהן מאי טעמא לאו משום דהוי ליה כידים של אחד מהן יפות ואי סלקא דעתך ידיו יפות מצי אמר להו קבילתון ניהוי האי כידיו יפות אמרי לא דעות שאני דא"נ תרוייהו כחד מבני חבורה הוא דאכלי מצי אמרי לי' דלא ניחא לן אינש נוכרא גבן ת"ש *השמש שאכל כזית בשר בצד התנור אם היה פקח ממלא כריסו ממנו אם רצו בני חבורה לעשות טובה עמו באין ויושבין בצדו ואוכלין דברי רבי יהודה רצו אין לא רצו לא ואמאי נימא להו הא קבילתון שאני התם דאמרי ליה כי קבלינך אדעתא דנטרחך קמן למטרח לן לדידך לא קבלינך ת"ש ב*בני חבורה שהיה ידיו של אחד מהן יפות רשאין לומר טול חלקך וצא ולא עוד אלא ג'אפילו חמשה ועשו סיבולת רשאין לומר לו טול חלקך וצא שמע מינה מאי ולא עוד לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא פסח דמצי אמרי ליה כי קבלינך לתקוני זביחה אלא אפילו סיבולת נמי דצוותא בעלמא הוא רשאין לומר לו טול חלקך וצא איכא דאמרי הא לא איבעיא לן אלא הכי הוא דאיבעיא לן בני חבורה רשאין לחלק או אינן רשאין לחלק ת"ש בני חבורה שהיו ידיו של אחד מהן יפות רשאין לומר לו טול חלקך וצא ידיו יפות אין ד'אין ידיו יפות לא שמע מינה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עריבו ריפתא בהדי הדדי אדאכיל רב הונא בריה דרב יהושע חדא אכיל רב פפא ארבע א"ל פלג לי אמר ליה קבילתון איתיביה כל הני תיובתא ושני כדשנינן איתיביה בני חבורה א"ל התם דאמרי לי' כי קבלינך לתיקוני זביחה איתיביה סיבולת פלג ליה אזל עריב בהדי רבינא אדאכיל רב הונא בריה דרב יהושע חדא אכיל רבינא תמניא אמר מאה פפי ולא חדא רבינא ת"ר ה'הממנה אחרי' עמו על פסחו ועל חגיגתו מעות שבידו חולין *ו'והמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום ומעות כל שהן יפלו לנדבה וכי מאחר דלא עשה ולא כלום מעות אמאי יפלו לנדבה אמר רבא קנסא ומאי כל שהן אע"ג דלא הוו שוו אלא ארבעה ויהבו ליה חמשה אפילו בההיא יתירא נמי קנסוהו רבנן אמר עולא ואיתימא ר' אושעיא *אפשר ידעי חברין בבלאי טעמא דהאי מלתא זה הפריש טלה לפסחו וזה הפריש מעות לפסחו היאך הקדש חל על הקדש דקתני מעות שבידו חולין
אמר

מתני' הממנה אחרים עמו על פסחו • א' מבני חבורה שהמנה אחרים עמו על חלקו בלא דעת חבורה : רשאין • לומר לו טול חלקך ולא ולאכול אתה והבורחך את חלקך דאית ליה להאי תנא *פסח נאכל בב' חבורות : גמ' ידיו יפות • ליסנא מעליא ממהר לאכול הרבה : קבילתון • קבלתוני עליכם לאכול בכל כחי בדמים הללו : לתקוני זביחה • שלא יהא נותר ושיטרטך למאכל שאר בני אדם : לאו משום דהוה ליה כו' • שיהו עמו אוכלין : דעות שאני • אין בני חבורה מרוצין להיות כל אלו הדעות בחבורתם שמא יעכבו עליהם הסעודה ולא משום אכילה יתירתא אלא אפילו לא אכלי כולהו אלא כחד גברא מצו מעכבי עליה : ממלא כריסו ממנו • כדאמרי' בכילד צולין (לעיל דף פו׳) שאין האוכל אוכל בשתי מקומות : לא רצו לא • אלמא משום טירחא הדרי ביה הכא נמי משום פסידא הדרי ביה: לאטרחינן לדידך לא קבלינך • אבל ידיו יפות מדלא בדקו אחריו ש"מ בכל מאכלו קיבלו עליהן : סיבולת • תערובת סעודה של כל ימות השנה : מאי ולא עוד • מאי אולמיה הא מהא : לתקוני זביחה • כמדת איש אחד : דלצוותא • ואיכא למימר משום צוותא קבליה עליה בכל מאכלו : רשאין ליחלק • לחלק פסח ביניהן לכל א' חלק המגיעו: או אין רשאין לחלק • אלא אוכלין כאחד ונותנין המנות לפניהם כשאר סעודות : ש"מ • אין רשאין ליחלק : כל הני תיובתא • הממנה אחרים והשמש : איתיביה בני חבורה • מרישיה דקתני טול חלקך ושני ליה בההיא משום דלתקוני זביחה קבליה וכמדת איש אחד אבל אנא לוותא קבילת עלך וניחא עלך לוותי לקבולי עלך בכל סעודתי : ועל חגיגתו • חגיגת י"ד שאף היא באה לכל המנויין : מעות שבידו • שלקח מן הנמנין הללו : חולין • כדמפרש טעמא לקמיה שאף על פי שהנמנה כבר הקדיש מעותיו לכך והממנה כבר הקדיש פסחו מתחללין המעות על הפסח וטעמא מפרש : המוכר עולתו • להתכפר בה אחר לא עשה כלום ואין העולה קריבה אלא לשם בעלים הראשונים : ומעות כל שהן • כל מה שקיבל מן העולה והשלמים ואפילו יותר על כדי דמיהן יפלו המעות לנדבת ציבור לשופרות שהיו במקדש שהיו מקריבין מהן עולות לקיץ המזבח ולקמיה פריך מאחר דלא עשה ולא כלום אמאי יפלו דמיהן לנדבה : אמר רבא קנסא• קנסו רבנן לקונה דלא ליקני זימנא אחריתי עולה ושלמים דאחר ואיהו הוא דאפסיד אנפשיה דלא הוה ליה למיקני כפרת אחרים וכי האי גוונא נמי אמרי אינשי *לאו עכברא גנב אלא חורא גנב כלומר המוכר לא פשע אלא הקונה הלכך מעותיו נדבה : אף על גב דשויא ארבעה ויהבו ליה ה' • לא אמר אישתכח דמתנה בעלמא הוא דיהב ליה ולא ליקנסיה : אפשר ידעין כו' • והלואי שיהו יודעין טעם זה ויודיעני . היאך • מעות הקדש חל על טלה הקדש אחר לצאת הקדש של מעות לחולין מי הוליאן למעות *(של חולין) אילו היה עותן בבהמת חולין היתה נתפסת בקדושת המעות והן יצאו לחולין אבל עכשיו מה נתפס תחתיהם שיצאו הם לחולין והא ליכא למימר במעות שלא הוקדשו עסקינן דאם כן מאי למימרא :
אמר

דעות שאני • אע"ג דלא אכלי כולהו אלא כחד תימה לר"י מה צריך לשנויי הכי לימא ליה דשאני הכא דלא שייך למימר הא קבילתון ולא דמי כלל לידיו של א' מהן יפות וי"ל דאיצטריך לשנויי הכי דלא נידוק [איפכא דוקא] ממנה אחרים דלא מצי למימר הא קבילתון [הא ידיו יפות דמצי למימר קבילתון] אין רשאין ליתן חלקו ומעיקרא דהוה בעי למיפשט דהוי כידיו של א' מהן יפות ה"מ למפרך אדרבה איפכא מסתברא לכך משני דלא מצי למיפשט מידי: בני חבורה רשאין לחלק או לא • וא"ת אמאי לא פשיט ממתני' דדוקא אם המנה האחרים עמו רשאין ליתן חלקו וי"ל דאיכא למידחי דבלא ממנה נמי רשאין ליחלק והא דנקט ממנה משום דבכל ענין מיירי אפי' התנו שלא ליחלק ואם ממנה רשאין ליחלק אבל ברייתא לא מצי למידחי דפשיטא דאם התנו שלא ליחלק אפי' א' מהם ידיו יפות אין רשאין ליתן חלקו דמסתמא על דעת כן התנו דאם אין אחד מהן ידיו יפות אין דרך ליחלק בלא תנאי :
מעות כל שהן יפלו לנדבה • ק"ק לר"י דרישא מיירי כשהקדיש מעות לשם פסח כדמוכח בסמוך וסיפא מיירי במעות חולין דאי הקדישן לשלמים איך יפלו מעות שלמים לנדבת ציבור ויקריבו מהן עולות לקיץ המזבח :
ומאחר דלא עשה ולא כלום אמאי יפלו לנדבה • פירוש אי אמרת בשלמא דעשייתו מועלת אתי שפיר דקנסינן ליה שלא ירגיל לעשות כן פעם אחרת אבל כיון דלא עשה ולא כלום אמאי קנסינן ליה כיון שאין ממש בעשייתו ומשני דמ"מ קנסינן ליה :
וזה הפריש מעות לפסחו כו' • דאי במעות חולין מאי קמ"ל פשיטא שהן חולין דלית לן למיקנסיה כמו בסיפא כיון דשרי למנות אחרים על פסחו וא"ת אפילו אי הוו מעות חולין מעיקרא מכל מקום איך יכול למנות אחרים אחר שהקדישו כיון דסבר דאפילו במעות לא מסייר וכ"ש בפסח דלא מסייר מדקשיא ליה אין הקדש חל על הקדש וי"ל דאע"ג דלא מסייר ביה מידי על דעת כן מקדישו שיאמו כל אשר ימנה עליו דקרא כתיב (שמות יב) ולקח הוא ושכנו וכתיב ביה (שם) תכוסו משמע דבכל ענין אפילו הקדישו כבר משום דדעת האדם כן :
כי

רבינו חננאל
מתני' הממנה אחרים על חלקו רשאין ליתן להם את חלקו כו'. פי' שלשה שנתחברו וקנו פסח ואמר אחד מהן לאחרים תנו לי מעות ובאו ואכלו עמי בחלקו רשאין בני חבורה לומר (לו) [ל]שלישי ולהוציאו מחבורתם ואוקימ' משום דאמרי ליה לא ניהא ליה דליתיב איניש נוכראה גבן ואף על גב דאכלי כולהו בחד : איבעיא להו בני חבורה שהיו ידי אחד מהן יפות. כלומר אוכל הרבה מהו שיאמרו לו טול לחלקך וצא ופשטנא מהא דתניא בני חבורה שהיו ידי אחד מהן יפות רשאין לומר לו טול חלקך וצא ולא עוד אלא אפי' חמשה ועשו סיבולת רשאין לומר לו טול חלקך וצא ש"מ . מאי ולא עוד לא מבעיא קאמר לא מבעיא פסח דאמר ליה לתקוני זבחא קבלנך אלא אפילו סיבולת נמי דלצוותא בעלמא רשאין לומר לו טול חלקך וצא. איכא דאמרי הא לא איבעי להו דמצי אמרי ליה לתקוני זבחא קבלנך למיכל יתר מינך לא קבלנך כי איבעיא לן הא רשאין בני חבורה לחלק או לא ופשטנא מיהא בני חבורה שהיו ידי אחד מהן יפות רשאין לומר לו טול חלקך וצא [ידיו יפות אין שאין ידיו יפות לא ש"מ ואסיקנא אפילו סיבולת דלצוותא בעלמא רשאין לומר לו טול חלקך וצא]. ומעשה דרב הונא בהדי רב פפא ובהדי רבינא פשוט הוא: ת"ר הממנה אחרים עמו על פסחו ועל חגיגתו מעות שבידו חולין והמוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום ומעות כל שהוא יפלו לנדבה ופשטה רבא למה יפלו לנדבה קנסא מאי כל שהן יפלו לנדבה דאע"ג דשוה ארבעה ויהבו ליה חמשה כולהו חמשה יפלו לנדבה ואפילו בההוא יתירא קנסיה רבנן וכיון שפשט רבא להא אמר עולא אפשר ידעין חברין בבלאי טעמא דהא מתניתא זה הפריש טלה לפסחו וזה הקדיש מעו' לפסחו האיך הקדש מתחלל על הקדש מעות

מסורת הש"ס
[לעיל פ.]
לעיל פ.
[תוספתא פ"ז]
[תוספתא שם]
[עי' קדושין נו. גיטין מה. ערכין ו.]
[גיטין מה: זבחים ל: חולין מה.]
צ"ל לחולין

אמר אביי אי לאו דאוקמיה רבי אושעיא להדיא בממנה זונה על פסחו ורבי היא הוה מוקמינא לה להדיא בקדשים קלים ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר *קדשים קלים ממון בעלים הוא אבל בפסח לא משייר איניש במעות ודאי משייר איניש דמעיקרא כי מפריש להו אדעתא דהכי מפריש להו והא רבי היא ומשום הכי מעות שבידו חולין (דבפסח לא משייר איניש) ובמעות ודאי משייר איניש והדיא דקא מוקי לה רבי אושעיא כרבי לא מוקמינא ליה אנא כרבי דבפסח לא משייר איניש (ובמעות משייר איניש דמעיקרא כי מפריש להו אדעתא דהכי מפריש להו) והא ליכא לאוקמי כרבי יוסי דהא תני בה והמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום והשתא דאוקמיה רבי אושעיא להדיא בממנה זונה על פסחו ורבי היא ש"מ דסבירא לי' אפילו בפסחו משייר איניש מאי היא דרבי אושעיא דתנן **נתן לה מוקדשין באתננה הרי אלו מותרין עופות דחולין הרי אלו אסורין שהיה בדין ומה אם מוקדשים שהמום פוסל בהן אין אתנן ומחיר חל עליהן עופות שאין המום פוסל בהן אינו דין שאין אתנן ומחיר חל עליהן ת"ל °לכל נדר לרבות את העופות *ק"ו למוקדשין מעתה מה עופות שאין המום פוסל בהן אתנן ומחיר חל עליהן מוקדשין שהמום פוסל בהן אינו דין שאתנן ומחיר חל עליהן ת"ל לכל נדר פרט לנדור אלא טעמא דכתב רחמנא נדר הא לאו הכי הוה אמינא מוקדשים חל איסור אתנן עליהן והא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו א"ר אושעיא בממנה זונה על פסחו ורבי היא מאי רבי דתניא *°אם ימעט הבית מהיות משה החייהו משה מכדי אכילה ולא מכדי מקח רבי אומר אף מכדי מקח שאם אין לו ממנה אחר עמו על פסחו ועל חגיגתו ומעות שבידו חולין שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן רבה ורבי זירא חד אמר בעצים לצלייתו כולי עלמא לא פליגי דכיון דתקנתא דפסח הוא כגופא דפסח דמי כי פליגי במצה ומרור רבנן סברי הא אכילה אחריתי היא ורבי סבר כיון דהכשירו דפסח הוא כגופא דפסח דמי וחד אמר במצה ומרור נמי [ב]כולי עלמא לא פליגי דכתיב °על מצות ומרורים יאכלוהו דכיון דמכשירין דפסח נינהו כפסח דמי כי פליגי ליקח בו חלוק ליקח בו טלית רבנן סברי מהיות משה אמר רחמנא החייהו לשה ורבי סבר החיה עצמך משה ולאביי דאמר אי לאו דאוקמה רבי אושעיא להדיא בממנה זונה על פסחו ורבי היא הוי מוקמינן לה בקדשים קלים ואליבא דר"י הגלילי דאמר קדשים [קלים] ממון בעלים הוא אבל בפסח לא משייר איניש הא קתני בהדיא שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן אימא שעל מנת כן הקדישו ישראל מעות פסחיהן:

מתני' [ג]זב שראה שתי ראיות שוחטין עליו בשביעי ראה שלש שוחטין עליו בשמיני שלו שומרת יום כנגד יום שוחטין עליה בשני שלה ראתה שני ימים שוחטין עליה בשלישי והזבה שוחטין עליה בשמיני:

גמ' אמר רב יהודה אמר רב [ד]שוחטין וזורקין על טבול יום [ה]ומחוסר כפורים ואין

(דברים כג) (שמות יב) (שם)

תורה אור

רש"י

אמר אביי אי לאו דאוקמה ר' אושעיא · להא דתנן לקמן דאתנן חל על המוקדשים בממנה לזונה על פסחו באתננה ואע"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו הכא אמרינן דאתנן חל עליו: ורבי היא · דאית ליה פסח ממון בעלים הוא דאמר לקמן אף מכדי מקח שאם ימעטו לו מעות לבעל הפסח ליקח חלוק וטלית ממנה אחרים עמו על פסחו ונוטל מהן מעות ועושה צרכיו אלמא שלו הוא ויכול לאוסרו אי לאו דאוקמה רבי אושעיא במסכת תמורה להיא כדפרישית אנא הייתי מוקי לה הסיא דאתנן בקדשים קלים שנתן לה שלמים באתננה ויש בידו לאוסרן ורבי יוסי הגלילי היא דאמר בפרק קמא דב"ק (דף יב:) קדשים קלים ממון בעלים הם והאי מתניתא לעיל דקתני מעות חולין הוה מוקמינא כרבי והוה אמינא דהא דשרי רבי לעשות צרכיו במעות לאו משום דפסח אית ביה שיור בקדושתו ליתפס קדושת המעות בחולין שבו אלא משום דזה שמפריש המעות שייר בקדושתו לתתם מתת חולין לבעל הפסח והא ליכא לאוקמי כרבי יוסי דהא קתני בשלמים לא עשה כלום והיא דאתנן כו' ובפסח לא הייתי מוקי לה דלא הוה סלקא דעתאי דפסח לרבי ממון בעלים הוא שיהא בידו לאוסרו: דלא משייר איניש · בקדושת הגוף דבהמה וטעמא דרבי דאמר אף מכדי מקח משום דבמעות משייר איניש לתתם *מתת חולין בחזקת חולין ומעיקרא אדעתא דהכי אפרשינהו ומשום הכי חולין הם דזה שהפרישם לפסחו ואחר כך הימנה אחרים עמו מתנה בעלמא הוא דיהיב להו והנך יהבו ליה ממעות חולין מתנה והממנה זונה מתנה הוא שאין בידו למוכרו ואין אתנן חל עליו: והשתא דאוקמה ר' אושעיא להיא בממנה זונה על פסחו (א) · אלמא קא סבר ר' אושעיא פסח גופיה לר' ממון בעלים ושמעינן מינה דאפי' בפסח משייר איניש כל שכן מעות וכ"ש דמצינן לאוקמא להך דקתני מעות שבידו חולין כרבי דהא פסח חולין הוא ויכול למוכרו ומעות של אותן אחרים חולין הוה וליכא לאקשויי היאך הקדש חל על הקדש לצאת לחולין: הרי אלו מותרין · כדיליף לקמן: עופות · תורים ובני יונה שאינן מוקדשין: שהמום פוסל בהם · אף משהוקדשו אין אתנן חל עליהם כדיליף לקמן: עופות · חולין שמום אין פוסל בהן מלהקדישם דלא נאמר תמות וזכרות בעופות אינו דין כו': קל וחומר למוקדשין מעתה · שיחול אתנן עליהן: אלא טעמא כו' · פירכא הוא: ואם ימעט הבית וגו' · אם יהיו מעות מועטין לבעל הפסח מהיות משה שאין לו במה לקנות לצורכי הפסח ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו יקח מעות משכנו וימננו על פסחו ויקח מן המעות מה שהוא צריך לפסח: מכדי אכילה · אם יחסר לו מעות שאין לו במה ליקח צורכי אכילת הפסח כגון עצים לצלותו רשאי הוא למוכרו: ולא מכדי מקח · שאם אין לו מעות לסחורה אינו רשאי למכור פסחו לכך: כו"ע לא פליגי · דיכול להימנות אחרים ליקח במעות עצים: החייהו לשה · עשה צורכי הפסח מן המעות: ולאביי דאמר · לעיל אליבא דרבי בפסח לא משייר איניש הא קתני שעל מנת כו' אלמא פסח גופיה ממון בעלים הוא: אימא מעות פסחיהן · זה שנתמנה עמו לפסחו ונתן לו מעותיו חולין היו ונתן לו במתנה ומשום הכי יכול ליקח בהן טלית ונותן לו חלק של פסחו במתנה ומעותיו חולין הן שעל מנת כן הקדישן שאם ירצה ליתנם במתנה יתנם:

מתני' זב שראה שתי ראיות · שטומאתו טומאת שבעה ואינו טעון קרבן: שוחטין עליו בשביעי · ואע"פ שלא העריב שמשו דהא חזי למיכל לאורתא: ראה שלש · דלא חזי למיכל עד דמייתי כפרה: שוחטין עליו · אם חל שמיני שלו בערב הפסח ואפילו לא הביא כפרתו ומביאה לאחר מיכן דמחוסר כפורים דחי עשה דהשלמה כדאמרן בתמיד נשחט (דף נט.): שומרת יום כנגד יום · הרואה יום אחד בתוך אחד עשר ימים שבין נדה לנדה דבעיא לספור יום המחרת שוחטין עליה ביום ספירה דכיון שספרה מקצת היום מותרת לטבול ואף על פי שמחוסרת הערב שמש שוחטין עליה: והזבה · שראתה שלשה רצופים בתוך אחד עשר יום וצריכה לספור שבעה נקיים ולהביא קרבן שוחטין עליה בשמיני ותביא כפרתה קודם שתחשך ותאכל:

גמ' ואין

תוספות

כי פליגי במצה ומרור · להאי לישנא צריך לומר דהך דאתנן אתיא כרבי יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא להכי איצטריך לכל נדר אבל כרבי לא מתוקמא כיון דסבר להאי לישנא דפסח לא משייר אלא במצה ומרור לאודיה ומיהו הסיא דלעיל דקתני מעות שבידו חולין היינו חולין לענין מצה ומרור דכרבי יוסי הגלילי לא מיתוקמא דקתני לא עשה ולא כלום:

החיה עצמך משה · תימה כיון דמקרא נפיק מה צריך לטעמא שעל מנת כן הקדישו ישראל פסחיהם ויש לומר דקא משמע לן קרא דדעתו לכך:

מחוסר

[ב"ק יב: וש"נ] · ס"א נ"ג · ס"א נ"ג · [ס"א מתנת חנם] · תמורה ל: ע"ש · [שם] · [שם]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והשתא וכו' על פסחו וכרבי אלמא:

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ד מהלכות איסורי מזבח הלכה יד טו סמג לאוין שטז:
כט ב מיי' פ"ד מהלכות ק"פ הלכה יא:
ל ג מיי' פ"ו מהלכות ק"פ הלכה ג סמג עשין רכד:
לא ד מיי' שם הלכה א סמג שם:
לב ה שם הלכה ד:

רבינו חננאל

שבידו חולין . אמר אביי אי לאו דאוקמיה ר' יאשיה להא דתנן בתמורה פ"ו נתן לה מוקדשין באתננה הרי אלו מותרין ובעופות אסורין כו' ומעטינן להו למוקדשין למיחל עלייהו איסור אתנן ומחיר[כלב] מדכתיב לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלהיך לכל נדר ודרשינן לכל נדר פרט לנדור כלומר כל דבר הנדור ומוקדש אין אתנן ומחיר חל עליהן אמאי בעינן קרא למעוטי המוקדשין תיפוק ליה דכיון דאקדשנהו לאו דידיה אינון וקיימא לן אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואוקמא ר' אושעיא להא מתני' בממנה לזונה על פסחו ואליבא דר' דאמר המקדיש פסחו משייר ביה בפסחו ואם ימנה אחר עמו ויקח מעות ממנו אתנן המעות חולין הן ולזה הצריכה המשנה לומר אע"פ שממנה הזונה על פסחו ויש לו רשות לא נפסל הפסח ההוא ואיצטריך קרא למעוטי דהא דידי'[הוא]ומעטינן ליה לכל נדר פרט לנדור והפסח הזה כבר נדור ומופרש לשם פסח הוא: והיכן שנה ר' שמשייר אדם בפסחו דתניא ואם ימעט הבית מהיות משה מכדי אכילה ולא מכדי מקח ר' אומר אף מכדי מקח שאם אין לו ממנה אחרים עמו ומעות שבידו חולין דתקנתא דפסח הוא שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן ואמר אביי אנא הא מתני' הוינא מוקים לה בקדשים קלים ואליבא דר' יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הם כיון דאינון ממוניה איצטריך קרא לכל נדר פרט לנדור למעוטי הני קדשים קלים דלא חל איסור אתנן [ומחיר] עליהן[ו]והברייתא דקתני ומעות שבידו חולין לא הייתי מעמידה לרבי אלא הייתי [אומר] דבפסח לא משייר איניש אבל במעות ודאי משייר איניש דכי מפריש אדעתא דהכי מפריש להו שמשים בדעתו וכי לא יהיו דמי הכבש אלא אלו לא פחות ולא יתר יתכן שיהיו יתר ואוסיף או פחות וישאר לי *והשתא דאוקמי ר' אושעיא להדיא כר' אנא נמי אוקימנא לה להא מתניתא לרבי ולא משייר איניש בפסח אבל במעות משייר איניש *לפיכך תני מעות שבידו חולין והא ברייתא כר' יוסי הגלילי לא מצית מוקמת לה דקתני והמוכר עולתו ושלמיו לא עשה [כלום]: והא ברייתא דקתני ואם ימעט הבית חולקת רבנן ורבי חלקו רבה ור' זירא עלה חד אמר למנות עמו אחר בפסח וליטול ממנו מעות לקנות בהם עצים לצלותו דברי הכל מותר דכי גופיה דפסח הוא כי פליגי לקנות מן המעות מצה ומרור כו' וחד אמר מצה ומרור דברי הכל מותר כי פליגי לקנות מן המעות חלוק או טלית רבנן סברי מהיות משה החייהו לשה ור' קסבר מי כתיב מהיות שה משה כתיב החיה עצמך מן השה. ירושלמי ר' אלעזר בשם ר' אושעיא תנאי ב"ד הוא שיהא זר מפריש חולין מאליהן ואקשינן על אביי דאמר אפילו לרבי בפסח לא משייר איניש והא קתני בהדיא על מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן ושני' אימא שעל מנת [כן] הקדישו ישראל מעות פסחיהן: מתני' זב שראה שתי ראיות שוחטין עליו כו' אמר רב יהודה אמר רב שוחטין

*) פרלה לפי הענין כי אתר ויפאר לו נ"ל הדבור לפיכך תני מעות כו' והדבור והשתא דאוקמי כו' נ"ל אחר סוף הדבור ונתלפו השורות בכ"י ובדפוס:

תורה אור

*°ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ועולא אמר אף שוחטין וזורקין על טמא שרץ לרב מאי שנא טבול יום דחזי לאורתא טמא שרץ נמי חזי לאורתא מחוסר טבילה טבול יום נמי מחוסר הערב שמש *שמשא ממילא ערבא מחוסר כפורים נמי הא מחוסר כפרה שקינו בידו טמא שרץ נמי הרי מקוה לפניו דילמא פשע אי הכי מחוסר כפורים נמי דילמא פשע [ב]כגון דמסרינהו לב"ד וכדרב שמעיה *דאמר חזקה אין ב"ד של כהנים עומדין משם עד שיכלו מעות שבשופרות ולרב מדאורייתא מיחזא חזי ורבנן הוא דגזרו ביה (א) אלמה אמר רב *מטמאין אחד מהן בשרץ אלא לרב מדאורייתא נמי לא חזי דכתיב °איש איש כי יהיה טמא לנפש *[ג]מי לא עסקינן שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח דהיינו טומאת שרץ ואמר רחמנא נידחי וכי תימא ממאי דהכי סבר לה כרבי יצחק *דאמר טמאי מת מצוה היו שחל שביעי שלהן להיות בערב הפסח שנאמר °ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ביום ההוא הוא דאינן יכולין לעשות אבל למחר יכולין לעשות ואמר רחמנא נדחו תנן זב שראה שתי ראיות שוחטין עליו בשביעי מאי לאו דלא טביל ושמע מינה שוחטין וזורקין על טמא שרץ לא דטביל אי טביל מאי קמ"ל הא קמ"ל דאע"ג דמחוסר הערב השמש קמ"ל דשמשא ממילא ערבא הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא ראה שלש ראיות שוחטין עליו בשמיני אי אמרת בשלמא זב שראה שתי ראיות שוחטין עליו בשביעי דטביל איצטריך סד"א ראה שתי ראיות בשביעי הוא דלא מחוסר מעשה אבל ראה שלש בשמיני דמחוסר מעשה מחוסר כפרה לא קמ"ל דאע"ג דמחוסר כפרה שוחטין וזורקין עילויה אלא אי אמרת ראה שתי ראיות בשביעי דלא טביל ראה שלש בשמיני למה לי השתא יש לומר ראה שתי ראיות בשביעי דלא טביל דטמא מעליא הוא שחטינן וזרקינן עילויה ראה שלש בשמיני דטביל ליה בשביעי דקלישא טומאה לא כ"ש דשחטינן וזרקינן עילויה אלא לאו ש"מ ראה שתי ראיות בשביעי דשחטינן עילויה דטביל לא לעולם אימא לך דלא טביל ואיצטריך ס"ד אמינא בשביעי הוא דבידו לתקן אבל בשמיני דאין בידו להקריב קרבן אימא פשעי ביה כהנים קמ"ל כדרב שמעיה: והזבה שוחטין וכו': תני תנא קמיה דרב אדא בר אהבה והזבה שוחטין עליה בשביעי שלה אמר ליה זבה בשביעי שלה מי חזיא אפילו למאן דאמר שוחטין וזורקין על טמא שרץ הנ"מ טמא שרץ דחזי לאורתא הא עד למחר דמתיא כפרה לא חזיא אימא בשמיני פשיטא מהו דתימא כיון דמחסרא כפרה לא קמ"ל כדרב שמעיה רבינא אמר נדה תנא קמיה והנדה שוחטין עליה בשביעי א"ל נדה בשביעי מי חזיא אפי' למאן דאמר שוחטין וזורקין על טמא שרץ דחזי לאורתא (ב) נדה לאורתא דשביעי הוא דטבלה עד שמיני דעבדה הערב שמש לא חזיא [ד]אלא אימא בשמיני פשיטא השתא ומה זבה דמיחסרא כפרה שוחטין וזורקין עליה בשמיני נדה דלא מיחסרא כפרה צריכה למימר דשחטינן וזרקינן עלה נדה איצטריכא ליה הא קא משמע לן בשמיני אין בשביעי לא *כדתניא [ה]כל חייבי טבילות טבילתן ביום נדה ויולדת טבילתן בלילה דתניא יכול תהא טובלת מבעוד יום תלמוד לומר °שבעת ימים תהיה בנדתה תהא בנדתה כל שבעה ויולדת איתקש לנדה: **מתני'** [ו]האונן והמפקח

רש"י

ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ · ואע"פ שבידו לטבול היום וטעמא מפרש לקמיה: פשע · ולא טביל: משם · מן העזרה: שבשופרות · שופר היה שם שכתוב עליו קינין *ואשה שיש עליה לידה וכן כל מחוסרי כפרה מביאין מעות ונותנין לתוכו ודמי הקינין קלובין היו ואוכלים בקדש לערב וסומכין על חזקת בית דין של כהנים שאין עומדין משם עד שיכלו כל מעות אותו שופר כדי שלא*) יאכלו מחוסרי כפרה בקדשים: מחוסרי כפרה · זב וזבה ומצורעת ויולדת: ופרכינן ורב דאמר. טמא פשע אלמא מדאורייתא מיחזא חזי טמא שרץ לשחוט עליו ומשום דילמא פשע גזרו ביה רבנן: והאמר רב · בגילגל כולן היו ישראל מחנה טהורין ומחנה טמאין מטמאים אחד מהן בשרץ להכריע רוב ציבור לטומאה ואי מדאורייתא חזי היאך הוא מכריעם לטומאה דהיינו טמא שרץ דחזי למטבל: וממאי דהכי · דילמא מדכתיב טמא לנפש ולא כתיב טמא שרץ שמע מינה טמא מת שאינו ראוי לערב קאמר: סבר לה כרבי יצחק דאמר · בספרי אותן אנשים שבפסח מדבר שהיו טמאין לנפש אדם טמאי מת מצוה היו שחל שביעי כו': מאי לאו דלא טביל · וקשיא לרב: הא קא משמע לן דאף על גב דמחוסר הערב שמש דשימשא ממילא ערבא· ולא הוי כמחוסר מעשה: הכי נמי מסתברא · דאטבול קאי מדאצטריך למיתנא סיפא דשוחטין על מחוסר כפורים אי אמרת בשלמא רישא לא אשמעי' [אלא] טבול יום אילטריך למיתנא סיפא לאשמעי' דשוחטין על מחוסר כפורים כ"ד אמינא האי מחוסר מעשה חשיב ליה קא משמע לן דשרי ובמסרו לב"ד של כהנים כדאמרן: אלא אי אמרת כו' יש בידו לתקן · לטבול אבל מחוסר כפרה אין בידו לתקן אלא ביד כהן: זבה טבילתה ביום שביעי · דכתיב (ויקרא טו) וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר אחר מעשה תטהר כיון דסיימה לה ספירה תטהר ובתחלת היום עבדה לה ספירה אבל נדה דאורייתא שאינה סופרת נקיים אלא שבעה עם ימי ראייתה אינה טובלת עד לאחר שקיעת החמה של שביעי והערב שמש בדידה לא הוי עד למחר: בשביעי לא · משום דלא חזיא לאורתא משום הערב שמש: תהיה · יתירה דריש: ויולדת איתקש לנדה · דכתיב (שם יב) כימי נדת דותה תטמא: **מתני'** האונן · שמתו מוטל לפניו כדאמרי' בשחיטת קדשים בפרק טבול יום (זבחים דף ק:) איזהו אונן כל זמן שלא נקבר: והמפקח

תוספות

מחוסר טבילה · ואף על גב דמחוסר כפרה נמי צריך טבילה כדתנן בפ' חומר בקודש (חגיגה דף כא·) האונן ומחוסר כפורים צריכין טבילה לקודש אינו אלא מדרבנן כדמוכח התם ועוד דההיא טבילה לא בעי הערב שמש ולא שייך התם דילמא פשע:

עד שיכלו כל המעות שבשופר · הקשה ריב"א הא אי אפשר שלא יהא מעורב בכל קן וקן ממעות שתי נשים ואפי' למאן דאמר יש ברירה כי האי גוונא לא שייך למימר דלכן סהדי שנתערבו ואי הוה אמרינן שמכל מעות שבשופר קונה קינין יחד מאדם א' הוה אתי שפיר אבל לישנא דעד שיכלו לא משמע הכי ונראה לר"י דכל אחת היתה צוררת מעותיה ונותנת בשופר: **מי** לא עסקינן שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח · ואם תאמר ואפילו טבל נמי לא ישחטו עליו מהאי טעמא וי"ל כי יהיה טמא כתיב והאי קלישא טומאתיה:

שחל שביעי שלו · אבל ששי שלו ליכא למימר מדכתיב ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא הא למחר היו יכולים לעשות ולשחוט הן עצמן בלא שליחות מדלא כתיב ולא יכלו לאכול אי נמי דייק מביום ההוא דמיותר ואי ששי הוא ליפתוק מיניה ואם תאמר למה אמר להם לדחות לפסח שני יטבלו בו ביום וישחטו עליהם ויש לומר דשמא כן עשו ובשעה ששאלו לא טבלו עדיין ואמר להו משה אם לא תטבלו היום תדחו לפסח שני:

בשמיני פשיטא · אמתניתין דקתני זב שוחטים עליו בשמיני ליכא למיפרך פשיטא דמאי למימר דקתני לה אגב רישא דזב שראה שתי ראיות ושומרת יום כנגד יום שוחטין עליה ולא חיישינן שמא תראה ותסתור: **האונן** · כגון שמת לו מת אחר חצות שכבר חל עליו חיוב פסח אבל קודם חצות חל עליו אנינות כדאמר במי שהיה טמא (לקמן דף צח·): שהיה

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ד מהלכות ביאת מקדש הלכה יב ופ"ו מהלכות ק"פ הלכה א סמג שם:

לד ב שם הלכה ד:

לה ג שם הלכה ב:

לו ד שם הלכה ג:

לז ה מיי' פ"א מהלכות מקואות הלכה ו ופרק ג מהלכות שביתת עשור הלכה ג ופ"ד מהל' איסורי ביאה הלכה ו סמג עשין רמג טוש"ע או"ח סימן תקנד סעיף ח* וסימן תרי"ג סעיף יא* וטוש"ע יו"ד סימן קצ"ז סעיף ג וסימן שפא סעיף ה* [רב אלפס שבועות פ"ב דף רנב וברא"ש הלכות מקואות סימן לו]:

לח ו מיי' פ"ו מהלכות ק"פ הלכה ט:

רבינו חננאל

שוחטין וזורקין על טבול יום דאע"ג דמחוס' ערב שמש שמשא ממילא ערבא ועל מחוסר כפרה בשמסר קינו לב"ד של כהנים ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ חיישינן אף על פי שמקוה לפניו דילמא פשע ולא טבל דייקי' מינה מדקאמר דילמא פשע מכלל דמדאורייתא חזו ומשום דילמא פשע אמר רב אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ אלמ' אמר רב מטמאין אחד מהן בשרץ ועושין הפסח בטומאה והא טמא שרץ מדאוריי' טהור מעליא הוא אלא לרב טמא שרץ מדאוריי' נמי לא חזי מאי טעמא גמר לה מטמא שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח דאע"ג דבערב ראוי הוא כיון דהשתא לא חזי נדחה מהאי קרא דכתיב ולא יכלו לעשו' הפסח ביום ההוא ביום ההוא אינן יכולין לעשו' הפסח אבל למחר יכולין לעשות ונדחו לפסח שני כן נמי טמא שרץ ואקשי' עליה מדתנן זב שראה שתי ראיות שוחטין עליו בשביעי הנה זב בשביעי שלו כטמא שרץ הוא וקתני שוחטין עליו מאי לאו דלא טבל וקשיא לרב ומשני לא דטבל והא קמ"ל דאף על גב דמחוסר ערב שמש שמשא ממילא ערבא. דיקא נמי דקתני סיפא ראה שלש וכו': עולא אמר שוחטין וזורקין אף על טמא שרץ כו': הזבה שוחטין עליה בשמיני והוא שמסרה קרבנה לב"ד מהו דתימא דילמ' פשעו כהנים ולא קרבו להו קמ"ל כדרב שמעי' דאמר חזקה אין ב"ד של כהנים עומדין משם עד שיכלו כל מעות שבשופר. רבינא אמר התנא נדה תנא קמיה שוחטין עליה בשביעי אמר ליה רב אדא בר אהבה אפי' למאן דאמר שוחטין וזורקין על טמא שרץ משום דחזי לאורתא אבל נדה דטבלה ליל שמיני עד דעריב עלה שמשא דיום שמיני לא חזיא אימא נדה שוחטין עליה בשמיני שלה והא קמ"ל דבשמיני אין בשביעי לא כדתניא כל חייבי טבילות טבילתן ביום נדה ויולדת טבילתן בלילה. ותניא מנין לנדה שאינה טובלת ביום שביעי שלה שנאמר שבעת ימים תהיה בנדתה [תהא בנדתה] כל שבעה: מתני' האונן והמפקח

מסורת הש"ס

שקלי' פ"ו מ"ה

לעיל סט. פ: פח. לקמן צג. זבחים כב·

[נזיר סד:]

עירובין לב.

לעיל פ.

[לקמן צד.]

סוכה כה:

שבת קכא. יומא ו. פח. פ"ב

ויקרא טו

הגהות הב"ח

(א) גמ' ורבנן הוא דגזרו ביה והא אמר רב: (ב) שם דחזי לאורתא אבל נדה לאורתא דשביעי:

גליון הש"ס

גמ' ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ. עי' לעיל לב ע"ב תוס' ד"ה אלו פטורים:

והמפקח את הגל וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים והחולה והזקן שהן יכולין לאכול כזית שוחטין עליהן על כולם אין שוחטין עליהן בפני עצמן שמא יביאו את הפסח לידי פסול לפיכך אם אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני חוץ מן המפקח בגל שהוא טמא מתחלתו: **גמ'** אמר רבה בר הונא א"ר יוחנן לא שנו אלא בית האסורין דעכו"ם אבל בית האסורין דישראל שוחטין בפני עצמו כיון דאבטחינהו מפיק ליה דכתיב °שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב אמר רב חסדא הא דאמרת בית האסורין דעכו"ם (א) לא אמרן אלא חוץ לחומת בית פאגי אבל לפנים מחומת בית פאגי שוחטין עליו בפני עצמו מ"ט אפשר דאמטו ליה ואכיל ליה: לפיכך אם אירע וכו': אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא שנו אלא גל עגול אבל גל ארוך פטור מלעשות פסח שני אימא טהור היה בשעת שחיטה תניא נמי הכי ר"ש בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר מפקח בגל עתים פטור עתים חייב כיצד גל עגול ונמצאת טומאה תחתיו חייב גל ארוך ונמצאת טומאה תחתיו פטור אימא טהור היה בשעת שחיטה: **מתני'** *אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי רבי יהודה ורבי יוסי מתיר ואפילו חבורה של מאה שאינן יכולין לאכול כזית אין שוחטין עליהן ואין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים: **גמ'** ת"ר *מנין שאין שוחטין את הפסח על היחיד ת"ל °לא תוכל לזבוח את הפסח באחד דברי ר' יהודה ורבי יוסי אומר יחיד ויכול לאכלו שוחטין עליו עשרה ואין יכולין לאכלו אין שוחטין עליהן ורבי יוסי האי באחד מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדר"ש *דתניא ר"ש אומר מניין לזובח את פסחו בבמת יחיד בשעת איסור הבמות שהוא בלא תעשה ת"ל לא תוכל לזבוח את הפסח *באחד שעריך יכול אף בשעת היתר הבמות כן ת"ל באחד שעריך *לא אמרו אלא בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד ור"י האי מנא ליה תרתי שמעת מינה ולר' יוסי ממאי דלהכי דקאמר ר"ש דילמא כדקאמר ר' יהודה הוא דאתא אמר לך לא סלקא דעתך דהא כתיב °איש לפי אכלו רמי ליה רב עוקבא בר חיננא מפרישנא לרבא מי א"ר יהודה אין שוחטין את הפסח על היחיד ורמינהו אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה ובשני עושין אותה טפילה לאחרים דברי ר' יהודה א"ל לא תימא בפני עצמה אלא אימא בפני עצמן אמר ליה מי עבדינן חבורה שכולה נשים והתנן אין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים מאי לאו נשים לחודייהו ועבדים לחודייהו וקטנים לחודייהו אמר ליה לא נשים ועבדים וקטנים נשים ועבדים משום תפלות קטנים ועבדים משום פריצותא

צפניה ג | דברים טז | שמות יב

רש"י

והמפקח את הגל · מעל אדם ואין ידוע אם ימצאנו חי או מת: שוחטין עליו · דמכ"מ עודנו בחזקת טהרה ואונן נמי לאורתא חזי כדאמרינן בגמרא דאנינות לילה ליתא מדאורייתא אלא אנינות יום כדכתיב (ויקרא י) הן היום הקריבו יום אסור לילה מותר בשחיטת קדשים* וגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת: שוחטין עליהן · בחבורת אחרים: שמא יביאוהו לידי פסול · שמא יטמא אונן למתו ומפקח גל ימצאנו מת ונמצא שהאהיל על הטומאה והחבוש שמא לא יצא וחולה וזקן שמא יכבד חליו ולא יוכל לאכול כזית: לפיכך · הואיל ובשעת שחיטה ראויין היו ונזרק הדם עליהן אם אירע בהן פסול כמו שפירשתי פטורין מלעשות פסח שני: חוץ מן המפקח את הגל · ונמצא המת תחתיו שחייב לעשות פסח שני: שהוא טמא מתחלתו · קודם שחיטה שהרי האהיל על הטומאה משעה שהתחיל לפקח ובגמרא מוקי לה בגל עגול שמתחלה האהיל את כולו: **גמ'** לא שנו · דאין שוחטין על החבוש בפני עצמו: בית האסורין של ישראל · כגון לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון אי נמי כדתניא (כתובות דף לג:) אם יקום והתהלך בחוץ כו' וכי תעלה על דעתך זה מהלך בשוק וזה נהרג אלא מלמד שחובשין אותו עד שנראה מה תהא עליו: בית פאגי · מקום חיצון בירושלים: דמעיילי ליה · מן הפסח בתוך בית האסורין לאכול דהא לפנים מירושלים הוא: ל"ש · דמפקח גל חייב לעשות פסח שני אלא גל עגול דמתחלתו האהיל עליו אבל גל ארוך שמא בשעת שחיטה עדיין לא האהיל כנגד הטומאה וכיון דספק יצא ספק לא יצא פטור משום דלא אפשר כדאמרן לעיל (דף פח:) גבי חמשה שנתערבו עורות פסחיהן: **מתני'** על היחיד · טעמא יליף בגמרא: ואפילו חבורה של מאה · רבי יוסי קאמר לה כלומר לא תליא מילתא דפסח אלא באכילה יחיד ויכול לאכול כזית שוחטין עליו מאה ואין יכולין לאכול כזית בין כולם אין שוחטין עליהן: ואין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים · טעמא מפרש בגמרא: **גמ'** לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך · ודריש באחד באנפיה נפשיה על היחיד: ואין יכולים לאוכלו · כזית ממנו: מנין לזובח פסחו בבמת יחיד · במה קטנה שהיא בלא תעשה להכי נקט במת יחיד ולא במת ציבור דבמת ציבור בשעת איסור הבמות ליכא דשעת איסור הבמות לאחר שנבחר משכן שילה ומשחרב היה להם היתר עד שנבנה בית עולמים ומשנבנה חזרו לאיסורם ושוב לא היה להם היתר: שהיא בלא תעשה · אבל כרת דשחוטי חוץ ליכא ובשחיטת קדשים בפרק בתרא (זבחים דף קיד:) מוקי לה בקודש חטאות דמחוסר זמן הוא להתקבל בפנים דכתיב אשר ישחט מחוץ למחנה ואל פתח אהל מועד לא הביאו הראוי לפתח אהל מועד חייב עליו ושאינו ראוי לאהל מועד אינו חייב עליו ויליף מהכא דמחוסר זמן בחוץ אע"פ שאינו בכרת בלא תעשה מיהא הוי הואיל וראוי לבא לאחר זמן: יכול אף בשעת היתר הבמות כן · יהא בלא תעשה זה דהא לא הותרה במת יחיד אלא לדבר הנידר ונידב ולהוי האי לגביה כשעת איסור: ת"ל כו' · דהאי לאו דהכא לא משתעי אלא בשעת איסור הבמות והכי משמעינן ליה לקרא לא תוכל לזבוח את הפסח בבמת יחיד בזמן שכל ישראל נכנסין בשער אחד כו' כי אם אל המקום אשר יבחר שם תזבחנו: ופרכינן לר' יוסי ממאי דקרא לכדרבי שמעון כו' · ולאו פירכא כולי האי דאיכא למימר מר דריש ליה הכי ומר דריש ליה הכי אלא טעמא דר' יוסי מהדר לפרושי מאיש לפי אכלו: לא ס"ד · דלאסור פסח על היחיד אתא דכתיב איש לפי אכלו תכוסו על איש אחד תשחטו ובלבד שיראה לאכילה: מפרישנא · שם מקום: אשה בראשון · חובה ובשני רשות ולקמיה יליף טעמייהו: טפילה · חיבור: קתני מיהת בפני עצמה · לשון יחיד: ה"ג לא נשים ועבדים וקטנים: תפלות · עבירה:

תוספות

שהיה טמא מתחלתו · תימה לר"י מפקח הגל נמי נימא חי הוה כשהתחיל לפקח וי"ל דכיון דמצאו מת אית לן למימר שמתחלתו היה מת שכל הטומאות כשעת מציאתן*: **לא** שנו אלא בבית האסורין של עכו"ס · בירושלמי מוקי לה רבי יוסי בר בון בשם רבי יוחנן כשחבשוהו ישראל אבל חבשוהו עכו"ס אין שוחטין עליו אפי' עם אחרים (ג) אשר פיהם דבר שוא והייטו איפכא משמעתין: **עשרה** ואין יכולין לאוכלו אין שוחטין עליהן · בהא מודה אפילו ר' יהודה כדתנן שלא יביאוהו לידי פסול: **האי** באחד מאי עביד ליה · הוה מצי למימר דאיצטריך לכדאמרינן בכילד צולין (לעיל דף עט:) שאין היחיד מכריע: **והתנן** אין עושין חבורת נשים · מעיקרא דקתני בפני עצמה לא קשיא ליה אלא השתא דקאמר אימא בפני עצמן משום דמשמע ליה דלא אסרה מתניתין חבורת נשים אלא כשים נשים הרבה שסומכות זו על זו ואינן זהירין לשמור הפסח ומביאות אותו לידי פסול אבל יחידה שוחטין עליה: וכתיב

רבינו חננאל

והמפקח בגל וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורין כו' אוקמא ר' יוחנן בבית האסורין של עכו"ם ואף על גב דאבטחוהו לאפוקיה אין שוחטין עליו דעבידי דמשקרי שנאמר (תהלים קמד ח) אשר פיהם דבר שוא וגו' אבל בית אסורין של ישראל כיון שהבטיחוהו להוציאו לא משקרי שנאמר שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב הלכך שוחטין עליו: אמר רב חסדא וזה האסור בבית אסורין של גוים ששנינו אין שוחטין עליו בבית האסורין שהוא חוץ לחומת בית פאגי פי' מקום חוץ לחומות ירושלים שאין אוכלין שם קדשים קלים אבל אם הוא זה בבית האסורין לפנים מבית פאגי שוחטין עליו דאפשר דמעיילינן ליה פסחא התם ואכיל ליה ואלו ששנינו במשנתנו כגון האונן ומי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורין והחולה והזקן שיכולין לאכול כזית אין שוחטין עליהם בפני עצמן שלא יביאו הפסח לידי פסול כלומר אפשר שלא יאכלוהו כי אינם יכולין ויפסל בנותר אבל נפטרו בזריקת הדם מלעשות פסח שני חוץ מן המפקח בגל שבודאי האהיל על המת והיה טמא מתחלה והני מילי בגל עגול אבל גל ארוך אימור טהור היה אני אומר נזרק הדם עד שלא הגיע לטומאה: תניא נמי הכי ר' ישמעאל בר' יוחנן אמר מפקח בגל עתים חייב עתים פטור כיצד גל עגול כו': אין שוחטין את הפסח על היחיד כו' תנו רבנן מנין שאין שוחטין את הפסח על היחיד שנאמר לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר יחיד ויכול לאכלו שוחטין עליו עשרה ואין יכולין וכו' ורמינן אהא דר' יהודה הא דתניא אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה בשני עושין אותה טפילה לאחרים דברי ר' יהודה ומשני' תריץ ואימא הכי נשים בראשון שוחטין עליהן בפני עצמן אקשי' וכי עושין חבורה כולה נשים והתנן אין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים ושני' לעולם עושין חבורה כולה נשים ומשנתנו נשים ועבדים יחדו משום תפלות והוא דבר עבירה בדגרסינן רוצה אשה בקב ותפלות ולא עבדים וקטנים משום פריצותא:

מסורת הש"ס

[זבחים דף ק:]

קדושין מב. [לקמן נה. נט. יומא נח.]

[עי' תוס' לקמן נה. ד"ה מיבעי]

זבחים קיד:

[סוכה נה:]

[בזבחים קיד: וכן בתוספתא זבחים פי"ג ליתא]

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ו מהלכות ק"פ הלכה י:

[עירובין, לה: נדה ד.]

מ ב ג מיי' שם פ"ה הלכה ט:

מא ד שם פ"ו הלכה י:

מב ה מיי' שם פ"ב הלכה ב ג:

מג ו שם הלכה ד:

מד ז מיי' שם פ"ה הלכה ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בית האסורין דעכו"ם לא לא אמרן: (ב) תוס' ד"ה לא שנו וכו' אחרים דכתיב אשר פיהם:

עבדים

נשה

מה א מיי' פ"ב מהלכות ק"פ הלכה ד:

מו ב מיי' פ"ב מהלכות שלוחין הלכה ב:

מז ג מיי' פ"ה מהלכות קרבן פסח הלכה ח ופ"ז הלכה ג:

מח ד מיי' שם פ"ב הלכה ד:

מט ה מיי' פ"ו מהלכות מצה הלכה א סמג עשין כו טור שו"ע או"ח סימן תעה סעיף ז:

נ ו מיי' פ"ו מהלכות קרבן פסח הלכה ט ופ"ב מהלכות ביאת מקדש הלכה י [רב אלפס ברכות פ"ב די"ב. וברא"ש שם סי' טו ובכת פ"א ז: וברא"ש שם סימן נח]:

פריצותא גופא *אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה ובשני עושין אותה טפילה לאחרים *דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר *אשה בשני שוחטין עליה בפני עצמה ואין צ"ל בראשון ר"ש אומר אשה בראשון עושין אותה טפילה לאחרים בשני אין שוחטין עליה כל עיקר במאי קמיפלגי רבי יהודה סבר °במכסת נפשות ואפילו נשים וכי תימא א"ה אפילו בשני נמי כתיב °חטאו ישא האיש ההוא איש אין אשה לא וכי תימא אי הכי אפילו טפילה נמי בשני לא אהני ככל חקת הפסח לטפילה בעלמא ורבי יוסי מ"ט דכתיב בראשון במכסת נפשות ואפילו אשה וכתיב בפסח שני °ונכרתה הנפש ההיא מישראל נפש ואפילו נשים ואלא חטאו ישא האיש ההוא למעוטי מאי למעוטי קטן מכרת ור"ש כתיב בראשון איש איש אין אשה לא וכי תימא אי הכי אפילו טפילה נמי לא אהני ליה במכסת נפשות לטפילה וכ"ת אפילו בשני נמי מיעט רחמנא בשני דכתיב חטאו ישא האיש איש אין אשה לא ממאי קממעיט ליה אי מחיוב השתא בראשון לא בשני מיבעיא אלא לאו מטפילה ומאי איש דקאמר ר"ש אי נימא °ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו' ההוא מיבעי ליה לכדרבי יצחק *דאמר [ב]איש זוכה ואין קטן זוכה ואלא °מאיש לפי אכלו הא מדר' יוסי סבר לה כר' שמעון רבי שמעון נמי סבר לה כר' יוסי וההוא מיבעי ליה דשוחטין את הפסח על היחיד אמר לך אם כן נכתוב רחמנא לפי אכלו מאי איש שמעת מינה תרתי כמאן אזלא הא דאמר רבי אלעזר *אשה בראשון חובה ובשני רשות ודוחה את השבת אי רשות אמאי דוחה את השבת אלא אימא [ג]בשני רשות ובראשון חובה ודוחה את השבת כמאן כרבי יהודה א"ר יעקב א"ר יוחנן [ד]אין עושין חבורה שכולה גרים שמא ידקדקו בו ויביאוהו לידי פסול: ת"ר *[ה]פסח ומצה ומרור בראשון חובה מכאן ואילך רשות ר' שמעון אומר באנשים חובה ובנשים רשות אהייא קאי אילימא אפסח *פסח כל שבעה מי איכא ואלא אמצה ומרור אימא סיפא ר"ש אומר באנשים חובה ובנשים רשות (א) לית ליה לרבי שמעון הא *דאמר רבי אלעזר נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה שנאמר °לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה והני נשים הואיל וישנן בבל תאכל חמץ ישנן בקום אכול מצה אלא אימא פסח מצה ומרור בראשון חובה מכאן ואילך רשות ר' שמעון אומר פסח באנשים חובה בנשים רשות: **מתני'** *[ו]אונן טובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים השומע על מתו והמלקט

תוספות

וכתיב בשני ונכרתה הנפש ההיא אפי' אשה · ולא נפקא לרבי יוסי אשה מככל חקת הפסח דמהתם מפיק ר"י טפילה דאי לאו הנפש ההיא ככל חקת הפסח לא הוה מוקמינן אלא לטפילה כר' יהודה ואיש למעוטי חובה הלכך גלי הנפש ההיא דלא מנמעטינן אשה מאיש: **איש** ולא קטן · תימה אמאי איצטריך דהיכן מצינו שחייב קטן במצות וי"ל דאיצטריך לקטן שהגדיל בין שני פסחים דס"ד דחייב לעשות פסח שני קמ"ל דשני תשלומין דראשון הוא ובפרק מי שהיה טמא (לקמן דף צג·) משמע דנפקא לן מקרא אחרינא ובפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נד:) נמי קשה אמאי איצטריך איש פרט לקטן בבא על אשת איש ועל אשת אביו ועל הזכר ועל הבהמה: **אי** נימא מאיש שה הא מיבעי ליה לכדר' יצחק כו' · תימה לר"י דברים פ"ב דקדושין (דף מב·) משמע דמילתיה דרבי יצחק מאיש לפי אכלו נפקא ואומר ר"י דהתם משום דמאיש שה מפיק לשליחות דלא מצי מפיק שליחות מאיש לפי אכלו לכך נפקא דרבי יצחק מאיש לפי אכלו אבל תלמודא דהכא נפקא ליה שליחות מדרבי יהושע בן קרחה ולכך מוקי איש שה לכדרבי יצחק דמשמע דמיירי בזכיה טפי מאיש לפי אכלו: **איש** זוכה ואין קטן זוכה · תימה אמאי איצטריך קרא והא קי"ל דאין שליחות לקטן ובפ' קמא דבבא מציעא (דף יב·) מוכח דזכיה מטעם שליחות וכי תימא מהכא קיי"ל דאין לו שליחות אכתי קשה אמאי איצטריך למעט דאינו זוכה הא אפילו לעצמו אין לו זכיה במציאתו אלא מפני דרכי שלום כדאמרינן בהניזקין (גיטין דף נט·) ויש לומר דדוקא מציאה אבל מתנה דדעת אחרת מקנה אותו עדיף כדמסיק בשנים אוחזין (ב"מ דף יב:) וכן בפרק התקבל (גיטין דף סד:) קאמרינן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו אפי' לגבי קנין דאורייתא: **רבי** שמעון נמי סבר לה כרבי יוסי · תימה דילמא סבר לה כרבי יהודה ותרתי שמעת מינה כדאמרינן לעיל לרבי יהודה: **שמא** ידקדקו בו ויביאוהו לידי פסול · תימה דבעי למימר דגרים מדקדקים ביותר ודמי להא דאמרינן (חולין דף ד.) כל מצוה שהחזיקו בה *גרים וכותים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל ובירושל' גרים אמר רבי יעקב בר יצחק בשם רבי יוסי אין עושין חבורות של גרים שמתוך שהן מקולקלים אין מדקדקין ויביאוהו לידי פסול ובכל דוכתא נמי חזינן דגרים לא דייקי במצות כישראלים והכא קאמר דגרים מדקדקים יותר:

[עי' ברכות מז: קדושין עו. גיטין י. חולין ד. איתא כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקי' כו' אבל מענין גרים כהך מילתא נעלם ממני מקומו]

רש"י

עבדים וקטנים משום פריצותא · דמשכב זכור: אין שוחטין עליה כל עיקר · ואפי' טפילה דלא שייכא ביה מידי ואי אכלה ביה הוה פסח נאכל שלא למנויו וה"ה לעבדים דאין אוכלין בו וכי אכלי עבדים ונשים בראשון שהן רשות בו אבל בשני לא דאפי' מרשות אימעוט כדלקמן: במכסת נפשות · מדלא כתב אנשים אפי' אשה במשמע: כתיב בשני חטאו ישא האיש ההוא · והכי משמע ליה קרא והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ראשון ונכרת כי קרבן ה' כו' כי לשון שימוש אי כשקרבן ה' לא הקריב במועדו בשני חטאו ישא *והכי דריש בפרק מי שהיה טמא (לקמן צג·) אליבא דר"י א"כ קרבן ה' לא הקריב במועדו בשני חטאו ישא: וכתיב בשני ונכרתה הנפש ההיא · דאע"ג דאראשון קאי מיהו כי קרבן ה' אשני קאי וכדמפרשינן וגמרינן בה כרת לקמן (שם) האי חטאו ישא מוכשא חטאו דמברך את השם דכתיב ביה את ה' הוא מגדף ונכרת וגו' והוי כמאן דכתיב נפש בגופיה: ואלא האיש · דגבי פסח מאי עביד ליה ליכתוב חטאו ישא ותו לא: כתיב בראשון איש · לקמן בעי מאי איש כתיב בראשון: איש זוכה · לאחרים בלקיחתו אם לקח מקח לצורך אחרים או קיבל מתנה לשם אחרים כדכתיב ויקחו איש שה לבית אבות ואין קטן זוכה דאין נעשה שליח: אלא מאיש לפי אכלו · דריש ליה למעוטי אשה: והא מדר' יוסי סבר לה כר"ש · דאין שוחטין פסח בבמת יחיד מלא תוכל לזבוח: ר"ש נמי סבר לה כר' יוסי · דיליף מאיש לפי אכלו ששוחט פסח על היחיד דאי לא ס"ל כוותיה ממאי דהאי באחד לדרשא דידיה אתא הא טפי משמע שפיר כר"י דאין שוחטין על היחיד: לפי אכלו · בלאו איש נמי נפקא לן מלשון יחיד דשוחטין פסח על היחיד ואיש דרשינן ליה למעוטי אשה: רשות ודוחה את השבת · בתמיה: ידקדקו בו · משום שאין בני תורה יתמירו עליו לדקדק ויפסילוהו על חנם: הכי גרסינן תנו רבנן פסח מצה ומרור בראשון חובה כו' · בראשון לילה הראשון: אהייא קאי · מכאן ואילך רשות דהנא קמא אי נימא אפסח פסח כל שבעה מי איכא: ואלא אמצה ומרור · ועלה מהדר ר"ש אף בראשון דקאמרת חובה באנשים הוא דהויא אבל בנשים רשות: לית ליה לר"ש · והא ליכא למימר דליהדר אמרור לחודיה דסתמא מצה ומרור בהדי הדדי כתיב על מצות ומרורים וכשם שנשים באכילת מצה חובה הכי נמי במרור: הואיל וישנן בבל תאכל חמץ · דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה דכתיב (במדבר ה) איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו': אלא · הכי קאמר פסח מצה ומרור בראשון חובה מכאן ואילך רשות וקאי האי מכאן ואילך אמצה ומרור ור"ש פליג אפסח דקאמרת בראשון חובה באנשים הוא דהוה חובה אבל בנשים רשות ורבי שמעון לטעמיה: **מתני'** אונן טובל ואוכל את פסחו לערב · ואף על פי שעדיין לא נקבר דאין אנינות מן התורה אלא ביום שנאמר (ויקרא י) הן היום הקריבו ואני אונן ואכלתי חטאת היום יום אסור לילה מותר וטבילה בעי וזו אחת מאחת עשרה מעלות דחומר בקודש (חגיגה דף כא·) האונן והמחוסר כפורים צריכין טבילה לקודש מתוך שנאסרו עד עכשיו בקדשים אצריכוהו רבנן טבילה ואף על פי שמחוסר כפורים טבל אתמול אבל לא יאכל אונן לערב בשאר קדשים דאסור אנינות לילה מדרבנן וגבי פסח לא העמידו דבריהן במקום כרת: השומע על מתו · יום שמועה הוי אונן דרבנן: וכן

תורה אור

שמות יב · במדבר ט · שם · שמות יב · שם · דברים טז

[תוספתא פ"ח ומכר סנהדרין דף יב:] [מכר לקמן נג.] קדושין מא. [לעיל עט: סנהדרין יב:] [תוספתא פ"ב] [לקמן ז.] לעיל מג: זבחים קא:

הגהות הב"ח

(א) גמרא ובנשים רשות וכו' לית לר"ש הא:

רבינו חננאל

גופא אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה ובשני עושין אותה טפלה לאחרים מאי טעמא כתי' בראשון במכסת נפשות ואפילו נפש אשה משמע וכתיב בשני חטאו ישא האיש ההוא איש ולא אשה וכי תימא אי הכי אפי' טפלה נמי לא תעשה אותה בשני ת"ל ככל חקת הפסח אהני האיש למעוטה בשני מחובה אהני ככל חקת הפסח לרבויי לטפלה בעלמא ור' יוסי אומר לטעמא דאמר שוחטין את הפסח ביחיד וכתיב בראשון במכסת נפשות ובשני כתיב ונכרתה הנפש ההיא כל נפש במשמע ואפילו אשה ר' שמעון אומר בראשון עושין אותה טפלה לאחרים ובשני אין שוחטין עליה כל עיקר מאי טעמא בראשון כתיב איש לפי אכלו ובשני כתיב חטאו ישא האיש ההוא איש ולא אשה ודייקי' השתא בראשון פטור בשני מבעיא אלא מכלל שבראשון טפלה ואפילו טפלה שבראשון מיעטה בשני. וקמו לתו ר' יוסי ור' שמעון בשיטתא חדא דשוחטין את הפסח על היחיד: אמר ר' יעקב אמר ר' יוחנן אין עושין חבורה שכולה גרים שמא לא ירקדקו בו ויבאוהו לידי פסול: ותרצינן להא מתניתא הכי תנו רבנן פסח מצה ומרור בלילה הראשון חובה מצה מכאן ואילך רשות ר' שמעון אומר פסח באנשים חובה (מכאן ואילך רשות) [בנשים רשות]: אונן טובל ואוכל פסחו לערב אבל לא בקדשים קסבר

*והמלקט לו עצמות טובל ואוכל בקדשים גר *שנתגייר בע"פ ב"ש אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב וב"ה אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר: **גמ'** מ"ט קא סבר *אנינות דלילה דרבנן וגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת גבי קדשים העמידו דבריהם במקום עשה: השומע על מתו וכו': מלקט עצמות הא בעי הזאת שלישי ושביעי אימא שליקטו לו עצמות: גר שנתגייר וכו': אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מחלוקת בערל נכרי דב"ה סברי גזירה שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר אישתקד מי לא טבלתי ואכלתי עכשיו נמי אטבול ואוכל ולא ידע דאשתקד נכרי הוה ולא מקבל טומאה עכשיו ישראל ומקבל טומאה וב"ש סברי לא גזרינן אבל ערל ישראל דברי הכל טובל ואוכל את פסחו לערב ולא גזרינן ערל ישראל משום ערל נכרי תניא נמי הכי אמר *ר"ש בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה על ערל ישראל שטובל ואוכל את פסחו לערב על מה נחלקו על ערל נכרי שב"ש אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב וב"ה אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר: אמר רבא *ערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהן במקום כרת אונן ומצורע ובית הפרס לא העמידו דבריהן במקום כרת ערל הא דאמרן הזאה *דאמר מר הזאה שבות ואינו דוחה את השבת איזמל *דתניא כשם שאין מביאין אותו דרך רשות הרבים כך אין מביאין אותו דרך גגות ודרך חצרות ודרך קרפיפות אונן הא דאמרן מצורע מאי היא *דתניא מצורע שחל שמיני שלו בערב הפסח וראה קרי בו ביום טובל ואוכל אמרו חכמים אע"פ שטבול יום אינו נכנס זה נכנס מוטב יבא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בו כרת *וא"ר יוחנן דבר תורה אפילו עשה אין בו שנאמר ויעמד יהושפט בקהל יהודה וירושלים בבית (דה"ב כ) ה' לפני החצר החדשה מאי חצר החדשה שחדשו בו דבר ואמרו טבול יום לא יכנס במחנה לויה בית הפרס *דתנן ושוין ב"ש וב"ה שבודקין

רש"י

וכן מי שליקטו לו עצמות אביו ואמו אמרי' במועד קטן (דף ח.) מתאבל עליהן כל היום כולו ולערב אין מתאבל עליהן: טובל ואוכל בקדשים · לערב דאפילו יום גופיה מדרבנן הוא הלכך בלילה ליכא אנינות: כפורש מן הקבר · וצריך הזאה שלישי ושביעי: גמ' לא העמידו דבריהם · לאוסרו באכילת פסחו מפני תורה אור אנינות דדבריהם דהא פסח כרת הוא אבל אכילת קדשים עשה בעלמא הוא ואכלו אותם אשר כפר בהם (שמות כט): מלקט · משמע הוא עצמו ליקטן: מחלוקת בערל נכרי · שאינו מקבל טומאה בנכריותו דב"ה סברי גזירה שמא יטמא במת לשנה הבאה עה"פ ויאמר אשתקד לא טהרתי מכל טומא' עד יום ע"פ שנתגיירתי וטבלתי ואכלתי והשתא נמי אטבול ואיכול ולא ידע דאשתקד נכרי הוה ולא קיבל טומאה בנכריותו אבל עכשיו הוא טמא הלכך כשמתגייר ממתין שבעה שאין לך טומאה שעברה עליו שלא טהר ממנה ואע"ג דמשום זיבה בעי שמנה משום כפרה כיון דאי אפשר דלייתי כפרה דהא לא קבל טומאה בנכריותו אי אמרת נגזר לא מייתי לעולם פסח וכולי האי לא גזרו: אבל ערל ישראל · שאם יש לו עכשיו טומאה הוא נזהר בה שאף בערילתו מקבל טומאה כשאר בני אדם ליכא למיגזר ביה משום שנה הבאה: ערל הזאה ואיזמל · סימני הלכות הם: הא דאמרן · דחזי לאורתא ומשום גזירה דשנה הבאה דחיוה ב"ה: והיכא דוחה שבת · בפ' אלו דברים ולא עביד פסח ושבות דרבנן הוא: אין מביאין אותו · איזמל למילה: דרך חצרות · אף על גב דרשויות דרבנן נינהו וידחה פסחו שאם יש לו זכר למול מעכבו דתניא מילת זכריו ועבדיו מעכבין את הפסח וליכא למימר משום כרת דערל זכר אשר לא ימול וגו' דמילה דדחיא שבת בזמנה וקטן לאו בר כרת הוא: אונן · אנינות לילה מדרבנן דאמרן לעיל אוכל פסחו לערב: מצורע · שטבל והעריב שמשו בשביעי נכנס בשמיני למחנה לויה לשער נקנור שלא נתקדש בקדושת עזרה כדכתיב בקרא (ויקרא יד) והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר ואותם לפני ה' וגו' ובעזרה עצמה לא היה נכנס אלא מכניס ידיו לבוהנות לפי שאין מחוסר כפורים נכנס לה כדאמרי' [במכות] (דף ח:) טמא יהיה לרבות טבול יום עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים שאם נכנסו למקדש חייבין כרת: וראה קרי בו ביום · ונדחה ממחנה לויה כדאמרי' באלו דברים (דף סז:) דבעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות וטובל לקרויו דלגרעתו טבל מאתמול אף על פי שטבול יום אחר דקרי אינו נכנס דכתיב (דברים כג) כי יהיה בך איש וגו' וכבא השמש יבא אל תוך המחנה זה נכנס להר הבית להכניס ידיו לבוהנות כדי שיאכל פסחו לערב: יבא עשה · דפסח שיש בו כרת וידחה עשה דטבול יום בהר הבית שאין בו כרת אלא בעזרה ואי משום דמכניס ידיו לעזרה הא אמרינן בשחיטת קדשים בפ"ג (דף לב:) איכא למ"ד ביאה במקצת לאו שמה ביאה ואיכא למ"ד הואיל והותרה לו אותה ביאה מקצת לגרעתו אע"פ שענוש כרת משום מחוסר כפורים והתירו הכתוב דכתיב לפני ה' אותרה לו אף לקרויו: וא"ר יוחנן · עשה שאין בו כרת דקאמר תנא דברייתא לאו דוקא דאפילו עשה אין בו בטבול יום במחנה לויה אלא דרבנן הוא וקרא דכבא השמש במחנה שכינה קאמר: חצר החדשה · הר הבית וקרי לה חדשה מפני חידוש שחידשו והוסיפו על קדושתו בו ביום ואמרו טבול יום לא יכנס לה והכי גמיר ר' יוחנן מרביה לדבר זה חידוש וגבי פסח לא העמידו דבריהם לאיסור (דמצורע) [דבעל קרי] מלבוא אלא התירוהו ליכנס ולטהר שלא ידחה מפסח:

תוספות

גבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת · הא דלא קאמר משום דפסח מלוה עוברת משום דיש קדשים דמלותן נמי עוברת כגון תודה דאין נאכלת אלא ליום ולילה: **אבל** ערל ישראל ד"ה טובל · *תימה לריב"א דלא מלינו בשום מקום טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן: **ואמר** רבי יוחנן דבר תורה אפילו עשה אין בו · ר' יוחנן לא פליג אברייתא דלאו תנא הוא כדמוכח בפ"ק דכתובות (דף ח·) גבי אין אבלים מן המנין דלא משני אר' יוחנן רבי יוחנן תנא הוא ופליג כדמשני ארב אלא פרושי מפרש לה וכן מוכח דגבי יולדת שהיא טבולת יום ארוך כתיב (ויקרא יב) ואל המקדש לא תבוא משמע הא למחנה לויה תבא: **טבול** יום לא יכנס במחנה לויה · לא בכל המחנה אלא מעזרת נשים ולפנים כדתנן במסכת כלים (פ"א משנה ח) עזרת נשים מקודש הימנו שאין טבול יום נכנס לשם אבל בהר הבית היה נכנס וקרי חצר לעזרת נשים כדתנן פ"ב דמדות עזרת נשים היתה אורך קל"ה וארבעה לשכות היו בארבעה מקצעותיה של מ' אמה ולא היו מקורות וכן הם עתידות להיות כדכתיב ויוליאני אל החצר החיצונה וגו' וא"ת מנא ליה דגזרו על טבול יום דילמא על טמא מת גזרו שהיה מותר בכל מחנה לויה וי"ל דטמא מת אפי' בחיל גזרו שלא יכנס כדתנן במסכת כלים (שם) החיל מקודש הימנה שאין נכרים וטמאי מתים נכנסין לשם והא דנקט בברייתא וראה קרי בו ביום ולא נקט טבול יום דשאר טמאים רבותא נקט לא מיבעיא שאר טמאים דמדאורייתא מותרים ליכנס אלא אפילו בעל קרי דמשתלח מדאורייתא חוץ לשתי מחנות אפ"ה טבול יום שלו לא גזרו ביה רבנן ואם תאמר דבפרק סוטה (סוטה דף כ:) פריך אהא דקתני התם הוציאוה הוציאוה שלא תטמא את העזרה והתניא טמא מת מותר ליכנס במחנה לויה ואפילו מת עצמו כו' ומאי פריך כיון דמדרבנן אסור ליכנס וי"ל דמשמע ליה מדאורייתא מדקאמר הוציאוה הוציאוה תרי זמני שהיו ממהרין כל כך א"כ לא גזרו אלא שלא יכנס לפנים אבל אם נטמא בפנים לא גזרו עליו לצאת והא דאמרי' בהנשרפין (סנהדרין ד' פא:) כהן ששימש בטומא' מוציאין אותו חוץ לעזרה ופוצעין את מוחו בגיזרין לאו דוקא חוץ לעזרה אלא הוא הדין חוץ לחיל: בודקין

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פ"ב מהל' ביאת המקדש הל' י [וס"ו מה' ק"פ הל' ט]:

[ע' בתוי"ט ישוב הגון]
נ ב ג מיי' פ"י מהל' ק"פ הלכה ז:

נא ד מיי' שם הלכה ו:

נב ה מיי' פ"ב מהל' מילה הלכה ו סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' של"א סעיף ו וטוש"ע י"ד סימן רמו סעיף ב' [רב אלפס שבת פי"ט דף נז: וברא"ש שם סימן א]:

נג ו מיי' פ"ו מהלכות ק"פ הלכה ס:

[הא דלא חשיב תחילת יבלתו וכה"ג עי' תוס' זבחים טו. ד"ה מנין ותוס' מנחות כ: ד"ה נפסל]

מסורת הש"ס

[עדיות פ"ה מ"ב]

[כריתות ט: וש"נ]

[תוספתא פ"ז ושם אי' ר"א ב"ר צדוק]

לעיל דף סט:

שבת דף קל:

יבמות דף ז: זבחים דף לב:

יבמות דף ז: הוריות דף ה: זבחים לב: ע"ש

חגיגה דף כה: אהלות פי"ח מ"ד

רבינו חננאל

קסבר אנינות לילה מדרבנן כתם לן תנא כר' שמעון דגרסי' בסוף שחיטת קדשים מאן תנא אנינות לילה מדרבנן ר' שמעון דתניא אנינות לילה דבר תורה דברי ר"י רבי שמעון אומר דרבנן שהרי אמרו אונן טובל ואוכל פסחו לערב ובא רב מרי להעמיד דברי ר' שמעון ביום מיתה אנינות לילה דאורייתא וביום קבורה אנינות לילה מדרבנן וכן אמר מר מת לו מת בארבעה עשר וקברו בארבעה עשר יום מיתה תופס לילו מדאורייתא מת לו מת בשלשה עשר וקברו בארבעה עשר לא תפיס לילו ועלתה בקשיא. ורבנן לא העמידו דבריהם בפסח שהוא במקום כרת שנא' (במדבר ט יג) וחדל לעשות הפסח ונכרתה אבל אכילת קדשים שהיא עשה העמידו דבריהם ואמרו האונן אע"פ שאנינות לילה מדרבנן אינו טובל ואוכל לערב קדשים אבל מי שלקטו לו עצמות טובל ואוכל אפילו בקדשים לערב דתניא יום שמועה כיום קבורה למצות שבעה ושלשים ולאכילת פסחים כיום ליקוט עצמות ואחד זה ואחד זה טובל ואוכל בקדשים לערב ואנינות לא פסק ליה יום טוב אלא למצות שבעה: מתני' גר שנתגייר ערב הפסח כו' אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן מחלוקת בערל נכרי דב"ה סברי שמא יטמא הגר לשנה הבאה ואמר אשתקד לא טבלתי ואכלתי בערב הפסח עכשיו נמי כיון שטבלתי טהור אני כבר ואוכל והוא לא ידע דאשתקד עכו"ם הי' ולא היה מקבל טומאה השתא ישראל [הוא] ומקבל טומאה ואין הטבילה עלתה לו היום לטהר אותו בערב כטמא מת כיום שביעי שלו וב"ש לא גזרי אבל ערל ישראל דברי הכל טובל ואוכל פסחו לערב ולא גזרי' על ישראל משום ערל עכו"ם. תניא נמי הכי: אמר רבא ערל הזאה ואיזמל אלו שלשה דברים מדאורייתא ראוין הן ורבנן הוא דגזרו בהו ואפי' במקום כרת העמידו דבריהם ערל הא דאמרן כי זה הגר ראוי הוא שיטבול ויאכל בפסח לערב דלא עדיף מישראל שאם היה ערל ישראל שמתו אחיו מחמת מילה וגדל זה בערלה ועכשיו מל עצמו בערב הפסח טבל ואוכל בערב הפסח וב"ה גזרו על הגר כמו שאמרנו למעלה ואמרי' הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר׳ הזאה שהיא שבות ואמרו חכמים אם חל י"ד להיות בשבת אינה דוחה ואין מזין על טמא מת שחל שביעי שלו בי"ד אלא (מתירין) [מת גרע] לבלתי עשות הפסח. ואיזמל [illegible]

שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה מאי בודקין (לעושי פסח) *אמר רב יהודה אמר שמואל *מנפח בית הפרס והולך *רב יהודה בר *אביי משמיה דרב יהודה [ס"א אמי] אמר בית הפרס שנידש טהור :

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני שגג או נאנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני א"כ למה נאמר טמא או שהי' בדרך רחוקה שאלו פטורין מהכרת ואלו חייבין בהכרת: **גמ'** איתמר היה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו רב נחמן אמר הורצה רב ששת אמר לא הורצה רב נחמן אמר הורצה מיחס הוא דחס רחמנא עליו ואי עביד תבא עליו ברכה ורב ששת אמר לא הורצה מידחא דחייה רחמנא כטמא אמר ר"נ מנא אמינא לה דתנן מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני מכלל דאי בעי עבד ורב ששת אמר לך אי הכי סיפא דקתני שגג או נאנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני מדקתני ולא עשה מכלל דאי בעי עבד הרי שגג והרי נאנס אלא מזיד קתני בהדייהו ה"נ אונן קתני בהדייהו אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא דקתני אלו פטורין מהכרת ואלו חייבין בהכרת אהייא אילימא אשוגג ונאנס שוגג ונאנס בני כרת נינהו אלא לאו אמזיד ואונן ורב נחמן אמר לך לעולם אמזיד לחודיה ובדין הוא דאיבעי ליה למיתנא חייב והאי דקתני חייבין איידי דתנא רישא פטורין תנא סיפא חייבין אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא *ר"ע אומר נאמר °טמא ונאמ' °בדרך רחוקה מה

רש"י

שבודקין · מהלכין בבית הפרס ע"י בדיקה לעשות פסח אם אין לו דרך אחרת : ואין בודקין לאוכלי תרומה · אלא ימתין ויקיף או יום או יומים עד שמגיע אל תרומתו ואוכלה : ה"ג מאי בודקין · היאך יבדוק : מנפח בית הפרס · הוא שדה שנחרש בה קבר כדתנן (אהלות פי"ז מ"א) החורש בית הקבר הרי זה עושה בית הפרס מלא מענה מאה אמה וגזור רבנן שמא כיתתה מחרישה את העצמות ופיזרתן באורך המענה ויש כאן עצם כשעורה ויעבור ויסיטנו ועצם כשעורה מטמאה במגע ובמשא דהיינו היסט הלכך מנפחו בפיו ואם יש עצם גדול יראנו ועצם כשעורה נדחה בנפיחתו ואהל אין מטמאו דהא אין טומאת אהל בעצמות אלא רוב בנין ורוב מנין : שנידש · ברגל טהור שדריסת הרגלים העבירתן והבא לעשות פסחו יבדוק אם נידש ויעבור אבל לאכילת תרומה לא סמכי' עלה שיכול להמתין ובית הפרס מדבריהם ולא העמידום במקום כרת דפסח :

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא : א"כ למה נאמר טמא · בגמ' פריך הא איצטריך דאי בעי למיעבד בראשון לא מצי עביד אלא אדרך רחוקה קאי דאטום הוי (א) דלא מצי עביד וה"נ אמרינן בגמרא ואי בעי למיעבד ע"י שלוחו עביד כמ"ד בגמרא הורצה והלכך הואיל ושאר אונסין אידחו לשני אונס דדרך רחוקה ל"ל דאידכר רחמנא טפי מאונס אחרינא הא דרך רחוקה אנוס הוא שאינו יכול ליכנס כל שעת שחיטה כדאמרינן בגמ' ולאשמעינן דאי בעי למיעבד לא מצי עביד לא מצינן למימר דהא ודאי מצי עביד כמ"ד הורצה : שאלו פטורין מן ההכרת · טמא ודרך רחוקה ושגג ונאנס ואלו חייבין מפרש בגמרא : **גמ'** שחטו וזרקו עליו · ולערב יבא ומ"מ בדרך רחוקה הוא שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה דהיינו כל שש שעות עד שקיעת החמה : הורצה · ופטור מן השני : כטמא · ולא עשה כלום וזקוק לשני : מדקתני ולא עשה מכלל דאי בעי מצי עביד · ואטמא ליכא לאוקמא ועל כרחיך אדרך רחוקה קא מהדר : *וליטעמיך סיפא גבי שגג ונאנס דתנא תו זימנא אחריתי ולא עשה אהי מוקמת לה הלא שגג ולא ידע שהיום פסח הרי שגג ונאנס ומאי אי בעי איכא למימר הכא אלא מאי אית לך למימר בלא עשה דסיפא מזיד קתני בהדייהו ועלה קאי ולא עשה דאי בעי הוה עביד : ה"נ · גבי לא עשה דרישא אונן קתני בהדייהו ועלה קאי ולא עשה דאי בעי עביד כדאמרי' בפ' האשה (דף צא:) האונן והמפקח הגל כו' שוחטין עליהן : מתני' נמי דיקא · דמזיד ואונן קתני בה : אהייא · קתני חייבין בהכרת : ור"נ · דאמר לא תנן אונן ברישא ולא עשה אדרך רחוקה קאי אמר לך סיפא ודאי מזיד מחסרא בה ועלה קאי ולא עשה דסיפא וחייבין בהכרת נמי עליה קאי והא דתני חייבין לשון רבים איידי דתנא פטורין תנא נמי חייבין (אמר המגיה בקצת פי' רש"י זה אינו) ותימה לי אמאי לא אמר ר"נ מנא אמינא לה דקתני א"כ למה נאמר דרך רחוקה שאלו פטורין כו' מדקאמר למה נאמר ש"מ דאי בעי למיעבד עביד כר"נ דאי כרב ששת איצטריך דאי בעי למיעבד דלא ליעבד (עד כאן) :

מה

תוספות

בודקין לעושי פסח · וא"ת דמשמע הכא דדוקא לעושי פסח התירו ע"י בדיקה משום דלא העמידו דבריהם במקום כרת ובפ' בכל מערבין (עירובין ד' כו:) תנן מערבין לכהן בבית הפרס ומפרש בגמרא *משום דמצי אזיל כדרב יהודה ואומר ר"י דהאי דקאמר הכא במקום כרת דוקא היינו משום דאיכא נמי כרת בעשיית פסח בטומאה והיינו דקאמר בסוף חגיגה (דף כה:) לעושי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת לאוכלי תרומה העמידו דבריהם במקום מיתה פירוש לענין פסח טיהרוהו אע"ג דאיכא כרת באכילתו בטומאה לענין תרומה העמידו דבריהם ולא טיהרוהו אע"ג דליכא אלא מיתה לאוכלה בטומאה אבל בטומאת כהן דליכא אלא לאו שרי ליכנס בבית הפרס לצורך עירוב ויש דבר כגון ללמוד תורה ולישא אשה דשרי אפי' בלא נפוח כדאמרי' במי שהוציאוהו (עירובין דף מז:) ובע"א (דף יג:) משום דעדיפי משאר מצות* :

מאי בודקין · קשה לר"ת מאי קבעי הלא הבדיקה מפורשת בסוף אהלות באותה משנה עצמה דקתני ומודים ב"ש וב"ה שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומ' ולנזיר ב"ש אומרים בודקין וב"ה אומרים אין בודקין כיצד הוא עושה מביא את העפר שהוא יכול להסיטו ונותן לתוך כברה שנקביה דקים כו' ואומר ר"י דבדיקה דמתני' בשכבר עבר ורב יהודה ורב חייא באין לפרש שיוכל לבא ולעבור וה"ק מאי בודקין אם רצה לעבור : [עי' תוספות בכורות כט. ד"ה היכי אזיל כו' וע"ע תוס' כתובות כח: ד"ה מנפח] :

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא : **אלו** פטורין מהכרת · נראה לר"י דמתני' קסבר שוחטין וזורקין על טמא שרץ והשתא איירי מתניתין בטמא מת בששי דלא חזי לאכילה לאורתא דאי קסבר אין שוחטין אם כן טמא דמתני' אף בטמא שרץ או דטמא מת בשביעי שלו א"כ אמאי פטור מהכרת כיון דיכול לטבול דהתניא בפ' אלו דברים (לעיל דף סט:) יכול לא יהא ענוש כרת אלא טהור ושלא היה בדרך רחוקה ערל וטמא שרץ ושאר טמאים מנין ת"ל והאיש ומשמע דליכא מאן דפליג עלה מדפריך מינה לרבא דקאמר דר"א פוטר מכרת וא"ת תיקשי מתני' לרב דאמר לעיל (דף נ:) אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ וי"ל דכמה תנאי אשכחן דסברי כרב דאין שוחטין והא דפריך ליה לעיל ממתניתין דזב שראה שתי ראיות היינו משום דרב עלה קאי ומוקי לה בשטבל :

ורב נחמן אמר הורצה · רב נחמן מצי סבר כרב יהודה דאמר לקמן *דרך רחוקה כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה ואפ"ה הורצה דנהי דאינו יכול בהילוך בינוני כיון דיכול לבא בסוסים ובפרדים בר אכילה הוא ולא דמי לחולה וערל וטמא :

הבא נמי אונן קתני בהדייהו · וא"ת מה בין אונן למזיד (ושוגג) דאם הוא מזיד היינו מזיד (ואם הוא שוגג) היינו שוגג וי"ל דתנא תרי גווני מזיד חד שהניח בחנם ואונן שנתעצל אגב מרריה ומיירי במת לו מת אחר חצות אבל קודם חצות אינו בהכרת כדמוכח בסוף פירקין *וכן איתא בהדיא בפ' טבול יום (זבחים דף ק:) ולעיל הוי מצי למיחשב נמי אונן בהדי הנהו דהעמידו דבריהם במת קודם חצות :

ה"ג

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ו מהלכות ק"פ הלכה ח :

[שם דף ל:]

א ב מיי' פ"ה מהלכות ק"פ הלכה א :
ב ג שם הלכה ב :
ג ד שם הלכה ג :

[ברכות יט: ע"ש על הגליון]

[ועיין תוס' בכורות כט. ד"ה היכי אזיל]

רבינו חננאל

ואמר רבי יוחנן דבר תורה אפי' עשה אין בו דכתיב ויעמוד יהושפט וגו' בית הפרס דתנן ושוין בית שמאי וב"ה שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה [מאי] בודקין (מפסח) [מנפח] אם אין שם עצם הרי הוא טהור ורב יהודה אמר בודקין (כלומר) אם הלכו בו בני אדם וטהר דקי"ל כל עצם שהוא כשעורה [שנידש] ברגל [טהור] וכל שכן גדול ממנו : מאי שנא הני ומ"שהני פי' ערל וטמא [ואיזמל] ערלה איסורא דאורייתא היא וכן הזאה נמי אי מעבר לה דרך רשות הרבי'את ילידי חלול שב' דהיא איסורא דאורייתא וכן איזמל נמי אי מביאו ליה דרך רשות הרבים איסורא דאורייתא היא העמידו דבריהם במקום כרת אבל אונן ומצורע ובית הפרס דלא אתו לידי איסורא דאורייתא לא העמידו דבריהם במקום כרת :

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא או בדרך רחוקה כו'. איתמר היה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו רב נחמן אמר הורצה מיחס הוא דחס רחמנא עליה ואי עביד תבוא לו ברכה רב ששת אומר לא הורצה רחמנא דחייה כטמא ודייק רב נחמן מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה הראשון יעשה השני מכלל דאי בעי עביד רב ששת אמר אי הכי סיפא דקתני שגג או נאנס ולא עשה הראשון יעשה השני וכי אלו יכולין לעשו' הראשון והרי (שנינו) [שגג] או נאנס ואלא מזיד קתני בהדייהו והכי קתני שגג או נאנס או אפי' הזיד שהיה יכול לעשות הראשון ולא עשה יעשה השני רישא נמי מי שהיה טמא או בדרך רחוקה או אונן קתני ודייק רב אשי להא סברא מדקתני אלו חייבין בכרת מכלל דבמזיד ואונן קתני ודחי רב נחמן מזיד קתני בסיפא דהא חייבין כרת קתני אבל ברישא איך נאמר אונן תני בהדייהו והא פטורין קתני אלא לעולם מזיד בלבד הוא דקתני בסיפא ואמאי קתני הרי אלו לשון רבים משום דתנא רישא פטורין תנא סיפא חייבין : אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא ר' עקיבא אומר נאמר טמא ונאמר

מסורת הש"ס

ברכות דף יט: עירובין דף ל: מ"ק דף ה: חגיגה דף כה: כתובות דף כח: בכורות דף כט. נדה דף נז.

[תוספתא פ"ח]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מי שהיה וכו' דלא מצי עביד ואי בעי למיעבד כצ"ל והיבת וה"נ אמרינן בגמרא נמחק :

מה טמא שספק בידו לעשות ואינו עושה אף דרך רחוקה נמי שספק בידו לעשות ואינו עושה ורב נחמן אמר לך ר' עקיבא *לטעמי' דקסבר *אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ואנא סבירא *ליה כמ"ד שוחטין וזורקין על טמא שרץ ת"ר *אלו שעושין את השני הזבין והזבות המצורעין והמצורעות [ונדות] ובועלי נדות והיולדות השוגגין והאנוסין והמזידין וטמא ושהיה בדרך רחוקה א"כ למה נאמר טמא למה נאמר דאי בעי למיעבד בראשון לא שבקינן ליה אלא א"כ למה נאמר בדרך רחוקה לפוטרו מן הכרת וכמ"ד הורצה אשה בשני מי מיחייבא והא *תניא יכול לא יהו עושין את השני אלא טמא נפש ושהיה בדרך רחוקה זבין ומצורעין ובועלי נדות מנין ת"ל איש איש לא קשיא הא *ר' יוסי הא ר"י ור"ש ת"ר *חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני דברי רבי רבי נתן אומר חייב כרת על הראשון ופטור על השני ר"ח בן עקביא אומר אף [על] הראשון אינו חייב כרת אא"כ לא עשה את השני ואזדו לטעמייהו דתניא גר שנתגייר בין שני פסחים וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב לעשות פסח שני דברי רבי רבי נתן אומר כל שזקוק לראשון זקוק לשני כל שאין זקוק לראשון אין זקוק לשני במאי קמיפלגי רבי סבר שני *רגל בפני עצמו הוא רבי נתן סבר שני תשלומין דראשון הוא תקוני לראשון לא מתקין ליה ורבי חנניא בן עקביא סבר שני תקנתא דראשון הוא ושלשתן מקרא אחד דרשו והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה רבי סבר וחדל לעשות הפסח ונכרתה דלא עבד בראשון אי נמי קרבן ה' לא הקריב במועדו בשני וממאי (דהא) חטאו ישא כרת הוא

קסבר

תורה אור
במדבר ט
שם
שם
שם

רש"י

מה טמא שיש ספק בידו לעשות . אי לאו דדחייה רחמנא דהא קמן קאי : ואינו עושה . דקא אסר ליה רחמנא לעשות : אף דרך רחוקה שספק בידו לעשות . שהיה לו שלוחים לשלח וקאמר רחמנא דאינו עושה למדחה דחייה : ר"ע סבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ . ואע"ג דחזי לאורתא והאי ספק דקאמר ה"ק מה טמא שספק בידו לעשות דחזי למיכל לאורתא ואפילו הכי אין שוחטין וזורקין עליו ואנן ס"ל שוחטין וזורקין הלכך האי נמי דיכול ליכנס בשעת אכילה שוחטין וזורקין עליו : ובועלי נדות . שכל אלו טומאה ארוכה : וטמא . לנפש : וא"כ . דאף אלו עושים את השני : למה נאמר טמא . בתמיה : אלא למה נאמר דרך רחוקה . אי משום דאי בעי למיעבד לא מעביד הא בדרך רחוקה הוא וא"ת שלא ישלח פסחו וכדרב ששת האי תנא לית ליה אלא כרב נחמן סבירא ליה דאמר הורצה דאי כרב ששת איצטריך דרך רחוקה למימר דאי בעי לא ליעביד : מי מחייבא . דקתני נדות ויולדות : יכול לא יהו כו'. ולא קתני זבות ויולדות : הא רבי יוסי. דאמר בפירקין דלעיל (דף צא:) נשים בשני שוחטין עליהן בפני עצמן : הא ר"י ור"ש . דאמרי רשות : חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני . חיוב כרת יש על זה ועל זה ובחד גברא לא משכחת לה דתרי קטלי בחד גברא ליכא ואם לענין דאם שגג בשניהן יתחייב שתי חטאות ליכא למימר הכי דכרת דפסח אין חייבין על שגגתו חטאת דתנן בכריתות (דף ב.) הפסח והמילה מצות עשה היא ואין חטאת באה אלא על שגגת כרת של לאו דכתיב (ויקרא ד) אשר לא תעשינה אלא נפקא מינה דאם שגג בא' מהן והזיד בחבירו חייב אי נמי לגר שנתגייר בין שני פסחים : ופטור על השני . ואם שגג בראשון והזיד בשני פטור : אף על הראשון . אם הזיד אינו חייב כרת עד שיזיד אף בשני אבל אם עשה את השני או שגג בו פטור לגמרי דשני תשלומים דראשון ותקנתא דראשון הוא ומזיד שלו הוא גמרו של כרת דראשון הלכך באיזה מהן ששגג פטור : ואזדו לטעמייהו . רבי ורבי נתן : שהגדיל . למחו בו שערות : חייבין לעשות את השני . דקסבר רגל בפני עצמו הוא ואית ליה חובא באנפי נפשיה ואפי' למאן דלא איחזי בראשון : תשלומין דראשון . ומאן דלא איחזי בראשון לא מיחייב אשני ומיהו תקוני לראשון מכרת אם הזיד בראשון לא מתקן ליה הלכך חייב כרת על הראשון ואפילו עשה את השני ופטור על השני אם שגג בראשון והזיד בשני דהא לית ליה חובא באנפי נפשיה ובראשון הרי שגג : תקנתא דראשון . מכרת דיליה דאפילו הזיד בראשון השני פוטרו מן הכרת : אי נמי קרבן ה' לא הקריב וגו'. דכי משמש בארבע לשונות וזה בלשון אי דרשינן ליה ולא קאי אדלעיל מיניה לפרושי טעמא למילתא קמייתא כמו לשון דהא אלא מילתא אחריתי היא כמו כי יקרא (דברים כב) כי תכלה לעשר (שם כו) כי תפגע (שמות כג) :

קסבר

תוספות

ה"ג בכל הספרים וכן גרסינן בספרי (פר' בהעלותך) מה טמא שאין ספק בידו כו' ומיתני התם אפלוגתא דר"א ור"ע ומייתי ר"ע ראיה לדבריו מה טמא שאין ספק בידו לעשות מפני טומאה אף דרך רחוקה שאין ספק בידו לעשות שרחוק כ"כ שאין יכול לבא בשעת שחיטה לעולא או בשעת אכילה לרב יהודה ומייתי לה רב ששת מדקאמר ואינו עושה משמע דלא הורצה דלכל מילי יליף דרך רחוקה מטמא ומשני רב נחמן דר"ע סבר אין שוחטין וזורקין ולכך יליף דרך רחוקה מטמא דתרוייהו חזו בשעת אכילה ולא חזו בשעת שחיטה ולדידיה נמי אם זרק לא הורצה אבל אנא סבירא לי שוחטין וזורקין והשתא ליכא למילף דלא הורצה בדרך רחוקה כמו בטמא מת דשאני טמא מת דלא חזי בשעת אכילה ורב ששת סבר נמי שוחטין דאין סברא שיחלוקו בזה אלא דסברי דר"ע גמר מטמא מת אע"ג דלא דמי ליה כ"כ ונראה לר"י דלאו מהיקשא יליף דרך רחוקה מטמא אלא במה מצינו דאי מהיקשא מאי קא משני רב נחמן דסבר שוחטין מ"מ ניגמר מיניה דאין משיבין על ההיקש וק"ק לר"י דאי לאו היקשא הוא איכא טובא למיפרך : רבי עקיבא סבר אין שוחטין וזורקין . תימה מנא ליה דהא לעיל (דף פ:) אמר דמ"ד אין שוחטין סבר לה כרבי יצחק דאמר טמאי מתים היו שחל כו' וקדריש ביום ההוא אין יכולים לעשות הא למחר יכולים ואילו ר"ע בפרק הישן (סוכה ד' כה:) לית ליה דרבי יצחק: דאי בעי למיעבד לא שבקינן ליה . תימה הואיל וסבירא ליה להאי תנא שוחטין על טמא שרץ מדקאמר לפוטרו מהיכרת משמע מכרת פטור אבל אם זרק הורצה ומ"ד הורצה אסיקנא לעיל (דף פא.) דסבר שוחטין וזורקין אם כן טמא דקרא שאינו יכול לאכול בלילה והיכי קאמר התלמודא דלהכי כתביה דאי בעי למיעבד לא שבקינן ליה פשיטא דלא שבקינן ליה כיון דלא חזי למיכל א] ומלפי אכלו נפקא דטמא כמי נפק' לן מהתם כדאמר בפ"ב דזבחים (דף כג:) וי"ל דודאי קרא לא איצטריך להכי אלא פריך משום דקתני למה נאמר טמא לפוטרו מהיכרת דמשמע מכרת פטור אבל אי בעי למיעבד מאי עביד הלכך פריך הא אי בעי למיעבד לא שבקינן ליה והשתא טמא לא איצטריך למיכתב אלא לאשמעינן דאיש נדחה ואין ציבור נדחין ונראה לר"י דממתניתין דקתני שאלו פטורין מהיכרת ליכא למידק כרב נחמן מדקתני פטורין מכלל דאם זרק הורצה דס"ה אם זרק לא הורצה ואיידי דקתני סיפא חייבין תנא רישא פטורין ואתי שפיר דלעיל מייתי ראיה ממתניתין לרב ששת : אלא למה נאמר דרך רחוקה כו'. קשה לרב יהודה דאמר לקמן איזהו דרך רחוקה כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה דרך רחוקה דכתב רחמנא למה לי פשיטא דפטור דהא לא חזי לאכילה ואי משום דיכול ליכנס בסוסים ובפרדים א"כ לקמן דקתני היה חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים יכול יהא חייב ת"ל ובדרך לא היה ואמאי איצטריך ההוא קרא הא לא איצטריך למיכתב כלל דרך רחוקה אלא משום היכא דיכול ליכנס בסוסים ובפרדים ואין לומר דס"ד דחייב כרת על מה שהרחיק עצמו דאם כן מאי פריך למה נאמר טמא דאי בעי למיעבד לא שבקינן ליה הא שפיר קאמר דנאמר לפוטרו מכרת דס"ד דליחייב על מה שטימא עצמו ונראה לרשב"א דטמא ודרך רחוקה איצטריך למיכתב דלא נימא כיון דלא חזי בראשון לא ליעבד בשני וסבר כרבי נתן דשני תשלומין דראשון הוא : לא קשיא הא ר' יוסי. תימה דמוקי הך ברייתא דסבר שוחטין וזורקין על טמא שרץ כר' יוסי ובפ' כילד צולין (לעיל דף פה.) גבי טומאת התהום מסיק דקסבר ר' יוסי אין שוחטין וזורקין כו' וי"ל דהכא לא מוקי לה כר' יוסי אלא במאי דסבר דנשים בשני חובה :

עולא

מסורת הש"ס

לעיל דף צ: וש"נ
[סבירא לי כנ"ן]
לעיל דף פ.
[לעיל צא:]
[תוספתא פ"ח]
[חגיגה ד' ט:]
[נ"ל דהאי]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה דאי בעי למיעבד כו' ומלפי אכלו נפקא כו' נ"ב עי' לעיל ס"ע ע"א תוס' ד"ה שוחטין וזורקין וכו' .

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ו מהל' ק"פ הלכה א :
ה ב מיי' שם פ"ה הלכה א ג :
ו ג מיי' שם :
ז ד מיי' שם הלכה ז :

הך לטעמיה צריך מובן ועי' בתוס' כאן ד"ה ר"ע ובקונטרס האחרון כזה :

[תוספתא פ"ח]

רבינו חננאל

ונאמר דרך רחוקה כו' ודחה רב נחמן ר' עקיבא סבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ודרך רחוקה כטומאת שרץ דמי ואנא סבירא לי כמאן דאמר שוחטין וזורקין על טמא שרץ ודרך רחוקה כטמא שרץ דמי מה טמא שרץ אם שחטו עליו הורצה אף מי שהיה בדרך רחוקה אם זרק הורצה : ת"ר אלו שעושין את השני זבין וזבות מצורעין ובועלי נדות והיולדות והשוגגין והאנוסין והמזידין וטמא ומי שהיה בדרך רחוקה אם כן למה נאמר בדרך רחוקה הרי אנוס הוא וכבר שנה האנוסין ואמרי' לפטרו מן הכרת אליבא דמאן דאמר הורצה דאי אליבא דמאן דאמר לא הורצה סוף סוף למה לי למתנייה דאי בעי למעבד לא שבקינן ליה היינו הני אלא ש"מ היינו אליבא דמאן דאמר הורצה אלמא בר מעבד הוא ואפ"ה פטריה רחמנא מכרת ואקשי' מדקתני והזבות מכלל שהנשים חייבות בשני וכי אשה בשני חייבת והתניא יכול לא יהו עושין את השני אלא טמא נפש כו' ת"ל איש איש ולא אשה ושנינן הא דתניא שהנשים עושות את השני ר' יהודה ור' יוסי היא והא דתניא איש ולא אשה רבי שמעון כדאמרן בפ' של מעלה: ת"ר טהור שלא עשה פסח חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני דברי רבי מאי טעמא שני רגל בפני עצמו הוא ר' נתן אומר חייב כרת על הראשון ופטור על השני קסבר שני תשלומין דראשון הוא תקוני לראשון לא מתקן ר' חנניא בן עקביא אומר אף על הראשון אינו חייב אלא אם לא עשה את השני כלומר כיון שלא עשה הראשון נסתלקה חובת הראשון ונתחייב בשני ולעולם אינו חייב אלא על השני קסבר שני תקנתא דראשון הוא ואזדו לטעמיה דתניא גר שנתגייר בין שני פסחים וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייבין לעשות פסח שני דברי רבי ר' נתן אומר כל הזקוק לראשון זקוק לשני וכל מי שאינו זקוק לראשון אינו זקוק לשני ושלשתן מקרא אחד דרשו והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח בראשון ונכרת אי נמי קרבן ה' לא הקריב במועדו בשני חטאו ישא והוא כרת

דנמר

קסבר *מגדף היינו מברך השם וכתיב במברך את השם °ונשא חטאו וגמר האי חטאו דהכא מחטאו דהתם מה להלן כרת אף כאן נמי כרת ור' נתן סבר °וחדל לעשות הפסח ונכרתה דהאי כי *לשון דהא הוא וה"ק רחמנא דהא קרבן ה' לא הקריב במועדו בראשון האי חטאו ישא מאי עביד ליה קסבר מגדף לאו היינו מברך את השם וגמר האי חטאו דהתם מהאי חטאו דהכא מה הכא כרת אף התם כרת ור' חנניא בן עקביא סבר וחדל לעשות הפסח ונכרתה אי קרבן ה' לא הקריב במועדו בשני והאי חטאו ישא מאי עביד ליה כדאמרן הלכך *הזיד בזה ובזה דברי הכל חייב שגג בזה ובזה דברי הכל פטור הזיד בראשון ושגג בשני לרבי ולר' נתן מחייבי לרבי חנניא בן עקביא פטור שגג בראשון והזיד בשני לרבי חייב לר' נתן ולר' חנניא בן עקביא פטור: **מתני'** איזו היא דרך רחוקה מן המודיעים ולחוץ וכמדתה לכל רוח דברי רבי עקיבא ר"א אומר מאיסקופת העזרה ולחוץ אמר ליה רבי יוסי לפיכך נקוד על °ה' לומר לא מפני שרחוק ודאי אלא מאיסקופת העזרה ולחוץ: **גמ'** אמר עולא מן המודיעים לירושלים חמשה עשר מילין הויא סבר לה כי הא דאמר *רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כמה מהלך אדם ביום עשרה פרסאות מעלות השחר ועד הנץ החמה חמשת מילין משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים חמשת מילין פשו לה תלתין חמיסר מצפרא לפלגא דיומא וחמיסר מפלגא דיומא לאורתא עולא לטעמיה דאמר עולא אי זה הוא דרך רחוקה כל שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה אמר מר מעלות השחר עד הנץ החמה חמשת מילין מנא לן דכתיב °וכמו השחר עלה ויאיצו המלאכים וגו' וכתיב °השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה ואמר רבי חנינא לדידי חזי לי ההוא אתרא והויא חמשה מילין גופא אמר עולא איזה הוא דרך רחוקה כל שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה ורב יהודה אמר כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה אמר ליה רבה לעולא לדידך קשיא ולרב יהודה קשיא °לדידך קשיא דאמרת כל שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה והא טמא שרץ דאין יכול ליכנס בשעת שחיטה וקאמרת שוחטין וזורקין על טמא שרץ ולרב יהודה קשיא דאמר כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה והא טמא שרץ דיכול ליכנס בשעת אכילה וקאמר *אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ אמר ליה לא לדידי קשיא ולא לרב יהודה קשיא לדידי ל"ק *דרך רחוקה לטהור °ואין דרך רחוקה לטמא

לרב

תוספות

עולא לטעמיה. תימה מנא ליה לעולא דלא הוי שעת שחיטה מתחילת שקיעה דהם נפסל בשקיעת החמה דהיש *ליה מביום הקריבו את זבחו והא קיימא לן בפ' שני דמגילה (דף כ:) דעד לאת הכוכבים יממא הוא: **רב** יהודה אמר כל שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה. תימה דלרב יהודה מן המודיעים לא יכול ליכנס בחלי היום וכל הלילה ולעולא בשעת שחיטה דניחזי אנן ויש לומר דאיסתפוס דרכים כדאמרינן בר"ה (דף כג:) ועוד דאליבא דר"ע קיימי' דאית ליה* תחומין דאורייתא ולרב יהודה יכול ליכנס מן המודיעים עד סמוך לחצות בתחלת הלילה וליכא בינייהו השתא כולי האי וכן משמע בירושלמי: **וקאמרת** שוחטין וזורקין על טמא שרץ. לאלומיה פירכי' הוא דקאמר הכי ואפי' סבר אין שוחטין הוה מצי למיפרך מטבול יום דלכולי עלמא שוחטין וזורקין עליו אע"פ שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה: **דרך** רחוקה לטהור כו'. דתלייה בעשיה דכתיב ובדרך לא היה וחדל לעשות כו' ואע"ג דבההוא קרא גופיה כתיב טומאה והאיש אשר הוא טהור אזלינן בתר אכילה מדחייב טמא שרץ דכתיב טמא נפש ולא כתיב טמא שרץ:

עשרה פרסאות. ארבעים מילין: מעלות השחר עד הנץ החמה חמשה מיל. כך שהיית החמה ללאת בעוביו של רקיע וכנגדה שוהה בשקיעתה ליכנס דהיינו משקיעתה ועד לאת הכוכבים: פשו תלתין. מהנלה ועד שקיעתה: לאורתא. לשקיעת החמה דשוב אין זמן שחיטה דדם קדשים נפסל בשקיעת החמה כדאמרינן באיזהו מקומן בשחיטת קדשים: בשעת אכילה. כל שעת אכילה שרחוק מחצות היום כל כך שאינו יכול ליכנס כל הלילה אכילת הפסח כל הלילה ורבנן עבוד *הרחקה ואמור עד חצות לר"ע ולר"א דאורייתא עד חצות בפרק בתרא (דף קכ:) ובברכות בפ"ק (דף ט:): ולרב יהודה קשיא. דאמר כל שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה הוא דפטור הא איחזי למיכל לאורתא חייב: והא טמא שרץ כו'. ופלוגתייהו בפ' האשה (לעיל דף צ:): לדידי לא קשיא. דאף על גב דדרך רחוקה פטרנא להאי דחזי לאורתא ומיחייבנא ליה גבי טמא שרץ היינו טעמא דדרך רחוקה תלא רחמנא פטורא דטהור והיינו דרך רחוקה שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה דגבי עשייה כתיב ואף על גב דיכול ליכנס בשעת אכילה רחמנא פטריה אבל לטמא לא תלה רחמנא פטורא דידיה בדרך רחוקה אלא בטומאה וטעמא דטומאה משום אכילה היא ולאו משום עשיה דהא יכול לשלח קרבנותיו ועוד מדכתב טמא נפש ולא כתב בעל קרי או טמא שרץ שמעינן מיניה לא פטרי אלא בטומאה אריכתא דלא חזי לאורתא:

ולרב

רש"י

קסבר מגדף. דכתיב ביה כרת היינו מברך את השם וכיון דיש כרת במברך את השם יליף האי מיניה נשיאות חטא נשיאות חטא לגזירה שוה: ורבי נתן. מוקי ליה להאי כי בלשון דהא וקאי אדלעיל מיניה למיתב טעמא למילתיה ונכרת בראשון משום דהא קרבן ה' לא הקריב במועדו בראשון: לאו היינו מברך את השם. אלא מזמר ומשורר לע"ז דאיכא דסבירא ליה הכי בכריתות (דף ז:) ולית לן כרת במברך אי לאו מהכא גמירי לה: ורבי חנניא. נמי דריש האי כי לשון אי כר' אלא קסבר לאו מילתא אחריתי היא אלא כרת דקמא תלא ביה ונכרת במזיד דראשון אם קרבן ה' לא יקריב בשני: כדאמרן. לאגמורי כרת למברך: דברי הכל חייב. חד כרת: לר' ור' נתן חייב. דלא סבירא לאו דשני תקנתא דראשון: שגג בראשון והזיד בשני לר' חייב· דאית ליה כרת בשני באנפי נפשיה: לר' נתן ור' חנניא פטור· דהא לא כתיב כרת אלא אראשון והרי שגג בו: **מתני'** מודיעים. שם העיר: נקוד על ה'. שברחוקה וכל ניקוד למעט הדבר בא דמשמע שמיוה להא תיבה מהכא: **גמ'** חמשה עשר מילין. מדקרי ליה תנא דידן דרך רחוקה לגבי פסח וסבירא ליה לעולא דרך רחוקה כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה כל שעת שחיטה מהלך ואינו מגיע ושעת שחיטה מחצות היום ואילך דבין הערבים כתיב ביה כתמיד ותמיד אע"פ שנשחט בשש ומחצה זמנו °מן התורה מתחלת שבע ואילך שמתחלת החמה להתעקם כלפי מערב קאת ומשחרי כותלי דהכי אמרינן ביומא בפ' שלישי (דף כח:) נלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי והיינו מחצות היום ולהכן ופרכינן עלה מהא דתנן התמיד נשחט בשש ומחצה ומשני שאני כותלי בית המקדש דלא מכווני רחבם מתחתיהן ולא משחרי בעיקום פורתא עד חצי שבע ומיהו זמן שחיטה מתחלת שבע ואילך ונמשך עד שתשקע החמה ומשתשקע החמה לא דדם נפסל בשקיעת החמה באיזהו מקומן (זבחים דף נו·) ומחצות ועד שקיעת החמה מהלך חמשה עשר מילין כי הא דר' יוחנן: סבר לה. עולא: כמה מהלך אדם. בינוני וביום בינוני דתקופת ניסן ותשרי שהימים והלילות שוין:

רבינו חננאל

דגמר חטאו ישא מחטאו ישא מן המברך את השם דברי ר' יהודה ור' נתן סבר וחדל וגו' הלכך הזיד בזה ובזה דברי הכל חייב שגג בזה ובזה דברי הכל פטור הזיד בראשון ושגג בשני לרבי ולרבי נתן דמחייבי בראשון כרת חייב כרת לר' חנניא בן עקביא דסבר שניתקנתא דראשון הוא כיון דשגג בשני פטור הוא שגג בראשון והזיד בשני לר' חייב לר' נתן דסבר שני תשלומין דראשון הוא וכל הזקוק לראשון זקוק לשני כיון ששגג בראשון פטור וכל שכן לר' חנניא בן עקביא דסבר שני תקנתא דראשון הוא: מתני' איזו היא דרך רחוקה מן המודעית ולחוץ וכמדתה לכל רוח כו'. פי' שיהיה שם בחצי היום אמר עולא מן המודעית לירושלים חמשה עשר מיל סבר לה כר' יוחנן דאמר עשר פרסאות מהלך אדם בינוני ביום חמשה מילין מעלות השחר ועד הנץ החמה וחמשה מילין משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים פשו שלשים מיל חמשה עשר מצפרא לפלגיה דיומא וחמשה עשר מפלגיה דיומא עד לאורתא וקי"ל כל מצות התמיד מכי ינטו צללי ערב והפסח אחריו השתא אימת קא מחייב האי גברא למעבד פסח בחצות כיון דאיבעי מנויי לא מתעייל ליה עד דאיכא שמשא פטור כי אחר ביאת השמש אינו שוחט כלל:

עולא לטעמיה דאמר איזו היא דרך רחוקה כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה ואקשי' עליה והא טמא שרץ דטביל דכיון דערבא שמשא יכול ליכנס ולאכול ואת אמרת לעולא אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ושני' שאני טמא שרץ דרחמנא דחייה מפני שהוא כטמא נפש שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח וכתיב ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ביום ההוא לא יכלו הא למחר יכולין ואפי' הכי אמר רחמנא לדחו ואקשי' תוב לעולא אני דכל מי שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה אין שוחטין עליו והא טמא שרץ שאינו יכול ליכנס בעזרה בשעת שחיטה ואמרת אתה שוחטין וזורקין על טמא שרץ

עין משפט נר מצוה

ח א ב ג מיי' פ"ה מהל' ק"פ הלכה ג:

[זבחים ..]

ט ד ה מיי' שם הל' ח:

מסורת הש"ס

[כריתות ז:]

[ר"ה ג. תענית ט. גיטין ל. שבועות מט:]

[לקמן צד.]

[לעיל סב: וש"נ] [לקמן צד:]

[עיין רש"א]

גליון הש"ס

גמ' לדידך קשיא. כעין זה עירובין דף מט ע"ב. יומא דף מו ע"א. ב"ב דף קכד ע"ב: שם ואין דרך רחוקה לטמא. עי' לעיל פ. ע"א תוס' ד"ה מלאן: רש"י ד"ה חמשה עשרכו' מכ"מ מתחלת שבעה. עיין לעיל נח ע"א רש"י ד"ה אלא

לרב יהודה לא קשיא טמא שרץ רחמנא (במדבר ט) דחייה דכתיב °איש איש כי יהיה טמא לנפש *מי לא עסקינן שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח ואפילו הכי אמר רחמנא לידחי תנו רבנן היה עומד חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים יכול יהא חייב ת"ל (שם) °ובדרך לא היה והלא היה בדרך היה [א]עומד לפנים מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבות אותו יכול לא יהא חייב ת"ל ובדרך לא היה והרי לא היה בדרך: אמר רבא שיתא אלפי פרסי הוי עלמא וסומכא דרקיעא אלפא פרסי חדא גמרא והדא סברא סבר לה כי הא *דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כמה מהלך אדם בינוני ביום י' פרסאות מעלות השחר ועד הנץ החמה ה' מילין משקיעת החמה עד צאת הכוכבים חמשה מילין נמצא עוביו של רקיע אחד מששה ביום מיתיבי רבי יהודה אומר עוביו של רקיע אחד מעשרה ביום תדע כמה מהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות ומעלות השחר עד הנץ החמה ארבעת מילין משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ארבעת מילין נמצאת עוביו של רקיע אחד מעשרה ביום תיובתא דרבא תיובתא דעולא תיובתא לימא תיהוי תיובתא דר' יוחנן אמר לך אנא בימימא הוא דאמרי ורבנן הוא דקא טעו דקא חשבן דקדמא והשוכא לימא תיהוי תיובתא (בראשית יט) דרבי חנינא לא °ויאיצו שאני ת"ש *מצרים הי' ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה ומצרים אחד מששים בכוש וכוש אחד מששים בעולם ועולם אחד מששים בגן וגן אחד מששים בעדן ועדן אחד מששים בגיהנם נמצא כל העולם כולו ככיסוי קדירה לגיהנם תיובתא תא שמע דתנא דבי אליהו רבי נתן אומר (א) *כל הישוב כולו תחת כוכב אחד יושב תדע שהרי אדם נותן עינו בכוכב אחד הולך למזרח עומד כנגדו לארבע רוחות העולם עומד כנגדו מכלל דכל הישוב כולו תחת כוכב אחד יושב תיובתא ת"ש *עגלה בצפון ועקרב בדרום וכל הישוב כולו אינו יושב אלא בין עגלה לעקרב וכל הישוב כולו אינו הוה אלא שעה אחת ביום שאין חמה נכנסת לישוב אלא שעה אחת ביום תדע שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב חצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם תיובתא ת"ש דאמר *ר' יוחנן בן זכאי מה תשובה השיבתו בת קול לאותו רשע בשעה (ישעיה יד) שאמר °אעלה על במתי עב אדמה לעליון יצתה בת קול ואמרה לו רשע בן רשע
בן

ולרב יהודה לא קשיא · דקסבר טמא לנפש סתמא כתיב ואפילו שביעי שלו במשמע כדאוקימנא באידך פירקין (דף צ:) דסבר לה כמאן דאמר טמאי מת מצוה היו שחל שביעי שלהן בערב הפסח: בסוסים ובפרדים · במרוצה: יכול יהא חייב · כרת אם לא הגיע לעזרה בשעת שחיטה: והלא היה · דחוץ למודיעין דרך רחוקה הוא: מפני גמלים וקרונות · והוא היה מביא בניו ובני ביתו *עליהן: חייב · שאין זה אונס שיש לו להשמט ולילך יחידי ולשחוט: שיתא אלפי פרסי הוה עלמא · היקף הילוך החמה בתוך החלל ממזרח למערב: וסומכא דרקיעא · עוביו של רקיע: חדא גמרא · שיתא אלפי פרסי דעלמא גמר' הוה מרביה והא דאלפא פרסי סומכא דרקיע הוה סבר לה מדעתי' מההיא דשית אלפי פרסי דגמרא: עוביו של רקיע אחד מששה ביום · מהנלה ועד שקיעתה שהרי אדם מהלך שלשים מילין מהנלה ועד שקיעתה ובתוך מהלך שלשים מילין לאדם היא מהלכת את כל העולם שהוא ששת אלפים פרסי וכדי מהלך חמשה מילין הוי אחד מששה בשלשים מילין אלמא סומכא דרקיעא אלפא פרסי שבכל מהלך חמשה מיל לאדם החמה מהלכת אלף פרסאות וי"מ שיתא אלפי פרסי היינו לאורך או לרוחב ולא נהירא לן כלל שהרי אין החמה מהלכת לאורכו של עולם אלא מקיפתו: ת"ש ר"י אומר כו' אחד מי' ביום · ר"י קא חשיב לכוליה יומא מעלות השחר ועד צאת הכוכבים מיהו בהא מותבינן לרבא דקתני הכא מעלות השחר ועד הנץ החמה ארבעה מילין דהיינו עובי הרקיע וכן משקיעתה ועד צאת הכוכבים ארבע' מילין פשו להו ל"ב מילין מהנץ החמה ועד שקיעה ותיובתא דרבא ודעולא דאמרי שלשים מילין: נימא תיהוי תיובתיה דר"י · כלומר נימא דהא דאמרי' לעיל בדרבה בר בר חנה מעלות השחר ועד הנץ החמה חמשה מילין כולה רבה בר בר חנה אמר לה ומשמיה דר' יוחנן ותיהוי קך נמי תיובתיה: כי אמינא אנא בימימא אמרי · אני כללתי של כל היום מעלות היום עד צאת הכוכבים עשרה פרסאות ולא פירשתי כמה קודם הנץ החמה ואחר שקיעתה ורבנן עולא ורבא שפירשו הדבר טעו בקדמא וחשוכא שרוב בני אדם מהלכין חמשה מילין קודם הנץ החמה ע"י שמשכימין קודם עלות השחר וכן אחר שקיעתה על ידי שמחשכין ליכנס אחר צאת הכוכבים: תיובתיה דרבי חנינא · דאמר מסדום ועד צוער חמשה מילין והתם בהדיא מפרש קרא מעלות השחר עד הנץ החמה דכתיב (בראשית יט) וכמו השחר עלה וגו' וכתיב (שם) השמש יצא על הארץ: וכוש הוי אחד מששים בעולם · אלמא עולם טפי משיתא אלפי פרסי: כיסוי קדירה · דבר מועט: כל הישוב כולו · של בני אדם: תחת כוכב אחד עומד · וכמה כוכבים יש ברקיע לאין מספר וכיון דכוכב אחד מחזיק את כל הישוב ורואין אנו שהישוב יותר מהלך פרסה הרי כמה כוכבים שברקיע ישוב אחד לכל כוכב בימים ובנהרות ומדברות ואילו אין ברקיע אלא ששה כוכבים הרי כאן ששת אלפים פרסי לעלמא וכ"ש שיש כוכבים יותר מו' אלפים כוכב לכל פרסה: הולך למזרח · לסוף העולם לקץ שנים הרבה יראה אל אותו מקום שהיה רואהו כשהיה עומד במערב ואילו לא היה מחזיק כל הישוב כשהוא עומד במערב ורואהו על ראשו כשהוא למזרח לא היה רואהו על ראשו אלא מן הצד באלכסון כפי מה שעבר ונמשך מתחתיו: עגלה · אותן כוכבים העשוים כעגלה והוא מזל שור: בין עגלה לעקרב · ולא שמחזיק כל אויר שביניהם שהרי כמה כוכבים יש ביניהם וכל אחד כדי ישוב אלא ישוב בין שניהם עומד שהרי כל אדם רואה בצפונו עגלה ובדרומו עקרב: ובכל הישוב · אינה מהלכת החמה אלא שעה אחת ביום חצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם רואה החמה על ראשו והיינו אותה שעה שהחמה מהלכת ברקיע נגד היישוב: תיובתא · דרבא דקתני דמדברות וימים ונהרות מחזיקות אחד עשר שיעורי ישוב וקא חזינן דישוב גדול מאד ונמצא עולה עולם לכמה אלפים תיובתא דרבא: לאותו רשע. נבוכדנצר:
בן

לרב יהודה לא קשיא טמא שרץ רחמנא דחייה · וא"ת הואיל וסבר רב יהודה אין שוחטין וטמא דקרא היינו טמא שרץ אמאי לא יליף דרך רחוקה מטמא דהיכא דלא יוכל ליכנס בשעת שחיטה לא ישחטו עליו כי היכי דאין שוחטין על טמא שרץ דהא ר"ע מדמי להו לעיל (ב) אהדדי וי"ל דסבר רב יהודה כיון דיכול ליכנס בשעת אכילה שוחטין עליו דלא דמי לטמא שרץ דהא טהור הוא ואינו חסר כלום אלא ביאה בעלמא ור' עקיבא מדמי דרך רחוקה שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה לטמא ומייתי שפיר ראיה בהא דלא אמרי' כרבי אליעזר דאמר מאיסקופת עזרה ולחוץ ומסבר' אית לן למימר כל שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה דהואיל וטהור הוא אין לו לדמותו אם יכול ליכנס בשעת אכילה:

רבי יהודה אומר משקיעת החמה עד צאת הכוכבים ארבע מילין · קשה לר"ת דבסוף במה מדליקין (שבת דף לד:) אמר איזהו בין השמשות משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין דברי ר"י ומסקי' התם דבין השמשות דר"י תלתא ריבעי מיל והכא קאמר ר"י גופיה ארבעה מילין וי"ל דהכא קאמר מתחלת שקיעה דהיינו משעה שמתחלת החמה ליכנס בעובי הרקיע עד הלילה הוי ד' מילין והתם קאמר מסוף שקיעה*:

כל הישוב כולו תחת כוכב אחד עומד · הך פליגא אהא דאמר בעלמא כל העולם כולו שליש ימים שליש מדברות שליש ישוב דא"כ לא היה להיות ברקיע אלא שלשה כוכבים ואפילו אם נאמר דאין ים אוקינוס בכלל שליש ימים וקיימי כל הכוכבים כנגד ים אוקינוס מ"מ פליג אדאמרי' לקמן מן הארץ עד לרקיע ה' מאות שנה ובמס' תמיד (דף לב.) משמע דממזרח למערב כמו מן השמים לארץ ואי כל הישוב תחת כוכב א' עומד א"כ אורך העולם כמה אלפים שנה שהרי אין מספר לכוכבים וגם חשבון של ה' מאות שנה פליג אחשבון דכוש אחד מס' בעולם*:
מעולם

רבינו חננאל

ושני' רחמנא תלה לטהור בדרך רחוקת והנה הוא בדרך אבל הטמא לא תלאו הכתוב ברחיקת מקום אבל בטומאה וטהרה ובשעת אכילה טמא שרץ שכבר טבל טהור הוא כי הנה בא שמשו. ופרישנא דמעלות השחר עד הנץ החמה חמשה מילין מדכתיב וכמו השחר עלה ויאיצו וגו' וכתיב השמש יצא על הארץ וגו' ואמר ר' חנינא אני ראיתי אותו מקום והוי מסדום לצוער חמשה מילין:

ירושלמי מאילת השחר עד שיעלה עמוד השחר ארבעה מילין שנאמר וכמו השחר עלה מדהוה ליה למכתב כמו השחר עלה וכתב וכמו מלה דדמיא לחברתה:

ת"ר היה חוץ למודעית ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים ולא נכנס יכול יהא חייב ת"ל ובדרך לא היה והלא היה בדרך כיוצא בו היה לפנים למודעית ואין יכול ליכנס מפני הגמלים והקרונות שמעכבות אותו יכול יהא פטור ת"ל ובדרך לא היה וזה לא היה בדרך רחוקה: אמר רבה שיתא אלפי פרסי הוי עלמא וסומכא דרקיע אלפא פרסי הא אמר רבה שיתא אלפי פרסי הוי עלמא גמרא. ודייק מדברי ר' יוחנן דאמר כמה מהלך אדם ביום עשרה פרסאות אמר רבה בדעתו מהם חמשה מילין מעלות השחר עד הנץ החמה ומהן חמשה מילין משתשקע החמה עד צאת הכוכבים נמצא מהלך החמה ביום כולו מן המזרח למערב שלשים פרסאות נמצאת עוביו של רקיע אחד מששה ביום ופי' רבי' שמואל בברייתא שלו כי הרקיע עשוי ככובא הגלגל קבוע והמזלות חוזרין ותניא כרבעינן למימר קמן כי החמה מהלכת בלילה למעלה מן הרקיע מן המערב למזרח וכשמגעת לחלון שזורחת ממנו אז לאלתר עולה עמוד השחר והחמה מהלכת בעביו של רקיע וכשתגיע לסוף עביו של רקיע לצד הנראה לבני אדם מיד מנצת על הארץ ומהלכת ביום כולו ממזרח למערב וכן בשקיעות מהלכת בעביו של רקיע וכשתצא מעוביו הרקיע כלו מיד הכוכבים נראין כיון שראה רבה כי מהלך החמה ביום כלו מן המזרח למערב לדברי ר' יוחנן עשר פרסאות ובכללם מה שמהלכת החמה בעביו של רקיע בבקר ובערב נמצא עביו של רקיע כפי הלוכו מקצה הרקיע ועד קצהו שלשים פרסה ובעביו של רקיע חמשה מילין שהן כפי מדת מהלך החמה מהנץ החמה עד ביאתה חלק מששה חלקים כי השלשים כשתחלקם שתותם חמשה והוא מהלך החמה בעובי הרקיע וכיון שהיתה בידו גמרא כי העולם כולו ששת אלפים פרסאות אמר ש"מ עביו של רקיע שמהלכת בו החמה מעלות השחר ועד שתנץ החמה אלפא פרסי שהוא שתות מהלכו של עולם וכן בערב משתשקע החמה עד צאת הכוכבים ואע"פ שהחוזים בכוכבים שבזמן הזה מדברים דברים המכחישין לא משגחינן להו אלא אנו מזהרים דברי רבותינו כתקנם ולא לחוש לדברי זולתם ואותבי' עליה מהא דתניא עביה של רקיע ארבעה מיל דתניא ר' יהודה אומר כמה מהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות מעלות השחר עד הנץ החמה ארבעת מילין שהן פרסה וכמותה משתשקע החמה ועד צאת הכוכבים כו' נמצאת הא מתניתא תיובתא לעולא דאמר מהלך החמה ביום מן המזרח למערב שלשים מיל ומתני' דא' שמונה פרסאות שהן שנים ושלשים מיל ותיובתא דרבה בתרתי חדא כדעולא דהא תרווייהו מדתן שוה במהלך החמה ביום שלשים מיל ותיובתא אחריתי דרבה דאמר עביו של רקיע כשיעור מהלך אדם חמשה מילין ומתני' אמרה פרסה שהיא ארבעה מילין ואתין למימר לימא תהוי הא מתניתא תיובתא נמי לר' יוחנן ומשני' לא לר' יוחנן לא הויא תיובתא דהוא לא אמר אלא כמה מהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות זה שאמר ר' יוחנן בלבד באו רבה ועולא ואמרו מדעתם חמשה מילין מעלות השחר עד הנץ החמה וחמשה מילין משתשקע החמה עד צאת הכוכבים הם שטעו שחשבו מאלו עשר פרסאות שאמר ר' יוחנן שמהלך אדם ביום חמשה מילין בשחר וחמשה מילין בערב ונמצאת הליכת החמה ממזרח למערב שלשים מיל ור' יוחנן לא הזכיר מהלך החמה בעביו הרקיע כמה הוא יש לומר שכך אמר ר' יוחנן בעובי הרקיע כמו הברייתא שאמרה מפרסה עשר פרסאות שנמצאת עובי הרקיע אחד מעשרה ביום ולר' חנינא נמי לא הויא היא תיובתא דיכול למימר ודאי מהלךאדם בינוני מעלות השחר עד הנץ החמה ארבעה מילין כמו שאמרה הברייתא ולוט הלך בריצה חמשה מילין: ת"ש מצרים הויא ארבע מאות פרסה כו' ת"ש כל הישוב כלו תחת כוכב אחד יושב וכו' ת"ש אמר ר' יוחנן בן זכאי מה תשובה השיבתו בת קול לאותו רשע
כו'

י א מיי' פ"ה מהלכות ק"פ הלכה ט:

ס"א עמו
[לעיל נ:]
[לעיל נג:]

הגהות הב"ח
(א) גמ' כל הישוב כולו. נ"ב עיין בפ' ע"פ דף קיח במ"ש התוס' בד"ה מן השמים: (ב) תוס' ד"ה לר' יהודה וכו' מדמי להו לעיל· נ"ב ראש דף צג וע"ש בתוספות:

תענית דף י.
[ע' תוספות דלקמן קיח: ד"ה מן שמים]
עירובין ד' נו.
[חגיגה יג.]

[וע"ע תוס' שבת לה. ד"ה הרי תילתי ותוס' מנחות כ: ד"ה נפסלו ותוס' זבחים נו. ד"ה מנין]

עין משפט
נר מצוה

יא א מיי' פ"ה מהל' ק"פ הלכה ד :

יב ב מיי' פ"ו מהלכות ק"פ הלכה ו :

בן בנו של נמרוד הרשע *שהמריד את כל העולם כולו עלי במלכותו כמה שנותיו של אדם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה שנאמר °ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה ועוביו של רקיע מהלך ה' מאות שנה ובין (כל) רקיע לרקיע מהלך ה' מאות שנה וכן בין כל רקיע ורקיע °אך אל שאול תורד אל ירכתי בור תיובתא ת"ר חכמי ישראל אומרים גלגל קבוע ומזלות חוזרין וחכמי אומות העולם אומרים גלגל חוזר ומזלות קבועין א"ר תשובה לדבריהם מעולם לא מצינו *עגלה בדרום ועקרב בצפון מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודילמא *כבוצינא דריחיא א"נ כצינורא דדשא חכמי ישראל אומרים ביום חמה מהלכת למטה מן הרקיע ובלילה למעלה מן הרקיע וחכמי אומות העולם אומרים ביום חמה מהלכת למטה מן הרקיע ובלילה למטה מן הקרקע א"ר °ונראין דבריהן מדברינו שביום מעינות צוננין ובלילה רותחין תניא ר' נתן אומר בימות החמה חמה מהלכת בגובה של רקיע לפיכך כל העולם כולו רותח ומעינות צוננין בימות הגשמים חמה מהלכת בשיפולי רקיע לפיכך כל העולם כולו צונן ומעינות רותחין תנו רבנן בארבעה שבילין חמה מהלכת ניסן אייר וסיון מהלכת בהרים כדי לפשר את השלגין תמוז אב ואלול מהלכת בישוב כדי לבשל את הפירות תשרי מרחשון וכסליו מהלכת *בימים כדי ליבש את הנהרות טבת שבט ואדר מהלכת במדבר שלא ליבש את הזרעים : ורבי אליעזר אומר מאסקופת כו' : ואע"ג דמצי עייל ולא אמרינן ליה קום עייל *והתניא °יהודי ערל שלא מל ענוש כרת דברי רבי אליעזר אמר אביי *דרך רחוקה לטהור ואין דרך רחוקה לטמא רבא אמר תנאי היא דתניא רבי *אליעזר אומר נאמר ריחוק מקום בפסח ונאמר ריחוק מקום במעשר מה להלן חוץ לאכילתו אף כאן חוץ לאכילתו רבי יוסי בר רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר חוץ לעשייתו כמאן אזלא הא דאמר רבי יצחק בר רב יוסף °בטמאים הלך אחר רוב העומדין בעזרה כמאן כרבי יוסי בר רבי יהודה שאמר משום רבי אליעזר : אמר לו רבי יוסי לפיכך וכו' : תניא *רבי יוסי הגלילי אומר דרך (א) שומע אני מהלך שנים או שלשה ימים כשהוא אומר °ובדרך לא היה מגיד שמאסקופת העזרה ולחוץ קרוי דרך :

מתני'

תורה אור: תהלים צ ; ישעיה יד ; [פי' בערוך ערך בצינור] ; במדבר ט

בן בנו של נמרוד · לאו דוקא בן בנו אלא כלומר מזרע נמרוד : שהמריד · השיא עצה לאנשי דור הפלגה לבנות מגדל להלחם בגלגל השמים שהוא היה מלך בבבל כדכתיב (בראשית י) ותהי ראשית ממלכתו בבל : וכן בין רקיע לרקיע · *לאורכו של עולם כמדת גובהו כדכתיב אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים וגו' במסכת חגיגה (דף יב:) דריש ליה הכי אלמא עולם מהלך חמש מאות שנה לא וחשוב עשר פרסאות ליום נמצא עולה לכמה אלפים ותיובתא דרבא : גלגל. כמין אופן ברקיע שהמזלות נתונים בו גלגל קבוע ואינו מגלגל אלא כעין אופן עגלה המונח בקרקע אבל המזלות מהלכים סביב הילוך מועט ואין מקיפין את הגלגל אלא כל מזל משמש את החמה כד ממקומו ומוליכו עד חבירו וחוזר למקומו לפיכך אין עגלה נראית בדרום ולא עקרב בצפון שהרי אין מקיפין אלא מהלכין הילוך מועט וחוזרין : לא מצינו עגלה בדרום ועקרב בצפון . ואי ס"ד גלגל חוזר ומזלות קבועין נמצא גלגל מוליך ומגלגל המזלות לכל ד' הרוחות.(ב) כשם שהוא מגלגל והיינו כמין אופן ונתון ברקיע חציו למטה מן (ג) הרקיע וחציו למעלה מן הרקיע וכשעולה צדו זה שוקע צדו אחר לפי דברי חכמי אומות העולם שאומרים גלגל חוזר ולפי דברי חכמי ישראל שאומרים גלגל קבוע אין לפרש שוקע ועולה אלא במזלות : דילמא כי בוצינא דריחיא · כברזל התחוב בנקב רחב שברחים שהשוכב עומד במקומו והברזל חוזר ואם באת לגלגל השוכב מתגלגל סביב הברזל והברזל עומד במקומו : אי נמי כי ציצורא דדשא · שהדלת סובבת בחור המפתן העליון והמפתן במקומו עומד ואם באת לגלגל המשקוף הוא מתגלגל סביב הציר והדלת עומד במקומו וכך הגלגל מתגלגל בפני עצמו ומוליך החמה והמזלות קבועים בגלגל אחר בתוכו ואותו הגלגל אינו זז ממקומו אלא גלגל העליון מוליך חמה על פני כל המזלות אי נמי גלגל חמה מבפנים וגלגל המזלות מבחוץ : למטה מן הרקיע · זורחת על הארץ כאשר אנו רואין ובלילה למעלה מן הרקיע זורחת ואינה נראית למטה : ה"ג וחכמי או"ה אומרים ביום למטה מן הרקיע ובלילה למטה מן הקרקע : מעינות צוננין · אין לך מים נובעין שאינו צונן ביום יותר מבלילה ואע"פ שמי נהרות חמין הן ביום בחום הקיץ הוא זה מפני שרחקו ממקום נביעתן ונתחממו בחום העולם אבל תכף נביעתן הן צונן ביום לפי שהחמה גבוהה מהן : ובלילה מעינות רותחין · שהחמה מחממתן תחת הקרקע תדע שבעלות השחר אתה רואה עשן על הנהרות : בשפולו של רקיע · סמוך לקרקע בשולי הכיפה : לפיכך כל העולם צונן · שאינה מהלכת אלא בצדי העולם : ומעינות רותחים · דהיינו אלו המים מצדי העולם שהמעינות באות מהם : בארבע שבילין · מהלכת גבורתה של חמה : ולא אמרינן ליה קום עייל · ואי לא עיילת מיחייבת כרת : ענוש כרת · משום פסח אלמא אמרינן ליה קום מהול : דרך רחוקה · פטרה את הטהור והרי הוא בדרך רחוקה דחוץ לעזרה דרך רחוק מיקרי דילפינן מריחוק מקום דמעשר מה להלן חוץ למקום הכשירו אף כאן חוץ למקום הכשירו והכשירו דפסח בעזרה היא הלכך לא אמרינן ליה קום עייל אבל אין דרך רחוקה בטמא דלאו משום טעמא דריחוק איפטר טמא אלא משום דלא מצי אכיל לאורתא והכי נמי אין דרך רחוקה לערל והאי דנקט טמא משום דלעיל (דף צג.) אמרו להאי סיועא גבי טמא וכיון דערל מצי לתקוני נפשיה מיחייב דלא פטריה רחמנא לטמא אלא משום דלא מצי למיכל באורתא והאי מצי למיכל והכי נמי ערל : נאמר ריחוק מקום בפסח · או בדרך רחוקה לכם (במדבר ט) ריחוק מקום במעשר כי ירחק ממך המקום (דברים יד) חוץ לחומת ירושלים אפילו פסיעה אחת דכתיב כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה במס' מכות (דף יט:) : חוץ לאכילתו · חומת ירושלים אבל חוץ לעשייתו דהיינו חומת עזרה לא דאמרינן קום עול : חוץ לעשייתו · דגמרינן מריחוק דמעשר הכי מה להלן חוץ להכשירו והכשירו דפסח בעזרה אלמא איכא תנאי דפליגי בדר' אליעזר ותנא דערל שלא מל פליג ואמר דלא פטר רבי אליעזר אלא בעומד חוץ למודיעים דלא מצינו לנימר ליה קום עול : הלך אחר רוב העומדים בעזרה · אם רובן טמאין אע"פ שבחוץ ישראל טהורין הרבה יעשה בטומאה דדרך רחוקה היא לאותן העומדין מבחוץ ואינן חשובין בעושי פסח ובתר הני [שבעזרה] אזלינן : ה"ג בתוספתא ר' יוסי הגלילי אומר דרך רחוקה שומע אני מהלך שנים ושלשה ימים כשהוא אומר ובדרך לא היה מגיד שמאסקופת עזרה ולחוץ קרוי דרך ובספרים היא משובשת :

מתני'

מעולם לא מצינו עגלה בדרום ועקרב בצפון · נ"ל דעגלה לאו היינו מזל שור כדפי' בקו' ועקרב נמי אינו עקרב די"ב מזלות דבפ"ק דראש השנה (דף יא:) קאמר די"ב מזלות לעולם ששה למטה מן הארץ וששה למעלה וכשהא' עולה שכנגדו שוקע והכא אמר שאינן זזים ממקומן ושניהם לעולם למעלה אלא אחרים הם :

ואין דרך רחוקה לטמא · קשה תימה כשהוא עומד חוץ לעזר' והוא ערל או טמא חייב בפסח ואם ימול ויטהר יפטר מיהו דוגמת זה מצינו כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו (מנחות קג:) :

מה להלן חוץ לאכילתו · לא היה לרש"י להזכיר כאן ואין שאת אלא אכילה דלא צריכא לכך אלא במעשר שני בירושלים שנטמא :

אף כאן חוץ לאכילתו · ובסיפרי מסיים ואיזה מקום אכילתו מפתח ירושלים ולפנים (ד) ולא מייתי תנאי אלא כלומר כיון דאשכחן תנאי דפליגי אליבא דר' אליעזר בשיעור דרך רחוקה ה"נ ההוא דקתני ערל שלא מל ענוש כרת סבור דלר' אליעזר דרך רחוקה מן המודיעים ולחוץ דהשתא לא מצי עייל :

בטומאה הלך אחר העומדים בעזרה · פי' בעשיית פסח בטומאה הלך אחר טהורים העומדים בעזרה דאותם שבחוץ הם בדרך רחוקה :

שומע אני · רש"י לא גרס אפילו ב' וג' פרסאות והדין עמו דמשום הכי לא הוי דרך רחוקה כיון שיכול לבוא בשעת שחיטה או בשעת אכילה לכך נראה לגרוס כדאיתא בתוספתא :

מה

[ערוך בשם ר"ח גרס כסדנא דריחיא ע"ש והגי' שלפנינו הוא גי' רבינו גרשום ע"ש]

[נחמי' כתובות נס: ד"ה אין וכו' שהעתיקו באמצע הדבור כדף ט' באריך]

[לעיל סג.]

[לעיל נג:]

[תוספתא פ"ח]

[תוספתא פ"ח כגירסת רש"י דהכא ד"ה ה"ג בתוספתא כו']

מסורת הש"ס

ס"א ואורט

[עירובין ט.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דרך רחוקה שומע אני: (ב) רש"י ד"ה לא מצינו וכו' ארבע הרוחות כ"ב פי' אף מדרום לצפון ומצפון לדרום : (ג) בא"ד כמין אופן ונתון ברקיע חציו למטה מן הקרקע וחציו למעלה מן הקרקע וכשעולה צדו זה: (ד) תוס' ד"ה אף כאן כו' ירושלים ולפנים תנאי הוא לא מייתי תנאי :

גליון הש"ס

גמ' ונראין דבריהם. עי' שיטה מקובצת כתובות יג : ד"ה השכתנו על המעוברת שכתב משמו של ר"ת דאע"ג דנצחו חכמי א"ה לחכמי ישראל היינו נצחון בטענות אבל האמת היא כחכמי ישראל והיינו דאמרי' בתפלה ובוקע חלוני רקיע עכ"ל : שם בטמאים הלך אחר הרוב עיין לעיל פ' ע"א תוס' ד"ה משלחי' ול"ע :

רבינו חננאל

כו' אלו כולן עלו להו בתיובתא ונדחו דבריו : ת"ר חכמי ישראל אומרים גלגל קבוע ומזלות חוזרין וחכמי אומות העולם אומרים גלגל חוזר ומזלות קבועין אמר רבי תשובה לדבריהם אם היו המזלות קבועין והגלגל הוא החוזר היינו רואין פעמים עגלה בדרום ועקרב בצפון מדלא חזינן הכי ש"מ הגלגל קבוע והמזלות חוזרין ואתקיף עלה רב אחא בר [רב] יעקב ודלמא כי סדנא דרחיא פי' כמו הסדן הזה אע"פ שסובב הגלגל הקבוע בו עולה ויורד שני קצות הסדן במקומן נראין לעולם אין הדרומין נראה בצפון ולא הצפוני בדרום אי נמי כצנורא והדבר אחד : ת"ר חכמי ישראל אומרים חמה מהלכת ביום למטה מן הרקיע ובלילה למעלה מן הרקיע כמו שפרשהו ר' יהודה ורבה וחכמי אומות העולם אומרין חמה מהלכת ביום למעלה מן הארץ ובלילה למטה מן הארץ ואמר רבי נראין דבריהם מדברינו ומפורשת עוד בבראשית רבה. כיצד החמה ולבנה שוקעין ר' יהודה בר אילעאי אומר מאחורי כיפה [למעלה] רבנן אמרי מאחורי כיפה ולמטה ר' שמעון בן יוחאי אומר אין אנו יודעין*) באויר אם שפין הן ברקיע ואם מהלכין הן כדרכן : תניא ר' יוחנן אומר בימות החמה חמה מהלכת בגובהה של רקיע לפיכך כל העולם רותח ומעינות צוננין בימות הגשמים חמה מהלכת בשפולי הרקיע לפיכך העולם כולו צונן ומעינות רותחין : ת"ר בארבעה שבילין חמה מהלכת ניסן אייר סיון בהרים כדי לפשר השלגין תמוז אב ואלול בישוב כדי לבשל הפירות כו' : ר' אליעזר אומר מאסקופת העזרה ולחוץ ואקשי' ולא אמרי' ליה עול ועביד פסח והתניא ערל שלא מל ועשה פסח חייב כרת דברי ר' אליעזר אלמא אמרי' ליה קום מהול ועביד פסחא ושני' ערל כטמא ובטהרה תלנהו רחמנא והני יכלו לטהר ולעשות פסח פשעו ולא טהרו ולא עשו חייבין אבל הטהור בדרך תלי רחמנא והוא היה בדרך ריחוק מקום כמעשר שנאמר (דברים יד כד) וכי ירחק ממך המקום וגו' חוץ לאכילתו : אמר ר' יוסי למה

*) אין אנו יודעים אם סורחים חמה באויר כנ"ל וכ"ה בב"ר פ"ו ע"ש :

מסורת הש"ס

[עי' תוס' יומא כט. סד"ה אלא]

[לעיל פה.]

[לעיל צא. וש"נ]

[ועי' בפרש"י דפסחים ד"ה ס"ז בל"ת]

מתני' * מה בין פסח הראשון לשני הראשון אסור בבל יראה ובל ימצא והשני חמץ ומצה עמו בבית הראשון טעון הלל באכילתו והשני אינו טעון הלל באכילתו זה וזה טעון* הלל בעשייתן ונאכלין צלי על מצה ומרורים ודוחין את השבת: גמ' ת"ר ככל חוקת הפסח יעשו אותו במצוה שבגופו הכתוב מדבר מצוה שעל גופו מנין ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו יכול אפילו מצות שלא על גופו ת"ל ועצם לא ישברו בו מה שבירת העצם מיוחד מצוה שבגופו אף כל מצוה שבגופו איסי בן יהודה אומר יעשו אותו במצות שבגופו הכתוב מדבר אמר מר יכול אף מצוה שלא על גופו הא אמרת במצוה שבגופו הכתוב מדבר ה"ק השתא דאמרת על מצות ומרורים יאכלוהו אלמא יעשו אותו לאו דוקא הוא אימא הוה ליה כפרט וכלל ונעשה כלל מוסיף על הפרט ואפילו כל מילי נמי קמ"ל איסי בן יהודה האי עצם מאי עביד ליה מיבעי ליה *לאחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח ורבנן האי יעשו אותו מאי עבדי ליה מיבעי ליה *שאין שוחטין את הפסח על היחיד דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן ת"ר ככל חוקת הפסח יעשו אותו יכול כשם שהראשון אסור בבל יראה ובל ימצא כך שני אסור בבל יראה ובל ימצא ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו ואין לי אלא מצות עשה מצות ל"ת מנין ת"ל לא ישאירו ממנו עד בקר ואין לי אלא מצות ל"ת שניתק לעשה מצות ל"ת גמור מנין ת"ל ועצם לא ישברו בו מה הפרט מפורש מ"ע ול"ת שניתק לעשה ול"ת גמור אף כל מ"ע ול"ת שניתק לעשה ול"ת גמור בכלליה דמצות ומרורים מאי קא מרבי צלי אש בפרטיה מאי ממעיט ליה השבתת שאור איפוך אנא מצוה דגופיה עדיף בכלליה דלא ישאירו ממנו עד בקר מאי קא מרבה ליה לא תוציא ממנו (דדמי ליה דהאי מיפסל בנותר והאי מיפסל ביוצא) בפרטיה מאי קא ממעט ליה לא יראה ולא ימצא (דדמי ליה דהאי אינו לוקה דהוה לאו שניתק לעשה והאי אינו לוקה דהוה ליה לאו שניתק לעשה) איפוך אנא מצוה דגופיה עדיף בכלליה דעצם לא ישברו בו מאי

רש"י

מתני' מצה וחמץ יש לו בבית. בגמ' יליף לה לטעמא דכולה מתניתין: (א) גמ' ככל חוקת הפסח וגו'. בפסח שני כתיב: אותו. משמע גופו: במצות שבגופו הכתוב מדבר. לא ריבה את השני לדין ראשון אלא במצות שבגופו כגון סדר עבודותיו ואכילת צלי אבל לא למצות שאינן בגופו כגון השבתת שאור: מצות שעל גופו מנין. כגון מצה ומרור שהן דברים אחרים ובאין חובה לו: יכול אף מצות שלא על גופו. כגון השבתת שאור ולקמיה פריך מנא תיתי והאמרת אותו משמע מצות שבגופו: מה שבירת העצם מיוחדת. לקמן יליף לה בפרט וכלל דפרטי כתיבי ברישא והדר כלל על מצות ומרורים יאכלוהו וכן לא ישאירו ממנו עד בקר ועצם לא ישברו בו פרטי ככל חוקת הפסח יעשו אותו כלל ולקמיה מפרש לה: איסי בן יהודה אומר. אינו צריך לא ישברו לכך אלא ללימוד אחר כדלקמן דאותו מצות שבגופו משמע: הא אמרת אותו במצות שבגופו גרסי': ה"ק. השתא דכתיב מצות ומרורים ואיתרבי מצוה שאינה גופו אלמא אותו לאו דוקא: והוה ליה פרט וכלל. דפרטי כתיבי ברישא: ואימא נעשה כלל מוסיף על הפרט. ואיתרבי כל מילי אפילו השבתת שאור שאינה על גופו: קמ"ל. ועצם לא ישברו דלא תדרוש כלל מוסיף על הפרט לרבויי כל מילי אפי' השבתת שאור דאם כן כל הני פרטי למה לי אלא להכי כתבינהו לכולהו למידרש תוספתא דכללא אכל חד וחד ומרבי דומיא דפרטי ותו לא וכולהו פרטי הוו דגופו ודעל גופו והיינו דקאמר תנא דפרטי ועצם לא ישברו ממעט מצות שלא על גופו כגון לא תשחט על חמץ כדלקמן ולקמן בברייתא מפרשי מאי מרבי כללא דכל חד וחד ומאי ממעט פרטא: מאי עביד ליה. מככל חוקת הפסח נפקא ליה דהא לדידיה אותו דוקא וממעט שלא על גופו וממילא מתרבה שבירת עצם דהא מצוה שבגופו היא ותמיהא לי אמאי לא בעי נמי לא ישאירו לאיסי מאי עביד ליה דהא מצוה שבגופו היא: מיבעי ליה אחד עצם כו'. דהכי דרשינן בכילד צולין (לעיל דף פה.) כשהוא אומר ועצם לא ישברו בפסח שני שאין ת"ל הוי א' עצם כו': ורבנן. דאמרי אותו לאו דוקא למאי איכתב: שאין שוחטין. פסח שני על היחיד שנדחה לו להכי כתב יעשו לשון רבים דכמה דאפשר לאהדורי אחר טמא חבירו להמנותו עמו מהדרינן כגון לטמא אחד בשרץ ואיידי דכתיב יעשו כתיב אותו דאע"ג דכתיב ברישא יעשו אותו אי לא כתביה זימנא אחריתי הוה אמינא אורחיה דקרא הוא: ת"ל על מצות ומרורים וגו'. והדר כתיב כללא עליה לרבויי דומיא דידיה וכל מילי לא אמרינן דנירבי דא"כ כל הני פרטי למה לי ופרטא ממעט דכוותיה כדמפרש לקמן דכללא דכל חוקת הפסח מהדרינן אכולהו פרטא לרבויי בכל פרטא דומיא דידיה ולמעוטי מפרט' נמי דומיא דידיה ומחד מפרטיה ממעטינן בל יראה ובל ימצא לקמן וברייתא רמוזי מרמזא ואזלא כללי מאי מרבו ופרטי מאי ממעטי ודכוותיה מרבו וממעטי: ואין לי. שיהא כלל מוסיף אלא על הפרט של עשה מצות ומרורים דכוותיה כלי אם שהוא מ"ע ופרט נמי ממעט דכוותיה השבתת שאור: ל"ת מנין. שירבה הכלל וכן הפרט ימעט ל"ת ת"ל לא ישאירו ממנו עד בקר וכתיב כללא לאהדורי עליה לרבויי דכוותיה לאו הניתק לעשה ולמעט בפרטיה לא יראה ולא ימצא דלאו שניתק לעשה נינהו כדמפרש במסקנא: ואין לי אלא כו' ל"ת גמורה מנין. שירבה [הכלל] וימעט פרט ת"ל לא ישברו וכתב כללא לאהדורי עליה לרבויי דכוותיה בכללא ולמעוטי דכוותיה בפרטא כדלקמן: בפרטיה מאי קא ממעט. דכל פרטא משמע מיעוטא דכוותיה דהכי משמע האי ולא מידי אחרינא השבתת שאור דהויא נמי כמצות עשה: ל"ת דמותיר לאו הניתק לעשה הוא דכתיב גבי ראשון והנותר ממנו וגו': לא תוציא. לאו הניתק לעשה הוא דכתיב בבית אחד יאכל לא תוציא וגו' ומשמע לא תוציא לאוכלו אלא בבית אחד יאכל בעמוד והחזר קאי אם הוציאו וליכא ליה להאי תנא הא דתני בכילד צולין (שם*) האוכלו הרי זה בל"ת דובשר בשדה טרפה (שמות כב) אלא מותר להחזירו ולאוכלו: ולא יראה. ואם נראה תשביתוהו לעולם הוא בעמוד והשבת כל ימות המועד: בכלליה דעצם לא ישברו בו. דמרבי לא תעשה גמור: מאי

תוספות

מה בין ראשון לשני. בתוספ' (פרק ח) קתני נמי הראשון נשחט בג' כיתות ואין השני נשחט בג' כיתות והכא תנא ושייר דשייר נמי ביקור ד' ימים דליתיה בשני כדאמר בגמ' (דף צו.) ובתוספתא דלא קתני ביקור דלא קחשיב אלא הנך שנוהגין בפסח לבדו וביקור נוהג נמי בתמיד:

ואיסי בן יהודה עצם לא ישברו בו מאי עביד ליה. תימה לאיסי לא ישאירו ממנו עד בקר מאי עביד ליה דהא לדידי' לא צריך למעוטי בל יראה דמאותו מפיק מצוה שלא על גופו:

מיבעי ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד. קשה לרשב"א דתיפוק ליה מככל חקת הפסח ובראשון נפקא לן בפרק האשה (לעיל דף צא.) דאין שוחטין אותו על היחיד מלא תוכל לזבוח את הפסח באחד וי"ל דלית ליה ההיא דרשה ובפסח ראשון נפקא ליה משום דלא גרע מפסח שני:

בכלליה דמצות ומרורים מאי קמרבי צלי אש. משמע משום מצות ומרורים דקאי כללא עליה מרבינן צלי אש ותימה כיון דפרט וכלל הוא בלא מצות ומרורים מרבינן צלי אש וכל מילי אפילו השבתת שאור ומפרטי ממעטי מכל חד וחד חדא מילתא כדאמר בריש מרובה (ב"ק דף סב:) דמסיק על כל דבר פשע כלל ריבויא וכל הני פרטי למה לי חד למעוטי עבדים כו' ויש לומר דודאי בלא מצות ומרורים ידעינן צלי אש *מכללא ומצות ומרורים לא אתא אלא למעוטי השבתת שאור ולא נקט האי ליסנא בכלליה דמצות ומרורים מאי קמרבי צלי אש אלא משום דבעי למיפרך ואיפוך אנא: לא תוציא מן הבית. פי' בקונט' דלאו הניתק לעשה הוא דכתיב בבית אחד יאכל לא תוציא משמע לא תוציא לאוכלו בבית אחר אלא בבית אחד יאכל בעמוד והחזר קאי אם תוציאו וקשה לר"י היכי חשבינן ליה לאו הניתק לעשה והא לאו שקדמו עשה הוא ולא חשיב לאו הניתק לעשה כדאמרינן בפרק בתרא דמכות (דף טו:):

בפרטיה קא ממעיט בל יראה. כאן משמע כמו שפירש ר"י בכל שעה (לעיל כט:*) דלא יראה הוי ניתק לעשה:

פסח

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"י מהלכות ק"פ הלכה טו:

יד ב מיי' פ"ב מהלכות ק"פ הלכה ב:

טו ג ד מיי' פ"י מהל' ק"פ הלכה טו:

רבינו חננאל

למה נקוד על ה"א לא מפני שרחוקה ודאי אלא אפי' מאסקופת העזרה ולחוץ: מתני' מה בין הראשון לשני הראשון אסור בבל יראה ובל ימצא והשני חמץ ומצה עמו בבית: ת"ר ככל חקת הפסח יעשו אותו במצוה שבגופו כגון צלייתו מצוה שעל גופו ואינה בגופו עצמו מנין ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו יכול אף מצוה שנוהגת בפסח ואינה לא בגופו ולא על גופו של פסח כגון השבתת שאור ת"ל ועצם לא תשברו בו מה שבירת עצם כו' ואקשי' אמאי צריך קרא למעוטי (מצה) [מצוה] שלא על גופו כגון השבתת שאור והא כתי' ככל חקת הפסח יעשו אותו ואוקים' במצוה שבגופו הכתוב מדבר כגון צלייתו מכלל שבמצוה אחרת אינה נוהגת בו ושני' הכי קא"ר השתא דאתא על מצות ומרורים יאכלוהו ורבי אפי' מצוה שעל גופו אלמא האי דפשטנא ככל חקת הפסח במצוה שבגופו לאו דוקא הוא הואיל ואפקיה קרא אימא אפי' מצוה שלא על גופו תהא נוהגת בו קמ"ל ועצם לא תשברו בו מצוה שעל גופו אין מצוה שלא על גופו כגון השבתת שאור וחמץ וכיוצא בהן לא: ואיסי בן יהודה האי ועצם לא תשברו בו מבעי ליה' שאין שוברין בו כל עצם בין יש בו מוח בין אין בו מוח ות"ק סבר לה כר' דאמר מבעוד יום אין בו משום שבירת עצם הלכך כיון דאפשר ליה למתבריה מבעוד יום ולאפוקיה למוחיה ולמכליה בלילא לא אתו עשה דאפשר לקיומיה כי האי גונא ודחי לא תעשה הלכך לא אתא ועצם לא תשברו בו אלא למעוטי מצוה שלא על גופו ותיפוק לי האי סברא מיעשו אותו ההוא בא ללמד דוקא רבים מכאן שאין שוחטין את הפסח על היחיד מבעי' ליה דוקא יעשו רבים אבל יחיד לא מכאן שאין שוחטין את הפסח על היחיד: ת"ר ככל חקת הפסח יעשו אותו יכול כשם שהראשון כו'. פי' מצאנו דפסח שני שכתב בין הערבים יעשו אותו זהו כלל פרט על מצות ומרורים יאכלוהו ועוד כתיב לא ישאירו ממנו עד בקר וכתיב עוד ועצם לא ישברו בו חזר וכלל ככל חקת הפסח יעשו אותו נמצא כלל כו' פרט וכלל ואנו דורשים בכל אחד ואחד כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט הלכך בין הערבים יעשו אותו כלל על מצות ומרורים יאכלוהו פרט ככל חקת הפסח יעשו אותו חזר וכלל עכשיו באין לדון כעין הפרט מה הפרט מפורש על מצות יאכלוהו דהיא עשה גרידתא אף אני ארבה דחייב לאכלו צלי דהוא עשה גרידתא וממעט השבתת שאור דאע"ג דהוא עשה גרידתא אינו על גופו מכלליה דלא ישאירו דהוא לאו שניתק לעשה שנאמר והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו ריבה לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה שהוא כעין הפרט שזה נפסל בנותר וזה נפסל ביוצא וממעט יראה לך שאור דדמי ליה דהא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מצה וכו' דכולה מתניתין הס"ד ואח"כ צ"ל ד"ה צלי דאתרבי מכלליה דמצות ומרורי' הס"ד:

טז א מיי' פ"י מהל' ק"פ הלכה ו':

יז ב מיי' פ"ד מהל' ביאת מקדש הלכה יב ופ"ז מהל' ק"פ הל' ח:

יח ג מיי' פ"ד מהל' ביאת מקדש הל' יג:

מאי קא מרבה °אל תאכלו ממנו נא בפרטיה מאי קא ממעטי °לא תשחט על חמץ דם זבחי איפוך אנא מצוה דגופיה עדיף: הראשון טעון הלל באכילתו וכו': מנא הני מילי א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק אמר קרא °*השיר יהיה לכם כליל התקדש חג לילה המקודש לחג טעון הלל לילה שאין מקודש לחג אין טעון הלל: זה וזה טעונין הלל בעשייתן כו': מ"ט איבעית אימא לילה קא ממעט יום לא קא ממעט ואיבעית אימא *אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן ונוטלין את לולביהן ואין אומרים הלל: ונאכלין צלי וכו': שבת אין טומאה לא מתני' דלא כרבי יהודה *דתניא [א]דוחה את השבת ואין דוחה את הטומאה ר' יהודה אומר אף דוחה את הטומאה מ"ט דת"ק מפני טומאה דחיתיו יחזור ויעשה בטומאה ורבי יהודה התורה חזרה עליו לעשותו בטהרה לא זכה יעשה בטומאה ת"ר פסח ראשון דוחה את השבת פסח שני דוחה את השבת פסח ראשון דוחה את הטומאה פסח שני דוחה את הטומאה פסח ראשון טעון לינה פסח שני טעון לינה *דוחה את הטומאה כמאן כר' יהודה ולרבי יהודה טעון לינה והא *תניא ר' יהודה אומר מניין לפסח שני שאין טעון לינה שנאמר °ופנית בבקר והלכת לאהליך וכתיב °ששת ימים תאכל מצות הנאכל לששה טעון לינה שאין נאכל לששה אין טעון לינה תרי תנאי ואליבא דרבי יהודה: **מתני'** *[ב]הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות ואם אכלו פטורין מכרת ור' אליעזר פוטר אף על ביאת מקדש: **גמ'** ת"ר זבין וזבות נדות ויולדות שאכלו בפסח שבא בטומאה יכול יהו חייבין תלמוד לומר °כל טהור יאכל בשר °והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה *נאכל לטהורים חייבים עליו משום טמא ושאינו נאכל לטהורין אין טמאין חייבין עליו משום טמא *רבי אליעזר אומר יכול דחקו *זבין ונכנסו לעזרה בפסח הבא בטומאה יכול יהו חייבין תלמוד לומר °וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש בזמן שטמאי מתים משתלחין זבין ומצורעין משתלחין אין טמאי מתים משתלחין אין זבין ומצורעין משתלחין בעי רב יוסף דחקו טמאי מתים ונכנסו להיכל בפסח הבא בטומאה מהו מדאישתרי טומאת עזרה אישתרי נמי טומאת היכל או דילמא מאי דאישתרי אישתרי מאי דלא אישתרי לא אישתרי אמר רבא אמר קרא °וישלחו מן המחנה אפילו מקצת מחנה [ג]איכא דאמרי אמר רבא אמר קרא וישלחו מן המחנה אל מחוץ למחנה תשלחום כל היכא דקרינן ביה אל מחוץ למחנה תשלחום קרינן ביה וישלחו מן המחנה בעי רב יוסף דחקו טמאי מתים ואכלו אימורי פסח הבא בטומאה מהו

[שמות יב] [שם נד] [ישעיה ל] [דברים טז] [שם] [ויקרא ז] [שם] [במדבר ה]

רש"י

מאי קא מרבי אל תאכלו ממנו נא. דחייב בפסח שני: לא תשחט על חמץ. דמותר לשוחטו על חמץ כדתנן מלה וחמץ עמו בבית אע"ג דככר מיעט ליה מהשבתת שאור ומבל יראה הוה אמינא הני מילי שלא בשעת שחיטה אבל בשעת שחיטה לא להכי איצטריך למעוטי מלא תשחט: השיר יהיה לכם. ביום שתגאלו מן הגלות: כליל התקדש חג. כמו שאתם נוהגים לשורר בליל התקדש חג ואין לך לילי חג להטעין שירה חוץ מלילי פסחים על אכילתו: לילה המקודש לחג. כגון פסח ראשון: שאין מקודש לחג. כגון ליל אכילת פסח שני שאינו י"ט: לילה. דפסח שני מיעט אבל יום שהוא זמן עשייתו לא מיעט והרי הוא כפסח ראשון שטעון הלל בשעת שחיטתו כדאמרן בתמיד נשחט (לעיל דף סד.) ולקמן (דף קיז.) אמרינן נביאים שביניהן תקנו להם שיהו אומרים על כל פרק ופרק וכל דבר חידוש: אפשר כו'. דכיון דדבר מצוה הוא טעון הלל: נוטלין את לולביהן. אגררא נסבא דברייתא היא הכי בפרק בתרא (שם): גלי (א). דאיתרבי מכלליה למצות ומרורים: דוחה את השבת. דבשני כתיב ביה במועדו למ"ד *קרבן ה' לא הקריב במועדו בשני (לעיל דף נג.): יחזור ויעשה בטומאה. בתמיה אלא מוטב ידחה לגמרי: טעון לינה. לילה הראשון ילין בירושלים מיכן ואילך רשאי לדור חוץ לחומה בתוך התחום והייט להלוך לאהל שחוץ לחומה ולא לביתו ממש דהא י"ט הוא ועוד דקא בעי לאיתויי עולת ראייה: הנאכל לששה. שאוכלין עליו מצות ששה ימים ולישנא דקרא נקט וקרא לדרשה אתא ללמד על ימות הפסח שהן רשות באכילת מצה חוץ מלילה הראשון בפרק בתרא (דף קכ.): טעון לינה. לילה אחד בתוך העיר: **מתני'** לא יאכלו ממנו זבין. דגבי טמא לנפש כתיב איש איש נדחה ואין ציבור נדחין אבל גבי זיבה אף ציבור נדחין בפרק אלו דברים (לעיל דף סז.): ואם אכלו פטורין מכרת. דאוכל קדשים בטומאה כדיליף בברייתא בגמרא אבל מביאת מקדש לא פטרינהו רחמנא: ורבי אליעזר פוטר. אף מכרת דביאת מקדש וטעמא יליף בגמרא: **גמ'** וישלחו מן המחנה ט'. ות"ק לא דריש להכי דכולהו איצטריכו כדאמרינן באלו דברים (שם) לחלקם למחנותיהם: ונכנסו להיכל. מקום שלא הותרו שם דאין שם צרכי פסח (ב) ואלו כהנים אסורין ליכנס לשם אלא לצורך משום דכתיב אל יבא בכל עת וזה שנכנס בטומאה יכול יתחייב על ביאת מקדש בטומאה: אפילו מקצת מחנה. אע"פ שאין משתלחין מכל מחנה שכינה שהרי מותרין בעזרה טמאי מתים בפסח הבא בטומאה משתלחין מיהא ממקצתו מן ההיכל: איכא דאמרי כו'. ורבא לקולא פשט דאין חייבין על ביאת מקדש דהיכל: אל מחוץ למחנה תשלחום. היינו היכל כדסמיך ליה אשר אני שוכן בתוכם:

וישלחו מן המחנה. עזרה כך קבל רבי וכ"ל דאיפכא גרסי' לה כל היכא דקרינא אל מחוץ למחנה שצריך להוציאם לגמרי אף מן העזרה קרינא ביה מן המחנה היכל וכל היכא דלא קרינא ביה אל מחוץ לא קרינא ביה וישלחו מקצת מחנה: אימורי פסח. כגון כליות ויותרת הכבד:

מהו

תוספות

פסח שני אין טעון לינה. תימה לרשב"א אמאי איצטריך הא לא מרבינן מכלל חקת הפסח מצוה שאינה על גופו:

טעון לינה. פי' יום א' וילך יום שני וקשה דבלולב וערבה (סוכה דף מז:) משמע דטעון לינה כל ז' דקאמר כשם ששבעת ימי החג טעונין קרבן שיר וברכה ולינה מאי ברכה לאו זמן לא ברכת המזון ותפלה ה"נ מסתברא דאי ס"ד זמן זמן כל ז' מי איכא משמע דקרבן ולינה ניחא ליה שיהיו כל שבעה י"ל דהוה מצי למימר ולטעמיך לינה כל ז' מי איכא וכמו שמסיק אזמן דאי לא בריך יומא קמא זמן יברך שאר ימים ה"נ נפרש גבי לינה אם לא לן יום ראשון ילין שאר ימים ולעולם אין טעון לינה רק יום א' וכפ' דם חטאת (זבחים דף צז:) *נמי דקאמר ר' טרפון ואם בישל בו בתחלת הרגל יבשל בו כל הרגל ומפרש בגמרא אמר רבי יצחק דאמר קרא ופנית בבקר עשאן הכתוב כולן בקר א' היינו דאגידי כולן זה בזה כמו בקר א' שאם לא לן אתמול ילין היום והדר ופנית בבקר וע"כ כן הוא דאי לינה כל ז' אם כן מאי קאמר שמיני רגל בפני עצמו לגבי לינה הלא כל שאר ימים שלפניו נמי טעונין לינה אלא ודאי יום ראשון ושמיני טעונין לינה ולא יותר וכן משמע בסיפרי בפרשת כל הבכור והלכת לאהליך מלמד שטעונין לינה פי' כל ג' רגלים מנין לרבות עופות ומנחות יין ולבונה ועצים ת"ל ופנית בבקר כל פנות שאתה פונה לא יהא אלא מבקר ואילך ר' יהודה אומר יכול יהא [פסח קטן טעון לינה ת"ל ועשית פסח כו' וחכמים אומרים הרי הם כעצים וכלבונה שטעונים לינה משמע שאינו טעון לינה אלא אותו] לילה בלבד שאחר הבאת קרבנו ומרבי ליה כמו לינה דרגלים אלמא יום אחד הוא ותו לא וא"ת דהכא ממעט פסח [קטן] מלינה ומי גרע ממביא קרבנו בימות החול דטעון לינה יום א' ושמא כיון דתשלומין דראשון הוא לא בעי לינה אפילו יום אחד וא"ת דתנן (סוכה דף מב:) ההלל והשמחה שמונה א"כ ע"כ יצטרך לינה כל ז' משום שלמי שמחה דדוקא בשבת אמרינן באלו דברים (לעיל דף עא.) משמחו בכסות נקיה ויין ישן וי"ל ישמח באותן שנשחטו אתמול או בשלמי חבירו:

כל היכא דקרינא ביה אל מחוץ למחנה כו'. וא"ת כיון דאין חילוק בין היכל לעזרה למאי הלכתא איכתיב מן המחנה דמשמע מקצת מחנה וי"ל דעשה מיהא איכא בהיכל טפי מבעזרה דלא איסתרי מהיקשא אלא כרת:

למעוטי

רבינו חננאל

דהא לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וזה לאו שאין בו מעשה ואע"ג דדמי ליה ממעט ליה דהאי לא יראה לך שאור לית ליה בגופיה דפסח מכלליה דעצם לא תשברו בו דהוא לאו שחייבין בו מלקות ריבה אל תאכלו ממנו נא דהוא לאו שחייבין מלקות כיוצא בו בגופיה דפסח וממעט לא תשחט על חמץ דאע"ג דהוא לאו שחייבין עליו מלקות ליתיה כעין הפרט דהא ליתיה בחוביה בגופיה דפסח ובהני כולהו כללי ופרטי דדרשי' אמרינן ואפוך אנא ופרקי' מסתברא הני מצוה דבגופיה והני ליתנהו בגופיה כדפרשי' להו כל חדא וחדא:

לישנא אחרינא ת"ר ככל חקת הפסח יעשו אותו יכול כשם שהראשון כו' אמרי בכללית דכתיב ככל חקת הפסח מאי מרבה מצוה שבגופו והיא צלייתו באש בפרטו ממעט השבתת שאור בכלליה דלא ישאירו ממנו קא מרבי לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה דדמי ליה דהאי מיפסל בנותר והאי מיפסל ביוצא בפרטים ממעט לא יראה ולא ימצא דדמי ליה דלא ישאירו ממנו לא לקי דהוה ליה לאו שניתק לעשה לא יראה ולא ימצא נמי לא לקי דהוה ליה לאו שאין בו מעשה בכלליה ועצם לא תשברו בו מרבה אל תאכלו ממנו נא דדמי ליה בפרטיה קא ממעט לא תשחט על חמץ ובכלהו אמרי' איפוך אנא ושני' מצוה דגופיה עדיף:

הראשון טעון הלל באכילתו דכתיב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג כלומר אין טעון הלל אלא בלילי חג ופסח שני אינו נאכל בלילה מקודש לחג זה וזה טעונין הלל באכילתן ונאכלין הפסח הראשון והשני על מצות ומרורים ודוחין את השבת דייקי' מינה שבת אין אבל טומאה אין השני דוחה מתני' דלא כר' יהודה דתניא דוחה שבת ואינו דוחה טומאה מפני טומאה דחיתו מן הראשון יחזור בשני יעשנו בטומאה ר' יהודה אומר אף דוחה את הטומאה מאי טעמא התורה חזרה עליו לעשותו בטהרה לא זכה יעשנו בטומאה:

ת"ר פסח ראשון ושני דוחין את השבת ואת הטומאה וטעונין לינה ואמרי' בשלמא פסח שני דוחה את הטומאה כר' יהודה אלא טעון לינה כמאן כר' יהודה והתניא ר' יהודה אומר ומנין לפסח שני שאין טעון לינה כו' ושני' תרי תנאים ואליבא דרבי יהודה חד תנא תני משמיה טעון לינה וחד תנא תני משמיה אין טעון לינה: מתני' הפסח שבא בטומאה לא יאכלו זבין וזבות נדות ויולדות ואם אכלו פטורין וכו' אוקימנא לר' יהושע דתאני פסח הבא בטומאה שאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות יכול יהו חייבין ת"ל כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל בשר נאכלין לטהורין חייבין עליו משום טומאה וכו'. בעי רב יוסף דחקו טמאי מתים ונכנסו להיכל בפסח הבא בטומאה מהו מדאשתרי טומאת עזרה אשתרי נמי טומאת היכל כו' ופשיט רבא בלישנא קמא דלא אשתרי ובלישנא בתרא משמע דאשתרי: בעי רב יוסף דחקו טמאי מתים ונגעו באימורי פסח והן חלבי פסח הבא בטומאה מהו מדאשתרי

[ערכין י:] [לקמן קיז.] יומא דף כט. [ועי' תוספות יומא נא. ד"ה דוחה] ס"א אמר מר סוכה דף מז: לעיל דף סו: כריתות דף יד. בכורות דף לג. [מנחות כה: ע"ש] לעיל דף סז: [מנחות כה:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דאיתרבי כו' גלי (א) במ"מ כל הדבור: (ב) שם ד"ה ונכנסו וכו' צרכי פסח ואפילו כהנים:

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ז מהל' ק"פ הלכה ח :
כ ב מיי' פ"י מהלכות ק"פ הלכה טו :
כא ג מיי' פ"א מהל' תמידין הלכה ט :
כב ד מיי' פ"ט מהל' ק"פ הלכה ח :
כג ה שם הלכה ז :
כד ו מיי' פ"ט מהל' ק"פ הלכה ט :
כה ז מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' י ויב :

מסורת הש"ס

ס"א [לעיל כד: זבחים לו: כריתות כג:]
[מגילת תענית פ"א] ערכין דף יג : [מנחות מט:]
[מנחות סב:]
ברכות דף ט. וש"נ
[לעיל כח: לקמן קכ. יבמות עא.]
יבמות ע:
שם עא.
[יבמות ד' ע:]
[לעיל ע. וש"נ]
[גי' הש"ס ביבמות עא. ודף עד. ע"ש]
[לעיל נא:]
[ביקור זה שייך לעיל במשנה]
[נ"ל כל]
יבמות עא. זבחים כב: לקמן קכ. ד"ה כל בן וביבמות עא. תוספות ד"ה בו]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שויסקי. נ"ב קדושין דף ע ע"ב :

רש"י

מאי · מי מחייבי משום אוכלי קדשים בטומאה אי לא : אישתרי נמי טומאת אימורין · דלא מיחייב בהו משום טומאה ולע"ג דאסירי משום זרות וכל זר לא יאכל קדש (ויקרא כב) : מכדי · אוכל אימורין בטומאה מהיכא אתרבי לחיובא : מטומאת בשר · דכתיב גבי אוכל בשר בטומאת הגוף אשר לה' לרבות את האימורין והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' : היכא אקטרינהו · שלא הוזכר בו מזבח : שויסקי (א) · בשר צלי בשפוד: ג' מזבחות · להזאת הדם אבל להקטרת אימורין לא היה שם מזבח : מתני' מקחו מבעשור · אומר זה לשם פסח דכתיב בעשור לחדש הזה וגו' (שמות יב) : וטעון הזאה באגודת אזוב גרסי' : לילה אחד · מפרש בגמרא :
גמ' למשמרת · ביקור שלא יהא בו מום מבקרין אותו כל ארבעה וכתיב הזה ה"נ דממעטי [פסח דורות וכל] שאר קרבנות : מה להלן כו' · וכי היכי דלדורות בתמיד בעי ביקור ה"ה ודאי לפסח דורות : ופסח דורות נמי כו' · בניחותא : שיהו כל עבודות של חדש הזה כזה · כל פסחי דורות הוקשו זה לזה ומיהו לענין מקחו מבעשור אמעיט מהזה והאי הזה דגבי ביקור דריש ליה למלתא אחריתא כדמפרש ואזיל : אלא הזה · דגבי ביקור למה לי : למעוטי פסח שני · מביקור ארבעה ימים : דכוותיה · דהוי יום אחד כמו פסח מצרים וכי קא ממעט דכוותה ממעט והזה דגבי מקחו מבעשור על כרחיך למעוטי פסח דורות אתא דאילו למעוטי שני לא איצטריך דהא אימעיט מהאי הזה דגבי ביקור ומימעיט מביקור ארבעה ימים וממקח עשור דתרוייהו משתמעי מההוא קרא דלמשמרת משמע ביקור ומקח ואידך הזה ממעט פסח דורות ממקח בעשור אבל מביקור ארבעה ימים לא ממעט ליה אם לא הפרישו מבעשור יבקר שנים ושלשה טלאים מבעשור ובשעת שחיטה יקח א' מהן : לכדר' אליעזר בן עזריה ורבי עקיבא. בפ"ק דברכות נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה כו' : ערל · שמתו אחיו מחמת מילה : בן נכר · שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים נראה בעיני דלא גרסינן גבי הדדי כל ערל וגו' כל בן נכר וגו' הכי נמי כו' אלא הכי גרסי' כל ערל לא יאכל בו הכי כו' אמר קרא ועבדת אלא בו למה לי בו המרת דת פוסלת ואין המרת דת פוסלת בתרומה ואיצטריך למיכתב ערל כו' ולא גרסי' אלא מעתה תושב ושכיר כו' דהא תושב ושכיר כולי' קרא יתירא הוא דתושב ושכיר אוכל בפסח דתושב זה קנוי כסף קנין עולם ונרצע ושכיר זה עבד עברי הקנוי קנין שנים ותרוייהו ישראל מעליא נינהו ואכלי בפסח כדאמרינן ביבמות בהערל (דף ע·) וקרא יתירא הוא ומופנה לגזירה שוה נאמר תושב ושכיר בפסח ונאמר תושב ושכיר בתרומה כדמפרש ליה התם ואיידי דכתביה כתב בו דידיה וללשון הספרים לא ידענא מאי שינויא דקא משני בו המרת דת פוסלת מאי שייך המרת דת גבי תושב ושכיר הא ישראל מעליא נינהו ועוד הא דרשה מבו דגבי בן נכר דרשינן לה בהערל (שם:) ומלתה אותו אז הבעלים יאכל בו ואי לא מל את עבדו לא יאכל איהו דמילת זכריו ועבדיו מעכבת בפסח אם יש לו בן העומד למול או עבד אינו אוכל פסח עד שימול אותם דכתיב המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו : כדרבה א"ר יצחק · בפ' הערל (דף עד·) נאמר ממנו בפסח ונאמר ממנו במעשר מה להלן ערל אסור במעשר אף כאן ערל אסור בפסח : *בחפזון · במהירות :
ואלא

גמרא

תורה אור

מהו מדאישתרי טומאת בשר אישתרי נמי טומאת אימורין או דילמא מאי דאישתרי אישתרי מאי דלא אישתרי לא אישתרי אמר רבא מכדי טומאת אימורין מהיכא איתרבי מטומאת בשר דכתיב °אשר לה' *לרבות את האימורין כל היכא דאיתיה לטומאת בשר איתיה לטומאת אימורין *כל היכא דליתיה לטומאת בשר ליתיה לטומאת אימורין בעי רבי זירא אימורי פסח מצרים היכא אקטרינהו א"ל אביי ומאן לימא לן דלא שויסקי עבוד ועוד הא תנא רב יוסף ג' מזבחות היו שם על המשקוף ועל שתי המזוזות ותו מידי אחרינא לא הוה :

מתני' מה בין פסח מצרים לפסח דורות פסח מצרים מקחו מבעשור וטעון הזאה באגודת אזוב ועל המשקוף ועל שתי המזוזות ונאכל בחפזון בלילה אחד ופסח דורות נוהג כל שבעה : גמ' מנא לן דכתיב °דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו זה מקחו מבעשור ואין פסח דורות מקחו מבעשור אלא מעתה °והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה הכי נמי זה טעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה ואין אחר טעון ביקור *והתניא בן בג בג אומר מניין לתמיד שטעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה שנא' °תשמרו להקריב לי במועדו ולהלן הוא אומר והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר מה להלן טעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה אף כאן טעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה שאני התם דכתיב תשמרו ופסח דורות נמי הכתיב °ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה *שיהו כל עבודות חדש זה כזה אלא ההוא הזה למעוטי פסח שני דכוותיה אלא מעתה דכתיב °ואכלו את הבשר בלילה הזה ה"נ דזה נאכל בלילה ואין אחר נאכל בלילה אמר קרא ועבדת את העבודה אלא הזה למה לי *לכדר' אלעזר בן עזריה ור"ע אלא מעתה דכתיב °וכל ערל לא יאכל בו ה"נ דבו אינו אוכל אבל אוכל בפסח דורות אמר קרא °ועבדת אלא בו למה לי *בו אינו אוכל אבל הוא אוכל במצה ומרור אלא מעתה °(*וכל) בן נכר לא יאכל בו ה"נ דבו אינו אוכל אבל אוכל הוא פסח לדורות אמר קרא ועבדת אלא בו למה לי *בו המרת דת פוסלת ואין המרת דת פוסלת בתרומה *ואיצטריך למיכתב ערל ואיצטריך למכתב בן נכר *דאי כתב רחמנא ערל משום דמאיס אבל בן נכר לא מאיס אימא לא צריכא ואי אשמעינן בן נכר משום דאין לבו לשמים אבל ערל דלבו לשמים אימא לא צריכא אלא מעתה °תושב ושכיר לא יאכל בו הכי נמי דבו הוא אינו אוכל אבל אוכל הוא בפסח דורות אמר קרא ועבדת אלא בו למה לי בו המרת דת פוסלת ואין המרת דת פוסלת בתרומה אלא מעתה °ומלתה אותו אז יאכל בו ה"נ דבו אינו אוכל אבל אוכל בפסח דורות אמר קרא ועבדת אלא בו ל"ל *בו מילת זכריו ועבדיו מעכבת ואין מילת זכריו ועבדיו מעכבת בתרומה אלא מעתה דכתיב °ועצם לא ישברו בו ה"נ דבו אינו שובר אבל שובר בפסח דורות אמר קרא ועבדת אלא בו למה לי *בו בכשר ולא בפסול אלא מעתה דכתיב °אל תאכלו ממנו נא ממנו אי אתה אוכל אבל אתה אוכל נא בפסח דורות אמר קרא ועבדת אלא ממנו למה לי *לכדרבה א"ר יצחק : ונאכל בחפזון וכו' : מנא לן דאמר קרא °ואכלתם אותו בחפזון אותו נאכל בחפזון ואין אחר נאכל בחפזון : ופסח דורות נוהג כל שבעה וכו' : אמאי קאי אי לימא אפסח *פסח כל שבעה מי איכא
אלא

תוספות

למעוטי פסח שני דכוותיה · דפסח דורות מרבינן מועבדת דליכא למימר דהזה דמקחו מבעשור נמי בא למעט פסח שני דאין מקחו מבעשור ולא נמעט פסח דורות דהא לפסח שני לא איצטריך כיון דלא בעי ביקור לא בעי נמי שיהא מקחו מבעשור :

אבל אתה שובר בפסח דורות אמר קרא ועבדת · תימה לריב"א אמאי איצטריך להכי ועבדת הא כיון דכתיב בפסח שני ועצם לא ישברו בו כל שכן בראשון :

אותו בחפזון ואין אחר בחפזון · קשה לריב"א אמאי לא פריך ואימא אותו בחפזון ואין פסח שני נאכל בחפזון אבל פסח דורות הכי נמי נאכל בחפזון מועבדת :
(שייך לעמוד ב) :

נאכל בחפזון לילה אחד וה"ה לפסח דורות · ואם תאמר א"כ אמאי תנייה כלל במתניתין כיון דשוים בזה ויש לומר דתנייה אגב דבעי למיתני וחמוצו כל היום ופסח דורות נוהג כל שבעה :
קודם

רבינו חננאל

מדאשתרי טומאת בשר אשתרי נמי טומאת החלבים או לא ופשוט רבא טומאת אימורין מטומאת בשר איתרבו שנאמר אשר לה' לרבות האימורין וכיון דליתה לטומאת בשר ליתה לטומאת אימורין : בעי ר' זירא אימורי פסח מצרים היכא אקטרינהו אמר לית ומאן לימא לן דלא שויסקי עבדינהו כלומר צלו אותם מיני מאכל ואכלום ועוד הא תאני רב יוסף שלש מזבחות היו שם אחד המשקוף ושתים בתי המזוזות נתנו עליהם מן הדם ומזבח להקרבה לא הוה שם הלא משמע שאכלום : מה בין פסח מצרים לפסח דורות פסח מצרים מקחו מבעשור וכו' מנא לן דכתיב ויקחו להם זה מקחו מבעשור ולא לדורות מבעשור אקשי' אי הכי כל מה דכתיב ביה הזה אמרי' לזה ולא לדורות והא כתיב ביה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום וכו' ותניא מנין לתמיד שטעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה שנאמר תשמרו להקריב לי ונאמר בפסח מצרים והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום מה להלן ארבעה ימים קודם שחיטה אף כאן בתמיד טעון ביקור שמא יש בו מום ארבעה ימים קודם שחיטה ושני' שאני תמיד דכתיב ביה תשמרו מלמד שצריך שימור אקשי' תוב ופסח דורות אמאי אינו טעון ביקור ארבעה ימים והכתיב ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה שיהו כל עבודות של החדש הזה כזה ושני' אלא למעוטי מביקור ד' ימים קודם שחיטה לפסח שני הוא דממעט דכיון דהוא נמי פסח כותיה הוה מרבינן ליה קמ"ל אלא מעתה ואכלו את הבשר בלילה הזה הכי נמי דפסח מצרים נאכל בלילה הזה ולא פסח דורות ושני' שאני אכילת פסחים בלילה דאתרבי מועבדת שיהיו כל עבודות של חדש הזה כזה אי הכי דאכילת בשר נוהג בזה כאשר נוהג בזה למה לי דכתב רחמנא הזה ושני' לא בא הזה אלא לכדר' אלעזר בן עזריה דיליף הזה הזה מועברתי בארץ מצרים דכתיב ביה כחצות הלילה אני יוצא וגו' מה להלן הוה דכתיב עד חצות אף הזה דכתיב באכילת פסחים עד חצות ופירושו בסוף מסכתא זו אקשי' תוב אלא מעתה כל ערל לא יאכל בו וכל בן נכר לא יאכל בו דכתיב בפסח מצרים נדחו מפסח מצרים וכשרין הן בפסח דורות ושני' שאני התם דכתיב ועבדת כדאמרן ומרבינן בפסח דורות מועבדת אכילת הבשר בלילה הזה ודחית ערל ובן נכר ותושב ושכיר פי' גר תושב ושכיר ולא גר צדק(הפסולות) ועיכוב אכילתו בפסח עד שימול עצמו וזכריו ועבדיו ושבירת עצם בו ואכילת נא ממנו אלו כולם נתרבו מועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה שיהו כל עבודות של חדש הזה כזה פי' בפסח דורות וכיון דאתרבי פסח דורות כפסח מצרים ממנו ממנו דכתיב בפסח מצרים דמשמע למעט למה לי ושני' הני ממנו ממנו בעינן להו כדרשינהו רבא משמיה דר' יצחק ביבמות פ' הערל דאמרי' מנין לערל שאסור במעשר אמר רבא אמר ר' יצחק תלתא ממנו כתיבי בפסח חד לגופיה וחד מופנה לדון ממנה גזירה שוה וחד ליתן עשה אחר לא תעשה ושלשה ממנו כתיבי במעשר חד לגופיה וחד שמותר לסוך שמן של מעשר שני שנטמא כו' וחד מופנה
לדון

עין משפט
נר מצוה

כו א ב ג מיי' פ"ד מהל' ק"פ הלכה ו:
כז ד שם הלכה ז:
כח ה מיי' פ"א מהל' מעשה קרבנות הלכה יא:

רבינו חננאל

לדון ממנו גזירה שוה: ופסח דורות נוהג כל ז' אוקמ' הכי פסח מצרים נוהג לילה א' וכן מצתו והוא הדין לפסח דורות וחמוץ מצרים אינו נוהג אלא יום אחד שנאמר לא יאכל חמץ היום אתם יוצאים וחמוץ פסח דורות נוהג כל ז' שנאמר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם: מתני' א"ר יהושע שמעתי שתמורת הפסח קריבה ותמורת הפסח אינה קריבה ואין לי לפרש אמר ר' עקיבא אני אפרש הפסח שנמצא קודם שחיטה וכו' והאי דקאמר רבי יהושע תמורת הפסח ולא שנא פסח אתא לאשמעי' דאיכא תמורת פסח דלא קרבה שלמים: איתמר רבה אמר זה שפירש רבי עקיבא במשנתנו מי שאבד פסחו והפריש אחר אם זה הפסח האבוד נמצא קודם [שחיטת]הפסח שהפריש ירעה עד שיסתאב וכו' ואם אחר שחיטה נמצא יקרב הפסח שנמצא עכשיו שלמים כי בשעה שנמצא כבר נתכפרו בעלים ונסתלק שם פסח מעליו וכן תמורתו. ר' זירא אמר משנתנו בשנמצא קודם חצות והאי דקתני קודם שחיטה קודם זמן שחיטה הוא ועלתה כתנאי: אחר הפסח יביא שלמים וכן תמורתו אמר רבה לא שנו יביא שלמים וכן תמורתו אלא בפסח שנמצא אחר שחיטת הפסח שהפריש כיון שאבד זה דסתמו של זה לשלמים קאי שכבר יצאו הבעלים בפסח ששחטו אבל אם נמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה תמורתו מכח קדושה דחויה קא אתיא דפסח עצמו שנמצא קודם שחיטה נדחה מלהקרב הוא בעצמו ולרעיה קאי והבא מכחו כח קדושה דחויה [הוא] לפיכך לא קרבה שלמים שלא מצינו המפל עדיף מן העיקר ואותיב עליה אביי כשב מה ת"ל אם כשב לרבות תמורת הפסח וכו' ושני ליה לעולם כשנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה הואדקרבה תמורתו שלמים והאי דאמרת הני שלמים מעלי נינהו ולא בעי קרא אין הכי נמי וקרא אסמכתא בעלמא הוא. איכא דמתני להא דרבה ארישא הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה וכו' וכן תמורתו תרעה אמר רבה לא שנו אלא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר (תמורה)[שחיטה] דהאי תמור' מכח קדושה דחויה אתיא הלכך לא קרבה אבל נמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה תמורה זו קרבה שלמים מאי טעמא כי קבעה שחיטה קדושה בפסח שנמצא מידי דחזי להקרבה מידי דלא חזי להקרבה לא קבעה ומותיב עליה אביי מה ת"ל אם כבש לרבות הפסח שקרב שלמים יכול

אלא אחמץ מכלל דפסח מצרים לילה אחד ותו לא *והתניא רבי יוסי הגלילי אומר מנין לפסח מצרים שאין חימוצו נוהג אלא יום אחד ת"ל °לא יאכל חמץ וסמיך ליה היום אתם יוצאים אלא ה"ק לילה אחד והוא הדין לפסח דורות וחימוצו כל היום ופסח דורות נוהג כל שבעה: **מתני'** *א"ר יהושע שמעתי שתמורת פסח קריבה ותמורת פסח אינה קריבה ואין לי לפרש א"ר עקיבא אני אפרש *הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים וכן תמורתו אחר שחיטת הפסח קרב שלמים וכן תמורתו: **גמ'** ולימא פסח קרב ופסח אינו קרב הא קמ"ל דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה איתמר רבה אמר [ב]קודם שחיטה ולאחר שחיטה שנינו רבי זירא אמר קודם חצות ולאחר חצות שנינו ולרבי זירא הא קתני קודם שחיטת הפסח אימא קודם זמן שחיטת הפסח כתנאי הפסח שנמצא קודם שחיטה ירעה לאחר שחיטה יקרב ר"א אומר קודם חצות ירעה לאחר חצות יקרב: אחר שחיטת הפסח יביא שלמים וכו': אמר רבא (א) [ג]לא שנו אלא שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה אבל נמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה תמורתו מכח קדושה דחויה קא אתא ולא קרבה איתיביה אביי °אם כשב מה ת"ל אם כשב לרבות תמורת הפסח אחר הפסח שקרבה שלמים היכי דמי אילימא שנמצא אחר שחיט' והמיר בו אחר שחיטה פשיטא למה לי קרא אלא לאו שנמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה לא לעולם שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה וקרא אסמכתא בעלמא אלא קרא למאי אתא (ב) *כדתניא כשב לרבות את הפסח לאליה כשהוא אומר אם כשב [ד]לרבות פסח שעברה שנתו ושלמים הבאין מחמת פסח לכל מצות שלמים שטעון סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק וכשהוא אומר ואם עז הפסיק הענין [ה]לימד על העז שאין טעונה אליה איכא דמתני לה ארישא הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים וכן תמורתו אמר רבא לא שנו אלא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה אבל נמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה תמורתו קריבה שלמים מאי טעמא כי קבעה שחיטה מידי דחזי ליה מידי דלא חזי ליה לא קבעה איתיביה אביי אם כשב מה תלמוד לומר לרבות תמורת הפסח אחר הפסח שקריבה שלמים
יכול

שמות יג (beside "ליה היום")
ויקרא ג (beside "איתיביה אביי")

קודם שחיטת הפסח ירעה · וטעמא דדחייה בידים כדפירש רש"י ואפי' רב דאמר אין בעלי חיים נדחין ופליג אר' יוחנן בפ' שני שעירי (יומא דף סד·) היינו דוקא כגון דלא דחייה בידים כגון נטמאו בעלים או שמשכו ידיהם וא"ת והא משמע דפליג בפ"ק דקדושין (דף ז·) דא"ר יוחנן בהמה של ב' שותפין הקדיש חציה וחזר ולקחה והקדיש חציה קדושה ואינה קריבה משום דנדחת בתחלה כשהקדיש חציה ודייק עלה ש"מ בעלי חיים נדחין משמע דרב פליג וי"ל כיון דדרך הקדש דחי לה לא מיקרי כל כך דחוי בידים ובתוספתא [פ"ט] פליגי רבי יוסי ורבנן איזה מהן יקריב לכתחלה ומייתי לה בפ' שני שעירי (יומא דף סד·):

קמ"ל דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה · דקבע לה חצות או שחיטה דס"ד דלא קבע הואיל ובאיסור הוקדשה ואין דעתו עליה לשוחטה לשם פסח קמ"ל דאפילו הכי קבע לה ור"י מפרש דס"ד הואיל ואינה קריבה לעולם לשם פסח מתחלתה שלמים היא קמ"ל ומתוך פרש"י דפי' אלא אף היא נקבעת בפסח ונדחה משמע שסובר שלפי האמת ראויה לפסח:

ושלמים הבאין מחמת הפסח · לפי אותו לשון דפירש בקונטרס דהנך שלמים היינו חגיגת י"ד אין לחוש מה (*שפירש) באלו דברים (דף ע"א: ד"ה לימד) דשלמים הבאים מחמת פסח בפרק כל הפסולים (זבחים דף לו·) היינו מותר פסח דהא כדאיתא והא כדאיתא: **ואם** עז הפסיק הענין · פירש ריב"א מדלא כלל אותו בהדי כבש אלא הפסיק הענין וכתבו לבדו ולא שינה בו כלום אלא דלא כתיב ביה אליה להכי כתביה למעוטי מתורת אליה:
אילימא

[גי' ספירשתי] (beside "שפירש")

הכי מחמץ · דאיסור חימוצו נוהג כל שבעה מכלל דלילה אחד ולא אחמץ · דאיסור חימוצו נוהג כל שבעה מכלל דלילה אחד דקתני מתני' בפסח מצרים אחמץ קאי וה"ק ואין חימוצו נוהג אלא לילה אחד ופסח דורות נוהג כל שבעה: יום א' · משמע כל היום: לא יאכל חמץ היום · וסמיך ליה היום אתם יוצאים: אלא · הכי משמע ונאכל בחפזון בלילה אחד וה"ה דפסח דורות נמי לילה אחד ופסח מצרים חימוצו נוהג כל היום ופסח דורות כל שבעה: **מתני'** שמעתי · מרבותי: שתמורת הפסח קריבה · שלמים אחר הפסח: ותמורת הפסח אינה קריבה · ויש תמורת פסח שאינה קריבה היא עצמה שלמים אלא רועה עד שיסתאב במום ותמכר ויביא בדמיה שלמים למותר הפסח קרב שלמים: ואין לי לפרש · שכחתי על איזה שמעתי תקרב ועל איזה שמעתי תרעה: הפסח · שאבד והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון קודם שחיטת השני דהיה עומד לפניו בשעת שחיטה הרי קבעתו שעת שחיטה בשם פסח וזה שלא הקריבו דחהו בידים לא יקרב עוד הוא עצמו שלמים דאין זה מותר הפסח אלא פסח [דחוי]: וכן תמורתו · אם המיר הוא בו בהמת חולין אחרי כן הרי הוא כמוהו אין קרב הוא עצמו שלמים אלא דמיו ואם לאחר שחיטת השני נמצא הרי לא קבעתו שעת שחיטה בשם פסח ולא נדחה בידים ויביא שלמים ויקרב הוא עצמו שלמים וה"ה דמצי למיתני רבי יהושע אומר פסח קרב ופסח אינו קרב ובגמרא פריך לה: **גמ'** דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה · ולא אמרינן מתחלה שלמים היא ואפילו המיר קודם שחיטה לא קבעתה זמן השחיטה בשם פסח ואין בה דחוי אלא אף היא נקבעת בפסח ונדחת: קודם שחיטה ואחר שחיטה · דוקא שנינו במשנתנו ולא שנינו בה זמן שחיטה דהיינו חצות ואשמעינן דאפילו היה אבוד בשעת חצות אם נמצא קודם שחיטת השני הוא נקבע ונדחה הואיל ונדחה להקריבו לפסח: קודם חצות שנינו · שעת חצות היא הקובעתו בפסח אם נמצא קודם חצות קבעתיה חצות שהרי נראה וכי לא אקרביה דחייה אבל נמצא אחר חצות אפי' נמצא קודם שחיטה אין כאן קביעות ולא דחוי: קודם שחיטה · של שני: קודם חצות · ונתכפר באחר ירעה: אחר חצות · ונתכפר באחר: יקרב זה שלמים · ואע"פ שבשעת שחיטת השני הרי הוא עומד בפניו: לא שנו · דתמורה קרבה אלא שנמצא אחר שחיטה שאפי' הפסח לא נדחה אבל נמצא קודם שחיטה שהוא עצמו נדחה אע"פ שתמורתו לא נדחית בידים אינה קריבה שהרי מכח קדושה דחויה באה: אם כשב · הוא מקריב גבי שלמים כתיב אם יתירא הוא דמצי למיכתב כשב הוא מקריב א"נ כשב קדריש דהא כתיב לעיל מיניה אם מן הצאן קרבנו ובפרשה תחתונה אמור ואם עז קרבנו מכלל דעד השתא בכשב איירי דאין לך עוד בצאן אלא כשב: למה לי קרא · הא מותר הפסח הוא ונפקא לן מוזבחת פסח דמותר הפסח *אחר חצות קרב שלמים כדאמרן באלו דברים (לעיל דף ע:) ותמורתו כ"ש דקריבה דלא עדיפא מיניה: והמיר בו אחר שחיטה · ואשמעינן דאע"ג דאיהו לא קרב תמורתו קריבה הואיל ולא הוקדשה קודם שחיטה: כשב · קרא יתירא כדפרישית מדכתיב בתריה ואם עז מכלל דעד השתא בכשב איירי: לאליה · דבכל קרבנות כשב אליה כתיבא עם האימורין בשלמים חלבו האליה (ויקרא ג) ובאשם כתיב (שם ז) את כל חלבו יקריב ממנו את האליה וגו' וחטאת כאשם אבל פסח אימורין גופייהו לא כתיבי בהדיא אלא כדנפקא לן (לעיל דף סד:) מאת דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר הלכך אלייתו לריכה להתרבות בקרבנות שבשור לא הוזכרה אליה באימוריו: ושלמים הבאין מחמת פסח · מותר פסח כגון תמורתו ופסח שנתכפרו בעליו באחר כך שמעתי: לכל מצות · מצות שלמים גרסינן שיהא דין כל חומר שלמים עליהן לשון אחר הבאין מחמת פסח חגיגת ארבעה עשר וזו שמעתי [וכך קבל רבי]: ואם · הפסק הוא להפסיק בין כשב לעז שבכשב נתפרשה אליה כדכתיב האליה תמימה לעומת העצה ממקום שהכליות יועצות ובא הכתוב והפסיק ולמד על העז שאינה טעונה אליה להקריב אליה שלה למזבח יש מפרשין עז אין לו אליה וטעות הוא בידם שהרי ממקום שהכליות יועצות היא ניטלית ועוד מה לימד הכתוב הואיל ואין לו: איכא דמתני · להאי לא שנו דרבה: לא שנו · שאף תמורתו דחויה אלא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה דכי שחטיה דהיכהו לתרווייהו הני שהיו ראוין ועומדים לפסח ונקבעו: אבל המיר בו אחר שחיטה · אע"פ שהפסח רועה התמורה קריבה שהרי לא נדחית: מידי דלא חזי ליה · שעדיין לא הוקדש:
יכול

מסורת הש"ס

לעיל ד' כח:

זבחים דף לז:

הגהות הב"ח
(א) גמ' אמר רבא לא שנו: (ב) שם למאי אתא לכדתניא כשב:

זבחים דף ט. מנחות דף פג: [לקמן לז.]

נ"ל אחר .ש.ע

[ס"א]

והמיר בו קודם שחיטה תמורה זו קרבה שלמים מאי טעמא כי קבעה שחיטה קדושה בפסח שנמצא מידי דחזי להקרבה מידי דלא חזי להקרבה לא קבעה ומותיב עליה אביי מה ת"ל אם כבש לרבות הפסח שקרב שלמים
יכול

יכול אף לפני הפסח כן תלמוד לומר הוא הוא קרב ואין תמורת הפסח קריבה היכי דמי אילימא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה פשיטא למה לי קרא אלא לאו שנמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה תיובתא (א) דרבא תיובתא אמר שמואל כל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים וכל שבחטאת רועה בפסח נמי רועה ורבי יוחנן אמר אין הפסח קרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה אבל קודם שחיטה לא מתקיף לה רב יוסף וכללא הוא והרי חטאת שעברה שנתה דלרעיה אזלא *דא"ר שמעון בן לקיש חטאת שעברה שנתה רואין אותה כאילו היא עומדת בבית הקברות ורועה ואילו בפסח כי האי גוונא קרב שלמים *דתניא כשב לרבות את הפסח לאליה כשהוא אומר אם כשב לרבות את הפסח שעברה שנתו ושלמים הבאין מחמת פסח לכל מצות שלמים שטעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק כשהוא אומר אם עז הפסיק הענין לימד על העז שאין טעון אליה א"ל כי קאמר שמואל באבודין בדחויין לא אמר ואבוד מי משכחת לה והרי אבודה בשעת הפרשה לרבנן דלרעיה אזלא *דתנן הפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות אחת מהן תקרב ושניה תמות דברי רבי וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמצאת לאחר שנתכפרו בעלים הא קודם שנתכפרו בעלים רועה ואילו בפסח היכא דאבד ונמצא אחר חצות קודם שחיטה קרב שלמים שמואל כר' סבירא ליה דאמר אבודה למיתה אזלא והא כל אבודה לרבי מתה ואילו בפסח היכא דאבד קודם חצות ונמצא קודם חצות רועה קודם חצות לאו אבוד הוא כדרבא *דאמר רבא אבידת לילה לאו שמה אבידה אלא רועה לרבי היכי משכחת לה

כדרבי

רש"י

יכול אף לפני הפסח כן · תמורת הפסח שנמצא לפני פסח (שני) תהא קריבה שלמים : תלמוד לומר הוא · פסח הוא הפסח כשר קרב ואין תמורתו קריבה לאו תמורת הפסח הוא דקרב קא ממעט אלא הכי קאמר יש תמורת פסח שאינה קריבה : פשיטא · דלא קרבה דהא הוקבעה ונדחה בפסח ואע"ג דלעיל אמר מתני' הא קא משמע לן דאיכא תמורת פסח דלא קרבה קרא מיהא לא איצטריך לאשמעינן הכי : ה"ג אמר שמואל כל שבחטאת מתה כו' ור' יוחנן אמר אין הפסח קרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה אבל קודם שחיטה לא · כל שבחטאת מתה חמש חטאות מתות הלכה למשה מסיני כונסן לכיפה והן מתות ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה וחטאת שנתכפרו בעליה על ידי האחרת שאבדה זאת ואחר כך נמצאת ושעברה שנתה ונקט שמואל גבי פסח סימנא ביה ואמר כל שבחטאת מתה אי מיתרע הכי בפסח קרב שלמים וקא סלקא דעתך דאכולהו מתות דחטאת דאשתכחן גבי פסח קרב שלמים דהיינו תמורת פסח ופסח שמתו בעליו ושכיפרו בעליו ושעברה שנתו קריבין שלמים : וכל שבחטאת רועה · לקמן מפרש מאי היא ומיתה ורעיה לאו קולא וחומרא איכא בהדא מאידך והאי דנקט גבי מיתה דחטאת בפסח קרב וגבי רעיה דחטאת בפסח רעיה לאו טעמא קא יהיב ביה דמשום דהכא מתה הכא קרב אלא סימנא בעלמא הוא : וכללא הוא · דכל שבחטאת רועה בפסח רועה: דריש לקיש · במס' תמורה בפרק ולד חטאת (דף כב:) והתם מותיב לה ממתניתין דהתם דקתני ושעברה שנתה כו' ומתרץ לה דהכי קתני שעברה שנתה ואבדה [או אבדה] ונמצאת בעלת מום : כאילו עומדת בבית הקברות · כל מקום שהיא רואין כאילו היא בבית הקברות שאין כהן נכנס שם לשוחטה ורועה עד שתסתאב ותימכר ויפלו דמיה נדבה לשופרות שכתוב עליהן נדבה ומקיימים בה את המזבח זה מדרשו של יהוידע הכהן במסכת תמורה (דף כג:*) שכל מותר חטאת ואשם לקיץ המזבח חוץ מחטאות מתות שהן הלכה למשה מסיני: כשב לרבו' כו'. קתני מיהת פסח שעברה שנתו קרב: ה"ג כי קאמר שמואל באבודין בדחוין לא אמר ובאבודין מי משכחת לה כו'· כי אמר שמואל כל שבחטאת מתה לאו אכולהו קאי אלא אכיפרו בעליה לחודא שהיא על ידי איבוד ואמתו בעליה לא קאי דלא משכחת ביה רועה אלא אכיפרו בעליה לחוד קא משכחת ליה לרועה כדלקמן וגבי פסח נמי אכיפרו בעליו קאי וכללא הוא דכל פסח שכיפרו בעליו *באחר רועה אם כיוצא בו בחטאת רועה וקרב שלמים אם כיוצא בו בחטאת מתה אבל אם חטאת דחויה כגון עברה שנתה שעומדת בפניו והרי היא דחויה מהקריב לא אמר : והרי אבודה בשעת הפרשה · חטאת שאבדה עד שהפריש אחרת תחתיה ונמצאת קודם הקרבת השניה לרבנן דפליגי עליה דרבי במס' תמורה (דף כב:) ואמרי דלרעיה אזלא דתנן המפריש חטאת כו' : אין חטאת מתה · משום כיפרו בעליה אלא האבודה בשעת כפרה ונמצאת אחר שנתכפרו הבעלים הא נמצאת קודם כפרה כיון דאמרי רבנן לא מתה הויא לה מותר חטאת ורועה ודמיה לשופרות : ואילו בפסח · כי האי גוונא אבד בשעת הפרשה ונמצא קודם שחיטה אחר חצות: קרב שלמים · כר' זירא דאמר קודם חצות ואחר חצות שניהו אלמא פסח שהיה לפניו בשעת כפרה ובלבד שיהא אבוד בחצות קרב שלמים : שמואל כר' סבירא ליה · ורועה בחטאת דקאמר שמואל לקמיה מפרש והוא הדין דמצי לתרוצי שמואל כרבה סבירא ליה דאמר קודם שחיטה שניהו ובפסח נמי אבוד בשעת הפרשה רועה ולקמן מפרש לה בלישנא אחרינא הכי : נמצא קודם חצות · אפי' לר' זירא רועה דקבעתיה חצות: קודם חצות·שהיא שעה שאינה ראויה לו להקרבה: לאו אבוד הוא·ואפי' הפריש אחר תחתיו קודם שנמצא לאו (מיתה) אבוד חשיב ליה : דאמר רבא · גבי חטאת אבידת לילה והפריש אחרת תחתיה בלילה ונמצאת (תחתיה) לאור הבוקר אפי' לר' לאו למיתה אזלא אלא לרעיה הואיל ולילה לאו שעת הקרבה היא : אלא רועה לרבי · באבודין היכי משכחת לה דתיקום כל שבחטאת רועה דשמואל :

לאחריות

תוספות

אילימא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה פשיטא למה לי קרא · ואע"ג דקתני ליה במתני' לאשמעינן דאיכא תמורה דלא קרבה מ"מ לא איצטריך להכי : פשיטא · השתא לא שייך לשנויי דקרא אסמכתא בעלמא כדשני לעיל, דאם כן קרא למאי אתא : אלא לאו שנמצא קודם שחיטה · תימה ללישנא קמא מאי מקשה אביי לרבה מהך ברייתא והלא סיפא מסייעתא לו בהדיא כדמסיק השתא והוו תימה לומר שלא ידע אביי סיפא דברייתא דמקשי מינה* : אמר שמואל כל שבחטאת מתה כו' · שמואל כרבי זירא סבר דאמר חצות קבע מדא"ר יוחנן אין הפסח קרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה והכי [דייק] לקמן : וכללא הוא והרי כו' · תימה דפריך אסיפא דמילתיה דכל שבחטאת רועה ואירישא נמי איכא למיפרך דהא תמורת חטאת [או] שמתו בעליה דלמיתה אזלא ואלו בפסח אמרי' במתני' דתמורת הפסח רועה אם המיר קודם חצות דקבעיה חצות וכן מתו בעליו אמר לקמן דאי מת קודם חצות דקבעיה חצות : רואין אותה כאילו היא בבית הקברות · נקט הכי משום דדחיית בית הקברות לאו דחיה היא וכמו כן עברה שנתה לא חשיב דחוי כמו מתו או נתכפרו בעליה : ורועה · פירש רש"י ויפלו דמיה לקיץ המזבח ממדרשו של יהוידע ואין נראה לריב"א דלא נאמר מדרש יהוידע אלא בהפריש מעות לחטאתו או לאשמו ונשתייר מהם או אבדו והפריש אחרים ואחר כך נמצאו דמה שנשתייר יפלו לנדבה אבל בכי האי גוונא שלא נתכפרו עדיין בעלים אמרינן תימכר ויביא אחרת בדמיה והביא ר"י ראיה לדבריו דתנן בפרק ולד חטאת (תמורה דף כה:) ושאבדה אם משכיפרו כו' ואם עד שלא כפרו בעליה תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא אחרת בדמיה והשתא בדחויה גמורה כמו אבדה דמודי ריש לקיש לאחר כפרה דמתה קתני עד שלא כיפרו יביא בדמיה אחרת בעברה שנתה דלאו דחוי גמור הוא דאף לאחר שכיפרו בעליה אינה מתה לא כל שכן שאם נתאבדה קודם כפרה דיביא אחרת בדמיה : קודם חצות לאו אבוד הוא · פירוש ובכי האי גוונא לא איירי שמואל דהא שכינן כי קאמר שמואל באבודין קאמר : אלא רועה לרבי היכי משכחת לה · דליכא למימר כגון שנאבדה בלילה דאבידת לילה לאו שמה אבידה ושמואל באבודין איירי כדפרישית :

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ד מהל' ק"פ הלכה ז :

ל ב מיי' פ"ד מהל' פסולי מוקדשין הלכה ח :

לא ג שם הלכה ט :

[וכן תמהו עוד בב"ק ד· ד"ה לאו ובחולין עד. ד"ה ולהאי ובנדה לד: ד"ה אילימא ויש מקום לעיין בתוס' מ"ק ה. ד"ה לאתויי ב"מ כד: סד"ה לענין ובע"ז י. ד"ה והתניא]

רבינו חננאל

יכול אף לפני הפסח כן ת"ל וכו' ואסיקנא אלא לאו שנמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה קא ממעט לה תנא דלא קרבה (מיהא כלומר הנמצא) [מיהא שמעינן דהנמצא] אחר שחיטת הפסח הוא דקרב שלמים וכן תמורתו אבל הנמצא קודם שחיטה אינו קרב לא הוא ולא תמורתו תיובתא דרבה: אמר שמואל כל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים כל שבחטאת רועה בפסח נמי רועה ואתקיף עליה רב יוסף הרי חטאת שעברה שנתה דלרעיה אזלא דאמר ר"ל בתמורה פ"ד חטאת שעברה שנתה רואין כאלו עומדת בבית הקברות ורועה ואלו פסח שעברה שנתו קרב שלמים דתניא כשב לרבות פסח לאליה כשהוא אומר אם כשב לרבות פסח שעברה שנתו ושלמים הבאים וכו' ושני' כי קאמר שמואל כל שבחטאת רועה בפסח נמי רועה באבודין ונמצאו אבל בדחוין כגון שעברה שנתם ונדחו לא אמר שמואל: ובאבודין מי משכחת להא דשמואל והא אבודה בשעת הפרשת אחרת דלרבנן אע"פ שנמצאת הראשונה לרעיה אזלא דתנן בתמורה פ"ד המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות תמימות וכו' ודייקי' מינה נמצא' אחר שנתכפרו בעלים מתה מכלל שאם נמצאת קודם שנתכפרו בעלים רועה ואלו בפסח היכא דאבד ונמצא אחר[חצות] (הפסח)קודם שחיט' קרב שלמים ושני' שמואל כרבא סבירה לי'*)דאמ' בשמעתא דקמי הא שחיטה קבעה והא מדאמר ר' יוחנן עלה אין לך פסח שקרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה מכלל דשחיטה קבעה מכלל דשמואל סבר חצות קבעה ולא שחיטה ודחי' שמואל כרבי ס"ל דאמר אבודה בשעת הפרשה מתה והרי כל אבודה לרבי מתה דקתני במתני' במסכת תמורה ושני' מתה דברי רבי ואלו פסח שאבד ונמצא קודם חצות רועה ודחי' אבודה ונמצאת קודם חצות לאו אבודה היא כדרבא דאמר בתמורה בתחלת פ"ד אמר רבא אבדת לילה לא שמה אבודה

מסורת הש"ס

יומא דף סו. תמורה דף כב.

[לעיל צו:] מנחות דף פג: זבחים דף ט·

תמורה דף כב: [מנחות ס.]

תמורה שם.

הגהות הב"ח

(א) גמ' תיובתא דרבה תיובתא:

נ"ב באחרת רועה אם כיוצא בו בחטאת רועה אבל אם חטאת כנ"ל רש"א

*) נראה דגי' אחרת הי' לרבינו בגמ' וסי' גורס שתי הלשונות דאיתא כאן ולהלן עמוד ב' הכל בלשון א' ועי'.

כדרבי אושעיא *דא"ר אושעיא *הפריש שתי חטאות לאחריות מתכפר באחת מהן ושניה תרעה והא אילו בפסח כי האי גוונא קרב שלמים אלא שמואל כר' שמעון סבירא ליה דאמר *חמש חטאות מתות והא רועה לרבי שמעון לית ליה כלל שמואל נמי חדא קאמר כל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים ומאי קמ"ל לאפוקי מדר' יוחנן דאמר אין הפסח קרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה אבל קודם שחיטה לא אלמא שחיטה קבע קמ"ל חצות קבע לישנא אחרינא ואילו בפסח היכא דאבד ונמצא אחר חצות קודם שחיטה יקרב שלמים שמואל כרבה ס"ל דאמר שחיטה קבע והא מדקאמר רבי יוחנן עלה אין הפסח קרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה אבל קודם שחיטה לא אלמא שחיטה קבע מכלל דשמואל סבר חצות קבע אלא שמואל כרבי סבירא ליה דאמר אבודה למיתה אזלא והא כל אבודין לר' מתין ואילו בפסח היכא דאבד קודם חצות ונמצא קודם חצות רועה קסבר קודם חצות לאו אבוד הוא וקסבר חצות קבע: **מתני'** *המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה *לשלמים

המפריש

רש"י

לאחריות · שאם תאבד האחת יביא חבירתה והכא איכא לאקשויי הא לאו אבודה היא אלא דקא מותיב ליה קושיא אחריתי: ה"ג והא אלו בפסח כי האי גוונא קרב שלמים · דהיינו מותר הפסח גמור שהרי לכך הופרש ואין כאן דחוי: אלא · לא תיבעי רועה בחטאת היכא משכחת לה דשמואל כר"ש ס"ל דאמר במסכת תמורה חמש חטאות מתות הנזכרות למיתה מתות הן בכל ענינים שאתה מוצא וחטא' שכיפרו בעליה מתה בכל שהיא בין שנמצאת קודם כפרה בין שנמצאת לאחר כפרה בין שהפרישה לאחריות מתה הנותרת: והא רועה לר' שמעון לית ליה · ומאי היא דקאמר שמואל כל שבחטאת רועה: שמואל נמי חדא קאמר כל שבחטאת מתה · דהיינו כיפרו בעליה מ"מ בפסח קרב שלמים ותו לא אמר מידי ועל כרחין כיון דכל אבודין בפסח קריבין שלמים ושמואל חדא קאמר מוקמי' לה כר"ש דאי כר' או כרבנן דאית להו רועה בחטאת מאי סימנא קא נקיט שמואל למימר חדא כל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים הלא אף הרועה בחטאת קריבה שלמים בפסח אבל השתא דס"ל כר"ש הוי סימן שלם דאין לך אבוד בחטאת שאינו מת ואין לך אבוד בפסח שאינו קרב: ומאי קא משמע לן · שמואל כיון דכל אבודין בחטאת מתין והא שמואל למימר כל אבודין בפסח קריבין שלמים מתניתין היא הפסח שנמצא אחר שחיטה ומתרצינן לה לעיל אחר זמן שחיטה יקרב אלמא קסבר האבוד בחצות יקרב: לאפוקי מדרבי יוחנן · דפליג עליה ואמר אין הפסח קרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה: אבל נמצא קודם שחיטה · ואע"ג דאבוד היה בחצות רועה דשחיטת השניה קבעה ליה לקמא בדחוי: קא משמע לן · שמואל דאמר כל שבחטאת מתה וכר' שמעון דאמר אבודה בשעת הפרשה מתה ואשמעינן שמואל אבוד בשעת הפרשה ובחצות שהוא נקרא אבוד אפי' נמצא קודם שחיטה קרב שלמים דחצות הוא דקבעיה בדחוי והשתא אע"ג דאוקימנא לשמואל חדא קאמר ליכא לאוקומא כל שבחטאת מתה אמתו לה בעליה דהא כל מתו בעליה מתות ואלו פסח מתו בעליו אחר חצות רועה וקבעתיה חצות וליכא למימר דסביר' ליה שמואל חצות לא קבעה דהא ר' יוחנן בר פלוגתיה הא סברא אית ליה הלכך על כרחיך באבודין מוקמינן ליה ועוד דר' יוחנן בר פלוגתיה אאבודין פליג דקאמר נמצא: הכי גרסינן לישנא אחרינא ואלו בפסח היכא דאבד ונמצא אחר חצות קודם שחיטה קרב שלמים · ולעיל קא מיהדר והרי אבודה בשעת הפרשה לרבנן וכו' ואלו בפסח האבוד בחצות והפריש אחר תחתיו ונמצא זה אחר חצות קרב שלמים כר' זירא ואע"ג דאבוד היה בשעת הפרשה: ומשני בלישנא אחרינא שמואל כרבה סבירא ליה דאמר קודם שחיטה שנינו שהנמצא קודם שחיטה רועה בפסח כרבנן בחטאת: ופרכינן והא מדאמר ר' יוחנן עלה אין הפסח קרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה · מכלל דשמואל אמר אפילו נמצא קודם שחיטה קרב שלמים דלאו שחיטה קבעה אלא חצות קבעה וזה כיון דבחצות אבוד היה קרב שלמים אלמא לשמואל אבוד בשעת הפרשה אע"פ שהיה בשעת כפרה קרב שלמים: אלא שמואל כר' סבירא ליה · כדלעיל עד קא משמע לן חצות קבע: **מתני'** או זכר בן שתי שנים · דאינו ראוי לפסח: ירעה עד שיסתאב ויביא בדמיו שלמים · דקבעתיה הפרשה אע"פ שמעיקרו דחוי הוא הרי הוא כקבוע שנדחה שאין הוא עצמו קרב שלמים אלא דמיו:

המפריש

תוספות

כדרבי אושעיא דאמר הפריש שתי חטאות לאחריות כו' · מה שפרש"י דהוה מצי לאקשויי והא לא אבוד הוא אלא דאקשי' קושיא אחריתי לא נהירא דאין זה סוגיית הגמרא דלמאי דפריך שמואל רועה באבודה היכי משכחת לה לא משני מידי במאי דקאמר כדר' אושעיא ונראה לר"י דרבי אושעיא דקאמר השניה תרעה בכל ענין קאמר ואפי' אבדה אחר כך דלא דמיא לשאר אבודין דמתין לרבי דשאר אבודין תחלת הפרשתן להקרבה וכשאבדו נדחו מהקרבה ובדין הוא שימותו אבל מפריש ב' חטאות לאחריות דתחלת הפרשתן לדחוי כמו שרועה בלא אבדה הכי נמי באבדה אי נמי איכא למימר דאפילו לא אבדה חשיב כאבדה הואיל וכשמפרישה לא חזיא להקרבה חשיב לה אבודה ולא דמיא לאבודת לילה דהתם לא נדחת בשעה הראוי' להקרבה והוי כאילו כל שעה ראוי' להקרבה אבל הכא איכא חדא ודאי דלא קרבה:

הפריש שתי חטאות לאחריות · קשה לריב"א היכי דמי אי דאמר הרי זו חטאת וחזר ואמר הרי זו חטאת אין קדושה חל על השניה דאין אדם מביא שתי חטאות על חטא אחד ואי דאמר הרי אלו בהמות חטאות האמר רבה במי שהוציאוהו (עירובין ד' נ·) כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו ואפי' אחת מהן לא קדשה וע"כ אית לן למימר כגון שאמר אחת מהן תהא חטאת והאחרת לאחריות וקשה לן בשלא נאבדה החטאת אחת אמאי שני' תרע' והא לא הוקדשה אלא לאחריות החטאת דהיינו אם תאבד אבל אם לא נאבדה לא נתקדשה ונראה לר"י דכל כי האי גוונא גמירי לה דרועה: **אלא** שמואל כר' שמעון סביר' ליה · פרש"י דאי כרבי מאי סימנא דנקיט שמואל הלא אף הרועה בחטאת בפסח קריבה שלמים ולא נהירא לר"י דמאי קאמר הא באבודה לא משכחת לרבי דרועה דבהפריש שתי חטאות לאחריות פירש רש"י גופיה דלאו אבוד הוא ומיהו לפירוש ר"י דפירש דר' אושעיא מיירי אפי' באבודה אתי שפיר ונראה לר"י דכר' שמעון נמי לא מתוקם אלא באבודין דאם לא כן תיקשי דנאבד קודם חצות ונמצא קודם חצות בפסח רועה ואבודת לילה דלאו אבודה (היא) בפסח קודם חצות מתה לרבי שמעון ואע"ג דלרבי שמעון אית ליה לקמן (ד' נח·) בעלי חיים אינן נדחין וסבירא ליה בפסח [דמית] אחר חצות קרב שלמים אע"פ שנדחה שמואל לא קסבר לה בהא כר' שמעון ורשב"ם מפרש דהא דשנינן כי קאמר שמואל באבודין בדחויין לא אמר שניא דחיקא הוא והשתא דמשני סבר לה כרבי שמעון מתרץ מילתיה דשמואל כמשמעות הראשון דמיירי בין באבודין בין בדחויין והשתא לא מצי שמואל סבר כרבי דאם כן קשיא חטאת שעברה שנתה והפריש שתי חטאות לאחריות דלרבי לאו למיתה אזלי ובפסח קריבה שלמים הלכך מוקי לה כרבי שמעון דאמר בכל חמש חטאות דלמיתה אזלי בכל ענין ואילו בפסח קרבי שלמים ואע"ג דנאבד ונמצא קודם חצות בפסח רועה לשמואל דהא קתני לה בהדיא במתני' מיהו חד לד באבד קרב שלמים כגון נמצא אחר חצות וה"ק בכל ענין שבחטאת מתה איכא לד דבפסח קרב שלמים וקא משמע לן לאפוקי מדרבי יוחנן דבע"א לא הוה קמשמע לן מידי דבעניינים אחרים מיתנו או במשנה או בברייתא דקרב שלמים ואין ר"י יודע מנא ליה לגמרא דלר' שמעון חמש חטאות מתות בכל ענין ויש לדקדק מדקתני בפרק שני דתמורה (דף טו·) רבי שמעון אומר חמש חטאות מתות ולד חטאת תמורת חטאת כו' ולא מפליג כדמפליג בריש ולד חטאת (תמורה דף כא:) במתני' באבדה בין כיפרו הבעלים ללא כיפרו ואיהו לא מפליג לא בהא ולא באחריני משמע דבכל ענין קאמר:

המפריש נקבה לפסחו כו' ויביא בדמיה שלמים · אומר ר"ת דהא דקתני ויביא בדמיה שלמים הייתו בשנשתיירה אחר הפסח כמו כולה בבא דלעיל אבל קודם הפסח יביא בדמיה פסח וכן מחלק בהדיא בברייתא בתמורה באלו קדשים (דף יט·):

ויביא בדמיה שלמים · אבל היא עצמה אינה קריבה שלמים דיש דחוי בדמים כדאמר בגמרא שמתחלה לא הוקדשה ליקרב היא עצמה וא"ת ימכרנה כמות שהיא בלא מום כיון שמעולם לא נתקדשה קדושת הגוף ואור"י דלא מיבעיא מקדים נקבה לפסחו דפסח קרב שלמים אחר הפסח והיא ראויה לשלמים אם תחלה הוקדשה לכך אלא אפי' מקדים נקבה לאשמו אמר באלו קדשים (שם:) תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא אשם ואפילו רבי שמעון דאמר התם תימכר שלא במום מני מודה הכא כדפרישית:

שמע

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ד מהל' פסולי מוקדשין הלכה ה:

לג ב מיי' פ"ד מהל' ק"פ הלכה ד:

רבינו חננאל

אבודה אינו [והאמרי' התם] אי הכי רועה לר' היכי משכחת לה ואמרי' רבי אושעיא דאמר בתמורה פ"ד המפריש שתי חטאות לאחריות ונתכפר באחת מהן שניה רועה ואלו בפסח כי האי גונא קרב שלמים ודחי' שמואל כר' שמעון סבירא ליה דאמר הא נמי כיון שנתכפרו הבעלים מתה דתניא ר' שמעון אומר אף שכפרו בעליו ושעברה שנתן יהו מתות ותנן נמי ר' שמעון אומר חמש חטאות מתות אי הכי הא דתני שמואל כל שבחטאת רועה בפסח נמי רועה הא ר' שמעון לית ליה רועה כלל (אלא לעולם שמואל כר' סבירא ליה ובאבודין אמר אבל בדחויין לא אמר ופסח שאבד ונמצא קודם חצות לאו אבוד הוא כדרבא דאמר אבידת לילה לא שמה אבידה אלא רועה לרבי היכי משכחת לה) ושני' אלא לשמואל לא אמרי' כל שבחטאת רועה בפסח נמי רועה אלא הדא קאמר כל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים ומאי אתא לאשמעי' לאפוקי מדר' יוחנן דאמר אין לך פסח שקרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה אלמא שחיטה קבעה מכלל דשמואל סבר חצות קבע זו דקדוקה של שמועה זו ועניניה כולן פשוטין: מתני' המפריש נקבה לפסחו כו'.

מסורת הש"ס

יומא דף סה. תמורה דף כב. [ע"ש כד. מנחות ס.]

תמורה דף טו. [הוריות ו:]

[במשנה שבמשניות ליתא תיבת לשלמים ועי' תוי"ט ודע דגם תוס' בזבחים ע: ד"ה חד העתיקו הגירסא ויביא בדמיו שלמים וכן במנחות פג: ד"ה חד]

המפריש פסחו ומת לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח אלא לשם שלמים: **גמ'** אמר רב הונא בריה דרב יהושע שמע מינה תלת *שמע מינה בעלי חיים נדחין וש"מ דחוי מעיקרא הוי דחוי ושמע מינה יש דחוי בדמים: המפריש פסחו וכו': ת"ר *המפריש את פסחו ומת אם בנו ממונה עמו יביאנו לשום פסח אין בנו ממונה עמו יביאנו לשום שלמים לששה עשר לי"ו אין לט"ו לא קא סבר *נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט דמית האב אימת אילימא דמית קודם חצות בנו ממונה עמו יביאנו לשום פסח הא חלה אנינות עילויה מעיקרא אלא דמית אחר חצות אין בנו ממונה עמו יביאנו לשום שלמים הא קבעתיה חצות אמר (*רבא) לעולם דמית קודם חצות ומאי יביאנו לשום פסח לשום פסח שני אביי אמר לצדדין קתני מת אחר חצות בנו ממונה עמו יביאנו לשום פסח מת קודם חצות אין בנו ממונה עמו יביאנו לשום שלמים רב שרביא אמר לעולם דמית לאחר חצות וכגון שהיה אביו גוסס בחצות רב אשי אמר לעולם דמית לאחר חצות ור"ש היא דאמר *אין בעלי חיים נדחין רבינא אמר כגון שהפרישו אחר חצות ומתו בעלים אחר חצות וקא סבר חצות קבע:

מתני' הפסח שנתערב בזבחים כולן ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה ובדמי היפה שבהן ממין זה *[ויפסיד] המותר מביתו נתערב בבכורות ר"ש אומר אם חבורות כהנים יאכלו: **גמ'** והא

רש"י

המפריש פסחו ומת. לקמיה מפרש אימת מית: לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח · דהוה ליה פסח שמתו בעליו ואין כאן מנויין: **גמ'** שמע מינה בעלי חיים נדחין. בהמה שנדחית בחיים דהויה דיחוי גמור שאף לכשנראית למה שהיתה ראויה אינה קריבה אלא רועה דהא דתנן תרעה ולא קרבה שלמים היא גופה שזו היא ראייתה כמתחלה שכל מותר פסח קרב שלמים ולא כר"ש דאמר בעלי חיים אין נדחין בפ' שני שעירי (יומא דף סג:) דגמרי' מבעל מום שנדחה ולכשעבר מומו נראה ומרישא כמי שמעינן לה אלא משום דמהא שמעינן תלת נקט לה הכא: ושמע מינה דחוי מעיקרא הוי דחוי. דהא נקבה או זכר בן שתי שנים מתחלתו לא נראה למה שהוקדש וקאמר ירעה ולא יקרב שלמים הוא עצמו ואיכא למאן דאמר במסכת סוכה (דף לג:) דאין דחוי אלא הנראה ונדחה: ושמע מינה יש דחוי בדמים · כדפרישית בכמה מקומות בגמ' מציעו לשון זה גבי הא דאמר רבי יוחנן בהמה של שני שותפין הקדיש חציה וחזר ולקח חציה קדושה ואינה קריבה שמע מינה תלת כו' כי הכא ובמסכת קדושין (דף ז:) ובזבחים (דף יב:) ולמדתי פירושה ממסכת כריתות (דף כז:) דגרס התם בלשון הזה ש"מ קדושת דמים נדחה כלומר שמע מינה אפילו דבר שלא קדש תחלה להקרבת גופו אלא לדמיו כגון הקדיש חציה וחציה השני חולין דחוי ליקרב לגופו בתחלת הקדישו איני קרב עוד לעולם דהואיל ונדחה ידחה ולא תימא אין דחוי בקדשים אלא הקדיש לגופו ונדחה מהקריב אבל קדושת דמים לא אלימא למימר ביה תורת דחוי ולאו אתיא לה שעת הכשר הקרבה כגון הכא דחזר ולקח חציה תקרב והכא נמי הכי פרישנא לה יש דחוי בדמים כגון נקיבה לפסח לא חזיא גופה לפסח אלא כי אקדשה לדמים אקדשה ואיידי דדחויה דלא חזיא לאקרובי גופה לדבר שהוקדשה לה אמרינן תדחה לעולם אפילו לאחר הפסח דכל מותר הפסח הוי שלמים ונקיבה לשלמים מחזא חזיא דקתני מתני' דמיה שלמים אבל גופה לא אלמא אלימא קדושת דמים לומר בה תורת דחוי ולא אשכחן דפליגי תנאי בהא מילתא מיהו טובא אשמעינן תשובת רבינו ע"כ ותמיהא לי אמאי גרע ממותר הפסח שראוי *לפסח כדאמרינן בהאשה (לעיל דף פט:) וגטרתו ונייתי במותר: בנו נמנה עמו. אם היה בנו נמנה עמו ועדיין יש לו בעלים: אי נימא דמית קודם חצות. ובו ביום הא חל אנינות עליה ברישא ותו לא חיילא עליה חובה דפסח להביאו בפני עצמן כדתנן (לעיל דף צא.) וכולן אין שוחטין עליהן בפני עצמן ומתני' קתני יביאנו דמשמע הוא עצמו: אלא דמת אחר חצות. דכיון דחיילא עליה דין פסח ברישא שוחט לעצמו ולא חיישינן שמא יביאוהו לבית הפסול דמוזהר זהיר משום חובת פסח דחייל עליה מעיקרא אבל כי חיילא אנינות ברישא לא זהיר ובמת יום או יומים קודם לא מצי לאוקמא אלא סתמא דמילתא בו ביום היו מפרישין פסחיהן: הא קבעתו חצות. לפסח ואידחי משלמים דהא תנן (לעיל דף צו:) הפסח העומד בחצות ולא הקריבו ירעה: לשם פסח שני. אם לא עשה את הראשון מפני אנינותו: לצדדין קתני. מת אחר חצות דחיילא עליה זמן חובה דפסח ברישא ובנו נמנה עמו ונשארו לו בעלים יביאנו לשם פסח אין בנו נמנה עמו לא מיירי בה מידי וממתני' שמעינן ירעה דהא קבעתי' חצות: מת קודם חצות ואין בנו נמנה עמו יביאנו לשם שלמים. דלא קבעתיה חצות ואם בנו נמנה עמו לא איצטריך לאורויי בה מידי דודאי מיקרב לפסח שני ואשמעינן מינה דהיכא דחל עליה חובה דפסח ברישא שוחטין עליו: ל"א הא חל עליה אנינות ברישא· ותו לא חיילא עליה חובה דפסח והא דתנן (לעיל דף צ:) שוחטין על האונן ה"מ היכא דחיילא חובת פסח עליה ברישא והדר חל עליה אנינות: שהיה אביו גוסס בחצות · ומת לאחר חצות בנו נמנה עמו יביאנו לשם פסח דהא חל עליה חובה דפסח ברישא אין בנו נמנה עמו יביאנו לשם שלמים דכיון דבחצות היה גוסס ורוב גוססין למיתה לא קבעתיה חצות: לעולם דמית אחר חצות. ודקשיא לך היאך יקרב שלמים הא קבעתיה חצות ואידחי ר' שמעון היא דאמר בסדר יומא בפ' ב' שעירי (דף סג:) בעלי חיים אין נדחין אלא מחמת מום או אתנן ומחיר שאינן ראויין אבל למה שהוא ראוי יקרב והאי חזי לשלמים: ה"ג רבינא אמר כגון שהפרישו אחר חצות ומתו בעליו אחר חצות. בנו נמנה עמו יביאנו לשם פסח דחובה דפסח חיילא ברישא אין בנו נמנה עמו יביאנו לשלמים דכיון דבחצות עדיין לא הופרש אין כאן קבע לדחות וקסבר תנא דידן חצות קבע ולא כל שאר זמן שחיטה:

מתני' הפסח שנתערב בזבחים. שלשה טלאים א' של פסח וא' של אשם וא' של עולה ונתערב הפסח ביניהן כולם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן עולה דשמא היפה עולה היה ובדמי היפה שבהן אשם שמא היפה אשם היה ובדמי היפה שבהן פסח אם קודם הפסח [נסתאבו] ואם לאחר הפסח נסתאבו יביאנו שלמים דשמא היפה פסח היה ואותו מותר שהוא צריך להוסיף על הפחות עד שיגיעו לדמי היפה שבהן יפסיד מביתו משלו וא"ת הרי הוא מחליף שמביא שלמים בדמי האשם או בדמי העולה והרי קדושת הבהמה חלתה על מעות דמיה ואין משנין מקדושה לקדושה כשבא לחללן להבהמות כך הוא עושה אם יפה שבהן שוה סלע מביא ג' סלעים מביתו ונוטל הסלע האחת ואומר כל מקום שהיא העולה הרי מחוללת על הסלע זו ויביא ממנו עולה ונוטל סלע השנית ואומר כל מקום שהוא האשם הרי הוא מחולל על סלע זו ומביא בו אשם וכן לשלמים: נתערב בבכורות. שמתן דמן ומתן דם הפסח שוה ואין טעונין תנופת חזה ושוק ולא סמיכה ונסכים: ר"ש אומר. אם כל החבורה כולה כהנים היו יאכלו את כולם בו בלילה ויקרב פסח לשם פסח כל מקום שהוא והבכורות לשם בכור בכל מקום שהן: **גמ'** והא

תוספות

שמע מינה דחוי מעיקרו הוי דחוי. תימה לר"י דבפרק לולב הגזול (סוכה דף לג:) מסיק גבי לולב דדחוי מעיקרו לא הוי דחוי ויש לחלק בין דחוי מעיקרו דגבי מצות לדחוי מעיקרו דקרבנות ועוד דשאני התם דמעיקרא אפשר למעוטי בתקנתא ולא דחוי גמור הוא וא"ת מאי קמ"ל ר' יוחנן בפ"ק דקדושין (דף ז:) גבי בהמה של שני שותפים דכל הנהו תלת מילי דמדקדק ממילתיה שמעינן ממתני' דהכא וי"ל דאכתי אשמעינן דעושה תמורה ותמורתה כיוצא בה אע"ג דאינה קריבה כלל והא דלא קאמר התם וש"מ דעושה תמורה כיוצא בה לא חשיב אלא מילי דדחייה וא"ת ונילף ממחוסר זמן דדחוי מעיקרא הוא ולא הוי דחוי ויש לומר דשאני מחוסר זמן דלא איתחזי מעולם [א] לשום קרבן וזמן קבוע להיות ראוי ליום השמיני הלכך לא שייך למילף מיניה בעלמא:

ושמע מינה יש דחוי בדמים. פרש"י בתשובתו דאפילו דבר שלא קדש מתחלה קדושת הגוף אלא לקדושת דמים דחוי הוא מלקרב לבסוף דלא תימא אין דחוי אלא בדבר הקדוש קדושת הגוף ונדחה מהקרבה אבל קדושת דמים לא אלימא למידחי ותימה לר"י הא כל דחוי מעיקרו הוא דחוי בדמים ואם כן כיון דאמר דדחוי מעיקרו הוי דחוי שמעינן נמי דיש דחוי בדמים ואור"י דמשכחת ליה דחוי מעיקרו בקדוש קדושת הגוף כגון ששחט וקיבל הדם בכלי שיש בו מים דראשון ראשון דחוי הוא הלכך אפילו לבסוף רבה הדם ויש בו מראית דם הוי דחוי ולהכי איצטריך תו לאשמעינן דאפי' בדמים יש דחוי ובפ"ק דקדושין (דף ז:) מפורש כל הצורך:

הא חייל עליה אנינות. אף על גב דקרינא ביה לפי אכלו בלילה מכל מקום אינו יכול לשלח קרבנותיו כדאמרינן *(זבחים דף נט:) שלמים בזמן שהוא שלם: ופטורין

עין משפט נר מצוה

לד א ב ג מיי' פ"ד מהל' ק"פ הל' ה י

לה ד מיי' שם הל' ת

רבינו חננאל

ש"מ מדקתני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה (כיון שאינן) קרבים שלמים ש"מ בעלי חיים נדחין ודחוי מעיקרא כי (היא) נקבה או זכר בן ב' שנים שאינן ראוין מעיקרא לשם פסח לא תימא כיון שאינן (שלמים) לשם פסח מעיקרא כי אקדשינהו לשלמים אקדשינהו אלא נדחו ומדלא קתני ויביא בדמיו שלמים אלא יפלו דמיו לנדבה ש"מ דיש דחוי בדמים: המפריש פסחו ומת וכו' ת"ר המפריש פסחו ומת אם בנו ממונה עמו יביאנו לשם פסח [אין בנו ממונה עמו יביאנו לשם שלמים] לששה עשר ואוקמא רבא בשמת קודם חצות וחל עליה אנינות דאורייתא והוא נדחה לפסח שני והא דתנן אונן טובל ואוכל פסחו לערב באנינות דרבנן אבל באנינות דאורי' לא·רב שרבי' אמר כגון שהיה אביו גוסס בחצות ומת אחר חצות בנו ממונה עמו יביאנו לשם פסח דהא לא חל עליה אנינות אין בנו ממונה עמו יביאנו לשם שלמים דכיון דבחצות גוסס היה לא הוה חזי למעבד פסח ולא קבעתיה חצות · רב אשי אמר לעולם דמת אחר חצות ולא חל עליה אנינות דהא משעת הפסח כיום טוב חשוב שאומר בו הלל לפיכך לא חל עליה אנינות אין בנו ממונה עמו יביאנו לשם שלמים מאי אמרת קבעתיה חצות רבי שמעון הוא דאמר בעלי חיים אין נדחין ומשום הכי מקריב לה שלמים · רבינא אמר כגון שהפרישו אחר חצות ומתו בעלים אחר חצות וקסבר לא קבעה: מתני' הפסח שנתערב בזבחים ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה כו' עד שנתערב בבכורות רבי שמעון אומר אם חבורת כהנים

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוד"ה שמע מינה דיחוי מעיקרו כו' וי"ל דשאני מחוסר זמן דלא אתחזי מעולם וכו'. נ"ב עיין יומא סד ע"א בתוס' ד"ה התם וכו' ובתוספות ישנים שם בד"ה מי דמי וכו' ובד"ה דיליף ודו"ק:

מסורת הש"ס

יומא סג: כ: קדושין ז: זבחים יב: כריתות כז: ודף כח: תמורה כו: [זבחים נט:]

[שבת קידי· ביצה יט: כ: סנהדרין נו:]

[צ"ל רבה עי' שבת ענ: מ"ש שם]

[illegible] פג:

גי' ויפריש

[מ"ק טו:]

[illegible]

עין משפט
נר מצוה

לו א מיי' פ"ו מהל' פסולי המוקדשין הלכה טו :

לז ב מיי' שם והל' יב ופ"ד מהל' ק"פ הלכה ח :

לח ג מיי' פ"ג מהל' ק"פ הלכה ד :

לט ד מיי' שם הלכה ה :

מ ה ו מיי' שם הל' ו :

מא ז ח מיי' שם הל' ז :

מב ט מיי' שם הלכה ח :

מסורת הש"ס

והא קא מייתי קדשים לבית הפסול רבי שמעון לטעמיה דאמר מביאין קדשים לבית הפסול *דתנן אשם שנתערב בשלמים רבי שמעון אומר ישחטו בצפון ויאכלו כחומר שבהן אמרו לו ^א אין מביאין קדשים לבית הפסול ורבנן היכי עבדינן אמר רבא ^ב נמתין לו עד שיומטו ויביא בהמה שמינה ולימא כל היכא דאיתיה לפסח תחול עליה דהאי ואכיל להו בתורת בכור בעל מום :

מתני' *^ג חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד צא ובקש ושחוט עלינו והלך ומצא ושחט והם לקחו ושחטו אם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והם אוכלין עמו משלו ואם שלהן נשחט ראשון הם אוכלין משלהן והוא אוכל משלו ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהם כאחד הוא אוכל משלו והם אינם אוכלין עמו ושלהן יצא לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני ^ד אמר להן אם אחרתי צאו ושחטו עלי הלך ומצא ושחט והן לקחו ושחטו אם שלהן נשחט ראשון הן אוכלין משלהן והוא אוכל עמהן ואם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהם ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהם כאחד הן אוכלין משלהן והוא אינו אוכל עמהן ושלו יצא לבית השריפה ופטור מלעשות פסח שני ^ה אמר להן ואמרו לו אוכלין כולן מן הראשון ואם אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון שניהן יוצאין לבית השריפה ^ו לא אמר להן ולא אמרו לו אין אחראין זה לזה ^ז שתי חבורות שנתערבו פסחיהן אלו מושכין להן אחד ואלו מושכין להן אחד אחד מאלו בא לו אצל אלו ואחד מאלו בא לו אצל אלו וכך הם אומרים אם שלנו הוא הפסח הזה ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו ואם שלך הוא הפסח הזה ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך וכן ^ח חמש חבורות של חמשה חמשה ושל עשרה עשרה מושכין להן אחד מכל חבורה וחבורה וכן הם אומרים ^ט שנים שנתערבו פסחיהן זה מושך לו אחד וזה מושך לו אחד זה ממנה עמו אחד מן השוק וזה ממנה עמו אחד מן השוק זה בא אצל זה וזה בא אצל זה וכך הם אומרים אם שלי הוא פסח זה ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי ואם שלך הוא פסח זה ידי משוכות משלי ונמניתי על שלך : גמ' תנו רבנן *אמר להן ואמרו לו אוכל מן הראשון לא אמר להן ולא אמרו לו אינן אחראין זה לזה

מכאן

הדרן עלך מי שהיה

ופטורין מלעשות פסח שני. לא דמי להא דאמר לעיל [א] (פח:) שכח לפני זריקה חייבין לעשות פסח שני :

והא קא מייתי קדשים לבית הפסול. לר"ש קא פריך דממעט בזמן אכילת הבשר ושורפו לנותר עד בקר שלא כדין משום ספק פסח והא"ל ירעו שדין הבכור לשני ימים ולילה אחד : מביאין קדשים לבית הפסול. למעט בזמן אכילתן מוטב מלנתקן לרעייה : ישחטו בצפון. כחומר אשם ולא כשלמים בכל מקום ויאכלו כחומר שבהן כתורת האשם לזכרי כהונה ליום ולילה לפנים מן הקלעים : לבית הפסול. שממעט בזמן אכילת השלמים אלא ירעו : ורבנן. דאמרי אין מביאין היכי עבדינן לפסח שנתערב בבכורות בשלמא גבי אשם שנתערב בשלמים או פסח שנתערב בעולה ואשם איכא למימר ירעו וימכרו ויביא בדמיהן אותן קרבנות כדאמרן לעיל אבל בכור נאמר בו לא תפדה ואין לו פדיון ואינו תופס את דמיו ואינו יוצא מקדושתו לחול על המעות אלא נאכל במומו לכהן ופסח בר פדיון הוא ואינו נאכל בלא פדיון : ממתין עד שיומטו ויביא בהמה שמינה. ביפה שבהן : ונימא כל היכא דאיתיה לפסח תיחול · קדושתיה אהנך מעות ומייתי בהנך מעות שלמים כדין מותר הפסח : ואכיל להו. לכל התערובת : בתורת בכור בעל מום. ואיזו היא תורתו אין נשחט באטליז ואין נמכר באטליז ואין נשקל בליטרא ואם היה מכיר בפסח שנפדה היה שוחטו ומוכרו באטליז אם ירצה : מתני' לא ובקש. את האבוד ושחוט עלינו : אם שלו נשחט ראשון. הואיל והם אמרו לו שחוט עלינו על שלו הם נמנין ושוב אין יכולין להימנות על שלהן ושלהן ישרף דפסח בלא בעלים הוא ואוכלין כולן משלו : ואם שלהן נשחט ראשון הוא אוכל משלו · שהרי לא נמנה על שלהן והם אוכלין משלהן שהרי חזרו בהן מן האבוד ומשכו ידיהן ממנו : והן אינן אוכלין עמו. שמא שלהן נשחט ראשון ונמשכו מזה : ושלהן יצא לבית השריפה. שמא שלו נשחט ראשון ואין נמנים על השני : ופטורין מפסח שני. דממה נפשך בראשון נימנו ואכילה לא מעכבא : אמר להם אם איחרתי שחטו עלי · יחיד שהלך לבקשו ואמר לבני חבורה אם איחרתי שחטו עלי והמנוני עמכם והן לא אמרו שחוט עלינו : הוא אוכל עמהן. ושלו ישרף דכיון שהמנוהו על שלהן הרי נמשך מן הראשון וחזר בו משליחותו : ושלו יצא לבית השריפה. שמא שלהן נשחט ראשון ונמשך משלו שהרי עשאן שלוחין : ופטור מפסח שני. ממה נפשך בראשון יצא : אמר להם. שחטו עלי אם איחרתי ואמרו לו בקש ושחוט עלינו יאכלו כולן מן הראשון דהם שלוחיו והוא שלוחם : ואם אין ידוע איזהו נשחט ראשון. ישרפו שניהם ופטורין מפסח שני : אינן אחראין זה לזה. אין אחריות וטענה זה על זה ואין זה וזה חוששין איזו נשחט ראשון אלא הן אוכלים משלהם והוא אוכל משלו : אלו מושכין להם אחד · מן הפסחים ואלו מושכין אחד : אחד. מבני חבורה זו בא לו אצל חבורה א

ואחד

ואחד מזו בא לו אצל זו : וכן הם אומרים. לאותו יחיד הבא אצלן : אם שלנו הוא פסח זה. שמשכנו אליו ויפה ביררנו את שלנו משוך ידיך משלך והימנה עמנו על שלנו ואם שלך הוא פסח זה הרי אתה עליו וידינו משוכות משלנו ויהא לבני חבורה האחרת ונמנינו על זה שלך נמצא אם החליפו הרי זה הומשכו כל חבורה וחבורה משלהן ונמנו על אותו שבירר וכן בני חבורה השניה אומרים ליחיד הבא אצלן ועל כרחינו צריך אחד מאלו לבוא אצל אלו ולימנות עמהן ולא אמרינן ימשכו אלו משלהן בכל מקום שהוא ואלו משלהן ויחזרו וימנו אלו על האחד ואלו על האחד משום דאמרינן בברייתא בגמ' בין לרבי יהודה בין לר' יוסי אסור לימשך כל בני חבורה מן הפסח להניחו בלא בעלים ועכשיו כשהאחד מבני החבורה זו בא אצל החבורה האחרת ממה נפשך אין כאן פסח בלא בעלים אם יפה בירר הרי כל חבורתו עליו חוץ מן האחד שפירש מהן ומשך ידו ואם הם החליפו הרי הלך אחד מהם עם חבורה האחרת וכשמשכו הנותרים את ידיהן ממנו נשאר הוא עליו : וכן חמש חבורות של חמש חמש. בני אדם שנתערבו פסחיהם כל חבורה וחבורה מושכים להם א' מן הפסחים וחמש אנשים שבכל חבורה וחבורה מתחלקין לחמשה פסחים שאם החליפו לא יהא כאן פסח שלא יהא אחד מבעליו הראשונים עליו : וכן הם אומרים. כשנעשו עתה חבורות חדשים אומרים הארבעה לאחד אם שלך הוא פסח זה ידי ארבעתינו משוכין מארבעה פסחינו בכל מקום שהן ונימנינו עמך וכך הן חוזרין ואומרים לשני וכן הארבעה לכל א' שבחבורה וכן כל חבורה וחבורה : שנתערבו פסחיהן. ראובן ושמעון שנתערבו פסחיהן ראובן מושך לו אחד ושמעון מושך לו אחד ראובן הולך וממנה עמו את לוי מן השוק ואומר כל מקום שהוא פסח שלי הרי אתה נמנה עליו שמעון ממנה עמו את יהודה מן השוק דעכשיו יהו שנים על כל אחד כל מקום שהוא : זה בא אצל זה. ראובן בא לו אצל פסח שמשך לו שמעון ושמעון בא לו אצל פסח שמשך לו ראובן וכן אומר ראובן ליהודה הנשאר על פסח שבירר לו שמעון אם שלך הוא פסח זה שיפה בירר לו שמעון תחלה הרי ידי משוכות משלי והריני נמנה עמך על זה ואם שלי הוא פסח זה שלא כיוונו לברר תחלה יפה ואין זה פסח שנימנית עליו עם שמעון הרי ידיך משוכות משלך והמנה על זה ולכך הוצרך כל אחד להמנות אחד מן השוק שאם באו להתנות כשהן יחידין ולומר אם שלי הוא פסח זה ושלך שלך הרי יפה בררנו ואם לאו הריני מושך משלי ונמנה על שלך נמצא כשהוא נמשך משלו הרי הוא מניח פסחו כמות שהוא כלומר בלא בעלים שעדיין לא נמנה אחר עליו

והא ליכא למימר שימנה כל א' על של חבירו קודם שימשך משלו דהנמנה על שני פסחים אין זה מנין : גמ'

מכאן

ואפי' לר' יוסי *לית ליה

זבחים עז:

קדושין מה:

[תוספת' פ"ט]

[לקמן צט:]

רבינו חננאל

יאכלו ואקשי' והא קא מייתי קדשים לבית הפסול שדין הבכור להאכל שני ימים ולילה אחד כדתנן בפ' איזהו מקומן של זבחים והפסח אינו נאכל אלא בלילה ומותר הפסח נמי אינו נאכל אלא ליום ולילה כמו שאמרנו בפרק שקודם זה וכיון שאתה אוכל הבכור בקדושת פסח אתה גורם לו להפסל הנותר בבקר כדין הפסח והוא כשר עדיין עד יום ג' וזהו וכי מביאין קדשים כי האי גוונא לבית הפסול דתנן בזבחים פ"ח אשם שנתערב בשלמים רבי שמעון אומר שניהם ישחטו בצפון ויאכל כחמור שבהן אמר לו אין מביאין קדשים לבית הפסול אלא לרבנן היכי לעביד אמר רבא ממתין להם עד שיומטו ומביא בהמה שמינה ואומר כל היכי דאיתיה לפסח תחול קדושתיה עליה דהאי ואכיל להו להנך בתורת בכור : מתני' חבורה שאבדה פסחה ואמרו לאחד צא ובקש עלינו כו' · ת"ר אמר להם ואמרו לו אוכלין מן הראשון לא אמר להם ולא אמרו לו אין אחראין זה לזה

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוס' ד"ה ופטורין וכו' דלא דמי להא דאמר לעיל וכו' · כ"ב עי' מהרש"א ולח"מ פ"ג מהלכות ק"פ הלכה ד' והנל"ח לא ראהו :

*מכאן אמרו חכמים יפה שתיקה לחכמים קל וחומר לטפשים שנאמר °אויל מחריש חכם יחשב: שנים שנתערבו פסחיהם וכו': לימא מתניתין דלא כר' יהודה דתניא °ואם ימעט הבית מהיות משה *מלמד שמתמעטין והולכין ובלבד שיהא אחד מבני חבורה קיים דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר ובלבד שלא יניחו את הפסח כמות שהוא א"ר יוחנן אפילו תימא רבי יהודה כיון דאמר רבי יהודה *אין שוחטין את הפסח על היחיד מעיקרא לאמנויי אחרינא בהדיה קאי וכאחד מבני חבורה דמי א"ר אשי מתניתין נמי דייקא דקתני וכן חמש חבורות של חמשה חמשה של חמשה אין אבל של חמשה וארבעה לא לאו משום דלא פייש חד מבני חבורה גביה שמע מינה:

מכאן אמרו. מפני דבר כזה אמרו יפה שתיקה כו' שאילו אמר ואמרו השני אין לו תקנה לא אמר ולא אמרו שניהן לאויין זה אוכל משלו כו': לימא מתני'. דקתני שנים שנתערבו פסחיהן כו': דלא כר' יהודה. דבעי שיהא א' מבני חבורה הראשונה קיים עליו דהא ודאי אותן שנים שהביאו מן השוק אינן חשובין מבני חבורה הואיל ולא היו בשעת לקיחתן ועל כרחיך רבי יהודה אבני שעת לקיחתו קפיד דאי אמנויין בתר הכי סגי מאי איכא בין דידיה לרבי יוסי ונמלא שאם הוחלפו בשעת שחיטה על ידי התנאי והמשכה אין אחד מן הראשונים קיים עליו וריש' דקתני דבעינן שהוחלפו מכל חבורה לכל הפסח טעמא משום דבעי אתנויי ומימר אם שלך הוא הפסח הזה ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך ואם לאו דאיכא חד מבעליו התם מאן קא ממני עליה והיאך יכולין לומר ונמנינו על זה בלא רשות בעליו: (א) ואם ימעט. משמע אם רצו מתמעטין ונמשכין ובלבד שיהא אחד מבני החבורה קיים דאם ימעט משמע שיש שיור: כמות שהוא. בלא בעלים ואם רצו כולן לימשך ימשו עליו אחרים תחלה אבל לבני חבורה ראשונה לא קפיד קרא: כיון דאמר ר' יהודה. בפרקין דלעיל (דף צא.) מעיקרא לאימנויי אחרינא עליה קאי ואפילו אין שם תערובת הלכך זה הבא מן השוק ונמנה עליו בכל מקום שהוא הוה ליה אחד מבני חבורה ראשונה: מתני' כמי דייקא. דר' יהודה היא: חמשה וארבעה לא. חמש חבורות שיש בהן אחת של ארבעה אנשים ואין בה כדי לתת חלק אחד לכל פסח ופסח לא שרי מתני': מ"ט לאו משום דלא פש אחד מבני חבורה גביה. שאם נתחלפו פסחן של אלו לאותה חבורה שנתחדשה אחרי כן שיש ארבעה מארבע חבורות ומאותה של ארבעה לא הי' בה דלרבי יוסי טעמא משום דלריך אחד מבעליו שימנה בו את האחרון אבל אחבורה ראשונה דשעת לקיחה לא קפיד אפילו איכא בהו חבורה של ד' נמי איכא תקנתא שימנו מן השוק אחד עמהן בכל מקום שהוא פסחן ונמלאו עליו חמשה אנשים כדי לחלק אחד לכל פסח ופסח אלא שמעת מינה אבני חבורה קפיד:

הדרן עלך מי שהיה טמא

הדרן עלך מי שהיה טמא וסליקא לה פסח שני

פסקי הלכות פסח שני בקצרה

כתיב בתורה איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם או לדורותיכם ועשה פסח לה' בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו וגו' ככל חקת הפסח יעשו אותו. ושניט שאף כל אונס במשמע שאם נאנס או שגג בראשון יעשה בשני אלא שטמא ודרך רחוקה פטורין מן הכרת אפילו הזיד בשני ושאר אונסין בראשון אם הזיד בשני חייב כרת · אבל הזיד בראשון בלא שום אונס ושגגה אפילו נאנס בשני חייב כרת: איזהו דרך רחוקה מי שהיה בינו ובין ירושלים יום י"ד עם עליית השמש ט"ו מיל או יותר היה פחות מזה ולא הגיע לירושלים מפני שעכבוהו בהמות או שהיה בירושלים והיה חולה ברגליו ולא הגיע לעזרה עד שעבר זמן הקרבה הרי זה אנוס ואינו בדרך רחוקה. היה חבוש ביד ישראל חוץ לחומת ירושלים והבטיחוהו לצאת לערב שוחטין עליו אבל נחבש ביד נכרים אין שוחטין עליו עד שילא ואם שחטו עליו ויצא הרי זה אוכל. שחטו עליו ולא יצא וכן האונן והחולה והזקן שיכולין לאכול ששחטו עליהן ואחר שנזרק הדם נטמאו במת ואינן יכולין לאכול פטורין מפסח שני [וכן כל מי שהיה ראוי בשעת שחיטה וזריקה ונדחה אחר כך פטור מפסח שני].טמא שיכול להטהר בפסח ראשון ולא טבל וישב בטומאתו וכן הערל שלא מל בראשון הרי זה הזיד בראשון: ואיזהו טמא שנדחה לפסח שני כגון זבים וזבות נדות ויולדות ובועלי נדות אבל הנוגע בנבלה ושרץ וכיולא בהם ביום י"ד הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול ואוכל לערב. וזב שראה ב' ראיות וטבל בשביעי שוחטין עליו ואוכל לערב וכן שומרת יום כנגד יום ואם ראו אחר זריקת הדם פטורין מפסח שני ואין שוחטין על הנדה בשביעי שלה: טמא מת שחל ז' שלו בע"פ אף על פי שהוזה עליו וטבל וראוי לאכול קדשים לערב אין שוחטין עליו ונדחה לשני בד"א שנטמא בטומאת מת שהנזיר מגלח עליהן אבל בטומאת מת שאין הנזיר מגלח עליהן שוחטין עליו בז' שלו אחר הזאה וטבילה. מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור ואח"כ נודע לו שהיה טמא בטומאת התהום פטור מפסח שני אבל נודע לו שנטמא בטומאת ודאי חייב בפסח שני. בד"א בטהור אבל טמא כגון *טמא מת שנטמא בטומאת התהום בששי שלו אע"פ שנודע לו אחר שעשה הפסח חייב בפסח שני שחזקת הטמא טמא עד שנטהר ספק טומאת התהום טהור לפסח: בטומאת מת בין ודאי בין ספקו יחידים שהן מיעוט הצבור נדחין ולא צבור אפילו הם מחצה קהל אין נדחין שאם היה בפסח ראשון רוב הקהל או הכהנים או כלי השרת טמאים בטומאת מת עושין הפסח הטמאים עם הטהורים בטומאה אפילו היה ברוב הטמאים רק א' [עודף] · היו מחצה על מחצה כולן עושין בראשון והטהורים עושין לעצמן בטהרה וטמאים לעצמן בטומאה. היו הנשים משלימין לרוב טהורים הטהורים עושין הראשון והטמאין אינן עושין לא הראשון ולא השני. היו רוב הקהל טמאים בשאר טומאות ומיעוטן טמאי מת אותן טמאי מת אינן עושין לא בראשון לפי שהן מיעוט וגם שני אינן עושין לפי שאין היחידים עושין בשני אלא בזמן שרוב הקהל עשו הראשון · וכן אם היו רוב הקהל טמאי מתים ומיעוטן בשאר טומאות הטמאי מתים עושין בראשון והמיעוטין אינן עושין לא בראשון לפי שאין טומאה דוחה בראשון אלא טומאת מת לבד ובשני אינן עושין לפי שאין עושין בפסח שני אלא אם נעשה הראשון בטהרה · היו שליש הקהל טהורים ושליש טמאי מתים ושליש טמאים בשאר טומאות הטמאי מתים אינן עושין לא בראשון שהרי הן מיעוטין לגבי טהורים עם הטמאים מש\u05d0ר טומאות ובשני אינן עושין שהרי מיעוט עשו בראשון. כילד משערין הפסח לידע אם רוב הקהל טמאים או טהורים אין משערין בכל האוכלין שאפשר שיהיו עשרים נמנים על פסח א' ומשלחין אותו לשחוט ביד א' אלא משערין בכל הנכנסין לעזרה. ועד שהן מבחוץ קודם שתכנס כת הראשונה משערין אותן. פסח שהקריבוהו בטומאה נאכל בטומאה שמתחלתו לא בא אלא לאכילה. ואינו נאכל אלא לטמאי מת שנדחית להם הטומאה ולכיולא בהן מטמאי טומאת מגע אבל לא לטמאים שטומאה יולאה מגופן ואם אכלו פטורין ואפילו אכלו טמאי מת מהאימורין שלו פטורין. *בד"א שהפסח נאכל בטומאה כשנטמאו הציבור קודם זריקת הדם אבל אם נטמאו לאחר זריקת הדם לא יאכל· שהטוהו בטהרה ונטמאו רוב הציבור קודם זריקה זורק את הדם והפסח לא יאכל.היו כלי שרת טמאים בשרץ וכיולא בו אע"פ שמטמאין את הבשר לא יעשוהו אלא הטהורים ויאכל אע"פ שהוא טמא שמוטב שיאכל בטומאת בשר שהיא בלאו ולא יאכלוהו טמאי הגוף שהם בכרת: מה בין פסח ראשון לשני הראשון אסור בחמץ בבל יראה ובל ימלא ואינו נשחט על חמץ [*ולריך ביקור ד' ימים] ואין מוליאין ממנו חוץ לחבורה וטעון הלל באכילתו ומביאין עמו חגיגה ואפשר שיבא בטומאה אם נטמא רוב הקהל טומאת מת אבל פסח שני חמץ ומלה עמו בבית *[ואין נשחט בג' כתות ואין לריך ביקור] ואינו טעון הלל באכילתו ומוליאין אותו חוץ לחבורתו *ואין מביאין עמו חגיגה ואינו בא בטומאה ושניהם דוחין את השבת וטעונין הלל בעשייתן ונאכלין צלי בבית אחד על מלה ומרור ואין מותירין מהן ואין שוברין בהן את העלם: נשים שנדחו לשני בין מפני טומאה ודרך רחוקה בין משאר אונס ושגגה הרי פסח שני להן רשות לפיכך אינן שוחטין עליהן בפני עלמן בשבת בפסח שני. *האונן שמת לו מת אחר חלות בי"ד שכבר נתחייב בק"פ שוחטין עליו וטובל ואוכל שאנינות לילה מדרבנן וכן *מת לו מת בי"ג ונקבר בי"ד אבל מת לו מת קודם חלות ידחה לשני ואם שחטו וזרקו עליו טובל ואוכל לערב. גר שנתגייר בין פסח ראשון לשני וכן קטן שהגדיל בין ב' פסחים חייבין בפסח שני ואם שחטו עליו בראשון פטור. הזאה אינה דוחה שבת כגון (*זב) שהגיע ז' שלו בי"ד בשבת אין מזין עליו ואפילו חל הי"ג בשבת אין מזין עליו בי"ג אלא למחרת בי"ד ואין שוחטין עליו אלא ידחה לשני:

(שאר עניני סדר והובת ליל ט"ו מבואר הכל בש"ע א"ח)

בעזרת האל יתברך נשלם סדר פסח ראשון ושני

רבינו חננאל

מכאן אמרו יפה שתיקה לחכמים ק"ו לטפשים וכתיב גם אויל מחריש חכם יחשב אוטם שפתיו נבון: שתי חבורות שנתערבו פסחיהם אלו מושכין להם אחד וכו'. פי' בני חבורת זו מושכין לו כבש אחד ובני חבורה האחרת מושכין להם הכבש האחר אחד מבני חבורה זו בא ונמנה עם בני חבורה האחרת ואחד מבני חבורה האחרת בא לו ונמנה עם בני חבורה זו וכךהם אומרי' אם זה הפסח שלנו הוא ידינו משוכות משלך ונמניתה על שלנו ואם זה הפסח הוא שהית לחבורתך ויש לך חלק בכללם הרי הוא לך וידיך משוכות משלנו ונמנינו על שלך ולמה צריכין אנו לכך מפני שאנו צריכין להיות מי שנמנה עיקר על אותו הפסח מתחלה יהיה מנוי גם עכשיו עיקר וימנה אחרים עמו' וכך עושין בני חבור' האחרת כאשר פירשנו מעשה האחרת כך מעשה השניה · וכן חמש חבורות של חמשה חמשה ושל עשרה עשרה נמשכין להם אחד מכל וכך הן אומרין ופשוטה היא: שנים שנתערבו פסחיהן זה מושך לו כבש אחד וזה מושך לו כבש אחד זה ממנה עמו על פסחו אחד מן השוק וזה ממנה עמו על פסחו אחד מן השוק נמצא בכל פסח שנים שנים זה ראשון שהפריש אותו הכבש שנתערב לפסחו מניח אותו הכבש שמשך לעצמו לזה שהביאו מן השוק וממנה עמו עליו והולך אצל שמשך אותו הכבש השני וגם הוא עושה כמעשה חברו וכך הן אומרין אם שלי הפסח הזה ידיך משוכות מאותו שמנית בו ועכשיו נמנית על שלי ואם שלך הוא ידי משוכות משלי ונמנית על שלך וכך עושת השני נמצאו אותם שהביאו מן השוק הם עקרים על הזבח והעיקרים שהיו מקודם נמנין עמהם ויתכן שכל אחד מהם יוצא בעיקר פסחו של חבירו בכלל אלו שהביאו מן השוק ולפיכך אמרנו לימא מתני' דלא כרבי יהודה דתניא ואם ימעט הבית מהיות משה מלמד שמתמעטין והולכין ובלבד שיהיה אחד מבני חבורה קיים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר בלבד שלא יניח הפסח כמות שהוא כלומר לא בא הכתוב אלא ללמד שלא יניחו הפסח כמות שהוא ומשני ר' יוחנן אפילו תימא רבי יהודה היא מתני' כיון דאמר רבי יהודה אין שוחטין את הפסח על היחיד מעיקר' למטיי אחרינא בהדיה קאי וכאלו האי דאתי עכשיו ומנייה בהדיה על פסחו כמתחלה בהדיה הוא כאלו נמנה על הראשון ותרווייהו עיקרא נינהו הלכך כמבני החבורה דמי: אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דצריך להשאר אחד מבני חבורת מדקתני וכן חמש חבורות של חמשה חמשה ולא קתני וכן חמש חבורות של (ארבעה) [חמשה] הארבעה אלא תני חמשה חמשה שילטו ארבעה מהן בכל חבורה אחד מהן וישאר אחד מהן בחבורה שלו ויביאו אצלו מכל חבורה אחת נמצאו בכל חבורה חמשה ואילו היו חמש חבורות ארבעה מהן חמשה חמשה והחבורה אחת ארבעה נמצאת חבורה זו שיש בה ארבעה הולך אחד מהן בכל חבורה והלכו הארבעה בארבע חבורות ולא נשאר בחבורתן אחד אלא (הן הן) הארבעה שבאו ונתקבצו בה אחד מכל חבורה ש"מ מדלא קתני ארבעה אלא חמשה חמשה צריך שישאר אחד מבני חבורתו קיים שם ש"מ: הדרן עלך מי שהיה טמא

מסורת הש"ס: משלי י"ז | במדבר י"ב | שמות י"ב | פסחי' דף צא. [ע"ש] ב"ב קל: | [תוספתא פ"ז] | [לעיל צא.]

הגהות הב"ח: (א) רש"י ד"ה דלא כרבי יהודה וכו' רשות בעליו הס"ד ואח"כ מ"ה מלמד שמתמעטין ואם ימעט:

עי' כסף משנה פ"ו הלכה ח מהל' ק"פ כד"ה בד"א | סיים לדעת רש"י ואין כן דעת התוספות והרמב"ם ז"ל | תוספתא פ"ט | שם | מיר סד: | ז"ל טמא מת

ערב פסחים

ערב פסחים **[א]סמוך למנחה לא [ב]יאכל אדם [ב]עד שתחשך [ג]אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב [ד]ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין ואפילו מן התמחוי: **גמ׳** מאי איריא ערבי פסחים אפי׳ ערבי שבתות וימים טובים נמי דתניא לא יאכל אדם בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאוה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר [ה]אוכל והולך עד שתחשך אמר רב הונא לא צריכא אלא לר׳ יוסי דאמר אוכל והולך עד שתחשך הני מילי בערבי שבתות וימים טובים אבל בערב הפסח משום חיובא דמצה מודה רב פפא אמר אפילו תימא רבי יהודה התם בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה הוא דאסיר סמוך למנחה שרי אבל בערב הפסח אפילו סמוך למנחה נמי אסור ובערב שבת סמוך למנחה שרי והתניא לא יאכל אדם בערב שבת וימים טובים מתשע שעות ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאוה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך אמר מר זוטרא *מאן לימא לן דמתרצתא היא דילמא

ערב פסחים סמוך למנחה. קודם למנחה מעט: לא יאכל. כדי שיאכל מצה של מצוה לתיאבון משום הידור מצוה: ואפילו עני שבישראל לא יאכל. בלילי פסחים עד שיסב כדרך בני חורין (א) זכר לחירות במטה ועל השלחן: ארבע כוסות. כנגד ארבעה לשוני גאולה האמורים בגלות מצרים והוצאתי אתכם והצלתי אתכם וגאלתי אתכם ולקחתי אתכם בפרשת וארא: ואפי׳. מתפרנס מתמחוי של צדקה דהיינו עני שבעניים דתנן במסכת פאה (פ"ח מ"ז) מי שיש לו מזון ב׳ סעודות לא יטול מן התמחוי: **גמ׳** כשהוא תאוה. ולא תהא סעודת שבת על השובע: לא צריכא. דקתני ערב פסחים לא יאכל עד שתחשך אלא לרבי יוסי דאמר הולך ואוכל עד שתחשך: אפילו תימא. מתני׳ נמי רבי יהודה היא ובדין הוא דליתני ערבי פסחים לרבויי סמוך למנחה: מתשע שעות. היינו סמוך למנחה: משבשתא

(תוספות אחרים מערבי פסחים נמצאים בספר רב מרדכי)

ערב פסחים אי גרסינן ערבי ניחא ואי גרסינן ערב ה"ק ערב שטוחטין בו (ב) פסחים א"נ ערב פסח ראשון ושני: **לא** יאכל אדם. פירוש אפילו התפלל ומשום מצה כדאמרינן בגמ׳ דבלא התפלל תפלת מנחה אפילו בשאר ימות השנה אסור כדתנן בפ"ק דשבת (ד׳ ט:) וא"ת ומה לא יאכל אי מצה אפילו קודם נמי אסור כדאמרינן בירושלמי כל האוכל מצה בערב הפסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו ואי במיני תרגימא הא אמר בגמרא (ד׳ קז:) אבל מטבל הוא במיני תרגימא וי"ל דאיירי במצה עשירה דלא אסר בירושלמי אלא במצה הראויה לצאת בה חובתו ואוכלה קודם זמנה אבל מצה עשירה שרי וכן היה נוהג ר"ת:

סמוך למנחה לא יאכל. ואם תאמר והא אמר בכל שעה (לעיל ד׳ מ.) בליקות של נכרים ממלא אדם כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה והכא אסר לאכול אפי׳ מבעוד יום וי"ל דבאותה הסעודה אדם נזהר ואינו אוכל כל שובעו כדי שיאכל מצה לתיאבון אבל מבעוד יום אין אדם נזהר ואוכל כל שובעו וסבר שעד הלילה יתאוה ואדרבה יהיה שבע יותר כי יתברך המאכל במעיו והא דדייק רבא לקמן (ד׳ קז:) דחמרא גריר דאי אמרת מיסעד סעיד בין הכוסות הללו אמאי ישתה אף על גב דבאותה סעודה נזהר מלאכול שובעו (ג) אבל בשתיה אי אפשר להזהר א"נ מבין ראשון לשני דאיכא אגדתא והלל דייק דדמי לסעודה אחרת:

עד שתחשך. מקשי׳ אמאי איצטריך עד שתחשך פשיטא ועוד דבגמרא גבי שבתות וימים טובים לא קתני ליה ואומר הר"י מקורבי"ל דגבי מצה דווקא בעינן עד שתחשך כדתניא בתוספתא* הפסח ומצה ומרור מצותן משתחשך וטעמא משום דכתיב (שמות יב) ואכלו את הבשר בלילה הזה ומצה ומרור איתקשו לפסח אבל סעודת שבת וימים טובים מצי אכיל להו מבעוד יום כדאמר בפרק תפלת השחר (ברכות דף כז:) מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קידוש היום מבעוד יום ואומר מהר׳ יחיאל דכי פריך בגמרא מאי איריא ערבי פסחים כו׳ לא מצי לשנויי דנקט ערבי פסחים משום דבעי למיתני עד שתחשך דכבר אשמעינן באיזהו מקומן (זבחים ד׳ נו:) דקתני הפסח אינו נאכל אלא בלילה והכא אגב אורחיה תנייה בקוצר ורבינו יהודה תירץ אפילו אי בעינן גבי שבתות וימים טובים עד שתחשך הכא איצטריך למיתני דהתא לאשמועינן דאע"ג דשחיטת פסחים מבעוד יום אינו נאכל מבעוד יום כשאר קדשים וכן יש בירושלמי בריש פירקין תני ערב שבת מן המנחה ולמעלה לא יטעום כלום עד שתחשך:

ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב. דסלקא דעתך דהסיבת עני לא חשיבא הסיבה דאין לו על מה להסב ואין זה דרך חירות ויש מפרשים דאלעיל קאי עד שתחשך ואפילו עני שבישראל פירוש אפי׳ עני שלא אכל כמה ימים לא יאכל עד שתחשך:

פירוש רבינו שמואל תלמיד רש"י ז"ל

ערבי פסחים סמוך למנחה. מנחה קטנה קודם למנחה מעט חצי שעה בתחלת שעה עשירית דתנן (לעיל דף נח.) תמיד נשחט בשמנה ומחצה וקרב בתשעה ומחצה כמלאת מנחה קטנה בט׳ ומחצה וסמוך ליה היינו חצי שעה קודם בסוף שעה תשיעית ותחלת שעה עשירית: לא יאכל אדם כו׳. כדי שיאכל מצה של מצוה לתיאבון משום הידור מצוה: ואפילו עני שבישראל לא יאכל. *בערבי פסחים עד שיסב כדרך בני חורין במטה ועל השלחן זכר לחירות: ולא יפחתו לו. גבאי צדקה המפרנסין את העניים כדתנן (פאה פ"ח מ"ז) אין פוחתין לעני העובר ממקום כו׳ אלמא ליתנא דלא יפחתו אגבאי צדקה קאי והוא הדין נמי אם לא יתנו לו שצריך שיחזר בכל כחו אחריו אלא אורחא דמילתא נקט שרגילין ליתן לו ארבע כוסות וסדרן מפורש לפנינו ומצינו בב"ר (פ׳ פח) רב הונא בשם רבי אבא אמר כנגד ארבע לשוני גאולה האמורין בגלות מצרים והוצאתי וגאלתי ולקחתי והצלתי בפ׳ וארא: ואפילו. הוא מתפרנס מתמחוי של צדקה דהיינו עני שבעניים דתנן במסכת פאה מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי אפילו הכי אם לא נתנו לו גבאי צדקה ימכור את מלבושו או ילוה או ישכיר את עצמו בשביל יין לארבע כוסות: **גמ׳** אפילו ערבי שבתות כו׳. אליבא דרבי יהודה כדי שיהא קידוש וסעודת שבת חביב עליו: משום חיובא דמצה. שלא תהא נאכלת על השובע וחיובא דמצה לילה הראשון חובה דכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות: הכי גרסינן אפילו תימא רבי יהודה התם מן המנחה ולמעלה כו׳. במילתיה דר׳ יהודה קתני מן המנחה ולמעלה ובמתניתין תנן סמוך למנחה: מתשע שעות ולמעלה. היינו חצי שעה סמוך למנחה: דילמא

לא יפחתו לו. פי׳ רשב"ם גבאי צדקה וגרס (ד) לא יפחתו וכן נראה מדלא קתני לא יפחות לו יחיד וליכא למימר דיפחתו אד׳ כוסות קאי דאם כן הוה ליה למיתני ארבע כוסות בלא מ"ם והא דקאמר מן התמחוי לא ימנע מלקבל כדי לקיים ארבע כוסות. וארבע כוסות פירש רשב"ם כנגד ארבעה לשוני גאולה וכן יש בירושלמי:

לא יפחתו לו מארבע כוסות. מתוך הלשון משמע קצת שאין נותנין לבניו ולבני ביתו כי אם לעצמו והוא מוציא את כולם בשלו וסברא הוא דמאי שנא ארבע כוסות מקידוש דכל השנה שאחד מוציא את כולם ומיהו גם בקידוש שמא היה לכל אחד כוס כדמשמע לקמן (דף קו׳) גבי חזיה להוא סבא דגחין ושתי אבל בפרק בכל מערבין (עירובין דף מ:) גבי זמן משמע קצת שלא היה לכל אחד כוסו ועוד דאמר בגמרא (לקמן דף קח:) השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא והוא דשתה רובא דכסא משמע דהם יצאו בשמיעה דהא בעינן רובא דכסא ועוד דמשמע דלכתחלה אין רגילות להשקותם מיהו יש לדחות בשיש להם כוס לעצמם אי נמי בבניו ובני ביתו קטנים מיירי שלא הגיעו לחינוך °ואין אשתו בכלל ומיהו בגמרא משמע שצריך כל אחד ארבע כוסות דקתני (שם) הכל חייבין בארבע כוסות אחד נשים ואחד תינוקות אמר רבי יהודה מה תועלת לתינוקות ביין משמע דלתנא קמא צריך כוס אף לתינוקות ויש לדחות דחייבין לשמוע ברכת ארבע כוסות קאמר ומשום חינוך ונראה להחמיר ולהצריך ארבע כוסות לכל אחד והמחמיר צריך ליזהר שלא יהא כוסם פגום דאמר בגמרא (לקמן ד׳ קה:) טעמו פגמו: **מאי** איריא ערבי פסחים. ואם תאמר אמאי לא משני דתנא בפסח קאי כדמשני בפרק כל שעה (לעיל ד׳ לז׳) גבי פת עבה ויש לומר משום דבפסח קאי אין לו להגיה ערבי שבתות דאדירי בכל שבוע אי נמי הכא דאיכא למיטעי ולמימר דדוקא נקט ערב פסח משום חיובא דמצה לא הוה ליה למיתני ערב פסח וכן בריש מקום שנהגו (לעיל ד׳ נ:) איכא למיטעי דדוקא בערב הפסח אסור לעשות מלאכה משום קרבן*: **מן** המנחה ולמעלה. השתא סלקא דעתא דלאו דוקא אלא הוא הדין סמוך למנחה: דילמא

עין משפט נר מצוה

א א מיי׳ פ"ו מהל׳ מצה הלכה יב סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי׳ תעא סעיף א:

ב ב מיי׳ שם טור ש"ע א"ח סימן תעב סעיף א:

ג ג מיי׳ פ"ז מהל׳ מצה הלכה ח סמג עשין מא טוש"ע א"ח סימן תעב סעיף ב בהג"ה:

ד ד מיי׳ שם הלכה ז טוש"ע א"ח שם סעיף יג:

ה ה מיי׳ שם פ"ו הלכה יב ופ"ל מהלכות שבת הל׳ ד ופ"ו מהל׳ י"ט הל׳ טז סמג עשין כט ולאוין עה טוש"ע א"ח סי׳ רמט סעיף ב* וסי׳ תקכט ס"א בהג"ה*:

רבינו חננאל

ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך וכו׳ ואמרי׳ מאי איריא ערב פסחים אפי׳ ערבי שבתות וערבי ימים טובים דתניא לא יאכל אדם בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך ועוד תניא לא יאכל אדם מתשע שעות ולמעלה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים דברי רבי יהודה ר׳ יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך ושקלינן וטרינן

[פ"ג]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואפילו עני וכו׳ בני חורין במטה ועל השלחן זכר לחירות כס"ד: (ב) תוס׳ ד"ה ערב וכו׳ ס"ק ערב ששוחטין בו הרבה פסחים: (ג) ד"ה סמוך וכו׳ מלאכול שובעו בשתיה כצ"ל ותיבת אבל נמחק: (ד) ד"ה לא יפתחו פי׳ רשב"ם וכו׳ וגרס. נ"ב פי׳ השתא דרישא קאי על עצמו שלא יאכל עד שתחשך ועד שיסב והסיפא קאי אגבאי צדקה לא גרסינן ולא יפתחו אלא לא בלא וי"ו:

מסורת הש"ס

[עי׳ תוספות לקמן קו: ד"ה כמון]

[שבת קנא:]

נ"ל בערבי פסחים

גליון הש"ס

תוס׳ ד"ה לא יפתחו וכו׳ ואין אשתו בכלל. עיין ברכות כ: תד"ה וספוגות

[עי׳ תוס׳ לעיל לז: ד"ה פגה]

דילמא משבשתא היא א"ל מרימר ואיתימא רב יימר אנא איקלעי לפירקיה דרב פנחס בריה דרב אמי וקם תנא ותני קמיה וקיבלה מיניה אי הכי קשיא אלא מחוורתא כדרב הונא ולרב הונא מי ניחא והאמר רבי ירמיה א"ר יוחנן ואיתימא א"ר אבהו א"ר יוסי בר רבי חנינא הלכה כר' יהודה בערב הפסח והלכה כר' יוסי בע"ש הלכה כר' יהודה בערב הפסח *מכלל דפליג רבי יוסי בתרוייהו לא הלכה מכלל דפליגי בהפסקה דתניא *מפסיקין לשבתות דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אין מפסיקין ומעשה ברשב"ג [ורבי יהודה] ורבי יוסי שהיו מסובין בעכו וקדש עליהם היום א"ל רשב"ג לרבי יוסי ברבי רצונך נפסיק וניחוש לדברי יהודה חבירנו אמר לו בכל יום ויום אתה מחבב דבריי לפני רבי יהודה ועכשיו אתה מחבב דברי רבי יהודה בפני °הגם לכבוש את המלכה עמי בבית א"ל א"כ לא נפסיק שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות אמרו לא זזו משם עד שקבעו הלכה כר' יוסי: אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה לא כר' יהודה ולא כר' יוסי אלא *פורס מפה ומקדש איני והא אמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל כשם שמפסיקין לקידוש

כך

[אסתר ז]

רשב"ם

משבשתא היא · והכי איבעי ליה למיתני מט' שעות ומחצה ולהלך: וקא תנא קמיה·להך מתניתא הכי מט' שעות ולמעלה אלמא מתרלתא היא: אלא מחוורתא כרב הונא · ומן המנחה דקתני מתניתא קמייתא סמוך למנחה קאמר: הלכה מכלל דפליגי להפסקה · הא דא"ר ירמיה הלכ' כר' יהודה בערב הפסח דמשמע דפליג נמי רבי יוסי בערב הפסח להפסקה הוא דפליג דאם התחיל לאכול אף בערב הפסח אינו מפסיק אבל להתחיל מודה ר' יוסי לאסור ומתניתין בהתחלה ורבי יוסי איצטריך דקמשמע לן דמודה רבי יוסי בערב הפסח דאין מתחילין: דתניא · דבהפסקה נמי פליגי: אין הלכה כרבי יהודה · דאמר מפסיקין דמשמע עקירת שולחן: ולא כרבי יוסי · דאמר אין מפסיקין כלל: אלא פורס מפה · על השולחן ומקדש היום וחוזר ואוכל:

דילמא משבשתא היא·דה"ל למיתני מט' שעות ומחצה ולמעלה א"כ מן המנחה ולמעלה כדתניא בההיא קמייתא: אמר מרימר · לאו משבשתא היא: אלא קשיא · הך ברייתא בתרייתא דקתני מט' ולמעלה אלמא סמוך למנחה נמי קאסר רבי יהודה בערבי שבתות ויו"ט וליכא לאוקומי השתא מתניתין כרבי יהודה דמאי שנא ערבי פסחים דנקט בהו סמוך למנחה טפי משבתות ויו"ט: אלא מחוורתא כרב הונא·דלרבי יוסי איצטריך ומן המנחה דקתני הך ברייתא סמוך למנחה קאמר: מכלל דפליג רבי יוסי בתרווייהו· אפי' בערב הפסח והיכי מוקי למתני' כר' יוסי: מכלל דפליגי להפסקה · הא דא"ר ירמיה הלכה כרבי יהודה בערב הפסח דמשמע דפליג נמי רבי יוסי בע"פ להפסקה הוא דפליג דאי התחיל לאכול אף בע"פ אינו מפסיק אבל להתחיל מודי ר' יוסי לאסור ומתני' בהתחלה ולר' יוסי איצטריך דקמ"ל דמודי ר' יוסי בערב הפסח דאין מתחילין:דתניא·דבהפסקה נמי פליגי:מפסיקין לשבתות·אם התחיל סעודתו בהיתר קודם המנחה והיה אוכל והולך עד שתחשך(א) אפי' לר' יהודה מפסיק סעודתו מיד כשיחשיך ומקדש היום: וקדש עליהן · שהחשיך: ה"ג בתוספתא דברכות אמר לו רבן גמליאל לר' יוסי בר' רצונך שנפסיק וניחוש לדברי יהודה חבירנו אמר לו בכל יום אתה מחבב דבריי לפני יהודה ועכשיו אתה מחבב דברי יהודה בפני הגם לכבוש את המלכה עמי בבית אמר לו א"כ לא נפסיק שמא יראו כו': ברבי · כך קראו רשב"ג לר' יוסי בר חלפתא כלומר גדול הדור:הגם לכבוש·כלומ' בפני אתה מביישני:אמר לו רשב"ג א"כ לא נפסיק כו'·שמעינן מהכא דבערבי פסחים אסור לאכול מסוף ט' שעות ולמעלה כסתם מתני' אבל בערבי שבתות וי"ט מותר לאכול מן המנחה ולמעלה דהא סתם לן תנא דמתני' כרבי יוסי מדנקט ערבי פסחים מכלל דבשאר י"ט שרי וקי"ל נמי (עירובין ד' מו:) הלכה כר' יוסי מחבירו דר' יוסי אפי' להתחיל ולאכול אחר ט' שרי בהדיא לקמן בשמעתין דאמר אלא הא דתניא ושוין שמתחילין אימת אי בע"ש הא פליג ר' יהודה ומיהו לענין הפסקה אין הלכה כר' יוסי בערבי פסחים אלא כר' יהודה שאם התחיל לאכול קודם ט' ונמשך אכילתו עד שחשיכה צריך לעקור את השולחן מיד כשיחשיך ולהחזירו לשם פסח ובשבתות ובי"ט לא יפסיק אלא פורס מפה ומקדש ואח"כ גומר סעודתו:לא כר' יהודה·דאמר מפסיקין דמשמע עקירת שולחן: ולא כר' יוסי · דאמר א"צ להפסיק כלל אלא יגמור סעודתו אפי' משחשיכה ויברכו בהמ"ז ואח"כ מביא לו כוס שני לקידוש היום כדתניא לקמן בשמעתין אלא פורס מפה על המאכל כדין כל שבתות השנה שהביאו לחם על השולחן קודם קידוש כדתני' לקמן א"נ משום סילוק פתורא ואח"כ אומר קידוש היום על הכוס וחוזר ואוכל וגומר סעודתו ונראה בעיני דס"ל לשמואל דהלכה כרבי יוסי כדקתני בברייתא שקבעו הלכה כמותו אלא שבא להחמיר על עצמו קלת שלא יגמור סעודתו ויקדש אח"כ אלא יקדש תחלה ואח"כ יגמור סעודתו דאלת"ה שמואל דאמ' כמאן דהא בריית' דקתני פורס מפה ומקדש לא קאי אהפסקת אכיל' כלל אלא בבא לקדש עתה ולאכול בשבת לכתחלה מיירי:

כך

סבר לקמן (ד' קה·) כשמואל וקאמר שבת קבעה נפשה ואע"ג דבשל סופרים הלך אחר המיקל הייט דוקא בשוין כדאמר בפ"ק דמסכת ע"ג (ד' ז.):

כך

תוספות

דילמא משבשתא היא·וברייתא קמייתא דקתני מן המנחה ולמעלה היא עיקר משום דלדידיה אתיא מתני' ככולי עלמא:

והאמר ר' ירמיה א"ר יוחנן ואיתימא רבי אבהו א"ר יוסי בר ר' חנינא·ה"ג ולא גרס רבי יוחנן א"ר אבהו דרבי אבהו תלמידיה דר' יוחנן הוה:

מכלל דפליגי בהפסקה כדתניא · לא גרס דתניא דהא בברייתא לא פליגי בהפסקה דפסח אלא כדתניא גרס ומייתי כי היכי דפליגי בהפסקה דשבת הכי קים ליה דפליגי נמי בהפסקה דפסח ומורי רבינו יחיאל אמר דגרס דתניא °ודייק מדקאמר ר' יוסי אין מפסיקין והיינו אפילו בערב הפסח דאין מתחילין דבע"ש שרי רבי יוסי אפי' להתחיל עוד נראה דאמר לקמן (ד' קב·) בני חבורה שהיו מסובין וקדש כו' וקתני פלוגתא דר' יהודה ורבי יוסי והתם סתמא קתני וקידש בין שבת בין פסח:

מפסיקין לשבתות· פי' בעקירת שולחן כדמוכח בסמוך והיינו שמברך ברכת המזון כדתניא לקמן (שם:) ראשון אומר עליו ברכת המזון והיו רגילין לסלק השולחן לפני ברכת המזון כדאמר בפרק' [כילד מברכין] (ברכות דף מב·) סילק אסור מלאכול ולכך קאמר בסמוך דבעי לר' יהודה עקירת שולחן ולספרים דגרסי לקמן ראשון אומר עליו קידוש היום ושני ברכת המזון היו עוקרין את השולחן לפני קידוש כדי להפסיק אלא שהקידוש עושה קודם לפי שאסור לשתות כוס של ברכת המזון בלא קידוש דע"כ עקירת שולחן איגו בין קידוש לברכת המזון מדקאמר פורס מפה ומקדש ופריסת המפה היא במקום עקירת שולחן לרבי יהודה:

רבי יוסי אומר אין מפסיקין · וגומר כל הסעודה ומברך ברכת המזון ואח"כ מקדש כדמוכח בברייתא דלקמן (דף קב·) משמע דאין צריך לעשות סעודה לשם שבת דאי צריך מה לו להמתין יפסיק מיד וא"ת ואיך יעשו קידוש בלא סעודה הלא אין קידוש אלא במקום סעודה וי"ל דחשיב קידוש במקום סעודה כיון שמיד אחר הסעודה עושה קידוש ואותה סעודה עולה לו לסעודת שבת כדמוכח בתוספתא דקתני במילתיה דרבי יוסי ומזכיר של שבת בברכת המזון ומיהו קשה לר' יוסי איך יעשו ד' כוסות כיון שלא יקדשו אלא אחר ברכת המזון ולא יעשו סעודה אחרת וי"ל דיעשו ד' כוסות שלא כסדר הרגילין לעשות כוס ברכת המזון תחלה ואחריו כוס של קידוש וירקות ואחריו כוס שלישי למה נשתנה ואחריו מרור ועל כוס רביעי הלל:

אין מפסיקין · בהתחילו בהיתר איירי דבהתחילו באיסור מודה ר' יוסי דמפסיקין ולרבי יהודה נמי דמפסיקין היינו כשכבר קידש היום כדמוכח בעובדא דמייתי דקתני וקידש עליהן היום אבל הגיע שעת מנחה אין מפסיקין והלכה כרבי יוסי ובערבי שבתות וי"ט אפי' להתחיל שרי כר' יוסי דרבי יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי כדמוכח בעירובין (דף מו:) ובערבי פסחים אסור להתחיל ואם התחיל אפי' בהיתר מפסיקין בברכת המזון דבהא פסקינן כר' יהודה ומורי רבינו יחיאל אומר מדפסיק כר' יוסי בהפסקה בההוא עובדא מכלל דלכתחלה לא קי"ל כוותיה ועוד כתב בה"ג דבע"ש אין להתחיל לאכול מן המנחה ולמעלה דאפי' ר' יוסי לא קאמר אלא דלא יפסיק אבל לאתחולי לא וע"כ ה"פ דלא קי"ל כרבי יוסי אלא להפסקה אבל לא להתחיל:

שהיו מסובין והתחילו בהיתר שהרי רבי יהודה היה שם· ה"ג בתוספתא אמר לו א"כ לא נפסיק וה"פ א"כ כיון שמחית לא נפסיק שמא יראו התלמידים:

אלא פורס מפה ומקדש·פי' רשב"ם דאית ליה לשמואל דהלכה כר' יוסי אלא שבא להחמיר על דבריו שלא לגמור סעודה קודם קידוש דאי לא תימא הכי שמואל דאמר כמאן דברייתא דקתני פורס מפה ומקדש לא מיירי בהפסקת אכילה אלא בבא להתחיל לאכול ובחנם דחק דשמואל סבר כחכמים דהכי איתא בירושלמי רב יהודה בשם שמואל זו דברי ר' יהודה ור' יוסי אבל חכמים אומרים פורס מפה ומקדש וצריך לדקדק כמאן הלכה דאע"ג דאמר ר' יוחנן לעיל הלכה כר' יוסי ובמי שהוליאוהו (שם ד' מז:) משמע דהלכה כר' יוחנן לגבי שמואל איכא חד לישנא דלא א"ר יוחנן ורב נמי סבר לקמן (ד' קה·) כשמואל וקאמר שבת קבעה נפשה ואע"ג דבשל סופרים הלך אחר המיקל הייט דוקא בשוין כדאמר בפ"ק דמסכת ע"ג (ד' ז.):

ק

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פכ"ט מהלכות שבת הלכה יב סמג עשין כט טוש"ע או"ח סימן רעא סעיף ד:

רבינו חננאל

ואוקמי' רב הונא למתני' כר' יוסי ובערב הפסח משום חיובה דמצה אסור למיכל מן המנחה ולמעלה ומודה ליה לר' יהודה בערב הפסח והא דאמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה בערב הפסח והלכה כר' יוסי בערבי שבתות ובערבי ימים טובים אוקימנה להפסקה דתניא מפסיקין לשבת ועוקרין את השלחן ומקדשין ומברכין ברכת המזון דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אין מפסיקין אלא גומרין סעודתן ומברכין ברכת המזון ואחר כך מקדשין ומעשה בר"ג ור' יוסי ור' יהודה שהיו מסובין בעכו וכו' עד לא זזו משם עד שקבעו הלכה כר' יוסי: אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה לא כר' יהודה ולא כר' יוסי אלא פורס מפה ומקדש תניא נמי הכי ושוין שאין מביאין השלחן אא"כ קדש ואם הביא פורס מפה ומקדש:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מכלל. ודייק מדאמרינן אין מפסיקין וכו' דבע"ש שרי ר"י אפי' להתחיל. קשה לי הא ר"י אמר דאין מפסיקין אפי' אחר שתחשך דלהתחיל אסור קודם קידוש דמ"מ אין מפסיקין וצ"ע:

מסורת הש"ס

[שבת קו: וש"נ]

[תוספתא דברכות פ"ה]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מפסיקין וכו' עד שתחשך לר' יהודה כצ"ל ותיבת אפילו נמחק:

רבינו חננאל

רבה בר רב הונא איקלע לבית ריש גלותא פרס וקדש וכן הלכתא: **תאני** חדא ושוין שמתחילין ומוקמינן לה קודם תשע שעות. אותם בני אדם שקדשו בבית הכנסת אמר רב ידי קדוש יצאו ידי יין לא יצאו ושמואל אמר

גמרא

כך מפסיקין להבדלה מאי מפסיקין לאו לעקירת שולחן לא למפה רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא אייתו תכא קמיה פרס מפה וקידש תניא נמי הכי (ושוין) שאין מביאין את השולחן אלא אם כן קידש ואם הביא פורס מפה ומקדש תני חדא שוין שאין מתחילין ותניא אידך שוין שמתחילין בשלמא הא דתניא שוין שאין מתחילין משכחת לה בערב הפסח אלא הא דתניא שוין שמתחילין אימת אי נימא בערב שבת הא מיפלג פליגי לא קשיא כאן קודם תשעה כאן לאחר תשעה אותם בני אדם שקידשו בבית הכנסת אמר רב ידי יין לא יצאו ידי קידוש יצאו ושמואל אמר

אף

תוספות

כך מפסיקין להבדלה · רב אית ליה לקמן *דלהבדלה אינה קובעת ואם התחילו אין מפסיקין להבדלה בהבדלה פליג אשמואל: **לאו** לעקירת שלחן · היינו ברכת המזון כדפרישית לעיל שהיו רגילין לסלק שהיו להם שולחנות קטנים שכל אחד אוכל על שולחנו והיו מסלקין מלפני כולם ולא מלפני המברך ואנו שאנו אוכלים בשלחן אחד אין נכון לסלק: **איקלע** פירס מפה וקידש · בהתחלת סעודה איירי כדפי' רשב"ם: **ושוין**. אי גרסינן ושוין קאי ארבי יהודה ורבי יוסי כדפירש רשב"ם: **שאין** מביאין את השלחן אא"כ קידש· והא דאמר בכל כתבי (שבת דף קיט:) מצא שלחן ערוך מלאך טוב אומר כו' לא קשה דערוך הוא במקום אחר אך אין מביאין אותו למקום סעודה עד אחר קידוש ועכשיו שלחנות שלנו שהם גדולים יותר מדאי וקשה להביאם אחר קידוש שלא להפסיק כל כך בין קידוש לסעודה אנו רגילין לפרוס מפה ולקדש והטעם מפורש בשאילתות *כי היכי דתיתי סעודתא ביקרא דשבתא ויש מפרש זכר למן שלא היה יורד בשבתות *וי"ט והיה טל מלמעלה ומלמטה והמן *בינתים: **ידי** קידוש יצאו · אף על פי שלא שתו רק שיטעום המברך או אפילו אחד מהם כדמוכח בסוף בכל מערבין (עירובין דף מ:) ולכתחלה צריך שיטעמו כולם ונראה דהלכה כשמואל דאמר אין קידוש אלא במקום סעודה ואע"ג דבעלמא *הלכה כרב באיסורי וגם ר' יוחנן סבר לקמן כרב הכא הלכה כשמואל דרב הונא ורבה ואביי כולהו סברי בסמוך אין קידוש אלא במקום סעודה וכן פסק במגילת סתרים והמקדש שדעתו לאכול במקום אחר יכול להוציא את האוכלים שם דלדידהו הוי מקום סעודה וכן משמע דמסתמא אחד מבני העיר היה מקדש בבהכ"נ ומוציא האורחים והיכא דליכא אורחים סמוך לבהכ"נ אין לקדש דהויא ברכה לבטלה דקי"ל כשמואל ואין לומר במקדש כאן על דעת שרוצה לאכול במקום אחר מודה שמואל דיש קידוש והא דפליגי בסתמא מדפריך ולשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא ומיהו ממקום למקום בבית אחד כגון מאיגרא לארעא נראה דמודה שמואל אם קידש באיגרא כדי לאכול בארעא דחשיב קידוש במקום סעודה וכן מוכח בירושלמי דקאמר רבי יעקב בשם שמואל קידש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר צריך לקדש ר' אחא בשם ר' הושעיא אמר רב מי שסוכתו עריבה עליו מקדש ליל י"ט האחרון בביתו ועולה ואוכל בסוכתו א"ר בון ולא פליגי מאי דאמר רב בשלא היה בדעתו לאכול בבית שקידש ומאי דאמר שמואל בשהיה בדעתו לאכול בבית שקידש והא דקאמר ולא פליגי הייטו ממקום למקום בחד בית ולאו דוקא נקט בירושלמי קידש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר ויתיישב שלא יחלוק הירושלמי עם הש"ס שלנו · כתב בשם רב נטרונאי גאון בתשובות מקדשין בבית הכנסת ונותן לתוך עיניו לרפואה כדאמר (ברכות ד' מג:) פסיעה גסה נוטלת אחד מת"ק מאור עיניו ואימת מהדרא ליה בקידושא דבי שימשי ומיהו באבי העזרי כתוב דהאי רפואה מצי למיעבד בקידוש שבביתו: **ידי** יין לא יצאו · וחייבין לברך בביתם בפה"ג משום שינוי מקום אבל משמע אם קידש בביתו על שולחנו שוב א"צ לברך על היין תוך הסעודה אע"ג דסבר יש קידוש שלא במקום סעודה ולא שייך קידוש לסעודה א"כ אם הבדיל על שולחנו פטור מלברך על היין שבתוך הסעודה אע"ג דיש הבדלה שלא במקום סעודה לכ"ע והכא יש לדחות דאיכא למימר דלא פטר אא"כ רוצה לשתות לפני המזון אבל תוך המזון לא פטר אך יש להביא ראיה מכילד מברכין (שם ד' מב·) דתנן בירך על היין שלפני המזון פוטר את היין שלאחר המזון פי' שהיו רגילין לשתות אחר הסעודה לפני ברהמ"ז משמע דכ"ש שפוטר היין שבתוך המזון שלא בא אלא לשרות אכילה שבמעיו ואפילו למאן דאמר התם בגמרא יין שבתוך המזון לא פטר יין שלאחר המזון הייטו משום דאין יין שבא לשרות פוטר את היין הבא לשתות אבל יין שלפני המזון שבא לשתות דעדיף טפי כ"ע מודו דפוטר את היין שבתוך המזון ועוד אם צריך לברך בתוך המזון מאי קאמר יין שלפני המזון פוטר את שלאחר המזון תיפוק ליה דפטרו יין שבתוך המזון למ"ד התם דפוטר ודוחק לומר בשלא שתו יין תוך הסעודה ואע"ג דהתם מוקי לה בשבתות וי"ט ובשעת הקזת דם שאדם קובע סעודתו על היין ה"ה בחול נמי אם דעתו לשתות יין בתוך הסעודה אלא נקט שבתות וי"ט דאז רגילות לקבוע סעודתו על היין ותדע דבי"ט אם נמלך ואין בדעתו לשתות יין לא פטר משמע דהכל תלוי בדעתו הלכך אם בירך על היין לפני המזון ודעתו לשתות בתוך המזון א"צ לברך אחריו על הגפן ולא תוך המזון בפה"ג אבל אם נמלך אינו פוטר וגם צריך לברך אחריו ברכה מעין שלש:

אף

רשב"ם

כך מפסיקין להבדלה · אם היו מסובין בשבת עד הלילה מפסיקין אכילתן ומבדילין: אין מביאין את השולחן · לאכול משקדש היום אא"כ קידש: ואם הביא · קודם לכן אי נמי אין מביאין את השולחן בערב הפסח אפילו מבעוד יום אא"כ קידש כדאמרן דאפי' רבי יוסי מודה בערב הפסח: (א) איקלע לבי ריש גלותא · והיו מסובין על השולחן בערב שבת וקידש עליהן היום ופרס מפה וקידש: ידי יין לא יצאו · שאם יש להם יין לשתות בביתם חייבין לברך בורא פרי הגפן שאינם פטורין בברכת הכוס (*על שתיית) יין בלא ברכה מאחר שעקרו ממקומן: אין

קידוש

רשב"ם

כך מפסיקין להבדלה · אם היו מסובין בשבת עד הלילה מפסיקין אכילתן ומבדילין: מאי לאו עקירת שולחן · ומדקאמר כשם שמפסיקין מכלל דלא סגי במפה: ה"ג רבה בר בר חנה איקלע לבי ריש גלותא אייתו תכא לקמיה פרס מפה וקידש תניא נמי הכי. ולא גרסי' ושוין אלא ה"ג אין מביאין כו' והכי פירושה רבה בר בר חנה איקלע לבי ריש גלותא ולא היו אוכלין קודם חשיכה ולאחר שילאו מבית הכנסת החשיך אייתו תכא לקמיה הביאו את הפת על השולחן כמו שאנו עושין קודם קידוש פרס מפה על הלחם ואח"כ קידש לפי שברצונו לא היו מביאין את הלחם על השולחן עד לאחר קידוש כדתניא לקמיה לפיכך פרס מפה על הלחם והיינו כעין סילוק שולחן וכמי שאינו דומה ורא"ה לדבר שכן עושין דקתני מתני' (לקמן דף קיד·) מזגו לו כוס ראשון ואח"כ הביאו לפניו ירקות וחזרת מטבל בחזרת מכלל דעד השתא לא אייתי וטעמא כדפריש בשאילתות דרב אחאי גאון בפרשת וישמע יתרו וכתוב בהו הכי וקרובי תכא מקמי דליקדיש לקדושא דשבתא לא מקרבינן מ"ט כי היכי דתיתי סעודה ליקרא דשבתא והיכי דקריבו לא מסלקינן ליה אלא פורס עליו מפה ומקדש דתניא ושוין שאין מביאין את השולחן אא"כ קידש ואם הביא פורס עליו מפה ומקדש והיכא דאתחיל סעודתא מדאהנר במעלי שבתא וקדיש עליה יומא פורס מפה ומקדש ומטעם זה נהגו לפרוס מפה ללחם עד לאחר קידוש בשבתות ויו"ט · ויש מפרשין איקלע לבי ריש גלותא והיו מסובין על השלחן בע"ש וקדיש יומא ופריס מפה וקדיש ולא נהירא לי דהא ברייתא דלקמיה דמסייעין ליה מיניה לא מפרשא בהפסקה אלא בתחלת אכילת לילי שבת: ושוין · לא ידענא אהיכא קאי ואיכא למימר ושוין רבי יוסי ור' יהודה דפליגי בהפסקה הכא מודי ר' יוסי דלכתחלה מיהת אין מביאין קודם קידוש אע"פ שלא אכלו עד לאחר קידוש ואית דמפרשי ושוין ב"ש וב"ה דפליגי באלו דברים (ברכות ד' נא:) דאמרי ב"ש נוטלין לידים ואח"כ מוזגין את הכוס לקידוש וב"ה אומרים איפכא אפ"ה היכא דנטל ידיו מודין ב"ש דאין מביאין את השולחן עם האוכלין אלא א"כ קידש וכדפרישית טעמא לעיל ונראה בעיני דאיידי דאמרינן לקמיה תנא חדא שוין שאין מתחילין כו' שיבשו למעלה הספרים וכתבו נמי ושוין שאין מביאין כו' וטעות הוא בידם ולא גרסי' ליה: תני חדא שוין· ר' יהודה ורבי יוסי דפליגי לעיל בין באכילת ערב שבת מן המנחה ולמעלה בין בהפסקה: שאין מתחילין · לאכול מן המנחה ולמעלה: משכחת לה בערב הפסח · כדקאמרת דאפי' רבי יוסי מודי בערב הפסח: כאן קודם תשעה · שוין שמתחילין לאכול ומשהתחילו בהיתר אוכלין עד שתחשך אפילו לרבי יהודה: כאן לאחר ט' · הוא דפליגי דלרבי יהודה אין מתחילין כדתניא לעיל בהדיא לא יאכל אדם בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מט' שעות ולמעלה כו' רבי יוסי אומר כו': שקידשו בבהכ"נ · הוא קידוש שמקדש שליח ציבור בלילי שבתות וימים טובים בבהכ"נ: ידי קידוש יצאו · אע"פ שלא שתו דקי"ל המקדש צריך שיטעום אם לא טעם אלא א' מהם יצאו כולן ידי חובתן כדמוכח בעירובין בשילהי בכל מערבין (ד' מ:) ומיהו לכתחלה צריך שיטעמו כולן ולא צריכין תו לאקדושי בביתן דלא בעי רב קידוש במקום סעודה הלכך אע"ג דלא אכלי בבית הכנסת נפקי: ידי יין לא יצאו · שאם יש להם יין בביתם לשתות חייבין לברך בפה"ג שאינן פטורין בברכת הכוס של שתיית יין ששתו בבהכ"נ מאחר שעקרו ממקומן דה"ל היסח הדעת וצריך לברך אבל המקדש בביתו על שולחנו בשבת א"צ לברך על היין שבתוך הסעודה שהרי פוטרו יין שלפני הסעודה כדתנן בכילד מברכין (ברכות ד' מב·) בירך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון ומוקי לה בגמרא בשבתות ובימים טובים הואיל ואדם קובע סעודתו על היין:

אף

הגהות הב"ח: (א) רש"י ד"ה איקלע נ"ל קודם ד"ה אין מביאין וכ"כ עיין במרדכי: נ"ל לשתות

[פרשת יתרו סימן כד] [עי' תוספות ביצה ב: ד"ה וכיון] [בכורות מט:]

אף ידי קידוש לא יצאו אלא לרב למה ליה לקדושי בביתיה כדי להוציא בניו ובני ביתו. ושמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא [א]לאפוקי אורחים ידי חובתן דאכלו ושתו וגנו בבי כנישתא ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל [ב]אין קידוש אלא במקום סעודה סבור מינה הני מילי מבית לבית אבל ממקום למקום בחד ביתא לא אמר להו רב ענן בר תחליפא זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דשמואל ונחית מאיגרא לארעא והדר מקדש ואף רב הונא סבר אין קידוש אלא במקום סעודה דרב הונא קדיש [ג]ואיתעקרא ליה שרגא ועיילי ליה למניה לבי גנניה דרבה בריה דהוה שרגא וקדיש וטעים מידי אלמא קסבר אין קידוש אלא במקום סעודה ואף רבה סבר אין קידוש אלא במקום סעודה דאמר אביי כי הוינא בי מר כי הוה מקדש אמר לן טעימו מידי דילמא אראזליתו לאושפיזא מתעקרא לכו שרגא ולא מקדש לכו בבית אכילה ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קידוש אלא במקום סעודה איני *והאמר אביי כל מילי דמר הוה עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל [ד]מתירין מבגד לבגד [ה]ומדליקין מנר לנר והלכה כר"ש בגרירה דתניא *ר"ש אומר [ו]גורר אדם מטה כסא וספסל בשבת ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ כחומרי דרב הוה עביד כקולי דרב לא הוה עביד ור' יוחנן אמר אף ידי יין נמי יצאו ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דא"ר חנין בר אביי א"ר פדת אמר ר' יוחנן אחד שינוי יין ואחד

רשב"ם

קידוש אלא במקום סעודה · ואם קידש ולא סעד לא יצא ידי קידוש: ממקום למקום. מבית לעליה לא צריך לחזור ולקדש אם קידש שבת בבית והלך לאכול בעליה: דילמא מיתעקרא לכו שרגא. ולא תאכלו ואפי' אתם הולכים ליסן בלא אכילה בקידושא דהכא לא נפקיתו ידי קידוש (היום) דאין קידוש כו': כל מילי דמר. רבה: כחומרי דרב הוה עביד. בר מהני תלת דעביד לקולא כשמואל: כקולי דרב. כגון קידוש לא עביד: ה"ג ורבי יוחנן אמר אף ידי יין נמי יצאו: אחד שינוי יין. שהביאו לו יין מחבית אחרת: אין

רשב"ם

אף ידי קידוש לא יצאו. כדפרשינן טעמיה לקמיה אין קידוש אלא במקום סעודה דכתיב (ישעיה נח) וקראת לשבת עונג במקום שאתה קורא לשבת כלומר קרייה דקידוש שם תהא עונג ומדרש הוא אי נמי סברא היא מדאיקבע קידוש על היין כדתניא לקמן (דף קו·) זוכרהו על היין מסתמא על היין שבשעת סעודה הוקבע דחשיב: אין קידוש אלא במקום סעודה. ואם קידש ולא סעד באותו מקום לא יצא ידי קידוש: ה"מ. דאין קידוש אלא במקום סעודה אלא מבית לבית אבל ממקום למקום מבית לעליה א"צ לחזור ולקדש: איתעקרא ליה שרגא· נפל הנר וכבה קודם שאכל: לבי גננא דרבה בריה. בית חופת בנו שהיו שם נרות דולקין בבית המשתה: מר. רבה: כי הוה מקדש. ואנו רוצין היינו ליפטר משם ולילך לביתנו: דילמא מיתעקרא לכו שרגא· ולא תאכלו ואפי' אתם הולכין ליסן בלא אכילה בקידוש דהכא לא נפקיתו ידי קידוש כו': כל מילי דמר. רבה: מתירין מבגד לבגד. מתירין ציצית של טלית זו ונותנין אותם לטלית אחרת: מדליקין. מנר חנוכה לנר אחרת של חנוכה וא"צ להדליק בנר אחרת שאינה של חנוכה: והלכה כר"ש בגרירה· גורר אדם מטה כסא וספסל כו' דדבר שאין מתכוין מותר והני ג' מילי פלוגתא דרב ושמואל בבמה מדליקין (שבת דף כב·) וכולהו עביד רבה כשמואל דמיקל והכא אמאי עביד כשמואל להצריך קידוש במקום סעודה הואיל ובכל מילי עביד כרב בר מהני תלת ומשני כחומרי דרב עביד בר מהני תלת דעביד כשמואל לקולא (א) וכגון קידוש דקולי דרב לא עביד ואע"ג דתניא (עירובין דף ו:) העושה כחומרי ב"ש כקוליהון וכחומריהון כו' הא קי"ל ה"מ היכא דסתרן אהדדי כגון כמה חסרון בשדרה כו' ואמר שמואל וכן לטריפה דחומרא דהתם קולא הוא הכא וקולא דהתם חומרא הוא הכא ומהכא שמעינן דהלכתא כשמואל דאין קידוש אלא במקום סעודה והמקדש לאחרים חוץ מביתו נראה בעיני שאין צריך לסעוד שם שאפילו לא סעד שם יצאו בני אותו הבית דלדידהו הוי מקום סעודה: ה"ג ורבי יוחנן אמר אף ידי יין נמי יצאו. שאין צריך לחזור ולברך על היין שבתוך הסעודה שהרי לא הסיח דעתו ביציאתו מבהכ"נ שעדיין דעתו לאכול ולשתות בביתו: אחד שינוי יין · שהביאו לו יין מחבית אחרת ויש לו טעם משונה או גרוע או משובח אין צריך לברך שנית על היין אבל הטוב והמטיב מיהא מברך אם משובח מן הראשון כדאמרי' בהרואה (ברכות דף נט:) אמר רב יוסף אמר רבי יוחנן אע"פ שאמרו שינוי יין אין צריך לברך אבל אומר הטוב והמטיב ושינוי יין היינו מחבית אחרת כדאמרינן בברכות ירושלמי בפרק כילד על כל חבית וחבית שהיה פותח היה מברך עליה ומה היה מברך ואמר רבי יצחק בשם רבי אומר ברוך הטוב והמטיב: ואחד

תוספות

אף ידי קידוש לא יצאו. דאין קידוש אלא במקום סעודה משום דכתיב וקראת לשבת עונג · כלומר במקום קריאת קידוש שם תהא עונג:

ולשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא. לרב צריך לקדושי בבי כנישתא להוציא כל אותם שאין להם בני בית שלא יצטרכו לקדש בביתם:

דאכלו ושתו וגנו בבי כנישתא. וא"ת והא אמרי' בפ' בני העיר (מגילה דף כח·) בתי כנסיות אין אוכלין בהן ואין שותין בהן אע"ג דאכילה ושתיה של מצוה מותר כדאמרי' בירושלמי שהיו אוכלים שם בקידוש החדש וגם עכשיו נוהגין לשתות כוס הבדלה וברית מילה מ"מ שאינה של מצוה ושינה אסור ואפי' בשל בבל אין אוכלין בהן דקאמר התם* רבינא ורב אדא בר אהבה שלא היו רוצים ליכנס בבית הכנסת מפני הגשמים אי לאו משום דשמעתא בעיא צלותא והא דקאמר התם בתי כנסיות של בבל על תנאי עשויין היינו לאחר שיחרבו שאין נוהגין בהן קדושה וי"ל דלאו דוקא בבי כנישתא אלא חדרים שהיו סמוכין לבית הכנסת קרי בי כנישתא ומשם היו שומעים הקידוש ולפי מה שפירשתי דממקום למקום בחד בית כשדעתו לאכול במקום אחר יש קידוש כו' אתי שפיר:

אבל ממקום למקום בחד ביתא. פי' מחדר לבית או מבית לעליה כמו מאיגרא לארעא אבל מפינה לפינה יש קידוש כי היכי דלא חשוב שינוי מקום בסמוך ולקמן גבי שינוי מקום דקאמר לא שנו אלא מבית לבית ומיהו שני מקומות בחד בית קרי ליה מבית לבית ומיהו י"ס דגרסי' הכא מפינה לפינה כו':

טעימו מידי. נראה דהיינו טעימת לחם כדאמרינן בפ"ג דשבועות (דף כב:) כדאמרי אינשי ניטעום מידי ואזלי ואכלי ושתו ואם מועיל מיני תרגימא להשלים ג' סעודות שבת כמו בסוכה היינו דוקא בסעודה שלישית אבל לא בסעודת ערבית ושחרית שהם עיקר כבוד שבת:

ובקידושא דהכא לא נפקיתו. ומה שלא היה מקפיד על סעודת שבת שלא לאכול בלא נר כדפי' בקונטרס היינו משום שיוכלו לעשות למחר שלש סעודות או שמא יוכלו לאכול במקום שיש שם נר ואין יין:

מתירין מבגד לבגד. ואע"ג דשמואל אית ליה בפ' התכלת (מנחות דף מא·) כלי קופסא חייבין בציצית מודה אם אין ציצית לכל בגדיו שיתיר ציצית מבגד שמגיעו ליתן בבגד שרוצה ללבוש ותהא המצוה עליו:

והלכה כר"ש בגרירה. קשה תיפוק ליה משום דרבי יוחנן סבר כר"ש דפריך בכמה דוכתי (שבת דף פא:) והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן נזיר חופף ומפספס כו' אלמא ס"ל דדבר שאין מתכוין מותר וי"ל שמא רבי יוחנן לא סבר לה כוותיה בגרירה לפי שקרוב לעשות חריץ ודמי לפסיק רישיה:

ורבי יוחנן אמר אף ידי יין יצאו. ומיירי ששתו בבית הכנסת אע"ג דלענין קידוש יצאו בשמיעה כדפי' לעיל (ב) לענין יין לא פטר אא"כ שתה דהוי הפסק כדאמרי' בפ' כילד מברכין (ברכות דף מ·) גבי המוליא שאם הפסיק שצריך לחזור ולברך:

שינוי יין א"צ לברך. מיהו הטוב והמטיב צריך לברך כדאמרינן בהרואה (שם דף נט:) ופי' רשב"ם דווקא היכא דמשובח מן הראשון וכן בהלכות גדולות וכן משמע בירושלמי דסוף כילד מברכין דקאמר אבא בר רב הונא אמר יין חדש וישן צריך לברך שינוי יין אין צריך לברך שינוי מקום צריך לברך היסח הדעת כמו שהוא שינוי מקום משמע שרוצה לומר דיין חדש וישן צריך לברך לפי שהישן טוב מן החדש אבל שינוי יין סתם אין צריך לברך כיון שאין ידוע שהשני משובח מיהו עובדא דבתר הכי פליג עליה דקאמר דעל כל חבית וחבית מברך מה היה מברך ואמר רבי יצחק בשם רבי ברוך הטוב והמטיב משמע בכל ענין אפילו מטבא לבישא מיהו יש לדחות שהיה מברך לפי שלא היה מכירו אבל אם ידוע שהשני גרוע לא ונראה דאפילו השני גרוע מברך דעל ריבוי יינות הוא מברך ובלבד שלא יהיה האחרון רע יותר מדאי שאין יכולין לשתותו אלא מדוחק וצריך לברך הטוב והמטיב בין בשעת סעודה בין שלא בשעת סעודה ויחיד אין צריך לברך אי ליכא אחרינא בהדיה כדמוכח בהרואה (שם) ודוקא ביין מברכין לפי שזיבלו כרמיהן בדמיהן של ישראל והטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה [ועיין תוספות ברכות נט: ד"ה הטוב]:

רבינו חננאל

אפי' ידי קדוש לא יצאו אלא צריך לקדש בביתו ולברך נמי בורא פרי הגפן ורב מאחר שיצא ידי חובתו בבית הכנסת למה ליה למהדר קדושה בביתו ואמרינן להוציא בני ביתו ושמואל מאחר שאין אדם יוצא בקדוש בית הכנסת למה ליה לקדושי בבהכ"נ ואמרי' לאפוקי אורחין דאכלי בכנישתא וקיימא לן בהא כשמואל דאין קידוש אלא במקום סעודה: סבור מינה הני מילי מבית לבית אבל מפינה לפינה בחד ביתא לא ואסיקנא דשמואל אפי' מארעא לאיגרא הוה הדר מקדש ואף רב הונא סבר אין קדוש אלא במקום סעודה דרב הונא קדיש בעא למיכל אתעקר שרגא ועיילי' למאני' לבי גנניה דרבה בריה וקדיש ואכיל ואף רבה סבר אין קידוש אלא במקום סעודה דאמר (רב הונא) [אביי] כי הוינן בי מר הוה מקדש והוה אמר לן טעמו מידי הכא דילמא אדאזליתו לאושפיזיכו אתעקרו לכו שרגא ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קידוש אלא במקום סעודה: איני והאמר אביי כל מילי דמר דהוא רבה בר נחמני רביה עביד כרב בר מהני תלת דעביד כשמואל מתירין הציצית מבגד לבגד ותולין אותו לבגד אחר ומדליקין מנר לנר של חנוכה והלכה כר' שמעון בגרירה דתניא גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ ואיך עביד בהא כשמואל ואסיקנא כחומריה דרב עביד כותיה כקולי לא עביד והכא מיקל הוא: א"ר יוחנן א' שינוי יין

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פכ"ט מהלכות שבת הלכה ח סמג עשין כט טור שו"ע או"ח סימן רסט:

ח ב מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן רעג סעיף א:

ט ג שם סעיף (ג) [ז]:

י ד מיי' פ"א מהלכות ציצית הלכה יג סמג עשין כו טור שו"ע או"ח סימן טו סעיף א:

יא ה מיי' פ"ד מהלכות חנוכה הלכה ט סמג עשין ה טור שו"ע או"ח סימן תרעד סעיף א:

יב ו מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שלז סעיף א:

[דף כח:]

מסורת הש"ס

פ"ע מ"ז

שבת כב. מ. מנחות מא:

[שם ושבת כט: מו: ביצה כג: תוספתא דביצה פ"ב]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה והלכה כר"ש וכו' כשמואל לקולא כקולי דרב כגון קידוש לא עבוד ואע"ג דתניא העושה כב"ש כנ"ל ותיבת כחומרא נמחק:

(ב) תוס' ד"ה ורבי יוחנן וכו' כדפרישית לעיל. נ"ב במתני' בד"ה לא יפתחו:

עין משפט נר מצוה

יג א ב מיי' פ"ד מהל' ברכות הלכה ג וה' סמג עשין כז טוש"ע או"ח סימן קעח סעיף א:

יד ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ב:

ואחד שינוי מקום א"צ לברך מיתיבי *שינוי מקום צריך לברך שינוי יין אין צריך לברך תיובתא דרבי יוחנן תיובתא יתיב רב אידי בר אבין קמיה דרב חסדא ויתיב רב חסדא וקאמר משמיה דרב הונא הא דאמרת שינוי מקום צריך לברך לא שנו אלא *מבית לבית אבל ממקום למקום לא א"ל רב אידי בר אבין הכי תנינא לי' במתניתא דבי רב הינק ואמרי ליה במתניתא דבי בר הינק כוותיך ואלא רב הונא *מתניתא קמ"ל רב הונא *מתניתא לא שמיע ליה ותו יתיב רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה הא דאמרת שינוי מקום צריך לברך לא אמרן אלא בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן אבל דברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן אין צריך לברך מאי טעמא לקיבעא קמא הדר ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה צריך לברך מיתיבי בני חבורה שהיו מסובין לשתות ועקרו רגליהן לצאת לקראת חתן או לקראת כלה כשהן יוצאין אין טעונין ברכה למפרע כשהן חוזרין אין טעונין ברכה לכתחלה בד"א שהניחו שם זקן או חולה אבל לא הניחו שם לא זקן ולא חולה כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע כשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה מדקתני עקרו רגליהן מכלל דבדברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן עסקינן וטעמא דהניחו שם זקן או חולה הוא דכשהן יוצאין אין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין אין טעונין ברכה לכתחלה אבל לא הניחו שם זקן או חולה כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה קשיא לרב חסדא אמר רב נחמן בר יצחק מאן

רשב"ם

א"צ לברך. שניה על היין: ממקום למקום. מבית לעליה: בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם (א). כגון מים או פירות שאין טעונים ברכה חשובה בפני עצמן כגון (שבעת המינים) דודאי כיון דעמד והלך למקום אחר עמידתו זו היא גמר סעודתו והך סעודה אחריתי היא וצריך לברך בתחלה: אבל דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן. כלומר ברכה חשובה בפני עצמן כגון שבעת המינין הואיל ולא בירך אחריהן ועמד לילך למקום אחר לסעוד על (ב) קביעות הראשון הלך לברך אחריהם ברכה אחת על שתיהן ולפניהם נמי אין צריך לחזור ולברך: לקיבעיה קמא הדר. כלומר על דעת סעודה הראשונה הוא אוכל עכשיו לסיים סעודתו: אחד זה ואחד זה. בין שטעונין ברכה לאחריהן במקומן בין שאינן צריכין: כשהן יוצאין אין טעונין ברכה למפרע. כלומר לברך ברכה של אחריהן הואיל ועתידין לחזור: ה"ג בד"א כו'. ולא גרס בהא רבי יהודה: מדקתני עקרו מכלל דבדברים הטעונין כו'. דעקירות (ג) משמע משום מהירות חתן וכלה הן נעקרין אבל אם לא כן עדיין היו צריכין לעמוד ולברך ברכה שלאחריהם: מאן

רשב"ם

ואחד שינוי מקום. לכל דבר הנאכל אם אכל ממנו במקום זה וחוזר ואוכל במקום אחר א"צ לברך שניה וכגון שלא היה לו היסח הדעת בינתים: שינוי מקום צריך לברך. כרב ושמואל דאמרי ידי יין לא יצאו ותיובתא דרבי יוחנן: ה"ג במתני' דבי רב הינק כוותיך ותו יתיב רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה ולא גרסי' מתני' אתא לאשמועי' ושיבוש גמור היא שכן הוא שיטת הגמרא להשמיענו האמורא דבר המפורש בברייתא דזימנין שאין הכל בקיאין בברייתא וגם האמורא עצמו זימנין דלא ידע לה להאי ברייתא עד דמייתי ליה סייעתא מיני' ולפי שראו דיתיב רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה וטעו לומר מכלל שחזר בו ממה שאמר למעלה משמיה דרב הונא והגיהו בספרים קושיא זו ואינה אלא שני דברים אמר רב חסדא בההיא ברייתא חדא משמיה דרב הונא וחדא משמיה דנפשיה: בדברים שאינן טעונין ברכה לאחריהן במקומן. כגון מים או פירות שאינן טעונין ברכה חשובה בפני עצמם אלא בורא נפשות רבות הלכך א"צ לברך במקומן אחריהן דודאי כיון דעמד והלך במקום אחר עמידתו זו היא גמר סעודתו והך סעודה אחריתי היא וצריך לברך בתחלה: אבל דברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן. כלומר ברכה חשובה בפני עצמן (והלכך) צריכין במקומן כגון שבעת המינין דאית בהו ברכה אחת מעין שלש הואיל ולא בירך אחריהן והלך במקום אחר לסעוד על דעת קביעות הראשונה הלך לברך ברכה אחת על שתיהן ולפניהן נמי א"צ לחזור ולברך מהכא שמעינן דהא דתנן (ברכות דף נא:) מי שאכל ושכח ולא בירך ב"ש אומרים כו' ושמעינן מינה דלכתחלה צריך לברך במקומו בשבעת המינין מיירי דאיכא כעין ברכת המזון ברכה אריכתא וחשיבותא מעין שלש: לקיבעיה קמא הדר. כלומר על דעת סעודה הראשונה הוא אוכל עכשיו לסיים סעודתו וא"ת אמאי אותיבניה לרבי יוחנן מהך ברייתא תיובתא הא איכא לתרוצי ברייתא כרב חסדא בשאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן ומילתיה דרבי יוחנן בשטעונין והלכך אין צריך לברך ליכא לתרוצי הכי דרבי יוחנן סתמא קאמר שינוי מקום אינו צריך לברך בכל דבר הנאכל קאמר מדלא פירש שהאמורא יש לו לפרש דבריו יותר מן הברייתא ועוד יודעין היו האמוראין שהשיבו מההיא ברייתא לרבי יוחנן דבכל מקום קאמר רבי יוחנן שינוי מקום אינו צריך לברך אבל הברייתא שקדמה להם הרבה יש להם לפרש כן וכן: אחד זה ואחד זה. בין שטעונין ברכה לאחריהן במקומן בין שאינן טעונין: שהיו מסובין לשתות ועקרו רגליהן כו'. גרסינן ולא גרסי' יין: כשהן יוצאין אין טעונין ברכה (ד) לאחריהן למפרע. כלומר לברך ברכה שלאחריה הואיל ועתידין לחזור: ה"ג בד"א כו'. ולא גרסי' בהא רבי יהודה: מדקתני עקרו מכלל דבדברים הטעונין כו'. דעקירות משמע דמשום מהירות חתן וכלה הן נעקרין אבל אם לא כן עדיין היו צריכין לעמוד ולברך ברכה שלאחריהן: קשיא לרב חסדא. דאילו לרב חסדא אפילו לא חזרו למקומן אלא גמרו סעודתן במקום אחר אין צריך לברך תחלה הואיל ועדיין לא בירך אחריהן והכא מוכח דאפילו חזרו למקומן הראשון צריך לברך תחלה:

תוספות

אלא בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהם במקומן. פירש רשב"ם כגון מים ופירות שאין צריכין אחריהם ברכה חשובה מעין שלש ומה"ט א"צ לברך במקומן הלכך עמידתו זו היא גמר סעודתו והך סעודה אחריתי היא וצריך לברך בתחלה אבל דברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן כגון יין וכל ז' מינין לקיבעא קמא הדר והא דתנן ברכות (דף נא:) מי שאכל ושכח ולא בירך לכתחלה צריך לברך במקומו בכל ז' מינים מיירי ובריית' דמייתי בסמוך לא גרסינן לשתות יין מדמדקדק הגמ' דאיירי בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן מדקתני עקרו ולא דייק מדקתני יין שהוא מז' מינין אבל בברייתא דתניא כוותיה דרב חסדא גרסי' יין ומיהו קשה דאי הוה יין בכלל דברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן א"כ אמאי איתותב ר' יוחנן לעיל דרבי יוחנן איירי ביין דאמאי דקאמר ר' יוחנן אף ידי יין נמי יצאו קאמר ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דאמר שינוי מקום א"צ לברך וברייתא איירי בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן ועוד דא"כ פליג רב חסדא ארב ושמואל דאמרי לעיל ידי יין לא יצאו ולכאורה משמע דלא פליג אלא עם רב ששת עוד קשה דאמר בירושלמי ס"פ כיצד מברכין היה אוכל במזרחה של תאנה ובא לו במערבה צריך לברך אלמא בז' מינין נמי שינוי מקום צריך לברך ודוחק לומר דאתיא כרב ששת שאין הלכה כמותו לכך נראה דיין וכל ז' מינין לא הוו בכלל דברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן אלא פת וכל מיני פת שמברכין עליו המוציא או שמא כל מיני מזונות שיש בהם מה' מינין הוו בכלל דברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן ולהאי פי' נמי לא גרסינן בברייתא דבסמוך לשתות יין ולא בדתניא כוותיה דרב חסדא דבפת או בה' מינין מיירי מדקתני עקרו וכן הלכה בכל דבר חוץ מפת ומיני מזונות שהם מחמשת מינין א"צ ברכה אחריהם במקומן ושינוי מקום צריך לברך בהם ושינוי מקום היינו אפי' בחד בית כמו מאיגרא לארעא או מחדר לבית אבל מפינה לפינה לא ולכל הפירושים אם הלך באמצע סעודה למקום אחר יכול לשתות יין או מים בלא ברכה דכיון שהוא בתוך הסעודה לקיבעיה קמא הדר: **כשהן** יוצאין טעונין ברכה למפרע כו'. משמע היכא דאיכא היסח הדעת לא סגי שיברך ברכת המוציא אלא צריך שיברך ברכת המזון וא"כ הא דאמר לקמן (דף קג:) כיון דאמר הב וניבריך איתסר לכו למישתי היינו עד שיברך ברהמ"ז וכן משמע בכילד מברכין (ברכות דף מב) דקאמר רבה ורבי זירא הוו אכלי סליקו תכא מקמייהו אייתי להו ריסתנא רבה אכל ורבי זירא לא אכל א"ל לא סבר לה מר סילק אסור מלאכול א"ל אנא אתכא דריש גלותא סמיכנא והשתא אם לא היה צריך לברך בהמ"ז למה לא אכל ויש לדחות דאותו מאכל היה מעורב בו לחם והיה לו טורח ליטול ידיו ולברך המוציא והא דקאמר הכא טעונין ברכה למפרע היינו משום שמא ישהו מלחזור עד שירעבו ואז לא יוכלו לברך ברהמ"ז כדאמר באלו דברים (שם דף נא:) ומיהו אם יצאו ולא בירכו למפרע כשיחזרו לא יברכו רק ברכת המוציא ותדע דאם לעולם טעונין ברכה למפרע אמאי איצטריך לאשמעינן כשהן חוזרין דמברכין ברכה לכתחלה פשיטא כיון דלעולם מברכין למפרע והא דאמר בשמעתין שינוי מקום צריך לברך

לברך

רבינו חננאל

ואחר שינוי מקום אין צריך לברך ואיתותב ר' יוחנן ונדחה. אמרי משמיה דרב הונא הא דאמר שנוי מקום צריך לברך לא אמרו אלא מבית לבית אבל מפנה לפנה לא ואסיקנא הכי תנינא לה במתניתא דבי בר הינק ומתמהי' וכי רב הונא מתניתא אתא לאשמעינן אלא כי הא דרב חסדא דאמר שנוי מקום צריך לברך ברכה אחרת לא אמרן אלא בדברים שאין טעונין ברכה ראשונה והיא ברכת הזימון לאחריהן במקומן [אבל דברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן] אם הלך למקום אחר וטעם שם עראי אין צריך שם לברך מאי טעמא לקבעיה הדר ורב ששת אמר א' זה ואחד זה צריך לברך ברכה במקום שהלך ואחר כך יטעום שם ואותבי' על רב חסדא מהא דתניא עקרו רגליהם לצאת לקראת חתן וכלה כשיוצאין אין [טעונין] ברכה למפרע על מה שאכלו וכשחוזרין אין טעונין ברכה על הפת לכתחלה בד"א בזמן שהניחו שם זקן או חולה ודעתן לחזור אליהם אבל אם לא הניחו שם אדם כלל כשיוצאין טעונין ברכת המזון למפרע וכשחוזרין טעונין ברכת המוציא לכתחלה ודייקי' מדקתני עקרו מכלל דבדברים שהן מין דגן שטעונין ברכה לאחריהן במקומן עסקינן דאפילו ב"ה דאמרו מברך באיזה מקום שנזכר לא אמרו אלא מי שהחזיק בדרך שחזרתו למקום שאכל היא סכנה אבל אם לא החזיק בדרך וכ"ש מי שאינו עומד בדרך שאפי' ב"ה מודו דאינו מברך אלא במקו' שאכל וטעמא דהניחו שם זקן או חולה אבל לא הניחו שם זקן או חולה צריך לברך ואע"ג דהדר לקבעיה קשיא לרב חסדא ופריק רב נחמן בר יצחק

מסורת הש"ס

[ברש"י שבאלפס ליתא]

ברכות נג:

לא שנו אלא מבית לבית אבל מפינה לפינה לא כצ"ל רש"א

[ר"ה ח. כתובות יז:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בדברים וכו' לאחריהן במקומן כגון מים: (ב) ד"ה אבל וכו' לסעוד על דעת קביעות: (ג) ד"ה מדקתני וכו' דעקירה משמע וכו' ולברך תחלה שלאחריהם: (ד) רשב"ם ד"ה כשהן יוצאין אין טעונין ברכה למפרע כצ"ל ותיבת לאחריהן נמחק:

מאן תנא עקירות רבי יהודה דתניא חברים שהיו מסובין ועקרו רגליהם לילך לבית הכנסת או לבית המדרש כשהן יוצאין אין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין אין טעונין ברכה לכתחלה אמר רבי יהודה במה דברים אמורים בזמן שהניחו שם מקצת חברים אבל לא הניחו שם מקצת חברים כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה אלא טעמא דבדברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן דכשהן יוצאין אין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין אין טעונין ברכה לכתחלה אבל דברים שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן אפילו לרבנן כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחילה לימא תיהוי תיובתא דר' יוחנן *ולאו מי אותביניה חדא זימנא נימא מהא נמי תיהוי תיובתא °אמר לך ר' יוחנן הוא הדין דאפילו דברים שאין טעונין ברכה לאחריהם במקומן נמי אין צריכין לברך והא דקתני עקרו רגליהן להודיעך כחו דר' יהודה דאפילו דברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן טעמא דהניחו מקצת חברים אבל לא הניחו מקצת חברים כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה תניא כוותיה דרב חסדא חברים שהיו מסובין לשתות יין ועקרו רגליהן וחזרו אין צריכין לברך תנו רבנן בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהן היום מביאין לו כוס של יין ואומר עליו קדושת היום ושני אומר עליו ברכת המזון דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך

גמרו

מאן תנא· להך ברייתא דקתני אע"ג דדברים הטעונין ברכה לאחריהן צריך לברך רבי יהודה היא: חברים שהיו מסובין ועקרו כו'· ולא גרסינן לשתות יין: ומקשינן אלא טעמא דבדברים הטעונין ברכה לאחריהם· משום הכי פליגי רבנן עליה דר' יהודה· הא בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהן אפילו רבנן מודו דצריך לברך פעם אחרת בתחלה: לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן· דאמר לעיל שינוי מקום אין צריך לברך ולא מפליג בין דברים הטעונין לדברים שאינן טעונין: לאו אותביניה הדא זימנא· לעיל: ה"ג תניא כוותיה דרב חסדא חברים שהיו מסובין לשתות יין כו'· והיינו כרב חסדא דאמר דברים שטעונין ברכה לאחריהן(א) אין צריך לברך והא בהדיא מסייעא לרב חסדא מדקתני יין אבל בההיא דלעיל לא תנא יין בהדי': ואומר עליו קידוש היום· באמצע סעודתו: ושני מיד אומר עליו ברהמ"ז ומפסיק כדאמר ר' יהודה לעיל ומיהו הואיל והגיע עונת קידוש צריך לקדש תחלה לא גרסינן ראשון אומר עליו ברכת המזון שני אומר עליו קדושת היום:

גמרו

רשב"ם

מאן תנא עקירות· מאן תנא להך ברייתא דקתני אע"ג דדברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן צריך לברך רבי יהודה היא: ה"ג חברים שהיו מסובין ועקרו רגליהם כו'· ולא גרסי' לשתות יין: א"ר יהודה במה דברים אמורים כו'· מכלל דרבנן פליגי עליה ברישא דאע"ג דלא הניחו שם מקצת חברים אין צריך לברך כרב חסדא דא"ר יוחנן בעירובין בפרק חלון (דף פב·) כל מקום שאמר ר' יהודה במה לחלוק אימתי לפרש דברי חכמים בא: ומקשינן אלא טעמא דבדברים הטעונין ברכה לאחריהן· משום הכי פליגי רבנן עליה דרבי יהודה הא בדברים שאין טעונין אפי' רבנן מודו דצריך לברך פעם אחרת בתחלה: לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן· דאמר לעיל שינוי מקום אין צריך לברך ולא מפליג בין דברים הטעונין לדברים שאינן טעונין: לאו אותביניה חדא זימנא· לעיל: נימא תיהוי תיובתא נמי מהא· שאם יבא אדם ויתרץ להך קמייתא או יעבש אותה על ידי ברייתות אחרות נותביה מהך: להודיעך כחו דר' יהודה כו'· כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע כו' אבל בשאר דברים לא היה יכול לומר (ב) טעונין ברכה למפרע כו' דהא אין צריכין ברכה לאחריהן במקומן וליכא לאקשויי אדרבה לישמעינן דברים שאין צריכין ברכה לאחריהן במקומן להודיעך כחן דרבנן דמקילין כל כך שאפי' (הם) [עליה'] אין צריכין לברך ומשום דכח היתרא עדיף אין לומר כך דאין כחן כח וחשיבות אם אין מצריכין לברך דסברא הוא דכיון שלא היה היסח הדעת בינתיה למה יחזור ויברך אבל כח דר' יהודה עדיף טפי שמחמיר שתי חומרות על דברי חכמים דלא מיבעי דברים שאין צריכין ברכה לאחריהן במקומן שחייב (לאחריהם) לברך אע"פ שחביריו פוטרין אלא אפילו דברים הצריכין ברכה אחריהן במקומן נמי דחייב הלכך הכא כח דאיסורא עדיף: ה"ג תניא כוותיה דרב חסדא *חברים שהיו מסובין לשתות יין כו' והיינו כרב חסדא דאמר דברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן א"צ לברך והא בהדיא מסייעא לרב חסדא מדקתני יין אבל בההיא דלעיל לא תנא יין בהדיא מיהו שמעינן משמעתין שינוי יין אין צריך לברך ברכת היין אבל מברך הטוב והמטיב שינוי מקום בשבעת המינין שטעונין ברכה לאחריהן במקומן מעין שלש כגון אוכל בבית זה וחזר ואכל בבית אחר קודם שיברך אחריהן או שאכל בבית זה והלך לשוק וחזר וגמר סעודתו בבית אחר בכל אלו אין צריך לחזור ולברך תחלה דלקיבעיה קמא הדר דהא תניא כוותיה דר"ח אבל שאר פירות ומשקין שאינן משבעת המינין שאינן צריכין ברכה לאחריהן במקומן ואכל בבית זה וחזר ואכל בבית אחר צריך לברך תחילה אבל מפינה לפינה בבית אחד אין צריך לברך כדתניא במתניתא דבי רב הינא ומשום דקבעי למיתני ועקרו רגליהן כדי לילך לבית המדרש הלכך נקט חברים תלמידי חכמים: ה"ג תנו רבנן בני חבורה שהיו מסובין וקידש עליהן היום מביאין לו כוס של יין ואומר עליו קדושת היום באמצע סעודתו והשני מיד אומר עליו ברכת המזון ומפסיק כדאמר ר' יהודה לעיל ומיהו הואיל והגיע שעת קידוש צריך לקדש תחלה. לשון אחר גרסינן ראשון אומר עליו ברכת המזון שני אומר עליו קידוש היום ובתוספתא דברכות מוכח כלשון ראשון: ר' יוסי אומר אוכלין והולכין. עד שתגמר סעודתן אי נמי הולכין ואוכלין משתחשך ור' יוסי לטעמיה דלדידיה אין מפסיקין כלל:

לברך היינו לפניו ולא למפרע וכן פירש רשב"ם ור"ח לקמן (ד' קג:) איתסר לכו למישתי עד דבריכתו בפה"ג ואע"פ שלא היה יודע אם רוצים לשתות בלא ברכה מ"מ היה מורה להם שלא ישתו בלא ברכה וכן נראה עיקר דהא בפ' כל הבשר (חולין דף קז:) אמר השמש מברך על כל פרוסה ופרוסה לפי שמסיח דעתו ולא משמע שיצטרך בכל פעם לברך ברכת המזון ועוד דלקמן גבי חד בריך אכסא קמא ואכסא דברכתא בפה"ג ומייתי ראיה מהב וניבריך דאסור למישתי עד שיברך ואי בפה"ג מייתי שפיר אבל אי אסור למישתי עד שיברך ברהמ"ז מנא ליה דאחר ברכת המזון יצטרך לברך בפה"ג אף על פי שיש לדחות דמוכח שפיר דאי אחר ברהמ"ז אין מברך בפה"ג דלא הוי הפסק בהב וניבריך אמאי אתסר למישתי אבל לא משמע הכי מדלא פי' עד דבריכתו ברכת המזון ובפה"ג וסברא הוא כיון דהב וניבריך הוי הפסק כאילו כבר בירכו סגי בברכת בפה"ג כמו אחר ברהמ"ז והא דתניא בתוספתא דברכות בעל הבית שהיה מיסב ואוכל קראו חבירו לדבר עמו אין צריך לברך כו' הפליג צריך ברכה למפרע וכשהוא חוזר צריך ברכה לכתחלה לאו כשחוזר טעון ברכה למפרע אלא כשרוצה לאכול ומיירי שקראו להפליג ומברך שמא ישהה כדפרי' ותדע דאמר בפ"ג דיומא (ד' ל·) דיבר עם חבירו והפליג טעון נטילת ידים ומשמע דה"ה ברכת המוציא אבל ברהמ"ז לא קאמר דצריך ומיירי שלא ידע מתחלה שיפליג ואין הלכה כאותן ברייתות אלא אפילו ברכה לכתחלה לא צריך דקי"ל כרב חסדא דאמר לקיבעי' קמא הדר והנהו ברייתות והיא דתוספתא אתו כרבי יהודה:

ועקרו רגליהם לילך לבהכ"נ כו'· מכאן משמע שאם שכח להתפלל ונזכר באמצע סעוד' והתפלל שא"צ ברכה אפי' לכתחל' ומה שהביא ה"ר יום טוב ראיה מפרק כיסוי הדם (חולין ד' פז·) דאמר מישתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר שצריך לברך ברהמ"ז וליטול ידיו איכה ראיה דדוקא גבי ברהמ"ז אמרינן הכי דהוי הפסק וגמר סעודה אבל תפלה אע"ג דמיכל וצלויי בהדי הדדי לא אפשר אין בכך כלום: **תניא** כוותיה דרב חסדא· פי' רשב"ם הא דלא מייתי כרב חסדא מרבנן דר' יהודה משום דבהיא לא קתני בהדיא יין וזה פי' לפי שיטתו דגרסי' הכא יין וי"ל משום הכי לא מייתי סייעתא מינה משום דאיכא דאמרי בסנהדרין (ד' כה·) דבמה נמי לפרש ולע"ג דחזרו מייתי ראיה לרב חסדא דטעמא דשינוי מקום דצריך לברך משום שעמידתו ממקומו היא גמר אכילתו וה"ה נמי חזרו:

ה"ג

[עירובין נ.]

רבינו חננאל

מאן תנא עקירו' שצריך [להניח] שם זקן או חולה ר' יהודה היא דתניא חברים שהיו מסובין עקרו רגליהם לילך לבית הכנסת או לבית המדרש כשיוצאין אין טעונין ברכה למפרע וכשחוזרין אין טעונין ברכה לכתחלה. א"ר יהודה בר"א כשהניחו שם זקן או חולה וכו' וכיון דסלקא לדרב חסדא בקשיא אע"ג דמוקמי לה כר' יהודה שנויא הוא ולא סמכינן עלה אלא עבדינן כרב ששת דמחמיר וטפי עדיף וכן ר' יוחנן כיון דאיתותב נדחו וקיימא לן דכל שנוי מקום צריך לברך וכן הלכה: תניא חברים שהיו מסובין לשתות יין ועקרו רגליהן וחזרו אין צריכין לברך. ת"ר בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהם היום מביאין לו כוס ראשון ומקדש שני מברך עליו ברכת המזון דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אוכלין עד שתחשך

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג וכו' אחריהן במקומן אין צריך: (ב) רשב"ם ד"ה להודיעך וכו' לא היה יכול לומר כשהן יוצאין טעונין וכו' שאפילו הכי אין צריכין:

גליון הש"ס

גמ' א"ל ר"י ה"ה וכו'. ק"ל דאם כן גם מהתם ליכא תיובתא דיש לומר דהברייתא דשנוי מקום צריך לברך אתיא כר"י ולדידיה סבר כת"ק: רשב"ם ד"ה ה"ג ת"כ דר"ח ובתוס' ד"ה ת"כ דר"ח. קשה לי למאי הוצרכו הא כפשוטו ניחא דלא מייתי ראיה מברייתא דלעיל די"ל דנקט עקרו לרבותא דר"י וכדדחי' לעיל אליבא דר' יוחנן לזה מייתי סייעתא מהך ברייתא דלא קתני פלוגתא א"כ מדנקט עקרו מוכח דדוקא בטעונה ברכה במקומה:

גמרו

עין משפט
נר מצוה

ט א מיי' פכ"ט מהלכות שבת הלכה יג סמג עשין כט טור שו"ע אורח חיים סימן רעא סעיף ו:

מסורת הש"ס

"גמרו כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני אומר עליו קדושת היום אמאי ונימרינהו לתרוייהו אחדא כסא אמר רב הונא אמר רב ששת אין אומרים שתי קדושות על כוס אחד מאי טעמא אמר רב נחמן בר יצחק *לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות ולא והא תניא *הנכנס לביתו במוצאי שבת מברך על היין ועל המאור ועל הבשמים ואחר כך אומר הבדלה על הכוס ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון ומשלשלן כולן לאחריו אין לו שאני והא יו"ט שחל להיות אחר השבת דאית ליה ואמר רב יקנ"ה אמרי מדלא אמר זמן מכלל דבשביעי של פסח עסקינן דכל מאי דהוה ליה אכיל ליה ולית לי' והא יו"ט ראשון דאית ליה ואמר אביי יקזנ"ה ורבא אמר יקנה"ז אלא הבדלה וקידוש חדא מילתא היא ברכת המזון וקידוש תרי מילי נינהו: גופא יום טוב שחל להיות אחר השבת רב אמר יקנ"ה ושמואל אמר ינה"ק ורבה

ה"ג **ראשון** אומר עליו ברכת המזון · להפסיק והשני אומר עליו קידוש היום סמוך לסעודת שבת ולגירסא זו אתי שפיר הא דמשמע לעיל (ד' ק: ושם) דמפסיק לר' יהודה בעקירת שלחן קודם קידוש לפי שהיו רגילין לעקור שלחן לפני ברכת המזון אבל ספרים דגר' ראשון אומר עליו קידוש היום וטעמא שאינו יכול לטעום מכוס ברהמ"ז בלא קידוש קשה מנא ליה לעיל דמפסיקין לרבי יהודה בעקירת שלחן קודם קידוש · והא דקתני בתוספת' דברכות אורחין שהיו מסובין אצל בעל הבית וקדש עליהן היום עקרו עם חשיכה לבית המדרש חזרו ומזגו להם את הכוס אומר עליו קידוש דברי רבי יהודה וברכת המזון לא מזכיר כלל היינו משום דמתחלה עשו ברהמ"ז קודם ילאתם לעשות הפסק בין סעודת חול לסעודת שבת ולכך נמי עשו עקירה לבית המדרש: **ונימרינהו** לתרוייהו אחד כסא · לר' יוסי פריך כיון דתרוייהו אסעודת שבת קאתו כדפרישית לעיל (ד' ק·*) דהך סעודה עולה לו לסעודת שבת הוה ליה למימר תרווייהו אחד כסא אבל לר' יהודה לא פריך כיון דברכת המזון אסעודת חול וקידוש על סעודה הבאה אין לומר שניהם על כוס אחד: **שאין** אומרי' שתי קדושות על כוס אחד · ויש נוהגין בחופה מטעם זה שלא לומר שבע ברכות על כוס ברכת המזון אלא מביאין כוס אחר ואין מברכין על השני בפה"ג כיון שכבר בירך על כוס ברכת המזון כי אין נכון לברך פעמים אך רבינו משולם היה אומר הכל על כוס אחד דלא דמי לברכת המזון וקידוש דתרי מילי נינהו כדאמרי' בסמוך אבל הכא חדא מלתא היא דברכת המזון גורם לברכת נישואין וברכת אירוסין ונישואין נהגו לומר על שתי כוסות וטעמא דרגילים זה בלא זה כדאמר בכתובות (ד' ז:) מברכין ברכת האירוסין בבית אירוסין וברכת חתנים בבית חתנים ועוד דנהגו לקרות כתובה בינתים והוי הפסק ולכך מתכוונים ולכך צריך ב' כוסות: **מיתיבי** הנכנס לביתו כו'. הוה מצי למיפרך ממתני' דאלו דברים (ברכות ד' נא:) דמייתי בסמוך ב"ש אומר נר ומזון ובשמים והבדלה כו' אלא פריך מברייתא משום דבעי לשנויי אין לו שאני כדקתני בברייתא אין לו אלא כוס אחד כו' ודרך הש"ס להקשות ממקום שמוצא לתרץ בפשיטות: **מניחו** לאחר המזון · הקשה ה"ר נסים איך יאכל קודם הבדלה הא אמרי' לקמן אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיבדיל ואמימר כמי בת טוות כדאמר לקמן (ד' קז·) ותירץ דהכא מיירי כשאכל מבעו"י עד שחשיכה לו ואע"ג דמפסיקין להבדלה לשמואל(ב)וכ"ש לר' יהודה דמחמיר טפי והך ברייתא מוקי לה בסמוך(ג) כב"ש ואליבא דרבי יהודה הא דקאמר מניחו לאחר המזון לא שמותר לאכול אלא כלומר כשיפסיק סעודתו בברהמ"ז אז יבדיל וקשה דלשון הנכנס לביתו משמע שלא התחיל לאכול מבעו"י ועוד הקשה מורי ה"ר יחיאל דלקמן (ד' קה:) אמרי' על הך ברייתא ש"מ טעם מבדיל ולפירוש רבינו נסים דמיירי באכל מבעוד יום אין להוכיח כלום אלא י"ל דודאי בחנם אין לו לאכול קודם הבדלה אבל כשאין לו אלא כוס אחד מותר לאכול קודם הבדלה כדי לעשות על הכוס ברכת המזון: **דאית** ליה ואמר רב יקנ"ה.פי' בקונטר' דס"ד דביו"ט ראשון של פסח מיירי דאית ליה כוסות טובא כדתנן (לעיל ד' צט:) לא יפחתו לו מד' כוסות וקשה דהא כל ד' כוסות צריכי כל חד למילתיה ועוד דבסמוך דפריך מיקנה"ז לימא דבשמיני של חג מיירי דאיכא זמן ואכיל ושתה כל מה דהוה ליה ועוד דאכיל כל מה דהוה ליה לשון אכילה לא היה לו להזכיר אכוסות לכך נראה לפרש דביום טוב ראשון מסתמא אדם מכין הרבה ובשמיני של חג נמי שהוא רגל בפני עצמו רגילין להכין הרבה כדתנן (חולין ד' פג·) ד' פרקים בשנה צריך הטבח להודיע אמה מכרתי לשחוט וחשיב יו"ט האחרון של חג: **רב** אמר יקנ"ה · ומה שאין מזכיר בשמים פירש רשב"ם דטעם בשמים משום איבוד נשמה יתירה וביום טוב נמי איכא נשמה יתירה· וקשה דאם כן במוצאי יום טוב אמאי לא תקינו בשמים לכך נראה דביום טוב ליכא נשמה יתירה והכא אין מזכיר בשמים משום דשמחת יום טוב ואכילה ושתיה מועיל כמו בשמים ויש טעמים לא נכונים וזה הטעם נכון ועיקר*: **יקנ"ה**. יין ברישא וא"ת אמאי לא תקינו נמי בברכת המזון יין ברישא כמו בכל מקום וליכא למימר דפטר ליה יין שבתוך הסעודה דכיון דאמ' הב ונבריך איתסר למישתי ויש לומר דברכת המזון בא לשם גמר סעודה ומפסיק לכל מה שלפניו כדאמר לקמן (ד' קג:) דברכת המזון עקר דעתיה ממשתית.צריך לברך אכסא דברכתא אף על גב דבירך אכסא קמא והשתא הכוס בידו ודעתו לשתות אח"כ אפילו הכי הוה הפסק לכך תיקנו לברך אין אחר ברכת המזון שאם יברך קודם יצטרך לברך שנית:

[נד"ה ר"י אומר]

[וכ"כ תוס' ביצה לג: ד"ה כי הוינן]

גמרו · סעודתן : (א) אומר עליו כו' · ר' יוסי קאמר לה: משלשלן · עד לאחר המזון אלמא אמרי' שתי ברכות על כוס אחד הבדלה וברהמ"ז : ואמר רב יקנ"ה · כדמפרש בשביעי עסקינן ובשביעי ליכא זמן ומכל מקום שמעינן מינה קידוש והבדלה על כוס אחד : ומשנינן מדלא קאמר זמן · בשביעי של פסח עסקי' דשמא עני הוא ואין לו אלא כוס א' : והא יום ראשון דאית ליה · דאפי' עני שבישראל לא יפחתו לו מד' כוסות : קידוש והבדלה חדא מלתא היא · דתרוייהו משום קדושת יו"ט נינהו ובהבדלה עצמו הוא מזכיר קדוש' יו"ט דהמבדיל בין קדש לקדש קא מברך :

ה"ג

[ברכות מט. סוטה ח.]
לקמן קה: ברכות נב.
[תוספתא דברכות פ"ה]

רשב"ם

גמרו · סעודתן : כוס ראשון אומר עליו ברכת המזון כו' · ר' יוסי קאמר לה ורבותא הוא שאינו צריך לקדש מיד אלא יגמור סעודתו ויברך ברכת המזון ואח"כ יקדש ומיהו אם פרש מפה וקידש מודה רבי יוסי דכל שכן דשפיר טפי דהי לא תימא הכי אלא דוקא קאמר רבי יוסי ראשון מברך עליו ברהמ"ז אם כן שמואל דאמר כמאן (לעיל דף ק·) : ולימריגהו תרווייהו אחד כסא קידוש היום וברכת המזון ולרבי יוסי קא פריך דאילו לרבי יהודה כיון דמפסיקין וצריך עקירת שלחן צריך שני כוסות : שני קדושות· ברכת המזון קורא קדושה כקידוש היום כלומר שתי מלות: חבילות חבילות · דמיחזי עליה כמשוי : מברך על היין · תחלה לפי שהוא תדיר ותדיר קודם : על המאור ועל הבשמים · כב"ש מוקמינן לה במסכת ברכות בפרק אלו דברים (ד' נב.) דאמר מאור ברישא ואחר כך בשמים והבדלה לבסוף לפי שאלו הראשונות קצרות וברכת הבדלה ארוכה לפיכך אומרה לבסוף : משלשלן · לשון שלשלת שמחברם יחד עם ברכת המזון אלמא אמרינן שתי ברכות על כוס אחד הבדלה וברכת המזון: [אין לו שאני]· דלית ליה יין לשני כוסות והכן בדאית ליה עסקינן : אחר השבת · מוצאי השבת : דאית ליה וקאמר רב יקנ"ה · קס"ד ביו"ט הראשון של פסח שחל להיות אחר השבת עסקינן דאית ליה כוסות הרבה דתנן לעיל (ד' צט:) אפילו עני שבישראל לא יפחתו לו מארבע כוסות ואמר רב יקנ"ה אלמא קידוש והבדלה על כוס אחד מני אמר : ומשני מדלא אמר רב יקנה"ז אלמא בשביעי של פסח עסקינן · דשמא עני הוא ואין לו אלא כוס אחד וטעמיה דרב לקמיה אפרשנו במקומו וכן דרבא ודאביי : והא יו"ט ראשון דאית ליה · דאפי' עני שבישראל לא יפחתו לו מארבע כוסות : קידושא והבדלה חדא מילתא היא · תרווייהו משום קדושת ימים טובים נינהו ובהבדלה עצמה הוא מזכיר קדושת יו"ט דהמבדיל בין קדש לקדש מברך : גופא יו"ט שחל להיות אחר השבת · צריך להבדיל ולקדש ומשמע שאם לא היה יום טוב לא היו חולקין האמוראין הללו אלא כולי עלמא מודו יין מאור והבדלה והשתא דאיכא קדושת היום פליגי ולפיכך צריך ליתן טעם לכל דבריהם ולומר שהקידוש גורם לשנות את הסדר מכמות שרגיל:רב אמר יקנ"ה· ס"ל קדושת היום עדיפא מהבדלה אי נמי דכי מבדיל ברישא מיחזי דהוי עליה קדושת היום כמשוי ולפיכך יין קודם לקידוש כבית הלל (ברכות דף נא:) דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם ואחר הקידוש נר והבדלה כסדר מוצאי שבתות שהנר קודם להבדלה:ושמואל אמר ינה"ק· שמואל סבירא ליה הבדלה קודם לקידוש כדמפרש טעמא לקמיה משל דרבי יהושע בן חנניא למה הדבר דומה למלך שיצא והפרכוס נכנס מלוין את המלך השבת להבדיל ואח"כ יוצאין לקראת אפרכוס לקראת יו"ט לקדשו ועל מלתיה דשמואל אמר לה בהדיא בברכות בירושלמי באלו דברים רבי חנינא אמר ינה"ק ואתי רבי חנינא כשמואל דא"ר חנינא בשם שמואל משל למלך יוצא ושלטון נכנס מלוין את המלך ואח"כ מכניסין את השלטון הלכך יין תחלה ואח"כ מאור ואח"כ הבדלה דכיון דהבדלה קודם לקידוש יעשה כל סדר הבדלה כדין מוצאי שבתות דעלמא ואח"כ יקדש ומה שאין נותנין האמוראין סימן לבשמים לפי שאין מברכין על הבשמים ביו"ט שהרי גם ביו"ט יש לנו נשמה יתירה כשבת:

ורבה

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה גמרו סעודתן כוס ראשון אומר עליו כצ"ל והד"א: (ב) תוס' ד"ה מניחו וכו' כשמואל. נ"ב לעיל בדף ק' סוף ע"א: (ג) בא"ד מוקי לה בסמוך נ"ב בתחלת דף ק"ו:

רבינו חננאל

גמרו כוס ראשון אומר עליו בהמ"ז והשני מקדש עליו ואמרינן ונמרינהו כלהו בחד כסא ודחי' לפי שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד מאי טעמא לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות ולא והתניא הנכנס לבית במוצאי שבת מברך על היין ועל המאור ועל הבשמים ואח"כ אומר הבדלה ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון ומשלשלן כולן אחריו הנה אומר שתי קדושות על כוס אחד ושני' לית ליה שני והא יו"ט דאית ליה אחר שבת ואמר רב יקנ"ה ודחי' מדלא אמר רב זמן ש"מ דהאי יום טוב אחר שבת דקתני רב יקנ"ה בשביעי של פסח עסקי' דלית ליה יין דכל דהוה ליה שתיה והא יו"ט [ראשון] דאית ליה ואמר אביי (יקנ"ה) [יקזנ"ה] ורבא אמר יקנה"ז ופריק כי קאמרי' שתי קדושות אבל קידושא ואבדלתא חדא קידושא היא כלומר וברכת המזון והקידוש של יום שתי קדושות הן ומאי שנא ופירוש קידוש היום והבדלה תרוייהו קודם אכילה הן קידוש וברכת המזון הקידוש קודם אכילה וברכת המזון אחר הסעודה לפיכך שתי קדושות הן ואסיקנא יום טוב שחל להיות אחר השבת הלכתא כרבא דאמר יקנה"ז:

רבה

ורבה אמר יהנ"ק ולוי אמר קנ"ה ורבנן אמרי קינ"ה מר בריה דרבנא אמר נקי"ה מרתא אמר משמיה דר' יהושע ניה"ק שלח ליה אבוה דשמואל לרבי ילמדנו רבינו סדר הבדלות היאך שלח ליה כך אמר רבי ישמעאל בר רבי יוסי שאמר משום אביו שאמר משום רבי יהושע בן חנניה נהי"ק אמר ר' חנינא משל דר' יהושע בן חנניה למלך שיוצא ואפרכוס נכנס מלווין את המלך ואח"כ יוצאים לקראת אפרכוס מאי הוי עלה אביי אמר יקזנ"ה ורבא אמר יקנה"ז *והילכתא כרבא *רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא אייתו לקמייהו מאור ובשמים בריך רבא אבשמים ברישא והדר אמאור א"ל והא בין ב"ש ובין בית הילל מאור ברישא והדר אבשמים ומאי היא דתנן *בית שמאי אומרים נר ומזון בשמים והבדלה ובית הילל אומרים נר ובשמים ומזון והבדלה עני רבא בתריה ואמר זו דברי ר' מאיר אבל *ר' יהודה אומר לא נחלקו בית שמאי ובית הילל על המזון שהוא בתחלה ועל הבדלה שהיא בסוף על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים ב"ש אומרים מאור ואח"כ בשמים ובית הילל אומרים בשמים ואח"כ מאור ואמר רבי יוחנן נהגו העם כבית הילל ואליבא דר' יהודה: רב יעקב בר אבא איקלע לבי רבא חזיה דבריך בורא פרי הגפן אכסא קמא והדר בריך אכסא דברכתא ואישתי א"ל למה לך כולי האי הא בריך לן מר חדא זימנא אמר ליה כי הוינן בי ריש גלותא הכי עבדינן אמר ליה תינח בי ריש גלותא דהכי עביד (א) דספק מייתי לן ספק לא מייתי לן הכא הא מנח כסא קמן ודעתן עילויה אמר ליה אנא עבדי כתלמידי דרב *דרב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא

קאי

הכי גרסינן שאמר משום רבי יהושע בן חנניה נהי"ק: ה"ג משל דרבי יהושע כו': והלכתא כרבא. דקדושא והדר אבדלתא דכי מבדיל ברישא מיחזי עליה קדושת שבת כמשאוי: נר ומזון בשמים והבדלה. היכא דאין לו אלא כוס א': על המזון שהוא בתחלה. כיון דגמר סעודתו בההוא איחייב ברישא ואין מעבירים על המצות: אכסא קמא. כשמתחיל לשתות (ב) על המזון שבתחלה: והדר בריך. בפה"ג אכסא דברכת המזון כמו שאנו עושין בכל סעודה וסעודה ובשאר סעודות עסקינן דלאו במוצאי שבת: לא הוי ידעיתו אי משקו לכו (ג) בתר כסא קמא אי לא ומשום הכי בעיתו למיהדר וברוכי:

קאי

רשב"ם

ורבה אמר יהנ"ק. סבירא ליה כרב דמשוי מאור בין קידוש להבדלה שאין נכון בעיניו של רבה לסמוך הבדלה לקידוש שזה מכחיש כחו של זה הקידוש עושהו קודש (ד) והבדלה עושהו קודש קל וסבירא ליה כשמואל דהבדלה קודם לקידוש ומיהו יין בראש כולן דתדיר קודם והכי נמי בברכות ירושלמי יו"ט שחל להיות במוצ"ש רבי יוחנן אמר יקנ"ה ר' חנינא אמר ינה"ק ולוי אמר יהנ"ק מסתברא דלוי דאמר מעין שניהן ונראה לי דהכא גרסינן [נמי] ולוי אמר יהנ"ק רבה אמר קני"ה שכן דרך האמוראין רב ולוי ושמואל חברים הם ורבה אחריהן: קני"ה. סבירא ליה דקידוש קודם להבדלה כרב (ה) ולמה אינו רוצה לומר יין ברישא לפי שא"כ אינו נראה שמבדיל על היין הואיל ומרחיק הבדלה מעל ברכת היין והרי עיקר הבדלה לא תיקנו אלא על היין אבל קידוש אפילו על הפת יכול לקדש כדלקמן (ד' קו:) הלכך קידוש ברישא והדר מאור לפי שאנו רוצין לסמוך יין להבדלה והבדלה על כרחך לבסוף תהיה כשאר כל מוצאי שבתות והאי דלא מקדים יין מקמי מאור כשאר מוצאי שבתות שאם כן היה נראה על הקידוש ולא על הבדלה אבל במוצ"ש דעלמא דליכא קידוש מקדמי ליה: קינ"ה. סבירא ליה כרב דקידוש קודם להבדלה ורוצה נמי לסמוך יין להבדלה טפי מקידוש הלכך קידוש ברישא והדר כל סדר הבדלה של סדר כל מוצאי שבת דהוי יין מאור והבדלה אי נמי רוצין להבדיל בין קידוש להבדלה בכל היכולת: נקי"ה. קידוש קודם להבדלה כרב ויין נמי רוצה לסמוך להבדלה כמו שפירשתי הלכך נקי"ה בעינן ומאור משוי ברישא מקמי קידוש דהא כל מוצאי שבת קודם להבדלה לפי שנהגה בו תחלה ה"נ קודם לקידוש שהרי נהגה בו תחלה והרי אי אפשר לאומרו בין יין להבדלה כדין שאר מוצאי שבת שהיין קודם לו בשביל שתדיר דא"כ יש כאן הפסק בין יין להבדלה: ה"ג שאמר [משום] רבי יהושע בן חנניה נהי"ק. וטעמא כדמפרש לקמן דהבדלה קודם לקידוש והלכך נר תחלה לפי שרוצה ליתן יין סמוך להבדלה ולקידוש ששניהן נתקנו על היין אבל מאור אומרו בלא יין אם אין לו כוס: ה"ג משל דר' יהושע בן חנניה כו'. אביי ורבא סבירא להו כרב דאמר יקנ"ה ובזמן הוא דפליגי אביי סבירא ליה יקזנ"ה מאחר שמתחיל לקדש יגמור כל הקידוש ויאמר זמן שאם אין כאן קידוש אין כאן זמן אבל הבדלה אינה גורמת לומר זמן ורבא ס"ל מה מלינו בכ"מ זמן לבסוף הכא נמי זמן לבסוף וטעמו של דבר *דזמן אומרו אפילו בשוק ועיקרו אינו על הכוס הלכך אומר לבסוף: והלכתא כרבא. דאמר יקנה"ז דקידושא והדר הבדלה וכי (ו) מבדיל ברישא מיחזי עליה קדושת שבת כמשוי: רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא. במוצאי שבת של חול: בריך אבשמים ברישא. כמנהג שלנו: א"ל. רב הונא לרבא לאחר שגמר הבדלה והא בין ב"ש כו' ולא פליגי לא גרסינן: נר ומזון בשמים והבדלה. היכא דאין לו אלא כוס אחד: זו דברי ר"מ. דהכי הוו תני לפלוגתייהו דב"ש וב"ה דסתם מתני' ר"מ: על המזון שהוא בתחלה. דכיון דגמר סעודתו בההוא מחייב ברישא ואין מעבירין על המצות ואמר רבי יוחנן נהגו כו': רב יעקב בר אבא איקלע לבי רבא. שבת הוה כדאמרינן לקמיה כי מטא להבדולי כו' אלמא דמעיקרא סעודת שבת ביום היו אוכלין: אכסא דברכתא. ברכת המזון בירך עליו לבסוף בפה"ג כמו שאנו עושין: לא הוי ידעיתו אי משקו לכו תו בתר כסא קמא אי לא וכי ברכיתו אקמא לא הוה דעתייכו אכסא אחריתא והוה ליה כל חד כתחלת סעודתו ומשום הכי בעיתו למיהדר וברוכי:

קאי

תוספות

רבה אמר יהנ"ק ולוי אמר קני"ה. רשב"ם מהפך הגירסא משום דרב ושמואל ולוי חברים היו ואין צריך להפך משום זה דגמ' נקט כל אותם שאומרים יין תחלה יקנ"ה ינה"ק יהנ"ק ואח"כ אותם שאומרים קידוש ברישא קני"ה קינ"ה ואח"כ נר תחלה נקי"ה ניה"ק ומיהו בירושל' משמע כפירוש רשב"ם:

קני"ה. פירש רשב"ם דרוצה לסמוך יין להבדלה משום דמקדשין על הפת ואין מבדילין על הפת ולפי מה שפירש ר"ת לקמן (ד' קו: בד"ה מקדש) דאין מקדשין על הפת יש לפרש שאם הי' מרחיק יין מן הבדלה יאמרו שאינו בא אלא בשביל קידוש שהוא לכבוד יו"ט:

והלכתא כרבא. משום [איך] אמוראין אצטריך לפסוק כרבא ולא משום אביי דקיי"ל (*ב"ק ד' עג.) בכולי גמרא כרבא לגבי אביי בר מיע"ל קג"ם:

ואמר רבי יוחנן נהגו העם כבית הלל. והשתא חולק רבי יוחנן אסתם משנה ואיכא למימר שבלשון יחיד היה שונה אותה והיה שונה בה דברי רבי מאיר בהדיא והאי נהגו לא הוי כהאי נהגו דבפרק בתרא דתענית (ד' כו:) דמפרש דאורויי לא מורינן ואי עבדי לא מחינן בידייהו*:

בריך אכסא קמא. של קידוש ואכסא דברכתא של בהמ"ז והא דתנן בכילד מברכין (ברכות דף מג.) בירך על היין שלפני המזון פטר יין שלאחר המזון היינו לאחר הסעודה וקודם ברכת המזון שהיו רגילי' לשתות יין אחר הסעודה קודם ברכת המזון:

לא הוי ידעיתו אי משקו. פרשב"ם כי ברכיתו אכסא קמא לא ידעיתו אי יהבו לכו כסא אחריתא והוה כל חד כתחלת סעודה ולפירושו משמע שהיו מברכין נמי תוך הסעודה וקשה דהא משמע שהיו עושים בי ריש גלותא כרבא דבריך אכסא קמא ואכסא דברכתא ולא על כל כסא וזהו דוחק לומר שלא היו שותים בבי ריש גלותא יין באמצע הסעודה לכך נראה לפרש שלא היו מברכין תוך הסעודה כי היו יודעים שיתנו להם יין כל צרכן אבל בבהמ"ז לא היה כוס כי אם למברך והיו מסתפקים אם יגיע להם לשתות ממנו:

אנא דעבדי כתלמידי דרב. פירש רשב"ם אף על גב דשמעינן מהכא דברכת המזון אפסוקי סעודתא הוא מכל מקום לא בעי לברוכי אחר יין שבסעודה מקמי דליבריך ברכת המזון לפי שברכת המזון פוטרתו דהשתא בברכה אחת מעין שלש סגי כל שכן בשלש ברכות והכי איתא בה"ג ומיהו אין זה ק"ו דהא פסקינן בברכות (דף מא:) דברים הבאים שלא מחמת הסעודה אחר הסעודה פי' וקודם ברכת המזון טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם וכן תאנים וענבים בתוך הסעודה לרב ששת ולא מיפטרו בג' ברכות דבהמ"ז ורש"י פירש בתשובה דצריך לברך אחריו כמו תאנים וענבים לרב ששת ואין נראה דהא מסקינן התם אמר רב פפא הלכתא דברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונין ברכה לפניהם ולא לאחריהם לאחר הסעודה טעונין בין לפניהם בין לאחריהם והיינו דלא כרב ששת ואע"ג דרש"י פירש התם לאחר הסעודה כלומר דברים

טז א מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה כב סמג עשין כט טוש"ע או"ח סימן תעג סעיף א:

יז ב מיי' שם הלכה יג וכד וסמג שם טוש"ע או"ח סי' רצו סעיף א ב:

[קדושין נב.]

[וע"ע תוס' ברכות נב: ד"ה נהגו ותוס' ר"ה טו: ד"ה וכי]

רבינו חננאל

אמר רב יהודה לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שהוא בתחלה ועל הבדלה שהיא בסוף לא נחלקו אלא על המאור ועל הבשמים שב"ש אומרים מאור ואחר כך בשמים וב"ה אומרים בשמים ואחר כך מאור. אמר ר' יוחנן נהגו העם כב"ה אליבא דר' יהודה דבשמים ואח"כ מאור: רב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוו יתבי

הגהות הב"ח

(א) גמרא דהכי עבדינן דספק מייתי: (ב) רשב"ם ד"ה אכסא קמא כשמתחיל לשתות הס"ד והשאר נמחק: (ג) ד"ה לא הוו ידעיתו אי משקו לכו תו בתר כסא קמא אי לא וכי ברכיתו אקמא לא הוה דעתייכו אכסא אחרינא וה"ל כל כוס כתחלת סעודה ומשום הכי בעיתו למיהדר וברוכי: (ד) רשב"ם ד"ה ורבה אמר וכו' הקידוש עושהו קודש חמור והבדלה: (ה) ד"ה קני"ה וכו' כרב ומ"ט אינו רוצה וכו' ומרחיק הבדלה מברכת היין כצ"ל ותיבת ולמה ותיבת על נמחק: (ו) ד"ה והלכתא וכו' דכי מבדיל:

ברכות נב:

שם נג:

[ברכות נב: תוספתא ברכו' פ"ה]

חולין סו:

[עירובין מ:]

קאי עלייהו רב ייבא סבא א"ל הב לן וניבריך לסוף אמרו ליה הב לן ונישתי אמר להו הכי אמר רב כיון דאמריתו הב לן וניבריך איתסרא לכו למישתי מאי טעמא דאסחיתו דעתייכו אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בסעודה וקאי עלייהו רב אחא בריה דרבא אמימר בריך על כל כסא וכסא ומר זוטרא בריך אכסא קמא ואכסא בתרא רב אשי בריך אכסא קמא ותו לא בריך אמר להו רב אחא בר רבא אנן כמאן נעביד אמימר אמר (א) נמלך אנא מר זוטרא אמר אנא דעבדי כתלמידי דרב ורב אשי אמר לית הילכתא כתלמידי דרב דהא יו"ט שחל להיות אחר השבת ואמר רב יקנ"ה ולא היא התם עקר דעתיה ממשתיא הכא לא עקר דעתיה ממשתיא כי מטא לאבדולי קם שמעיה ואדליק אבוקה משרגא א"ל למה לך כולי האי הא מנחא שרגא א"ל שמעא מדעתיה דנפשיה קא עביד א"ל אי לא שמיע ליה מיניה דמר לא הוה עביד א"ל לא סבר ליה מר *אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר פתח ואמר המבדיל בין קודש לחול בין אור לחשך בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה א"ל למה לך כולי האי והאמר רב יהודה אמר רב המבדיל בין קודש לחול זו היא הבדלתו של רבי יהודה הנשיא א"ל אנא כהא סבירא לי דאמר ר"א אמר רבי אושעיא הפוחת לא יפחות מג' והמוסיף לא יוסיף על ז' אמר ליה
והא

קאי עלייהו. משמש עלייהו : הב (ג) וניבריך . ברכת המזון והדר אמליכו ואמרו הב בריסא וניסתי : כיון דאמריתו הב (ג) וניבריך. ברכת המזון אסחיתו דעתייכו משתיה ואסור למישתי עד לאחר ברכת המזון אלמא ברכת המזון אסוחי דעתא הוא וצריך לחזור ולברך : ואמר רב יקנ"ה. ולא בעי לברוכי ברכת היין תרי זימני חדא אקידוש וחדא אהבדלה וה"ה לתרי כסי דקידוש היום וברכת המזון : כי מטא. רבא לאבדולי במוצאי שבת ולעיל קאי אלא אגב גררא אייתינהו להנך תרתי עובדי ועובדא ראשונה בשבת הוה : קא מתלי נורא בשרגא. מדליק אבוקה בנר : א"ל. רב יעקב בר אבא למה ליה למר כולי האי הא איכא שרגא : אדעתיה דנפשיה. כלומר מעצמו אסר לא טויתיו : על שבע. מפרש להו לקמיה:
והא

רשב"ם

קאי עלייהו. משמש עליהן והוא עומד עליהם (בראשית יח) מתרגמינן והוא משמש : אסור לכו למישתי . אלמא ברכת המזון אסוחי דעתא הוא וצריך לחזור ולברך לאחר ברכת המזון והכי נהיגינן ואע"ג דשמעי' מהכא דברכת המזון אפסוקי סעודתא הוא לא בעי ברוכי על היין לאחריו מיקמי דנבריך ברכת המזון לפי שברכת המזון פוטרתו דהשתא אחת מעין שלש סגי להו כ"ש שלש ברכות עצמן ובהלכות גדולות נמי כתב דלא בעי לברוכי ברכת היין לאחריו עד לאחר ברכת המזון: הוו יתבי בסעודתא. דחול : על כל כסא וכסא. על כל פעם שהיה שותה בתוך המזון: ואכסא דבתרא . ברכת המזון סבירא ליה כרבא דבריך נמי לעיל אכסא קמא ואכסא דברכתא: נמלך אני. בכוס שני נמלכתי לשתות שכבר הוי לי היסח הדעת משתיתי כוס ראשון וכן כל פעם ופעם ששתיתי נמלכתי : כתלמידי דרב . כי ההוא עובדא דלעיל דיליף רבא מיניה דמיבעי לברוכי אכסא דברכתא אע"פ שכבר בירך איין שבתוך המזון : לית הלכתא כתלמידי דרב . כלומר כעובדא דתלמידי דרב לעיל דברכת המזון לאו אסוחי דעתא הוא ואע"ג דאמר הב וניבריך שרי למישתי ואפילו הכי לית הילכתא כרב אשי דקמו להו רבא ומר זוטרא בחד שיטתא וצריך לחזור ולברך על היין של ברכת המזון בפה"ג כמנהג שלנו וכיון דאמר הב וניבריך אסור למישתי עד לאחר ברכת המזון ועוד מדקא מייתי רב אשי סייעתא ממילתיה דרב להקשות על תלמידי דרב להכחישן מדברי רב רבן וקא מהדר גמרא ולא היא מכלל דלית הילכתא כרב אשי : ואמר רב יקנ"ה . ולא בעי לברוכי ברכת בפה"ג תרי זימני חד אקידוש וחד אהבדלה והוא הדין לתרי כסי דקידוש היום וברכת המזון וקשיא לרב ייבא סבא דאמר להו הכי אמר רב הב וניבריך אסור לכו למישתי דא"כ קשיא דרב אדרב : הכא. גבי יקנ"ה לא עקר דעתיה ממישתיא שעדיין לא שתה וכל דעתו לשתות וכ"ל דלא גרסי' כולהו חדא ברכתא אריכתא נינהו שריבוי לשון שלא לצורך הוא שכבר פירש טעמו יפה משום דלא עקר דעתו ממישתיא שעדיין לא שתה וכל דעתו לשתות : כי מטא רבא לאבדולי. לעיל קאי אהא דרב יעקב בר אבא איקלע לבי רבא וההוא עובדא בסעודת שבת אוקימנא לעיל משום הא מילתא דהכא דמשמע למוצאי שבת אתחיל רבא לברך ברכת הבדלה ואגב גררא אייתי להא עובדא דאמימר ומר זוטרא אית ליה דרבא ורב אשי לית ליה וליכא לפרושי אההוא עובדא קמא דרב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא אייתי לקמייהו כסא דאבדלתא ובריך מאור ובשמים דלא שייך למימר כי מטא לאבדולי קם שמעיה וכו' והרי כבר אמרנו שהיה מבדיל ובירך כבר אבשמים ואמאור ועוד הא דרב יעקב בר אבא אמאי מפסיק בינתים : קם שמעיה. דרבא אדליק אבוקה בשרגא : א"ל. רבי יעקב בר אבא לרבא לאחר שהבדיל למה ליה למר דעביד כולי האי הא איכא שרגא : ודעתיה דנפשיה. מעצמו אסר לא נויתיו והא דקאמר ליה רבא לא גרסי' דהא רבא עצמו הוא דקא מהדר לרב יעקב בר אבא : ה"ג המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך זו היא הבדלתו כו'. ולא היה אומר יותר: על שבע. מפרשינן לקמיה:
והא

תוספות

דברים הרגילים לבא אחר הסעודה כגון תאנים וענבים אפי' באים בתוך הסעודה צריכין ברכה לפניהם ולאחריהם אין נראה פירוש זה כדמפרש שם ועוד דלא דמי לתאנים וענבים דיין חשיב בא מחמת הסעודה ולא צריך לברך אחריו לכולי עלמא ואע"ג דאמר התם שאלו את בן זומא מפני מה אמרו דברים הבאין מחמת הסעודה בתוך הסעוד' אין טעון ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם מפני שפת פוטרתן אי הכי יין (ד) נפטריה פת פירוש ואמאי תנן הביאו להם יין תוך המזון כל אחד מברך לעצמו ומשני שאני יין הואיל וקובע ברכה לעצמו התם לא מיירי אלא בברכה שלפניו אבל לענין ברכה שלאחריו לא אשכחן דחשיב ואין מנהג לברך אחר היין בתוך הסעודה ואפילו יין דלאחר הסעודה נראה שאין צריך לברך אחריו דלעולם חשוב מחמת הסעודה והא דקאמר דברים הבאים אחר הסעודה צריכין ברכה לפניהם ולאחריהם היינו חוץ מיין ומיהו אנו אין אנו מסלקין ידינו מפת עד ברכת המזון והכל קרוי תוך הסעודה ואין שום דבר טעון ברכה אחריו דברכת המזון פוטר ובימי החכמים היו מסיחין מן הפת בעקירת שלחן קודם ברכת המזון ואז היו רגילין לשתות יין ולאכול פירות :

כיון דאמר הב וניבריך איתסר למישתי. וא"ת בפ' ג' שאכלו (ברכות דמ"ה:) גבי ינאי מלכא כו' דקאמר מאן יהיב לן גברא דמברך לן דהוי הב וניבריך היכי נצטרף תו עמהן ר"ש בן שטח הא אמרי' לעיל בההוא פרקין (דף מז.) דרב ושמואל הוו יתבי בסעודתא על ואתא רב שימי בר חייא הוה קמסרהב ואכיל אמרו ליה מאי דעתך לאצטרופי בהדן אנן אכלינן אלמא כיון דגמרו מלאכול תו לא מצטרפי וי"ל בלאו הכי אמרי' התם הוא דעבד לגרמיה שהוציאם אע"פ שלא אכל כזית דגן :

בריך אכל כסא וכסא. אחריו לא היה מברך דברכת המזון פוטרת והא דשינוי מקום צריך לברך היינו דוקא לפניו ולא לאחריו כדפירש' לעיל : **רב** אשי בריך אכסא קמא ותו לא בריך . אע"ג דברכת המזון טעונה כוס לא היה מברך ובירושלמי נמי קאמר דאם התחיל לסעוד בע"ש מבעוד יום אין צריך בקידוש לברך בפה"ג משמע דכל דבר מצוה הטעון כוס א"צ לברך בפה"ג היכא דלא הוי הפסק וא"ת א"כ אמאי מברכין בכוס שני שאחר הגדה בפה"ג אפילו תהא הגדה טעונה כוס אין צריך לברך דלא הוי הפסק כדאמר הכא וי"ל דהגדה והלילא נמי הוי הפסק ואע"ג דבין ראשון לשני אם רצה לשתות ישתה מכיון דהתחיל אחר גאלנו אסור לשתות והוי כמו ברכת המזון דמסקינן הכא דצריך לברך ומ"מ חשיב קידוש במקום סעודה לענין זה לא חשיבא הגדה הפסק ולמאי דפרישית דהויא הגדה הפסק צריך לברך אחר ירקות בורא נפשות וגם נראה לברך אחר כל ארבע כוסות על הגפן חוץ משום שני הסמוך לסעודה וגם אחר ב' כוסות של אירוסין ונשואין נראה דצריך לברך אחר כל אחד על הגפן:

וקאמר רב יקנ"ה. פי' בקונטרס דדייק מדלא מצריך לברך תרי זימני בפה"ג חד אקידוש וחד אהבדלה אלמא לא הוי קידוש הפסק והוא הדין נמי ברכת המזון וקשה דאיך יברך פעמים בפה"ג על כוס א' וזה לא מצינו ונראה דדייק מדלא תיקנו יין לבסוף ש"מ דלא הוי הפסק הוא הדין נמי ברכת המזון :

ולא היא כו'. והכי מסקינן דמברכין אכסא דברכתא וקשה דאמרינן בכיסוי הדם (חולין דף פז.) דכוס של ברכה אתה שותה או מ' זהובים אתה נוטל והשתא האיכא נ' זהובים בשביל ברכת בורא פרי הגפן וי"ל דהתם לא נקט נ' משום רב אשי דלא בריך אכסא דברכתא ועוד פעמים מברכין ברכת המזון בלא כוס :
ומר

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ד מהל' ברכות הלכה ח סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קעט סעיף א [וברא"ש פ' כיסוי הדם סי' ה] :

יט ב מיי' שם פ"ד הל' יב (ופ"ז הל' טו) סמג שם טוש"ע או"ח סי' קעד סעיף ה וסי' קצ סעיף ס [רב אלפס ורא"ש כאן ובברכות פ"ו דף לד וברא"ש סי' לג] :

כ ג מיי' פכ"ט מהלכות שבת הלכה כו סמג עשין כט טוש"ע או"ח סי' רצ"ח סעיף ב :

כא ד מיי' שם הל' ג [טור או"ח סימן רצט] :

רבינו חננאל

בסעודתא והוה קאי עלייהו רב ייבא סבא אמרו ליה שטוף כסא הב ונבריך [הדר] אמרו ליה הב לן ונשתי אמר להו הכי אמר רב כיון דאמריתו הב ונבריך איתסר לכו למשתי . אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בסעודתא קאי עלייהו רב אחא בריה דרבא אמימר בריך אכל כוס וכוס דהוה שתי מר זוטרא בריך בורא פרי הגפן אכסא קמא ואכסא דברכתא רב אשי בריך אכוס ראשון בלבד אמר להו רב אחא אנן כמאן נעביד אמימר אמר אנא נמלך אנא כלומר כיון שאני שותה הכוס אני מסיים בדעתי שלא לשתות כוס אחר וכבר פסק השתיה ונאסרתי לשתות וכשמפצירין אותי אחר כך לשתות כאלו אני מתחיל לפיכך אני צריך לברך בתחלה מר זוטרא אמר אנא עבדי כתלמידי דרב כיון דאמרי הב ונבריך איתסרו למשתי רב אשי אמר לית הילכתא כתלמידי דרב דלאו הברכה מפסקת וכל שכן אם אומר הב ונבריך דהא יום טוב אחר שבת ואמר רב יקנ"ה פי' כיון שברך בפ"ה בתחל' אע"פ שהפסיק וברך קידוש ונר וגם הבדיל שותה בלא ברכת היין פעם אחרת ש"מ כי הברכה אינה מפסקת והא דתלמידי [דרב] אינה ודחי' להא דרב אשי ואמרי' ולא היא בברכת המזון שהוא כוס אחר זולתי הכוס שברך עליו בורא פרי הגפן עקר דעתיה משתי' וצריך ברכה אחרת אבל יקנ"ה שהן כולן בכוס אחד לא עקר דעתיה משתיה וכלהו כברכה א' אריכתא דמו וקיימא לן כדמר זוטרא: כי מטא לאבדולי קם שמעיה ואדליק אבוקה משרגא אמר להו האמר ר' יוחנן אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר פתח ואמר המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחשך ובין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה ואסיקנא הא דעבד [הכי] כר' אלעזר [עביד] דאמר הפוחת לא יפחות מג' והמוסיף לא יוסיף על ז' ואקשינן

מסורת הש"ס

לעיל ת.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמימר אמר אנא נמלך אנא: (ב) רש"י ד"ה הב לן וניבריך וכו' ואמרו הב לן בריסא: (ג) ד"ה כיון דאמריתו הב לן וניבריך: (ד) תוס' ד"ה אנא וכו' אי הכי יין נמי ניפטריה :

והא מר לא תלתא אמר ולא שבע אמר א"ל איברא בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה היא ואמר רב יהודה אמר שמואל המבדיל צריך שיאמר מעין חתימה סמוך לחתימתו ופומבדיתאי אמרי מעין פתיחתן (א) סמוך לחתימתן מאי בינייהו איכא בינייהו יום טוב שחל להיות אחר השבת דחתמינן בין קודש לקודש מ"ד מעין פתיחתן סמוך לחתימתן לא בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת ומאן דאמר מעין חתימתן סמוך לחתימתן בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת גופא אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא הפוחת לא יפחות משלש והמוסיף לא יוסיף על שבע מיתיבי *אומר הבדלות במוצאי שבתות ובמוצאי ימים טובים ובמוצאי יום הכפורים ובמוצאי שבת ליום טוב ובמוצאי יום טוב לחולו של מועד אבל לא במוצאי יום טוב לשבת הרגיל אומר הרבה ושאינו רגיל אומר אחת תנאי היא דא"ר יוחנן בנן של קדושים אומר אחת ונהגו העם לומר שלש *מאן ניהו בנן של קדושים רבי מנחם בר סימאי *ואמאי קרו ליה בנן של קדושים דלא איסתכל בצורתא דזוזא שלח ליה רב שמואל בר אידי חנניא אחי אומר אחת ולית הלכתא כוותיה אמר רבי יהושע בן לוי המבדיל צריך שיאמר מעין הבדלות האמורות בתורה מיתיבי סדר הבדלות היאך אומר המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה בין טמא לטהור בין הים לחרבה בין מים העליונים למים התחתונים בין כהנים ללוים וישראלים וחותם בסדר בראשית ואחרים אומרים ביוצר בראשית רבי יוסי ברבי יהודה אומר חותם מקדש ישראל ואם איתא הא בין הים לחרבה לא כתיבא ביה הבדלה סמי מכאן בין הים לחרבה אי הכי בין יום השביעי לששת ימי המעשה נמי מעין חתימה הוא בצר הדא וליכא שבע אמרי כהנים לוים וישראלים תרי מילי נינהו בין לוים לישראלים דכתיב °בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי בין הכהנים ללוים דכתיב °בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים מחתם מאי חתים רב אמר מקדש ישראל ושמואל אמר *המבדיל בין קודש לחול לייט עלה אביי ואיתימא רב יוסף אהא דרב תנא משמיה דרבי יהושע בן חנניא כל החותם מקדש ישראל והמבדיל בין קודש לחול מאריכין לו ימיו ושנותיו

ולית

רש"י

והא מר לא שלש אמר. (ג) [כולן] ארבע: מעין חתימה. ולא ממנינא הוא: ה"ג י"ט שחל להיות אחר השבת. דבעי למחתם המבדיל בין קודש לקודש: ה"ג מ"ד מעין חתימתן סמוך לחתימתן בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב כו': האמורות בתורה. כמו הנך דלקמן: סדר הבדלות. היינו שבע הבדלות ואף על גב דאיכא תמני בין [יום] השביעי לא קא חשיב דמעין חתימה: וחותם בסדר בראשית. ברוך סודר בראשית וכולהו הנך כתיבי ולהבדיל בין הקודש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור (ויקרא י) ויבדל אלהים בין האור ובין החשך (בראשית א) ויבדל בין המים (שם): ובין כהנים ללוים כו'. מפרש להו לקמן אבל הבדלה דשבת לא כתיב' דמעין חתימה קא חשיב ליה לקמן ולאו ממנינא: מעין חתימה היא. דקאמר וחותם בסדר בראשית והויא ליה בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה ובצרי להו משבע:

המבדיל

רשב"ם

והא מר לא שלש אמר ולא שבע אמר. דארבעה אמר ומה ראית אם לתפוש את המועט דייך בג' ואם לרבות באת היה לך לומר כל שבע: איברא. באמת: מעין החתימ'. ולאו ממנינא הוא: חתימה. סוף הברכה חותם בברוך: פתיחתן. התחלתן: ומאי בינייהו. דהא ברכת הבדלה מעין פתיחתן ומעין חתימתן איכא וכן רוב ברכות: יום טוב שחל להיות אחר השבת. דבעי למיחתם בין קודש לקודש: הכי גרסי' מאן דאמר מעין החימתן סמוך לחתימתן בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת והכי עבדינן לאפוקי נפשין מפלוגתא: אבל לא במוצאי יום טוב לשבת. דאפרכוס יוצא והמלך נכנס אין דרך ללוות האפרכוס שהכל נמשכין אחר המלך: הרגיל. שבקי בהן: אומר אחת. קשיא לר' אלעזר דאמר לא יפחות משלש: הכי גרסינן תנאי היא דאמר רבי יוחנן בנן של קדושים כו'. והייט תנאי בנן של קדושים שהוא תנא: ונהגו העם. תנאים שהיו בימיו נחלקו עליו ועושין העם על פיהן הרי תנא אחר: ר' מנחם בר רבי סימאי. ואמרינן במסכת ע"ג פרק ר' ישמעאל (דף נ) אמאי קרי ליה בנן של קדושים משום דלא אסתכל בצורתא דזוזא: ולית הלכתא כוותיה. גמרא קאמר ליה: האמורות בתורה. כגון הנך דלקמן: סדר הבדלות. היינו שבע הבדלות אע"ג דאיכא שמונה בין יום השביעי לששת ימי המעשה לא חשיב דמעין חתימה היא: וחותם בסדר בראשית. ברוך סודר בראשית שבמוצאי שבת התחיל הקב"ה לסדר מעשה בראשית וכולהו הנך כתיבי ולהבדיל בין הקדש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור ויבדל אלהים בין האור ובין החשך ויבדל בין המים וגומר ואבדיל אתכם מן העמים (ויקרא כ) אבל הבדלה דשבת לא כתיבא דמעין התימה חשיבא לקמן ולאו ממנינא הוא והאי דלא חשיב לה לבסוף משום דלגבי שלש קתני לה דכי לא עביד אלא שלש הבדלות קאמר לה סמוך לחתימה: בין הים לחרבה. לקמן מסמי לה מברייתא: בין כהנים ולוים וישראלים. גרסינן ולקמן מפרש ליה: מקדש ישראל. מכל עולמו שילר לא קידש אלא ישראל ולפי פירוש זה שייכא חתימה זו במוצאי שבת: מעין התימה היא. דקאמרת וחותם בסדר בראשית והויא לה בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה ובצרו להו משבעה: רב אמר מקדש ישראל. כר' יוסי בר' יהודה: ושמואל אמר המבדיל בין קדש לחול. שמואל לא סבירא ליה ככל הנך תנאי דלעיל אלא כרבנן סבירא ליה דתנן בסוף פרק קמא דחולין (דף כו:) גבי יום טוב שחל להיות במוצאי שבת כילד מבדילין בין קדש *לחול כו' ואמרינן בגמרא היכא אמר לה להך ברכה בין קדש לקדש אמר רב יהודה בחתימתה רב שישא בריה דרב אידי אמר בפתיחתה

ולית

תוספות

ומר לא תלת אמר ולא שבע אמר. ומשכחנא או ג' או ז' תיקנו כנגד שום דבר שלא לפחות או להוסיף כדאמר בהתכלת (מנחות דף לט:) לא יפחות מז' כנגד ז' רקיעים והמוסיף לא יוסיף על י"ג כנגד ז' רקיעים וששה אוירים: מאי בינייהו. דרוב הברכות הפתיחה והחתימה מענין אחד: בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת. שאל ר' אפרים את ר"ת למה נהגו העולם להוסיף ולומר ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך דאין זה לא מעין פתיחה ולא מעין חתימה והשיב לו ר"ת משום חיבת היום הארינו כדי לומר פעם אחת מעין ז' הבדלות. בין קודש לחול אחד. בין אור לחשך ב'. בין ישראל לעמים ג'. בין יום השביעי לששת ימי המעשה ד'. בין קדושת שבת לקדושת י"ט הבדלת. פירוש שבי"ט שרי מידי דאוכל נפש. ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת היינו חולו של מועד דשרי דבר האבוד ובשבת אסור. זה חלוק שבת מי"ט והיא הבדלה אחת הרי ה'. הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך שתי הבדלות בין כהנים לוים וישראלים ז' והוי מעין חתימה דבין קדש לקדש: מיתיבי אומרים הבדלות כו'. הוה מצי לאתויי מרבי יהודה הנשיא דלעיל אלא דניחא ליה למיפרך מברייתא: דלא מסתכל בצורתא דזוזא. ארבי מנחם קאי דאמר במועד קטן בפרק בתרא (דף כה:) כי קא ניחא נפשיה דר' מנחם בר רבי סימאי איטשטו כל צילמניא והוו למיחללייא פירוש חלקים בלא צורה ותולה קדושתו באביו שגם אביו היה קדוש*: בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה היא. ה"נ הוה מצי למיפרך הא לא כתיבא והא דלא קתני לה לבסוף פירש רשב"ם דשלא אחר ג' הבדלות דכשאינו אומר רק ג' הבדלות הויא סמוך לחתימה ואם תאמר לר' יוסי ברבי יהודה ולרב דחתמי מקדש ישראל היכי הויא מעין חתימה אדרבה כהנים ולוים וישראלים הוי טפי מעין חתימה ויש לומר דבין יום השביעי לששת ימי המעשה הוי שפיר מעין חתימה שקדשנו הקב"ה במצותיו ונתן לנו את השבת אבל כהנים לוים וישראלים לא הזכיר ישראל אלא להקל שקלים בקדושתן מכהנים ולוים ולא הוי מעין חתימה:

רבינו חננאל

והא מר ארבעה הוא דאמר וליתנהו לא תלת ולא שבע ואמר להו תלת קאמינא אבל בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין החתימתה היא דאמר. שמואל כל הברכות צריך לומר מעין התימתן סמוך לחתימתן וקיי"ל כותיה. פומבדיתאי אמרי מעין פתיחתן סמוך לחתימתן איכא בינייהו יום טוב שחל להיות אחר שבת דחתימתן בין קדש לקדש מאן דאמר מעין התימתן סמוך לחתימתן צריך לומר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת מאן דאמר מעין פתיחתן סמוך לחתימתן לא צריך: אמר רבי יוחנן בנן של קדושים אומרים הבדלה אחת ומאי אינון ר' מנחם בר סימאי ואמאי קרי להו בנן של קדושים דלא אסתכל מימיו בצורתא דזוזא: נהגו העם לומר שלש הבדלות חנניה אומרה אחת ולית הלכתא כותיה: המבדיל צריך שיאמר מעין הבדלות שבתורה

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ג טור א"ח סי' רצט:

מסורת הש"ס

[תוספתא דברכות פ"ה]

ע"ז דף נ.

[לפני הרשב"ם לא היה כגירסא כן ואמאי קרו' עד דוזא]

[ועי' תוספות ע"ז נ. ד"ה ב"ג]

דברי' י

דה"א כג

[נקודה כ"ג]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמרי מעין פתיחתו סמוך לחתימתו כצ"ל וכן בכל העמוד: (ב) רש"י ד"ה והא מר לא שלש אמר כו' דארבע איכא הס"ד ותיבת כולן נמחק:

ולית הלכתא כוותיה עולא איקלע לפומבדיתא אמר ליה רב יהודה לרב יצחק בריה זיל אמטי ליה כלכלה דפירי וחזי היכי אבדיל לא אזל שדר ליה לאביי כי אתא אביי א"ל היכי אמר א"ל ברוך המבדיל בין קודש לחול אמר ותו לא אתא לקמיה דאבוה א"ל היכי אמר אמר ליה אנא לא אזלי אנא שדריתיה לאביי ואמר לי המבדיל בין קודש לחול א"ל רברבנותיה דמר וסררותיה דמר גרמא ליה למר דלא תימא שמעתיה מפומיה מיתיבי* *כל הברכות כולן פותח בברוך וחותם בהן בברוך חוץ מברכת מצות וברכת הפירות וברכה הסמוכה לחבירתה וברכה אחרונה שבקרית שמע שיש מהן פותח (בהן) בברוך ואין חותם בברוך ויש מהן שחותם בברוך ואין פותח בברוך והטוב והמטיב פותח בברוך ואינו חותם בברוך קשיא

המבדיל בין קודש לחול. ותו לא אמר בה שאר הבדלות ולא חתם בה: היא גרמא ליה למר. שלא הלכת אתה בעצמך: וברכת המצות. כגון להתעטף בצילית ועל נטילת לולב: וברכה הסמוכה לחברתה כגון אותם של שמונה עשרה: וברכה אחרונה שבקרית שמע. אע"פ שאין ברכה אחרת למעלה הימנה שהתחיל בה בברוך: יש מהן. מאלו שהזכרנו שפותח בהן בברוך ואינו חותם בברוך כגון ברכת פירות ומצות: ויש מהן שחותם ואינו פותח. כגון ברכה הסמוכה לחבירתה שהרי פוטרתה ראשונה שנפתחה בברוך: הטוב והמטיב. אף על גב דסמוכה לחבירתה שהרי התחיל בברכת המזון בברוך משום דברכה באנפי נפשה איתקן משום הרוגי ביתר וכולה הודאה כברכת הפירות ומצות:
קשיא

רשב"ם

ולית הלכתא כוותיה אלא כרב יהודה ומדהתם במוצאי שבת ליום טוב חתמינן בין קדש לקדש הכא במוצאי שבת לחול חתמינן בין קדש לחול כך נראה בעיני דאי לא תימא הכי שמואל דאמר כמאן ואנן היכי קיימינן כוותיה כדלקמן: ולית הלכתא כותיה. כר' יהושע בן חנניה לפי שאין חותמין בשתים בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף מט.) אלא כשמואל דהא לייטי עלה דרב: זיל אמטי ליה. לעולא ובעלילה זו תראה היאך מבדיל: המבדיל בין קדש לחול. הוא דאמר ותו לא: א"ל. רב יהודה לרב יצחק בריה: סררותיה דמר. כעס עליו על שלא הלך הוא בעצמו: דלא תיגמר שמעתיה *מפומיה. דרב יצחק אלא מפומיה דאביי ואמרינן (יבמות דף נז.) כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו שפתותיו דובבות בקבר: ברכת המצות. כגון להתעטף בציצית ועל נטילת לולב וטעמו של דבר לפי שאין בהן ריבוי דברים: וברכה הסמוכה לחבירתה. כגון אותן של שמונה עשרה ברכות: וברכה אחרונה שבקרית שמע. אע"פ שאין ברכה אחרת למעלה הימנה שהתחיל בה בברוך שהרי הפסיק קרית שמע אעפ"כ אינו מתחיל בה בברוך וחשבינן לה ברכה הסמוכה לחבירתה לאותה שלפני ק"ש שהרי מחובר אמת ויציב על סופו של ק"ש וכדאמרינן בברכות (דף יד:) שצריך לסמוך אמת ויציב אחר אני ה' אלהיכם כדכתיב וה' אלהים אמת הלכך כחדא ברכתא אריכתא דמיא: יש. מאלו שהזכרנו שפותח בהן בברוך ואינו חותם כגון ברכת פירות ומצות: יש מהן. שחותמין ואינו פותח כגון ברכה הסמוכה לחבירתה שהרי פוטרתה הראשונה שנפתחה בברוך: וברכת הטוב והמטיב. דברכת המזון אע"ג דסמוכה לחבירתה שהרי התחיל בברכת המזון אף על פי כן פותח בה בברוך משום דברכה באנפי נפשה איתקן משום הרוגי ביתר שניתנו לקבורה הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה אבל אנו מאריכין בה קצת כדי לומר בה שלש מלכיות כדמפרש בפ' שלשה שאכלו (שם דף מט.) הלכך כולה חדא הודאה היא כברכת הפירות וכברכת המצות ולא בעיא חתימה:
קשיא

ולית הלכתא כוותיה. וטעמא לפי שאין חותמין בשתים וברייתא סברה (כר')[כמאן] דאמר בפ' ג' שאכלו (ברכות ד' מט.) חותמין בשתים ופי' רשב"ם דהלכה כשמואל דחתים בין קודש לחול מדחתמינן במוצאי שבת לי"ט בין קודש לקודש ספ"ק דחולין (דף כו:) ש"מ במוצאי שבת דחול חותמין בין קודש לחול:

כל הברכות פותח בברוך וחותם בברוך. ותימה ברכה דאלהי נשמה אמאי לא פותחת בברוך דהא מעיקרא לא הוות סמוכה לחבירתה כדאמרינן בברכות (דף ס:) כי מתער אומר אלהי נשמה וכן קשה מאתה הוא עד שלא נברא העולם ותפלת הדרך שחותם ואינו פותח בברוך וי"ל לפי שאינן ברכות אלא שבח ותפלה בעלמא וברכה שאחר מגילה נראה דחתמינן בא"י האל הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע שהיא ארוכה ולא דמיא לברכת פירות ומצות שהן קצרות וכן יש בירושלמי דמגילה ובגמרא דידן (דף כא:) בספרים ישנים דחותם בה בברוך האל הנפרע כו' וברכה דבורא נפשות רבות חותם בירושלמי בא"י חי העולמים: חוץ מברכה הסמוכה לחבירתה. פירוש לפי שאת' בראשונה אין צריך לפתוח השניה בברוך וברכה שלאחר הפטרה דצור כל העולמים עד שכל דבריו אמת וצדק ויש הפסק במחזורים ומתחיל נאמן אתה הוא ואין שם ברכה לא בחתימת הראשונה ולא בפתיחת השניה ונראה דכולה ברכה אחת היא דכולה משתעיא בנאמנות ובאמיתות המקום ומה שיש הפסק במחזורים לפי שהיו רגילים כל הציבור להפסיק שם ולומר שבח כדאמר במסכת סופרים (פרק יג הלכה י') וכן משמע התם דברכה אחת היא דקאמר דמפטיר מברך ז' ברכות כנגד ז' קרואים פי' בקריאת התורה בתחלה וסוף ואחת לפני הפטרה וד' אחריה הרי ז' ושבע ברכות של נשואין שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם ואשר יצר את האדם כו' שפותחין בברוך פירש רש"י בכתובות (דף ח.) דשהכל ברא לכבודו נתקנה לאסיפת העם והיה ראוי לאומרה משעת אסיפה והיא ברכה בפני עצמה וכן יוצר האדם לא היתה צריכה שהרי יאמר אשר יצר אחריה אלא להזכיר שתי יצירות תיקנוה והקדימוה לאשר יצר והרי היא כמו לעצמה ואשר ברא שפותחת בברוך לפי שאומר אותה לבדה כשאין פנים חדשות ור"ת אומר דשהכל ברא לכבודו ויוצר האדם לכך פותח בברוך בלא חתימה שהם קצרות כמו ברכת פירות ומצות ופתיחתן זו היא חתימתן ובאשר יצר את האדם צריך לפתוח בברוך שאם לא היה פותח היה נראה הכל ברכה אחת וברכת לעסוק בדברי תורה והערב נא אומר שהיא ברכה אחת כיון שאין פותח הערב נא בברוך והבדלה נמי שפותחת בברוך אע"פ שסמוכה לברכת מאור משום שלא תראה ברכה אחת ומיהו בירושלמי פריך והרי הבדלה ומשני רבי הוה מפזרן. וא"ת יהללוך שאחר הלל ויראו עינינו וישתבח למה אין פותח בהן בברוך וי"ל דיהללוך הויא סמוכה לברכה דלקרות את ההלל ויראו עינינו להשכיבנו וישתבח לברוך שאמר ולא הוו הפסוקים הפסק כמו ברכה אחרונה שבקריאת שמע דלא הוי קריאת שמע הפסק ואם כן נראה שאין להפסיק בין ברוך שאמר לישתבח ומיהו קשה מיהללוך דלילי פסח דאין מברכין לקרות את ההלל לכך נראה דברכה שאחר פסוקים אין צריך פתיחה שבלא פתיחה ניכרת התחלה ובירושלמי (דברכות פ"א) פריך והרי גאולה פי' אשר גאלנו דסמוכה לברכה דקריאת הלל ומשני שנייא היא הלל אם שמע בבהכ"נ יצא פירוש שהיו קורין הלל בלילי פסח בבית הכנסת כדאיתא במס' סופרים (פ"כ הלכה ט') התיב ר' אלעזר בר ר' יוסי והרי סופה פירש רבינו שמואל בר ר' שמעי' סופה סוף ברכה דאשר גאלנו שחותם בברוך והיא כולה הודאה ומשני שתים הן אחת להבא ואחת לשעבר פירוש שתי גאולות אשר גאלנו גאולה דלשעבר וגאולה להבא שמחים בבנין עירך ולכך חותם בברוך דאין כולה הודאה דיש בה הפסק ותפלה שיגאל אותנו ופריך מהבדלה כדפרישית לעיל ופריך והרי נברך פי' ברוך הוא שאכלנו משלו כו' דהויא ברכה בפני עצמה כדאמרינן בפ' ג' שאכלו (ברכות ד' מו.) ומתחיל ברכת הזן בברוך אע"פ שסמוכה לנברך ומשני שנייא היא שאם היו שנים אוכלים אין אומר נברך ופריך והרי הזן פי' שאומר אחריו נודך ואין פותח בברוך אע"פ שפעמים אינה סמוכה לברכת הזן כשרצו השנים לזמן והשלישי מפסיק לרב ששת עד הזן צריך לשמוע והלכה כרב ששת באיסורי וכשיגמור סעודתו קאמר התם בסוף שמעתא דרבנן אמרי יחזור למקום שפסק קשיא ועוד פריך והרי הטוב והמטיב פי' בברכת המזון דסמוכה לחברתה ופותחת בברוך שנייא ביבנה תיקנוה ופריך והרי קידוש פירוש דסמוכה לבורא פרי הגפן ופותחין בברוך שנייא היא שאם היה אוכל מבעוד יום עד שיקדש היום אינו מברך בורא פרי הגפן ופריך והרי סופה של קידוש שחותמת בברוך וסלקא דעתך דכולה הודאה היא והויא כברכת פירות ומצות א"ר יונה טופס ברכה כך היא דאמר ר' יודן מטבע קצר פותח בברוך ואינו חותם בברוך מטבע ארוך פותח בברוך וחותם בברוך פי' וקידוש הוא מטבע ארוך ויש הפסק שאומר כי הוא יום תחלה למקראי קודש ולכך חותם בברוך: הטוב והמטיב פותח ואינו חותם בברוך. וא"ת והלא ארוכה היא ועוד דר"ת פי' שצריך לומר ג' גמולות ג' הטבות כמו ג' מלכיות דאמר בברכות (ד' מט.) צריכה ב' מלכיות לבד מדידיה וי"ל שאין זה אריכות אלא שמזכיר שם שמים בהרבה לשונות מלכנו יוצרנו קדושנו קדוש יעקב רוענו כו' ואין ראוי לחתום בברוך:
קשיא

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"א מהל' ברכות הלכה ה ופי"א הלכה א סמג עשין כז:

רבינו חננאל

עולא איקלע לפומבדיתא ואבדיל בין קדש לחול בלבד ולא אמר ברכה בתחלה וברכת בסוף אלא אמר בא"י המבדיל בין קדש לחול בלבד אותבי' עליה כל הברכות כלן פותח בהן בברוך וחותם בהן בברוך חוץ מברכת המצות וברכת הפירות וברכה הסמוכה לחברתה וברכת אחרונה שבק"ש שיש בהם פותח בברוך ואינו חותם בברוך ויש מהן חותם בברוך ואינו פותח בברוך הטוב והמטיב פותח בה בברוך

מסורת הש"ס

ברכות דף מו.

פי' שלא יאמרו שמעתתא מפומך וגי' הערוך מפומיה דרבך

קשיא לעולא אמר לך עולא הא נמי כברכת המצות דמיא ברכת המצות מאי טעמא משום דהודאה היא הא נמי הודאה היא רב חנניא בר שלמיא ותלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא וקאי עלייהו רב המנונא סבא אמרו ליה זיל חזי אי מקדיש יומא נפסיק וניקבעיה לשבתא אמר להו לא צריכיתו *שבתא קבעה נפשה דאמר רב כשם שהשבת קובעת למעשר כך שבת קובעת לקידוש סבור מינה כי היכי דקבעה לקידוש כך קבעה להבדלה אמר להו רב עמרם הכי אמר רב לקידוש קובעת [ו]ולא להבדלה קובעת והני מילי לענין מיפסק דלא מפסקינן אבל אתחולי לא מתחלינן ומיפסק נמי לא אמרן אלא באכילה אבל בשתיה לא ושתיה נמי לא אמרן אלא בחמרא ושיכרא אבל מיא לית לן בה ופליגא דרב הונא דרב הונא חזייה להההוא גברא דשתה מיא קודם הבדלה אמר ליה לא מיסתפי מר מאסכרה דתנא משמיה דרבי עקיבא כל הטועם כלום קודם שיבדיל מיתתו באסכרה רבנן דבי רב אשי לא קפדי אמיא בעא מיניה רבינא מרב נחמן בר יצחק מי שלא קידש בערב שבת מהו שיקדש והולך כל היום כולו א"ל מדאמרי *בני רבי חייא מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת כולו הכא נמי [ז]מי שלא קידש בערב שבת מקדש והולך כל היום כולו איתיביה *לילי שבת ולילי יום טוב יש בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון שבת ויום טוב אין בהם קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון ואי סלקא דעתך מי שלא קידש בערב שבת מקדש והולך כל היום כולו שבת ויום טוב נמי משכחת להו דיש בהן קדושה על הכוס דאי לא קידש מאורתא מקדש למחר אמר ליה *דאי לא קתני איתיביה* [ח]כבוד יום וכבוד לילה כבוד יום קודם ואם אין לו אלא כוס אחד אומר עליו

קידוש

[תוספתא דברכות פ"ג]

קשיא לעולא · שפתח בברוך ולא חתם : הודאה היא · ואין בה הפסק דבר אחר לא הפסק תחנה ולא הפסק ריצוי הלכך בפתיחתן סגי ולא דמו לברכת קידוש שצריך לספר בשבח שבת וברכת יוצר אור שיש בה הפסק תחנה כגון ברחמיך הרבים וברכת אבות יש בה רצוי לפיכך צריך לפתוח ולסיים בשבחו של מקום: הוו יתבי בסעודתא · בערב שבת והאריכו בה עד שחשיכה: ונפסיק · בעקירת השלחן : ונקבעה · לסעודתינו: לשבתא · לשם שבת : לא צריכיתו · להפסיק בעקירת שלחן כדי להבדיל בין סעודת חול לסעודת שבת : שבת היא קבעתה . מעצמה היא חשובה סעודת שבת ונבדלת מסעודת חול ודי לכם בפריסת מפה וקידוש : כשם שקובעת למעשר · אפילו אכילת עראי דשבת חשובה קבע למעשר במסכת ביצה (ד' לד:) : כך קובעת לקידוש · שאסור לטעום עד שיקדש אלמא משחשיכה היא חשובה סעודת שבת מאליה (א) : כך· יציאתה קובעת להבדלה שאם יושבים על השלחן וחשיכה במוצאי שבת אסורין לאכול עד שיבדילו : והני מילי· דלהבדלה אינה קובעת לאפסוקי סעודתא אבל אתחולי לא מתחלינן משחשיכה עד שיבדילו : הני מילי · דאין מפסיקין לאכילה אבל לשתיה לאו דבר חשוב הוא ומפסקי : ולא אמרן · דלא מתחלי אלא בחמרא ושיכרא אבל מיא לית לן בה : הזכרה בברכת המזון · של שבת רצה והחליצנו וביום טוב יעלה ויבא: כבוד יום וכבוד לילה · אם (יש) לו יין הרבה לסעודה אחת או מיני מגדים יניחם עד היום :

ולא

[לקמן קו.]

צ"ע אין

רשב"ם

קשיא לעולא · שפתח בברוך ולא חתם בברוך : הא נמי הודאה היא · ואין בה הפסק דבר אחר לא הפסק תחנה ולא הפסק רצוי הלכך בפתיחתן סגי ולא דמי לברכת קידוש שצריך לספר בשבח שבת וברכת יוצר אור שיש בה הפסק תחנה כגון ברחמיך הרבים רחם עלינו וברכת אבות יש בה דברי רצוי וצריך לפתוח ולסיים בשבחו של מקום : הוו יתבי בסעודתא · ערב שבת והאריכו בה עד שחשיכה : ונפסיק · בעקירת שלחן : וניקבעיה · לסעודתינו : בשבתא · לשם שבת : לא צריכיתו · להפסיק בעקירת שלחן כדי להבדיל בין סעודת חול לסעודת שבת : דשבת היא קבעה נפשה · לסעודתה דמאחר שהיא אוסרת עלינו לאכול מעתה בלא קידוש אין לך הפסק גדול מזה ומעצמה סעודת שבת חשיבא נבדלת מסעודת חול ודי לכם בפריסת מפה וקידוש : כשם שקובעת למעשר · פירוש אכילת עראי דשבת חשבי אותה קבע למעשר במסכת ביצה (דף לד:) משום דהוי עונג אפי' סעודת כל שהוא דידה קבע הוא ואין אוכלין בשבת אפילו עראי מתבואה [א] *שלא נגמרה מלאכתה למעשר אלא אם כן עישר מערב שבת : קובעת לקידוש · שאסור לטעום עד שיקדש אלמא משחשיכה היא חשובה אכילת שבת מאליה : כך קובעת להבדלה · כך יציאתה קובעת להבדלה שאם יושבין על השלחן וחשיכה במוצאי שבת אסור לאכול עד שיבדילו ואע"פ שלא הפסיקו סעודתן (ב) פורס מפה ומבדיל שיציאת שבת אוסרתן באכילה וקובעתן להבדלה : הבדלה אינה קובעת · דכיון שהתחיל בסעודת שבת מבעוד יום זהו כבוד שבת שיהא גומר סעודתו אף לאחר שהחשיך ולאחר שגמר סעודתו יבדיל : והני מילי · דהבדלה אינה קובעת לאפסוקי סעודתא אבל לאתחולי לא מתחלינן : והני מילי · דלא מפסקי לאכילה אבל לשתיה לאו דבר חשוב הוא ומפסיק ומבדיל : ולא אמרן · אתחולי לא אלא חמרא ושיכרא אבל מיא לית לן בה : לא קפדי אמיא · קמי הבדלה אבל קמי קידושא קפדי משום כבוד שבת והכי הלכתא ושמעינן נמי שאם היו סועדים בשבת והחשיך גומרין כל סעודתן ומזמנין ואחר כך מבדילין : מבדיל והולך כל השבת כולו · עד רביעי בשבת כדלקמן : הזכרה בברכת המזון · רצה והחליצנו וביום טוב יעלה ויבא : שבת ויום טוב · הימים ולא הלילות : אין בהן קדושה על הכוס · כי אם בורא פרי הגפן לבד : דאי לא קתני · דתנא לא בא להורות לנו דין אדם הפושע או שאירע לו מקרה ולא קיים דברי חכמים : כבוד יום וכבוד לילה · אם אין לו יין הרבה לסעודה או מיני מגדים יניחם עד היום :

קידוש

[יבמות י. מנחות נב:]

[תוספתא ברכות פ"ג]

תוספות

קשיא לעולא · לפירוש הקונטרס דפירש לעיל דלא אמר אלא המבדיל בין קודש לחול ותו לא קשה מאי ס"ד דמקשה הא פשיטא דלברכת הפירות דמיא דאין לך קצרה יותר מזו ועוד לימא דסבר עולא כר' יהודה הנשיא דמשמע נמי דלא הוי חתים ונראה דעולא אמר נמי כל סדר הבדלות ואיסתיק בלא חתימה וס"ד דמקשה כיון דארוכה היא קצת הוה ליה למיחתם בברוך מידי דהוה אקידוש שחותמין בה אע"ג דהודאה היא כיון שיש בה אריכות קצת ומשני דדמיא שפיר לברכת פירות וכן משמע דרב יהודה לא היה שואל אלא לידע אם יחתום או כרב או כשמואל :

כך קובעת לקידוש · שאסור לאכול בלא קידוש אפילו התחיל לאכול מבעוד יום וה"נ קובעת למעשר אפי' התחיל לאכול עראי מבעוד יום כדאמרינן בסוף המביא כדי יין (ביצה ד' לה·) היה אוכל באשכול וחשכה לו שבת רבי אליעזר אומר יגמור רבי יהושע אומר לא יגמור : והנ"מ דאכלו ושתו מעיקרא · משמע שהיו אוכלים בשבת סמוך לחשיכה ותימה שלא נהגו לאכול בין מנחה למעריב וגם ר"ת כעס על רבינו משולם שהנהיג לאכול בין מנחה למעריב דאמר במדרש השותה מים בשבת בין השמשות גוזל את קרוביו המתים וכתב שפעם אחת אירע מעשה בלותיר ובא לידי סכנה ובקושי התירו ערב יום הכפורים לאכול אחר וידוי משום שכרות וגם תשעה באב שחל להיות בשבת ונדחה התירו בקושי ויש לדחות דמיירי הכא שהתחילו בהיתר ובאמצע סעודה התפללו מנחה והיכא דהתחילו בהיתר מותר להשלים : אבל לשתיה מפסיקין · פירוש שתיה בלא סעודה דאין בה קביעות ולכך מפסיקין :

לא קפדי אמיא· וברייתא דכל הטועם מיתתו באסכרה לא מוקמי אמיא· ומיתתו באסכרה מדה כנגד מדה הוא משביע גרונו יחנק ואסכרה במקום חנק כדאמרינן (כתובות ד' ל:) מי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי והיינו אסכרה :

שמע

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה יב סמג עשין כט טור ש"ע א"ח סי' רעא סי"ד :

כה ב מיי' שם וסמג שם טוש"ע א"ח סי' רנט ס"א :

כו ג מיי' שם הלכה ד וסמג שם טור ש"ע א"ח סי' רעא ס"ח :

כז ד מיי' שם טור ש"ע סעיף ג :

רבינו חננאל

קשיא לעולא דאמר הבדלה אינה חשובה בכל אלו ופריק ברכת הבדלה נמי כברכת המצות דמיא . רב חיננא בר שלמיא תלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא והוה קאי עלייהו רב המנונא סבא אמרי ליה חזי אי נגה יומא נפסוק ונקבעה לשבתא אמר להו לא צריכיתו שבת היא קבעה נפשה דהכי אמר רב כשם שהשבת קובעת המוקצה לענין המעשר פי' העת שהיא ספק חשכה ספק לא חשכה אין מעשרין את הודאי וכל מה שהגיעה אותה עונה ולא עישר הרי נקבע מוקצה כל השבת ותנן בתרומות פ"ז היה אוכל באשכול ונכנס מן הגנה לחצר ר' אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור חשכה לילי שבת רבי אליעזר אומר יגמור כלומר יאכל האשכול כולו ר' יהושע אומר לא יגמור פי' שכיון שנכנסה השבת נקבע למעשר דאמרי' דעתו של אדם לענג השבת בכל מידי דבר אכילה וזה האשכול כאלו דעתיה עלויה ואסתלק מתורת עראי ונעשה קבע לפיכך אסור לאכול ממנו עד שיעשר ואע"פ שלא קבעו האדם השבת מעצמה נקבעה בחשיכת ערב שמש ונאסרו הפירות כי נקבעו למעשר ונעשו מוקצה כענין הזה כיון שחשכה נקבעה לקידוש ואע"פ שלא קדשוה בני אדם בפיהם מעצמה נתקדשה ואין אנו צריכין לחקור ההגיע עת הקידוש מן הגנות ומראשי הדקלים ואתינן למימר כשם שמפסיקין לקידוש דשבת קבעה נפשה כך מפסיקין להבדלה ואסקה רב עמרם הכי אמר רב לקידוש קובעת להבדלה אינה קובעת ולא אמרן אלא לאפסוקי דלא מפסיק ומסלק השלחן בעת דספק חשכה וספק לא חשכה אבל לאתחולי קבעה ולא מתחיל בסעודה בשבת עם חשכה עד דנפיק יומא ומבדיל ומפסיק נמי דאמרן דלא מיחייב לאפסוקי סעודתייהו ולסלק השלחן הני מילי אם היא סעודת אכילה אבל אם היא משתה מפסיק ולא אמרן דמשתה [היין] מפסיק אלא משתיית יין ושכר אבל משתיית מים לית לן בה ואפי' לאתחולי. דאע"ג דרב הונא חזייה לההוא גברא דהוה שתי מיא מקמי הבדלה אמר לא מסתפית מאסכרה דתנא משמית דרבי עקיבא הטועם קודם שיבדיל מיתתו באסכרה ולא היא דהא רבנן דבי רב אשי לא הוו קפדי אמיא : בעא מיניה רבינא מרב נחמן בר יצחק מי שלא קידש [בע"ש] מהו שיקדש כל היום אמר ליה מדאמרי בני ר' חייא מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל היום כלו הכא נמי מי שלא קידש בערב שבת מקדש והולך כל היום כלו ואותבינן עלה מיהא לילי שבת ולילי יום טוב יש בהן קדושה על הכוס והזכרה בברכת המזון פי' שצריך לומר אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבוא שבת ויום טוב כלומר ביום ממש אין בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון ואם איתא דמי שלא קידש בערב שבת מקדש ביום השבת גם אתה מוצא ביום השבת קדושת על הכוס כגון שלא קדש בערב שבת ופריק דאי לא קתני כלומר לא פירש בזו הברייתא אלא דברים קבועין ועומדין אבל זה שאינו מצוי הקידוש בכוס ביום השבת אלא אם לא קדש בערב שבת

אינו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כך קובעת לקידוש וכו' מאליה הס"ד ואח"כ מ"ה כך קובע להבדלה כך יציאתה : (ב) רשב"ם ד"ה כך קובעת להבדלה וכו' סעודתן (פורס מפה) תא"מ ונ"ב ע"ש סוף ע"ל מה שפרשב"ם:

גליון הש"ס

ברשב"ם ד"ה כשם שקובעת וכו' שלא נגמרה מלאכתו . עי' ביצה דף לד ע"ב ודף לה ע"א :

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] ברשב"ם ד"ה כשם שקובעת למעשר וכו' מתבואה שלא נגמרה מלאכתה למעשר וכו' . נ"ב תימה לי דזהו נגד מסקנא דר' יוחנן בביצה דף לה ע"א דמסיק דאינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו ואולי דמשכחת לה דאינו קובע... דהיינו לפירות שנגמרה מלאכתו וצ"ע . שוב הראני מ"ו הגאון מו"ה ליב פיסלס נרו די"ל דברי הרשב"ם עפמ"ש המשנה למלך פ"ה מהלכות מעשר הלכה כ"ג בישוב הרמב"ם יעוש"ה ודפח"ה :

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה יג טוש"ע א"ח סי' רנט סעיף ד:

כט ב מיי' שם הלכה ו סמג עשין כט [טוש"ע א"ח סי' רנד ס"א]:

ל ג מיי' פ"ז מהלכות ברכות* הל' טו סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' קפב ס"א*:

לא ד מיי' שם הלכה יד ופכ"ט מהל' שבת הלכה ז טוש"ע א"ח סי' רעה סעיף יא.

[ומסקנא דהתם אם הבדיל בזו ולא הבדיל בזו ינוחו לו ברכות על ראשו]

לב ה מיי' שם הלכה טו ופכ"ט מהל' שבת הל"ז טוש"ע א"ח סי' קצ ס"ד וסי' רעא סעיף יד:

לג ו מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכ' טז טוש"ע א"ח סי' קפב ס"ג:

לד ז מיי' שם הלכה ה סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' רנט ס"ה:

[לקמן קיז:]

[ברכות נב.]

[וע"ע תוס' ברכות נג. ד"ה נקן]

קידוש היום מפני שקידוש היום קודם לכבוד יום (וכבוד לילה) ואם איתא לישבקיה עד למחר וליעביד ביה תרתי א"ל *חביבה מצוה בשעתה ומי אמרינן חביבה מצוה בשעתה והא *תניא הנכנס לביתו במוצאי שבת מברך על היין ועל המאור ועל הבשמים ואחר כך אומר הבדלה על הכוס *ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו עד לאחר המזון ומשלשלן כולן לאחריו ולא אמרינן חביבה מצוה בשעתה א"ל אנא לא חכימא' אנא ולא חוזאה אנא ולא יחידא' אנא אלא גמרנא וסדרנא אנא וכן מורין בבי מדרשא כוותי *שאני לן בין עיולי יומא לאפוקי יומא עיולי יומא כל כמה דמקדמינן ליה עדיף ומחבבינן ליה אפוקי יומא מאחרינן ליה כי היכי דלא ליהוי עלן כמטונא שמע מינה מיהא מתני' תמני ש"מ *המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס וש"מ *ברכה טעונה כוס וש"מ *כוס של ברכה צריך שיעור וש"מ *המברך צריך שיטעו' וש"מ *טעמו פגמו וש"מ *טעם מבדיל

ושמע

תוספות

שמע מינה תמני. תימה דהוה מצי למימר תשע שמע מינה שמותר לאכול קודם הבדלה כשאין לו אלא כוס אחד ולפירוש רבינו ניסים (ב) דמיירי כשהתחיל לאכול מבעוד יום ניחא אך קשה על פירושו כדפי' לעיל: שמע מינה המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס. וא"ת בפרק אין עומדין (ברכות דף לג:) דאמר ליה רבינא לרבא הלכתא מאי א"ל כקידושא מה קידושא בתפלה ועל הכוס אף הבדלה אמאי לא פשיט ליה מברייתא דהכא וי"ל משום דאיכא ברייתא התם שסוברת שא"צ להבדיל בשניהם דקתני המבדיל בזו ובזו ינוחו לו ברכות על ראשו *והכא דמשמע ליה דודאי הבדיל בתפלה אף על גב דאיכא דלא מבדלי מדאמר המבדיל בזה ובזה כו' משום דרוב בני אדם מבדילים בתפלה: שמע מינה ברכה טעונה כוס. קצת משמע דאפילו ביחיד טעונה כוס דהנכנס משמע שהוא יחידי וכן משמע לקמן (דף קיז:) דתנן שלישי אומר עליו ברכת המזון וקאמר בגמ' שמע מינה בהמ"ז טעונה כוס וארבעה כוסות תיקנו אפילו ביחידי מיהו יש לדחות משום דבהמ"ז טעונה כוס בג' תיקנו בפסח אפילו ביחיד כוס לברכת המזון דאי בשום פעם אינה צריכה מה ענין כוס בבהמ"ז היה להם לתקן שיר לכוס שלישי והעולם אין נוהגין לברך בהמ"ז על הכוס אלא בג' ורבינו שלמה בן רבינו מאיר אומר להטעין כוס אפילו ביחיד וכן מוכח במדרש שוחר טוב על קרא דשני רשעים שברת ועוד מוכיח מורי הר"ר יחיאל דטעונה כוס אפילו ביחיד דאי אינה טעונה כוס למה מניחו אחר המזון יבדיל לפני המזון ויאכל כל אחד בעצמו ואז לא תהא טעונה כוס וא"ת לר"ג דאמר בכילד מברכין (ברכות דף מד.) דכל ז' מינין טעונין ג' ברכות דהיינו בהמ"ז ואם יצטרך כוס גם אותו כוס יצטרך כוס אחר א"כ לא יפטר לעולם וי"ל דלא תקנו כוס אלא אחר סעודת לחם ולה"ג שאין לברך על הגפן אחר בהמ"ז אתי נמי *שפיר ונראה דכן הלכה דבהמ"ז טעונה כוס ובאלו דברים (שם דף נב.) דאיכא ברייתא דסברה אינה טעונה מוקי לה התם כתנאי אליבא דב"ש: רשב"ם כוס של ברכה צריך שיעור. פי' מדאינו מחלקו לב' כוסות ותימה דהא מדקתני אין לו אלא כוס א' משמע דאין לו כלי אחר דהכי אמרי' בברכות באלו דברים (ג"ז שם) דקאמר התם וסברי ב"ש בהמ"ז טעונה כוס והתנן בא להם יין אחר המזון ואין לו אלא כוס אחד מברך על היין ואח"כ מברך על המזון מאי לאו דמברך עליה ושתי ליה מיד לא דמברך ומנח ליה ולא שתי ומניחו לבהמ"ז והאמר מר המברך צריך שיטעום דטעים ליה בידיה שניח מעט מן היין בידו וישתה ולא יפגום ומיירי שאין שם רביעית בצמצום משמע מדמוקי לה בטעים ליה בידיה ולא קאמר שניח היתר מרביעית בכלי אחר משום דקתני אין לו אלא כוס אחד היינו אין לו אלא כלי אחד וי"ל דהתם כיון דמיירי דאיכא טפי מרביעית א"כ אין לו אלא כוס אחד היינו על כרחך כלי אחד דאי לענין דליכא שני רביעית קאמר הלא א"צ שיעור לברך על היין לשתות דאפילו משהו מברך שלא יהנה בלא ברכה והרי יכול לברך ולשתות העודף על הרביעית ורביעית הנשאר יניח לברכת המזון אלא אין לו אלא כלי אחד קאמר אבל הכא אין לו אלא כוס אחד אין נראה דכלי אחד קאמר דהא הנכנס לביתו קתני שלא התחיל לאכול ואי אפשר שלא ימצא כלי אחר דמסתמא לא מיירי בגברא ערטילאי הלכך ע"כ לענין דאין לו שני שיעורין קאמר ובברכות דמיירי בבא להם יין על השלחן אפשר שאין לו על השלחן אלא כלי אחד: רשב"ם טעם מבדיל. ולא ימתין עד למחר קודם אכילה: שמע מינה טעמו פגמו. נראה דס"ד דאיכא טפי מרביעית ומשום דליכא שתי רביעיות קרי ליה כוס אחד והשתא מוכח שפיר דטעמו פגמו אף על גב דכוס של ברכה צריך שיעור דהכי דצריך שיעור יטעום מלא לוגמיו היתר על הרביעית והרביעית יניח לבהמ"ז ורב אסי דקי דמיירי דליכא שיעור טעימה יותר מרביעית דאם טעמו חסר שיעורו ומיהו קשה היכי מוכח טעמו פגמו מדלא טעם העודף אכתי תיקשי ליה אמאי לא טעים ליה בידיה או בכלי אחר כדאמר באלו דברים וי"ל בכוס חובה כגון הבדלה ובהמ"ז וקידוש צריך לשתות מכוס שיש בו רביעית הלכך לא אפשר למיטעם בידיה או בכלי אחר אבל בברכות דלא מיירי בכוס חובה אפשר לתקן ע"י דטעים ליה בידיה:

ושמע

רשב"ם

ולא אמרינן חביבה מצוה בשעתה. דלא מבדיל מקמי סעודתא להוי שעת הבדלה: לא חכימא אנא. דלא אמינא ליה אנא מדעתאי להא דחביבה מצוה בשעתה: ולא חוזאה אנא. מגיד: ולא אמינא ליה משמיה דגברא יחידאה: אלא גמרנא אנא. כך שמעתי בישיבה: וסדרנא אנא. מסדר שמועות לפני רבותי תמיד: עיולי יומא. מחבבינא ליה ועבדינן קידוש מאורתא כי היכי דלנקטיה עילוון הייא: אפוקי יומא. כגון אבדלתא: מאחרינן ליה. היכא דאין לו אלא כוס אחד עד לאחר המזון: שמע מינה המבדיל בתפלה כו'. דקתני הנכנס לביתו במוצאי שבת מבדיל אף על גב דסתם בני אדם מבדילין בתפלה: וש"מ ברכה טעונה כוס. ברכת המזון: ושמע מינה.(ברכת המזון) [כוס] (א) של ברכ' צריך שיעור דאי לא צריך שיעור ליחלקי' לתרי: ושמע מינה צריך המברך שיטעום. דאי לא טעים ליה ליברך עליה תרי זימני: ושמע מינה טעמו פגמו. כבר מברכת המזון:

קידוש היום. קידוש הלילה שמקדשין את היום על הכוס בלילה קודם לכבוד יום שלא ישתה אותו באמצע סעודה אלא יקדש בו בלילה קודם אכילה: ולעביד ביה תרתי. קידוש היום והוי נמי כבוד היום קצת אע"פ שאינה בתוך הסעודה: חביבה מצוה בשעתה. כדאמר באלו דברים (לעיל דף סח:) שהרי הקטר חלבים ואברים כשרים כל הלילה ואין ממתינין להם בשבת עד שתחשך שנא' (במדבר כח) עולת שבת בשבתו הלכך יקדש בו בלילה ולא ימתין בו עד מחר: ומי אמרינן. גבי ברכה חביבה מצוה בשעתה: ומשלשלן כולן לאחריו. לאחר ברכת המזון יין נר בשמים והבדלה כב"ש אליבא דר' יהודה והכי מפרשי' לקמיה ולא אמר חביבה מצוה בשעתה דלא מבדיל מקמי מזון דהויא שעת הבדלה: לא חכימא אנא. לא אמינא לה מדעתאי להא דחביבה מצוה בשעתה: ולא חוזאה אנא. מגיד: ולא אמינא לה משמיה דגברא יחידאה: אלא גמרנא אנא. כך שמעתי בישיבה: וסדרנא אנא. מסדר שמועותי לפני רבותי כך מפרש רבינו שלמה ובתלמידי רבינו יצחק כתב ה"ג לא חכימא ולא גמרנא אנא אלא מסדרנא אנא וכ"ל פי' הדבר כן לא חכימא אנא לומר מה שאמרתי מעצמי מקדש והולך כל היום כולו וגם לתרץ חביבה מצוה בשעתה ולא גמרנא אנא לא למדתי דבר זה מרבותי בסדר קידוש אלא סדרנא אנא כל סדרי ברכות קידוש והבדלה נתתי לב בהן לברר את כולן לא נתיישבתי עד שעמדתי על עיקרן ועל סדרן להורות לעולם כן: עיולי יומא. מחבבינן ליה ועבדין קידושא מאורתא כי היכי דלינקטי עילוון הייא דחביבה מצוה בשעתה וזריזין מקדימין למצוה: אפוקי יומא. כגון הבדלה מאחרינן ליה היכא דאשכחן שום עילה לאחוריה כגון היכא דאין לו אלא כוס אחד דמאחרינן ליה עד לאחר המזון: שמע מינה המבדיל בתפלה כו'. דקתני הנכנס לביתו במוצאי שבת מבדיל ואע"ג דסתם בני אדם מבדילין בתפלה: ש"מ ברכה טעונה כוס. ברכת המזון: וש"מ כוס של ברכה צריך שיעור. רביעית לוג דאי לא תימא הכי דצריך שיעור לחלקיה לתרי: וש"מ המברך צריך שיטעום. או הוא או אחד מן השומעים ובשתיית אחד מהן יצאו כולן כדאמר בעירובין בפרק בכל מערבין (דף מ:) דאמר התם ליברך עליה ולינחיה ומשני המברך צריך שיטעום וליתביה לינוקא לית הלכתא כרב אחא בר יעקב דאתי למיסרך וביום הכפורים קאי וש"מ דהמברך צריך שיטעום לכתחלה ואם לא טעם כי אם אחד מהן יצאו כולן ידי חובתן אבל אין מברכין על הכוס אם לא ישתה א' ממנו ואפילו בשתיית תינוק שפיר דמי ומברייתא זו שמעינן דצריך שיטעום דאי לא טעים ליה ליברך עליה תרי זימני הבדלה בשעתה בלא שתיה וברכת המזון בשעתה וישתה: וש"מ טעמו פגמו. לברכת המזון מדלא מבדיל ברישא קודם אכילה ושותה ומשייר המותר לברכת המזון: וש"מ טעם מבדיל. אף על פי שאכל מבדיל ולא ימתין עד למחר קודם אכילה דאיכא למאן דאמר לקמן (דף קו:) טעם אינו מבדיל הכא לא גרסי' טעם אינו מקדש:

ושמע

רבינו חננאל

אינו מקדש ביום לפיכך לא פסיקא ליה ולא תאני ליה: ת"ש כבוד יום וכבוד לילה כבוד יום קודם ואם איתא דמקדש ביום נשבקיה עד למחר וליעבד ביה תרי קידושי וכבוד יום ופרקי' חביבה מצוה בשעתה כלומר כיון שהלילה קודם לקידושה מן היום אין מעבירין מצות הקידוש מן הלילה עד למחר: איני והתניא הנכנס לביתו במוצאי שבת מברך על היין ועל המאור ועל הבשמים ואומר הבדלה ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון ומשלשלן לאחריו הנה מאחרת ההבדלה לאחר המזון ולא אמרי' חביבה מצוה בשעתה ופרקי' שאני עיולי יומא מאפוקי יומא עיולי יומא מחבבינן ליה ולא מאחרינן ליה אפוקי יומא דהיא תליא בהבדלה מאחרינן ליה ואסקינן ש"מ מיהא מתניתא תמני וסימ' תלתי כסי ותלתא טעמי ושתי קדושות מדקתני מבדיל על הכוס ש"מ שהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס ומדקתני מניחו לאחר המזון ש"ם ברכת המזון טעונה כוס ומדלא מבדיל במקצתו ש"מ כוס של ברכה צריך שיעור כדי רביעית ואין לו אלא שיעור אחד ומדלא קתני מבדיל ומניחו לאחר המזון ומברך עוד עליו ברכת המזון ש"מ דאשר ט

מסורת הש"ס

[לעיל פח: וש"נ]

לעיל דף קב: [וש"נ]

[ברכות נב.]

שם נג. [שבת קנ: לקמן קז.]

[ברכות נב.]

[עירובין מ.]

[לקמן קו: קז.]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ושמע מינה כוס של ברכה צריך שיעור כצ"ל: (ב) תוס' ד"ה שמע מינה תמני ולפירוש רבינו ניסים. נ"ב לעיל דף ק"ב ע"ב בד"ה מניחו:

גליון הש"ס

גמ' וש"מ ברכה טעונה כוס. עי' פ"א מ"ד דדמאי ובר"ש שם:

תורה אור

ושמע מינה אומר ב' קדושות על כוס אחד וש"מ ב"ש היא ואליבא דרבי יהודה רב אשי אמר טעמו פגמו וכוס של ברכה צריך שיעור חדא מילתא היא וה"ק מ"ט טעמו פגמו משום דכוס של ברכה צריך שיעור רבי יעקב בר אידי קפיד אחצבא פגימא רב אידי בר שישא קפיד אכסא פגימא מר בר רב אשי קפיד (שמות כ) אאפילו אחביתא פגימתא ת"ר °זכור את יום השבת לקדשו זוכרהו על היין אין לי אלא ביום בלילה מנין ת"ל זכור את יום השבת לקדשו בלילה מנין אדרבה עיקר קדושא בלילה הוא קדיש דכי קדיש תחלת יומא בעי לקידושי ותו בלילה מנין ת"ל זכור את יום תנא מיהדר אלילה וקא נסיב ליה קרא דיממא ה"ק בזכור את יום השבת לקדשו זוכרהו על היין בכניסתו אין לי אלא בלילה ביום מנין ת"ל זכור את יום השבת גביום מאי מברך אמר רב יהודה בפה"ג רב אשי איקלע למחוזא אמרו ליה ליקדיש לן מר קידושא רבה הבו ליה סבר מאי ניהו קידושא רבה אמר מכדי כל הברכות כולן בפה"ג אמרי ברישא אמר בפה"ג ואגיד ביה חזייה להההוא סבא דגחין ושתי קרי אנפשיה (קהלת ב) °החכם עיניו בראשו *אמרי בני רבי חייא מי שלא הבדיל *במוצ"ש מבדיל והולך בכל השבת כולו ועד כמה א"ר זירא דעד רביעי בשבת כי הא *דיתיב רבי זירא קמיה דרב אסי ואמרי לה רב אסי קמיה דרבי יוחנן ויתיב וקאמר הלענין גיטין חדא בשבתא תרי ותלתא בתר שבתא ארבע וחמשא ומעלי יומא קמי שבתא א"ר יעקב בר אידי ואבל לא על האור אמר רב ברונא אמר רב

הנוטל

[ואליבא דרבי יהודה. דאמר מאור ואח"כ בשמים: משום דכוס של ברכה טעון שיעור. אבל אי הוה ביה טפי מכשיעור טעמו לא פגמו]: קפיד. לקידוש והבדלה וברכת המזון אבל אם בא לשתות מכוס פגום מברך עליו ברכת היין: לקדשו. משמע משעה שמתקדש היום: אין לי אלא ביום. לקמן פריך אדרבה עיקר קדושא בלילה הוא דכניסתו היא קדושתו: קידושא רבא. בורא פרי הגפן ואהכי קרי ליה קידושא רבה דאכולהו קידושי אמרי לה: ואגיד ביה. האריך בו: עד רביעי בשבת. אבל מרביעי ואילך גבי שבת הבאה מתחשב: לענין גיטין. אמר לה ה"ז גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז אחר השבת או שאמר קודם השבת תתני לי: אבל לא על האור. אם לא בירך בורא מאורי האש במוצאי שבת שוב אינו מברך:

נטל

רשב"ם

ושמע מינה אומרים ב' קדושות על כוס אחד. היכא דלית ליה אלא כוס אחד כי הכא אע"ג דאמר לעיל (דף קב:) אין אומרים ב' קדושות על כוס אחד היכא דלית ליה שאני כדמתרלינן לעיל: ושמעת מינה ב"ש היא ואליבא דרבי יהודה. דאמר לעיל מאור ואח"כ בשמים דאילו לב"ה ברישא בשמים ואח"כ מאור והא ליכא למימר ר"מ ואליבא דב"ה כדאמר לעיל וב"ה אומרים נר ובשמים מזון והבדלה ועני רבא זו דברי ר"מ הוא דה"נ פרכינן בברכות פרק אלו דברים (דף נב:) ומשני לא ס"ד מדקתני ומשלשלן לאחר המזון מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא דמזון ברישא רבי יהודה כדאמר לעיל רבי יהודה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שבתחלה ועל הבדלה שבסוף כו' אלמא רבי יהודה היא ואליבא דב"ש דאילו לר"מ מי תנא לה משלשלן לאחר המזון דלדידיה מאור ברישא בין לב"ש בין לב"ה ולא מזון כדאמר לעיל זו דברי ר"מ: משום דכוס של ברכה צריך שיעור. אבל אי הוה טפי מכשיעור וטעמו לא פגמו: קפיד אכסא פגימא. לקידוש ולהבדלה ולבהמ"ז ולכל ברכות שתקנו לסדרן על היין שלא יברך על כוס פגום אבל אם רוצה לשתות יין צריך לברך בורא פרי הגפן שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה ומיהו אם אין לו אלא יין פגום מקדש עליו דקפיד לכתחלה משמע: אפילו אחביתא. חביות קטנות אבל אם חבית של עץ גדולה אין להקפיד: ה"ג ת"ר זכור את יום השבת לקדשו זוכרהו על היין אין לי אלא ביום בלילה מנין ת"ל זכור את יום השבת בלילה מנין אדרבה עיקר קידושא בליליא הוא דכי קדיש (א) יומא בעיא לקדושי ותו בלילה מנין תלמוד לומר זכור את יום השבת תנא מהדר אלילה ונסיב לה קרא לימנא הכי קאמר זכור את יום השבת לקדשו זוכרהו על היין בכניסתו אין לי אלא בלילה כו': לקדשו. משמע בשעה שמתקדש היום: אין לי אלא ביום. ולקמן פריך אדרבה עיקר קידושא בליליא הוא (ב) קדושתו: הכי קאמר כו'. אע"ג דאין לפרש לשון השנוי בברייתא בענין זה אלא ע"י שאנו נוסחין אותה למפרע אפ"ה לא שייך למימר חסורי מיחסרא שהרי אין חסר ממנה כלום אלא שמנויה למפרע דבמקום שהיה לו לומר אין לי אלא בלילה ביום מנין טעה התנא בשמועתו ושנה אין לי אלא ביום בלילה מנין הלכך לא שייך למימר חסורי מיחסרא: ביום מאי מברך. דאי אמרת קידוש מרישא והתניא* שבת ויום טוב אין בהן קדושה על הכוס: אמר רב יהודה בפה"ג. אתאי כסא דחמרא וברוכי ומשתי משום כבוד שבת לחלק בין מדת שבת למדת חול שהוא ענין שיר שאין אומרים שירה אלא על היין והכי מפרש בשאילתות דרב אחאי בפרשת וישמע יתרו*: קידושא רבה. בורא פרי הגפן וקרי ליה קידושא רבה דאכולהו קידושי קאמרי ליה: ואגיד ביה. האריך בו לדעת אם ישרהב אחד מהם לשתות ובכך יבין דבורא פרי הגפן רגילין לומר ותו לא שאם לא כן היה אומר (ג) לי [לקדש] קידוש גדול של לילה כמנהגן: עד רביעי בשבת. ולא עד בכלל אבל מרביעי ואילך גבי שבת הבאה מתחשב: לענין גיטין. אם אמר לה הרי זה גיטך על מנת שתתני לי ר' זוז אחר השבת או על מנת שתתכנס לי קודם השבת: אבל לא על האור. אם לא בריך על הנר בורא מאורי האש במוצ"ש שוב אינו מברך כך נ"ל טעם הדבר כדתניא במקום שנהגו (דף נד·) אין מברכין בו אלא בליל מוצ"ש הואיל ותחלת ברייתו הוא:

ושמע מינה אומר שתי קדושות על כוס אחד. ובשאין לו כדאמר לעיל (ד' קב:): **משום** דכוס של ברכה צריך שיעור· רב אשי לא פליג אאמוראי דבסמוך ואית ליה שפיר טעמו פגמו אלא דמהא ליכא למישמע מינה קאמר: **קפיד** אכסא פגימא. פירש רשב"ם דקפיד לכתחלה דוקא ואם אין לו אלא פגום יקדש עליו ותימה א"כ איך התירו לאכול קודם הבדלה משום קפידא דפגימה מיהו ראוי רשב"ם לסמוך עליו בשעת הדחק: **זוכרהו** על היין· דזכירה כתיב על היין זכרו כיין לבנון (הושע יד) נזכירה דודיך מיין (שיר א) והאי זכירה היינו קידוש דויכולו לא מצינו על הכוס אלא בתפלה כדאמר בשבת (ד' קיט:) ולא ניתקן על הכוס אלא להוציא בניו ובני ביתו ומה שרגילין לומר ויכולו אחר התפלה בקול רם היינו משום י"ט שחל להיות בשבת שמתפללין אתה בחרתנו ואין אומר ויכולו בתפלה ותקנו נמי לומר בכל שבתות שלא לחלק בין שבת לשבת ונראה דקידוש על היין אסמכתא היא והא דאמר במי שמתו (ברכות ד' כ:) נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה היינו דוקא קידוש היום אבל על היין לא הויא אלא מדרבנן כדמשמע בריש נזיר (ד' ג:) דקאמר מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות ופריך מאי ניהו קידושא והבדלה מושבע ועומד מהר סיני הוא דאיצטריך קרא למיסר אלא כי הא דאמר רבא שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר איצטריך קרא דנזירות חל עליו אף על פי שמושבע ועומד הוא ועוד מצינו למימר דקידוש על היין דבר תורה אבל הא דאמר המברך צריך שיטעום זהו מדרבנן: **הוה** גחין ושתי. וא"ת דבפרק שלשה שאכלו (ברכות ד' מז·) אמרינן אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך וי"ל דהיינו דוקא בהמוציא שצריך לאכול כדאמרי' בפרק ראוהו ב"ד (ר"ה ד' כט:) לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אא"כ אוכל עמהן הלכך צריך להמתין עד שיטעום המברך אבל קידוש שאין חובה לשתות להמברך א"צ להמתין ומיהו בירושלמי דברכות א"ר אבא בשם רב מסובין אסורין לטעום עד שיטעום המברך ר' יהושע בן לוי אומר שותין אע"פ שלא שתה ולא פליגי מה דא"ר אבהו כשהיו כולן זקוקין לכוס אחד מה דאמר ר' יהושע כשיש לכל אחד כוסו בידו ומשמע נמי אם אין כוסו בידו אפי' שפך מכוס ברכה לכוסות אחרים אין להם לטעום עד שיטעום המברך אבל כשיש לכל אחד כוס א"צ להמתין ולכך הוה גחין ושתי ומכאן יש להוכיח שא"צ לשפוך מכוס של ברכה לשאר כוסות ומיהו היכא דפגימי צריך לשפוך ממנו לשאר כוסות כדי שיתקנו כולם מכוס שאינו פגום אע"ג דשתיה לא מעכבא כדאמרינן בפרק בכל מערבין (עירובין דף מ:) וגם בהמוציא יש להוכיח מירושלמי אם יש לכל אחד ככרו א"צ להמתין ואוכל כל אחד משלו והא דאמר טול ברוך (ברכות דף מ.) ואמרינן נמי (שם דף מו.) בעל הבית בוצע כדי שיבלע בעין יפה דמשמע שאין אוכלין אלא מה שמחלק להם מיירי בשאין ככר לפני כל אחד א"כ בשבת וכגון שאין להם לחם משנה דאז צריכין לאכול מבליעתו*:

הנוטל

לה א מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה טז טוש"ע א"ח סי' קפב סעיף ג:

לו ב מיי' שם הלכה א סמג עשין כט [טור א"ח סי' רעא]:

לז ג מיי' שם הלכה י וסמג שם טור ש"ע א"ח סי' רפט סעיף א:

לח ד מיי' שם הל' ד סמג שם טור ש"ע א"ח סי' רצט ס"ו:

לט ה מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה כג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמד ס"ו:

מ ו מיי' פכ"ט מהלכות שבת הלכה ד סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' רצט סעיף ו:

רבינו חננאל

לו לברך עד שיטעום וש"מ טעמו פגמו לברכה וש"מ טעם מבדיל מדקתני ומשלשלן כלן בברכת המזון ומדבריך בכוס אחד והבדלה ש"מ אומר שתי קדושות בכוס אחד וש"מ מדמקדים המאור לבשמים ב"ש היא דאי ב"ה בשמים ואח"כ מאור אמרי: ר' יעקב בר אידי קפיד אכסא פגימה רב ששת קפיד אפי' מחצבא פגימה לא הוה מברך. מר בר רב אשי קפיד אפילו מחביתא פגימה: ת"ר זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין בכניסתו אין לי אלא ביום בלילה מנין ת"ל זכור ומסקנא ביום מאי ואמרי' בורא פרי הגפן והוא קידושא רבה: אמרי בני רבי חייא מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת ועד כמה עד רביעי בשבת דאמר ר' זירא בענין גיטין יום ראשון ויום שני ויום שלישי בתר שבתא יום רביעי ויום חמישי ויום ששי קמי שבתא. אמר ר' יעקב בר אידי אבל בשאר ימי השבוע המבדיל אינו מברך על האור וכן תאני שילא: ואמר רב

[וע"ע תוס' ברכות דף מז. ד"ה אין]

[לעיל קה.]
[לקמן קו.]
גיטין דף עז.
[לעיל קה.]
[סימן כד.]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ה"ג ת"ר וכו' דכי קדיש התלת יומא: (ב) ד"ה אין לי אלא ביום וכו' בלילה היא דכניסתו היא קדושתו: (ג) ד"ה ואגיד וכו' אומר להם קידוש גדול:

כא א ב מיי' פכ"ט מהלכות שבת הל' ט סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' רעא סעיף יב:
כב ג מיי' שם הל' ז וסמג שם טור ש"ע א"ח שם סי' ...:
כג ד מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' רעג ס"ס:

רבינו חננאל

פרונא אמר רב נטל ידיו לא יקדש ואסיקנא רב אימת דחביבא עליה ריפתא מקדש אריפתא אימת דחביבא עליה חמרא מקדש אחמרא:

*הנוטל ידיו לא יקדש (א) אמר להו רב יצחק בר שמואל בר מרתא אכתי לא נח נפשיה דרב שכחנינהו לשמעתיה זמנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב [ב]זימנין דהביבא עליה ריפתא מקדש אריפתא זימנין דחביבא ליה חמרא מקדש אחמרא אמר רב הונא אמר רב טעם אינו מקדש בעא מיניה רב חנא בר חיננא מרב הונא טעם מהו שיבדיל א"ל אני אומר *טעם מבדיל ורב אסי אמר טעם אינו מבדיל רב ירמיה בר אבא איקלע לבי רב אסי אישתלי וטעים מידי הבו ליה כסא ואבדיל אמרה ליה דביתהו והא מר לא עביד הכי אמר לה שבקיה כרביה סבירא ליה אמר רב יוסף אמר שמואל טעם אינו מקדש טעם אינו מבדיל ורבה אמר רב נחמן אמר שמואל [ג]טעם מקדש [ד]וטעם מבדיל אמר

נטל ידיו לא יקדש. דקידושא מפסיק בין נטילה לאכילה והוי כהיסח הדעת ובעי נטילה אחריתי בתר קידושא: דחביבא ליה ריפתא. שהיה רעב מקדש אריפתא אלמא לא בעי נטילה אחריתי אלא מעיקרא משי ידיה ואכיל נהמא דקידושא: דחביבא ליה חמרא. שהיה צמא: טעם. אם אכל שוב אינו מקדש כל הלילה: אישתלי. רב ירמיה: אמרה ליה דביתהו. דרב אסי לרב אסי: והא מר לא עביד הכי. דאמר רב אסי טעם אינו מבדיל: כרביה. כרב דרב הונא משמיה דרב הוה אמר שמעתיה:

כל

רשב"ם

נטל ידיו לא יקדש. אלא אחר יקדש והוא יצא ידי חובתו בשמיעה ושתיה דאין כאן היסח הדעת מאחר שהוא עצמו אינו מברך אבל הוא עצמו לא יקדש אם נטל ידיו כדי שיאכל על סמך נטילה דלפני קידוש דקידוש מפסיק בין נטילה לאכילה והוי כהיסח הדעת ובעי נטילה אחריתי בתר קידושא דתכף לנטילת ידים סעודה ובשביל קידוש לא בעי נטילה דהנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח והא קמ"ל דנטילה שלפני קידוש אינה עולה לו לפיכך יקדש תחלה ואח"כ נוטל ידיו וכ"ש דהנוטל ידיו לא יבדיל דהא אפילו קידוש דבמקום סעודה הוא ואיכא למימר דליכא היסח הדעת אפ"ה אין יכול לסמוך על נטילה דלפני קידוש והא דקאמר נטל לא יקדש ולא אמר מקדש וחוזר ונוטל ידיו היינו משום דלא בעינן נטילת ידים תרי זימני דחדא מינייהו ברכה לבטלה הלכך לא יקדש הוא אבל חבירו יקדש לו: דחביבא ליה ריפתא. שהיה רעב מקדש אריפתא אלמא לא בעי נטילה אחריתי אלא מעיקרא משי ידיה ואכיל נהמא דקידוש אלמא קידוש שלאחר נטילה לא חשיב היסח הדעת וכן הילכתא דמי שנטל ידיו קודם קידוש א"צ לחזור וליטלן אחר קידוש ולא אפליגו רבנן בין מקדש אריפתא למקדש אחמרא מדלא קא מהדר ליה לרב יצחק בר שמואל מידי ומיהו לכתחלה מוזגין ואח"כ נוטלין לידים כב"ה במסכת ברכות (דף נה:) ומדרב שמעינן שמקדשין על הפת ואומר ויכלו ומברך המוציא ואינו אוכל גם לא יפרוס עד שיקדש אחרי כן ודוקא קידוש אבל הבדלה אינה אלא על הכוס של יין כדאמרינן (שם דף לג.) העשירו קבעוה על הכוס ומי שאין לו כוס יין במקום שרגילין לשתות יין אל יבדיל על הפת ודי לו בהבדלת תפלה בסידור רב עמרם: טעם. אם אכל לא יקדש כל הלילה אלא למחר קודם סעודה: אני אומר טעם מבדיל. ואע"ג דלגבי קידוש אמינא טעם אינו מקדש בהבדלה אין להחמיר כל כך: אשתלי. רב ירמיה: אמרה ליה דביתהו. דרב אסי: והא מר לא עביד הכי. דאמר רב אסי טעם אינו מבדיל: א"ל. רב אסי: שבקיה כרביה ס"ל. דס"ל כרב ורב הונא משמיה דרב היה אומר וכך פרש"י:

כל

תוספות

הנוטל ידיו לא יקדש. פירש רשב"ם ובסדר דרב עמרם משום היסח הדעת וקשה דהא רב גופיה קאמר בפ' כל הבשר (חולין דף קו:) נוטל אדם ידיו שחרית ומתנה עליהם כל היום וי"ל דתנאי לא מהני אלא היכא דלא שכיחי מיא כגון שאין לו מים בסמוך או יש לו וצריך לדברים אחרים אבל היכא דשכיחי מיא ויש לו בסמוך לא יועיל תנאי כדמשמע התם דקאמר אמר להו רבא להנהו בני פקתא דערבות כגון אתון דלא שכיחי לכו מיא משו ידייכו מצפרא ואתנו עלייהו כולי יומא איכא דאמרי בשעת הדחק ופליגא דרב ואיכא דאמרי אף שלא בשעת הדחק והיינו דרב משמע דרב נמי איירי בלא שכיחי מיא כדקאמר כגון אתון דלא שכיחי לכו מיא וקאמר והיינו דרב וה"ר אלחנן מפרש (ב) נטל לא יקדש משום דמיחזי כנוטל ידיו לפירות דהרי זה מגסי הרוח: זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב כו'. השתא משיק דקידוש לא הוי היסח הדעת וא"ת דבפרק אלו דברים (ברכות דף נא:) אמרי ב"ה מוזגין את הכוס ואח"כ נוטלין לידים ומפרש טעמא *משום דתכף לנטילת ידים סעודה וכי מזיגת הכוס הוי טפי היסח הדעת מקידוש וי"ל דשאני מזיגה שהיא בחמין וצריך דקדוק שלא יחסר ושלא יותיר והוי טפי היסח [הדעת] מקידוש ור"ת פירש דהתם איירי בחול ויש לחוש שאם יטול קודם מזיגה שיעסוק בשאר דברים ולא יאכל לאלתר ולאו אדעתיה אבל בשבת אין לחוש שיפליג לדבר אחר שהשלחן ערוך ויאכל מיד: מקדש אריפתא. פירש רשב"ם שהיה מקדש על הפת במקום יין ואם כן היה נוטל תחלה ולא הוי קידוש הפסק וקשה לר"ת דקידוש על הפת ודאי לא הוי הפסק שהקידוש הוא לאחר המוציא והוי כמו גביל לתורי* דלא הוי הפסק בין ברכה לאכילה וכ"ש דלענין נטילה לא הוי הפסק אבל במקדש על היין שהוא קודם המוציא יהיה הפסק בין נטילה לאכילה ומיהו יש ליישב פירושו דפעמים היה דעתו לקדש אריפתא והיה נוטל ואח"כ לפעמים היה נמלך והוא מקדש אחמרא והיה סומך על אותה נטילה ואין להקשות לרשב"ם דהא משמע לקמן דאין מבדילין על הפת מדאמימר בת טוות וא"כ כל שכן דאין מקדשין על הפת דקידוש חמור מהבדלה כדאמרינן לעיל (דף קה.) דקובעת לקידוש ולא להבדלה ולקמן אמרינן סבור מינה קידושי הוא דלא מקדשינן הא אבדולי מבדלינן דאינה קשיא דאיכא טעמא דכיון שמצוה לסעוד סעודת שבת שייך קידוש על הפת אבל הבדלה אין ענינה אצל פת אלא דוקא על היין דשייך בכל דבר הודאה ושירה מ"מ נראה לר"ת דאין מקדשין על הפת כלל והכא ה"פ הנוטל ידיו לא יקדש משום דס"ל לרב יש קידוש שלא במקום סעודה וחיישינן שמא יפליג וילך לחוץ א"ל רב יצחק כו' זימנין דחביבא ליה ריפתא ומקדש אריפתא כלומר הוה מקדש אחמרא על דעת לאכול מיד ריפתא והיה נוטל מיד ידיו קודם קידוש ולא דמי למזיגת הכוס כדפרישית לעיל וזימנין דחביבא ליה חמרא הוה מקדש אחמרא שלא במקום ריפתא דהיינו סעודה דסבירא ליה דיש קידוש שלא במקום סעודה ומאן דסבר אין קידוש אלא במקום סעודה כ"ש דנוטל ידיו ומקדש דלא הוי היסח (ג) ובירושלמי דברכות גבי פלוגתא דב"ש וב"ה מברך על היום ואחר כך מברך על היין משמע כפר"ת דאין מקדשין על הפת דא"ר זעירא מדברי שניהם נלמד מבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין אמר רבי יוסי ב"ר בון נהיגין תמן מקום שאין יין שליח צבור יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע וחותם במקדש ישראל ויום השבת משמע שאין מקדשין על הפת וצ"ע אם מקדשין על השכר היכא דהוי חמר מדינה כמו שמבדילין וכולה שמעתין דאסרה לקדושי אשיכרא איכא לאוקמי בשאינו חמר מדינה ותדע מדקאמר רב כשם שאין מקדשין כך אין מבדילין ובחמר מדינה פשיטא דמבדילין ולקמן נמי דאמר אין מקדשין בלא יין וכן היא דירושלמי שהבאתי איכא לאוקמא דלא אתי למעוטי אלא כשאינו חמר מדינה ואי מקדשין על השכר היכא דהוי חמר מדינה אתי שפיר ביום טוב שאחר השבת שיעשו יקנה"ז על השכר אבל אי אין מקדשין על השכר ולרשב"ם שאומר לקדש על הפת תימה איך יעשו אי יקנה"ז על הפת ואי על השכר ומיהו בסדר דרב עמרם יש אע"ג דאין מבדילין על הפת ביו"ט שחל במוצאי שבת מבדילין כיון דקידוש עיקר כדפסקינן יקנה"ז ומקדשין על הפת נעשה הבדלה טפילה לה ומבדיל על הפת עם הקידוש וכוס ברכת המזון נראה דמברכין על השכר היכא דהוי חמר מדינה דהא אפילו הבדלה דטעונה כוס לכולי עלמא מבדילין כל שכן ברכת המזון דאיכא ברייתא באלו דברים (ברכות נב.) שסוברת דאינה טעונה כוס ועוד דאמרינן בשמעתין אין אומרים הבא כוס של ברכה פירוש לברך ברכת המזון אלא על היין והני מילי דלא קבע סעודתיה עילויה אבל קבע סעודתיה עילויה לית לן בה משמע דאם קבע סעודתו עליו שמברכין עליו ברכת המזון וכל שכן אם הוא חמר מדינה מיהו רשב"ם מוחקו מן הספרים. מסקנא דמילתא מבדילין על השכר אם הוא חמר מדינה ולא על הפת ולר"ת אין מקדשין נמי על הפת אך יש להסתפק אם מקדשין על השכר: טעם אינו מקדש. פי' עד למחר קודם אכילה ואם תאמר למאי דפי' לעיל אף ידי יין יצאו כששתה בבית הכנסת א"כ איך יקדש שוב בביתו וי"ל דלא מיקרי טעם כיון שלא טעמו אלא משום של ברכה: אישתלי וטעים מידי. מה שמקשי' השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה י"ל דהכא שהמאכל מותר אלא שהשעה אסורה אין שייך להקשות ובמקום אחר מפורש (גיטין ז.*): שבקיה כרביה ס"ל. פי' בקונטרס רב דרב הונא משמיה דרב הוה אמר שמעתיה ותימה דרב אסי נמי תלמידו של רב והלשון משמע כרביה ולא רביה אלא נראה כרביה כרב הונא [כדאמר] בפ"ב דקדושין (דף מו.) דרב ירמיה תלמידו של רב הונא דקאמר גרסין דברי תלמיד ואע"ג דרב ירמיה בר אבא תלמיד חבר דרב הוה בפ' תפלת השחר (ברכות כז:) דקאמר ליה מי בדלת ולא קאמר ליה מר בברכות גרסינן ברוב ספרים רב ירמיה ובקדושין רבי *ירמיה:

אמר

הגהות הב"ח

(א) גמ' הנוטל ידיו לא יקדש וכן אמר רב אדא בר אהבה אמר רב נטל ידיו לא יקדש אמר להו רב יצחק: (ב) תוס' ד"ה הנוטל וכו' והר"ר אלחנן מפרש שנטל ידיו לא יקדש: (ג) ד"ה מקדש וכו' דלא הוי היסח הדעת ובירושלמי:

[לעיל קה: לקמן קז.]
[עס נב:]
[ברכות מ.]
[גי' הערוך פסתא ועיין ע' ד"ה ר' נתן]
[בדפוס שלפנינו איתא בברכות דף כז: בכל הסוגיא רבי ירמיה אבל בקדושין מה: איתא רב ירמיה]

אמר רבא הילכתא טעם מקדש *וטעם מבדיל ומי שלא קידש בערב שבת מקדש והולך כל היום כולו עד מוצאי שבת *מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת כולו *אמימר פתח לה להא שמעתא דרבא בהאי לישנא אמר רבא הילכתא טעם מקדש טעם מבדיל מי שלא קידש בע"ש מקדש והולך כל היום כולו מי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך כל היום כולו אמרי ליה *מר ינוקא ומר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי זימנא חדא איקלע *אמימר לאתרין ולא הוה לן חמרא אייתינא ליה שיכרא ולא אבדיל ובת טוות למחר טרחנא ואייתינא ליה חמרא ואבדיל וטעים מידי לשנה תו איקלע לאתרין לא הוה לן חמרא אייתינא שיכרא אמר אי הכי *חמר מדינה הוא אבדיל וטעים מידי שמע מינה תלת ש"מ *המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס ושמע מינה אסור לו לאדם *שיאכל קודם שיבדיל ושמע מינה מי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך כל השבת כולו בעא מיניה (א) רב הונא מרב חסדא מהו לקדושי אשיכרא אמר השתא ומה פירזומא ותאיני ואסני דבעאי מיניה מרב ורב מר' חייא ורבי חייא מרבי ולא פשט ליה שיכרא מיבעיא סבור מינה קדושי הוא דלא מקדשינן עילויה אבל אבדולי מבדלינן אמר להו רב חסדא הכי אמר רב כשם שאין מקדשין עליו כך אין מבדילין עליו איתמר נמי אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל כשם שאין מקדשין עליו כך אין מבדילין עליו לוי שדר ליה לר' שיכרא בר תליסר מגני טעמיה הוה בסים טובא אמר כגון זה ראוי לקדש עליו ולומר עליו כל שירות ותושבחות שבעולם בליליא צעריה אמר *מיסרן ומפיים אמר רב יוסף אדור ברבים דלא אישתי שיכרא אמר רבא אישתי מי זוריון ולא אישתי שיכרא ואמר רבא תיהוי שקיותיה שיכרא מאן דמקדש אשיכרא רב אשכחיה רב הונא דקדיש אשיכרא אמר ליה שרי אבא למיקני איסתירי משיכרא ת"ר אין מקדשין אלא על היין ואין מברכין אלא על היין אטו אשיכרא ואמיא מי לא מברכין עליהו שהכל נהיה בדברו אמר אביי הכי קאמר אין אומרים הבא כוס של ברכה לברך אלא על היין ת"ר אין מקדשין על השכר משום ר' אלעזר בר רבי שמעון אמרו מקדשין מטעימת יין כל שהוא ר' יוסי בר יהודה אומר מלא לוגמא אמר רב הונא אמר רב וכן תני רב גידל דמן נרש *המקדש וטעם מלא לוגמא יצא ואם לאו לא יצא אמר רב נחמן בר יצחק אנא תנינא לה לא גידול בר מנשיא ולא גידול בר מניומי אלא גידול סתמא למאי נפקא מינה למירמא דידי' אדידיה: סמוך למנחה: איבעיא להו סמוך למנחה גדולה תנן או דילמא סמוך למנחה קטנה תנן סמוך למנחה גדולה תנן ומשום פסח דילמא אתי למימשך

ואתי

תוספות

אמר רבא הילכתא טעם מקדש. וכן הלכה: **אמימר** מתני לה כו'. בסוף מילתיה גרסינן מבדיל והולך כל היום כולו דאי לאו הכי היינו לישנא קמא והלכה כלישנא קמא דמבדיל עד רביעי בשבת כדאמר רבי חייא לעיל ובתשעה באב שחל להיות במוצ"ש נמי רגילין להבדיל אחר התענית וכן בסדר דרב עמרם: **ושמע** מינה מבדיל כל השבת כולה. לא שמעינן מינה אלא כל היום אלא נקט הכי משום דהלכה כן: **אדור** ברבים כו'. דקסבר דברבים אין לו הפרה ואין הלכה כן אלא דוקא על דעת רבים אין לו הפרה ובמקום אחר מפורש (גיטין דף לו.): **אם** טעם מלא לוגמא יצא. וכדמפרש ביומא (דף פ.) כל שאילו מסלקו לצד אחד יראה כמלא לוגמיו והוי פחות מרביעית כדאמרינן התם אבל מלא לוגמיו אמרינן התם דהוי יותר מרביעית ונראה שהוא רוב רביעית דאמרינן לקמן והוא דשתה רובא דכסא ודוקא לאדם בינוני אבל לעוג מלך הבשן בעי טפי כדאמרינן התם*: ***סמוך** למנחה. תימה אמאי קרי ליה מנחה דאי משום דמנחה היתה קריבה בין הערבים הלא גם בשחר קריבה מנחת חביתין ומנחת תמיד וי"ל בשחר יש שם אחר תפלת שחרית ועוד דאמרינן בפרק קמא דברכות (דף ו:) הוי זהיר בתפלת מנחה שאף אליהו לא נענה אלא בתפלת מנחה ושמא בשעת הקרבת מנחה נענה ולכך קרי ליה תפלת מנחה שאז היה שעת רצון*:

ואתי

כל השבת. כדאמרן לעיל עד יום רביעי: פירזומא. שכר שעורים בלשון לעז ברוי"ש: ותאיני. שכר תאנים: ואסני. שכר תותים: שיכרא. שכר תמרים: בר תליסר מגני. שנתנו מים על התמרים ואחר שזבו נתן על תמרים אחרים וכן הביא תמרים עד י"ג פעמים: מייסרן ומפיים. מנטרין (ב) ובשעת שתיה מפייסין הן כלומר טובים הן וראוי לומר עליהן קידוש והבדלה: אדור ברבים. נדר שאין לו הפרה: מי זוריון. מי משרת הפשתן: שרי ליה אבא. התחלת לעשות שכר ולהשתכר בו (ג) מערב לכך הוא יפה בעיניך ומקדש אתה עליו: כוס של ברכה. ברהמ"ז: מטעמת יין בכל שהוא. אותה טעימה שאמרו המברך צריך שיטעום (ד) בכל שהוא: מנחה גדולה. (*משבע) שעות ומחצה ולמעלה זמן הקרבת תמיד כשאתה בא להקדימו: ומשום פסח. שמא ישב בסעודה וימנע ויפשע מעשות פסח:

או

רשב"ם

כל השבת כולה. כדאמרן לעיל עד יום רביעי והכי קי"ל כרבא דאמר טעם מקדש ואם שכח ולא קידש מקדש למחר כל היום כולו וכן טעם מבדיל ואם לא הבדיל מבדיל והולך עד יום רביעי: ובת טוות. לן מעונה שלא אכל וקרא הוא בדניאל (ו): חמר מדינה. אין יין אחר בעיר הזאת כי אם שכר הלכך מבדילין בו וכן הלכה אבל מים לא איקרו חמר מדינה ואין מבדילין על המים אפילו היכא דליכא שכר ויין: שמעת מינה תלת. ג' דברים בסידרי הבדלה ואף על גב דשמעינן מינה דמבדילין על חמר מדינה אע"פ שאינו יין לא חשיב דלא איירי אלא בסדר הבדלה אי נמי מילתא דפשיטא הוא דכיון דאין יין אחר בעיר טוב לו שיבדיל על השכר משלא יבדיל כלל: מהו לקדושי אשכרא. במקום שאין יין: פירזומא. שכר שעורין: ותאיני. שכר תאנים: ואסני. שעושין שכר מפרי סנה כגון תותין והללו חשובין יותר מאשר שכר שלהם שהיה של תמרים: אבל אבדולי מבדלינן. אליבא דרב: תליסר מגני. שנתן המים על התמרים ואח"כ נותן על תמרים אחרים וכן הביא אחרים עד שלש עשרה פעמים ומגני נראה שהוא לשון אסר מגן אציך בידך (בראשית יד) ומתרגמינן ומסר והוא לשון מסר כך השיכרא היה כותש ג"כ ומשבר התמרים חדשים שלש עשרה פעמים: צעריה. שלשול דתמרים משלשלין כדאמרי' בכתובות (דף י:): מיסרן ומפיים. בתמיה וכי מי שמצער ראוי הוא לפייס ולרצות להקב"ה ולומר עליו קידוש: אדור ברבים. נדר שאין לו הפרה: מי זוריון. מי משרת פשתן: תיהוי שקיותיה שיכרא. עני יהיה שלא יוכל לקנות יין מדה כנגד מדה: מקדש אשיכרא. ואע"פ שהיה יין בעירו וטעמו משום דחביב ליה כדאמר לעיל זימנין דחביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא: שרי ליה אבא. התחיל לעשות שכר ולהשתכר בו ויפה בעיניך ומקדש אתה עליו: ואין מברכין. ברכת המזון כדמפרש לקמן: כוס של ברכה. ברכת המזון: ה"מ דלא קבע עליה אבל קבע עליה לית לן בה לא גרסינן כלל: מטעמת יין כל שהוא. אותה טעימה שאמרו המברך צריך שיטעום אותה טעימה די בכל שהוא: וטעם מלא לוגמא יצא ואם לאו לא יצא. והכי הילכתא והוא שלא טעם אחד מכל המסובין אבל טעם אחד מהם יצאו כולן ידי חובתן ואע"פ שלא טעמו: אמר רב נחמן בר יצחק אנא תנינא לה. להאי מתניתא משמיה דרב גידל (דמגרס) אבל איני מזכיר מי הוא שמא גידול בר מנשיא או גידול דמן נרש: מנחה גדולה. משש שעות ומחצה ולמעלה דהיינו זמן עשיית תמיד הערב כשאתה בא להקדימו כגון בערב הפסח שחל להיות בערב שבת שנשחט בשש ומחצה והפסח אחריו כדאמרינן בתמיד נשחט (לעיל דף נח.): ומשום פסח. שמא ישב בסעודה ויפשע מעשות פסח:

או

מד א מיי' פ"ז מהל' ברכות [עי' בהג' מיי' שם ס"ק ס] ופכ"ט מהל' שבת הלכה יז סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' קפב ס"ב וסי' ערב ס"ט וסי' רט ס"ב:

מה ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ז טוש"ע א"ח סי' קל סעיף ג ובסי' רצו סעיף יג:

[עי' תוס' כ"ב ע: ד"ה מר יעקב]

ס"א רבן

[ועי' תוס' עירובין עט: ד"ה אם ותוס' יומא דף פ. ד"ה הכי ותוס' שבת דף עו: ד"ה ויעמוד]

[ונאמרו דברים דף מא ע"ד דפוס פראג כתב בזה"ל ונקראת זאת התפלה מנחה מפני שבשעה עשירית מן היום נתאסון בו אדם הראשון חטא וזהו שכתוב לרוח היום ומתרגמינן למפני יומא עכ"ל]

רבינו חננאל

אמר רבה הלכתא טעם מקדש טעם מבדיל ומי שלא קדש בערב שבת מקדש והולך כל היום ומי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל כל היום כמרימר דמתני לה לשמעתא דרבא ליומיה. פי' ובת טות לן אותה הלילה בלא אכילה. פי' חמר מדינה יין ששותין בני המדינה כולה והוא יינם ואין להם זולתו: שכרא בתליסר מגאני פי' שכר מסונן בשלש עשרה מסננות כלומר הורק מכלי אל כלי: מיסרן ומפיס פי' מסיר הדעת כמו המסית שבא בדבריו רכין והוא מתוק ומפתה בני אדם לשתותו ואחר מצערו מלשון המפיס מורסא בשפת: רבה בר בר חנה מקדש אשכרא. גרסינן במס' נזיר בתחלתו הריני נזיר מן החרצנים כו' ור' שמעון נמי הכתיב מיין ושכר יזיר ההוא מבעי ליה לאסור יין מצוה כיין הרשות יין מצוה [מאי היא] קידושא ואבדלתא הרי הוא מושבע עליהן מהר סיני אלא כי הא דאמר רבא שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר אתיא נזירות חלה אשבועה ורבנן הכתיב מכל ההוא לאסור יין מצוה כיין הרשות*: ירושלמי בשבועות פ"ג (הלכה ד) שבועה שלא אוכל מצה בלילי הפסח לוקה ואוכל מצה בפסח שבועה שלא אשב בצל אסור לישב בצל סוכה שבועה שלא אשב בצל סוכה לוקה וישב בצל סוכה. כתוב בספרי דבי רב מיין ושכר יזיר לעשות יין מצוה כיין רשות: ת"ר אין אומרין הבא כוס לברך אלא על היין ואסיקנא לא אמרן אלא דלא קביע סעודתיה עילוית אבל קבע לית לן בה. ת"ר אין מקדשין על השכר משום ר"ש אמרו מקדשין ומטעימת יין כל שהוא ר' יוסי אומר מלא לוגמיו וכן תאני גידול המקדש וטעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא: מתני' סמוך למנחה כו'

אוקימנא

*) [לשיטו שם בנזיר (ד' ד') הגי' ורבנן נמי הא ניבעי ליה לאסור יין מצוה כיין רשות א"כ לימא קרא מיין מאי ושכר ש"מ תרתי ע"כ וגי' רבינו אינו מובן וצ"ע]

[לעיל קה:]

[לעיל קו.]

ס"א מרימר

[מסכת סופרים פ"א]

[לעיל קה: וש"נ]

[פי' תוס' שבת ע: ד"ה לימא וכו' גרסתם בגה לעשות כלום]

[פי' מסיר הדעת כמו המסית שבא בדברים רכים והוא מתוק ומפתה בני אדם לשתותו ואח"כ מצער מלשון המפיס מורסא ערוך ערך מפיס גרס מיסרן ומפיס]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בעי מיניה רב חסדא מרב הונא מהו לקדושי אשיכרא כצ"ל: (ב) רש"י ד"ה מייסרן ומפיים מנטרין הן אבל בשעת שתיה: (ג) שם ד"ה שרי וכו' ולהשתכר בו לכך כצ"ל ותיבת מערב נמחק: (ד) שם ד"ה מטעמת וכו' שיטעום די בכל שהוא:

תורה אור

ואתי לאימנועי מלמיעבד פסחא או דילמא סמוך למנחה קטנה תנן ומשום מצה דילמא אתי למיכלה למצה אכילה גסה אמר רבינא ת"ש אפילו אגריפס המלך שהוא רגיל לאכול בתשע שעות אותו היום לא יאכל עד שתחשך אי אמרת בשלמא סמוך למנחה קטנה תנן היינו רבותיה דאגריפס אלא אי אמרת סמוך למנחה גדולה תנן מאי רבותיה דאגריפס חל איסור עליה מעיקרא (א) אלא *סמוך למנחה קטנה תנן סוף סוף מאי רבותיה דאגריפס הא מטיא ליה זמן איסורא מהו דתימא תשע שעות לאגריפס כארבע שעות (ב) דידן דמי קמ"ל אמר רבי (*יוסי) ב אבל מטביל הוא במיני תרגימא ר' יצחק מטביל בירקי תניא נמי הכי *השמש מטביל בבני מעיין ונותנן לפני האורחים ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר °נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים *רבא ג הוה שתי חמרא כולי מעלי יומא דפיסחא כי היכי דניגרריה לליביה דניכול מצה טפי לאורתא אמר רבא מנא אמינא לה דחמרא מיגרר גריר דתנן
בין

ירמיה ד

רש"י

או דילמא סמוך למנחה קטנה. בתשע שעות כשהוא מאוחר בפרק תמיד (לעיל דף נח.): ומשום מצה. שיכנס לה כשהוא תאוה: אגריפס המלך. לא היה אוכל עד תשע שעות: אי אמרת בשלמא סמוך למנחה קטנה היינו רבותיה. דאע"ג דעדיין לא אכל וזמן איסוריה אכתי לא מטא בשעה תשיעית עד לאחר תשע אפ"ה לא יאכל משום דמשיך ליה עד זמן איסורא יתענה ולא יאכל: אלא אי אמרת. ממנחה גדולה ואילך אסור מאי רבותיה דאגריפס והא כבר חל זמן איסוריה משש שעות ואילך וצריכא למימר לאסור בתמיה דהטו משום דלא אכל בעי למיעבד איסורא ונשרי למיכל מתחלת תשע: אבל. יכול אדם לטבול ולאכול מיני תרגימא פירות והאי דנקט מטביל לפי שמאכלם על ידי טיבול: בירקי. היה אוכל ירק מן המנחה ולמעלה לפי שאין משביע: בבני מעים. הואיל ועסוק בסעודה יכול הוא לאכול בבני מעים מה שדרך השמש לאכול רשאי הוא לעשות כן מן המנחה ולמעלה דהואיל והוא עסוק בהן מצער ליה אי לא אכיל ואי אכיל לא משבעו ליה: נירו לכם ניר. כשאתם טורחים תטרחו בדבר שאתם יכולין ליהנות ממנו ושמש זה שעוסק בסעודה ובית המטבחים אם אינו נהנה מצער ליה:
בין

רשב"ם

או דילמא סמוך למנחה קטנה. והיינו בגמר ט' שעות דמתשע שעות ומחצה הוי זמן דהקרבת תמיד של כל השנה כשהוא מאוחר דהשתא משום אימנועי מפסח ליכא דערב הפסח היה התמיד קרב בשמונה ומחצה והפסח אחריו מיד לפיכך אם בא לאכול סמוך למנחה קטנה דהיינו בגמר תשעה וכבר נשחט הפסח ואין כאן לחוש אלא משום מצה שלא יאכלנה אכילה גסה והאי נמי דמשום פסח איכא למיחש לאכילה גסה דאף על גב דהוא נאכל על השובע אכילה גסה מיהא איכא אכילה ובקדשים מזיק הוא דחשבינן ליה ביבמות (דף מ.) אלא משום דלגבי לחם הויא אכילה גסה באכילה מועטת נקט מצה אי נמי רבותא קאמר והכי קאמר או דילמא סמוך למנחה קטנה ואפילו בזמן דליכא פסח דליכא למיחש לעשייתו ולא לאכילתו משום אכילת מצה מיהא איכא דלא ליהוי אכילה גסה חיישינן: אגריפס המלך. מלך כשר היה *ממלכי חשמונאי ולא היה אוכל עד שעה ט': רבותיה דאגריפס. כלומר היינו רבותא דקתני בברייתא אפי' אגריפס דאע"ג דעדיין לא אכל וזמן איסורא לא מטא אכתי בשעה תשיעית עד לאחר תשעה אפילו הכי לא יאכל משום דמשיך ליה עד זמן איסור ויתענה ולא יאכל: אלא אי אמרת. ממנחה גדולה ולמעלה אסור מאי אפילו אגריפס הא מטא כבר זמן איסוריה משש שעות ומחצה ואילך וצריכה למימר לאסור בתמיה דהטו משום דלא אכל בעי למיעבד איסורא: כדבעינן למימר לקמן לא גרס ליה: סוף סוף מאי רבותיה דאגריפס הא מטא ליה עידן איסוריה. קודם שיגמור סעודתו דאפילו רבי יוסי דפליג בהפסקת ערב הפסח בריש פירקא ואמר שלא להפסיק מאחר שהתחיל לאכול בהיתר הכא מודי דאסור דמעיקרא לדעת כן היה אוכל בתשע שעות שגמר סעודתו בתוך זמן איסוריה וכמתחיל לאכול אחר זמן איסורו דמי ואסיר: מהו דתימא ט' דאגריפס כארבע לדידן דמי. דכיון דלמוד לאכול בתשע שעות כארבע שעות לדידן דמי ויאכל גם הוא מצה לתיאבון כמותינו שאוכלין בד' שעות ביום והלכך הואיל והכתי לא מטא זמן איסורא נישרי לאכול בתחלת ט' אע"פ שתמשך סעודתו לאחר ט' קמ"ל דאסור לאכול אבל אי הוה תנינן סמוך למנחה גדולה ליכא רבותא כלל ולא הוה שייך למיתני אפי' דכיון דטעמא משום דילמא אתו לאימנועי מפסח ולא משום אכילה גסה דמצה ליכא למימר הכי מהו דתימא ט' לאגריפס כד' לדידן דמי הלכך שמעינן מינה דמנחה קטנה תנן: מטבל ואוכל. מן המנחה ולמעלה: תרגימא. פירות ובשר בלא לחם והא דנקט מטבל שכל מאכלם ע"י טיבול: בירקא. היה אוכל ירק מן המנחה ולמעלה לפי שאינו משביע ונראה בעיני דמגרר ליבא למיכל ואכל מצה לתיאבון יותר ולפיכך היה אוכל [ירק] ולא היה נוהג כן כי אם ערב הפסח כדי להמשיך ולאכול בלילה כדאמרי' במס' שבת בפ' תולין (דף קמ:) אמר רב חסדא בר בי רב לא ליכול ירקא משום דמגררי ליבא כו' וכדאמר נמי בסמוך רבא הוי שתי חמרא במעלי יומא דפסחא כי היכי דנגריר לליביה ודברים הללו כגון מיני תרגימא וירקות ממשיכין את הלב לאכול כדמוכח נמי בברכות (ד' מג.) שהיו רגילין לאכול פרפרת קודם אכילת הפת לגרר את הלב כדתנן בירך על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת אלמא דפרפרת קודם לפת: תניא נמי הכי. דאוכלין מיני תרגימא ערב הפסח כדי להמשיך את הלב: השמש מטביל בבני מעים. כלומר בבני מעים של בהמות הנשחטות לסעודת יו"ט וגם נותן מהם לפני האורחין המנויין יחד על הפסח כדי שיאכלו מצה ופסח לתיאבון ובערב הפסח קאי בתוספתא דפסחים ואפי' מן המנחה ולמעלה דלעיל מינה תניא ע"פ סמוך למנחה לא יאכל כו': ואע"פ שאין ראיה לדבר. דאכילה מושכת אכילה זכר לדבר יש קצת דכתיב נירו לכם ניר הראה לנו הנביא דוגמא שחורשין את הקרקע כדי לקבל את הזריעה ואם אינה חרושה אינה מקבלת הזריעה אף אדם האוכל דברים שאין משביעין את האדם פותחים בני מעים ומרחיבין אותן ויקבל המאכל של סעודה אחרי כן לתיאבון כך נראה בעיני שיטה זו ועיקרה ורבינו שלמה זקיני פירשה כן בני מעיים הואיל ועסוק בסעודה יכול הוא לאכול בני מעיים מה שדרך השמש לאכול רשאי הוא לעשות כן מן המנחה ולמעלה דהואיל ועסוק בהן מצערי ליה אי לא אכיל ואי אכיל לא משבעי ליה: נירו לכם ניר. כשאתם טורחים תטרחו שתוכלו ליהנות ממנו ושמש זה שעסוק בסעודה או בבית המטבחים אם אינו נהנה מצער ליה ולא נהירא עוד יש לשון אחר ואין בו ממש:
בין

*) [אולי דצ"ל כלומר היה אוכל זה מן המנחה ולמעלה אבל לא היה מטבל במיני תרגימא]

תוספות

ואתי לאימנועי מפסח. ואפילו אחר שיעשה פסח. אסור כדי שלא ימהר לאכול ויעשה פסח שלא כראוי: דילמא אתי למיכל אכילה גסה. ואינה אכילה כדאמרינן בפרק בתרא דיומא (דף פ:) האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור וקשה דאמרי' בנזיר (דף כג.) גבי פסח זה שאכלו אכילה גסה ופושעים יכשלו בם ופריך רשע קרית ליה נהי דלא עביד מצוה מן המובחר פסח מיהא קא עביד ואומר ר"ת דתרי גווני אכילה גסה אחת שנפשו קצה מלאכול ועל אותה פטור ביוה"כ ויש אכילה גסה שאינו מתאוה לאכול אך יש בה טעם והא דפסח נאכל על השבע היינו שמתאוה לאכול קצת ועוד י"ל דאין לו לקרותו רשע כיון שקיים מצות פסח אע"פ שלא קיים מצות אכילה דאכילת פסחים לא מעכבא *ומה שפירש רשב"ם דנקט מצה משום דשייכא אפילו בזמן הזה דליכא פסח לא נהירא דאפילו הוי טעמא משום פסח אסור בזמן הזה כדמוכח בסמוך גבי רב ששת דהוה יתיב כולי יומא בתעניתא ופירוש *אחר עיקר שפי' דנקט מצה דבאכילה מועטת הוי אכילה גסה: אפי' אגריפס המלך. פי' רשב"ם מלך כשר ומבני חשמונאי היה ולא דק דבסוטה (דף מא.) אמרי' כשהגיע למקרב אחיך תשים עליך מלך זלגו עיניו דמעות: שהיה רגיל לאכול בתשע שעות. °י"מ לפי שדרך מלכים לעמוד בג' שעות והיה מתנהג כתלמיד חכם לאכול בשעה ששית *אחרי קומו ואין נראה דא"כ הוה ליה למימר ט' שעות לאגריפס כשש שעות לת"ח: מיני תרגימא. פי' רשב"ם פירות ובשר בלא לחם ולא נהירא דאמרינן בתוספתא דכילד מברכין הביאו לפניו מיני תרגימא מברך בורא מיני מזונות ואין מברכין בורא מיני מזונות אלא על חמשת המינים ומיהו בפרק בתרא דיומא (דף עט:*) איכא חד שינויא דמשני ואיבעית אימא מאי מיני תרגימא פרי: נירו לכם ניר. פי' רשב"ם דעל ידי החרישה מקבלת הזריעה ה"נ ע"י אכילת תרגימא יאכל מצה מיהו חרישה וזריעה תרי מילי נינהו ולא דמי לשתי אכילות ונראה שזה הפסוק משל הוא כענין זה דכתיב (ירמיה ד) אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב אם תסיר שקוציך וגו' פי' לאחר שתסירו שקוצים אז תשובו אלי וכל זמן ששקוצים עמכם ונתייאשתם ממני לא תוכלו לשוב כי כה אמר ה' נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים כל זמן שהקוצים בתוכה אינה מועלת זריעתה כלום וה"נ מייתי זכר לדבר כשאכל קצת לבו נמשך יותר אבל כשלא אכל כלל ונתייאש אין לבו נמשך אחר אכילה והוי כזורק אבן לחמת:
אלא

עין משפט נר מצוה

מו א ב ג מיי' פ"ו מהל' מצה הלכה יב סמג עשין מ טוש"ע א"ח סי' תעא ס"א:

[וע"ע תוס' נזיר כג. ד"ה פסח ותוס' יבמות מ. ד"ה אכילה ותוס' ב"ק דף קי. ד"ה אכילה]

נ"ל ופירוש א'

[כדאיתא לעיל יב:]

[ע"ש בגמ' ובתוס' שם ד"ה מיני ותוס' סוכה דף כז. ד"ה במיני]

רבינו חננאל

אוקימנא סמוך למנחה קטנה מדתניא אפילו אגריפס המלך שרגיל לאכול בתשע לא יאכל עד שתחשך אמר רב יוסף אבל מטבל הוא במיני תרגימא. פי' רב האי תרגימא כסנין של מיני מתיקה דתנינן בתוספתא דברכות הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליהן בורא מיני [מזונו']: רבי צדוק מטבל בירקי כלומר *) היה אוכל זה מיני תרגימא וזה היה אוכל מן המנחה ולמעלה תניא נמי הכי השמש טובל בבני מעים ונותן לפני האורחים רבא הוה שתי חמרא טובא במעלי דפסחא אמר כי היכי דנגרריה לליביה ונכפין [ונאכל] למצה וכו':

מסורת הש"ס

[ברב אלפס איתא ר' אסי]

[תוספתא פ"י]

ברכות דף לה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא מאי סמוך למנחה קטנה תנן סוף: (ב) שם כארבע שעות לדידן דמי:

[ס"א ממלכי הורדוס]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שהיה כו' י"מ. עי' תענית כה ע"ב רש"י ד"ה שכן מנ"ס:

*בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה בין שלישי לרביעי לא ישתה ואי אמרת מסעד סעיד אמאי ישתה הא קא אכיל למצה אכילה גסה אלא שמע מינה מגרר גריר רב ששת הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא נימא קא סבר רב ששת סמוך למנחה גדולה תנן ומשום פסחא הוא דילמא מימשך ואתי לאימנועי מלמעבד פיסחא הוא וסבר לה כי הא *דאמר רבי אושעיא אמר ר"א מכשיר היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית בארבעה עשר לשמו ומצפרא זמן פסחא הוא דכולי יומא חזי לפסחא דסבר °בין הערבים בין ערב דאתמול לערב דהאידנא אמרי לא "שאני רב ששת דאיסתנים הוה דאי טעים בצפרא מידי לאורת' לא הוה מהני ליה מיכלא: ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב: איתמר [ב]מצה צריך הסיבה מרור אין צריך הסיבה יין איתמר משמיה דרב נחמן צריך הסיבה ואיתמר משמיה דרב נחמן אין צריך הסיבה ולא פליגי הא בתרתי כסי קמאי הא בתרתי כסי בתראי °אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא אמרי לה להאי גיסא תרי כסי קמאי בעו הסיבה דהשתא הוא דקא מתחלא לה חירות תרי כסי בתראי לא בעו הסיבה מאי דהוה הוה ואמרי לה להאי גיסא אדרבה תרי כסי בתראי בעו הסיבה ההיא שעתא דקא הויא חירות תרי כסי קמאי לא בעו הסיבה דאכתי עבדים היינו קאמר השתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי *°[ג]אידי ואידי בעו הסיבה [ד]פרקדן לא שמיה הסיבה הסיבת ימין לא שמה הסיבה ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה [ה]אשה אצל בעלה לא בעיא הסיבה ואם אשה חשובה היא צריכה הסיבה [ו]בן אצל אביו בעי הסיבה איבעיא להו תלמיד אצל רבו מאי ת"ש (אמר) אביי כי הוינן בי מר זגינן אבירכי דהדדי כי אתינן לבי רב יוסף אמר לן [ז]לא צריכתו *מורא רבך כמורא שמים מיתיבי עם הכל אדם מיסב ואפילו תלמיד אצל רבו כי תניא ההיא בשוליא דנגרי איבעיא להו שמש מאי תא שמע דאמר ריב"ל השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא [ח]מיסב אין לא מיסב לא שמע מינה בעי הסיבה שמע מינה ואמר ר' יהושע בן לוי [ט]נשים חייבות בארבעה כוסות הללו שאף

בין הכוסות הללו. בין הראשון לשני: נימא קא סבר רב ששת סמוך למנחה גדולה תנן ומשום פסח. וקסבר כרבי יהודה בן בתירא דאמר כולי יומא זמן שחיטה הוא ומאי בין הערבים ערב דאתמול משכלה ערב דאתמול דהיינו משעלה עמוד השחר לערב דהאידנא משום הכי מתענה כולי יומא ואע"פ שלא היה פסח בימיו הואיל ומיתסרא בכך: לא רב ששת איסתנים. מעונג היה ואי הוה טעים מצפרא לא מצי למיטעם מצה לתיאבון לאורתא: עד שיסב. הסיבה על צד שמאל: מצה צריכה הסיבה. כבני חורין שהוא זכר לגאולה: מרור אין צריך הסיבה. שהוא זכר לעבדות: שמא יקדים. אפרקדן קאי שמתוך שאוכל שוכב לאחוריו שיפוי כובע הוושט את פי הקנה נפתח ומתקפל למעלה והקנה פושט למעלה והמאכל נכנס לתוכו ונחנק: הוה זגינן אבירכי דהדדי. נשענין כל אחד על ברכי חבירו בשוליא דנגרי. תלמידו של נגר המלמדו אומנות: ארבע כוסות. שלשה כנגד ג' כוסות שנאמרו בפסוק זה וכוס פרעה בידי וגומר ורביעי ברכת המזון :

אלא אי אמרת מסעד סעיד. והא דאמרינן בפ' כילד מברכין (ברכות דף לה:) דאמרה סעיד ומשמח מפרש התם דטובא גריר פורתא סעיד: רב ששת הוה יתיב בתעניתא. לאו דוקא אלא שומר עצמו מלאכול אי נמי היה מקבל עליו ממש תענית כדי שיהא נזכר ונזהר מלאכול והבכורות נהגו להתענות ערב פסח דקתני במסכת סופרים (פרק כא הלכה ג) שאין מתענין בניסן אלא הבכורות בערב הפסח: נימא קא סבר רב ששת משום פסח. ואע"ג דהשתא ליכא פסח מכל מקום האיסור שהיה בזמן הבית לא בטל ואע"ג דרבי יהודה בן בתירא לא מכשר אלא בדיעבד אבל לכתחלה אסור משום לא תשחט על חמץ * לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים עד ו' שעות ולא אשכחן תנא דפליג מכל מקום כיון דדיעבד כשר סבירא ליה להחמיר שלא לאכול מן הבקר: מאי דהוה הוה. שכבר אמרו גאולה לפני הסעודה ואף על גב דמצה צריכה הסיבה ולא אמר מאי דהוה הוה שאני מצה שהיא עיקר סעודה יותר מיין ועוד ביין היסב כבר בשני כוסות הראשונים ועוד שכתובה בתורה זכר לחירות שלא הספיק בצקם להחמיץ עד שנגאלו ואע"ג דהויא לחם עוני יש לאוכלה דרך חירות ומה שצריך הסיבה במצה היינו כשמברכין על אכילת מצה ובאפיקומן: כולהו נמי צריכי הסיבה. וכל ד' כוסות צריכים הסיבה בשעת שתיה ונ"ע אם שכח ולא היסב אם יחזור וישתה וכן אם בכוס שלישי לא היסב אם יכול לחזור ולשתות בהסיבה אף על גב דבין שלישי לרביעי לא ישתה :
פרקדן. פניו למעלה ולא כמפרש פניו למטה דאין דרך לאכול בענין זה וכן משמע בהמוכר את הספינה (ב"ב עד.) במתי מדבר דגנו אפרקיד ואזיל פרשא תותי כרעיה כדנקיט רומחא בידיה* : בפני רבו אין צריך הסיבה. נראה דהכא והוא רבו נמי אין צריך דלא גרע מרבו אחר מיהו שתם אב מלמד לבנו תורה כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף לא.) שהבן ירא מאביו יותר מאמו מפני שמלמדו תורה ואפי' הכי קאמר בפני אביו צריך הסיבה :

רשב"ם

בין הכוסות הללו. בין הראשון לשני בין השני לשלישי ומשום דאמרא מגרר גריר ליה הוא כדמפרש ואזיל: בין שלישי לרביעי לא ישתה. שלישי דברכת המזון דכיון דלא חיישינן עוד לגרירי ליבא לא שרינן ליה דנראה כמוסיף על ארבעה כוסות ובגמרא ירושלמי נמצא למה כדי שלא ישתכר דתו לא חזי למיגמר הלילא ופריך התם הלא כבר משוכר הוא שהרי שתה הרבה בסעודתו ומשני יין שבתוך המזון לא משכר שלאחר המזון משכר: נימא קסבר רב ששת סמוך למנחה גדולה תנן ומשום פסח. וקסבר לה בשחיטת פסח כר' יהודה בן בתירא דאמר כוליה יומא זמן שחיטה הוא ומאי בין הערבים דכתיב בפסח בין ערב דהאידנא לערב דאתמול משכלה ערב דאתמול דהיינו משיעלה עמוד השחר לערב דהאידנא משום הכי מתענה כוליה יומא ואע"פ שלא היה פסח בימיו הואיל ואיתסר איתסר: ואי טעם מידי בצפרא. לא מצי למיכל מצה לתיאבון לאורתא: עד שיסב. הסיבה של צד שמאל: מצה צריכה הסיבה. כשאוכל מצה של מצוה לילה הראשון כבני חורין שהוא זכר לגאולה: מרור אין צריך הסיבה. שהוא זכר לעבדות: דההיא שעתא משתעי בחירות. ובגאולה שהוא אומר הגדה השתא שמעינן מינה דארבעה כוסות צריך הסיבה מרור אין צריך הסיבה: פרקדן. פניו (א) כלפי מעלה ושוכב על אחוריו: הסיבת ימין לאו שמה הסיבה. שהרי בימינו הוא צריך לאכול: שמא יקדים. אפרקדן קאי שמתוך שאוכלו שוכב לאחוריו שפוי כובע הוושט את פי הקנה נפתח ומתקפל למעלה וקנה פושט למעלה והמאכל נכנס לתוכו ונחנק כך פירש רבינו שלמה וקשיא לי אמאי לא סמכיה להאי ולא אהסיבת ימין ורבותי פירשו שמא יקדים קנה לוושט דושט הוי על (דרך) [צד] ימין ונפתח הכובע שעל פי הקנה מאליו כשהוא מטה כלפי ימין ואם יכנס בו המאכל הרי סכנה שאין אוכלין ומשקין נכנסין אלא דרך הושט ולכך נראה בעיני דלהסיבת ימין קאי מדסמכיה לדידיה: אשה אינה צריכה הסיבה. מפני אימת בעלה וכפופה לו ומפרש בשאילתות דרב אחאי *לאו דרכייהו דנשי למיזגא: בן אצל אביו צריך הסיבה. דלא הוי כפוף כל כך: בי מר. רבה: הוה זגינן אבירכי דהדדי. כל אחד נשען על ברכי חבירו: כי אתינן לבי רב יוסף. דרבה מלך מקמי דרב יוסף: כמורא שמים. דכתיב (דברים ו) את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים (לעיל דף כב:) השוה מורא רבו למורא שמים: בשוליא דנגרי. תלמידו של נגר שמלמדו אומנות: שמש שאכל כזית מצה. לא גרסינן באחרונה :

הכי קאמר בפני אביו צריך הסיבה : שאף

רבינו חננאל
רב ששת הוה יתיב בתעניתא במעלי דפסחא ומסקנא משום דהוה אסתנים ואי הוה טעים מידי לא הוה מצי למיכל באורתא: אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב איתמר מצה בעיא הסיבה מרור לא בעי הסיבה יין איתמר דבעי הסיבה ואיתמר דלא בעי הסיבה ואסיקנא ארבעה כסי כולהו בעו הסיבה: פרקדן פירוש רובץ לאחוריו ויש אומרים על פניו: הסיבת ימין לא שמה הסיבה ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לושט ויבוא לידי

ואינה הסיבה אלא בשמאל · אשה חשובה בעיא הסיבה ולתה לא · בן בפני אביו בעי הסיבה תלמיד בפני רבו לא בעי הסיבה מורא רבך כמורא שמים : אמר ר"י בן לוי נשים חייבות בארבעה כוסות כאנשים

עין משפט נר מצוה
מז א מיי' פ"ו מהל' מצה הלכה (ג) [יב] טוש"ע א"ח סי' תע ס"ג וסי' תעא ס"א בהג"ה :
מח ב מיי' פ"ז שם הלכה ח סמג עשין מא טור ש"ע א"ח סי' תעב ס"א :
מט ג מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סימן תעג ס"ב וסי' תעט וסי' תפ :
נ ד מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תעב ס"ג :
נא ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד :
[כדאיתא לעיל ה']
נב ו ז מיי' שם טור ש"ע שם ס"ה :
נג ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו :
נד ט מיי' שם הלכה ז טור ש"ע שם סעיף יד :
[ועי' תוס' ב"ב עד: ד"ה וגנו ותוס' נדה יד: ד"ה אפרקיד]

מסורת הש"ס
לקמן קיז:
זבחים יא: [שם איתא א"ר אלעזר א"ר אושעיא וכצ"ל]
[נ"ל דאמר]
אבות פ"ד מי"ב

הגהות הב"ח
(א) רשב"ם ד"ה פרקדן פניו ובטנו כלפי :
ס"א כולהו נמי בעו

גליון הש"ס
גמרא אמרי לה להאי גיסא. שבת קמ ע"א כ"ב מב ע"ב : שם אידי ואידי בעו הסיבה. עיין תשו' הראנ"ח ח"ב סי' ע"ט: [פרשת נו סי' טו]

עין משפט
נר מצוה

נה א ב מיי' פ"ז מהל' מצה הלכה ט סמג עשין מ"א [טור או"ח סימן תע"ב]:

נו ג ד מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תעב סעיף ט

[שבת כג: מגילה ד' ערכין ג']

נז ה שם סעיף טו:

נח ו מיי' שם הלכה ג' טוש"ע שם סעיף טז:

[ועיין תוספות מגילה ד' ד"ה שאף הן:]

[ועי' תוספות ברכות נ: ד"ה מודים וכו']

שאף הן היו באותו הנס *א"ר יהודה אמר שמואל ארבעה כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה שתאן חי יצא שתאן בבת אחת יצא השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא שתאן חי יצא אמר רבא ידי יין יצא ידי חירות לא יצא שתאן בבת אחת *רב אמר ידי יין יצא ידי ארבעה כוסות לא יצא השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא אמר רב נחמן בר יצחק והוא דאשתי רובא דכסא מיתיבי ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן רבי יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה יין קתני מיהת כדי רביעית ואת אמרת כוס יפה אמרי אידי ואידי חד שיעורא הוא מאי כדי מזיגת כוס יפה דקאמר לכל חד וחד דהוי להו כולהו רביעית רבי יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה אמר רבא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב °אל תרא יין כי יתאדם ת"ר הכל חייבין בארבעה כוסות הללו אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות א"ר יהודה וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין אלא מחלקין להן קליות

משלי כג

רשב"ם

שאף הן היו באותו הנס. כדאמרינן (סוטה דף יא:) בשכר נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו וכן גבי מקרא מגילה נמי אמרינן הכי משום דע"י אסתר נגאלו וכן גבי נר חנוכה במסכת שבת (ד כג:): [כדי מזיגת כוס יפה. שיעורו רובע] רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית לוג דחמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא וקא סלקא דעתך דבין כולם קאמר שמואל דליהוי רובע רביעית יין: שתאן חי. שלא מזגו במים: בבת אחת. עירה ארבעתן לתוך כוס אחד: ידי יין יצא. ששתה ד' כוסות: ידי חירות לא יצא. כלומר אין ע מצוה שלימה: כדי רביעית. בין כולן קשיא לשמואל דאמר רובע רביעית דהיינו כוס יפה: ה"ג מאי כוס יפה דקאמר שמואל לכל חד וחד דהוו להו כולהו רביעית: אל תרא יין כי יתאדם. אלמא יין מראה בעי: קליות

שאף הן היו באותו הנס. דאמר במס' סוטה (ד' יא:) בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו וכן גבי מקרא מגילה אמר הכי משום דעל ידי אסתר הוה וכן גבי חנוכה במס' שבת (ד' כג.) לשון מורינו הלוי: אמר ר"י אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן. בכל אחד כדי שיהא בהן מזיגת כוס יפה של ברכה שיעורו רובע רביעית לוג כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית לוג דכל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא הכי מפרשינן לה במס' שבת בהמוציא יין (ד' עז.) והשתא קס"ד דמזיגת כוס יפה ורובע רביעית לאו חד שיעורא הוא כוס יפה כוס של בהמ"ז משום דעשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה כו' כדאי' במס' ברכות (ד' נא.): שתאן חי. שלא מזגן במים יצא וכגון שיש בו רביעית לוג דכבליר מרביעית לאו כלום הוא דכי היכי דמזוג בעינן רביעית בין הכל ה"נ חי בעינן רביעית: בבת אחת. עירה ארבעתן בתוך כוס אחד כך פירש רבינו שלמה ולא נהירא דאפי' שותה הרבה בכלי אחד לא חשיב אלא כוס אחד דהאי רביעית אינו אלא למעוטי פחות מרביעית אבל טפי מרביעית בכוס אחד חשוב כוס אחד ונ"ל דהכי פירושו בבת אחת שלא על סדר משנתינו אלא שתאן רצופין: השקה מהן. מכל כוס וכוס שלא שתה כולו כדמפרש לקמן: ידי יין יצא. ששתה ארבעה כוסות: ידי חירות לא יצא. כלומר אין זו מצוה שלימה שאין חשיבות אלא ביין מזוג והני מילי ביינות שלהן דדרו על חד תלת מיא אבל יינות שלנו לא בעי מזיגה: ידי יין יצא. משום שמחת י"ט כדתניא לקמן (דף קט.) ושמחת בחגך במה משמחו ביין: אבל ידי ארבעה כוסות לא יצא. וכולן חשובין כוס ראשון ולא יותר וצריך להביא עוד שלשה כוסות על הסדר: צריך שיהא בהן כדי רביעית. כלומר בכל אחד ואחד כדי רביעית לוג: אחד חי. צריך רביעית דבציר מרביעית לא חשיבא שתייה כדנפקא לן מכל משקה אשר ישתה (ויקרא יא): ואחד מזוג. שהיה בו רובע רביעית יין ושלשה רבעין מים דהוי בין כולהו רביעית: ואחד ישן. שאין בו טעם יין כל כך שנעשה חלש אי נמי חדש אין בו טעם יין: צריך שיהא בו טעם יין. למעוטי חדש וישן: ומראה. שיהא אדום: קתני מיהת כדי רביעית. לכל אחד ואחד ואת אמרת כדי מזיגת כוס יפה לכל אחד ואחד וס"ד דשני שיעורים הן מדלא קאמר שמואל כדי רביעית כלשון הברייתא: הכי גרסינן כמו שכתוב בספרים אידי ואידי חד שיעורא כדי מזיגת כוס יפה היינו רביעית תירוצא היא לומר שלשון שמואל ולשון הברייתא אחד הן וכדי מזיגת כוס יפה דקאמר שמואל היינו רובע רביעית יין כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית כדאמר בהמוציא יין (שבת ד' עז:) כך נראית שיטה בעיני ועיקר ורבינו (א)פי' שכך מקשה הגמ' דקס"ד דשמואל קאמר רביעית בין כולן וברייתא קאמר לכל אחד ואחד ותירץ הגמ' דשמואל נמי קאמר לכל אחד ואחד וקשיא לי והלא ברייתא סתמא קתני צריך שיהא בהן והיכא לפרושי נמי דבין כולן קאמר: אל תרא יין. אל תחמוד להיות רגיל בו כי יתאדם מכלל דיין נמי מראה בעי וטעמא נמי בעי כדמוזהר עליה שלא להשתכר בו: ואחד התינוקות. שגם הם נגאלו: וכי מה תועלת יש לתינוקות. הלא פטורין מן המצות: קליות

שאף הן היו באותו הנס. ואי לאו האי טעמא לא היו חייבות משום דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא אף ע"ג דארבעה כוסות דרבנן כעין דאורייתא תיקון: היו באותו הנס. פי' רשב"ם שעל ידם נגאלו וכן במגילה ע"י אסתר ובחנוכה ע"י יהודית וקשה דאף משמע שאינן עיקר ועוד דבירושלמי גרים שאף הן היו באותו ספק משמע באותה סכנה דלהשמיד להרוג ולאבד והא דאמרינן דפטורות מסוכה אע"ג דאף הן היו באותו הנס כי בסוכות הושבתי התם בעשה דאורייתא אבל בארבעה כוסות דרבנן תיקנו גם לנשים כיון שהיו באותו הנס*: שתאן חי יצא. משמע דלכתחלה בעי מזיגה וכן בפ' שלשה שאכלו (ברכות ד' נ:) אמרינן הכל מודים בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים וקשה דבפ' שלשה שאכלו (שם נא.) אמר י' דברים נאמרו בכוס של ברכה וצריך חי ורש"י פי' שם הא דקאמרינן דצריך חי היינו שיתנוהו חי בכוס ברכת המזון לאפוקי שלא ימזגנו בכוס זה וישפוך בכוס אחר ויברך ור"ת פי' דחי דהתם היינו מזיג ולא מזיג כדאמר בבן סורר (סנהדרין ד' ע.) אינו נעשה בן סורר עד שישתה יין חי ומוקי לה במזיג ולא מזיג והא דמשמע בהמוציא יין (שבת ד' עז:) שמוזגו כראוי דקאמרינן כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית היינו בברכת הארץ דאמר בפרק שלשה שאכלו (ברכות ד' נא.) ומוסיף בברכת הארץ והומר ר"ת דמוסיף מים ולא כפרש"י דמוסיף יין וכן מפרש בערוך* ובני נרבונ"א מפרשי דחי קאי אכוס שיהא שלם ולא שבור כדאמרי' בפ' בתרא דמכות (ד' טז.) ריסק תשע נמלים וא' חיה והיינו שלם דאפילו מת כמי חשיב בריה כדאמרינן בסוף גיד הנשה (חולין ד' קב:) גבי צפור טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהו ואמרינן נמי (ב"ק ד' נד.) שבירתן זו היא מיתתן ואתי שפיר דכולהו עשרה דברים אכוס קיימי ונראה דדוקא ביינות שלהם שהיו חזקים צריך מזיגה אבל בשלנו לא*: בבת אחת. נראה כפירוש רשב"ם ששתאן רצופין ולא כפירש"י שעירה ארבעתן לתוך כוס אחד דשתאן משמע הרבה כוסות: ידי יין יצא. פי' ידי שמחת יו"ט דס"ד הואיל ותיקנו ד' כוסות לא נפיק מידי שמחת יו"ט אלא אם כן יצא ידי ארבעה כוסות: אחד חדש ואחד ישן. פירש רשב"ם דישן עדיף הוא עיקר כדאמרינן (מגילה ד' טז:) ולאביו שלח כזאת וגו' יין ישן שרוח זקנים נוחה הימנו ואמרינן (ב"ב ד' נח:) כל מילי עתיקא מעלו והא דנקט שאינו פשוט קודם פירשו לעיל בכילד צולין (ד' פה.) גבי אחד עלם כו': רובא דכסא. היינו כמלא לוגמיו כדפרי' לעיל ומיהו לכתחילה צריך לשתות רביעית: ואת אמרת כדי מזיגת כוס יפה. אית ספרים דגרסי מאי כדי מזיג' כוס יפה לכל אחד ואחד ולפי זה ס"ד דמקשה דמזיגת כוס יפה דקאמר שמואל בין כולם קאמר דהיינו רובע רביעית הלוג וברייתא קתני רביעית הלוג יין חי בין כולן רובע רביעית לכל אחד והא דקתני אחד מזוג לא שדי ברביעית מזוג אלא כלומר אחד יכול לשתותו מזוג אבל מ"מ ברייתא לא איירי אלא בחי דסגי רביעית לכל ד' אך קשה איך היה סבור המקשה דסגי לכולהו במזיגת כוס יפה והא איכא בהני ארבעה כוסות כוס של ברכה שהוא כוס יפה ורשב"ם נמי הקשה הלא ברייתא סתמא קתני לכך נראה כספרים דגרסי אידי ואידי חד שיעורא הוא דכדי מזיגת כוס יפה זהו רובע רביעית הלוג יין חי לכל אחד כדי שיהא רביעית עם המזיגה וה"נ מיירי ברייתא דמצרכא רביעית עם המזיגה ומתחילה היה סבור דמצרכינן יין חי הרביעית הלוג לכל אחד ואחד ומזוג אשתייה קאי ולא ארביעית דברייתא אבל לבתר דשני קאי שפיר ארביעית והך סוגיא כרב נחמן וכרבא דרים המוציא (שבת ד' עו:) דסברי כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית הלוג יין חי כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית הלוג ושיעור הוצאת יין תנן התם דהוי כמזיגת הכוס יפה דהיינו רובע רביעית וע"י מזיגה יעמוד על רביעית כשיעור כל המשקין דקתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית דאביי פריך עלה התם חדא דתנן ובמזוג שני חלקי מים. ועוד מים בכך ומצטרפין ונראה לפרש דלאביי צריך רביעית שלימה להוצאת שבת וכן משמע התם בההיא שמעתא דקאמר אביי עד כאן לא קאמר רבי נתן הכא דכזית בעי רביעית כו' ופרש"י דהתם לא נהירא כמו שמפורש שם וסבר דכוס של ברכה בעי רביעית יין בין חי בין מזוג אבל מים בכך לא מצטרפים:

אל תרא יין כי יתאדם. הכא נייתי האי קרא לחשיבות יין אדום ובהמוכר פירות (ב"ב ד' צז:) פי' רשב"ם התם דמייתי לה לגריעותא ושם מפורש:

תון

רבינו חננאל

כאנשים שאף הן היו באותו הנס וארבעה כוסו' הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה וקיימא לן דכוס יפה הוא כוס של ברכה והוא רביעית: שתאן חי אמר רבא ידי יין יצא ידי חירות לא יצא: שתאן בבת אחת אמר רבא ידי יין יצא ידי ארבעה כוסו' לא יצא: השקה מהן בניו ובני ביתו יצא והוא דשתה רובא דכסא: מיתיבי ארבעה כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן ופרקי' כוס יפה הוא רביעית תרויהו חדא שיעורא: ר' יהודה אומר צריך שיהא בהן מראה יין כדכתיב אל תרא יין כי יתאדם: ת"ר ארבעה כוסו' הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות ר' יהודה היה

מסורת הש"ס

מ"ר לס'

[ברי"ף וכו' ליתא מיגות רב אמר]

עין עשר

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה כ"ג וכו' וכו' באלמא פי' שכך מקשה וכו' קאמר רובע רביעית בין כולן:

קליות ואגוזין בערב פסח כדי שלא ישנו וישאלו אמרו עליו על רבי *עקיבא שהיה מחלק קליות ואגוזין לתינוקות בערב פסח כדי שלא ישנו וישאלו תניא רבי אליעזר אומר *חוטפין (א)מצות בלילי פסחים בשביל תינוקות *שלא ישנו (ב)תניא *אמרו עליו על ר' עקיבא מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד בבהמ"ד ג חוץ מערבי פסחים *וערב יום הכפורים בע"פ בשביל תינוקות כדי שלא ישנו וערב יוה"כ כדי שיאכילו את בניהם ת"ר ד חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל שנא' (דברים טז) *ושמחת בחגך במה משמחם ביין רבי יהודה אומר אנשים בראוי להם ונשים בראוי להן אנשים בראוי להם ביין ונשים במאי תני רב יוסף בבבל בבגדי צבעונין בארץ ישראל בבגדי פשתן מגוהצין תניא רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר (שם כז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביין שנאמר (תהלים קד) ויין ישמח לבב אנוש אמר רבי יצחק *קסתא דמוריסא דהוה בציפורי היא הות כמין לוגא דמקדשא ובה משערין רביעית של פסח אמר רבי יוחנן תמנייתא קדמייתא דהוה בטבריא הות יתירה על דא ריבעא ובה משערין רביעית של פסח א"ר חסדא רביעית של תורה אצבעים על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע* *כדתניא (ויקרא טו) ורחץ במים את כל בשרו ד שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים ה במים במי מקוה את כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה

רש"י (המשך)

קליות. קלי מחטים ישנים: חוטפין מצה. מגביהין את הקערה בשביל תינוקות שישאלו ואית דמפרש חוטפין מצה אוכלין מהר וזה הלשון עיקר מדמייתי הא דר"ע בהדה: חוץ מערבי פסחים. כדי שישנו התינוקות ביום ולא בלילה בשעת הגדה: קסתא דמורייסא. מדה שמוכרין בה את המוריים: תמנתא קדמייתא. מדה שהיתה בה כבר בטבריא: הות יתירה. על תמנתא דהשתא רביעית: ובה משערין רביעית לפסח. שהיו ממלאין אותה ומערין אותה לתוך אותה של עכשיו עד שהיא מליאה ומים הנשארים בתמנתא הן הן רביעית: ברום אצבעים. וברום חצי אצבע ורום חומש אצבע: כדתניא. בגודל שיש בטפח ארבע אצבעים מהן: אמה

רשב"ם

קליות. קלי מחטים ישנים דחדש אסור עדיין בלילה הראשון של פסח ומקומות יש בספרד שמייבשין חטים ישנים במחבת על גבי האור ואוכלין אותם עם אגוזים בקינוח סעודה מפי רבינו שמואל החסיד וגם במשנה מצינו קליות מחטים ישנים ושנויה במסכת תרומות (פ"ה משנה ג) אגב גררא דתנן סאה תרומה טהורה שנפלה לפחות ממאה חולין טמאין תירום ותישרף רבי אליעזר אומר תעלה [א] ותאכל נקודים או קליות או תלוש במי פירות: חוטפין מצה. מגביהין את הקערה בשביל תינוקות שישאלו ואית דמפרשי חוטפין מצה אוכלין מהר שני לשונות הללו פירש רבינו ויש גורסין מצות מגביהין את הקערה שיש בה מצה ומרור וב' תבשילין ולי נראה חוטפין מסלקין את הלחם מיד התינוקות שלא יהו ישנים מתוך מאכל הרבה כדרך התינוק אחר אכילתו ושוב לא ישאלו אבל עכשיו כשחוטפים מהן לא ישנו וישאלו כלומר לא ישנו שלא אכלו כדי שבען וישאלו כשיראו השינויים שאנו עושין היכירא לתינוקות כדלקמן וכן מוכח לשון התוספתא דתניא רבי אליעזר אומר חוטפין מצה לתינוק כדי שלא יישן רבי יהודה אומר משמו אפילו לא אכל אלא חזרת אחת ולא טיבל אלא פרפרת אחת חוטפין מצה לתינוק כדי שלא יישן כלומר גוזלין ורבינו פי' שכן עיקר אותו הלשון שפירשתי חוטפין ממהרין לאכול מדקתני הא דר"ע בתרה והיכא למימר דאגב גררא דקאמר כדי שלא יישן קא מייתי נמי להא עובדא דר' עקיבא דחייש שלא ישנו ותרי מילי נינהו רבי אליעזר איירי לחטוף מן התינוקות אחר שאכלו מעט כדי שלא יישנו ור"ע איירי שצריך למהר לעשות הסדר טרם יישנו: חוץ מערבי פסחים. כדי שיישנו את התינוקות ביום ולא בלילה בשעת הגדה א"נ כשמעכבין עד הלילה לאחר שהחשיך ישנים התינוקות: אנשים בראוי להם ביין. גמ' קאמר לה: קיסתא דמורייסא. מדה שמוכרין בה המוריים: ובה משערין רביעית של פסח. שממלאין אותה ומחלקין אותה לארבע כוסות דלוג ארבע רביעיות: תמניתא. מדה והיינו תומן ועוכלא דמסכת סוטה (דף ה:): הוות יתירא על דא. תמניתא: ובה משערין רביעית של פסח. שהיו ממלאין אותה ומערין לתוך אותה של עכשיו עד שהיא מלאה ומים הנשארים בתומניתא היא רביעית: [רביעית] של תורה. כגון רביעית יין של נזיר הלכה למשה מסיני (סוכה דף ו.) ורביעית דם הבאה משני מתים דנפקא לן מקרא (נזיר דף לח.) וכגון רביעית שמן לרקיקי נזיר דאיכא דיליף לה מקראי במנחות (דף פט.) ומדת חלל הכלי בריבוע הוי אצבעים אורך על אצבעים רוחב ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע ומנא לן ממקוה: כדתניא ורחץ במים את כל בשרו במים במי מקוה. מים המיוחדים שנקוו מתחלה מעצמן מדלא כתב במים למעוטי שאובין דאזיל השתא ומייתי וטביל: כל בשרו. מדלא כתב בשרו משמע שכל גופו עולה בהן שאינו נראה אלא כולו מכוסה בהן:

דהייטו

תוספות

חוץ מערבי פסחים. ה"ג רבינו שמואל ולא נהירא דאטו לא יוכלו ליסן בלא אביהם וטעם שני שפירש שמא יעכבו עד שיחשך הרבה אם כן לא היו צריכין לעמוד ביום כי אם בלילה לכך נראה דגרים לילי פסחים והיו רגילין בבית המדרש לילי י"ט כדאמרינן (ביצה דף כא.) מעשה בשמעון התימני שלא בא בלילי י"ט לבית המדרש למחר מצאו רבי יהודה בן בבא: **שנאמר** ושמחת אתה וביתך. תימה דהאי קרא גבי מעשר שני כתיב בפ' ראה ולא מייתי קרא דכתיב בפ' ראה גבי רגל ושמחת אתה ובנך ובתך וי"ל דיליף ממעשר דכתיב ביתו בהדיא: **בא"י** בכלי פשתן המגוהצין. אבל בבבל לא היו בקיאים לגהן כדאמר (תענית כט:) גיהוץ שלנו ככיבוס שלהם: **במה** משמחו ביין. היינו בזמן הזה אבל בזמן בית המקדש אין שמחה אלא בבשר: **וזבחת** שלמים ואכלת שם ושמחת. תימה דהאי קרא בהר עיבל כתיב ולא מייתי קרא דושמחת בחגך דדרשינן מיניה בחגיגה (דף ח.) לרבות כל מיני שמחות לשמחה מכאן אמרו ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות וי"ל משום דהכא בהדיא כתיב וזבחת שלמים ושמחת: **תמניתא**. פי' רשב"ם דהיינו תומן ועוכלא ולא נהירא דבהמוכר את הספינה (ב"ב דף צ.) חשיב לוג ורביעית הלוג תומן ועוכלא וכל מדה ומדה פוחתת והולכת וכאן משמע שהיא יותר מרביעית: **רביעית** של תורה אצבעים. מכאן קשה על פירוש רבותיו של רבינו שלמה שפי' דרביעית בכל מקום היינו רובע הקב כי לפי זה החשבון הוא רביעית הלוג פר"ת רום המקוה ע"ב אצבעות השלך רביעית ישאר כ"ד קח מכל עשרים אחד יעלה אצבעים וחצי אצבע וחומש וכן תקח ברוחב אחד מי"ב וכן באורך הרי אצבעים על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע וכן תעשה במים ויעלה רביעית (ב) רביעית הנמצא השלך החולה ומן הנותרים קח אחד מעשרים ופעמים יוסר חלק שנים עשר או תקח אחד מכ"ד והם ג' אצבעות חלק על חומשין והשלך העשירית ישארו שלשה עשר חומשין וחצי והם אצבעים וחצי וחומש אצבע או קח רביעית והם י"ח אצבעים והשלך הרביעי ישארו י"ג אצבעות וחצי וטול החמישית (ג) מהר"י. קחה רובע וככה תשלך וחלק החמישי קח ולך או השלך עשירית המים ישארו ל"ו יעלה ב' סאין לכל טפח ולג' אצבעות סאה ותגי השלך מג' אצבעות העשירית כאשר השלכנו מן המים(ד). ולפי תלמוד שלנו החשבון מכוון אבל על גירסת ירושלמי דקאמר אצבעים על אצבעים ברום אצבע ומחצה ושליש אצבע וכן עשה הפייט ועל גובה חסר שתות מאצבעים והכל א' קשה כי לפי שיעור המקוה אינו מכוון וי"ל דבירושלמי איירי באצבעות צפוריית והכא במדבריית והאצבעים וחצי וחומש הם י"ו שתותים וחומש שתות באו לירושלים נכנס הכל בי"ג שתותים וחצי באו לצפורי נכנס הכל בי"א שתותים ורביע שתות שהם אצבעים חסר שתות ונשאר רביע שתות בתלמוד שלנו יתר וכמו כן צריך למעט מרוחב כי בתלמוד שלנו מיירי במרובעות וירושל' בעגולות כמו שיסד *הפייט הכוס סובב אצבעים על אצבעים סובב משמע עגול והאצבעים על אצבעים עגולות עולה לאצבעים על [אצבע] וחצי דמרובע יתר על העיגול רביע והאצבעים על אצבעים מרובעות מדבריות נכנסות באצבעים על אצבעים עגולות צפוריות ויש בעגולות יותר ד' שתותי שתות שהוא אחד מתשעה חסר ממנו רביע שתות הנשאר

עין משפט נר מצוה

נט א ב מיי' פ"ז מהל' מצה הלכה ג סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעב סעיף א:

ס ג מיי' פ"ו מהל' י"ט הל' יז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקכ"ט ס"ב:

סא ד מיי' פי"א מהל' איסורי ביאה הלכה טז ופ"א מהל' מקוואות הל' יב סמג לאוין קיא ועשין רמא טור ש"ע י"ד סי' קצח ס"א:

סוכה כתי' ע"ש דליתא רבי עקיבא

סב ה מיי' פי"א מהל' א"ס שם ופ"ד מהל' מקוואות הלכה א סמג שם טוש"ע י"ד סי' רא סעיף א:

רבינו חננאל

מחלק לתינוקות קליות ואגוזים כדי שישאלו וכן היה רבי טרפון עושה: **תניא** רבי אליעזר הגדול אומר חוטפין מצה בלילי הפסח בשביל התינוקות שלא ישנו וישאלו אמרו על רבי עקיבא מימיו לא אמר הגיע זמן לעמוד מבית המדרש אלא לילי הפסח בשביל התינוקות שלא ישנו וערב יוה"כ כדי להאכיל בניו ובני ביתו: **ת"ר** חייב אדם לשמח ביתו ברגל רבי יהודה אומר שמחת אנשים ביין ושמחת הנשים בבבל בבגדי צבעונין ושבארץ ישראל בבגדי פשתן מגוהצין בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר ועכשיו אין שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש: **א"ר** חסדא רביעית של תורה אצבעים על אצבעים ברום [אצבעים] וחצי אצבע [וחומש אצבע] ובגודל כדתניא ורחץ במים את כל בשרו במים מי מקוה את כל בשרו מים שכל בשרו עולה

הגהות הב"ח

(א) גמרא חוטפין מצה בלילי פסחים בשביל תינוקות (שלא ישנו) תא"מ · ונ"ב לפי' קמא דרש"י לא גרסינן ליה: (ב) תוס' ד"ה רביעית וכו' וכן תעשה במים ויעלה רביעית הלוג כיצד רביעית הנמצא השלך החולה ומן הנותרים קח אחד מעשרים ופעמים יוסר נ"ב פי' א' מעשרים שהוא סאה ומחצה ואח"כ יוסר שתי פעמים חלק י"ב כיצד מסאה ומחצה ג' לוגין שהוא חלק י"ב מל"ו לוג ואח"כ חלק י"ב מג' לוגין היא רביעית הלוג: (ג) בא"ד וטול החמישית וכן תעשה במים קח הרובע וככה תשלך כנ"ל ותיבת מהר"י נמחק: (ד) בא"ד כאשר השלכנו מן המים מהר"י ולפי תלמוד שלנו:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] רשב"ם ד"ה קליות וכו' ר"א אומר תעלה וכו' נ"ב יש כאן גמגום וערבוב בלשון הרשב"ם כי לשון הזה לא נמצא שם בכל המשניות באותו הפרק וצ"ע להגיהו גם ישנא קצת ראיה הרשב"ם משם וזה י"ל בדוחק:

מסורת הש"ס

ס"א ר' טרפון

ס"א כדי שישאלו

[תוספתא יומא פ"ד]

ושמחת אתה וביתך במה משמחם רש"א

[גי' הערוך קיסטא]

ס"א ברברבתא עירובין ד: ידי' יומא לא. חגיגה יא. סוכה ו.

גליון הש"ס

גמרא אין שמחה אלא ביין · עי' ב"י א"ח סימן תקכ"ט וביש"ש פ"ב דביצה:

מג א טור א"ח סימן תפז וש"ע סימן זפא סעי' ב בהגה"ה

הנשאר בגובה שהוא אחד מכ"ד ישאר שיעור הירושלמי יותר בדבר מועט ולחומרא לא דק ועוד מפרש דבירושלמי איירי בעגולות שיוכל לרבע אצבעים על אצבעים מתוכם דהוי תילתא טפי כדאמר ריבועא מגו עיגולא פלגא פירוש פלגא של ריבוע הפנימי וכשתסיר שליש מגובה נ״ס י"ג חומשין וחצי ישארו ט' חומשין שהם אצבעים חסר חומש והתם נקט חסר שתות נקט כפי הירושלמי והירושלמי לא דק לחומרא והא דיסד הפייט (פס) לריבוע כוס ישועות לא שהוא מרובע אלא קאמר שאותו רביעית מוכן לד' כוסות של פסח שניתקנו כנגד גאולה וישועה : אמה על אמה. אדם מחזיק עם בגדיו אמה באמה כדאמרי' בעירובין* מקומו של אדם אמה ובשמעתא דכוכין (ב"ב דף קא·) משמע דכוך מחזיק אמה עם דופני הארון אלמא גוף האדם אין מחזיק אמה ובמקוה דבעינן אמה כדי שיכנס בריוח עם זרועותיו דאין נדבקין לגופו*: ברום שלש אמות. ואע"ג דקומת אדם שלש אמות בלא הראש ולכך מצריך בכוכין ארבע אמות בשביל הראש ועובי הדפין במקוה סגי בשלש אמות דכשטובל עולין המים למעלה ומיירי כשהכלי גבוה משלש אמות ...

[דף מח·] עי' סוכה ז:

אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים שיעור מי מקוה ארבעים סאה אמר רב אשי אמר לי רבין בר חיננא שולחן של מקדש של פרקים הוה דאי ס"ד הדוקי הוה מיהדק אמתא באמתא היכי מטבליה מאי קושיא דילמא בים שעשה שלמה הוה מטביל ליה *דתני ר' חייא ים שעשה שלמה מחזיק מאה וחמשים מקוה טהרה : ולא יפחתו לו מארבעה: היכי מתקני רבנן מידי דאתי בה לידי סכנה והתניא לא יאכל אדם תרי ולא ישתה תרי ולא יקנח תרי ולא יעשה צרכיו תרי אמר רב נחמן אמר קרא *°ליל שמורים *ליל המשומר ובא מן המזיקין רבא אמר כוס של ברכה מצטרף לטובה ואינו מצטרף לרעה רבינא אמר ארבעה כסי תקינו רבנן דרך חירות כל חד וחד מצוה

שמות יב

תורה אור

אמה על אמה ברום שלש אמות . מחזיקין ארבעים סאה חלקהו תחלה כולו ברומו שלש אמות יש בהן שמונה עשר טפחים חלקם לי"ו חלקים ותמצא לכל חלק וחלק טפח וחצי אצבע ומחזיק אחד מי"ו במ' סאה כמה הן ב' סאין וחצי סאה טפח וחצי אצבע כמה חומשי אצבעות הן עשרים ושנים וחצי חומש(א) הטפח כ' חומשים חצי אצבע ב' חומשין וחצי חלוק כ"ב חומשים וחצי לחמשה חלקים תמצא בכל חלק ד' חומשין וחצי חלוק ב' סאין וחצי סאה לחמשה חלקים תמצא בכל חלק חצי סאה נמצא דארבע חומשין וחצי חומש מחזיק חצי סאה ועוד ד' חומשין וחצי חומש מחזיק חצי סאה [ועוד ד' חומשין וחצי חומש מחזיק חצי סאה] נמצא כל אמה על אמה ברום י"ג חומשין וחצי חומש מחזיק סאה וחצי סאה חשוב סאה וחצי סאה ללוגין תמצא ל"ו לוגין כיצד סאה וחצי סאה תשעה קבין ששה קבים לסאה והקב ד' לוגין הרי ל"ו לוגין בכלי אמה על אמה ברום י"ג חומשים וחצי חומש חלוק הכלי באורך ורוחב לטפחים תמצא האמה על אמה ל"ו טפחים בטפח על טפח שהאמה ו' טפחים וכשתחלקנו לאורכו ברצועות שהן רחבות טפח תמצא בו ו' רצועות כל אחת ואחת רחבה טפח וארכה ששה חלוק כל רצועה לארכה לשש תמצא בשש רצועות ל"ו טפחים בטפח על טפח ומחזיק ל"ו לוגין נמצא כלי שהוא טפח על טפח ברום י"ג חומשים וחצי חומש מחזיק לוג וטפח ארבע אצבעות חלוק ארבע אצבעות על ד' אצבעות שתי וערב לד' נמצא כל רביעית אצבעים על אצבעים ...

מצוה באפי נפשה היא. ואין מצטרפין זה לזה: אמאי נמלך הוא. ואין מצטרפין לזוגות: הכי קאמר לא יאכל תרי ויעשה צרכיו אפילו פעם אחת או אם שתה לא ישמש: דילמא חליש. מחמת תשמיש איידי דבזוגות קאי מיתרע: שלא ראה פני השוק. בין כוס לכוס: ולא אמרן. דמרעי ליה זוגות אלא לצאת לדרך אחר הזוגות אבל לעמוד בביתו לית לן בה: מני כשורי. כששותה כוס זה מסתכל בקורה זו וכשהוא שותה שני מסתכל באחרת. ולפי חשבון הקורות מוזהר בזוגות: כי הוה שתי חד כסא מנקטא תרי כסי. דהוו להו תלתא: אדם חשוב שאני. דמסרי שדים נפשייהו לאזוקי: עשרה כוסות דבית האבל. מפרש טעמא בכתובות בפ"ק (דף ח:): שלום. תיבה שביעית ישא ה' פניו אליך וגו': לטובה מצטרף (א). אם שתה שבעה וחזר ושתה את השמיני אין שמיני מצטרף עמהן: אפקינהו לרבנן בארבעה. פעמים הרבה כשהיו נפטרים ממנו היה מתקן ויש פעמים שלא היה מתקן אלא ד' פעמים ונפטרין: דאותבן בפרקא הוה. שהיה רגיל להקשות בשעת הדרשה: לא אתקרי מזיק. ולא חיישינן לזוגות: בתרי. כסי קטלינא ליה משום זוגות: איקרי ונפיק. בזוגות מאי תקנתיה: זקפא. אגודל: ואי שמע קלא. ואפילו קול אדם או אשה דאמר ארבעה נימא איהו חמשה: רישתינהי דנשים כשפניות. השולטות עליהם אמרה לי דבר זה: חרי חמימי בדיקולי בזייא. צואה חמה בסלים נקובים וקרועים לפומייכו: נשי חרשייתא. יזדמנו לפיכם נשים כשפניות: קרח קרחייכי. יהי רצון שימרטו אותן שערות שלכם שאתן מכשפות בהן: פרח פרחייכי. ישא הרוח אותן פירורי לחם שאתן מכשפות בהן: איבדור

רשב"ם

מצוה באפי נפשיה היא. ואין מצטרפין זה לזה: נמלך הוא. דתשמיש ראשון גמרה ביאתו ובטל תאותו: הכי קאמר לא יאכל תרי. ויעשה צרכיו אפי' פעם אחת כלומר אדם שאכל זוגות יזהר בעצמו שלא ישמש מטתו אחרי כן עד זמן מרובה דילמא חליש מחמת תשמיש ואיידי דבזוגות קאי מיתרע מזליה: כפלים. כמו זוגות: דמו בראשו. עון מיתתו על ראשו מוטל שהוא ממית עצמו: בזמן שלא ראה פני השוק. בין כוס לכוס: ולא אמרן. דמרעי ליה זוגות אלא לצאת לדרך אבל לעמוד בביתו לית לן בה: מני כשורי. כששותה כוס זה מסתכל בקורה זו וכששותה שני מסתכל באחרת ולפי חשבון הקורות יזהר בזוגות ובכל פעם ופעם עושה כן אע"פ שאינו יוצא לדרך: אביי כי הוה שתי חד כסא מנקטא ליה אימיה תרי כסי. דהוי להו תלתא ולכך מזמנים אותם ביחד שלא יבוא הדבר לידי שכחה ויעמוד בזוגות: אביי עיברתו אמו מת אביו ילדתו אמו מתה אמו והא דאמר אביי אמרה לי אם ההיא מרביתיה הואי בקדושין (ד' לא:): אדם חשוב שאני. דמסרי שדים נפשייהו לאזוקי: עשרה כוסות אין בהן משום זוגות. וכל שכן טפי: עשרה כוסות תיקנו בבית האבל. בפרק קמא דכתובות מפרש טעמא: שלום. תיבה שביעית היא דכתיב ישא ה' וגו' לטובה מצטרף אם שתה ששה ושתה השביעי מצטרף לבטל הזוגות: אבל לא לרעה. שאם ישתה כוס שמיני אחריו אין שמיני מצטרף על השביעי להזיק וסברא הוא כיון שבירכן בשלום שהוא תיבה שביעית אין שום היזק בעולם: רבה ורב יוסף. כמו שהיו הדורות זו אחר זו היו מקילין בזוגות והולכין ופוחתין: רבא אפקינהו בארבעה. פעמים הרבה כשהיו נפטרין ממנו היה מתקן ופעמים שלא היה מתקן אלא ארבעה כוסות ונפטרין ואף על גב דתריץ *רבה לעיל כוס של ברכה כו' אלמא סבירא ליה דארבע יש בהן משום זוגות אי לאו משום כוס של ברכה איכא לתרוצי דנהי דארבע להזיק ליכא למיחש לכשפים מיהא איכא למיחש כדלקמן והלכך איצטריך רבא לתרוצי לעיל הכי דלית להו לרבנן לתקוני מילתא דאתי בה לידי סכנה ואפילו סכנת כשפים: דאותבן בפירקא. שהקשה לי בשעת הדרשה וביישני ברבים שדרכו היה להקשות לו ברבים: לא איקרי מזיק. אין רגיל בכך דגנאי הוא לו ולא חיישינן לזוגות דמילתא דלא שכיחא היא ומיהו זימנין דניזוק והרוצה להחמיר ולעשות כטירותא יתירתא עביד: בתרי כסי קטלינן ליה. משום זוגות: איקרי ונפק. בזוגות מהו תקנתיה: זקפא. גודל: אי שמע. ואפילו קול אדם או קול אשה דאמר ד' נימא איהו חמשה שלא יעמוד בזוגות: עד מאה וחד. שהיה שד מונה זוגות והוא היה מוסיף אחת שלא לעמוד בזוגות: פקע שידא. מרוב צער: רישתינהי דנשים כשפניות. גבירתן של נשים כשפניות השולטת עליהן ומלמדתן אמרה לי דבר זה: חרי חמימי בדיקולי בזייא. צואה חמה בסלים קרועין ונקובין: לפומייכו תרשייתא. לפיכם נשים כשפניות: קרח קרחייכו. יהי רצון שימרטו אותן שערות שלכם שאתם מכשפין בהן: פרח פרחייכו. הרוח ישא אותם פירורי לחם שאתם מכשפות בו ונראה לי דהאי דכתיב בנשים כשפניות ביחזקאל (יג) הנני אל כסתותיכנה אשר אתנה מצודדות שם את הנפשות לפורחות אחד מכלי אומנות של כשוף: איבדור

מצוה באפי נפשה הוא לא יעשה צרכיו תרי אמאי נמלך הוא אמר אביי הכי קאמר לא יאכל תרי *וישתה תרי ולא יעשה צרכיו אפילו פעם אחת דילמא חליש ומיתרע ת"ר שותה כפלים דמו בראשו אמר רב יהודה אימתי בזמן שלא ראה פני השוק אבל ראה פני השוק הרשות בידו אמר רב אשי חזינא ליה לרב חנניא בר ביבי דאכל כסא הוה נפיק וחזי אפי שוקא ולא אמרן אלא לצאת לדרך אבל בביתו לא אמר ר' זירא ולישן כלצאת לדרך דמי אמר רב פפא ולצאת לבית הכסא כלצאת לדרך דמי ובביתו לא והא רבא מני כשורי ואביי כי שתי חד כסא מנקיט ליה אימיה תרי כסי בתרי ידיה ורב נחמן בר יצחק כי הוה שתי תרי כסי מנקיט ליה שמעיה חד כסא חד כסא מנקיט ליה תרי כסי בתרי ידיה *אדם חשוב שאני אמר עולא עשרה כוסות אין בהם משום זוגות עולא לטעמיה דאמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא *עשרה כוסות תיקנו חכמים בבית האבל ואי ס"ד עשרה כוסות יש בהן משום זוגות היכי קיימי רבנן ותקנו מילתא דאתי לידי סכנה אבל תמניא יש בהן משום זוגות רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו שלום לטובה מצטרף לרעה לא מצטרף אבל שיתא יש בהן משום זוגות רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו ויחונך לטובה מצטרף לרעה לא מצטרף אבל ארבעה יש בהן משום זוגות אביי ורבא דאמרי תרוייהו וישמרך לטובה מצטרף לרעה לא מצטרף ואזדא רבא לטעמיה דרבא אפקינהו לרבנן בארבעה כוסות אע"ג דאיתזק רבא בר ליואי לא חש לה למילתא דאמר ההוא משום דאותבן בפירקא הוה אמר רב יוסף אמר לי יוסף שידא אשמדאי מלכא דשידי ממונה הוא אכולהו זוגי ומלכא לא איקרי מזיק איכא דאמרי לה להאי גיסא אדרבה מלכא [רתתנא הוא] מאי דבעי עביד *שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין מוחין בידו אמר רב פפא אמר לי יוסף שידא בתרי קטלינן בארבעה לא קטלינן בארבעה מזקינן בתרי בין בשוגג בין במזיד בארבעה במזיד אין בשוגג לא ואי אישתלי ואיקרי ונפק מאי תקנתיה לינקוט זקפא דידיה דימיניה בידא דשמאליה וזקפא דשמאליה בידא דימיניה ונימא הכי אתון ואנא הא תלתא ואי שמיע ליה דאמר אתון ואנא הא ארבעה נימא ליה אתון ואנא הא חמשה ואי שמיע ליה דאמר אתון ואנא הא שיתא נימא ליה אתון ואנא הא שבעה הוה עובדא עד מאה וחד ופקע שידא אמר אמימר אמרה לי רישתינהי דנשים כשפניות האי מאן דפגע בהו בנשים כשפניות נימא הכי חרי חמימי בדיקולא בזייא לפומייכו נשי דהרשייא קרח קרחייכי פרח פרחייכי איבדור

עשרה אין בהם משום זוגות. ולית ליה דרבא דאמר לעיל כוס של ברכה אין מצטרף לרעה דהאותן עשרה כוסות איכא ברכת המזון: ומלכא לא מקרי מזיק. והא דתניא לא יאכל תרי היינו משום כשפים ורשב"ם פירש דפעמים מזיק: (שייך לקמן דף קיא ע"א): האי מאן דפגע באיתתא כו'. והא דאמר במי שמתו (ברכות דף כ) ר' יוחנן הוה קאזיל ויתיב אשערי טבילה כי היכי דילדן זרעא כוותיה הכא דפגע בעת שעולה מן המים ור' יוחנן אשערי טבילה יתיב אי נמי התם יתיב הכא פגע אי נמי רבי יוחנן היה אומר שופך בוז על וגו': נפתח

נשארו ג' כוסות. רבינא אמר כל חדא וחדא מצוה בפני עצמה היא ואינן מצטרפין זה עם זה. השותה [שני] כוסות דמו בראשו ואם ראה פני השוק *או ישן או יצא לבית הכסא אינו חושש. עשרה (זוגות) כוסות אין בהן משום זוגות מדתקנינהו רבנן בבית האבל. וישמרך שהוא סוף ג' תיבות ויחנך שהוא סוף חמשה שלום שהיא תיבה שביעית הני כלהו לא מצטרפי לרעה כלומר כוס הג' אינו מצטרף עם הד' ולא הה' עם הו' ולא הז' עם הח'. רבה בר לואי דאיתזק משום דאותביה לרבא בפרקא. אמר יוסף שידא אתרי קטלינן בין בשוגג בין במזיד ד' במזיד מזיקין

*) נראה דהיה לרבינו ג"י אחרת בגמרא דאם ישן או יוצא לבית הכסא אינו חושש משום זוגות וצ"ע:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה לטובה מצטרף לרעה לא מצטרף אם שתה כו':

ס"א ויעשה צרכיו ולא ישתה תרי ויעשה צרכיו

[ברכות יט. וש"נ]

[כתובות ח:]

[סנהדרין כ: ב"ק ס. ב"ק: יבמות עו:]

[וע' רבא]

איבדור תבלונייכי פרחא זיקא למוריקא חדתא דנקטיתו נשים כשפניות אדחנני והנגבי לא אתיתי לגו השתא דאתיתי לגו קרחנני וחננבי במערבא לא קפדי אזוגי רב דימי מנהרדעא קפיד אפילו ארושמא דחביתא הוה עובדא ופקע חביתא כללא דמילתא כל דקפיד קפדי בהדיה ודלא קפיד לא קפדי בהדיה ומיהו *למיחש מיבעי כי אתא רב דימי אמר שתי ביצים ושתי אגוזין שתי קישואין ודבר אחר הלכה למשה מסיני ומסתפקא להו לרבנן מאי ניהו דבר אחר וגזור רבנן בכולהו זוגי משום דבר אחר והא דאמרן עשרה תמניא שיתא ארבעה אין בהן משום זוגי לא אמרן אלא לענין מזיקין אבל לענין כשפים אפילו טובא נמי חיישינן כי הא דההוא גברא דגרשה לדביתהו (אזיל) אינסבה לחנואה כל יומא הוה אזיל ושתי חמרא הוה קא עבדא ליה כשפים ולא קא מהניא לה ביה משום דהוה מזדהר בנפשיה בזוגא יומא חד אשתי טובא ולא הוה ידע כמה שתי עד שיתסר הוה צייל ואיזדהר בנפשיה מכאן ואילך לא הוה צייל ולא איזדהר בנפשיה אפיקתיה בזוגא כי הוה אזיל גס ביה ההוא טייעא א"ל גברא קטילא הוא דאזיל הכא אזיל חבקיה לדיקלא *צווח דיקלא ופקע הוא אמר רב עוירא קערות וככרות אין בהם משום זוגות כללא דמילתא כל שגמרו בידי אדם אין בהן משום זוגות גמרו בידי שמים במילי מיני דמיכל חיישינן חנות אין בהן משום זוגות נמלך אין בהן משום זוגות אורח אין בו משום זוגות אשה אין בה משום זוגות ואי אשה חשובה חיישינן אמר רב חיננא בריה דרבי יהושע איספרגוס מצטרף לטובה ואין מצטרף לרעה אמר רבינא משמיה דרבא זוגי לחומרא ואמרי ליה זוגי לקולא אמר רב יוסף תרי דחמרא וחד דשיכרא לא מצטרף תרי דשיכרא וחד דחמרא מצטרף וסימניך *זה הכלל כל המחובר לו מן החמור ממנו טמא מן הקל ממנו טהור אמר רב נחמן אמר רב תרי קמא תכא וחד אתכא מצטרפי חד מקמי תכא ותרי אתכא לא מצטרפין מתקיף לה רב משרשיא אטו אנן לתקוני תכא קא בעינן לתקוני גברא בעינן וגברא קא מיתקן וקאי (אלא א"ר משרשיא) דכולי עלמא תרי אתכא וחד לבתר תבא לא מצטרפי כי ההיא מעשה דרבה בר נחמני אמר רב יהודה אמר שמואל כל המזוג מצטרף

חוץ

רשב"ם

איבדור תבלונייכי. יהו מפוזרין תבלין שלכם: פרחיה זיקא למוריקא חדתא דנקטיתו. ישא הרוח אותו בושם חדש שאתן אוחזות בידכן לכשף בו: אדחנני והנגבי לא אתיתי לגו. כל זמן שחסו עלי מן השמים ואני חסתי על עצמי ואתן חסתן עלי לא באתי ביניכם: השתא דאתית לגו קרחנני וחנגבי. השתא שבאתי ביניכם יודע אני שנתקררו עלי רחמיכם וגם רחמי נתקררו שלא חסתי על עצמי. *ל"א גרסי' חרי חמימי בדיקולי בזייא לואה רותחת בסלים קרועין יהא לפומייכו כשי תרשייתא אותן חרי יהא מזוגות לפיכם כשפניות. בתשובות הגאונים: קפיד ארושמא דחביתא. כשמוכרים יין חוקקין פגימות בחבית למספר האיפות וקפיד עלייהו שלא יהא בזוגות: כל דקפיד. יותר מדאי קפדי בהדיה השדים להזיקו ודלא קפיד כ"כ לא קפדי בהדיה להזיקו ומיהו למיחש מיבעי אפילו מאן דלא קפיד דלא קפדינן בהדיה דאי תימא דלא קפדי בהדיה כלל א"כ זוגות למה נזכרו בגמרא כך היה להם לחכמים לומר לא יזהר אדם בזוגות דלא לקפדו בהדיה: וד"א. עדיין יש פרי אחד שמקפידין בזוגותיו הלכה למשה מסיני דמזקי: והא דאמרת לעיל עשרה אין בהן משום זוגות. ה"מ היכא דליכא נשים כשפניות: גס ביה. פגע בו ל"א הבין בו שהיה מסוכן: אזל חבקיה לדקלא. מתוך חולי ודאגה נסמך עליו: ה"ג צווח דיקלא ופקע בו והדקל יבש מכח הכשפים: קערות. אם אכל שתי קערות תבשיל: גמרו בידי שמים. חיישינן דההוא דבר אחר דגזרו בשבילו כל זוגות גמרו בידי שמים הוי פירות וכל דדמי ליה: חנות אין בה משום זוגות. אם שתה בשתי חנויות לא אמרי' כשני כוסות דמי לשון אחר ועיקר חנות השותה בו זוגות לא קפדי מזיקין עליה דלאו קביעותא היא וההוא עובדא דלעיל דההוא גברא דשתה בחנות כשפים שאני שעשתה לו גרושתו: אורח אין בו משום זוגות. דאינו יודע אם ישקוהו עוד הלכך אכל כסא הוה ליה כנמלך: אשה. שאינה חשובה כאורח דמיא דאינה קבועה לשתות: אספרגוס. בלשון פרסי קורין לכרוב אספרגוס וזהו ששנינו* הנודר מן הכרוב אסור באספרגוס ומשקין הוא ששותין מכרוב ומיין ורגילין היו לשתותו בכל בוקר לרפואה קודם אכילה והלכך מצטרף לטובה ולא לרעה דמידי דרפואה הוא: לטובה. אם שתה שנים ושתה זה שלישי מצטרף לאפוקי מזוגות: לרעה. אם שתה א' וזה שני לא יצטרף לראשון: זוגי לחומרא. אם אינו יודע אם שתה זוגות אם לאו ישתה ואם שתה זוגות הואיל ודעתו לגרפן מצטרפין לטובה ואם לא שתה זוגות כנמלך ואינו מצטרף לרעה: ואמרי לה זוגי לקולא. שלא ישתה דכיון דשתי גלי אדעתיה דקפיד אזוגות ואי מעיקרא לא בזוגות הוה קאי והשתא שתי מצטרפי להו בהדי הדדי הלכך לא ישתה דאפילו אי בזוגות הוה קאי דילמא כיון דלא קפיד לא קפדי בהדיה: כל המחובר לו. גבי טומאות קאי דתנן מפץ חמש על חמש מחללת ששה על ששה וה"ק אם יש מחללת חמשה ואינו מקבל טומאה וטפח ממפץ מחובר לו הואיל וחמור ממנו מצטרף לו ומקבל טומאה אבל אם יש מפץ ארבע וטפח מחללת מחובר לו הואיל וקל ממנו אין מצטרף לו הכא נמי הואיל ושתי תרי שיכרא והדר שתי חד חמרא מצטרף להם הואיל וחשוב יותר: ה"ג אמר רב נחמן תרי מקמי תכא וחד אתכא מצטרפין. חד מקמי תכא ותרי אתכא לא מצטרפי הואיל ושתי אתכא זוגות לא מהני ליה לירוף: ודכ"ע. אפי' לרב משרשיא תרי אתכא וחד בתר תכא לא מצטרפי משום מעשה דרבה בר נחמני דאצרכינהו לאהדורי תכא קמיה בב"מ בהשוכר את הפועלים* דאי חד דבתר תכא מצטרף לתרי דתכא לשקינהו כוס שלישי בתר תכא בלא אהדורי תכא: כל המזוג. אם שתה יין מזוג ואח"כ שתה משקה אחר המזוג מצטרף בין לרעה בין לטובה דכיון דתרווייהו מזוגין נינהו כמין אחד חשיבי ומצטרפי:

חוץ

[ל"א בספרי ל"א זה מצא בספרי הראשון]

[גירסת הערוך צווא ועי' לעיל ט. בגמ' ובפירש"י בס ד"ה לאוי וכו' וע"ע לקמן קיא. ונוו כרעי' ובפרש"י והרשב"ם שם]

[מו"ק נג:]

[דף פו.]

איבדור תבלונייכי. יהו מפוזרים תבלין שלכם: פרחיה זיקא למוריקא חדתא דנקטיתו. ישא הרוח אותו כרכום חדש שאתן אוחזות בידכן לכשף בו: אדחנני ואחנגבי לא (א) אתי לגו. כל זמן שחסו עלי מן השמים ואני חסתי על עצמי ואתם חסתם על ביאתי לא באתי ביניכם: והשתא דאתיתי לגו קרחנני וחנגבי. הואיל ובאתי ביניכם יודע אני שנתקררו רחמיכן מעלי וגם רחמי נתקררו שלא חסתי על עצמי: קפיד ארושמא דחביתא. כשמוכרין יין חוקקין פגימות הרבה בחבית למספר האיפות וקפיד עלייהו רב דימי שלא יניחום בזוגות ויגאו: וד"א. יש פרי אחד שמקפידין בזוגותיו: והא דאמרן לעיל עשרה תמניא כו' אין בהן משום זוגות. ה"מ היכא דליכא כשפים נשים כשפניות: גס ביה. פגע בו: ה"ג פקע הוא וצווח דקלא. יבש הדקל מכח כשפים: קערות. אם אכלה שתי קערות: חנות אין בה משום זוגות. אם שתה בשתי חנויות לא אמרינן כשתי כוסות דמי לשון אחר חנות השותה בה זוגות לא קפדי מזיקין עלה דלאו קביעותא היא וההוא עובדא דלעיל כשפים שאני: איספרגוס. משקין לשתות קודם אכילתו בבוקר: זוגי לחומרא. אם אינו יודע אם שתה זוגות אם לאו ישתה דאם שתה זוגות הואיל ודעתו לגרפן מצטרפין לטובה ואם לא שתה זוגות כנמלך הוא ואין מצטרפות לרעה: ואמרי לה זוגי לקולא. שלא ישתה דכיון דשתי גלי דעתיה דקפיד אזוגות ואי מעיקרא לאו בזוגות קאי והשתא שתי הוה מצטרפי להו וקפדי להו בהדיה: כל המחובר לו. גבי טומאות קאי דתנן (כלים פכ"ז *מ"ב) מפץ חמשה על חמשה מחללת ששה על ששה והכי קאמר אם יש מחללת חמשה ואינו מקבל טומאה וטפח מפץ מחובר לו הואיל וחמור הימנו מצטרף לו ומקבל טומאה אבל אם מפץ ארבעה וטפח מחללת מחובר לו הואיל וקל הוא ממנו אין מצטרף לו: ה"ג אמר רב נחמן תרי מקמי תכא וחדא אתכא מצטרפי חד מקמי תכא ותרתי אתכא לא מצטרפי. הואיל ושתי אתכא זוגות לא מהני ליה לירוף: ודכ"ע. אפילו רב משרשיא תרתי אתכא וחד בתר תכא לא מצטרפי: משום מעשה דרבה בר נחמני. דאצרכינהו לאהדורי תכא קמיה בב"מ בהשוכר את הפועלים (דף פו.): כל המזוג. אם שתה יין מזוג ואח"כ שתה משקה אחר המזון מצטרף בין לטובה בין לרעה:

חוץ

רבינו חננאל

ואסק' כל דקפיד קפדי בהדיה. שני ביצים שני אגוזים שני קשואים ודבר אחר הלכה למשה מסיני וגזרו רבנן על (ד"א) [כולהו זוגי] משום ד"א שלא נתפרש. ההוא דגרשה לדביתהו ואזלא ואנסבא לחנואה שהוא רגיל בעלה קדמאה למשתי גביה ואשקייה זוגות כו'. קערות וכוסות אין בהן משום זוגות זה הכלל כל שגמרו בידי שמים חיישינן כגון פירות וביצים גמרו בידי אדם לא חיישינן אמר רב יוסף תרי דשכרא וחד דחמרא (לא) מצטרף [תרי דחמרי וחד דשכרא לא מצטרף] וסימנך כדתנן כל המחובר לו (הרי הוא כמוהו) [מן החמור ממנו כמו] היין טמא (קל) [מן הקל] ממנו כמו השכר טהור כולי עלמא תרי אתכא וחד בתר תכא לא מצטרף משום מעשה דרבה בר נחמני ופי' [ר'] בפרק השוכר:

[נדה סא.]

[נ"ל אולה]

יש כאן עירבוב לשון בגירסת המשנה שהביאו רש"י ורשב"ם דשם משנה ב' איתא העור ה' על ה' והמפץ ו' על ו' וכמו שהביאו רש"י סוכה טז. ד"ה אע"פ וצ"ע

כלים פכ"ז מ"ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אדחנני ואחנגבי לא אתיתי לגו:

תורה אור

חוץ מן המים ור' יוחנן אמר אפילו מים אמר רב פפא לא אמרן אלא חמימי לגו קרירי וקרירי לגו חמימי אבל חמימי לגו חמימי וקרירי לגו קרירי לא אמר ריש לקיש ארבעה דברים העושה אותן דמו *בראשו ומתחייב בנפשו אלו הן הנפנה בין דקל לכותל והעובר בין שני דקלים והשותה מים שאולין והעובר על מים שפוכין ואפילו שפכתו אשתו בפניו הנפנה בין דקל לכותל לא אמרן אלא דלית ליה ארבע אמות אבל אית ליה ארבע אמות לית לן בה וכי לית ליה ארבע אמות לא אמרן אלא דליכא דירכא אחרינא אבל איכא דירכא אחרינא לית לן בה והעובר בין שני דקלים לא אמרן אלא דלא פסקינהו רשות הרבים אבל פסקינהו רשות הרבים לית לן בה השותה מים שאולין לא אמרן אלא דשיילינהו קטן אבל גדול לית לן בה ואפילו שיילינהו קטן נמי לא אמרן אלא בשדה דלא שכיחי אבל בעיר דשכיחי לית לן בה ואפילו בשדה נמי לא אמרן אלא מיא אבל חמרא ושיכרא לית לן בה והעובר על מים שפוכין לא אמרן אלא דלא אפסקינהו בעפרא ולא תף בהו רוקא אבל אפסקינהו (א) או תף בהו רוקא לית לן בה ולא אמרן אלא דלא עבר עלייהו שימשא ולא עבר עלייהו שיתין ניגרי *אבל עבר עלייהו שימשא ועבר עלייהו שיתין ניגרי לית לן בה ולא אמרן אלא דלא רכיב חמרא ולא סיים מסני אבל רכיב חמרא וסיים מסני לית לן בה וה"מ היכא דליכא למיחש לכשפים אבל היכא דאיכא למיחש לכשפים אע"ג דאיכא כל הני חיישינן (*וההוא) (ב) גברא דרכיב חמרא וסיים מסני וגמוד מסאניה וצוו כרעיה ת"ר שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן הכלב והדקל והאשה וי"א אף החזיר וי"א אף הנחש ואי ממצעין מאי תקנתיה אמר רב פפא נפתח באל ונפסיק באל א"נ נפתח בלא ונפסיק בלא הני בי תרי דמצעא להו אשה נדה אם תחלת נדתה היא הורגת א' מהן אם סוף נדתה היא מריבה עושה ביניהן מאי תקנתיה נפתח באל ונפסיק באל הני תרי נשי דיתבן בפרשת דרכים חדא בהאי גיסא דשבילא וחדא באידך גיסא ומכוונן אפייהו להדדי ודאי בכשפים עסיקן מאי תקנתיה אי איכא דירכא אחרינא ליזיל בה ואי ליכא דירכא אחרינא אי איכא איניש אחרינא בהדיה נינקטו לידייהו בהדי הדדי וניחלפו ואי ליכא איניש אחרינא נימא הכי אגרת אזלת אסיא בלוסיא מתקטלא בחיק קבל האי מאן *דפגע באיתתא בעידנא דסלקא מטבילת מצוה אי איהו קדים ומשמש אחדא ליה לדידיה רוח זנונים אי איהי קדמה ומשמשה אחדא לה לדידה רוח זנונים מאי תקנתיה *לימא הכי °שופך בוז על נדיבים ויתעם בתוהו לא דרך א"ר יצחק מאי דכתיב °גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי זה הישן בצל דקל יחידי ובצל לבנה ובצל דקל יחידי לא אמרן אלא דלא נפיל טולא דחבריה עילויה אבל נפל טולא דחבריה עילויה לית לן בה אלא הא דתניא הישן בצל דקל יחידי בחצר והישן בצל לבנה דמו בראשו היכי דמי אי לימא דלא נפל טולא דחבריה עילויה אפילו בשדה נמי אלא לאו שמע מינה בחצר אף על גב דנפיל טולא דחבריה עילויה שמע מינה ובצילה של לבנה לא אמרן אלא במערבה אבל במדינחתא לית לן בה

האי

תהלים קז / תהלים כג

נפתח באל. פי' רשב"ם אל מוציאם ממצרים ונפתח בלא לא איש אל ויכזב ואע"ג °דאסור להתרפאות בדברי תורה נהגו שרי והא דאמרי' בפ' במה אשה (שבת דף סז:) לאישתא למירתא ליסקול סכינא וכו' ולימא ואראה וגו' מסה אסורה לא ואמר משום סכנה שרי ור"ח פי' נפתח באל לימא הכי אל אלהים ה' הצילנו מכל רע ומכל נזק אשר בידך כח וגבורה כי אתה אל ונפתח בלא לא תטשני אלהי ולא תעזבני שמרני כאישון בת עין טרם אקרא תענני ואל תאמר לא:

אם תחלת נדה היא הורגת. יש מפרש אם עושה להן כישוף: וחזיל

חוץ ממים. מזוגים כגון קרירי בחמימי וחמימי בקרירי דמיא לא מזיגא היא ואם היה שותה בתחלה יין אין אלו מצטרפות לו: ולא אמרן. (ג) מים מזוגין אין מצטרפין ליין מזוג: ארבעה דברים. כולן משום רוח רעה: אלא דלא הוי ד' אמות. דלא שביק רווחא [לשידא] לעבור בין דקל לכותל משום הכי מזקא ליה: אלא דליכא דירכא אחרינא. שתהא שידא יכולה להלך בו דעכשיו זה בא בגבולה והפסיד דרכה ואהכי מזקא ליה: ולא אמרן. דרוח רעה שורה על המים אלא בעיר המקום צר הן שואלין ושורה עליהן. ליכא אחרינא דשרי עלייהו אלא בשדה דלא שכיחי מיא דמסרה נפשה לאזוקא: דלא אפסקינהו בעפרא. שלא פיזר עליהן עפר: גמוד מסאני. נתכווץ המנעלין: וצוו כרעיה. ויבשו רגליו: אין ממצעין. לא יעברו בין שני אנשים: ואין מתמצעין. לא יעבור איש אחד בין ב' כלבים בין שתי נשים בין שתי דקלים: נפתח באל ונסיים באל. אל מוציאם ממצרים (במדבר כג) כי לא נחש ביעקב וגו' עד מה פעל אל: נפתח בלא ונסיים בלא. לא איש אל עד לא יקימנו (שם): הורגת אחד מהן. שמזיקתן במה שעברה ביניהן: אגרת אזלת אוסיא בלוסייא. אותן שדים שאתם מתעסקות בהן: מתקטלי בחיק קבל. כבר הן הרוגים בחיצים: חיק קבל. אר"ק בליסטר"א כמו ומחי קבלו יתן [בחומותיך] (בחרבותיו) (יחזקאל כו) מפי המורה [א] הגמ' ומקרא אשר שמע מפי רבו: דקל יחידי. שאין דקל אחר סמוך לו אבל כשיש דקל אחר מסתלקת השידא לדקל האחר ואינה מזיקתו: בחצר. שהמקום צר ואין לה דרך לנטות ימין ושמאל ושורה עליו ומזיקתו:

האי

רשב"ם

חוץ. מקרירי בחמימי וחמימי בקרירי דהא לא מזיגא היא דמין במין נינהו מה לי קרירי ומה לי חמימי מ"מ מין א' הוא ושם א' הוא ואם שתה בתחל' יין מזוג אין אלו מצטרפות לו: אמר רב פפא לא אמרן כו'. אדר' יוחנן קאי דאמר אפילו מים ובא רב פפא לפרש לא אמרן דמצטרפין אלא קרירי בחמימי וחמימי בקרירי דההיא חשיב ר' יוחנן מזוג אבל חמימי לגו חמימי וקרירי לגו קרירי דלכולי עלמא לא מיקרי מזוג ולא מצטרפי: ארבעה דברים כו'. משום רוח רעה ולקמן מפרש להו חדא חדא: אלא דלא הוי ארבע אמות. דלא שבק רווחא לשידא לעבור בין דקל לכותל משום הכי מזקא ליה: אלא דליכא דירכא אחריתא. שתהא שידא יכולה להלך בו דעכשיו בא זה בגבולה והפסידה את דרכה ואהכי מזקא ליה: אבל פסקינהו. דשכיחי רבים לית ליה רשות להזיק שאין לו לגזול את הרבים: ולא אמרן. דשורה על המים אלא בשדה דלא שכיחי מיא ומסרה נפשה לשתות: דלא אפסקינהו בעפרא. שלא פיזר עליהן עפר: גמוד מסאני. נתכווצו המנעלים: וצוו כרעיה. יבשו רגליו: לא ממצעין. לא יעברו בין אנשים: ולא מתמצעין. ולא יעבור איש אחד בין שני כלבים בין שתי נשים בין שני דקלים: נפתח באל ונסיים באל. אל מוציאם ממצרים וגו' כי לא נחש ביעקב וגו' עד מה פעל אל: נפתח בלא ומסיים בלא. לא איש אל ויכזב וגו' עד ולא יקימנה: הורגת אחד מהן. שמזיקתן במה שעברה ביניהן: אגרת אזלא אוסיא בלוסיא. אותן שדים שאתן עוסקות בהן בכשפים: מתקטלין בחיק קבל. כבר הרוגים הן בחצים כמו ומחי קבלו כך שמע רבינו מרבו ורבו מפי רבינו גרשום זצ"ל: אגרת. היא אגרת בת מחלת שם שידא: דקל יחידי. שאין דקל אחר סמוך לו: בצלה של לבנה. אי נמי ההולך בלילה כשהלבנה זורחת והוא הולך בצל הכתלים שדרך השדים להלוך בלילה ובזמן שהלבנה זורחת מתייראין לילך במקום האור והולכין במקום הצל: טולא דחבריה. אם יש דקל אחר סמוך לו מסתלקת השידא לדקל אחר ואינו מזיקתו: בחצר. שהמקום צר שאין לה דרך לנטות ימין ושמאל ושורה עליו ומזיקתו: ובצלה של לבנה לא אמרן אלא במערבה. היינו בסוף החודש שהלבנה זורחת במזרח ואם שוכב אצל כותל לצד המערב הוי הצל במערב: אבל במדינחא. היינו תחלת החדש שהלבנה זורחת במערב ועושה צל במזרח כגון ששוכב אצל כותל מצד המזרח:

דמפני

רבינו חננאל

אמר ר' יוחנן כל המזוג מצטרף ואפי' מים ותנ"ס חמימי לגו קרירי או קרירי לגו חמימי: **ארבעה** דברים העושה אותן דמו בראשו הנפנה בין דקל לכותל והעובר בין ב' דקלים והעובר על מים שפוכין ואפי' שפכתן בתו והשותה מים שאולין ולא אמרן אלא דשיילינהו קטן בדברא [אבל שיילינהו גדול] או קטן במתא או חמרא ושכרא לית לן בה. תרי דפסקינהו נדת אם תחלת נדה היא הורגת אחד מהן ואם סוף נדה היא עושה מריבה ביניהם מאי תקנתיה נפתח באל ונסיים באל [וי"א נפתח בלא ונסיים בלא] יש מי שאומר יפתח פסוק באל ויסיים באל כגון (במדבר כ"ג כ"ב) אל מוציאם ממצרים עד מה פעל אל [ונפתח בלא כגון לא איש אל וגו'] ויש מי שאומר דלא אלא יפתח אל ה' הצילני מכל רע ומכל נזק וחלי ובידך כח וגבורה כי אתה אל וכן יפתח ויאמר לא תטשני אלהי ולא תעזבני שמרני כאישון בת עין מלא שאלותי ותן לי בקשותי טרם אקראך תענני ואל תאמר לא: **מאן** דפגע בנדה כי סלקא מטבילת מצוה אי איהו קדים ומשמש אחד ליה רוח זנונים אי איהי קדמה ומשמשה אחדא לדידה רוח זנונים מאי תקנתיה נימא הכי שופך בוז על נדיבים וגו'

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל אפסקינהו בעפרא או תף: (ב) שם דההוא גברא דרכיב: (ג) רש"י ד"ה ולא אמרן דמים מזוגין מצטרפין כצ"ל ותיבת אין נמחק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] כל מקום שמזכיר רש"י המורה הוא רבו של רש"י כן מוכח בלשון רש"י בד"ה חיק קבל וכו' ובלשון הרשב"ם שם בד"ה מתקטלין וכו' ומשם נלמוד נמי דרבו דרבו של רש"י היה רבינו גרשום:

מסורת הש"ס

[עי' בפרש"י נדה יז. ד"ה דמו]

[פי' לקמן קיג.]

[נ"ל כההוא]

[עי' תוס' ב"מ פד. ד"ה יתיב אשערי טבילה]

[עי' ש"ך י"ד סוף סי' קמח]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה נפתח כו'. ואף על גב דאסור להתרפאות בד"ת. שבועות טו ע"ב:

רבינו חננאל

הני תלת מילי יהבי ערבונא בנהורא מאן דסריק יבש ומאן דשתי טיף טיף ומאן דסאים מסאניה כי רטיבתא כרעיה תלא לחמא קשי לעניותא דאכיל תהלי ולא משי ידיה מפחד

האי מאן דמפני אגרדא (ג) דדיקלא: אי מיקטל קטיל. אם נקצץ האילן נהרג האיש ואם נעקר האילן האיש מת: ה"ג הני מילי היכא דלא מנח כרעיה עילויה כו': (ד) האי מאן דמפני אגירדא דדיקלא אחדא ליה רוח פלגא: פלשדי"ן בלע"ז: נרדא. כאב חצי הראש: חמשה טולי הוו. שרוח רעה שורה תחתיהם: טולא דכנדא. שם האילן: טולא דפרחא. צלף קרפי"ף בלע"ז: זרדתא. שונדכיי"ר: טולא דארבא. ספינה: טולא דערבתא. צל אילן ערבה: דקשה סילויה. עלו: דבי פרחא רוחי. כך הוא שמם: דבי זרדתא. תורה אור שדים שמן: דבי איגרי. המצויין בגגות רשפי שמש: ונפקא מינה. לכתוב קמיעא בשם אילן כגון אם הוזק תחת בי פרחא יכתוב לו קמיעא בשם רוחי: למאי נפקא מינה לגזויי לה. לברוח מפניה לפי שאין לה עינים ואינה רודפתו: גזייה. ברח מפניה: כי אזלא נפקא אדיקלא. כשהלכה אחריו נתקלה ונפלה על עיקר אילן: ה"ג פקעה היא וצווח דיקלא. יבש הדקל: בר קשא. שומר העיר: ה"ג סודרא דמר דומה כי צורבא מרבנן: בדקוה למר לא ידע ליה למימר ברוך. שאינו יודע לברך על הסודר *ברוך עוטר ישראל: בחשא. כף הקדירה: והדר בכדא דכמכא. מתגלגל בתוך כד של כותח: ומשתכח בטולא דחצבא. חצב שתיחם יהושע בו לישראל את הארץ*: דלא חצב גרמידא. שלא גדל אמה: ארבונא. עירבון: אדמתנא כרעיה. בעוד שרגליו לחים ממי הרחיצה: תליא בביתא. התולה פתו באויר בתוך סל אחד: תלא לסילתיה. לסלו ופת בתוכו: נשוורא. פירורין: איסרא דמזוני. מלאך הממונה לזמן מזונות: נקיד שמיה. לשון נקידו כמו מנקד חבירו לפיכך אינו רוצה שיהו פרורים נשלכים לידרס ברגל: איסרא דעניותא נבל שמיה. (ה) ושמא נכנס לבית שהוא רואה שאינן נוהגים מנהג נקיות בפת: לברוקתי. כליון עינים: מפחד. ואינו יודע למה: דמסוכר

תוספות

ואזיל רב פפא מימיניה. מלמד אילדודי הוה דאמר בפרק הממונה (יומא דף לז.) המהלך לימין רבו הרי זה בור:

תליא בביתא קשי לעניותא. מכאן קשה לרש"י דפירש בפרק קמא דחגיגה (דף ה:) הייטו דאמרי אינשי זוזי לתליתא שכיחא לפנלא לא שכיח ופי' לתליתא לקנות פת לצורך היום שתולין בסל ואין דרך לתלותו בסל דהא אמרינן הכא דקשי לעניותא ור"ת מפרש שם לתליתא כשדוחקין אותו לפרוע מוצא לווין אבל לקנות תבואה לאכול אינו מוצא לווין: נוה

האי מאן דמפני אגירדא דדיקלא אחדא ליה לדידיה רוח פלגא והאי מאן דמצלי רישיה אגירדא דדיקלא אחדא ליה רוח צרדא האי מאן דפסעי אדיקלא אי מיקטל קטיל אי איעקר מיעקר ומיית (א) הנ"מ דלא מנח כרעיה עילויה אבל מנח כרעיה עילויה לית לן בה *חמשה טולי הוי טולא דדיקלא יחידא טולא *דכנדא טולא דפרחא טולא דזרדתא [א] איכא דאמרי אף טולא דארבא וטולא דערבתא כללא דמילתא כל דנפיש ענפיה קשי טוליה וכל דקשי סילויה קשי טולי' לבר מכרו משא אע"ג דקשי סילויה לא קשי טוליה דאמרה לה שידא לברה פירחי נפשיך מכרו משא דאיהו הוא דקטיל לאבוך וקטיל לדידיה אמר רב אשי חזינא לרב כהנא דפריש מכולהו טולי בי פרחי רוחי דבי זרדתא שידא דבי איגרי רישפי למאי נפקא מינה לקמיעא דבי פרחי בריה שאין לה עינים למאי נפקא מינה לגזוזי לה זימנא חדא הוה אזיל צורבא מרבנן לאפנויי לבי פרחי שמע דקא אתא עילויה וגזי לה כי אזלא חבקיה לדיקלא צווח דיקלא ופקעה היא [ב] פרחא דבי זרדתא שידי הא זרדתא דסמיכה למתא לא פחתא משיתין שידי למאי נפקא מינה למיכתב לה קמיעא *ההוא בר קשא דמתא דאזיל וקאי גבי זרדתא דהוה סמיך למתא עלו ביה שיתין שידי ואיסתכן אתא להוא מרבנן דלא ידע דזרדתא דשיתין שידי היא כתב לה קמיע לחדא שידא שמע דתלו חינגא בגוויה וקא משרו הכי סודריה דמר כי צורבא מרבנן בדיקנא ביה במר דלא ידע ברוך אתא ההוא מרבנן דידע דזרדתא שיתין שידי הוה כתב לה קמיעא דשיתין שידי שמע דקא אמרו פנו מנייכו מהכא קטב מרירי תרי קטבי הוו חד מקמי טיהרא וחד מבתר טיהרא דמקמי טיהרא קטב מרירי שמו ומיחזי בי כדא דכמכא והדר ביה בחשא דבתר טיהרא °קטב ישוד צהרים שמו ומיחזי בי קרנא דעיזא והדר ביה כנפיא אביי הוה שקיל ואזיל ואזיל רב פפא מימיניה ורב הונא בריה דרב יהושע משמאליה חזייה להוא קטב מרירי דקא אתי לאפיה דשמאליה אהדרא לרב פפא לשמאליה ולרב הונא בריה דרב יהושע לימיניה אמר ליה רב פפא אנא מאי שנא דלא חשש לי אמר ליה את שעתא קיימת לך מחד בתמוז עד שיתסר ביה ודאי שכיחי מכאן ואילך ספק שכיחי ספק לא שכיחי ומשתכחי בטולי דחצבא דלא חצב גרמידא ובטולי דצפרא ופניא דלא הוי גרמידא ועיקר בטולי דבית הכסא אמר רב יוסף הני תלת מילי יהיב ארבונא לנהורא (ג) מן דסריק רישיה יבש ומן דשתי טיף טיף ומן דסיים מסני אדמייתניה כרעא תלאי בביתא קשי לעניותא כדאמרי אינשי תלא סילתא תלא מזוניה ולא אמרן אלא ריפתא אבל בישרא וכוורי לית לן בה אורחיה היא פארי בביתא קשי לעניותא *נשורא בביתא קשי לעניותא בלילי שבתות ובלילי רביעית שרו מזיקן עילויה איסרא דמזוני נקיד שמיה איסרא דעניותא נבל שמיה צעא אפומא דחצבא קשי לעניותא מאן דשתי מיא בצעי קשי לברוקתי דאכיל תחלי ולא משי ידיה מפחיד תלתין יומין דמסוכר

רשב"ם

דמפני אגירדא דדיקלא. דקל קצוץ: רוח פלגא. מוורשי"ן בלע"ז: צרדא. כאב חצי הראש: אי מקטל קטיל. אם נקצץ האילן נהרג האיש ואם נעקר האילן האיש מת: ה"ג הני מילי היכא דלא מנח כרעיה עילויה: חמשה טולי הוו. שהרוח רעה שורה תחתיהן: טולא כנדא. שם אילן: טולא דפרחא. צלף: זרדתא. שונבי"ר: טולא דארבא. ספינה: טולא דערבתא. צל אילן ערבה: גופיה. ענפיו: סילויה. עלו: דבי פרחי רוחי. אותן שדים דבי פרחי שמן רוחי ולקמן מפרש למאי נפקא מינה: דבי זרדתא שידי. שמן: דבי איגרי.

המצויין בגגות רשפי שמן: למיכתב קמיעא. בשם אלו כגון אם הוזק תחת בי פרחי יכתוב לו קמיעא בשם רוחי: למאי נפקא מינה לגזויי מינה. לברוח מפניה לפי שאין לה עינים ואינה רודפתו: גזייה. ברח מפניה: כי אזלא נפקא אדקלא. כשהלכה אחריו נתקלה ונפלה על עיקר אילן: הכי גרסינן פקע היא וצווח דקלא. יבש הדקל: בר קשא. שומר העיר: דקא תלו ביה חינגא בגוויה. דאילן: הכי גרסינן סודריה דמר כצורבא מרבנן בדיקנא ליה למר ולא ידע למימר ברוך. שאינו יודע לברך על הסודר *ברוך עוטר ישראל בתפארה: בחשא בקדרא והדר בכדא דכמכא. מתגלגל בתוך כד של כותח: ואהדריה לרב הונא מימיניה ולרב פפא משמאליה: מאי שנא. כי אינך חושש בי אם אזוק: שעתא קיימא לך. עשיר אתה ויש לך מזל טוב ולא היזוק: ומשתכחא בטולא דחצובא. חצב עשב שתיחם בו יהושע את הארץ לישראל*: דלא חצב גרמידא. שלא גדל אמה: ארבונא. עירבון: ושתי טיף טיף. יין המטפטף מן החבית: אדמייתנא כרעיה. בעוד שרגליו לחים במי הרחיצה: תלאי בביתיה. התולה פתו באויר בתוך סל אחד: תלא סילתיה. סל ופת בתוכו: פארי. מורסן: נשוורא. פירורין של פת: נקיד שמיה. לשון נקיות לפיכך אינו רוצה שיהו פירורין נשלכין לידרס ברגל: איסרא דעניותא נבל שמיה. לשון לכלוך (ו) ושמא נכנס בבית שהוא רואה שאין נוהגין מנהג נקיון בפת: בצעא. בקערה: לברוקתי. כליון עינים: מפחיד. ואינו יודע למה: דמסוכר

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומיית והנ"מ דלא: (ב) שם מאן דסריק וכו' ומאן דשתי וכו' ומאן דסיים מסני אדמתונא כרעא: (ג) רש"י ד"ה האי מאן וכו' דדיקלא דקל (קלוף) [קצוץ] הס"ד: (ד) ד"ה האי מאן וד"ה צרדא נ"ל קודם ד"ה אי מיקטל: (ה) ד"ה איסרא דעניותא נבל שמיה נכנס לבית שר והא כצ"ל ותיבת ושמא נמחק: (ו) רשב"ם ד"ה איסרא וכו' לכלוך ואינו נכנס בבית וכו' מנהג נזיון בפת:

הגהות הגר"א

[א] גמ' טולא דזרדתא טולא דערבתא א"ד אף טולא דארבא כללא כו' כצ"ל (ובזה מיושב מ"ש בהגהות הגרי"ב. ופ"ע נ"א במנורת המאור): [ב] שם פרחא. נמחק:

מסורת הש"ס

[לכאורה צ"ל ארבעה] [גי' הערוך דכינרא ועי' רשב"ם ב"ב מח: ד"ה אלי לפפי]

[ברכות ס:]

ב"ב ס.

[שבת קי. וע"ש פרש"י ב"ב קי: וע"ש רשב"ם]

תהלים צא

[חולין קה:]

[ברכות ס:]

ב"ב ס.

דמסוכר. מקיז דם מן הכתפיים לשון סיכורי: ידא אאוסיא. שרגיל להניח ידו אגל נחיריו על שפתיו: דרגא לפחדא. דרך הוא להביא לו פחד רוח רעה: לול שפן אניגרון אנירדפי. לחש הוא: בי בליעי ושמיני. הנה סביבותי אנשים כחושים ושמנים ותניחוני ונימא ליה. לחינא מיא: הוי עז. התחזק במצוה יותר מסיכולת בידך: אל תשב בגובהה של עיר ותשנה. מקום שבני העיר עוברים ושבין שמא כשהן עוברים ושבין •יבטלוך ויפסיקוך ממשנתך: ואל תדור בעיר שראשיה תלמידי חכמים. דטרוד בגרסיה ולא במילי דציבורא: לא למיזבן מיניה ולא לזבוני ליה. דאיידי דעדיף מזליה נלא וזכי ליה להאי: אמר ליה ר"ש בן יוחי ומי בסכנה. והלא העגל בסכנה ומה לך בכך: אם בקשת ליחנק. לומר דבר שיהיה נשמע לבריות ויקבלו ממך: היתלה באילן גדול. אמור בשם אדם גדול: בחדתא. כשהתינוק למד בחדש כשהוא מתחיל ללמוד: שאין

תורה אור

*[א]דמסוכר ולא משי ידיה מפחיד שבעה יומי דשקיל מזייה ולא משי ידיה מפחיד תלתא יומי דשקיל טופריה ולא משי ידיה מפחיד חד יומא ולא ידע מאי קא מפחיד ידא אאוסיא דרגא לפחדא *ידא אפותא דרגא לשינתא תנא אוכלין ומשקין תחת המטה [*] אפילו מחופין בכלי ברזל °רוח רעה שורה עליהן ת"ר לא ישתה אדם מים לא בלילי רביעיות ולא בלילי שבתות ואם שתה דמו בראשו מפני סכנה מאי סכנה רוח רעה ואם צחי מאי תקנתיה (*נימא) שבעה קולות שאמר דוד על המים והדר נישתי שנאמר °קול ה' על המים אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים קול ה' בכח קול ה' בהדר קול ה' שובר ארזים וישבר ה' את ארזי הלבנון קול ה' חוצב להבות אש קול ה' יחיל מדבר יחיל ה' מדבר קדש קול ה' יחולל אילות ויחשוף יערות ובהיכלו כולו אומר כבוד ואי לא (*נימא) הכי לול שפן אניגרון אנירדפין בין כוכבי יתיבנא בין בליעי שמיני אזילנא ואי לא אי איכא איניש בהדיה ניתעריה ולימא ליה פלניא בר פלנתא צחינא מיא והדר נישתי ואי לא מקרקש נכתמא אחצבא והדר נישתי ואי לא נישדי בה מידי והדר נישתי *ת"ר לא ישתה אדם מים לא מן הנהרות ולא מן האגמים בלילה ואם שתה דמו בראשו מפני הסכנה מאי סכנה סכנת שברירי ואי צחי מאי תקנתיה אי איכא איניש בהדיה לימא ליה פלניא בר פלנתא צחינא מיא ואי לא (*נימא) איהו לנפשיה פלניא אמרה לי אימי איזדהר משברירי שברירי ברירי רירי ירי רי צחינא מיא בכסי חיורי: ואפילו מן התמחוי וכו': פשיטא לא נצרכא אלא אפילו לר"ע דאמר *[ב]עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות הכא משום פרסומי ניסא (*מודי) תנא דבי אליהו אע"פ שאמר ר"ע עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות אבל עושה הוא דבר מועט בתוך ביתו מאי נינהו (א) אמר רב פפא כסא דהרסנא *כדתנן *ר' יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים ת"ר שבעה דברים צוה ר"ע את רבי יהושע בנו בני אל תשב בגובהה של עיר ותשנה ואל תדור בעיר שראשיה תלמידי חכמים ואל תכנס לביתך *פתאום כ"ש לבית חבירך ואל תמנע מנעלים מרגליך *השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה ועשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות *והוי משתדל עם אדם שהשעה משחקת לו אמר רב פפא לא למיזבן מיניה ולא לזבוני ליה אלא למעבד שותפות בהדיה והשתא *דאמר רב שמואל בר יצחק מאי דכתיב °מעשה ידיו ברכת כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך אפילו למיזבן מיניה ולזבוני ליה שפיר דמי חמשה דברים צוה ר"ע את רבי שמעון בן יוחי כשהיה חבוש בבית האסורין אמר לו רבי למדני תורה אמר איני מלמדך אמר לו אם אין אתה מלמדני אני אומר ליוחי אבא ומוסרך למלכות אמר לו בני יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק אמר לו ומי בסכנה והלא עגל בסכנה אמר לו *אם בקשת ליחנק היתלה באילן גדול וכשאתה מלמד את בנך למדהו בספר מוגה מאי היא אמר רבא ואיתימא רב משרשיא בחדתא *שבשתא כיון דעל על לא תבשל בקדירה שבישל בה חבירך מאי ניהו גרושה בחיי בעלה דאמר מר גרוש שנשא גרושה ארבע דעות במטה ואי בעית אימא אפילו באלמנה לפי שאין

(תהלים כט) (איוב א)

צוה רבי עקיבא את רבי יהושע בנו. פירש רשב"ם דהוא ר' יהושע בן קרחה דר"ע קרח היה כדאמרינן [בבכורות] (דף נח.) שהיה בן עזאי אומר כל חכמי ישראל דומין לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה ואין נראה שיהיה הגמרא קורא אותו בן קרחה דלך גנאי שהרי נענשו הנערים שקראו לאלישע עלה קרח (מלכים ב ב) ובן עזאי קראו כן דרך *בדיחותא:

שבשתא דעל על. תימה דרבא גופא אית ליה בלא יתפור (ב"ב דף כא.) שבשתא ממילא נפקא ויש לומר דהיינו כשלומד קמי דגרים ולא דייק שיכול להבין מעצמו כשיגדל אבל כאן דאיירי בספר שאינו מוגה סומך על ספרו ואינו יוצא מידי טעותו:

ולא

רשב"ם

דמסוכר. מקיז דם מן הכתפיים: ידא אאוסיא. שרגיל להניח ידו על שפתו אגל נחיריו: דרגא לפחדא. סולם ודרך הוא לעלות עליו פחד רוח רעה: אפותא. מצח: בלילי רביעיות. בלא נר: לול שפן אניגרון. לחש הוא: בי בליעי ושמיני. הנה סביבותי אנשים כחושים ושמינים בחרו וקחו לכם והניחוני: שברירי. סנורים (בראשית יט) מתרגמינן כן: לימא ליה צחינא מיא בכסי חיורי. ממוגה על כוסות של חרס: הוי עז כנמר. התחזק במצות יותר משהיכולת בידך: ר' יהושע בן קרחה. הוא בן ר"ע שרבי עקיבא קרח היה כדאמרי' במסכת [בכורות] (דף נח.) כל חכמי ישראל דומין לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה: אל תשב בגובהה של עיר ותשנה. מקום שבני העיר עוברין ושבין ויבטלוך ויפסיקוך ממשנתך: ואל תדור בעיר שראשיה ת"ח. דטריד בגירסא ולא טריד במילי דציבורא: ואל תכנס בביתך פתאום. אלא השמע את קולך להם קודם בואך דילמא עבדי מילתא דצניעותא [בויקרא רבה] (פכ"א) ר' יוחנן כי הוה עייל לביתא מנענע משום שנאמר ונשמע קולו בבואו אל הקודש: ואל תמנע מנעלים מרגליך. שגנאי הדבר לתלמיד חכם שילך יחף כדאמרינן התם (שבת דף קכט.) ימכור אדם כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו: השכם ואכול כו'. מקראי נפקא לן בבבא קמא (דף נב:) לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש אי נמי מדכתיב וברך את לחמך ואת מימיך והדר והסירותי מחלה מקרבך: לא למיזבן מיניה ולא לזבוני ליה. דאיידי דהעדיף מזליה נלא וזכי ליה להאי: כשהיה חבוש בבית האסורין. כדאיתא בברכות (דף סא:): איני מלמדך. שלפי שהיה עסוק בתורה נתפש כדאמרינן בברכות (שם): אמר לו רבי שמעון בן יוחי ומי בסכנה. והלא עגל בסכנה ומה לך בכך: ואם בקשת ליהנק היתלה באילן גדול. לומר דבר שישמע לבריות ויקבלו ממך ומשום דנקט ליסנא *דתניקה נקט היתלה באילן לומר בפני רב ואמור שמועותיו משמו: בחדתא. כשהתינוק מתחיל ללמוד מחדש: ארבע דיעות. בשעת תשמיש זה לבו לאשתו ראשונה וזאת לבעלה הראשון ותניא לא ישמש אדם עם אשתו ויתן עיניו באשה אחרת ויהיו בניו קרובין לממזירין הנקראין בני גרושת הלב במסכת נדרים (דף כ:): שאין

עין משפט נר מצוה

סד א טוש"ע או"ח סי' ד סעיף יט:

סד [א] טוש"ע יו"ד סי' קט"ז סעיף ה ועיין רמב"ם פי"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הל"ה [וברב אלפס פ"ב דע"ז דף שמ. וברא"ש שם סס' יג וצ"ע]:

סה ב מיי' פ"ל מהלכות שבת הלכה ז ופ"י מהלכות מתנות עניים הלכה יח סמג עשין ל' טוש"ע או"ח סימן רמב טוש"ע יו"ד סימן רנה סעיף א:

[וע"ע תוס' שבת קנ. ותוספות ב"ב קיג. ד"ה ומטו ותוס' בכורות נח.]

[מודה]

אבות פ"ה מ"כ

ב"ק לב: ב"מ קז:

מסורת הש"ס

[דמסוכר גר' בערוך ערך סכר]

[דרך בני אדם כשישן ידו על פדחתו. ערוך ערך פג]

[לימא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי ניהו אמר רב פפא:

[לימא]

פ"ז יב: ע"ש [ובתוס' שם]

[לימא]

[לקמן קיג.] שבת קיח.

עי' בב"י בטוא"ח סימן רמ"ב דלא גרים ליה:

[נדה טז: מס' ד"א פ"ה]

[לקמן קיג.]

[ב"ב טו:]

פי' אם רצית לשאול בדבר איסור כלומר שאתה צריך לדון דין תמור בד"נ שאל להכי' גדול ועשה כהוראתו. ערוך ערך חנק]

ס"א משום דנקט ליסנא דהיתלה באילן נקט ליסנא דחניקה. ת"מ:

רבינו חננאל

לתלתין יומין דמסוכר פי' מקיז דם ולא משי ידיה מפחד שבעה יומין שקל מזייה ולא משי ידיה מפחד לתלתין יומין שקל טופריה ולא משי ידיה מפחד יום אחד דמשי רישיה ולא משי כרעיה מפחד יום אחד ולא ידע ממה מפחד ידא אפנא דירכא לפחדא ידא אפנא דירכא לשינתא. אוכלין ומשקין תחת המטה ואפי' מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן: ת"ר לא ישתה אדם בלילי רביעיות ובלילי שבתות במחשך ואי צחי למיא לימא שבעה קולות קול ה' על המים וכו' וישתה לא ישתה אדם מן הנהרות בלילה כו': ואפי' מן התמחוי. ואצטריך אפילו לר' עקיבא דאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות הכא משום ניסא מתיר שיקח אפילו מן התמחוי: תנא דבי אליהו אע"פ שאמר ר' עקיבא עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות עושה אדם דבר מועט בתוך ביתו כגון כסא דהרסנא כדתנן הוה עז כנמר קל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים: ששה דברים צוה ר' עקיבא לר' יהושע בנו אל תשב בגובהה של עיר ותשנה ואל תדור בעיר שראשיה תלמידי חכמים ואל תכנס לבית פתאום ואל תמנע מנעלים מרגליך השכם ואכול בין בקיץ בין בחורף. עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות פי' אל תאמר חייב אני לענג השבת אם אין ידך משגת אלא עשה שבתך במאכל ובמשקה ובמלבוש [כמו יום החול] ואל תצטרך לבריות ותשתדל עם שהשעה משחקת לו להשתתף עמו ואפילו למזבן ולזבוני מיניה: חמשה דברים צוה ר' עקיבא את ר' שמעון בן יוחאי אם בקשת ליהנק התלה באילן גדול · פי' אם רצית לשאול בדבר איסור שאל חכם גדול ועשה כהוראתו וכשתבקש ללמד לבנך למדהו בספר מוגה דשבשתא דעל על כלומר אם יקרא בנך במעות הטעות שנכנס בלבו כבר נכנס מי יסירהו מלבו ואל תבשל בקדרה שבשל בה חבירך בין גרושה בין אלמנה:

גליון הש"ס גמ' רוח רעה שורה עליהן. עי' תורת חיים שבועות דף ט ע"ב ד"ה ריב"ל: רש"י ד"ה אל תשב. יבטלוך ויפסיקך לך. עי' בסדר הדורות בסדר תנאים אות י דף קיא ע"ב:

סו א מיי' פכ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה י' סמג לאוין קכו טוש"ע א"ח סי' רמ סעיף יא וטוש"ע אה"ע סימן כה סעיף ה:

סז ב טוש"ע א"ח סי' רמ סעיף טז:

*שאין כל אצבעות שוות מצוה וגוף גדול אוכל פירות ולא שכר מצוה וגוף טהור נושא אשה ולו בנים ארבעה דברים צוה רבינו הקדוש את בניו אל תדור בשכנציב משום דליצני הוו ומשכו לך בליצנותא *ואל תשב על מטת ארמית איכא דאמרי דלא תיגני בלא קרית שמע ואיכא דאמרי דלא תינסב גיורתא ואיכא דאמרי ארמאית ממש ומשום מעשה דרב פפא ואל תבריח עצמך מן המכס דילמא משכחו לך ושקלי מנך כל דאית לך ואל תעמוד בפני השור בשעה שעולה מן האגם מפני שהשטן מרקד בין קרניו אמר רבי שמואל בשור שחור וביומי ניסן *תני רב אושעיא מרחיקין משור תם חמשים אמה משור מועד כמלא עיניו תנא משמיה דרבי מאיר ריש תורא בדיקולא סק לאיגרא ושדי דרגא מתותך אמר רב ניזהא דתורא הן הן ניזהא דאריה זה זה ניזהא דגמלא דא דא ניזהא דארבא הילני הייא הילא והילוק הוליא אמר אביי עור דג וכוס חמין וביצים וכנים לבנים כולן קשין לדבר אחר עור מאן דגני אמשכא דצלא דג שיבוטא ביומי ניסן כוס שיורי כסא דהרסנא חמין חמימי דחמימי משדרו עילויה ביצים מאן דמדרך אקליפים כינים לבנים מאן דמחוור לבושיה ולא נטיר ליה תמניא יומי והדר לבוש לה בריין הנך כינים וקשין לדבר אחר אמר רב פפא ביתא דאית ביה שונרא לא ניעול בה איניש בלא מסני מאי טעמא משום דשונרא קטיל לחיויא ואכיל ליה ואית ביה בחיויא גרמי קטיני ואי יתיב לה גרמא דחיויא אכרעיה לא נפיק ואסתכן ליה איכא דאמרי ביתא דלית ביה שונרא לא ניעול ביה איניש *בהכרא מאי טעמא דילמא מיכריך ביה חויא ולא ידע ומסתכן ג' דברים צוה ר' ישמעאל בר' יוסי את רבי (מק"ש סימן) אל תעש מום בעצמך מאי היא לא תיהוי לך דינא בהדי תלתא דחד הוי בעל דינך ותרי סהדי *ואל תעמוד על המקח בשעה שאין לך דמים אשתך טבלה אל תזקק לה לילה הראשונה אמר רב ובנדה דאורייתא הואיל והוחזק מעין פתוח דילמא משכה זיבה שלשה דברים צוה רבי יוסי בר' יהודה את רבי אל תצא יחידי בלילה ואל תעמוד בפני הנר ערום ואל תכנס למרחץ חדש שמא תפחת עד כמה אריב"ל עד י"ב חדש ואל תעמוד בפני הנר ערום דתניא *העומד בפני הנר ערום הוי נכפה **והמשמש מטתו לאור הנר הויין לו בנים נכפין ת"ר המשמש מטתו על מטה שתינוק ישן עליה אותו תינוק נכפה ולא אמרן אלא דלא הוי בר שתא אבל הוי בר שתא לית לן בה ולא אמרן אלא דגני להדי כרעיה אבל גני להדי רישיה לית לן בה ולא אמרן אלא דלא מנח ידיה עילויה אבל מנח ידיה עילויה לית לן בה *אל תצא יחידי בלילה דתניא לא יצא יחידי בלילה לא בלילי רביעיות ולא בלילי שבתות מפני שאגרת בת מחלת היא ושמונה עשרה רבוא של מלאכי חבלה יוצאין וכל אחד ואחד יש לו רשות לחבל בפני עצמו מעיקרא הוו שכיחי כולי יומא זמנא חדא פגעה ברבי חנינא בן דוסא אמרה ליה אי לאו דמכרזן עלך ברקיע הזהרו בחנינא ובתורתו סכנתיך אמר לה אי חשיבנא ברקיע גוזר אני עליך שלא תעבורי ביישוב לעולם אמרה ליה במטותא מינך שבק לי רווחא פורתא שבק לה לילי שבתות ולילי רביעיות ותו חדא זמנא פגעה ביה באביי אמרה ליה אי לאו דמכרזי עלך ברקיע הזהרו בנחמני ובתורתו הוה סכנתיך א"ל אי חשיבנא ברקיע גוזרני עלייכי שלא תעבורי ביישוב לעולם הא קא חזינן דעברה אמרי הני

גזייתא

רשב"ם

שאין כל האצבעות שוות: אבר תשמיש ומתוך שאין תשמישו של זה נוח לה כשל ראשון תשנא אותו: מצוה וגוף גדול. אם תרצה לעשות מצוה וגם תשתכר בה: אוכל פירות ולא שכר. הלוה מעות לחבירך על קרקע לאכול פירות בנכייתא בזול [שתנכה] לו דבר מועט מן הדמים כמשכנתא דסורא (ב"מ דף סז:) והיינו ריוח גדול וגם מצוה היא שיש לו ללוה שכר ריוח שצריך למעות לסחורה: דלא תיגני בלא ק"ש. שזהו מנהג דארמאין: וא"ד. על מטה ארמית ממש משום מעשה דרב פפא שהיתה ארמית אחת חייבת לו מעות ונכנס בביתה לגבות הימנה חנקה את בנה ונתנתו על המטה וכשנכנס רב פפא אמרה לו שב על המטה עד שאביא מעותיך וכן עשה כשבאתה אמרה לו המתה את בני וברח לו מן המדינה: לא תינסוב גיורתא. משום דאמרינן גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה (סנהדרין צד.): מפני שהשטן מרקד. לאו דווקא אלא משוגע כדמפרש לקמן: וביומי ניסן. שהאחים עולין וגם לבו וטוגה: ריש תורא בדיקולא. רבותא היא אפילו כשראש השור בתוך הסל שהוא אוכל בו וטרוד באכילתו: שדי דרגא. פן יעלה אחריך: ניזהא דתורא. לחש על השור שלא יגנחנו כך פירש רבינו ונראה בעיני שאינו לחש אלא גערה שגוער בו בלשון הזה להבריחו מעליו או כדי שיעשה מלאכה וכן כולן: ניזהא. גערה: ניזהא דארבא. כדי למושכה בחבל ולהוליכה לנהר: אמר אביי עור ודג כו'. לקמן מפרש להו ואזיל: משכא דצלא. הישן על העור קודם שתגמר עבודתו לצלא הוא עבדן כדאמרי' בב"ב (דף ה.) ארבעה לצלא וארבעה לצללא: חמימי שדא עליה. אם רגיל לשפוך מים חמין יותר מדאי על בשרו: מאן דמחוור לבושיה. ולבוש להו מקמי שמנה יומי דאכתי לא מטו שמנה יומי שכיבסן הנהו כנים הדרי ואיכא בהו חיותא וקשין לדבר אחר נרעת: בהכרא. בחושך: דחד הוי בעל דינך. ותרי לסהדו עלך ויחלקו בין שלשתן ומתוך שהוא שנחלקת עמהן יעשו עליך קנוניא זו לתבוע ממך: אל תעמוד על המקח. לסחור והמוכר ישראל הוא ואין לך דמים לקנות המקח ונמצא מפסידו תנם שלא יקחנו אחר מאחר שאתה מהפך בו: בנדה דאורייתא. קודם שהחמירו על עצמן לישב שבעה נקיים ואפילו רואות כל שבעה טובלות בליל שמונה ומשמשות ואל תזקק באותו הלילה הואיל והיום ראתה והוחזק מעין פתוח דילמא שפעה זיבה בשעת תשמיש: שמא תפחת. ותחתיה חלל מלא מים: בנחמני. אביי ולפי שגידלו רבה בר נחמני קרוי כן:

גזייתא

תוספות

שאין כל האצבעות שוות. אבר תשמיש שלא יהא תשמיש זה טוב לה כראשון ותזלזל בו: מצוה וגוף גדול. אם תרצה לעשות מצוה וגם תשתכר בה שיגדל ממונך: אוכל פירות ולא שכר. הלוה חבירך מעות על הקרקע לאכול פירות בנכייתא בזול שתנכה לו דבר מועט מן הדמים והיינו ריוח גדול וגם מצוה היא שיש ללוה שכר ריוח שצריך למעות ולסחורה: דלא תיגני בלא ק"ש. שזה מנהג הארמאין: איכא דאמרי אל תשב במטה ארמית ממש משום מעשה דרב פפא שהיתה ארמית אחת חייבת לו מעות ונכנס מדי יום יום בביתה לגבות הימנה יום אחד חנקה את בנה ונתנתו על המטה וכשנכנס רב פפא אמרה לו שב עד שאביא מעותיך וכן עשה כשבאתה אמרה המתה את בני וברח מןהמדינה: וביומי ניסן. שהאחים עולין וגם לבו בהן ונוגח: בדיקולא. בטרסקל שהוא אוכל בו: ניזהא (א) דתורא. *לחש על השור שלא יגנחנו: אמשכא דצלא. הישן על עור בבית העבדנין קודם שתגמר מלאכתו: חמימי דשדא עילויה. אם רגיל לשפוך עליו מים חמים יותר מדאי על בשרו: מאן דמחוור לבושי'. ולבישן להו מקמי ח' יומי דאכתי לא מטי ח' יומי דאשלחינהו הנהו כנים הדרי ואכתי איכא בהו חיותא ואכלי ליה וקשין לדבר אחר: בהדי תלתא. דהוה חד בעל דינך ותרי ליהוי סהדך: ובנדה דאורייתא. קודם שהחמירו על עצמן לישב ז' נקיים וטובלת ביום שפסק המעין אל תזקק באותו לילה הואיל והיום ראתה והוחזק מעיין פתוח דילמא שפעה זיבה: שמא תפחת. ותחתיה חלל מלא מים:

גזייתא

רבינו חננאל

מצוה וגוף גדול אוכל פירות ולו שכר. כלו' מלוה את חברו ועושה מצוה ומשתלם ממנו מן השכר מצוה והגוף נקי נושא אשה ולו בנים: ארבעה דברים צוה רבינו את בנו אל תדור בשכנציב דליצני נינהו דילמא משכו לך ואל תשב במטת ארמית משום מעשה דרב פפא שהיה נושה בארמאי ממון ובא לביתו לפרעו והיה לאותו ארמאי בן ומת והיה מוטל על המטה כיון שנכנס רב פפא אמר ליה שב על המטה כיון שישב על המטה צעק כי אתה הרגת את בני כו' איכא דאמרי אל תשב אל תישן בלא ק"ש איכא דאמרי לא תנסב גיורת ואל תבריח עצמך מן המכס דאי משכחי ליה בידך שקלי לכוליה עסקך ואל תעמוד בפני השור וכו' נזהא דתורא וכו': שלשה דברים צוה ר' ישמעאל בר' יוסי את רב אל תעש מום בעצמך מאי היא לא יהוי לך דינא בהדי תלתא דחד הוי בעל דין ותרי מיניהו סהדי ואל תעמוד על המקח בשעה שאין לך דמים שנמצאת מפחית המקח בעיני בעליו אשתך טבלה אל תזדקק לה לילה הראשון אמר רבא בנדה דאורייתא שטובלת בתשלום שבעת ימים לראייתה הואיל והוחזק מעין פתוח אבל בסופרת שבעה נקיים לא וכן עוד צוה ר' יוסי בר' יהודה אל תצא יחידי בלילה ואל תעמוד בפני הנר ערום ואל תכנס במרחץ חרשה שמא תפחת העומד בפני הנר ערום נכפה והמשמש מטתו לאור הנר הויין לו בנים נכפים: ת"ר המשמש מטתו ותינוק קטן בה נכפה. אגרת בת מחלת שנראת לר' חנינא ולאביי פשוטה היא: אמר ליה

[נדה סו.]

ברכות ח: [ועי' כתו' שנויים בין המעשה שהובא שם ובין מה שהביא רש"י ורשב"ם]

ברכות נג.

[ועי' רש"י סנהדרין מח: ד"ה מנזיותא וכו' משמע כפי' שכתב הרשב"ם בזה לשון נגרס]

[בתמיד לב. איתא בהכרא ופי' כמפרש כתוב וכ"ה בערוך ערך סכר ע"ש ועי' כריתות יג. ובכריתו' ס: ובפירוש רש"י שם]

[ב"מ נח: ע"ש]

מס' ד"א פי"א וגם איתא דמו בראשו

מס' כלה פרק יז. וגם איתא הר"ז מגונה

[ברכות מג: חולין נא.]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה נזהא. נ"ב ולשון נזהא הוא המדבר בקושי ובחוזק והתקפה דקך הוא הלהם להתריס פי' סמוך עיין רש"י בפ' כיצד בודקין דף מ"א ע"ב:

גזייתא · כשמהלכים במבואות שבילי כרמים וסוסיהן משתמטין מכאן ובורחין ביישוב אתו ודברי להו : שראשה אסיא · רופא ואמרי לה פ״א ותרווייהו חד טעמא : סוסיא · משום דהוא נטירותא בקרתא מאויבים ומגנבים : ולא תיגסב תרי · נשים שמא תתיעצנה עליך רעה : נסיב תלת · שאם תתיעצנה השלישית מגלה לך : פשוט נבילתא · הפשט עורה : סלקת לאיגרא שירותך בהדך · כשתלא לדרך אפי׳ קרובה לא ומזונותיך עמך : מאה קרי בזוזי תותי כנפיך להוו · אפילו המזונות בזול אעפ״כ הוליאם עמך : לא תשתי סמא · לא תלמד לשתות סמים מפני שתקבע להון ווסת ויהא לבך שואלך ותפזר מעות · ל״א לא תהא רגיל לשתות סממנים כדאמר (לעיל מב:) (*כולהו שקייני) דמעלי להאי קשה להאי : לא תשוור ניגרא · פסיעה גסה שנוטלת מאור עינים* : ולא תעקר ככא · שן ממש משום חולי : דמלכותייהו אחורי אודנייהו קיימי · כלומר עתידין לגדל ותגדל אימתן ויכקמו ממך : אדחלא על כרעך זבינך זבין · בעוד שהחול על רגליך כשבאת מן הדרך מכור מה שהבאת כדי שתחזור ותקנה ותביא : שרי כיסך ופתח שקך · כלומר תקבל תחלה המעות ותנס בכיסך ואח״כ פתח השק ותן התבואה ללוקחים : קבא מארעא ולא כורא מאיגרא · כלומר טוב לילך למקום קרוב ולהשתכר מעט מלהשתכר הרבה במדינת הים : תמרי בחלוזך לבי סודנא רהוט · אם יש לך תמרים באותו כלי שנותנים בו תמרים רוץ מיד לבית עושה שכר לעשות מהן שכר שאם תמתין תאכלם בין כך ובין כך ותפסיד : מאי סודנא · למה נקרא שם השכר סודנא : סוד נאה · עלה טובה שהרי מתעשרין הימנה : וגמילות חסדים · יכול לתת מתנה לעניים ולעשות לדקה וחסד : כל אגב גביא בעיא · כל דבר שצריך לכתוב שטר עליו כגון מלוה ואמנה בעייא גביא כלומר עדיין עומד הוא לגבות ויש לו טורח בו : מעות רעות · דפרע להו נהלייהו זוזא זוזא : לא באחרונה · שאם תנוס תכנס לביתך בראשונה : אל תרבה בגנות · כלומר אל תהא רגיל לעשות בית בפרהסיא במקום מגולה: משום מעשה שהיה· בדוד ובת שבע: משום ממון· שמבזבזת לו ממונך: רווק· פנוי :

ולא תימא כהנא אנא · פירשתי באלו עוברין (לעיל דף מט:*) : [ד״ה אמר]

אמר רב פפא אי לאו דרמאי שיכרא לא איעתרי · ובשילהי אלו עוברין (שם) קאמר רב פפא אי לאו דנסיבי כהנתא לא איעתרי י״ל דהא והא גרמא ליה :

עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות · והא דאמרינן בפ״ב דביצה (דף טו:) דבהוצאת שבתות וימים טובים אם פותח פותחין לו היינו בשלו אם יש לו :

דמשייר מקודשא לאבדלתא · שמונע שתייתו בשביל הבדלה ותימה דהא דוקא *קידוש לילה קודם לכיבוד יום אבל הבדלה אינה קודמת *ומפרש מורי הר״י דקידוש יום קרי כיבוד יום והכי איתא בירושלמי פרק שלשה שאכלו רבי יוסי בשם רבי יעקב ב״ר אחא איזהו כיבוד יום בפה״ג :

סח א מיי׳ פ״י מהלכות מתנות עניים הלכה יח טור שו״ע יו״ד סימן רנה סעיף א :

[נ״ל א״ל]

גזייתא נינהו דשמטי סוסיא ואתו דברי להו *(וא״ל) רב לרב אסי לא תדור במתא דלא צניף בה סוסיא ולא נבח בה כלבא ואל תדור בעיר °דריש מתא אסיא ולא תנסיב תרתי אי נסבת תרתי נסיב תלת א״ל רב לרב כהנא הפוך בנבילתא ולא תיפוך במילי **פשוט נבילתא בשוקא ושקיל אגרא ולא תימא כהנא אנא וגברא רבא אנא וסניא בי מלתא סלקת לאיגרא שירותך בהדך מאה קרי במתא בזוזא תותי כנפיך נידוו א״ל רב לחייא בריה לא תשתי סמא ולא תשוור ניגרא ולא תעקר ככא ולא תקנא בחיויא ולא תקנא בארמאה תנו רבנן ג׳ אין מתקנאין בהן ואלו הן נכרי קטן ונחש קטן ותלמיד קטן מ״ט דמלכותיהו אחורי אודנייהו קאי א״ל רב לאיבו בריה טרחי בך בשמעתא ולא מסתייע מילתא תא אגמרך מילי דעלמא אדחלא אכרעיך זבינך זבין כל מילי זבין ותהרט בר מחמרא דזבין ולא תהרט שרי כיסיך פתח שקיך קבא מארעא ולא כורא מאיגרא תמרא בחלוזך לבית סודנא רהיט ועד כמה אמר רבא עד תלתא סאה אמר רב פפא אי לא דרמאי שכרא לא איעתרי א״ד אמר רב חסדא אי לא דרמאי שכרא לא איעתרי מאי סודנא אמר רב חסדא סוד נאה וגמילות חסדים אמר רב פפא כל אגב גביא בעי כל אשראי ספק אתי ספק לא אתי ודאתי מעות רעות נינהו ג׳ דברים א״ר יוחנן משום אנשי ירושלים כשאתה יוצא למלחמה אל תצא בראשונה אלא תצא באחרונה כדי שתכנס בראשונה *ועשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות *והוי משתדל עם מי שהשעה משחקת לו *(א״ר) שלשה דברים א״ר יהושע בן לוי משום אנשי ירושלים אל תרבה *בגנות משום מעשה שהיה בתך בגרה שחרר עבדך ותן לה *והוי זהיר באשתך מחתנה הראשון מ״ט רב חסדא אמר משום ערוה רב כהנא אמר משום ממון(א) הא והא איתנהו אמר רבי יוחנן שלשה מנוחלי העוה״ב אלו הן הדר בא״י והמגדל בניו לתלמוד תורה והמבדיל על היין במוצאי שבתות מאי היא דמשייר מקידושא לאבדלתא א״ר יוחנן שלשה מכריז עליהן הקב״ה בכל יום על רווק הדר בכרך ואינו חוטא ועל עני המחזיר אבידה לבעליה ועל עשיר המעשר פירותיו בצינעה רב ספרא רווק הדר בכרך הוה

תני

ב״ב קי. פ״ש

כל מילי

[ברכות מג:]

[לעיל קה:]

[עיין מהרש״א בחידושי הלכות]

לעיל קיב. שבת קיח. ע״ש

[לעיל קיב.]

[ליתא בע״י]

פ״א בגנות

[עי׳ בפירוש רשב״ם ב״ב לח: ד״ה כי תמוה וע״ש לח.]

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ משום ממון והא :

רשב״ם

גזייתא · כשהולכין במבואות שבילי כרמים וסוסיהן משתמטין ובורחין ביישוב : דרישא אסיא · רופא *מפני שטרוד ברפואותיו ואינו עוסק בצרכי ציבור : ולא תדור במתא דלא נניף בה סוסיא · כלומר שאין בה סוס משום דהוי נטירותא דקרתא מגנבי לרדוף אחריהן ולתופסן : ולא תנסוב תרתי נשי · שלא תתיעצנה עליך רעה : נסיב תלת · שאם תתיעצנה השתים השלישית מגלה לך : פשוט נבילתא בשוקא · פשוט עורה בשכר : סלקת לאיגרא שירותך בידך · כשתלא לדרך אפי׳ במקום קרוב מזונותיך עמך : מאה קרי בזוזא תותי כנפיך להוי · אפילו המזונות בזול יהיו עמך : לא תשתי סמא · אל תשתה סמים מפני שנקבע להם ווסת ויהא לבך שואלך ותפסיד מעות ואפילו לרפואה לא תישתי אם אפשר לרפואה אחרת : לא תשוור ניגרא· פסיעה גסה נוטלת מאור העינים ואית דמפרשי ניגרא אמת המים ורגילין בני אדם לקפוץ מעבר זה לעבר זה לקצר דרכן : לא תעקר ככא· שן ממש ומשום חולי שסופו תרפא : דמלכותייהו אחורי אודנייהו קיימין · כלומר עתידין ליגדל ותגדל אימתן ויכקמו ממך : אדחלא אכרעך זבינך זבין · בעוד החול על רגליך כשבאת מן הדרך מכור מה שהבאת כדי שתחזור מהרה ותקנה ותביא ותמכרנו : זבין ותיהרט · כלומר אם יוקיר יכול אתה להתחרט על שמהרת למכור : בר מחמרא · שמא אילו לא מכרו היה מחמיץ : שרי כיסך ופתח שקיך · קבל המעות תחלה ותנס בתוך כיסך ואח״כ פתח השק ותנס ללוקח : קבא מארעא ולא כורא מאיגרא · מוטב שילך למקום קרוב להשתכר דבר מועט מלהשתכר הרבה במקום רחוק : תמרי בחלוזך לבי סודנא רהוט · אם יש תמרים באותו כלי שנותנין בו תמרים מהר לעשות מהם שכר שאם תמתין תאכלם ובין כך ובין כך תפסיד : מאי סודנא · למה נקרא עושה שכר סודנא : סוד נאה · עלה טובה היא שהרי מתעשרין הימנה : וגמילות חסדים · יכול לתת הימנה לעניים לעשות מהן לדקה וחסד שהרי אין בה קרן גדול : כל אגב גבייא בעיא · כל דבר שצריך לכתוב שטר עליו כגון מלוה ואמנה גביא בעי כלומר עדיין הוא צריך לגבות ויש בו טורח : מעות רעות · דפרע ליה ניהליה זוזא זוזא : כדי שתכנס בראשונה · אם תנוס : אל תרבה בגנות · כלומר אל תהי רגיל לעשות דבריך בפרהסיא במקום מגולה : משום מעשה שהיה· דדוד ובת שבע דכתיב (ש״ב ב יא) וירא (והנה) אשה רוחלת מעל הגג : משום ממון · שמבזבזת לו ממונך : דמשייר מקידושא · שיש לו מעט יין ומונע שתייתו בשביל הבדלה : רווק · פנוי :

תני

[ובב״ב קי. מפי׳ ר״ת בע״א ע״ש בתו׳ ד״ה ולא]

גליון הש״ס

גמ׳ דריש מתא אסיא . עי׳ תוס׳ ב״ב דף קי. ד״ה ולא תימא :

רבינו חננאל

רב לרב כהנא הפוך נבלה ולא תהפוך במילי נטוש נבלה ושקול אגרא ולא תימא אנא גברא רבא וזילא בי מילתא . סלקת לאיגרא שירותיך בהדך . כלומר כבר סעודתך תהיה עמך . קרי בזוזא במתא ונזדמן לך קרא בשדה אל תזלזל בו אלא הביאהו בידך . אמר ליה רב לחייא בריה לא תשתה סמא דמתנהג גופך בהאי ולא תשדי באיגרא כי המעלות מכחישות הגוף ואל תעקר ככא מפני העין פי׳ ככא המכתש והוא אל צרם בלשון ישמעאל וכדכתיב (קהלת י״ב ג׳) ובטלו הטוחנות כי מיעטו כלומר אם יכאב לך אל תעקרהו שמא תכחש עיניך ואל תקני בחויא ולא בארמאה שמא יפגעו בך ולא תשוור נינרא : אמר ליה רב לאיבו בריה טרחי בך בשמעתא ולא אסתייעא מילתא תא אגמרך מילי דעלמא ארחלא דאורחא פי׳ בעודנו אבק הדרך על רגליך קודם שתרחצם זבינך זבון כל מילי זבין ואיהרט וכו׳ : שלשה דברים צוה ר׳ יהושע אל תרבה בגנות משום מעשה שהיה מעשה דדוד שעלה על הגג וראה בת שבע ושלח ולקחה ובתך בגרה שחרר עבדך ותן לה הוי זהיר באשתך מחתנה ראשון או בעברה או בממון: א״ר יצחק שלשה מנוחלי העוה״ב הדר בארץ ישראל והמגדל בנו לתלמוד תורה והמשייר יין מן הקידוש כדי להבדיל עליו. שלשה הקב״ה מכריז עליהן על רווק הדר בכרך כגון ר׳ הושיעא ור׳ חנינא דהוו יתבי בשוק של זונות ולא מדלו עינייהו ומסתכלו בהו וכד אשתבעי אמרי הכי בחיי רבנן קדישי ארעא ועל העשיר המעשר פירותיו בצנעה ועל עני המחזיר אבדה לבעלה. רב ספרא רווק הדר בכרך הוה כו׳. שלשה הקב״ה אוהבן מי שאינו כועס ומי שאינו משתכר ומי שאינו עומד על מדותיו.

שלשה

תורה אור

תני תנא קמיה דרבא ורב ספרא *צהבו פניו דרב ספרא אמר לו רבא לאו כגון מר אלא כגון רב חנינא ורב אושעיא דהוו אושכפי בארעא דישראל והוו יתבי בשוקא דזונות ועבדי להו מסאני לזונות ועיילי להו *אינהו מסתכלי בהו ואינהו לא מדלן עינייהו לאיסתכולי בהו ומומתייהו הכי בחייהן רבנן קדישי דבארעא דישראל: שלשה הקדוש ברוך הוא אוהבן מי שאינו כועס ומי שאינו משתכר ומי שאינו מעמיד *על מדותיו שלשה הקדוש ברוך הוא שונאן °המדבר א' בפה ואחד בלב והיודע עדות בחבירו ואינו מעיד לו *והרואה דבר ערוה בחבירו ומעיד בו יחידי כי הא דטוביה חטא ואתא זיגוד לחודיה ואסהיד ביה קמיה דרב פפא נגדיה לזיגוד א"ל *טוביה חטא וזיגוד מינגד אמר ליה אין דכתיב °לא יקום עד אחד באיש ואת לחודך אסהדת ביה שם רע בעלמא קא מפקת ביה אמר רבי שמואל בר רב יצחק אמר רב מותר לשנאתו שנאמר °כי תראה חמור שנאך רובץ תחת משאו מאי שונא אילימא שונא נכרי והא *תניא שונא שאמרו שונא ישראל ולא שונא נכרי אלא פשיטא שונא ישראל ומי שריא למסניה והכתיב °לא תשנא את אחיך בלבבך אלא דאיכא סהדי דעביד איסורא כולי עלמא נמי מיסני סני ליה מאי שנא האי אלא לאו כי האי גוונא דחזיא ביה איהו דבר ערוה רב נחמן בר יצחק אמר מצוה לשנאתו שנאמר °יראת ה' (שונאי) רע אמר רב אחא בריה דרבא לרב אשי מהו למימרא ליה לרביה למשנייה אמר ליה אי ידע דמהימן לרביה כבי תרי לימא ליה ואי לא לא לימא ליה תנו רבנן *שלשה חייהן אינם חיים הרחמנין והרתחנין ואניני הדעת ואמר רב יוסף כולהו איתנהו בי תנו רבנן שלשה שונאין זה את זה אלו הן הכלבים והתרנגולין *והחברין וי"א אף הזונות וי"א אף תלמידי חכמים שבבבל ת"ר שלשה אוהבין זה את זה אלו הן הגרים ועבדים ועורבין ארבעה אין הדעת סובלתן אלו הן דל גאה ועשיר מכחש וזקן מנאף ופרנס מתגאה על הציבור בחנם ויש אומרים אף המגרש את אשתו פעם ראשונה ושניה ומחזירה ותנא קמא זימנא *דכתובתה מרובה אי נמי יש לו בנים הימנה *ולא מצי מגרש לה חמשה דברים צוה כנען את בניו אהבו זה את זה ואהבו את הגזל ואהבו את הזמה ושנאו את אדוניכם ואל תדברו אמת ששה דברים נאמרים בסוס אוהב את הזנות ואוהב את המלחמה ורוחו גסה ומואס את השינה ואוכל הרבה ומוציא קמעה* וי"א אף מבקש להרוג בעליו במלחמה שבעה *מנודין לשמים אלו הן יהודי שאין לו אשה ושיש לו אשה ואין לו בנים* ומי שיש לו בנים ואין מגדלן לתלמוד תורה ומי שאין לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו והמונע מנעלים מרגליו וי"א אף *מי שאין מיסב בחבורה של מצוה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי שמואל בר מרתא אמר רב משום רבי יוסי איש הוצל מניין שאין שואלין בכלדיים שנאמר °תמים תהיה עם ה' אלהיך ומניין היודע בחבירו שהוא גדול ממנו אפילו בדבר אחד שחייב לנהוג בו כבוד שנאמר °כל קבל די רוח יתירא ביה [ומלכא *עשית להקמותיה על כל מלכותא] והיושבת על דם טהור אסורה לשמש עד כמה אמר רב עונה *תנא הוא יוסף איש הוצל הוא יוסף הבבלי (א) הוא איסי בן גור אריה הוא איסי בן יהודה הוא איסי בן גמליאל הוא איסי בן מהללאל ומה שמו איסי בן עקביה שמו הוא רבי יצחק בן טבלא הוא רבי יצחק בן חקלא הוא רבי יצחק בן אלעא (ב) הוא רבי

רשב"ם

תני תנא · להך מתניתא שלשה מכריז הקב"ה עליהן לשבח בכל יום: מותר לשנאות אותו · הרואה דבר ערוה בחבירו יחידי אע"פ שאינו רשאי להעיד מותר לשנאתו: אין הדעת סובלתן · אפילו הן עצמן מתחרטין לאחר זמן ונבזין הן בפני עצמן: בכלדיים · *בעלי אוב: היושבת על דם · אף על פי שפסק המעין שלא ראתה: עונה · יום ולילה צריכין להמתין: רבי

תני תנא · להך מתני' שלשה הקב"ה מכריז עליהן לשבח: ומומתייהו · שבועה שלהן: חטא · בעבירה: שם רע הוא דקא מפקת עילויה · מאחר שאין אתה נאמן בעדות לא יתקבל עדותך אין לך עליך מצוה להעיד הרי אתה עובר על לאו דלא תלך רכיל (ויקרא יט): דכתיב לא יקום עד אחד וגו' · כלומר המקרא מעיד שאי אתה נאמן בעדות זו: מותר לשנאתו · הרואה יחידי דבר ערוה בחבירו אע"פ שאינו רשאי להעיד לו מותר לשנאתו שהרי הוא יודע בודאי שהוא רשע: מאי שונא · כלומר מי הוא שונא שאמר הכתוב: ה"ג אי נימא שונא ישראל · כלומר שהוא שונא ישראל מי שרי למיסנייה ומסתמא לאו ברשיעי איירי קרא: הרחמנין · יותר מדאי והני שלשה מילי דבר התדיר בהן כל שעה וכיון דהוא מקפיד עליהן אין חייו חיים שאין לו מנוחה: אין הדעת סובלתן · של בריות: המתגאה על הציבור בחנם · נוהג עליהם שררה ואינו עומד עליהן בשעת דוחקן: צוה כנען את בניו · כלומר מנהגן כן הוא כאילו צוה עליהן אביהן ונפקא מינה שצריך אדם ליזהר מהן: בחבורת מצוה · כגון משתה של ברית מילה או בת כהן לכהן: כלדיים · בעלי אוב כך פירש רבינו ולא נהירא דקרא כתיב בהדיא אל תפנו אל האובות ואני שמעתי חוזים בכוכבים *וכן עיקר: תמים תהיה · להיות בוטח בו בכל קורות ותולדות הבאות לך: היושבת על דם טהור · אשה שכלו ימי טוהר שלה והגיע ליל ארבעים ואחד לזכר או ליל שמונים ואחד לנקבה שאם תראה עכשיו תהא נדה אסורה לשמש ואע"פ שלא ראתה דהואיל ולמודה היא עד עכשיו להיות משמשת עם ראייתה גזירה שמא תראה ותשמש: עונה · יום ולילה כך פירש רבינו ולא נהירא אלא לילה אחד דהיינו ליל ארבעים ואחד כדמפרש רבה (נדה דף סג:) אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לווסתן וכמה עונה ומפרש או יום או לילה: רבי

תוספות

שראה בו דבר ערוה · ואם תאמר דבאלו מציאות (ב"מ דף לב: ושם) אמרינן אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו והשתא מה כפיית יצר שייך כיון דמצוה לשנאתו וי"ל כיון שהוא שונאו גם חבירו שונא אותו דכתיב (משלי כז) כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית יצר:

*ואין לו בנים · נראה דוקא על ידי פשיעתו שאינו מתעסק בפרי' ורביה דומיא דאחריני ומי שאין לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו מיירי בשיש לו ואינו מניחן אי נמי אפי' אין לו °יש לחזר ולהביא עצמו לידי חיוב כדאשכחן (סוטה דף יד·) במשה שהיה תאב ליכנס לארץ ישראל כדי לקיים מצות שבה והא דאמרי' (שבת דף מט·) תפילין צריכין גוף נקי כאלישע היינו כדמפרש שלא יפיח בהן ולא יישן בהן ובשעת ק"ש כדי לקבל עליו מלכות שמים שלימה בקל יכול ליזהר:

שלשה חייהן אינם חיים הרתחנין כו' · תימה דבפרק המביא (ביצה דף לב·) תניא ג' חייהן אינם חיים המצפה לשלחן חבירו ומי שאשתו מושלת עליו ומי שייסורין מושלין בגופו ואמאי לא מני לכולהו הכא ויש לומר דהכא לא מיירי אלא בהנך דהוו תולדת האדם משום דלעיל נמי איירי דדמי להנך שלשה הקב"ה אוהבן מי שאינו כועס: ואין

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פי"ג מהל' רוצח הלכה י"ד סמג לאוין רג טוש"ע חו"מ סימן כח סעיף א [עי' כהגה' מיי' פ"ד מהלכות עדות הל' א]:

[פי' שמה עי' פירש"י במנחו' יח. סח: חולין ז:]

[שייך לאחר ד"ה שלשה]

ע ב מיי' פ"ו מהלכות דעות הלכה ה ופי"ג מהלכות רוצח הלכה יד טוש"ע חו"מ סימן ערב סעיף יא:

עא ג ד מיי' שם סמג עשין פא טור שו"ע שם:

עב ה טוש"ע יו"ד סי' רסה סעיף יב בהג"ה:

עג ו מיי' פי"א מהלכות ע"ז הלכה טו סמג לאוין כז טוש"ע יו"ד סימן קעט סעיף א:

מכות יא.

רבינו חננאל

שלשה הקב"ה שונאן המדבר אחת בפה ואחת בלב והיודע עדות לחברו ואינו מעיד לו והרואה דבר ערוה יחידי ומעיד לו כי הא דטוביא חטא אתיא זיגוד ואסהיד עליה ונתחייב מלקות כו'. שלשה חייהם אינן חיים הרחמנין והרתחנין ואניני הדעת אמר רב יוסף כולהו איתנהו בי. ארבעה אין הדעת סובלתן דל גאה ועשיר מכחש וזקן מנאף פרנס המתגאה על הצבור בחנם ויש אומרים אף המגרש את אשתו פעם ראשונה ומחזירה. חמשה דברים צוה כנען את בניו אהבו זה את זה אהבו הגזל והזמה ושנאו אדוניכם ואל תדברו אמת: ת"ר שמונה*) הן כמנודין לשמים מי שאין לו אשה ומי שיש לו אשה ואין לו בנים ואינו נושא אשה אחרת ומי שיש לו בן ואינו מגדלו לתלמוד תורה ומי שאינו לובש תפילין ומי שאין לו ציצית בטליתו ומי שאין לו מזוזה בביתו והמהלך יחף ויש אומרי' אף מי שאינו יושב בחבורת מצוה כגון קידוש וכיוצא בו. מנין שאין שואלים לכלדים שנאמר תמים תהיה עם ה' אלהיך. מנין ליודע בחברו שגדול ממנו אפי' בדבר אחד שצריך לנהוג בו כבוד שנאמר כל קבל די רוח יתירא ביה. והיושבת על דם טהור. פי' צריך להמנע בתשלו' ימי טהרה מלשמש מסתו שכל דם שרואה אחרי מלאת שלשה ושלשים יום לזכר ששה וששים יום לנקבה דם נדה הוא כך צריך להתרחק ממנה וכמה רבא אמר עונה וכמה היא עונה או יום או לילה: הוא יוסף איש הוצל וכו' יצחק בר אחא דשמעתא יצחק חקולא יצחק בן אלעזר יצחק בן טבלא יצחק נפחא אלו כולן בעלי אגדות ומתנייתא ונזכר שמם פעם כך ופעם כך אבל כשמדברין מפיו שמועה מזכירין שמי ר'

מסורת הש"ס

[עי' תוס' שבת קנו: ד"ה כלדאי כו' שהשיגו על פי' רש"י דהכא]

[נ"ל אינהי]

[נ"ל רש"י מגילה כח. לא עמדתי על מדותי לשלם גמול רע למי שציערני גם בקדושין עא. פירש"י ואינו עומד על מדותיו לנטור איבה]

[ס"ל שנאת]

[ביצה לב: ע"ש]

[עפרש"י שבת יח. ד"ה תכר] וכן פירש רבינו שבת קיט ע"א קנו ע"ב וביבמו' כא ע"ב

[עירובין מא:]

[פי' דלא מצי קאי בגירושין מהרש"א]

ס"א ומהלך על צדי דרכים

ס"א כמנודין

ס"א ואינו מגרשה

[עי' תוס' לקמן ריש קיד.]

[פי' המלך הי' חושב בלבו]

יומא כב: [ועי"ש בתוספות ד"ה הוא ובנדה לוי ד"ה איסי]

הגהות הב"ח

(א) גמ' יוסף איש הוצל (הוא יוסף הבבלי) תא"מ ונ"ב עי' תוס' יומא דף כ"ב ע"ב:

(ב) שם ר' יצחק בן אלעאי ר' יצחק כצ"ל ותיבת הוא נמחק:

*) אולי חסיב תפילין בתרתי.

גליון הש"ס גמ' המדבר אחד בפה וכו'. עיין בבא מציעא דף מט ע"א: תוס' ד"ה ואין לו בנים כו' יש לחזר. עי' מנחות דף מא ע"א:

רבי יצחק בן אחא דשמעתא הוא רבי יצחק בן פנחס דאגדתא (א) וסימניך *(שמעו נא אחיי ורעיי) אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משמיה דר' יהודה בר' אילעי אכול בצל ושב בצל ולא תיכול אווזין ותרנגולין ויהא לבך רודף עליך פחות ממיכלך וממשתיך ותוסיף על דירתך כי אתא עולא אמר מתלא מתלין במערבא דאכיל אליתא טשי בעליתא דאכיל קקולי *אקיקלי דמתא שכיב:

מתני' מזגו לו כוס ראשון ב"ש אומרים מברך על היום ואחר כך מברך על היין וב"ה אומרים *מברך על היין ואחר כך מברך על היום:

גמ' *ת"ר דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה ב"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין מפני שהיום גורם ליין שיבא וכבר קידש היום ועדיין יין לא בא וב"ה אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על היום מפני שהיין גורם לקידוש שתאמר *דבר אחר ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והילכתא כדברי ב"ה מאי ד"א וכ"ת התם תרתי והכא חדא הכא נמי תרתי נינהו תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכה כדברי ב"ה פשיטא דהא נפיק בת קול איבעית אימא קודם בת קול ואי בעית אימא לאחר בת קול *ורבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול:

מתני' הביאו לפניו *מטבל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת* ושני תבשילין אע"פ שאין חרוסת מצוה ר"א (*בן) צדוק אומר מצוה ובמקדש היו מביאין לפניו גופו של פסח:

גמ' אמר

רשב"ם

רבי יצחק ב"ר אחא דשמעתא. רבי יצחק סתם האמור באגדתא ר' יצחק בן פנחס הוא: שמעו נא אחיי. דשמעתא בן אחא: ולבך רודף עליך. מתאוה לאכול כל שעה שהורגלת: קקולי. ירקות: אקיקלי דמתא. על אשפות העיר מקום שאר בני העיר יושבין הואיל ואין תובעין לו כלום:

מתני' מברך על היין. וה"ה למקדש על הפת: גמ' שהיין גורם לקידוש שיאמר. שאם אין לו יין או פת אינו מקדש: מתני' הביאו לפניו. ירקות: מטבל בחזרת. זהו לשון הגמרא כדתניא לעיל (דף קז:) השמש מטבל בבני מעים לפי שכל מאכלם ע"י טיבול: מטבל בחזרת. כלומר אם אין שם ירק אחר מטבל החזרת בחרוסת ואוכל: עד שמגיע לפרפרת הפת. קודם שיגיע לאותה חזרת שהוא אוכל אחר המצה שהוא מברך עליה על אכילת מרור וטיבול ראשון כדי שיכיר תינוק וישאל לפי שאין רגילין בני אדם לאכול ירק קודם סעודה: הביאו לפניו. אחר אותו טיבול: מצה מרור וחרוסת ושני תבשילין ואף על פי שאין החרוסת מצוה. ולקמיה פריך הואיל ולאו מצוה אמאי מייתי לה: גמ' זאת

רשב"ם

רבי יצחק ב"ר אחא דשמעתא. מילתא באנפי נפשה היא כל רבי יצחק סתם הנזכר בשמעתא הוא רבי יצחק ב"ר אחא רבי יצחק סתם באגדתא הוא רבי יצחק בן פנחס: שמעו נא אחיי. דשמעתא בן אחא: אכול בצל ושב בצל. אכול בצל או ירקות ותשב בצל ביתך ואל תצטרך למכור ביתך: ולבך רודף עליך. ומתאוה לאכול כל שעה שהורגלת: דאכיל אליתא. אליה כלומר בשר שמן תמיד: טשי בעליתא. כשבאין לתובעו הקפותיו הוא נסתר שאין בידו מה לפרוע: קקולי. ירקות: אקיקלי דמתא. על אשפות (הנהר) [העיר] מקום שאר בני העיר יושבין הוא יושב ואין תובעין לו כלום: מתני' על היין. והוא הדין למקדש על הפת וטעמא מפרש בגמרא: גמ' דברים שבין בית שמאי וב"ה בסעודה. הכא לא חשיב אלא חדא מפלוגתייהו אבל במס' ברכות (דף נא:) איכא טובא: גורם ליין שיבא. קודם סעודה: וכבר קידש היום. טעם אחר נותן לדבריו דמשקיבלו עליו מיציאת הכוכבים קידש היום ועדיין לא בא יין לשלחן וכשם שקודם לכניסה כך קודם לברכה: שהיין גורם לקידוש שיאמר. שאם אין לו יין או פת אינו מקדש והמקדש על הפת כמקדש על היין וברכת הפת קודם: תדיר קודם. במס' זבחים *נפקא לן מהאי קרא דכתיב במוספין מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד מלבד משמע לאחר שהקרבת התמיד תקריב המוספין וקא דרשינן אשר לעולת התמיד קרא יתירא הוא אתא למילף דבשביל שהוא תדיר הקדימו הכתוב ומכאן אתה דן לכל התדירין: דהא נפקא ב"ק. במסכת עירובין בפ"ק*: ור' יהושע היא. בב"מ בפרק הזהב* גבי תנור שחתכו חוליות עמד ר' יהושע ואמר אין *(משתמשין) בב"ק והלכך לדידיה הוצרך לומר בזו הילכתא כב"ה שבשאר מחלוקת דב"ש וב"ה שלא הוקבע בפירוש הלכה כב"ה ס"ל שהרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה וכדברי ב"ה עושה כדתניא באלו טריפות (דף מד:) ומוקמינן לה אליבא דר' יהושע:

מתני' הביאו לפניו. הירקות אחר שבירך על היין: מטבל בחזרת. זהו לשון הגמרא כדתניא לעיל (דף קז:) השמש מטבל בבני מעיים לפי שכל מאכלם על ידי טיבול והאי טיבול לאו בחרוסת הוא כדקתני לקמן הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת מכלל דעדיין לא הביאו והך חזרת לאו דוקא אלא אם (כן) אין שם ירק אחר מטבל בחזרת ואוכל: עד שמגיע לפרפרת הפת. קודם שיגיע לאותה חזרת שהוא אוכל אחר מצה שהוא מברך על אכילת מרור כדכתיב על מצות ומרורים (במדבר ט) בתחלה מצה ואח"כ מרור וטיבול ראשון זה כדי שיכיר תינוק וישאל לפי שאין בני אדם רגילין לאכול ירק קודם סעודה: מביאו לפניו. אחר אותו טיבול: מצה וחזרת וב' תבשילין. אע"פ שאין חרוסת מצוה. ובגמרא פריך הואיל ולאו מצוה למה מייתי לה: שני תבשילין. בגמרא מפרש כנגד מי: גמ' זאת

תוספות

*ואין מיסב בסעודת מצוה. היינו סעודת מילה דאמר במדרש דניצול מדינה של גיהנם וסעודת נישואין בת ת"ח ובת כהן לכהן ודוקא שיש שם בני אדם מהוגנין כדאמרינן בזה בורר (סנהדרין דף כג.) נקיי הדעת שבירושלים לא היו מסובין בסעודה אלא כן יודעין מי מיסב עמהם:

*צריך לנהוג בו כבוד. בשלא למד ממנו דבלמד ממנו אמרינן (אבות פ"ו) בדוד (עשאו) [קראו] רבו אלופו אע"פ שלא למד אלא שני דברים מאחיתופל:

דאמר אין משגיחים בבת קול. וא"ת מאי שנא דקי"ל כבת קול דב"ה ולא קי"ל *כב"ק דרבי אליעזר וי"ל דהכא ב"ה הוו רובא אלא דב"ש מחדדי טפי אבל התם דב"ק היה כנגד רבים לא קי"ל הכי ובת קול לא יצתה אלא לכבודו כדקאמרינן התם מן השמים יוכיחו וא"ת א"כ היכי קאמר רבי יהושע היא הא רבי יהושע קאי אבת קול דר"א וי"ל מדקאמר אין משגיחין בב"ק משום דלא (מן השמים) היא משמע דבכל דוכתא לית לן למיזל בתר בת קול:

הביאו לפניו. פי' רשב"ם ירקות ואין נראה מדלא קתני בהדיא הביאו לפניו חזרת כדקתני בסמוך הביאו לפניו מצה ונראה כפי' ר"ת הביאו לפניו שלחן שהרי אין מביאין השלחן עד אחר קידוש ועל השלחן מונח החזרת:

מטבל בחזרת. כלומר אוכל החזרת בטיבול כמו השמש מטבל בבני מעים וכן מטבל בירקות ובקרא נמי משתעי הכי כי תקרעי בפוך עיניך (ירמיה ד) שמנחת הפוך בעינים ופי' רשב"ם דהאי טיבול לאו בחרוסת דהא אכתי לא בא כדקתני סיפא הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ואין זה ראיה דהא קתני הכא חזרת ותניא נמי בסיפא ועוד דחזרת צריך להטביל בחרוסת משום קפא ומיהו היכא שהטיבול ראשון הוי בשאר ירקות אין צריך לטבול בחרוסת אלא או בחומץ או במים ומלח כמו שהיה נוהג ר"ת דהא אמר בגמרא דחרוסת משום קפא וליכא קפא אלא במרור וכ"ש לר"א בר צדוק דקאמר מצוה זכר לטיט דלא שייך אלא במרור לזכר דוימררו את חייהם בחומר (שמות א) ועוד דלא שייך מצוה שטיבול ראשון אינו אלא להיכרא ודלא כה"ר יוסף שעשה בסדרו ויטבול בחרוסת וכן רבינו שלמה בסידרו וה"ר שמעיה:

עד שמגיע לפרפרת הפת. פרפרת קרי המרור שאוכל אחר המצה ופרפרת כלומר ממשכת המאכל כמו פרפראות לחכמה (אבות פ"ג מי"ח) שהירקות ממשיכות הלב למאכל ומדקרי למרור פרפרת הפת רמז במשנה דמצה קודמת למרור כדאמר בגמרא:

הביאו לפניו מצה. לפי שעקרו השלחן לפני מי שאומר הגדה ועושה הסדר קתני הביאו לפניו מצה ועקירת שלחן היא כדי שישאל הבן ואביו עונה לו עדיין יביאו שלחן לעשות טיבול שני והבן ישאל למה אנו מטבילין שתי פעמים ומיד כשעוקרין מחזירין לפניו והמצה והמרור עליו שהרי צריך לומר בהגדה מצה זו מרור זה וכדאמר (לעיל לו:ולקמן דף קטו:) לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה:

אע"פ שאין חרוסת מצוה. ואם תאמר אמאי לא אתי חרוסת דרשות ומבטל חזרת דמצוה [א] וי"ל דכיון דכל עיקר מרור לא ניתקן רק בטיבול בחרוסת משום קפא לא מקרי ביטול בכך:

זאת

הגהות הב"ח
(א) גמרא דאגדתא הוא וסימניך:

עד א מיי' פ"ח מהלכות מצה הלכה א סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעג סעיף א:
עה ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ז סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' רעא סעיף י:
עו ג מיי' פ"ח מהל' מצה הלכה א סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעג סעיף ד:
עז ד מיי' פ"ז מהל' מצה הלכה יא:
עח ה מיי' פ"ח מהל' מצה הלכה א:

[מאשפות ירים אביון (תהלים קיג) מתרגמינן מקלקלתא מרים חשוכא כך פרש"י בע"ז כח ד"ה ניקרא וכ"כ רש"י ב"ק כח. ד"ה אקילקלתא]

רבינו חננאל

רבי יצחק בר אחא וסימנך שמעוני אחי ועמי *) הנזכר בן אחא הוא בעל השמועה: מאן דאכל אליתא טשי בעליתא. כלומר מי שמנהגו לקנות בשר שומן באשראי ואוכל מתחבא בעליות שלא יבוא הקצב ויאמר לו איני מניחך עד שתתן לי דמי הבשר אבל מי שמנהגו לאכול ירקות שדה יושב על השוק שבאשפה ואינו חושש שאין מי שנושה בו: מתני' מזגו לו כוס ראשון ב"ש אומ' מברך על היום וכו' וב"ה אומ' מברך על היין ואחר כך מברך על היום: ת"ר דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה ב"ה אומר מברך על היין ואחר כך מברך על היום שהיין גורם לקדושה שתאמר ד"א ברכת היין תדירה ברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכתא כב"ה ואסיקנא דר' יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול הוא דאמר הכא הלכה כב"ה: הביאו לפניו מטבל בחזרת. פי' הביאו לפניו השלחן מטבל החזרת בחרוסת ומברך בורא פרי האדמה ומפסיק עד שמגיע לפרפרת הפת והיא עת אכילת המצה הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוס' ד"ה אע"פ שאין חרוסת מצוה וכו' וי"ל דכיון דכל עיקר מרור וכו'. נ"ב עיין מהר"מ ברבי המס על פירושם שאינו מספיק לראב"ד דס"ל חרוסת מצוה זכר לטיט ולפע"ד נראה ברור דכוונת התוס' בזה ג"כ כהר"ן דכיון דטיבול בעלמא הוא ואינו אכילה אינו מבטל וכמ"ש התוס' נמי במנחות דף כ"ב ע"ב ד"ה מכאן וכו' וא"כ אף לראב"ד א"ש באופן שתירוץ התוס' והר"ן בזה שפה אחת ודברים אחדים הם והגלעניד כתבתי ודוק ועיין רדב"ז חלק ג' דפוס פיורדא סי' תקמ"ד שכתב מעין דברי אלה:

*) נראה דצ"ל ר' יצחק הנזכר בשמעת' בן אחא הוא בעל השמועה

אמר ר"ל זאת אומרת *מצות צריכות כוונה כיון דלא בעידן חיובא דמרור הוא דאכיל ליה בבורא פה"א הוא דאכיל ליה ודילמא לא איכוון למרור הלכך בעי למהדר לאטבולי לשם מרור דאי סלקא דעתך מצוה לא בעיא כוונה למה לך תרי טיבולי והא טביל ליה חדא זימנא ממאי דילמא לעולם *מצות אין צריכות כוונה ודקאמרת תרי טיבולי למה לי כי היכי דליהוי היכירא לתינוקות וכי תימא א"כ לישמעינן שאר ירקות אי אשמעינן שאר ירקות הוה אמינא היכא דאיכא שאר ירקות הוא דבעינן תרי טיבולי אבל חזרת לחודא לא בעי תרי טיבולי קמשמע לן דאפי' חזרת בעינן תרי טיבולי כי היכי דליהוי ביה היכירא לתינוקות ועוד תניא אכלן דמאי יצא אכלן בלא מתכוין יצא אכלן לחצאין יצא ובלבד שלא ישהא בין אכילה לחבירתה יותר מכדי אכילת פרס תנאי היא דתניא רבי יוסי אומר אע"פ שטיבל בחזרת מצוה להביא לפניו חזרת וחרוסת ושני תבשילין ואכתי ממאי דילמא קסבר רבי יוסי מצות אין צריכות כוונה והאי דבעינן תרי טיבולי כי היכי דתיהוי היכירא לתינוקות א"כ מאי מצוה מאי שני תבשילין אמר רב הונא סילקא וארוזא רבא הוה מיהדר אסילקא וארוזא הואיל ונפיק מפומיה דרב הונא אמר רב אשי שמע מינה (א) דרב הונא לית דחייש להא דרבי יוחנן בן נורי דתניא רבי יוחנן בן נורי אומר *אורז מין דגן הוא וחייבין על חימוצו כרת ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח חזקיה אמר אפי' דג וביצה שעליו רב יוסף אמר צריך שני מיני בשר אחד זכר לפסח וא' זכר לחגיגה רבינא אמר אפילו גרמא ובישולא פשיטא היכא דאיכא שאר ירקות מברך אשאר ירקות בורא פרי האדמה ואכיל והדר מברך על אכילת מרור ואכיל היכא דליכא אלא חסא מאי אמר רב הונא מברך מעיקרא אמרור ב"פ האדמה ואכיל ולבסוף מברך עליה על אכילת מרור ואכיל

מתקיף

זאת אומרת מצות צריכות כוונה. ר"ש לקיש סבר דמתני' סתמא קתני ומיירי אפי' יכול למצוא שאר ירקות אין לו לטרוח אחר שאר ירקות אלא עושה שני טיבולין במרור והיינו משום דמצות צריכות כוונה וכיון דלא בעידן כו' ובבורא פרי האדמה הוא דאכיל ליה כלומר שלא בירך על אכילת מרור ודילמא לא איכוון ודילמא לאו דוקא כלומר ודאי לא איכוון למרור דאין מצוה אלא עד טיבול שני אחר מצה הלכך בעי למהדר ואטבולי פי' ולברך על אכילת מרור ולא נקט וברוכי משום דרב חסדא אית ליה בשמעתין דמברך על אכילת מרור בטיבול ראשון והא דקאמר ובבורא פרי האדמה אכיל ליה היינו כלומר שאינו אוכל לשם אכילת מרור אלא אכלו לצאת בבורא פרי האדמה דאי סלקא דעתך לא בעי כוונה אם כן יצא חובת מרור בטיבול ראשון אע"ג דאכלו לפני מצה וכתיב על מצות ומרורים לא הויא עיכובא אמאי צריך תרי טיבולי במרור הוה ליה להדורי אשאר ירקות משום היכירא בטיבול ראשון ואחר מצה בטיבול שני יאכל מרור והגמרא דאי דלעולם אין צריכות כוונה ומהדרינן אשאר ירקי משום היכירא וכדי לאכול מרור אחר המצה ומתניתין קמ"ל היכא דליכא שאר ירקי דאפי' במרור בעינן תרי טיבולי כדי לאכול מרור כמצוותו ומשום היכירא ולא אמרי' שלא יאכל מרור עד לבסוף ולא נחוש להיכירא: **אכלן** דמאי יצא. אבל ודאי לא יצא אע"ג דמעשר ירק דרבנן כדאמרינן גבי מצה בכל שעה (לעיל דף לה:) אבל לא בטבל ומוקי לה בטבל טבול מדרבנן ואיתקש מרור למצה ובדמאי יצא כמי במצה משום דאי בעי מפקיר נכסיה וחזי ליה וטעמא דהחמירו בודאי דרבנן דטבל דאורייתא מפיק התם (לעיל דף לה:) מצה תאכל עליו חמץ יצא זה שאיסורו משום בל תאכל טבל ואיתקש מצה לחמץ: **אכלן** בלא מתכוין יצא. קשיא לריש לקיש ואע"ג דריש לקיש דייק ממתניתין ע"כ מתניתין לא איירי בכל ענין אלא בדליכא שאר ירקות וקא משני תנאי היא וכיון דאיכא תנא דסבר כריש לקיש דייק שפיר ריש לקיש ממתניתין דצריכות כוונה כי מסתמא איירי בכל ענין אפי' איכא שאר ירקות: **סילקא** וארוזא. וכ"ש שני מיני בשר: **לית** דחש לה לדר' יוחנן בן נורי. וטעמא דאינו בא לידי חימוץ אלא לידי סרחון בפ' כל שעה (לעיל דף לה.): **שני** מיני בשר. פירוש ר"ח צלי זכר לפסח ומבושל זכר לחגיגה ולא נהירא דקיימא לן כבן תימא (לעיל דף ע.) דאין חגיגה נאכלת אלא צלי דמתניתין* אתיא כוותיה לכך נראה דתרווייהו מבושלין וכן משמע לשון תבשילין: **אחד** זכר לפסח ואחד לחגיגה. כשחל י"ד להיות בשבת אין צריך רק בישול אחד °דחגיגת י"ד אינה דוחה את השבת ומיהו אומר ר"י דמ"מ אין לחלק דדמי לחובה אם היינו מניחים מלעשות שני תבשילין וגם יש לחוש שמא לא יעשו בשאר פסחים ואין שום חשש אם אנו עושין אע"ג דלא צריך דליכא למיחש שמא יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד עשינו זכר לחגיגה בשבת והשתא נמי נקריבה בשבת דהקרבה מסורה לזריזין וכשיבנה משה ואהרן יהא עמנו וליכא למיטעי אך הבא להניח מלעשות שני תבשילין אין מזהירין אותו: **אמר** רב הונא מברך כו'. רב הונא סבר כריש לקיש דבעי כוונה ואפי' אית ליה שאר ירקות עביד במרור שני טיבולי:

מתקיף

זאת אומרת מצות צריכות כונה. משום הכי בעי תרי טיבולי שמא לא נתכוון לשם מרור הואיל ובירך בורא פרי האדמה כשאר ירקות דעלמא: דילמא הא קמשמע לן דבעינן תרי טיבולי. משום תינוקות שישאלו ועבדינן היכירא טובא: אכלו לחצאין. חצי זית בפעם ראשונה וחצי זית בפעם שניה ובמרור קא איירי: תנאי היא. דהאי תנא לית ליה צריכות כוונה ורבי יוסי אית ליה צריכות כוונה: ש"מ. מדקאמר רב הונא דמבשלין אורז בפסח ולא חייש לחימוץ לית דחש לה לדרבי יוחנן: אפילו דג וביצה שעליו. שהיו רגילין להטיח את הדג בביצים: ואחד זכר. לחגיגת ארבעה עשר: גרמא ובישולא. אתיכא בשר ומן המרק: פשיטא היכא דאיכא שאר ירקי. מברך מעיקרא אירקי בורא פרי האדמה דאסור ליהנות מן העולם בלא ברכה וכיון דיש לו שאר ירקות הכי שפיר טפי שיברך בפה"א על הירקות תחלה דהיינו ברכה הראויה להם ויפטור את המרור הבא אחריו מברכת בפה"א ואח"כ יברך על החזרת על אכילת מרור:

ולבסוף

רשב"ם

זאת אומרת מצות צריכות כוונה. משום הכי בעי תרי טיבולי שמא לא נתכוון בראשון לשם מרור הואיל ובירך עליו בפה"א כשאר ירקות דעלמא שהרי אין עדיין אכילת מצות מרור לברך עליו על אכילת מרור עד לאחר המצה: דילמא הא קמ"ל. דבעינן תרי טיבולי משום תינוקות שישאלו ועבדי היכירא טובא ומיהו ממרור קמא יצא ידי חובתו ומהדר ר"ל א"כ דמשום היכירא דתינוקות לחוד נקט תרי טיבולי ולאו לאשמועינן מצות צריכות כוונה לאשמועינן שאר ירקות בטיבול ראשון ומרור בטיבול שני דאיכא נמי היכר לתינוקות אבל במרור לחודיה לא בעינן תרי טיבולי דכולי האי לא עבדינן משום היכירא דתינוקות להקדים אכילת מרור קודם זמנו: ועוד תניא. בהדיא דמצות אין צריכות כוונה ותיובתא דריש לקיש: אכלן דמאי יצא. דאי בעי מפקר לנכסיה והוי עני וחזי ליה השתא נמי חזי ליה: אכלן חצאין. חצי זית בפעם ראשון וחצי זית בפעם שני ובמרור מיירי: תנאי היא. דהאי תנא לית ליה מצות צריכות כוונה ורבי יוסי אית ליה: אע"ג שטיבל בחזרת. טיבול קמא היכא דליכא שאר ירקות: מצוה להביא כו'. כלומר מצוה להביא מן התורה דאכתי לא קיים מצות אכילת מרור הואיל ולא נתכוון דמצות צריכות כוונה: אי הכי מאי מצוה להביא כו'. מביאין הוה ליה למיתני: סילקא. תרדין ורבותא היא וכל שכן שני מיני בשר: הואיל ונפק מפומיה דרב הונא. בשביל חיבתו להראות הלכה כמותו: ש"מ. מדקאמר רב הונא שמבשלין אורז בפסח ולא חייש לחימוץ לית דחש לדר' יוחנן בן נורי: אפי' דג וביצה שעליו. שהיו רגילין להטיח את הדג בביצים והיינו רבותא דאע"ג דדמי לתבשיל אחד חשיב שני תבשילין: ואחד זכר. לחגיגת ארבעה עשר הבאה עם הפסח: שני מיני בשר. צלי כנגד הפסח ומבושל כנגד חגיגה כך פירש רבינו חננאל מרומי: גרמא ובשולא. אתיכת בשר ומרק שנתבשלה בו: פשיטא היכא דאיכא שאר ירקות. מברך מעיקרא בטיבול ראשון אשאר ירקות בורא פרי האדמה דאסור ליהנו' מן העולם הזה בלא ברכה דכיון שיש לו שאר ירקות הכי שפיר טפי שיברך בפה"א תחלה דהיינו ברכה הראויה להן ויפטור את המרור מברכת פרי האדמה ואחר כך יברך על החזרת על אכילת מרור:

ולבסוף

רבינו חננאל

אמר ר"ל זאת אומרת מצות צריכות כונה דכיון דהאי חזרת לאו בעידן חיובא דמרור אכיל ליה בבורא פרי האדמה אכיל ליה לפיכך בעי טבול אחרינא דלא אכוון בקמייתא ואקשי' ודלמא מצות אין צריכות כונה ואמאי מטבלינן תרי זימני כי היכי דתהוי הכירא לתינוקות וישאלו אמאי מטבלינן תרי זימני ואסיקנא אפי' במרור לחודיה בעינן תרי טבולי כי היכא דלהוי היכרא לתינוקות ולאו משמע דמצות צריכות כונה: ועוד תניא אכלן דמאי או אכלן בלא כונה או חצאין יצא ובלבד שלא ישהה באכילת חצאין בין אכילה לאכילה יותר מכדי אכילת פרס הנה תניא בהדיא דלא בעו כונה ופרקי' תנאי היא דתניא ר' יוסי אומר אע"פ שטבל בחזרת מצוה להביא לפניו מצה וחזרת וחרוסת ושני תבשילין לאו מכלל דר' יוסי סבר מצות צריכות כונה ודחי' ודלמא ר' יוסי נמי צריך תרי טבולי כי היכי דלהוי הכירא לתינוקות ואמרי' אם כן אמאי קתני מצוה אלא משום דסבר מצות צריכות כונה: מאי שני תבשילין אמר רב הונא אפי' סלקא וארוזא אמר רב אשי ש"מ מדקאמר אורז מבושל דלית הלכתא כר' יוחנן בן נורי דאמר אורז מין דגן הוא. חזקיה אמר אפי' דג וביצה רב יוסף אמר שני מיני בשר אחד זכר *) לצלי ואחד זכר לחגיגה מבושל ורבינא אמר אפי' גרמא ובישולא הן שני תבשילין. אסיקנא היכא דאיכא שאר ירקי מברך אשאר ירקי בורא פרי האדמה ואכיל וכי מטי לאכילת מרור מברך על אכילת מרור ואכיל ליה היכא דלית ליה אלא חזרת בלבד היכי עביד

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אחד זכר לפסח וכו' דחגיגת י"ד אינה דוחה את השבת. ע"ל נט ע"ב תוס' ד"ה בי"ד שחל וכדף ע ע"ב תוספות ד"ה מ"ע:

[ברכות יג. עירובין נה:]

[עירובין צה ר"ה כח:]

ברכות דף לג לעיל דף לס.

[לקמן קטז. עי' תוספות שם ד"ס כולן]

הגהות הב"ח

(א) גמ' שמע מינה מדרב הונא דלית דחייש:

*) נ"ל אחד צלי זכר לפסח ואחד מבושל זכר לחגיגה כנ"ל וכ"כ הרשב"ם והתוס' מחמו כאן

ולבסוף אכיל. בלא ברכה משום דבעינן תרי טבולין: ומבטל ליה. לטעם מצה דאורייתא: שהיה כורכן בבת אחת. פסח מצה ומרור: זכר למקדש כהלל. זכר למה שהיה עושה הלל בזמן שבהמ"ק קיים שהיו אוכלים פסחיהם: צריך נטילת ידים. משום המשקין שהידים שניות וכל הפוסל בתרומה מטמא משקין וכו':

תורה אור

מתקיף לה רב חסדא לאחר שמילא כריסו הימנו חוזר ומברך עליה אלא אמר רב חסדא מעיקרא מברך עליה בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ואכיל ולבסוף אכיל אכילת חסא בלא ברכה בסוריא עבדי כרב הונא ורב ששת בריה דרב יהושע עביד כרב חסדא *והלכתא כוותיה דרב חסדא רב אחא בריה דרבא מהדר אשאר ירקות לאפוקי נפשיה מפלוגתא אמר רבינא אמר לי רב משרשיא בריה דרב נתן הכי אמר הלל *משמיה דגמרא לא ניכרוך איניש מצה ומרור בהדי הדדי וניכול משום דסבירא לן *מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן ואתי מרור דרבנן ומבטיל ליה למצה דאורייתא ואפילו למ"ד מצות אין מבטלות זו את זו ה"מ דאורייתא בדאורייתא או דרבנן בדרבנן אבל דאורייתא ודרבנן אתי דרבנן ומבטיל ליה לדאורייתא מאן תנא *דשמעת לי' מצות אין מבטלות זו את זו הלל היא *דתניא אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בבת אחת ואוכלן שנאמר °על מצות ומרורים יאכלוהו אמר [א] רבי יוחנן חולקין עליו חביריו על הלל דתניא יכול יהא כורכן בבת אחת ואוכלן כדרך שהלל אוכלן תלמוד לומר [ב] על מצות ומרורים יאכלוהו אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו מתקיף לה רב אשי אי הכי מאי אפילו אלא אמר רב אשי האי תנא הכי קתני יכול לא יצא בהו ידי חובתו אא"כ כורכן בבת אחת ואוכלן כדרך שהלל אוכלן תלמוד לומר על מצות ומרורים יאכלוהו אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו השתא דלא איתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן [ג]מברך על אכילת מצה ואכיל והדר מברך על אכילת מרור ואכיל והדר אכיל מצה וחסא בהדי הדדי בלא ברכה זכר למקדש כהלל אמר רבי אלעזר אמר רב אושעיא [ד]כל שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים אמר רב פפא שמע מינה האי חסא צריך

במדבר ט

רשב"ם

ולבסוף אכיל. בלא ברכה משום דבעי' תרי טבולי: מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן. וטעמא מפרש בשילהי פירקין (דף קכ.): אפילו למ"ד כו'. דכיון דכי הדדי ניניהו כולהו קיום מצות ניניהו ולא מבטלי אהדדי: ומבטל לה. לטעם מצה דאורייתא: כורכן בבת אחת. (מצה) פסח מצה ומרור כורכן בכרך אחד כמו כורכו בגמי (עירובין דף קג:): יאכלוהו. כל אחד בפני עצמו מדלא כתיב יאכלו (אותו) ואגב ידענא דאפסח קאי דכתיב לעיל ואכלו את הבשר: מתקיף לה רב אשי כו'. ומיהו חולקין עליו חביריו כרבי יוחנן אבל מהכא לא שמעינן: והשתא דלא איתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן. דהא רבנן דברייתא מודו להלל דכריכה נמי שפיר דמי אבל ר' יוחנן קאמר דפליגי עליה דרבנן לגמרי לית להו כריכה כלל: מברך. אמצה לחודה כו': זכר למקדש כהלל. כמו שהיה עושה הלל בזמן שבית המקדש קיים שהיו אוכלים פסחים: כל שטיבולו במשקין. כגון ירק בכותח או בחומץ צריך נטילת ידים משום משקה שהידים שניות וכל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תחלה:

צריך

תוספות

מתקיף לה רב חסדא לאחר שמילא כריסו כו'. רב חסדא נמי נראה דסבר כר"ל דבעי כוונה אעפ"כ סבר דאין נכון לברך בטיבול שני כיון שכבר מילא כריסו דאי סבר אין צריכות כוונה ה"ל למימר בהדיא דנפיק בטיבול ראשון ואם יברך בטיבול שני הויא ברכה לבטלה ולא צריך לרב חסדא לאהדורי אשאר ירקי ומברך לרב חסדא בטיבול ראשון על אכילת מרור אע"ג דעיקר מצות מרור לא נפיק אלא בטיבול שני אחר מצה °מועלת הברכה שבירך בטיבול ראשון לטיבול שני מאחר שאכל ממנו מעט בטיבול ראשון מידי דהוה אברכת שופר דמברך אתקיעות דישיבה ומועלת ברכה לתקיעות שבעמידה שהם עיקר ונעשית על סדר ברכות והשתא כל אלו אמוראי סברי דבעי כוונה וסתמא דמסדר הש"ס סבר הכי מדאיצטריך לפסוק כרב חסדא ואי אין צריכות כוונה פשיטא דלא יברך בטיבול שני דאפילו לא בירך בטיבול ראשון נפק ביה ואי יברך בטיבול שני הויא ברכה לבטלה ולית הלכתא כוותיה דאבוה דשמואל דאית ליה בפרק ראוהו ב"ד (ר"ה דף כח:) אין צריכות כוונה דקאמר בכפאו ואכל מצה יצא ומוקי לה בכפאוהו פרסיים והתם לא מייתי מאכלו בלא מתכוין משום דלגבי אכילה לא בעינן כוונה כולי האי כמו בתפלה ותקיעה ומש"ה נמי לא מייתי הכא ברייתות דהתם דבעו כוונה דגבי תפלה ותקיעה בעי כוונה טפי כדפרישית:

והדר אכיל חסא בלא ברכה. ונראה דאין צריך לברך בפה"א אע"ג דהגדה הוי הפסק כדפרישית לעיל ולא מיפטר בברכה של טיבול ראשון מ"מ ברכת המוציא פוטרתן דהוה להו דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה שהרי ירקות גוררין הלב וקרי ליה נמי למרור פרפרת הפת וכן אמר בכיצד מברכין (ברכות ד' מב.) בירך על הפת פטר את הפרפרת פרפר' הייני דברים הממשיכים האכילה כגון דגים קטנים ותמרים וירקות והיו רגילים לאוכלם בתוך הסעודה בין מאכל למאכל ולכך פטר את הפרפרת לפי שבא לצורך שעל ידי כך אוכל יותר ואין לומר דפרפרת הייני דבר שבא ללפת בו את הפת דהא הוי בכלל הא דקתני התם דמברך על העיקר ופוטר את הטפילה וקאמר נמי רבי חייא פת פוטרת כל מיני מאכל ורב פפא נמי פסיק התם הלכתא דברים הבאים תוך הסעודה מחמת הסעודה והיינו הפרפרת כדפי' אין טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם שלא מחמת הסעודה תוך הסעודה כגון תאנים וענבים שאינן באין להמשיך המאכל ולא ללפת אלא לתענוג צריכין ברכה לפניהם ולא לאחריהם אחר הסעודה אפילו פרפרת טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם וה"ר יוסף טוב עלם כתב בסדרו למה שאר ירקות באין תחלה לפטור חזרת מברכה ראויה לה וליתא דהא משום היכרא באין °ולא שייך כאן חבילות אלא בתרי מילי ועוד דרב חסדא מברך שתיכן אחזרת ועוד דמשמע דלא פטר ליה פת ושמא אינו מחשיבו פרפרת הפת כיון שאינו אוכל ממנו אלא כזית: אתי מרור דרבנן ומבטל למצה דאורייתא. וכל שכן דאי לא הוי מרור אפי' מדרבנן דמבטל להמצה כדמשמע לקמן והא דשרי בהקומץ (מנחות דף כג:) מצה מתובלת לא אתו בשמים ומבטלו למצה דאין מן הבשמים כי אם דבר מועט *ולא כאותן שאסרו מצה מתובלת בשם רש"י אף בימים אחרונים משום דמחמצי לה: אלא אמר רב אשי. אין נראה כפירוש הקונטרס דמשבש רב אשי מילתיה דרבי יוחנן שהרי טוב להגיה הברייתא אפילו לחסר כמו שאנו מגיהין כמה ברייתות מלשבש דברי ר' יוחנן אלא רב אשי מתקיף אהני ישיבה דמפרשי דחולקין רבנן ואסרי לכרוך דא"כ מאי אפילו אלא רבנן סברי דבכל ענין מגותן בין ע"י כריכה בין כל אחד לבדו ופליגי אהלל דמצריך לכרוך ונקטי רבנן אפילו משום הלל וא"ת מנא לן דסבר הלל דאין מבטלות דילמא שאני הכא דגלי קרא ועוד הא לרבנן נמי אין מבטלות דהא אם כרכן נמי יצא וי"ל מדסבר דלכתחלה יש לו לכרוך ובדיעבד נפיק כי לא כריך אם כן בעלמא אין מבטלות דאי מבטלות א"כ אילטריך קרא הכא להתיר כריכה ולומר דהכא לא מבטלי והלכך לרבנן דמוקי קרא בדיעבד שמעינן דבעלמא מבטלות ושאני הכא דגלי קרא: אלא מברך אמצה ואכיל ומברך אמרור כו'. אם היה כורך שניהם יחד תחלה הוה אתי מרור דרבנן ומבטל למצה ואם היה אוכל מצה בלא מרור תחלה כשהיה כורכן אחר כך אתי מצה דרשות ומבטל מרור דרבנן ומיהו אי הוה קיימא לן כהלל הוה עבדינן הכי מצה לחודא והדר מצה ומרור בכריכה כיון שצריך לעשות מדרבנן מצות כריכה כהלל הוה דרבנן ודרבנן: כל שטיבולו במשקה צריך נטילה. פי' בקונ' אע"ג דקי"ל (חולין דף קו.) הנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח כיון דאיכא משקין וקיי"ל (פרה פ"ח משנה ז) כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה הוה להו הנך פירות כמו נהמא וצריך ליטול כמו בנהמא ואין נראה לפרש כן דאם כן כי פריך למה לי נטילת ידים הא לא נגע ומאי נפקא מיניה אפילו אי לא נגע כיון דסוף סוף אכיל משקה המטובל לא גרע מאוכל מחמת מאכיל דבעי נטילת ידים *ועוד וכי לא ידע המקשה דאיכא למיחש דילמא נגע כדאמר רב פפא ונראה דנטילה דהכא לא משום קדושה ונקיות כמו בנהמא אלא משום שלא יטמא המשקין להיות תחלה ויהא אסור לשתותן ולפסול את גופו כדתנן בפ"ב דחולין (דף לג.) השוחט ולא יצא מהן דם כו' הא יצא מהן דם אין נאכלין בידים מסואבות ואמר נמי בסדר הסיבה (*ברכות דף מג.) הביאו להן יין כל אחד נוטל ידו אחת פי' שלא יטמא היין ויפסול גופו והתם סגי ביד אחת

אכל

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פ"ח מהל' מצה הלכה יב סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעה סעיף ב:

פ ב מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף א:

פא ג מיי' שם הלכה א ופ"ו מהל' ברכות הלכה א סמג שם ועשין כז טוש"ע א"ח סי' תעג סעיף ו וסי' קנח סעי' ד [רב אלפס ברכות פ"ח דף מה. וברא"ש פ' כל הבשר סי' יו"ד]:

רבינו חננאל

ואסיקנא רב חסדא אמר מברך אחזרת מעיקרא בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ובסוף אוכל חזרת בלא ברכה והלכתא כרב חסדא. רב אחא מהדר אשאר ירקי לאפוקי נפשיה מפלוגתא: אמר רבא לא ניכול איניש מצה ומרו' בהדי' הדדי דסביר' לן (מצה) [דמרור] בזמן הזה דרבנן ואתי מרור דרבנן ומבטל מצה דאורייתא ואפי' למאן דאמר מצות אין מבטלות זו את זו ה"מ דאורייתא ודאורייתא כגון מצה ומרור בזמן שבית המקדש קיים דתרוייהו מדאורייתא אבל בזמן הזה דמרור דרבנן הוא לא. מאן תנא דאמר מצות אין מבטלות זו את זו הלל דתניא אמרו עליו על הלל שהיה כורך המרור על המצה ואוכלו בבת אחת כו' אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חבריו על הלל דתניא יכול לא יהא אדם יוצא ידי חובתו בפסח אלא אם כן כורכן בבת אחת מצה ומרור ואוכל כדרך שהלל אוכלן ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו [אפי'] זה בפני עצמו וזה בפני עצמו השתא דלא אתמר הלכתא לא כרבנן ולא כהלל מברך אמצה לחודיה ואכיל ומברך אמרור לחודיה ואכיל והדר כריך ליה למרור אמצה ואכיל להו בבת אחת בלא ברכה זכר למקדש כהלל: אמר ר' אושעיא כל שטיבולו במשקין צריך נטילת ידים אמר רב פפא ש"מ מדקתני מרור צריך

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] בגמ' אמר ר' יוחנן חולקין עליו חביריו על הלל. כ"ב עיין ביאור סוגיין ולבון לשב"ס ותוספות בשו"ת בעל אפרים סי' כ"ה ג"נ ג"ד ובשו"ת בית יעקב סי' ס"ח בשו"ת מבורך מלד וכמדומה שכולם שמו אחר הדלת לשון הרי"ף והרמב"ן בספר המלחמות בסוגיא שם ירושלמי: [ב] שם תלמוד לומר על מצות ומרורים יאכלוהו. נמתקו תיבות על מצות ומרורים וכ"ב [מצות על מרורים] כצ"ל. לפרש"ב בד"ה יאכלוהו והכן וכו':

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מתקיף לה ר"ח וכו' מועלת הברכה שבירך בטיבול ראשון. עי' לקמן קכ ע"א תוס' ד"ה כל מרור: שם ד"ה והדר אכיל וכו' ולא שייך כאן חבילות. עי' ברכות לט ע"ב תוס' ד"ה הכל מודים:

[יבמות פו. יע"ש בפרש"י קידושין נג. ע"ש בפרש"י] [לקמן קטז.]
[זבחים עט.]
שם
[וע"ע תוספות זבחים עט. ד"ה אלא ותוספות מנחות כב: ד"ה אלא למ"ד]
[חולין קו:]
[עי' מ"ש תוס' שם ד"ה כל אחד כו' ותוס' חגיגה יח: ד"ה הטבל]

עין משפט
נר מצוה

פב א ב ג מיי' פ"ח מהל' מצה הל' ו וח סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעה סעיף א:
פג ד [מיי' פרק ו מהל' מצה דין ב] טוש"ע שם סעיף ג:
פד ה מיי' שם פ"ח הלכה א וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תעג סעיף ד:
פה ו מיי' שם פ"ז הל' ג טוש"ע שם סעיף ו:
פו ז ח שם סעיף ז:

צריך לשקועיה בחרוסת משום קפא דאי ס"ד לא צריך לשקועיה נטילת ידים למה לי הא לא נגע ודילמא לעולם אימא לך לא צריך לשקועיה וקפא מריחא מיית אלא למה לי נטילת ידים דילמא משקעו ליה ואמר רב פפא לא נישהי איניש מרור בחרוסת דילמא אגב חלייה דתבלין מבטיל ליה למרוריה ובעינן טעם מרור וליכא אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש נטל ידיו בטיבול ראשון נוטל ידיו בטיבול שני אמרוה רבנן קמיה דרב פפא הא בעלמא איתמר דאי סלקא דעתך הכא איתמר למה לי נטילת ידים תרי זימני הא משא ליה ידיה חדא זימנא אמר להו רב פפא אדרבה הכא איתמר דאי ס"ד בעלמא איתמר למה לי תרי טיבולי אלא מאי הכא איתמר נטילת ידים תרי זימני למה לי הא משא ליה ידיה חדא זימנא אמרי כיון דבעי למימר אגדתא והלילא דילמא אסוחי אסחיה לדעתיה ונגע אמר רבא בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא בלע מצה ומרור ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא כרכן בסיב ובלען אף ידי מצה נמי לא יצא אמר רב שימי בר אשי מצה לפני כל אחד ואחד מרור לפני כל אחד ואחד וחרוסת לפני כל אחד ואחד ואין עוקרין את השלחן אלא לפני מי שאומר הגדה רב הונא אומר כולהו נמי לפני מי שאומר הגדה והלכתא כרב הונא למה עוקרין את השולחן אמרי דבי ר' ינאי כדי שיכירו תינוקות וישאלו אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזא דקא מדלי תכא מקמיה אמר להו עדיין לא קא אכלינן אתו קא מעקרי תכא מיקמן אמר ליה רבה פטרתן מלומר מה נשתנה: *אמר שמואל לחם עוני (כתיב) לחם שעונין עליו דברים תניא נמי הכי לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה דבר אחר לחם עוני עני כתיב מה עני שדרכו בפרוסה אף

תוספות

אבל במרור טובל בב' ידיו וקאמר הסיבו מביאין להם מים אע"פ שכל אחד כבר נטל ידו אחת חוזר ונוטל ב' ידיו אע"ג דאמרינן (ידים פ"ב מ"א) נטל ידו אחת משטיפה אחת טהורה צריך ליטול שתיהן ולפי שנטילה ראשונה לא היתה לשם קדושה לכך סבר המקשה דבהך נטילה ליכא למיגזר שמא יגע ולפי זה נראה דאין לברך על הנטילה כיון דליכא הכא מצוה לשמוע דברי ר"א בן ערך (חולין דף קו.) וכ"ש אנן שאין אנו נזהרין מלטמאות עצמנו ומלאכול אוכלין טמאין ואין אנו צריכין לאותה נטילה והמברך הרי זה מברך ברכה לבטלה והכל סדרים כתיב שצריך על הנטילה לברך ואין נראה כדפריסית:

קפא · פי' ר"ח תולעת כדתניא התולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים והקפא שבירק והיבחושין שביין וחומץ הרי אלו מותרים וא"ת תיקשי מינה לשמואל דאמר בסוף אלו טריפות (חולין דף סז:) קישות שהתליע באביה אסור משום שרץ השורץ על הארץ ומיהו שמואל סבר כאידך ברייתא דמייתי התם ומיהו ק"ק דמ"מ אמאי לא מייתי הך ברייתא התם ועוד שמואל היכי אכיל מרור בפסח וכי תימא דבדיק להו שלא יהא שם קפא א"כ אמאי צריך חרוסת כיון דליכא קפא ושמא ברוב ירקות אין בהם קפא וסמיך שמואל ארובא ומשום סכנה דקפא חיישינן למיעוטא וצריך חרוסת:

צריך שיטול בטיבול שני. לאו דוקא נקט בטיבול שני דהא עביד ליה בתר המוציא דבעי נטילת ידים אלא אגב טיבול ראשון נקט טיבול שני והכוונה נמי גם לצורך טיבול בא:

אסוחי מסח דעתיה ונגע. תימה מה צריך להאי טעמא תיפוק ליה דנטילה ראשונה לא היתה לשם קדושה אלא שלא יטמא את המשקין וי"ל דס"ד דכיון שנטל יועיל אפילו לנהמא דמזון לא בעי כוונה לכך צריך להאי טעמא:

ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא. וא"ת כיון שאין במרור זה מצוה מדרבנן ליבטיל מרור להאי מצה דבדאורייתא וי"ל דלא שייך ביטול אלא כשלועסן יחד דאז מבטל טעם אחד את חבירו אבל כשהם שלמים אפילו יהיה יותר מחבירו לא מבטל ליה:

מצה לפני כל אחד ואחד מרור כו'. נראה דטעמא כדי שימשמש תיכף לברכה מיד כיון שזאת הברכה היא לשם חובה אבל בשאר ימות השנה דאין הברכה חובה אין צריך לטעום תיכף לברכה מיד:

למה עוקרין את השלחן. דוקא שלהן שהן קטנים אבל שלנו שהן גדולים איכא טורח גדול בעקירתו נהגו לסלק הקערה לצד אחד דליהוי כעקירת שלחן ומה שנוהגין לסלק שני תבשילין בשעת הגבהה כדי שלא יהא נראה כמקדיש קדשים בחוץ וכן יסד ה"ר יוסף בסדרו מוסך מהקערה שני תבשילין ומגביה קערה ולימא הא לחמא עניא כו' ולא יתכן דהא דאמר בשר אינו צריך להגביה היינו בשעה שאומר פסח זה דאז ודאי נראה כאוכל קדשים:

כדי שיכיר התינוק וישאל. כלומר ומתוך כך יבא לישאל בשאר דברים אבל במה ששאל למה אנו עוקרין השלחן לא יפטר ממה נשתנה והשתא דאביי לא פי' הגמ' אלא תחלת שאילתו: מה

רש"י

צריך לשקועיה בחרוסת משום קפא. ארס שבחזרת שהשרף שבחזרת יש בו ארס כדרך הבצלים: הא לא נגע. ידו במשקה: הא בעלמא איתמר. בשאר טיבולין שאינן קבע צריך שיטול ידיו לטיבול דכשנטל ידיו לראשון לא היה יודע שסוף שני לבוא: דאי ס"ד הכא. גבי מרור איתמר אמאי הא משי ליה חדא זמנא בטיבול ראשון: אסחיה לדעתיה ונגעי בבשרו: בלע מצה. ולא לעסה יצא: בלע מרור (לא) יצא.[אי] אפשר שלא טעם בו טעם מרור: בלע מצה ומרור. יחד ולא אכל עדיין לא מזה ולא מזה יצא ידי מצה שאינה צריכה טעם אבל ידי מרור לא יצא הואיל ולא לעסו ואוכל מצה עמו אין לו שום טעם: כרכן. שניהם יחד בסיב הדקל לא יצא שהרי לא היה ממש בפיו לא זה ולא זה: ואין עוקרין את השלחן. א"נ להגביה קערה כשמתחיל הגדה אלא מלפני הגדול שבהן שעושה הסדר ואומר ההגדה: אף

רשב"ם

צריך לשקועיה בחרוסת משום קפא. ארס שחזרת יש בו ארס כדרך הבצלים והלכך צריך נט"י לטיבול ראשון כדלקמן שהרי נוגע במשקין כשמשקע את החזרת בחרוסת ור"ח פירש קפא תולעת דתניא בתרומות התולעים שבעיקרי אילנות ואת הקפא שבירק יבחושין שבחומץ ושביין מותרין סיננן במסננת אסורין דכיון דפרים ממקום רביתיה הוי ליה כשרץ השורץ על הארץ כדאמר בשילהי אלו טריפות (חולין דף סז:) ועיקר: הא לא נגע. ידו במשקה: אגב חולייה. שנותנין בו תפוחין כדמוכח לקמן זכר לתפוח: לטיבול ראשון. של שאר ירקי: לטיבול שני. חזרת: הא בעלמא איתמר. בשאר טיבולין שבשאר ימות השנה שאינן קבע וכשנוטל ידיו לראשון לא היה יודע שסוף שני לבוא והסיח דעתו: דאי ס"ד הכא. גבי מרור איתמר אמאי הא משא ליה ידיה חדא זמנא בטיבול ראשון: אסחיה לדעתיה. ונגע בשום דבר טינוף: בלע מצה. ולא לעסה יצא שהרי קיים בערב תאכלו מצות (שמות יב) שהרי אכילה היא לו ומיהו לכתחלה טעם מצה בעינן: בלע מרור לא יצא. דבעינן טעם מרור וליכא דמשום הכי קפיד רחמנא למרר את פיו של אוכל זכר לוימררו את חייהם (שם א) כך מצאתי כתוב בכל הספרים ובפי' ר"ח ורבינו פי' בלע מרור יצא א"א שלא יהא בו טעם מרור בלע מצה ומרור יחד ולא אכל עדיין לא מזה ולא מזה ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא הואיל ולא לעסו ואכל מצה עמו אין לו שום טעם ולפי הכתוב בספרים צריך לפרש בלע מצה ומרור ידי מצה מיהו יצא דלא תימא אף ידי מצה לא יצא דאיכא תרתי לריעותא שלא טעם טעם מצה וגם לא נגע בגרונו שהמרור חוצץ בינתים: כרכן. שניהן יחד בסיב הגדל סביב הדקל לא יצא שהרי לא היה ממש בפיו לא זה ולא זה וכזורק אבן לחמת דמי: מצה לפני כל אחד ואחד. מנהג שלהן היה להסב על המטות והיה שלחן לפני כל אחד ואחד הלכך צריך מצה ומרור לפני כל אחד ואחד על שולחנו אבל לדידן אין צריך כי אם לפני מי שעושה הסדר והוא יחלק לכל אחד מצה ומרור: ואין עוקר את השלחן. שמצוה היא לעקור את השלחן כדלקמן כי היכי דליהוי הכירא לתינוקות וה"מ לדידהו דהוי להו שלחן קטן לפני מי שאומר הגדה לבדו וכן לכל אחד אבל אנו מסלקין את הקערה שבה מצה ומרור ושני תבשילין לסוף השלחן ודי לנו בכך ויש שנוהגין להגביה את הקערה על הכף ומוציאין הבשר מן הקערה ולאו מלתא היא דהא דאמר לקמן בשר אין צריך להגביה ה"מ בשעה שאומר הגדה פסח שהיו אבותינו כו' וכיון דלא מצי למימר פסח זה אם היה מגביהו לתבשיל שהיה בידו נראה כמקדיש בהמתו מחיים אבל כשמגביה הקערה לפיכך אין צריך להוציא ממנה התבשיל וגם הגבהתה הנס ואין כאן היכר לתינוק אבל עוקרין הקערה לגמרי ומניחה בקרן זוית כאילו כבר אכלו כדי שיכיר התינוק וישאל דדמי לעקירת שלחן: פטרתן מלומר מה נשתנה. דתניא לקמן חכם בנו שואלו ואם לאו שואל הוא לעצמו מה נשתנה וכיון ששאלו לנו מה נשתנה אין אנו צריכין לומר מה נשתנה אלא להשיב על דבריו (של בנו) לפי שנשתעבדנו במצרים אנו עושין כל הדברים הללו: אף

רבינו חננאל

נטילת ידים צריך לשקועיה משום קפא כדי שתמות הקפא שבאותו הירק מן החומץ שבחרוס' פי' קפא תולעת דתניא [בתוספתא] דתרומות האוכל תולעים שבעקרי אילנות ואת הקפא שבירק חייב יבחושין שבחומץ ושביין *מותרין סננן במסננת אסורין דאי לא משקע ליה למה ליה נטילת ידים: אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש הנוטל ידיו בטבול ראשון צריך שיטול ידיו בטבול שני ואמרי' למה לי נטילת ידים שני' הא משא ידיה חדא זימנא ופרקי' כיון דמפסיק בינייהו ואמר אגדתא והלילא דלמא מסח דעתיה ונגע במידי דמטנף הלכך צריך נטילת ידים שניה: אמר רבא בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא בלע מצה ומרור ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא כרכן בסיב ובלען אף ידי מצה לא יצא. אמר רב שימי בר אשי מצה ומרור וחרוסת בפני כל אחד ואחד ואין עוקרין השלחן אלא לפני מי שאומר הגדה רב כהנא אמר כלהו לפני מי שאומר הגדה ולמה עוקרין השלחן כדי שישאלו התינוקות כי הא דאביי הוה יתיב קמי רבא חזי דמגבה פתורא אמר אכתי לא אכלינן כו': גרסי' בפ' כיצד מברכין על הפירות אמר רב פפא הכל מודים [בפסח] שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע מ"ט לחם עוני כתיב וקיי"ל מפני שהוא יום טוב צריך לבצוע על שתי ככרות כשבת דכתיב ביה לקטו לחם משנה הלכך בפסח מניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע ומסתברא אפרוסה ויש אומרים אשלימה: תניא לחם עוני לחם שעונין עליו דברים · פי' אומר עליו הגדה מצה זו שאנו

מסורת הש"ס

לעיל דף לו.

*) בתוספתא שם שלפנינו הגי' אסורין אך הגר"א ז"ל הגיה מותרין וגי' רבינו מסייע ליה ודברי הגר"א ז"ל ביו"ד סי' פ"ד סק"ח תמוה לפי זה וצ"ע:

תורה אור

*אף כאן בפרוסה דבר אחר מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה [ב]אף כאן נמי הוא מסיק ואשתו אופה: אע"פ שאין חרוסת מצוה: ואי לא מצוה משום מאי מייתי לה א"ר אמי משום קפא אמר רב אסי קפא דחסא חמא קפא דחמא כרתי [קפא דכרתי חמימי] קפא דכולהו חמימי אדהכי והכי נימא הכי קפא קפא דכירנא לך ולשב בנתיך ולתמני כלתך: רבי אלעזר בר' צדוק אומר מצוה וכו': מאי מצוה רבי לוי אומר [ג]זכר לתפוח ור' יוחנן אומר זכר לטיט אמר אביי [ד]הלכך צריך לקהוייה וצריך לסמוכיה לקהוייה זכר לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטיט תניא כוותיה דרבי יוחנן תבלין זכר לתבן חרוסת זכר לטיט אמר רבי אלעזר בר' צדוק כך היו אומרים תגרי *חרך שבירושלים בואו וטלו לכם תבלין למצוה: **מתני'** [ה]מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אביו ואם אין דעת בבן אביו מלמדו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות הלילה הזה מרור שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל *הלילה הזה כולו צלי שבכל הלילות (אין) אנו (*חייבים לטבל אפילו) פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים ולפי דעתו של בן אביו מלמדו מתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש °מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה: **גמ'** ת"ר [ו]חכם בנו שואלו ואם אינו חכם אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל לעצמו ואפילו שני תלמידי חכמים שיודעין בהלכות הפסח שואלין זה לזה: מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים: מתקיף לה רבא אטו כל יומא לא סגיא דלא מטבלא חדא זימנא אלא אמר רבא הכי קתני שבכל הלילות אין אנו חייבין לטבל אפילו פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים מתקיף לה רב ספרא חיובא לדרדקי אלא אמר רב ספרא הכי קתני אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים: מתחיל בגנות ומסיים בשבח: מאי בגנות רב אמר מתחלה עובדי עבודת גלולים היו אבותינו [ושמואל] אמר עבדים היינו אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה עבדא דמפיק ליה מריה לחירות ויהיב ליה כספא ודהבא מאי בעי למימר ליה אמר ליה בעי לאודויי ולשבוחי א"ל [א] פטרתן מלומר מה נשתנה [ז]פתח ואמר עבדים היינו: **מתני'** רבן גמליאל היה אומר [ח]כל *שלא אמר

שלשה

[דברים כו]

רש"י

אף כאן בפרוסה. לברך על אכילת מצה ושתי שלימות מייתי משום ברכת המוציא דלא גרע משאר ימים טובים שצריך לבצוע על שתי ככרות שלימות ובוצע מאחת מהשלימות: אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה. כדי שלא תחמיץ: משום קפא. שרף החזרת קשה ויש בו ארס: קפא דחסא חמא. מי שאכל חזרת וחלה בשביל הקפא יאכל לנון וירפא: קפא דחמא כרתי. מי שאכל לנון וקשה לו יאכל כרתי: חמימי · ישתה מים חמין: קפא דכולהו חמימי. ארס של כל ירקות חמין רפואה להן: זכר לתפוח. שהיו יולדות בניהן שם בלא עצב שלא יכירו בהן מצריים דכתיב תחת התפוח עוררתיך (שיר ח): לסמוכיה. להטיל ולכתוש בו הרבה כדי שיהיה עב וצריך לקהוייה להטיל בו תפוחים ויין ומילתא דאית בו קיוהא: צריך לקהוייה. זכר לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטיט: תבלין. ירקות שמטילין בחרוסת זכר לתבן וחרוסת שכותשים בו הדק זכר לטיט: תגרי חרך. חנונים היושבים אצל חלונותיהם ומוכרין כמו מציץ מן החרכים (שם ב): **מתני'** וכאן הבן שואל אביו. כאן במזיגת כוס שני הבן שואל את אביו מה נשתנה עכשיו שמוזגין כוס שני קודם אכילה:

גמרא

רשב"ם

אף כאן בפרוסה. לברך על אכילת מצה ושתי שלימות מייתינן משום המוציא דלא גרע משאר ימים טובים שצריך לבצוע על שתי ככרות ובוצע מאחת מהשלימות: דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה · ונותנו מיד לתנור כשנגמר היסקו שירא שמא יצטנן התנור קודם שיזדמן עוסקין שניהם זה בהיסק התנור וזו בעיסה אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה כדי שלא תחמיץ: משום קפא · שרף החזרת קשה הוא והרי הוא כארס: קפא דחסא. מי שאכל חזרת וחלה בשביל הקפא יאכל לנון וירפא: קפא דחמא כרתי · מי שאכל לנון וקשה לו יאכל כרתי כרישים: חמימי . ישתה מים חמין: קפא דכולהו חמימי. ארס של כל הירקות מים חמין רפואה להם: זכר לתפוח. במסכת סוטה (דף יא:) שהיו יולדות שם בניהם בלא עצב שלא יכירו בהן מצריים דכתיב תחת התפוח עוררתיך (שיר ח): לסמוכיה. לכתוש בו ירקות הרבה כדי שיהא עבה: וצריך לקהוייה. להטיל בו תפוחין דאית ביה קיוהא זכר לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטיט: תבלין. בשמים שמטילין בחרוסת זכר לתבן (*וחרס) שכותשין בו הדק זכר לטיט: תגרי חרך. כמו מציץ מן החרכים (שם ב) חנונים היושבים אצל חנויותיהן ומוכרין: **מתני'** וכאן הבן שואל את אביו. כאן במזיגת כוס שני הבן שואל את אביו אם הוא חכם מה נשתנה עכשיו שמוזגין כוס שני קודם אכילה ורביעו קבל מרבו ר' יעקב בן יקר וכן הבן שואל כמו כן בנות צלפחד (במדבר כז) כלומר דין הוא שיהא שואל במזיגת כוס שני מה נשתנה: מטבילין פעם אחת. טיבול ירקות בתוך הסעודה ובגמרא פריך לה: שתי פעמים · טיבול ראשון דשאר ירקות וטיבול שני דמרור: הלילה הזה כולו צלי. בזמן שבית המקדש קיים היה שואל כן: ולפי דעתו של בן אביו מלמדו. אם מבין הרבה יפרש הכל: מתחיל בגנות. מפרש בגמרא: **גמ'** אטו כל יומי לא סגיא דלא מטבלינן. דקתני שבכל הלילות (אין) אנו מטבילין פעם אחת אבל אשבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות ליכא למיפרך הכי דהתם ה"ק בכל הלילות אין אנו מחזרין אחר מרור: חיובא לדרדקי. בתמיה הא משום הכירא דתינוקות כדי שישאלו קעבדינן: אלא אמר רב ספרא כו'. מהכא שמעינן דהכי אית לן למימר שבכל הלילות אין אנו מטבילין [אפילו] פעם אחת והאומר אין אנו חייבין לטבל שיבוש הוא בידו: פתח ואמר. לאחר שאילת הבן התחיל לומר עבדים הייתי וגומר הגדה בשבח והודאה כלומר כן עשה לנו הקב"ה שהיינו עבדים והוציאנו משם:

שלשה

[גירסת הערוך חרך]

[לעיל ס.]

[מטבילין ופי' תוי"ט והמשנה במשניות וכן בפיסקא בגמ' דכממון]

[צ"ל וחרוסת]

[נ"א מי]

תוספות

מה דרכו של עני בפרוסה. נראה דגם המוציא צריך לברך על הפרוסה וכן משמע בפ' כיצד מברכין (ברכות דף לט:) דקאמר הכל מודים לענין פסח שמניח פרוסה בתוך השלימות ובוצע פי' אפילו למ"ד מברך על השלימה ופוטר את הפתיתין מודה לענין פסח דאינו מברך על השלימה אלא על הפרוסה משום מה דרכו של עני כו' ומניחה בתוך השלימה כדי שיהא נראה שבוצע על השלימה ומשמע דלענין המוציא קמיירי וקאמר בתר הכי *א"ר חייא בר אבא בשבת חייב לבצוע על שתי ככרות שנאמר לקטו לחם משנה ועיקר מילתיה דר' חייא בר אבא בפרק כל כתבי (שבת ד' קיז:) אלא להכי מייתי התם אחר פסח לומר שצריך שם מצה שלישית משום לחם משנה וחייב לבצוע על שתי ככרות בין בשבת בין בי"ט דאי לאו הכי למה הביא שם מילתיה דר' חייא וכן פסק רב אלפס דצריך לבצוע על שתי ככרות ביום טוב והטעם לפי שהיה לחם משנה יורד בערבי ימים טובים וקשה שאנו מתפללים באתה קדשת וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים ואמר (במכילתא פרש' בשלח) במן ברכו במן קדשו משמע בי"ט היה מן יורד *וכן היה נוהג ה"ר מנחם מיוני וה"ר יום טוב שהיו מברכין הכל על הפרוסה אך ר"י היה מברך המוציא על השלימה והדר על אכילת מצה על הפרוסה ובוצע משתיהן יחד וכן עמא דבר ולכך עושין על השלישית כריכה כדי לקיים מצוה בשלשתן:

צריך לסמוכיה וצריך לקהוייה. ובירושלמי אמר אית דעבדי זכר לדם ומשום הכי קרי ליה טיבולו במשקה וכן עמא דבר לסמוכי ובשעת אכילה מקלשין אותו ביין וחומץ ובתשובת הגאונים מפרש לעשות חרוסת בפירות שנדמה לכנסת ישראל בשיר השירים (ח) תחת התפוח עוררתיך כפלח הרמון התאנה חנטה אמרתי אעלה בתמר אגוז אל גנת אגוז ושקדים על שם ששקד הקב"ה על הקץ: **תגרי** חרך שבירושלים. משמע דהלכה כר' אלעזר בר' צדוק וגם בספרים כתב ר' יוסי ונימוקו עמו וכן עשה ה"ר יוסף בסדרו חרוסת זכר לטיט:

הלילה הזה מרור. הא דלא אמר כולו מרור משום דאכלינן שאר ירקות בטיבול ראשון: **כולו** צלי. רב חסדא מוקי לה באלו דברים (לעיל דף ע.) כבן תימא דאמר חגיגה הבאה עם הפסח אינה נאכלת אלא צלי ואע"ג דקאמר התם ואמר רב חסדא ובפרקין ליתיה דרך הגמרא כן:

*ואמרתם זבח פסח הוא. פי' באמירה שצריך לומר פסח זה שאנו אוכלין ואיתקש מצה ומרור לפסח וצ"ל כמי מצה זו מרור זה: *לפיכך אנחנו כו'. י"א שבע הודאות ולא יותר כנגד ז' רקיעים:

והותס

[שמות יב]

[ג"י זה]

[וע"ע תוספות עירובין לח: ד"ה ואין ותוספות ביצה ב: ד"ה וסי']

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פ"ח מהל' מצה הל' ו סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעה סעיף א וסי' תעג סעי' ו:

פח ב טוש"ע א"ח סי' תס סעיף ב:

פט ג ד מיי' פ"ז מהל' מצה הל' יא סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעג סעיף ה בהג"ה:

[בברכות שם ובשבת קיז: איתא רבי אבא]

צ ה ו מיי' פ"ז ופ"ח מהל' מצה הלכה ב סמג שם טוש"ע שם ס"ז:

צא ז שם סעי' ז בהג"ה:

צב ח מיי' פ"ז שם הל' ה ופ"ח הל' ד

רבינו חננאל

אוכלין כו' ד"א לחם עוני מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה וכו' אע"פ שאין חרוסת מצוה ואמאי מייתי ליה משום קפא כדפירשנו למעלה. ר' אליעזר בר' צדוק החרוסת מצוה והביא ראיה לדבריו שכך היו תגרי ירושלים אומרים קחו לכם תבלין [למצוה] מכלל שחרוסת מצוה מאי מצוה ר' לוי אמ' זכר לתפוח שנאמר (שיר ח ה) תחת התפוח עוררתיך ור' ר' יוחנן אומר זכר לטיט אמר אביי הלכך צריך לקיוהא זכר לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטיט. תגרי חרך שבירושלים היו אומרין בואו וקחו לכם תבלין למצוה כגון קנמון וכיוצא בו זכר לתבן שבטיט:

מתני' מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל וכו' ת"ר אם היה הבן חכם הבן שואל את אביו ואם לאו אשתו שואלתו ואפי' שני תלמידי חכמים הבקיאין בהלכות הפסח שואלין זה את זה מה נשתנה וכו' ואסיק' אמר רבא שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפי' פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים מתחיל בגנות מאי היא אמר רבא מתחלה עובדי כוכבים היו אבותינו רב יוסף אמר עבדים היינו לפרעה והאידנא עבדינן כתרוייהו:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' אמר ליה פטרתן מלומר מה נשתנה · נ"ב עיין לעיל דף קטו ע"ב בתוספות ד"ה כדי שיכיר וכו' ובפר"ח סי' תע"ג ס"ק ז' ודוק:

עין משפט
נר מצוה

צג א מיי' פ"ז מהל' מצה הלכה ו:

צד ב ג מיי' פ"ח שם הלכה ה:

צה ד מיי' שם הל' ד וסמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעג סעיף ז:

[וע"ע תוספות לעיל סג. ד"ה ר"ש]

[בסל"ה ד' קמב: קמג. האריך בביאור דברי תוס' הללו]

[שביעי ואחרון ס"פ]

תורה אור

שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים [שנאמר °ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח וגו'] מצה על שום שנגאלו אבותינו ממצרים [שנאמר °ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וגו'] מרור על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים שנאמר [°וימררו את חייהם וגו'] *בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנאמר °והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים לפיכך אנחנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס *למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו הוציאנו מעבדות לחרות מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ומאפלה לאור גדול ומשעבוד לגאולה ונאמר לפניו הללויה *עד היכן הוא אומר בש"א עד אם הבנים שמחה ובה"א עד חלמיש למעינו מים וחותם בגאולה ר"ט אומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים ולא היה חותם רבי עקיבא אומר כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם (מן הפסחים ומן הזבחים) כו' עד בא"י גאל ישראל: **גמ'** אמר רבא צריך שיאמר ואותנו הוציא משם אמר רבא מצה צריך להגביה ומרור צריך להגביה בשר א"צ להגביה ולא עוד אלא שנראה כאוכל קדשים בחוץ אמר רב אחא בר יעקב סומא פטור מלומר הגדה כתיב הכא בעבור זה וכתיב התם *°בננו זה מה להלן פרט *לסומא אף כאן פרט *לסומין איני והאמר מרימר שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף מאן דאמר אגדתא בי רב יוסף אמרו רב יוסף מ"ד אגדתא בי רב ששת אמרו רב ששת °קסברי רבנן מצה בזמן הזה דרבנן מכלל דרב אחא בר יעקב סבר *מצה בזמן הזה דאורייתא והא *רב אחא בר יעקב הוא דאמר מצה בזמן הזה דרבנן קסבר כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקון לרב ששת ולרב יוסף נמי הא ודאי כל דתקון רבנן *כעין דאורייתא תיקון הכי השתא בשלמא התם מדהוה ליה למיכתב *בננו הוא וכתיב בננו זה ש"מ פרט לסומין הוא דאתא אבל הכא אי לאו בעבור זה מאי לכתוב אלא בעבור מצה ומרור הוא דאתא: לפיכך אנחנו חייבין:

א"ר

וחותם בגאולה. ת"ק לא פי' כילד ופליגי במילתיה ר"ט ור"ע ר' טרפון אינו חותם בברוך שלא היה מאריך בדברי בקשה ולא היה אומר אלא הודאה ור"ע סבר דחותם בה בברוך לפי שמאריך בדברי בקשה ואומר כן ה' אלהינו יגיענו כו' וקי"ל (עירובין דף מו:) הלכה כר' עקיבא מחבירו וכן מוכח בסנהדרין (דף כח.) גבי לא ירבה לו נשים ובריש חזקת הבתים (ב"ב דף כח.) דפליגי תנאי במילתיה דתנא קמא*:

ה"ג **ונאמר** לפניו שירה חדשה (א) וכן נודה לך שיר חדש על גאולתנו*. דהכי תניא במכילתא כל השירות לשון נקבה חוץ משירה דלעתיד דלשון זכר כלומר שהנקבה יש לה צער לידה אף כל הנסים יש אחריהם צער חוץ מלעתיד שאין אחריה צער וכן יסד הפייט* בזולת אי פתרוס שירות אלה לשון נקבה מיוסדים כי תשועתם כיולדה וגו' תוקף שיר אחרון זוכרים לא יולדים שירו לה' שיר חדש כו' וגרסינן שם מן הזבחים ומן הפסחים שחגיגת ארבעה עשר נאכלת קודם לפסח לפי שהפסח נאכל על השובע:

ה"ג

רשב"ם

גמ' צריך להגביה. כשהוא אומר מצה זו שאנו אוכלין: בשר אין מגביה. כשהוא אומר פסח שהיו אבותינו (במצרים) אוכלים לא יגביה הבשר שהוא זכר לפסח: ה"ג בשר אינו צריך להגביה ולא עוד אלא שנראה כמקדיש כו': אין צריך להגביה. דהא לא מצי למימר פסח זה: רב יוסף ורב ששת מאורי עינים היו: הא הוא דאמר. בסופא דהאי פירקא (דף קכ.) אחד זה ואחד זה דרבנן:

אחת

מתני' שלשה דברים הללו: (שלא פירש) [שפירש] טעמן*: **גמ'** צריך שיאמר. פסוק זה ואותנו הוציא משם שצריך להראות את עצמו כאילו יצא משם שאף אותנו גאל הקב"ה: צריך להגביה. כשאומר מצה זו שאנו אוכלין מרור זה שאנו אוכלין כדי להראותן למסובים ותתחבב מצוה בעיניהן וכן בתשובת הגאונים דהא דאמר צריך להגביה היינו במצ' זו דאגדת': בשר. של *מיני תבשילין אין צריך להגביה כשהן אומרים פסח שהיו אבותינו אוכלין ולא יגביה הבשר שהוא זכר לפסח: ה"ג בשר אין צריך להגביה ולא עוד אלא שנראה כמקדיש בהמתו. אין צריך להגביה דהא לא מצי למימר פסח זה ולא עוד אלא אם היה מגביהו נראה כמי שמקדיש בהמתו מחיים לפסח: פרט לסומין. מדכתיב זה משמע שיכירוהו בראיית העין: רב ששת ורב יוסף מאורי עינים הוו: קסברי רבנן. רב ששת ורב יוסף: רב אחא בר יעקב הוא דאמר. בסופא דהאי פירקא (דף קכ.) אחד זה ואחד זה מדרבנן: כעין דאורייתא תקון. וכשם שבזמן שבית המקדש קיים פטור הסומא כמי פטור ואינו מוציא אחרים ידי חובתן: בעבור מצה ומרור הוא דאתא. לכך אני אוכל מצה ומרור זכר למה שעשו לי בצאתי ממצרים ורב ששת ורב יוסף גזירה שוה לא גמרי: **מתני'** וחותם בגאולה. מסיים את ההגדה בברכת גאולה והשתא לא מפרש היאך מברכין אותה ולקמן פליגי בה רבי טרפון ורבי עקיבא בהאי ברכה דלרבי טרפון פותח בברוך ואינו חותם בברוך מידי דהוה אברכת פירות וברכת המצות דכולה הודאה היא ולר' עקיבא חותם בה נמי בברוך לפי שמוסיף בה דברי ריצוי ובקשה: כן יגיענו וגו'. והיינו דעבדינן כר"ע מחבירו ות"ק דקאמר וחותם בגאולה אינו תנא שלישי דא"כ אמאי עבדינן כר"ע הואיל ורבנן פליגי עליה הא אין הלכה כר"ע מחביריו והא דקאמר ת"ק וחותם בגאולה ד"ה היא ולא בא למעט מילתייהו דר"ט ור"ע אלא לאשמעינן שמסיימין בברכת גאולה דלא תימא אין מברכין כלל בסיום הגדה כי אם ברכת היין לבד על הכוס השני וראיה לדבר במסכת כתובות בפרק אע"פ (דף נז:) דאיכא נמי פלוגתייהו דר' טרפון ור"ע כה"ג דפליגי בסתם משנה דתנן הגיע זמן ולא נישאו אוכלת משלו ואוכלת בתרומה ר' טרפון אומר נותנין לה הכל תרומה ר"ע אומר מחצה חולין ומחצה תרומה וכי היכי דפליגי התם ר"ט ור"ע בפירושא דאוכלת בתרומה ולאו תלתא תנאי הוו הכי נמי פליגי תרוייהו הכא בפירושא וחותם בגאולה ולאו תלתא תנאי הוו שהתנא סתם דבריו בין הכא בין בכתובות והדר מפרש לה בפלוגתא דר"ט ור"ע וחותם דתנא קמא סיום בעלמא ואינו חותם דר"ט חתימת סוף ברכה היא: *הללויה. תיבה אחת היא כמו הילול כגון תחתיה[א] הגזרה והבניה (יחזקאל מא) וכמו כן כסיה: ידידיה. ויקרא שמו ידידיה (ש"ב יב) נתן הנביא קרא כן לשלמה: מרחביה. כמו מרחב: אחת. כלומר תיבה אחת היא ואין התיבה נחלקת לשנים: לרב מאי. מפליג פליג או אוסופי מוסיף אבל רבה פשיטא דפליג מדקאמר בלבד: חביבי. דודי ר' חייא: הללו בהך גיסא. בסוף שיטה ויה בתחלת שיטה אחרת: בהלולים הרבה. בהללויה הרבה וכולהו הללויה דריש ליה הכי אלמא תיבה אחת היא: בתהלה. תהלה לדוד: בתפלה. תפלה לעני כי יעטוף תפלה למשה: בהודאה. הודו לה' כי טוב: שיר שבתורה. אז ישיר משה: משה וישראל כו'. כלומר באותו פסיקא לן דמשה וישראל באותה שעה שעלו מן הים תיקנוהו ולא היה מקודם לכן אבל הלל דראשי חדשים וימים טובים מי תיקנו: על כל פרק ופרק ועל כל רגל ורגל ועל כל צרה שלא תבא עליהן. ליסגא מעליא נקט כלומר שאם ח"ו תבא צרה עליהן ויושעו ממנה אומר אותה על גאולתם כגון חנוכה: דוד אמרן. על המאורעות שאירעו: כל אלו. ספלות: הלל זה. בספר תהלים שאנו אומרים על כל פרק ופרק: משה וישראל אמרוהו. דכתיב ביה בצאת ישראל ממצרים הים ראה וינוס ואח"כ קבעו דוד בספרו: הפסח ישראל שוחטין את פסחיהן. מיציאת מצרים ועד דוד ולא אמרו עליו הלל: ד"א פסלו של מיכה עומד בבכי. באותו מקום דבימי דוד היה דכתיב ביה עד גלות כל הארץ (שופטים יח) וישראל אומרים הלל שכתוב בו כמוהם יהיו עושיהם בתמיה אלא ודאי על הים נאמר תחלה ושוב לא פסק כך שמעתי. ול"ג בבכי ביטוי הוא לגנאי כלומר עומד בשמחה: וישראל *אמרו לפניו ל"ג ואי גרס ליה מפרשינן ליה כמו בפני הבית בעודו קיים: כנגד ליבור. כנסת ישראל שנתנבא על גלותן והתפלל עליהן: ניצוח וניגון לעתיד לבא. כל מקום שנאמר ניצוח למנצח בנגינות לעתיד לבא הוא מדבר ולא ידיענא היכי משמע אלא הכי הוה קים להו: ע"י תורגמן. הוא אומר ואחר משמיע לרבים והיינו משכיל לוחש לתורגמן:

לדוד

רבינו חננאל

אמר רבא מצה צריך להגביה כשאומ' מצה זו שאנו אוכלין וכו' וכן מרור צריך להגביהו אבל בשר אינו צריך להגביהו מפני שנראה כמקדיש בשר ואוכל קדשים בחוץ אמר רב אחא בר יעקב סומא פטור לומר הגדה כו' ואסיקנא כשר הוא לומר הגדה דמצה בזמן הזה דרבנן ואקשי' מכלל דרב אחא בר יעקב סבר מצה בזמןהזה דאורייתא והא איהו דאמר בסוף פירקי' מצה בזמן הזה דרבנן ופרקי' קסבר כל דתקינו רבנן כעין דאורי' תקון. מאי בעבור זה בעבור מצ' ומרו' הוא:

[סנהדרין ע"א]:

[לסומא כצ"ל]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ה"ג ונא' לפניו שירה חדשה ובסוף גרסינן ונודה לך:

גליון הש"ס

גמ' קסברי רבנן מצה בזה"ז דרבנן עי' מגילה יט ע"ב תוס' ד"ה ור"י:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] רשב"ם ד"ה הללויה וכו' תחתיה וכו' כ"ב תחתיה הוא ביחזקאל כ"ד ה' וה"ל לכתוב תחת כפרש"י שם והגזרה והבניה הוא ביחזקאל מ"א י"ג והמ"ל שגזיל והבנין לפרש"י ורד"ק שם אלא שדרך הכתוב לסיים התיבה באותיות י"ה וכסי' הללויה דהכא:

פ"א עמוד

מסורת הש"ס

[הגהה כי בגמרא של הרשב"ם הי' המשנה נחלקת לשנים]

[ברכות ג.]

לקמן קיז.

[מןהזבחיםומן הפסחים כצ"ל וכ"א במשנה שבמשניות ובריף והרא"ש והרמב"ם]

[לסומין כצ"ל]

[לעיל קטו.]

[לקמן קכ.]

[לעיל ל: וש"נ]

[סנהדרי' עא:]

מכאן שייך לדף שלאחר זה

אחת היא. כלומר תיבה אחת היא ואין התיבה נחלקת לשנים: הללו בהך גיסא. בסוף שיטה ויה בתחלת שיטה האחרת: שיר שבתורה. אז ישיר משה: ועל כל צרה שלא תבא עליהם. לישנא מעליא הוא דנקט כלומר שאם חס ושלום תבוא צרה עליהן ויושעו ממנה אומרים אותו על גאולתן כגון חנוכה: כל תפלות. כל מזמורים הפותחים בתפלה כגון תפלה לעני כי יעטוף (תהלים קב): אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן. מיציאת מצרים ועד דוד ולא אמרו עליו הלל: ד"א פסלו של מיכה עומד. בימי דוד בבכי באותו מקום וישראל אומרים הלל שכתוב בו כמוהם יהיו עושיהם וגו' אלא ודאי על הים נאמר תהלה וסוב לא פסק: ניצוח וניגון לעתיד לבא. כל מקום שנאמר למנצח בנגינות מלעתיד הוא מדבר: ע"י מתורגמן. הוא אומר ואחר מפרש: יהושע וכל ישראל אמרוהו. כלומר אף יהושע וכל ישראל אמרוהו: הללויה. כולהו דבספר תהלים: קראי מוסיפין. בעלי מקרא מוסיפין אף אלו: רשב"ם קסבר

לדוד מזמור. משמע תחלה היה לדוד רוח הקודש ואח"כ מזמור: מזמור לדוד. משמע מתוך המזמור באה שכינה לדוד: ללמד מכאן כו'. מכאן אתה למד וגם מפסוק אחר מוכיח שנאמר ועתה קחו לי מנגן וגו': שמחה של מצוה. כי הך דקחו לי מגנן שהיה מתכוין שתשרה עליו שכינה: וכן לחלום. אם הולך לישן מתוך שמחה רואה חלום טוב: הא ברבה. צריך ללמוד מתוך דבר שמחה: שעמדו על הים. לאחר שעברו כדכתיב (תהלים קיד) הים ראה וינוס והתפללו לא לנו פן יעבור פרעה וחילו אחריהם: יהושע וכל ישראל אמרוהו. כלומר אף ישראל ויהושע אמרוהו וכן פירש רבינו ולא נהירא לי שאם כן כעון אתה צריך לפרש כן ואם כן מאי בינייהו ובין חכמים שאומרים נביאים שביניהן אמרוהו וכו' ואתי למימר דכל הני דאמרן לעיל אמרוהו על צרתן שהרי תקנוהו נביאים לכך אלא כל אחד מן התנאים הכי קים ליה מרביה: הללויה ריש פירקא. כולהו הנך דספר תהלים שאין בו כי אם אחת לבדו בין פרק לפרק אבל מקום שיש שני פעמים הללויה בין פרק לפרק לא פליגי רב חסדא ורבה בר רב הונא דחד מלעיל וחד מלרע: קראי מוסיפין. בעלי מקרא מוסיפין אף אלו:

תורה אור

א"ר חסדא א"ר יוחנן הללויה וכסיה וידידיה אחת הן רב אמר כסיה ומרחביה אחת הן *רבה אמר מרחביה בלבד איבעיא להו מרחב יה לרב חסדא מאי תיקו איבעיא להו ידידיה לרב מאי ת"ש דאמר רב ידידיה נחלק לשנים לפיכך ידיד חול יה קודש איבעיא להו הללויה לרב מאי ת"ש דאמר רב חזינא תילי דבי חביבא דכתיב בהו הללו בחד גיסא ויה בחד גיסא ופליגא דריב"ל דאמר ריב"ל מאי הללויה הללוהו בהלולים הרבה ופליגא דידיה אדידיה דאמר ריב"ל בעשרה מאמרות של שבח נאמר ספר תהלים בניצוח בנגון במשכיל במזמור בשיר באשרי בתהלה בתפלה בהודאה בהללויה גדול מכולן הללויה שכולל שם ושבח בבת אחת אמר רב יהודה אמר שמואל שיר שבתורה משה וישראל אמרוהו בשעה שעלו מן הים והלל זה מי אמרו נביאים שביניהן תקנו להן לישראל שיהו אומרין אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבא עליהן ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן תניא היה ר"מ אומר כל תושבחות האמורות בספר תהלים כלן דוד אמרן שנאמר °כלו תפלות דוד בן ישי אל תיקרי כלו אלא כל אלו הלל זה מי אמרו רבי יוסי אומר אלעזר בני אומר משה וישראל אמרוהו בשעה שעלו מן הים וחלוקין עליו חביריו לומר שדוד אמרו ונראין דבריו מדבריהן *אפשר ישראל שחטו את פסחיהן ונטלו לולביהן ולא אמרו שירה ד"א פסלו של מיכה עומד בבכי וישראל אומרים את ההלל: ת"ר כל שירות ותושבחות שאמר דוד בספר תהלים ר"א אומר כנגד עצמו אמרן רבי יהושע אומר כנגד ציבור אמרן וחכ"א יש מהן כנגד ציבור ויש מהן כנגד עצמו האמורות בלשון יחיד כנגד עצמו האמורות בלשון רבים כנגד ציבור ניצוח וניגון לעתיד לבא משכיל על ידי תורגמן לדוד מזמור מלמד ששרתה עליו שכינה ואחר כך אמר שירה מזמור לדוד מלמד שאמר שירה ואחר כך שרתה עליו שכינה **ללמדך שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דבר שמחה של מצוה שנאמר °ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' אמר רב יהודה אמר רב וכן לדבר הלכה אמר רב נחמן וכן לחלום טוב איני *והאמר רב גידל אמר רב כל ת"ח היושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר תכוינה שנאמר °שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר *אל תקרי שושנים אלא ששונים אל תקרי מור עובר אלא מר עבר לא קשיא הא ברבה הא בתלמידא ואי בעית אימא הא והא ברבה ולא קשיא הא מקמי דפתח והא לבתר דפתח כי הא דרבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא ובדחו רבנן ולבסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא ת"ר הלל זה מי אמרו ר"א אומר משה וישראל אמרוהו בשעה שעמדו על הים הם אמרו °לא לנו ה' לא לנו משיבה רוח הקודש ואמרה להן °למעני למעני אעשה רבי יהודה אומר יהושע וישראל אמרוהו בשעה שעמדו עליהן מלכי כנען הם אמרו לא לנו ומשיבה וכו' רבי אלעזר המודעי אומר דבורה וברק אמרוהו בשעה שעמד עליהם סיסרא הם אמרו לא לנו ורוח הקודש משיבה ואומרת להם למעני למעני אעשה ר' אלעזר בן עזריה אומר חזקיה וסייעתו אמרוהו בשעה שעמד עליהם סנחריב הם אמרו לא לנו ומשיבה וכו' רבי עקיבא אומר חנניה מישאל ועזריה אמרוהו בשעה שעמד עליהם נבוכדנצר הרשע הם אמרו לא לנו ומשיבה וכו' רבי יוסי הגלילי אומר מרדכי ואסתר אמרוהו בשעה שעמד עליהם המן הרשע הם אמרו לא לנו ומשיבה וכו' וחכמים אומרים נביאים שביניהן תיקנו להם לישראל שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבא עליהם לישראל ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן: אמר רב חסדא הללויה סוף פירקא רבה בר רב הונא אמר הללויה ריש פירקא אמר רב חסדא חזינא להו לתילי דבי רב חנין בר רב דכתיב בהו הללויה באמצע פירקא אלמא מספקא ליה אמר רב חנין בר רבא הכל מודים °בתהלת ה' ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד (הללויה) הללויה דבתריה ריש פירקא °רשע יראה וכעס שניו יחרק ונמס תאות רשעים תאבד הללויה דבתריה ריש פירקא °ושעומדים בבית ה' הללויה דבתריה ריש פירקא קראי מוסיפין אף את אלו °מנחל בדרך ישתה על כן ירים ראש הללויה דבתריה ריש פירקא °ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם הללויה דבתריה ריש פירקא נימא כתנאי *עד היכן הוא אומר בית שמאי אומרים עד °אם הבנים שמחה ובית הלל אומרים °עד °חלמיש למעינו מים ותניא אידך עד היכן הוא אומר בית שמאי אומרים עד °בצאת ישראל ממצרים ובית הלל אומרים עד °לא לנו ה' לא לנו מאי

ה"ג שעומדים בבית ה' בחצרות בית אלהינו הללויה דבתריה ריש פירקא. ולא גרסינן העומדים בבית ה' בלילות דאם כן ה"ל למינקט יברכך ה' מציון שזהו פסוק למעלה מהללויה ולא ה"ל למינקט שלשה פסוקים למעלה לכך נראה דגרסינן כדפרישית ולפי זה אנו צריכין לומר בו הללויה הללו את שם ה' הללו עבדי ה' שעומדים בבית ה' וגו' שלמעלה מזה אינו תחלת המזמור דלא יתכן שיהיה המזמור שני פסוקים °ועוד דאמרי' *במדרש קמ"ז מזמורים יש בספר תהלים כנגד שנות יעקב אלא הוא סופו של שיר המעלות הנה ברכו וגו' ואתי שפיר דקאמרינן לקמן רב אחא בר יעקב דמתחיל הלל הגדול מכי יעקב בחר לו יה דהוי תחלת המזמור דבע"א לא יתכן שהיה מתחיל הלל מאמצע המזמור:
למען

[לקמן קיח. ע"ש, ברכות דף ט:]

עין משפט
נר מצוה

צו א מיי' פ"ז מהלכות יסודי התורה הל' ד:
צז ב מיי' פ"ח מהלכות מגלה הל' ה סמג עשין מא טור א"ח סי' תעג:

רבינו חננאל

ענין דהללויה כסיה ידידיה דבור אחד הוא. ת"ש ידידיה נחלק לשנים לפיכך ידיד חול יה קדש: אמר ר"י בן לוי בעשרה דברים נאמר ספר תהלים בנצוח בנגון במשכיל במזמור בשיר באשרי בתפלה בתהלה בהודאה בהלל גדול שבכלן הללויה שכולל שם ושבח בבת אחת: ת"ר שיר שבתורה משה וישראל אמרוה בשעה שעמדו על הים הלל זה הללויה הללו עבדי ה' נביאים תקנוהו שיהו אומרין על כל פרק ועל כל צרת שנגאלין ממנה וכו' ר"מ אומר כל שירות שבתילים דוד אמרן כו' עד וכי פסל מיכה עומד בבכי וישראל אומרין שירה ופשוטה היא: תניא כל שיר האמור בתלים בלשון יחיד דוד אמרו בפני עצמו וכל האמור בלשון רבים כנגד צבור אמרו וכל האמור בנצוח בניגון לעתיד לבוא וכל האמור במשכיל על ידי תורגמן אמרו וכל האמור לדוד מזמור שרתה שכינה עליו ואחר כך מזמור וכל האמור מזמור לדוד אמר שירה ואח"כ שרתה עליו שכינה ללמדך שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות וכו' עד אלא מתוך שמחה שנא' ועתה קחו לי מנגן וכו' וכן להלכה וכן לחלום טוב ואסיקנא כי הא דרבא מקמי דלפתח בשמעתא הוה אמר מילתא דבדיחותא קמי רבנן לבדוחי לביהו והדר הוה יתיב באימתא ופתח בשמעתא וכל שכן תלמיד דלא ליתיב אלא באימתא: ת"ר רבי אליעזר אומר הלל זה משה וישראל אמרוהו בשעה שעמד עליהם פרעה אמרו הן לא לנו משיבה רוח הקדש למעני למעני אעשה ר' יהושע אומר יהושע וישראל אמרוהו וכו' ר' אלעזר המודעי אומר דבורה וברק אמרוהו כו' ר' אלעזר בן עזריה אומר חנניה מישאל ועזריה אמרוהו כו' ר' יוסי הגלילי אומר מרדכי ואסתר אמרוהו וחכמים אומרים נביאים שביניהם תקנוהו שיהו אומרין אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שתבוא עליהן ולכשנגאלין אומרין אותו על גאולתן: מתני' עד היכן אומר ב"ה אומר עד חלמיש למעינו מים והלכה כב"ה

מסורת
השש"ס

[גירסת רש"ל והוי"ט פ"ד מ"ה דמסכת סוכה רבא ע"ש]
לעיל דף לס:
שבת ד' ל:ע"ש (ברכות דף לא)
שבת ל:
שבת דף פח: [ודף ל:]

תהלים עב
מ"ב ג
שיר ה
תהלים קטו
ישעיה מח
תהלים קמה
שם קיב
שם קלה
שם קי
שם קיא
[לעיל קטז:]
שם קיג
שם קיד
שם קטו

גליון
הש"ס

תוס' ד"ה שעומדים וכו' ועוד דאמרינן במדרש. וכ"ה במס' סופרים פט"ז הלכה י"א ובירושלמי פט"ו דשבת:

צח א מיי' פ"ב מהלכות תפלה הל' ה' ופכ"ט מהלכות שבת הלכה ב והלכה יט סמג עשין יט כט טוש"ע סימן רסח וטוש"ע א"ח סימן תפז סעיף א:

[לשבת הגדול סמוך לסוף פיוט קוד' תפל בדור פסח]

צט ב מיי' פ"ז ופ"ח מהלכות מצה הלכה י סמג עשין מא טוש"ע א"ח סימן תעט:
ק ג מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תפ:
קא ד מיי' פ"ז שם וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תעג סעיף ג:
קב ה מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תעט:

למען תזכור את יום לאתך מארץ מצרים. לכך קבעו זכר ליציאת מצרים ושמעתי מהר"מ שיש במדרש לפי שבמצרים עבדו בהם בישראל בפרך ופר"ך בא"ת ב"ש וג"ל שהם מלאכות ארבעים חסר אחת וכשנגאלו ממצרים הזהירם על השבת לשבות מאות' ל"ט מלאכות: **רביעי** אומר עליו הלל הגדול. רביעי גרסי' ולא גרסינן חמישי ולה"ר יוסף טוב עלם שכתב בסדרו* קימעא לשתות מים יכנס אם חולה הוא או איסטניס ואי בעי משתיא חמרא משום אונס לומר בחמישי הלל הגדול ישתנס תימה כיון שאוסר לשתות איך תיקנו כוס חמישי הא ארבע כוסות תיקנו ולא חמישי וכן מה שאוסר לשתות אפי' מים הא לא מבטלי טעם מצה דאפילו אחר הפסח לא אסר לקמן רק מיני מיכלא אבל מיני מישתיא אפילו יין לא מצינן לאסור והא דאמר בין שלישי לרביעי לא ישתה מפרש בירושלמי שלא ישתכר ושלא יוכל לומר הלל וכן פסק רבי' שמואל לקמן* דכל שתיה מותרת ואפי' לפי המפרשים בין שלישי לרביעי לא ישתה שלא יבטל טעם מצה מ"מ במים לא מיירי אלא ביין דומיא בין ראשון לשני ישתה דמיירי ביין כי היכי דניגרריה לליביה כדאמרי' לעיל [דף קח.] ומיהו רוב עמא דבר לשתות וגם רב אלפס התיר מים ולא אסר רק יין:

[קכ. בסוף הסוגיא]

מאי

קסבר עד ועד בכלל. ואי אמינא עד בצאת סברי עלמא דאף בצאת בכלל משום הכי אמר עד אם הבנים שמחה ותו לא: [עד ולא עד בכלל.] ואי הוה אמינא עד אם הבנים הוה משמע עד אם הבנים ולא אם הבנים בכלל: ה"ג כתיב הכא למען תזכור את יום צאתך וגו' וכתיב התם זכור את יום השבת לקדשו: כשם הגדולים. כאברהם כיצחק ויעקב: דברבים איתא. משום כבוד רבים אומר מקדש ישראל: ה"ג

תורה אור

מאי לאו בהא קמיפלגי למ"ד עד אם הבנים שמחה סבר הללויה רישא פירקא ומאן דאמר עד בצאת ישראל סבר הללויה סוף פירקא רב חסדא מתרץ לטעמיה דכולי עלמא סברי הללויה סוף פירקא מ"ד עד בצאת ישראל שפיר ומאן דאמר עד אם הבנים שמחה *עד ועד בכלל ונימא עד הללויה וכי תימא דלא ידעינן הי הללויה ונימא הללויה של אם הבנים שמחה קשיא רבה בר רב הונא מתרץ לטעמיה דכולי עלמא הללויה רישא פירקא מאן דאמר עד אם הבנים שמחה שפיר ומאן דאמר עד בצאת ישראל סבר עד ולא עד בכלל ונימא עד הללויה וכי תימא דלא ידעינן הי הללויה ונימא עד הללויה שבצאת ישראל קשיא: וחותם בגאולה: אמר רבא ק"ש והלל גאל ישראל דצלותא גואל ישראל מ"ט דרחמי נינהו אמר רבי זירא דקידושא אשר קדשנו במצותיו [א] וצונו דצלותא קדשנו במצותיך מ"ט דרחמי נינהו אמר רב אחא בר יעקב וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום כתיב הכא °למען תזכור את יום וכתיב התם °זכור את יום השבת לקדשו אמר רבה בר שילא דצלותא מצמיח קרן ישועה דאפטרתא מגן דוד °ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים תני רב יוסף זהו שאומרים מגן דוד א"ר שמעון בן לקיש °ואעשך לגוי גדול זהו שאומרים אלהי אברהם ואברכך זהו שאומרים אלהי יצחק ואגדלה שמך זהו שאומרים אלהי יעקב יכול יהו חותמין בכולן ת"ל והיה ברכה בך חותמין ואין חותמין בכולן אמר רבא אשכחתינא לסבי דפומבדיתא דיתבי וקאמרי *בשבתא בין בצלותא בין בקידושא מקדש השבת ביומא טבא בין בצלותא ובין בקידושא מקדש ישראל והזמנים ואמינא להו אנא אדרבה דצלותא בין בשבתא בין ביומא טבא מקדש ישראל בקידושא דשבתא מקדש השבת ביומא טבא מקדש ישראל והזמנים ואנא אמינא טעמא דידי וטעמא דידכו טעמא דידכו שבת דקביעא וקיימא בין בצלותא ובין בקידושא מקדש השבת יומא טבא דישראל הוא דקבעי ליה דקמעברי ירחי וקבעי לשני מקדש ישראל והזמנים טעמא דידי צלותא דברבים איתא מקדש ישראל קידוש דביחיד איתא בשבת מקדש השבת ביום טוב מקדש ישראל והזמנים ולא היא צלותא ביחיד מי ליתיה וקידושא ברבים מי ליתיה ורבא סבר זיל בתר עיקר עולא בר רב נחית קמיה דרבא אמר כסבי דפומבדיתא ולא א"ל ולא מידי אלמא הדר ביה רבא רב נתן אבוה דרב הונא *בריה דרב נתן נחית קמיה דרב פפא אמר כסבי דפומבדיתא ושבחיה רב פפא אמר רבינא אנא איקלע לסורא קמיה דמרימר ונחית קמיה שלוחא דציבורא ואמר כסבי דפומבדיתא והוו משתקי ליה כולי עלמא אמר להו שבקוהו הילכתא כסבי דפומבדיתא ולא הוו משתקו ליה*: **מתני'** [ג]מזגו לו כוס שלישי מברך על מזונו [ד]רביעי גומר עליו את הלל ואומר עליו ברכת השיר *[ה]בין הכוסות הללו אם רוצה לשתות ישתה [ו]בין שלישי לרביעי לא ישתה: **גמ'** א"ל רב חנן לרבא ש"מ *ברכת המזון טעונה כוס א"ל ארבע כסי תיקנו רבנן דרך חירות כל חד וחד נעביד ביה מצוה: רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר:

מאי

שמות כ

[עי' לעיל מג: מ"ש שם עמ"ן]

ס"א והילכתא כסבי דפומבדיתא

רשב"ם

מאי לאו בהא קמיפלגי. דהנך תנאי אליבא דב"ש בהללויה פליגי אי סוף פירקא הוא אי ריש פירקא הוא הלכך האי נקט מילתיה בהך לישנא והאי מילתיה באידך לישנא אבל אליבא דבית הלל דליכא הללויה עד חלמיש למעינו מים לא פליגי כו' אלא איידי דמיחלפי מילתיה דב"ש משום הללויה אי ריש פירקא הוה אי לא מיחלפי כמי מילתייהו דבית הלל למינקט האי מילתיה סוף פירקא ואידך ריש פירקא כי היכי דאמרי אליבא דב"ש: מ"ד עד בצאת סבר עד ולא עד בכלל. ואי הוה אמר עד אם הבנים הוה משמע ולא אם הבנים שמחה בכלל: ומ"ד עד אם הבנים קסבר עד ועד בכלל. ואי הוה אמר *בצאת הוה משמע דאף בצאת בכלל ופלוגתייהו אליבא דבית הלל איכא לפרושי כמי בכה"ג: ונימא עד הללויה. למ"ד עד ולא עד בכלל: קרית שמע. ברכת גאולה שאחר ק"ש: והלל. של ערבי פסחים שחותם גאל ישראל כר"ע דמתניתין שמספר ומשבח על גאולת ישראל שעברה: דצלותא גואל ישראל. שאנו מתפללין על העתיד: דקידושא וקדשנו. דהודאה היא על שעבר: דצלותא קדשנו. לפי שאנו אומרים אותה באמצע תפלה ראוי לאומרה בלשון בקשה: צריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום. בין בכוס בין בתפלה של שבת בגזירה שוה דפסח ובשאר מועדים במה מצינו מפסח: ה"ג כתיב הכא למען תזכור את יום צאתך וכתיב התם זכור את יום השבת: דאפטרתא. במסכת סופרים (*פרק יג) תניא להו לברכות דהפטרה ומפרש דמגן דוד אומר ובצלותא שייך לומר טפי מצמיח קרן ישועה משום דרחמי נינהו ואנו מבקשין שיצמיח קרן ישועה לישראל ורבינו שלמה היה אומר משום הכי לא שייך למימר בתפלה מגן דוד שכבר אמרנו מגן אברהם ותרי חתימות כהדדי לא שייך בתפלה: כשם הגדולים אשר בארץ. נתן הנביא אמר לדוד כן מפי הקב"ה שכשם שחותמים במגן אברהם חותמין במגן דוד הגדולים אברהם יצחק ויעקב ואע"ג דבשלשתן לא חתמינן היינו לפי שאין חותמין בשתים כדכתיב והיה ברכה מיהו שלשתן נזכרין בברכת אבות אבל דוד שהוא יחיד בברכה הקבועה לו במי יתהומו אם לא במגן דוד: סבי דפומבדיתא. רב יהודה ורב עינא בסוף פרק ראשון דסנהדרין (דף יז:): בשבתא. בשבת דעלמא שאינו י"ט: יומא טבא. בלא שבתא דאילו בשבת ויום טוב חתים תרווייהו מקדש השבת וישראל והזמנים כדמפרש במסכת ביצה (דף יז): שבתא דקביעא וקיימא. מששת ימי בראשית ואינה תלויה בקביעת החודש: דברבים איתא. משום כבוד רבים אומר מקדש ישראל: קידוש ברבים מי ליתא. בבית הכנסת ובסעודת חתן: **מתני'** ברכת השיר. בגמרא מפרש: בין הכוסות הללו. בין שנים הראשונים לשנים האחרונים אם רצה לשתות ישתה: בין ג' לד' לא ישתה. מצאתי בגמרת ירושלמי למה לא ישתה כדי שלא ישתכר דתו לא מצי למימר הלל ופריך התם והלא כבר משוכר הוא שמתוך המזון אינו משכר ומשני יין שבתוך המזון אינו משכר שלאחר המזון משכר וה"ה נמי דיין שלפני המזון אינו משכר ואם רצה לשתות בין ראשון לשני ישתה דהא לא ממעט תנא אלא בין ג' לד': **גמ'** ש"מ ברכת המזון טעונה כוס. דהא במסכת ברכות לא מתני' בהדיא דטעונה כוס אלא מדיוקא שמעינן ליה דאמר בריש פירקא (דף קה:) שמעת מינה מהא מתני' תמני ש"מ ברכת המזון טעונה כוס ולימא נמי דממתני' שמעינן ליה: ה"ג ארבע כוסות תקינו להו רבנן וכל חד וחד נעביד ביה מצוה. כלומר ראוי שיעשה בו מצוה אבל בשאר ימות השנה לא בעי כוס שאף כאן אין הכוס בא בשביל ברכת המזון:

יהללוך

הגהות הגר"א
[א] גמרא דקידושא אשר קדשנו במצותיו דצלותא כו':

רבינו חננאל

וחותם בגאולה אמרי ק"ש והלל חותמין גאל ישראל צלותא גואל ישראל מאי טעמא רחמי נינהו אמ' רבי זירא ברכה דקידוש אק"ב אבל של תפלה קדשנו במצותיך מאי טעמא דתפלה רחמי נינהו וצריך שיזכיר יציאת מצרים (בלילות) [בקידוש היום] כתיב הכא זכור את יום השבת לקדשו וכתיב התם למען תזכור את יום צאתך וגו'. אמר רבה בר זירא בצלותא חותמין מצמיח קרן ישועה בהפטרה מגן דוד שנאמר ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ. תאני רב יוסף שחותמין בהפטרה מגן דוד כדרך שחותמין בתפלה מגן אברהם. אמר ריש לקיש ואעשך לגוי גדול זה שאומר אלהי אברהם ואברכך זהו שאומרים אלהי יצחק ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב יכול יהו חותמין בכלן ת"ל והית ברכה אין חותמין אלא בך בלבד. אמר רבא אשכחתינהו לסבי דפומבדיתא דהוו אמרו בשבתא בין בקידושא בין בצלותא ביום טוב בין בצלותא בין בקידושא מקדש ישראל והזמנים ואמינא להו אנא אדרבא כו' ואסיקנא כסבי דפומבדיתא מדאמר רבינא אנא אקלעי לסורא לגבי מרימר ונחית שליח צבור לקמיה ואמר כסבי דפומבדיתא והוו כולי עלמא משתקי ליה ואמר להו מרימר שבקוה דהלכתא כסבי דפומבדיתא: מזגו לו כוס שלישי ברך על מזונו אמר לו רבינא לרבא ש"מ ברכת המזון טעונה כוס אמר ליה ארבע כוסות דתקון רבנן דרך חירות כל חד וחד נעביד ביה מצוה. רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר

מאי

עין משפט נר מצוה

קג א ב ג מיי' פ"ח מהל' חו"מ הל' י' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן תפ ·

קד ד מיי' פ"ו מהל' י"ט הלכה יז :

ה"ג רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו הלל הגדול : שהקדוש ברוך הוא יושב ברומו של עולם כו' . דכתיב הודו לאל השמים נותן לחם לכל בשר והיינו דבר גדול : עשיר בשורו . מפסידו ממון [ומכפר] על גופו : קשין נקביו של אדם . כשהוא עצור כיום המיתה:

מאי ברכת השיר רב יהודה אמר יהללוך . וקמ"ל דאפילו במקום שלא נהגו לברך אחריו בלילי פסח צריך לברך דאי נהגו פשיטא א"נ דאפילו במקום שנהגו ה"א דוקא בימים אבל בלילה אין צריך לברך קא משמע לן : רבי יוחנן אמר נשמת כל חי . נראה ה"פ אף נשמת כל חי אחר יהללוך דאי לא תימא הכי אנן כמאן עבדינן וקורא נשמת כל חי ברכת השיר לפי שבשבתות אומרים אותו אחר פסוקי דזמרה ורבינו חיים כהן לא היה חותם ביהללוך כי אם בנשמת לבדו משום דלישנא דברכת השיר משמע חדא ברכה : מהודו עד על נהרות בבל . וכן אנו עושים ורגנו לדיקים בה' אינו מן המזמור : מן

תורה אור

מאי ברכת השיר רב יהודה אמר יהללוך ה' אלהינו ורבי יוחנן אמר נשמת כל חי ת"ר רביעי גומר עליו את ההלל ואומר הלל הגדול דברי ר"ט וי"א ה' רועי לא אחסר מהיכן הלל הגדול רבי יהודה אומר מהודו עד נהרות בבל ורבי יוחנן אומר משיר המעלות עד נהרות בבל רב אחא בר יעקב אמר מכי יעקב בחר לו יה עד נהרות בבל ולמה נקרא שמו הלל הגדול א"ר יוחנן מפני שהקב"ה יושב ברומו של עולם ומחלק מזונות לכל בריה א"ר יהושע בן לוי הני עשרים וששה הודו כנגד מי כנגד כ"ו דורות שברא הקב"ה בעולמו ולא נתן להם תורה וזן אותם בחסדו *אמר רב חסדא מאי דכתיב הודו לה' כי טוב הודו לה' שגובה חובתו של אדם בטובתו עשיר בשורו ואת עני בשיו יתום בביצתו אלמנה בתרנגולתה א"ר יוחנן קשין מזונותיו של אדם כפליים כיולדה דאילו ביולדה כתי' בעצב ובמזונות כתי' בעצבון* (א"ר) יוחנן קשין מזונותיו של אדם יותר מן הגאולה דאילו בגאולה כתיב המלאך הגואל אותי מכל רע מלאך בעלמא ואילו במזונות כתיב האלהים הרועה אותי א"ר יהושע בן לוי *בשעה שאמר הקב"ה לאדם וקוץ ודרדר תצמיח לך זלגו עיניו דמעות אמר לפניו רבש"ע אני וחמורי נאכל באבוס אחד כיון שאמר לו בזעת אפך תאכל לחם נתקררה דעתו אמר ר"ש בן לקיש אשרינו *אם עמדנו בראשונה ועדיין לא פלטינן מינה דקא אכלינן עיסבי דדברא אמר רב שיזבי משמיה דרבי אלעזר בן עזריה קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף דכתיב נותן לחם לכל בשר וסמיך ליה לגוזר ים סוף לגזרים אמר ר"א בן עזריה *קשין נקביו של אדם כיום המיתה וכקריעת ים סוף שנאמר מהר צועה להפתח וכתיב בתרי' רוגע הים ויהמו גליו *ואמר רב ששת משום ר"א בן עזריה כל המבזה את המועדות כאילו עובד ע"ז שנאמר אלהי מסכה לא תעשה לך וכתיב בתריה את חג המצות תשמור ואמר רב ששת משום ר"א בן עזריה כל המספר לשון הרע וכל המקבל לשון הרע וכל המעיד עדות שקר בחבירו ראוי להשליכו לכלבים שנאמר לכלב תשליכון אותו וכתיב בתריה לא תשא שמע שוא וקרי ביה לא תשיא וכי מאחר דאיכא הלל הגדול אנן מ"ט אמרינן האי משום שיש בו ה' דברים הללו יציאת מצרים וקריעת ים סוף ומתן תורה ותחיית המתים וחבלו של משיח יציאת מצרים דכתי' בצאת ישראל ממצרים וקריעת ים סוף דכתיב הים ראה וינוס מתן תורה דכתי' ההרים רקדו כאילים תחיית המתים דכתיב אתהלך לפני ה' חבלו של משיח דכתיב לא לנו ה' לא לנו וא"ר יוחנן לא לנו ה' לא לנו זו שעבוד מלכיות איכא דאמרי אמר רבי יוחנן לא לנו ה' לא לנו זו מלחמת גוג ומגוג רב נחמן בר יצחק אמר מפני שיש בו מילוט נפשות של צדיקים מגיהנם שנא' אנה ה' מלטה נפשי חזקיה אמר מפני שיש בו ירידתן של צדיקים לכבשן האש ועלייתן ממנו ירידתן דכתיב לא לנו ה' לא לנו אמר חנניה כי לשמך תן כבוד אמר מישאל על חסדך ועל אמיתך אמר עזריה למה יאמרו הגוים אמרו כולן עלייתן מכבשן האש דכתיב הללו את ה' כל גוים אמר חנניה שבחוהו כל האומים אמר מישאל כי גבר עלינו חסדו אמר עזריה ואמת ה' לעולם הללויה אמרו כולן ויש אומרים ואמת ה' לעולם גבריאל אמרו בשעה שהפיל נמרוד הרשע את אברהם אבינו לתוך כבשן האש אמר גבריאל לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע ארד ואצנן ואציל את הצדיק מכבשן האש אמר לו הקב"ה אני יחיד בעולמי והוא יחיד בעולמו נאה ליחיד להציל את היחיד ולפי שהקב"ה *אינו מקפח שכר כל בריה אמר תזכה ותציל שלשה מבני בניו דרש ר"ש השלוני בשעה שהפיל נבוכדנצר הרשע *חנניה מישאל ועזריה לתוך כבשן האש עמד יורקמו שר הברד לפני הקב"ה אמר לפניו רבש"ע ארד ואצנן את הכבשן ואציל לצדיקים הללו מכבשן האש אמר לו גבריאל אין גבורתו של הקב"ה בכך שאתה *שר ברד והכל יודעין שהמים מכבין את האש אלא אני שר של אש ארד ואקרר מבפנים ואקדיח

רשב"ם

יהללוך . (*נשמת כל חי) וגומרין בו בא"י מלך מהולל בתשבחות וזו היא ברכת השיר דמתניתין כלומר ברכת השבח: ור' יוחנן אמר נשמת כל חי אף נשמת דהיינו ברכת השיר דמתני' דאילו יהללוך אנו אומרים בכל יום שאומרים בו את ההלל ומאי שנא ליל פסח דנקט אם לא להוסיף עוד ברכה אחרת והיינו דאמר הלכה כרבי יוחנן בתרוייהו וקבעוהו לאחר הלל הגדול שצריך לאומרו כדלקמן דהשתא איכא ברכה בכל חדא וחדא והכי הויא מילתא שפיר כך נראה בעיני : ה"ג ת"ר רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו הלל הגדול : ה' רועי . על שם המזון שאכלנו צריך לומר : שהקדוש ברוך הוא יושב ברומו של עולם כו' . דכתיב ביה נותן לחם לכל בשר והיינו דבר גדול : בטובתו . בטובה שהשפיע לו והכי משמע כי טוב כי לעולם חסדו חסד הוא עושה לעולם בכי טוב כלומר בטוב שנתן לו : עשיר בשורו עני בשיו . מפסידו ממון ומכפר על גופו : בעצבון . תרי משמע : כקריעת ים סוף . כלומר נס גדול עושה לו הקדוש ברוך הוא למי שנותן לו מזונות כאשר עשה לישראל שקרע להם ים סוף ונפקא מיניה למבעי רחמי : קשין נקביו של אדם · כשהוא עצור : צועה . לשון עצור וחגור כמו צועה ברב כוחו (ישעיה סג) : כל המבזה את המועדות . שעושה מלאכה בחולו של מועד דכתיב את חג המצות תשמור ונפקא לן במסכת חגיגה (דף יח·) איסור מלאכה בחולו של מועד : המקבל לשון הרע . שמקבלו ומאמינו על חבירו אע"ג דלקבוליה לא מיבעי ליה למיחש ליה מיבעי כדמפרש במסכת נדה (דף סא·) : וקרי ביה לא תשיא. נראה בעיני דלא גרסינן ליה דכולהו משתמעי מלא תשא שכשמספר או מעיד הרי נושא בפיו שמע שוא : וכי מאחר דאיכא הלל הגדול · שמשובח יותר כמו שפירש רבי יוחנן למעלה משום דכתיב ביה נותן לחם לכל בשר אנן מאי טעמא אמרינן האי הלילא על כל פרק ופרק ועל כל צרה שלא תבא על הציבור לכשנגאלין : חמשה דברים . דמיירי נמי בגאולה : ההרים רקדו כאילים . בשעת מתן תורה דכתיב (תהלים סח) למה תרצדון הרים וגו' : גבריאל אמרו . כשניצולו חנניה מישאל ועזריה והוא היה שם דכתיב (דניאל ג) ורויה די רביעאה דמי לבר אלהין לפי שהקדוש ברוך הוא הבטיחו על כך כשנשלך אברהם באור כשדים וכשקיים לו אמר ואמת ה' לעולם שקיים הבטחתו : בשעה שהפיל נמרוד . שעל שם כן *נקרא אמרפל על שם שאמר והפיל את אברהם בכבשן ואקדיח

מסורת הש"ס

עיין בטור סימן תפ

ס"א ואמר ר' יהושע בן לוי

[נ"ל ואמר]

[עיין אדר"נ ספ"א]

ס"א שלא עמדנו בראשונה אמר אביי ועדיין

מכות כג·

[עי' בעין יעקב ובילקוט ישעיה סימן כ"א]

[נזיר כג: ב"ק לח: הוריו' י:]

נ"ל את חנניה

שר של ברד

[עירובין נג·]

גליון הש"ס

גמרא אמר חנניה כי לשמך תן כבוד · עי' ירושלמי פ"ט דסוטה הל' ו וביפ"מ שם : שם יורקמו שר הברד· עי' ר"ש תענית תוד"ה ויטמע:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' מהר צועה להפתח · נ"ב חסר סיפא דקרא ולא ימות ועי' מהרש"א כת"א :

רבינו חננאל

מאי ברכת השיר ר' יהודה אומר יהללוך ר' יוחנן אומר נשמת כל חי : ת"ר (חמישי) [רביעי] אומר עליו הלל הגדול דברי ר"ט וי"א ה' רועי לא אחסר מהיכן הוא אומר הלל הגדול רב אמר מהודו עד על נהרות בבל רבי יוחנן אומר משיר המעלות עד על נהרות בבל רב אחא בר יעקב אמר מכי יעקב בחר לו יה ועד על נהרות בבל: למה נקרא הלל הגדול אמר רבי יוחנן מפני שהקב"ה יושב ברומו של עולם ומחלק מזון לכל בריה : אמר רבי יהושע בן לוי כ"ו הודו כנגד כ"ו דור שלא היתה להם תורה וזנם הקב"ה בחסדו · מאי דכתיב הודו לה' כי טוב הודו למי שגובה חובו של אדם בטובתו פי' מכל אדם כפי השג ידו עשיר בשורו עני בשיו אלמנה בתרנגולתה יתום בביצתו : א"ר יוחנן קשין מזונותיו של אדם כפלים כיולדה [דאילו] ביולדה כתיב בעצב תלדי בנים ובמזונות כתיב בעצבון תאכלנה · ר' אלעזר אומר כקריעת ים סוף שנאמר לגוזר ים סוף לגזרים וסמיך ליה נותן לחם לכל בשר · רבי לוי אמר יתר מן הגאולה שנאמר המלאך הגואל איתי מכל רע על ידי מלאך ובמזונות כתיב האלהים הרועה אותי · רבי אלעזר בן עזריה אומר כקריעת ים סוף שנאמר מהר צועה להפתח וכתיב בתריה רוגע הים ויהמו גליו ה' צבאות שמו רבי חמא ברבי חנינא אמר כיום המיתה שנאמר לא ימות לשחת ולא יחסר לחמו : אמר רב ששת קשין נקביו של אדם כקריעת ים סוף שנאמר מהר צועה להפתח וכתיב בתריה רוגע הים וגו' אמר רב ששת המבזה את המועדות כאלו עובד ע"ז שנא' אלהי מסכה וגו' וכתיב בתריה את חג המצות תשמור ועוד אמר [רב ששת משום ראב"ע] המספר לה"ר והמקבלו והמעיד עדות שקר ראוי להשליכו לכלבים שנא' לא תשא שמע שוא וסמיך ליה לכלב תשליכון אותו ואקשי' וכי מאחר דאיכא הלל הגדול מאי טעמא שבקי' ליה וקרינן להאי ופריק ר' יוחנן מפני שיש בו ה' דברים יציאת מצרים שנא' בצאת ישראל ממצרים קריעת ים סוף שנאמר הים ראה וינוס מתן תורה שנאמר ההרים רקדו כאילים תחיית המתים שנאמר אתהלך לפני ה' בארצות החיים חבלו של משיח שנאמר לא לנו ה' לא לנו · רב נחמן אמר מפני שיש בו מלוט הצדיקים מגיהנם שנאמר אנא ה' מלטה נפשי : ענין אברהם אבינו שהפילו נמרוד לכבשן

ואקדיח מבחוץ. לשרוף את הזורקים אותן לתוך האור דכתיב (דניאל ג) גובריא אילך די הסיקו לשדרך מישך ועבד נגו קטיל הימון שביבא דנורא: ואמת ה' לעולם. שקיים לי דברו ושמר לי הבטחתו שהבטיחני להציל מבני בניו של אברהם: שנתן לו רבו מתנה. פרנסה לדגים: ה"ג כיון דנחיתו כוכבי שמיא עלייהו נחיתו לאקורי נפשייהו בנחל קישון: ואמת ה' לעולם. ששילם לנו מתנותינו מחיל פרעה להתפרנס ממנו: שמוני בניך. מרוב חטאתם בגלות: כחולדה זו שדרה בעיקרי בתים. והיינו עקרת הבית: אומות העולם מאי עבידתייהו. לשבוחי משום דגבר עלינו חסדו הא עלן לשבוחי: אגבורות ונפלאות. דחזיתו שעשה לי: וקנה. עדת ישראל בין הקנים ביער: חזיר מיער. זה אדום שכתוב בה (שם ז) אכלה ומדקה ושארא ברגלה רפסה וזה דרכו של חזיר: שכל מעשיה נכתבים בקולמוס אחד. כלו' פה אחד להם להרע: מתרפס. מתיר פס פושט יד: ברצי. כלומר מתנים עם ישראל לעשות רצונם בשוחד שהם מקבלים ואין מקיימין דבריהם:

זה

תורה אור

מן שמים נלחמו הכוכבים ממסילותם. במקומן היו עומדים ולהטן מגיע עד לארץ וכן פירש"י בנימוקי מקרא ותימה למ"ד בפ' מי שהיה (לעיל דף נד:) כל העולם כולו תחת כוכב א' עומד היאך ירדו הכוכבים הלא מאחד נתמלא העולם וי"ל דלא איירי אלא בכוכבים של גלגל שהן מזלות קבועים אבל שאר כוכבים קטנים הם*:

כמטודה

ואקדיח מבחוץ ואעשה *נס בתוך נס אמר לו הקב"ה רד באותה שעה פתח גבריאל ואמר ואמת ה' לעולם ר' נתן אומר ואמת ה' לעולם דגים שבים אמרוהו כדרב הונא דאמר רב הונא ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו *וכדדרש רבה בר מרי מאי דכתיב °וימרו על ים בים סוף מלמד שהמרו ישראל באותה שעה ואמרו כשם שאנו עולין מצד אחד כך מצריים עולים מצד אחר אמר לו הקב"ה לשר של ים פלוט אותן ליבשה אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטל ממנו אמר לו אתן לך אחד ומחצה שבהן אמר לו רבש"ע יש עבד שתובע את רבו אמר לו נחל קישון יהא לי ערב מיד פלט אותן ליבשה ובאו ישראל וראו אותן שנאמר °וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים מאי אחד ומחצה שבהן דאילו בפרעה כתיב °שש מאות רכב בחור ואילו בסיסרא כתיב °תשע מאות רכב ברזל כי אתא סיסרא [אתא עלייהו בדקרי דפרזלא הוציא הקב"ה עליהם כוכבים ממסילותם דכתיב] °מן שמים נלחמו הכוכבים כיון דנחיתו כוכבי שמים עלייהו אקדירו הני דקרי דפרזלא נחיתו לאקורי למיסחי נפשייהו בנחל קישון אמר לו הקב"ה לנחל קישון לך והשלם ערבונך מיד גרפם נחל קישון והשליכן לים שנאמר °נחל קישון גרפם נחל קדומים מאי נחל קדומים נחל שנעשה ערב מקדם באותה שעה פתחו דגים של ים ואמרו ואמת ה' לעולם אמר רבי שמעון בן לקיש מאי דכתיב °מושיבי עקרת הבית אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע שמוני בניך* כחולדה זו הדרה בעיקרי בתים: דרש רבא *מאי דכתיב °אהבתי כי ישמע ה' אמרה כנסת ישראל רבש"ע אימת אני אהובה לפניך בזמן שתשמע קול תחנוני דלותי ולי יהושיע אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אע"פ שדלה אני במצות לך אני ולי נאה להושיע אמר רב כהנא כשחלה רבי ישמעאל בר' יוסי שלח לו ר' אמור לנו שנים ושלשה דברים שאמרת לנו משום אביך שלח לו כך אמר אבא מאי דכתיב °הללו את ה' כל גוים אומות העולם מאי עבידתייהו הללו את ה' כל גוים אגבורות ונפלאות דעביד בהדייהו כל שכן אנו דגבר עלינו חסדו (אמר לו) ועוד *(חדא) עתידה מצרים שתביא דורון למשיח כסבור אינו מקבל מהם אמר לו הקב"ה למשיח קבל מהם אכסניא עשו לבניי במצרים מיד °יאתיו חשמנים מני מצרים נשאה כוש ק"ו בעצמה ומה הללו שנשתעבדו בהן כך אני שלא נשתעבדתי בהן לא כ"ש אמר לו הקב"ה קבל מהם מיד °כוש תריץ ידיו לאלהים נשאה מלכות [רומי] הרשעה ק"ו בעצמה ומה הללו שאין אחיהן כך אנו שאנו אחיהן לא כ"ש אמר לו הקדוש ברוך הוא לגבריאל °גער חית קנה געור חיה וקנה לך עדה דבר אחר געור חית קנה שדרה בין הקנים דכתיב °יכרסמנה חזיר מיער וזיז שדי ירענה *אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן געור בחיה שכל מעשיה נכתבין בקולמוס אחד °עדת אבירים בעגלי עמים ששחטו אבירים כעגלים שאין להם בעלים °מתרפס ברצי כסף שפושטין יד לקבל ממון ואין עושין רצון בעלים °*פיזר עמים קרבות יחפצון מי גרם להם לישראל שיתפזרו לבין אומות העולם קריבות שהיו חפצין בהן ועוד שלח לו ג' מאות וששים וחמשה שווקים בכרך גדול של רומי וכל אחד ואחד היו בו שלש מאות וששים וחמשה בירניות וכל בירנית ובירנית היו בו שלש מאות וששים וחמשה מעלות וכל מעלה ומעלה היו בו כדי לזון את כל העולם כולו אמר רבי *(ישמעאל) לרבי ואמרי לה *(לר' ישמעאל בר יוסי) הני למן לך ולחברך ולחברותך שנאמר °סחרה ואתננה קודש לה' לא יאצר ולא יחסן כי ליושבים לפני ה' יהיה וגו' מאי לא יאצר תני רב יוסף לא יאצר זה בית אוצר ולא יחסן זה בית גניזה מאי כי ליושבים לפני ה' אר"א

זה

רשב"ם

ואקדיח מבחוץ. לשרוף את הזורקין אותן לתוך האור כדכתיב גובריא אילך די הסיקו לשדרך וגו' עד קטיל הימון שביבא דנורא: פלוט אותן ליבשה. ויתנו לקבורה שם בזכות שאמרו (שמות יד) כי ה' נלחם להם במצרים והיינו דכתיב (שם טו) נטית ימינך תבלעמו ארץ שנשבע הקב"ה לארץ שלא תטנם על קבורתן: שנותן לו רבו מתנה. פרנסה לדגים: כיון דנחיתו כוכבי שמיא עלייהו. נחיתו לאקורי נפשייהו בנחל קישון: *פתחו קוודגים. שבים: נחל קישון גרפם. לים כדכתיב (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים: ואמת ה' לעולם. ששילם לנו מתנותינו מחיל פרעה להתפרנס ממנו: אמרה כנסת ישראל. הזקנים והחשובים שבהן אמרו על שאינם חשובים כל כך כדמשמע אם הבנים שהאם צועקת על הבנים שמוה עקרת הבית: שמוני בניך. מרוב חטאתם בגלות: כחולדה זו הדרה בעיקרי בתים. והיינו עקרת הבית: אני אהובה לפניך. אהבתי משמע כמו אהבתני כלומר אהבת אותי: לי נאה להושיע. יותר מכל האומות שהרי ישראל ייחדוך: כשחלה רבי ישמעאל ברבי יוסי שלח לו כו'. בהרבה מקומות בש"ס מצינו ששלח לו רבי לרבי ישמעאל ברבי יוסי בחליו כן והדברים שהשיב לו כאן לא השיב לו פעם אחרת ושמא חלאים הרבה חלה רבי ישמעאל ובכל פעם ופעם שלח לו רבי והוא משיב לו אי נמי כולן השיבן בפעם אחת ובש"ס סידרן במסכתות כל אחת על מקומה: אומות העולם מאי עבידתייהו. לשבוחי משום דעלינו גבר חסדו הא עלן לשבוחיה: אגבורות ונפלאות. דחזין שעשה בעולם וכל שכן אנו כי גבר עלינו חסדו יותר מכל אומה ולשון: יאתיו חשמנים. דורונות למלך המשיח לירושלים כדכתיב לעיל מיניה מהיכלך על ירושלים לך יובילו מלכים שי: געור חיה. אומה הרשעה: וקנה לך עדה. ישראל ואית דמפרשי מצרים וכוש דכתיב אבירים ולא נהירא דהתם עדה ישראל: קנה. דריש לשון קנים: בין הקנים. ביער דחזיר ביער זו אדום שכתוב בה אכלה ומדקה ושארא ברגלה רפסה זה דרכו של חזיר: נכתבין בקולמוס אחד. כלומר כולן פה אחד להרע לישראל אם בא ישראל לדין לפניהם כולן מחייבין אותו מדכתיב קנה ולא כתיב קנים משמע קולמוס אחד: בעגלי עמים. עגלים של כל העולם הפקר שאין לה בעלים: מתרפס. מתיר פס פושט יד: ברצי. כלומר מתנין עם ישראל לעשות רצונם בשוחד שהן מקבלין ואין מקיימין דבריהן: בירניות. מגדלים: לחברותך. לחברי חבירך: בית אוצרותיהן. של תירוש דגן ויצהר: ולא יחסן. לשון חוסן זה בית גנזיהן של כסף וזהב הגנוזין וטמונים בחוזק ובחוסן:

זה

[וע"ע תוספות לעיל נד: ד"ה כל ותוספות חגיגה יב: ד"ה מסוף]

רבינו חננאל

לכבשן האש וענין חנניה מישאל ועזריה שהפילן נבוכדנצר לכבשן האש וענין וימרו על ים בים סוף ישראל שבאותו הדור קטני אמנה היו אמרו כשם שאנו עולין מצד זה כך המצרים עולין מן הצד האחר וכו': אמרה כנסת ישראל אע"פ שדלה אני מן המצות לי נאה להושיע אהבתי כי ישמע ה' הללו את ה' כל גוים וכל שכן אנו דגבר עלינו חסדו וענין יאתיו חשמנים מני מצרים למלך המשיח לא יאצר ולא יחסן כי ליושבים

[שבת לג: חולין קכז:]

ערכין טז:

[חולין כ:]

צ"ל קודש ד"ה ואמת ר"ם יז: ע"ש

[שלח לו]

[בקרא כתיב בור]

[ר"י בר' יוסי לרבי כצ"ל]

[עי' מגלה אצר עפוס]

[ר"ש ארי כצ"ל]

זה המכיר מקום חבירו בישיבה. שיודע לומר זה מקום מיושב לפלוני וזה של פלוני דהואיל ומכיר הוא מקום שלום רגיל הוא לישב שם תמיד: סתרי תורה. מעשה מרכבה ומעשה בראשית: למנצח. מדלא כתיב לנצח משמע שנותן כח לבריות לנצחו: מפני מדת הדין. שמקטרגת ואומרת לא תקבלם והוא מקבלם בסתר: לולי משה בחירו. אלמא משתבח ביה קרא במשה וקרי ליה בחירו משום דהשיב חמתו מהשחית אלמא שמח הוא בכך: כמצודה זו. שפורסים לעופות לצוד ואין בה דגן ואין עוף נפנה אליה: מלחמתו של זרח במצרים גמרא אבל מלחמת זרח באסא קראי: ושיגרו להדרימון. מלך ארם לעזור לו על בעשא מלך ישראל וקראי ניהו ומלחמת יהושפט בעמונים קראי ודרך הראשונים להביא גנזיהם עמהם במלחמתם כדי שימשך לבם אחר ממונם ולא יברחו: שמעמידו על רגליו. שמשמח לבו: אקלידי. מפתחות: וקולפי. פותחות שקורין בלעז סרדור"א: דגלדי. של נרתיקים של עור שנשאים על סוסים וחמורים וגמלים: אבן מאסו הבונים. כלומר דוד שמימיו רועה צאן היה ונעשה ראש ונפלאת בעינינו לשון רבים אמרו אחיו: זה היום עשה ה'. שמואל היה מתנבא עליהם שסופן לגיל ולשמוח שיושיעם מיד אויביהם: הושיעה נא אמרו אחיו. כלומר על ידי דוד ודוד אמר הצליחה נא שיצליח במלכותו: ברכנוכם אמר שמואל. שיברך כולם כלומר מברכין אנו אתכם: לנו. לשון רבים: אסרו חג בעבותים. הביאו זבחים ושלמים הרבה לשמוח: לכפול

תורה אור

זה המכיר מקום חבירו בישיבה איכא דאמרי אמר ר"א זה המקבל פני חבירו בישיבה מאי למכסה עתיק (יומין) זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין ומאי נינהו סתרי תורה ואיכא דאמרי זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין מאי נינהו טעמי תורה אמר רב כהנא משום רבי ישמעאל ברבי יוסי מאי דכתיב °למנצח מזמור לדוד זמרו למי שנוצחין אותו ושמח בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם בשר ודם מנצחין אותו ועצב אבל הקב"ה נוצחין אותו ושמח שנאמר °ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו אמר רב כהנא *משום רבי ישמעאל בר' יוסי אמר ר"ש בן לקיש משום רבי יהודה נשיאה מאי דכתיב °וידי אדם מתחת כנפיהם ידו כתיב זה ידו של הקדוש ברוך הוא שפרוסה תחת כנפי החיות כדי לקבל בעלי תשובה *מיד מדת הדין אמר רב יהודה אמר שמואל כל כסף וזהב שבעולם יוסף לקטו והביאו למצרים שנאמר °וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא אין לי אלא שבארץ מצרים ושבארץ כנען בשאר ארצות מנין תלמוד לומר °וכל הארץ באו מצרימה וכשעלו ישראל ממצרים העלוהו עמהן שנאמר °וינצלו את מצרים *רב אסי אמר עשאוה כמצודה זו שאין בה דגן רבי שמעון *אמר כמצולה שאין בה דגים והיה מונח עד רחבעם בא שישק מלך מצרים ונטלו מרחבעם *שנאמר °ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים [על ירושלים] ויקח את אוצרות בית ה' ואת אוצרות בית המלך בא זרח מלך כוש ונטלו משישק בא אסא ונטלוהו מזרח מלך כוש ושיגרו *להדרימון בן טברימון באו בני עמון ונטלום *מהדרימון בן טברימון בא יהושפט ונטלו מבני עמון והיה מונח עד אחז בא סנחריב ונטלו מאחז בא חזקיה ונטלו מסנחריב והיה מונח עד צדקיה באו כשדיים ונטלוהו מצדקיה באו פרסיים ונטלוהו מכשדיים באו יוונים ונטלוהו מפרסיים באו רומיים ונטלוהו מיד יוונים ועדיין מונח ברומי: *אמר רבי חמא (*בר) חנינא שלש מטמוניות הטמין יוסף במצרים אחת נתגלה לקרח ואחת נתגלה לאנטונינוס בן אסוירוס ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבא °עושר שמור לבעליו לרעתו אמר רבי שמעון בן לקיש זו עשרו של קרח (*שנאמר) °ואת כל היקום אשר ברגליהם א"ר אלעזר זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו *א"ר לוי משאוי שלש מאות פרדות לבנות היו מפתחות בית גנזיו של קרח וכולהו אקלידי וקליפי דגלדא: (דיא"ש אדי"ש כשד"ך מאוד"ך סימן) א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן °אודך כי עניתני אמר דוד אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה אמר ישי מאת ה' היתה זאת אמרו אחיו זה היום עשה ה' אמר שמואל אנא ה' הושיעה נא אמרו אחיו אנא ה' הצליחה נא אמר דוד ברוך הבא בשם ה' אמר ישי ברכנוכם מבית ה' אמר שמואל אל ה' ויאר לנו אמרו כולן אסרו חג בעבותים אמר שמואל אלי אתה ואודך אמר דוד אלהי ארוממך אמרו כולן: *תנן התם מקום שנהגו לכפול

במצודה שאין בה דגן. דרך ציידי עופות להשים דגן במצודה ודרים ויגלגו ויגלדו כי למ"ד מתחלפת בדל"ת במקומות הרבה: אבל

רשב"ם

זה המכיר מקום חבירו בישיבה. שיודע לומר זה מקום פלוני וזה מקום פלוני דהואיל ומכיר מקום חבירו רגיל הוא לישב תמיד שם: עתיק יומין. זה הקדוש ברוך הוא דכתיב (דניאל ז) ועתיק יומין יתיב: סתרי התורה. מעשה המרכבה ומעשה בראשית ופירושו של שסקהלי כדכתיב (שמות ג) זה שמי לעלם והמכסה היינו שאינו מוסר אותם לכל אדם אלא למי שלבו דואג כדאמרינן בפרק אין דורשין (חגיגה דף יג.) זה המגלה דברים שכיסן עתיק יומין והכי משמע למכסה סתרי תורה שהיו מכוסין מתחלה ועתיק יומיא גילן ונתן רשות לגלותן ומי שמגלה אותן זוכה למה שאמור בפסוק זה: למנצח. לשון מפעיל מדלא כתיב לנוצח משמע שנותן ניצוח לבריותיו שינצחוהו: לולי משה בחירו. אלמא קרי ליה בחירו משום דעומד בפרץ לפניו ומדמשבח ביה משמע שמח הוא בכך: מפני מדת הדין. שמקטרגת ואומרת לא תקבלם והוא מקבלם בסתר: גבי מצודה גרסינן דגן שדרך ליתן דגן במצודה שפורסין לפני העופות כשאין בה דגן אין עוף נפנה אליה גבי מצולה דהיינו מים גרסינן דגים: ויגלגו. דרשינן לשון מצודה: מלחמתו של זרח במצרים גמרא אבל מלחמתו של זרח באסא קראי בד"ה (ב יד): ושיגרו להדרימון. מלך ארם לעזור לו על בעשא מלך ישראל וקראי ניהו (שם ב טז): באו בני עמון ונטלוהו כו'. גמרא מלחמת יהושפט בעמונים קראי ודרך הראשונים להביא גנזיהן עמם במלחמתם כדי שימשך לבם אחר ממונם ולא יברחו וכשהן מנוצחין הנוצחין נוטלים ממונן: מלחמת סנחריב באחז קראי חזקיהו נטלו מסנחריב כשבא המלאך והכה המחנה: כשדיים תפשו את צדקיהו. קראי פרסיים קבלו המלכות מכשדים דכתיב (דניאל ה) פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס ויוונים קיבלו המלכות מפרסיים מפורש בספר יוסיפון וגם רומיים שקיבלו המלכות מיוונים מפורש שם ובפ"ק דע"ז (דף ח:): זה עשרו של קרח. שעל ידי רוב ממונו נתגאה ונטרד מן העולם: משוי שלש מאות. לאו דוקא וכן כל שלש מאות שבש"ס: אקלידי. מפתחות: וקולפי. פותחות: דגילדי. מרצופין של עור ואעפ"כ היה משוי שלש מאות פרדות: אבן מאסו הבונים. זה דוד שהיה צעיר באחיו ורועה: נפלאת בעינינו. לשון רבים אמרו אחיו: זה היום עשה ה'. שמואל היה מתנבא שסופן לגיל ולשמוח בו שיושיעם מאויביהם: הצליחה נא אמר דוד. שיצליח במלכותו: אסרו חג בעבותים. הביאו זבחים ושלמים הרבה לשמוח ומתן דמן למזבח: לכפול

רבינו חננאל

לפני ה' זה המקבל פני חבירו בישיבה: וידי אדם מתחת כנפיהם ידו כתיב ידו של הקב"ה שהיא פשוטה לקבל שבים מפני מדת הדין כל אלו דברים פשוטין הן: ענין כל כסף שבעולם לקטו יוסף והביאו לפרעה כשעלו ישראל ממצרים נטלוהו שעשו מצרים כמצולה שאין בה דגן איכא דאמרי כמצודה: בא שישק נטלו מרחבעם בא זרח נטלו משישק וכו'. ואת כל היקום אשר ברגליהם זו עשרו של אדם שמעמידו על רגליו א"ר לוי משאוי שלש מאות פרדות היו מפתחות גנזיו של קרח והלוה אקלידי קלפי דגילדאי: אמר רבי יונתן אודך כי עניתני אמר דוד אבן מאסו הבונים אמר ישי מאת ה' היתה זאת אמרו אחיו זה היום עשה ה' אמר שמואל: תנן התם מקום שנהגו לכפול

[משום רבי ישמעאל בר' יוסי ורבנן אמרי]

ס"א מפני

ברכות ט: ע"ש

לעיל סו:

[נ"ל להדרימון]

ולק קי' ע"ש

ג"ז שם

סוכה נה:

[בן לקיש כנ"ל וכן איתא בברכות ט: וכ"א בילקוט]

[נ"ל מהדרימון]

[נ"ע בר']

[בסנהדרין ליתא תיבת שנאמר]

עין משפט
נר מצוה

קה א מיי' פ"ג מהל' חמץ ומצה הלכה יא טוש"ע א"ח סימן תעז סעיף ג :

קו ב ג מיי' פ"ח מהל' מצה הלכה ט סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעח סעיף א :

*לכפול יכפול לפשוט יפשוט לברך אחריו יברך הכל כמנהג המדינה אמר אביי *לא שנו אלא לאחריו אבל לפניו [מצוה] לברך *דא"ר יהודה אמר שמואל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן *מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא א"ר נחמן בר יצחק דכתיב °וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבור את הכושי אביי אמר מהכא °והוא עבר לפניהם איכא דאמרי מהכא °ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם תניא *רבי כופל בה דברים רבי אלעזר בן פרטא מוסיף בה דברים מאי מוסיף אמר אביי מוסיף לכפול מאודך למטה דרש רב עוירא זימנין א"ל משמיה דרב* וזימנין א"ל משמיה דרב (אשי) מאי דכתיב °ויגדל הילד ויגמל עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמל חסדו לזרעו של יצחק לאחר שאוכלין ושותין נותנין לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך ואומר להן איני מברך שיצא ממני ישמעאל אומר לו ליצחק טול וברך אומר להן איני מברך שיצא ממני עשו אומר לו ליעקב טול וברך אומר להם איני מברך שנשאתי שתי אחיות בחייהן שעתידה תורה לאוסרן עלי אומר לו למשה טול וברך אומר להם איני מברך שלא זכיתי ליכנס לארץ ישראל לא בחיי ולא במותי אומר לו ליהושע טול וברך אומר להן איני מברך שלא זכיתי לבן דכתיב יהושע בן נון °נון בנו יהושע בנו אומר לו לדוד טול וברך אומר להן אני אברך ולי נאה לברך שנאמר °כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא : **מתני'** *אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן : **גמ'** מאי אפיקומן אמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה ושמואל אמר כגון *אורדילאי לי וגוולייא לאבא ורב חנינא בר שילא ורבי יוחנן (אמר) כגון תמרים קליות ואגוזים תניא כוותיה דרבי יוחנן אין מפטירין אחר הפסח כגון תמרים קליות ואגוזים אמר רב יהודה אמר שמואל *אין מפטירין אחר מצה אפיקומן תנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אחר הפסח הוא דלא אבל לאחר מצה מפטירין לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא אחר מצה דלא נפיש טעמייהו אבל לאחר הפסח דנפיש טעמיה ולא מצי עבוריה לית לן בה קמשמע לן נימא מסייע ליה *הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה אין בראשונה

תוספות

אבל לפניו מצוה לברך . לפי מה שפירש לעיל דהפסוקים לא הוו הפסק וברכה אחרונה היא חתימת הראשונה לא יתכן כאן דאיך יברך לפניו ולא יחתום אחריו מהר"י : **אמר** רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה . רב מוקי למתניתין כדר' יהודה דסבר דאין הפסח נאכל בשני מקומות והכי אוקימנא סתמא פרק כילד צולין (לעיל ד' פו·) שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד אלו הופכין פניהם ואוכלין ואלו הופכין פניהם ואוכלין והשמש באמצע פירוש משום היכרא וכשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו עד שמגיע אצל חבורתו ומוקי לה בגמרא כרבי יהודה והיינו דוקא בפסח אבל מצה לא אשכחן בשום דוכתא דליתסר בשתי מקומות ואי משום דאתקש לפסח להא על כרחיך לא איתקש דאי לא תימא הכי ליפרך ממתני' לרב דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן הא אחר מצה מפטירין ולא מצי לשנויי כדמשני לשמואל דלגבי שני מקומות לא הוי רבותא פסח טפי ממצה אלא ודאי רב לא איירי אלא בפסח והא דקאמרינן לקמן אביי הוה יתיב קמיה דרבה והוה קא מנמנם פי' הקונטרס לקמן אע"ג דלא הוי בזמן הפסח הא איתקש מצה לפסח ולא נהירא ובירושלמי מפרש לה גבי תענית דאמרינן פ"ק דתענית ישן אסור לאכול ולא שנו אלא ישן ממש אבל מתנמנם לא ורבה הוה מתנמנם ובעי למיסר בתר הכי וקמייתי ראיה מפסח דכי היכי דפסח לא חשיב נמנום בעלמא כשינה מעליא לענין שני מקומות ה"נ לא חשיב נמנום לענין תענית דלמחר לאיתסורי באכילה בתר הכי :
באחרונה .

רשב"ם

לכפול. כל ההלל: כופל דברים. מעט היה כופל כגון מברוך הבא ולמטה: נון בנו וגו' . ממשפחת אפרים בן יוסף חשיב ואזיל עד יהושע ולא משכח ברא ליהושע : **מתני'** מפטירין . לשון *הנפטר מחבירו כשנפטרין מן הסעודה מביאין מיני המתיקה : **גמ'** אורדילאי לי . כגון אני שרגיל לאכול כמהין ופטריות לאחר סעודתי : וגוזליא לאבא . לרב שהיה רגיל לאכול גוזלים לאחר סעודתו ולשון אפיקומן הוציאו והביאו מיני מתיקה : אין מפטירין אחר מצה אפיקומן . שצריך לאכול מצה בגמר הסעודה זכר למצה הנאכלת עם הפסח וזו היא מצה הבצועה שאנו אוכלין באחרונה לשם חובת מצה אותה שלאחר אכילה ועל כרחינו אנו מברכין על אכילת מצה בראשונה (אע"פ שאינה) באה לשם חובה כדאמר רב חסדא לעיל (דף קטו·) גבי מרור דלאחר שמילא כריסו הימנו היאך חוזר ומברך עליו הכי נמי גבי מצה הלכך(א) תרווייהו מברך ברישא והדר אכיל מצה באחרונה בלא ברכה אבל לא מרור דלאו חובה הוא :
בראשונה

רשב"ם

לכפול . את ההלל : כופל בה דברים . מעט היה כופל מברוך הבא ולמטה: מאודך ולמטה ולי נראה משום כבוד ישי ושמואל ודוד ואחיו שאמרוהו מאודך ולמטה כדאמרן לעיל כופלין אותו ויש לשטות אחרות ולא נהירא : ולא במותי . שנקבר מול בית פעור ולא זכו עצמותיו ליכנס בארץ כעצמות יוסף שנקברו בארץ כדכתיב (יהושע כד) ואת עצמות יוסף קברו בשכם והיינו דכתיב (דברים ד) כי אנכי מת בארץ הזאת בחוצה לארץ איני עובר את הירדן אפילו לאחר מיתה לא יעברו עצמותי את הירדן : נון בנו יהושע בנו . ממשפחת אפרים חשיב בדברי הימים עד יהושע ולא משכח קרא ברא ליהושע : **מתני'** מפטירין . לשון הנפטר מחבירו כלומר כשנפטרין מן הסעודה אין מסיימין אותה באפיקומן ובגמרא מפרש : **גמ'** אמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה . אחר שאכלו הפסח בחבורה לא ילכו בחבורה אחרת לאכול לא פת ולא שום דבר גזירה דילמא אתי למיכל את הפסח בשני מקומות ואנן תנן סתמא כר"י בכילד צולין (לעיל דף פו·) דפסח נאכל בשתי חבורות ואין האוכל אוכל הפסח בשני מקומות והך מילתא דרב אוקמיה התם בשעת אכילה אבל לאחר אכילה יכול ליעקר לומר הלל בחבורה אחרת ולא קפיד אלא לאכול בב' מקומות אבל לאכול דברים אחרים במקומן הראשון שרי רב ובלבד שלא יעקור לאוכלן עם חבורה אחרת והיינו דפליג עליה שמואל ורבי יוחנן ואמרי כל דבר אסור לאכול אפילו בחבורתו ראשונה וליכא לפרושי שלא יעקרו מחבורה לחבורה דלאחר שאכלו קצת מן הפסח לא יאכלו ממנו בחבורה אחרת דהא שתם לן תנא בכילד צולין (שם) וכשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו עד שמגיע אצל חבורתו ותרי סתמי לנוה ולרב הכי נשמע ליה אפיקומן אפיקו מנייכו הוליאו כליכם מכאן ונלך ונאכל במקום אחר : כגון ארדילאי לי וגוזליא לאבא . לרב דשמואל הוה רגיל לאכול בקינוח סעודה כמהין ופטריות ורב רגיל לאכול אחר סעודתו גוזלות ולשון אפיקומן הוליאו והביאו מיני מתיקה ואתא שמואל למימר דלא מיבעיא שלא יעקור מחבורתו לחבורה אחרת אלא אפילו בחבורתו אסור לאכול כנוס אחר הפסח שלא יאבד ממנו טעם הפסח ולפי שדינו ליאכל בסוף על השבע וכן כל קרבנות כדכתיב (במדבר יח) למשחה לגדולה כדרך שהמלכים *אוכלין : אבא . כך שמו של רב אלא בכבוד קורין אותו רב בבבל הכי כמו שקורין לרבי יהודה הנשיא בארץ ישראל רבינו וכן מוכיח בשחיטת חולין (דף קלז:) דאמרי' מאן ריש סידרא בבבל אבא אריכא וברב מיירי שהיה רב ארוך בדורו כדאמרינן במסכת נדה (דף כד:) ורבי יוחנן כשמואל סבירא ליה אלא שהיה רגיל באלו בקינוח סעודה : אין מפטירין אחר המצה אפיקומן . שצריך לאכול מצה בגמר סעודתו זכר למצה הנאכלת עם הפסח בכריכה וזו היא מצה הבצועה שאנו אוכלין באחרונה לשם חובה ועל כרחינו אנו מברכין על אכילת מצה בראשונה אע"פ שאינה לשם חובה כדאמר רב חסדא לעיל *גבי מרור דלאחר שמילא כריסו ממנו היאך חוזר ומברך עליו הלכך מברך אתרווייהו ברישא והדר אכיל מצה באחרונה ואחר אותה מצה אין נפטרין ממנה באכילת דבר אחר שלא לשכח טעמה ובמלה בזמן הזה מיירי דליכא פסח בהדה דאי בזמן דאיכא פסח הא בהדיא תנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן והיינו אחר פסח ומצה הנאכלת עמו : אחר הפסח הוא דלא · אכיל בזמן דאיכא פסח דאין אוכלין אפיקומן אחר הפסח והמצה שעמו : אחר מצה . בלא פסח מפטירין : סופגנין. רקיקין העשויין כספוג מתוך שעיסתן רכה אין תורת לחם עליהן ואנן בעינן לחם דכתיב (דברים טז) לחם עוני:דובשנין.מטוגנין בשמן ודבש ואיט לחם עוני אלא לחם עשיר:
בראשונה

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אין מפטירין וכו' הלכך אתרווייהו :

רבינו חננאל

לכפול יכפול לפשוט יפשוט לברך אחריו יברך · תניא ר' כופל בה דברים מאי היא מוסיף לכפול מאודך ולמטה : ענין שגומל הקב"ה חסד לזרע יצחק אחר שאוכלין ושותין אומר [לו] לאברהם טול ברך אומר · איני מברך שיצא ממני ישמעאל וכו' עד נותנין לדוד ואומר אני אברך ולי נאה לברך שנא' כוס ישועות אשא וגו': אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן מאי אפיקומן רב אמר שלא יעקרו מחבורה זו ויאכלו פסח בחבורה אחרת ושמואל אמר שלא יאכלו אחר הפסח אפילו באותה חבורה כגון קליות ואגוזים וכיוצא בהם וכל שכן בשר וכיוצא בו שמפיגין מתוך פיהם ומפכחין טעמו של פסח · תניא כותיה דרבי יוחנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כגון קליות ואגוזין : אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן ואקשי' עליה והא אנן לא תנן אלא אין מפטירין אחר הפסח הא אחר מצה מפטירין ופרקי' לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא מצה דלא נפיש טעמה ואתי טעמא דהני לפכוחי דמצה אלא אפילו פסח דנפיש טעמיה ולא אתו הני מפכחי טעמיה אימא מפטירין · נימא מסייע ליה הסופגנין והדובשנין והאסקריטין אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה דייקי' מינה מדקתני באחרונה

בראשונה לא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בראשונה דקאכיל לתיאבון אבל באחרונה דילמא אתי למיכל אכילה גסה אימא לא קמ"ל מר זוטרא מתני הכי אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מפטירין אחר המצה אפיקומן נימא מסייע ליה אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אחר הפסח דלא אבל אחר מצה מפטירין לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא אחר מצה דלא נפיש טעמיה אבל לאחר פסח אימא לא קמ"ל מיתיבי הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל (אכילת) כזית מצה באחרונה באחרונה אין בראשונה לא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בראשונה דקאכיל לתיאבון אבל באחרונה דאתי למיכלה אכילה גסה אימא לא קמ"ל: אמר רבא **מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן ומאי שנא מרור דכתיב °על מצות ומרורים (א) בזמן דאיכא פסח יש מרור ובזמן דליכא פסח ליכא מרור מצה נמי הא כתיב על מצות ומרורים (ב) מצה מיהדר הדר ביה קרא °בערב תאכלו (ג) מצות *ורב אחא בר יעקב אמר אחד זה ואחד זה דרבנן אלא הכתיב בערב תאכלו מצות ההיא *מיבעי ליה לטמא ושהיה בדרך רחוקה דס"ד אמינא כיון דפסח לא אכלי מצה ומרור נמי לא ניכול קמ"ל ורבא אמר לך טמא ושהיה בדרך רחוקה לא צריך קרא דלא גרעי מערל ובן נכר דתניא °כל ערל לא יאכל בו *בו אינו אוכל אבל אוכל במצה ומרור ואידך *כתיב בהאי וכתיב בהאי וצריכי תניא כוותיה דרבא °ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך *מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות מאי טעמא הוי דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא יכול אף לילה הראשון רשות תלמוד לומר על מצות ומרורים יאכלוהו אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין ת"ל בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה:

מתני' ישנו מקצתן יאכלו כולן לא יאכלו ר'

בראשונה לא. דאין אדם רשאי לאכול כלום אחר מצת חובה: מה שביעי רשות. דכתיב וביום השביעי עצרת דלא כתיב תאכלו מצות שהרי הוציאו מן הכלל אף ששת ימים רשות שאם רוצה יכול לאכול בשר בלא לחם או להתענות: **מתני'** כולם לא (ד) יאכלו. אם התחילו לאכול פסחם וישנו ועדיין לא אכלו כל פסחם לא יאכלו דנראין כאוכלי פסחם בשתי *חבורות או בזמן הזה שאין פסח אם ישנו כולם: **גמ'** עד

תורה אור

רשב"ם

בראשונה לא. דאין אדם רשאי לאכול כלום אחר מצת חובה: מצה בזמן הזה דאורייתא. לילה הראשון חובה: ההיא מבעי ליה לטמא ושהיה בדרך רחוקה. ובזמן שביהמ"ק קיים: כתיב בהאי וכתיב בהאי וצריכא. דטמא ושהיה בדרך רחוקה לא יליף מערל ובן נכר דהא אית ליה תשלומין לפסח שני הלכך לא יאכל מצה בראשון עד שיעשה פסח שני ויקיים על מצות ומרורים יאכלוהו אבל ערל ובן נכר דין הוא שיאכלו מצה בראשון דהא לא אכלי בשני ואי כתב רחמנא בערב תאכלו מצות הוה מוקמי לה בערל ובן נכר משום דלית ליה תשלומין אבל טמא ודרך רחוקה דאית להו תשלומין לא ליחייבו בראשון הלכך כתב רחמנא טמא ושהיה בדרך רחוקה: שביעי רשות. דכתיב וביום השביעי עצרת ולא כתיב תאכל מצות שהרי הוציאו מן הכלל: אף ששת ימים רשות. שאם רצה לאכול בשר בלא לחם או להתענות הרשות בידו: הוי דבר שהיה בכלל. דכתיב שבעת ימים תאכל מצות ויצא מן הכלל בהאי קרא דששת ימים כתיב ללמד שהיא רשות ולא ללמד על עצמו לבדו אלא ללמד על הכלל כולו דהיינו ז' ימים דזו אחת מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן מהכא שמעינן דמצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן דהא תניא כוותיה דרבא וקיימא לן כמי כר' יוחנן דאמר דאין אוכלין אחר מצת חובה שבאחרונה כלום דלא ליבטיל טעם מצה מיניה אבל שתיית יין לא מיבטליה דשתיה לא מבטלא אכילה מיניה: **מתני'** ישנו כולן לא יאכלו. אם התחילו לאכול פסחן וישנו לא יאכלו דנראה כאוכל פסחו בב' מקומות דמאחר שישנו הסיחו דעתן לאכול עוד וחשיב ליה הנה כאכילת שני מקומות וחומרא בעלמא הוא וליכא לפרושי משום דדמי לאכילת שתי חבורות משום דאם כן קשיא סתמא אסתמא דהא בכיצד צולין (לעיל דף פו.) סתם לן כר' יהודה דפסח נאכל בשתי חבורות אבל אין האוכל אוכל בשני מקומות הלכך טעמא דמתני' משום אכילת שני מקומות והוא הדין נמי במצה בזמן הזה לאחר שהתחיל לאכול מצת חובה באחרונה וישן הפסק אכילה היא ושוב לא יאכל משום דעבידא זכר לפסח בזמן שבית המקדש קיים וכן מוכיח בגמרא דאפילו בזמן הזה מיירי תנא וליכא לפרושי טעמו משום דאין מפטירין אחר מצה אפיקומן דאם כן תקשי לאידך ליסנא דאמרינן מפטירין אמאי לא אותביניה מיניה לעיל:

רבי

באחרונה אין בראשונה לא. פי' בראשונה בלא אחרונה לא כגון דלית ליה אלא כזית מצה ותו לא דטוב לאוכלו על השובע ולהיות טעם מצה בפיו אבל ודאי אי אית ליה מצה לכל סעודתו טוב לו לאכול מצה בתחלה לתיאבון ולברך עליה ואח"כ בגמר סעודתו יאכל כזית מצה ויהיה טעם מצה בפיו ועיקר מצוה על הראשונה שהיא באה לתיאבון וגם יהא לבסוף טעם מצה בפיו באותו כזית אחרון ואפילו אם עיקר מצוה באחרונה אין זה תימה אם אנו מברכין על הראשונה כדי לפטור המצה של אחרונה שהרי אין לברך על האחרונה משום שלאחר שמילא כריסו הוא אבל יכול הוא לברך על הראשונה ותיפטר האחרונה שהיא עיקר המצוה כדפרישית לעיל* לרב חסדא גבי תרי טיבולי דמרור וכן נ"ל להלל שהיה כורך מצה ופסח בסוף הסעודה והכי הוי אכיל מצה דאורייתא אם כן בתחלת סעודה היה מברך על המצה והוכל דמועלת אותה ברכה לברכת מצה עם הפסח שבסוף ומיהו להאי פירוש' דלעיל דלרב חסדא בעי לחזור על שאר ירקות לטיבול ראשון כדי שיברך על המרור בטיבול שני א"כ ה"נ יחזור כמו כן על הסופגנין לאכול בתחלה כדי שיברך על אכילת מצה לבסוף מיהו לפי' אחר שגם לרב חסדא אין צריך לחזור על שאר ירקות אלא מברך על המרור בטיבול ראשון ובאותה ברכה יצא בטיבול שני ה"נ יברך על מצה דמתחלה ויצא בשל מצות מצה שלבסוף: **מפטירין** אחר מצה אפיקומן. וא"ת אחר הפסח מאי טעמא אין מפטירין הא נפיש טעמיה טפי ממצה יש לומר כדמפרש בירושלמי דמשום הכי נאכל על השובע שלא יבא לידי שבירת עצם וכתיב (שמות יב) ועצם לא תשברו בו ומש"ה אין אוכלין שום דבר וא"ת הא במנחה כמי אמרי' בתמורה (דף כג.) ובמנחות (דף כא:) דנאכלת על השובע וליכא למימר האי טעמא י"ל דהתם ה"ט שלא יצא משלחן רבו רעב אבל במצה לא שייך האי טעמא דלאו משלחן רבו הויא כולי האי וחגיגה הבאה עם הפסח אע"ג דאיכא למ"ד* דאית בה משום שבירת עצם ואפ"ה אינה נאכלת על השובע היינו משום דפסח בן שנתו הוא ורכיך וחיישינן לשבירת עצם אבל חגיגה לא ומאן דאמר אין מפטירין אחר מצה ופסח אם כן לא ס"ל כטעם הירושלמי אלא סבר דבעינן שיהא טעם מצה ופסח בפיו: **בל** בן נכר לא יאכל בו בו אינו אוכל. אין לפרש בו אינו חייב לאכול דהא ודאי חייב לאכול דהא חייב בכל המצות אלא שאינו רוצה ונראה לפרש דמיירי בישראל מומר בשעת שחיטה וחזר ועשה תשובה וקאמר אף על גב דישראל מעליא הוא כיון שלא נמנה עליו בשעת שחיטה שוב אינו אוכל בו אבל אוכל הוא במצה ובמרור וערל היינו שמתו אחיו מחמת מילה ותייב בכל המצות ומקיים כולן אלא שאינו בפסח ובפרק מי שהיה טמא (לעיל דף צו.) גרס תרווייהו כל ערל לא יאכל בו כל בן נכר לא יאכל בו למה לי ומשני צריכי דאי אתמר ערל משום דמאיס כו' לכאורה משמע דאיצטריך גופיה דקרא ולא נהירא דלמה לי צריכותא אפי' דמו להדדי לגמרי וכי מזהירין מן הדין פשיטא דתרווייהו צריכי למכתב אלא אדיוקא דקראי קאי דדייקינן בו הוא דאינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ובמרור קיימא הך צריכותא והכי מיפרשא התם צריכא דאי אשמעינן כלומר תרוייהו צריכי לדיוקא דקרא אבל אוכל הוא במצה ובמרור דאי אשמעינן ערל משום דלבו לשמים אבל בן נכר אימא לא ואי אשמעינן בן נכר משום דלא מאיס אבל ערל אימא לא ואף על גב דגמרא לא קאמר הכי ליכא למיחש שלא בא להשמיענו אלא בחלוקים זה מזה והוי כאילו צריכי לגופייהו ודכוותה אשכחן בפ"ק דב"ק (דף ג.) גבי ושלח דמשמע שן ומשמע רגל כו': (שייך לעיל) **רב** אחא בר יעקב אמר אחד זה ואחד זה מדרבנן. נ"ע בההיא סוגיא דפרק כל שעה (לעיל דף כח:) דמשמע בין לר' יהודה בין לר"ש סבירא להו דהוי דאורייתא *מר נפקא לן מעליו מדכתיב שבעת ימים תאכל עליו מצות דעליו מיותר לומר דעליו של פסח הוא חייב לאכול מצות ומר נפקא לן מבערב תאכלו מצות כדרבא וצ"ל דההיא פלוגתא אליבא דרבא ולא כרב אחא בר יעקב ומ"מ תימה דרבי יהודה מצריך קרא לטמא ושהיה בדרך רחוקה וערל ובן נכר כסברת רב אחא בר יעקב דלית הילכתא כוותיה ואנן קיימא לן *כרבי יהודה לגבי רבי שמעון: מצה

קז א מיי' פ"ו מהלכות מצה הלכה א סמג עשין מ:

קח ב מיי' פ"ז מהל' מצה הלכה יד·

קט ג מיי' פ"ו מהלכות מצה הל' א סמג שם טוש"ע א"ח סי' תעה סעיף ז:

קי ד מיי' פ"ח מהל' מצה הלכה יד ופ"ח מהל' קרבן פסח הל' יד סמג עשין רכו טוש"ע א"ח סי' תעח סעיף ב:

[קטו. נד"ת והדר]

רבינו חננאל

באחרונה ש"מ אין מפטירין אחר מצה אפיקומן ודחי' דלמא לעולם מפטירין וה"ק בראשונה דלתאבון קא אכיל(זה) לה למצה ודאי נפיק אלא אפי' באחרונה דאיכא למימר דלמא אתא למיכל למצה אכילה גסה קמ"ל: מר זוטרא מתני להא דשמואל מפטירין אחר מצה אפיקומן לימא מתני' מסייע ליה אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כו': אמר רבה מצה בזמן הזה דאורייתא מרור מדרבנן מאי שנא מרור דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח איכא מרור והאידנא דליכא פסח אמרור נמי לא איחייב אי הכי אמצה נמי דהא על מצות ומרורים כתיב מרור דומיא דמצה ופרקי' לא מצה הדר אהדרה קרא בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה אע"ג דליכא פסח רב אחא בר יעקב אמר אחד מצה ואחד מרור בזמן הזה דרבנן: תניא כותיה דרבא ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת מה שביעי רשות אף ששי נמי רשות מאי טעמא שביעי הוה ליה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל שנאמר ששת ימים תאכל מצור יצא שביעי ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כל ויצא שאכילת (פסח) [מצה] באלו הימים רשות יכול אף לילה הראשון רשות ת"ל על מצות ומרורים אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים אין בית המקדש קיים מנין ת"ל בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה וקיימא לן כרבה דמצה דאורייתא ומרור בזמן הזה דרבנן: מתני' ישנו מקצתן יאכלו כלן לא יאכלו נתנמנו יאכלו

הגהות הב"ח

(א) גמרא ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא: (ב) שם ומרורים יאכלוהו מצה מיהדר: (ג) שם הדר ביה קרא בערב תאכלו· נ"ב ע"ש בתוס' פ"ק דקידושין דף לז ע"ב ד"ה מושב ודו"ק בזמן משמע דנוהגת הכא קרא דבכל [illegible]

[מקודות · עי' בפי' רשב"ם דפסי מוכח]

[לעיל קטו. קטז:]

[פס קטז:]

לעיל כח:

פס ודף מ. לעיל כח: ע"ש

מגילה פ' בא

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מפטירין וכו' דפסח בן שנתו הוא ורכיך. עי' תשובת מעיל צדקה סי' ו':

מר נפקא ליה כצ"ל וכצ"ל גם בסמוך · רש"א

[עירובין מו:]

(ד) רש"י ד"ה כולם לא וכו' אם ישנו כולם אחר שני כוסות הראשונים שלאחר הסידור לכוסות האחרונים הפסק סעודה הוא לעיל דף כח ע"ב: וכן הקשו תוס' ועי"ש מצות תאכלו בנותיכם

עין משפט נר מצוה

קיא א מיי' שם טוש"ע שם:

[לעיל סג:]

קיב ב מיי' פ"ח מהל' שאר אבות הטומאו' הלכה ג:

קיג ג טוש"ע א"ח סי' תעז סעיף א:

קיד ד מיי' פ"ח מהל' שאר אבות הטומאו' הלכה ג:

[שם כא.] תענית דף יב: מגילה דף יח: יבמות דף נד: נדה דף סג.

ר' יוסי אומר *נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו הפסח אחר חצות מטמא את הידים *הפגול והנותר מטמאין את הידים: **גמ'** ר' יוסי אומר נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו *ה"ד נתנמנם אמר רב אשי *נים ולא נים תיר ולא תיר כגון דקרי ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מדכר אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזא דקא נמנם א"ל מינם קא נאים מר א"ל מינומי קא מנמנם ותנן נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו: הפסח אחר חצות מטמא את הידים וכו': אלמא מחצות ה"ל נותר מאן תנא אמר רב יוסף *ר"א בן עזריה הוא *דתניא °ואכלו את הבשר בלילה הזה ר"א בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן °ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות אמר לו ר"ע *והלא (א) נאמר חפזון עד שעת חפזון אם כן מה ת"ל בלילה יכול יהא נאכל כקדשים ביום ת"ל בלילה *בלילה הוא נאכל ואינו נאכל ביום ור"ע האי הזה מאי עביד ליה מיבעי ליה למעוטי לילה אחר הוא דאתא ס"ד אמינא הואיל ופסח קדשים קלים ושלמים קדשים קלים מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף פסח אוקים לילות במקום ימים ויהא נאכל לשני לילות ויום אחד כתב רחמנא הזה ור"א בן עזריה אמר לך °מלא תותירו עד בקר נפקא הא ור"ע אמר לך אי לא כתב רחמנא הזה הוה אמינא מאי בקר *בקר שני ור"א אמר לך כל היכא דכתב בקר בקר ראשון הוא אמר רבא *אכל מצה בזמן הזה אחר חצות לר"א בן עזריה לא יצא ידי חובתו פשיטא דכיון דאיתקש לפסח כפסח דמי מהו דתימא הא אפקיה קרא מהיקישא קמשמע לן דכי אהדריה קרא למילתא קמייתא אהדריה: הפיגול והנותר מטמא את הידים וכו': *רב הונא ורב חסדא חד אמר משום חשדי כהונה וחד אמר משום עצלי כהונה חד אמר כזית וחד אמר *כביצה

חד

תורה אור

שמות יב — שם — שם

רשב"ם

עד שעת חפזון. שנבהלו לצאת והייתה עד הבקר: ויום אחד. ט"ו המפסיק בין הלילות דלא ליהוי נותר עד ט"ז: הא אפקיה קרא מהיקישא. דפסח דכתיב (שמות יב) (בערב תאכלו מצות) [ששת ימים כו'] ואקשיה בהיקישא דעל מצות ומרורים יאכלוהו (במדבר ט): קמ"ל דכי אהדריה קרא· (שבעת ימים תאכל מצות) [בערב ט'] (שמות יג) למילתיה קמייתא אהדריה לעמוד במקום הפסח ולאכול עד חצות:

רבי יוסי אומר נתנמנמו יאכלו. ארישא קאי דקאמר ת"ק ישנו מקצתן יאכלו ואתא למימר ה"מ אם נתנמנמו אבל אם נרדמו אפילו מקצתן לא יאכלו לכשיעורו הכי מוכח בגמרא והכי הילכתא דהא רבה קאי כוותיה כדאמר בגמרא: הפסח אחר חצות מטמא את הידים· דה"ל נותר מחצות ואילך ורבנן גזרו על הנותר לטמא את הידים כדמפרש טעמא בגמרא:

גמ' לאהדורי סברא. במילתא דצריכא סברא כגון ששואלין אותו היכן הנחת כלי זה וכי מדכרו ליה הנחתו במקום פלוני מידכר ואומר הן או לאו: הוה מנמנם. רבה לאחר שהתחיל לאכול מצת חובה באחרונה: נתנמנמו יאכלו. תנן אבל אם הוא ישן אפילו הוא לבדו שוב לא היה אוכל דס"ל כרבי יוסי דאמר נרדמו אפילו מקצתן לא יאכלו: אלמא מחצות הוא דה"ל נותר. והא כתיב (שמות יב) לא תותירו ממנו עד בקר אלמא עד בקר לא הוי נותר: ר"א בן עזריה היא. דנפקא ליה מקרא דאכילת פסח עד חצות ומחצות הוי נותר והאי דכתיב לא תותירו ממנו עד בקר לשריפה אתא דעד בקר לאו בר שריפה הוא כדתניא בפ"ק דברכות (דף ט.) ר"א בן עזריה אומר בערב אתה זובח וכבא השמש אתה אוכל מועד לאתך ממצרים אתה שורף אבל כר"ע דפליג עליה לא מיתוקמא דלדידיה לא ה"ל נותר עד הבקר ולא מטמא ידים אלא מבוקר ואילך ואף על גב דלדידיה נמי אכילת פסחים עד חצות כדין לכל הנאכלין ליום ולילה רבנן הוא דעבדי הרחקה יתירא להרחיק את האדם מן העבירה כדתנן בפ"ק דברכות (דף ב.) שמא יאכל ממנו לאחר שעלה עמוד השחר ויתחייב כרת ומוטב שיבואו קדשים לבית הפסול למעט זמן אכילתו שלא לאכול אחר חצות משיאכל עד בקר ויבא לידי כרת: שעת חפזון. שנחפזו לצאת והיינו עמוד השחר כדכתיב (שמות יב) לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר ור"א בן עזריה סבר חפזון דמצרים בשעת מכת בכורות שעל ידיה נחפזו למהר לשלחם מן הארץ הכי מפ' בברכות (דף ט·): יכול יהא נאכל כשאר קדשים. ביום שחיטתו כדרך תודה שאף היא זמן אכילתה יום אחד ואוכל כל יום שחיטתה והלילה עד הבוקר מן התורה דכתיב (ויקרא ז) ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר: שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד. שבינתים דכתיב (שם יט) ביום זבחכם יאכל וממחרת אף פסח נמי הואיל ואינו נאכל אלא בלילה נוקים שני לילות במקום שני ימים של שלמים ויהא נאכל לשני לילות ויום אחד לא שיאכלנו ביום אלא שיהא שהות זמן שלא יפסל באכילה בשביל המתנת היום ויאכלנו בליל השני קמ"ל כן פירש רבינו במסכת ברכות (שם) ולי נראה שאף ביום שבינתים יאכל דהא בלילה הזה לא בא למעט אלא יום שחיטתו שלפני לילה הראשון של פסח אבל מכאן ואילך יאכלנו עד עמוד השחר של ליל שני קמ"ל: מהו דתימא אפקיה. רחמנא לחובת מצה בלילה הראשון מהיקישא דאקשיה רחמנא כפסח בהאי קרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו ואפקיה רחמנא בהאי קרא ששת ימים תאכל (עליו) מצות וביום השביעי מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות ולילה הראשון נמי במשמע אלמא אפקיה רחמנא מהיקישא דעל מצות ומרורים לחובת מצה לילה הראשון ואוקמיה ארשות: קמ"ל. דכי אהדריה קרא לחובת מצה בלילה הראשון בזמן הזה דכתיב בערב תאכלו מצות דהכי נפקא לן לעיל למילתא קמייתא אהדריה לאכילה עד חצות כבזמן דאיכא פסח: חד אמר משום חשדי כהונה. לקמן מפרש דאפיגול קאי: וחד אמר משום עצלי כהונה. לקמן מפרש דאנותר קאי ולא פליגי אלא חד מפרש טעמא דפיגול וחד מפרש טעמא דנותר:

חד

תוספות

מלא תותירו עד בקר נפקא. אע"ג דדרשינן מיניה (לעיל דף פג:) ליתן לו בקר שני לשריפתו דנפקא לן מההם דאין שורפין קדשים בי"ט אית מאן דמפיק ליה בפ"ב דשבת (דף כד:) ובמכילתין *מדוכתא אחריתא: **אמר** רבא אכל מצה בזמן הזה כו'. יש מפרשים דכך הלכה דהא סתם מתני' כוותיה ואין זה ראיה דהא פרק ב' דמגילה (דף כ:) אשכחן סתמא אחריתא דלא כוותיה דתנן זה הכלל כל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה לאתויי אכילת פסחים ולא כר"א בן עזריה *דאמר אכילת פסחים עד חצות הייתו ודאי מדאורייתא' ובתר הכי פסול למיכל אבל הא דאמרינן הקטר חלבים ואימורים עד חצות כדאמרינן בריש ברכות (דף ב.) לא הוי אלא מדרבנן אפילו לראב"ע משום הכי אם עיכב להקטיר עד חצות לא נפסל בכך דהא מן התורה היו כשירים עד הבקר וחכמים לא עשו סייג לדבר להביאם לבית הפסול קודם הזמן וכפ' המזבח מקדש (זבחים פו:) נמי מוכח הא דחצות עושה (פיגול) [עיכול] מדרבנן וההוא דבפרק איזהו מקומן (שם נז:) דקאמ' דמתני' דהפסח אינו נאכל אלא עד חצות ר"א בן עזריה היא ופריך ממאי דאורייתא דלמא מדרבנן ור"ע היא ומשני א"כ מאי אלא פירוש אי הוה מדרבנן לא ה"ל למיתני אלא דהא לעיל גבי תודה וחטאת תנא עד חצות ולא תנא אלא דאפילו אירע דעבר על דברי חכמים ולא אכל קודם חצות לא נפסל ואוכלו לאחר חצות כדמשמע פ"ק דברכות (דף ט.) גבי ק"ש בההוא מעשה דבאו בניו של ר"ג מבית המשתה ומ"מ איכא סייג דעבר על דברי חכמים אם לא אכל קודם חצות וה"נ התם א"כ מאי אלא ותו כי הנך מה הנך דאורייתא כלומר מה הנהו דאינו נאכל אלא למנויו ואלו הייתו דאורייתא' אף הנך נמי דעד חצות דאורייתא ורבי אלעזר בן עזריה היא: [עי' תוס' זבחים כז: ד"ה ואב"א ותוס' מגילה כא. ד"ה לאתויי]:

כשתמצא

רבינו חננאל

היכי דמי נתנמנמו אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר כגון דקרי ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרי ליה מדכר. אביי הוה יתיב קמיה דרבא חזייה דהוה קא מנמנם אמר ליה מינם קא ניים מר אמר ליה מתנמנומי קא מנמנם ונתנמנמו יאכלו תנן: **הפסח** אחר חצות מטמא את הידים אלמא חצות הוה ליה נותר מאן תנא אמר רב יוסף ר' אלעזר בן עזריה הוא דתניא ואכלו את הבשר בלילה הזה כתיב הכא בלילה הזה וכתיב התם ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות שנא' כחצות הלילה אף כאן נמי עד חצות: **אמר** רבא לא (יאכל) [אכל] מצה בזמנהזה אלא לאחר חצות לר' אלעזר בן עזריה לא יצא ידי אכילת מצה פשיטא כיון דאתקיש לפסח שנא' על מצות ומרורים יאכלוהו כפסח דמי מהו דתימא אפקה קרא מהקישא דפסח שנאמר בערב תאכלו מצות קמ"ל דכי אהדריה קרא למלתיה קמייתא כלומר לדוכתיה אהדריה עד חצות כפסח ואע"ג דר' עקיבא פליג עליה כותיה קיימא לן דסתם מתני' כותיה: **הפיגול** והנותר מטמאין את הידים רב הונא ורב חסדא חד אמר משום חשדי כהונה שלא יגע בו הכהן לטלטלו ויחשדו אותו הכהנים כי לאכלו מטלטלו לפיכך גזרו בו טומאה שלא יגע בו כלל וחד אמר משום עצלי כהונה כלומר גזרו עליו טומאה מפני שנתעצלו הכהנים באכילתו ובא לידי נותר:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר לו ר"ע והלא כבר נאמר בחפזון:

מסורת הש"ס

לעיל דף סו: ודף סה.

[עי' תוספות תענית יב: ותוס' נדה סג. ד"ה ניס]

מגילה דף כא. ברכות דף ט. זבחים דף מ:

מכילתא דר"י פרשה כא

[לעיל מא:]

[עי' תוס' לעיל עא: ד"ה כל]

לעיל דף פס:

חד תני אפיגול וחד תני אנותר מאן דתני אפיגול משום חשדי כהונה מאן דתני אנותר משום עצלי כהונה חד אמר כזית וחד אמר כביצה מאן דאמר כזית *כאיסורו ומאן דאמר כביצה כטומאתו: **מתני'** *בירך ברכת הפסח פטר את של זבח בירך את של זבח לא פטר את של פסח דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר [*] לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו: **גמ'** כשתמצא לומר לדברי רבי ישמעאל זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה לדברי רבי עקיבא *לא שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה:

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

[לעיל פט.] [ברכות מט:] זבחים לז.

חד תני אפיגול וחד תני אנותר. חד מפרש טעמא דמתניתין מאי טעמא מטמא פיגול את הידים וחד מפרש טעמא דנותר מאי טעמא נותר מטמא את הידים: משום חשדי כהונה. גזרו עליו טומאה שלא יפגלוהו ברצון להפסיד את הבעלים ועוד דשלמים הן ואין לכהן בהן אלא חזה ושוק וישחטם במזיד לשם חטאת כדי לאוכלן כולם ומשום הכי גזרו טומאה: משום עצלי כהונה. שלא יתעצלו באכילתן: חד אמר כזית. מהן מטמא את הידים וח"א בכביצה: **מתני'** ברכת הפסח. על אכילת פסחים על של זבח חגיגת ארבעה עשר ומברכין על אכילת שלמים: **גמ'** שירי דם בזריקה מרחוק דלא איכפת ליה אם נופלים שיריים על היסוד או לא שירי דם הפסח בשפיכה בנחת כדי שיפלו על היסוד: לא שפיכה בכלל זריקה. כלומר שאם נותן פסח בזריקה ושלמים בשפיכה לא עשה כלום וכיון דאין דומין זה לזה במתן דמים אין ברכת האחד פוטרת האחר: הכי גרסינן במתניתין בירך על הזבח לא פטר את הפסח על הפסח פטר את של זבח דברי ר' ישמעאל והכא גרסינן לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה ופירוש אם נתן פסח בזריקה לא עשה כלום אבל אם נתן שלמים בשפיכה יצא לפיכך ברכת הפסח פוטרת את של שלמים שהשלמים בכלל פסח במתן דמים ושל שלמים אינה פוטרת את של פסח לפי שאין פסח במתן דמו בכלל שלמים:

[שם]

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

רשב"ם

חד תני אפיגול וחד תני אנותר. חד מפרש טעמא דמתניתין מ"ט פיגול מטמא את הידים וחד מפרש טעמא דמתניתין מאי טעמא נותר מטמא את הידים: משום חשדי כהונה. גזרו חכמים טומאה לא יפגלוהו ברצון להפסיד את הבעלים ויאמרו שוגגין היינו ורבינו פירש עוד טעם אחר לפי שהשלמים הם ואין לכהן בהן אלא חזה ושוק וישחטם במזיד לשם חטאת כדי לאוכלן כולן ולא נהירא דאין פיגול אלא בשוחט על מנת לאכול ממנו חוץ לזמנו והשוחט שלמים לשם חטאת אין כאן פיגול אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה: משום עצלי כהונה. שלא יתעצלו באכילה וה"ה לישראל: חד אמר כזית. מהן מטמא את הידים וחד אמר כביצה ובהא לחוד הוא דפליגי: כאיסורו. איסור אכילתו בכזית: כטומאתו. טומאת אוכלין בכביצה לטמא אחרים: **מתני'** ברכת הפסח וברכת הזבח מפרש בתוספתא (זבחים) איזה ברכת הפסח בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הפסח אי זו היא ברכת הזבח בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבח והאי זבח היינו חגיגת י"ד הבאה עם הפסח אי נמי נדרים ונדבות שהקריב ערב הפסח ואוכלן בלילי הפסח: פלוגתא דרבי ישמעאל ור' עקיבא מפרשינן טעמא בגמ': הכי גרסינן בירך על הזבח לא פטר את הפסח בירך על הפסח פטר את הזבח דברי ר' ישמעאל: **גמ'** ה"ג כשת"ל לדברי ר"י זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה במס' זבחים בפ' בית שמאי (דף לז׳) שמעינן ליה לר' ישמעאל דאמר דפסח בשפיכה ולא בזריקה דתניא ר' ישמעאל אומר מתוך שנאמר אך בכור שור וגו' למדנו לבכור שטעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבח מעשר ופסח מנין תלמוד לומר ודם זבחיך ישפך דאלו לשאר קרבנות לא צריך דבכולהו כתיב זריקה והשתא דקאמר רבי ישמעאל דפסח בשפיכה ושמעית ליה במתניתין דאמר בברכת הפסח הוא נפטר מברכת הזבח ואינו נפטר משל פסח בברכת הזבח אמור מעתה הניתנין בזריקה כגון שאר זבחים שניתנו בשפיכה כפסח יצא כדתניא בהדיא בפרק בית שמאי (שם) מנין לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא תלמוד לומר ודם זבחיך ישפך אבל הניתנין בשפיכה כגון פסח שנתנן בזריקה כשלמים וכל שאר זבחים לא יצא דומיא דברכת פסח והזבח דקאמר נמי ר' ישמעאל במתניתין כי האי גוונא: ולדברי ר' עקיבא כו'. כדאמרינן נמי במתני' גבי ברכת הפסח והזבח שאין זו פוטרת את זו ור"ע נמי סבר דפסח (נמי) בשפיכה דלא אשכחן תנא דאמר בזריקה אלא לר' יוסי הגלילי בפרק תמיד נשחט (לעיל סד:) דנפקא ליה מאת דמם תזרוק על המזבח דבכור את דמו לא נאמר אלא דמם לימד על בכור מעשר ופסח שטעונין זריקה והיא זריקה דפסח מתנה אחת היא כנגד היסוד מרחוק ולא כזריקת שאר קרבנות שהן שתי מתנות שהן ארבע ומקראי מפיק להו במסכת זבחים בפרק איזהו מקומן (דף נז׳) מדכתיב סביב בעולה סביב בחטאת סביב באשם דשלש כתובין הבאין כאחד אין מלמדין זריקה מרחוק ושתי מתנות שהן ארבע ופסח מתנה אחת מרחוק כדפרישית שפיכה מקרוב עומד על היסוד ושופך שם בכולהו קרבנות כתיב זריקה לבד מחטאת שמתנותיהן באצבע על הקרנות כדכתיבי קראי:

[פסחים פ"י]

כשתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה לדברי ר' עקיבא כו'. אם כן מוכח מכאן דלר' ישמעאל הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא וכן מוכיח נמי כאן דס"ל דפסח בשפיכה הוא והכי נמי מוכח בפסחים בפרק האשה (דף פט׳) דפריך דאלו פסח בשפיכה ושלמים בזריקה ומשני מאי נפקא מינה והתניא מנין לניתנין בזריקה שנתן בשפיכה שיצא כו' אלמא אית ליה תרתי פסח בשפיכה וזריקה בכלל שפיכה דזריקה עומד מרחוק וזורק את הדם ליסוד ושפיכה עומד על היסוד ושופך וקשה דבזבחים פרק בית שמאי (דף לז׳) משמע מאן דאית ליה פסח בשפיכה לא מצי סבר נזרקין שנתנן בשפיכה יצא וכן איפכא מאן דאית ליה נזרקין שנתנן בשפיכה יצא לית ליה פסח בשפיכה דקאמר ודם זבחיך ישפך והא מיבעי ליה לכדתניא מנין לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא ת"ל ודם זבחיך ישפך ומשני סבר לה כרבי עקיבא דאמר לא זריקה בכלל שפיכה וכו' פי' והתניא דרשא מנין לניתנין בזריקה לר' ישמעאל היא ופריך והכתי מיבעיא ליה לכדתניא ר' ישמעאל אומר מתוך שנאמר אך בכור שור או בכור כשב וגו' את דמם תזרוק למדנו לבכור שטעון מתן דמים למזבח מעשר ופסח מנין ת"ל ודם זבחיך ישפך ומשני סבר לה כריה"ג דאמר פסח נמי בזריקה והדר פריך ליה [ור' ישמעאל] האי קרא מפיק ליה הכי ומפיק ליה הכי וקאמר תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל אלמא ההוא תנא דר' ישמעאל דלעיל דנזרקין שנתנן בשפיכה יצא ויליף מדם זבחיך ישפך לית ליה להאי תנא דרבי ישמעאל דיליף מההוא קרא פסח בשפיכה וי"ל דודאי ר' ישמעאל אית ליה תרתי וניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא נפיק ליה מסברא דמה לי זריקה מרחוק ומה לי שפיכה בקרוב קרא כי אתא [לפסח] בשפיכה הוא דאתא והאי דלא משני ליה הכי כדפריך ליה ור' ישמעאל האי קרא היכי מפיק ליה הכי וכו' משום דדרשא של רבי יוסי הגלילי פשוט ליה טפי והתם פי' הקונט' ור' ישמעאל האי קרא דודם זבחיך ישפך מפיק ליה להכי לניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא וע"כ ההיא דניתנין לא אתיא כרבי עקיבא דהי אתיא אמאי קאמר רבי עקיבא אין ברכת פסח פוטרת של זבח והלא שלמים בכלל פסח והכל בשפיכה מההיא דניתנין ואי נמי הוה ס"ל לרבי עקיבא פסח בזריקה כרבי יוסי הגלילי כל שכן דשניהם פוטרין זה את זה ואכתי קדריש ליה [תו] לההוא קרא לפסח בשפיכה ומשני תרי תנאי וכו' האי תנא דר' ישמעאל דיליף מודם זבחיך ישפך פסח בשפיכה לית ליה פסח פוטר את הזבח ובהא לא פליג רבי ישמעאל אדרבי עקיבא דהא כיון דדריש מיניה פסח בשפיכה תו לית ליה למילף מיניה דניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא והאי תנא דר' ישמעאל דיליף מיניה דניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא לית ליה פסח בשפיכה אלא בזריקה כשלמים מיהו הא סברא דידיה דפליג ארבי עקיבא דפסח עיקר וזבח טפל ע"כ פסח פוטר את הזבח ולא ברכת זבח את הפסח ובפסחים דירושלמי אמר האי טעמא עכ"ל וקשה דלעיל הוכחנו מהנהו דפסחים דאית להו תרוייהו וכדכתבינן לעיל ורשב"ם פירש הכי כשתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל כו' מתוך דבריו למדנו דקאמר בירך על הפסח וכו' א"כ ס"ל דפסח בזריקה ומעתה אייתר ליה ודם זבחיך ישפך לומר דזריקה בכלל שפיכה וכל הנזרקין אם נתנן בשפיכה יצא *ול"ג ושפיכה בכלל זריקה דהא אין שום קרבן דמצותו לכתחלה בשפיכה וקשה הטיא דפ' האשה ור' חיים כהן פי' כשתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה ושפיכה בכלל זריקה כך היא גירסא בספרים ישנים כלומר כל הקרבנות בזריקה ובשפיכה ואין להקפיד וברכת פסחים על עיקר לפטור את הטפל ולא הטפל את העיקר [וקשה] והלא אית ליה נמי דפסחים מצותו בשפיכה דוקא אם כן אין זה זריקה: (וע"ע תוס' זבחים לז׳ ד"ה תרי תנאי וכו'):

ול"ג ולא שפיכה כו' רש"א

רש"א

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

רבינו חננאל

הא דתנן מטמאין את הידים רב הונא ורב חסדא חד מתני טומאה אפגול וחד מתני אנותר חד מתני כזית כאיסורו וחד מתני כביצה כטומאתו: ברך ברכת הפסח פטר את של זבח וכו' תאנא איזו היא ברכת הזבח אומר אקב"ו לאכל הזבח וקי"ל הפסח דמו בשפיכה כדתנן כהן הקרוב אצל המזבח זורקה זריקה אחת כנגד היסוד והזבח כגון השלמים וכיוצא בהן דמן בזריקה ואמרינן כשתמצא לומר לדברי רבי ישמעאל דאמר ברכת הפסח פוטרת של זבח ואינו צריך לברך על הזבח ברכה בפני עצמה אבל ברכת הזבח אינה פוטרת של פסח הרי זריקה בכלל שפיכה כלומר הטעון זריקה אם תורקהו בשפיכה יצא אבל אין שפיכה בכלל זריקה הטעון שפיכה ואם יזרקהו לא יצא אלא טעון שפיכה לדברי ר' עקיבא דאמר לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו לא שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה:

קטו א [מיי' פ"א מהל' חמץ ומצה דין ז]:

רבי

קטז א מיי' פי"א מהל' ביכורים הלכה ה סמג עשין קמד טור ש"ע י"ד סי' שה סעי' י:

רבי שמלאי איקלע לפדיון הבן בעו מיניה פשיטא על פדיון הבן אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן אבי הבן מברך ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה כהן מברך או אבי הבן מברך כהן מברך דקמטי הנאה לידיה או אבי הבן מברך דקא עביד מצוה לא הוה בידיה אתא שאיל ביה מדרשא אמרו ליה *אבי הבן מברך שתים והילכתא אבי הבן מברך שתים:

[עיין תוספות בכורות מט. ד"ה נאמ' וכו']

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לך מסכת פסחים

רשב"ם

רבי שמלאי איקלע כו'. משום דאיירי מתניתין בשני מיני ברכות באדם אחד ומעשה אחד התלוי זה בזה כגון פסח וזבח שחגיגה באה עם הפסח משום הכי נקט נמי להאי עובדא דאבי הבן מברך שתים:

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לך מסכת פסחים

רבינו חננאל

רבי שמלאי איקלע לפדיון הבן אמרו ליה על פדיון הבן פשיטא לן דוראי אבי הבן מברך אלא שהחיינו מאן מברך הכהן מברך או אבי הבן מברך ופשטוה מבי מדרשא אבי הבן מברך שתים על פדיון הבן ושהחיינו:

סליקא מסכתא ברחמי שמיא וסימנהא נהורא דכל שעתא עב"ר לאת"ר תדירא אילין איכדין איתתא דאיסתאב"ת ברמש"א

אחר השלמת המסכת יאמר זה

ויועיל לשכחה בעזרת השם יתברך

[פירוש כגון על זה תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"א פ"ג]

*הדרן עלך מסכת פסחים והדרך עלן דעתן עלך מסכת פסחים ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת פסחים ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותינו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא *חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:

[בסיומא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות אלו]:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני: ברוך אתה יי למדני חקיך: אמן אמן סלה ועד:

מודים אנחנו לפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינן מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון לפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת פסחים כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים: אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: יהא שמיה רבא וכו' יתברך וכו' על ישראל וכו' יהא שלמא וכו':

אור לארבעה עשר

א לבדוק ולבער חמץ טקסה וע"י תערובת ואפי' בטלו צריך לבערו. ד"ה אור לי"ד: דף ב ע"א

ב אף מעירו יצא בכי טוב כמו לעיר אחרת · ד"ה יכנס:

ג צאת הכוכבים לא גדולים הנראים ביום ולא קטנים הנראים בלילה אלא בינונים · ד"ה והא קי"ל:

ד בנדרים הלך אחר לשון בני אדם כשאין לשונם כלשון המקרא · ד"ה כדתנן:

ה הבא במחתרת אב על הבן צריך לידע שבא על נפשו וכן על אב שורגו אף בספק · ד"ה אי פשיטא: שם ע"ב

ו זמן כניסת פועל למלאכתו בהנץ החמה ולערב יכנס בלילה · ד"ה רא"י:

ז אין לספר בלשון כבוד לשנות הדבור מכמות שהוא · ד"ה שהרי: דף ג ע"א

ח כל הבא לפנינו נאמן לומר ישראל אני · ד"ה ואנא: שם ע"ב

ט אין לו קרקע או זקן או בח"ל · פטור מראיה · ד"ה מאליה:

י מת אביו ואמו אין צריכין להגיד לו לפר"ת שרבי חייא שאלו על אביו ולא השיבו · ד"ה אבא: דף ד ע"א

יא זריזין אין צריכין להקדים יותר מצפרא: (ד"ז מפורש בגמ'):

יב תלמיד חכם לא יצא יחידי בלילה · ד"ה שנאמר:

יג אם אינו דר בביתו פטור מן המזוזה אבל בחמץ צריך לבדוק · ד"ה על:

יד במסירת מפתח איגו קונה · ד"ה אם משמסר:

טו המפקיד מפתח ביתו אין הנפקד צריך לבדוק: בא"ד:

טז הפקר צריך שלשה מדרבנן. ד"ה מדאורייתא: שם ע"ב

יז אשה נאמנת על השחיטה וניקור ותלה. קטן נאמן על בדיקת חמץ ולא אתחומין · ד"ה הימנוה:

יח [גחלים] אסורי הנאה מותר. ד"ה (ואומר) [וכתיב] כל: דף ה ע"א

יט בי"ט מותר הבערה שלא לצורך אך צריך קצת צורך היום כמו לבער חמץ · ד"ה לא אמרינן: שם ע"ב

כ המקבל צאן ברזל מן הנכרי הולדות פטורין מן הבכורה אפי' מצי מסלק ליה · ד"ה ההם: דף ו ע"א

כא יחד בית לנכרי וקבל עליו אחריות אין על בעל הבית לבער · ד"ה יחד:

כב לא יכנס להר הבית ומעות צרורין בסדינו בפרהסיא אבל בצינעא שרי · ד"ה בהר הבית: דף ז ע"א

כג להכניסו מברך אחר המילה · [וכא דצריך בכל מקום] עובר לעשייתם היינו כשהעושה המצוה הוא מברך אבל כשאחר מברך לא · ד"ה בלבער:

כד המל את הגרים אומר למול שהכל מצווים כמו הכא · ד"ה לא שני: שם ע"ב

כה כל זמן שהוא עוסק במצוה הוי עובר לעשייתם · ד"ה בעידנא:

כו לולב צריך ניענוע בקריאת הלל · ד"ה לצאת:

כז הנוטל לולב א"צ להופכו כיון דצריך לנענע בהלל או שאינו רוצה לצאת באותה נטילה: בא"ד:

כח אין ר"י מוצא טעם בנוסחאות של כל הברכות · ד"ה והלכתא:

כט טבילת גר מברך אחריו ולא שאר טבילות · ד"ה על הטבילה:

ל בעל קרי מברך ומתפלל ולומד · בא"ד:

לא אין לגעור בנשים המברכות אחר הטבילה: בא"ד:

לב נטילת ידים מברך אחרי [הנטילה] קודם ניגוב: בא"ד:

לג ערום אסור לברך: בא"ד ·

לד ספק חמץ פטור מלחפש אחריו מפני הסכנה אבל ודאי חמץ ישרש במרא ומגינא ד"ה הכא: דף ח ע"א

לה נותן צדקה בשביל שיחיו בניו ואינו תוהה הרי זה צדיק גמור · ד"ה שיזכה: שם ע"ב

לו כהנים רשאין ללכת בבתי נכרים דאין מדורות הנכרים מטמאין בח"ל · ד"ה כל מקום: דף ט ע"א

לז סבל גמור אסור לבהמה וישראל לא יאכיל לבהמתו כרשיני תרומה · ד"ה כדי:

לח שפחה טמאה לידה · ד"ה בשפחתו:

לט אין כהן מטמא לנפלים ושלא לצורך המת: בא"ד:

מ ספק טומאה ברשות הרבים צריך טבילה האדם · ד"ה הלך: דף י ע"א

מא יש להחמיר על טומאת כלים יותר מעל האוכלין · ד"ה שאני: שם ע"ב

מב לא בדק תוך הפסח יבדוק אחר הפסח · ד"ה ואם:

מג מעלות השחר עד הנץ החמה שעה ומחצה · ד"ה אחד אומר: דף יא ע"ב

מד אין ביעור חמץ אלא שריפה אחר ו' וקודם לכן השבתתו בכל דבר לרבינו תם ולרש"י לספק · ד"ה אימתי: דף יב ע"ב

מה אלמנה מוכרת שלא בבית דין ובבית דין מעכבת לעצמה אבל לא בפקדון של אחרים. ד"ה מאי לאו: דף יג ע"א

מו הקדש שוה מנה מחללו לכתחלה על שוה פרוטה בזמן הזה. ד"ה אין: שם ע"ב

מז בירושלים נהגו שלא לעשות מלאכה בערב פסח שמתקבלים שם ממקומות שנהגו בהם איסור · ד"ה שתי פרות: דף יד ע"א

מח מבקה מטמא במשהו · ד"ה דאיכא מבקין:

מט סתם יינם ודם ירוק דמדרבנן שיעורן ברביעית: בא"ד:

נ יין שנקרש ואחר [כך] נימוח הוי מבקה ולא שמן · ד"ה אפי': שם ע"ב

נא בשר שאוכלין במים המוכרים טמאים [ד"ה הד]: דף טו ע"א

נב כולן שאוכין מדרבנן · ד"ה אלא דהוו: דף יז ע"ב

נג מטבילין כלים במעין כל שהוא: בא"ד:

נד הכרעה היינו שהתנאים הראשונים גלו דעתם שראוי לתלק [הלכה] כדברי המכריע · ד"ה אין: דף כא ע"א

כל שעה

נה אינו יודע היכן החמץ אינו שכר בכל ימצא · ד"ה ואי:

נו להאכיל לחיה בערב פסח מותר [אבל לא לנולדה]: בא"ד:

נז אסור למכור לנכרי כותח שלשים יום קודם הפסח · ד"ה ר' יהודה: שם ע"ב

נח אסור ליתן מתנת חנם לנכרי ולשכינו מותר · ד"ה ור' שמעון: דף כ"ב ע"א

נט אסור להשתכר באיסורי הנאה. ד"ה ואבר: שם ע"ב

ס אסור לעשות סחורה בשקצים ורמשים וטרפות אבל בסוסים וגמלים מותר · ד"ה אמר קרא: דף כג ע"א

סא אסור לגדל חזיר להשתכר בעורו ובשומנו או למשות או להדליק ואפילו נפלו לו בירושה: בא"ד:

סב ערלה וכלאי הכרם אין אסור אלא אותו שגדל אחר שנטען והרכיבן · ד"ה מה לערלה: דף כה ע"א

סג עלים שהיו קודם זריעת כלאים וקודם שהוסיפו מאתים מותר · ד"ה עיקרן:

סד אין מתרפאין בעלי אבירה (אף) במקום שאין יכול להתרפאות בשאר אבל על ידי תחבושת שרי: ד"ה חוץ:

סה אין חייב למסור עצמו אלא במקום שעושה מעשה אבל אמרו לו הנח לזרוק עצמך על תינוק או תהרג אין חייב למסור · ד"ה אף נערה: שם ע"ב

סו לא אפשר ולא קמכוין כולי עלמא לא פליגי דשרי כשאינו פסיק רישיה ודלא אפשר אלא בטורח גדול · ד"ה לא אפשר:

סז לא שייך יש שבת עלים אלא באיסורי הנאה להכי המבשל בשבת בשוגג מותר · ד"ה חדש: דף כו ע"ב

סח כל הנשרפין אפרן מותר אבל גחלים אסור לכתחלה · ד"ה בישלה:

סט זה וזה גורם מותר [בדיעבד] אך היכא דמפסיד (מעט לא) שרי · ד"ה בין חדש:

ע כל שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל ואפי' באיסור קל ואפי' מדרבנן לא בטיל · ד"ה הקדש: דף כז ע"ב

עא ע"ז שנשברה מותרת · ד"ה חוץ:

עב אשרה ששרפה נכרי נתבטלה ולא על ידי ישראל: בא"ד:

עג משככין [אף] בלא ד' מינין שבלולב · ד"ה אין ביעור:

עד בתיקה מהני [אף] בשאר נסרות · ד"ה ע"ז: דף כח ע"א

עה ערל שמתו אחיו מחמת מילה אסור בתרומה: ד"ה ערל: שם ע"ב

עו חייבי מיתות שוגגין פטורין מן התשלומין · ד"ה ר' נחוניא: דף כט ע"א

עז מזמנין נכרי על בכור בעל מום ובכור שנטרף אסור אף העור · ד"ה אין:

עח המשהה חמץ ודעתו לבערו אינו עובר באותו שהייה · ד"ה רב אשי: שם ע"ב

עט חמץ בפסח במשהו לר"ת ושאר איסורים בנותן טעם · ד"ה אמר רבא: דף ל ע"א

פ יין נסך שנתנסך לע"ז במשהו אבל סתם יינם שרי בהנאה: בא"ד:

פא אין לבטל איסור דרבנן לכתחלה בדבר שיש לו עיקר מן התורה · ד"ה לשהיגהו:

פב מוקצה אין לו עיקר מן התורה: בא"ד:

פג שבירת כלי חרס השוב כדיעבד אם יצטרך לשברו: בא"ד:

פד פת שאפאו עם צלי בתנור אסור לאוכלו בכותח · ד"ה ואפילו:

פה נותן טעם בר נותן טעם שרי וצנון שחתכו בסכין אסור לאכול בכותח · ד"ה דילמא:

פו סכינים גדולים צריכין ליבון שצולין בו בשר ולא קטנים ושל חמץ בהגעלה. ד"ה הלכתא: שם ע"ב

פז כלי חרס יוצא מידי דופיו על ידי ליבון אי מליא גומרי · ד"ה התורה:

פח הנושה בחבירו וחבירו בחבירו מוציאין ונותנין לבני [ודוקא בקרקע אבל לא במטלטלין] · ד"ה משתעבדנא: דף לא ע"א

פט יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב גובה מהן ולא במטלטלי: בא"ד:

צ בעל חוב קונה משכון שלא בשעת הלואתו ומכל מקום לענין [חמץ] ושמיטה אף בשעת הלואתן · ד"ה כדר' יצחק: שם ע"ב

צא בעל חוב קונה משכון להתחייב כשומר שכר ולא באונסין · ד"ה שקונה:

צב טבל חמץ מדליקין בו · ד"ה אמר קרא: דף לג ע"ב

צג אוכל פחות מכביצה מקבל טומאה ולא הכשר · ד"ה לאימת:

צד מדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שמן של תרומה · ד"ה מחמין: דף לד ע"א

צה עשה עיסה מחמשת מינין בללן יחד כולן מצטרפין לחלה ואם עשה מכל אחד בפני עצמו ואחר כך נשוכו אין מצטרפין אלא כמו שמפורשין · ד"ה כוסמין: דף לה ע"א

צו מי פירות כיין והומץ אין מחמיצין כלל בלא מים ובמי בצים התיר רבינו תם ואכל עיסה שנילושה במי בצים. ד"ה מי פירות: שם ע"ב

צז רגילין ללוש בעזרה סמוך לתנור שלא תחמיץ · ד"ה במקום: דף לו ע"א

צח בלילתו רכה פטורה מחלה ועבה חייבת · ד"ה פרט: שם ע"ב

צט אשה אופה ביום טוב תנור מלא ככרות אע"פ שאינה צריכה אלא אחת אבל לא למלאות פעם אחרת · ד"ה וב"ה: דף לז ע"א

ק מעשה אלפס על ידי משקה ועל ידי טגון פטור מחלה ואין מברכין המוציא אבל בלילתו עבה חייבת ומברכין המוציא · ד"ה דכ"ע: שם ע"ב

קא פשנקוכ"ן בורא מיני מזונות קרעפלי"ך המוציא הובלו"ש אין מברכין המוציא ולא חלה וורמזלי"ך אין [מברכין המוציא] וחייבין בחלה: בא"ד:

קב מרור מין זרעים [ד"ה אצוותא: דף ל"ט ע"א]

[קב] ערוגה ו' זורעין באמצע רוחות ואין צריך להרחיק ג' טפחים [ד"ה ערוגה שם ע"ב]:

קג כהנים ידועים מותר לעשותם מרדעת לחמור וכן כר וכסת · ד"ה לא: דף מ ע"ב

קד מבירין ציצית מטלית המתים · ד"ה אבל:

אבא שאול בן בטנית קברוהו תחת מרגלות אביו: בא"ד:

קה ר"ת [אב] שחל להיות בשבת מפטירין השמים כסאי: בא"ד:

קו מה שקורין פרשת ויחל בזמנים על ספרים כתיבונים: בא"ד:

קז עירוי מבשל כדי קליפה ואם עירו רותחין על התרנגולת צריך קליפה וכלי שתשמישו באור לא יוכל להגעילו על ידי עירוי · ד"ה האלפס:

קח עדשים אין מחמיצין אם לא במקום שיש נחוש לזלזול · ד"ה רבא:

קט בשול מבטל אפייה לעשותו מצה עשירה · ד"ה אבל לא: דף מא ע"א

קי כל לאמר לאו במקום דאיכא לאו הבא מכלל עשה ולא בשאר מקומות · ד"ה לאמר: דף מב ע"א

אלו עוברין

קיא חמץ נוקשה אינו בבל יראה · ד"ה ואלו:

קיב ערלה אין היתר לפרי שנאסר ונטיעה ילדה שסיבכה בזקנה בטילה · ד"ה והוא הדין: דף מד ע"ב

קיג כזית במקום ליפה אפי' עשוי לחזק הכלי אסור פחות מכזית שלא במקום ליפה מותר אפי' אינו עשוי לחזק פחות מכזית ובמקום ליפה אי עשוי לחזק מותר ואי לאו אסור · ד"ה כאן: דף מה ע"א

קיד כופת שאור שיחדה לישיבה בטלה על ידי שינוי מעשה · ד"ה כופת: שם ע"ב

קטו ימתין ארבע מילין עד בואו אצל הגבל הטוחה בטהרה · ד"ה לגבל: דף מו ע"א

קטז אין צריך להמתין לרחוץ ידיו בעת התפלה · ד"ה ולתפלה:

קיז אם יש שם כהן קטן יקרא שם חלה קודם אפייה או בגדול [הואיל ויכול לאכלה] על ידי ביטול ברוב · ד"ה עד שתאפה:

קיח קרא שם חלה קודם אפייה תטיל לצונן · ד"ה תטיל:

קיט עיסת נכרי וישראל אין אופין ביום טוב · ד"ה הואיל: שם ע"ב

קכ היה בה שיעור חלה אין צריך צירוף של אלא הקפה ואפילו בצירוף סל לא שרי אלא על ידי נגיעה: בא"ד:

קכא כשבא הקדש ליד גזבר אין יכול לישאל עליו · ד"ה הואיל:

קכב אין חייב בכלאי כרם עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת אבל בכלאי זרעים חייב · ד"ה ומוקדשין: דף מז ע"א

קכג כשיכול לקיים שניהם אין עשה דוחה לא תעשה · ד"ה אהרישה: שם ע"ב

קכד אחר שיפרים חלה צריך שיאמר [ה'] רביעים קמאי· ד"ה חמשת: דף מח ע"ב

קכה נותנין לכהנת מתנות כהונה ופדיון הבן · ד"ה אמר ר"כ: דף מט ע"ב

קכו שאר ע"ה אסור לאכל ממונו ומקבלין עדותיו. ד"ה וי"א:

קכז קטן מוציא את שאכל כזית וכביצה וגדול שאכל כזית דגן מוציא הגדול שאכל כדי שובעו · ד"ה ואכלת:

מקום שנהגו

קכח יחיד בכל השנה כשמביא קרבן אסור בו ביום במלאכה · ד"ה מקום: דף נ ע"א

קכט במוצאי שבת אחר התפלה עושין מלאכה אפי' הנשים · ד"ה העושה: שם ע"ב

קל העוסק בתורה כדי להתיהר ולקנטר חבירו נוח לו שלא נברא · ד"ה וכאן:

קלא הקונן אפי' אינן סרק אינו רואה סימן ברכה:

קלב כותבי ספרים כדי למוכרן אין מתעברין אם לא הכותב בשכר אבל בעל הבית · ד"ה כותבי:

קלג דברים הידועים שמותרין ואחרים נהגו בהם איסור אין להתירם בפניהם אם לא שסבורין מחמת טעות · ד"ה אי אתה: דף נא ע"א

קלד חומרי המקום שהלך לשם היינו מנהג חשוב על פי ת"ח: בא"ד:

קלה כשיחיד עושה בהוראתו נגד רבים אחר לא יסמוך על הוראתו לעשות כן · ד"ה אני ראיתי: שם ע"ב

קלו ספיחי כרוב מותרין קודם הביעור· ד"ה כל הספיחים:

קלז ירקות הגדילין בשביעית אסורין וירק אזלינן בתר לקיטה: בא"ד:

קלח היושב במקום ששלוחי בית דין מגיעין ויודע מתי נקבע החדש שלא יעשה מלאכה ביום טוב שני בפרהסיא · ד"ה כגון:

קלט אסור לשנות מפני המנהג לקולא ובדבר התלוי בגוף האדם · ד"ה ממקום: דף נב ע"א

קמ פירות שביעית אחר הביעור מותרין לאכול לעניים ולעשירים כשמפקירן ומוציאן ומה שאסורין אחר הביעור היינו שמשהם בביתו בחזקת שהם שלו · ד"ה מתבערין: שם ע"ב

קמא אסור לומר בשר זה לפסח דסבורים דמהיים הקדישו · ד"ה מפני: דף נג ע"א

קמב המצוה קלה חייב למסור עצמו בפרהסיא · ד"ה מה ראוי: שם ע"ב

קמג אסור להנות בלא ברכה כשהגוף נהנה ד"ה אין:

קמד בן אשתו אינו קורא אותו בנו בן בנו קורא אותו בנו · ד"ה אלה: דף נד ע"א

קמה תוספת יום הכפורים דאורייתא · ד"ה לאו דשרי: שם ע"ב

קמו בני בבל אין עושין שני ימים יום הכפורים · ד"ה לקביעא ·

קמז ספק אם התפלל יכול לחזור ולהתפלל ולא בודאי התפלל · ד"ה והאמר:

קמח בתשעה באב אסור לרחוץ כל גופו בצונן ובתענית ציבור שרי · ד"ה קולי: דף נה ע"א:

קמט אסור לתקן מנעלים בחול המועד ואינו דבר האבוד כי יכול לקנות חדשים. ד"ה עולי רגלים: שם ע"ב

קנ כותבין מיטין ושוברין בחול המועד: בא"ד:

קנא היה לו כלים בבית האומן או בבית חבירו ואינו יכול להניחם שם מביאן בצינעא בביתו · ד"ה ואם:

קנב אין מניחין נר על גב הדקל ביום טוב ופירות תלושין והיו מונחין באילן בין השמשות ושוב נפלו אסורין · ד"ה מתלוקת: דף נו ע"ב

קנג אין הפקר עד שיפקיר לעניים ולעשירים · ד"ה אלא: דף נו ע"א

קנד האוחז הלולב כעין צבת ואוחז בסודר כוי לקיחה · ד"ה דכריך:

תמיד נשחט

קנה עשה התמור דוחה עשה הקל אפילו אם בעידנא דמעקר לא מקיים עשה · ד"ה אתי: דף נט ע"א

קנו כל זמן שהבשר ראוי לאכילה לא מכפר בעליו עד שיאכלו הכהנים (או) [אבל] יצאה ונטמא ונותר [מתכפר] ד"ה יכול: שם ע"ב

קנז שינוי בעלים לא פסיל אלא בזריקה כגון שוחט ומקבל על מנת לזרוק לשם אחרים או זורק [לשם אחרים] אבל שוחט ומקבל לשם אחרים לא פסיל ושלא למנויו דוקא על ידי שחיטה · ד"ה ואיתקש: דף סא ע"א

קנח אין פיגול עד שיוציא בשפתיו · ד"ה ר' מאיר: דף סג ע"א

קנט דברים שבלב אינם דברים היכא שלא נתכוין בדברים אבל נתכוין לומר דבר זה ואומר דבר אחר לא · ד"ה המתכוין: שם

קס השוחט פסח על חמץ (אינו) [צ"ל עובר בל"ת] עובר בבל יראה לך חמץ [והפסח כשר] ד"ה השוחט: שם

קסא התראת ספק שמיה התראה [שאין] (ש) צריך לידע המתרה בעבירה · ד"ה התראת: שם ע"ב

קסב ישראל שוחטין פסחים ולויים אומרים הלל ואין אומר שירה בשעת קרבן אלא על יין · ד"ה קראו: דף סד ע"א

קסג כיבוד בית אסור בשבת ורבנן שרי · ד"ה המכבד: דף ס"ס ע"א

קסד מכבדות של תמרה אסור לטלטל בשבת: בא"ד:

אלו דברים

קסה רכב על הפרה הלה בזנבה קבל עליה מוסרה נתן טליתו עליה פסולה עשה לה סנדל שלא תחליק פירש טליתו עליה מפני הגשמים כשירה· ד"ה והא: דף סו ע"ב

קסו כל עבודה לצורך קרבן אין בו מעילה: בא"ד:

קסז כשעושה מעשה בחולין בעזרה אסור אבל להכניס חולין בעזרה שרי · ד"ה מביאם:

קסח כשהוא מהלך מניחו על בהמתו בשבת וכשעומד נוטל ממנה מותר · ד"ה מחמר:

קסט מצורע שנכנס בעזרה בכרת ובמחנה לויה בלאו ובמחנה ישראל פטור ובימי סגרו נכנס למחנה לויה ואינו עושה משכב ומושב · ד"ה שכן: דף סז ע"ב

קע מצורע עושה משכב ומושב ומטמא אוכלין ומשקין ומשולח חוץ לשלש מחנות · בא"ד:

קעא מחילות שפתוחות לתוך לא נתקדשו · ד"ה מחילות:

קעב דוד קדש רצפה עד ארעית התהום: בא"ד:

קעג בעזרת מצוה לשמוח ולאכול · ד"ה הכל: דף סח ע"ב

קעד סמוך לווסתה דאורייתא · ד"ה סמוך: דף עב ע"ב

קעה כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן בלא הגיע עת וסתה: בא"ד:

קעו פסח שמשכו ממנו כל החבורה פסול · ד"ה פסולו: דף עג ע"ב

כיצד צולין

קעז מצוה בגדי מקולס ואם לא קלסו לא נפסל: ד"ה נתתך: דף עד ע"א

קעח צלי לא בעי מליחה אלא שנהגו למולחו · ד"ה האי:

קעט כבד מותר לבשל אחר צלייה ולא אחר מליחה: בא"ד:

קפ בשר תפל מותר לטלטל בשבת: בא"ד:

קפא מוליאת הנמלח בשר החיצונה ולא הפנימי שרי · ד"ה כבולעו:

קפב בשר שנפל בציר אפילו נמלח כבר ונפלט על ידי מליחה אסור: בא"ד:

קפג נמלח בכלי שאינו מנוקב אסור אפילו לא שהה רק מעט: בא"ד:

קפד לא אמרינן לב דשיע בבישול. ד"ה שאני: שם ע"ב

קפה מותר לטוח סביב הקורקבן בשפוד עיסה שבלילתה רכה ולא בפשטיד"א · ד"ה טפל:

קפו ביצי זכר יש קרום עליהם ואסורין משום דם · ד"ה וכן:

קפז מוהל היוצא מבשר שלא נצלה כל צרכו אסור: ד"ה אסמיק:

קפח בשר חי שמצמיתין בחומץ ונשתהה אסמיק אסור אבל לא אסמיק שרי: בא"ד:

קפט צלי הנאסר כדי קליפה אין [מעט] הרוטב שבו חוזר ואוסר · ד"ה יטול: דף עה ע"ב

קצ שפוד של עץ אין קולט חום לאסור סביביו: ד"ה בצלמא: דף עו ע"א

קצא הם לתוך צונן קולף ולא בדבר דלא שייך קליפה כמו חלב וריב"א מצריך ס' · ד"ה תניא:

קצב הנורים שלנו מותר לאפות לחם עם פשטיד"א הואיל ומכוסין ואף פלאדי"ן שיש להרחיק מן הלחם [אינו נראה שיהא אסור] שיש אויר מרובה וההבל מתפשט · ד"ה אסרה: שם ע"ב

קצג אברי חול שמעלה בהם האור סודרן על גב מערכה בשבת · ד"ה ולא עולת: דף פג ע"ב

קצד טומאת בית הסתרים לא מטמא · ד"ה טומאת: דף פה ע"א

קצה שמע קול שופר ומגילה אחורי בית הכנסת וכוון לבו יצא · ד"ה וכן: שם ע"ב

קצו לענות אמן קדושה וקדיש אין מחיצה מפסקת אבל לצרף מפסיק: בא"ד:

קצז כלה חייבת להפוך פניה · ד"ה הכלה: דף פו ע"ב

קצח אין מסרבין לגדול לא שייך במילי דשררות דגשי הרוח אך מה שיאמר לו בעל הבית יעשה · ד"ה אין:

קצט בני חבורה שאין מקצתן בשעת האוכל ושלחו שמש שלהן להפסן אין צריכין להמתין לאחרים כשבאו שלשה ואם נתקבצו תחילה ויצאו ולא מצאן השמש אפילו נשאר אחד לאכל · ד"ה נכנסין להאכיל

האשה

רא להאכיל קטן דבר איסור במקום מצוה מותר · ד"ה שה: דף פח ע"א
רב אומר לאדם חטא כדי שיזכה תבירך במצות דרבים. ד"ה טופין: שם ע"ב
רג בני חבורה שהתנו שלא לחלק כשממנה אחר עמו רשאין לחלק וכשאין ממנה אחר עמו אפי' אחד אוכל הרבה אין רשאין לחלק · ד"ה בני:
דף פט ע"ב
רד מחוסר כפרה צריך טבילה לקודש ולא להערב שמש · ד"ה מחוסר: דף צ ע"ב
רה ישראל ערל אין צריך טבילה אפילו מדרבנן · ד"ה אבל: דף צב ע"א
רו טבול יום לא יכנס בעזרת נשים ובשר הבית מותר · ד"ה טבול:
רז כהן הולך לבית הפרס לישא אשה וללמוד תורה: ד"ה בודקין: שם ע"ב

מי שהיה

רח כל העולם שלישו ישוב שליש מדבר שליש ים · ד"ה כל: דף צד ע"א
רט מן הרקיע ולארץ מהלך ת"ק שנה וכן ממזרח למערב · חשבון ת"ק אינו מכוין לחשבון כוס אחד משמים בעולם · בא"ד:
רי צינה הוא יום אחד וכן המביא קרבן בכל השנה · ד"ה טעון: דף צה ע"ב

ערבי פסחים

ריא בע"פ אוכל מיני תרגימא · ד"ה לא יאכל: דף צט ע"ב
[ריא] ערב שבת וי"ט אוכל מבעוד יום · ד"ה עד:
ריב גבאי צדקה לא יפחתו לעני מארבע כוסות · ד"ה לא יפחתו:
ריג צריך ד' כוסות לכל בני הבית ולא יהא כוס פגום · ד"ה לא יפחתו לו מד':
ריד התחיל לאכול בערב שבת מן המנחה ולמעלה אין מפסיקין ולהתחיל אסור · ד"ה אין:
דף ק ע"א
רטו כשרואין כשהחכם מוחה בדבר [ואפי' הכי עושין אותו] קובעין הלכה · ד"ה שהיו:
רטז אנו שרגילין לאכול בשולחן אחד אין (צריך) [נכון] לסלק השולחן קודם ברכת המזון · ד"ה לאו: שם ע"ב
ריז הלכה פורס מפה ומקדש זכר למן טל למעלה טל למטה · ד"ה שאין:
ריח לנו שיש שולחנות גדולים לא יביא שולחן אחר קידוש אלא פורס מפה ומקדש: בא"ד ·
ריט היו לפניו מינין הרבה מברך על איזה שירצה ואם היה משבע מינין כל הקודם בפסוק קודם לברכה:
רכ אין קידוש אלא במקום סעודה והמקדש לאורחים בביהכ"נ הם יוצאים · ד"ה ידי קידוש ·
רכא כשאין אורחים בבית הכנסת אין לקדש: בא"ד:
רכב המקדש בגן כדי לאכול בבית הוי קידוש במקום סעודה: בא"ד:
רכג אם קדש או הבדיל על שולחנו שוב אין צריך לברך על היין שבתוך הסעודה · ד"ה ידי יין:
רכד בירך על יין שלפני המזון אין לברך [אחריו] על הגפן ולא תוך המזון בפה"ג אבל אם נמלך אינו פוטר גם יברך אחריו ברכה מעין שלש: בא"ד:
רכה בבתי כנסיות אין אוכלין ושותין וישנים בהם אלא בקדוש החדש וכוס הבדלה וברית מילה ואין נכנסין בהן מפני הגשמים ואם יחרבו אין בהם קדושה · ד"ה דאכלי: דף קא ע"א
רכו מיני תרגימא משלים ג' סעודות · ד"ה טעימו:
רכז אין לו ציצית לכל בגדיו יתירם מבגד שמצניען לבגד שלובשו · ד"ה מתירין:
רכח הפסיק בסעודה צריך לחזור ולברך · ד"ה ורבי יוחנן:
רכט יברך הטוב והמטיב אפי' על יין גרוע רק שלא יהא גרוע יותר מדאי ויברך אף שלא בשעת סעודה ויחיד לא יברך הטוב והמטיב ודוקא על יין מברך הטוב · ד"ה שינוי:
רל כל דברים חוץ מפת ומיני מזונות שיש בהם מחמשת מינין אין צריך לברך ברכה לאחריה במקומה ושינוי מקום הוא מחדר לבית אבל מפינה לפינה לא · ד"ה אלא: שם ע"ב
רלא ואם הלך באמצע סעודה במקום אחר יכול לשתות מים או יין בלא ברכה דלקיבעא קמא הדר · בא"ד:
רלב היכא דאיכא היסח הדעת לא סגי שיברך ברכת המוציא אלא יברך ברכת המזון · ד"ה כשהן:
רלג ואם אומר הב ונבריך לא ישתו עד שיברכו בפה"ג · בא"ד:
רלד הממתין עד שיהא רעב לא יוכל לברך ברכת המזון · בא"ד:
רלה שהה להתפלל ונזכר באמצע סעודתו והתפלל אין צריך ברכה לכתחלה · ד"ה ועקרו:
דף קב ע"א
רלו בתוספה אין לומר שבע ברכות על כוס ברכת המזון אלא מביאין כוס אחר ואין מברך עליו בפה"ג · ד"ה שאין: שם ע"ב
רלז ברכת אירוסין ונשואין אומר על שתי כוסות ורגילין לקרות הכתובה בינתיים · בא"ד:
רלח אסור לטעום קודם הבדלה אך כשאין לו אלא כוס אחד מניחו אחר המזון · ד"ה מניחו:
רלט יו"ט ראשון ושמיני עצרת רגילין להכין הרבה · ד"ה דאית:
רם מוצאי שבת ביום טוב אין מזכירין בשמים דשמחת יום טוב ואכילה ושתייה מועיל כמו בשמים · ד"ה רב:
רמא [מה שאין אנו מברכין על הכוס קודם ברכת המזון] משום דהוי הפסק ויצטרכו עוד לברך · ד"ה יקנ"ה:
רמב ברכת היין פוטרת כל יין שבסעודה גם אחר שסלקו המאכל · ד"ה אנא · דף קג ע"א
רמג גמרו לאכול אין אחר מצטרף עמהן לזימון · ד"ה כיון: שם ע"ב
רמד לזימון אין מוציא אחרים עד שיאכל כזית דגן · בא"ד:
רמה שינוי מקום צריך לברך לפניו ולא לאחריו · ד"ה בריך:
רמו כיון שאמר אשר גאלנו אסור לשתות וצריך לברך בורא נפשות רבות אחר ירקות ואחר כל ארבע כוסות מברך על הגפן לבד מכוס שני · ד"ה רב:
רמז ואחר כוס ארוסין ונשואין יברך [אחר כל אחד] על הגפן: בא"ד:
רמח במוצאי שבת ליו"ט נוהגין לומר שבע הבדלות וטעמו משום חיבת היום · ד"ה בעי:
דף קד ע"א
רמט אלהי נשמה אין מתחיל בברוך [וכן] אתה הוא עד שלא נברא ותפלת הדרך · ד"ה כל: שם ע"ב
רנ ברכה שאחר המגילה חותמת בברוך האל הנפרע· בורא נפשות ברוך אתה יי חי העולמים: בא"ד:
רנא אחר ההפטרה ברכת צור העולמים אין הפסק לנאמן אתה הוא · ד"ה חוץ:
רנב המפטיר מברך שבע ברכות כנגד שבע הקורין · בא"ד:
רנג יהללוך אין פותח בברוך דשייך לברכת הלל יראו עינינו להשכיבנו ישתבח לברוך שאמר ואין להפסיק בנתים: בא"ד:
רנד ליל פסחים אין מברכין לקרא הלל: בא"ד:
רנה ברכת הזן שאחריו נודה אין פותח בברוך ואינו סמוכה לברכת הזן דכשבאו שנים לזמן והשלישי מפסיק עד הזן צריך לשמוע וכשגומר סעודתו חוזר למקום שפסק · בא"ד:
רנו ברכת הטוב והמטיב מזכיר בה שלשה גמולות שלשה מלכיות ואומר מלכנו יוצרנו קדושנו: ד"ה הטוב:
רנז אין נוהגין לאכול בין מנחה למעריב שמא יביא לידי סכנה ובעורה גדול התירו ערב יום הכיפורים לאכול אחר וידוי גם תשעה באב כשחל בשבת · ד"ה והנ"מ: דף ק"ה ע"א
רנח אין נוהגין לברך ברכת המזון על הכוס אלא בג' · ד"ה ש"מ ברכה: שם ע"ב
רנט ברכת המזון טעונה כוס ה"ג פי' שאין לברך על הגפן אחר ברכת המזון · בא"ד:
רס ברכת חובה כגון הבדלה וקידוש וברכת המזון צריך לשתות מכוס שיש בו רביעית ולא למיטעם בידיה ובשאר כוסות שאין חובה מותר · ד"ה ש"מ:
רסא לכתחלה אין לקדש מכוס פגום ואם אין לו אחר יברך עליו · ד"ה קפיד: דף קו ע"א
רסב מה שאומרים ויכולו אחר תפלה משום יום טוב שחל להיות בשבת שאומרים אתה בחרתנו ואין בו ויכולו · ד"ה זוכרהו:
רסג קידוש על היין והמברך צריך שיטעום מדרבנן כשכולן זקוקים לכוס אחד אסורין לטעום עד שיטעום המברך אפי' ישפוך מכוסו לשאר כוסות וא"צ לשפוך מכוסו לשאר כוסות אלא א"כ היו פגומין · ד"ה דהוה:
רסד בשבת כשאין למסובין לחם משנה צריכין לאכול מבציעתו · בא"ד:
רסה נוטל ידיו שחרית ומתנה לכל היום כולו דוקא שאין לו מים או צריך לדבר אחר · ד"ה הנוטל: שם ע"ב
רסו מוזגין הכוס ואח"כ נוטלין בחול שמא יעסוק בדברים אבל בשבת אין לחוש שהשולחן ערוך ויאכל מיד · ד"ה זימנין:
רסז אין מבדילין על הפת אך בי"ט שחל להיות במוצאי שבת שרי · ד"ה מקדש:
רסח ברכת המזון מברך על חמר מדינה ואפי' הבדלה ולא על הפת ור"ת פירש אין מקדשין על הפת ועל השכר צ"ע · בא"ד:
רסט מה שטועמים מכוס של ברכה לא מקרי טעם · ד"ה טעם:
רע הלכתא טעם מקדש · ד"ה אמר: דף קז ע"א
רעא מבדילין עד רביעי בשבת · ד"ה אמימר:
רעב כשחל ט' באב באחד בשבת מבדילין אחר התענית · בא"ד:
רעג נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה · ד"ה אדור:
רעד ואם טעם מלא לוגמא יצא והוא פחות מרביעית · ד"ה אם:
רעה גם תפלת שחרית הוי כמו תפלת מנחה שלא נקרא כן אלא שהוא עת רצון · ד"ה סמוך:
רעו אכילה גסה לא שמה אכילה היינו שקץ לאכול ועוד [יש] אכילה גסה שאינו מתאוה אך טעם יש לו · ד"ה דילמא: שם ע"ב
רעז ופסח נאכל על השבע היינו שמתאוה לאכול קצת · בא"ד:
רעח חמרא טובא גריר פורתא סעיד · ד"ה אלא: דף קח ע"א
רעט אין מתענין בניסן אלא הבכורות ערב פסח · ד"ה רב ששת:
רפ מצה צריכה הסיבה כשמברכין על אכילת מצה ואפיקומן · ד"ה מאי:
רפא כל ארבע כוסות צריכין הסיבה בשעת שתייה צ"ע אם שכח ולא הסב אם יחזור ויסב · ד"ה כולהו:
רפב אביו והוא רבו צריך הסיבה בפניו דסתם בן אביו מלמדו · ד"ה בפני:
רפג על ידי נשים נגאלו וכן על ידי אסתר · ד"ה היו: שם ע"ב
רפד כוס של ברכה צריך מי לא יתננו בכוס זה וישפוך בכוס אחר והכלי יהא שלם · ד"ה שתאן:
רפה יינות שלנו לא צריכין מזיגה: בא"ד:
רפו שתאן רצופין לא יצא · ד"ה בבת:
רפז [רובא דכסא היינו מלא לוגמא] ולכתחלה צריך לשתות רביעית · ד"ה רובא:
רפח רובע רביעית לכל כוסות ועם המזיגה יהיה רביעית לכל אחד · ד"ה ואת:
רפט בזמן הזה משמח אשתו ביין ובזמן המקדש בבשר · ד"ה במה: דף קט ע"א
רצ רביעית בכל מקום אינו רובע הקב · ד"ה רביעית:
רצא השולחן עם הרגלים קומתו אמה וחצי והרגלים לא היו מחוברים לשולחן · ד"ה אמתא: שם ע"ב
רצב כלי מחזיק מ' סאה אינו מקבל טומאה מ"מ גב' שאיבה כלי הוא · ד"ה בים:
רצג ים של שלמה של נחשת היה ומקבל טומאה: בא"ד:
רצד רגלי השוורים נקובין כמוציא רמון אע"ג דדי בשפופרת הנוד כיון שיש הפסק בעי טפח: בא"ד:
רצה יין מבושל מקדשין עליו ויוצא בפסח ידי חובתו · ד"ה ארבעה:
רצו ר' יוחנן יתיב אשערי טבילה אבל מאן דפגע בשעולות לא · ד"ה האי: דף קי ע"א
רצז ההולך לימין רבו הרי זה בור אבל מצדד אחורי · ד"ה ואזיל: דף קיא ע"ב
רצח אין דרך לתלות אוכלין בסל · ד"ה תליא:
רצט יכול ללמוד לפני מי שאינו מדקדק אך לא ילמוד בספר שאינו מוגה · ד"ה שבשתא:
דף קיב ע"א
ש בהוצאת שבת אם מוסיף מוסיפין לו היינו בשיש לו די ואל יצטרך לבריות · ד"ה עשה:
דף קיג ע"א
שא קידש לילה קודם לקידוש היום היינו בורא פרי הגפן · ד"ה דמשייר:
שב אפי' שונא שמותר לשנאתו צריך לטעון עמו לכוף יצרו · ד"ה שראה: שם ע"ב
שג תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים שלא ישן בהן ולא יפיח בהן וצריך לחזור אחר תפילין · ד"ה ואין:
שד הנהנה מסעודה של מצוה ניצול מדינה של גיהנם · ד"ה ואין: דף קיד ע"א
שה כגון סעודת מילה ובת תלמיד חכם לתלמיד חכם ובת כהן לכהן ודוקא כשיש שם בני אדם המהוגנים · בא"ד:
שו צריך לנהוג אדם כבוד אפי' לרב שלא למד לפניו · ד"ה צריך:
שז כשטובל פעם ראשון בשאר ירקות טובל בחומץ ואין צריך חרוסת אלא למרור · ד"ה מטבל:
שח עוקרין השלחן רק בפני מי שאומר ההגדה ואח"כ מחזיר מצה ומרור לפניו · ד"ה הביאו:
שט ואמרתם זבח פסח שצ"ל פסח שאנו אוכלין וכן מצה · ד"ה ואמרת:
שי שני מינים מבושלים אף כשחל פסח באחד בשבת צריך ב' תבשילין · ד"ה אחד: שם ע"ב
שיא מצות צריכות כוונה · ד"ה מתקיף:
דף קטו ע"א
שיב על מרור אין צריך לברך בורא פרי האדמה · ד"ה והדר:
שיג דברים הבאים תוך הסעודה [מחמת הסעודה] אין צריכין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם שלא מחמת הסעודה כגון תאנים ורמונים צריך ברכה לפניהם ולא לאחריהם אחר הסעודה צריך אף לאחריהם · בא"ד:
שיד מצה מתובלת מותר לאוכלה בפסח · ד"ה אתי:
שטו אין לברך ענ"י כשמטבל בחרוסת ואם בירך הוי ברכה לבטלה · ד"ה כל:
שטז שמכינין ארוב ירקות שאין בהן קפא מכל מקום חיישינן למיעוט ומשום סכנה · ד"ה קפ"א:
[שטז] לא שייך בטול אלא כשבולעין יחד דאז מבטל כל אחד לחבירו אבל לא בשלימה · ד"ה ידי:
שם ע"ב
שיז בכל השנה שאין ברכה חובה א"צ לטעום הכף לברכה · ד"ה מצה:
שיח לדידן עקירת הקערה במקום עקירת השלחן ואין לסלק מן הקערה הבשר כשאומר הא לחמא · ד"ה למה:
שיט בי"ט צריך נמי לחם משנה כי המן לא ירד בשבת וי"ט · ד"ה מה: דף קיו ע"א
שכ ר"י מברך על השלימה המוציא והדר על אכילת מצה [על הפרוסה] ובוצע משתיהן ודרך לעשות כריכה על השלימה לקיים מצות בשלשתן · בא"ד:
שכא נוהגין לעשות חרוסת עבה ואחר כך מקלשין אותו בשעת אכילה ביין וחומץ · ד"ה צריך:
שכב עושין חרוסת בפירות הנכתבים בשיר השירים תפוח תאינה ורימון תמר אגוז שקדים בא"ד:
[שכב] חרוסת זכר לטיט: ד"ה תבלי:
שכג צ"ל ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים · ד"ה ונאמר: שם ע"ב
[שכג] ואמרתם זבח פסח שצ"ל פסח שאנו אוכלין וכן מצה · ד"ה ואמרתם:
שכד הללויה הללו אין התחלת מזמור · קמ"ז מזמורים בתהלים · ד"ה שעומדים: דף קיז ע"א
שכה בקדוש אומר זכר ליציאת מצרים · ד"ה למען: שם ע"ב
שכו פרק בא"ת ב"ש וג"ל שהוא ל"ט מלאכות · בא"ד:
שכז מיהו מותר לשתות אחר אפיקומן מים ולא יין · ד"ה רביעי:
שכח אין לחתום ביהללוך כי אם בנשמת · ד"ה ר"י:
דף קיח ע"א
שכט רננו צדיקים בה' אינו מן המזמור · ד"ה מהודו:
של מצה מותר לאוכלה בשתי מקומות · ד"ה אמר: דף קיט ע"ב
שלא הרוצה להתענות למחר ויישן אסור לאכול אבל מתנמנם מותר · בא"ד:
שלב הלל היה אוכל בתחלה סופגנין ובסוף כורך מצה ומרור ופסח · ד"ה באחרונה: דף קכ ע"א
שלג מצה בזמן הזה דאורייתא · ד"ה רב אחא:
שלד אוכל מצה אחר מצות לא יצא ידי חובתו · ד"ה אמר רבא: שם ע"ב
שלה אין לברך שהחיינו ביום המילה אלא בשעת ברכה בפדיון הבן:

סליק פסקי תוספות ממסכת פסחים

אור לארבעה עשר פרק ראשון

א [דף ב ע"א] **אור** לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר*. וכל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה .

הגה"ה

*וצריך לכבד הבית קודם שיבדוק. מרדכי (סי' תקל"ו):

ובמה אמרו שתי שורות במרתף. מקום שמכניסין בו חמץ . ב"ש אומרים שתי שורות על פני כל המרתף וב"ה אומרים שתי שורות החיצונות שהן העליונות: **גמ'** מאי אור רב הונא אמר נגהי. ורב יהודה אמר לילי [דף ג ע"א] ומסקינן דכולי עלמא בין לרב הונא בין לרב יהודה אור אורתא הוא ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה . באתריה דרב הונא קרי נגהי . ובאתרי דרב יהודה קרי לילי · ותנא דמתני' מאי טעמא לא תנא לילי . [א] לישנא מעליא נקט . דאמר ריב"ל לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו . שהרי עקם הכתוב שמנה אותיות ולא הוציא דבר מגונה . שנאמר מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה ותני דבי ר' ישמעאל לעולם יספר אדם בלשון נקיה . שהרי בזב קראו מרכב ובאשה קראו מושב. ואומר ותבחר לשון ערומים ואומר ודעת שפתי ברור מללו.[דף ג ע"ב] הנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמי דרבי . ח"א מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטומאה וח"א מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה אמר רבי [ב] מובטח אני בזה שמורה הוראה בישראל. אמרו לא היו ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל ומנו ר' יוחנן [דף ד ע"א] והשתא דקיי"ל אור אורתא הוא וכולי עלמא [א]חמץ לא איתסר אלא משש שעות ולמעלה כדבעי' למימר לקמן אמאי מקדמינן ובדקינן מאורתא נשהי עד מחר ונבדוק בשית . [ג] וכי תימא זריזין מקדימין למצות . נבדוק מצפרא דכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו מלמד שכל היום כולו כשר למילה אלא שזריזין מקדימין למצות שנאמר וישכם אברהם בבקר . ואמר רנב"י בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם ואור הנר יפה לבדיקה. אמר אביי הלכך האי צורבא מדרבנן לא לפתח בעידניה באורתא דתליסר נגהי דארביסר דילמא מימשכה שמעתא ואתי לאימנועי ממצוה :

ב **המשכיר** בית לחבירו בארבעה עשר (א) אם עד שלא מסר לו מפתח . חל ארבעה עשר על המשכיר לבדוק . [ד] ואם משמסר לו מפתח חל י"ד על השוכר לבדוק . בעו מיניה מרנב"י המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק ולא איפשיטא הך בעיא . ויראה שיכול לבטל והויא ספיקא דרבנן ואזלינן לקולא ומתוך דברי ר"י משמע אפי' אי חזקתו בדוק כשישנו בעיר צריך לשאול לו. וכן כתב ר' יצחק גיאות ז"ל המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר °יום ואינו יודע אם הוא בדוק או אינו בדוק שואלו ואם אינו מצוי בעיר שהלך לו חזקתו בדוק : ג **תניא** [ה] [ב]הכל נאמנים על בדיקת ביעור חמץ אפילו נשים אפילו עבדים ואפילו קטנים [דף ד ע"ב] משום דבדיקת חמץ דרבנן [ו] והימנינהו רבנן בדרבנן*(ב) ובירושל' פליגי איכא מ"ד לא תתני נשים לפי שהן עצלניות והן בודקות כל שהוא :

הגה"ה

*ואע"ג דנשים נאמנות אף בדאורייתא כגון על ניקור חלב ומליחה היינו בדבר שיודעין הנשים שיש ודאי איסור אבל על בדיקת חמץ סבורות שאין חמץ בחורין ובסדקים ונמנעות מלבדוק מפני עצלותם. סמ"ג. מכאן משמע דנשים אין נאמנות לבדוק דגים קטנים מפני הטמא . עכ"ה :

ד **איבעי'** להו המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק ומצאו שאינו בדוק מהו מי הוי מקח טעות או לא ופשיט אביי דלא הוי מקח טעות בין באתרא דיהבי אגרא ובדקי בין באתרא דבדקי אינהו גופייהו . מ"ט ניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בין בגופיה [ז] בין בממוניה. תנן התם ר"מ אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש ר' יהודה אומר אוכלין כל ד' ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש . [ב]דכולי עלמא חמץ משש שעות ולמעלה צריך לבערו מן הבית מנלן [דף ה ע"א] אמר רבא לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים . וזמן שחיטת הפסח בין הערבים מכי ינטו צללי ערב והיינו בתחלת שבע . ואימא כל חד וחד כי שחיט זמן שחיטה קאמר רחמנא . [דף ה ע"ב] תנו רבנן שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מה תלמוד לומר והלא כבר נאמר לא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ . לפי שנאמר לא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ . שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרים תלמוד לומר לא ימצא . אין לי אלא בנכרי שלא כבשתו ואין שרוי עמך בחצר. נכרי שכבשתו ושרוי עמך בחצר מנין . ת"ל לא ימצא . אין לי אלא בבתים . בבורות שיחין ומערות מנין ת"ל בכל גבולך . ועדיין אני אומר בבתים עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרים ובגבולים שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה . מנין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה. ת"ל שאור שאור לג"ש. נאמר שאור בבתים ונאמר שאור בגבולין מה שאור האמור בבתים עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרים אף שאור האמור בגבולין כן . ומה שאור האמור בגבולין שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה אף שאור האמור בבתים כן . אמר מר יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרים ת"ל לא ימצא [ג]והאמרת שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה . לא קשיא הא דקביל עליה אחריות הא דלא קביל עליה אחריות . אי קביל עליה אחריות אסור דהוה ליה כדידיה . כדאמר להו רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא מבתייכו כיון דאילו מיתבד או מיגנב ברשותייכו קאי ובעיתו לשלומי כדידכו דמי . ואי לא קביל עליה אחריות שרי . [ח] יש אומרים דוקא ש"ש דחייב בגניבה ואבידה אבל ש"ח לא [ד]ודייקינן מלישנא דאילו מיגנב או מיתבד וכן כתב ר"י . ובה"ג כתב דאפי' ש"ח נמי . ומיגנב או מיתבד בפשיטה קאמר . ומשום דבעי למימר ובעיתו לשלומי הוצרך לומר מיגנב או מיתבד . [ט] והרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' חמץ ומצה הל' ד') כתב שאם הנכרי אלם וכופהו לשלם אע"פ שלא קבל עליו אחריות כדידיה דמי ואסור. יש מן הגאונים שאמרו ישראל שהפקיד חמצו אצל נכרי או אצל ישראל חבירו וקבל הנפקד עליו אחריות הנפקד חייב בביעורו ולא המפקיד אע"פ שהוא שלו כיון שאינו ברשותו . והביאו ראיה [י] ממכילתא דתני התם בבתיכם למה נאמר. לפי שנאמר בכל גבולך שומע אני כפשוטו . ת"ל בבתיכם מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך . [כ] יצא חמצו של נכרי ברשות ישראל שהוא בביתו ואינו יכול לבערו . [ל] יצא חמצו של ישראל ברשות הנכרי [ה]שהוא שלו ואין ברשותו . וה"ר יונה ז"ל היה אומר דלעולם ברשות המפקיד הוא וחייב לבערו מן התורה. כדאמרינן בפ' מרובה (דף עו.) וגונב מבית האיש . ולא מבית הקדש . כך מצאתי בשם ה"ר יונה ז"ל [מ] ולא הבנתי ראייתו . וגם לא כתב לפרש הא דמכילתא שהביאו ממנה ראיה . [נ] וצ"ל דדבר פשוט הוא דאע"פ שהנפקד קבל עליו אחריות מ"מ עיקר הממון של הבעלים הוא וכיון שהשאילו הנפקד ביתו לשמירת ממונו קרינא ביה ביתו . וההיא דמכילתא מיירי בנכרי שהלוה לישראל על חמצו כדתנן [ס] בפ' כל שעה (ד' לא·) : ה [דף ו ע"א] **אמר** רבא בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה ואע"ג דמצי מסלק ליה בזוזי. עיסת ארנונא חייבת בחלה ואע"ג דלא מצי מסלק ליה בזוזי . מ"ט בהמה אית לה קלא דלנכרי היא . [ו]עיסה לית לה קלא . ובתוספתא (חלה פ"א בכורות פ"ב) קתני בתרווייהו חייבת . ללישנא קמא דרבא ניחא דמיירי בדמצי מסלק ליה בזוזי . [ז]ואפ"ה פסק רב אלפס כדאיכא דאמרי [ע] וכן משמע נמי בירושלמי דגרסינן [פ] אהך מתני' העושה עיסה עם הנכרי אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה מן החלה . ומה בינה לעיסת ארנונא שהיא חייבת בחלה . תמן ברשות ישראל עומדת שמא ימלך הנכרי שלא ליטלה. [צ]הכא בדעת הנכרי היא תלויה.[ק]ולישנא משמע אע"ג דלא מצי מסלק ליה מדקאמר שמא ימלך הנכרי שלא ליטלה . ומשמע נמי אפי' אין שיעור חלה בשל ישראל חייב : ו **ת"ר** נכרי שנכנס לחצר ישראל ובצק בידו אין זקוק לבער. הפקידו אצלו זקוק לבער. מכאן ראיה דש"ח חייב לבער דסתם פקדון שומר חנם הוא . ייחד לו בית אין זקוק לבערו שנאמר לא ימצא . [ר] פרש"י לא קבל עליו אחריות אלא אמר לו הרי הבית לפניך. וקשה דא"כ אמאי נקט ייחד לו בית אפי' בלא ייחד לו בית נמי . ועוד היכי מדקדק מכאן דשכירות קניא דכיון שלא קבל עליו אחריות אפי' לא קנה הנכרי המקום שרי . ופי' ר"ת ז"ל דאפי' באחריות שרי כיון דייחד לו מקום לא קרינא ביה מצוי בביתך· ורב פפא דמפרש קרא אריסא ידע ליה מסברא דכיון דייחד לו בית הוי כמו קבל עליו אחריות על חמצו של נכרי בביתו של נכרי וכן פי' הראב"ד ז"ל: ז **א"ר** יהודה אמר רב המוצא חמץ ביו"ט בפסח כופה עליו את הכלי וא"ר אמר רב חמצו של נכרי [ש] עושה לו מחיצה

הגהות הב"ח א ודכ"ע מיהא חמץ ב הכל נאמנים על ביעור כצ"ל ותיבת בדיקת נמחק: ב דכ"ע מיהא חמץ משש : ג והאמרת רישא שלך אי אתה רואה : ד ודייק מלישנא דאלו מיגנב או מיתבד וכן כתב ר"י כ"כ בתוס' דמס' פסחים לא נמצא מזה כלום אלא בפ' האומנים דף פ"ב ע"ב בד"ה אימור כתבו התוס' דלרש"י אינו חייב לבער אא"כ קבל עליו אחריות אונסין וליתיה אלא בקבל עליו אחריות גניבה ואבידה נמי עובר עליו ומשמע דסתם דברי תוס' הללו הם דברי רבינו דהכא אבל תימה גדולה דבפ' הדיינין דף מ"ד כתבו התוס' בד"ה שומר אבידה דלמאי דפסקינן כרבה דהמלוה על המשכון ש"ת אינו חייב לבער אא"כ קבל עליו אחריות דאונסין אבל בקבל עליו אחריות דגניבה ואבידה לחוד אינו חייב לבער א"כ לפי זה כיון דפסקינן כרבה כדכתב הרא"ש להדיא בפ' האומנין ובפ' הדיינין ובפ' אלו מציאות ודאי דס"ל לר"י דא"צ לבער אא"כ קבל עליו אחריות אונסין וכן צ"ע במה שהביא בשם בה"ג : ה שהוא שלו ואינו ברשותו. וה"ר יונה ז"ל וכו' המפקיד הוא וחייב לבערו מן התורה וכו' ולא הבנתי ראייתו · כ"ב ול"נ דראיה נכונה הוא דאיתא התם לענין הקדש והם ברשות בעלים ובביתו וגונב מבית בעלים א"ה פטור מארבעה וחמשה דוגונב מבית הקדש קרינן ביה דבתר עיקר הממון אזלינן שהוא של הקדש ולא קרינן ביה וגונב מבית האיש אע"ג דחייב באחריות ה"נ לגבי חמץ חייב המפקיד לבערו מן התורה אע"ג דהנפקד קבל עליו אחריות ואע"ג דר"ש פליג את"ק אין הלכה כר"ש וכדפסק הרמב"ם בהל' גניבה כנ"ל ברור ופשוט ולא הבנתי דעת הרב שאמר ולא הבנתי : ו עיסה לית לה קלא . דלנכרי היא ובתוספתא קתני בתרווייהו חייבת ללישנא קמא דרבא ניחא . כ"ב אבל ללישנא בתרא קשיא דליכא לתרץ הא דקתני חייבת בעיסה תניא כדפירש"י דהא בתוספתא תני בתרווייהו חייבת : ז ואפ"ה פסק רב אלפס כל"ד דהכי משמע בירושלמי כו' כלומר דללישנא קמא בין בהמה בין עיסה היכא דמצי מסלק בזוזי חייבת ובלא מצי מסלק בזוזי פטורה ובירושלמי קאמר שמא ימלך כו' אלא ודאי בעיסה אע"ג דלא מצי מסלק חייבת אלמא דטעמא משום דלית ליה קלא ומש"ה אפי' אין שיעור בשל ישראל חייבת משום מראית העין דהרואה יאמר שלו היא ואוכלה וא"כ בבהמה דאית לה קלא ולית ביה משום מראית העין פטורה ואפי' מצי מסלק ולית הלכתא כתוספתא אלא כל"ד ועי' בתוס' דף ו' בד"ה בהמת :

תפארת שמואל

פרק א (א) **אם** עד שלא מסר לו המפתח חל וכו' · נ"ב עי' בב"ק פ' הפרה כתבו התוס' דאיירי שלא החזיק בו · ולא קנאו בשום קנין להיות מוחזק בו בשכירות אלא שדעתו להחזיק בו ולקנותו ומש"ה תלוי במסירת המפתח אבל אם היה כבר זוכה כדינו אפי' אם לא היה המפתח בידו עליו מוטל הבדיקה ע"ש ודו"ק (עי' בב"י סי' תל"ז בא"ח נ"ל) : (ב) **ובירושלמי** פליגי איכא מ"ד כו' · נ"ב ותימה לפי זה יהיו קטנים יותר מהימני מנשים דהא בברייתא תני נשים ועבדים וקטנים ועלה קאי לא תיתני נשים משמע כל אינך תיתני ומהימן והוא נגד הסברא ועוד התוס' מוכיחין גבי תחומין נשים ועבדים מהימני ולא קטנים אלמא דעדיפא מקטנים וראיתי בירושלמי דה"ג הכל נאמנים כו' ר' ירמיה בשם ר' זעירא לית כאן אפי' נשים נשים עצמן אינם נאמנים מפני שהן עצלניות והן בודקין כל שהוא ע"כ ולפי דברי המחבר אינה מיושבת גירסא זו אם לא שתגיה נשים עצמן אינן נאמנות וכו' אבל נראה כגי' הר"ן דפליגי ביה אמוראי וה"ג ר' ירמיה בשם ר' זעירא לית כאן אפי' נשים . נשים עצמן נאמנות פי' ולא תיתני שהן נאמנות להעיד על ביעור חמץ שהוא בדוק דומיא דקטנים אלא יכולין לבדוק בעצמן ואיכא מאן דס"ל מפני שהן עצלניות ואינן נאמנות על הבדיקה כ"א לומר שהוא בדוק דומיא דקטנים וכן נראה בעיני אפי' לדעת המחבר דס"ל כהאי פיסקא דהנשים אינן נאמנות לבדוק בעצמן אלא לומר שהוא בדוק ומש"ה כתב ובירושלמי פליגי וכו' כלומר שצריכין להחמיר כדברי הירושלמי שלא להניח לנשים לבדוק וס"ל דקטן עדיף טפי ואיירי בקטן שיש בו דעת לבדוק כמו שכתב הרמב"ם ואינו עצל וכו' ומדברי הגמ' שלנו דפסיק אפי' מוחזק לן דלא בדוק והא אמרו בדקנו בו דמהימני אין להביא ראיה דדלמא גרסי' והם אמרו בדקוהו ולא שבדקו בעצמן וכן משמע בשו"ת מהרי"ל לחלק כמו שחלקתי ולענין פסק הלכה

קרבן נתנאל

פ"א [א] **לישנא** מעליא נקט וק"ק וכי משום לישנא מעליא שם התנא חשך לאור · ותי' הראב"ד דמש"ה נקט אור לומר שבתחלת הלילה שיש בו אור עדיין ראוי לבדוק כדי שלא יתרשל או שלא ישכח וכיון דאותה שעה קוסטא שיש בה אור תנא אור וכו' . וא"ת ה"ל למיתני בתחלת ליל י"ד בודקין את החמץ וע"ז שפיר קאמר תנא אור משום לישנא מעליא: [ב] **מובטח** אני בזה שאמר ואין מוסקין בטהרה ואע"ג דאידך נקט לשון קצרה אפ"ה לא מתרץ לישנא דאמר ומוסקין בטומאה הר"ן · ומהרש"א תי' דעל הראשון אף שהיה אומר ואין מוסקין בטהרה איכא למימר שלא נתכוין אלא דרך הזדמנות נפל בפיו משא"כ על השני שראה בו דבר חכמה שעיקה בכיון ודו"ק: [ג] **וכי** תימא זריזין מקדימין למצות דכתיב ביום השמיני ימול בשר ערלתו מלמד כו' שנא' וישכם אברהם בבוקר נבדוק מצפרא כ"ה גי' הרי"ף ולפי גירסא זו מיושב קושיות תוס' עי' מהרש"א: [ד] **ואם** · כיון דהוא רוצה להחזיק בבית ולקנותו והמפתח בידו חייב לבדוק דאותו שאין בידו המפתח איך יכנס ויבדוק· תוס'· ורש"י פי' דמסירת המפתח קנה ור"י השיג על רש"י מהא דאמרי' במרובה ד' ע"ט כשם שקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות נקנה בכסף ובשטר ובחזקה ולא אמרי' דמהני מסירת מפתח אלא כמאן דאמר לך חזק וקני כדאמרי' בפ' הפרה דף נ"ב ע"א · ואפשר לייסב פירש"י דהא לא אמר כשם שקרקע אינה ניקנת אלא בג' דרכים כך שכירות אלא דקאמר דהני ג' קניינים שכירות ג"כ נקנה בהם ועדיפא יש לשכירות דמסירת מפתח קנה והיינו טעמא דבשכירות אינו קונה הבית כי אם לדור בו ולכנוס שם כלי תשמישיו וכיון דמסר לו המשכיר המפתח א"כ יכול להניח שם כליו ולדור שם · משא"כ במכירה שמכר לו כל הבית מתהום ארעא ועד רקיע וגוף הקרקע שעומד הבית עליו על זה לא מספיק מסירת המפתח עד שיחזיק בו בא' מג' דרכים דהוי כהחזיק בגוף הקרקע והבית וק"ל : [ה] **הכל** · ואפי' מוחזק לן דלא בדיק כגון שראינוהו טרוד או יצא מבעוד יום לדרך ואמרי הני אנחנו בדקינוהו נאמנים וא"כ איכא למימר הא דאמר בירושלמי לא תיתני נשים היינו במוחזק לן דלא בדיק אבל בסתמא איכא למימר דאשה נאמנת אף שהוא בעיר ויכול לשואלו : [ו] **והימנינהו** רבנן בדרבנן · אבל אם היה בדיקת חמץ דאורייתא אינן נאמנים אע"ג דבשאר מילי דאורייתא כגון ניקור ושחיטה נאמנים · שאני בדיקת חמץ שהוא טרחא יתירא ועיון יפה וע"ז מסיים ואזיל ובירושלמי פליגי איכא מ"ד לא תיתני נשים לפי שהן עצלניות והן בודקת כל שהוא א"כ אף דלא קי"ל כהירושלמי נגד בבלי עכ"פ נלמד משם לתלמודא דידן הך סברא נשים עצלניות הן · ובס' תפארת שמואל כתב ז"ל ותימה לפ"ז יהיו קטנים יותר מהימני מנשים דהא בברייתא תני נשים ועבדים וקטנים ועלה קאי לא תיתני נשים משמע כל אינך תיתני והוא נגד הסברא · ועוד כתב שם לפי דברי המחבר אינה מיושבת הגי' אם לא שתגיה נשים עצמן אינן נאמנות (וכן בפי' הירושלמי מגיה הגירסא) וע"ש שהאריך ולבסוף מסיק לפסק הלכה נראה דבין נשים ובין קטנים לא בדקי אלא שיכולין להעיד עכ"ל ולענ"ד כל דבריו אינם להלכה והילך לשון הירושלמי הכל נאמנין על ביעור חמץ אפי' נשים אפי' עבדים · ר' ירמיה בשם ר' זעירא לית כאן אפי' נשים (ופריך) נשים עצמן הן נאמנות (בתמיה פי' הלא לענין שחיטה וניקור חלה ומעשר אפי' באיסורא דאורייתא לכ"ש לענין ביעור חמץ שהוא מדרבנן ומשני) מפני שהן עצלניות והן בודקות כל שהוא ע"כ · הרי עיניך תחזינה שבברייתא דירושלמי לא תני אפי' קטנים דס"ל דקטן אינו נאמן בקטנותו כמו בתחומין · גם אין צריך להגיה בגי' ירושלמי כי העיקר כמו שפירשתי ודו"ק ותימה על הרי"ף שהשמיט הך ברייתא וכל האיבעיא וצ"ע : [ז] **בין** בממונו · ולא צריך המשכיר לשלם להשוכר שכר בדיקה כי ניחא ליה למעבד מצוה אפי' במקום חסרון כיס · וי"א שצריך להחזיר לו שכר הבדיקה כי לא אמרי' ניחא ליה למעבד מצוה בממוניה אלא דלא הוי מקח טעות ועי' מזה בהר"ן ובמ"א סי' תל"ז : [ח] **י"א** · מה שדקדקתי בזה עי' בפ' כל שעה סי' י' : [ט] **והרמב"ם** · כלומר דהרמב"ם בפ"ד ס"ל דהא דאמר רבא בעירו תמירא דבני חילא כיון דאלו מיגנב או מיתבד בעיתו לשלומי תשלומין אלו היו שלא מן הדין אלא באונס ואעפ"כ נקרא החמץ שלהם אבל הר"י ובה"ג ס"ל שזה האחריות מדין ומחוק המלכות שהיה עליהם לפרנס אנשי החיל שהיו שומרים העיר : [י] **ממכילתא** · פ' י' : [כ] **יצא** · היינו לר"י אע"פ שהוא ש"ח ולבה"ג שפי' בפי' שאין מקבל עליו אחריות כלל : [ל] **יצא** · וקיבל עליו הנכרי אחריות : [מ] **ולא** · עי' בתשובת חכם צבי סי' קל"ט ולדקו דבריו אלא שהקדימה הרב בעל ט"ז סי' ת"ת ע"ש : [נ] **וצ"ל** · רצונו שגם הוא מסכים לדינא עם ה"ר יונה בלי ראיה מצד הסברא : [ס] **בפ'** · וע"ש סי' י' מ"ש רבינו שם דוקא בהרהינו אצל הנכרי דהוי אינו ברשותו : [ע] **וכן** · מזה סעד להרב בעל כ"מ בפ"א דהל' מעשר שני שטעם הרמב"ם לסמוך על הירושלמי יותר מעל התוספתא משום דלא ידעינן אי מתני ביה ר' חייא ור' אושעיא . שהלך בדרך רבו הרי"ף ומהתימה על הרמב"ם שלא הביא בספרו מה דין בבהמת ארנונא . הגם שהרמב"ם כלל זה במה שכתב פ"ד דבכורות המקבל צאן מן הנכרי כו' ע"ש מ"מ יש לחלק כמ"ש תוס' ד"ה התם ללישנא קמא וצ"ע : [פ] **אהך** מתני' . משנה ה' פ"ג דחלה : [צ] **הכא** . בתמיה הישראל נותן לו חלקו בע"כ : [ק] **ולישנא** . ולא אמר שמא יסלקהו הישראל לנכרי בזוזי משמע דלאו בישראל תליא מלתא . וא"ת אכתי תקשי על הרב אלפס שפסק בהמת ארנונא פטור אע"ג דמצי מסלק ליה דלא כתוספתא ועל הירושלמי אין לסמוך אלא בעיסת ארנונא אע"ג דלא מצי לסלק . וי"ל הא בהא תליא דכיון דעיסת ארנונא חייבת אע"ג דלא מצי לסלק משום דלית ליה קלא מינה נשמע דבהמת ארנונא פטור אע"ג דמצי מסלק כיון דאית ליה קלא . דהא חזינן דלא תליא מלתא בסילוק דמים : [ר] **פירש"י** . וכ"פ הרי"ף ורמב"ם ומה שהקשו התוס' ורבינו על פירש"י . מיישב הר"ן וב"ח ומגיני שלמה על נכון ע"ש : [ש] **עושה** . מדלא פי' רבינו דוקא כשקיבל אחריות משמע דס"ל אפי' בלא קיבל אחריות לא מהני כפיית כלי דוקא ליום א' מהני אבל לא לכולי יומא דפסחא וכן איתא להדיא בטור ובש"ע סי' ת"ת דאפי' בלא קיבל אחריות צריך לעשות מחילה עשרה וכמ"ש הב"ח שם . אך ברמזים כתב המופקד אצלו צריך לעשות מחילה וקשה דהא סתם הוי ש"ת כמ"ש רבינו וזהו בקיבל אחריות . ובטור איתא אפי' בשלא קיבל עליו אחריות וצ"ע :

אבל

י' טפחים* [משום היכרא]: ח ואמר רב יהודה א"ר המפרש לים והיוצא בשיירא קודם ל' יום אין זקוק לבער תוך ל' יום זקוק לבער אמר רבא הא דאמרת קודם ל' יום אין זקוק לבער לא אמרן אלא שאין דעתו לחזור [ח] אבל דעתו לחזור אפי' קודם שלשים יום נמי זקוק לבער. ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא* העושה ביתו אוצר קודם ל' יום אין זקוק לבער תוך ל' יום זקוק לבער ולא אמרן אלא שאין דעתו לפנותו אבל דעתו לפנותו אפי' קודם שלשים יום זקוק לבער והני ל' יום מאי עבידתייהו כדתניא שואלין בהלכות פסח קודם הפסח שלשים יום. מאי טעמא שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני:

ט [דף ו ע"ב] **אמר** רב יהודה אמר רב הבודק צריך שיבטל [א] מיד אחר בדיקה ומיהכי מבטל דאמר הכי כל חמירא דאיכא ברשותי דלא חזיתיה ולא בערתיה ליבטיל ולהשיב *כעפרא דארעא [ב] והוי הפקר ולאו דידיה ולא עובר עליו בבל יראה ומ"ט צריך ביטול והלא בדק ופינה כל החמץ שנמצא אי נימא משום פירורין דקים(לן) שלא מצא בבדיקה ונשארו [ג] ועובר עליו בבל יראה ואע"פ שאינו רואה דהא לא כתיב לא הראה חמץ אלא לא יראה משמע לא יהא לך חמץ במקום הראוי לראיה ואע"פ שאין יודע שהם בביתו מ"מ בל יראה איכא ולכך צריך שיבטל ושוב אין כאן איסור בל יראה. ופריך והא לא חשיבי ומשום פירורין לא צריך ביטול דממילא בטילי והוי הפקר ואין עובר עליהן. אמר רבא גזרה שמא ימצא גלוסקא יפיפיה דדעתיה עילויה כלומר [ד] חיישינן שמא באחת מן הזויות היתה גלוסקא יפיפיה שדעתו עילויה ולא בטלה ממילא ולכך צריך לבטל וכי משכח ליבטליה ולמה הצריכו לבטל בשעת הבדיקה דילמא משכח ליה לבתר איסוריה ולא מצי לבטל ליה דלאו ברשותיה קיימא. דאמר ר' אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו. ואלו הן בור ברשות הרבים. וחמץ משש שעות ולמעלה. [דף ז ע"א] ונבטליה בשית כיון דאיסורא דרבנן עילויה לא מצי מבטל ליה דלא ברשותיה קאי. דאמר רב גידל אמר רב המקדש אשה בחמץ משש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדנייתא דשרין ויבישין אין חוששין לקידושין דאיסורי הנאה נינהו. וניבטליה בארבע וניבטליה בחמש כיון דלאו זמן איסורא ולאו זמן ביעורא הוא דילמא מיפשע ולא מבטל ליה. כתב בתשובת רש"י מיד בלילה יבטל ויש שנוהגין לבטל בתחלת שעה ששית בשעת שריפה. [ב]ואומר אני [ה] ששניהם כאחד טובים מדאמר דלאו זמן איסורא ולאו זמן ביעורא משמע אי הוה בזמן איסוריה או בזמן ביעוריה שהוא זמן קבוע [ו] ולא פשע שפיר דמי וכן היה אומר ריצב"א והטעם לפי שרגילין לקנות פת ביום [ז] וגם בפת שיבטל בלילה הוא חוזר וזוכה וגם לא בטל בלילה אלא החמץ שלא ראה ושמא ישאר ממנו כזית. ומה שכתב בתשובת רש"י בתחלת שעה ששית רצונו לומר סוף חמישית קודם שיתחיל איסוריה. והא דתניא היה יושב בבהמ"ד ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו מבטלו בלבו אחד שבת ואחד יו"ט הך דשבת משכחת לה בי"ד שחל בשבת. והך דיו"ט בתלמיד היושב לפני רבו ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו ומתיירא שמא תחמיץ דקדים ובטיל ליה מקמי דתחמיץ אבל לבתר דאחמילה לא מצי מבטל לה*:

י **אמר** רב יהודה אמר רב הבודק צריך שיברך*. דלא תימא אינה כל כך מצוה כיון [ח] דאינה אלא לבער את החמץ מן הבית. ומה שאין מברכין על ביעור בשעה חמישית בשעה שהוא מוציא החמץ מן הבית והוא מצוה מן התורה כדכתיב ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם [ט] ודרשינן לעיל דביום הראשון היינו בי"ד. אומר אני דהוצאת חמץ מן הבית קודם זמן איסוריה לא נפיק מהשביתו דהא אמר רבי עקיבא לעיל (דף ה:) השביתו היינו שריפה. ולא נתנה תורה לשורפו אלא אחר שכבר נאסר. מידי דהוה אנותר. (לקמן דף כז:) אבל בשר שהוא מותר באכילה לא ישרפנו ומה שמוציאין אותו מן הבית היינו שלא יעבור עליו בבל יראה ואין מפורש בו מצות עשה מן התורה שיהא מצוה לברך עליו. ומן הראוי שיברך קודם בדיקה על בדיקת חמץ ותקנו לומר על ביעור חמץ לפי שלאחר הבדיקה מיד הוא מבטל והיינו ביעור לחמץ שאינו ידוע לו ומצניע את הידוע לו ואוכל ממנו עד שעה חמישית ואז מבערו מן הבית [ס] ועל עסק זה נגררה הברכה של בדיקה שהיא תחלת הביעור ונגמר בשעה חמישית. והא דלא מברכין עלה שהחיינו אע"ג דבאה מזמן לזמן. נ"ל כיון דמצוה זו אינה אלא לצורך הרגל להתקן הבית ולבער החמץ מתוכו לצורך המועד סמכינן לה אזמן דרגל [י] מידי דהוה אעושה סוכה ולולב לעצמו דמחויב לברך שהחיינו בעשייתו אלא סמכי' ליה אזמן דרגל (פ' לולב וערבה ס"ס לז). וי"א [כ] שאין לבודק לדבר עד שיגמור הבדיקה ויש מוסיפין עוד יותר ואומרים שאם שח בדברים דעלמא שלא מעין הבדיקה [ל] שצריך לחזור (ולבדוק) ולברך (ג)וכל זה אין נראה לי אלא שיש ליזהר שלא ישיח בין ברכה לתחלת הבדיקה ואחר שהתחיל לא הויא שיחה הפסק [מ] מידי דהוה אישיבת סוכה וכאדם המדבר בתוך סעודתו דלא הויא שיחה הפסק להצריך לחזור ולברך על הסוכה וברכת המוציא דלא מצינו דשיחה הוי הפסק אלא [נ] בין תפילין לתפילין משום דברכה ראשונה קיימא נמי אהנחת תפילין של ראש ואם שח צריך לברך פעם אחרת להניח תפילין לפר"ת ולרש"י נמי כיון דתרי מצות נינהו ולא מעכבי אהדדי ואם לא שח אין צריך לברך על מצות תפילין [ס] א"כ הוי היסח הדעת. ומיהו לכתחלה טוב ליזהר שלא יעסוק בשיחה בטילה עד שיגמור כל הבדיקה כולה כדי שישים אל לבו לבדוק בחדרים ובעליות ובכל מקום שמכניסין בו חמץ. ואם בע"ה אינו יכול לטרוח לבדוק בכל המקומות שבבית יעמיד מבני ביתו אצלו בשעה שהוא מברך לבדוק ויתפזרו לבדוק איש איש למקומו על סמך הברכה שיברך בע"ה כדתניא בתוספתא דברכות (פ"ו) עשרה שעושין מצוה אחת אחד מברך לכולם: מאי מברך רב פפי משמיה דרבא אמר על ביעור חמץ. רב פפא אמר לבער חמץ [דף ז ע"ב]. והלכתא על ביעור חמץ [ע] פירוש גם על ביעור חמץ אע"ג דבלבער כ"ע מודו ובעל ביעור פליגי משום דאמר במס' ברכות (דף נ.) מברכותיו של אדם ניכר שתלמיד חכם הוא והמברך על ביעור ניכר שתלמיד חכם הוא ויודע דעל ביעור נמי להבא משמע כדאמר בפ' כילד מברכין (דף לח:) משתבחין [ג]רבנן לר' זירא [אה]בר רב זביד דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא אמר להם לכשיבא לידכם הביאוהו לידי כי אתא קריבו ליה תכא ואפיקו ליה ריפתא א"ל לטעום מר מידי אמר לו לישרי לן מר ופתח ואמר מוציא לחם מן הארץ אמר זהו שאומרים עליו אדם גדול הוא [ד]בשלמא אי אמר לן המוציא אמר לן טעמא [פ] ואשמעינן הלכתא אלא אמר מוציא מאי קמ"ל במוציא כ"ע לא פליגי אלמא שצריך להשמיענו חדוש בברכותיו ולכך נהגו לברך על ביעור חמץ לאשמעינן דגם זה להבא משמע ושלא יטעו לומר דעל ביעור לשעבר ואם בירך כך לא יצא. ומה שחלקו במטבע ברכות יש מהן שתיקנו בעל ויש מהן שתיקנו בלמ"ד ר"ת ז"ל היה נותן טעם לדבר [צ] דכל מצות דנעשות מיד שייך לברך עליהן על כגון על מקרא מגילה על הטבילה על נטילת ידים [ק] על הפרשת תרומה על אכילת מצה [ר] על אכילת מרור אבל להניח תפילין להתעטף בציצית ולישב בסוכה יש בהן שיהוי [ה]והלשון מורה על כך להיות מעוטר בתפילין ולהיות עטוף בציצית ולישב בסוכה לאכול ולטייל כל היום ולהדליק נר חנוכה [ש] יש שיהוי במצותה כדאמרינן בבמה מדליקין (דף כא:) מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. וכן לשמוע קול שופר יש שיהוי להפסקה בין התקיעות דעיקר מצות שופר על סדר הברכות. ומה שאין מברכין על קריאת הלל ואנו מברכין על מקרא מגילה היינו טעמא לפי שקוראים את המגילה בלא הפסק [ת] אבל בקריאת ההלל מפסיקין והצבור עונין ראשי הפסוקים. ועוד דאמרינן בפסחים (דף קיז.) דעיקר קריאת הלל תקנו נביאים הראשונים לקרותו על כל צרה שלא תבא על הצבור לכשיגאלו גומרין את ההלל הלכך שייך ביה האי לישנא לקרות את הלל דכל מצוה שאינה חובה תמיד לא שייך ביה

הגה"ה
*ופסק ראבי"ה דהיכא דמונח חביות של יי"נ עם חביות כשרות דצריך לעשות היכירא דלא בדילי אינשי מיניה:

הגה"ה
*כתב ראבי"ה אפילו הוא ביתו של נכרי ויוצא הישראל ממנו אע"פ שהנכרי יתן לתוכו חמצו בפסח המצוה מוטלת על ישראל לעסוק ולבדוק ולבער כשיוצא ממנו והנ"מ כמפרש ויוצא בשיירא אבל אם נכנס ישראל בבית אחר בעיר הזאת או באחרת שיבדוק שמה אין צריך לבדוק הכא. מרדכי:

הגה"ה
*ס"ג ורש"י לא הזכירו הפקר וראבי"ה קבל מר"י הלוי שיש לומר ליבטל וליהוי הפקר כעפרא:

הגה"ה
*המוצא פת ואינו יודע אם חמץ אם מצה מותר דחמץ אזלא בשעת בדיקה ואם הוא מעופש בידוע שהוא חמץ ואם רבו ימי המצה אז י"ל דמצה הוא תלינן במצה. עכ"ל הרי"ח:
*וכשבודק אחר הרגל אינו מברך. מיימוני:

הגהות הב"ח א אי נימא משום פירורין דקים לן · נ"ב משום דקא קשיא ליה אמאי סלקא אדעתיה גומר דחיישינן טפי לפירורין וקאמר משום דפירורין קים לן [שאינו רואה אותם] משא"כ גלוסקא ואעפ"כ עובר בבל יראה וכשמשני גזירה שמא ימצא גלוסקא יפיפיה דמשמע דס"ל דבדיקה לחוד לא מהני דיש לחוש לחמץ [שאינו רואהו] א"כ מאי פריך וכי משכח ליבטליה הלא עובר אף [אי לא משכח ליה] כל זמן שלא ביטל [ופ"ז קאמר דהא דעובר עליו] ואע"פ שאינו רואה לא קאי אלא אפירורין משום דפירורין קים לן שלא מצא בבדיקה ואי אפשר [שלא נשארו] וה"ל חמץ ידוע [ונשאר נמתק]: ב ואומר אני ששניהן כאחד טובים. נ"ב [שמה שהצניעו לאכילת מחר אף שהיה בכלל דלא] חזיתיה ודלא ביערתיה שהרי לא ראהו בשעת הבדיקה ולא ביערו ה"ה חוזר וזוכה בו בשעת אכילה וגם אפי' את"ל שאותו שהצניעו יאכלנו כולו אפ"ה החמץ שראה וביערו בשעת בדיקה שלא היה בכלל הביטול דלא חזיתיה ודלא ביערתיה ומחזיקו עד למחר לקיים בו מצות שריפה יש לחוש שמא ישאר ממנה כזית ויהא עובר עליו לכך טוב לחזור ולבטל ביום אחר השריפה ולכן דקדק רש"י וכתב בתחלת שעה ששית כלומר אחר השריפה שהוא קרוב לתחלת שעה ששית דקיום מצות שריפה היא בחמץ שלו בשעה חמישית והביטול היא אחר השריפה שמא נשאר ממנו כזית שלא שרפו: ג משתבחין ליה: ד בשלמא אי אמר לן המוציא ואמר לן טעמא דקי"ל הלכתא כרבנן אלא דאמר מוציא: ה והלשון מורה על כך להיות לבוש תפלין ועטוף בציצית:

קרבן נתנאל

[ח] **אבל**. רש"י פי' שמא יבוא בפסח. ורמב"ם פי' שמא יבוא סמוך ליום טוב ואין בידו לבטלה: [א] **מיד** מדלא קבע רב יהודה דבריו אמתני' אור לי"ד בודקין וצריך ביטול. אלא ש"מ דאתא לאשמעינן הבודק כלומר תיכף סמוך להבדיקה צריך שיבטל: [ב] **והוי**. הסכים רבינו עם מ"ש תוס' לעיל דף ד' ד"ה מדאורייתא בביטול בעלמא סגי מטעם שאחר שביטלו הוי הפקר ויצא מרשותו אע"ג דהפקר בפני שלשה מדאורייתא א"נ כ"א בפני א' או בפני עצמו א"נ י"ל כמ"ש הב"י סי' תל"ד דיוכל לבטלו ע"י שליח דכיון דחמץ אינו ברשותו של אדם אלא שעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו בגילוי דעתו דלא ניחא ליה דלהוי וכותו בגוויה כלל סגי. ודלא כמ"ש הטור בסי' תל"ז דמדאורייתא בביטול בלב סגי ע"ש דזהו שיטת רש"י וכבר השיגו עליו בתוס' שזכרתי: [ג] **ועובר**. והא דאמרי' ריש פ' כל שעה אי אשמועינן חיה משום דמלנעה לה ומה מהני אם יסתר במסתרים מ"מ הא עובר על בל יראה. התם איירי שהוא עומד עליהם עד שיאכלם ולא יעלים עיניו מהם עד שיאכלו ויבער המשויר וכמ"ש רבינו בפ"ב סי' א'. וע"ש היאך מפרש הצריכותא דקאמר התלמודא וכדרך שפירשתי שם. ובב"ח סי' תל"ד ס"ק ג' הקשה על רבינו הלא חמץ אינו ידוע הוא וי"ל כיון דא"א לבית בלא פירורין וקים לן שלא מצאן בבדיקתו ה"ל כמו חמץ ידוע אבל חמץ שבבית שאינו ידוע כ"ע מודים דאינו עובר עליו אפי' בלא ביטול ע"כ ולא ידעתי מי הכניסו לדוחק זה עם היות שתוס' ר"פ כל שעה ד"ה ואי אשמעינן כ"כ דאין עובר כיון שאינו יודע היכן הוא וכן משמע בפ"ק דפריך וכי משכח לה ליבטלה משמע דכל כמה דלא משכח לא עבר על בל יראה ע"כ. אבל רבינו ס"ל מדלא כתיב לא תראה אלא לא ירא' משמע לא יהיה לך חמץ במקום הראוי לראות ואע"פ שאינו יודע שהוא בביתו. ומה שהכריחו תוס' כן לפרש שם הצריכותא כבר פירשתי שרבינו דרך בה דרך אחרת. ומה שפריך פה בשמעתין וכי משכח לה לבטלה ס"ל דהכי פריך למה הצריכו לבטל בשעת הבדיקה מסתמא קודם שבא שעת הביעור מכבדין הבית מכל פירורי חמץ ואם יש בזוית גלוסקא יפיפיה ימצאנו להכי פריך וכי משכחת לבטלה. וע"ז משני דלמא אשכח בתר איסורא. משמע דס"ד דמקשן דאשכח קודם זמן איסוריה והתרצן ה"ה דהוי מצי לשנויי כיון דאשכחיה בתר זמן איסוריה אף את"ל דיכול לבטלה. מ"מ הבודק צריך לבטלה דאי אשכח בתר זמן איסוריה כבר עבר אבל יראה ואע"פ שלא היה יודע שהוא בביתו. אלא האמת משני דאפי' לבטלה אינו יכול ועובר למפרע בבל יראה אבל התוס' סברי דהא דפריך וכי משכח לבטלה אפי' כי משכח לבתר זמן איסוריה מ"מ אינו עובר כל כמה דלא תשכח ולהכי צריך לשנויי דלא מצי לבטל בתר זמן איסוריה: [ד] **חיישינן** במקום הראוי לראות נמצא עובר על בל יראה ואע"פ שאינו רואה ואע"פ שאינו יודע ואי אשכחה בתר שעת איסוריה נמצא עובר עד שעת מציאה על בל יראה. ורש"י ס"ל דכ"ז שאינו רואה אינו עובר וכמ"ש רש"י להדיא דף ו' ד"ה דעתו לחזור כשראהו עובר עליו. מש"ה פי' שחס עליו לשורפה ומשהה אפי' רגע א'. ורבינו לא פי' כן דאי חס לשריפה מאי פריך וכי משכחת לבטלה הא חס עליו לבטלה וכשמשהה ע"מ לשורפה אינו עובר עליו. ולפי' התוס' צ"ל דחיישינן שמא יתעצל בהבערה. ונמצא עובר על בל יראה ועי' בב"ח סעיף ג' קשה לפי פירושו מאי איסורא יש בגלוסקא יפיפיה עד שעת מציאה אינו עובר בשלא ראה. ולבתר דאשכח מהדר לשרפה דהא אינו חס עליה וכשמשהה ע"מ לשורפה אינו עובר ואי משום דמתעצל בביעורה א"כ מה זה שפי' רבינו שהיה באחת מן הזויות אף אם ימצא באמצע חור וסדק איכא למיחש בתר דאשכח יתעצל בביעורה: [ה] **ששניהן** כא' טובים. היינו שיבטל ביום מטעם שכתב בסמוך ובלילה צריך שיבטל שאם היינו עוקרין ביטול הלילה היה נראה כחולק על התלמוד ורבותינו האחרונים שתקנו ביטול בשעת שריפה לא באו לעקור עיקר הביטול שבתלמוד כ"א להוסיף. סמ"ק. ומ"מ כתב שמא פעם ישרוף אחר שעה חמישית ואז לא יוכל לבטלו: [ו] **ולא**. אבל בזמן התלמוד היה שעת שריפה בשעה ששית ואז לא יוכל לבטלו: [ז] **וגם**. דברי רבינו נראים כסותרים דבתחלה משמע שמבטל אפי' חמץ שראה ובתר הכי כתב וגם לא ביטל בלילה אלא החמץ שלא ראה. ועוד בנוסח ביטול הלילה דלא חזיתיה לבטל ובנוסח ביטול היום דחזיתיה ודלא חזיתיה. ופי' הב"ח דדרך העולם דבשעת בדיקה כמו כן מצניעין הככר שאוכלין ממנו בלילה וביום. והוא בכלל ביטול דלא חזיתיה אלא שאח"כ חוזר וזוכה בו: [ח] **דאינה**. וזה אינה מצות עשה מן התורה: [ט] **ודרשינן לעיל**. דף ד' ע"ב: [ס] **ועל**. אבל הרמב"ם בפי"א מהל' ברכות מפרש דהברכה קאי על העבר משום שאחר שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הביעור. ומפרש הסוגיא בשיטה אחרת כמ"ש הכ"מ. וזהו שדייק רש"י בד"ה מעיקרא כו' ביעור היינו נמי בדיקה. דלפי פירושו דלא כשיטת הרמב"ם ושלא תקשי לך א"כ אמאי מברך על ביעור ולא על בדיקת חמץ לכן פירש דביעור היינו נמי בדיקה וכפי דרך שפי' רבינו: [י] **מידי**. הקשה מהרש"ל דאינו דומה לעשיית סוכה ולולב שלא קדם מצותן לרגל. מש"ה סמכינן אזמן דרגל כיון דתחלת מצותן היא דרגל ומצות סוכה באים כא'. משא"כ גבי בדיקת חמץ אינו מברך זמן לא על תחלת הבדיקה ולא על התחלת מצות ביעור שהוא משעת זביחת הפסח. ועי' ב"ח וט"ז בדוחק. ולק"מ דבא"ח סי' תרמ"א הביא ב"י בשם מרדכי וז"ל והאידנא לא מברכינן שהחיינו על עשיית סוכה כמו שעשאו בימי החכמים התנאים והאמוראים לפי שבזמניהם שכל א' היה עושה סוכה לעצמו לפיכך היה מברך. אבל עתה שא' עושה לק' אין נראה שיברך העושה ושאר לא יברכו וסמכינן אהא דאמרי' רב כהנא מסדר להו אכסא דקידושא וכן עמא דבר ע"כ. ה"ה הכא מהאי טעמא אין נראה שיברך הבודק ושאר לא יברכו מש"ה מסדר ליה ג"כ אכסא דקידושא. ומפני זה ג"כ לא מצינו שהיה מברך שהחיינו על זביחת הפסח: [כ] **שאין**. פי' שאיסור הוא מן הדין דהא כייל הדיבור בין ברכה לתחלת בדיקה עם השיחה לאחר שהתחיל הבדיקה וע"ז מסיים רבינו שאין נראה לו כי אם לכתחלה יש ליזהר: [ל] **ה"ג שצריך**. וכן בתשובה כלל י"ד ובטור: [מ] **מידי**. ובט"ז סי' תל"ב ס"ק ג' גמגם בזה דסוכה וסעודה אם ירצה יכול להפסיק באמצע ולא יאכל יותר משא"כ בבדיקה דלא סגיא ליה כל שלא גמר הבדיקה וממילא כל שלא גמר עדיין אותו חלק נקרא התחלה אצלו ע"כ ואין דבריו מדוקדקים דה"נ יכול להפסיק מבדיקה זו ויתן רשות לאחר לבדוק השאר ויברך כמ"ש מ"א ס"ק ו': [נ] **בין**. מנחות דף ל"ו. ועיין שם פירש"י ור"ת: [ס] **א"כ**. בשח משום דתרי מצות נינהו: [ע] **פי'**. ולדברי הרמב"ם כפי מה שמפרש הכ"מ דוקא על ביעור משום שאחר שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הביעור. וכן לפי' ריב"א דבסמוך דוקא על ביעור דהא אפשר לעשות ע"י שליח: [פ] **אשמעינן**. דקדק לאשמעינן תרווייהו דוקא טעמא והלכתא ובזה נסתלק מה שנתקשה הט"ז א"ח סי' קס"ז ס"ק ד' מהא דפ' שלשה שאכלו דף נ' דאמר רבא בהדיא פלוגתא למה לי ע"ש: [צ] **דכל**. וא"ת א"כ אמאי חזר רבינו למצוא טעם מה שמברכין על ביעור להשמיענו חידוש בברכה זו תיפוק ליה דכל מצות הנעשות מיד שייך לברך עליהן על. וי"ל דמצות ביעור יש לה משך זמן וכ"כ מ"א בסי' תל"ב ס"ק ב' בהשיגו על הב"ח ע"ש. ובזה ניחא מ"ש לאשמעינן דגם זה להבא משמע ושלא יטעה לומר דעל ביעור לשעבר. ואם בירך כך לא יצא. קשה הא זה כבר ידעינן מכל הברכות שמברך עליהן עובר לעשייתן ומברכין בעל. אלא דגבי ביעור הוא החידוש אפי' שיש לה משך זמן וראוי לברך לבער ואלו אמר בעל כיון דאפשר למימר בהו לבער משמע מעיקרא כ"כ הר"ן בשיטתו דמ"ד לבער הכי ס"ל וז"ל דמ"ד לבער דכיון דחיובא עליה רמיא אע"פ שאפשר ליפטר מתנה ע"י אחר מצי אמר לבער. ואלו אמר בהכי על כיון דאפשר למימר בהו לבער משמע מעיקרא ומיהו כשנעשית ע"י אחר דלא מצי למימר לבער דלאו עליה רמיא כי אמר על ביעור לא משמע מעיקרא ע"כ ועי' בתעדני מלך פ' כילד מברכין סי' ט"ו: [ק] **על הפרשת תרומה**. וכגי' שלפנינו בתוספתא דברכות פ"ו להפריש תרומה: [ר] **על אכילת מרור**. כן הגירסא בפ' בתרא דף קי"ד וכ"כ רבינו סי' כ"ו וגי' הר"ן לאכול מרור: [ש] **יש**. אע"ג דקי"ל כבתה אין זקוק לה מ"מ יש שיהוי עד שתכלה רגל דאי לא מדליק מצי מדליק אבל מכאן ואילך עבר הזמן. א"כ שצריך ליתן כשיעור עד שתכלה עי' מ"ש רבינו פ' במה מדליקין סי' ג' ולפי' ר"ת שפיר מברכין לקבוע מזוזה דיש שיהוי במצוה שכל זמן שדר בו יש בו חיוב קביעת מזוזה וכמו כן על עשיית מעקה צריך לברך לעשות מעקה מטעם זה: [ת] **אבל**. פי' שאומרים ד' פעמים הודו לה' כי טוב שאינו בנוסח המזמור. משא"כ בקריאת

תפארת שמואל

הלכה נראה דבין נשים ובין קטנים לאו בדקי אלא שיכולין להעיד: (ג) **וכל** זה אינו נראה לי וכו'. נ"ב ויש להקשות ולמה אינו שוה לו דברי ראשונים שכתבו שאין לבודק לדבר וכו' ולא חילקו דשמא נמי לכתחלה קא מזהיר כמ"ש הוא גופא שטוב להזהר לכתחלה ונ"ל דבודאי מה שכותב שאין לבודק לדבר וכו' ולא חילק בין תחלת הבדיקה לאחר שמתחיל לבדוק אלמא דבחדא מחתא מחתינהו וזהו ליתא ודו"ק:

פל [א] ומה שמברכין להכניסו וכו' משום דברכה זו לא נתקנה לגמרי על מלוה זו [ב] תדע דהא מברכין אותה לאחר המילה אלא נתקנה להודות ולהלל ולשבח להקב"ה שלוה לעשות מלוה זו בכל פעם שתבא לידינו. ומה שמברכין בתפילין של יד להניח ועל של ראש על מלות משום דלא רלו חכמים [ג] לתקן שתי ברכות זו אחר זו במלוה אחת שוות ותקנו בשל ראש על מלות שהיא גמר המלוה. וריב"א היה מחלק [ד] דמלוה דאפשר לעשות ע"י שליח מברך על אבל מלוה שהוא בעלמו לריך לעשותה לריך לברך בלמ"ד וזו היא קלת סברת הש"ס דלמול משמע דלא סגי דלאו איהו מהיל [ה] ועל שופר אנו מברכים לשמוע בקול שופר דלא סגי דלאו איהו שומע ולקרות את הלל אע"פ דשומע כעונה כמו גבי מקרא מגילה מ"מ מלוה לענות בראשי הפרקי' אע"פ דשומע כעונה. ועל הטבילה אע"ג דטבילת טמאים א"א לעשות ע"י שליח כיון דטבילת כלים אפשר לקיים ע"י שליח [ו] לא פלוג. [ז] וגם משום דטבילת גרים שהיא לאחר הטבילה. ועל נטילת לולב לפי שפעמים מברך אחר שילא בו שכבר נטל לא שייך לברך ליטול משום דלהבא משמע והיינו נמי טעמא דעל נט"י. ולהדליק נר של חנוכה אע"ג דאפשר לעשות ע"י שליח [ח] אורחא דמילתא הוא שכל אדם מדליק בביתו מפני חביבות הנס [ט] וכן נר של שבת ועל ספירת העומר לפי שנהגו שש"ל מברך להוליא את מי שאינו יודע לברך לכך מברכין על. ובתפילין נמלא בספרים מדויקים במלות תפילין וכן כתב רב אלפס ז"ל. ועל התורה [י] מברכין באשכנז לעסוק בדברי תורה. [כ] ולפי טעם זה מברכין לאכול מלה ולאכול מרור: ומיבעי ליה לאינים לברוכי ברישא והדר בדיק. דאמר רב יהודה אמר שמואל כל המלות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן. [א]אמר רב חסדא חוץ מן הטבילה. מ"ט [ל] דאכתי גברא לא חזי. ת"ר טבל ועלה בעלייתו אומר בא"י אמ"ה אקב"ו על הטבילה ומפרשי לה רבנן דבטבילת גר בלבד קאמר דלא מלי למימר קודם טבילה אקב"ו [מ] אבל שאר חייבי טבילות מברכין ואח"כ טובלים דהא קי"ל נדה קולה לה חלה ומחייבא לברוכי להפריש חלה. [ב]ותנן נמי (ברכות כו.) גבי זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע לריכין טבילה טעמא דראה קרי ופלטה שכבת זרע לריכין טבילה הא לא ראה קרי ולא פלטה ש"ז קורא ומתפלל ואין לריכין טבילה. ור"י מפרש דאין למחות בנשים שמברכות אחר טבילה ולא קודם כיון דאיכא גר דלא מלי לברך עד לאחר הטבילה לא פלוג. והאי טעמא נמי שייך בנטילת ידים שנהגו לברך אחר הנטילה לפי שבבקר כשידיו מלוכלכות לא מלי לברוכי עד אחר הנטילה לכך נהגו לעשות כן אף בנטילה דסעודה. ועוד יש טעם אחר בנטילה כיון דמברך קודם ניגוב גם זו מלות נטילה כדאמרינן בסוטה (דף ד:) כל האוכל פת בלא ניגוב כאילו אוכל לחם טמא:

יא בודקין את החמץ לאור הנר כו' מפני שאור הנר יפה לבדיקה. ת"ר אין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלבנה ולא לאור האבוקה אלא לאור הנר [דף ח ע"א] מפני שאור הנר יפה לבדיקה אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר שבעת ימים שאור לא ימלא בבתיכם ואומר ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימלא ואומר בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות ואומר נר ה' נשמת אדם חופש. [נ] ואכסדרה דנפישא נהורא נבדקת לאורה אם היה טרוד ולא בדק בלילה כדאיתא בירושלמי (הל' א) [ס] וכי יש חמה בלילה תיפתר בשלא בדק כדתנן לא בדק אור ארבעה עשר בודק ארבעה עשר שחרית [ע] הדא אמר אפילו ביום לריך לבדוק לאור הנר ואפילו בבית שיש בו אורה. ולא לאור האבוקה ואע"ג דאבוקה נפיש נהורא דידה דאמר רבא אבוקה להבדלה מלוה מן המובחר אפילו הכי אין בודקין לאורה [פ] מפני שאין יכול להכניסו לחורין ולסדקין וגם משום דבעית שמא ישרוף הבית [צ] ונהגו באשכנז שאין בודקין אלא בנר של שעוה אבל לא בנר של חלב שהוא ירא שמא יטיף על הכלים וגם לא בנר של שומן שהוא ירא שמא יטיף על כלי החלב [ק] וגם לא בנר של שמן שהוא מתיירא שמא יטיף על הבגדים ויטנפם וגם אין יכול להכניסו לחורין ולסדקין: יב כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין לריך בדיקה. תנו רבנן חורי הבית העליונים והתחתונים [ר] וגג היליע וגג המגדל ורפת ולולין ומתבן ואולרות יין ואולרות שמן אין לריכין בדיקה. והתניא אולרות יין לריכין בדיקה הכא במאי עסקינן במסתפק מהן. תני ר' חייא עשו אולרות שכר בבבל כאולרות יין בארץ ישראל במסתפק. אמר רב חסדא בי דגים אין לריכין בדיקה והתניא לריכין בדיקה לא קשיא הא ברברבי הא בזוטרי. אמר רבה בר רב הונא בי מילחי ובי קירי לריכין בדיקה. אמר רב פפא בי תמרי ובי ליבי לריכין בדיקה: יג תניא חור שבין אדם לחבירו זה בודק עד מקום שידו מגעת וזה בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו. [דף ח ע"ב] תניא חור שבין יהודי לארמאי בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו פלימו אומר כל עיקר אינו בודק מפני הסכנה שמא יאמר הנכרי כשפים הוא עושה לי ואע"ג דשלוחי מלוה אין ניזוקין היכא דשכיחא היזיקא שאני וכיון דאיכא סכנה עבדינן כפלימו. אמר רבא חלר אינה לריכה בדיקה

מפני שהעורבים מלויין שם*: יד בה"א שתי שורות החילונות שהן העליונות'. אמר רב עליונה ושלמטה הימנה ושמואל אמר חילונה ושלפנים הימנה תני ר' חייא כוותיה דרב וכולהו תנאי כוותיה דשמואל. [ש] יש מן הגאונים שפסקו כוותיה דשמואל כיון דכולהו תנאי תנו כוותיה והרמב"ם ז"ל (פ"ב מהל' חמץ ומלה) פסק כרב וכן פסק ה"ר יונה ז"ל דכל ברייתא דלא מתנייא בי רבי חייא ור' אושעיא לאו בר סמכא היא וכיון דרבי חייא תני כרב אין לחוש לאידך ברייתות דתנו כשמואל. ואפילו תימא רבי אושעיא היה בכללם מכל מקום הוה ליה רבי חייא ור' אושעיא חד לגבי חד [ת] וחזרינן לכללא (ד) דרב ושמואל הלכה כרב [א] באיסורי:

הגה"ה
*ואם מלא חמץ בחלר אחר זמן איסור אסור להניחו שם כדי שיקחו העורבים דעיקר ביעור חמץ שריפה. הגהת מיי' פרק ג':

מתני' [דף ט ע"א] אין חוששין שמא גררה חולדה ממקום למקום מבית לבית דא"כ מחלר לחלר ומעיר לעיר אין לדבר סוף [ג]והיכא דבדק ובתר הכי חזי עכברא דעל בביתא ובפומה פיתא אע"ג דעל להוא ביתא ומשכח פירורין כשיעור ההוא פיתא לא אמרינן מיכל אכלה לההוא פיתא והני פירורין דידה נינהו אלא אמרי' פירורין מעלמא נינהו ובעי למיבדק על ההוא פיתא דעכברא. [דף י ע"ב] דאמר רבא תינוק נכנס וככר בידו ונכנס אחריו ומלא פירורין אין לריך בדיקה שדרכו של תינוק לפרר. עכבר נכנס וככר בפיו ונכנס אחריו ומלא פירורין לריך לבדוק שאין דרכו של עכבר לפרר. כל הני פסקי הלכות דלבורי חמץ והנך בעיות דעכבר נכנס וככר בשמי קורה ובפי נחש השמיטו רב אלפס ז"ל משום דמילי דלא שכיחי נינהו: רבי יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר ובי"ד שחרית ובשעת הביעור. וחכ"א אם לא בדק אור ארבעה עשר יבדוק בי"ד לא בדק בי"ד יבדוק בתוך המועד ואם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד. ומה שמשייר יניחנו בלינעה כדי שלא יהא לריך בדיקה אחריו פירוש בתוך המועד ולאחר המועד בתוך הפסח [ת] ולאחר הפסח. כדי שלא יהא לריך בדיקה. אחריו כגון שנטלו עכבר בפניו או שהניח עשר ומלא תשע אבל אם לא ידע כמה הניח אע"פ שלא הלניעו אין לריך לחזור ולבדוק דהא תנן אין חוששין שמא גיררה חולדה וכו': ירושלמי (הלכה ג) כילד הוא עושה כופה עליו את הכלי. כפה ולא מלאו אני אומר יד נטלתו לא כפה ולא מלאו לריך לבדוק את הבית. [דף יא ע"ב] ר' מאיר אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש. ר' יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש: גמ' [דף יב ע"ב] מ"ט אין אוכלין כל חמש גזירה משום יום המעונן וכיון דליכא חמה אתי למיטעי ומיחלף ליה בין חמש לשבע אי הכי ארבע נמי לא ליכול אמר רב פפא ארבע זמן סעודה לכל היא ולא אתי למיטעי [דף יג ע"א] אר"ל אמר רב הל' כר' יהודה.

*ת"ר ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ושורפין תרומות תלויות טהורות וטמאות ומשיירין** מזון [ד]שתי סעודות מן הטהורות עד ארבע שעות. דברי רבי אלעזר איש ברתותא שאמר משום רבי יהושע וכן הילכתא***:

הגה"ה
*והנהיג רש"י לשרוף חמץ בי"ג ביום ו' ע"ש קודם חצות גזירה שמא ישהנו לשנה הבאה לאחר חצות וצריך לשרוף שלא יחליף בה בשאר השנים דקי"ל כר"י. מר' סי' תקמג:
**יש מוכיח מכאן דסעודה ג' בשבת שאכלה קודם ד' שעות לא יצא ורא"ש בספר יראים פי' ב' סעודות ב' שביעיות והוזן ב' שבעיות יחלק לג' סעודות. מר':
***ואם נשאר ממנו בשבת אחר ד' שעות כופה עליו כלי עד מוצאי יו"ט הראשון ומבערו והרגיל ליתן הנשאר לנכרי ראוי לתת ע"מ שלא יוציא הפת לרה"ר מיי' פ"ג. מביאין מים ללוש באור של י"ג ולא בע"ש שמא יקדים קודם הערב שמש או שמא יאחר ויחלל את השבת. מר'. ואופין מצות בי"ג בע"ש המנס ג' מצות של מצוה אופין אותם בליל מוצאי שבת. מר' והגהת מיי' פ"ו:

הדרן עלך אור לארבעה עשר

פרק שני

א [דף כא ע"א] כל שעה שהוא מותר לאכול מאכיל לבהמה ולחיה ולעוף ומוכרו לנכרי ומותר בהנאתו. עבר זמנו אסור בהנאתו ולא יסיק בו תנור וכירים: גמ' מתניתין דלא כר' יהודה דאי ר"י הא איכא חמש דאינו אוכל ומאכיל וכבר פסק רב לעיל (דף יג) הלכה כר' יהודה. הא דקתני במתני' מאכיל לבהמה ולחיה קא עביד לריכותא בגמ'. דאי תנא בהמה דאי משיירא קחזי ליה. אבל חיה דאי משיירא מלנע ליה אימא לא קמשמע לן דאפ"ה שרי. וקשה כיון דמלנע ליה היאך יכול להאכילה [ה]הא אמר לעיל (דף ט:) ומה שמשייר יניחנו בלינעה שלא תבא חולדה ותטול בפניו ויהא לריך בדיקה אחריו וכ"ש שלא יתן לה לאכול [א] והיא תלניעהו. ודחק רבינו שמשון לפרש דמיירי בחיה שכפותה [ו]וה"ק דאי משיירא ליה בשאינה כפותה ה"א דנגזר כפותה אטו שאינה כפותה. והפי' הנכון כ"ל ומאכיל לבהמה ולחיה ולעוף והוא עומד עליהם עד שיאכלום ולא יעלים עיניו מהם עד שיאכלום ויבער המשוייר. ומתני'

הגהות הב"ח א אר"ח חוץ מן הטבילה מ"ט דאכתי גברא לא חזי. תנ"ה טבל ועלה: ב ותנן נמי זב שראה כצ"ל ותיבת גבי נמחק: ג והיכא דבדק ולבתר הכי חזא וכו' ובפומא פיתא דנהמא אע"ג דעל להוא ביתא ואשכח פירורין וכו' מיכל אכלה עכברא לההוא פיתא: ד ב' סעודות מן הטהורות כדי לאכול עד ד' שעות: ה הא אמר לעיל ומה שמשייר. נ"ב ובתוס' תי' בע"א ע"ש: ו וה"ק דאי משיירא מלנע ליה:

הגהות הגרי"ב [א] ומכל הדברים אלו מוכח דלא היה בגרסתם מה דאיתא לפנינו בגמ' והלכתא כוותיה דשמואל:

תפארת שמואל

(ד) דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי וכו'. נ"ב ובעיני נראה כדברי הגאונים ולא משום הנך תנאי אלא משום דסתמא דגמ' אמרה וכולהו תנאי כוותיה דשמואל משמע דהוי כמו הלכתא: שמח

קרבן נתנאל

בקריאת מגילה אף שהלבור אומרים ד' פסוקים אין זה קרוי הפסק כי אינם אומרים רק אותן פסוקים שהמה כתובים בספר: [א] ומה שמברכין להכניסו. הא המלוה נעשית מיד: [ב] תדע. והיה ראוי לברך קודם המילה דכל הברכות לריך להיות עובר לעשייתן. ועוד יש לפרש דהא מברכין אותה לאחר המילה ולהכניסו משמע להבא. אבל הא דכל הברכות לריך להיות עובר לעשייתן איכא למימר דל"ק לרבינו דס"ל כתירוץ התוס' דה"מ כשהמברך עלמו עושה המלוה. ולפ"ז אין מקום לדברי מהרש"א בתוס' ד"ה בלבער. איברא מהרש"ם סוף פ' ר"א דמילה סי' י' שם מוכח כדבריו ע"ש: [ג] לתקן. תי' זה ר"ת לשיטתו דס"ל דמברך תמיד להניח על של יד ועל מלות על של ראש אפי' בשלא סח בינתים: [ד] דמצוה. ובפדיון הבן נמי פודין ע"י שליח ודלא כרמ"א סי' ש"ה ועי' בש"ך וט"ז שם ומש"ה מברך על פדיון הבן: [ה] ועל. ובמגילה שמברכין על הקריאה אמרינן בעל. וכ"ת נעבד איפכא במגילה על השמיעה ובלמ"ד ובברכת שופר על התקיעה ובעל. תי' הר"ן לפי שבמגילה יש פיסוק אותיות שלריך לשמוע אותן תקנו ברכתה על קריאתה ללמד שלא בקול בלבד הוא יולא אלא בשמיעת קריאתה אבל בשופר אין לשון תקיעה מוכיח פיסוק קולות יותר משמיעה ע"כ ועוד י"ל דבשופר אם שמע ט' תקיעות מט' בני אדם יצא מש"ה מברכין בקול משא"כ במגילה דלריך לשמוע ולכוון לכל תיבה ותיבה: [ו] לא פלוג. אע"ג דלענין שינוי לשון ליה לן למימר דלא חלקו דהא המל אומר על המילה ואבי הבן אומר למול. שאני הכא כיון דטבילת כלים אפשר לקיים ע"י שליח ואפי' ע"י נשים ועמי הארלים פן יבאו לטעות שיברכו בכלים ג"כ לטבול. או להיפך שיברכו על בטבילת גופם. מש"ה לא פלוג: [ז] וגם. ר"ל משום טבילת כלים וטבילת הגר. אבל משום חד מהני אולמא הך מהך כמו גבי מילה: [ח] אורחא. והר"ן תי' משום דלריכי להשתתף בפריטי בחנוכה ובשבת: [ט] וכן. מפני חביבות שבת מדליק בעלמו. א"כ כ"ש אבי הבן מפני חביבות המלוה פשיטא שהוא מוהל בעלמו ומברך למול וכמו שפסק הרמב"ם דבאבי הבן מברך למול. א"נ איכא למימר דשאני גבי נר שבת ותנוכה שכל אדם מדליק בביתו מפני חביבות המלוה ושוין עליהם כתוב ומש"ה אינו ניכר ונראה דאפשר לעשות ע"י שליח. משא"כ גבי מילה אפי' באבי הבן רובם שאינן מוהלים בעלמם וניכר וידוע לכל שנעשה ע"י שליח מש"ה אפי' באבי הבן כשהוא מל בעלמו מברך בעל ול"ע: [י] מברכין. ובהפרשת תרומה כיון שנעשה ע"י שליח איכא למימר דבאמת מברך על הפרשת תרומה כמו שס"ל ר"ת. אמנם הר"ן מיישב לשיטתו דמברך להפריש תרומה. שכיון שהשליח אינו נכנס לתרום כי אם בדעת בעלים דהא קי"ל מה אתם מדעתכם אף שלוחכם מדעתכם לא הוי נעשה ע"י שליח: [כ] ולפי טעם זה מברכין לאכול מלה ולאכול מרור. ובקביעת מזוזה מברכין לטעם זה על קביעת מזוזה. ועלמא בתר שיטת ר"ת גררין ומברכין על אכילת מלה ומרור ולקבוע מזוזה ועל עשיית מעקה. נמלא לפי מה שמסיק הרקנטי לברך על קידוש השם. לשיטת ר"ת לריך לברך בעל. ודלא כשל"ה בשער האותיות דף ס"א ע"ש. שכתב שרבינו מסכים לדעת הריב"א הא רבינו פ' ערבי פסחים גורס על אכילת מרור. אמנם עדיין תל עלינו תוכת ביאור דבש"ע א"ח סי' תע"ה פסק במלה ומרור בעל. ובש"ע י"ד בהל' חלה סי' שכ"ח שמברך להפריש חלה. הוי כתרי מילי דסתרי אהדדי. ואומר אני משום דמלות חלה בזמן הזה מדרבנן אפי' בארץ בשאין כל ישראל עליה כמ"ש בסי' שכ"ב. וכמה חילוקים יש בין חלה דאורייתא לדרבנן ולהורות שהחלה שאנו מפרישין עכשיו שהיא מדרבנן מברכין בלמ"ד שעתיד לבא שנזכה להפריש חלה מדאורייתא עי' בפ' ר"א דמילה סי' י' לענין ברכת מילה גריס בעל. או למול: [ל] דאכתי. ובגמ' מייתי עליה דרב חסדא תנ"ה טבל ועלה בעלייתו אומר אשר קדשנו במלותיו ולונו על הטבילה. והקשה בש"ך י"ד סי' י"ט ס"ק ג' על הגהת בפ"ק דחולין דכל מלות שלא בירך עליהן קודם עשייתן מברך אחר עשייתן. א"כ מאי ראיה מייתי דלמא לא אמרי' הך סברא דאכתי גברא לא חזי. ושאני הכא דקתני טבל ועלה דיעבד וזהו הדין בכל המלות. ולי לק"מ דלדברי הגהה ה"פ תניא נמי הכי לסייע לדברי רב חסדא דאמר כל הברכות מברך עליהן עובר לעשייתן מדקתני דיעבד טבל ועלה ולא קתני טובל ועולה וכ"ת דלפי האמת ס"ל לרב חסדא הך סברא דאכתי גברא לא חזי. אמאי לא קתני טובל ועולה י"ל דהגהות ס"ל כפי' הגאון דרב חסדא לא אמר אלא בטבילת הגר והברייתא איירי בשאר חייבי טבילות: [מ] אבל. אפי' בעל קרי. מותר לברך מדאמר בפ' מי שמתו דף כ"ב נהוג עלמא כתלתא סבא כר"י בבעל קרי שיכול להתפלל ולברך וללמוד קודם תפלה: [נ] ואכסדרה לאורה נבדקת. וה"ה נגד ארובה שבחדר: [ס] וכי. קאי אהא דקתני בברייתא לא לאור החמה הא בודקין אור לארבעה עשר: [ע] הדא. דהא על הא דקתני לא לאור החמה מסיים בברייתא אלא לאור הנר. ובירושלמי שלפנינו יש נוסחא אחרת ורבי' קילר: [פ] מפני. ובדיעבד לא ילא באור האבוקה דהא דומיא דאור הלבנה וחמה קתני. וכ"כ ב"ח ומ"א: [צ] הג"ה ע"כ נהגו באשכנז. וכ"ה בטור סי' תל"ג. ע"כ נוהגין באשכנז כמו שאין בודקין באבוקה משום דבעית ולא יבדוק יפה ה"ה בנר של חלב ושומן. והא דלא תני בברייתא דהני בדיעבד ילא משא"כ אבוקה יש עוד טעמים לפוסלו אפי' בדיעבד: [ק] וגם. והמ"א אוסר בזה אפי' בדיעבד דהא יש בו נמי שני טעמים שאין יכול להכנים לחורין וסדקין וגם בעית שלא יטיף על הבגדים. ולשון רבינו משמע שאינו אלא לכתחלה כמו נר של חלב ושומן: [ר] גג. פירש"י אע"פ שהוא כמוך הואיל ומשופע א"ל לבדוק אבל שאר גגין שלהן לא היו משופעין: [ש] יש. וזה שאמר בתלמוד והלכתא כוותיה דשמואל נוסחאות אלו הגאונים הוא אבל הרמב"ם ור"י ורבינו לא גרסי כן: [ת] וחזרינן. ובטור סי' תל"ג וא"א פסק כרב. איני יודע מנין לו דאע"ג שכתב דברי הרמב"ם ור' יונה לבסוף מ"מ לא פסק כן בפירש וזה דרך ידוע בכל מקום שכותב רבינו פסק משמע שפסק כן בפי' ולא ה"ל לכתוב אלא ומסקנת א"א כרב אולי קים ליה לרבינו דמ"ש הרא"ש בסוף טעמים לדבריו של ר' יונה הוא מדברי הרא"ש דמביא ראיה לדבריו לא שהם דברי ר' יונה עלמו ונמלא לפי זה דפוסק כר' יונה ב"ח סי' תל"ג ס"ק י"ב. וקשה אם המה דברי רבינו תקשי לך דידיה אדידיה דהא בפ' המגרש סי' ו' כתב וז"ל שם. אע"ג דרב מכשיר וקי"ל כרב באיסורי. ה"מ לגבי שמואל לחודיה. אבל הכא דכולי אמוראי סברי כשמואל לית הלכתא כרב. והכא פסק כרב אף שכולהו תנאי תנו כשמואל. אלא הך כללא דכייל ליתא אף שכתב ופסק א"א כרב כוונתו מדכתב דעת הרמב"ם ור' יונה למסקנא. וכל זה סיום דברי רבינו יונה. וטעמיה דהרמב"ם ורבינו דפסקו כר' יונה ולא מטעמיה אף דמסתבר טעמיה דרב דלשון מתני' מסייע ליה דדייק חילונות דתנן ברישא ואף שלא תאמר על שתי שורות מקרקעית המרתף עד שתי קורות להכי מסיים שהם עליונות ואי כדברי שמואל הל"ל שתי שורות העליונות שהן חילונות: [ת] ולאחר הפסח. כדי שלא יתערב לו חמץ של איסור בחמץ של היתר ויאכלנה: הדרן עלך אור לארבעה עשר

פ"ב [א] והיא תלניעהו. ובתוס' תירלו דיש לחלק בין חיה לחולדה דחיה לא מלנעה כולי האי. כמו חולדה הטומנת בחורין וסדקין. ורבינו נלאיד מזה דאם חיה לא מלנעה כולי האי עובר בבל יראה כמ"ש רבינו לעיל בפ"ק סי' ט' ואע"פ שאינו רואה דהא לא כתיב לא תראה חמץ אלא לא יראה משמע לא יהיה לך חמץ במקום הראוי לראות אע"פ שאינו יודע שהם בביתו מ"מ בל יראה איכא ע"כ וע"ש מ"ש שם: וק"ס

היתר הנאה אתא לאשמועי' ולעולם צריך ליזהר שלא יגניעו [ב] וה"פ דאי תנא בהמה דאי מסיירא קחזי לה דאף אם מחמת טירדא יעלים עיניו מהם יחזור ויבער המסוייר דהא קא חזי ליה: [דף כא ע"ב] ומותר בהנאתו פשיטא לא צריכא שחרכו קודם זמנו וכדרבא דאמר רבא חרכו קודם זמנו מותר בהנאתו אף לאחר זמנו. וכגון שנפסל מלאכול לכלב דומיא דפת שעיפשה. יש שרוצים לומר לאו דוקא הנאה דהוא הדין נמי אכילה דעפרא בעלמא הוא. ולא מסתבר דאע"פ דבטלה דעת האוכל אצל כל אדם מ"מ כיון דאיהו קאכיל ליה אסור. וכ"כ הרב הברצלוני ז"ל וז"ל והנ"מ דמותר בהנאה לאחר זמנו אבל באכילה לא[נ]ומהאי טעמא נמי אסור כותח הבבלי כי אכיל ליה דתנן (דף מב) אלו עוברין בפסח כותח הבבלי וכו'. ויש מי שאומרים המוריים שעושין האידנא שקורין אלמר"י שמשימין בו לחם קלוי שמותר אחר הפסח הדא שהחמץ ע"י תערובות שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ועוד שהרי חרכו קודם זמנו ומותר בהנאה אחר זמנו. ואנן חזינן לרבוותא דאסרין ליה לאחר הפסח. דלא שרי ר"ש אלא כגון דעריב שלא בכוונה [ד] אבל לערובי ולשהויי לא ומשום שחרכו נמי לא אימור לא חרכו יפה יפה דלא מסיק אדעתי' פסח בשעת עשייתו [ה] ועוד לא קאמרינן חרכו קודם זמנו מותר באכילתו לאחר זמנו אלא בהנאה קאמר. דלאו אורחא דארעא לאכול פת חרוך כל צרכו אבל גבי מוריים דאורחא למיכל הכי אסור: ב עבר זמנו אסור בהנאה [ו] פשיטא לא צריכא לשעות דרבנן. דא"ר גידל א"ר חייא ב"ר יוסף אמר רב המקדש מו' שעות ולמעלה אפי' בחיטי קורדנייתא אין חוששין לקדושין פירש"י מתחלת ו' שעות ולמעלה. [ז] וליתא דמשש שעות משמע מסוף שש כדלעיל (דף ד.) דכ"ע חמץ משש שעות א ולמעלה אסורי' ומפרש ר"ת מסוף ו' שעות ולמעלה. ומשום יחד שעות דאוריי' וחיטי קורדנייתא דהוי חמץ דרבנן. דחמץ נוקשה איטו אסור אלא מדרבנן מו' שעות ולמעלה דהא דמרבינן לקמן (ד' מג.) חמץ נוקשה מקרא היינו דוקא תוך זמנו אבל לפני זמנו לא אסור אלא מדרבנן הלכך מייתי מרב גידל ומדמי אהדדי שעות דאורייתא וחמץ דרבנן לשעות דרבנן וחמץ דאורייתא ובעל העיטור ז"ל כתב דהא דרב גידל מתחלת שעה שביעית מיירי ואליבא דרבי שמעון דאמר לקמן (דף כח:) מן התורה מותר בהנאה עד הלילה וקאמר רב גידל כיון דחכמים אסרוהו בהנאה משש שעות ולמעלה אין חוששין לקדושין. אבל בשעה ששית חוששין. [ח] ולא ידענא מנא ליה דלר"ש אסור בהנאה משש שעות ולמעלה מדרבנן. [ט] ור"י כתב דמותר בהנאה לר' שמעון עד הלילה אפילו מדרבנן. ובעל המאור ז"ל כתב אע"פ שהביאה רב אלפס להא דרב גידל בהלכותיו אין נראה לנו לסמוך עליה. דרב לטעמיה דסבירא ליה כר' יהודה (לקמן דף כט) דאמר חמץ מו' שעות ולמעלה עובר עליו מן התורה וחכמים עשו סייג ואסרו שעה ששית מדבריהם ולא קיי"ל הכי אלא כר"ש דאמר בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אין עובר עליו ולא כלום. אבל לכתחלה אין להשהותו מו' שעות ולמעלה. דלא פליג ר"ש [י] אהא דדרשינן אך ביום הראשון תשביתו ואך חלק אי נמי לא תשחט על חמץ דם זבחי. אלא אם עבר וקידש כל היום חוששים לקדושיו. ואע"פ דסתם מתניתין מוקמינן הכא לשעות דרבנן וכדרב גידל. לא קיי"ל הכי דהא סיפא דמתניתין ולא יסיק בו תנור וכירים מוקמינן לה אליבא דר' יהודה ולית הילכתא כוותיה[כ]ולקמן נדקדק בפסק זה דיראה דאף על גב *דרב פסק כרבי שמעון היינו דווקא לאחר זמנו אבל לפני זמנו קיי"ל כר' יהודה ואיתא לדרב גידל: [ל] אמר חזקיה מניין לחמץ בפסח שאסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה. [דף כה ע"א] א"ר יעקב אמר ר' יוחנן בכל מתרפאין במקום סכנה חוץ מעצי אשירה. דתניא ר' אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאודך ב למה נאמר בכל נפשך. אם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך. ואם יש לך אדם שגופו חביב עליו ממונו לכך נאמר בכל נפשך. [מ] ובמס' ע"ז הארכתי בזה. כי אתא רבין אמר ר' יוחנן בכל מתרפאין במקום סכנה חוץ מע"ז וגילוי עריות [דף כה ע"ב] ושפיכות דמים. ע"ז הא דאמרן. גילוי עריות ושפיכות דמים מנא ליה. דתניא רבי אומר כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה. וכי מה ענין רוצח אצל נערה המאורסה. אלא הרי זה ג בא ללמד ונמצא למד. מה נערה המאורסה ניתן להצילה בנפשו אף רוצח ניתן להצילו בנפשו. ומקיש נערה המאורסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור [נ] אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור ורוצח גופיה מנא ליה סברא הוא כי ההוא דאתא קמיה דרבא אמר ליה מרי דוראי א"ל זיל קטליה לפלניא ואי לא קטלינא לך. אמר ליה ליקטלך ולא תיקטליה מאי חזית דדמא דידך סומקי טפי דילמא דמא דההוא גברא סומקי טפי: מר בר רב אשי אשכחיה לרבינא דקא [ס] שייף לברתיה בגרקי דערלה. אמר ליה אימור דאמרי רבנן בשעת הסכנה שלא בשעת הסכנה מי אמור. א"ל האי אשתא למירתא כשעת הסכנה דמיא.

ואיכא דאמרי הכי אמר ליה מידי דרך הנאתו קעבידנא וכיון דלאו דרך הנאתו קעבידנא לצורך רפואה מותר אע"ג דלית ביה סכנה. אבל שלא לצורך רפואה אפילו שלא כדרך הנאתו אסור ד מדקאמר ליה ר' יוחנן אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתו משמע מלקות הוא דליכא הא איסורא מיהא איכא ובכלאי הכרם [ע] ובבשר בחלב דלא כתיב בהו אכילה אפילו שלא כדרך הנאתן אסור שלא במקום סכנה: איתמר הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו. אביי אמר מותר. ורבא אמר אסור. אפשר וקמכוין. [פ] לא אפשר וקמכוין כ"ע לא פליגי דאסור לא אפשר ולא קמכוין כ"ע לא פליגי דשרי. ומיירי בדלא הוי פסיק רישיה כגון שיטול לסתום נחיריו שלא יהנה מן הריח. דפסיק רישיה הוי כמתכוין בכל איסורי דאורייתא. כי פליגי באפשר ולא מכוין ולר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור כ"ע לא פליגי דאסור ואליבא דר' שמעון פליגי וכו'. וא"ד אפשר ולא מכוין היינו פלוגתייהו דר' יהודה ור"ש כי פליגי דלא אפשר וקמכוין אביי אמר מותר. ורבא אמר אסור וקי"ל כרבא*: [דף כו ע"ב] ולא יסיק בו תנור וכירים וכו'. תנו רבנן תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת רבי אומר הפת אסורה וחכ"א הפת מותרת. בישלה על גבי גחלים דברי הכל הפת מותרת. והתניא בין חדש בין ישן יוצן. לא קשיא הא דתניא יותץ רבי אליעזר היא דאמר זה וזה גורם אסור. והא דתניא יוצן רבנן היא דאמרי זה וזה גורם מותר. ה והלכתא כרבנן דזה וזה גורם מותר. והכי מסקינן במס' ע"ז בפ' כל הצלמים (דף מט.) בענין זורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים דר' יוסי סבר זה וזה גורם מותר ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ואמרי' התם ההיא גינתא דאיזדבלא בזבל ע"ז שלח רב עמרם קמיה דרב יוסף כי האי גוונא מאי [צ] א"ל הכי א"ר יהודה אמר שמואל [ק] הלכה כר' יוסי הלכך גם חדש יוצן ומסיקין אותו בעצים דהיתירא והוה ליה זה וזה גורם ושריא. ואע"ג דלכתחלה אסור לעשות זה וזה גורם כדמוכח בפרק כל הצלמים (דף מח:) דתניא ר' יוסי אומר נוטעין יחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה ומודה ר' יוסי שאם נטע והבריך והרכיב שהוא מותר וחשיב ליה התם זה וזה גורם. יש לומר דהתם דין הוא שלא יהנה לכתחלה מן האיסור עצמו. [ר] אבל הכא התנור איטו האיסור בעצמו אלא שהתנור נגמר בעצי איסור ואי אמרי' יותץ נמצא התנור מופסד והוה כדיעבד. [ש] ולענין אפה בו את הפת הלכה כרבי [ת]דאמר הפת אסורה משום דיש שבח עצים בפת. דהא [דף כז ע"א] אפיך שמואל ותני רבי אומר הפת מותרת וחכ"א הפת אסורה משום דבהא סבר שמואל הלכה כרבי ואפי' מחביריו ואפיך ותני לה בלשון רבנן כי היכי דתקום כרבנן לאיסור הלכך קערות וכוסות וצלוחיות שהסיקום בעצי ערלה אסירי וקדירה נמי אסירא דהא מקבלה בישולה מקמי דניתו עצים דהיתירא. כי פליגי בתנור דלמאן דאסר זה וזה גורם אסור. ולמאן דמתיר זוז"ג מותר. וקי"ל מותר [א] כדפי'. ובבישלה ע"ג גחלים פליגי שמואל ור' יוחנן. ח"א לא שנו אלא גחלים עוממות אבל לוחשות אסורה. וח"א אפי' לוחשות מותרת. ועבדיק לחומרא. והא דשרי בעוממות לדברי הכל דוקא בקליפי ערלה ובקשין של כלאי הכרם משום דדינן בשריפה (תמורה לד.) וקי"ל כל הנשרפין אפרן מותר אבל בחמץ בפסח קי"ל כרבנן דאמר, מפרר וזורה לרוח והוו בכלל כל הנקברים שאפרן אסור [ב] וכל שכן הגחלים. ה"ר יונה ז"ל

ג מתני' רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה. וחכ"א מפרר וזורה לרוח: או מטיל לים: גמ' [דף כח ע"א] איבעיא להו מפרר וזורה לרוח ומפרר ומטיל לים או דילמא מפרר וזורה לרוח אבל מטיל לים בעיניה. ופליגי רבה ורב יוסף. רבה אמר חמץ לאחר נהרות בעי פירור. ורב יוסף אמר חמץ כיון דמאים לא בעי פירור. והלכתא כרבה* [ג] [א] ורש"י פסק כר' יהודה משום דסתם לן תנא כוותיה בפרק בתרא דתמורה (דף לג:) דחשיב חמץ בכלל כל הנשרפין. ואע"ג דסתם ר' יהודה. אנן לא שתקינן. דלא איתותב אלא מדברי עצמו. וכן פסק בספר המצות (עשין לט) וכן פסק הרב הברצלוני ז"ל והביא ראיה מדאמר רבא לעיל (דף ה.) ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה. [ד] והגאונים פסקו כחכמים וכן כתב בעל העיטור ז"ל וכן כתב ה"ר יונה ז"ל. ואי משום סתמא דתמורה קי"ל בתרי מסכתות אין סדר ואם כן הלכה כרבים ואי תיקשי לך רבנן נופייהו לילפו מנותר דלדידהו ליכא פירכא [ה] וי"ל דלדידהו איכא לאקשויי מה לנותר שכן קדש [ו] לכך ראוי להחמיר ולשורפו

הגה"ה

*קול ומראה וריח מעילה לית בהו אבל איסורא איכא:

הגה"ה

*ריב"ק היה אוסר להשליך חמץ במקום הפקר דחזינן בתמורה כל הני איסורי הנאה מצריך להו קבורה ומייתי ראיה מירושלמי לא יאכיל חמץ אפי' לכלבים כמה אנן קיימין אי לכלבו היינו הנאה אלא אפי' לכלבים אחרים והא דתנן מפרר הייט דוקא משום דממחו ליה מיא קודם פיכא לידי איסור הנאה. הגה"ה מיי' פ"ג:

הגהות הב"ח א ולמעלה אסור ומפ' ר"ת. נ"ב ועי' באשרי ס"פ האיש מקדש ובתוס' פ"ק סוף דף ו': ב למה נאמר בכל נפשך לומר לך אם יש לך: ג בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח לנערה המאורסה מה נערה: ד מדקאמר ר"י אין לוקין כצ"ל ותיבת ליה נמחק: ה והלכתא זה וזה גורם מותר כרבנן והכי מסקינן:

הגהות הגרי"ב [א] לפום רהיטא לא אדע מקומו אכן בתוס' כ"ג: ד"ה אין ביעור כתבו כן:

קרבן נתנאל

[ב] וה"פ. אבל חיה דאי משיירא מנגע ליה אימא לא קמ"ל דלא חיישינן שיעלים עיניו מהם. ואי תנא חיה ה"א חיה דאף אם מחמת טרדה יעלים עיניו מהם ומשיירי מיהא מנגעה ולא עבר אבל יראה דמלגעת שפיר בחורין במקום שאין ראוי לראות אבל בהמה זימנין דמשיירא ולא מסיק אדעתיה וקאי בבל יראה קמ"ל דלא חיישינן שיעלים עיניו מהם: [ג] ומהאי. ר"ל דהתם נמי דבטלה דעת האוכל אצל כל אדם מ"מ כיון דאיהו קאכיל לה אסור. ויש לתמוה הא בפ' אלו עוברין דף מ"ד אמרי' אי כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אמאי פליגי רבנן עליה דר"א בכותח הבבלי. אלא הנח לכותח הבבלי דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס אי בעיניה דקא שריף וקאכיל בטלה דעתיה אצל כל אדם אי מיסטר קסטר ואכיל לית ביה כזית בכדי אכילת פרס. והבנתי דברים אלו ע"פ מה שמצאתי בב"י סי' תמ"ב שכתב שם לייטב דברי הרמב"ם וזהו דפליגי ר"א וחכמים דלר"א לוקה בכותח היינו כשאוכל הכותח בעין כיון שהוא אוכל כזית בכדי אכילת פרס חייב עליו ולא אמרי' שבטלה דעתו אצל כל אדם. אלא שחכמים פליגי עליו וסברי דלא לקי עליה משום דבטלה דעתו אצל כל אדם וע"ש באריכות ולפ"ז איכא למימר דר"י ברצלוני פסק כר"א כדעת הרמב"ם. ואף לדעת רבינו דבפ' אלו עוברין סי' ב' פסק כחכמים מסיק שם אף דמלקי לא לקי עלייהו אבל איסורא מיהו איתיה וע"ש בחידושי: [ד] אבל. וקשה לי הא דבריו סותרים מה שכתב רבינו לקמן ריש פ' אלו עוברין סי' א' דשכר המדי ואיך דחשיב מותר להשהות ודוקא בשכר של שעורין אוסר שם. וי"ל דכל זה מדברי ר"י הברצלוני: [ה] ועוד. וקשה דהא הי"א נמי לא אמרו אלא בהנאה וא"כ במאי קמיפלגי. ופי' מצאתי במ"א סי' תמ"ב ס"ק י"ג דה"ק אלא בהנאה קאמר דאין שם חמץ עליו דלאו אורחא דארעא למיכל פת חרוך כל צרכו. אבל גבי מוריים דאורחיה למיכל הכי אסור אפי' בהנאה דה"ל כשאר חמץ שעבר עליו הפסח. ומזה הקשה שם על הטור דכתב ואלמורי שעושין קודם הפסח מפת שרוף אסור לאוכלו אחר הפסח ע"כ הלא לפי פי' זה אפי' בהנאה אסור. ולי לק"מ דהטור אוסר באכילה משום דאחשבי' אפי' למאן דלא ס"ל הך סברא מ"מ אסור באכילה מטעם שמא לא נחרכו יפה אבל מפני התערובות אזיל לשיטתיה דמסיק בסוף סי' תמ"ז דמותר לערב לכתחלה חמץ אדעתיה דלשהותו וכ"פ בסי' תמ"ב כשיטת הרי"ף וזהו דעת הי"א מה שהביא רבינו פה. אמנם פי' מ"א צריך לימוד היאך מוכח דאסור בהנאה מדלא קתני מותר באכילה. ונראה דה"פ די"א הראשון ס"ל דמוריים מותר באכילה. מטעם זה דחמץ גמור ע"י תערובות מותר בהנאה וחירוך קודם זמנו אפי' בעין מותר בהנאה. וחירוך ע"י תערובות מעלין חד דרגא שמותר אפי' באכילה. וחולק עליו דמוכח דאסור באכילה דא"כ הל"ל רבותא יותר חירוך קודם זמנו מותר באכילה ולפ"ז לדקו דברי הטור ונכון: [ו] פשיטא. עיין מ"ש מהרש"א בתוס' ד"ה עבר זמנו. ודבריו תמוהים חדא שדבריו סותרים מ"ש תוס' לקמן דף כ"ח ע"ב ד"ה ר"ש. ועוד דאי ממתני' דלעיל ה"א אם קידש אשה בחמץ בשעה ששית מקודשת כיון דמדאורייתא שרי בהנאה לכך אשמועינן התנא המשנה יתירא כדרב גידל: [ז] ולישנא. ורש"י נשמר מזה שכתב ע"כ מתחילת שש משמע דאי לאחר שש דאסור מדאורייתא מאי אתא לאשמועינן פשיטא דאין מקדשין באיסורי הנאה ע"כ. וכ"ת דאתי לאשמועינן אע"ג דחמץ נוקשה מדרבנן. צ"ל דרש"י ס"ל דחיטי קורדנייתא חמץ גמור הוא וכן משמע בערוך בערך קרדן ודלא כהנך פוסקים שאומרים דרש"י ס"ל אפי' בתרי דרבנן אינה מקודשת: [ח] ולא. ואית לן למימר משום דהוי קשה ליה אמאי שורפין לר"ש בשש יסיקנו עד הלילה מעט מעט תחת תבשילו: [ט] ור"י. והא דלא תסיקו תחת תבשילו דגזרינן שמא יאכל כמ"ש תוס' דף כ"ח ד"ה ר"ש: [י] אהא. כל זה איתא לעיל פ"ק דף ה': [כ] ולקמן. סי' ד': [ל] אמר. בדף כ"ג ע"ב מסיק מאי איכא בין חזקיה לדר' אבהו וקאמר חולין שנשחטה בעזרה א"ב. לחזקיה אותו למעט חולין שנשחטה בעזרה ור' אבהו סבר חולין שנשחטה בעזרה לאו דאורייתא נמצא למידין דלחזקיה צריכין לומר דקסבר חולין שנשחטה בעזרה דאורייתא והכי קי"ל בפ"ב דקדושין דף נ"ו נ"ת אם קדש בחולין שנשחטה בעזרה אינה מקודשת. אבל לר' אבהו מקודשת. ועי' בפ' ג"ה סי' ז': [מ] ובמסכת. בפ"ב סי' ט': [נ] אף. כ"ה גי' הרי"ף והר"י ואיירי כגון שאומר לה לעשות מעשה שתביא הערוה עליה תיהרג ואל תעבור. אבל בלאו מעשה היא תיבעל ולא תיהרג דקרקע עולם היא: [ס] שייף. ובכל ספרים יש טעות דתיבת בגוהרקי פי' כשא. כן הוא בערך גהרק. וגרקי דערלה הוא בערך גרק: [ע] ובבשר. אע"ג דיליף מנבילה ובנבילה כתיב אכילה דוקא דרך הנאתן. להכי לא כתיב אכילה בגופו לומר שלוקין עליו אפי' שלא כדרך הנאתו: [פ] לא. והקשיתי לשאול מהא דתניא לקמן דף כ"ו אמרו עליו על ר"י בן זכאי שהיה יושב בצלו של היכל ודורש כל היום כולו והא הכא דלא אפשר וקמכוין ושרי וכ"ת שאני היכל דלתוכו עשוי והוי שלא כדרך הנאתן הא לא כתיב אכילה וליכא למימר דמעילה יליף חטא חטא מתרומה ובתרומה כתיב אכילה הא בבשר בחלב לוקה אפי' שלא כדרך הנאתו כיון דלא כתיב אכילה בגופו. א"כ ה"נ גבי מעילה נמי וצ"ע רב: [צ] א"ל. יש להקשות אימא הני מילי בשאר איסורי אבל ע"ז דחמירי מודה שמואל דזה וזה גורם אסור. ויש לייטב דלפי המסקנא דרבי יוסי אפילו בע"ז מתיר דאמר שוחק וזורה לרוח אפי' במקום דלא אזיל לאיבוד משום דהוי זה וזה גורם ור"י דמתני' זורעים לדבריהם דרבנן קאמר: [ק] הלכה כר"י. ע"כ דברי רי"ף: [ר] אבל. הוצרך לתרווייהו טעמים דבאידך טעם לחוד איט מספיק דהתם גבי אגוז של ערלה ג"כ הפירות מופסדין וטעם השני צריך לתרץ אמאי גבי תנור ישן יוצן משום דלכתחלה לא שרינן זה וזה גורם ובחדש אמרי' דיוצן ושרינן זה וזה גורם ע"י עצי היתרא משום דהתנור מופסד: [ש] ולענין. לשון הרי"ף: [ת] דאמר הפת אסורה. ומדלא חלקו ש"מ דאפי' בתנור ישן הפת אסור אע"ג דמקרי זה וזה גורם. צ"ל כמ"ש הר"ן כיון דשבח עצים בפת חמיר מזה וזה גורם לפי שהאיסור ניכר בהיתר והוי כאלו איסור מעורב בו. וכ"ת א"כ תקשי לך למה צריך רבינו השתא לטעם שני דהתנור מופסד והא דישן מצנן משום דבתנור ישן הוי כאלו האיסור בעין. י"ל דמ"מ הוי קשה למה צריך ליצון די לסלק האבוקה או גחלים לוחשות ויאפה בתנור ישן דהוי זה וזה גורם החום של עצי איסור והיתר של תנור. וצ"ל דזה וזה גורם לא שרינן לכתחלה א"כ בתנור חדש למה מהני ליצה מש"ה צריך להך טעמא דהתם התנור מופסד. ואמינא לייטב דברי מהרש"א בחידושיו שחתר לו פתח דחוק ומפרש הא דתני אפה בו את הפת היינו על הקרקע נגד אבוקה ע"ש. ולא ניחא ליה לאוקמיה השמעתא ע"פ פי' הר"ן. משום דע"כ התוס' לא ס"ל סברת הר"ן. דאל"כ אין צריכין למה שכתבו תוס' ד"ה בישלה על גבי גחלים אלא דמש"ה שרינן דוקא בדיעבד דחום התנור עם התנור מקרי זה וזה גורם אף דמסיק לקמן דף ע"ה בגרף התנור שהפת מותר היינו בדיעבד אבל לא לכתחלה אלא ש"מ דס"ל לתוס' כיון דהאש אינו בעין החום התנור לא איכפת לן א"כ א"א לפרש כפי' הר"ן מש"ה צריך לייטב בדרך אחר ודו"ק: [א] כדפרישית. ע"כ דברי רי"ף: [ב] וכל שכן הגחלים. וא"ת הא א"א להדליק החמץ לבדו אם לא ע"י עצים וה"ל זה וזה גורם י"ל דאיירי אחר שהודלק והיה לגחלים לקח הגחלים של חמץ לבד ואפה בו א"כ היינו טעמא כמ"ש מ"א בסי' תמ"ה דדוקא בערלה כיון דבטל במאתים הלכך לא חמיר משכלה וגבער איסורא אבל בחמץ אפי' בחלף לא בטיל אסור אפי' בגחלים עוממות. ואסרינן אפי' בזה וזה גורם דהוי שבח עצים בפת אפי' בגחלים. גם בשו"ת פני יהושע סימן י"א האריך. ג"כ לייטב הטור בסימן קמ"ב בי"ד ע"ד זה דבע"ז וחמץ אמרי' שבח עצים בפת אפי' בגחלים עוממות או בחום התנור ע"ש באריכות. אמנם יש קצת גמגום על הש"ך בסי' קמ"ב וספר פני יהושע שמתנבאים בסגנון א' שסמך רבינו בע"ז על מה שכתב כאן גבי חמץ. אימא שאני חמץ דתבואה היא ומש"ה חשיבי טפי בעין מהיסק העצים כמ"ש תוס' בפ"ב דשבת דף כ"ה ע"א ד"ה הא בחול ע"ש: [ג] ורש"י. וברש"י שלפנינו לא מליט. אך בתוס' יש הוכחה זו: [ד] והגאונים. ומהם הרי"ף והרמב"ם גם בעה"מ ועי' בפ' זה ריש ס"ב מה שמביא בשם בעל המאור: [ה] וי"ל. ובתוס' תירצו דמשמע להו כדדרשינן לעיל הנותר בשריפה ולא דבר אחר בשריפה: [ו] לכך.

ושריפה תמורה כדאי' בשילהי תמורה (שם) [ו] אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברין רשאי ולפירוש ר"ת ז"ל דמפרש (פ"ק דף יב) בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר היינו בשעה שיית דלוזי רגילין העולם לבערו אין נפקותא בפסק זה כולי האי דאין אדם משהה חמצו עד אחר חלות [ח] ואף לפירוש רש"י בשעה חמישית מודה שמבערו בכל דבר :

ד [דכ"ח ע"א] **מתני'** חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ושל ישראל אסור בהנאה שנא' לא יראה לך חמץ*:

הגה"ה

*ישראל שלוה חמץ מחבירו קודם פסח מותר לפורעו לאחר הפסח וכו' ויכן ישראל שיש לו [לחם] חק בגלחים יקחו לאחר הפסח מה שאסור להם בפסח. הגה"ה מ"א ות"ז. ל' ריצב"א מעשה בא לידי בישראל שהיה לו תנור ואפו בו חמץ בפסח והאופה גזבר של ישראל והביא לישראל שני ככרו' במוצאי פסח שהשכית לו התנור ואסרתי לישראל לקבלן דלא מבעיא האי חמץ דאסור שזכה בה ישראל בשבת התנור שכך היה מנהגם וה"ל חמץ שעבר עליו הפסח אלא אפילו מעות אסור לקבל בשכרו כיון דחמץ בפסח אסור בהנאה ה"ל משתכר באיסורי הנאה ואם קבלו הישראל כבר המעות מותר לישראל ליהנות ממנו. הגה"ה מיי' פ"א :

גמ' הא דקתני של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה לאו למימר דבאכילה אסור אלא משום דבעי למיתני של ישראל אסור בהנאה תנא נמי גבי נכרי מותר בהנאה אבל מותר אפי' באכילה ומתני' ר' שמעון היא דאמר חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום ודבין הוא דאפי' דישראל נמי לאחר הפסח מותר אלא הא דקתני של ישראל אסור קנסא הוא דקא קניס ר' שמעון הואיל ועבר עליו בבל יראה ובל ימצא *וכי קניס ר"ש בעיניה [ם] אבל ע"י תערובות לא קניס. הלכך של נכרי דלא עבר עליו בבל יראה ובל ימצא מותר אפי' באכילה.[י] ובירושלמי קאמר הא דתני מתני' חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה במקום שלא נהגו לאכול פת של נכרי. אבל במקום שנהגו לאכול מותר אפי' באכילה. [כ] ובתוספתא ישראל ונכרי שהיו בספינה וחמץ ביד ישראל הרי הוא מוכר לנכרי או נותנו לו במתנה וחוזר ולוקח ממנו לאחר הפסח. ובלבד שיתנהו לו במתנה גמורה ורשאי ישראל שיאמר לנכרי עד שאתה לוקח במנה קח במאתים (א) שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח. ונכרי שמביא לישראל דורון במוצאי פסח סמוך לערב ומניחו בביתו יאמר הישראל שאין רוצה שיקנה לו רשותו. וישראל שמצא חמץ בביתו אחר הפסח מן הדין הוא מותר דכיון דבטלו לא עבר על בל יראה וליכא למיקנסיה. [ל] ובירושלמי פליגי ביה דגרסינן התם הפקיר חמצו בי"ד. אחר הפסח מהו. ר' יוחנן אמר אסור ור"ל אמר מותר רבי יוחנן חייש להערמה ר"ל לא חייש להערמה. כלומר שמא לא יפקירנו ויאמר הפקרתיו*. והא דקאמר רבי שמעון חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בולא כלום משמע דאפילו באכילה מותר לפני זמנו ועד הלילה דומיא דלאחר זמנו. ועוד דהא לא מייתר ליה שום קרא לאסור לפני זמנו. ואי אפשר לומר כן מדקאמר סתמא דהש"ס ומשעה שאסור באכילה אסור בהנאה אתאן לת"ק ואי ר"ש שרי ליה עד הלילה א"כ אתי שפיר אף לר"ש מליל ט"ו ולא מיסתבר למימר דמלשון משעה קדייק דמשמע דהאיסור מתחיל בשעות ועוד מתני' דפ"ק [לעיל כ:] מוקמינן כר"ש וקתני דשורפין תרומה ואי שרי באכילה עד הלילה למה שורפין אותה אלא ודאי לר"ש נמי אסור באכילה ומפיק ליה מתשביתו ואף חלק ע"פ דכשאוכלו משביתו תשביתו משמע שלא כדרך הנאתו [מ] אבל להסיקו תחת תבשילו ולמוכרו לנכרי מותר ואין צריך להשביתו מן העולם אלא מביתו ולאחר חצות מיד צוה הכתוב להשביתו. ולענין פסק דין אם הלכה כר"ש לפני זמנו נפל מחלוקת בין הגדולים הראב"ד ובעל המאור ובעל העיטור פסקו כר"ש אלא שבעל העיטור כתב דלר"ש אסור בהנאה מדרבנן ובעל המאור כתב דמותר באכילה עד הלילה דבאכילתו הוא משביתו. והרמב"ם ז"ל (פ"א מהלכות חמץ) כתב שלוקה עליו משש שעות ולמעלה וכן כתב הר"י אבן גיאות ז"ל וכן נ"ל דאע"ג דקי"ל כר' שמעון בלאחר זמנו. בלפני זמנו קי"ל כר' יהודה כסתם מתניתין בריש פרקין עבר זמנו אסור בהנאתו. וכן ר' עבד עובדא כוותיה בההיא דיוחנן חקוקאה (לעיל דף יג.) שצוה למכרו לנכרים בשעה חמישית. ומתני' דהכא דאוקימנא כר"ש בלאחר זמנו ורבא נמי לא אמר הלכה כר"ש דלהוי משמע בכל דבריו [נ] אלא חמץ לאחר זמנו קאמר דשרי כר"ש ובהך קרא דמחמצת איש ר' שמעון [ס] לנתחמץ מאליו קיימא לן כוותיה אבל בההוא דדריש לא יאכל כרבי יוסי הגלילי לסמוכין לא קי"ל כוותיה דלא אשכחן קרא דלא לכתוב אלא לסמוכין. דחד קרא מייתר מוקמינן ליה לפני זמנו שצותה תורה להשביתו : ה [דף ל ע"א] **אמר** רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור ומדלא קיהיב שיעורא [ע] שמע מינה דבמשהו אסור *ושלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כר"ש דר"ש לא קניס אלא היכא דאיתא בעיניה אבל ע"י תערובות לא קניס אפי' שהיה בעיניה ונתערב אחר הפסח. ומצאתי כתוב בשם ה"ר יונה ז"ל דאפילו אם עירבו במזיד מותר. ולא נהירא לי דרבא לא שרא אלא כשנתערב ממילא [פ] והוי בכלל שאר איסורים שאם בטלן במזיד אסורין. וחמץ משש שעות ולמעלה אע"פ שלוקין עליו מן התורה [צ] כיון שאין בו כרת הרי הוא כשאר איסורין ובטל בששים ומותר אף בפסח כיון שנתבטל קודם הפסח ודין תערובות חמץ במשהו אם אסור בהנאה ודין תערובת חמץ במנה יבש ביבש אם בטל ברוב ודין נותן טעם לפגם בפסח כתבתי בשלהי מסכת ע"ג :

הגה"ה

*וה"ז כתב שמותר להפקיר חמצו קודם ו' שעות ע"מ לזכות בו אחר הפסח :

הגה"ה

*כתב בה"ג הכלי שהיה בו תבשיל והכף שנתחב בו והכיסוי שעליו כולן אסורות בכל שהוא. חטה מבושלת בתרנגולת אין להשהותה אא"כ נמצא בי"ט אחרון דפסח ואין בו איסור כ"א מדרבנן. מ"ר וספר יראים וראבי"ה פסקו דחטה בכלי דחותך מקום פיעפועו לפי אומד דעתו ודיו אבל בספר המצות כתב בכלי אוסר במשהו לפי שטעם החטה הולך בכל הגוף כשהוא בשפוד בשעת צליה וכן בספר הרוקח אוסר בהנאה הכלי שנמצא בו חמץ אבל אם מצא חטה על בשר מלוח אינו אוסר אלא כדי קליפה וכן כתב הרב ר' שמואל מפלמיות בשם רבנו הקדוש רבינו שלמה מדרו"ש שקיל מרכו ר"י כזכרי ... אוסר אלא כדי קליפה. ושוב כתב משום חכמי נרבונה ומשם רבינו יהודה לאסור וכתב דכל הקדמונים הושוו לאסור. מצאתי כתוב דמהר"ם ז"ל אינו אוסר אלא כדי קליפה. מרדכי :

ו **אמר** רב קדירות בפסח ישברו [ק] ושמואל אמר לא ישברו *אלא משהי לאחר הפסח ועביד בהו בין במינו בין שלא במינו. וצריך לשומרן במקום שאין הרגל מצוייה שלא יטעו להשתמש בהו בפסח : ז **תניא** אין לשין את העיסה בחלב. ואם לש כל הפת אסורה מפני הרגל עבירה. כיוצא בו [דף ל ע"ב] אין טשין התנור באליה. ואם טש כל הפת כולה אסורה עד שיסיק התנור [ר] ואי שני בהו ועבדינהו כעין תורא שרי. כיון דשני בהו מידע ידע דמשום סיכרא הוא דעבד ליה הכי דלא ליתי בהן לידי תקלה לפיכך שריין והאי בוכיא דאפיה ביה חמירא כולי שתא אסירא למיפא ביה מצה בפסח משום דהסיקו מבחוץ. ואי מליא גומרי והסיקו מבפנים שפיר דמי. אבל קדירות אפי' מלינהו גומרי אסירי משום דחיים עלייהו דילמא פקעי ולא עביד להו היסיקא שפיר. אבל אם הוחזרו לכבשן ונתלבנו כתב רבינו אבי העזרי ז"ל יש אומר שאין מועיל לקדירות ליבון על ידי החזרת כבשונות דחיים עלייהו דילמא פקעי ולא מלבין להו שפיר וכן כתב זקני רבינו אב"ן ז"ל. ושגגה היא בידם דלא אמרו חכמים כן אלא היכא דמתלבן מבחוץ ולא מבפנים. אי נמי ע"י מילוי גומרי [ש] דחיים לפקיעה אבל כשמחזירן לכבשן מתלבן מבפנים ומבחוץ כי השלהבת עולה לו בכל צדדין ולא פקעה (ג) וכן מוכח בפרק דם חטאת (דף צו.) דפריך וליהדרינהו לכבשונות ומשני אין עושין כבשונות בירושלים. ומשמע הא עושין כבשונות בירושלים שרי. והא דאמר רב קדירות בפסח ישברו ולא אמר תקנת ליבון בכבשן. משום דאי מלבן להו ה"ל פנים חדשות באו לכאן [ת] והראשון הוי כמו שבור. אבל בהיסק בלא כבשן אין כאן פנים חדשות באו לכאן ע"כ דבריו. וכן כתב בשאלתות פרשת ראשי המטות [סי' קלז] דכלי חרס שרי בהחזרת כבשונות וכן דעת התוס'. ויראה לי דדוקא החזרת כבשונות שמצרפין בהן כלי חרס חדשים כי ההיא דפרק דם חטאת כיון דהכניסו להיסק גדול כזה ודאי לא חיים עלייהו דילמא פקעי. אבל לתנורין שלנו לא דאיכא למיחש דחיים עלייהו ויוציאן מן התנור קודם שנתלבנו היטב. והני סכיני דפסחא מעייל בהו ולקתייהו ברותחין ובכלי ראשון.

הגה"ה

*דוקא גבי תמנדיתרה בלע אבל במקו' דאיסור' בלע בעי ליבון ותוס' פי' דוקא בגדולים וארוכים שצולים עליהם בשר דומיא דשפוד. מרדכי ועיין בפ"ק דחולין דף ח'. :

*וקודם לכן צריך לשופו ולנקותו יפה דבענין אחר לא יפלוט. ותניא בסיפרי אך את הזהב ואת הכסף [א] מכאן שצריך להעביר החלודה. הילכך סכינין שיש בהן גומות. [ב] ואין יכול לנקותן יפה בתוך הגומות לא מהני בהו הגעלה וצריכין ליבון. אמר רב הונא עץ פרור מגעילין ברותחין ובכלי ראשון. קסבר כבולעו כך פולטו. נקוט האי כללא בידך דמאני דאעא ודפרזלא ושאר מיני מתכות [ג]ובורמי דגללא דאישתמש בהו חמירא כולי שתא בכ"ר צריך למיעבד להו הגעלה בכ"ר ודאשתמש בהו בכלי שני *עביד להו הגעלה בכ"ש. ומשהי להו בגווייהו עד דפלטו שפיר. דגמרינן מגעולי של נכרים שנאמר כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וגו'. ותנו רבנן (מסכת ע"ז דף עה:) הלוקח כלי תשמיש מן הנכרים דברים שלא נשתמשו בהן כל עיקר מטבילן והן טהורין. דברים שנשתמשו בהן על ידי צונן כגון כוסות קתוניות ולגוחיות מדיחן ומטבילן והן טהורין דברים שנשתמשו בהו על ידי חמין כגון יורות וקומקמוסים ומחמי חמין מגעילן ומטבילן והן טהורין. דברים שנשתמשו בהן על האור כגון [ד] השפודין והאסכלאות מלבנן ומטבילן והן טהורין. ואמרינן כיצד מגעילן (שם דף עו) אמר רב הונא מכניס יורה קטנה בתוך יורה גדולה ויורה גדולה מאי. ת"ש דההוא דודא דהוה בי מר עוקבא והדר ליה לישה אפומא ומליא מיא וארתחוה. אמר רבא מאן חכים למיעבד הכי אלא מר עוקבא דגברא רבה הוא דקסבר כבולעו כך פולטו מה בולעו בניצוצות אף פולטו בניצוצות. והני מילי בשאר ימות השנה אבל בפסח דאסור למיעבד לישה עביד ליה גדנפא דטינא ומרתח ליה פסק רשב"א שצריך להגעיל היורה הגדולה קודם שיגעילו הכלים. וכן הורו ריב"א ורבינו אברהם בן רבינו שמואל ז"ל בשפייר"א וכן הורה ה"ר יהודה במגנצ"א וכן נהג ר' אליעזר ז"ל בגרמייז"א וכן פסק רש"י. ומפרש יורה גדולה מאי כלומר כיצד יש להגעילה קודם שיגעיל בה שאר כלים [ה] ומפרש הש"ס ע"י גדנפא. ורבינו יואל ז"ל לא היה עושה גדנפא אלא לפיד אם או אבן רותחת היה משליך לתוך היורה בעודה רותחת והמים רותחין עולה על פני שפתה ועדיף טפי מהתזת הניצוצות וכן כתב אבי העזרי ז"ל. וכתב עוד יש מרבותינו חולקין על דבר זה ומפרשים יורה גדולה במאי איורה דעלמא קאי. והדין עמהן דמה תקנה יש בדבר זה. דא"ת בשביל שלא תאסר פליטתה את הכלים שמגעילין בה. אכתי איכא חשש דפליטת כלים הראשונים תאסור את הכלים שמגעילין בה אחר כך. ע"כ צריכין למימר [ו] בעוד שטרודין לפלוט לא בלעי. א"כ אפי' לא הכשירוה נמי עכ"ד. ואין דבריו נראים לי דפליטת כלים הראשונים אינה

הגה"ה

*כגון קערות ומיהו קערות שלנו פעמים ששואבין בהן מים רותחין מן היורה של חמין או מכסין שלקות על כלם טוב להגעיל בכלי ראשון :

הגהות הב"ח א וכי קא קניס ר' שמעון : ב ומדלא קא יהיב שיעורא למילתיה שמע מינה וכו' כר"ש דהא ר' שמעון : ג אלא משהי להו עד לאחר הפסח : ד דגמרינן להו מגיעולי של :

תפארת שמואל

פרק ב (א) שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח. כך פירושו תקח הרבה ממני שמא אצטרך לחזור ולקנות ממך ואתן לך ריוח ולכן קנה הרבה : (ב) וכן מוכח בפרק דם חטאת. ותימה איך מביא ראיה דשרי אפי' מדרבנן ולא גזרינן דלמא חייש דלמא הא דשרו גבי חטאת אם היו כבשונות מפני שאין שבות

קרבן נתנאל

לצאת ידי הפוסקים כר' יהודה : [ז] אם. וקשה לי מה ראיה זו הלא חכמים פליגי ואמרו לו אינו מותר לשנות. מטעם אע"פ שמחמיר בשריפתן מקיל הוא באפרן שהנשרפין אפרן מותר והנקברין אפרן אסור. וצ"ל דה"ק שיחמיר לשורפה ולקבור האפר כדי שלא יהנה ממנה. כמ"ש מ"א ליישב דברי רמב"ם בסי' תמ"ה ס"ק א' : [ח] ואף. מדפירש"י דף י"ב שלא בשעת ביעורו בתחלת שש וכל שש. משמע בשעה איכא שלא בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר. והקשה הטור בסי' תמ"ה וז"ל ואינו נראה כן מפירושו שהוא פי' דלר"י אפי' יוצא בשיירא הוא דוקא בשריפה. וכוון למה שכתב רש"י דף כ"ז ע"ב ד"ה שאם לא מצא עצים. ונראה ליישב דהתוס' דף י"ב הקשה על פירש"י דבשעת ביעורו היינו אחר חצות. דהשבתתו בכל דבר. הא מנותר יליף ר"י דחמץ בשריפה ונותר אחר איסור טעון שריפה וקושיא אליתא היא וצ"ל דלאחר חצות עשאתו להשבית בכל דבר כדכתיב תשביתו בכל דבר. וזה שיליף ר"י מנותר היינו זמן ביעור חמץ מדרבנן דילפינן מאיסור נותר כמצאתו למידין אם הולך בשיירא ג"כ חכמים הטילו עליו לבער בכהאי גוונא נמי מנותר כיון דחייבו חכמים לבער משא"כ שעה חמישית או מקודם שאינו הולך בשיירא השבתתו בכל דבר : [ט] אבל. ומותר אפי' באכילה ומסתייע לזה כמו חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר אפי' באכילה כיון דלא עבר בבל יראה. להכי מסיים הלכך חמץ כו' : [י] ובירושלמי. הלכה ב' : [כ] ותניא בתוספתא. פ"ב : [ל] ובירושלמי. שם : [מ] אבל. היינו מדאורייתא אבל חכמים אסרוהו גזירה שמא יאכל. כ"כ תוס' : [נ] אלא. דליכא למימר הא דקאמר רבא חמץ שלא בזמנו כולל נמי חמץ דלפני פסח. דא"כ לא דמי להדדי דהא חמץ לאחר הפסח מותר ע"י תערובת ברוב וחמץ משש שעות עד הלילה צריך ששים וא"א לכלול בחד בבא. אלא ה"ל למימר שלא בזמנו הלכה כר"ש. וא"ת אם בלפני פסח קים ליה רבא כר' יהודה הכל קשה אמאי לא אמר רבא ג' חילוקים בתערובת חמץ קודם זמנו ובזמנו ואחר זמנו. וי"ל דתוך זמנו ואחר זמנו אשמועינן רבא חידוש שהמה אינם כתערובת שאר איסורים דבטל בס'. משא"כ חמץ בזמנו במשהו ולאחר זמנו בטל ברוב. משא"כ קודם זמנו אין חידוש דבכלל שאר איסורים הוי בס' וכסתמא דמתני' עבר זמנו אסור בהנאה כל זה ניחא אם נפרש שיטת רבינו דתערובת חמץ אחר זמנו סגי ברוב וכמ"ש מ"א סי' תמ"ז ס"ק מ"ג. אבל לפי מ"ש הטור וברמזים דאחר זמנו נמי צריך ס' ודאי אימא דקודם זמנו נמי כולל רבא בהך בבא דחמץ שלא בזמנו מותר כר"ש דהא אידי ואידי חד שיעורא בס'. וי"ל מ"מ אינו דומה דקודם זמנו אפי' לר"ש אסור מן התורה וצריך ס' מדאורייתא. ולאחר זמנו לא ס' אלא מדרבנן. ויש נ"מ לכמה דינים דבהך ספיקא לחומרא ובספק דרבנן לקולא : [ס] לנתחמץ. מחמת דבר אחר קי"ל כוותיה : [ע] ש"מ. וגירסא שלפנינו במשהו כרב ועיין בתוס' : [פ] והוי. לן למימר דמהך מלתא פי' הטור דבעי ס' כיון דלהך מלתא הוי כשאר איסורין. ה"ה לענין ס' : [צ] כיון. כל זה נעלם מעיני בעל תרומת הדשן סי' קפ"ו והובא בס' מ"א סי' תמ"ז ס"ק ה' ע"ש כי הוא אלא ראיה אחת מ"ש רבינו בשלהי ע"ז : [ק] ושמואל. והלכתא כוותיה דשמואל דס"ל כר"ש : [ר] ואי. לקמן דף ל"ו מסיק כעין תורא שפיר דמי. ופי' הרי"ף שעינה צורת הפת ורש"י פי' דבר מועט תורא דאכיל מיד בבת אחת : [ש] דחייש לפקיעה. משום דמתלבן בפנים ולא מבחוץ : [ת] והראשון. וקשה א"כ מאי פריך אלא קדירות של מקדש אמאי אמר רחמנא ישברו נהדריניהו לכבשונות. ומאי חזרת כבשונות הוי כמו שבור וצ"ע. והר"ן כתב וי"ל ותי' ר"ת דכי האי גוונא לא מקרי יוצא מידי דפיו דלאחר היסק הרי הוא ככלי חדש ומיהו במקדש אית להו תקנתא בהכי אבל לדידן לא דחיים עלייהו דלמא ע"כ ודבריו ג"כ תמוהים א"כ מאי משני אין עושין כבשונות בירושלים. אם במקדש לא חיישינן דחיים עלייהו. א"כ אמאי ישברו יתלבנו בהיסק תנור מכלי חורת כבשונות וצ"ע : [א] מכאן. שמא תחת החלודה איסור ממש והחלודה מכסהו אבל לפעמים שיש שחרות או שום כתם וא"א להסירם משם לגמרי יכול להגעילו. ט"ז. ומש"ה מסיים רבינו הלכך סכינין כו' : [ב] ואין. והא דמחלק בירושלמי בין סכינים גדולים לקטנים הא בקטנים עצמם יכול לחלק. אלא דבסכינים גדולים דרך לעשות בהם גומות כן כתב רבינו שלהי ע"א סי' ל"ג : [ג] בורמי דגללא. פי' כלים של שיש : [ד] השפודין והאסכלאות מלבנן. מדהביא הרי"ף ורבינו כאן משמע דמשום איסור חמץ נמי צריך ליבון וכן משמע עוד מדברי רבינו סוף סי' זה. וכן הוא להדיא בתשובותיו וקשה הא תניא גבי קדשים השפוד והאסכלה מגעילן ברותחין וצ"ל דשאני קדשים היתרא בלע דכדבלע עדיין אין שם נותר עליו. אבל חמץ שמו עליו כמו אחר זמן איסור חמץ. כמו שהביא הר"ן סברא זו בשם הרמב"ן. א"כ הא רבינו בסמוך לא ס"ל סברא זו דקאמר קודם שעה חמישית מותר להגעיל אפי' בן יומא ומשום דהוי נ"ט בר נ"ט וכולה היתר כמו דגים שעלו בקערה כו' ובקושיא זו נבוך בס' פרי חדש א"ח סי' תכ"ב והניח בצ"ע ונראה דרב אשי שלהי ע"ז דף ע"ו דמחלק בין היתרא בלע לאיסורא נמי סברת רב פפא האי קריד והאי לא קריד אלא שנאיד מתירוצו דהא סתמא קתני השפוד והאסכלה מלבנן באור אפי' דידעינן דנכרי כל שעתיה מבשל בהו. אבל גבי חמץ אע"ג דהיתרא בלע הטעם נדבק בו קשה הבליעה ואין נוח לפלוט. משא"כ בקדשים היתרא בלע ולא קריד ונוח לפלוט ותרתי בעינן. מה שאין כן באיסור אינו קריד או חמץ קריד אף דהיתרא בלע אסור ודו"ק : [ה] ומפרש. וא"ת הלא נגד שפת היורה יש ששים ביורה ולבטל בששים כמו שאמרינן בכלים וי"ל כיון דנוכל לתקן ע"י גדנפא הוי כמו לכתחלה ואין מבטלין איסור לכתחלה משא"כ לגבי הכשר כלים הוי כמו דיעבד : [ו] בעוד. כדאמרי' גבי סימנין בפרק הכל שוחטין דף ח' וכן הוא ברוקח סי' ר"ע ורבינו ס"ל דאינו דומה דבית שחיטה אינו רותח כל כך משום הכי אין לו כח לבלוע. אבל על ידי בישול יש לו כח להפליט ולהבליע בפעם אחת· הלכך

אוסרת את האחרונים דכל כלי וכלי שמכניסין בו פליטת איסורו בטל בס' במי היורה. אבל היורה הגדולה אין במים שבתוכה ס' לבטל את פליטתה דבכולה משערינן [ז] הלכך צריך להגעילה תחלה. וכן נמצא בתשובת הגאונים מדיח יורה גדולה [ח] ומגעילה ברותחין ומכשירה ושוטפה בצונן ומפליטתה מחמץ תחלה ואח"כ מרתיח בה [ט] מים רותחין בלי שיעור ומגעיל בה יורות קטנות סכינים ועץ פרור וכלים הצריכין הגעלה בכלי ראשון. ויזהר [א] שלא ינוחו המים מן הרותחים [י] שאם ינוחו המים מן הרותחים אסור להגעיל בהן כלים. ומטלן ושוטפן בצונן [כ] ואח"כ ממלא היורה הגדולה (ג) [ל] וסובב שפתה בטיט ומגעילה כמשפט הראשון ושופכה ושוטפה. וכל זה מיירי כשהיורה הגדולה היא בת יומא אז צריך להכשירה תחלה וכן נמי כלי שהוא בן יומו אין להגעיל אלא אם כן יש במי יורה הגדולה ששים לבטל פליטת הכלי דהיינו כל עובי דופני הכלי דבכולי משערינן. [מ] דאם אין בו ששים [נ] כל הנפלט ממנו חוזר ונבלע בתוכו ושומן בחמץ הוי טעם לשבח. דלא שרינן חמין של נכרים בפרק אין מעמידין (דף לח:) אלא משום דסתם כלים של נכרים אינן בני יומן. אבל אם אינן בני יומן מותר להגעילו אפילו אין במים ששים לבטל את הכלי. ואף על פי שטעם הפגום הנפלט ממנו חוזר ונבלע בתוכו גרוע ליה כקודם הגעלה אין בו חשש דהוה כנותן טעם בר נותן טעם שנפלט מן הכלי למים וחזר ונבלע בכלי וכולן היתר כיון שנפגם הטעם. וכן נמי אם היורה גדולה אינה בת יומא אינו צריך להכשירה מטעם שפירשתי. ולא גזרינן להגעיל בכלי שאין בת יומא אטו כלי שהיא בת יומא וכן להגעיל כלי שאין בן יומו אטו כלי שהוא בן יומו כי היכי דאסרינן לבשל בכלי שאין בן יומו אטו כלי שהוא בן יומו. דהתם ראוי לגזור שאם יבשל בכלי בן יומו התבשיל אסור מן התורה. וגם בישול תבשיל שעושין בני הבית בקל יטעו אם נתיר לכתחלה לבשל בכלי שאין בן יומו כך יבשלו בכלי שהוא בן יומו. אבל הכא [ס] אם יחזור ויבלע מעט מן הנפלט דבר מועט הוא ונותן טעם בר נותן טעם הוא. [ע] וגם הבא להכשיר כלי אינו רגיל לטעות. ובערב הפסח קודם שעה חמישית דשעת היתר הוא מותר להגעיל אפי' בן יומו משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם החמץ נותן טעם בכלי והכלי במים וחוזר ונבלע בכלי וכולהו היתר. והוי כמו דגים שעלו בקערה (חולין דף קיב) [פ] דמותר לאוכלן בכותח. ואפילו לדברי המפרשים עלו אין [צ] נתבשלו לא הכי שרי. [ב] דהתם הבשר הנבלע בדגים חשוב טעם כי נבלע אוכל באוכל שדגים ראויין לאכילה והבשר נותן בהם טעם לשבח הלכך אסור לאוכלן בכותח אם נתבשלו בקדירה אבל הכא טעם החמץ הנפלט מן הכלי למים וחוזר ונבלע בדופני הכלי אינו חשוב טעם כשיחזור ויפלוט בפסח לתוך התבשיל. ומחבת שמטגנין בה כתב אבי העזרי הוגד לי בשם אבא מורי אחר פטירתו שהיה מצריכה ליבון. דמדמי לה לתנור שאופין בו דבעי היסק. ולא זכיתי לדון לפניו. דנראה לי דסגי לה בהגעלה והכי נהוג עלמא. חדא דחזינא דלענין חיובי חלה יהיב הש"ס חד דינא לטיגון ולבשול. ותו דלא חלקו חכמים בין יורה ליורה אע"ג שיש יורה שמטגנין בה חלב. ותו דתניא בשלהי תוספתא [פ"ט דמסכת ע"ג] היורות ומחמי חמין וטיגון וקומקמוס מדיחן ברותחין ע"כ דבריו. וי"א דפעמים שמטגנין בה ונתייבש השמן ונאפה מה שבתוכה בלא שמן וה"ל כמאפה תנור ונבלע בתוכה ע"י האור בלא משקה [ק] ולכך צריכה ליבון כמו שפודין ואסכלאות. ולא נהירא לי דאם באנו לחוש לזה אם כן כל קדירות של מתכת פעמים מחסרים המרק ומקדיח והתבשיל נשרף ונדבק לדופני הקדירה וצריך ליבון ולא מצינו מי שחשש לזה אלא היינו טעמא דאע"פ שנשרף ונדבק לדופן הקדירה לחלוחית משקה יש בתבשיל אלא שהוא יבש אצל דופני הקדירה ולא מיקרי תשמישו ע"י האור להצריכו ליבון. ומחבת או יורה שיש בו טלאי אין מגעילין אותן לפי שהבלוע שתחת הטלאי אינו נפלט על ידי הגעלה. ואין לומר דכל מה שעתיד לפלוט ע"י תשמישו (חמין) יפלוט בהגעלה זו ומה שלא יפלוט עתה לא יפלוט לעולם דאת"ל כן א"כ הועיל הגעלה לכלי חרס אלא ודאי פולט תדיר (נ"א חמין)

מעט מעט ה"נ תחת הטלאי אינו נפלט בהגעלה ופולט תדיר מעט מעט : **ח** [ג] בעו מיניה מאמימר הני מאני דקוניא מהו לאשתמושי בהו בפסחא ירוקי לא תיבעי לך דודאי אסירי. כי תיבעי לך חיורי ואוכמי. היכא דאית בהו קרטופי לא תיבעי לך דודאי אסירי כי תיבעי לך דשיעי מאי. א"ל חזינא להו [ר] דמדייתי והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דפיו לעולם. ומאי שנא גבי יין נסך דדרים מרימר קוניא בין ירוקי בין חיורי בין אוכמי בין אית בהו קרטופי בין דלית בהו קרטופי שרי אמר ליה זה תשמישו על ידי חמין וזה תשמישו על ידי צונן. הא דדרים מרימר לענין יין נסך ירוקי שריא לית הלכתא כוותיה. דקיימא לן כרב זביד דאמר ירוקי אסירי משום דמצריף. וכבר בארנו להו במסכת ע"ג (פרק אין מעמידין סי' כד) [ש] [ד] ודקא מקשינן הכא מאמימר לאו מירוקי מקשינן אלא מחורי ואוכמי קא מקשינן [ת] פר"ת ז"ל מאני דקוניא היתוך זכוכית שמחפין בהן כלי חרס. ואע"ג דכלי זכוכית שלם לא בלע כיון דמחופה על החרס ונצרף עמו בכבשן בלע טפי. כתב רבינו האי ז"ל כלי עץ המצופין בסמנין [א] ומשתמשין בהן בחמץ ככלי חרס דמי ואין משתמשין בהן בפסח : **ט** אמר [ב] שמואל כל הכלים שנשתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה. יש ספרים דגרסינן בצונן. ונראה דלא גרסינן בצונן אלא אפי' בחמין מותר להשתמש בהן במצה. כיון שכל השנה לא נשתמש בהן חמץ כי אם בצונן לא בלע ומותר להשתמש בהן מצה אפי' בחמין. חוץ מבית שאור דאע"פ שלא נשתמש בו אלא צונן הואיל וחימוצו קשה אסור להשתמש מצה בחמין. אבל בצונן מותר להניח במצה אפויה [ג] אבל ללוש בו מצה אסור אע"ג דצונן הוא דממהר להחמיץ. אמר אביי ובית חרוסת כבית שאור שחמוצו קשה דמי. תחלה פרש"י דמיירי הכא בלא הגעלה אבל ע"י הגעלה שרי ושוב חזר בו ואמר אע"פ שמדוכות של נכרים מותרות ע"י הגעלה [ה] הנהו דאסירי מחמת חמוצו קשה אינו יוצא אף ע"י הגעלה. וכן פרש"י דהגעלה לא מהניא ברחים של פילפל של עץ. דאגב חורפא של פלפל בלע טפי. וכן גדולי שפיר"א רבינו שמריה ורבינו אברהם ורבינו יהודה היו אוסרין בית שאור אפי' בהגעלה ואין נראה לר"י [ד] דבלוע על ידי צונן לא יפלוט בהגעלה. ולכאורה משמע דקאי אכלים שנשתמש בהם בצונן חמץ משתמש בהן מצה בלא שום תקון חוץ מבית שאור שאין משתמש בו בלא הכשר [ה] אבל על ידי הכשר שרי. וכן פירש בערוך [ערך] בית שאור כיון דחריף הוא הוי כרותח ובלע ואין משתמש בו אלא בהגעלה. וכן כתב ה"ר אלעזר מגרמיזא ז"ל בחיבורו הנקרא ספר רוקח (סי' רנ"ז) בשם אביו הריב"ק. וכן כתב ה"ר יצחק אבן גיאת ז"ל ואבי העזרי וכן עמא דבר. וה"ר יהודה ב"ר יום טוב ז"ל כתב שקבל מרבותיו [ו] דוקא ללוש בה מצה קא אסר הכא לפי שכח התבלין גורם לעיסה להחמיץ כדאמרי' לקמן (דף מ) (ד) שחרוסת מחמיץ את הקמח. לפי זה גרסינן שפיר משתמש בהן מצה בצונן חוץ מבית שאור לאשמועינן דחוץ מבית שאור מיירי אפי' בצונן כגון ללוש בהן מצה. [ז] ורי"ף גורס [ח] כל כלי חרס שנשתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה בצונן חוץ מבית שאור וגם ר"ח גורס כן. אמר רבא הני אגני דמחוזא הואיל ורגילי למילש בהו חמירא ומסרי בהו חמירא כבית שאור שחימוצו קשה דמי. אע"ג דרויחן ושליט בהו אוירא אסירי. והאידנא נהוג עלמא דלא לשתמושי בפסח במאני דפחרא אלא בחדתי אבל בעתיקי לא : **י** מתני' נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה. וישראל שהלוה את הנכרי על חמצו אחר הפסח אסור בהנאה. הך נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אוקימנא אליבא דרבא כשהרהינו אצלו ובדאמר ליה קני לך מעכשיו אם לא אפרע לך עד זמן פלוני והגיע זמן ולא פרעו נמצא שלמפרע היה של נכרי. [ט] אבל אי לא אמר ליה מעכשיו לא קני לה נכרי וקם ליה ברשותיה דישראל ואסור. וכן נמי אם לא הרהינו אצלו אע"ג דאמר ליה מעכשיו [י] לא גרע מחמצו של נכרי ברשות ישראל. (ה) והאחריות על ישראל וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהלכות חמץ) והוא שיהיה הזמן שקבע לו קודם הפסח אבל אם הזמן לאחר הפסח

הגהות הב"ח א שלא ינוחו המים מן הרתיחה. שאם ינוחו המים מן הרתיחה אסור להגעיל : ב דהתם טעם הבשר הנבלע בדגים : ג בעי מיניה ממרימר הני מאני דקוניא כו' חזינא להו דמדייתי ומדמדייתי ודאי בלעי והתורה העידה : ד ודקא מקשינן הכא ממרימר לאו : ה הנהו אסירי דמחמת שחימוצן קשה אינו יוצא אף על ידי הגעלה :

קרבן נתנאל

[ז] **הלכך**. ויש לדקדק מאי אהני הגעלה והלא אין במים ששים כנגד היורה והמים הנפלטין ממנה נתערבין במים שביורה ונותן בהם טעם ונעשו כולן חתיכה דאיסורא וחוזרין ונבלעין ביורה ורבי' שלהי גיד הנשה סי' ל"ח משום קושיא זו הסכים לפי' ר' אפרים דלא אמרי' חתיכה נ"נ אלא בבשר וחלב ולא נעשו המים נבילה ומעט איסור הנפלט מן היורה חוזר ונבלע בתוכו ומגעילו שנית ואותו מעט איסור בטל בששים במים ע"כ וכאן שלא הזכיר רבינו שצריך להגעיל ב' פעמים. כי מה שמרתיחין עוד היורה להגעיל בה זה עולה להגעלה שנית : [ח] **ומגעילה** ברותחין ע"י גדנפא. כמו שמפרש בהגעלה שניה וסובב שפתה בטיט ומגעילה כמשפט הראשון. וזה שהזכירו בהגעלה שניה טפי מבהגעלה ראשונה לרבותא דבראשונה פשיטא דבעי גדנפא ולא סמכינן אניצוצות דלא דמי ניצוצות דחדא שעתא לניצוצות דכולה שתא. אבל בהגעלה שניה אידי ואידי ניצוצות דחדא שעתא נינהו ואפ"ה בעי גדנפא דשמא לא נזדמנו ניצוצות בשניה אמקום ניצוצות דראשונה : [ט] **מים**. פי' דבראשונה צריך ליתן מים ביורה כשיעור כל היורה מלא עד שפתה כדי שיוכשר ע"י גדנפא. אבל לאחר שהוכשרה ובא להגעיל כלים בתוכה א"צ למלא מים כשיעור הראשון עד שפתה אלא נותן מים כפי רצונו. ובתנאי שיהא במים ששים נגד כלי שמגעילין בו. ב"ח : [י] **שאם**. כלומר אם הגעיל בהיורה כשינוחו המים מן הרותחין צריך ליטלן הכלים ולשוטפן בצונן ואח"כ מגעיל פעם שנית : [כ] **ואח"כ**. פי' אם רוצה להגעיל עוד כלים מטעם כיון שנחו המים מרתיחתן אסור להרתיחן פעם שנית כיון שנחו מרתיחתן בלעו המים ונאסר היורה. ותימה מאי איכפת אם בלעו הלא יש ששים במים נגד כל כלי וכלי. וליכא למימר דהגאונים איירי בדליכא ששים דא"כ מאי מהני הכשר יורה בתחלה דאכתי איכא חשש דפליטת כלים הראשונים תאסור את האחרונים שמגעילין בה אח"כ וכ"ת אגב דטרודין לפלוט לא בלעו א"כ לגבי יורה נמי נימא הכי ודברי ב"י תמוהים שמפרש בדליכא ששים וחוזרין על כל צדי צדדים ואין לי אלא דהגאונים הצריכה הגעלה שנית דגזרינן משום שמא יגעיל לפעמים בדליכא ששים אלא שלגבי כלים א"א לגזור דא"כ צריך להגעיל כל כלי וכלי בפני עצמו וזהו מן הנמנע. ולא עוד אפי' כלי בפני עצמו לא מהני הגעלה בשאין בו ששים דבולע מפליטת עצמו. משא"כ ביורה שיש אפשרות להגעיל לא נמנע מזה. והוא הטעם שאם נח מרתיחה אסור להרתיח פעם שנית ולהגעיל בו דגזרינן משום שמא אין במים ששים. א"נ דמספקא להו אי אמרינן לגבי דבר בלוע חוזר וניעור כיון דדבר הנטעם הוא או לא ועיין מ"א סי' תנ"ב ס"ק ו'. ומ"מ כשיש ס' נגד הכלים שרי להגעיל אף מאה כלים זה אחר זה דלגבי כלים יש עוד ספק שמא לא בלעי כלל אגב דטרודין לפלוט וא"כ ס"ס הוא שמא לא בלעי ואת"ל שבלעו שמא לא אמרי' חוזר וניעור א"כ הפליטה בטל בס'. משא"כ כשנח היורה מרתיחה ודאי בלע ולא נשאר לנו אלא חד ספק שמא חוזר וניעור ולא הוי ששים. מש"ה צריך להגעיל פעם שנית : [ל] **וסובב**. ועי' סי' תנ"ב בט"ז ס"ק י' מסיק דלכתחלה כשבא להכשיר היורה לא צריכין גדנפא. והא דקאמר כמשפט הראשון אהגעלה קאי ע"ש. וכל דבריו פרוכים דא"כ אמאי קאמר אח"כ מרתיח בה מים רותחים בלי שיעור בתחלה נמי יוכל ליתן מים רותחים בלי שיעור שא"ל להיות מלא אפי' אצבע או ב' פחות דהמים המה ששים נגדם כמו שאמרי' גבי שפתה. אל"ל דאין מבטלין איסור לכתחלה א"כ גבי שפתה נמי ניחוש שמא יעלה הרתיחה ניצוצות על שפתה ולא על מקום הניצוצות הראשונים ויחזרו לתוך המים וכ"ת שבטל בס' הלא אין מבטלין לכתחלה וע"ק שיטת הגאונים יהיה דעת שלישית דהא לפירושו כילד מגעילה אינו קאי אהגעלה ראשונה כשרוצה להגעיל בה דלדידיה לא צריך גדנפא : [מ] **דאם**. ובשלהי ע"ז כתב רבינו עוד שם וז"ל ויש שרוצים להתיר להגעיל אפי' כלי בת יומא אע"פ שאין ששים במים ובלבד שישים הכלי למים בשעה שהן רותחין ומביאין ראיה מפ' כל הבשר כו'. ולאו כלום הוא דלא שייך לומר בשמנונית המתערב עם המים דודאי בכל מקום שהמים נבלעים השמנונית נבלע עמהם דדבר לח המתערב אינו נפרד זה מזה וגם אחר שינוחו המים מלבלוע כל פליטת הכלי שגמר הכלי כל פליטתו הדר בלעי וגם אין סברא לומר דכי היכי דאמר מבלע בלע מפלט לא פליט מה שבלע ה"נ מיפלט פליט מיבלע לא בלע מה שפלט כי הכל מתערב עם המים ונבלע וגם אחר שנח בלע ע"כ ועיין בתוס' פ' כל הבשר דף ק"ח ד"ה שנפל : [נ] **כל**. והא דיש מרבותיו אמרו אכתי איכא חשש דפליטת כלים ראשונים תאסר את הכלים שמגעילין בה אח"כ עדיפא ה"ל לומר אפי' כלי ראשון תאסר מפליטת עצמו. וי"ל דמזה אין להוכיח דאמרי' הך סברא דכיון דטרוד לפלוט לא בלעי אלא נגד פליטת אותו כלי עצמו. אבל כשהיורה הוא בן יומו י"ל כנגד פליטתו אין להגעיל בה כלים דכנגד פליטת אחרים לא אמרי' הך סברא כיון דטריד לפלוט לא בלעי : [ס] **אם**. ובשלהי ע"ז כתב רבינו טעם אחר וכולה היתר כיון שנפגם הטעם משום דהתם כלי של איסור הוא וכולל אפי' בלוע מבשר וחלב ואם הוא בן יומו ואין בו ששים המים כולה נעשה נבילה משא"כ הכא לגבי איסור חמץ דלא אמרי' נעשה נבילה כמו שמסיק רבינו סוף פ' ג"ה א"כ הבלוע דבר מועט הוא. וע"ש במ"ח שלא הרגיש בזה ועי' מ"ש הש"ך סי' ל"ד ס"ק כ"ב : [ע] **וגם**. היינו הכשר כלים לפסח כמ"ש בס' חסידים בעל תורה הבקי בהגעלה הוא יגעיל היינו לאחר שש. משא"כ הכשר כלי כל השנה שמסור לכל. ומש"ה בשלהי ע"ז השמיט רבינו שם היתר טעם זה : [פ] **דמותר** לאכלו בכותח. דג' נותנין טעם הם בשר לקערה וקערה לדגים ודגים לכותח : [צ] **נתבשלו** לא. דאפי' ג' נ"ט בבישול אסור וכן כתב רבינו בפ' כל הבשר סי' ל' : [ק] **ולכך**. והך דתוספתא משכחת היא מדלא עריב ותני בהדי יורת קומקמין בברייתא שלהי ע"ז ומייתי רבינו לעיל בסי' זה. ומ"מ צ"ע אדרבה נידק מסיפא בהיפך דתני שפודין ואסכלאות ולא חשיב טיגון : [ר] **דמדייתי** ומדמדייתי ודאי בלעי. כך היא גי' הרי"ף וכצ"ל שם בע"ז ודלא כפלפלא חריפתא : [ש] **ודקא**. הרי"ף כ"כ אדברי עצמו על מה שהביא בספרו קושית אמימר הלא אליבא דהלכתא פסקינן כרב זביד : [ת] **פר"ת** היתוך זכוכית. משמע הא מחופה באבר שרי. אבל בע"ז הביא רבינו ג"כ פירש"י ולא מכריע בין פיר"ת או פירש"י :

[א] **ומשתמשין**. ופי' בא"ח אם נשתמש בחמין וגי' רמזים בחמץ והיא היא : [ב] **אמר**. היינו כלי עץ או בדיל. אבל כלי חרס אפי' אם נשתמש בהם צונן אין להשתמש מצה אלא בצונן כגי' הרי"ף ובכלי חרס מסכים רבינו עמו כמו שיבואר בס"ם זה : [ג] **אבל**. דריח החימוץ שנשאר בו מחמיץ את העיסה. רא"ת : [ד] **דבלוע** ע"י צונן לא יפלוט בהגעלה. בתמיה : [ה] **אבל**. היינו הכשר הגעלה : [ו] **דוקא**. אע"פ שכבר הזכיר רבינו דין זה. אינו מייתי דברי הר"ר יהודה בר' י"ט. אלא לקיים הגי' משתמש בה מצה בצונן וזה שהקדים רבינו והזכיר דין זה בקיצור. כדי לסיים עלה דברי ר"י דאפי' למילש בה דמהני הגעלה. וכ"פ הטור בסי' תנ"א. ודלא כסמ"ג שסובר דלהר"י בר' י"ט למילש בה לא מהני הגעלה : [ז] **ורי"ף** גורס. מכאן יש תשובה מה שהשיג מהרש"א על מהרש"ל בסוכה דף י"ח באומרו שרבינו לא הזכיר בשום פעם הרב אלפס בשם רי"ף ע"ש : [ח] **כל**. לפי מה שפירשתי רבינו לא פליג אהרי"ף מר אמר חדא בכלי שטף ומר אמר חדא בכלי חרס. ובבית שאור כ"ח לא מהני הגעלה וכ"פ ברמזים אמנם דברי הטור תמוהים שפתח אפי' כלי חרס שנשתמש בהם חמץ בצונן מותר להשתמש בהן מצה אפי' בחמין מנא ליה הך מלתא. והוא בעצמו לא כתב כן ברמזים. ומי יחלוק על ר' חננאל שכל דבריו דברי קבלה וצ"ע : [ט] **אבל**. וקשה אם לא קנה נכרי הא רבי' פסק בפ"ק סי' ד' דמקרי חמצו בשנעשה ש"ש עליו. וא"כ ה"נ הנכרי אף שלא קנה מישראל מדר"י. מ"מ נעשה ש"ש מהא דשמואל אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי וכמו שפסק רבינו שלהי שבועות הדיינין סי' ט'. ואף דשמואל איירי בדפרים מ"מ מוכרחין לומר דכנגד המשכון הוי כדפרים וכמו שהוכיחו תוס' לסברא זו לגי' זאת בפ' האומנין דף פ"ב ד"ה לא דכ"ע ע"ש וקושיא זו כמו כן על הרמב"ם. אלא דלדידיה נוכל לומר דלגבי נכרי לא מקרי ש"ש מהא דשמואל אף בדפרים דאסמכתא לא קניא בנכרי אפי' במשכון אבל לפי מה שמסיק רבינו בסמוך כדעת הראב"ד דלגבי נכרי אין דין אסמכתא קשה טובא וצ"ל דאע"ג דאם קיבל ישראל אחריות של חמץ מקרי חמצו אין זה אלא לחומרא. אבל נכרי מישראל אפי' הוי ש"ש משום דהך דשמואל מ"מ לא קני ומקרי ג"כ חמצו של ישראל ואסור : [י] **לא**. אין לפרש כמו שפי' הב"ח בסי' תמ"א דאע"פ שקנו הנכרי מישראל בקנין אגב או ק"ס בשעה שהתנו עמו תנאי במעכשיו לא מהני דאינו כמו שאר פקדון דהכא כיון דעיקר הממון של ישראל ה"ל באחריותו של ישראל מן הסתם דא"כ לתאי דקס"ד דמתני' איירי בלא הרהינו למ"ד למפרע הוא קונה לדידיה ג"כ תקשה ממתני' דקתני נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח אמאי מותר בהנאה כיון דעדיין ביד ישראל לא גרע מחמצו של נכרי בבית ישראל והאחריות של ישראל. ותו מאי קאמר ותסברא אימא סיפא כו' למ"ד התם עובר הכא אינו עובר אימא מש"ה עובר כיון דעדיין ביד ישראל לא גרע מחמצו של נכרי ברשות ישראל והאחריות על ישראל. אלא ה"פ וכן אם לא הרהינו א"כ לא עשה הנכרי משיכה בחמץ וה"ה דלא קנה ממנו בשום קנין אחר אלא כיון דבהש"ס משני לה בתחלה בהרהינו א"כ הא דמשני בתר הכי בא"ל מעכשיו אדלעיל קא מהדר וה"ה קנין אחר מהני אבל אם לא הרהינו ולא עשה בו קנין אחר. אע"ג דקאמר ליה מעכשיו לא גרע מחמצו של נכרי ברשות ישראל והאחריות על ישראל דהא למ"ד מכאן להבא הוא גובה היה עד זמן הגבי' בתורת משכון אף דהתנה בתנאי מעכשיו במה קנה הנכרי. ומינה אם הקנה לנכרי בק"ס או בשום אופן המועיל ודאי דקנה במעכשיו בלא שום הרהינו נמי מותר. אבל למ"ד דסבר למפרע הוא קונה לא שייך הך סברא לא גרע מחמצו של נכרי ביד ישראל והאחריות על ישראל. דהא לא קיבל ישראל אחריות עליו וכשגבה קנה הנכרי כמפרע בלי שום קנין ובלא הרהינו דלגבי שיעבוד דאורייתא א"צ קנין. וא"ת אפי' בשעה קנין לא תהני דהא אסמכתא היא.

וכ"ת

תפארת שמואל

שבות במקדש וצ"ע : (ג) **וסובב** שפתה בטיט וכו'. נ"ב לאו דוקא שבתחלה אינו צריך אלא רבותא קאמר שאף בהגעלה שניה צריך ואף שלא היה ממלא היורה שהרי הרתיח בה מים להגעילה בלי שיעור אפ"ה מחמירין ועושין שפה כי הניצוצות ניתזין על השפה וק"ל אבל בהגעלה שניה לא אוכל ליישב ולהשיג טעם על מה היא באה מאחר שהגעילו אותה תחלה וצ"ע: (ד) **שחרוסת** מחמיץ את הקמח. נ"ב וקשה דאמרי' בקומץ ומתובלת בכל מיני תבלין מצה היא אלא שנקראת מצה מתובלת וצ"ע : (ה) **והאחריות** על ישראל וכן כתב וכו'. נ"ב ומש"ה אם הקדים או אבד קודם שהגיע הזמן לא עשה ולא כלום אע"ג דאח"כ הוחלט מכאן ואילך הוא גובה. מ"כ בשם הגה"ה מהרי"ח :

אסור [נ] דהא הנכרי לא קני ליה קנין גמור עד אחר הפסח והכי תניא בתוספתא (פרק ב' דמכילתין) נכרי שהלוה את ישראל על חמצו ואמר לו אם לא באתי קודם הפסח וכו'. ולא נהירא לי [ל] דהא אמרינן לעיל אליבא דאביי לא אמרת בשלמא למפרע הוא גובה משום הכי מותר בהנאה דברשות הנכרי קאי אלמא אף על גב דבבית ישראל קאי אלא שאין האחריות על ישראל אמרינן כיון דלמפרע הוא גובה הוי כאילו כבר קודם הפסח היה ברשות הנכרי. וכל שכן לרבא דאמר ליה בהדיא קני לך מעכשיו דאשתכח דלמפרע היה קנוי קנין גמור לנכרי וכן כתב הראב"ד ז"ל דאם הגיע זמנו קודם הפסח אפילו לא אמר מעכשיו קנאו שאין דין אסמכתא לנכרי וכן כתב בעל העיטור. [מ] ובברייתא דקתני קודם הפסח האמר לו קאי אבל זמן הפירעון היה אחר הפסח. ואחר הפסח דמתני' הייתו זמן הפרעון. וישראל שהלוה את הנכרי על חמצו אחר הפסח אסור בהגאה מיירי כמו שהרהינו אצלו ואמר לו מעכשיו דאי לאו הכי לא קני ליה ישראל דקיימי לן כתנא קמא דרבי מאיר דישראל מנכרי לא קני משכון הלכך אפילו הרהינו אצלו אי לא אמר ליה מעכשיו שרי. [נ] ומיירי שאין אחריות המשכון שבידו עליו דאם האחריות עליו אפילו לא היה המשכון שלו עובר. כתב בעל העיטור ודייקינן מהכא [ס] משכונו של נכרי ביד ישראל בריבית מותר למשכנו לישראל אחר באותו הריבית אף על פי שלא העמידו אצל הנכרי ולא אמרינן אישתכח ישראל הוא דשקיל ריבית דהא לא קניא ליה אלא היכא דאמר ליה מעכשיו דהאי הוי דעתו לשקועיה. ומשכונו של ישראל ביד נכרי אסור להלוות לנכרי עליו בריבית אלא היכא דאמר ליה ישראל לנכרי קני קנין גמור מעכשיו אם לא אהן עד יום פלוני. ובהא דמשכונו של ישראל ביד נכרי אין נראין לי דבריו דמאי נפקא מינה שאין המשכון של הנכרי וכי אסור להלוות לנכרי בריבית על המשכון של ישראל ואפילו אם הלוה הנכרי לישראל בריבית מותר לישראל אחר להלוות לנכרי על אותו המשכון בריבית ולקבל הריבית מיד ישראל שחייב לנכרי שהרי ישראל השני לא הלוה לראשון כלום אלא לנכרי הלוה ובמקומו הוא מקבל הריבית מיד ישראל דאיסור ריבית בלוה ומלוה תלוי ולא במשכון: יא [דף לא ע"ב] **חמץ** שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו*: **גמ'** א"ר חסדא צריך שיבטלנו תניא כמה חפישת הכלב שלשה טפחים:

הגה"ה

*ואי איכא סכנת עקרב אע"ג דהכלב יכול לחפש אחריו אין צריך בדיקה והיכא דאיכא ודאי חמץ לא מפטרי משום סכנת עקרב. הג' פ"א:

יב [דף לה ע"א] **מתני'** אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח. בחיטין ובשעורין ובכוסמין ובשיבולת שועל ושיפון. יוצאין בדמאי ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו והכהנים בחלה ובתרומה. אבל לא בטבל ולא במעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו אינו יוצא בהן למוכרן בשוק יוצא בהן: **גמ'** תניא כוסמין מין חיטין. שיבולת שועל ושיפון מין שעורין. הני אין אורז ודוחן לא. מנא הני מילי. אמר ר"ל וכן תנא דבי ר"א בן יעקב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח יצאו אלו שאינן באין לידי חימוץ אלא לידי סרחון. ולית הלכתא כר' יוחנן בן נורי דאוסר באורז ודוחן מפני שקרוב להחמיץ דכל דבר שאין מחמצת המינין אין בא לידי חימוץ [ע] ומותר לעשות ממנו תבשיל בפסח: יג **אמר** ריש לקיש עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצה כרת. ואסיקנא דטעמיה דריש לקיש משום דמי פירות אין מחמילין. משמע דר"ל [כרת] הוא דלא מיחייב משום דלא הוי חמץ גמור אבל חמץ [פ] נוקשה מיהא הוי ולקי עליה והכי נמי אמרינן לקמן (דף לו.) אין לשין את העיסה ביין שמן ודבש ואם לש תשרף מיד וקשה [צ] דלקמן (דף מ.) גבי *קמחין דאבישונא אמר רבא שרי משום דמי פירות נינהו ומי פירות אין מחמילין. וכן שרי לקמן (דף לט.) [ק] ותיקא במלחא ומשחא אלמא מי פירות אין מחמילין. ופירש רבינו תם דמי פירות בלא מים אין מחמילין כלל. והא דקאמרינן הכא דחמץ נוקשה הוי וכן ההוא דלקמן אין לשין וכו' מיירי כשעירב בו מים והן ממהרת להחמיץ. [ר] וכן מוכח בפרק כל המנחות באות מצה (דף נז.) מדקאמר התם אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחימוץ דברי רבי יוסי הגלילי ופריך מנחת נסכים מי פירות נינהו ומי פירות אין מחמילין אמר ריש לקיש אומר היה רבי יוסי הגלילי מנחת נסכים מגבלה במים וכשירה. אלמא משמע בהדיא דמי פירות בלא מים אין מחמילין ועל ידי מים מחמילין והא דקאמרינן התם (דף מ.) תפוח שריסקו ונתנו לתוך העיסה וחימצה דחמץ נוקשה הוי. התם כבר נילושה במים כי הסיא דריש לקיש דהכא אוקימנא כשעירב בו מים וקאמרינן דחמץ נוקשה הוי. [ש] ואין לומר דהך דריש לקיש איירי בלא מים ואליבא דר"ע סבר דחמץ נוקשה הוי ועולית ליה הך דרבא לקמן דשרי קמחא דאבישונא. דא"כ אמאי איצטריך ליה לר"ל למימר דמנחת נסכים מגבלה במים בלא גיבול מים נמי אע"ג דלא הוי אלא חמץ נוקשה אצטריך קרא לאזהורי שלא תאפה חמץ [ת] דחמץ נוקשה פסול במנחות כדמוכח התם גבי תפוח שריסקו ונתנו לתוך העיסה. [דף לו ע"א] תניא אין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש. ואם לש רבן (שמעון בן) גמליאל אומר תשרף מיד [א] וחכמים אומרים תאפה מיד. אמר רבי עקיבא שבתי היתה אצל ר' אליעזר ורבי יהושע ולשתי להם עיסה ביין ושמן ודבש ולא אמרו לי דבר. ואע"פ שאין לשין בהן מקטפין בהן. אתאן לתנא קמא. וחכמים אומרים את שלשין בו מקטפין בו ואת שאין לשין בו אין מקטפין בו. ושוין שאין לשין את העיסה בפושרין. הך מתניתא אוקימנא לה ביום שני. אבל ביום ראשון כלומר לילה הראשונה לא [ד] ואפילו לר' עקיבא משום דהויא מצה עשירה ומסתברא לן דהלכה כרבי עקיבא דשרי ביום שני. דהא ר' יהושע בן לוי כוותיה ס"ל דקאמר להו לבניו יומא קמא לא תלושו לי בדובשא מכאן ואילך לושו לי ובודאי הך מתני' בשמן על ידי מים היא שנויה דהא קיטוף שמן ע"י ידי מים הוא [ה] שלשין במים ואחר כך מקטפין ות"ק מאי דאסר בלישה שרי בקיטוף ורבנן אסרי בין בלישה בין בקיטוף. ואי לאו ר' יהושע בן לוי דהוא אמורא ועבד עובדא כרבי עקיבא הוה אמרי' הלכה כרבנן דאסרי בלישה ובקיטוף. דהא קי"ל בכל דוכתא דלא איפסיקא הלכתא בהדיא דיחיד ורבים הלכה כרבים. אלא השתא כיון דאשכחן ריב"ל דהוא בתרא דעבד עובדא כרבי עקיבא שמע מינה דהלכה כרבי עקיבא. ולא מצית למימר דלית הלכתא כריב"ל. חדא דהא לא אשכחן אמורא דפליג עליה. ועוד דהא גמרא אייתי ראיה מיניה ואי לאו הלכתא כוותיה היכי מייתי ראיה מיניה אלא ודאי הלכתא היא. ואשכחן מקלת רבוותא דאסרי בין בלישה בין בקיטוף בין ביום ראשון בין ביום שני כרבנן. ואיכא מרבוותא אחריני דשרו. ואנן כתבינן מאי דסבירא לן ע"כ יסוד רב אלפס ז"ל [ב] והשתא לדבריו אפי' מי פירות בתערובת מים אין מחמילין. וקשה לדבריו מההיא דלקמן (דל"ט:) דאמרי' ותיקא במיא ומילחא אסירי במשחא ומילחא שרי אלמא מוכח בהדיא דמי פירות עם המים מחמילין. וכן ההיא דמנחת נסכים כדפרשתי לעיל. הלכך נראה לי כרבוותא דפסקי כחכמים. ועובדא דר' יהושע בן לוי איירי בלא מים ולא מסתייע מינה אלא דיש חילוק בין יום ראשון ליום שני. [ג] ועוד נראה לי דליתא להאי דיוקא שדקדק רב אלפס ז"ל דדומיא דשרי רבנן בקיטוף דהיינו ע"י מים אסרי בלישה. דאפשר דבלישה אסרי אפילו אין בו מים דסבירא להו דמי פירות מחמילין אף בלא מים כדאמר אביי לקמן בפירקין. וקיטוף שרי אפילו על ידי מים משום דקיטוף דבר מועט הוא ואין מחמילין. ור' עקיבא דשרי לא שרי אלא מי פירות לחודייהו בלא מים. ובירושלמי דשילהי פירקין משמע דמי פירות אפי' בפני עצמן מחמילין. דגרסינן התם (הלכה ז) רב שמואל בר רב יצחק הוה ליה יין תוסס יהב ביה שערי בגין דיחמע. אתא שייל לרבי מנא. אמר ליה צריך אתה לבער. רבי חנינא בריה דר' פדאי הוה ליה דבש מזוייף בסולת. אתא שייל לרבי אמי. אמר ליה צריך אתה לבער. חדא מן אילין דרבי פדאי הוה ליה גרבא דמשחא גו אוצרא דחיטי. שייל לרבי בון. אמר ליה זיל גרוף תחותאי. ואפשר דכל הני אמוראי סברי כאביי דאסר חלבא דאבישונא דסבירא ליה דמי פירות מחמלין בפני עצמה. וקיימא לן כרבא דשרי. ורש"י נסתפק במי בלים אי חשיבי כמי פירות אי לא לפי שהוא נראה לעינים שהעיסה תופחת ונעשה עבה יותר מעל ידי המים. ורבינו תם היה נוהג בו היתר והיה נוהג לאכול בערב הפסח אחר ארבע שעות עיסה שנילושה בבילים. אף על גב דאמרינן האוכל מצה בערב הפסח כאילו בא על ארוסתו בבית חמיו [ד] הייט דוקא בלחם עוני שיכול לצאת בה בלילה. ובפלוגתא דרבן גמליאל וחכמים היכא דלש ככר במי פירות עם מים פסק ה"ר יצחק אבן גאות ז"ל כחכמים דאמרי תאפה מיד. ובעל הלכות כתב דקמו רבנן בסיפא דברייתא את שאין לשין בו אין מקטפין בו ורבן גמליאל בחדא שיטתא ותישרף מיד. ודבריו נעלמים דלא איירי חכמים אלא לכתחלה ובדיעבד פליגי בה ר"ג וחכמים והלכה כחכמים: [דף לז ע"ב] תנו רבנן לחם עוני פרט לחלוט ואשישה. משמע הכא דחלוט הוי לחם אלא דלא הוי לחם עוני. וקשה דלקמן (דף לז.) אמרינן דחלוט של בעלי בתים פטור מן החלה אלמא לא הוי לחם כלל.

הגהות הב"ח א אר"ח צריך שיבטלנו בלבו תניא וכמה חפישת: ב וכן תנא דבי ראב"י דא"ק לא תאכל וכו' י"ח במצה יצאו אלו: ג ונ"ל הך דרבא כו' דשרי תנבא דאבישונא: ד ואפי' לר"ע משום דהויא מצה עשירה נ"ב דוקא בעיסה דעסיק בה שרי ועי' לקמן בפ' א"ע סימן ו': ה שלשין במים תחלה ואח"כ מקטפין:

קרבן נתנאל

וכ"ת דמעכשיו מבטל דהא רבינו פסק בפ"ו דנדרים סי' י' דאפי' קנין מעכשיו מ"מ אסמכתא לא קני. וי"ל דלגבי נכרי לא שייך אסמכתא וכמ"ש רבינו בסמוך בשם הראב"ד: [ב] **דהא הנכרי**. דהנכרי אין לו רשות למכור את החמץ דהא עדיין יכול ישראל לפדותו: [ל] **דהא אמרי'**. והא לא קשיא ליה לרבינו מאי פריך למ"ד מכאן ולהבא הוא גובה אמאי מותר בהנאה ברשותי' דישראל הוי קאי כיון דכלה זמן הלואה קודם פסח ברשות דנכרי הוי י"ל דלא קני הנכרי דס"ל להרמב"ם דאסמכתא אפי' בנכרי לא קנה. ומ"ש הר"ן בזה דלא מקרי אסמכתא שהמלוה חבירו על המשכון וכו' עד וטעמא דמלתא משום דב"ח קונה משכון כו' ע"ש דבריו תמוהים מאד דכל זה ישראל מישראל אבל נכרי מישראל או ישראל מנכרי לא קנה משכון וצ"ע. אבל הא קשיא לי הא למ"ד למפרע ג"כ אסמכתא הוא ופסח עדיין ברשות ישראל הוי אלא"ל כיון דגבה קנה למפרע הוי כמעכשיו ומבטל האסמכתא ובפסח ברשות דנכרי הוה א"כ אי איירי מתני' קודם פסח אמאי צריך הרהינו לרבא הא מעכשיו מבטל האסמכתא אלא ע"כ באתה המתני' מיירי אפי' כלה הזמן לאחר פסח כיון דאמר מעכשיו קנה למפרע אבל אם כלה הזמן קודם פסח לא צריך מעכשיו אף למ"ד מכאן ולהבא הוא גובה וכ"ת דבעינן מעכשיו לבטל האסמכתא אין דין אסמכתא בנכרי וע"ז מסיים וכ"כ הראב"ד וכו': [מ] **ובברייתא**. והר"ן תי' דתוספתא איירי בדלא א"ל מעכשיו. ורבינו נ"ד מזה דלהך תי' אינו מיושב לאביי דלא מחלק בין מעכשיו: [נ] **ומיירי** כו'. דאם האחריות עליו אפי' לא היה משכון שלו עובר לפי מה שפירשתי לעיל ה"פ ומיירי שאין האחריות המשכון שבידו עליו שהתנה בפירוש אפי' נאבד המשכון לא יאבד הלואתו דאם האחריות עליו כלומר שלא התנה אפי' לא היה משכון שלו מדר"י מ"מ עובר שישראל נעשה ש"ש משום דשואל ומקרי חמצו: [ס] **משכנו**. וכ"כ רבינו בפ' הריבית סי' כ"ה ומסיים שם ובלבד שיאמר לישראל הריני מוכר לך כל זכות ושיעבוד שיש לי במשכון זה ואין לי עסק עמך ולא לך עלי ואם לאחר זמן רצה זה הישראל הראשון ליטול מן השני קרן ורבית ולהחזיר לו משכונו מותר מפני שהוא כחוזר ומכרו לו: [ע] **ומותר**. ולא גזרינן אטו שאר מעשה קדירה כמו שאין גוזרין קמח עדשים אטו שאר קמח כמ"ש רבינו בפ' זה סי' כ"ח. ואנן בני אשכנזים נוהגים להחמיר חומרא גדולה: [פ] **נוקשה**. דבריו תמוהים דבפירש"י שלפנינו דף ל"ו ד"ה אין לשין כתב אבל חמץ נוקשה הוי כלומר רע ואותו חימוץ הן ממהר להחמיץ עכ"ל אין נשמע מזה שס"ל דלקי על נוקשה וביותר בפ' אלו עוברין סי' א' וסי' ו' בעצמו מסיק שם דשיאור ישרוף אבל לא לקי עליה: [צ] **דלקמן**. דף ל"ט ע"ב ובתוס' דמנחות דף נ"ג ד"ה אין מחמילין דחו קושיא זו ע"ש: [ק] **ותיקא**. ובמנחות האריכו קצת בקושיא זו ואין לומר דאיירי ע"י שימור דא"כ מיא ומלחא נמי שרו. ובתשובת ראב"ח חלק ב' סי' ע"ד רצה להוכיח מדברי תוס' אלו דס"ל דמלח מקרי תולדה דמים דלא כהטור דאלת"ה ל"ק מהך דותיקא דאסור דמ"מ לשומרן דהוי מי פירות עם מים שא"א לשמרן שרש"י פסק כחכמים דאין לשין. ואחר זה חזר מדבריו דא"כ עדיין תקשי לך לפי' תוס' אמאי שרי ותיקא משחא ומלחא הא הוי מי פירות עם מים אלא"ל דבטל מיעוט מלח לגבי משחא כמ"ש הר"ן א"כ אית לן למימר דמלח מי פירות הוא ומ"מ מקשין תוס' שפיר אי ע"י שימור ע"י מלחא ומיא ג"כ שרי וליכא למימר דהוי מי פירות עם מים דהא מיעוט מלח בטיל לגבי מים וכ"כ מהרש"א דף ל"ח גבי רביעית היא ומתחלק לכמה עיסות ס"ל ג"כ דבטיל מיעוט מי פירות לגבי מיא. ובס' מ"א סי' תס"ב ס"ק א' נסתפק בזה ונעלם דבריהם ממנו גם בס' פ"ח א"ח סי' תס"ו ס"ק ט"ו השיג על של"ה ואוסר מים מעוטים כל שהוא עם מי פירות וכבר הוכחתי מקושיות מהרש"א דליתא. אך מהרש"א תי' עוד דכהנים זריזין הן כדאיתא לעיל דף ל"ו גבי פושרין ע"כ. ותימה דהא יליקה ובלילה שרי בזר. ונ"ל דבמקום זריזין קאמר הא ליתא דלחמי תודה ורקיקי נזיר מעשה שניהן חוץ לעזרה הוי כדפירש הרמב"ם פ"ט מהל' מעשה קרבנות: [ר] **וכן**. היינו לשיטת ר"ת דס"ל חמץ נוקשה מדאורייתא רק משש שעות עד הלילה דהוה מדרבנן כמ"ש רבינו בשמו בפרק זה סי' ב'. אבל מפירש"י שם נראה דס"ל חמץ נוקשה מדרבנן מש"ה אין מקשין תוס' מהאי דכל המנחות על פי' רש"י דמש"ה מוקי ריש לקיש מגבלו במים דהוה חמץ גמור אבל בלא מים נוקשה מדרבנן הוא וא"א לומר דאשר תקריבו אתיא לרבות חמץ נוקשה: [ש] **ואין לומר** דהך דריש לקיש כו'. דא"כ אמאי אצטריך ליה לר"ל למימר דמנחת נסכים מגבלה במים. לכאורה דברים אלו אך למותר דהא כבר כתב כן בשם ר"ת. ונ"ל דרבינו מפרש לה דברי ר"ת למה צריך הוכחה זו מהאי דכל המנחות ולא סגיא ליה מהך (דקמחא) [דחלבא] דאבישונא ומהך דוותיקא משום דאיכא למדחי דלית ליה לריש לקיש הך דאבישונא והך דוותיקא דהיא מימרא דר' שילא אבל מהך דמנחות דהוא מימרא דר"ל גופא מוכיח שפיר: [ת] **דחמץ**. מפירושו נראה דס"ל לרבינו דתפוח שריסקה איירי לענין מנחות וליתא דהך מתני' היא בפ"י דמס' תרומות וכמ"ש תוס' שם וכן מורה הלשון מדקתני אסורה. א"כ אין לנו להוכיח מזה דנוקשה פסול למנחות איברא בתוס' בפסחים ובמנחות הוכיחו כן מהאי דקאמר בריש פ' כל המנחות דף נ"ג שיאור דר"ת לר"ת נוקשה הוי ופסול למנחות: [א] **וחכ"א** תאפה מיד. וכ"כ הב"ח בסי' תס"ב: [ב] **והשתא**. לכאורה משמע שרבינו הבין בהרי"ף שמי פירות עם תערובת מים אין מחמילין כלל. ומש"ה שפיר תופס עליו מהך דוותיקא ומהך דמנחת נסכים. וכן משמע עוד במה שכתב לקמן סי' כ"ג כ"ד בהך דוותיקא לפי' הרי"ף ע"ש. ומה שהביאו לזה הייתו מדלא הזכיר הרי"ף שצריך שימור בלישה. אלא שאם תפרש כך יהיה דברי רבינו סותרים אהדדי שהוא עצמו כותב בפ' אלו עוברין סי' א' וז"ל ומה שפסק רב אלפס לעיל כר"ע דמי פירות אין מחמילין אפי' עם מים היינו לענין ליפת העיסה שאינם ממהרים להחמיץ ויכול לשומרה מחימוץ כמו שאר עיסה וכו'. ונ"ל אח"כ כשראה דברי הרי"ף שכתב הכל ע"י מים חזר רבינו מדבריו הראשונים ומוכרח לומר דמחמילין אלא שאינם ממהרים להחמיץ וזה דוחק גדול. ועוד לפי' זה נ"ל דהא דקאמר ר"ל אין חייבין על חימוצו כרת לאו דוקא אלא אפי' איסורא לית בהן. ונ"ל דלא קי"ל בהא כר"ל דהא הרי"ף קאמר להדיא דהא לא אשכחן אמורא דפליג עליה. ועי' בספר מים עמוקים ח"ב סי' ע"ד. ועוד קשה מאי פריך מהך דמנחת נסכים דהא הרי"ף פסק כר"ע ור"ע ס"ל לרבות לחם הפנים אבל לא מנחת נסכים והייתו טעמיה דר"ע ס"ל מי פירות אפי' בתערובת מים אין מחמילין. ונ"ל שקושיתו הוא למה שכתב הרי"ף דהא לא אשכחן אמורא דפליג עליה דריב"ל. הא ר"י מהפך הפלוגתא ואומר דר"ע ס"ל מנחת נסכים לחימוץ ואליבי' צ"ל דמי פירות עם מים מחמילין. א"כ הלשון כדפרישית לעיל מגומגם. ועוד קשה היאך ס"ד דהרי"ף ס"ל אליבא דר"ע דמי פירות אפי' עם מים אין מחמילין כלל א"כ ל"ל לר"ע לחם עוני למעט מצה עשירה הא לא יכול לבא לכלל חימוץ וכבר נלמד מהיקשא מה דלא אתי לכלל חימוץ אינו יוצא ידי מצה במינים אלו. ועי' בל"מ ואם נאמר במה שכתב מי פירות בתערובת מים אין מחמילין רצונו שאין ממהרין להחמיץ. א"כ צ"ל דהך וכן ההיא דמנחת נסכים כדפרישית לעיל ט"ס הוא. אבל מהך דוותיקא מותיב שפיר מדחילק בין מיא ומלחא למשחא ומלחא משמע דמיא ומלחא אסור אפי' ע"י שימור דממהרין להחמיץ דאלת"ה ה"ל לאוקמיה תרוייהו במיא ומלחא וזה ע"י שימור. ומה שכתב לקמן סי' כ"ג וכ"ד לפנינו נראה מה שפירשתי שם על אופן זה ומ"מ לא נתקררה דעתי וצריך לי לעשות עיון רב בזה. ולכל הפירושים קשה מאי פריך מהך דוותיקא ולפי' ראשון נמי מהך דמנחות הא קתני ושוין שאין לשין בפושרין והמנחות נילושין בפושרין. כמו כן הך ותיקא מבשלין וקודם הבישול נעשו פושרין. אם לא שנאמר דהך ושוין אינו קאי אלא אם נילוש במים לחוד. אבל בתערובת מי פירות לא. ורבינו ס"ל דמלח מי פירות הוא כמ"ש הטור ולכך פריך שפיר מהך דוותיקא וממנחת נסכים. ואם תקשי לך א"כ מאי פריך בשמעתין אהך דשוין ממנחות. י"ל דה"פ מדקתני כל המנחות נילושת בפושרין וכולל מנחת קנאות שאין בהן שמן ולחמי תודה ורקיקי נזיר דרביעית שמן מתחלק לכמה עיסות: [ג] **ועוד** נראה לי דליתא להך דיוקא כו'. עד ור"ע דשרי לא שרי אלא מי פירות לחודייהו בלא מים. ואפשר לומר דרב אלפס דקדק דע"כ מוכח דר"ע מתיר אפי' ע"י מים דאלת"ה קשה אמאי אמר אע"פ שאין לשין מקטפין אתיא לת"ק. הא איכא למימר דאתיא כר"ע וה"פ אע"פ שאין לשין מי פירות עם תערובת מים מ"מ מקטפין בו: [ד] **היינו**. אבל מצה שנילוש במי פירות מצה עשירה מקרי ודלא כהרמב"ם בפ"ו שעיסה שנילושה במי פירות יוצאין בה בלילה הראשונה ולא מקרי מצה עשירה אלא דוקא כשנילושה ביין שמן ודבש. והיינו דדייק כן מדאמר ר"ע פרט לעיסה שנילושה ביין שמן ודבש. ול"ע הא הוא גופיה פסק בפ"ה דכל מי פירות עם מים ממהרין להחמיץ א"כ אמאי קתני בברייתא אין לשין העיסה ביין שמן ודבש. כמו כן ריש לקיש דקאמר עיסה שנילושה ביין

[ה] וי"ל דהכא מיירי בבלילתו עבה. ומיהו קשה מההיא דאמרינן [א]בפרק החולץ (דף מ.) גבי חלוט אע"ג דחלטיה מעיקרא כיון דהדר אפייה בתנור לחם קרינא ביה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. וי"ל דהתם מיירי בבלילתו רכה דקודם אפייתו בתנור אפי' לחם לא הוי ואחר אפייתו חשיב לחם וחשיב נמי לחם עוני כיון דבלילתו רכה. והכא איירי בבלילתו קשה דלחם הוי לענין חלה [ו] ולחם עוני לא הוי ל"ש אפייה בתר דחלטיה ול"ש לא אפייה. [ב]ורב האי פירש האי דחלוט הוא לחם העשוי בשמן כחלוט של בעלי בתים הלכך אין יוצאין בו בלילה הראשון לפי שהיא מצה עשירה וחלוט שחלטו ברותחין יוצאין בו אם חזר ואפאו. גם לפי' זה צ"ל דהכא איירי בבלילתו קשה ולקמן בבלילתו רכה דהכא קרי לחלוט של בעלי בתים לחם אלא דלא הוי לחם עוני ולקמן אפילו לחם לא הוי: **יד יכול** לא יצא ידי חובתו אלא בפת הדראה. ת"ל מצות מצות ריבה הכתוב אפי' כמצות של שלמה. א"כ מה ת"ל לחם עוני פרט [ג]לחלוט ואשישה. [ז] פת הדראה פת סובין וכן פירש"י פת הדראה שניטל ממנה הדרה. והרמב"ם ז"ל כתב אין יוצאין לא בפת סובין ולא בפת מורסן [ח] אלא לש הוא את העיסה בסובין ובמורסין שבו ויצא בו. (ו) וכן י"ל דעת רב אלפס שכתב פת סובין כלומר שלא הוציא ממנו הסובין דאילו פת סובין לא מיקרי לחם ופטור מחלה (כדתנן בפ"ב משנה ו' דחלה):

טו תנא בית שמאי אומרים אין אופין פת עבה בי"ט. [דף לז ע"א] ובית הלל מתירין. והני מילי ביום טוב. אבל בימות הפסח (ז) [ט] אסור למילש ולמיפא יותר מחמשת רבעים קמח ועוד דהיינו שיעור חלה. והיינו דאמר רב (לקמן דף מח.) קבא מלוגנאה לפיסחא. זה לשון רב אלפס [י] ולא ידעתי מה חידש דבאפיה פסח ויום טוב שוין ואין חילוק ביניהם אלא בלישה ומתניתין לא איירי בלישה אלא באפייה יותר מן הצריך [כ] ולא היה לו להזכיר ולמיפא דאפייה אין חילוק ביניהם: ת"ר יוצאין בפת נקייה ובפת הדראה ובסריקין המצויירין ואע"פ שאין עושין סריקין המצויירין בפסח. אמר ר' יהודה דבר זה שאל בייתוס בן זונין לחכמים מפני מה אין עושין סריקין המצויירין בפסח ואמרו לו מפני שהאשה שוהה עליהן ומחמצתן. אמר להו אפשר שיעשנה בדפוס ויקבענה כיון. אמרו לו יאמרו כל הסריקין אסורים וסריקי בייתוס מותרין. אמר רבי אלעזר בר צדוק פעם אחת נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל והביאו לפניו סריקין המצויירין אמרתי לו אבא לא כך אמרו חכמים אין עושין סריקין המצויירין בפסח אמר לי בני לא של כל אדם אמרו אלא של נחתומין אמרו. [ד]ואיכא דאמרי לא של נחתומין אמרו אלא של כל אדם אמרו ופסק רב אלפס ז"ל כאיכא דאמרי *והא דלא פסק כחכמים דלא מפלגי בין נחתומין לשאר כל אדם לפי שנראה לו לומר מעשה רב. ולכאורה היה נראה כחכמים דלעיל (סי' יג) לא פסק רב אלפס ז"ל כר"ע אע"פ שעשה מעשה [ל] אי לאו דמסייע ליה עובדא דריב"ל שהוא אמורא. תנן התם הדובשנין והסופגנין והאסקריטין וחלת המשרת והמדומע פטורין מן החלה. מאי חלת המשרת אריב"ל חלוט של בעלי בתים. אר"ל הללו מעשה אילפס הן ור' יוחנן אומר מעשה אילפס חייבים והללו שעשאן בחמה פטורין ובין לר' יוחנן ובין לר"ל הרתיח ולבסוף הדביק חייב בחלה דנהמא הוא. כ"פ כשהדביק ולבסוף הרתיח. ר"ל סבר [ה]כמעשה חמה ופטור. ור' יוחנן סבר כמעשה אילפס ול"ש הרתיח ולבסוף הדביק ול"ש הדביק ולבסוף הרתיח נהמא הוא וחייב בחלה ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח. [מ] ר"ח ז"ל פסק כר"ל משום דסוגיא דשמעתין כוותיה [נ] דקאמר סתמא דהש"ס לא דכ"ע מעשה אילפס פטורין. ועוד דהך סוגיא דיתיב רבה ורב יוסף אחוריה דרבי זירא אליבא דר"ל מיירי דלרבי יוחנן לא פטיר ליה אלא עשאו בחמה. ומיהו נראה דהלכה כר' יוחנן [ס] מדלא חשיב לה ביבמות (דף לו.) בהדי תלתא מילי דהלכה כר"ל. וכן פסק בשאלתות דרב אחאי בפרשת צו את אהרן [סי' ע"ז]. ועוד נראה דהא דמחייב רבי יוחנן במעשה אילפס היינו דוקא כשאפאו באילפס בלא משקין דומיא דתנור [ע] אבל אם בשלו במים או טיגנו בשמן מודה ר' יוחנן דלא הוי לחם כדמוכח בירושלמי בפ"ק דחלה דגרסינן התם אמר רבי יוחנן כל שהאור מהלך תחתיו חייב בחלה ואומר עליו המוציא ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח וריש לקיש אמר כל שהאור מהלך תחתיו אין חייב בחלה ואין אומרים עליו המוציא ואין אדם יוצא ידי חובתו בפסח אמר רבי יוחנן ובלבד על ידי משקין כלומר בהא מודינא לך: **טז ועוד** היה אומר ר"ת דבדבר שבלילתו רכה פליגי דרבי יוחנן סבר אפייתו באילפס עושה אותו לחם ור"ל סבר דוקא תנור אבל דבר שבלילתו קשה מודו כולי עלמא דמיחייב בחלה אפי' סופו לבשלו במים או לטגנו בשמן דמשעת גילגול אתי חיוב חלה כדמוכח בכמה דוכתי מההיא דתנן (פ"ג דחלה משנה ב) טולד לה ספק טומאה עד שלא גילגלה תעשה בטומאה משגילגלה תעשה בטהרה. ותנן נמי בפ"ק דחלה עיסה שתחלתה סופגנים וסופה סופגנים פטורה מן החלה תחלתה עיסה וסופה סופגנין תחלתה סופגנים וסופה עיסה חייבת. [פ] ועוד היה אומר ר"ת ז"ל דכי היכי דמחייבי בחלה ה"נ [צ] מברך עליו המוציא לאחר הבישול או לאחר הטיגון כדמוכח בברכות [ו]בכילד מברכין (דף לז:) היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר שהחיינו נטלה לאוכלה אומר המוציא לחם מן הארץ. וקפסיק ותני לא שנא מנחת סולת ומאפה תנור ולא שנא מנחת מחבת ומרחשת אע"פ שמטגנים בשמן והוא הדין נמי במבושל במים דלא מסתבר לחלק בין מים לשמן [ק] אבל וורמזו"ש שקורין לטריי"א היה אומר ר"ת שאין מברכין עליו המוציא שאין בהן תוריתא דנהמא אע"פ שנתחייבה עיסתה בחלה. ורבי' שמשון ז"ל כתב במס' חלה שהלש עיסה גמורה ודעתו לבשלה במים או לטגנה בשמן פטורה מן החלה והביא ראיה מפרק כילד מברכין (דף לז:) דתני ר' חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה והתניא חייב ומשני התם כדקתני טעמא ר' יהודה אומר מעשיה מוכיחין עליה עשאה כעבין חייבת לימודין פטורה. ופירש"י התם לחם העשוי לכותח אין אופין אותו בתנור אלא מייבשין אותו בחמה אלמא אע"ג דמשעת גילגול קאתי חיוב החלה כיון דגלגלה אדעתא לאפותו בחמה מיפטר משום דסופו לבטלו מתורת לחם והא דמפליג בין כעבין לכמודין משום דכעבין מיחלפא בשאר עיסה שאינה עשויה לכותח אבל למודין מעשיה מוכיחין עליה ולא אתי לאיחלופי. ובירושלמי (מסכת חלה פ"א הל' ו') גרס עיסת כותח חייבת בחלה שמא תמלך והעשה חררה לבנה [ר] וכדי שלא יקשה ההיא דירושלמי לגמ' דידן יש לפרש דההיא דירושלמי כגון שנטלה מן העיסה מעט לאפותה בתנור דחיישינן שמא תימלך ליקח כשיעור חלה. והייט נמי דמפליג בגמ' דידן בין כעבין ללמודין דכעבין אתי למימלך אבל למודין לאו אורחיה למימלך. והך דתחלתה עיסה וסופה סופגנין [ש] חייבת בחלה היינו בנמלך אבל תחלתה עיסה לעשות סופה סופגנין פטורה. ואמר נמי [ת] בירושלמי חדא איתתא שיילה לר' מונא כגון אנא דבעינא למיעבד אטותי איטרא מהו דנסיבנא מינה ותהא פטורה מן החלה אמר לה אסור שמא תימלך לעשות עיסה. פי' אטותי היינו עיסה כדמתרגמינן ראשית עריסותיכם ריש אצוותכון. וההיא אשה היתה לשה לעשות אותה איטרא [א] והוא כעין סופגנין ואיסקריטין [ב] ושאלה באותה מקלת שהיא רגילה לאפות שלא כדרך איטרא אם יכולה לאוכלה בלא חלה ואסר לה שמא תימלך על כולה או על כדי שיעור חלה וה"ה לעיסת כותח אם לקח ממנו מועט כדי לאפות נתחייב בכל העיסה. [ג] ועוד אמר בירושלמי נחתום [ד] העושה עיסה כדי לחלקה בלק פטורה מן החלה אלמא אע"פ שיש בה שיעור חלה בשעת גלגול כיון דדעתו לחלקה בפחות מכשיעור ולמוכרה בלק פטורה מן החלה וה"ה נמי העושה עיסה ע"מ לעשות סופגנין. והא דאמרי' בכילד מברכין (שם) דהאוכל מנחה מברך עליו המוציא לאו במנחת מחבת ומרחשת איירי דמטוגנות בשמן ובטלות מתורת לחם אלא במנחת מאפה תנור וסולת איירי. [ה] אי נמי בכל המנחות ושומנה מעט והוי כמו אפוי. ועוד ראיה מדאמרי' [ו] לקמן בפירקין (דף מא.) דלר' יוסי אין יוצאין ברקיק המבושל אע"פ שלא נימוח [ז] שהבישול מבטלו מתורת לחם ואע"ג דר"מ פליג עליה קי"ל כר' יוסי. ותבין קידרא דפ' כילד מברכין (דף לז:) בשלא נתבשל איירי והא דתניא התם הכוסס את החטה מברך עליה בפה"א טחנה אפאה ובישלה בזמן שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליהן המוציא ולבסוף מברך עליהן שלש ברכות. ההיא ר' מאיר היא דסבר דלא אתי בישול ומבטל לאפייה. ורבינו מאיר היה נוהג כשלשין עיסה בביתו כדי לבשלה במים או לטגנה בשמן היה [ח] מצוה לאפות ממנה מעט (ח) ועל ידי כך [ט] נתחייבה העיסה כולה בחלה קודם שיקח ממנה מעט דחיישינן שמא תמלך [י] וגם לא היה אוכל בלא המוציא אחר שנתבשלה או נטגנה וגם לא היה מברך עליה המוציא אלא מברך על לחם אחר ואח"כ אכלה:

הגה"ה
*ומיהו ריב"א אמר דקי"ל כר' יוסי דאמר עושין סריקין כעין רקיקין דאז אין לחוש לחימוץ ועל זה סומכין העולם לצייר המצות מפני שעושין אותן כעין רקיקין. הג"ה בס"מ:

הגהות הב"ח א בפ' החולץ. נ"ב דף מ' ע"א וע"ש בתוס' ד"ה כיון תלתא שינויי ושנויא כפי' הרב ר"ת דהכא: ב ורב האי פי' האי דחלוט הוי לחם היינו העשוי: ג לחלוט ואשישה. פי' פת הדראה: ד ואיכא דאמרי הכי קא"ל לא של נחתומין: ה כמעשה חמה הן ופטור וכו' כמעשה אילפס הן ול"ש: ו בכילד מברכין דאמרי' היה עומד:

קרבן נתנאל

ביין שמן ודבש אין חייבין על חימוצה כרת וכ"ע: [ה] וי"ל. זה ניחא לשיטת ר"ת בסמוך סי' ט"ז. אבל לדעת רבינו שמשון כשלש עיסה גמורה ודעתו לבשלו במים או לטגנה בשמן פטור מן החלה וכ"ש שלא מקרי לחם לענין המוציא קשה וכ"ל דלר"ש איירי דגלגל העיסה אדעתא לאפות ואח"כ נמלך לעשותה אותה חלוטה ובכה"ג אף לר"ש חייבת בחלה ומברך עליה המוציא. אמנם קשה לפי מ"ש מ"א בסי' קס"ח ס"ק ל"ב דאף לר"ש אינו מחייב אלא בחלה דבחלה חייב בשעת לישה. אבל המוציא בא בשעת אפיה כיון דבשלה או טגנה אינו מברך המוציא קשה היאך ממעט חלוט דהוי מצה עשירה. תיפק ליה דלא מקרי לחם לענין המוציא ורבינו מסכים לפי' ר"ש כמו שכתב הטור י"ד סי' שכ"ט שכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל. ע"כ נ"ל דלר"ש ודאי מברך המוציא בנמלך והיינו טעמיה כמו שתאמר לשיטת ר"ת כיון דעשה עיסה עבה כמו שרגילין לעשות מהן לחם אף שבישל או טיגנה מ"מ הוי לחם באשר שיש להם תוריתא דנהמא ע"כ לחם הוא. אף קצת בני אדם אופין לחם זה בתנור ויש מהם לקמץ העלים מבשלין או מטגנין אותו מ"מ לחם גמור הוי. ור"ש תופס על ר"ת דע"כ הבישול מבטל מתורת לחם מההיא דרקיק מבושל. אמנם כשהיה דעתו לאפות ונמלך לבשלה. בזה מודה הר"ש דאמרי' שזה על דעת ראשונה הוא עושה שרוצה לאכול אחר בישל בתורת לחם. הואיל ויש בו עדיין תוריתא דנהמא והוי לחם גמור. משא"כ ברקיק מבושל כוונתו ע"י בישול לבטלה מתורת לחם ולעשות כמו תבשיל וגבי חבילה כמו כן. ודברי הטור נכונים כמו שפי' הב"ח גם מה שכתב שם לפרש דברי ב"י הוא דוחק וכפי מה שפירשתי יבא על נכון ובר מן דין אף לשיטתו דברי ב"י שרירן דהא ר' ירוחם דמחלק בין חלה למוציא. מ"מ הביא שם ב"י בשמו בלחם העשוי לכותח כעבין מברך המוציא כיון דעשה כצורת גלוסקאות ע"ש. [ו] **ולחם** עוני. דחליטה משוי למצה עשירה כעיסה עבה: [ז] **פת**. כ"ה ברי"ף ופי' בו רבינו לכאורה דהיינו שכולה סובין וכן פי' הר"ן. ועי"ז כתב וכן פירש"י שניטל ממנה כל הדרה. כלומר שלא נשאר אלא סובין וכן העתיק הטור עושין מצות מפת הדראה ופירש"י אפי' כולה סובין. אבל בפירש"י שלפנינו מסיים דהיינו פת קיבר. וקיבר בל"א היגטער מעל. כדאמרי' בשלהי כתובות דף קי"ב סאה ביהודה היתה עושה חמש סאין סאה קמח סאה סולת סאה סובין סאה מורסין. סאה קיבוריא. ופירש"י קיבוריא קמח שאינו יפה שעושין ממנו פת קיבר וקורין שאגדיר עכ"ל. וא"כ לא ק"מ על פירש"י דהא עיסה כזה חייבת בחלה: [ח] **אלא**. ופי' הדראה ע"ד סגי נהור ובסי' תנ"ד ס"ק א' כתב מ"א וז"ל מוכח קצת (דסובין ומורסין) דבא לידי חימוץ מדיוצאין בהם ידי חובת מצה. ואפשר לומר כיון שהוא ממין הבא לידי חימוץ יוצא בה י"ח ע"כ. ותמיהני הלא משנה ערוכה היא בפ' כל שעה דף ל"ט אין שורין מורסן מפני שהן מחמיצות: [ט] **אסור**. ותימה גדולה היא בעיני דהא בברייתא תני להדיא פת עבה ב"ה מתירין ומפרש בגמ' ואמאי קרי לה פת עבה דנפישי בלישה ופירש"י כשלשין אותה עבה היתה העיסה כשהיא כולה יחד. ופי' זה הביא הרי"ף ורבינו בפ' יו"ט סי' כ"א ע"ש. וא"ל דהרי"ף לא היה גורס בפסח הלא התלמודא פריך להדיא מאי אריא פסח אפי' יו"ט ומשני אין ה"נ ותנא בפסח קאי. ע"כ לשון תפארת שמואל. ולי לק"מ דהא לפ"ד ה"ל להקשות רב אדרב דהא לשינויא קמא דנפישי בלישה קאמר רב הכא דב"ה מתירין ולקמן אמר רב קב מלוגנאי לפסחא. איברא דלק"מ דפלוגתא דב"ש וב"ה קאי לענין אפי' ביו"ט אי הוי טרחא שלא לצורך ולישה היא עיסה עבה שנילוש ביין שמן ודבש דלא אתיא לידי חימוץ: [י] **ולא**. כלומר שאיסור אפייה יותר מחמשת רבעים ועוד בפסח יותר משאר יו"ט וזהו חידוש גדול ומנא ליה: [כ] **ולא**. ולי נראה להליץ דה"ק למילש ולמיפא אסור. אבל למילש ולהטיל בלוגן מיד אינו אסור דבלישה אפשר להזהר ועי' מ"ש רבינו בפ' אלו עוברין ריש סי' ו': [ל] **אי**. ודבריו אינם מובנים לי דגבי עיסה של יין שמן ודבש פליגי רבנן עלה דר"ע. אבל הכא אמרו רבנן סתם דסריקין מצויירין אסורים ור"א בר צדוק קיבל שלא אמרו אלא בשל כל אדם ולכך אין לנו להניח קבלתו ואף שחכמים סתם אמרו לא אמרו אלא בשל כל אדם: [מ] **ר"ח** ז"ל פסק. ובהל' חלה גרס ר"ת פסק ולפי גירסא זו יש לגרוס ועוד היה אומר ר"ת. אבל בתוס' וברמזים הביאו בשם ר"ח: [נ] **דקאמר**. ותמיהני דבהדיא כתב רבינו בשם התוס' פ' הגוזל קמא סי' י"ד דאי לא תני למימר בענין אחר אינו ראיה מהם לפסוק הלכה כך הקשה בספר מעדני מלך בהל' חלה. וכ"ל דמדלא דחיה דכ"ע פטורין ופליגי בהרתיח ולבסוף הדביק אלא ש"מ שהלכה כריש לקיש ואי פליגי בהרתיח ולבסוף הדביק ר' יהודה דלא כריש לקיש: [ס] **מדלא**. וסוגיא דשמעתין איכא למימר אפי' לר"י צריך לשנויי הכי כדי שלא תקשי לך ה"ל למימר ר"י הלכה כת"ק וכל זה מדברי המשנה א"ל ר"י תנאי ואיכא למימר מעשה אילפס פטורין כמו שפי' מהרש"א ע"ד זה בפ"ק דשבת דף ח': [ע] **אבל**. ובהכי ניחא הך סוגיא דרבה ורב יוסף אחורי דר"ז שאיירי במעשה אילפס ע"י משקין: [פ] **ועוד**. והא דפריך לריש לקיש מהאי דקתני יוצאין במצת הינא ובמצה העשויה באילפס הא דלא אוקמא בעבה משום דא"כ לא הוי לחם עוני כמ"ש התוס' לעיל מההיא דפרט לחלוט עכ"ל מהרש"א. ודבריו תמוהים דהתם שאני כיון דחלטיה. אבל קשה מנ"ל למקשן להקשות איתא הברייתא איירי בדלא חלטיה. וניחא לי ע"פ מ"ש רבינו בסמוך בשם ה"ג אם נתן העיסה ואח"כ הרתיח את המחבת אסור משום חמץ. א"כ לפי ס"ד המקשן דאיירי בהדביק ולבסוף הרתיח א"כ הוי אסורה משום חמץ אע"כ צ"ל דאיירי בדחלטיה דתו לית ביה חמץ: [צ] **מברך**. דאף שנתבשל הוי לחם גמור מאחר דיש עליו תוריתא דנהמא: [ק] **אבל וורמזו"ש**. בלשון פולין לאקשין: [ר] **וכדי**. דבירושלמי לא מפליג בין כעבין או כלימודין ובתלמודא דידן מפליג. ועי"ז תירץ דהירושלמי איירי בנטל עיסה מעט ואפה ולכך אפי' כלימודין חייב. וש"ס דידן איירי שלא אפה עדיין אלא כעבין חיישינן שמא נמלך לאפות ממנה. אבל קשה לפי' זה אמאי חזר מפי' ראשון הל"ל דטעמא דכעבין משום אחלופי כמו שפי' בתחלה אלא ה"ק וכדי שלא יקשה האי דירושלמי דקאמר טעם אחר לגמ' דידן שאמר טעם משום אחלופי. ומש"ה נאיד מפי' ראשון אלא דתלמודא דידן נמי איירי בנטלה מן העיסה מעט לאפותה וגזרינן שמא תמלך והאפה יותר מן העיסה כשיעור חלה וזה דוקא שייך בעבין אבל לא בלימודין והירושלמי נמי איירי בעבין ועי' ט"ז י"ד סי' שכ"ט ס"ק ד' שלא הביא כן דברי רבינו ע"ש: [ש] **חייבת**. שבתחלה עשה עיסה על דעת לאפות ואח"כ נמלך לעשות סופגנין ולא יצא בזה מתורת לחם כדפרישית ואפי' המוציא מברך עליה: [ת] **בירושלמי**. שם: [א] **והוא**. ובפי' תלמידי ר' יונה שהוא ורימזל"ך שקורין לאקשין בלשון פולין. שכן בלשון יון קורין מין הזה אטרי ולפי פי' זה גם הר"ת מודה כאן כדאיתא לעיל: [ב] **ושאלה**. איברא ר' מונא השיב לה דאפי' שאר עיסה אינה רשאי לאכלה בלא חלה כיון דאפתה קצת ממנה: [ג] **ועוד** אמר בירושלמי. שם הלכה ח': [ד] **העושה**. וקאי אנשים שנתנו קמח לנחתום לעשות עיסה וליתן לכל א' שיעור חלקה בלק מש"ה פטור מן החלה. אבל נחתום שעשה עיסה כדי למכור ולחלקה בלק איתא בירושלמי דחייב בחלה מטעם שמא לא ימצא קונים ויעשה עיסה: [ה] **אי נמי**. וקשה לי הא בפ' כל שעה דף ל"ח ע"ב פריך על לחמי תודה ותיפק ליה דהוי מצה עשירה ומשני רביעית היא ומתחלקת לכמה חלות. משמע הא שאר מנחות שמנם מרובה: [ו] **לקמן**. וע"ש בתוס' שמיישב שם שיטת רבינו תם בב' אופנים: [ז] **שהבישול**. מה שקשה בזה עיין בסמוך סי' י"ז: [ח] **מצוה**. כלומר כך היה מלמד לבני ביתו ובגלל הדבר הזה כשהיו עושים עיסה לעשות סופגנין היה דעתם לאפות חררה קטנה ממנה ועל ידי כך נתחייבה העיסה כולה בחלה. כמו הך עובדא דאיתתא קמיה דר' מונא. והא דכתב ר' שמשון לעיל כגון שנטלה מן העיסה מעט. שאני התם גבי לחם העשוי לכותח שלא היה מתחלה דעתו לאפות ממנו ודברי ב"ח סי' שכ"ט שרירן ושכן הסכים הש"ך שם ודלא כב"י ע"ש: [ט] **נתחייבה**. וצריך לברך ברכת חלה דהא תקנתא דרבנן כדעביד עובדא בירושלמי ר' מונא וכ"פ האחרונים: [י] **וגם**. משום כבודו דרבינו תם:

תפארת שמואל

(ו) **וכן** י"ל דעת רב אלפס שכתב פת סובין וכו'. נ"ב אבל הר"ן כתב דעת הרי"ף כמו פירש"י והדין עמו דאל"כ למה נקראת הדראה ומ"מ לענין פסק הלכה כתב כדעת הרא"ש אלא שפי' פת הדראה כלומר תבואה פתותה הנשארת מאכילת תולעים הנקרא הדראה וכן פי' הרמב"ם ז"ל ע"ש: (ז) **אסור** למילש ולמיפא וכו'. נ"ב ותימה גדולה היא בעיני דאוסר להדיא למילש יותר משיעור ובברייתא תני להדיא אין אופין פת עבה ביו"ט בפסח וב"ה מתירין ומפרש בגמ' מאי עבה פת מרובה ואמאי קרו ליה פת עבה משום דנפישא בלישה ופרשינן כשעושין אותה עבה היה העיסה כשהיא כולה ביחד וא"ל דהרי"ף לא גורס בפסח הלא הקשה התלמודא בהדיא מאי אריא בפסח אפי' ביו"ט נמי ומשני אין ה"נ ותנא בפסח קאי וא"ל דהרי"ף ס"ל כשינוי בתרא ואיבע"א האי תנא לפת מרובה פת עבה קריא ליה הלא בכיצה פרק יו"ט כתב הרי"ף להדיא כלישנא קמא וצ"ע: (ח) **וע"י** כך נתחייבה העיסה כולה וכו'. נ"ב צ"ל להפריש חלה בלא ברכה דמדין אינה חייבת בחלה אלא דגזרינן שמא תימלך ועיין בהלכות חלה:

יז תניא יוצאין במצה שיאה ובמצה העשויה באלפס. מאי מצה שיאה אמר רב יהודה אמר שמואל כל שפורסה ואין חוטין נמשכין ממנה והיכא דאפייה למצה על ארעא וקא מינטר לה שפיר נפיק בה ידי חובתו בפסח. דגרסי' במסכת ברכות בכיצד מברכין (דף לח.) האי טרוקנין דארעא מברכין עליה בורא מיני מזונות ואי קבע סעודתיה עילויה מברך עליה המוציא ולבסוף שלש ברכות. ואמרינן אי זוטרא קבע סעודתיה עילויה ובירך עליה המוציא ולבסוף שלש ברכות. ואמר מר בר רב אשי ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח מאי טעמא לחם עוני קרינן ביה. והיכא דאיכא זקן או חולה ולא יכול למיכל מצה ביבשתא תרו ליה במיא עד דמרככא ואכיל ליה עד דלא מיתמחה דתניא יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אף על פי שלא נימוח מ"ט [ב] דבעינן טעם מצה וליכא והיכא דרמיה מצה בקדירה ובשלה נפקא לה מתורת מצה ולא נפק בה ידי חובתו בפסח כתב בעל הלכות *אפי' אפייה על טפחא או על ארעא נפיק בה ידי חובתו:

יח והיכא דבעי לטגן העיסה במחבת בשמן בשאר ימות הפסח מותר והיכי עביד לה מרתיח את המחבת תחלה בלא שמן ומחמם את השמן כל צרכו ואח"כ נותן בה את העיסה ומטגנה בשמן ומותר לפי שאין מניחין לה להחמיץ [ד] אבל אם נתן את העיסה ואח"כ הרתיח את המחבת אסור. וכן שדר רב כהן צדק ריש מתיבתא: אמר רב אשי [דף לח ע"א] מצה של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח לדברי חכמים אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח והא לא כתיב מלחמכם אמר רב יימר אתיא לחם לחם כתיב הכא לחם עוני וכתיב התם והיה באכלכם מלחם הארץ מה להלן מלחמכם אף כאן מלחמכם [ה] משמע מהכא דאין יוצאין במצה גזולה דרבנן אית להו להך גזירה שוה זו מקובלת בפ' רבי ישמעאל (דף ע:) על הסדר מתמיהין דהחטין והשעורין והכוסמין והשיבולת שועל ושיפון *הרי אלו חייבין בחלה וקאמרי' עלה בגמרא מה"מ אמר ר"ל אתיא לחם לחם כתיב הכא לחם עוני וכתיב התם והיה באכלכם מלחם הארץ אלא דרבנן לית להו דאמר מעשר שני שלכם [ו] אבל גזולה דלאו לכם היא לא נפיק בה [ז] וכן מוכח מסקנא דסוגיא דהלכתא כוותיה דקמא ליה מסייע ליה בהך נמי פליג שאני עיסה דכתיב עריסותיכם עריסותיכם תרי זימני וממעטינן מינייהו מעשר שני וגזול. אבל הכא גבי אתרוג דלא כתב אלא חד לכם למעוטי שאול וגזול הוא דאתא אבל מעשר שני דלאו דידיה ליה לאכילה הכי נמי דנפיק ביה אלמא [ח] דלכולי עלמא גזול לא חשיב לכם. וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ו מהל' מצה) דאין אדם יוצא במצה גזולה *ובירושלמי (פ"ק דחלה הל' ט) גרס מצה גזולה אסור לברך עליה אמר ר' אושעיא ע"ש שנא' ובוצע ברך נאץ ה'. הדא דתימר בתחלה [פ] אבל בסוף דמים הוא דחייב ליה אלמא משמע דאין בו איסור אלא משום ובוצע ברך נאץ ה' אבל דיעבד נפיק בה. והא מסיק בה בירושלמי רבי *[יונה] אומר אין עבירה מצוה רבי יוסי אומר אין מצוה עבירה אמר רבי אילא אלה המצות אם עשיתן בזמנן מצות ואם לאו אינן מצות. [צ] ואפשר דהני אמוראי פליגי [ק] ואית להו כיון דלא עשאן בזמנן אינה מצוה ולא יצא ידי חובתו:

יט מתני' [דף לט ע"א] אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת בעולשין ובתמכא ובחרחבינא ובמרור יוצאין בהן [ר] בין לחין בין יבשין אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין ומצטרפין לכזית ויוצאין בקלח *שלהן ובדמאי ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו: **גמ'** חזרת חסא. עולשין הנדבי. תמכא אמר רבה בר בר חנה תמכא שמה וקורין לה בלשון ערבי של"ס חרחבינא אר"ל אלא דיקלא יש מפרשים אלהנדקוני"ט ויש פירשו אלהנדקו"ק רביעא שכתחיה

הגה"ה
*סלכך מי שאבד לו את מג' מצות צריך ליתנה במתנה גמורה למי שבאת לידו כדי שלא יצא בה במצה גזולה : הגמ"י :

הגה"ה
*ר"ת היה מדקדק דוקא בקלח אבל לא בעלים. סג"ס מיי' פ"ט ל' ובן סמ"ג :

לרב אחא בריה דרבא דקמהדר אמרירתא א"ל מאי דעתיך משום דמרירו טפי [ב]והא אנן חזרת תנן ורב ושמואל תגו חזרת וא"ר אושעיא מצוה בחזרת ואמר רבא מאי חסא דחס רחמנא עלן וא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן למה נמשלו מצרים למרור מה מרור תחלתו רך וסופו קשה אף מצריים תחלתן רך וסופן קשה תחלה בפה רך וסופן בעבודה קשה א"ל הדרא בי. יוצאין בהן בין לחין בין יבשין אמר רב חסדא לא שנו אלא קלח אבל עלין לחין אין יבשין לא :

כ מתני' [דף לט ע"ב] אין שורין את המורסן לתרנגולים אבל חולטין. כתב רב שרירא ז"ל [ש] אע"פ שחלוט אין בא לידי חימוץ [ת] ומוגלשין על גבי קמח הוא החלטות לא שמענו בשתי ישיבות שהתירו זה אלא לחיה ולחולה ע"פ בקיאין וכ"כ רב האי [א] מצה חלוטה ברותחין מצה היא [ג]אבל דרבנן קמאי אמרו [ב] לא ידעינן חליטה היכן היא וכמה חולים טרחו להתיר להם מי שעורים בחליטה ולא התירו הגאונים אלא לחולה שהוקשה חליו על פי רופאים. כתב באבי העזרי מעשה היה ששרו מעט מורסן ושפשפו בהן אווז בפסח ואסרו אבא מרי משום דאית בעור נקבי נקבי [ג] פרלי ואמרינן בחולין (דף קיב.) ואי אית ביה פילי אסור ע"כ: **גמ'** ת"ר אלו דברים שאין באין לידי חימוץ האפוי והמבושל וחלוט שחלטו ברותחין ואקשינן מבושל אדמבשל ליה איחמועי קא מחמע. אמר רב פפא אפוי שבשלו קאמר:

כא תניא ר' יוסי ב"ר יהודה אומר קמח שנפל עליו דלף אפילו כל היום כולו אין בא לידי חימוץ. אמר רב פפא והוא דעביד טיף טיף לגבי טיף טיף והוא שיאפנה מיד כשיפסוק הדלף. ואם ספק אם דלף טורד אם לאו ספק דאורייתא לחומרא אבי העזרי. האשה לא תשרה את המורסן שתוליך בידה למרחץ. אבל שפה היא על בשרה יבש אפי' היא נכנסת למרחץ ומזיעה. דלחלוחית הזיעה אינה מחמצת. ומ"ש בפירש"י אע"פ שהמים טופחים על בשרה נראה שזיעה קאמר ואין לומר מים ממש קאמר כגון אחר שנשתטפה בחמין או בצונן דהא נראה דודאי אסור כי נשארין בתוך המים ומחמיצין אלא ודאי מי זיעה קאמר וצריכה להעביר כל הסובין ממנה קודם שתשתטף בצונן לכן כתב הר"י ז"ל דהאידנא אין הנשים בקיאות בזה ויש למונעם מלתת מורסן על בשרם אפי' יבש: **כב מתני'** לא ילעוס אדם חיטין ויתן על גבי מכתו מפני שהן מחמיצות. וכתב ה"ר אלעזר מגרמייז"א בחיבורו הנקרא ספר הרוקח (סי' רנ) שק מלא קמח היה נתון אצל החומה ונתלחלח מזיעת החומה נראה אע"פ דתנן בפ"ב דמכשירין זיעת הבתים בורות שיחין ומערות וזיעת אדם טהורה פי' אין מכשירין מיהו מחמילים מידי דהוה ארוק שאינו מכשיר ואפ"ה תנן לא ילעוס הלכך אם נפל מים על קמח או נתלחלח השק ירקד הקמח והשאר מותר. שק שיש בו קמח וישבו תרנגולים עליו ונתלחלח מצואת התרנגולים אמר במנחות (דף סט.) שעורים שנמצאו בגללי בהמה וכו' אי למנחות הקריבהו נא לפחתך [ד] ואינו אוסרו משום חימוץ מיהו ירקדו הבלק וישליכוהו לחוץ והשאר מותר ע"כ לא ידעתי למה דימה זיעת בתים לרוק ולא כדמה לזיעת אדם ששניהם אין מכשירין וגם מה שכתב דרוק אינו מכשיר הא ליתא דרוק מכשיר כדתנן במס' מכשירין [פ"ו מ"ה] וגם מה שכתב אם נפל מים על קמח שירקד הקמח והשאר מותר נ"ל דקולא גדולה היא לעשות כן בתוך הפסח [ה] דכיון דחמץ במשהו חיישינן שמא יעבור חמץ כל שהוא עם הקמח*. ורגיתי מורים הלכה למעשה שאוחז בידו כל מקום [ד]המלוחלח עד שיזרוק כל הקמח שבשק והוא עדיף טפי:

הגה"ה
*והמרדכי כתב בעודו לא מועיל הרקדה אבל לא כשנתייבש שאז מפרר :

כג גמ' אמרי דבי רב שילא ותיקא שרי. והא תניא ותיקא אסור לא קשיא הא במיא ומלחא והא במשחא ומלחא כיון דלית בה מיא אלא משחא מי פירות הן ומי פירות אין מחמיצין. ותיקא פי' קמח מבושל במים ומלח. [ו] לפי שיטת רב אלפס ז"ל שכתב לעיל דהלכה כר"ע דמי פירות אין מחמיצין אפי' יש בו מים צ"ל לפי דבריו הכא כיון דלית בה מים לחוד אלא משחא עם המים אין מחמיצין [ז] ובאשכנז נהגו שלא ליתן מלח בעיסת מצה ויש נותנים טעם

קרבן נתנאל

[כ] **דמשום** דבעינן טעם מצה וליכא. כך היא מסקנת הש"ס בברכות דף ל"ח. ואין להקשות א"כ מאי הביא ר' שמעון ראיה לעיל ס"ס ט"ז מהך דר' יוסי דלא כר"ת דהבישול מבטל מתורת לחם. איתא דלחם הוי אלא דאינו יוצא ידי מצה דנפקא ליה מתורת מצה. ולק"מ דלרב נחמן דהתם קאי דלא ס"ל הך דיחוי דבעינן טעם מצה. וכי היכי דלרב נחמן צ"ל דאם עשה עיסה עבה בתחלה לעשות סופגנין אינו מברך המוציא דבישול מבטל ה"ה לדידן דמדרב נחמן נשמע לדידן: [ל] **אבל**. ועיין לעיל סי' ט"ז מה שכתבתי בזה: [מ] **משמע**. וא"ת הא בלא ג"ש אין יוצאין במצה גזולה דהוי מצוה הבאה בעבירה דהוי פסול מדאורייתא כמ"ש רבינו בפ' לולב הגזול ס"ס ג'. וי"ל דס"ל לרבינו כדעת הא"ח שהביא ב"י בסי' תרמ"ט משום מצוה הבא בעבירה אינו אלא לגנב ולגזלן עצמו אבל לאחרים כשר. ומש"ה פוסל רבינו גזול מעריסותיכם דאפי' לאחרים אין יוצאין בו. ואיירי בין לפני יאוש ובין לאחר יאוש וכ"ת דלאחר יאוש הוי יאוש ושינוי רשות ביד אחרים. י"ל שהיא מצה שאולה ביד אחרים שעדיין שם בעלים עליה דלא הוי שינוי רשות. ועיין בב"י בח"מ סוף סי' שס"א מ"ש בשם מרדכי: [נ] **אבל**. וא"ת הא חלה גופה בגזולה חייבת מדאמרי' בב"ק דף צ"ד הרי שגזל סאה של חטין טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה אין זה מברך אלא מנאץ משמע הא בחלה חייב. וי"ל כדמסיק רבא שם דשינוי קונה לענין ברכה הוי מצוה הבא בעבירה ואי גזל עיסה כבר נתחייב ביד הנגזל בשעת גלגול. אבל עריסותיכם דכתיב במצה למעט גזולה דלא נפיק ביה: [ס] **וכן** מוכח מסקנא דסוגיא כו'. אלמא דלכ"ע גזול לא חשוב לכם. הוצרך לזה דלא תימא דמעריסותיכם דכתיב גבי חלה הוצרך לעיסת נכרי והקדש ולכדי עיסת מדבר. ע"ז מייתי ראיה מאתרוג דמסתבר למעט מיניה גזול. אלא דכולהו דרשינן מיניה כמ"ש תוס' במנחות דף ס"ז. ד"ה חד עריסותיכם ע"ש וברמב"ם בהל' בכורים פ"ה דין י"א כל המפריש חלה מברך תחלה. וקשה וכי כללא הוא הא בגזל סאה חטין וכו' מפריש חלה ואין מברך וצ"ע: [ע] **דב"ע**. אבל מצה שאולה חשוב לכם כמ"ש ט"ז א"ח בסי' תנ"ד ס"ק ד' מלתא בטעמיה: [פ] **אבל** בסוף כו'. מלת בסוף פי' בדיעבד. וא"כ ה"פ בסוף ר"ל ברכת המזון לאחריו חייב כיון דמדאורייתא היא אם אכל כדי שביעה דקנה בשינוי ואינו חייב אלא דמים וכן פי' ב"י בא"ח סי' קנ"ו. ש"מ דבדיעבד נפיק ביה וקשה מהך ירושלמי על הרמב"ם. ע"ז מתרץ רבינו ותו מסיק וכו' ואפשר דהנך אמוראי פליגי וא"כ הרמב"ם פסק כהנך אמוראי. ודע שהרב המגיד פ"ו מהל' מצה כתב וז"ל אבל ראיתי מי שכתב ממה שאמרו אבל בסוף דמים הוא חייב לו ש"מ גזולה יוצא בה בדיעבד דהא לא כתיב מלחכם ע"כ. וסוף הירושלמי אינו נראה כן. אלא לא יצא והוא שגזל מצה אבל גזל חטים או קמח ועשאו פת ודאי יצא שקנאן בשינוי ודמים לבד הוא חייב לו כך נ"ל עכ"ל. והנה מ"ש וסוף הירושלמי אינו נראה כן. יש לפרש בו ב' פירושים. אחד שכוון למ"ש רבינו שהנך אמוראי פליגי בסוף. או נאמר שכוון על מלת בסוף שנזכר בירושלמי פי' אם בסוף אכל מצה גזולה כגון שגזל חטים וטחן ואפאה מצה יצא דקנאן בשינוי. ולפ"ז אין אנו צריכין לומר דהני אמוראי פליגי דלכ"ע בדיעבד לא יצא במצה גזולה. ואם גזל חטין ואפאה מצה בכה"ג כ"ע מודו שיצא אע"ג דבפ"ח מהל' לולב דין א' פי' ה"ה שיטת הרמב"ם לענין אשירה הנעבדה דפוסל מטעם דהוי מצוה הבא בעבירה הכא לא מקרי מצוה הבא בעבירה כיון דקנאן בשינוי. אלא לענין ברכה מקרי הבא בעבירה ומנאץ כדמשני רבא בב"ק דף צ"ד. ואינו אלא בברכת חלה שהיא מדרבנן הם אמרו והם אמרו שלא יברך כי מנאץ אבל בהמ"ז שהוא מדאורייתא חייב. דהא הרמב"ם בפ"ו מהל' מצה השוה דין מצה ובהמ"ז שכתב זה הכלל כל דבר שמברכין עליו בהמ"ז יוצא בו ידי חובתו וכל שאין מברכין עליו אין יוצא בו וכ"כ מ"א בסי' קנ"ו אלא שסיים עוד ואפשר דאפי' גזל לחם מברך בהמ"ז דכשאכלה כבר קנאו בשינוי. ועוד דבסי' תרמ"ט מסופק אם יש לברך א"כ בבהמ"ז נקטי' לחומרא דדאורייתא היא ככ"ל עכ"ל ואיני מבין דא"כ במצה גזולה נמי יצא בדיעבד דהא כבר קנאה בשינוי. וראיה מסי' תרמ"ט לאו כלום הוא דהתם קנאה בשינוי מבלי סיוע מצוה. משא"כ נגדון זה השינוי בא ע"י סיוע מצוה והוי מצוה הבא בעבירה ולכ"ע אין מברך: [צ] **ואפשר**. פי' בו רבינו דר' יונה ור' יוסי לא פליגי אלא משמעות דורשין איכא בינייהו. ודלא כב"ח סי' קנ"ו שסובר דפליגי ע"ש: [ק] **ואית להו**. וראיתי בס' מעדני מלך ריש פ' שלשה שאכלו שהקשה דברי רבינו אהדדי שמסיק שם סי' ב' שעל דבר איסור מברך תחלה וסוף מדקאמר בב"ק הרי שגזל חטים כו' אין זה מברך אלא מנאץ. משמע שחייב לברך אלא שברכתו היא ניאוץ והא הוי מצוה הבא בעבירה כדמסיק הכא שאין לברך על מצה גזולה. ונראה ליישב דרבינו ג"כ ס"ל שאין לברך ברכת המצוה על המצות דילפינן מברכת חלה שאמרו חכמים שלא לברך כיון שבברכתו הוא מנאץ. וזה דוקא בברכת המצות שהיאך יאמר וצונו על אכילת מצה או חלה של גזל מנאץ בזה שאמר וצונו כאלו אמר שצונו לקיים המצוה אפי' ע"י גזל והשם הרחיקו עד"ש אני ה' שונא גזל בעולה משא"כ ברכת הנהנין הוא מברך על הנאת גופו אינו מנאץ. ובהמ"ז נמי ברכת הנהנין היא על מה שנהנה כבר כדאמר בפ' מי שמתו דף כ"א מה לבהמ"ז שכן נהנה.

וה"ק משמע שחייב לברך אלא שברכתו הוא ניאוץ. וזה מן הסברא גבי ברכת המצות ולא גבי ברכת הנהנין וכן מוכח מדלא תני ר"א בגזל עיסה שהפריש ממנו חלה וגזלן אפאה היאך יברך ברכת המוציא וכן הוא לשון הרא"ש אבל ברכה תחלה וסוף למה לא יברכו הואיל ונהנה. אבל בברכת המצות אוסר לברך שברכתו הוא ניאוץ וא"ת אכתי מה מייתי ראיה מהא דגזל חטין ואפאה כו' התם שאני שקנה בשינוי ואינו חייב אלא דמים ומש"ה מברך ומנ"ל דמברך בתחלה או לבסוף בלא שינוי. וי"ל דדייק למה דס"ד אביי בריש הגוזל דטעמא דר"א בשינוי אינו קונה. ומ"מ דייקינן מיניה דברכת המוציא מברך. ומש"ה הביא רבינו ראיה בתחלה מסנהדרין ולא די לי בראיה זו מפני קושיא וע"ז מייתי עוד ראיה מב"ק עד"ה: [ר] **בין**. רבינו השמיט דין דכמוש אך הריא"ז הביא בשם הירושלמי פ"ב הלכה ה' דבעלין פסולין וכן המ"א בסי' תע"ג ס"ק י"ג נמשך אחריו. אך כתב מסברא דנפשיה וכאלו לא ראה הענק וכן פסק ספר חק יעקב וזהו חומרא גדולה מאד דהיאך יעשה ישרה אותו במים חיישינן משום כבוש יניח אותו בלא מים חיישינן משום כמוש ופוק חזי מאי עמא דבר דנהגו לצאת בכמוש וכדי ליישר המנהג חפשתי במקור הדין בירושלמי דפוס קראקא מצאתי וז"ל בין כמושין (ר"ל דקאי אמתני' דגרס בין כמושין) אית תניי תני אבל לא כמושין אמר רב חסדא מ"ד כמושין בקלח ומ"ד אבל לא כמושין בעלין עכ"ל ומזה פסק דאין יוצאים בכמושים בעלין הנה זה לפי גי' הירושלמי דגרס במתני' בין כמושין דצריך לתרץ הברייתא שלא תהיה כנגד המתני'. אבל לפי גי' שלנו דגרס במתני' בין יבשין איכא למימר דהברייתא אתיא כאידך ת"ר ואנן פסקינן כר"מ וחכמים שלו וכרא"ש וכן מצאתי ברא"ן דף ע"ג דיוצאין בכמושין. ועוד מדאמר ר"ח ל"ש אלא בקלח אבל בעלין לחין אין יבשין לא מדאמר ר"ח יבשין ולא אמר כמושין משמע דכמושין כשרין דאמורא היה לפרש דבריו כמ"ש הרשב"ם לקמן בדף ק"א ד"ה לקביעיה קמא וכו' והא דאמר לחין לאו דוקא כמ"ש רבינו בפ' לולב הגזול סי' י' ע"ש ודלא כריא"ז והמ"א וח"י חומרא זו מנין להם ומש"ה השמיטו הפוסקים דין זה דלא צריכין דיחיד ורבים הלכה כרבים ודו"ק: [ש] **אע"פ**. כדאיתא בפ' זה דף ל"ו ולעיל ס"ס י"ג: [ת] **ומוגלשין**. כדאיתא בפ' זה דף ל"ז: [א] **מצה**. כדאיתא פרק החולך דף מ': [ב] **לא**. כ"ה בטור סי' תס"א: [ג] **ה"ג** פירלי פירלי. כ"ה בטור סי' תס"ה. פירלי פירלי. לשון זה איתא גבי עופות בפ' שמנה שרצים דף ק"ח ופירושו נקבי נקבי היינו מקום מושב נוצות: [ד] **ואינו**. ויש לדחות דהש"ס רוצה לפסול אותן חטין אפי' לשתי לחם ולחמי תודה שמצותן להיותם חמץ: [ה] **דכיון**. בשנת תק"א לאלף הששי פה פראג אירע מעשה שבשעת טחינת הקמח למצות היה מזיע אותן כלי רחיים שהקמח נופל לתוכו שהיה מעידים נאמנים שהרגישו כמה טיפות בהכיסוי מלמעלה. ונוסף לזה שהודבק בהפשתן המתוח בדפנות אותו הכלי מחמת הזיעה ואבק הקמח כמו עיסה עב כעובי אצבע. והספק היה אי מחמת הלחלוחית זתבואה שבאותו השנה שלא נתבשלה ונתייבשה כל צרכה על פני השדה והוי מי פירות. או שבא מחמת אויר קר ולא שהיה בעת הטחינה וחום הרחיים והוי תולדה דמים. ופסקו הב"ד ע"פ צירוף שאר לומדים ותכמי הקהלה ליקח המכסה העליון כדי שלא יהיה חם כ"כ ולמתוח פשתן עליה גם להחליף הפשתן תמיד אם נראה בו עיסה. והיו מעמידים נאמנים לרקד הקמח ריקוד אחר ריקוד גסה ודקה ולא נצות הכל קודם פסח ומפני הפסד מרובה כמה מאות זהובים סמכנו על אותן הפוסקים דמהני הריקוד. ועם כל זאת מנעתי לאכול מאותן מצות. גם שאר שרידי עדה: [ו] **לפי**. לפי הדרך הראשון שדרכנו בו לעיל בסי' י"ג שהרי"ף ס"ל דמי פירות עם מים אין מחמיצין כלל הדברים פשוטים. אבל לדרך השני הא דקאמר אין מחמיצין פירושו שאין ממהרין לחמוץ ויכול לשומרה כשאר עיסה אבל שייך בו חימוץ א"כ קשה מי הכריח לרבינו לפרש דברי רי"ף כלומר דלית ביה מים לחוד הוי ליה לפרש דבדוקא קאמר דלית ביה מיא כלל מש"ה ותיקא שרי אבל אי אית ביה מיא אמאי שרי הא שייך בו חימוץ וליכא למימר דאיירי ע"י שימור א"כ מיא ומלחא נמי שרי ע"י שימור. וי"ל דהא לכל הפירושים קשה לדברי הרי"ף הך ותיקא אמאי אסור במיא ומלחא הא הוי מי פירות עם מים ואין מחמיצין כמו משחא ומלחא עם מיא וכמו שהקשה רבינו לעיל בסי' י"ג וצ"ל דרבינו ס"ל דמלח הוי מי פירות וכמ"ש הרמב"ם בפ' עשירי מהל' טומאת אוכלין ומש"ה נאיד מפסק הרי"ף. אבל הרי"ף ס"ל דהמלח תולדת מים מקרי וא"כ שפיר קאמר דהך משחא ומלחא כיון דלית ביה מיא לחוד שרי והיינו ע"י שימור אף שמבשלין אותה וקודם בישול נעשה פושרין וקתני לעיל ושוין שאין לשין בפושרין דא"א לשמרם היינו כשנילוש עם מים אבל מי פירות עם מים נוכל לשמר משא"כ הך ותיקא מיא ומלחא כיון דפושרין הוא א"א לשמר אותו מש"ה אסירא. וקצת קשה לפי סברת הרי"ף דמלח תולדת מים מקרי א"כ אמאי דחק ר"ל לשנוי אומר היה ר"מ ומנחת נסכים מגבלה במים וכשרה הא צריך ליתן מלח על מנחת נסכים כדכתיב על כל קרבנך תקריב מלח כמו הקומץ ואברים ופדרים וא"כ הוי מי פירות עם מים ושייך בו חימוץ: [ז] **ובאשכנז**. נראה שסמך רבינו מנהג זה הכא לאלומי דבריו שמנהגן כך שס"ל כשיטתו דמלח

למנהג מהא דאמרינן [שבת דף עט.] שלש עורות הן מלה דלא מליח ולא ראיה היא [ח] דעור שאינו מתוקן כהלכתו קרי ליה מלה כעיסה שלא נגמרה בחימוץ. ויש אומרים משום דמליחה כרותה [ט] מידי דהוה אחמי חמה שאין לשין בהם גם הכא נמי המלח מחמם קצת ויש מביאין ראיה דמלח אינו גורם חימוץ מהכא ותיקא במילחא ומשחא שרי [י] ולאו ראיה היא דמלח ממהר החימוץ כשנילושה במים אבל אם נילושה במי פירות [כ] המלח לבדו אינו גורם החימוץ. ויש מביאין ראיה מהא דתנן [לעיל דף לה.] חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן למכור בשוק יוצאין בהן אע"פ שבודאי יש מלח בהן כדכתיב על כל קרבנך תקריב מלח. וטעות הוא בידם דאין נותנין מלח אלא בדבר הקרב על גבי המזבח כגון אברים ופדרים וקומץ. תניא בתוספתא יוצאין במצה המתובלת [ל] כתב בספר הרוקח [סי' רפג] גרסינן במנחות פרק הקומץ רבה (דף כג:) תבלה בקצת בשומשמין בכל מיני תבלין כשרה הואיל ויש בה טעם מצה מ"מ אין ליתן פלפלין במצה לפי שהוא חד ומחמץ העיסה: כד אמר מר זוטרא לא לימחי איניש קידרא בקמחא דאבישונא דילמא לא בשיל שפיר ואתי לידי חימוץ. פי' קימחא דאבישונא שתיתא דשובלי רטיבתא. אמר אביי לא ליחריך איניש תרתי שיבלי בהדי הדדי [א]דילמא נפיק מהא מיא ובלע האי. א"ל רבא אי הכי אפילו חדא נמי לא דילמא נפיק מהאי רישא ובלע אידך רישא. אלא אמר רבא מי פירות ניננהו ומי פירות אין מחמיצין וקי"ל כרבא:

כה [דף מ ע"א] תנו רבנן אין לותתין את השעורין בפסח ואם לתתו נתבקעו אסורות [מ] לא נתבקעו מותרות ר' יוסי אומר שורן בחומץ וחומץ צומתן אמר שמואל אין הלכה כרבי יוסי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא לא נתבקעו ממש אלא כל שאילו מניחן ע"פ חביות והן נתבקעות מאליהם. ר"ת גרס ע"פ [נ] האבוב. ושמואל אמר נתבקעו ממש עבד שמואל עובדא נתבקעו ממש. וכיון דלא אפסקא [ב]בהא הילכתא בהדיא לא כמר עוקבא ולא כשמואל עבדינן לחומרא כמר עוקבא דה"ל ספיקא דאורייתא והני מילי לענין מיכלינהו. להנהו שערי בעינייהו אבל אי משתכחי בהדי בישולי ולא נתבקעו [ג]*כיון דאיסור חמץ במשהו דרבנן הוא [ס] לא אסרינן להנהו בישולא דאשתכחן ביה תרי או תלתא שערי אא"כ נתבקעו כשמואל משום דה"ל ספיקא דרבנן ואזלינן לקולא.

הגה"ה

*וי"א דוקא שערי אבל חטים אפילו לא נתבקעו אסורים ואוסרים:

וי"א דהלכה כשמואל משום דמר עוקבא תלמיד דשמואל הוה וקי"ל דאין הלכה כתלמיד במקום רבו. ועוד דהא עביד שמואל עובדא ואי לאו דקים ליה דהלכתא הכי לא עביד עובדא וכ"ל דכ"ש [ד]אם נמצאת בעיסה או במצה לאחר אפייתה שמותרת אם לא נתבקעו ואפילו אם נתבקעו נראה לי דשרי דנתבקע לאו חמץ גמור הוא אלא [ע] קרוב להחמיץ. מדקאמר ר' יוסי שורן בחומץ וחומץ צומתן וחטה זו בקמח היתה ודבר ידוע שהחטה שהיא קשה אינו ממהרת להחמיץ כמו העיסה וכיון שהעיסה לא החמילה כל שכן החטה. [פ] ולא חיישינן שמא היתה החטה במים לפי שרגילין ישראל לשמור יפה המים השמורים לשום מצה מחימוץ. ולאיתי קצת מן המורים שאסרו אותה מצה ויש שאסרו כל המצות הנאפות בתנור עמה. ולא נהירא לי דאפילו אם היתה החטה חמץ [ה]למה תאסור כל המצות דהא דאמרינן חמץ במשהו היינו דוקא ע"י בישול שמתפשט החמץ בכל הקדירה וכל היכא דשאר איסורין אוסרין בנתינת טעם חמץ אוסר במשהו. אבל כזית חלב שנמצא בחררה אחת דבר ידוע הוא שאין איסור החלב מפעפע בכל החררה דאפייה לא הוי כבישול להתפשט הטעם בכל החררה אלא כדי קליפה או כדי נטילה כדאמרינן (לקמן דף עה:) נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו נוטל את מקומו וכ"ש חטה אחת שאין יכולה בפליטתה להתפשט בכל המצה. וכן כתב ה"ר אליעזר ממי"ץ [ו]ואם נמצאת חטה על בשר מלוח או על בשר צלי או בתוך מצה רותחת חותך מקום פעפועו לפי אומד הדעת ואם ביום טוב אחרון של פסח מותר להשהותו עד אחר הפסח [צ] שהרי הוא ספק יו"ט ספק חול וכן יש בתשובות עד כאן*: כתב בספר הרוקח [סימן רפ"א ע"ש] חטה שנמצאת בתרנגולת מלוחה ונמלחו עמה תרנגולת אחרות ושאלוני [ק] ולא אסרתי כי אם אותה שנמצאת עליה החטה כי נתרככה וחמץ במשהו. והוא הדין אם לנו תרנגולות הרבה בשפוד אחד ונמצאת חטה באחת מהן היא אסורה ושאר מותרות עד כאן. ואין דבריו נראין מה שאסר כל התרנגולת מלוחה שנמצאת בה החטה אלא כאשר כתב ה"ר אליעזר ממי"ץ שנוטל מקום פעפועו. אבל בתרנגולת צלויה שנמצאת בתוכה חטה בזה נראין דבריו שכולה אסורה לפי שכשמהפכין השפוד מתפשט הטעם בכל התרנגולת. ואם היה מעשה בא לידי הייתי אוסר כל התרנגולת שבשפוד הנוגעות זו בזו כי ע"י הפוך השפוד מתפשט מזו לזו וכי היכי דבשאר איסורין אם היה באיסור כדי ליתן טעם בכולן היינו אוסרין כולן הוא הדין נמי חמץ במשהו. [ז]אמר רבא בעל נפש לא ילתות כלומר מי שמדקדק עליו במצות לא ילתות

הגה"ה

*ומבררין את המלח קודם הפסח מפני החטים שבתוכו שהרי המלח כשנתלחלחת נכנס מעט מעט בחטין ומתחמץ:

ואפי' חיטין דשרירין. אמר רב נחמן מאן דליית ליה לאבא אכיל נהמא דעיפושא. דבי רב כהנא לתתי דבי רבה בר רב הונא לתתי. והאידנא שדרו ממתיבתא שאין אנו בקיאין בלתיתה הלכך לא שריא לן למילתתה. [ר] [ח]וחליטא ליכא בזמן הזה מאן דידע למיחלט הלכך אסור:

כו אמר רב הונא בליקות של נכרים ממלא אדם את כריסו מהן [ש] ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה. פי' רש"י שמכיר שלא החמילה שאין שם לא קרני חגבים ולא הכסיפו פניו. יש תמהים על פרש"י דלא מסתבר להקל טולי האי להתיר בצק שלש הנכרי שלא בפנינו דחיישינן שמא לשו בחימוץ ומפרשינן כגון בלקות של נכרי שלשו הנכרי בפנינו. ולא נהירא לי דא"כ הוי ליה למימר קמח של נכרים שלשו בפנינו. הלכך נראה לי לפרש כפרש"י דכיון שאין אנו רואין בו לא שיאור ולא סידוק מותר. ואפילו הכי לא הדר ביה רבא דאמר להו רבא להנהו דמהפכי כיפי פי' עומרים הפיכו לשם מצוה. כלומר אפילו שנדחו דברי רבא דהוה בעי למימר דשימור דלישה לאו שימור הוא אפילו הכי לא הדר ביה ומחמיר על עצמו היה לשמור מצה של מצוה משעת קצירה. וכן משמע דחומרא בעלמא הוא מדקאמר מר בריה דרבינא מנקטא ליה אימיה בארבי משמע דאיהו לבד היה מחמיר וכל שאר החכמים לא נהגו כן. וכן מדקאמר רב הונא בלקות של נכרי וכו' ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה משום דלא עביד ליה שימור משעת לישה משמע הא אם לקח קמח מן הנכרי ולש אותו אין צריך לאכול כזית מצה באחרונה ונהגו באשכנז וצרפת לשומרן *משעת טחינה לפי שאז מקריבין אותן אל המים שטוחנן ברחים של מים. רב אלפס כתב ומיבעי ליה לנטורי קמחא דפסחא משעת קצירה דכתיב ושמרתם את המצות. ובשאלתות [פ' צו סי' ע"ה] כתב לא נפק איניש ידי חובתו אלא במצה דמינטר ליה מחימוץ [ת] מן דנפלה מיא עילויה [א] והיכא דאמטינהו לחיטין נכרי חרש שוטה וקטן לא נפיק ידי חובתו. [ב] אי נמי לשה לעיסה נכרי חרש שוטה וקטן דלאו בני שימור אינון ואף על פי דאפייה ישראל בר דיעה ועביד בהו שימור בשעת אפייה לא נפיק ידי חובתיה. ורב כהן צדק ז"ל כתב לצאת ידי חובה בלילה הראשונה אינה [ג] אלא במצה שאפאה ישראל לשם מצה שנאמר ושמרתם את המצות עד שתהא משומרת לשם מצה. ורב האי גאון ז"ל כתב מצה שאפאה נכרי לפני ישראל על ידי שימור כתקונה מותרת לישראל לאוכלה. ובעלי מעשה וחסידים והתמימים מחמירין על עצמן [ד] כגאונים המחמירין ולשין ואופין בעצמן כההיא דאמרינן מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה:

הגה"ה

*לצורך מצה של מצוה. הגה' מיי' פ"ה:

כז [דף מ ע"ב] ההוא ארבא דטבעא בחיטתא שרי רבא לזבוני לנכרי. איתיביה רבה בר ליואי לרבא בגד שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרנו לנכרי ולא יעשהו מרדעת לחמור אבל עושה אותו תכריכין למת. לנכרי מ"ט לא משום דהדר מזבנה לישראל. הדר אמר רבא ליזבנינהו קבא קבא לישראל כי היכי דניכל מקמי פסחא. והקשה רבינו אפרים ז"ל אמאי אסרינהו להנהו חיטי [ה] והרי לא נתבקעו ותירץ לתיתה דעסיק בהו בחיטי לא אתו לידי חימוץ עד שנתבקעו [ו] [ט]אבל הנך חיטי דשיעי כיון דמינח נייחו אתו לידי חימוץ*:

הגה"ה

*ודוקא בלתיתה או בטבעא בחיטתא אסורים אבל אם נפל מים על חיטין או הם על הארץ במקום מדרון ויכלו המים לצאת מהם או בעפר תיחוח שיכולים ליכנס בקרקע לא אוסרין דאל"כ לא תמצא לעולם חיטים שלא ירד עליהם מים. הגה' מיי' פ"ה:

כח ת"ר אין מוללין את הקדירות בפסח והרוצה שימלול נותן את הקמח ואח"כ נותן את החומץ וי"א נותן את החומץ ואח"כ נותן את הקמח עולא אמר אחד זה ואחד זה אסור משום לך לך אמרינן לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב אבל בחסיסי שרי דהא רבא גופיה מחו ליה בחסיסי [ז] [י]פי' בחסיסי מיני אפייה שטוחנין אותה ומבשלין אותה במים ומוללין בה את הקדירה. [ח] ובערוך פירש קמח של עדשים שאינו בא לידי חמוץ ולא חיישינן דילמא אתי לאיחלופי בשאר קמח: כט מתני' אין נותנין את הקמח לא לתוך החרוסת ולא לתוך החרדל ואם נתן יאכל מיד. [ט] ור' מאיר אוסר. [א] (ור' יהודה אומר ישרף מיד) אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות אבל סכין ומטבילין אותו בהן מי תשמישו של נחתום ישפכו מפני שהן מחמיצין. הכא דאין נותנין את הקמח וכו' מיירי שיש מעט מים מעורב בהן אבל בלא מים מי פירות אין מחמיצין: גמ' אמר רב כהנא מחלוקת לתוך החרדל אבל לתוך החרוסת [י] דברי הכל ישרף מיד וחכמים אומרים יאכל מיד. אמר רב הונא בריה דרב יהודה אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כדברי חכמים: [דף מב ע"א] מי תשמישו של נחתום ישפכו. תנא חדא שופכן במקום מדרון *ואין שופכן במקום אשבורן ותניא אידך שופכן במקום אשבורן. לא קשיא הא דנפישו וקוו והא דלא נפישו ולא קוו. רב אלפס ז"ל לא הביא אלא ברייתא קמייתא משום דלא בקיאין מהו נפישי: ל אמר רב יהודה האשה לא תלוש אלא במים שלנו. פרש"י משום שבימות ניסן המעיינות חמין [כ] שעדיין הוא ימות הגשמים והחמה [ל] מהלך בשיפולי רקיע הלכך ממלא מבערב ומצטנן עד למחר. כתב רבינו אבי העזרי

הגה"ה

*וכן צריך ליזהר במי הדחה לאחר לישה · מרדכי:

הגהות הב"ח א דלמא נפיק מיא מהא ובלע האי ואתא לידי חימוץ א"ל רבא: ב בהא מלתא הלכתא בהדיא: ג כיון דאיסור תערובות חמץ במשהו: ד אם נמצאת חטה בעיסה: ה למה תיאסר כל המצה והא דאמרינן: ו הר"ר אליעזר ממיץ שאם נמצאת: ז אמר רבה בעל וכו' שמדקדק על עצמו במצות: ח ומלוטה נמי ליכא בזמן הזה: ט אבל הנך חטי כיון דמינח כנ"ל ותיבת דשיעי נמחק: י פי' בחסיסי מצה אסויה:

הגהות הגרי"ב [א] כל זה ליתא במשנה שלפנינו וגם ברב אלפס:

קרבן נתנאל

דמלח מי פירות הוא ומי פירות עם מים ממהרים להחמיץ כמו שפסק רבינו לעיל בסי' י"ג כחכמים דאין לשין עיסה ביין שמן ודבש אם יש בהן תערובת מים: [ח] דעור. דהא קתני דלא קמיח ולדבריהם אין ליתן קמח בעיסת מצה: [ט] מידי. לקמן בשלהי פרק זה דף מ"ב: [י] ולאו. וה"ה דהוי מצי למדחי דשאני ותיקא דמיעוט מלח בטיל כמ"ש לעיל מזה סי' י"ג: [כ] המלח. דמלח נמי מי פירות הוא: [ל] כתב בס' הרוקח גרסי' במנחות כו'. מ"מ אין ליתן פלפלין במצה. וכ"כ הטור בס"ס תנ"ה וכתב בספר הרוקח ומ"מ אין ליתן בה פלפלין. ותימה דבס' הרוקח סי' רע"ג פסק דאפי' בתבלין ומלחא הוי מצה עשירה וצ"ע. ולולי דמסתפינא אמרתי להגיה וכצ"ל כתב בס' הרוקח דבתבלין הוי מצה עשירה וליתא דהא תניא בתוספתא יוצאין במצה המתובלת וגרסי' במנחות כו'. ומ"מ אין ליתן פלפלין זה הוא מדברי רבינו שהכריע כך מסברת עצמו ועיין בב"ח שדחק לפרש דברי הרוקח: [מ] לא נתבקעו מותרת. ר' יוסי אומר שורן בחומץ וחומץ צומתן אמר שמואל אין הלכה כר' יוסי: [נ] האבוב. פי' כלי שבעלי קליות עושין בו קליות והוא מנוקב כדאמרי' בפ' ר' ישמעאל מניחן בתוך אבוב של קלאים כדי שתגמור האור בכולו והם מתבקעות מכח האור. תוס': [ס] לא. כ"כ לאפוקי מדעת הראב"ד שהביא הכלבו דדוקא אי לא משתכחא בהאי בישולא אלא חד או תרתי שערי לא אסרינן אלא בנתבקעו ממש. אבל תלתא ודאי חזקה היא דאיכא טובא ושמא נתבקעו וכתב רמ"א בד"מ ש"מ דבכה"ג אפי' במקום שנוהגין להקל אסור ע"כ. ואיני יודע מנ"ל זה דלמא במקום שנוהגין נוהגין כדברי רי"ף. ובמ"א סי' תס"ד ס"ק י"ב השיג על רמ"א. גם הוא לא הביא ראיה מדברי רי"ף: [ע] קרוב. ולפי מה שפירש"י אם רואה שנופחות שורן בחומץ. אינו ראיה דבנתבקעו ממש איכא למימר דהוי חמץ גמור ולא מהני למיתת חומץ אלא היכא דעדיין לא נתקבעו י"ל דזהו שפירש"י למר עוקבא דמפרש לא נתבקעו ממש. ונוכל לומר שדחק מר עוקבא לפרש כן משום הך דר"י. אבל לשמואל דאמר נתבקעו ממש ס"ל דלא הוי חמץ גמור אלא שקרוב להחמיץ ומש"ה אמר ר' יוסי שורן בחומץ אפי' בנתבקעו ממש: [פ] ולא. משמע אם היתה נמצא במים היו נאסרות המצות שנילושו באותן המים ויש לתמוה שהטור כותב כלשון הרא"ש ואח"כ גבי מעשה ונמצא חטה בקוע בכלי של מים ובשלו באותו מים תבשיל כתב שהמים מותרים. כן כתב ב"י בסי' תס"ז וע"ש. ול"נ דהיינו טעמא אם היתה חטה במים והחמילה מקודם שנתגלגלה בעיסה י"ל שאסר הכל שלא במקום אחד בלבד נגעה ועוד שהמים שבעיסה מוליכים היוצא מאותו גרגיר בכל כמו שהרוטב מוליך אפי' דבר שאינו מפעפע וכ"כ הרשב"א בשו"ת לאסור כל העיסה ודלא כרבינו הובא בב"י ובסי' תס"ז סס"ק ט"ו כתב מ"א שהרשב"א סובר דאוסר אפי' בלונן ע"ש. ליתא דעיסה שאני דע"י המלאכה מתחמצת ע"י חטה חמוצה שהיה במים וכ"כ ט"ז שם ס"ק י"ג ע"ש ודבריו נכונים וכן מוכח בב"י. אבל קשה אמאי לא אמר דלא חיישינן שמא היתה החטה במים דאמרי' כאן נמצא כאן היה. דהוי ממקום למקום: [צ] שהרי. וא"ת מ"ש יום אחרון משום דהוי מדרבנן בשאר ימות הפסח נמי איסור משהו לא הוי אלא מדרבנן. וי"ל דבשאר ימי הפסח עיקר איסורן הוי דבר תורה ומש"ה מחמירין בהו טפי. ב"י: [ק] ולא. משום דס"ל דלא אמרי' באיסור דרבנן ואיסור כחוש שיוצא מחתיכה לחתיכה ע"י מליחה. רמ"א בתשובה כ"ח: [ר] וחליטה. עי' מ"ש רבינו לעיל סי' כ' מזה: [ש] ובלבד. עי' ערבי פסחים סי' ל"ה: [ת] מן כד נפלה מיא עילויה. יש לפרש דבזמן רב אחאי גאון שהיה סוף האמוראים כמו שכתבו תוס' בכתובות דף ב' עדיין היו מלתתין החטים לפסחא וכן משמע מלשון הרי"ף סוף סי' כ"ה והאידנא שדריה ממתיבתא שאין אנו בקיאין בלתיתה. הא מקדמת דנא עדיין היו נוהגין בלתיתה. ועוד יש לפרש מן כד נפלה מיא עילויה. כלומר משעת טחינה דאז רגיל הטוחן ללתת התבואה כל השנה מש"ה צריך שימור פן יבא ללתת את החטין. ומהאי טעמא אף לפירוש קמא דמייתי הטור מדברי השאלתות דצריך שימור משעת טחינה אע"ג דהאידנא אין אנו בקיאין בלתיתה מ"מ אם לא יהיה אצל הטחינה שמא הטוחן ילתת את התבואה כדרכו כל השנה כולה: [א] והיכא. פי' אם לא היה אצל הטחינה אך נכרי או חש"ו אמטינהו החטין לטחון לא יצא ידי חובתו פן בא עליהם מים. ויותר נראה להגיה דאמטינהו לטוחן. ומה שפי' הב"ח דהטור היה לו גירסא אחרת אין מן הצורך. אך הוא מביא ראיה מן השאילתות דצריך שימור משעת טחינה ע"ד שפירשתי. וסידור דברי רבינו כך הוא דרגא בתר דרגא לרב אלפס צריך שימור משעת קצירה ולהשאלתות משעת טחינה ולרב כהן צדק אפי' בשעת אפיה: [ב] א"נ. שהוא פי' כיש מתמיהים דמיירי רב הונא שלשו הנכרי בפנינו ואפייה ישראל: [ג] אלא. שהוא סובר אע"פ שמשעת הטחינה עד אפיה הכל נעשה ע"י שימור ישראל מ"מ אם אפה נכרי לא נפיק ידי מצה: [ד] כגאונים. היינו הגאון רב אחאי דמחמיר לענין לישה וכגאון רב כהן צדק לענין אפיה: [ה] והרי. דאי נתבקעו ליכא למיחש דהדר מזבנה לישראל. דהא ישראל רואה שחטים מחומצים המה אך קשה שמא חזרו ונתייבשו ואין ביקוען ניכר. וי"ל דס"ל כהרוקח שהביא הטור בסי' תס"ז דבכה"ג החטים באמת מותרים לפי סברא זו דא"ת דבלא נתבקעו שרי: [ו] אבל. והא דפסק הרי"ף ורבינו לעיל סי' כ"ה בתבשיל אם נמצא בו חטה דשרי מטעם דהוי ספיקא דרבנן והיינו אי קי"ל כמר עוקבא או כשמואל הא בתבשיל מינח נייחא והוי חמץ אפי' בלא נתבקעו ואינהו לא פליגי אלא בלתיתה דעסיק בהו. ונראה לי דה"ק ר' אפרים דאית לן לחלק בין לתיתה ובין לתיתה. ולא דאמינא הכי לסברא מוחלטת. אלא דיש לנו למצוא סברא לחלק. ובהך סברא מספקא רבא מש"ה אסר לזבוניה דחשש שמא מודה איכהו מר עוקבא ושמואל בכה"ג ולמיכלא חטה בעינייהו הוי ספיקא דאורייתא. משא"כ בתבשיל הוי ספיקא דרבנן ועי' בסי' תס"ז במ"א ס"ק י"ב שדחק בזה ע"ש: [ז] פי'. כן פי' הרי"ף. והא דאסר רבא לדבי ריש גלותא אפי' בכה"ג. כיון דטוחנין אותו והדר לסולתיה. אתי לאחלופי בשאר קמח: [ח] ובערוך. וחבירו בפ' הנודר מן המבושל דף מ"ט. ובערוך פי' עוד קימחא דאבישונא וכפי' רש"י. ורבינו לא ניחא ליה לפרש כך דהא בדף מ"ח אמר מר זוטרא דאסור למימחא קדירה בקימחא דאבישונא. ויש ליישב דהכא אברייתא קאי דמוללין את הקדירה דאית ביה חומץ איירי אלא דעולא אוסר משום לך לך אמרינן לנזירא אבל קימחא דאבישונא דבלאו הכי לא אתי לידי חימוץ אלא חיישינן דלמא לא בשיל שפיר. וכיון דאית ביה חומץ חומץ צומתו: [ט] ור"מ אוסר. פי' וישרוף מיד. וכ"ה בברייתא: [י] ה"ג ד"ה ישרוף מיד. תנ"ה אין נותנין קמח לתוך החרוסת ואם נתן ישרוף מיד לתוך החרדל ר"מ אומר ישרוף מיד וחכ"א יאכל מיד אמר רב נחמן אמר שמואל: [כ] שעדיין ימות הגשמים הן. כדאמרי' במי שהיה (דף צ"ד) בימות הגשמים החמה מהלך בשיפולי רקיע לפיכך כל העולם צונן ומעיינות רותחין הלכך ממלא מבערב ומצטנן עד למחר: [ל] מהלך בשיפולי רקיע. פי' שהחמה מהלכת סמוך לאופק בין ביום בין בלילה אלא שביום הוא בשטח הקרוביי של רקיע שהוא נראה ליושבי הארץ. ובלילה הוא למעלה מן הרקיע בשטח הגבנוניי שלו שאינו נראה ליושבי

הארץ

[ס] לפי טעם זה השואב בבוקר ומניחן עד הערב שפיר דמי [נ] ואיכא למימר דהכי עביד בפפוניא. [ס] אי נמי שואבן מן הנהרות. אבל ה"ר אליעזר ממי"ץ היה מפרש הטעם לפי שהחמה מהלכת בלילה תחת הארץ כחכמי או"ה ואמרינן לקמן (דף צד:) שנראין דבריהן הלכך אין להם תקנה אלא שלא יהו בלילה במחובר [ע] ולפי זה השואבן בתחלת הלילה מותרין מיד. [פ] ואסור לשואבן אחר תחלת הלילה. [צ] ומנהג כשר של הראשונים שהיו ממלאין אותן מן הנהרות בתחלת ליל ארבעה עשר שהמעיינות ובורות רותחין אבל לא נהרות דתניא בפרק מי שהיה טמא (שם) בארבעה שבילין החמה מהלכת ניסן ואייר וסיון החמה מהלכת בהרים וכו' אלמא שבניסן איננה מהלכת במים. וכתב בתשובת רש"י אין לשין אלא במים שלנו שחשו חכמים לרוב עיירות שאין להם אלא מי בורות ובארות [ב]הנובעין הן רותחין ומשמע מדבריו דבנהרות ליכא למיחש מידי. ומיהו אין לפרוץ גדר של הראשונים עכ"ל: *דרש רבא אשה לא תלוש לא בחמה ולא בחמין ולא בחמי חמה ולא במים הגרופין [ק]פי' רב אלפס מים שנשאבו באותו היום. ורש"י פירש הגרופין מן המולייארין דוד גדול שנחושתו עבה ואפי' כשאין שם אור מים שבשוליו חמין:

דגה"ה

*ואם נפלה התקופה בלילה שלפני הפסח אין לשפוך המים וכן אין לשופכן בשביל המת משום ליל שמורים הוא וכן בשאר לילות משום שומר פתאים ה'. מרדכי שם. ומים שלא לנו שנתבטלו בתוך מים שלנו הואיל ונתבטלו קודם לישה הותרו. הגהת מיי' פ"ה (סק"ל) וכן כתב ס"ה כיון דנתבטל חד בתרי:

לא [ר] ולא תגביה ידה מן התנור עד שתגמור הפת כלומר שלא תתעסק בדבר אחר ותניח את העיסה וצריכה שני כלים אחד שמקטפת בו ואחד שמצננת בו את הידים. איבעיא להו עברה ולשה מאי מר זוטרא אמר מותר ורב אשי אמר אסור וקי"ל כרב אשי. ופרש"י עברה ולשה במים חמין ולאו דוקא במים חמין אלא אכל הני דדריש רבא קאי דכולן משום חמימות. ולפרש"י אם עברה ולשה במים שלא לנו מותר דהא לא מיבעיא ליה. ובלישנא דרב יהודה משמע הכי דקאמר אשה לא תלוש אלא במים שלנו [ש] ולא קאמר לא תלוש במים שלא לנו דהוה משמע לא תלוש בהן כלל אבל לא תלוש אלא במים שלנו משמע לכתחלה אם יש לה מים שלנו לא תלוש במים שלא לנו [ת] אבל אם אין לה מים שלנו ולשה במים שלא לנו מותר אבל רב אלפס ז"ל שפירש הגרופים שנשאבו בו ביום אז קאי הבעיא גם עלייהו. ויותר משמע כפירש"י דגרופין מלשון מולייר הגרוף (שבת דף מח.) אבל לרב אלפס אף אם לשון גרופים משמע שנגרפו ונשאבו מן הנהר אכתי ה"ל לפרושי בו ביום דעיקר האיסור תלוי בזמן הגריפה וזה לא פי'. כתב אבי העזרי דוקא עברה ולשה במזיד דומיא דעבר ואפה בפרק שני דמסכת יו"ט (די"ז.) ועבר ושהה בפרק כירה (דף לח.) אבל בשוגג לא*. ומלשון רש"י משמע דאפילו בשוגג שפירש עברה ולשה בחמין אסור דקרובה למזיד היא ולא דמי לבלוקות של נכרים דאמר התם אדם ממלא כריסו מהן [א] דהכא בעינן למיקנסא דעברה אדרבנן. וגם משמע מדבריו דאסור באכילה משום חימוץ אף אם יאכל כזית מצה באחרונה דגרע מבליקו של נכרי. אבל בעל העיטור כתב הני מילי למצה משומרת ומים שלנו נמי למצה משומרת אבל לאכילה שרי דהא קיימא לן בלקות של נכרי וכו' והוא שאין בו סדקין וכן כתב ה"ר יצחק גיאות ז"ל. ולא נהירא לי דכל היכא דאיכא למיחש משום חימוץ אין לחלק בין כזית מצה לשאר אכילה הלכך נראה כפרש"י. ולא מיבעי מיתב ומילש בשמשא הוא דאסור אלא אפילו [ג]למיתב תותי רקיע הוא אסור ביומא דעיבא אע"ג דלא נפלה שמשא בההוא דוכתא מאי טעמא יומא דעיבא כולי שמשא וכן יראה שאין נכון ללוש קרוב לתנור מפני חום האש:

הגה"ה

*ורא"ש כתב דוקא עברה והזידה ולשה אבל שגגה ולשה מותר ולכתחלה לשין בהו היכא דלא אפשר אבל תלמידו חולק עליו וכתב כיון שהטעם משום חמץ אין חילוק בין לכתחלה ודיעבד וע"ש. הגהת מיי' פ"ה (ס"ק מ') וכן משמע במרדכי שם:

הדרן עלך פרק כל שעה

פרק שלישי

א **אלו** עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי וקולן של סופרים וזומן של צבעים ועמילן של טבחים. רבי אליעזר אומר אף טיפולי נשים. זה הכלל כל שהוא ממין דגן הרי זה עובר בפסח. הרי אלו באזהרה ואין בהם משום כרת. [א] ורש"י פירש אלו עוברין בבל יראה ובבל ימצא [ב] וגם ריב"א דקדק כן מלשון דאלו עוברין דמשמע שעוברין מן העולם מדלא תנא עוברין עליהן. ולא נהירא לרבינו תם דהא קתני בסיפא הרי אלו באזהרה ואין בהן משום כרת [ג] משמע דלפרושי אלו עוברין דרישא אתי ואי בל יראה ובל ימצא קאמר צריכא למימר דליכא כרת. ועוד דהערובות חמץ דמתניתין מפקינן בגמרא מכל מחמצת לא תאכלו והיינו דוקא לאכילה דבאכילה איירי קרא. ואפילו באכילה לא הוי מיחייב [ד]אי לאו דרבויא. [ד] וכי אהרבי נמי דוקא ללאו אהרבי ולא לכרת וא"כ לבל יראה ובל ימצא דליכא קרא מנלן דמחייב. [ה] ופירש רבינו תם (א) אלו עוברין בפסח האוכלין פי' עוברין מעל השולחן דאין נאכלין [ו] כעין פירש ריב"א שפירש שעוברין מן העולם. והשתא להך טעמא [ז] דמפרש לעיל בריש מכילתין דמה שצריך לבער את החמץ מן הבית ולא סגי ליה בביטול משום דחמץ לא בדילי אינשי מיניה אסור להשהות בבית כל הני דמתניתין אף לפירוש רבינו תם שאינו עובר עליהן בבל יראה דחיישינן דילמא אתי למיכל מינייהו אבל לאידך טעמא דפרשינן משום דהחמירה תורה לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא היכא דלא ביטלו החמירו חכמים לבדוק ולהוציא מן הבית [ח] אע"פ שבטלו היה מותר להשהות כל אלו בבית כיון דאין עובר עליהן בבל יראה לפירוש רבינו תם. [ט] ושכר של שעורין ושל חטין שעושין באשכנז ובצרפת היה אומר רבינו תם דאסור להשהותו בפסח דדוקא בשכר המדי הוא דשרו דעיקרו עשוי מתמרים או מדברים אחרים ולא היו נותנין בו אלא מעט שעורין להחמיצו כדמשמע בגמרא דרמו בי' שערי. אבל שכר שלנו שעקרו משעורין לא [י] וכן משמע בגמרא דקאמר דלא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר אלא בכותח הבבלי דליכא כזית בכדי אכילת פרס. ושכר העשוי משעורין איכא הרבה יותר מכזית בכדי אכילת פרס. והדתנן שכר המדי וחומץ האדומי בדאית ביה מיא עסקינן אבל לית ביה מיא לא דקי"ל מי פירות אין מחמיצין. ובגמרא דבני מערבא אמרינן נמי עלה [ה]וכולהו ע"י מים. ומה שפסק [כ] רב אלפס לעיל כרבי עקיבא דמי פירות אין מחמיצין אפילו על ידי מים היינו לענין לישת העיסה דאינה ממהרת להחמיץ ויכול לשומרה מחימוץ כמו שאר עיסה אבל בכי האי גוונא שנותנין שעורין בשכר או בחומץ להשהותן בתוכו [ל] מחמיצין אם יש בו מים: **גמ'** כותח הבבלי משום קומניתא דאית ביה. [דף מב ע"ב] חומץ האדומי דרמו ביה שערי. זיתום המצרי תני רב יוסף תילתא שערי ותילתא קורטמי ותילתא מילחא. וזומא של צבעים הכי תרגימו מיא דחיזרא. ועמילן של טבחים פת של תבואה שלא הביאה שליש שמניחין אותה על פי הקדירה ושואבת הזוהמא. וקולן של סופרים [ו]הכי תרגומו חרותא דאושכפי וסופרים נמי מדבקי בהו ניירייהו. [דף מג ע"א] תנו רבנן כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי יכול יהא ענוש כרת תלמוד לומר [ז]כי כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן ענוש כרת ועל ערובו בלאו דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים על חמץ דגן ענוש כרת ועל עירובו בולא כלום. ואע"ג דאמרי רבנן על עירובו בולא כלום [מ] מילקא הוא דלא לקי הא איסורא איכא וכי אמרי רבנן לא לקי הני מילי היכא [נ] דליכא כזית בכדי אכילת פרס כגון כותח הבבלי ושכר המדי וכיוצא בו אבל היכא דאיכא כזית בכדי אכילת פרס אפילו לרבנן חייב. ומדפי' רב אלפס דברי חכמים מכלל דאית ליה הלכה כחכמים. [ס] אף על גב דסתם מתני' דלא כרבנן לא חשיב ליה [ח]סתמא דתנן לקמן בפרקין [דף מח:] [ע] שיאור ישרף והאוכלו פטור ור' מאיר פליג עלה בברייתא דקאמר דלוקה על שאור אבל במתני' לא פליג ואע"ג דרב אלפס פסק לקמן (סוף סימן י') כרבי מאיר משום דתנא למילתיה במתניתין בלשון חכמים מכל מקום בהא דאמר ר"מ בברייתא דלוקה על שאור בהא הלכה כרבי יהודה דאמר האוכלו פטור כיון דלא תני הא דרבי מאיר דאמר בברייתא דלוקה [פ] בלשון חכמים דמתניתין וא"כ רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה וסתמא דהכא הוי סתם ואחר כך מחלוקת לענין חמץ נוקשה [צ] הלכך גם לענין עירובו לא חשיבא סתמא זו סברת רב אלפס אלא שפסק כחכמים:

ב [דף מה ע"א] **מתני'** בצק שבסדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער ואם לאו

הגהות הב"ח א אי נמי היו שואבין: ב הנובעין שהן רותחין: ג למיתב תותי רקיע ביומא דעיבא ומילש אסור ואע"ג דלא כצ"ל: ד אי לאו דריבויא דקרא וכי איתרבי: ה וכולה ע"י מוי ומה שפסק רב אלפס: ו הכא תרגומו פרורא דאושכפי: ז כי כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן גמור ענוש כרת וכו' והכ"א על חמץ דגן גמור ענוש: ח סתמא מדתנן לקמן בפירקין שיאור ישרף וכו' וקאמר דלוקה על שיאור אבל:

תפארת שמואל

פרק ג (א) אלו עוברין בפסח האוכלין. פי' עוברין מעל השולחן או ט"ס וגרסינן באוכלין ודו"ק: אין

קרבן נתנאל

הארץ מפני עובי הרקיע המפסיק בינו לבין יושבי הארץ כדעת חכמי ישראל כדאיתא התם ולפיכך המעיינות רותחים בהכרת בין ביום ובין בלילה ואין תקנה אלא כשיפרידם ממקום חיבורן להשהותן בכלי עד שיתקררו מרתיחתן. לשון ר"א מזרחי. ואני בער ולא אדע על מה המעיינות רותחין בלילה לפירש"י הלא עובי רקיע מהלך ת"ק שנה מפסיק בין השמש ובין המים: [מ] **לפי**. דהא לפירש"י יום ולילה שוין וחד טעם אית להו. ומים שלנו דקאמר היינו שיעור לינה: [נ] **ואיכא** למימר. פי' שהוא סובר שדרשת רב מתנה בפפוניא בתוך ימי פסח היה לאחר שראה שהיו לשין במים שלא לנו וכשאמר להם אלא בדביתו קמאיתא. מסתמא התיר להם באותו יום במים שלא לנו שא"ת שבאותו יום לא אכלו מצות אלא פירות וכיוצא בהם למה לא הזכירו התלמוד ללמדנו זה. אלא ודאי התיר להם ללוש באותו יום במים שלא לנו דהיינו ממים שבבית שעברו עליהן י"ב שעות שבתוך הבתים אין נמלאים תמיד מים של יום או יומים. ועי' בב"י סי' תנ"ה שביאר באורך שע"כ צ"ל דדרשת רב מתנה היה בתוך ימי הפסח ולא קודם הפסח בשבת הגדול: [ס] **א"נ**. והנהרות צוננין הם מפני שרחקו ממקום נביעתן ונתקררו מלינת העולם כמו שפירש"י לקמן מעיינות צוננין אין לך מים נובעין שאינם צוננין ביום יותר מבלילה ואע"פ שמי הנהרות חמין הן ביום יותר מבלילה בחום הקיץ הוא זה מפני שרחקו ממקום נביעתן ונתחממו בחום העולם ע"כ. וכן המדה להיפוך בימות הגשמים: [ע] **ולפ"ז**. היינו בין השמשות: [פ] **ואסור**. וכתב ר"א מזרחי דה"ה דאסור לשואבן מבעוד יום. והב"י הקשה עליו כמה קושיות וחד מינייהו קושיא אלימתא דא"כ איך קאמר אין לשין אלא במים שלנו לינה מה עבידתה דממ"נ אם נשאבו בעוד היום או בלילה אותו מים לא מהני לינה ואסורין לעולם ואם נשאבו בין השמשות מותרין מיד ע"כ פי' הב"י אם שאבן בעוד יום לדעת ר"א ממיץ אם עבר עליו יום ולילה שאחריו מותר ללוש בהם. והא דקאמר הלכך אין להן תקנה ר"ל ללוש בהם באותו יום כי ליום שאחריו לא צריך להכי דהא יכול לשאוב מים אחרים בבין השמשות והוי כמו שאין לו תקנה. ובט"ז סי' תנ"ה ס"ק א' רוצה לייסב פי' ר"א מזרחי באומרו דיש חימום במים ביום ובלילה ביום השמש על הארץ ומחמם המים ובלילה השמש תחת הארץ ומחמם המים ע"ש. אגב שיטפיה כ"כ דהא קתני בברייתא בהדיא בימות הגשמים חמה מהלכת בשיפולי רקיע לפיכך כל העולם צונן ומעיינות רותחין: [צ] **ומנהג**. נהגו כן לצאת ידי פירש"י דהבורות ומעיינות רותחין משמע שהשמש הולך בשיפולי רקיע משא"כ בנהרות וכדפירשתי: [ק] **פי'** רב אלפס. כי לא היה בגירסתו מן המולייר: [ר] **ולא**. פי' מן העיסה השייך לתנור: [ש] **ולא**. אע"ג דדרש רבא אשה לא תלוש לא בחמין ולא בחמי חמין כו' ואפ"ה אמר מר זוטרא דאם עברה ולשה מותר. י"ל דוק מיניה איפכא דלרב אשי דקאמר אסור וקי"ל כוותיה ש"מ דהלשון לא תלוש הוא בדיעבד: [ת] **אבל**. פי' או לשה במים שלא לנו: [א] **דהכא**. והיינו דקנסינן שוגג אטו מזיד כי היכי דקנסינן במבשל או שהה בשבת דקנסינן שוגג אטו מזיד אליבא דר' יהודה:

הדרן עלך פרק כל שעה

פרק ג [א] ורש"י פי'. כ"ה בפירש"י שלפנינו וקאי על האדם: [ב] **וגם**. כלומר ריב"א ס"ל נמי שעובר עליהן בבל יראה ומש"ה צריך להעבירם מן העולם אך בזה נאיד מפי' רש"י שלא קאי על האדם המשהה מדלא תני עוברים עליהן. ויש מקשין איפא דריב"א ס"ל דאינו עובר בבל יראה וכמו שדקדק ר"ת אלא דמש"ה עוברים מן העולם מטעמא דבסמוך שמא אתי למיכל מיניה כיון דלא בדילי. והבל הוא דא"כ למה דקדק מדלא תני עוברים עליהם ה"ל לדקדק על פירש"י כמו שדקדק ר"ת דאינו עובר בבל יראה: [ג] **משמע**. דאי מלתא באפיה נפשיה הוא וקאי אלו באזהרה על אכילה הכי ה"ל למיתני הרי אלו באזהרות בל יאכל ובל יראה: [ד] **וכי**. ויש להליץ דודאי לכל מילי איתרבי אלא לענין כרת מיעוט הכתוב מדכתיב כל אוכל חמץ ונכרתה אם נתרבה אפי' נתחמצה מחמת דבר אחר מכל אוכל מחמצת ונכרתה חמץ מעצמו ל"ל אלא ע"כ למעט תערובת חמץ מכרת וכך דייקי המאור והר"ן ע"ש: [ה] **ופי' ר"ת**. ויש להקשות מאי נ"מ בכל הני פירושים הא רבינו מסיק בסמוך דלא קי"ל כר"א. ומצאתי בס' שו"ת פני יהושע סי' ט"ו ישוב לזה דנ"מ לדידן כגון היכא דאיכא כזית בכא"פ דמודי רבנן דלוקין על אכילתו א"כ לפירש"י עובר נמי בבל יראה ולפיר"ת אינו עובר ע"כ. ודבריו תמוהים דבכה"ג חמץ גמור הוא כמו בכל איסורין שבתורה והוא בכרת לכ"ע ועובר בבל יראה עליהן. אמנם כן הוא צריך לכנוס בפתח דחוק לשיטתו דס"ל אליבא דחכמים שם איסורא בעלמא מדרבנן הוא בתערובת כמו שהאריך. אבל האמת יורה דרכו כמו שאבאר דלרבנן מלקי הוא דלא לקי על התערובת אבל איסורא דאורייתא איכא נ"מ בין הני טעמים אף לדידן לטעם דהחמירה תורה לעבור בבל יראה מותר להשהות אבל לאידך טעמא משום דלא בדילי אסור להשהות אפי' לרבנן כיון דלא בדילי מיניה שמא יבא לאכלו ואכילה אסור מיהת מדאורייתא וקי"ל: [ו] **כעין** פי' ריב"א. שפי' שעוברין מן העולם. דלפי' ר"ת נמי קאי על האוכלין ולא על האדם: [ז] **דמפרש**. עי' בתוס' בדבור הראשון של מסכתא זו: [ח] **אע"פ** שבטלו מותר להשהות כל אלו בבית לפיר"ת כצ"ל ותיבת היה ט"ס. דהא ר"ת ע"כ ס"ל כאידך טעמא משום דהחמירה תורה דאל"ה ה"ל לפרש ואלו עוברין מן העולם. ובתוס' שם הובא בשם הרשב"א אפי' לפיר"ת לטעם דהחמירה אסור להשהות דלא פלוג רבנן מדתני שיאור ישרוף ע"ש. ור"ת מוקי לה להך מתני' דאיירי ביו"ט. וה"פ כיון שהתחיל העיסה להיות שיאור ביו"ט א"א לאפות דלאו אוכל נפש הוא וא"כ ע"כ יניח ותגיע לידי חימוץ גמור מש"ה ישרף וכמו שפסק הב"ח בסי' תמ"ו חמץ שנמצא ביו"ט מבערו ביו"ט וזהו מחלוקת הפוסקים בטור והרשב"א ס"ל כאידך פוסקים דאסור לשרוף אפי' חמץ הנעשה ביו"ט. ועי' מ"א סי' תמ"ב ס"ק א': [ט] **ושכר** של שעורין ושל חטים היה אומר ר"ת דאסור להשהות כו'. דוקא בשכר המדי הוא דשרי מדחילק רבינו בהאי ע"כ ס"ל דטעם הבדיקה משום דהחמירה וכסברת ר"ת. דאי לטעם משום דלא בדילי מיניה אפי' שכר המדי אסור להשהות. ומכאן קשה לי על הטור סי' תל"א שכתב טעם הבדיקה לפי שאדם רגיל בו כל השנה וחשו שמא יבא לאוכלו ולא שת לבו לדברי ר"ת והרא"ש אביו וצ"ע: [י] **וכן**. לקמן דף מ"ד ע"א: [כ] **רב אלפס**. לעיל פ' כל שעה סי' י"ג ושם תראה מה שכתבתי באריכות בזה כדי שלא תקשה דברי רבינו אהדדי: [ל] **מחמיצין**. ולפי' ר"ת לעיל פ' כל שעה סי' י"ג דאפי' עם מים לא מקרי אלא חמץ נוקשה ודאי קשה מהך דחומץ אדומי למה חשבינן לחמץ גמור ע"י תערובת. ותי' ר"י שהשעורים שורין במים קודם שמשימין ביין כ"כ תוס' פ' הנזכר דף ל"ה ע"ב: [מ] **מילקא**. דעתי לומר משום דס"ל כר"י דדריש מכל חלב דחצי שיעור אסור מן התורה וה"נ דרשי רבנן כל דגבי חמץ ולענין איסורא כשהוא בעין אינו צריך דילפינן מחלב. וע"כ אתיא כל דגבי חמץ לאסור אפי' ע"י תערובה ורבנן נמי דרשי כל לענין איסור לחוד ולא למלקות וכן מצאתי בהר"ן דהך איסורא איכא היינו מדאורייתא דחצי שיעור אסור מן התורה. וכ"ה דעת הב"י בסי' תמ"ב וכ"כ מהרש"א דף מ"ג בתוס' ד"ה מאן תנא ועי' בתוס' דף מ"ד ד"ה לענין. ומה שהקשה מהרש"א שם יש ליישב ע"פ הגהה זו. ודע שבטור שם כתב וז"ל ורי"ף פסק כחכמים שאין לאו בתערובת חמץ. ולא חמץ נוקשה אלא איסור דרבנן ולפ"ז מותר לערבו בתחלה לפני הפסח ולהשהותו עד לאחר פסח ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ע"כ. הרי לפניך דאינו אלא איסור דרבנן וזה שהקשה ט"ז וס' פני יהושע על הב"י ע"ש. איברא דיש לתקן לשון הטור דבודאי גבי תערובת כתב דוקא שאין לאו בתערובת משמע הא איסורא דאורייתא איכא. ומ"ש אלא איסור דרבנן נמשך על ולא חמץ נוקשה וא"ת אם מרבינן תערובת לאיסורא מכל א"כ נוקשה נמי לרבי לאיסורא י"ל דמסתבר לאוקמיה אתערובת לאיסורא כיון דבלא"ה כשהוא בעין אסור מדאורייתא דחצי שיעור הוא ובס' פני יהושע חולק על הר"ן באומרו דע"כ תערובת חמץ אינו איסור דאורייתא דא"כ עובר נמי באיסור בל יראה כמו שהאריך למעניתו שם דעל חצי זית נמי עובר בבל יראה ע"ש באריכות אבל לפי שיטתי דהתערובת חמץ אייתינן מריבוי דכל לרבנן א"כ לק"מ דאפי' באכילה לא הוי מחייב אי לאו דרבינן קרא ומהיכי תיתי בל יראה וכמו שהקשה ר"ת על פירש"י ואף לשיטתו דחצי זית עובר עליהן בבל יראה היינו כשהוא בעין ולא בתערובת ודו"ק: [נ] **דליכא**. אע"ג דלקמן בשמעתין דהיתר מצטרף לאיסור דף מ"ד מסיק הש"ס דבכותח יש כזית בכא"פ. הכא באכילה איירי דלית ביה כזית בכא"פ דאי בעיניה קא שריף בטלה דעתיה. אי מישטר קשטר לית ביה כזית בכא"פ: [ס] **אע"ג**. דהא קתני הרי אלו באזהרה: [ע] **שיאור**. ותימה דהא איכא למימר דהתם היינו טעמא משום דמספקא ליה לר"י אי שיאור חמץ גמור הוא או מצה כדאמרי' בפ"ק דחולין דף כ"ג ומ"מ ליכא למפשט מהך מתני' דאי נמי דבריה בפני עצמו היא אסרתה התורה וגרע מנוקשה וצ"ע: [פ] **בלשון**. ולאפוקי דעת המאור שאמר כיון דשנה רבי לר' מאיר בלשון חכמים א"ל לשנות גבי שיאור שלוקה עליו ולא כן דעת הרמב"ן ורבינו דאטו בחדא מחתא מחתינהו היכא דאמר אמר: [צ] **הלכך**. אם שהוא דוחק סמך הרי"ף אדר"י דאמר כל איסורים שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר והא ר' יוחנן אמר הלכה כסתם משנה וא"כ חמץ בפסח נמי. אע"כ דלא ס"ל לר"י הך סתמא

כיאר

בטל במיעוטו. וכן לענין הטומאה אם מקפיד עליו חוצץ ואם רוצה בקיומו ה"ז כעריבה: גמ' א"ר יהודה אמר שמואל לא שנו אלא במקום שאינו עשוי לחזק אבל במקום העשוי לחזק אינו חייב לבער מכלל דפחות מכזית אפי' במקום שאינו עשוי לחזק אינו חייב לבער. איכא דמתני לה אסיפא פחות מכאן בטל במיעוטו א"ר יהודה אמר שמואל לא שנו אלא במקום העשוי לחזק אבל במקום שאין עשוי לחזק חייב לבער מכלל דכזית אפילו במקום העשוי לחזק חייב לבער ותניא כתרווייהו לישני. [דף מה ע"ב] ופריך הש"ס קשיא אהדדי אמר רב הונא שמי קילתא מקמי חמירתא וכן פסק רב אלפס ז"ל כלישנא בתרא ואע"פ שאביי מתרץ שתי הברייתות אהדדי אין נראין לו דברי אביי ונתן בעל המאור טעם לדבריו משום דאביי מוקי תרתי ברייתות כרבי שמעון בן אלעזר ואמרי' בשמעתין דאין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. והוא כתב נראה לי לסמוך על ההיא דאביי דהא עדיפא דמתרץ תרתי הברייתות אהדדי וגם תרי לישני דרב יהודה ורב אסי פי' דבריו לא תימא שלא במקום לישה וכו'. וכן פסק רבינו חננאל כאביי מהאי טעמא. ולא הארכתי לבאר דברי אביי דהא במקום לישה והא שלא במקום לישה [ק] ולכתוב שיטת רש"י ור"י לפי שישראל קדושים הם וגוררין ומבערין כל חמץ הנמצא אפילו כל שהוא ואפילו אם נדבק בכותלי הבית. כתב זקני רבינו אב"ן ז"ל בחיבורו ומה שנהגו לגרר הכותלים והכסאות שהגיע בהן חמץ קודם הפסח מצאתי לו [ר] סמך בירושלמי. רב אמר *הניח בביתו בצק חייב לבער והא דאמר רבי שמעון בן אלעזר כופת שאור שייחדה לישיבה בטלה [ש] מוקי לה בכופת מאום ע"כ. אמר רב נחמן אמר שמואל שני חצאי זיתים חמץ וחוט של בצק ביניהם רואין כל שאלו ינטל החוט וניטלין עמו חייב לבער ואם לאו אינו חייב לבער אמר עולא לא אמרן אלא בעריבה אבל בבית חייב לבער מ"ט זימני דמיכנשי ונפלי אהדדי בעו במערבא בית ועלייה בית ואכסדרה שתי בתים זה לפנים מזה מהו תיקו. כתב בעל העיטור מבטלן ואין צריך לבער [ת] כיון דביטלן הוי דרבנן ואזלינן לקולא. [א] ואבי העזרי כתב דאזלינן לחומרא ול"נ. והרמב"ם ז"ל (פ"ב מהל' חמץ) כתב הואיל ואלו חצאי זיתים דבוקים בכותלים או בקורות או בקרקעות אין חייב לבער אלא מבטלו בלבו ודיו [ב] ולאו דוקא דבוקים אלא אורחא דמילתא נקט: ג ת"ר עריבת העבדנין שנתן לתוכה קמח תוך שלשה ימים חייב לבער לאחר שלשה ימים אינו חייב לבער אמר רבי נתן במה דברים אמורים בשלא נתן לתוכה עורות אבל נתן לתוכה עורות אפילו תוך שלשה ימים אין חייב לבער אמר רבא הלכה כרבי נתן אפילו יום אחד ואפילו שעה אחת. ת"ר הפת שעיפשה ונפסלה מלאכול אדם והכלב יכול לאוכלה מטמאה טומאת אוכלין בכביצה ונשרפת עם הטמאה בפסח הא אם נפסלה מלאכול לכלב אינה צריכה שריפה והכא נמי כל המיוחד לאכול לאדם טמא עד שיפסל מלאכול לכלב הא אם נפסל מלאכול לכלב נפיק מתורת אוכל והוה עפרא בעלמא והא דתניא לעיל הפת שעיפשה חייב לבער מפני שיכול לשוחקה ולחמע בה כמה עיסות אחרות ההיא *איירי בראויה לכלב: ד תניא בתוספתא (פ"ג) הקילור והאיספלנית והרטייה שנתן לתוכה קמח א"צ לבער מלוגמא שהסריחה אינו צריך לבער. [ג] ירושלמי [ד] מלוגמא שנתחמצה ואח"כ נסרחה זקוק לבער כתב רבינו האי כיון דמלוגמא שהסריחה א"צ לבער כ"ש טריא"ק שמערבין בו חמץ יבש שחוק עם בשר אפעה *שא"צ לבער. [ה] כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהלכות חמץ הל' י"ב) דבר שנתערב בו חמץ ואין מאכל אדם כלל כגון הטריאק"ה וכיוצא בו אע"פ שמותר לקיימו אסור לאוכלו עד לאחר הפסח אע"פ שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא: ה ועוד כתב (שם הל' י"א) בגדים שכבסו אותם בחלב חטה וכן ניירות שדבקו אותם בחמץ וכן כל שהוא כיוצא בו מותר לקיימו בפסח ואין בו משום בל יראה שאין צורת החמץ עומדת. וכן העיד רבינו משולם ז"ל על רבינו אליעזר הגדול ז"ל שהיו בגדיו מכובסין במים וקמח בפסח. וכן נהג אחריו רבינו יצחק ב"ר יהודה ז"ל וזקיני אב"ן ז"ל כתב ספק בידי על הכרים והכסתות שטחין אותן במי סובין אם צריך לבער. ונראה דאין צריך לבער דאין שם אוכל עליו ומאוס ופסול מלאכול לכלב ועוד דמיוחד לשכיבה. ואע"ג דאמרינן כופת שאור שמיוחד לישיבה צריך לבער אם לא שטח פניה בטיט [ו] משמע דלא מיפסל אלא ע"י הטיט הכא מאים טפי:

[דף מו ע"א] מתני' בצק החרש אם יש כיוצא בזה שהחמיץ אסור: גמ' אם אין שם כיוצא בו מהו. אמר ר' אבהו אמר רבי אלעזר כדי שיהלך אדם ממגדל נינוה לטבריא דהיינו מיל: ו מתני' כיצד מפרישין חלה בטומאה ביום טוב. רבי אליעזר אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה. [ז] בן בתירא אומר תטיל לצונן. [דף מו ע"ב] אמר רבי יהושע לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובבל ימצא אלא מפרישה ומניחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה. נראה דר' אליעזר ורבי יהושע לא פליגי אבן בתירא [ח] דלא מיסתבר דפליגי בהך סברא אם מחמצת בתוך המים. אלא דרבי אליעזר אשמעינן דמוזהר על חימוץ חלה ור' יהושע סבר דאינו מוזהר. אמנם בהא פליג רבי אליעזר אבן בתירא דסבר דטוב יותר שלא יקרא לה שם עד שתאפה אולי לא יזהר יפה בהטלתה לצונן [ט] ואם אירע שקרא לה שם היה אומר רבינו תם שתטיל לצונן: גמ' [דף מז ע"א] תניא רבי אומר הלכה כרבי אליעזר. ורבי יצחק אומר הלכה כבן בתירא. והלכה כרבי אליעזר כדפסק רבי. דקיימא לן הלכה כרבי מחבירו. ועוד דהך דרבי אליעזר שייכא באידך דר' אליעזר דאמר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה וחד טעמא הוא וכבר פסק שמואל הלכה כר' אליעזר דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"א ואמר ר' חנינא אפי' כעכבין דאין נושכות זו בזו [י] הסל מצרפן לחלה. ומ"ש ועוד דהך דר"א שייכא באידך דר' אליעזר כו' לא בא לחזק מה שפסק כר"א דהכא מאידך דר"א כיון דהלכה כאידך דר' אליעזר הלכה נמי כר"א דהכא דמה ענינם זה לזה. אלא הכא קאמר אחר שפסק כר' אליעזר דהכא אמר ועוד הך דר' אליעזר שייכא באידך דר' אליעזר וכו'. כלומר אי אפשר לקיים הא דרבי אליעזר דהכא בלאו מילתא דר' אליעזר דהתם [כ] *כיון דאינו מפריש מן העיסה במה יצטרפו לחלה. להכי הוצרך להביא ראיה דהלכה כרבי אליעזר דאידך ואחר אפייה יצרפם בסל. וכן פסק רש"י הלכה כר' אליעזר ויעשה עוגה קטנה אצל גדולה. [ל] משמע מדבריהם דאפילו היה שם מתחלה כדי חיוב חלה אפילו הכי בעי צירוף סל. ואינו נראה לריב"א דלא מייתי דר"א אלא אהכי נשי דליישי קפיזא קפיזא דלא היה בו שיעור חלה [מ] אבל אם מתחלה היה בו שיעור חלה אין צריך צירוף סל אלא הקפה בעלמא כדי לתרום מן המוקף. וכן מוכח *במילתיה דרבי אליעזר דקאי ארישא דקתני העושה עיסתו קבים פטור מן החלה עד שישוכו ר"א אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה. ועוד ראיה [נ] מדאמר רבי יהושע אף התנור מצרפו מסתמא בעודן בתנור אין נוטלין מהן חלה אלא התנור מצרפו להתחייב בחלה ואחר שהוציאה יפריש מהן חלה כל שכן אם לש בתחלה כשיעור חלה דלא צריך תו צירוף. ועוד מ"ש מתרומה ומעשר דלא צריך צירוף סל להפריש מזה על זה *כיון שהכל מיחייב כן גבי חלה נמי היכא דהכבר נתחייב לא צריך תו צירוף כלי אלא הקפה בעלמא [ס] [ע] ובמקום שיש כהן קטן שלא ראה קרי מימיו מותר לאפותה דחזיא ליה כדאמרי' בבכורות בפרק עד כמה (דף כז.) אין תרומת חוצה לארץ אסורה אלא במי שטומאה יוצאת עליו מגופו. וכן כתב בהלכות גדולות בשם רב כהן צדק ריש מתיבתא. ואף אם יש כהן גדול שיכול לטבול נראה דמותר לאפותה דחזיא ליה אע"ג דטומאה יוצאת עליו מגופו לא חמיר בתר דטביל טפי מטמא מת (שלא) שטבל דמסיק התם דאוכל בתרומת חוצה לארץ. ועוד דאפילו בלא טבילה חזי לבעל קרי על ידי ביטול כדאמרינן התם רבה מבטל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו: [דף מז ע"ב] איתמר האופה מיום טוב לחול. רב חסדא אמר לוקה ורבה אמר אין לוקה. רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל. ורבה אמר אין לוקה דאמרינן הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים חזי ליה [פ] ואסיקנא דבפלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע קא מיפלגי. דרבה דאמר אמרינן הואיל כרבי אליעזר. ורב חסדא דאמר לא אמרינן הואיל כרבי יהושע. דרבי אליעזר סבר הך חלה מוזהרין עליה בבל יראה ובבל ימצא מאי טעמא דאמרי' הואיל ואי בעי מיתשיל עלה ומשוי לה חול וחזיא ליה והדר מפריש אחריתי השתא נמי כדידיה דמי ומוזהר עליה בבל יראה ובבל ימצא. ור' יהושע סבר לא אמרי' הואיל הלכך לא זהו חמץ שמוזהרים עליו בבל יראה ובבל ימצא. [צ] ורבי פסק בהדיא כר' אליעזר הלכך הלכתא כרבה דקאי כר' אליעזר דהלכתא כוותיה: [דף מח ע"ב] מתני' רבן גמליאל אומר שלש נשים לשות כאחת ואופות בתנור אחד זו אחר זו. וחכ"א שלש נשים עוסקות בבצק. אחת לשה ואחת עורכת ואחת אופה. ר"ע אומר לא כל הנשים ולא כל העצים שוין. זה הכלל תפח תלטוש בצונן: גמ' מתני' בשלש בליקות דרבן גמליאל סבר שלש נשים מתחילות ולשות כאחת שלש בליקות וכשמגיעות לאפייה אופות זו אחר זו. ואע"ג שממתנת השלישית עד כדי שלש הסקות ושתי אפיות אין הבצק בא לידי חימוץ בשיעור הזה. וחכ"א שלש נשים עוסקות בבצק אחת לשה בתחלה וכשמתחלת לערוך מתחלת חבירתה ללוש וכשמתחלת הראשונה לאפות והשניה לערוך מתחלת השלישית ללוש נמצא שלשתן עוסקות בבצק בבת אחת. אחת אופה שלה ואחת עורכת שלה ואחת לשה שלה. והיינו דאמרי' תנא לשה מקטפת וחבירתה לשה תחתיה. מקטפת אופה וחבירתה *מקטפת תחתיה. אופה לשה וחבירתה אופה תחתיה. וחוזרות חלילה. כל זמן שעוסקות בבצק אינו בא לידי חימוץ. וכמה שיעור עיסה ללוש בפסח כי עיסה מרובה ממהרת להחמיץ יותר מן הקטנה. [ק] אמר רבה קבא מלוגנאה לפסחא. וכן לחלה. והאנן תנן חמשת רבעים קמח ועוד חייבין בחלה. ה"ק קבא מלוגנאה הוי כי האי שיעורא. כתוב בשם ה"ר יונה היכא דלש יותר מזה השיעור חכמי צרפת ז"ל אוסרין העיסה. ונ"ל להתיר דטעמא דהאי שיעורא משום דאמרי' כל זמן שעוסקין בבצק אין בא לידי חימוץ. ושיערו שבזה השיעור מועיל עסק הידים אפי' כל היום וביותר אין הידים מספיקות להתעסק בה מתוך גודלה ומ"מ כיון שאפי' אם לא נתעסקו בה כלל אינה אסורה אלא עד מיל זה העסק שמתעסקים בה אע"פ שאין כדאי לא גרע ממה שלא יתעסקו בה כלל. וכיון שאין שוהין בה יותר משיעור מיל מותר *מיהו לדעת הגאונים שאמרו שלכתחלה אין להניח העיסה רגע אחד בלא עסק א"כ לכתחלה אין ללוש יותר מזה השיעור ע"כ ותמיהני על מי שעלה על דעתו לאסור הא תנן בפרק שתי הלחם (דף לד.) לחם הפנים נילושה אחת אחת וכתיב שני עשרונים יהיה החלה האחת. [ר] ונהי שהחמירו חכמים שלא ללוש אלא עשרון אחד מ"מ היאך עלה על דעתם לאסור בדיעבד. אמר רב יוסף הני נשי דידן נהוג למיפא קפיזא קפיזא בפיסחא. אמר

הגה"ה

*ושיעור זה בבית שאין בו חום או יתרון שאר חמימות אבל לפי יתרון החמימות ממהר להחמיץ. ספר יראים. מרדכי:

הגהות הב"ח א איירי בראויה לכלב ותניא נמי בתוספתא הקילור: ב שא"צ לבער וכ"כ הרמב"ם: ג דהתם דכיון דאינו: ד במלתיה דר"א פ"ב דחלה דקאי ארישא דקתני העושה עיסתו קבים ונגעו זה בזה פטורין מן החלה וכו' ומסתמא בעודן: ה כיון שהכל מתחייב וכן גבי חלה: ו מקטפת תחתיה והשלישית לשה אופה לשה וחבירתה אופה תחתיה וחוזרות חלילה וכל זמן:

קרבן נתנאל

כשאר סתם דסתמא קמא הוי סתם יחידאה כר"מ או כר"א וסתמא [בתרא] אתיא כחכמים ואולמי הך סתמא וכמ"ש תוס' בפ' מרובה דף ע': [ק] **ולכתוב**. וקשה מ"מ בהא הוי להכריע דלפירש"י בחצי זית עובר באיסור בל יראה ולפי' ר"י חצי זית אינו בבל יראה. וצ"ל דרבינו ס"ל דלפירש"י חצי זית אינו עובר כי אם בעריבה לבד ע"י צירוף שיש שם חצי זית הרבה ובזה נסתלק קושיות תוס'. אלא דלר"י צ"ל דאפי' בעריבה אינו חייב לבער מדנאדו מפירש"י א"כ אין נפקותא יוצא מביניהם כי אם בעריבה ע"ז מספיק טעם הזה שישראל קדושים הם וגוררין ובזה נסתר מה שבנה ע"ז בס' פני יהושע סי' ט"ו על פירש"י דס"ל חצי זית עובר מדאורייתא מלבד זה שגה בראיה שר"ל שתוס' ג"כ ס"ל דעובר על חצי זית מדאורייתא דא"כ קושייתם שהקשה על פירש"י לדידהו נמי קשה ובהדיא כתבו תוס' דלא הוי אלא מדרבנן שמא יחזור ויתן טעם ע"ש וסכין מהירות פולטתו ע"ש: [ר] **סמך בירושלמי**. פ' כל שעה הלכה ב': [ש] **מוקי**. צ' שטחו בטיט והא דתנו שיחדה לישיבה הא קמ"ל דאי לא טחו בטיט סגיא אפי' יחדה לישיבה לא מהני. ב"ח. וזהו נגד הבבלי דבשמעתין משמע דר"א דאמר בטלה אפי' בלא טח בטיט כ"א יחדה לישיבה לחוד סגי: [ת] **כיון**. וקשה לי הא דאמרי' בפ"ק דף ו' הבודק צריך שיבטל מ"ט אי נימא משום פירורין הא לא חשיבו ומאי פריך אימא מש"ה צריך לבטל כדי שלא יצטרף הפרורין מבית ועליה או בית ואכסדרה ולא ביער אותם שני חצאי זיתים מש"ה צריך ביטול והוי ספיקא דרבנן. וצ"ל דהאיבעי קאי כגון שהחוט בין שני חצאי זיתים אלא שאין ניטלין עמהן וכמשמעות בהרמב"ם ובש"ע וצ"ע: [א] **ואבי העזרי כתב**. דס"ל כהנך גאונים שהביא הגהות מיימוני פ"ב דהל' חמץ ומלה דכל תיקו דאיסורא לחומרא ואפי' בשל סופרים: [ב] **ולאו**. והרב המגיד וכ"מ מבארים דוקא בדבוקים הא לאו הכי חייב לבער: [ג] **ירושלמי**. פרק כל שעה הלכה ז'. [ד] **מלוגמא**. היינו שנכנס פסח ואח"כ נסרחה והקילור והרטייה והספלנית מסריחין מיד. מש"ה פלגינהו בתוספתא ולא תני מלוגמא בהדייהו: [ה] **כתב**. ועיקר שהביא רבינו דין זה להורות דאסור באכילה. דאלו לקיימן בפסח ה"ל להביא דברי רמב"ם דין י'. ולא מהמאוחר דין י"ב ע"ש: [ו] **משמע**. הא דאמר בגמ' טח פניה בטיט בטלה פי' רבינו שטח פני הכופת מכל צד ובטל מתורת חמץ ע"י כך ולא כפירש"י שטח פניה לתקן לישיבה ובזה מיושב מה שהקשה מהרש"א בד"ה כופת שאור על מהרש"ל וז"ל ואין מובנים לי דהא קושטא לת"ק דטח בטיט מהני לבטל כו' דהא דטח בטיט מהני לבטל לתנא קמא היינו כשטח פני הכופת מכל צד ומפסיל החמץ בכך. ואינהו פליגי דטחו בטיט על גבה לתקן לישיבה ודו"ק: [ז] **בן בתירא**. ס"ל כר' יהושע דלא אמרי' הואיל וכ"כ תי"ט וא"ל דס"ל דאמרי' הואיל אלא ה"ט דמצוה להפריש מן העיסה דראשית עריסותיכם כתיב. וכ"כ ב"י סי' תנ"ז: [ח] **דלא**. דהא ר"ע אומר דף מ"ח תפח תלטוש ידיה בצונן לכ"ש שהמים צוננין מעכבין את העיסה להחמיץ: [ט] **ואם**. וא"ת אף שקרא לה שם תאפה ותשתרי מכח הואיל ואי בעי איתשל עלה כמ"ש רבינו בסמוך סי' ז'. ואין לומר כיון שיכול לעשות בלא הואיל אין לנו לעשות ע"י הואיל. דא"כ אפי' בלא קרא לה שם תטיל בצונן ולא לאפות ולהתיר מכח הואיל דכל חדא וחדא חזיא ליה. וי"ל בלא קרא שם שרי בלא הואיל כמו שפירש"י בריש הסוגיא ואע"ג דאיכא חדא דלא חזיא משתרי דכל חדא וחדא איכא למימר הא לאו חלה היא א"כ כשלא קרא שם לא שרי אלא מטעם הואיל. ועדיף משתטיל בצונן, שמא לא נזהר יפה משא"כ כשקרא שם הוי תרי הואיל ותרי הואיל לא אמרי'. והקשה מהרש"ל לקמן דף מ"ח יבלע מחדא על כל העיסה ומשתרי בלא הואיל. ותי' שצריך להפריש חלה שלימה. ע"כ לא יפה המה עושים בע"פ שמצרפין בסל כל המצות ומפרישין חצי מצה על המצות: [י] **הסל**. ע"כ דברי הרי"ף: [כ] **כיון**. וליכא למימר דיבלע מכל חדא וחדא דהא קתני ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה. משמע הא אחר אפי' קורא לה שם ומפריש חדא חלה על כל העיסה כולה. וא"ת הכל קשה יבלע מכל חדא וחדא. י"ל דהוא טרחא יתירא. א"כ דמצוה להפריש חלה שלימה כדכתיב תרימו חלה וכ"כ רש"י ויעשה עוגה קטנה אצל גדולה: [ל] **משמע**. דהא מתני' מיירי כשגלגל כשיעור חלה. דאי בדלית בה כשיעור חלה. מאי קאמר כיצד מפרישין חלה בטומאה. הא לית בה שיעור חלה ותאפה קבין קבין ואל יעשנה החלה בטומאה כדתנן במס' חלה וכ"כ הר"ן והמאור. אך קשה לי אימא איירי בדלית בעיסה שיעור חלה. ואפ"ה בעי צירוף סל כדי להפריש חלה על כל המצות דחיישינן שמא יבואו אח"כ לידי צירוף ונתחייב בחלה ואוכל טבל כמ"ש רבינו בפ"ק דביצה ס"ס י"ג וצ"ע: [מ] **אבל**. וקשה דהא רבינו גופא כתב בפ"ק דביצה סי' י"ג וז"ל ומיהו מוקף ודאי לא בעינן מדשרי אוכל והולך ואח"כ מפריש וי"ל דהכא קאי לפרש דברי ר"א ותנא בא"י קאי דבעינן מוקף. והתם איירי בחלת ח"ל. ועי"ל דהכא איירי בשתי עיסות שיש בכל א' כשיעור ורוצה להפריש מא' על חבירו דבזה בעינן מוקף. והתם בביצה מיירי כשלש עיסה אחת שיש בו כשיעור ומחלקה למצות או לא בעינן הקפה. ט"ז סי' תנ"ז: [נ] **מדאמר**. לפי מ"ש רבינו בהלכות חלה דנגיעה בעי קשה הא בתנור צריך ליזהר שלא יגעו מצות זו בזו בעודן לחין. כמ"ש רמ"א ס"ס תס"א וא"כ אמאי א"ר יהושע התנור מצרפן ומכאן ראיה שבדיעבד מותר אם נשכו זה בזה דחום התנור שולט למטה וכ"כ מהרש"ל בשו"ת סי' כ"ז שהביא ראיה לדין זה ויש לדחות ראייתו כמ"ש הוא בעצמו שיש קצת סעד ע"ש. אבל ראיה זו ראיה נכונה: [ס] **ובמקום** שיש כהן קטן שלא ראה קרי. או קטנה שלא ראתה נדה. ואי ליכא קטן וקטנה לא תקרא לה שם עד שתאפה ולכי נפק יומא טבא שרפינן לה. הרי"ף: [ע] **ובמקום** שיש כהן קטן. אבל כשאין במקום כהן קטן לא שרי מטעם הואיל ומקלעי אורח כהן דלא שכיחי: [פ] **ואסיקנא**. היינו הא דקאמר רמי בר חמא הא דרב חסדא ורבה מחלוקת ר"א ור"י היא. ורש"י פי' דפליגי בהואיל אי בעי בלע מכל חדא וחדא. אבל הרי"ף ורבינו מפרשי דרמי בר חמא ס"ל דפליגי בהואיל איתשיל כתחלת הסוגיא לפירש"י. אך קשה לי אי פליגי בהואיל איתשיל היאך תמצי לומר דרב חסדא כר"י. הא אמרי' לקמן דף ס"ב דרב חסדא סבר דלחומרא אמרי' הואיל ור"י אפי' לחומרא לא אמרי' הואיל: [צ] **ורבי פסק**. עי' בפ"ב די"ט סי' א' מ"ש בזה. וא"ת אימא טעמא דר"א לאו משום הואיל אלא היינו טעמיה דס"ל טובת הנאה ממון. וי"ל דס"ל לרי"ף ורבינו להלכה ט"ה אינו ממון ואנן קי"ל כר"א והוי קשה הלכתא אהלכתא. ועי' מ"ש סוף פרק האיש מקדש שמכאן מוכח נמי שמ"ש רבינו שם וכן הלכה הוא ט"ס: [ק] **אמר רבה קבא**. וגי' בש"ס אמר רב ועי' מ"ש בפ' כל שעה סי' ט"ו: [ר] **ונהי**. דאם אמרו בזריזין יאמרו בשאין זריזין כדקאמר לעיל

ליה אביי מאי דעתיך לחומרא חומרא דאתי לידי קולא הוא דקמספקא לה מחלה . אמר ליה דעבידו כר' אליעזר דתניא ר' אליעזר אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה [ש] דכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה' . ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"א . אמר ליה והא איתמר עלה א"ר יהושע בן לוי לא שנו אלא ככרות של בעל הבית שמוכשות זו את זו אבל כעכין לא . והא איתמר עלה א"ל תניא אפי' כעכין : מתני' שיאור ישרף והאוכלו פטור סידוק ישרף והאוכלו חייב כרת . איזהו שיאור כקרני חגבים . סידוק שנתערבו סדקיו זה בזה דברי ר' יהודה וחכ"א זה וזה האוכלו חייב כרת ואיזהו שיאור כל שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו . הא דתנן וחכמים אומרים זה וזה האוכלו חייב כרת [ת] תני לה בתוספתא בשם רבי מאיר . ואעפ"כ הלכתא כוותיה משום דתנינן לה במתניתין בלשון חכמים: גמ' אמר רבה מאי טעמא דרבי מאיר . אין לך כל סדק וסדק מלמעלה שאין לו כמה [א] סדקין מלמטה . ואע"ג דהלכתא כר' מאיר בשיעור שיאור וסידוק הא דתניא לעיל (דף מג.) בברייתא דלרבי מאיר לוקה על שאור בהא הלכתא כר' יהודה דאמר האוכלו פטור . [ב] דכיון דלא תני הא דרבי מאיר לעיל כי הכא בלשון חכמים א"כ [ג] חזרנו לכללנו ר' מאיר ור' יהודה הל' כר"י :

[דף מט ע"א] מתני' ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין הכל מלפני השבת דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בזמנו . רבי אלעזר בר צדוק אומר תרומה לפני השבת וחולין בזמנן : גמ' תניא אמר ר' אלעזר בר צדוק פעם אחת שבת אבא ביבנה בארבעה עשר שחל להיות בשבת ובא זונן ממונה של רבן גמליאל ואמר הגיע עת לבער את החמץ והלכתי אחר אבא וביערנו את החמץ . וקיימא לן כר' אלעזר בר צדוק דקאי כר"א איש ברתותא דהלכתא כוותיה (לעיל דף יג ע"א) : ז ירושלמי (פ"י ה"א) ר' לוי אומר האוכל מצה בערב הפסח [ד] כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו [ה] בבית חמיו לוקה . [ו] ונראה דדוקא מזמן איסור חמץ ואילך : ח מתני' ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול [ז] סעודת אירוסין בבית חמיו [א]ונזכר שיש חמץ בביתו . אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ויבער ואם לאו יבטל בלבו . להציל מן הגיים ומן הנהר מן הדליקה מן המפולת יבטל בלבו לשבות שביתת הרשות יחזור מיד ועד כמה הוא חוזר חכמים אומרים עד כביצה רש"י פי' דסבירא ליה מערבין לדבר הרשות . ולא נהירא דא"כ הוי סתם משנה דלא כהלכתא [ח] דקיי"ל דאין מערבין אלא לדבר מצוה . ובירושלמי (פרק י' הל' ז') מפרש מהו שביתת הרשות ההולך אצל רבו או אצל מי שגדול ממנו בחכמה . כאן שנה רבי המעשה גדול מן התלמוד [ט] דקרי ליה רשות גבי שחיטת פסחו ומל בנו וסעודת אירוסין : גמ' תניא אמר רבי יהודה אני לא שמעתי אלא סעודת אירוסין בלבד . א"ר יוסי אני שמעתי סעודת אירוסין ושבלונות . הרב הברצלוני ז"ל פסק כר' יוסי וכן בעל העיטור וסעודת האירוסין דמהניהין שתיהן בכלל : ט תניא ר"ש בן אלעזר אומר כל סעודה שאינה של מצוה אין ת"ח רשאי ליהנות ממנה כגון מאי אמר רבי יוחנן כגון בת כהן לישראל ובת תלמיד חכם לעם הארץ* דא"ר יוחנן בת כהן לישראל אין זיווגן עולה יפה . מאי היא אמר רב חסדא או אלמנה או גרושה או זרע אין לה במתניתא תנא או קוברה או קוברתו או זרע אין לה או מביאתו לידי עניות . איני והא אמר רבי יוחנן הרוצה שיתעשר ידבק בזרעו של אהרן וכל שכן תורה וכהונה מעשרתן לא קשיא הא בת"ח והא בעם הארץ . [ב]ת"ר ת"ח המרבה סעודתו בכל מקום מחריב את ביתו ומאלמן את אשתו ומייתם את גוזליו ולמודו משתכח ומחלוקות רבות באות עליו ודבריו אין נשמעין ומחלל שם שמים ושם אביו ושם רבו וגורם שם רע לבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות מאי היא אמר אביי קרי ליה בר מיחם תנורא . רבא אמר מרקד בי כובא . רב פפא אמר בר מלחך פינכי . רב שמעיה אמר בר מך רבע . וגרסי' בפרק ד' מיתות (דף נב:) א"ר אליעזר למה ת"ח דומה לפני עם הארץ . בתחלה דומה לקיתון של זהב . סיפר עמו דומה לקיתון של כסף נהנה ממנו דומה לקיתון של חרס שכיון שנשבר שוב אין לו תקנה :

הגה"ה

*ושאלת היאך אנו אוכלין בנישואי בת כהן לישראל ובת ת"ח לע"ה או כשמזמן את חבירו או כשיש לו אורחין הא סעודת הרשות נינהו . שמא ע"כ נהגו לומר שירות ותשבחות להקב"ה ולהללו על החסד שעשה עם אדם וחוה ועם שאר בריותיו תדיר א"כ אינן סעודות הרשות וסעודת הרשות לא מיקרי אלא היכא דאיכא שמחה בלאו מצוה כגון בשמחת מריעות או כגון בהנוכה שמרבין סעודות אלו לאלו ואלו לאלו . ושלום העני"י מאיר. מרדכי סי' תר"ס :

י ת"ר לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח שאם מת או גולה מובטח לו שבניו תלמידי חכמים . ואל ישא בת עם הארץ שאם מת או גולה בניו עמי הארץ . תנו רבנן לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישיא בתו לתלמיד חכם . משל לענבי הגפן בענבי הגפן [ג]דבר נאה ומתקבל . ואל ישיא בת תלמיד חכם לעם הארץ משל לענבי הגפן בענבי הסנה דבר כעור ואינו מתקבל . [דף מט ע"ב] תנו רבנן לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם . לא מצא בת תלמיד חכם ישא בת גדולי הדור . לא מצא בת גדולי הדור ישא בת ראשי כנסיות . לא מצא בת ראשי כנסיות ישא בת גבאי צדקה . לא מצא בת גבאי צדקה ישא בת מלמדי תינוקות . ואל ישא בת יהודי ע"ה מפני שהן שקץ ונשותיהן שרץ . [ד]ועל בנותיהם נאמר ארור שוכב עם בהמה . תניא רבי אומר ע"ה אסור לאכול בשר שנאמר זאת תורת הבהמה כל העוסק בתורה מותר לאכול בשר ושאינו עוסק בתורה אסור לאכול בשר . אמר רבי אלעזר יהודי עם הארץ מותר לנוחרו ביום הכפורים שחל להיות בשבת . אמרו לו תלמידיו רבי אמור לשוחטו . אמר להן זה טעון ברכה וזה לא טעון ברכה . ואמר רבי עקיבא עם הארץ אסור להתלוות עמו בדרך שנאמר כי הוא חייך ואורך ימיך על חייו לא חס על חבירו לא כל שכן אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן עם הארץ מותר לקרעו כדג [ה]אמר שמואל ומגבו . תניא אמר רבי עקיבא כשהייתי עם הארץ הייתי אומר מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור . אמרו לו תלמידיו רבי אמור ככלב . אמר להם זה נושך ושובר העצם וזה נושך ואין שובר העצם . תניא היה ר"מ אומר כל המשיא בתו לעם הארץ כאילו כופתה ומניחתה לפני הארי [ו]מה ארי דורס ואוכל אף עם הארץ מכה ובועל ואין לו בושת פנים . תניא אידך

[י] אלמלא צריכין אנו להם למשא ולמתן היו הורגין אותנו . תניא א"ר אלעזר כל העוסק בתורה בפני עם הארץ כאלו בועל ארוסתו בפניו שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב אל תקרי מורשה אלא מאורסה . גדולה שנאה ששונאין עמי הארצות את תלמידי חכמים משנאה ששונאים עובדי כוכבים את ישראל ונשותיהם יותר מהן . תנא שנה ופירש יותר מהם . תנא ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מוסרין לו עדות . ואין מקבלין ממנו עדות . ואין מגלין לו את הסוד ואין ממנין אותו אפוטרופוס על היתומים ואין מוסרין לו קופה של צדקה . ואין מתלוין עמו בדרך . וי"א אף אין מכריזין על אבידתו . ותנא קמא מאי לא תני על אבידתו . סבר זימנין דנפיק מיניה זרעא מעליא ואכיל ליה ומקיים ביה יכין רשע וצדיק ילבש . [ז]ואי קשיא לך הא דאמרן (חגיגה דף כב.) כמאן מקבלין סהדותא מעם הארץ כמאן כר' יוסי . ההוא ע"ה דהתם לאו כעם הארץ דהכא . דאלו התם ליתא במקרא ובמשנה אבל בדרך ארץ ובמצות איתיה כגון דלא חשיד אשבועתא ואגזלנותא ולא אחד מאנפי פסלנותא . אבל עם הארץ דהכא דחשיד אכל הני דאמרן הוא דחשיד על השבועה ועל הגניבה לפיכך אין ממנין אותו אפוטרופוס . וחשוד נמי אשפיכות דמים ולפיכך אין מתלוין עמו בדרך . ועוד שהוא חשוד על העריות כדאמר רבי אלעזר מותר לנוחרו ביום הכפורים כגון שהיה רץ אחר הזכור או אחר נערה המאורסה ביום הכפורים שמותר להציל בנפשו כדתנן (סנהדרין דף עג:) ואלו שמצילין אותן בנפשותיהן . ולא ידענא מה היה קשה לו לרב אלפס מההוא דחגיגה דקאמר כמאן מקבלינן סהדותא מעם הארץ דאדרבה מהתם מוכח שפסול לעדות כדאמר הכא דאין מקבלין ממנו עדות אלא שצריכין אנו להכשירן ולקבל מהן עדות שאם היינו מרחקים אותן ביותר היו עושין דת לעצמם וממנין להם דיינים מתוכם . כדאמר רבי יוסי התם (חגיגה שם) מפני מה אמרו הכל נאמנים על טהרת יין ושמן כל השנה כולה כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו ושורף פרה אדומה לעצמו . והא קאמר רב פפא כמאן מקבלין סהדותא האידנא מע"ה כרבי יוסי . משמע אע"פ שמן הדין לא היה לנו לקבל עדות מע"ה צריכין למיחש למאי דחייש רבי יוסי . ואי מיירי התם בעם הארץ שאין בו שום פסול כמו שכתב רב אלפס ז"ל למה יהא פסול לעדות . אלא ודאי פסול הוא וצריכין להכשירו משום דרבי יוסי . ועוד תימה הוא מה שכתב דהא דאמר רבי אלעזר דמותר לנוחרו ביום הכפורים מיירי כגון שהיה רץ אחר הזכור או אחר נערה המאורסה ביום הכפורים דמותר להצילו בנפשו וא"כ הוא כדבריו מאי איריא עם הארץ אפי' תלמיד חכם נמי . אלא כדפר"י דעם הארץ דלעיל מיירי במכיר וכופר כדי להכעים והוא רע לשמים ורע לבריות דהויא הריגתו פיקוח נפש כי הוא לסטים וחשוד על שפיכות דמים והריגתו בכל עת מצוה היא והצלת נפשות כיון שהוא רגיל בכך אע"פ שאין עושה כלום באותה שעה . ועם הארץ דהכא דקאמרינן עלה דאין מכריזין על אבידתו משמע דוקא על אבידתו אין מכריזין אבל אסור לגזול ממונו לא מיירי באותו עם הארץ דאיירי בו ר' אלעזר כיון דמותר לאבד גופו כ"ש ממונו [כ] כל כמה דלא ידע יכין רשע וצדיק ילבש כדפירש בב"ק (דף קיט.) ובע"ז (דף כו:) למאן דלית ליה זימנין דנפיק מיניה זרעא מעליא השתא גופו מותר ממונו לא כל שכן . אלא בעם הארץ אחר איירי . דכמה מיני עם הארץ יש כדאיתא בפ' שלשה שאכלו (דף מז:) ומ"מ אע"פ שאין חשוד בודאי על שפיכות דמים (א) אין טוב להתלוות עמו :

[דף נ ע"א] והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון זה אור שהיה יקר וחמוד הוא בעוה"ז וקפאון הן לעוה"ב . ר' יוחנן אמר אלו נגעים ואהלות שיקרות הן בעולם הזה וקפאון הן לעולם הבא . ריש לקיש אמר אלו בני אדם שיקרין הן בעוה"ז וקפאון הן לעולם הבא . כי הא דר' יוסי בריה דריב"ל חלש ואיתגיד אמר ליה מאי חזית . אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה . אמר ליה בני עולם ברור ראית ואנן היכי הויין . כי היכי דחשבינן הכא חשבינן נמי התם . [ח]ומה שמעת להו דאמרי אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו . ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן . מאן נינהו . אילימא ר"ע וחביריו משום הרוגי מלכות ותו לא . אלא הרוגי לוד : הדרן עלך פרק אלו עוברין

פרק רביעי

א' מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין. מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין. ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין או ממקום שאין עושין למקום שעושין [ט]נותנין לו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם [דף ג ע"ב] ואל ישנה אדם מפני המחלוקת. עד חצות תליא במנהגא מכאן ואילך בכל מקום אסור [א]והיה ריב"א אומר דבירושל' (הלכה א') מפרש טעמא משום דאף יחיד בשאר ימות השנה אסור לעשות מלאכה ביום שמביא קרבן ודייק התם [י]א"כ כל היום אסור כמו יחיד שמקריב קרבן. ומפרש התם משום דיחיד שמקריב קרבן ראוי להקריב כל היום. אבל פסח זמנו מחצות ואילך . והשתא נמי אע"פ שאין הפסח קרב כיון דבזמן הפסח היה אסור השתא נמי אסור כדאיתא במגילת תענית (פרק ה) ומייתי לה בשילהי בכל מערבין (דף מא.) אר"א בר צדוק אני ממשפחת סנאב בן בנימין ופעם אחת חל תשעה באב להיות בשבת ונדחה עד לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שי"ט שלנו היה פירוש שאבותיו היו מקריבין קרבן עצים בו ביום כדאיתא בפרק בתרא דתענית (דף כו.) בעשרה באב בני סנאב בן בנימין ורבי אלעזר ב"ר צדוק אחר חורבן היה אלא כיון שאבותיו היו מקריבין קרבן בו ביום ועשו בו יום טוב כל משפחותיו נוהגין בו יו"ט לעולם : גמ' מאי איריא ערבי פסחים אפילו ערבי שבתות וימים טובים נמי דתניא כל העושה מלאכה בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה אין רואה סימן ברכה לעולם . התם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור [ב] סמוך למנחה שרי הכא מחצות · אי נמי התם סימן ברכה הוא דלא חזי שמותי לא משמתינן ליה . הכא שמותי נמי משמתינן ליה : תניא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה במוצאי שבתות ובמוצאי ימים טובים ובכל מקום שיש בו נדנוד עבירה לאיתויי ת"צ אין רואה סימן ברכה לעולם . גרסי' בירושלמי (הל' א') הני נשי

תפארת שמואל

(א) אין טוב להתלוות עמו בדרך וכו' . נ"ב אבל בע"ה דלעיל שהוא חבירו מכיר כו' כמו שאמר על חייו לא חס על חבירו לכ"ש והשוד על שפיכות דמים אסור להתלוות עמו והוא מסכן בנפשו ודו"ק :

אמר

קרבן נתנאל

דף ל"ו : [ש] דכתיב . ה"פ אפי' כשהלחם הוא בסל וראוי לאכילה תרימו חלה . וסייעתא מן האי קרא לא מצינו בשום פעם בש"ס : [ת] תני . בתוספתא שלנו ליתא . ואפשר שכוון להך ברייתא דמייתי ת"ר סידוק כקרני חגבים דברי ר"מ זה וזה האוכלן חייב כרת אתאן לר"מ : [א] סדקין מלמטה · ע"כ דברי הרי"ף : [ב] דכיון דלא תני הא דר"מ לעיל כי הכא בל' חכמים . דהכי ה"ל למתני ואיזהו שיאור כל שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו והאוכלו-לוקה : [ג] חזרנו . וא"ת למה נפקא מיניה לדידן הא לר"י מ"מ שיאור לר"י אסור באכילה כמ"ש לעיל דף מ"ג מדקתני ונותנו לפני כלבו אתאן לר"י . וי"ל דכ"מ לר"מ אסור בהנאה ועובר בבל יראה . אבל לר"י אינו עובר ומותר בהנאה לתת לפני כלבו : [ד] כבא . וטעמא כי המלה יש לפניה ז' ברכות וברכת נישואין ג"כ יש לה ז' ברכות . מהרי"ל וה"פ קידוש יש ג' ברכות של הכוס וקידוש ושהחיינו ועל כרפס שתים על נט"י בזמניהם היה מברכים משום סרך תרומה ועל פרי האדמה . וברכת גאל ישראל ועל אכילת מצה . אבל נט"י וברכת המוציא לא חשיב דביום כשאוכל נמי מברך אלו שתי ברכות דלא כפי' מהרי"ו סי' קל"ג : [ה] בבית . מכות מרדות ודוגמתו בפרק שני נזירים דף כ"ח מאי לקה מדרבנן : [ו] ונראה דוקא . עי' בהר"ן באריכות : [ז] סעודות אירוסין . היינו בע"פ דאלו בחוה"מ אסור לעשות סעודת אירוסין . ועי' מ"א סי' רמ"ט ס"ק ג' מ"ש בזה ודבריו נכונים : [ח] דקי"ל . בפ' בכל מערבין סי' ב' : [ט] דקרי . אבל לקנות שביתת מצוה כגון שצריך לילך לנחר לבית האבל או לבית המשתה הוי כהולך לשחוט את פסחו . רש"י והרע"ב : [י] אילמלא . ביו"ד עי' מגילה דף כ"א תוס' ד"ה אלמלא : [כ] כל . ר"ל דבגמ' פריך ות"ק אמאי לא קתני אף אין מכריזין על אבידתו ומשני זימנין דנפיק מיניה זרע מעליא ואכיל ליה שנאמר יכין רשע וצדיק ילבש . נשמע מזה דיש אומרים לא ס"ל הך סברא דיכין רשע . ומ"מ דייקינן מיניה הא לגוזלו אסור ואמאי הא אפי' גופו מותר לאבד ממונו לכ"ש : הדרן עלך פרק אלו עוברין

פרק ד [א] והיה . ורש"י פי' טעם המנהג כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו ושחיטת פסח ותיקון מצה לצורך הלילה ורבינו נ"ל מפירש"י דא"כ ערב יו"ט סוכות הרי יש לו לטרוח בסוכתו וד' מינין כמו שכתי' ר"ת בפ' אותו ואת בנו דף פ"ג ד' פרקים בשנה משחיטין כו' הא דלא חשיב עיו"ט של סוכות משום דכ"ע טרידי בסוכה ולולב ואין להם פנאי להרבות בשחיטה . אבל רש"י לא ס"ל כתי' ר"ת כי אם כמו שכתי' תוס' במס' ע"ג דף ה' בענין אחר ע"ש . ולפ"ז ל"ק מערב סוכות כמו שכתי' תי"ט דשאני צרכי מצה מעשיית סוכה דסוכה רגילין להקדים לעשות : [ב] סמוך . עי' חידושי מהרש"ל וכ"פ הב"ח . אמנם במ"א בסי' רנ"א ס"ק ב' מסיק דהא דקתני מן המנחה למעלה מנחה קטנה והאריך בראיותיו . א"כ לפסק דידיה קושיא במקומו עומדת מאי קאמר סמוך למנחה שרי הל"ל התם ג' שעות ומחצה אחר חצות שרי הכא מחצות . וכ"ל ליישב ע"פ מה שאמר לקמן דף ק"ז איבעיא להו סמוך למנחה גדולה תנן דלמא אתי למימשך ואתי לאימנועי מלמעביד פסחא . או דילמא סמוך למנחה קטנה תנן ע"ז דייק הכא מאי איריא ערבי פסחים . אלא ש"מ הא דקתני מן המנחה ולמעלה היינו מנחה קטנה ותפשוט איבעיא דלקמן . ע"ז משני לעולם אימא לך מנחה גדולה אלא דהתם סמוך למנחה שרי והכא אפי' סמוך למנחה אסור . כל זה למדחי דלא תפשוט האיבעיא . אבל לפי האמת אמרי' הא דקתני מן המנחה ולמעלה היינו מנחה קטנה ומ"ש ע"ז בזה הוא דוחק ע"ש . אמנם נראה דאין הכרע בראיותיו דאיכא למימר דתקיעה שניה לבטל העיר ממלאכה היינו מדינא

ועד

דנהיגי דלא למיעבד עבידתא בריש ירחא מנהגא באפוקי שבתא לא מנהגא עד דתתפני סידרא מנהגא פירוש עד שישלימו סדר תפלה. כתב רבינו אבי העזרי ז"ל דוקא העושה מלאכה להשתכר אבל מתקן הוא כליו ובגדיו לשבת ויום טוב וכן מי שכותב לעצמו ספרים דרך לימודו מותר כל היום: ב רבא רמי כתיב כי גדול מעל שמים חסדך וכתיב כי גדול עד שמים חסדך הא כיצד כאן לעושין לשמה [א]כאן לעושין שלא לשמה כדרב דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה והא דאמר רבא גופיה בפרק שני דברכות (דף יז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. התם מיירי שלומד להתיהר ולהתפאר ולקנתר חביריו ולקפחם בהלכות ואין לומד על מנת לעשות והכא מיירי דומיא דאיירי ביה לעיל שפל ונשכר [ב]דלא עביד כולא שתא ולא עביד במעלי שבתא [ג] שעושה מצוה (שלא) בכוונה שלא לשמה [ד] וכה"ג אמרי' בירושלמי (משנה ד') פ"ק דברכות לא מודי רבי שמעון בן יוחי שמפסיקין לעשות סוכה לעשות לולב ולית ליה לר' שמעון בן יוחי המלמד שלא לעשות נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו. ולא יצא לאויר העולם: ג בני בישן נהוגין דלא אזלי מצור לצידן במעלי שבתא אתו בנייהו לקמיה דרבי יוחנן אמרו אנן מאי אבהתנא הוה אפשר להו [ה] אנן לא אפשר לן אמר להו כבר קבלו עליהם אבותיכם וכתיב שמע בני מוסר אביך וגו'. תניא דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור [דף נא ע"א] אי אתה רשאי להתירם בפניהם.[ו] [ג]אמר רב חסדא בכותאי משום דמסרכי ומדמי מילתא למילתא ואתו למישרי איסורא דאורייתא ולא כותאי בלחוד הוא דאסור למישרי להו אלא בכ"מ שאין בני תורה כדתניא רוחצין שני אחין כא' ואין רוחצין ב' אחין כא' בכבול. ומעשה ביהודה והלל בני רבן גמליאל שרחצו שניהם כאחת בכבול ולעזו עליהם בני מדינה ואמרו מימינו לא ראינו כך ונשמט הלל ויצא לבית החיצון ולא אמר להם מותרין אתם. [ד]תניא עם כל אדם רוחצין חוץ מאביו וחמיו ובעל אחותו. ר' יהודה מתיר באביו משום כבוד אביו. [ז] וק' היאך התיר ר' בית שאן בפ"ק דחולין (דף ו:) משום שהעיד על ר' מאיר שאכל שם עלה של ירק בלא מעשר מכל מקום בני המקום נהגו בו איסור. ופי' רבינו נסים במגילת סתרים דוקא דברים שידוע להן שהן מותרין ונוהגין בהן איסור לפי שרוצים להחמיר על עצמן אי אתה רשאי להתירן בפניהם אבל אם נוהגין מחמת טעות שסבורין שהוא אסור והוא מותר יכול להתירן לפניהם. ולפי זה ניחא הך עובדא דבית שאן דטעות היה שהיו סבורין שהוא א"י. והכי איתא בהדיא בירושלמי (הל' א') ר' יוסי ב"ר בון אמר כל דבר שאינידוע בו שהוא מותר והוא טועה ונוהג בו איסור נשאל ומתירין לו וכל דבר שידוע בו שהוא מותר (והוא טועה) ונוהג בו איסור נשאל ואין מתירין לו. כלומר אם בא לחכם לישאל אם יכול לזלזל במנהג שנהגו בו אבותיו כההיא דבני בישן לא יתיר לו החכם וכן נמי אדם שנהג איסור בדבר המותר לסייג ולפרישות לא יתיר לו החכם המנהג ההוא ממילא דהוי כמו נדר* כדאיתא בפ"ב דנדרים (ד' טו:)

הגה"ה

*מי שנהג להתענות בכל שנה בין כסא לעשור או שלא לשתות יין מר"ח או מי"ז תמוז ועתה רוצה לחזור מחמת שאינו בריא כתב מהר"ם שצריך ג' הדיוטות והוא שהיה דעתו כשהתחיל לעשות כן לעולם אפי' נהג פעם אחת. מרדכי:

תניא דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור אי אתה רשאי להתירן לפניהם משום שנאמר לא יחל דברו [ח] אבל החכם יכול להתיר להם בחרטה [ה]כמו שאר דברים ויפתח בחרטה שהם מתחרטים שנהגו כן לשם נדר. והא דאמר הכא דדוקא בכותאי או בני מדינה אי אתה רשאי להתירן בפניהם אבל שלא בפניהם או בפני ת"ח אתה רשאי לנהוג בו היתר קשיא אמאי והאנן תנן טותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם והוי ליה לאקשויי ממתניתין אהך ברייתא [ט] כדפריך לקמן ממתני' ארבה בר בר חנה דאכל תרבא דאייתרא. הילכך צריך לומר שיש חילוק במנהגים דמתניתין איירי במנהג חשוב שנהגו בני המקום על פי ת"ח ותלמיד חכם נהג עמהם. אבל מנהג גרוע של בני המדינה שנהגו מעצמם דבר אחד מותר להתירן שלא בפניהם כגון כל הני דחשיב בברייתא רחילת שני אחין וגילוח קונדיקיסון וישיבת ספסלי נכרים בשבת. ודאייתרא מנהג חשוב היה ע"פ תלמיד חכם: ד כי אתא רבה בר בר חנה אכל תרבא דאייתרא פירוש שני מקומות הן בחלב שעל גבי הקיבה אחת כקשת ואחת כיתר שעל גבי הקשת אסור [ו]ושעל היתר (מותר) איכא מאן דנהיג ביה איסורא ואיכא מאן דנהיג ביה היתרא ובבבל נהגו בו איסור וכי אתא רבה בר בר חנה מארץ ישראל לבבל נהג בו היתר כמנהג מקומו. עול לגביה רב עוירא ורבה בריה דרב הונא כיון דחזינהו כסייה [י] אתו ואמרו ליה [ז]לאביי אמר שויכנו ככותאי. ורבה בר בר חנה לית ליה נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם [כ] אמר אביי הני מילי מבבל לבבל ומארץ ישראל לארץ ישראל אי נמי מבבל לא"י אבל מארץ ישראל לבבל כיון דאנן כייפינן להו עבדינן כוותייהו. רב אשי אמר אפילו תימא מארץ ישראל לבבל ורבה בר בר חנה דעתו לחזור הוה. וקי"ל כרב אשי דהוא בתרא. ויש לאדם לילך אחר מנהג המקום שדעתו להשתקע שם בין לקולא בין לחומרא [ל] כי הא דר' זירא אכל מגרומתא דרב ושמואל בעלותו לא"י כי לא היה דעתו לחזור לבבל הילכך לא נהג חומרי המקום שיצא משם וכן רבה בר בר חנה אכל תרבא דאייתרא בבבל משום שהיה דעתו לחזור לארץ ישראל ולהכי לא נהג חומרי המקום שהלך לשם. ודוקא בצינעא שלא ישנה מפני המחלוקת ולהכי כסייה. אבל בפרהסיא לא. ולא מיבעי כי ההיא דאייתרא שיש לו לנהוג כחומרי המקום שהלך לשם ולא יקל מפני המחלוקת אלא אפי' ההולך ממקום שמחמירין למקום שמקילין ואפי' דעתו לחזור יש לנהוג כקולי המקום שהלך לשם ואל יחמיר כמנהג מקומו מפני המחלוקת בדבר שניכר בו שינוי מנהג. [מ] כדמוכח לקמן דקאמרינן ממקום שאין עושין למקום שעושין ואל ישנה אדם מפני המחלוקת ונעביד והא אמרת נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם ומשני רבא אין בזה משום שינוי מחלוקת כלומר ודאי לא יעשה כי צריך לנהוג חומרי המקום שיצא משם ואין בזה משום מחלוקת דמימר אמרינן מלאכה הוא דלית ליה פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא. משמע הא לא אפשר בלא מחלוקת היה לו לעשות מלאכה עמהם דגדול השלום ויש לו לעבור על מנהג מקומו כיון דלית ביה איסורא דאורייתא אלא שנהגו בו איסור להחמיר עליהן: ה [דף נב ע"א] רב נתן אתא [ח]מבירים לפומבדיתא ביו"ט שני של עצרת נגדיה רב יוסף

אמר ליה אביי לשמתיה מר. דהא רב ושמואל דאמרי תרווייהו [נ] מנדין על שני ימים טובים של גליות. אמר ליה הני מילי בשאר אינשי אבל הכא צורבא מדרבנן הוא ודטבא ליה עבדי ליה דמעורבא מימנו אנגידא דצורבא מדרבנן ולא מימנו אשמתא דרבנן. פירוש מימנו אנגידא מתקבלים אצל הרב ואין מלקין אותו עד שיסכימו כולם להלקותו. ולא מימנו אשמתא משום דאין משמתין אלא על דבר חמור ובדבר חמור אין תולקין כבוד לרב אלא משמתין אותו מיד. לפי זה השמתא חמורה היא מן המלקות. וגרסינן בפרק אלו מגלחין (דף יז.) מאי שמתא [ס] אמר רב שם מיתה: ו [דף נג ע"א] מתני' מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסח אוכלין מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין. מקום שנהגו להדליק ביום הכפורים מדליקין מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין ומדליקין בבתי כנסיות ובתי מדרשות ובמבואות האפלין ועל גב החולין: גמ' [ט]אמר רב יהודה אמר רב אסור שיאמר אדם בשר זה לפסח מפני שנראה כמקדיש בהמה ונראה כאוכל קדשים בחוץ ואפילו בשר שחוטה לפי שהשומע שאומר בשר לפסח [ע] הוא יחשוב שהקדישו מחיים ונמצא אוכל קדשים בחוץ. ודוקא גדי או טלה הראוין לפסח. ובאשכנז רגילין למלוח בשר לצורך הפסח ולייבשו ונזהרין מלהזכיר עליו פסח אלא אומר בשר זה ליו"ט. ונהגו כן על פי פירש"י שפי' שיהו סבורין שהקדישו לדמי פסח והילכך אפי' בשר בהמה נמי. (א) אמר רב פפא ודוקא בשר אבל חיטי ושערי לא דעבידי אינשי דמינטרי להו לפסחא. וגדי מקולס אע"ג שלא פרים ואמר בשר זה לפסח אסור דתניא רבי יוסי אומר תודוס איש רומי הנהיג בני רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסח שלחו לו אלמלא תודוס אתה גזרנו עליך נידוי מפני שאתה מאכיל לישראל קדשים בחוץ ואפילו במקום שנהגו לאכול צלי גדי מקולס אסור. [דף נג ע"ב] תודוס איש רומי גברא רבה היה ועוד היה מטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים: ז ואמר רבי כל המטיל מלאי לכיס של תלמידי חכמים זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר כי בצל החכמה בצל הכסף. גרסינן בסוף שני דייני גזירות [דף ק"א ע"ב] כתיב ואתם הדבקים בה' אלהיכם וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה והלא כבר נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אלא [פ] כל המשיא בתו לת"ח וכל העושה פרקמטיא לת"ח ומהנה לת"ח מנכסיו כאלו נדבק בשכינה. ת"ר איזהו גדי מקולס כל שצלאו כולו כאחד. נחתך ממנו אבר או שנשלק ממנו אבר אין זה מקולס: מקום שנהגו להדליק וכו' תניא בין שאמר להדליק בין שאמר שלא להדליק שניהם לא נתכוונו אלא לדבר אחד פי' תשמיש המטה:

[דף נד ע"ב] מתני' מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין. ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים בו. אמר רשב"ג לעולם יעשה כל אדם עצמו כת"ח: ח [דף נה ע"א] וחכמים אומרים ביהודה היו עושין

הגהות הב"ח א כאן שלא לשמה וכדרב יהודה א"ר דאמר רב יהודה: ב דלא עביד כולו שבתא ולא עביד: ג אמר ר"ח ובכותאי מ"ט משום: ד דתניא עם כל אדם רוחצין חוץ מאביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו: ה כמו שאר נדרים ויפתח בחרטה: ו ושע"ג היתר מותר: ז וא"ל לאבוה אמר להו שויכנו ככותאי: ח ר"נ אתא מבי רב לפומבדיתא: ט א"ר אמר רב אסור לו לאדם שיאמר בשר זה לפסח הוא מפני:

קרבן נתנאל

ועד תקיעה שניה ממנחה גדולה אינו רואה סימן ברכה. והאי דירושלמי שהביא הטור ח"מ בסי' של"א דפועל דאורייתא צריך לעשות אלא כ"ב עד סמוך לשקיעת חמה היינו משום דהתנה עמו לעשות עמו כפועל תורה. ובתקיעה שניה אינו אלא מדרבנן להרחקה. וא"ת מ"מ קשה לאיזה צורך הביאו הטור והפוסקים הך דינא דירושלמי. הלא הפועל אסור מדינא לעשות מלאכה מן תקיעה שניה. י"ל דכ"מ דמנכה לו אותן שעות מתקיעה שניה עד סמוך לשקיעת החמה דהא התנה עמו לעשות לו כפועל תורה וכל תנאי שבממון קיים כנ"ל: [ג] שעושה מצוה שלא בכוונה שלא לשמה. כמו כן לומד תורה מחמת עצלות שלא רצה לעשות מלאכה. אבל תוס' בפ' היה קורא ובתענית דף ז' פי' שעוסק בתורה כדי שיקרא רבי או כדי שיכבדוהו ע"כ. ובין כך ובין כך כיון שסוף סוף המצוה נעשית והוא אינו מכוין לא לעבירה ולא למצוה שכר יש בעמלו עיין ברמזים: [ד] וכה"ג אמרי' בירושלמי. אדלעיל מהדר שאמר שלא לשמה היינו שאין לומד ע"מ לעשות. ע"ז מסתייע מן הדין ירושלמי: [ה] אנן לא אפשר לן. מהא הוכיח מ"א ס"ק א' בסי' רנ"א הא דאמרי' העושה מלאכה בערבי שבתות אינו רואה סימן ברכה אבל פרקמטיא שרי. ולי אין ראיה מזה אימא עד חצות היום עושה בסחורה ולא יותר ונראה להביא ראיה מהאי שלהי פרק איזהו נשך דרב אשי שלא לרבינא בהדיא פניא דמעלי שבתא לישדר לי מר עשרה זוזי דאיתרמי לי קטינא דארעא למיזבן ע"ש. ראיתי בחידושי פוסקים של אדמו"ר מוהא"ב שמביא ראיה מהך עובדא דבני בישן שאפי' התרת נדר לא מהני דכי בפעם א' מתו כולן אבוהון ובפעם אחת באו בניהם לשאול שאלה זו אלא ודאי שגם בתחלה נהגו בניהם ג"כ שלא הלכו מצור לצידון. א"כ קשה אמאי אמר להו ר"י אל תטוש תורת אמך תיפוק ליה מלדם צריכים לקיים נדרם אלא ודאי פשוט להכי קאמר אל תטוש דלא מהני להו התרת חכם אבל אי מלד עלמא היה רשאי להתיר להם ודלא כפוסקים שאמרו דמהני התרת נדר אפי' למנהג שנהגו אבותיהן ע"כ. ולא אוכל להבין את מושל. דאיכא למימר משום הכי בניהם שיש בהם שעדיין לא נהגו במנהג אבותיהם מש"ה אמר ר"י להן שאל ישנו ממנהג אבותיהן משום אל תטוש: [ו] אמר רב חסדא ובכותאי. משמע הא בפני ת"ח רשאי להתיר בפניהם. ונסתפק ר"י במנהג שאינו חשוב דיכולין להתיר בפני ת"ח אם יכול להתיר להם כדמשמע לקמן ולא רצו לומר להם מותרין אתם משום דבני מדינה חשיב להו ככותאי אבל לתלמידים משמע שהיו אומרים מותרים אתם. או דילמא דיכול להתיר עלמו בפניהם אבל להם אין להתיר וה"ק לא ר"ל להם מותרים אתם ומה שהתמרתם לא מחמת איסור אלא מחמת מנהג שטות ולתלמידים היה מתיר עלמו בפניהם אבל לא להם. ורבינו לא הזכיר מספק זה שנראה פשוט לו מדקתני לא ר"ל מותרים אתם ודייק הא במקום ת"ח היה אומר להם מותרים אתם. והא דקתני אי אתה רשאי להתירן בפניהם בכותאי משמע הא במקום ת"ח רשאי להתירן בפניהם אבל אין רשאי לומר להם מותרים אתם. דאיכא למימר לרבותא נקט הכי דבכותאי אפי' בפניהם אסור לנהוג היתר: [ז] וקשה היאך התיר רבי בית שאן. וקשה איתא בית שאן מקום ת"ח היה. ותי' פ"ח דבית שאן היה מכובשי עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל. ושם לא היו מצויים ת"ח כמ"ש תוס' ריש גיטין באשקלון. ובס' משא מלך תי' דבמקום ת"ח רשאי לנהוג היתר בפניהם. אבל אסור לומר להם מותרים אתם וא"כ מ"מ קשה היאך התיר רבי בית שאן ואמר להם מותרים אתם. ולפי מ"ש לעיל רבינו ס"ל דרשאי לומר מותרין אתם נ"ל כתירוץ ראשון: [ח] אבל החכם יכול להתיר לו בחרטה כמו שאר דברים. מדקאמר יכול להתיר לו ולא אמר יכול להתיר להן וקאי אכולהו שיכול להתיר החכם אפי' מנהג בנים שהיו נוהגים במנהג אבותיהן. ש"מ דבכה"ג אין החכם יכול להתיר. והדעת תורה נותן זה. דהא עיקר התרת חכם. אחר שהנודר מתחרט שקיבל עליו מתחלה בתורת נדר והוי כנדרי שגגות. וזה שייך באדם עלמו שנהג באיזה דבר לסייג ולפרישות. משא"כ בבניהם שנוהגים במנהג מחמת אבותיהם שקבלו עליהם מנהג זה. מאי מהני פתח חרטה של הבנים אם הם מתחרטים אבותיהם אשר בארץ המה אינם מתחרטים. אך הב"י סי' רי"ד כתב ז"ל דהא דאמרי' בפ' מקום שנהגו דברים המותרים ואחרים נוהגים בו איסור א"א רשאי להתיר בפניהם. והיינו דוקא בכותאי או במקום שאינם בני תורה. היינו דוקא כשהיו יודעין שהן מותרים ואסרו עלמן בהם. ובניהם החזיקו במנהג אבותיהם וסוברים דמדינא אסירי כי האי דבני בייסן דאיתא התם דא"א רשאי להתירן בפניהם ממילא בלא התרת חכם. ומיהו ע"י שאלת חכם ופתח חרטה מתירין להם ע"כ. ונראה לפרש דה"ק דודאי ע"י שאלת חכם אין יכול להתיר להם מנהג של אבותיהן. אך בהך שנהגו בניהם שסברי שמדינא אסור והוי לגבייהו כמו נדר וכדי להגליל שלא יכשלו בעון נדרים יוכל להתיר להם אותו נדר ומנהג. אמנם אותו מנהג שצריך לנהוג כמנהג אבותיהן אין להם היתר בחרטה משום אל תטוש. אמנם אין איסור חמור עליו כמו נדר שהנהיג מלד עלמו. כנ"ל. וה' ינחני בדרך אמת. וכל הפוסקים האריכו בזה. מהרשד"ם ומהר"י קולון ובס' פרי חדש א"ח סי' תמ"ח ובסי' תל"ו. ובשו"ת מים רבים בי"ד סי' ס"ה וס"ו והנלע"ד כתבתי. והילך לשון פ"ח בסי' תל"ו בדיני מנהגי איסור. ומיהו ע"י שאלת ופתח חרטה מתירין להם כשאר נדרים כן נ"ל עיקר. והכי איתא בירושלמי דגרם התם בני בישן קבלו עליהם שלא לפרש בים הגדול אתון שאלון לרבי א"ל אבותיכם נהגו שלא לפרש בים הגדול אנו מה אנו. א"ל מכיון שנהגו בהן אבותיכם באיסור אל תשנו ממנהג אבותיכם. ופריך ואין אדם נשאל על נדרו ומשני תמן מי שנדר נשאל ברם הכא אבותיכם נדרו. כלומר כיון דכן אין לבנים התרה כסברת הרשד"ם. הדר פריך כ"ש יהיו מותרים. כלומר אם אפי' האבות שנדרו יש להם התרה במכ"ש הבנים שהם עלמם לא נדרו דקילי טפי והשיבו דרבי תלמידיה דר' יהודה דאמר אסור לפרש בים הגדול. כלומר וא"כ היה מנהג מיוסד ע"פ הדין ולית ליה התרה. מהכא שמעינן דמנהג מחמת סייג אית ליה התרה תרתי שמעינן מיניה דכי היכי דלאבות יש להם התרה ה"ה לבנים וכל דכן הוא עכ"ל. ואגב שיטפיה במחילת כבודו לא דק. דכפי ס"ד המקשן סבר שהן נהגו שלא לפרש בים הגדול כמו שנהגו קלת בני אדם שלא לאכול גבינה או לפת שהוא דבר רשות. ומש"ה פריך כ"ש יהו מותרים בלי התרה כלל אטו אם נהגו אבות איסור בדבר הרשות שאתה אומר שהבנים צריכים לנהוג כמנהג אבותיהם. כמו שהזכיר סברא זו במ"א סי' תס"ח ובפרי חדש שם מכח קושיות ר"א מזרחי ע"ש. אמנם בתר דמשני דרבי ס"ל כר"י דאמר אסור לפרוש בים הגדול. נמלא הנדר משום סייג מש"ה אין להתיר לבנים אפי' ע"י התרת חכם: [ט] כדפריך לקמן ממתני' ארבה בר בר חנה. דודאי בשינויא דרב אשי דמתלק בין דעתו לחזור או אין דעתו לחזור. מתני' וברייתא נמי מתורלים. אך על המקשן קשה אמאי לא פריך מתני' וברייתא אהדדי: [י] ה"ג אתו ואמרו ליה לאבוה. פי' רב הונא. ור"ן פי' אבוה דשמואל: [כ] אמר אביי הני מילי מבבל לבבל. עי' בס' פ"ח א"ח סי' תל"ו שהאריך בזה בקונטרס דיני מנהגי איסור: [ל] כי הא. פ"ק דחולין דף י"ח: [מ] כדמוכח לקמן. בשמעתין דף נ"א: [נ] מנדין על שני י"ט של גליות. הקשה הר"ן לפעמים מלינו דמנדין על דבריהם כהאי דהכא. ובכירה אמרי' המבשל בחמי טבריא לוקה מכות מרדות שהוא מדבריהם. ותי' דבמלתא דעיקרא מדרבנן משמתינן ליה אבל אם הוסיפו על דאורייתא ועבר על ההוספה מנגדינן ליה. והפ"ח א"ח ריש סי' תל"ו מתוי ליה מאה עוכלי בעוכלי ומסיק דהכל לפי ראות עיני הב"ד פעמים כך פעמים כך ע"ש באריכות ודבריו נכונים: [ס] ה"ג אמר רב. שם מיתה: [ע] הוא יחשוב שהקדישו מחיים ונמצא אוכל קדשים בחוץ. והו פי' תוס'. ורש"י פי' שיהו סבורין שהקדישו לדמי פסח והתוס' הקשה על פירש"י דא"כ הל"ל שהוא קרוב לתעילת קדשים. ולכאורה לפי תירוצם עדיין קשה דהל"ל קרוב לתעילת קדשים ומטעם זה יהיה אסור אפי' עגל ופרה ופשוט דמה"ט אינו אסור אלא לכתחלה ומטעם שנראה כאוכל קדשים בחוץ אפי' דיעבד אסור ולפ"ז מנהג אשכנז גם ע"פ תוס' דלכתחלה מיהא אסור אפי' עגל ופרה. ועפ"ז אמרתי ליישב הא דפריך ובשר לא מיתיבי כו'. ולא מותיב תיכף על רב. דלא ה"מ למפרך על רב דה"א גדי מקולס הוא אסור בדיעבד ושאינו מקולס אינו אסור אלא לכתחלה כמו שהקשה הב"ח. אלא דלפ"ז צ"ל דליתא להך טעמא כלל דקרוב לתעילת קדשים אפי' לאסור לכתחלה. א"כ קשה על רב פפא דמתיר חטים לפסחא אפי' בשר עגל ופרה נמי שרי. וזהו שפריך ובשר לא אדרב פפא מאי איריא חטה אפי' בשר נמי וע"כ צ"ל דשאר בשר נמי אסור מטעם קרוב לתעילת קדשים. ורב דאמר נראה כאוכל קדשים בחוץ אפי' בדיעבד אסור וצריך קבורה. א"כ קשה מיתיבי וכו' ודו"ק: [פ] כל המשיא בתו לת"ח ועושה פרקמטיא ומהנה מנכסיו

תפארת שמואל

פרק ד (א) אמר רב פפא ודוקא בשר וכו'. ולפי' התוס' קשה למה לא חילק מיניה אפי' בבשר בהמה כשאינו גדי או טלה דשרי ועוד אמאי צריך טעמא להיתר גבי חיטי ושערי משום דמינטרין וכו' תיפוק ליה דלא שייך להקדישן לפסח כ"א לדמים וצ"ל דלאו דוקא חיטי קאמר וטעם דמינטרי שייך אכל דבר ודו"ק: ועע"פ

מלאכה בערבי פסחים עד חצות ובגליל לא היו עושין כל עיקר . הלילה ב"ש אוסרים וב"ה מתירין עד הנץ החמה : גמ' מעיקרא קא מנהגא ולבסוף תני איסורא . א"ר יוחנן לא קשיא הא רבי מאיר הא רבי יהודה . דתניא א"ר יהודה ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ובגליל לא היו עושין כל עיקר אמר לו רבי מאיר וכי מה ראיה יהודה וגליל לכאן אלא מקום שנהגו לעשות עושין ומקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ומתני' דרים פירקין רבי מאיר ומתני' דסיפא כר' יהודה ופלוגתא דב"ש וב"ה בלילה ובגליל ואליבא דר' יהודה ולר' מאיר לא פליגי ב"ש וב"ה בדבר זה דליכא איסורא אלא מנהגא ובמנהגא לא שייך פלוגתא דליחזי היכי נהוג . ואע"ג דרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה . יראה דהלכה כרבי מאיר בזה [צ] דסתם משנה דרים פרקין עדיף מדברי חכמים : מתני' ר' מאיר אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם ארבעה עשר גומרה בארבעה עשר אבל לא יתחיל בה בתחלה בארבעה עשר ואע"פ שהוא יכול לגומרה . וחכ"א שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות החייטין והספרין והכובסין ר' יוסי בר' יהודה אומר אף הרצענין : [דף נה ע"ב] גמ' תניא ר' מאיר אומר כל מלאכה שהיא לצורך המועד גומרה בי"ד ושאינה לצורך המועד [illegible] ואינו מתחיל בה בי"ד [illegible] עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות במקום שנהגו . (ג) נהגו אין לא נהגו לא [ק] ויראה דהך דשרי ר' מאיר לגמור במקום שלא נהגו הייט עד חצות דוקא דלאו לך לצורך המועד יותר מלספר ולכבס ולכך התירו ואפי' להתחיל ואפי' הכי לא התירו אלא עד חצות . [ר] ובשם הר"י ז"ל כתבו דכל היום שרי מדקתני בסיפא דהך ברייתא עד חצות מכלל דרישא לצורך המועד גומר כל היום ואין נראה לי כדבריו דלא מצי למיתני בענין אחר כיון דקתני עושין מלאכה בערבי פסחים הוצרך לשנות עד חצות : ט מתני' מושיבין שובכין לתרנגולים בארבעה עשר . ותרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה מתה מושיבין אחרת תחתיה : גמ' השתא אותובי מותבינן אהדורי מבעי אמר אביי סיפא אתאן לחולו של מועד אמר רב הונא לא שנו אלא תוך ג' למרדה דאכתי לא פרח נימרא מינה ואין טורח כל כך בחזירתה . ואחר ג' לישיבתה דפסדי ביעי לגמרי . דהיכא תרתי לטיבותא דזוטר טירחא וניפש פסידא . אבל לאחר שלשה למרדה דפרח נימרא מינה אפי' לאחר ג' לישיבתה אסור ותוך ג' לישיבתה דאכתי לא פסדי ביעי לגמרי אפי' תוך שלשה למרדה לא מהדרינן . ורבי אמי אמר אפי' תוך שלשה לישיבתה מהדרינן . במאי קא מיפלגי מר סבר להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו ומ"ס להפסד מועט נמי חששו ונראה דבהפסד מועט תוך שלשה פליג רבי אמי אבל בטירחא דבתר שלשה למרדה לא פליג ארב הונא . יש פוסקים כרב הונא לחומרא . אבל למאי דפסיק ר"ת וריב"א (מ"ק סי' א') דאיסור מלאכה בחול המועד דרבנן א"כ אזלינן בה לקולא : מתני' גורפין זבל מתחת רגלי הבהמה בארבעה עשר ובמועד מסלקין לצדדין : גמ' [ש] תנו רבנן הזבל שבחצר מסלקין אותו לצדדין . ואם נעשית החצר כרפת בקר מוציאין אותו לאשפה : מתני' מוליכין ומביאין כלים מבית האומן אע"פ שאינו לצורך המועד : גמ' אמר רב פפא בדיק לן רבא תנן מוליכין ומביאין כלים מבית האומן ואע"פ שאין לצורך המועד והא אנן תנן אין מביאין כלים מבית האומן ואם חושש להם שמא יגנבו מפנן לחצר אחרת ומשנינן ל"ק הא בארבעה עשר והא בחולו של מועד בי"ד מביאין ובחולו של מועד אין מביאין אא"כ לצורך המועד . וכן הלכתא :

הדרן עלך פרק מקום שנהגו

פרק עשירי

א [דף צט ע"ב] ערבי פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך . ואפי' עני שבישראל לא יאכל עד שיסב . ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין ואפילו מן התמחוי . הא דקתני סמוך למנחה לא יאכל הא מקמי [הכי] אכיל ומי מצי אכיל . חמץ מו' שעות ולמעלה הא אסור מדאורייתא . מצה נמי לא אכיל דאמר [א] בירושלמי (פרק זה הלכה א) האוכל מצה בערב הפסח כאלו בא על ארוסתו בבית חמיו ואי מיני תרגימא הא אמרי' לקמן (דף קז.) דשרי . וי"ל מצה עשירה דמצי אכיל . דהא דאמרינן דאסור לאכול מצה בערב פסח היינו במצה שראויה לצאת בה ידי חובתו בלילה . וכן נוהג ר"ת בערב הפסח שחל להיות בשבת שהיה עושה סעודה שלישית במצה עשירה : ב עד שתחשך תימה אמאי תנא עד שתחשך טפי מבערבי שבתות ובערבי ימים טובים דלא קתני אלא לא יאכל מן המנחה ולמעלה והו לא וי"ל דאתא לאשמעינן [ב] אף על גב דבשבתות ובשאר ימים טובים יכול להוסיף מן החול על הקדש [ג] ולאכול קודם שתחשך כדאמרינן פרק תפלת השחר (דף כז:) מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קידוש על הכוס בערב הפסח לא מצי אכיל עד שתחשך . וכן משמע (בירושלמי) [בתוספתא שילהי פ"ב] דקאמר פסח מצה ומרור אוכלין בבת אחת ומאימתי אוכלן משתחשך ותניא נמי [א] לקמן (דף קכ:) הפסח אינו נאכל אלא בלילה .

הגהות הב"ח א לר' יוסי גופיה אמאי איצטריך :

הגהות הגרי"ב [א] לקמן לא מצאתי רק בזבחים מ: במשנה וצ"ל הכא ותנן :

ומצה איתקש לפסח דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו [ד] פירוש סמוך למנחה מתשע שעות ולמעלה דמנחה גופה מט' שעות ומחצה ולמעלה וסמוך לה ט' שעות : גמ' תניא לא יאכל אדם בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מט' שעות ומחצה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב דברי רבי יהודה . רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך . וקי"ל הלכה כר' יוסי מחבירו . ומתניתין דערבי פסחים ד"ה היא דמודה ר' יוסי בערב הפסח שלא יתחיל הסעודה מט' שעות (ומחצה) ומעלה משום חיובא דמצה ובערבי שבתות ובעי"ט היכא דאתחיל ליה מקמי ט' שעות ואימשיך ליה בסעודתיה עד דקדיש ליה יומא פרים ליה למפה על השלחן ומקדש והדר גמר ליה לסעודתיה . [דף ק ע"א] דתניא מפסיקין לשבת דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר אין מפסיקין . ומעשה ברבן שמעון בן גמליאל ורבי יהודה ורבי יוסי שהיו מסובין בעכו וקדש עליהן היום ואמר רבן שמעון בן גמליאל לר' יוסי רצונך שנפסיק וניחוש לדברי רבי יהודה חברנו . אמר לו בכל יום אתה מחבב דברי בפני רבי יהודה ועכשיו אתה מחבב דברי רבי יהודה בפני . הגם לכבוש את המלכה עמי בבית . [א"ל א"כ] לא נפסיק שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות אמרו לא זזו משם עד שקבעו הלכה כרבי יוסי . תימה הוא על לשון רי"ף שכתב שמודה רבי יוסי בערב הפסח שלא יתחיל בסעודה מתשע שעות ולמעלה אלמא דסבירא לרבי יוסי דבערב שבת שרי אף להתחיל ופסק הלכה כמותו . והדר תו קאמר וערבי שבתות וימים טובים היכא דאתחיל ליה מקמי תשע שעות ואימשיך ליה וכו' [ה] אמאי נקט מקמי תשע שעות. והרמב"ן כתב שמצא בהלכות רב אלפס ז"ל מדוייקת היכא דאתחיל מקמי דקדיש יומא . אבל בהלכות גדולות כתב מן תשע שעות דמעלי שבתא ומעלי יומא טבא לא מתבעי ליה לאינים מיתחיל בסעודתא דתניא לא יאכל אדם וכו' ואפילו רבי יוסי לא אמר אלא דאי אתחיל לא מפסיק אבל לכתחלה לא יתחיל . והא ליתא דהא אמרינן בשמעתין אלא הא דקתני ושוין שמתחילין אימתי אי בערבי שבתות וימים טובים הא מיפליג פליגי אלמא דרבי יוסי שרי אף להתחיל . וה"ר ישעיה מטראני הביא ראיה לדברי הלכות גדולות מדאיצטריך ליה לרבי יוחנן לפסוק הלכה כר' יוסי בערב שבת להפסקה [ו] מכלל דלא סבירא ליה כוותיה בהתחלה . דאי סבר כוותיה השתא להתחיל שרי כל שכן שאין צריך להפסיק אלא שמע מינה דוקא בהפסקה פסק כוותיה ולא בהתחלה . [ז] והא ליתא דא"כ תיקשי לך [א]לרבי יוסי גופיה מאי איצטריך ליה לאשמועינן דאין מפסיקין השתא אתחולי מתחלינן איפסוקי מיבעי אלא ודאי כמו שפירש ר"י דתרי מילי נינהו דאפשר דאע"ג דשרי רבי יוסי להתחיל ולא חייש ליכנס כשהוא תאב מכל מקום לכשתחשך צריך להפסיק מפני כבוד השבת הלכך אע"ג דרבי יוחנן סבר כרבי יוסי בהתחלה הוצרך לפסוק כמותו בהפסקה וכן פסקו רשב"ם ור"י דמותר להתחיל בסעודה בערב שבת עד שתחשך . וכן מוכחת סתם מתני' מדתני ערבי פסחים עד שתחשך מכלל דבערב שבת וי"ט שרי . אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה לא כרבי יהודה דאמר אדם מפסיק סעודתו ועוקר את השלחן ומברך ברכת המזון ומקדש ואח"כ גומר סעודתו . ולא כרבי יוסי דאמר גומר סעודתו ואחר כך מקדש . אלא פורס מפה ומקדש ואחר כך שרי המוציא וגומר לסעודתיה ומברך ברכת המזון. מדלא הביא רב אלפס דברי רבי יוחנן ורבי יוסי בר חנינא דאמרי הלכה כרבי יהודה בערב הפסח ואוקימנא לה להפסקה מכלל דאיהו לא מפליג בהפסקה בין פסח ובין שבתות וימים טובים ובכולהו פסיק כשמואל דפורס מפה ומקדש . ומה שכתב לעיל בערבי שבתות ובערבי ימים טובים היכא דאתחיל וכו' פרים מפה וכו' ולא הזכיר ערב הפסח משום דהוי בכלל ערבי ימים טובים דלענין הפסקה אין טעם לחלק ביניהם דבשלמא לענין התחלה משום חיובא דמצה ראוי לחלק ביניהם כדי שיאכל מצה לתיאבון . אבל בהפסקה שהוא משום כבוד שבת ויום טוב אין טעם לחלק ביניהם . [ח] ואם תאמר כיון דחזינן דר' יוסי בר חנינא ור' יוחנן מפלגי בהפסקה בין פסח לשבת היכי שבקינהו רב אלפס ופסק כשמואל . ונראה לי דרב אלפס סבר כשינויא דרב פפא דהוא בתרא דמוקי מתני' כרבי יהודה ורבי יוסי פליג אף בערב הפסח [ט] ורבי יוחנן ורבי יוסי בר חנינא בהתחלה איירי ולא בהפסקה וברייתא בתרייתא משבש לה מן קדם קמייתא ואע"ג דרב פנחס בריה דרב אמי קבלה ומשום הכי קאמר הש"ס אלא מחוורתא כדרב הונא מסתברא ליה לרב אלפס לשבש בתרייתא ולאוקמי לשינויא דרב פפא כדי שלא נצטרך לחלק בהפסקה בין שבת לפסח דיותר מסתבר להחמיר בהפסקה שהיא משום כבוד שבת מבפסח ושינויא דחיקא הוא דשני רב נחמן בר יצחק כדי להעמיד דברי רב הונא ולא אזלינן בתריה אלא אמרינן מחמת קושיא זו דפריך הש"ס לרב הונא מדרבי יוחנן ורבי יוסי בר חנינא הדר ביה הש"ס מהאי דקאמר אלא מחוורתא כדרב הונא ומוקמינא לשינויא דרב פפא ומשבשינא לברייתא בתרייתא ורב פנחס שקבלה לא הוי שמיע ליה הך קמייתא . אומר אני שזו היא סברת רב אלפס וסברא נכונה היא ולא כמו שפסק רשב"ם לענין הפסקה הלכה כרבי יוחנן בערב הפסח וכשמואל בערבי שבתות וימים טובים . כך דנתי דעת רב אלפס . אלא שנסתכלתי

תפארת שמואל

(ג) דסתם משנה דרים פירקין וכו' . ותימה אי חשבינן כסתם ואח"כ מחלוקת ואי חשבינן כולהו כחדא עניינא אלא שכייל כל הני מקומות שנהגו א"כ הוי חדא משנה וכי לא עדיף חכמים מת"ק ואעפ"כ נראה שהדין עם המחבר שהרי כל הני מקום שנהגו הלכות פסוקות הן וכיילינהו רבי בהך פירקא דמקום שנהגו בע"פ כודאי ג"כ הלכה פסוקה היא : (ג) נהגו אין לא נהגו לא ויראה . ובגמ' שלנו מסיק אחר וש"מ לצורך המועד אין שלא לצורך המועד לא ש"מ לכאורה נראה דה"פ במקום שנהגו הוא דיש להתיר במלאכה אבל במקום שלא נהגו לא תמצא שום היתר ואף במקום שנהגו אינו מותר אלא לצורך המועד וכו' אבל מדברי הרא"ש יראה שנפרש הסיפא ועושין מלאכה בערב פסח עד חצות במקום שנהגו בכל מלאכות מותרים אפי' שלא לצורך המועד ואף להתחיל ודוקא במקום שנהגו אבל במקום שלא נהגו אסורים כל המלאכות וכמו שמסיק לצורך המועד אין וכו' ולפ"ז אף במקום שלא נהגו שרי לצורך המועד לגמור המלאכה אבל לא לכתחלה והלשון מגומגם ואולי לא גרים לצורך המועד אלא נהגו אין וכו' וכדפירש"י וכן הוא דעת הר"ן אלא שהוא מפרש הלשון יותר מגומגם נהגו אין כלומר במקום שנהגו איסור הוא דבעינן לצורך המועד וכו' וצ"ע :

וגם

קרבן נתנאל

רצונו אם שמשיא בתו לא"ח לא די בזה כ"א צריך לעשות פרקמטיא בשבילו . ואם אינו מספיקו צריך להנהותו עוד מנכסיו . כי אם שלם אלה לא יעשה לו להחזיקו . צריך לבטל מלימודו . וכל המחזיק בשלשתן או כאלו מדבק בשכינה : [צ] דסתם מתני' דרים פירקין עדיף מדברי חכמים . וקשה דהא כתב רבינו בפרק הפועלים סי' י"א דקי"ל כחכמים ולא כת"ק משום דחכמים נשנו בלשון רבים אבל ת"ק אשכתא טובא דיחידים הם . וא"כ דברי רבינו סתרי אהדדי . ומה שלכאורה תירץ מ"א בסי' קפ"ח דבב"מ סמך על טעם אחר שכתב שם . ליתא . דהא באוקימתיה דר' אסי ודאיסי כתב רבינו שם כמו כן דהלכה כחכמים ובהני שינויי לא שייך טעם אחר ונראה מדנקט וחכ"א ביהודה כו' אחר כמה משניות . והפסיק בהפלוגתא משום דתני לה סתם מתני' מקום שנהגו גבי הלכתא פסיקתא דכל הנך מתני' מקום שנהגו להדליק ואינך הלכתא פסיקתא נינהו כדמשני בב"ק דף ק"ב . וזהו שדייק רבינו דסתם מתני' דרים פירקין עדיף מדברי חכמים אבל במקומות אחרים קים ליה דהלכה כחכמים . ומ"א תירץ דבב"מ שהמחלוקת החכמים בצדו קי"ל כחכמים [אך] בפרק זה אין המחלוקת שנויה בצדו רק אחר כמה משניות לכן מקרי סתם גמור ועדיף מחכמים ובפ' יש נוחלין דף קכ"ב ד"ה סתם כתבו תוס' היפך תי' מ"א כיון שאין מחלוקת בסמוך גרע טפי דהדר ביה רבי מן הסתם ע"ש . ובהכי ניחא מה שהקשה בס' מגיני שלמה במס' יבמות הלא קי"ל כר"א בן יעקב בכ"מ אפי' עד סתם משנה ועי' מ"ש פ"ק דקדושין סי' ס"ב ורא"בי אומר שאסור במלאכה משעת האור שהוא אורתא . ולפי' תוס' דרא"בי סבר לענין איסורא קאמר . מש"ה לא פסקינן דמנהגא הוא מדתני לה גבי הלכתא פסיקתא אלא דלפירש"י דרא"בי אמנהגא קאי קשה . וי"ל ע"פ מ"ש התי"ט בפ"ב דכלאים כל היכא דלא איתפרים טעמיה דרא"בי לא קי"ל כוותיה . משא"כ ביבמות דף ל"ז ודף ס' מפרש טעמיה דרא"בי . וזהו כלל חידוש גדול : [ק] ויראה דהך דשרי ר"מ לגמור במקום שלא נהגו . דהא דקתני ברישא כל מלאכה שהיא לצורך המועד גומרה בי"ד קאי אמקום שלא נהגו . והיינו לצורך המועד . והא דקתני בסיפא מקום שנהגו אין לא נהגו לא קאי כשאינו לצורך המועד : [ר] ובשם הר"י ז"ל כתבו דכל היום שרי . וקשה לפי' ר"י מאי אריא במקום שנהגו שלא לעשות אפי' במקום שנהגו לעשות נמי שייך הך דינא . שיכול לגומרה אפי' אחר חצות . ב"ח . ולי לק"מ דהא ברישא סתמא קתני . ואיירי בין במקום שנהגו ובין במקום שלא נהגו דתרווייהו בהך דינא שוין : [ש] ת"ר הזבל שבחצר מסלקין אותו לצדדין . מדהביא הרי"ף ורבינו ברייתא זו על י"ד . נ"ל הא דמשני רבא הא והא בחוש"מ דלאו דוקא ה"ה דה"מ לאוקמיה הא והא בי"ד . אלא דאשמעינן כח דהיתרא דאם חצר נעשה כרפת אפי' בחוה"מ מפנין לאשפה : הדרן עלך פרק מקום שנהגו

פרק י [א] בירושלמי פרק זה הלכה א' ועיין פרק אלו עוברין סי' ז' מ"ש מזה : [ב] אע"ג דבשבתות ויו"ט יכול להוסיף מחול על הקודש ולאכול קודם שתחשך . מכאן ראיה דלא כמ"א בסי' תל"ד דבליל שבועות אין מקדשין על היין עד ל"ה דכתיב תמימות תהיינה . והקשיתי לשאול לפ"ז מאי פריך מאי איריא ערבי פסחים אפי' ערבי שבתות נמי דאם בע"ש ויו"ט אסור לאכול מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב . אבל קודם למנחה מותר לאכול דזה הוי כשיעור עיכול אע"ג שזמן אכילה שבת ויו"ט הוא מבעוד יום . ומינה בע"פ שאסור לאכול עד שתחשך ה"א שמותר לאכול מן המנחה ולמעלה . וא"כ ודאי צריכה רבה דצריך לאשמעינן ערבי פסחים . ואפי' להפוסקים דביו"ט של עצרת נמי אסור לאכול עד שתחשך . אף לדידהו קשה קושיית תוס' אמאי לא משני דתנא בפסח קאי . ומה שתי' תוס' דמשום פסח לא הוי מנית ערבי שבתות . אמנם לפי מ"ש לא יוכל למתני ערבי שבתות וצ"ע : [ג] ולאכול קודם שתחשך . ובירושלמי דתני ע"ש לא יאכל אדם מן המנחה ולמעלה עד שתחשך . לאו דוקא . או משבשתא היא מכל הלין ברייתות דשמעתין דלא תני בהו עד שתחשך : [ד] פירוש סמוך למנחה . מדברי רי"ף עד הלכה כר' יוסי : [ה] אמאי נקט מקמי תשע שעות . והר"ן הליץ בעדו משום דאף ערבי פסחים בכלל י"ט נקטה הכי . ורבינו ס"ל לדוחק דהא בברייתא דמייתי עלה תני ערב יו"ט וממעט ערב פסח : [ו] מכלל דלא ס"ל כוותיה בהתחלה . והא דקאמר ה"ג דאפי' ר' יוסי לא קאמר . ה"פ דלא קי"ל כר"י אלא להפסקה אבל לא להתחיל . וכ"כ תוס' . ולפ"ז נ"ל להביא ראיה אחרת דאין הלכה כר"י בהתחלה מדפסק ר"י הלכה כר' יוסי בע"ש להפסקה . וקשה אמאי צריך למפסק הא בלאו הכי קי"ל ר"י ור' יוסי הלכה כר' יוסי . אלא לאורויי דוקא בהפסקה קי"ל ולמעוטי בהתחלה לא קי"ל כר' יוסי : [ז] והא ליתא דא"כ הקשי לך לר"י גופא מאי איצטריך לאשמעינן דאין מפסיקין כו' . ואין בזה השגה להר"ר ישעיה דאיהו מפרש הא דר' יוסי דתני אין מפסיקין אפי' בערב פסח דאין מתחילין כמ"ש הר"ר יחיאל בתוס' ד"ה מכלל דפליגי : [ח] וא"ת כיון דחזינן דר"י בר חנינא ור' יוחנן כו' היכי שבקינהו רב אלפס ופסק כשמואל . ויש לייש' דאזיל הרי"ף לשיטתו בפ' חבית סי' ד' ובפ' הדר סי' כ' דאין הלכה כר"י לגבי תרווייהו רב ושמואל . ומש"ה לענין פורס מפה רב נמי כשמואל ס"ל דאמר שבת קבעה נפשיה ואין הלכה כר"י במקום רבים . אלא שרבינו אזיל לשיטתיה בפ' כירה סי' ד' . ובפ' במה בהמה פסק כר"י לגבי תרווייהו . ומש"ה מתמיה על פסק הרי"ף . ובזה ניחא שבסמוך מיישב רבינו פסק הרי"ף . ומראשית דברי הרי"ף לא יוכל לתרץ הכי . כי ודאי להרי"ף לשיטתיה לק"מ . אלא שרבינו רצה לקיים פסק הרי"ף לשיטתיה : [ט] ורבי יוחנן ור"י בר חנינא בהתחלה איירי ולא בהפסקה . יש תימה היאך אסיק אדעתיה דר' יוחנן בהתחלה מיירי . מדקאמר הלכה כר' יהודה בע"פ ש"מ דפליג ר' יוסי בערב

פסח

בראשית דבריו שכתב ומתניתין דערב הפסח דברי הכל היא דמודה רבי יוסי בערב הפסח שלא יתחיל וכו' נמצא דסבר כאוקימתא דרב הונא ולפי זה לא יכולתי לתרץ דע"כ לדבריו דרב הונא צ"ל דר' יוחנן ור' יוסי בר חנינא בהפסקה איירי ולמה לא הביא דבריהם לפסוק כמותם בהפסקה דערב הפסח. ומכל מקום מה שכתבתי דברים נכוחים הם ויש לסמוך עליהם דאף בערב הפסח סגי בפריסת מפה וכן פסק הר"ז הלוי והרמב"ן ז"ל. ומה שכתב רב אלפס והדר שרי המוציא וגומר סעודתו הקשה עליו הר"ז הלוי אילו היה צריך לברך המוציא הוה טעון ברכת המזון אסעודה הראשונה שלא מצינו ברכת המזון אחת לשתי ברכות של המוציא ועוד דחזינן לקמן גבי חברים שהיו מסובין דתפלה לא הוה הפסק להצריך המוציא וכ"ש קידוש ולא קשיא מידי דאף על פי שטעון המוציא אין צריך לברך ברכת המזון על מה שאכל כדאיתא בפרק כל הבשר (דף קז:) השמש מברך על כל פרוסה ופרוסה משום דהוי כנמלך שאינו יודע אם יתנו לו יותר וצריך לברך המוציא על כל פרוסה ואינו צריך לברך ברכת המזון על מה שאכל מדלא קאמר מברך אחר כל פרוסה ופרוסה. ומה שהקשה מתפלה תירץ ה"ר יונה דלא דמי דהכא כיון שקדש היום נאסרה עליו אכילה הלכך כמי שנגמרה אכילה הראשונה דמי וכשאכל אחר הקידוש הוי התחלת אכילה אחרת וצריך לחזור ולברך ומיהו קשה לרב אלפס מהא דאמרינן בירושלמי (פ"ק דברכות הל' ו') גבי הא דאמר ברכה הסמוכה לחבירתה אינה פותחת בברוך ופריך והרי קידוש פי' דסמוכה לבפה"ג ופותחת בברוך ומשני שניא שאם היה אוכל מבעוד יום ומשך סעודתו עד שיקדש היום אינו אומר בורא פרי הגפן. ואילו היה קידוש הפסק להצריך המוציא משום דנאסרה עליו האכילה [י] הוא הדין דנאסרה עליו השתיה וצריך לברך בורא פרי הגפן קודם קידוש. ונראה לי דלא קשה דודאי האיסור אכילה גורם לקידוש דהוי הפסק להצריך המוציא [כ] אבל בורא פרי הגפן שהוא קודם הקידוש בשביל איסור השתיה לא הוי הפסק. וכן כתב ה"ר יצחק גיאות ז"ל יש מי שסובר דקידוש לא הוי הפסק דלא עקר דעתיה מאכילה ולא דייק. וכן כתב בהלכות גדולות דצריך לברך המוציא:

ג [דף ק ע"ב] **תניא** כוותיה דשמואל ושוין שאין מביאין את השלחן אלא אם כן קידש ואם הביא פורס מפה ומקדש. והא דתניא בפ' כל כתבי הקודש (דף קיט:) שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מצא נר דלוק ושלחן ערוך כו'. לא קשיא דערוך ומסודר היה במקום אחר כדי להביאו אחר הקידוש ובימיהם היה להם שולחנות קטנים והיו מסובין על המטה וכל אחד שולחנו לפניו כדמוכח בפרק שלשה שאכלו (דף מו:) ואין טורח והפסק להביא השלחן אחר הקידוש. אבל לדידן שהשולחנות שלנו גדולים וטורח להביאם אחר הקידוש להפסיק כל כך בין קידוש לסעודה נהגו להביא השלחן קודם קידוש ולפרוס מפה ומקדש. [ל] ובירושלמי דקאמר דפורסין מפה כדי שלא יראה הפת בושתו שהוא מוקדם בפסוק ודין הוא שיקדים בברכה ומקדימין ברכת היין. וקשה מאחר דברייתא איירי בכל ערב שבת מאי מייתי ראיה מינה ליושב וחשכה לו שדי לו בפריסת מפה. ופירש הר' יחיאל מפרי"ש דהכי מייתי ראיה דכי היכי דהכי פריסת מפה כאילו לא הביא השלחן הכי נמי אהני כאילו עקר את השלחן. והני מילי לקידוש אבל להבדלה אינו מפסיק כדבעינן למימר לקמן. והא דאמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה לומר שפורס מפה ומבדיל ואחר כך גומר סעודתו כדרך שהוא עושה בקידוש ליתא:

ד **אותן** בני אדם שקדשו בבית הכנסת אמר רב ידי קידוש יצאו ידי יין לא יצאו. ואע"פ ששתה וגם דעתו לשתות יין בביתו אפי' הכי צריך לברך בביתו בורא פרי הגפן דשינוי מקום חשוב כהיסח הדעת. ודוקא משום שנוי מקום. אבל אם קדש בביתו יצא ידי יין ואין צריך לברך על היין שבתוך המזון. והוא הדין נמי אם הבדיל על הכוס במקום סעודה בין שהבדיל קודם שנטל ידיו [מ] בין שהבדיל לאחר שנטל ידיו א"צ לברך על היין שבתוך המזון. דהא רב סבירא ליה דיש קידוש שלא במקום סעודה. וא"כ אין חילוק בין קידוש להבדלה. [נ] וראיה מהא דאמרי' בפ' כילד מברכין (דף מב.) בירך על היין שלפני המזון פוטר את היין שלאחר המזון שהיו רגילין לקבוע עצמן בשתיה קודם נט"י וכן אחר שנגמרו סעודתן קודם בהמ"ז וכל שכן שפוטר את היין שבתוך המזון. שאפי' מ"ד התם דיין שבתוך המזון אינו פוטר את היין שלאחר המזון. היינו משום דיין שבתוך המזון בא לשרות ואינו חשוב כיין שלאחר המזון שבא לשתות. אבל יין שלפני המזון שבא לשתות דעדיף מלשרות פשיטא שפוטר יין שבתוך המזון הבא לשרות. ועוד דאם צריך לברך על היין שבתוך המזון היכא שבירך על היין שלפני המזון א"כ מאי קאמר התם יין שלפני המזון פוטר יין שלאחר המזון תיפוק לי דיין שבתוך המזון פוטר יין שלאחר המזון. ודוחק הוא לומר דמיירי בלא שתו יין בתוך הסעודה. אלא על כרחך יין שלפני המזון פוטר את היין שבתוך המזון ואע"ג דהתם מוקי לה בשבתות וימים טובים והקזת דם שאדם קובע סעודתו על היין. הוא הדין בחול נמי אם היה לפניו יין דעתו לשתות בתוך המזון ולא נקט שבתות וימים טובים אלא דאז הוא רגילות לקבוע סעודתו על היין. תדע דבימים טובים נמי אם לא היה בדעתו לשתות אחר המזון ואחר כך נמלך ושתה צריך לברך כי הכל תלוי בדעתו. וכן כתב שם הראב"ד ז"ל דוקא במקום שאין היין מצוי להם אבל במקום שהיין מצוי כגון במקומות הללו אין הפרש בין שבתות לימי החול. ואף אם נאמר דדוקא נקט שבתות וימים טובים. היינו דוקא לפטור את היין שלאחר המזון לפי שאינו רגילות כל כך לקבוע לשתות יין לאחר המזון אבל בתוך המזון שכל אדם רגיל לשתות פשיטא דאפילו בימות החול פטר ליה יין שלפני המזון באקראי. הלכך נראה דיין קידוש והבדלה שעל שולחנו או בשאר פעמים כשמברך על היין לפני המזון באקראי בעלמא [ס] ואפילו בחול ודעתו לשתות יין בתוך הסעודה אין צריך לברך על היין שבתוך הסעודה. (א) וגם אין צריך לברך ברכה אחרונה על מה ששתה:

ה [דף קא ע"א] **ושמואל** אמר אף ידי קידוש נמי לא יצאו ולרב למה ליה לקדושיה בביתיה. כדי להוציא בניו ובני ביתו. ואע"פ שכבר יצא יכול להוציאם כדאמר בראש השנה (דף כט.) כל הברכות כולן אף על פי שיצא מוציא. ואע"ג דאמר התם חוץ מברכת היין. כיון דהאי בפה"ג לחובת הקידוש כקידוש דמי ויכול להוציאם אע"פ שכבר יצא ושמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא. להוציא אורחים ידי חובתן דאכלי ושתו בבי כנישתא. ואזדא שמואל לטעמיה דאמר. שמואל אין קידוש אלא במקום סעודה דכתיב וקראת לשבת עונג במקום עונג שם תהא קריאה. סבור מינה ה"מ מבית לבית אבל ממקום למקום לא. אמר להו רב ענן בר תחליפא זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דשמואל ואפי' מאיגרא לארעא הוה מקדש. וה"ה מחדר לחדר. אבל מפנה לפנה בבית אחד אפי' טרקלין גדולים א"צ לברך. והכי אמרי' בשמעתין דמפנה לפנה לא חשיב שינוי מקום. והכא גרסינן ממקום למקום ולקמן גרסי' מפנה לפנה. ומבית לבית דלקמן היינו ממקום למקום דהכא. ואף רב הונא סבר אין קידוש אלא במקום סעודה. ואף רבה סבר דאין קידוש אלא במקום סעודה דאמר אביי כי הוינן [ע] בי מר הוה מקדש לן ואמר לן טעימו מידי דילמא אדעייליתו לביתייכו מתעקרא לכון שרגא ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קידוש אלא במקום סעודה. האי טעימו מידי דקאמר היינו אכלו לחם כדאמרינן בפ' שלישי דשבועות (דף כב:) כדאמרי אינשי נטעום מידי ואכלו ושתו · ובפרק קמא דשבת (דף יא.) עביד ליה עגלא תילתא אמר ליה לטעום מר מידי אמר ליה בתעניתא יתיבנא. אפי' אם יועיל מיני תרגימא להשלים סעודה שלישית מסתברא דלענין עיקר סעודת שחרית וערבית אינו מועיל. [פ] יש רוצים להביא ראיה מכאן שאין מקדשין אלא לאור הנר ומפרשי מתעקרא לכון שרגא ולא תוכלו לקדש בלא נר. וליתא דה"פ ולא תאכלו בלא נר אבל אם היו רוצים לאכול בלא נר היו יכולים לקדש ועל מה שלא היו אוכלים לא היה מקפיד לפי שיכולין לקיים שלש סעודות למחר. וקי"ל כשמואל דאין קידוש אלא במקום סעודה. ואע"ג דקי"ל כרב באיסורי וגם רבי יוחנן סבר כרב דאמר אף ידי יין נמי יצאו והני דאיתותב ביין בקידוש לא איתותב. מכל מקום הלכה כשמואל כיון דהנהו אמוראי סברי כוותיה. והמקדש שרוצה לאכול במקום אחר יכול לקדש לאוכלים שם דלדידהו הוי מקום סעודה. וכן משמע הכא דמסתמא אחד מבני העיר מקדש בבית הכנסת להוציא האורחין. [צ] והמקדש כיון שדעתו לקדש בביתו אין לו לשתות כי אסור לו לטעום עד שיקדש. אע"ג דרב דאמר ידי יין לא יצאו מיירי כששתה מן הקידוש שקידש בבית הכנסת דאם לא שתה פשיטא שלא יצא כיון דאיכא הפסק בין ברכה לשתיה. מ"מ לשמואל דאמר ידי קידוש לא יצאו איירי בלא שתה דכיון דצריך לקדש בביתו אי אפשר לו לשתות. וכיון דהלכתא כשמואל המקדש בבית הכנסת אי ליכא אורחין נראה דהויא ברכה לבטלה. ורבינו נסים ז"ל כתב במגילת סתרים דהא דאמרינן דאין קידוש אלא במקום סעודה היינו היכא שהיה בדעתו מתחלה לאכול במקום הקידוש ושוב נמלך ואכל במקום אחר אבל אם מתחלה קידש אדעתא דהכי לאכול במקום אחר יצא ידי קידוש. והביא ראיה מהא דאמר [ק] בירושלמי בסוף כילד מברכין מי שסוכתו עריבה עליו ליל י"ט האחרון מקדש בביתו ועולה ואוכל בסוכתו. ולכאורה נראה דהירושלמי פליג אגמרא דידן [ר] דלפי הירושלמי מאי קאמר לשמואל למה ליה לקדושי בבי כנישתא לימא להוציא כל בני העיר שדעתם לאכול בביתם. אלא שיש לפרש דה"ק ולשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא וכו' דאתי למיטעי ונפק מיניה חורבה דמאן דחזי סבר שיש קידוש שלא במקום סעודה שלא יעלה על לבם לומר להוציא את מי שדעתו לאכול בביתו שהרי אין אדם סומך על זה הקדוש והכל מקדשין בביתן. ומשני דלא אתי למיטעי שיבינו הכל שהוא להוציא האורחים שבבית הכנסת [ש] ומיהו בהא פליגי אגמרא דידן דמשמע התם דרב ושמואל לא פליגי אהדדי: דגרסינן התם סוכה שבעה כילד גמר לאכול לא יתיר סוכתו אלא מוריד הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יו"ט האחרון. ריב"ל אמר צריך לברך תוך ביתו. רבי אחא בר יעקב בשם שמואל אמר אם קדש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר צריך לקדש ור' חנינא בשם רבי אושעיא אמר רב מי שסוכתו עריבה עליו ליל י"ט [האחרון] מקדש בתוך ביתו ועולה ואוכל בתוך סוכתו. אמר רבי אבא ולא פליגי [ת] דהא דאמר רבי אושעיא אמר רב כשהיה דעתו לילך לבית אחר ודקאמר שמואל בשלא היה דעתו לאכול בבית אחר. מיהו יש לתרץ דלא פליג אגמרא דידן והא דמשמע בירושלמי דמועיל תנאי לשמואל היינו ממקום למקום כמו [א] מארעא לאיגרא דהכי איירי בירושלמי מבית לסוכה. אבל מבית לבית ודאי פליגי כדמפרש בגמרא דידן שקדשו בבית הכנסת ולשמואל לא מהני תנאי ולרב מהני תנאי אפילו מבית לבית. והשתא פריך שפיר לשמואל למה ליה לקדושי בבי כניסתא אם אין תנאי

קרבן נתנאל

פסח והא ברייתא מפורשת ושוין שאין מתחילין. וע"כ א"א לאוקמיה כ"א בערב פסח. וא"כ ע"כ ר' יוחנן לענין הפסקה איירי וצ"ע רב: [י] **ה"ה** דנאסרה עליו השתיה וצריך לברך בורא פרי הגפן קודם קידוש. לכאורה אין סתירה מהך דהירושלמי דמשני התם אליבא דר' יוסי דאמר אוכל והולך עד שתחשך ולדידיה א"צ לברך לא המוציא ולא פרי הגפן דלא נאסר עליו האכילה. אבל לר"י צריך לברך המוציא ועל היין. וי"ל דמ"מ לר"י נמי קשה והרי קידוש הוי ברכה הסמוכה לחברתה ועוד דלר' יוסי עכ"פ משתחשך נמי לדידיה אסור באכילה ובאותו זמן צריך לקדש ואי לא מברך על היין ה"ה שאין לברך המוציא: [כ] **אבל** בורא פרי הגפן שהוא קודם הקידוש בשביל איסור השתיה לא הוי הפסק. רצונו דתרתי בעינן מחמת הזמן שיש איסור לאכול גם עביד מעשה הפסק באמירת קידוש משא"כ גבי יין עדיין לא הפסיק באמירת קידוש ע"כ על אותו כוס שאומר עליו קידוש א"צ לברך בפה"ג. משא"כ בברכת הלחם שזמנו אחר הקידוש. נשמע מן דא כשמקדש על הפת שהסדר הנכון לברך בתחלה המוציא על הפת ואח"כ אומר עליו הקידוש כמו כן מהאי טעמא א"צ לברך המוציא. וכ"כ מ"א סי' רע"א: [ל] **ובירושלמי** לא מצאתי. ובמרדכי הביא סברא זו בשם הר"ר אברהם וכמו כן בהגהות מיימוני פכ"ט מהל' שבת לא הזכירו מזה הירושלמי: [מ] **בין שהבדיל** לאחר שנטל ידיו בין נטילה להמוציא. וא"ת דהוי הפסק. י"ל כיון דאסור לאכול עד שהבדיל הוי צורך אכילה כמו גביל לתורא: [נ] **וראיה** מהא דאמרי' בכילד מברכין. ולכאורה אין ראיה דהתם שאני שהכוס ששתה לרוות לצמאו מש"ה פוטר את היין שבתוך המזון. אבל כוס של מצוה שאינו לתאוה מנ"ל דפוטר יין תוך המזון ונראה דה"ק דמתחלה כעזר ממשמעות דשמעתין דאם קידש במקום סעודה פוטר את היין שבתוך המזון. אלא דאיכא למדחי הא דקאמר רב ידי יין לא יצאו אפי' יין שקודם הסעודה ונדייק מיניה הא אם קידש במקום סעודה א"צ לברך על היין שקודם המזון וע"ז מייתי ראיה מהאי דכילד מברכין שאם פוטר יין שלפני מזון פשיטא שפוטר יין שבתוך המזון שבא לשרות ומכוס של רשות נשמע לכוס של חובה. וכ"ה כוונת תוס': [ס] **ואפי'** בחול ודעתו לשתות יין בתוך סעודה א"צ לברך על היין שבתוך הסעודה וגם א"צ לברך ברכה אחרונה על מה ששתה. וקשה זה משנה שאינה צריכה היא דהא מכללא דרישא שמעינן דא"צ לברך ברכה אחרונה על מה ששתה קודם הסעודה דהל"כ פשיטא הוא שצריך לברך בתחלה על היין שבתוך הסעודה. והאמת יורה דרכו שזה שכתב רבינו וגם א"צ לברך על מה ששתה קודם הסעודה חידש בזה אע"ג שאינו שותה כלל יין תוך הסעודה. והוא מטעם שכתב רבינו לקמן סי' כ"ד והיין קודם הסעודה ג"כ הוי כמו דברים הבאים מחמת הסעודה דבהמ"ז פוטרתו שבא השתיה קודם האכילה לפתוח בני מעיים. והכא נמי אע"פ שאינו שותה להנאתו דהא כוס של חובה הוא. מ"מ איהו מלתא דידיה עביד. וזהו כוונת מהרש"ל בתוס' ד"ה ידי יין לא יצאו שאין כן דעת הרא"ש. והרב מהרש"א לא דייק בזה. ונעלם ממנו דברי רבינו לקמן סי' כ"ד: [ע] **בי** מר הוי מקדש לן אמר לן טעימו מידי. ה"פ כי הוה מקדש אמר לן טעימו מידי. היינו כל זה אמר רבה לתלמידיו קודם הקידוש שיתכוונו לצאת בקידוש שלו ולכוונו בדעתם שיטעמו מידי כדי שתהיה קידוש במקום סעודה. שהוא היה חושש לתקנתם דלמא אדאזליתו כו'. דליכא למימר הא דאמר רבה לתלמידיו טעימו מידי בתר דקדיש להו דהא ע"כ התלמידים כוונו בתחלה לצאת בקידושא דרבה דהא קי"ל דבעינן דעת שומע ומשמיע אלא שדעתם היה לאכול בביתם דס"ל כרב ואח"כ אמר להם רבה דהלכתא כשמואל דבעינן קידוש במקום סעודה ובזה יצאו כיון דנמלכו ואכלו כאן במקום קידוש. וקשה לי"ל לרבה לומר דלמא אדאזליתו כו'. יהיה מאיזה טעם שיהיה. הא המה כוונו לצאת בקידוש של רבם. א"כ הכי ה"ל למימר טעימו מידי אי אתם מכוונים לצאת בקידוש שלי דאין קידוש אלא במקום סעודה דקי"ל כשמואל. ומזה סתירה למה שהביא הרב בעל ט"ז ראיה בסי' רמ"ג ס"ק ב' ע"ש: [פ] **יש** רוצים להביא ראיה מכאן שאין מקדשין אלא לאור הנר. כ"ה דעת המרדכי. ומהרי"ל כ"כ שיסתכל בנרות ויכוין ב' פעמים נר עולה ח"ק לרפואה לפסיעה גסה: [צ] **והמקדש** כיון שדעתו לקדש בביתו אין לו לשתות כי אסור לו לטעום עד שיקדש. והשר מקוצי סובר דמותר המקדש לשתות במקום אחר ולא חשיב כשותה קודם קידוש. עיין מרדכי ראייתו באורך: [ק] **בירושלמי**. סוף פ' כ"מ על מתני' היו יושבין: [ר] **דלפי** הירושלמי מאי קאמר לשמואל ל"ל לקדשי בבי כנישתא. והמרדכי אומר עוד דתלמודא דידן לא ס"ל הך דהירושלמי מדאמר רבה לאביי טעימו מידי. ש"מ דאף שהיה בדעתו לאכול באושפיזא לא מהני. ור' נסים לא חש להך כמו שתי' מרן הגאון דהיה חושש דלמא איתעקרא לכו שרגא ולא תרצו לאכול בלא נר כמ"ש רבינו ומש"ה אין יוצא בקידוש. והמרדכי ס"ל דעיקר חשש היה דלמא איתעקרא שרגא ואין קידוש בלא נר אבל היו אוכלים בלא נר ומש"ה לשיטתו ראייתו ראיה: [ש] **ומיהו** בהא פליגי אגמ' דידן. דלשיטת ירושלמי רב נמי ס"ל אין קידוש אלא במקום סעודה. והתלמודא דידן לא ס"ל הכי דהא קאמר שמואל לטעמיה ואף ר"ה ורבה סברי דאין קידוש אלא במקום סעודה. משמע דאיכא מאן דפליג בהא. אע"כ צ"ל דגמ' דידן פליג אירושלמי א"כ ליכא סייעתא מן הירושלמי דאיכא למימר בהא נמי פליג אירושלמי אפי' קידש אדעתא דלאכול במקום אחר לא הוי קידוש במקום סעודה: [ת] **דהא** דאמר ר' אושעיא כשהיה בדעתו לילך לבית אחר. ראיתי מקשין על מ"ש רמ"א בסי' רע"ג דמבית לסוכה חשיב כמפנה לפנה והוא מסכים שם עם המחבר שאם קידש לאכול בפנה זו ונמלך לאכול בפנה אחרת אינו צריך לחזור ולקדש. א"כ ה"ל למימר הא דר' אושעיא אפי' אין בדעתו לילך לבית אחר דמבית לסוכה הוי כמפנה לפנה ולק"מ דהרב איירי כשאין מחיצה אחרת רק מחיצות הסוכה כמ"ש במרדכי כיון דהמחיצות עשויות לתשמיש הסוכה הוי כמפנה לפנה באשר שהסוכה בתוך הבית אבל כשהסוכה בעלייה הוי כמחדר לחדר. ובדר' אושעיא גרסי' עולה ואוכל בתוך סוכתו כגי' תוס'. ומש"ה צריך לאוקמיה כשהיה בדעתו לילך. יען המרדכי שפסק דלא מהני דעת מחדר לחדר ומפנה לפנה צריך דעת כי בגי' לא היה גורס ועולה אלא ה"ג מקדש בתוך ביתו ואוכל בתוך סוכתו. וע"ז קאמר בירושלמי דדוקא שהיה בדעתו לילך במקום אחר. והרב רמ"א אף שאינו מסכים לגירסתו מ"מ נשמע לדידן היכא דהוי הסוכה בתוך מחיצות הבית הוי כמפנה לפנה ולדידן א"צ דעת. וכן פי' במ"א ע"ש וכותב הכל לדידן דמפנה לפנה א"צ דעת: [א] **מארעא** לאיגרא

דבהכי

תפארת שמואל

פרק י (א) וגם א"צ לברך ברכה אחרונה וכו'. משמע קצת דאם הסיח דעתו צריך לברך ברכה אחרונה על מה ששתה וכן איתא בתוספתא להדיא. אבל לקמן משמע להדיא דאינו צריך לברך על היין ששתה לפני המזון אפי' אם נמלך לשתות עוד וכל שכן כוס של קידוש ע"ש וק"ל:

דאין

מועיל לצאת בביתו. [ב] ומהשתא הוי ברכה לבטלה אם אין שם אורחין וה"ר יונה פירש דאינה ברכה לבטלה דהא דאמרינן דאין קידוש אלא במקום סעודה היינו מדרבנן ואסמכוה רבנן אקראי וקראת לשבת עונג. ועיקר הקידוש מן התורה הוא כדכתיב זכרהו על היין בכניסה. הלכך כיון שיש בני אדם שאינם יודעים לקדש נהגו לקדש בבית הכנסת כדי שיצאו ידי קידוש מן התורה. [ג] והא דקאמר אין קידוש אלא במקום סעודה לא משמע כפירושו דמשמע שאינו קידוש כלל. וכן הא דאמר רבה ובקדושא דהכא לא נפקיתו. ועוד קשה מאי קאמר לשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא נימא להוציא מי שאינו יודע לקדש בביתו. ובין רב ושמואל תרווייהו סבירא להו ידי יין לא יצאו ותניא כוותייהו דתניא שינוי יין אין צריך לברך שינוי מקום צריך לברך. וכן הלכתא:

ו אמר רב יוסף [ד] בר אבא אמר רב (ברכות דף נט:) אע"פ שאמרו שינוי יין אין צריך לברך אבל מברך הוא הטוב והמטיב פי' רשב"ם דוקא כשהשני משובח מן הראשון. ודבר זה בארתי יפה בפרק הרואה (סימן טו). [דף קא ע"ב] יתיב רב אידי בר אבין קמיה דרב חסדא ויתיב ר"ח וקאמר [משמיה דרב הונא] הא דאמרת שינוי מקום צריך לברך לא אמרן אלא מבית לבית אבל מפנה לפנה לא. אמר ליה רב אידי בר אבין הכי תנינא במתניתא דבי בר היגא כוותיך. ותו יתיב רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה [ה] הא דאמרת שינוי מקום צריך לברך לא אמרן אלא בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן כגון פירות ויין. אבל דברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן כגון פת ומיני דגן אין צריך לברך המוציא. א מ"ט לקבעיה הדר. כלומר כיון שאם לא היה אוכל כאן היה צריך לחזור למקומו ולברך הוי כאילו הוא עדיין במקומו וגומר סעודתו כאן ומברך כאן בהמ"ז. ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה צריך לברך. מיתיבי בני חבורה שהיו מסובין ועקרו רגליהן לצאת לקראת חתן או לקראת כלה כשהן יוצאין אין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין אין טעונין ברכה לכתחלה בד"א בזמן שהניחו שם זקן או חולה. אבל לא הניחו שם זקן או חולה כשהן יוצאים טעונים ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה. [ו] וקשה לרב חסדא. אמר רב נחמן בר יצחק [דף קב ע"א] מאן תנא עקירות רבי יהודה וכו'. [ז] ותניא כוותיה דרב חסדא חברים שהיו מסובין לשתות יין ועקרו רגליהן וחזרו אין צריך לברך. כתב רב אלפס ז"ל וקאמרי רבוותא הלכתא כרב ששת דתניא כוותיה ואע"ג דשנייה ר"נ בר יצחק לא סמכינן אשינויא. ורשב"ם פסק כרב חסדא משום דתניא כוותיה ונראה כדבריו. ולא ידענא למה כתב רב אלפס לא סמכינן אשינויא דרב נחמן בר יצחק אין שינויא מבורר בגמרא יותר מזה דכיון דמצא ברייתא דעקירות רבי יהודה ופליג אתנא קמא [ח] דבמה דברים אמורים דברייתא דברי הכל פליג אתנא קמא ואם כן ברייתא קמייתא דפריך מינה לרב חסדא יחידאה הוא ואמאי פסיק כיחידאה. ועוד דתניא כוותיה דרב חסדא ויש ספרים שכתבו בכאן תניא כוותיה דרבי יוחנן וכן כתוב במגילת סתרים דרבינו נסים ולא נהירא לי גירסא זו [ט] דאין זו שיטת הש"ס דבתר דמסיק דברי האמוראים בתיובתא דלימא בתר הכי תניא כוותיה. והא דאמרינן שינוי מקום צריך לברך היינו ברכה ראשונה להבא. אבל ברכה אחרונה למפרע אין צריך לברך דשינוי מקום הוה כהיסח הדעת. ואמרינן בפרק כל הבשר (דף קז:) גבי היסח הדעת השמש מברך על כל פרוסה ופרוסה לפי שהסיח דעתו ואינו יודע אם יתנו לו יותר הלכך צריך לברך ודבר זה ביארתי יפה בפרק כיסוי הדם

(סימן ס'): ז תנו רבנן בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהם היום מביאים כוס ראשון [י] ואומר עליו קידוש היום והשני אומר עליו ברכת המזון דברי רבי יהודה. ורבי יוסי אומר אוכלין ושותין עד שתחשך. [דף קב ע"ב] גמרו כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני אומר עליו קידוש היום. הא מתניתא כבר אדחיה לה דאמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי אלא פורס מפה ומקדש. ומיהו אע"ג דאדחי לה גמרינן מינה דהיכא דגמר סעודתיה מקמי דקדיש יומא ואדמשו ידייהו קדיש יומא מקדמינן ומברכינן ברכת המזון על כוס ראשון ואחר כך אומר קידוש היום על הכוס שני כרבי יוסי דאמר גמרו כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני אומר עליו קידוש היום. ויש להסתפק אם צריך להזכיר של שבת בברכת המזון אף על גב דקתני בתוספתא (ברכות פ"ד) בדברי רבי יוסי כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון ומזכיר של שבת בברכת המזון מכל מקום איכא למימר שאני התם שאכל משתחשך הלכך דין שיזכיר של שבת אבל הכא שגמר סעודתו מבעוד יום לא. או דלמא כיון שקידש היום צריך לברך ברכת המזון של שבת מידי דהוה אמי שלא התפלל בערב שבת מנחה מתפלל שתים של שבת [כ] וכן נראה. ותמיה לי לדברי רב אלפס דע"כ צריך לאכול מיד אחר הקידוש אליבא דשמואל דאמר אין קידוש אלא במקום סעודה דסעודה שאכל אינה מועלת להחשיב קידוש במקום סעודה וכיון דצריך לאכול מיד ברכת המזון למה לי לפרוס מפה ולקדש אע"ג דמשו ידייהו ואיתסר להו למיכל. הא קי"ל דהסב לן וניברך אין צריך לברך בהמ"ז ושני בפריסת מפה וקידוש והמוציא [ל] ואם הוא סובר דחשיב קידוש במקום סעודה כיון שהיתה הקריאה במקום עונג ואע"ג דלא היתה לכבוד שבת לא מסתבר לי טעמיה בהאי. וה"ר ישעיה מטרני כתב דודאי לרבי יוסי דאמר גומר סעודתו ומתיר לאכול ולשתות קודם קידוש לדידיה מברכין ברכת המזון קודם קידוש. אבל לשמואל דמצריך להפסיק בפריסת מפה ואוסר לאכול ולשתות קודם שיקדש אם כן היאך ישתה כוס של ברכת המזון קודם קידוש ודברים של טעם הם הלכך נראה לי לפרש דאין חילוק בין גמר קודם חשיכה ובין לא גמר אלא לעולם פורס מפה ומקדש: ח ואמאי ונימרינהו תרווייהו אחד כסא אמר רב הונא *ב"ר יהודה א"ר ששת לפי שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד. מאי טעמא. א"ר נחמן בר יצחק לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות. ואי קשיא לך יום טוב שלאחר שבת דאמר רבא יקנה"ז אלמא אומרים שתי קדושות על כוס אחד התם לאו שתי קדושות הן דקדושא ואבדלתא חדא מילתא היא דגם בהבדלה הוא מזכיר י"ט אבל ברכת המזון ב וקידוש תרתי מילי נינהו ומטעם זה נהגו בחופה שאין אומרים שם ברכות על כוס של ברכת המזון [מ] אלא מביאין כוס אחר ואומרים עליו שם ברכות ואחר כך חוזר ולוקח כוס של ברכת המזון ומברך עליו בורא פרי הגפן ואל תתמה שמביאין כוס לשם ברכות ואין אומרים עליו בורא פה"ג דכי האי גוונא אמרינן לקמן (דף קג.) רב אשי בריך אכסא קמא והו לא [נ] וברכת אירוסין ונשואין הנהיג רבינו משולם לעשות על כוס אחד ולא דמי להא דאמר דברכת המזון וקידוש תרתי מילי נינהו דהתם זה בא אחר הסעודה וזה בא לקדש היום ור"ת אומר שצריך שתי כוסות לפי שאומרים ברכת אירוסין בבית האירוסין וגם לפעמים אדם מקדש אשה ונושאה לאחר זמן מרובה [ס] ויש מקומות שנהגו לקרות הכתובה בינתים הלכך צריך שתי כוסות:

ט יו"ט שחל להיות אחר השבת רב אמר יקנ"ה ושמואל אמר ינה"ק היכא דאמר זמן היכי עביד

הגהות הב"ח א מ"ט לקבעיה קמא הדר: ב וקידוש היום תרתי מילי נינהו כצ"ל וכן בסמוך:

קרבן נתנאל

דבהט איירי ירושלמי. כדקתני עולה ואוכל בסוכתו: [ב] ומהשתא הוי ברכה לבטלה אם אין שם אורחין. ע"כ דברי רבינו נכים: [ג] והא דקאמר אין קידוש אלא במקום סעודה לא משמע כפירושו. הרי בעיניך תראה שרבינו הסכים להלכה באם אין אורחין בבהכ"נ דהוי ברכה לבטלה. ותימה על הטור סי' רע"ג שהביא בשם רב האי ולא כתב וא"א הרא"ש כ"כ כדרכו בספרו: [ד] אמר רב יוסף בר אבא אמר רב. כ"ה גי' של הרי"ף ובגמ' שלפנינו וגי' הרשב"ם ר' יוחנן: [ה] הא דאמרת שינוי מקום צריך לברך לא אמרן אלא בדברים שאין טעונין ברכה אחרונה במקומה. כתב מ"א בסי' קע"ח ס"ק ג' דאם הניח מקצת חברים א"צ ברכה ע"ש. וקצת קשה א"כ אמאי לא אשמעינן הך רבותא בברייתא דעקירות דאתיא כר' יהודה ולאשמעינן כח דהיתרא דאפי' בדברים שאין טעונין ברכה במקומן מהני הניח מקצת חברים. ומרן הגאון הביא ראיה מברייתא דיומא דף ל' שהביאו תוס' בשמעתין דיבר עם חבירו והפליג נוטל את ידיו. ומפרש תוס' דה"ה דמברך המוציא. וקשה הא התם איירי בהניח מקצת חברים כדקתני מחזיר הטפיח על האורחים א"כ אמאי נוטל ידיו ומברך. דהא בהניח מקצת חברים לכ"ע א"צ לברך. אלא ע"כ איירי התם בדברים שאין טעונין ברכה במקומן כדאוקי רב חסדא בלשתות. ולא מהני הניח מקצת. ולא אוכל להבין דא"כ אמאי תני בברייתא מחזיר הטפיח על האורחים ולא תני מחזיר הטפיח על המסובין אלא להכי דייק התנא ונקט אורחים שבאו אח"כ ובתחלה אכל לבדו. אבל אם היו מסובים אחרים עמו לא צריך נט"י ולא ברכה בתחלה כיון דהניח מקצת חברים. ואדרבה לפ"ז יש ראיה נכונה דמהני הניח אפי' בדברים שאין טעונין ברכה במקומן דהא רב חסדא מוקי הברייתא בישבו לשתות. עוד כתב מ"א שם ס"ק ז' דבדברים שאין טעונין ברכה במקומן לא מהני הניח כ"א כשחזרו למקומן. אבל כשאוכלים במקום אחר לא. ומביא ראיה דאותן ששמעו קידוש בבהכ"נ צריכין לחזור ולקדש בביתם. אע"פ שהניח אורחים האוכלים בבהכ"נ ע"ש. ודבריו תמוהים היכי הוי הניח מקצת כיון דלא קבעו עם האורחים במסיבה. דאלת"ה מה יענה בשיטת הרשב"ם דחשיב יין מדברים הטעונין ברכה במקומן ומהני הניח אפי' כשאוכלים במקום אחר. ולי נראה לקיים דבריו ולא מטעמיה. דכל שאתה פוטרו מלברך משום הניח אינו כ"א אחר שחזרו למקומן. וכ"ה להדיא ברש"י וברשב"ם בדברים הטעונין ברכה במקומן פי' והולך במקום אחר לסעוד ע"ד קביעות הראשונה הלך לברך ברכה אחת על שתיהן לקיבעיה קמא הדר כלומר ע"ד סעודתו ראשונה הוא אוכל עכשיו לסיים סעודתו. משמע אפי' קובע גמר סעודה במקום אחר. ובהניח מקצת פי' א"צ לברך ברכה שלאחריה הואיל ועתידין לחזור. ומן הסברא הוא כיון דמטעם הניח צריך דוקא לחזור למקום קביעת החברים: [ו] וקשה לרב חסדא מדקתני עקרו מכלל דבדברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן עסקינן וטעמא דהניחו שם זקן או חולה אבל לא הניח שם זקן או חולה כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה. כ"ה הגי' בש"ס וברי"ף. ודע דבמרדכי כתב וז"ל בלא דיוקא הוי מצי לאקשויי מגופא דברייתא דקתני אין טעון ברכה לכתחלה. אלא מפרש הוא הקושיא. והוא פלא. ובפי' מהר"ם מטיקטין מגיה דקתני חזרו אין טעונין ברכה משמע הא אי אכלו במקום אחר טעונין ברכה לכתחלה אפי' בדברים הטעונין ברכה במקומן ע"ש. ודבריו צ"ע דא"כ לא משני רב נחמן בר יצחק מידי דרב חסדא דאמר כמאן דהא רבנן נמי קתני וכשהן חוזרין אינם טעונין ברכה לכתחלה אבל במקום אחר טעונין ברכה לכתחלה. אע"כ צ"ל כמו שכתבו התוס' ד"ה תניא כוותיה כיון דחזרו אין טעונין ברכה ש"מ דעמידתו ממקומו לא הוי גמר אכילה וה"ה במקום אחר. ועוד בברייתא דמותיב מינה לרב חסדא כיון דמצרכת הניח מקצת חברים בעינן חזרו. אבל כשאוכל במקום אחר צריך לברך דשם הוי כיחיד כמ"ש מ"א סי' קע"ח ס"ק ז' לענין דברים שאין טעונין ברכה במקומן. ולשון מרדכי ודאי צריך תיקון וכמו שהביא מהרש"א דה"מ לאקשויי מגופא דברייתא דקתני טעון ברכה לכתחלה היינו מסיפא בשלא הניח שם זקן או חולה. ועי"ז מתרץ אלא מפרש הוא הקושיא. ועיין בפי' מהר"ם לובלין בפ' כירה דף מ"ו ד"ה כבתה שכותב שם כלל גדול בענין לפעמים מקשה מרישא ולפעמים מדיוקא דסיפא ע"ש. ועפ"ז מבואר המרדכי: [ז] ותניא כוותיה דרב חסדא חברים שהיו מסובין לשתות יין ועקרו רגליהן. וקשה לפי מה שס"ל לרבינו דיין הוי מדברים שאין טעונין ברכה במקומן ע"כ לא גרסי' יין בברייתא זו. ויש ליישב ע"פ מ"ש המרדכי דמיירי בסעודה של פת ומה שמזכיר יין היינו דכל הסעודה נקרא ע"ש יין כדכתיב במשתה היין: [ח] דבמה דברים דברייתא דברי הכל פליג את"ק. דבפ' חלון דף פ"א אמר ריב"ל כ"מ שאמרו ר"י אימתי ובמה במשנתנו אינו אלא לפרש. דוקא במשנה ולא בברייתא. ורבינו הקדים כלל זה לאפוקי מה שתי' הכ"מ ליישב דברי הרי"ף דקי"ל כריב"ל לגבי ר' יוחנן. וריב"ל ס"ל דבמה לפרש. א"כ חכמים דר"י נמי ס"ל כרב ששת. להכי קאמר דבברייתא ריב"ל נמי מודה דבמה לחלוק וברייתא דעקירות יחידאה היא. אבל קשה אמאי לא מייתי תניא כוותיה דרב חסדא מרבנן דר' יהודה ומ"ש הרשב"ם משום דבהאי לא קתני יין בהדיא אינו נכון לשיטת רבינו דס"ל דיין לא הוי מדברים שטעונים ברכה במקומן. ומ"ש תוס' מש"ה לא מייתי סייעתא מינה משום דא"ד בסנהדרין דבמה נמי לפ'. הלא לפי הך כללא דכייל רבינו דבמה דברייתא כ"ע לחלוק קשה. ועוד מקשין תוס' אע"ג דחזרו מייתי ראיה לרב חסדא וע"ש שכתבו דוחק מנ"ל לאתויי ראיה לרב חסדא אימא חזרו דוקא. ונ"ל לקיים דברי חכמים ולתרץ קושיות אלו בטוב טעם והוא דודאי מחכמים דר"י לא מצי לאתויי ראיה לרב חסדא דה"א דחכמים כר' יוחנן ס"ל והא דקתני עקרו להודיעך כחו דר"י וכ"ת הך ברייתא דקתני שינוי מקום צריך לברך בדברים שאין טעונין ברכה במקומן אמאן תרמייה איכא למימר דאתיא כר' יהודה. ומש"ה מייתי תניא כוותיה דר"ח דקתני חזרו א"צ לברך. וכ"ת דחזרו דוקא. אבל שינוי מקום צריך לברך. א"כ נולד לנו ראיה לרב חסדא מדרבנן דר"י וליכא למימר דרבנן כר' יוחנן ס"ל. א"כ הך ברייתא דקתני שינוי מקום צריך לברך אמאן תרמייה. וליכא למימר דאתיא כר"י קשה אמאי תני שינוי מקום צריך לברך ה"ל למתני רבותא יותר דאפי' חזרו לר"י צריך לברך. אע"כ צ"ל דאין לנו לחלק בין חזר למקומו או למקום אחר. א"כ תניא כוותיה דר"ח מהך ברייתא. דקתני חזרו בעקרו א"צ לברך ואם נפשך לומר דלעולם יש לחלק בין חזרו למקום אחר. והך ברייתא דקתני שינוי מקום צריך לברך אתיא כרבנן. ומש"ה דוקא שינוי מקום צריך לברך. אבל בחזרו א"צ לברך כאידך ברייתא. ליכא למימר הכי דא"כ הו"ל ת"כ דרב חסדא מדרבנן דר"י וליכא למימר ה"ה דברים שאינן טעונין ברכה. והא דקתני עקרו להודיעך כחו דר"י. קשה אדרבה ה"ל לאשמעינן כח דהיתרא. וא"ל כמו שתי' הרשב"ם דאין כחו כח וחשיבות אם אין צריך לברך דסברא הוא דכיון שלא היה היסח הדעת בינתים למה יחזור ויברך כי כל זה דהליכה לא הוי כהיסח הדעת. אבל אם נאמר דחכמים ס"ל לחלק בדברים שאין טעונין ברכה בין חזרו ללא חזרו ש"מ דס"ל דהליכה מקרי היסח הדעת. בודאי אי ס"ל לרבנן בדברים שאין טעונין ברכה במקומן כשחזרו למקומן דא"ל ברכה. ה"ל לאשמועינן כח דהיתרא הזה אע"כ צ"ל דחכמים ס"ל בדברים שאין טעונין ברכה במקומן אפי' בשינוי מקום א"צ לברך כר"י או אפי' חזר למקומו צריך לברך ודו"ק: [ט] דאין זו שיטת הש"ס דבתר דמסיק דברי האמוראים בתיובתא דלימא בתר הכי תניא כוותיה. עדיפא מיניה ה"ל למיפרך על גי' זו דמה ת"כ דר"י הא ר"י סבר דשינוי מקום א"צ לברך אפי' בדברים שאין טעונין ברכה במקומן כדמוכח מדמותיב תיובתא לר' יוחנן וכמו שפי' רשב"ם. והך ברייתא קתני עקרו משמע דוקא בדברים הטעונין ברכה במקומן הא בשאר דברים שינוי מקום צריך לברך וע"כ צ"ל דגי' זו ס"ל דעקרו לאו דוקא מדקתני יין אע"פ שאין טעון ברכה לאחריו. והא דפריך בשמעתין מדקתני עקרו מכלל דבדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן עסקינן לאו מלישנא דעקרו דייק אלא מדקתני כשהן יוצאין טעונים ברכה למפרע כמ"ש הר"ן. ע"ש א"כ מזה שהקשה רבינו על גי' זו נמי לק"מ. דבתחלה מותיב לר"י אע"ג דא"ל דהך מברייתא ר' יהודה היא ור"י סבר כת"ק מ"מ מותיב שפיר דהא עכ"פ לא ס"ל הך ברייתא כר' יוחנן וחכמים דר' יהודה כמו כן בודאי לא ס"ל כר"י דהא איכא למימר דלא פליגי רבנן על ר' יהודה כי אם בדברים שטעונין ברכה במקומן. אמנם בתר דמצא ברייתא דס"ל כר' יוחנן אפי' בדברים שאין טעונין ברכה במקומן מדקתני יין. א"כ ליכא תיובתא מברייתא דקמותיב מינה לר"י דהך ברייתא אית לן למימר דאתיא כר' יהודה. ור"י סבר כהך ברייתא דסייע מינה: [י] ואומר עליו קידוש היום והשני אומר עליו בהמ"ז דברי ר"י. וז"ל הר"ן ור"י לטעמיה דאמר מפסיקין לשבתות והפסקה זו בהמ"ז וכמ"ש למעלה. ולפיכך קודם לה קידוש היום. כיון שהוא גורם לקידוש כדאמרי' ביין שהוא גורם לקידוש שתאמר עכ"ל. ואין דעתי מתחוורת בזה לפרש כן דברי הרי"ף דהא הרי"ף כתב לעיל כמ"ש רבינו סי' ב' אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כר"י דאמר מפסיק את סעודתו ועוקר את השלחן ומקדש ואח"כ גומר סעודתו. ולפי דבריו צריכין לפרש הא דאמר ואח"כ גומר סעודתו היינו שמברך בהמ"ז. ובתר כן כתב ולא כר' יוסי דאמר גומר סעודתו ואח"כ מקדש שמפרשינן גומר סעודתו בלי ברכת המזון ודוחק מאד. ע"כ לבי אומר לי שס"ל להרי"ף הא דאמר ר' יהודה מפסיקין לשבתות אינו אלא הפסקת אכילה בעקירת השלחן ומקדש ואח"כ גומר סעודתו ומברך בהמ"ז. ומוכרח לזה לתרץ קושיית תוס' דף ק' ד"ה ר' יוסי והיאך יעשה קידוש בלא סעודה הא אין קידוש אלא במקום סעודה. ומה שתירצו תוס' דחשיב קידוש במקום סעודה כיון שמיד אחר סעודה עושה קידוש ואותה סעודה עולה לו לסעודת שבת זה אינו אלא לר' יוסי דהסעודה היה בשבת. אבל לר"י סעודת ח"ל כיון דמפסיק בבהמ"ז אין זו נחשבת לסעודת שבת. והא דאמר ר' יהודה מביא כוס ראשון ואומר עליו קידוש היום והשני אומר עליו בהמ"ז. אינם תכופים זא"ז אלא גמר הסעודה היא בין כוס ראשון לשני ולא אתא לאשמעינן אלא לאפוקי ר' יוסי כנ"ל: [כ] וכן נראה. צריך ביאור למה נ"מ כתב רבינו וכן נראה הא מסיק בסמוך דאין חילוק בין גמר קודם חשיכה ובין לא גמר לעולם פורס מפה ומקדש. ונ"ל דנפקא מינה אם גמר סעודתו ומברך בהמ"ז ועכשיו אין רוצה לאכול כ"א אחר שעה או שתים בליל שבת וקידוש במקום סעודה דצריך להזכיר של שבת: [ל] ואם הוא סובר דחשוב קידוש במקום סעודה כיון שהיתה הקריאה במקום עונג ואע"ג דלא היתה לכבוד שבת לא מסתבר לי טעמיה בהאי. הלשון והוא סובר דחוק דלהרי"ף א"א לומר הכי הך סברא דחשיב במקום סעודה דהא לפי מ"ש בסמוך דברי הרי"ף לעיל סי' ב' וע"ד שפירשתי. אם מפסיק סעודתו לר' יהודה בקידוש צריך לגמור סעודתו אח"כ כי היכי דלהוי קידוש במקום סעודה וסעודת חול לא עלתה לו לעונג. אלא רבינו כותב כן לשיטתו לדינא אם יוכל ליישב דברי הרי"ף. אבל הרי"ף סבר שאוכל אחר הקידוש דלהוי קידוש במקום סעודה וכ"ת בהמ"ז ל"ל לפרוס מפה ולקדש. דהרי"ף סובר כדעת רש"י בהב לן ונברך דאסור למשתי עד דבריך בהמ"ז ואסור לאכול אפי' בברכה כן הוא סובר בשנטל ידיו אסור למשתי מכוס של קידוש עד שיברך בהמ"ז אע"ג דבהב לן ונברך פי' הרי"ף לקמן סי' י' עד דמברכיתו בורא פרי הגפן מ"מ כשנטל ידיו אסור עד שיברך בהמ"ז כדאיתא בש"ע סי' קע"ט ולהכי דייק הרי"ף ואדמשו ידייהו קדיש יומא ועיין מ"ש מ"א סי' קע"ט: [מ] אלא מביאין כוס אחר ואומר עליו שם ברכות. מלשון זה משמע דאין מביאין כוס זה אלא לאחר בהמ"ז וכן הוא בפרישה ודלא כמנהגינו שעומדים תיכף קודם התחלת בהמ"ז שתי כוסות. גם אלו מביאין תיכף שתי כוסות לא היה צריך לתרץ על מה שלא מברך בפה"ג על כוס שני כיון דשניהם עומדים לפניו: [נ] וברכת אירוסין ונשואין הנהיג ר' משולם לעשות על כוס א'. ובתוס' אומר בשם ר' משולם על בהמ"ז ושם ברכות לעשות על כוס אחד דלא חשיב תרתי מילי דבהמ"ז גורם לשם ברכות: [ס] ויש מקומות שנהגו לקרות הכתובה בינתים.

טעמים

[דף קג ע"א] אביי אמר יקנה"ז ורבא אמר יקנה"ז והלכתא כרבא אבל בשמים לא מדכרי כל הני אמוראי ופירש רשב"ם ז"ל משום דביום טוב נמי איכא נשמה יתירא וקשה דא"כ במוצאי יום טוב יברכו על הבשמים אלא היינו טעמא דמחמת שמחת יו"ט ותענוג אין אדם מרגיש בחסרון נשמה רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא אייתי לקמיה מאור ובשמים פתח רבא בריך אבשמים ברישא והדר אמאור אמר ליה רב הונא והא בין ב"ש וב"ה מאור ואחר כך בשמים דתנן ב"ש אומרים נר ומזון בשמים והבדלה וב"ה אומרים נר ובשמים ומזון והבדלה ענו רבא בתריה זו דברי ר"מ אבל ר' יהודה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שהוא בתחלה ועל הבדלה שהוא בסוף על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים שב"ש אומרים מאור ואח"כ בשמים וב"ה א' בשמים ואח"כ מאור [ע] ואמר רבי יוחן נהגו העם כב"ה ואליבא דר' יהודה:

י [דף קג ע"ב] אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בסעודתא וקאי עלייהו רב אחא בריה דרבא. אמימר בריך אכל כסא וכסא. ומר זוטרא בריך אכסא קמא ואכסא בתרא ורב אשי בריך אכסא קמא ותו לא בריך אמר רב אחא בריה דרבא אנן כמאן נעביד אמימר אמר אנא נמלך הנא ומר זוטרא אמר אנא דעבדי כתלמידי דרב דרב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוו יתבו בסעודתא וקאי עלייהו רב ייבא סבא אמרו ליה הב לן ונברך והדר אמרו ליה הב לן ונשתי אמר להו הכי אמר רב כיון דאמריתו הב לן וניברך איתסר לכו למישתי. פירוש משום דעקריתו דעתייכו ממישתא הלכך אי בעיתו למישתי צריכיתו לברך בורא פרי הגפן [פ] ורשב"ם פירש איתסר לכו למישתי עד דברכיתו בהמ"ז וכמו שפי' רב אלפס עיקר וזה ביארתי בפ' כיסוי הדם (סי' ה'). והלכתא כמר זוטרא דתלמידי דרב קיימי כוותיה דאפי' הב לן ונברך הוי כהיסח הדעת להצריך בפה"ג כ"ש בהמ"ז. ומהאי טעמא (נמי) נשתנה בהמ"ז מכל דברים האחרים הטעונים כוס כגון קידוש והבדלה ברכת חתנים וברכת מילה שכולן בורא פרי הגפן קודמתן וכאן מברך בורא פרי הגפן באחרונה. ואין לומר משום דא"א לברך בורא פרי הגפן תחלה שהרי אם היה רוצה לשתות היה שותה בלא בפה"ג ואיך יתכן שיברך בורא פרי הגפן [צ] דהא ליתא דהא מכי אמר הב לן ונבריך אסור לשתות בלא בפה"ג. כל שכן שנטל הכוס בידו לברך. אלא היינו טעמא לפי שבברכת המזון הוא מודה ומשבח לבורא על מה שאכל ושתה והוה היסח הדעת והפסק על מה שעשה ואפילו על בפה"ג שבירך והכוס בידו והלכך צריך לברך תכף לשתייתו. ומה שאין מברכין ברכה אחרונה על היין שבתוך המזון אפילו אם לא נשאר לו כוס לברכת המזון. פי' רשב"ם משום דברכת המזון פוטרת מקל וחומר השתא ברכה מעין שלש פוטרת שלש מיבעי. והאי קל וחומר פריכא הוא [ק] דדברים הבאים שלא מחמת סעודה בתוך הסעודה יוכיחו שטעונין ברכה לפניהם ולאחריהם ואין ברכת המזון פוטרתן. אלא היינו טעמא משום דהיין בא לשרות האכילה ואי אפשר לאכילה בלא שתיה והוי כדברים הבאים תוך הסעודה מחמת הסעודה שאינן טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם. ומהאי טעמא פריך התם יין נמי ליפטריה פת שלא יברך עליו בפה"ג ומשני דמחמת חשיבותו גורם ברכה לעצמו. אבל לאחריו ודאי נפטר מהאי טעמא. ובהלכות גדולות כתב דכוס של ברכת המזון אין צריך לברך לאחריה. ודבר תימה הוא [ר] ושמא חשבו כבא מחמת הסעודה אע"פ שהפסיק בברכת המזון. והעולם לא נהגו כן. ורב אשי אמר לית הלכתא כתלמידי דרב דהא יום טוב אחר השבת וקאמר רב יקנ"ה והנה הברכה אינה מפסקת וכל שכן אי אמר הב לן ונבריך. ולא היא התם כי אמר הב לן ונבריך עקר דעתא ממישתא ומיכלא. והכא איתא לכסא בידיה ודעתיה למישתייה וברכות דקא מסדר עלה כחדא ברכה דמיין וקי"ל כמר זוטרא וכתלמידי דרב. ובנמלך קי"ל כאמימר דאי בריך אחד כסא אדעתא דלא לישתי אלא ההוא כסא בלחוד והדר אימליך למישתא כסא אחריתי בעי לברוכי בורא פרי הגפן והדר שתי אבל ברכה אחרונה לא בעי דהיסח הדעת לא מצריך ברכה אלא להבא:

יא רבי מטא לאבדולי קם שמעיה אדליק אבוקה משרגא א"ל למה ליה למר למיעבד כולי האי הא מנחא שרגא. א"ל ולא סבר מר אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר. פתח ואמר המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה. אמר למה ליה למר למימר כולי האי והא אמר רב יהודה אמר שמואל המבדיל בין קודש לחול זו היא הבדלתו של רבי יהודה הנשיא. אמר ליה אנא כי הא סבירא לי דאמר רבי אלעזר אמר *ר"י הפוחת אל יפחות משלש והמוסיף אל יוסיף על שבע [דף קד ע"א] אמר ליה והא מר לא תלת ולא שבע אמר. א"ל איברא בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה הוא. דאמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל כל הברכות כולן צריך לומר מעין חתימתן סמוך לחתימתן ובפומבדיתא אמרי מעין פתיחה סמוך לחתימתה. וקי"ל כשמואל הלכך יום טוב שחל אחר השבת בעי למימר מעין חתימה סמוך לחתימתה בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הבדלת ומה שנהגו העם להוסיף ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך תמה רבינו אפרים מהיכן בא להם תוספת זה וגם אינו לא מעין חתימה ולא מעין פתיחה. והשיב לו ר"ת משום דאמר המוסיף אל יוסיף על שבע רצו לפעמים להזכיר שבע הבדלות והוסיפו בהבדלת יו"ט במוצאי שבת לפי שהן מעניין יו"ט. ואלו הן בין קדש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים הרי ג' בין יום השביעי לששת ימי המעשה אגב דאמר ליה בעלמא אחר השלם אמר ליה נמי הכא [ש] ואינו מן המנין. בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת היינו אוכל נפש דשרי בי"ט. ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת היינו י"ט אחרון של חג שהוא חלוק מששת ימי חול המועד שלפניו והבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך היינו שתי הבדלות בין כהנים ולוים וישראלים. והייט מעין חתימה המבדיל בין קדש לקדש ורמז בעלמא הוא לשבע הבדלות דמקלתן אינן כתובות בתורה: הלכתא אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר. והמבדיל לא יפחות משלש ולא יוסיף על שבע ואע"ג דאמר רב יהודה אמר שמואל המבדיל בין קודש לחול זו הבדלתו של ר' יהודה הנשיא ועולא נמי עביד כוותיה ואמרי' נמי בשבת בפ' שואל (דף קנ:) אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמרי' המבדיל בין קודש לחול וסלתינן סילתי. אפילו הכי נהגו העם לומר שלש וקי"ל כה"ג דמנהגא מילתא היא הלכך צריך למימר שלש הבדלות בין קודש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים. ובין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה היא ואינה מן המנין. [ת] והא דרב אשי לאו בהבדלה על הכוס איירי אלא ברוצה לעשות חפציו קודם שיבדיל על הכוס דבעי למימר [א] ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם המבדיל בין קודש לחול. [ב] אבל על הכוס מודה הוא למיעבד כברייתא. מיחתם מאי חתים רב אמר מקדש ישראל. ושמואל אמר המבדיל בין קודש לחול. [ג] והלכתא כשמואל. דהא אביי ואיתימא רב יוסף לייט אהא דרב והלכתא אומרים הבדלות במוצאי שבת ובמוצאי יום טוב ובמוצאי יום הכפורים ובמוצאי יו"ט לחולו של מועד ובמוצאי שבת ליום טוב אבל לא במוצאי י"ט לשבת. גרסי' בסוף פרק קמא דחולין (דף כו:) אמר רבא* יום טוב שחל להיות באמצע השבת אומרים המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך ובין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה. מ"מ סדר הבדלות הוא מונה. תניא לילי שבת ולילי יו"ט יש בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון שבת וי"ט אין בהם קדושה על הכוס ויש בהם אזכרה בברכת המזון: [דף קה ע"א] רב חנינא בר שלמיא ותלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא והוה קאי עלייהו רב ייבא סבא. אמרו ליה זיל עיין אי נגהי יומא ונפסוק וניקבעיה לשבת. [ד] פי' נפסוק בעקירת שולחן. אמר להו לא צריכתו דהא קבעה נפשה כלומר ודי בפריסת מפה. דהכי אמר רב כשם ששבת קובעת למעשר כך קובעת לקידוש פי' כל דבר שאוכל ממנו בחול עראי ועדיין לא הוציא ממנו המעשר אסור לאכול ממנו בשבת אא"כ עישר. מ"ט כיון דכתיב וקראת לשבת עונג ובעי לענוגי לשבת במאכל ובמשתה איסתלקו להו כולי פרי מתורת עראי והוו להו לשבת כמאן דאזמינהו למיכל מינייהו בשבת בתורת קבע ואי לא עשרינהו מבעוד יום אסור למעשרינהו משחשיכה ואי עשרינהו מבעוד יום מלי למיכל מינייהו בשבת. [ה] ואפילו ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הודאי ובאותה שבת קבעתן השבת למעשר ואסור לאכול מהם באותה שבת מפני שנקבעו למעשר. וכן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה קובעת השבת לעצמה לקידוש ולא צריכתו למידק אי חשיכה אי לא חשיכה למיקבעה משום דהיא קבעה נפשה הואיל וספק חשיכה וספק אינו חשיכה הוא. פרוסו מפה וקידשו ותיהדרו לסעודתייכו. וקא קשה לי לפירוש זה מה אייתי ראיה מקביעת שבת למעשר לענין ספק חשיכה [ו] היכא אשכחן דספק חשיכה קובעת לענין איסור אכילת עראי עיקר הראיה דמייתי היינו מהא דספק חשיכה אין מעשרין את הודאי. אין זה בכלל במלת שבת קובעת למעשר. וגם בספרים שלנו כתיב פוק חזי [ז] אי קדים יומא. והר"ז הלוי ז"ל פירש שרצו לעקר משעה שקידש היום שהוא משתקע החמה ואמר להו לא צריכיתו למהר כל כך שהיא קובעת עצמה בעילומה של שבת והוא בצאת הכוכבים דהכי תני גבי מעשר היה אוכל באשכול וחשיכה לילי שבת ר"א אומר יגמור ור' יהושע אומר לא יגמור אלמא אין השבת קובעת למעשר עד שתחשך לגמרי וכן פריסת מפה: יב סבור מינה כשם שקובעת לקידוש ובעו למיפסק סעודה ולקדושי כך קובעת להבדלה ובעו למיפסק סעודה ולאבדוליה אמר להו רב עמרם הכי אמר רב להבדלה אינה קובעת והני מילי לענין מיפסיק דלא פסיק לסעודתיה אבל אתחולי בסעודה לא מתחלינן. ומיפסק נמי לא אמרן אלא באכילה אבל בשתיה פוסק ושתיה נמי לא אמרן אלא בחמרא ושכרא אבל מיא לית לן בה. דהא רבנן דבי רב אשי לא קפדי אמיא. ופליג רב אדשמואל דאמר כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה וקי"ל כרב באיסורי. [ח] ובעל העיטור פירש דלא פליגי רב ושמואל והא דאמר להבדלה אינה קובעת קאי אמאי דקאמר להו שבת קבעה נפשה מספק וצריכין להפסיק אע"פ שעדיין לא חשיכה והיו סבורין לומר דה"ה להבדלה צריך להפסיק בספק חשיכה ואמר להו דלהבדלה אין צריך להפסיק מספק לסעודת שבת עד שתחשך ודאי. ואין דברים של טעם. ורחוק מן הדעת הוא לומר דשקלא וטריא דהש"ס דמפליג בין הפסקה דקידוש להבדלה ובין שתיה לאכילה ובין חמרא ומיא איירי בספק חשיכה דוקא: יג הני מילי דקביעי ואכלי מעיקרא משמע הכא שהיו רגילין לאכול בשבת סמוך לחשיכה והאידנא יש שנזהרין שלא לקבוע סעודה בין מנחה למעריב בשבת. [ט] וגם רבינו תם א"כעס על רבינו משה שהנהיג לאכול בין מנחה למעריב בשבת משום דאמרינן במדרש השותה מים בשבת בין השמשות גוזל את המתים וכתב שפעם אחת אירע בלותיר ובא לידי סכנה. וגם רב שלום ממתא מחסיא כתב שתקט לומר לידוק הדין על שמת משה רבינו באותה שעה. וגם נהגו שלא לקבוע מדרש בין שתי תפלות משום [א] דחכם שמת בתי מדרשות בטלים ומנהג אבותינו תורה היא והא דמשמע במעתין שהיו אוכלין סמוך לחשיכה מיירי שהתחילו מבעוד יום והשיב לו שמלא במדרש השותה מים בע"ש בין השמשות וגם מה שכתב שמת משה רבינו ע"ה בשבת ליתא דכתיב בן מאה ועשרים שנה אנכי היום ודרשו רבותינו (ר"ה דף יא.) היום מלאו ימי ושנותי ואמרינן (במדרש רבה

הגהות הב"ח א כעס על רבינו משולם שהנהיג:

הגהות הגרי"ב [א] עי' מ"ק כב: חכם שמת בית מדרשו בטל נשיא שמת בתי מדרשות כולן בטלין:

קרבן נתנאל

טעמים ראשונים באצלותיהם שמרחיקין האירוסין מן הנשואין. ומקדשין תיכף בבית אבי הכלה כשנעשה השידוך. וטעם זה נותן לשבח באצלות הללו שמקדשין תחת החופה: [ע] ואמר ר' יוחנן נהגו העם כב"ה והיה גורס במתני' דברי ר"מ. דאל"ה הא ר"י סבר הלכה כסתם משנה. תוס': [פ] ורשב"ם פי' איתסר לכו למשתי עד דמברכיתו בהמ"ז. ובדף ק"ב ד"ה כשהן יושבין כתבו תוס' ז"ל וכן פי' רשב"ם ור"ת לקמן איתסר לכו למשתי עד דברכיתו בורא פרי הגפן. עכ"ל ט"ס הוא וצ"ל וכן פי' רשב"א ור"ת: [צ] דהא ליתא דהא מכי אמר הב לן ונברך אסור לשתות בלא פרי הגפן כ"ש שנטל הכוס בידו לברך דמשנטל הכוס בידו לברך אפי' לא אמר הב לן ונברך ולא נטל ידיו הוי היסח הדעת. וכ"פ בש"ע סי' קע"ט וב"י מלא כזה בשם ר' ירוחם. והלא דברי רבינו ערוכים. ובסי' הנזכר ס"ק ב' במ"א א' מראיותיו שהשיג על המחבר שם דנט"י נמי לא הוי אלא היסח הדעת. ומותר לו לאכול אח"כ בברכת המוציא דהא כאן איירי בנטל ידיו וקשה לדבריו דה"ל לרבינו להוסיף בק"ו כ"ש שנטל ידיו ונטל הכוס לברך: [ק] ה"ג דדברים הבאים לאחר הסעודה שלא מחמת הסעודה יוכ ח. ועי' בתוס': [ר] ושמא חשבו כבא מחמת הסעודה אע"פ שהפסיק בבהמ"ז. ועי' בתוס' בפ' זה דף ק"ה ע"ב ד"ה ש"מ מה שהוזקקו לזה ע"ש: ה"ג והנה הברכות אינם מפסיקות: [ש] ואינה מן המנין. וגאיד מפי' תוס' משום קושיית מהרש"א ע"ש בתוס' ד"ה בעי: [ת] והא דרב אשי לאו בהבדלה על הכוס איירי. וכן פירש"י שם. ולדקו דברי רבינו דמייתי הך דרב אשי שם בפ' השואל סי' ז'. אבל הרי"ף לכאורה תמוה דהא בפ' זה כתב נהגו העם לומר שלש וקי"ל כה"ג דמנהגא מלתא. וא"כ לאיזה צורך מביא שם בפ' השואל הך מלתא דרב אשי. וצריך לומר דקמ"ל היכא דליכא מנהג דסגי בחדא אפי' לענין היתר אכילה ודוחק: [א] ברוך אתה ה' המבדיל בין קדש לחול. ובסי' רל"ט הסכימו כולם לפסוק כר' עמרם שא"ל ברכה זו לא ברוך ולא שם ומלכות ובמוצאי שבת ליו"ט אומר המבדיל בין קדש לקדש. מהרי"ו: [ב] אבל על הכוס מודה הוא למעבד כברייתא. כי גם [אם אמר] המבדיל בין קדש לחול מ"מ אסור *במלאכה עד שיבדיל על הכוס: [ג] והלכתא כשמואל. מדאמרי' ספ"ק דחולין במוצ"ש ליו"ט חתמינן בין קדש לקדש ש"מ במוצאי שבת לחול חותמין בין קדש לחול. רשב"ם: [ד] פירוש נפסוק בעקירת שולחן. וקשה מנ"ל לרבינו לפרש כן בשיטת הרי"ף דהא איכא למימר דתלמידי דרב נמי סברי בפריסת מפה אך בזה היו מחולקים שהמה סוברים שאין חיוב הפסקה מוטלת עליהם כי אם משחשיכה ורב ייבא חידש להם ואמר להם לא צריכיתו דאפי' בספק חשיכה סעודת שבת קבעה ולא צריכיתו לעיין אם חשיכה. וי"ל מדאמרי נפסוק שהוא עקירת שולחן כדקאמר לעיל דף ק' כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה מאי לאו לעקירת שולחן. וע"ש במהרש"א. ולפ"ז צ"ל הא דקאמר לא צריכיתו אתרווייהו קאי. לעיין אם חשיכה ולעקירת השולחן: [ה] ואפי' ספק חשיכה אין מעשרין את הודאי. ומדקתני סתם ולא חילק בין רב למעט ש"מ דאפי' לאכילת עראי אין מעשרין. ונשמע מזה דאפי' לאכילת עראי ספק חשיכה קבעה שבת נפשה. דאל"ה אמאי לא מעשרין דהא אין בו תיקון דאי בעי אכיל אכילת עראי בלא מעשר ומדלענין מעשר קבעה נפשה קבעה שבת נמי לענין קידוש דסעודת ספק חשיכה נמי סעודת עונג היא: [ו] היכא אשכחן דספק חשיכה קובעת לענין איסור אכילת עראי. דהא בברייתא די"ע קתני היה אוכל באשכול וחשכה לו שבת ר"י אמר לא יגמור מנ"ל ספק חשיכה. ואי ממתני' דאין מעשרין את הודאי איכא למדחי דאיירי לעשר לאכילת קבע. וצריך לדייק מדקתני סתם. ועל זה לא שייך לומר כשם שקובעת למעשר. כאלו היא משנה או ברייתא מפורשת. והרי זה תלה בדלא תניא: [ז] אי קדים יומא. והוא בלשון חכמים בין השמשות. כדקתני ריש ברכות ר"א אומר משעה שקידש היום כדקתני לעיל וקידש עליהן היום: [ח] ובעל העיטור פי' דלא פליגי רב ושמואל. נ"ל דקשיא ליה הא דתני משמיה דר"ע כל הטועם כלום קודם שיבדיל מיתתו באסכרה. משמע אפי' טעימת פירות אסור ק"ו שצריך להפסיק הסעודה אפי' התחיל בהיתר דלא גרע מאכילת פירות וכבר הזכרתי מסברא זו בפ"ק דשבת סי' י"ח. וא"כ תקשי ליה הך דר"ע לרב ומש"ה פי' בעל העיטור דרב ג"כ ס"ל דמפסקינן בודאי חשיכה. אבל לשיטת רבינו נ"ל דהך ברייתא דר"ע לא מיתני בי ר' חייא ור' אושעיא מהא דרבנן דבי רב אשי לא קפדי אמיא. ואי אפי' טעימת פירות אסור אמאי לא קפדי אמיא. וא"ת לבעל העיטור אמאי איצטריך רב לאשמעינן דאין מפסיקין להבדלה בספק חשיכה פשיטא דאין מפסיקין דהא במ"ש בספק חשיכה אין מעשרין את הוודאי ופשיטא דאין מפסיקין דהא במעשר תלוי ולענין מעשר עדיין שבת הוא כמו בע"ש בספק חשיכה קובעת לשבת משום דקובעת למעשר לענין שאין מעשרין את הוודאי. ואח"כ ראיתי קושיא זו בס' של מרן הגאון. ונראה ליישב דהא דקאמר סבור מיניה כשם שקובעת לקידוש כך קובעת להבדלה. המה תלמידי דרב היו מחולקים עם ר' ייבא שמפרש דברי הרב לענין אכילת עראי. ואינהו לא ניחא להו לפרש הכי דאין זה נכלל במלת שבת קובעת למעשר כמו שהקשה הרא"ש. אלא הכי מפרשי דברי הרב כשם שקובעת למעשר. כלומר כשם שאין מעשרין בספק חשיכה משום ספק שבת. כך קובעת לקידוש שאסור לאכול בספק חשיכה בלא קידוש אלא שחשו לעצמם מש"ה דייקי אי נגהי יומא שמא עדיין אינו שבת. אבל פסקו מלאכול משום ספק. והא דתלי קידוש במעשר ולא באינך אין מדליקין את הנר ואין מערבין משום דהך תני ברישא. ואי מפרשינן מלתא דרב הכי א"כ בספק חשיכה של מוצאי שבת קובעת נמי לענין הבדלה שאסור לאכול קודם הבדלה שמא הוא חשיכה. עד שאמר להם רב עמרם בפירוש אמר רב להבדלה אינה קובעת. וכיון שכן ע"כ צריך לפרש מימרא דרב כשם שקובעת למעשר כמו שסובר רב ייבא: [ט] וגם ר"ת כעס על ר"מ שהנהיג לאכול בין מנחה למעריב בשבת

(פ' וילך) בו ביום כתב י"ג ספרי תורה [י] ובשבת היאך היה כותב . ועוד מוכח בסדר עולם (פי"א) דבערב שבת נפטר דקתני אחר הפסח בכ"ב בניסן סבבו את העיר ונאמר ויהי ביום השביעי ותפול החומה רבי יוסי אומר שבת היה וכ"ח בניסן היה נמצא ר"ח באחד בשבת ור"ח אדר בשבת [כ] וא"כ בשבעה באדר שמת בו משה רבינו היה [א] בערב שבת ומה שאומרים לדקדק על המתים שיחזרו לדינם . בעי מיניה רבינא מרב נחמן בר יצחק מי שלא קדש בע"ש מהו שיקדש כל היום כולו א"ל מדאמרי בני רבי חייא מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת כולו הוא הדין מי שלא קדש בע"ש מקדש והולך כל היום כולו (ומי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת כולה) . וכן [ל] אמר רבא (לקמן קז.) הלכתא טעם מקדש טעם מבדיל . מי שלא קידש בערב שבת מקדש והולך כל היום כולו ומי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת כולה . [מ] ועד כמה ר' זירא אמר עד רביעי בשבת . כי הא דיתיב ר' זירא קמיה דרב אסי ואמרי לה רב אסי קמיה דרבי יוחנן ויתיב וקאמר לענין גיטין חדא בשבתא תרי ותלתא בתר שבתא ארבע וחמשא ומעלי שבתא קמיה שבתא: אמר ר' יעקב בר אידי אבל לא על האור . וכן תני שילא מרי אבל לא על המאור : ת"ר כבוד יום וכבוד לילה כבוד יום קודם לכבוד לילה . [נ] קידוש לילה קודם לכבוד יום ולכבוד לילה :

יד [דף קה ע"ב] **תניא** הנכנס לביתו במוצאי שבת מברך על היין ועל המאור ועל הבשמים . ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון ומשלשל כולו לאחריו . ש"מ מהא מתניתא תמני . [ס] שמע מינה המבדיל בתפילה צריך שיבדיל על הכוס ושמע מינה טעם מבדיל ושמע מינה ברכה טעונה כוס ושמע מינה המברך צריך שיטעום ושמע מינה טעמו פגמו ושמע מינה כוס של ברכה צריך שיעור ושמע מינה אומרים שתי קדושות על כוס אחד ושמע מינה בית שמאי היא ואליבא דרבי יהודה . משמע מהכא דברכת המזון טעונה כוס אפילו ביחיד דהא נכנס לביתו קתני משמע שהוא יחיד . מיהו יש לדחות הנכנס לביתו היינו בעל הבית ויש לו בני בית ויכול לזמן . ועוד יש להביא ראיה מהא דלקמן (דף קיז:) גבי הא דתנן כוס שלישי מברך עליו ברכת המזון ואמרינן עלה בגמרא שמע מינה ברכת המזון טעונה כוס וד' כוסות תקנו אפילו ליחיד . גם זה יש לדחות משום דברכת המזון טעונה כוס בשלשה תקנו עליו כוס אחד אפילו ליחיד . ואם לא היה צריך כוס בשום פעם גם עתה לא היו מתקנין כוס אחד לברכת המזון . [ע] ונראה לה"ר יחיאל מפרי"ש להביא ראיה מכאן דאם לא היה צריך כוס אפילו ביחיד יבדיל על הכוס ויאכל כל אחד לבדו דשאין לחלק כל זמן שלא התחילו לאכול ביחד אלא ודאי אף ביחיד טעונה כוס : [דף קו ע"א] [רבי יעקב בר אידי] קפיד אצבא [פגימא] . פי' רשב"ם דוקא לכתחלה אבל אם אין לו אלא כוס פגום יברך עליו . ותימה היאך התירו לאכול בלא הבדלה משום קפידא דפגימא [פ] כיון דבדיעבד יכול לברך על הכוס פגום . [צ] ובירושלמי משמע דכוס פגום מרבה עליו כל שהוא [ק] ומכשירו ואפילו במים יכול לתקנו . דגרסינן התם רבי יונה טעם כסא ומתקנא ליה . פי' היה שותה מכוס של קידוש או מכוס של ברכת המזון ונותן בו מעט מים ומניחו עד למחר. ופריך עליה והא תניא השותה משקין מזוגין שעבר עליהן הלילה דמו בראשו. אמר רבי יוחנן והוא שלנו בכלי מתכות . [ר] ותימה אם כן הכא למה לא יבדיל על הכוס ויתקנו במים ויכשירנו בברכת המזון ויש לומר דמיירי שכבר היה מזוג כדינו ואם היה משים בו מים יותר היה מקלקלו ולא היה ראוי לשתיה: טו **ת"ר** זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין . רמז לדבר שהרי מצינו זכירה על היין דכתיב זכרו כיין לבנון . כזכירה דודיך מיין . אין לי אלא ביום בלילה מנין . תלמוד לומר את יום . [ש] תנא מהדר אלילא ונסיב ליה קרא דיממא . ותו עיקר קידוש בלילה הוא אלא זכור את יום השבת לקדשו זוכרהו על היין בכניסתו . אין לי אלא בלילה ביום מנין תלמוד לומר את יום . [ת] וזכירה דהכא היינו קידוש . אבל ויכולו לא מצינו שתקנו לומר על הכוס אלא דקאמר הש"ס [א] בפרק כל כתבי הקדש (דף קיט:) כל האומר ויכולו בערב שבת כאילו מעיד על הקב"ה שברא עולמו בששה ימים ושבת ביום השביעי . ומה שאומרים אותו בשעת קידוש אע"פ שכבר אמר בבית הכנסת היינו כדי להוציא בניו ובני ביתו . ומה שאומר אחר התפלה אע"פ שכבר אמרה בתוך התפלה היינו משום דכשחל להיות י"ט בשבת אומרים אתה בחרתנו ולא אמרינן בתוך התפלה וצריך לומר לאחר התפלה לכך נהגו לומר כן בכל שבתות השנה . ביום מאי מברך אמר רב יהודה בורא פה"ג :

טז **רב** אשי איקלע למחוזא אמרו ליה לימא לן מר קידושא רבא אמר מאי קידושא רבא כל היכא דאיתא בורא פרי הגפן בעי לברוכי ברישא . בריך בפ"ג ואגיד ביה . חזיה להוא סבא דהוה גחין ושתי . קרי אנפשיה החכם עיניו בראשו . וא"ת והוא סבא היאך שתה קודם המברך הא אמרינן בפרק שלשה שאכלו (דף מז.) אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך [ב] ויש לומר שפשט ידו ליקח הכוס לפי שהיה מאריך אבל עדיין לא שתה . [ג] ויש מפרשים היינו דוקא גבי המוציא שצריך המברך לטעום כדאמרינן בפ' ראוהו ב"ד (דף כט.) לא יפרוס אדם פרוסה לאורחים אא"כ אוכל עמהם הלכך לא יטעום אחר לפניו . אבל גבי קידוש דאין חובה רק שיטעום אחד [ד] יכול אחר לטעום לפניו . מיהו בירושלמי (פ' כיצד מברכין) משמע דאין חילוק . דגרסינן התם א"ר אבא בשם רבינו אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך. ר' יהודה בן לקיש אומר שותין אע"פ שלא שתה הוא. ולא פליגי מה דאמר רבי אבא כשהיו כולן זקוקים לכוס אחד · ומה דאמר ר' יהודה בן לקיש כשיש לכל אחד ואחד כוסו בידו והשתא ניחא הכא כשהיה כוסו בידו . וצריך לומר כי כוסות שלהן לא היו פגומים שהיו ראויין לברכה שאנו רואין כאלו כל אחד קדש על כוסו ואע"פ שאין צריכין לשתות לכתחלה מיהו מלוה לשתות . [ה] וכן בשבת אם רצה כל א' לאכול מככרו צריך שיהא לפניו שתים משום לחם משנה . ויש שנוהגין לשפוך מכוס של ברכה לשאר כוסות והכא משמע דלא צריך דההוא סבא שתה מכוסו אע"פ שלא שתה מברך ושפך (מברך) מכוס ברכה לשלו . וכ"ל (ג) דאין ראיה מהכא דאיכא למימר דגחין והגביה כוסו להושיט למברך שישפוך לכוסו . וגחין ושתי דקאמר פי' גחין ליתן כוסו כדי לתקנו לשתות . אמר רב ברונא [אמר רב] [דף קו ע"ב] הנוטל ידיו לא יקדש שאם היה מקדש [ו] היה הקידוש הפסק והסח הדעת בין נטילה לברכת המוציא והיה צריך ליטול ידיו ולברך פעם אחרת על הנטילה נמצא ברכה שבירך על הנטילה הראשונה היא לבטלה הלכך לא יקדש הוא אלא יתן לאחר שלא נטל ידיו לקדש ויצא הוא בשמיעה ולא הוה הפסק . ורב לטעמיה דאמר יש קידוש שלא במקום סעודה ולא שייך הקידוש לסעודה הלכך הוי הפסק . [ז] אבל לשמואל דסבר אין קידוש אלא במקום סעודה הוי קידוש אתחלתא דסעודה ולא הוי הפסק . (א) וכן אמר רב אדא בר אהבה הנוטל ידיו לא יקדש אמר ליה רב יצחק בר שמואל בר מרתא אכתי לא נח נפשיה דרב ושכחינה לשמעתיה . זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב זימנין דחביבא ליה ריפתא ומקדש אריפתא וזימנין דחביבא ליה חמרא וקדיש אחמרא . אלמא בחביבותא תליא מילתא ולא בנטילותא תליא מילתא וכן הלכתא. פירש רשב"ם זימנין דחביבא ליה ריפתא ומקדש אריפתא אלמא לא בעי נטילה אחריתי אלא (ב) מעיקרא משי ואכיל נהמא דקדושא אלמא קידוש שלאחר נטילה לא הוי היסח הדעת. וכן הלכה דמי שנטל ידיו קודם קידוש אין צריך לחזור וליטול אחר קדוש . [ח] ולא פליגי רבנן בין מקדש אחמרא למקדש אריפתא מדלא מהדרו ליה לרב יצחק בר שמואל מידי מיהו לכתחלה מוזגין

הגהות הב"ח א וכן אמר רב אדא בר אהבה אמר רב הנוטל וכו' אמר להו ר' יצחק : ב מעיקרא משי ידיה ואכל :

הגהות הגרי"ב [א] ועי' תוס' מנחות ל. ד"ה מכאן ואילך :

תפארת שמואל

(ג) **דאין** ראיה מהכא דאיכא למימר דגחין כו' . אבל מסקנת הרא"ש בפרק שלשה שאכלו דאין צריך לשפוך כוסו אלא בייגות פגומים ואז ישפוך המברך מכוסו קודם שישתה ואפילו הכי אין יכולין לשתות עד שישתה המברך וכן מסקנת התוספות :

ומברכין

קרבן נתנאל

בשבת . עיין פ' כל כתבי סי' ה' : [י] **ובשבת** היאך היה כותב . סובב והולך להקשות נמי היאך היה כותב בן מאה ועשרים שנה אנכי היום : [כ] **וא"כ** בשבעה באדר שמת משה רבינו היה בע"ש . כל זה כתבו תוס' במנחות דף ל' ע"ש . ותמיהני שלא השיג אדבריהם מהא דאמרי' התם מכאן ואילך כתב משה בדמע . ובאמת בזוהר סדר תרומה מבואר כדברי רב שר שלום . ויש ליישב דבריהם ע"פ מה שדרים בספרי [ו]בכו בני ישראל שלשים יום קודם מותו והוא שלשים יום קודם מיתה כידוע . וא"כ הא דכתיב בן מאה ועשרים שנה אנכי היום וכתב [ר]ש"ג ס"ח היינו באותו יום . ולדקו דברי חכמים אלו ואלו דברי אלהים חיים שאם בשנה פשוטה מת ז' בו היה בשבת שבט מלא כשסר ללו היה ז' שבט בע"ש . וכן במדרש ילקוט דבשנה מעוברת מת באדר ראשון [ו]שבט מלא אך סדר עולם א"א ליישב ע"פ דרך זה : [ל] **אמר** רבא הלכתא . הרי"ף לא הביא בהלכותיו כ"א דברי רבא . ומ"ש בנוסחאות הרי"ף מבדיל והולך כל היום ע"ס הוא דהא להדיא מייתי ומסיק בסמוך [מ]בדיל עד יום רביעי עיין בפנים . ורבינו שהאריך להביא מימרא דבני ר' חייא משום דיש עוד לישנא בתרא דרבא דאמר מבדיל והולך כל היום כולו . והכריע תוס' דהלכה כלישנא קמא דרבא כדאמרי בני ר' חייא מש"ה [ד]ייתי הך דבני ר"ח : [מ] **ועד** כמה עד רביעי בשבת . עיין מ"ש בפ' מי שאחזו סי' י"ד : [נ] **קידוש** לילה קודם לכבוד יום וכבוד לילה . עיין מ"ש מ"א סי' קפ"ב ס"ק א' בזה אין ראייתן מוכרחת דלפי מה [ד]משני חביבה מצוה בשעתה והיין מצוה מן המובחר כדכתיב זכרהו על היין . דאלת"ה עדיין תקשי לך ליסבקה עד למחר לכבוד היום ויקדש אריפתא : [ס] **ש"מ** המבדיל בתפלה צריך להבדיל על הכוס . והקשה בתוס' [ב]פ' אין עומדין דא"ל רבינא לרבא הלכתא מאי א"ל כקידושא כו' אמאי לא פשיט ליה מברייתא דהכא . וי"ל משום דאיכא ברייתא התם שסוברת שא"צ להבדיל כו' עכ"ל . ר"ל דרבינא מסופק הלכתא מאי מהנך תרתי [ב]רייתות דסתרי אהדדי ומה שפי' מהרש"א בזה על פי דוחק נעלם ממני . ומה שכתבו תוס' והכא דמשמע ליה וכו' . מלתא באנפי נפשיה הוא ועל דבר שכתב הרשב"ם ע"ש : [ע] **ונראה** להר"ר יחיאל מפרי"ש להביא [ר]איה מכאן . ובפ' אלו דברים סי' ב' מביא רבינו עוד ראיה אלימתא מדלא מזכיר בשום דוכתא וימון אלא בהמ"ז טעונה כוס משמע כל בהמ"ז אפי' ביחיד : [פ] **כיון** דבדיעבד יכול לברך על כוס פגום . עיין בפ' [א]לו דברים סי' ב' שכתב רבינו ישוב וז"ל וי"ל דאין בו אלא רביעית בצמצום . פי' שיש לקיים פי' רשב"ם אליבא דרב אשי דמוקי הברייתא אין לו אלא כוס אחד היינו אין בו אלא רביעית מצומצם . אבל בתחלה שרוצה [ל]דייק מברייתא זו ש"מ טעמו פגמו וס"ד שיש בו יותר משיעור כוס א' לפי אותו ס"ד ל"ל באמת דכוס פגום אפי' בדיעבד אסור : [צ] **ובירושלמי** סוף פ' שלשה שאכלו : [ק] **ומכשירו** ואפי' במים יכול [ל]תקנו . וקשה דבפרק אלו דברים כתב רבינו בהיפך דבירושלמי קאמר דמתקנין במים ומשם למד והגו לתקן גם במעט יין ששופכין לתוכו . אלמא דיותר טוב לתקן במים דהוי מזיגה חדשה משא"כ במעט יין ב"ח . [נ]ראה דודאי אם יש רביעית יין או יותר טוב לתקן ע"י יין מבמים דמלא מין את מינו אמנם אם אין לו אלא מעט יין שאין פגום דה"א קמא קמא בטיל כמ"ש מהר"מ מ"ץ שהביא הב"ח ע"ז [כ]תב רבינו שם בפ' אין עומדין דבזה עדיף להכשירו ע"י מים שמלוי יותר מרביעית מש"ה כתב רבינו שם בפ' אלו דברים והגו לתקן גם במעט יין ששופכין לתוכו . דבהיתרא לא אמרי' קמא קמא בטל כמ"ש מזה מ"א [ב]סי' קפ"ב . ומ"מ רביעית מים עדיף : [ר] **ותימה** א"כ הכא אמאי לא יבדיל על הכוס ויתקנו במים . ושם סי' ב' כתב רבינו וז"ל והשיא דהירושלמי יש לדחות שהיה טועם כוס של קידוש בכלי [א]חר ומוזגו למחר להשלימו לכשיעור עכ"ל . כלומר דאין להביא ראיה מהך דהירושלמי דכוס פגום יכול לתקנו ולהכשיר במים דאיכא למימר דכוס של ר' יונה מעולם לא היה פגום שהיה טועם כוס של קידוש בכוס [א]חר ולמחר מוזגו להשלימו לשיעור ולא משום תיקון . ועיי"ש בס' מעדני מלך בד"ה ומוזגו שיש שם ערבוב דברים . ועל דברי רבינו הללו בנה בית יוסף יסודו וערך שלחנו בסי' רע"א סעיף י"א דלא כהרב בעל מ"א [ש]כתב דכוס של חובה צריך לטעום מכוס שיש בו רביעית . ומה שמביא ראיה מדברי תוס' דף ק"ה בד"ה ש"מ טעמו פגמו ע"ש . שצריך לטעום מכוס שיש בו רביעית אמת שכן הוא בתוס' שם אמנם לא כתבו כן אלא [ל]תרוצי סוגיא היאך קאמר ש"מ טעמו פגמו וכוס של ברכה צריך שיעור חדא מלתא לדידיה איכא למימר דלא צריך לטעום כוס של חובה מכוס שיש בו רביעית דלרב אשי איירי [ב]ברייתא שאין לו יותר אלא כוס מלומלם . א"כ קושית תוס' בלא"ה לק"מ . וזהו הנראה בכוונת תוס' שם ד"ה משום כו' אלא דמהא ליכא למשמע מיניה קאמר ע"כ . וקשה לדבריהם א"כ לאיזה צורך סידר רב אשי [ד]בריו בגמ' למאי נפקא מיניה הלא לדידה מ"מ סבר כוותיה דטעמו פגמו אלא צ"ל שסברי תוס' דיש כ"מ בדיחוי דרב אשי . דאי אמרי' כס"ד ש"מ טעמו פגמו ע"כ צ"ל דכוס של חובה צריך לטעום מכוס שיש בו [ר]ביעית . אבל לפי דיחוי דרב אשי איכא למימר דלא צריך לטעום דוקא מכוס שיש בו רביעית . וכמו כן צ"ל בדיבור שאחר זה ד"ה קפיד ותימה וכו' מיהו ראוי רשב"ם לסמוך עליו בשעת הדחק עכ"ל דבריהם מבוארים [ע]ל סגנון זה דר"ל דאיכא לקיים פי' רשב"ם אליבא דרב אשי שאין בו אלא רביעית מלומלם כמו שפי' רבינו אבל בתחלה באמת ס"ד דכוס פגום לא יקדש עליו כלל אפי' בדיעבד . ומ"ש עוד מ"א דטועם מכוס ראשון [ו]אח"כ מוסיף עליו מכוס השני . לענ"ד אין זו הדרך מוליאתו מידי עבירה . כי איך יוכל לכוין בפה לשתות מכוס לא פחות ולא יותר ממלא לוגמיו . דאם שתה פחות אינו יוצא ידי קידוש . ואם שתה מעט יותר הלא אין [ב]ו אלא שיעור כוס א' וכבר מתמזג שאין יכול לתקנו במים . וא"כ הוי מצוות שאין יכול לתקן . והדע דאם כדבריו עדיין קושיית התוס' במקומה עומדת היכא מוכח טעמו פגמו אכתי תקשי למה דס"ד דיש בו יותר [מ]רביעית ה"ל לשפוך מכוס של ברכה לכוס אחר וישתה מכוס שיש בו רביעית ואח"כ יוסיף עליו ויכשרנו מכוס השני . אבל לפי מ"ש רבינו והך דירושלמי יש לדחות וכו' . ע"ז אופן יוכל לשער דכל מה שחסר מוזגו [ב]מים . אבל בש"ע והכא בשמעתיה איירי שכבר מזוג . וא"א להוסיף במים : [ש] **תנא** מהדר אלילה ונסב קרא דיממא . מכאן קשה לפי מה שפי' הראב"ד פ' כ"ט מהל' שבת מדכתיב את יום ולא כתיב ביום משמע [ת]חלת כניסת יום א"כ מאי פריך . וכמו כן יש להקשות על מה שכתב הכ"מ שחולק על הראב"ד במה שכתב ואלו בא לקדש ביום על הפת מי לא מקדש וחולק עליו דליתא והטעם בזה לפי שבלילה שהוא מזכיר קדושת [ה]יום די היכר בכך . ואם חביב עליו הפת ביותר יקדש על הפת . אבל ביום שאין היכר אלא כשמברך בפה"ג קודם סעודה שלא כדרכו בחול אבל אם בא לקדש על הפת איזה היכר יש כאן ע"כ . לדבריו כמו כן יש [ל]הקשות מאי צריך לשבש הברייתא . ה"ל למימר דה"ק זכרהו על היין אין לי אלא ביום דאין היכר אם לא שיקדש על היין שלא כדרכו בחול בלילה מנין שצריך לקדש על היין לכתחלה ולא אפת ת"ל את יום וצ"ע וע"ק [ע]ל הראב"ד הא דכתיב את יום ולא כתיב ביום בעינן לג"ש כדאיתא בפ' זה דף קי"ז ע"ב ע"ש : [ת] **וזכירה** דהכא היינו קידוש אבל ויכולו לא מצינו שתקנו לומר על הכוס . דאי תקנו על הכוס ה"ל להזכירו כמו [ב]ברכה אחר בפה"ג שהוא תחלת קידוש . וכדחזינן דרב אשי דאיקלע למחוזא פתח בפה"ג ולא התחיל ויכולו : [א] **בפרק** כל כתבי . ויש שם גירסא אחרת גם ברי"ף ורבינו שם סי' ה' וע"ש ובמ"ש מ"א סי' רע"א [ס]"ק כ"ב : [ב] **וי"ל** פשט ידיו ליקח הכוס לפי שהיה מאריך אבל עדיין לא שתה . משמע מהכא דכוס של חובה כגון ברכת הזימון וקידוש עם היות שיש לכל א' כוס מיוחד מ"מ אין האחרים נוטלין כוס בידו זולת [א]ותו שמכבדין אותו להוליאם לחוד . וזה שאמר הכתוב כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא . וע"ז שאמרו חז"ל ברכת הזימון מנ"ל . דכתיב כי שם ה' אקרא הבו גודל . וה"פ כוס ישועות אשא שהוא כוס של ברכה [כ]ימותי ובשם ה' אקרא זהו ברכת הזימון . אבל בהמ"ז ביחיד אף למ"ד טעונה כוס מ"מ אינם אוחזים הכוס בידם רק מניחין אותו על השלחן לפניהם וכמ"ש רמ"א בסי' קפ"ב . גם בכתבי האר"י כשמברך יחידי יתן [א]ותו על שמאלו נגד החזה ויסגור עיניו . ודלא כב"ח וכה"ג שפקפקו ע"ש : [ג] **ויש** מפרשים . כ"כ תוס' שם בפ' שלשה שאכלו : [ד] **יכול** אחר לטעום לפניו . ובפ' שלשה שאכלו סי' ט"ו אבל קידוש יכול להוליא [א]ע"פ שילא כבר הלכך א"ל לטעום כלום ע"כ . ה"פ לטעום כלום קודם המסובין אבל עכ"פ הוא צריך לשתות . דהא בהך עובדא דרב אשי במחוזא ודאי היו בקיאים אך שכיבדו לכבודו ובכה"ג ודאי צריך לשתות דדוקא [ב]שאינם יודעים אז יכול להוליאם אע"פ שאינו נהנה כמ"ש בש"ע סי' רע"ג ס"ד ע"ש : [ה] **וכן** בשבת אם רצה כל אחד לאכול מככרו צריך שיהא לפניו שתים משום לחם משנה . ומכאן נראה כשהמסובין צריכין לככרו [ש]ל בעה"ב בשבת ויו"ט צריכין לכוין ללאת בברכת המוליא . כמו בקידוש . ובעה"ב צריך לכוין להוליא המסובין דבעינן דעת שומע ומשמיע ואז הוי כאלו כל המסובין היו בולעים על לחם משנה כמו שמוליא [ה]בעה"ב את המסובין בכוס של קידוש ודי להם בעניית אמן . וה"ה בברכת המוליא עכ"פ בשבת אם אין להמסובין לחם משנה יענו אמן ולא יברכו ברכת המוליא וכן מלאתי בשו"ת בכתב : [ו] **היה** הקידוש הפסק [ו]היסח הדעת בין נטילה לברכת המוליא . וא"ת יקדש אריפתא . י"ל דס"ל לרב ברונא דאין מקדשין על הלחם . א"כ דמ"מ הוי הפסק והיסח הדעת בין ברכת המוליא לאכילה : [ז] **אבל** לשמואל דסבר אין קידוש [א]לא במקום סעודה הוי קידוש אתחלתא דסעודה ולא הוי הפסק . ואם תקשה א"כ למאי נפקא מיניה אייתי רבינו הך מימרא דר' יצחק דהא קי"ל כשמואל כמו שפסק רבינו לעיל סי' ד' ה' . איכא למימר לאשמועינן [ד]בחביבותא תליא מלתא ואם נטל ידיו רלה מקדש על הפת רלה על היין דלא הוי הפסק : [ח] **ולא** פליגי רבנן בין מקדש אחמרא למקדש אריפתא . ולפ"ז אידחי מימרא דרב ברונא ורב אדא לגמרי . והלשון שכתינן [ל]שמעתתיה דרב משמע שאמר רב מילתיה לענין נטל ידיו ושכחו . ה"פ דרב אמר צריך לקדש קודם שיטול ידיו והמה טעו בשמעתתן ואמרו הנוטל ידיו לא יקדש . וזהו שכתב הרשב"ם מיהו לכתחלה כו' ר"ל מקדש ואח"כ [נ]וטל . והטור הביא בשם רב עמרם ולאחר שמקדש על הכוס נוטל ידיו ומברך על נט"י . אבל אם נטל קודם לא יקדש על היין אלא על פת דאמר ר' ברונא נטל ידיו לא יקדש דהוא סבר לדוחק שרב ברונא ורב אדא טעו בשמעתתן לגמרי . אלא ה"פ זימנין דחביבא ליה ריפתא ומשי ידיה תחלה . וזימנין דחביבא ליה חמרא ולא משי ידיה בתחלה אך קידש בתחלה על היין ואח"כ נטל לידים והא דאמר רב ברונא נטל ידיו לא יקדש .

פייט

ואח"כ נוטלין לידים כבית (שמאי) [הלל] במס' ברכות (דף נא:) [ט] ור"י חילק משום דמזיגה שהיא בתמין צריך דקדוק גדול שלא יחסר ושלא יותיר ואיכא היסח הדעת טפי. ור"ת תירץ דהתם מיירי בחול ואם יטול ידיו תחלה לפעמים יתעסק בשאר צרכים ולא יאכל לאלתר ואתי לאסוחי דעתיה אבל בשבת השלחן ערוך ליכא למיחש להכי: יז כתב רשב"ם ומדרב שמעינן שמקדשין על הפת ואומרים ויכולו ומברך ברכת המוציא ואינו פורס עד שיקדש אח"כ ודוקא קידוש אבל הבדלה אינה אלא על הכוס. דעל הכוס של יין תקנוה. כדאמרינן (ברכות דף לג.) העשירו קבעוה על הכוס ומי שאין לו כוס [א]במקום שרגילין לשתות יין אל יבדיל ודי לו בהבדלת תפלה. בסדר רב עמרם. והקשה רבינו תם מאי מייתי ראיה ממקדם אריפתא למקדם אחמרא בקידם על הפת ודאי לא הוי היסח הדעת שהרי אחר נטילה בירך מיד ברכת המוציא והקידוש לאחר המוציא [י] הוי כמו גביל לתורי [ב]דלא הוי הפסק בין ברכה לאכילה. אבל אם נטל ידיו לאכילה ואחר כך קידש אחמרא הוי היסח הדעת בין נטילה לברכת המוציא. והיה אומר רבינו תם דאין מקדשין על הפת כלל. דקידוש חמור מהבדלה דאמרינן לעיל (דף קה.) דקידוש קובעת והבדלה אינה קובעת ואמרינן נמי לקמן בשמעתין סבר מיניה קידושי לא מקדשי הא אבדולי מבדלינן והבדלה אינה על הפת כדאמרינן לקמן אמימר בת טוות וכ"ש קידוש. וכן משמע בירושלמי דברכות גבי פלוגתא דבית שמאי ובית הלל דמברך על היום ואחר כך מברך על היין. אמר רבי זירא מדברי שניהם נלמוד מבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין. ואמר רבי אסי בר בון נהיגין תמן במקום שאין יין שליח ציבור עובר לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין ז' משמע דהיינו לפי שאין מקדשין על הפת. ועוד ראיה דבעי בפ' במה מדליקין (דף כג:) נר [חנוכה] [ב] וקידוש היום איזה מהן עדיף ואי מצי לקדושי אריפתא [כ] פשיטא שיש לו ליקח נר ולקדש אריפתא הלכך היה אומר רבינו תם שאין מקדשין על הפת כלל וה"פ דשמעתין הנוטל ידיו לא יקדש רב לטעמיה דסבירא ליה דיש קידוש שלא במקום סעודה וחיישינן שמא [לא] יאכל מיד אחר הקידוש. אמר להו רב *נחמן וכו' זימנין דחביבא ליה ריפתא וכו' כלומר זימנין שהיה רעב והיה רוצה לאכול מיד ומקדם אריפתא כלומר מקדם אחמרא אדעתא לאכול פת מיד בלא נטילת ידים בינתים. וזימנין דחביבא ליה חמרא ומקדם אדעתא דחמרא כדי לשתות יין דיש קידוש שלא במקום סעודה. ונהגו העם לקדש על הפת וכן הסכימו כל הגאונים ומה שהביא ראיה רבינו תם דקידוש חמור מהבדלה משום דקובעת לקידוש ואינה קובעת להבדלה אינה ראיה דלאו משום חומרא דקידוש הוא אלא טעם יש לדבר דדין הוא שתקבע לקידוש משום כבוד שבת שלא יאכל עד שיקדש ויקבע סעודתו לכבוד שבת אבל הבדלה אינה כבוד שבת שיצטרך להפסיק סעודתו כדי להבדיל והבדלה דין הוא שלא יבדיל על הפת דאי בעי לא אכיל במוצאי שבת הלכך אינה אלא על היין שאומרים עליו כל דברי שירה והודאה או על דבר שהוא חמר מדינה אבל קידוש ראוי להיות על הפת [ל] כיון דהסעודה היא חובת שבת ומה שהביא ראיה מהירושלמי איכא למימר הכי פירושו מבדילין בלא יין על דבר שהוא חמר מדינה ואין מקדשין עליו ונהגו במקום שאין יין שהיו רגילין [לקדש] בבית הכנסת להוציא האורחים דאי אפשר לקדש בפת בבית הכנסת אומר שליח ציבור מעין שבע והאי [א] דנר ביתו לאו ראיה היא [מ] דס"ד אמינא כיון דעיקר מצותו על היין ידחה נר ביתו: [דף קז ע"א] אמרו ליה מר קשישא ומר ינוקא בני דרב חסדא לרב אסי זימנא חדא איקלע אמימר לאתרין ולא ה"ל חמרא [ג]ואייתינן ליה שיכרא ובת טוות למחר טרחינן ואייתינן ליה חמרא ואבדיל וטעים מידי. והא דאמרינן לעיל ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון אלמא מותר לאכול קודם הבדלה [נ] אוקמא רבינו נסים ביושב על שלחנו וחשכה לו וס"ל דהבדלה אינה קובעת ור"י תירץ דודאי אם אין לו כוס ומצפה למחר למצוא כוס לא יאכל הלילה אלא ימתין עד למחר שיבדיל על הכוס. אבל אם יש לו כוס ואינו מצפה שימצא למחר יין יותר מוטב שיאכל קודם שיבדיל ויברך בהמ"ז והבדלה על אותו כוס ממה שיבדיל על הכוס ויברך ברכת המזון בלא כוס. [ד][לשנה אחרת תו] אמימר איקלע לאתרין לא הוה לן חמרא ואייתינן ליה שיכרא אמר חמר מדינה הוא אבדיל וטעים מידי פירש רשב"ם האי חמר מדינה הוא אין יין בעיר הזאת כי אם שכר הלכך מבדילין בו וכן הלכה ואין מבדילין על המים היכא דליכא לא יין ולא שכר וי"מ כשאין יין גדל בתוך מהלך יום סביב העיר: בעי מיניה רב חסדא מרב הונא מהו לקדושי אשיכרא פי' רשב"ם היכא דהוה חמר מדינה ומסיק דאין מקדשין ואין מבדילין עליו ואין להביא ראיה מכאן דאין מקדשין על השכר היכא דהוי חמר מדינה דאפשר למימר כי היכי דלא קי"ל כוותיה במאי דאמר אין מבדילין עליו הכי נמי בקידוש לא קי"ל כוותיה אלא כמו שמבדילין עליו כך מקדשין עליו וכ"ש אי מפרשינן מהו לקידושי אשיכרא היכא דלא הוי חמר מדינה והשתא ניחא טפי דלא פליג רב הונא אאמימר וא"כ אפשר נמי דלרב הונא מקדשין עליו היכא דהוי חמר מדינה והא דאמר בירושלמי דאין מקדשין בלא יין. מיירי היכא דלא הוי חמר מדינה ואפילו הכי מבדיל עליו כדאמרינן הכא סבור מינה קדושי לא מקדשי אבדולי מבדלי ואי מקדשין על השכר ניחא שיעשה יקנה"ז על השכר אבל אם אין מקדשין על השכר היאך יעשה חלי יקנה"ז על הפת וחלי על השכר ומיהו בסדר רב עמרם כתוב גבי יקנה"ז אע"פ דאין מבדילין בעלמא על הפת ביו"ט שחל להיות במוצאי שבת מבדילין עליו כיון דקידושא עיקר ומקדשין על הפת נעשית ההבדלה טפלה ומבדיל על הפת עם הקידוש ונראה שדעת ר"י נוטה שמקדשין על השכר היכא דהוי חמר מדינה וכ"כ רבינו אב"ן דמקדשין על השכר אם הוא חמר מדינה ונראה לי אע"פ שיכול לקדש על השכר אם הוא חמר מדינה טוב הוא יותר לקדש על הפת כיון שהסעודה באה לכבוד שבת אבל בבקר יראה שיברך על השכר קודם ברכת המוציא. דאל"כ בטלה קידוש של היום דרבינן ליה מקרא כמו קידוש הלילה ולמה נבטלנו כיון דאפשר לקיימו על השכר ויקנה"ז יעשה על השכר וזה טוב יותר ממה שיעשה הבדלה שלא כהלכתא מנח טפלה. ורב עמרם שכתב שיעשה יקנה"ז על הפת דילמא ס"ל דאין מקדשין על השכר כלל ורוב הגאונים הסכימו שמקדשין על השכר היכא דהוי חמר מדינה. ת"ר אין מקדשין אלא על היין ואין מברכין אלא על היין אטו אשיכרא ואמיא לא מברכין שהכל אלא אמר אביי ה"ק אין אומר הבא כוס של ברכה אלא על היין אבל אשיכרא לא והני מילי דלא קבע עילויה אבל קבע עילויה לית לן בה. רבינו שמואל ב"ר מאיר לא גריס דלא קבע עילויה וכו' דסבירא ליה כיון דברכת המזון טעונה כוס מה תלוי בקביעת סעודה מיהו היכא דהוה חמר מדינה נראה דמברכין עליו דהא הבדלה דלכולי עלמא טעונה כוס מבדילין עליו וכ"ש בהמ"ז דאיכא למ"ד בפרק אלו דברים (דף נב.) דאינה טעונה כוס: יח אמר רב הונא וכן תנא רב גידל דמן נרש טעם מלא לוגמא יצא ואם לאו לא יצא לאו מלא לוגמיו ממש אלא כדמפרש ביומא (דף פ.) כמלא לוגמיו כדמפרש התם כל שאילו מסלקו לצד אחד ויראה מלא לוגמא והוא פחות מרביעית כדאמרינן התם והכי נמי אמרינן לקמן (דף קח:) גבי ד' כוסות והוא דשתי רובא דכסא אבל מלא לוגמא הוי יותר מרביעית כדאיתא התם ודלא כרב עמרם וכרב נמה גאון שכתבו אם קידש ולא טעם רביעית לא יצא דאמר מר המקדש אם טעם וכו' ואם לא טעם וטעם אחר מלא לוגמא יצא וכו' כדאיתא בעירובין (דף מ:). ויראה שהאחד מן המסובין צריך לשתות מלא לוגמא. ואין שתית שנים מצטרפין למלא לוגמא דלא מיקרי שתיה של הנאה בפחות ממלא לוגמא ואנן בעינן שיהנה האדם מכוס של ברכה ויין שראוי לקדש עליו בארתי בפ' המוכר פירות (סי' י'): יט לא יאכל סמוך למנחה וכו' [דף קז ע"ב] אסיקנא סמוך למנחה קטנה תנן ומשום דילמא אכיל מלה אכילה גסה אבל קודם לכן מותר והכל לפי מה שהוא אדם דהא אמרינן רב ששת הוה יתיב בתעניתא כולי מעלי יומא דפסחא משום דאיסתניס הוה ואי הוה טעים מידי ביממא באורתא לא הוה מצי אכיל ואמרינן נמי בירושלמי דהך פרקין רבי לא אכל חמץ ולא מלה ובעי למימר משום דרבי בכור הוה ומסיק דרבי איסתניס הוה ואי הוה אכיל ביממא לא הוה אכיל בליליא [ס] ומכאן יש סעד למה שנהגו הבכורות להתענות בערב פסח [ע] למאי דאמר רבי בכור הוה וכן יש במסכת סופרים (פ' כ"א הל' ג') [פ] הבכורות מתענין בע"פ אמר [ב] רב אסי אמר רב אבל מטבל הוא במיני תרגימא פי' מטבל כלומר מעביר פתו במיני תרגימא כגון פירות וכיוצא בהן ר' צדוק מטבל בירקי וכן פי' רשב"ם מיני תרגימא כגון פירות ובשר ולא נהירא דהא אמרינן בתוספתא דברכות (פרק כילד מברכין) מברכין על מיני תרגימא בורא מיני מזונות ואמרינן התם דאין מברכין בורא מיני מזונות אלא על חמשת המינים בלבד ועוד דאמרינן בפ' בתרא [דיומא] (דף עט:) דפרי לא בעי סוכה לימא מסייע ליה ואם השלים במיני תרגימא יצא ואי ס"ד פרי בעי סוכה ישלים בפירות [צ] אלמא דמיני תרגימא [ג] לאו פירות נינהו: תניא נמי הכי השמש מטבל בבני מעיים ונותן לפני האורחין ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר נירו לכם ניר וגו'. רבא הוה שתי חמרא מעלי יומא דפסחא כי היכי דניגרריה ליביה ליכול מצה טפי: כ [דף קח ע"א] ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב איתמר מצה צריכה הסיבה מרור א"צ הסיבה יין אתמר משמיה דרב נחמן צריך הסיבה ואיתמר משמיה דר"נ לא צריך הסיבה ולא פליגי הא בתרי כסי קמאי הא בתרי כסי בתראי אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא [אמרי לה להאי גיסא] תרי כסי בתראי בעי הסיבה דהשתא הוא דהויא ליה חירות תרי כסי קמאי לא בעו הסיבה דאכתי לא הויא חירות דאכתי עבדים הייתו קאמרינן ואמרי לה להאי גיסא תרי כסי קמאי בעי הסיבה דההוא שעתא ה"ל חירות תרי כסי בתראי לא בעו הסיבה דמאי דהוה הוה השתא (דאמרינן) דאיתמר הכי ואתמר הכי כולהו בעו הסיבה ומצה בעי הסיבה בכזית ראשון וכזית של אפיקומן ואם אכל בלא הסיבה לא יצא כדאמר ריב"ל השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא משמע מיסב אין [ק] לא מיסב לא ואם אכל בלא הסיבה יחזור ויאכל בהסיבה וכן בכוס ראשון ושני אם לא שתה בהסיבה יחזור וישתה בהסיבה אבל בכוס שלישי או רביעי אם [ר] ישתה יותר נראה כמוסיף על הכוסות ומיהו איכא למימר כיון ששתה שלא כתיקונו הוברר הדבר שלא ממנין הכוסות היה ומה ששותה עתה הוא כוס של חובה [ש] ואם שתה כוס רביעי בלא הסיבה צריך לברך בורא פרי הגפן על כוס שישתה אחר כך שיהיה בהסיבה שהרי כששתה כוס רביעי בלא הסיבה ולא נזכר להסיב הסיח דעתו לשתות יותר. פרקדן לא שמיה הסיבה הסיבת ימין לא שמיה הסיבה ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לוושט ואתי לידי סכנה פירש רשב"ם שהרי בימינו צריך לאכול ולפי זה אטר בימינו מיסב בימינו ולאידך פירושא שמא יקדים קנה לוושט קאי אהסיבת ימין אין חילוק בין אטר לאחר. אשה לא בעי הסיבה פירש רשב"ם מפני אימת בעלה שכפופה לו ולפי

הגהות הב"ח א ובמקום שרגילין לשתות יין אל יבדיל על הפת ודי לו : ב דלא הוי הפסק בין ברכה לאכילה וכ"ש דלענין נטילה לא הוי הפסק אבל אם נטל ידיו : ג ואייתינן ליה שיכרא ולא אבדיל ובת טות : ד לשנה אחרת אמימר איקלע תו לאתרין וכו' אמר אי הכי חמר מדינה וכו' מדינה הוא אם אין יין בעיר :

הגהות הגרי"ב [א] נ"ל דנר חנוכה : [ב] נ"ל רב אסי וכ"א באלפסי : [ג] ועיין תוס' ד"ה מיני תרגימא וכו' מיהו בפ' בתרא דיומא איכא חד שנויא דמשני מאי מיני תרגימא פרי :

קרבן נתנאל

היינו על היין אבל על הפת מקדש. אך רב ברונא סבר דלגמרי לא יקדש אפי' אריפתא ועל דא אמר רב יצחק דאשכחו שמעתתיה דרב דאפי' נטל ידיו יקדש על הפת : [ט] ור"י חילק כו' ור"ת תירץ כו'. ולדבריהם אפי' לכתחלה יכול ליטול קודם קידוש וכן הביא הטור דעתם. אכן יש לומר שכתבו כן לדינא והמה בעצמם י"ל דנהגו לקדש קודם נטילה. אך הרא"ש הנהיג בעצמו ליטול ידיו קודם קידוש. ואית לן למימר כיון דקי"ל אין קידוש אלא במקום סעודה ולכך קריאתו עדיף טפי והוי עונג אם נטל ידיו פן יפליג לדברים אחרים כך יש ליישב טעם מנהגו. אלא שהטור כתב עליו ואני תמה על מנהגו שצריכין לדחוק ולהוציא מימרא דרב ברונא מפשטה ר"ל דלדברי אביו נ"ל דרב ברונא אידחיה לגמרי ולא אמר רב דבר זה מעולם וזה דוחק. ועדיף טפי לנהוג לקדש ברישא והדר ליטול ידים. וא"כ איכא למימר דרב ברונא אמר אמת שאמר רב הנוטל ידיו לא יקדש והיינו על יין אלא שרב ברונא טעה בהבנת מימרא דרב וסבר דלא יקדש כלל אפי' אריפתא והרב ב"י נדחק בפי' תמיהת הטור והנכון כמו שכתבתי : [י] הוי כמו גביל לתורא דלא הוי הפסק בין ברכה לאכילה. לשון התוס' וכ"ש דלענין נטילה לא הוי הפסק. ודברי התוס' תמוהים דאם כ"ש הוא דגביל לתורא לא הוי הפסק בין נטילה להמוציא. א"כ מאי מקשה ר"ת תו אבל אם נטל לאכילה ואח"כ קידש אחמרא הוי היסח הדעת בין נטילה לברכת המוציא ואך למותר דהא לא מפסיק בין נטילה להמוציא. מש"ה השמיט רבינו הך כ"ש. ולשון התוס' יש ליישב משום דאומר ויכולו קודם המוציא. וזה שהקשה תוס' אבל אם נטל לאכילה כו' קושייתו כילד מקדש לכתחלה על היין אחר נטילה אם חביבא ליה יין יכול לקדש קודם נטילה. גביל לתורא אין אנו מתירין אלא בדיעבד אם שכח ואח"כ זכור בין בליעה לאכילה אבל לא לכתחלה וק"ל : [כ] פשיטא שיש לו ליקח נר ולקדש אריפתא. ואין לומר דהכי קמבעיא ליה נר וריפתא איזה מהם קודם. דפשיטא הוא דריפתא קודם דתרתי מצות נינהו קידוש היום וסעודת שבת ועי' בשו"ת חות יאיר סי' י"ג : [ל] כיון דהסעודה היא חובת שבת אע"ג דבעל מימרא קובעת לקידוש הוא רב ורב ס"ל דיש קידוש שלא במקום סעודה. מ"מ מודה רב דסעודה חובת שבת היא משא"כ בהבדלה אי בעי לא יאכל כלל : [מ] דסד"א כיון דעיקר מצותו על היין ידחה נר ביתו. ובהא יתיישב נמי מה שמקשין על הרמב"ם ואיך פוסקים דס"ל דיוצאין בקידוש שבתפלה מה איבעיא ליה פשיטא נר ביתו עדיף דיצא בקידוש שבתפלה: [נ] אוקמא רבינו נסים ביושב על שלחנו וס"ל שהבדלה אינה קובעת. ותוס' לעיל דף ק"ב ד"ה מניחו הקשה עליו דהא שמואל ס"ל דמפסיקין להבדלה וכ"ש ר' יהודה דמחמיר טפי (ר"ל דשמואל סבר פורס מפה ומקדש ור"י סבר דמפסיק נמצא דר"י מחמיר בהפסקה) והך ברייתא מוקי לה בסמוך כב"ש אליבא דר"י. אלא שרבינו לא חש להך קושיא. דאית לן למימר אע"ג דר"י מחמיר בקידוש מ"מ בהבדלה איכא למימר דסבר דאינה קובעת ודברי תוס' צ"ע. אבל הא קשיא על ר"נ היאך קאמר בדף ק"ה ש"מ המבדיל בתפלה צריך להבדיל על הכוס הא עדיין לא התפלל

כך הקשה במרדכי ומרן הגאון חי' דה"ק היה לחכמים לתקן שיבדיל בתפלה ויברך בהמ"ז על הכוס. אלא שעל זה גמגם דאם יתפלל קודם שיברך בהמ"ז כבר עשה חול ואין יכול שוב להזכיר של שבת כמ"ש מ"א ס"ס קפ"ח. אלא דה"ק יברך בהמ"ז בתחלה ואח"כ יתפלל ולהבדיל בתפלה אלא ש"מ המבדיל בתפלה צריך להבדיל על הכוס אך קשה מנ"ל להוכיח מזו הברייתא טעם מבדיל לרבינו נסים דמיירי באוכל מבעוד יום אין להוכיח כלום : [ס] ומכאן יש סעד למה שנהגו הבכורות להתענות בערב פסח. דלא תימא שאסור להתענות בניסן. גם בעיו"ט : [ע] למאי דאמר רבי בכור הוי. אע"ג דמסיק דרבי איסטניס הוי. היינו משום דפריך ר' מנא ור' יונה אביו בכור הוי ולא התענה. ואי אסור להתענות ה"ל למפרך דאסור להתענות בערב פסח אלא איסטניס הוי : [פ] הבכורות מתענין בערב פסח. ראיתי בשו"ת שבות יעקב סי' י"ז שהתחייב להתענות באחד שנולד לו בן בערב פסח ע"ש באריכות. ולפי דעתי כ"ז שהבן אין בר שלשים שילא מתוקת נפל אין חיוב על האב להתענות וכי ס"ד שיהיה יותר חיוב על האב מלפדות בנו הבכור שאמר השם כי לי כל בכור בבני ישראל. ואף גם זאת שיהיה חומרא דאתי לידי קולא שמתענה בניסן ובעיו"ט ללא צורך : [צ] אלמא דמיני תרגימא לאו פירא נינהו. אלא מלה מבושלת בקדירה שמברכין עליו במ"מ. ולא ידעתי למה מיקל כ"כ. דהא לחד תירוצא ביומא הא מיני תרגימא פירא נינהו וכ"כ תוס' : [ק] לא מיסב לא. אפי' בדיעבד לא יצא : [ר] אם ישתה יותר הוי כמוסיף על הכוסות. כ"כ המרדכי בשם קונטרס הטעם דבין שלישי ורביעי לא ישתה משום דהוי כמוסיף על הכוסות. וכ"כ רשב"ם דף ק"ח. אבל על רבינו קשה דהא לקמן סי' ל"ב כתב הטעם כדי שלא ישתכר כדאיתא בירושלמי וי"ל דאי משום מוסיף על הכוסות אינו שייך כי אם כששתה בהסיבה. אבל משום טעם שכרות אסור לו לשתות אפי' בלא הסיבה ואם תקשה לך אמאי לא נתן רבינו טעם דכוס שלישי או רביעי אם ישתה יותר חיישינן שמא ישתכר כמו שכתב רבינו לקמן י"ל כיון דשתה בלא הסיבה לא חיישינן לשמא ישתכר כמו דלא חיישינן אם שהוא משתכר בכוס שלישי או רביעי. כיון דתקינו להו רבנן. ה"נ אם לא קיים תקנת חכמים ושתה בלא הסיבה היה רשאי לשתות עוד אותו כוס בהסיבה מש"ה מסתפק רבינו שמטעם מוסיף על הכוסות יהיה אסור לו לשתות עוד בהסיבה. ועש דברי אלו מיושב מה שהגיה ט"ז בל"ע על רמ"א בסי' תע"ב ס"ק ה' ע"ש : [ש] ואם שתה כוס רביעי בלא הסיבה צריך לברך בפה"ג על כוס שישתה אח"כ וכו'. משמע הא על כוס שלישי אם שתה בלא הסיבה ואח"כ כשישתה כוס בהסיבה א"צ ברכה. וקשה למה הלא כמו כן הוי היסח הדעת כיון שלא נזכר להסיב הסיח דעתו לשתות בין כוס שלישי לרביעי. דהא תנן בין שלישי לרביעי לא ישתה. ולכאורה אמינא מה שאסור לשתות אחר כוס רביעי כ"ע ידעי דארבע כוסות בעינן ולא יותר. משא"כ הך איסורא דבין שלישי לרביעי לא ישתה זה אינו ידוע כי אם לצורבא מרבנן והוא אינו מסיח דעתו דלכתחלה דעתו אם יטעה וישתה בלא הסיבה שישתה עוד כוס בהסיבה והיה קשה

זה אלמנה וגרושה בעו הסיבה ובשאילתות דרב אחאי כתב דלגו דרכס דנשי למיזגי ולפי זה אפילו אלמנה וגרושה נמי אבל אשה חשובה אורחא למיזגי. בן אצל אביו צריך הסיבה אפילו הוא רבו [ח] דשתם בן אביו מלמדו תורה תלמיד אצל רבו מאי ת"ש דאמר אביי כי הוינן בי מר מזגינן אבירכי דהדדי כי הוינן בי רב יוסף אמר לא צריכתו מורא רבך כמורא שמים ואפי' אינו רבו מובהק מדלא מסכה לאוקמי ברייתא דאפילו תלמיד בפני רבו אלא בשוליא דנגרי. איבעיא להו שמש מאי ואסיקנא דבעי הסיבה אמר ריב"ל נשים חייבות בארבע כוסות הללו [דף קח ע"ב] [א] שאף הן היו באותו הנס: כא אמר רב יהודה אמר שמואל ארבע כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה שתאן חי יצא ידי ארבע כוסות ידי חירות לא יצא. שתאן בבת אחת פירוש שלא על הסדר אלא מזג ארבע כוסות זה אחר זה ידי יין יצא ידי ד' כוסות לא יצא השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא אמר רב נחמן בר יצחק והוא דשתי רובא דכסא ובני ביתו שותין המיעוט הנשאר [ב] משמע דלכתחלה א"צ להשקותם אלא הוא שותה כל הכוס והם יוצאין בשמיעה תדע דהא נמי כששתו לא יצאו אלא בשמיעה דהא בעינן רובא דכסא והם לא שתו אלא המיעוט. ומיהו יש לדחות דמיירי כשיש לכל אחד כוס לפניו כמו שהן נוהגין [ג] והוא שפך לתוכן ולשון המשנה משמע שאין ארבע כוסות כי אם לו מדקתני ולא יפחתו לו מארבע כוסות דמשמע דוקא לו צריך ולא לבני ביתו לכל אחד ואחד ומיהו בברייתא דמייתי בתר הכי משמע דצריך לכל אחד ואחד כוסו דקתני אחד נשים ואחד אנשים ואחד תינוקות א"ר יהודה מה תועלת יש להתינוקות ביין משמע דלתנא קמא צריך כוס ונהגו ליתן לפני כל אחד ואחד כוסו וכן נכון לעשות. תנו רבנן ד' כוסות הללו צריך שיהא בו כדי רביעית אחד אנשים ואחד נשים ואחד תנוקות [ד] אמר רבי יהודה וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין [דף קט ע"א] אלא מחלק להם קליות ואגוזים כדי שישאלו ותניא אמרו עליו על רבי טרפון שהיה מחלק לתינוקות קליות ואגוזים כדי שישאלו: כב תניא רבי אליעזר אומר חוטפין מצה בלילי פסחים בשביל התינוקות כדי שלא ישנו אמרו עליו על ר"ע מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש חוץ מלילי פסחים ועיה"כ לילי פסחים בשביל התינוקות שלא ישנו עיה"כ כדי שיאכילו בניהם. ת"ר חייב אדם לשמח את בני ביתו ברגל שנאמר ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך וגו' במה משמחן ביין רבי יהודה אומר אנשים בראוי להם ונשים בראוי להם. אנשים בראוי להם ביין ונשים בראוי להם במאי תני רב יוסף בבבל בבגדי צבעונין ובא"י בבגדי פשתן המגוהצים: כג אמר רב חסדא רביעית של תורה אצבעים על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע ותומש אצבע בגודל דתניא ורחץ במים במי מקוה את בשרו במים שכל גופו עולה בהן וכמה הן [דף קט ע"ב] אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה. כד ולא יפחתו לו מארבע כוסות. היכי קיימי רבנן ומתקני מילתא דאתי לידי סכנה והתניא לא יאכל אדם תרין ולא ישתה תרין אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא ליל שמורים ליל המשומר ובא מן המזיקין [ה] רבא אמר כוס של ברכה מצטרף לטובה ואינו מצטרף לרעה רבינא אמר כל חד וחד מצוה באנפי נפשיה הוא ואמרי רבוותא הואיל וכל חד וחד מצוה באנפי נפשיה הוא צריכים לברך בפה"ג לכל כסא וכסא ומסייעי ליה להאי סברא אהא דתנן (חולין דף פו:) שחט מאה חיה ועוף במקום אחד כיסוי אחד לכולם רבי יהודה אומר שחט חיה יכסנה ואח"כ ישחוט העוף ואמרי' עלה מודה ר' יהודה לענין ברכה שאינו מברך אלא אחת א"ל רבינא לרב אדא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי מאי שנא מרב ברונא ורב חנינא תלמידי דרב דהוו יתבי בסעודתא וקאי עלייהו רב ייבא סבא ואמרו ליה הב לן ונבריך והדר אמרי ליה הב לן ונשתי ואמר להו רב ייבא סבא הכי אמר רב כיון דאמריתו הב לן ונבריך [ו] איתסר לכון למישתי א"ל הכי השתא התם מישתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר הכא אפשר דשחיט בחדא ידא ומכסי בחדא ידא שמעינן השתא דכי היכי דלענין ברכת המזון כיון דלא אפשר למישתי ולברוכי בהדי הדדי הויא הפסק וכד מפסיק לברכת המזון צריך לחזור ולברך בורא פרי הגפן הכא נמי כיון דלא אפשר למישתי ולמיקרי בהדי הדדי צריך לחזור ולברך בתר דגמר ההגדה ובתר דגמר הלילא בורא פרי הגפן וסברא מעליא הוא והכי [ז] מבעי ליה למיעבד ולא נהירא לי מה שהביא ראיה משום דכל חד וחד מצוה באנפי נפשיה הוא צריך לברך בפה"ג אכל כוס וכוס שהמצוה אינה מזקקת ברכה כל כמה דליכא היסח הדעת כדחזינן לעיל (דף קג.) רב אשי דבריך אכסא קמא ותו לא בריך אף על גב דברכת המזון טעונה כוס לא בעי לברוכי כיון דליכא היסח הדעת הכא נמי אע"ג דכל חד וחד מצוה באנפי נפשיה היא כיון דליכא היסח הדעת לא בעי לברוכי אכל כסא וכסא ואע"ג דלית הלכתא כרב אשי היינו מטעמא אחרינא משום דברכת המזון חשיב הפסק ואיכא היסח הדעת אבל לפום סברא דידיה דברכת המזון לא הוי הפסק ליכא מאן דפליג עליה דההיא סברא דברכת המזון אע"ג שהיא טעונה כוס למצוה אינה מזקקת ברכה לסברתו דליכא הפסקה והיסח הדעת וכן תפילין שתי מצות הן ואינם מעכבות זו את זו ומברך ברכה אחת על שתיהן אפילו מאן דבריך שתים מ"מ ברכה ראשונה עולה גם לשל ראש דאילו לא היה מניח אלא של ראש היה מברך שתים ומה שהביא ראיה מהב לן ונבריך דהוי הפסק משום דמישתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר לאו ראיה היא דשאני ברכת המזון דהוי היסח הדעת וסילוק על מה שאכל ושתה הלכך צריך לברך לכתחילה אם רצה לאכול או לשתות וכן כיסוי הדם הוי גמר וסילוק השחיטה אבל אם עמד להתפלל באמצע הסעודה אפילו הגיע זמן המנחה ואין שהות לו לגמור סעודתו ולהתפלל [ח] שחייב להפסיק ואי אפשר לו לאכול עד שיתפלל ואפ"ה לא הוי הפסק [ט] כדאמריק (לעיל דף קב.) גבי עקרו רגליהם לילך לבית הכנסת דמיירי בכל ענין אפילו אין שהות ביום דחייב להפסיק אפ"ה לא הויא הפסקה כדפרישנא (סימן ו) כ"ש בין כוס ראשון לכוס שני שאם ירצה לשתות דשותה לא הוי היסח הדעת וכן בין שלישי לרביעי אע"ג דאסור לשתות כיון שהכוס לפניו ודעתו לשתות לא הויא הלילא הפסק והיסח הדעת הלכך נראה שאין לברך כי אם על כוס ראשון ושלישי ועוד כתב רב אלפס ז"ל ועל הגפן ועל פרי הגפן איכא מ"ד שאין מברכין אלא לבסוף ואיכא מ"ד לבתר תרי דמקמי סעודה ולבתר תרי דבתר סעודה והדין בתרא טעמא דמסתבר הוא [י] ושפיר דמי למיעבד הכי [כ] ולמאי דפרישית א"ל לברך על הגפן כי אם אחר כוס רביעי ודברי רב אלפס תמוהין שכתב שמברך בתר תרי דמקמי סעודה דעל כוס שני למה יברך והלא הוא פוטר יין שבתוך המזון דקי"ל יין שלפני המזון פוטר יין שבתוך המזון [ל] ויש מיישבין דבריו דאמתניתין קאי ולא יפחתו לו מארבע כוסות ואין לו יין לשתות בתוך המזון ולא נהירא לי דמי שאין לו אלא ארבע כוסות שתי כוסות הראשונות שותה רוב הכוס ויוצא בו ידי חובתו והשאר שותה בתוך המזון ונמצא שאין זקוק לברך ברכה אחרונה ועוד דאם איתא דיין שלפני המזון טעון ברכה לאחריו כשאין לו יין בתוך המזון אם כן כשיש לו יין נמי בתוך המזון יצטרך לברך אחר יין שלפני המזון קודם ברכת המזון דיין ששתה בתוך המזון אין טעון ברכה לאחריו דהוי דברים הבאים מחמת סעודה בתוך הסעודה ואיך יתכן שיהו נפטרין בברכה ראשונה אחת כיון שאין נזקקין ברכה אחת באחרונה אלא מיד אחר ששתה היין שלפני המזון נזקק לברך אחריו ברכה שאינה צריכה ליין שבתוך המזון הלכך אין מצטרפין כלל ליפטר בורא פרי הגפן הלכך נ"ל דיין שלפני המזון [מ] כיון שבא לפתוח בני מעיים ולהמשיך אדם לתאות אכילה ברכת המזון פוטרתו וא"צ לברך אחריו אף כשאין לו יין בתוך המזון ולא דמי לדברים הבאים אחר סעודה קודם ברכת המזון דטעונין ברכה לפניהם ולאחריהם דהתם סילק מלאכול ואותן דברים אינם בכלל סעודה כלל הלכך אין ברכת המזון פוטרתן אבל דברים הבאים לפני הסעודה כגון פרפראות ויין שבא לגרר ולהמשיך לסעודה בכלל הסעודה הן [נ] ונפטרין בברכת המזון:

כה [דף קיד ע"א] מתני' מזגו לו כוס ראשון ב"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין. וב"ה אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על היום

הביאו לפניו מטבל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת פירש רשב"ם דטיבול זה לא היה בחרוסת מדלא מדכר חרוסת עד טיבול שני וכן היה נוהג ר"ת שלא היה מטבל טיבול ראשון בחרוסת דהא קי"ל כר' אלעזר בר צדוק (לקמן סי' ל) דאמר חרוסת מצוה זכר לתפוח או זכר לטיט א"כ בשעת טיבול המרור שהוא טיבול של מצוה ראוי לטבל בו ולא ראשונה דלאחר שמלא כריסו ממנו יביאנו למצוה וא"ת תינח היכא דאית ליה שאר ירקי אלא מתני' דאיירי בדלית ליה שאר ירקי ות"ק ס"ל חרוסת משום קפא א"כ אמאי לא מייתי חרוסת בהדי חזרת קמא מפני הסכנה ותירץ ה"ר יונה ז"ל משום [ס] דטיבול ראשון אינו לחיוב אלא להיכרא בעלמא ורגילין כל השנה שאוכלין חזרת בלא חרוסת ואינם חוששים לקפא גם עתה נמי לא חשו חכמים אם יאכלוהו בלא חרוסת כמו שעושין בשאר ימות השנה אבל טיבול שני שהוא של מצוה הזהירו חכמים שלא יהא בו חשש סכנה. הביאו לפניו מצה חזרת וחרוסת אף על פי שאין חרוסת מצוה רבי אליעזר בר צדוק אומר מצוה ובמקדש מביאין לפניו גופו של פסח: גמ' [דף קיד ע"ב] [ע] תניא אכלו דמאי יצא אכלו בלא מתכוין יצא אכלו לחצאין יצא ובלבד שלא ישהא בו בין אכילה לחבירתה יותר מכדי אכילת פרס משום דמברך על אכילת מרור צריך שיאכל כזית דאין אכילה בפחות מכזית [פ] אבל בירקות הראשונות שמברך עליהן בפה"א בעלמא ואין מזכירין עליהם אכילה אין צריך מהם כזית. תניא ר' יוסי אומר אע"פ שטיבל בחזרת מצוה להביא לפניו מצה וחזרת וחרוסת ושני תבשילין מאי שני תבשילין א"ר הונא סילקא וארוזא רבא מהדר אסילקא וארוזא הואיל ונפיק מפומיה דרב הונא חזקיה אמר אפילו דג וביצה רב יוסף אמר צריך שני מיני בשר אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה ונראה כשחל פסח להיות

קרבן נתנאל

קשה מכאן לת"ש מ"א בסי' תע"ב ס"ק ו' שמסיק שם דעל כוס ששתה בהסיבה בין שלישי לרביעי צריך לברך וזהו שלא כפסק רבינו בסי' זה. אמנם אחר העיון מצאתי לחלק על מה שכתב רבינו לקמן סי' כ"ד וז"ל וכן בין שלישי לרביעי אע"ג דאסור לשתות כיון שהכוס לפניו ודעתו לשתות לא הוי הלילא הפסק והיסח הדעת ע"כ. וה"ה בנדון זה כיון שדעתו לשתות לא הוי היסח הדעת אף ששתה כוס שלישי בלא הסיבה. ולפ"ז לדקו דברי מ"א דכל זה לשיטת רבינו דס"ל דאין מברכין כ"א על כוס ראשון והשלישי. אבל לדידן דקי"ל דמברכין על כל אחד מארבע כוסות. ודאי הוי היסח הדעת אפי' כוס שלישי אם שתה בלא הסיבה. וכששותה אח"כ כוס אחר בהסיבה צריך לברך: [ח] דשתם בן אביו מלמדו תורה. ומ"מ לענין מעשה ראוי להחמיר שלא יסב הבן אא"כ נתן לו האב רשות. ב"ח: [א] שאף הן היו באותו נס. פי' בשיעבוד מצרים. וכן הוא בירושלמי שאף הן היו באותו ספק. תוס'. ומ"א סי' תע"ב ס"ק ט"ז כתב בשם תוס' הטעם שבזכות נשים לדקניות נגאלו. וזהו פי' רש"י ותוס' הקשו עליו דלשון אף משמע שאינם עיקר. ואגב שיטפיה לא דק: [ב] משמע דלכתחלה א"צ להשקותה. מדלא תני הוא והם יוצאים: [ג] והוא שפך לתוכן. כמו שהיה מנהגם ששפך המברך לתוך כוסות המסובים ורבינו הזכיר מנהג זה בפירקין סי' ט"ו ע"ש: [ד] אמר ר' יהודה כו' ותניא אמרו עליו על ר' טרפון שהיה מחלק לתינוקות קליות ואגוזים בערבי פסחים. משמע שפוסק כר' יהודה דמעשה רב. וקשה דהא בסי' כ"א משמע דרבינו קים ליה כת"ק וצ"ל דרבינו מפרש הברייתא אחד תינוקות היינו אפי' תינוקות שלא הגיעו לחינוך אלא כדי שלא ייסנו וישאלו ועל אלו השיב ר"י מה תועלת לתינוקות בזה שלא ייסנו (ודלא כפי' הר"ן ע"ש) אלא מחלק להן קליות ואגוזים כדי שלא ייסנו וישאלו. אבל בתינוקות שהגיעו לחינוך אית לן למימר דר"י תודה לת"ק. כי אף שאין לתינוקות תועלת מ"מ חיובא על האב לחנכו כמו בלולב וסוכה ושאר מצות עשה. ומה שכתב רבינו בסי' כ"א משמע דלת"ק צריך כוס היינו אפי' בתינוק שלא הגיע לחינוך ור"ל אע"ג דקי"ל כר"י בקטן שלא הגיע לחינוך מ"מ בקטן שהגיע לחינוך לא קי"ל כוותיה. ויש לפרש שדרך רבינו כפי' ר"ן שר"י פליג אפי' בתינוקות שהגיעו לחינוך וקי"ל כת"ק. אלא לענין חילוק קליות קי"ל ג"כ כר"י מדעבד ר"ט עובדא: [ה] רבא אמר כוס של ברכה לטובה מצטרף ואינו מצטרף לרעה. אע"ג דרבא גופיה קאמר לקמן בדף ק"י וישמרך לרעה לא מצטרף וד' אין בהם משום זוגות. היינו ממזיקין אבל לכשפים איכא למיחש. רשב"ם ותוס'. ועיין שו"ת חות יאיר סי' כ"ה וכ"ו. ולולי דבריהם אמינא דזה בעלמו קאמר רבא כוס של ברכה שהוא כוס שלישי לטובה מצטרף שהוא כנגד וישמרך לרעה לא מצטרף: [ו] איתסר לכון למישתי. ה"ג כיון דאיטפיל ליה לכסויי איחייב ליה ברכה א"ל כו': [ז] מיבעי ליה למיעבד. ע"כ דברי הרי"ף: [ח] שחייב להפסיק ואי אפשר לאכול עד שיתפלל. כתב כן לסתור מלילת הרמב"ן על דברי הרי"ף שאינו אומר דהוי הפסקה אלא בדבר שחובה עליו כגון הגדה אבל בדבר שאין קבוע עליו לא. הלכך סתר רבינו דבריו דהא הך ברייתא איירי בתפלה שקבוע עליו חובה כגון שהגיע זמן תפלת מנחה ואין לו שהות לגמור סעודתו ולהתפלל שחייב להפסיק: [ט] כדאמרי' גבי עקרו. לעיל דף ק"ב. עיין בתוס' שם ד"ה ועקרו הן הן דברי רבינו: [י] ושפיר דמי למיעבד הכי. ע"כ דברי הרי"ף: [כ] ולמאי דפרישית א"צ לברך על הגפן כי אם אחר כוס רביעי. ר"ל במה דפריש לעיל מזה דהגדה והלילא לא הוי היסח הדעת. ותו מסיק לעיל סי' ו'. אפי' היסח הדעת אינה זוקקת אלא לברך תחלה אבל ברכה אחרונה לא כמו שהאריך בפ' כיסוי הדם ע"ש: [ל] ויש מיישבין דבריו. הוא בעל המאור: [מ] כיון שבא לפתוח בני מעיים. עיין מה שכתבתי לעיל סי' ד' הגה על מהרש"א מזה: [נ] ונפטרין כבר בבהמ"ז. ורב שרירא ורב האי גאון והרמב"ן שו"ת סי' ר"ב והר"ן לענין ברכה ראשונה פסקו כהרי"ף. ולענין ברכה אחרונה כרבינו. ועל פיהם נמשכים אנו אשכנזים בזה המנהג ועיין יש"ש פרק כיסוי הדם סי' י': [ס] דטיבול ראשון אינו אלא להיכרא כו' אבל טיבול שני הוא של מצוה. וליכא להקשות הא קי"ל כרב חסדא דאמר מברך ברישא על אכילת מרור. ולבסוף אכל חסא בלא ברכה. מ"מ עיקר מצות מרור לא נפיק אלא בטיבול שני אחר מצה כדכתיב על מצות ומרורים. אלא שמועלת הברכה של טיבול ראשון לטיבול שני כמ"ש תוס' דף קט"ו ד"ה מתקיף: [ע] תניא אכלו בלא מתכוין יצא. ותו פסק כר"י אע"פ שטיבל בחזרת מצוה להביא לפניו מצה וחזרת. ובגמ' דייק מזה דס"ל לר"י דמצות צריכות כוונה. וא"כ יש תימה כילד מזכי שטרי לבי תרי. וכבר הקשה עליו בס' ב"י בסי' תע"ה. וב"ח תירץ דמצוה דר"י לאו דוקא ולא נידוק מיניה מצות צריכות כוונה. דהא בסוגיא דלולב הגזול דף מ"ב מוכח לאביי ורבא אליבא דר"י דמצות אינם צריכות כוונה. וא"כ ודאי לאותה סוגיא צ"ל מצוה לאו דוקא ע"ש באריכות. ולי דבריו תמוהים חדא דא"כ יהיו סוגיות מחולקים. דהכא דייק מדר"י דס"ל מצות צריכות כוונה ועוד לשיטת ב"ח תקשי לך ר"י אהדדי דהא בפ' לולב הגזול סבר מצות אינם צריכות כוונה ובפ' ראוהו ב"ד סבר ר"י בדף כ"ח דבעינן דעת שומע ומשמיע. וליכא לחלק דהתם במילי דאורייתא. דהא לולב נמי דאורייתא. דהא ר"י איירי בזמן בהמ"ק. כדאוקי הש"ס התם דף מ"ד דבזמן שאין בהמ"ק לולב אין דוחה שבת אפי' ביום ראשון. ועוד דמסוגיא דפ' לולב הגזול כי דייקת שפיר אינו מוכח דר"י ס"ל מצות אין צריכות כוונה. והא דפריך מעידנא דאגביה נפיק ביה. אדאביי קא פריך. דקאמר התם לא שנו וכו'. ואביי ורבא סברי תרווייהו מצות אין צריכות כוונה. אבל לר"י באמת אין קושיא. ומכל הלין נ"ל לייסב בדרך אחר להיות דברי אכמים הרא"ש והטור קיימים. וזהו דאיכא למימר הא דתני בברייתא אכלו שלא במתכוין יצא היינו בדיעבד. והא דר' יוסי דאמר מצוה להביא חזרת היינו לכתחלה. וכ"ת א"כ מאי פריך לר"ל מהא דתניא אכלו שלא במתכוין דלמא ר"ל נמי דקאמר מצות צריכות כוונה היינו לכתחלה. י"ל דמתחלת הסוגיא סבר דהלכה כרב הונא כדקי"ל בכ"מ רב הונא ורב חסדא הלכה כרב הונא. א"כ ש"מ דר"ל ס"ל דאפי' בדיעבד נמי צריך כוונה. דאלת"ה אמאי מברך בטיבול שני על אכילת מרור הא הוי ברכה לבטלה דהא בדיעבד יצא. וכ"ת א"כ מאי האי דפריך לר"ל. ה"ל להעמיד קושיא זו על המתני' מברייתא. י"ל דהוי מוקמינן מתני' בשאכלו חזרת בטיבול ראשון ע"מ שלא לצאת בו. וזהו מוסכם מכל הפוסקים אפי' למ"ד מצות אין צריכות כוונה אם מתכוין שלא לצאת לא יצא. אבל לר"ל מותיב שפיר. דע"כ ס"ל לר"ל לדחוק לאוקמיה המתני' בכה"ג. דאל"כ היאך אמר זאת אומרת מצות צריכות כוונה מנ"ל לדייק כן אימא לעולם מצות אינם צריכות כוונה אלא דמתני' איירי בשנתכוין שלא לצאת. מש"ה פריך שפיר עליו מברייתא. ומשני תנאי היא. דר"י ע"כ צ"ל דבדיעבד נמי לא יצא. דאלת"ה לר"י נמי תקשי לך אמאי מברך בטיבול שני לפי מה דקי"ל כרב הונא הא הוי ברכה לבטלה. וכל זה בתחלת הסוגיא. אבל בתר דמסיק דהלכתא כרב חסדא מעתה אית לן למימר שפיר דר' יוסי בלכתחלה. וברייתא דקתני אכלו שלא במתכוין יצא בדיעבד. וליכא להקשות דהוי ברכה לבטלה. דהא לרב חסדא באמת מברך על טיבול ראשון. והא דבפ' ראוהו ב"ד סי' י"ח מביא רבינו סעד מפ' ערבי פסחים דר' יוסי סבר מצות צריכות כוונה. י"ל דכל מה שאמרנו ועניינו היינו לשיטת רבינו. אבל לשיטת הרב אלפס. דלא מייתי הך ברייתא אכלו בלא מתכוין יצא אלא הך ברייתא ר' יוסי ולדידיה הסוגיא כפשוטה דר"י ס"ל דאפי' בדיעבד מעכבת הכוונה. והתם כתב רבינו ראייתו מסוגיא דשמעתין לייסב שיטת הרי"ף ע"ש. ואם תקשי לך הלא דברי רבינו סותרים דהא בפ' ראוהו ב"ד מסיק ומסכים עם הרב אלפס דבעינן דעת שומע ומשמיע. ובפירקין פסק אכלו בלא מתכוין יצא יש לפרש דאית לן לחלק בדאורייתא מעכבת הכוונה אפי' בדיעבד אבל מרור שהוא מדרבנן ס"ל דאם אכלו בלא מתכוין בדיעבד יצא כמו שמחלק תוס' שם בסברא זו בדף כ"ח ע"ש ודו"ק: [פ] אבל בירקות הראשונות כו' א"צ מהם כזית. ומהר"ל מפראג הוכיח כדעת הרמב"ם דבירקות נמי צריך כזית מדפריך והא טביל ליה חדא זימנא. הא לא נפיק בטיבול ראשון כיון דלא אכל כזית. מוכח דבטיבול ראשון נמי בעינן כזית. ופ"ח תירץ דכל זה מקשה ה"ל לרבנן לתקוני שיאכל בטיבול כזית

באחד בשבת שלא יביא כי אם בתבשיל אחד. דאין חגיגה באה עם הפסח [צ] דאינה דוחה את השבת דלא כתיב בה במועדו ואם יביאנה בע"ש תיפסל בלינה במוצאי שבת הלכך לא יביא תבשיל שני לחגיגה משום מהרה יבנה בית המקדש ויאמר שאתמול מי לא הביאו זכר לחגיגה אע"פ שחל להיות ארבעה עשר בשבת השתא נמי כיון דאית חגיגה בשבת ולא הביאוה מייתינן גבי חדש בראש השנה (דף ל.) . וה"ר יעקב מאורליינ"ש [ק] וה"ר יהודה מקורביל ז"ל היו אומרים דצריך שני תבשילין . דכשחל ארבעה עשר להיות בשבת מביאין החגיגה מערב שבת ואינה נפסלת בלינה במוצאי שבת. דאמרינן אוקי לילות בהדי ימים והוי להו שני לילות ויום אחד כנגד שני ימים ולילה אחד. ולקמן (דף קכ:) אמרינן גבי פסחא ס"ד אמינא נוקי לילות לבהדי ימים או לאו מיעוטא ולגבי חגיגה דליכא מיעוטא אמאי לא נימא הכי. והא דתנא בפרק אלו דברים (דף סט:) אימתי באה עם הפסח בזמן שבא בחול. לא קפ' דבחול בא עם הפסח אבל בשבת אינו בא עם הפסח אבל בא בערב שבת. ולא נהירא דהא דס"ד אמינא דפסח נוקי לילות בהדי ימים משום דאינו נאכל ביום קרבתו דכתיב בלילה הזה הלכך יום הקרבתו אינו מן המנין. אבל חגיגה שיכול לאוכלה ביום הקרבתה פשיטא דיום הקרבתה מן המנין. רבינא אמר אפילו גרמא ובישולא: כו פשיטא היכא דליכא אלא ירקי מברך ברישא בורא פרי האדמה ואכיל וכי מטא לחזרת מברך על אכילת מרור ואכיל. ופי' רשב"ם ואין צריך לברך בורא פרי האדמה שכבר נפטר בברכה שבירך על הירקות. [ר] ולא נהירא דהא אסח דעתיה באגדתא והלילא דאמרינן לקמן (דף קטו:) הנוטל ידיו בטיבול ראשון צריך נטילת ידיו בטיבול שני משום דאסח דעתיה באגדתא והלילא. [ש] ומה שאין מברכין בפה"א על המרור היינו משום דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו והוה ליה לאוכלים מצה ומרור אחר מצה הלכך הוה כדברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה שאין טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם. ותדע לך דהא קרי ליה במתני' פרפרת הפת דקתני במתני' עד שמגיע לפרפרת הפת והיינו חזרת שמביא אחר הפת. ותנא כמאן מברכין (דף מב.) בירך על הפת פטר את הפרפרת. ונראה לי דלא קשה לפי' רשב"ם דהכי דאגדתא והלילא הוי היסח הדעת לענין נטילה היינו משום דילמא אסח דעתיה ונגע במקום הטנופת דידים עסקניות הן אבל לענין אכילה הוי כמו שבירך בורא פרי האדמה על הירקות וחזרת לפניו וחוזר ואוכל ממנו לא נמלך הוא ואין כאן לא היסח הדעת ולא שינוי מקום שיהא צריך לברך שהרי חברים שעקרו רגלם לילך לבית הכנסת או לבית המדרש (לעיל דף קא.) אף על פי שהתפללו ושינו מקומם אם הניחו שם מקצת חבריהם לא הוי היסח הדעת כל שכן הכא שיושב במקומו אע"פ שקורא ההגדה לא הוי היסח הדעת. אבל היכא דליכא שאר ירקי מאי. אמר רב הונא מברך ברישא אמרור בפה"א ואכיל וכי מטי אחזרת מברך על אכילת מרור. [דף קטו ע"א] א"ל רב חסדא לאחר שמילא כריסו ממנו חוזר ומברך על אכילת מרור אלא אמר רב חסדא מברך ברישא בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ואכיל ולבסוף אכיל בלא ברכה. והלכתא כרב חסדא ואמאי מטבל תרי זימני כדי שיראו התינוקות וישאלו. רב אחא בריה דרבא מהדר אשאר ירקי לאפוקי נפשיה מפלוגתא:

כז אמר רבינא אמר [לי] רב משרשיא בריה דרב נחמן אמר רב הלל משמיה דגמ' לא לכרוך איניש מצה ומרור בהדי הדדי וליכול משום דסבירא לן מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן ואתי מרור דרבנן ומבטל ליה למצה דאורייתא. ואפילו למ"ד מצות אין מבטלות זו את זו. הני מילי דאורייתא ודאורייתא או דרבנן ודרבנן אבל דאורייתא ודרבנן אתי דרבנן ומבטל דאורייתא. תניא אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בבת אחת ואוכלן בבת אחת שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו. א"ר יוחנן חלוקין עליו חביריו על הלל דתניא יכול לא יצא אדם ידי חובתו אא"כ כורכן בבת אחת ואוכלן כדרך שהלל אוכלן [ת] ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו אפילו זה בעצמו וזה בעצמו. והשתא דלא איתמר הילכתא לא כהלל ולא כרבנן ואנן בעינן למעבד זכר למקדש ובעינן דליכול כל חד וחד בפני עצמו כי היכא דלא ניתי מרור דרבנן וליבטל מצה דאורייתא מברך אמצה לחודיה ואכיל ומברך אמרור לחודיה ואכיל והדר אכיל מצה ומרור בהדי הדדי בלא ברכה זכר למקדש כהלל וכריכה זו יש לעשות בחרוסת דהלל לא היה מטבל בחרוסת כי אם בטיבול זה. ואי איתא הלכתא כהלל הוה מברך אמצה ברישא ואכיל לה והדר מברך אמרור ואכיל ליה בהדי מצה והויא מרור דרבנן וכריכה דרבנן ולא מבטלי אהדדי. אבל משום דמספקא לן אי הלכתא כהלל בעי למיכל מרור בלחודיה משום דכריכה שהיא רשות מבטלת מרור שהוא דרבנן כי היכי דמרור שהוא דרבנן מבטל מצה שהיא דאורייתא דכל הפחות מחבירו מבטלו: כח אמר רבי אלעזר א"ר *יהושע [א] כל שטיבולו במשקין צריך נטילת ידים [דף קטו ע"ב] אמר רב פפא לא ליטבי איניש מרור בחרוסת דילמא אגב חוליה דחרוסת מבסס ליה לטעם דמרור ואנן בעינן טעם מרור וליכא. אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש נטל ידיו לטיבול ראשון צריך ליטול ידיו בטיבול שני ושיילינן ולמה ליה והא משא ידיה חדא זימנא. ומהדרינן כיון דבעי למימר אגדתא והלילא דילמא אסח דעתיה ונגע במידי דמיטנף: כט אמר רבא בלע מצה יצא. בלע מרור לא יצא. בלע מצה ומרור ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא. כרכן בסיב ובלען אף ידי מצה לא יצא א"ר שימי בר אשי מצה בפני כל אחד ואחד מרור וחרוסת בפני כל אחד ואחד ואין עוקרין את השלחן אלא בפני מי שאומר ההגדה ורב כהנא אומר כולהו נמי לפני מי שאומר ההגדה והלכתא כרב כהנא ולמה עוקרין את השלחן אמרי דבי רבי ינאי כדי שיראה התינוק וישאל. והאידנא שהשלחנות שלנו גדולים הם וטורח לסלקם מסלקין הקערה שבה המצות כאילו אינם רוצין לאכול יותר. אביי הוי יתיב קמי דרבה חזא דקא מגביהי פתורא אמר להו מי קאכלינן דסליקתו פתורא. א"ל פטרתנא מלומר מה נשתנה: ל אמר שמואל לחם עוני שעונין עליו דברים. תניא נמי הכי לחם עוני

(בגמ' שלפנינו ר' אושעיא)

וכו'. ר"א לחם עוני מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה. דבר אחר מה דרכו של עני בפרוסה [דף קטז ע"א] אף כאן נמי בפרוסה. הלכך בפסח מברכין על אחת ופרוסה אבל בשאר ימים טובים בצעינן אתרתי ריפתא שלימתא דאמר רבי אבא (ברכות דף לט: שבת קיז:) חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת מ"ט לקטו לחם משנה כתיב ומפרשי רבנן דבימים טובים בעינן על שתי ככרות כמו בשבת דעיקר חיובא בשבת משום דלא נחית מן בשבת אלא הוה נחית בע"ש זוגי זוגי [ב] ובימים טובים נמי לא נחית אלא הוה נחית בעי"ט כמו דהוה נחית בע"ש הלכך בעינן ביו"ט למיבצע על תרתי ריפתא שלימתא כדבעי' בשבתא ואתא לחם עוני וגרעה לחדא ואוקמא אפרוסה הלכך בעינן למיבצע אחדא ופלגא וכי מבצע מנח לה לפרוסה בגווה דשלימתא ובוצע דאמר רב פפא (שם) הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע [ג] מ"ט לחם עוני כתיב ביה. ויש מביאין ראיה לדבריו מדקתני במתניתין הביאו לפניו מצה אלמא דליכא אלא חדא מצה שלימה. ולא נראה דמאי שנא פסח לענין לחם משנה משאר כל הימים טובים שלא יבצע (אלא) על שתי ככרות שלימים דהא דדרשינן לחם עוני לפרוסה היינו אותו לחם שיוצא בו ידי אכילת מצה אבל המוציא פשיטא דעל שלימים בעינן כשאר ימים טובים תדע דאם אין לו לחם עוני כי אם כזית ויאכל אותה באחרונה ויברך המוציא על מצה עשירה פשיטא דתרתי שלימות בעינן. וה"ה נמי אם יש לו לחם עוני לאוכלו בתחלה למה לא יברך המוציא על השלימה הלכך נהגו העם לעשות שלש מצות. ונהגו באשכנז ובצרפת לעשות מעשרון אחד [ד] זכר ללחמי תודה שהיוצא מבית האסורין מביא לחמי תודה [ה] ולחמי תודה באין ג' מינין של מצה [חלות] רקיקין ורבוכה. ושלש חלות עושין מעשרון אחד דכל מין ומין היו שלשה עשרונות ושליש עשרון [ו] ומכל מין היו עושין עשר חלות דהיינו שלש מן עשרון אחד. ועושין להם סימן איזהו ראשונה ואיזה שניה ואיזהו שלישית כדרך שהיו עושין בקופה של לשכה שהיה כתוב בהן א' ב' ג' לידע איזה מהן נתרמה ראשונה שמצוה בראשונה. ומיהו אם החליף שניה בראשונה לא עכב כדאיתא במגילה פרק היה קורא (דף כא:) ראשון היה קורא ארבעה פסוקים ושני שקרא ארבעה או שלישי ה"ז משובח. ומאותן שלש מצות יבצע השניה לשנים וישמור החציה לאפיקומן ויניח חציה בין שתי השלימות ועל הראשונה יברך המוציא ועל הפרוסה יברך על אכילת מצה ואוכלן ביחד מכל אחת כזית ומן השלישית יעשה כריכה כהלל דכיון דתיקון שלש מכל חדא נעביד בה מצוה חדא והרוצה לצאת ידי חובת שניהם יברך המוציא ועל אכילת מצה ויבצע מן השלימה ומן הפרוסה כאחד: רבי אלעזר בר צדוק אמר מצוה מאי מצוה ר' לוי אמר זכר לתפוח פירוש תחת התפוח עוררתיך ור' יוחנן אמר זכר לטיט. אמר אביי הלכך מצוה לסמוכי ומצוה לקיוהי. תניא כוותיה דרבי יוחנן תבלין זכר לתבן פירוש כמו קינמון וסונבל שדומין לתבן. חרוסת זכר לטיט. א"ר אלעזר בר צדוק כך היו תגרי חרך בירושלים אומרים בואו וקחו לכם תבלין למצוה: מתני' מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אביו ואם אין דעת בבן האב מלמדו. מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה. שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל הלילה הזה כולו צלי. ולפי דעת הבן אביו מלמדו. מתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש מארמי אובד אבי עד שהוא גומר כל הפרשה כולה והשתא לא לימא בשר צלי דלית ליה פסחא: גמ' ת"ר חכם בנו שואלו ואם לאו אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל את עצמו ואפילו שני תלמידי חכמים הבקיאים בהלכות פסח שואלין זה את זה מה נשתנה הלילה הזה וכו': מתחיל בגנות ומסיים בשבח מאי גנות רב אמר מתחילה עובדי עבודה זרה ושמואל אמר עבדים היינו והשתא עבדינן כתרוייהו: מתני' רבן גמליאל היה אומר [דף קטז ע"ב] מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור פסח שאכלו אבותינו על שום מה על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנא' ואמרתם זבח פסח הוא לה' וגו'. מרור על שום מה על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים שנאמר וימררו את חייהם בעבודה קשה. מצה על שום מה על שום שלא הספיק בצקת אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם שנאמר ויאפו את הבצק וגו' לפיכך אנחנו חייבין להודות להלל לשבח ולפאר ולברך ולרומם לעלה ולקלס למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו הוציאנו מעבדות לחרות מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ומאפילה לאור גדול ונאמר לפניו הללויה. עד היכן הוא אומר ב"ש אומרים עד צאת ישראל ממצרים וב"ה אומרים עד חלמיש למעינו מים וחותם בגאולה רבי טרפון אומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה מרור ואינו חותם רבי עקיבא אומר כן ה' אלהינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו ברוך אתה ה' גאל ישראל וקי"ל כרבי עקיבא: גמ' אמר רבא צריך שיאמר ואותנו הוציא משם אמר רבא מצה צריך להגביה מרור צריך להגביה. בשר אין צריך להגביה שמא יאמרו בשר זה לפסח ונראה כאוכל קדשים בחוץ: [דף קיז ע"ב] וחותם בגאולה אמר רבא דקריאת שמע והלילא גאל ישראל. דצלותא גואל ישראל. מ"ט רחמי אינון. א"ר זירא דקידושא וקדשנו במצותיו. דצלותא וקדשנו במצותיך מ"ט רחמי אינון: לא אמר רב אחא בר יעקב צריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום כתיב הכא זכור את יום השבת לקדשו וכתיב התם למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים. אמר רבא בר שילא דצלותא מצמיח קרן ישועה. דאפטרתא מגן דוד. ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ תני רב יוסף זה שאומרים מגן דוד. אמר ר' שמעון בן לקיש

קרבן נתנאל

כזית ולא בעי טיבול שני ע"כ. וליתא דלא רצו חכמים לתקן כך כיון דלא בעידן חיובא לכתחלה דכתיב על מצות ומרורים. ול"נ פשוט דלפי מ"ש תוס' דהוכחת ריש לקיש דס"ל דמתני' איירי מסתמא בכל ענין אפי' היכא דאית ליה שאר ירקות. כמו זה נמי איכא למימר דהוכחת ר"ל דאיירי בכל ענין אפי' אכל כזית וע"ז שפיר קאמר בכה"ג והא טבל חדא זימנא: [צ] דאינה דוחה את השבת דלא כתיב בה במועדו. רצונו דאפי' למ"ד דחגיגת י"ד דאורייתא אינו אלא מדאורייתא רשות דלא כתיב בה במועדו. וכפי' הרמב"ם. וזה שאמר רב אשי ש"מ חגיגת י"ד לאו חובה אלא במוטע אתיא כדי שיהא נאכל על השובע וזהו הטעם מן התורה. והביאו לזה דהיה קשה ליה הא דאמרי' לעיל דף ע'. פי' יהודה בן דורתאי אי כפי' רש"י משום חגיגת י"ד קשה שני קושיות תוס' שם בד"ה מאי טעמא ואי כפי' תוס' קשה אמאי הוצרך בן דורתאי לפרוש ולהתרחק הלא יכול להביא חגיגתו כל שבעה. לכך בירר לו דבן דורתאי פי' משום חגיגת י"ד וט"ו ולא קשה קושית תוס' על פירש"י דאינו דוחה שבת ולא חשיב קבוע לה זמן דאינו אלא רשות מדאורייתא. ואם תיקשי לך למה לי לפרש שרבינו סובר דבן דורתאי פי' משום חגיגת י"ד וחגיגת ט"ו. הלא תאמר שמפרש כפירש"י דמשום חגיגת י"ד לבד פירש. וכיון דרשות מדאורייתא חגיגת י"ד כמו כן ל"ק קושית תוס' י"ל דא"כ הא דפריך התם ורבנן מאי טעמא לא דחי שבת הא ודאי קרבן ציבור אם כולה שמעתתא אולי בחגיגת י"ד לחוד פירכא זו נמי קאי אחגיגת י"ד ומאי פריך הא כיון דרשות היא פשיטא דלא דחי שבת לכן מוכרח אני לומר שס"ל דבן דורתאי פי' משום חגיגת י"ד וט"ו. והא דפריך ורבנן אמאי לא דחי שבת קאי אחגיגת ט"ו ודו"ק: [ק] והר"י מקורביל כו' אבל בא בע"ש. מקשין העולם שדבריו נגד סוגיא שם דף ע' דמשני כגון שבא בשבת דלפי דבריו ליכא לאוקמיה כלל שחל להיות בשבת דא"כ התגיגה בא מע"ש ועדיין קשה אמאי צריך לטבול הא ודאי טבל כבר לצורך חגיגה. ועוד שכין בי"ג אמאי שונה ומטביל הא בעי הערב שמש ביום ה' לצורך חגיגה הנשחט מע"ש דע"כ איירי נמי בשחל בשבת כמו קופיץ דאין סברא לחלק הרישא. ונראה ליישב דבריו ע"פ מה שהקשו תוס' וא"ת אמאי לא פריך אי בשבת היכי שרי להטביל כלים הא קי"ל דלא מזין ולא טובלין. ולכאורה אין מקום לקושית תוס' דהא אמרי' במס' בילה דף י"ח אם נטמא בולד הטומאה כיון דא"ל הערב שמש מותר לטבול בשבת ויו"ט וליכא למימר דהכי קשיא להו דניחוש שמא נטמא באב הטומאה. דהא אי נטמא באב הטומאה בודאי הטבילו מאתמול משום חגיגת ט"ו כיון דאסור להטבילו בשבת. כמו שהקשה מהרש"א וי"ל דע"כ לא איירי בולד הטומאה דא"כ קשיא רישא סכין שוחט בה מיד הלא יש לחוש שמא נטמא בולד הטומאה אע"כ צ"ל דה"ק שוחט בה מיד כלומר ע"י טבילה שא"צ להמתין על הערב שמש א"כ שונה ומטביל פי' דבעי נמי הערב שמש כדין

טבילה דאורייתא דשמא נטמא באב הטומאה ע"ז קבעו קושייתם אמאי לא פריך אי בשבת היכי שרי להטביל הא קי"ל ולא טובלין. כל זה צריכין לדחוקי בפי' הברייתא כדאמרן לפי' התוס'. אבל לסברת ר"י מקורביל ל"ק קושית התוס' ובמאי דמשני וכגון שבא בשבת הכי פי' בברייתא סכין הנמצא בי"ד שוחט בו מיד דבעלים כבר טבלו לצורך חגיגה הבא מע"ש. ובי"ג שונה ומטביל דשמא נטמא בולד הטומאה. וקופיץ בין בזה ובין בזה שונה ומטביל דשמא נטמא בולד הטומאה דא"צ הערב שמש ויכול לטבול בי"ד אף כשחל להיות בשבת ודו"ק: [ר] ולא נהירא כו' עד וכ"ל. התמה דברי ר"י ור"ת ובברכות דף מ"א ד"ה אי הכי שם תראה: [ש] ומה שאין מברכין בפה"א על המרור היינו משום דכתיב על מצות ומרורים. ופה בשמעתין כתבו תוס' טעם אחר דקרי פרפרת הפת דממשיך המאכל ונראה בהבנתם דשם בברכות נתנו טעם לשבח כשמברך על הירקות בתחלה איברא הכא בשמעתין דרב חסדא דמברך בתחלה על חזרת פה"א ועל אכילת מרור נאדו מדבריהם דהתם כיון דרחמנא קבעה חובה הוי כמו דברים הבאים מחמת סעודה דהפת פוטרתן. דהא אי בעי פטר נפשיה בטיבול ראשון: [ת] ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו אפי' זה בפני עצמו וזה בפני עצמו. הקשה בעל המאור ולא זו דרך הגמ' דהא אוקמיה רב אשי להא ברייתא כהלל. ובגמ' אין לנו ראיה על מה שאמר ר' יוחנן. אלא שיש לנו לומר שקבלה היתה בידו. והרמב"ן במלחמות טען עליו שהיה לרי"ף גי' ספרד ע"ש: [א] כל שטיבולו במשקין צריך נט"י. שסימנם י"ד שח"ט ד"ם כדאיתא בש"ע א"ח סי' קנ"ח. וכתב מ"א ע"ז דם כדי נסבה דהא אסור לאכול דם. ודם חגבים ודגים אינם מכשירים. וראיתי שהשיב עליו בס' באר היטב דהא אפי' אינו מטבל אלא ראש ירק צריך נטילה כדאיתא שם בסעיף ג' וטעה טעות גדול דהטעם הוא גזירה שמא ישקענו כולה כדאיתא בב"י והוכיח כן מסוגיא דערבי פסחים צריך לשקועי בחרוסת ע"ש ובדם לא שייך הך גזירה. דאם נשקע כולה בדם אסור לאכול: [ב] ובימים טובים נמי לא נחית כדאיתא במדרש שבת לא יהיה בו לרבות יו"ט שלא היה יורד בו. ולא ס"ל הך דרשה דדרשינן ויברך ויקדש אותו ברכו במן וקדשו במן דמשמע דבשבת לא היה יורד אבל ביום הכפורים ויום טוב היה יורד. אלא כדדרשינן בירושלמי ברכו במאורות אע"פ שנתקללו המאורות בערב שבת לא לקו עד מוצאי שבת כ"ו שעות שמשו אותה אורה. ועיין מ"ש תוס' ריש בילה דף ב' ד"ה והיה ביום: [ג] מ"ט לחם עוני כתיב ביה. ע"כ דברי הרי"ף: [ד] זכר ללחמי תודה. ואף על גב דבלחמי תודה יש ארבעים חלות ולמצה מגיע שלשים. מכל מקום אם אפאן בדיעבד ארבעה יצא. כדאיתא בנדרים דף י"ב. נמצא על שלשה מיני מצה שלשה חלות. מרדכי: [ה] ולחמי תודה באין ג' מינין של מצה. כדאיתא במנחות דף ע"ז: [ו] ומכל מין היו עושין עשר חלות. כל חלה היה שליש עשרון:

ואעשך לגוי גדול זה שאומרים אלהי אברהם ואברכך זה שאומרים אלהי יצחק . ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב יכול יהו חותמין בכולן ת"ל והיה ברכה בך חותמין ואין חותמין בכולן : אמר רבא אשכחתינהו לסבי דפומבדיתא דאמרי בשבתא בין בצלותא בין בקידושא מקדש השבת . וביומא טבא בין בצלותא בין בקידושא מקדש ישראל והזמנים . וכן הלכתא : **לב מתני'** מזגו לו כוס שלישי מברך על מזונו . רביעי גומר עליו את הלל ואומר עליו ברכת השיר . בין הכוסות הללו אם רוצה לשתות ישתה . בין ג' לד' לא ישתה . ירושלמי (בפרק זה הלכה ו) למה בשביל שלא ישתכר כבר משוכר הוא . מה בין יין שבתוך המזון ליין שלאחר המזון שבתוך המזון אינו משכר שלאחר המזון משכר : **גמ'** א"ל רב חנן לרבא ש"מ בהמ"ז טעונה כוס לעיל (סי' יד) פירשתי שאין להוכיח מכאן דבהמ"ז טעונה כוס ביחיד . ועוד י"ל משום דעיקר ארבע כוסות לא נתקנו ליחיד דאמרינן במדרש תהלים הקוראים צריך שיהיו שלשה כדי שיאמר אחד לשנים הודו . דאי לא תימא הכי שצריך לחזר אחר זימון אלא אף ביחיד טעונה ברכת המזון כוס . אמאי קרי לה ד' כוסות הא ליכא אלא שנים דטופייניא . דקידוש וברכת המזון בעלמא נמי איתנייהו . אלא ודאי בעלמא א"צ לחזר אחר שלשה ובלילי פסח צריך לחזר . וכן קידוש בעלמא נמי א"צ כל כך לחזר אחר יין אלא יקדש על הפת ובלילי פסח צריך לחזר אחר יין והעולם לא נהגו כך לחזר אחר זימון . והאי דמדרש תהלים עם אשתו וקטן שהגיע לחינוך יכול לומר הודו . וארבע כוסות אע"ג דליכא אלא שתי טופייניא מ"מ כולן ביחד הם ארבע כוסות . א"ל ארבע כסי תקינו רבנן דרך חירות . הואיל ואיתנייהו בכל חד וחד נעביד חדא מצוה : ואומר עליו ברכת השיר . [דף קיח ע"א] מאי ברכת השיר רב יהודה אומר יהללוך מכאן ראיה שאין לברך על ההלל לאחר סעודה דאי מברכין עליו א"כ מאי קאמר ואומר עליו ברכת השיר פשיטא כיון דאמרינן גומרים עליו את ההלל ממילא ידענא דמברך יהללוך . אבל אם אין מברכין עליו בתחלה הוצרך לומר אע"פ שלא בירך לפניו יברך לאחריו ומיהו יש לומר לפי שברכת הלל תליא במנהגא כדאיתא לקמן (דף קיט) קתני במתניתין ובלילי פסח צריך לברך . ר' יוחנן אמר נשמת כל חי · כתב רב אלפס דמנהגא דעלמא כרב יהודה . ורשב"ס פירש דעבדינן כתרווייהו וחותמין בהלל ברוך אתה ה' מלך מהולל בתשבחות . ואומר הלל הגדול ונשמת וחותמין שנית ברוך אתה ה' מלך מהולל בתשבחות . וה"ר חיים כהן לא היה חותם ביהללוך ברוך אתה ה' מלך מהולל בתשבחות כיון דבעי למיחתם בסוף ישתבח . דשתי חתימות בחד גוונא למה לי : **לג** ת"ר כוס חמישי אומרים עליו הלל הגדול דברי רבי טרפון . וי"א ה' רועי לא אחסר . ורשב"ס גורס רביעי אומרים עליו הלל הגדול דכוס חמישי מאן דכר שמיה . ואם בא לומר כוס חמישי רשות ואם ירצה יעשה כוס חמישי הכי הוה ליה למימר הרוצה לעשות כוס חמישי אומר עליו הלל הגדול · אבל לפי גירסת הספרים משמע דלר' טרפון וי"א כוס חמישי הוה ליה חובה ונהגו העולם לעשות רשות. וכן כתב ה"ר יוסף טוב עלם ז"ל שאם הוא תאב לשתות יעשה כוס חמישי . משמע מתוך דבריו שאסור לשתות אחר ארבע כוסות . ותימה דמנלן הא דלקמן לא קאמר אלא דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן היינו שלא לאכול אבל למשתי שרי . וכן נמי מדפרים בירושלמי דבין שלישי לרביעי לא ישתה משום דשמא ישתכר . מכלל דאי לאו חיישינן לשכרות היה מותר לשתות . ומנהג פשוט הוא שלא לשתות יין ופי' הר"ס ז"ל טעם למנהג לפי שחייב אדם לעסוק כל הלילה בהלכות פסח וביציאת מצרים לספר בנסים ובנפלאות שעשה לנו הקב"ה ולאבותינו עד שתחטפנו שינה ואם ישתה ישתכר. והכי אמרינן בתוספתא (פ"י) חייב אדם לעסוק בהלכות פסח וביציאת מצרים כל הלילה . וזה ששנינו מעשה בר' אליעזר ור' יהושע שהיו מסובין בבני ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כל הלילה וכו' . אבל בכוס רביעי התירו שיש לו סמך מן הפסוק כנגד ולקחתי אתכם : מהיכן הלל הגדול. אמר רב יהודה מהודו עד על נהרות בבל רבי יוחנן אמר משיר המעלות עד על נהרות בבל רב אחא בר יעקב אומר מכי יעקב בחר לו יה עד על נהרות בבל אבל מנהגא דעלמא כרב יהודה בהלל הגדול : **לד** [דף קיט ע"ב] **מתני'** אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן ישנו מקצתם יאכלו ישנו כולם לא יאכלו רבי יוסי אומר נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו [ח] במצה נמי איירי כדמוכח בגמרא בעובדא דרבה ומוכח נמי התם דר' יוסי אישנו מקצתן קאי והלכה כרבי יוסי : **גמ'** מאי אפיקומן אמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה ושמואל אמר כגון ארזילאי וגוזליא לאבא חנינא בר שילא ור' יוחנן אמרי כגון התמרים וקליות ואגוזים תניא כוותיה דרבי יוחנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כגון קליות ואגוזים אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן פירש רשב"ס שצריך לאכול מצה בגמר סעודה זכר למצה הנאכלת עם הפסח בכריכה וזו היא מצה הבלועה שאנו אוכלין באחרונה לשם חובה ועל כן אנו מברכין על אכילת מצה בראשונה אע"ג שאינה עלינו חובה מדאמר רב חסדא לעיל גבי מרור דלאחר שמילא כריסו ממנו היאך חוזר ומברך עליו הלכך מברך אתרווייהו ברישא והדר אכיל מצה של מצוה באחרונה ואחר אותה מצה אין נפטרים ממנה באכילת דבר אחר שלא לשכח הטעם ע"כ . ולפי זה היה נראה שצריך לאכול עמה מרור וחרוסת כיון שהיא א זכר למצה הנאכלת עם הפסח בכריכה ועליה היה ראוי לברך [על] אכילת מצה אלא שכבר מילא כריסו ממנה וא"צ לריך לעשות כמו בזמן המקדש שהיו אוכלין הכל ביחד הלל וסיעתו [ט] ואף לרבנן ב מצוה לאוכלו ביחד ואמנם מתיראני למה עושין כריכה בתחילה יספיק בכריכה אחרונה זכר למקדש הלכך נראה לי דאותה מצה אינה לשם חובה אלא אוכלין אותה זכר לפסח שהיה נאכל על השובע באחרונה [י] ולפי שהוא זכר לפסח יש ליתן לה דין הפסח שלא לאכול אחריה . וא"ל עמה מרור וחרוסת . [דף קכ ע"א] מר זוטרא מתני הכי אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אבל מפטירין אחר מצה אפיקומן . ומסתברא לן דלישנא קמא אליבא דגמרא הוא ולישנא בתרא אליבא דמר זוטרא הוא.[כ] הלכך עבדינן כלישנא קמא שהוא אליבא דגמ' וכן נהוג עלמא כלישנא קמא דלבתר דאכלי כל מיני מגדים ומיני פירי אוכלין בסוף כזית מצה דמינטרא ולא טעימי לבתר הכי כלום בר מכסא דברכת המזון וכסא דהלילא . ומאן דלאו לית ליה רשותא למישתי אלא מיא אבל חמרא לא . ולמעלה (סי' לג) כתבתי ע"פ הירושלמי דאין איסור בשתיית יין : **לה והיכא** דלית ליה כולה סעודתא ממצה דמנטרא אלא כזית בלחוד דמנטר הוא דאית ליה אכיל ברישא מהיאך דלא מינטר ובריך עליה המוציא ולבסוף מברך על כזית דמנטרא לאכול מצה ואכיל* . [ומברך אמרור ואכיל] והדר כריך ואכיל מצה ומרור בלא ברכה. דתניא הדובשנין והסופגנין והאסקריטין אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה . [ל] ותימה הוא כיון דאיירי בשאין לו אלא כזית אחד שמור היאך יעשה כריכה ויאכל משאינה שמורה ויבטל טעם מצה שמורה . [מ] ויותר מסתבר להניח הכריכה שאינו אלא זכר בעלמא ממה שיבטל טעם של מצה . [נ] ויראה שהברייתא דדובשנין איירי בזמן הבית הלכך צריך שיאכל כזית שמור באחרונה לקיים על מצות ומרורים יאכלוהו אבל בזמן הזה שאין לנו חובת מצה אלא מבערב תאכלו מצות אין לאחר ברכת המצה [ס] מוטב שיאכלנה בתחלה לתיאבון : **לו ומאן** דלית ליה חמרא בלילי פסח מקדש אריפתא. מידי דהוה אשאר שבתות וימים טובים . והיכי עביד . שרי ברישא המוציא ובלע ליה לריפתא ומנח ידא עילויה עד דגמר קידושא ומברך לאכול מצה ואכיל [ע] והדר מטבל בשאר ירקי ועקר ליה לפתורא . ובתר הכי אומר מה נשתנה הלילה הזה וכולה אגדתא עד גאל ישראל . ומברך אמרור ואכיל והדר כריך מצה ומרור ואכיל בלא ברכה . ומאן דבעי לברוכי בתרי או בתלת בתי היכי עביד . מברך ברישא בביתא דידיה ואכיל כל מה דצריך ומברך ברכת המזון והדר מברך לכל חד וחד בביתיה ושתו איהו כסא דקידושא [פ] ואגדתא . ואכלי מצה וירקי ואיהו לא אכיל בהדייהו ולא מידי . ושביק להו למגמר סעודתייהו (ג) ומברכי ברכת המזון . והדר לביתא אחרינא ועביד הכי . וכן לכל ביתא וביתא . ולבסוף אזיל לביתיה וגומר הלילא ושתי כסא דהלילא . וגמרינן להא מילתא מהא דתניא (ר"ה דף כט.) כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת (הפירות) [היין] שאם לא יצא מוציא ואם יצא אין מוציא. בעא רחבה ברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש מהו כיון דחובה הוא מפיק . או דילמא ברכה לאו חובה היא . ופשטינן ליה מהא דאמר רב אשי כי הוינן בי רב פפא הוה מקדש לן וכי הוה אתא אריסא מדברא הוה מקדש ליה ושמעינן מהא שאע"פ שבירך לעצמו על המצה שהיא חובה כי איכא מאן דלא שמע ולא נפיק ידי חובתיה הדר מברך ליה בין המוציא בין אכילת מצה בין בורא פרי האדמה בין אכילת מרור כולהו חד טעמא דמצוה נינהו . וכן הלכה . ואיהו כיון דבריך ליה בהמ"ז לא לטעום מידי דאין מפטירין אחר (הפסח) [המצה] אפיקומן . ואי בעי לאקדומי להני בתי ברישא . ומברך להו ולא אכיל ולא טעים מידי בהדייהו . והדר אזיל לביתיה ומקדש הרשות בידו ושפיר דמי : **לז אמר** רבא בזמן הזה מצה דאורייתא ומרור דרבנן . מ"ש מרור דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן פסח אין שלא בזמן פסח לא . מצה נמי כתיב על מצות ומרורים יאכלוהו מצה מיהדר אהדריה קרא דכתיב בערב תאכלו מצות . תניא כוותיה דרבא ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות . מאי טעמא הוה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא יכול אף לילה הראשונה תלמוד לומר על מצות ומרורים יאכלוהו אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין תלמוד לומר בערב תאכלו

הגה"ה

*דטוב לאוכלה באחרונה על השובע ולהיות טעם מצה בפיו מלאוכלה בראשונה ולא יהיה הטעם מצה לאחר האכילה אבל ודאי אי אית ליה מצה הרבה אז נכון להחמיר ולברך עליה ולאכול בתחילה לתיאבון ולאחר סעודתו יאכל כזית מצה לטעם בפיו . ואפילו אם נאמר דעיקר מצות מצה באחרונה אין זה תימה דאין מברך עליה כי אם יאכל בתחילה בלא ברכה ולבסוף כיצד יברך עליה לאחר שמילא כריסו ממנה אך יברך עליה בתחילה ויפטר גם כזית שלבסוף למצותו כדפרש' לעיל לרב חסדא גבי תרי טיבולי דמרור וכן צריך לומר דהלל שהיה כורך מצה בפסח בסוף הסעודה והכי הוה אכיל מצה דאורייתא ע"כ בתחלת הסעודה היה מברך על המצה ואוכל ומועיל ברכה לכריכת מצה עם פסח שבסוף . מפירוש מהר"א . הגה"ה :

הגהות הב"ח א זכר למצה הנאכלת עם הפסח בכריכה ועליה היה ראוי : ב לרבנן מצוה לאוכלו ביחד . נ"ב כלומר זה אחר זה בסמוך יחד :

תפארת שמואל

(ג) **ומברכי** איהו בהמ"ז והדר לביתא אחרינא . עי' בטור א"ח סי' תפ"ד בענין מ"ש הרי"ף ומברכי איהו בהמ"ז הרי תקנה ליודעים . בהמ"ז עד מ"ש בשם א"א הרא"ש ז"ל על טיבול של ירקות עכ"ל. ותימה לי דאמאי צריך הרא"ש לדחוקי כה"ג מאחר שפסק הרא"ש להדיא שיכול שיברך בהמ"ז ולהוציא את האחר אף שלא אכל כלל לפי שכל ישראל ערבים זה בזה וכ"מ שיכול להוציא (מי שאכל) כזית דגן אפי' מי שאכל כדי שביעה כדאיתא שם אבל מ"מ סבר דלעולם בעינן כזית דגן אפי' בלא זימון כמ"ש הירושלמי ומסמיך אקראי והרא"ש הביאו לעיל וכתב שהוא מדרבנן דלא אשכחן להדיא דתלמודא דידן פליג עליי והארכתי לעיל ע"ש :

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

קרבן נתנאל

[ז] **ת"ל** והיה ברכה בך חותמין ולא בכולן . נראה לפרש דהא דפריך יכול חותמין בכולן רצונו בא' מהם דהא אין חותמין בשתים . על זה קאמר והיה ברכה בך חותמין ולא בכולן . דהא תחימה צריך להיות מעין פתיחה . ובאברהם צריך להתחיל כמ"ש תוס' ורבינו בברכות הא ברכה שאין בו מלכות לאו ברכה . וכל ברכות שמונה עשרה אין פותחין בברוך שהמה סמוכות לברכה ראשונה . ותירצו דכיון דאברהם הודיע מלכותו בעולם כשאומר אלהי אברהם הוי כמו דאמר מלך העולם . א"כ צריך להתחיל באלהי אברהם כדי שתהיה ברכה . נמצא חותם ג"כ באברהם : [ח] **במצה** נמי איירי . עיין בפ"ק דתענית סי' י"ד שפי' רבינו שם דבמצה איירי . אבל תוס' כתבו דבמצה אינה אסורה בשתי מקומות דלהא מלתא לא איתקש לפסח . דאלת"ה קשה לרב ממתני' הא מצה מפטירין וליכא לשנויי כמו אליבא דשמואל . כי גבי שני מקומות ליכא רבותא בפסח טפי ממצה ע"ש . והך מתני' ישנו מקצתן לשיטת תוס' איירי בפסח . אך לרבינו איכא למימר אע"ג דלרב מצה אינה אסורה בשני מקומות מ"מ לדידן אסורה בשישנו מקצתן ולא מטעם דהוי כשני מקומות . אלא משום דאין מפטירין אחר המצה כמ"ש הרשב"ס . דוקא למר זוטרא נ"ל הטעם במתני' משום שני מקומות . אבל לדידן דקי"ל כלישנא קמא . שפיר מצינו למימר דבמצה נמי איירי . א"כ והוא נכון דוקא לרב כתבו תוס' כך . אבל לשמואל מצינו למימר דאפי' במצה שני מקומות אסורות . והא דתני במתני' אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן . משום דאתי לאשמעינן דאין מפטירין אפי' באותו מקום בפסח . וזהו רבותא כמ"ש בגמ' וזהו שדייק תוס' דאלת"ה לפרוך ממתני' לרב אבל לדידן לק"מ אלא שלפ"ז ק"ק אמאי מוקי תוס' הך דרבה לענין תענית הל"ל דרבה ס"ל כשמואל ור"י : [ט] **ואף** לרבנן מצוה לאוכלן ביחד . ופי' ב"י בסי' תע"ו כלומר זה אחר זה בסמוך ודוחק דלפי דבריו ביחד דהלל וביחד דרבנן שני משמעות ועוד מה תמה הו הרא"ש יספיק בכריכה אחרונה זכר למקדש . משמע דבכריכה זו יצא בין לרבנן בין להלל . ולדברי ב"י לרבנן אינו כורך אלא זה אחר זה בסמוך . ע"כ נ"ל לפרש כפשוטו דהא לפי גי' הרי"ף ורבינו לעיל סי' כ"ו דרבנן דפליגי על הלל סברי דבכל ענין מצותן בין ע"י כריכה בין כל א' וא' לבדו ופליגי אהלל דמצריך לכרוך ונקטי רבנן אפי' זה בפני עצמו משום הלל וכ"כ תוס' דף קט"ו ד"ה אלא . ולפ"ז דברי רבינו כפשטן ואף לרבנן מצוה אם רוצה לאכול ביחד כמו דהוי מצוה אם אוכל כל א' בפני עצמו . וא"כ אם אוכל בכריכה יוצא בין להלל בין לרבנן : [י] **ולפי** שהוא זכר לפסח יש ליתן לה דין הפסח שלא לאכול אחריה . מקשין א"כ מה מתרץ הש"ס לא מבעיא אחר מצה אין מפטירין כו' . הא לפי' רבינו כל הטעם דאין לאכול אחריה משום שהיא זכר לפסח . וכיון דאשמעינן גבי פסח דאין מפטירין ממילא ידעינן דגבי מצה אין מפטירין דהא כל כח של מצה הוא מטעם זכר לפסח . ולי נ"מ דודאי הזית אחרונה אינו חובה אך מטעם זכר לפסח אכן מה שאסרו לאכול בין בפסח בין במצה משום כדי שישאר טעם פסח ומצה בפיו . דאי משום דפסח נאכל על השובע אינו טעם מספיק שלא לאכול קליות ואגוזים שדרך מלכים אוכלין כמו כן אחר סעודתן והוי למשחה ולגדולה . אלא שחכמים עשאו הרחקה דאפי' דבר קטן שלא לאכול אחר פסח ומצה שלא יאבד טעמם . ומש"ה שפיר משני אי תני מצה ה"א דוקא גבי מצה דלא נפיש טעמיה . וזהו שכתבו תוס' דמשום שהוא נאכל על השובע אין אוכלין שום דבר להרחקה (בתוס' ד"ה מפטירין כ"ש) והו למ"ד מפטירין אחר המצה אבל למ"ד אין מפטירין הטעם שלא יאבד ממנו טעם מצה : [כ] **הלכך** עבדינן כלישנא קמא שהוא אליבא דגמ' . ובפ"ק דשבת סי' י"ח פסק רבינו ג"כ כלישנא קמא נגד רב אחא בר יעקב . אמנם על הרי"ף קשה שפסק שם כרב אחא ולא כלישנא קמא . ונראה לומר שסיטת הרי"ף בכ"מ בתרי לישנא שפוסק כלישנא בתרא . אך באשר שלישנא בתרא על שם יחיד מסופק אם הלכה כוותיה . משום הכי פסק הכא לחומרא והתם לחומרא אך קשה דהא הוי ספיקא דרבנן ולקולא וכבר הקשה שם רבינו עליו ע"ש : [ל] **ותימה** הוא כיון דאיירי דאין לו כ"א כזית אחד . והר"ן תירץ בעדו דלאו דוקא כזית בלחוד קאמר אלא בשיעור חובתיה דוקא קאמר דהיינו זית לברכת מצה וכזית לכריכה לנאת לכ"ע : [מ] **ויותר** מסתבר להניח הכריכה . כלומר לשיטת הרי"ף דיאכל הכזית באחרונה טוב לו לומר לבטל הכריכה כדי שישאר טעם מצה בפיו . מזה מוכח שס"ל לרבינו כמ"ש לעיל דמה שאין מפטירין אחר מצה כדי שישאר טעם מצה בפיו : [נ] **ויראה** שהברייתא דדובשנין איירי בזמן הבית . הקשה בפ"ח סי' תפ"ב אמאי לא דחי הברייתא כדדחינן בגמ' לא מבעיא בראשונה אלא אף באחרונה . ואין בזה שום ריח קושיא דהא רבינו פוסק לשיטתו דדוקא צריך לאכול בראשונה לתיאבון . תו הקשה שם על רבינו לדבריו אמאי לא דחי בגמ' דהברייתא איירי בזמן הבית אבל בזמן הזה בראשונה ומפטירין אחר מצה וליכא סייעתא ונראה לתרץ דודאי להלל ניחא הברייתא בזמן הבית לקיים על מצות ומרורים יאכלהו . אבל לרבנן דפליגי אהלל דמצוה לאכול זה בפני עצמו וזה בפני עצמו כמו שמצוה לאכלן ביחד כמ"ש לעיל בשם התוס' . וא"כ לרבנן טפי עדיף לאכול בראשונה לתיאבון וזה לדוחק למאן דמסייע לאוקמיה הברייתא כהלל ולא אליבא דרבנן . אלא שמע מינה סייעתא לשמואל דאמר אין מפטירין אחר המצה אפיקומן משום הכי אוכל באחרונה ובכריכה בזמן הבית ואז יצא בין להלל בין לרבנן . ודחי התלמודא דלעולם מפטירין ולא מבעיא וכו' ואין זה אלא דחיה . אמנם לפי מה דקי"ל אין מפטירין . הברייתא בזמן הבית ניחא לכולי עלמא אבל בזמן הזה מצוה לאכול בראשונה כדי שיאכל לתיאבון . ולבטל טעם מצה משיאכל בסוף לאחר שמילא כריסו . אבל הברייתא איירי בזמן הבית וכדי לנאת בין להלל בין לרבנן אכל באחרונה : [ס] **מוטב** שיאכלנה בתחלה לתיאבון . וקשה דהא לעיל בפ' כל שעה סי' כ"ו פסק רבינו כרב הונא דאמר בליקות של נכרים ממלא אדם כריסו בלבד שיאכל כזית מצה באחרונה משמע דוקא באחרונה הא בראשונה לא . והט"ז בסי' תפ"ב תירץ דהכא כתב רבינו על דברי הרי"ף דלית ליה אלא כזית דמינטרא היינו משעת קצירה והשאר מצות אינם מינטרו אלא משעת טחינה וכיון דמינטרא משעת טחינה מש"ה יאכלנה אפי' בסוף . משא"כ בלקות של נכרים . דלא מינטר אפי' משעת לישה אין שם מצה עליו מש"ה גרע טפי וע"ז תני בלבד שיאכל כזית מצה באחרונה ע"ש . ודבריו תמוהים מאד . דא"כ ברייתא דדובשנין פשיטא דאין שם מצה עליהן וא"כ מה צריך רבינו לדחוקי לאוקמיה הברייתא בזמן שבהמ"ק קיים . והמתאחר כמו שתי' הב"ח ע"ש : [ע] **והדר** מטבל בשאר ירקי . אבל מקודם לא דאסור לאכול קודם קידוש : [פ] **ואגדתא** ואכלי מצה וירקי קודם אגדתא אכיל ירקא . אך מילי דשתיה תני ברישא והדר תני מידי דאכילה

מצות. ירושלמי בשבועות פ"ג (הלכה ד') [צ] שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בלילי פסחים. שבועה שלא אוכל מצה (בערב) [בלילי] הפסח לוקה ואוכל מצה (בערב) [בלילי] הפסח. שבועה שלא אשב בצל סוכה. שלא אשב בצל סוכה לוקה ויושב בצל סוכה. כתוב בספרי דבי רב מיין ושכר יזיר [ק] לעשות יין מצוה כיין הרשות:

[דף קכ ע"ב] ישנו מקצתן וכו' היכי דמי מתנמנם אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר. כגון דקרו ליה ולא ידע לאהדורי סברא. וכי מדכרו ליה מדכר [ר] אביי הוה יתיב קמיה דרבה והוה מנמנם. אמר ליה מינם קא נייס מר. אמר ליה נמנומי קמנמנמנא ולא הייתי ישן והייתי כרבי יוסי: **לח אמר** רבא אכל מצה בזמן הזה אחר חצות לדברי ר"א בן עזריה לא יצא לכאורה נראה דהלכה כר' אלעזר דסתם מתני' כוותיה דתנן הפסח אחר חצות מטמא את הידים. וכן סתם מתני' דאיזהו מקומן (דף נו:) ובפרק קמא דברכות (דף ב·) [א] ומיהו בפ' הקורא את המגילה למפרע (דף כ:) איכא סתמא כרבי עקיבא [ש] ומאי אולמיה דתרי או תלת סתמי מחד סתמא [ב] [ת] וגם ההיא סתמא דמגילה קתני לה בהדי הלכתא פסיקתא. ומיהו נכון להחמיר כרבי אלעזר דאפשר דרבי עקיבא מודה להרחיק את האדם מן העבירה באיסור דאורייתא. וכן היה נוהג רבינו תם ז"ל למהר לאכול אפיקומן קודם חצות:

לט דף קכא ע"ב][א] **רבי** שמלאי איקלע לבי פדיון הבן בעו מיניה על פדיון הבן ודאי האב מברך. שהחיינו וקיימנו מאן מברך. כהן מברך דקא מטי הנאה לידיה או דילמא אבי הבן מברך דקא עביד מצוה. לא הוה בידיה אתא שאיל בי מדרשא אמרו לו אבי מברך שתים. והלכתא אבי הבן מברך שתים: **מ ומחייבינן** לממני יומי דשבעה שבועי (מדאורייתא מחמיסר) [מדאורתא דחמיסר] בניסן נגהי שיתסר דכתיב וספרתם לכם ממחרת השבת ותנו רבנן (מנחות דף סה:) וספרתם לכם שתהא ספירה לכל אחד. פירוש מדלא כתיב וספרת לך כדכתיב גבי שמיטה והתם הספירה בב"ד שהיו מברכין בכניסת השנה. אבל וספרתם לכם משמע ספירה לכל אחד ואחד ממחרת השבת ממחרת יום טוב. תנ"ה מיום הביאכם תספרו חמשים יום יכול יקצור ויביא אימתי שירצה ויספור ת"ל מהחל חרמש בקמה תחל לספור וכו'. יכול יקצור ויספור ואימתי שירצה יביא תלמוד לומר מיום הביאכם תספרו. יכול יקצור ויספור ויביא ביום. תלמוד לומר שבע שבתות תמימות תהיינה אימתי הן תמימות בזמן שאתה מונה מבערב. [ב] יש מקשין כיון דקרא קאמר תספרו חמשים יום למה אין אנו מונין אלא תשע וארבעים יום ודוחקין לפרש הפסוק עד ממחרת השבת שהוא יום חמשים תספרו אי נמי חמשים יום והקרבתם דבתרי' קאי והכי קאמר עד ממחרת השבת תספרו ולא עד בכלל. חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'. ולי נראה שאין אנו צריכין לדחוקות הללו. כיון דכתב ביה בהדיא שבעה שבועות תספר לך אין לספור יותר משבעה שבועות ומתספרו חמשים יום לא קשיא מידי שכן דרך המקרא כשמגיע המנין לסכום עשירית פחות אחת מונה אותו בחשבון עשירית ואינו משגיח על חסרון האחד. [ג] כיוצא בו כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים (בראשית מו) וכן ארבעים יכנו (דברים כה). וכי היכי דמצוה למימני יומי מצוה למימני שבועי דאמר אביי (שם דף סו.) מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי. רבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי אמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש הוא. ופירש ר"י ונראה דספק חשיכה יכול לברך ואין צריך להמתין עד שיהא ודאי לילה כיון דהוי ספקא דרבנן [ד] ועוד נראה דעדיף טפי סמוך לחשיכה משום תמימות:

מא והיכא דשכח ולא ספר בלילה כתב בהלכות גדולות שסופר ביום וכן משמע מסילתי מתני' דפרק ר' ישמעאל (מנחות דף עא.) דתנן מצוה לקצור בלילה ואם קצר ביום כשר אבל נראה עיקר אידך סתמא דפרק שני דמגילה (דף כ:) כל הלילה כשר לקצירת העומר. ודייקי מיניה דקתני לילה דומיא דיום מה דיום בלילה לא אף דלילה ביום לא. ואמרינן נמי בריש מועד קטן (דף ג:) ר"ג ובית דינו נמנו על שתי פרקים האלו והתירום. ומסיק רב אשי התם דסבר כרבי ישמעאל דדרים מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קצירת העומר שהיא מצוה ודחיא שבת וכיון דדחיא שבת אינו נקצר אלא בלילה כדמוכח בסוף פרק רבי ישמעאל דקאמר התם ואי ס"ד דנקצר שלא כמצותו כשר אמאי דחיא שבת ניקצריה מערב שבת אלא מדדחי שבת אלמא נקצר שלא כמצותו פסול. ועוד דרבי יוחנן דאמר (סוכה דף לד.) עשר נטיעות הלכה למשה מסיני סבר כר' ישמעאל (מ"ק ד.) דאמר מה חריש רשות ודחיא שבת ועוד דכי הך סתמא דמגילה חשיב הלכתא פסיקתא בפרק הגוזל (דף קב.) ובפ"ק דע"ז (דף ז.) גבי המשנה יחזור על התחתונה הלכך אם שכח ולא ספר בלילה יספור ביום בלא ברכה. ועוד כתב בה"ג שאם הפסיק יום אחד ולא סיפר שוב אינו סופר דבעינן תמימות. ואין נראה לר"י דכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה היא. וכי מברכים מעומד [ג] דת"ר בקמה תחל לספור אל תיקרי בקמה אלא בקומה: **מב** [ה] **ואסור** לן למיכל חדש עד אורתא דשיבסר בניסן נגהי תמניסר דכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ותנן (ערלה פ"ג מט) החדש אסור מן התורה בכ"מ ואמר בגמרא (מנחות סח:) אמר רבינא אמרה לי אם אבוך אכיל באורתא דשיבסר נגהי תמניסר סבר לה כרבי יהודה דאמר והלא מן התורה הוא אסור שנאמר עד עצם היום הזה עד עיצומו של יום וסבר עד ועד בכלל וחיים לספיקא הלכך שיבסר ספק שיתסר הוא הלכך לא אכיל עד אורתא:

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

הגהות הגרי"ב [א] כדמסיק שם טי: [ב] כדאיתא ביבמות קח:: [ג] לא מצאתי בכל הש"ס ובמחילה מכבוד הרב באר הגולה בש"ע א"ח סי' תפ"ט אות ד' שציין מברייתא דבקמה תחל כו'. ודע דז"ל הכ"מ בפ"ז מהל' תמידין ומוספין דין כ"ג ואין מונין אלא מעומד כו' כתב הר"י בן גיאות שזה קבלה מפי רבותינו והסמכוה אקרא דבקמה קרי ביה בקומה עכ"ל לכן מהנראה שהיה כתוב דסמכוה רבנן בר"ת דס"ר והמדפיסים לא ידע לפתרו תיקן מפי עצמו והדפיס דת"ר וראיתי שגם הב"י בא"ח סימן תפ"ט וכן הט"ז שם ס"ק ב' העתיקו דברי הרא"ש דת"ר בקמה וכו' ולדעתי צריך תיקון הנזכר וצ"ל דס"ר:

קרבן נתנאל

דאכילה: [צ] **שבועה** שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בלילי פסח. מיגו דחייל אמצה בשאר ימות השנה חיילא נמי אמצות מצוה. והקשה המאור דבפ' שבועת שתים דף כ"ד משמע דשבועה אינה חלה לבטל מצוה אפי' בכולל. ותירצו התוס' שם והר"ן כשהשבועה לבטל המצוה בשב ואל תעשה כמו הכא או תיילא בכולל. והתם לעבור על התורה בקום עשה כגון שאמר שבועה שאוכל נבלות ושחוטות אע"ג דהוי כולל לא חייל אנבלות כיון דלבטל מצוה הוא. ונראה שמפני זה מייתי הך דספרי כאן דמשם נשמע דנזירות חל על יין מצוה בכולל כיון שהוא בשב ואל תעשה. אבל קשה דהא נזירות נדר הוא כדתנן בנדרים דף י"ז יש נדר בתוך נדר אמר הריני נזיר היום כו'. ובנדרים בלא כולל חל על דבר מצוה כרשות. ועל דרשת הספרי לא קשה. דאיכא למימר כיון דאמר הריני נזיר שאוסר עצמו מן הדבר כמו לשון שבועה דאסר נפשיה על חפצא ה"א דלא חלה נזירות. משא"כ נדרים שאסר חפצא על גופו ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו. אבל לאחר שכתבה התורה מיין ושכר סבר התנא דנזירות נמי כנדר הוא ודאי קשה על הרי"ף ורבינו: [ק] **לאסור** יין מצוה כיין הרשות. מוקמינן בנזיר דף ד' כגון שאמר שבועה שאשתה יין וחזר ואמר הריני נזיר. אבל יין קידוש והבדלה וארבע כוסות מדרבנן הם ולא צריך קרא: [ר] **אביי** הוה יתיב קמיה דרבה והוה מנמנם. לפי' רבינו דקאי ר' יוסי אנתמנמנמו מקצתן נ"ל דאביי אכל עמהם ולפי' רמב"ם דקאי ר' יוסי אנתנמנמו כולן. נ"ל דאביי לא אכל עמהן. ב"י: [ש] **ומאי** אולמי תרי סתמא מחד סתמא. כדאמרי' ביבמות דף ק"א ע"ב: [ת] **וגם** ההיא סתמא דמגילה. הוסיף בזה שלא תאמר דסתמא בדוכתיה עדיף כגון דין פסח בפסחים ובזבחים כמ"ש בעל שארית יוסף בשם הר"ן ע"ש: [א] **רבי** שמלאי. ולא ידעתי על מי ועל מה הביאו הרי"ף ורבינו הך עובדא הכא כי במס' בכורות מקומו כדרכם שמאספים פסקי הלכות מש"ס לאותו מסכת שעסקה בדין זה: [ב] **יש** מקשין. תוס' שם ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג סי' ס"א: [ג] **כיוצא** בו כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים. ותימא דהא בפ' יש נוחלין דף קכ"ג בכללן אתה מוצא שבעים ובפרטן אתה מוצא שבעים חסר אחת. ולתירוץ רבינו ה"ל לשנויי התם כיון שמגיע לסכום עשירית פחות א' מונה אותה בחשבון עשירית ואינו משגיח על חסרון אחד. וי"ל בדוחק דהתם לא שאל מקרא הבאה מצרימה שבעים אלא ה"ק דחשיב הבאה ליעקב מצרימה כל נפש ששים ושש. ויוסף ואפרים ומנשה ויעקב נמצא בכללן אתה מוצא שבעים ובפרטן אתה מוצא חסר אחד מבני לאה כי לא היה מבני לאה כי אם שלשים ושנים וקרא קחשיב אלה בני לאה שלשים ושלש ומדוקדק שאמר בכללן אתה מוצא שבעים. מה הלשון מוצא הכי הוה ליה להקשות כתיב כל הנפש הבאה מצרימה שבעים ובפרטן כו'. אלא מקרא לא הוי קשה כמו שכתב רבינו. אך אם נמנו כל הכללים יחד וכדפירשתי והא דלא בעא מיניה על בני לאה לחוד בכללן אתה מוצא ל"ג ובפרטן אתה מוצא ל"ב דידע לתרץ ואת דינה ריבוי. משום הכי פריך בכללן אתה מוצא שבעים ואם את ריבוי הא כתיב ואת בנימין וא"כ הוי ע"א: [ד] **ועוד** נראה דעדיף טפי סמוך לחשיכה משום תמימות. ובסי' תפ"ט בב"י ארוך והקצר מסיק והמדקדקים אין סופרים עד צאת הכוכבים וכן ראוי לעשות: [ה] **ואסירא** לן למיכל חדש. ובמדינות הללו נוהגין היתר ויש להם על מיה שיסמכו כמו שהאריך בזה הט"ז בי"ד סי' רצ"ג. ומ"א בסי' תפ"ט בפרט בארצות האלו שרוב השתיה שכר ומתם גזירה שאין הציבור יכולין לעמוד. ובשיזכנו לבנין המקדש אשר הורס והודש נקיים מצות חדש:

הדרן עלך ערבי פסחים · וסליקא לה מסכת פסחים

הלכות פסחים בקצרה מרבינו אשר ז"ל

כל כלי חרס שנשתמש בהן חמץ בחמין בין קדירות שנשתמש בהן ע"י האור בין קערות שעירו (בהן) לתוכן רותח* לא ישתמש בהן בפסח אלא משהן לאחר הפסח וצריך ליתנם במקום שאין הרגל דורסת דחמץ לא בדילי אינשי מיניה וחיישינן דלמא אתי לאשתמושי בגווייהו. וטוב לסוגרן בחדר ולהצניע המפתח. וכל כלי חרס שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בהן מצה ואפילו בחמין כיון שנשתמש בהן כל השנה בצונן לא בלעי חוץ מבית שאור פי' כלים ששומרים בהן השאור וכן עריבה שלשין בה כל השנה ואע"פ דלא נשתמש בהן אלא צונן הואיל וחימוצו קשה אסור להשתמש בהן מצה בחמין אבל בצונן מותר להניח בו מצה אפויה אבל אסור ללוש בהן מצה דממהר להחמיץ. ומדוכות של אבן ושל עץ יש מי שאוסרין אותם בפסח ואפילו על ידי הגעלה ורבו המתירין וכן עמא דבר ובלבד שיהו חלקין שאין בהן בקעים *וכלי עץ וכלי מתכות שנשתמש בהן חמץ בכלי ראשון צריך להגעילו בכלי ראשון שנשתמש בהן חמץ בכלי על ידי העירוי ישפך עליהן רותחין. ושפודין והאסכלאות צריך ללבן באור והליבון צריך שיהא הניצוצות ניתזין הימנו **וכלי גדול שאין יכול להכניסו בכלי אחר ממלאו במים עד שפתו ומרתיחו ומכניס בתוכו אוד דולק והמים המרותחין יעברו על גדותיו ושופך המים מיד לחוץ ואח"כ נותן לתוכו מים צוננים וכן לכל כלי שהוא מגעיל מיד כשהוא מוציאו מן החמין שופך עליו מים צוננין ודבר זה בזבחים בפרק דם חטאת דהא לא נצרכא אלא לשטיפה יתירתא. ואין להגעיל שום כלי אלא עד שיעביר כל חלודה מעליו וינקהו יפה יפה כי מקום החלודה והטינופת שעליו אינו פולט הבלוע בו ותניא אך את הזהב ואת הכסף מכאן שצריך להעביר החלודה. *הלכך סכין שיש בו גומות שאין יכול לנקות יפה יפה בתוך הגומות אין להכשיר על ידי הגעלה אלא ע"י הליבון. והיורה גדולה שמגעילין בו הכלים אם היא בת יומא צריך להגעילה דאל"כ שמא ישהה הכלי בתוכה עד שיגמור פליטתו ואחר שינוח מלפלוט יחזור ויבלע איסור הנפלט מן הכלי שהוא בן יומו. ושומן בחמין הוי נותן טעם לשבח ולא שרינן חמין של נכרים בפרק ג' דע"ז אלא משום דסתם כלי נכרי אינן בני יומן אבל אם אינה בת יומא אין צריך להכשירה תחלה אע"פ שטעם פגום הנפלט מן היורה נבלע בכלי וקי"ל קדירה שאינה בת יומא אין מבשלין בה לכתחלה אלמא טעם פגום אסור לכתחלה שאני הכא דהויא ליה כנ"ט בר נ"ט שנפלט מן הכלי למים וחוזר ונבלע וכולו היתר כיון שנפגם הטעם וכן כל השנה כולה אין מגעילין כלי בן יומא אם לא שיהא במים שביורה ס' לבטל כל הכלי מהאי טעמא דפרישית אבל בערב הפסח קודם זמן איסור חמץ מותר להגעיל כלי בן יומא אפילו אם אין במים ס' לבטל הכלי דהוי נ"ט בר נ"ט הכלי פולט במים וחוזר ונבלע בכלי וכולו היתר והוי כמו דגים שעלו בקערה שמותר לאכול בכותח. אפילו לפי המפרשים שלו אין נתבשלו לא הכא שרי דהתם טעם הבשר הנבלע בדגים חשיב טעם כי נבלע אוכל באוכל שהדגים ראוים לאכילה והבשר נתן בו טעם לשבח הלכך אסור לאכול בכותח אם נתבשלו בקדירה אבל הכא טעם החמץ הנפלט מן הכלי אל המים וחוזר ונבלע בדופני הכלי אינו חשוב טעם כשיחזור ויפלוט בפסח תוך התבשיל. ומחבת יש אומרים דלא סגי בהגעלה אלא בעי ליבון וכו' ונותנין טעם לדבריהם לפי שפעמים שמטגנין בה *ומתייבש ונאפה מה שבתוכה בלא שומן וה"ל כמו אפה בתנור ונבלע בתוכו על ידי האור בלא משקה ובעי ליבון כמו שפודין ואסכלאות ולא מסתברא טעמא דאם באנו לחוש לזה א"כ כל הקדירות של מתכות פעמים שמחוסר המרק מקדירה ונשרף התבשיל ונדבק לדופני הקדירה יצטרכו ליבון ולא מצינו מי שחשש לזה. אלא היינו טעמא אע"פ שנשרף לדופני הקדירה ליחלוחי משקה יש בתבשיל אלא שהוא יבש אצל דופני הקדירה ולא מיקרי תשמיש ע"י האור להצריכו ליבון. מחבת או יורה שיש בו טלאי אין מגעילין אותו לפי שהבלוע תחת הטלאי אינו נפלט ע"י הגעלה ואין לומר כל דעתיד לפלוט ע"י תשמיש חמין יפלוט בהגעלה ומה שלא יפלוט עתה לא יפלוט לעולם שאם תאמר כן א"כ תועיל הגעלה לכלי חרס אלא פליט תמיד מעט מעט ה"נ מה שתחת הטלאי אינו נפלט בהגעלה ופולט תדיר מעט מעט*. והסכינים יש לנקותם במשחזת יפה יפה שלא תשאר בהם חלודה וטינופת ואח"כ מגעילן ברותחין: **אמר** רב יהודה אשה לא תלוש אלא במים שלנו פירש"י מפני שבימי ניסן המים

חמין

הגה"ה

*וכן כלי זכוכית הגהת מיי' (בסוף הלכות חמץ):

הגה"ה

*כלי מזופף שקיבל חמץ די לו בעירוי ג' ימים · רוקח (סי' רנ"ח). עוד שם כוס ולדר"ש שהן כבית שאור יגעיל והסלים פעמים נופל החמץ בין הנצרים יגעיל. רחיים של פלפלין צריכין הגעלה ודפין שרגילין לשאת בהן את העיסה צריכין הגעלה דחימוצן קשה ואם גדולים הם שאין יכולים להכניסם בכלי אחר כתב בשם ריב"א שילבין אבנים וישימם על הדף וישפוך עליהם מים רותחין ע"כ הג"ה מיי' בסוף הל' חמץ. וכ"כ המרדכי. וכן שולחנות ותיבות שפעמים נופל עליהם חמץ רותח. הגהת מיימון (שם):

**וכן אם ישים עליו קש או נוצה מבחוץ תשרוף חשיב ניצוצות ניתזין הימנו ושגי· הגה' מיי'. ועץ שרודין בו את הפת אין לו תקנה בהגעלה דעל ידי האור תשמישו. הגהת [מיימוני] בסוף הלכות חמץ. כתב ברוקח כלי שנותנין עליו הלחם בתנור צריך להגעילו בכלי ראשון. רא"ש:

הגה"ה

*אמנם אם אינו יכול להעביר שלא ישאר כ"א מעט שאינו מקפיד ואין חוצץ בטבילה נ"ל בה:

הגה"ה

*וכתב בעל רוקח (סי' רנ"ח) שכיסוי קדירה שאפו עליה בצק הואיל ותשמישו ע"י האור בעי ליבון [ומחבת שמטגנין בה]כתב רבינו אבי"ה דסגי בהגעלה שלא חלקו חכמים בין יורה ליורה אע"פ שיש יורה שמטגנים בה חלבים אמנם רא"מ כ' שאפילו דבר שתשמישו ע"י האור סגי בהגעלה גם מאי דפיסחא כיון דבשעת בליעה הוי היתר דקי"ל כרב אשי כדמסיק בשילהי ע"ז וכו' ולא נהג עלמא כדבריו. הגה' מיי' בפ"ה ס"ק א' וע"ש:

הגה"ה

*כללו של דבר כל טלאי שהוא מחדש וקדם הטלאי לבליעת איסור או אין צריך להסיר שאין לך יורה ומחבת שאין בה כמה מסמרים ושפה לפיו סביב אלא אמרינן בהן כבולעו כך פולטו תדע דהא גבי סכינים פסקינן אידי ואידי ברותחין ולא מצרכינן לבסיר

חמין שעדיין הוא ימות הגשמים והחמה מהלכת בשיפולי הרקיע הלכך ממלא מבערב ויצטנן עד למחר ולפי טעם זה השואבן [בבוקר] ומניחן להצטנן עד הערב שפיר דמי אבל הר"ר אליעזר ממיץ היה מפרש הטעם לפי שהחמה מהלכת בלילה תחת הארץ לפי דברי חכמי או"ה ואמרו בפרק מי שהיה טמא שנראים דבריהם הלכך מעיינות רותחים בלילה ואין להם תקנה אלא שלא יהא בלילה במחובר ומטעם זה השואבו מתחלת הלילה מיד מותרים אבל לא אחר התחלת הלילה וכן צמא דבר לשאוב בין השמשות. ואם העת הוא חם ישימם במרתף ואם העת הוא קר ישימם באויר כי המרתף הוא חם:

טכרנא או הקתא. אבל אם קדם בליעת חמץ או האיסור ואח"כ טלאוהו בלא הגעלה וליבון אינו כשר בהגעלה אם לא יסירו הטלאים. מרדכי (סימן תקע"ח) והגהות מיי' (בסוף הלכות חמץ): ועוד כתב במרדכי אחר וי"א דאפילו היכא דקדם הטלאי לבליעת איסור לא מהני הגעלה ורא"ה מס"פ דהכא לא ניחלוט אינים תרתי איטי בהדי הדדי דלמא יתבא חדא בגירי' דתכרתה ולא סלקא לה דיקולא דמיא שפיר עכ"ל. והעולם נהגו שלא להגעיל כלי שיש בו טלאים ולא שמעתי טעם אלא אולי הטעם שבלוע שם אין יכול לפלוט כ"א מעט מעט ואין כאן כבולעו כך פולטו שהיתה הבליעה בכמה פעמים שנשתמש בו איסור ובנחת יכול לבלוע אף במקום טלאי אבל לפלוט ע"י הגעלה שאינה אלא כי אם לפי שעה אחת יש ליראה שמא לא יכנסו הרותחים היטב ולא יפלוט. ע"כ הגה' מיי' של הר"מ כ"ץ:

ואחר שאיבת המים בתחלת הלילה יבדוק חמץ ולא יעשה שום דבר עד שיגמור הבדיקה. ואם הוא ת"ח ויש לו עת קבוע לתורה בתחלת הלילה ידחה לימודו עד שיבדוק. וכ"ש שלא יאכל או לעשות עסק אחר כדתנן אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר לפי שאז בני אדם מצויין בבתיהן ואור הנר יפה לבדיקה אע"פ שאור האבוקה יותר מאיר מאור הנר שהרי אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר אעפ"כ אין לבדוק לאור האבוקה לפי שאין (ראשי) [יכול] להכניס בחורין ולסדקין שירא שמא ישרוף הבית. ולכך נהגו באשכנז לבדוק בנר של שעוה ולא בנר של חלב לפי שיטיף ממנו על הכלים או על האוכלים ולא בנר של שמן שירא שיטיף ממנו על הבגדים. ויקח נר בידו ויברך בא"י אמ"ה על ביעור חמץ ומיד יתחיל לבדוק ולא ידבר בין ברכה להתחלת הבדיקה וי"א שאין לבודק לדבר עד שיגמור הבדיקה ויש שמוסיפין עוד שאם שח במילי דעלמא שלא מענין הבדיקה צריך לחזור ולברך. וכל זה אין נראה לי אלא רק שלא ישיח בין ברכה להתחלת בדיקה ואחר שהתחיל לבדוק לא הוי שיחה הפסק להצריך לחזור ולברך מידי דהוה אישיבת סוכה וכאדם המדבר באמצע הסעודה דלא הוי שיחה הפסק לחזור ולברך על הסוכה ועל ברכת המוציא דלא הוי שיחה הפסק אחר שהתחיל המעשה אלא בין תפילין לתפילין משום דברכה ראשונה קיימא נמי אהנחת תפילין של ראש ואם שח צריך לברך פעם אחרת להניח תפילין לפיר"ת ולפירש"י נמי כיון דתרי מצות ניהו דלא מעכבי אהדדי ואם לא שח לא צריך לברך על מצות תפילין אא"כ הוי היסח הדעת מיהו לכתחלה טוב ליזהר שלא לעסוק בשיחה בטילה וישים אל לבו לבדוק בחדרים ובעליות ובכל מקום שמכניסים בו חמץ ואם בעל הבית אינו יכול לטרוח ולבדוק בכל המקומות שבבית יעמיד מבני ביתו אצלו בשעת ברכה ויתפזרו לבדוק איש איש למקומו על סמך הברכה שבירך בעל הבית כדתני בתוספתא דברכות עשרה שעשו מצוה אחת אחד מברך לכולן. והא דלא מברך עליה שהחיינו אע"ג דבא מזמן לזמן אומר אני כיון דמצוה זו אינה אלא לצורך הרגל לתקן את הבית ולבער החמץ מתוכו לצורך המועד שמכינין לה אזמן דמועד מידי דהוה אעושה סוכה ולולב לעצמו שמחוייב לברך שהחיינו בעשייתן אלא שמכינן אזמן דרגל. ויבדוק בכל המקומות שרגילין כל השנה להכניס שם חמץ כגון אוצרות יין שמסתפקין מהן לפי שפעמים עומד השמש באמצע הסעודה ונוטל פיתות לחם בידו ושוכח שם. וכללו של דבר כל העליות וכל החדרים צריכים בדיקה מטעם דלפעמים אדם נכנס בתוכן וחמץ בידו וחורי הבית שהם למעלה מג' טפחים ואין גבוהין יותר מקומת אדם וכן זיזין היוצאין מן הכותל כשיעור הזה כולן צריכין בדיקה: חור שבין אדם לחבירו זה בודק עד מקום שידו מגעת וזה בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטל בלבו. חור שבין יהודי לארמאי אין צריך לבדוק שלא יחשדנו בכשפים אע"ג דשלוחי מצוה אינן ניזוקין היכא דשכיח היזקא שאני. ואחר שגמר הבדיקה יאמר כל חמירא דאיכא ברשותי דלא חזיתיה ודלא ביערתיה להוי בטיל וחשיב כעפרא ואז הוי הפקר דלאו דידיה הוא ולא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא ויקבוץ כל החמץ הנשאר בביתו וישימנו במקום המשתמר מן העכברים כגון בתיבה או יתלנו באויר והכי אי' בירושלמי כיצד הוא עושה כופה עליו כלי כפה עליו ולא מצאו אומר אני יד נטלתו לא כפה עליו כלי ולא מצאו צריך לבדוק אותו בית. ולכשיגיע היום סוף ד' שעות יוציא כל החמץ מן הבית ויבטלנו ואע"ג שבטלו בלילה אחר הבדיקה יחזור ויבטלנו שנית בשעה שמוציאו מן הבית לפי שקונין פת ביום וגם הפת שבטל בלילה חוזר וקונה בו כשהוא אוכל הלכך טוב הוא שיבטל פעם שנית כל החמץ הנשאר בבית ומה שאין מברך בשעה חמישית על ביעור חמץ כשהוא מוציא החמץ מן הבית והוא מצוה מן התורה דכתיב ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם ודרשינן במכילתא ביום הראשון הוא י"ד אומר אני דהוצאת חמץ מן הבית קודם זמן איסורו לא נפיק מהשביתו דתשביתו היינו שריפה ולא צוה התורה לשורפו אלא לאחר שכבר נאסר מידי דהוה אנותר אבל בעוד שהוא מותר למה ישרפנו ומה שמוציאין אותו מן הבית אינו אלא שמא יבוא לאוכלו ואין מפורש בזה מצות עשה מן התורה שיהא מצווה לברך עליו. מן הראוי שיברך קודם בדיקת חמץ דתקינו לומר על ביעור חמץ לפי שלאחר הבדיקה הוא מבטל והייתו ביעור לחמץ שאינו ידוע לו ומצניע את הידוע לו ואוכל ממנו עד שעה חמישית ואז מבערו מן הבית וכל עסק נגרר אחר הברכה של הבדיקה שהוא תחלת הביעור ונגמר בשעת הביעור ואינו צריך לשרוף את החמץ אלא נותנו לנכרי או זורקו לכלבים דאין חמץ טעון שריפה אלא לאחר שכבר נאסר: **ואחר** שהוציא החמץ מן הבית והצניעו את כלי החמץ אז מתחילין לתקן ענין המצות ומודדין את הקמח במדה שהיא מחזקת מ"ג ביצים וחומש ביצה והוא שיעור חלה *והרוצה לשער מדה זו מביא קדירה ונותנו לתוך קערה וממלא את הקדירה מים ונותן לתוכו מ"ג ביצים והמים היוצאים מן הקדירה כלי המחזיק אותן מים היא המדה: אשה לא תלוש לא בחמה לא בחמין ולא בחמי חמה *וביום המעונן אסור ללוש תחת אויר השמים לפי שהשמש זורח על העבים וחמה מתפשטת בכל מקום. ולא תגביה האשה את ידה מן העיסה עד שתכנים אותה לתנור אלא כל שעה תהא עוסקת בה וכ"ז שעוסקין בבצק אינו בא לידי חימוץ אבל אחר שנתעסק בה ונתחממה תחת הידים אם יניחוה בלא עסק מיד יחמיץ. *וקרוב לתנור לא ילוש מפני חום האש: מכל מדה ומדה יפרים חלה או יצרף כל המצות יחד לאחר אפיה תוך כלי אחד ויפרים חלה אחת על הכל. וכשאופה מצה בי"ט לא תפרים חלה מן העיסה כי תהיה אסור בטלטול לפי שהיא טמאה אלא תעשה ממנה עוגה קטנה ולא תקרא לה שם חלה ולאחר אפייה תשימם בכלי אחד והעוגה עמהם ותפרים העוגה לחלה והשמרנה עד לחול ותשרפנה ואם יש בעיר כהן שלא יצא טומאה מגופו יכול לטלטל את החלה ולאפותה דחזי לאותו כהן קטן וכן כהן גדול שטבל לקריו דתרומה קיימי לן לא בעי הערב שמש ואפילו בלא טבילה נמי יכול לבטלה ברוב חולין ולאכלה:

הגה"ה

*וכתב בפרק אלו עוברין דאין גודשין מדה של פסח. מרדכי (בסימן תקנ"ח):

הגה"ה

*מטעם זה כתב ס"ה שטוב ליזהר שלא להוליך המים לבית התנור מגולים תחת הרקיע:

הגה"ה

*כתב ראבי"ה דעבד ושפחה שלא טבלו ותש"ו אין לשין מצה של מצוה: כתב הרוקח (בסימן רע"ג) וכל אדם ילמד בני ביתו לומר כשלשין המצות כל הבצק שיפול מן הכלי שלשין בו יהא בטל והפקר ודבר זה צריך לומר קודם שתחמץ וכן טוב שיעשה הבצק שלא ידבק בכלים דשמא לא יוכל להספיק להסירו מעל הכלי עד שתחמיץ הגהות [מיי'] פ"ג ס"ק יו"ד. ומנהג כשר שלא לאפות מצה של מצוה בי"ד קודם חצות הגה' [מיי'] פ"ו סק"ז. וכן כתב המרדכי (בסי' תקצ"ג) וז"ל תמגס ג' מצות של מצוה נכון לאפותם בליל ט"ו דחביבה מצוה בשעתה וכן כתב הגה' [מיי'] בפ"ו משם בעל הרוקח (והוא בסימן רפ"ח) וע"ש:

ערבי פסחים סמוך למנחה מט' שעות ולמעלה לא יאכל אדם כדי שיהא רעב ויאכל מצה לתיאבון אבל מיני תרגימא דהיינו תבשיל העשוי מה' מינים או פירות וירקות מותר לאוכלן מפני שאין משביעין. והא דאמר מט' שעות ולמעלה לא יאכל הא מקמי הכא מצי אכיל במאי איירי דמצי אכיל אי חמץ כבר נאסר אי מצה נמי לא מצי אכיל דאמר בירושלמי האוכל מצה בע"פ כאלו בועל ארוסתו בבית חמיו. אי מיני תרגימא מותר לאכול אפילו מן המנחה ולמעלה אלא במצה עשירה עסקינן דמצי למיכל ערב הפסח דדוקא במצה שיכול לצאת בו אסור לאוכלו בערב הפסח וכן היה נוהג ר"ת כשחל ערב פסח להיות בשבת היה מקיים מצות שלש סעודות במצה עשירה שנאפת מע"ש ונילושה במי פירות בלא מים כלל. וללוש בבצים בלא מים נסתפק רש"י אם הוא מחמיץ לפי שהעיסה תופחת. והעולם נהגו בו היתר:

ויהיה שולחנו מוכן שיאכל משתחשך אבל לא קודם לכן אע"פ שבשבתות וי"ט יכול להוסיף מחול על הקודש ולאכול קודם שתחשך כדאמר בפ' תפלת השחר מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קידוש על הכוס בע"פ לא מצי אכיל עד שתחשך והכי איתא בירושלמי פסח מצה ומרור אוכלן בבת אחת מאימתי אוכלן משתחשך ותנן נמי במתניתין הפסח אינו נאכל אלא בלילה ומצה איתקש לפסח דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו וגו': ולא יפחתו מד' כוסות אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות שהגיעו לחינוך: צריך שיהא הכוס כאורך שני אגודלים וכן נמי רוחבו והייתו אצבעיים על אצבעיים וגובה הכוס אצבעיים וחצי אצבע ותומש. וצריך שישתה רוב הכוס ועל כוס ראשון מברך בורא פרי הגפן ואומר עליו קידוש היום ואינו נוטל ידיו קודם קידוש ואחר קידוש מביאים לפניו ירקות ונוטל ידיו דכל שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים משום סרך תרומה דכמו שתקנו נטילת ידים למי שאוכל פת משום סרך תרומה משום דידים שניות הן ופוסלין את התרומה כך תיקנו נטילת ידים למה שטיבולו במשקה ואוכל לפי שסתם ידים פוסלים את המשקה להיות תחלה לכך נוטל ידיו ומברך בפה"א ומטבל בחומץ כי לא הוזכר חרוסת במשנה עד שהביאו לפניו חזרת כי החרוסת היא מצוה זכר לתפוח או זכר לטיט ולא יתכן שימלא כריסו ממנו ואח"כ יביאנו למצוה אלא ראוי שיביא חרוסת עם המרור זכר למירור חיי אבותינו ששעבודם בחומר ובטיט ואח"כ יביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ושני תבשילין וכתב רב אלפס שדי בשתי מצות ובוצע אחת לשנים ושומר חציה לאפיקומן ועל חציה האחרת יברך ברכת המוציא ועל אכילת מצה ומן השלימה יעשה כריכה אף על גב דבשאר י"ט בעי שתי ככרות שלמות לחם משנה כמו בשבת שהרי בי"ט לא ירד המן ולקטו לחם משנה בעי"ט כמו בע"ש הכא אתא לחם עוני וגרעתא לחדא ואוקמא אפרוסה הלכך בוצע אחדא ופלגא ומניח הפרוסה תחת השלימה ובוצע ואין נראה לר"י דמ"ש פסח משאר י"ט שלא יבצע על שתי ככרות שלמות דהא דדרשינן לחם עוני לפרוסה היינו אותו לחם שיצא בו מידי אכילת מצה אבל ברכת המוציא פירש"י דעל שלימה בעי כשאר י"ט תדע שאם אין לו לחם עוני אלא כזית ויאכל באחרונה ויברך המוציא על מצה עשירה פשיטא דתרתי ככרות שלמות בעינן וה"ה אם יש לו לחם עוני לאכול בתחלה למה לא יברך המוציא על השלימה הלכך צריך לעשות ג' מצות מחיטה שמורה וכתב רב אלפס דבעינן שתהא שמורה לשם מצה דכתיב ושמרתם את המצות וכן אמר רבא להנהו דמהפכי כיפי הפיכו לשם מצוה ולא משמע הכי ולעיל בפרק כל שעה דרבא הוי בעי למימר דשימור דלישה לא הוי שימור ופריך ליה ואיתותב וקאמר התם דאמר להו רבא להנהו דמהפכי וכו' כלומר אע"פ שנדחו דברי רבא דהוי בעי למימר דשימור דלישה לא הוי שמיה שימור אפילו הכי לא הדר ביה והיה מחמיר על עצמו לשמור משעת קצירת מצה של מצוה ונהגו העם באשכנז ובצרפת לשמור משעת טחינה לפי שאז מקריבין אותו אל המים ובשאילתות דרב אחאי כתב לא נפיק ידי חובתיה אלא במצה דמינטר מחימוץ מן כד נפלי מיא עליה ונהגו באשכנז ובצרפת לעשות ג' מצות של מצוה מעשרון א' דדמי ללחמי תודה דהיוצא מבית האסורין מביא לחמי תודה ולחמי תודה באים ג' ממין של מצה חלות ורקיקין ורבוכה וג' חלות עשוין מעשרון א' וכל מין ומין הוי ג' עשרונין [ושליש] ומכל מין ומין היו עושין עשר חלות דהיינו ג' עשרונין [ושליש] ועושין להן סימנים לדעת איזה היא ראשונה ואיזהו שניה ושלישית כדרך שהיו עושין בקופה של לשכה כתוב א' ב' ג' לידע איזה נתרמה תחלה שמצוה בראשונה. וכשמביאין לפניו המצות יבצע השניה לשנים ויתן אותה לאחר לשמור וישימנה תחת המפה לשמור שתהא מונחת לפניו ולא ישכחנה וחציה ישים בין שתי השלימות. ויגביה הקערה ויאמר הא לחמא כו' עד מה נשתנה ויקח הקערה שבה המצות של מצוה להסירה מעל השולחן כדי שיראה התינוק וישאל להם למה מסלקין את הלחם ועדיין לא אכלו וגם מוזגין כוס שני כדי שישאל התינוק לפי שאין רגילין למזוג שתי כוסות קודם אכילה ואומר מה נשתנה ואומר כל ההגדה וקורא את ההלל עד חלמיש למעינו מים ואין מברכין על קריאת ההלל לפי שאין קורין אלא מקצתו וחותם בגאולה ושותה כוס שני וכתב רב אלפס דמברך בפה"ג על כל כוס וכוס כיון דכל חד וחד מצוה באנפי נפשיה והביא ראיה מרב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב דאמרי מכי אמר הב לן ונבריך דאסור למשתי משום דמשתי וברוכי בהדי הדדי לא אפשר ה"נ כיון דאי אפשר למקרי ולמשתי בהדי הדדי צריך לחזור ולברך בתר דגמר ההגדה בפה"ג ול"נ מה שכתב כיון דכל אחד מצוה באנפי נפשיה צריך לברך על כל כוס וכוס לפי שהמצוה אינה מזקקת הברכה כל כמה דלא איכא היסח הדעת כדחזינן לעיל דרב אשי בריך אכסא קמא ותו לא בריך אגמא אע"ג דבהמ"ז טעונה כוס לא בעינא לברוכי עליו כיון דליכא היסח הדעת ה"נ אע"ג דכל חדא מצוה באנפי נפשיה כיון דליכא היסח הדעת לא בעי לברך על כל כוס וכוס ואע"ג דלית הלכתא כרב אשי היינו מטעמא משום דברכת המזון חשיב הפסק ואיכא היסח הדעת אבל לפום סברא דברכת המזון לא הוי הפסק ליכא מאן דפליג עליה בהאי סברא דברכת המזון אע"פ שהיא טעונה כוס למצוה אינה מזקקת לברכה לסברתו דליכא הפסק והיסח הדעת וכן תפילין שתי מצות הן ואינן מעכבות זו את זו ומברך ברכה אחת על שתיהן ואפילו מאן דמברך שתים מ"מ ברכה ראשונה עולה גם לשל ראש דאלו לא היה מניח אלא של ראש מברך שתים ומה שהביא ראיה מהב לן ונבריך דהוי הפסק משום דשתייה וברוכי בהדי הדדי לא אפשר לאו ראיה דשאני ברכת המזון דהוי היסח הדעת וסילוק על מה שאכל ושתה הלכך צריך לברך לכתחלה אם רוצה לאכול ולשתות אבל קריאת ההלל והגדה לא הוי הפסק מידי דהוה אאדם שעמד להתפלל בתוך הסעודה ואפילו הגיע זמן המנחה ואין שהות ביום לגמור הסעודה ולהתפלל שחייב להפסיק ואי אפשר לו לאכול עד שיתפלל אפ"ה לא הוי הפסק כדאמר עקרו רגליהן לילך לבית הכנסת דמיירי בכל ענין אפילו אין שהות ביום דחייב להפסיק אפ"ה לא הוי הפסק וכ"ש בין כוס ראשון לכוס שני שאם רוצה לשתות שותה דלא הוי היסח הדעת וכן בין שלישי לרביעי אע"פ שאסור לשתות כיון שהכוס לפניו ודעתו לשתות לא הוי הלל הפסק והיסח הדעת הלכך נראה שאין לברך אלא על כוס ראשון ושלישי וברכה אחרונה אין לברך אלא על כוס רביעי וכן מצאתי בשם הרב וכן ראוי לעשות דהממעט בברכות אין מפסיד דברכות אין מעכבות אבל המרבה מפסיד דהוי ברכה לבטלה ואח"כ נוטל ידיו ומחזירין לפניו המצות ומניח הפרוסה בין שתי השלימות ומברך על השלימה ברכת המוציא ובוצע ומברך על אכילת מצה על הפרוסה ובוצע ואוכל משתיהן מכל אחת ואחת כזית הרוצה לצאת ידי כולם יברך המוציא ועל אכילת מצה ואחר כך יבצע משתיהן ואחר כך יקח המרור ויברך על אכילת מרור ויטבל בחרוסת ויאכל כזית מן המרור ומה שאינו מברך בפה"א על המרור פי' רשב"ם לפי שנפטר בברכה שבירך על הירקות והקשה עליו ר"י מהא דאמר הנוטל ידיו בטיבול ראשון צריך שיטול ידיו בטבול שני משום דמסח דעתיה באגדתא והלילא ה"נ הוי היסח הדעת ואין המרור נפטר בברכת הירקות אלא מה שאין מברך בורא פרי האדמה על המרור משום דכתיב על מרורים יאכלוהו וחובה הוא להביא מרור אחר המצה הלכך הוי ליה דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה שאין טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם

הדע דקרי ליה פרפרת הפת דקתני במתניתין עד שמגיע לפרפרת הפת. והיינו חזרת שמביא אחר הפת בכילד מברכין בירך על הפת פטר את הפרפרת לפי זה צריך לברך בורא נפשות אחר הירקות ולי נראה לקיים דברי רשב"ם נהי דאגדתא והלילא הוי היסח הדעת לענין נטילה היינו משום דילמא אסח דעתיה ונגע במקום הטינופת משום דידים עסקניות הן אבל לענין אכילה שברך בורא פרי האדמה על הירקות והחזרת לפניו ודעתו לאכלו ולא נמלך הוא ואין כאן היסח הדעת ולא שינוי מקום שיהא צריך לברך שהרי חברים שעקרו רגליהן לילך לבית הכנסת או לבית המדרש אע"פ ששהו והתפללו אם הניחו שם מקצת חבירים לא הוי היסח הדעת כ"ש שיושב במקומו אע"פ שקורא ההגדה לא הוי היסח הדעת ואין צריך לברך בורא נפשות רבות על הירקות ואחר כך נוטל מצה שלישית ובולע ממנה לאוכלה עם המרור זכר למקדש כהלל ומטביל הכריכה בחרוסת שכך היה הלל עושה אוכל פסח מצה ומרור מטובל בחרוסת בכריכה אחת וגומר כל סעודתו ואוכל מן חצי המצה השמורה זכר לפסח הנאכלת על השבע ואם שכח לאכול מן המצה עד שנטל ידיו כדי לברך

או שאמר הב לן ונברך יטול ידיו ויברך המוציא ויאכל ממנו אבל אם לא נזכר עד אחר ברכת המזון לא יאכל פעם אחרת כי כל מצות שלנו בחזקת שימור דליסה קיימי ואין להרבות בכוסות ומוזג כוס שלישי ומברך על מזונו כוס רביעי גומר עליו הלל ואינו מברך לפניו ואומר עליו ברכת השיר דהיינו יהללוך ומי שרגיל לומר גם נשמת כל חי לא יחתום ביהללוך ולא יאמר כל יהללוך אלא עד בא"י ויחתום בנשמת כל חי דלא יחתום שני פעמים בברכה אחת ואחר כוס רביעי לא ישתה יין אלא מים וארבע כוסות הללו צריך בהסיבת שמאל ולא בהסיבת ימין ולא פרקדן ואם שתה כוס רביעי בלא הסיבה יחזור וישתה (ואם שתה כוס רביעי בלא הסיבה) צריך לחזור ולברך בורא פרי הגפן כשישתה אחר כך בהסיבה דכששותה בלא הסיבה עקר דעתו מלשתות יותר וכן אם אכל מצה בלא הסיבה יחזור ויאכל בהסיבה בן אצל אביו צריך הסיבה אפילו הוא רבו תלמיד אצל רבו מובהק לא בעיא הסיבה אשה אצל בעלה אם חשובה היא בעיא הסיבה ואם אינה חשובה לא בעיא הסיבה :

סליק הלכות פסחים

קיצור פסקי הרא"ש ז"ל ממסכת פסחים

אור לארבעה עשר פרק ראשון

א לעולם יחזור אדם לספר בלשון נקיה : חייב כל אדם לבדוק החמץ בתחלת ליל י"ד ולא יתחיל שום מלאכה עד שיסיים הבדיקה ואפילו ללמוד : ב המשכיר בית לחבירו בי"ג [או] בי"ד מי שהיה בידו המפתח ליל י"ד חייב לבדוק : המשכיר בית לחבירו בליל י"ד [ואינו יודע אם בדק אם לאו] אם ישנו בעיר שואלו אם בדקו ואם אינו בעיר אזלינן לקולא שבדקו ומבטלו ודיו : ג הכל נאמנים על בדיקת חמץ ולומר שהוא בדוק אפילו נשים עבדים וקטנים : ד המשכיר בית לחבירו בחזקת שהוא בדוק ומצאו שאינו בדוק לא הוי מקח טעות ואפילו במקום שנותנין שכר על הבדיקה : מן התורה חייב אדם לבער חמץ בתחלת ז' אבל חכמים עשו הרחקה כדאיתא לקמן בין בביתו בין בכל גבולו : אם הפקיד נכרי חמץ אצלו ואינו חייב באחריותו אינו חייב לבער ואם חייב באחריותו אפילו הוא שומר חנם או אפילו לא קבל אחריות והנכרי אנס וכופהו לשלם חייב לבער : ישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל אחר או אצל נכרי אע"פ שהנפקד חייב באחריותו המפקיד עובר עליו : ה בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה אע"ג דמצי מסליק ליה בזוזי ועיסת ארנונא חייבת בחלה אע"ג דלא מצי מסליק ליה בזוזי ואפילו אין שיעור חלה בחלקו של ישראל : ו נכרי שנכנס לביתו של ישראל וחמצו בידו אין זקוק לבער הפקידו אצלו זקוק לבער יחד לו בית אין זקוק לבער אפילו קבל עליו אחריות : ז מצא חמץ בביתו בי"ט שאינו יכול להוציאו כופה עליו כלי עד מוצאי י"ט שמוציאו ושל נכרי המופקד אצלו עושה לו מחיצה עשרה טפחים : ח המפרש בים והיוצא בשיירא ואין דעתו לחזור וכן העושה ביתו אוצר ואין דעתו לפנותו קודם ל' יום לפני הפסח אין צריך לבער וכשיבא הפסח מבטלו בלבו . תוך שלשים יום צריך לבער. ואם דעתו לחזור [וכן] לפנות האוצר חייב לבער אפי' מראש השנה : ט הבודק צריך לבטל מיד אחר בדיקתו ולומר כל חמירא וכו' : וגם למחר סוף שעה חמישית טוב הוא לבטל פעם אחרת בשביל חמץ שקנו או שזכו בו אחר ביטול הלילה : י הבודק צריך שיברך ברוך אתה ה' אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ קודם שיבדוק . ומיד אחר הברכה יבדוק בלא הפסק · ולאחר שהתחיל לבדוק טוב הוא שלא ידבר . מ"מ אם דיבר א"צ לברך פעם אחרת · וא"צ לברך שהחיינו · וא"צ לברך בשעה ששית כשמבער החמץ : יש חילוק בין מטבע של ברכות בין על ובין למ"ד: וכל הברכות מברך עליהן קודם לעשייתן חוץ מטבילת הגר ואגב זה נהגו בכל הטבילות ובנט"י [לברך אח"כ] : יא מצות בדיקה לאור הנר וטוב לעשותו משעוה ולא לאור האבוקה ולא לאור לבנה וחמה ואפילו כשבודק ביום כגון שהיה טרוד ולא בדק בלילה ואפילו בבית שיש בו אור גדול חוץ מאכסדרה שנבדקת לאורה : יב חורי הבית העליונים והתחתונים וגג היציע והמגדל ורפת ולולין ומתבן ואוצרות יין שאין מסתפק מהם ואוצרות שמן אפי' במסתפק מהם ובית דגים אין צריכין בדיקה. בי מילחי ובי קירי ובי תמרי ובי ציבי צריכין בדיקה : יג חור שבין יהודי לחבירו זה בודק עד מקום שידו מגעת וזה בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטל כל א' בלבו : חור שבין יהודי לארמאי והחצר א"צ בדיקה כלל : יד במרתף בודק שתי שורות החיצונות כרב דאמר עליונה ושלמטה ממנה : תינוק שנכנס לבית בדוק וככר בידו ונכנס אחריו ומצא פירורין אין צריך בדיקה : [עכבר שנכנס לבית וככר בפיו ונכנס אחריו ומצא פירורין צריך בדיקה] : לא בדק ליל ארבעה עשר יבדוק יום ארבעה עשר לא בדק יום ארבעה עשר יבדוק בתוך הפסח לא בדק בתוך הפסח יבדוק אחר הפסח [שלא יבא לאכול חמץ שעבר עליו הפסח] : ולאחר שיבדוק ליל ארבעה עשר יזהר בחמץ הנשאר שלא יהא צריך לבדוק אחריו פעם אחר כגון אם נטלו עכבר בפניו או הניח עשר ומצא תשע אבל בסתם אין חוששין שמא גררה חולדה או עכבר ממקום למקום · ואם כפה עליו כלי ולא מצאו א"צ לבדוק שאנו תולין ודאי באדם שנטלו : כל ד' שעות אוכלין ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש : י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל לפני השבת ומשיירין מזון שתי סעודות עד ארבע שעות :

כל שעה פרק שני

א כל שעה שמותר לאכול ואף בחמישית שאסור לו לאכול מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות ובלבד שיעמוד עליהם עד שיאכלו כדי שלא יצניעו ממנו ויבער אם שיירו ממנו : חמץ שנתעפש או שחרכו קודם זמן איסורו עד שנפסל מלאכול לכלב מותר בהנאה לאחר זמן איסורו ואסור באכילה וכותח שקורין אלמרי"י בלשון ערבי שעושין קודם הפסח אסור אף אחר הפסח : ב המקדש בחמץ דרבנן כגון משש שעות ולמעלה בחמץ נוקשה שהוא מדרבנן או בחמץ גמור בשעה ששית אין חוששין לקידושיו : בכל איסורי הנאה מתרפאין במקום סכנה אפילו כדרך הנאתן . ושלא במקום סכנה מתרפאין מהם דוקא שלא כדרך הנאתן · ושאר הנאות אפילו שלא כדרך הנאתן נמי לא · חוץ מכלאי הכרם ובשר בחלב דאפילו שלא כדרך הנאתן אסור להתרפאות שלא במקום סכנה · ובע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים אפילו במקום סכנה אין מתרפאין אפילו שלא כדרך הנאתן : הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו איפשר וקא מיכוון או לא איפשר וקא מיכוון אסור · לא איפשר ולא קא מכוון או איפשר ולא קא מיכוון שרי וכגון דלא הוי פסיק רישיה שיטול לסתום נחיריו שלא יהנה : הלכתא זה וזה גורם מותר אבל לכתחלה אסור לעשותו · ומ"מ תנור חדש שהסיקוהו בעצי איסור מותר לאפות בו לכתחלה בהיסק אחר של היתר : הילכתא יש שבח עצים כשהגחלים לוחשות בפת לאסור פת שנאפה בעצי איסור . וכן לאסור קערות וכוסות וצלוחיות שהוסקו בו אבל בגחלים עוממות מותר והני מילי בעצי ערלה ובקשין של כלאי הכרם אבל בחמץ בפסח אפילו אפרו נמי אסור· וקדרה שהוסקה בעצי איסור אסורה : ג פסק רש"י כר' יהודה דאין ביעור חמץ אלא שריפה ודוקא שלא בזמן ביעורו קודם שש אבל לאחר שש מודה רבי יהודה דהשבתתו בכל דבר · ולר"ת איפכא קודם שש מודה רבי יהודה ולאחר שש פליג. והגאונים פוסקים כחכמים דלעולם השבתתו בכל דבר וכרבה דאמר מפרר וזורה לרוח וגם מטיל לים : ד חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר אפילו באכילה ושל ישראל אסור אפילו בהנאה ואם מכרו או נתנו לנכרי קודם לכן מותר ובלבד שיתננו לו מתנה גמורה ורשאי לומר עד שאתה לוקח במנה קח במאתים שאקחנו ממך אחר הפסח ונכרי שהביא דורון לישראל במוצאי הפסח סמוך לערב ומניחו בביתו יאמר הישראל שאינו רוצה שיקנה לו רשותו : וחמץ שנמצא בבית ישראל אחר הפסח אע"פ שבטלו אסור באכילה . אע"ג דקי"ל כרבי שמעון דאמר חמץ לאחר זמנו אינו אלא דרבנן בלפני זמנו קיימא לן כר' יהודה ולוקה משש שעות ולמעלה : ה חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אוסר תערובתו במשהו ובהנאה· לאחר זמנו בין במינו בין שלא במינו בס' ואפילו שהיה בעיניה ונתערב בשוגג אחר זמנו אבל עירבו במזיד לא בטיל · ומשש שעות ולמעלה דינו לענין ביטול כשאר איסורים . ואם נתבטל קודם זמנו מותר אפילו בפסח . ואם נתערב חתיכת חמץ בחתיכות אחרות יבש ביבש ואינו דבר שבמנין מותר אפילו באכילה · ונותן טעם לפגם יש אוסרין בפסח וא"א הרא"ש ז"ל מתיר כדמפרש בשילהי ע"ז : ו קדרות של חרס שנשתמש בהן כל השנה מניחן בפסח במקום צנוע ומותרים אחר הפסח והיסק אינו מועיל להם כמו לבוכיא דמהני בה היסק · אבל אם החזירן לכבשן גדול שמסיקין בו כלי חרס חדשים שרי דה"ל כמו חדש אבל אם נתנו לתנור קטן שאופין בו לא הוי כחדש : ז תניא אין לשין את העיסה בחלב ולא סשין את התנור באליה ואם עשה כל הפת אסורה ואי שני בהו ועבדינהו כעין תורא שרי : והאי בוכיא דאפו ביה חמירא כולה שתא אסור למיפא ביה מצה בפסח משום דהסיקו מבחוץ ואי מלייא גומרי והסיקו מבפנים שפיר דמי : סכינין מעייל להו ולקתייהו בכלי ראשון ובלבד שישופנו וינקנו יפה תחלה : הלכך אם יש בו גומות צריך ליבון כי א"א לנקותו יפה : [עץ פרוך] וכל כלי עץ ומתכת שנשתמש בהן חמץ בכלי ראשון מכשירו בכלי ראשון ואם נשתמש בהן בכלי שני מכשירו גם בכלי שני ואם נשתמש בו ע"י אור צריך ליבון ואם נשתמש בו בצונן סגי בהדחה : ויורה שמגעילין בה צריכה הגעלה תחלה אם היא בת יומא וכן כל כלי שמגעילין צריך שיהא במים ס' כנגדו אם הוא בן יומו אבל אם אינו בן יומו או אפילו הוא בן יומו ומגעילו קודם שיגיע איסור חמץ דהיינו ערב הפסח קודם שעה חמישית אין צריך ששים כנגדו ולא להגעיל היורה תחלה : ומחבת שמטגנים בה סגי בהגעלה ובלבד שיהא שלם אבל אם הוא מתוקן בטלאי לא מהני הגעלה : ח מאני דקונייא ירוקי חיורי ואוכמי אפילו לית בהו קרטופני אסור להשתמש בהן בפסח : ולענין יין נסך ירוקי אסירי חיורי ואוכמי שרי : וכלי עץ המצופים בסמנין אם נשתמש בהם בחמין הרי הן ככלי חרס ואסורים בפסח : ט כל הכלים שנשתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהם במצה אפילו בחמין חוץ מבית שאור שאע"פ [שלא נשתמש בהן אלא צונן לא ישתמש בהן מצה בחמין וללוש בה אע"פ] שהן צונן אסור : ובית חרוסת דינו כבית שאור והגעלה מהני להו : וכלי חרס אע"פ שלא נשתמש בו אלא צונן לא ישתמש בהם בשום תשמיש של מצה אלא בצונן : י נכרי שהלוה לישראל על חמצו והרהינו אצלו ואמר ליה קני מעכשיו אם לא אפרע לך לזמן פלוני והגיע הזמן אחר הפסח ולא פרעו מותר אפילו באכילה ואם קבע לו זמן קודם הפסח ובא הזמן ולא פרעו אפילו לא אמר לו קני מעכשיו שרי ואם חסר אחד מאלו אסור : וישראל שהלוה לנכרי על חמצו והרהינו אצלו ואמר לו קני מעכשיו אסור בהנאה אפילו אין האחריות עליו ואם לא אמר לו מעכשיו אפילו הרהינו אצלו שרי אם אין האחריות עליו : משכונו של נכרי ביד ישראל ברבית ולא אמר לו קנה מעכשיו מותר למשכנו לישראל אחר באותו רבית אע"פ שלא העמידו אצל הנכרי : וכן משכונו של ישראל ביד נכרי מותר לישראל אחר להלוות לנכרי על אותו משכון ולקבל רבית מיד ישראל שחייב לנכרי ובעל העיטור אוסר משכונו של ישראל ביד נכרי : יא חמץ שנפלה עליו מפולת אם גובה העפר עליו ג"ט מבטלו בלבו ודיו: יב יוצא אדם ידי חובתו בחטים ושעורים וכוסמין ובשבולת שועל ושיפון אבל לא באורז ודוחן ואין בו משום חימוץ ומותר לעשות ממנו תבשיל : יג מי פירות אין מחמיצין בלא מים כלל . ועם מים הוי חמץ נוקשה ואין בו כרת ואז ממהר להחמיץ טפי הלכך אם לש בהם יאפה מיד כחכמים דר"ג : אבל בליל ראשון אסור משום מצה עשירה : ובמי ביצים נסתפק רש"י אם הוא מחמיץ ור"ת מתיר והיה נוהג לאוכלו בערב פסח אחר ד' שעות זהו לר"י · ולרב אלפס אפילו מי פירות עם מים מותר ללוש לכתחלה · ואדוני אבי הרא"ש ז"ל הסכים לדעת ר"י : חלט שבלילתו רכה קודם אפייה בתנור אפי' לחם לא הוי לברך עליו המוציא·[ולאחר אפייה חשיב לחם ויוצאין בו בפסח והוא לחם עוני ומברכין עליו המוציא] ואם בלילתו עבה הוי לחם לענין חלה ואין יוצאין בו בפסח בין לא אפייה בתר דחלטיה בין אפייה בתר דחלטיה [ולרב האי גאון אפייה בתר דחלטיה יוצאין בו בפסח] : יד פת סובין לרש"י יוצאין בה ולרב אלפס אין יוצאין בה אבל לא הוציא הסובין ולא הכל ביחד יוצאין בה : טו מותר לאפות פת מרובה ביום טוב לא שנא בפסח ולא שנא בשאר ימים טובים ובלבד שלא ילוש בפסח יותר מחמש רבעים ביחד : יוצאים בפת נקייה ובפת הדראה ובסריקין המצויירין ואין עושין אותן לכתחלה [אפילו בדפוס גזירה שמא יעשה שלא בדפוס] ורב אלפס התיר לנחתומין לעשותן ואסר לבעלי בתים : טז דבר שבלילתו עבה אפילו בשלו במים או טגנו בשמן לחם גמור הוא וחייב בחלה ומברכין עליו המוציא ובלבד שיהא בו תוריתא דנהמא אבל אם בלילתו רכה ובשלו במים או טגנו בשמן לכולי עלמא לאו לחם הוא לענין חלה והמוציא : ואם עשאו באלפס בלא משקין לריש לקיש לא הוי לחם ולרבי יוחנן הוי לחם ור"ת פסק כריש לקיש ור"י פסק כרבי יוחנן · ורבינו שמשון כתב דאפילו העושה עיסה גמורה ודעתו לטגנה או לבשלה פטורה מן החלה ומיהו אם דעתו לאפות ממנה אפילו חררה קטנה נתחייבה בחלה : יז מצה שאפויה כל כך שכשפורסה אין חוטין נמשכין ממנה יוצאין בה פחות מכן אין יוצאין בה : ויוצאין במצה האפויה על גבי קרקע וברקיק השרוי במים אחר אפייה אבל לא במבושל אע"פ שלא נמוח : יח והבא לטגן העיסה ירתיח המחבת יפה עד שתתלבן ואח"כ יתן העיסה והשמן אבל אם נתן העיסה תחלה ואחר כך הרתיח המחבת אסור: מצה גזולה אין אדם יוצא בה ידי חובתו : יט יוצאין ידי חובת מרור בחזרת ובעולשין ובתמכא ובחרחבינה ובמרור · ועיקר המצוה בחזרת · ויוצאין בקלח שלהן בין לחין בין יבשין אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין ובעלין דוקא לחין · וכולן מצטרפין לכזית : כ אין שורין את המורסן לתרנגולים ולא חולטין אע"פ שאינו מחמיץ החמירו בה שלא להתירו אלא לחולה ע"פ בקיאים אבל אפוי שבשלו מותר : כא קמח שנפל עליו דלף טורד זה אחר זה אינו בא לידי חמוץ ויאפנו מיד אחר שיפסוק הדלף ואם הוא מסופק אם טורד אם לאו אסור : לא תשרה אשה המורסן שתוליך עמה לבית המרחץ אבל שפה היא על בשרה יבש אע"פ שיש עליה זיעה אבל צריכה ליזהר שלא יהא עליה שום לחלוחית של מים הלכך האידנא אין להתיר להם כלל : כב לא ילעוס אדם חטים ויתן על גבי מכתו שהרוק מחמיץ וכן זיעת הבתים מחמיצים

מחמלת: ואם נפל מים על קמח או נתלחלח השק יאחוז בידו המקום המלוחלח בשק שלא יתערב עם השאר ויריק הקמח: כג ותיקא דהיינו קמח מבושל במים ומלח אסור ובשמן ומלח מותר: יש נוהגים שלא למלוח המצה ואינו אלא מנהג שאין טעם לאסור: ויולאין במצה מתובלת בקלא ושומשמין וכל מיני תבלין אבל לכתחלה אין ליתן בה פלפלין שהוא חד ומחמץ: כד הלכתא כרבא דמי פירות אין מחמיצין הלכך שרי לחרוך תרי שבלי בהדדי [ולא חיישינן דלמא כפיק מיא מהאי ונפיל להאי ואתי לידי חימוץ: ולא לימחא איניש קדירה שמטבין את התבשיל ע"י שממחין קמח לתוכו אפילו קימחא דאבישונא שנתייבשה ונקלית בתנור כשהיא לחה וקלוי והרי היא כאפויה אפ"ה אסור דדלמא לא בשיל שפיר ולא נעשה קלוי כל לרכה ומחמלת בתבשיל כשטורפה בקערה ועוד שאין דרך ליתן לתוך תבשיל רותח]: כה אין נותנין השעורים בפסח ואם לתת אפילו לא נתבקעו ממש אלא כל שאלו מניחן על פי האבוב והן מתבקעות אסורות וה"מ למיכלינהו בעיניהו אבל אם נמלאו בתבשיל אינן אסורות אלא א"כ נתבקעו ממש ואם נמלאת בעיסה אפילו נתבקעה זורק סביבותיה ואם נמלאת במצה אפויה חותך מקום פעפועו לפי אומד הדעת ואם בי"ט אחרון מותר להשהותו עד לאחר הפסח ואם נמלא בתרנגולת [ומלחוה ים פלוגתא] נלויה כולה אסור ואפילו אחרת שנלו עמה באותו שפוד והאידנא גזרו במתיבתא שלא ללתות כלל ושלא להתיר שום חליטה: כו בלקות של נכרים שמכיר בהן שלא החמילו שאין שם לא כקרני חגבים ולא הכספת פנים מותר לאוכלן ובלבד שיאכל כזית מלה באחרונה. כתב רב אלפס שלריך שימור משעת קלירה ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב שאין לריך לעשות שימור אלא משעת טחינה: יש גאונים שכתבו שאין יולאין אלא במלה שאפה ולשה ישראל לשם מלה אבל נכרי לא ויש אומרים שיולאין בה אפילו אפה נכרי אבל מלוה מן המובחר לאפותה בעלמו: כז חיטין שנפל עליו מים ויש בו חשש חמוץ (וכן בגד שאבד בו כלאים) לא ימכרם לנכרי אלא ימכרם מעט מעט לישראל בענין שיאכלו קודם הפסח: כח אין מוללין הקדרות בפסח בין אם יתן הקמח תחלה בין אם יתן החומץ תחלה אבל למלול במלה אפויה טחונה או בקמח עדשים שרי: כט חרדל וחרוסת [מעורב] במים לא יתן בו קמח ואם נתן לתוך חרוסת ישרף מיד ולתוך חרדל יאכל מיד ולא ישהנו כלל: מי תשמישו של נחתום לא ישפכנו אלא במקום מדרון: ל אין לשין אלא במים שלנו לפרש"י לאו דוקא שלנו בלילה אלא רק שעבר עליהם י"ב שעות משנשאבו ולפי' ה"ר אליעזר ממיץ לריך שלא יהו בלילה במחובר והשואבן בתחלת הלילה מותרים מיד [ואנו מחמירין ועושין כדברי שניהם] והשואבן אחר תחלת הלילה אסור: ולא תלוש לא בחמה ולא בחמי חמה ולא במים הגרופין מן המוליאר שהוא דוד גדול שנחושתו עבה [ונתון על האש תדיר] ואפילו כשאין תחתיו אור מים שבשוליו חמין: לא ולא תגביה ידה מן הפת להתעסק בעסק אחר עד שתגמר הפת ולריכה ב' כלים מים א' שמקטפת בו וא' שמלננת בו ידיה. ולא תשב ותלוש תחת השמש וביום המעונן תחת כל אויר הרקיע נמי לא תשב ולא תשב קרוב לתנור: ואם לשה בין בשוגג בין במזיד בחמין או בחמי חמה או במים הגרופין אסור: אבל אם לשה במים שלא לנו לרש"י מותר ולרי"ף אסור:

אלו עוברין פרק שלישי

א אלו עוברין בפסח כל שאינו חמץ גמור אלא תערובת חמץ כגון כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי או חמץ בעיניה והוא נוקשה כגון קולן של סופרים וזומא של לבעין ועמילן של טבחים אין בו כרת אלא לרבי אליעזר בלאו ולרבנן אין בו אלא איסור ולא לקי ורי"ף פוסק כחכמים וה"מ שאין בו כזית בכדי אכילת פרס אבל אי אית ביה כזית בכדי אכילת פרס אית ביה כרת: ב בלק שבסדקי עריבה במקום העשוי לחזק כזית חייב לבער פחות מכזית אינו חייב לבער ובמקום שאינו עשוי לחזק אפילו פחות מכזית חייב לבער לרי"ף. ור"ח פסק [כאביי בשולי עריבה אפילו כזית אינו חייב לבער ובשפה העליונה אפילו פחות מכזית חייב לבער ובדפנותיה כזית במקום א' לריך לבער פחות מכזית אין לריך לבער]: ובלק הדבוק בכתלי הבית אם אינו מאום לריך לגוררו. ושני חלאי זיתים וחוט של בלק ביניהם שהוא בעריבה כל שאם ינטל החוט והם ניטלין עמו חייב לבער ואם לאו אין חייב לבער. ואם הם בבית בכל ענין חייב לבער: ובית ועליה או בית ואכסדרה או שני בתים זה לפנים מזה בעיא ולא איפשטא ומבטלם ודיו: ג עריבת העבדנין שנתן לתוכה קמח תוך ג' ימים לפסח חייב לבער קודם הפסח ג' ימים אינו חייב לבער. ואם נתן לתוכה עורות אפילו שעה אחת קודם הפסח אינו חייב לבער. ופת שעיפשה כל זמן שראויה לכלב חייב לבער. נפסלה מלאכול לכלב אינו חייב לבער: ד קילור ואיספלנית ורטיה שנתן בהן קמח אינו לריך לבער מלוגמא שהסריחה א"ל לבער וכן הטריאק"ה ונחמלה ואח"כ הסריחה לריך לבער: ה בגדים שכבסו אותם בחלב חטה ויירות שדבקו אותן בחמץ וכל כיולא באלו מותר לקיימן בפסח: בלק שאין ידוע אם החמיץ אם לאו אם יש כיולא בו שהחמיץ הרי גם זה אסור ואם לאו אם שהה מיל אסור: ו הלש עיסה ביום טוב של פסח אם יש כהן קטן שלא ראה קרי מימיו או אפילו יש שם כהן גדול יכול לקרות שם לחלה ולאפותה שראוי לכהן טמא ע"י בטול ברוב. אין שם כהן כלל לא יקרא לה שם עד שתאפה שאם יקרא לה שם תחלה אינו רשאי לאפותה. שכח וקרא לה שם תטיל לנונן כדי שלא תחמיץ ולאחר אפיה ילרפם בסל ויקח חלה אחת מהכל. והני מילי שלא היה בכל עיסה שיעור חלה אבל אם היה בכל אחת שיעור חלה א"ל לירוף של אלא הקפה בעלמא זה לזה: הלכתא האופה מי"ט לחול אינו לוקה דאמרינן הואיל: הלכתא כחכמים דאמרי ג' נשים עוסקות בבלק אחת לשה וכו' דלכתחלה בעינן שלא יניחו בלא עסק ואם הניחו בלא עסק כדי שיעור מיל הוי חמץ ואם יתעסקו אפילו כל היום אינו מחמיץ: ושיעור הבלק מ"ג בילים בינוניים וחומש ואם לש יותר מזה השיעור יש אוסרין והר"י כתב כיון שאין שוהין בה יותר מכדי מיל מותר: בלק שנסדק מחמת חימוץ בין כקרני חגבים בין שנתערבו סדקיו זה בזה האוכלו חייב כרת ואם הכסיפו פניו הוי שאור והאוכלו פטור כרבי יהודה: י"ד שחל להיות בשבת מבערין תרומה מלפני השבת וחולין בשבת: ז האוכל מלה בערב הפסח מזמן איסור חמץ ואילך מכין אותו מכת מרדות: ח ההולך לדבר מלוה כגון למול את בנו ולאכול סעודת אירוסין או סבלונות בבית חמיו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למלותו יחזור ויבער ואם לאו יבטל בלבו: הלך כדי להליל מן הגיים מן הנהר ומן הדליקה ומן המפולת וכיולא בו יבטל בלבו ולא יחזור. לשבות שביתת הרשות אפילו הלך ללמוד לפני רבו יחזור מיד. ועד כמה הוא חוזר עד כבילה: ט כל סעודה שאינה של מלוה כגון בת כהן לעם הארץ ישראל או בת תלמיד חכם לעם הארץ אסור לתלמיד חכם ליהנות ממנה: וכן לריך תלמיד חכם ליזהר שלא להרבות סעודתו בכל מקום ושלא ליהנות משל עם הארץ כל מה שיוכל: י לעולם ישתדל אדם להשיא בנו לבת ת"ח או לבת גדולי הדור או לבת ראשי כנסיות או לבת גבאי לדקה או לבת מלמדי תינוקות ואל ישיא בת עמי הארץ שהרבה הפליגו בגנותן עד שאסרו להתלוות עמו בדרך ושלא למסור לו עדות [ושלא לקבל ממנו עדות] ושלא לגלות לו סוד ושלא למנותו אפוטרופוס ליתומים ושלא למסור לו קופה של לדקה ושלא להכריז על אבדתו והוא שמכיר וכופר (ועדיין) [ועוד] יש מיני עם הארץ שאינו חמור כל כך כגון שאינו קורא קריאת שמע כדאיתא בברכות:

מקום שנהגו פרק רביעי

א העושה מלאכה בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה ובמולאי שבתות וימים טובים קודם שישלימו סדר תפלה ובתעניות לבור ובראשי חדשים במקום שנהגו שלא לעשות אינו רואה סימן ברכה לעולם. אבל לא משמתינן ליה. ובערבי פסחים קודם חלות תלוי במנהג. אחר חלות אסור בכל מקום ומשמתינן ליה. ודוקא העושה מלאכה להשתכר אבל מתקן הוא כליו ובגדיו לשבת וי"ט וכן מי שכותב לעלמו ספרים דרך למודו מותר כל היום: ב הלומד כדי לקנטר ולהתייהר ולא על מנת לעשות מוטב שלא נברא. אבל לומד אפילו שאינו מתכוין לשם מלוה כיון שסוף סוף המלוה נעשית והוא אינו מכוין לא לעבירה ולא למלוה שכר יש לו בעמלו: ג משפחה שנהגו אבותיהם איסור בדבר שהוא ידוע להם שהוא מותר. וכן בני אדם הרבה או אדם יחידי שנהג איסור לעשות סייג בדבר שידוע להם שהוא מותר אין רשאי להתיר להם בלא חרטה אבל בחרטה יכולים להתיר להם. אבל אם טעו [לנהוג] באיסור מחמת שהיו סבורים שהוא אסור יכולים להתיר להם. ואפי' בדבר שנהגו איסור מחמת חומרא. והא שאין מתירין להם דוקא כותאי ועם הארץ אבל ת"ח מתירים בפניו ואפילו כותאי ועם הארץ דוקא בפניהם אין להתיר אבל שלא בפניהם אז יכולין להתירו והנ"מ להתיר מנהג גרוע שנהגו בני מדינה מעלמן בזה מתירין שלא בפניהם אבל מנהג חשוב שנהגו בני המדינה על פי תלמידי חכמים ות"ח נהגו עמהם אפילו שלא בפניהם אין יכולין להתירו: ד ההולך ממקום למקום ויש שינוי מנהגים בין המקום שילא משם ובין המקום שהלך לשם יש לו לילך אחר המקום שיש בדעתו להשתקע לשם [אם דעתו להשתקע] במקום ביאתו ינהג כאנשי המקום ההוא בין לקולא בין לחומרא ואם דעתו לחזור ינהוג כמקום שילא משם. והנ"מ בלינעא ושלא בפני אנשי המקום שהלך לשם אבל בפניהם אם יבא מחלוקת מן הדבר אם יעשה כאנשי מקומו יניח מנהג מקומו וינהוג כמנהג המקום שבא שם אפילו אם נהגו להקל כ"ש להחמיר: ה מי שמזלזל בי"ט שני של גליות אם הוא לורבא מרבנן מנגדינן ליה ואם איניש אחריני הוא משמתינן ליה: ו מקום שנהגו לאכול ללי בערבי פסחים אוכלין ובמקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין: ואסור לומר בשר זה לפסח אפילו בשר בהמה שחוטה אבל חיטי ושערי מותר לומר שיהא לפסח: וגדי מקולס אפילו לא אמר זה לפסח אסור: ז כל המטיל מלאי לכיס של ת"ח זוכה ויושב בישיבה של מעלה: מקום שנהגו שלא להדליק נר ביום הכפורים אין מדליקין מקום שנהגו להדליק מדליקין. ומדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים: מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב עושין שלא לעשות אין עושין ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים ורשאי כל אדם ליבטל ולא חיישינן ליוהרא: ח איסור מלאכה בערבי פסחים קודם חלות הכל לפי המנהג ואין איסור מוסכם בשום מקום אלא לפי המנהג כרבי מאיר. אפילו במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה כל י"ד אם התחיל קודם י"ד והוא ללורך המועד יכול לגמרה בי"ד עד חלות וחייטים וספרים וכובסים עושין מלאכה עד חלות ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות: ט מושיבין שובכין לתרנגולים בי"ד וכ"ש שמחזירין אם ברחה התרנגולת מהאפרוחין אבל בחוה"מ אין מושיבין לכתחלה אבל אם ברחה מעליהן מחזירין אותה. והנ"מ תוך ג' ימים לבריחה וכשברחה כבר ישבה ג' ימים על הבילים שאינם ראוין עוד לדבר אחר אבל אם לא ישבה עליהן ג' ימים או אפילו ישבה עליהן ג' ימים ויש יותר מג' ימים שברחה מעליהן אין מחזירין אותה זהו לרב אלפס דמלאכת חול המועד דאורייתא. אבל לר"ת אפילו לא ישבה עליהן ג' ימים אם הוא תוך ג' ימים לבריחתה מחזירין אותה: הזבל שבחלר ביום י"ד מסלקו ללדדין ואם רב הזבל בחלר מוליאו לאשפה ובחול המועד אינו מוליאו אלא מסלקו ללדדין: בי"ד מוליכין ומביאין כלים מבית האומן אע"פ שאינן ללורך המועד ובחוה"מ אין מביאין כלים אלא א"כ הם ללורך המועד ואם חושש להם שמא יגנבו מפנן לחלר אחרת:

ערבי פסחים פרק עשירי

א ערבי פסחים. אע"פ שהאוכל מלה בערב הפסח מזמן איסור חמץ ואילך לוקה מלה עשירה שאין ראוי לנאת בה בלילה מותר לאוכלה: ב אע"פ שבשבתות וי"ט יכול להוסיף מחול על הקדש ולאכול קודם שתחשך. בליל פסח אינו יכול לאכול עד שתחשך: [ערבי] פסחים אסור להתחיל [בסעודה] מתחלת שעה עשירית ולמעלה אבל בשבתות וי"ט מותר עד שתחשך. והלכות גדולות אוסר אף בשבתות וי"ט ולא נהירא: לענין הפסקה היכא שהתחיל לאכול בהיתר כגון בערב הפסח קודם שעה עשירית ובשאר ימים טובים אפילו אחר שעה עשירית ומשכה סעודתו עד הלילה פסק רשב"ם דבערב הפסח מפסיק סעודתו ועוקר את השלחן ומברך בהמ"ז ומקדש ואחר כך גומר סעודתו ובשבתות וימים טובים פורס מפה ומקדש באמצע הסעודה וחוזר וגומר סעודתו. ולרב אלפס בין פסח בין שאר ימים טובים סגי בפריסת מפה וא"ל להפסיק ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל: וכשפורס מפה כתב רב אלפס שמברך המוליא וגומר סעודתו אבל על היין א"ל לברך. [וי"א שגם על היין לריך לברך] וי"א שגם המוליא א"ל לברך. ואדוני אבי הסכים לסברא הראשונה: ג אין מביאין השלחן בכל לילי שבת אא"כ קידש אלא מסדרו במקום אחר ולאחר הקידוש מביאו למקום הסעודה והני מילי לדידהו שהיו שלחנותיהם קטנים אבל לדידן [שהשלחנות שלנו גדולים] מביאין מיד ופורס מפה עליו ומקדש ואז מסירין אותה: ד הלכתא ברכת בורא פרי הגפן של קידוש שקידש על שלחנו וכן אם הבדיל על שלחנו פוטר היין של תוך המזון שא"ל לברך עליו. וגם א"ל לברך ברכה אחרונה על מה ששתה בין הבדיל קודם שנטל ידיו או אחר שנטל ידיו ואפילו בחול אם שתה יין באקראי קודם המזון ובירך עליו א"ל לברך על היין שבתוך המזון: ה הלכתא אין קידוש אלא במקום סעודה הלכך טוב שלא לקדש בבית הכנסת היכא דליכא אורחים ואפילו אם קידש כאן אדעתא לאכול במקום אחר לא הוי קידוש. והני מילי מבית לבית אבל קידש בחדר אחד אדעתא לאכול בחדר אחר באותו בית הוי קידוש. ואם קידש אדעתא לאכול כאן ונמלך לאכול במקום אחר לא הוי קידוש אפילו באותו בית. ודוקא מחדר לחדר אבל מפנה לפנה בחדר אחד אפילו טרקלין גדולים הרבה הוי קידוש. והמקדש שרולה לאכול במקום אחר יכול לקדש לאוכלים שם דלדידהו הוי מקום סעודה והוא לא ישתה שאסור לו לטעום קודם קידוש כיון דלדידיה לא הוי קידוש: ואין הקידוש תלוי בנר שכל מי שהוא רולה לאכול בחשך יכול לקדש בלא נר ואפילו למ"ד שיכולים לעשות סעודה שלישית במיני תרגימא סעודת ערבית ושחרית לריכין שיהו בפת: ויכולים לקיים כל השלשה סעודות ביום כגון אם לא אכל בלילה: ו שינוי יין א"ל לברך בפה"ג אבל מברך הטוב והמטיב לרשב"ם אם הוא יודע שהוא משובח. ולר"י אפילו בסתם מברך. רק שלא יהא ודאי גרוע מן הראשון ושנוי מקום מפנה לפנה בחדר א' א"ל לברך. מחדר לחדר בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהם במקומן לריך לברך [בדברים שטעונין ברכה לאחריהם במקומן א"ל לברך] לרשב"ם וכ"ד א"א הרא"ש ז"ל. ולרב אלפס אפילו בדברים שטעונים ברכה לאחריהם במקומן לריך לברך ולרשב"ם כל ז' המינים לריכים ברכה במקומן ולר"י דוקא מין דגן לריך ברכה לאחריהן במקומן: ובין שנוי מקום ובין היסח דעת אין מלריך אלא ברכה ראשונה להבא כשירלה לאכול אבל לא ברכה למפרע על מה שאכל: ז בני חבורה שהיו מסובין מע"ש וקדש עליהן היום פורס מפה ומקדש כדלעיל ואם גמרו סעודתן וקדש עליהן היום קודם שברכו בהמ"ז כתב רי"ף שמברכין בהמ"ז ואח"כ קידוש ולריכין להזכיר בה בבהמ"ז של שבת. וי"מ שאפילו גמרו סעודתן אין לברך בהמ"ז תחלה אלא פורס מפה ומקדש ואח"כ בהמ"ז וכ"ד א"א הרא"ש ז"ל: ח אין אומרים בהמ"ז וקידוש על כוס אחד ולא בהמ"ז ושבע ברכות על כוס אחד אלא לאחר שיסיים בהמ"ז יקח כוס אחר לז' ברכות. וכשיסיים ז' ברכות יחזור ויקח כוס ראשון של בהמ"ז ואומר עליו בפה"ג וכן ברכת אירוסין ונשואין אין לאומרן על כוס אחד. אבל קידוש והבדלה אומר על כוס אחד: ט יו"ט שחל להיות אחר השבת קי"ל יקנ"ה ואם יש זמן אומר יקנה"ז אבל בשמים אין לריך: הלכתא סדר הבדלות יין בשמים מאור והבדלה: י לענין יין שבתוך המזון אם הוא נמלך לריך לברך על כל פעם ופעם ואם אינו נמלך מברך על כסא קמא ואכסא דברכתא ואין לריך לברך על הגפן על היין שבתוך המזון אפילו אין לו כוס לברכת המזון ואם אמר הב לן ונבריך אסור לשתות עד שיברך תחלה בפה"ג: יא הלכתא אומר הבדלות במולאי שבתות ובמולאי יוה"כ ויו"ט לאולו של מועד. ובכולן אומר המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחשך ובין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה וחותם המבדיל בין קדש לחול. ובמולאי שבת ליום טוב חותם המבדיל בין קדש לקדש ואומר מעין החתימה סמוך לחתימה בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת ונהגו להוסיף עוד ואת יום השביעי מששת ימי המעשה [קדשת] הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך: ואבוקה להבדלה מלוה מן המובחר. לילי שבת ויום טוב יש בהם קדושה על הכוס והזכרה בברכת המזון שבת ויום טוב אין בהם קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון: יב אף על גב דשבת קובעת לקידוש שאסור לאכול עד שיקדש אפילו התחיל מבעוד יום אבל לענין הבדלה אינה קובעת שאם התחיל לאכול בשבת וחשכה עליו אינו (יכול) [לריך] להפסיק ולהבדיל ומיהו אם היה יושב לשתות בשבת וחשכה לו לריך להפסיק וכל שכן שאין להתחיל ולשתות יין ושכר קודם הבדלה אבל מים מותר לשתות: יג ר"ת כתב שאין לקבוע סעודה בשבת בין מנחה לערבית ויש שאינן נזהרין: הלכתא טעם מקדש טעם מבדיל: מי שלא קדש בליל שבת יקדש למחר: מי שלא הבדיל במולאי שבת יכול להבדיל

עד יום רביעי: וכבוד יום קודם לכבוד לילה וקידוש לילה קודם לכבוד יום [ולכבוד לילה]: **יד** מי שאין לו אלא כוס [א'] של רביעית במוצאי שבת יניחנו אחר המזון ויברך עליו ברכת המזון ואחר כך יאמר עליו סדר הבדלות כי אף על פי שהבדיל בתפלה צריך שיבדיל גם על הכוס: ברכת המזון טעונה כוס אפילו ביחיד וצריך שלא יהא פגום. ולרשב"ם דוקא לכתחלה אבל אם אין לו אלא פגום יברך עליו ולר"י לא יברך עליו כלל. מיהו יכול להוסיף עליו ולתקן פגימתו ואפילו במים אם הוא חזק עדיין שיוכל לסובלו: ושישתה ממנו רביעית או הוא או אחד מן המסובין וכן כל דבר שצריך כוס אפילו אומר בפה"ג. וכדי לשתות יכול לברך אפילו על כוס פגום כי כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל: **טו** מצות קידוש בלילה ולומר אותו על היין ולומר קודם לכן ויכולו וגם ביום צריך לשנות מבימות החול להקדים בפה"ג להמוציא: **טז** אין המסובין רשאין לטעום לא המוציא ולא יין קידוש עד שיטעום המברך ומיהו אם יש לכל אחד כוסו וככרו לפניו יכולים לטעום קודם ובלבד שלא יהא כוסם פגום ובשבת צריך שיהא לפני כל אחד שתי ככרות: הלכתא נטל ידיו וקידש אין צריך לחזור וליטול אחר הקידוש בין קידש על הפת בין קידש על היין ודוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא יטול עד שיקדש לפירוש רשב"ם ולר"י אפילו לכתחלה יכול ליטול ידיו קודם וכן היה נוהג א"א הרא"ש: **יז** הלכתא אין מבדילין על הפת אלא על השכר אם הוא חמר מדינה. אבל מקדשין על הפת לפירוש רשב"ם ולר"ת אין מקדשין עליו. וא"א הרא"ש הכריע אף על פי שיכול לקדש על השכר אם הוא חמר מדינה יותר טוב לקדש על הפת אבל בבקר צריך לברך על השכר קודם ברכת המוציא: יום טוב שחל להיות במוצאי שבת יעשה על השכר יקנה"ז וחמר מדינה פירש רשב"ם כשאין יין בעיר כי אם שכר. ויש מפרשים שאין [יין גדל בעיר] תוך מהלך יום סביב לעיר: ומי שאין לו יין ומצפה שיהיה לו למחר לא יאכל עד למחר שיבדיל אבל מי שאין לו אלא כוס אחד ואינו מצפה שיהיה לו למחר יותר מוטב שיאכל קודם שיבדיל ויברך ויבדיל על אותו הכוס משיבדיל ויברך ברכת המזון בלא כוס: **יח** המקדש צריך שיטעום מלא לוגמיו שהוא רוב רביעית או הוא או אחד מן המסובים אבל אם שתו שנים זה השיעור אין מצטרפין ולא יצא שום אחד מהם: **יט** אף על פי שאסור לאכול בערב הפסח מתשע שעות ולמעלה מותר לאכול מיני פירות וירק ומיני תרגימא ולשתות יין כל היום: ומי שהוא אסטניס שכשהוא אוכל ביום אינו יכול לאכול בלילה לא יאכל ביום: והבכורות נוהגים להתענות: **כ** מצה צריכה הסבה כזית ראשון וכזית של אפיקומן. ואם אכל בלא הסבה צריך לאכול פעם אחרת ויין נמי בעי הסבה כל ארבע כוסות. ואם שתאן בלא הסבה צריך לשתות פעם אחרת [והאחרון אם שתאו בלא הסבה כשחוזר לשתות פעם אחרת] בהסבה צריך לברך עליו. ומרור לא בעי הסבה. ופרקדן והסבת ימין לא שמיה הסבה. אשה חשובה בעי הסבה. ושאינה חשובה לא בעי הסבה. בן אצל אביו בעי הסבה אפילו אם הוא רבו ותלמיד אצל רבו אינו צריך אפילו אם אינו רבו מובהק: **כא** ד' כוסות צריך שיהא בכל אחד רביעית אחר שיהא מזוג ואם שתאו חי יצא ובלבד שיהא בו רביעית. ואין צריך לשתות כולו אלא רובו ואם שתאן זה אחר זה שלא על הסדר לא יצא. ונשים חייבות בהן. וטוב ליתן אפילו לתינוקות כל אחד כוסו לפניו ולחלק להם קליות ואגוזים כדי שישאלו: **כב** מצוה לקום ולמהר מבית המדרש ולמהר ולאכול בלילי פסחים כדי שלא ישנו התינוקות וכן בערב יום הכפורים כדי להאכילם: מצוה לשמח בני ביתו ברגל אנשים ביין ונשים בבגדים הראויים להם: **כג** שיעור הכלי המחזיק רביעית אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע ותומש אצבע בגודל: **כד** כתב רב אלפס שצריך לברך בורא פרי הגפן על כל כוס וכוס והרא"ש ז"ל כתב שמברך על הראשון ועל השלישי בלבד. ועל הגפן כתב רב אלפס על ב' הראשונים ועל ב' האחרונים והרא"ש ז"ל הסכים שאין לברך אלא על האחרון בלבד: **כה** על כוס ראשון מברך בורא פרי הגפן והקידוש ואחר כך מטבל ירקות בחומץ ולא בחרוסת ואין צריך לאכול מהם כזית ואחר כך מביאים לפניו מצה וחזרת וחרוסת ושני תבשילין מכל מין שירצה ואף כשחל פסח במ"ש צריך שני תבשילין: **כו** היכא דאיכא שאר ירקות הוא מברך ברישא עלייהו בורא פרי האדמה ואינו מברך לאחריהם ועל המרור מברך על אכילת מרור ואין צריך לברך בורא פרי האדמה [וצריך לאכול כזית] והיכא דליכא שאר ירקות מברך ברישא אמרור בפה"א ולאכול מרור ואכיל ולבסוף אכיל ליה בלא ברכה וטוב לחזור אחר שאר ירקות: **כז** מצוה לאכול מצה לחודה ולברך עליה ואח"כ מרור לחודיה ומברך עליו ואח"כ מצה ומרור ביחד בכריכה ולא יברך זכר למקדש כהלל ומטבלן בחרוסת: **כח** צריך שיטול ידיו בטיבול ראשון וטבול שני ולא ישהה המרור בחרוסת יותר מדאי: **כט** בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא. בלען כאחד ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא. כרכן בסיב ובלען אף ידי מצה לא יצא. מצה ומרור וחרוסת ועקירת שלחן אין צריך אלא לפני מי שאומר ההגדה. ועקירת הקערה שבה המצות הוא לדידן במקום עקירת השלחן: **ל** רב אלפס לא הצריך אלא שתי מצות על הפרוסה המוציא על השלימה אכילת מצה וחצי השניה לאפיקומן. ועל השניה כריכה [וא"א הרא"ש ז"ל הסכים שצריך ג' על השלימה המוציא ועל הפרוסה אכילת מצה וחציה השניה לאפיקומן והשלישית לכריכה]: וטוב לברך המוציא ועל אכילת מצה ואחר כך לבצוע מהשלימה והפרוסה ביחד ולאכול: הלכתא חרוסת מצוה זכר לטיט [ולתפוח צריך לקיוהי ולסמכו]: מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל לאביו. ואין נומר האידנא בשר צלי. ואומר מתחלה עובדי עבודה זרה ועבדים היינו וגומר כל ההגדה ומתחיל הלל בלא ברכה ואומר עד למעינו מים. וכשמגיע למצה זו ולמרור זה מגביהן אבל בשר אין להגביהו: ואומר בא"י אמ"ה אשר גאלנו וכו' וחותם ברוך אתה ה' גאל ישראל וכן בשל ק"ש. ובשל תפלת י"ח אומרים גואל ישראל: **לא** צריך להזכיר יציאת מצרים בקידוש ואומר וקדשנו במצותיו ובשל תפלה אומר קדשנו במצותיך ובשבת חותם בין בקידוש בין בתפלה מקדש השבת וביום טוב בין בקידוש בין בתפלה מקדש ישראל והזמנים: **לב** על כוס שלישי מברך ברכת המזון ומצוה לחזר אחר זימון בלילי פסח שיענו אחריו הודו ואם אי אפשר בזימון יספיק באשתו וקטן שהגיע לחנוך: בין כל הכוסות יכול לשתות אם ירצה. בין שלישי לרביעי לא ישתה: על כוס רביעי גומר ההלל ולא יברך ואומר יהללוך ואינו חותם ואומר הלל הגדול ונשמת וחותם בא"י מלך מהולל בתשבחות: **לג** כוס חמישי נהגו לעשות רשות למי שצמא לשתות אבל בלא כוס חמישי אין לשתות יין אחר כוס רביעי אבל מים מותר והרוצה לעשותו יראה שצריך לחתום ביהללוך ויאמר על כוס חמישי הלל הגדול ונשמת ויחתום גם כן: **לד** אין מפטירין אחר הפסח ולא אחר מצה בזמן הזה אפיקומן היינו שלא יעקור מחבורה לחבורה או שלא לאכול אפילו באותו מקום שום דבר אחריהם: נתנמנמו מקצתן אחר שהתחילו לאכול הפסח או מצה באחרונה יאכלו נרדמו אפילו מקצתן או ישנו כולם לא יאכלו: **לה** דין מי שאין לו אלא כזית מצה דמינטרא: **לו** דין מי שאין לו יין בלילי הפסח יקדש על הפת: דין מי שרוצה לקדש בארבעה או בחמשה מקומות: **לז** מצה בזמן הזה בליל ראשון דאורייתא ומרור דרבנן: ומי שנשבע שלא לאכול מצה בליל ראשון של פסח לוקה ואוכל: אמר שבועה שלא אוכל מצה סתם אסור לאכול מצה בליל פסח: **לח** צריך לאכול מצה של אפיקומן קודם חצות: **לט** על פדיון הבן מברך שתים על פדיון הבן ושהחיינו: **מ** מתחילין לספור העומר ליל חמשה עשר בניסן שלמחר יהיה ששה עשר בתחלת הלילה ובספק חשיכה יכול לספור ומונה הימים עד שמגיע לשבוע וכשהן שבוע מונה הימים ואומר שהם כך וכך ימים שהם שבוע אחד ויום אחד עד שמגיע לשני שבועות וכן לעולם: **מא** אם שכח ולא בירך בלילה כתב בעל ה"ג שמברך ביום והרא"ש הסכים שמונה ביום בלא ברכה ואם שכח ולא בירך באחד מן הימים כתב בעל הלכות גדולות שאינו מברך אחר כך כלל ואינו נראה לר"י אלא יברך בשאר הלילות: **מב** אסור לאכול חדש אף בזמן הזה עד אורתא דשיבסר נגהי תמני סרי:

סליק קיצור פסקי הרא"ש ממסכת פסחים

ספר שדה צופים

מפתח כולל כל מאמרי הש"ס המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל שלא במקומן

חברו הרב הגאון האמתי כו' מו"ה **בצלאל רנשבורג** זצ"ל מפראג בעמ"ס הורה גבר כו'

פרק א

דף ב ע"א אור לי"ד בודקין את החמץ לאור הנר. הרא"ש בפסחים פ"ג סימן א':
שם לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב. הרא"ש בב"ב פ"ג סימן נ"ט:
דף ג ע"ב ההוא ארמאה דהוי סליק ואכיל פסחים בירושלים. הרא"ש ביבמות פ"ד סי' לד:
דף ד ע"א א"ל לשמעיה חלוץ לי מנעלי והולך כלי אחרי לבית המרחץ. הרא"ש במ"ק פ"ג סימן ל"ד: שם ואם משמסר לו מפתחות תל י"ד על השוכר לבדוק. הרא"ש בב"ק פ"ה סימן ט' ובב"ב פ"ג סימן נ"ט:
דף ד ע"ב דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולמעלה אסור מנלן. הרא"ש בפסחים פ"ב סי' ב'. ובקדושין פ"ב סי' ל"א:
דף ה ע"א ר"ע אומר א"צ הרי הוא אומר אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם וכו'. הרא"ש בפסחים פ"א סי' יו"ד:
דף ה ע"ב ש"מ מדר"ע תלת ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה. הרא"ש בפסחים פ"ב סי' ג:
דף ו ע"א איכא דאמרי אמר רבא בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה ואע"ג דמצי מסלק ליה. הרא"ש בבכורות פ"א סי' ב':
דף ז ע"א המקדש משש שעות ולמעלה אפי' בחיטי קורדנייתא אין חוששין לקידושיו. הרא"ש בקידושין פ"ב סי' ל"א: שם בלבער כ"ע ל"פ דודאי להבא משמע. הרא"ש בשבת פי"ט סי' י':
דף ז ע"ב כי פליגי בעל ביעור. מר סבר מעיקרא משמע וכו'. הרא"ש בסוכה פ"ג סי' ל"ג: שם כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן. הרא"ש בכתובות פ"א סי' י"ב. ובחולין פ"ו סי' ו':
דף ט ע"א חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות וכו'. הרי הן בחזקת מתוקנין. הרא"ש בגיטין פ"ה סי' י"א:
דף ט ע"ב ומה שמשייר יניחנו בצינעא שלא תבוא חולדה ותטול בפנינו ויהא צריך בדיקה אחריו. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן א':
דף יב ע"א אר"י אימת שלא בשעת ביעורו. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן ג':
דף יג ע"א י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת. הרא"ש בשבת פט"ז סי' ה':
דף יג ע"ב חמשית א"ל לא ומכרה בשוק. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן ד':
דף יד ע"א ב' פרות היו מונחות בהר המשחה. הרא"ש בע"ז פ"א סי' ט"ז:
דף יז ע"ב ר"ש אומר בכלים טמאין וקרקע טהורין. הרא"ש בנדה בהל' מקואות סימן א': שם ומים נמי לא אמרן אלא דהוי רביעית דחזי להטביל מחטין וצינורות. הרא"ש בב"ק פ"ז סימן ג':
דף כ ע"ב ומשני הא ר"ש ואליבא דר"י הא ר"י ואליבא דר"י. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן ד':

פרק ב

דף כא ע"א עבר זמנו אסור בהנאתו. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן ד'. ובקדושין פ"ב סימן ל"א: שם ותכ"א אף מפרר וזורה' לרוח או מטיל לים. הרא"ש בפסחים פ"ב סי' ב':
דף כא ע"ב לא צריכא לר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן ב': שם כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל וכו' איסור הנאה במשמע. הרא"ש בנדרים פ"ו סי' ה':
דף כב ע"א והרי גיד הנשה דרחמנא אמר וכו'. הרא"ש בחולין פ"ז סי' י"ז:
דף כב ע"ב לכם לרבות את הנטוע לרבים. [וע"ש בתוספות ד"ה נטוע] וכו'. הרא"ש בהל' ערלה סימן ג':
דף כג ע"א שאני הכא דאמר קרא יהיו בהווייתן יהו. הרא"ש בב"ק פ"ז סימן י"ז:
דף כד ע"ב אין סופגין את הארבעים משום ערלה. הרא"ש בברכות פ"ו סי' י"ב:
דף כה ע"א בכל מתרפאין חוץ מעצי אשרה. הרא"ש בע"ז פ"ב סי' ט':
דף כח ע"ב ר"ש אומר חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום. הרא"ש בפסחים פ"ב סי' ב': שם ריה"ג אומר תמה על עצמך היאך חמץ אסור בהנאה כל ז'. הרא"ש בנדה בהל' מקואות סימן ל"ו:
דף כט ע"ב ושלא בזמנו במינו אסור כר"י. הרא"ש בפסחים פ"ב סי' ב':
דף ל ע"א הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור במשהו כרב. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן כ"ה. ובע"ז פ"ה סי' כ"ט: שם ש"מ בעיניה אבל ע"י תערובות לא. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן א': שם אין לשין את העיסה בחלב. הרא"ש בחולין פ"ח סי' כ"א:
דף ל ע"ב אין טשין את התנור באליה. הרא"ש בחולין פ"ח סי' כ"ט: שם הני סכינא בפיסחא היכי עבדינן להו. הרא"ש בע"ז פ"ה סי' ל"ד: שם נכרי שהלוה את ישראל על חמצו. הרא"ש בפסחים פ"א סימן ד':
דף לא ע"א כי פליגי דזבין מלוה וקדים מלוה וכו' ורבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה. הרא"ש בב"ב פ"ה סימן ד': שם יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן ב"ח חוזר וגובה אותה מהם. הרא"ש בבכורות פ"א סימן י"א: שם שאני התם דא"ל כי היכי דמשתעבדנא לאבוכון משתעבדנא נמי לב"ח דאבוכון. הרא"ש בב"ב פ"א סימן י"א: שם משום ר"מ אמרו עובר. הרא"ש בקדושין פ"א סימן י':
דף לה ע"א והכהנים בחלה ובתרומה. הרא"ש בעירובין פ"ג סי' ב': שם חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו אין יוצא בהן. הרא"ש בפסחים פ"ב סי' כ"ג:
דף לו ע"א אין לשין העיסה בפסח ביין ושמן ודבש. הרא"ש בפסחים פ"ב סי' י"ג: שם לא קשיא הא ביו"ט ראשון הא ביו"ט שני. הרא"ש במו"ק פ"ג סי' ל': שם יומא קמא לא תלושו לי בחלבא מכאן ואילך לושו לי בחלבא. הרא"ש בכתובות פ"א סי' י"ג: שם כדאמר רבינא כעין תורא שרי. הרא"ש בחולין פ"ח סימן ק"א:
דף לז ע"א מאי חלות המסורות אריב"ל זהו חלוט של בעלי בתים. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן י"ג. ובהלכות חלה סימן ב':
דף לז ע"ב שמעיסה ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין. הרא"ש בשבת פ"ג סימן ט"ז: שם המעיסה קמח שע"ג מוגלשין. החליטה מוגלשין שע"ג קמח. הרא"ש בהלכות חלה סי' ג':
דף לט ע"א ל"ק הא דעבדא במשחא ומילחא הא דעבדא במיא ומילחא. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן י"ג:
דף מ ע"א רבא אמר אפי' זקיפא נמי שרי מי פירות נינהו וכו' אין מחמיצין. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן י"ג: שם בליקות של נכרים אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן ל"א:
דף מ ע"ב האי ארבא דחיטה דטבעא בחישתא. הרא"ש בע"ז פ"א סימן י"ד:
דף מא ע"א אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן ט"ז. ובהל' חלה סימן ב':
דף מב ע"א אשה לא תלוש לא בחמה ולא בחמי חמה. הרא"ש בהל' מקואות סי' כ"ד:

פרק ג

שם ואלו עוברין בפסח כותח הבבלי וכו'. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן א'. ובע"ז פ"ה סימן ל':
שם מטמטם את הלב משום נסיובי דחלבא. הרא"ש בחולין פ"ח סימן כ"א:
דף מב ע"ב וסבר ר"י חמץ דגן גמור לאו בר עשורי הוא. הרא"ש בב"ב פ"ו סימן ט': שם ולא קשיא הא בדרווקני הא בדפורצני. הרא"ש בע"ז פ"ב סימן כ"ה:
דף מג ע"א שיאור ישרף ונותנו לכלבו והאוכלו בארבעים. הרא"ש בפסחים פ"ג סימן ו': שם ושמעינן ליה לר"מ נוקשה בעיניה בלאו וכ"ש חמץ דגן גמור עי"ת. הרא"ש בפסחים פ"ב סי' ב': שם כל מחמצת ל"ת לרבות כותח הבבלי. הרא"ש בפסחים פ"ג סימן א':
דף מג ע"ב חוץ מאיסורי נזיר שהרי אמרה תורה משרת. הרא"ש בע"ז פ"ב סי' ל"ד:
דף מד ע"א הנח לכותח הבבלי דלית ביה כזית בכא"פ. הרא"ש בפסחים פ"ג סימן א': שם ההוא מיבעיא ליה לכדתניא משרת ליתן טעם כעיקר. הרא"ש בחולין פ"ז סימן ל"א:
דף מד ע"ב הא מני רבנן היא ור"י דאמר כר"ע. הרא"ש בהל' חלה סימן י"ד:
דף מה ע"א הפת שעיפשה חייב לבער מפני שראוי לשוחקה ולחמע בה וכו'. הרא"ש בפסחים פ"ג סימן ג': שם אם טח פניה בטיט בטילה. הרא"ש בפסחים פ"ג סימן ה':
דף מו ע"א אריב"ל לגבל ולתפלה ולנט"י ד' מילין. הרא"ש בברכות פ"ב סימן י"א:
דף מח ע"א קבא מלוגנאה לפיסחא. וכן לחלה. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן ט"ו:
דף מח ע"ב הנהו נשי דידן נהוג למיפא קפיזא קפיזא לפיסחא. הרא"ש בבינה פ"א סימן י"ג: שם הא איתמר עלה אר"ח אפילו בעכין. הרא"ש בהלכות חלה סימן ד': שם שיאור ישרף והאוכלו פטור. הרא"ש בפסחים פ"ג סימן א':
דף מט ע"א כל המשיא בתו לע"ה כאילו כופתה ומניחה לפני הארי. הרא"ש בחולין פ"ג סימן כ"ח: שם ת"ר ששה דברים נאמרו בע"ה אין מוסרין להן עדות וכו'. הרא"ש בברכות פ"ז סימן כ':

פרק ד

דף נא ע"א כי אתא רבב"ח אכל דאייתרא. הרא"ש בחולין פ"ג סימן ל':

דף נא ע"ב אלא ממקום שאין עושין למקום שעושין אל ישנה אדם מפני המחלוקת וכיעבד. הרא"ש בפסחים פ"ד סימן ד':

דף נג ע"א מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יוה"כ מדליקין. הרא"ש ביומא פ"ח סימן כ"ז:

דף נד ע"א מברכין על האור בין במ"ש בין במוצאי יוה"כ. הרא"ש בברכות פ"ח סי' ד': שם והביא ב' בהמות והרכיב זו על זו ויצא מהן פרד. הרא"ש בהלכות כלאים סימן ה':

דף נד ע"ב אין תענית ציבור בבבל אלא בט' באב בלבד. הרא"ש בתענית פ"ד סי' ל"ג: שם אלא מאי איכא כת"ל לתפלת נעילה. והאר"י לואי שיתפלל אדם וכו' הכא רשות. הרא"ש בברכות פ"ג סימן ט"ו: שם אסור לו לאדם שיושיט אצבעו במים בט"ב כדרך שאסור וכו' ביוה"כ. הרא"ש בתענית פ"א סימן י"ט ובמסכתא יומא פ"ח סימן ז':

דף נה ע"א ריב"י אומר אף רצענין. הרא"ש במ"ק פ"א סימן י"ז:

דף נה ע"ב מוליכין כלים ומביאין מבית האומן אע"פ שאינו לצורך המועד. הרא"ש במו"ק פ"ב סימן י"ט:

דף נו ע"א וכורכין את שמע היכי עבדי. הרא"ש בברכות פ"ב סימן י"ב:

פרק ו

דף סו ע"א מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם. הרא"ש בסנהדרין פ"ג סי' מח:

דף סט ע"ב אימתי מביא חגיגה עמו. הרא"ש בפסחים פ"י סימן כ"ה:

דף ע ע"א דמית נשיא. הרא"ש בהל' טומאה סי' ב':

דף עב ע"א ור"י אמר אשתו נדה בעל חייב יבמתו נדה בעל פטור. הרא"ש ביבמות פ"א סימן ב'. ובנדה פ"א סימן ד':

פרק ז

דף עד ע"א אמר רבה האי מולייתא שריא. הרא"ש בחולין פ"ז סימן י"ג:

שם א"ל כבולעו כך פולטו. הרא"ש בחולין פ"ח סי' כ"ז:

דף עד ע"ב האי אומצא דאסמיק הלייה אסור לא אסמיק תלייה שרי. הרא"ש בחולין פ"ז סימן י"ב:

דף עה ע"א נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן כ"ה ובחולין פ"ז סימן כ"ד: שם איתמר חם לתוך חם ד"ה אסור. הרא"ש בחולין פ"ח סי' ל"ו:

דף עו ע"א חם לתוך צונן כיון דתתא הוא אדמוקר ליה א"א דלא בלע פורתא קליפה מיהא בעי. הרא"ש בחולין פ"ח סימן כ"ז:

דף עו ע"ב בשר שחוטה שמן שצלאו עם בשר נבילה. הרא"ש בע"ז פ"ה סימן ח':

דף פג ע"א העצמות והגידין והנותר ישרפו בששה עשר. ועי' בגמרא. הרא"ש בחולין פ"ז סימן ל': שם חל ששה עשר להיות בשבת ישרפו בי"ז. הרא"ש בביצה פ"א סי' י"ח:

פרק ח

דף פח ע"ב שלי מה שקנה עבד קנה רבו. הרא"ש בקדושין פ"א סימן כ"ט:

דף צ ע"א שוחטין וזורקין על ט"י ומחו"כ ואין שו"ז על טמא שרץ. הרא"ש בערכין פ"ג סימן ג':

דף צא ע"ב אונן טובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים. הרא"ש בברכות פ"ב סימן ט"ו. ובמ"ק פ"ג סימן ג' ובשבת פ"א סי' ל"ח:

דף צב ע"א ערל והזאה ואיזמל העמידו דבריהן במקום כרת. הרא"ש בשבת פי"ט סימן א':

פרק ט

דף צג ע"א גר שנתגייר בין ב' פסחים וכן קטן שהגדיל וכו' חייב לעשות פסח שני. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן ל"ז:

דף צד ע"א כמה מהלך אדם בינוני ביום יו"ד פרסאות מעלות השחר ועד הנץ החמה ה' מילין. הרא"ש בתענית פ"א סימן י"ב:

דף צד ע"ב אמר ר' ונראין דבריהם מדברינו שביום מעיינות צוננין וכו'. הרא"ש בפסחים פ"ב סימן ל':

פרק י

דף צט ע"א ולא יפחתו לו מד' כוסות של יין. הרא"ש בפסחים פ"י סימן כ"א:

שם לא יאכל אדם בערבי שבתות וביו"ט מט' שעות ולמעלה. הרא"ש בקדושין פ"ב סימן ל"א:

דף ק ע"א אין הלכה לא כר"י ולא כר"י אלא פורס מפה ומקדש. הרא"ש בפסחים פ"י סימן ז':

דף ק ע"ב אותן בני אדם שקידשו בבהכ"נ. הרא"ש בברכות פ"ו סימן ל"ב:

דף קא ע"א לאפוקי אורחין ידי חובתן דאכלו ושתו וגנו בבי כנישתא. הרא"ש בב"ב פ"א סימן ד': שם אין קידוש אלא במקום סעודה. הרא"ש בפסחים פ"י סימן י"ז: שם רשב"ם ד"ה אחד שינוי יין וכו' אבל הטוב והמטיב מיהא מברך אם משובח מן הראשון. הרא"ש בברכות פ"ט סימן ט"ו:

דף קא ע"ב מ"ט לקיבעא קמא הדר. הרא"ש בתענית פ"א סימן י"ד: שם ועקרו רגליהן לצאת לקראת חתן. הרא"ש בברכות פ"ז סי' י"ב:

דף קב ע"א חברים שהיו מסובין ועקרו רגליהן לילך לבהכ"נ או לבהמ"ד. הרא"ש בפסחים פ"י סימן כ"ד וסימן כ"ו ובחולין פ"ו סי' ו':

דף קב ע"ב גופא יו"ט שחל להיות אחר השבת רב אמר יקנ"ה. הרא"ש בפסחים פ"י סימן ח':

דף קג ע"א חזייה דבריך בפה"ג אכסא קמא והדר בריך אכסא דברכתא ואישתי. הרא"ש בחולין פ"ו סימן ה':

דף קג ע"ב כיון דאמריתו הב לן ונבריך איתסר לכו למישתי. הרא"ש בברכות פ"ו סימן כ"ו: שם אמימר בריך על כל כסא וכסא. הרא"ש בברכות פ"ו סימן ל"ב: שם רב אשי בריך אכסא קמא ותו לא בריך. הרא"ש בפסחים פ"י סימן ח' וסימן כ"ד:

דף קה ע"א הנכנס לביתו במ"ש מברך על היין ועל המאור. הרא"ש בברכות פ"ח סימן ב':

דף קה ע"ב ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו עד לאחר המזון. הרא"ש בפסחים פ"י סימן י"ז:

דף קו ע"א ד' וה' ומעלי יומא קמא שבתא. הרא"ש בברכות פ"א סימן ח':

דף קז ע"א והלכתא טעים ומקדש טעים ומבדיל. הרא"ש בברכות פ"ג סימן ב' ופ"ה סימן י"ד: שם וש"מ אסור לו לאדם שיאכל קודם שיבדיל. הרא"ש בברכות פ"א סימן ב': שם אדור ברבים דלא אישתי שיכרא. הרא"ש בקדושין פ"ד סימן י"א:

דף קז ע"ב אבל מטבל הוא במיני תרגימא. הרא"ש בפסחים פ"י סימן א':

דף קח ע"ב והוא דאישתני רובא דכסא. הרא"ש בפסחים פ"י סימן י"ח:

דף קיא ע"א וגמר מסאניה. הרא"ש בנדה פ"ט סימן כ"ה:

דף קיג ע"ב ג' חייהן אינן חיין. הרחמנין. והרתחנין. ואניני הדעת. הרא"ש בב"ב פ"ב סימן י"ח: שם והיושבת על דם טוהר אסורה לשמש. עד כמה. א"ר עונה. הרא"ש בנדה פ"ג סימן ד':

דף קיד ע"א הביאו לפניו מצה. וחזרת. וחרוסת. וב' תבשילין. הרא"ש בפסחים פ"י סימן ל':

דף קיד ע"ב ועוד תניא אכלן דמאי יצא. אכלן בלא מתכוין יצא. הרא"ש בר"ה פ"ג סימן י"א:

דף קטו ע"א מתקיף לה ר"ח לאחר שמילא כריסו הימנו חוזר ומברך עלה. הרא"ש בפסחים פ"י סימן ל"ד: שם כל שטיבולו במשקה צריך נט"י. הרא"ש בחולין פ"ח סימן י':

דף קטו ע"ב נטל ידיו בטיבול ראשון נוטל ידיו בטיבול שני. הרא"ש בפסחים פ"י סימן כ"ו:

דף קטז ע"ב סומא פטור מלומר הגדה. הרא"ש בקדושין פ"א סימן מ"ט:

דף קיז ע"א והלל זה מי אמרו. נביאים שביניהם תקנו להן לישראל. הרא"ש בפסחים פ"א סימן י':

דף קיז ע"ב מזגו לו כוס ג' מברך על מזונו. הרא"ש בברכות פ"ח סימן ב'. ובפסחים פ"י סימן י"ד:

דף קיט ע"ב אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. הרא"ש בפסחים פ"י סימן ל"ג:

דף קכ ע"ב הפסח אחר חצות מטמא את הידים. הרא"ש בברכות פ"א סי' ט': שם אביי הוה יתיב קמיה דרבה. חזייה דקא נמנם. א"ל מינם קא נאים מר. הרא"ש בתענית פ"א סימן י"ד:

דף קכא ע"ב ר' שמלאי איקלע לפדיון הבן. הרא"ש בבכורות פ"א סימן א':

פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת פסחים

הוגה ונתקן ע"פ הנדפס בפעם הראשונה בנאפולי שנת רנ"ב

פרק ראשון

אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר כו' (דף ב ע"א):

בדיקת החמץ [צריך שיהיה] בליל י"ד אע"פ שאינו אסור בו באכילה עד חצות ליום י"ד כאשר יתבאר. ותקנו זה לפי שאור הנר בלילה יפה לבדיקה ובני אדם מצויים בבתיהם באותו העת. נקרא לילה אור כמו שקוראין דברים הרבה בהפכן וכוון בזה כדי לדבר בלישנא מעליא ולא תהיה פתיחת הספר בשם העדר מן ההעדרים ר"ל לילה: ומרתף שם אוצר היין. וזו המשנה שיעורה כך כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אינו צריך בדיקה. ואוצרות יין ושמן אינן צריכין בדיקה. ולמה אמרו שתי שורות במרתף וכו' ואמר על דרך הדמיון כגון שיהיה בית מלא חביות יין באורך עשר חביות וברחבו עשר ובגבהו עשר אחת בצד אחת עד שיהיה בבית אלף חביות. בית שמאי אומרים בודק השורה כולה שהיא כנגד הפתח באורך וברוחב שהם מאה חביות והשורה כולה שהיא כנגד גג הבית באורך וברוחב והם גם כן מאה חביות וזהו ענין שתי שורות על פני כל המרתף. וב"ה אומרים שבודק שתי שורות והם עשרים חביות בלבד והוא שתי שורות אחת בצד שניה כנגד פתח הבית ומן השורות העליונות כנגד הגג זהו ענין אמרם שתי שורות החיצונות שהם העליונות:

אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית כו' (דף ט ע"א):

גררה ענינו ידוע כמו גורר אדם מטה כסא וספסל (שבת דף כב) מגזרת הגנרים אריה (שמואל ב יד) · וחולדה גם כן ידוע:

רבי יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית ובשעת הביעור כו' (דף י ע"ב):

בתוך המועד ולאחר המועד ענינו בתוך ימי החג ולאחר ימי החג · ותועלת הבדיקה אחר המועד כדי שיאבדנו ולא יהנה בו כי העיקר אצלנו חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנייה. ואמרם מה שהוא משייר חוזר על תחלת המאמר והוא אמרם אור לארבעה עשר בודקין את החמץ כי מה שמשייר יניחנו בצינעא עד שיהול שעת איסור כי הוא אם הניח אם בלי מוצנע ומצא שחסר ממה שהניח צריך בדיקה אחרת לפי שנאמר בידוע שגררה חולדה. וטעם מחלוקת רבי יהודה וחכמים כי רבי יהודה אומר אם לא בדק בשעת איסור החמץ אינו בודק כלל דילמא אכיל מיניה. וחכמים אינן רואין בזו הגזירה לפי שהם אומרים הוא עצמו מחזר עליו לשורפו מיכל אכיל מיניה ומפני זה אומרים יבדוק בתוך המועד ולאחר המועד. ואין הלכה כרבי יהודה:

רבי מאיר אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש כו' (ד' יא ע"ב):

צוה השם יתברך שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מכאן אנו לומדים שצריך להיות ביעור החמץ קודם השבעה בהכרח כדי שיהיו כל השבעה ימים מתחלתן ועד סופם לא ימצא בהם שאור. ממאמרו אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם למדנו שהוא יום ארבעה עשר ויהיה ביעור החמץ בתחלת יום ארבעה עשר לולי אמרו אך ביום הראשון כי אך הוא מלת מיעוט וכאילו מיעט ואמר מה שאמרתי ביום הראשון אינו בתחילת היום אלא מקצתו · ומכלל הרמיזות לזה העיקר המקובל רוצה לומר כי ביעור החמץ במקצת ארבעה עשר אמרו יתברך לא תשחט על חמץ דם זבחי והקבלה כי אותו המקצת בתחלת שעה שביעית והכל מודים כי מתחלת שעה ששית הוא אסור אבל הוא מדבריהם כדי להרחיק מאיסור תורה · ומחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה כי רבי מאיר אומר יאכל כל זמן שמותר לו לאכול ורבי יהודה אומר לא יאכל בחמש שעות גזירה משום יום המעונן שאפשר שיטעה בשעה אחת · והלכה כרבי יהודה:

ועוד אמר ר"י שתי חלות של תודה פסולות מונחות כו' (שם):

עוד יתבאר לך כי קרבן תודה יש בו ארבעים חלות ולפי שהם רבות נפסלות בלינה והיו לוקחין שתים מאותם החלות והיו עושין בהן מה שאמר. ואין הלכה כרבי שמעון בן גמליאל:

ר' הנינא סגן הכהנים אומר מימיהם של כהנים כו' (דף יד ע"א):

אבות הטומאות הן מנויות בתחלת סדר טהרות ומשם תדעם · וכל הנוגע באב מאבות הטומאות יקרא ראשון · והנוגע בראשון יקרא שני. והנוגע בשני יקרא שלישי · והנוגע בשלישי יקרא רביעי. ועוד יקרא ראשון ולד הטומאה לפי שהוא מיוחס לאב הטומאה והשני ולד הטומאה · ועל זה ההיקש חוזרין ואומרים מלת ולד בשלישי ורביעי · ויקרא גם כן שם הראשון והשני והשלישי והרביעי ולד הטומאה לפי שהם כולם תולדות אב הטומאה. ואמרו בכאן ולד הטומאה רצה לומר ולד ולד הטומאה וכבר ידעת כי בשר שנגע בולד [ולד] הטומאה שלישי לטומאה ובשר שנגע באב הטומאה ראשון וכשנגע שלישי לראשון חזר שני כמו שבארתי לך כי כל הנוגע בראשון יחזור שני · והודיעך בזה הדבר כי שלישי מותר לעשותו שני · וזהו ענין אמרו אע"פ שמוסיפין לו טומאה על טומאתו לפי שהיה שלישי והחזירו שני וזאת הטומאה שנתוספה לו היא מדרבנן אבל מדאורייתא העיקר אצלנו אין אוכל מטמא אוכל לפי שנאמר בטומאת אוכלין טמא הוא ובא בקבלה הוא טמא ואינו עושה כיוצא בו כלומר לא יטמא כיוצא בו מן המאכלות אבל מדרבנן אוכל מטמא אוכל ולפיכך חזר השלישי שני · והוסיף רבי עקיבא על זה ואמר כי שלישי מותר לעשותו ראשון כאשר אגיד לך כי טמא מת מכלל אבות הטומאה והאדם הנוגע במת יהיה אב והנוגע באב יהיה ראשון וכן שני שלישי ורביעי ואם היה הדבר הנוגע במת כלים לא יהיו אב הטומאה ונחשוב מהם ראשון ושני אבל יהיו הם והמת תורה אחת שהנוגע באותן הכלים יטמא טומאת שבעה והוא יהיה אב הטומאה ונחשוב ממנו ראשון ושני וזה לדבר השם יתברך בחלל חרב או במת וגו' ובאה בקבלה חרב הרי הוא כחלל וכמו כן שאר כלי מתכות וכלי שטף דינם ודין החרב שוה והכלים הם יותר חמור מן האדם לעולם במדרגה אחת אם נגע אדם במת יהיה אותו האדם אב הטומאה בלא ספק ואם נגע אדם שני בראשון יהיה השני ראשון כאשר בארנו בתחלת דברינו ואם נגעו כלים באותו האדם שנטמא במת והוא אב הטומאה לא יהיו ראשון אבל יהיו אב הטומאה ומהם יתחיל החשבון בראשון ובשני ועוד יתבארו לך דיני אלו העיקרים כולם וראיותיו בביאור בראש מסכתא אהלות · ונר אשר אמרו בכאן ר"ל נר של מתכת שנכללת בכל דיני הכלים שזכרנו אבל נר של חרס לא כי מעיקרנו שכלי חרס אינו אב הטומאה בשום פנים כאשר יתבאר במסכת כלים · וכשתגע נר של מתכת בטמא מת שהוא אב הטומאה לא יהיה אותו הנר ראשון אבל יהיה אב הטומאה כאשר בארנו. ושמן שנפסל בטבול יום והוא שלישי כאשר יתבאר במסכת טבול יום. וכשנתנו בנר הנזכרת חזר ראשון כי הנר אב הטומאה כאשר בארנו והתיר חזרת שלישי ראשון · וכבר בארנו כי ר"ע יצטרך שיהיה הנר אב כדי שיהיה השמן ראשון ויטמא זולתו מן התורה · כי הוא סובר כי היות משקין טמאין מטמאין זולתם מן המאכלות מדאורייתא אבל אילו סבר שהוא מדרבנן כאשר הוא האמת די לו בטומאה דרבנן שיתיר להיות הנר של חרס לפי שהמשקין בין שנטמאו באב או בראשון או בשני יחזור ראשון וזה מדרבנן · ועוד נבאר זה במקומו בטהרות. ושני המאמרים אמתיים לפי שהם עדות שהעידו במה שראו. ומה שנמשך זה הענין בכאן לפי שדברנו בשתי חלות פסולות מלחם תודה שהם קדשים ונשרפין:

אמר ר"מ מדבריהם למדנו ששורפין תרומה כו' (שם):

ר"מ סובר אין משקין טמאין מטמאין זולתם מדאורייתא · ועוד יתבארו עקרי מחלוקתם במסכת טהרות. ושניהם מודים כי אמרו במה שקדם למה [לא] נמנעו מלשרוף הבשר שנטמא בולד הטומאה מפני שהוא בשר שנטמא במשקין טמאין וזה הבשר לדעת ר"מ ולד מדרבנן לפי שהוא

שהוא כאשר בארתי לך סובר שומאת משקים לטמא אחרים דרבנן והוא לדעת רבי יוסי ולד מדאורייתא למה שביארנו מסברתו · ולפי שסבר רבי מאיר כי רבי חנינא התיר שריפת ולד הטומאה מדרבנן עם ראשון מדאורייתא אמר מדברי רבי חנינא במחלוקתו עם רבי עקיבא נודע שמותר לשרוף תרומה טהורה עם הטמאה לפי שולד מדרבנן לגבי ראשון דאורייתא אין הפרש בינו ובין טהור · ואמר לו רבי יוסי אינה היא המדה לפי שרבי יוסי סובר כאשר בארנו כי אותו הבשר טמא מדאורייתא . ואמר לו אם התרנו טמא טומאה חמורה עם טמא טומאה קלה נתיר שריפת טהור עם טמא א"כ יהיה שריפת תרומה טהורה עם הטמאה לרבי מאיר על עיקר סברתו היא המדה ולר' יוסי אינה המדה· אח"כ אמר לו רבי יוסי אפי' רבי יהושע שהוא מיקל אינו מתיר שריפת טהורה עם הטמאה אבל הוא מתיר שריפת תלויה עם הטמאה · ועוד יתבארו לך דברים שעושים התרומה תלויה כשנגע בהם במסכת טהרות ורבי יוסי אמר כי ארבעה עשר שחל להיות בשבת שהחיוב לשרוף הכל קודם השבת שורפין טמאה לעצמה וטהורה לעצמה ותלויה לעצמה · והלכה כרבי יוסי באמרו אין שורפין טהורה עם הטמאה · אבל שיטמאו המשקין לזולתם הוא מדרבנן כרבי מאיר :

פרק שני

כל שעה שמותר לאכול מאכיל לבהמה לחיה ולעופות כו' (דף כא ע"א) :

זו המשנה לרבן גמליאל שקדם לך דעתו שאמר חולין כל ארבע ותרומה כל חמש . ואמר בכאן כי כל [זמן] שהכהן אוכל תרומה מותר לישראל להאכיל לבהמה וזה אמת ר"ל שמותר לו ליהנות מן החמץ בשעה חמישית אע"פ שהוא עצמו אינו אוכל כאשר בארנו . ואמרו ולבהמה ולחיה ולעופות כדי שיכלל בכלל מיני החיות כמו שהם חלוקים בענין אכילתם כי יש מהם מגניעים מה שישאר להם ויש מהם שמפזרין אותו וכיוצא בהן ומה שפרש ואמר ומוכרו לנכרי כי ב"ש אומרים לא ימכור אדם חמצו לנכרי אלא א"כ יודע בו שיכלה קודם הפסח והודיע כי זה המאמר דחוי · ורוצה במאמר ומותר בהנאתו לפי שהוא כששרף החמץ קודם הביעור הותר לו שיהנה באפרו לאחר הפסח . ואמר עבר זמנו אסור בהנאתו אפילו בשעה ששית שהוא מדרבנן כי הוא אסור בהנאה כמו איסור הנאה דאורייתא כל כך כי אפילו קידש אשה בחמץ בשש שעות אין חוששין לקדושין אפילו היה אותו החמץ אסור מדרבנן כמו החטים שנפל עליהם מים וכיוצא בו ואמר ולא יסיק בו תנור וכירים רוצה בו כי כששרפו בזמנו לא יסיק בו תנור בעת שריפתו כדי שלא יהנה באותו הביעור והוא אינו מותר בהנאה . ופרורין ידוע ולשון העברי פתים וכמו כן נפרש פתות אותה פתים (ויקרא ב) ואין הלכה כרבי יהודה וכשהחמץ הוא יבש אין מספיק לו להטילו בנהר אלא צריך שיפרר אותו היטב מפני שיובשו חזק חלקיו [וצריך] (ו) לכתת כדי שיאבד מהר :

חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח כו' (ד' כח ע"א) :

למדנו בקבלה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ולפי שאין אדם עובר על מצות לא יראה לך חמץ בחמץ של נכרי הוא מותר ואפילו באכילה ומה שאמר בהנאה משום שאומר חמצו של ישראל אסור בהנאה ואמרו בירושלמי כי אמרו מותר בהנאה משום שהוא מורה שהוא אסור באכילה וזה הוא במקום שאוסרין שם אכילת פת נכרים ומזה הטעם אסור באכילתו ולא משום החמץ כאשר אמרו אבל באתרא דנהיג לאכול פת נכרים מותר באכילה וזה יורה הדבר בפת של נכרים שתלוי במנהג והמנהג הוא אצלנו בא"י ספרד לאכלו.ולפי שעבר הישראל על מצות השם שאמר לא יראה כשהחמץ שלו קנסינן ליה ונאסר אותה בהנאה אפילו לאחר הפסח :

נכרי שהלוה את ישראל על חמצו כו' (דף ל' ע"ב) :

חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער כו' (ד' לא ע"ב) :

התנאי בשניהם שיאמר לו אם לא הבאתי לך מעות ביום פלוני קנה מעכשיו אבל אם לא אמר לו זה הרי החמץ נחשב ברשות בעליו לא ברשות אותו שהוא ממושכן אצלו . וכל שאין הכלב יכול לחפש אחריו הוא שיהיה עליו גובה שלשה טפחים וצריך שיבטל בלבו ורשב"ג לא בא לחלק אבל באר דין המפולת איך הוא :

האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג כו' (שם) :

עוד אבאר לך במסכת מכות כי אוכל חמץ בפסח לוקה והעיקר אצלנו אין אדם לוקה ומשלם לפיכך פטור מן התשלומין . ומדמי העצים שיעורו אפילו דמי עצים אינו משלם ולא נאמר נחשוב זה החמץ כאלו הוא עץ בעלמא לפי שהוא אסור בהנאה ולפיכך אין משלם אפילו דמי עצים :

אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו כו' (דף לה ע"א) :

אכילת מצה בליל פסח מצות עשה והוא לדברי השם בערב תאכלו מצות (שמות י"ב) ואמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות (דברים ט"ז) א"כ כל הזרעים שעיסתם מתחמצת אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה · והלו החמשת מינין בלבד הם באין לידי חימוץ וזולתם כמו אורז ודוחן ודומיהן מסריחין עיסתן ואינן מתחמצין · ואם אתה זוכר למה שפירשנו בפ' שלשה שאכלו כאחד מברכות ובפרק י"ח דשבת התבאר לך זאת ההלכה והתשובה בהן אחת ומה שפרש בחלה ובתרומה שמא יאמר אדם מצה שוה לכל אדם בענין ר"ל שתהא ראויה לכל ישראל ולזולתם הודיענו שאין הדבר כך . והטעם שאין אדם יוצא ידי חובתו בחלות תודה ורקיקי נזיר כשעשאן לעצמו להקריבן עם הקרבן שהוא חייב [בו] כמו שנאמר אע"פ שהיא מצה גמורה לפי שאמר השם יתברך ושמרתם את המצות ובא בקבלה מצה המשתמרת לשם מצה יצתה זו שאינה משתמרת לשם מצה אלא לשם זבח :

ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו כו' (דף לט ע"א) :

כמו שאכילת מצה בליל פסח מצות עשה כך אכילת מרור מצות עשה בזמן שכבש הפסח נאכל . הוא מה שאמר יתברך על מצות ומרורים יאכלוהו · ואמרו מרורים נופל על אלו שמנה · חזרת חסא · עולשין ידוע . תמכא מין ממיני עולשין אלא שהוא גדל בגנות · חרחבינה פירש רבינו יצחק אלקרלינ"ה · מרור מין כוזברתא מר ביותר · ואמרו בין לחים בין יבשים רוצה בו הקלח שלהם כאשר הודיעך ויוצאין בקלח שלהן אבל העלין אינו יוצא בהם ידי חובתו אלא אם היו לחים:

אין שורין את המורסן לתרנגולים אבל חולטין כו' (שם ע"ב) :

מורסן ידוע והוא קליפת החטים העבה ושורין הוא שישרו המורסן במים וישימו אותן בפני התרנגולים שיאכלו אותן כדרכן [בנחת].וחולטין הוא שילושו הקמח במים חמין בחוזק הרתיחה·ונהגו העם לאסור זה והתלמוד התיר אותו · ושפה פירושו שהאשה מחככת בשרה במורסן · וילעוס הלעיסה בשינים :

אין נותנין [את] הקמח לתוך חרוסת או לתוך החרדל כו' (דף מ ע"ב) :

מחלוקת תנא קמא ורבי מאיר אינו אלא כשנתן לתוך החרדל אבל לתוך החרוסת דברי הכל ישרף מיד לפי שהוא ממהר להחמיץ ועוד יתבאר תערובת החרוסת מה הוא בפרק אחרון · ואמר הש"י בפסח ובשל מבושל במים ולפי ששינה איסור הבישול בלשון מקור קבלנו שבא לרמוז לאסור בישולו במי פירות אבל סכין ומטבילין אותו בהן אחר שנצלה : ומי הבצק שנוטלין בהם הידים וכלי הבצק ישפכו כמו שזכרו ובמקום מדרון כדי שלא יתקבצו וישארו במקום נמוך ואין הלכה כרבי מאיר :

פרק שלישי

אלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי כו' (דף מב ע"א) :

ענין עוברין שעוברין על בל יראה ובל ימצא . כותח הוא דבר שנופל בערובו קמח ונקרא בלשון ערבי אלמר"י · שכר דבר משכר שעושין דברים משכרין ממינין רבים מחטים שרויים ושעורים וזולתם והיה משקה אנשי מדי מזה הענין רוצה לומר ממשרת לחם כגון אותו שעושין היום במצרים וקורין אותו אלמז"ר בערבי · וחומץ האדומי היו משימין בו שעורים מעט · וזיתים שלוקחין מלח וקמח שעורים וקרטומי וקורין אותו בערבי קרט"ם והוא זרע כרכום מדברי כד בבד ולשין אותו במים והיו עושין אותו לרפואה · וזומא של צבעים מיא דחזרי והוא מים ששורין בהן המורסן ומשתמשים בו צבעי *)הלכא ועמילן של טבחים הוא שלוקחין חטים שלא בשלו כל צרכן ומיבשין אותן וטוחנין אותן ולשין אותן ועושין מהן סלת ומכסין בהן הקדרה כשיתקרב המאכל להתבשל בתוכה ותסיר ממנה זוהמת המאכל וריחו הרע · וקולן של סופרים עיסה יעשו אותה מדבקי הספרים מעפר הרחיים ידבקו בו מה שהם רוצים לדבק מניירותיהם· ושפולי נשים הוא קמחים יקחו אותן הנשים מן הדברים שיש להם כח למרק ורוחצות פניהם בהם ובשרן ויש בכללן קמח שעורים · ורבי אליעזר אומר אע"פ שיהיה אבק ואין בו מים גזירה שמא ישרו אותו האבק בשעת הרחיצה . ואין הלכה כרבי אליעזר אלא כמו שאמר זה הכלל כל מה שהוא מין דגן רוצה בו כל דבר שיהיה בו מין ממיני חמשת המינים עם המים עובר עליו בפסח אבל בלא מים או במי פירות אינו עובר ומותר לאוכלו כי העיקר אצלנו מי פירות אין מחמיצין ואמרו הרי אלו באזהרה רוצה לומר מי שיאכל אחד מאלו שיהיה בו תערובת דגן לפי שהעיקר אצלנו על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו וזה כשיהיה מן החמץ מעורב כזית בכדי אכילת פרס אז יתחייב האוכל זה התערובות מלקות אבל אם יש בשעור הדגן המעורב פחות מכזית אינו חייב על אכילתו מלקות אבל הוא אסור ואין הלכה כרבי אליעזר :

בצק שבסדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד כו' (דף מה ע"א) :

אמרם בטל במיעוטו כשהוא במקום חיזוק הכלי ודיבוק שבריו אבל כשאינו לחיזוק אפילו פחות מכזית חייב לבער . ואמרו חוצץ מבואר וענינו כי אם הוא מקפיד עליו ודעתו ליטלו אז הוא חוצץ וכשנטמאת העריבה והטבילה לא עלתה לה טבילה · וזה המאמר בעריבה שיש לה טהרה במקוה אבל כלי חרס אין לו טהרה במקוה אלא שבירה כמו שיתבאר במקומות הרבה · ובצק החרש הוא שיכו עליו ביד ולא ישמע לו קול ודומה כחרש לא ישיב כשקוראין אותו · וכאשר לא נודע אם נתחמץ או לא נשער אותו בזולתו או בזמן הידוע כי בזמן הזה תחמיץ העיסה ושיעורו כדי שיהלך אדם ברגליו הליכה בינונית מיל אחד והוא שיעור מן הזמן שהוא שני חומשי שעה משעות השוה :

כיצד מפרישין חלה בטומאה ביום טוב כו' (דף מו ע"א) :

כבר הודעתיך כי שריפת קדשים ביו"ט אסור וכשנטמאת העיסה חלה טמאה שיוציא ממנה דינה שתשרף ואמר רבי אליעזר שיאפה הבצק כולה ולא יוציאו ממנו חלה עד תשלום אפייתו ואז תטול חלה מן החלות ותקרא לה שם וזה מותר כאשר ביארנו במסכת חלה ומניחין אותה עד מוצאי יום טוב ושורפין · ובן בתירא אומר מוציאין אותה עיסה ומטילין אותה במים צונן ומניחין אותה שם עד שתשרף למוצאי יום טוב כי אסור לאפותה לפי שאין אופין ביום טוב אלא מה שהוא ראוי לאכילה · והלכה כרבי אליעזר :

רבן גמליאל אומר שלש נשים לשות באחת כו' (דף מח ע"ב) :

ר"ג סבר כי ג' נשים מתעסקות בבצק כולן בזמן אחד ואופות זו אחר זו ואף על פי שישאר הבצק של השלישית עד שיסיקו את התנור פעמים ויאפו בו שתי אפיות ואח"כ תאפה השלישית שאינו בא לידי חימוץ בזה השיעור מהזמן·וחכמים אין סוברים כך אבל אומרים כי כשתתחיל הראשונה באפיה (תשלים) [תתחיל] השניה לערוך והשלישית ללוש נמצא כשתשלים הראשונה באפיה (תתחיל) [תשלים] השניה בעריכה והשלישית בלישה ותתחיל השניה לאפות והשלישית בעריכה ותלוש הראשונה פעם שניה וכך עושין ולא יתמהמה הבצק בשום פנים ולא תגביה ממנו היד : ואמר ר"ע לר"ג לא כל הנשים ולא כל העצים ולא כל התנורים שוים כי יש תנור שמתחמם בשעה קלה ואחר בהפך וגם כן כשהם העצים יותר יבשים שולט בהם האש במהרה ומן הנשים יש מהם זריזות ויש מהם להיפך ואמרו שאין מניחין העיסה כל זה הזמן אלא א"כ מטילין [הידים] במים צוננין ומצננין העיסה בהם · ודע כי כל עת שהיד מתעסק בבצק אינו בא לידי חימוץ ואפילו יום א' שלם והלכה כחכמים :

שיאור ישרף והאוכלו פטור סידוק ישרף כו' (שם) :

כקרני חגבים פירושו שתסדק העיסה סדקים דקים כשיתחיל החמוץ להכנס בו ואפילו הם כקרני חגבים והלכה כחכמים :

י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל כו' (דף מט ע"א) :

והלכה כרבי אליעזר בר צדוק :

ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו כו' (שם) :

כל זה מבואר באר היטב :

וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר כו' (שם) :

ר"מ אומר כמו שטומאת אוכלין בכביצה רוצה לומר שאינה מטמאה עד שיהיה בה כביצה כאשר נבאר בפירוש רחב בראש מסכת טהרות כן לא יחזור אלא על כביצה · ורבי יהודה אומר כמו שהאוכל מבשר קדש ומן החמץ כזית לוקה כך יחזור אפילו על כזית ונתנו חכמים מדרגה בין בשר קדש ובין החמץ לפי שהוא חולין והלכה כחכמים :

פרק רביעי

מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים כו' (דף נ ע"א) :

לפי מה שאמרו נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם שהוא מורה כי כשהלך ממקום שאין עושין למקום שעושין אינו עושה התנה ואמר כי זה הדין לא שייך והעיקר אל ישנה אדם מפני המחלוקת ומה שהכריח לחייבו שלא לעשות במקום שעושין לפי שזה אינו נראה שנוי שיבא ממנו מחלוקת אבל השנוי הוא אם יעשה במקום שאין עושין או שיעשה דבר משונה ממעשיהם או ימחה בהם אבל הבטלה אין בה מחלוקת :

כיוצא בו המוליך פירות שביעית ממקום כו' (שם ע"ב) :

כבר נתבארו עקרי זה המאמר בפ' תשיעי ממסכת שביעית · ואין הלכה כרבי יהודה :

מקום שנהגו למכור בהמה דקה לעובד גלולים כו' (דף נג ע"א) :

אסור למכור בהמה גסה לעובד גלולים בין שהוא עובד גלולים או אינו עובד גלולים וטעם זה האיסור שמא ישכירנה או ישאילנה לו ויעבוד בה בשבת ולשון התורה (שמות כג) למען ינוח שורך וחמורך ושנית שמא ימכרנה לו ערב שבת ולא תיטב בעיניו ויחמר אותה בעליה הישראל כדי שתלך לפני הקונה והבהמה תלך לפניו מחמת קולו של ישראל שהיא מכרת אותו נמצא הישראל מחמר אחר בהמתו בשבת ולפיכך מותר לאדם שיתן בהמתו לסרסור שימכרנה לנכרי והוא שלא יהיה שם מצוי כי אלו הטעמים כולם נסתלקו כשבעל הבהמה לא יהיה מצוי כי הסרסור לא ישאיל ולא ישכיר לפי שאינה שלו והבהמה לא תכיר קול הסרסור שתלך מחמתו כמו שזכרנו . והתיר רבי יהודה למכור שבורת יד או רגל לפי שאינה ראויה למשא וזה אינו אמת כי אפשר לקשרה ולמשוך ברחים והקרנות להניעם והתיר בן בתירא למכור הסוס הידוע לנשיאת הכן והנשר ודומיהן מהחיות הציד כי הוא סובר החי נושא את עצמו בין אדם בין בהמה חיה ועוף ואלו העופות אינן משוי על הסוס . וחכמים אומרים כי האדם החי בלבד הוא שאינו משוי ונאמר בו החי נושא את עצמו · ואין הלכה כבן בתירא :

מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלין כו' (שם) :

האוסרים לאכול בשר צלי בלילי הפסח כדי שלא יחשוב הרואה שהוא כבש הפסח ויהיה כאוכל קדשים בחוץ :

מקום שנהגו להדליק את הנר בליל יום הכפורים כו' (שם ע"ב) :

עוד יתבאר במסכת כפורים כי יום הכפורים אסור בתשמיש המטה ויש אומרים שהדלקת הנר יביא אותו להסתכל באשתו ותשא חן בעיניו ויבוא לידי תשמיש ויש אומרים כי האורה יפרישו אותו מאשתו ואם לא תהיה שם אורה יבא לידי הרהור ויבעול :

מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין כו' (דף נד ע"ב) :

והכ"א ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים כו' (דף נה ע"א) :

ואין הלכה כרבי שמעון בן גמליאל · וחכמים אומרים ביהודה עושין מלאכה לפי מה שקדם

נהם

*) הגהות הגרי"ב בשאר דפוסים בא הלכה בכ׳ והוא שיבוש וצ"ל הלכה בכ׳ כמו שהוא לפנינו וכן הוא בתוי"ט ועי׳ ברש"י חולין דף כ"ח ע"א ד"ה ללכה נבע עור אדום :

לשם דבר כללי מקום שנהגו ומקום שלא נהגו הודיענו בשני המקומות ידועות באחד נהגו לעשות ובאחד לא נהגו :

רבי מאיר אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם לארבעה עשר כו' (שם) :
עוד יתבאר לך במסכת מועד[קטן] כי ההדיוט תופר וכמו כן היוצא מבית האסורין מספר ומכבס ולפיכך התירו חכמים אלו השלש מלאכות שיתחיל לעשותן בארבעה עשר אבל במקום שנהגו . ורבי מאיר אומר אפילו במקום שנהגו אין עושין מלאכה לכתחלה בשום פנים . ורבי יוסי אומר אף הרצענין לפי שהוא אומר שכן עולי רגלים מתקנין מנעליהן וסנדליהן לעלות לרגל בחולו של מועד . והלכה כחכמים :

מושיבין שובכין לתרנגולים בארבעה עשר כו' (שם ע"ב) :
אמרו תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה ר"ל בחולו של מועד אבל בארבעה עשר אין צריך לדבר בו מאחר שאמר מושיבין כ"ש מחזירין . וענין מושיבין הוא שתהיה תרנגולת שישבה על הביצים שלשה ימים שכבר התחילו הביצים להפסיד ואם מתה מביאים אחרת ומרבצין אותה על הביצים :

ששה דברים עשו אנשי יריחו כו' (שם) :
אלו הששה דברים לא שבחו אותם החכמים אלא השלשה מהם והם הראשונות לא מיחו בידם והשלשה הנזכרים באחרונה מיחו בידם . הראשונות הם שמרכיבין האילנות יום ארבעה עשר והוא שתולין יחור של דקל זכר על דקל נקבה וזה מפורסם אצל בעלי העבודה וזהו ענין אמרם מרכיבין דקלים . וכורכין את שמע הוא שהם לא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו בשעת קריאת שמע וקוצרין וגודשין מלפני העומר ענינו שמותר לקצור ולגדוש ולא חיישו דילמא אתי למיכל מיניה . והג' האחרונות שמיחו הן מתירין גמזיות של הקדש הוא שהם היו מתירין לאכול גדולי הקדש ואמרו כי לא נאסר אלא הפרי שנקדש בעצמו אבל מה שצומח לאח"כ בשדה הקדש שהוא מותר . ואוכלין מתחת הנשרים שהיו אוכלים מה שהיה נופל מן הפירות תחת האילן בשבת ובי"ט אע"פ שהיה ספק אצלם ולא היו יודעים אם מערב שבת נפלו והן מותרין או נפלו בשבת והן אסורין כאשר יתבאר במסכת יום טוב ונותנין פיאה לירק כבר קדם לך במסכת פאה כי מתנאי הדברים שהם חייבין בפאה שיהיה מכניסו לקיום והירקות אינן כן :

ששה דברים עשה חזקיהו המלך על שלשה כו' (דף נו ע"א) :
זאת ההלכה היא תוספתא אבל ראיתי לפרשה לפי שיש בה תועלת . ספר רפואות היה ספר שהיה ענינו להתרפאות בדברים שלא התירה תורה להתרפאות בהן כמו הדברים שחשבו בעלי הצורות והוא כי יש אנשים חכמים בחכמת הכוכבים ועל פיהם יעשו צורה לעתים ידועים ויועילו או יזיקו לדברים ידועים וזו הצורה נקראת בלשון יון טלס"ם ואומר כי הצורה שהיא נעשית כזו התכונה היא טובה לחולי פלוני וכיוצא בו מן הדברים המטעים ומחבר זה הספר לא חברו אלא על דרך החכמה בטבע המציאות לא על דרך שיעשה אדם פעולה ממה שנכתב באותו הספר וזה מותר . ועוד יתבאר לך כי יש דברים שמנע השם לעשותם והם מותרים ללמדם ולהבינם כי השם יתברך אמר לא תלמד לעשות ולמדנו בקבלה (סנהדרין דף סח) אבל אתה למד להבין ולהורות . וכאשר השחיתו בני אדם דרכם והיו מתרפאין באותן הדברים הסירן וגנזן . ואולי שהיה ספר והיה שם רפואה לסם המות והיה אומר סם המות פלוני מרקחין אותו כך ומשקין אותו כך ויארע ממנו מן המקרים כך וכך ורפואתו בדבר פלוני וכשיהיה רואה הרופא אותן המקרים היה יודע כי אותו הסם ישקוהו והיה נותן לו אותה הרפואה להיות כנגד הסם ולהציל ממות וכאשר השחיתו בני אדם דרכם והיו ממיתים באותם הסמים הסיר הספרים וגנזן ואני הרביתי לך דברי בזה הענין לפי ששמעתי וכן פרשו לי הענין כי שלמה חבר ספר רפואות כשיחלה שום אדם או יקרנו שום חולי מן החולים היה מתכוין לאותו הספר והיה עושה כמ"ש בספר והיה מתרפא וכאשר ראה חזקיה כי בני אדם לא היו סומכין על הש"י הסיר אותו וגנזו . ואתה שמע הפסד זה המאמר ומה שיש בו מן השגיונות ואיך יחסו לחזקיהו מן האולת מה שאין ראוי ליחס כמותו לרעועי ההמון וכמו כן לסיעתו שהודו לו ולפי דעתם הקל והמשובש האדם כשירעב וילך אל הלחם ויאכל ממנו בלי ספק שיבריא מאותו חולי החזק חולי הרעב א"כ כבר נואש ולא ישען באלהיו נאמר להם הוי השוטים כאשר נודה לשם בעת האכילה שהמציא לי מה שישביע אותי ויסיר רעבתנותי ואחיה ואתקיים כן אודה לו שהמציא לי רפואה ירפא חליי כשאתרפא ממנו ולא הייתי צריך להקשות על זה הענין הגרוע לולא שהיה מפורסם ועוד יתבאר כי מותר לעבר השנה בכל אדר ולעשות אותה השנה שני אדרים ומן העקרים אצלנו אדר הסמוך לניסן לעולם חסר כיון שנסמך על החשבון ואם הם שני אדרים יהיה הראשון שלשים יום ובא חזקיהו ביום שלשים ועבר את השנה ועשה את החודש הנכנס אדר השני ואילו לא היה מעבר אותה השנה היה יום שלשים של אדר יום ראשון של ניסן כאשר בארנו והוא עבר את השנה ביום שהיה ראוי להיות ראשון של ניסן וזה אינו מותר כי העיקר אצלנו אין מעברין את השנה בשלשים של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן והוא לא ראה בזה הדיוק רוצה לומר הואיל וראוי לקובעו ניסן :

פרק חמישי

תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב כו' (דף נח ע"א) :
והעיקר אצלנו כי תמיד של שחר לא יקדים אותו שום קרבן ותמיד של בין הערבים לא תאחר אחריו קרבן בשום פנים אם לא קרבן פסח ותחלת שעת הקרבת תמיד של בין הערבים מחצי השעה השביעית עד סוף היום והוא השעה שיתחיל הצל שיארך בו ויראה לכולם ארכו ובכל הימים שהיו שם קרבנות רבות יתאחרו שתי שעות אחר תחלת השעה לפי שלא נוכל להקריב אחריו דבר כאשר נתננו העיקר וערבי פסחים שמותר להקריב פסח אחר התמיד נשחט שעה אחת אחר העת בלבד וכשיחול ערב פסח יום ו' נשחט בתחלת שעתו כדי להרחיב העת לצלותו לפי שאי אפשר לצלותו בלילי שבת :

הפסח ששחטו שלא לשמו כו' (דף נט ע"ב) :
עוד יתבאר לך בתחלת זבחים כי המחשבה פוסלת בקדשים בארבע עבודות בשחיטה וקבלת הדם ובהולכתו למזבח ובזריקתו על גבי המזבח אמרו כשיפסיד מחשבתו בשעה שמתעסק בעבודה מאלו העבודות שזכרנו נפסל הזבח כאשר התבאר לשם ובפרט הפסח וחטאת כאשר נפרש בתחלת זבחים ואמרו בירושלמי מנין שאין שוחטין את הפסח אלא לשמו שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה' :

שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלים כו' (דף סא ע"א) :
שלא לאוכליו שם חולה וזקן וקטן שאין יכולין לאכול כזית בשר מפורש הוא בתורה כי הפסח אינו נשחט אלא לאנשים ידועים והוא אומרו הש"י תכוסו על השה ואינו נשחט אלא למי שיכול לאכול ממנו שנאמר איש לפי אכלו ואין אוכל ממנו ערל שנאמר וכל ערל לא יאכל בו ואינו נשחט אלא לטהור שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש וגו' . מה שחייב להיותו פסול כששחטו לשמו ושלא לשמו וכשר כששחטו לאוכליו ושלא לאוכליו כי לשמו ושלא לשמו היה הפסול בעצם הזבח ולאוכליו ושלא לאוכליו ההפסד חוץ ממנו ושנית כי לאוכליו ושלא לאוכליו אתה יכול להפריש הפסולין מן הכשרים ושלישית כי לשמו ושלא לשמו נוהג בכל הקדשים וזאת היא מיוחדת בפסח . ממרס בדמו פירושו ממשמש בו ומניעו כדי שלא יקרוש :

השוחט את הפסח על החמץ כו' (דף סג ע"א) :
מה שאמר השם יתברך לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא ילין לבוקר זבח חג הפסח חכמים אומרים כי אמרו זבחי רוצה בו קרבן וזה פסח כי כשיהיה החמץ ברשות השוחט או הזורק את הדם או המקטיר או אחד מבני חבורה אע"פ שיהיה אותו החמץ חוץ לעזרה שהוא לוקה ולא יפסיד הזבח . ורבי יהודה אומר זבחי המיוחד לי רוצה בו קרבן תמיד ולפיכך מי ששחט התמיד על החמץ ר"ל שהוא מקריב אותו בעוד החמץ קיים אצלנו שהוא עובר בלא תעשה ור"ש אומר כי דבר הש"י זבחי זבחי ב' פעמים ר"ל כי באותה שעה שיהיה חייב כששחט [פסח] על חמץ יהיה פטור אם שחט שאר זבחים על החמץ ולפיכך אר"ש כי מי ששחט הפסח ביום ארבעה עשר לשמו על החמץ חייב מלקות ושאר זבחים יום י"ד על החמץ פטור ובשעה שיהיה חייב אם שחט שאר זבחים על החמץ יהיה פטור אם זבח קרבן פסח על החמץ ולפיכך אמר ובמועד לשמו פטור לפי שאז הוא פסול ואינו קרבן פסח ובתנאי שיהיה נדחה לפסח שני שהיה אפשר להקריב זה הכבש פסח ושלא לשמו חייב לפי שהוא כשאר הקרבנות והוא יאסר הקרבת איזה קרבן שיהיה על החמץ וחייב עליו מלקות כאשר בארנו דעתו ולפיכך חייב ואין הפרש באמרו במועד או בשאר ימות [הפסח] ומה שחייב שיהיה לדעת ר"ש כששחט כל הקרבנות על החמץ בשאר ימות [הפסח] בין לשמן בין שלא לשמן חייב חוץ מן החטאת ששחטה שלא לשמה וכמו שהעיקר אצלנו והוא אמרם בתחלת כל הזבחים שנשחטו שלא לשמן אע"פ שלא עלו לבעלים לשם חובה כשרים חוץ מן הפסח ומן החטאת הפסח בזמנו והחטאת בכל זמן והלכה כחכמים :

הפסח נשחט בשלש כיתות כו' (דף סד ע"א) : זה מבואר :

שחט ישראל וקבל הכהן נותנו לחבירו כו' (שם) :
היו נערכין שורות להתפאר והבזך כלי עגול כזו הצורה ○ תרגום קערותיו בזיכוהי ויקרש פירושו ויקפא מגזרת קפאו תהומות והודיעך בזו המשנה ענינים רבים מהם מה שאמר שחט ישראל להודיעך כי שחיטה כשרה בזרים . ואמר וקבל הכהן לפי שמקבלה ואילך מצות כהונה . ואמר נתנו לחבירו וחבירו לחבירו להודיעך כי כל מה שתוכל לעשות מצוה באנשים רבים הרי זה משובח ברב עם הדרת מלך . ואמרו מקבל את המלא ומחזיר את הריקן להודיעך הזריזות והחריצות של המצוה כי לא היה מחזיר את המזרק עד שהיה לוקח את השני והשם אמר אל יסוד מזבח העולה לימד על העולה שטעונה יסוד ונאמר בעולה זריקה וזרקו את הדם על המזבח ונאמר בפסח זריקה שהרי נאמר בבכור ואת דמם תזרוק על המזבח ולא אמר ואת דמו ובא בקבלה כי זה הפסוק הוא בבכור ובפסח ומעשר בהמה שכולן טעונין זריקה אחת כנגד היסוד וכמו שהעולה טעונה יסוד כך זה טעונה יסוד וכשאבאר לך צורת המזבח במקומו במסכת מדות יתבאר לך כי פאת המזרח לא היה בו יסוד ועוד יתבאר שם היסוד :

יצתה כת ראשונה נכנסה כת שניה כו' (שם) : זה מבואר :

כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת כו' (שם) :
לפי שאמר כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת פירש כי זה היה שלא ברצון חכמים ואילו היה ברצון חכמים היה בין מעשהו בחול ומעשהו בשבת הפרש והיא רחיצת העזרה כי לא היו רוצים אותה בשבת . ואין הלכה כרבי יהודה :

כיצד תולין ומפשיטין אונקליות של ברזל כו' (שם) :
אונקליות ידוע והוא ברזל עקום שתולין בה הבהמה להפשיטה ובלשון עברי מזלג מזלגות מקלות דקים חלקים ידוע ג"כ כלומר משופין . ור"א אינו מתיר טלטול אותן המקלות וחכ"א אין שבות במקדש . ואין הלכה כר' אליעזר :

קרעו והוציא אימוריו נתנן במגים כו' (שם) :
אימורין נקראין *הנתחים הנשרפים מן הקרבן על גבי המזבח והם מקרבן פסח האליה הדבקה בעצם העצה והחלב המכסה את הקרב והכליות וחלביהן ויותרת הכבד עמהם ומגים כלי שהיו נושאים בו החלבים וכל האימורים למזבח תרגום כף אחת מגיסא חדא ואמרו חסיכה יצאו וצלו את פסחיהן כך היו עושין כשהיה יום י"ד יום שבת שלא היו יכולים להוליכו ולא לצלותו אלא למוצאי שבת אבל בשאר הימים כשהיה נגמר הקרבה היו יוצאים ומוליכים אותו לצלותו :

פרק ששי

אלו דברים בפסח דוחין את השבת כו' (דף סה ע"ב) :
אמר הש"י בקרבן תמיד במועדו וכמו שהיה תמיד קרב בשבת כמו שכתב בפ' על עולת התמיד יעשה ונסכו כמו כן קרבן פסח היה קרב בשבת . ומחוי קרביו פירוש שיוציאו ממנו הרעי . ומה שאסר חתיכת יבלתו הוא שיחתוך אותה בכלי אם יש שם יבלת אבל ביד מותר לחתכה בשבת כאשר נתבאר בסוף עירובין הרכבתו והבאתו הוא מלאכה לפי שהוא משאוי לדעת חכמים אבל לדעת בן בתירא אינו משוי כאשר נתבאר מדעתו בפרק הרביעי מזו המסכתא והבאתו מחוץ לתחום ג"כ אסור מדאורייתא אצל ר"ע שהוא סובר איסור תחומין דאורייתא ור"א סובר איסור תחומין דרבנן והחי נושא את עצמו ואפילו בהמה כבן בתירא ולפיכך היו אלו הדברים לפי סברתו כולן משום שבות בלבד :

אמר רבי אליעזר והלא דין הוא מה אם שחיטה שהיא כו' (שם) :
רבי יהושע סובר שמחת י"ט מצוה [מ"מ] מבטל שמחת י"ט כשיהיה באותה שמחה דבר שיהיה אסור משום שבות כגון הניגון בתופים ובמחולות ובכנורות ובנבלים שכל זה אסור בי"ט אע"פ שהיא מצוה אצלנו ולפיכך היה נכון אצלו להשיב ולומר י"ט יוכיח ורצה באמרו הזיה הזאת מי חטאת המחויבת לטמא מת בשלישי ובשביעי כי כשיחול שלישי או שביעי שלו בשבת אין מזין עליו וכמו כן אם יחול שביעי שלו יום שלשה עשר והיה יום שבת אין מזין עליו וישאר טמא ולא יקריב קרבן פסח ורבי אליעזר סובר שמזין עליו בשבת כדי שלא יבטל עליו קרבן פסח כי אם ישאר למחרתו שהוא יום י"ד והוזה עליו וטבל אסור להקריב פסח כמו שיתבאר . והלכה כרבי עקיבא :

אימתי מביא חגיגה עמו כו' (דף סט ע"ב) :
חגיגת יום ארבעה עשר היא רשות ולא חובה ולפיכך אם היה ארבעה עשר יום שבת או אם יהיה יום חול ויהיו הפסחים רבים או יהיה אותו הפסח בא בטומאה כאשר יתבאר בפרק שלאחר זה אין מביאין חגיגה עם הפסח יום י"ד :

חגיגה היתה באה מן הצאן מן הבקר כו' (שם) :
יודיעך בזו ההלכה כי חגיגת ארבעה עשר אע"פ שהיא רשות ואינו יוצא בה משום חגיגה דינה ודין חגיגה שוה ואין ביניהם הפרש לא במין הקרבן ולא בזמן האכילה ועוד יתבארו הדינים המחויבים בחגיגה במסכת חגיגה :

הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת חייב כו' (דף עא ע"ב) :
מה שאמר ר' יהושע אם אמרת בפסח ששינוהו לדבר האסור רוצה בו שהוא כששחטו לשם שלמים וכיוצא בהן בשבת . וידוע כי השלמים ושאר קרבנות יחיד אסור להקריבן בשבת וכששחט שלמים וזולתה בשבת לשם פסח כבר שינה שמו לדבר מותר כי הפסח מותר להקריבו באותה שבת . ומאמר ר' אליעזר אימורי צבור יוכיחו ענינו התמידין והמוספין שמותר להקריבן בשבת לשמן אבל מי ששחט פסח בי"ד שחל להיות בשבת לשם תמיד או לשם מוסף חייב חטאת אע"פ ששינהו לדבר המותר ולא חלק ר' יהושע בזה כאשר בארנו הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת חייב עליו חטאת ולא חלק ר' יהושע בזה ופירש קצבה דבר קצוב כי התמידים והמוספין שהן קרבנות צבור אין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהם ולפי שהם ידועים במנין ואין רשות לכל אדם להקריבן יהיה השוחט לשמן חייב והלכה כר' יהושע :

שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלין כו' (שם) :
כבר בארנו בפרק חמישי כי פסח ששחטו לכשרים ולפסולים כשר לפיכך כששחטו בשבת למולים ולערלים פטור אבל כששחטו בשבת לפסולים שהפסח פסול בשוגג הוא חייב חטאת במזיד חייב סקילה וכמו כן כשנמצא בעל מום לפי שהיה לו לבקרו ואח"כ ישחטנו בשבת וכמו כן כשנמצא בו טריפה גלויה כמו נקובת הראש והתוך הרגלים וכיוצא בהן אבל אם היתה טריפה נסתרת ולא נודע עד לאחר שחיטה כמו נקובת הלב והריאה וכיוצא בהן פטור . וענין אמרו פטור בכל זה המאמר ר"ל שהוא פטור מהבאת חטאת :

פרק שביעי

כיצד צולין את הפסח מביאין שפוד כו' (דף עד ע"א) :
מה שבחרו עץ של רימון הוא לפי שאין יוצאין ממנו מים כשיחם כדי שלא יהא בשל מבושל במים והלכה כרבי עקיבא :

אין

אין צולין את הפסח לא על השפוד כו' (שם) :

נגע בחרסו של תנור יקלף את מקומו כו' (דף עה ע"ב) :

אסור לצלות בשפוד של ברזל לפי שהוא מתחמם וצולה הבשר ואנו צריכים לצלותו בחמימות האש בלי אמצעי כמו שאמר הש"י צלי אש ולא צלי דבר אחר ולזאת המשנה שעורו הוא כך ולא באסכלא ואם אסכלא מנוקבת היא כשירה א"ר צדוק וכו' וכן כשיזוב מלחלוחיתו על הסולת כאשר זכר יסיר אותו הסולת כי אסור לאכול ממנו אלא מה שנשאר בעצמותו [קשה]אבל מה שיזוב ממנו הרי הוא כמרק · והלכה כרבי צדוק :

סכו בשמן תרומה אם חבורת כהנים יאכלו כו' (שם) :

כבר קדם לך כי מותר לסוך הפסח במשקין ובמי פירות וההלכה כולה מפורשת :

חמשה דברים באין בטומאה כו' (דף עו ע"ב):

אמר השם ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ונתן בהם הדין שידחו מפסח ראשון לפסח שני והקבלה כי זה הוא לפי שהן מועטין אבל אם היו הקהל כולם טמאין או רובם יקריבו הפסח והם טמאים וכן אמרו יחידים נדחים לפסח שני ואין צבור נדחה לפסח שני וכמו כן כל קרבנות צבור כולם מקריבין אותן בטומאה כשנטמאו רובן לפי שאנו למדין מן הפסח לכולן כי אמר הש"י בפסח במועדו ואמר בקרבנות צבור כולם אלה תעשו לה' במועדיכם ונתן לכולם מועד וכמו כן כל מה שיש לו זמן קבוע יבא בטומאה כשנטמא רוב הקהל או רוב הכהנים כאשר יתבאר ואלו החמשה שמנה הם מדברים הנאכלים מקרבנות צבור והנותר ישרף וכמו כן שעירי מועדים דינם ודין שעירי ראשי חדשים אחד לפי שהם כולם חטאת הצבור . ואמרו חמשה ולא אמר אלו הדברים באין בטומאה למעוטי חגיגת חמשה עשר שעניינה נפרש עוד כי אע"פ שהיא כקרבן צבור כמו שאינה קרבה בשבת כמו שבארנו כך אינה קרבה בטומאה :

נטמא הבשר והחלב קיים אינו זורק כו' (דף עח ע"ב) :

סבר ידעת כי קרבן פסח לא בא אלא לאכילה ולפיכך אם נטמא הבשר אינו זורק את הדם כי לא נסמוך אלא על אכילת בשר :

נטמא הקהל או רובו או שהיו הכהנים כו' (דף עט ע"א) :

דע זה העיקר וזכרהו והבינהו כי טומאת מת בלבד היא שתדחה בצבור ויקריבו בטומאה וכשהוא יחיד ידחה לפסח שני כמו שאמר הכתוב ואפילו היה יום שביעי שלו יום ארבעה עשר ידחו טמאים וזאת היתה השאלה ששאלו עליה למשה רבינו לפי שבא שביעי שלהם יום ארבעה עשר אמרו הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואנו נהיה טהורים בלילה וראוין לאכילה יזרק הדם עלינו היום ולאיזה דבר נמנע והוא אמרם למה נגרע כי הטעם ברור לפי שהיו טמאים והכתוב רמז לזה באומרו ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא באותו היום בלבד היו נמנעים וזה הדין הוא בטומאת מת בלבד כמו שנתננו העיקר אבל טומאת שרץ לא אלא שמקריב טמא שרץ אפילו יחיד ולערב כשיטהר יאכל פסחו בטהרה ונתבאר זה העיקר בפרק השני מתלמוד מסכת זבחים :

הפסח שנזרק דמו ואח"ב נודע שהוא כו' (דף פ ע"ב) :

ואח"כ נודע שהוא טמא ר"ל הדם שנטמא ועוד יתבאר זה בסוף עדיות כי דם קדשים אינו נטמא וכי זה הדבר כולו הנמצא בטומאת הדם היא משנה ראשונה וטומאת הגוף שנטמא הכהן המקריב אותו · וטומאת התהום הוא טומאת מת נסתר ולא יודע לעולם כאלו היה בתהום ולפיכך הציץ היה מרצה לפי שא"א בה ידיעה לעולם כי אין בעולם אדם שיודע כי באותו מקום מת או קבר ונקוה שידענו וידע שנטמא ויטהר א"כ כל קרבן שיקרב והוא טמא בקבר התהום כשר והציץ מרצה עליו והיות הציץ כפרה על הפסול הנולד ההווה בקדשים הוא לשון התורה אמר הש"י והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים וגו' ואמרו בברייתא בטומאת התהום איזה היא טומאת התהום כל שלא הכיר בה אחד בסוף העולם הכיר בה אחד בסוף העולם אינה טומאת התהום · ואני עשיתי לך דמיון בקבר התהום לפי שהעיקר אצלנו לא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד :

נטמא שלם או רובו שורפין אותו לפני הבירה כו' (דף פא ע"ב) :

הכוונה הוא שישרפו אותו בפני המקדש לביישן כדי שישמרו להבא ולא יבואו לידי טומאה וצוו אותם לשורפם מעצי המערכה כדי שלא לבייש מי שאין לו :

הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד כו' (דף פב ע"א) :

אמר שיצא ענינו שיצא מן הבית שנאכל בו · ותעובר צורתו הוא שישאר עד שיתעפש ויפסיד כי העיקר אצלנו כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתו ותשרף ולא חלק רבי יוחנן בן ברוקא אלא כשנטמאו הבעלים או מתו קודם זריקת הדם לפי שהוא ידמה אותו לפסולו בגופו · ואין הלכה כרבי יוחנן בן ברוקא :

העצמות והגידין והנותר ישרפו בששה עשר כו' (דף פג ע"א) :

גידין הן הגידין שהם אסורים באכילה ושריפתן מצות עשה כמו שצוה השם בו והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו וי"ט עשה ולא תעשה כמו שנאמר בו שבתון וזו מצות עשה והעיקר אצלנו אין עשה דוחה לא תעשה ועשה · ומאמר השם עד בקר רוצה בו כי מה שישאר ממנו למחרתו שישרף ר"ל מחרת י"ט :

כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך כו' :

השובר את העצם בפסח הטהור הרי זה לוקה כו' (דף פד ע"א) :

ראשי כנפים הם אותם הגידים הקשין שהם סביבות הפרקים באדם ובבהמה ובעוף ונקשרין אותן הפרקים באותן הגידין · והסחוסים מיני עצמות רכים כאותן שבראש הכתף וטעם לוקה ואינו לוקה עוד יתבאר בסוף מכות :

אבר שיצא מקצתו חותך עד שמגיע לעצם כו' (דף פה ע"ב) :

קדשי הקדשים אינן נאכלין אלא בעזרה בלבד וקדשים קלים בכל העיר והפסח בחבורתו בלבד כי השם צוה בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית · ואלו הגדרים שנתן מקצתן כלפנים ומקצתן כלחוץ כוללים השלשה פרקים ר"ל העזרה והמדינה וחבורת פסח והשם אמר ובשר בשדה טרפה וקבלנו כי ענין זה הכתוב שכל בשר שיצא חוץ למחיצתו שהיא בשדה והיא טרפה וכאילו אמר ובשר שיצא לשדה טרפה היא ולפיכך כשיוציא אדם מבשר קדשי הקדשים חוץ לעזרה או כלום מבשר קדשים קלים חוץ לירושלים או כלום מבשר הפסח חוץ לבית נאסר אותו הבשר שיצא והוא אסור באכילה ושיצא מקצת האבר מן הפסח אי אפשר לחתוך העצם ממקום היוצא מפני שמנענו הכתוב ועצם לא תשברו בו ומפני זה חותכין הבשר היוצא מזה העצם וקולף הנשאר מן הבשר הפנימי ואוכלו ומגלה הפרק ומשליך העצם כולו שלם ומה שעליו מן הבשר מה שיצא ממנו חוץ אבל בקדשים כשיצא קצת האבר חותכין אותו כל מה שיצא מן הבשר והעצם · וקופיץ הוא סכין גדול · ואגף מקום הדלתות כשסוגרין אותן הדלתות נבדל החיצון מן הפנימי :

שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד כו' (דף פו ע"א) :

הכלה מתביישת מן החבורה ולפיכך התירו לה להחזיר פניה מן החבורה ותאכל מה שלא התירו לשמש לעשות כן :

פרק שמיני

האשה בזמן שהיא בבית בעלה שחט עליה כו' (דף פז ע"א) :

רגל ראשון פירוש הרגל הראשון מזמן נשואיה · ואמרו לא יאכל משל שניהן כשיש ביניהם קפידא על זה השעור אבל כשהן מתרצין זה לזה רצה משל זה אוכל רצה משל זה אוכל · ואמרו לא יאכל משל רבו וכמו כן לא יאכל משל עצמו לפי כי עוד יתבאר לך כי הוא לא יניח עבד חציו בן חורין וחציו עבד ולפיכך לא יאכל ממנו בשום פנים עד שיעשה בן חורין ומה שאמר בכאן לא יאכל משל רבו שירצה ממנו שהוא אוכל משל עצמו וזהו דעת האומר מניחין אדם חציו עבד וחציו בן חורין וזה הדין כולו בנוי על העיקר שבא אצלנו והוא מאמר הברייתא שוחט אדם על יד בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתן ובין שלא מדעתן :

האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח כו' (דף פח ע"ב) :

כשאמר לו רבו לא ושחוט עלי את הפסח סתם אף על פי שיהיה מנהג העולם טלה ושחט לו גדי או גדי ושחט לו טלה הרי זה יאכל וזהו מה שרצה להשמיענו שלא נחוש למנהג והעיקר אצלנו אין נמנין על שני פסחים וזה שהתרנו בכאן ואמרנו יאכל מן הראשון הוא מיוחד למלך ולמלכה בלבד כשאמרו לעבדיהם לאו ושחטו עלינו את הפסח ושחטו שני פסחים וזה לחסרון דעת העבדים ומיעוט התעסקם במצות אבל שאר בני אדם אין אוכלין לא מן הראשון ולא מן השני וזה הדין שזכר באמרו שכח מה שאמר לו רבו אינו מתקיים אלא כשאמר לו הרועה של רבו קח טלה וגדי ושחוט אותם כדי שתתכוין דעת רבך ואני הקנתי לך האחד בתנאי שלא יהיה לרבך רשות בו אבל אם לא היה כן לא יתקיים מזה הדין דבר כי העיקר אצלנו מה שקנה עבד קנה רבו א"כ אמרו שלי לא יתקיים אלא על הדרך שביארנו ולא יהיו פטורין מלעשות פסח שני אלא כששכח רבו מה אמר לו אחר שנזרק הדם לפי שהפסח אחר זריקת הדם ראוי לאכילה אבל קודם זריקת הדם חייבים בפסח שני :

האומר לבניו הריני שוחט את הפסח כו' :

לעולם נמנין עליו עד שיהא בו כזית לכל כו' (דף פט ע"א) :

אמר להם על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים כדי לזרזם על המצות ושישתדלו לעלות לירושלים אבל לענין הפסח כבר נמנו עמו בלי ספק ולפיכך כשנכנס הגדול זכה וזיכה אחיו עמו לפי שהן מנויין על הפסח כולן רבי שמעון סבר שנמנין על הפסח עד שישחט ומושכין את ידיהם אחר שנשחט קודם שיזרק הדם ואין הלכה כרבי שמעון :

הממנה עמו אחרים בחלקו רשאין כו' : (שם ע"ב) זה מבואר :

זב שראה שתי ראיות שוחטין עליו בשביעי כו' (דף צ ע"א) :

זו המשנה היא צריכה לעקרים אני אבארם לך והם כי כשראה הזב שתי ראיות נטמא וסופר ז' ימים בלא ראיה וטובל בז' ואם ראה ג' ראיות מביא קרבן בח' ואחר יאכל בקדשים לפי שהוא מחוסר כפורים ומחוסר כפורים אינו אוכל בקדשים אמר הש"י כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא זכר בכאן מלת זיבות ב' פעמים ואמר טמא ואמר עוד וזאת תהיה טומאתו בזובו וזכר מלת זיבות ג' פעמים ואמר טומאתו ובאה הקבלה מנה הכתוב שתים וקראו טמא ג' וקראו טמא הא כיצד שתים לראיה ושלש לקרבן ופירוש דיני הראיה יתבארו במקומו ואין לנו צורך בכאן להאריך בם וכמו כן האשה כשראתה דם בלא עת נדתה ג' ימים רצופים הרי היא זבה וסופרת שבעה ימים בלא ראיה ותביא קרבן בשמיני כמו הזב ואחר תאכל בקדשים לערב ואמר הש"י ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה וגו' ומקבלה ימים שנים רבים שלשה וכשתראה יום א' תמתין עד למחרת אם לא ראתה דבר טובלת *)בשלישי ואוכלת בקדשים לערב ואם ראתה בשלישי הרי היא זבה גמורה והיא תקרא באלו הימים השלשה שומרת יום כנגד יום ואחר שתדע אלו העיקרים תדע זאת ההלכה כולה וזה הדין הולך על העיקר שהזכרתיך בפרק שלפני זה והוא כי מי שאינו ראוי לאכילת הפסח יום ארבעה עשר אבל יהיה ראוי לערב שוחטים עליו ובתנאי אם טבל כבר שלא יהיה מחוסר אלא הערב שמש ויהיה גם כן כשנתן קרבנותיו לבית דין אם היה מחוסר כפורים ואז ישחט עליו ואע"פ שאותו היום אינו ראוי אלא בטומאת מת בלבד כאשר בארתי לך שם :

האונן והמפקח את הגל וכן מי וכו' (דף צא ע"א) :

אונן אינו אוכל בקדשים שנאמר ולא אכלתי באוני ממנו והאדם שמת לו אחד מקרוביו שחייב להתאבל עליו יום המיתה נקרא אונן מדאורייתא וכל זמן שהמת על פני האדמה ר"ל שלא נקבר נקרא אונן וכמו כן יום הקבורה הוא אונן אבל מדרבנן ולא נחוש לאנינות דרבנן לענין פסח · וכן אמרו אין אנינות אלא יום המיתה בלבד וזה לענין אכילת פסח ומפקח בגל הוא התופס בגל ומחפש שם מת להוציאו אין שוחטין עליו לפי שאין אנו יודעים מה שיארע לו כי אפשר שימצא באותו הגל מת ויטמא ולא יהיה מותר לאכול הפסח ששחטו עליו בני חבורתו שיאכלנו ואולי שלא ימצא שם מת ויאכל ואמרו וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים בשני תנאין האחד שהיה בבית האסורים של עובדי כוכבים שהכתוב העיד עליהם אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר אבל אם היה בבית האסורים של ישראל אם הבטיחוהו ודאי יוציאוהו שארית ישראל לא יעשו עולה והשני שיהיה בבית האסורים חוץ לחומה אבל אם הוא תוך ירושלים מוליכין את הפסח לבית האסורין ואוכלו לשם ודע כי האונן הותר לו לאכול פסחו לערב כמו שיתבאר לקמן · ומה שאמר אין שוחטין עליו לכתחלה נחוש שמא לא יאכל דבר לגודל אבילותו ואנחנו שחטנו עליו והשבנו על אכילתו ויותר הבשר וישרף ולפיכך אמר ועל כולן אין שוחטין עליהם בפני עצמן ר"ל כי אנו לא נשחוט פסח לחבורה של אוננין או חולים או זקנים או מפקחין את הגל ואחר כך ביאר טעם זה ואומר אולי תחשוב כי זה הוא לפי שאינם ראויין לעשות פסח אינו כן כי ראויין הם אבל אסור זה כדי שלא יביאו את הפסח לידי פסול והם לא יאכלוהו ויבא לידי שריפה וכן המפקח בגל שמא ימצא מת אחר שחיטת הפסח ויטמא וישרף · וכאשר הודיענו שהם ראויים אמר לפיכך אם אירע בהם פסול ר"ל אם שחטו פסח ונזרק עליהם הדם ואע"פ שלכתחלה אין ראוי לשחוט עליהם ואחר כך אירע פסול באלו האוננים או החולים או הזקנים ונטמאו במת שאינם יכולים לאוכלו בלילה פטורין הן מלעשות פסח שני לפי שהם שחטוהו והם ראויין לעשות פסח אלא מפקח בגל בלבד לפי שכשנשחט עליו הפסח והוא ראוי כאשר זכרנו ואחר כך מצא המת באותו הגל צריך פסח שני לפי שהיה טמא בשעת שחיטה כשהיה מחפש בגל וזה בתנאי שיהיה הגל עגול כשנמצא מת תחתיו נדע ידיעה אמתית כי כל מה שהיה על גב אותו הגל טמא לפי שהוא היה על גבי המת אבל כשיהיה המקום שהוא חופר מקום ארוך ומצא תחתיו מת הרי פטור מלעשות פסח שני שאנחנו נאמר טהור היה בשעת שחיטה ואפשר שלא היה על מקום המת בכוון וגל עגול הוא שיהיה כמו עגול העומד כזו הצורה :

אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי רבי יהודה כו' (שם) :

זה מבואר ורוצה באומרו נשים ועבדים משום תפלות וקטנים ועבדים משום פריצותא אבל כל מין ומין לעצמו הרי הוא מותר נשים לעצמן עבדים לעצמן · והלכה כר' יוסי :

אונן טובל ואוכל את פסחו לערב כו' (שם ע"ב) :

מה שחייב שנתיר לו אכילת הפסח לבדו ולא שאר קדשים לפי שאנינות לילה מדרבנן לשון התורה ביום המות בלבד הוא והוא מה שאמר אהרן ביום מות נדב ואביהוא ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' ולפי שאכילת פסח בכרת התרנו אכילתו בעת אנינות דרבנן אבל אכילת קדשים שהיא מצות עשה בלבד לא התירוהו וחייבנו לאונן טבילה כדי שתראה הפשטתו מאותה המחשבה והסרת אבילותו וזה הוא ראוי כשמת לו מת אחר חצות יום ארבעה עשר שהוא מחויב קרבן פסח ונתחייב בו קודם שיחול האנינות אבל אם מת לו מת קודם חצות שהוא אונן קודם שיחול שעת חיוב הקרבן ידחה לפסח שני ואין מקריבין עליו והוא אונן לפי שאינו ראוי מפני אנינותו · והמלקט עצמות ענינו כשמלקטין אותם לו אחרים לפי שהוא מין אנינות . ולא חלקו ב"ש וב"ה אלא בגר בלבד לפי שנאמר שמא לשנה הבאה יהיה טמא נפש ויאמר כמו שטהרתי בשנה שעברה ואכלתי פסח לערב כמו כן עכשיו אטבול ואוכל פסחי אבל ערל ישראל טובל ואוכל פסחו לערב :

פרק תשיעי

מי שהיה טמא או בדרך רחוקה כו' (דף צג ע"ב) :

כשהיה טמא או בדרך רחוקה בפסח ראשון ולא עשה את השני אינו חייב כרת לפי שנפטר

מפסח

*) נאמר הכן הטמה ואוכלת בקדשים לערב ואם ראתה ג"כ בשני תשמור ותמתין עד למחר וטובלת :

מפסח ראשון שנאמר בו לשון כרת ונדחה לפסח שני שלא נאמר בו לשון כרת וכששגג או אנס בפסח ראשון ולא עשה את השני חייב כרת כי לשון התורה כל מי שלא היה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה פסח כלל חייב כרת והוא אמרו ית' והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וגו' וזה ענין אמרם בכאן אלו פטורין מן הכרת ואלו חייבין :

איזו היא דרך רחוקה מן המודיעים ולחוץ כו' (דף צג ע"ב) :

מודיעים מקום בינו ובין ירושלים ט"ו מיל והוא מהלך שילך אדם הליכה בינונית ברגליו מעת הנץ החמה עד בין הערבים ואם היה יום ארבעה עשר חוץ למודיעים הוא בדרך רחוקה. ורבי אליעזר אומר אפילו היה תוך ירושלים ואלא או נשתבש הלוכו ולא יכול להכנס בעזרה בשעת הקרבן אלא שהיה בסוף השעה כשהגיע לאסקופת העזרה דינו כדין מי שהיה בדרך רחוקה ורבי עקיבא אומר כי מאחר שהיה לפנים מן המודיעים ולא יכול להגיע שדינו כדין אנוס. והלכה כר"ע :

מה בין פסח ראשון לשני כו' (דף צה ע"א) :

אמר השם בפסח שני ככל חקת הפסח יעשו אותו אילו לא היה מוסיף על זה הכתוב דבר היה אדם חייב בשני ככל מה שהוא חייב בראשון ולפי שאמר אח"כ בפסח שני על מצות ומרורים יאכלוהו מיעט השבתת שאור ובאמרו לא ישאירו ממנו עד בוקר מיעט לא יראה ולא ימצא ובאמרו ועצם לא תשברו בו מיעט לא תשחט על חמץ דם זבחי לפי שלא היה צריך לאלו הבאורים כולם כי אמרו ככל חקת הפסח יספיק לכל אלו ומה שהחזירם כולם אינו אלא השלמת ענין כאלו אמר חקת הפסח שנתחייבת בה אינו אלא זו בלבד על מצות ומרורים יאכלוהו ועל כיוצא בו אמרו אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט :

הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבין כו' (שם ע"ב) :

כבר ידעת כיי כשהן רוב הקהל טמאים לנפש אדם בלבד לזה אנו אומרים שבא הפסח בטומאה שאין אוכלים אותו אלא טמא מת בלבד שהותרה להם טומאה כמו שבארנו אבל אם אכלו ממנו שאר הטמאים אינן חייבין כרת כי כן קבלנו נאכל לטהורים חייבין עליו משום טומאה שאין נאכל לטהורים אין חייבין עליו משום טומאה ור"א אומר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש בזמן שטמא מת משתלח זבין ומצורעין משתלחין ולפיכך אם נכנסו זבין ומצורעין למקדש בפסח שבא בטומאה פטורין.. ואין הלכה כר"א :

מה בין פסח מצרים לפסח דורות כו' (דף צו ע"א) :

רוצה באמרו נוהג כל שבעה איסור אכילת החמץ אבל פסח מצרים לא נאסר בו החמץ אלא יום אחד בלבד לאומרו ולא יאכל חמץ היום אתם יוצאים כאילו אמר לא יאכל חמץ אותו היום אתם יוצאים. ואמרו בכאן לילה אחת ר"ל כי ליל אותו יום גם כן היתה אסורה בחמץ :

אמר רבי יהושע שמעתי שתמורת הפסח קריבה כו' (שם ע"ב) :

עד שיסתאב עניינו עד שיפול בו מום שיפסול אותו ולא יהיה ראוי לקרבן ודברי רבי עקיבא אמת אין עליו חולק :

המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים כו' (דף צז ע"ב) :

בכל מקום שאומר יפלו דמיו לנדבה רוצה בו עולות נדבה והוא שמטילין דמיו בתיבה שהיתה במקדש וב"ד היו מקריבין אותן הדמים עולות ומכלל הדברים שבאר מי שיביא עולתו נדבה או יטיל דמיה בתיבה כי אותה שהוטלו דמיה בתיבה נסכיה משל צבור ועולה שיביא נסכיה משלו ועוד יתבארו מיני ההפרש שיש ביניהם בפרק שלישי ממסכת תמורה :

הפסח שנתערב בזבחים כולן ירעו עד כו' (דף צח ע"א) :

המשל בזה כי אם נתערב פסח עם שתי עולות מניחין השלשה כבשים עד שיפסלו ומוכרם אחד אחד וידע איזה מהם דמיו יותר ונאמר על*) דרך הדמיון שישוה הא' דינר והשני דינר וחצי והשלישי שני דינרין נמצאו בידיו מן הג' כבשים ד' דינרין וחצי אז יתחייב להביא ג' בהמות ב' מהם בשנים שנים דינרין וא' **) בשנים דינרים וחצי וזהו אמרם ויפסיד המותר מביתו יקריב מהם שתים לעולה והאחת שהיתה בשנים דינרים שלמים וממה שאתה צריך לדעת כי הבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד והפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות וכשנאכל בכור בתורת פסח אנו מביאין אותו לעשותו נותר לפי שאינו נאכל אלא עד חצות והעיקר אצלנו אין מביאין קדשים לבית הפסול ור' שמעון אומר מביאין את הקדשים לבית הפסול. ואמר אם חבורת כהנים יאכלו ר"ל יאכלו הכל עד חצות כדין הפסח. וחכמים אומרים ירעו עד שיסתאבו ויביא בהמה בדמי היפה והשמנה שבהן ויאמר כל היכא דאיתא לפסח תחול קדושתו על זה ויקריב אותה הבהמה שלמים ויאכל אותה הבהמה כולה שנפל בה מום כאשר יאכל בכור בעל מום ואין הלכה כר"ש :

חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד צא כו' (שם ע"ב) :

כל זה מבואר אינו צריך פירוש. ואמרם לא אמר להם ולא אמרו לו רוצה בו שלא פירש דבר ולא הרשוהו בפירוש שישחוט בעבורם וגם הוא לא הרשה אותם בפירוש אע"פ שהיו שם מעשים ורמזים מורים על סמיכת קצתם אל קצתם.

שתי חבורות שנתערבו פסחיהן כו' (שם) :

ברור הוא כי זה תערובות לא נפל אלא קודם שישחט הפסח :

שנים שנתערבו פסחיהן זה מושך לו אחד כו' (שם) :

וכמו כן יאמר השני לחבירו והדבר כולו מבואר :

פרק עשירי

ערבי פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם כו' (דף צט ע"ב) :

סמוך למנחה הוא שישאר מן היום יותר משתי שעות ומחצה זמניות לפי שהעת שיקרא מנחה הוא שישאר מן היום שתי שעות ומחצה ומפני זה חייבנו לזה החיוב לפי שאכילת מצה בלילה הראשון חובה וראוי להרעיב אדם עצמו כדי שיאכל המצה בתאבון וזה שמנענו אותו מן האכילה אינו אכילת לחם לבדו כי אין ברשותו לאכול לחם באותה שעה ואסור לנו לאכול מצה יום ארבעה עשר עד שיאכלנה בשעת המצוה אבל מנעוהו לאכול הרבה משאר המאכלים. וחייבנו לאכול בהסבה כדי שיאכל כדרך שהמלכים והגדולים אוכלים עד שיהיה דרך חרות ותמחוי הוא כלי שמשימים בו התבשיל שמקבצים לצורך העניים מן הבתים ואסור לאכלו אלא לאדם שהוא בתכלית העוני כמו שבארנו בסוף פאה :

מזגו לו כוס ראשון בש"א מברך על היום כו' (דף קיד ע"א) :

כבר קדם לך במסכת ברכות כי ב"ש מקדימין הקידוש קודם ברכת היין ובה"א להפך :

הביאו לפניו ירקות מטבל בחזרת כו' (שם) :

הסדר שהוא אומר לך הוא כן מביאין לפניו השולחן ומקדש כאשר זכר ואוכל איזה ירק שנזדמן לו אחר שיטבול אותו בחרוסת ויברך עליו בפה"א וזה שאמר מטבל בחזרת להודיעך כי בפה"א יברך אפי' על חזרת שהוא מן המרורים לפי שהוא אכלו במקום ירק בתחלה אבל כשאכל מצה (וחזרת) ואח"כ חזרת מברך על אכילת מרור אם לא אכל תחלה מרור ואם אין לו אלא מרור תחלה וסוף יברך עליו תחלה בפה"א ואח"כ על אכילת מרור ואוכלו בסוף בלא ברכה. ומה שסדרנו לאכול ירק עכ"פ ואח"כ מרור כדי שיהיה שינוי וישאל הבן ומטבל בכאן ענייני שמתעסק באכילת הירק. והחרוסת הוא תערובות שיש בו קהוי ודמות תבן וזה זכר לטיט ואנחנו עושין אותו כך שורין תאנים או תמרים ומבשלין אותן ודכין אותן עד שירטבו ולשין הכל בחומץ ונותנין בו שבולת נרד או איזוב וכיוצא בו בלי שחוקים ור"א בן צדוק אומר חרוסת מצוה לדעתו שחייב אדם לברך אקב"ו על אכילת חרוסת ואינה הלכה :

מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אביו כו' (דף קטז ע"א)

מתחיל בגנות הוא שיספר איך היינו קודם אברהם אבינו כופרים ועובדי גלולים ומשתתפין השם ית' ואחר כך בחר בנו הש"י ואת כל התלאה אשר מצאתנו במצרים ואח"כ גאלנו הש"י ודרש אותה הפרשה ידוע ומפורסם :

ר"ג היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו וכו' (שם) :

והלכה כרבן גמליאל :

עד היכן הוא אומר בש"א עד אם הבנים שמחה כו' (שם ע"ב) :

והלכה כר' עקיבא :

מזגו לו כוס שלישי מברך על מזונו כו' (דף קיז ע"ב) :

מה שחייב שלא נתיר לו לשתות בין שלישי לרביעי הוא כדי שלא ישתכר כי היין בתוך המאכל לא ישכר כמו שישכר בלי מאכל. וברכת השיר הוא נשמת כל חי עד סופה וכמו כן יהללוך עד הסוף יקרא ברכת השיר ואם אמר שתיהם ה"ז משובח :

אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כו' (דף קיט ע"ב) :

ישנו מקצתן יאכלו כולן לא יאכלו כו' (דף קכ ע"א) :

נתנמנמו הוא שיתחלו לישן ולא ישתקעו בשינה אבל שומעין כשידברו להם ואם קראם אדם עונין מיד ונרדמו הוא שישתקעו בשינה. ואפיקומן הוא אכילת הפרפראות שאדם אוכל אחר סעודתו כגון מיני קטניות והזרעים הקלויים והגרוגרות והצמוקים והשקדים וכיוצא בהן והלכה כרבי יוסי :

הפסח אחר חצות מטמא את הידים כו' (שם ע"ב) :

בירך ברכת הפסח פטר את של זבח כו' (דף קכא ע"א) :

טומאת ידים עוד יתבארו משפטיהם במקומות רבים ממסכת טהרות והזבח הנזכר בכאן הוא חגיגת יום ארבעה עשר שקדם זכרו בפרק הששי ולשון התוספתא איזה היא ברכת הפסח ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הפסח ועל הזבח ברוך אקב"ו לאכול הזבח. והלכה כרבי עקיבא :

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת פסחים

*) דברים אלו צריכין ביאור כ"כ התוי"ט ע"ש : **) ואחד בדינר וחצי כצ"ל ומסולק מה שנתקשה התוי"ט בהבנת דברי רבינו והדין נותן שא"צ להביא סעולה השניה רק בדינר וחצי דמאחר שהם שתי עולות א"כ מתי"נ עולה אחת לא היתה שוה כ"א דינ וחצי. מהרב המאור הגדול המפורסם מו"ה אשר הלוי :

חדושים מים חיים לרבינו חזקיה די סילוא ז"ל בעהמח"ס פרי חדש

דף ב רש"י ד"ה בכי טוב וכו' ולמחר ימתין עד הנץ החמה. בפ' היה נוטל דף כ"א איתא כיון שעלה עמוד השחר ניצול מכולן משמע דלא בעי לאמתוני עד הנץ החמה כפי' רש"י וכן בפרק הכונס דף ס' מפיק ליה מקרא ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר ובקר ר"ל עמוד השחר והא דאמר בפ"ק דתענית דף ט' הכנסו חמה לעיר י"ל דמיירי לעת ערב ודלא כפי' רש"י דהתם ולפ"ז כי טוב בתרא לא הוי דומיא דכי טוב קמא ודו"ק:

דף ג ע"א גמרא מה להלן תיכף לאכילה שריפה. רש"י מפיק ליה מקרא דכתיב גבי פסח והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו ותודה יליף מינה. וקשה לאמרי' פ' ב"מ דף כ"ד בא הכתוב ליתן בקר שני לשריפתו וכ"ת התם טעמא לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט ליתא דהא בליל מוצאי יו"ט נמי אינו יכול לשרפה וע"כ אינו אלא גזרת הכתוב דהא השתא אכתי לא ידעינן דרשה דאי אתה שורפו בלילה וא"כ אדרבה נילף מינה דלא בעינן תיכף לאכילה שריפה והנכון כפי' רש"י דזבחים דף ט"ז ע"ב דתודה יליף ממלואים הכתוב בפרשת תצוה ואם יותר מבשר המלואים ומן הלחם עד הבקר ושרפת את הנותר באש אלמא תיכף לאיסורי אכילה שריפה ודו"ק :

דף טז ע"א גמרא ת"ש אך מעין. עיין בתוספות ספ"ק דחגיגה ד"ה במי מקוה ולקמן בדף י"ז ע"ב ד"ה אלא וכו' :

דף כב ע"א תוספות ד"ה והרי דם משמע דדם לא הוי בכלל בהמה בפ' הוציאו לו דף נ' אמרי' דדם איקרי פר ועי' בתוס' דב"ק דף מ"א ע"א ד"ה איני יודע יע"ש:

דף לט ע"ב משנה ולא שלוקין פירש"י מבושלין הרבה עד שנימוחין וכן פי' הרע"ב כאן ובעוקצין פ"ב משנה ה' ומסכת נדרים ריש פ"ו אך הר"ן פי' לשם דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ושלוק הוא בשיל ולא בשיל יע"ש :

פ"ד דף נג ע"ב תוספות ד"ה מה ראו וכו' ור"י מפרש וכו' הכי איתא במדרש חזית שאלו מיחזקאל וא"ל כך מקובלני מישעיה רבי חבי כמעט רגע עד יעבור זעם א"ל מה את בעי דיהון אמרין הדין צלמא סגדין כל אומיא אמר להון ומה אתון בעין א"ל דיהון אמרין צלמא כל אומיא סגדין ליה לבר מישראל ע"כ וזהו מבואר בדברי ר"י שהיו יכולין לברוח אלא שרצו לקדש את ה' :

פ"ה דף סג ע"א ד"ה השוחט. כתבו התוספות אומר ריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב וליתא דהא קי"ל כרבא דס"ל בפ"ק דתמורה דף ה' כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני אלא היינו טעמא דהפסח כשר משום דזבח קרייה רחמנא וכדאיתא בירושלמי וכ"כ התוס' בפ"ק דתמורה יע"ש :

פ"ו משנה ז בין ג' לד' לא ישתה. עיין בתוי"ט מ"ש בשם ר' יהונתן וכתב דכ"כ הרשב"ס וכן עיקר כדמוכח בהדיא בש"ס בפרקין ריש דף ק"ח יע"ש ודו"ק :

המתרגם

באור מלות הלועזיות שברש״י ותוס׳ ופי׳ המשניות להרמב״ם והרא״ש.

פ״א דף ח ע״א רש״י יציע, אנפדי״ן בלע״ז (איין נידריגעס הייזכען אן איינעם האהערען געביידע אַנגע־בויעט) בנין נמוך בצדי הבית או (שירם דאך) גג המחסה ממטר: גג המגדל, מסטיי״ר של עץ (איין געשטעלל) וזה כמו בסיס, עי׳ רש״י שבת ל״ב ע״א ד״ה ארנא: **ע״ב** דדיירי בבאגי, קנפני״א (לאנדגוט, דאָרף, פֿעלד): גאם כ״ף שלנו פתוחה ר״ל כמין ך פשוטה כשהיא הפוכה כפי׳ הערוך כמין ד הפוך Г:

דף ט ע״ב ברדלס, פוטוי״ש (אילטים) עיין רש״י ב״מ כ״ד א׳ ובספר מערכי לשון הגלוה אל הערוך ערך ברדלס בהערה:

דף יא ע״א כל נר וכו׳, קרייסי״ל (טיגעל) ושל חרס הוא כמו שפי׳ רש״י ביצה כ״ב א׳ ד״ה שרגא: פסיקיא, פיישל״א (איין וויקקעלבאַנד) עיין שבת קי״ג א׳ ד״ה כורך עליו: **ע״ב** מקדרין, אשטרלי״ד (שטריגעלן, מיט דעם שטריגעל רייניגען) גירסת הערוך מקרדין:

דף טו ע״א חבית של תרומה, מייטי״ס (דאַז בעטט איינער קעלטער) מקום שעוצרין שם והיא עגולה כעדשה, עיין רש״י ב״ב ס״ז ב׳ ד״ה עלפחא:

פ״ב דף כה ע״ב אישתא צמירתא, מלווי״י (היטציגע קראַנקהייט, פֿיבערהיטצע) עי׳ רש״י ע״ז כ״ח א׳ שפי׳ חולי חמה · ובדברים כ״ח כ״ב פי׳ קדחת אש של חולים מלמיוו״י בלע״ז שהיא חמה מאד וכן תרגם אשתא דגרמי ברכות ל״ב א׳:

דף כו ע״א רבקה, קופל״א (קאָפפעל, געשפאַן, פּאַאַר) ובלשון עברי צמד: **ע״ב** מגוד, קביליי״א (האַקען, נאַגעל, פּפלאָק) יתד עץ:

דף כח ע״א ישרוף, הומי״ר (שלירפען, ובל׳ עברי גמוא): ים המלח, מי״ר בטיא״ה ל״ל מי״ר בטומ״ה בל״א (אסטט־זעע) (דאז טאָדטע מעער) וזהו ים המלח שאין ספינה עוברת בו:

דף ל ע״ב בוכייא, טיילי״ש (ציגעל) עיין רש״י ביצה ל״ג א׳ ד״ה רעפים: קוניא פלומי״ר (בליימאססע גלאַזור צום איבערצוג אירדענער געפֿעסע) כתוך אבר עשוי מדשן של אבר (בלייאַשע) מלח וחול · ועיין תוס׳ ע״ז ל״ג ב׳ ד״ה קוניא, ולק״מ דיש חילוק בין אבר לקוניא ורש״י ז״ל ידע היטב איכות מלאכת הקוניא. ועי׳ רש״י חולין מ״ז ב׳ ד״ה מייתינן לעא דקוניא: יורקא, אלו״ס (אלוין): דמדייתי, טרשטרט״ש נראה של״ל טרנסודי״ר (אויזשוויטצען, דורכדרינגען) וי״נ למדבייתא מלשון דב וזב: בית חרוסת, איגירו״ש (זויער, הערבע) · אגני, מיי״ז (באַקטראָג) משארס:

דף לד ע״א בצלים דקים שקורין ליבו״ש (קליינע דען שאַלאָטען עהנ־ליכע צוויבעל, דיא שאַלאָטנצוויבעל):

דף לה ע״א שבולת שועל, אביינ״א (האַפֿער): שיפון סיגל״א (ראָגגען, קאָרן): דישרא, סייגל״ה (קאָרן): שבילי תעלא, אבייג״א (האַפֿער): שיצניתא ניילי״א (שוואַרצקיממעל) ועוד פי׳ שם ליסנא אחרינא שמעתי אשדרנילא (קאָרנראַדען, אקערקיממעל) מין קטנונים העולים עם הדגן: כלניתא, מק׳ (אַקערסאַלאַט, אַקער־באַלדריאַן), המחה, דיסטנפרי״ר (עטוואַם צערוויבען, אויפלאָזען לאַססען) עי׳ לקמן ס״ח א׳: **ע״ב** אסימון, פלאט״ה (פֿלאַך, אָהנעפרעגע) עי׳ רש״י ברכות מ״ז ע״ב:

דף לו ע״ב חלוט, אישקלאד״יר (בריהען):

דף לז ע״א בפת עמילה, ברייר״א (גע־שראָטטענעם געטריידע) בר שאין נטחן כל כך עד אשר דק. **ע״ב** תד״ה דכולי עלמא פנגולי״ (בראָדכען, קלאָזכען) גוש: פניטלטי״ (בראָזאַמען אים וואַססער) והם כעין פרורים שהיה רגיל רבינו דוד ממיץ לאטול בשחר בלא ברכת המוציא, עיין תוס׳ ברכות ל״ז א׳ ד״ה אמר רבא: גלטוני (בראָדקוכען) לחם רקוע ורחב אפויה בדשן: וירבלי (קרייטערקוכען): אופלטק״י ל״ל אובליא״ש (אָבלאַטען אייזענקוכען) עיין פסקי תוס׳ ורש״י ברכות מ״א ב׳ ד״ה פת הבאה בכסנין: גרימזילי ל״ל ורמזלי (נודעלן), לביבות, תבשיל מפירורי עיסה. עיין תוס׳ ברכות ל״ח א׳ ד״ה לחם ולקמן ברא״ש פרק ב׳ סימן ט״ו:

דף לט ע״א רש״י חסא, ליטוגא (לאַטטיך): הנדיבי קריספל״א (האזענ־קאָהל, זויאדיסטעל) או שהוא (קאָפפּ־קרויט, קאפוסטא) ויותר מסתבר שהוא (קאָרבעלקרויט): תמכתא, מרובי״א (אנדאָרן לונגענקרויט): אצוותא דדקלא, ווידיל״א (בעטטעל קרויט) מין פלפלין אשר סעיפיו עולים כלולבי גפנים, ויסתרגו סביב הדקל כידוע לחכמי הטבע ומין לעצמו הוא ויותר מסתבר לי שהוא (אמפפער), עשבים חמוצים: מררייתא, אמר״פויל (ביטטערבלאַטט) והוא פופר״ץ (פפעפפער) ויותר נראה של״ל פורפי״ץ (פארטולאק, קאָהלפּאָרטילאק), ויש חמש סוגים מזה המין וכן תרגם רש״י הלגלוגות סוכה ל״ט ב׳ · ולא דמי למרידתא בחולין כ״ט רע״א עיין תוס׳ שם ד״ה עיקרא דמרידתא ומרירתא לאגמא בסוכה י״ג א׳ מין עשב הנקרא בל״א (פפעפפערקרויט) והוא מין חזרת כמו שהובא בס׳ העשבים למטיולוס: הרדופנין, אלי״שנא (ווערמוטהה), עיין ע״ז דף ל׳ ע״א רש״י ד״ה אפסינתין: שרף, ליי״טין (איינען מילכאַרטיגען, זאַפּט ענטהאלטענד) או (מילכזאַפּט): מכסיפין, פל״דש (בלאַס): אמרייתא, פופר״ץ עיין לעיל: כרשי שדה, של״וויש (זאַלבייא): **ע״ב** כמשין, פלגדא״ו (וועלק) עיין רש״י שמות י״ח י״ח:

דף מ ע״א וחומץ צומתן, אשטריינ״ב (צוזאַממענציהענד):
ע״ב חרוסת, איגרוש עיין לעיל ל׳ ב׳ ד״ה בית חרוסת:

פ״ג דף מב ע״א נסיובי דחלבא, מיסג״א, מלה טסנת (מאָלקען):
ע״ב זנגבילא, זינזיברא (אינגבער): תמד, בופיט (לויער, טרעסטערוויין) שנתנו מים בחרצנים וזגים וכשהחמיצו נעשו יין, עיין רש״י חולין כ״ו ע״ב במשנה התמד עד שלא החמיץ: קורטמא, מוריק״א קרו״ג מוריק״א היא מלה ארמית: תרגום נרד וכרכום (שה״ש ד׳ י״ד) רשק ומוריקא (זאַפֿראַן): דצבעו בהו לבא סרקא, ועיין חולין כ״ח א׳ רש״י ד״ה ללבא, שפי׳ לבע עור אדם שקורין פרק״א ול״ל סרקא (וויקסע, אלק). פירורא דאושכפי, גלו״ד דבק (ליים פאפע): והא תני, גלו״ד כמו שתרגמנו:

דף מג ע״א סטכת, לא איתפרש, ר״ל ידוע הוא שהוא בושם וכמו שפי׳ מנחות דף פ״ו א׳ ד״ה סטכתא שקורין בלשמ״א (באַלזאַם, קעסטליכעס אָהל), אבל לא איתפרש איזה מין בושם הוא: ומעדן את הבשר, אשקליי״ר (ערהייטערן, פֿער־קלאָהרען, פֿערפֿיינערן):

דף מה ע״ב כופת, מטו״ן (קלומפען, ציגעל) ובלשון התלמוד יקרא כל דבר שלא נגמר תארו בשם כופת ובל״ע גולם. עיין כלים פרק כ׳ וכ״ב:

דף מח ע״ב אבל כעכין, קוויילי״ש, (לעפּפּעלקוכען), עוגות בתבנית כף ארוכות ודקות (או שהוא טאָפּפּ־קוכען, קוגעלהאָפּ), ובברכות ל״ח רע״א ד״ה כעבין (של״ל כעכין כגרסת הערוך) פי׳ רש״י ערוכה ומקופפת כגלוסקאות נאות ע״ש: דאגנא עי׳ בדף ל׳ ע״ב: עריבה (ל״ל עריכה) שקורין אנטוורטי״ר (פֿאַראויז (דען טייג) בעשטרייכען) וכמו שפי׳ רש״י דף ל״ו א׳ ד״ה מקטפין, טחין פניה לאחר עריכתה:

פ״ד דף נא ע״א קורדקייסין, אשקפונש (זאָקקען) וביבמות ק״ב ב׳ פי׳ מנעלים דקים שנועלים תחת מנעלים עבים להגין מן המים ונקראים (אונטערשוך) בלשון אשכנז ע״ש:

דף נב ע״ב דאמר כרבי יוסי, ובלע״ז קורין אשפני״ר (אויפבערכען, אויפבליהען) יציאת הגרגרים מן הפרח· עיין רש״י ברכות ל״ו ב׳ ד״ה סמדר, קדושין כ״ד ב׳ ד״ה כשהוא סמדר, ועיין רש״י בראשית מ׳ י׳ ד״ה והיא כפרחת, ושה״ש ב׳ י״ג ד״ה והגפנים סמדר:

דף נג ע״א דליות, טריילי״ש (וויינלויב) עי׳ כתובות קי״א ב׳ רש״י ד״ה דלית: סימן להרים מלין, גלי״ש (גאַללאָפּפעל):

דף נד ע״א הצבת, טנליי״ש (צאַנגע):

דף נה ע״א צלצול, בנדי״ל (בינדע) עיין רש״י שבת ס״ג ב׳:
ע״ב מרביבין, אינטי״ר (אימפּפען, פּראָפּפען):

דף נו ע״א ושיברא דדפנא, לו״ר (לאָרבער) ביי״ש (לאָרבער־בעערען): ושדו, עץ שקורין שנבו״ג (האָללונדערבוים): ציקי קדירה, ארשדור״א (בראַטען) או שהוא (קרייטער־פֿלייש) בשר מוקטר ביין ועשבין רטיבין · עיין ב״מ פ״ו ב׳ שלועז שם אשרו״ד בלע״ז ובכתובות ס״ה א׳ פי׳ שתם לשטעים תבשיל שבלשון התלמוד יקרא כל תבשיל קדרה כמו נשבק האי קדרה ביצה י״א א׳ ע״ש: **ע״ב** ספיחי סטים, מוריק״א קרו״ג עי׳ למעלה מ״ב ב׳ ד״ה קרטומי: קוצה, ווייסרא כאן המלה משובשת והיא נכונה בב״ק ק״א ב׳ ד״ה ספית קוצה, גווד״א (וואַיד) מין עשב ומעליו נעשה צבע תכלת ויקרא ג״כ בל״א (פֿערבערוואַיד), ועיין שבת דף ס״ח א׳ ששם שנה תרגומו ותרגם כמו שלועז שם פואה דף ס״ו ב׳ ודף פ״ט ב׳ וזה כדעת הערוך שקוצה ופואה אחת היא:

פ״ה דף סא ע״א סורסי, לינג״א סוריי״א (דיא סורישע שפראַכע), עיין רש״י סוף סוטה ד״ה לשון סורסי:

דף סב ע״ב שקל קלא, מוט״א (ערד־שאָללע), גוש עפר:

דף סד ע״א אונקליות, קרוק״ש (האַקען), קרס חכה:

דף סה ע״א מחבץ, מטוג״ש עיין לעיל דף מ״ה ב׳ ועניני כאן חריצי חלב (ציגעלקעזע) עי׳ ב״מ דף פ״ט א׳ ד״ה המחבץ:

פ״ו ע״ב וחתיכת יבלתו, ורוא״ה (וואַרצע):

דף סו ע״א מקנטרן, קונטנדי״ר (ווידער שפרעכען, ווידערלעגען, שטרייטיג מאַכען, צאנקזיכטיג זיין), עיין רש״י שמות כ״ב כ׳ וגר לא תונה ובמלכים ב׳ י״ד כ״ו על מורה מאד:

דף סח ע״א מנקבן בסכין, דשנפי״ר, עי׳ לעיל דף ל״ה ע״א ד״ה המחה: שירקא דמעיא, לימו״ן (שלאַם, אונראַטה), פרש · גלל:

דף עב ע״ב אקילעא, פוריי״א, מלה משובשת, עיין ברכות כ״ב ב׳ ד״ה בקילעא ששם היא נכונה:

דף עג ע״א ברוקין שבעין, טליי״א (פֿעלל אים אויגע) או שהוא (פֿאָרהאַנג) כעין יריעה המכסה האישון בת עין · דאה רש״י ויקרא כ״א כ׳:

פ״ז דף עד ע״א אסכלה, גראיל״ש (ראָסט) כלי ברזל שצולין עליו בשר: שיבי, קנליי״ר (האָהלשטרייפֿע, רינגפֿערמיגע פֿערטיעפֿונג: פֿורכע): אלון, יוסנ״א (אייכע) עיין רש״י יחזקאל כ״ז ו׳: האי מולייתא, אינפלדור״א (דיא פֿיללע, פֿיללונג, פֿיללזעל): **ע״ב** מידב דייבי, פורליל״א (שלונד). טפלה. פסטיד״א, ידוע: אומצא, אישקנסור״א (בלוטען) שיוצאין טיפי דם. עי׳ רש״י חולין כ״ג ב׳ ד״ה צריכה נבדוק: תוס׳ ד״ה טפל קרפיי״ש (קרויסבראָד, קרעפּפּקוכען):

דף עה ע״א רש״י לקיוהא דפירא אינדו״ר עי׳ דף מ׳ ב׳ ד״ה חרוסת: חותכו, אינקרני״ר (איינפֿליישען, איינ־שניטטע אים פֿלייש מאַכען), עי׳ לקמן דף פ״ה א׳ ד״ה חותך:

דף עו ע״א ולא אמרן, קרבנ״ש (ריססע, לאָבער) בקעים וסדקים:
ע״ב תוס׳ ד״ה אסרה פשטיד״א ידוע. פלדונ״ש (פֿלאַדען, איין פֿלאַכער קוכען):

דף פד ע״א רש״י וראשי כנפים, פינרו״ש, מלה משובשת ונכונה בבכורות רפ״ו רש״י שהחום שקורין טנדריי״ן (קנאָרפעל אַרטיגער קנעכעל) עי׳ רש״י שמות כ״ט כ׳: אשפרלו״ן (שולטער, שולטערביין) ועי׳ רש״י דברים י״ח ג׳:

דף פה ע״א חותך, איקרני״ר, עיין לעיל ע״ה א׳ ד״ה חותכו: בקולית, רדונדי״ל (קניעשייבע) והוא עצם הארכובה כמו שפירש״י בבראשית רבה פכ״ו מוח קולייתו עצם הארכובה שקורין רידיי״ל וידוע שרגלי הבהמה האחרונות קרי רגלים ושלפניה קרי ידים עיין רש״י חולין מ״ב ב׳ ד״ה אלא לתנא, וקולית של אדם הוא עצם הירך כמו שפירש״י נדה כ״ד ב׳ במעשה דאבא שאול שנכנס בקולית של מת· ועי׳ חולין קי״ט א׳ ד״ה קולית: **ע״ב** מן האגף, רנ״ץ (דער שלאַנג, דיא שנאַללע, וואָ דיא טהיר איינפֿאַללט) סגירת הפתח. עיין נדרים כ״ו ב׳ רש״י ד״ה מן האגף:

פ״י דף קו ע״א פירזומא, ברוי״ש, ל״ל סרוי״ש (ביער, גערסטענ־טראַנק) או שהוא (געברויעטער טראַנק):

דף קיא ע״א חיק קבל, ארי״ק בליסטר״א (אַרמברוסט) כלי מלחמה לזרוק החצים. עיין יחזקאל כ״ו ט׳: **ע״ב** האי מאן, פלשדי״ן (בלוטפלום, פֿליסענדע גאָלדענע אדער) מלשון שגי מים, והערוך בערך גרד פי׳ פלגא כאב חצי הראש והניח גרדא בלי פירוש: טולא דפרחא, קרפי״ף (קאַפּערנשטרויך). עי׳ שבת דף ק״י א׳ ששם המלה נכונה: זירתא, סונדי״ר, עיין כאן ברשב״ם ורש״י ברכות מ׳ ב׳ ד״ה טונשי: רשב״ם ד״ה רוח פלגא, מורשי״ן (גאָלדענע אדער): זרדתא, סונב״ר (שפערבערבוים, שפייערלינגסבוים):

דף קיט ע״א רש״י וקולפי, סרדו״רא (דאַז שלאָס אַן איינער טהיר):

רא״ש פ״ב סימן א׳ שקורין א למדיי ל׳ אלמר״י לשון ערבי הוא כמו שכ׳ להלן בפסקי הרא״ש פרק ב׳ א׳ וברוב הלשונות יקרא כן (זאַלצבריהע) והוא מין ציר שיש בו דגים בפרט מין דג טהור הנקרא (טהונפֿיש) וגם בלשון התלמוד אטונס (עיין חולין ס״ו ב׳): סימן טז אבל וורומ״זום, עיין תוס׳ פסחים דף ל״ז ב׳ ד״ה דכולי עלמא: שקורין נסריי״א (נודעלן), לביבות: סימן יט יש שפירשו אלקרלינעה ויש שפירשו אלהנדקו״ק שניהם לשון ערבי עיין בערוך ערך תרהב בהערה:

מפתחות להמפרשים והגהות שנלוו לסוף המסכת

מסכת פסחים

דף ב בפירש"י בד"ה הבוקר אור כו' ולפי דרכו למדך הכתוב ד"א כו' שהמתינו עד שהאיר המזרח כדרב יהודה כו' עכ"ל מפרושו נראה דהשתא דמפרש לה כמאן דאמר לפרא נהיר דהיינו עד שהאיר המזרח ולא מעמוד השחר ה"ל כדרב יהודה דילא אדם בכי טוב דהיינו מנץ החמה משא"כ כדבעי למימר מעיקרא דאור שם דבר הוא דהיינו יממא דה"ל מעמוד השחר כדילפינן מקרא דעזרא דמעמוד השחר יום הוא ורב יהודה לא קאמר הכי אלא מנץ החמה כן נראה מפרושו והתוס' לא כתבו כן וק"ל: **תוספות** בד"ה אור לארבעה עשר כו' שהחמירו כאן טפי מבשאר איסורי הנאה כו' ולא דמי לבשר כו' ונזיר נמי כו' עכ"ל נראה דל"ק להו מעיקרא אלא מאיסורי הנאה דומיא דחמץ וא"כ קשה מאי קושי' מנזיר דלא ה"ל מאיסורי הנאה וי"ל דלאו דוקא מנזיר קאמ' אלא [מנדר] דהוי מאיסורי הנאה דאינן איסור עולם ולא בדיל מיניה אי לאו דשרי לאחריני וק"ל: **בא"ד** דאי מותר להשהותו אמאי ישרף ישהה אותו אחר הפסח ויהא מותר כו' עכ"ל דמלשון ישרף לא מוכח' דאסור להשהותו אי הוה אסור בהנאה גם אחר הפסח דלכך קאמר ישרף דאינו עומד אלא לישרף כיון דאסור מהיום לעולם אבל כיון דשרי לאחר הפסח אי הוה גם מותר להשהותו אמאי ישרף דהא שרי ליה להשהותו עד לאחר הפסח ולהנות ממנו ודו"ק: **בד"ה** יכנס בכי טוב כו' דליכא למיחש למזיקין כגון אחי יוסף דהוו י"א והטעם מפני הפחתים כו' עכ"ל ולא ניחא להו נמי כפירש"י מפני החיות ולסטים מה"ע כיון דהוו י"א וק"ל: **בד"ה** וכאור בקר בעוה"ז פיר"ת דהיינו עד חצי היום כו' עכ"ל דלפרש"י להפך הל"ל וכאור בקר בעוה"ב דהיינו תחלת הזריחה תהיה כזריחת השמש דעוה"ז אבל לפיר"ת ניחא דכעין בקר דעוה"ז דהיינו חצי היום תהיה תחלת זריחת השמש דלעולם הבא וק"ל: **בד"ה** והא קי"ל עד לאת כו' אור"י דפשיטא ליה כו' משום דמסקי' בספ"ב דמגילה דמעלות השחר יום כו' ומהתם נמי מוכח דעד לאת כו' עכ"ל ומיהו ק"ק בסוגיא דהתם לפי זה דקאמר וכולן שעשו משעלה עמוד השחר מה"מ כו' אלא מעתה כו' הא קי"ל דעד לאת הכוכבים כו' אלא אמר ר' זירא מהכא ואנחנו עושים במלאכה מעלות וגו' וא"כ ע"כ הא דפריך והא קי"ל דעד לאת כו' לאו אהאי קרא סמיך דא"כ הוה ידע נמי מהאי קרא דמעלות השחר יום הוא וכדמסיק ויש ליישב ודו"ק: **בא"ד** ול"ק מההוא קרא כו' ואיכא למ"ד התם ב' חלקי מיל שהוא לפי הנראה שעה גדולה כו' עכ"ל ועי' בזה בתוס' פרק ב"מ בד"ה תרי תלתא מיל כו' ועי' על כונתם בחידושנו שם והאי לישנא שכתבו כאן לפי הנראה שעה גדולה כו' איתו שם ועי' על כוונתם במהרש"ל דלאו שעה גדולה ממש קאמרי אלא זמן גדול ועוד יש ליישב להגדיל הקושיא קאמרי דשעה גדולה ממש יש לפי הנראה מזמן שקיעת החמה עד לאת הכוכבים והיאך שיערו אותו בתרי חלקי מיל ודו"ק: **ע"ב** בד"ה אי פשיטא לך כו' דהאי קרא בא"ב על הבן מיירי דהתם כו' עכ"ל ר"ל רישא דקרא דדריש מיניה אי פשיטא לך מלתא כנהורא כו' נמי בא"ב על הבן איירי ולא כפי' רש"י שפירש רישא דקרא אשאר כל אדם דהא מספק נמי תהרגהו כדמוכח בפ' בן סורר וק"ל: **בד"ה** מאימתי י"ד אסור כו' דר"י אית ליה איסורא ולא מנהגא כו' עכ"ל ר"ל איסורא בגליל כמ"ש התוס' לקמן ולא מנהגא כלל בשום מקום דהך דמקום שנהגו לא מתוקמא כרא"בי ולא כר"י וק"ל: **בד"ה** רא"בי אומר כו' פועל בכניסתו משלו וביציאתו משל בעה"ב פי' ביציאתו כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דהיינו טעמא דר' יהודה דלא אסר במלאכה אלא מהנץ החמה משום דיציאת כל פועל למלאכה לא הוי אלא מהנץ החמה מיהו לשאר כל מילי מודה ר"י דמעמוד השחר יממא הוא כדמוכח קרא דעזרא ומיהו לאו סברא מעליא היא דא"כ לא הוי אקשי ליה היכן מצינו יום שמקצתו כו' דהיכא דאיכא סברא מעליא ודאי דמצינו כגון לא יאכל אדם מן המנחה כו' כמ"ש התוספות לקמן ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה לאור עבורו כו' נתקדש ליל שלשים ואחד קרי אור עיבורו כו' עכ"ל כל"ל:

ח"א דף ב ע"א לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא כו' מפורש פ"ק דתענית וב"ק פ"ה וע"ש: **וכאור** בוקר בעוה"ז כעין כו'. ה"ק וכאור בוקר בשחר שהוא מאיר ומתגבר והולך כן יהיה זריחת שמש לצדיקים לעולם הבא כמ"ש וזרחה לכם יראי שמי שמש לדקה וגו' וכתיב ואוהביו כצאת השמש בגבורתו וק"ל: **אלא** ה"ק קרייה רחמנא לנהורא ופקדיה כו'. ויהיה מקרא חסר כאלו כתיב ויקרא אלהים לאור שישמש ביום ולחושך שישמש בלילה וכמ"ש בנוסח ברכת הלבנה חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם כו' וק"ל: **שאינן** מאירין לא בעי שבוחי כו'. לפום סברא דהשתא ע"כ יש כוכבים שאינם מאירים ואי אור אורחא הוא וכל הכוכבים בכלל כוכבי אור הוא אע"ג דכבר כללן בכל צבאיו בא לפרש ולפרט דהיינו שמש וירח וכל כוכבי לילה אבל אי כוכבים המאירים הוא למה פרט המאירים טפי משאינן מאירים כיון דכולם בכלל כל צבאיו דל"ל אינן מאירין וכדמסיק דא"כ אור ל"ל ומשני דאצטריך לאשמעינן דאקרי אור כו' וק"ל: **ע"ב** התם מילט כו' למזליה אמר יהא רעוא כו'. יש לדקדק דהא למאי דבעי למימר נמי אור יממא הוא נמי ה"פ דקא לייט למזליה כו' דלגפייה ליממא ולא לשכחיה וא"כ לא הל"ל אלא אור נהורא וי"ל דלמאי דבעי למימר דאור יממא הוא איכא לפרושי דלייט את זמן היום גופיה כמ"ש לעיל מיניה היום ההוא יהיה חושך וה"נ קאמר הכא יקו ליממא ואין כי יהיה חושך אבל לנהורא גופא לא שייך ביה קללה אי לאו דלייט למזליה כו' וק"ל: **ולילה** אור בעדני אלמא אור יממא כו'. לכאורה לפום סברא דהשתא דלילה נאמר על הדמיון שהיה בצרה ובחושך כפירש"י איכא למימר נמי דאור מלשון האיר הוא כדמוקי ליה בסוף שנאמר לילה על דמיון העולם הזה ואור מלשון האיר כפירש"י וי"ל:

דף ג תוספות בד"ה ת"ל ביום כו' ולאצטריך ביום למעוטי שלא ישרף בלילה כו' עכ"ל דמהא דתכף לאכילה שריפה לא הוה ממעטינן לילה של אחריו דלא שמעינן מינה אלא בשכלה זמן אכילתו מתחיל זמן שריפתו כדמשמע מפירש"י וק"ל: **ע"ב** בפירש"י בד"ה וכל היכא כו' והני דלעיל עיקם ללמדך שצריך לחזר אחר לשון נקי ובשאר מקומות כתיב לשון מגונה וקצר ללמדך כו' עכ"ל לכאורה דר"ל דלשון קצר עדיף אפי' מגונה מלשון ארוך ונקי אבל קשה לפי זה כיון דלשון קצר אפילו מגונה עדיף כל הני דעיקם ל"ל דלא ה"ל לעקם אלא חד קרא ללמדך היכא דכי הדדי ניהו לחזר אחר לשון נקי וע"כ נראה לפרש דלשון קצר ומגונה ולשון ארוך ונקי שוים הם וכיון דשוים הם ע"כ היכא דכי הדדי ניהו למדנו דעדיף לשון נקי והשתא ניחא כל הני קראי דטמא דקיצר בהם וכמה קראי איכא דעיקם והאריך בהם דשוים הם להאריך בלשון נקי או לקצר בלשון מגונה ולקמן בשמעתין גבי ח"א אין בוצרין בטהרה וח"א ומוסקין בטומאה דאמר מובטחני בזה שמורה הוראה כו' שכתב הר"ן בשם התו' שעל זה שאמר ומוסקים בטומאה שקיצר בלשונו אמר כן והוא פי' פירוש אחר וע"ש שהוא נראה דחוק ולפי דרכינו ששניהם שוים להאריך בל' נקי ולקצר בלשון גנאי יש לפרש שעל השני אמר כן שראה בו דבר חכמה כההיא דאמרינן מברכותיו של אדם ניכר שת"ח הוא שהראשון אפשר שלא נתכוין לדבר בלשון נקי אלא שכך נזדמן לו בפיו בלי כוונה אבל השני ששמע מן הראשון ושינה לומר בלשון קצר ודאי נתכוין לכך וכן להיפך לגירסת הרי"ף הראשון אפשר שלא נתכוין לומר בלשון קצר אבל השני ששמע מן הראשון ושינה לומר בלשון נקי ודאי דנתכוין לכך להשמיענו הך הודאה דיש לאדם לומר בלשון נקי וק"ל: **בד"ה** רכבת כתיב ואע"ג דמלי למכתב נמי ישבת חסר כו' אפילו הוא מגונה כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל דאפילו בלשון מגונה יקצר אדם לשונו כו' עכ"ל ע"ש ולא ידענא מאי רבותיה וטפי ה"ל לאשמעינן דאפי' בלשון נקי גופא יקצר אדם וע"כ הנראה לקיים פשטיה ומאי דקשיא ליה למהרש"ל הא שמעינן ליה כבר מדכתיב טמא באוריי' י"ל דאשמעינן דאפי' בכה"ג דבדבורא ובמקרא לא הוה לשון קצר אלא בכתיבה ומסורת יקצר אדם לשונו והתוס' שכתבו דלא מלי למכתב ישבת דכל היכא דכתיב ישב בלא וא"ו אתי לדרשה כו' עכ"ל אין זה סותר פירש"י אלא דבהכי גלי דהכתיבה ומסורת יושב מלא וכיון דהכא ליכא שום דרשה בחסרון וי"ו דישבת ועוד יש לבעל המאור דרך אחרת בשמעתין וסוגיין דשמעתין ק"ק להולמו לפי דרכו ע"ש ודו"ק: **תוס'** בד"ה שמץ פסול פר"ח דבר ע"ג כדכתיב לשמלה כו' עכ"ל וכיון דפסול ביה לכהונה דהיינו לעבודה פריך שפיר והתניא אין בודקין כו' דכמו שאין בודקין אם הוא חלל דא"כ לא היו מניחין אותו לשמש ה"נ אין בודקין בו על דבר ע"ג דא"כ לא היה משמש וק"ל: **גמ'** מי קא ספו לך מן האליה כו' מפי' מהרש"ל דר"י ב"ב דחה אותו כו' כי בודאי הכירוך כו' ולא חסרה תורה לבן ערל ונכר אלא מן המובחר שבו כו' עכ"ל ע"ש ואני מוסיף על דבריו שראה ר"י ב"ב בנכרי שהוא מפרש לה הכי דלא אסור אלא מן המובחר שבו דאל"כ לא ה"ל למימר דאכילנא משופרי שופרא אלא סתם דאכילנא מיניה ודו"ק:

ח"א דף ג ע"א שהרי עקם הכתוב ח' כו'. מלבד שהאריך הכתוב עיקם לכתוב שלא כדרכו דהיינו איננה טהורה שהוא השלילה מהטמאה והל"ל הטמאה כי אורחיה בכתוב וק"ל: **אשר** איננה טהורה וגו'. בכל ספרים שלנו כתיב טהרה חסר וא"ו וא"כ לא הויין רק ז' אותיות ואפשר דה"מ למכתב טמאה בלא ה"א ראשונה והקשה החזקוני אמאי לא מייתי קרא דלעיל מיניה בפרשה זו דעיקם ביה נמי ח' אותיות דכתיב ומן הבהמה אשר לא טהורה היא וגו' עכ"ל ונראה ליישב דע"כ הני תרי קראי לא צריכי למאי דמסיק דדווקא דכי הדדי ניהו משתעי בלשון נקיה לכך עיקם בחד קרא דאל"כ מהיכא תיתי לן דאפי' בכי הדדי ניהו מ"מ בתרי קראי לא הוי ליה לעקם אבל אידך קרא אתי לאשמעינן דלא יספר אדם בגנות בהמה כדאמרי' בפ"ח דב"ב אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב דכתיב מן הבהמה אשר איננה טהורה וגו' ואי לאו תרי קראי לא הוי ילפינן הני ב' דרשות הך דהתם דלא יספר אדם אפי' בגנות בהמה וכו' והך דהכא דיספר אדם בלשון נקיה אלא חדא מינייהו אבל מתוך שני המקומות נלמדה דרשה דהכא ודהתם ומהך דרשה דהתם ליכא למפרך וכי לא כתיב טמאה בבהמה די"ל כי הכא דדוקא כי הדדי ניהו לא יספר בגנות בהמה טמאה ודו"ק: **ותבחר** לשון ערומים כו' והם חכמים כמ"ש אני חכמה שכנתי ערמה ודרשינן במסכת סוטה אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהם ועם התלמידים ידברו לשון חכמים בלימודם שהוא לשון נקיה ואמר **וב"ת** ה"מ כו' אבל במילי דעלמא לא ת"ש ודעת שפתי וגו' שפתי משמע אף מילי דעלמא גם שאינן דברי חכמים וק"ל: (עיין בר"ן ובח"ה):

ע"ב משום ביעתותא דלילה כו' ואבע"א כו' דמדאמר דוד אם אשאיר מכל אשר לו עד אור הבקר משמע דאז לילה הוי ואבע"א משום ביעתותא דלילה ליכא דאיכא למימר דביום באה אביגיל אלא שהוא אמר עד אור הבקר שלא היה דוד מגיע לשם עד הלילה משום ביעתותא דדוד איכא שהיתה יראה שיהרוג דוד את כל בית נבל ודקאמר אבע"א משום ביעתותא דדוד ליכא משום דאחר שמת נבל ושלח אליה דוד לקחתה שאז ודאי לא היתה יראה עוד מהריגה את בית נבל כתיב ותרכב על החמור וגו' אבל ביעתותא דהר איכא כמפורש וירדת בסתר ההר וגו' ודו"ק: **בגדי** מסנקן. עפירש"י ועי' בערוך בערך סנק ב' פירושים: **מן** האליה כו'. לפי טעותו של הנכרי דלא נאסר לנכרי אלא השומן והיותר טוב שבו דהיינו כדקאמ' משופרי שופרי שאמר והוא נכרי ומטעה את ישראל לתת לו מהיותר שמן וטוב שבפסחים א"ל רבי יהודה בן בתירה שאתה טועה ובודאי הן יודעים שאתה נכרי ומה שנותנין לך מהפסחים השמן והטוב שבו אין זה משופרי דשופרי אלא האליה שהוא השמן ביותר הוא משופרי דשופרי וממנו לא ניתן לך שהם יודעים שאתה נכרי ולפי דעתו שלא ידעו בו שהוא נכרי הלך לשם ובקש מהם מן האליה ועיין קרוב לזה בחידושנו בהלכות: **לאחוריה** כו'. פירוש רש"י שלא יביטו מהר וילא לבם עכ"ל ועי"ל שאלו הראה להם הקריעה ה"ל מוליא דבה כאלו הגיד להם בפה דנח נפשיה והם שאמרו נח נפשיה דרך שאלה אמרו לו כן ולא הוה מוליא דבה ולא בדרך הודעה וכן יש לפרש בסוגיא בפרק הנושא בנח נפשיה דרבי קרעיה בר קפרא ללבושיה ואהדריה וגרסינן שם דא"ל נח נפשיה א"ל אתון קאמריתון אנא לא קאמינא ר"ל כמ"ש אתון קאמריתו דרך שאלה אבל אנא לא קאמינא דה"ל לגבי דרך הידעה ומוליא דבה הוא ודו"ק:

דף ד שם וכ"ת זריזין מקדימין למצות נבדוק מצפרא דכתיב כו' עכ"ל וכתב מהרש"ל וגי' הרי"ף וכ"ת זריזין מקדימין כדכתיב וביום כו' נבדוק מצפרא אמר רב נחמן כו' עכ"ל לפי אותה גירסא של הרי"ף לא יליף הכא מאברהם אלא הזריזות כדיליף לה לענין מילה והא דסגי ליה הכא מצפרא מסברא אמר כן וכ"כ הר"ן לגירסת הרי"ף ואין מקום לקושיית התוספות דשפיר מלי לאתויי הכא מקרא דסדום שהוא מוקדם ודו"ק: **תוס'** בד"ה אבא קיים א"ל כו' ולכך פירש הגמרא דרב בר אחוה ובר אחתיה כו' עכ"ל ודאי לפירש"י נמי ניחא שהוצרך

חכמת שלמה

דף ב ע"א רש"י בד"ה אלא תרין הכי הס"ד ואח"כ מ"ה קריה רחמנא לנהורא כו' האי ויקרא כו' כנ"ל: בא"ד קרא לבריאה. נ"ב ס"א לבריה: **תוס'** בד"ה והא קי"ל כו' ואיכא למאן ודאמר התם שני חלקים כו'. נ"ב פי' לכל הפחות וכל שכן למ"ד תלתא חלקי מיל שהוא ג' רביעית המיל והוא מהלך אלף ות"ק אמה וק"ל מה שאמר שעה גדולה אין זה שעה של אחד מכ"ד ביום דהא מיל גופא מהלך שליש שעה פחות חלק ל' אלא שעה גדולה כלומר עת גדול וק"ל (עיין במהרש"א): **ע"ב** גמ' לייט ליה איוב למזליה כו'. נ"ב נראה בעיני שדעת המקשן היה שאיוב אמר לרוב צערו ודאגתו שיקום ליום ואין כדרך המצטערין מרוב פחד ובהלה בלילה שמקוין ליום ואין כלומר כאילו אינו כי שעה קטנה נראה בעיניהם כשנה וע"כ משני דאיוב לייט למזליה לגמרי וק"ל: **רש"י** בד"ה ואומר אך כו' ולילה החושך שהייתי כו' יום אלמא ה"ק כו' יום כנ"ל: **בד"ה** והידך ההוא כו' ובני אדם שאינן בקיאין בשיעור נ"ב פי' אפי' ביום שאינו מעונן ומש"ה שורפין בתחלת ו' ואוסרין כל ה' משום יום המעונן שטועין אפי' בשתי שעות כדלקמן וק"ל: **בד"ה** לאור עיבורו כו' שהיום נתקדש וקרי עיבורו כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה מאימתי כו' דבאיסור ודאי פליגי ובגליל כו'. נ"ב פי' שהן אוסרין לאפוקי בני יהודה שמתירין כדלקמן:

דף ג ע"א רש"י בד"ה מה להלן כו' עד בקר באש תשרפו כנ"ל. ונ"ב פי' בקרבן פסח כתיב וה"ה תודה דכתיב גבה לא יניח ממנו עד בוקר ודו"ק: **בד"ה** ביום השלישי כו' וקרא דלעיל בקדושים תהיו. נ"ב פי' והנותר עד יום הג' באש ישרף משום דעיקר קרא איירי באכילה וק"ל: **בד"ה** בזב כתיב כו' שוין בשניהם. נ"ב פי' באיש ובאשה כל אחד כדינו אבל לא שדין המרכב והמושב שוה וק"ל: **ע"ב** גמ' מי קא ספו לך מאליה. נ"ב נראה בעיני לפרש דר' יהודה בן בתירא דחה לההוא נכרי בדברים ואמר לו מעולם לא רימית את היהודים כי בודאי הכירוך ואפ"ה לא השגיחו בך כי לא חסרה תורה לבן ערל שלא יאכל בו אלא מן המובחר כגון האליה והדומה לו ומזה לא נתנו לך אלא מן הכחוש ותדע שכן הוא שהרי כשתעלה עוד ותשאל מהם שיתנו לך מן האליה לא יתנו לך כלל וא"כ בודאי כשיעלה ישאל מהם שהרי נכרי ידע האמת שהם לא הכירוהו וק"ל אבל אין נראה לפרש כפשוטו שאמר ליה תבקש אף מן האליה מאחר שאין מכירין אותך דא"כ איך סבר ר' יהודה בן בתירא שלא ידגים הנכרי כי איך יבין הנכרי שר"י יתן לו עצה לרמות עוד את אחיו בירושלים ודו"ק: **רש"י** בד"ה רכבת כתיב כו' ואפי' הוא מגונה. נ"ב פירוש אפי' בלשון מגונה ידקדק אדם לקצר את לשונו אבל אין לפרש שיקצר את לשונו אפי' אם א"א לו אלא שידבר בלשון מגונה זה אינו דא"כ מה תועלת במדרש של חסרון זה הלא שמעינן כבר להדיא מדברי התורה בכל המקומות שכתוב בהן טמא ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף ד ע"א גמ' נבדוק מצפרא דכתיב כו'. נ"ב גירסת הרי"ף הכי וכ"ת זריזין מקדימין למצוה כדכתיב וביום השמיני וכו' נבדוק מצפרא אמר רב נחמן בר יצחק בשעה שבני אדם כו', (עיין במהרש"א

מהר"ם

דף ב ע"א ברש"י ד"ה אור לארבעה עשר גרסינן לאפוקי אור י"ד וכו' או לאור י"ד וכו': ד"ה ובמה אמרו לקמן במתני'. ר"ל במשנה זו ב"ש אומר וכו': **ע"ב בתוס'** ד"ה ר"א וכו' כדאמר בהשוכר את הפועלים פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעה"ב פי' וכו' כצ"ל: **בא"ד** ולמאי דסליק אדעתיה דאור אורתא כב"ש וכו' ס"א מיהו וקאי בין אס"ד ובין אמאי דמסקינן:

דף ג ע"א ברש"י ד"ה אם שיווה לו וכו' שעד שקיעת החמה של שזונים דמיה טהורים כצ"ל: ד"ה מה להלן וכו' כדכתיב והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו כצ"ל: **בתו'** ד"ה ת"ל ביום וכו'. ואיצטריך ביום למעוטי שלא ישרף בלילה שלאחר כן פי' אם לא שרפו ביום ג' צריך להמתין עד יום ד' ולא ישרפנו ליל ד' ודו"ק: **ד"ה** שהרי בזב וכו' לדבר דרך כבוד כו' זה אינו דהא אתי למעוטי כן פי' הר"ן ע"ש: **ע"ב** בגמ' ואיבעית אימא ביעתותא דדוד נמי ליכא משום ביעתותא דהר איכא כצ"ל: **בתוס'** ד"ה שמץ פסול וכו' פירוש לע"א וכו' ר"ל אם שמש לע"א:

דף ד ע"א ברש"י ד"ה מסירת מפתח וכו' נכנס ליל ארבעה עשר חלה חובת וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה אבא קיים וכו' זאת גירסת פר"ח פי' ובי חייא שאל וכו' כצ"ל:

דף ה

שהוצרך התלמוד לפרש דהוה בר אחוה ובר אחתיה דמש"ה שאל עליהן דהיינו על אביו ואמו של רב שהיו אחיו ואחותו אלא לגירסת ר"ח ולפירושו לא הוה אצטריך ליה לפרש דהוה בר אחוה כו' אלא ששאל על אביו של רבי חייא והוא השיב לו על אביו של רב דלפמשמע מיניה אבל אביו של ר' חייא מת אבל לגי' הספרים שהיא גירסת רש"י ובפירושם שכתבו כאן ניחא שהוצרך להשיב אימא קיים שלא יטעה לומר שהשיבו על מה ששאלו דקרו איינשי לאבי אבא אבא וכן בהיפך לכך הוצרך התלמוד לומר דהוה בר אחוה ובר אחתיה ודו"ק: בד"ה שנאמר וישכם וגו' והתם מוכח מוישכם וגו' דכתיב גבי פדום דלא היה מלוה כו' עכ"ל דליכא למימר דלא השכים יותר משום דלאו מלוה היה לו כמו בעקידה דלא השכים יותר משום דלאו טעמא דמלוה אע"ג דלא היה יחידי דא"כ מאי אשמעי' קרא דוישכם דסדום אלא ע"כ אשמעינן דבסדום דמאליו הלך ודאי היה אברהם השכים יותר אי לאו דהיה יחידי משא"כ בעקידה דאי לא היה מלווה על כך לא היה הולך כלל ולכך לא השכים יותר ממה שהיה מצוה דזריזים לא הוה רק מלפרא וק"ל : בד"ה אם משמסר כו' דהכא שמסר לו המפתח ולא החזיק ומי כו' עכ"ל אפשר דהוצרכו לומר דאיירי בלא החזיק דבהחזיק לא אצטריך למתני ואם משמסר לו כו' דמלתא דפשיטא הוא אבל הר"ן לא פי' כן אלא דאיירי בהחזיק ע"ש וק"ל: ע"ב גמרא והב"ע דמוחזק לן דלא בדוק וקאמרי הני בדקינ' כו' הימנוהו רבנן בדרבנן ולעיל דפריך אטו אמירה דהני מידי ממשא אית בהו לא בעי למימר דהימנוהו רבנן בדרבנן דא"כ תפשוט מיניה דאין חזקתו בדוק כדקאמר אלא משום אמירה דהני הא לא אמרי לא אבל השתא דמוקמינן לה דאיירי דמוחזק לן דלא בדוק ולא תפשוט מיניה כלום דאימא דלכך בעי אמירה דהני משום דמוחזק לן דלא בדוק וק"ל : תוס' בד"ה המשכיר בית כו' נראה לרשב"א דבי"ג איירי כו' עכ"ל והר"ן לא כ"כ ע"ש וק"ל : בד"ה וכתיב אך ביום כו' דהא תשביתו הבערה היא ולא לוה הכתוב לשורפו אלא לאחר איסורא כו' עכ"ל זו הקושיא אינה רק לפי שיטתו דפר"ת לקמן לגבי הא דאר"י אימתי שלא בשעת ביעורו כו' אבל רש"י פי' לקמן אימתי הוא בשריפה בשלא בשעת ביעורו היינו בתחלת שש כו' אבל בשעת ביעורו בז' השבתתו בכל דבר וא"כ שפיר קאמר אך ביום הראשון תשביתו דהיינו הבערה מכלל דמקלתו שרי דבשעת היתר דינו בשריפה ודו"ק : בד"ה ואימא לרבות כו' ה"מ לשנויי ביום כתיב כו' עכ"ל עי' תי' לזה במהרש"ל ומה שכתבו עוד וכי משני דאתקש כו' לא לריך לקרא דמייתי שבעת ימים שאור וגו' עכ"ל י"ל דקושטא הוא למסקנא להיקשא נקט האי קרא דהאי קרא איהו גופיה הוא הקישא דלקמן ודו"ק :

ח"א דף ד ע"א ש"מ מדן קאתי שנאמר דן ידין וגו' · מבואר כל איש ידמה במעשיו לברכת אותו השבט ולדן ניתן מהשבטים ברכה זו שינקום להעמיד דבריו על הדין שנאמר בו דן ידין וגו' וכמו שמלינו בשמשון שעליו נאמרה נבואה וברכה זו מיעקב וכן יש לפרש ההיא דבסמוך דאשכחוהו דמזבולון קאתי דלפי ברכת יעקב ידמה במעשיו כן :

דף ה גמרא רב נחמן בר ילחק אמר ראשון דמעיקרא משמע כו' רבא אמר מהכא לא תשחט כו' ורש"י בפי' החומש הרכיב את שני המאמרים וז"ל בפרשה בא אך ביום הראשון וגו' מעי"ט וקרוי ראשון שהוא לפני הז' ומלינו מוקדם שנקרא ראשון שנאמר הראשון אדם וגו' או אינו אלא ראשון של ז' תלמוד לומר לא תשחט על וגו' כו' עכ"ל ע"ש ול"ל לפי' דר"נ בר ילחק נמי אית ליה דרשה דרבא לא תשחט וגו' ואי לאו קרא דלא תשחט וגו' לא הוה מפקינן מלת הראשון ממשמעותיה דכל אינך הראשון דכתיבי במקרא קודש ובלולב אלא דבא רב נחמן בר ילחק לומר לפי הדרשה דלא תשחט הוה לשון הראשון משמעותי' כמו הראשון אדם וגו' אבל א"כ הוא קשה מאי פריך הלמודא מכל הני הראשון דלית בהו הוכחה לאפוקי אותן ממשמען כי הכא בהראשון תשביתו וי"ל שהוא מפרש דרבא אתי לשנויי הא דר"נ ב"י דכל הני הראשון ודאי ממש הן אלא גבי הראשון תשביתו דמפיק ליה ממשמעיה לפרשו מעיקרא כמו הראשון אדם וגו' היינו דמוכחי קראי מדכתיב לא תשחט וגו' וק"ל : תוס' בד"ה למעוטי חולה"מ אתרווייהו קאי דלולב אינו ניטל במדינה אלא יום אחד עכ"ל וכדמשני סד"א וי"ו מוסיף על ענין ראשון נמי אתרווייהו קאי דבלולב נמי כתיב בסיפא דקרא ושמחתם לפני ה' אלהיכם וגו' וק"ל : בד"ה כדתני דבי ר"י אע"ג דכתיבי טובא כו' דמסתברא דמהני דכתיבי במקרא קודש כו' עכ"ל ר"ל הני ג' דכתיבי בפ' מקרא קודש בפרשת אמור שמתחיל בה אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש וגו' והיינו שביתת רגל דפסח ושביתת רגל דסוכות ונטילת לולב דכתיבי בהך פרשתא ואייתי להו בשמעתין ובהכי ניחא דלא פריך בשמעתין בשביתת רגל דפסח מקרא דלקמיה דכתיב בפ' בא דכתיב ביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי וגו' ומייתי קרא דבתריה בפ' אמור ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם משום דהוא אתי למסקנא להך דרשה דג' ראשון דכתיבי בפ' מקרא קדש וההוא קרא דפרשת בא לא חשיב כיון דכתיב בהך מלוה דשביתת רגל דפסח ועוד יש ליישב דניחא ליה לאתויי קרא דפ' אמור דליכא התם לשנויי וי"ו מוסיף על כו' מה שאין כן בהאי קרא דפ'

בא בשביתת רגל דפסח דמייתי איכא וי"ו מוסיף כו' מיהו ק"ק בשביתת רגל דסוכות דמייתי ביום הראשון שבתון וגו' אמאי לא מייתי קרא דלקמי' בהך פרשתא גופיה ביום הראשון מקרא קודש כל מלאכת וגו' והתם נמי ליכא לשנויי וי"ו מוסיף כו' ודו"ק : בפירש"י בד"ה אך חלק כו' דאי לאו אך איכא למימר ביום הראשון בין השמשות כו' עכ"ל ק"ק לפירושו דאי לית ליה לר' יוסי דרשה דביום למעט לילה אכתי קשה ואימא ליל י"ד כדפריך לעיל ואי אית ליה דביום ממעט לילה א"כ אימעט נמי בין השמשות דיום הראשון ולא אצטריך אך אלא דלא נימא מלפרא כדאמרינן לעיל ויש ליישב[א] ודו"ק: ע"ב תוס' בד"ה משום דכתיב לך וגו' אבל השתא דשדינן אלא ימלא כו' משמע אפילו במלוי בעינא לך כו' עכ"ל ואין להקשות מנלן לאסור הטמנה מלשון לא ימלא אימא דכתב האי לישנא ימלא לדרוש מיניה נכרי שכבשתו דאפילו במלוי בעינן לך די"ל דמשמעותי' דימלא בלאו יתורא כלמד מיניה לאסור הטמנה ובהכי ניחא מאי דתמיהא ליה לר"ן דמנליה לאסור הטמנה מלא ימלא דאדרבה נילף להתיר הטמנה מלא יראה די"ש לומר דודאי לא ימלא משמע אפילו הטמנה ודכתיב לא יראה לך לאשמעינן דאפי' ראיה שרי בשל אחרים ושל גבוה ודו"ק : בא"ד אבל ע"ק לי כיון דשדינא אלא ימלא אמאי אילטריך ליה לעיל למדרש מה שאור כו' עכ"ל וק"ק ומאי קושיא דאימא דאי לאו ג"ש דשאור שאור לא הוה שדינן לך אלא ימלא אלא יתורא דלך אתי לגופיה בגבולין להתיר אף הטמנ' וקבול פקדונות נון העכו"ם ומעיקרא נמי דקאמר יכול יטמין ויקבל כו' היינו נמי מיתורא דלך אבל השתא דילפינן שאור שאור לאסור בגבולין הטמנה וקבול פקדונות ע"כ יתורא דלך שדינן אלא ימלא וממעטינן עכו"ם שכבשתו ממשמעותיה וק"ל :

ח"א דף ה ע"א זכו לשלשה כו' הענין מבואר כי טעם השביתה בפסח שנאמר בו הראשון כי בו נגאלו ישראל מן המשעבדים אותם והקב"ה היה דן אותם בכל מיני מכות וטביעה בים ובזכות שבית' זו יגאלו גם לעתיד · עשו שנקרא הראשון המשעבד אותנו והקב"ה ידין אותו ויכרית זרעו וכדאמרי' בפ"ק דר"ה (יא) בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל והוא טעם השבתת שאור בפסח כי שאור שבעיסה הוא היל"ה הוא כחו של ס"א שרו של עשו שיכרת בזמן הגאולה וטעם השביתה בחג הסוכות שנא' בו הראשון בהוליאנו ה' ממלרים פרס סוכת שלומו עלינו כמ"ש כי בסוכות הושבתי וגו' בזכות זה יזכו לגאולה בבנין בית המקדש להשרות שכינתו עלינו כטעם ויהי בשלם סוכו וגו' וטעם מלות לולב שנאמר בו הראשון ע"ש השמחה כמ"ש ולקחתם לכם וגו' ושמחתם וגו' יזכו לשמחה לעתיד בבא משיח שנקרא ראשון ודקדק לומר לשמו של משיח ששמו מנחם שהוא ינחמנו וישמחנו כמ"ש שמחנו כימות עניתנו וכן י"ר ב"ב א"ס :

דף ו בד"ה בהמת ארנונא כו' וכן גבי עיסה תניא עיסת ארנונא חייבת כו' עכ"ל גם זו הברייתא קושיא לפירש"י דמפרש דההיא ברייתא דקתני חייבת סתם ללישנא קמא מפרש לה בבכורה וללישנא בתרא בעיסה דאינו כן דהא ההיא דעיסה מפרש בהדיא דאיירי בעיסה וא"כ א"כ דקתני סתם חייבת ליכא לפרשה בעיסה דמתניא בהדיא אלא דע"כ דאיירי בבכורה וזה שכתבו ולפי זה מתיישבות שתי הברייתות היינו הך דקתני בהדיא דחייב' בבכורה והך דקתני בהדיא חייבת בעיסה דלפירש"י אחד היא חייבת סתם מתניא וק"ל : בד"ה ייחד לו בית כו' ומש"ה מפיק מלא ימלא כו' ורב פפא אית ליה מסברא כיון כו' עכ"ל ר"ל דלפרש"י דאיירי שלא באחריות לא הוה מפיק ליה מלא ימלא להתיר אלא מדכתיב לא יראה לך דמיניה מפקינן לעיל דשרו שלא באחריות וכתבו דרב פפא אית ליה מסברא כו' אע"ג דאיירי באחריות מ"מ בלאו קרא דלא ימלא התיר בייחד לו בית אע"ג דשכירות לא קניא מהך סברא דקאמר דאין לאסור אלא במלוי בידך וק"ל: בפירש"י בד"ה דעתו לחזור בימי הפסח כו' וכשראהו עובר עליה עכ"ל וכתב מהרש"ל משמע דעל מה שמלא אינו עובר עליו כל זמן שלא ראה אותה כו' ודבר תימה הוא נהי שלא היה בידו לבער מ"מ חמץ שלו בביתו הוא ועובר עליו בבל יראה כו' עכ"ל ע"ש בארך ולי נראה דודאי איירי אף בשיש לו ודאי המץ בביתו ואפ"ה כשאין דעתו לחזור אין זקוק לבער דעשאוהו כנפלה עליו מפולת דמבטלו ודיו וכ"כ הר"ן וכן נראה דמדמי לה לאולר שאין דעתו לפנות שפירש"י בהדיא דה"ל כנפלה עליו מפולת וכשדעתו לחזור בימי פסח חששו כיון דהוא בים ובמדבר בשיירא ואין כאן מקום בדיקה ושמא יפשע ולא יבטל כדלקמן בשמעתין דלכך לא תקנו שיבטל אלא בלילה בזמן בדיקה ולא בד' ובה' וכשיבא לביתו בימי הפסח עובר בבל יראה ומיהו בההוא דעשה ביתו אולר שהוא מקום בדיקה וליכא למיחש שמא לא יבטל אין לפרש כי הכא אלא אפילו אם יבטל איכא למיחש שמא יפנה בימי פסח אתי למיכליה וכענין זה כתב הב"י בשם הגהת מיימון ודו"ק : ע"ב גמרא דאלת"ה כלל ופרט כו' כתב מהרש"ל יש להקשות מאי דייק מכלל ופרט דלמא לא אמרינן מוקדם כו' אלא היכא דאיכא הוכחה כו' ונראה בעיני משום דדרשינן כו' עכ"ל ע"ש בארך אבל יש לדקדק אכתי בשמעתין לפי מה שכתבו התוס' בד"ה אבל בחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם היינו דוקא דליכא דרשה וטעם כו' אע"ג דסקילה כתיב ברישא כו' עכ"ל וא"כ מ"ש תרי עניני מחד ענינא דכמו דבתרי עניני אמרי' אין מוקדם ומאוחר כי הכא בפ' פקודים ובפ' פסח שני דאיכא הוכחה דע"כ חודש ראשון הוא קודם לחודש שני ה"נ בחד ענינא כההיא דסקול יסקל וירה יירה אמרי' בהו דאין מוקדם ומאוחר דאיכא הוכחה מדכתיב וסקלתם באבנים וע"כ הנראה דהכי קאמר כיון

קרני ראם

דף ה ע"א [א] בפירש"י ד"ה אך חלק כו' ק"ק . נ"ב ולתי' מהרש"ל בד"ה אימא לרבות לק"מ ועוד י"ל דסובר דביום משמע למעוטי אלא דמ"מ ה"א דמשמע בה"ש כדי דלא נימא לא אשכחן יום שמקלתו מותר כמ"ש בדף ב' ע"ב וכיון דאיכא אך חלק וע"כ מקלתו מותר תו ביום אמעיט לילה ודו"ק :

נמוקי הגרי"ב

דף ד ע"ב ד"ה ואימא לרבות כו' י"ל דקושטא למסקנא כו' לתרץ דברי התוס' נקדים במה שיש לדקדק בגמ' ה' א' שאמרו דהא איתקש השבתת שאור לאכילת חמץ דכתיב שבעת ימים שאור לא ימלא בבתיכם כי כל אוכל חמץ [אמר המסדר כן הוא הגירסא בכל דפוסים הישנים ובדפוס ווילנא הגיהו ע"פ הגהת ר"י ברלין תיבת „מחמצת" בגמ' וברש"י] והנה הכתוב שהביא הגמ' כאן אינו כן בתורה כי בפסוק שבעת ימים המוצא כאן כתיב כי כל אוכל מחמצת והא כתיב כי כל אוכל חמץ הוא למעלה אצל הכתוב אך ביום הראשון וגו' הנה כבר הגי' הגאון מהרי"ב במקום חמץ מחמצת וכן ברש"י הגי' כן אמנם יפלא אשר יפול טעות כזה גם בגמ' גם ברש"י והנראה ברור דגירסא מוחלפות יש כאן והרכיבו המדפיסים יחד והוא כי יש לתמוה מדוע לא הביא הגמ' דאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ מקרא דאך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם כי כל אוכל חמץ וגו' והך קרא מוקדם מקרא דמייתי הגמ' אמנם דבר זה תלוי בשיטת רש"י והתוס' לרש"י דפירש דברי אביי שאמר תרי קראי כתיבי הוא רומי' דקרא אהדדי וכמו שפירש"י ב' ד"ה שבעת אפי' שעה אחת כו' וכתיב אך ביום הראשון וגו' הרי שהם בו שעה אחת ולשיטת התוס' הוא מיתורא דקרא קא דריש עי' תוס' ד"ה וכתיב והנה לשיטת רש"י דאינו מיתורא רק מרומיא א"כ כי פריך ואימא לרבות ליל ט"ו כו' ומתורץ הרומיא כמו שפירש"י ד"ה ואימא כו' וה"ק אך בכניסת יום הראשון כו' ע"ז מצני שהוא לא אילטריכא לי' כו' רצונו דאף אי לא כתב ביום דנשמע בכניסת יום הראשון היינו יודעים לילי ט"ו לביעור דהא איתקש כו' ועכ"פ כולהו קרא הוה כתיב זולת הב' של ביום וא"כ לפי"ז שפיר הוי ידעינן דאיתקש השבתת שאור לאכילת המן מקרא אך יום הראשון תשביתו וגו' כי כל אוכל חמץ ולפי"ז יש לגרוס כן בגמ' הכתיב אך ביום הראשון במקום שבעת ימים המובא בגמ' ושפיר ניחא הסיום כי כל אוכל חמץ כמו דאי' לפנינו אולם לשיטת התוס' דדייק מיתורא כנ"ל היינו שמיותר כל הפסוק של אך ביום הראשון תשביתו וגו' וע"ז פריך ואימא לרבות ליל ט"ו כו' היינו דלכך אינו מיותר וע"ז משני ההוא לא אילטריכא לי' כו' רצונו דלעולם מיותר הקרא דאך ביום דלילי ט"ו ידעינן מדאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ וא"כ ליכא למילף דאיתקש בפסוק אך ביום הראשון דהא בעת נקטינן מה"א דמיותר ולכן לריך להביא ההיקש מקרא דשבעת ימים שאור לא ימלא בבתיכם וע"ז לריך לסיים כי כל אוכל מחמצת ככתוב שם שכלל לרש"י הסיום כי כל אוכל חמץ ניחא רק ברישא הגירסא אך ביום וגו' ולתוס' הרישא שבעת ימים ניחא ובסיפא הגי' כי כל אוכל מחמצת ככתוב שם והמדפיסים הרכיבו שני הגירי' יחד וגם ברש"י ד"ה השבתת נ"ל אך ביום הראשון וגו' כי כל אוכל חמץ וגו' רק שהמעתקים העתיקו בפרש"י שאור לא ימלא כמו שכתוב בש"ס לפנינו ובאמת זה גי' התוס' ברישא דקרא ובזה מיושב קושית המהרש"א שכתב די"ל דקושטא הוא למסקנא להיקשא נקט אאי קרא דהאי קרא איהו גופי' ההיקשא דלקמן ע"ש ולפי האמור דברי התוס' ברורים המה לשיטתם דמיותרא קדריש לריך להביא ההקש מקרא דשבעת ימים כנ"ל אבל ר' יוסי לקמן בברייתא דאמר ואי ביו"ע עלמו מי שרי הא איתקש השבתת שאור לאכילת חמן כונתו שם על קרא דאך ביום הראשון וגו' כי כל אוכל חמץ ולזה שפיר קאמרי התוס' דלא לריך לקרא דמייתי שבעת ימים וגו' דמאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ יכול לדרוש הכל כמו שדרש ר' יוסי ובתירוץ המהרש"א כוונתי לדעת הגל"ח והדברים ברורים ודוק היטב :

מהר"ם

דף ה ע"א ד"ה כדתניא וכו' . אע"ג דכתיבי טובא פי' ראשון בהנך וכו' כצ"ל : ד"ה דברי ר' ישמעאל וכו' ובכמה דוכתי פריך מרבי ישמעאל אתנא דבי רבי ישמעאל ר"ל א"כ משמע דחד תנא הוא : ע"ב בגמ' והלא כבר נאמר לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור כצ"ל : דף ו ע"ב בגמ' אמר רבא גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עלויה וכי משכחת וכו' ע"ל דף כ"א בתוס' ד"ה ואי אשמועינן חיה וכו' :

חכמת שלמה

במהרש"א) : רש"י בד"ה חובת הדר כו' וילא בה אבל הכא בדיקת חמץ כו' הד"א ונ"ב פי' דאי הוה בדיקת חמץ דאורייתא א"כ הוה אמרינן דבודאי על המשכיר הוא מוטל שהרי ביתו הוא ודו"ק : ע"ב תוס' בד"ה ואימא כו' הוה מצי לשנויי כו' . נ"ב ול"נ דלא קשה מידי דבשלמא לקמן דרשינן אך ביום הראשון ליום י"ד מהיכא תיתי ליל יום י"ד דהא יום כתיב לרבויי יום י"ד אבל הכא דאתא ללילי ט"ו דליום ט"ו לא לריך קרא אם כן שפיר דרשינן ביום כניסת יום הראשון ודו"ק :

דף ה ע"א רש"י בד"ה זמן שחיטה פו' זמן איסורו שוה כו' כנ"ל :

דף ז

דף ו ע"א רש"י בד"ה דעתו לחזור וכו' איט שלו וכשראהו עבר עליה . נ"ב משמע דעל מה שמגלה אימ' עובר עליו כל זמן שלא ראה אותה עד עתה אפי' לא בטלו ודבר תימה הוא נהי שלא היה בידו לבער מ"מ חמץ שלו בביתו הוא ועובר בבל יראה כל זמן שלא ביטלו והנראה בעיני לפרש דמיירי בספק שלא ידע בודאי שיש לו המץ בביתו וכן איתא בירושלמי ומש"ה אינו עובר אלא משעת הידיעה ומ"מ איכא למיפרך ממ"נ אם בא לביתו בי"ט וס"ל לרש"י שאין יכול לשורפו בי"ט אפי' לא בטלו א"כ אנוס הוא כמו שהיה עד עתה ואם בחול המועד ישרפנו מיד וי"ל דחיישינן שמא ישהה רגע אחת בפרט מאחר שבא מן הדרך שמא יתעלל מעט אבל אותם שפירשו דאיירי אפי' בודאי חמץ לריכין לפרש דאיירי בביטלו ואפ"ה אין נכון שיהא חמץ בביתו אגלו וכן ירלה מלשון הר"ן למעיין בו ולא משום שעובר בבל יראה ודו"ק . (עיין במהרש"א) : ע"ב גמ' דאי לא תימא הכי כלל ופרט כו' . נ"ב יש להקשות מאי דייק מכלל ופרט דילמא לא אמרינן אין מוקדם ומאוחר בתורה אלא היכא דאיכא הוכחה אבל בלא הוכחה וטעם למה אית לן למימר אין מוקדם ומאוחר ונראה בעיני משום דדרשינן לפעמים כלל ופרט אפי' נגד הק"ו וא"כ איכא ג"כ הוכחה לומר אין מוקדם ומאוחר בתורה ובפרט לפי מה שכותבין התוס' במסכת נזיר דבכל כלל ופרט שאין בכלל אלא מה שבפרט איכא לאקשויי א"כ הכלל למאי [אתא] וכן בפרט וכלל הפרט למאי אתא וצ"ל משום דאיכא ק"ו או מה הצד דהוה מרבינן או ממעטינן אם לא דאתי הכלל ופרט ונמעט בע"כ או הפרט וכלל ומרבה בע"כ [ומש"ה] פריך לימא אין מוקדם ומאוחר כו' ודו"ק . (עיין במהרש"א) : רש"י בד"ה ונכתב ברישא כו' להאי ברהש הספר . נ"ב פי' ריש ספר במדבר וק"ל : בד"ה לא ניחא כו' בפרק כל המנחות באות מלה נ"ב איתא להדיא לגם דאפי' בב' פרשיות דנין דמד פסוק בויקרא וחד בצו את אהרן ובהמוכל פליגי אפי' בפ' אחת וענין אחד אלא שרחוק ממנה קלת ולפי דעת רש"י מה שמשני בתרי עניני לא כלומר שהוא ב' עניני ממש אבל ענין אחד אפי' בפרשה אחרת דנין לאותו מ"ד דדנין כלל ופרט המרוחק אכן התוס' לא סבירא להו לגם בפרק המובל כרש"י אלא כל ב' פרשיות הוי תרי עניני ולא דנין ולא חשבי אתקפתא דרב אדא דפריך לגם דאפי' מרוחקין בב' פרשיות דנין כו' אלא כרבי אפוטרופי דסבירא ליה אין דנין ע"ש :

כיון דמלינו בתרי ענייני הכא בפ' פקודים ופ' פסח שני דע"כ אין מוקדם ומאוחר בתורה אית לן למימר מסברא בעלמא א"כ היכא דליכא הוכחה נימא דאין מוקדם כו' ואין דנין כלל ופרט המרוחקים אפי' היכא דליכא הוכחה אבל בחד ענינא אע"ג דמלינו ביה אין מוקדם ומאוחר כי הסיא דסקול יסקל וגו' היינו דוקא דאיכא הוכחה אבל לא נילף מיניה מסברא היכא דליכא הוכחה ולכך דנין בכלל ופרט המקורבים בענין אחד וניחא השתא דבסברא פליגי הני אמוראי ודו"ק : **תוס'** בד"ה אבל בתרי ענייני כו' שור וחמור [דדברות אחרונות] פרט ומשני בהמתך דדברות כו' היינו משום דעשרת הדברות חשיבי כחד ענינא עכ"ל כל"ל והוצרכו לזה לפי שיטתם דבתרי ענייני דהיינו בב' פרשיו' לכ"ע אין דנין פרט וכלל כמ"ש התוס' פ' כל המנחות ופ' החובל כמ"ש מהרש"ל אבל לפירש"י בשמעתין נראה דתרי ענייני דאין דנין לכ"ע היינו תרי ענייני ממש אבל בחד ענינא אפילו בב' פרשיות דנין לא הוצרך לזה דודאי דברות ראשונות ואחרונות חד ענינא הן ודו"ק : **בד"ה** ודעתיה עלויה כו' הא פי' ודעתי' עלויה שחס עליה לבטלה עכ"ל רש"י לא פי' כן אלא שחס עליה לשורפה אלא דממיל' משמע דאותה רגע שחס עליה לשורפ' ודאי דחס נמי עליה לבטלה ומאי פריך וכי משכחת לה ליבטלה ולדברי התוס' ניחא דודאי לא חס עליה כלל אלא כיון דמאליו איהו בעל עובר בבל יראה ולהכי פריך וכי משכחת לבטלה וק"ל : **בד"ה** משש שעות ולמעלה פ"ה מתחלת ו' כו' חמץ משש שעות ולמעלה אסור היינו מסוף ו' כו' עכ"ל כדילפינן מאך חלק ומלא השחט וה"ה דמשמעתין גופא איכא לאוכוחי הכי מהא דהר"א דחמץ משש שעות אינו ברשותו ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו והיינו ע"כ מסוף שש דמתחלת שש לא הוה אלא מדרבנן ועוד דלא הוה פריך מידי ונבטליה בשית דהא קאמר דלא הוה ברשותו אלא ע"כ הא דקאמר משש שעות ולמעלה אינו ברשותו היינו מסוף שש ודו"ק :

דף ז ע"א גמ' הב"ע כגון שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר כו' לצורין לבורין כו' ולעיל גבי חמץ ומלה ליכא לשנויי כה"ג שנשתמשו בה ביום א' קודם הפסח חמץ ומלה זו בזוית זו וזו בזוית אחרת דאזלינן בתר רובא די"ל דאין דרך לאפות מלה כ"כ קודם הפסח שיתעפש קודם הפסח ולכך הוצרך לאוקמא שרבו ימי מלה עליה וק"ל : **תוספות** בד"ה לפני סוחרי בהמה כו' דסמוך מיעוטא דחולין דסתר מעות לפלגא דמוכר כו' עד כאן לשונו ר"ל דמיעוט יש נמי דלוקחין בהמות במעות חולין וסמוך אותו לפלגא דמוכר דכל דמי בהמותיו שמוכר הם חולין דמעות מעשר נמי שקבל בשביל בהמה ילאו לחולין ואין להקשות דאימא במוכר נמי יש מיעוט מעות שהם מעשר שהביא עמו מביתו די"ל דאין להם לתלות בשום מעות אלא מה שנלרך בשוק זה דהיינו דמי הבהמות או שנפלו מלוקח או ממוכר דאי הוה לן למתלייה במעות אחרים שבא לקנות בהם דברים אחרים א"כ מעות שלוקחין נמי לא הוו רובן מעשר וא"כ הוא אם תלינן במוכר לא הוו אלא המעות שקבלו מן הלוקחין ויצאו לחולין דלית לן למימר שהיו עמו מעשר ג"כ ליקח בהמות שהרי הוא בעלמו מכר בהמות ודו"ק : **בד"ה** בלבער כו' דלא על זאת הנעשה עכשיו מברך כו' עכ"ל וכ"ה ברא"ש אבל בתוס' פ' ר"א דמילה תירצו בע"א ע"ש ומה שכתבו עוד הכא ואין לריך לברך עובר לעשייתו אלא במקום שהעושה המלוה הוא מברך כו' עכ"ל ברא"ש מתרץ לה בהא דלעיל כיון דלא על מלוה זו הנעשה עכשיו מברך לה שפיר מברך לה אחר המילה והתוס' לא ניחא להו בהכי דהע"פ דלשון להכניסו לא על הנעשה עכשיו לבד קאמר לה מ"מ כיון דבשביל מילה של עכשיו מברך לה דאי לאו המילה של עכשיו לא היה מברך לה כלל היה ראוי לברך אותה עובר לעשייתו אי לאו האי טעמא שכתבו דכשמברך אחר לא ואין להקשות דאכתי אבי הבן שהוא עושה המלוה יאמר להכניסו לפני המילה די"ל לענין עובר לעשייתו לא חלקו כדלקמן גבי טבילה ומיהו לענין שינוי לשון דאחר המל אומר על המילה ואבי הבן אומר למול כדמסיק הה"כ דלית לן למימר לא חלקו והו"ק : **ע"ב** בד"ה לא שני כו' אבל המל גריס מברך למול את הגרים כו' עכ"ל וכ"ה בהדיא בברייתא בס"פ ר"א דמילה במל את הגרים דמברך למול ואפי' למאי דמסיק הלכתא על ביעור חמץ ובמל בנו מברך נמי על המילה כפירש"י לקמן לא תקשי הך ברייתא דיש טעם בברכות כמ"ש התוס' לקמן וק"ל : **בד"ה** על הטבילה כו' וכן בנט"י לא חילקו בין נטילה של אחר בית הכסא כו' עכ"ל והא דלא קאמר הכא בשמעתין נמי חוץ מנטילת ידים דהוא הדין והוא הטעם דקאמר בטבילה משום דגברא לא חזי ואיכא נמי טבילת ידים בטובל ידיו בשיעור מקוה וק"ל : **בד"ה** ונרות מנר וקשה דהל"ל חיפוש מנר כו' וי"ל דחיפוש לא קאי אנר כו' וא"ש דהשתא לריך לאתויי כו' עכ"ל פי' לדבריהם דקשיא להו דכמו דילפינן חיפוש מנרות דהיינו חיפוש דכתיב בנרות מנרות דכתיב גביה הכי אית לן למילף נמי חיפוש בנר עלמו מנר דכתי' גביה ובלאו קרא דנרות אית לן למילף שפיר מחיפוש דנר גופי' כדמשמע לקמן להנא דבי ר"י דחיפוש דנרות וחיפוש דנר כל חד ראיה באנפי נפשה ואמאי תלה הנרות בנר והנר בנרות דמשמע דמנרות לחוד וכן מחיפוש דנר לחוד ליכא למילף מידי ותירצו דמחיפוש דנר לחוד ליכא למילף מידי דחיפוש לא קאי אנר אלא אקב"ה ולכך יש לפרש דהולרך למילף חיפוש דנר מחיפוש דנרות דקאי חיפוש אנרות ואותן נרות יליף מנר משום דמנרות לחוד נמי ליכא למילף כדלקמן דילמא קולא כו' וקאמרי דה"ש השתא דלריך לאתויי קרא דחיפוש נרות כו' דודאי בכל דוכתא דמייתי תלמודא תרי קראי וכל חד באנפי נפשיה הוה ראיה כההיא דרים מסכת ב"ק גבי קרן מנלן וכההיא דבי ר"י לקמן לא תקשי ליה אלא מאי ולומר דהיינו ל"ל קרא בתרא ולא תקשי ליה אמאי אלטריך לקרא קמא משום דלפי סברת התנא גם קרא קמא ראיה גמורה אלא משום דיש לבעל דין לחלוק הולרך לאתויי עוד ראיה שניה מקרא בתרא אבל רב חסדא שאמר ונרות מנר ולא יליף ליה נרות דרשה לחודה ע"כ גם לפי סברתו מנרות לחוד ליכא למילף מידי וא"כ אמאי אלטריך ליה כלל לרב חסדא לקרא קמא דמקרא בתרא לחוד ה"ל למילף אי לאו כמ"ש דמנר לחוד נמי ליכא למילף מידי משום דלא קאי חיפוש אנרות ודו"ק :

ח"א דף ז ע"ב למדנו מליאה מגניבה כו' וכתיב התם ויחפש וגו' וימלא וגו'· יל"ד אמאי לא מייתי מקרא דלקמיה דכתיב בפרשת וילא ויחפש ולא מלא דדמי טפי למילף לא ימלא מלא מלא מדכיליף לא ימלא מימלא וי"ל דניחא ליה לאתויי ימלא מימלא ולא ימלא ממלא . ועי"ל דהמתחייב משאור לא ימלא נמי לבדוק ולמלות קודם פסח (ומה שיש לדקדק בזו הסוגיא בדברי התוס' עי' בח"ה) :

דף ח תוס' בד"ה מטה החולקת כו' דלא משמע ליה שבשביל כך אין לריך בדיקה אלא משום דאין דרך לשוח כו' עכ"ל כך הגיה מהרש"ל לפי הגהתו אין לחלק כלל בין עלים ואבנים תחתיו לאין עלים ואבנים תחתיו אלא בין דמדליא ובין דמתתאי וק"ק דא"כ אמאי קתני כלל בברייתא עלים ואבנים תחתיו גם הטור א"ח מפליג בין עלים ואבנים תחתיו לאין תחתיו וכ' הב"י דהיינו כפי' הראשון של התוס' וע"כ נראה לקיים נוסחת התוס' הישנים שלפנינו שמלת אלא איננו דלפי זה ודאי דאיכא לחלק בין עלים ואבנים תחתיו לאינו תחתיו ואיכא לפלוגי נמי בין מדליא ובין מתתאי ותלמודא דמחלק בין מדליא ובין מתתאי ה"ה דה"מ לחלק כולה במדליא ובין עלים ואבנים תחתיו לאינן תחתיו אלא דחדא מנייהו נקט ודו"ק: **בא"ד** ור"ת גרס בתרוייהו אין לריך ופריך מהא דבקמייתא לא בעינן עלים כו' עכ"ל ולפ"ז ליכא לפרושי אלא כפירוש ראשון שכתבו התוס' דבמדליא לריך בדיקה טפי אי ליכא עלים ואבנים שיוכל לעבור תחתיו אבל לפירוש שני שכתבו דמתתאי לריך בדיקה טפי דיכול לעבור עליה מאי איכפת לן בעלים ואבנים שתחתיה דכיון דמתתאי הוא העלים שתחתיו אין מעכבין אותו מלעבור עליו וק"ל :

ח"א דף ח ע"א מ"ד ונגה כאור תהיה וגו' כנר בפני האבוקה כו' ·עי' פירש"י ויותר נראה לפרש ונוגה של הקב"ה כאור תהיה דהיינו כאבוקה כדאמרינן בסוטה (כא.) כי נר מלוה ותורה אור תלה המלוה בנר והתורה באור דהיינו נמי כנר בפני האבוקה ואמר וקרנו דהיינו נר קרן של נר יה'ה מידו של הקדוש ברוך הוא לו ללדיק וקל להבין : **ע"מ** שיחיו בני הרי זה לדיק גמור . עיין בתוספות וליכא למימר בעיקר קושייתם דלק"מ דשאני לדקה דמותר לנסות מה הקב"ה כדאמרינן פ"ק דתענית (ט.) דאסור לנסות הקב"ה חוץ מזו שנאמר ובחנוני נא בזאת וגו' דא"כ מאי פריך אהך דהכא וכה"ג לאו מלוה היא אלא ע"כ דלא אמרו שאני לדקה אלא לענין נסיון דשרי ביה (קידושין פ"ק וע"ש ר"ה פ"א וב"ב פ"א) : **ע"ב מלמד** שהאה פרחך כו' ·פי' התוס' דמאת קדרים את הטפל לארץ עכ"ל והוא דחוק ונראה לפרש דלפי פשוטו דלא יחמוד איש את ארלך לכובשה בעלותך לראות וגו' לא יתכן בו מלת איש דאין דרך איש יחידי לכבוש את ארץ וה"ל למכתב לא יחמוד גוי ארלך וגו' כדכתיב ברישא דקרא כי אוריש גוים וגו' אבל בדבר המטלטל שייך לומר דלא יחמוד איש לגנוב כל מה שבביתך בעלותך לראות וגו' וא"כ ה"ל למכתב לא יחמוד איש את ביתך אלא דכתיב ארלך לרבות דאפי' פרה הרועה בארלך באפר במקום הפקר וכן תרנגולתא מנקרין בארלך במקום הפקר באשפה ואין מזיקתן בעלותך לראות והשתא ניחא למסקנא לכדרבי אמי ליכא יתורא וק"ל : **שיש לו קרקע** עולה כו' ·נראה הטעם בזה דעיקר מלוה של עליית רגלים לשמוח שם במלות פירות הארץ שהם הביכורים ומעשר שני ולשמח שם בהם את העני והגר והלוי באכילתן והיא עלייתן לשם שמים משא"כ מי שאין לו קרקע שלא יכול לקיים כל זה ועלייתו אינו לשם שמים ולזה נסמך כאן מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים כדי שלא יהו עולי כו' דהיינו שלא תהא עלייתו שלא לשמה אלא לשמוח עם פירות שהביא לשם מלות ביכורים ומעשר שני הגדלים בקרקע וק"ל :

דף ט גמרא טעמא דלא חזינא כו' ואגופא דמתני' בלא חזינא דשקל דקתני ביה טעמא דא"כ אין לדבר סוף לא קשיא ליה בלאו האי טעמא נמי לא לבעי בדיקה דנימא אכלתו מי לא תנן כו' י"ל דודאי האי טעמא אין לדבר סוף לא שייך אלא במבית לבית ובההוא דמבית לבית וכ"ש מחלר לחלר ומעיר לעיר ודאי דאין חוששין ואפילו חזינא בבית אחד דשקל ומה"ט דא"כ אין לדבר סוף אלא דממקום למקום דאיכא למימר דיש לדבר סוף שיבדוק בפ"א עם בני ביתו זה בזוית זו וזה בזוית זו ובההוא דייקינן ביה דאין חוששין קתני ביה דלא חזינא דשקל הא חזינא דשקל כו' ודברים אלו יש לנו ללמוד מדברי התוס' לקמן בד"ה ולא חיישינן לחולדה כו' ודו"ק : **תוס'** בד"ה כ"מ שחולדה כו' דאין מדורות עכו"ם בחולה לארץ עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפי' המשנה סוף מסכת אהלות ולשון התו' אין מדור העכו"ם ובית הפרס בחו"ל לפי שחו"ל נפרדה בטומאתה בגזירה דרבנן כו' עכ"ל וק"ק לפ"ז [א] מאי פריך ממדור העכו"ם דאתי ספק ומוליא מידי ודאי דרבנן אמתניתין דגבי חמץ איכא ודאי דאורייתא ולא אתי ספק ומפקיע כמ"ש תוס' לקמן דמתניתין איירי כשלא ביטלו והוי ודאי דאורייתא ודו"ק : **בד"ה** כדי שתהא בהמה כו' ומהכא נמי ידעינן דאין ישראל מאכיל לבהמתו כרשיני תרומה כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל שאסור קודם הרמה וכ"ש אחר הרמה מן התרומה עלמה כו' עכ"ל לא ידענא מאי כ"ש הוא זה אבל כוונת התוס' דמהכא נמי ידעינן כו' ר"ל דמהאי הקישא גופיה ידעינן דאין לו לישראל להאכיל לבהמתו כו' דהיינו דאסור לישראל בתרומ' הנאה של כילוי דמה תרומה טהורה אין לו לישראל בה אף טמאה אין לו לישראל בה והיינו הדלקה והדר גמר טהורה מטמאה מה טמאה מותר לישראל בהדלקה אף טהורה כן וכן כל הנאה של כילוי ושוב מלאתי כן בתוס' פרק כל שעה בד"ה מחנין לו חמין כו' וק"ל : **ע"ב** בד"ה ספק גררוהו כו' דאי איכא פותח טפח מה מועלת גרירה והא פותח טפח מביא את הטומאה כו' עכ"ל ולא ניחא להו לקיים פירש"י דהוה פותח טפח אלא שפתח החור במקום שנכנס לבור איננו פותח טפח כמו שכתב מהרש"ל וכדמוכח בתוס' סוף פרק בתרא דשבת דא"כ ה"ל קבר סתום ואפילו בפותח טפח על הטומאה בוקעת הטומאה ועולה כדמוכח בתוס' פרק המוכר פירות ע"ש : **בא"ד** ועוד י"ל דרגלי הכהן ברה"י כו' והכלוה הוי ספק הרגיל עכ"ל ולתירולא בתרא נמי דקאמר ודאי הוא דודאי נפל היה ובודאי גררוהו מ"מ לרגלי הכהן הוה ס"ס דשמא גררוהו ולא גררוהו תחת רגליו וא"כ גררוהו תחת רגליו שמא אכלוהו דהוי ספק הרגיל ובהכי יתיישב דנקט תלמודא ספק דגררוהו כו' מוליא מידי ודאי ולא ניחא ליה באומר אכלתיה כדקאמר לעיל במדור העכו"ם משום דבא לייסב לפי המסקנא דודאי ודאי הוא ודודאי נפל הוא ובודאי יגררוהו דמה"ט ניחא דלא יטמא כהן מבפנים לבור אבל מה"ט אדרבה יטמא מבחוץ לבור מתחת רגליו דודאי גררוהו מבחוץ ולכך קאמר דספק אם גררוהו תחת רגליו ואם לא גררוהו תחת רגליו ובההיא דאימר אכלתיה הוה ספק הרגיל וטהור ודו"ק : **בד"ה** היינו ט' חנויות כו' ובנמלא הלך אחר הרוב ומשני שנמלא ביד עכו"ם כו' עכ"ל ובפשיטות מבנמלא הלך אחר הרוב לא קשיא להו מ"ש נמלא בפי עכבר משום דאיכא למימר דנמלא בפי עכבר גרע טפי דתלינן דנטלו העכבר ממקום קביעותו וה"ל כאלו נולד הספק במקום הקביעות אבל מדאוקמא נמלא ביד עכו"ם שפיר קשיא להו מ"ש וק"ל : **בא"ד** ולה"כ גזרינן התם טפי שמא יקח מן הקבוע מבנמלא כיון שאין האיסור ידוע עכ"ל לפי מה שפירשו הכא דנכבשינהו דניידי הוה נולד הספק במקום קביעות לא הוו לריכי להאי טעמא בנמלא משום שאין האיסור ידוע

קרני ראם דף ט ע"א [א] תוס' בד"ה כ"מ שחולדה ק"ק וכו' · נ"ב ויש ליישב כיון דהם הוי ספק טומאה ברה"י הוי כמו הכא ועיין בתוס' :

חכמת שלמה

דף ז ע"א תוס' בד"ה בלבער כ"ע כו' ולא לשם מורנא. ס"ב פי' שיש תולעת בערלתו : **בא"ד** אינו מברך אלא אחר אירוסין . נ"ב ואנו לא נוהגין כנבגליל הזה : **ע"ב** תוס' בד"ה ונרות מנר כו' חיפוש דנר מחיפוש כו' נ"ב פירוש שהחיפוש תהא לאור הנר גבי חמץ מחיפוש ירושלים שהוא בנרות וק"ל :

דף ט ע"א תוס' בד"ה כדי שתהא כו' דאין ישראל מאכיל לבהמתו כו'. נ"ב פי' שאסור קודם הרמה בעודו טבל וכ"ש אחר הרמה מן התרומה עלמו ומשום הכי אסור לישראל להאכיל לבהמתו כרשיני של תרומה אפי' היא שלו כגון שנפלה לו מאבי אמו כהן והעיקר קאי על כהן שסכר בהמתו של ישראל שאסור לאכילה כרשינים של תרומה משום שהיא הנאה של כילוי וכן הוא להדיא בתוס' פרק אלמנה לכ"ג ע"ש.(עיין במהרש"א) : **ע"ב** גמ' נהי דשיורי משיירא מיגרר מיהא ודאי גררוס בההוא שעתא ל"א נמתק נ"ב בספרים מדוייקים אינו : **רש"י** בד"ה שחולדה כו' וכרדלם פותח טפח כו' כצ"ל . וכ"ב כ"ל דרש"י סבר שלא יהא חלל תוריהן אלא פותח טפח דאי אינו פותח טפח הוי כסתום והוי בוקע ועולה ושמא הכהן עומד עליו אבל פתח החור שנכנס לבור אף רש"י מודה שאינו פותח טפח כמו שפירשו התוס' ודו"ק :

דף י'

מהר"ם

דף ז ע"א בתוס' ד"ה בלבער כ"ע לא פליגי וכו' תדע שהש"י ברכת אירוסין אינו מברך אלא אחר אירוסין כך היא סברת ר"ת לברך אחר אירוסין דדלמא הדרא בה אבל אנו נוהגין לברך קודם אירוסין ועיין בטא"ה סי' ל"ד : **ע"ב** בתוס' ד"ה ונרות מנר וכו' וי"ל דחיפוש לא קאי וכו' פירוש דחיפוש דכתיב גבי חופש כל חדרי בטן לא קאי אנר אלא אאלהים דכתיב בקרא ולא מצי יליף חיפוש מנר לחודיה ולכך צריך למילף האי נר דכתיב גבי חיפוש מנרות ונרות מנר דלא הוי קולא נ"ל ודו"ק :

דף ח ע"א ברש"י ד"ה כל לאתויי וכו' דלא תנא מקום שמכניסין וכו' ס"א שאין מכניסין וכו' : **בתוס'** ד"ה מטה החולקת כו' . וקאמר דא"צ בדיקה לצד הפנימי וכו' ר"ל ופליגי אם צריך לבדוק לצד השני שאחרי המטה דהיינו צד הפנימי ולא לענין אם צריך לבדוק תחת המטה : **בא"ד** שבשביל כך אין צריך בדיקה אלא משום דאין דרך וכו' כצ"ל : **ע"ב** בגמ' ומה אלו שדרכן לווק אינן נזוקין וכו' פירוש בניו ובני ביתו אע"פ שאינן עסוקין במצוה : **ורבי** יוחנן אמר שורה אחת כמין גאם וכו'. ר"ל כזה* ⅃ :

דף ט ע"א בתוס' ד"ה ואם תמצא לומר וכו' ויש לומר וכו' ודמי לספק ביאה פירוש לספק ביאה אם בא באותה שדה שיש בו טומאה כדלקמן דף י' : **ד"ה** כדי שתהא וכו' ועוד אומר ר"י וכו' וקונין מהן אחר מירוח וכו' פי' דקאי התם אחלה דגיבול העכו"ם פוטר מחלה ולא תקנו חכמים שלא יפטר משום דאי בעי למיעבד עיסה אפשר ליה למגבל פחות מכשיעור ויהא פוטר מחלת ופריך תרומה נמי ר"ל תרומה ומעשר נמי הא אפשר ליה למעבד כר' אושעיא וכו' וא"כ מה הועילו וכו' במה שמירוח נכרי אינו פוטר וכו' : **ד"ה** בשפחתו של מציק כו' ואור"י דכהן שוטה היה כו' ר"ל מזה אין להוכיח דשל גבירתה היה דאל"כ איך רצה הכהן ליטמא דעל כרחך צ"ל דשוטה היה : **ע"ב** בתוס' ד"ה ספק גררוהו וכו' ניחוש שמא גררוהו נגד רגליו וטומאה בוקעת ועולה וספק ברה"י טמא כצ"ל : **בא"ד** ועוד י"ל וכו' הוי ספק הרגיל ר"ל ומוציא מידי ספק טומאה ולפי האיבעיא אימא דהוי ודאי טומאה והגרירה נמי ודאי והאכילה ספק צ"ל דרגלי הכהן היו בר"ה ודו"ק נ"ל א"נ י"ל דגם האכילה הוי ודאי :

דף י'

ידוע אלא משום דבמצא לא נולד הספק במקום קביעות לא גזרו ביה אבל דברי התוס' פרק ג"ה ובפ' התערובות יותר נכונים בזה שכתבו שם דנכבשינהו דניידי כ"כ עד שלא יהא הספק נולד במקום קביעות ולזה קשיא להו שפיר למאי דמשני התם בנכבשינהו דניידי דגזרו ביה שמא יקח מן הקבוע ה"נ ליגזור במצא והוצרכו לתרץ במצא כיון שהאיסור ידוע לא גזור ביה שמא יקח גם מן הקבוע וק"ל : בד"ה היינו ב' קופות כו' שהככר גדול כ"כ דליכא למימר אכלתיה עכ"ל ובעל המאור כתב דכולה סוגיין כרבי זירא דאמר בלחם מעיירא כו' וי"מ דמודה רבא בעכבר דשורי ודאי מעיירא עכ"ל וק"ל :

דף י בד"ה ספק על כו' ליכא אלא ספיקא א' ואוקמא אחזקת בדוק כו' עכ"ל ר"ל דאפי' לא ביטל כיון דהבית בחזקת בדוק הוא אפילו בספק א' דשמא על ושמא לא על מוקמינן לה אחזקת היתר דכל ספק איסור מוקמינן לה אחזקתיה כדאמרינן בפ"ק דחולין ולעיל נמי בצבור א' של חמץ ולפניו ב' בתים בדוקים כו' לא ניחא להו כפירש"י דאיירי בביטל דאפילו בלא ביטול מוקמינן כל בית אחזקת בדוק כמו שני שבילין דהוה ספק טומאה בר"ה דמוקמינן כל גברא בחזקת טהור וכל הני פסקי בלא ביטול איירי חוץ מהך דב' עכברים א' שקל מצה וא' שקל חמץ כו' דמדמי להו לב' קופות כו' דמוקמינן לה דוקא בביטל כבר דהוי דרבנן משום דהתם ליכא חזקת היתר כמ"ש התוס' בהדיא פרק הערל בההיא דב' קופות דליכא למימר אוקי חולין אחזקתייהו דמה שנפל בקופה ספק הוא ואין לו חזקת היתר אבל ההיא דב' שבילין אית ליה לכל גברא חזקת טהרה וכ"כ גם הר"ש בפי' המשנה תרומות פ"ז דהך דב' שבילין איכא חזקת טהרה לכל גברא אבל הך דב' קופות לית בהו חזקת היתר מהאי טעמא שכתבו התוס' פרק הערל והשתא ניחא דקשיא להו הכא בספק על בבית אחד שבדוק אפילו בלא ביטול מוקמינן לה בחזקת היתר שהבית בדוק ועדיף הכא מספק על בב' בתים בדוקים דלכ"ע מוקמינן להו בחזקת היתר אם לא באו לשאול בבת אחת ועוד קשיא להו דמדמי להו לעיל לספק טומאה בר"ה דמטהרין כל גברא משום דאוקמה אחזקת טהור והכא אפי' בבית אחד דעדיף טפי מדמה ליה לספק טומאה ברשות היחיד דהתם ודאי אפילו בספק ספיקא טמא דלא מוקמינן ליה אחזקה כמ"ש התוס' פ"ק דחולין ופ' כסוי ע"ש ודו"ק : בד"ה ספק ביאה כו' וכן פר"ת בע"ג פרק שני כו' ונראה לר"י דטעמא דר"א דמטהר בס"ס כו' עכ"ל עיין באורך על פירושיהם בתוס' פ' ה"ה וק"ק לפי' ר"ת ור"י שכתבו בתוס' דר"א מטהר בכל ס"ס אפילו ברשות היחיד ולאו דוקא נקט ספק ביאה אלא משום ספק ביאה הוי ס"ס ורבנן מטמאין בכל ס"ס ברשות היחיד אפי' בספק ביאה א"כ מה שכתבו התוס' לעיל גבי מדורות העכו"ם דלא דמי ההוא ספיקא לשאר ספיקי כו' ודמי לספק ביאה כו' עכ"ל ע"ש אליבא דמאן כתבו כן דהא לר"א בכל ס"ס מטהר אפי' אינו ספק ביאה ורבנן מטמאין בכל ס"ס אפי' הוא ספק ביאה וצ"ל דדבריהם דלעיל אינו כפירוש רבינו תם ור"י אלא כפירש"י או כפירוש רשב"ם בפ' ה"ה וע"ש בתוספות ודו"ק : בד"ה על ובדק כו' דלר"מ לא סגי בבדיקה כגון דלא אשכח והוי בספק לאו דלא ימצא וצריך לבטלו וכו' עכ"ל ודאי דלרבנן נמי צריך לבטלו כדאמר רב לעיל הבודק צריך שיבטל אלא דהכא בעל ובדק ולא אשכח אם לא ביטל לר"מ הוי בספק לאו דלא ימצא ולרבנן לא הוה בספק לאו דלא ימצא ומשום דלר"מ נמי אחר שביטל הוי בספק דרבנן דלא ימצא וא"כ מה תיקן בביטולו ומש"ה קאמרי דלא איירי ר"מ אלא בספק טומאה דאורייתא ולהכי קודם שביטל יש לחוש לספק לאו דלא ימצא אבל אחר שביטל ליכא למיחש כיון דאינו רק ספק דרבנן ומהרש"ל פי' בזה דרך אחרת ע"ש ודו"ק: בד"ה חולין כו' וריב"א הקשה לפירש"י דאיך יכול לחלל אסלעים כו' עכ"ל אלא דמחלל המנה על פרוטות מתחלה וע"ש שכתבו בתנס פי' כן דמנייהו גופייהו היה יכול ליקח כו' עכ"ל היינו לפי דעת רש"י דיכול לחלל אסלעים וק"ל : בד"ה הניח עשר כו' אבל כשאין קשורים ד"ה חולין ומעשר שני מעורבין כו' עכ"ל ר"ל היינו ברישא גבי הניח ט' ומצא י' וה"ה בסיפא גבי הניח י' ומצא ט' דד"ה מנה מונח ומנה מוטל כדמוכח בפ"ק דבילה ובין בהניח ט' ומצא י' ובין בהניח י' ומצא ט' ודאי בקשורים אין סברא לתלות בעכברים אלא בקטנים וק"ל :

ע"ב בד"ה ואם לא בדק כו' דבודקין שלא יעבור בבל יראה עכ"ל מפירוש מהרש"ל ואע"פ דהכא מיירי בביטל דאי לא בטלו וכי משום גזרה דשמא יאכלנו יהא עובר בבל יראה כו' עכ"ל ע"ש באורך ודבריו דחוקים דודאי איירי בלא ביטל ומ"מ בודאי אינו עובר בבל יראה דפרורין ממילא בטלי אלא משום שמא ימצא גלוסקא ויהיב דעתיה עילויה צריך לבטל כדאמרינן לעיל ולהכי שפיר קאמר משום גזירה דשמא ימצא גם פרורין ע"י בדיקה ויאכלנהו אין לנו לחוש לשמא ימצא בלא בדיקה גלוסקא ויהיב דעתיה עילויה ודו"ק : בפירש"י בד"ה לאחר המועד משש שעות ולמעלה עד שתחשך עכ"ל נראה שדקדק לפרש לפי שעתו דהבדיקה היא כדי שלא יעבור בבל יראה וכל המשניות דקתני בהו דין בדיקה היינו בלא ביטל [א] ומש"ה בי"ט גופיה למה יבדוק משום בל יראה דמה תיקן בבדיקה שע"י בדיקה נמי יראה וא"א לו לבטל אז אבל משש שעות ולמעלה עד שתחשך בודק דאם ימצא אז אכתי אינו עובר בבל יראה וכדי שלא יעבור ביו"ט אם ימצא אז וכן מוכח כפירש"י לקמן דאינו עובר משש שעות ולמעלה עד שתחשך והשבתתו בכל דבר באותן ו' שעות ודו"ק :

דף יא תוס' בד"ה אבל לא גודשין כו' וי"ל משום מצות ביעור יש להתיר כמו משום פסידא עכ"ל כתב מהרש"ל וא"ל א"כ מאי פריך ר"מ אדר"מ דלמא ר"מ שרי ליה משום מצות ביעור דהוי כמו פסידא כו' זה אינו דדוקא לר"י דשרי קמח וקלי משום עולי רגלים כו' ה"ה משום מצות ביעור כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש וקשה לדבריו דלא היה להם לתלות מצות ביעור בפסידא לר"י אלא היה להם לתלות מצות ביעור בעולי רגלים והכי ה"ל למימר וי"ל משום מצות ביעור יש להתיר כמו משום עולי רגלים ועוד דלא איצטריך לן טעמא דעולי רגלים בקמח וקלי אלא למאי דמוקי לה בלא שינוי ולא הוה עדיף קמח וקלי מגדישה דאסירא אי לאו טעמא דעולי רגלים אבל אי מוקמינן לקמח וקלי על ידי שינוי ודאי דעדיפא מגדישה דליכא שינוי כלל דהכי מוכח כולה שמעתין וא"כ לר"י נמי אימא דפסידא עדיפא ממצות ביעור כמו לר"מ וטעמא דקמח וקלי משום שינוי הוא וע"כ הנרא' דשיעור דבריה' כך הוא דמשום מצות ביעור מטעם דקאמר לר"מ דהוא עצמו מחזר עליו לשורפו יש להתיר בחמץ כמו משום פסידא בחדש ולכך הוצרך תלמודא למימר דעדיף לר"י חדש משום דבדיל מיניה ומיהו בעי ביה נמי טעם דמשום פסידא בבית השלחין וטעמא דעולי רגלים בקמח וקלי אף בלא שינוי דאל"כ למה אסרו קצירה בשאר מקומות וגדישה בכל מקום ותו לא מידי ודו"ק : ע"ב בד"ה אחד אומר כו' וסבורין שהשניה התחיל אחר הנץ החמה עכ"ל משמע מדבריהם דבראשונה דכולה קודם הנץ החמה אין לטעות בה שמתחלת אחר הנץ החמה והיינו לענין ביטול עדות דהויא כמו הכחשה מיהו לענין שהמזימין יכלו להציל עצמן אמרי' לקמן דהאומר שלש יהבינן ליה מטעה ראשונה עד סוף ה' אע"ג דשלישית כולה אחר הנץ החמה וראשונה כולה קודם הנץ החמה ודו"ק :

דף יב בד"ה אלא אמר רבא כו' נימא דעובדא ברביעית הוה כו' עכ"ל ולעיל לאביי דליסנא בתרא דקאמ' דקטעי שעה ומשהו לא קשה להו דא"כ לר"י בא' אומר בשתים ואחד אומר בה' נמי דזה שאומר ב' בסוף שתים וזה שאומר ה' בתחלת חמש ועובדא הוה בתחלת ד' וכ"ה קטעי שעה ומשהו דאיכא למימר דקושטא הוא דהכי לר"י אלא דקתני זה אומר בג' וזה אומר בה' לרבותא דר"מ דאפי' הכי עדותן בטלה ודו"ק : בד"ה באיזה יום כו' אפילו לא כוונו איזה יום ה"ל חוזרין ומגידין ואין יכולין כו' עכ"ל לכאורה קשה דלמה אין יכולין לחזור דהא יכול אחד מהן לומר דמתחלה לא כוון יום החדש וטעה בעיבורא דירחא והמגא יישוב לזה בחדושינו בפרק היו בודקין אהא שכתב מהרש"ל שם ליישב קושיית התוס' דלכך הוצרכו למיילינהו באיזה יום משום דעל שכוונו יום אחד לחודש יוכלו לחזור בו ולומר דטעו בקביעא דירחא אי לאו שכוונו איזה יום וכבר דחינו שם דבריו דאל"כ בצרת לך מז' חקירות כמה בחודש וע"ש לייסב כל זה ודו"ק : בד"ה לר"מ יהבינן כו' נאמר שטעו וקרו לד' ה' כו' אותו שאמר שתים לא היה יכול לטעות עד ה' כו' עכ"ל יש לדקדק דאמאי לא קשיא להו טפי דנימא דקרו לג' ה' וטעו בשתי שעות פחות משהו והמעשה היה בד' מיהו ודאי דעדות מוכחשת מיתת הוה דמספיקא לא קטלינן ליה ולא תלינן מספיקא בטעות המזימין מ"מ לא ה"ל למתלי דהא עדות מוכחשת היא שהרי אותו שאומר ב' לא היה יכול לטעות עד ה' דהא בקרו לג' ה' נמי דאותו שאומר ב' יכול לטעות עד ד' ואפ"ה הוה עדות מוכחשת משום ספיקא כמ"ש ודו"ק : ע"ב בד"ה ולהך ליסנא כו' אפילו טעה בב' שעות היה יכול

קרני ראם

דף י ע"ב [א] בפירש"י ד"ה לאחר ומשו"ה כו'. נ"ב ולפמ"ש התוס' דבמשהה ע"מ לבערו אינו עובר עליו א"כ עדיין קשה דגם ביו"ט ליבדוק ואם ימצאנו ישהה ע"מ לבערו ולכן עיקר כמ"ש הר"ן דבמועד דאיכא איסור כרת גם רבנן חיישי שמא יבא למיכל מיניה ע"ש :

דף יג

נמוקי הגרי"ב

דף י ע"ב ד"ה בממוני' עיין במה שכתב דלא דמי לשם כו' משא"כ הכי ע"ש ואני אומר עוד דאין כתבו התוס' לראיה היכי דאיכא חמץ ודאי הא שם ג"כ אין ידוע חמץ ודאי כמו כל בדיקת חמץ בעלמא ומה שנמצא שאינו בדוק לא מחזקינן על המותר לודאי אמנם נראה ברור דראית התוס' הוא ממפולת האמור לעיל ח' א' כשהכלב יכול לחפש אעפ"כ אינו פטור משום סכנה וצריך לשכור פועלים במרא ותגינא דבר שאינו יכול לעשות בעצמו וכמ"ש התוס' שם ד"ה הכא כו' ומזה עיקר לאיסור והא שסיימו דניחא לאינש לא להביא ראי' כתבו כן רק לתת טעם דניחא לאינש ולכך בודאי חמץ אטרחוהו רבנן ועיין בתוס' ב"מ מ"ב א' ד"ה שאין כו' מבואר להדיא כמ"ש וזה נכון וברור : במהרש"א על תוס' ד"ה ואם לא בדק שכתב על המהרש"ל דדבריו דחוקים והביא ראי' מלעיל שמא ימצא גלוסקא יפה כו' ע"ש ונ"ע דשם מיירי אחר הבדיקה לכן לא הוה רק מדרבנן ואינו עובר למפרע וכמ"ש הר"ן משא"כ בלא ביטול ונ"ע :

דף יא ע"ב ד"ה אבל לא גודשין עי' במהרש"ל ועי' מהרש"א מה שהקשה עליו והנראה לפרש ע"ד שכתב מהרש"ל ומה שהקשה המהרש"א לר"י נמי אימא דפסידא עדיפא ממצות ביעור כמו לר"מ דא"כ תקשי דלמה קוצרין בית השלחין בלי שנוי הי' לחז"ל לתקן ע"י קטוף הגם דמותר לקצור ולא דמי להא דלעיל מתוך שלא הותר רק ע"י קטוף דשם הקטוף מדינא דאסור לקצור קודם העומר וממילא הוי' שנוי מ"מ בקמח וקלי

מהר"ם

דף י ע"א בתוס' ד"ה ספק ביאה וכו' וכן פירש רבינו תם במסכת ע"ג בפרק בתרא וכו' כן צריך להיות : ד"ה הניח עשר וכו' אבל כשאין קשורים דברי הכל מנה מתח מנה מוטל חולין ומעשר שני מעורבין וכו' כצ"ל : ע"ב בגמ' שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ונטלו וכו' כצ"ל או דלמא זמנין דנחית למעבד צורכיה ואתי למיכל ככר בפי נחש וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה שאני אומר וכו' וא"ת דהכא ובפ"ק דחולין גבי צלוחית תולין באדם טמא ופ"ק דנדה וכו' כן צריך להיות : בא"ד ומדף וכו' פירוש בגד מעליונו של זב : בא"ד ולא גזרו על ספק אוכלין וכו' משום דאין להם טהרה במקוה :

דף יא ע"א בתוס' ד"ה אבל לא וכו' ליכא פסידא אם ימתין אחר העומר וכו' ר"ל ולכך לא רצו חכמים להקל משום דלמא אתי למיכל מיניה דבלא צורך לא התירו ודו"ק : ע"ב בתוס' ד"ה זה ידע בעיבורו ולא אמרינן דטעו בשני עיבורין וכו' ר"ל בשני חדשים : ד"ה אחד אומר וכו' וסבורין שהשניה התחיל אחר וכו' ר"ל וא"כ שניהם העידו אחר הנץ :

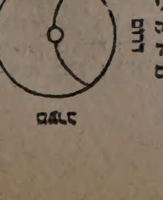
דף יב ע"א בתוס' ד"ה אלא אמר רבא וכו' וא"ת אחד אמר בג' ואחד אמר בה' אמאי עדותן בטלה וכו' אע"ג דפריך רבא ואנן ניקום וניקטול מספיקא וכו' ולא אמרינן האי דקאמר בג' בסוף ג' והאי דקאמר בה' בתחלת ה' צריך לחלק דהכא לא מתרצינן דברי העדים אלא אפי' האי דקאמר בג' בתחלת ג' והאי דקאמר בה' בסוף ה' אפי' הכי יכול עדותן להתקיים ודוק והא דקאמרי התוס' בקושיא האחרת אילו דייקת בהני סהדי דלמא האי דקאמר בג' בסוף ג' צ"ל דרצה לומר אילו שיילינן אותם ואמרו בפירוש כן דמספיקא לא קטלינן : ע"ב בגמ' תנן ר"מ אומר אוכלין כל ה' וכו' כצ"ל ניכול עד סוף ה' אמר אביי עדות כו' כצ"ל : בתוס' ד"ה ולהך לישנא וכו' אפי' טעה בב' שעות היה יכול להקשות וכו' והא דמקשי בגמ' לקמן איפכא אמילתיה דרבא דפריך מתחלת ה' לא ניכל היינו בתר

חכמת שלמה

דף י ע"א תוס' בד"ה בבת אחת כו' דהיינו מדרבנן כו' כצ"ל : בד"ה על ובדק כו' וסגי אפי' לר"מ כו'. נ"ב צ"ל לפרש דה"ק וצריך לבטלו לר"מ ולרבנן אין צריך לבטלו ובדאורייתא פליגי כגון שבדק חמץ ולא ביטלו אבל אי ביטלו סגי לכ"ע אפי' לר"מ ר"ל אפי' אם תרצה לומר דלא קשה הכא מה יעשה כו' אלא צריך לחזור ולבדוק יפה בזריזות אפ"ה סגי הכא ודאי אפי' לר"מ כו' מאחר שבדיקת חמץ מדרבנן אלא שהדרך קושיין לדוכתא מדקאמר פלוגתא משמע דפליגי ביה ודו"ק. (עיין במהרש"א) : ע"ב רש"י בד"ה משקרב העומר בו ביום יוצאין ומוצאין כו'. נ"ב במנחות פירש"י בזה הלשון משקרב העומר מיד כשיוצאין מוצאין שוקי ירושלים כו' : תוס' בד"ה בממוניה כו' אמר לעיל דניחא ליה כו'. נ"ב ואני אומר דאינו דומה כלל להא דלעיל דלא אמרינן ניחא ליה לאינש כו' אלא דוקא שיכול לקיימו בגופו אלא שאינו רוצה להטריח כה"ג אמרינן דניחא ליה כו' אבל כגון הכא שלא יכול לקיימו בגופו ופטור אף בממונו לא אטרח ודו"ק : בד"ה ואם לא כו' שלא יעבור בבל יראה. נ"ב ואע"פ דהכא בע"כ איירי בביטלו דאי לא ביטלו וכי משום גזירה דשמא יאכלנו יהא עובר בבל יראה ובל ימצא דעכשיו אין שייך לבטלו לאחר איסורו כדלעיל מ"מ תחלת התקנה שעשו חכמים שצריך לבדוק היינו משום בל יראה כו' כדפירש"י ברים מכילתין ולא רצו חכמים לסמוך על הביטול לחוד כמו שפירשו התוס' שם ומשום הכי אין שייך בדיקה אלא במקום ששייך לעבור בבל יראה ובל ימצא אם לא בטלו אבל לא התקינו בדיקה משום אכילה לבד ודו"ק. (עיין במהרש"א) :

דף יא ע"א רש"י בד"ה ושל בית כו' לא מבית הזבלין כו'. נ"ב פי' שדה הצריכה לזבל : בד"ה מאי איכא למימר כו' דאמר מיחו ולא מיחו כו' נ"ב פי' שיש חילוק בין מיחו ללא מיחו כלומר אע"פ שיש דברים שכן שלא ברצון חכמים מ"מ קצת דברים מיחו וקצת דברים לא מיחו כגון הכא דקתני לא מיחו משמע אע"פ שג"כ שלא ברצון חכמים מ"מ לא מיחו ומשני רבי יהודה היא דאית ליה הכי בדוכתא אחריתי גבי ו' דברים עשו אנשי יריחו כו' על ג' מיחו חכמים ועל ג' לא מיחו ומביא לקמן דף כ' ע"ש : תוס' בד"ה אבל לא כו' יש להתיר כמו משום פסידא נ"ב וא"ל א"כ מאי פריך [דר"מ אדר"מ] דילמא חמץ הוא דשרי משום מצות ביעור והוי כמו פסידא ור"מ שרי פסידא דהא ס"ל קוצרין זה אינו דדוקא לר' יהודה דשרי קמח וקלי משום עולי רגלים ואע"ג דליכא פסידא ממש הוא הדין מצות ביעור חשיב נמי כפסידא אבל ר"מ אינו שרי אלא פסידא ממש וק"ל ואין להקשות מנלן דשרי רבי יהודה קמח וקלי משום עולי רגלים דילמא משום שינוי זה אינו דסוף סוף למה לנו לסמוך על זה בתנס אי לאו משום עולי רגלים ומש"ה לר"מ אסור דס"ל שאין להתיר בתנס אלא משום פסידא ותדע דהא לפי האמת דמשני חדש בדילי מיניה וליכא למיחש אפ"ה אין גודשין משום דליכא פסידא ודו"ק :

דף יב ע"א רש"י בד"ה ומשני כו' י"ל טעיתי שתי שעות לאחורי כו'. נ"ב לאו דוקא אלא כלומר הטעות שאדם יכול לטעות שתי שעות אותו הטעות היה לאחורי ושעה אחת הוא ודו"ק וכס"א ראיתי וה"ג י"ל טעיתי ב' שעות לאחורי ומעשה היה קודם לראשונה אלא בין יממא כו' : בא"ד לקמיה ראשונה ושניה. נ"ב בנסגר נקרא שעה ראשונה ושניה לקמיה וממילא רביעית וחמישית לבתריה ובנוכח הוא להיפך שקרא ראשונה לאחריו ואידך מה שלפניו ודו"ק : בא"ד ואי מזמי ליה לכולהו ה' כו' נ"ב פי' בדין הזמה אי אתה בא עליו להזימו אלא בבירור ומש"ה בג' הרג את הנפש ואתה בא להזימו צריך כל ה' שעות להזימה דאי אתה מזימו בד' שעות תוך משעה לראשונה יכול לומר מה שאמרתי בג' היינו בתחלת ג' ומעשה היה בראשונה דעדיין אין כאן טעות שתי שעות וכשאתה מזימו כל הד' שעות תוך משעה אחרונה יכול לומר מה שאמרתי בג' היינו בסוף ג' והמעשה היה בה' אף שלענין הכחשה אינו כן כדלעיל ודו"ק : תוס' בד"ה באיזה יום כו' ושלא יכחישו את עצמן נ"ב פי' ולא אמרינן דהוי כחוזר ומגיד אלא הוה כעדות מוכחשת בעצמו ומש"ה חוזרין התוס' וכותבין א"נ כו' משום דלא מיסתבר ודו"ק : בא"ד א"נ נפקא מינה כו' נ"ב רש"י ברים פרקין לשם תירץ בענין אחר וע"ש מה שכתבתי (עיין במהרש"א) : בד"ה לר"מ כו' וקרא לד' ה' כו'. נ"ב ותימא נהי שהעדים טועין בין ה' לד' אבל בין חמשה שעות לד' לא טעו ודו"ק : ע"ב גמ' גזירה משום יום המעונן כו'. נ"ב תוס' אבל התם לענין עדות נפשות אע"ג דאמרי יום המעונן הוה לא נקיים עדותן בין ה' לז' דהואיל ורוב ימים אין מעוננין לא אזלינן בתר מיעוט בדיני נפשות להחמיר ולקיים עדותן. גליון: רש"י בד"ה אלא כו' והוצרך לומר בשניה היה כו'. נ"ב פי' אם אמר להדיא בתחילת ג' אבל אי לא אמר להדיא אינו מוצרך לומר בשניה היה אלא יכול לומר סוף שלש אמרתי ובשעה ו' היה המעשה כדפרישית לעיל בגליון דהכי דינא גבי הזמה ודו"ק ויש שרוצין לחלק בין הזמה להכחשה ואמרי דגבי הכחשה אמרינן אלו דייקינן לחומרא ואמרי' מאן דאמר בשלש הוא בתחילת ג' כו' כדי לבטל עדותן אבל לשון רש"י שאמר והוצרך לומר בשניה היה וטעיתי לא משמע הכי ודו"ק : בד"ה כי קרנתא כו' ולהכי נקט ליסנא כו' פלגי דרום בסוף מזרח כו' כצ"ל ונ"ב כזה* : בד"ה אימתי כו' שריפה הס"ד : בד"ה משום שינויא כו' משום דהמן לכל מסור כו'. נ"ב פירוש וא"כ צ"ל דלא טעו בין ד' לז' משום דה' חמה במזרח כו' וא"כ יקשה לך בה' נמי ליכול אלא משום דחמן לכל מסור ודו"ק : בתוס' ד"ה בית חמה כו' אבל עדות מסורה לזריזין כו'. נ"ב ולפי' זה צ"ל הא דתנן התם א' אומר בה' ואחד אומר בז' עדותן בטלה לפי שבחמש החמה כו' לאו דוקא חמש אלא הוא הדין ו' וז' אלא איידי דנקט לעיל ג' וה' נקט כמו כה"ג ודו"ק. שוב מצאתי בגליון שאחד תירץ לפני מהרש"ם דמשום הכי נקט ה' וז' שהוא מילתא דפסיקא דאפי' אחד אמר בסוף ה' והשני אמר בתחילת ז' אפ"ה עדותן בטילה מה שאין כן בו' וז' כו' והודה מהרש"ם ע"כ :

להקשות כו' שבחמש חמה כו' עכ"ל דמשמע להו דהמקשה הכא ודאי דידע הא דחמש חמה במזרח כו' דמתניתין היא ומיהו מהא דפריך לקמן חמש לא ניכול ומשני חמש חמה כו' משמע דהמקשה לא אסיק אדעתיה הא דחמש חמה כו' ויש ליישב ודו"ק :

דף יג בד"ה ר"ג לאו מכריע כו' וי"ל דאיבעית אימא סמיך כו' עכ"ל וק"ק דמ"מ קשה מאי דעתיה דמתרץ דקאמר הויא לאו סתמא היא משום דקשיא מותר דממ"נ הויא דכל שעה סתמא כחד מינייהו ולא כר' יהודה וק"ל : בד"ה ושורפין כו' שרי לשורפה כמו לטמאותה דשרי ר"מ בס"פ כו' עכ"ל והאי תנא דהכא בהך מלתא כר"מ ס"ל דקתני שורפין תרומות תלויות טמאות וטהורות כו' דמשמע ביחד דהאי לישנא תנא ר"מ לקמן בס"פ אבל ר"י פליג התם וקאמר דשורפין תלויה בפני עצמה וטמאה בפני עצמה וטהורה בפני עצמה וצ"ל לר"י דאע"ג דשרי לשורפה משום דסופה ליאסר ולילך לאיבוד מ"מ אסור לטמאה בחנם אבל לשורפה שרי משום דלא בדילי מיניה ואתי לאוכלה בפסח וק"ל : בפירש"י בד"ה לא בע"ש כו' והיום ע"ש ולמחר עי"ט עכ"ל ק"ק כיון [א] דעי"ט למחר בשבת הוא מה שייך בו מפני הטורח דהא והאי אסור לטרוח משבת ליו"ט ואי יש תחומין למעלה מי' איכא שפיר טעמא דאין אליהו בא בשבת כדאמרינן פרק מי שהוציאוהו וק"ל : תוס' מאי לאו לעובדי כוכבים כו' מ"מ מאלמנה דמוכרת לאחרים שלא בב"ד ובב"ד יכולה לעכב אפילו לעצמה כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם שפתחו בתרתי חדא מ"מ מאלמנה דמוכרת לאחרים שלא בב"ד ועוד דבב"ד יכולה לעכב לעצמה משא"כ הכא דדוקא לאחר ובב"ד ובתירוצם גבי אלמנה לא הזכירו רק הך חדא דמוכרת שלא בב"ד משום איבה וגבי יתמי הזכירו הך חדא דיכול לעכב לעצמו בב"ד ויש ליישב ודו"ק :

דף יד בד"ה דאיכא משקין כו' דהשתא לא מסיק אדעתיה שאוכל יטמא אוכל אפי' מדרבנן כו' עכ"ל וק"ק תיקשי ליה נמי למ"ד דתרומה נמי אינו עושה כיוצא בו לפום סברא דהשתא דאפי' מדרבנן אין אוכל מטמא אוכל למה חשו כלל במתני' מלשרוף תרומה טמאה עם הטהורה ויש ליישב דלא נחית להקשות אלא מרישא דאיירי בקדשים וה"ה דמסיפא דאיירי בתרומה קשיא ליה השתא למ"ד דתרומה אינו עושה כיוצא בו ודו"ק : בא"ד מ"מ משכחנא שלישי ע"י עלים ולבונה או ע"י משקים דאכתי לא גזרו כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרש או ע"י כלי שנטמא במשקין דהוי טמא מדרבנן כמו שפרש"י לקמן בשמעתין דכבר דחו התוס' פירושו לקמן משום דכלי שנטמא במשקין אין שורפין עליו קדשים אלא בעיבור צורה וק"ל : בד"ה עם בשר כו' וי"ל מפום דר' חנינא קאמר מימיהם של כהנים משמע שמעולם כך הוא אף קודם י"ח דבר כו' עכ"ל ר"ע נמי קאמר בהאי לישנא מימיהם של כהנים כו' אלא דר' עקיבא ודאי דבתר י"ח דבר דגזרו ביה ב"ש וב"ה הוה ולכך פריך שפיר עליה אפי' בראשון ושני נמי וכ"כ התוס' לקמן בשמעתין דמחט שנמצא בבשר וק"ל : ע"ב בפירש"י בד"ה מתני' קשיתי' כו' ליתני שנטמא שהם ואנן קי"ל דאין כלי כו' עכ"ל פירושו מגומגם לי דהא לא ה"מ למתני שנטמא שהם דמצינו כלי שנטמא במשקין דהוה טמא מדרבנן כפירש"י לקמן אלא דהכי הל"ל דה"מ למתני שנטמא באב הטומאה ול"ל למתני טמא מת אי לאו דאיירי בנר של מתכת וק"ל : תוס' בד"ה הכא טהור כו' כי היכי דשלישי דאורייתא מותר לעשותו שני ה"נ איסור כו' עכ"ל לפי מה שכתבו התוס' לקמן דאיסור הוה כמו פסול א"כ קשה דליכא למילף איסור דאורייתא משלישי דאוריי' דכמו דטמא ופסול אין שוין דחשיב ליה מוסיף ה"נ טמא ואיסור אינן שוין ומיהו מדר"ע ודאי איכא למילף שפיר איסור דאוריי' מפסול דאוריי' ומ"ש דל"ל למילף איסור מטומאה כמו שאפרש לקמן לר"ל כו' היינו מ"ש לקמן בד"ה נימא קסבר כו' וי"ל כיון דמדר' יהושע יליף ולא מצינו דר"מ יליף איסור מטומאה מסברא כו' ע"ש ור"ל הכא כמו דפליגי בר קפרא ור' יוחנן לקמן איכא למימר דפליגי ביה הכא ר"מ ור' יוסי ודו"ק : בד"ה התם פסול כו' תדע דהא ר"י דס"ל לקמן טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא כו' לא יליף מינה איסורא דרבנן כו' עכ"ל לכאורה דר"ל דלא יליף מיניה היינו מהא דר' חנינא אבל קשה דמאי תדע היא זו דהא ודאי ליכא למילף מידי מדר"ח דאימא שלישי דאורייתא יכול לעשותו שני דרבנן למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אבל איסור דרבנן אסור לעשותו שני דרבנן דמה"ט לא קשה ליה לר"י מעיקרא אלא לר' עקיבא דמיירי בפסול דאורייתא דיכול לעשותו ראשון דאורייתא דה"נ מותר לעשות מאיסור דרבנן שני דרבנן אבל לר"ח אי איירי בולד דאורייתא ל"ק ליה לר"י מידי משום דאימא שלישי דאורייתא יכול לעשות שני דרבנן אבל איסור דרבנן אינו רשאי לעשות שני דרבנן ונראה דהא שכתבו התוס' תדע כו' לא יליף מינה איסור דרבנן כו' היינו נמי מהא דר"ע וקושיית ר"י מעיקרא אלא דקא אמרי תדע מדר' יוסי גם לפי האמת ודו"ק : בא"ד ר"ח נמי מוסיף אדר"ע כו' לא שמעינן שיהא שלישי דרבנן מותר לעשות שני כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם אמאי לא תקשי להו בפשיטות טפי למאי דמוקי לה בולד טומאה דרבנן למ"ד דאוכל מטמא אוכל הא ר"ח נמי מוסיף הוא דלדידיה אפי' טומאה דרבנן דטהור מעליא הוא יכול לעשותו שני דאורייתא ור"ע לא קאמר אלא דפסול דאורייתא מותר לעשותו שני דאורייתא והיא בעלמא פירכת ירושלמי לא בא ר"ע אלא לפחות דהיינו לר"ח אפי' טהור מעליא מדאוריי' יכול לעשותו שני דאורייתא ור' עקיבא לא קאמר אלא פסול דאורייתא דיכול לעשותו שני דאורייתא ויש ליישב דבריהם דודאי למ"ד אוכל מטמא אוכל יש להקשות כן בפשיטות וכדפרי' בירושלמי אלא שהוסיפו התוס' לומר דלמ"ד נמי אין אוכל מטמא אוכל יש להקשות דר"ח מוסיף הוא דהא דמותר לאיסור [שלישי] דרבנן לעשותו שני דרבנן ליכא למילף להיתרא מהא דר"ע ומהא דר"ח איכא למילף כמ"ש התוס' לעיל מיניה ודו"ק : בא"ד תפתר בטבול יום דבית הפרס שהוא מדבריהם כו' עכ"ל ק"ק לפ"ז דאימא דר"ח בוולד טומאה דאורי' איירי ומדבריהם דקאמ' ר"מ אדר"ע קאי דאיירי בטבול יום דרבנן דיכול לעשות דאורייתא' ובהא גופיה נמי איכא למימר מוסיף אדר"ח ויש ליישב ודו"ק :

דף טו בפירש"י בד"ה יניחנה במקום כו' דכיון דאינה ראויה אלא להדלקה יכול לגרום לה טומאה והא נמי אפי' טהורה בת ביעור כו' עכ"ל ר"ל אע"ג דהכא בתלויה שרי ר' יהושע יליף מינה ר"מ אף בטהורה מה"ט דכיון דחזינן דר"י שרי באינה ראויה אלא להדלקה הך טהורה דהכא גבי פסח נמי בת ביעור היא ואינה ראויה אלא לשריפה ומיהו ר"י פליג עלה במתני' וקאמר דיש לחלק בין תלויה לטהורה ומודה ר' יהושע בטהורה ולמאי דמסיק דהכא לא שרי רבי יהושע אלא משום גרמא ובההיא דלקמן חבית שנשברה שרי ר' יהושע אף בידים משני לה בסוף פרקין דההיא משום הפסד חולין שרי אף בידים ולקמן בברייתא נמי דקתני בדברי רבי יוסי אבל היאך נשרוף תלויה עם הטמאה ובמתני' דהכא שרי ליה אליבא דר' יהושע בתלויה בסוף פרקין פריך לה ומשני הא ר' יוסי הא ר"ש ע"ש ומה שכתב מהרש"ל בזה אין צורך ודו"ק : בד"ה דיקא נמי כו' דמודה ר"א ור"י בזו ש"מ מינייהו הוה יליף כו' עכ"ל ודקאמר ליה על מה נחלקו על התלויה כו' ר"ל דאיכא למימר דכי מיקל ר"י בתלויה גבי חבית שנולד לה ספק טומאה ותנא גרמא והוא הדין בידים מיהו בטהורה ליכא למימר דמיקל כך פרש"י לקמן למאי דמוקי לה דר"מ מדר"א יליף וכן יש לפרש הכא למאן דמוקי לה דמדר"י יליף אבל הוא דחוק דמאי קשיא ליה מהך תלויה דחביות שנולד לה ספק טומאה דהא איכא לפלוגי שפיר בין גרמא ובין בידים כדמפליג בהדיא תלמודא אבל הנכון דקא"ל על מה נחלקו על תלויה כו' היינו לר"ש דלא מפליג בין גרמא ובין בידים דפליגי ר"א ור"י הכא בתלויה דאמרינן לקמן בסוף פירקין וכמ"ש לעיל ויש לכוון פירושו נ"כ על דרך זה דתנא גרמא וה"ה בידים היינו לר"ש דס"פ ותו לא מידי ודו"ק : תוס' בד"ה ולד טומאה כו' ולפרש"י אינו היא מן המדה דרבי יוסי היינו דלא מדמינן איסור דרבנן לטומאה כו' עכ"ל וצ"ל לפום סברא דהשתא דלא מדמינן איסור לטומאה בשבע נמי אוסר ר"י אבל לא קאי הכי לקמן למאי דקאמר ר' יוחנן דבשבע ד"ה שורפין דהשתא ע"כ מדמדמינן איסור דאורייתא לטומאה דאורייתא ה"נ מדמינן איסור דרבנן לטומאה דרבנן כפירש"י לקמן בהדיא גבי הא דפריך א"ה אמאי אינה היא מן המדה ומש"ה הוצרך ר' ירמיה לאוקמא דלכ"ע מדמינן איסור לטומאה אלא דפליגי בטומאת משקין לטמא אחרים אי הוה דאורייתא אי לא ולכך הוצרך רש"י לשנות פירושו לקמן דהכא פירש ולד טומאה דרבנן דהיינו שהכלי שנטמא ממשקין ובההיא דר' ירמיה פי' שהמשקין נטמאו מהכלי משום דהכא לכ"ע הוה ההיא דר"ח ולד טומאה דרבנן דהיינו שהכלי נטמא במשקין ובהא פליגי דר"מ מדמה איסור לטומאה ור"י אינו מדמה איסור לטומאה אבל לקמן דר' יוסי מודה בז' דשורפין וע"כ מדמה איסור לטומאה הוצרך לפרש לר' יוסי דהוה ולד דאורייתא היינו שהמשקין נטמאו בכלי והבשר מן המשקין דטומאת משקין לטמא אחרים דהיינו אוכל ומשקין דאורייתא אבל הכלי מן המשקים ודאי אינו טמא אלא מדרבנן דמדאוריי' אין הכלי טמא אלא מאב הטומאה זהו הנראה לי משיטת רש"י וק"ל : בא"ד הקשה ר"י למ"ד אין אוכל כו' א"כ לר' יוסי לא משכחת שלישי דאורייתא כו' עכ"ל בפשיטות לרבי ירמיה דמוקי לה שלישי דאורייתא ע"י משקין לא תקשי להו דאימא ר' ירמיה סבר אוכל מטמא אוכל והוה תוספת טומאה מדאורייתא דשלישי דאורייתא עושה שני דאורייתא וכן פרש"י לקמן אלא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל קשיא להו שפיר לר' יוסי דמוקי לה בשלישי דאורייתא א"א לאשכוחי אלא שנגע הבשר במשקין שניים וא"כ לא הוה תוספת ולא ניחא להו למימר גם בזה כפירש"י לקמן דרבינא דס"ל אין אוכל מטמא אוכל מוקי לה בתוספת טומאה דרבנן כדמוקמינן לה ברישא ע"ש אבל לר"מ ל"ק להו דשלישי [דרבנן] הכא אפשר לאשכוחי בלא משקין ולא תקשי להו נמי לר"מ בעלמא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל היכן אשכחן שלישי דאורייתא כיון דס"ל טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן די"ל דאפשר לאשכוחי שלישי דאורייתא במשקין שנטמאו באוכל שנטמאו בכלי ראשון וכ"כ התוס' לקמן ודו"ק : בד"ה דמדאורייתא טהור כו' ואי קסבר דיש להשוותם א"כ בלא שום ראיה יהא איסור דרבנן כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דמסברא יש להשוות איסור דרבנן לשלישי דרבנן אבל לא לשני דרבנן ולכך הוצרך לראיה דכמו דשלישי דרבנן מותר לעשותו שני ה"נ איסור דרבנן די"ל כיון דאיסור דרבנן אינו אלא כמו פסול אלא דבטומאה דרבנן לא משמע ליה לחלק בין ג' לפסול ה"נ אין לחלק בין ב' לפסול וק"ל : בא"ד ואור"י דהא דשרי ר' יהושע במתני' לשרוף תלויה עם הטמאה לר' יוסי כו' עכ"ל לאו דוקא לר' יוסי דאליבא דר"ש מוקמינן לה בס"פ אבל לר' יוסי אפילו תלויה אסור אלא דלר"ש נמי ע"כ שלישי דרבנן אסור לעשותו שני דהא בטהורה מודה ר"ש דאסור לר' יהושע ולא יליף ליה מדר"ח וק"ל : בד"ה ולד טומאה דאורייתא כו' אלא ע"י משקין ואז הוי כו' וצ"ל דלא נגזרה כו' עכ"ל ל"ע דהא לכ"ע מוקי הא דר"ח בולד טומאה דאורייתא ואכתי תקשי לר"מ לא אשכחן בבשר ולד ולד טומאה דאורייתא ע"י משקין דהא ס"ל טומאת משקין לטמא אחרים אינו אלא מדרבנן ואם כן למ"ד אין אוכל מטמא אוכל א"א לאשכוחי שיהיה הבשר ג' טומאה דאורייתא ודו"ק : בא"ד והא דנקט ר"ל ולד טומאה דאורייתא כלומר אפי' כו' עכ"ל ר"ל כיון דלדידיה לא ילפינן כלל איסור מטומאה כמ"ש התוס' לקמן א"כ א"כ דהוה ולד טומאה דרבנן ליכא למילף מדר"ח דהוה איסור מטומאה אלא מדרבי יהושע יליף וק"ל : ע"ב גמרא א"ה מאי מודה הכי קא"ל ר"י לר"מ כו' א"ה אמאי אינה כו' דליכא למימר הכא דר' יוסי לאו אדעתיה דהוא סבר ר"מ מדר' יהושע קא"ל וקא"ל אינה מן המדה וא"ל ר"מ

אנא

נמוקי הגרי"ב

וקלי נמי אמר דמשנין אע"ג דשם אינן צריכים לשנות מצד הדין רק לעשות שינוי מבלי יבא לאכול ה"נ גבי בית השלחין הי' לתקן ע"י קטוף למען יהיה שינוי והפסד ג"כ לא יהיה אם יעשה בשינוי ע"י קטוף ומוכח מזה דגם בקמח וקלי א"צ שינוי וכיון דמצות ביעור הוה כמו משום עולי רגלים ובקמח וקלי מוכח דא"צ שינוי מהא דקוצרין בית השלחין משום פסידא דא"צ שינוי . וזה כוונת התוס' שכתבו משום מצות ביעור יש להתיר כמו משום פסידא ר"ל משום מצות ביעור יש להתיר כמו בקמח וקלי וא"ת בקמח וקלי הוא משום שינוי לזה כתבו כמו משום פסידא וכוונתם דמזה מוכח דא"צ שינוי וא"כ ה"ה משום מצוה וכנ"ל ושפיר תלויה דאיתם שכתבו כמו משום פסידא ומיושב כל קושית מהרש"א ז"ל ועי' היטב :

קרני ראם

דף יג ע"א [א] בפירש"י ד"ה לא כו' בע"ש כו' ק"ק כיון דבעיו"ט . נ"ב עיין תוס' עירובין מ"ג ע"ב ד"ה מאן תנא ובחידושי מהרש"א שם דאע"ג דעיו"ט בשבת היה לא בא קודם אכילה :

חכמת שלמה

דף יג ע"א תוס' בד"ה ושורפין תרומות טמאות ותלויות וטהורות אפי' אם נאמר כו' כצ"ל : בד"ה מאי לאו כו' כיסתא דיתמי . נ"ב פירוש עץ אלמוגין ובלע"ז קורל"ו :

דף יד ע"א תוס' בד"ה דאיכא משקין כו' ולקמן נמי אמרי' גבי מים אבל פחות כו' כצ"ל : בד"ה עם בשר כו' דבפ"ק דשבת מוקי כו'. נ"ב פי' מביא ראיה דהא דכל הפוסל את התרומה כו' הוא מגזירת י"ח דבר הוא דאי כבר היה פסוק ונגזר כל הפוסל את התרומה א"כ לא היו צריכין לגזירת האוכלין והכלים שנטמאו במשקים שהרי כל הפוסל את התרומה כו' והידים פוסלות את התרומה ממילא עושין את המשקין תחלה אלא בודאי הוא דכל הפוסל את התרומה הוא בא מגזירת האוכלין והכלים שנטמאו במשקין כו' ועד הנה לא נגזרה וכן פירשו התוס' להדיא ע"ש : ע"ב תוס' בד"ה התם פסול כו' לא יליף מיניה איסורא דרבנן כו' . נ"ב ואין לומר דטעמא משום דאיסורא מטומאה לא יליף דהא האי סוגיא קאי לקמן ושם קאמר דמודה רבי יוסי בשעה שביעית דאסור מדאורייתא דשורפין עם הטמאה דשם איסור ושם טומאה שוין לענין דאורייתא וה"ה לענין דרבנן אם לא שהטעם שאין לקלקל קלקול דרבנן ביותר מאשר שמדאורייתא אין מקולקל כלל וק"ל : בא"ד אך שמחליף דברי רבי יוחנן לבר קפרא. נ"ב פירוש נ"ל דסוגיא שלנו תופשת סוגיית ירושלמי ואין חילוק ביניהן אלא שמחליף הירושלמי דברי ר"י לבר קפרא מסוגיא שלנו דאיתא בשם ר"י דמתני' איירי בולד טומאה דרבנן ולבר קפרא איירי בדאורייתא ושם איפכא דבר קפרא אומר תפתר בטבול יום כו' . ור"י אמר דמתני' איירי בולד טומאה דאורייתא ואין נפקותא בזה ודו"ק :

דף טו ע"א גמ' אבל היאך נשרוף התלויה עם הטמאה . נ"ב נ"ל דהכי פירושו אפי' תרומה תלויה שיש בה צד טומאה לא תוכל ללמוד מעדותן של ר' חנינא ור"ע אלא שר' יהושע ורבי אליעזר חולקין בה כ"ש תרומה טהורה שלא תוכל ללמוד מעדותן ואף ר"א ור' יהושע מודים בה ודו"ק : ע"ב רש"י בד"ה והטמאה ובשר כו' בפ' אחרון נ"ב בסופו : בד"ה ה"ק ליה כו' אינה היא מן המדה כו' כצ"ל : בד"ה א"ה דר"מ כו' כצ"ל :

הן

מהר"ם

בתר דמשני לעיל עדות מסורה לזריזים והמקשה אאי הכי דפריך בתר הכי סמוך ודו"ק : ד"ה בשית חמה וכו' אם כן אחד אומר בה' ואחד אומר בו' אמאי עדותן בטלה וכו' כצ"ל :

דף יג ע"א בתוס' ד"ה מאי לאו וכו' והא דאמר באלו מציאות וכו' גבי מציאה וכו' אמוצא תפילין קאי : ע"ב בגמ' פריך אמילתיה דרבי ינאי ונשחוט כו' נ"ל דה"פ ר"ל מאיזה טעם לא שחטו אותו בי"ג אבל אינו ר"ל ונשחוט אותו היום בי"ד דהא אין מביאין קדשים לבית הפסול ויש שרצו לפרש דהמקשן סבר דרבי ינאי לית ליה אין מביאין וכו' משום דהא לדידיה הביאו הבעלים הלחם בי"ד וזה נראה דוחק וגם לא משמע הכי בתוס' בד"ה אלא לעולם שנשחט וכו' : ברש"י ד"ה כשירות היו וכו' מאחר שאין להם תקנה לאכול ואפי' הן עדיין טעונות עיבור צורה יהבינן וכו' פירוש לינה ואח"כ שורפין אותן :

דף יד ע"א בתוס' ד"ה עם בשר ומשקין מבעי ליה וכו' משום דרבי חנינא אמר מימיהם משמע דמעולם כו' והא דפריך אמילתיה דר"ע בסמוך מעבר לדף מאי איריא וכו' צ"ל משום דר"ע היה אחר נזירת י"ח דבר ומסתמא העיד על מה שהיה בימיו אחר גזירת י"ח דבר אע"פ שגם הוא קאמר מימיהם צ"ל דאיידי דרבי חנינא נקט הכי נקט ר"ע גם כן הכי ויש הוכחה לזה מתוס' לקמן ד"ה נימא אין טומאת ידים וכו' בדף י"ט ע"ב : ע"ב בגמ' לאיפסולי הוא גופיה הא פסול וקאי וכו' כצ"ל : ברש"י ד"ה אי תוס' דרבנן וכו' שאפילו נגעו משקין בשני וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה התם פסול וטמא וכו' תדע דהא רבי יוסי וכו' נראה דרצה להוכיח דגמ' לא מדמה שלישי דרבנן לאיסור דרבנן ולכך יהא מותר לעשות מאיסור דרבנן שלישי דרבנן דהא לא מוסיף מידי דא"כ אמאי לא יליף רבי יוסי מדברי רבי חנינא כן רק שגמ' מביא בסמוך ראיה דמקלקלין בדרבנן כמו בדאורייתא דאל"כ מה יש להוכיח מרבי חנינא לר' יוסי הא לדבריו היה מתחלה שלישי דאורייתא ולבסוף נעשה שני דרבנן למ"ד אין אוכל וכו' וי"ל נמי דרצה לומר אמאי לא יליף מיניה פי' מרבי עקיבא כדהות קושית התוס' אבל נראה דוחק דאם כן הוי כמו תדע מן הקושיא :

דף טו ע"ב ברש"י ד"ה ונשרפה עם הטמאה בפסח וכו' כצ"ל : ד"ה אי הכי רבי מאיר מדרבי חנינא כו' שפיר יליף רבי מאיר מדברי רבי חנינא דאמר דמטמאינן טומאה מדרבנן וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה רבי יוסי לטעמיה וכו' בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה ואין זה לטעמיה וכו' ס"א ומיהו י"ל דר"מ מרבי חנינא ורבי עקיבא יליף שפיר שייך לטעמיה כיון דעלייהו קיימי :

בתוס'

אגב מדר"ח קאמינא דא"כ לא היה לו לר' יוסי שום תשובה על דברי ר"מ וה"ל להזכיר במתניתין תשובת ר"מ לר"י וק"ל : בפירש"י בד"ה ור"י לטעמיה כו' ורבינא דאית ליה כו' ומוקי לה לתוספת טומאה דרבנן כו' ומאי מדבריהם מדר"א ור"י עכ"ל אין לפרשו לתוספת טומאה דרבנן בולד טומאה דרבנן וכמו שפירש"י לעיל שהבשר נטמא בכלי שנטמא במשקה שנטמ' בשרץ דא"כ לא אצטריך ליה לפרושי מדבריהן מדר"א ור"י אלא מדברי ר"ח כדאמרי' לעיל ורבי יוסי פליג דלא נילף איסור דרבנן מטומאה דרבנן כמ"ש התוס' לעיל לשיטת רש"י ואם נאמר דר"י מודה בזה ע"כ דיליף איסור מטומאה וא"כ הדרן קושיין לדוכתין אמאי אינה היא מן המדה אלא דר"ל כדאמרה ר"ל משום בר קפרא ולד טומאה דאורייי' ולא הוי אלא תוספת טומאה דרבנן כיון שאין אוכל מטמא אוכל ומיהו ליכא לאשכוחי שיהיה הבשר ולד טומאה דאורייתא אלא ע"י עצים ולבונה כמ"ש התוספות דע"י אוכל ליכא לאוקמא דאין אוכל מטמא אוכל ואם ע"י כלי שנטמא במשקין לא הוה אלא ולד מדרבנן ואם ע"י משקין שנטמאו בכלי אפילו לר"י דאית ליה טומאת משקין דאורייתא תקשי כדפרכינן דלא הוה תוספת טומאה דרבנן דע"י משקין נמי נעשה הבשר שני דרבנן ודו"ק : תוספות בד"ה ר' יוסי כו' גבי חולין כו' דשני עושה שלישי ולכ"ע אין אוכל מטמא אוכל שלישי ע"כ היינו משקה עכ"ל כצ"ל ור"ל דע"כ השלישי היינו משקה דהיינו שהמשקה נטמא באוכל שנטמא בכלי שנטמא בשרץ דבאוכל ג' ליכא לאשכוחי אם ע"י אוכל שני הא אין אוכל מטמא אוכל לכ"ע בחולין ואם ע"י כלי שני הא אין כלי נטמא אלא מאבי הטומאה ואם ע"י משקין שני הא אין משקין מטמאין אחרים לר"מ ואם ע"י עצים ולבונה כמ"ש התוס' לעיל היינו בקודש אבל בחולין לא שייך טומאת עצים ולבונה ונראה דהקושיא קמייתא שבתוספות נמי מיושב בזה כיון דר"מ אליבא דר"ע קאמר הכי שפיר קאמר דר"י לטעמיה דסבר אליבא דר"ע טומאת משקין דאורייתא דהכא אמתני' עיקר מלתייהו דהרי בז' מרבי עקיבא ילפי להו דמתיר לשרוף פסול דאורייתא עם הטמא ולא הוי תקשי להו מעיקרא לר' יוסי דאין זה לטעמיה אלא ר"מ אליביה דנפשיה קאמר תקשי להו דר"י אליביה דנפשיה נמי קאמר הכי ודו"ק :

דף טז גמרא מי אמר שמואל כו' אבל טומאת עצמן יש להן קרי כאן והבשר וגו' כו' ואפילו אם נאמר דשמואל יטמא דגבי משקה היינו הכשר ומשקה דמקבל טומאת עצמן נפקא ליה מהא דשני עושה שלישי בחולין והיינו ע"כ ע"י משקה כמ"ש התוס' לר"מ מ"מ השלישי אקרי טמא דקאמר קרא דהאוכל מטמא המשקין וא"כ המשקין נטמאו ואין להקשות דא"כ רביעי בקודש דיליף ליה מק"ו מגופיה דקרא איכא למשמע דקרי כאן והבשר אשר יגע בכל טמא ושלישי אפילו בחולין טמא אקרי דהאמת כן הוא למ"ד דג' בחולין טמא אקרי בלאו ק"ו נמי איכא למילף רביעי בקודש ולא אצטריך ק"ו אלא לר' יוסי דלית ליה שלישי בחולין ולא דריש יטמא וכ"ה בהדיא לקמן ודו"ק : בפירש"י בד"ה והלוסין מי מכשרי כו' אבל אשאר משקין לא מתמה דכולהו תלושין נינהו עכ"ל אע"ג דלפי סברת המקשה רישא דקרא איירי בהכשר וכל האוכל אשר יבא עליו מים אבל סיפא דקרא וכל משקה וגו' לא איירי בהכשר אלא אטומאה משמע ליה וכל משקה קאי נמי אדלעיל אהכשר וכל האוכל אשר יבא עליו מים או וכל משקה אשר יובא עליו ומיהו סיפא דקרא יטמא לא איירי אלא בטומאה וליכא אלא חד קרא בהכשר מים ומוקמי' ליה מסברא במחובר ודו"ק : ע"ב בד"ה הורצה קרבן לבעלים דמרצה כו' עכ"ל במזיד נמי הורצה לבעלים לענין שנתכפרו הבעלים כפרש"י בסמוך ודקאמר הכא גבי שוגג דהורצה קרבן לבעלים היינו לגמרי ונאכל גם לכהנים ודו"ק : תוס' בד"ה על הבשר כו' לר"א דאמר יש דם כו' מרצה על האכילות במאי כו' עכ"ל ולקמן דקאמר לא טומאת קמצין ולא קא מסני לה בטומאת בשר וחלב דאפילו לר"א מרצה על האכילות משום דלאקבועי בפיגול אין זה מקרי עון טמא וק"ל :

דף יז בד"ה רביעי בקודש כו' ועוד למה דחק שמואל לתרץ במה שנגע בכנפו לימא אל כל מאכל כו' עכ"ל לכאורה יש לדקדק ומאי קושיא דהא אצטריך לשמואל למימר במה שנגע בכנפו דהשתא ניחא דלא אשתבוש דאם יגע טמא נפש בכל אלה לא משמע דקאי אלא המפורש בקרא דהיינו לחם ונזיד ויין ושמן דלא קאי אמאי שנגע בכנפו כפרש"י ושפיר קאמרי יטמא דהוה רק רביעי אבל אי הוה אמרינן לשמואל דאל כל מאכל דוקא הוה קאי בכל אלה גם אאל כל מאכל והוה נמי בטמא נפש חמישי ואמאי קאמרי יטמא והנראה שהתוס' לא ניחא להו לפרש דכל אלה לא קאי אמה שנגע בכנף דמשמע דאכל נגיעות שזכר בשרץ קאמר בכל אלה נגיעות אם יהיו בטמא נפש ועוד נראה להם דחוק לפי הסוגיא דמשמעין לפרש"י דפריך אלא לרב מ"ש הכא דאשתבש ומ"ש וכו' דהוה ס"ד דטמא נפש היינו טמא מת ולרבינא דקאמר התם רביעי והכא שלישי הוה טמא נפש מת גופיה דעיקר הקושיא ותירוצא חסר מן הספר וע"כ הנראה להם לפרש דודאי אם יגע טמא נפש בכל אלה אכל הנגיעות שזכר בשרץ קאי ולדברי המקשה נמי טמא נפש היינו מת גופיה ולהכי לשמואל ניחא דלא אישתבוש דמשרץ הוו כל הנגיעות חמישי וממת דהוה אבי אבות הטומאה הוי אותן הנגיעות עד רביעי אבל לרב דלא דרש מה שנגע בכנפו הוו כל נגיעות בשרץ רביעי ובמת שלישי וכיון דהניחם טמאין מדינא פריך אמאי אישתבוש גבי שרץ ברביעי ולא ידעי למימר שהוא טמא ובשלישי גבי מת הוו ידעי למימר שהוא טמא ומשני דבמת שהוא חמור הוו בקיאין ולא בטומאת שרץ ורבינא מתרץ דהוו בקיאין בשלישי ולא ברביעי ומזה הקשו התוס' שפיר למה דחק שמואל כו' לימא אל כל מאכל כו' ותו לא מידי ודו"ק : בא"ד ונקט סדר כנף כו' דלא בעי למנקט שיעשה כיוצא בו ולשמואל דייק מדכתיב בכנפו כו' עכ"ל וי"ל מה שנגע בכנף היינו משקה דאי הוה כלי לא היה נטמא מן הכנף שנגע בשרץ דאין כלי נטמא אלא מאב הטומאה ומאכל נמי לא הוה דא"כ עושה כיוצא בו דהלחם נגע בו ודו"ק : בפרש"י בד"ה ולוי דתני כו' שבתחלה שאלם על הסדר וא"ל כו' ולבסוף שאלם אם יגע הטמא עצמו בכל אלה כלומר או בזה וכו' עכ"ל פירושו דחוק דהא תלמודא סתמא קאמר דנגעי כולהו בראשון משמע בין מתחלה ובין בסוף וע"ק למה שאלם בשרץ על הסדר ובמת או בזה או בזה וע"ק כיון דמתחלה לא שאלם אלא אם המשקה שלישי מטמא אחרים שהרי על זה השיבו לו לא יטמא מאי אריא דשאלם על משקה שלישי אפילו משקה ראשון ושני נמי דהא"ג פריך לשמואל וע"ק לישנא דנגעי בראשון לא משמע בטמא עצמו ואולי פרש"י היה נראה לפרש דודאי לא שאלם בנגעי בשרץ או במת גופיה דזה מפורש בקרא גבי שרץ כתיב מכל האוכל וגו' אלא שאלם בין בשרץ ובין במת דנגעי כולהו בראשון דהיינו על השני שאינו מפורש בקרא וקא"ל איגהו גבי שרץ לא יטמא וגבי מת יטמא משום דהוו בקיאי וידעי בטומאה מת ולא הוו בקיאי בטומאת שרץ כדאמרי' לעיל לרב ודו"ק : ע"ב גמ' והא ר"ש דאמר טומאת משקין דאורייתא כו' לאוכלין טמאין וה"ק ר"ש בכלים כו' לכאורה לא הוה צריך לאך ברייתא דלעיל דאמר טומאת משקין דאורייתא דמהך ברייתא מוכח שפיר דאי הלכתא היא מ"ל בכלים מ"ל בקרקע וי"ל דאי מהך ברייתא לחוד ה"א דטומאת משקין לאו דאורייתא אלא מדרבנן גזרו על טומאת משקין ובכלים לא חלקו בין פנים לחוץ ובקרקע כיון דראוי למקוה לא גזרו ביה מבפנים אבל אי טומאת משקין מבחוץ דאורייתא ומבפנים הלכתא גמירי לה דהוה דכן לא ה"ל לרבנן לגזור טומאה משום בפנים לחוד ובכלים דמ"ל כלים ומ"ל קרקע ודו"ק : בפרש"י בד"ה אר"פ כו' ובד"ה אבל דם אין בו חילוק כו' דטומאה דידיה דאורייתא כו' עכ"ל אבל התוס' כתבו בדם יש לטהר טפי אפילו בכלים דדם קדשים לא איתקש למים כו' עכ"ל ע"ש וי"ל לדעת רש"י דלא איתקש דם קדשים למים אלא לענין הכשר ולא לענין טומאה ואין ללמוד טומאה מהכשר וק"ל : תוס' בד"ה אלא דהוו כו' וריקן נמי משמע שלא היה בו כלום כו' עכ"ל ר"ל ואפילו כולו שאוב אינו פסול אלא מדרבנן וק"ל :

דף יח תוס' בד"ה לא מצינו כו' ואית ספרים דל"ג לקמן ולשון כו' עכ"ל ר"ל דל"ג לקמן כל האי סוגיא יטמא דאינו עושה כיוצא בו מהכא נפקא מהתם נפקא כו' וק"ל : בד"ה רבינא אמר כו' תרי זימני ל"ל למעוטי שאין טומאה עושה כו' עכ"ל משום דלכאורה אע"ג דכתיבי תרי זימני יטמא אימא דיטמא דגבי אוכל ודאי דוקא לטמא משקה הוא מדכתיב גביה טמא הוא ואין טומאה עושה כיוצא בו אבל יטמא דגבי משקה אימא בין לטמא אוכל ובין לטמא משקה הוא והשתא קאמרי דא"כ הוה כתיב חד יטמא בתרוייהו הוה אמינא דגבי אוכל אינו אלא לטמא משקה ולא לטמא אוכל מדכתיב טמא הוא ומדכתיב תרי זימני יטמא הוה כמו ריבוי אחר ריבוי ואינו אלא למעט דאין טומאה עושה כיוצא בו אף במשקה דבאוכל לא צריך קרא דמטמא הוא נפקא וק"ל : בד"ה ומה כלי כו' משקין הבאין מחמת אוכל לא יטמא אוכל כו' עכ"ל וכגון שאוכל ראשון נגע בשרץ גופיה דאי בכלי הוה אוכל שני והמשקה שלישי והאוכל רביעי ובחולין קיימינן דלא אתי לידי רביעי וק"ל : בא"ד אבל מה שאין אוכל מטמא אוכל היינו לפי שאין עושה כיוצא בו כו' עכ"ל הכא שייכא הך פירכא משום דעיקר דינא הוא דאינו דין שיהא הבא מכחו חמור ממנו והיינו עיקר דינא ממה שאינו אוכל מטמא אוכל וכן ממה שאין משקין מטמא משקה אבל לקמן דעביד ק"ו ומה משקה שמטמא אוכל אינו מטמא כלי אוכל שאינו מטמא אוכל אינו דין כו' לא שייך הך פירכא דמה שאין אוכל מטמא אוכל היינו לפי שאינו עושה כיוצא בו משום דעיקר דינא ממשקה הוא שהיא תחלת דינא ולא מסוף דינא ממה שאין אוכל מטמא אוכל וליכא למפרך התם אלא כדפרכינן דאימא אוכל חמור ומשקה קיל ודו"ק : וד"ע דבההוא ק"ו דלקמן דאין אוכל מטמא כלי ומה משקה שמטמא אוכל אין מטמא כלי אוכל כו' כתב בעל המאור וא"ת א"כ אוכל נמי לא יטמא את המשקה מק"ו ומה משקה שמטמא אוכל אינו מטמא משקה אוכל שאינו מטמא אוכל א"ד שלא יטמא משקין יש להשיב ולטעמיך משקה נמי לא יטמא אוכל מהאי ק"ו ומה אוכל שמטמא כו' וא"כ אין אוכל מטמא [כלום] ולא משקה מטמא [כלום] ואזל ליה מדרש יטמא יטמא אלא כו' עכ"ל ואין דבריו מבוררים דאם נימא דחד מהני ק"ו איכא למיעבד ולאוקמא דרשה דיטמא יטמא את הכלי ולסתור ק"ו דלעיל ה"נ איכא לקיומי הני תרתי ק"ו ויטמא יטמא דתרווייהו היינו לטמא כלי אלא הנראה לייסב לשיטת התוס' דק"ו דלעיל שלא לטמא כלי אליבא דאינו דין שיהא הבא מכחו חמור ממנו וא"כ ע"כ יטמא דאוכל לטמא משקה ויטמא דמשקה לטמא אוכל ודו"ק : בפרש"י בד"ה ואי ס"ד האי יטמא כו' ומדאיצטריך למעוטי אוכל מכלל דמשקין מטמא עכ"ל הכא דדריש יטמא יטמא לא צריך למדאצטריך אלא מדכתיב הוא טמא ואין עושה כיוצא בו ע"כ יטמא יטמא דכתיב גבי אוכל לטמא משקין קאתי וק"ל : ע"ב בד"ה ולאו מק"ו כו' ומה אוכל הבא מחמת שרץ מטמא משקין כו' עכ"ל דאוכל הבא מחמת שרץ אפילו לטמא משקין לאו מק"ו קאתי אלא מדכתיב גביה טמא הוא כמ"ש לפרש"י וה"ה דמצי למיעבד ק"ו הכי ומה אוכל שאינו מיטמא מאוכל מיטמא משרץ לטמא משקין כ"ש משקין שמיטמאין מאוכל שיהיו מיטמאין משרץ גופיה לטמא אפי' אחרים וק"ק דמצי למעבד ק"ו בפשיטות טפי ומה אוכל שאינו עלול מיטמא משרץ משקין דעלולין כדלקמן לא כ"ש שיטמאו משרץ ויש לייסב : בא"ד וי"ל דע"כ אין אוכל מטמא כלי כו' מק"ו דמשקין הבאין מחמת כלי שמטמא אוכל ואין מטמא כלי כו' עכ"ל היינו מק"ו דלעיל ובפשיטות טפי איכא למעבד ק"ו דאין אוכל אפילו בא מחמת שרץ מטמא כלי ומה כלי שמטמא אוכל אינו מטמא כלי כו' כמ"ש התוס' לקמן אלא דאין זה מספיק דהא תלמודא לא עביד האי ק"ו אבל האי ק"ו שכתבו התוס' ודאי דתלמודא עביד לה דקאמר ומה משקה שמטמא אוכל אינו מטמא כלים כו' והיינו משקה הבאין מחמת כלי דמטמא אוכל ואינו מטמא כלי מק"ו דלעיל אוכל אפילו בא מחמת שרץ שאינו מטמא אוכל מדכתיב גביה טמא הוא אינו דין שלא יטמא כלי ודו"ק : בד"ה דיו לבא כו' ומה אדם וכלים שאין מיטמא מאויר כו' עכ"ל משום דלכאורה השתא ליכא למימר דיו אתחלת דינא דכלים מיטמאין משרץ להיות ראשון אבל אהא שאין מטמא כלי איכא למימר שפיר דיו וקאמרי דאפ"ה שפיר איכא למימר דיו אסוף דינא דמשקין שמיטמאין מאויר לא הוו רק שני ודנקטי התוס' הכא בדבריהם אדם הוא מגומגם דבכל הסוגיא לא עביד ק"ו רק מכלים ודו"ק : בפירש"י בד"ה יטמא דרישא כו' אלא משום כו' ואימא הכ"מ

מהר"ם

דף טז ע"א בתוס' שם בא"ד נפקא ליה מדדרש רבי עקיבא גבי חולין איטמא וכו' ר"ל דיטמא דכתיב גבי אוכלין דרש ר"ע אבל יטמא דכתיב גבי משקין קאי אהכשר כדלקמן בסמוך : בא"ד דשני עושה שלישי דאין אוכל מטמא כצ"ל : ע"ב בגמ' היקדש ויענו הכהנים ויאמרו לא ואמר רב וכו' כן צריך להיות : בתוס' ד"ה דם שאין וכו' בפ' כסוי הדם אמריתו חיה בכלל בהמה וכו' כצ"ל : בא"ד כגון דם חיה הוקש למים לענין הכשר וכו' והא דמשני אמר קרא וכו' ר"ל כל דם הנשפך לארץ יש לו דין מים לכל ענין ולכך בהמה אין צריכת כיסוי וגבי חיה גלי קרא : ד"ה הא אינו נושא וכו' ואימא עון יוצא וכו' פירוש יוצא קודם זריקת הדם דאחר זריקה הרי כשר ועומד הוא :

דף יח ע"א ברש"י ד"ה בטלו במעיה וכו' לטמא אדם וכלים שם משקה מי ליכא וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה הא בשרה טמא וכו' חשיב כאלו נגע בשרץ וכו' פי' כגון נבלת עוף טהור

חכמת שלמה

דף טז ע"ב גמ' כן ישא איש בשר קדש כו'. נ"ב ופי' הפסוק ששאל חגי לכהנים תורת הטומאות אולי שכחו בגלות ושאל להם אם ישא איש בשר קודש בכנף בגדו פירוש בכנף בגדו שהוא טמא שנגע בשרץ ונשא בשר קדש בכנף בגדו הנה הכנף ראשון לטומאה ובשר קדש שני ונגע בכנפו אל הלחם פי' במה שבכנפו והוא הבשר נגע בו אל הלחם או אל הנזיד או אל היין או אל השמן ונגעו אלו אל המאכל היקדש פי' היטמא המאכל הזה שהוא רביעי לטומאה כי השרץ הוא אב הטומאה והכנף ראשון של טומאה ובשר קדש שני והלחם והנזיד והמשקים הללו שנגעו בבשר הם שלישי והמאכל שנגע באלו רביעי ועל זה שאלם על המאכל שהוא רביעי אם הוא טמא ואמרו לא והראיה כי על המאכל לבדו שאלם שאמר היקדש ולא אמר היקדשו . ויש מרבותינו ז"ל שאמרו כי טעו הכהנים בזו התשובה כי הרביעי טמא הוא בקדש אבל על הדרך השאלה האחרת ששאלם אם יגע טמא נפש בכל אלה השיבו כראוי פי' אם יהיה הכנף טמא טומאת נפש שנמצא שהכנף אב הטומאה והבשר ולד ראשון והלחם והנזיד והמשקין שני והמאכל שלישי ויענו הכהנים ויאמרו יטמא ושלישי בקדש היו יודעין שהוא טמא אבל רביעי בקדש לא היו יודעין שהוא טמא וכזה טעו לפיכך השיבם הנביא ואשר יקריבו שם טמא הוא . ויש מרבותינו ז"ל שאמרו כי לא טעו באחת מהן יש מהן שאמרו כי תמשה בקדש שאל מהן בראשונה וכראוי השיבוהו שאינו טמא ויש מהם שאמרו כי קודש שגזרו רביעי בקדש שאלם וכראוי השיבוהו ומזה שהשיב להם ואשר יקריבו שם טמא הוא פי' אע"פ שהם יודעים הלכות טומאה וטהרה כל אשר יקריבו לפני כאלו הוא טמא הואיל והם מתעצלין בבנין הבית כו' ע"כ לשונו פי' של קמחי . ולפי פירושם ז"ל הא דאמר שמואל חמישי בקדש כו' היינו שמחלקים לחם ונזיד לחוד ויין ושמן לחוד כפי פי' התוס' וק"ל : תוס' בד"ה דם שאין כו' דגלי קרא להדיא כצ"ל והס"ד . וכ"כ פי' שצריך כיסוי וק"ל : בד"ה הא אינו כו' אימא עין שמאל כו' . נ"ב פי' שנוטל את השחיטה בימין ואת הכף בשמאל : בא"ד עון שהיה בו ודחיתיו . נ"ב פי' משמע שיש בו עון לכתחלה בכ"מ ודחייה לאותו עון בצבור מפני כבוד צבור או ביחיד מראה פנים אבל בשמאל בי"כ אין בה שום עון אלא הכי הכשר מצותו :

דף יז ע"א תוס' בד"ה ד' בקדש כו' ונקט סדר כנף כו'. נ"ב ומ"מ לישנא דגמ' דאמר בשלמא לרב היינו דכתיב ארבעה לחם ונזיד יין ושמן משמע כפירש"י וק"ל : ע"ב רש"י בד"ה צינורות שעווין כו' : בד"ה אבל כו' טמא מת שהשגע כו'. נ"ב לא דק דבגמרא לא איתי בהאי לישנא אלא רש"י הביאו כן בפירושו דף ל"ד עמוד ימין ע"ש : תוס' ד"ה אלא דהוי כו' תדע דבעינן שפופרת הנוד נ"ב פי' ואין נקב ביניהם כמלא שפופרת וק"ל : בא"ד ארעא חלולי מחלחלא. נ"ב פי' אף דכל ארעא חלולי מחלחלא ואפ"ה בעינן מ' סאה במקום אחד ואם חסר פסול ולא אמרינן הרי נובע מנהר גדול ועוד . נ"ב ובמה לאדם לעולם בעינן מ' סאה אפי' גופו עולה בפחות מן המעיין . גליון :

דף יח ע"א רש"י בד"ה לימד על כו' אף כלים שבאוירו יטמאו . נ"ב פי' וכלים ממעטין כדלקמן ומן ראיה זו מפרשינן לקמן דהאי פת ע"כ שני הוא ע"ש : תוס' בד"ה הא בשרה כו' כל שסופו ליטמא טומאה חמורה . נ"ב פי' כגון פרים הנשרפים שסופן לטמא כו' כמתעסקין בהן או נבלת עוף טהור שסופו לטמא כשיאכל בבית הבליעה וק"ל : בא"ד כששימש מעשה עץ כו' . נ"ב פי' לאו מתורת אוכל היא מטמאה אלא בתורת שומר לאוכל כעצים וכקרנים כו' :

אוכל הבא מחמת כלי כו' נראה לקיים פירושו שנתכוין כדברי התוס' דאוכל [הבא] מחמת שרץ בהדיא כתיב בקרא אפילו לטמא אחרים דמדכתיב טמא הוא למעט דאין עושה כיוצא בו ממעטינן דמשקה מטמא וכפרש"י לעיל ומהרש"ל לא הבין מפרש"י כן וק"ל : **בד"ה** שלישי שפסול בתרומה לרבנן דפליגי אדר"ע ונפקא לן בק"ו מט"י כו' עכ"ל לפי האמת לר"ע נמי ג' פסול בתרומה ולא ד' אלא דלא יליף מק"ו רק מגופיה דקרא ורש"י קיצר כאן דה"נ בהאי ק"ו דט"י דדין הוא דשני יעשה ג' בתרומה ולא נימא דיו הייטו נמי משום דא"כ מפריך ק"ו דשני פוסל בתרומה למדנו מן התורה דלא גרע מחולין וק"ל : **תוס'** בד"ה וכ"ת אוכל כו' ה"מ למילף דאין כו' ומה כלי שמטמא אוכל אין מטמא כלי כו' עכ"ל מהאי ק"ו ה"מ למילף נמי לעיל דמשקה אין מטמא כלי ומה כלי שמטמא משקה אין מטמא כלי משקה שאין מטמא משקה א"ד שלא יטמא כלי אלא דק"ו דלעיל אלים ליה טפי שהוא בא מכחו ואיכו דין שיהא חמור ממנו משא"כ בק"ו דהכא אדרבה ניחא טפי למילף אוכל מכלי גופיה מדניליף ממשקה ודו"ק : **בד"ה** ומה מחוסר כו' דמחוסר כפורים כשלישי הוא כו' עכ"ל ק"ק לקמן לר"ע דבעי למיעבד ק"ו ממחוסר כפורים דחמישי פסול בקודש נימא דיו אפילו אי מפריך ק"ו דבמה מצינו ליכא למילף רביעי דמחוסר כפורים איכו רק כשלישי ויש ליישב [א] ודו"ק : **בד"ה** למדנו שלישי כו' וה"מ למדרש שלישי לקודש ק"ו מט"י כו' עכ"ל לפי דרכם דמחוסר כפורים כשלישי המ"ל נמי שלישי לקודש במה מצינו ממחוסר כפורים וצ"ל לשיטת רש"י דלא אמרינן היכא דמפריך ק"ו לא אמרי' דיו אלא היכא דאיכא בהך מלתא קרא מפורש ואי אמרי' דיו לא היה צריך קרא דמק"ו נמי קאתי ואין סברא לומר דמלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא אלא יתורא דקרא אשמעינן דניליף בק"ו בלמד אפילו מאי דליתא במלמד אבל היכא דליכא יתורא דקרא ודאי דנימא דיו ולא עדיף הלמד מן המלמד דאתי מחמתיה וכן מוכחת הסוגיא דפ' כיצד הרגל בהאי ק"ו דלעיל בט"י אע"ג דליכא יתורא דקרא דפוסל שני בתרומה דאצטריך למכתביה משום חולין מ"מ כיון דסתם הכתוב בשני דפוסל ולא מפורש ביה דאצטריך למכתביה משום חולין ה"ל כאילו מפורש ביה תרומה ולא אצטריך ליה אי לאו דנימא דאשמעי' דליהוי הלמד עדיף מן המלמד ודו"ק :

דף יט בפרש"י בד"ה א"ל אס כו' וחמישי בקודש לא מייתי בק"ו ממחוסר כפורים כו' עכ"ל אע"ג דהשתא תרומה לא אתי בק"ו מט"י משום פרכא דמה לט"י שכן אב הטומאה ולא הוה בתרומה רק שלישי וליכא ק"ו רביעי שפסול בתרומה א"ד שיעשה חמישי בקודש מ"מ כיון דמפריך ק"ו ורביעי בקודש קאתי מקרא ולא אצטריך ליה דהא מק"ו שפיר קאתי רביעי אלא ע"כ דביתורא דקרא אשמעינן דנילף בק"ו בלמד מלתא יתירתא דהיינו חמישי אע"ג דליתא במלמד ודו"ק : **באה"ד** ולר' יוסי נמי דאוקמינא דליה לא ס"ל כו' וכ"ל דע"כ דלא משכחת לה אלא מדרבנן כו' ואוכל ג' לר"י בקודש כו' ע"כ מאוכל קבלה וס"ל טומאה עושה כיוצא בה כו' עכ"ל ולפ"ז משכחת שפיר לר' יוסי רביעי בקודש מדאורייתא ע"י אוכל שעושה כיוצא בו אלא דמלתא דפסיקא נקט גם לר"מ ולר"א דלא ס"ל טומאה עושה כיוצא בה ועוד דקושטא דמלתא הכי הוא דלא משכחת אלא מדרבנן כמ"ש ותדע דקתני לה גבי מעלות כו' ומהרש"ל דחק בזה לאין צורך ויש לדקדק לפרש"י דר"מ סבר אין טומאה עושה כיוצא ור' יוסי סבר עושה כיוצא א"כ ר' ירמיה דמוקי פלוגתייהו דר"מ ור"י במתני' בטומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא ור' יוסי בשיטת ר"ע קא"ל וליה לא ס"ל אמאי לא מוקים ליה בפשיטות דר"מ ור"י אליביה דנפשייהו פליגי וכגון שבשר זה נטמא באוכל שנטמא בכלי שנטמא בשרץ לר"מ דלית ליה טומאה עושה כיוצא בו ה"ל ולד ג' מדרבנן ור"י דס"ל טומאה עושה כיוצא בו ה"ל ולד ג' דאורייתא וי"ל כפרש"י לעיל ובסמוך כיון דר"ע גופיה איירי במתני' והוסיף עדות על עדותו דר"ח ניחא לן לאוקמי דר' יוסי בשיטת דר"ע קאמר לה אע"ג דלא ס"ל לר"י הכי ודו"ק : **באה"ד** ואוכל דמטמא משקה כו' מהיכא נפקא להו אי לאו מהאי קרא וכי יותן מים על זרע וגו' ודרשינן הוא טמא כו' עכ"ל וק"ק דהכתי אימא אוכל [הבא] מחמת שרץ דחמיר מטמא משקה אבל אוכל הבא מחמת כלי דקיל לא יטמא משקה דכה"ג פריך לעיל ודו"ק : **באה"ד** והני שמעתי דר"י אית ליה יטמא יטמא גבי משקין והא כו' עכ"ל ר"ל דגבי משקין דריש ר' יוסי יטמא לטמא אחרים וה"ה גבי אוכלים דריש יטמא לטמא אחרים אלא דגבי אוכלין לא ס"ל כר"ע לענין טומאה עושה כיוצא בו דאית ליה לר"ע כדקאמר על ככר שני שעושה שלישי בחולין ומ"ש וא"א להעמידו מפני כבר כתב רש"י לעיל מה שיש להשיב ועוד כ"ל להשיב ע"ז היאך קאמר לר"י שלישי מן התורה כו' דמי לא עסקינן דנגע בשני הא כיון דדריש נמי יטמא לטמא אחרים הוה לר"י נמי רביעי בקודש מן התורה כמו לר"ע ודו"ק : **תוס'** בד"ה ליתני נמי רביעי כו' וה"ה מלי למימר אי סבר לה כר"ע אמאי כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל אי סבר לה כר"ע אמאי אמר שלישי שפסול בתרומה הכ"ל שלישי שפסול בחולין וק"ל : **בד"ה** לא לשתמיט כו' וצירוף נמי דאורייתא לר' חנן כו' עכ"ל ר"ל ור' חנן ודאי דלא פליג אמתני' אלא אר' יוחנן פליג דאמר צירוף דרבנן כפרש"י ולפי' פי' התוס' שכתבו לקמן דדייק דצירוף דרבנן מהא דקתני רישא על אפר חטאת כו' והוסיף ר"ע משמע דהוה דרבנן כמו רישא ל"ל דר' חנן פליג אדר' יוחנן ולא משמע ליה הסיפא דומיא דרישא וק"ל : **באה"ד** אבל לרבינא דאמר מקרא מלא דבר הכתוב דילמא אתי הוא לקדשים דה"א כו' עכ"ל ר"ל דילמא בקדשים אוכל מטמא אחרים מדכתיב והבשר אשר יגע וגו' ואצטריך הוא למעט דאין עושה כיוצא בו אבל בחולין אכתי אימא דאין אוכל מטמא אחרים כלל לר"מ דסבר שפיר כרבינא כפי פרש"י ודו"ק : **בד"ה** שאין טומאת ידים כו' אלא מסתמא כשגזרו אסתם כו' גזרו כמו כן מסתמא אידים הנוגעות בראשון כו' עכ"ל ר"ל דמסברא לא גרע ידים הנוגעים בראשון כי הכא שנגעו במחט מסתם ידים עסקניות אבל הנוגעים בשני עדיין לא נגזרה אז והיינו ההיא דחגיגה דכל הפוסל את התרומה כו' והיא דוקא לקדשים וק"ל : **ע"ב** גמרא האי מחט מאי עבידתיה אי נימא ספק מחט והא כו' יש לדקדק דנוקמא בפשיטות כגון שאבדה לו מחט טמא שרץ והכירה בבשר דהשתא לק"מ מספק כלים שבירושלים ולא אצטריך ליה לאוקמא בפרה חסומה ולא תקשה ליה נמי מאי דפרכינן לאוקמתא דאיירי במחט טמא מת מחרב הרי הוא כחלל ויש ליישב דאי במחט טמא שרץ דוקא ובירושלי' פשיטא דהסכין טהור דהא אין כלי מטמא כלי אבל בספק מחט איכא לספוקי נמי במחט טמא מת דהוה המחט אב הטומאה ומטמא שפיר כלי ואשמעינן דלא ניחוש בכלים הנמצאים לספק טומאת מת משום דהוה כמו ס"ס ספק טהור ספק טמא ואת"ל טמא נימא טומאת שרץ הוא וכל"ל למאן דאוקמא פרה חסומה הוה דמה"ע לא ניחוש לספק טומאת מת וקרוב לזה כתב בעל המאור ע"ש ודו"ק : **תוס'** בד"ה ונימא אין טומאת כו' וזה אין נראה לי דלר' עקיבא יהיו דכן מלטמא כלים כו' עכ"ל לא ידענא למה אין נראה לו לומר כן דנהי דסבר רבי עקיבא טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא מ"מ מודה הוא לטמא כלים איכו דאורייתא כדקאמרינן לעיל ואימא לטמא כלים ולאו ק"ו הוא כו' והשתא סוגיא בשיטת ר"ע אזלא ולקמן נמי אמרינן [דליכא] תנא דאמר משקין מטמאין כלי מדאורייתא ויש ליישב דה"ק דאין נ"ל דמשום טומאת כלים לחוד לא ה"ל לתקוני במקדש שיהיו דכן ודו"ק : **באה"ד** וגזירה דידים לקודש כבר נגזרה כו' דשלמה גזר לקודש כו' עכ"ל ר"ל לקודש כגון בשר שלמים חוץ למקדש אבל במקדש הא קאמר זכינו שאין טומאת ידים במקדש וק"ל : **באה"ד** וי"ל דאם איתא דגזרו בי"ח דבר טומאה על הכלים כו' לאשמעינן כו' שהסכין טהור קודש כו' עכ"ל ולעיל דקשיא להו דאימא ר"ע קודם גזירת י"ח דבר הוה ליכא לתרוצי כי הכא דאימא דקושטא הוא דלא גזרו על טומאת כלים במקדש בי"ח דבר מכח הוכחה שכתבו כאן דמ"מ ר"ע דקודם גזירת י"ח הוה שפיר הוא דלא נקט טומאת כלים וק"ל : **בד"ה** תרווייהו בו ביום גזרו תימה דידים לקודש שלמה גזר כו' עכ"ל גם לפי מה שכתבו לעיל דר"ע אחר גזירת י"ח הוה וע"כ דלא גזרו [בי"ח] דבר טומאה על כלים במקדש כמו שכתבו לעיל מ"מ מאי קאמר תרווייהו בו ביום גזרו דהא ליתא דלקודש דקיימינן ביה הכא כבר שלמה גזר ותרצו דר"ע מסתמא אי"ח דבר קאי שאז עסקו בדיני ידים לענין פסול תרומה ולא גזרו אז במקדש והכ"ל נמי זכינו נמי שאז לא גזרו על טומאת כלים במקדש כמו שהוכיחו לעיל דאם איתא דגזרו בי"ח דבר כו' ודו"ק :

כתב מהרש"ל מפי אחרים האי בשר דאתכשר כו' ה"כ מצי למבעי אקרא והבשר אשר יגע כו' במאי אתכשר כו' עכ"ל ע"ש וליכא למימר דאתכשר בשר בחיבת קודש דרש"י אזיל לשיטתו דחיבת קודש איכו אלא מדרבנן וק"ל :

דף כ בפרש"י בד"ה שרץ מטמא כו' ומיהו לא מתרצא היא דהאי אוכל הבא מחמת כלי דקאמר קרא דמטמא משקה לאו כו' עכ"ל לכאורה עדיפא הכ"ל דלאו מתרצא היא דהאי אוכל הבא מחמת כלי דקאמר קרא שהוא טמא לאו בכלי הבא מחמת משקה אלא בבא מחמת שרץ אבל כיון דלר"ע שלישי מפורש בקרא אין לחלק בהן ואוכל הבא מחמת כלי שנטמא במשקין נמי שלישי הוא אבל שיטמא האוכל שוב המשקה דהוה רביעי לא מתרצא דלא איירי קרא בנטמא הכלי מעיקרא במשקין אלא בנטמא הכלי בשרץ דאז האוכל הוה שני והמשקין ג' וזה שסיים בדבריו והיא היא וק"ל : **באה"ד** וה"ה דמצי למתני וכלי מטמא את המשקין כו' דתרווייהו לא מצי למתני דנימא כלי כו' עכ"ל ר"ל לפי האמת דאמרי' גבי משקין דרישא דלא תני אלא עד שלישי וכר"ע אבל למאי דאסיק אדעתיה השתא דתני רביעי ה"ה דה"מ למתני תרווייהו וכו' וכן פרש"י בהדיא לקמן ודו"ק : **תוס'** בד"ה לא דיין כו' לא בעי לשנויי תרגומא אדם דלעיל תירץ כן מחמת דוחק כו' עכ"ל דדוחק הוא דמשקי ביו"ד קתני דמשמע לשון רבים כדאמרי' בפ"ק דחולין ולמאי דבעי למימר לעיל אי דאתכשר בדם ה"מ נמי לדחויי מהא דמשקי בית מטבחייא דכן אלא כיון דאיכא לשנויי בדחוקי מאי משקי משקי דעלמא כמ"ש התוס' לעיל דף ט"ז ניחא ליה למפרך מהא דשאינו נספך כמים אינו מכשיר ודו"ק : **בד"ה** ובפגעת שחיטה כו' ותלושין לא מכשירין כיון דדריש שמואל יטמא ממש כו' והשתא מוקי לה במחוברים ולהכי נקיט כו' עכ"ל בפשיטות איכא לאקשויי לפרש"י דא"כ ה"ל תלושין והדר קשיין לדוכתין דקאמר ר"י ב"ח דמשקי בית מטבחייא לא דיין שהן דכן אלא שאין מכשירין אלא משום דאיכא לדחוקי ולשנויי הא דריב"ח תרגמא אדם כדשנינן לעיל וקאמרי דע"כ לשמואל ליכא אלא חד קרא בהכשר ומוקי לה במחוברים דלהכי נקט והעבירה בנהר דתלושין בלאו נהר מצינן לאשכוחי אלא דשמואל ס"ל לאוקמא ההוא קרא טפי במחוברים מבתלושין וק"ל : **ע"ב** גמרא ר"א רמי תרומה אתרומה ומשני מי אמר ר"י גרמא אין כו' למאי דלא אסיק אדעתיה למימר בחבית שנשברה משום הפסד חולין התירו ה"ה דה"מ למפרך אמתני' דידן אתרומה טהורה דאסר במתני' לר"י בידים ובהך דחבית שנשברה שרי ליה אפילו תרומה טהורה ובידים וה"נ מתקיף לה רבא מתני' נמי איכא הפסד כו' וה"נ מסיק בסוגיין דלעיל דאינה מדה דקאר"י היינו משום דהתם איכא הפסד חולין אלא דניחא ליה לר"א למפרך מעיקרא תרומה אתרומה ולא אפסח וק"ל : **תוס'** בד"ה הא ר"ש ואליבא כו' תימה לר"י לר"ש כיון דשרי תלויה לטמא ביד א"כ כו' עכ"ל לתירוצם דלעיל דמוקי נמי מתני' דהכא כר"ש ואליבא דר"י לא קשיא להו הכי משום דאיכא למימר כיון דגבי פסח קתני שפיר קרי לה תלויה דאי לאו משום פסח לא היו שורפין אותה והיה אוסר לטמא אותו אבל הכא דפריך מתרומה אפסחא משום דמשמע ליה למקשה דמה שהיא תלויה הוי הטעם ופסחא איכו מעלה ולא מוריד וא"כ למאי דמשני הא ר"ש ואליבא דר"י כו' ואפילו בתרומה דעלמא נמי הכי הוה דשרי לטמא תלויה וא"כ שרי לשורפו ותקשי שפיר אמאי קרי ליה תלויה ודו"ק :

דף כא בפרש"י בד"ה אין הכרעת כו' טעמא אחרינא הוא ולאו משום תקלה כו' עכ"ל

קרני ראם

דף יח ע"ב [א] כ"כ ר"ל דא"כ רביעי בתרומה א"כ תו ע"כ מחוסר כפורים הוי רביעי ממש דאינו עושה בתרומה כלום ותו ילפינן רביעי ממחוסר כפורים :

נמוקי הגרי"ב

דף יט ע"א בפרש"י ד"ה א"ל אס כו' ולר' יוסי נמי כו' הקשה לפירש"י דר"מ סבר אין טומאה עושה כיוצא בה כו' א"כ ר' ירמיה כו' וצ"ע כוונתו ד מנ"ל דלר"מ אין טומאה עושה כיוצא בה ורש"י לא רק דלר"מ יכול להיות דאין עושה כיוצא בה אף בקדשים וא"ש אף לרבינא דמקרא מלא כו' אבל לא ההכרח ותדע דא"כ רב אדא ואביי ורבינא כתנאי אמרי לשמעתייהו וא"כ לא שייך ר"מ לטעמיה ור' ירמיה סובר באמת דבין לר"מ ובין לר' יוסי עושה כיוצא בה כמ"ש רש"י להדיא ע"ו ב' ד"ה ור"י לטעמיה אלא ע"כ ר' ירמיה כר"א כו' קדשים עושין כיוצא בהן כו' ע"ש וא"כ ליכא לאקשויי על ר' ירמיה מידי וצ"ע : **באה"ד** ואוכל כו' אי לאו מהאי קרא וכי יותן וגו' הקשה המהרש"א דבאוכל הבא מחמת כלי לא מסקה כו' והנראה כיון דר' יוסי ס"ל לעצמו דאין שני עושה שלישי בחולין ובחולין שפיר כתב רש"י דאוכל ראשון מטמא משקה מוכי יותן וממילא בתרומה נמי כיון דאתיא מטבול יום דעושה שלישי בתרומה הבא מחמת כלי אינו מטמא דטומאת משקין לטמא אחרים הוא מדרבנן בכ"מ וע"כ אוכל שני מטמא משקה להיות שלישי דהא אין אוכל מטמא אוכל בתרומה רק בקדשים לר' יוסי ושפיר אהני הק"ו לענין זה דאוכל מטמא משקה כמו שמצינו בחולין דאוכל ראשון מטמא משקה כמו כן בתרומה אוכל שני עושה שלישי בק"ו מטבול יום ונכון :

חכמת שלמה

ע"ב רש"י בד"ה משקה שמטמא כו' וניחא ליה למילף ממשקה כו'. נ"ב קצת משמע שיכול שפיר לסיים ולגמור ההוא ולהשיב א"כ אוכל הבא מחמת כלי מי כתיב כו' אלא דיו כו' אלא דניחא ליה לתלמודא לקצר בכך הוא משמע ואינו כן דהא אוכל משרץ בהדיא כתיב בקרא וכן הוא בתוס' (עיין במהרש"א) :

דף יט ע"א רש"י בד"ה א"ל אס איתא כו' מהיכן קיבלה סוהיל ואין כו'. נ"ב פי' מאחר דאיירי באוכל כדמסיק קרא דכתיב והבשר אשר יגע וגו' וק"ל : **באה"ד** וס"ל טומאה עושה כיוצא בה כו'. נ"ב בכאן מקשין סיעתא א"כ משכחת שפיר רביעי בקודש מדאורייתא כגון שרץ כלי וכלי אוכל ואוכל ואוכל משקה ונראה בעיני דלא קשה דהא לא אשכחן להדיא דאוכל מטמא משקה אלא מדאיצטריך למעוטי כיוצא בו כו' כמו שמסיק רש"י לקמן וזו לא אשכחנא אלא באוכל קמא אבל באוכל שבא מן כל דאדרבה ממעט בקרא שאינו עושה כיוצא בו אלא שמחלקין אמרינן שבקדשים יכול לעשות כיוצא בו ושם לא מצינן דמטמא משקין ודו"ק ולא מסתברא דהכל באוכלין משכחת כגון שרץ כלי וכלי אוכל עד ג' אוכלין והוא רחוק שהאוכל מן האוכל בקדשים יהא לו יותר כח מאוכל קמא בחולין שאין עושה כיוצא בו כלל ודו"ק (עיין במהרש"א) : **ע"ב** רש"י בד"ה ופרכינן כו' מה סוטה יש בה דעת כו' כצ"ל :

כל שעה פרק שני

דף כא ע"א רש"י בד"ה ואי תנא כו' משום דאי מכירה מגנעס לה כצ"ל : **באה"ד** ולא עבר עליה כו'. נ"ב סיפא וגם דעבר בבל ימצא בבל יראה לא עבר : **תוס'** בד"ה ואי אשמעינן

מהר"ם

שמטמא אדם ובגדים בבית הבליעה כשאוכלה לכך אם נגע באוכלין מטמא אותן אע"פ שלא נגע הנבלה בשרץ וגם לא היה במאכל הכשר מים אבר מן החי מטמא אדם ובגדים והבשר הפורש ממנו טהור עד שיכשר לטומאה ע"י שרץ : **באה"ד** וי"ל דלא מהני ליה מה שסופו וכו' נראה לי שצ"ל מה שטימא לטמא וכו' כשהיה עם אביו לשויה וכו' כצ"ל : **באה"ד** וי"ל דשאני התם כששימש מעשה עץ וכו' ר"ל לא מטעם שהיה אוכל רק מטעם שהיה אבר ואפי' גידין ועצמות : **ד"ה** לא מצינו לטומאה וכו' ומפר"י וכו' ונראה דצ"ל דלפר"י לא פריך לקמן יטמא דאין עושה כיוצא בה וכו' אלא לרבינא דיליף מיתורא דיטמא ולא לרב פפא ונראה שדבור זה ודבור שאחר זה המתחיל רבינא וכו' הכל דבור אחר הוא : **ע"ב** בגמ' יטמא שאין עושה כיוצא בה וכו' לפירוש הקונטרס קאי קושיא זו ארב פפא דמשני לעיל לא מצינו טומאה שעושה כיוצא בה ופירש"י משום דקרינן יטמא וכו' ולפירוש התוס' קאי קושיא זו ארבינא דאמר גופיה דקרא וכו' מיתורא דיטמא יטמא ב' פעמים ולא משום דכתיב טמא הוא ומכח זה מוכרח דיטמא דרישא במשקין וא"כ יטמא דסיפא באוכלין דאל"כ לערבינהו כו' כמו שפירש"י אלא בלאו הכי מיתורא דיטמא ילפינן דאין טומאה עושה כיוצא בה : **בתוס'** ד"ה ומהו וכו' דמ"מ אוכל הבא מחמת שרץ מנלן דאוכל הבא מחמת שרץ כתיב מכל האוכל וגו' ואפי' לטמא אחרים מדאיצטריך הוא שאין מטמא כיוצא בו כמו שפירש"י לקמן :

דף יט ע"א בגמ' אר"י אמר רב כגון שאברה לו מחט טמא מת כו' והא דנקט טמא מת ולא טומאת שרץ משום דא"כ ל"ל למימר הסכין טהור דמטמאי היה לו לטמא וכן משמע בספר פ"ח :

דף כ בגמ' ורמינהו חביות של תרומה וכו' כצ"ל :

ר"ל טעמא אחרינא משום ריחא וכ"כ התוס' בפרק כירה לפרש"י דהכא ומה שפירש"י גופיה לעיל בדברי ב"ש תספך דילמא אדמזליף קלי קלי אפילו בו ביום אתי למשתי עכ"ל היינו לפי מה שהבין ר' ישמעאל בר' יוסי וק"ל : **תוס'** בד"ה אין הכרעה כו' ור"ת פי' הכרעת ג' זור ג' כו' עכ"ל עיין בחדושינו שם : סליק פרק אור לארבעה עשר

פרק כל שעה

בפרש"י בד"ה כל שעה שמותר לאכול מאכיל לדיוקא אצטריך כו' עכ"ל ואפילו למאי דמסיק כל שעה שמותר לאכול כהן בתרומה ישראל מאכיל כו' לא אצטריך לזה למתני לגופיה אי לאו לדיוקא דמסברא לא גרע בהמת ישראל דלא הוי רק הנאה בעלמא מאכילת כהן מיהו למאי דעביד לריכותא בחיה ובהמה משום דמשיירא איכא למימר קלא דלגופיה אצטריך דלא נימא דבהמה וחיה גרע משום דמשיירא דלא שייך באדם ויש ליישב וק"ל : **בד"ה** כל שעה שאוכל כו' דה"ק כל שעה שמותר לאכול מה"ת מאכיל אפילו כו' עכ"ל דהשתא ניחא דנקט ליה בתרתי לישני אפילו בחד גברא דלא מצי למתני שאוכל כיון דמדרבנן אסור לאכול ולכך קתני לשון מותר לאכול דהיינו מה"ת מאכיל לבהמה אפילו מדרבנן וק"ל : **ע"ב** תוס' בד"ה ר"י אומר כו' וא"ש אף לפי' ר"ת כו' דמותר להשהות כותח בפסח עכ"ל דאע"ג דאינו עובר עליה בבל יראה מ"מ אסור למוכרו לעובד כוכבים דבהנאה אסורה וק"ל : **בד"ה** עבר זמנו כו' דפריך פשיטא כו' דשורפין חמץ אלמא אסור בהנאה דלריה"ג כו' עכ"ל מיהו אי לאו משנה יתירה דהכא מהא דקתני לעיל שורפין בתחלת שש לא הוה שמעינן דאסור בהנאה אף בשעה ששית דרבנן דאל"כ אמאי שורפה ולא מרילה לפני כלבו ומוכרה לעובד כוכבים דאימא דנקט שורפה בשש משום דלאחר שש שורפה דאסור בהנאה וכן כ"ל לר"ש דקתני שורפין בתחלת שש אע"ג דלפני הפסח מותר בהנאה לר"ש כדאמר לקמן מ"מ תוך זמנו אסור בהנאה וצריך לשורפה אבל לר"י הגלילי אף לאחר שש א"ל לשורפה כיון דאינו אסור בהנאה ודו"ק : **בד"ה** נכתוב רחמנא כו' ואיכא דמוקי לה אתרוייהו כו' אלקיחה כפשטא דקרא ואנתינה כו' עכ"ל להאי דהכא לא דמיא דהכא לא מצי קאי כולה מלתא אגר לחודה או אעובד כוכבים לחודיה משא"כ התם דאלבעו מצי קאי שפיר אחדא אדלעיל או אדלתתא ודמי ממש להני ה' דאין להם הכרע ועי' בתוס' ר"פ א"כ וק"ל : **בד"ה** בשלמא לר"מ כו' אבל השתא דכתב נתינה כו' עכ"ל ר"ל אבל השתא דכתיב נתינה ומכירה ללמד בעלמא איסור הנאה אי לאו דכתיב או להקדים ה"א דאתי קרא להשוותם עכ"ל התוס' פ' כ"ה לפום הסברא דאתי קרא להשוותם לא הוה ידעינן מיניה ללמד איסור הנאה בעלמא וכן לפי מה שכתבו התוס' דאי לא הוה כתיב אלא גר ה"א דאתי למעוטי נתינה דעובד כוכבים ואי כו' היינו דלא הוה ידעינן איסור הנאה בעלמא וק"ל : **בא"ד** וצריך לכתוב נמי גר ועובד כוכבים דאי לא הוה כתב אלא גר כו' עכ"ל מדברי התוס' דפרק כ"ה וא"ת ולא לכתוב אלא חד מינייהו או מכירה דעובד כוכבים או נתינה ולא יצטרך או כו' וי"ל דה"א דאתי קרא למעוטי נתינה בעובד כוכבים וא"ת ויכתוב נתינה דעובד כוכבים וי"ל דה"א דאתו למעוטי נתינה דגר דלא כו' עכ"ל וכ"ל דהתוס' דהכא ליכא לפרושי ולכוין דבריהם כי התם שהרי הכא כתבו דאי הוה כתיב עובד כוכבים לחודיה דה"א דאתי למעוטי מכירה דגר והתם כתבו דה"א דאתי למעוטי נתינה דעובד כוכבים גם זו הקושיא שכתבו שם דלכתוב נתינה בעובד כוכבים ותירוצם שם לא הזכירו הכא ואינו אלא דברי נביאות למימר דגר יהיה גרוע דהא בכולה שמעתין מוכח דגר עדיף ליה וע"כ הנראה דלא קשיא להו הכא אלא דלכתוב גר לחודיה בין במכירה ובין בנתינה או דלכתוב עובד כוכבים לחודיה בין במכירה ובין בנתינה ולא יצטרך או להקדים כיון דידעינן ליה מסברא אבל הא לא קשיא להו הכא דלא לכתוב אלא חדא או מכירה או נתינה בגר או דלכתוב חדא או מכירה או נתינה בעובד כוכבים דבכל חדא ה"א דאתי למעוטי אידך בגופיה דאי לא הוה כתיב אלא מכירה בגר ה"א דאתי למעוטי נתינה בגר גופיה ואי לא הוה כתיב אלא נתינה בגר ה"א דאתי למעוטי מכירה בגר גופיה וכן אי לא הוה כתיב אלא חדא בעובד כוכבים ה"א דאתי למעוטי אידך בעובד כוכבים גופיה ולא קשיא להו הכא אלא דלכתוב תרווייהו בגר ולא לכתוב עובד כוכבים כלל או דלכתוב תרווייהו בעובד כוכבים ולא לכתוב גר כלל וע"ז תירצו שפיר דאי כתיב עובד כוכבים לחודיה בתרווייהו ה"א דאתי למעוטי מכירה דגר כסברת האמת דעדיף גר מעובד כוכבים זה הנראה לנו ברור בכוונת דבריהם דהכא ודו"ק :

דף כב בפרש"י בד"ה היא וחלבה כו' והרי לך היתר הנאה בלאו דגיד ל"ש נבילה ול"ש כשירה עכ"ל ר"ל כיון דלאו דגיד ע"כ לא תאכל דידיה היינו אכילה ממש ולא הנאה לגבי נבילה ה"ה לגבי כשירה כמ"ש התוס' לקמן גבי דם ולא הוקשה להו טפי התם אלא משום דאיכא בדם תרי לאוי ודו"ק : **תוס'** בד"ה אותו אתה כו' דאצטריך למשרי עובר שהוציא את ידו משום כו' עכ"ל ר"ל למשרי ליה בהנאה דסד"א דהוקשו לקדשים שילאו כו' והיינו היקשא דמחד קרא נפקא להו וק"ל : **בד"ה** חולין שנשחטו כו' א"ב חולין שנשחטו בעזרה אי אפשר לפרש בע"א בפרק מי שאמר כו' עכ"ל וקאי וא"א לפרש בע"א אפרק מי שאמר כו' דשם מוכח להדיא דא"א לפרש בע"א כדמשמע פשט הלכה הכא בסוף שמעתין דלגמרי קאמר ומהרש"ל הבין דא"א לפרש בע"א קאי אסוף שמעתין והאריך ליישב בזה לקמן ואין צורך לדחוקיו בזה ודו"ק : **בא"ד** דבת"כ פ' לו גבי נותר דרש ר' יהודה לא כו' מכלל דאסירי בהנאה מדאורייתא עכ"ל בפ' שני דקדושין נמי איכא תנא בהדיא דסבר חולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה מדאורייתא כמו שפרש"י אלא דעיקר קושייתם דר"י אדר"י דאליבא דר"י מסיק הכא דלאו דאורייתא הוא ובת"כ תני בהדיא ר"י דרש כו' וק"ל : **בד"ה** ור"ש נמי כו' דהא ר"י אית ליה בפ"ק דמס' ע"ג דאסור ליתן להם מתנת חנם כו' עכ"ל מהך דלעיל דאמר ר"י דברים ככתבן ואסור ליתן להם מתנת חנם ה"מ לאקשויי כן וכ"ה בתוס' פרק כ"ה אלא דעיקר מלתיה שם בעובד כוכבים מביאה מפ"ק דמס' ע"ז וק"ל : **בא"ד** לא אתי חזקיה כר"מ דלר"מ פשיטא לן לעיל מדאצטריך למשרי כו' עכ"ל דלא ניחא להו כפרש"י לקמן בשמעתין דחזקיה מלי סבר כר"מ ואצטריך קרא להקדים נתינה כו' דהא פשיטא לן לעיל לר"מ מדאצטריך למשרי כו' ולא ה"ל לתלמודא לישתמט מלמימר לחזקיה דאצטריך אליבא דר"מ להקדים נתינה כו' אלא ע"כ דלכ"ע ליכא למימר הכי לר"מ וכמ"ש התוס' לעיל בשם ר"י דלר"מ נמי הוה ידעינן מסברא לאקדומי כו' ודו"ק : **בד"ה** והרי דם כו' כשהותר בהמה דמה נמי הותרה כו' עכ"ל ר"ל כשהותרה נבילה ונקטו בהמה במקום נבילה דדמה בכלל בשר בהמה הוא וק"ל : **בד"ה** מועלין בהן כו' ה"ג מ"ע אין מועלין ואמתני' קאי דקתני דם בתחלה כו' עכ"ל לכאורה לא היו צריכים לפרושי דקאי אאין מועלין בתחלה דמתני' אלא דקאי אברייתא דאיירי בשיצא לנחל קדרון דלכ"ע אין מועלין מן התורה וקאמר מ"ט אין מועלין בו מה"ת וכן מוכחת הסוגיא דפ' הוציאו לו דקאי התם איוצא לנחל קדרון דלא מייתי שם כלל הא דדם בתחלה אין מועלין בו ואפ"ל דניחא להו לפרש הסוגיא דמס' מעילה דאמתני' קאי דקתני גבי דם בתחלה לכ"ע אין מועלין דאי אברייתא הוה משמע דאאין מועלין דקאמרי חכמים קאי וליתא דהא ר"מ ור"ש נמי לא פליגי אלא מדרבנן אבל מדאורייתא אינהו נמי סברי דאין מועלין ודו"ק : **בד"ה** ואימא כמים הנסכין כו' דממילא ידעינן מלא תאכל כו' עכ"ל ר"ל דלא תימא דע"כ היקשא להיתרא אתי דמה מים מותרין כו' דאי לאיסורא כמים הניסכין כו' לא לכתוב היקשא כלל וממילא ידעינן ליה מלא תאכל ואהכי תירצו דמ"מ פריך שפיר דלא מצי למילף מהיקשא להיתרא כיון דבמשמעות ההיקש דכמים לא משמע טפי להתירא מלאיסורא ודברי מהרש"ל בזה אין מובנים לי ואין להאריך ודו"ק : **ע"ב** בד"ה ואבר מן החי כו' דאבר מן החי של עובד כוכבים מיירי כדקאמר בפ"ק דמס' ע"ג מדקתני לא יושיט כו' עכ"ל אחרי העיון שם לא מצאתי דמדייק מיניה דבשל עובד כוכבים איירי מדקתני לא יושיט אלא מדקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן דייק מינה דקאי בתרי עברי נהרא ודו"ק : **בד"ה** סד"א בשרו כו' דאצטריך בשרו אע"ג דעבדיה כעין בשר כו' עכ"ל דהיינו אף לאחר ששחטו דלא נימא דאיירי קרא דוקא היכא דמסקל ולאוסרו בהנאה ע"ש וק"ל : **בד"ה** לכם למ"ל כו' לכתוב תרי ערלים כו' דאי להיתר הנאה אתי לא לכתוב לכם כו' עכ"ל כתב מהרש"ל תירוץ בזה דאי לא הוה כתיב אלא ב' ערלים ולכם אדרבה הייתי אומר לכם בא לנטוע וחד ערלים לאיסור הנאה שלא תאמר לכם כתיב עכ"ל ע"ש ויש להגיה על דבריו דתרי ערלים נמי אלו כתיבי לאו משום שלא תאמר לכם כתיב דא"כ לא הוה כתיב רק חד ערלים הייתי אומר לכם אתי לנטוע לרבים אלא דהשתא ניחא אית לן למימר הכי דלא הוה ידעינן נמי איסור צביעה והוא חד ערלים לאיסור הנאה דאי לא הוה כתיב ערלים כלל הייתי אומר לכם כתיב להתיר אף הנאה וללמוד הוא אני צריך ליישב דברי הר"י מקורביל דסברתו הוא דאי הוה כתיב לא יאכל ותרי ערלים הוה אתי לכם לנטוע לרבים ודאי דאתיין כולהו מתלתא קראי חד לא יאכל ותרי ערלים אי הוה כתיב לא יאכל וחד ערלים אי הוה אתי לכם לנטוע לרבים ודאי דאתיין לאיסור וחד ערלים לאסור תרתי דהיינו הנאה וצביעה דליכא למימר דאי לא כתיב ערלים דלכם אתי למעוטי חדא דמ"מ השתא דכתיבי הרי תרי קראי איכא דלכם לנטוע לרבים אתי אלא דע"כ משום דאיכא למימר דלכם לא אתי לנטוע לרבים ואי הוה כתיבי לא יאכל ותרי ערלים ה"א דליכא תלתא קראי משום דלכם מפקא ליה ממשמעות דלא יאכל ולא רק ב' קראי דהיינו תרי ערלים ולא נאסור רק הנאה וצביעה והותרה הדלקה והא קשיא להו שפיר דע"כ לית לן למימר הכי אלא דאתי לכם לנטוע לרבים וא"כ הוה תלתא קראי לאיסורא דאל"כ לא ליכתוב ולא חד כו' וכן אי הוה כתוב לא יאכל וחד ערלים לא אתי לנטוע לרבים הרי תרי קראי איכא ואי קאתי למעוטי לא לכתוב ערלים ולא לכם ודו"ק : **בא"ד** הוה אסרינן מלא יאכל כל הנאה וערלים לגופ דרשה והא כו' עכ"ל ר"ל דע"כ הוה מוקמינן חד ערלים לגופ דרשה דהא מלא יאכל כולהו נפקא אבל [באם] מלא יאכל לא נפקא רק איסור הנאה לית לן לאוקמא ההוא חד ערלים לגופ דרשה כיון דאיכא לאוקמא לאסור צביעה וכן בתרי ערלים אפילו לפי סברתם דהשתא ליכא לאוקמי חד מהן לגופ דרשה כיון דחד מינייהו לגופיה אתי לאיסור אידך נמי לאיסור אתי דהרתי לגופ דרשה ודאי דלא ידעינן לאוקמא בהו וכן לפי האמת בתלתא ערלים לא ידעינן בהו גופ דרשה כלל ומדהאי אתי לאיסור האי נמי לאיסור אתי אלא אי הוה כתיב רק חד ערלים יש לבעל דין לחלוק למימר דע"כ דאתי לגופ דרשה לפום סברא דהשתא דלאיסורא לא צריך קרא כיון דאתיין כולהו מלא יאכל והא כתבו דה"א לומר כן כו' ודו"ק :

ח"א דף כב ע"ב כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש כו' ולעיל מיניה בההוא פרשתא כתיב ואהבת את ה' אלהיך וגו' לא פירש דאיכא להשוות אהבת ת"ח למקום אבל המקום שהוא מפני יראת שכר ועונש אינו דומה להשוות לו ת"ח כיון שאין שכר ועונש של אדם בידו ועיין פ"ג דקדושין ומה שלא פירש גבי וייראו העם את ה' י"ל לרבות עם אלהים וק"ל בשם מהר"ש ז"ל מפראג :

נמוקי הגרי"ב בפרש"י ד"ה כל שעה הקשה על רש"י במשנה לדיוקא אצטריך כו' דלמסקנא איכא למימר דהיא גופא אתי לאשמעינן דכ"ש שכהן אוכל מאכיל ישראל ע"ש עי' מה שתי'. ולכאורה קשה עדיין דילמא [illegible] לאשמעינן למסתם כר"ג וגם צריך ליישב קושית התוס' שהקשו דגם להמסקנא לא אתי' כר' יהודה גם יש להעיר בפ"ק ד' י"ג א' דאמר שם האי לאו סתמא הוא משום דקשיא מותר יעו"ש [illegible] יפלא דכי משום דקשיא מותר לא הוה סתמא הול"ל דהוה לאו ר"מ הוא משום דקשיא מותר. גם יש להפליא על מ"ש שם ונימא מר הלכה כר"ג משום דהו"ל מכריע ולא אמר משום דסתם לן תנא כוותיה. וזה הקשו [התוס'] שם ד"ה רבן גמליאל יעו"ש והנראה לתרץ הכל בפשיטות עפ"י מ"ש הר"ן במגילה פ"ב דלפעמים נקט התנא למלתי' הדבר הפשוט והשוה לכל ולא נחית לפלוגתא רק תנא תני מה שהכל מודים בזה פ"ש מה [illegible] לענין לע"ז יוני דקיי"ל כרשב"ג אף דבמשנה לא תני רק אסורית לא הוה משום זה מחלוקת ואח"כ סתם ע"ש היטב ולפי"ז כאן בס"ד ניחא הכל. דהנה כל הכונה מאי דדקדק הש"ס דלימא מתניתין דלא כר' [illegible] בכך הא סתם מתניתין ר"מ וצ"ל משום דבאמת הלכה כר"י כדפסק רב בפ"ק וכדקיי"ל ר"י ור"מ הלכה כר"י לזה דקדק הש"ס לימא מתני' דלא כר"י וא"כ לית הלכתא כוותיה כיון דסתם מתני' דלא כר"י זה היה [illegible] ודקדוק הגמ' ובודאי זה הוה סתם גמור דהדיוק דלא כוותי בבירור כמ"ש הש"ס ע"ז קאמר הגמ' דלר"מ נמי קשיא מותר ואמר רבה ב"ע דלר"ג ניחא וא"כ לפי"ז לא הוה סתם כלל דנקט מלתא דפשיטא בין [illegible] בין לר"ג והיינו כל עת ושעה שהכהן מותר לאכול מאכיל. וזה אמת גמור אף לר"מ ולא נחית לפלוגתא כלל ודמי ממש למ"ש בשם הר"ן ולפי"ז לא הוה סתמא כלל ואיכא למימר כר"מ וכר"ג תו לא הוה סתמא ואף [illegible] בודאי לא אתי' מ"מ זה לא הוה סתמא כיון דלא ידעינן כמאן סתם וא"כ הדרן לכללין ר"מ ור"י הלכה כר"י וא"כ זה החלוק בין הס"ד דש"ס דלית הלכתא כר"י ובין המסקנא דהלכתא כר"י ושפיר קאמר לימ[א] [illegible] כר"י והכן והשתא ניחא הכל שכן כוונת הש"ס שם דלאו סתמא היא משום דקשיא מותר ונקט דבר השוה לכל ולא נחית לפלוגתא וכנ"ל ומתורץ קושית התוס' שכ"ל סוף ד"ה ר"ג עי' בזה הכלל שכתבתי היטב אף שהתוס' כת[בו] [illegible] דממ"נ ההיא דכל שעה כחד מינייהו אתי כו' היינו לפי דבריהם אם יש לדקדק תיבת מותר או לא אבל לפמ"ש לא נחית מתני' לזה ושפיר לא הוה סתמא כלל וא"ש גם דברי רש"י דלדיוקא אצטריך וכמ"ש ע[יי"ש] היטב ודו"ק כי נכון הוא :

מהר"ם

כל שעה פרק שני

דף כב ע"א בתוס' ד"ה חולין וכו' פריך למ"ד כדי לחנכו וכו' על האב המדיר את בנו קאי התם ע"ש : **ד"ה** ור' שמעון כו' מדאיצטריך למשרי נבלה דכל אסורין אסורים בהנאה וכו' כצ"ל : **ע"ב** בתוס' ד"ה אבר מן החי וכו' ומשום צער ב"ח חשיב כמו לא אפשר וכו' ועיין לקמן דף כ"ה ע"ב :

חכמת שלמה

כו' היה משום דמגעה לה ואין כו' כצ"ל : **בא"ד** לא עבר בבל יראה. נ"ב פירוש דווקא בספק חמץ [illegible] התם וכן הכא דלא ידעינן אי מגעה אבל בודאי חמץ לעולם עובר בבל יראה כל היכא שלא בטלו [illegible] בהגהתי לעיל דף ו' גבי העושה ביתו אוצר ע"ש : **ע"ב** תוס' בד"ה רבי יהודה כו' ולכן אוסר רבי יהודה [illegible] נ"ב וטעמא דל' יום לפי דבריהם נ"ל שבתוך הזמן הזה עדיין בריאה וטובה ושם בעליהן עליהן [illegible] מכלו היום או משום שתוך הזמן הזה עדיין אינו כלה שהרי אינו נאכל מהר וק"ל : **בד"ה** לכתוב [illegible] כו' מחר מבוקדים וקם כצ"ל. וכ"כ התוס' נקטי כסדר הכתוב בתורה אבל בפרק הוציאו לו לא חשיב כסדר [illegible] מפרשים התוס' אמאי לא נקטי כסדר הכתוב בתורה ע"ש :

דף כב ע"א רש"י בד"ה ורבי מאיר כו' למפרע בה היתר. נ"ב פי' ואין צ"ל למגותיה ודו"ק : **בד"ה** רבי שמעון כו' מבהמה טמאה פטור דקסבר כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה מועלין בהן כו' דאין מועלין בו. נ"ב [פי'] דדוקא לאחר שיצא לנחל קדרון הוא דמועלין מדרבנן אבל מקודש אין גזירה במקדש וק"ל : **בא"ד** מועלין בו מן התורה. נ"ב פי' דהא קרא קדרים שם : **בד"ה** ואימא כמים כו' לא פריך למילף [illegible] נ"ב פירוש דאין סברא למדרש הפסוק דוקא כמים הנסכים ע"ג מזבח אפילו להומרא דסתם מים כתיב ורובן אין נסכין אלא שלא תידוק מינה להיתרא הוא דפריך ודו"ק. (עיין במהרש"א) : **ע"ב** גמ' לא [illegible] הנפש עם הבשר נמחק : **רש"י** בד"ה מה אבר כו' כלומר כרת משום דם גמור כצ"ל. וכ"ב יפה פירש דאי לאסור משום דם מן החי לבד כלומר שיהא אסור כבשר מן החי פשיטא דק"ו מבשר החי שהרי בשר מין הוא ושרי ואפ"ה מן החי חייב ק"ו דם אלא ר"ל שיהא חייב עליו כדם ממש ודו"ק : **בא"ד** אבל דם הקזה [illegible] דם הקזה מותר. נ"ב פירוש משום איסור דם ודו"ק : **תוס'** בד"ה לכם למה לי כו' לא ליכתב לכם. נ"ב ואי [illegible] מסיבין האי מ"מ תורה היא ואמינא דלק"מ דאי לא הוה כתב אלא ב' ערלים ולכם אדרבה הייתי אומר לכם הוא בא לנטוע לרבים וחד ערלים לאיסור הנאה שלא תאמר לכם כתיב וקשרי וחד לאיסור צביעה ולהדל[קה] [illegible] הוה קרא לאיסור וממילא שרי כמו שהוא גופיה כתב את"כ ואם יש להקשות הכי קשה לא לכתוב אלא ב' ערלים אליבא דחזקיה דהא כתיב הכא לא יאכל ומאחר שנוכל לאוקמי לכם לנטוע לרבים פשיטא שלא נטעה שבא להתיר בהנאה שהרי שינה הכתוב כאן וכתב לא יאכל ודו"ק. (עיין במהרש"א) :

חדושי הלכות

דף כג בפרש"י בד"ה מערבין לנזיר כו' הואיל ואי מתשיל אמירותיה כו' וכן לישראל בתרומה דאי בעי מתשיל כו' עכ"ל אליבא דסומכוס קאמרינן התם הכי דודקא גבי נזיר ולא בתרומה אבל לא לרבנן דמערבין נמי בתרומה בלאו האי טעמא דהרי אלא אע"ג דלא חזי להאי ומקרי סעודה הראויה וכמ"ש התוס' ע"ש: **תוס'** בד"ה קצירכם כו' וי"ל מדלא כתיב ראשית קציר כו' וה"מ למכתב קצירך וכתיב קצירכם כו' עכ"ל ק"ק דא"כ מתרומתכם דכתיב התם נמי ה"מ דריש ביה ולתוקים דאמר דתרומתכם וקצירכם דכל ישראל מגלויה קך דרשה דהתם דקצירכם ולא קציר מצוה וי"ל דהיכא דאיכא למדרש דרשינן ודו"ק: **גמ'** ולחזקיה כו' לא לכתוב רחמנא לא יאכל ולא בעי לכם כו' כתב מהרש"א דאין נמר דאי לאו לכם הוה אסרינן אף בנהנה מדכתיב יהיו דא"כ ה"ל למכתב לא יאכל ולא לכתוב יהיו עכ"ל וק"ק דהא לחזקיה הם דמיהיו לא מוכח רק באיסור עשה ולא יאכל איסור לאו הוא וע"ק לפי דבריו מאי תירץ חזקיה טעמא דידי כו' מכלל דאיצטריך לכם לאפוקי ממשמעו דיהיו דהוה משמע אף בנהנה דליכא למימר דא"כ ה"ל למכתב לא יאכל דהא לא שם סברה דהשתא לא ידעינן דלא יאכל איסור הנאה משמע וא"כ הנראה דמיהיו לא משמע אלא בהוויתו יהיו דאסור להתהנה דוקא ולהכי לא איצטריך לכם אלא לאפוקי ממשמעות דלא יאכל דמשמע איסור הנאה ודו"ק: **תוס'** בד"ה שאני התם כו' תימה דלכתוב לא יאכל לחזקיה ולא בעי כו' עכ"ל ע"ע דלא איצטריך דר"י הגלילי קיימין הכא ומיהו ודאי ע"כ לא סבר כחזקיה מדאצטריך ר"י הגלילי לקמן קרא למשרי חלב בהנאה ע"כ דלא תאכלו דחלב איסור הנאה נמי משמע כדאמרינן בסמוך ומהרש"א מחק בברייתא או ר"י הגלילי אומר או לא קרא הגלילי לקמן בברייתא בשם ר"י הגלילי ובכמה מקומות בפרקין סגיאו רש"י והתוס' בשם ר"י הגלילי להתיר בהנאה ודו"ק:

ע"ב בד"ה ומה חלב כו' דלטומאה לא הוה צריך קרא דלרבה לטהרו מידי כו' עכ"ל אין זו ראיה לדבריהם אלא דלא תימא דלר"י הוא חלב בכלל נבילה כיון דלא מוקי קרא לטהר כדמוקי לה ר"ע ומש"ה קאמרי דודאי לר"י הגלילי נמי הכי הוא דלטומאה לא צריך קרא דהוי בכלל נבילה דהא צריך קרא לטהרו כמו לר"ע ולדידיה ליכא קרא לטהרו דמיתא ליה לאוקמא בהנאה והא דקאמר היא הותרה וחלבה לא הותר והולכך קרא להתיר הנאה לאו משום דלא הוי בכלל נבילה דהא לענין טומאה הוי בכלל נבילה אלא דלענין היתר הנאה ה"א דלא הוי בכלל נבילה משום דלא הותר הנאה בנבילה אלא מה שהותר באכילה בטהורה ולאפוקי חלב ולכך אצטריך קרא להתירו בהנאה לר"י הגלילי ומהרש"ל הבין השמועה בענין אחר ואין להאריך ודו"ק: **גמ'** ותיפוק ליה מנבילה ס"ל כר"י דאמר דברים כו' ק"ק דאכתי ת"ל מדכתיב לכם גבי מינין טמאין לאפוקי ממשמעות דלא יאכל ע"כ דאיסור הנאה משמע ומיהו מדאיצטריך תרומתכם וקצירכם לא קשה מידי דאימא דס"ל כחזקיה דכל ישראל קאמר ודו"ק: **תוס'** בד"ה דכתיב והנה כו' ובת"כ דרש בהדיא אשעיר דר"ח מדכתיב ואותה וגו' עכ"ל גם בתלמוד דידן במס' זבחים פרק ט"י איתא בהדיא דשעיר ר"ח הוה ומייתי לה נמי מהאי קרא ואותה נתן וגו' ע"ש וק"ל:

דף כד בד"ה היקשא הוא כו' דלא תוקי קרא דוהבשר לאיסור הנאה שיהא בלאו כו' עכ"ל רצה לומר דמבאש תשרף דכתיב ביה לא הוה ידעינן אלא איסור הנאה בעלמא בטמא ולכך אצטריך לא יאכל יתירא תנהו ענין ללאו לאיסור הנאה לגופיה בטמא אבל השתא דידעינן לאו לאיסור הנאה בטמא מהיקשא דלא תוכל לאכול וגו' כדאמרי' פ"ב דשבת ע"כ לא יאכל אתא בהם אינו ענין לכל איסורין שבתורה לאו לאיסור הנאה וק"ק לפ"ז לעיל בקרא דחטאת פנימית ובקרא דנותר דבעי לאוקמא לכל איסורין שבתורה לאו לאיסורי הנאה אימא דאתי לגופיה ללאו לאיסור הנאה מיהו בהאי קרא דנותר בלאו הכי קשה דבלאו הא דאר"א לא יאכל כי קודש הם כל שבקודש כו' איכא לאקשויי דאימא לגופיה בנותר ללאו לאיסור אכילה אתי אלא דניחא ליה למפרך מהאמת וק"ל: **בד"ה** דכתיב לא תוכל כו' מדלא כתיב מעשר דגנך ובכורות בקרך לא תוכל לאכלם ש"מ כו' עכ"ל לכאורה נראה מדבריהם דה"ל למכתב כל הפרטים כדכתיבי אלא דה"ל לכוללם שוב למכתב לא תוכל לאוכלם אבל בפרק ואלו הן הלוקין גמרא ערוכה היא בענין אחר דקאמר אלא קרא יתירא הוא מכדי כתיב ואכלת לפני ה' אלהיך במקום וגו' לכתוב רחמנא לא תוכל לאוכלם מיהדר מיפרט בהו רחמנא ל"ל אלא ליחודי להו לאוי לכל חד וחד וע"ש בפרש"י ותוס' וק"ל:

מהרש"א

ע"ב בד"ה לרבות את האימורין כו' ויליף התם אימורין וכל שאין ניתר לטהורים ס' עכ"ל מהרש"ל מחק מדברי התוס' שאין ניתר לטהורים והגיה עליו וכל שאין לו מתירין דהכי איתא שם עכ"ל מיהו אימורין נמי לא הוזכרו שם במפורש אלא שהתוס' הקשו דממילא יליף נמי אימורין דהא בכלל הקדשים הכתוב מדבר וא"כ הוא יש לקיים נמי וכל שאין ניתר לטהורים שכתוב בכל נסחות התוס' שלפנינו דהוו בכלל כל הקדשים שהכתוב מדבר דאמרי' במנחות דאין ניתר לטהורים אין חייבין עליהן משום טומאה ע"כ לאו בכל מילי איירי דהא לא איירי באימורים דאין ניתר לטהורין והא כתבו ור"ש תירץ דאיצטריך כו' אכולה מלתא קאי דודאי מהדיא דמנחות דאין ניתר לטהורין לא הוה פטרינן אוכל אימורין בטומאה דבכלל כל הקדשים אינהו אע"ג שאינו ניתר לטהורים אלא דסד"א דלא יבא איסור טומאה ויחול כו' ולכך איצטריך הכא לריבויי דהוי בכלל כל הקדשים לטומאה ודו"ק: **בד"ה** אמרת ק"ו תימה ט' א"כ דנין חולין מחולין ואין דנין כו' עכ"ל בהאי תירוצא מיתרלא נמי הא דלעיל דאי לאו ק"ו הוה דנין חולין מחולין ולא חולין מקדשים אע"ג דלחומרא הוא וק"ל: **בד"ה** הכל מודים כו' והא דלא קאמר הכל מודים בבשר בחלב שמא משום דאין מזהירין ט' עכ"ל יש לדקדק דהא לאביי קיימינן הכא ואביי הא קאמר בהדיא לקמן דלוקין על בשר בחלב אפילו שלא כדרך הנאה משום דלא כתיב אכילה בגופיה ויש ליישב דלענין איסור אכילה בבשר בחלב לא מן הדין אתי אלא מג"ש מנבילה ושפיר לוקין עליו אפילו שלא כדרך הנאת אכילה כיון דלא כתיב אכילה בגופיה כדקאמר אביי בהדיא לקמן אבל הכא קאמר אביי בכלאי כרם דלוקין אף על ההנאה שלא כדרך הנאה ושפיר קאמרי דבבשר בחלב אין מזהירין מן הדין דאיסור הנאה לא אתי אלא מק"ו מערלה ודו"ק:

דף כה בד"ה מה לחמץ כו' לא היה להם שעת הכושר לאכילה עכ"ל ר"ל דשור הנסקל ודאי היה לו שעת הכושר קודם שנגח אלא לאכילה מעולם לא היה לו שעת הכושר דקודם שנגח נמי בחיים באיסור אכילה עומד וק"ל: **בד"ה** מה לכלאי הכרם כו' וחמץ שעבר עליו בבל יראה יוכיח כו' עכ"ל דחמץ בפסח יוכיח דשמעתין מצי איירי שפיר בחמץ שלא עבר עליו בבל יראה כגון שביטל אבל הכא למימר חמץ בפסח יוכיח לסתירא לית לן למימרא אלא חמץ בפסח שנעבדה בו נמי עבירה וכגון שלא ביטל וק"ל: **גמ'** זאת אומרת כלאי כרם כו' הואיל והיתה להן שעת הכושר ט' כתב מהרש"ל מכאן יש להקשות אמאי לא אמר מיד כלאי כרם יוכיח שהיה לו שעת הכושר ט' וכ"ל לייסב כו' עכ"ל והאריך ע"ש ולפום חורפיה לא עיין שם בסוגיא דפרק כל הבשר דמוכח שם בהדיא דהדא מתרתי אפילו אי לא הדר דינא פרכינן פירכא כל דהו דמה להצד השוה שבהן שכן גידולי קרקע אבל השתא דחדא מתלתא הוא כיון דלא הדר דינא לא פרכינן כל דהו וכ"כ התוס' שם בהדיא דבחדא מתרתי פרכינן פירכא כל דהו אפילו לא הדר דינא דהכי משמע התם מתוך הסוגיא ודו"ק: **תוס'** בד"ה עיקרן נאסרין כו' דהתם מיירי באותן עלים שהיו קודם זריעת כלאים וקודם שהוסיף מאתים כו' עכ"ל והשתא בכלאים אין חילוק בין פרי לעלים דבהוסיף מאתים תרוייהו אסירי ובלא הוסיף תרוייהו שרי ובערלה ושביעית ודאי דמייתי שפיר ראיה דחבילי זמורות הוה חזקה דעלים וזמורות לגמרי שרי ופירות אסורין ובכלאים נמי כתבו התוס' שם ובפ' חזקת הבתים דאורחא דמילתא דפרי הוסיף ר' ולא העלים והזמורות וק"ל: **בד"ה** חוץ מעצי כו' שאין יכול להרפא משאר עלים אלא בזה כו' עכ"ל ר"ל דאי יכול להרפא גם משאר עלים היה שרי דלא אתי למטעי דומיא דתחבושת דשרי ועי' בר"ן וק"ל: **ע"ב** בד"ה לא אפשר כו' ולא פליגי דשרי היינו לר"ש דר' יהודה אסר כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל בהיפך באפשר ולא מכוין כ"ע ל"פ דאסור לר"י כי פליגי בלא אפשר ולא מכוין רבא כר"י ואביי אמר ע"כ לא קאמר ר"י אלא היכא דאפשר אבל דלא אפשר שרי וק"ל: **בא"ד** וכ"ל דההיא סוגיא כר' ירמיה דב"מ דאסר לר"י לא אפשר כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל דההיא סוגיא כלישנא קמא דהכא והיא היא אלא משום דלישנא בתרא עיקר נקטו ר' ירמיה דמלי סבר הכי אף לפי האמת דלא אתותב בהכי כמ"ש התוס' וק"ל:

דף כו בד"ה שאני היכל כו' וא"ת והא לא כתיב אכילה כו' וי"ל דמעילה ילפינן חטא כו' עכ"ל לפי דבריהם דרבא ס"ל כאביי היכא דלא כתיב אכילה אסור אפי' שלא כדרך הנאה ומ"מ במעילה דילפינן חטא חטא מתרומה ה"ל כאילו כתיב אכילה בגופיה ומיניה בבשר בחלב נמי דילפינן ג"ש מנבילה ה"ל כאילו כתיב אכילה בגופיה להתיר שלא כדרך הנאה

נמוקי הגרי"ב דף כג ד"ה ולחזקי' למה לי למכתב כו' שהקשה המהרש"א על המהרש"ל קושי' שני' מתי' הגמ' ע"ש וי"ל בזה לדעת מהרש"ל דבאמת הך דרשה דיהיו' הוא מחלוקת הפוסקים אם הוא דרשה גמורה או אסמכתא בעלמא עי' ט"ז ביו"ד סי' קי"ז וא"כ על המקשה שפיר הקשה מהרש"ל דדילמא היא דרשה גמורה ומנ"ל להקשות מש"כ על המתרץ ליכא תו להקשות דסובר דהיא אלא אסמכתא ומדרבנן ומנא לך להקשות ודוק ובזה מתורץ מה שהקשה מהרש"א לקמן ע"ב על מ"ש ותיפוק לי' מנבלה כו' די"ל דס"ל דיהיה דרשה גמורה וצריך לכם והבן: **שם** במהרש"א על תוס' ד"ה שאני עי' מהרש"א שהקשה דלר"י הגלילי לא ק"מ והכא אליבא דרי"ה קיימי ע"ש והנראה דהא מצינו לקמן ל"ב דגם ר"א חכמא סובר דחמן בפסח מותר בהנאה וגם לדידי' צ"ל תי' הגמ' ולכן מקשים התוס' שפיר והוא נכון מאד:

חכמת שלמה

דף כג ע"א גמ' דאמר קרא לכם. נ"ב פי' במקום אחר שקן הוא לכם וק"ל: **שם** ולא בעי לכם אמר לך כו'. נ"ב ואין לומר דילמא הוה שרי אף לכתחלה דהא כתיב יהיו בהווייתן ואין לומר א"כ הוה אסרינן אפי' נזדמנו זה אינו דא"כ הוה ליה למיכתב לא יאכל ולא ליכתב יהיו ודו"ק (עיין במהרש"א): **שם** ר"י הגלילי אומר נמחק: **שם** ת"ל לכל מלאכה ור"י הגלילי לטומאה ולטהרה לא איצטריך קרא כי איצטריך קרא לאיסור והיתר ור"ע איסור והיתר כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה וצריכי כו' ואי כתיב חמץ. נ"ב פירוש וממילא לענין לך טכל נומר איפכא ודו"ק: **תוס'** בד"ה קוצר לשחת ומאכיל לבהמה כו' כנ"ל: **בא"ד** ועוד דקתני סיפא כו'. נ"ב הכי פירושו ועוד כו' כלומר אפילו אם תפרש שקוצר לשחת ומאכיל לבהמה הכל אתת וכמו שפירש רבי יצחק מקורבי"ל לשם אפ"ה פריך הכא שפיר ודייק דחדש מותר בהנאה וסמיך אסיפא דקתני ר"ש אומר אף משהביאה שליש יקצור ויאכיל דאיקרי תבואה ואפ"ה שרי להאכיל לבהמה וכן איתא בתוס' שם להדיא רק שפירש לשם דש"יך לדברי רבי יהודה דאמר לשם אהא דקוצר לשחת כו' קודם ר"ש אימתי כשהתחיל עד שלא הביא שליש כו' דמשמע כשהתחיל קודם שהביא שליש שיכול לקצור אף משהביא שליש כו' והיא היא ודו"ק: **ע"ב** גמ' א"ב חולין שנשחטו בעזרה. נ"ב מה שפירשו התוס' לעיל דבכהן אי אפשר לפרש בענין אחר אלא לאו דאורייתא ממש ומותרין מן התורה משום דאי אפשר לפרש שאינן דאורייתא לאסור בהנאה דמנין לו דלמא אותו בא לאסור חולין שנשחטו כו' כמו לחמץ ולשור הנסקל וכימא דחמץ ושור הנסקל אינן דאורייתא אבל לעיל דאמר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא אינו כל כך הוכחה דשמא אין דאורייתא שאסורין בהנאה משום דאית ליה לר"י שום דרשה דמותרין בהנאה ור"מ חולק אבל הכא ליכא לפרש הכי דא"כ חולין שנשחטו בעזרה לא הוי תלי בפלוגתא דחזקיה ורבי אבהו אלא תלי בפלוגתא אחריתי אי דרשינן להאי קרא אי לא בשלמא

מהר"ם

דף כג ע"א בתוס' ד"ה קצר לשחת וכו' מ"מ ומאכיל לבהמה לא משמע ליה דקאי אקצר לשחת נראה לי משום דאי קאי אשחת למה לי ומאכיל לבהמה פשיטא דסתם שחת מאכיל לבהמה ולא לבני אדם כך הוא סברת המקשה: **בא"ד** ועוד דקתני סיפא וכו' מכלל דרישא איירי בתבואה גמורה וע"י קטוף המקשה אסיפא סמיך:

דף כד ע"א בתוס' ד"ה צרעה לוקה וכו' משמע דרמישה הוי נמי בדבר הרוחש וכו' ר"ל א"כ קאי נמי לאו זה אמיני שרצים דהיינו דבר הרוחש ותירץ הר"י וכו' דקאי דווקא אשמונה שרצים:

דף כה ע"א בגמ' מה לערלה וכו' והא דלא יליף מיד מחמץ וכלאי הכרם נ"ל לתרץ עד"ש במסכת חולין דכל דבר הבא מדינא מתרתי פרכינן כל דהו והוה פרכינן מה לחמץ וכלאי הכרם שהן גידולי קרקע אע"פ שאין זה קולא וחומרא מ"מ כל דהו פרכינן אבל על הבא מתלתא לא פרכינן כל דהו כשלא הדר דינא ובזה יתורצו כל הקושיות הנופלות בהלכה זו: **בתוס'** ד"ה הואיל והיתה וכו' התם קאי על משקה ישראל וכו' פירוש על יין של נסכים דצ"ל מן המותר לישראל ויין הוא הגידול שהרי החרצן אין ראוי לנסך ומה שגדל לא היה לו שעת הכושר:

דף כו ע"ב בתוס' ד"ה ויש שבח כו' וד"ה ורבנן סברי וכו' הכל הוא דבור אחד: **ד"ה** בישלה על גבי גחלים וכו' אע"ג דכל הנשרפים וכו' ר"ל וערלה וכלאי הכרם מן הנשרפים הן כדאיתא סוף תמורה:

כשתא תלי שפיר בפלוגתייהו מאמר דסבירא ליה לר' אבהו דאין חילוק בין לא יאכל א"כ ע"כ צריכא אותו למעוטי חמץ ושור הנסקל ולא לחולין שנשחטו בעזרה שאינן דאורייתא אלא הכל מדרבנן וקרא דכי ירחק ממך הדרך וגו' ברחוק מקום אתה זובח כו' אסמכתא בעלמא הוא א"כ מה שכתב התוס' לעיל גבי חולין שנשחטו בעזרה א"א לפרש בענין אחר לאו שמוכח מהאי איכא ביניהו אלא מהאי שמעתא שמסיק לקמן גבי שהוא מדרבנן דיתיב כו' ומסיק דסבר האי תנא חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא ומשום הכי כתבו גבי האי שמעתא כו' וה"ס דלעיל ליכא למוכח מינה דשמא אינו דאורייתא לאסור בהנאה דכל היכא דאיכא למידרש אותו לאיסור הנאה ניחא למידרש לחמץ ולשור הנסקל שאיסורן נאמרו בהדיא ומ ילא ליכא שום מילף לחולין שנשחטו בעזרה ומותרין בהנאה אבל הכא דמסיק קסבר האי תנא חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא וניחא אותו לאוקי אחולין שנשחטו בעזרה ובעי קרא אחרינא לשאר איסורין אלמא דליכא לפרש הכי ודו"ק: **תוס'** בד"ה ומה חלב כו' דאדרבה לטהרו מידי כו'. נ"ב וא"ל א"כ שמא המקרא בא לטהרו מידי נבילה די"ל מ"מ לא צריך ריבוי דכל לטהרו אף לגבוה דס"ל לר"י הגלילי מאחר דטיהרו הכתוב מידי נבילה שוב אין לו טומאה בין להדיוט בין לגבוה: **בד"ה** דהא כתיב כו' כל שפסולו בקדש בשריפה. נ"ב ומה שאמר דכתיב והנה שורף הכי פירושו אם אינו ענין לגופו דהא קיימא לן כל שפסולו בקדש כו' ולא נכתב אלא אהרן אלא משום מעשה שהיה הוא מספר דכתיב והנה שורף כלומר דרך מעשה עיין לקמן ד' ס"ג:

דף כד ע"א גמ' אמר קרא בקדש באש תשרף. נ"ב פי' הכי כתיב קרא וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף ודורש המקרא כאלו כתיב וכל בקדש באש תשרף וק"ל: **רש"י** בד"ה ואם אינו ענין כו' נ"ב פי' לפי שא"א למוקמי האי שריפה לשאר איסורים ולמילף מינה דאסור בהנאה שהרי לפי האמת אין שייך שריפה שם כמו שמסיק א"כ נ"ל שאינו בא אלא לאיסור לאוד ומ"ה קאמר אם אינו ענין לאכילה כו' ודו"ק וקשה דהכי הל"ל ואם אינו ענין לשריפה דהא קאמר קרא בקדש תנהו ענין לאיסור הנאה וצ"ע: **ע"ב** רש"י בד"ה אין סופגין כו' בלבד אין סופגין כו' הד"א: **תוס'** בד"ה לרבות את כו' וכל שאין ניתר לטהורים. נ"ב נ"ל וכל שאין לו מתירין והיינו קומץ ולבונה וכן איתא התם ע"ש (עיין במהרש"א):

דף כה ע"א גמ' הואיל והיתה להן שעת הכושר. נ"ב בכאן יש להקשות אמאי לא אמר מיד כלאי הכרם יוכיח שהיה לו שעת הכושר כו' ונ"ל לייסב משום שיש שני עניני כלאי כרם זרוע מעיקרו וזרוע ובא זרוע מעיקרו היה לו שעת הכושר זרוע ובא לא היה לו שעת הכושר וא"כ כשאמר כלאי כרם יוכיח שהיה לו שעת הכושר כו' איכא למיפרך מה לכלאי הכרם כגון זרוע ובא שלא היה לו שעת הכושר ועכשיו שהוא בא ליוכית נגד חמץ שאינו עונש כרת אם תבא למיפרך מה לכלאי הכרם שלא היה לו שעת הכושר כגון זרוע ובא כו' אז אומר אדרבה כלאי הכרם זרוע מעיקרו יוכיח שהיה לו שעת הכושר ודו"ק ומה שהקשו התוס' שנילף מערלה שהיתה לה שעת הכושר כו' ולא אמרינן הא איכא אידך ערלה כו' היינו משום דאתי בק"ו וליכא למיפרך מידי היכא דאתי בק"ו אפילו אתא מחד עניינא ודו"ק. (עיין במהרש"א): **תוס'** בד"ה כלאי הכרם כו' ערלה תוכיח ומשני כו'. נ"ב פי' משום דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שהן גידולי קרקע משא"כ בבשר וחלב ואע"פ שהוא פירכא כל דהו על מה הצד פרכינן אבל כל היכא דלא הדר דינא אפי' אתא מתלתא לא פרכינן פירכא כל דהו וק"ל: **בד"ה** הואיל והיתה כו'. נ"ב לשון תוס' בפרק כל הבשר והיתה להם שעת הכושר קודם הפרשה הקשה רבי משה כהן דבפרק קמא דמנחות אמר אי ממשקה ישראל ה"ה היכא דלא היתה להן שעת הכושר דומיא דערלה וכלאי הכרם והכא משמע דהיה להן שעת הכושר וי"ל דהתם איירי ביין שעושין ממנו נסכים למזבח דבעי שיהא ממשקה ישראל ואותו לא היה לו שעת הכושר דמה שגידל אחר זריעת הכלאים הוא אוסר ואותו לא היה לו שעת הכושר ומה שגידל קודם מותר ואינו נאסר כשהוסיף מאתים אלא משום תערובת שנתערב עם מה שגידל אח"כ והגרעינין שנזרע הוא דהיתה לו שעת הכושר ודו"ק:

דף כו ע"א גמ' ושמו אל המזבח שלא ימעלו בה אחרים אלא שיהא כולו אל המזבח משום דהוי תרומת הדשן כו' כצ"ל וכ"כ ס"א: **ע"ב** תוס' בד"ה חדש יותן כו' הקשה הר"ר אהרן לרבי. נ"ב נ"ע לר"י או פי' לר"י דאי לרבי ממש קאמר הא אפילו לרבנן קשה דלא פליגי ארבי אלא משום דאין האיסור בעין כדפרישית לעיל והגחלים אין אסורים כמו האפר אבל הכא אף הגחלים מוקצים הן כמו שמסיק ודו"ק (עיין במהרש"א):

וקשה דתקשי ליה כדפרכינן לעיל דנפרוך מה לכלאי כרם שכן לוקין עלייהו שלא כדרך הנאתן דלא כתיב ביה אכילה משא"כ בבשר בחלב דאין לוקין עליו אלא כדרך הנאתן דה"ל כאילו כתיב אכילה בגופיה ויש ליישב דלא פריך הכי לעיל אלא לאביי דאמר הכל מודים בכלאי כרם שלוקין עליהן שלא כדרך הנאה אבל לרבא דהכא איכא למימר דבכלאי כרם נמי אין לוקין שלא כדרך הנאה אע"ג דלא כתיב ביה אכילה אפשר דאיכא ביה שום דרשה וג"ש כאילו כתיב ביה נמי אכילה ודו"ק : בד"ה מעילה הוא כו' ובירושלמי דייק מינה דקול ומראה וריח אין בהן כו' עכ"ל דאי לאו הך דירושלמי היה אפשר לפרש דלאו דוקא בוררת אלא היתה יכולה לברור מרוב אורה וע"ש בתוס' וק"ל : בד"ה לאותן העומדים כו' שלא יקרבו עצמן לעזרה כדי להריח יותר דהא אמרינן לא היתה כלה כו' עכ"ל ולמאי דמסיק וריח לאחר שעלה תמרותו אין בו משום מעילה איכא לאוקמי הך דלא היתה כלה צריכה להתבשם כו' הייט מריח שעלה בב"ה לאחר שעלה תמרותו ואפשר דס"ל דלאחר שעלה תמרותו נמי מעילה אין בו אבל איסורא איכא ודו"ק : ע"ב בד"ה חדש כו' ויש שבח כו' הקשה הר"ר אהרן לר' הא דאמר כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ז"ל לר"י או פי' לר"י דאי לרבי ממש הא אפילו לרבנן קשה דל"פ כו' אבל הכא אף הגחלים מוקצין כו' עכ"ל ע"ש וא"צ לדחוק בשביל זה דלכך נקט לרבי משום דתלמודא הזכיר הך מלתא דשבח עצים לפי סברתו של ר' גבי ערלה ומינה הקשי גם לרבנן באיסור מוקצה ועוד נראה דלרבנן יש להשיב כיון דאפילו בערלה הוה כאילו כלה ונבער האיסור ואין כאן שבח עצים לענין מוקצה דלא הוה רק איסור מדרבנן אית לן למימר נמי הכי דלית כאן שבח עצים אע"ג דהגחלת גופה איסור מוקצה הוא ועיין בזה בתוס' פ"ב דמס' ע"ז וק"ל : גמ' אימור דשמעת ליה לר' משום דיש שבח עצים בפת זה וזה גורם כו' למאי דבעי למימר דפליגי בזה וזה גורם ניחא דקאי אפה בו את הפת היינו בתנור אי אחדש בהיסק שני ואי איישן בהיסק ראשון וסיפא דבשל' ע"ג גחלים כו' מלי קאי אישן בהיסק ראשון וכן נראה מפרש"י אבל למאי דמסיק השתא דפליגי בשבח עצים בפת ולכ"ע זה וזה גורם שרי קשה דע"כ לא קאי אפה בו [א] את הפת אלא אחדש בהיסק ראשון ומאי קאמר עלה בשלה ע"ג גחלים ד"ה מותר דהא א"כ דליכא עצים דאיסורא בעין מ"מ ע"י בישול התנור נאסר הפת כיון שהוא חדש ונגמר באיסור ודוחק לומר שהחדש אע"ג שנגמר באיסור לא מקרי איסור בעין דא"כ אפילו כשאבוקה כנגדו ובהיסק ראשון אפילו בחדש ה"ל נגמר באיסור ובהיתר באיסור ע"י האבוקה שהאיסור בעין ובהיתר על ידי התנור שאין האיסור בעין וע"כ נראה למאי דמוקי פלוגתייהו בשבח עצים דאפה בו הפת מלתא באנפי נפשא הוא ולא קאי כלל אתנור אלא אפה הפת נגד האבוקה על הקרקע בלא חום תנור ועלה קאי שפיר בשלה על גבי גחלים כו' וכן נראה מדברי מהרש"ל לקמן ודו"ק :

דף כז תוס' בד"ה עד שיהא בו כו' פי' באיסור דאי כו' נראה לרשב"א דשרי והא דפ"ב דע"ז כו' והשתא הוי ר"ש כו' עכ"ל כל"ל משום דלכאורה דפלוגתא דהתם ביש בכל אחד מהם כדי להחמיץ לא הוה בזה וזה גורם כי הכא דאין בכל אחד מהם כדי להחמיץ רק ע"י צירוף וע"כ דקדק לפרש בו דקאמר הכא בלשון יחיד ולא קאמר עד שיהא בכל אחד מהם כדי להחמיץ ומכ"ש ביש באיסור לחוד אבל אמר בו בלשון יחיד דדוקא ביש באיסור לחוד כדי להחמיץ אבל אי יש בכ"א מהם כדי להחמיץ נראה לרשב"א דשרי ליה תנא דהכא ומה"ט דהוי זה וזה גורם ושרי וא"כ השתא דר"ש דמתיר התם בהכי היינו כרבנן דהכא זהו סברת רשב"א הכא אבל התוס' שם פרק כל הבשר לא דקדקו בו בלשון וכתבו שם דאסור אפילו ביש בהיתר נמי כדי לחמץ כת"ק דר"ש ואין זה תימ' שהתוס' כתבו כן במקום אחד ובמקום אחר לא כתבו כן שכן דרכם בכמה מקומות וקצת ראיה מדבריהם דלעיל דאם יש בכ"א כדי לגרום מקרי זה וזה גורם שכתבו בתנור ישן דה"ל זה וזה גורם אע"ג דאפשר [ב] שהפת נאפה ע"י האבוקה שכנגדו לחוד בלא תנור כלל ויש לדחות ודו"ק : בפירש"י בד"ה הימנה מן כו' רבנן היא דפליגי עליה דרבי ואמרי הפת כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל רבנן דשאור אבל רבי לא פסיקא ליה דאימא דפליגי בזה וזה גורם כדס"ד מעיקרא ולמאי דמסיק נמי דפליגי בשבח עצים מ"מ אפשר דאוסר נמי בזה וזה גורם ולרבותא דרבנן פליגי בחד גורם ודו"ק : בא"ד וא"ת לרבנן יוצן למה לי כו' ה"מ דיעבד אבל לכתחלה לא קשרו לאפות בהיסק כו' עכ"ל הולה לומר אפילו בהיסק איסור על ידי זה וזה גורם ודו"ק : בא"ד וה"ה דמצי לאוקמא כו' כת"ק דרבי אליעזר אלא משום כו' עכ"ל היינו לשיטתא דקאמר א"כ אמאן תרמייה אבל למאי דמסיק דתניא ר"א אוסר בכל האיסורין ניחא דמצינן למימר שפיר דת"ק דר"א לא מחמיר אלא בע"ז וק"ל : תוס' בד"ה ובהא אפילו כו' משום דיש שבח עצים בפת ולא מטעם דזה וזה גורם כו' עכ"ל ואי הוה מפרש לה דפליגי בזה וזה גורם לא הוה אצטריך ליה לאפוכי אלא דלא משמע ליה לפרש אלא דפליגי ביש שבח עצים ועי"ל דסד"א לרבנן אפילו בחד גורם שרי ולא פליגי בזה וזה גורם אלא משום רבותא דרבי ודו"ק : ע"ב גמרא לרבנן דשרו בקמייתא כו' כתב מהרש"ל תימה כו' פשיטא שנאסר הפת אפילו לרבנן דהא ל"פ וכו' והכא גבי הקדש שאסור אפילו האפר א"כ הוי האיסור בעין ממש ופשיטא דאסור וצ"ל דלא מיבעי ליה אלא באפה הפת בתנור חדש שלא הותץ ובישן שלא הוסק [ג] דה"ל זה וזה גורם ורבנן קשרו גבי הקדש מאי וקפסק רב חסדא להחמיר אע"פ שאין כאן גחלים ולא אפר אלא חום התנור ט' עכ"ל ואין דבריו מובנים לי דודאי אם נימא דקמבעי ליה הכא למאי דבעי לאוקמא פלוגתייהו בזה וזה גורם איכא לפרושי בפשיטות ולא תיקשי מידי ואע"ג שהאפר נאסר והוא בעין ה"ל זה וזה גורם בישן שלא הוסק ובחדש שהוסק מיהו מדקאמר סתמא לרבנן קמבעיא משמע דהיינו למאי דפליגי בשבח עצים בפת ובזה וזה גורם לכ"ע שרי דהכי מסיק לעיל ולשמואל נמי לא פליגי אלא בשבח עצים בפת כמ"ש התוס' לעיל ומסתמא בהכי קמבעיא ליה ועוד דאי בזה וזה גורם קמבעיא ליה ומטעם דהקדש אפילו באלף לא בטיל תפשוט ליה מדין עבודת כוכבים דפליגי ביה רבנן ור"א דעבודת כוכבים נמי לא בטיל אפילו באלף ויש להגיה על דבריו דודאי למאי דמסיק לעיל דבשבח עצים בפת פליגי קמבעיא ליה ובחדש באפה בהיסק ראשון דשרי לרבנן בקמייתא בהקדש מאי ובגרוף שאין שם אפר כלל מיהו גם בזה קשה כיון דהתנור חדש נגמר באיסור ה"ל גוף האיסור כמו שאפר כמש"כ לעיל והנראה בעיקר קושיית מהרש"ל דהשתא אכתי לא אסיק אדעתיה הך דמייתי מברייתא דאפר הקדש לעולם אסור כדמוכחת הסוגיא וקושטא הוא לפי האמת הא דא"ל רב חסדא לרמי ב"ח דהפת אסורה הייט מה"ט דמייתי מברייתא דאפר הקדש לעולם אסור וק"ל : שם כגון שנפלה דליקה מאליה בעצי כו' ק"ק דמ"מ הנהנה אח"כ מאפר ההוא למעול ונפיק האפר לחולין ואמאי קאמר לעולם אסור וק"ל : תוס' בד"ה מה נותר כו' דלית לן למעוטי מנותר אלא שאר אסורין כו' עכ"ל שאר אסורין דלעיל דהייט שור הנסקל לא אצטריך ליה למעוטי כיון דלא דמי לנותר דהוי בכרת אלא משום דההוא יתורא דקרא דלא יאכל דמוקמינן ליה לשאר איסורים בבשר טמא הוא דכתיב דלית ביה כרת ואיכא למילף מיניה שפיר שור הנסקל שיהיה בשריפה אי לאו האי מיעוטא דהנותר בשריפה ודו"ק : בא"ד לעיל היכי יליף שאר אסורין כו' דלחמץ בפסח לא צריך קרא דמצי למילף במה מלינו עכ"ל ר"ל במה מלינו מנותר דהוה נמי בכרת אבל שאר אסורין לא מצי למילף לאסור בהנאה במה מלינו מבשר טמא שאינו בכרת ואסור בהנאה דנבילה תוכיח שאסור באכילה ואינו אסור בהנאה ודו"ק : בד"ה חלבו של שור כו' ותירץ דלא דמי ליה בבל תותירו עכ"ל ואין להקשות כיון דאסקי אדעתייהו הך פירכא דבל תותירו א"כ מה יוכיח איכא דהא חמץ דמי לנותר בבל תותירו משא"כ שור הנסקל וי"ל דסמכו עצמם למימר יוכיח נמי אהא לדברי ר"י כדמסיק דאשם תלוי וחטאת כו' לדבריך יוכיחו וק"ל :

דף כח בד"ה ואתה אומר כו' טעמא דר"י דריש בת"כ מכי קודש הוא כו' עכ"ל משום דדרשינן לעיל כל שבקודש פסול בשריפה אצטריך להאי מיעוטא דהוא למעט אלו שבקודש ואינן בשריפה וק"ל : בד"ה ותנן נמי כו' ורחמנא אמר לא ידבק בידך מאומה וגו' אבל בעבודת כוכבים לא כתיב אכילה ואסור אפילו שלא כדרך הנאה עכ"ל ומיהו אצטריך ליה להאי קרא דלא ידבק וגו' לאסור אע"ג דאינו מגדל צמחים אלא בזה וזה גורם כדמוכח התם ע"ש : בד"ה עבודת כוכבים דלא כו' ולפ"ז לרב יוסף בשאר נהרות לא מהני שחיקה מדקאמר מצריך להוליך לים המלח כו' עכ"ל ר"ל דאי בשאר נהרות נמי מהני שחיקה לרב יוסף וליכא לאפלוגי בין ים המלח לשאר נהרות כלל א"כ אמאי נקט בכמה דוכתין ים המלח דלא הל"ל אלא יוליכו למים ,ומהרש"ל נדחק בזה ולא ידעתי למה ואין להקשות לפום סברא דהשתא לר' יוסי אמאי שרי לשחוק ולזרות לרוח טפי מלהוליכו לשאר נהרות די"ל כמ"ש לקמן התוס' דבשאר נהרות איכא למיחש טפי שהמים יוליכו אותו למקום אחד לידות הנהר משא"כ בשוחק וזורה לרוח שאינו בא למקום אחד ובדברי התוס' בזה פרק כ"ה נפל טעות בדבריהם וע"ש בחדושינו וק"ל : בא"ד וליכא בין רבה לרב יוסף אלא חמץ בשאר נהרות ע"כ ר"ל לענין דינא ליכא בינייהו אלא חמץ בשאר נהרות דבעבודת כוכבים ליכא בינייהו לענין דינא אלא בפרושא דמתני' דרב יוסף מוקי לה בשאר נהרות וע"י שחיקה ורבה מוקי לה לים המלח בלא שחיקה ודו"ק : ע"ב בד"ה חד לפני זמנו כו' ואור"י כיון דחד מהני קראי משמע איסור הנאה לא נחלק ביניהם עכ"ל יש לדקדק מדבריהם דהכא אדבריהם דלעיל שכתבו תימה לרשב"א לימא דא"ב חמץ נוקשה כו' דמרבינן ליה מכל מחמצת לא תאכלו דלחזקיה שרי בהנאה כיון דלא כתיב לא יאכל ולר' אבהו כו' ע"ש הא איכא לתרוצי כי הכא כיון דחד מהנהו קראי איסור הנאה משמע לא נחלק ביניהם דליכא למימר דא"כ להוי נמי חמץ נוקשה בכרת משום דלא נחלק ביניהם דא"כ ה"נ מהאי טעמא הכא בלפני זמנו ולאחר זמנו ליהוי בכרת וי"ל דאיכא הכא שום מיעוטא לר"י דתוך זמנו בכרת ואין לפני זמנו ולאחר זמנו בכרת וק"ל :

דף כט בפרש"י בד"ה מעל חייב כו' כר"ש דאמר חמץ לאחר הפסח מותר כו' עכ"ל ולפירושו ס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי וה"ה דה"מ לפרש דס"ל כר' יוסי הגלילי דאפילו תוך זמנו מותר בהנאה ודבר הגורם לממון לאו כממון דמו וכ"ה בדברי בעל המאור ע"ש : בד"ה את יוס כו' יש טועים דקשיא להו כי פטר ר' נחוניא במזיד דבר כרת הוא והכא בשוגג כו' עכ"ל לכאורה נראה לפרש דודאי לענין תשלומי ממון א"כ דשגג נמי בכרת פטור דכיון דר' נחוניא עושה יוה"כ כשבת ואנן קי"ל כחזקיה דחייבי מיתות שוגגין פטורין מן התשלומין כמ"ש התוס' ומינה דחייבי כריתות נמי שוגגין פטורין ולא קשיא להו הכא אלא לענין דפטר אותו נמי מקרבן מעילה [ד] כדקתני לא מעל דליכא למפטריה בשגג נמי בכרת דא"כ כל חייבי מיתות שוגגין פטורין נמי מחטאת והרי התורה חייבו אלא דאיכא לאוקמי דפטור נמי מקרבן מעילה לר' נחוניא בהזיד בחמץ ואפילו שגג בהקדש וכפרש"י מיהו בהסיא שמעתין דלקמן דהאוכל תרומת חמץ בפסח כו' נראה מפרש"י דלא קים ליה כחזקיה ואיכא תנא דפליג אדבי חזקיה כמ"ש התוס' פרק אלו נערות ע"ש ועוד יבא בדברי התוס' בזה ובפרש"י לקמן ודו"ק : בד"ה ורב יוסף כו' אלא אליבא דר"י הגלילי פליגי כו' ומ"ד לא מעל סבר אין פודין כו' עכ"ל יש לדקדק דרש"י וכן התוס' פירשו לקמן באוקימתא דרב אשי דלכ"ע אין פודין ואפ"ה חזי ליה למפרקיה ולהסיקו תחת תבשילו לר"י הגלילי דשרי בהנאה תוך זמנו והיה נראה ליישב דרב יוסף סבר דאפילו לר"י הגלילי לא חזי ליה למפרקיה ולהסיק דמיד כשפודה אותה הרי היא שלו ועובר בבל יראה כמו שהקשו התוס' לקמן לרב אשי ובפודין לכלבים לאו לכלבים דישראל אלא לכלבים דעובדי כוכבים קאמר רב יוסף אבל א"כ הוא אמאי לא מוקים לה רב יוסף אפילו כרבנן דר"י הגלילי דלמ"ד פודין ימכרנו לעובד כוכבים ההקדש עצמו וכמ"ש התוס' לקמן וע"כ הנראה לומר דלרב יוסף נמי לכלבים דידיה הוא וסבר רב יוסף למ"ד אין פודין לכלבים ה"כ דאין פודין להסיק תחת תבשילו כמ"ש התוס' דכן הדין בקדושת הגוף וסבר רב יוסף דאין לחלק ביניהם ודו"ק : תוס' בד"ה בדין הוא כו' דהא דקאמר אפילו תוך זמנו מותר הייט בהנאה כו' עכ"ל ומליק לאשכוחי שפיר בהנאה מן החמץ של עובד כוכבים ולא נעשה של ישראל וכגון דהעובד כוכבים

קרני ראם [א] נ"ב דברי רבינו תמוהים דלמ"ד יש שבח עצים בפת פשיטא דאסור אפילו בתנור ישן משום דשבח עצים עיקר וכמ"ש הרמב"ן וכבר תמה עליו הפ"י : [ב] נ"ב וצ"ל דאע"ג דהתנור בלי עצים א"א לאפות מ"מ כיון דכבר הוסק יכול לאפות בלי אבוקה כנגדו ע"י התנור ג"כ ומ"מ לא אדע מהיכא דייק רבינו לשון התוס' דאפילו אבוקה כנגדו לא בעי והתוס' לא דייקי רק דיותן לא צריך עיי"ש : [ג] נ"ב דהרש"ל אזיל בשיטת רבינו לעיל דבתנור ישן אף שאבוקה כנגדו הוה זוז"ג וכבר כתבתי שדבריו תמוהין וא"כ אי נימא דכל שהאפר אסור יש שבח עצים א"כ ל"מ תנור ישן להתירו בזוז"ג דשבח עצים עיקר וצ"ע : [ד] נ"ב וא"נ דהכא כיון דפטור מקרן והומש פטור מקרבן כמ"ש התוס' :

מהר"ם

דף כז ע"א ברש"י ד"ה דאחר אחרון וכו' נגמרו באיסור אסור כצ"ל והוא סוף דבור ומה שכתב רש"י ואפי' קדם וסילק את האיסור הוא ט"ס :

דף כח ע"ב בתוס' ד"ה א"כ מה תלמוד לומר כו' הלשון דחוק נ"ל דר"ל דמשום הכי הלשון דחוק דהא תשובת ר"ש שהוא דברי ר"י הוא מראיית פסוק שבעת ימים ובדבריו מתרץ פסוק לא תאכל עליו וכו' לכך מתרצו התוס' שתשובת ר"ש היה ג"כ מכח עליו ודו"ק :

חכמת שלמה

דף כז ע"א רש"י בד"ה דאחר אחרון כו' ואפילו קדם וסילק את האיסור נמחק : תוס' בד"ה עד שיהא כו' דהא בפרק בתרא כו' . נ"ב אבל אין לסביא ראיה מזה דאי הוה אף בהיתר כדי להחמיץ א"כ הוה זה וזה גורם וקשרו רבנן משום דלא נקל זה וזה גורם אלא היכא שאי אפשר לגרום לחד בלא חבירו אבל הכא מאי חזית דהאי דהיתרא קגרם דילמא האי דאיסורא נגרם ומש"ה אסור ועל כן צריכים להביא ראיה ממקום אחר . ותימה שהתוס' בסוף פרק כל הצלמים פירשו דאיירי אפי' יש גם בהיתר כדי להחמיץ אפי' הכי אסורה ע"ש ודו"ק : ע"ב גמ' לרבנן דשרו בקמייתא מאי . נ"ב תימה מאי קמבעי ליה ממ"כ אי איירי בעצי הקדש שמועל בו א"כ יצא מיד לחולין ואי איירי בכה"ג שאינו יוצא לחולין כגון עצי שלמים או במזיד א"כ פשיטא שנאסר הפת אפי' לרבנן דהא לא פליגי לעיל אלא משום דלא חשוב האיסור בעין שהשלהבת באה מן הגחלים שהן מותרים והכא גבי הקדש שאסור אפי' האפר א"כ הוי האיסור בעין ממש ופשיטא דאסור וצ"ל דלא מיבעי ליה אלא באפה את הפת בתנור חדש שלא הותץ ובתנור ישן שלא הוסק דהוה ליה זה וזה גורם ורבנן קשרו (בקמייתא) גבי הקדש מאי וקפסק רב חסדא דיש להחמיר ואע"פ שאין כאן גחלים ולא אפר אלא חום התנור לבד ודו"ק ומש"ה צ"ל דקאמר בקמייתא מאי כלומר בדין הראשון השנוי בברייתא דהייט דין תנור כו' לאפוקי אפה בו את הפת דאיירי באבוקה כנגדו או בשלה ע"ג גחלים דפשיטא דאסור לענין עצי הקדש כדפרישית ודו"ק . (עיין במהרש"א) :

דף כח ע"א רש"י בד"ה סדני צ"ל סדנא : בד"ה ים המלח הנקראת מי"ר בטיא"ה אין ספינה כו' כצ"ל : בד"ה לא ממאסה צ"ל לא ממסה : תוס' בד"ה איפכא מסתברא כו' כיון שרבה משוה אותה . נ"ב פירוש שהרי אינו מחלק בין חמץ לע"ג אלא בין ים המלח לשאר נהרות ודו"ק : בד"ה עבודת כוכבים כו' ולפי זה לר"י בשאר נהרות כו' . נ"ב וקשה לי מנין לו כל זאת דילמא אף בים המלח בעי שחיקה אבל מכל מקום אף בשאר נהרות מהני שחיקה מכח קרא דויזר וגו' ובאמת שהתוס' גופא מפרשים שם בפרק כל הצלמים דלרב יוסף בעי שחיקה אף בים המלח ומכל מקום מהני שחיקה אף בשאר נהרות אפי' לא רבנן דפליגי על ר"י הוא דסברי דלא מהני שחיקה בשאר נהרות מטעמא שמגדל צמחים על ידות הנהר ודו"ק : בא"ד דעבודת כוכבים היינו ים המלח . נ"ב ומש"ה פריך שפיר שחיקה קשה לרבה שהרי הוא סובר סתם ים גבי ע"ג הוא ים המלח ואפ"ה משני דלאו דוקא בכל מקום סבר רבה דסתם ים הוא ים המלח ולפעמים אשכחן נמי ים דאיירי בשאר נהרות ועוד אין תידוק מאי איירי סתם ים דר"י בים המלח דומיא דרישא גבי נורת לבנה ונורת תמה כו' ודו"ק א"נ משום דהכא קתני היה הולך בספינה כו' וסתם ים המלח אין ספינה עוברת בו וק"ל :

דף כט ע"ב רש"י בד"ה לכא שמעתא כו' ישראל ובהא כו' סד"א :

נרש"י

לא חסר כלום בהנאתו של ישראל וק"ל : בד"ה מאן י"א כו' אמאי פוטר כרת מתשלומין והא ט' עכ"ל לכאורה נראה לפרש דל"ל משום דאיירי בהזיד בכרת דאין לחלק בין שוגג למזיד דהא קי"ל חייבי מיתות שוגגין פטורין מתשלומין של ממון כמ"ש התוס' לקמן ומזה* שהקשו מההיא דאוכל תרומת חמץ בשוגג דחייב לשלם דאין לחלק בין שגג התם בחמץ להזיד בחמץ מה"ט דכל חייבי מיתות שוגגין פטורין מתשלומין ובפשיטות אההיא דהאוכל תרומת חמץ בשוגג דחייב לשלם לא קשיא להו מההיא דכל חייבי מיתות שוגגים פטורין מתשלומין משום דהכי גלי לן קרא דלא מפטר משום חיוב מיתה וה"ה מחיוב כרת ולכך קשיא להו אדהכא דע"כ לא נימא הכי א"ק דאימא ודאי דבעלמא אין לחלק בין שוגג למזיד מדתני דבי חזקיה אבל הכא מה"ט איכא לפלוגי דבשוגג [בכרת לא] פטר כיון דגלי דחייב בשוגג דמיתה ה"ה בשוגג דכרת כההיא דאוכל תרומת חמץ וכן נרא' שזהו דעת רש"י[א] (דהכא)[דהתם] פירש שהזיד בחמץ ולקמן פירשו ששגג בשתיהן וע"כ נראה דמשמע להו מדקתני מעל ששגג בהקדש כמ"ש התוס' לקמן וה"ה ששגג בחמץ דאל"כ ליתני שהזיד בחמץ בהדיא ואיירי כההיא דלקמן בהאוכל תרומת חמץ דאיירי ששגג בשתיהן ודו"ק: בד"ה ר' נחוניא כו' אמאי פטורין הכא מקרבן מעילה משום דקים ליה בדרבה מיניה הא אמר כו' שגג באוכלים והזיד בכלי כו' עכ"ל דודאי כל חייבי מיתות וכריתות שוגגין אע"ג דפטורים מתשלומין של ממון בקרבן חייבין דאל"כ לא תמצא שום קרבן חטאת אלא דהכא דפטר ליה מקרבן מעילה משום דאיירי לענין מעילה דוקא בהזיד בכרת כפרש"י והא קשיא להו שפיר כיון דאע"ג דשגג בהקדש פטור מקרבן מעילה משום דהזיד בחמץ ולא שב מידיעתו וקלב"מ הוא ומיקרי לא שב מידיעתו [ב] גם לגבי הקדש אע"ג דשגג ביה ה"נ התם נימא הכי כיון דהזיד בכלי ולא שב מידיעתו מקרי לא שב מידיעתו גם לגבי אוכלין וליפטר מקרבן חטאת אלא ע"כ דנימא התם אע"ג דקלב"מ אכלי ולא שב מידיעתו לגבי אוכלין מ"מ שוגג הוא וחייב קרבן וה"נ נימא הכא וע"ש בתוס' ודו"ק : בד"ה אין פדין כו' אבל הכא חזי לאדם אם היו ניכרים דהא כו' עכ"ל ר"ל דההוא דפרק התערובת קדשים שנתערבו בטריפה אילו היו ניכרים קדשים גופייהו חזי גם לאדם ומה שאין כן הך דטבול יום דהבכור גופיה טריפה הוא ולא חזי לאדם והך דקדש הקדשן למומן דאיכא למאן דאמר דאין פודין היינו נמי בכה"ג שמתו או נטרפו א"כ דלא חזו גופייהו לאדם ודו"ק: בד"ה אין פדין כו' ולתירוץ קמא קשה הא חזי בעיניה שלא כדרך הנאה עכ"ל אבל לתירוץ שני ניחא דאיירי דשלא כדרך הנאה לית ביה שוה פרוטה וק"ל : ע"ב בד"ה רב אשי כו' אי גרסינן דכ"ע פודין א"כ לרבנן כו' מ"מ ימכרנו לנכרים ההקדש עצמו כו' עכ"ל ולפ"ז רב יוסף דמוקי פלוגתייהו בפודין ואין פודין ה"מ לאוקמא פלוגתייהו אפילו אליבא דרבנן למ"ד פודין מעל דמצי למוכרו לנכרים ההקדש עצמו ולמ"ד אין פודין לא מעל דלא מצי למוכרו לנכרים ואפשר שהתוס' מפרשים כן אוקמתא דרב יוסף לרבנן ולהאכיל לכלבים לאו דוקא לכלבים דישראל אלא דעכו"ם קאמר אבל רש"י לא פירש כן לעיל אלא לכלבים אפילו דישראל ואפשר דניחא ליה לאוקמא לר"י הגלילי ולכלבים אפילו דידיה וק"ל : בפרש"י בד"ה אי נימא בכ"ע ט' גלי דעתיה דכר' יהודה ס"ל דאמר אף לאחר הפסח אסור עכ"ל לאו דוקא כר' יהודה דה"ה כר"ש ס"ל וקנים לאחר הפסח אף בתערובות תקשי ליה שלא במינו אמאי מותר הא יהיב טעמא ולא אתי לאפוקי אלא מר"י הגלילי ודו"ק :

(* אולי צ"ל וזהו)

דף ל תוס' בד"ה אמר רבא כו' אע"ג דבשאלתות כו' דרבא אית ליה גם בחמץ בנ"ט עכ"ל ולפי גירסת בה"ג דל"ג במשהו מיהו מדברי בה"ג אע"ג דל"ג אין ראיה דאיהו מפרש ליה דמ"מ במשהו קאמר בחמץ בפסח ע"ש וק"ל : ע"ב בד"ה והלכתא כו' והא דמצריך רב אשי הכא ליבון מחמיר כו' עכ"ל משום דלא תימא דע"כ האי תירוצא לאוקמי הך דהכא דהיתרא בלע ליכא דהא רב אשי מצריך הכא ליבון ואיהו גופיה מחלק התם בין היתרא בלע ובין איסורא בלע והאי תירצו דשפיר מצי איירי הכא בהיתרא בלע ורב אשי דמצריך הכא ליבון לאו מדינא הוא כדאמר התם אלא מחמיר על עצמו היה וק"ל : בד"ה התורה כו' וא"ת ת"ל דחזינן להו דמדייתי והיינו אחר הגעלה כו' עכ"ל ר"ל דע"כ דחזינן להו דמדייתי הני מאני דקוניא היינו שבלוען ניכר מבפנים גם אחר הגעלה וע"כ לפום סברא דהשתא גרע מכלי חרס דע"כ אין בלוען ניכר אחר הגעלה שלהן דא"כ לא אצטריך בהו נמי קרא דיסבר דאי לפני הגעלה קאמר בהני מאני דקוניא דמדייתי א"כ ליכא ראיה מקרא לישווינהו ככלי חרס דהא שאר כלים דהיינו כלי מתכות וכלי שטף נמי מדייתי קודם הגעלה ומהני בהו הגעלה ה"נ נימא במנא דקוניא דמהני בהו הגעלה והא תירצו דאיירי שפיר קודם הגעלה אלא דמדייתי מבחוץ וגרעו בהא משאר כלים ויש להשוותן ככלי חרס דמדייתי נמי מבחוץ קודם הגעלתן ודו"ק : בא"ד דבזבחים פרק דם חטאת פריך ולהדריכהו כו' כל"ל : בא"ד וי"ל דכלי נחושת כו' א"כ מה שהקפיד בכלי חרס אבישול בלא בלוע כו' עכ"ל ר"ל דלית לן למימר דגזירת הכתוב הוא בלי טעם אלא משום דכל כלי חרס בולע טפי משאר כלים דכלי חרס מדייתי גם מבחוץ כדלעיל ולכך לא מהני בהו שטיפה ומריקה כמו בשאר כלים ומה"ט אית לן למימר נמי מסברא דהחמיר בו הכתוב גם בבישול בלא בלוע שעשאו הכתוב להחמיר עליו כבישול ובלוע ע"ש בתוס' ודו"ק : בא"ד כיון דחשיב כאחר ליעבד ליה ט' אבל תנור כו' ולאו כפנים חדשות דמי וצריך שבירה עכ"ל ר"ל לענין טומאה צריך שבירה כיון דלא שייך ביה פנים חדשות אבל לענין איסור הבלוע בו בתנור א"צ שבירה ויוצא מידי דפיו שפיר ע"י הסיקו של פנים כדאמרי' לעיל בתנור אבל קדירה שאין דרכה להסיקה מבפנים אם מסיקו מבפנים באו פנים חדשות לכאן ובין לענין איסור ובין לענין טומאה לא ישבר והיינו אינו יוצא מידי דפיו בלא פנים חדשות ודו"ק :

דף לא גמרא א"ב למפרע הוא גובה ט' דכמאן דגבי מחיים כו' והיינו דוקא אם גבו היתומים קרקע כיון דלא מיחסרא גובייתא אמרינן דכגבו מחיים דאבוהון דמי אבל מטלטלין אם גבו היתומים אע"ג דלמפרע הוא גובה כיון דמיחסרא גובייתא לאו כגבו מחיים דמי מיהו לגבי איסורא לאביי [ג] גבי חמץ אע"ג דמטלטלין ניהו כיון דלמפרע נקנית לו הרי הוא שלו באותה שעה אע"ג דמחסרא גובייתא ודו"ק : תוס' בד"ה משתעבדא לב"ח ט' וא"ת גבי מטלטלין נמי נימא הכי ונראה לר"י כו' עכ"ל נראה לפרש דבריהם דהכי קא קשיא להו כיון דב"ח דאבוהון הוא משועבד ליה כמו אבוהון כשהוא חי א"כ לאו מטלטלי דיתמי ניהו שהרי ב"ח דאבוהון הוא חי וכבר משועבד ליה לשלם לו אף מטלטלים דיליה כמו אבוהון אילו היה חי עדיין שהיה מחויב לו לשלם אף ממטלטלים והא תירץ ר"י דודאי אין לנו לומר מדר' נתן כאלו ב"ח דאבוהון היה חייב לו אלא דחשבינן הקרקע המשועבד לאבוהון כאלו היה בידו כיון דאם מכרה חוזר אבוהון וגובה אותה ולכך משועבדים נמי לב"ח דאבוהון משא"כ במטלטלין דאין להחשיבם ט' ואע"ג דההיא דר' נתן לענין מטלטלין נמי איתמר היינו לענין דגובה מיניה אף מטלטלין כשאבוהון קיים ולא מצי למימר לאו בעל דברים דידי אתה ודו"ק : בפרש"י בד"ה ישראל שהלווהו כו' לאחר הפסח אינו עובר אם נהנה ממנו עכ"ל דמדנקט אחר הפסח ע"כ עובר ואינו עובר משום איסור הנאה קאמר מיהו כיון דאליבא דר"ש קיימינן הכא דחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח שרי בהנאה ע"כ דהא דקאמר הכא עובר ואינו עובר לאחר הפסח משום מילתא דעבר עליו בבל יראה נגעו בה דא"כ שהוא חמץ של ישראל אינו אסור אלא משום קנסא דעבר עליו בבל יראה ואיכא למימר דנקט מילתיה אחר הפסח דאפילו בכה"ג דלא היה החמץ בתוך זמנו ממש של ישראל קנסינן ליה כיון דעבר על בל יראה מיהו לקמן בברייתא נכרי שהרהין פת פורני ט' דלא נקט אחר הפסח ניחא ליה לפרושי דבעיקר דינא איירי עובר ואינו עובר בבל יראה קאמר ויש למהרש"ל דברים בזה ואין לי להאריך וק"ל : ע"ב תוס' בד"ה שקונה משכון כו' איירי שלא קבל עליו ישראל אחריות דאי קבל הרי הוא שלו כו' עכ"ל ומתני' דהכא ליכא לאוקמי בקבלו אחריות דא"כ לא ה"ל למתני הך מלתא בהלוהו נכרי לישראל וישראל לנכרי אלא למתני כולה בהפקיד נכרי לישראל וישראל לנכרי וק"ל : בפרש"י בד"ה ל"ק מתני' דא"ל כשהרהינו כו' מעכשיו הלכך נכרי כו' עכ"ל משמע ליה דלא מהני אפילו מעכשיו אלא בשהרהינו וכדמייתי מברייתא' בנכרי שהרהין כו' ואם א"ל הגעתיך עובר משמע דבמעכשיו נמי בעי הרהין ומיהו אליבא דאביי הך הגעתיך היינו באינו רוצה לפדותו ובלא מעכשיו נמי קני משום דב"ח למפרע הוא גובה וכמ"ש התוס' לקמן ע"כ דהרהין דקתני בברייתא לאו דוקא דמוכח מתוך הסוגיא דלאביי לא בעי הרהינו כיון דלמפרע הוא גובה א"כ דקתני הרהינו לרבותא דאפ"ה ברישא כשפדאו דאינו עובר וק"ל :

דף לב בפרש"י בד"ה כר' נחוניא כו' דאי שגג בחמץ והזיד בתרומה מאי חומש איכא ואי ט' עכ"ל הכא לא קשיא ליה אמאי משלם כלל כדקשיא ליה גבי הזיד בחמץ אמאי משלם הא איחייב ליה כרת משום דאיכא למ"ד בפרק אלו נערות דר' נחוניא נמי דפטר מתשלומין הייט דוקא משום כרת ולא משום מיתה וק"ל : בא"ד לשמועינן כולה מתני' בחמץ חולין כו' וניתני שוגג חייב ומזיד פטור משום כרת עכ"ל נפירושו נראה דלא קיימא לן כחזקיה דחייבי מיתות שוגגין פטורין דא"כ לר' נחוניא בחמץ חולין שוגג פטור כמו מזיד דס"ל חייבי כרת שוגגין ואפשר שהוא מחלק בין חייבי מיתות שוגגין לחייבי כריתות שוגגין והתוס' לא כ"כ לעיל ועיין בחידושינו לעיל ודו"ק : תוס' בד"ה דבר הראוי כו' אין ראוי להיות קודש דאין כאן נתינה ט' עכ"ל מהרש"ל נדחק בזה לפרש שכוונו לומר דאין כאן נתינה שסמכו עצמם אתתן לו דדרים לקמן ולא ידעתי מי הכריחו לזה שהרי בהדיא כתבו התוס' לקמן דמהאי קרא ונתן לכהן את הקודש איכא למילף שפיר למעט איסורי הנאה בלאו קרא דתתן לו והיינו מדכתיב הלשון ונתן כמ"ש לקמן בד"ה ההוא מיבעי כו' להכי כתיב ונתן דמשמע שהפירות של נתינה ראוי להיות קודש ודו"ק : ע"ב בד"ה ואין נתינה כו' מיהו קשה לר"י כו' אשר יתן ממנו ט' לילף מכל נתינה לחומרא דהוי בכ"ש כו' עכ"ל לעיל קשיא להו מקראי דהוו מן הדומה לדומה דמשתעי כולהו בנתינה ממש מיד ליד והכא קשיא להו נמי מן הדומה לדומה מקראי דמשתעי כולהו בנתינה שפירש שימה על ד"א וק"ל : בד"ה מעילה שלא כו' אדרבה משבועת העדות ופקדון אית לן למילף דלחומרא מקשינן עכ"ל

קרני ראם [א] נ"ב מדברי רש"י שם נראה לסיפך דאל"ה לא משכחת בחמץ גרידא תיובתא בשוגג ועיי"ש במהרש"א וצ"ע : [ב] נ"ב אין נראה דבהקדש לא שייך שב מידיעתו ועיקר ראיית התוס' דקלב"מ לא פטור מהקדש ועיין בתוס' בשבת שם : [ג] נ"ב נ"ע דגבי נכרי שהלוה הוה קולא וא"כ מה מהני למפרע גובה נגד מטלטלין ועיין במלחמות :

חכמת שלמה

דף ל ע"א ברש"י בד"ה אמר רבא כו' שמעינן מינה חלב שנפל כו' . נ"ב נ"ל שיש בה שומן אבל בשר וחלב ב' מינין הן כמ"ש הא"ז ולית פלוגתא בזה אלא שהרא"ש כתב במסכת חולין דשומן וחלב מין במינו הוא וברוב ספרים כתוב בפירש"י חלב שנפל לקדירה במינו אוסר במשהו כו' דמשמע להדיא דלא איירי אלא במינו ממש וכדפרישית : תוס' בד"ה אמר רבא כו' דבר שבמנין ואסורי הנאה . נ"ב פירשו התוס' לשם כגון שנתערבה חבית של יין נסך באלף חביות של היתר ואמרינן לשם האי תנא סבר דבעי תרתי כו' ומ"מ לענין פסק הלכה לא בעינן תרתי אלא אפי' לא הוי דבר שבמנין אוסר במשהו כגון טיפת יין נסך כו' והרא"ש מפרש לשם דלענין נתערב יבש ביבש הוא דבעי תרתי וכן הלכתא ע"ש : בד"ה דילמא אתי למיכלינהו כו' ולפי זה דגים שנתבשלו בקערה כו' . נ"ב והרבה מן הגאונים אסרי יותר עלו בכלי מן נתבשלו ועיין בשערים : ע"ב תוס' בד"ה והלכתא כו' ועוד יש לחלק כו' . נ"ב לכאורה יראה דאין פירושו דבאיסורא בלע לחוד סגי דליבעי ליבון מאחר שלא היה תשמישו ע"י אור א לא הכי פירושו א"נ אפי' בסכין גדול לא בעי ליבון אלא כשבלע איסורא וכן דעת הר"ן אכן הסמ"ג שהוא מדברי התוס' כתב שאפי' בקטנים לחתוך בהן רותח בעי הגעלה פי' כשבלע איסורא ודו"ק : בא"ד והא דמצריך להו כו' . נ"ב פי' דלא תימא סוגיא דעבודת כוכבים היא אליבא דרב אשי דבעי ליבון ודו"ק : בד"ה התורה העידה כו' וי"ל דכלי נחשת כו' . נ"ב ונראה לפרש דמאחר שהתיר הכתוב כלי נחשת במריקה ושטיפה ובכלי חרס לא התיר ש"מ דטעם משום בליעה הוא דזה יוצא מידי דפיו וזה אין יוצא מידי דפיו וביטול בלא בלוע טעון שבירה בזה סברא לומר לפי שהחמיר בו הכתוב לחושבו כבלוע עכ"ל התוס' בזבחים וצריך קצת פירוש לפירושו מאחר שראינו שלכלי נחושת מועיל מריקה ושטיפה א"כ אנו רואין שהחומרא אינה מחמת קדשים אלא שהחמיר הכתוב בכלי חרס שאינו יוצא מידי דפיו לעולם והאיסור לעולם עליו וא"כ בכלי חרס אינו תלוי האיסור בטעם הבליעה לחוד ודו"ק וכן הוא דעת התוס' דהכא וק"ל :

דף לא ע"א רש"י בד"ה ישראל שהלווהו כו' אם נהנה ממנו . נ"ב דאי לענין בל יראה ובל ימצא לא הו"ל אחר הפסח אלא בוודאי לענין הנאה איירי וסבירא ליה להאי תנא פשיטא דאינו עובר בבל יראה דשמא יפדה העובד כוכבים ואפי' כשלא יפדה אחר הפסח מ"מ ספק היה בתוך הפסח וס"ל דאין אומרים שיהא עובר למפרע בבל יראה אבל לקמן בברייתא דעובד כוכבים שהרהין פורני כו' לא הזכיר שם אחר הפסח בוודאי איירי לענין שיעבור בבל יראה וס"ל דשפיר עבר למפרע א"כ האי תנא רבותא קמ"ל דאפי' לענין הנאה אינו עובר וכ"ש שאינו עובר לענין בל יראה אבל מ"מ תימה לפי מה דמסיק דפליגי אי ישראל קונה משכון מן העובד כוכבים וא"כ לפי זה אינו תולה במה שפודה העכו"ם או לא דאי קונה המשכון עובר שישראל אפי' פדאו העכו"ם וא"כ לפי זה לא הל"ל למימר אחר הפסח שהרי אין חילוק בין תוך הפסח לאחר הפסח ודו"ק (עיין במהרש"א) :

דף לב ע"א תוס' בד"ה דבר הראוי כו' וחמץ בפסח אינו ראוי להיות קודש כו' . נ"ב פי' להיות עכשיו קודש וחמץ בפסח אינו ראוי להיות עכשיו קודש אם לא היתה תרומה כבר והשתא פריך שפיר דלא אף היא ראויה להיות קודש ולהקדישה עתה דלא אמרו דברי הכל אינו קדוש אלא דהחמיץ במתוכר שלא היה שעת הכושר כו' ודו"ק : בא"ד דאין כאן נתינה . נ"ב פירוש לכהן משום תרומה ובתרומה כתיב התן לו וממילא ממעיט ג"כ לתרומת חמץ בפסח שאכל שאינו משלם שהרי אם לא היתה תרומה לא היתה ראויה להיות קודש וליתנה לכהן משום תרומה וק"ל (עיין במהרש"א) : ע"ב גמ' פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח נמחק . ונ"ב דל"ג הכא דהא מיבעי ליה לגופיה שלא ישלם אלא דבר הראוי להיות קודש אלא דממילא שמעינן שאף האוכל בעינן שיהא ראוי להיות קודש וממעטינן מיניה תרומת חמץ בפסח אבל הכא לא איכפת לן בזה אלא דצריכא לגופא וכן יראה מן התוס' ודו"ק : רש"י בד"ה והלא דין כו' קלא הס"ד : בד"ה וא"ל כו' מעיקרא דקתני מעילה כו' כנ"ל :

מהר"ם

דף ל ע"ב בתוס' ד"ה התורה העידה וכו' נ"ל דהצעת הפשט לפי' התוס' כך היא דהבעיא היתה אם מאני דקוניא הוי דומיא דכלי מתכות ומהני בהו הגעלה אע"פ דבלעי או הוי דומי' דכלי חרס דלא מהני בהו הגעלה ולכך מקשי התוס' הא דהשיב חזינן דמדייתי ע"כ ר"ל אחר הגעלה וא"כ הוא ראיה דלא פלטי מכח הגעלה אבל אי קודם הגעלה ואין מדייתי ראיה אלא דבלעי מה ראיה היא זו ומה השיב הא שאר כלים כגון מתכות נמי בלעי ואפ"ה מהני בהו הגעלה ובעייתו הוי אי מאני דקוניא הוי נמי דומיא דכלי מתכות ומהני בהו הגעלה אע"פ דבלעי ודו"ק : בא"ד וא"ת והיכי מייתי ראיה וכו' אי קפיד רחמנא אבישול בלא בליעה או לא פירוש ובעי התנור שבירה אע"ג שהתנור לא בלע כלום משום שבישל באוירו : בא"ד וי"ל כיון דלכלי נחשת מועיל וכו' כצ"ל : בא"ד א"כ מה שהקפידה בכלי חרס אבישול בלא בלוע היינו לפי שעשאו כבישול וכו' ר"ל דאי משום גזירת הכתוב מאי שנא כלי חרס מכלי נחשת :

דף לב ע"א בתוס' ד"ה דבר הראוי וכו' כלומר הואיל ואין לו הנאה בה אית לן למעוטי מקרא וכו' פירוש דמאחר דאסור בהנאה אין כאן נתינה ובתרומה נתינה כתיב דכתיב תתן ולכך אין ראוי להיות קודש . ואם כן אית לן למעוטי מקרא דונתן אבל אי הוה מותר בהנאה לא נוכל למעוטי מקרא דונתן וגו' דנוכל לומר שהוא ראוי להיות קודש כיון שהיה לו שעת הכושר וק"ל : ע"ב בתוס' ד"ה ואין נתינה פחותה משוה פרוטה וכו' מיהו קשה וכו' נ"ל ליישב הא דמקשה לילף ממתן בהונות וכו' ולא פריך דנילף מהנהו שהביא לעיל דחפה אחת וכו' משום דקדשים מקדשים ניחא ליה טפי להקשות ובלא ההוא תירוץ דלעיל לא היה יכול להקשות דנילף מתרומה דה"א ממתן בהונות ולא מתרומות דה"ה דניחא ליה טפי למילף מתרומה דגבי אכילה תרומה נהנה מאכילת קודש וגבי נתינה דשמן המשחה נמי נהנה משמן של קודש אבל גבי מתנות בהונות קאי אזריקה בעלמא אבל השתא קשה דהא לתרומה נמי לא דמיא דבתרומה הוי תשלומין אבל גבי נתינה דשמן המשחה לא הוי תשלומין וא"כ מאחר דלא דמיא ממש לשניהם הוה לן למילף לחומרא : בא"ד והוי נמי דומיא דסיכה דהוי בכל שהוא כו' דכתיב על בשר אדם לא ייסך וגו' ואשר יתן ממנו על זר ונכרתה וסיכה הוי בכל שהוא ואית לן למימר דה"ה נתינה וכן סבר התם רבי מאיר דפליג אר"י דס"ל בכזית : ד"ה ההוא מבעי ליה וכו' דמשמע שהפירות של נתינה בעינן ראוי להיות קודש וכו' . ור"ל כל מה שהוא נותן צריך להיות קודש : בד"ה מעילה וכו' מיהו קשה לר"י אמאי אצטריך וכו' דבשלמא דבלאו זה ה"א דאצטריך קרא בשפחה חרופה משום דאי לאו קרא הוה ילפינן מק"ו דשאר מצות שיש בהן כרת כו' אבל השתא הא לא מצינו למילף מק"ו דשאר מצות משום דאיכא למימר דהיא הנותנת וכו' או ד' המביאין על הזדון יוכיחו דבלא זה ה"א דזה אינו יכול להיות פירכא דאם כן היכי יליף ק"ו משאר מצות בברייתא אבל השתא דתרצת דאין הכי נמי דקושיא היא אלא שבלאו הכי פריך שפיר לא אם אמרת וכו' קשה ודו"ק :

עכ"ל לכאורה למאי דמסיק אדעתייהו למימר היא הטותנת כיון שהיא קלה יש לזדונה כפרה א"כ הא דמייתי בשבועת עדות ופקדון קרבן לאו חומרא הוא אלא קולא הוא דיש לזדונה כפרה וע"ק היאך ס"ד למילף ממעילה לאימא מעילה כיון דהיא חמורה שיש בה מיתה אין לזדונה כפרה משא"כ הנך דאין בהן מיתה ויש לזדונן כפרה ודוחק לומר דקושייתם למאי דלא אסיק הכא בשמעתין אדעתיה למימר היא הטותנת וע"ק דהא משאר מצות איכא למילף בק"ו שפחה חרופה ונזיר טמא כדבעי למילף מעילה מק"ו ועוד קשה היאך קאמרי דלא נילף ממעילה דהא ממעילה שהיא במיתה איכא נמי למילף הנך בק"ו שאינן במיתה ואי משום דאיכא למימר דשבועת עדות ופקדון יוכיחו א"כ היינו קושיין דלעיל ולא הל"ל טעמא משום דלחומרא מקשינן והנכון בזה דעיקר קושייתם לרבנן דפליגי עליה דר' ולית להו מיתה במעילה דהשתא ודאי הא דמייתי בהנך קרבן משום חומרא הוא ולאו משום דיש לזדונן כפרה דלמאי יש לזדונן כפרה טפי מבמעילה דליתא נמי במיתה ומש"ה קשיא להו שפיר דלא אצטריך קרא לשפחה חרופה ולנזיר טמא דלחומרא מקשינן לאתויי קרבן בזדון כמו שבועת עדות ופקדון ולא מקשינן לקולא לילף ממעילה ותו לא מידי ודו"ק :

דף לג תוס' בד"ה ומינה כו' וי"ל דאיכא נמי למפרך דנילף מתרומה שלא יצטרף עכ"ל והך מתני' דקתני בה לירף את המעילה כו' אתיא כרבנן דלא ילפי מתרומה גם לענין מיתה מיהו ק"ק דתקשי להו אהך סתמא דמתני' כדקשיא להו בסמוך דרבנן ל"פ ארבי אלא לענין מיתה מדכתיב בו אבל לכל שאר מילי יליף להו מתרומה ונילף נמי שלא יצטרף ויש ליישב דלרבנן איכא למימר דיתורא דקרא תמעול מעל כדאמרי' התם לענין צירוף מפקא ליה מהך ג"ש אבל לר' כיון דיתורא דבו לא מפקא ליה מג"ש לענין מיתה ה"נ יתורא דתמעול מעל לא מפקא ליה מג"ש לענין צירוף ואיכא לאוקמא תמעול מעל לדרשה אחריתא כדאמרי' התם ודו"ק : **בד"ה** אף מעילה בכזית תימה לר"י דהכא משמע דמאן דיליף חטא כו' וכולהו כו' עכ"ל דליכא למימר דרבנן דרבי ס"ל נמי אוקי באתרא ולהכי כיון דליכא מיתה גם באכילה אוקי אאתרא אשוה פרוטה כשאר נהנה די"ל דע"כ רבנן לית להו אוקי אאתרא דא"כ אמאי צריכי למעוטא דבו דאע"ג דלכל שאר מילי יליף בג"ש מ"מ לענין מיתה נימא נמי אוקי אאתרא כשאר נהנה מיהו ק"ק לר' אמאי יליף כלל ג"ש לענין מיתה נימא אוקי אאתרא כשאר נהנה ויש ליישב דאיכא שום יתורא לר' לענין מיתה דלא נימא אוקי אאתרא והוחק ודו"ק : **גמרא** לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא מתחייב בהן שאינו מתעסק כו' יש לדקדק למאי דס"ד השתא דלא כתיב בשגגה במעילה ובעי למילף מק"ו משאר מצות לפטור מזיד במעילה מהאי ק"ו נמי נילף לפטור שאין מתעסק במעילה ויש ליישב דאין ה"כ ה"ק לא אם אמרת כו' דאי לא הוה כתיב בשגגה במעילה הוה ילפינן בין מזיד ובין שאין מתעסק לפטור מק"ו משאר מצות ולכך איצטריך למכתב בשגגה במעילה דגלי לן דלא נילף ליה לפטור משאר מצות וא"כ שאין מתעסק חייב בה מדלא כתיב ביה בה כדכתיב בשאר מצות ודו"ק : **ע"ב** תוס' בד"ה אמר קרא כו' דדוקא בטבל טמא אין מדליקין כו' אבל בטבל של חמץ מדליקין כו' עכ"ל דבריהם תמוהין דבלאו איסור חמץ נמי בכל טבל בין טמאה בין טהורה אין מדליקין דהנאה של כילוי אסור בטבל כמ"ש התוס' בפ"ק בד"ה כדי שתהא בהמה כו' דהנאה של כילוי אסור בכל טבל דהדר גמר טהורה מטמאה מה טמאה מיתסר בהדלקה קודם הרמה אף טהורה כו' וכל הנאה של כילוי כו' עכ"ל ע"ש וצ"ע : **בד"ה** לאימת כו' דהא מכי נפיק מינה פירתא מתכשרי ומיד מקבל טומאה כו' עכ"ל ר"ל שהרי הטומאה נוגע בזג ואע"ג שנוגע במקום הנגוב בזג כפרש"י ומשום דהל"כ ודאי דנטמא המשקה בכל שהוא מן הטמא גופא מ"מ היה נטמא הזג כיון דמתכשר אי לאו דבליר להו שיעורא כדקאמר תלמודא וק"ל : **בא"ד** והיא דת"כ שהביא רש"י שאוכל מטמא בכל שהוא אסמכתא כו' עכ"ל ומדרבנן ודאי דאוכל מטמא בכל שהוא מיהו לענין הכשר אפילו מדרבנן אינו מקבל בכל שהוא כדקאמר לאימת מתכשרי לכי סחיט כו' בליר ליה שיעורא דדוחק הוא לומר דהך מתני' דטמא מת שסחט איירי בטומאה דאורייתא ודפריך נמי בפ' אלו עוברין מקום מגעו אמאי פסול כבר פירשו התוס' שם דהכי פריך הא לא הוי כבילה והואיל שלא מקבל טומאה אלא מדרבנן אית לן למימר דבטלי אגב מקפה כו' ע"ש ובההיא דכריתות דאמרי' דלא מקבל הבלק טומאה משום דלית ביה שיעור כמ"ש התוס' בשם רש"י אטומאה דאורייתא קאי התם בכריתות ועיין בזה בתוס' פרק מרובה בד"ה פרה כו' ודו"ק : **בא"ד** ומקבל האי בלק טומאה אם יגע בטומאה כו' שאין נוגעין בנבילה כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בזה עיין בתוס' פרק מרובה ובחדושינו פרק אותו ואת בנו :

דף לד בד"ה בשליקתא כו' אבל למאס אסור כו' דבפ' הלוקח כו' תירום ותרקב כו' ואור"ת דבמאיסתא כו' עכ"ל לכאורה שהביאו ראיה לדבריהם דלמאס אסור מהא דבפ' הלוקח אר"א תירום ותרקב ובפ"ה דתרומות גרסו ותשרף וע"כ בשכבר מאוסות אמר תישרף דאי שרי למאס ליסרף אמאי תנא כלל תרקב שהרי יוכל למאס וליהנות בשעת שריפה וק"ק דלפ"ז רב הונא דפליג דאסר בחיטי היינו אפילו בשכבר שלוקות ומאוסות ותקשי ליה אהסיא דתני תישרף ויש ליישב ודו"ק: **בד"ה** טהרו מלטמא כו' דתניא בתוס' גידולי תרומה ומעשר שני הרי הוא כחולין כו' עכ"ל והר"ש בפי' המשנה כתב דבתוספתא דמס' טהרות מתנייה ואיכא לאוקמי לענין טומאה וטהרה ע"ש וק"ל: **בא"ד** גידוליהם אסורין מלאכול בירושלים אף לזרים ט' בלאו הכי לא א"ש ליסנא אף לזרים כו' ונראה דזרים דהתם היינו נכרי כו' עכ"ל מהרש"ל כתב בזה דברי הרמב"ם אבל אינן מענין טונת דברי התוס' דהכא וע"כ אין להאריך בהם אבל הגראה כמו שהעיד על עצמו בעל התוס' הר"ש מקוצי*) בפי' המשנה פ"ט דתרומות אמתניתין דגידולי תרומה ת"ל שם הא דתנן בפרק ב' דבכורים דמעשר שני ובכורים גידוליהם אסורים מלאכול בירושלים אף לזרים משא"כ בתרומה במס' פסחים לא כוונו יפה דאין ענינה לכאן ופירושה כמו שפירשו במקומה כו' עכ"ל ותוכן דברי הר"ש במקומה במס' בכורים בשם הירושלמי לתרץ אלו הקושיות דאף לזרים ולבהמה לא קאי אאיסורא דקאמר ת"ק אלא אהתירא דקתני התם ר"ש מתיר ומשום בכורים נקט זרים ודקתני משא"כ בתרומה פירש הר"ש שם דלאו לענין גידולין קאמר אלא לענין גידולי גידוליהן ולענין שאוסר בכל שהו דמסכתא [בבכורים] שאוסרת בכל שהוא כגון שנתערב בתרומה אבל בתרומה לא מסכתא בשום מקום שאוסרת בכל שהוא כו' ע"ש בארוך ושכתב שם דהכא בפסחים לא נתכוון יפה דהיינו ממה שפי' כאן לתרץ הקושיות דזרים היינו נכרי ור"ל דאע"ג דשניט במס' טהרות דגידולי תרומה אסורין מלאכול דהיינו לישראל משום כדי שלא ישהה אותה כהן לזריעה מיהו טהורים מלטמא דמשום ריוח פורתא דשרי לכהן לא ישהה אותה הכי נמי לזורעה כדי למוכרה גידוליה לנכרי ודאי לא ישהה אותה כיון דאסורה לישראל והשתא שפיר קאמר אף לזרים גבי מעשר שני ובכורים דזרים היינו נכרי וקאמר דאף על גב דגבי תרומה אמרינן גידוליה אסורין לישראל אבל לנכרי שרי דלא ישהה אותה הכהן משום ריוח פרתא כדי לזורעה למכרה לנכרי מכל מקום במעשר שני ובכורים גדוליהן אסור אף לנכרי ועל דברי אלו והפי' שכתב הר"ש כתב שם דלא נתכוין יפה אלא שהפי' הוא כמו שפי' במקומה במס' בכורים וכמ"ש לעיל ודו"ק : **בד"ה** נ"ל עיבור צורה קשה לר"י כו' וי"ל מ"מ אחר שנזרק בלול יש בו היסח הדעת כו' עכ"ל יש לדקדק דהא טומאה נמי מביא להיסח הדעת כדאמר לעיל גבי שתילי תרומה שנטמאו וא"כ ה"נ נימא לקמן בנטמא או בנפסל בטבול יום שמסיח דעתו שוב מן הבשר והיסח הדעת פסול הגוף הוא והדרן קושיא לדוכתיה אמאי קתני עורלה ויש ליישב כיון דהשתא היסח הדעת בא מן הטומאה שפיר קאמר דהורלה על הטומאה גופה וק"ל : **ע"ב** בפרש"י בד"ה אא"ב פסול כו' איכא למימר בדיעבד הורלה עכ"ל לאו דבדיעבד הורלה משום דהלין מרלה בדיעבד דא"כ לר' יהושע אין חילוק בין פסול טומאה לפסול יוצא דבשניהם לכתחלה אין הלין מרלה ובדיעבד מרלה וקרא כתיב אינו נושא אלא עון טומאה אלא דביוצא קאמר דבדיעבד הורלה ממילא בלאו ציץ ומה"ט דקאמר דקילא ליה פסול יוצא דמחמת ד"א חשבינן ליה וק"ל : **בד"ה** ה"ג כו' ושני עושה ג' בתרומה ל"ג דהא בחולין עסקינן דאי בתרומה הא אמרי' דעבוד מעלה כו' עכ"ל וה"ה דהוה מצי לדחויי דאי בתרומה עסקינן הוי אסור לדרוך אפילו בפחות פחות מכביצה משום תקלה ולכתחלה קאמר דורכן כדאמרי' לעיל מיהו הא דקאמר הקדישן ואח"כ דרכן טמאין היינו ע"כ בדיעבד דלכתחלה א"נ דלא היו טמאין אסור לדורכן אפילו בפחות מכביצה משום תקלה כדאמרי' לעיל ואיכא למימר השתא דאסיק אדעתיה משום מעלה עשו בתרומה ואע"ג דמשקין מפקיד פקידי לר' יוחנן בתרומה עבוד רבנן מעלה לטמא משקה עם האוכל אין אנו צריכין לעיל כלל לטעמא דתקלה ובההיא דתותים וענבים שנטמאו שאין בה היתר כו' היינו נמי משום מעלה ודו"ק : **בד"ה** אף אנן נמי תנינא כו' אפילו בקדושת פה עכ"ל לא ידענא מהיכא קא אייתי מהתם ראיה דאפילו בקדושת פה ואפשר שע"ז כוונו התוס' לומר ופ"ה דחוק ודו"ק : **תוס'** בד"ה שאם זרק כו' וכ"ש להרצאה דהא ר"א דאמר הכא יזרוק כו' דלהוציאה ממעילה לא כו' עכ"ל ר"ל דע"כ עדיף הרצאה מלהוציאה מידי מעילה דהא לר"א לענין הרצאה קאמר הכיא יזרוק לכתחלה ולהוציאה מידי מעילה לא מהני אפילו בדיעבד וכ"ל לר' יהושע דלהוציאה מידי מעילה נמי לא הוי אלא בדיעבד דאם לא כן לדידיה הוי הוצאה עדיפא מהרצאה וק"ל :

דף לה גמרא לא תאכל עליו חמץ וגו' דברים הבאים לידי חימוץ אדם כו' מהיקשא קא יליף ולעיל דקאמרי' לר' יהודה אהאי קרא דאתא היקשא לקובעו חובה ה"ה דהמ"ל דאתא להך דרשה דהכא מיהו ק"ק דקאמר התם לר"ש דלקובעו חובה נפקא ליה מקרא אחרינא מ"מ תקשי דאיצטריך היקשא לדרשה דהכא וק"ל : **שם** והא הכא דאין אדם יוצא י"ח במצה וחייבין על חימוצו כו' ויש לדקדק דהיקשי ליה הכי ממתני' דקתני אבל לא בטבל ולא במעשר כו' והא הכא דאין יוצא י"ח מצה וחייבין על חימוצו כרת וי"ל דלר"ש קושטא הוא דאין חייבין על חימוצו כרת דאין איסור חל על איסור כדלקמן ודו"ק : **ע"ב** שם ולא נטלה ממנו מעשר ראשון ולא כו' כצ"ל : **בפרש"י** בד"ה טבול מדרבנן ואפ"ה מצוה הבאה בעבירה היא כו' עכ"ל אבל משום מי שאסורו משום בל תאכל חמץ לבדו אתה כו' לא שייך הכא כיון דאינו טבול אלא מדרבנן ולעיל גבי דמאי הא לא חזי ליה שפרש"י מטעמא מי שאיסורו כו' היינו משום דאית ביה מלתא דספיקא דאורייתא דשמא לא עישר ודו"ק : **תוס'** בד"ה מי פירות כו' ואפילו אם מסימן מים עמהם אכתי לא הוי אלא חמץ נוקשה כו' עכ"ל דמעולם לא היה כאן חמץ דגן גמור כלל כיון שהשעורה נתחמץ ע"י מים שמחמילין וע"י מי פירות שאין מחמילין אבל אי מי פירות בלא מים נמי מחמילין שפיר מקרי החומץ חמץ דגן גמור ע"י התערובות שהשעורה הוא חמץ גמור ויש חילוק בין חמץ דגן גמור ע"י התערובות לחמץ נוקשה דהא לר"א מסיק לקמן דחמץ דגן גמור ע"י התערובות הוא בלאו וחמץ נוקשה בולא כלום ודו"ק : **בפרש"י** בד"ה או אפילו כו' דאילו מעשר ראשון פתיכא ביה תרומת כו' כצ"ל :

תוס'

מהר"ם

דף לג ע"א בתוס' ד"ה ומינה וכו' וי"ל דאיכא נמי למפרך דנילף מתרומה שלא יצטרף והא דתנן התם צירוף המעילה לזמן מרובה ויליף לה התם מקרא היינו לצירוף פרוטה ודו"ק נ"ל : **ד"ה** נתטון וכו' ונתכוון לכבות את זה וכיבה את זה פטור ורב נחמן דאית ליה דווקא מתעסק פטור היינו נמי בדבר אחר ודו"ק : **ד"ה** תתן לו ולא לאורו וכו' נפקא לן מונתן לכהן את הקודש דבר הראוי להיות קודש פי' הכי ילפינן מינה מדכתב רחמנא דבר הראוי להיות קודש מכלל דאיכא פירות דאין ראוין להיות קודש ומאי ניניהו ע"כ ר"ל היינו איסורי הנאה וא"כ שמעינן מינה דחמץ אינו ראוי להיות קודש ור"י הגלילי מוקי לה לשאר איסורי הנאה ולא לחמץ ודו"ק : **בא"ד** דהך ברייתא דהפריש חמץ תרומה דברי הכל אינה קדושה כצ"ל : **ע"ב** בתוס' ד"ה לאימת מתכשרי וכו' ומקפה של תולין וכו' לא פסל אלא מקום מגעו וכו'. פי' מאחר דהעיקר שהיא המקפה היא חולין :

דף לד ע"א בגמ' טהורין מלטמא ואסורין מלאכול וכי מאחר וכו' כצ"ל אמרו ליה הכי אמר רבה וכו' כצ"ל: **שם** משום הכי בעי עיבור צורה שמא יבא אליהו וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה בשליקתא וכו' ר"א אומר תרום ותירקב וכו' ר"ל דאם איתא דמותר למאסה אמאי תירקב : **בא"ד** ואר"ת וכו' לתרץ השני משניות בא דהא תנן תירקב היינו כשאינה מאוסה כבר והא דתנן תשרף במאוסה ורב הונא דאית ליה דאפילו במאיסה אסור לפי סברת התוס' צ"ל דהוא מפרש המשנה דתשרף והיינו בלא הנאה ועיין בתוס' בבכורות פרק הלוקח : **ד"ה** טהרו מלטמא וכו' ועוד הקשה הר"ר משה וכו' אסורים מלאכול בירושלים אף לזרים וכו' כצ"ל ופי' אסורים לאכול חוץ לירושלים והיינו פירוש אסורים מלאכול בירושלים : **ד"ה** גידולי גידולין פי' ריב"א וכו' ואין להקשות לפי' זה מאי פריך גמ' מאי קמ"ל תנינא וכו' דדלמא גידולי גידולין בדבר שזרעו כלה קמ"ל דהא בזה נמי שייך לומר גידולי גידולין לפירוש זה דבהדיא תנן התם במסכת תרומות גידולי תרומה תרומה גידולי גידולין חולין והיינו בדבר שזרעו כלה : **ע"ב** בתוס' ד"ה שאם זרק וכו' דאמר זריקה מועלת להוצאת בשר מידי מעילה כו' פי' דקדשי קדשים לאחר זריקה אין בהן מעילה וס"ל לר"ע דאע"פ שיצא הבשר לחוץ אפ"ה הויא זריקה להוציא הבשר מידי מעילה כזריקה כשרה וכ"ש כו' דהא ר"א וכו' וא"כ שמעינן דמעילה הוי יותר מהרצאה וק"ל :

חכמת שלמה

דף לג ע"א תוס' בד"ה תתן לו כו' נפקא לן מונתן לכהן כו'. נ"ב ואף שפירשו התוס' לעיל בספוק הדף למאן דס"ל דחמץ בפסח אסור בהנאה יליף מתתן הכתוב בתרומה כדפרישית לעיל ולא מן ואתן כי מן ונתן לא נוכל למעט אלא דבר שאינו ראוי להיות קודש אם לא היה תרומה וחמץ בפסח גופא מנין שאינו קודש מאחר דלא דרשי לו ולא לאורו מ"מ נראה דשפיר יליף מדכתיב ונתן ואשמעינן דבר הראוי להיות קודש ולמאי אתא למעוטי אם לא שממעט דבר שאינו ראוי להיות קודש כגון שהוא אסור בהנאה וא"כ חמץ בפסח שהוא אסור בהנאה נמי בכלל ושמעינן ממילא שחמץ בפסח אינו ראוי להיות קדש אבל לר"י דס"ל חמץ בפסח מותר בהנאה בוודאי אינו ממעט בכלל ונתן דשמא בא למעט שאר איסורים שאסורים בהנאה וא"כ מנין שאינו קודש ומה שהתוס' לעיל לא פירשו אלא האי מילף דתתן לאוד ולא הזכירו ונתן את הקודש משום שבאותו דיבור רצו לתרץ דלר"א בן יעקב ס"ל אפי' בחמץ שהיה לו שעת הכושר אינו ראוי להיות קודש וזה לא נוכל למעט מונתן את הקודש דשמא לא בא למעט אלא החמיץ במחובר כמו תתן לו ולא לאורו שהרי אינו מבואר להדיא בקרא שתלוי באיסור השוה לחודיה ודו"ק אבל בדבור זה לא כתבו אלא דלשאר תנאים לא איצטריך למידרש לו ולא לאורו ויכולין למידרש שאינו קודש מונתן כמו מלו ולא לאורו ודו"ק היטב : **בא"ד** דברי הכל אינו קדוש כיון דסבירא להו כו' כצ"ל : **ע"ב** רש"י בד"ה קסבר משקין כו' עליו מעולם ואין צירוף חבירו עמו שאין זג זה נוגע למשקין שבחבירו כצ"ל ונ"ב מצאתי בשני פרושים מדויקים :

דף לד ע"א רש"י בד"ה שפיר כו' מעליכן הס"ד : **בד"ה** ששם זורקין כו' בקרן מערבית דרומית למטה . נ"ב פי' למטה מחוט הסיקרא כדאיתא בזבחים פרק קדשי קדשים : **תוס'** ד"ה טהרו כו' אסורין מלאכול בירושלים אף לזרים ולבהמה כו' כצ"ל . ונ"ב פי' שלא לאכול חוץ לירושלים אפי' גידוליו ומ"ה הקשו בתוס' שהיה לו לומר אף לכהנים וק"ל : **בא"ד** דגידולי תרומה שרי לזרים . נ"ב והכי פירושו לענין מעשר ובכורים אמרינן שגידול שלהן כמותן אבל גידולי תרומה הרי היא נעשית חולין גמורין דאי אסורים לזרים א"כ מה מעלה במעשר משא"כ בבכורים והרמב"ם פי' לשם דה"ק גידוליהן אסורין מלאכול בירושלים אף לזרים ולבהמה אסורין הגידולין אפי' בירושלים וזרים נקט משום בכורים ובהמה משום מעשר ואפשר שהתוס' היה נראה להם דוחק לחלק ולפרש חד אמעשר וחד אבכורים ומ"ה פירשו בתחלה דקאי אמה שלמעלה מלאכול בירושלים ולפי זה קשה דהל"ל אף לכהנים ומש"ה כותבין אח"כ ונראה דזרים דהתם הוא עכו"ם וקאי שפיר אף אמעשר וכפי' הרמב"ם ולפי זה לא יהיה קשה ליסנא דאף וק"ל . אבל מה שכתבו התוס' וכן משמע בירושלמי הוא תימה שבתוס' רבינו שמשון מביא כל הירושלמי ולא הזכיר זה ובעבור שפירושו דחוק ע"כ לא שבקתי אותו שלמה לוריי"א (עיין במהרש"א) : **בד"ה** פסול הגוף כו' במקום התורפה נראה בעיני הגלוי והספקר : **ע"ב** רש"י בד"ה ר' יהושע כו' אין דם יוצא כו' כצ"ל והד"א : **בד"ה** אא"כ כו' דבר אחר הוא חשבינן ליה כו' כצ"ל : **בד"ה** הכא דנגעו כו' הקדישן שקרא להן שם תרומה טהורין כו' מעלה הקדישן כו' כצ"ל והד"א :

דף לה ע"ב תוס' בד"ה מי פירות כו' אכתי לא הוי אלא חמץ נוקשה כו'. נ"ב ולמאי חשיב התם במתני' חמץ דגן גמור ע"י תערובות שהרי בסיפא נקט אותן שהן משום חמץ נוקשה וכן כתב הסמ"ג להדיא שג' הן חמץ דגן גמור ע"י תערובות כגון כותח הבבלי ושכר המדי ותומץ האדומי וכל איך הן חמץ נוקשה :

גמ'

דף לו תוס' בד"ה במקום זריזין כו' ואותה מנלן שנבללת בעזרה כו' עכ"ל לאו דוקא נבללת שבלילת מאפה תנור היה אחר אפיה ופתיתה אלא מנלן שילושה בעזרה במקום זריזין דצריכן לה בפוסרין וק"ל: **בא"ד** דע"כ היו לשין אותה בעזרה לפי שהיו מודדין אותה בעשרון כו' עכ"ל וקשה דהא לא מסיק האי טעמא אלא משום דבלילה פסולה חוץ לחומת עזרה ומה ראיה היא ללישה והתוס' פרק כל המנחות כתבו ושמא נקט האי טעמא דהוו בכל המנחות כו' אפילו למ"ד מדת יבש לא נתקדשה כו' והוא דחוק דהא עיקר קושיא הכא מלישת מאפה תנור והאי לא משני מידי ויש ליישב דה"ק כמו דבלילה דכל המנחות פסולה חוץ לחומת עזרה משום דמדת הלח בכלי שרת ודאי נתקדשה ה"נ מדת היבש ודאי נתקדשה ואסור גם ללוש אחרי המדידה חוץ לעזרה וק"ל: **ע"ב** בד"ה אוליא חטה כו' [וא"ת] א"כ נוליא כל ה' כו' ואנו לחם כו' עכ"ל כל זה מדברי קושייתם דהיאך ס"ד למימר אוליא חטין כו' דא"כ אמעיטו גם כל שאר ה' מינין ואנו במלה לחם בעינן כו' וע"כ דלית לן למעט אלא בכורים גופייהו ולא במינן בכורים ומליטו בלשון תוס' וא"ת כו' ונשאר בקושיא והגהת מהרש"ל בזה אין מובן לי ודו"ק: **בד"ה** אי מלות כו' אי מרבינן הא מרבינן כו' עכ"ל ומיהו היקשא אהני לן כדלקמן מה מלה מין זרע אף מרור כו' וק"ל: **בד"ה** דאמר ר"א כו' כדתנן בפ' בתרא דזבחים באו לנוב כו' ומעשר שני נאכלין כו' עכ"ל כצ"ל בכל נוסחת משנה שלפנינו לא הוזכר מעשר שני ועיין שם בתוס' ולקמן בחדושינו וק"ל: **בד"ה** מאן שמעת ליה כו' א"א דלא דרשי המקרא לשום דרשה עכ"ל ואע"ג דאיכא למימר דדרשי נמי המקרא כר' עקיבא שטונין עליו דברים הרבה מ"מ כיון דלא שמעינן מינייהו הכי בהדיא אפשר דדרשי המקרא כר"י הגלילי למעט מעשר שני וק"ל: **בד"ה** ור"י הגלילי ת"ל כו' מעשר שני תיפוק ליה מבכל מושבותיכם כו' כמו ביכורים וי"ל כו' עכ"ל ואין להקשות ומאי קושיא דאימא דאצטריך לעיל דרשה דאוי למעט מעשר שני אפילו לזמן נוב וגבעון כמ"ש התוס' לעיל גבי חלת תודה די"ל דהא ר"י הגלילי מעשר שני בירושלים נקט במלתיה ובירושלים דהיינו בבית עולמים מיהת ת"ל מבכל מושבותיכם כמו ביכורים דמפיק בבית עולמים מבכל מושבותיכם אמנם רש"י בחומש כתב בכל מושבותיכם פרט למעשר שני וחלת תודה עכ"ל ודבריו ע"פ המכילתא וצ"ל דאין פירושו סותר דברי התלמוד דמסיק למעט מעשר שני לר"י הגלילי מאוני וחלת תודה מושמרתם ולא מפיק להו מבכל מושבותיכם די"ל דהא דמפיק במכילתא מעשר שני וחלת תודה מבכל מושבותיכם כמו ביכורים לר"י הגלילי היינו לזמן בית עולמים ולית ליה לר"י הגלילי כמ"ש התוס' שמעשר שני לא מימעט מבכל מושבותיכם כיון שיש לו היתר כר"א אלא דשפיר אימעט נמי מעשר שני ודו"ק: **בד"ה** פרט לחלוט כו' והא דאמרי' בסמוך מאי חלת המסרת חלוט של כו' עכ"ל לא ניחא להו למימר דאיירי בכה"ג בעשאן באלפס והרתיח ולבסוף הדביק דבהא גם ר"ל מודה לקמן דאיקרי לחם משום דאינהו לא פליגי אלא בלא מים כמ"ש התוס' לקמן אבל חלוט דקתני הכא היינו במים רותחים ולכך קשיא להו מחלוט של ב"ב דהיינו נמי ברותחין ואפי' ר"י דפליג במעשה אלפס מודה בחלת המסרת .כדאריב"ל זהו חלוט של ב"ב הואיל שמחלטין אותו במים כל לרבן כו' וכ"ה במ"י וכן נראה מדברי הר"ן ואהא תירצו דהכא איירי בבלילתו עבה כיון שתחלתו עיסה אע"ג דחלטו אח"כ ברותחין חייב בחלה ולחם מיקרי שנתחייב משעת גלגול כמ"ש התוס' לקמן ור"ל לא פליג אלא בבלילתו רכה ואח"כ אפאו באלפס כעין ההיא דמייתי החליטה והמעיסה אבל ההיא דחלת המסרת איירי בבלילתו רכה וחלטו ברותחין ולא אפאו אח"כ באלפס או בתנור וכ"ע מודו ביה דלא לחם איקרו ודו"ק: **בא"ד** כיון דהדר ואפייה בתנור או באלפס לחם קרינן ביה כו' עכ"ל ולר"ל נ"ל באלפס היינו דוקא בהרתיח ולבסוף הדביק ובנוסחאות גמ' שלפנינו בפ' החולץ לא הוזכר אלפס כלל אלא ואפייה בתנור כו' וק"ל:

ח"א דף לו ע"ב אשפר אחד משפה בפר כו'. מלשון נוטריקון הוא וכן אשישה א' משפה ומיהו באיפה לא משתמע ואפשר כיון דסתם הכתוב א' משפה במדה מוקמינן לה אמדת איפה הנזכרת מפורש בכמה מקומות ואיפה דהכא מדת היבש ומשית ממנה היו אופין גלוסקא אחת גדולה וחשובה והיא אשישה דקתני בברייתא ודקאמר פליגא דשמואל כו' אשישה גרבא דחמרא לא פליג אברייתא דודאי גלוסקא היא אלא דקאמר לשון חכמים לחוד ולשון תורה לחוד מדכתיב אשישי ענבים תוכח שהיא כלי מדת הלח ולא אחד משפה באיפה שהיא מדת היבש כדקאמר רב חנן ודו"ק.

(עיין פרק בן סורר ומורה ובמסכת עו"ג):

דף לז בפרש"י בד"ה וכן לענין לחמי תודה אם שחט הזבח עליהן כו' עכ"ל וכדמסיק אחד מכל קרבן שלא יטול פרוסה כו' אבל לענין דאקרי מצה בכה"ג פשיטא כיון דאיקרי מצה בפסח ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה ות"ק מ"ש כו' (ואמר) שלא יתבשל מעט ממנו וחסר ליה משיעוריה עכ"ל דאי הוו פליגי בתתאי גבר ועילאה גבר ע"כ דהוי תליא מלתא בנתבשל קודם האפיה באלפס או בתנור אלא דלא אכפת לן כלל בבישול מקודם כלל אם נאפה אח"כ למר במעיסה ולמר בחליטה דמקרי לחם ודו"ק: **בד"ה** א"ל ר"י תנאי כו' אבל לליסנא דזה וזה לחיוב איכא תנאי כו' א"כ ר"י ב"ר יוסי כו' עכ"ל ומהני תנאי דרישא דקאמר ת"ק דב"ה מחייבין בזה ובזה ותנא בתרא קאמר דב"ש מחייבין בזה ובזה לא ה"מ לדקדק כן דע"כ דמחייבין אפילו באלפס דאי באלפס פטור א"כ היינו חכמים די"ל דבהא חכמים פליגי אתנאי דרישא ואמרי דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה אלא לכ"ע באלפס פטור ובתנור חייב ותדע דהא ר' ישמעאל ב"י בין לליסנא דזה וזה לפטור ובין לליסנא דזה וזה לחיוב היינו או כב"ה או כב"ש לתנאי דרישא אלא דקאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה אבל מר"י בר יוסי דקדקו שפיר לליסנא דזה וזה לחיוב אי הוה פוטר באלפס א"כ היינו חכמים ולליסנא דזה וזה לפטור ע"כ צ"ל נמי היינו אפילו אם אפאו אח"כ בתנור דאל"כ היינו חכמים דהכי קאמרי' לר' יהודה לקמן ודו"ק: **בד"ה** דכ"ע מעשה כו' אבל בלילתו עבה כ"ע מודו דחייב בחלה כו' עכ"ל ולעיל דפריך לר"ל מההיא דקתני יוצאין במצה הינא ובמצה העשויה באלפס הא דלא אוקמא בעבה משום דא"כ לא הוי לחם עוני כמ"ש התוס' לעיל אההיא דפרט לחלוט כו' וק"ל: **בא"ד** ואע"ג דטריתא כו' דחייב בחלה ומברכין עליו במ"מ כו' עכ"ל האי ואע"ג כו' קאי אדלעיל שכתב ר"ת בתחלתה עיסה וסופה סופגנין דה"כ מברכין עליו המוציא כו' כיון דחייב בחלה דלא תקשה ליה מטריתא כו' וק"ל: **בד"ה** לחם שאין כו' וא"ת מנלן לחלק בין בלילה רכה ובין בלילה קשה כו' עכ"ל דמסתמא הך מתני' דמחלק בין תחלתה סופגנין ובין תחלתה עיסה אתיא נמי כר' יהודה ולמ"ד מעשה אלפס פטורין ויליף ליה נמי מהאי קרא אין לחם אלא האפוי בתנור כפרש"י לעיל ניחא דבענין מעשה תנור קאמר דהיינו בלילתו עבה אפילו במים ובלילתו רכה בחזר ואפאו בתנור אבל לר' יהודה ע"כ לאו כענין מעשה תנור קאמר כיון דבלילתו רכה בחזר ואפאו בתנור לא מקרי לחם אלא באפאו בתנור א' ודו"ק: **בד"ה** הדביק כו' דפליגי ר"י ור"ל כו' ע"כ בהדביק מבפנים והרתיח מבפנים א"כ מאי כו' עכ"ל דהדביק מבפנים והרתיח מבפנים הוי טפי מעשה תנור כדאמרינן לעיל דתנור הסיקו מבפנים משא"כ מעשה אלפס הוא כל שהאור מהלך תחתיו כמ"ש התוס' בשם הירושלמי והשתא קשיא להו מאי קא מבעיא ליה לרב יוסף בהדביק מבפנים ואבוקה כו' דאפי' אם נפרש כמ"ש התוס' לקמן דלא הסיקו אלא מתבשל מהיסק שכנגדו כו' מ"מ הא ודאי לא עדיף מהדביק מבפנים והרתיח מבפנים דהוה טפי כעין מעשה תנור ואפ"ה הוא סבר רבה דפליגי ביה ולמאי דמסיק ר' זירא נמי בהדביק מבפנים והרתיח מבחוץ דהיינו מעשה אלפס דפליגי ביה מסתמא דסברת רבה נמי קאי דפליגי נמי בהדביק מבפנים והרתיח מבפנים ודו"ק: **בא"ד** ומיבעי ליה כיון דתנור הוא לא חשיב מעשה אלפס כו' ולרב יוסף מבעיא כו' עכ"ל ר"ל כיון דתנור הוא לא חשיב מעשה אלפס אע"ג דדרך התנור להיות היסקו מבפנים וזה הוה היסקו מבחוץ א"ד נ"ש וחשיב מעשה אלפס אף בתנור כיון שהיה היסקו מבחוץ כעין אלפס ורב יוסף מבעי ליה בהדביק בתנור ולא היסקו כו' דאי היסקו מבפנים היינו ממש מעשה תנור דמשום דאבוקה כנגדו ודאי דלא גרע ודו"ק:

דף לח בד"ה אתיא לחם כו' כגון אם הוא כהן או לוי או ישראל עני ונטל ממנו כו' עכ"ל מלת עני קאי שפיר אכולהו משום מעשר עני שיפרים שיהיה שלו אבל מה שכתבו ונטל ממנו כבר תרומה ומעשר כו' לא קאי אכהן דתרומה ודאי שלו היא ומעשר ראשון נמי איכא למ"ד ביבמות ובכתובות דלכהן נמי היא אלא משום ישראל ולוי כתבו כן דתרומה ומעשר ראשון אינו של ישראל ולוי נמי אע"ג דמעשר ראשון שלו מ"מ תרו"מ דפתיכא ביה אינו שלו ומשום כהן נקט לעיל בברייתא' ולא ניטל ממנו מע"ר ובריית' קתני נמי ולא ניטל ממנו מע"ש והתוס' לא הזכירו אותו בדבריהם משום דלרבנן דפליגי (אדר"א) [אדר"מ] הוה מע"ש שלו (ואימעיט שפיר מלכם) [ומקרי שפיר מלכם] ודו"ק: **בד"ה** אבל חלתו כו' א"כ כיון דמדרבנן אין לה פדיה לא חשיב נאכל בכל מושבות עכ"ל הכא לענין דיכא קמבעיא ליה אי נפק בחלת מעשר שני ושפיר איכא למימר כההיא תירוצא בתרא כיון דמדרבנן אין למעשר שני טהור פדיון דמחילה לקלוט מיהת מדרבנן אינו נקרא נאכל בכל מושבות ואינו יוצא י"ח מצה דכה"ג אמרינן לעיל דאינו יוצא י"ח מצה בטבל טבול מדרבנן כיון דאיסורא דרבנן רביע עליה אבל לעיל דפריך אקרא ומה ראית ומשני כדר"א ודאי דליכא למימר הכי דאי הוה סבר מחילה לקלוט דרבנן לא הוה אצטריך ליה למימר כדר"א דהא אדאורייתא קאי וכמ"ש התוס' לעיל ודו"ק: **בד"ה** א"ד הואיל כו' כמו שאין לומר הואיל ולא קרא לו שם מעשר עכ"ל ר"ל דאי לאו דר"א דשם מעשר לחודיה נאכל בכל מושבות מה"ט דהואיל ולא קרא לו שם מעשר ודאי לא הוה קרוי מעשר נאכל בכל מושבות כמ"ש התוס' לעיל גבי ביכורים והא דאמרי' בחלה הואיל ולא קרי לה שם היינו משום דשם חלה לחודיה נאכל בכל מושבות כמ"ש לעיל ודו"ק: **בד"ה** ר"י אומר כו' נטמא אין לא נטמא לא כו' אלמא לקוח לרבנן נמי אינו נפדה טהור כו' עכ"ל והגירסא שלפנינו בפ' איזהו מקומן אינו כן אלא דה"ג התם והרי מעשר דהוא נפדה ואילו לקוח אינו נפדה דתנן הלקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה ר"י אמר יקבר כו' והשתא מר"י פריך ולא מרבנן ושפיר איכא למימר לרבנן דלקוח נפדה טהור בריחוק מקום אפי' מדרבנן ועיין בר"ש בפ"ג דמעשר שני דפירש שני הגירסאות הללו וק"ל: **ע"ב** גמ' רביעית היא ומתחלקת לכמה חלות כו' ואין להקשות כיון דלא היה בכמה חלות רק רביעית שמן ע"כ גם מים היו בו וא"כ ה"ל מי פירות עם מים דממהר יותר להחמיץ ואמאי יוצא בהן בפסח אם עשאן למכור די"ל דהאי התם דכהנים זריזין הן כדאמרי' לעיל גבי פוסרין ועי"ל כיון דלא הוי רק רביעית לכמה חלות אינו ממהר להחמיץ בשביל דבר מועט כזה יותר מאילו היה הכל מים דמשום ה"ט קאמר דלא הוה מצה עשירה ודו"ק: **תוס'** בד"ה זאת אומרת כו' דהא ר"מ דקתני בהאי ליסנא כו' דאמר התם מ"ט דר"מ כו' ומנחה ונזירות ישרות כו' עכ"ל מדבריהם נראה דלא הוה גרסי בברייתא מנחה ונזירות קרבין אבל בנוסחת גמרות שלפנינו גרסינן בהדיא בברייתא הכי מנחה ונזירות קרבין דר"מ ע"ש וק"ל: **בד"ה** נאכלין בנוב כו' היכי ממעט ביכורים מבכל מושבות והא ביכורים הוה חובה כו' עכ"ל יש לדקדק דהך קושיא גופה שהקשו הכא בשם הר"כ גאון הקשו התוס' כבר לעיל בפשיטות אמעשר שני דקתני התם בהדיא דנאכל בנוב וגבעון בכל ערי ישראל וצ"ל לתלמודא למימר כדר"א וכן הקשו קושיא זו גופה לעיל בפשיטות גבי ביכורים וי"ל דהא דאמרי' התם מעשר שני בזמן נוב וגבעון נאכל בכל ערי ישראל היינו לר"ש דאמר חובות שאין קבוע להם זמן כגון מעשר בהמה לא קרבו בנוב וגבעון ואתקש מעשר דגן למעשר בהמה אבל לר' יהודה מסיק התם דבעי לאוכלן בנוב וגבעון והשתא לא קשיא לר"כ גאון לעיל במעשר שני כיון דלר"י אינו נאכל בכל מושבות אפילו בזמן נוב וגבעון ניחא ליה למימר לכ"ע דיש לו היתר במושבות כדר"א ולא קשיא ליה אלא גבי ביכורים דממעט ליה לכ"ע בין לר"י הגלילי בין לר"ע מבכל מושבות הא אפילו לר"ש דאין קרב בנוב וגבעון אלא חובות הקבוע להן זמן הא ביכורים נמי חובות הקבוע להן זמן הן כמו פסח קרבו שם ונאכל בכל ערי ישראל כמו פסח שהוא קדשים קלים ועוד נראה לפי גירסת ספרים שלנו דל"ג במתניתא התם ומעשר שני נאכל בכל ערי ישראל וכ"כ התוס' שם דיש ספרים דל"ג ליה ומסיק התם דמתני' אתיא כר"ש דמעשר בהמה שהוא חובות שאין קבוע להן זמן לא קרבו התם ואתקיש ליה מעשר דגן והשתא מה"ט דאתקש למעשר בהמה לא יהא נאכל כלל ומעשר שני אין לו תקנה אלא בפדיון כמו מעשר בהמה דלא קרבו ואין נאכלין אלא במומן לבעלים כמ"ש התוס' שם והשתא לר"ש לא תקשי ליה לר"כ כלל במעשר שני שהרי אינו נאכל כלל בזמן נוב וגבעון אלא מביכורים הוא דקשיא ליה דה"ל חובות הקבוע להם זמן כמו פסח דקרבו ונאכל בכל ערי ישראל ודו"ק:

גמרא

חכמת שלמה

דף לו ע"א גמ' עיסה שנילושה ביין ושמן כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' אלא בפת הדראה. כ"ב פירש הרי"ף ז"ל בפת סובין ונקרא פת הדראה שנטלה כל הדרתו ולא נראה דהא אמרינן לקמן דיוצאין בפת נקיה והדראה ובודאי שאין יוצאין ידי מצה אלא בלחם שחייב בחלה כדתנן במס' חלה חמשת רבעים קמח ועוד חייבין בחלה הן וסובן ומורסנן ניטל סובן ומורסנן מתוכן וחזר לתוכן פטורין מן החלה לפיכך פירש הרמב"ם ז"ל שהדראה מלשון הכנה והדירה שבתבואה שאמר במס' פרה והיא התולעת שנעשית בתבואה והתבואה הנאכלת ממנה נקראת דראה ע"כ לשון הר"ן:

דף לז ע"א רש"י בד"ה אם אמרו והתירו עובי טפח הס"ד: **תום'** בד"ה וב"ה מתירין טעמא דב"ה כו'. נ"ב והתוס' במסכת ביצה לא פירשו הכי אלא בכדי צרכו איירי ומשום טרחא יתירא וכן פירש הר"ן ע"ש: **ע"ב** תוס' בד"ה דכ"ע כו' ואמר רבי יוחנן ובלבד כו'. נ"ב כלומר בהא מודינא לך אשר"י:

דף לח ע"ב רש"י בד"ה שאינה נאכלת כו' והיכא דלא נשחט עליהן הצאה אע"ג דעכשיו יש לה היתר לשבעה כו' כצ"ל והשאר נמחק וכ"ב בספרים מדוייקים אינו וטעות הוא להדיא ובס"א ראיתי שכתוב בתחלה פירוש זו דכשלא נשחט הזבח ס"ל לרב יוסף דיוצא בהן כו' עד סוף הפסט ובסוף כתיב אבל זה לשון הספר ועיקר וכן שמעתי והיכא דלא נשחט עליהן הזבח דעכשיו יש לה היתר כל ז' כו' שלמה לוריא:

גמ'

מהר"ם

דף לו ע"ב בתוס' ד"ה ור' יוסי הגלילי וכו' וא"ת לר"י תיפוק ליה מעשר מבכל מושבותיכם וכו' וקשה והא לעיל פירשו התוס' דלא מצי למילף ממושבותיכם אלא בזמן בית עולמים ולא לזמן דנוב וגבעון ולהכי יליף מעשר מלחם עוני דאפילו בזמן נוב וגבעון יהא אסור וי"ל דר"י לא מצי קאי אנוב וגבעון דתני במילתיה לעיל יכול יצא אדם במעשר שני בירושלים וכו':

דף לז ע"ב בתוס' ד"ה ות"ק וכו' אי אפשר שלא יתבשל מעט וחסר ליה משיעוריה ר"ל אי הוי אמרי' עילאה אי תתאי אי אפשר שלא יחסר אלא ודאי לא אמרי' הכי עילאה ותתאה דלא שייך הכא כלל דהכל עיסה אחת היא וא"כ לא חסר משיעורי' ולכך מוכרח לפרש [כן] דאל"כ היכי אתי לפי התירוץ דמשני כמחלוקת בזו וכו' וק"ל:

דף לח ע"א ברש"י ד"ה תניא כוותיא וכו' דנשחט דדוקא דעכשיו וכו' לישנא אחרינא רב יוסף נמי ס"ל אע"ג דלא נשחט הזבח דעכשיו וכו': **ד"ה** ותיפוק ליה וכו' ולהאי תנא בתרא דמוקי ליה בשנשחט וכו' זה אתי ללישנא קמא: **ד"ה** וטעמא מאי וכו' לא נשתמרה לשם מצה אלא לשם זבח וכו' ללישנא קמא קאי: **בתום'** ד"ה נאכלין בנוב וגבעון הקשה רבינו נסים וכו'. נ"ל דר"נ לית ליה תירוץ דתוס' דלעיל שפירשו דלא ילפינן ביכורים ממושבותיכם אלא לזמן בית עולמים וחלת תודה ילפי' (ממושבותיכם) [מושמרתם] ואפילו לזמן דנוב וגבעון כדלעיל דאל"כ מאי מקשה וא"כ קשה היאך יתרץ רבינו נסים קושיית התוס' דלעיל דלמה לו לאתויי הא דר"א הא אית ליה

דף לט גמרא אף מרור מין זרעים כו' לאו דוקא אלא מין ירקות הן כדקתני במתני' וכדמסיק לקמן אלא דקרו להו נמי מין זרעים כדלקמן במתני' ה' זרעונין והיינו ה' ירקות וק"ל : **תוס'** בד"ה ואימא הירדוף כו' ה"נ ה"מ לשנויי הכי אלא דמשני שפיר טפי כו' עכ"ל וכן הא דמשני גבי הרזיפי מה מצה שנקחת בכסף מעשר ה"ה דה"מ לשנויי הכי לפי פירש"י דהרזיפי סם המות לבהמה הוא וגבי הירדוף נמי ה"מ לשנויי כדמשני גבי הרזיפי דאינה נקחת בכסף מעשר שני אלא דמשני שפיר טפי וק"ל: **ע"ב** גמרא למימרא דירקות אלימא מזרעים כו' דליכא למימר דה"ק אבל בירקות לא בעי כ"כ הרחקה דמשמע דרב להקל קאמר דזורעין בערוגה א' ולא להחמיר מיהו בפשיטות ה"מ למפרך היאך ס"ד למימר דה"מ בזרעין הא תנן בהו אין זורעין אותן בערוגה א' ויש לייסב דאימא דלא קאי אערוגה אחת דו' טפחים ודו"ק: **בפירש"י** בד"ה כעין דאורייתא תיקון ואין לו היתר במושבות כו' מה מצה בעינן נאכלת בכל מושבות אף כו' עכ"ל הוא מגומגם דלר"י הגלילי קיימינן ולא ממעט מעשר שני מבכל מושבות אלא מעוני שאינו נאכל באנינות ולפי מה שכתבנו לעיל לפרש"י בחומש דממעט מעשר שני ממושבותיכם והיינו לר"י הגלילי ולזמן בית עולמים ניחא גם הכא דנקט מושבות לזמן בית עולמים ולא נקט עוני דלא אצטריך אלא לנוב וגבעון וק"ל :

ח"א דף לט ע"א מאי חסא דחס כו' פרש"י מ"ט קרינן ליה חסא עכ"ל. וק"ק אכל אינך דקתני במתני' וקרי ליה בתלמודא בל"א אמאי לא קאמר נמי מ"ט כגון עולשין הינדבה כו' ונראה לפרש דה"ק אמאי מצוה בחסא שהוא חזרת טפי מכל הנהו דמתני' וקאמר משום דחס כו' וק"ל : **מה** חזרת כו' אף מצרים תחלתן רכה כו' מפורש פ"ק דסוטה(דף יא:) בפרך בפה רך ופרש"י שם משכום בדברים כו' ור"ל כמפורש שם וישימו עליו שרי מסים על פרעה שהביאו מלבן ותלו לו לפרעה כו' כלום איסתניס אתה יותר מפרעה וק"ל :

דף מ גמרא אמר שמואל חטין של מנחות אין לותתין אותם וקא קרי להו סולת כו' יש לדקדק אמאי לא פריך בפשיטות כיון דחטין של מנחות אין לותתין משום דלתיתה בזריזין ולא במקום זריזין כדאמרי' לעיל אמאי שרי רבא לתיתה במצת מצוה דליתיה נמי בזריזין ולא במקום זריזין דלענין לישת פושרין מפלגינן לעיל בין מצת מנחות דאיתיה במקום זריזין ובין לישת פושרין דמצת מצוה ולתיתה דמנחות דליתנייהו במקום זריזין אבל לתיתה בין הכא ובין הכא ליכא במקום זריזין ויש לייסב דרבא פליג אשמואל וסבר דלתיתה שרי נמי במנחות ודו"ק: **שם** מצוה ללתות כו' אי לא דבעי לתיתה שימור למאי כו' דאי לאו דבעי לתיתה ובעי שימור משום דשרי לתיתה לא אצטריך לכתוב ושמרתם כיון דסגי בלא"ה לא ילתות ולא תיבעי ליה שימור וק"ל : **ע"ב** תוס' בד"ה אבל עושהו כו' ואנו מפטירין השמים כסאי וכן הוא בפסיקתא כו' עכ"ל אבל בפ' בני העיר לא כתבו התוס' כן ע"פ הפסיקתא שם וז"ל אבל הא דאמרי' ר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם וגו' ואין אנו עושין כן אלא מפטירין בירמיה שמעו דבר ה' וגו' כו' ע"פ הפסיקתא כו' עכ"ל ע"ש ויש לייסב דבריהם דהכא ע"פ הפסיקתא דה"פ דנהגינן ע"פ הפסיקתא לומר בכל השנים חזון בשבת שלפני ט' באב ולא בר"ח אב שחל להיות בשבת ובהפטרת שמעו דבר ה' ג"כ ע"פ הפסיקתא נוהגין כן ברוב השנים אלא כשחל ר"ח אב בשבת נדחית מפני הפטרת ר"ח דהיינו השמים כסאי דתדיר ושאינו תדיר כו' ודו"ק : **בד"ה** האלפס כו' ונראה דאפילו שמואל כו' ובשילהי מסכת עבודת כוכבים כו' ובירושלמי כו' עכ"ל כל דבריהם כאן אינן ברורין בזה ועיין במקומו בפרק כירה שם תמצא דבריהם מסודרים על נכון וק"ל: **בא"ד** והא דאמרי' בפרק כירה דשרי חם לתוך צונן כו' י"ל כו' הואיל והצונן של מטה מים שהוא דבר המתערב כו' עכ"ל הלשון מגומגם דהשתא דבפרק כילד צולין חם לתוך צונן נמי איירי בכה"ג שהצונן שלמטה הוא דבר המתערב כגון חלב ואפ"ה קאמר דקולף אלא דר"ל דהצונן שלמטה שהוא מים עם החם של מעלה שהוא נמי מים הוא דבר המתערב זה בזה וע"ש בתוס' וק"ל : **בד"ה** רבא מתו ליה כו' דאין דרכם לבא לידי חימוץ כ"כ עכ"ל ולשון הרא"ש מדוקדק יותר שאין בא לידי חימוץ ולא חיישינן דילמא אתי לאחלופי כו' עכ"ל ע"ש וק"ל :

דף מא בד"ה מאי לאו כו' ואפ"ה קאמר נותן הקמח ואח"כ נותן את החומץ אלמא כו' עכ"ל דליכא למימר בנותן הקמח ואח"כ נותן החומץ משום דלמית הוא ולכך לא מחמע אבל היכא דלא למית חמועי מחמע כסברת המקשה דהכא דהא המקשה דלעיל דפריך ומוקמא כרבי יוסי ע"כ דלא ידע לפלוגי בין דאיתיה בעיניה ובין ע"י תערובות וא"כ ע"כ דליכא למתלי בלמית ולא למית לת"ק דר' יוסי דלמה נאמר דלמית טפי בנותן הקמח ואח"כ החומץ מנותן החומץ ואח"כ הקמח דהא חומץ בעיניה נמי לא למית לת"ק דר' יוסי אלא דאיכא לפלוגי בינייהו בנותן הקמח ואח"כ החומץ לא למית ולא מיחמע אבל בנותן החומץ ואח"כ הקמח לא למית הא חימוע מיחמע וא"כ מאי קשיא ליה הכא דאימא חרוסת נמי לא מלמית ולא חימוע מיחמע כמו נותן הקמח ואח"כ החומץ אע"ג דלא למית חימוע נמי לא מחמע ודו"ק : **גמ'** ר' אומר במים אין לי אלא מים שאר משקין מנין ת"ל ובשל מבושל כו' כתב הרא"ש וא"ת לא לכתוב במים ולא בשל אלא אל תאכל נא ומבושל דמשמע בין במים בין בשאר משקין כו' וי"ל כיון דמבושל כולל גם הצלי כו' עכ"ל ע"ש ותירוצו דחוק כיון דעיקר מצותו צלי כדכתיב בקרא דלקמן ואכלו אותו צלי היאך ס"ד למימר דמבושל היינו צלי ובעיקר קושייתו תקשי ליה נמי במתניתין לת"ק דיליף שאר משקין בק"ו ממים לא לכתוב במים כלל ובלא ק"ו מבושל משמע בין מים בין שאר משקין אלא דע"כ אית לן למימר דמים דכתיב בקרא אורחא הוא דסתם בישול במים הוא אלא משום דלא נימא דדוקא במים נקט קרא קאמר דשאר משקין ק"ו הן והכי נמי איכא למימר לר' ובלאו הכי נמי אצטריך ריבויא דבשל מבושל לצלי קדר דלא הוה שמעינן ליה מסתם בישול וק"ל : **שם** יכול צלאו כל צרכו יהא חייב כו' יש לדקדק דמהיכא תיסק אדעתין דצלאו כל צרכו יהא חייב אי משום דכתיב צלי אש והאי לאו צלי אש הוא אלא קלי אש כפרש"י א"כ מאי קאמר נא ומבושל אמרתי לך כו' דאכתי נימא דיהא אסור משום דכי אם צלי אש דכה"ג אמרי' בסמוך גבי אכלו חי דבתר דקאמר נא ומבושל אמרתי לך כו' קאמר יכול יהא מותר ת"ל צלי אש ויש לייסב ודו"ק: **תוס'** בד"ה א"כ צלי כו' אבל פשיטא דלכל הפחות איכא עשה דכי אם צלי אש כו' עכ"ל לפי שיטת ר"ת לקמן דכי אם צלי אש לשאר דברים לא אתיא אלא לעשה ולא אתי ללאו אלא לנא ומבושל דבני מילקא נינהו וק"ל : **בד"ה** אבל לא במבושל כו' דבלילתו עבה לא נפיק מתורת לחם כדפי' לעיל כו' עכ"ל היכא דליכא עליה תוריתא דנהמא אפילו בבלילתו עבה שפיר נפיק מתורת לחם כמ"ש התוס' לעיל והכי מוכח בפ' כילד מברכין גבי חבילא אלא דמשמע להו הכא דקתני מבושל אע"פ שלא נימוח דאית ליה עדיין תוריתא דנהמא וק"ל : **בד"ה** עולא אמר כו' ועולא לטעמיה דלא בעי לדחויי הכא טעמא דר"י דבעינן טעם מצה כו' עכ"ל ק"ק דודאי התם שפיר דחי דשלקות לענין ברכה במלתיה קאי כפרש"י התם משא"כ במצת מצוה דבעינן טעם מצה אבל הכא היאך בעי לדחויי הכי דאימא נמי טעם פסח בעינן בצלי ולא ע"י דבר אחר ונראה שהתוס' מפרשים הא דדחי התם דר"י מודה בשלקות היינו משום דשלקות הן בעין ואית בהו טעם ירק משא"כ במצה [א] שהיא נימוח ולית כאן טעם מצה והשתא ה"נ הכא גבי פסח הוא בעין ודו"ק: **ע"ב** בפרש"י בד"ה שאין ת"ל כ"א צלי אש דהא כתיב לעיל מיניה צלי אש ומצות כו' עכ"ל וכן פרש"י בחומש דעשה גמרי' מקרא דלעיל מיניה דהיינו צלי אש ומצות וגו' וקרא דכ"א צלי אש ללאו קאתי אבל התוס' כתבו דכי אם צלי אש אתי לעשה וי"ל דודאי קרא קמא צלי אש ומצות וגו' איסור עשה משמע היינו אם עבר ולא אכלו כלל והתוס' שכתבו דכ"א צלי אש אתי לאיסור עשה היינו אם עבר ואכלו חי ומבושל בחמי טבריא ועי' בתוס' פ' המקבל וק"ל : **תוס'** בד"ה א"ד חדא מיהא לקי פ"ה בחי וחמי טבריא חייב משום כי אם צלי אש כו' תקשי להו ברייתא דלעיל כו' עכ"ל הקשה מהרש"ל דאכתי גם לפר"ת תקשה לרב חסדא דאמר בחמי טבריא חייב ורבא גופיה מפרש דבריו ותירץ דרב חסדא מפליג בין חי ובין חמי טבריא ורבא דמפרש דבריו אליבא דרב חסדא הוא וליה לא ס"ל עכ"ל והאריך ע"ש והוא דחוק דאין זה אלא דברי נביאות לחלק בין חי ובין חמי טבריא לרב חסדא ולומר דרבא גופיה מפרש דבריו ולא ס"ל ולא לישתמיט תלמודא למימר הכי דאביי ורבא פליגי עליה דרב חסדא אבל העיקר כמ"ש בחידושינו סוף פרק המקבל דחייב דקאמר רב חסדא לאו חייב מלקות ממש קאמר בחמי טבריא אלא דקעבר בעשה דכ"א צלי אש דומיא דחי דקתני בברייתא והיינו דמפרש ליה רבא חייב דקאמר רב חסדא דקעבר משום צלי אש ר"ל ואינו חייב מלקות ממש קאמר רב חסדא אלא חייב דהיינו דקעבר בעשה ומשום דכ"א צלי אש לאו הוא למלקות בנא ומבושל דבני מילקא נינהו נקט לה גם בחמי טבריא בלשון חייב וכבר כתבנו שם קצת ראיה לזה דלשון חייב מלינו דאינו מלקות ממש וכן יש קצת להביא ראיות מתוך שמעתין לקמן דקמדייק תלמודא צלי דומיא דנא מה נא בלאו כו' ל"ל לתלמודא לדייק הכא מכח דומיא אמאי לא מדייק לה ממשמעות מלשון חייב דקתני גבי צלי אלא ע"כ דלשון חייב אינו מוכרח דהיינו חייב מלקות ומיהו בהא איכא למימר משום דחייב דצלי איכא לפרושי דהיינו מכת מרדות הוצרך לדייק דמלקות ממש קאמר דומיא דנא ובההיא דבשל הפסח בחמי טבריא ליכא לפרושי דחייב מכת מרדות קאמר דא"כ דומיא דהכא בשבת פטור אפילו ממכת מרדות ובפ' כירה אמרי' בהדיא דפטור היינו ממלקות אבל חייב מכת מרדות ודו"ק: **בד"ה** שאין ת"ל כו' היינו נמי משום דסמכי לנא ומבושל עכ"ל ר"ל דלא מיתורא קדרים ליה הכא אלא כיון דדרשי ליה להלקות על נא ומבושל משום כ"א צלי אש מדסמיכא לנא ומבושל דבני מילקא נינהו כמ"ש לעיל לפי' ר"ת ה"נ מהאי סמיכות והיקשא נילף הך דרשא בשעה שישנו בקום אכול כו' דאין היקש למחצה דתרוייהו מסמיכות והיקשא דכ"א צלי אש לנא ומבושל ילפינן להו ובתוס' פ' המקבל כתבו דרך אחרת דהכא עביד היקשא מצלי אש ומצות וגו' וסמיך ליה אל תאכלו ממנו נא כו' עכ"ל ע"ש באורך והוא דחוק דלישנא שאין ת"ל כו' ומה ת"ל כו' אינו מדויק דהא ודאי קרא דצלי אש ומצות קרא דצריכא הוא לגופיה דצלי בלילה מ"ע הוא כדלקמן ודו"ק: **בפירש"י** בד"ה אין לי שיתחייב כו' אא"כ בשלו משחשיכה שהוא עיקר זמנו עכ"ל ק"ק דהא דעיקר זמנו משחשיכה היינו לאכילה אבל צלייתו ודאי אפילו מבעו"י הוא כדמוכח פרק אלו דברים ואמאי לא נימא דאיסור בשולו דומיא דהיתר צלייתו וע"ק בנא דלא כתיב כפול לא ליחייב אלא בעשאו נא משחשיכה ולא לישתמיט [שום תנא] מלמימר הכי וע"ק מה ענין דרשה דר' לדרשה דלעיל דלא מיירי בכה"ג ולולי פרש"י היה נראה לפרש כההיא דלעיל אין לי לחייב על אכילת בישול אלא משחשיכה בשלו מבעו"י ואכלו אז מנין כו' והשתא פליג רבי אדלעיל וכ"ה בהדיא במכילתא דרבי סבר הכי דקאמר אין לי אלא בשעה שהוא באוכל צלי הוא בבל תאכל נא ומבושל מבעו"י מנין ת"ל ובשל כו' ותו לא מידי ודו"ק :

דף מב תוס' בד"ה לאמר לימוד כו' אבל שאר דברים לא עכ"ל ר"ל דבכמה פרשיות כתב בהו לאמר ולית בהו לאו הבא מכלל עשה והתם אפשר דמודה לחכמים דפליגי עליה בת"כ ולמדרשיה כדר' מוסיא פ"ק דיומא מנין לאומר דבר לחבירו שהוא בבל יאמר כו' שנאמר וידבר ה' לאמר וגו' ע"ש וק"ל: **סליק פרק כל שעה**

תוספות

קרני ראם [א] מצא"כ במצה שהיא נימוח. נ"ב איני מבין דהא לר"י אפילו בבישול שלא נימוח אינו יוצא בפסח :

מהר"ם

למעשר היתר מושבות בזמן דנוב וגבעון וצ"ל דרבינו נסים ס"ל כתירוץ התוס' בזבחים דצ"ל כדר"א אליבא דר' יהודה דאית ליה דמעשר היה נאכל בזמן דנוב וגבעון בנוב וגבעון דווקא ולא בכל ערי ישראל דאית ליה ג' בירות הן ע"ש :

דף לט ע"א בגמ' ואמר ר' אושעיא מצוה בחזרת וכו'. משום דרבי יונתן דבסמוך אמר ועיין בהר"ן: אמר רבי יונתן למה נמשלו מצריים למרור לומר לך מה מרור זה תחלתו רך וסופו קשה וכו' כצ"ל והיינו חזרת שסופו מתקשה כדלקמן עיין בהר"ן וכן הוא באלפסי כמו שהגהתי :

דף מ ע"א בתוס' ד"ה כי מהפכיתו וכו' אלא דצריך שימור מתחלתו ועד סופו . פי' בעי שימור מתחלתן שלא יבואו עליהם מים ולא שמצוה ללתותן וליתן עליהם מים כדי שיהא צריך לשומרן שלא יחמיצו ומתרץ עיקר השימור שלא תחמיץ פי' כשיבואו עליהם כבר מים שצריך לשומרן שלא יחמיצו וק"ל: **ע"ב** בגמ' ויש אומרים או נותן את החומץ וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה אבל עושהו כו' אמר שמואל כלי קופסא חייבין בציצית וכו'. זה לשון הגמ' שם לפי נוסחאות שלנו מודה שמואל בזקן וכו' שפטורה מ"ט אשר תכסה בה אמר רחמנא והאי לאו לכסויי עבידא בההיא שעתא וכו': בא"ד אמר רב מודה שמואל בזקן ועשאו לכבודו שפטורה וההיא שעתא וכו' כצ"ל :

דף מא ע"א בתוס' ד"ה עולא אמר וכו' הכא מדמה וכו' פירוש מדאמר עולא אפילו תימא ר' מאיר משמע דלר' יוסי אתי פשיטא שפיר : **ע"ב** בתוס' ד"ה שאין ת"ל וכו' מדסמכי לנא וכו' פירוש ומשום סמיכות לחוד לא הוה צריך למכתב כי אם צלי אש דהא היה יכול לסמוך ההיא דלעיל מינה דכתיב צלי אש ומצות וגו' כדפרישית אלא ע"כ להכי הוא דאתי וק"ל :

חכמת שלמה

דף לט ע"א גמ' ר"מ אומר אף עסווס וטורא ומר ירואר א"ל ר"י עסווס וטורא אחד הוא ומר זה הוא ירואר תנא דבי כו' כצ"ל . ונ"ב כך היא הגירסא ברוב הספרים וכן הביאו בערוך בערך טורא אכן בס"א מצאתי וז"ל עסווס וטורא חד הוא ומר הוא וזהו מר ירואר ע"כ : **שם** מה מצה מינין הרבה כו'. נ"ב והאמת שמכוון הדבר כמה מינין שיש במצה דהיינו ה' מיני דגן כך ה' מיני מרור במתניתין : **רש"י** בד"ה אלו ירקות כו' תוכתו הס"ד : **בד"ה** ערקבלין כו' אצוותא חרזיתא כו' כן צריך להיות. נ"ב ונקרא חרזייתא לפי שתכופין הרבה יחד כמחרוזות וטעם מרור יש בו לשון רש"י בעירובין : **ע"ב** גמ' ויניח על מכתו בפסח מפני כו' כצ"ל . ונ"ב כן הוא בס"א וגירסת הרי"ף וכן בפרק הנושא במסכת כתובות ושם פירשתי ע"ש : **רש"י** בד"ה ואע"פ שמים טופחין כו'. נ"ב פי' הרא"ש דלאו מים ממש אלא ר"ל זיעה קאמר ע"ש : **בד"ה** דילמא לא כו' ומתמלא בתבשיל וכשהוא טורפה כו' וכצ"ל . ונ"ב אין לפרש דאפילו היה נותן בתחלה ברותחין אפ"ה אח"כ מחמיץ בקערה ולא דמי לחלוט שמחליט שהרתיחה מבטל כח החימוץ מיד אבל הכא שכבר נתייבש אלא שאינו מתייבש יפה א"כ ג"כ אינו נחלט ויכול אח"כ להחמיץ בקדרה כי אין זו סברא ועוד לישנא דטורפה אינו מיושב והל"ל וכשהוא מערה לקערה ע"כ נראה דטעות סופר הוא והכי הוא שכשהוא טורפה כו' כלומר למה הוא מחמיץ בתבשיל לפי שכשהוא טורף הקמח עם מים או ציר מתחלה בקערה טרם שנותן לקדרה הוא מחמיץ וכן מצאתי בספרים אחרים :

דף מ ע"א רש"י בד"ה ניריה סדק כמו טיילא חריפא. נ"ב הוא מין יין חזק המבקע נודות שכנוס בתוכו . **בד"ה** אמר רבה גרסינן כצ"ל והס"ד ונ"ב וברי"ף גרים רב : **בד"ה** לאבא רבה הכי קרי ליה לשון רבנות מאן דלאית ליה לאבא יאכל כו' כן הוא בס"א והכל דבור אחד : **בד"ה** בתר דנפק רבא מבי מדרשא הס"ד : **ע"ב** תוס' בד"ה האלפס כו' בלע בתמיה נ"ב מבואר בביאורי הסמ"ג שלי : **בד"ה** רבא מתו כו' בסופו לידי חמוץ כל כך. נ"ב ובאשר"י כתב בהאי לישנא שאינה באה לידי חמוץ ואפ"ה הלשון מגומגם שאפילו יבא לידי חמוץ הא אין איסור חמץ אלא מה' מיני דגן לבד וצ"ל דה"ק מאחר שאין דרכן לבא לידי חמוץ מש"ה לא גזרי' אטו שאר קמח דלא אתי לאיחלופי לפי שאינו בדומה וק"ל וכן משמע קצת באשר"י ע"ש והרי"ף פי' חסיסי הוא קמח הבא ממצה אפויה כמו שאנו עושין ע"ש :

דף מא ע"ב תוס' בד"ה א"ד כו' כי אם צלי אם לא אתא אלא לעשה כו'. ונ"ב א"כ משמע להדיא דלרבא לא לקי אחי ואחמי טבריא וכן כתבו להדיא בפרק המקבל ותימה הא רבא גופיה אמר לעיל דלקי אחמי טבריא משום כי אם צלי אש והתוס' גופא הקשו לשם מהא דאמר רבא גבי חמי טבריא ולא תירצו כלו' וצ"ל דלפי המסקנא מוכרחים לומר דרבא אליבא דרב חסדא הוא דמשני ולי' לא ס"ל ורב חסדא הוא דס"ל דכי אם צלי אש אתא לרבויי חמי טבריא ולא כרבא ומ"מ צ"ל דרב חסדא מודה בחי ולא מוקי ריבוי דקרא כי אם על חמי טבריא דמסתבר טפי וא"ל דרב חסדא לא ס"ל כהאי ברייתא ופליג כי הברייתא אתיא כמ"ד אין לוקין על לאו שבכללות כמו שפירש"י זה אינו שהרי התוס' הקשו שם על מה שפירש"י הכא דאתיא כמ"ד אין לוקין על לאו שבכללות והקשו א"כ תקשה מינה לאידך מאן דאמר כו' ופירשו דברייתא אתיא ככ"ע וכמו שפירש"י כאן ומשום הכי צריך אני לחלק ולומר דרב חסדא לא פליג אברייתא ודו"ק (עיין במהרש"א) : **בד"ה** שאין ת"ל כו' משום דסמכי לנא ומבושל כצ"ל : **בד"ה** א"כ כו' לא תם לדקדק בלשון כו' . נ"ב פירוש בכל ענין שיכול לשנות הוא משנה כדי שלא נטעה ונאמר ג"ש הוא אלא בודאי להכי כתבוס כדי לאפנויי ודו"ק :

דף מב ע"א גמ' לא נאמר בדברים כו' כצ"ל. ונ"ב פי' כאלו נכתב לא באותן הדברים ר"ל כאלו נכתב שור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אבל תמימים לא תעשה נדבה ובי רב אמרי שהקב"ה אמר למשה אמור לבן ישראל שיש כאן אזהרת לאו בכל הדברים האמורים וק"ל :

תוס'

פרק ואלו עוברין

תוספות בד"ה ואלו עוברין כו' וגם ריב"א מדקדק מלשון עוברין דמשמע (ואלו) עוברין מן העולם כו' עכ"ל ר"ל דגם ריב"א מדקדק לפרש דלענין בל יראה קאמר דלענין איסור אכילה הל"ל עוברין עליהן שהאוכלן עובר עליהן בלאו אבל לענין בל יראה שפיר קאמר דהם עוברין מן העולם ור"ת מקיים לפרש שפיר לענין איסור אכילה דהם עוברין מעל השלחן קאמר ועיין ברא"ש בזה וק"ל : **בד"ה** ר"א אומר כו' ואפי' הוי חמץ דגן גמור ע"י תערובות מ"מ מדקאמר כו' עכ"ל וכתב מהרש"ל ואין להקשות א"כ מאי מוסיף את"ק די"ל דת"ק תנא דגן גמור על ידי תערובות או נוקשה ור"א הוסיף נוקשה על ידי תערובות וכ"כ הר"ן עכ"ל גם שהר"ן פי' כן דברי התוס' דהכא א"א להולמם עד"ז כיון דא"א לפ' מלת אף דקאמר ר"א אלא בכה"ג א"כ בפשיטות ועדיפא ה"ל לאותביה הכי דהא ר"א דמתני' אומר אפי' חמץ נוקשה ע"י תערובות ור"א דברייי' אפי' בחמץ נוקשה בעיניה סבר בלא כלום והיאך מפרשים התוס' מעיקרא דהיינו חמץ נוקשה משמע דניחא להו לפרש נוקשה בעיניה ובעו למימר נמי לפרש דאפילו חמץ דגן גמור כו' הא א"א לפרש הכי מכח מלת אף דמשמע אפי' נוקשה ע"י תערובות כפי' הר"ן וע"כ הנראה דממלת אף אינו מוכרח לפרש כפי' הר"ן דר"א איירי בנוקשה ע"י תערובות אלא דה"פ אף תכשיטי נשים נוקשה בעיניה הוא ות"ק לא חשיב ליה חמץ נוקשה בעיניה וכן אי הוה תכשיטי נשים חמץ דגן גמור ע"י תערובות ת"ק לא חשיב ליה חמץ דגן גמור (דגן) כו' ולכך הוצרכו להוכיח דמ"מ מל' אף משמע דמוד' בכל מילי דת"ק דחשיב נמי נוקשה בעיניה ור"א סבר בגמ' בנוקשה בעיניה בולא כלום וד' הר"ן בזה הם ע"פ דברי בעל המאור שהקשה למ"ד קולן של סופרים טפולן של בנות כו' א"כ ר"א דאמר טפולי נשים היינו ת"ק ותו למאי דאסיקנא פרורה דאושכפא מאי קמוסיף ר"א ותירץ דר"א הוסיף תערובת נוקשה כו' עכ"ל ע"ש באורך אבל התוס'ודאי לא ניחא להו לתרץ כן שהרי לקמן כתבו תירוץ אחר אקושיא ז דלמ"ד קולן של סופרים טפולן כו' א"כ ר"א היינו ת"ק והדברים ברורים למבין ודו"ק : **ע"ב** בפירש"י בד"ה טיפולן של בנות עשירים כו' עניים לא מלי למימר דעניות אין להן סולת אלא סיד כו' עכ"ל ומיהו קשה אמאי תלי ליה במתני' בבנות סופרים מה שמשיירות להן בנות עשירים ולמה לא נקט טיפולן של בנות עשירים גופיה שהוא של סולת ולפי דברי בעל המאור שכתב להרץ הך קושיא דא"כ ר"א היינו ת"ק דיש לחלק שהעשירות הסולת מעורבת בטיפולין אחרות וכשמשיירות לבנות עניים מתוך שאר הטיפולין יקרים חוזרות ונותנות בה סולת מרובה וזה נוקשה בעיניה דאיירי ביה ת"ק ור"א הוסיף טיפולן של בנות עשירות דלא הוה רק תערובת נוקשה ניחא דנקט ת"ק סופרים אבל התוס' ע"כ דלא מפלגי בהכי דא"כ לא הוו צריכין לחלק אהך קושיא דא"כ ר"א היינו ת"ק בין על פניהם ממש בין על פניהם של מטה ויש לפרש לדברי התוס' אדרבה דטיפול דבנות עשירות לכ"ע חמץ גמור הוא שכולו סולת אבל מה שמשיירות לעניות הם מערבות בתוכו סיד ופליגי ביה ת"ק ור"א דת"ק סבר דווקא מה שמטפל בה פניה של מעלה ור"א הוסיף אף פניה של מטה אע"ג דמאיס ותו לא מידי ודו"ק : **תוס'** בד"ה וסמניך כו' והכא לא מלי למימר הכי משום דשערי בשי"ן כתיב עכ"ל אבל סיסני במגבעת שי"ן של שמאל הוא שוה לסמ"ך וק"ל :

ח"א דף מב ע"ב כשהיו מביאים נסכים מיהודה כו'. דבר זה מבואר כי הברכה והקללה של ישראל תלוים בזכות וחובת ישראל כמ"ש יצחק והיה כאשר תריד ופרקת וגו' ולזה בהיות מקדש על מכונו בזכות הנסכים שהיו מביאין בבהמ"ק היה להם הברכה שלא היה ייכנס מחמיץ כי שם היה מקור הברכה במקום השיתין כמפורש במסכת סוכה אבל כשחייבו חובת הגלות ובטלו הנסכים באה אותה הברכה לאדום לקיים מה שנאמר אמלאה החרבה וגו' כמפורש פ"ק דמגילה ע"ש :

דף מג בפירש"י בד"ה לענין כרת לא כתיב כל מחמצת אלא כל אוכל חמץ כו' עכ"ל מדברי הר"ן דהאי קרא כי כל אוכל חמץ למיעוטא אתא מדכתיב כי כל אוכל מחמצת אם במחמצת ענוש כרת דהיינו נתחמצת מחמת ד"א כ"ש שנתחמץ מאליו ל"ל למיכתב כי כל אוכל חמץ אלא להשמיענו כל האוכל הוא בכרת ואין כל חמץ בכרת למעוטי עירובו לר"א כו'עכ"ל [א] וכך הם דברי בעל המאור ע"ש באורך אבל קשה לפי זה דאי מיתורא דקרא דכל אוכל חמץ כו' קא ממעט תערובת חמץ א"כ מאי פריך לקמן ומאי חזית דהאי כל לרבויי נשים ומפקת עירובו כו' הא ליכא למימר דאתי כל לרבות עירובו שהרי מיעטו מיתורא דקרא דכל אוכל חמץ כו' דלא משמע מיניה למעט נשים ועוד דלא אצטריך למעוטי דמהיקשא דחמץ למלה נמי אמעיטו נשים ועו"ק במה שהקשו התוס' אהא דמשני כל לאתויי נשים תימה לר"י הא תרי כי כל כתיבי כי כל אוכל חמץ וגו' וכי כל אוכל מחמצת ונרביה עירובו לכרת כו' עכ"ל הא ע"כ ליכא למימר הכי דע"כ ההוא יתורא דקרא דכי כל אוכל חמץ אתא למעוטי תערובות דאל"כ לא נכתוב כלל ההוא קרא כמ"ש בעל המאור והר"ן וע"כ הנראה לשיטת התוס' דהא דיליף בברייתא נתחמץ מחמת ד"א מכל מחמצת לאו מלשון מחמצת קא יליף ליה וכן מוכחת הסוגיא דפרק כל שעה דקאמר ור"י מחמת ד"א מנליה מדאפקיה רחמנא בל' מחמצת משמע דלתנא דברייתא דאתי כר"ש לאו מלשון מחמצת קא יליף ליה ועוד אי לשון מחמצת משמע מחמת ד"א היאך ס"ד למימר מעיקרא מחמצת אין לי אלא שנתחמץ מאליו אלא דה"פ דברייתא מחמצת ונכרתה למאי אצטריך כיון דכבר כתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה וגו' והאמר דהי מכל אוכל חמץ אין לי אלא שנתחמץ מאליו מחמת ד"א מנין להכי אצטריך מקרא דכל מחמצת לרבות מחמת ד"א והשתא ניחא דכל אוכל חמץ וגו' לאו יתורא דקרא הוא דאי לא הוה כתיב כי כל אוכל חמץ וגו' הוה מוקמי' כי כל אוכל מחמצת וגו' לנתחמץ מאליה דוקא ובברייתא לאו למעוטי תערובת נקט האי קרא דהא ודאי איצטריך לגופיה כמ"ש אלא דה"ק יכול יהא ענוש כרת ת"ל כי כל אוכל חמץ וגו' ולא שמעינן מההוא קרא אלא חמץ בעיניה וכן יש לכוון פרש"י עד"ז שכתבנו ותו לא מידי וק"ל : **תום'** בד"ה מאן תנא כו' משמע בשמעתין דאי לאו דאהרבי כו' אפי' איסור לא היה בו כו' עכ"ל לא ידענא מהיכא משמע להו הכי דהא בתערובת חמץ דפליגי חכמים דאינו בלאו מ"מ איסורא איכא כמ"ש כל הפוסקים שכן מוכח מתוך הסוגיא וכן שיאור דר"י לר"י דפטור ממלקות ואיסורא איכא כדקתני לקמן במתני' דישרף ודו"ק : **בד"ה** ואלו וכו' וי"ל דאי כ"ש הוא ה"ל למיתני לאשמעי' דלית ביה כרת עכ"ל ובהא יתיישב דמייתי ת"כ דרב יהודה מדלא קאמר נמי נוקשה בעיניה אמאי לא הוכיח כך מהך ברייתא גופא דאייתי רב נחמן דקתני בה רא"א על עירובו בלאו ולא קאמר נמי הכי בנוקשה בעיניה משום דהתם לא נחית לאשמעינן דליכא כרת בתערובת אלא דמיהת לאו אית ביה ואיכא למימר שפיר דכ"ש בנוקשה דהוא בלאו לפי סברת ר"נ אבל הכא דקתני יכול יהא ענוש כרת כו' דנחית לאשמעינן דליכא כרת בתערובת א"כ לפי סברת ר"נ ה"ל לאשמעינן רבותא טפי דאפי' בנוקשה ליכא כרת וניחא נמי לסברת ר"נ ליכא לאקשויי דתני במתניתין ז ואל"ל ז דבריסא קתני באיסור לאו ד' מיני מדינה שהן תערובות חמץ ובתר הכי קתני ג' מיני אומניות שהן חמץ נוקשה דיש לומר דבמתני' נחית נמי למיתני שאלו אינן בכרת והוה ליה נוקשה לא זו אף זו לסברת רב נחמן ודו"ק : **ודע** דבכל נוסחות שלפנינו בגמ' בדברי ר"נ קאמרי' ושמעינן ליה לר"א דאמר חמץ דגן גמור ע"י תערובת בלאו וה"ה נוקשה בעיניה וקושטא דכ"ש הוא כדברי התוס' כדקאמר בסמוך לסברת ר"נ ע"כ לא קאמר ר"מ התם אלא נוקשה בעיניה אבל חמץ כו' : **ע"ב** בד"ה סד"א כל כו' יש לדרוש היתר יותר לנשים משום ג"ש דט"ו מחג הסוכות והוי מפטרי כו' עכ"ל והא דנקט תלמודא במלתיה הואיל וליתנהו בקום אכול מלה דה"ל מ"ע שהזמן גרמא משום דאי לאו הכי טפי הוה לן למיזל בתר היקשא דהושוו איש ואשה כו' ולא הוה ילפינן הך ג"ש דט"ו מחג הסוכות למפטר אשה וק"ל : **בפירש"י** בד"ה קאי באוכלין כו' אבל כל דאזהרה בנאכל כתיב כו' עכ"ל ואין להקשות אזהרה לנשים מנלן די"ל כיון דגלי לן קרא דנשים בכרת ומפקא ליה מהיקשא הדרינן לכללין דהשוו איש ואשה לכל כו' ובהכי ניחא דלקמן בפ' האשה פרש"י דנשים ישנן בבל תאכל חמץ משום דהשוה הכתוב אשה לאיש כו' והכא הא מרבינן נשים מכל די"ל דלענין אזהרה לנשים דליכא ריבויא ע"כ הדרינן לכללין דהשוה הכתוב אשה כו' וק"ל : **תום'** בד"ה כמאן כר"א דדריש כו' מקלתו מנין היינו זית שלם כו' עכ"ל מתוס' פרק כל המנחות דדריש כרבא דמקלתו היינו חצי קומץ שהוא זית שלם ומרבי ליה מכל ועירובו היינו חצי זית היתר וחצי זית איסור דמצטרפין ומרבי ליה מכי כל אבל כאביי כו' דלא אמרי' שיתבטל איסור אגב היתר אבל לרבא לא צריך קרא להכי כיון דאיכא כזית פשיטא דלא בטיל כו' עכ"ל ע"ש ר"ל דלרבא ליכא לאוקמא נמי עירובו בכה"ג שיש כזית איסור וכזית היתר מעורב ואשמעינן דלא אמרינן שיתבטל האיסור אגב היתר דהא פשיטא הוא ולא אצטריך קרא לרבא בעירוב אלא לחצי זית היתר וחצי זית איסור ומשום דהיתר מצטרף לאיסור דאין הקטרה לפחות מכזית ודו"ק : **בא"ד** וק"ל לפירושו טובא חדא דלא הוה זעירי לא כאביי ולא כרבא כו' עכ"ל ואין להקשות ומאי קושיא ואימא דספיר סבר כרבא דמקלתו היינו כזית שלם ומיהו ע"י צירוף היתר עמו דהיינו חצי זית איסור וחצי זית היתר לפי סברת רש"י דאיירי באין מעורבים די"ל דהא מנליה לרבא דהא לא שמעינן מריבויא דמקלתו אלא דסגי בכזית ואימא דכולה איסור ומנלן דהיתר מצטרף לאיסור כלל וק"ל :

דף מד בד"ה לענין חמץ כו' מכל חלב דחצי שיעור אסור מן התורה כו' עכ"ל ק"ק מאי קושיא דאימא דחצי שיעור שהוא בעין דוקא אוסר ר"י התם אשא"כ הכא חצי שיעור איסור חמץ ע"י תערובת לא דריש ר"י מכל וכה"ג חילקו התוס' לעיל וליכא למימר דמ"מ כל דחמץ ל"ל דנילף לענין זה חמץ מחלב דא"כ לתירוצא דלא דריש אלא לאיסורא כו' מ"מ[א] כל דחמץ ל"ל דנילף ליה מחלב ויש ליישב ודו"ק : **בד"ה** מקום מגעו כו' דמשמע שהשום והשמן בעין כו' עכ"ל לאו ממש בעין אלא שהן ניכרין במפוזר על המקפה כמ"ש התוס' בפ' ג' מינין דאי בעין ממש לא הוה שייך לומר היתר מצטרף לאיסור כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק : **בא"ד** והואיל דלא מקבל טומאה אלא מדרבנן אית לן כו' עכ"ל דפחות מכביצה אין מקבל טומאה מדאורייתא כמ"ש לעיל בפירקין בד"ה לאימת מתכשר כו' ובלאו הכי נמי אין מקבל טומאה הכא אלא מדרבנן דהא תרומת שום איגו רק דרבנן והא דקאמר הואיל וזר לוקה עליהן בכזית ר"ל אלו היתה תרומה דאורייתא משום דהיתר מצטרף לאיסור דין הוא להחשיבה ולא יתבטל אגב המקפה ועיין בתוס' פ' ג' מינין ודו"ק : **בד"ה** אלא מאי היתר כו' ורבנן לא דרשי כל דכשהאיסור מועט אין מצטרף כו' וכן גבי קופה ומדוכות כו' עכ"ל ק"ק אמאי אסיק אביי הכי התם גבי קופות בשלמא לדידי משום דנפישי חולין כו' ולא אסיק הכי לעיל מיניה גבי כותח ומדוכות וע"ק לעיל גבי מקפה של חולין ושמן ושום של תרומה הרי נפישי חולין ואמאי קא בעי למימר אביי ביה דהיתר מצטרף לאיסור ולפירש"י
בפ'

קרני ראם

[א] כל דחמץ למ"ל. כ"ב ולק"מ דאצטריך ע"י תערובות לאיסורא :

נמוקי הגרי"ב

דף מג בד"ה בפירש"י לענין כרת כו' הביא דברי בעה"מ והר"נ דהאי קרא כי כל אוכל חמץ למעוטי אתי מדכתיב כי כל אוכל מחמצת אם במחמצת ענוש כרת דהיינו מחמצת מחמת ד"א כ"ש שנתחמץ מאליו ל"ל למכתב כי כל אוכל חמץ אלא להשמיענו כל האוכל בכרת ואין כל חמץ בכרת למעוטי ערובו לר"א והמהרש"א הקשה על דבריהם דא"כ מאי פריך הגמ' מאי חזית כו' ע"ש והנראה בזה דהגאונים ז"ל כונתם לטעמים הפי' בברייתא יכול יהא ענוש כרת ת"ל כי כל וגו' על חמץ דגן גמור כו' ועל ערובו בלאו פשטא דמילתא משמע שזה מיעוט ככל המיעוטים שבתורה וכמו שפירשו הגאונים בטוב טעם כל האוכל בכרת ואין כל חמץ בכרת וכנ"ל אמנם זה הכלל לפי מה דמשני הגמ' על קושית מאי חזית כו' הו"ל מסתברא קאי באוכלין מרבה אוכלין כו' דכל אוכל חמץ קאי על האדם האוכל ושפיר הוה מיעוט וכנ"ל מא"כ לס"ד דכל יהיה קאי על החמץ תו ליכא לפרש מיעוטא לתערובת חמץ מפסוק דכל אוכל חמץ ולס"ד שפיר פריך הגמ' ומאי חזית ואינו מיותר קרא כל אוכל וגו' דקאי לרבות כל מיני חמץ ואפי' ערובו ושפיר איצטריך קרא דרבוי הוא אבל למסקנא הוא מיעוט וכן לקמן פריך שפי' אבל לפי האמת א"ש פשטות הברייתא כמ"ש הבעה"מ והר"נ ומ"ש עוד המהרש"א ועוד אי לשון מחמצת כו' איך ס"ד למימר מעיקרא מחמצת אין לי שנתחמץ מאליו כו' לק"מ דלעיל כ"ח ב' הגירסא חמץ אין לי כו' ואף לגי' שלפנינו יש לפרשו מחמצת ר"ל כמו פסקא ופירושו מחמצת לכן כתוב דבלא"ה הייתי אומר אין לי שנתחמץ מאליו כו' ועי' היטב ותבין ול"ע עדיין מהא דפריך ור"א וכו' לרבות נשים יכי כל לרבות ערובו כו' ועי' פני יהושע מ"ש בזה אבל לק"מ :

חכמת שלמה

אלו עוברין פרק שלישי

תוס' בד"ה ואלו עוברין כו' האוכלין ועוברין היינו כו'. נ"ב פירוש אפילו לריב"א דמדקדק מלשון עוברין מ"מ אין ראיה וק"ל ובס"א גרסינן פי' האוכלין כו' א"כ הוא כפשוטו שמפרש הלשון כריב"א וק"ל : **בד"ה** ר"א כו' משמע דמודה לת"ק. נ"ב פי' וכת"ק סבר להדיא דאף בנוקשה חייב כגון זומן של צבעין והדומה לו ואין להקשות א"כ מאי מוסיף את"ק די"ל דת"ק תנא דגן גמור ע"י תערובות או נוקשה בעיניה והוא הוסיף נוקשה ע"י תערובת וכן פירש הר"ן (עיין במהרש"א) : **ע"ב** גמ' דצבעי בהו לבא כנ"ל. ונ"ב פי' צובעין בו עורות אדומים ואותו הצבע קרוי לבא וכן פירש"י להדיא בריש השוחט גבי השוחט וצריך לדמו כו' : **רש"י** בד"ה פרורה דאושכפי ולקמיה מפרש כו' כצ"ל והשאר נמחק : **בד"ה** טיפולן כו' עניים ומטיפולן של כו' כצ"ל :

דף מג ע"א גמ' והאוכלו במי' אתאן לר"מ כצ"ל. ונ"ב אבל ר' יהודה פוטר אפי' שיאור שלו ממלקות כדלקמן במתני' דף מ"ט ע"ש : **רש"י** בד"ה סתם נמי גבי כרת כצ"ל והס"ד :**ע"ב** תוספ' בד"ה כמאן כר"א כו' אלא לרבות מקלתו כו'. נ"ב והיינו כזית איסור אליבא דרבא ודו"ק : **בא"ד** שאינם מעורבים יחד כו'. נ"ב אבל מ"מ נראה דבכ"ש גבי תערובות שיש בו כזית אפילו אינו בכדי אכילת פרס דהיתר מצטרף לאיסור ומשום הכי פריך לקמן גבי כותח אלא מאי משום דהיתר מצטרף לאיסור ס"ס אמאי פליגי רבנן עליה כו' ומה שמסיק לעיל גבי שאור מקלתו מנין ת"ל כי כל אלמא דגרע עירובו היינו לענין הלאו של הקטרה דמשא לא אסרה תורה הקטרת שאור אלא כשהוא בעין ולא בתערובות אבל לענין איסור אכילה בודאי מכל שכן דהיתר מצטרף לאיסור גבי כזית תערובות ודו"ק :

דף מד ע"א גמ' אלא הנח לכותח הבבלי כו'. נ"ב אליבא דרש"י הכי פירושו לדידך קשה אמאי פליגי רבנן כו' אבל לדידי דאמינא משום כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אבל אין היתר מצטרף

מהר"ם

אלו עוברין פרק ג

דף מג ע"א בתוס' ד"ה מאן תנא וכו' הרי עלי לחמי תודה מן החמץ או מן המצה וכו' שאני חמץ בפסח דרביה קרא למלקות ואר"י וכו' כצ"ל : **בא"ד** אין מחמיצין בתפוחים וכו' פירוש אחלות תודה קאי שצריכין להיות חמץ אין מחמיצין אותן בתפוחים דלא הוי אלא חמץ נוקשה אלמא דחמץ נוקשה לא הוי חמץ ומשמע דהוה לכ"ע ומשני היינו לכתחלה וכו' דלכתחלה צריך להחמיץ בחמץ גמור לכ"ע אפילו לר' מאיר ע"ש : **ד"ה** ואלו נוקשה וכו' הוי ליה למיתני לאשמעינן דלית ביה כרת. אין להקשות דלמא אין ה"נ ס"ל דאית ביה כרת דא"כ לא אשתמיט שום תנא דאית ליה דנוקשה הוי בכרת כדלקמן בתוספות ע"ב :

דף מד ע"א בתוס' ד"ה לאו משום וכו' ומטעם הואיל וכו' פירוש וא"ל דחייב מטעם הואיל אם היה מלקט וכו' ולכך אינו בטל דזה אינו דרך אכילה : **ד"ה** דאיכא כזית וכו' החילוק בין היתר מצטרף לאיסור וטעם כעיקר מבואר ברש"י בסמוך דף זה ע"ב ומשם יתבאר לך ויתורץ דליכא למימר דהכא הוי טעם דחייב מלקות בכזית משום טעם כעיקר דלא נתפשם הטעם וכן בכותח דמתניתין דלא הוי אלא קיוהא בעלמא ועיין בספר המאור ובמלחמות הרמב"ן ותמצא מפורש הדינים והחילוקים אלו ולפירש"י צ"ל דכזית בכדי אכילת פרס חייב אפי' לא נתפשט הטעם ואם כן הוי לפירוש רש"י ג' חלוקים היתר מצטרף וטעם כעיקר בכזית בכדי אכילת פרס ועיין בתוס' בנזיר ובע"ז : **ד"ה** אלא מאי וכו' אבל לרבנן דמוקמינן וכו' פי' וזה אתי כרבנן : **בא"ד** ועוד דבנזיר וכו' פירוש ועוד י"ל דאפילו כר"ע אתי ומיירי דאין האיסור יותר מן ההיתר וכדאיתא התם בנזיר וק"ל וגם רבנן דמתני' יכולין לסבור כר"ע כדמשמע בסמוך : **ד"ה** איתיביה וכו' דבדאורייתא בעי ריבויי אפי' וכו' פירוש שאין אומרים שאני אומר א"כ ההיתר רבה על האיסור : **ע"ב** בתוס' ד"ה וה"ה וכו' לר' יהודה
דאמר

בפ' ג' מינין מיתא פסירא שם דהא דאמרי משום דנפישי חולין ליתא אלא במלתא דלא עבידא לטעמא וריחא כגון בקופה משא"כ מקפות ומדוכות דקבלן כן ועבידי לטעמא וריחא חשיבי ולא בטלי והוו כמו דנפישין איהו כך תוכן דבריו וכו"ל בכותח דמיהא לטעמא עבידא ויש ליישב דברי התוס' דהכא דהסייא דמקפה לאביי אתיא כר"א דסבר גבי חמץ דלאו דאתי לרבות אפי' כשהאיסור מועט ונמר כל התורה מחמץ כמו לר"א מנזיר כמ"ש התוס' לעיל לפי סברת אביי ודו"ק : בד"ה איתיביה שתי כו' והכא מיירי שרבו חולין על התרומה כיון כו' דבדאורייי' בעי רביה כו' עכ"ל למאי דגרסי' בנזיר בשלמא לדידי דנפישי חולין בהדיא מוכח דאיירי שרבו חולין על התרומה וי"ל דלא מוכח מהתם דרבו חולין אלא קצת יותר על האיסור אבל התוס' בעי לאוקמי דמין במינו בטל ברוב והיינו חד בתרי וק"ל : [אמר המגיה דבריו ל"ע דחד בתרי לאו דוקא כמ"ש כל הפוסקים*] : ע"ב בד"ה וה"ה לערלה כו' דנזיר וחדש אין איסור איסור שוה שנגדל מן הגפן כו' עכ"ל ובתוס' פ"ק דקדושין קרי ליה לכך מלתא אין היתר לאיסורו ע"ש בתוס' וק"ל : בד"ה ורבנן מבשר כו' אמאי איצטריך מילף מנזיר לטעם כעיקר עכ"ל נזיר גופיה ודאי ליכא למילף מבשר וחלב דמשר דלאיסורו איסור עולם ואין היתר לאיסורו ואסור בהנאה אלא שם שאמרו גבי נזיר מכאן אתה דן לכל התורה דטעם כעיקר לא אצטריך דהשתא איכא למילף שאר איסורין דכל התורה לאביי מבשר בחלב ודפריך נמי בשמעתין ורבנן עיינו דלא הוו צריכי למילף אלא מבשר ונזיר למבשר וחלב וק"ל : בד"ה ורבנן קדירה כו' סבר ר"ש בפרק בתרא דע"א ור"מ פליג עליה כו' ולר"מ נמי מצי למילף מנגיעולי כו' עכ"ל וס"ה דהמ"ל בשמעתין דר"ע ס"ל כר"מ ודו"ק :

דף מה בד"ה משום דהוי נזיר כו' אמאי לא קאמר נזיר וחמץ דר"ע דריש כל בפרק התערובות עכ"ל לפי מה שכתבו התוס' לעיל לחד תירוצא דהיכא דלא מסתבר לא דריש ר"ע כל לדרוש כל כי הכא גבי עירוב לא דרשו ליה לרבנן דק"מ דלר' עקיבא נמי לא דריש ליה ולא קשיא ליה הכא אלא לתירוץ קמא של התוספות דלא מפלגינן בהכי מיהו קשה לי לדבריהם כיון דר"י אליבא דר"ע קאמר מלתיה ואיהו דריש כל להיתר מצטרף לאיסור בחמץ הקשי ליה לר"י קושיית התלמוד א"ה לענין חמץ בפסח נמי כדמקשי' לעיל לזעירי ועוד כיון דדריש ר"ע כל דגבי חמץ להיתר מצטרף לאיסור א"כ דכל דקטירו כר"א וא"כ אמאי לא נקט ר"י נמי כל תקטירו ומאי פליג זעירי עליה ודו"ק : בפירש"י בד"ה ורבנן דפליגי עליה דר"א בכותח כו' מפקי להאי משרת להיתר מצטרף לאיסור כר"ע כו' עכ"ל ומיהו בחמץ פליגי ולית להו היתר מצטרף לאיסור בשאר איסורי' [א] משום דה"ל נזיר וחטאת ב' כתובים כדאמרינן לר"ע מיהו ק"ק לפירש"י מאי פריך לעיל ור"ע טעם כעיקר מנליה אימא דר' עקיבא היינו רבנן דכותח הבבלי דלית להו טעם כעיקר ועיין בתוס' פ' ג' מינין ודו"ק : ע"ב תוס' בד"ה כופת שאור כו' דכי היכי דפליגי לענין טומאה כו' דרבנן סברי כו' ה"נ פליגי גבי חמץ עכ"ל מפי' מהרש"ל דתנאי דשמעתין פליגי בהכי ת"ק סבר אף אם טחו בטיט כו' הוי לתקנו ולא לקלקלו ומ"ה לא בטל ורשב"א סבר בכל שינוי מעשה יכול לבטלו והא דיחדו לישיבה איירי עכ"פ שעשה בו שינוי מעשה כו' ע"כ תוכן דבריו ואינן מובנין לי דהא קושטא הוא לת"ק דטח בטיט מהני לבטל ולרשב"א לא בעינן שינוי מעשה כלל אלא יחוד לישיבה בעלמא מהני וע"כ הנראה דודאי לכ"ע יחוד לישיבה מהני לענין להוריד טומאה לכלי והכי תנן ומייתי ליה התם בפרק במה בהמה כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה כו' ורבי יהודה ורבנן לא פליגי התם אלא לענין להעלותן מטומאתן ותנאי דבשמעתין דפליגי ביחדו לישיבה דרשב"א סבר כי היכי דלענין טומאת מדרס סגי ליה בהכי דהא להוריד להן טומאה סגי במחשבה ה"נ לענין חמץ בטלה מתורת אוכל והוי כלי ות"ק סבר לענין חמץ לא בטלה עד שיהא טח בטיט ולא גמרי' דין חמץ מדין טומאה דסגי ליה ביחוד לישיבה ובא ר"י בעל התוספות לומר לרשב"א דמדמי ביטול חמץ להורדת טומאה לכלי ה"נ איכא לדמויי לחזור לחמוצו כמו לענין להעלות הכלים מטומאתו שלא יהיה בו עוד טומאת מדרס וכי היכי דפליגי התם רבנן ור"י לענין להעלות הכלי מטומאתו לרבנן סגי בשינוי מעשה בעלמא ולר"י בעינן שינוי מעשה לקלקל הכלי ה"נ הכא לענין חמץ לרבנן כופת שאור זו שיחדה לישיבה ובטלה מחמץ שוב אח"כ בטלה מהיות כלי ע"י שינוי מעשה בעלמא וחוזר לחימוצו ולר"י בעי ביה שינוי מעשה לקלקל וע"פ הדברים האלה יתפרשו דברי פסקי התוספות ודו"ק כי הדברים ברורים הן למבין ודו"ק :

דף מו בפירש"י בד"ה בפסח דכזית כו' ובפחות מכזית כי אינו מקפיד עליו לא עכ"ל וה"ה דהוה מצי לאוקמא כולה מתני' בפסח וסיפא איירי בפחות מכזית דתליא בקפידה וק"ל : בד"ה כיצד כו' לשורפה לערב כו' או להאכילה לכלבים א"א שאין כו' עכ"ל ולשון הרע"ב ולהאכילה לכלבים א"א שאין מבערין קדשים בי"ט ולשון הר"ן יש לכוין עד"ז כיון שהוא ראוי לאדם נתינתו לכלבים הוי כמו שריפתו וביעורו בי"ט שאסור ומהרש"ל לא הבין מדברי הר"ן כן ע"ש ודו"ק : תוס' בד"ה עד שתאפה אור"י אנן שרינן לקרות לה שם כו' עכ"ל ר"ל אנן בני חו"ל ומתני' מתנייא לבני א"י וכ"ה בהרי"ף וק"ל : בא"ד ואפי' ליכא כהן כו' דחזיא ליה על ידי ביטול ברוב כו' עכ"ל מדברי מהרש"ל והסמ"ג כתב כהן גדול שטבל לקריו כו' עכ"ל אבל הר"ן כתב על דברי הרי"ף והשיבו עליו דאפילו ליכא כהן קטן מצי למיכל לכה"ג שיטבול לקריו ולאו קושיא היא דהשתא מיהו לא חזיא ליה וכ"ת כו' עכ"ל ע"ש באורך ודו"ק : ע"ב בד"ה הואיל אי כו' וא"ת א"כ כו' הואיל דכל חדא וחדא חזיא ליה כדלקמן כו' עכ"ל היינו לרמי בר חמא לקמן אבל בפירש"י בשמעתין שכתב דמשתריא משום דכל חדא וחדא איכא למימר הא לאו חלה הוא כו' אפשר לפרש בלא הואיל וכדמסיק רב פפא לקמן בפירש"י שם וקרוב לזה כתב מהרש"ל ע"ש וק"ל : בא"ד אם כן יפסלו בלינה כיון דאופין אותו קודם יו"ט וכן מוכח כו' עכ"ל אין דבריהם מובנים לי דבנאפה נמי כדרכו בע"ש יפסל בלינה אי לאו טעמא שאין התנור מקדש ודו"ק : בא"ד ורשב"א פירש כי נ"ל שדעת רש"י כו' אלא מטעם הואיל שרי כו' אלא בלע פורתא מכל חדא וחדא עכ"ל ודאי דכן פירש"י בהדיא לקמן לרמי בר חמא דמוקי לפלוגתייהו בהואיל דאיסור מלאכה ביו"ט ולא בהואיל ואיבעי איתשיל עלה ובא רשב"א לומר כי נ"ל שדעת רש"י הוא דלפי מאי דבעי למימר נמי השתא דפליגי בהואיל אי בעי איתשיל נ"ל לר"א דלא שרי לאפות בי"ט משום איסור מלאכה אלא משום הואיל דאי בעי כו' בלע פורתא מכל חדא כו' וא"כ אם יקרא לה שם ה"ל תרי הואיל ותרי הואיל לא אמר ודו"ק : בד"ה הואיל אי בעי כו' הא הואיל אי בעי מתשיל עליה מחשבינן ליה כשלו כו' עכ"ל אפילו להאי תירוצא שכתבו לעיל דלא אמרינן הואיל להתיר כיון דלא שכיח הוא היינו לכתחלה להתיר לאפות חלה בקריאת שם אבל הכא גבי מלת מעשר שני נימא שפיר הואיל אפילו להתיר שיהיה יוצא י"ח מלה בדיעבד משום הואיל אי בעי מתשיל עלה ודו"ק : בא"ד והואיל ואי בעי פריק נמי לא אמרינן כו' עכ"ל למ"ד מחילה לקלוט דאורייתא לא קאי אמלת מעשר שני דהיינו בירושלים וכן סוף דבריהם ועוד תירץ כיון שנתחמץ כו' לא קאי אלא אאכל אתה רואה של גבוה ודו"ק :

דף מז בד"ה נאכל לי"א כו' א"כ למחר ביום ו' חול גמור הוא ויכולין לאפות לחם אחר כו' עכ"ל דמסברא כיון דיום ו' חול הוא יש לאפות לחם אחר כדרכו בכל השנה שנאפה ביום ו' ולחם הראשון ע"כ יפדה כו' וק"ל : בד"ה ומוקדשין פ"ה כו' ובחנם דחק דבשור גופי' מחייב משום מעילה אם הוא עולה כו' עכ"ל ר"ל כיון דמשום מעילה קאתינן א"כ בחנם דחק לפרש בחמור שהוא קדשי בדק הבית דא"כ החמור חולין הוא בשור גופיה שהוא עולה או חטאת דהיינו קדשי מזבח מחייב תרתי משום לא תעבוד בבכור ומשום מעילה ומהרש"ל פי' בחנם דחק לפרש דאיירי בשור בכור אלא ה"ה בעולה או בחטאת עכ"ל ואין זה מובן לי דהא ודאי ההוא לאו דלא תעבוד בכל הקדשים הוא כבכור כפרש"י בהדיא ולכך נקטו עולה או חטאת דהוו קדשי מזבח כבכור ודו"ק : בא"ד אבל אלאו דמעילה לא לקי עד שיתרום בשוה פרוטה כו' עכ"ל דמשום דאיתא בשאלה ליכא למימר דהא לא קאי האי תירוצא כדפריך והרי נזיר דאיתא בשאלה וקתני ליה ולא קשיא להו לפרש"י אלא אמאי דחי ליה מנזיר דקתני בסיפא ולא דחי ליה מרישא דקתני חמור דאיתא בשאלה וקתני ליה לפירש"י ומהרש"ל כתב בזה דרך רחוק ואין להאריך וק"ל : בא"ד הזורע כלאים כלאים לוקה כו' חטין וחרצן ושעורין וחרצן נמי כו' מדכתיב כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן כו' עכ"ל כצ"ל : ע"ב בד"ה כתישה בי"ט מי שרי הקשה ריב"א מאי פריך הא כו' עכ"ל תירוצא הוא אלא דלשון פירכא הוא וכתישה ביו"ט מי שרי בתמיה וק"ל : בא"ד ועוד תימה היכי פריך הכא דליתי עשה דכיסוי וידחה לאו די"ט כו' עכ"ל הך קושיא איכא לאקשויי הכי לעיל גבי חרישה דפריך דלא לחייב הואיל וחזי לכיסוי כו' אלא שסמכו קושיא זו הכא משום קושיא ראשונה שהקשה ריב"א הכא גבי כתישה וכדי ליישב שניהם בתירוצם וק"ל : בא"ד שמשביח את השדה בחרישה כו' חייב אי חריש בארעא דיליה

*ועי' בפמ"ג בפתיחה לכל' תערובות שער התערובות חלק א' בד"ס והנה יבא ביבש.

קרני ראם [א] משום דס"ל. נ"ב למה שנראה מדברי רש"י הא דר"ע מוקי חטאת להמל"א משום דלסכ"ע ל"ל משום דיליף מג"כ א"כ מלרבנן דלא ילפי מג"כ מהראוי לאוקמי חטאת אטעכ"ע ולא הוה ב' כתובין וצ"ע:

מהר"ם

דאמר יום הנף כולו אסור וכו' פי' כשאין מביאין עומר אז אסור כל ששה עשר דניסן ועי' העומר ניתר : ד"ה ורבנן קדירה וכו' בפ' בתרא דע"א וכו' ואיכא השתא ג' מחלוקות וכו' נ"ל דה"ה דהוה מצי לאוקמא הכא ר"ע דס"ל נמי דאפילו קדירה שאינה בת יומא אסור כרבנן ואפ"ה לא הוי חידוש כר' מאיר דהתם אלא דליכא שום נפקותא בזה דהא ממ"נ הוו ג' מחלוקות משום דר"ש וק"ל :

דף מה ע"א בתוס' ד"ה משום דהוי נזיר וכו' תימה לרשב"א וכו' מקשין העולם הא פירשו התוס' לעיל דף מ"ג ד"ה מאן שמעת ליה דאפילו ר"ע דדריש בעלמא כל הכא איכא למימר דלא דריש משום דאינו מסתבר ומתרצין דרשב"א לית ליה ההוא שינוי אלא כתירוץ הראשון אשר שם ולי נראה דלא קשה מידי דשם פירשו התוס' דנראה לגמ' יותר לאוקמי ההיא מתניתין כרבי אליעזר משום דשמעינן ליה דדריש כל אפילו היכא דלא מסתבר מלאוקמי כר"ע דלא שמעינן ליה הכי ואיכא למימר דלא דריש הכא כל אבל הכא מקשה הרשב"א דלישני הגמרא דמשום הכי לא אמר רבי יוחנן דלר"ע ילפינן מנזיר לכל התורה משום דס"ל דר"ע דריש כל בכל דוכתי אפי' גבי חמץ א"כ הוי שני כתובין וק"ל : בא"ד דר"ע דריש כל בפ' התערובות כצ"ל : ד"ה ורבנן וכו' מקשין העולם וא"כ היכי יתורץ לפ"ז ר' יוחנן דנלמוד מכאן לכל התורה דהא לא הוי שני כתובים דהא צריכי כמו לרבנן דמוקמי תרוייהו לטעם כעיקר ועוד קשה דשם ובנזיר פריך נמי ור"ע ומשני צריכותא כו' ופריך ורבנן ומשני צריכי חד לטעם כעיקר וחד להיתר מצטרף כמו הכא וא"כ מאי מקשו התוס' ונראה ליישב דכד מעיינת שם בסוגיית הגמ' לא כתב שם אלא בתירוץ הב' ומשמע דלא הדר השתא משינויא קמא דתרוייהו צריכי לרבנן לטעם כעיקר ויכול להיות דרבנן לא סבירא להו היתר מצטרף לאיסור כלל אפילו גבי קדשים והא דמשני בתר הכי ורבנן צריכי חד להיתר מצטרף וכו' היינו ר"ל שר' יוחנן לא היה יכול להוכיח מכח דרבנן דלא אמרינן דהוו שני כתובים דנוכל לומר דטעמייהו דרבנן משום דמוקי חד להיתר מצטרף וכו' ולא שניהם לטעם כעיקר דלא הוי שום צריכותא וזיל הכי קא מדחי ליה וכו' ולכך לא היה ר' יוחנן יכול לפסוק הדבר דילפינן מיניה לר"ע לכל התורה דנוכל לומר דהוו שני כתובים כאחד כן נ"ל ליישב בדוחק קצת וק"ל :

דף מו ע"א בתוס' ד"ה ולתפלה וכו' דהיכי דמי אי בעידנא דצלותא וכו' מקשין העולם דלמא לעולם איירי לענין נטילה לתפלה ומיירי שלא בעידן צלותא ודקשיא לך לעולם אפילו ח' נמי י"ל דמיירי שרוצה ללון הכא בעיר זאת ואי איכא ד' מיל למים צריך לילך שם כמו שפרש"י לענין תפלה בעשרה וצריך לומר דהא נמי פשיטא אפי' אם רוצה ללון אי לא הוי בעידן צלותא אפי' ח' נמי אבל בלהתפלל בעשרה היינו רבותיה דאפילו הוי בעידן צלותא צריך לילך ד' מילין ודו"ק נ"ל : בא"ד הא אמרינן בברכות אביי לייט אמאן וכו' פירוש דשמא יעבור זמן התפלה : בא"ד דכתיב ארחץ בנקיון כפי וכו' פי' ולא כתיב ארחץ במים אלא בנקיון בכל מידי דמנקי עיין בברכות דף ט"ו : ע"ב בתוס' ד"ה הואיל וכו' ואין נראה לריב"א מה שמשמע מפי' הקונטרס דאף ע"פ שהית בהן שיעור חלה מתחלה צריך צירוף סל וכו' נ"ל דדייק זה ממה שפרש"י במתני' ולאחר אפיה יפריש חלה שלימה על כולן וכו' דקסבר ר"א הסל וכו' ומה צריך רש"י לטעם זה יפרש דמיירי שיש כאן שיעור חלה וא"צ לצירוף הסל אלא צ"ל דס"ל דבכל ענין צריך צירוף סל נ"ל ודו"ק : בא"ד ואר"י כיון שיכול וכו' וא"ת וכו' נ"ל הצעת הפשט דר"י דמפרש רש"י דמותר לאפות כולן בלא שום הואיל משום דבשעת אפיה כל חדא חזיא ליה דלא כרמי בר חמא דלקמן דמפרש טעמו של ר"א משום הואיל רק כרב פפא עיין לקמן והיינו דמקשי תו התוס' וא"ת וכו' היינו דעת רמי בר חמא אבל הרשב"א מפרש רש"י משום הואיל דיכול לבצוע וכו' ולכך מקשה והא אפילו אי בצע הוי אסור וכו' אבל ר"י מפרש הואיל דרמי בר חמא היינו הואיל וכל חדא חזיא ליה בשעת אפיה דאכל חדא יכול לומר לא זו היא החלה ולא משום בציעה כן נ"ל ודו"ק : בא"ד דלא בעינן צירוף סל לר"א וכו' פי' זה אינו נראה לי וק"ל ומה שכתבו התוס' וכן משמע בפסק שלו לקמן ר"ל רש"י מפרש כן בפסק דמ"ח :

דף מז ע"א בגמ' אמאי לא דחי יום טוב א"ל שבות קרובה התירו וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה ומוקדשין פ"ה דבמוקדשין וכו' קמ"ל דכי זרע חטין והרצן וכו' מדכתיב כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן תן חלב לזה ולזה וכו' כצ"ל : ע"ב בא"ד דהא לא שייך לפרש כן גבי

חכמת שלמה

מצטרף לאיסור בכל התורה כי אם בנזיר אלא דפליגי עליה משום דסנא לכותח שבבלי כו' ודו"ק תוס' בד"ה מקום מגעו כו' בזמן שאין גוש בקערה כו'. נ"ב ומ"מ איירי שנתערב קצת עד שבלעה כמו שכתבו התוס' לעיל ע"ש :

דף מה ע"א תוס' בד"ה משום דהוי כו' דר"ע דריש כל בפרק התערובות כצ"ל : ע"ב תוס' בד"ה כופת כו' לתקן אלא לקלקל כו'. נ"ב פי' שעשה בו שינוי מעשה לקלקלו ומ"ה ת"ק סבר אפילו יחדו לישיבה ואף טחו בטיט ועשה בו שינוי מעשה הוי לתקנו ולא לקלקלו ומ"ה לא בטיל ורשב"א סבר בכל שינוי מעשה יכול לבטלו ודו"ק. והא דיחדו לישיבה איירי עכ"פ שעשה בו שינוי מעשה וכן הוא בפסקי תוספות (עיין במהרש"א) :

דף מו ע"א רש"י בד"ה גבל המגבל כו' שאין עד ד' כו' הד"א : בד"ה כיצד מפרישין כו' להאכילה לכלבים. נ"ב פירוש לכלבים של כהן וכן הוא בס"א להדיא וג"ב עוד פירוש וה"ה שאין מבערין אותה בכה"ג בי"ט ליתנה לפני כלבים דדוקא בחול שרי אבל בי"ט הרי זה ביעורו ואסור וכן מצאתי בפי' אחר להדיא אבל רבינו נסים פי' כל מאכל הראוי לאדם גבי תרומה אין נותנין לפני כלבים ע"ש : בד"ה ר"א כו' אלא הס"ד (עי' במהרש"א) : תוס' בד"ה עד שתאפה כו' אי איכא כ"ג שרי כו' נ"ב והסמ"ג כתב כ"ג שטבל לקריו א"כ ע"י ביטול ברוב וכן בהאשר"י וכל זאת בחלת חו"ל אבל מתני' איירי בחלת א"י ודו"ק (עיין במהרש"א) : ע"ב רש"י בד"ה טובת הנאה דבר מועט דתניא כו' לו ר"א כו' בריסא ורבי יהושע כו' הד"א : בד"ה לא דכ"ע כו' קא מיפלגי ר"א כו' הד"א : בא"ד דכל חדא וחדא איכא למימר כו'. נ"ב לפי לשון של רש"י שלנו נ"ל דרש"י סבר השתא לפי גרסת הספרים דמפרש דפליגי בהואיל ואי בעי מיתשל דהיינו לענין איסור חמץ ולא קאמר תלמודא דפליגי בהואיל לענין איסור אפיה בי"ט כדאמר רמי בר חמא לקמן אלא בודאי תלמודא ס"ל השתא דלא אשכחן הואיל אלא האי לחודא דאי בעי מיתשל אבל לענין איסור אפיה שרי בלא הואיל אלא משום דכל חדא וחדא כו' וכן פירש רש"י לקמן דהאי סברא שייכא בלא הואיל וק"ל אבל האמת שרש"י מפרש לקמן דלא גרסינן הואיל ואי בעי מיתשל אלא בהואיל דאפיה דאי בעי בצע מכל חדא וחדא פליגי כו' ע"ש : בד"ה משום הפסד כו' בלא שחיטה אבל כו' הד"א : תוס' בד"ה הואיל כו' וקשה לרשב"א לפירושו כיון כו'. נ"ב כדאיתא לעיל בפרק כל שעה להדיא ומה שאמר וקשה לפי' ר"י דסבר שאם בצע מכל חדא וחדא הוא היתר גמור בלא הואיל ואדרבה אי מפריש חדא אלא אכולה אינו שרי אלא משום האי הואיל דאי בעי בצע מכל חדא פורתא כו' א"כ לא נעשה ע"י הואיל כלל כדלעיל ומ"מ לפי האי ועי"ל דלעיל לא קשה מידי ודו"ק: בא"ד וכן משמע בפסק שלו כו'. נ"ב פי' דבעי צירוף סל אפילו היה בהן כדי חיוב חלה זה אינו נראה דלא בעינן כו' (ועיין במהרש"א) :

דף מז ע"א גמ' דוחה את י"ט מאי איכא למימר כו' כצ"ל ונמחק ואינו דוחה את יום טוב : תוס' בד"ה ומוקדשין נמי נמחק נמי : בא"ד ובחנם דחק דבשור כו'. נ"ב פירוש לפי מה שמפרש דאיירי במעילה אלמא דלא קשה הרי איתא בשאלה ולא נשמר מקושית התלמוד דמכות א"כ בחנם דחק לפרש דאיירי בשור בכור אלא ה"ה בעולה או בחטאת ודו"ק : בא"ד דלא חשיב אלא הנך לאוי כו'. נ"ב וליכא לפרש דלא חשיב לאו דמעילה משום דאיתא בשאלה זה אינו דא"כ תלמודא דהתם דפריך וליחשב נמי כגון דאמר שבועה שלא אתרום כו' עד דמשני מידי דאיתיה בשאלה לא קחשיב כו' למה לא הקשה מיניה וביה ולחשיב נמי מעילה שהרי מוקדשין קאמר וק"ל : בא"ד מפרש ר"י דחשיב תרי לאוי . נ"ב והשתא הא דקתני וכן מוקדשין לאו דוקא קאמר אלא אחד הקדש והשני אף חולין תוס' דמכות (עיין במהרש"א) : בא"ד דאיתקש לגבי ואיל . נ"ב זהו לפירוש התוס' אבל רש"י מפרש משום דחולין ומוקדשין מעורבין בו חולין שמותר לאכלו חוץ לפתח עזרה ומוקדשין שאסור בעבודה כו' ע"ש : ע"ב גמרא ואת אמרת לן (א"ל) עלה שה ולא הבכור אתת ולא כו' כצ"ל : בד"ה ושביעית כו' אינו לוקה מוקי הך כו' כצ"ל : בד"ה כתישה כו' וקשה לר"י כו'. נ"ב הוא תלמידו של ר"י רבו של רבי משה מקוצי או התנו של רש"י והוא ריב"ן : בד"ה שה ולא הבכור כו' משום כל שממנו לאשים. נ"ב פירוש כל מה שאתה מקריב ממנו קצת לאשים כגון בני מעים והאליה והדומה כל הבשר שהוא נאכל הוא בבל תקטירו ועובר עליה כמו שעובר על שאור ודבש והכא איך ראוי להקריב מן בכור עולה שכולה כליל הרי כל הבשר הוא בבל תקטירו שהרי מן הבכור אין מקריבין אלא האימורין ודו"ק ועי' בפ' כאות מנה : בא"ד דכתיב ביה שה תמים . נ"ב א"כ קרא שיבא פסח מדבר שיכול להיות אתת פי' נקיבה דהיינו חולין ולא בכור ושה אתת כתיב ונכתב עוד בגדו פי' אע"ג דקרבן פסח זכר הוא

דיליה כו' עכ"ל והוה פסיק רישיה וחייב אע"ג דלא איכוין לכך כדאמר פרק הבונה והיינו דוקא בארעא דיליה דבארעא דחבריה פטור דה"ל מלאכה שאצ"ל כמ"ש התוס' שם פ' הבונה ולית לן לאוקמא הכא בארעא דיליה לטפויי לאווי כמ"ש התוס' לקמן גבי נבילה ודו"ק : **בא"ד** ובתחלה נמי ה"מ לשנויי חרישה בי"ט מי שרי אלא דמשני ליה בע"א כו' עכ"ל וק"ק דכיון דאסיק אדעתיה השתא כיון דמשום יום טוב אסור לית לן למפטר בהואיל משום איסור כלאים מאי פריך שוב ראויות לכותשן כלאחר יד מ"מ איכא למימר בכה"ג חרישה ביום טוב מי שרי ולהכי לא [מפטר] בכלאים משום הואיל ודו"ק : **בד"ה** שה ולא הבכור כו' וכו' פי' דהאי קרא משתעי בפסח דכתיב ביה שה תמים כו' עכ"ל ר"ל שזה ראיה לפר"י דהא שה בפסח משתעי דכתי' ביה שה משא"כ בתמיד דלא כתיב ביה שה אלא כבש וניחא לפר"י נמי דממעט משה בכור דהא כתיב ביה בכור כשב ולא כתיב בכור שה ועוד דהכא לא כתיב רק שה כמו בפסח משא"כ בבכור דכתיב ביה נמי בכור שור ובכור עז ומהרש"ל כתב לדקדק למעט בכור ממלת אחת ולא משמע כן דהא משה ממעט בכור ומאחת ממעט מעשר גם העיקר חסר מדברי התוספות ודו"ק :

דף מח בפירש"י בד"ה מלתא דקשיא לן כו' דנהי נמי דטובת הנאה ממון הוא לר"א א"ה כו' ומוטב לעבור על בל יראה כו' עכ"ל וק"ק לפ"ז מאי פריך ר"א לר"י לדבריך הרי הוא עובר משום בל יראה כו' הא איכא למימר כיון דלית ליה לר"י הואיל מוטב לו לעבור על בל יראה מאליו כו' מלעבור על לא תעשה כל מלאכה ועושה כו' כפירש"י ואולי פירושו היה נראה לפרש דע"כ אית ליה לר"א הואיל דאי לאו הכי כיון דעובר על לא תעשה כל מלאכה מוטב לו שתטיל לצונן דהא היכא דה"א בע"א מודה ר"א לבן בתירא כמ"ש התוס' לעיל בהיכא דקרא לה שם ודו"ק :

ח"א דף מט ע"א בזרעו של אהרן כו' משום דעבודת כהן שהיא הקטרה מעשרת כדאמרי' פרק בראשונה (יומא כו) ויליף לה מדכתי' ישימו קטורה באפך וגו' ברך ה' חילו וגו' ואמר כ"ש שתורה כו' דכתיב בתורה בשמאלה עושר וכבוד והמקשה ידע ודאי דהך דר"י בת"ח קמיירי כדקאמר כ"ש שתורה כו' אלא דהוה ס"ד דבעם הארץ נמי מעשרת וכ"ש בת"ח דיותר מעשרת משום תורה ובמסקנא בעם הארץ מביאתו לידי עניות כ"ש דקאמר הכי פירושו אם בכהן לחוד הכהונה מעשרת כ"ש כשתכנסא הכהנת לת"ח דמשום תורה מעשרת טפי ודו"ק : **הא** בת"ח ת"ח לא מקרי זר לגבי כהנת (דת"ח) שנאמר ובני דוד כהנים : **תרי** בני סמיכי [דכן מלינו בזרעו דאהרן] שנאמר יורו משפטיך ליעקב וגו' גם נאמר כן בכל שבט לוי עיקר קרא בכהן איירי כדכתיב ובאת אל הכהנים הלוים וגו' וק"ל : **לא גלאי** כו' תוכח מזה שלא היה כהן כמ"ש התוספות וקאמר על שהוא ישראל ונשא כהנת לא עלה זיווגו יפה שהוצרך לגלות ממקומו ומיהו רב כהנא ת"ח הוה ואמרינן לעיל דשבח הוא לו לישא כהנת גם אם הוא ישראל וי"ל דמשום ענותנותיה לא החזיק עצמו בת"ח ומיהו הם שא"ל והא למקום תורה גלית הוי מלו למימר לא תלמיד חכם אתה ודו"ק : **שנאמר** ואוכלים כרים כו' דמתענגים בריבוי תאוות מסעודת רשות משתעי קרא ואמר דלכן יגלו וגו' היינו עשרת שבטים שגלו בראשונה משום שהלכו ביותר בתענוגים המותרות ע"כ יגלו בראש קודם זמן שגלו שבט יהודה והיא מדה כנגד מדה כי הגולה א"א לו להשיג תענוגיו וכל תאוותיו וק"ל: **כל** ת"ח המרבה כו' ר"ל דמתוך שמרבה סעודותיו בבית אחר בריבוי תענוגותיו מבקש למודו גם בביתו כן ועל ידי זה מכלה ממונו ומחריב ביתו למכור את כליו שבביתו ואמר ומאלמן את אשתו כו' כפרש"י ועי"ל דמדתו שיהיה גולה שלא יהיה לו בגלותו להשיג כל תאותו כמ"ש לעיל גבי כל המנהגה לסוף גולה כו' ואמר ומחלוקות רבות באות כו' עיין פירש"י ועי"ל דבמשתאות שמרבה בכ"מ מביאו לידי מחלוקת כמ"ש למי אוי וגו' למי מדנים וגו' למאחרים על היין וגו' ואמר ומחלל שם שמים ושם רבו כו' כההיא דאמרי' פי"ה בחילול השם מה הבריות אומרות עליו או לו לזה שלמד תורה אוי לו לאביו שלמדו תורה כו' כמה מכוערין מעשיו של זה שלמד תורה כו' עיין שם : **קרי** ליה בר מיחס כו' . עי' פירש"י והלשון קרי ליה לא משמע כן אלא קרי לי' לאותו ת"ח גופיה בר מיחס כו' ר"ל דבר הכי שמיחס בתנורי הוא (וכהאי לישנא איתא בכמה מקומות) וק"ל : **בניו** ע"ה כו' . והא דאמרינן בנדרים הזהרו בבני עניים שמהן תצא תורה היינו נמי עניים ת"ח שאינן ע"ה זוכין לבנים ת"ח ומיהו הא דאמרינן התם מפני מה אין מצויין ת"ח מבניהם כו' ופי' הר"ן שבעל הרוב אינן בני תורה עכ"ל קשה קצת דהכא אדרבה משמע דע"כ ישיא בתו לת"ח כדי שיהיו בניו ת"ח (פרק חלק וע"ש) : **בענבי** הגפן כו' מדמה להו לגפן עש"ה אשתך כגפן פוריה וגו' והוא מפורש במדרשות בדמיונו במעלות הגפן ואמר שהוא דבר נאה ומתקבל כו' ר"ל שהוא דבר נאה שישא בת תלמיד חכם ולא בת עם הארץ כדלקמן גם הוא מתקבל להיות לו זרע כשר מתנה כדאמרי' בירושלמי דכלאים אשתך כגפן וגו' מה זיתים אין בהם הרכבה אף בניך לא יהיה בהן פסולת והיפך בבת ע"ה : **ע"ב מפני** שהן שקץ ונשותיהן כו' . מלת שקץ נאמר על הרוב לגבי עבודת כוכבים דכתיב ולא ידבק בידך מאומה כך אסור לידבק בע"ה ולישא את בתו ונשותיהן שרץ כו' שטומאת מגע שרץ היא במשהו בכעדשה כך נשותיהן בטומאת נדתן במשהו דברואה טפת דם כחרדל יש להרחיק מהן ועל בנותיהן הוא אומר שוכב עם גו' (מפורש במסכת עירובין) : **ע"ה** אסור לאכול בשר כו' כבר אמרו המפרשים טעם בזה ומיהו יש לדקדק אמאי נקט בשר בהמה ועוף ולא נקט נמי דגים ושאר נפש חיה דכתיבי נמי בהאי קרא ונראה לפרש דודאי בן נח הותר לאכול כל בשר כדכתיב כירק עשב נתתי לכם את כל וגו' אלא ישראל שקבלו התורה נצטוו להבדיל בין הטמאה לטהורה וע"ז רמז בקרא זאת תורת דהיינו העוסק בתורה ויודע להבדיל בין הטמא לטהור וכל שאר איסורים הנוגעים לאכילת בשר כגון דם וחלב ובשר וחלב וגיד הנשה הותר לאכול בשר וכל שאינו עוסק בתורה בכל הני איסור והיתר דאכילת בשר אסור לאכול בשר דודאי יכשל בו להתיר האיסור ועל כן נקט בשר בהמה ועוף דרבו דיניהם להבדיל בין איסור להיתר משא"כ בדגים דבקל יוכל להבדיל בין איסור להיתר כשידע סי' קשקשת לחוד וק"ל : **מותר** לנוחרו בי"ה כו'. לכאורה הוא רחוק מן השכל דאפי' בעלי חיים המזיקין אינו רשאי להורגן בשבת וי"ה כדאמרינן פרק כל כתבי ונראה דנקט מותר לנוחרו כו' ולא קאמר מותר להורגו כו' שכוונו בזה שהנחירה והשחיטה הוא רמז לנטילת דם במקום בית השחיטה ור"ל שמותר לביישו וליטול דמו כדאמרינן אזל סומקא ואתי חיורא והיינו אפילו בי"ה שחל להיות בשבת שכל ישראל יש להם שלום זה עם זה מותר לביישו ולהתקוטט עמו וא"ל תלמידיו **אמור** לשוחטו . שיש בו יותר נטילת דם גם בלשון הנאמר בתורה בהכשר שחיטה וא"ל זה טעון ברכה כו' דלכך נקט בלשון נחירה שהוא יותר בלשון גנאי וע"ז הכוונה אמר ג"כ בסמוך מותר לקורעו כדג ומגבו דהיינו נמי רמז דדמו מותר ליטול ע"י ביוש כדם דג שניטל ע"י קריעה מגבו אבל בתוספות הבינו הדברים כפשטן ע"ש וק"ל : **אסור** להתלוות עמו שנאמר כי הוא וגו' . ומהא דאמר לקמן שיותר שונאין ע"ה את ת"ח מעכו"ם מסברא זו דאסור ללוות עם עכו"ם אסור ללוות גם עמו ויש לחלק דגם שנאתו גדולה ביותר מ"מ אם הוא מלהורגו דקפיד אשפיכות דמים : **ואנשכנו** כו' אין דרך השונא לנשוך ממש ובשבירת עצם כדמסיק אבל ר"ל שהייתי מתרגז עליו להרע לו שכן דרך המתרגז על חברו הוא נושך שיניו זה על זה כמ"ש חורק עליו שניו ושבירת עצם כחמור היינו להרע לו הרבה : **מכה** ובועל כו' היינו שמכה ממש את אשתו ביד ומיד בועל ואינו מפייס כפירוש רבינו תם בתוספות : **כאלו** בועל ארוסתו שנאמר תורה וגו' הוציאו מלת מורשה מלשון ירושה ע"פ מ"ש שאינה ירושה לך והיא מונחת בקרן זוית כל מי שרוצה ליטול יטול וע"כ דרשוהו מלשון מאורסה כי התורה נמשלה לאשה בכמה מקומות ובתחלת נתינתה לישראל הרי היא כארוסה עד אחר שילמדה שנעשית לו כאשה וא"כ עם הארץ שאיננו לומד הרי היא נשארת לו כארוסתו ות"ח העוסק בה בפניו כו' וק"ל : **ואין** מכריזין על אבדתו כו' עיין בטוי"ד דמיירי באבדת בגד שנמצא עליו רבב או מנעלים המטולאים דאין של תלמיד חכם כדאמרינן פרק ואלו קשרים וקל להבין :

שנאמר יכין רשע וילבש גו' . בסוף מס' ב"ק מייתי לה נמי לגבי מסור ושם מפורש :

דף נ ע"א וקפאון זה אור שיקר בעוה"ז וקפוי הוא לעוה"ב בערוך ערך קף פירש דקאי על אור התורה וה"נ פירש רש"א על נגעים וכו' שיהיו נקל לידע לעוה"ב : [**ר"י** אמר אלו נגעים ואהלות שיקרין הן בעוה"ז כו' . רש"י לא פירש בזה כלום ולפי פירוש הערוך לעיל יש לפרש דהכא נמי ה"פ אור יקרות שהן הלכות דנגעים ואהלות החמורות כדאמרינן בעלמא כלך לך אצל נגעים ואהלות יהיו קפויין וקלין לכל לעוה"ב כדכתיב אשפוך רוחי על כל בשר וגו' וכתיב כולם ידעו לדעת וגו' וק"ל : **עולם** הפוך ראיתי כו' עד הרוגי לוד מפורש פ"ק דב"ב] : **כל** מלילות שתולין לסוס כו' עיין פירוש רש"י ויותר נראה לפרש דגם לפי דרש זה יהיה מלשון צל שיהיה צלל בין עיניו שלא יהיה נבעת מזריחת שמש וכן עושין לסוסים המוכנים למלחמה וק"ל : **להוסיף** כו' יהיה קודש לה' כל אותה הוספה לענין אכילת קדשים קלים ומעשר שני ומקרי תוך חומות ירושלים ואינו נראה שיבנו אותה חומה כ"כ גדולה ע"י בן אדם אבל אמר ואני אהיה לה חומת אש וק"ל : **בשלמא** למ"ד כל ביזה וגו' עיין פירש"י וק"ק ומאי קושיא למ"ד נמי הנך תרתי הא כיון דלדידהו נמי קאמרינן דמעתרי ישראל כו' ניחא נמי דלא יהיו צריכים לעשות סחורה בנכסי הקדש ונראה לפרש דלמ"ד ביזה ניחא שלא יהיו צריכים גזברים לקנות ממעות הקדש מן הסוחרים כלי המקדש שהן הסירות כי הסירות גובין מן הביזה יהיה קדש אלא להנך תרתי מ"ד דמעתרי ישראל ומתנדבו ואין דרך המתנדבין אלא להתנדב מעות וא"כ צריכין שפיר סוחר כנעני לקנות ממנו הסירות ומשני אין כאן עני שאין דרך העני להיות לו סירות של כסף וזהב וביום ההוא לא יהיה כאן עני וכל אחד מישראל יהיה לו בביתו סירות של כסף וזהב כמפורש והיה כל סיר בירושלים וביהודה קדש לה' לצבאות ובאו כל הזובחים וגו' דהיינו שיהיו עשירים ויהיה לכל אחד סיר של כסף וזהב בביתו להקדישו קדש לה' ויש לדקדק שאמר בירושלים וביהודה דמשמע בכל ארץ יהודה וכי מותר לאכול ק"ק וזבחים חוץ לירושלים בכל ארץ יהודה ולפי מה שאמרו לעיל דהקב"ה עתיד להוסיף על ירושלים כו' והיינו מארץ יהודה ניחא דמה שהוא עתה ארץ יהודה יהיה קדש לה' ודו"ק : **אילימא** כנעני ממש כו' ר"ל דכל מה שהוזהרו בו האבות ליקח מבנות כנען ודאי דהשבטים נמי נזהרו בו והא דכתיב שאול בן הכנענית כבר דרשו בו פרק הנשרפין שהוא זמרי שעשה מעשה כנען ומה שפירש רש"י בחומש כל בנותיו לנחמו ר"נ אומר כנעניות היו הוא ע"פ ב"ר ופליגא אגמרא דידן והרא"ם בסוף פרשת ויחי פי' דלא פליגי דשאני יהודה שהיה מלך והיה סיפק בידו לישא אשה מאיזה אומה שירצה אבל אחיו כו' ע"ש והוא דחוק דגם שהיה מלך בין אחיו לגבי עו"ג לא היה מלך ועוד דלפי סדר הכתובים נראה כשנשא יהודה בת שוע היה אחר מכירתו של יוסף וכ"ה בסדר עולם וא"כ כבר הורידוהו אחיו מגדולתו כדכתיב וירד יהודה וגו' ואמרו פ"ק דסוטה שהורידוהו מגדולתו ונראה דתלמודינו אלי סבר כרבי יהודה דאמר בב"ר דלא נשאו כנעניות אלא דאחיות תאומות נולדו עם כ"א מהם ונשאום ואע"ג שהוא דבר שעתידה התורה לאסור לא הוזהרו בו בני יעקב כמו שהוזהרו מלישא בנות כנען שמצינו מפורש בקרא שהוזהרו בו האבות ודו"ק : **לעוה"ב** כולו הטוב כו' הוא מבואר ע"פ מ"ש מפי עליון לא תצא הרעות והטוב אמר רעות בלשון רבים והטוב בלשון יחיד לפי שהרעות יש בהם שינויים רבים לפי המקבלים ולא כן הטוב הבא ממנו יתברך הוא טוב אמיתי בלי שינוי וז"ש מפי עליון לא תצא הרעות הבאים שינוי נגד הטוב האמתי אבל הם באים בעוה"ז לפי המקבל ואין אחדותו ניכר לפי שינוי המקבלים דעל בשורות טובות אמר הטוב שהוא הטוב אמתי שהוא הקב"ה הוא המטיב לכל ועל בשורות רעות אמר ברוך דיין האמת שאין הרע בא ממנו יתברך רק לפי אמיתת הדין לבא על המקבל אבל בעוה"ב יהיה ניכר אחדותו שלא יהיה שינוי רע רק כולו הטוב והמטיב : [**האידנא** לאו א' כו' אבל בעוה"ב נקרא בי' ה' כו' . והיינו שמו אחד שהוא שם המיוחד לעוה"ב בכתב ובקריאה וקאמר סבר כו' לעולם כתיב כו' כתיב זה שמי כו' . הכל מבואר בפרק עשרה יוחסין] : **סליק פרק אלו עוברין**

פרק מקום שנהגו

דף נ תוספות בד"ה מקום שנהגו כו' ומשמע התם דמדאורייתא אסורה כו' עכ"ל ותלמודא דידן נמי אלי סבר האי טעמא ודפריך לקמן מאי איריא ע"פ אפילו ערב שבת ויום טוב נמי דתניא כו' ולא משני דבע"פ אסור מדאורייתא מה"ט דאמרינן בירושלמי דהא לא משתמע ממתניתין ובריית' לפלוגי בהכי דבתרווייהו אסור סתם משמע ודו"ק: **ע"ב** בפירש"י בד"ה מאי איריא ע"פ כו' וה"ל למתני חצות לאשמועינן הך דיוקא הא כו' עכ"ל ר"ל דלא ה"ל למתני עד חצות אלא ה"ל למתני מקום שנהגו לעשות מלאכה בע"פ עושין דע"כ לא הוה מנהגא אלא עד חצות דמחצות ואילך איסור נמי איכא דלא גרע משאר ע"ש ויו"ט וק"ל: **בד"ה** מן המנחה ט' שעות ומחצה עכ"ל מדברי מהרש"ל[א] שט"ס הוא ע"ש וכ"ה במרדכי דמן המנחה ולמעלה דנקט הכא היינו מנחה גדולה והוא חצי שעה אחר חצות ע"ש וק"ל:

ח"א דף נ ע"ב יש זריז ונשכר כו' . ולא עביד במעלי שבתא כו' יש לדקדק דמשמע לכאורה דנשכר במה דלא עביד במעלי שבתא משום איסור מלאכה בע"ש ואם כן לא הוה ליה למימר במעלי שבתא דמשמע כל היום דע"ש כיון דליכא איסורא אלא מן המנחה ולמעלה כדמסיק לעיל וע"כ נראה לפרש דנשכר בכל היום דע"ש דלא עביד מלאכתו בו ויש לו פנאי להכין לצורך שבת ומתחיל בע"ש בהשכמה כדאיתא פרק כל כתבי (יט:) והשתא ניחא בהך דשפל ונשכר דלא עביד כולה שבתא ולא מעלי שבתא שנדחק רש"י לפרש ואף על גב דלאו לשם מצוה קמכוין מצוה שלא לשמה מיהא איכא כו' ע"ש דלשיטתנו ניחא דמצוה ממש קעביד שמכוין כל היום לצורך שבת ולא עביד מלאכתו ודו"ק : **וכתיב** כי גדול מעל וגו' שעושין לשמה כו' מבואר כי העושה שלא לשמה דהיינו לשום תכלית שלמטה ומיהו שאינו מתכוין לרעה כמ"ש התוספות אין חסד שלו בעוה"ז מגיע רק בעולם התחתון דהיינו עד שמים אבל העושה לשמה ותכליתו נוגע למעלה הרי גם חסד שלו בעוה"ז יבא מלמעלה מעל השמים ובתרתי הני קראי מסיים בהו ועד שחקים אמתך דהיינו שכר של צדיקים בעולם הבא מקרי אמתך דתרווייהו בין עושין לשמה ובין עושין שלא לשמה יזכו לשכר שבעולם הבא דהיינו עד שחקים כמו שכתוב בפרק אין דורשין דרקיע שלישי מקרי שחקים ע"ש שבו שוחקים מן לצדיקים לעולם הבא : **עבדה** ומזבנא אשתבוחי כו' מהאי לישנא משמע דלא דווקא מתקולתא דה"ה בשאר דברים שהיא לא עשאם אין לה לישא וליתן ולהתראות בשווקים דאין כבודה אלא פנימה לישב בביתה ולעשות מלאכה כדאמרינן פרק אף על פי (כט:) וקרא דמייתי הכי מוכח סדין עשתה בידיה ותמכור ומסיים וחגור נתנה לכנעני ורצה לומר חגור שלא עשתה מתבזה למכור בעצמה אלא שנתנה אותו לכנעני תגר שהוא ימכור אותו וק"ל : **ומגדלי** בהמה דקה כו' בא"י קמיירי

קרני ראם

[א] נ"ב ולמ"ש בד"ה מאי אירא כגירסת רש"י אין כאן קו' :

נמוקי הגרי"ב

דף מח ע"א בפירש"י בד"ה מילתא וכו' הקשה המהרש"א לפי"ז מאי פריך ר"א לר"י כנ"ל ע"ש היטב הנה לכאורה יש להקשות יותר דלפירש"י שיטתיה דר"א מחלפא . דהא איתא בזבחים דף פ' א' ובעירובין ק' א' וברה"כ כ"ח ב' בענין הניתנין במתנה אחת כו' מאן ד' באתן אחת דלר"א קום ועשה ע[illegible] ולא עשית מעשה בידך משום דשוא"ת עדיף אבל דבריו ניחא לפי המסקנא בעירובין שם דהיכי דלא עביד מצוה שב ואל תעשה עדיף לר"א וה"נ דכוותיה דהא ליכא מצוה רק פורש מן העבירה ע"י עבירה אבל קיום מצוה אין כאן ושפיר פירש"י אליבא דר"א ולא תקשי לר"א לפירש"י ושפיר פריך ר"א לר' יהושע לדבריך הרי הוא עובר בבל יראה הוא לשיטת ר' יהושע שם למסקנא דהיכי דקא עביד איסורא קום ועשה עדיף לר' יהושע א"כ כאן שמניחו להחמיץ ועובר על בל יראה הוה כעושה מעשה בידים ואינו דומה לבל תגרע דשם העשה נעקר מאליו משא"כ בלא תעשה וא"ש הכל ועי' היטב :

חכמת שלמה

הוא דכתיב זכר תמים כו' מ"מ כתב שה אחת כלומר שיקרבנו מן החולין שהיא אחת דכל נקיבה חולין היא עד שמקדישין אותה כן יצא הפסח לאפוקי מה שקדוש כבר דהיינו בכור שהוא זכר ודו"ק (עיין במהרש"א) :

דף מח ע"א רש"י בד"ה דלא חזי כו' שאין דרך לבצוע מכל אחת . נ"ב ותימה יבצע מאחת ויצרף על ידי סל ויפרים על ידי כולן ואין צריך לשום הואיל ונ"ל מאחר דמצוה להפריש חלה שלימה שחלה לשון עוגה הוא וכן כתב במהרי"ל וא"כ כשאינו רוצה לעשות המצוה כהלכתה ולהפריש מכל אחת בלא צירוף סל אזי מפרישין עוגה שלימה ודו"ק : **ע"ב** גמ' ג' נשים עוסקות בבצק אחת נ"ל כאחת . ונ"ב כס"א אינו : **רש"י** בד"ה ואיזהו שיאור שפטור כו' . נ"ב לא דק בלישניה דהא אינו פטור כדלעיל בריש פירקין שהוא באזהרה לר"מ והכי הל"ל ואיזהו שיאור שפטור מכרת וק"ל :

מהר"ם

נבי בהמתך וכו' פירש דלא שייך למימר שצריך בהמתך בהדי כלאים וק"ל : **בגמ'** ואת אמרת שה ולא הבכור וכו' כצ"ל וס"א א"ר שה וכו' : **ברש"י** ד"ה אלא דבעידנא דעיילי לה איכא למימר וכו' כצ"ל :

דף מח ע"א בגמ' אמרוה רבנן קמיה דרבי ירמיה כצ"ל וכו' :

דף מט ע"א בתוס' ד"ה לשבות שביתת ונ"ל דה"פ לשבות שביתת הרשות שהולך לשמוח בפסח ר"ל שיש בו מצוה קצת אבל נקרא רשות כנגד שחיטת פסח וכיוצא בו ועיין באשר"י ובהר"ן :

דף מט ע"א גמ' וכ"ש שתורה וכהונה מעשרתן כנ"ל . ונ"ב פירש אם נושא בתו של תלמיד חכם והוא כהן וק"ל : **רש"י** בד"ה ומאלמן את אשתו ומבקש לימודו וא"א כו' כן הוא בס"א מדויקים : **ע"ב** גמ' וילבש צדיק . נ"ב יכין וצדיק ילבש איוב : **שם** ורמינהו עד כמה הן מזמנין כו' . נ"ב ותימה לפי דעת המקשה דלא פליגי בקראי אדמפלגי בזימון לפליגי בשיעור ברכת המזון למר בכזית ולמר בכביצה וצ"ע :

תוס' ד"ה וי"א כו' אינו חס למכיר וכופר וכו' נ"ב משמע דאי ליכא מכיר אינו חשוד על שפיכות דמים והלא בהאי ברייתא דאין מכריזין על אבידתו משמע דאינו מכיר וכופר ואפ"ה קאמר ואין מתלוין עמהן בדרך ונ"ל דהכי פירושו אין מכריזין על אבידתו אבל אסור לגזלו דשמא אינו מכיר וכופר ואסור להתלוות עמו בדרך [דשמא] מכיר וכופר ודו"ק שוב עייניתי באשרי שכתב דאפי' בע"ה שאינו מכיר וכופר ואע"פ שאינו חשוד על שפיכת דמים אפ"ה אין טוב להתלוות עמו וא"כ לעיל במכיר וכופר אסור להתלוות עמו ומסכן בנפשו ודו"ק :

דף נ ע"א גמ' עולם ברור ראית כו' כנ"ל . ונ"ב פירש הערוך מה שראית שם הוא הברור ע"ש :

מקום שנהגו פרק רביעי

ע"ב רש"י בד"ה מן המנחה ט' שעות ומחצה כנ"ל . ונ"ב ותימה לפי זה לגאי נ"ל התם מן המנחה הוא דאסור סמוך לא הלא ג' שעות וחצי מותר קודם המנחה וזה לא נקרא סמוך אלא תני שעה מקודם כדלקמן בריש פ' ע"פ ועוד מאי סלקא דעתא דמקשה דפריך מאי איריא ערב פסח אפי' ערבי שבתות וי"ט כו' הלא ערב שבת וערי"ט מן המנחה הוא דאסירי שהוא ג' שעות ומחצה אחר חצות ע"כ נראה בעיני לפרש

שוינכו

כדמוכח מדברי התוספות ואיסורא דרבנן נמי איכא כמו ששנינו פרק מרובה (עט:) וכן קוללי אילנות טובות איסורא נמי איכא משום בל תשחית כמו ששנינו פרק החובל (צא:) אלא דקאמר הכא דעונשן דאין רואין סימן ברכה ומשום דתהו ביה כו' וק"ל : ד' פרוטות אין רואה בהן כו' דשיעור הפרוטה מקרי ממון בכ"מ וראוי לחול עליו ברכה וכדאמרי' פ"ק דב"ב כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך וקאמר הכא דאלו ד' פרוטות אינן ראוין שתחול הברכה עליהן גם אם מקבלין מיד מי שפרוטה שלו מתברך כאיוב : כ"ד תעניות וכו' מספר כ"ד נגד כ"ד משמרות אנשי משמר שישבו בתענית : [שאלמלא מתעשרין אין כותבין כו' . והיינו בכותבין להשתכר בהן דומיא דתגרי הגריהן דהוי שלא לשמה כדלקמן באידך ברייתא דאם עושין לשמה רואין וק"ל : שנאמר שמע בני גו' תורת אמך כו' . מפורש בר"פ כילד מברכין] :

דף נא תוספות בד"ה אי אתה רשאי להתיר כו' וא"ת א"כ אמאי קאמר דילמא אתי כו' כיון דידעי שהוא פטור כו' עכ"ל ולעיל מיניה דהא דקאמר אי רובא אורז כו' דילמא מישתכחא תורת חלה כו' לא תקשי להו הא ידעי שאורז פטור מן החלה דמ"מ כיון שהחלה בדגן לא שכיחא מישתכחא כל תורת חלה משא"כ הכא דרובא דגן אכלי כיון דלא משתכחא תורת חלה וידעי שהאורז פטור היאך אתי לאפרושי מפטור על חיוב כו' וק"ל : **בא"ד** ורשב"א אומר דלק"מ ממתני' דרב אשי דמוקי מתני' באין דעתו לחזור ובכותאי כו' עכ"ל ק"ק אהאי תירוצא דמ"מ המקשה דלא מסיק אדעתיה לפלוגי בין דעתו לחזור ובין אין דעתו לחזור אדמקשה ממתני' ארבה בב"ח לקמן תקשי ליה הכא ממתני' אברייתא ועיין ברא"ש ודו"ק : **בד"ה** רבה בב"ח דעתו כו' ק"ק דהשתא לאדדין קתני חומרי מקום שיצא כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא תקשי להו בהכ"ג לעיל מיניה לאביי דמוקי הכא חומרא מקום שהלך לשם מבבל לארץ ישראל ובחולין מוקי חומרא מקום שיצא משם מא"י לבבל והיינו לאדדין ודו"ק : **ע"ב** בד"ה כל הספיחים כו' דהתם מיירי בספיחים שגדלו בו' בהיתר ונכנסו בשביעית ונשתהו עד לאחר הביעור כו' עכ"ל הוצרכו למימר בנשתהו עד לאחר הביעור לפי' ר"ת דלעיל דספיחי כרוב בשביעית שרי וכדמסיימי דבריהם והך דשמעתין איירי בשביעית עצמה כדמפר"ת אבל לשיטת ר"ח גאון שכתבו התוספות לקמן דספיחי כרוב בשביעית נמי אסור לא אילטריכו למימר הכא בנשתהו עד לאחר ביעור וכ"כ מהרש"ל מיהו קשה דמשמע מדבריהם אלו דבשאר ספיחים בגדלו בששית אפילו נשתהו עד לאחר הביעור לא אתי לאחלופי בהנהו שגדלו בשביעית ולקמן גבי אתרוג הקשו התוספות דלאחר הביעור איכא למטעי ביה באתרוג אע"ג דמסתמא איטו גדל אחר בזמן מועט כמו כרוב ויש ליישב לחד תירוצא שכתבו לקמן גבי אתרוג דאיירי כשלקטן בתחלת שביעית וה"נ איירי הכא בגדלו בו' ולקטן בתחלת שביעית ונשתהו א"כ עד לאחר ביעור ועוד נראה דלפי מה שכתבו התוספות לקמן בירק אזלינן בתר לקיטה נ"ל דאיירי הכא בגדלו בו' ונלקטו בו' וא"כ הוא קשה כיון דבספיחי כרוב איכא למטעי שיסברו שגדל ונלקט בשביעית ה"נ איכא למיחש בשאר ספיחים לאחר הביעור דאיכא למטעי ויש ליישב דלא אזלינן בתר לקיטה אלא לענין דין שביעית סחורה ושאר דינין אבל לאכילה שרי ירק הנלקט בשביעית וגדל בו' דזה לא הוי דין ז' בדברים אחרים וכן מוכח מדברי התוספות לקמן ועיין בזה באורך בר"ם פ"ט דשביעית ודו"ק : **בא"ד** ולא משמע הכי כו' עכ"ל ר"ל דלא משמע דר"ש איירי בשמינית מההיא דירושלמי שהביאו התוספות לעיל דקאמר בהדיא דההוא גברא מלקט ספיחי כרוב בשביעית הוה וא"ל לר"ש ולאו את הוא דשרית ליה וק"ל : **בא"ד** אבל לרבנן דפליגי עליה ליכא למגזר כו' עכ"ל והקשה מהרש"ל הא לרבנן נמי איכא למגזר משום שאר ספיחים דלאחר הביעור אסורין אף לרבנן מדאורייתא ע"כ תוכן קושייתו והאריך ליישב ע"ש ול"נ ליישב דכיון דבשאר ספיחים נמי בכדי שיעשו כיוצא בהן לא אסירי אלא מדרבנן שיסברו שלקטו בשביעית ואסירי לאחר הביעור ליכא למגזר ביה ספיחי כרוב אבל לר"ע דנלקט בז' אסור בשאר ספיחים אף קודם ביעור מדאורייתא דהיינו לאכול בז'ים לגזור ביה אף בספיחי כרוב קודם ביעור וק"ל: **בד"ה** כגון אנא כו' שהי' במקום ששלוחי ב"ד מגיעין ושם אין עושין אלא יום א' כו' עכ"ל ויש לדקדק אם הי' במקום שמגיעין שלוחי ב"ד הרי גם הם לא היו עושין אלא יום א' ומאי קאמר בישוב לא עבידנא כו' ואם נאמר דר"ל לעיר של רב ספרא היו מגיעין שלוחי ב"ד אלא שהוא הלך לשבות ביו"ט לעיר אחרת שלא היו מגיעין לשם שלוחי ב"ד קשה אם הוא היה יכול להגיע לשם אחר ששמע מפי שלוחי ב"ד באיזה יום קבעו החודש א"כ גם השלוחים היו יכולין להגיע לשם להודיעם ולמה עשו שם ב' ימים ויש ליישב ודו"ק:

דף נב בד"ה בישוב לא עבדינן אפילו בצנעא ואפילו דעתו לחזור כו' עכ"ל דאי בצנעא ודעתו לחזור שרי הכא כמו אייתרא דכסייה רבה בב"ח מאי קמבעיא ליה במדבר מאי דהא ודאי במדבר בצנעא ודעתו לחזור הוא אך קשה לפירושם דלא אפשר למלאכה בצנעא כו' דמשמע דמש"ה אפילו בדעתו לחזור אסור גבי מלאכה ולעיל מתני' איירי נמי במלאכה ואפ"ה מוקמינן לה דוקא באין דעתו לחזור אבל בדעתו לחזור שרי אפילו גבי מלאכה ויש לחלק דמלאכה דלעיל אינה תליא אלא במקום שנהגו משא"כ מלאכה דהכא דמשום איסורא הוא בב' הימים ודו"ק : **בד"ה** הכובש ג' כבשים כו' ור"י דמתניתין לחומרא כוותיה ור"ג כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל דרבי יהודה לחומרא כר"א דמחמיר לגבי ר"ג אלא דניחא ליה לפרושי דלא סבירא ליה כר"א דשמותי הוא וכן לפירש"י דרבי יהודה כרבן גמליאל הוא הדין דהוי מצי לפרושי דרבי יהודה כר"א וק"ל : **ע"ב** בד"ה עד שיכלה כו' ולפי זה משמע דהוי מדאורייתא ולא תקשי כו' עכ"ל לפי דברי התוספות מהך משנה שהביאו נמי מוכח דג' ארצות לביעור ביהודה לחוד וגם בגליל ובעבר הירדן מ"מ איכא למימר דמדאורייתא לא קאמר בשמעתין דאין סומכין אלא ביהודה וגליל ועבר הירדן מטעמא דקאמר דאין חיה שביהודה גדילה כו' אבל בג' ארצות שביהודה לאו מה"ט אסרינן לסמוך אלא גזירה ג' ארצות דביהודה משום הנך ג' ארצות יהודה וגליל ועבר הירדן אבל בירושלמי דקאמר האי טעמא גופיה דאין חיה גדילה בג' ארצות שביהודה א"כ מוכח דהוי נמי מדאורייתא ודו"ק : **בא"ד** והיינו דמסקינן בשלהי ט' דכ"מ נמי לג' ארצות כו' עכ"ל ר"ל והיינו דמסיק ומייתי להך מלתא דבשמעתין משום דהוי כ"מ לג' ארצות שביהודה כמ"ש התוספות והא דלא קאמר תלמודא האי כ"מ בהדיא משום דחילוק הר ושפלה כו' וק"ל :

דף נג בד"ה מפני שנראה כו' והלא גם בפנים אין לעשות כן דאינו קדוש אלא כו' עכ"ל ר"ל כיון דאיטו מחיים קדושת הגוף לא שייך ביה אלא קדושת דמים ואם היה נראה כמקדש בקדושת דמים ואוכלו בלא פדייה א"כ גם בפנים אין לעשות כן משום מעילה וק"ל : **בא"ד** וע"כ טעמא משום הכי הוא כו' ול"ש לא אמר כו' עכ"ל דבלא אמר ליכא למיחש אלא משום דמוכיח סופו שעשאו מקולס דאקדשיה מתחלתו מחיים וק"ל : **ע"ב** בפרש"י בד"ה ה"ג לא ר"ש סבר כו' ולאו משום תפוס לשון ראשון אלא כו' עכ"ל קושטא הוא דר"י סבר תפוס גם לשון ראשון והיינו כההיא דתמורת עולה תמורת שלמים דאיכא לקיומיה תרוייהו משא"כ הכא כיון דבגמר דבריו נמי אדם נתפס א"א לקיומיה תרווייהו ומבטל דבריו הראשונים כמ"ש התוספות וק"ל :

ח"א דף נג ע"ב מה ראו חנניה כו' עיין פירש"י. והתוס' והר"ן דחו פירושו ע"ש ופירשו התוס' מה ראו שלא ברחו כו' ויש לגמגם בדבריהם דמדניאל ליכא ראיה דדניאל שבקו לו לברוח כדקאמר התם ונבוכדנצר אמר ייזיל דניאל מהכא דלא ליתא קלי לאלהא בגורא כו' ודניאל נמי ברח מטעם דקאמר התם דלא לקיים ביה פסילי אלהיהם תשרפון וגו' והנראה לקיים פירש"י ולא תקשי הא אמרינן בע"ג אל יעבור ויהרג דאפי' נוטלין את נפשך איכא למימר דתודוס לא ס"ל הכי אלא ס"ל כרבי ישמעאל דפליג דקאמר בפרק בן סורר (עד.) מנין שאם אומרים לו לאדם עבודת כוכבים שיעבור ואל יהרג ת"ל וחי בהם וגו' ומה שהקשו עוד דהא פרהסיא כ"ע מודו יהרג ואל יעבור כדאיתא פרק בן סורר (שם:) י"ל דלאו קושיא היא דלא פרהסיא הוה דלא הוו שם עשרה מישראל בכלל שהעמיד בבקעת דורא וכדאמרי' גבי נעמן שלא היו עשרה מישראל בבית רמון דליכא פרהסיא אלא בעשרה מישראל כדכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל והההיא אלמלא נגדוה כו' אתיא כפשטיה כיון דלא היה פרהסיא לא נצטוו לקדש השם ולא היו סובלין יסורין ונגדא דקשין ממיתה אבל שמסרו עצמן למיתה אע"פ שלא היו מצווין לקדש השם קאמר הכא דנשאו ק"ו מצפרדעים כו' ומיהו האי ק"ו פריכא הוא דהצפרדעים גם שלא היו מצווין על קידוש השם מ"מ קדשו השם כיון דלא נצטוו על וחי בהם וגו' אבל חנניה וחביריו גם שהיו מצווין על קדוש השם בפרהסיא מכל מקום הכא בצנעא דלא היו מצווין על קידוש השם לא הוה להן למסור עצמן כיון דנצטוו על וחי בהן וכה"ג מצינו דילפינן ק"ו אע"ג דפריכא הוא דמכניסין הפירכא בק"ו : **אצל** תנור כו' דלא הזכיר ופרט מכל שאר כלי בית וצרכיו אלא התנור ומשארות לדרשה זו אימתי משארות כו' כמו שסמוכות בקרא והענין מבואר שדבר זה הוא יותר פליאה וקידוש השם בצפרדעים מכל שאר מינים לפי שהצפרדעים טבען במים ולהרחיק עצמן מן ההיפוך שהוא האש ואעפ"כ בשליחות הש"ת קדשו עצמן בשליחותן שלא להרחיק עצמן מן התנור גם שהיה אש בתוכו וק"ל : **מטיל** מלאי כו' יושבי בישיבה של מעלה בעולם הבא מדמה לה לסוכה כמ"ש וסוכה תהיה לצל וגו' וקאמר דבאותו צל סוכה יהיו החכמים והמהנה אותם מכספו וק"ל :

מהר"ם

מקום שנהגו פרק ד

דף נא ע"א בתוס' ד"ה אי אתה רשאי וכו' וא"ת דמשמע דוקא בבני המדינה וכו' ר"ל מדינת הים : **בא"ד** או דלמא יכול להתיר לעצמו בפניהם וכו' כצ"ל : **בא"ד** ולתלמידים היה מתיר בפניהם וכו' פי' לעצמו : **בא"ד** ורשב"א אומר וכו' נראה דר"ל דלפי המסקנא דמסיק אביי ורב אשי ארבה בר בר חנה לא קשיא גם כן אברייתא ממתני' אבל לעולם צ"ל דהמקשן שהקשה ורבה בר בר חנה לית ליה הא דתנן וכו' לא ידע זה אלא היה מתרץ הברייתא והמתניתין כמו שתירצו התוס' לעיל דיש חילוק בין מנהג חשוב לשאינו חשוב נ"ל ודו"ק : **ע"ב** בתוס' ד"ה כל הספיחים אסורין וכו' תיפוק ליה דכתיב ולבהמתך וכו' ר"ל לבהמתך ולחיה וגו' ודרשו כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך שבבית כדלקמן והיינו לאחר הביעור ות"ל משום דאסור לאחר הביעור : **בא"ד** ועוד הקשה ר"ת דאמרינן בפ"ק דמנחות תיתי וכו' הלשון אינו שם כן ע"ש : **בא"ד** לכך נראה לר"ת דבשביעית קודם הביעור מיירי וכו' קצת קשה לר"ע דס"ל דספיחים אסורים קודם הביעור והא כתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך וגו' פרשת בהר דבשלמא הא דכתיב את ספיח קצירך לא תקצור לא קשה לחכמים דיש לפרש כמו שפירש"י בפרשת בהר לא תקצור מן המשומר אבל אתה קוצר מן המופקר אבל לר"ע קשה והעולם מיישבים זה דר"ע דס"ל דספיחים אסורים אפילו קודם הביעור היינו מן המשומר אבל מן המופקר אין ה"נ דמותר ולפי זה צ"ל דלרבנן קודם הביעור אפילו מן המשומר מותרין וכתוב האומר לא תקצור וגו' היינו לאחר הביעור שצריך להיות הפקר ובהפקר מיהת מותרין לכל העולם כמו שפירשו התוס' לקמן דף נ"ב ע"ב ד"ה מתבערין וכו' וזה נראה דוחק ועוד דבהדיא כתב מהר"ר אליה מזרחי בפרשת בהר דלר"ע אסורין בכל ענין לכך נ"ל דאיהו מפרש הכתוב והיתה שבת הארץ וגו' לא קאי אספיחים אלא אשאר פירות האילן ודומיהם דבלאו הכי צ"ל לדידיה הא דכתיב ולבהמתך ולחיה אשר בארצך דדרשינן מזה כלה לחיה מן השדה וכו' דהיינו אחר הביעור מיירי בשאר פירות שאינן ספיחים דהא ספיחים אסורים לדידיה אפי' קודם הביעור ודו"ק נ"ל : **בא"ד** ותימה דהתם מיירי בספיחים שגדלו בששית בהיתר ונכנסו בשביעית ונשתהו עד לאחר הביעור וכו' ר"ל דאי קודם הביעור הא ס"ל לר"ש דספיחי כרוב מותרין קודם הביעור כדלעיל : **בא"ד** במוצאי שביעית הוא דאכל כר"ש בן יוחאי ולא משמע הכי וכו' זו היא מדברי התוספות :

דף נב ע"ב ברש"י ד"ה וכשהרוח מנשב וכו' ומתניתין הכי קאמר וכו' ר' יהודה אומר צא והבא לך אף אתה ממקום הראוי וכו' כצ"ל והכל דבור אחד הוא :

דף נג ע"ב במתני' ועל גבי החולים פירוש מותר להדליק נר לחולה אע"פ שאין בו סכנה אפי' במקום שלא נהגו להדליק דבמקום חולה לא גזרו : **בגמ'** חזא ביה ברבה בר בר חנה בישות פי' עולא כעס על רבה בר בר חנה משום שהבין עולא שרבה בר בר חנה אמר זה בשם ר' יוחנן דאל"כ מנא ידע ר' אבא זה שאמרו כן משום רבי יוחנן אם לא ששמע מרבה שהיה תלמידו של ר' יוחנן אבל לא רצה לומר לו לרבה בפי' והיינו מים עמוקים עצה וגו' כדלקמן כן משמע מפרש"י :

בגמרא

חכמת שלמה

שטעות סופר הוא ומן המנחה פירושו סמוך למנחה גדולה שהוא תשע שעה אחר חצות והמקשה סבר דקתני שעה לא דקדק כ"כ התנא ולא איירי ביה עד דמשני דאיכא חילוק תשע שעה בין חצות ובין המנחה ודו"ק וכן מצאתי בס"א. (עיין במהרש"א) : **בד"ה** אגרתא שכר רחים שמשכירין כו' כצ"ל :

דף נא ע"א גמ' קאתו ואמרי ליה לאביי כו' . נ"ב ברי"ף גרים אתו ואמרו ליה לאבוה והר"ן כתב אבוה דשמואל ועכ"פ אביי ט"ס הוא וק"ל: **שם** אמר להו שוויכו ככותאי. נ"ב נ"ל לפרש דה"ק שוויכו ככותאי כלומר כמו שאסור להקל בפני הכותי שלא יקל יותר כך הוא מתיירא להקל בפניכם שמא תקבלו ותבאו להקל עוד יותר באיסור חלב מרוב חריפותכם ופלפולכם ודוגמא לזו ברים סנהדרין גבי רבי חייא ורב כשאמר לו לרבי בן אחותי ירד לבבל יורה יורה כו' ע"ש ודו"ק : **רש"י** בד"ה כותאין כו' דנימא מתוך שמצויין יחד כו' . נ"ב תימה אמאי צריך לטעמא הלא משמיע לנו דלא גזרינן אטו בעל אחותו כמו שגזרו אנשי כבול לקמן וי"ל דס"ל דלא שייך למיתני היתר במה שלא גזרינן דמכיין לנו לגזור גזירה מעצמנו אם לא שנמצא בדברי התנאים ומאנשי כבול אין ראיה שהחמירו על עצמן והוא מנהג שאינו חשוב וגם לא היו בעלי תורה כו' על כן מפרש רש"י דלא תימא לאיסור משום הרהור משכב זכר ודו"ק : **תום'** בד"ה עבדינן כוותייהו . לא עבדי כוותייהו כו' . נ"ב בס"א עבדי כוותייהו הל"ל כו' וכן ברבינו ניסים להדיא ע"ש : **ע"ב** תוס' בד"ה כל הספיחים כו' בפ"ק דמנחות מה למנחת העומר כו' כצ"ל . וכ"ב פירוש דבעי למילף מק"ו שטריפה אסורה לגבוה וקרא דמן הבהמה להוציא את הטריפה ל"ל ומשני מנחת העומר יוכיח שאסור להדיוט ומותר לגבוה ופריך מה לעומר שכן מתיר חדש ומשני בשביעית ופריך הלא מתיר ספיחים ומשני כר"ע כו' : **בא"ד** ותרווייהו אליבא דר"ע ורבנן כו' . נ"ב פי' דמשמע הא לרבנן דר"ע ליכא איסור דפליגי והא בודאי ל"פ אקרא דכלה כו' : **בא"ד** אמרת לנו לא תזרעו ומה שאנו כו' כצ"ל . ונ"ב פי' כך רבנן מפרשי הקרא וכי תאמרו מה נאכל וגו' שכך אומרים ישראל להקב"ה אמרת לנו כו' וק"ל : **בא"ד** ונשתהו עד לאחר הביעור . נ"ב פי' בשנה הח' והנראה בעיני שהוא מדברי התוס' והם הוסיפו על דברי רבינו נסים כי מוכרחים לפרש כך דאי איירי קודם הביעור למה ספיחי כרוב אסורים דהא ליכא איסור שביעית לגבייהו דדמי לאילן כדלעיל אלא דוקא אחר הביעור כו' אבל רבינו נסים גופיה דמפרש לקמן נמי האי שמעתא דאיירי בשביעית שנכנסת לח' ואינו מפרש כפשוטו כר"ת אלמא דס"ל דאי איירי בשביעית אף ספיחי כרוב אסורין ולית ליה האי סברא משום דדמי לאילן א"כ לא צריך לפרש דאיירי כשנשתהו עד לאחר הביעור א"כ הוא מדברי רבינו נסים ומשום הכי מוקי בנשתהו כו' כדי לאוקמיה דברי ר"ש דהתם אפילו אליבא דרבנן דפליגי אר"ע ודו"ק : **בא"ד** וכן דשמעתין איירי בשביעית כו' . נ"ב הוא מדברי התוס' וק"ל : **בא"ד** דאסורין מדרבנן עד כדי שיעשו כו' ספיחי כרוב שאין כיוצא כו' כצ"ל : **בא"ד** ולא משמע הכי . נ"ב הוא מדברי התוס' : **בא"ד** אטו איסורא וכולן אסורין ובגמ' דדמאי כו' כצ"ל : **בא"ד** דפליגי עליה ליכא למיגזר . נ"ב ואע"פ דאיכא למיגזר נמי לרבנן משום שאר ספיחים דלאחר הביעור דאסירי אף לרבנן מ"מ י"ל דאיירי שלא הגיע עדיין זמן ביעור דזמן ביעור מושך בשנה שמינית במקצת פירות זמן ארוך יותר מחצי שנה אי נמי משום פירות דלית בהו ביעור כדלעיל לוף השוטה כו' והכי קתני כל הספיחים אסורים ומשום הכי בעינן לאוקמי כר"ע ולפי מה שפירשתי מה שפירשו התוס' לעיל דאפשר ונשתהו עד אחר הביעור אינו מדברי רבינו נסים אינו קשה כ"כ דשמא רבינו נסים ס"ל דליכא למיגזר אחר הביעור משום אתי לאחלופי דהכל יודעים שלאחר הביעור אסור הכל אלא אתי בקודם ביעור ומשום גזירת ספיחים ודו"ק . (עי' במהרש"א) : **בא"ד** פטור מן המעשר וכן הביעור . נ"ב פטור מן הביעור דאזלינן בתר חנטה ונתנע בששית ופטור מן המעשר משום דבשביעית יד הכל ממשמשין בה והוי כהפקר והפקר פטור מן המעשר גמרא פ"ק דר"ה :

דף נב ע"א רש"י בד"ה אלא איפוך כו' לא נאסרו רבי יהודה כו' הד"א : **תום'** בד"ה הכובש כו' ורבן גמליאל סבר ממשות כו' . נ"ב אפשר דרבן גמליאל לא דריש קרא כלל אי נמי דריש משום דאי לאו קרא הוה אמינא שהטעם שיה אוסר כמו שאר איסורין משום הכי כתב קרא להיתר דדוקא מה שכלה אסור אבל מה שיש בשדה עדיין שרי אף שבלע טעם איסור וק"ל : **ע"ב** רש"י בד"ה רבי יהודה כו' דהוה נמי בההוא דרא . נ"ב פי' מדאמר בהאי לישנא רבי יהודה ולא אמר רב יהודה או רבי יהודה נשיאה אלא שמע מינה דדייק ואמר לישנא דמשתמע רב יהודה ומשתמע רבי יהודה וכן מצאתי להדיא בפי' ישן ודומה לזה בפ"ק דחולין דף י"ח גבי רב יהודה דספיקא דגברא גרים ובפ' אין עומדין פירש"י וז"ל כרתבה שהיה מדקדק בלשון רבו ואמר שהיו כפול היה ואע"פ שבלשון משנה קוראו אינטבא בפסחים וסוכה על גבי אינטבא הוא דקדק בלשון רבו ולא אמר אינטבא כפולה היתה ויש פותרין הא דרתבה מדאמר רבי יהודה דדייק ספיקא דרבוותא אי מדרב יהודה אי מדרבי יהודה וקשיא ליה בגוה טובא חדא דרתבה לא ראה רבי יהודה מימיו לא רבי יהודה בר אלעאי ולא רבי יהודה נשיאה ועוד כולהו אמוראי דייקי נמי לומר דבר בשם אומרו ועוד ל"ל מהא דדייק לישנא דשמעתא אלא ספיקי דרבוותא עכ"ל וצ"ע : **תום'** בד"ה עד שיכלה כו' עד שיכלה אחרון שבהר . נ"ב פי' וג' ארצות היינו הר ועמק ושפלה וק"ל : **בא"ד** אלא ביהודה גרידא . נ"ב פי' לר"ש וק"ל :

דף נג ע"א רש"י בד"ה תקוע כו' תקועה אלפא לשמן כו' . נ"ב פי' ראשונה להביא ממנה שמן למנחות כמו אלפא שהיא ראשונה לאותיות של יון ערוך : **בד"ה** מקולסין כו' כלי זיינו בלדו . נ"ב וכרים פרק כילד צולין פי' רש"י מבואר יפה : **ע"ב** גמרא אמר ליה ההוא סבא ואיתימא כו' . נ"ב לפי מסקנת הסוגיא צריך לומר דהאי ואיתימא כו' הכי קאמר ומקצת בני אדם אמרו בשם רבה בר בר חנה כלומר טעו וסברו שרבה בר בר חנה אמר יפה וכן אמר רבי יוחנן משום שרבה בר בר חנה אמר דבר בשם רבי יוחנן דקצת שייך לזה וטעו כו' וק"ל : **רש"י** בד"ה ר"ש דפוטר כו' ולא חייבי' משום כו' כצ"ל : **בד"ה** זה עולא כו' . נ"ב בס"א אינו כל זה אלא עיקר מעלתו במה שהיה חושד לרבה בר בר חנה ואפילו הכי לא רצה לגלות לו בפני רבים ותזא בי' בישות וזהו מים עמוקים וכו"ל להגיה קצת לפי פי' שלנו והכי הוה שהבין מדבריו של רבי אבא ברבה בב"ח טעות ותזא ביה בישות כו' ודו"ק : **תום'** בד"ה רבי שמעון כו' כדאמרי' במנחות ובנכבים . נ"ב פי' אפי' הכי אמרי' לרבי שמעון דבטליה לדבריו הראשונים מאחר שאף נגמר דבריו הוא נתפס וק"ל :

אלא

דף נד תוספות בד"ה אלה בני שעיר כו' והכא דייק שבא על אמו מדלא כתיב איש כו' עכ"ל עיין בתוספות ובחידושינו פרק יש נוחלין : **ע"ב** בד"ה אין תענית לצבור כו' וי"ל דה"ק אין תענית לצבור כו' אפילו במקום שלא נהגו כו' עכ"ל הכא ליכא לאקשויי דבמקום שנהגו שלא לעשות תענית במתני' כדפרכינן לר"י מלאכה תנינא כו' דהכא עיקר מילתיה לאו להתענות בט"ב אלא עיקר מילתיה לאשמעינן תענית לבור דאינן בבבל וק"ל : **גמ'** ומי אר"י הכי כו' מאי לאו לבין השמשות כו' ולא ניחא ליה למימר דס"ל כשמואל דלעיל דתענית לצבור בין השמשות שרי דא"כ הוה תלי ליה בדלא תנינא דהא חזן בתענית לצבור אוכלין ושותין מבע"י דמשמע הא בין השמשות אסור כדפרכינן לעיל לשמואל ודו"ק :

ח"א דף נד ע"א אלו הן באר כו'. בפ"ה דאבות מפיק קברו של משה ומערה כו' דחשיב הכא בתוך עשרה דברים ועייל מטה של משה והשמיר מיהו איכא כמה תנאי בשמעתין והתם דפליגי בהכי ולכאורה דחשיב הני עשרה דהם כולם שינוי טבע וכיון דאין חדש תחת השמש כדפריך פרק אין בין המודר (לט:) וקאמר דנבראו בערב שבת בין השמשות אך גבי כתב ומכתב כפירש"י לא ידעתי לכוון מאי שינוי טבע יש בהם ויש לפרש דהכתב הוא כתב שלנו הוא ניתן מלמעלה בכ"ב אותיות הוא דבר חידוש נשתנה מכל כתבי האומות והמכתב שהוא העט והקולמוס כפירש"י היה ספירון כמו הלוחות והמטה שזהו חידושו כדאי' במדרשות והא דלא חשיב נמי שאר שינוי טבעים ונפלאות כגון קריעת ים סוף למשה והירדן ליהושע ועוד שאר מופתים שנעשו ע"י נביאים מפורש בדברי הרמב"ם ע"ש ונראה הא דעשרה דברים בע"ש נבראו כו' דודאי נבראו בששת ימי בראשית דאין כל חדש וגו' אלא דר"ל דלא נגמרו בפועל אלא בכח עד שנגמר פעולות כל אחד מהי' דברים בשעתו והרמז דכל פעולות ומעשה בראשית מסיים בי' דהששי לרמוז דבסוף ששי בין השמשות נבראו עשרה דברים והיינו בכח ולא בפועל וק"ל : ז' דברים נבראו קודם כו'. כל המאמר מפורש בפ' אין בין המודר וע"ש):**אין** לו כויה כו' לפי שאר החוטאים נידונין י"ב חדש בין הגוף בקבר ובין הנשמה בגיהנם אבל אלו הפושעים שהם האפיקורסים כו' נידונין לעולם כמפורש פ"ק דר"ה (יז.) והיינו תולעתם בקבר לא תמות לאחר י"ב חדש גם כי טבעם שלא לחיות יותר מי"ב חדש ואשם בגיהנם לנשמות לא תכבה לעולם שיהיו נידונין בה ועי' בסוף עדיות : **מפני** מה לא נאמר כי טוב כו' ר"ל דמהא מייתי לה רבי יוסי דאור של גיהנם בשני נברא וא"ת אע"פ שלא נאמר בו כי טוב כו' כללו בששי כו' ר"ל דודאי בשני שעדיין לא נברא אדם ולא היה חטא לדון הרשעים לא נאמר באור גיהנם טוב אבל משנברא אדם בששי וחטא בעטיו של נחש ונגזר מיתה על האדם ועל דורותיו ושיהיו הרשעים נידונין בו נאמר בו שפיר כי טוב וק"ל : **שני** דברים עלו כו' הן בעצמן שני הדברים שאמר רבי נחמיה לעיל אף האור והפרד שגם הם עלו במחשבה בע"ש דהיינו שנבראו בכח דהיינו האור בכח ב' אבנים והפרד בכח ב' בהמות אבל לא יצאו לפועל אלא עד מוצאי שבת ע"י דעת ופעולת אדם שטחן כו' והרכיב כו' וע"ז אמרו פרק אין עומדין (לג.) גדולה דעה שנתנה בתחלת ברכת חול לפי שבתחלת חול במוצ"ש נתנה דעה באדם מעין דוגמא כו' לברוא האור והפרד להתקיים מחשבת הקב"ה שבע"ש ומשמע דבמוצ"ש מיד נברא האור ואיתא במדרשות שסבור אדם שהעולם חשוך בעדו במוצאי שבת עד שנברא האור במוצ"ש ובירך מאורי האש ואגב דנקט גבי אור במוצאי שבת נקט נמי הכי גבי פרד • ויש לדקדק מהא דמסיק אור דידן עלה לבראות בע"ש ולא נברא עד מוצאי שבת כו' והא אמרי' פ' אין דורשין (יב:) שמים שנבראו מאש ומים מוכח מזה שאש נברא ביום הא' וי"ל דאור דידן דקאמר הכא לאו היינו אש היסודי שנברא ביום א' ומאש ומים שהם יסודות פשוטים נבראו שמים וק"ל : **מלמד** שבא לבעון על אמו כו'. מפורש בח"ה פ' יש נוחלין ע"ש: **ולפיכך** הביא פסול לעולם כו' לפי שבא מב' בהמות סוס וחמור שהם כלאים זה בזה קראו פסול או שסובר פסול ממש כמ"ד בתוספתא דכלאים אסור לרכוב על פרדה מק"ו כו' ועי"ל שנקרא פסול ע"ש שמכתו קשה כמו שאמרו ברפ"ק דחולין (ז.) דר' פנחס בן יאיר אסרו להשהותו בביתו וכתב החזקוני בפרשת וישלח פירש"י שהביא פסולין כו' וא"ת והרי לעיל פרשת תולדות גבי כי גדל מאד פרש"י שהיו אומרים זבל פרדותיו כו' א"כ משמע שהיו כבר אלא ה"ק כו' ע"ש והאריך לתרץ בדחוקים ואין צורך דאף אם נכתבו יושבי החורי ותולדותיו כאן אחר מיתת יצחק אין זה מוכרח שנעשה זה עתה אחר מיתת יצחק אלא שסיפר הכתוב מה שכבר נעשה בימי אברהם ויצחק א"כ קודם להם וכן משמע מתוך הכתובים שהוא ענה היה מבני שעיר יושבי הארץ שכבר היו יושבים בארץ ואז מלא הימים וא"כ בזמן יצחק בנו נשא עשו בנו את אהליבמה בת ענה והוריש את החורי וישב תחתיהם ובעיקר קושייתו והא איכא הכא כמה תנאי דפליגי וס"ל דכבר נברא פרד בין השמשות וא"כ הך דרשה דפרק הפועלים דהיו אומרים זבל פרדותיו כו' מצי סבר כחד מהנך תנאי דפליגי הכא וק"ל:**וי"א** אף בגדיו של אדם כו'.עי' פירש"י ענינו קיבוץ כל חיות ועופות אצל אדם כמ"ש ויצו ה' וגו' כל חית וגו' ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו וגו' וכדי שיהו כבושים תחתיו כמ"ש ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה וגו' וק"ל : **ע"ב** שבעה דברים מכוסין מבני אדם יום המיתה ע"ד משאחז"ל שוב יום אחד לפני מיתתך ונמצא כל ימיו בתשובה : **ויום** נחמה פירש"י של כל אדם כו' ע"ש ויותר נראה לפרש יום נחמה שיתנחמו ישראל על גלותן והיינו טעמא שיהיו כל ישראל תמיד בכל יום בתשובה דאין נגאלין אלא בתשובה כדאמר פרק חלק היום אם בקולו תשמעו : **ועומק** הדין לומר לך שיהו מתון בדין לפי שהוא עמוק מי ימצאנו ועד"ז אמרו הדין יקוב ההר כאלו הדין בעומקו של ההר : ואמר **ואין** אדם יודע מה בלבו כו' דאם היה יודע היה כ"א יורד לחיי חברו גם לבטל מחשבתו ואמר ואין אדם יודע במה משתכר כו' משום מפקיעי שערים לאותו דבר שיהיו הכל להוטים אחריו כדי להשתכר בו וע"י זה יתייקר אותו דבר : ואמר **ומלכות** בית דוד כו' ומלכות פרס כו' והו מן הדברים המכוסים כמפורש בספר דניאל סתום הדברים וחתום הספר וגו' על עת קץ ופירש"י שם היינו נבואתו יקידת חיותא ויקבלו מלכותא קדישי עליונין וגו' ונראה דלאו היינו יום נחמה דקאמר לעיל ואפשר דיום נחמה יהיה מקודם בבוא משיח בן יוסף וק"ל : **ג'** דברים עלו במחשבה לבראות כו' אור ופרד נמי עלו במחשבה לבראות בע"ש דקאמר לעיל ולא שייך להנך דהכא דר"ל שעלו בתחלה במחשבה לבראות דהיינו בכח שיצאו לפועל לאחר זמן כשיהיה מת ותבואה אבל אור ופרד היו ראויין לבראות בע"ש כשאר בריות אלא שהניח הקב"ה בריאותן במוצ"ש שיצאו לפועל בדעת אדם: **על** המת שיסריח כו' ועל התבואה כו' הם שינוי וחידוש בריאה אבל על המטבע שיצא מה שינוי בריאה וחידוש יש בה שיצא דגזירת מלכים הוא שיצאו מטבעותיהם ויש לפרש דהיא גופה חידוש שיגזרו על הוצאות מטבעותיהם במשא ומתן ודו"ק : **וי"א** אף על המטבע שיצא כו'. יש לעיין בזה דכל הני בריאות דחשיב הכא הוא שינוי וחידוש בריאה ככל הנך עשרה דברים דלעיל וכן הנך ג' שעלו במחשבה כו' :

דף נה בפירש"י בדבור המתחיל מעיקרא תנא כו' ולבסוף תנא איסורא דקתני ב"ש אוסרין דמשמע בכ"מ עכ"ל לא ידענא משמעו בכל מקום אלא הלילה בגליל קאמרי ב"ש דאסור וכן משמע לקמן ומדתנא לשון אוסרין משמע ספק דאיסורא תני מיהו מדברי התוס' נראה דמלשון דקתני אוסרין לא מוכח מידי דספק יש לשון אסור במקום שנהגו שלא עושין מלאכה דמוכח לא שייך פלוגתא במנהגא לענין היכי נהוג ודו"ק : **תוס'** בד"ה מדקאמר ר"מ כו' אמתני' ליכא למידק הכי מדקאמר ת"ק מנהגא כו' עכ"ל דלא ניחא להו לפרושי דקושיא הוא דקאמר תלמודא מעיקרא תני מנהגא ולבסוף כו' דמדקדק ליה הכי מדקאמר ת"ק מנהגא מכלל דחכמים איסורא קאמרי דא"כ הוא מאי קושיא דאימא דבהכי פליגי ת"ק וחכמים דלשון חכמים אומרים פלוגתא משמע אלא דהמקשה היה סובר דלא פליגי בהכי אלא דתרווייהו סברי מנהגא וה"ק כו' ולא מדקדק לדבסוף תני איסורא אלא מדנחלקו ב"ש וב"ה כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק : **ע"ב** בד"ה עולי רגלים כו' ואין נומר לדבר האבוד הוא כו' עכ"ל הכי קלת מגומגם דודאי אין נומר דדבר האבוד הוא דא"כ בלאו עולי רגלים נמי שרי אבל הל"ל ואין להקשות דדבר האבד הוא כו' וק"ל : **בד"ה** ואם מתירא שמא יגנבו כו' לא הזקיקוהו להניח בבית שלישי והתירו כו' עכ"ל ושמא יגנבו דקתני בהך ברייתא היינו בבית הסמוך לו ושמא יגנבו דקתני בהך מתני' דמ"ק דמייתי לעיל היינו מבית האומן אבל בפ' מי שהפך גרסינן בהך ברייתא ואם חושש להם שמא יגנבו מפנן לחצר אחרת ואם אינו מאמינו מביאן בלינעא כו' מהך נראה דהזקיקוהו להניח גם בבית שלישי ע"ש ודו"ק :

דף נו ע"ב בד"ה מחלוקת כו' ובין הכיפין נמי אמאי ד"ה מותרין הא קמשתמש כו' עכ"ל ממתני' דאין עולין באילן כו' לא קשיא להו אבין הכיפין דלמטה הוא ולא שייך ביה עלייה באילן אבל מהא דקמשתמש במחובר מיהא קשיא להו ודו"ק : **בא"ד** בעירובין ובכמה דוכתי וליכא לאוקמא בפחות מג' טפחים כו' בין פחות מג' ליותר ועוד דלא גרע בין כו' פירות הנושרין ונראה לר"י כו' כצ"ל : **בא"ד** וקצת תימה היאך יכירו בין אותם שנשרו כו' עכ"ל דהא בנמצאו נפלו לארץ בי"ט איירי כולה דאל"כ הוה משתמש באילן אבל לפרש"י דאיירי בנמצאת במכבדות או בין הכיפין ניחא וק"ל : **בא"ד** במה אנן קיימין בשתם פי' דבשתם לא שייך למגזר שמא יעלה כו' עכ"ל ר"ל לאנשי יריחו אפילו במכבדות וק"ל : **בד"ה** דתנן ר"י כו' אלא אפילו היה מוכן שאין מוקצה מחמת איסור לא הוי מוכן לכלבים כו' עכ"ל ר"ל כגון ביו"ט דלא היה מוקצה מחמת איסור שחיטה ועיין בתוס' פ"ק דביצה וק"ל: **בד"ה** מוכן לעורבים כו' א"כ איסור מוקצה לא שייך בה למיגזר כו' עכ"ל איסור תלישה נמי ודאי דלית בה בביצה מיהו שייך למגזר בה דהוי נמי פירות הנושרין ועיין פירש"י שם וק"ל:

ח"א דף נו ע"א ולא היו מפסיקין כו'. עפרש"י מפירושו נראה לר"מ דאין אומרים כלל בשכמל"ו ודרשה דלקמן ואנן מ"ט אמרי' לי' כו' היינו אליבא דר"י ומיהו לפי גירסא שניה שבפרש"י שהיו אומרים בשכמל"ו ק"ק דא"כ הא דאנן אמרי' ליה לא אתיא נמי לר' יהודה שהרי מיחו חכמים באנשי יריחו דהיינו שלא לאומרו ומלשון המרדכי שכתב מפסיקין ולא היו שותקין אלא שהיו אומרים בשכמל"ו עכ"ל ור"ל שלא היו שותקין והיו אומרים בשכמל"ו בקול רם כמו פסוק ראשון והיינו שלא היו שותקין לאומרו בלחש וק"ל : **רבא** אמר כו' • כפירש"י בחומש כי מלת היום אינו דבוק עם לבבך אלא עם אשר אנכי מצוך היום וכה"ג פרש"י גבי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה ובטור א"ח כתוב ג"כ יש להפסיק בין היום ובין לאהבה ומיהו ק"ק אמילתיה דרבא שהוא מפרש לה דלא כמאן מהנך תנאי דלקמן וכי פליג אהני תנאי דלא מפרשין כורכין שמע הכי וק"ל : **בקש** יעקב לגלות כו' . מלשונות הכפולים בהאי קרא האספו ואגידה לכם וגו' הקבצו ושמעו וגו' דהיינו האספו ואגידה לכם באחרית הימים היינו ממש קץ הימין שנאמר בסוף דניאל ומשמע לפי הדרש הימין מלשון ימים דהכי פרש"י שם ולא כפירש"י בשמעתין ימין שיחזיר ימינו לפניו כו' ע"ש ואמר הקבצו ושמעו וגו' ע"ש קיבוץ גליות כדמפרש בב"ר ומפני שלא הוזכר בקרא בתר הכי שהודיע להם זמן קץ הימין וקיבוץ גליות אמרו שנסתלקה ממנו שכינה כדי שלא יבא לגלות קץ הימין כמ"ש גם בדניאל סתום הדברים וחתום וגו' אבל הוא חשב מטעם אחר שנסתלקה ממנו השכינה דשמא יש פסול במטתו ופי' הסמ"ג שמא יש בכם פסול שאינו מאמין בה' אחד כו' ע"ש וז"ש להו ושמעו אל ישראל אביכם דהיינו שתקבלו מלכות שמים עליכם כמו שקבל ישראל אביכם ועיין בב"ר . ובזה הלשון השיבו שמע ישראל וגו' כפרש"י לאביהם היו אומרים כן שמע ישראל ה' וגו' כשם שאתה קבלת עליך ה' שהוא שם האחדות גם אלהינו ה' אחד ומלשון אלהינו לשון רבים ולא כתיב אלהיך וגו' מלשון יחיד כדכתיב בתר הכי ואהבת את ה' אלהיך וגו' אמרו דלא משה אמרו בתחלה רק בני יעקב ואח"כ גם משה אמרו ע"ש זה בהאי לישנא ועל כוונה זו אמר הכתוב אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם ר"ל אני ה' שהוא שם המיוחד לא שניתי רק אחדות גמור ובני יעקב ממש לא כליתם דבר זה אבל הודו לדברי אביהם לומר ה' אחד : **פתח** יעקב ואמר בשכמל"ו כו' • הנראה לפי סוגיא דשמעתין כי יעקב אמרו כששמע שהיו בניו מזכירים שם שמים כשאמרו שמע ישראל ה' וגו' וכמ"ש ביומא כשהזכיר כה"ג השם ביוה"כ היו עונין אחריו בשכמל"ו • ותניא ר' אומר כי שם ה' אקרא וגו' אבל משה לא אמרו דהיינו בפ' שמע ישראל ה' וגו' שנכתבה בתורה מפני שלא אמרו כדרך הקורא ק"ש כמקבל עליו מלכות שמים אלא בדרך לימוד לישראל כתבה ועי"כ לא שייך ביה לענות אחריו בשכמל"ו ולזה אמר אנן נמי בקורא ק"ש לקבל עליו עול מלכות שמים היה לנו לומר ג"כ בשכמל"ו כמ"ש יעקב בקבלת בניו עול מלכות שמים עליהם וכדכתיב כי שם ה' אקרא וגו' כמ"ש ביומא אבל משום דלא אמריה משה בתורה היה גנאי להוסיף על דברי משה ולהפסיק בקול רם בשכמל"ו בין ה' אחד לואהבת ומשום דאמרו יעקב בקבלת מלכות שמים נימריה מיהת בחשאי ומסיק דהיכא דאיכא למיחש לתרעומת המינין התקינו שלא ניחוש אל מה שלא אמרו ונמריה בקול רם כמו שאמרוהו בני יעקב . זהו הנראה לפי סוגיין דשמעתין ולפי המדרשות פירשו בו המפרשים דרכים אחרים :

דף נז בד"ה אלא מפני כו' וא"ת מ"מ ניפטר כו' וי"ל כב"ה כו' אינו הפקר כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרש כנראה לכאורה הכא מפרש"י משום דמפקע לה ממעשר וגוזל את הלוי דא"כ ליתני נמי דלא יפקיר משום דמפקיע ליה ממעשר אלא דר"ל דמפקע לה ממעשר לפי טעותן דסבורין שהיא פאה גמורה ואוכלין אותה בטיבלה וכן פרש"י במתני' והתוס'

חכמת שלמה

דף נד ע"א תוס' בד"ה אלה בני כו' בבן אשתו של שעיר כתב קרא כו' כצ"ל . וכ"כ פירוש והעולם היו סוברים שהיה בן של שעיר מאחר שאשתו הולידה ומ"מ לא יתכן שיכתב הקרא בן שעיר ולא היה בנו ונמצא דברי תורה פלסתר ת"ו אלא משום דבני בנים הרי הן כבנים ואשתכח דהוה בנו של שעיר ודו"ק : **ע"ב** גמ' על המטבע שיצא . כ"כ ס"א שאל"כ כמה היו עניים מתפרנסין שאין להם עבודת שדה וכרם ע"כ : **רש"י** אחר ד"ה מלכות חייבת נ"ל ד"ה ברייתא זו מצאתיה בבראשית רבה ולא כתיב בה ומלכות בית דוד מתי תחזור אלא במקום זה כתוב שם ואין יודע מה בעבורה של אשה והכי מסתבר וכולהו מפרש שם מקראי יום המיתה דכתיב כי לא ידע האדם את עתו יום הנחמה לעתיד שבן דוד בא דכתיב אני ה' בעתה אחישנה עומק הדין דכתיב כי המשפט לאלהים הוא שהרוב טועים בעומק הדין ואין לעמוד על בוריו ואין אדם יודע במה משתכר דכתיב זו מתת אלהים היא ואין אדם יודע מה בלבו של חבירו דכתיב אני ה' חוקר לב בוחן כליות ואין אדם יודע מה בעיבורה של אשה דכתיב כעצמים בבטן המלאה כן הוא בס"א : **בד"ה** לא למלאכה של יום עצמו משתחשך והשמיענן ת"ל אסור ובט' באב שרי כנ"ל · וכ"כ משתחשך ותימה הא ת"ל גופיה אינו אסור במלאכה אלא ביום ולא בלילה ואולי ט"ס הוא משתחשך ואם אינו טעות יש ליישב דלענין ט"ב אם היה אסור במלאכה אף בלילה היה אסור דדוקא לענין תענית לבור הוא דדרשינן קדשו צום קראו עצרה אספו זקנים דדוקא מזמן אסיפה הוא דאסור והיינו ביום אבל ט"ב שהוא מנביאים ואינו בכלל קדשו צום ואספו זקנים לא ודו"ק: **בד"ה** רב פפא אמר לעולם כו' קאמר וה"ק כו' משתשכה אלא כאחרונות כו' כנ"ל והד"א:
דף נה ע"א תוס' בד"ה כל הרכבה כו' יותר מג' ימים. כ"כ פירוש והא דקאמר שוב אינו קולטת היינו במקום הטיט וק"ל : **ע"ב** גמרא מקום שנהגו אין לא נהגו כו' . כ"כ לכאורה יראה דבמקום שלא נהגו לעשות מלאכה הכל אסור ואף במקום שנהגו אינו שרי אלא לצורך המועד ולגמור אבל הרא"ש סבר דדוקא במקום שנהגו הוא דבעינן לצורך המועד אבל במקום שלא נהגו הכל שרי וכן פסק הר"ן ופי' הר"ן מקום שנהגו אין כלומר שנהגו שלא לעשות מלאכה כו' והלשון מגומגם וצ"ע : **רש"י** בד"ה גומרם כו' שלא נהגו לעשות מלאכה. כ"כ פירוש לעשות מלאכה לכתחלה וק"ל :
דף נו ע"א גמ' דברי ר"מ ר' יהודה כו' . כ"כ ותימה א"כ רבא אתי דלא כמאן ודו"ק : **רש"י** בד"ה עיבר ניסן בניסן כו'. כ"כ בס"א של פירש"י עיבר ניסן בניסן לאחר שנכנס ניסן עשה אותו ניסן עיבור לשנה וקראו אדר השני ולאייר קראו ניסן והאי ניסן לא משמע שהניסן עיבורו עיבור מל' יום כמו עיברוה לאלול אלא הכי משמע מניסן עשה עיבור לשנה כמו אין מעברין את השנה אלא אחר כו' דהיינו נמי כי האי לישנא וכ"כ למה שהרי בשנה ראשונה למלכותו שלח בכל גבול ישראל שיעשו תשובה ויבאו לעשות פסח והלא הכהנים טמאין היו שעד ימיו לא נטהרו ישראל מטומאה שהוחזקו בה בימי אחז אביו הרשע ועיבר השנה כדי שיהא להם פנאי לכהנים זורקי הדם לטהר ושהות לרחוקים להגיע לירושלים כדכתיב ויועץ המלך ושריו בירושלים לעשות הפסח בחודש השני שלא יכלו לעשותו בעת ההיא כי הכהנים לא נטהרו למדי והעם לא נאספו לירושלים ומתוך שהפסח היה בטל באותן הימים היה נוח לו לקדש הכהנים לכך ולאסוף כל ישראל לשמחן ואחר כך ביקש רחמים על שהיה מדחהו לפסח ממקומו שלא לצורך דמשום טומאת רבים אין נדחה דאמרינן במועדו ואפילו בטומאה דאיש נדחה ואין ציבור נדחים ואפילו בכהנים טהורין אלא שכלי שרת טמאין יעשה בטומאה כדאמרי' בפסחים גם לאסיפת העם אין לחוש דדרך רחוקה אמר רחמנא והיינו דכתיב כי אכלו את הפסח בלא ככתוב כי התפלל חזקיה עליהם ויאמר ה' הטוב יכפר בעד והוא מדעת עשה משום חבובי מצוה לזרז ישראל ולא הודו לו על מה שקרא את החדש אדר אחר שנכנס ניסן דהא אמרי' בברכות ובסנהדרין החודש הזה לכם זה ניסן ואין אחר ניסן : **בד"ה** רבי יהודה כו' מוסיפין ואית דגרסי שהיו אומרים בשכמל"ו כנ"ל והד"א. וכ"כ פי' שהיו אומרים אותו בקול רם כדלקמן : **בד"ה** ניקי קדירה כו'. כ"כ מין מאכל שמו ניקי קדירה ארסדור"א בלע"ז רש"י פרק השוכר את הפועלים . ורבי' יונה פירש בברכות כלומר הדברים שמתקנין ומבשמין את הקדירה : **ע"ב** רש"י בד"ה קילה ווייסר"א. כ"כ עיין בריש פרק כלל גדול : **תוס'** בד"ה מחלוקת בשל כו' וליכא לאוקמי בפחות מג' טפחים כו' כ"כ פירש כדי לתרץ קושיא דמחובר על כיפין דשרי לדברי הכל ודו"ק . **בד"ה** דתנן כו' היינו שעומד לאכילת אדם כו' כנ"ל : **בד"ה** מוכן לעורבים כו' משום גזירה שמא יעלה ויתלוש. כ"כ פי' שמפרש טעמא לביצה שנולדה ביו"ט דאסירא משום פירות שנשרו ואי הוי פירות שנשרו משום מוקצה אז לא הוי ראוי לגזור גבי ביצה דלא שייך איסור מוקצה אבל מאחר שיש איסור דאורייתא בפירות שנשרו משום גזירה שמא יעלה ויתלוש אע"ג דלא שייך האי טעמא גבי ביצה מ"מ גזרינן הכל משום פירות הנושרים שלא יעלה ויתלוש שהוא דאורייתא והוי הכל כחדא גזירה כדאיתא התם ודו"ק :
דף נז ע"א רש"י בד"ה אין נותנין כו' דהפקר פטור ממעשר כו'. כ"כ פי' לכל העניים אף ללוי וק"ל : **בד"ה** בייתוס כ"ג היה וכן כולן והיו להן עבדים המכין ותובעין את העם כן הוא בס"א :

מהר"ם

דף נה ע"א בגמ' לא קשיא הא רבי מאיר הא ר' יהודה פי' לפי מסקנא דגמ' חכמים דמתני' היינו ר' יהודה ופי' בגליל לא היו עושין מכח איסור ופלוגתא דב"ש וב"ה בלילה הוא בגליל אליבא דר' יהודה ומתני' דריש פרקין מקום שנהגו וכו' אתי כרבי מאיר כן הוא באשר"י : **אמר** לו ר' מאיר מאי ראיה יהודה וגליל כאן אלא מקום שנהגו וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה מדקאמר וכו' אמתניתין ליכא למידק הכי מדקאמר ת"ק מנהגא וכו' פי' שהתוס' הוקשה להם ל"ל לגמרא למימר הא ר"י הא ר"מ ופלוגתא דר"י ור"מ בעצמה אינה בפי' אלא דדייק לה מכח מדקאמר א"כ בלא ברייתא הוה מצי לשנויי הכי דמאי דפריך מעיקרא תנא מנהגא ולבסוף תנא איסורא ה"ל לשנויי דע"כ אתה צ"ל דחכמים פליגי את"ק דריש פירקין דמדקאמר ת"ק מנהגא מכלל דחכמים איסורא קאמרי ופליגי ותירץ דאמתני' איכא למימר וכו' וא"כ אינו מוכרח לומר במתני' דפליגי חכמים את"ק במנהגא ובלא הכרח ודיוקא לא ניחא ליה לגמ' דפליגי במנהגא לכך הוצרך לדייק מהברייתא דפליגי ביה ר"י ור"מ והשתא מוקמינן נמי הכי חכמים דמתניתי' ות"ק דריש פירקא כנ"ל ודו"ק : **ע"ב** בתוס' ד"ה עולי רגלים וכו' דהא יכול לקנות חדשים מקשין העולם והא כל דבר האבוד יכול לקנות אחר במקום זה אלא נראה דה"פ דגבי מנעלים ליכא דבר האבוד דיכול להניחם עתה מלהשתמש בקרועים עד אחר המועד ואחר המועד יתקנם ובתוך כך יכול לקנות חדשים ללכת בהם עד אחר המועד משא"כ בשאר דבר האבוד דאם יניחם כך יפסיד ודו"ק וק"ל :

בגמרא

סמכו דבריהם הכא ולא אמתני' דקתני בה נמי ונתנו פאה לירק ומיחו בידם חכמים משום דהכא בברייתא מפורש טפי האי טעמא דמשום טעותא הוא כדקאמר להו הטליכו מעליכם ואני נותן לכם כפלים במעושר וק"ל :

דף נז ע"א עורות קדשים כו' עמדו בעלים והקדישום כו'. פירש"י כל הני משמרות יחד והקדישום כו' ע"ש והוא דחוק ולולי דבריהם נראה דבעלים ממש קאמר דומיא דלקמן גבי קורות וה"נ הכא בעלים ממש קאמר דהקדישום קודם שיזכו בהן הכהנים דלא זכו בהן עד אחר הקרבת קרבן כדכתיב עור העולה אשר הקריב וגו' וק"ל : **צאו** מכאן בני עלי שטמאו כו' ומפורש בקרא שילאו מן העזרה כמ"ש והקימותי לי כהן נאמן וגו' והיה כל הנותר וגו' ואמר ספחני נא וגו' ואמר שטמאו את וגו' כדכתיב ואשר ישכבון את הנשים וגו' ואע"פ דבפרק במה אשה קאמר דלא חטאו באשת איש אלא ששהו את קיניהן כו' ומעלה עליהן הכתוב כאלו שכבום ה"נ איכא למימר הכא דמעלה עליהן כאילו טמאום וה"נ המ"ל הכא על שמכבדין א"ע ומחללין הקדשים כדלקמן גבי יששכר כו' וכמפורש בהו למה תבעטו בזבחי וגו' ובוזי יקלו וגו' אלא דעדיפא נקט חטא דאשר ישכבון וגו' ובפ"ק דיומא אמרי' בהדיא לא חרבה שילה אלא משום ב' דברים ג"ע ובזיון קדשים כו' : **אוי** לי מבית בייתוס אוי לי מאלתן כו'. פרש"י אלתן מקלותיהן כו' ע"ש וק"ק שהרי כלל כולן לבסוף בזה במ"ש ועבדיהם חובטין במקלותיהן כו' ולא אמרה נמי בהאי לישנא אלותיהן ובכלל המאמר קשה הכפל בכ"א אוי לי מבית בייתוס אוי לי כו' ונראה שזכר כאן ד' בתי כ"ג על פי מ"ש בס"פ א"נ בד' כתות שאין מקבלין פני שכינה כת לצים כת חנפים כת שקרים כת מספרי לשון הרע שעון שלהם בדיבור ע"י שנאת חנם כמפורש שם ולכך לא חשיב נמי גסות רוח שגם הוא אינו מקבל פני שכינה דדרשינן ביה גבה עינים וגו' אותו לא אוכל אלא שאינן ע"י הדיבור ואמרי' בפ"ק דיומא ושנות רשעים תקצרנה הם כ"ג שבבית שני שהיו בו יותר מג' מאות כ"ג ולזה אמר בכאן על הד' כתות אלו שהיו בבתי ד' כהנים אלו וכלל בכולן שהיה בהן גסות הרוח ופרט בכ"א כת אחד ואמר אוי לי מבית בייתוס שהיו גסי הרוח ועוד אוי לי מאלתן של בית בייתוס מלשון אלה ושבועה שהיו בעלי שבועות שקר דהיינו כת שקרים : ואמר **אוי** לי מבית חנין שהיו גסי הרוח ועוד אוי לי מלחישתן שהוא לשון הרע הנאמר בלחש כמ"ש כל מלתא דמתאמר' באפי ג' לית ביה משום לישנא בישא : ואמר **אוי** לי מבית קתרוס מגאוותן : **ואוי** לי מקולמסן הן כת לצים כותבין במליצותיהן גנאי לבני אדם כמ"ש הוי חוקקי און וגו' : ואמר **אוי** לי מבית ישמעאל כו' היינו מגאותן : **ואוי** לי מאגרופן היינו החנופה כמ"ש פרק א"נ מיום שגברה אגרופה של חנופה נתעוותו הדינין כו' ומסיק על כולן הגסות שבהן שהן כ"ג ובניהן כו' וחתניהן כו' דכל הכבוד שלהן הוא ודו"ק : **ויכנס** ישמעאל בן פאבי וכו'. כשר היה כפרש"י והא דקאמר התם שנות רשעים תקצרנה על כ"ג שבבית שני היינו אותן שלא הוציאו שנתן ולא היו בכלל שמעון הצדיק ויוחנן כ"ג וישמעאל ור' אליעזר בן חרסום דאותן חיו כמה שנים כדקאמר התם ומיהו ק"ק אמאי נקט הכא דצווחה עזרה על ישמעאל שיכנס טפי מעל שאר כהנים כשרים שהיו שם כדאמרינן התם ודו"ק : **ויכנס** יוחנן בן נרבאי כו'. יש לדקדק בזה דחשיב ליה הכא בכלל כהנים כשרים ובפ"ק דיומא לא הוציא מכלל שנות רשעים שהוציאו שנתן אלא שמעון הצדיק ויוחנן כ"ג וישמעאל ב"פ ור"א ב"ח אפשר דהיינו יוחנן כ"ג והיינו יוחנן בן נרבאי דהכא ומזה יש ליישב דגבי ישמעאל ניחא דאמר שהוא תלמידו של פנחס ע"ש מעלתו כאילו היה פנחס בן אלעזר רבו שהיה מפורסם במעלה אבל ביוחנן בן נרבאי שאמר שהוא תלמידו של פנקאי למעלתו אין שם רבו פנקאי מפורסם מי הוא אבל אם הוא יוחנן כ"ג שהוא ששימש פ' שנה בכהונה גדולה ואח"כ נעשה צדוקי ניחא דשינה שם רבו פנחס לגנאי לו פנקאי כלומר שאינו עוד תלמיד של פנחס וניחא נמי אם היה יוחנן דהכא הוא יוחנן כ"ג שהיה מתנהג כ"כ בגדולה ובעשירות לפי שהיה מבני חשמונאי כ"ג ומלכים וק"ק אמאי לא חשיב התם בכלל כהנים כשרים את מתתיהו כ"ג דודאי כ"ג כשר היה שמזכירין אותו בנס דחנוכה ויש ליישב ודו"ק : **ע"ב נפסקיה** לימיניה יהב כו' כיון דעיקר עבודה בימין והוא כרך ידיה בשיראי בשעת עבודה נגזר עליו מן השמים לתשקליה לתטרפסיה בהאי עלמא ליפסקיה אותה יד ימין ולא היה יכול להציל עצמו ביד שמאל : **סליק פרק מקום שנהגו**

פרק תמיד נשחט

דף נח בפירש"י בד"ה בין הערבים כו' וכתב בין הערבים לדרשה חלוק הערב כו' עכ"ל ק"ק הא בפסח נמי בין הערבים כתיב וא"א לפרש כן דהא הפסח אחריו וק"ל : **תוס'** בד"ה ר' ישמעאל כו' אבל בשבת דעלמא קרב כסדר החול גזירה כו' עכ"ל לאביי לכ"ע אית להו גזירה שבת דעלמא אטו חול דעלמא דאם לא כן דפליגי בגזירה לוקמי פלוגתייהו בפשיטות וכדמוקי בשבת דעלמא או פליגי בבזיכין קודמין למוספין ועוד לוקמי פלוגתייהו בפשיטות טפי כרבה בר עולא וכ"ל לרבא דמוקי פלוגתייהו בע"פ ובמכמר בשרא דבשבת דעלמא לא פליגי דכ"ע אית להו גזירה כיון דליכא היכרא ובזה יתיישב מה שהקשה בעל המאור לרבא לר' ישמעאל משום מכמר בשרא יאוחר הפסח ולא יאוחר התמיד משום ומחצה שהוא זמנו די"ל כיון דליכא היכרא להקדים התמיד בשביל הפסח אית ביה שפיר גזירה שבת אטו חול דעלמא ודו"ק : **בד"ה** וקעבדינן כו' בזיכין בחמש ומוספין בשש משמע לר"ע ליכא ששייה כו' עכ"ל דלא הוזכר שום ששייה אחר חמש דבזיכין לר"ע ומשמע דכלה בסוף ה' ומוספין בתחלת שש אבל בזיכין בשבע דקאמר ר"י בתחלת ז' ע"כ איכא אחריו ששייה חצי שעה דהתמיד אחריו בז' ומחצה ואיכא למימר דלא כלה בזיכין סוף ז' ודו"ק : **ע"ב** בד"ה אלא לרבא קשיא תימה לרבה בר עולא נמי תקשי כו' עכ"ל הא ודאי דאיכא למימר דיתרץ כרבא וכתירוצם ואם ר"ל אמאי נקט התלמוד לרבא קשיא ולא נקט נמי בקושייתו רבה בר עולא א"כ הא לא יתורץ במה שתרצו או יתרץ כרבא אלא דמעיקרא בתמיהתם לא ניחא להו למימר דיתרץ כרבא דמ"מ אמאי לא פליג ר"ע נמי ברישא בשבת דעלמא לרבה בר עולא והא תירצו דקושטא הוא דקאי ר"ע ארישא ובתירוצם שני ר"ל נמי דפליג ר"ע ברישא בשבת דעלמא ומדקאי בסיפא נימא דפליג נמי בסיפא ויתרץ כרבא כדמוכח בברייתא דלקמן דפליגי נמי בשבת בע"פ ודו"ק : **בד"ה** העולה עולה כו' משום דלשון שלא יהא דבר קודם משמע טפי עיכוב כו' עכ"ל היינו לפי דעת המקשה דבעי למימר עיכובא התם דבלשון הברייתא משמע טפי עיכוב מהמשנה אבל אביי מסיק התם דשלא יהא דבר כו' אינו אלא למצוה וכמ"ש התוס' לעיל ומהרש"ל לפום חורפיה לא ע"ש וק"ל :

דף נט בד"ה יאוחר דבר כו' אע"ג דתמיד תדיר אצטריך כו' עכ"ל ומיהו בהך דתניא כי קושיין המ"ל דקטורת ונרות קודמין לפסח משום דהוו תדיר וק"ל : **בפירש"י** בד"ה תמיד קודם לקטורת כו' טעמא מפורש בסדר יומא כו' עכ"ל. לכאורה שהוצרך לזה להך ברייתא דקתני כקושיין ולא ממעטינן מאותו אלא קטורת דהוי עבודת פנים דכוותיה נימא דקטורת ונרות קודמין נמי לתמיד והא קאמר דמפורש טעמא בסדר יומא אבל אחרי העיון לא מצאתיו שם ודו"ק : **בד"ה** ומחוסר כפורים כגון מצורע או זב שסכח כו' עכ"ל ולא נקט נמי יולדת משום דאיכא למ"ד בפרק האשה דאין האשה חייבת כרת אפילו בפסח ראשון ולא דחי מצות פסח דידה עשה דהשלמה אך קשה דא"כ גבי מחוסר כפורים של כל השנה אמאי לא מוקי לה ביולדת ובזב ולא תקשי ליה והאיכא אשם דלית בהו אשם ולא תקשי ליה נמי והאיכא עולה דהא פסיקא ליה ביולדת דלא מעכבא בשקרבה עולתה [קודם] כמ"ש התוס' דלא הוה ס"ד דמעכב אלא במצורע מדכתיב תהיה דמשמע עיכובא וק"ל : **תוס'** בד"ה אין לך כו' דע"כ לא חשיב אלא מידי דהקטרה דבה כו' דאלת"ה כו' עכ"ל ור"י בנו של ריב"ב דחשיב נמי מחוסר כפורים של כל השנה ומוקי לה רב חסדא בחטאת עוף דלית ביה מידי דהקטרה אלא דמה למזבח י"ל דאע"ג דלא עבר בדמה למזבח עשה דהשלמה בחטאת עוף מ"מ כיון דלא בדמה מידי עשה דהשלמה כדפרש"י לקמן גבי כשנותרו כיון שנזרק דמן קודם תמיד כו' דכיון דנראין להקרבה קודם לכן על תמיד של שחר הוא מושלם עכ"ל א"כ דמה למזבח מידי דהקטרה מקרי וק"ל : **בד"ה** זה בנה אב וכו' היינו דוקא במצורע דכתיב ביה תהיה כו' עכ"ל ודמייתי זה בנה אב כו' וקי"ל דאפילו חטאת כו' היינו ביולדת למצוה וכ"ש במצורע דאפילו עיכובא איכא וסמך אתהיה דמשמע עיכובא במצורע ודו"ק : **ע"ב** בד"ה עשאום כמי כו' על מה הציץ מרצה על הדם ועל החלב כו' עכ"ל וא"כ בנטמאו אמורים הציץ מרצה עליהן להקטירן והכהנים אוכלין הבשר שפיר ומתכפרין הבעלים ותירצו כיון דמדרבנן אסור להקטירן ה"ל כאילו אבדו וק"ל : **בד"ה** ולא עולת חול כו' וקשה לר"ע ת"ל דהלבי שבת קריבין ביו"ט מקרא דהכא דלא ילין כו' עכ"ל דקרא דעולת שבת בשבתו משמע היתרא אתי לאשמעי' עולת שבת בי"ט דלאשמעי' איסורא הא של חול בי"ט לא קרבה לא הוה היתרא דקרא עולת שבת בשבתו חוזר לגופיה ומלא ילין נמי שמעינן היתרא עכ"פ של שבת (בחול) [ביו"ט] וכוונת מהרש"ל שהגיה דקשה בדל"ת כו' אינה מבוררת לן ודו"ק : **באה"ד** וכל הלילה ילין כדר"ע אוקמינא לסוגיא דהכא ושמעינן ליה לר"ע כו' עכ"ל ר"ל דסוגיא דהכא דמוקי ליה לקרא באמורין הנקרבין ע"ג המזבח כר"ע מתוקמא כמ"ש התוס' לעיל וסוגיא דלקמן דמוקי ליה לקרא בנותר דבשר הנאכל ע"כ נמי כר"ע אתיא דס"ל פסח נאכל כל הלילה וכל הלילה ילין וק"ל : **בד"ה** דאי ר"מ האמר כו' אור"י דרבא לטעמיה דאית ליה כו' עכ"ל כן היה גירסת התוס' הכא בעי רבא בעבודה א' כו' ולא הוו גרסי הכא בעי רב פפא כנראה מדבריהם לקמן וק"ל : **באה"ד** ופליגי בתפוס לשון ראשון אפילו בכה"ג אע"ג דאינה לשחיטה כו' עכ"ל ר"ל לא מבעיא בתמורת עולה ותמורת שלמים כיון דחייל תמורת עולה לא מצי חייל שוב תמורת שלמים אלא אפילו בכה"ג דאינו לשחיטה אלא לבסוף וברגע אחרון יש לחול שניהם אפ"ה פליג ר"מ וס"ל תפוס לשון ראשון אבל אי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף מודה ר"מ דחיילי תרווייהו ועיין לקמן ברש"י ותוס' ודו"ק : **באה"ד** חיילי תרווייהו כו' וא"כ לא יכשיר הכא לר"מ בלשמו ושלא לשמו אפילו בעבודה אחת עכ"ל ר"ל בלשמו ושלא לשמו לא יכשיר משום דמקלת שינוי קודם פסול משא"כ בשלא לאוכליו ולערלים דמקלת כשר כדלקמן ודו"ק :

דף ס בפרש"י בד"ה לעולם סיפא כו' רישא מיירי דכי שחיט חישב בה לשמו וכשזרק חישב כו' עכ"ל נקט במלתיה סיפא דרישא דהיינו שחט לשמו וקבל והלך וזרק שלא לשמו משום דמהכיא הוא פריך ליה וה"ה רישא דרישא דקתני הפסח ששחט שלא לשמו היינו שקבל והלך וזרק לשמו איירי נמי בכה"ג בב' עבודות ממש דהיינו דכי שחיט חישב בה שלא לשמו וכשזורק חישב לשמו ותלמודא דקאמר ורישא דקאי בשחיטה קא מחשב בשחיטה א"כ קאי בזריקה כו' ר"ל דבין רישא דרישא ובין סיפא דרישא איירי בב' עבודות ממש דבשחיטה קא מחשב על השחיטה ובזריקה קא מחשב בזריקה אבל הסיפא דקאי בשחיטה וקמחשב בזריקה ונקט התלמוד במלתיה רישא דסיפא לשמו ושלא לשמו משום דמהכיא הוי פריך ליה וה"ה דסיפא דסיפא שלא לשמו ולשמו בכה"ג איירי כדמסיק לקמן ומהרש"ל הבין בזה דרך אחרת ואינו מבורר לי וק"ל : **גמ'** ומדסיפא בעבודה א' רישא נמי כו' ר"ל רישא דסיפא דהיינו המליעתא ואע"ג דרישא דכולה מתניתין ע"כ בשתי עבודות קמיירי מ"מ כיון דהמליעתא לא מצי איירי בב' עבודות ממש דומיא דרישא (דכולה) אלא

נמוקי הגרי"ב בד"ה בפירש"י בין הערבים וכו' עיין במהרש"א שהקשה הא בפסח נמי בין הערבים כתיב כו' ע"ש והנראה דמהא דכתיב בפ' בא בין הערבים ליכא להקשות דהא במצרים לא היו קרבן תמיד ושפיר נדרש חלוק הערב ולכן בפ' ראה שנצטוו על תמיד מכבר כתיב בערב ומפ' בהעלותך דכתיב בין הערבים בפסח ראשון שנצטוו שם ג"כ י"ל דריב"ל סובר כאותו תנא פ"ק דחגיגה שלא קרבו תמיד במדבר ע"ש ושם בפסח שני דכתיב בין הערבים הגם דכתיב שם לדורותיכם הא כתיב נמי לכם וקאי על הדור ההוא ועי' היטב :

מהרם

תמיד נשחט פרק חמישי

דף נח ע"א בגמ' ואמר מר עליה השלם כל הקרבנות כו' כצ"ל ועיין לקמן מעבר לדף : **ברש"י** ד"ה רבי ישמעאל סבר וכו' דשמא אין חילוק לחם הפנים כלה בסוף שבעה וכו' כצ"ל : **ע"ב** בתוס' ד"ה כאלו חל בשני בשבת וכו' אין נראה לר"י וכו' היו נזהרין שלא יבואו תרי שבי בהדי הדדי וכו' פירוש מאיימין עליהם שלא יאמרו שראו החדש ביום שלשים אם יארע לפי אותו חשבון ב' שבי : **בא"ד** מוקי לה בהחליל כאחרים דאמר אין בין עצרת וכו' פי' לדבריהם אין דוחין בשום אופן בעולם אפי' בתרי שבי ולכך השנה לעולם שנ"ד ימים ואין בין עצרת וכו' : **ד"ה** העולה עולה וכו' שאין להן תמידין ומוספין אלא כדי אחד מהם וכו' ר"ל ואין להם ב' ולכך יביאו אותו אחד לתמיד דהוא קודם :

דף נט ע"א בגמ' ויוקדם קטורת דבר שנאמר בו בבוקר בבוקר דכתיב והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבוקר בבוקר לדבר שלא נאמר וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה מעלה ומלינה וכו' ולינה אינה פוסלת בראש המזבח וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה יאוחר דבר וכו' אע"ג דתמיד תדיר וכו' מקשין העולם א"כ ל"ל לעיל קרא שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר ת"ל משום דתדיר קודם וי"ל דהא דאמרי' בכל מקום דתדיר קודם מהכא ילפינן מתמיד של שחר דהוא קודם לכל הקרבנות : **ד"ה** זה בנה אב לכל וכו' וליכא כ"א יולדת עשירה וכו' פי' אבל במצורע או שניהם של בהמה או שניהם של עוף : **בא"ד** ובמסכת קנים וכו' נמי אמרינן האשה שהביאה את חטאתה וכו' לא היתה מביאה אלא חטאתה ותירץ רבינו חיים וכו' כצ"ל : **ע"ב** בתוס' ד"ה עשאום וכו' על העולים פי' היינו החלב והאימורים העולים על גבי המזבח אין הציץ מרצה עליהם אם נטמאו ואסור להקריבן כ"א על הדם אם נטמא ואפ"ה אוכלין הכהנים הבשר אע"ג שאין החלב והאימורים קריבין א"ש דנקט נטמאו אבל לפי' הברייתא דס"ל דמרצה ג"כ על החלב וה"ה על האימורין וא"כ קריבין בטומאה ואם כן כדין אוכליו הכהנים הבשר דהא קרבו החלב והאימורין וא"כ למה נקט הכא אם נטמאו הא גבי נטמאו אוכלין הכהנים הבשר כדינו משום דקרבו מתיריו ומאי מייתי ג"כ הכא ראיה מנטמאו : **ד"ה** ולא עולת חול וכו' וקשה כו' מקשין העולם דלמא אי לא כתב אלא לא ילין להודיה ה"א דאפי' אם חל בחול קרב בי"ט להכי אצטריך עולת שבת בשבתו ללמוד ממנו דעולת חול בי"ט אסור ר"ל דהתוס' לא הקשו אלא אר"ע דאיהו לא בא לאשמעינן אלא לומר דעולת שבת קרבה בי"ט וא"כ תיפוק ליה מלא ילין ול"ל למנקט עולת שבת ועוד דאפי' קרא אי לא אתא אלא לאשמעינן דאין עולת חול קריבה בי"ט לא הוה הוזר לגופיה וק"ל כנ"ל :

דף ס ע"ב בגמ' איבעיא להו פסח ששחטו בשאר ימות השנה בשינוי בעלים מהו וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה סתמו להני וכו' מפיק מלאוכליו ושלא לאוכליו וכו' : **בא"ד** אמאי לא

חכמת שלמה

תמיד נשחט פרק חמישי

דף נח ע"א רש"י בד"ה כמאי קאי כו' כשהוא חל בחול כו' כנ"ל : **ע"ב תוס'** בד"ה דברי הכל כו' אבל איכא ב' ברייתות כו'. נ"ב לאו דוקא ב' ברייתות אלא ברייתא אחריתא אבל ברייתא קמא ליכא לאוכחי מינה כמו שפירשו התוס' לקמן א"ל שנאמר שיסבור כרבא ויתרץ כרבא כו' : **בד"ה** כאלו חל כו' דאמרי אין בין עצרת לעצרת כו'. נ"ב וה"ה בין ר"ה לר"ה דהא ס"ל דליכא אלא שנ"ד ימים לעולם ולית להו שום דחייה אלא לעולם כסדרן אחד מלא ואחד חסר וק"ל : **בד"ה** העולה כו' שנאמר מלבד עולת הבוקר כו'. נ"ב פי' מדקאמר מלבד משמע שקדמו : **בא"ד** משמע טפי עיכוב כו'. נ"ב לאו דוקא עיכוב אלא ר"ל יותר חיזוק לאזהרה ודו"ק :

דף נט ע"א גמרא בבקר בבקר דכתיב ונתן עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר לדבר שלא נאמר כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' בעי רבא בעבודה אחת כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה עשאום כו' אין הציץ מרצה על העולין כו'. נ"ב הכל בפרק כיצד צולין ונכתב עוד בצדו פי' כל הנקטרים על האישים בטומאה כגון האימורין דהיינו כל היכא דאיכא כזית חלב שיכול להקטיר אף בטומאה א"כ לא שייך לומר דהוה כמו שנטמאו אלא למ"ד אין מרצה על העולין אבל ברייתא דסבירא ליה מרצה על החלב אלמא דמרצה על העולין נ"ל דהכא ה"ק מה שהזכיר נטמאו לפי שאינו מרצה נטמאו מדרבנן והוי כאלו אבדו ואפילו הכי אוכלין הכהנים חזה ושוק ודו"ק : **בא"ד** ומדרבנן לא מרצה. נ"ב פירוש היכא שידע שנטמא דהוי כמזיד ולא הורצה : **בד"ה** יכול נטמאו כו' דמדאורייתא ארצויי מרצי כו'. נ"ב דמ"ש שוגג או מזיד : **בא"ד** לאכילת בשר לא מתכפרים כו'. נ"ב פי' אפילו מדאורייתא : **בד"ה** ולא עולת כו' דמשמע הכי דקיימא עליה כו' כנ"ל. ונ"ב פי' כל מי שהוא בכלל לא ילין מן הבשר דהיינו א' מן בני חבורה חייבין עליו משום לא תשחט על חמץ לאפוקי ערל א' שאינו מן החבורה וק"ל ע"ש : **בד"ה** דאי ר"מ כו' בתפוס לשון ראשון כו'. נ"ב פי' ולא בנמלך לחוד ולאפוקי מאביי דאמר לשם לא פליג ר"מ אלא באומר תמורת עולה תמורת שלמים דהוי נמלך משום הכי אזלינן בתר לשון ראשון שכבר נתפס אבל באומר תמורת עולה ושלמים שתופס שניהם ואינו נמלך מודה לרבי יוסי ורבא סבר הכל תולה בתפוס לשון ראשון ואפילו בכה"ג פליגי וק"ל :

דף ס ע"א גמ' ורישא דקאי בשחיטה וקא מחשב כו' כנ"ל. ונ"ב זהו רישא דכולה הפסח ששחטו שלא לשמו ומה שכנס אח"כ או קבל והלך כו' איירי ששחט לשמו אלא שעומד בזריקה וחשיב בזריקה דהיינו ב' עבודות ואותם ב' עבודות מפרש רש"י אבל מרישא דכולה דאיירי בעבודה א' לא הזכיר רש"י ודו"ק (עיין במהרש"א) : **רש"י** בד"ה והא קי"ל לקמן הס"ד : **תוס'** בד"ה אבל בשתי כו' לא משכחת מקלת ערלה נ"ב פי' לקמן ממעטינן מקלת ערלה לכ"ע מקרא דמשמע לכ"ע מקלת ערלה אינה פוסלת דהאי איירי שהקדים מולין לערלים ומשום תפוס לשון ראשון א"כ לא הוי מקלת ערלה אלא [ה"ל כולה] מולין וא"כ באיזה ענין משכחת מקלת ערלה ממש דכשר אף לר"מ אלא בכה"ג ודו"ק : **בד"ה** והיינו בעיא כו' היינו כגון שוחט לשמו

אלא בחושב מעבודה לעבודה טפי ניחא לן למימר דהמליעתא איירי בעבודה א' ממש דומיא דסיפא דלאוכליו כו' וק"ל: **תוספות** בד"ה אבל בשתי כו' הא קתני סיפא טמאים וטהורים כשר כו' ובעבודה א' מיירי דאין מחשבת כו' עכ"ל ר"ל לרבי יוסי ניחא טמאים וטהורים בעבודה א' דתרווייהו חיילי דאף בגמר דבריו אדם נתפס וה"ל מקלת טומאה דפסיקא ליה דכשר כדלקמן וק"ל: **בא"ד** דבע"א לא משכחת מקלת ערלה דלא פסלה לר"מ כו' עכ"ל נראה דלאו היינו ברייתא דלקמן דמייתי להכשיר מקלת ערלה מקרא דבהך ברייתא גופא פסיקא ליה טפי להכשיר מקלת טומאה ומיניה וביה ה"ל לאוכחי הכי אלא דאיכא למימר דאתיא כר' יוסי אבל ר"ל בהך ברייתא דלקמן דקתני אחרים אומרים הקדים מולין לערלים כשר ערלים למולין פסול ומדקדק תלמודא מ"ש מולין לערלים דכשר דכולה ערלה בעינן וליכא משמע דס"ל לאחרים דמקלת ערלה כשר ואחרים היינו ר"מ וליכא לאשכוחי לר"מ אלא בכה"ג דקיימי קמיה ערלים ומולין ודקאמר לקמן בשמעתין הא בעבודה א' כו' והא קי"ל דמקלת אוכלין לא פסלה כו' לרבא ל"ל דהיינו נמי באומר לאלו דבאינו אומר לאלו לרבא כשר משום תפוס לשון קמא דהיינו לאוכליו ובלאו האי דיוקא ה"מ לדיוקא לקמן בפשיטות מלמנויו ושלא למנויו דפסול בב' עבודות דה"ל שינוי בעלים בזריקה דפסול וע"כ איירי בעבודה א' ודו"ק: **בד"ה** אי בב' עבודות כו' וי"ל דסברא הוא דבב' עבודות אינו מועיל מפרש כו' עכ"ל היינו בב' עבודות אבל בעבודה אחת ודאי דמועיל מפרש יותר מסתם לר"מ דשלא לשמו גרידא מפיק ליה מסתמא דלשמו קאי ולא מפיק ליה מידי לשמו כמ"ש התוס' לקמן: **בד"ה** והיינו בעיא כו' ורשב"א מפרש והיינו בעיא דרב פפא כו' הנך ב' עבודות היינו כגון כו' עכ"ל דלא ניחא ליה לפרש לגירסת ר"ח וריב"א כמ"ש התוס' לעיל והיינו בעיא דרב פפא שאינו יכול לפושטה כו' דא"כ בכה"ג בכולי תלמודא דמייתי למפשט בעיא ודחי לה הל"ל הכי אלא לפי גירסתם מפרש לה דלהכי קאמר הכא והיינו בעיא דרב פפא דלעיל דלאו כדס"ד מעיקרא אי מתני' איירי בב' עבודות ממש אי בעבודה אחת אלא דהרישא ודאי איירי בב' עבודות ולא מבעיא אלא במליעתא אי בעבודה א' איירי ואתיא כר"י אי בב' עבודות במחשב מעבודה לעבודה איירי ואתיא אפילו כר"מ ומהרש"ל הבין דקמבעיא ליה אי אמרינן דר"מ מודה בב' עבודות כה"ג דהוו כעבודה אחת עכ"ל ואין זה מבורר לי דהיינו אבעיא דזבחים ודו"ק: **בד"ה** אי נימא בב' עבודות כו' דלרב חסדא דאמר פסול לא מני איירי בב' עבודות כו' עכ"ל לפי מה שפי' ר"י גופיה לקמן דרב חסדא לא פסל אלא בשחט ע"מ שיתכפרו בו ערלים דהיינו ע"מ לזרוק אבל בזרק לשם ערלים אפילו רב חסדא מודה דכשר דאין מחשבת אוכלין בזריקה איכא לאוקמא נמי ב' עבודות דקאמר הכא היינו ב' עבודות ממש בשחט לאוכליו וזרק שלא לאוכליו דרב חסדא נמי מודה ביה דכשר וכדקאמר משום דאין מחשבת אוכלין בזריקה [א] ויש לייסב דשחטו לאוכליו ושלא לאוכליו לא משמע בב' עבודות ממש מדלא נקט רק שחטו שלא לאוכליו כו' משמע דכולה אשחיטה דמחשבת השחיטה לאוכליו והזריקה שלא לאוכליו בשעת שחיטה מדלא נקט נמי וזרק שלא לאוכליו ודו"ק: **ע"ב** בד"ה פסח ששחטו כו' ה"מ למבעי אפילו בשלא לשמו ולשמו כו' משום דבעי אפילו אליבא דר"מ עכ"ל וק"ק דמ"מ לבתר דפשט רבא הך דלשמו ושלא לשמו דמפיק ליה שלא לשמו מידי לשמו כיון דמפיק ליה מסתמא אכתי לא תפשוט הך אבעיא דשלא לשמו ולשמו אליבא דר"י דלא שייך התם למימר מדמפיק ליה מסתמא ויש לייסב וק"ל: **גמ'** תאמר בלשמו שכן אינו נוהג בכל הזבחים כו' ויש לדקדק דהא שלא לשמו המכשירו נמי אינו נוהג בכל הקדשים ונימא להשוות דכמו דלשמו בזמנו הנוהג בכל הקדשים אין מוליא מידי שלא לשמו הנוהג בכל הקדשים ה"נ שלא לשמו שלא בזמנו שאינו נוהג בכל הקדשים לא יוליא מידי לשמו שאינו נוהג בכל הקדשים ויש לייסב דכולה מלתא תליא בקמייתא דהתם שלא לשמו בזמנו כיון שהוא נוהג בכל הקדשים אלים ולא אתי לשמו בתרא לאפוקי מיניה אע"פ שהוא נוהג נמי בכל הקדשים אבל לשמו דשלא בזמנו דקלים שאינו נוהג בכל הקדשים אתי שלא לשמו לאפוקי מיניה אע"פ דהוא נמי אינו נוהג בכל הקדשים אך קשה לפ"ז בדברי התוס' שכתבו דשלא לשמו ולשמו שלא בזמנו לא קמבעיא ליה לר"מ דודאי תפוס לשון ראשון ונימא דה"כ קמבעיא ליה אפילו אליבא דר"מ ומשום דקמייתא דשלא לשמו קלים דאינו נוהג בכל הקדשים להכשיר אתי לשמו לאפוקי מיניה אע"פ דהוא נמי אינו נוהג בכל הקדשים וע"כ הנראה שלא לשמו להכשיר אינו מיקרי אינו נוהג בכל הקדשים דכל הקרבנות כשרין חוץ מפסח וחטאת שלא לשמו אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה ודו"ק:

דף סא תוס' בד"ה נעשה כמי כו' ואי לא חיים להני פירכי כו' ואומר ר"י דה"פ אפי' ליתנהו להני פירכי כו' עכ"ל כצ"ל ולא ניחא להו למימר בתירוצם דלא חיים להני פירכי כיון דסתמא דתלמודא מסיק דתרתי דוקא ופירכי ניהו וק"ל: **בד"ה** ואתקש אוכליו כו' מה מנויין פסלה בד' עבודות כו' אף אוכליו כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל כל ד' עבודות על הזריקה כו' ונילף שגבי אוכליו יפסלו כך וע"ק למה חשיב מנויו גבי פסח דוקא ויליף מקרא אם הוא שינוי בעלים אף בשאר קרבנות יפסול עכ"ל אבל לשון בד' עבודות שכתבו התוס' לא משמע כן אלא בד' עבודות ממש כמו גבי פסול לשמו דקאמר בשמעתין דיפסלו בד' עבודות אבל בשינוי בעלים דלא הוה אלא בזריקה מקרי אינו בד' עבודות בשמעתין וליסנא נמי דקאמרי ובשאר קרבנות נמי יפסלו כו' לא משמע כן דהל"ל ובשאר עבודות נמי פסול ולא אלטריך ליה לקרא גבי פסח ועוד דהא אלטריך גבי פסח לעכב כדאמרי' פ"ק דזבחים ונראה שהם הבינו לכאורה מפירש"י דשלא למנויו היינו שינוי בעלים ובחישב על השחיטה לחודה קאמר במתניתין פסול שלא למנויו וכן בחישב על הזריקה פסול דעיקר שינוי בעלים בזריקה הוא כפרש"י ומינה דה"ה בשאר ב' עבודות דהיינו בהולכה או בקבלה לחודה דפסול שלא למנויו דהיינו שינוי בעלים והא קשיא להו כיון דאתקש שלא לאוכליו לשלא למנויו אימא דיפסול שלא לאוכליו נמי בכל ד' עבודות ממש ועוד דבשאר קרבנות נמי יפסלו ד' עבודות ממש דהיינו שינוי בעלים והיינו שלא למנויו דאינו חילוק בשינוי בעלים בין פסח לשאר קרבנות אלא דבפסח הוא לעכב ובשאר קרבנות אינו אלא למצוה כדאמרי' בהדיא פ"ק דזבחים ויפסלו דקאמרי לאו דוקא אלא למצוה כדאמרינן בהדיא התם ובכולה תלמודא לא קאמר בשאר קרבנות שינוי בעלים אלא בזריקה כפרש"י והא תירצו היכא דקאמר שלא למנויו לאו היינו דין שינוי בעלים דאינו אלא בזריקה כגון שוחט כו' ודין שלא למנויו דקאמר אינו אלא בפסח ודוקא בשחיטה ואינו בד' עבודות דהיינו בקבלה והולכה אלא בזריקה איתא משום דין שינוי בעלים כמ"ש התוס' לקמן ואיך שיהיה ק"ק דהיאך בעו למימר דאוכליו יפסלו בד' עבודות הא איכא שום מיעוטא דאין מחשבת אוכלין בזריקה כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק: **ע"ב** בד"ה רב חסדא כו' אבל הכא לא כתיבי מולים בזריקה עכ"ל היינו לפי האמת דמסיק דלרב חסדא נמי בזריקה כולה ערלה פסלה ולא מקלתה אבל למאי דבעי למימר לקמן מעיקרא לרב חסדא דמקלת ערלה נמי פסלה דהיינו שחטו למולין ע"מ שיתכפרו בו מולין [ב] וערלים תקשי מ"ש ממתני' ששחטו לערלים ולמולין דכשר ובהכי יתיישב דרב חסדא דהכא לפי האמת למאי דמסיק רב אשי דפליג בכה"ג אבל למאי דבעי למימר מעיקרא דבמקלת ערלים נמי פוסל רב חסדא הל"ל רבותא דאפי' בע"מ שיתכפרו בו ערלים ומולין פוסל רב חסדא וק"ל: **בד"ה** וכ"ת ה"ה לזריקה כו' תימה לריב"א כיון דזריקה קילא כו' היכי נילף משחיטה כו' עכ"ל משמע להו דבשחיטה בכולה ערלה ליכא לספוקי ביה דודאי פסלה דאיכא למילף מלפי אכלו תכוסו וערלים נמי בכלל שלא לאוכליו הוא לפסול בשחיטה כמ"ש התוס' לעיל וליכא לספוקי אלא בזריקה אי פסלה בכולה ערלה בע"מ שיתכפרו וכו' והא קשיא להו שפיר כיון דזריקה לרבה קילא דאין מחשבת אוכלין בזריקה דהיינו בזורק לשם ערלים כמ"ש התוס' לעיל לא אלטריך ליה לרבה ולרב אשי מיעוטא דזאת למעט זריקה בע"מ שיתכפרו כו' דמהיכא תיתי לפסול בהכי דליכא למילף משחיטה דחמירה דיש בה מחשבת אוכלין וק"ל: **בד"ה** כתב רחמנא כו' לשתוק מכל כו' עכ"ל אבל קרא דזאת אלטריך למעט מקלת ערלה בשחיטה דאי לאו זאת לאו הוי ידעינן ליה אי מילף ליה ממקלת טמא דכשר אי ממקלת זמן דפסול וק"ל: **גמ'** וכ"ת מאי חומריה דזריקה דלא מקבע פיגול כו' ק"ק אמאי לא קאמר ומאי חומריה דזריקה דאין מחשבת שינוי בעלים אלא בזריקה דומיא דקאמר לרבה לעיל ומאי קולא דזריקה דאין מחשבת אוכלין בזריקה כו' ויש לייסב דמשום חומרא דזריקה דאין מחשבת שינוי בעלים אלא בזריקה ולא בשחיטה לא הל"ל לרב חסדא אדרבה לאידך גיסא כיון דאיכא למימר בהיפך בכה"ג קולא דזריקה דאין מחשבת אוכלין בזריקה אלא בשחיטה ולהכי קאמר חומרא דזריקה במילתא אחריתא דלא מקבע פיגול כו' ודו"ק:

דף סב תוס' בד"ה כי לית ליה כו' תימא כו' וסברא משמע איפכא דהשתא כשאין מנוין לא פסלה כו' עכ"ל ר"ל דסברא משמע איפכא דהא כיון דבלא ערלים גרע שלא למנויו מלמנויו היאך במחשבת ערלים יגרע למנויו משלא למנויו דאע"ג דגלי קרא דפסול מחשבת שלא למנויו אינו בערלים מ"מ מחשבת ערלים יפסל בשלא למנויו דלא עדיף מלמנויו דפסיל ביה מחשבת ערלים ומהרש"ל כתב על דברי התוס' שטעות הוא וא' מבעלי הגליונים הגיה כן ותימה על תמיהתם כו' עכ"ל ולא ידעתי למה כי דברי התוס' ברורים הם בלי גמגום כמו שכתבנו ודו"ק: **בד"ה** מ"ש טומאה כו' ואור"י דטומאת גברי נמי א"ל דנילף טפי מזמן כו' דדנין פסול מחשבה כו' עכ"ל למאי דמסיק דסיפא נמי בטומאת בשר ק"ק לפ"ז אמאי לא קאמר הך פירכא או כלך לדרך זה דדנין ערלה פסול מחשבה מזמן שהוא פסול מחשבה ואל תוכיח טומאת בשר דלא כו' דע"כ אתינן להך פירכא מכח קושיית התוס' דנילף טומאת גברא מטומאת בשר כו' וק"ל: **ע"ב** בד"ה לימא הואיל כו' דאין מחוסר זמן לבו ביום לגבי הואיל כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה הא לעיל פירשו התוס' דהתם אפי' לחומרא לא אמרי' הואיל ומ"ה כו' אבל לגבי פסח דאמרי' לחומרא הואיל כו' ואפי' גבי מחוסר מעשה כדלעיל ול"ל דדעת התוס' לפרש דהאי מתיב רב הונא קאי לרבה כמו לרב חסדא כו' עכ"ל ותירוצו דחוק דמי הגיד לבעלי תוס' דהאי מתיב קאי גם לרבה ואימא דלא קאי אלא לרב חסדא כפרש"י גם קושייתו אינו מובן לי דהא דאמרי' לעיל לחומרא אמרינן הואיל גבי פסח היינו מדרבנן אבל מדאורייתא לא אמרינן הואיל אפי' גבי פסח [ג] וא"כ הכא דבדאורייתא קיימינן דמפיק ליה מק"ו או מקרא כדמסיק רב פפא וא"כ לא הוה אמרי' הואיל במחוסר מעשה אי לאו משום דאין מחוסר זמן לבו ביום לגבי הואיל כו' ואיך שיהיה יש לדקדק כיון דבההיא דב' שעירים קאמר לרב חסדא הואיל מדאורייתא היכא דליכא מחוסר מעשה כגון לבו ביום א"כ אמאי לית ליה הואיל באופה מי"ט לחול ודוחק הוא לומר דלוקה מדרבנן קאמר וי"ל דל"ל לרב חסדא הואיל אלא לבו ביום דאינו מחוסר כלום ודו"ק: **בד"ה** פסולו בגופו כו' שינוי בעלים נמי א"א לברר איסורו כו' עכ"ל ק"ק מכח הך פירכא [ד] דא"א לברר איסורו לא נילף נמי למנויו ושלא למנויו מלאוכליו ושלא לאוכליו ויש לייסב כדאמרי' לעיל דאתקש אוכליו למנויו וה"נ אתקש מנויו לאוכליו להכשיר במקלת דאין היקש למחצה וק"ל: **בד"ה** ערלים למולים כו' בתרווייהו ה"ל למיפסל דהא ר"מ אית ליה מפגל בחצי מתיר כו' עכ"ל וק"ק דאי בכה"ג נמי מפסל ר"מ היאך אשכחן מקלת ערלה דרבי קרא להכשיר דבאומר נמי הריני שוחט לאלו ה"ל כמפגל בחצי מתיר [ה] ויש לייסב ודו"ק: **בא"ד** כדמוכח פ"ב דזבחים ובקונטרס כו' ובד"ה א"ל כו' ול"ל לפרושי הל"ל בסתם אלא כו' עכ"ל ומשמעתין לכאורה איכא נמי לאתויי הכי דמוקי לה אביי במפרש סימן ראשון למולין כו' ולא מוקי לה בסתם דאיכא למימר דהכא א"א לאוקמא בסתם למולין ולערלים דא"כ הוה אילטריך ליה לפרושי ולמימר אף לערלים דפתיכי ביה מולין משא"כ השתא דמפרש בסי' ראשון למולים לא אילטריך ליה לפרושי אף לערלים דמסתמא אף לערלים קאמר כמ"ש התוס' ודו"ק:

ח"א דף סב ע"ב ניתני לי מר ספר יוחסין כו' אין לפרש ספר יוחסין לגלות לו משפחות המיוחסין ואינן מיוחסים דהא אמרינן בפרק י' יוחסין דאסור לגלות רק פ"א בשבוע

קרני ראם [א] ויש לייסב. נ"ב ולמ"ש התוס' לקמן דאפילו בשוחט ע"מ שיאכל בזריקה לערלים כשר ודווקא בע"מ להתכפר פסול עדיין קשה דנוקי בב' עבודות בשוחט ע"מ לזרוק להאכיל וי"ל: [ב] וערלים תקשי כו'. נ"ב ולק"מ משום דלמאי דקאמר מעיקרא מקרא יליף בין שחיטה לזריקה מהא דכתיב וכל ערל וכתיב זאת: [ג] וא"כ הכא. נ"ב אינו מוכרח דלס"ד י"ל דהקושיא דעכ"פ יהיה פסול אדרבנן כמו פסח ולהמסקנא כיון דהתורה התירה אפילו בו ביום ע"כ לא אמרינן בזה הואיל וצ"ע: [ד] דא"א. נ"ב אינו מבין הא בשלא למנויו הוי ג"כ אפשר לברר וכסברת רש"י: [ה] ויש לייסב. נ"ב ר"ל דיש לחלק בין לאלו בין ערלים למולים:

חכמת שלמה

לשמו. נ"ב אין לפרש אבל בב' עבודות ממש אינו נפסל דודאי בכל אחד נפסל אפילו הוו אינך כולהו לשמו אלא אף בהכי קמבעי ליה אי אמרינן דר"מ מודה בב' עבודות כה"ג דהוי כעבודה אחת ודו"ק (עי' במהרש"א): **בד"ה** אלימא כו' שיתכפרו בו ערלים כשר. נ"ב פירוש בזריקה ומשום דס"ל דאין מחשבת אוכלין בזריקה מש"ה קיל נמי שאפילו חשב הזריקה לכולה ערלים שאינו פסול ע"ש: **ע"ב** תוס' בד"ה סתמו להני כו' וסתמיה לאו לאלו כו'. נ"ב כמו אבל סתמיה ודו"ק:

דף סא ע"א תוס' בד"ה ויפסלו כו' דאורייתא וכרב אסי כו' כצ"ל: **בד"ה** ואיתקש כו' אף אוכליו יפסלו בד' עבודות. נ"ב פי' כל ד' עבודות על הזריקה מועילים תוך משחיטה דגבי פסח לחודא מפיק דמועיל לפסול בשינוי בעלים ונילף שגבי אוכליו נמי יפסלו כך וזה אינו שלאוכליו אינו אלא בשחיטה לחוד ועוד קשה למה קחשיב מנויין דוקא גבי פסח ויליף מקרא אם הוא שינוי בעלים ואף בשאר קרבנות יפסול וא"ק (עיין במהרש"א): **בד"ה** שחטו למולין כו' ועוד דרב אשי מסיק כו'. נ"ב פירוש דלא תימא רבה ור"ח בהא פליגי דרבה סבר אין מחשבת אוכלין בזריקה ור"ח סבר דיש מחשבת אוכלין בזריקה ותלמודא דפשיט לה דאין מחשבת אוכלין בזריקה אזלא אליבא דרבה זה דוחק ועוד הלא במסקנא מודה רבה לר"ח כו' וא"כ אליבא דמי אזלא סוגיא אלא בע"כ אף ר"ח מודה כו' ודו"ק: **ע"ב** רש"י בד"ה ערלה כו' נ"ל וערלה כו': **בד"ה** וזמן פוסל כו' אם האכל יאכל וגו' ותניא כו' כצ"ל:

דף סב ע"א תוס' בד"ה כי לית כו' לא היא כיון כו' פסח אחר כו' כצ"ל והס"ד והשאר נמחק. ונ"ב בס"א אינו ובוודאי אחד מן בעלי הגליונים הגיה ותימה על תמיהתם כי לית ביה תימה וק"ל: **ע"ב** רש"י בד"ה א"א לברר דמה חלק שלא לשמו ומה חלק לשמו אבל אוכליו אפשר לברר חלק אוכליו כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה לימא הואיל כו' דאין מחוסר זמן לבו ביום כו'. נ"ב פי' שלא אמרינן מחוסר זמן והוי כמחוסר מעשה שלא נאמר הואיל מאחר שהוא בו ביום אלא שלא הגיע עדיין זמנו כגון שעיר המוספין ומש"ה אמרי' הואיל גבי שעיר יו"כ דלעיל בהפוך הדף בד"ה כי לית ליה לקולא כו'. ונ"ב עוד ותימה הא לעיל פירשו התוס' דהתם אפילו לחומרא לא אמרי' הואיל ומש"ה נ"ל דמחוסר זמן לגבי בו ביום לא חשיב כמחוסר מעשה אבל גבי קרבן פסח דאמרי' לחומרא הואיל ויביא פסח אחר ואפילו גבי מחוסר מעשה כדלעיל ונ"ל דדעת התוס' לפרש דהאי מתיב רב הונא קאי אפילו לרבה כמו לרב חסדא ורבה סבר מחוסר מעשה לא אמרי' הואיל אפילו לחומרא א"כ בע"כ נ"ל דמכו (בזמן) [ביום] פריך כמו שפירשו התוס' ומש"ה כותבין התוס' ונראה לפרש כו'

מהר"ם

עקר לאוכליו דקאמר ברישא וכו' כצ"ל: **בגמ'** פסח ששחטו בשאר ימות השנה בשנוי בעלים נעשה וכו' כצ"ל:

דף סא ע"א ברש"י ד"ה ואינו בד' עבודות וכו' והכי אמרינן התם אמר רב אשי ק"ו ומה אם במקום שאמר הריני שוחט לשם פלוני כשר לזרוק דמו לשם פלוני פסול מקום כו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה שחטו למולין וכו' בפ' כיצד צולין דתניא שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו פסח עצמו כשר ואדם יוצא בו ידי חובתו לא גרסינן לזרוק דמו אלא ונזרק וכו' כצ"ל: **ע"ב** ברש"י ד"ה וכי תימא מאי חומרא דזריקה משחיטה וכו' דמקצת ערלה לא פסלה בשחיטה אבל זריקה אפילו מקצתה וכו' כצ"ל:

בתוס'

בשבוע והכא קאמר דברוריה תנייה בתלת שנין ולזה פרש"י דאינו כן אלא ספר יוחסין הוא מתני' דדברי הימים עכ"ל דהיינו מתני' שמפרש ספר ד"ה לפי יוחסי השבטים ומשפחותיהם וכן מוכח לקמן הא דבין אצל לאצל כו' וק"ל : **מיום** שנגנז ספר יוחסין כו' לא כתבו טעם למה נגנז ספר יוחסין ואפשר מטעם שאמרו בפרק י' יוחסין דישבו ובדקו אחרי משפחות וכיון שהגיעו לסכנה פירשו ופרש"י שהגיעו לפסול בעלי זרועות ויהרגום מזה ראוי (הכא) לגונזו ומסרום החכמים לתלמידיהם בע"פ פ"א בשבוע כדאמרינן התם והיינו דקאמר הכא תשש כחן של חכמים כו' היינו להודיע כולם בע"פ ודו"ק : **וכהה** מאור עיניהם כו' דהיינו עין השכל והנבואה והיינו דתשש כח החכמה כי אם אין הנבואה לא ידענו כח החכמה דעדיפא מנבואה ותלה הדבר ביחוס כדאמרי' דאין הנבואה שורה אלא על מיוחסין שבישראל : [**בין** אצל לאצל כו'. פירש רש"י שני מקראות ופרשה גדולה ביניהן וכו' ע"ש אבל בערוך אצל פירש פסוק הוא בד"ה תחלתו אצל וסופו אצל ואע"פ שקרובין כו' ע"ש] :

דף סג גמרא אמר רבה לא לעולם כו' כ"ה בכל ספרים הישנים רבה בה"א ולא רבא באל"ף אבל מהרש"ל הגיה רבא באל"ף והקשה על הגהתו וכי רבא יתרץ אביי וזה לא אשכחן אם לא בהאי לישנא תרגמא רבא אליבא דאביי כו' ונראה בעיני דהאי לימא פריך אף ארבא כו' עכ"ל והאריך לפי דרכו אבל מדברי התוס' דלעיל בד"ה דאי ר"מ כו' מוכח בהדיא דגרסי' הכא רבה בה"א שכ' שם הך דיוקא [דהכא] (דרבא) לא מתוקמא אלא אליבא דרבא כו' דלרבה ואביי דלקמן דס"ל ישנה לשחיטה מתחלה כו' ע"ש ואפשר שדחקו להגיה רבא באל"ף מדמקשי' לימא קסברי אחרים אינה לשחיטה כו' וכדרבא כו' ותקשי לאביי דאמר התם בהא ודאי מודה ר"מ ומשני אמר רבה לא כו' דהיאך בא רבה שהוא רבו דאביי להשיב על מה שהקשה תלמודא לאביי ואין זה דוחק דבכמה סוגיות הקשה תלמודא אאמוראים אחרונים וקאמר דהשיבו כבר עד"ז בימי הראשונים ויותר דחוק הוא לפי הגהתו שאין מדרך תלמודא לסדר אוקמתא דרבא מקמיה דאביי דבכל דוכתא מקדים אביי לרבא ועוד יש לפי דרכו דחוקים ואין להאריך בהם כי כבר כתבנו דמדברי התוס' מוכח כגרסת כל הספרים רבה בה"א ודו"ק : **תוס'** בד"ה השוחט פסח כו' אוריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו כו' עכ"ל לכאורה הא שנה עליו דכתיב לא תזבח על חמץ וגו' וכתיב לא תשחט על חמץ וגו' וי"ל דבכה"ג לית לן למימר דשנה הכתוב עליו לעכב אלא דשנה עליו לעבור עליו בב' לאוין ולא אמרי' דשנה עליו הכתוב לעכב אלא בכה"ג דלעיל במסכת תכוסו וכן כל הנהו דפ"ק דזבחים דליכא למימר בהו לטפויי לאוי ודו"ק :

ע"ב בפרש"י בד"ה הואיל ויש בו בהלנת אמורין דכתיב בהו נמי לא ילין חלב חגי עכ"ל דהאי קרא דמייתי לעיל לא תשחט וגו' ולא ילין לבוקר זבח חג הפסח משמע ליה דבהלנת בשר איירי ולא בהלנת אמורין ולכך הוצרך להביא מאידך קרא דכתיב לא תזבח וגו' ולא ילין חלב חגי וגו' דהוא ודאי בהלנת אמורין קמשתעי אבל התוס' לעיל בד"ה ולא עולת חול גו' הוכיחו דהאי קרא דלא תשחט וגו' ולא ילין דמייתי לעיל מיירי נמי בהלנת אמורין ומהרש"ל כ' לקמן בתוס' בד"ה ואיכא דלא מקיים כו' פי' קרא דלא ילין חלב חגי לא מקשינן כו' וקרא דלא ילין זבח חג פסח מקשינן כו' עכ"ל וא"א לפרש כן לדברי התוס' דלעיל שכתבו בהדיא דקרא דלא ילין זבח חג פסח בהלנת אמורין נמי איירי אבל כוונת התוס' לקמן כפי שיטתם לעיל דאו לאחד מבני חבורה היינו לענין שאם החמץ בביתו של א' מבני חבורה שהשוחט או הזורק חייב ולהכי מקשינן שם לא ילין ללא תשחט דכמו שהשוחט או הזורק חייב אם החמץ בביתו כך השוחט או הזורק חייב אם החמץ בבית של א' מבני החבורה אבל לענין שיהיה המקטיר חייב כמו השוחט לא מקשי' לא ילין ללא תשחט מיהו לשיטת רש"י לעיל דאו לא' מבני חבורה היינו לענין שהם עוברים וחייבים ודאי דיש לפרש לקמן כמ"ש מהרש"ל וכמו שפירש"י כאן דהלנת אמורין מלא ילין חלב חגי מפיק ליה ודו"ק : **בד"ה** אבל המולק כו' דאין דרך לשחוט שום קרבן בזמן שחיטת הפסח דהיינו אחר חצות כו' עכ"ל ר"ל אחר חצות וקודם תמיד של בין הערבים אבל אחר התמיד של בין הערבים איסור עשה דהשלמה נמי אית בה וק"ל :

דף סד בד"ה קשיא מליקה כו' וקתני דעבר אמליקה דומיא דשאר קרבנות ועוד כו' עכ"ל ר"ל דלאו במליקה לחוד מחייב אלא קתני מליקה בעוף דליהוו דומיא דשאר קרבנות דמחייב בהו נמי ועוד דנקט מליקה לאשמועינן דמחייב בה דומיא דשחיטה וק"ל : **תוס'** בד"ה הא והא ר"ש כו' אמאי נקט עוף כו' אבל בת"ה אפי' העוף כו' עכ"ל לענין דלגופה שאינו עובר בי"ד אדרבה ה"ל למנקט שאר קרבנות אע"ג דאית בהו שחיטה ממש לא מחייב אבל לדיוקא דבת"ה מחייב נקט עוף לרבותא אע"ג דלית ביה שחיטה ממש וק"ל : **בד"ה** טעמא שלא כו' דהא מכשיר לעיל ר"י שוחט אחרים לשמו עכ"ל במועד קיימינן הכא דהיינו שלא בזמנו ור"א נמי מודה בהא דשוחט אחרים לשמו דכשר אלא לרבותא נקטו דאפי' בזמנו מכשיר ר"י בהא וק"ל : **ע"ב** גמרא אביי אמר ננעלו תנן כמה דמעיילו עיילו וסמכינן אניסא ט' ויש לדקדק לאביי כיון דבנס ננעלין כדי דלא ליעיילו כולהו ולא יהיו ג' כיתות אם כן היאך מספקא לן אי בבת אחת בג' כיתות דא"כ למה ננעלין כלל בין כל כת וכת ויש ליישב ודו"ק :

ח"א דף סד ע"א קהל ועדה וישראל כו'. וכל כת משמע עשרה כדלקמן בגמ' עדה ילפינן מתרגלים דכתיב הבדלו מתוך העדה וגו' וישראל ילפי' מג"ש דתוך תוך כדאמר פ' בן סורר ולענין קידוש השם בעי עשרה דכתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וגו' וכתיב התם מתוך העדה וגו' וקהל נמי משמע בכ"מ עשרה ואפשר מדהנהו כתות עדה וישראל עשרה קהל נמי עשרה ודו"ק : **לאהבתי** כי ישמע וגו'. נראה לכוון בזה לפי ענינו שהיו שלשה כתות זו אחר זו ובכ"א מהכתות לא היו פחות מג' כתות דהיינו שלשים בני אדם ומשום דמספקא לן אי כו' כדלקמן בגמ' וכל זה נרמז בפסוק שלפני אהבתי כי ישמע וגו' דהיינו שזכר לעיל ג' כתות בכת הראשונה שאמר (בית) ישראל בטח בה' וגו' בית אהרן בטחו בה' וגו' יראי ה' בטחו וגו' דכת ראשונה היתה משולשת ולא היו בה פחות משלשים עשרה מכלל ישראל ועשרה מבית אהרן ועשרה מיראי ה' נגד קהל ועדה וישראל דכתיב בקרא ולגבי כת שניה אמר כיוצא בו שהיתה משולשת ה' זכרנו יברך יברך את בית ישראל יברך את בית אהרן יברך יראי ה' ג' ולזה תקנו ג"כ נגד הכתוב שהיו משולשים אמרו ג' פעמים הלל בשני כתות הראשונות ועל ג' כתות אלו הראשונות שהיו מרובין אמר יוסף ה' עליכם וגו' שלא ישלוט בהן עין הרע אבל בכת שלישית גם [illegible] ג"כ שלשים מ"מ לא היתה משולשת דודאי שלא היו בה יראי ה' דכת עצלנית מקרי לקמן בברייתא שהיו מועטים לא אמר עליהן יוסף ה' וגו' ולכך לא פרט בהן שהיו כת משולשת אבל כללן ואמר [illegible] עין הרע בהו ואנחנו נברך וגו' כלומר גם שאנחנו אחרונים מכת עצלנית מ"מ באנו בכלל ונברך ה' מעתה וגו' וז"ש שלא הגיע כת שלישית שהיו מועטין להתחיל אהבתי כי וגו' ועוד עיין בפי' מקרא זה [illegible] זה פ"ק דר"ה ודו"ק :

דף סה תוס' בד"ה החולב כו' אבל אי כדי גמיעה זוטר נ"ל דהתם ט' עכ"ל בתוס' בר"פ המוציא יין דבגרוגרת איירי ביבש ואפשר שבתחלה היה יותר מכדי גמיעה ע"ש ומה שיש לדקדק בדבריהם הכא והתם ע"ש בחידושינו : **בד"ה** המכבד כו' דא"כ אמאי מחייב לר"א כיון דיכול להיות בלא גומות כו' עכ"ל מפורש בתוס' פרק המצניע דדבר שאין מתכוין לר' יהודה נמי מותר מן התורה דלא הוי מלאכת מחשבת עכ"ל ע"ש : **באד"ה** שהם מכבד ומרבץ מתכוין להשוות גומות אע"פ שא"ל כו' מחייב ר' יהודה כו' עכ"ל לענין מתכוין נמי הוה מחייב ר"ש אלא דפוטר ר"ש ביה כיון שא"ל להשוות גומות ואע"פ שמתכוין פטור לר"ש משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ודו"ק : **באד"ה** אע"ג דגזרינן בב"מ כו' מחוזא היתה כולה רצופה באבנים לא גזרינן כו' עכ"ל עכ"ל ולרבנן דלא התירו הכא אלא משום דאין שבות במקדש היינו משום דאל"ה הוה גזרינן מקדש אטו כולה ירושלים דלא הוה רצופה ובחידושינו פרק המצניע כתבנו בזה ע"ש ודו"ק : **באד"ה** בכיבוד אסור דמשוי ביה גומות יותר מריבוץ עכ"ל היינו מזיז עפר ממקומו דפ' כירה ובילה כפירש"י שם ועיין בתוס' וק"ל : **בד"ה** שמא לא נתקבל כו' לא פריך מדם הראוי להתקבל ונשפך דעולין כו' עכ"ל לכאורה מדם הראוי להתקבל ונשפך דהיינו שלא נתקבל כלל ממנו וכהך דלעיל אבל קשה דהא מסיק דכהנים זריזין הן ולא חיישינן כלל ללא קבלוהו ונראה לפרש דאין דרך להתקבל כל דם הראוי ובודאי דמהאי נתקבל מהן קצת דמן דכהנים זריזין הן אבל שאר דם הראוי להתקבל נשפך מצואר בהמה והיינו דם הראוי להתקבל ונשפך ועולה הוא כיון דנתקבל קצת ממנו כבר ושוב אחרי העיון ראיתי שם בגמרא דקאמר דצריך לקבל כל דם הפר הראוי להתקבל וע"כ נראה דר"ל דמעיקרא דאכתי לא ידע הא דכהנים זריזין הן לא הוה ק"ל מדם הראוי להתקבל ונשפך משום דעולין הן כו' ודו"ק ומיהו קשה דא"כ דם פסול הוא ואמאי קרי ליה עולין דלא אמרי' שם דעולין אין מבטלין זה את זה אלא בכגון פר ושעיר של י"ה דשניהם דם כשר הן :

סליק פרק תמיד נשחט

אלו דברים פרק ששי

ע"ב בפירש"י בד"ה הזאה תוכיח כו' דהכי שמע ליה ר' עקיבא כו' עכ"ל כל"ל מפי' הרע"ב ור"ל דלכך פסיקא ליה לרע"ק בהזאה טפי משום דהכי שמע ר' עקיבא מר"א רבו ור"א גמריה אתעקר ליה כדמסיק לקמן וק"ל :

דף סו בד"ה במועדו ויעשו כו' והזאה נמי לא מגופיה דפסח היא ולא כתיב בה מועד עכ"ל כן הוא בפי' הרע"ב ר"ל דודאי הזאה נמי א"א לעשותה מע"ש אפ"ה לא דחי שבת משום דמכשירי מצות פסח היא ולא מגופיה דפסח ולא כתיב מועד אלא בגופי'

מהר"ם

דף סד ע"ב בתוס' ד"ה אתיא זריקה זריקה כו' ואר"י וכו' דהוי שני כתובים ושלשה כתובים כו' ר"ל דהנהו ב' וג' כתובים לא היו במה מצינו אלא ילפינן מהדדי בג"ש וא"כ כי כתבינהו רחמנא שלא ללמוד מנייהו היינו נמי אפי' במקום דאיתא ג"ש :

אלו דברים פרק ששי

דף סה ע"ב בתוס' ד"ה וזריקת דמו תנא אגב וכו' קשה להם לתוס' אמאי תנא וזריקת דמו פשיטא דדחי שבת דהא אינה מלאכה של כלום היא ותירץ שתנא אגב וכו' :

דף סו ע"א בגמ' אמר לו ר' אליעזר עקיבא עקרת מה שכתוב בתורה במועדו וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה אמר לו ר"ע כו' דהואה מעכבא וילפינן וכו' לשחיטה כצ"ל : בתוס' ד"ה מה מועדו וכו' עד ואי מג"ש ילפינן מה צריך לצריכותא כו' נ"ל דעת התוס' דבשלמ' אי יליף ממשמעות א"כ תרווייהו שבת וטומאה כתיב בפסח וכתיבי בתמיד ולכך הוקשה לגמ' דלכתוב במועדו בחד מינייהו דהוי משמע שדוחה שבת וטומאה ונילף אידך מיניה במה מצינו ולכך צריך לצריכותא אבל השתא דלא יליף ממשמעות דמועדו כלום ומועדו אינו אלא ג"ש וטומאה כתיב גבי פסח ויליף תמיד מיניה בג"ש וכן שבת כתיב בתמיד בהדיא מעל עולת ויליף פסח מיניה מה שייך לומר דלכתוב פסח לחוד ולא לכתוב תמיד והא גבי פסח לא כתיב שבת ומהיכא הוה ילפינן דדחי שבת וכן אין · שייך לומר דלכתוב תמיד לחודיה דהא לא כתיב גבי טומאה ולכך צריך מועדו גבי תמיד דנילף טומאה מפסח וצריך נמי לכתוב מועדו גבי פסח דנילף שבת מתמיד וא"ל דהכי הוקשה לגמרא דלכתוב פסח דכתיב גבי טומאה ונילף תמיד מיניה דדחי טומאה במ"מ ול"ל ג"ש דילפינן תמיד מפסח וכן ל"ל ג"ש דילפינן פסח דדחי שבת מתמיד נילף מיניה דדחי שבת במ"מ ולכך אמר הצריכותא הא ליתא דא"כ בהדא צריכותא הוי סגי דכי פריך לכתוב גבי פסח טומאה ונילף מינה תמיד והשיב דה"א מה לפסח שכן כרת ולכך צריך לכתוב הג"ש דהיינו ב' מועדות דכתיב גבי פסח ואידך דכתיב גבי תמיד דהא מתרווייהו אתי ג"ש ומשום ילפותא דטומאה לבד צריך לכתוב ב' וא"כ מה פריך תו דלכתוב גבי תמיד שבת ונילף פסח מיניה במ"מ ומה צריך לג"ש והשיב מה לתמיד וכו' והלא אפילו היו יכולין ללמוד פסח מתמיד דדחי שבת ע"כ אנו צריכין הג"ש דנילף תמיד מפסח לענין טומאה : ד"ה מה לתמיד וכו' משתי הלחם גרידא וכו' נ"ל דאין ר"ל גרידא בלתי תמיד דהא משתי הלחם לבד לא הוי ילפינן דאיכא למפרך מה לשתי הלחם דבאין להתיר כדאיתא פרק כיצד צולין ע"ש . אלא ר"ל משתי הלחם ומתמיד גרידא בלתי מילה כן נ"ל : **ע"ב** בתוס' ד"ה מביאה כשהיא וכו' שיראה כמקריב חולין לגבוה שרי וכו' כצ"ל :

חכמת שלמה

ט' כלומר שתהא הקושיא גם כן אליבא דרבה ודו"ק (עיין במהרש"א) : **בד"ה** ערלים כו' והקונטרס הביאם א"ל אביי כו' סד"א :

דף סג ע"א גמרא לימא קסברי אחרים אינה לשחיטה כו'. נ"ב יש לי תימה למאן פריך לימא כו' אליבא לאביי א"כ הל"ל הכי לימא כדרבא דאמר עדיין היא מחלוקת שהיא הפלוגתא [illegible] וקסבר אין לשחיטה אלא לבסוף וג"כ תירוץ יאמר לעולם ר"מ מודה כו' וישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ועוד וכי רבה יתרץ אביי וזה לא אשכחן אם לא בהאי לישנא תרגמא רבה אליבא דאביי כו' ונראה בעיני דהאי לימא פריך אף ארבא לפי שהוא הקשה מדברי ר' יהודה וס"ל דאין לשחיטה אלא לבסוף ועדיין היא [illegible] וא"כ יש כאן תימה למה שינה התנא מפלוגתא דר"מ ורבי יוסי לפלוגתא דר' יהודה וחכמים אלא כו' דר' יהודה וחכמים פלוגתא אחריתא נינהו ואינו תלוי בפלוגתא דר"מ ור' יוסי דנהי דעדיין היא מחלוקת ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ותיילא פיגול בריישא אלא ר' יהודה הוא דסבר אין לשחיטה אלא לבסוף לא שמענו מר"מ וע"כ פריך לימא דאחרים סברי אין לשחיטה אלא לבסוף כו' ואחרים היינו ר"מ אלמא דאף לר"מ כן והדרא קושיא לדוכתא בשלמא לאביי הא לא קשיא דאדרבה הוא אומר דר"מ מודה היכא נמלך והכא ליכא נמלך ואפ"ה סבר ר' יהודה דפיגול תיילא משום דישנו לשחיטה מתחלה ועד סוף [illegible] לרבא ואף לאביי כפשוטו ע"כ משני רבה שהוא מיושב אף אליבא דאביי והקשה אביי על שינויו [illegible] שמיושב אף לרבא ודו"ק (עיין במהרש"א) : **שם** ערלים חיילי מולין לא חיילי. נ"ב תמיה הסוגיא [illegible] פיגול ופסול אי אפשר לחול זה אחר זה דמיד כשנתפשט פיגול אפילו כזית פשטה בכולה ואינו דומה [illegible] עולה כלל אלא בהא דלא שייך למימר נמלך כמו שאינו שייך גבי תליה עולה וטעמא משום דתישב על [illegible] וא"כ כשאין לשחיטה אלא בסוף לפי דברי אביי דמודה ר"מ היכא דליכא נמלך בעל כרחו הכא [illegible] שניהם והוי עירוב מחשבות וגבי מולין וערלין ג"כ ליכא נמלך וראוי לחול שניהם וא"כ לאביי דקאמר ר"מ כו' פשיטא דהכא חיילי שניהם בין הקדיש מולין בין הקדיש ערלים ובכל ענין כשר אלא אפילו לרבא עדיין מחלוקת אפילו הכי אי הוה אמרינן ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף הוי חיילי שניהם כמו שפירשו התוס' ודו"ק : **רש"י** בד"ה עדיין היא כו' אין שהות לומר שני דברים. נ"ב פירוש אלא שאמרן [illegible] **ע"ב** תוס' בד"ה שתרא ספק כו' ולשון הקונטרס נמי יש ליישב וכו' כל"ל ונ"ב וכן דעת התוס' [illegible] **בד"ה** מידי דהוה כו' אין שיעור למים נ"ב פירוש אפילו יותר מג' לוגין ראויין לנסך דלא פירשה [illegible] שיעורה הלכך ראויין לכלי הם ומיד כלי מקדשם דכתיב כל הנוגע בהם יקדש כו' רש"י ודו"ק

דף סד ע"א תוס' בד"ה ואיכא דלא כו' לענין הכי מקיים כו'. נ"ב פי' קרא דולא ילין חלב חגי לא מקשינן ללא תשחט אבל קרא דלא ילין זבח פסח מקשינן כדלעיל וק"ל : **ע"ב** [illegible] בתיל לפניה הסורג כו'. נ"ב כדתנן במסכת מדות סורג מחילה של קנים מסורגת כעין סריגי המטות וכעין דלתות שעושין לפני אוצרי יין שקורין פדורני"ש : **בד"ה** חס ושלום כו' דומין לה היו אותן [illegible] פירוש שמעיה ואבטליון היו גרים כמותה וע"כ השקוה והוציא לעז על שמעיה ואבטליון ומ"ה נידוהו : **בד"ה** תפיס' כו' או אבן כנגדה כצ"ל :

דף סה ע"א גמרא שלא ברצון מאן כו' המתכן והמגבן כגרוגרות כו' אחד זה ואחד זה אינו כו' כצ"ל . ונ"ב ונחלקו הראשונים ז"ל בביאור ברייתא זו יש מהן מי שסובר שחכמים נחלקו על כולן שאינן אלא מ[illegible] ויש מי שפירש שלא נחלקו אלא מהמכבד ואילך וכן הכריע ר"ח ז"ל בראיות וכ"כ הרב אלפסי ז"ל בתשובה וכן דעת רמב"ם עכ"ל מגיד משנה וק"ל : **רש"י** בד"ה באזהרה כו' מפרש טעמא תמשה [illegible] פירוש למה היא באזהרה : **תוס'** בד"ה החולב כו' עמינה וקלירה ותירץ כו' דאתשוביה שיעורו כגרוגרות כו' כצ"ל : **ע"ב** גמרא אמרו שבת הוא לבני אהרן כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה לדבריכם למה פוקקין כו'. [illegible] למה פוקקין את נקב תומת העזרה שהדמים המתערבים באמה יוצאין כו' לנחל קדרון כדתנן במסכת מדות וכקרן מערבית היו שם שני נקבין כמין שני חוטמין דקים שהדמים הניתנין על יסוד מערבי ועל יסוד דרו[illegible] בהן ומתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון והיו פוקקין אותן בכל ערבי פסחים . ע"כ מצאתי בפירוש רש"י בס"א . ולא אוכל להבין מה מועיל פקיקת אותן נקבים שנשפך מן הדם אל היסוד והוא מגיע עד השיתין שה[illegible] תחת הקרקע ואיך יועיל אותה הפקיקה לדם שנשפך על הרצפה ולפי פירוש זה אי אפשר ליישב אלא בפוקקין הנקב שהוא מן השיתין ולמטה חוץ לחומה ששם יצא כל הדם עם האמה ואפשר שכל דם שבעזרה היה [illegible] לשם ועל דרך שבינינו שם אחר אותה משנה דמדות וז"ל למטה ברצפה באותו הקרן היה מקום אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה שבו היו יורדין לשיתין ומנקין אותן ע"כ . ואפשר לשם באותו אמה [illegible] היה ג"כ נקב קטן שדם השחיטה היה יורד לשם עד לשיתין ויצא עם האמה ועכשיו כשהיו פוקקין אותו הנקב או אפילו למטה מנקבי השיתין ממילא לא היה יכול לצאת כל הדם לחוץ ונתמלאת אותו חלל ונשאר הד[illegible] בעזרה ודו"ק גם לפי מ"ש בפי' שלנו לא ידעתי לפרשה כי לא מצינו בשום מקום שיש נקב בעזרה שממנו יצא הדם לאמה חוץ מן השיתין ודו"ק :

אלו דברים פרק ששי

גמרא סרכתו והבאתו מחוץ כו' כן צריך להיות :

דף סו ע"א רש"י בד"ה אמר להן כו' את השבת והלא כו' שבשה עולאים בפסח כו' כצ"ל והד"א :

תוס'

דפסח נר"ע וק"ל : **תוס'** בד"ה מה מועדו כו' ואי מג"ש ילפינן מה נריך לנריכותא הא איצטריך כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דאימא דה"ק דלהכי איצטריך ליה לתנא לג"ש דמועדו ולא סגי ליה בלאו ג"ש למילף פסח מתמיד לענין שבת ותמיד מפסח לענין טומאה משום דאיכא בכל חדא מינייהו חומרא דליתא באידך ודו"ק : **בד"ה** תוחב לו כו' והא בעי כלי שרת כו' וי"ל שהקדישום כו' עכ"ל ר"ל שהקדישום מע"ש [א] דאל"כ תקשי ליה והתנן אין מקדישין כו' כדפריך לקמן וק"ל : **באד"ה** משמע בשמעתין דיש איסור ר"ה בירושלים כו' עכ"ל בס"פ דתמיד נשחט דתנן חשיכה יצאו וצלו כו' נמי מוכח דיש איסור הוצאה בירושלים ואפשר לאוקמה מדין כרמלית אבל הכא משמע להו דמדין ר"ה נגעי בה מדפריך לקמן והלא מחמר דלא שייך איסור מחמר אלא באיסור ר"ה כדמוכח פרק המוציא תפילין ודו"ק : **בד"ה** מה לתמיד ש' ונילף מביניהו דתמיד ומילה או משתי הלחם גרידא כו' עכ"ל מלת גרידא טעות הוא דבהדיא אמרי' לקמן בפ' כילד צולין דמעומר ושתי הלחם ליכא למילף מידי דאלימי משום דבאין להתיר אלא דר"ל או משתי הלחם ומחד מהנך וק"ק לי אמאי לא תיקשי להו דממוספי סוכות ופסח שהן היתרים ממאתי' דדחו שבת כפרש"י והיינו משום דכתיב בפסח כאלה תעשו שבעת ימים וא"א שבעת ימים בלא שבת וכן דסוכות ולקמן בפ' כילד צולין יליף שעירי רגלים מבמועדיכם ומנייהו גרידא איכא למילף שפיר פסח דאינן תדיר וכליל שהיו בהן חטאות הנאכלות ולקמן בפ' כילד צולין יתיישב דליכא למילף ממוספי רגלים משום דבאין לכפר ודו"ק : **ע"ב** בד"ה הנח להו כו' וא"ת והא במתני' אסר שבות כו' כיון דאפשר כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפרש"י הכא דאפי' שבות דידיה לא כו' דכל כלאחר יד לא שכיחא עכ"ל משום דכלאחר יד לא משוי לי' אלא כשאר שבות דאי לא כלאחר יד הוא מחמר גמור ודו"ק : **בד"ה** אלא אמר ר"ל כו' הניחא לר"י אלא לר"ש דאמר לקמן כו' עכ"ל [ב] ק"ק דהא לר"י נמי דמסיק לק' לר"י כדר"א דאנטריכו כולהו למדרש דבשעה שטמאי מתים משתלחין זבין ומצורעין משתלחין אין טמאים כו' הך מלתא דר"ל מגליה ויש ליישב ודו"ק :

ח"א דף סו ע"א מבני בתירה כו'. ג' היו בני בתירה והם כולם ת"ח נזכרו בערוך בשם רבי יהושע ור' שמעון ור' יהודה ובודאי דרק א' מהם היה נשיא אבל הלכה זו כשנשאלה נתעלמה מכולם וק"ל : **ואהיה** נשיא כו'. לא הל"ל אלא מי גרם שאהיה נשיא כו' דא"כ לא היה קנטורו רק לנשיא שהוריד את עצמו אבל קנטורו היה גם עם שאר בני בתירה ות"ח אחרים דהיינו מי גרם לכם שהקב"ה נתן בלב הלל לבא מבבל לירושלים בפסח זה שחל י"ד שלו בשבת . ואמר **עצלות** שבכם כו' . מצינו עון זה בביטול תורה כמ"ש בעצלתים ימך המקרה גו' וק"ל : **אם** אינם נביאים כו' . ר"ל דודאי כבר מימים שחל י"ד בשבת אלא שאפשר שהיה זה זמן רב ונשכח היאך עשו וגם הלל אמר ששמעתי כבר ושכחתי לזה אמר אם אין נביאים הן לידע היאך עשו מ"מ בני נביאים הן ואולי יהיו זקנים בתוך ישראל שיזכרו היאך עשו כבר וכן נתברר למחר כו' וק"ל : **ע"ב חכמתו** מסתלקת כו' הלכה זו ששמעתי ושכחתי כו' משמע ליה דעכשיו שכחתי מתוך קנטורו דאל"כ לא הוה ליה למימר אלא דלא הוי בידיה וק"ל: **עורי** עורי דבורה גו'. בכמה כתובים מצינו בהאי לישנא והכא משמע דאסילוק שכינה מתנה קאמרה הכי והיינו דבההוא קרא עד שקמתי דבורה גו' שתלתה השבח בעצמה ולא הזכירה כלל את ברק משא"כ בהאי קרא דעורי עורי גו' תלתה השבח וההלול בברק כמ"ש קום ברק ושבה גו' וע"כ אמרו משום דכבר תלתה השבח בה ונסתלקה השכינה קאמרה ובקשה עורי עורי גו' שתתעורר השכינה להחזיר נבואתה ושוב תלתה השבח בברק קום ברק גו' וק"ל : **ממשה** דכתיב ויקצוף וכו' . ועוד כתיב ויקצוף גבי משה בזמן שהותירו וגבי שעיר חטאת שנשרף ובמדרש אמרו גם בההוא ויקצוף דנתעלמה שום הלכה מיניה על ידי כעסו ומה שלא הביא הכא הנהו קראי דכתיבי מקמי דהאי קרא דמייתי י"ל דהתם אינו מפורש שנתעלמה הלכה מיניה כי הכא דכתיב בתר ויקצוף משה גו' ויאמר אלעזר גו' אשר צוה ה' את משה גו' וכיון דמשה נצטוה על כך מפי הגבורה למה לא אמר הוא אלא דמתוך כעס איעלם מיניה עתה והא דנענש אלעזר על כך מפורש פרק הדר ודו"ק : **שנאמר** ועתה קחו לי מנגן בפרק ע"פ ובפ' ב"מ מפורש ללמדך שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות כו' אלא מתוך דבר שמחה כו' ובפ' ב"מ מפורש : **כי** מאסתיהו מכלל כו' . ונראה דאסיפא דהאי קרא קסמיך דמשום כעס מאסו דמסיים ביה וה' יראה ללבב שהוא הכעס שבלבו של אדם כמ"ש הסר כעס מלבך וק"ל :

דף סז בד"ה הכתוב נתקו ט' אלא על דבר אחד לא ט' עכ"ל כל"ל : **באד"ה** ובמחנה שכינה חייב כרת דלא גרע ממחוסר כו' עכ"ל ומתוך שמעתין ליכא לאוכחי למאי דבעי למילף מצורע מזב ובעל קרי ולא פרכינן דמה לזב ובעל קרי שהוא בכרת דלפום מאי דבעי למילף מצורע מינייהו היינו אי לא הוה כתיב מצורע בהדייהו לא הוה מוקמינן בדד ישב לניתוק עשה אלא ליתן לו מחנה ג' וכרש"י ודו"ק : **בפרש"י** בד"ה א"ל כו' דע"כ כולן חמורין זה מזה בטומאותיהן דאי כולהו כו' עכ"ל ר"ל חמורין בטומאותיהן כדמסיק דזב חמור משרץ מצורע חמור מבעל קרי ואי כולהו שוו לענין מחנות כו' ומהרש"ל הגיה דאי במקום ואי ואין צורך דדברי רש"י מובן כפשטיה כמ"ש וק"ל : **ע"ב** תוס' בד"ה כה"ג זב נמי כו' ונראה לתרץ דאיכא למימר טמא מת יוכיח כו' עכ"ל ק"ק לפ"ז אמאי איצטריך ליה למימר לקמן ואתקש בעל קרי לזב לענין דצריך ביה נמי כחתימת פי האמה הא א"כ דלא אתקש איכא למימר דזב יוכיח ויש ליישב דניחא ליה למימר הכי דקושטא הכי הוא וניחא לן למילף חדא מחדא ולא חדא מתרתי ועוי"ל דידע התלמוד שום פירכא כל דהו דפרכינן לה בחד מתרתי וק"ל : **בד"ה** שכן עושה כו' אלמא אינו משולח אפילו חוץ למחנה לויה כו' דתניא בת"כ ואם שכב ישכב איש אותה פרט למצורעת ואי כו' כל"ל : **באד"ה** ולאו פירכא היא דא"כ למחנותם נמי נימא דאתקש כו' עכ"ל לפום ריהטא דכל זה מדברי התוס' ור"ל דקושיית הר"ס לאו פירכא היא דא"כ למחנותם כו' ואין זה מובן דהוספת מיא הוספת קמחא דזו היא קושית הר"מ לאקושי לענין משכב ומושב וכן לענין מחנות אי לא כתיב מצורע וע"כ הנראה דכל זה מדברי הר"ס ונפל טעות בדבריו דא"כ במקום דא"כ וכצ"ל ולאו פירכא היא ואי נמי למחנותם נמי כו' והוא סיום קושית הר"ס כיון דאיכא לאקושי מצורע לזב לענין משכב ומושב א"כ פרכת התלמוד שכן עושה משכב ומושב לאו פירכא היא וא"כ דאיכא שום מיעוט דלא לאקושי לענין משכב ומושב מ"מ לענין מחנות נימא דאתקש אי לאו יתורא דקרא וא"כ מאי פריך הכא דהא איצטריך קרא לענין מחנות לאפוקי מהיקשא דאין היקש למחצה והדברים ברורים למבין ודו"ק : **בד"ה** ואיתקש בעל קרי כו' דבעל קרי נמי טמא מטעם ראייה כו' עכ"ל דאתקש בעל קרי לזב ע"כ מטעם ראייה הוא דומיא דזב דמטעם ראייה הוא מדסותר בזיבה כדמוכח התם ואע"ג דמטעם ראייה הוא סבר רבי נתן דבעי כשיעור חתימת פי האמה מדכתיב או החתים בשרו ודמדקדק התם מדקאמר אינו מטמא אלא בחתימת פי האמה דנוגע הוי כבר כתבו התוס' שם מדלא קאמר כשיעור התימה ע"כ ה"ק נריך שיגע בחתימת פי האמה ועוד מדלא קאמר התם דאתקש לזב ש"מ דלא לשיעור נקטי' אלא משום נגיעה ומה שיש לדקדק עוד בזה ע"ש בתוס' ובחידושינו שם :

דף סח גמרא ומדסיפא למחנותם הוי רישא נמי למחנותם כו' והא דלא תני להו בחדא בבא בעל קרי ובועל נדה כטמא מת או כמגע שרץ למחנותם דאע"ג דלא איצטריך ליה למתני לטומאתם מ"מ תני להו למחנותם כפי טומאתם בתרתי בבי וק"ל : **ע"ב** תוס' בד"ה מפריך כו' ליכא לאוקומא ביבשה כו' אפילו בכלי נמי שריא כו' עכ"ל ודלא כפרש"י דדייק ליה לשון תותבין וק"ל : **בד"ה** ומה שחיטה כו' תימה לר"י מה ק"ו הוא זה כו' ונראה לר"י דודאי כו' והא דקאמרינן הכא ק"ו לדבריהם כו' עכ"ל לא הוה נריך לכל זה דבפשיטות מצי לתרוצי קושייתו דהכי עביד ק"ו דאע"ג דאפשר לעשותן מע"ש כיון דליכא אלא שבות יותר יש להתירה משחיטה דהיא מלאכה אע"ג דא"א כו' אלא דקושטא קאמרי דלר"א אפילו מכשירי מלאכה גמורה שרי כדקאמר בגמרא ולא אצטריך ליה ק"ו למכשירין שאינן אלא משום שבות אלא לדבריהם דרבנן דאסרי מכשירי מלאכה גמורה ומהרש"ל כתב בזה בדוחק וק"ל : **בד"ה** מה ראיה רשות כו' דברים תולין כו' עדיפא מדר' יהושע ושרי אפי' כו' דלא שרי אלא דוקא במשמרת כו' עכ"ל מתוס' שם דה"ל כעין אהל ערלי וק"ל :

ח"א דף סח ע"א שירקא דמעיא כו' . פירש"י ליחה כו' מיחוי לשון דבר הבזוי כולי מחים רשיעא אלמא דבר רע כו' ע"ש ויותר נראה לפרש כולה מלשון מיחוי ממש כמשמעו ומחים ע"ש שהרשעים שמנים כפירש"י שם דבר השומן הוא רך ונמחה וק"ל : **ורעו** כבשים כו' . פירש"י כבשים ישראל ועיין פירש"י בספר ישעיה ועי"ל למאי דמסיק עתידין לדיקים שיחיו המתים כו' יהיה פירושו ע"פ מ"ש פ' אין דורשין (דף י"ג) כבשים ללבושיך גו' דברים שהם כבשונו של עולם כו' ה"נ תחיית המתים הוא דבר שהוא כבשונו של עולם ובכלל מה לאחור שאמרו שם הוא : **ירעו** בשן וגלעד גו' . האי קרא בלעתיד איירי כל הענין שישובו ישראל לנחלתן לא"י ופרט בשן וגלעד לומר שיזכו הלדיקים או להחיות המתים כמו שזכו אליהו ואלישע והקדים אלישע לאליהו בענין זה לפי שהוא החיה שנים כמ"ש פי שנים ברוחך ונראה דנקט בשן וגלעד שהן אינן מעיקר א"י לומר שאף המתים שבח"ל יזכו לתחיית המתים ע"י הלדיקים וע"פ מ"ש במדרשות שע"י הלדיקים הנקברין בח"ל יזכו גם שאר מתים שם לגלגול מחילות : **ואיש** משענתו גו' . לפי פשוטו דקאי אזקנה דנקט וכיון דנקט גם זקנות לא ה"ל למכתב ואיש אלא ומשענתן בידן ועוד מדכתיב ישבו זקנים גו' לא יתכן בו משענת והל"ל עוד ילכו זקנים גו' ומשענתו גו' וע"כ דרשוהו שהוא מלתא אחריתי ואיש לדיק יהיה משענתו בידו להחיות בו המתים כמו שעשה אלישע וק"ל : **ע"ב כתוב** א' אומר עצרת לה' גו' וכתוב א' כו' . הנהו תרי קראי חד גבי ז' של פסח כתיב וחד גבי ח' של סוכות כתיב מ"מ אינו דומה לו לחלק בין ב' יו"ט הללו . ודקאמר **הכל** מודים בעצרת כו' . לאו ניהו עצרת דהני קראי אלא חג השבועות נקרא עצרת בלשון חכמים וביה לא כתיב לה' ולא כתיב ביה נמי לכם ומסברא דבעי לה' וקאמר דבעי נמי לכם מ"ט יום כו' וכן בשבת ופורים מסתמא דבעינן בהו לה' כמו כל שאר ימי השנה אלא דקאמר דבעי בהו נמי לכם ומייתי לה בשבת מדכתיב וקראת לשבת עונג דהיינו באכילה כמפורש פרק כל כתבי (דף קיח) ובפורים מייתי ליה מדכתיב יום משתה ושמחה מיום משתה יליף ליה דבעי לכם ולא מלשון שמחה דהא ביו"ט נמי כתיב ושמחת בחגך והיינו דאפשר דכולו לה' בשמחת לימוד התורה המשמחת הלב והא דאמר גבי יו"ט אין שמחה אלא בבשר ר"ל אין שמחה לכם שהיא אכילה אלא בבשר ודו"ק : **כל** האוכל ושותה בט' כו' כאלו התענה ט' כו' . תלה שכר מלות אכילה בט' במלות עינוי ביוה"כ דאכילה לורך מלות עינוי היא שחס הקב"ה על ישראל שיוכלו לסבול העינוי בכח האכילה כדאיתא במדרשות ועי"ל לפי שמסברא יותר גדול שכר המענה עלמו לשם מלוה ממתענג עלמו לשם מלוה וע"ד שכתבנו בסוף מסכת מכות אקרא דנשבע להרע ולא ימיר כי מתכונה שלמה היא הנשבע להרע לעלמו שהוא נגד יצר הרע דהיינו שלא אוכל ולא ימיר דהיינו הנשבע להטיב לעלמו כגון שאוכל וע"כ תלה כאן זו אכילת מלוה של ערב יוה"כ היא גדולה כעינוי יוה"כ גופיה שהיא נגד יצה"ר ודו"ק : **שם עבדי** ליה עגלא תילתא כו' . אולי שרמז להך דרשה דגלגלאי בפר"ע כל הני תליתאי דחשיב התם וז"ש אי לאו האי כו' דהיינו יומא תליתאי כמפורש שם : **ואמר** חדאי נפשאי חדאי כו' . כפל הענין לפי שיש באדם ג' נפשות שהם הטבעית וחיונית ושכלית כמ"ש הרמב"ם בשמנה פרקים וזו הנפש הטבעית אין לה עסק בתורה רק אלו נפשות שנים החיונית והשכלית ועליהם אמר בכפל חדאי נפשאי לך קראי בנפש החיונית ולך תנאי במעלה יתירה בנפש השכלית וק"ל :

דף סט בפרש"י בד"ה בשחיטה השבתני דבר שחוק וגיחוך שאמרת או חילוף ומה כו' עכ"ל אבל בפ' כל הצלמים פרש"י בע"א כשא"ל ר"ע הבא לי מועד לאלו כמועד לשחיטה כעס ר"א ואמר ליה עקיבא בשחיטה השבתני כו' אבל כשא"ל או חילוף לא אסתייע מלתיה ולא אדכר כו' עיין שם וק"ל : **תוספות** בד"ה אם דחו כו' דילמא שאני התם משום

נמוקי הגרי"ב

תום' ד"ה כי האי גוונא זב נמי כו' עי' מהרש"א שהקשה למה איצטריך ליה למימר לקמן ואתקש בע"ק לזב כו' ע"ש תירוצו ולפי דבריו גם התוס' יכולים לתרץ כן על מ"ש וכי פריך כו' רק דעדיפי משני אבל הנראה לי בזה דלכאורה קושית הרשב"א תמוה שהקשה אכתי שרץ חמור שמט"א בכעדשה משא"כ בזב : [הגה"ה מה שכתבו התוס' דשוי עפי אפילו מכגרים כדמוכח בסמוך לא ידעתי האיך מוכח דשוה עפי מכגרים ואינו מוכח אלא שאינו פחות מכגרים דבזה סגי לסלק פירכת הגמ' שכן מט"א במשהו ובתוס' שבת ק"ז א' ד"ה שכן מטמא כו' לשונם שם משמע דחתימת פי כו' לא הוה פחות מכגרים גם מ"ש והר"י דאם היה מפזן הטדשה יהיה יותר מחתימת כו' תמוה דהוא נגד הסוגיא בשבת שם דמפורש דאיכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמא בכעדשה וכ"כ התוס' שם להדיא בד"ה הכ"ל ומיהו אי לא משמעתין מסברא. אין להקשות כו' ע"ש ול"ע . ע"כ ההגה"ה.] אחרי דקיי"ל דאפי' תינוק בן יומו מטמא בזיבה בודאי דחתימת פי אמה דקטן בן יומו פחות מכעדשה לכן לא מצי למפרך דשרץ חמור דאדרבה לפעמים דזב חמור אבל בעל קרי קיי"ל פ' בנות כותים דאין מטמא עד שיהא בן ט' שנים יכול להיות דחתימת פי אמתו גדול מכגרים וא"כ שפיר קאמר הגמ' לענין בע"ק וא"כ קושית הרשב"א מעיקרא לא קשיא וכס' אבן העוזר כתי' לשבת כתב כן לתרץ קושית התוס' אבל כד מעיינת שפיר דברי התוס' עולים יפה דהא הגמ' פריך שם אדרבה שרץ חמור שכן מטמא באונס וקאמר שם הגמ' אמרי כה"ג זב נמי טמוי באונס כו' וכפרש"י שם כגון בראיה ראשונה שאין בה אלא טומאת ערב דאיתקש לש"ז כו' ע"ש וס"ל להתוס' כיון דמשכבת זרע ילפינן לה דיו למילף לה שלא יהיה יותר מבעל קרי והיינו שיהיה ג"כ בן ט' שנים וכמ"ש התוי"ט כזה בפ"ב דזבחים ד"ה ראה כו' לענין קרבן ע"ש וא"כ קושית התוס' חזקה דלר' נתן נריך חתימת פי האמה וזה דבר חדש תפסתי ברמב"ם פ"ב מהל' מחוסרי כפרה ולא מצאתי מזה דבר שהוא כגרים לכספ"ת אבל קושית מהרש"א הנ"ל מיושב שפיר דאם לא נימא דאתקש בע"ק לזב ליכא למימר זב יוכיח כיון דבע"ק א"צ שיעור ומטמא במשהו גם זובו של קטן בן יומו הוא פחות מכגרים לכך נריך לומר דאתקש ודו"ק סיטב

קרני ראם

[א] דאל"כ . נ"ב מיהו למסקנא דמותר להקדיש פסח הס"ד דרשאי להקדיש ססכין לצורך פסח אפילו בשבת וכן מוכח מסוגיא דף ע' גבי קופיץ דחל י"ד בשבת דשוחט בקופיץ מיד אע"ג דלא ידעינן שהקדישו מע"ש וע"כ דרשאי להקדיש אפילו בשבת וז"ב : [ב] ק"ק . נ"ב לק"מ דלהך דרשא דכשאין טמאי מתים משתלחין אין זבין ומצורעים משתלחים מוכרח עכ"פ דברוב ציבור בא בטומאה :

דוחה

חכמת שלמה

דף סז ע"א תוס' בד"ה הכתוב נתקו כו' איכא תרי עשה כו' נ"ב ומש"ה כתב זב כדי שיהיה כטמא מת ומצורע יהיה חמור משניהם ודו"ק : **ע"ב** רש"י בד"ה זב עושה כו' יגע בו פי' ומה חלק כו' בטומאת הזב מבשאר טומאות כו' כצ"ל : **בד"ה** וכל דכתב כו' מאי כל מרבי גבי דין מצורע כצ"ל והס"ד : **בד"ה** ובעל קרי משתלח כו' והיינו כברייתא דהא איתקש לזב כצ"ל : **תום'** בד"ה שכן עושה כו' לא לטמא אדם ובגדים נ"ב לפירש"י שלנו לא משמע הכי ודו"ק : **באד"ה** אינו משולח אפילו חוץ למחנה כו' כצ"ל : **בד"ה** ואיתקש כו' הרואה קרי בקישם כו' . נ"ב פירוש מכניס קיסם בפי האמה והוציא שכבת זרע כו' : **באד"ה** מדבעי חתימת פי האמה . נ"ב פי' וכך עומד לשם במסקנא : **באד"ה** פליגא אדשמעתא ודהמפלת . נ"ב פירוש דהכא משמע דאף לרואה בעינן חתימת פי האמה ובפרק המפלת משמע דאף משום נוגע בעינן חתימת פי האמה והתם אמר לרואה במשהו ולנוגע בכעדשה וגם לשם משמע דאינו משום רואה כלל והתם אמר לרואה במשהו ודו"ק : **בד"ה** מחילות כו' ועמד במקומו פ"ב פירוש הככן :

דף סח ע"ב תום' בד"ה מה שחיטה כו' דאי אפשר לעשותה מבערב נ"ב ותימה הדרא קושיא לדוכתא דילמא שאני התם משום דאי אפשר כו' ומה חילוק יש כשהוא מדבר לדבריהם או לדברי עצמו וצ"ל דהכי פירושו דר"א אומר לדבריהם פי' מאחר שאני מתיר כל המכשירין אפילו מלאכה גמורה ואפשר לעשותן מן התורה בלי ק"ו א"כ נהי שאתם חולקין עלי במלאכה דאורייתא בשבות דרבנן היה לכם להודות לי מצד הק"ו ולא למיפרך מידי מאחר שיש לי לימוד דאפילו במלאכה גמורה דשרי ודו"ק . (עיין במהרש"א) : **באד"ה** וכ"ת דגמר מסוכה כו' נ"ב אבל ממילה ליכא למילף כלל לפי שנכרתו עליה י"ג בריתות כדפרכינן התם וק"ל :

דף סט ע"א רש"י בד"ה ופרכיה ואמר כו' או חילוף ומה כו' כצ"ל והד"א : **תום'** בד"ה אם דחו כו' בין אפשר ללא אפשר כו' נ"ב אבל בק"ו דלעיל ומה שחיטה כו' אי אפשר לתוספות

מהר"ם

דף סז ע"א בתום' ד"ה הכתוב ניתקו לעשה וכו' אבל היכא שאין כתוב הלאו אלא על דבר אחד וכו' ר"ל דוקא הכא דכתב הלאו על כל הטמאים בכלל ופרט עשה במצורע אמרינן דהכתוב ניתקו לעשה והלאו אתי לשאר הטמאים אבל אי לא הוי כתב הלאו אלא על דבר אחד כגון על המצורע לבד ושוב כתב גבי עשה במקום אחר שלא בסמוך לו לא היו יכולין לומר דהכתוב ניתקו לעשה דא"כ הלאו למאי אתי : **ע"ב** בתוספות ד"ה שכן מעון פריעה וכו' שכן מטמא בביאה וכו' ר"ל הבא לבית המנוגע דהיינו שהבית מצורע :

דף סח ע"א ברש"י ד"ה יהיה שבעתיים וכו' הן ארבעים ותשע וכתיב וכו' כצ"ל : ד"ה כתיב אני אמית וכו' ה"ג דבר אחר וכו' עד אז ידלג כאיל פסח מיתה באחד וחיים באחד הוא סוף הדבור ומה שכתוב בספרים אני ממית את המתים ואני מחיה ודן את החיים הוא ט"ס : **ע"ב** בתוס' ד"ה ומה שחיטה וכו' לדבריהם דרבנן קאמר וכו' כלומר אע"ג דאפשר וכו' הא דאצטריך לומר לדבריהם דרבנן משום דאל"כ הדרא קושיא לדוכתא מה ק"ו הוא זה וכו' אבל השתא קאמר רבי אליעזר כיון דלדידיה לא צריך האי ק"ו וכו' אודו לי מיהת אתם מכח הק"ו וכו' אע"פ שאינו ק"ו גמור : **באד"ה** משום דבעינן תרי קראי למילה ולמכשיריה וכו' ר"ל כיון דבלאו הכי צ"ל לר"א דאיכא עוד קרא דיליף מיניה מילה גופה פריך נמי לרבנן :

דף סט ע"א בתום' ד"ה אם דחו וכו' עד שכבר הוכיח שאין חילוק בין אפשר וכו' אע"ג שהשיב ר"ע ומה לי אם דחו וכו' מ"מ מדקאמר ר"א שמא ימצא וכו' הוה כמי שחוזר מתשובה ראשונה ואומר את"ל דשפיר הבאת ראיה מהקטר חלבים דאין חלוק בין אפשר ללא אפשר אעפ"כ יש להשיב שמא ימצא וכו' : **ד"ה** שוחטין וזורקין וכו' וא"ת אי שוחטין וכו' אמאי כתב וכו' ר"ל דבשלמא אי אין שוחטין וכו' נכל לומר דקרא אתא אטומאת ערב דיכול לאכול הפסח לערב אבל

השתא

דלא אפשר למיעבד מאתמול כו' עכ"ל אי מחוי קרבים אינו אלא איסור שבות שפיר וא"ל
דהוי מלאכה גמורה כדמפרש לעיל שירקא דמעיא כו' מ"מ ליכא לתרוצי כמ"ש התוס' לעיל
דאע"ג דאפשר לעשותן מעי"ט כיון דליכא אלא שבות יש להתירם יותר כו' דהכא לאו מכח
הך סברא דמלאכה ושבות קאתי ר"א אלא מכח הך סברא דלפני שחיטה ולאחר שחיטה
ודו"ק : **בא"ד** שאין חילוק בין אפשר ללא אפשר כו' עכ"ל במהרש"ל אבל בק"ו דלעיל ומה
שחיטה כו' א"א לתוס' לתרץ הכי דהא אכתי לא פריך האי פרכא אם דחו מכשירי כו'
ודו"ק עכ"ל ק"ק דהא הקטר חלבים נמי הוזכר ברישא דמתני' ואימא דעליה קסמיך דאין
לחלק בין אפשר ללא אפשר וי"ל דמתני' אי הוה קסמיך אהקטר חלבים מיניה וביה ה"ל
למיעבד ק"ו ולא משחיטה ודו"ק : **בד"ה** הזאה דתרומה כו' וקא"ל ר"ע זה חילוף שהיה
סבור שר"א היה טועה כו' עכ"ל ר"ל שר"ע טעה בדברי ר"א דבהזאה דתרומה קאמר
והיה סבור דר"א טעה במה שלמדו כבר דאינו דוחה וניחא דלא חש ר"א להשיב לו על קבלתו
ממנו בהזאה דתרומה דלא קהדר ביה מעולם שהוא לא עשה ק"ו אלא בהזאה דפסח והזאה
דתרומה נמי לא משמע ליה לר"א הוכיח משום דתרומה גופא לא דחיא שבת משום דיכול
לקיים מצות אכילה אחר השבת כדקאמרינן משא"כ משחיטה דפסח דא"א לקיים אלא בשבת
הזאה דידה נמי דחי שבת ור"ע דקאמר יוכיח מהזאה דתרומה לא משמע ליה לחלק בכך
וכל"ל למסקנא דהזאה דפסח אגמריה ואהעקר לר"א גמריה כדאדכר ליה לר"ע וא"ל אל
תכפירני כו' לא חש ר"א להשיב אפי' לפי קבלתו ממנו דהזאה דפסח אינו דוחה שבת לא
הוה הוכיח דאיכא לפלוגי בין גברא חזי ללא חזי ודו"ק : **ע"ב** בפרש"י בד"ה וכל שביחיד
כו' לצבור עושין בטומאה אם ירצו דכל שביחיד נדחה כו' עכ"ל דהא אם ירצו יכולין לטבול
עצמן והיו שוחטין וזורקין עליהן דשמשא ממילא ערבא והיו עושין בטהרה אלא שאין חייבים
לעשות כן דכיון דהיחיד נדחה בכה"ג אם לא טבל מותר להן לציבור לעשות אף בטומאה
ובפשיטות מהא דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ליכא לאוכוחי דיחיד לא רמי עליה להזות
דאימא דודאי רמי עליה לטבול ולהזות כדי לשחוט ולזרוק עליו וכדמסיק לקמן דאם לא
טבל והזה נדחה לפסח שני אבל כיון דלצבור ע"כ עושין בטומאה ולא אמרינן להו קומו
טבלו והזו יחיד נמי לא רמיא חיוב עליה לטבול ולהזות דכל דאיתא בציבור כו' ודו"ק:
בא"ד יחיד נמי אמרי' ליה בחול קום מהול כו' עכ"ל ל"ע כיון דאליבא דר"א קיימינן הכא
דסבר מכשירי מצות פסח [א] דוחה שבת שפיר קאמרינן ליה נמי בשבת זיל מהול ודו"ק :
בד"ה א"ל כו' משום דעבוד לצבור בראשון הוא ואי לא עבוד לצבור בראשון כגון רוב לצבור
זבין כו' עכ"ל ר"ל דאותן מיעוטים טמאי מתים לא עבדי בשני משום דלא עבדי לצבור
בראשון בטומאת זבין והכי אמרינן בהדיא לקמן בפרק כיצד צולין לרב אבל שמואל פליג
התם וסבר כדמסיק הכא דאע"ג דליתיה בצבור איתיה ביחיד ע"ש וק"ל : **תוס'** בד"ה אכילת
פסחים כו' ובד"ה האי כו' א"כ אמאי אר"א לעיל ערל שלא מל ענוש כרת כו' עכ"ל לכאורה
ומאי קושיא דכיון דערל אינו משלח פסחו כדאמרינן לעיל א"כ אין שוחטין וזורקין עליו והא
ודאי דמעכבא דלא אמרינן הכי בטמא שרץ אלא כיון דשוחטין וזורקין עליו אכילה לא מעכבא
ביה ויש ליישב דבטמא שרץ נמי דשוחטין וזורקין עליו משום דחזי לאכילה על ידי תקונו
ואם כן ה"ה בערל נימא דשוחטין וזורקין עליו לשלח פסחו דמחזי חזי לאכילה ע"י תיקון
ומיהו ק"ק דבפשיטות הקשו להו אמ"ד פרק האשה דשוחטין וזורקין על טמא שרץ ולא על
ערל דלכ"ע אינו משלח פסחו ודו"ק : **בד"ה** אבל מילה כו' תימה מה מועיל מה שנכרתו
עליה י"ג בריתות הא איכא קרא כו' עכ"ל ר"ל דאפילו לר"א הא איכא קרא למכשירין
באנפי נפשיה (כי) גבי מילה כמ"ש התוס' לעיל ולא יועיל למילה הא דנכרתו עליה י"ג בריתות
למילפה מכל אינך אי לאו קרא מפורש למכשירין וכן להיפך בפסח לא יועיל לו הא דאית
ביה כרת אלא דלא פסיקא להו גבי פסח קרא מפורש למכשירין כמו שכתבו התוספות
לעיל וק"ל :

דף ע בד"ה לאו חובה כו' דמשמע בירושלמי דהא דפסח נאכל על השובע היינו מדרבנן
כו' עכ"ל דהא דקאמרי' הכא אינו חובה מן התורה י"ל דהיינו דאינה חובה מן
התורה כשאר קרבנות אלא שהוא מן התורה כדי שיהא נאכל על השובע ולכך מייתי מדברי
הירושלמי דמוכח מיניה דטעמא דנאכל על השובע נמי אינו אלא מדרבנן וק"ל :
בא"ד והשתא לבן תימא כו' דחיא שבת והשתא א"ש ההיא כו' עכ"ל אבל בריש תמיד
נשחט כתבו התוס' שם דמוכח הכא דבן תימא מודה דחגיגת י"ד אינה דוחה שבת :
בד"ה והא מדקתני כו' וא"ת ואמאי לא פריך אי בשבת היכי שרי להטביל כלים כו' ולאו
פירכא היא כו' עכ"ל וק"ק דהכתי אמאי לא פריך אי בשבת כיון דאסור להטביל בו ודאי
הטבילה מאתמול משום חגיגת ט"ו וי"ל דניחא ליה לאקשויי מסיפא משבת גופה אשבת
דרישא ולא תקשי נמי לפלוג וליתני בדידיה כולה מלתא בקופיץ דבחל י"ד בחול אין שונה
ומטביל ובחל בשבת שונה ומטביל דניחא ליה לפלוגי כולה מילתא בשבת ולחלק בין
שפין לקופיץ וק"ל : **ע"ב** בד"ה מ"ט דבן כו' מדקאמר רב אשי בסמוך כו' עכ"ל וה"ה
דה"מ לאוכוחי הכי מדאצטריך תלמודא לאתויי קרא וטעמא אחרינא אליבא דבן דורתאי
ולא סגי ליה בהאי היקשא דבן תימא וק"ל : **בא"ד** נקוט האי כללא בידך כל שזמנו קבוע
כו' הא איכא חגיגת י"ד כו' עכ"ל דהאי כללא מוכח התם דקאי נמי אחגיגה ולפרש"י
א"כ אפילו לבן תימא לא אתיא הך כללא דלכ"ע אין חגיגת י"ד דוחה שבת וכ"ש חגיגת
ט"ו דדוחק הוא לומר אליבא דבן דורתאי נקט האי כללא ולפי' התוס' לקמן ניחא דנקט האי
כללא שפיר לבן תימא וק"ל : **בא"ד** ומ"מ פריך שפיר הא ודאי קרבן צבור הוא דאף
חגיגת ט"ו חשיבא זמנה קבוע כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם מי הכריחם לכך דהא כתבו
לקמן דאיכא תנא דתלי בקרבן צבור ולא בזמנה קבוע ואליביה פריך לקמן הא ודאי קרבן
צבור וי"ל דסברת התנא דתלי מעיקרא בקרבן צבור לא קאי במסקנא דפ' הוציאו לו דדחי
לה התם ומסיק דתלי בזמנה קבוע ולקמן לא נקט הא ודאי קרבן צבור היא אלא משום
דמעיקרא בעי למימר הכי אבל למסקנא דהתם טעמא משום דזמנה קבוע ל"ל דחגיגת ט"ו
נמי קבוע חשיב ליה אי לאו מיעוטא דקרא וכיון דאיכא הכא מיעוטא לחגיגת ט"ו לא חשיב
ליה כהאי כללא דהתם משום דיש לה תשלומין כל ז' כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק : **בא"ד** והא
דמוקי בן דורתאי כו' משום דסבר דחגיגת י"ד לאו דאורייתא כו' עכ"ל ור"ל דלא סבר
כתנא דמייתי לקמן דסבר חגיגת י"ד נאכלת לשני ימים ולילה א' דאורייתא דא"כ לא
הוי מוקמי בן דורתאי האי קרא דוזבחת פסח וגו' בחגיגת ט"ו אלא בחגיגת י"ד דמשמע טפי
קרא דביה איירי מיהו איכא למימר דבן דורתאי סבר כבן תימא דחגיגת י"ד דאורייתא
ומהיקש' דלעיל זבח חג פסח וגו' נילף דדוחה שבת וא"כ ע"כ האי קרא וזבחת פסח וגו'
דשמעי' מיניה דחגיגה דוחה שבת לא אצטריך לחגיגת י"ד אלא דאתי לחגיגת ט"ו ויש
ליישב דע"כ בן דורתאי לית ליה היקשא דבן תימא דיליף מיניה לעיל מן הצאן ולא מן
הבקר ובהאי היקשא דוזבחת פסח וגו' קאמר [ב] דבקר זו חגיגה ודו"ק : **בד"ה** הא ודאי
קרבן צבור כו' משום דאתי בכנופיא וכן ביומא אבל בחגיגה קרי ליה כו' עכ"ל כצ"ל
מתוך הסוגיא שם ועי' בתוס' פ"ק דחגיגה שהקשו כן כמ"ש וק"ל :

דף עא בד"ה לאו משום כו' ת"ל מאידך קרא כו' אבל הכא שאינו יכול לשחוט בלילה כו'
עכ"ל ואי לא הוה כתיב נמי וזבחת ושמחת אלא אך שמח לא הוה ידעינן דטעמא
דממעט ליל א' משום דלא הוי זביחה בשעת שמחה אלא מטעמא אחרינא וניחא לפי תירוצם למאי
דתני בברייתא טעמא משום דאין שמחה לפניו תקשי ליה דאי אמרת בעינן זביחה בשעת שמחה
ל"ל הכא למעט ליל א' משום דאין שמחה לפניו ת"ל משום דבעינן זביחה בשעת שמחה דאיכא
למימר דלא בעי' זביחה בשעת שמחה אלא בחגיגה של יום שיכול כו' וכמש"כ התוס' לכך אצטריך
ליה בליל א' טעמא אחרינא [ג] מיהו קשה הרבה דפריך משמחה שמונה אי אמרת בעינן זביחה
כו' אימא ודאי דהתם לא בעינן זביחה בשעת שמחה משום דאין יכול לשוחטה ביום
השבת משא"כ בשלמים ששחטן מעי"ט שיכול לשוחטם בו ביום בעינן ביה זביחה בשעת
שמחה ודו"ק : **בד"ה** ליל י"ט האחרון כו' דכשחל יום א' באחד בשבת כו' שהוא מוצ"ש
דאי כו' עכ"ל לכאורה כשחל איזה יום שיהיה מחג הסוכות בשבת ליכא שמחה במוצ"ש דמה
שהוא שוחט בע"ש איפסלה במוצ"ש ואם כן לכ"ע לא משכחת שמונה לפרש"י אלא דעדיפא
להו להקשות כן [הגם] אם נאמר דשמונה בכלל הימים והלילות קאמר דהשתא כשחל
יום אחד מחג הסוכות בשבת ה"ל שפיר בכלל השמחה שמונה דמוצאי שבת חסר לילה ואיכא
לקיומי השמחה ביום כמו ביום ראשון של סוכות וביום שמיני חסר היום ואיכא לקיומי השמחה
בלילה שלפניו אבל כשחל יום א' בא' בשבת לפירש"י לכ"ע הרי חסר כל ליל ויום א' ולא
הוה גם בכלל רק ז' ימי השמחה ויש לדקדק אדבריהם לפי מה שכתבו ר"פ תמיד נשחט
דגם כשהיו מקדשין פ"פ הראיה היו מאיימין על העדים על החודש שנראה בזמנו וא"כ
לא מקלע יום ה' בא' בשבת דלא אד"ו ראש ואפשר דלא אמרו מאיימין היו כו' אלא
משום תרי שבי אבל משום ערבה בשבת לא היו מאיימין ודו"ק : **גמ'** זימנין שגיאין
דלא משכחת לה אלא ז' כגון שחל י"ט ראשון להיות בשבת. ק"ק אמאי לא קאמר הכא דשמונה
איתא ברוב שנים דומיא דאמר לעיל ז' איתא ברוב שנים ועוד יש להקשות כיון דבשבת
אין שמחה לפניו ואין שם נמי זביחה בשעת שמחה אימא עדיף ליה מליל ראשון דממעטינן
ליה מאך משום דאין שמחה לפניו ואין זביחה בשעת שמחה [ד] ויש ליישב ודו"ק : **ע"ב** תוס'
בד"ה כל היכא כו' תימה לר"י דבסוף ערבי פסחים דריש בקר בקר שני כו' עכ"ל מיהו
התם לא מסיק הכי דקאמר ר"א א"ל כל היכא דכתיב בקר בקר ראשון הוא ודו"ק :
בפרש"י בד"ה הפסח ששחטו כו' וכסבור כשם שמותר לשמו כך מותר שלא לשמו עכ"ל
דכיון דמוקי ליה בעוקר שידע שהוא פסח ומכוין לעקור לא הוה שוגג דלהוי חייב חטאת
אלא משום דקסבר כשם שמותר לשמו כו' מיהו ה"מ לפרושי נמי בנעלם ממנו שבת כפירושו
לקמן גבי כל הזבחים ששחטן לשם פסח מיהו גבי כל הזבחים ששחטן כו' לא הוה צריך
רש"י לפרש דנעלמה שבת ממנו או כסבור שמותר כו' כיון דמוקמינן לה בטועה שפיר
הוה שוגג בלאו הכי כיון דהוו סבור דפסח היה ומותר לשוחטו בשבת ודו"ק : **בד"ה** ר"א
מחייב חטאת אע"פ שטעה בדבר מצוה עכ"ל לכאורה הכא איכא לפרושי דלכך מחייב
ר"א משום דאליביה לא עשה מצוה דהא פסל לעיל אחרים לשם פסח אבל למאי דמוקי לה
לקמן סיפא בטועה ורישא בעוקר משום דעקירה בטעות לא הוה עקירה לא הוה הזבח
פסול בסיפא וה"ל שפיר עושה מצוה ואפילו בעשה מצוה מחייב ר"א כההיא דתינוקות דשכח
ומל את של ערב שבת בשבת דמחייב ר"א כדלקמן וקרוב לזה כתב מהרש"ל לקמן
בתוספות ודו"ק :

דף ע"ב בד"ה מה לי שאין ראויין כו' ואמאי פטר ליה ר"י בראויין והלא לא טעה בו
שיודע שאינו פסח עכ"ל אע"ג דבעוקר נמי איירי ע"כ דטועה וסבור שמותר
לשחוט אחרים לשם פסח דאל"כ לא הוי מקרי שוגג אלא מזיד מ"מ לא מקרי טועה בדבר
מצוה אלא בכה"ג שהיה סבר שזה פסח והוא זבח אחר דומיא דתינוקת דלקמן וק"ל :

גמרא

קרני ראם [א] דוחה שבת כו'. נ"ב איני מבין דדוקא איסור שבות דמי מכשירי פסח אבל מילה שלא בזמנה בשבת איכא איסורא דאורייתא ולא דמי מכשירי פסח : [ב] דבקר וכו'. נ"ב ואין זה מוכרח דבקר זו חגיגה מיירי בחגיגת ט"ו דודאי אינו בא רק מן הבקר : [ג] מיהו קשה. נ"ב ויש לחלק דכאן א"כ דליל ראשון חייב ג"כ בשמחה וכיון דא"א בשום פעם רק שיזבח מעיו"ט מחשב כזביחה בשעת שמחה משא"כ ב[illegible] בשבת דאילו לא היה היום שבת היה אפשר לזבוח בשעת שמחה שפיר מעכב וז"כ : [ד] וי"ל. נ"ב ר"ל דאם לא בעינן זביחה בשעת שמחה ומעיט ליל ראשון משום דאין שמחה לפניו א"כ זה לי"ש רק בלילה אבל בשמחת יום הכי בפירוש כתיב ושמחתם שבעת ימים וא"כ אף דכעת הוי שבת מ"מ יוצא במה ששחט מעיו"ט ויש בו שמחה :

מהר"ם

השתא דשוחטין וזורקין על כרחך קרא אתא לאשמועינן אטמא מוחלם שאינו יכול לאכול לערב ואם כן למה לי קרא ותירץ דקרא לא לאיסורא אלא להיתירא דפסח שני וכו': **ע"ב** ברש"י ד"ה א"ל התם דאיתיה ביחיד משום וכו' כצ"ל והכל דבור אחד הוא : **בא"ד** כגון רוב צבור וכו' עיין לקמן דף פ' : **בתוס'** ד"ה אכילת פסחים וכו' עד דהוי דומיא וכו' לפירוש התוס' הא דפריך בגמ' א"כ מצינו וכו' היינו מכח דס"ל דאיש לפי אכלו לעיכובא אתי כדמסיק בתוס' ומסיק היינו דוקא דוקן וחולה וכו' והתוס' לא כתבו אלא מסקנא דגמ' ולפירש"י דס"ל דאיש לפי אכלו לא אתי אלא למצוה לבד צ"ל הא דפריך בגמ' א"כ מצינו וכו' ופירש"י ותנן באידך פירקא שחטו שלא לאוכליו פסול לא פריך אלא שיהא לכתחלה אסור והכא משמע דאפילו לכתחלה מותר לשחוט ולזרוק בלא הזאה וצ"ל הא דקתני שחטו שלא לאוכליו פסול היינו לכתחלה ואל תתמה דהא איתא סוף דף ע"ז חדא דפסולה דיעבד משמע ועוד חמשה דברים באין לכתחלה משמע ופירש"י א"כ משמע פסולה להקטיר קומצה לכתחלה וכו' ומשני בגמ' כאן ביחיד כאן בצבור ולא מתיישב ההוא שינויא אא"כ נאמר שפסולה לכתחלה משמע ועיין דף ע"ח ע"ב :

דף ע ע"א בגמ' אע"ג דאקשי רחמנא לפסח אמר קרא וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה לאו חובה וכו' והשתא א"ש ההיא דריש תמיד וכו' עיין לעיל דף ל"ס בתוס' ד"ה בארבעה עשר וכו' :
ע"ב בגמרא אמר רב יוסף ואנן וכו' ס"א אמר רב אשי :

דף עא ע"א ברש"י ד"ה (הא לא דמיא) [לרבות וכו' ויו"ט האחרון גופיה לא דהא] וכו' זה הוא לשון שני ועיין בסוכה ותמצא שזה פירוש שני הוא :

דף עב ע"א ברש"י ד"ה הא לא דמיא וכו' ר"א דדייק וכו' ולא שאני כו' אמאי הד"א ומה שכתוב בספרים ומקשים ר' יהושע דשני ליה בין עוקר לטועה כי פריך ליה הוא מ"מ : **בא"ד** אמאי אהדר ליה טעמא משום ששינה בדבר האיסור כצ"ל והוא סוף דבור : **בתוס'** ד"ה הא לא דמיא וכו' ומאי קאמר ר' יהושע וכו' נ"ל דהתוס' לא פירשו זה אמאי דקאמר לקמן ר' יהושע דשני ליה לשני ליה הכי דא"כ הוה להו להתוס' להתחיל תחלת דבור משם אלא אמקשה פירשו זה וקשה להו לתוס' מאי מקשה פשיטא דר"א לא ס"ל הא דהא בלאו הכי אינו דומה רישא לסיפא דהא בסיפא טועה בדבר מצוה הוא לכך פירשו דמקשה ארבי יהושע ומשני ר"א לא שני ליה

חכמת שלמה

לתרץ הכי דהא אכתי לא פריך האי פירכא אם דחו מכשירי כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א) : **בד"ה** מדקמהדר כו' וד"ה שוחטין כו' שייכי בהסוף העמוד : **ע"ב** גמ' עבדי בטומאה ומילתא דאיכא בציבור איתא ביחיד ומילתא דליתא בציבור כו' כצ"ל : **שם** תנא הרכבתו כו' נ"ב גירסת רש"י תנא הרכבתו והבא תולדא דמי שבת וקאמר נמי בהך סיפא אימתי מביאים כו' : **רש"י** בד"ה אלא אמר כו' ולזריקה אכילת כו' בשבת שוחטין וזורקין כו' כצ"ל והד"א : **תוס'** בד"ה אכילת פסחים כו'. נ"ב והיינו כמסקנת סוגיא דגמ' אבל לפירש"י מה דמשני תלמודא במסקנא אבל האי מיחזיא חזיא ותקוני הוא דלא מתקן היינו לתרץ מה ששוחטין הפסח לכתחלה עליו נהי דלא מעכב מ"מ לכתחלה בעינן לאכלו אבל אי הוה בעינן לאכלו אפילו לעכב לא הוה סגי במה דמשני מחזיא הוא דהזיא כו' דהא סוף סוף שלא לאוכליו הוא ודו"ק :

דף ע ע"א רש"י בד"ה על השובע שיהו נהנין באכילתו ותיתשב להן הס"ד : **בד"ה** יוצא בה כו' יוצא בה משום כו' אר"א : **בא"ד** ה"מ במוכות דעלמא נמתק : **בד"ה** ש"מ כו' כמגיגה בכסוה היקישא כצ"ל והס"ד : **בד"ה** לאו כו' אסיפא ואפ"ה כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה לאו חובה כו' דריש תמיד נשחט נ"ב דף ס' עמוד ימין : **בד"ה** והא מדקתני כו' שחל להיות בשבת נמתק : **ע"ב** גמ' במרובה מנה ידעי כו' סוף סוף מנה ידעי כו' כצ"ל : **שם** אבין תכלה לימא כו' כצ"ל ונ"ב פשוטו הוא דלארבין קאי ושמו אבין כמו רבינא דשמו אבינא וכן הרבה אבל תימה שיאמר אביי על רבין שהיה קדמון לפניו שהיה בימי רבי יוחנן ויזכרנו בגנאי כי האי מילתא ולא יזכרנו נמי ר' אבין או רבין ונראה בעיני לפרש דבימי אביי היה אחד ששמו אבין והיה קובר את בניו ואמר אביי אותו אבין שקובר את בניו יאמר כאלו הדברים שאינם הגונים ולא רבי אבין ודו"ק : **רש"י** בד"ה אבל קופין כו' בי"ד ולא בט"ו כו' נ"ב פי' אותן שנטמאו אבל לעולם מי שנשאר טהור שפיר מביא חגיגת ט"ו כדפירש"י גופיה לעיל : **בד"ה** פירש כו' כצ"ל :

דף עא ע"א גמרא קשיא ליה ומי איכא כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה והיית כו' אך שמח הס"ד : **תוס'** בד"ה לאו משום כו' של יו"ט שיכול כו' כצ"ל . **ע"ב** גמרא אמר מר או אינו כו' ביום הראשון הרי בקר כו' ולילה א' (אתר כן) [א"כ] מאם נדר או נדבה כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה הדר אמר כו' ע"כ לאו אחגיגת ט"ו כו' כצ"ל : **בד"ה** שחטו בשבת כו' שסבר שלא כו' הד"א :

דף עב ע"א גמרא נשני ליה הכי כו'. נ"ב ויש לי תימה רבה מנלן דרבי יהושע אית ליה דשאני בין
עוקר

גמרא ליפני ליה הכי כו' כתב מהרש"ל ויש לי תימה רבה מנלן דר"י אית ליה דשאני בין עוקר לטועה דלמא כו' ה"ה בטועה אלא דלא אשכחת לגביה טועה משום דס"ל עקירה בטעות לא הוה עקירה כו' עכ"ל וכ"ל דפסיקא ליה להלמודא דמחלק ר"י בין עוקר לטועה דבעוקר לא הוה טועה בדבר מצוה ובטועה שהיה סבר שהוא זה שיש בו מצוה והוא דבר אחר שאין בו מצוה הוי טועה בדבר מצוה ופטור כדמוכח הך דתינוקת דלא שייך התם לחלק בין שינה לדבר האסור לדבר המותר אלא לפי כוונתו למול את של שבת ה"ל לדבר המותר ואפ"ה לא שרי התם אלא בטועה בדבר מצוה וגם עשה מצוה וע"פ הדברים האלה יתבארו דברי התוספות שכתבו הא לא דמי רישא בעוקר כו' ואמאי קאמר ר"י שכן שינה בדבר האסור אפילו שינה שמו לדבר המותר נמי חייב שכן עוקר עכ"ל דקדקו לפרש למאי דמסיק הקושיא דליפני ליה ר"י הכי דליכא לפרושי דלוקמא בין רישא ובין סיפא בשינה שמו לדבר האסור ולחלק בין עוקר לטועה דהא לא מלינו דר"י פוטר בשינה לדבר האסור אפילו בטועה דההיא דתינוקת לא הוה אלא בטועה בדבר המותר אבל קושיא הוא דליפני ליה דכולה בדבר המותר כההיא דתינוקת ואפ"ה ברישא בעוקר חייב דלא הוה טועה בדבר מצוה והדברים ברורים למבין ומיהו אפילו אי מתוקמא הרישא נמי בטועה המ"ל ליפני ליה ברישא לא עשה מצוה ובסיפא עשה מצוה כההיא דתינוקת וכמו שכתבו התוספות לקמן אלא דקושטא קאמר דמאי דמוקי ליה רישא בעוקר לא הוי טועה בדבר מצוה כלל ודו"ק: **תוספות** בד"ה שקדם ומל כו' ה"מ לפלוגי כו' ורישא נמי קמ"ל רבותא דנקט ע"ש כו' עכ"ל לא הוה לריכי להכי דברישא בקדם ומל א' בע"ש ודאי דלא מצי לאשכוחי בא' מהן למול בשבת וא' אחר השבת דבהא ודאי לא טעי למול בע"ש כיון שאין זמן של א' מהם למול בע"ש ודו"ק: **ע"ב** בד"ה באשתו נמי כו' דפוטר טעה בדבר מצוה אע"פ שלא עשה מצוה כו' עכ"ל ולא תקשי ליה מתניתין דתינוקת דאיכא למימר דליפני בתרא ס"ל כר"מ דפטר לר"י באחד למול אחר השבת כו' וק"ל:

דף עג גמרא שחטו שלא לאוכליו פשיטא כיון דהתם פסול כו' הכא ניחא דניחא ליה למפרך אסיפא דשלא לאוכליו משום דרישא דשלא לשמו קתני משום דקבעי לאפלוגי ר"א ור"י אלא אסיפא קשיא ליה דלא אסיק אדעתיה למימר דתני סיפא איידי אבל בסמוך דבעי מיניה דבשלא לאוכליו לדברי המקלקל כו' מה תיקן אמאי לא בעי הכי ברישא דשלא לשמו חייב מה תיקן [א] ויש ליישב דברישא דאיירי בעוקר הקרבן מפסח לשלמים ודאי דתיקן דפסול שלמים הוא ולא מחייב אטוהר דידיה כמו אטתר דפסח אבל בסיפא דשלא לאוכליו דמעיקרא היה פסח ועכשיו נמי פסח פסול א"כ מה תיקן וק"ל: **תוספות** בד"ה לדברי האומר כו' מיהו אכתי קשה לר"י כיון דס"ד דליכא תיקון כלל במתניתין כו' עכ"ל והך גופא דר' אבהו דאמר חוץ מחובל ומבעיר דאפילו בא"ל לכלבו ולאפרו חייב איכא לתמוה הכי מה תיקן אליבא דר"ש [ב] וע"ש בתוס' ודו"ק: **בד"ה** שחטו ונמצא כו' תימה לר"י אמאי פטור והלא לא עשה מצוה כו' עכ"ל וכן יש לתמוה במשכו בעלים כו' דפטור ומיניה מדפריך אי ר"א חטאת נמי כו' דאמשכו בעלים כו' קאי לקמן וק"ל: **בד"ה** אשם כו' מנא תימרא כו' דהא כ"ע מודו דלאחר עקירה וניתוק היה יכול כו' עכ"ל משמע ליה הכא דמיירי לאחר עקירה וניתוק כיון שמקריבה לעצמו לר"י מסתמא עוקרו וכן נראה מפרש"י דמדר"י מוכח לה מה"ט וק"ל: **בא"ד** ומה שפירש ר"י דאי אמרת דבעי עקירה א"ש כו' עכ"ל שהם דבריהם לעיל דברי ר"י הם וק"ל: **בא"ד** א"כ דבאשם אזל כו' ולא ידעינן אי הוא עצמו או דמיו וגלי קרא דהוא עצמו כו' עכ"ל לכאורה קשה דגלי קרא וממעט דמיו הא תנן יפלו דמיו כו' ויביא עולה בדמיו כו' ונראה לומר למעט דמיו קודם שיסתאב וכן מה שכתבו בתירוץ קמא והאי קרא ללמוד על הלכה כו' דהכי גמרינן דכל שבחטאת מתה באשם קרב עולה כו' היינו נמי דקרב נמי בעצמו עולה וה"ה דמיו לאחר שיסתאב וק"ל: **ע"ב** בפרש"י בד"ה מידי הוא טעמא אלא לרב האי תירוצא כו' עכ"ל דלא ניחא ליה למימר כדמעיקרא דרב קאמר שחטו לשם עולה כשר דבעי עקירה ומוקי לה לברייתא כפשטיה ורבי חייא בן גמדא קאמר דלא בעי עקירה וסבר דב"ח נדחין ומוקי לה לברייתא בהכי דא"כ הוו פליגי רב ור' חייא בתרתי ודו"ק: **בד"ה** אלא אמר רב פפא כו' ומשום דשלמים הוא וכגון דשחטו בהדיא כו' עכ"ל [ג] הלשון מגומגם קצת דודאי בהכי איירי דשחטו לשם פסח שהרי לא נודע לו עדיין שמשכו בעלים כו' ודו"ק: סליק פרק אלו דברים

כיצד צולין פרק שביעי

דף עד בתוספות בד"ה האי מולייתא כו' ואין מניחין אותו לפלוט דקאמר התם רב הונא כו' במסכת חולין לאכול ככר שחתך עליה כו' עכ"ל כצ"ל [ולפי] מ"ש המפרשים דאיירי התם בגללה עד שיהא ראוי לאכילה אין ראייה מהתם דהבשר עצמו מותר דילא כל דמו והככר אינו אסור אלא משום מראית עין וק"ל: **בד"ה** כבולעו כך כו' ומטעמא כבולעו כך פולטו נמי לא הוי שרי התם גבי כבד אלא בדיעבד כו' עכ"ל אין זה תירוץ אחר אהא דלא נקט התם מטעם כבולעו כך פולטו דהא מטעם דמשריק שריק דקאמר התם נמי לא שרי אלא בדיעבד אלא משום דמשמע להו דמולייתא דשרי אפי' לכתחלה הכא מטעם כבולעו כך פולטו קאמרי דמטעם כבולעו כך פולטו לא הוי שרינן התם לכתחלה בכבד דאפי' מטעם דמשריק שריק התם דעדיף לא שרינן משום דגרע טפי ממולייתא דהכא איירי בבשר ואע"ג דגבי פסח כו' וק"ק דא"כ מאי מייתי מפסח אמולייתא דאימא דדוקא בפסח לא החמירו ואפי' בכבד וי"ל דהכי מייתי כיון דבפסח ליכא איסורא אפי' בכבד מסברא דאין להחמיר בבשר בחולין וק"ל: **בא"ד** טפי מאחר בשר שלא נמלח דבישרא ע"ג בישרא כו' עכ"ל כצ"ל וק"ל: **בא"ד** ויש ללמוד היתר במולייתא אפי' נמלח בשר החיצון כו' והפנימי לא נמלח כו' עכ"ל ר"ל דאע"ג דהשתא ליכא למימר איידי דפליט דם דידיה פולט דם הנבלע בו מן הפנימי אפ"ה שרי מטעם כבולעו כו' וק"ל: **ע"ב** בד"ה שאני לב דשיע נראה דכ"ש דמבחוץ הוא יותר שיע עכ"ל והיינו כפירש"י דשרי אפילו לקדירה דהרוטב מוליא ומוליך הדם לחוץ ולא בלע נמי מבחוץ דהא חזינן דיותר שיע מבחוץ אבל אי לא היה שיע מבחוץ ליכא לפרושי במסקנא נמי אלא בצלי וק"ל: **בד"ה** אסמיק חלייה כו' ועוד התם משמע שהחלא מצמית ולא מפליט כו' עכ"ל ק"ק דאימא שאני היכא דאסמיק דמפליט טפי וכן יש לדקדק בפירושם לקמן דאסמיק היינו דאשתהי ודלא אסמיק דלא אשתהי אמאי לא פירשו כפשטא כפירש"י בדאסמיק דהיינו נגרר הדם מחמת מכה וגרסי' הוא והלא אסור ובלא אסמיק גם החלא שרי כההיא דכל הבשר ויותר יש לדקדק בדברי הטור י"ד סי' ס"ז דבההיא דאסמיק חתכיה ומלחיה כו' דלעיל פי' כפירש"י דהיינו שנגרר הדם ע"י מכה והכא באסמיק הוא והלא אסור פי' כדברי התוס' דאשתהי ודברי הרא"ש נכונים בזה שכתב כאן כדברי התוספות וכתב על זה ובהאי אוקמא דאסמיק פליגי לעיל ואי חתכיה ומלחיה כו' ר"ל דהיינו נמי באשתהי ודו"ק:

דף עה בד"ה וגרפו ואפה כו' ותירץ ר"י שאני גחלים כו' אבל חום התנור שגרפו מחמת חום השלהבת כו' עכ"ל אבל רש"י פי' בפ' כל שעה אהא דאמר התם בשלה ע"ג גחלים ד"ה מותרת דכ"ש בתנור גרוף כו' ואפשר דהיינו למ"ד התם דאפי' בגחלים לוחשות ד"ה מותר דהוה כ"ש תנור גרוף והכא לא קמבעיא ליה בתנור גרוף אלא למ"ד התם בעוממות [דוקא] ד"ה שרי . ואין להקשות השתא דסברות הפוכות הוא דלענין ערלה גחלים עפרא נינהו ומותר ובתנור גרוף מבעיא ליה אי מקרי אש ולענין פסח אמרי' בהיפך דתנור גרוף ודאי לאו אש נינהו וגחלת מקרי אש לר' די"ל דהכא למ"ד התם בערלה דוקא בגחלים עוממות שרי והשתא ניחא לאוקמא הא דר' לענין פסח בגחלים-לוחשות ועוד יבא בזה לקמן ודו"ק: **בא"ד** וחום אבוקה אסור א"כ כשגרפו ואפה כו' עכ"ל ר"ל לפי הסברא שכתבו דחום התנור כו' מחום השלהבת וא"כ מה לי אבוקה כנגדו דהוי חום השלהבת ומה לי חום התנור דהוי נמי חום השלהבת ומה שהקשה מהרש"ל דמוקי ליה התם דוקא באבוקה כנגדו י"ל דהיינו אבוקה בלא תנור וה"ה תנור שגרפו דה"ל נמי חום שלהבת ואפשר דעדיף מה"ט אפי' מגחלים לוחשות דלא בא החום מן השלהבת וכמ"ש התוספות ודו"ק: **בא"ד** ובירושלמי דייק כשהפסח נצלה כו' עכ"ל אין כאן מקומו אלא לקמן גבי פסח וק"ל: **בד"ה** נכווה בגחלת כו' תימה מה בין גפסים כו' לחרסו של תנור כו' עכ"ל וכן יש להקשות לקמן גבי פרים הנשרפים דממעטינן מאש בלאו יתורא גפסים וסיד רותח ולעיל גבי תנור אלטריך יתורא דלאו אש למעט מיהו להאי הירולא דאמרינן לעיל גלי רחמנא התם וילפינן מינה איכא למימר הכא במכוה אי לאו יתורא לרבות הוה ילפינן ליה מתנור דגבי פסח וכן ההיא דפרים הנשרפים ילפינן מפסח דלאו אש נינהו ומיהו ק"ק דהדרבה נילף פרים הנשרפים ממכוה דאש נינהו ודו"ק: **בד"ה** הא לאו הכי כו' סתם גחלת דמשנה ודברייתא הוי לוחשות עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה הלא לשם איכא מ"ד בשלה ע"ג גחלים בעוממות וא"ל דסוגיא כו' עכ"ל ע"ש באורך · ונראה דודאי כן דרמי ליה לרב חסדא אגחלים ס"ל כמ"ש התוס' דסתם גחלים דברייתא

נמוקי הגרי"ב

ד"ה ליפני לי הכי כו' עי' מה שתי' המהרש"א על קושית מהרש"ל דפסיקא לתלמודא ע"ש ואנכי לא ידעתי הלא הדברים כפשטן כיון דר' יהושע אית לי' דבאינם ראוים חייב ובראוים פטור ע"כ דס"ל לחלק בין עוקר לטועה דהא הגמ' לעיל מיניה מדמי עוקר לאינם ראוים וחזינן דר"י מחלק אמת דלא מוכח מזה רק בשינה לדבר המותר יש לחלק מ"מ תקשה ליפני כו' כמ"ש התוס' שם ד"ה הא לא דמי כו' ואמאי קאמר ר"י שכן שינה בדבר האסור אפי' שינה שמו לדבר המותר כו' ע"ש ואם נימא דמשני לה שכן שינה שמו לדבר האסור להורות דאף בטעות חייב ז"א כיון דלא משכחת לה דהא עקירה בטעות לא הוה עקירה וא"כ ליכא טעות בדין כלל והו"ל לר"י לשנויי הכי כיון דאף לפי תי' ר' יהושע מוכרח לחלק בין טועה לעוקר מהא דאינם ראוים דדמי לעוקר כנ"ל גם קושית הרשב"א בתוס' ד"ה לדידך כו' לא הבנתי כמה שקשה דהא לר"א לא שאני ליה בין עוקר לטועה וא"כ מאי מועיל שינה לדבר המותר ע"ש הא מה שהשיב ר"א משני שפיר על ק"ו שלו וזה ענין אחר מה שלא השיב ר"א וצ"ע:

ד"ה לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור כו' . עי' מהרש"א שהקשה דלמה לא הקשה כן על שחטו שלו לשמו ברישא דמתניתין ע"ש מה שתי' דתיקן לענין מותר והגאון ח"ל בתשובה סי' קנ"ח תפס עליו ממשנה דמעילה דבכל קרבן פסול אין נותר ע"ש ולפי"ז יש להקשות בהיפוך דמה פריך הגמ' דהא מהני התיקון לענין שאינו שייך פיגול ועי' צל"ח והנראה דלא שייך זה כלל להתיקון כיון דאם לא היה שוחט כלל לא היו ג"כ פ' איסור נותר והקשה המהרש"א לדוכתי' אבל י"ל בפשיטות דזה ידע שפיר דתיקן אם עלו לא ירדו דזה מבואר להדיא בזבחים פ"ד א' בברייתא שם דפסח ששחטו שלא לשמו אם עלה לא ירד ומש"ה לא היה יכול להקשות מרישא רק הוה ס"ד דזה דוקא בשלא לשמו דשייך בכל הזבחים משא"כ בשלא לאוכליו דמיוחד רק בפסח כיון דהאמיר ה"א דגם אם עלה ירד ותי' דמ"מ גם בזה אם עלה לא ירד ואף דבגמ' לעיל ס' ב' מבואר דמה שאינו נוהג בכל הדברים הוא קיל מ"מ לס"ד י"ל כן ועיין:

ד"ה אסמיק חלייה כו' עי' מהרש"א שהקשה דאימא שאני היכי דאסמיק מפליט טפי כו' עכ"ל ובהרא"ש פ' גיד הנשה סי' י"ב מבואר קושית התוס' אל נכון וז"ל שם ועוד דומיא דתליט לקמן דהוה להצמית הדם בתוכו אית לן נמי לפרושי הכי ע"ש הכי דמחמת דומיא הקשה דיש לפרושי הכי כמו התם . ומ"ש המהרש"א עוד וכן יש לדקדק וגרסינן הוא והלא כו' ע"ש מיושב במ"ש הרא"ש שם ועוד דלמה היה חולטין אותו אם היו נאסר ע"ש:

קרני ראם

[א] וי"ל . כ"ב עיין ח"ל שהשיג עליו דמותר פסול אינו חייב עליו וכמ"ש הארכתי : [ב] וע"ש . כ"ב ר"ל דלמ"ש שם דלא הוה מקלקל משום דאיסו סבר דמותר ליהנות ומחשבתו הוה נ"ל א"כ לק"מ הכא ג"כ וכתי' כתבתי ליישב זה : [ג] הלשון מגומגם . כ"ב עיין ח"ל הכוונה שפירש בהדיא לשם פסח ולא בסתמא :

חכמת שלמה

עוקר לטועה דילמא רבי יהושע נמי ס"ל כר"א דאין חילוק בין עוקר לטועה והא דקתני רישא בעוקר הוא הדין בטועה היה חייב אלא דלא אשכחת לגביה טועה משום דס"ל עקירה בטעות לא הוי עקירה אבל אי היה עקירה בטעות עקירה ה"ה נמי דהוה חייב ומה בעי רבי יהושע לשנויי ליה שינויא אחריתי · (עיין במהרש"א) : **שם** והתניא רבי חייא מאבל ערב אמר ר"מ כו' כצ"ל וכ"ב רש"י פירש שם מקום : **רש"י** בד"ה לרבי אליעזר דאין האי ק"ו לא שאני כו' כצ"ל והד"א והשאר נמחק : **בא"ד** רבי יהושע דשאני ליה כו' טעמא משום שינה בדבר האסור כו' כצ"ל והס"ד וא"כ מה"ד [בפסח שאין] כו' : **תוס'** בד"ה לרבי יהושע כו' דפסל לעיל אחרים לשם פסח . כ"ב ותימה הא אפילו רבי אליעזר סבר דכשר מאחר דאוקימנא מתני' בעוקר משום דס"ל עקירה בטעות לא הוי עקירה א"כ סיפא דאיירי בטועה מדמחלק בין ראויה לשאינה ראויה א"כ לא הוי עקירה וכשר ולא קשה מידי דהכי מקשה רשב"א דהא עכ"פ לדבריו דר"א קאמר כלומר אפילו לא מוקמית מתני' בעוקר אלא בטועה וס"ל עקירה בטעות הוי עקירה א"כ יש חילוק לרבי יהושע בין עושה מצוה ללא עושה אלא לדבריו דר"א קאמר דס"ל אף בסיפא לא עשה מצוה עכשיו דמוקמת בעוקר נמי לדבריו דר"א קאמר ועל זה כתבו התוס' שפיר דהוה מצי למימר וליטעמיך ר"ל אפילו לדעתך דלא בעית למוקמא מתני' בעוקר אלא כו' בטועה מ"מ לדבריו דר"א קאמר כדפרישית וליכא לאקשויי לפי האמת דמוקמת מתני' בעוקר אמאי לא משני רבי יהושע משום דעשה מצוה כו' זה לא קשה דכי מוקמית מתני' בעוקר לא שייך לחלק בין טועה לדבר מצוה ועשה דהא רישא לא איירי כלל בטועה בדבר מצוה דהא עוקר מדעת : **בא"ד** לדבר המותר פטור . כ"ב פי' אם היה שוחטו לשם אימורי צבור :

דף עג ע"א תוס' בד"ה תיקן להוציאו כו' ולא מיחייבי אהך טומאה כו' . כ"ב פי' ול"ל מאי נפקא מיניה בין טומאה דאורייתא לטומאה דרבנן ומאי תיקן מאחר שסוף סוף מטמא וצריך טבילה מ"מ איכא נפקא מינה לענין חיוב שאם נכנס במקדש דאינו מחויב אהך טומאה דרבנן וה"ה דהמ"ל אם אכל קדש ובתוס' פ' קמא דחולין דף י"ג קאמר נמי או אכל קדש ע"ש : **בד"ה** אשם שניתק כו' הלכה דהכי גמרינן כו' כצ"ל : **בא"ד** והאיה לפי' זה דבתמורה פ' אלו קדשים כו' כצ"ל . וכ"ב פי' לפירוש ר"ת ולאפוקי מפי' ר"י : **ע"ב** גמ' בין הערבים עיבור צורה בעי דתניא זה הכלל כו' כצ"ל :

כיצד צולין פרק שביעי

דף עד ע"א רשי' בד"ה ואי זה כו' במקום שלא נהגו . כ"ב פי' לאכול צלי : **ע"ב** גמרא מאי שנא מחלא כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה אסמיק כו' דלא גרע ממלחיה כו' . כ"ב ואין לומר משום דמתכין דלא בעו חתיכה אלא משום שכת המלח יכנס בכולו וכשנצלה כל צרכו תו ל"ל למידי וק"ל :

דף עה ע"א רש"י בד"ה אי לאו כו' [קמ"ל כו'] לאפוקי זמורות ורותחין . כ"ב משמע מפירושו להדיא דג"ש לחוד לא קממעט זמורות אלא משום דרב נחמן דכרור לו מיתה יפה ואכר רותח הוא יותר מיתה יפה מנפיסת חבילי זמורות א"כ לעיל דפריך וכ"ש אש עצמה כו' מאי קמשני ג"ש כו' שמא אף בחבילי זמורות נוכל לשרוף ולכן כ"ל דמג"ש לחוד ממעטינן חבילי זמורות אבל מרב נחמן לא ממעטינן דמיתה פתילת אבר או חבילי זמורות שוה ולא קממעט מרב נחמן אלא חמי האור ודו"ק : **תוס'** בד"ה וגרפו כו' וחום אבוקה אסור . כ"ב פירוש מאחר שלא נאפה הפת בתוך השלהבת אלא מרחוק וחום השלהבת גורם האיסור לפי שנאפה מחום השלהבת ה"נ לימא גבי תנור שגרפו שנאפה מחום השלהבת של עצי איסור ומ"מ תימה לתמיהתם שלא תלמודא דמוקי ליה שם באבוקה היינו משום דמסיק התם לדרבי אפי' בגחלים לוחשות נמי

מהר"ם

ומאי היה לו לר' יהושע להשיבו ופריך ר"י דשני ליה דהא ר"א הקשה עליו וה"ל להשיבו מה שהוא סובר לא מה שסבר ר"א : **ע"ב** בתוס' ד"ה באשתו נמי וכו' דפריך אלישנא בתרא וכו' ר"ל היינו לשון ב' כדאיתא בסמוך בגמרא אית דאמרי בההוא פטור וכו' :

דף עג ע"א בתוס' ד"ה תיקן להוציאו וכו' משמע דתקרובת כו' ולא מחייב אהך וכו' ר"ל אפילו הוי דרבנן לא היה יכול לתרץ תיקן להוציאו מידי נבילה משום דאין נפקותא בדבר דהא השתא נמי מטמא מדרבנן לכך קאמר דנ"מ דלא מחייב אהך טומאה אם נכנס וכו' : **ד"ה** אשם שניתק וכו' א"ה כי לא ניתק נמי אא"ב דבעי עקירה א"ש דבעינן ניתוק דע"י כן יזכור לעקרו וכו' כצ"ל : **בא"ד** אבל השתא דלא בעי וכו' ניתק נמי ליכשר דליכא למיחש וכו' כצ"ל :

כיצד צולין פרק שביעי

דף עד ע"א ברש"י ד"ה כמין בישול הוא זה שמבשל וכו' כמו תוך הקדירה וכו' כצ"ל : ד"ה האי מולייתא וכו' ואפי' לא מלחו את הבשר וכו' ואפילו לא מלחו אלא כמליחת צלי וכו' כצ"ל : **ע"ב** בגמרא שאני לב דשיע הא רבין סבא כצ"ל :

דף עה ע"ב בגמ' ת"ל גחלי הא כיצד מביא מן הלוחשות והא גופא קשיא וכו' כצ"ל :

דברייתא הוה לוחשות וס"ל כמ"ד התם דאפי' לוחשות מותר אלא דרב הונא דקמבעיא ליה לעיל בהתנור לא ס"ל הכי אלא דלא שרי התם אלא בעוממות ולשון תורה וברייתא שוה לרב חונא וק"ל : בפירש"י בד"ה קמ"ל ג"ש דשריפה כו' אהני דרב נחמן לאפוקי זמורות ורותאין עכ"ל כפירושו הכא כן פי' רש"י בפרק ד' מיתות וז"ל קמ"ל ג"ש דמקריא נמי שריפה והשתא דמקרי שריפה ברור אותה לו כו' מדרב נחמן עכ"ל ר"ל דאי לאו דרב נחמן לא הוה ממעטין זמורות מג"ש אלא דמג"ש הוה ילפינן דשריפת נשמה וגוף קיים נמי מקרי שריפה וה"ה שריפת הגוף ממש דמקרי שריפה ואתא דר"נ למעט שריפה ממש בזמורות דלא הוה יפה כ"כ כמו שריפת אבר ומה שהקשה מהרש"ל לפירש"י א"כ לעיל דפריך וכ"ש אם עלמה כו' מאי משני ג"ש שמא אף בחבילי זמורות נוכל לשרוף כו' עכ"ל י"ל דהמתרץ הוה ס"ד דידע המקשה הטוב דברור מיתה יפה ולא פריך ליה ונקיף חבילי זמורות כו' אלא משום דשריפת נשמה וגוף קיים לאו שריפה מקרי ומשני ליה ג"ש דמקרי נמי שריפה וה"מ למפרך אכתי וניעבד נמי בחבילי זמורות אלא דניחא ליה למפרך מיניה וביה וניעבד נמי חמי אור כו' כך נ"ל ליישב פירש"י הכא ובפ' ד' מיתות ודו"ק : תוספות בד"ה באש תשרף כו' דהשרף רבויא דה"מ למכתב באש תמית עכ"ל היינו לפי מאי דס"ד השתא אבל למאי דמסיק משום דכתיב השרף לבסוף אפשר לומר דלאו ריבויא הוא וק"ל : ע"ב בפרש"י בד"ה אמר אביי כו' רצה שלהבת בלא גחלים כו' ת"ל גחלי אם למעוטי שלהבת גרידתא עכ"ל ק"ק דאימא אביי נמי ה"ק רצה שלהבת בגחלים שהולת אור ברובו ולא הקשי ליה הא דפריך ליה רבא וי"ל דא"כ לא הוה אצטריך ליה להגיה רצה גחלת יביא אלא כדקתני בברייתא יכול שלהבת דהיינו שלהבת בגחלים וכדאוקמא רבא ודו"ק :

דף עו תוס' בד"ה בשלמא כו' וא"ת למ"ד עילאה גבר למה הפסח אינו נאסר מחמת השפוד כו' עכ"ל הך קושיא היא אף לדברי המתרץ דהפסח מרתח ליה לשפוד שבפנים והדר השפוד ומרתח ליה לפסח וא"כ הוא למה נקטו בדבריהם למ"ד עילאה גבר כיון דהשפוד הוא תוך בשר הפסח באמלעו ויש בשר הפסח למטה ולמעלה משפוד למ"ד נמי דתתאי גבר למה הפסח אינו נאסר מחמת השפוד ויש ליישב וק"ל : בד"ה אלא למ"ד כו' משום דקשיא ליה כיון דאוקורי מיקר מה איסורא יש ברוטב כו' עכ"ל ואף לפי מה שכתבו התוספות לעיל גבי חרס צוננת דכולו עלמא מודו דהתאה החרס בלע כדי קליפה וא"כ מבשל בפסח כדי קליפה הכא ברוטב שהוא דבר לח לא שייך ביה כדי קליפה כמו בחלב לקמן כמ"ש התוס' לשיטת ר"ת וק"ל : בא"ד לפי זה לא הוה צריך כו' כיון דאית ביה היסור נא כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דהא ע"כ אצטריך לאסוקי משום צלי מחמת ד"א דאל"כ למה נאסר הסולת משום נא יאפה אותו ויללה נמי הרוטב כמ"ש התוס' בעלמס לעיל בסמוך ודו"ק : ע"ב בד"ה מאי לאו כו' לפי מה שפירש בקונטרס דלוי לא שרי אלא בדיעבד קשיא מה פריך כו' עכ"ל היינו ממה שדקדק לפרש גבי עבד עובדא שנגלה בתנור יבא מעשה לפניו והתיר עכ"ל דמשמע בדיעבד דוקא עבד עובדא ולדברי התוס' דשרי לוי אפילו לכתחלה הא דקאמר לקמן ללוי ודאי תנאי היא וסבר כר"י דמתיר ודיעבד קתני במתני' איכא למימר דר"י מתיר אפי' לכתחלה ולא תני ליסנא דדיעבד אלא משום רבותא דר"מ ור' יוסי דאוסרין אפי' בדיעבד ובפלוגתא דרב ולוי נמי דנקט לשון דיעבד היינו נמי משום רבותא דרב ודו"ק : גמרא אא"א מפני הערובת טעמים מ"ל גדי וטלה כו' יש לדקדק דאימא דה"ק דאפי' גדי וטלה דלית ביה הערובת גופין דלא מיחלף אפילו הכי אין טלין משום הערובת טעמים וי"ל דפסיקא ליה לתלמוד' דאית ביה הערובת גופין אפי' בגדי וטלה דמיחלף וק"ל : תוס' בד"ה אסרה רבא כו' אפילו פלדונ"ש שיש להרחיק אין נראה לר"י שיהא אסור כו' עכ"ל נראה דר"ל ואפי' פלדונ"ש שהוא של חלב עם פשטיד"א של בשר אף שיש להרחיק מן העבירה ושלא יזוב מזה תחת זה מ"מ אין נראה לר"י שיהא אסור משום ריחא כיון שיש אויר כו' אבל לשון פסקי תוספות ואף פלאד"ן שיש להרחיק מן הלהם כו' אינו מיושב בעיני דמאי לשון אפילו ודו"ק :

דף עז בד"ה סד"א הא כו' והע"ג דבפרשת פינחס כתיב נמי ר"ח ה"א כו' לא קאי אר"ח כו' עכ"ל מיהו קשה דנהי דמועדיכם לא קאי אר"ח נילף שעירי ר"ח ממוספי רגלים דבאין נמי לכפר וע"ק דד"ת מדברי קבלה לא ילפינן בעלמא והכא ילפינן ליה ר"ח דדוחה שבת מדברי קבלה דכתיב קרא עלי מועד ונראה לפרש דה"ק דה"א דלא הוה קאי מועדיכם אר"ח משום דהינו זמן ומועד קבוע דאיכא ר"ח דנקבע ביום שלשים ויש דלא נקבע עד ל"א יום ומה"ע לא הוה ילפינן ליה שעירי ר"ח ממוספי רגלים דמה לרגלים שכן קבוע להן זמן ולהכי מייתי מדברי קבלה לגילוי מלתא בעלמא דקביעות החדש ביום ל"א מקרי זמן ומועד קבוע כדכתיב קרא עלי מועד ושפיר הוה בכלל מועדיכם וה"ה דשפיר ילפינן ליה משעירי רגלים והו לא מידי ודו"ק : בא"ד דה"נ לא קאי אשבת ותמיד ומלרכי להו קרא כו' עכ"ל לשון אשבת הוא מגומגם דמוספי שבת ודאי לא אצטריך קרא דבמועדו בסמוך דבהדיא מפורש בתורה להקריב מוספי שבת בשבת ואפילו תמיד של שבת מדכתיב עולת שבת בשבתו כדאמרינן בר"פ אלו דברים ולא אצטריך במועדו גבי תמיד אלא משום טומאה ונראה להגיה אפסח במקום אשבת ור"ל משום דפסח נמי כתיב בפרשת אמור דכתיב בחודש הראשון בי"ד לחודש בין הערבים פסח לה' וכן בפ' פינחס ואפ"ה מלריך בסמוך קרא דבמועדו והיינו משום דמועדי ה' ומועדיכם לא הוה נמי קאי אפסח דלא קאי אלא ארגל גופיה דקבוע זמן ומועד אבל פסח ה"א דלא מקרי קבוע זמן ומועד כיון דטמאים עבדי פסח שני ולכך אלטריך במועדו : ודע כל מוספי דפסח וסוכות לא אלטריך קרא דבמועדיכם דמקרא גופיה ילפינן ליה דכתיב בפ' אמור גבי פסח והקרבתם אשה עולה לה' שבעת ימים ובסוכות כתיב שבעת ימים תקריבו אשה לה' ובפ' פינחס כתיב גבי פסח כאלה תעשו שבעת ימים וגו' וכיון דאין שבעה בלא שבת ע"כ מוספי פסח וסוכות דוחין שבת ולא אלטריך הכא במועדיכם אלא משום מוסף שבועות ויה"כ ור"ח וכן נראה מפרש"י בר"פ אלו דברים ע"ש ודו"ק : בד"ה שכן יש כו' מדכתיב תמיד ילפינן ליה דמשמע אפילו בשבת ובת"כ כו' עכ"ל ל"ע דהא ודאי בלחם הפנים לא אלטריך קרא דעיקר מערכת לחם הפנים מפורש דבשבת הוא דכתיב ביום השבת יערכנו ועוד מה דחיית שבת איכא בהערכתן ואפשר שעל הקטרת בזיכין קאמר דדוחה שבת דאינו מפורש שיהיה בשבת ואפשר שיהיה בע"ש כמו אפיית הלחם וא"כ הוא מאי משמע ממלת התמיד שיהיה בכל שבת ואימא שיהיה תמיד בע"ש ולא דמיא להתמיד דכתיב גבי תמיד דדרים מיניה בת"כ דדחי שבת דהכי משמע תמיד בין בחול בין בשבת אבל גבי בזיכי לחם הפנים דלא הוי רק בא' מימי השבוע מאי משמע מהתמיד טפי בשבת משאר הימים אי לאו דהערכה שמפורש שהיה בשבת ואין להקשות דנילף כולה מלחם הפנים דהיינו מבזיכין דדחי שבת די"ל כדפרכינן בשמעתין דבזיכין באין להתיר לחם הפנים לכהנים ודו"ק : בא"ד ואור"י דשמא יש שום פירכא דאל"ה כו' עכ"ל והלמודא לא חש לאסוקי הנך שום פירכא דאחדא מתרתי פרכינן פירכא כל דהו דמלינן לאשכוחי בקל פירכא כל דהו משא"כ בשמעתין בחדא מחדא הולרך לאסוקי הפירכא דבעי פירכא גמורה וק"ל : בד"ה ר"א אומר כו' ר' אליעזר גרסי' ולא ר' אלעזר דלקמן פריך כו' עכ"ל ר"ל רבי אליעזר גרסינן ביו"ד שהוא ר' אליעזר בן הורקנוס בר פלוגתיה דר' יהושע בכ"מ ול"ג ר' אלעזר בהך ברייתא דהכא שהוא ר"א בן שמוע דהא מדפריך לקמן וליטעמיך כו' מוכח דר"א דהכא הוא ר"א דברייתא דלקמן שהוא ודאי ר' אליעזר בן הורקנוס דפליג עם ר' יהושע בר פלוגתיה בכ"מ וק"ל : בד"ה נימא מתני' כו' דאפי' ס"ל נמי יש דם כו' לא אתיא מתני' כוותיה משום שתי הלחם עכ"ל דמעומר ניחא דלין מרלה על הקומץ שהוא במקום דם וה"ל יש דם וכפירש"י בשמעתין ויש לדקדק כיון דלין מרלה על הדם לכ"ע א"כ היאך מלינו אם אין דם אין בשר הא הלין מרלה על הדם לכ"ע וה"ל יש דם וי"ל דלא מלינן לאשכוחי בנטמא אלא בנשפך הדם וכה"ג כתבו התוס' לקמן אם הלין מרלה על העולין לא מלינן לאשכוחי בעולה אם אין בשר אין דם בנטמא אלא באבוד ושרוף ודוחק דא"כ ה"ל לתוספות למסמך דבריהם אהכא ודו"ק : בד"ה נימא דלא כר"י כו' והא ע"כ כר' יהושע אתיא כו' וי"ל דה"ק כו' והא ע"כ סיפא כו' עכ"ל וק"ק דבלאו ר' יהושע תקשי ליה מסיפא לרישא למאי דסברוה דטומאה דחויה היא בליבור כו' מיהו למאי דמתרץ ומסיק דל"ק כאן ביחיד כאן בליבור ודאי דמהרלא נמי דלא תקשי מרישא לסיפא דרישא איירי בליבור וסיפא ביחיד ודו"ק : ע"ב גמרא א"ה אימא כוליה להכי הוא דאתא כו' ק"ק מנליה להלמודא דר"י מלריך תרי קראי לעולה ושלמים אימא דלא מלריך רק חד קרא כמו ר"א דלא מלריך תרי קראי לעולה ולשלמים וקרא דודם זבחיך ישפך מוקי לה כולה להך דרשה דהכא דאין הבשר מותר באכילה עד שיזרוק הדם וסבר כר"א בהא דמלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא ודו"ק : בפירש"י בד"ה עומר ושתי הלחם כו' בשלמא לר"א דאית ליה הלין מרלה על אכילות כו' עכ"ל וא"כ דהוה ס"ל לר"א דאין הלין מרלה על אכילות ניחא דהא ס"ל יש דם אע"פ שאין בשר אלא דקושטא קאמר דבהדיא ס"ל לר"א לעיל בברייתא דהלין מרלה על אכילות כולהו כו' כפרש"י וניחא ליה נמי לר"א השתא מב' הלחם וק"ל : תוס' בד"ה אלא פשיטא כו' ר"י דאיהו ס"ל הלין מרלה כו' ואן ס"ל דלא מרלה עכ"ל דהכא ליכא למפרך מי איכא תנא דמחזיר טפי מיניה דהא ודאי איכא רבי יוסי דסבר אין מרלה וק"ל :

דף עח בפרש"י בד"ה ביחיד לכתחלה פסולה ואם זרק כו' עכ"ל ולא חש לכך פירכא דפסולה דיעבד משמע כיון דבהדיא קתני ומודה ר"י שאם זרק הורלה והמקשה לא סמך אקושייתו אלא אקושיית ועוד ה' דברים באין לכתחלה משמע וק"ל : תוס' בד"ה הא לא קשיא הא ביחיד כו' אלא דס"ל דהלין מרלה על אכילות וביחיד לכתחלה לא יזרוק מדרבנן כו' עכ"ל אבל אי הוה טעמא כפרש"י דבאין בליבור משום דהותרה בליבור אבל ביחיד לא הותרה הוה אסור לכתחלה מדאורייתא ומיהו בדיעבד הורלה דלא לעכב קאמר קרא וכן נ"ל לקמן לר' יוסי דמחלק בין דיעבד ובין לכתחלה היינו מדאורייתא דהא לא ס"ל טומאה הותרה אפילו בליבור ולא ס"ל נמי דהלין מרלה ודו"ק : ע"ב בד"ה כי מודה בנטמא משום דלין מרלה עכ"ל דמה"ט מחלק ר' יהושע בין נטמא ובין אבוד ושרוף דהכא ליכא לפרושי כפירש"י לעיל דטומאה הותרה דהא ביחיד קמיירי וק"ל : בד"ה ולעכב לא כו' אבל כשאין לו אוכלין כו' סברא הוא דפסול כו' כיון דבשעת כו' אפילו אמחשבה עכ"ל ק"ק דע"כ ר"א דסבר לקמן לר"נ דלא בעי גברא חזי בזריקה אלא בשחיטה ע"כ לית ליה האי סברא וע"ק אברייתא דלקמן דחלים בשעת שחיטה וחולה בזריקה קאמר המקשה נימא רבנן ולא ר' נתן והיאך ס"ד למימר הכי הא כיון דבעי גברא חזי לאכילה ע"כ אפילו בשעת זריקה הוא כמ"ש התוספות הכא ודו"ק :

דף עט גמרא מתני' מני ר"י כו' כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית בשר או כו'. מהברייתא דלעיל בסמוך דקתני בכה"ג כל הזבחים שבתורה בין שנטמא בשר כו' נמי ה"מ לאהויי דאתיא מתני' כר"י אלא דבעי לאסוקי עלה דהך ברייתא מנחה מאי עבידתא כו' ויותרת הכבד כו' מגלן כו' וק"ל : תוס' בד"ה או שהיו כהנים כו' אע"פ

נמוקי הגרי"ב תוס' ד"ה בשלמא למ"ד כו' עי' מהרש"א שהקשה דהא למ"ד תתאה גבר נמי קשה והנראה דהא לליית הפסח היו שהפסח היו תלוי מלמעלה למטה ולא מושכב וכמ"ש במתני' ר"פ כיצד צולין וכמ"ש בתוס' שם ד"ה כיצד כו' דמשום הכי תוחבו דרך פיו לפי שנותן הגם שבשפוד למטה כו' ע"ש וא"כ אין כאן לא עילאה ותתאה רק זה אצל זה שהשפוד תחוב בתוך הפסח ובזה אצל זה כבר מבואר בש"ע יו"ד סי' ק"ה שאינו גובר זה על זה רק קושית התוס' הוא ממה שמונח הפסח על הגם שבשפוד שלא יפיל הפסח ובזה לא קשה רק למ"ד עילאה גבר ומזה ראיה ברורה דבזה אצל זה אינו גובר זה על זה וכנ"ל וזה ברור :

מהר"ם

דף עו ע"א בגמ' ל"ל יקמוץ את מקומו א"ר ירמיה וכו' כצ"ל : ע"ב לא דחיא שבת ומדשבת וכו' כצ"ל : ברש"י ד"ה אמר לך רב וכו' משום דפת חמה אי נמי י"ל דאו או קאמר וחבית כו' כצ"ל : ד"ה כיון דקרבן צבור וכו' דכל יחיד ויחיד מחייב קריא ליה קרבן וכו' כצ"ל :

דף עז ע"א בגמ' דאמר אביי קרא עלי מועד לשבור בחורי תמוז דהאי שתא מלויי מליוה למימרא כו' כצ"ל : ברש"י ד"ה ומרצה וכו' ואי לאו משום דציץ מרצה לא הוו וכו' כצ"ל והד"א : ד"ה ודכולי עלמא וכו' עד על טומאת הדם וקמצית הס"ד ומ"ש בספרים ואומרים הוא ט"ס : ד"ה ר"א גרסי' בס"א ליתא : ע"ב בגמ' ש"מ דם אע"פ שאין בשר וש"מ אין הבשר מותר באכילה וכו' כצ"ל : שם אלא קסבר ר' יהושע דציץ מרצה כו' כצ"ל : ברש"י ד"ה דם דכי ליתי מעכב דהא תרווייהו וכו' כצ"ל : ד"ה ולא על העולים וכו' דאי מרצי וכו' כצ"ל :

דף עט ע"א ברש"י ד"ה הללו עושין וכו' לא עבדי בטומאה דהוי רובה וטמאים לא מידחו לשני דהוי נמי רובא וכו' כצ"ל : ע"ב בגמרא ונשים משלימות לטהורין ה"ד וכו' כצ"ל :

חכמת שלמה

נמי הפת מותר וליכא אליביה שום איסור באפיית הפת כי אם באבוקה כנגדו ומשמע להדיא דלא אסור הפת היכא דגרפו לתנור א"כ היכא דאבוקה כנגדו הוא דהוי עיקר האיסור ומאי קמתמה ול"ע (עיין במהרש"א) : בא"ד יהא אסור הפת כו' כנ"ל : בד"ה הא לאו כו' ודברייתא הוי לוחשות . נ"ב ותימה הלא לגם איכא מ"ד דמוקי הא דאמר ביצלה ע"ג גחלים מותר בעוממות וא"ל דסוגיא דהכא ס"ל כמ"ד לוחשות זה אינו דא"כ מאי קמבעי הלא למ"ד לוחשות מותר לא משכחת איסורא אלא באבוקה כדפרישית ועוד דאי ס"ד שיאסר הפת בגרפו התנור ואף שכיצלה בגחלים לוחשות שרי א"כ הסברא שהתנור חמור מגחלים אפי' לוחשות ומינו גבי פסח איפכא דממעטינן מגלי אם גרפו בתנור ושרי לרבי לצלות ע"ג גחלים ודו"ק (עיין במהרש"א) : ע"ב גמ' אם וקשיא לרבי כו' כנ"ל : רש"י בד"ה יטול את כו' יפה יפה בעובי . נ"ב בכל הספרים מדויקים לא כתב אלא פעם בעובי ויש טועים הגיהו מעצמן בעובי אצבע ואינו מלשון רש"י אלא הסופר כתב הכי : בד"ה היה נוטף כו' דמטוי רוטבו (מחמת) [מחום] הסולת כו' כנ"ל :

דף עו ע"א תוס' בד"ה בשלמא כו' ומטוי פסח ארוטב קאי . נ"ב ולפי זה הא דקאמר וכי הדר רוטב אפסח קא מטוי פסח כו' ה"ק כבר איטוי פסח שהוא הרוטב מחמת החרס וכשיחזור אל כפסח יאכלנו לאותו הרוטב עמו וק"ל : בד"ה אלא למ"ד כו' והוה ליה אברנים כו' . נ"ב הוא לשון פרסי כדלעיל דף מ"א פרק כל שעה והו א גליית נא : ע"ב רש"י בד"ה אמר לך כו' דפת צוננת ותבית גופה . נ"ב פי' או או קאמר : תוס' בד"ה אסרה כו' ואפי' פלדונ"ש שיש כו' . נ"ב פירוש שהוא של חלב עם הפשטיד"א של בשר שהיה ראוי קנת להרחיק הדבר ולאסור אפ"ה אין נראה לר"י כו' :

דף עז ע"א גמ' הלין מרלה על אכילות כו' . נ"ב פירוש נרלה על הבשר העומד לאכילה שיכולין לזרוק הדם אבל כ"ע מודו שאינו נאכל הבשר בטומאה חוץ מפסח ואין מועיל ריצוי הציץ לגביה אלא שיכולין לזרוק הדם וכדפרישית : רש"י בד"ה עומר ושתי כו' וזה במקדש . נ"ב פי' שלא יביאו לבית המקדש מנחה מתבואה חדשה עד שקרב שתי הלחם וק"ל : בד"ה ואי לאו משום דלין מרלה לא הוי מתכשרי כנ"ל : תוס' בד"ה דם אע"פ כו' דעולה כליל אימא כו' אין בשר כו' שאין בשר מגלן כנ"ל : ע"ב תוס' בד"ה שאין בשר כו' לא חשיב הך חומרא . נ"ב פירוש דשלמים חמירי מעולה אבל עולה לכ"ע חמירא דהרי היא כליל וקדשים חמורים ושלמים קדשים קלים הן וק"ל :

דף עח ע"א רש"י בד"ה אלא לא כו' לכתחלה תרתי כו' מתכשר דיעבד כנ"ל והס"ד והד"א : בד"ה כל שבעה כו' ושליחי שמא שליחי ואינך כו' כנ"ל . ונ"ב ובפ"ק דיומא מקשה רביעי אמאי מזין עליו הא לא שליחי ולא שביעי הוא ומשני לבד מרביעי קאמר ע"ש : תוס' בד"ה הא לא כו' דהל"ל אלא קסבר כו' כנ"ל : ע"ב רש"י בד"ה ובמוקדשים . כו' דהא תרתי איכא מתיר כו' כנ"ל : בד"ה אין מחשבת כו' לפי הכלו לגבי שחיטה כתיב כנ"ל : תוס' בד"ה ולרבי נתן כו' ולמאי דמוקי מתני' כו' . נ"ב נ"ל דהכי פירושו לא תימא הא דלא מתרץ לפי אוכלין למצוה קאמר משום שיקשה לך א"כ היכי קאמר רבי נתן כל הקהל יוצאין בפסח אחד הלא בעינן למצוה שיהא ראוי לאכילה ולפי זה תצטרך לומר מאי דמוקי מתני' כר' נתן ולכתחלה לא יזרוק ומוקי כר' נתן דאמר כל הקהל יוצאין בפסח אחד אפי' לכתחלה היינו מדאורייתא ומתני' דקתני לא יזרוק היינו מדרבנן ע"ז קאמרי דליתא אלא בודאי למאי דמוקי מתני' כרבי נתן צ"ל הא דקתני כולן יוצאין בפסח אחד היינו דיעבד קאמר וא"כ שפיר הוה מצי לשנויי דלפי אוכלין למצוה קאמר אלא מחוורתא כדמשני התוס' משום דלא אשכח תנא דלא מקים כו' ודו"ק : בד"ה לימא רבי נתן כו' הא פשיט בכולי תלמודא כו' כנ"ל .

דף עט ע"א רש"י בד"ה טהורין עושין הראשון בטהרה כו' שפיר דמי . נ"ב פי' שמחויבין לעשות הפסח בראשון בטהרה ואינן נדחין לשני אבל אין הפירוש שיכולין לעשות בטומאה אלא שמעכרה שפיר טפי טפי שכר מתנ:

שיכולין ליזהר שלא יגעו בבשר כו' עכ"ל ר"ל דשחיטה כשירה בזר טהור ויכול הכהן טמא לקבל הדם במזרק ולא יגע בבשר כלל וק"ל: בד"ה אלא שנטמא כו' היינו רישא ממש שהיו ישראל טהורים וכהנים וכלי שרת טמאים כיון דמטמא גברא כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם כיון דבסכין של שחיטה משתעי כנראה מדברי התוס' בסמוך ושחיטה כשירה בזר א"כ דמטמא גברא שהוא זר מחמת סכין אפשר שהכהן לא נטמא ויש ליישב כיון דההוא גברא שהוא השוחט נטמא בטומאת הגוף מחמת הסכין הרי נכנס לעזרה בטומאת הגוף שהוא בכרת ומ"ל זר טמא ומ"ל כהן טמא שנכנס בעזרה וא"כ לא הוי רבותא טפי בסכין שנטמא בטמא מת מנטמאו כהנים וכלי שרת ודוחק ודו"ק: בד"ה בטומאת הגוף כו' ישחוט בסכין ארוכה ולא יצטרך ליכנס כו' א"כ יאחז כו' עכ"ל דמשמע להו בסכין של שחיטה איירי ושחיטה כשירה בזר ולא הוי מתעביד בכרת אלא משום שנכנס לעזרה בטומאה וע"ז הקשו שישחוט בסכין ארוכה דהשתא א"כ דנטמא אינו נכנס בעזרה א"כ שיכנס בעזרה מיהו לא נטמא טומאת הגוף שישחוט ויאחוז הסכין בפשוטי כו' ודו"ק: ע"ב גמרא כגון שהיו ישראל מחצה טהורים ומחצה טמאים ונשים משלימות לטמאים כו' ק"ק אמאי לא מוקי לה הכא בכה"ג דמוקי אידך[א] דרב כהנא כגון שהיו ישראל מחצה טמאים ומחצה טהורים ונשים עודפות על הטהורים וקסבר האי תנא נשים בין בראשון בין בשני חובה וה"ל טמאים מיעוטא בין בראשון בין בשני דאיכא למ"ד בפרק האשה דס"ל הכי דנשים בין בראשון בין בשני חובה וכ"כ התוספות לקמן לר"י וה"נ הוה סבור חזקיהו מעיקרא דנשים בין בראשון בין בשני חובה והוו טמאים מיעוטא ולכך מדחי לפסח שני כדאמרינן פ"ק דסנהדרין ומיהו לקמן דמוקי לאידך דרב כהנא בעודפות הנשים על הטהורים לא תקשי לה דלא מוקי לה לרב [כהנא] בכה"ג דהכא כגון שהיו מחצה טהורים ומחצה טמאים ונשים משלימות לטמאים אלא דקסבר נשים בראשון רשות ובשני חובה דליכא למ"ד דס"ל הכי אלא דאי בראשון רשות ב"ש בשני כדמוכח פרק האשה ודו"ק: תוס' בד"ה קסבר נשים כו' וה"מ לשנויי דלבסוף סבר נשים בראשון חובה כו' א"כ ניחא ליה למדחי דאף מה שלא עשו בראשון כו' עכ"ל. ולפי זה יש ליישב נמי לליסנא בתרא דרב כהנא הא דנקט התם משלימות ועודפות דאף מה שלא עשו בראשון היה שלא כדין משום עודפות גרידא א"כ דנשים רשות כדין עשה שלא עשה בראשון לליסנא בתרא דרב כהנא ומיהו בעיקר תירוצם ק"ל אמאי ניחא ליה למימר דאף מה שלא עשה בראשון היה שלא כדין וכי לא סגי ליה לתלמודא דבשני גרידא עשה שלא כדין וע"ז בקש כפרה מה' ויש ליישב דמשמע ליה לתלמודא הא דלבסוף חזר בו היינו קודם שנעשה פסח שני דמסתמא בזמן זה דבין פסח ראשון ובין פסח שני נזכר להלכה וא"כ ע"כ בראשון עשה שלא כדין ולא קאמר מעיקרא סבר כו' ומדחו לפסח שני אלא לפי מחשבתו ודו"ק:

דף פ בד"ה משלחין כו' אבל הכא יש דרך רחוקה לטמא כו' ואם היה בירושלים היה יכול בעצמו לעשותו כו' עכ"ל יש לדקדק לכאורה ומאי קושיא כיון דמסתמא עולא אמלתא דרב קאי דה"ק אי איכא תנא דסבר כת"ק דאמר פלגא כו' וסבר לה כר"י דאין ציבור חלוק כו' וקאמר עלה עולא דמשלחין א' כו' וא"כ גם אם היה בירושלים לא היה יכול לעשותו כיון דפלגא ופלגא לא עבדי כולהו בטומאה ואין ציבור חלוק וי"ל דהא דאר"י אין ציבור חלוק לאו מדינא הוא אלא משום גנאי בעלמא הוא כפרש"י וכיון דמדין תורה אם היה בירושלים היה יכול לעשותו מקרי שפיר יש דרך רחוקה לטמא ובהכי ניחא מאי דקשיא לן לפי מה שכתבו התוספות לעיל אם מן הדין של טמאים פטורין מפסח לגמרי למה יטמאו את הטהור לעשות בטומאה וא"כ הכא ה"ל לרב למה יטמאו את א' מהן בשרץ דאיכא למימר כיון דמדינא הטמאים חייבים לעשות פסח אלא משום גנאי דאין קרבן ציבור חלוק אמרו דאין עשות כן אלא מטמאין א' כו' ותו לא מידי ודו"ק: בד"ה אתה מדחהו כו' וא"ת השתא שמשלחהו בדרך רחוקה נמי מדחהו כו' שאינו יכול לבא בי"ט כו' עכ"ל וצ"ע כיון דטהור הוא יכול לשלח קרבנותיו מעי"ט והשליח יהיה בתוך התחום ומביאו בי"ט ואפשר דבכה"ג נמי אינו יוצא ידי חגיגתו דומיא דראיה דבעי ובאת שמה והבאתם וגו' ודו"ק: ע"ב בד"ה בראשון כו' ולא כשמואל כו' דלדידיה כיון שאין רוב טהורין לא מדחו כו' עכ"ל אף שיש לחלק לכאורה כדקאמר מאי עבדת ליה מה שאין כן הכא דעבדי ליה מיעוט טהורין מ"מ כיון דע"כ גלי לן קרא דרוב טהורין דוחין הטמאי מתים לפסח שני ולא רובן זבין וא"כ הכא בשלים טהורין ושלים זבין נמי נימא לא מדחו טמאי מתים לפסח שני דאדרבה נימא לחומרא דהגדילו טהורין על הזבין וה"ל כאילו רובן זבין ומיעוטא דטמאי מתים לא מדחו לפסח שני לסברת שמואל ויעשו אותו בראשון ועיין במהרש"ל בזה ודו"ק: בד"ה נזרק דמו כו' מדרבנן מדמפליג בין שוגג כו' והיכי מחייבי ליה רבנן בפסח שני כיון דמדאורייתא פטור כו' עכ"ל וה"ה דה"מ להקשות דמאי פריך מההיא דקתני דציץ מרצה בין אשוגג ובין אמזיד אימא התם מדאורייתא קאמר והכא מדרבנן קאמר דאינו מרצה בנודע וק"ל: בא"ד ועוד הא לעיל תנן נטמא בשר וחלב קיים כו' היינו אפילו מדרבנן ונודע קודם זריקה כו' עכ"ל. יש לעיין בזה דמשמע מתוך שמעתין דלעיל דלא בעי תרתי וסגי בחלב קיים או בשר קיים ולא בעי ריצוי אלא בליתנהו תרווייהו וא"כ הכא במתני' דקתני הציץ מרצה ע"כ דהבשר וגם החלב נטמא ולכך בעי ריצוי ומאי קשיא ליה מהך דמתני' דלעיל דחלב קיים דלא בעי ריצוי ולכך אפילו בנודע הורצה אפי' מדרבנן בלא ריצוי ציץ ודקתני התם לא יזרוק לכתחלה היינו משום דאכילה מעכבא לכתחלה אפילו לר' נתן כדאמרי' לעיל ודו"ק: בא"ד ונראה לריב"א דלא מיירי מתני' אלא בטומאת דם כו' היינו להתיר בשר באכילה אבל פטור כו' עכ"ל ק"ק לפי' זה מאי פריך מההיא דהציץ מרצה בין בשוגג בין במזיד אימא דההיא איירי לענין פטור קרבן דפטור מדאורייתא ולא חייבוהו חכמים דהוי חולין בעזרה אבל במתני' דהכא דאסר במזיד היינו הבשר לאכילה ומדרבנן ודו"ק:

דף פא בד"ה א"כ כגון כו' וג' יומי לאו דוקא דראיה שלישית לא חיישינן שתהא סמוך כו' עכ"ל. כתב מהרש"ל פירוש אחר שקיעת החמה והיינו בתחלת הלילה כל פעם כו' משום דלית ליה שהות טהרה ר"ל מאחר שרואה א"כ מיד כו' וכן פירשו שם התוספות וז"ל לפי שמסובבים בטומאה כו' וקצת משמע דאף יום ג' בעי ראייה בתחלתו כו' אלא שהתוס' אמרו דלא בעינן בפעם ג' אלא בלילה לחוד וצ"ע עכ"ל וכן נראה לכאורה גם מפרש"י שם כמ"ש מהרש"ל אבל אכתי לא יצאנו מידי דברי התוספות דע"כ תלתא יומי סמוך לשקיעת החמה לאו דוקא דראיה ראשונה אין לחוש שתהא סמוך לשקיעת החמה אלא באיזו שעה שתהיה בלילה או ביום מאחר שב' ראיות שאחריה יהיו כ"א בתחלת הלילה לא הוה שהות דסליק למנינא וה"ל ג' ראיות רצופים ואין לדקדק בדברי התוספות לר"י כיון דסוף היום בטהרה הוי שימור למנ"מ קאמר דיעלה לה שימור תחלת היום דבין ראתה בלילה ובין ראתה א"כ באותו יום הא ה"ל סוף היום שימור כמ"ש בתוס' הכא ובסוף מסכת נדה ואם ראתה בסוף היום מה יועיל לה שימור של תחלת היום ודוחק לומר דאע"ג דבכל גוונא הוי שימור בסוף היום מ"מ בעינן נמי שימור בתחלת יממא דאם היא רואה בתחלת יום לא יועיל לה שימור טהרה של סוף היום אלא די"ל לרבי יוסי גם אם ראתה בסוף היום כיון דהיה לה שימור בתחלת יום ה"ל אותו יום עולה לה לספירתה וראיתה שבסוף היום ה"ל טומאה באנפי נפשיה ומטמאה מכאן ולהבא ולרבנן נמי אע"ג דלמפרע מטמא מ"מ ספירת תחלת יום הוה ספירה ותטבול בהנץ החמה ולא תמתין עד סוף היום אך יש לדקדק לפ"ז דהתוס' דהכא ע"כ לא משמע להו לפרש הך דנזיר דחזאי תלתא יומי סמוך לשקיעת החמה דהיינו כל פעם בתחלת לילה כמ"ש מהרש"ל דאל"כ לא הוה תקשי להו בראייה שלישית שתהיה בלילה דא"כ ה"ל סוף יום שני שימור ואם נימא דר"ל לפרש ההיא דחזאי תלתא יומא כו' דהיינו כל פעם בסוף היום א"כ תהיה תחלת כל יום שימור דהא תחלת יום נמי בטהרה הוי שימור גם אם היא רואה א"כ בסוף היום כמ"ש לעיל ודוחק לומר שתחלת היום לא הוה שימור משום דסוף היום שלפניו היה בטומאה וע"כ נראה לדקדק מתוך הסוגיא דמשמע דאהך קושיא גופה דהכא לר"י זבה גמורה היכי משכחת כו' משני לה בנזיר בתירוץ קמא כי הכא בשופעת ומן הדומה נמי דתירוצא בתרא נמי כי הכא דראתה ב"פ בין השמשות דכל ראיה עולה לב' ימים מקצתו לסוף היום שעבר ומקצתו לתחלת היום הבא וה"ק דחזאי תלתא יומי סמוך לשקיעה דהיינו בב' ראיות בב' בין השמשות וכמסכת כל ראייה מסוף היום לתחלת היום דהיינו סמוך לשקיעת החמה לזה היום בסוף השקיעה ולזה היום אחר השקיעה תדע דה"כ קאמר התם בשופעת תלתא יומי וע"כ דלאו ממש בכל ג' ימים דהא סגי לה בשופעת מסוף יום ראשון עד תחלת ליל שלישי וה"כ אית לן לפרושי הא דחזאי תלתא יומי סמוך כו' היינו לאו ממש בג' יומי אלא בב' בין השמשות כדאמרי' הכא והשתא ניחא כיון דיום ב' תחלתו וסופו בטומאה לא הוה לה שימור דתחלת יום ולא סופו וניחא שהקשו דראיית יום שלישי שא"ל רק בתחלתו לא הוה צריך למתני בסמוך לשקיעת חמה דבאיזו שעה שיהיה בלילה כו' ואע"ג דראיית תחלת יום ב' נמי א"ל להיות בתחלת יום ב' אלא באיזו שעה בלילה מ"מ צריך למתני ראיית סוף יום ב' בסמוך לשקיעת החמה ואהכא דקאמר נמי בראתה ב' בין השמשות לא תקשי להו אמאי תלי ראייתה תחלת יום ג' בבין השמשות דא"ל אלא באיזו שעה שתהיה בלילה י"ל דניחא ליה למנקט בכה"ג דלא ראתה אלא ב' ראיות בב' בין השמשות וה"ל ג' ראיות מג' ימים אבל התם דלא תלה בב' ראיות אלא דחזאי ג' ימים לזו קודם שקיעה ולזו אחר השקיעה ע"כ דלאו דוקא דלראיה של תחלת יום ג' א"ל לאחר שקיעה מיד אלא באיזו שעה בלילה ודברי התוספות שם בנזיר גם בסוף נדה שפיר מתפרשין לפי דרכנו וכמ"ש ליישב דסוגיות דהכא ודנזיר שוים הם בתרוצם ולא כמו שהבין מהרש"ל ותו לא מידי ודו"ק: ע"ב בד"ה אלא לפני כו' ע"כ לפני זריקת שום דם דאם נזרק אפי' אחד מן כו' עכ"ל [ב] צ"ע דמהך מתני' דמהני זריקת א' מן הדמים אפילו בטומאה ידוע שאינו סותר תקשי ליה להך ליסנא דבעי למימר דאפי' בטומאת התהום לפני זריקה לא מרצה טפי ה"ל למדחי הך ליסנא בפשיטות מהך משנה שלימה מדדחי ליה מהך ברייתא דהמוצא מת מושכב כו' [ג] ודו"ק: בא"ד ואע"ג דגילוח הוה אחר זריקה כו' לרבנן אית להו דתגלחת לא מעכבא כו' עכ"ל יש לדקדק דאכתי לר"א כיון דתגלחת הוה אחר זריקה ומעכבא וסותר אפילו בטומאת התהום אם נודע לו קודם גילוח כמ"ש התוס' לעיל א"כ היאך מצינו למימר בטומאת התהום דאפילו נודע לו לפני זריקה אינו סותר כיון דהגילוח הוא אחריו ונודע לו קודם לכן וסותר לר"א דתגלחת מעכבת ויש ליישב אע"ג דתגלחת מעכבת מ"מ אינו מעכב להיות דוקא אחר זריקה והשתא איירי הכא דכבר גילח קודם זריקה ואח"כ נודע לו קודם זריקת שום דם דאינו סותר בטומאת התהום ודו"ק: בד"ה המוצא כו' ההיא משנה דהתם המוצא כו' דהכא ביושב א"ש טפי כו' עכ"ל דבמצוי היינו שהיה קבר ידוע שם וכן בהרוג שהרוצח הרגו הרי יש א' בסוף העולם שהכיר בו ניחא אבל ביושב א"ש טפי כו' ולא ניחא להו למימר לרבותא נקט מושכב דמשמע להו דלדיוקא קאמר נמי מושכב כמו המוצא מת כו' וכדאמרי' התם וק"ל: בד"ה ובקבר כו' הקבר מצרפו משום אהל שהכיסוי כו' עכ"ל משא"כ הכא שלא נקבר שם בכוונה אלא שנפל מאליו בקבר מסברא דליכא כיסוי עליו וק"ל: בד"ה נטמא כו' לא הטריחוהו להביא עצים משלו ויכול כו' עכ"ל להך טעמא דאמר לקמן דלפני הבירה מעלי עצמו לא כדי שלא לבייש מי שאין לו ניחא נמי הכא בלאו טעמא דלא הטריחוהו כו' אלא לטעמא דלקמן דמפני החסד הכא אי הוו נטמאין רובו נמי שורפו לפני הבירה מעלי עצמן ליכא חסד כלל ולקמן הוצרך להך טעמא דאפילו אם הוא רוצה למטרח עצמו אין שומעין לו ודו"ק:

דף פב גמרא באו לשורפו בחצרותיהן ומעצי המערכה כו'. יש לדקדק בנטמא רובא ודאי דליכא לאוקמא דהא לפני הבירה בעי כדי לביישו ואפילו בנטמא מיעוטו נמי ליכא לאוקמא דלמה יהיה לב ב"ד מתנה עליו דלא שייך בחצרותיהן האי טעמא שכתבו התוספות בנטמא רובו וי"ל דאיכא לאוקמא בליקנין דלב ב"ד מתנה עליהן דלא ליתי לידי עבירה כמ"ש התוס' וקאמר דדוקא לפני הבירה כדמפרש טעמא וק"ל: תוס' בד"ה היה מעמיד כו' אפילו בטומאת קריין כו' שער המזרח היינו שער עזרת נשים כו' עכ"ל נראה דר"ל דודאי טמא מת וטמא שרץ מותר בכל מחנה לויה אלא אפילו בעל קרי שאסור במחנה לויה שרי לשער עזרת נשים דלאו בכל מחנה לויה קאמר אלא מעזרת נשים כו' וה"ה דמצי לאוקמא בטבול יום דזב ומצורע אלא דטעמא דכדי לביישן שייך טפי בבעל קרי שהיה לו ליזהר

קרני ראם [א] דרב כהנא. נ"ב ולק"מ דא"כ אמאי קרי להו מחצה על מחצה כיון דתמיד הוי רוב טהורין וז"ב: [ב] צ"ע. נ"ב כוונתו דכיון דלאחר זריקת דמים אפילו טומאה ידועה אינו סותר א"כ ע"כ טומאת התהום היינו לפני זריקה ואמנם לק"מ דודאי גם אם טומאת התהום מיירי לאחר זריקה היינו שנודע לאחר זריקה שקודם זריקה היה כאן טומאת התהום וא"כ אי לאו דטומאת התהום הותרה לא היה מהני מה שנודע לאחר זריקה כיון דעכ"פ היה כאן הטומאה קודם זריקה וטומאה ידועה אינו סותר דוקא בנטמא לאחר זריקה: [ג] ודו"ק. נ"ב ולא אדע קושייתו דהא דטומאה ידועה לאחר זריקה מיירי שנטמא לאחר זריקה וכאן בטומאת התהום מיירי שנטמא קודם אלא שלא נודע רק אח"כ והתוס' כוונו דאם לאחר זריקה אינו סותר בזריקת אחד ממילא הוי כלאחר זריקת כולם וז"ב:

חכמת שלמה

דף פ מחצה אינו כרוב ונמצא שאין כאן רוב טמאין וא"כ יכולין לעשות בטומאה וק"ל: ע"ב גמ' מן ועודפת עליהן כו' עד וקסבר כו' כל זה נמחק:

מהר"ם

דף פ ע"ב בגמ' ובמאי אי בנזיר כי ימות מת עליו אמר רחמנא וכו' כן צריך להיות:

דף פ ע"א רש"י בד"ה אלא הכי קאמר כו' א' מהן בשרץ ונעבדיה כולהו בטומאה כצ"ל: ע"ב רש"י בד"ה בראשון כו' וטהרו זבין עצמן כו': תוס' בד"ה בראשון כו' נראה לר"י דס"ל כו'. נ"ב פי' אף שיש לחלק ולומר דהתם משום לקיים ויעשו את הפסח במועדו אבל הכא נוכל לקיים במיעוט טהורים מ"מ נראה לר"י דסוף סוף מאחר שמצאנו היכא שאין רוב טהורים שאין נדחין המועטין לפסח שני הוא הדין הכא וק"ל (עיין במהרש"א): בד"ה אי בנזיר כו' לאם שחט פסחו כדפרישית כו'. נ"ב פי' והוא עצמו טמא וק"ל:

דף פא ע"א גמ' של נזיר ועושה פסח נמחק: רש"י בד"ה ופטורה כו' ספק הוי מרצה כו' הד"א: בד"ה בתמיד כל השנה ואליבא דמ"ד כו' אינטריך להדר אכהן טהור כו' כצ"ל: בד"ה במקום כו' קרבנות יחיד הס"ד ואח"כ מה"ד מקום שהותרה לו כו': תוס' בד"ה א"כ כו' תלתא יומי סמוך לשקיעת החמה. נ"ב פי' אחר שקיעת החמה והיינו בתחלת הלילה כל פעם ופעם ומשום הכי לא אמרי' שסוף היום יעלה לשימור משום דלית לה שהות טהרה ר"ל מאחר שרואה א"כ נמי מיד אחר שקיעת החמה הוה כאלו הוה תחלה וסוף וכן פירשו לשם התוס' וזה לשונם לפי שמסובבין בטומאה בתחלת היום ובסופו וליכא בהן שימור כלל וכן יום שלישי טמא בתחלתו והרי ג' ימים רצופין טמאין דמקצת יום ג' ככולו וליכא בהן שימור בינתיים עכ"ל וקצת משמע דאף יום ג' בעי ראייה בתחלתו דהיינו אחר שקיעת החמה וכן נראה עיקר אלא שהתוס' דהכא הכריעו דלא בעי' בפעם השלישי אלא בלילה לחוד וצ"ע (עיין במהרש"א): בא"ד עולה לה סוף היום בתחלתה. נ"ב פי' בתחלת מנין שבעת ימי נדותה שהיא טמאה אפי' ראתה כל שבעה או לא ראתה אלא פעם ראשון וא"כ סוף יום שראתה עולה לה בתחלת חשבון שבעת ימי נדותה ותחלת יום שביעי אין עולה לה בסוף המנין וצריכה להמתין עד ערב ואינה טובלת בבקר וזבה היא להיפך וק"ל: ע"ב רש"י בד"ה ומי דייניק כו' לא משום ספיקא מטמאין כו'. נ"ב פי' באלו מקומות חוץ מנזיר ופסח דא"כ אפילו ודאי טומאה והוא לא ידע נאמר שהותרה לו בפסח ונזיר דמ"ש מאחר ספיקא דאיגלי מלתא למפרע ואפ"ה הותרה כאן ודו"ק: בא"ד ליה כדלקמן הס"ד ואח"כ הכתוב בתורה הזאה ג"כ ס"ד: בד"ה שהקבר כו' אפילו ריקן שבו כצ"ל:

דף פב ע"א רש"י בד"ה רב זביד כו' דרב חמא דכיון דלית ליה עצים שם עצהו כו' דקתני לאשמעינן כו' כצ"ל והד"א: תוס' בד"ה בשלמא כו' וס"ה בקדשי קדשים כו'. נ"ב וכ"כ בספרים שנגו [illegible] אבל לפי משא ומתן של תוס' מוכח דגרסינן וה"ס ודו"ק: ע"ב גמ' ורבי יוחנן אמר לאחר זריקה מחלוקת כו' כצ"ל: רש"י בד"ה הלכתא כו' למה לי הס"ד: בד"ה מנא ליה כו' והאי קרא

בטהר

מדברים המביאים לידי קרי אבל הרמב"ם בפירוש המשנה פי' שהיה מעמיד המצורעים בשער המזרח כדי שיהיו מזומנים לזרוק עליהן ט' עכ"ל והוא סותר שמעתין וק"ל : בד"ה בשלמא כו' מיהו יש לדחות דהשתא ישרף מוקמיה לשריפתה בקודש כו' עכ"ל ק"ק דהא הכא אכתי לא אסיק אדעתיה למימר הכי עד דמסיק גמרא גמירי לה כו' כדלקמן וק"ל : בא"ד וא"ת ואמאי צריך קרא בפסול הדם דכיון דצריך עיבור כו' עכ"ל למסקנא מוקי לה ההוא קרא לשריפה בקודש אלא למאי דקאמר מעיקרא יוצא בדמה מנלן בשריפה קשיא להו הכי כיון דבעי עיבור כו' ודו"ק : בא"ד לימא דלא גמירי הלכתא ומה צריך ג"ש אלא ודאי כו' עכ"ל הך ג"ש צריכא למלתא אחריתא כדאמרי' בזבחים דיליף בפגול כרת עון עון מנותר כמ"ש התוס' לקמן אלא לכך מלתא דקאמר פיגול טעון עיבור צורה מנלן כו' לא איצטריך גזרה שוה כיון דמסברא בעי עיבור צורה וק"ל : ע"ב בד"ה ונגמר כו' מעון דפיגול ומסברא נימא דישרף מיד וי"ל דבלאו הכי איצטריך למכתב עון בפיגול דפ"ב דזבחים כו' עכ"ל כל"ל וכשיטת ר"י שכתבו התוס' לעיל דמסברא ידעינן בפסול הגוף דישרף מיד ודו"ק : בד"ה אבל נטמא כו' ואור"י דה"א מה שוגג בחולין הוי חומרא [הואיל] ומעשה חול אהעביד ביה וא"ת ונילף ק"ו כו' עכ"ל כל"ל ובעיקר קושייתם תירץ רש"י דהאי טומאה דפסלה אף בתרומה ומעשר ואפשר דלא ניחא להו בהכי דליכא למפרך הכי בכל הני פסולי דם דלא שייכין בתרומה ומעשר ומה שהקשו התוס' נילף ק"ו מתרומה כו' היינו טומאת קדשים גופה דשאר פסולין לא שייכין למילף מיניה וה"ה דאיכא להקשות נמי נימא ק"ו טומאת קדשים גופה ממעשר שני דמותר לזרים ואפשר דאיכא שום פירכא אחרת דליכא למילף נמי מיניה ודו"ק : בד"ה ר"י בן ברוקא כו' הוראת שעה היתה דעדיין לא פירש להם עיבור צורה כדפי' בקונט' כו' עכ"ל היינו כפי מה שפירש רש"י לקמן דלא גמרי רבנן דורות משעה דליכא לפרושי מקרבן שעה דהא קרבן דורות היה דהיינו שעיר ר"ח אלא דר"ל הוראת שעה דעדיין לא פירש להם דין עיבור צורה באותה שעה וכבר דחו התוס' לקמן פירושו בפסול דם דמסברא בעי עיבור צורה וכמו שתירץ רשב"א הכא דלא שייך הכא הוראת שעה היתה באכינות דמסברא בעי עיבור צורה דפסול בעלים הוא ודו"ק :

דף פג בד"ה ורבה מוסיף כו' פסולה דחטאת כו' היינו לפני זריקה כו' ואליבא דר"י מסיק מדקא מוסיף כו' עכ"ל הא ודאי דר"י בין לפני זריקה ובין לאחר זריקה קאמר כמ"ש התוס' אלא דאימא ר"י הגלילי הכא לית ליה אלא לפני זריקה דאיירי ביה ואהא תירצו דרבה לא מפליג ט' וק"ל : בד"ה א"ל הן כו' וקשה דלעיל יליף מחטאת כו' והיינו כרבנן דר"י ואינהו לא בעי כו' עכ"ל לפי מה שכתבו התוספות לעיל דסוגיא דלעיל אזלא אליבא דר"י דס"ל דפסול הדם הוי פסול בגופו לק"מ אלא שהתוס' דחו לעיל פי' זה ע"ש וק"ל : בד"ה בו בכשר כו' שמא יפקע כדאמרינן לקמן א"נ ע"י גומרתא טריחא כו' עכ"ל האי טעמא דאמר רבא לקמן משום הפסד קדשים כו' לא שייך הכא כיון דנעשה נותר ופסול לית ביה הפסד קדשים מיהו האי טעמא שכתבו התוס' הכא דטירחא היא ה"מ למימר התם דלכך אין נימנין על מוח שבקוליות דטריחא מלתא להוציאו על ידי גומרתא ודו"ק : גמ' ואי ס"ד שימוש נותר מלתא היא עצמות קדשים אמאי כו' יש לדקדק ואלא מאי שימוש נותר לאו מלתא היא עצמות הפסח אמאי ישרפו לשברן לר"ש וי"ל דאי שימוש נותר לאו מלתא מהוקמא מיהת שפיר כר"י דה"א לשברן כיון דהיה לכן שעת הכושר ואין להקשות ואימא דשימוש נותר מלתא היא ומתוקמא כולה בפשיטות כר"ש ומיירי בשעדיין לא נעשה נותר וקאמר דבקדשים אינו טעון לשרפן דיוכל לשברן עכשיו קודם שנעשין שימוש נותר ולשרפן משא"כ בעצמות פסח דע"כ טעונין שריפה כיון דלא יוכל לשברן עכשיו עד אחר שנעשין נותר וה"ל שימוש נותר וטעונין שריפה די"ל דבקדשים בכה"ג שעדיין לא נעשו נותר לא איצטריך למתני דודאי אין טעונין שריפה אז כיון דיוכל לשברן וק"ל : ע"ב פרש"י בד"ה עצמות קדשים כו' דאי מלאן חלוצין לא חמיר שימוש נותר כולי האי כו' עכ"ל לכאורה קשה אמאי אין סורפין מספק דטפי אית לן למימר דבתר איסורייהו חלינהו בהיתר אליבא דר"ש מדנימא דחלינהו באיסור קודם שנעשה נותר וא"כ תבעי שריפה וי"ל דבעי לאוקמא הך ברייתא בכה"ג אליבא דר' יעקב דס"ל דבתר דהוה נותר איכא נמי איסור שבירה דהשתא במלאן חלוצים הוה ספק גמור ולא חמיר שימוש נותר שהוא רק מדרבנן ליבעי שריפה מספק ואפשר דמשמע ליה לרב זביד מדקתני מפני התקלה דאתי' כר' יעקב דהוה תקלה אף אחר שנעשה נותר ולכך מוקי לה בכה"ג ולא מוקי לה במלאן כולן חלוצין וכר"ש דא"כ לא הוה תקלה רק קודם איסורא כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק : תום' בד"ה אא"ב כו' דלאו בשר גמור הוא שיהא טעמו כו' עכ"ל ר"ל ולהכי לא הוה בכלל נותר דמתניתין וחשיב ליה באנפיה נפשיה מיהא מלתא דרב דחוץ מגידי צואר דלאו בשר נינהו ליכא לפרוקי הכי דלאו בשר גמור דמכ"מ הוא לענין דינא ודו"ק : בד"ה ולא עולת כו' דקרא דבכל מושבותיכם גלי על במועדו כו' דשייכא אף גבי טומאה ובכל הקרבנות עכ"ל לענין עולת שבת בשבת מגופיה דקרא ילפינן לה ולא איצטריך למועדו בתמיד של שבת אלא לענין טומאה מג"ש מפסח כדאמרינן ברים אלו דברים וכן מה שכתבו דנקט התם במועדו משום כל הקרבנות היינו מוסף של יו"ט ור"ח דדוחין שבת דילפינן לה בפרקין מדכתיב בהו לשון מועד מיהו ק"ק בדבריהם דהא התם אאברי' של ע"ש קאמר וריב"א מסופק לעיל בשאר קרבנות דלאו תמיד אי מהני בהו מעלה בהן האור ואפשר דלא מסתפק אלא בנדרים ונדבות שאינם חובה אבל מוספי י"ט ור"ח הוי חובה כמו תמיד ודוחה שבת וק"ל :

דף פד בד"ה הואיל ומתאכלי כו' דראשי כנפים והסחוסין יש עליהן שם בשר יותר מבגידים ופריך לר"י כו' דהוא רבותא טפי כו' עכ"ל ובהכי יתיישב נמי דלא תקשה לר"י למאי דהדר ביה ועור ראש של עגל הרך לא הוה כבשר ומ"ש מראשי כנפים והסחוסין דקתני במתני' דהוה בשר כיון דמתאכל בשור הגדול בשלקא דע"כ עור ראש של עגל נמי מתאכיל בשור הגדול בשלקא דאל"כ לא הוה איצטריך ליה למימר דהדר ביה מגידים דמתאכיל בשור הגדול בשלקא אלא דאיכא לפלוגי כמ"ש התוספות הכא דראשי כנפים והסחוסין יש עליו שם בשר יותר מעור של עגל הרך וק"ק לפ"ז ר"ל דפריך לר' יוחנן מראשי כנפים והסחוסין הני אין אבל גידין לא דאל"כ ליתני רבותא טפי בגידין כמ"ש התוס' תקשה ליה לנפשיה דליתני רבותא טפי בעור ראש העגל הרך דלא הוי עליה שם בשר כ"כ כמו ראש כנפים והסחוסין ויש ליישב בדוחק ודו"ק : ע"ב בד"ה אבר שילא כו' תימה אמאי חשיב ליה כשר טפי מבר אכילה כו' עכ"ל [א] לא ידענא אמאי לא תמהו בכה"ג לעיל מיניה בהיתה לו שעת הכושר ונפסל איכא בינייהו אמאי הוי כשר טפי מבר אכילה דבשעה שאינו ראויה לאכילה לאו כשר הוא גם לקמן הביאו התוספות ראיה מההיא דאבר שילא ט' אהך דהיתה לו שעת הכושר כו' טפי נפיק מאכילה מדנפיק מתורת כשרות משום דשוין ודומין הן מלהייהו דאינו מוכרע כ"כ להיות כשר מראוי לאכילה אבל בשבירת עלם מבע"י ודאי דניחא טפי הוה כשר מבע"י מראוי לאכילה וכן בגא ובאליה ניחא דהוה טפי כשר מראוי לאכילה וכן לעיל בפסח הבא בטומאה ניחא דהוי ראוי לאכילה טפי מכשר ודו"ק : בד"ה ה"ג היתה לו כו' ואית דגרס לעיל כו' למ"ד כשר לאו כשר הוא ולמ"ד יאכל בר אכילה כו' עכ"ל ל"ע דהא רב יוסף דחי הך אוקמתא דפסח הבא בטומאה א"ב משום דרבי לאקולי קאתי והיינו דתנא בתרא לאטפויי התירא דשבירה קאתי ולפי גירסא זו תקשי ליה לנפשיה דהא ר' מחמיר ויש ליישב דאיכא לפרושי דקאמר רב יוסף דר' לאקולי לא משום דתנא בתרא לטפויי התירא קאתי אלא דס"פ דבפסול טומאה דהוי מעיקרא ואין שעת הכושר רבי ודאי נמי לקולא קאמר בשבירת עלם ולא פליג אלא בהיה לו שעת הכושר דלאו פסול מקרי ובר אכילה הוא ודוחק ויותר נראה דלפי אותה גירסא שכתבו התוס' ל"ג נמי הא דר' לאקולי קאתי אלא דהא פסול הוא והיינו פסול מעיקרא וק"ל : בד"ה אתמר אבר ט' ובפלוגתא דרבינא ורב אשי קמיפלגי כו' והא דמסיק אילימא דאין עליו כזית בשר כלל כו' עכ"ל ר"ל דר' יוחנן כרב אשי דמסתמא דברייתא איירי דאין עליו כזית בשר כלל ובהא פליגי ר' ורבנן אבל באין עליו כזית במקום שבירה כו' אפי' ר' מודה דיש בו שבירת עלם ור"ל כרבינא דבאין עליו כזית כלל אפילו רבנן מודו דאין בו שבירת עלם ולא פליגי אלא באין עליו כזית במקום שבירה כו' וסתמא דברייתא איירי אפילו בכה"ג לרבי אבל אי הוה פליגי ר"י ור"ל אליבא דרבנן א"כ במאי פליגי רבנן עליה דר' לר"ל אך מ"ש והא דמסיק אילימא דאין עליו כזית כו' אע"ג דמצי לאוקמא כרבנן כו' הא ליתא לכאורה דלדברי ר"ל פריך ואליביה פריך ר"י שפיר דליכא לאוקמא אפי' כרבנן דהא מודו רבנן באין עליו כזית בשר כלל כדאמר רבינא ויש ליישב כוונת התוספות אסוף קושיית רבי יוחנן דפריך אלא לאו ה"ק אחד עלם שיש עליו כזית בשר במקום כו' דמצי לאוקמא בכה"ג כרבנן אפילו לר"ל ולרבינא ודו"ק :

דף פה בד"ה אחד עלם שיש כו' הכא מזכיר שאינו פשוט כו' והיכא דאיכא פלוגתא או קאי אקרא כו' עכ"ל ק"ק דהא לאוקמתא דר"ל דלעיל קתני א' עלם שיש עליו כזית בשר מבחוץ ואחד שאין כו' דהיינו הפשוט קודם אע"ג דלא קאי אפלוגתא ולא אקראי ודו"ק : בד"ה כשהוא אומר ט' דלרבא שפירש לעיל בגומרתא כו' א"ש עכ"ל נקטו בדבריהם רבא משום דאיהו קאמר התם הכי וכ"ה בתוספות שם דרבא לטעמיה ע"ש וה"ה דא"ש לאביי דמשום פקע א"א לקיים שניהם מיהו י"ל דדוקא לרבא קאמרי הכא התוספות א"ש דלאביי כיון דאינו בודאי שיפקע אפשר לקיים שניהם מקרי לגבי שבירה גופה ודו"ק : בד"ה דבני חבורה כו' משמע איפכא דקאמר כהנים זריזין כו' ותירץ כו' כגון יוצא זריזין בני חבורה יותר מכהנים עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דאימא ביוצא בקדשים קלים קמבעי ליה דומיא דפסח דיוצא דידיה שערי ירושלים ובני חבורה דפסח קאמר דזריזין יותר מישראלים אוכלי קדשים קלים אבל בקדשי קדשים דאכלי כהני' ודאי דזריזין הן יותר אפי' מבני חבורה דפסח וכדאמרי' בהמולא תפילין ודו"ק : ע"ב פרש"י בד"ה שערי עזרה כו' בעודו מחוסר כפורים כו' מצורע משתלח חוץ לג' מחנות כו' עכ"ל אין ענין ג' מחנות לכאן דבמחוסר כפורים קמיירי דלא משתלח אלא ממחנה שכינה בין בזב בין במצורע [ב] וי"ל דהכתי למה לא נתקדש שער נקנור דהא בנתקדש נמי יכול היה לעמוד המצורע מחוץ לשער ולהכניס בהונותיו תוך השער לתת שם עליו דם אשם וי"ל דהוך השער לא מקרי לפני ה' אלא בעזרה גופה ולכך הוצרך לעמוד בשער להכניס לעזרה ודו"ק : תום' בד"ה וכן לתפלה כו' ולענין שופר ומגילה נמי לא מצינן לפרש כו' עכ"ל ק"ק דהיאך ס"ד לפרושי הכי דהא רב וכן לתפלה קאמר ואימא לתפלה ממש קאמר לענין צירוף ומאי קאמר ופליגא דריב"ל דאיירי בשופר ומגילה וק"ל :

דף פו בפירש"י בד"ה כי אמרה ר"י כו' בפתוחות להר הבית דגבי שילוח בעל קרי כו' עכ"ל שם בפ' א"ד פרש"י דמילי מילי קתני והיינו לפי מאי דס"ד הכא דר"י בפתוחות לעזרה קאיירי דא"א לבעל קרי לבא לפתחה אבל למאי דמסיק הכא דר"י בפתוחות להר הבית קאמר בעל קרי הותר ליכנס בה בעומדת בסופה לצד ירושלים ודו"ק : ע"ב בד"ה ונפרסה כו' חבורה אחת ואוכלין פסח אחד כו' גומרין אכילתן כו' עכ"ל. לכאורה לפי מה שפירש"י לעיל למ"ד דאינו נאכל בב' חבורות היינו עיקר תחלת אכילתו תהא בחבורה א' כו' אבל גברא אי בעי קאי מהכא כו' קשה לכאורה דהכי נמי הכא כיון דעיקר תחלת אכילה היה בחבורה אחת אמאי נאסרין אח"כ בפריסת מחילה ביניהם וי"ל דלא דמיא לדלעיל דמעולם גם אחר שאחד מהם הולך ואוכל שם לא נעשה ב' חבורות אלא דההוא גברא אוכל בב' מקומות משא"כ הכא דבמקומן נעשו שתי חבורות ממש ע"י הפריסה ומ"ל מתחלה ב' חבורות או בסוף וק"ל : תום' בד"ה ומ"ם יש אם כו' והא דאמר לעיל המוליא בשר פסח מחבורה כו' אתי, אפילו למ"ד כו' עכ"ל . לפי מה שפרש"י לעיל דאיירי בב' חבורות של ב' פסחים ודאי דלק"מ דלמ"ד דנאכל בב' חבורות היינו בפסח אחד אלא דמשמע להו דלעיל נמי בב' חבורות של פסח א' איירי ולמ"ד דאינו נאכל בב' חבורות ה"נ ה"ק דמחבורה לחבורה אסור משום דאינו נאכל בב' חבורות אבל למ"ד דנאכל בב' חבורות אמאי קתני דאסור מחבורה לחבורה דליכא למימר דאיירי דאכל כבר בחבורה ראשונה ואי הוליאוהו לחבורה שניה ה"ל אוכל בב' מקומות דא"כ לא הוה למתני מחבורה לחבורה אלא ממקום למקום משום דאינו נאכל בב' מקומות ודו"ק :

ח"א דף פו ע"א דאכלי בארעא ואמרי באיגרא כו' . ומשום דכזית פסחא והוי האוכלין מרובין ואפשר שהיה צר להן ישיבת הבית בשעת אכילה הלכו מהם הרבה לאיגרא בשעת הלל שלא בשעת אכילה כדמסיק ואמר דהללא זה פקע איגרא כוונו בזה דודאי אכילתן בבית אפשר שזה אכלו לשם פסח וזה אכלו לשם אכילה גסה כמפורש במס' הוריות (י:) אבל ההלל ודאי דכולם לש"ש היה והיינו רמז דפקע איגרא לעלות חיל קריאתם למעלה לשמים וק"ל : עליית בית ק"ק חמורה מבית כו'. ומסיק שאני היכל כו' והיינו טעמא דהשכינה יורדת שם מלמעלה למטה עד מעל הכפורת למעלה מי' כמפורש פ"ק דסוכה ונמלא העלייה של בית ק"ק שהוא למעלה מעל הכפורת הוא יותר מקודש שמשם באה השכינה למטה ואמר דאין נכנסין לה אלא פ"א בשבוע וא"ל כו' שהוא שיעור גילוי בדבר המוקדש ביותר כדאמרי' פ' עשרה יוחסין (עא) שם בן ד' אותיות אין מוסרין אותו לתלמידים אלא פ"א בשבוע וא"ל פעמים כו' ודו"ק : ע"ב מ"ט קרית לך רב הונא א"ל בעל השם כו' . פירש"י מקטנותי קוראין לי כך רב הונא

ורב כהנא דהא מהן תחלתם בשירה ואמר באיגרא כו'

נמוקי הגרי"ב

דף פב ע"ב ד"ה אבל נטמא כו' עי' מה שהקשה המהרש"א לילף ממעשר שני ותמוה מאד הא מעשר שני שנטמא נפדה אף בירושלים כידוע במס' מעשר שני פ"ג ע"ש וכן הלקוח בכסף מע"ש לר"י יקבר וחכמים פליגי והלכה כחכמים :

קרני ראם

[א] לא ידענא. כ"כ ורש"י פי' לעיל דהא נמי כשר היינו משום דנעשה בהכשר א"כ לעיל אין קושיא רק כיון דאמר אביי כל כה"ג ודאי אין בו משום שבירת עלם א"כ ל"מ מה שנעשה בהכשר תמהו התוס' שפיר אאבר שילא אמאי חשיב כשר עפי מבר אכילה וז"כ : [ב] וי"ל. נ"ב נעלם מהרב דברי התוס' יבמות דף ע"ב ד"ה זה נכנס ועיש"ה :

מהר"ם

דף פו ע"ב בתום' ד"ה ומר סבר וכו' . ולא לאישות אחר שפחות וכו' נ"ל שצ"ל ולא לשפחות אחר שפחות ועיין בקידושין דף י"ח :

חכמת שלמה

בנותר מוקמינן כו' כצ"ל : תום' בד"ה לאחר זריקה כו' מאן קתני לה . נ"ב קלת קשה למאי נקט האי לישנא אלא הל"ל דאי דוקא הדרא קושיא לדוכתא וי"ל דה"ק דשמא תאמר לעולם דוקא קאמר ובברייתא דדם וחלב אתיא כאידך תנא בשלמא לעיל פריך שפיר משום דקאמר אבל נטמאו לפני זריקה דברי הכל כו' אבל להגיד הכא לא קאמר דברי הכל אלא שת"ק ורבי יוחנן בן ברוקא לא פליגי ביה מש"ה מסיק סוף סוף מאן קתני לה ודו"ק :

דף פג ע"א תום' בד"ה אמר להן כו' שרפוהו בלא עיבור צורה . נ"ב פירוש לא היה מקפיד מרע"ה על זה כל כך וק"ל : ע"ב רש"י בד"ה חוץ מגידי צואר שהוא אלל הראש כו' כצ"ל : בד"ה ואין חייבין כו' שם נותר דחזי מדאורייתא כצ"ל : בד"ה ניחי עשה דבאש תשרפנו הס"ד :

דף פד ע"א גמ' שם וה"ה להנך הני מ"ע כו' כצ"ל : ע"ב גמ' מ"ד כשר הא כשר הוא ומ"ד ראוי לאכילה האי לאו כו' כצ"ל וכן אחר כך :

דף פה ע"א תום' בד"ה ולרבינא כו' דמסקינן בפרק בהמה המקשה כו' כצ"ל : ע"ב רש"י בד"ה מן האגף ולפנים כלפנים אגף כו' הד"א :

דף פו ע"א רש"י בד"ה ופתוחות כו' הוכן חול כקדושה הר הבית כו' כצ"ל : בד"ה מלמד כו' בשני מקומות ויאכלו דכתיב כו' כצ"ל : ע"ב גמ' יכול יהא נאכל הפסח בב' חבורות כצ"ל : שם ונותנין שכר דמים וצריך כצ"ל : רש"י בד"ה יכול יהא כו' יאכל וקסבר כו' ועוד דקיימא לן כו' כצ"ל והד"א : תום' בד"ה נכנסין כו' ויאמר רבינא כו' שכל דבור אחד :

דכתיב

הונא עכ"ל ואין כאן טעם לקרוא הקטן בשם רבי ובספר יוחסין פי' בשם ר"ח שסמכוהו וקראו לו רב הונא עכ"ל ול"ל לפירושו שמתחלה לא היה בחזקתם שהוא מוסמך כלל עד שהודיעם שהוא בעל השם הוא השיב להם שהוא מוסמך ובאתרא דלא ידעי ליה אי צורבא מרבנן הוא בעי לאודעיה לנפשיה וק"ל: **כל** מה שיאמר לך בעה"ב עשה חוץ מצא כו'. ראיתי בספר מוגה שמחקו חוץ מצא והיינו משום דאין לו מקום כאן לפי ענינו ואינו נראה לפרש חוץ מצא כמשמעו שלא יצא האורח גם שיאמר לו בעה"ב צא וכי יתאכסן אדם בע"כ של בעה"ב ושמעתי דה"פ כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה שהוא מקרי בכל דבר בעה"ב שלך משא"כ כשיאמר לך צא אין זה מקרי אמירת בעה"ב שלך כלל כיון שא"ל צא וק"ל: **ואין** מסרבין לגדול כו'. כתבו התוס' אמאי דיתיב אפוריא לא שייך למימר משום דאין מסרבין כו' ע"ש ומיהו ק"ק דהכא אפי' בדבר שיש בו גסות רוח השיב לו משום דכל מה שיאמר לך בעה"ב עשה כ"ש בהך דלקמן כי יהבו לך כסא כו' אמאי לא השיב לו נמי מהאי טעמא דכל מה שיאמר לך בעה"ב עשה וי"ל דלעיל לא ידע להשיב אלא מהלכות דרך ארץ אבל הכא ניחא ליה להשיב לו מדינא דגמ' כמ"ש בפרק הפועלים וילפי' ליה מקראי דגבי אברהם ודגבי לוט כפירש"י בשמעתין וק"ל: **מ"ט** שתיתיה בתרי כו'. נראה דהיה אפשר וראוי לשתותו בבת אחת ואעפ"כ קאמר ליה מהלכות ד"א לשתותו בתרי זימני אבל ליכא לפרושי שהיה הכוס גדול והיה ראוי לשתותו בג' זימני דא"כ מה השיב לו משום דג' מדרך ארץ דאינו נראה שיהיה מד"א משום גסות הרוח לשתות יותר מדי שיעור הראוי לאדם לשתות ודו"ק: **מ"ט** לא אהדרת אפך כו'. אפשר שהיה מנהגם כן לשתות באהדורי אפי קצת וכה"ג פירש"י לעיל גבי מ"ט יתיבת אפוריא:

פרק האשה

דף פז בד"ה כאן ברדופה כו' ומכאן ואילך דקתני היינו ברגל שני ועדיין לא הגידה כו' עכ"ל ר"ל רגל ראשון להליכתה שברגל ראשון לא הלכה דאז הוא ספק וה"ה דהוי מצי למתני ברגל ראשון לחופתה ומיירי שכבר קודם הרגל הגידה שבחה בבית אביה וכמ"ש התוספות לעיל: **בפירש"י** בד"ה מצאתי כאן הגה"ה כו' ובעמוס לא כתיב אלא עוזיהו ומיהו מיכה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל וגבי עמוס צ"ל דהתחיל לנבא בימי עוזיהו כו' וה"ה שנתנבא בכל הארבעה מלכים דומיא דהושע כו' עכ"ל. לא ידענא מי דחקו לכך דהא דקאמר דבפרק אחד שנתנבאו הד' נביאים היינו דבימי עוזיהו נתנבאו כלם וכ"ה לשון התוספות בימי עוזיהו נתנבאו ד' נביאים כו' ודקאמר לקמן שאין לך כל נביא ונביא שלא קיפח ד' מלכים כו' עכ"ל דלאו דוקא קאמר שאין לך כל נביא ונביא כו' דכמה נביאים מצינו שלא קיפחו ד' מלכים וה"נ לא קאי אעמוס ותו לא מידי ודו"ק:

ח"א דף פז ע"א זו עילם שזכתה ללמוד כו'. כגון דניאל ומרדכי כפרש"י בפ"ב דקדושין: **אני** חומה זו תורה כו' מפורש פ"ק דב"ב: **אלו** בחורי ישראל כו'. עיין פירש"י ולפי דרש זה יהיה פי' מגודלים בנעוריהם שיהיו מגודלים כנטיעים הללו דהיינו בנעוריהם שיעמדו בנערותם דהיינו כמו שיאמר על נקיבה שלא נבעלה נערה כן יאמר על הזכר שלא טעם טעם ביאה נער. ואמר **בנותינו** כזויות כו' שאוגדות פתחיהן כו'. וזויות נאמר על נקב ודבר חלול. ומייתי ליה **וכן** הוא אומר ומלאו כמזרק כזויות גו'. וכדאמרי' פ' איזהו מקומן אבנים של קרנות חלולות היו שנאמר ומלאו כמזרק כזויות גו'. וה"נ מייתי **מזוינו** מלאים גו'. דמשמע נמי דמזוינו הוא דבר חלול דאית ביה מילוי. ואמר **מחוטבות** תבנית גו' כאלו נבנה היכל כו'. לפי זה יהיה פי' מחוטבות מלשון חוטב עצים ותבנית מלשון דמיון כמ"ש כאלו נבנה כו' ודו"ק: **בפרק** אחד נתנבאו ארבעה נביאים וגדול וכו'. ונראה שהקדים זה המאמר להך דלקמן קח לך אשת זנונים כו' לומר דמה שלא אמר כן לשאר ג' נביאים שהיו ג"כ באותו הדור מזה אתה למד שא"ל להושע ישראל חטאו כו' ומה שיש לדקדק בזה על סדרן של ד' נביאים אלו מפורש בפ"ק דב"ב: **והלא** ממשה כו'. דאין לפרש כפירש"י בחומש בספר בראשית תחלת דבורו של הקב"ה בהושע ויאמר ה' אל הושע לך קח גו' דהא ע"כ אין זה תחלת דבורו דאל"כ למה לא אמר כן לשאר נביאים כדלעיל אלא תחלת דבורו עמו היה שא"ל ישראל חטאו כו' וק"ל: **העבירם** באומה אחרת כו'. דבזה לא קבל דבריו הקב"ה כדלקמן שא"ל ואתה אמרת העבירם באומה אחרת והיינו להחליפם באומה אחרת אבל להסתיר פניו מהם הרי הסכים הקב"ה על ידו כמ"ש לא אוסיף עוד ארחם גו' וכי אתם לא עמי גו' ודקאמר אם יוכל לשלח אף אני אשלח כו' היינו לגמרי לישא אחרת ודו"ק: **ע"ב** ר"י אמר בזוו וגמרו כו'. גבי יהואחז בן יהוא כתיב כן וזה המעשה קח לך אשת זנונים גו' היה אחרי זה ב' דורות בימי ירבעם בן יואש שהיה בן בנו של יהואחז: **קרא** שמו יזרעאל כו'. עיין פירש"י וכן כתבו התוס' ונראה לפי זה טעם כי עוד מעט ופקדתי דמי יזרעאל על בית יהוא גו' יש לפרש כי מלכות יהוא היה ע"פ הדבור שהיה נמשח ע"י אלישע וגם בניו נמלכו על פי הדבור כמ"ש הוא דבר ה' אשר דבר אל יהוא בני רבעים ישבו לך על כסא גו' ומלכי ישראל שאחרי זה מלכו מעצמם וע"כ תלה השבת מלכות ישראל בכלה במלכות בית יהוא וזו הנבואה נאמרה על ישראל במלכות ירבעם בן יואש מלך ישראל שגבר במלכותו מאד כמפורש בקרא ומיד אחריו לא מלך בנו רק ו' חדשים ושוב לא היה מלך ע"פ הדבור ואח"כ שלום בן יבש מלך ירח א' ואח"כ מלך מנחם בן תפסח ובא בימיו פול מלך אשור גו' והוא תחלת גלות ישראל ודו"ק: **ב'** בנים ובת א' וכו'. על כוונה זו דג' גזירות כדלקמן נולדו לו הב' בנים ובת אחת וע"כ אמר דאחרי זה א"ל הקב"ה בדול עצמך ממנה כו' ולגבי משה לא אמר האי לישנא אלא שפירש ממנה היינו דבדול הוא דבר נוסף על הפרישה בעלמא משום שכינה שעשה משה אבל אתה בדול ממנה לגמרי דהיינו לגרשה שלשון בדול נופל בכל מקום להבדיל בין קודש לחול דהיינו שתבדיל עצמך מכאן והלאה מאשה זונה זו וא"ל רבש"ע יש לי בנים ממנה ואין אני יכול להוציאה ולגרשה מפני פגם בני שיאמרו שילדה בזנות ולכך מגרשה שיודע שאין אלו בניו והוא חשב דבניו הם כדאמרי' רוב בעילות הולכים אחר הבעל וא"ל הקב"ה ובניך זנונים הם ואין אתה יודע אם שלך הן כו' ר"ל שאין אתה יודע בודאי אם שלך הם דיש לחוש למיעוט בעילות מאחרים וק"ל: **אברהם** כו'. ר"ל בחוני שנבחנו בכמה נסיונות וק"ל: **ה'** קנינין שקניתי כו'. ולא חשיב רק ג' בנוסחא שלפנינו וכ"ה בילקוט ובספרי שלשה קנינים כו' ומהרש"ל הגיה ארבע וע"ש והוא לפי המכילתא דחשיב שם ד' קנינין אבל לפי משנת שנו חכמים יש לקיים חמשה קנינין ויש כאן דילוג בהמ"ק קנין א' שנאמר הר זה קנתה ימינו אברהם קנין א' שנאמר לאל עליון קונה שמים וארץ ולגבי שמים וארץ קנין א' גרסי' מלאה הארץ קניניך ומיהו לישנא דהאי קרא לאל עליון קונה שמים וארץ לא יתפרש קונה אברהם אלא אשמים וארץ ונראה לפרש דתלה קנין שמים וארץ באברהם כמ"ש שמים וארץ בהבראם אל תקרי בהבראם אלא באברהם דבשביל אברהם היה קנין שמים וארץ: **בקש** רחמים על ישראל כו'. דבר זה אינו מבורר דאימא מתחלה נמי כשידע שחטא בקש רחמים על ישראל וק"ל: **ג'** גזירות כו'. והם מג' עולמות שיהיו גולים בעולם התחתון ולא רוחמה מן השמים שהוא עולם האמצעי ולא עמי אתם בעולם העליון דבעושין רצונו של מקום הם נחלתו ועמו דבקים בו מלמעלה ואמר שבקש רחמים ובטל גזירה כו' לא שבטל הגזירה לגמרי דהא גזירת גלות נתקיימה בהן אח"כ אלא שבטל הגזירה לאותו דור כמפורש גבי ירבעם בן יואש ולא דבר ה' למחות את שם ישראל וגו' ויושיעם ביד ירבעם בן יואש א"כ שבטל הגזירות לעתיד שהתחיל לברכן שנאמר והיה מספר גו' וזרעתי לי גו' שהיא נבואה לעתיד לבא ומייתי לה מדכתיב בסוף הפ' וזרעתיה לי בארץ ורחמתי גו' ביטול גזירות הגלות מפקא ליה מדכתיב וזרעתיה לי בארץ דעד כאן בגלות היו זרועים בשאר ארצות אבל לעתיד אמר כי יהיו זרועים לי בארץ דהיינו בא"י שהיא חלק הקב"ה ורש"י פי' ביטול גזירות הגלות מדכתיב ונקבצו גו' ברישא דפ' ולא משמע כן לפי כל נוסחאות גמרות שלנו אלא דמחד קרא דסוף הפ' וזרעתיה בארץ ורחמתיה גו' מפיק ביטול כל ג' הגזירות וק"ל: **אוי** לו לרבנות מפורש בפ' הרואה: **שלא** קבל לשה"ר כו'. קרי ליה לה"ר לפי שכבר הובטח יהוא לאמר בני רבעים ישבו לך על כסא גו' וגם עמוס לא ניבא שיהרג ירבעם בן יואש אלא שאמר וקמתי על בית ירבעם בחרב דהיינו שיהרג זכריה בנו של ירבעם וזה אמציה אמר לה"ר לשקר לירבעם כי כה אמר עמוס בחרב ימות ירבעם גו' וע"ז אמר ירבעם ח"ו שיאמר אותו לדיק כן עלי שאהרג שהרי אני בני שלשים מיהוא ואם אמרו שאהרג כמו שאמרת לי מה אעשה שכינה א"ל כן ושמא יגרום החטא לחזור מהבטחת בני רבעים ישבו וגו' וק"ל: **זוכר** את הרחמים כו'. דלא אמר ונתתי רוגזי בהם שהוא המכוון בו אבל אמר הסלילה ממנו לא אוסיף עוד ארחם גו' וכן כי נשא אשא גו' הזכיר לשון סליחה ועד"ז יש לפרש הא דכתיב ברוגז רחם תזכור דאפי' בשעת רוגזו זכר הרחמים בלשון שלילה מן הכעס והרוגז דהיינו לא ארחם וק"ל: **לא** הגלה כו'. דאי משום עונש חטאם אפשר היה לו לעונשם בדברים אחרים אלא כדי שיתוספו עליהם גרים דהיינו לפרסם האמונה גם בשאר עובדי כוכבים ור"י דמייתי ליה מדכתיב ורחמתי כפירש"י מסיפא דקרא ואמרתי ללא עמי עמי גו' מייתי ליה דביטול הגזירה דישראל קרא שמו לא עמי גו' לא איצטריך האי קרא דכבר כתיב ברישא הפ' והיה מספר בני גו' אמרו לאחיכם עמי גו' אלא דהאי קרא ואמרתי ללא עמי גו' מיירי בעובדי כוכבים שלא היו מעולם עמו ודו"ק: **שם אל** תלשן גו'. שני פסוקים הם במשלי ומשמע ליה דהאי קרא דור אביו יקלל אין לו משמעות באנפיה נפשיה דמה נעשה בו בדור אביו יקלל גו' אלא שהוא מחובר לקרא דלעיל מיניה כתיב אל תלשן עבד גו' וקאמר דליכא לפרושי דמשום שהוא דור רע שאביו יקלל גו' אל תלשן גו' דהא ודאי כ"ש הוא דדור זכאי שלא תלשן גו' אלא דקרא אפי' קאמר אפי' דור רע שאביו יקלל גו' אל תלשן וכ"ש דור שהוא זכאי שאל תלשן גו' וכל הנהו קראי דכתיבי התם בכה"ג דור טהור בעיניו גו' דור מה רמו גו' דור חרבות גו' וכולהו אין להם משמעות באנפי נפשייהו אלא שהם מחוברים אדלעיל אקרא דאל תלשן גו' ובדורו של ירבעם בן יואש משתעי כל הנהו קראי ואל תלשן וגו' נאמר על הושע וק"ל: **צדקות** פרזונו כו'. לפי פשוטו מלשון פרזון הוא דכתיב לעיל מיניה בימי יעל גו' חדלו פרזון בישראל גו' עכשיו שקמתי דבורה שם יתנו גו' צדקות פרזונו גו' אבל כינוי דפרזונו לא יתפרש שפיר דה"ל למכתב צדקות פרזונות גו' ולכך דרשו פרזונו ממלות הפוכות פורזנו שפזרן הקב"ה לישראל לבין העובדי כוכבים הוא צדקה לנו כדמסיק שאינן יכולין לכלותם יחד ובפ"ק דע"ז (י.) קאמרי דא"ל קטיעא בר שלום חדא דלא יכלת להו לכולהו דכתיב כי כד' רוחות השמים פרשתי אתכם אילימא דבדרתון בד' רוחות לד' רוחות מבעי ליה כו' אע"ג דהאמת כן הוא משום דמפוזרים כ"כ בד' רוחות כדקאמר התם: **כל** זכר באדום כו'. ובפ' לא יחפור (דף כא.) אמרי' דיואב טעה לקרותו זכר עמלק בקמ"ץ לא זכר בציר"י מ"מ בין כך ובין כך לא היה לו ליואב רחמנות כלל על עובדי כוכבים: **לפיכך** הגלה אותן לבבל כו'. גם שפזרן לבין העובדי כוכבים כדלעיל מכל מקום עיקר הגלות היה לבבל א"כ שפזרן לבין העובדי כוכבים נתקיים בגלות חורבן בית שני והכא בגלות חורבן בית ראשון איירי שגלו לבבל והאי קרא בענין תורה כתיב י"ל דה"נ הכי קאמר דלכך לא הגלה אותן אלא לבבל כדי שיוכלו לעסוק בתורה דגזירות אכזריות של רומי יהיה להן ביטול תורה ומ"ד נמי מפני שקרוב לשונם ללשון תורה שלא יהיה להם קושר המשיג והמושג בתורה ודו"ק: **שנאמר** מיד שאול גו'. שהמכוון בהאי קרא מתוך צרה גדולה ועמוקה כשאול ומות אגאלם והקב"ה עשה לדקה עמנו לקיים בנו האי קרא בכך דהיינו להגלותן לבבל שעמוקה כשאול ומשם אפדם וק"ל: **לבית** אמן כו'. עיין פירש"י ובסוף פרשה נח כתב הרמב"ן דאברהם ובית אביו היה מולדתם בחרן אלא שהלך תרח עם בנו לאור כשדים והאריך ע"ש ומ"מ נקרא הכא אור כשדים לבית אמן ע"ש שאברהם נתגדל שם במעלתו באמונה כשהשליכוהו לכבשן אש וכילול ועי"ל שנקרא לבית אמן על שם שאדם הראשון עיקר גופו נברא מבבל כדאמרי' פרק אחד דיני ממונות ראשו מא"י וגופו מבבל וכו' ופירש"י שם דלכך היא עמוקה ודו"ק: **אותיות** פורחות כו'. מדלא כתיב ואשברם לפניכם דריש ליה שראו דבר פלא שהעין פונה להסתכל בו כדפירש"י ועי"ל דמשמע לעיניכם שכולם ראו וזה דבר שא"א שיהיו כולם ראו שבירת הלוחות שהיו ישראל מפוזרים ומפורדים במחנה ישראל ג' פרסאות על ג' פרסאות אבל אותיות פורחות למעלה אפשר שכולם ראו בו וכה"ג אמרי' פ"ק דע"ז (דף יז.) בס"ת שנשרפה עם ר"ח בן תרדיון שראו גליון ס"ת נשרפו ואותיות פורחות והתם ניחא טפי שאותיות ס"ת הן שהיו כתובים על הקלף היו פורחות אבל הכא לפי מה שאמרו שהיו חרותים האותיות מעבר לעבר ומ"ם וסמ"ך בלוחות בנס היו עומדין נמצא כשנשתברו הלוחות לא היו ממש באותיות כי אויר היו ויש לייסב דגם זה נס היה וגם בתוך נס היה שראו אותיות אלו שהן אויר היו פורחות ודו"ק: **ובבלאי** לא עסקי באורייתא כו'. חדא מינייהו בלשון תמיה קאמר ועי"ל כולהו בלשון ניחותא ובבלאי לא עסקי באורייתא כדבעי למיעבד לפי הרווחת מזונותם בתמרים ושוב קאמר בבלאי מיהת עסקי באורייתא במזונותם הפחותה ודו"ק: **אלהי** יעקב כו'. לשון אלהים הוא כולל כל כחות אלהים ובכל א' מאבות היה בו כח אלהי מיוחד כמפורש זה לקמן פרק ע"פ ע"ש: **בו הר** כו'. מבואר במדרש משל למלך שהיו לו ג' אוהבים ובקש לבנות פלטין הביא לראשון אמר זכור הייתי אותו הר היה מתחלה הביא לשני אמר זכור הייתי שדה היה הביא לג' אמר זכור הייתי פלטין היה מתחלה א"ל המלך חייך שאני בונה פלטין וקורא אני אותו לשמך שנאמר בית אלהי יעקב והכוונה כמ"ש שהאבות הם סימן לבנים ואברהם אוהב האחד שאמר זכור הייתי הר היה הוא סימן לבית ראשון שהשכינה היתה שומרת בו כשומר בראש ההר מיהו שמירת עראי ולא קבע ועליו נאמר על הר ציון ששמם ואוהב הב' שהוא יצחק שאמר זכור הייתי שדה היה הוא סימן לבית שני שהיה בו שמירה פחותה ביותר שלא היו בו כמה דברים שהיה בבית ראשון ועליו נאמר ציון שדה תחרש. ואוהב השלישי שאמר פלטין היה מתחלה ר"ל קודם שנברא העולם כמ"ש פרק מקום שנהגו ותחלת המחשבה הוא סוף המעשה שהוא סימן לבית האחרון שיבנה במהרה בימינו שיהיה בו שמירה מעולה ומיושבת בבית הפלטין שאז ילכו גו' אל בית אלהי יעקב וש"ה אין זה כי אם בית אלהים כי מה שהעריב לו שמש קודם זמנה כדי שיהיה לינת לילה כמו בבית אין זה כמ"ש אבותי הר ושדה אבל יהיה בית אלהים וק"ל: **כי** גדול יום כו'. עיין פירש"י אבל כמה קראי כתיבי כה"ג יום הגדול ולא דרשינן בהו שהוא גדול כיום שנברא כו' גם דאין גדולת אותו יום כיום היצירה מפורש וי"ל דכמו ביצירת ימי בראשית ביום ראשון נברא החומר הראשון שהוא יש מאין משא"כ בשאר ימי יצירה שנקבע לכ"א צורתו במאמר הש"י וכפירש"י בחומש שהכל נברא ביום ראשון במאמר אחד וכ"א נקבע ביומו ולמעלת היום א' נכתב בשינוי לשון יום אחד כדאיתא במדרשות שאז היה ה' אחד ושמו אחד דביום ב' התחילו השניות כן ביום קיבוץ גליות יהיה גדול הפלא כאלו יהיה בריאה יש מאין דכתיב באותו יום ראש אחד דמלת אחד כמיותר דראש נמי משמע א' אבל הרמז כי אותו יום יהיה מיוחד במעלתו כיום ראשון מיצירת ימי בראשית שנאמר בו אחד ועד"ז אמר הכתוב עזרנו בשם ה' עושה שמים וארץ ר"ל עזרנו בעת קיבוץ גליות בשם ה' עושה שמים גו' כמו שביום ראשון שיתף הקב"ה מדת הרחמים למדת הדין לברוא שמים וארץ כמ"ש ביום עשות ה' אלהים גו' כן לעתיד שיתמלא שם ה' יהיה עזרנו ובכן במהרה בימינו:

דף פח תוס' בד"ה וכולן ששחטו כו' קמ"ל אפילו סתמא כיון דשחטו אין כו' עכ"ל נראה דר"ל דלענין קטנים וכנענים לא אצטריך ליה למיתני כיון דאפילו במפרש אינן יכולין למחות אלא משום סיפא דחוץ מן האשה כו' אצטריך ליה למתני כיון דשחטו אין לך מיחוי גדול כו' וק"ל: **בד"ה** לישא שפחה כו' וי"ל משום דידה דליכא עשה דאפשר לה בעבד כו' עכ"ל ולשון התוס' דפ' השולח נכונים יותר בזה וז"ל דבדידה ליכא עשה דאפילו מפקדא אפשר לה בביאה בה כו' ע"ש ובתוספות פ"ק דב"ב וק"ל: **בא"ד** ואי לא תפסי א"כ בעילתו בעילת זנות ובהשולח כו' עכ"ל בתוס' פרק השולח דחו זה מדקאמר לישא שפחה אינו יכול כו' דמשמע אי הוה יכול לא הוה ניחוש לבעילתו בעילת זנות וכדקאמרי' ממזר נושא שפחה דהיינו בלא קדושין וק"ל: **בא"ד** לא איכפת לי' באיסור דהא קנסיב ממזרת עכ"ל מלת ממזרת לחוד אין לו מקום כאן ול"ל דהא קנסיב נתינה ועיין בביאור דבריהם בתוס' פ"ק דב"ב ובפ' השולח וק"ל: **ע"ב** בד"ה כופין כו' משום כשיחררה שמא לא תקיים כיון דלא מחייבא כו' עכ"ל ובפסיטות ל"ל כיון דשפחה לא מחויבת במצות פ"ו אין כופין את רבה א"כ נהוג בה מנהג הפקר דהא לאו מטעם פ"ו קאמר אלא מטעם לשבת יצרה קאמר דכופין דהוי מצוה רבה ושבת יצרה שייך נמי באשה ולכך תירצו דלא תקיים שבת כיון דלא מחויבת במ"ע דפ"ו ודו"ק: **בד"ה** במלך כו' ולא קפדי אם גדי ואם טלה אם שמן אם כחוש עכ"ל נראה נמדבריהם דר"ל דה"ה בשחט ב' גדיים או ב' טלאים דבמלך ומלכה דיש להם רוב מעדנים אין ברירה דתרווייהו ניחא להו ולכך יאכל מן הראשון כו' אבל אחר דקפיד דלית ליה רוב מעדנים לא ידיע בהי ניחא ליה אם בכחוש אם בשמן אף שהוא אחרון ודו"ק:

חכמת שלמה
האשה פרק שמיני

דף פז ע"א גמ' דכתיב אז הייתי בעיניו כו' בבית אביה והיה ביום ההוא נאם ה' תקראי אישי ולא תקראי כו' כצ"ל. וכ"ב אישות ל' נישואין ובעלי הוא ל' אירוסין כן פירש רש"י בהמדיר: **שם** אמר רבי יוחנן תחלה לארבעה נביאים כו'. כ"ב אבל לפי פשוטו תחלת דבור הוא כמו תחלת דבר כמו שפירש רש"י גבי בראשית ברא ע"ש: **רש"י** בד"ה בימי עוזיהו כו' משום דאיירי בכנסת ישראל בלשון כו' תקראי אישי דריש נמי למילתא דהושע כצ"ל והס"ד: **בד"ה** לא דיו כו' ומיהו מיכה בימיו נתנבא כו'. כ"ב וגבי עמוס צ"ל דהתחיל לכתוב בימי עוזיהו שהיה תחלה לאותן ד' מלכים וה"ה שנתנבא בכל הד' מלכים דומיא דהושע אבל הרד"ק פי' נגד התלמוד שהוא קבלה וכתב וז"ל כבר כתבנו כי ירבעם ועוזיהו מלכו בזמן אחד והושע האריך ימים יותר שניבא גם בימי יותם אחז יחזקיהו מלכי יהודה ע"כ (עיין במהרש"א): **בד"ה** וילדי זנונים כו' ספק שלך ספק של אחרים. כ"ב ואע"פ שרוב בעילות הולכות אחר הבעל הכא שהיה זקן שאני ומשום הכי מיושב מה שאמר מה אעשה לזקן זה כו' ודו"ק:

דף פח ע"א תוס' בד"ה שם לבית מ"מ פי' משום דשם לבית לאו דאורייתא כו' כצ"ל. וכ"ב פי' מן התורה לא יכול להפריש על בניו ובנותיו הקטנים שלא מדעתן וכן פירש"י לשם אבל לפירוש

מהר"ם
האשה פרק שמיני

דף פז ע"א בגמ' להגיד שבחה בבית אביה והיה ביום ההוא וכו' כצ"ל ועיין בכתובות דף ע"א בסופו בפירש"י ותוס': **ברש"י** ד"ה מתניתין בשאינה וכו' לילך תמיד לבית אביה דבית בעלה חביב לה ודאי הלכך כל שאר וכו' כצ"ל:

דף פח ע"א בגמ' מאי מדעתן לאו דאמרי וכו' כצ"ל ואמרי לה פתי' אוכמא וכו' פי' שפיח או דלי שחור עיין בערוך ערך פתיא ובערך שפיח: **ע"ב** ברש"י ד"ה בתקנתא דרביה וכו' וגדי שלמים כדמפרש לקמן שממעט באכילתו וכו' נ"ל שטעות נפל בספרים וצ"ל כדמפרש לקמן ותו לא ור"ל מה שמסיק לקמן בשמעתין משום מתנות וכו' דהא האי טעמא דממעט באכילה וכו' לא שייך הכא דהעבד סבר שרבו יודע מה אמר לו ויאכל האחד בתורת פסח והאחד בתורת שלמים ודו"ק וק"ל:

דף פט בד"ה וניתי מותר כו' שיקדים לשם מותר אם שלא היה תם דבזה לא היה טועה כו' עכ"ל הא ודאי דלפירש"י נמי איירי באומר ואם לאו יהיה זה פסח תחתיו מ"מ לא היה התלמוד טועה במקדישו בתחלה לשם מותר פסח קודם שהקדישו לשם פסח ודו"ק: בד"ה ונטרחו כו' וא"ת אכתי למאן דלא בעי עקירת שלמים לשם פסח כו' עכ"ל יש לדקדק ומאי קושיא דהא דאיכא מ"ד דלא בעי עקירה היינו אחר זמן פסח אבל קודם זמנו וכ"ש בזמנו לכ"ע ודאי דבעי עקירה כמ"ש התוס' בפ' תמיד נשחט דהכי מוכח התם ויש ליישב דהכי כשהפרים ב' פסחים וילא כבר בא' מהם יש לדמותו לאחר זמנו דאינו עומד לעצמו שוב לפסח כלל ולא בעי עקירה ותירלו כיון דבזמנו הוא ואיכא אינים כו' וק"ל: בד"ה ה"מ דיעבד וה"ה דאכולהו אמרי' הכי אסמיכה כו' וי"ל דטוב כו' ממה שיעשו רובן שלא כהוגן כו' עכ"ל ר"ל למאי דקאמר משום דקממעיט מאכילת שלמים ואתי לידי נותר וכן משום סמיכה היינו משום דלכתחלה הוא דבדיעבד לא מיעכבא וכן במתנו' בדיעבד כיפר במתנה א' ולא לכתחלה ומיהו קשה מ"ש בתירולם דרובם יעשה שלא כהוגן כו' אמאי לא יעשו כולם סמיכה ומתנות ב' שהן ד' ובזריקה כשלמים דהשתא רובם יעשה כהוגן ודוחק לומר דכל הנהו מילי [א] מעכבין בפסח ודו"ק: בד"ה אא"א דלא אמניכהו כו' אא"ב דחשיב כאלו אמניכהו מעיקרא דאין לריכין מינוי כו' עכ"ל ובבנים קטנים איירי ומעיקרא דפריך ש"מ יש ברירה ה"מ לשנויי בפשיטות כדלעיל אר"ז שה לבית מ"מ אלא דקשיא לי' לתלמודא דלמה א"ל אבוהון הכי וקאמר כדי לזרזן כו' והכי איתא פ' אין בין המודר ע"ש: ע"ב בד"ה ומאחר דלא כו' אא"ב דעשייתו מועלת א"ש דקנסינן ליה כו' עכ"ל פי' לדבריהם דאי עשייתו מועלת א"ש דקנסינן למוכר שיפסיד מעותיו שיפלו לנדבה כדי שלא ירגיל לעשות כן (לקנות) [למכור] קרבנות (של אחר) [לאחר] אבל כיון דלא עשה ולא כלום אמאי קנסינן ליה ומשני דמ"מ קנסינן ליה ר"ל לקונה כמו שפירש"י וק"ל:

דף צ גמרא בעלים לגלייתו כ"ע ל"פ דכיון דתקנתא דפסח כו' מיהו אי לאו קרא מהיות משה ה"א דלאו כפסח דמי וכה"ג כתבו התוס' לקמן ונראה דלהך לישנא לכ"ע החייהו לשה קנה לרכיו מן המעות ופליגי רבי ורבנן איזה דבר מקרי לרכיו דכגוף פסח הוא וק"ל: ע"ב תוס' בד"ה עד שיכלו כו' ואי הוה אמרי' שמכל מעות שבשופר קונה קינין יחד כו' עכ"ל ומטעם דיש ברירה הוא א"ש וק"ל: בד"ה בשמיני פשיטא אמתני' דקתני זב שוחטין עליו בח' ליכא למפרך כו' עכ"ל ר"ל אמתני' דזב וה"ה אמתניתין דזבה גופה דקתני בסיפא והזבה שוחטין עליה בח' והא תירלו דבמתניתין משום אגב רישא קתני לה בזב משום ב' ראיות דברישא וכן בזבה משום אגב שומרת יום כנגד יום ולא פריך פשיטא אלא אברייתא דלא תני בה אלא הך מלתא לחודה והזבה שוחטין עליה בח' וק"ל:

דף צא בד"ה עשרה ואין יכולין לאוכלו כו' בהא מודה אפי' רבי יהודה כו' עכ"ל לעיל אמתניתין דקתני נמי בכה"ג אפילו חבורה של מאה שאין כו' ה"ל למימר הכי דמודה בהא אפילו ר"י כו' ואפשר דלמתניתין ודאי משמע דלאו אסוקי מלתא דרבי יוסי היא אלא סתמא היא אתיא ככ"ע וכההיא דקתני נמי בסיפא ואין עושין חבורת נשים כו' דאתי ככ"ע כדמוכח לקמן אבל בברייתא הוה משמע דאסוקי מלתא דרבי יוסי היא ולכך הולרכו למימר דאינו כן אלא דר"י מודה מדקתני לעיל סתמא דמתני' שלא יביאוהו לידי פסול וק"ל: ע"ב בד"ה איש ולא קטן כו' ובפ' מי שהיה משמע דנפקא לן מקרא אחרינא כו' עכ"ל דבריהם אינן מובנין לי דר' נתן הוא דסבר הכי דשני תשלומין דראשון הוא אבל הכא רבי יוסי ע"כ כר' ס"ל כפירש"י ותוס' ואליביה שני רגל בפני עצמו הוא ושפיר אלטריך ליה לר"י למעט מאיש קטן שהגדיל בין ב' פסחים מיהו רבי לקמן ס"ל דקטן שהגדיל בשני חייב דרגל בפני עצמו הוא ולא ממעט לי' מאיש וק"ל: בד"ה איש זוכה כו' וכ"ת מהכא קי"ל דאין שליחות כו' עכ"ל ק"ק דודאי למאי שכתבו התוס' לעיל לפי סוגיא דהכא דשליחות נפקא לן מדר"י בן קרחה דכתיב ושחטו את הפסח כל קהל וגו' ולא אימעיט מיניה קטן אלטריך איש שה למעט קטן מזכייה מטעם שליחות אבל לפי הסוגיא דהתם דבפ"ב דקדושין דיליף שליחות מאיש שה הא אימעיט קטן משליחות ול"ל הא דרבי ילחק למעט קטן מזכייה מאיש לפי אכלו הא כיון דאין לו שליחות אין לו זכייה דזכייה מטעם שליחות הוא ויש ליישב בדוחק ודו"ק: בד"ה ר"ש נמי סבר לה כר"י תימה כו' עכ"ל למאי דסבר הכא דר"ש כר"י ס"ל ניחא דהולרך לשנויי הכא א"כ נכתוב רחמנא לפי אכלו כו' אבל התם בפ"ב דקידושין קשה דפריך נמי כי הכא ומשני דס"ל אין שוחטין פסח על היחיד אמאי לא משני כי הכא אפילו לר' יוסי ודו"ק:

דף צב בפרש"י בד"ה אין מביאין כו' ובד"ה דרך כו' מילת זכריו ועבדיו כו' וליכא למימר משום כרת דערל זכר כו' וקטן לאו בר כרת הוא עכ"ל ר"ל דליכא לפרושי בלאו פסח משום כרת דערל דהא מילה גופיה אינו דוחה שבת אלא בקטן בן ח' ולאו בר כרת לא הוא ולא אביו אבל ערל גדול דבר כרת הוא מילה גופה אינו דוחה שבת וליכא לפרושי נמי בערל גדול ומשום פסח דמילתו מעכבת כדאמרי' בפ' א"ד ערל שלא מל בע"פ ענוש כרת משום פסח היינו דוקא בע"פ שחל בחול אבל בע"פ שחל בשבת אע"פ שהערל הוא בכרת משום פסח אינו דוחה שבת כמו שאינו דוחה שאר שבתות אע"פ שהוא בכרת דלאו מילה בזמנה הוא אבל מילת זכריו ועבדיו איירי בזמנו דהיינו בח' ושפיר דוחה המילה שבת ומשום כרת דפסח לא העמידו דבריהם מלהביאו דרך אוירו כו' ודו"ק: בד"ה מצורע שטבל כו' ובד"ה ורואה כו' וטובל לקריו דלצרעתו טבל מאתמול כו' עכ"ל היינו טבילה דאורייתא לא בעי אלא לקריו ולא לצרעתו שכבר טבל מאתמול אבל טבילה דרבנן בעי נמי לצרעתו דמחוסר כפורים בעי טבילה לקודש כפרש"י במתניתין וק"ל: בד"ה יבא עשה כו' אע"פ שענוש כרת כו' והתירו הכתוב דכתיב לפני ה' הותרה לו אף לקריו עכ"ל ואין להקשות לפי זה (א) מה"ט בלא עשה דפסח שיש בו כרת נמי יכנס טבול יום זה להר הבית כיון דע"כ הותר לצרעתו הותר נמי לקריו די"ל דמחוסר כפורים א"א בע"א ליכנס ידיו לפני ה' אבל טבול יום אפשר לתקן להמתין עד למחר שיהיה לו הערב שמש לטבו"י וק"ל: תוס' בד"ה גבי פסח לא כו' משום דיש קדשים דמותן נמי עוברת כגון תודה כו' עכ"ל מיהו לקמן גבי בית הפרס דמחלק בין עושי פסח לאוכלי תרומה משום דלא העמידו דבריהם במקום כרת קשה אמאי לא קאמר דפסח מלוה עוברת משא"כ אוכלי תרומה שיכול להמתין ולהקיף יום או יומים עד שיגיע לתרומה ואוכלה כפרש"י לקמן ויש ליישב ודו"ק: בד"ה טבול יום כו' וי"ל דטמא מת אפילו בחיל גזרו כו' עכ"ל וחצר החדשה לא משמע חיל אלא עזרת נשים דקרי לה חצר בקרא ויביאני אל החצר החיצונה וק"ל: בא"ד ולא נקט טבול יום דשאר טמאים רבותא נקט כו' עכ"ל ר"ל דשאר טמאים היינו טבול יום דטמא מת וטמא שרץ דמדאורייתא מותרין ליכנס למחנה לויה כדאמרינן פרק א"ד ולא ידענא מהיכא פסיקא להו (ב) טבול יום דטמא מת ושרץ נמי גזרו בהו דלא יכנסו לעזרת נשים דאימא דלא גזרו אלא בטבול יום דקרי וזב משום דהטמא גופיה אסור בכל מחנה לויה אבל טמא מת ושרץ דמותרין במחנה לויה מדאורייתא לא גזרו בטבול יום דידהו כדמשמע מהך דמתניתין דכלים דלא גזרו אלא בטמא מת גופיה ודו"ק:

מי שהיה פרק תשיעי

תוס' בד"ה אלו פטורין כו' דטמא מת בז' שלו א"כ אמאי פטור מכרת כו' עכ"ל ק"ק כיון דלמ"ד נמי אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ חייב כרת אם לא טבל ועשה בראשון אמאי א"ל משה אם לא תטבילו תדחו לפסח שני כמ"ש התוס' לעיל עפי הל"ל להו דמחייבי' לטבול היום ויעשו פסח ראשון דאם לא תטבלו תתחייבו כרת ודו"ק: בד"ה ה"ג אונן כו' וא"ת מה בין אונן למזיד ושוגג דאם הוא מזיד כו' ואם הוא שוגג כו' עכ"ל כן הוא בנוסחת התוס' שלפנינו אבל קשה היאך ס"ד לאוקמא באונן שוגג דא"כ מה תיקן רב ששת דאכתי תקשי מכלל דאי בעי עביד והרי שוגג וי"ם שמחקו (ענין) שוגג מדברי התוס' וכל"ל וא"ת מה בין אונן למזיד דאם הוא מזיד היינו מזיד וי"ל דתנא תרי כו' וק"ל:

דף צג בפרש"י בד"ה ר"ע כו' דהכי שמעינן לעיל דאמר מישאל ואלצפן הוו שחל ז' כו' עכ"ל כן הוא בפרש"י הישנים וכ"כ התוס' בפרק הישן דכן הוא גרסת קלת הספרים לעיל פרק האשה רב ס"ל כר"ע דאמר מישאל ואלצפן היו שחל ז' שלהן להיות בע"פ מיהו כתבו שם דאותה גירסא ליתא אלא ר"י כו' ע"ש בתוס' וכמ"ש הכא וק"ל: בד"ה הא ר' יודא ור"ש דאמרי רשות עכ"ל לשון רשות מגומגם לר"ש דבשני אפי' רשות ליכא כיון דבשני אפי' טפילה אשה אינה לר"ש כדמוכח לעיל דמוקי ברייתא דקתני שני רשות כר' יודא ולא מוקי לה כר"ש וק"ל: תוס' בד"ה ה"ג בכל כו' ומיתני התם אפלוגתא דר"א ור"ע ומייתי כו' עכ"ל ור"ל אפלוגתא דר"א ור"ע דפליגי לקמן במתני' איזו דרך רחוקה מן המודיעים כו' דברי ר"ע ר"א כו' וק"ל: בא"ד דתרווייהו חזו בשעת אכילה ולא חזו בשעת שחיטה כו' עכ"ל [הוא] לפי מ"ש התוספות לעיל דרב נחמן מלי סבר כרבי יודא והא דחזי בשעת אכילה בדרך רחוקה היינו ע"י סוסים ופרדים כמ"ש התוס' לעיל אבל מדברי התוס' לקמן בד"ה לרב יודא ל"ק כו' נראה שלא כתבו הכא דתרווייהו חזו בשעת אכילה אלא אי סבר רב נחמן כוותא בהא אבל לרב יודא דסבר דלא חזו בשעת אכילה לא לגמרי מדמה ר"ע דרך רחוקה לטמא ע"ש ודו"ק: בד"ה דאי בעי למעבד כו' מדקאמר לפוטרו מהכרת משמע כו' ומ"ד הורלה כו' עכ"ל. הכא בברייתא ליכא לאוכוחי כמ"ש התוס' לעיל במתניתין דאי סבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ אמאי פטור מכרת דאימא דקושטא דברייתא ס"ל דחייב כרת בטמא ולא קאמר לפוטרו מכרת אלא בדרך רחוקה משא"כ במתני' דקתני פטורין בל' רבים דמשמע דקאי נמי אטמא ולעיל במתני' ליכא לאוכוחי כי הכא דמדקתני מכרת פטור הא אם זרק הורלה ומ"ד הורלה אסיקנא דסבר שוחטין כו' דאיכא למימר שפיר כמ"ש ר"י לקמן דאימא דמתני' סבר לא הורלה ולא קתני פטורין אלא איידי דתני חייבין משא"כ הכא בברייתא דלא קתני כלל חיובא וק"ל: בא"ד אלא פריך משום דקתני למה נאמר טמא לפוטרו מכרת כו' עכ"ל ר"ל למאי דס"ד הא דקתני לפוטרו מכרת קאי נמי אטמא והא פריך כיון דאפי' אי בעי למעבד לא עביד לא אלטריך בברייתא למתני פטור מכרת אבל קרא דטמא אלטריך לאיש נדחה כו' וק"ל: בד"ה אלא למה כו' אלטריך למכתב דלא נימא כיון דלא חזי בראשון כו' וסבר כרבי נתן כו' עכ"ל ר"ל דלא נימא דה"ל טמא ודרך רחוקה דלא חזי בראשון כמו גר שנתגייר בין ב' פסחים וקטן שנולד בין ב' פסחים דלא ליעבד שני כלל קמ"ל קרא דעביד בשני בטמא ודרך רחוקה דבכה"ג הוי שני תשלומין דראשון אע"ג דלא הוי חזי בראשון [ב] וק"ק דמה תירץ רשב"א דאכתי ברייתא דקתני דאלטריך דרך רחוקה לפוטרו מן הכרת לא אתיא כרב יודא דלדידי' לא אלטריך כיון דלא חזי לאכילה וי"ל דע"כ בלאו הכי הך ברייתא דלא כרב יודא דע"כ הך ברייתא ס"ל דשוחטין על טמא שרץ כמ"ש התוספות לעיל ורב יודא ס"ל דאין שוחטין על טמא שרץ והוא דוחק דבהך מלתא דזורקין על טמא שרץ או לא איכא תנאי דפליגי אבל בהך מילתא דיכול ליכנס בשעת שחיטה או בשעת אכילה לא מלינו תנאי דפליגי ודו"ק: ע"ב בפרש"י בד"ה בשעת אכילה כו' עבדו הרחקה ואמרו עד חוץ לר"ע ולר"א דאורייתא עד חוץ כו' עכ"ל כל"ל: תוס' בד"ה וקאמרת שוחטין כו' לאלומי' פירכא

(א) עתוס' דזבחים ל"ג א' בד"ה א"ל וכמהרש"א בעצמו שהיאם ביבמות ז' ב': (ב) מבואר בתוס' דיבמות ז' ב' ד"ה וכאם ובתוס' דזבחים ל"ב ב' סד"ה ור"י:

קרני ראם [א] מעכבין. נ"ב שפיכה ודאי מעכבה כמבואר בסוף מכילתין רק ש"ד אינם מעכבים: [ב] וק"ק. נ"ב ונראה ליישב דהברייתא קאי על פטור דדרך רחוקה שיכול לכנוס בעזרה בסוסים ובפרדים דבכה"ג אצטרך קרא לפטרו מכרת וכמו שכתבו התוס' בתחלת בדבור וז"ש:

מהר"ם

דף פט ע"א בתוס' ד"ה דאלו פסח וכו' והיינו מדאורייתא דומי' דאחריני וכו' פי' אין נאכל אלא למנויו ואינו נאכל אלא צלי: ד"ה ה"מ וכו' ואמתנות ואנותר וכו' ר"ל הא דתירץ לעיל אלא משום דממעט באכילת שלמים כו' פי' ושמא יותיר ולא יאכל כולו בלילה אחת ויצטרך לשורפו ודו"ק: ע"ב בגמ' איתיבית הממנת וכו' כל הני תיובתא ושני כרשני: ברש"י ד"ה אפשר ידעינן וכו' והלואי שיהו יודעין וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה דעות שאני וכו' וי"ל דאצטריך לשנויי הכי דלא נידוק איפכא דוקא ממנה אחרים דלא מצי למימר הא קבילתון הא ידיו יפות דמצי למימר הא קבילתון אין רשאי וכו' כצ"ל:

דף צ ע"א בגמ' מאי היא דרבי אושעי' דתנן וכו' כצ"ל:

דף צא ע"א ברש"י ד"ה מפרישנא שם מקום כצ"ל: ע"ב וכתיב בשני וכו' אשני קאי והכי אמרי' בפרק מי שהיה טמא אליבית (דר"ע) [דרבי] אי נמי קרבן ה' לא הקריב בשני חטאו ישא דכי לשון שימוש [אי] ולא קאי אדלעיל מיניה כתיב בפסח שני ונכרתה הנפש ההיא דאע"ג דאראשון קאי מיהו כי קרבן ה' אשני קאי וכדמפרשינן וגמרינן וכו' כצ"ל ושני דבורין הם: בתוס' ד"ה שמא ידקדקו וכו' תימה דבעי למימר דגרים מדקדקים ביותר ודמיא להא דאמרינן כל מצוה שהחזיקו בה גרים וכותיים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל ובירושלמי גרים אמר רבי יעקב בר יצחק בשם רבי יוסי אין עושין חבורה של גרים שמתוך שהן מקולקלין אין מדקדקין ויבא לידי פסול ובכל דוכתי נמי חזינן וכו' כצ"ל:

דף צב ע"א בגמ' מ"ט קא סברי אנינות דלילה וכו' כצ"ל: שם דתניא מצורע שחל שמיני שלו בערב הפסח וכו' כצ"ל:

מי שהיה פרק תשיעי

דף צג ע"א בגמ' א"כ למה נאמר טמא למה נאמר דאי בעי וכו' אלא א"כ למה נאמר בדרך רחוקה וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה ר"ע סבר וכו' וזורקין על טמא שרץ אף על גב דחזי לאורתא וכו' כצ"ל:

חכמת שלמה

לפירוש התוס' ופירוש ר"ן לא קשה מידי שהם פירשו לאו דאורייתא ר"ל אין סקטנים לריכין למנות דאם אוכלין מן הפסח לא הוי כנאכל שלא למנויו דלא אסר רחמנא אלא הנהו דאיתנהו במנות תכוסו אבל בקטנים דלא שייך בהו לא איירי קרא ודו"ק:

דף פט ע"ב גמ' א"ל קבילתון ואותביה כל הני תיובתא כו' כנ"ל: תוס' בד"ה דעות שאני כו' דלא נידוק איפכא דוקא ממנה כו' הא קבילתון הא ידיו של אחד מהן יפות אין רשאין כו' כנ"ל: בא"ד דלא מצי למיפסק מידי. נ"ב פי' שאני דעות דאיכא קפידא ולפי זה נוכל לומר כ"ש ידיו של אחד יפות דאיכא קפידא טפי ודו"ק:

דף צא ע"א גמרא ועבדים משום תפלות קטנים ועבדים כו' כנ"ל: רש"י בד"ה מנין לזוכה כו' ומשחרב היה להם כו'. נ"ב לאו דוקא שהרי היה אח"כ נוב וגלגל וגבעון וק"ל: ע"ב רש"י בד"ה אהייא כו' רשות דת"ק אי נימא אפסח פסח כו' כנ"ל והד"א:

דף צב ע"א גמרא מצורע שחל ח' שלו כו' כנ"ל: רש"י בד"ה מחלוקת כו' אי אמרת נגזר כו'. נ"ב פירוש שיאמר אפתקד הייתי זב והקרבתי את פסחי בלא קרבן ודו"ק: בד"ה דרך אוירות כו' וקטן לאו בר כרת הוא. נ"ב וכן הגדול אינו ענוש עליו כרת אלא עשה: בד"ה מצורע כו' המטהר לפני ה' כנ"ל: תוס' ד"ה חדש טבול יום כו' אלא ה"ס חוץ לחיל כנ"ל ונ"ב פירוש אם בתוך לחיל שני ודו"ק:

מי שהיה פרק תשיעי

ע"ב רש"י בד"ה אם כן למה כו' עביד וכמאן דאמר כו' כנ"ל:

דף צג ע"א רש"י בד"ה רבי עקיבא כו' על טמא שרץ ואע"ג דחזיא להורתא והאי ספק דקאמר ט כנ"ל והשאר נמחק ונ"ב בכל הספרים שראיתי ליתא וטעות הוא מיניה וביה כדאיתא בתוס': בד"ה חייבין לעשות כו' ואפילו למאן דלא איחזי בראשון כנ"ל: ע"ב גמרא לרב יהודה קשיא דאמר כל שאין כו' כנ"ל:

בד"ה

פירכא הוא דקאמר הכי כו' ה"מ למפרך מטבו"י דלכ"ע כו' עכ"ל ק"ק דהא אי הוה סבר אין שוחטין כו' היינו ע"כ משום דטמא שרץ דחייה רחמנא דכתיב כו' דמי לא עסקינן שחל ז' כו' כדלקמן ובפרק האשה וא"כ אית לן למילף דרך רחוקה מטמא שרץ מהאי היקשא דר' עקיבא ולא הוה תיקשי לן ע"כ מטבו"י וכמו שהקשו התוס' לקמן לרב יודא ואימא דלא ניחא ליה לרבה כתירוץ שכתבו התוס' לרב יודא וק"ל :

ח"א דף צג ע"ב מעלות השחר כו'. במסקנא קאמר ויאילו שאני ומפורש בירושלמי המלאך מקדיר לפניהם הדרך ופי' שהיה משוה להם העקוב למישור כמו מקדרין בהרים דנקט' עירובין ויש לדקדק דא"כ לפי המסקנא מנלן דשיעור משיעלה עמוד השחר עד הנץ החמה ד' מילין וכ"ה בהדיא בירושלמי דיליף ליה נמי מהאי קרא ואימא דע"י קפילת המלאך הלך כשיעור זה דהא ה' מילין הויא וכדמשני ויאילו שאני וי"ל לפי דעת הירושלמי לא קפץ לו הדרך אלא שקדר לו ההרים והחכמים שיערו בארץ ההיא שהקידור פיחת חלק חמישית וכיון שאר"ח שה' מילין הויא והקידור השוה ליה ד' מילין ולוט הלך לו כל זה מעלות השחר עד הנץ החמה יליף לה שפיר אף לפי המסקנא וק"ל :

דף צד בד"ה כל היישוב כו' ובמס' תמיד משמע דממזרח למערב כמו כו' עכ"ל לכאורה יש לדקדק דמשמעתין דלקמן נמי מוכח דאורך עולם הוא כמו גובה של עולם ת"ק שנה דמאורך עולם פריך לרבא כפרש"י לקמן וטפי ה"ל לתוספות לאתויי נמי מההיא דחגיגה שהביא רש"י לקמן דבהדיא קאמרי' התם דגובה עולם ואורך חד שיעורא הוא אבל בתמיד איכא מאן דפליג וסבר דאורך הוא יותר מן הגובה ונראה לומר דלהכי ל"ק להו מההיא דחגיגה דלק"מ משום דאיכא למימר אורך עולם דהתם היינו נמי דאין ים אוקינוס בכלל ומה"ט נמי ל"ק (להו) אההיא דכוש א' מס' בעולם מהא דקאמר דכל היישוב תחת כוכב אחד והרי אין מספר לכוכבים כמו שהקשו הכא משום דהך דכוש א' מס' בעולם נמי איכא לאוקמא דאין ים אוקיינוס בכלל אבל מההיא דתמיד דממזרח לנערב כמו מן השמים לארץ מוכח דמקצה שמים ועד קצה שמים ממש ויש אוקייטס בכלל מדקאמר התם תדע שהרי חמה במזרח או במערב הכל מסתכלים וקשי להו שפיר מהא דכל היישוב תחת כוכב א' עומד והרי אין מספר לכוכבים וע"ז באו להוכיח עוד דהך דת"ק שנה ע"כ דים אוקיינוס בכלל הוא דאל"כ תקשי דגם חשבון של ת"ק שנה פליג אחשבון דכוש א' מס' בעולם דחשבון של ת"ק הוא הרבה יותר מחשבון דכוש כו' וע"כ אית לן למימר דלא פליגי דהחשבון של כוש איירי דאין ים אוקיינוס בכלל וחשבון של ת"ק היינו מקצה שמים ממש דה"ל יש אוקיינוס בכלל וא"כ תקשי אהך דחשבון של ת"ק מהא דכל היישוב תחת כוכב א' והרי אין מספר כו' ותו לא מידי ודו"ק : **ע"ב** בד"ה ואין דרך כו' והא ערל או טמא חייב בפסח ואם ימול ויטהר כו' עכ"ל לכאורה בטמא לא שייך היוב כיון דלא מצי למיכל לאורתא כפרש"י ונראה דמשמע להו לפרש טמא דומיא דערל דחזי למיכל לאורתא כגון טמא שרץ וכדהניא בהדיא בפ' אלו דברים דערל וטמא שרץ חייבין כרת וע"כ הקשו ואם ימול הערל או יטהר הטמא שרץ ע"י טבילה יפטר וק"ל : **בד"ה** מה להלן כו' לא היה לו לרש"י להזכיר ואין שאת אלא אכילה דלא צריכה לכך כו' עכ"ל ר"ל דלפי הדרשה דהכא דאמעינן דכי ירחק ממך המקום לפדותו בטהור לאו ממש הוא אלא אפילו פסיעה א' חוץ לירושלים שלא היה יכול שאתו לירושלים סגי והוה ליה שאתו כמשמעו ולא צריכה לכך לדרשה דאין שאת אלא אכילה אלא במעשר שני טמא בירושלים דיכול לפדותו כיון דאינו יכול לאוכלו בטומאה ועיין הסוגיא בפ' אלו הן הלוקין וק"ל :

ח"א דף צד ע"א עביו של רקיע א' מי' ביום כו'. ולפי זה עביו של רקיע מהלך חמשים שנה שהרי העולם מהלך ת"ק כדאמרי' בחגיגה (דף י"ב) והשמש הולך בכל יום זה השיעור ועביו של רקיע הוא חלק עשירי ממנו דמעלות השחר עד הנץ החמה ד' מילין וכ"ה בהדיא בירושלמי אליבא דר"י ואי נמי מה שאמרו לקמן דעביו של רקיע מהלך ת"ק ומקשי' מינה לרבא לעיל דאמר סומכא דרקיע אלף פרסי פליגא נמי אדהכא לר"י ונראה לר"י הכא וכן לרבא לעיל נ"ל כדעת חכמי ישראל בהנך תרתי מילי דהיינו שהגלגל קבוע זהחמה חוזרת וביום חמה מהלכת למטה מןהרקיע ובלילה למעלה מן הרקיע דהשתא בעלות השחר באתה החמה מצד המזרח למעלה מן הרקיע ונוקב הרקיע עד למטה ממנו שתנץ החמה וכן משתשקע החמה במערב למטה מן הרקיע נוקב הרקיע עד למעלה ממנו עד צאת הכוכבים וצ"ל דבלילה חוזרת החמה ממערב למזרח למעלה מן הרקיע ושוב חוזרת ונוקבת ברקיע מעמוד השחר עד למטה ממנו כו' וכן חוזרת חלילה בכל יום ממזרח למערב למטה מן הרקיע ובלילה ממערב למזרח מלמעלה לרקיע וזו היא דעת ר"א בפ' לא יחפור (דף כ"ה) שאמר שם כיון שהגיעה חמה אצל קרן מערבית לפוניה כפפת ועולה למעלה מרקיע אבל לדעת חכמי אומות העולם שגלגל חוזר ומזל קבוע וביום חמה למטה מרקיע ובל לה למטה מן הקרקע אין החמה הולכת כלל בעובי רקיע ולעולם החמה הולכת ע"י גלגל ביום ממזרח למערב למטה מן הרקיע ובלילה ממערב למזרח למטה מן הקרקע ודו"ק: **כל** היישוב כולו תחת כוכב אחד כו' תדע כו'. הוכחה הוא גם בכוכב קטן שבקטנים שהם בגלגל המזלות למעלה מז' כוכבי לכת ואפשר שאותו כוכב קטן הוא גדול יותר מחמה ולבנה אלא שנראה קטן בגובה המזלות ומפני ריחוק בגובה למעלה מז' כוכבי לכת וק"ל : **בשעה** שאמר אעלה על במתי עב וגו'. עדיפא קאמר בקרא דלעיל מיניה ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה ממעל לכוכבי אל גו' ואפשר דמייתי הך סיפא דקרא דכתיב אדמה לעליון דעדיפא מכולהו דהיינו על כל ז' רקיעים ועיין בפרק אין דורשין וק"ל : **שהמריד** את כל העולם כולו עלי כו'. ובפרק כילד מעברין (נג.) ובחגיגה גרסי' עליו וע"ש פרש"י ועניינו שהמריד בכעין זה גופיה עלי לבנות מגדל לעלות לשמים כמפורש פרק חלק ושאמר מן הארץ עד לרקיע מהלך ה' מאות כו' יבואר בפרק אין דורשין המאמר יותר באורך ע"ש : **ונראין** דבריהם כו'. גם בפרק לא יחפור מפורש דר"י בן חנניא הודה לדעת חכמי אומות העולם כמבואר שם בחידושינו : **בימות** הגשמים חמה מהלכת בשיפולי כו'. עיין בזה בב"י בטור א"ח סי' תכ"ה : **בד'** שבילין כו' ניסן אייר סיון כו'. והם לפי ד' תקופות שנתהוה בהו שינוי בעולם כפי טבע אותו זמן בשינוי קר וחם לח ויבש לפי מהלך החמה והיינו תקופת ניסן היא חם ולח דהיינו כדי לפשר השלגים ותקופת תמוז חם ויבש והיינו כדי לבשל הפירות ותקופת תשרי קר ויבש והיינו מהלכת במים לייבש הנהרות ותקופת טבת קר ולח שלא לייבש הזרעים ודו"ק :

דף צה בפרש"י בד"ה לא תוליא לאו הניתק לעשה הוא עכ"ל מפירושו נראה דלא הוה גרסי' כמו שהוא בספרים שלפנינו גבי לא תוליא דדמי ליה דהאי מיפסיל בנותר והאי מיפסיל ביוצא וגבי לא ירצה ולא ימצא דדמי ליה דהאי איטו לוקה דה"ל לאו שניתק לעשה והאי איטו לוקה דה"ל לאו שניתק לעשה וכן מוכח מדברי התוספות שכתבו בפרטיה קא ממעיט בל ירצה כאן משמע כמו שפר"י בכל שעה דלא ירצה הוה ניתק לעשה עכ"ל דמאי קאמרי משמע כפר"י הא בהדיא איתא הכי בגמרא אי גרסינן כגירסת ספרים שלפנינו וע"כ נראה למחוק כל זה מתוך ספרים וה"ג בגמ' בכלליה דלא ישאירו ממנו וגו' מאי קא מרבה ליה לא תוליאו ממנו בפרטיה מאי קא ממעט ליה לא ירצה ופרש"י דמאי דמשמע בברייתא לדמות ללא ישאירו דה"ל לאו שניתק לעשה היינו לרבות מכלליה לא תוליאו והתוס' פירשו לנמעט מפרטיה לא ירצה דה"ל ניתק לעשה כפר"י בכל שעה וגירסת ספרים שלנו אינו אלא פי' ר"י נכתב בגמרא ודו"ק : **בא"ד** בכילד צולין האוכלו הרי זה בל"ת דובשר בשדה טריפה כו' עכ"ל לא מצאתיו שם וסתם אמרו שם המוליא בשר פסח כו' האוכלו עובר בל"ת ורש"י גופי' פי' שם ה"ז בל"ת כדאמר בפ' כל שעה לא יאכל כי קודש הוא כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו כו' ע"ש : **תוס'** בד"ה בכלליה דמצות כו' וכל מילי ואפי' השבתת שאור ומפרטיה ממעטינן כו' ידעינן לי אם מכלליה ומצות כו' עכ"ל כצ"ל

ע"ב בד"ה פסח שני כו' ממאי אלטריך הא לא מרבינן מככל כו' עכ"ל יש לדקדק דעדיפא ה"ל להקשות לעיל למ"ד דפסח שני טעון לינה וממאי הא לא מרבינן ליה מככל חוקת הפסח כיון שאינו מצוה שעל גופיה גם קשה בעיקר תמיהתם ומאי קושיא ואימא דסד"א פסח שני טעון לינה משום דלא גרע ממביא קרבנו בימות החול דבעי לינה ולכך אלטריך ליה למעוטי דגרע משאר קרבן כיון דאינו אלא תשלומין דראשון וכמ"ש התוס' לקמן ויש ליישב בדוחק : **בד"ה** טעון לינה פי' יום א' וילך יום שני עכ"ל משמע דלא כפרש"י בשמעתין אלא דבאו לדור בירושלים כל יו"ט ראשון גם ליל מוצאי יו"ט ולמחר בחה"מ ילך ועיין בזה בפרש"י ותוס' בפ' לולב וערבה ובפ' דם חטאת ובפרש"י בחומש וק"ל : **בא"ד** ר' יודא אומר יכול יהא פסח שני כו' משמע לינה בלבד שאחר הבאת קרבנו כו' כצ"ל :

דף צו בפרש"י בד"ה מה להלן כו' וכי היכי דלדורות בתמיד בעי ביקור ה"ה ודאי לפסח דורות עכ"ל השתא דס"ד דזה לאו מיעוטא היא להתמיד ה"ה דלא ממעט פסח דורות אבל למאי דמסיק דשאני התם דכתיב תשמרו ולכך לא ממעטינן ליה מהזה שפיר הוה מצינן למימר דהזה ממעט פסח דורות אי לאו דאיכא נמי ביה קרא ועבדת וק"ל : **בד"ה** שיהיו כל עבודות של חודש הזה כזה כל פסחי דורות הוקשו זה לזה כו' עכ"ל לכאורה אין זה מובן כיון דהכתי לא ידעינן בשום פסח דורות דבעי ביקור מנ"מ אם הוקשו זה לזה ויש ליישב דפסחי דורות דנקט רש"י בפירושו ר"ל בכללו גם פסח מצרים שהיה גם בחודש הזה ואליו הוקשו כל שאר פסחי דורות לענין ביקור וק"ל : **בד"ה** בן נכר כו' נראה בעיני דל"ג גבי הדדי כל ערל וגו' כל בן נכר וגו' ול"ג אלא מעתה תושב ושכיר כו' עכ"ל שינוי הגרסות לקיימס תמלא מבואר שם בתוספות פ' הערל גם מה שיש לדקדק בסוגיא זו תמלא שם בתוספות ובפ' ע"פ ועיין גם בחדושינו שם : **גמרא** אלא הזה ל"ל לכדר"א ב"ע ור"ע כו' ק"ק דמשמע מתוך הסוגיא דמועבדת לא מרבינן אלא פסח ראשון אמאי לא נימא נמי הכא דאתא הזה למעט פסח שני ואם נאמר כיון דכתיב בפסח שני לא ישאירו ממנו עד בקר ע"כ דאכילתו בלילה א"כ לא אלטריך להכי ועבדת בפסח ראשון דכ"ש הוא כמו שהקשו התוס' גבי אבל אתה שובר בפסח דורות ת"ל ועבדת כו' ודו"ק : **תוס'** בד"ה אבל אתה כו' כיון דכתיב בפסח שני ועצם לא תשברו בו כ"ש בראשון עכ"ל ק"ק דהא בפ' כילד צולין ילפינן מדשינה למכתב ועצם לא תשברו בו בפסח שני דלאחד עצם שיש בו מוח וא' עצם שאין בו מוח והכי אמרי' לעיל בסמוך לאיסי וא"כ אי לאו דרשה דועבדת לפסח ראשון לענין שביר' עצם א"כ הא דכתיב שבירת עצם בפסח שני אלטריך לגופיה ולא הוה גמרי' מיניה לרבויי אפי' עצם שאין בו מוח ולרבנן נמי דפליגי לעיל אאיסי כיון דאלטריך שבירת עצם בפסח שני לגופיה לא הוה ידעינן למעט פרטיה דהיינו לא תשחט וגו' ולכך אלטריך ועבדת למילף מיניה שבירת עצם בפסח ראשון ומיניה בפסח שני מככל חוקת הפסח ואייתר לן שבירת עצם בפסח שני למר כדאית ליה לרבות עצם שאין בו מוח ולמר למעט פרטי' כדאמרינן לעיל בסמוך ודו"ק : **בפרש"י** בד"ה כדרבה אר"י כו' מה להלן ערל אסור בפסח אף כאן כו' עכ"ל כתב מהרש"ל לא דק דזהו דברי רבי יצחק אבל רבה אמר תלתא ממנו כתיבי כו' עכ"ל והאריך ע"ש לא ידענא אמאי לא דק דהא לרבה אר"י נמי חד מהני תלתא ממנו אתא לכך ג"ם גופיה דקאר"י מה להלן ערל כו' ורבה לא בא אלא לפרש מלתיה דר"י גופיה כדקאמרינן התם וק"ל : **ע"ב** בד"ה אם כשב כו' גבי שלמים כתיב אם יתירא כו' מכלל דעד השתא בכשב איירי דאין כו' עכ"ל פירושו מגומגם דמה"ט מלת כשב נמי מיותר וכפרש"י גופיה לקמן כשב קרא יתירא הוא כדפריש' כו' מכלל דעד השתא בכשב איירי ושוב מלאתי במהרש"ל שהגיה בזה ע"ש וק"ל : **תוס'** בד"ה קודם שחיטת כו' דלא דחייה בידים כגון נטמאו בעלים או משכו כו' עכ"ל הכי אמרינן ס"פ א"ד לרב גבי מתו בעלים וה"ה בנטמאו בעלים או שמשכו בעלים ידיהם ובשלא נשאר א' מבני החבור' כמ"ש התוס' שם מההיא דלקמן ודו"ק : **בא"ד** ובתוס' פליגי ר"י ורבנן איזה מהן יקריב לכתחלה כו' עכ"ל ר"ל בנמצא קודם שחיטת השני אם מקריב הראשון הנמצא או השני המופרש אבל התמורה ודאי לא יקריב לשם פסח כפי' ר"י לקמן וק"ל :

דף צז בפרש"י בד"ה ה"ג כי אמר שמואל כו' ואמתו בעליה לא קאי דלא משכחת ביה רועה כו' עכ"ל וה"ה דמה"ט לא קאי אתמורת חטאת ור"ל הכי לפום דס"ד השתא דבכפרו בעליה משכחת לה רועה מיהו למסקנא דקאמר דלכפרו בעליה נמי לא משכחת לה רועה ושמואל חדא קאמר וכר"ש מתרץ לה רש"י לקמן בע"א דליכא לאוקמא אמתו בעליה דכל מתו בעליה מתות ואילו פסח מתו בעליו אחר חצות רועה כו' ע"ש ודו"ק : **בא"ד** באחרת רועה אם כיולא בו בחטאת רועה אבל אם חטאת כו' עכ"ל כצ"ל : **בד"ה** שמואל כר' כו' וה"ה דמצי לתרוצי' שמואל כרבה ס"ל דאמר קודם שחיטה שנינו כו' עכ"ל כצ"ל וק"ק לפירושו דאימא להאי לישנא המתרץ לא בעי לתרוצי הכי משום דאסיק אדעתיה כדפרכינן לקמן מדאר"י עלה כו' מכלל דשמואל סבר חצות קבע וק"ל : **תוספות** בד"ה אמר שמואל כו' והכי דייק לקמן כצ"ל : **בד"ה** וכללא הוא כו' תמורת חטאת או שמתו בעליה דלמיתה אזלא ואילו בפסח אמרי' כו' דרועה אם כו' עכ"ל כצ"ל ק"ק דלא דמיא דודאי תמורת חטאת גופיה דמתה כיוצא בה תמורת פסח קריבה שלמים אבל תמורת פסח דמתניתין דהיינו תמורת פסח הנמצא דתמורתו מכח קדושה דחויה קאתי ולהכי לא קריבה כדאמרי' לעיל ויש ליישב ודו"ק : **בד"ה** ורועה פי' כו' בעברה שנתה דלאו דחוי גמור הוא דאף לאחר שכפרו בעליה אינה מתה כו' עכ"ל דר"ל מלתא דפסיקא קאמר בעברה שנתה דרועה דאל"כ מאי פריך ליה ממתני' דהתם דקתני בעברה שנתה מתה ואין להקשות דהכא לא חשיב ליה לרועה דחוי גמור ולעיל גבי פסח חשיב ליה לרועה דחוי דיי"ל דהכא בחטאת (לגבי פסח) לא חשיב לי' לרועה דחוי לגבי מתה אבל בפסח חשיב ליה לרועה דחוי גבי קרב שלמים ודו"ק : **בד"ה** קודם חצות כו' דהא שנינן כי קאמר כו' עכ"ל כצ"ל : **ע"ב** בד"ה כדר' אושעיא כו' א"כ איכא למימר דאפי' לא אבדה חשיב כאבודה כו' עכ"ל כצ"ל וצ"ל נמי להאי תירוצא דלא דמי לשאר אבודה כו' כמ"ש התוספות לעיל ודו"ק : **בד"ה** אלא שמואל כו' ונראה לר"י דכר"ש נמי לא מתוקם אלא באבודין כו' עכ"ל משום דיש לבעל דין לחלוק לקיים פרש"י דלמאי דמוקי ליה שמואל כר"ש ס"ל היינו אפילו בלאו אבודין ובא ר"י לדחות זה דע"כ דכר"ש נמי לא מתוקם אלא באבודין כו' וק"ל : **בא"ד** ואבודת לילה דלאו אבודה בפסח קודם כו' כצ"ל : **בא"ד** וס"ל בפסח דמית אחר חצות קרב שלמים אע"פ כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה לקמן והיינו דמית בעליו אחר חצות אע"ג דקבעי' חצות אין בעלי חיים נדחין לר"ם ומיניה בנמצא אפי' קודם חצות קרב שלמים דאין ב"ח נדחין וק"ל : **בא"ד** מיהו חד לד באבד קרב שלמים כגון נמצא אחר חצות וה"ק בכל כו' עכ"ל וק"ק לפי זה מאי פריך לעיל והא כל אבודה לרבי למיתה אזלא ואילו בפסח היכי דאבד קודם כו' אמאי לא שנינן כה"ג דאיכא חד לד באבד דקריב שלמים כגון נמצא אחר חצות וה"ק בכל ענין שבחטאת מתה איכא לד דבפסח קרב

חכמת שלמה

דף צד ע"א רש"י בד"ה ת"ש כו' מעלות השחר ועד הנץ החמה ד' מילין וכן משקיעתה ועד צאת הכוכבים ד' מילין פשו להו ב' מלין כו' כצ"ל :

דף צה ע"א רש"י בד"ה מצות ומרורים דכוותיה צלי אם שהוא מצות עשה כו' ת"ל ולא ישאירו ממנו עד בקר וכתיב כללא (הוא) כו' כצ"ל : **ע"ב** רש"י בד"ה לילה המקודש כו' כגון פסח שני שאינו יו"ט כצ"ל :

דף צו ע"א רש"י בד"ה כדרבה א"ר יצחק בפ' הערל נאמר ממנו בפסח כו'. כ"ב לא דק דזהו דברי ר' יצחק אבל רבה א"ר יצחק אמר תלתא ממנו כתיבי בפסח אל תאכלו ממנו נא ולא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו כלם תשרופו חד לגופיה וחד לגזירה שוה וחד למ"ד לא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה כו' ואיידי דכתיב נותר כתיב נמי ממנו ופי' התוס' חד לגופיה אל תאכלו ממנו נא דאי לאו ממנו ה"א דאמצות ומרורים דלעיל קאי ע"כ ורש"י גופיה פי' בריש הערל דמסיק נמי ממנו לכדרבה אמר ר"י פי' דאמר לקמן בפירקין תלתא ממנו כתיבי והכא אגב רהיטא לא דק כ"ל. (עי' במהרש"א) : **ע"ב** רש"י בד"ה אם כשב כו' כשב הוא מקריב א"כ כשב קדרים דהא כתיב לעיל כו' אלא כשב כצ"ל וסס"ד. וג"כ כך נראה לי להגיה בפירש"י למעיין בו :

דף צז ע"א רש"י בד"ה ורבי יוחנן כו' קריבים שלמים הס"ד : **בד"ה** דר"ל כו' דקתני ושעברה שנתה כו' ומתרץ כצ"ל. וג"כ כך לשון המשנה ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ימותו ושעברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעלת מום אם מכפרו בעליה תמות כו' : **בא"ד** שעברה שנתה נאבדה

שלמים ודו"ק: **בד"ה** המפרים כו' אבל קודש פסח יביא בדמיה פסח וכן מחלק כו' בפ' אלו קדשים עכ"ל וכן מחלק רש"י לקמן בשמעתי' גבי פסח שנתערב בזבחים ע"ש: **בד"ה** ויביא בדמיה כו' אלא אפי' מקדים נקיבה לאשמו כו' ותימכר ויביא אשם כו' עכ"ל והתם מפורש טעמא דמגו דנחתא לה קדושת דמים נחתא לה קדושת הגוף ע"ש:

דף צח בפירש"י בד"ה [ש"מ יש דחוי בדמים] כו' לא אלימא למימר ביה כו' תשובת רבינו עכ"ל כל זה הפי' אינו מפרש"י אלא מתשובותיו כמ"ש התוס' ובפי' מוגה בפרש"י שלפנינו מלאתי ש"מ יש דחוי בדמים אפי' הדמים נדחין מדלא קתני ויביא בדמיהן פסח עכ"ל וזה שלא כדברי התוס' שכתבו קודם פסח יביא בדמים פסח ומ"ש בא"ד ותמיה לי אמאי גרע ממותר הפסח כו' ונטרחו וניתי במותר עכ"ל כל"ל לפי פי' תשובת רבינו לא הבנתי הקושיא אלא לפי הפי' שכתבתי דדמיה נדחין מפסח קשיא ליה שפיר דמאותן דמים דכבר נדחו למותר הפסח יביא פסח גופיה וק"ל: **בד"ה** הפסח שנתערב כו' בזבחים ג' טלאים אחד של פסח ואחד של אשם ואחד של עולה כו' עכ"ל לא ידענא ל"ל למנקט ג' טלאים בנתערב נמי הפסח בטלה א' של אשם או של עולה נמי איכא לפרושי הכי וק"ל: **תום'** בד"ה ש"מ דחוי כו' דאפשר למעוטי בתקנתא ולא דחוי גמור כו' עכ"ל ר"ל דאפשר למעוטי מעיקרא קודש י"ט הנהו ענבים דאשחור ע"ש וק"ל: **בד"ה** וש"מ יש דחוי כו' דמשכחת לה דחוי [כו'] קדושת הגוף כו' ולהכי אצטריך תו לאשמעינן דאפילו בדמים יש דחוי כו' עכ"ל אע"ג דבדחוי מעיקרא דהכא ממילא שמעינן מינה דחוי דמים מ"מ כ"מ בדוכתא אחריתא דמלינו זה בלא זה וק"ל: **ע"ב** בפרש"י בד"ה אם שלו כו' על שלו הם נמנין ושוב אין כו' כצ"ל: **בד"ה** ושלהן יוצא לבית השריפה שמא שלו נשחט ראשון כו' עכ"ל בשנשחטו כאחד נמי איכא למימר האי טעמא דא"א לצמצם ושמא שלו נשחט ראשון ותדע דאם כימא דאפשר לצמצם שנשחטו כאחד היאך יוצאין בפסח זה והרי אין נמנין על שני פסחים כאחד ודו"ק: **תוספות** בד"ה ופטורין כו' שכח לפני זריקה חייבין כו' עכ"ל היינו הך דתני בפ' האשה שכח רבו מה אמר לו אם גדי אם טלה דקאמר אביי עליה שכח לפני זריקה חייבין לעשות פסח שני דכי אזדריק לא חזי לאכילה [א] ויש לעיין בזה אמאי לא דמי הך להכא דה"נ הכא דכי אזדריק לא חזי לאכילה ודו"ק: סליק פרק מי שהיה

ערבי פסחים פרק עשירי

בפרשב"ם בד"ה סמוך למנחה כו' מנחה קטנה בט' ומחצה כו' ובד"ה ואפילו עני שבישראל לא יאכל בלילי פסחים כו' כצ"ל: **תום'** בד"ה לא יאכל כו' וי"ל דאיירי במצה עשירה כו' אלא במצה הראויה לצאת כו' עכ"ל וה"ה דמצי לאוקמא בבליקות של גוים דאינו יוצא בה י"ח כמ"ש התוס' לקמן ויש לחלק דמצה עשירה לאו טעם מצת מצוה היא ושרי משא"כ בבליקות ש"ג דטעם מצה היא וק"ל: **בד"ה** עד שתחשך כו' ורבי' יודא תירץ אפילו אי בעינן גבי שבתות וי"ט עד שתחשך הכא אצטריך למיתנא לאשמעינן כו' עכ"ל כצ"ל מלאתי וכתירוץ מה"ר יחיאל דהכא אגב אורחא תנייה וק"ל: **בד"ה** לא יפחתו לו כו' והא דקאמר מן התמחוי לא ימנע מלקבל כדי כו' עכ"ל נראה לפרש דבריהם כמ"ש המרדכי בשם ר"י שהביא פרשב"ם גבי אפילו מן התמחוי וכתב דל"נ לר' יחיאל כו' דמשמע דאגבאי לדקה קאי שיתנו לו מן התמחוי דהא קאי אלא יפחתו לו לכן נראה לר"י דמיירי שיש לו מזון ב' סעודות ואמרי' מי שיש לו מזון ב' סעודות לא יטול מן התמחוי ואם לא בשביל ד' כוסות לא היה נזקק ליטול מן התמחוי ובשביל ד' כוסות קאמר שיטול מן התמחוי וכן משמע כו' עכ"ל ע"ש וזה שכתבו התוס' מן התמחוי לא ימנע מלקבל אף שיש לו ב' סעודות מ"מ כדי לקיים ד' כוסות יקבל מן התמחוי ודלא כפירוש רשב"ם בזה ודו"ק: **בד"ה** לא יפחתו כו' מיהו יש לדחות בשיש להם כוס לעצמם כו' עכ"ל ואשמעינן אע"פ שהוא לא שתה רביעית אלא רובו של רביעית סגי וה"ה דבלא השקה מהן לאחרים והוא שתה רובו דסגי וק"ל: **בד"ה** מן המנחה ולמעלה השתא ס"ד דלאו דוקא אלא ה"ה סמוך למנחה עכ"ל ק"ק האי לישנא דס"ד דהא במסקנא נמי הכי הוא דמסיק כרב הונא ובריית' דלקמן דקתני סמוך למנחה לאו משבשתא היא וע"כ דהך דקתני הכא מן המנחה היינו סמוך כפירש"י ורשב"ם לקמן וק"ל:

ח"א דף צט ע"ב ולא יפחתו לו מד' כוסות כו'. עיין פי' רש"י ועיין בב"ר פרשת וישב ענין נאה וארוך על ד' כוסות הכל רמז על הגאולה ויש לעיין בזה מי הכריחם לדרוש פתרון חלום של שר המשקה על ישראל גם שאמר את בשרתני אף אני אבשרך כו' דמשמע שיש לחלום זה שני פתרונות ומאין להם זה ונראה ע"פ מ"ש פ' הרואה (דף נ"ה) ויהי כאשר פתר לנו כן היה מכאן שכל החלומות הולכין אחר הפה וא"כ הוא יקשה למה פתר לזה לטובה ולזה לרעה אבל יש לומר בזה שודאי אלו פתרונות שאמר להם לא היו אמיתים אלא אחר הפה והפתרון האמיתי של חלום שר המשקה בעיני יוסף היה על גאולת ישראל כדמסיק וע"כ א"ל לשר המשקה את בשרתני בחלום טוב לפי פתרון אמיתי על גאולת ישראל אף אני אבשרך טוב בחלום שהולך אחר הפה וק"ל:

דף ק בפרשב"ם בד"ה א"ל רשב"ג כו' דר' יוסי אפילו להתחיל כו' שרי בהדיא לקמן כו' עכ"ל מהנך ברייתות דלעיל דקתני לא יאכל כו' ר"י אומר אוכל והולך עד שתחשך נמי מוכח דשרי ר"י אפילו להתחיל ואפשר דבהך דלקמן מפורש טפי וק"ל: **בד"ה** לא כרבי יודא כו' כדין כל שבתות השנה שהביאו לחם כו' א"כ משום סילוק כו' עכ"ל ר"ל כדין כל שבתות כו' וטעמו כי היכי דתיתי סעודה ביקרא דשבתא א"כ משום סילוק פתורא דהיינו משום ברכת המזון שהיו רגילין לסלק שלחנות שלהן וק"ל: **תום'** בד"ה דילמא משבשתא היא ובריית' קמייתא כו' היא עיקר משום דלדידיה כו' עכ"ל דאי לאו הכי לית לן למימר דילמא משבשתא בתרייתא כיון דאפשר לקיימה ולפרש קמייתא נמי בסמוך משמע דהא אפשר לפרושי הכי דהכי מפרשינן לה לפי האמת וק"ל: **בד"ה** מכלל דפליגי כו' והייט אפילו בע"פ דאין מתחילין דבע"ש שרי ר"י אפילו להתחיל כו' עכ"ל ולפי שיטתיה כתבו התוספות לקמן ג"כ בשם ר' יחיאל מדפסיק כר"י בהפסקה כו' מכלל דלכתחלה לא קיי"ל כוותיה כו' ועי' ברא"ש שדחה סברא זו דתרי מילי נינהו דאפשר דאע"ג דשרי ר"י להתחיל כו' מ"מ לכשתחשך צריך להפסיק כו' וע"ש באורך ע"פ הרי"ף ודו"ק: **בד"ה** ר"י אומר כו' וי"ל דיעשו ארבע כוסות שלא כסדר כו' ואחריו כוס של קידוש וירקות כו' ואחריו מרור כו' עכ"ל ולא נקט מצה דאם כן היה צריך לעשות סעודה והוה הדרן קושיין לדוכתא דאי צריך מה לו להמתין יפסיק מיד וצ"ל דאוכל מצת מצוה בסעודה דאשוה קודם קידוש וק"ל: **בד"ה** אין מפסיקין בהתחילו בהיתר איירי דבהתחילו באיסור מודה ר"י דמפסיקין כו' עכ"ל הא דמימא דפליגי בהתחילו בהיתר ואפ"ה ר' יודא קאמר דמפסיקין מוכח שפיר מהך עובדא דמייתי שהיו מסובין והתחילו בהיתר שהרי ר' יודא היה שם אבל מ"ש דבהתחילו באיסור והיינו בע"פ מודה ר"י אין זה מוכרח אלא מסברא קאמרי הכי ומיהו לקמן בפרקין מהא דקאמרינן סוף סוף מאי רבותא דאגריפס כו' יש להוכיח כן ועי' פירש רשב"ם שם ודו"ק: **ע"ב** גמ' מאי מפסיקין לאו כו' לא למפה ומפסיקין דקתני בברייתא בדברי ר"י לא בעי למימר נמי דהייט למפה דלישנא דמפסיקין סתמא לא משמע אלא עקירת שלחן אבל הכא בדברי שמואל סמיך אאידך מימרא דשמואל דנקט מפה וה"ק כשם שמפסיקין לקידוש בפריסת מפה כדאמר שמואל לעיל כך מפסיקין להבדלה בפריסת מפה לחוד ולא בעי עקירת שלחן כדאמר ר' יודא סתם מפסיקין ודו"ק: **בפרשב"ם** בד"ה ה"ג רבה בב"ח כו' תנ"ה כו' ושוין [כו'] אין מביאין כו' עכ"ל ור"ל דל"ג תנ"ה כוותיה דשמואל ושוין שאין מביאין כו' ועיין במרדכי ורא"ש לקיים גירסא זו וק"ל: **בד"ה** ושוין כו' שיבשו למעלה הספרים וכתבו ושוין שאין מביאין כו' כצ"ל: **בד"ה** כאן קודם ט' שעין שמתחילין לאכול ומשהתחילו בהיתר כו' עכ"ל דהא והאי לא אצטריך למתני דמתחילין קודם ט' וכי תעלה על דעתך שאסור להתחיל מן השחר אלא דאשמעינן לרבי יודא כיון שהתחיל בהיתר מותר לו לאכול עד שתחשך ובמרדכי תירץ בזה בע"א ע"ש: **תום'** בד"ה שאין מביאין כו' והטעם כו' דתיתי סעודתא ביקרא דשבתא וי"מ זכר למן כו' עכ"ל האי טעמא דתיתי ביקרא כו' הוא טעם לכולי מלתא בין לדידהו שלא היו מביאין שולחנות שלהן שהיו פורס כו' ובין לדידן דמביאין לכתחלה ופורסין אותן כפרשב"ם אבל האי טעמא דזכר למן איתו רק לדידן דרגילין לפרוס אבל ליכא טעמא למה שלא היו מביאין כלל ודו"ק: **בד"ה** ידי קידוש כו' מדפריך לשמואל ל"ל לקדושי בבי כנישתא כו' עכ"ל [ב] ועוד יש להביא ראיה מדאמר רבה לתלמידים טעימו מידי אע"ג דהיה בדעתן לאכול כ"א בביתו וכ"ה במרדכי ע"ש: **בא"ד** ולאו דוקא נקט בירושלמי קידוש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר כו' עכ"ל ר"ל דמבית לבית דנקט לאו ממש הוא דאל"כ בלא נמלך נמי אלא שהיה בדעתו לאכול במקום אחר לא יצא לשמואל כמ"ש התוס' דהכי מוכח בשמעתין אלא דמבית לבית דהתם היינו ממקום למקום וכה"ג כתבו התוס' לקמן גבי שינוי יין מיהו הא דרב ק"ק דלא שרי בירושלמי לרב אלא כשלא היה בדעתו לאכול במקום שקידש ואמאי נקט בכה"ג ומי שסוכתו עריבה כו' הא אפילו מבית לבית ממש נמי שרי לרב בשמעתין ויש ליישב וק"ל: **בד"ה** ידי יין כו' ת"ל דפטרו יין כו' ודוחק לומר בשלא שתו יין בתוך הסעודה כו' עכ"ל אבל לפני הסעודה אינו דוחק לומר בשלא שתו יין ובכה"ג איכא למימר דפליגי התם אם יין שבתוך המזון פוטר את שלאחר המזון והתוס' כתבו שם דאיירי דפליגי בשלא היה להם יין לפני המזון ובכה"ג קאמר התם שבא להם יין אחר המזון ולא היה להם בתוך המזון גם לפ"ז דוחק הוא לומר שהיה להם לפני המזון ולא היה להם תוך המזון ודו"ק: **בא"ד** אבל אם נמלך כו' צריך לברך אחריו ברכה מעין ג' עכ"ל כתב מהרש"ל ואין דעת הרא"ש כן לברך ברכה אחרונה על יין שלפני המזון כו' עכ"ל ע"ש ולא ידעתי היכן מלא כן בדברי הרא"ש שהרי הרא"ש כתב ואפי' בחול ודעתו לשתות יין כו' א"ל ברכה אחרונה והיינו כדברי התוס' בעצמם וק"ל ע"ש:

דף קא בד"ה אבל ממקום למקום כו' כי היכי דלא חשיב שינוי מקום בסמוך כו' עכ"ל דהכי הוי גרסי' לקמן גבי שינוי מקום אבל מפינה לפינה לא וכך היא גירסת הרי"ף והרא"ש וזה שכתבו כי היכי דלא חשיב שינוי מקום כו' דכ"ש הוא כיון דידי יין יצאו מפינה לפינה כ"ש ידי קידוש דהא לרב מבית לבית ידי יין לא יצאו ידי קידוש יצאו ולמאי שכתבו ומיהו י"ס דגרסי' הכא מפינה לפינה כו' רוצה לומר דלפי זה קשה הכא אליבא דשמואל ועיין ליישב בזה בר"ן ודו"ק: **בד"ה** טעימו מידי כו' להשלים ג' סעודות שבת כמו בסוכה כו' עכ"ל ר"ל כמו בסוכה בפרק הישן לר"א אם לא אכל בראשון דמשלים באחרון במיני תרגימא וע"ש בתוס' ודו"ק: **בד"ה** ובקידושא כו' שלא לאכול בלא נר כדפי' בקונטרס כו' עכ"ל אין פירושו דאסור לאכול ולקדש בלא נר שבת דזה אינו מוכח מפי' הקונטרס אלא שלא אכלו בלא נר אבל אם היה רוצים לאכול בלא נר היו יכולים לקדש כו' וכן מפורש ברא"ש וק"ל: **בד"ה** שינוי יין כו' וצריך לברך הטוב והמטיב בין בשעת סעודה כו' עכ"ל ולא כדעת האומר כיון דיחיד אין מברך הטוב והמטיב דמשמע הטוב לי ומטיב לאחריני ובשעת סעודה דאין בית הבליעה של חבירו פנוי לא יברך הטוב והמטיב וק"ל: **בא"ד** ודוקא ביין מברכין לפי שזיבלו כרמיהן בדמיהן של ישראל כו' עכ"ל דלכך אין מברכין הטוב והמטיב על רבוי בשר כמ"ש הר"ן גאון ועיין במרדכי וק"ל: **ע"ב** גמרא ל"ש אלא מבית לבית אבל מפינה לפינה לא כו' כצ"ל לגירסת התוס' לעיל וכ"ה ברי"ף והרא"ש ע"ש: **שם** וטעמא דהניחו שם זקן כו' אבל לא הניחו שם זקן כו' בלאו דיוקא ה"מ לאקשויי מגופה דברייתא בסיפא ועיין במרדכי ודו"ק: **פרשב"ם** בד"ה קשיא לר"ח כו' דאילו לר"ח אפילו לא חזרו כו' והכא מוכח דאפילו חזרו כו' עכ"ל לכאורה [ג] ומאי קושיא דהכא בחזרו כיון דטעונין ברכה למפרע כשהן חוזרין ה"ל גמר סעודה בברכת המזון ובעי נמי ברכה לכתחלה אבל כשלא חזרו אי אפשר להן לברך שם ברכת המזון דטעונין ברכה לאחריה במקומה כשירצו לאכול שם אין להם לברך לכתחלה כיון שלא ברכו ברכת המזון עדיין לא נגמר סעודתן ולפי הפי' שכתבו התוס' דהיסח הדעת לא בעי אלא ברכה ראשונה וכשחזרו נמי אין מברכין ברכת המזון רק ברכה ראשונה ניחא ודו"ק: **תום'** בד"ה אלא בדברים כו' אבל בברייתא דת"כ דרב חסדא גרסי' יין כו' עכ"ל וכמ"ש רשב"ם לקמן דאל"כ אמאי לא מייתי כרב חסדא מדרבנן דר"י וק"ל:

קרני ראם [א] ויש לעיין נ"ב והחילוק בזה נראה דלעיל כיון ששכח העבד הרי הוה כמו ששינה בשליחותו ובטל שליחותו משא"כ הכא דלא שייך זה ועיין עוד בזה בלח"מ פ"ג מהק"פ: [ב] ועוד כו'. נ"ב אין ראיה מזה משום דלחד פי' דשם לא יאכלו כלל ויקחו ג' סעודות בשבת א"כ פשיטא דאין ראיה משום דאין כאן מקום סעודה ל"מ הקידוש גם אם הפי' שילכו למ"א ושם יאכלו וא"כ כיון דדעתם לאכול בבית זה ואתעקר השרגא וילכו למ"א ל"מ הכוונה והוי הקידוש שלא במקום סעודה: [ג] ומאי קושיא כו'. נ"ב לא אבין הקושיא דאיך יועיל מה שא"א לו לברך ברהמ"ז שלא במקומו לענין שיפטור בברכה ראשונה ואם הוי עקירה א"כ מצטרך ברכה לפניה ואם לא מחשב עקירה גם ברהמ"ז א"צ לברך וז"פ:

מהר"ם

ערבי פסחים פרק עשירי

דף קא ע"א ברשב"ם ד"ה והלכה כר' שמעון בגרירה וכו' הא קי"ל ה"מ היכי דפתרן אהדדי. כגון כמה חסרון בשדרה וכו' ר"ל לענין טומאת אהל אתמר שאם נעקרה חוליא אחת מהשדרה אינה מטמאה באהל וכן לענין טריפה שאם נעקרה אחת הבהמה טריפה והיינו חומרא דהתם וקולא הכא עיין בחולין דף נ"ב:

חכמת שלמה

ואבדה או אבדה ונמצאת בעלת מום כצ"ל והס"ד. וכ"כ פי' דאיכא תרתי לריעותא שעברה שנתה וגם אבדה עד שנתכפרו בעלי' וכי אמר ר"ל בלא אבדה ונמצאת בעלת מום דאיכא תרתי לריעותא ומש"ה מתה אבל בחד ריעותא אינה מתה כן פרש"י ע"ש: **תום'** בד"ה אלא לאו כו' מאי מקשה אביי כו'. כ"ב אבל אינו קשה מאי פריך מסיפא לסייע מרישא איפכא כדדייק לעיל משום דהשתא מרישא ליכא לדיוקי דלעולם איירי שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה וליכא למפרך פשיטא למה לי קרא אסמכתא בעלמא הוא כו' וק"ל:

דף צח ע"א רש"י בד"ה ש"מ כו' תשובת רבינו ע"כ ותמיהא לי אמאי גרע כו' כדאמרינן באשם ונטרחו ונייתי במותר כצ"ל:

ערבי פסחים פרק עשירי

דף צט ע"ב תום' בד"ה עד שתחשך כו' אגב אורחיה תנייה בקולר. כ"ב פי' הכא אגב אורחיה והתם העיקר ומשום ה"נ לא קשה מתני' דאיזהו מקומן ל"ל אבל רבינו יהודה תירץ דשפיר איצטריך למתני מתני' (דהכא) [דהתם] לאשמעינן דהפסח אינו כשאר קדשים ואע"ג דכתיב ואכלו את הבשר בלילה היינו פסח מצרים אבל לא פסח דורות ודו"ק: **בד"ה** לא יפחתו כו' לא ימנע מלקבל כו'. כ"ב פי' זה לא קאי אגבאין אלא על העני מלקבל ודו"ק:

דף ק ע"א תום' בד"ה מכלל דפליגי כו' והתם סתמא קתני. כ"ב פי' וסמיך אברייתא דלקמן אי נמי ה"פ עוד נראה דגרסינן דתניא ומביא ראיה כדפרישית דאל"כ אלא גרסינן כדתניא משום שלא ידע להביא ראיה לסדיא דבהפסקה בע"פ פליגי הלא ע"כ ברייתא היא לקמן והיה לו להביאה ודו"ק: **ע"ב תוס'** בד"ה ידי קידוש כו' דהלכה כשמואל דאמר אין קידוש אלא במקום סעודה ואע"ג דבעלמא כו' כצ"ל: **בד"ה** ידי יין כו' וגם צריך לברך אחריו ברכה מעין ג'. כ"ב פי' על מה ששתה קודם המזון מאחר שאין דעתו לשתות [עוד] ואין דעת הרא"ש כן לברך ברכה אחרונה על יין שלפני המזון וכל שכן על כוס של קידוש עיין בהשרי' דף קל"ח. (עיין במהרש"א):

דף קא ע"א רשב"ם בד"ה אף ידי כו' לקמן אין קידוש כו' עונג ומדרש הוא כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** אחד שינוי כו' משוכת אין צריך כו' הד"א: **תום'** בסוף ד"ה דאכלי כו' אתי שפיר כ"ב פי' ולא צריכא לומר שמשם היו שומעין הקידוש ודו"ק:

דף קב פרשב"ם בד"ה להודיעך כחו כו' כח דאיסורא עדיף עכ"ל כתב מהרש"ל [א] ואני אומר אדרבה הכא הוא כח דהיתרא שמיקל לברך עוד ול"ח לברכה לבטלה כו' לאפוקי רבנן דמחמרי שלא לברך כי הברכות אינן מעכבות עכ"ל ואני אומר דלא שייך הברכות אינן מעכבות אלא בברכת המצות אבל בברכת הנהנה כי הכא אסור לאכול בלא ברכה דכאלו מעל ולהכי הוה קולא דלא יברך כרבנן ודו"ק: **תוס'** בד"ה כשהן יוצאין כו' וכן פירש רשב"ס ור"ח לקמן אהסר לכו למשתי עד כו' עכ"ל והרא"ש כתב בשם רשב"ס להיפך אבל בפי' רשב"ס לפנינו לא ידעתי להכריע ע"ש: **באד"ה** ואין הלכה כאותן ברייתות אלא אפי' כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בזה עי' בחדושנו בפ' כסוי הדם וק"ל: **בד"ה** ועקרו רגליהם כו' שצריך לברך בהמ"ז כו' עכ"ל עי' בחדושנו שם: **בד"ה** ת"כ דרב חסדא כו' ואע"ג דחזרו מייתי ראייה כו' עכ"ל ולעיל דקשיא ליה מחזרו לרב חסדא ולר' יוחנן היינו במכ"ש כמו שפי' רשב"ס: **ע"ב** פירוש רשב"ס בד"ה ולימריננהו כו' דאילו לרבי יודא כיון דמפסיקין וצריך עקירת שלחן צריך שתי טוסות עכ"ל וקרוב לזה כתבו התוספות אבל לא ידעתי מי הכריחם לזה דאימא דהמקשה הכא אכתי לא אסיק אדעתיה הא דאין עושין מצות חבילות גם לא ידע לפלוגי בין חדא מלתא ובין תרתי מלתא ושפיר פריך נמי לר' יודא ויש ליישב ודו"ק: **תוס'** בד"ה ה"ג ראשון כו' מגליה לעיל דמפסיקין לר"י בעקירת שלחן קודם קידוש כו' עכ"ל דמשום דליתי סעודתא ביקרא דשבתא אין לעוקרו כדתניא לעיל ושוין כו' ואם הביא פורס מפה ומקדש וק"ל: **בד"ה** שאין אומרים כו' כי אין נכון לברך פעמים כו' עכ"ל וי"ל דיש לחלק בין בהמ"ז ושבעה ברכות ובין בהמ"ז וקידוש וכן ברכת ארוסין ונשואין דמברכין ב' פעמים בפ"ה וק"ל: **בד"ה** מניחו לאחר כו' אלא י"ל דודאי בחנם כו' אבל כשאין לו אלא כוס א' מותר לאכול כו' עכ"ל יש לדקדק דהדרן קושין לדוכתין דמאי דקשיא להו לפי' הר"ן גאון דאין להוכיח מהך ברייתא דאיירי בטעם בהיתר אטעם באיסור דהיינו טעם מבדיל כן יש להקשות אתירוץ זה דבאין לו אלא כוס א' אוכל בהיתר קודם הבדלה ואין להביא מיניה ראיה אטעם מבדיל באיסור ודו"ק: **בד"ה** דאית ליה ואמר רב יקנ"ה כו' ועוד דבסמוך דפריך מיקנה"ז לימא דבשמיני וכו' עכ"ל ק"ק אהא דפריך מיקנ"ה ומשום דאית ליה כוסית נמי נימא דבי"ט ראשון של חג או שבועות איירי דאין לו כוסות טובא ועיין בזה במרדכי באורך וק"ל:

דף קג גמרא ורבה אמר יהנ"ק ולוי אמר קני"ה כו' כצ"ל לפי גירסת התוס' ורשב"ס מהפך לוי במקום רבה ורבה במקום לוי ולכל הגירסות צ"ל יהנ"ק קודם קני"ה וק"ל: **בפרשב"ם** בד"ה ורבה אמר יהנ"ק כו' דלוי אמר מעין שניהם כו' עכ"ל עי' במרדכי: **בד"ה** קני"ה ס"ל כו' והאי דלא מקדים יין מקמי מאור כו' שא"כ היה נראה על הקידוש כו' עכ"ל דליכא למימר דא"כ הוה מקדמי ליה נמי מקמי קידוש דה"א דרוצין להבדיל בין קידוש להבדלה בכל היכולת וק"ל: **בד"ה** נקי"ה כו' ה"נ קודם לקידוש שהרי נהגה בו תחלה והרי א"א לאומרו בין יין להבדלה כו' עכ"ל נראה דר"ל דבלאו טעמא שהרי נהנה בו תחלה נמי הרי א"א לומר נר בין יין להבדלה כו' דא"כ יש כאן הפסק בין יין להבדלה וכמ"ש לעיל דהשתא היה נראה היין על הקידוש ולא על הבדלה אבל במוצ"ש דבעלמא דליכא קידוש מקדמי ליה ליין ולקמן למ"ד נהי"ק נמי ה"מ רשב"ס לפרושי דמאור קדים מטעם שהרי נהנה בו תחלה ודו"ק: **תוס'** בד"ה לא הוו ידעיתו כו' לא היה כוס כ"א למברך והיו מסתפקים אם כו' עכ"ל דבבית ריש גלותא היו רוב עם ולא היו סומכין כולן לשתות כך מפורש במרדכי ע"ש: **בד"ה** אנא דעבדי כו' דהא פסקינן בברכות דברים הבאים שלא מחמת הסעודה אחר הסעודה כו' עכ"ל בפרק כילד מברכין כתבו התוספות דל"ג הכי אלא לאחר הסעודה גרסי' והו לא וקאי בין אדברים הבאים שלא מחמת הסעודה ובין אדברים הבאים מחמת הסעודה ומסוף דבריהם בדבור זה דביין אפילו לאחר הסעודה א"צ לברך דלעולם חשיב מחמת סעודה כו' מוכח דהוה גרסי' התם כמ"ש הכא ולא כמ"ש התם ודו"ק: **ע"ב** גמרא א"ל לא סבר ליה מר אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר כו' וא"ת אמאי לא הסיב לו מתחלה האמת כמו שהסיב לו עתה לבסוף כו' עיין במרדכי באורך וק"ל: **בפרשב"ם** בד"ה אסיר לכו למשתי כו' ובה"ג נמי כתב דלא בעי לברוכי ברכת היין לאחריו עד לאחר ברכת המזון עכ"ל מפירושו נראה דלדעת ה"ג בעי מיהת ברכה לאחריו לאחר בהמ"ז וליתא דלדעת ה"ג לא בעי ברכה לאחריו גם לאחר בהמ"ז כמ"ש הרא"ש והמרדכי בשמו וכ"כ התוספות לקמן וק"ל: **תוס'** בד"ה רב אשי כו' וא"ת א"כ אמאי מברכין בכוס שני שאחר הגדה בפ"ה כו' דלא הוי הפסק כדאמר הכא כו' עכ"ל אע"ג דבברכת המזון לא קי"ל כרב אשי והוי הפסק דעקר דעתי' ממשתי ס"ד לפי קושייתם דהגדה לא הויא הפסק לכ"ע ומדרב אשי גבי בהמ"ז נשמע לכ"ע גבי הגדה ועיין ברא"ש לקמן אדברי הרי"ף גבי ארבע כוסות וי"ש שהגיהו כל זה בדברי תוס' וז"ל אפי' תהא הגדה טעונה כוס א"צ לברך כיון שכבר בירך על כוס ראשון בשלמא בכוס בהמ"ז צריך לברך דהוי הפסק כדקאמר הכא כו' והיינו למאן דפליג ארב אשי ואין צורך להגיה דמדרב אשי נשמע לכ"ע גבי הגדה כפי סברתם דהשתא וה"ה דה"נ להקשות כן בכוס אחרון שלא לברך בפ"ה למאי דס"ד השתא דהגדה והלילא לא הוי הפסק ובתירוצם ניחא הכל דהגדה והלל מפסיק שפיר כמו בהמ"ז לדידן וק"ל: **באד"ה** דהויא הגדה הפסק צריך לברך אחר ירקות בורא נפשות כו' עכ"ל זהו לשיטתם לקמן דבורא פרי האדמה דירקות אינו פוטר את המרור אלא דברכת המוציא פוטרתו דהוי כדברים הבאים מחמת הסעודה ודלא כפי' רשב"ס עיין לקמן: **באד"ה** וגם נראה לברך אחר כל ד' כוסות על הגפן הוץ מכוס שני כו' עכ"ל דכוס שני פוטר היין שבתוך הסעודה וכ"ה במרדכי מש"כ בשאר כוסות דהוי הפסק אחריו בהגדה כמו בבהמ"ז אבל הרא"ש חולק בזה ועיין דבריו לקמן על הרי"ף: **בד"ה** וקאמר רב כו' דדייק מדלא תיקנו יין לבסוף כו' עכ"ל משאר קידוש או הבדלה לא הוה קשיא ליה כיון דלא הוה הרבה ברכות ודאי דאינו מפסיק כמו בהמ"ז דאית ביה הרבה ברכות אבל ביקנ"ה הוי ס"ד דרב אשי דהוו נמי הרבה ברכות וה"ל לתקן יין לבסוף דלא להוי כ"כ הפסק בין בפ"ה לשתייה כמו בבהמ"ז ודו"ק:

דף קד בד"ה בעי למימר כו' והא יום השביעי משמע ימי כו' חה"מ דשרי דבר האבוד ובשבת אסור זה חלוק שבת מי"ט כו' עכ"ל אין זה הפירוש מדוקדק דמאי זה חלוק שבת מי"ט דהא יו"ט גופיה חלוק בזה מחה"מ ויותר נכון בזה הפי' שכתב הרא"ש דיום טוב של חג הוא חלוק בדבר אבוד מששה ימים של חה"מ וחשיב לה התם הבדלה אחריתא אלא דבין יום השביעי לששת ימי המעשה לא חשיב כיון דמעין חתימה היא בעלמא אחר הג' א"נ נמי הכי ואינה מן המנין ע"ש גם עיין במרדכי עוד דרך אחרת בזה וק"ל: **בד"ה** בין יום כו' מעין חתימה היא ה"נ הוי מצי למפרך הא לא כתיבא כו' עכ"ל לא הבנתי [ב] דבריהם כיון דקושטא הוא דמעין חתימה היא לא תקשי ליה הא לא כתיבה דמעין חתימה היא ולא ממנינא היא בין לפי סברת המקשה ובין לפי המתרץ ולהכי לא פריך ליה אלא כיון דמעין חתימה היא ולא ממנינא היא דלא כתיבא הא בצר לה חדא וק"ל: **ע"ב** בד"ה כל הברכות כו' שאינם ברכה אלא שבח ותפלה בעלמא כו' עכ"ל לכאורה תפלה אינו מביא ברכה ודבריהם לקמן סותרים בזה שכתבו לקמן גבי אשר גאלנו דאין כולה הודאה דיש בה הפסק תפלה שיגאול אותנו ואין לחלק בזה בין ברוך דתחלתה ובין ברוך דסופה ונראה להגיה הכא אלא שבח ותהלה בעלמא ותו לא מידי וק"ל: **בד"ה** חוץ מברכה כו' שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם ואשר כו' שפותחין בברוך פירש"י כו' עכ"ל מדבריהם נראה דהא דקשיא ליה נמי בשהכל ברא לכבודו היינו אפתיחתה בברוך כמו ביוצר האדם ואשר יצר דקשיא ליה נמי אפתיחתה בברוך אבל מפרש"י שם נראה דלא קשיא ליה בשהכל ברא לכבודו רק אחתימתה דלא חתמו בה בברוך אבל אפתיחתה בברוך ניחא ליה כיון שהיא תחלת שבע ברכות ויש ליישב דבריהם הכא שהיא סמוכה לבורא פרי הגפן כמ"ש התוס' לקמן גבי קידוש דפריך בירושלמי דלא לפתוח בה בברוך מהאי טעמא ודו"ק: **באד"ה** זו היא חתימתן ובאשר יצר את האדם צריך לפתוח בברוך שאם כו' עכ"ל כצ"ל: **באד"ה** ולא הוה הפסוקים הפסק כמו ברכה אחרונה שבק"ש כו' דברכה שאחר פסוקים אין צריך פתיחה כו' עכ"ל לפי זה קשה מברכה אחרונה לקורא בתורה אמאי פותח בברוך ועיין תירוץ לזה בתוספות פרק שלשה שאכלו גם קשה מברכה אחרונה דמגילה ועיין בזה בר"ן פרק הקורא עומד אך קשה מברכה שאחר הפטורה למה פותחת בברוך ודו"ק: **באד"ה** ובירושלמי פריך והרי גאולה כו' והרי סופה כו' עכ"ל עיין בזה באורך בתוספות פרק היה קורא: **באד"ה** ופריך והרי נברך כו' דהוי ברכה בפני עצמה כו' ומתחיל ברכת הזן בברוך כו' עכ"ל ק"ק לפירוש ר"ת דלעיל מאי קושיא כיון דנברך שאכלנו ברכה קצרה היא אם לא היה ברכת הזן בברוך היה נראה הכל ברכה אחת ויש ליישב ודו"ק:

דף קה בפירשב"ס בד"ה ולא אמרן אאתולי לא אלא חמרא כו' עכ"ל לא ידענא מי הכריחו לפרש דהאי לא אמרן קאי אלפני פניו אאתחולי ולא אאפסוקי דלפניו דקאמר אבל בשתיה לא ואפשר דלא שייך אפסוקי במיא והנהו דמייתי עלה נמי משמע ליה דבאתחולי קאיירי ודו"ק: **תוס'** בד"ה וה"מ דאכלי כו' ותימה שלא נהגו לאכול בין מנחה למעריב כו' עכ"ל ר"ל אפי' בחול וזה שכתבו ובקושי התירו ערב י"ה לאכול אחר וידוי כו' אבל לשון הרא"ש ומרדכי שלא נהגו לאכול בין מנחה למעריב בשבת ע"ש: **ע"ב** בד"ה ש"מ תמני תימה דהמ"ל השע כו' ולפי' רבינו נסים דמיירי כשהתחיל לאכול מבע"י כו' עכ"ל דהשתא באיפסוקי ליכא חידושא באין לו אלא כוס אחד דבים לו נמי עוד כוס אחר מותר לאכול קודם הבדלה וק"ל: **בד"ה** ש"מ המבדיל כו' בסוברת שא"ל כו' בזו ובזו ינוחו לו כו' ואע"ג דאיכא דלא כו' עכ"ל נראה [ג] בכוונת דבריהם כיון דאיכא ברייתא התם דינוחו ברכות משמע דמדינא לא בעי להבדיל בשניהם אלא דמצוה מן המובחר היא להבדיל בשניהם וה"א דהך ברייתא דהכא נמי אית ליה הכי והמשמע הכא דודאי הבדיל בתפלה כו' לאו משום דמדינא צריך להבדיל בשניהם דהא איכא דלא מבדיל כו' אלא משום דרוב בני אדם כו' והיינו משום דינוחו ברכות כו' כדקאמר התם מיהו ק"ל דא"כ מאי קאמר הכא ש"מ המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס דמשמע מדינא וליכא למימר דהא פשיט ליה שפיר מברייתא דהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס אבל המבדיל על הכוס דצריך שיבדיל בתפלה אימא לאו מדינא היא הא ליתא דהסוגיא דהתם מוכחא דק"ו הוא ומה תפלה דעיקר תקנתא הוא אמרי' המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס המבדיל על הכוס דלאו עיקר תקנתא הוא לכ"ש והיה נראה לומר דרטוגס לומר דרבא דהתם לית ליה פשיטותא דהכא דהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס אבל אם כן מאי קשיא להו והכא דמשמע ליה דודאי הבדיל בתפלה כו' אימא דקושטא דרבא דהתם לא ס"ל הכי אלא דקושטא הוא דלא הבדיל בתפלה וליכא למשמע מינה דהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס וע"ק דהך דקתני התם המבדיל בזה ובזה ינוחו כו' לא קאי הכי דאדחיא לה התם אלא דהכי קאמר המבדיל בזו ואין מבדיל בזו ינוחו ברכות כו' ול"ע ודו"ק: **בד"ה** ש"מ ברכה כו' וא"ת לר"ג דאמר כו' דכל ז' מינין טעונין ג' ברכות כו' עכ"ל אבל אם בהמ"ז לא היה טעונה כוס רק בג' ע"י זימון לא הוי[ד] קשיא להו מהא דר"ג דבז' מינין ליכא זימון דאין מזמנין על הפירות וק"ל: **בד"ה** וש"מ כוס כו' ע"כ כלי אחד דאי לענין דליכא ב' רביעית כו' דאפי' אמשהו מברך שלא יהנה כו' עכ"ל דהיינו לשתות העודף על ידי שפיכה בכלי שני אם יש לו ובהא ודאי לא הוה אשמעינן מידי דודאי יש לברך ברכת הנהנין אפי' אמשהו וקא קשה דהשתא נמי דאין לו עוד כלי אחר וטעם העודף בידיה מאי אשמעינן אטו משום דשתי ליה מידיה יפטור מברכת הנהנין ויש ליישב ודו"ק: **בד"ה** ש"מ טעם מבדיל ולא ימתין עד כו' עכ"ל הא לא אצטריך לאשמעינן דאחר שאכל בעי לאבדולי דהא מלתא שמעינן לה שפיר מהא דקאמר דמבדיל והולך כל השבת כולה אלא דאשמעינן אם אכל במוצאי שבת מצי לאבדולי בלילה אחר כך ולא בעי להמתין עד למחר כמו בקידוש דאיכא למ"ד דאם טעם בלילה קודם קידוש ימתין בקידוש עד למחר כדלקמן וק"ל:

ח"א **דף קה ע"א** כל הטועם כלום קודם שיבדיל מיתתו באסכרה עכ"ל עי' בתוס' והוא דחוק דא"כ מכל מאכלות האסורות יהיה מיתתו באסכרה מטעם זה ונראה ע"פ מ"ש פ' בג' פרקים ברביעי מתענין על האסכרה כו' ופירש"י שם יהי מארת חסר כתיב וא"כ הוא דבר שתלוי בבריאת אור ומש"ה במוצ"ש דאז עיקר תחלת בריאת אור דידן כמפורש פ' מקום שנהגו ראוי להתענות באותה שעה עד שיבדיל ומברך על האור:

דף קו בד"ה זוכרהו על היין כו' אבל על היין לא הוה אלא מדרבנן דאימא כדמשמע כו' עכ"ל ומהא דאיכא למ"ד דמקדשין על השכר ליכא ראיה דאימא חמר מדינא הוא וק"ל: **בד"ה** דהוה גחין כו' כולן זקוקין לככר אחד מה דאמר ר"י כו' עכ"ל כ"ה בכל נוסחת לשון התוספות שלפנינו ומדלא מחלק ירושלמי אלא בהכי מוכח דאין חילוק בין המוציא לקידוש כמו שרצו לחלק לעיל ולכך כתבו ומשמע נמי אם אין כוסו בידו אפילו ספק כו' דהא דומיא דהכי קאמר בזקוקין לככר א' שאסורין לטעום עד שיטעום המברך וכן בהסיפוק אם יש ככר לכ"א אין צריך להמתין דומיא דיש לכ"א כוסו בידו וק"ל: **ע"ב** פי' רשב"ס בד"ה נטל ידיו לא יקדש כו' דהא אפילו קידוש דבמקום סעודה הוא כו' עכ"ל היינו

קרני ראם [א] וא"א אדרבה. נ"ב עיין ברכות ס' גבי קנה וחזר וקנה דאמרינן כחא דהיתירא עדיף מבואר דלחייב לברך הוי כחא דאיסורא וכדברי רבינו ועיין בכ"מ פ"י מהל' ברכות הל' א': [ב] לא הבנתי כו'. נ"ב וקושית התוס' על לשון א"ה דמשמע דאי לא"ה אין כאן קושיא: [ג] נראה בכוונת כו'. נ"ב נלפע"ד כוונתם דא"נ דא"א להבדיל בשניהם א"כ אין כאן ראיה דודאי הבדיל בתפלה משום דאדרבה לא הבדיל כדי שיוכל להבדיל על הכוס אך אם הוי כמו קידושא להבדיל בזה ובזה א"כ ודאי הבדיל וא"כ אי נימא דליתא לרב אין כאן ראיה מברייתא והכי מוכח לפי המסקנא דהוי כקידושא דרשאי להבדיל א"כ סתמא דמילתא הבדיל בתפלה וע"כ מוכח דהמבדיל בתפלה צריך להבדיל אכוס וא"כ דברי התוס' אולי למאי דמסקינן הבדיל בזה ולא הבדיל בזו וכל הדיבור מקושר היטב למבין דלמאי דפריך התם הילכתא מאי לא הוי ראיה מברייתא מש"כ למאי דמסקינן דהוי כקדושא זה ראיה משום דהכי משמע דהבדיל בתפלה ועיין היטב ותבין: [ד] לא הוי כו'. נ"ב עיין בדברי התוס' ברכות שם ותראה שדבריו תמוהים וע"ש בחדושי מהרש"א:

חכמת שלמה

דף קב ע"א רשב"ם בד"ה להודיעך כחו כו' כח דאיסורא עדיף נ"ב ואני אומר אדרבה הכא הוא כח דהיתרא שמיקל לברך עוד ולא חיישינן לברכה לבטלה להיות עובר משום לא תשא לאפוקי רבנן דמחמירי שלא לברך כי הברכות אינן מעכבות ודו"ק (עיין במהרש"א): **ע"ב** תוס' בד"ה שאין אומרים כו' כיון שכבר בירך על כוס כו'. נ"ב ואין המנהג כן אלא לומר בפה"ג באחרונה:

דף קג ע"ב רשב"ם בד"ה נמלך הנה כו' הוה ליה סיחת כו' כצ"ל: **בד"ה** לית הלכתא כו' ואע"ג דאמר הב ונבריך כו' וכיון דאמר הב ונבריך כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה רב אשי כו' אחר ירקות בורא נפשות. נ"ב והמנהג ליקח פחות מכשיעור כדי להוציא נפשיה מפלוגתא ואין מברכין ברכה אחרונה אלא בכוס האחרון כ"ל: **בד"ה** ולא היה כו' וי"ל התם לא נקט ג' כו'. נ"ב אע"ג דעובדא דהתם רבי הוה אפשר שבימי רבי נמי היו חולקים וסבירא להו כדברי רב אשי ורבי לא אמר אלא מה שהכל מודים בו. א"נ

דף קד ע"א רש"י בד"ה והא מר כו' ארבעה הס"ד: **בד"ה** ותוס' כו' בין המים הס"ד: **רשב"ם** ד"ה ומעין כו' צ"ל מעין החתימה ולאו ממנינא כו': **בד"ה** ותוס' בסדר כו' דכי לא עביד אלא ג' כו'. נ"ב פי' אבל אי אמר ז' אומר בין יום השביעי כו' באחרונה ודו"ק: **ע"ב** רשב"ם בד"ה אמר ליה רב יהודה לרב יצחק בריה הס"ד: **בד"ה** יש מהלו שהזכרנו הוא ג"כ ס"ד: **תוס'** בד"ה חוץ מברכה כו' שיגאל אותנו ופריך נמתק ופ"ך:

דף קה ע"א רש"י לאפסוקי סעודתא כצ"ל והס"ד: **בד"ה** ולא אמרן דלא מתחילי כו'. נ"ב לאו דוקא להתחלה שהרי אפילו מפסיקין אלא משום מים קאמר דאפילו מתחילין והטעם משום גבי מים לא שייך לומר אפסוקי שהרי אין מסבין על המים ודו"ק: **ע"ב** גמרא וכבוד לילה נמתק וכ"ב ס"א אינו:

לדידן דקי"ל כשמואל דבמקום סעודה הוא דבהא דנטל ידיו לא יקדש ליכא מאן דפליג ארב מיהו לרב קיימינן הכא דס"ל יש קידוש שלא במקום סעודה ודו"ק : בד"ה דחביבא ליה כו' מי שאין לו כוס יין ובמקום שרגילין לשתות יין כו' ודי לו בהבדלת תפלה כו' אבל במקום שאין רגילין ביין ה"ל שכר חמר מדינה ומבדיל עליו וק"ל: תוס' בד"ה מקדש אריפתא כו'וכ"ש דלענין נטילה לא הוי הפסק כו' עכ"ל ר"ל דכבר סמך ברכת המוציא לנטילה מה שאין כן במקדש על היין שהוא קודם המוציא יהיה הפסק בין נטילה לאכילה ר"ל ברכת אכילה דהיינו המוציא וק"ל : בא"ד ובירושלמי כו' ואין מקדשין בלא יין אר"י בר בון נהיגין כו' משמע שאין מקדשין על הפת כו' עכ"ל עיקר ראייתם מהא דר"י בר בון וכ"ה ברא"ש אבל במרדכי לא הביא מהירושלמי אלא מהא דאין מקדשין בלא יין ולא ידענא מאי אולמא ליה מברייתא דלקמן דקתני בה בהדיא אין מקדשין אלא על היין ויש ליישב ודו"ק : בא"ד ול"ע אם מקדשין על השכר היכא דהוי חמר כו' וכן הביא דירושלמי כו' דלא אתי למעוטי אלא כשאינו חמר מדינה כו' עכ"ל התימה לדבריהם כשאינו חמר מדינה אמאי קאמר הירושלמי דמבדילין בלא יין הא באינו חמר מדינה לכ"ע נמי אין מבדילין (בו) עליו וכ"ה ברא"ש ע"ש ודו"ק : בד"ה טעם אינו כו' ואם האמר למאי דפי' לעיל אף ידי יין יצאו כו' עכ"ל ר"ל כיון דלר"י דקאמר אף ידי יין יצאו היינו דוקא בכה"ג בששהו בב"ה לשמואל נמי דקי"ל כוותיה דאף ידי קידוש לא יצא היינו נמי בכה"ג איירי אפילו בשהו בב"ה וא"כ איך יקדש שוב בביתו בלילה כיון שטעם וק"ק דמאי קושיא דאימא דקושטא הוא לשמואל דאף ידי קידוש לא יצא ולא יקדש בלילה כיון שטעם עד למחר ביום ויש ליישב ודו"ק :

דף קז פרשב"ם בד"ה מקדש אסיכרא ואע"פ שהיה יין כו' עכ"ל דאי לאו [א] יין בעירו ה"ל שכר חמר מדינה והוה שרי לקדש עליו לכ"ע וק"ל : תוס' בד"ה אמימר כו' ובט"ב כו' להבדיל אחר התענית כו' עכ"ל אע"ג דכבר עבר יום א' מבדילין כמ"ד דמבדיל עד רביעי וק"ל : בד"ה אם טעם כו' אבל לעוג מלך הבשן בעי טפי כדאמרינן התם עכ"ל ר"ל דאמרי' התם לענין חיובי יוה"כ דבשתיה בדידיה מיתבא דעתיה ולא בדחבריה וה"ה לקידוש וא"כ רוב רביעית דנקט ע"כ היינו דוקא באדם בינוני ומה שיש לדקדק שם בדבריהם ע"ש בחדושינו ודו"ק : ע"ב בד"ה דילמא אתי כו' דהרי גוני אכילה גסה אתא שנפשו קצה כו' עכ"ל וק"ק דהכתי מאי פריך בההיא דנזיר רשע קרית ליה נהי כו' אימא דבהך אכילה גסה שנפשו קצה מלאכול איירי ושפיר נקרא רשע ויש ליישב ודו"ק : בא"ד ופי' אחר עיקר שפירש דנקט מצה דבאכילה מועטת הוי אכילה גסה עכ"ל לפי התירוץ שכתבו לעיל דאין לקרותו רשע כיון שקיים מצות פסח כו' דאכילה לא מעכבת בפסח י"ל דנקט מצה דודאי אכילה מעכבא בה דבעשית מצה ליכא מצוה וק"ל :

דף קח בד"ה רב ששת הוה יתיב בתעניתא לאו דוקא כו' עכ"ל ר"ל כיון דלאו משום עינוי לא היה אוכל לא ה"ל למקרי תעניתא דמשמע דקביל עליו וק"ל: ע"ב בפי' רשב"ם בד"ה ה"ג טעו כו' וקס"ד דשמואל קאמר רביעית בין כולן כו' עכ"ל ר"ל רביעית בין כולן עם המים אבל היין אינו בין כולן רק רובע רביעית וכן בברייתא רביעית קאמר בכ"א וא' היינו כל א' וא' עם המים דיין לא הוי בכ"א רק רובע רביעית כך הבין רשב"ם בפרש"י שלפניו וע"ז הקשה רשב"ם דמאי קשיא ליה למקשה והלא ברייתא סתמא קתני כו' ואיכא לפרושי נמי דבין כולן קאמר רביעית עם המים וכשמואל ובתוספות יפורש שלא הבינו מפרש"י כן ודו"ק : תוס' בד"ה שאמן חי כו' ור"ת פי' דחי כו' היינו בברכת הארץ כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בזה עיין בחדושינו ריש פרק המוציא יין ע"ש : בד"ה ואת אמרת כו' אית ספרים דגרסי מאי כדי מזיגת כו' בין כולם קאמר דהיינו רובע רביעית כו' ורשב"ם נמי הקשה הלא ברייתא סתמא כו' עכ"ל ק"ק לפי דרכם שכתבו לאית ספרים דהמקשה נמי הוה מפרש הברייתא רביעית חי בין כולן א"כ לא תקשי קושיית רשב"ם שהקשה לפי דרכו בפי' רבינו דהמקשה הוה ס"ד דבכ"א קאמר בברייתא דבעי רביעית ויש ליישב דלאו ממש קושיית רשב"ם קאמרי אלא כיון דסתמא קתני בברייתא אימא דבין כולן רביעית ע"י מזיגה קאמר דהיינו כשמואל אבל קשה אם כן לפי זה הגירסא נמי שכתבו דגרסינן אידי ואידי חד שיעורא הוא וע"כ הוה ידע המקשה דשמואל כדי מזיגה לכ"א קאמר דהיינו רובע רביעית יין חי לכ"א דאל"כ תקשי ליה כמו שהקשו מכוס של ברכה וא"כ כיון דברייתא סתמא קתני אימא דרביעית דברייתא בכ"א ע"י מזיגה קאמר ולא תקשי לשמואל ול"ע ודו"ק : בא"ד וסבר דכוס של ברכה בעי רביעית יין בין חי בין מזוג כו' עכ"ל ר"ל דהך סבר אביי אבל (א) על רובע רביעית חי אינו חייב לאפוקי לפירוש רש"י דהתם דחייב נמי לאביי על רובע רביעית יין חי ומיהו לכאורה דרביעית [מזוג] נמי לאביי למאי דמוכח לה מרבי נתן כמ"ש התוס' משמע דאינו חייב אלא בכולו חי וכן נראה לכאורה מדברי התוס' שם אבל התוספות דהכא מיאנו בזה דלא גרע רביעית מזוג מאחר כל המשקים דקתני התם דהוו ברביעית לכולי עלמא והתוספות התם נמי לא נקטו רביעית יין חי אלא לאפוקי רובע רביעית יין חי ודו"ק :

ח"א דף קח ע"ב מ"ט דר"י דכתיב אל תרא יין כי יתאדם כו' כי האדום הוא משובח טפי שהוא משכר ביותר כפרשב"ם בפ' המוכר פירות ואמר אל תרא גו' שתלה הדבר בראיה כי הוא מרוה ומשכר ביותר ע"ד שאמרו ביומא גבי מן סומא אינו שבע וזה שמסיים בהאי קרא כי יתן בכוס עינו רוצה לומר גם בשעת ברכה שצריך האדם ליתן עינו בכוס קאמר דאל תרא על ארמימותו שמרבה לך תאות השכרות וק"ל :

דף קט גמרא אמרו עליו על רבי טרפון שהיה מחלק כו' חוטפין מצה כו' כדי שישאלו תניא כו' כצ"ל: ע"ב שנאמר ושמחת אתה וביתך במה משמחם כו' כצ"ל לפי דברי התוספות וק"ל : תוס' בד"ה שנאמר ושמחת וכו' גבי מעשר שני כתיב בפרשת ראה ולא כו' כצ"ל : בד"ה רביעית של תורה כו' וי"ל דבירושלמי איירי באצבעות צפריס כו' עכ"ל ביאור דבריהם בכל זה ע"פ מ"ש בכמה מקומות דבירושלים הוסיפו שתות מלבר על נדות מדבריות ושוב אח"כ בציפורי הוסיפו שתות מלבר על הירושלמית והשתא נמצא מהמדבריות דהכא בגובה אצבעיים וחצי ותומש אצבע עשה מהם שתותים יהיה מאצבעיים י"ב שתותים ומחצי אצבע שלשה שתותים הרי ט"ו ומחומש אצבע יהיה שתות אצבע ועוד חומש של שתות ויהיה בידך בין הכל ט"ז שתותים וחומש שתות מדבריות באו לירושלים נכנסו י"ב שתותים המדבריות בי' ירושלמית והג' שתותים יהיו ב' וחצי שתות ירושלמית והשתות וחומש השתות יהיה שתות של ירושלמית יהיה בידך בין הכל י"ג שתותים וחצי ירושלמית באו לצפורי נכנסו י"ב שתותים הירושלמית בי' לפורית ומשתות וחצי הנשאר מירושלמית עשה ממנו שתותים יהיה בידך תשעה שתותי שתות מתשעה שתותי שתות של ירושלמית יהיו ז' וחצי שתותי שתות של צפורים מששה שתותי שתות יהיה שתות א' של צפורים והשתות וחצי של שתות הוא רביעית של שתות הרי בין הכל בידך י"א שתותים מאצבעיים צפוריים ועוד נשאר רביעית של שתות דלא בא לחשבון לדברי הפייטן ולדברי הירושלמי שלא הזכירו בגובה רק אחד עשר שתותים דהיינו אצבעיים חסר שתות והרביעי שתות הוא חלק כ"ד מאצבע כמו שכתבו התוס' לקמן דעשה מן אצבע אחד ל"ו שתותי שתות יהיה כ"ד רביעי שתות דהיינו חלק מ"ה מכל הגובה דעשה מאחד עשר שתותי שתות שתותים יהיו ס"ו שתותי שתות והם מ"ד רביעי שתות נמצא אותו רביע שתות הנחסר בחשבון לדברי הפייטן וירושלמי הוא חלק מ"ה מכל הגובה אבל אמרו תנכה זה הרביע שתות שחסר מגובה ולא בא לחשבון לפי הפייטן ולפי הירושלמי מן הרוחב שיהיה שם מותר לפי דברי הפייטן וירושלמי דע"כ צריך למעט ברוחב כיון דאיירי שם באצבעיים של צפוריים יהיה מותר הרבה במרובע על האצבעיים של מדבריות אלא דצ"ל דשם איירי באצבעיים על האצבעיים עגולות עולה לאצבעיים על אצבע וחצי דמרובע יותר על העיגול רביע כו' עכ"ל וכצ"ל ותבא על ביור דבריהם ממה שכתבו התוס' פרק כילד מעברין בשם ר"י ת"ל אר"י דהמרובע יתר על העיגול רביע בין בהיקף בין בגוף כו' עכ"ל ע"ש וה"פ הכא שאם תקיף אצבעיים על אצבעיים עיגול סביב בחוטין דקין עד הנקודה האמצעית שבעיגול ואח"כ תחתוך (כזה)

כל החוטין מן הנקודה ולמטה לשנים והפשט יהיה העליון ארוך ששה אצבעיים דכל שברוחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים והאחרים מתקצרים והולכים עד הנקודה שהיא אצבע מן החוט העליון ויהיה (כזה) שוב תחתוך כל החוטין לב' ושים הארוך בצד הקצר ויהיה (כזה) נמצא רצועה זו ארוכה שלשה אצבעיים ורחבה אצבע דהיינו שלשה חתיכות של אצבע על אצבע קח אצבע על אצבע מהם וחתוך אותו לשנים ויהיה כל חתיכה מהשני חתיכות אצבע על חצי אצבע שים אחר כך ארכם זה ע"ג זה בצד אורך הב' אצבעות הנשארים ויהיה זה המרובע אצבעיים על אצבע וחצי (כזה) והוא פחות רביע ממרובע אצבעיים על אצבעיים כי במרובע אצבעיים על אצבעיים יש ארבע פעמים חצי אצבע באורך ב' אצבעיים ובמרובע אצבע וחצי על אצבעיים אין בו כ"א שלשה פעמים חצי אצבע באורך ב' אצבעיים ואצבעיים על אצבעיים מרובעות מדברות נכנסית כו' פירוש דאצבעיים על אצבעיים מרובעות מדברות הם י"ב שתותים באו לירושלים נכנס הכל בעשרה שתותים מרובעות באו לצפורי נכנס הכל בשמונה וב' שתותי שתות מרובעות והעגולות לצורית מאצבעיים על אצבעיים הם תשעה שתותי' דהמרובע יתר על העיגול רביע דהיינו י"ב שתותי' ונמצא דהעגולות אצבעיים על אצבעיים לפוריות הם יותר ארבע שתותי שתות על המדבריות מאצבעיי' על אצבעיי' מרובעות והארבע שתותי שתות הם א' מתשעה מאצבע א' דלפורי שהרי יש בו ל"ו שתותי שתות והוא בקירוב אחד מבשלשה עשר או מארבעה עשר בכל הרביעית שהרי יש בו כ"ד שתותי שתות והרי הארבע שתותי שתות הם מותר ברוחב לדברי הפייטן וירושלמי ורביע שתות הנחסר בגובה הוא אחד מארבעה ועשרים מאצבע אחד והוא אחד ממ"ה מכל גובה הרביעית כמו שכתוב לעיל הנכה זה מזה ישאר שיעור דבר מועט מותר דבגובה לא יחסר רק חלק ארבעה ועשרים מאצבע שהוא חלק מ"ה מכולו וברוחב יש מותר חלק ט' מאצבע שהוא חלק י"ג או י"ד מכולו אלא דהירושלמי לא דק בדבר מועט ולחומרא וק"ל : בא"ד ועוד מפרש דבירושלמי בעגולות שיעור כו' וכשתסיר שליש מגובה כו' עכ"ל ומיירי גם לפי הירושלמי ולפי הפייטן בין הגובה ובין הרוחב באצבעיים דמדבריות אלא שהשליש החסר בגובה לפי הירושלמי והפייטן יתמלא ע"י שליש המותר ברוחבו ומיהו קשה לכאורה לפי זה דאין זה מכוון דהשליש החסר מהגובה שהוא אצבעיים וחצי אצבע וחומש השליש ממנו הוא יותר מהמותר שליש של הרוחב שאינו אלא אצבעיים ולא יתמלא חסרון שליש הגובה ממותר שליש של הרוחב ואין לומר בזה דלא דק דה"ל לא דק לקולא ויש ליישב ודו"ק : בא"ד והתם נקט חסר שתות נקט כפי הירושלמי והירושלמי לא דק כו' עכ"ל ר"ל על דברי הפייטן דאיירי בשיעור לפי החסר לא שייך למימר לא דק דאדרבה ה"ל למידק למימר דחסר חומש שהוא חשבון המכוון דאינו מאריך יותר לומר חסר חומש ממה שאומר חסר שתות אבל הירושלמי דלא בעי למימר בשיעור החסרון אלא במה שמחזיק בו מהאצבעיים נקט בתחלה שיעורים הגדולים דהיינו אצבע וחצי ואח"כ עוד שליש אצבע ולא דק לחומרא דאי הוה דק הוה צריך להאריך ועוד חומש אצבע וחצי חומש אצבע ולזה קאמרי התוספות דהפייטן אע"ג דלפי לשונו דנקט החסר ה"ל טפי למידק ולמנקט חסר חומש מ"מ נקט חסר שתות לפי לשון הירושלמי דלא דק לחומרא ודו"ק היטב : ע"ב בד"ה אמה על כו' כדאמרינן בעירובין מקומו כו' עכ"ל כצ"ל ומשמע ליה ההיא דעירובין אמה עם בגדיו שהולך בו האדם דלאו בערטילאי איירי וק"ל : בד"ה ד' כוסות כו' מפני שממעיטות דברי ר' יודה כו' עכ"ל וה"ה דה"מ למהני ר' יודה אומר מפני שמגרעו דהא מהאי טעמא קסבר דאין הורמין מן המבושל על שאינו מבושל וק"ל :

(א) דסבר אביי דעל רובע וכו' כצ"ל :

קרני ראם [א] דאי לאו כו' נ"ב וכד"ה מהו לקודשי אסכרא פירשב"ם במקום שאין יין ונ"ע :

מהר"ם

דף קט ע"א בתוס' ד"ה שנאמר ושמחת אתה וביתך וכו' נ"ל שגירסא אחרת היתה לתוספות דהא לפי הגירסא שלפנינו מביא פסוק דראה גבי רגל : ד"ה רביעית של תורה וכו' רביעית הנמצא השלך החוצה פי' השלך עשר סאית ממ' סאות ומן הנותרים היינו ל' סאות קח א' מעשרים ותצי סאה מעשר והיינו סאה והצי הלוק אותן ללוגין נמצא שהן ל"ו לוגין קח מכל י"ב לוגין אחת נמצא שהן ג' לוגין הלוק הג' לוגין לרבעיות נמצא שהן י"ב רביעיות ואח"כ קח חלק הי"ב מהן ויעלה רביעיות או תקח אחד מכ"ד וכן תעשה במים קח א' מכ"ד היינו סאה ועוד קח חצי סאה מי"ב סאות ונמצא שיש בידך סאה וחצי ועוד נשארו ד' סאות חלוק אותן לקבין נמצא שהן כ"ד קבין קח א' מכ"ד וחלוק ג"כ הסאה וחצי לקבין נמצא שהן ט' קבין ואם כן יש בידך י' קבין השלך העשירות שהוא קב א' ישארו בידך ט' קבין שהן סאה ומחצה שהן ל"ו לוגין אח"כ חשוב כפירש"י שאין זה השבון רק שיעלה לאצבעים וחצי וחומש אצבע וכן החשבון שאחריו מהר"י קח רובע שהכל השבון אחד ולעיל השב רום המקוה ועתה בא להשב המים קח הרובע הוא עשר סאות השלך הרביעית הם ב' סאות ומחצה ישארו ז' סאית והצי פול השישית מהז' והצי נמצא שהוא סאה וחצי והכל א' דאצבעים הן י"ב שתותין ואצבע ומחצה הן ט' שתותין ושליש אצבע הוא ב' שתותין נמצא שהן י"א שתותין והוא אצבעיים חסר שתות אצבעות צפודיות פי' שש מדבריות הן חמש ירושלמית ושש ירושלמית הן חמש ציפוריות ואצבעיים על אצבעיים עגולות עולה לאצבעיים על (אצבעיים) [אצבע] וחצי ר"ל כשתעשה מאצבעיים על אצבעיים מרובעות עגולות הוי אצבעיים על אצבע וחצי דמרובע וכו' ויש בעגולות וכו' ר"ל דאצבעיים על אצבעיים מרובעות הלוק אותן לי"ב רצועות נמצא ש כל רצועה רחבה שתות וארוכה י"ב שתותים דהא אצבעיים הן י"ב שתותים נמצא אצבעיים על אצבעיים מרובעות הוא כמין טבלא רחבה י"ב שתותין וארכה י"ב שתותים יהירושלמי דמיירי באצבעיים על אצבעיום עגולות הן פחות רובע מי"ב נמצא שהן כטבלא רחבה ט' שתותין וארכה ט' שתותים נמצא שהי"ב שתותין ירושלמיות נכנסין בט' שתותין ציפוריות דהא י"ב מדבריות הן עשר ירושלמית ועשר ירושלמית הן ט' ציפוריות ועדיין הט' ציפוריות יתירין עליהם ד' שתותין שתות דהא שש ירושלמית הן ה' ציפוריות נשארו עוד ד' ירושלמיות נגד ד' ציפוריות להשלים הט' וע"כ הד' שתותי צפוריות הן יתרין על הירושלמית ד' שתותי שתות דהא כל שתית ציפוריות הוא יתר על הירושלמי חלק ששי משתות ונמצא שהן ד' שתותי שתות שהיא אחד כמ' ר"ל כמ' באצבע שהרי האצבע ו' שתותין הלוק אותן כל אחד לששה נמצא שהן ל"ו שתותי שתות וד'הן הלק תשיעית מל"ו שהוא אחד מכ"ד ר"ל שרביעית שתות הוא שתות שתות וחצי שתות כשתחלוק השתות לשש הלקים והאצבע הוא ל"ו שתותי שתות נמצא ששיתית שתות

חכמת שלמה

דף קז ע"א ברשב"ם בד"ה הליסר מגני כו' והוא לשון מסר כצ"ל וג"כ פי' מגרס וק"ל : בד"ה א"ר נחמן כו' שמא גידל בר מנשה כו' נ"ב בודאי היה לו גירסא אחרת מגירסא שלנו וק"ל :

דף קט ע"א גמ' כדתניא ורחץ במים את כל בשרו שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים במים במי מקוה כו' כצ"ל וג"כ כך הוא הפסוק במצורע :

ח"א דף קט ע"ב ליל שמורים לילה משומר ובא מן המזיקין כו'. ליל שמורים דרישא דהאי קרא פי' רש"י בחומש שהיה הקב"ה שומר ומצפה לקיים הבטחתו כו' והיינו דכתיב ביה שמורים הוא לה' אבל סיפא דהאי קרא דכתיב ביה שמורים לכל בני ישראל קאמר הכא דהיינו משומר מן המזיקין כמ"ש ולא יתן המשחית גו' ומדכתיב לדורותם קאמר משומר ובא בכל דור ודור ודו"ק:

דף קי ע"א עשרה כו' אין בהם משום זוגות כו'. נראה לתת טעם בזה כי העשר הוא יוצא מכלל המספר כי הוא בכח א' דהיינו פ"א עשרה ולא שייך ביה זוגות ועוד כי עשירי הוא קודש בכ"מ ומצטרף לטובה ולא לרעה ודו"ק: שלום לטובה מצטרף כו'. הוא מבואר כו' כי סכנת הזוגות לפי שהם כח השניות וכל שני רע דלכך לא נאמר כי טוב ביום ב' גם גיהנם נברא ביום ב' וכל הימים שאינן זוגות הם כח הא' והזוגות הם בכח יום ב' וע"כ ביום ד' מארת חסר כתיב וניתן רשות למזיקין בליל ד' גם ביום ו' נתקלל אדם וארץ וז"ש לקמן בתרי קטלינן בד' מזקינן כו' משום דתרי הוא גוף השניות אבל הד' אינו רק כח השניות וע"פ מ"ש ג' ברכות כהנים שהן ס' אותיות המגינין כנגד המזיקין ואת זה לעומת זה כי רוחות הטומאה הם ס' כדלקמן עלו ביה ס' שידין כו' וכמ"ש פרק מי שאחזו דה"ל לשלמה ביעתותא מן האשמדאי אמר הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים וגו' מפחד בלילות והיינו ס' אותיות של ברכת כהנים שהם מצילין האדם מן המזיקין הממונין על הזוגות כדאמרינן לקמן דאשמדאי ממונה על הזוגות והשתא לא פליגי הני אמוראי דאמרי תרווייהו שלום שהוא סיום כל הג' ברכת כהנים ומשלים לס' אותיות לטובה מצטרף להציל מן המזיקין שהוא תיבה ז' מברכה ג' ואינו מצטרף לרעה שאין תיבה ח' אחריה אבל וישמרך ויחנך שאינן משלימין ברכת כהנים בתיבות ובאותיות מצטרף לרעה ורבה ורב יוסף הוסיפו דגם ברכה ב' ויחנך שהיא כוללת רוב הברכות בתיבות ובאותיות ג"כ לטובה מצטרף כו' ואביי ורבא הוסיפו דגם ברכה א' וישמרך שהיא מיעוטה בתיבות ובאותיות כיון שהן מכלל הג' ברכות מס' האותיות לטובה מצטרף כו' להציל מס' שידין אבל שנים שהם עיקר ומקור השניות והזוגות יש בו סכנה אי משום מזיקין אי משום כישוף כמ"ש רשב"ם ותוס' ודו"ק: עד מאה וחד ופקע כו' אפי' למ"ד די' יש בו משום זוגות ק' לית ביה משום זוגות משום דהוא כולל כל המספרים בכח הא' והוא מספר מעשר מן המעשר קודש קדשים כמו תרומת מעשר שנותן לוי לכהן וק"ל:

דף קיא ע"ב נפתח באל ונסיים באל כו'. עיין פירש"י דאקראי דפ' בלק נתכוין ונראה הדמיון בזה כי הני תרתי אל נמי מתמצעים בסיפור שביניהן וכן הני תרתי לא ולזה נראה דנפתח באל וסיים באל קאי אאין ממצעין בין ב' כ"א עם אלו שמביאין לידי היזק וכישוף שהמצוע בין אל מוציאם גו' עד מה פעל אל משתעי במזיקין ובכשפים דכתיב כתועפות ראם לו ודרשי' אלו השדים וכי לא נחש ביעקב ולא קסם וגו' הוא כישוף ונפתח בלא וסיים בלא קאי אאין מתמצעין שסיפור המיצוע בין הני תרי לא ההוא אמר ולא יעשה וגו' הנה ברך לקחתי וגו' וכ"כ דהאי דמתמצעת להו אשה נדה לא מייתי הקנתא אלא דנפתח באל כו' וק"ל: לימא הכי שופך בוז על נדיבים כו'. דוחק לומר דאומר האי קרא דרך לחש בעלמא ואפשר דאומר כן שופך בוז וגו' להחליש כח אותו רוח תאות זנונים גם משמע דאותו רוח זנונים מטבילתה במים בא דלשון שפיכה נופל על המים בכ"מ וברמז שופך בוז וגו' דהיינו בשפיכת מים שנרמזו בימי בו"ז של ימי התג: זה הישן בצל דקל יחידי כו' דרכן של דקלים להיות בגי שהוא עמקים כדאמרינן פרק מקום שנהגו סימן לעמקים דקלים וגי צלמות היינו צל דקלים:

דף קיב ע"א נימא ז' קולות שאמר דוד על המים כו'. דאלו ז' קולות קדושות שלו יתברך ברוך הוא וכנגדן נתקן ביום הקדוש בשבת ז' ברכות כדאמרינן פרק אין עומדין והם ז' קולות בדיבורן מבריחין הרוח רע שעל המים וגם שלא נאמרו כל ז' קולות על המים קאמר שאמר דוד ז' קולות על המים ע"ש שקול הראשון מז' קולות נאמר קול ה' על המים וק"ל: עושה הוא דבר מועט כו'. מכאן מוכח כדברי הטור א"ח סימן רמ"ב דהך דפרק כל כתבי דאפילו דבר מועט ועושה לכבוד שבת הוי עונג איירי דוקא במי שהשעה דחוקה לו דהאי מייתי ליה הכא וק"ל: הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כו'. ארבע לשונות מחולקים קרובים בענינם מפורש בטור א"ח סי' א' ע"ש ועי"ל דנקט ארבע לשונות של זירוז אלו לפי שיש לאדם ד' מונעים מהגיע אל תכלית השלימות והוא האחד העניות שאחז"ל שמעביר את האדם על דעת קונו. הב' הם האויבים רשעי עכו"ם שרוצים להעביר ישראל על דת בכמה גזירות. הג' הוא המזל לפי תולדתו כדאמרינן בשבת מאן דבלבנה גנב יהא ומאן דבמאדים גבר אשיד דמא ע"ש. הד' המונע הגדול היצר הרע ויש לאדם לזרז עצמו נגד ד' המתנגדים אלו וז"ש הוי עז כנמר לשון הוי עז נופל גם שאין לו העוז והכח בדבר מה יתחזק עצמו יותר מהיכולת בידו והיינו לגבי מונע דעניות דהאי מייתי לה הכא כפירש"י ורשב"ם ואמר קל כנשר לזרז עצמו נגד מזלו הרע בשמים ע"ד דרך נשר בשמים ואמר רץ כצבי לזרז עצמו נגד הרשעים לרוץ מפניהם במקום שאפשר לקיים מצות ה' כמו שעשו שלופי השמד בדור הגזירות ואמר גבור כארי הוא שיזרז עצמו נגד יצר הרע כמ"ש איזהו גבור הכובש את יצרו ודו"ק: ליוחאי אבא ומוסרך כו' גם שכבר היה חבוש ונמסר למלכות על דברי תורה אפשר דגיזם עליו למסרו במלתא דגרע טפי והוא השיב לו יותר ממה שהעגל כו' אלא שהוא חש גם עליו שלא יהא נתפס על כך והשיב לו ומי בסכנה לא התלמיד והלא העגל כו' שהרי את כבר נתפס על כך ומה לך בכך על סכנה שלי וק"ל: דשבשתא כיון דעל כו' פי' רש"י ורשב"ם כשהתינוק לומד מחדש כו' ולשון חדתא לא משמע כן ובפרק לא יחפור דאמרינן כה"ג שבשתא כיון דעל על ולא אמר ביה בחדתא ולולי פירושם נראה לפרש הכא בחדתא בספר חדתא שאינו מוגה כלל מעולם וק"ל: ד' דעות כו'. פרשב"ם שיהיו בניו קרובים לממזרים הנקראים בני גרושת הלב במסכת נדרים עכ"ל אבל א"כ יש לפרש שם כן בני גרושת הלב בנושא גרושה ואינו נראה שיהא זה בכלל וברותי מכם הפושעים גו' כדקאמר התם אלא דהתם מיירי באשתו שבלבו לגרשה ודו"ק: ע"ב מצוה וגוף גדול אוכל פירות כו' רוצה לומר במצוה גדולה שאוכל פירות בעולם הזה ולא שכר והקרן בעולם הזה אלא שעומד לו לעולם הבא והיינו דגוף המצוה גדולה לאכול פירות בעולם הזה והקרן לעולם הבא ומצוה וגוף טהור כו' היינו נמי שגוף המצוה בטהרה בנושא אשה כו' וכדאמרינן יראת ה' טהורה זו הנושא אשה ואח"כ לומד תורה ורש"י פי' בענין אחר וק"ל: שור שחור ביומי ניסן כו' דמזל שור ביומי אייר הוא והיינו ביומי ניסן בתקופת ניסן ועי"ל ממש ביומי ניסן שנלקה בו מזל טלה ודעתו של שור זחה וגסה עליו אז למות קודם בוא מזלו שהוא באייר והוא ענין מעשה העגל כמפורש במקומו שחטאו כשנלקה במצרים מזל הראשון שהוא טלה ניתן כח למזל שור שהוא אחריו באייר והוא ענין שור שחור שרמז בו על מעשה עגל שהושחרו בו פני שונאיהם של ישראל וז"ש שהשטן מרקד בין קרניו כמו במעשה העגל ודו"ק: ועל תעמוד על המקח בשעה כו'. כה"ג אמרינן בס"פ הזהב אל יתלה אדם על המקח בשעה כו' ומשום איסור אונאה נגעו בו שם ויש לחלק: אגרת בת מחלת כו' תלה אותה במה אולי שזה מחלת בת ישמעאל אשת עשו שהולידה רוחות ושידין וע"ז נאמר בה ותהיין מורת רוח וגו' שהולידה רוחין וכה"ג מצינו באדם ק"ל שנים שהיה בנידוי הוליד רוחין כו' כדאמרן בעושין פסין: אי לאו דמכרזי ברקיעא הזהרו בחנינא ובתורתו כו' תרתי מילי נקט בחנינא היינו שהיה בעל מעשים כמפורש בכמה דוכתי ועוד ובתורתו וכן נ"ל בנחמני שהיה ג"כ בעל מעשים:

דף קיג תוס' ד"ה עשה שבתך כו' אם פוחת פוחתין כו' עכ"ל עיקר הקושיא מהא דאם מוסיף מוסיפין לו ולא ניחא להו לאוקמא להוסיף בההוא דבר מועט דאמרינן לעיל דהנך דבי אליהו דמשמע דכל כמה דמוסיף מוסיפין לו וק"ל: בד"ה דמשייר מקידושא כו' שמונע שתייתו בשביל הבדלה כו' קידוש לילה קודם כו' עכ"ל משמע להו דקידוש דהוי דאורייתא ודאי קודם להבדלה דה"ק דמשייר מקידושא דמה שמשייר אחר שעשה קידוש מניחו להבדלה ואינו שותה בסעודתו בשביל כיבוד יום ואהא קשיא להו שפיר מדאיצטריך לעיל למימר דקידוש לילה קודם לכיבוד יום משמע אבל הבדלה אינה קודמת לכיבוד יום דהיינו שתייתו בסעודה דאי הבדלה קודמת לכיבוד יום לא הוה אצטריך ליה למתני דקידוש לילה קודם לכיבוד יום דכ"ש הוא מהבדלה ואהא תירצו דהא דאצטריך לעיל למתני דקידוש לילה קודם לכיבוד יום ההוא כיבוד יום היינו קידוש יום וההוא דקידוש יום ודאי קודם להבדלה אבל כיבוד היום ממש דהיינו שתייתו בסעודה לא אצטריך ליה למתני התם דאפילו הבדלה קודמת לאותו כיבוד יום כדקאמר הכא דמשייר מקידושא לאבדלתא שמונע שתייתו בסעודתו אחר שקידש ומניח מותרו להבדלה כך נראה לי בפשיטות לפרש דבריהם ולפי זה אפי' קידוש היום קודם להבדלה לפי דרכם [א] אבל הטור אורח חיים סי' רצ"ג לא הבין השמועה כך שכתב שם אהא דאמרי' הכא דמשייר מקידושא להבדלה הלכך מאן דאית ליה חד כסא ולית ליה שיעור קידוש והבדלה שבק ליה לאבדלתא וקידושא מקדש אריפתא דכי כו' עכ"ל ע"ש והוא מפרש דמשייר אותו כוס אחד ואינו עושה בו קידוש ומניחו להבדלה ולפי דבריו אפילו הבדלה קודמת אפילו לקידוש לילה הגם שאינני כדאי להכריע בזה מ"מ נ"ל לדקדק על דברי הטור דמ"ש דלכך הבדלה קודמת לקידוש דקידושא מצי לקדש אריפתא אבל הבדלה אחמרא תקינו זה אינו דאדרבה קידוש אסמכוה אקרא דבעי לקידושא איין כדאמרי' זכרהו על היין ואף לפי' רשב"ם דלעיל דמצי לקדש אפת היינו דוקא במקום שאין יין וה"נ מצי להבדיל בתפלה דעיקר הבדלה בתפלה נתקן כדלעיל ועוד קשה דבפרק ב"מ דקאמר תלמודא דנר חנוכה עדיף מקידושא משום דפרסומי ניסא עדיף אמאי לא קאמר טעמא משום דמצי לקדש אריפתא כמ"ש הטור גם מ"ש הטור בענין זה שם נר חנוכה קודם להבדלה משום דאפשר לאבדולי בתפלה עכ"ל אמאי לא ניחא ליה בהבדלה מההוא טעמא גופיה דקאמר תלמודא דנר חנוכה עדיף מקידוש משום דפרסומי ניסא הוא ודו"ק: ע"ב בד"ה ואין לו בנים כו' ומי שאין לו תפילין כו' וציצית בבגדו מיירי בשיש לו כו' עכ"ל לכאורה בציצית הוכרחו לכל זה דאם אין לובש בגד בת ד' כנפות אינו חייב לעשות ציצית אבל תפילין דחובת הגוף ניהו דודאי חייב לקנות לו תפילין ולקיים מצות תפילין ויש ליישב קצת משום השיא דתפילין צריכין גוף נקי כו' כמ"ש בסוף דבריהם הוצרכו לזה ודו"ק: בד"ה ג' חייהן כו' דהכא לא מיירי אלא בהנך דהוו תולדות כו' דדמי להנך ג' הקב"ה אוהבן כו' עכ"ל ק"ק לדבריהם מאי תולדות אדם שייך במי שאינו משתכר טפי מהנהו דהתם ודו"ק:

ח"א דף קיג ע"א ולא תיפוך במילי כו'. נראה לפרש שיעסוק אדם בנבלה ולא יעסוק הרבה בדברים דמתוך זה יבא לניבול פה וכמ"ש לא נאוה לנבל שפת יתר ומדמה לה לנבלה דשם חד כוללן נבלה וניבול: ותלמיד קטן כו'. והא דאמרינן פרק חלק אין אדם מתקנא בתלמידו כלל היינו דוקא בתלמיד שלו כמו משה ביהושע דמייתי התם אבל הכא קאמר בתלמיד אחר מתקנא האדם ואמר בתלמיד קטן של אחר אין לקנאות דומיא דגוי קטן ונחש קטן משום נקמה: קבא מארעא כו'. עיין פירש"י ובפרשב"ם ונראה לפרשו כמשמעו קבא מארעא וע"פ מ"ש פ' הבע"י זרע ולא תזבין כו' קפוץ וזבין ארעא וכו' ושם מפורש וק"ל: סוד נאה וגמ"ח כו'. ר"ל שאין הכל יודעין לעשות מהן שכר לשתייה דלאכילה הן התמרים עומדין כדאמרי' פרק האשה והוי כמו סוד להתעשר ע"י מעשה שכר מהן וע"י זה יוכל המתעשר מהן לעשות גמ"ח: גבויה בעי כו' עיין פירש"י ורשב"ם ול"נ לפרש דה"ק דמטלטלין דמשתעבדי לב"ח לטרוף גם מלקוחות אם כתב להם מטלטלין אגב קרקע מ"מ גבייה בעי לזמן הפרעון ובקל יוכל הלוה להפסידן או להביאן ליד מי שא"א לגבותן ממנו וק"ל: תצא באחרונה כדי כו'. פירש"י ורשב"ם שאם תגוס תיכנס לביתך בראשונה עכ"ל וק"ק דאי משום סכנה עדיפא הל"ל אל תצא בראשונה משום דעומד אל [מול] פני המלחמה הוא בסכנה ביותר כענין שנאמר באוריה הבו את אוריה אל מול פני המלחמה וגו' ומאי עלה אמרו לרך לבב ואם כל אחד יצא באחרונה משום ניסה מי יצא בראשונה ודו"ק: אל תרבה בגגות משום כו'. כ"ה בכל הספרים ובפירושים אבל לפי הענין נראה דגרסי' בגגות ג' במקום נון דהיינו שלא תרבה מעשיך בגגות מקום מגולה כמעשה שהיה ממש בדוד ובת שבע דכתיב רוחצת על הגג וק"ל: ג' מכריז עליהן כו' לא הוזכר מאי מכריז עליהן למעליותא ואפשר דסמך אדלעיל גבי ר"ח בן דוסא דמכריז עליהן הזהרו בהן וק"ל: בחיי רבנן קדישי כו'. כמ"ש כ"מ שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה וק"ל: ע"ב ג' הקב"ה שונאן כו' אלו ג' מדות נוגעין בין איש לחבירו אלא דקאמר כל האהוב למטה אהוב הוא גם למעלה וכה"ג קאמר בג' שהקב"ה שונאן המדבר א' בפה כו' נוגעים בין איש לחבירו וקמ"ל דכל שאינו נוח לבריות אינו נוח למקום: מצוה לשנאותו ומשמע ליה דאיירי נמי בכה"ג מדכתיב בסיפיה דקרא שנאתי בלשון יחיד דאיכא סהדי כ"ע נמי מסנו סנו ליה וק"ל: הרחמנין כו'. פירשב"ם יותר מדאי כו' ע"ש דודאי מדות הרחמנות היא ממדות הטובות אלא ביותר מדאי קאמר וכן הרתחנין מצינו בת"ח דאורייתא מרתחא כו' וכן אניני דעת דודאי דיש לאדם להקפיד בדבר המאוס כדלעיל בפרקין אלא ביותר מדאי קאמר: והחברין כו'. פי' כההיא דפ"ק דשבת תחת נכרי ולא תחת חבר כו' ובפ' הבע"י בגוי נבל גו' אלו חברים והן כומרים בפרסיים כפירש הערוך: צוה כנען אהבו כו' לפי שנגזר על בניו להיות עבדים כמ"ש ויהי כנען עבד למו וע"פ מ"ש לעיל דהעבדים אוהבין זה את זה קאמר הכא דבניו אהבו זה את זה ואהבו את הגזל ע"פ מ"ש מרבה עבדים מרבה גזל ואהבו את הזמה מרבה שפחות מרבה זמה ושנאו את אדוניכם כי לכ"א מבניו יש לו אדון לפי הגזירה שיהיו עבדים ואל תדברו אמת כמ"ש כנען בידו מאזני מרמה: ה' דברים נאמרו בסוס כו'. וז"ה כי גאה גאה סוס ורוכבו וגו' דהיינו הסוס שרוחו גסה והמצרי שנקרא רהב ע"ש גאותו וכמ"ש פרעה נתגאה כו' הקב"ה שהוא גאה על גאים רמה והגביה אותן לזורקן למטה בים כדכתיב תהומות יכסיומו ירדו וגו': ולא תלי מגרש כו' פי' דלא תלי קאי בגרושין: גמרא שאין שואלין בכלדיים שנאמר תמים וגו' פרשב"ם חוזי כוכבים וכן פי' בערוך ע"ש וכבר כתבנו בזה בפ"ד נדרים בההיא דכל המתמם עצמו וכו' ע"ש: היודע בחברו שהוא גדול כו' בברייתא דשנו חכמים הלומד מחבירו אפי' אות אחת צריך לנהוג בו כבוד כו' והכא הוסיף לומר דאפי' לא למד ממנו אלא שהוא יודע בו שהוא גדול ממנו בדבר אחד חייב לנהוג בו כבוד שנאמר כל קבל די רוח יתירא ביה דהיינו שיש לו רוח ודבור אחד יתירה עליו ומפורש ביה הכבוד גבי דריוש שנאמר ומלכא עשית להקמותיה על כל מלכותיה וק"ל [נדרים פ"ה ע"ש]: הוא יוסף איש צרידא כו' בפ' הוציאו לו ל"ג איש צרידא אלא גרסי' הוא יוסף הבבלי ושאר כל השמות דחשיב הכא חשיב נמי התם ולא ידענא למה היה לו ולאביו כל השמות הללו דכיוצא בזה במשה ויתרו אתו כולהו לדרשה:

דף קיד תוס' בד"ה צריך לנהוג כו' דבלמד ממנו כו' אלא ב' דברים כו' עכ"ל ר"ל דבלא למד ממנו כי הכא א"צ לעשותו רבו ואלופו אלא שצריך לנהוג בו כבוד וק"ל: בד"ה עד שמגיע כו' ומדקרי למרור פרפרת הפת רמז במשנה כו' עכ"ל ר"ל מדנקט ליה למרור בהאי לישנא ומהא דקתני במתני' הביאו לפניו מצה וחזרת כו' אינו רמוז כ"כ דאימא איזה שירצה יקדים אלא דה"א לומר שני שמות כא' וק"ל: בד"ה הביאו לפניו מצה לפי שעקרו השלחן כו' ומיד כשעוקרין מחזירין כו' עכ"ל הוצרכו לזה לפי פירוש ר"ח דהביאו לפניו דרישא היינו הבאת השלחן ומסתמא המצה עליו אלא לפי שעקרו אותו כדי שישאלו כדלקמן ומיד כשעוקרין ומחזירין כו' ר"ל ולא מניחין אותו שם עקור עד אחר גאל ישראל שהרי צ"ל בהגדה מצה זו כו' וק"ל: בד"ה אע"פ שאין חרוסת מצוה וא"ת אמאי לא אתי חרוסת דרבנן כו' עכ"ל ה"ה דה"מ להקשות כן אפילו לר"א בר צדוק דאמר מצוה בחרוסת דודאי אינו אלא מצוה דרבנן ואתי דרבנן ומבטל מרור דאורייתא דר"א בר צדוק בזמן הבית היה ואפילו במרור בזמן הזה דהוה נמי מרור דרבנן כדלקמן מ"מ לר"י דחלוקין חביריו על הלל וס"ל דאורייתא מבטל דאורייתא וה"ה דרבנן מבטל דרבנן כדלקמן וק"ל: ע"ב בד"ה זאת אומרת כו' ר"ל סבר דמתני' סתמא קתני ומיירי כו' עכ"ל הוצרכו לכל זה משום דמשמע להו דלר"ל נמי בעי ב' טיבולין משום היכרא דאל"כ תקשי ליה ל"ל תרי טיבולי כלל ליעבד ההוא חד טיבול שאחר המצות וליכוון ועיין במרדכי: בד"ה אלמא דמאי כו' וטעמ' דהחמירו בודאי דרבנן דטבל דאורייתא מפיק כו' עכ"ל דאי בטבל מדאורייתא הוה יצא מדאורייתא ידי מצה לא הוו מחמירו ביה אפילו בודאי דרבנן טפי מבדמאי וק"ל: בד"ה ב' מיני בשר כו' לכך נראה דתרווייהו מבשלין כו' עכ"ל לכאורה תרוייהו צלין הל"ל לבן תימא ואפשר דאין לחוש לצלותן כיון דאינן באין חובה אלא לזכר בעלמא ולשון מבשלין הכי משמע להו דלא בעי לצלותן וק"ל: בד"ה אמר רב הונא כו' רב הונא סבר כר"ל כו' ואפי' אית ליה שאר ירקות כו' עכ"ל כל"ל דהיינו שאין לו לטרוח אחר שאר ירקות כמ"ש לעיל לר"ל דע"כ ס"ל לרב הונא כר"ל דאל"כ היאך יברך בטיבול שני כיון שכבר יצא בטיבול ראשון ה"ל ברכה לבטלה כמ"ש לקמן ודו"ק:

בד"ה

קרני ראם [א] אבל הטור או"ח. נ"ב ונראה ביישוב דברי הטור למ"ש הפ"מ והרא"ש דהקידוש ביום א"א בפת ומעתה אי לאו דהבדלה קודמת לקידוש היום א"כ לענין קידוש לילה אף דאפשר לקדש בפת מ"מ כיון דיצטרך ביום לקדש על היין א"כ תו ממילא קידוש לילה קודמת לקידוש יום. ואמנם כיון שהבדלה קודמת לקידוש היום תו בקידוש לילה ג"כ הבדלה קודמת משום שאפשר לקדש בפת ואתי שפיר דתרווייהו טעמי צריכא ומעתה בנ"ח דאי לאו דפירסומי ניסא עדיף ל"מ מה שיכולים לקדש בפת דע"כ יצטרך לקידוש היום ותו קידוש לילה קודמת ואיצטריך לטעמא דפ"נ עדיף ומעתה י"ל דנהי דבקידוש מהני פ"נ היינו משום דאפשר לקדש בפת ואף דיצטריך לקידוש היום מ"מ מהני הך דפ"נ עדיף כיון דהוי מצוה בשעתו משא"כ בהבדלה דא"א בפת והוי ג"כ מצוה בשעתו ס"ד דלא יועיל הך פ"נ עדיף ומש"ה כתב הטור הטעם דאפשר לאבדולי בתפלה וכל דבריו נכונים ודו"ק.

מהר"ם

שתות וחצי שהוא רביעית שתות א' מכ"ד מלין שתותי שתות ודוק היטב: באו"ד פלגא של רבוע הפנימי ר"ל שרבוע הפנימי הוא עשר חומשין וזה חומש יותר נמצא שהוא בערך ס"ו חומשין וגובה של גמרא דלנו הוא י"ג חומשין וחצי וכשתסיר השליש מהגובה שבגמרא שלנו יותר על הירושלמי נגד שליש הרוחב שבירושלמי יתר על רוחב שבגמ' שלנו ונמצא שהוא שקול ודו"ק.

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים:

דף קטו בד"ה מתקיף לה כו' והתם לא מייתי מאכלו כו' לא בעינן כוונה כולי האי כמו בתפלה ותקיעה כו' עכ"ל [א]נ"ע לחלק התם בהכי דהא רבא מייתי התם מכפאו ואכל מצה אתקיעה ועיין שם בתוספות תירוץ אחר בזה וק"ל : **בד"ה** והדר אכל חסא כו' דהגדה הוה הפסק כו' ולא מפטר בברכה של טיבול ראשון כו' עכ"ל היינו בברכת בורא פה"א שהוא ברכת הנהנה ה"ל הגדה הפסק אבל בברכת מרור לא הוה הפסק כמ"ש התוספות לעיל לרב חסדא מ"ד אשופר כו' וק"ל : **בא"ד** למה שאר ירקות באין תחלה כו' ולא שייך כאן חבילות אלא בתרי כו' עכ"ל שכתב שם הטעם שאין לומר ב' ברכות כאחד כו' דהיינו דאין עושין מצות חבילות ועל זה קאמרי דהכא שייכי ב' ברכות כא' כיון דאיכא הלא מצוה א' ואיכא דומה לקידוש ולבהמ"ז כדלעיל וק"ל : **בד"ה** אתי מרור כו' וכ"ש דאי לא הוה מרור אפילו מדרבנן דמבטל לה מצה כדמשמע ט' עכ"ל דאז הוה מרור רשות ומבטל למצה דמצוה וק"ל : **בד"ה** אלא אמר רב אשי כו' ונקטי רבנן אפילו משום הלל כו' עכ"ל דלדידהו כיון דאית להו בעלמא דמבטלות ושאני הכא דגלי קרא דשרי נמי ע"י כריכה כמ"ש התוספות לבסוף א"כ לא הל"ל אפילו זה בפני עצמו כו' דאדרבה דזה בפני עצמו כו' עדיף להו אלא לפי סברת הלל דבעלמא אין מבטלין ואין חילוק בין כרך ובין לא כרך והכי גלי קרא דכריכה עדיפא קאמרי רבנן שפיר אפילו זה בפני עצמו כו' אך לא ידענא מי הכריח לומר להלל דלא גלי קרא אלא לכתחלה יש לכרוך אימא דאף לעיכובא קאמר קרא ועיין בזה במרדכי וק"ל : **בד"ה** כל שטיבולו כו' פירוש בקונטרס כו' ה"ל הנך פירות כמו נהמא וצריך כו' עכ"ל אין זה פירש"י ולא פירוש רשב"ם הכא דאיכא לפרושי כדבריהם ור"ל כמו נהמא דגזרו ביה נטילה משום סרך תרומה דשני עושה בו שלישי ואסמכוה אקרא והתקדשתם וק"ל : **בא"ד** וכי לא ידע המקשה דאיכא למיחש דלמא נגע כדקאמר רב פפא כו' עכ"ל ר"ל דמקשה הוא ניהו רב פפא דקאמר אי ס"ד לא צריך לשקועיה נט"י ל"ל כו' ודו"ק : **בא"ד** ולפסול את גופו כדתנן כו' הא יוצא מהן דם אין נאכלין בידים כו' עכ"ל לא הבנתי ראייתם דהתם לאו משום הא דמשקה הוא אלא שהבשר נעשה מוכשר ע"י הדם כדפרכינן התם הא יצא מהן דם כו' והא אין ב' עושה ג' בחולין ודו"ק : **בא"ד** ואמרי' נמי בסדר הסיבה הביאו להם יין כו' דקאמר הסיבו הביאו להם מים כו' עכ"ל כל"ל ובריייתא היא בפ' כיצד מברכין[ב] מיהו התוספות כתבו שם טעם אחר לנטילת ידו א' ליין דאינו אלא משום כבוד ברכה ודו"ק : **ע"ב** בא"ד לפי שנטילה ראשונה לא היתה לשם קדושה ולכך סבר המקשה כו' עכ"ל כל"ל והוא מסקנת תירוצא אדלעיל דלפי פי' זה דנטילה ראשונה דטיבול לו משום קדושה הוא כמו נהמא ניחא דהוה סבר המקשה דהיינו רב פפא דליכא למגזר ביה שמא יגע ודו"ק : **בד"ה** אסוחי כו' תימה מה צריך להאי טעמא ת"ל כו' לא היתה לשם קדושה כו' עכ"ל היינו לשיטתם דלעיל מיהו גם בזה נראה ליישב כיון דנקט במלתיה טיבול שני אגב טיבול ראשון הוצרך למימר האי טעמא דאסוחי מסח כו' ודו"ק : **בד"ה** ידי מצה כו' וא"ת כיון שאין במרור זה מצוה מדרבנן כו' עכ"ל קושטא הוא דקאמר דאין בזה המרור אפילו מצוה דרבנן מיהו א"כ דהוה מצוה דרבנן במרור הזה תקשי ליבטיל מרור דרבנן מצה דאורייתא אפילו בזמן הזה לרבא וק"ל :

דף קטז גמ' אמר אביי הלכך צריך לקטויי וצריך כו' זכר לטיט ת"כ דר"י כו' כל"ל : **תוס'** בד"ה מה דרכו כו' וכן פסק רב אלפס דצריך לבצוע על ב' ככרות ביום טוב כו' והטעם לפי שהיה לחם משנה כו' עכ"ל ומיהו לגבי פסח לא צריך ב' ככרות אלא דסגי בא' שלימה וא' פרוסה ולא צריך מצה ג' כמ"ש התוספות ועיין בזה ברא"ש ודו"ק : **בד"ה** תגרי חרך כו' וכן עשה הר"י בסדרו חרוסת זכר לטיט עכ"ל וזה סותר מה שכתב בסדרו דבעי חרוסת לטבול ראשון דלא שייך בזה זכר לטיט וכ"כ התוס' לעיל וק"ל : **ע"ב** במתני' על בתי אבותינו במצרים שנאמר ואמרתם זבח פסח וגו' מצה זו ע"ש שנגאלו אבותינו ממצרים שנאמר ויאפו את הבצק אשר הוציאו וגו' מרור ע"ש כו' במצרים שנאמר וימררו את חייהם כו' ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים כו' כל"ל : **גמ'** מאן אמר אגדתא כו' אמרו רב ששת כו' כל"ל : **תוס'** בד"ה חותם בגאולה ט' ופליגא במלתיה רבי טרפון ורבי עקיבא רבי טרפון סבר אינו חותם כו' וקי"ל הלכה כר' עקיבא מחברו כו' עכ"ל כל"ל ולר' טרפון הא דקאמר ת"ק חותם בגאולה היינו דמסיים בסופה גאל ישראל אבל אינו חותם בברוך ועיין לקמן בפי' רשב"ם וק"ל : **בד"ה** ה"ג ונאמר לפניו שירה חדשה וכן ונודה לך שיר חדש על כו' עכ"ל כן היה בנוסחתם וכ"ה במרדכי ע"ש ושירה חדשה על גאולת מצרים אבל בנוסחא שלפנינו אינו אלא ונודה לך שיר חדש על גאולה עתידה כו' וק"ל :

ח"א דף קטז ע"א זכר לטיט כו' בשעת אכילת מרור יזכור וימררו חייהם בעבודה קשה בחומר וגו' שהיא עבודת הטיט וזכר לתבן שהוסיפו בעבודתם ותבן לא ינתן לכם ויפץ העם וגו' לקושש קש לתבן ור"א דקאמר זכר לתפוח לפי המדרש שכתבו התוס' יש לעשות חרוסת גם בשאר פירות שנדמו ישראל בשיר השירים אבל בשמעתין לא נקט אלא זכר לתפוח והיינו דיש לזכור הנס דכל עוד שמררו חייהם היו יולדות בריות כמ"ש תחת התפוח וגו' כדאמרינן במסכת סוטה ולקיים מ"ש פן ירבה כן ירבה : **מתחיל** בגנות ומסיים כו'. ענינו שביום שמחת לבו של אדם יזכור תחלת שפלותו וגנותו שלא תזוח דעתו עליו ומה"ט דורש נמי מארמי אובד אבי וע"כ בעי לאודויי ולשבוחי טפי וק"ל : **ע"ב** כל מי שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו פסח מצה ומרור פסח על שום מה כו' לא תלי נו בשאר מצות דבעיא שיאמר בהן על שם מה דסגי להו בברכה על המצוה אבל טעם הענין הוא מפורש ברפ"ק דזבחים דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין חוץ מן הפסח וחטאת דפסולין שלא לשמן וטעם הענין מפורש שם דלפי פגמם ורחקם מן הקדושה בעי טפי קירוב לקדושה דהיינו זביחה לשמה וע"כ אר"ג דגם אכילת הבעלים יהיה מפורש לשמה לקרב אל הקדושה וז"ש פסח על שם שפסח הקב"ה כו' שכבר היו ישראל במצרים תחת ממשלת קליפות הטומאה לעבוד ע"ז שם כמ"ש איש שקוצי עיניו השליכו ובזביחת הפסח ומאכילת הצאן שהיא תועבת מצרים באו לקרב אל השכינה וכן מייתי ליה מואמרתם זבח פסח דמשמע ליה באכילת פסח מיירי דהזביחה כבר מפורש בה לשמה דכתיב (וזבחתם) זבח פסח לה' כדאמרינן התם ואמר דגם במרור בעי שיאמר ע"ש מה דהיינו נמי בשיעבוד מצרים הקשה תחת ממשלת הטומאה ובעי לזה זכירה בפה דכתיב וזכרת כי עבד גו' ויפדך ה' וגו' מלינו זכירה בפה כמו זכור את אשר עשה לך וגו' וזכור את יום השבת וגו' דהיינו שיזכור בפה שרחקך מן הטומאה לקרבך אל השכינה ומרור שהוא חזרת תחלתו רך וסופו קשה מורה על זה כמפורש רפ"ב דבכורות גבי שאמרו חזרת שבמקומנו ס' רבוא קליפות כו' ע"ש וכן לענין אכילת מצה כתיב ז' ימים תאכל עליו מצות גו' למען תזכור את יום צאתך וגו' דהיינו שתזכור שרחקך מן הטומאה שהוא כח שאור שבעיסה לקרבך אל הקדושה באכילת מצה כאכילת כהן במנחות לקרב אל הקדושה כמ"ש בזה לעיל גבי מצה ע"ש מה כו'. כמפורש שם : **מצה** זו על שום מה על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ שנאמר ויאפו את הבצק גו' כ"ה בסדר הגדה ובאשר"י ויש לעיין בזה לפי טעם זה היה ראוי להיות מצות אכילת מצה אחר חצות לילה שאז יצאו ממצרים ונתקיים ויאפו את הבצק אשר הוציאו וגו' גם בפסח שאכלו במצרים למה אכלו אז מצה דאין סברא שאכלוהו ע"ש העתיד וי"ל דודאי איסור חמץ כל ז' הוא מטעם ויאפו את הבצק גו' אבל מצות אכילת מצה בערב הוא מטעם אחר כמפורש סודו בקרבן מנחה שאמר מצות תאכל במקום קדוש וגו' לא תאפה חמץ וגו' כי החמץ רמז אסטרא דשמאלא וכמ"ש גבי מנחה כי כל שאור גו' וכמ"ש ומי מעכב שאור שבעיסה כו' וז"ש מצות תאכל במקום קדוש דהיינו מתוך הקדושה וסטרא דימינא מסיים כי קדש קדשים היא ואין ראוי להיות בה חמץ מסטרא דשמאלא וזהו טעם אכילת מצה בליל פסח כדמיון המנחה לגבי כהן כי או נתקדשו כל ישראל להבדיל בין ישראל למצרים וליל שמורים הוא מן המזיקים וסטרא דשמאלא להדבק בקדושה והרמז בזה מלת מצה ומלת חמץ שהם שוים באותיות מ"צ אלא שיש בהם חילוף ח' דחמץ תחת ה' דמצה ונקדים בזה מה שמעתי דרך רמז במה שאחז"ל אין המצוה קרויה אלא על מי שגומרה כי אותיות מ"צ תחלת אותיות מצוה המה בא"ת ב"ש י"ה שהוא תחלת שם של ד' ואותיות ו"ה הם גמר אותיות של מצוה הוא רמז דעיקר מצוה גמרה שהרי תחלתה שם י"ה התלת שם של ד' אינו מפורש רק ברמז בא"ת ב"ש וגמר מצוה מפורש סוף השם בכתיבתו ו"ה ועל כוונה זו באו אותיות מ"ץ במלה וחמץ בא"ת ב"ש רמז ע"ש של י"ה והא' דחמץ היא מה' אותיות יחידים דסטרא דשמאלא שהם בג"ד ח"ט והה' דמלה היא מה' אותיות דסטרא דקדושה מורים על קדושת אותיות השם ושאר כל הקדושות כמפורש בחדושנו דפ"ק דיומא ע"ש והשתא הח' של חמץ נסמך למ"ץ מורה על החוטא שמדבק עצמו בסטרא דשמאלא ששם י"ה נשאר מכוסה ונעלם ממנו אבל ה' של מצה מורה על השב בתשובה גם שבתחלתו נשאר השם י"ה מכוסה בא"ת ב"ש ע"י התשובה שמדבק עצמו בקדושה נגלית לו אות ה' המורה על הקדושה להשב בתשובה ועל כוונה זו אמרינן פ' הקומץ חזינא לספרי דוקני דתטריה לגגיה דחי"ת ותלו לכרעיה דה' חטריה כו' כלומר חי הוא ברומו של עולם ותלו ליה לכרעיה דה' כו' ומפני שנברא עוה"ז ועוה"ב בי"ה שנאמר כי ביה ה' צור עולמים ועה"ז בה' שנאמר בהבראם כו' ומפני שה' דומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא ותלו ליה לכרעיה דאי הדרי בתשובה מעיילי ליה ולעיילי ליה בהך לא מסתייע מילתא כו' דהבא לטהר מסייעין ליה והבא לטמא פותחין ליה כו' ויש לעיין בזה דלמה נקטו צורת אלו ב' אותיות הה' והח' טפי מאחריני ועוד הרי גם הק' כרעיה תולה כמפורש פ' הבונה(ד' קד.) ע"ש ועוד הח' דומה טפי לאכסדרה אבל הוא מבואר כמו שכתבנו במקומו פרק הקומץ שלכך נקטו אלו ב' אותיות שהם בצורה א' קרובים כמ"ש פרק הבונה חיתי"ן ההי"ן חיתי"ן וצורת שניהם כאכסדרה ג' מחיצות ואחד פתוחה והשינוי ביניהם שעל הח' יש חטריה לגגיה והה' כרעיה תלויה וקאמר שכרעי' דה' תלויה שעה"ז נברא בה' שאם החוטא שב הוא מתדבק בקדושת הה' ומעיילי ליה בפתח קטן דלעיל כנרמז באותיות מצה כמ"ש אבל הח' מסטרא דשמאלא היא רמז על חוטא שאינו שב הרי זה דומה ממש לאכסדרה וכל הרוצה יצא משם בפתח גדול דלמטה שאין לו פתח קטן לעיל ליכנס כנרמז באותיות חמץ וקאמר דלכך יש לו גג למעלה שהקב"ה מתרחק ממנו ויושב ברומו של עולם : **מצה** ע"ש שנגאלו כו' ברוב ספרים מייתי ליה מדכתיב ויאפו את הבצק אשר הוציאו וגו' מיהו בפסח שאכלו במצרים דכתיב ביה נמי על מצות ומרורים גו' לא שייך האי טעמא ואפשר דמצות מצרים נמי כיון דכתיב ביה ואכלתם אותו בחפזון וגו' לא היה שהות להם להחמיץ וק"ל : **באלו** הוא יצא כו' שנאמר והגדת וגו' עשה ה' לי וגו' גם שהיו בהם מבאי הארץ וראו יציאת מצרים פחותים מבן עשרים שלא נגזר עליהם למות במדבר ועוד כשנאמרה פרשה זו והגדת לבנך וגו' עדיין לא נגזר על דור המדבר שימותו שם וא"כ שפיר קאמרי עשה ה' לי וגו' גם כשיבואו לארץ אלא דמשמע מדכתיב ביה ביום ההוא וגו' דכל הפרשה איירי גם בדורות אחרונים דמצות בכור ושאר כל המצות שנזכרו בפ' זו נאמרו גם לדורות וכן הא דאמר רבא דצריך שיאמר ואותנו הוציא משם ההוא קרא נמי משמע ליה מדכתיב כי ישאלך בנך מחר גו' דנאמר כן גם לדורות הבאים וק"ל:

דף קיז בד"ה ה"ג שעומדים כו' דלא יתכן שיהא המזמור ב' פסוקים כו' עכ"ל ובספר תהלים שלפנינו יש מזמור שאין בו רק שני פסוקים הללו את ה' כל גוים וגו' וק"ל: **בא"ד** וא"ש דקאמרינן כו' דמתחיל הלל הגדול מכי יעקב בחר לו יה דהוי תחלת המזמור כו' עכ"ל ק"ק דהאי קרא דכי יעקב בחר וגו' לא הוה תחלת המזמור אלא קרא דלקמיה הללויה כי טוב ה' וגו' וק"ל : **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה צריך שיזכיר יציאת כו' ובשאר מועדים במה מלינו מפסח עכ"ל ויש לתת טעם אמאי לא נילף נמי שבת במה מלינו אבל הר"ן כתב דנילף שאר י"ט במה מלינו משבת ודו"ק : **בד"ה** ה"ג כתיב הכא למען תזכור וגו' וכתיב התם את יום השבת עכ"ל ק"ק דבשבת גופיה בדברות שניות כתיב וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' ואפשר לומר דזכירת יציאת ממצרים קאמר דנילף מג"ש להזכיר בקידוש אבל בדברות שניות לא כתיב רק זכירת עבודת מצרים אבל מדברי התוספות נראה דיציאת מצרים היינו נמי עבודת מצרים ודו"ק : **תוס'** בד"ה רביעי אומר כו' קימעא לשתות מים יכנס כו' ובעי למשתי חמרא כו' עכ"ל כל"ל :

ח"א דף קיז ע"א הללויה וידידיה וכסיה כו' ופירשב"ם הללויה כמו הלול כגון תחתיה וכמו כס יה כו' ע"ש אבל א"כ לא הוה צריך לפרש למ"ד אחד הוא הללויה בהלולים הרבה ונראה לפרש גבי כסיה וידידיה א' הן היינו נמי על שמו של הקב"ה וכמו במקרא חזקיה ירמיה זכריה לפניה ועוד רבים וכן רבים תשמות במקרא שסופן אל ע"ש שיתוף השם כדאיתא במדרש בשם ישראל ואין חילוק בפי' שמות אלו דבין למ"ד אחד הן ובין למ"ד ב' הן יה הוא שם אלא דלמ"ד אחד הן כולו חול כשם אדם הוא ע"ש של הקב"ה ולמ"ד שנים הן יהיה יה קודש ולמנ"ת דאינו נמחק רק שיכול לכותבו בב' שיטין אבל בהללויה א"א לפרש כן אלא בהלולים הרבה ודו"ק : **בעשרה** מאמרות של שבח כו' נקט האי לישנא ע"ש שבעשרה מאמרות נברא העולם והקדושות בכ"מ עשר הן למעלה וגם למטה כמפורש בריש מסכת כלים בחדושינו והעשירי קודש מכולם וז"ש גם כאן דהללויה גדול מכולן כו' וק"ל : **שיר** שבתורה משה כו' ר"ל דודאי אי לא הוה אטכחן שירת הים לגבי משה וישראל בתורה ניחא דהלל זה משה וישראל אמרו שהוא הנס ראשון הנעשה לישראל והכי סבר ר"א לקמן אבל כיון שמפורש בהו שירת אז ישיר לא ניחא בהלל זה דמשה וישראל אמרו אלא נביאים שביניהן כו' : **אלא** כל אלו כו' דלא ה"ל למכתב כלו עד בסוף כל הספר תהלים ודוחק לומר בזה דאין מוקדם ומאוחר ולכך דריש מיניה כל אלו שהן כל ספר תהלים : **משה** וישראל אמרוהו בשעה שעלו כו' גם שאמרו שירת אז ישיר קאמר דאמרו נמי הלל זה המתוקן לישראל על כל פרק ופרק כו' כדמסיק בשחיטת פסח ונטילת לולב מיהו ק"ק היאך אמרו משה וישראל בית אהרן גו' יברך את בית אהרן גו' והרי אז עדיין לא ניתנה הכהונה לאהרן ויש ליישב וק"ל: **פסלו** של מיכה עומד כו' פי' רשב"ם דבימי דוד היה כו' וישראל כו' אלא ודאי על הים נאמר כו' ע"ש ול"ע דא"כ על הים נמי לא היה להם לאמרו מה"ט שהרי פסל מיכה היה נמי בים כדדרשינן בפ' חלק ועבר בים צרה זה פסל מיכה וי"ל דבים היה בסתר ביד מיכה ולא כן בימי דוד שכבר היה פסל מיכה מפורסם : **כל** שירות כנגד כו' לאו דווקא כל שירות כו' דודאי יש הרבה דאינן מפורשין אלא כנגד לבור והרבה דמפורשין נגד עצמו אלא דפליגי בשירות ותושבחות הנאמרים סתמא: **ניצוח** וניגון לע"ל כו' פרשב"ם ולא ידענא היכי משמע כו' ע"ש ונראה דנילוח ונלח חדא הוא ואמרי' בר"פ כילד מעברין נלח סלה ועד אין לו הפסק עולמית נלח דכתיב כי לא לעולם אריב ולא לנלח אקצוף גו' וע"ש בחידושינו וק"ל : **אמרו** לא לנו ה' כו' ע"פ מ"ש ויסע מלאך אלהים אין אלהים בכ"מ אלא דיין שהיו נתונין בדין אם להגאל אם להאבד כו' כפרש"י בחומש וזה שהתפללו בלשון כפול לא לנו ר"ל לא לנו ובשבילנו תגאלנו ה' כי לא לנו זכות כי אם לשמך תן גו' למה יאמרו הגוים גו' ורוח הקדש משיבה דכן אעשה למעני וכן בכל הני דמייתי כו' כשהיו בעת צרה התפללו כן לא לנו ה' גו' ויש לדקדק בזה למאי דאמרי' פ"ק דב"ב דוד כתב ספר תהלים ע"י י' זקנים אדם אברהם משה כו' והיאך קאמרי הכא הני תנאי יהושע או דבורה אמרו לא לנו ה' גו' ויותר קשה להני תנאי מחזקיה וחנניה כו' מרדכי ואסתר אמרוהו שהיו זמן רב אחר דוד ולפירוש רש"י דלא פליגי אלא כ"א מהני תנאי מוסיף על דברי חברו שאף זה אמרו ניחא : **הכל** מודים בתהלת ה' גו' הללויה דבתריה ריש פרקא כו' וכן הוא בספרי תהלים שלנו דכל הנך דחשיב הכא הוו ריש פרקא וכל השאר הללויה היכא שאינו כ"א אחד לבד הוא סוף פרקא והיינו כרב חסדא דכולהו סוף פרקא ויש לתת טעם למה יצאו אלו דחשיב הכא מן הכלל דהכלל מודיב בהו דהוו ריש פירקא ונראה בתהלת ה' ידבר גו' סברא שמסיים בתהלה כיון שמתחיל תהלה כמ"ש התוס' בפ"ק דברכות גבי כל פרשה שחביבה על דוד כו' וא"כ הללויה דבתריה ריש פרקא ובתאוות רשעים תאבד סברא הוא דלא הוה הללויה סוף פרקא כדאמרינן במדרשות שע"כ אין אומרים הלל ביום שביעי של פסח לפי שנטבעו בו המצרים וה"נ אין לומר הללויה על אבידת הרשעים אלא דהוה ר"פ דבתריה וכן י"ל במנחל בדרך ישתה על כן ירים ראש דמספר באבדן של רשעים דאין לומר בהו הלל אבל הוא ריש פירקא דבתריה וכשעומדים בית ה' הללויה גו' בספרים שלהם היה ריש פירקא וכמ"ש התוס' אבל בספרים שלפנינו אינו ריש פירקא אלא שהוא ריש פסוקא הללויה כי טוב ה' גו' והיינו טעמא דאי הוה סוף פירקא או סוף פסוקא דלעיל לא יתפרש בו כי טוב שהוא נתינת טעם להללויה ובשכל טוב גו' שמסיים בו תהלתו עומדת לעד אין לסיים בו הללויה כמו בתהלת ה' גו' כדלעיל ודו"ק : **ע"ב דצלותא** מצמיח כו' דאפטרתא מגן דוד כו' כיון דצלותא רחמי ניהו מתפללין אנו בזכות האבות בכל התפלות דהיינו אלהי אברהם כו' עד מגן אברהם אבל מגן דוד אין לומר בתפלה דרחמי היא ולא שייך להתפלל בזכותו שהרי אנו מתפללין על צמיחתו ויש לו לתלות בזכות אחרים אבל תקנו מגן דוד גבי קריאת תורה לקיים המקרא ועשיתי לך שם גדול גו' ולפי שדברי נביא היה תקנוהו לגבי קריאת נביאים בהפטורה וק"ל: **זו** שאומרים אלהי אברהם כו' הוא מבואר שזה הכתוב הוא תחלת דבר ה' עם אברהם ולא נאמר אלא בלשון סיפור דברים שזאת אעשה לך שתהיה לגוי גדול וגם ואברך ואגדלה גו' אבל לא בירך עתה בכל זה אלא שבישר לו עתה על כל הטובה וברכה שיתן לו ולבנו ולבן בנו וזאת הראיה שדברים אלו בעצמם נאמרו שוב לאברהם דכתיב ואברהם היו יהיה לגוי גדול וכבר ידוע כי אלהים הוא בעל הכוחות וז"ש אלהי אברהם שזה הכח אלהי שיהיה לגוי גדול ניתן לאברהם אחר שהיו הוא ושרה אשתו עקרים וזהו שאומרים אלהי אברהם כי זה כח אלהי שיהיה לגוי גדול נתקיים באברהם ואמר ואברכך שזה כח אלהי לא נמצא באברהם אלא ביצחק שנא' ויברך אלהים את יצחק וז"ש אלהי יצחק כי זה כח הברכה שאמר

חכמת שלמה

דף קטז ע"ב גמ' ולא עוד אלא שנראה כאוכל קדשים בחוץ. נ"ב לפירש"י דגרס שנראה כמקדיש כו' צריך לגרוס ונמצא אוכל קדשים בחוץ ומ"מ עיקר גירסתו של רש"י שכתב ה"ג לא כוון לזה דאין חילוק בין זה לזה אלא שבא להשמיע לנו שנגרוס ולא עוד ולאפוקי מגירסת הסמ"ג ע"ש ·

תוס' בד"ה ה"ג ונאמר לפניו שיר חדש נ"ל שירה חדשה ונ"ב וכן הוא במרדכי להדיא דקודם הלל אומרים שירה חדשה ובברכת גאלנו כו' אומרים דוקא שיר חדש לפי שקאי על העתיד :

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים בסייעתא דשמיא

ואברכך נתקיים ביצחק ואמר ואגדלה שמך גו' זה כח אלהי לא נגלה לאברהם וליצחק אלא ליעקב כי היה שמו ע"ש עקב ושפלות וגידל שמו הקב"ה כ"א ישראל יהיה שמך וז"ש אלהי יעקב שזה כח אלהי ואגדלה שמך על יעקב נאמר ואמר יכול בכולן חותמין כי החתימה בשם של ד' שם אחדות על כולן נאמר ת"ל והיה ברכה בך חותמין כו' והי"ה הן אותיות של שם ד' וא"ל הקב"ה שהוא יהא נזכר בחתימה כי אברהם הוא הראשון אשר על ידו נתייחד שמו של הקב"ה וכדלקמן אמר הקב"ה אני יחיד בעולמי והוא יחיד בעולם נאה ליחיד כו' ולזה גבי יצחק כתיב ויברך אלהים גו' ולגבי יעקב ויאמר אלהים לא יקרא גו' אבל גבי אברהם זכר שם של ד' בברית בין הבתרים וא"ל אנכי מגן לך שהוא מעין החתימה אלו כוחות אלהים הם נסים נסתרים אבל נסים הנגלים פועל אותן הש"י בשמו המיוחד שם ההויה וז"ש למשה וארא אל אברהם גו' באל שדי גו' שהוא כח אלהי המשדד מערכה בנסים נסתרים לכל אבל שמי ה' הפועל נס נגלה לא נודעתי להם ועוד מפורש בפ' חלק:

דף קיח

פרשב"ם בד"ה ור"י אמר נשמת כו' והיינו דאמר הלכה כר' יהודה בתרווייהו כו' עכ"ל בשמעתין לא הוזכר דהלכה כר"י בתרוייהו אלא דר"ל דהיינו מה דאמר בסדר הגדה לומר יהללוך ונשמת משום דקי"ל כר"י לומר תרוייהו דר"י ברכת אחרת בא להוסיף וקבעוה לחלק הברכות דהיינו ברכת יהללוך אחר הלל וברכת נשמת אחר הלל הגדול זהו דעת הרשב"ם דר"י בא להוסיף ברכה אבל מנהגינו אינו כן דאנן אין חותמים בברכה רק אחר נשמת וכמ"ש התוספות בשם הר"ח כהן ודו"ק: **תוספות** בד"ה מאי ברכת השיר כו' ה"א דוקא בימים אבל בלילה כו' עכ"ל ומשום דבלילה אין צריך לברך לפניו ועיין ברא"ש גם במרדכי וק"ל: **בד"ה** מהודו עד כו' ורצנו לדיקים בה' אינו מן המזמור עכ"ל ודאי דזה המקרא אינו מן המזמור זה בספר תהילים אלא שהוא תחילת מזמור ל"ג בספר תהילים ואולי משום דבברכות שאומרים בשבת נסדר זה המזמור רננו לדיקים בה' וגו' אחר הלל הגדול וטועה האומר שזה הפסוק רננו לדיקים וגו' שייך אדלעיל להלל הגדול ויסברו שתחילת המזמור שנסדר אחר הלל הגדול מתחיל הודו לה' בכנור ע"כ אמרו אל תטעה בכך לומר כן בסדר של פסח דלא קאמרי הכא אלא עד על נהרות בבל וק"ל:

ח"א דף קיח ע"א

שהקב"ה יושב ברומו כו' וזהו דבר גדול הוא שהקב"ה יושב ברומו של עולם ומשגיח למטה בשפלים ליתן לכל בריה מזונו וכדאמרי' פ"ק דע"ז שהקב"ה זן מקרני ראמים עד ביצי כינים והיינו נותן לחם לכל בשר ומ"ד ה' רועי לא אחסר הוא הלל הגדול ה"נ הכי קאמר כיון שה' רועי שהוא משגיח וזן את כל העולם גם אני לא אחסר ויש לדקדק אההיא דפ"ק דברכות דאומרים תהלה לדוד ג"פ בכל יום משום דכתיב ביה פותח את ידך גו' ופריך ונימא הלל הגדול ומשני דאית ביה תרתי דאתי נמי בא"ב ה"נ מה"ט נימא דהלל הגדול הייגו תהלה לדוד דעדיפא טפי דאית ביה תרתי וי"ל דודאי לגבי הך מלתא דהקב"ה זן ומפרנס כל העולם מפורש טפי בקרא דנותן לחם לכל בשר דמה"ט פריך התם ונימא הלל הגדול כו' כמפורש שם ועוד דכל הכ"ו הודו מכוונין אדבר זה שהקב"ה זן כל עולם בחסדו שהתחיל הודו לאלהי האלהים גו' והודו לאדוני האדונים גו' לומר שלא ניתן הארץ ביד שרי מעלה אבל הוא בעלמו משגיח וזן כל בריה וזה שסיים הודו לאל השמים גו' גם שהוא יושב למעלה הוא משגיח בארץ ליתן לכל בריה שפלה פרנסתה ולכך נקרא הלל הגדול ואומרים אותו בפסח במקום סעודה על הכוס אבל התם לגבי תפלה טפי אית לן למימר תהלה לדוד דאית ביה תרתי דהייגו דאית ביה נמי א"ב אותיות התורה ואמרי' אין עומדין להתפלל אלא מתוך דבר הלכה ודו"ק: **ולא** נתן להם התורה וזן כו' שלא היו ראוים למזונות כדאמרי' פ"ק דב"ב אסור לתת פתו לע"ה ואעפ"כ הקב"ה זן אותו בחסד ומספר שם של ד' הוא כ"ו כנגד כ"ו דורות כי נח היה בדור י' הוא התחיל להשלים י' שבשם ובדור פלג שהוא דור ה' אחר נח נעשה פירוד בין שם י"ה ובין ו"ה של השם ובא אברהם בדור ה' אח"כ להשלים ה' אחרונה שבשם כמ"ש אברהם יקרא שמך ובבא בדור ו' אח"כ היה נתינת התורה ונשלמה ו' שכל השם וז"ש הודו לה' גו' שמספרו כ"ו כי טרם שנשלם בזמן מתן תורה לא היה העולם קיים כ"א בחסדו וטובו הגדול: **מ"ד** הודו לה' כי טוב גו' דלפי פשטיה דקאי כי טוב אה' ה"ל למכתב הודו כי טוב ה' גו' דומיא דכתיב בכה"ג הללויה כי טוב ה' וע"כ דרשו דכי טוב לא קאי אה' אלא אטובתו של אדם ולכך כתיב לה' בל' ר"ל הודו לה' על שגבה חובו בכי טובתו של אדם עשיר בשורו כו' וק"ל: **קשין** מזונותיו כו' כתיב בעלבון הנו"ן בסוף תורה על הרבים בנקבה וה"ק דקללה הנאמרה באדם כפול כקללה הנאמרה בנקבה שנאמר בה בעלב תלדי שהוזכר הטורח במזונות לער כפול כנקבה היולדת: **וסמיך** ליה לגוזר ים סוף גו' לא ידענו מאי סמיך ליה דהא כמה קראי אפסיקו בינייהו ואי קרי ליה סמיך משום דנחד מזמורא נינהו א"כ הל"ל נמי דקשין מזונותיו כבריאת שמים וארץ וכמכת בכורות וככל הני נסים דכתיב נמי בההוא מזמורא: **האלהים** הרועה גו' וכמ"ש במסכת תענית דד' מפתחות ביד הקב"ה וחשיב מפתח של פרנסה בהדייהו אבל בגאולה כתיב המלאך הגואל גו' וכן כתיב בגאולת ישראל בעולם הזה ומלאך פניו הושיעם אבל בגאולה דלעתיד קאמר בחמלתו הוא גאלם גו': **זלגו** עיניו דמעות כו' כי היה סבור כיון שמאכלו שוה כחמור ישתוה גם בדעתו כחמור כי מזונות החמור יולידו טבע חמורי ולא נתקררה דעתו עד שאמר לו שיאכל לחם כי טעם הדגן מביא לאדם דעת שע"ז אמרו בסוכה בקטן יוסיף דעת יוסיף גו' כדמפורש שם: **אשרינו** שלא עמדנו בראשונה כו' כ"ה הגירסא בנוסחות חדשות אבל בספרים ישנים אשרינו אם עמדנו בראשונה כו' ור"ל דכל זאת לא שוה לנו שא"ל בזעת אפך גו' ואשרינו יותר אם עמדנו בראשונה כמו קודם החטא שהיתה פרנסתו תלויה בלא טורח כלל וע"ז אמר אביי דעדיין לא פלטינן מינה דקאכלינן עשבא דדברא בלא טורח כלל: **קשין** נקביו כו' דריש לועה מלשון לוזה בא' שהם מתחלפים בכתב כדאמרי' פרק הבונה שלא יכתוב אלפין עיינין כו' גם בלשון באותיות אחה"ע וכה"ג דרשוהו בפ' הרואה ורשב"ם פי' בע"א: **שיש** בו ה' דברים כו' אלו החמשה הם כוללים העיקרים השלשה יצ"מ וקריעת ים סוף מורים על הליאותו וחידוש עולם ומתן תורה דכתיב ההרים רקדו גו' מורה על תורה מן השמים ותחיית המתים מייתי ליה מדכתיב בארלות החיים בלשון רבים ולא כתיב בארץ החיים וע"פ מ"ש פ' י"נ דלעתיד יהיה לכ"א מישראל בהר ובעמק ובשפלה כענין האמנתי כי אדבר גו' ר"ל שהאמנתי כי אדבר לזכות לעתיד בת"ה כי הנה עניתי מאד בעולם הזה כדי לקבל שכרי הטוב לעולם הבא ושוב אמרתי בחפזי שכל אדם יזכה לכך והוא דבר כוזבי כי לא יזכה אדם לב' שלחנות והרשע שכבר קיבל שכרו בעולם הזה לא יזכה לעה"ב: **וחבלו** של משיח מורה על שכר ועונש ומייתי חבלו של משיח מלא לנו גו' כמפורש לעיל לא למעננו ולא בזכותינו אנו מבקשים להצילנו מחבלו של משיח או מלרת מלחמת גוג ומגוג וחזקיה אמר דבירידתן לכבשן אש אמרוהו דמשום דבהאי קרא מפורש למה יאמרו הגוים דמשמע שהיה זה בפני האומות וכן בעלייתן משמע ליה מקרא שהיה זה בפני האומות וכן מלינו מפורש במעשה דחנניה מישאל ועזריה דכתיב ומתכנשין אחשדרפניא סגניא גו' ענה נבוכדנלר ואמר בריך אלההון די שדרך גו' די לא איתי אלהא אחרן גו' הייגו דבעלייתן הללו את ה' כל גוים גו' ומהלשונות הכפולות בין בירידתן ובין בעלייתן משמע להו דכל חד מינייהו אמר מלתא חדא וסיפא דעניגא בירידה למה יאמרו הגוים גו' אמרו כלם דמפורש ביה עלבי הגוים כסף גו' שעל כך הושלכו לכבשן אש וכן בסיפא דעניגא בעלייתן ואמת ה' לעולם אמרו כלם דהייגו שע"י הללתם נתאמת שה' אמת הוא: **אמר** גבריאל כו' בהך מעשה דאברהם לא קאמר דעמד יורקמי שר הברד להצילו ואפשר שגם הברד יורקמי הוא ידע דאין הללתו תהיה אלא ע"י הקב"ה מטעם שאמר אני יחיד כו' והוא יחיד כו' כמ"ש א' היה אברהם: **אני** שר של אש כו' מלד הבטחה שא"ל הקב"ה תזכה להציל ג' מבני בניו המ"ל ליה וע"כ נ"ל מה שעמד שר הברד להציל לא ידע מהבטחת הקב"ה לגבריאל: **שם ע"ב דגים** שבים אמרוהו כו' דגים לאו בעלי דבור הם ומלינו בפ' שיר הדכל המינים הנבראים אומרים שירה ואפשר דהייגו שר ומלאך שלהם דכל מין יש לו מלאך ושר מיוחד למעלה וכדקאמר לקמן א"ל הקב"ה לשר כו': **שנותן** לו רבו כו' רולה לומר נהי דמה שקנה עבד קנה רבו וגם יכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך מ"מ מזונות מה שנתן לו כבר אין מן הדרך שחוזר ונוטל ממנו: **א"ל** נחל קישון יהא ערב כו' גם שתובעין את הלוה תחלה בסתם ערב מ"מ הכא כיון שאין עבד תובע רבו נעשה הערב מסתם ערב קבלן: **פלט** אותן ליבשה כו' שנא' וירא וגו' דלפי פשטיה הוא מקרא מסורס וירא ישראל על שפת הים את מלרים מת ומדכתיב בתריה ויאמינו בה' גו' למדו לומר דע"כ לא האמינו דמקטני אמנה היו ודו"ק: **פתחו** דגים ואמרו ואמת גו' וריש' דקרא נמי ודאי מפורש בזה הללו את ה' כל גוים על נסים של קריעת ים סוף שהיה מפורסם בכל גוים כי גם המים שבכלים נבקעו שבחוהו כל האומים על מלחמת סיסרא שהיה מפורסם בכל אומות שהכוכבים ממסילותם נלחמו: **שמוני** בניך כחולדה כו' לענין שפלות ולגריעות מדמה לה לחולדה זו כו' כפרש"י ורשב"ם אבל אם הבנים שמחה לא יתפרש היטב דתוגה מבעי ליה ונראה לפרש דלמעליותא קאמר דמדמה לה לחולדה וכהאי ליסנא אמרינן בחולין מאי חלד כחולדה הדרה בעקרי בתים פעמים מכוסה כו': **מ"ד** אהבתי כי גו' דלפי פשטיה לא יפול בו לשון אהבתי אלא לשון בקשתי או תאבתי ולכך דרשו מיניה אהבתי כמו אהובה אני ואימתי אני אהובה כי ישמע ה' קול תחנוני דהייגו כשאני מתפלל דרך תחנונים כמ"ש אל תעשה תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים כו': **ה"ק** הללו גו' אגבורות ונפלאות כו' פרש"י דחזיתו שעשה לי עכ"ל אבל גירסת הספרים דעביד בהדייהו לא משמע כן דהל"ל דעביד בהדן ונראה דה"ק אגבורות ונפלאות שעשה באומות כמו במלרים ובמלחמת סיסרא וכיולא בו וקרוב לזה פי' רשב"ם וק"ל: **כ"ש** אנו דגבר עלינו כו' מלינו בקרא כי במקום כ"ש: **כסבור** אינו מקבל מהם כו' מדכתיב לעיל לך יובילו מלכים שי ופרט את אלו משמע ליה הך דרשה דלא בעי לקבולי מינייהו מעיקרא עד שא"ל הקב"ה קבל מהם ואמר דנשאו כוש ק"ו בעלמם ומה הללו שנתעבדו כו' ק"ו פריכא הוא דמה למלרים שקבלו מהם משום דאכסניא עשו לבניו וכה"ג מלינו כמה ק"ו כגון ואיך ישמעני פרעה ואמר **נשאה** מלכות רומי הרשעה ק"ו כו' הכא ודאי דליכא פירכא אי מכוש נשאה ק"ו וכבר כתבנו בזה דמלכות

הרשעה שהיא רומי היא אדום והייגו אחיהן ואמר שהקב"ה א"ל לגבריאל גער חית קנה כו' וקנה לך עדה כו' כבר נקראו ישראל קנין דכתיב עם זו קנית גו' אבל קנה לך עדה שנית בזמן הגאולה כמ"ש יוסיף ה' שנית ידו לקנות שאר עמו וק"ל: **שדרה** בין הקנים כו' וכתיב לפי דרש זה קנה בלשון יחיד לרמוז על הקנה אחד שנעץ גבריאל בים ועליו נבנה כרך גדול של רומי כדאמרינן בפרק כ"ג ולזה נקט נמי הכא גבריאל שהוא היה גורם לתחלת בנינה והוא יהיה תחלת חורבנה של רומי דהייג גערה ע"י גבריאל שהוא שלוחו של מקום בכ"מ לעשות דין: **ששחטו** אבירים כו' פי' שבוחטים עוף אבירי ישראל כגון ר' עקיבא וחבריו כמו ששוחטין עגלים של הפקר עמים דהייגו של כל העולם שם דהפקר: **ברצי** כסף כו' וכה"ג דרשו בפרק י"ה התרפס ורהב רעיך התר לו פס יד אבל מה שאמר הכא ואין עושין רלון בעלים אינו מפורש בקרא ואפשר שהם דברי ר' יוחנן גם שהכתוב מעיד שפושטין יד לקבל ברלי כסף אין מקיימין דבריהם וק"ל: **קרבות** כו' יש לפרש קרבות כפשטיה כפרש"י בספר תילים מלשון קרבות ומלחמה דהייגו במקדש ראשון אלו השלימו עם נ"נ ולא מרד בו לדקיהו לא גלו כלל ויותר במקדש שני אלו שמעו פרילי ישראל לריב"ז ולחכמים שבאותו דור והשלימו עם טיטום לא גלו כמפורש פ' הניזקין ויותר בספר יוסיפון וז"ש אבל קרבות ומלחמות יחפלון ולא בשלום: **שס"ה** שווקים כו' מספר זה שס"ה כי או"ה מונים לחמה שימי החמה הם שס"ה וכל ענייניו מושכים אחריו וכמ"ש כשחמה לוקה סימן רע לאוה"ע ושאמר הני למאן לך ולחברך כו' שנאמר סחרה ואתננה קודש גו' גבי נבואת לור כתיב והיא ממלכת רומי: **כי** ליושבים גו' אר"א זה המכיר מקום חברו בישיבה כו' הייגו לפני ה' דאין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה ופרק שנו חכמים שנינו במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם המכיר את מקומו והכא קאמר ומוסיף דלא זכה להך מלתא אלא ברגיל כ"כ בישיבה דאפי' מקום חברו הוא מכיר והייגו מדכתיב ליושבים בל' רבים ועי"ל דהכא הכי קאמר המכיר את מקום חברו כו' הייגו שמכיר מעלת חברו בתורה ובחכמה להיות מקומו לפנים ממנו כדאמרינן בב"ב במסיבה הלך אחר הזקנה בישיבה הלך אחר החכמה ולא איירי בב"ה שיש לכ"א מקום קבוע:

דף קיט

ע"ב בד"ה אבל לפניו מלוה לברך כו' אינו בנוסחא שלפנינו כאן בגמרא אלא בפרק לולב וערבה איתא כל הסוגיא ע"ש: **בד"ה** אמר רב שלא כו' והשמש באמלע פי' משום היכרא כו' עכ"ל בנוסחת המשנה שלפנינו אינו כן אלא והמיחס באמלע ולרבותא נקט לה הכי כפרש"י ע"ש: **בא"ד** דאלת"ה לפרוך ממתני' לרב דאין מפטירין אחר הפסח כו' הא אחר מלה כו' עכ"ל לשונו קלת מגומגם דהא ודאי לרב ליכא למפרך דאיהו לא נקט במלתיה מלה אלא שהוא מפרש מלתי' דמתני' דאין מפטירין כו' ושמואל ור"י מפרשי לה בע"א ולענין פסח ולא תקשי ליה הך דיוקא דהא אחר מלה מפטירין לשמואל גופיה דמפרשי לה כגון אורדילא כו' אלא לרב יודא אמר שמואל דקאמר בהדיא אין מפטירין נמי אחר מלה כו' אבל הכי הל"ל בפשיטות דע"כ לא אתקש לפסח לפירוש דרב לענין ב' מקומות מדיוקא דמתניתין אחר פסח הוא דלא אבל לאחר מלה מפטירין ודו"ק: **בא"ד** דהא דקאמרי' לקמן כו' הא אתקש מלה לפסח ולא נהירא ובירושלמי מפרש כו' פ"ק דתענית ישן אסור לאכול כו' ורבה הוה מתנמנם ובעי למיסר כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דלא נהירא לומר שעובדא דאביי ורבה בפסח היה לענין מלה דהא לא אתקש לפסח אלא בירושלמי מפרש דהאי עובדא בליל תענית הוה דאמרי כו' ורבה היה מתנמנם ובעי אביי למיסר לו ולאכול בתר הכי וקא מייתי ליה רבה ראייה מפסח דכי סיכי כו' וכה"ג כתב בעל המאור דלא בפסח הוה אלא בבי מדרשא ע"ש ובר"ן ודו"ק:

ח"א דף קיט ע"א

זה המקבל פני חברו בישיבה וכו' ואפשר דזה בכלל מ"ח דברים דחשיב שם שהתורה נקנית בהם והוא בדיבוק חברים או נושא בעול עם חברו כו' ועי"ל הכא דה"ק דמקבל פני חברו כו' על פי מ"ש מעולם לא קדמני אדם בבית המדרש והייגו דמקבל פני חבירו בישיבה ולא שחברו מקבל אותו וק"ל: **סתרי** תורה כו' הייגו מעשה מרכבה מקרי סתרי תורה בפרק אין דורשין ואסור לגלות אפי' ליחיד אם לא מבין מדעתו אבל מעשה בראשית שרי לגלות ליחיד אפי' אינו מבין מדעתו כדמוכח התם וכן פירושו של שם אמרי' בפ' י' יוחסין דחכמים מוסרין אותו לתלמידי' פעם אחד או ב"פ בשבוע וק"ל: **טעמי** כו' משמע ליה זה המגלה שהוא מחובר לדלעיל ליושבים לפני ה' משום דבר המכסה עתיק לגלותו והייגו טעמי תורה המכוסים בתורה והא דאמרינן פ' כ"ג מפני מה לא נתגלו טעמי תורה שהרי ה' מקראות נתגלו טעמן ונכשל בהן גדול העולם כו' הייגו דבר שהתורה גילה טעמן מביא לידי מכשול אבל דבר שמכוסה טעמו בתורה גם אם חכמים נותנים בו טעם לא יבא לידי מכשול ועוד י"ל ולחלק בין טעמי התורה דהכא ובין טעמי מלות התורה דהתם: **ביו"ד** זמרו למי כו' לעיל אמרינן דתהילים נאמר בי' מיני שבח וחשיב למנלח מזמור בתרתי ולהכי קאמר אם בנילוח למה מזמור ואם מזמור למה נילוח אלא זמרו על הנילוח ששמח הקדוש ברוך הוא ומייתי ליה שנ' לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו וגו' דעמידתו בפרץ לפניו הוא כמו נילוח ומדקרי ליה הכא בחירו משמע דעל כך בחר הקב"ה בו שיפה עשה שנלחו וק"ל: **זה** ידו של הקב"ה כו' הוא ימינו שהוא רחמים ע"ש ימינו פשוטה לקבל שבים: **באו** מלרימה כו' מדכתיב הארץ סתם ליכא הוכחה אשאר ארלות דאימא דקאי אארץ מיוחדת שהוזכיר בקרא דלעיל מיניה דכתיב ויחזק הרעב בארץ מלרים גו' אבל מדכתיב וכל הארץ דרשו מיניה משמעו כל יושבי הארץ דהייגו עולם התחתון דהייגו גם שאר ארלות והא דנקט גבי ליקוט הכסף בפרטות ארץ מלרים וארץ כנען הייגו משום שמספר בהם הכתוב ארץ כנען בענין יעקב ובניו שע"כ באו לארץ מלרים וסיפור ארץ מלרים שקנה יוסף אותם ואת אדמתם בכתם. **שאין** בה דגים כו' כתבו התוס' דרך ליידי עופות לתת דגן ודריש ויגלו כי למ"ד מתחלפת בדל"ת בכמה מקומות עכ"ל והוא מטעם כי הם ממולא אחד דטלנ"ת ונראה דגם לפי הדרש לא זז מלת ויגלו מתשמעו מלשון ריקות דאל"כ היאך משתמע מיני' דעשאוה כמלודה שאין בו דגן ושמא אדרבה כמלודה שיש בו דגן אלא ע"כ משמעו הוא לשון ריקות אלא מדכתיב לשון ויגלו במקום ורוקינו דרשו ביה דהריקות היה כמלולה או כמלודה ונ"ל נמי לפי דרש זה יהיה וישאילום שני דברים דהשאלה איש מאת רעהו גו' והללה מכסף הלקוט של יוסף כדאמרי' הכא: **אודך** כי עניתני אמר דוד כו' נראה לפרש אודך כי עניתני גו' במלחמה עם גלית הפלשתי ולפי שע"י זה אמר שאול בן מי זה הנער שראה בו טכסיסי מלכות ודואג השיב על זה עד שאתה שואל אם הוא ראוי למלכות שאל אם ראוי הוא לבוא בקהל כמפורש כל זה במסכת יבמות ע"כ אמר ישי אבן מאסו הבונים שהם דואג וסייעתו שהיו ת"ח שנקראו בונים שהיו מואסים בו שאיני ראוי לבא בקהל והיה לראש פנה מב"ד של שמואל שהותר לבוא בקהל ונעשה ראש פנה ומלך על ידו ואמר מאת ה' גו' אמרו אחיו שמתחלה גערו בו מלילך במלחמה על גלית כמפורש בקרא ואחר שראו שהללית אמרו מאת ה' גו' נפלאת גו' שיהרוג דוד הפלשתי שכל ישראל יראו מפניו ואמר זה היום עשה ה' גו' אמר שמואל על אותו יום שבא שמואל ע"פ הקב"ה למשוח את דוד ועל זה אמר בשעת משחו דאז אנא ה' הושיעה גו' אמרו אחיו והלליחה אמר דוד כמ"ש וימשח אותו בקרב אחיו ותללח רוח ה' אל דוד ואמר ברוך הבא גו' אמר ישי כדכתיב בענין ויחרדו זקני העיר לקראתו ואמר שלום בואך דהל"ל ויאמרו שלום גו' אבל אמר ויאמר בל' יחיד על ישי שהוא עיקר הזקנים ואמר שלום בואך דהייגו שאמר כאן שהוא אמר ברוך הבא וברכנוכם מבית ה' אמר שמואל בתחלת ביאתו לשם שהיה מסתפק באיזה מאחיו בחר ה' אמר לכולן ברכנוכם מבית ה' גו' ואל ה' ויאר לנו גו' אמרו כולן אחר שהאיר הקב"ה לשמואל מי הוא מבניו שנבחר למשוח אמרו כולן אל ה' ויאר גו' אס"ו חג בעבותים אמר שמואל כמ"ש בענין התקדשו ואתי בזבח גו' אלי אתה ואודך אמר דוד בסוף סעודה יול שנתר בו הקב"ה יותר מאחיו ולו נאה לברך ברכת המזון כדלקמן בסעודה דלעתיד דלאחר שאוכלין ושותין כו' אומר דוד לי נאה לברך וכו' וע"ז וארוממך אמרו כולם דהייגו שאומרים ברכת הזימון כדאמר בפ"ג שאכלו מנין לברכת הזימון שנא' גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו גו': **ע"ב עתיד** הקב"ה כו' נ"ל לפרש כן דמלת הילד מיותר דביצחק משתעי קרא גם ויגמל מיותר דכתיב בסיפא דקרא ביום הגמל את גו' וע"כ דרשו בו שנרמז כאן גדולת ישראל לעתיד שיגמול להם הקב"ה חסד ויעשה להם משתה גדול ולכך כתיב גדול בלשון זכר דמשתה לשון נקבה היא אלא דרמז לעתיד הוא ע"כ נאמר לשון זכר כמו שיר חדש והם נקראים ילד שעשועים ואמר לאחר שאוכלין ושותים באותה סעודה כשבאין לברך ברכת המזון נותנין לאברהם כוס של ברכה כו' הוא מבואר לפי הדין שהגדול מברך והאבות וגם משה שנתנה תורה על ידו גם יהושע כשעל ידו נכנסו לארץ ישראל הם כולם גדולים מדוד אלא שכ"א מהם נתן סיבה המניעה ממנו מלברך וכלפי מ"ש בפ"ג שאכלו שצריך להזכיר בברכת המזון ברית ותורה וארץ ומלכות בית דוד בב"י והטעם מפורש שם ועוד אמרו שם משה תיקן להם ברכת הזן בשעה שירד להם המן יהושע תיקן להם ברכת הארץ כשנכנסו לארץ דוד תיקן להם על ישראל עמך ועל ירושלים ושלמה תיקן על הבית הגדול והקדוש ולזה אמר אברהם שאמר איני מברך שילא ממני ישמעאל וכן יצחק שילא ממנו עשו ולא יכול לומר ברית שהוא בריתך שחתמת בבשרנו שהיא המילה שאין זוכים במילה דכתיב בפרשת מילה ואת בריתי אקים את יצחק ואמרינן כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק למעט את זרע עשו ואמר שיעקב אמר שנשאתי ב' אחיות שהוא דבר שעתידה תורה לאסור ואיני יכול לומר תורה דהייגו על תורתך שלמדתנו ומשה שאמר שלא זכיתי ליכנס לארץ ואיני יכול לומר על ארץ חמדה גו' דמ"ה קאמר שלא תיקן אלא ברכת הזן ולא ברכת הארץ ויהושע שתקן ברכת הארץ שזכה ליכנס בה אך כיון שלא זכה לבן כמו שזכה דוד לבנות ירושלים ושלמה בנו בנה בית המקדש וע"כ אמר שלא יכול יהושע לומר על ירושלים כו' ועל הבית הגדול כו' אבל דוד שזכה שהוא בנה ירושלים ובנו בנה בית המקדש שע"ז תקנו ברכת ב"י וע"כ אמר לי שזכיתי לכל הני מילי נאה לברך שנאמר כוס ישועות אשא גו' לעיל מיניה כתיב מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי ר"ל דבכל אחד מן הראשונים חסר בו מכל תגמוליו שהם ברית ותורה וארץ ומלכות בית דוד בב"י אבל עלי כל תגמוליו שיש לי

ברית ותורה וארץ ומלכות בב"י וע"כ נאה לי כוס ישועות גו' שהוא כוס של ברכה שאשא אותו ובשם ה' אקרא בברכת הזימון כמ"ש בר"פ שלשה שאכלו ברכת הזימון מנלן דכתיב כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו וברמז כו"ס הוא רמז על מדת הדין גי' אלהי"ם אשא בבהמ"ז ובשם ה' אקרא להפוך מדת הדין לרחמים להיות כוס ישועות וכן בב"י אמן סלה :

דף קכ בפרשב"ם בד"ה ישנו כולן כו' וליכא לפרושיה טעמיה משום דאין מפטירין כו' עכ"ל לרב קושטא הוא הא דאין מפטירין כו' נמי הוה טעמא משום ב' מקומות אלא לשמואל ור"י קאמר דהא דאין מפטירין הוה טעמא דלא ליבטיל טעם הראשון וק"ל : תוספות בד"ה באחרונה כו' וכן נ"ל דהלל שהיה כורך מלה ופסח בסוף הסעודה כו' עכ"ל ר"ל דמלה דאורייתא להלל ע"י כריכה והיינו בסוף הסעודה עם הפסח שנאכל לבסוף על השובע ובתחלת הסעודה היה מברך על המלה כו' ויש לדקדק כיון דמלות כריכה להלל היה בסוף הסעודה אנו שעושין זכר למקדש כהלל אמאי אנו עושין את הכריכה קודם סעודה ויש ליישב כיון שאנו מסתפקין לעיל אם הלכה כהלל אם לאו א"כ לרבנן דפליגי עליה יבטל טעם המרור שהוא רשות את מלה דאורייתא דקי"ל כרבא בשמעתין דמרור דרבנן ומלה דאורייתא ודו"ק : בא"ד ומיהו להוא פי' דלעיל כו' א"כ ה"ל יחזור כמו כן על הסופגנין כו' עכ"ל והלל נמי היה אוכל בתחלה סופגנין כו'. ועיין בפסקי תוספות וק"ל : בד"ה כל בן נכר כו' אין לפרש בו אינו חייב כו' עכ"ל עיין בכל דבריהם אלו בדיבור זה בתוספות פ' כל שעה ובפ' הערל כפי חילוף הנוסחאות וק"ל : בד"ה רב אחא כו' מר נפקא ליה מעליו כו' דעליו מיותר לומר דעליו של פסח כו' עכ"ל קשה להולמו דמאן דנפקא ליה התם מדכתיב ז' ימים תאכל וגו' מהיקש' הוא אכילת מלה לאזהרת חמץ לקבוע אכילת מלה לדורות כמו אזהרת חמץ כו' כפרש"י שם ובספרים מדויקים נמחק כל זה מדברי התוספות וכל"ל מר נפקא ליה מדכתיב שבעת ימים תאכל עליו וגו' ומר נפקא ליה מבערב וגו' וק"ל: ע"ב גמרא בחפזון עד שעת חפזון א"כ מת"ל בלילה יכול כו' ת"ל בלילה בלילה הוא נאכל כו' כל"ל: ברשב"ם בד"ה שלמים כו' דכתיב ביום זבחכם כו' דהא בלילה לא בא למעט כו' כל"ל: תום' בד"ה מלא הותירו עד כו' אע"ג דדרשינן מיניה ליתן לו בקר שני לשריפתו כו' אית מאן דמפיק כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דהשיא דבוקר שני לשריפתו מבוקר בתרא נפקא ליה דכתיב והנותר ממנו עד בוקר באש וגו' כדמוכח פ' כילד צולין ע"ש והו"ק: בד"ה אמר רבא כו' אבל הא דאמרינן הקטר חלבים ואמורים עד חלות כדאמרי' כו' עכ"ל ורש"י פי' שם דעד חלות לא קאי כלל אהקטר חלבים כו' ע"ש :

דף קכא בד"ה כשהמלא לומר כו' וקשה דלעיל הוכחנו מהנהו דפסחים דאית להו הרוייהו וכדכתיבנן לעיל כו' עכ"ל כל"ל ור"ל מהנהו דפסחים היינו מהך סוגיא דפ' האשה ומהך סוגיא דשמעתי' וכמ"ש התוס' לעיל וק"ל : בא"ד ורשב"ם פי' וכו' ולא גרסינן ולא שפיכה בכלל זריקה דהא אין שום קרבן כו' עכ"ל כל"ל וכ"ה בתוספת בר"פ ב"ש בשם רשב"ם שכתב בשם רש"י אבל אינו בפי' רשב"ם שלפנינו בשמעתין ונ"ל גם לפ"ז הא דזבח לא פטר הפסח משום דזבח טפל לו וכ"כ התוספות שם אלא שטעות נפל שם בדבריהם פסח טפל לו במקום שזבח טפל לו ע"ש ודו"ק : בא"ד ור"ח כהן פי' כו' ואין להקפיד דברכת פסחים על כו' והלא אית ליה נמי דפסחים כו' עכ"ל אין כל זה מובן אבל בתוספות פ' ב"ש כתבו דלפי גירסת ר"ח כהן יהיה הפי' כשיטת רשב"ם ע"ש וע"כ נראה להגיה הכא בתוס' ואין להקפיד וברכת פסח על עיקר כו' וקשה והלא אית ליה נמי דפסח מלותו בשפיכה כו' ור"ל דהך סוגיא דפרק האשה אכתי קשה דקאמר אילו פסח בשפיכה כו' דמשמע מלותו בשפיכה דוקא ס' וכ"כ גם התוס' שם וכל מה שהקשתי על רשב"ם קשה גם לפירוש זה של הר"ח ע"ש וק"ל :

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

הגהות על מסכת פסחים מהגאון בעל הלבוש זצ"ל

עם הגהות ותקונים מאת הגאונים המפורסמים בעהמ"ח ספר מפרשי הים זצ"ל

דף ב ע"א משנה אור לארבעה עשר (קדושין ג א') תוס' ד"ה האשה : גמ' דעד צאת הכוכבים יממא הוא (שבת לה א') תד"ה תרי : לנודר מן האור (יבמות עא א') תד"ה וכי . (ע"ז כז א') תוס' ד"ה אלמא : לאור יקום רוצח (סנהדרין עב ב') תוס' ד"ה כאן : **ע"ב** מאימתי י"ד אסור (ר"ה טו ב') תוס' ד"ה וכי : לאור עבורו (זבחים נו ב') תוד"ה אור:
דף ג ע"א ביום אתה שורפו (שבת כד ב') תוס' ד"ה בוקר . (פסחים פג ב') תוס' ד"ה ליתן : קרי נגהי (ברכות נט ב') רש"י ד"ה נגהי : שהרי עיקם הכתוב וכו' (סוכה ג א') תד"ה דאורייתא: **ע"ב** הגיעני כפול (קדושין נג א') תוס' ד"ה וקאמר : דהוה סליק ואכיל (יבמות מז א') תוס' ד"ה במוחזק : אמר ליה ריב"ב (מנחות סה ב') תוס' ד"ה ריב"ב : מי קא ספו לך (מס' ע"ז כ ב') תוס' ד"ה ספת : צא ובשר (מ"ק כ א') תוס' ד"ה איכו . (מנחות עב ב') תוס' ד"ה העיס :
דף ד ע"א נבדוק מצפרא (חולין לא ב') תוס' ד"ה מהכא : וישכם אברהם (יומא כח א') תוס' ד"ה אמר : משמשר לו מפתחות (ב"ק נב א') תד"ה כיון . (ב"ב נב ב') תוס' ד"ה נעל . (שם נג א') רשב"ם ד"ה וספתא : **ע"ב** הימנוהו רבנן בדרבנן (עירובין יא נ"ל לא ב') תוס' ד"ה כאן . (כתובות כח א') תוס' ד"ה אלו : ניחא ליה לאינש (פסחים ו נ"ל י ב') תד"ה בממונים : [א"ה עי' בשו"ת אא"ז בעל שער אפרים סי' ב'] :
דף ה ע"א מאי שביעי שביעי לחג (שבת קלא ב') תד"ה קמ"ל : **ע"ב** אבל אתה רואה (פסחים מו ב') תוס' ד"ה הואיל . (מנחות כז א') תוס' ד"ה חד : דקביל עליה אחריות (פסחים לא ב') תוס' ד"ה שקונה . (ב"מ פב ב') תוס' ד"ה אימור : דאילו מנגבו כו' (שבועות מד א') תוס' ד"ה שומר :
דף ו ע"א דמצי לסלק ליה בזוזי (בכורות טז ב') תד"ה אין : [א"ה עי' בשו"ת הרשב"א חלק א' סי' ש"מ] : שנאמר לא ימצא (גיטין לז א') תוס' ד"ה שאני : ואם של הקדש הוא (בילה לט א') תוס' ד"ה הקדש : **ע"ב** עומד בפסח ראשון (גיטין ס א') תוס' ד"ה פרשת . (בכורות נז ב') תוס' ד"ה בפרוס : [א"ה עי' בפר"ח סי' תכ"ט לענין אם מתחילין לדרוש בפורים בהלכות פסח ולא נזכר מדברי התוס' אלו בבכורות] : כלל ופרט המרוחקין (מ"ק ג א') תוס' ד"ה אין : הבודק צריך שיבטל (פסחים ב א') תוס' ד"ה אור : וכי משכחת לה (שם כא א') תוס' ד"ה ואי : מו' שעות ולמעלה (קידושין נח א') תוס' ד"ה אלמא :
דף ז ע"א תיבה שנשתמשו בה (ב"מ כו א') תוס' ד"ה הכא : **ע"ב** כל המצות מברך (ברכות טו א') רש"י ד"ה ברכה : [א"ה דברי רש"י תמוהין שם דמהיכא מוכח מכאן דברכה דרבנן ועוד מאי צריך רש"י לזה והלא נודע דכל הברכות דרבנן ולא ראינו למפרשים שיתעוררו בזה ואפשר דכוונתו דאף דיש לומר דחכמים תיקנו כעין דאורייתא ועי' בתוס' שם ד"ה אי אפ"ה כיון דעכ"פ אינו תלוי כלל בברכה דהרי רבנן הוא שאמרו לברך עובר לעשייתן הא לאו הכי היה סגי לברך אחר כך והמצוה דעביד אכ כן ממילא שפיר נקט תרומתו הרומה וזהו דמסיק הש"ס ולא בברכה תליא מילתא ויש ליישב בזה קושיות רבות בסוגיא ואכ"מ כן אמרנו בחפזנו לפי תומר הנושא ודו"ק] : חוץ מן הטבילה (חולין קלו ב') תוד"ה כר"א:
דף ט ע"א חבר שמת (גיטין ל ב') תוס' ד"ה מעשר: מערים אדם על תבואתו (גיטין פא א') תד"ה דרך . (ב"מ פח א') תוס' ד"ה מאי לאו : **ע"ב** שחולדה וברדלס (סנהדרין טו ב') תוס' ד"ה והברדלס : יניחנה בצדו (פסחים כא א') תוס' ד"ה ואי : כולן מוכרין בשר שחוטה (זבחים עא א') תוס' ד"ה ואפילו :
דף י ע"א הנכנס לבקעה (בכורות כז ב') תוס' ד"ה וכי : **ע"ב** צריך חבר (ב"מ מג א') תוס' ד"ה שאין : **משנה** לא בדק תוך [illegible] רש"י ד"ה במועד : **גמ'** דלמא אתי [illegible] (פסחים יא ב') תוס' ד"ה אימתי :

דף יא ע"א דרבנן אדרבנן (שבת קיח ב') תוס' ד"ה והלו: מתוך שאדם בהול (מנחות נו ב') תוס' ד"ה ור"ש . [א"ה עי' בשו"ת שב יעקב סי' ה' מ"ש בסוגיא זו] : **ע"ב** **משנה** ותרומה כל חמש (פסחים יג ב') תוס' ד"ה כשרות : **גמ'** ומעייל תלת (קידושין לח א') תוס' ד"ה לא :
דף יב ע"ב אבל בשעת ביעורו (פסחים כז ב') רש"י ד"ה שאם :
דף יג ע"א ונימא מר הלכה כר"מ (שבת לט ב') תוס' ד"ה אמר : ר"ג לאו מכריע הוא (ב"ק קמז א') תוס' ד"ה הכרעה : [א"ה עי' בשו"ת רמ"ע מפאנו סי' ה' ובמשנה למלך פ"א מבית הבחירה הלכה ח' ובקונטרסינו מכלל יופי] : **ע"ב** אסטוונית היתה (חולין סב א') תוס' ד"ה דאמר : ב' דברים המתירין (נדרים יב ב') ברא"ש ד"ה כגון (קיב). [א"ה סתום והסר המס' ואולי נ"ל מנחות קב א' תוד"ה דאי וטייך להא דאמרו כאן כגון שנתקבל הדם בכוס ונשפך]:
דף יד ע"א שתי פרות (מס' ע"ז טו א') תוד"ה אימור : **משנה** הוסיף ר"ע (זבחים ג א') תוס' ד"ה הכותב : אינו היא המדה (פסחים כח ב') תד"ה ר"ש : **גמ'** דאיכא משקין בהדי בשר (חולין פז ב') תוס' ד"ה כל : וקא מיטמו מחמת משקין (עירובין לט א') תוס' ד"ה הוא : **ע"ב** פסול וטמא (חולין סח נ"ל פח א') תוס' ד"ה מבקה : קסבר ר"ע טומאת (עירובין עא ב') תוס' ד"ה שמן :
דף טו ע"א במקום המוצנע (פסחים לד א') תוס' ד"ה פסול : בנת העליונה (זבחים עג א') תוס' ד"ה ר"י . (מנחות כב ב') תוס' ד"ה מכאן :
דף טז ע"א משקה בית מטבחיא דכן (ע"ז ל ב') תוס' ד"ה מיטמא :
דף יז ע"א הדם והיין והשמן (עירובין עא ב') תד"ה שמן : **ע"ב** אבל דם לא (יבמות פג ב') תוס' ד"ה נתן : אלא דהוה רביעית (חולין פז ב') תוס' ד"ה כל : מהטין וצינורות (נזיר לח א') תוס' ד"ה והא : אבל לא היה רביעית (פסחים יד א') תוס' ד"ה דאיכא :
דף יח ע"ב בשיטת ר"ע רבו אמרה (שבת יד ב') תוס' ד"ה משקין: וליה לא ס"ל (פסחים טו ב') תוס' ד"ה ור"י :
דף יט ע"א דנגע בשני (שם כד א') תוס' ד"ה אם: דלא לישתמיט תנא וליתני (חולין לד ב') תוס' ד"ה והשלישי : וחמישי בקודש (מעילה יח נ"ל ח ב') תוס' ד"ה והכ"א : הסולת והקטורת (פסחים יד ב') תוס' ד"ה ואילו : צירוף דאורייתא (חולין לה א') תוס' ד"ה אין : כל מה שבכף אחת (שם כד ב') תוס' ד"ה התורה : **ע"ב** לא גזרו על ספק כלים (זבחים לא ב') תוס' ד"ה טבול יום : עזרה ר"ה הוא (חולין ב ב') תוס' ד"ה דליתיה :
דף כ ע"א דאתכשר בחבת הקודש (זבחים לא ב') תוס' ד"ה ובטמאים . (חולין ב ב') תוס' ד"ה שמא : [א"ה עי' בשו"ת שארנו בעל נו"ב מהד"ק סימן ד' ביו"ד] : למימני ביה ראשון ושני (זבחים לט ב') תד"ה מדבר : תפשום דבעי ר"ל (מנחות קב ב') תוס' ד"ה כי : **ע"ב** ותקלה עצמה כו' (יומא סו א') תוס' ד"ה לתקלה . (חולין נג ב') תוס' ד"ה אתי : תעשה זילוף (ע"ז סו ב') תוס' ד"ה אביי :
דף כא ע"א מתניתין ר"ג הוא (פסחים יט נ"ל יג א') תוס' ד"ה ר"ג : **ע"ב** וא' איסור הנאה במשמע (נדרים סא ב' בתו"י בשיכים לדף מז א' ד"ה אמר) (חולין לה ב') תוס' ד"ה למכרי . (שם לט ב') תוס' ד"ה והלכתא : ואבלה או מכור (ב"מ סא א') תוס' ד"ה קרי : בשלמא לרבי מאיר (חולין קיד ב') תוס' ד"ה עד :
דף כב ע"א ואי אתה משליך (פסחים כט ב') תוס' ד"ה ר"א : ור"ש אוסר (עירובין סד ב') תוס' ד"ה ולמדנו : [א"ה עיין בתוס' כאן ד"ה ור"ש ותבין ועיין בתוס' בחולין דף קיד ע"ב בתוס' ד"ה וכוון לכו"ל] : והדר יס (חולין לג א') תוס' ד"ה עד כס : **ע"ב** בהנאה מנין (ערכין ו ב') רש"י ד"ה אלא :

דף כג ע"א תמה על עצמך (נדה סח א') תוס' ד"ה כך : יעשה לכל מלאכה (נדה נ ב') תוס' ד"ה ל"ג : **ע"ב** כשהותרה נבלה (חולין קיג ב') תוס' ד"ה דם : מאי ביניהו (פסחים כא ב') תוס' ד"ה כל : [א"ה עי' במשנה למלך פי"ג משגגות הלכה ה' במגיה שם שתמה על דברי תוס' אלו דאי איכא כרת בהנאה למה לי הנפש לרבות השוחט ועי' בחולין דף קכ ובתוס' שם ד"ה אלא ואפשר דהוה מצי למימר דהנפש אתי לדרשה אחריתא ועי' בתוס' בחולין שם ד"ה חלב או דהוא דבעי דוקא כדרך בריית ולא בסמחתו וגמעו כמ"ש התוס' שם ד"ה לרבות וביתר ביאור ברשב"א ור"ן שם בחדושיהם לכך איצטריך ריבויא דהנפש ולזה הולרכו התוס' לומר דאם כן לימא הך איכא בינייהו ומיושב בזה גם כן קושיית הסה"מ בהלכות חמץ ומלה] :
דף כד ע"א ששורפין אותו בקודש (פסחים מט א') תוס' ד"ה ושורפו : **גמ'** כל שבקודש פסול (חולין פ ב') תוס' ד"ה וללקי : היקשא הוא (יבמות עג ב') תוס' ד"ה וסיכן : [א"ה עי' במ"ל פי"ד מאכל הלכה כ"ה ודו"ק] : אבל פוטיתא (מ"ק ג ב') תוס' ד"ה חייב : **ע"ב** כל היכא דאיכא למידרש (נדרים ג ב') בר"ן ד"ה אמר . (סוטה ג א') תוס' ד"ה לא : [א"ה עי' בשכנה"ג על או"ח בכללותיו בכללי הק"ו מ"ש בזה עי' במשנה למלך פ"ב מנזירות הלכה יז ובקונטרסנו מכלל יופי הארכנו] : אלא דרך הנאתן (קידושין נו ב') תוס' ד"ה שמקדש :
דף כה ע"א קודם השרשה (בבא בתרא לד א') תוס' ד"ה שאם : זרוע ובא (כתובות פ א') תוס' ד"ה אכלו . (בבא בתרא לו א') תוס' ד"ה ה"ג . (מנחות סט ב') תוס' ד"ה בלל : **ע"ב** בגוהרקי דערלה (יומא עז א') תוס' ד"ה דתנן מנין . (ב"ק קא א') תוס' ד"ה ולא :
דף כו ע"א כל היכא דנעשה מצותו (יומא כ א') רש"י ד"ה אין : **ע"ב** עובד דומיא דעבד (חגיגה ב א') תוס' ד"ה ירלה . (נדה טו א') תוס' ד"ה לא : תנור שהסיקו (פסחים כה א') תוס' ד"ה עיקכן : או בקשין (כתובות פ א') תוס' ד"ה ערלה : חדש יותץ (זבחים לו א') תוס' ד"ה אלא : בישלה ע"ג גחלים (פסחים ה א') תוס' ד"ה ואומר : דיש שבח עצים (מס' ע"ז סו ב') תוס' ד"ה אמר :
דף כז ע"א וכן היה ר"א אוסר (חולין נח א') תוס' ד"ה במאי : **ע"ב** בשרשיפא (שבת כה א') תוס' ד"ה הא : בעצי ש'מים עסקינן (זבחים פו א') תוס' ד"ה אתיא . (בכורות כו א') תוס' ד"ה כהולם : אלא שריפה (פסחים ה ב') רש"י ד"ה ש"מ : [א"ה עי' בשו"ת שארנו בעל נו"ב מהד"ק סימן ע"ו בחלק א"ח] : תחלתו להחמיר (סוכה לו ב') תוס' ד"ה כל :
דף כח ע"א הא לשאר נהרות (בכורות נג א') תוס' ד"ה מעות : **ע"ב** ומנין לאוכל חמץ (פסחים ס א') תוס' ד"ה דהא : תלתא קראי כתיבי (שם ב א') תוס' ד"ה אור :
דף כט ע"א אין פודין (מעילה טו א') תוס' ד"ה ואפי' . (שם יט א') רש"י ד"ה אמר :
דף ל ע"א במשהו (חולין קטז ב') רש"י ד"ה וכרי: דרשינא לכו כר"ש (סוכה לד ב') תוס' ד"ה ולדרוש : **ע"ב** אין משין (שבת ע נ"ל עח ב') תוס' ד"ה התח . (ב"ב קי א') תוס' ד"ה נשוט : אידי ואידי ברותחין (ע"ז טו ב') תוס' ד"ה אמר : למפרע הוא גובה (ב"ק לג א') תוס' ד"ה א"ב : מכאן ולהבא (קידושין טו ע"א) תוס' ד"ה ואידך . (גיטין מ ב') תוס' ד"ה הקדש . (ב"ק ל א') תוס' ד"ה הקדש :
דף לא ע"ב שהרהינו אצלו (יבמות סו ב') רש"י ד"ה חמץ . (כתובות נט א') רש"י ד"ה חמץ.(נדרי"פו ב')בר"ן ד"ה המון: שם במשנה האוכל תרומת חמץ (פסחים כט א') תד"ה מאן :
דף לב ע"א **גמ'** דמעיקרא שויא ד' (ב"ק סה א') תוס' ד"ה גופא . (ב"מ מג א') תוס' ד"ה וסתנו : כתבה"מ (יבמות ל א') תוס' ד"ה אכל . [illegible] לפני כלבו (שבת קכו ב') רש"י ד"ה מפנין . (בילה כח נ"ל כז ב') תוס' ד"ה ועל : **ע"ב** האוכל כזית תרומה (מנחות ס א') תוד"ה מי : [א"ה עי' במ"ל פ"ו ממתנות עניים הל' ז']:
דף לג ע"א הזיד במעילה במיתה (פסחים כט א') תד"ה מאן . (כתובות ל ב') תוס' ד"ה זר . (מנחות סג ב') תד"ה ר"פ : **ע"ב** מיפקד פקידי (חולין קיז ב') תוס' ד"ה ולא : מיבלע בליעי (עירובין מו א') תוס' ד"ה כל . (מסכת ע"ז ל ב') תוס' ד"ה ומטמא: בענבים שלא הוכשרו (שבת נא א') תוס' ד"ה אי : בציר להו שיעוריה (כריתות יג א') תוס' ד"ה כיון :
דף לד ע"א מחמין לו חמין (יבמות סו ב') תוס' ד"ה לא: [א"ה עיין משנה למלך פ"ב מתרומות הלכה י"ד ופי"א הלכה ח'] : **ע"ב** טעון עיבור צורה (מנחות מו ב') תד"ה לשרפינהו : אין זריעה להקדש (זבחים כא א') תוס' ד"ה כיור . (שם עת ב') תוס' ד"ה דלי : והא מחוברין נינהו (סוכה לז ב') תוס' ד"ה אמאי :
דף לה ע"א אלא מעלה (פסחים יט א') תוס' ד"ה הלמא. (חגיגה כג ב') תוס' ד"ה והא . (מנחות כא א') תוס' ד"ה ילאו : [א"ה עיין משנה למלך פ"ו מאיסורי מזבח הלכה ה' וכפי הנראה לא עיין היטב בדברי התוס' בכל מקומות האלו ובפרטות בדברי התוס' בחגיגה הנ"ל שלא רמזו כלל ונ"ע] :
דף לו ע"א האוכל נבלה ביוה"כ (חולין לז א') תד"ה השתא : עני כתיב (סוכה ו ב') תוס' ד"ה ור"ש . (סנהדרין ד א') תוס' ד"ה כלהו . (זבחים מ א') תוס' ד"ה לא . (מנחות לד א') תוס' ד"ה כשהוא : [א"ה עיין בתבורינו מגן גבורים סי' ל"ו בקונטרס תיקון סופרים מ"ש בזה]:תשרף מיד. (מנחות נג ב') תוס' ד"ה אין : אין לותתין (מנחות נה א') תוס' ד"ה כל : במקום זריזין איתיה (סוכה כ א') תוס' ד"ה אי: מרבה אני מע"ש(זבחים קיט א')תוס' ד"ה כאו :
דף לז ע"א הסופגנין והדובשנין (בכורות כז א') תד"ה בריס: **ע"ב** המעיסה ב"ש פוטרין (זבחים נה ב') תד"ה עירה : בתנור חייב (ב"מ פט א') תוספות ד"ה יצא :
דף לח ע"א ויוצא בו י"ח בפסח (פסחים מו ב') תד"ה הואיל : **ע"ב** חלות תודה וכו' (תמורה יד ב') תוס' ד"ה אלא :
דף לט ע"א אצוותא דדיקלא (עירובין כו ב') תד"ה אצוותא . (סוכה יג א') תוס' ד"ה אפקותא : יש לו שרף (שבת כג א') תוספות ד"ה כל . (גיטין יט א') תוס' ד"ה דיו : מצה מין זרעים (פסחים לו א') תד"ה מה : **ע"ב** בקימחא דאבשונא (פסחים מ ב') תוס' ד"ה רבא :
דף מ ע"א מי פירות אין מחמיצין (פסחים לה ב') תד"ה מי : ושל כרכום טמאין (מ"ק יג ב') רש"י ד"ה טמאים : בצקות של נכרי (קידושין עו א') תוס' ד"ה מלת :
דף מא ע"א בשל מבושל מ"מ (פסחים עו א') תוס' ד"ה אלא (סנהדרין ד ב') תוס' ד"ה דרך : [א"ה עי' בפר"ת סי' פ"ז ביו"ד ועי' בחידושי הר"ן שם]: שצלאו ואח"כ בשלו (חולין קטו א') תד"ה שאין : **ע"ב** חדא מיהת לקי (תמורה ז ב') תד"ה אביי: זג והרצן (סנהדרין מה ב') תוס' ד"ה ר"א :
דף מב ע"א לאו אסור (מנחות נא ב') תוס' ד"ה אף : עברה ולשה (שבת לה ב') תד"ה ענד : **ע"ב** שדי ביה שערי (מנחות נד א') תוס' ד"ה אין : תלתא שערי (שבת קי א') תוס' ד"ה ר"י :
דף מג ע"א פופלות ועושין (פסחים עד ב') תד"ה טופל : שיאור ישרף (פסחים ב' א') תד"ה אור : חומץ האדומי (פסחים לה ב') תד"ה מי : **ע"ב** כי כל דרשי (נזיר לו א') תוס' ד"ה כמאן :
דף מד ע"א מקפה של תרומה (שבת נא א') תד"ה אי : פסל את כולה (נדה מז א') תוס' ד"ה ואינו : כזית בכא"פ (כריתות יב ב') תוס' ד"ה תחלה : **ע"ב** ומכאן אתה דן (בכורות ו ב') תוספות ד"ה רוטב : (חולין פז ב') תוספות ד"ה רואין

רואין . (שם קח א') תוס' ד"ה מכשר : כלאים נמי (מ"ק ח א') תוס' ד"ה נפקא : [א"ה דברי המהרש"א שם תמוהים ובחדושנו הארכנו בזה בישוב דבריו] : אי תרו ליה (חולין קח א') תוס' ד"ה תידוק :

דף מה ע"ב כופת שאור (סנהדרין מח א') תוס' ד"ה נתנו :

דף מו ע"ב האופה מי"ט לחול (ביצה יב א') תוס' ד"ה ה"ג : הואיל ומקלעי ליה (מנחות סד א') תד"ה להעלות :

דף מז ע"ב אחרישה לא לחייב (חולין קמא א') תוס' ד"ה לא : [א"ה עי' מ"ש הגאון בעל אהעו"ז בחידושיו כאן ולא נזכר מדברי התוס' אלו שכתבו כדבריו ועיין משנה למלך פ"א משופר הלכה ד']: מקורזלות (סוכה לו ב') תוס' ד"ה מקורזלות: וכתישה בי"ט מי שרי (פסחים סב א') תד"ה הא : א"ל אין (עירובין לח ב') תוספות ד"ה אמר :

דף מח ע"א מן מותר ב' מאות (מנחות ו' א') רש"י ד"ה שלא :

דף מט ע"א משנה ההולך לשחוט (סוטה ג א') תוס' ד"ה כמקנא : **ע"ב גמ'** בת גבאי צדקה (ב"ב ח ב') תוס' ד"ה ומנדיקי : כשהייתי ע"ה (כתובות סב ב') תוס' ד"ה דהוה : דורס ואוכל (ב"ק טז ב') תוס' ד"ה דרס . (חולין סא א') תוס' ד"ה הדורס : אין מוסרין להם עדות (גיטין סא א') תד"ה איזהו :

דף נ ע"א אני נקרא (מסכת ע"ז יח א') תוס' ד"ה הוגה: **ע"ב** מאי איריא ע"פ (פסחים נט ב') תוס' ד"ה מאי : בחלק יפה (מ"ק כח ב') תוס' ד"ה וליטול . (גיטין נט ב') תוס' ד"ה וליטול : דברים המותרין (עירובין קא ב') תוס' ד"ה ר"י :

דף נא ע"א ניכליה זר באנפייהו (בכורות כז א') תד"ה דלמא : אכיל דאיתרא (חולין נא א') תוס' ד"ה כי : דאנן כייפינן להו (סנהדרין פ (נ"ל ה) א') תד"ה דהכי : **ע"ב** כל הספיחין (ר"ה יד ב') תוס' ד"ה ולשביעית . (שם טו א') תד"ה שאין . (סוכה לט ב') תוס' ד"ה לשביעית . (קדושין ב ב') תד"ה אתרוג : [א"ה עי' בירושלמי פ"ק דברכות ובק"ע שם ובחבורינו נר מערבי מ"ש שם] : הן לא נורע (תענית ו ב') תוס' ד"ה עד . (מנחות ה ב') תוס' ד"ה כר"ע : מכאן לספיחין (מנחות פד א') תד"ה שומרי : [א"ה לפי מ"ש התוס' בחולין דף ק"מ א' ד"ה למעוטי א"כ יש לומר דשביעית מיקרי ממשקה ישראל דהוה לו בעת שכושר ועי' בתוס' חולין דף קכ ע"א ד"ה מה ומיהו התוס' במנחות דף ו ע"א ד"ה כתב כתבו דהא בכה"ג אימעוט ממשקה ישראל ועיין במשנה למלך פ"ג מאיסורי מזבח הלכה ו' וצ"ע] : שהן אסורין (תענית יט ב') תוס' ד"ה רשב"ג :

דף נב ע"א ממנין אנגידא (יבמות ג א') תוס' ד"ה דמתפקר . (כתובות כח א') תוס' ד"ה ר"ס. (נדרים ז ב') ברא"ש ד"ה משמת. (ובתוס' ישנים שם הנמשך לדף יג ע"ב) ד"ה משמת : [א"ה עי' בשו"ת זקינו הגאון בעל ש"א סי' ס"ד]: **ע"ב** יהודה ועבר הירדן (חגיגה ג ב') תוס' ד"ה עמון . (יבמות טז א') תוס' ד"ה עמון : כרחבא דפומבדיתא (ביצה יא ב') תוס' ד"ה אמר :

דף נג ע"א משנה מקום שנהגו שלא לאכול (פסחים עד א') רש"י ד"ה איזהו: **ע"ב גמ'** ולא ר"י סבר לה כר"ש (מנחות קג א') תד"ה הא : [א"ה עי' בשו"ת שארנו בעל כנסת יחזקאל סי' י"ח מ"ש בזה]:

דף נד ע"ב ט"ב בה"ש שלו מותר (עירובין מא א') תד"ה אי : ובה"ש שלו אסור (ר"ה ט א') תוס' ד"ה ור"ע :

דף נה ע"א קולי קולי קתני (נזיר מז ב') תוס' ד"ה ת"ש : **ע"ב** מתקנין מנעליהם (מ"ק י א') תוס' ד"ה להדיוט :

דף נו ע"א ולא היו מפסיקין . (מנחות סב (נ"ל עא) א') תוס' ד"ה וכורכין : וקוצרין לפני העומר (פסחים יא א') תד"ה אכל : **ע"ב** מוכן לעורבים הוה מוכן (שבת קכב א') תד"ה אינו : פרס לתאנים (קידושין ג א') תוס' ד"ה מה :

דף נז ע"א מע"ש לע"ש (מנחות קז ב') תוס' ד"ה שיהא:בשיראי (יומא נח א') תד"ה מין:

דף נח ע"א צללי ערב (זבחים יב א') תוס' ד"ה וכין : עליה השלם . (ר"ה ל' ב') תד"ה נתקלקלו : [א"ה עי' בשו"ת שב יעקב חלק או"ח סי' ט']: למוספין בשש (ברכות כח א') תוס' ד"ה ושל. (מנחות מ (נ"ל מט) ב') תוס' ד"ה תדיר : [א"ה דברי התוס' שם במה שהקשו מפסחים דף פ"ח נעלמו מזקינו הגאון הח"ן ז"ל בתשובה סי' קנא ולא זכר שר אותם ועי' במ"א סי' רפ"א ס"ק ב' ביאור דברי התוס' ברכות הנ"ל] : **ע"ב** העולה עולה ראשונה (סוכה מג ב') תד"ה הראשון . (ב"ק סג ב') תוס' ד"ה מגנב . (ב"מ נה א') תד"ה העולה. (זבחים פד א') תד"ה זאת :

דף נט ע"א במחוסר כפורים (ביצה ה א') תוד"ה ונתקלקלו . (חגיגה כא ב') תוס' ד"ה כופין : ואוכל בקדשים לערב (חגיגה כא א') תד"ה האונן : יבא עשה דפסח (שבת ד א') תוס' ד"ה וכי . (עירובין נב ב') תוס' ד"ה ולא . (גיטין מא ב') תוס' ד"ה כופין . (זבחים לג ב') תוס' ד"ה לענין . (שם ק א') תוס' ד"ה הא : זה בנה אב (זבחים ה א') תוס' ד"ה עולתה. (קינין פב נ"ל פב ע"ב) במפרש ד"ה ב"ע : שהיא קודמת (קידושין יג ב') תוס' ד"ה האשה : [א"ה עי' מלמ"ל פ"ט מתו"מ הלכה ו' ח' ועי' בחבורנו מ"ג סי' א': **ע"ב** מעלה ומלינה (מנחות נה (נ"ל כה) א') תוס' ד"ה הא :

דף סא ע"א שנוי בעלים לאחר מיתה (זבחים ד א') תוד"ה ויסנן : אתקיש אוכלין למנויין (פסחים סט ב') תד"ה אכילת: **ע"ב** שחטו למולים (פסחים ס א') תד"ה אילימא :

דף סב ע"א ערל וטמא משלחין (מ"ק טו ב') תד"ה אהרי (זבחים עד ב') תוס' ד"ה והא . (מנחות סב ב') תוס' ד"ה וכן : **ע"ב** לא הוא לשם אהרים (זבחים ז ב') תוס' ד"ה אלא :

דף סג ע"א וכדרבא.. (ב"מ מה א') תוס' ד"ה נותנו (בכורות יד א') תוס' ד"ה ר"א : לא בעינן פיו ולבו (ב"מ מג ב') תוס' ד"ה החושב : [א"ה עי' בתוס' יו"ט בב"מ שם תמה על דברי התוס' חולין דף ל"ט א' ד"ה אלא וכתב דדעת התוס' בשהלט הוא דפיגול הוא בדבור אבל באמת בתוס' זבחים דף ד' ע"ב ד"ה מחשבה נסתפקו בזה וכן הוא באמת דעת הרמב"ם ז"ל פי"ג מפהמ"ק והחינוך ודעת רש"י ג"כ לא ברירא ועי' בשו"ת דבר שמואל סי' ש"ג ובחבורנו מ"ג סי' ל"ב ביארנו הדברים לאשורן ת"ל]: **משנה** השוחט את הפסח (פסחים ה א') תד"ה זמן : בי"ד לשמו חייב (חולין פה א') תוס' ד"ה ואין: ושאר כל הזבחים (יומא כט א') תוס' ד"ה אלא : **ע"ב** לא' מבני חבורה (פסחים נט ב') תוס' ד"ה ולא :

דף סד ע"א גמ' פסח בשאר ימות (זבחים ח ב') תוס' ד"ה הג"ה : שהיו בעלים ט"מ (פסחים פט א') תוד"ה ונטרת : **משנה** שהכהנים מדיחין (שבת נה א') תוס' ד"ה שרי : תולין ומפשיטין (פסחים סה ב') תוס' ד"ה אלו : **ע"ב גמ'** ברב עם (יומא כו א') תוס' ד"ה מקום :

דף סה ע"א אין שבות במקדש (סוכה נז) : [א"ה לא נמצא שם דף נ"ז בכל המס' ונ"ל (דף נ ע"ב) בתוס' ד"ה ורבנן]: **ע"ב** נותן פסחו ועורו (שבת קיז א') תוס' ד"ה דשקיל : [א"ה דברי התוס' אלו לא זכר שר הלח"מ פ"א מק"פ הלכה י"ד] : **משנה** הדחת קרביו (פסחים נח א') תד"ה חייבינן :

דף סו ע"א תוחבו בצמרו (זבחים מז א') תוס' ד"ה איזהו : על עולת התמיד (פסחים פג א') תוס' ד"ה ולא : **ע"ב** מימיו לא מעל (חולין ל (נ"ל ב) ב') תוס' ד"ה אבל :

דף סז ע"א יש לך שעה (שבת קלב א') תד"ה ומה : ואין ט"מ משתלחין (חגיגה ד ב') תד"ה דמרכה : איש נדחה (זבחים קיח א') תוס' ד"ה והתרגם : אפילו מת עימו (נדה כח ב') תוס' ד"ה אמר : עמו במחיצתו (יבמות ז ב') תוס' ד"ה ורבה : **ע"ב** ב"ק משתלח (מ"ק טו א') תוס' ד"ה ובועלי : [א"ה עי' משנה למלך פ"ג מביאת מקדש הלכה ג' תמה על דברי התוס' שם ויש ליישב ודו"ק] :

דף סח ע"ב הוה יתיב בתעניתא (ברכות מט ב') תד"ה איבעי :

דף סט ע"א הזאה שבות הוא (שבת קמא (נ"ל קיא) א') תד"ה לא : **ע"ב** ת"ל והאיש (פסחים נב ב') תוס' ד"ה אלו : הלכה כר"ע (יומא ו (נ"ל יג) א') תד"ה הלכה . (זבחים מה א') תוס' ד"ה והלכתא : כלל אמר ר"ע (יבמות ו ב') תד"ה טעמא . (סנהדרין לו א') תד"ה תניא : **משנה** במרובה ובטומאה (חגיגה ח א') תד"ה אלמא : לשני ימים ולילה (ר"ה ה א') תד"ה שלמי :

דף ע ע"א גמ' אלא ליום ולילה (ר"ה ה א') תד"ה שלמי : אלא צלי (פסחים קיד ב') תוס' ד"ה שני : שונה ומטביל (חגיגה כא א') תוס' ד"ה האונן . (זבחים לט א') תד"ה טבול : **ע"ב** והגותם אותו חג (פסחים עו ב') תד"ה ס"ג : שבעה שמונה הוא (חגיגה ב א') תד"ה איזהו : שאינו דוחה את השבת (פסחים פ א') תוס' ד"ה אתה :

דף עא ע"א בכסות נקייה (פסחים לא ב') תד"ה טעון : **ע"ב** למד על חגיגת י"ד (חגיגה ח א') תוד"ה אלמא : [א"ה עי' במשנה למלך פ"א מק"פ הלכה ז] :

דף עב ע"א על שהיו לו ב' תנוקות (יבמות לד א') תד"ה טעה : **ע"ב** נתחלף לו שפוד (סוכה מב א') תד"ה מאי : [א"ה עי' בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' ק"ה מ"ש בסוגיא זו] : אשתו נדה בעל (יבמות ג א') תד"ה ואחות : יבמתו בזיז מינה (יבמות מב א') תוד"ה לאחר : דזמנו בהול (סוכה מב א') תד"ה עולת :

דף עג ע"א מה תיקן (חולין יג ב') תוס' ד"ה תקרובת : מידי אבר מן החי (חולין ה א') תד"ה מותר : אשם שניתק לרעיה (בכורות לד (נ"ל טז) א') תד"ה כל : ושחטו סתם (שבועות יב א') תוס' ד"ה אשם : **ע"ב** לא בעי עקירה (יומא כט א') תוס' ד"ה אלא:כל שפסולו בגופו(זבחים קיד א')תד"ה משום:

דף עד ע"א משנה עד בית נקובתו (חולין לו ב') תד"ה אפילו : **גמ'** כבולעו כך פולטו (חולין לו ב') תד"ה אבל :

דף עה ע"א שזה צלי אש (פסחים עד א') תד"ה נהתך : **ע"ב משנה** נטף מרוטבו (חולין לו ב') תד"ה עד :

דף עו ע"א גמ' תניא כוותיה דשמואל (שבת מב ב') תד"ה אבל : **ע"ב** פת שאפאה עם (פסחים ל א') תד"ה ואפילו :

דף עז ע"א שאר קרבנות צבור (סנהדרין פד (נ"ל עג) ב') תד"ה משום : יש בהן צד חמור (כתובות לג ב') תד"ה שכן : **ע"ב** זורק את הדם (פסחים סב ב') תד"ה אילימא : אין הציץ מרצה (פסחים נט ב') תד"ה עשאום :

דף עח ע"א למקבע בפיגול (פסחים טז ב') תד"ה על : דחויה היא (פסחים עז א') תד"ה לא : **ע"ב במשנה** נטמא בשר (פסחים פ ב') תד"ה נזרק: דחזי לאכילה (פסחים סט א') תד"ה שוחטין: אין מחשבת אוכלין בזריקה (זבחים ד א') רש"י ד"ה מה :

דף עט ע"א שנשתייר מהם כזית (פסחים מג ב') תד"ה אין לי :

דף פ ע"ב על מה הציץ מרצה (פסחים נט ב') תד"ה עשאום : בשוגג הורצה (יבמות ל א') תד"ה ור"א . (זבחים לב א') תוס' ד"ה שלנה :

דף פא ע"א אין שוחטין וזורקין (פסחים לג א') תד"ה לא: כל שני ביה"ש (ר"ה יוד א') תד"ה שניס . (מנחות כ ב') תד"ה לפסול : **ע"ב** דרך בגלוי (מנחות נח ב') תוס' ד"ה והיכא : טמון בתבן (פסחים פ ב') תד"ה אף :

דף פב ע"א שמא נכנס דמה (זבחים טז ב') תד"ה והיכן : **ע"ב** תעובר צורתן (יבמות ק א') תד"ה והשירים : בעלים דומיא דדם (פסחים עג ב') תוס' ד"ה כדם :

דף פג ע"א משנה ולא את יור"ט (פסחים מז ב') תוס' ד"ה כתיבה : [א"ה עי' בירושלמי בשבת פ' כלל גדול הלכה ב' בהא דאמרו אלא מעתה התורם ביו"ט ובמפרש בעל ק"ע שם ובחבורנו נר מערבי שם] : לימא מסייע (חולין קכה א') תד"ה א"ה : [א"ה עי' במשנה למלך פי"ט מפה"ק הלכה ט' ופ"י מק"פ הלכה ב']: **ע"ב** גידי צוואר (חולין עו ב') תוס' ד"ה גידין : בוקר שני (פסחים קכ ב') תוס' ד"ה מלא . (יבמות ה ב') תוס' ד"ה כלה :

דף פד ע"א משנה וראשי כנפים (בכורות לז א') תוס' ד"ה מן : **ע"ב גמ'** משום הפסד (זבחים לו (נ"ל לז) ב') תד"ה ואת : [א"ה עי' בפסקי תוס' שם סעיף ס"ט ובמל"מ פ"י מק"פ הלכה א' ובחבורנו מפרשי הים בתשובה להגאון מהר"ם בנעט ז"ל מ"ש בביאור דבריהם שלא יקשה עליהם מכמה מקומות . (חולין לג) א"ה לא נמצא שם ואולי צ"ל אחת מבתי אלה או ע"ו והוא בתוס' שם ב' ד"ה ממאי ושייך כאן ע"א על בתר בסוף הזלינן או ע"ז א' תוס' ד"ה עור ושייך כאן ע"א יאכל בגדי הכן] :

דף פה ע"א אחד עצם (פסחים קח ב') תוס' ד"ה אחד : **ע"ב** המוציא בשר פסח (פסחים פו ב') תוס' ד"ה מ"ס : לא נתקדש שערי ניקנור (יבמות ז ב') תוד"ה זה. (נזיר מה ב') תוד"ה שער: גגין ועליות (שבועות יז ב') תוס' ד"ה ואין:

דף פו ע"א כשגגותיהם שוין (יומא לא א') תוס' ד"ה וכולן : **משנה** שתי חבורות (פסחים קיט ב') תוס' ד"ה אמר : **ע"ב** יש אם למקרא (סוכה ו ב') תוס' ד"ה ר"ש : ולא אהדר אפיה (בכורות מד ב') תוס' ד"ה ואין :

דף פז ע"ב שיתוספו עליהם גרים (קידושין ע ב') תד"ה קשים :

דף פח ע"א ולא כיצחק (ברכות לד ב') תוס' ד"ה תליף : **ע"ב משנה** גדי שלו וטלה שלי (קידושין מב א') תד"ה ודלמא : וניתי כל חד מינייהו (יומא כט ב') תוס' ד"ה אלא : [א"ה גם דברי התוס' אלו לא זכר הא"ז הח"ן ז"ל סי' קנא ועי' מה שהערנו לעיל דף נ"ח] :

דף פט ע"א נאכל ליום ולילה (פסחים עא ב') תוס' ד"ה לימד . (ר"ה ה א') תוס' ד"ה שלמי . (זבחים ט ב') תוס' ד"ה שלמים . (מנחות פג ב') תוס' ד"ה שלמים : משום סמיכה (גיטין כח ב') תוס' ד"ה והא . (זבחים עה א') תוס' ד"ה והא : כל הנתנין בזריקה (פסחים קכא א') תוד"ה לכשתמצא: **משנה** נמנין ומושכין (פסחים עג ב') תוס' ד"ה פסולו . (נדרים נג ב') בתוס' השייך לדף לו ד"ה על : עד שיזרוק את הדם (פסחים עח ב') תוס' ד"ה שאני : **ע"ב גמ'** המוכר עולתו (ב"ק סו ב') תוד"ה דגזל :

דף צ ע"ב כגון דמסרינהו לב"ד (זבחים לט (נ"ל נח) ב') תוס' ד"ה טבול : **משנה** האונן (פסחים נה א') רש"י ד"ה ל"א :

דף צא ע"א במשנה על היחיד (פסחים נה א') תוס' ד"ה איבעיא : **ע"ב** אשה לא (סנהדרין יב ב') תוס' ד"ה וכיס: ושני רשות (פסחים פא א') תוס' ד"ה לאו :

דף צב ע"א ערל הזאה ואזמל (שבת ד א') תוס' ד"ה קודם : ובית הפרס (בכורות כט א') תוס' ד"ה היכא : זה נכנס (בכורות ד ב') תוס' ד"ה מקמייתא :

דף צג ע"א ופטור על השני (יומא כט ב') תוס' ד"ה אלא : **ע"ב** מגדף היינו מברך (סנהדרין סד ב') תד"ה שלים : **משנה** מן המודיעים (פסחים מט א') תוס' ד"ה אם : מעלות השחר עד הנץ (סנהדרין מא ב') תוס' ד"ה אחד :

דף צד ע"א מעה"ש עד הנץ (פסחים יא ב') תוס' ד"ה אחד : כל הישוב כלו (פסחים קיח ב') תוס' ד"ה מן . (חגיגה יב ב') תוס' ד"ה סוף : **ע"ב** תשרי ומרחשון (בכורות נה (נ"ל נו) א') תוס' ד"ה אין :

דף צה ע"א משנה מה בין פסח ראשון (יומא כט ב') תד"ה אלא : **ע"ב** שאין טעון לינה (זבחים לו א') תוס' ד"ה ופנית : תרי תנאי (ר"ה ה א') תוס' ד"ה ומה : **משנה** זבים וזבות (זבחים יז ב') תוס' ד"ה קסבר :

דף צו ע"א איתא לטומאת אימורין (פסחים עט א') תד"ה או : למעוטי פ"ש (שם לה א') תוס' ד"ה ומה : לכראב"ע ור"ע (נדה לג ב') תוס' ד"ה ע"כ : **ע"ב** אם כשב (תמורה יא ב') תד"ה ת"ל (זבחים יא) : [א"ה לא נמצא שם ונ"ל או ט' ע"א תוס' ד"ה ושלמים ושייך על הא דאמרו כאן ע"ב שלמים הבאים מחמת פסח או בע"ב שם ד"ה חד ושייך במשנה כאן ירעה עד שיסתאב או ל"ז ע"ב תד"ה שמעתי ושייך לה דאמר רבה לאחר שחיטה] :

דף צז ע"א הוא קרב כו' (זבחים ז ב') תוס' ד"ה אלא: **ע"ב** הא רועה לר"ש ל"ל (זבחים קיב א') תד"ה ה"ג :

דף צח ע"א דמית אחר חצות (מנחות ג ב') תוס' ד"ה נפסל : אין ב"ח נדחין (פסחים לז ב') תוס' ד"ה אלא :

דף צט ע"א ובלבד שיהיה אחד (פסחים פט א') תוד"ה ונטרתו : **ע"ב משנה** ולא יפחתו (פסחים קב א') תוס' ד"ה דאית ליה :

דף ק ע"א הלכה כר"י בע"ש (סוכה לח א') תוס' ד"ה מאי :

דף קא ע"א ונני בבית הכנסת (מגילה כח א') תוד"ה אין.(ב"ב ג ב') תוד"ה ועיילי :

דף קב ע"ב א"א ב' קדושות (ברכות מט א') רש"י ד"ה אין :

דף קג ע"א נהגו העם כב"ה (ר"ה טו ב') תוס' ד"ה וכי: **ע"ב** הב לן ונבריך (פסחים קא ב') תוס' ד"ה כשהן :

דף קד ע"א בצורתא דוזי (מ"ק כה ב') רש"י ד"ה דר"מ :

דף קה ע"א שבתא קבעה נפשה (פסחים ק א') תוס' ד"ה אלא : ולא הבדלה קובעת (פסחים קו ב') תד"ה ומקדש : **ע"ב** טעמו פוגמו (שם לט ב') תוס' ד"ה לא יפחתו :

דף קו ע"א דנחין ושתה (פסחים לט ב') תוס' ד"ה לא : **ע"ב** הנוטל ידיו (חולין קו ב') תוס' ד"ה נוטל : אשתלי וטעים מידי (שבת יב ב') תוס' ד"ה ור"נ. (חגיגה טז ב') תוס' ד"ה אם :

דף קז ע"א ובת טוות (ברכות נב א') תד"ה ומניחו. (פסחים קב ב') תוס' ד"ה ומניחו : אדור ברבים (בכורות מו א') תוס' ד"ה דמדרינן : מלא לוגמיו (שבת עו ב') תד"ה ויעמוד : **ע"ב** מיגרר גריר (פסחים לט ב') תוס' ד"ה סמוך . (מ"ק ו ב') תוס' ד"ה ואין :

דף קח ע"א נשים חייבות (סוכה לח א') תוס' ד"ה מי : **ע"ב** השקה מהן (פסחים לט ב') תוס' ד"ה לא :

דף קט ע"א ונשים בראוי להן (קידושין לד ב') תוס' ד"ה אשה : אין שמחה אלא בבשר (ר"ה ו ב') תוד"ה אשה : ובה משערין רביעית (שבת עו ב') תוד"ה צריך . (עירובין עט ב') תד"ה אם: **ע"ב** לילה משומר ובא (ר"ה יא ב') תד"ה לילה :

דף קיא ע"א האי מאן דפגע (ב"מ פד א') תוס' ד"ה יתיב : **ע"ב** תליא בביתא (סנהדרין עו ב') תוס' ד"ה והמלוה :

דף קיב ע"א בלילי רביעית (תענית כב ב') תוס' ד"ה בלילי : **ע"ב** ניזהא דאריא (סנהדרין מא ב') רש"י ד"ה מנזיהותיה :

דף קיג ע"א ולא תיעקר ככי (חולין נט ב') תוס' ד"ה נחור . (גיטין סט א') תוס' ד"ה לככא : **ע"ב** בכלדאי (שבת קנו ב') תוס' ד"ה כלדאי: הוא יוסף איש הוצל (נדה לו ב') תוס' ד"ה איסי :

דף קיד ע"ב אכלו בלא מתכוין (ר"ה כד (נ"ל כח) א') תד"ה אמר : דג וביצה (תענית כו ב') רש"י ד"ה שני. [א"ה דברי רש"י שם צ"ע ודו"ק]:

דף קטו ע"ב כרכן בסיב (סוטה יח א') תוס' ד"ה בעי : [א"ה עי' במל"מ מ"ש פי"ד ממאכלות אסורות הלכה י"ב ובהל' יסודי התורה פ"ד]: שעונין עליו דברים (פסחים קיד א') תד"ה הביאו :

דף קטז ע"ב סומא פטור (עירובין צו ב') תוס' ד"ה דלמא . (ר"ה לג א') תוס' ד"ה הא : [א"ה עי' ברבינו ירוחם הובא בב"י או"ח סי' תע"ג ובשו"ת זקינו הגאון בעל שער אפרים סי' כ"ז ועי' במרדכי פ"ג דמגילה ועי' בפר"ח שם ובסי' נ"ג ודו"ק] :

דף קיז ע"א על כל פרק ופרק (סוכה מד ב') תוס' ד"ה כאן : **ע"ב** בהמ"ז טעונה כוס (פסחים קה ב') תוס' ד"ה ש"מ :

דף קיח ע"א המבזה את המועדות (חגיגה יח א') תד"ה אלא : יורקמי שר הברד (תענית כ א') תוס' ד"ה ויבמע :

דף קיט ע"ב משנה אין מפטירין (פסחים מ א') רש"י ד"ה באחרונה : אורדלאי לי ונוליא לאבא (חולין לח א') תוס' ד"ה אצטריך :

דף קכ ע"א אחד זה ואחד זה דרבנן (פסחים כח ב') תד"ה ואידך : אבל אכל בשמה ומרור (יבמות עא א') תד"ה כין : מה שביעי רשות (מנחות סו א') תוס' ד"ה כתב:**ע"ב משנה** נתנמנמו (נדה סג א') תוס' ד"ה נים : **גמ'** בוקר שני (פסחים עא ב') תוס' ד"ה כל : וה"א כביצה (חולין קכה א') תוס' ד"ה אי :

דף קכא ע"א זריקה בכלל שפיכה (פסחים סד א') רש"י ד"ה מאן: **ע"ב** ברוך שהחיינו (סוכה מו א') תוס' ד"ה העושה: אבי הבן מברך שתים (בכורות סט א') תד"ה לאתר :

הגהות וחדושים מהגאון מוהר"ר אלעזר לנדא זצ"ל אב"ד ור"מ דק"ק בראדי

דף ט ע"א תוס' ד"ה כדי כו' והא דפריך במנחות כו' . נ"ב נ"ל וכן נמי הא דפריך במנחות כו' :

דף לג ע"ב תוס' ד"ה אימת . נ"ב עיין ביומא ע"ט ע"א שהחליפו רש"י ותוס' שיטתם ממה שפירשו כאן :

דף מא ע"א אמר רבא . נ"ב הגירסא הנכונה אמר אביי אכלו נא לוקה כו' רבא אמר אין לוקין וכן בע"ב גבי אכלו זג וכן מורין פסקי הרמב"ם דהלכה כרבא ואינו לוקה אלא אחת וכא"ד קמא כמו דקיי"ל נספר המצות שורש ט' ועיין בהשגת הראב"ד פ"ה דנזירות הלכה ח' ובכ"מ ובלח"מ שם :

דף צ ע"ב תוס' ד"ה עד שיכלה כו' הקשה ריב"א כו' ואפי' למ"ד יש ברירה כו' . נ"ב דברי ריב"א תמוהים ואין בידי להבינם דאיך יפרש משנה מפורשת פ"א דקנים דאמר ר"י שתי נשים שלקחו כו' לאיזה מהם שירצה כהן יקריב חטאת והטעם משום ברירה כמבואר בגמ' פ' בכל מערבין כ"ש למאי דמסיק שם הש"ס דאף למ"ד אין ברירה יטל הכהן לסקריב איזה שירצה וכדר"ת כו' דודאי קושית הריב"א מעיקרא ליתא בפרט דאנן קי"ל כר"ת ונע"ג :

באשר"י פ"ק סוף סי' י' ועל ספירת העומר כו' . נ"ב נ"ע דמצות ספירת העומר אי אפשר לקיים ע"י שליח וכמו שדרשו במנחות ס"ו וספרתם לכם שתהא ספירה לכל א' וא' ואף שתים הנה בש"ס תדא הא ואידך סוכה מ"ב ולקחתם כו' שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד :

בפי' המשניות להרמב"ם פ"ח מ"ב האומר לעבדו כו' וזה לחסרון דעת העבדים . נ"ב כוונתו לאו דוקא לעבדיהם אלא ה"ה כשהמלך והמלכה צוו לאנשים ישראלים . והא דנקט במתני' לעבדו אורחא דמילתא נקט לפי שלהסרון דעת העבדים ומיעוט כו' מצוי בהם טעות זה לבחוט לאחד שני פסחים ומ"ש רבינו אבל שאר בני אדם קאי על מ"ש בריש דבריו וזה שהתרנו כו' ומיוחד למלך ולמלכה בלבד אבל שאר בני אדם אין אוכלין כו' ובנתיים הפסיק לכתוב הטעם למה תפס המשנה עבדים והרגיל בלשון רבינו בהעתקת פי' המשנה יראה כי כן דרכו לרוב ועיין בכ"מ פ"ג מהלכות ק"פ הל' א' שתמה על דברי רבינו אלו וכתב שאינם שבנים לו . ולדעתי כוונתו ברורה כמ"ש :

דף נג ע"ב מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן [על קדושת השם לכבשן האש נשאו ק"ו בעצמן מצפרדעים מה צפרדעים שאינן מצווין על קדושת השם כתיב בהו ובאו בביתך ובתנוריך ובמשארותיך אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם אנו שמצווין על קידוש השם על אחת כמה וכמה ע"כ] קשה מה קושיתם למה לא ימסרו. ומה שפירש"י למה לא דרשו ותי' בהם וכו' הא אמרינן בסנהדרין דף ע"ד ע"א בשעת הגזירה היכא שמכוונים להעביר על דת אפילו על ערקתא דמסאנא לא משנינן (מיהו י"ל כיון דאנדרטי הוי עדיף מערקתא דמסאנא שהוא שינוי במלבושיו וזה אינו רק לעבודה ולכבוד המלך) רק יאמר ע"ד שכתוב בדניאל והאנשים וכו' מגו שביבין דאתון נורא כו' (אמר המעתיק לא מצאתי פסוק זה בדניאל אבל כוונת ומשמעות הכתובים שמה דניאל ג' כ"ב הוא כי שם כתיב גובריא אילך כו' קטל המון שביבא די נורא) דהייטו לא היה יכול לבא שום א' לכבשן האש להפיל אותן שם א"כ מה ראו שמסרו עצמן כו' ומתרץ דילפי מצפרדעים כו' שהלכו מעצמן:

חדושים מלוקטים ממסכת פסחים

מהרב המגיה הגאון מו"ה מרדכי מארדוש ז"ל מפריצק

דף יט ברש"י בד"ה אמר ליה אם איתא דיש חולקין בדבר זה כו'. מהרש"א ומהרש"ל מחולקין בדיבור זה באוכל הבא מחמת אוכל למ"ד אוכל מטמא אוכל בקדשים אם יכול לטמא עוד. וסברת מהרש"ל דאינו יכול לטמא עוד שום דבר. ומהרש"א ז"ל מיאן בזה. ומסתבר ליה דיכול לטמא עוד. ונראה לי להכריח כסברת מהרש"א ז"ל. דהנה איתא לעיל בתחלת הסוגיא בדף י"ד ר"ח סגן הכהנים אומר מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה (ולמסקנת הגמרא היינו ולד ולד דהוי שלישי) עם הבשר שנטמא באב הטומאה אעפ"י שמוסיפין טומאה על טומאתו (דהיינו שעושין משלישי שני למ"ד אוכל מטמא אוכל מדאורייתא נעשה שני דאורייתא ולמ"ד אין אוכל מטמא אוכל נעשה שני דרבנן) הוסיף ר"ע ואמר מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום בנר שנטמא בטמא מת כו' אמר ר"מ מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח אמר ר' יוסי אינה היא המדה. ופריך תלמודא מכדי שמן שנפסל בטבול יום מאי הוי שלישי וכי מדליקו בנר נעשה שני מאי קמ"ל שלישי מותר לעשותו שני היינו הך א"ר יהודה הכא בנר של מתכת עסקינן וכו' וקסבר שלישי מותר לעשותו ראשון. ופריך מאי דוחקיה דרב יהודה לאוקמי בנר של מתכת נוקמי בנר של חרס ומאי הוסיף דאלו התם טמא וטמא (דבקדשים שלישי עושה רביעי) ואילו הכא פסול וטמא אמר רבא מתניתין קשיתיה כו' וכתבו התוספות בד"ה מאי קמ"ל דשלישי מותר לעשותו שני כו' למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא (דבדברי חנינא לא נעשה אלא שני דרבנן) לא פריך. דלדידיה הוסיף שמותר לעשות אף שני דאורייתא. ולכאורה יש להקשות לפי מ"ש התוס' לקמן דף ט"ו בד"ה באב הטומאה דאורייתא להכי נקיט דאורייתא משום דאיכא אב הטומאה דרבנן כגון מעת לעת שבנדה כו' והרבה כיוצא בהן. וא"כ אף למ"ד אוכל מטמא אוכל מדאורייתא בקדשים מ"מ מאי פריך דילמא ר' חנינא איירי בבשר שנטמא באב הטומאה דרבנן ולא נעשה רק שני דרבנן. ונראה ליישב ע"פ מה דאיתא לקמן ע"ב דמקשה תלמודא אר"מ דאמר מדבריהם למדנו מדבריהם דמאן אילימא מדברי ר"ח סגן הכהנים מי דמיא התם טמא וטמא הכא טהור וטמא (דאף דאיסור חמץ רביע עלה מ"מ כיון דמסתמא איירי בשש שדרך לשורפו ומדאורייתא טהור גמור הוא. תוספות) ואלא מדברי ר"ע מי דמיא התם פסול וטמא הכא טהור וטמא וכתבו התוספות קשה לר"י בשלמא למ"ד אוכל מטמא אוכל (אף בתרומה מדאורייתא) אתי שפיר דלא יליף איסורא דרבנן בשעה שישית מפסול דאורייתא אבל למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא בתרומה אמאי לא יליף שפיר כמו שמותר לעשות מפסול דאורייתא ראשון דאורייתא ה"נ מותר לעשות מאיסורא דרבנן שני דרבנן. ואומר ר"י דלא דמיא ד מקולקל דאורייתא שיכול לקלקלו עוד יותר אין ללמוד שיוכל לקלקל מקולקל דרבנן יותר אפי' בקילקול דרבנן ולכך פריך שפיר ומשני נימא קסבר ר"מ מתניתין באב הטומאה דאורייתא ובולד הטומאה דרבנן דמדאורייתא טהור מעליא ומאי מדבריהם מדברי ר"ח סגן הכהנים ור' יוסי דאמר אינה היא המדה. פי' התוס' בד"ה ולד הטומאה דרבנן דהא דקאמר ולד הטומאה דרבנן היינו ע"י משקה ואזדו ר"מ לטעמיה ור' יוסי לטעמיה כדמשני רבי ירמיה לקמן דפליגי אליבא דר"ע אי טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא ולכך קאמר ר' יוסי אינה היא המדה דסובר טומאת משקין לטמא אחרים מדאורייתא וליכא למילף איסור דרבנן מינה. ור"מ סובר טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן ושפיר קאמר מדבריהם למדנו כו' וכתבו התוס' בד"ה מדאורייתא טהור מעליא הניחא למ"ד אוכל מטמא אוכל (מדאורייתא אף בתרומה) יליף שפיר איסור דרבנן דמותר לעשותו שני (דאורייתא) משלישי דרבנן דר"ח אע"ג דאיסור הוי כמו פסול ולעיל משמע דטמא ופסול אינם שוין דהשיב ליה הוסיף מ"מ בטומאה דרבנן לא משמע ליה לחלק אלא למאן דסבר אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא מאי קסבר אי קסבר דיש להשוותן (דבדרבנן איסור וטמא שוין) א"כ בלא שום ראיה יהיה איסור דרבנן מותר לעשותו שני דרבנן (כיון דמסתבר ליה דבדרבנן אין חילוק בין איסור דהיינו פסול לטמא ה"נ אין חילוק מסברא בין איסור לשני דרבנן) ואי קסבר דאין להשוותן א"כ היכא יליף משלישי (דאילו התם טמא והכא פסול). וי"ל דלא יליף טפי מרבי חנינא אלא מכיון דחזינן דשלישי שהוא מקולקל דרבנן מותר לעשותו שני א"כ אין לחלק בין דרבנן לדאורייתא (דכי היכי דמותר להוסיף בטומאה דאורייתא הכי נמי מותר להוסיף טומאה דרבנן אט"א מדרבנן) וילפינן איסורא דרבנן (שהוא כמו פסול דרבנן) מפסול דאורייתא לר"ע דמותר לעשותו טמא (וכקושית התוספות לעיל בד"ה התם פסול וטמא רק שהתוס' תירצו דאין ללמוד קילקול דרבנן מקלקול דאורייתא. אבל לבתר דילפינן מר' חנינא דקילקול דרבנן מותר לקלקל יותר א"כ אין לחלק בין דרבנן לדאורייתא ושפיר איכא למילף איסורא דרבנן מפסול דאורייתא לר"ע) ולפי"ז לא קשה מה שהקשיתי למעלה דאף למ"ד אוכל מטמא אוכל מדאורייתא מ"מ מאי פריך דלמא ר' חנינא איירי בבשר שנטמא באב הטומאה דרבנן ולא נעשה רק שני דרבנן. דלפי הנ"ל ניחא דע"כ לא מיירי באב הטומאה דרבנן דא"כ אמאי קאמר ר"י אינה היא המדה דקסבר טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא וליכא למילף מינה לקלקול דרבנן שיהא מותר לקלקלו יותר דהאכתי היאך שורפין בשר שנטמא באב הטומאה דרבנן עם בשר שנטמא בולד ולד דאורייתא. הלא הבשר שנטמא באב הטומאה דרבנן טהור מעליא הוא מדאורייתא וכששורפין אותו עם בשר שנטמא בולד ולד דאורייתא נטמא ונעשה רביעי דאורייתא דבקדשים שלישי עושה רביעי. ואף דהתם טמא דרבנן והכא פסול דאיסור אינו אלא פסול מ"מ כיון דחזינן דקלקול דרבנן חשוב קילקול ומותר לקלקלו יותר א"כ שפיר יש למילף איסורא דרבנן מפסול דאורייתא לר"ע וכמ"ש התוס' אליבא דר"מ. אע"כ מיירי באב הטומאה דאורייתא ופריך תלמודא לעיל שפיר. והשתא מוכרחת סברת מהרש"א שהובא בדברינו למעלה דאי כסברת רש"ל דאף למ"ד אוכל מטמא אוכל מדאורייתא אינו יכול לטמא אחרים מדאורייתא אכתי תקשי אף למ"ד אוכל מטמא אוכל מדאורייתא מאי פריך מה הוסיף ר"ע דילמא איירי באב הטומאה דרבנן דא"ל דא"כ מאי קאמר ר' יוסי אינה היא המדה הא איכא למילף דמקולקל דרבנן חשיב קילקול ומותר לקלקלו יותר מדשורפין הבשר שנטמא באב הטומאה דרבנן עם בשר שנטמא בולד ולד הטומאה שנעשה רביעי דאורייתא. דלמא איירי בבשר שנטמא בולד ולד הטומאה באופן זה כגון שהיה משקה ראשון ונגע באוכל דנעשה אוכל שני ונגע האוכל בבשר דנעשה הבשר שלישי דאורייתא לר' יוסי דאמר טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא. והשתא כיון שהבשר נטמא מהאוכל תו אינו יכול לטמא עוד אחרים מדאורייתא לסברת רש"ל ושפיר קאמר ר' יוסי אינה היא המדה דליכא למילף מינה איסורא דרבנן כלל. דממה שמוסיפין לקלקל הבשר שנטמא בולד ולד הטומאה אין ראיה כיון דהוי טומאה דאורייתא אין ראיה למקולקל דרבנן ומהבשר שנטמא באב הטומאה דרבנן אין ראיה מדשורפין אותו עם טומאה דאורייתא דהיינו בשר שנטמא בולד ולד הטומאה דאורייתא דכיון דנטמא מהאוכל תו אינו יכול לטמא את הבשר שנטמא באב הטומאה לסברת רש"ל וכנ"ל. אע"כ כסברת מהרש"א דאף בנטמא מהאוכל יכול לטמא אחרים וא"כ ע"כ איירי באב הטומאה דאורייתא דאי דרבנן אמאי קאמר ר' יוסי אינה היא המדה הא איכא למילף ממאי דמותר לקלקל הבשר שנטמא באב הטומאה דרבנן במה ששורפין אותו עם הבשר שנטמא בולד ולד הטומאה דנעשה רביעי דאורייתא וכנ"ל ופריך תלמודא שפיר ודו"ק היטב:

דף לב ע"א גמרא איבעיא להו כשהוא משלם (על אכילת תרומה בשוגג) לפי מדה משלם או לפי דמים משלם. כגון דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ארבעה. אי לפי מדה גריוא אכל גריוא משלם ואי לפי דמים בזוזא אכל בזוזא משלם כו' תנן האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש אי אמרת בשלמא לפי מדה משלם שפיר אלא אי לפי דמים חמץ בפסח בר דמים הוא הא מני ריה"ג דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה ובמזיד פטור דסבר כר' נחוני' בן הקנה דתניא ר' נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין כתנאי כו'. והרמב"ם פ"י מהלכות תרומות פסק כהאי תנא דסובר לפי דמים משלם. וכתב עליו הראב"ד לא נתברר לי דבר זה דכיון דפליגי תנאי אי לפי מדה או לפי דמים וסתם לן תנא דמתניתין דבשוגג משלם קרן וחומש ואיכא לאוקמי כהלכתא דחמץ בפסח אסור בהנאה ומתניתין ה"ע דמשלם משום דלפי מדה משלם לית לן לסתומי מתניתין כריה"ג דלא סבירא לן כוותיה כו'. ונראה ליישב דברי הרמב"ם ז"ל. דהנה לכאורה יש לחזק ולהגדיל הקושיא ביותר על הרמב"ם דלפי מה דפוסק הרמב"ם להלכתא דלפי דמים משלם ע"כ צריך לאוקמי סתם מתניתין כריה"ג וכדדחי תלמודא. והנה רש"י פי' באוקימתא זו בד"ה ר' נחוניא בן הקנה כו' ושוגג דרישא דשגג בשתיהן דאי שגג בחמץ כו' וסיפא אשמעינן דהזיד בתרומה אפי' שגג בחמץ פטור דמיתה בידי שמים כי כרת דאי הזיד בחמץ והא דפטר ליה משום כרת הוא דפטר ליה לאשמעינן כולה מתני' בחמץ חולין של חבירו כו' ע"ש והנה לרבא דפליג בכתובות אדאביי וסובר לר' נחוניא בן הקנה כרת דוקא פוטר ולא מיתה בידי שמים ע"כ לדידיה ליתא להך אוקימתא וצריך לאוקמי לטעמא דמתניתין דלפי מדה משלם וא"כ אליבא דרבא דהלכתא כוותיה לגבי אביי בכל דוכתא ע"כ דסתם לן מתניתין דלפי מדה משלם. ונראה דהרמב"ם מיישב קושית רש"י לאשמעינן כולה מתני' בחמץ של חבירו בענין אחר ומתישב שפיר הך אוקימתא אף אליבא דרבא. דהנה שמעתי מפי חכם אחד שדקדק במתניתין דהכא למה לא קתני במתני' בשוגג משלם קרן וחומש וחומשא דחומשא כדקתני ב' הני' דתרומות דאייתי תלמודא ונראה דמזה יש הוכחה וסייעתא להרמב"ם דמתני' אתיא כריה"ג ולדידיה אתי שפיר דלא נקיט במתני' וחומשא דחומשא. ומקודם נייעב מה שהקשינו לעיל על הרמב"ם הא לרבא ליכא לאוקמי מתני' כריה"ג וצריך לאוקמי סתמא דמתני' דטעמא משום דלפי מדה משלם. ונראה דהנה מייתי תלמודא לקמן בסמוך דראב"י פוטר האוכל תרומת חמץ בפסח משום דכתיב ונתן לכהן את הקודש דבר הראוי להיות קודש ופירש"י ותוס' דמשמע שיתן לו דבר הראוי להיות קודש כמו שאכל וא"כ מה שאכל בעינן דבר הראוי להיות קודש וחמץ בפסח אינו ראוי להיות קודש כדתניא לעיל אבל מפרים חמץ דבכי הכל אינו קדוש. וכתבו התוספות עוד ואע"ג דבכל ענין פטור הכא מתשלומין אפי' שהיתה לו שעת הכושר ולקמן מוקמי הא דמפריש חמץ ד"ה אין קדוש היינו שלא היתה לו שעת הכושר אומר ר"ת היינו לריה"ג אבל לרבי אליעזר בן יעקב הוא"ל וס"ל דחמץ בפסח אסור בהנאה אפילו היה לו שעת הכושר אינו ראוי להיות קודש כו'. והשתא ע"פ הנ"ל אף אליבא דרבא מיתוקמא שפיר הך אוקימתא דמתניתין כר' יוסי הגלילי ומיירי בהזיד בחמץ ושגג בתרומה ומטעם כרת דחמץ מיפטר ואין להקשות א"כ לנקוט מתני' בחמץ של חבירו כקושית רש"י די"ל דמתניתין אשמעינן דבשוגג חייב ולאפוקי מדר"א בן יעקב דדריש מונתן לכהן את מקודש דבעינן הקודש שאכל יהיה ראוי להיות קודש ותרומת חמץ אינו ראוי להיות קודש. וע"פ הדברים האלה נתישב שפיר דלא נקיט במתני' חומשא דחומשא דכיון דכל עיקר חידושא דמתני' הוא לאפוקי דלא נימא דבעינן דבר הראוי להיות קודש. והנה לריה"ג דסובר חמץ בפסח מותר בהנאה לא הוי חמץ בפסח אינו ראוי להיות קודש אלא היכא שלא היתה לו שעת הכושר כדאיתא בתלמודא בהדיא לקמן דף נ"ג הובא בדברי התוס' דלעיל והשתא שפיר לא אצטריך מתני' לאשמעינן רק לענין דחייב בקרן וחומש אף דלא הוי ראוי להיות קודש כגון דאחמיץ במחובר ולאפוקי מראב"י. אבל חומשא דחומשא דע"כ החומש הראשון שהפרים היה לו שעת הכושר דבמפרים חמץ שלא היתה לו שעת הכושר לדברי הכל אינו קדוש אפילו לריה"ג. וא"כ כיון דאיירי ע"כ שהפרים החומש מחמץ שהיתה לו שעת הכושר וראוי להיות קודש א"כ ליכא חידושא כלל דהא אף אי הוי ס"ל בהא כראב"י דבעינן דבר הראוי להיות קודש לענין חיוב תשלומין הא לריה"ג כיון שהיה לו שעת הכושר ומותר בהנאה ראוי להיות קודש הוא ופשיטא דמיחייב. אכן כ"ז לריה"ג אבל אי נימא דטעמא דמתני' משום דלפי מדה משלם הו"ל למינקט נמי במתני' חומשא דחומשא ומזה סייעתא להרמב"ם דמתניתין כריה"ג ודו"ק היטב:

דף מג ע"ב שאור בל תקטירו אין לי אלא כולו מקצתו מנין ת"ל כל עירובו מנין ת"ל כי כל כו' אמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן כל האיסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר שהרי אמרה תורה משרת וזעירי אמר אף שאור בל תקטירו כמאן כר' אליעזר דדריש כל. פירש"י בד"ה כר' אליעזר דדריש כל. לעיל. ומהתם נפקא ליה כדאמרן לעיל מקצתו מנין ת"ל כל ודריש לה הכי מקצתו מנין תני זית שאור ותני זית מנה עמו. א"ה לענין חמץ בפסח נמי פירש"י דהא אמר ר"א על עירובו בלאו והיינו היתר מצטרף לאיסור. אין הכי נמי. ולאפוקי מדאביי דאמר יש הקטרה לפחות מכזית. פירש"י וחייב בהקטרת שאור כל דהו ולא בעי צירוף כו'. קמ"ל דאין הקטרה ואי איכא צירוף אין ואי לא לא. והנה התוספות בד"ה כמאן כר"א הקשו על פירש"י דפי' דזעירי משמע ליה מקצתו היינו תני זית קומץ דשאור ותני זית דמנה ואינן מעורבים אלא כל אחד ניכר. חדא דלא הוי זעירי לא כאביי ולא כרבא (דרבא מפרש מקצתו היינו מקצת קומץ דסובר דאין הקטרה בפחות מכזית ואביי מפרש מקצתו היינו מקצת זית ויש הקטרה לפחות מכזית) ועוד מאי קאמר כמאן כר"א הא כרבנן נמי אתי' דהא כי כל דרשי ומוקמי ליה אמקצתו דהיינו היתר מצטרף לאיסור לפירוש הקונטרס ועוד דבחמץ מנ"ל לר"א הערובות כיון דצריך קרא להיתר מצטרף לאיסור. ונראה לרש"י דזעירי משמע ליה דשאור היתר מצטרף לאיסור מדקתני עירובו מנין ת"ל כי כל ומדרבי עירוב דהייטו שנתערב היתר באיסור א"כ היינו היתר מצטרף לאיסור והיינו כדרבא דלדידיה הכי פירושו מקצתו מנין היינו זית שלם אבל לאביי דמפרש מקצתו מנין חצי זית לא שייך היתר מצטרף לאיסור דאמשהו דאיסור לחודיה מיחייב והא דמרבה עירובו היינו כשמתערב לגמרי ולא אמרינן שיתבטל האיסור אגב ההיתר והא דקאמר כמאן כר"א דדריש כל משום דלרבנן אע"ג דדרשי כי כל לא מוקמי ליה לרבות עירובו אלא לרבות מקצתו דהיינו מקצת קומץ. ונראה ליישב כל השלשה קושיות הנ"ל שהקשו תוספות על רש"י וגם ליישב אמאי מיאן רש"י מלפרש כפירוש התוספות. והנה לכאורה צריך להבין מה שהקשו התוספות לפירש"י לא הוי זעירי לא כאביי ולא כרבא. וכי לא יכול זעירי למיפלג אדאביי ורבא. וצריך לומר דעיקר קושיתם דאי נימא דזעירי מפרש דלא כאביי ולא כרבא הו"ל לתלמודא לאתויי במסכת מנחות גבי פלוגתא דאביי ורבא בפירוש דברייתא גם דברי זעירי. והשתא נבאר והסגנון יהיה כן דודאי לפי האמת מפרש רש"י דברי זעירי כפירוש התוספות וסובר זעירי כרבא ולהכי לא מייתי התם במנחות דברי זעירי רק דלדעת המקשה הוכרח רש"י לפרש בענין אחר בדעת זעירי. והמקשן היה לו הוכחה לפי סברתו אליבא דזעירי דמפרש הברייתא כן. דהנה התוספות הקשו בד"ה חוץ מאיסורי נזיר אע"ג דחטאת נמי קאמר לקמן לר' יוחנן היתר מצטרף לאיסור לא חשיב הכא חטאת דבקדשים לא קמיירי. ולכאורה קשה קושיה זאת אזעירי דאמר אף שאור בל תקטירו ואיירי מקדשים אמאי לא קאמר נמי חטאת. וא"ל דסובר דלימוד דחטאת קאי אטעם כעיקר ולא אהיתר מצטרף לאיסור. דא"כ יהיה היתר מצטרף לאיסור בכל איסורים שבתורה דנילף מנזיר. ומהאי טעמא מוכרח תלמודא לקמן ע"ב לומר דר"י סובר דגם בחטאת היתר מצטרף לאיסור והוי שני כתובים הבאין כאחד. אך ז"א דשפיר י"ל לזעירי בחטאת אין היתר מצטרף לאיסור. והאי דלא ילפינן מנזיר לכל איסורין שבתורה משום דהוי נזיר ושאור שני כתובין הבאין כאחד ולפי"ז י"ל דמזה הוכיח המקשן דזעירי מפרש מקצתו היינו היתר מצטרף לאיסור דאי כרבא וכפירוש התוספות דעירובו היינו היתר מצטרף לאיסור אכתי תקשי נילף מנזיר לכל איסורים שבתורה ואי דהוי שני כתובים עם שאור הא תרוייהו מיצרך צריכי דאי כתב בשאור חולין מקדשים לא גמרינן כדלקמן. ואי משום דלא לכתוב רק בנזיר ונילף שאור מינה ז"א דהא באמת עיקר רבויא דכי כל דכתיב בשאור אתי לרבוי' עירובו והיינו דלא נימא שיתבטל האיסור כמו לאביי רק דממילא נשמע מינה נמי היתר מצטרף לאיסור אבל באמת אף כי ידעינן דינא דהיתר מצטרף לאיסור מ"מ איצטריך רבויא דכי כל לערובו וא"כ לא הוי שני כתובין הבאין כאחד כיון דתרוייהו מיצרך צריכי אלא ע"כ דמפרש מקצתו היינו היתר מצטרף לאיסור ואינו נשמע מכלל עירובו ושפיר הוי ב' כתובין הבאין כאחד. והשתא מיושב שפיר קושית התוספות מנ"ל למקשה דסובר כר"א דלמא כרבנן דדרשי כי כל ומרבינן מינה מקצתו דהיינו היתר מצטרף לאיסור. דז"א דאי כרבנן תקשי בכל האיסורין שבתורה נמי דהא"ל דהוי שני כתובין הבאין כאחד מדאצטריך למכתב גם בשאור רבויא למקצתו ולא יליף מנזיר היא גופא תקשי מנ"ל באמת דכי כל לרבוי' מקצתו והוי שני כתובין דלמא באמת למקצתו אין צורך לרבויא דאיכא למילף מנזיר לכל איסורין שבתורה וכי כל לרבויא עירובו כמו לר' אליעזר דאית ליה תרי ריבויא מוקי חד למקצתו וחד לעירובו ה"נ נימא לרבנן כיון דמקצתו נשמע מנזיר מרבינן מריבויא דכי כל עירובו. אע"כ דסובר כרבי אליעזר דיש לו ב' לימודים לעירובו ולמקצתו. ושפיר הוי ב' כתובים. ופריך אי הכי חמץ בפסח נמי יהיה עכ"פ היתר מצטרף לאיסור ואף דליכא אלא ריבויא אחד ובעינן לרבויא עירובו מ"מ הא כל דליכא אלא רבויא אחד מוקמינן הרבויא טפי על היתר מצטרף לאיסור וכי משני אין הכי נמי ולאפוקי מדאביי ונמצא דבא זעירי לאשמעינן דבעינן דוקא שיהא היתר מצטרף לאיסור השתא נוכל לומר דבאמת זעירי מפרש כדמפרש לה רבא דמקצתה היינו מקצת קומץ. וא"ל א"כ לא הוי שני כתובין הבאין כאחד דהא תרוייהו מיצרך צריכי. דריבויא דכי כל אצטריך לעירובו. דבאמת אין הכי נמי גם בכל האיסורין שבתורה היתר מצטרף לאיסור והא דקאמר אף שאור בל תקטירו היינו דהתם בעינן צירוף ולאפוקי מדאביי דאמר יש הקטרה בפחות מכזית ולא בעי צירוף והדרבה מוכרח לפי המסקנא דזעירי מפרש הברייתא כרבא דמקצתו היינו מקצת קומץ והיתר מצטרף לאיסור נשמע מכלל עירובו דאי כסברת המקשה דבעינן לימוד באפי נפשיה על היתר מצטרף לאיסור ומקצתו היינו דהיתר מצטרף לאיסור א"כ הוי נזיר ושאור שני כתובין הבאין כאחד וקשה קושיית התוס' מנ"ל בחמץ עירובו דהא בעינן כל להיתר מצטרף לאיסור כיון דמנזיר ליכא למילף דהוי ב' כתובין ודו"ק היטב:

דף סז ע"א גמרא ר"ש אומר אין צריך (בדד ישב להורות על חילוק מחנות) הרי הוא אומר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש יאמר טמאי מתים ואל יאמר ע"ז ואני אומר ע"מ משתלחין זבין לא כ"ש ומאי חומרא דזב מטמא מת שכן טומאה יוצאה מגופו אדרבה טמא מת חמור שכן טעון הזאת שלישי ושביעי אמר קרא טמא וכל טמא לנפש לרבות טמא שרץ וזב חמור מטמא שרץ ומאי חומרא כדאמרן אלא ליתן לו מחנה שניה ויאמר זב ואל יאמר מצורע ומאי חומרא דמצורע מזב שכן טעון פריעה ופרימה אדרבה זב חמור שכן מטמא משכב ומושב אמר קרא זב וכל זב לרבות בעל קרי ומצורע חמור מבעל קרי ומאי חומרא כדאמרן. למה נאמר מצורע ליתן לו מחנה שלישית. וכתבו התוספות על הא דקאמר ומאי חומרא דזב מטמא מת שכן טומאה יוצאה מגופו וה"ה דהומ"ל שכן מטמא משכב ומושב כדלקמן אלא ניחא ליה למינקט חומרא דלא מני למימר להו בסמוך גבי אדרבה. חומר בזב מבמצורע. ואמרתי לחדד התלמידים דמוכרח תלמודא למימר מה חומרא דזב שכן טומאה יוצאה מגופיה דאם לא הוי מזכיר רק מאי חומרא דזב שכן מטמא משכב ומושב הוי קשה מנ"ל ליתן לזב מחנה שניה משום דקשה יאמר טמא מת ואל יאמר זב והא פריך אדרבה טמא מת חמור שכן טעון הזאת שלישי כו' וצריך לומר דיליף מטמא וכל טמא לרבות טמא שרץ הא איכא למימר איפכא יאמר זב ואל יאמר טמא מת. ואני אומר זבין משתלחין טמא מת לא כ"ש מאי חומרא דטמא מת שכן טעון הזאת שלישי ושביעי. ואי תאמר אדרבה זב חמור שכן מטמא משכב ומושב נשוב ונאמר אמר קרא זב וכל זב לרבות בעל קרי ומאי חומרא כדאמרן. וא"כ למה נאמר טמא מת ליתן לו מחנה שניה ולכך הוצרך תלמודא להזכיר כך חומרא דזב שכן טומאה דיוצאה לו מגופו וזו החומרא ישנה נמי בבעל קרי אבל כל זה אינו אלא לחידודא בעלמא. דהא באמת קאמר תלמודא לעיל בסמוך דאפילו מת עצמו מותר לכנוס למחנה לויה שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו במחיצתו. ולא נמנעתי מלכותבו כדי לחדד התלמידים:

חכמת מנוח

מאת הגאון האשל הגדול ריש מתיבתא נר ישראל כמהור"ר מנוח המכונה הענדיל ז"ל (בעהמ"ס מנות הלבבות וכו')

[נדפס פעם אחת, בפראג שנת שע"ב].

דף ב ע"א תוס' בד"ה אור לארבעה כו' חכמים בדיקה כו'. נ"ב וי"ל דסבר רש"י דחשו חז"ל שמא ישכח מלבטל לכך הצריכוהו בדיקה ג"כ דבולי האי ליכא למיחש שמא ישכח לבטל וגם לבדוק ודו"ק: בא"ד לפר"ת ברים כו'. נ"ב עיין לקמן דמ"ב ע"א בתוס' בד"ה ואלו עוברין כו': ע"ב גמ' אור לארבעה עשר כו' כצ"ל:

דף ג ע"א גמ' ת"ש דתני דבי כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ת"ל כו' באותה לילה ותיכף לאכילה כו'. נ"ב בה"ש גרים דתיכף ואין צורך ודו"ק:

דף ו ע"ב רש"י בד"ה אין מוקדם ומאוחר כו' תחלה הקדימה המאוחרות כו' כצ"ל: תוס' בד"ה משם כו' ופר"ת דמסוף שם כו'. נ"ב עיין בב"י בטור או"ח סימן תמ"ג:

דף ז ע"א בתוס' אחר דיבור עשויין כו'. נ"ב ס"א יש כאן דבור דאשתכח בגומא ואע"ג דאמרי' (נדה כ"ו ב') מאן דבדק כדק נמי בגומא [הכא] איירי בגומא עמוקה: ע"ב תוס' בד"ה והילכתא כו' טעם בברכות כו'. נ"ב עי' באשר"י:

דף ח ע"ב גמ' ניתו ועל כו'. נ"ב ס"א ניתו עלי ועל כו': רש"י בד"ה שתי כו' אומרים הס"ד:

דף יא ע"ב רש"י בד"ה כשתמצי לומר כו' תני שעה הס"ד:

דף יב ע"ב רש"י בד"ה כמחלוקת כו' שלש שעות משום כו' הד"א: תוס' בד"ה אימתי כו' הא אסקינן לעיל. נ"ב הוא (בד"י ע"ב) [בדי"א ע"א]: בא"ד ביעורו דמתניתין. נ"ב דלעיל בד"י ע"ב:

דף יג ע"ב גמ' קמיה דר' יהודא כו'. נ"ב ס"א דרב: שם דאמר זו תודה כו'. נ"ב י"ל כלומר כבר אמר הבעל זו תודה וזו לחם שלה וכיון דהוקבע לזו פסול לאחרת. וי"מ כלומר דרך הבעל לומר זו תודה וזו לחם שלה אבל אין הדרך לומר זו לחם וזו תודה שלו וזה מפני שהתודה עיקר ולחם גלל תודה כו' ולשני הפירושים מלת דאמר אינו מיושב על הלשון דמשמעו כאלו אומר הכא במאי עסקינן דאמר כו' ודו"ק. ועוד דותקים יובנו למבין בטיב הלשון והיותר נראה שהוא כמו זו תורה וזו שכרה באגדה דר' עקיבא שהראה הקב"ה למשה את מיתתו ששוקלין את בשרו במקולין אמר רבש"ע זו תורה וזו שכרה כו' כלומר דאמר ר' ינאי זו תודה וזו לחמה בתמיה והרי אין תודה גלל לחם וכדרבה כו' ולפי זה סתמא דתלמודא מסני ליה אליבא דר' ינאי ולא ר' ינאי גופיה שני ליה ומלבד זה נ"ל דלאו ר' ינאי גופיה קאמר שהרי ר' ינאי רביה דר' יוחנן הוה שהיה זמן רב קודם רבה ואיך יאמר וכדרבה כו':

דף יד ע"א תד"ה עם בשר כו' קאמר מימיהם כו'. נ"ב ואע"ג דר' עקיבא נמי קאמר מימיהם של כהנים כו' מ"מ י"ל דר' עקיבא קאי אזמנו כלומר בכל ימי לא נמנעו כהנים מלהדליק כו' וי"א דבר קדמו לר"ע זמן רב מה שאין כן בחנניה סגן הכהנים וכ"כ התוס' לקמן די"ט ע"ב בד"ה ונימא כו' ע"ש ודו"ק:

דף יח ע"א תוס' בד"ה הא בשרה כו' לא ליטמא כו'. נ"ב כלומר מנא לן דיטמא טומאה קלה אחר דפרחה מהן טומאה חמורה ואין לומר דאיכא למילף מהא דאמרינן כל שסופו ליטמא כו' והה"ה כל שכבר טימא טומאה חמורה דהא ע"כ הא דגמרינן מקרא כל שסופו ליטמא כו' היינו דוקא בעוד שסופו כו' ולאו מקרא מלא דבר הכתוב דהא גבי בשר הפורש כו' וכיון דלאו מקרא מלא דבר א"כ גם האי דהכא ליכא למילף משם וא"כ מנא לן דיטמא טומאה קלה ומה שפי' רש"י דאין נגיעה גדולה ממה שהן נוגעים בעצמן לא מסתבר לתוס' כלל דאין לרש"י שום ראיה כזה ודו"ק:

דף יט ע"א תוס' בד"ה לא ליפתמיט כו' רבינו חננאל לא גרס כו'. נ"ב ופירושו חמש מעלות אחרונות הם לקדש מן התורה ולחולין לא גזרו בהם מדרבנן משום דליכא בהם כל כך חשש טומאה לטמא מדרבנן מה שאין כן בה' ראשונות דגזרו בהם כ בכן אפילו לחולין ועי' בחגיגה דכ"א ע"ב: בד"ה אלמא כו' דקתני רישא כו'. נ"ב ע' בחגיגה דכ"ג ע"ב: בד"ה שאין טומאת כו' ואי משום דאמר כו'. נ"ב כלומר ואפילו למ"ד כגון שאבדה לו מחט טמא מת כו' והוה ליה ספק טומאה ברשות הרבים כו' הוה בכלל כל הפוסל כו' דהרי פוסל התרומה ספק מגע טמאה מת ברשות היחיד ותטמא ידים להיות שניות אפילו ברה"ר ודו"ק:

דף כג ע"א תוס' בד"ה אמר כו' במרובה ארור המגדל חזירים כו' כצ"ל: ע"ב גמ' מכדי כו'. נ"ב לפי פי' רש"י מכאן עד מאי בינייהו הכל קושיא אחת ודו"ק:

דף כז ע"א גמ' [ספת מותרת] אמר רב כו'. נמחק אמר:

דף כח ע"ב גמ' כתב בהאי כו'. נ"ב עיין לקמן דף ק"כ ושם כתוב כתב בהאי וכתב בהאי וצריכי וע"ש כפי' רשב"ם וא"כ הוא דלא כפי' רש"י בכאן:

דף כט ע"ב תוס' בד"ה הדר כו' ר' יהודה דאמר כו'. נ"ב כלומר אהא דאמר התם חמצו של עוברי עבירה כו' קאמר סברוה הא מני ר' יהודה היא דקאמר הכא חמץ אחר הפסח דאורייתא ע"ש:

דף ל ע"א בד"ה אמר רבא כו' שמעינן מינה חלב שנפל כו' כצ"ל:

דף לא ע"א תד"ה מטעבדנא כו' להוכיח דהלכה כו'. נ"ב עיין בקדושין דע"ו בתוס' בד"ה ואידך פירוש כו':

דף לג ע"א תוס' בד"ה תתן לו כו' דמשום הכך דאסירי כו' כצ"ל:

דף לד ע"א תד"ה טהרו כו' אסורים מלאכול בירושלים כו'. נ"ב הרמב"ם מפרש במסכת בכורים פ"ב דה"ק אסורים מלאכול שלא בתורת מעשר ובכורים דהיינו חוץ לירושלים וכיוצא בזה מדינים האסורים במעשר ובכורים ומותרים בחולין כיון שהגידולים הם בירושלים ואע"ג דמדינא היו ראוים להתבטל בתערובת אפי' הכי כיון שיש לו מתירין קרובים בירושלים אינו בטל כדין כל דבר שיש לו מתירין דאפילו באלף לא בטיל ולפי זה מלת בירושלים לא קאי על מלת מלאכול אלא על מלת גידולים כאלו אומר גידולים אסורים מלאכול כיון שהם ר"ל זה הגידולים בירושלים. ונראה דזרים כו' ולפי זה אף לזרים כו' מיירי בירושלים לא חוץ לירושלים וכה"ג פירשו הרמב"ם וה"ק גידולים אסורים מלאכול חוץ לירושלים כיון שהם בירושלים ואף בירושלים אסורים מלאכול לזרים שהם נכרים ולבהמה אבל אי זרים היינו ישראלים אי אפשר לומר דמיירי בירושלים דהרי מעשר מותר לזרים בירושלים ועי' בה"ש. ומדברי הרמב"ם משמע שמפרש מלת אף כמו אע"פ כלומר אע"פ שבירושלים אסור לזרים ולבהמה לא נאמר דהוי כמו דבר שאין לו מתירין ע"ש: ע"ב רש"י בד"ה אי אמרת כו' בפרק קמא דמנחות כו'. נ"ב הוא בדף י"ב ע"א: תוס' בד"ה שאם כו' דרים מעילה כו'. נ"ב פי' והיינו הך דסו"פ קמא דמנחות דהביא רש"י ע"ש:

דף לה ע"א גמ' אמר ריש לקיש כו'. נ"ב ס"א אמר רבי יוחנן וכן בכל העמוד דלקמן:

דף לו ע"ב תוס' בד"ה אוציא כו' ואם תאמר כו'. נ"ב בה"ש גרים בכורים ואין לומר אם כן כו' בכורים דאנו לחם כו'. וי"ג בכורים תימה אם כן נוציא כו' בכוריה ואנו לחם כו'. ומיהא י"ל דואם תאמר הוי כמו תימה בכמה דוכתי מצינו בתוספות ואם תאמר בלא י"ל אחריו. וצ"ע אי מביאים מכל חמשת המינים או דוקא מחטים ושעורים וכשיתברר זה תברר ג"כ הגירסא האמתית ודו"ק:

דף לז ע"ב תוס' בד"ה דכולי עלמא כו' על לפנגול"י כו'. נ"ב עיין בפסקי תוספות ובברכות דל"ז ע"ב:

דף לח ע"א תוס' בד"ה אבל הלתו כו' אין לה פדייה כו' כצ"ל: תד"ה נאכלים כו' וי"ל דבכורים כו'. נ"ב לעיל דף ל"ו ע"ב הקשה קושיא זו ובכורים היכי ממעטינן כו' בד"ה דאמר ומתרץ שם תירוץ שסותר הך דהכא ע"ש. וצ"ל דרבינו נסים ורשב"א דבכאן חולקים על ר"י דלעיל. ומה שהקשה ר"י לעיל ובכורים מאי שנא ממע"ש דנאכל בנוב וגבעון ובכל ערי ישראל סבירי להו הר"ן והרשב"א דשאני בכורים דקדושתן חמיר דאינם נפדים מה שאין כן במעשר שני. ומה שהקשה ר"י לעיל והא מעשר שני נאכל בכל ערי ישראל כו' כלומר ולמה אצטריך למימר כר' אלעזר י"ל דהוה מצי למימר משום דמעשר נאכל בנוב וגבעון אלא דניחא ליה למינקט הא דר' אלעזר דאיתיה בכל הזמנים גם בזמן בית עולמים:

דף לט ע"א תוס' בד"ה ואימא כו' דלא הוי נוטה כיון כו'. נ"ב אבל התוס' פי' שם בד"ה האמת והשלום כו' דלא חשיב נוטה לפי שראשי עליו הדים ועוקצין את הידים והאי טעמא לא הוי מצי למימר גבי מרור שיכול לכותשו או להסיר עוקצו ולאכול אבל גבי נטילת לולב צריך כל המינים כדרך גדילתם ע"ש:

דף מ גמ' וכן מתבקעות מאליהן כו' כצ"ל:

דף מב ע"ב רש"י בד"ה והא תני כו' של נחתומין הס"ד:

דף מד ע"ב רש"י בד"ה הידוס כו' מצוי בגוונו בשאר כו' כצ"ל:

דף מו ע"א רש"י בד"ה אלא לפניו כו' קאי דאלו כו' הד"א. ונ"ב מן דאלו עד לו להפסיד ס"א אין זה: ע"ב רש"י ד"ה לא דכולי כו' שתאפה כו'. נ"ב מכאן ואילך אין זה בס"א עד סוף הדיבור: תוס' בד"ה הואיל כו' כי נ"ל כו'. נ"ב ס"א כי נ"ל שדעת כו': בד"ה רבה כו' הדבש ואינו ראוי כו' כצ"ל:

דף מט ע"ב גמרא לאכול בשר שנאמר זאת כו' כצ"ל: שם אנו צריכין כו'. נ"ב ס"א מצטרכי' להם כו' ונ"ב כלומר אי לאו שיש להם צורך למשא ומתן שלנו עמהם כלומר אי לאו דאנו צורך להם כו'. וי"ל עוד כמשמעו אי לאו דאנו צריכים לישא וליתן עמהם ולבקש עזר מהם אז היינו מרחיקים אותם לגמרי ולא היה לנו שום שותפות עמהם וע"י כן תגדל השנאה יותר והיו הורגים אותנו אבל עכשיו שאין אנו מרחיקים אותנו לגמרי להיותינו נושאים ונותנים עמהם ומבקשים עזר מהם לא גדלה השנאה כל כך. וי"ל עוד אלמנה כמו אלו כלומר אלו אנו צריכים להם כו' כי מלת אלמלא לפעמים משמש כמו אלו כדלקמן דף כ' ע"ב בריש מקום שנהגו שאלמלא מתעשרין אין כותבין. ולפעמים משמש כמו אי לאו כמו אלמלא מוראה של מלכות כו': רש"י בד"ה תורתו מדרבנן היא כו' כצ"ל:

דף נב ע"א גמ' תנאי דתניא אוכלין כו' כצ"ל:

דף נג ע"א גמ' מעשר פגי כו'. נ"ב ס"א דתקן פגי כו'

דף נד ע"א גמ' בני שעיר המורי. נ"ב ס"א יושבי הארץ לוטן ושובל וצבעון וענה: ע"ב רש"י בד"ה התם תוכה בתענית כו' כצ"ל:

דף נו ע"ב תוס' בסוף ד"ה מחלוקת כו' מוקצות ניכהו כו'. נ"ב פי' כלומר לפי הירושלמי יש לתרץ כל מה שהקשה ועוד דלא גרע כו' וקצת תימה כו' אבל מ"מ קשה כו' כן נ"ל:

דף נח ע"ב גמ' אמר רבא השלמים כו'. נ"ב ס"א עליה השלמים כו':

דף סד ע"א תד"ה הא כו' אמאי נקט כו'. נ"ב פי' כלומר ולא נקט רבותא דאפי' שוחט בהמה משא זבחים אע"ג דהוה שוחט ממש אינו עובר:

דף סה ע"ב גמ' והתניא מדו כמדתו כו' כצ"ל: תוס' בד"ה אטו כו' ור"ת מפרש כו'. נ"ב פי' ר"ת נמי גרים בברייתא דסוטה מעלן ומקטירן כו' וא"כ לאו אמנחה קאי אלא אאברים ופדרים של קרבן מדקאמר לשון רבים דאי אמנחה הל"ל לשון יחיד מעלה ומקטירה וא"כ אמנחה לא פריך בשום מקום אע"ג דבמנחות תנא בכמה דוכתי ומקטירים בכלי כו' ואאברים ופדרים פריך בג' מקומות הכא ובפרק שני שעירי ובפרק ב' דסוטה ואי אפשר לתרץ אלא כפי פי' רש"י או כפי פי' ר"ת ודו"ק:

דף סו ע"א גמ' [ק"ו] למה לי כו'. נ"ב פי' מדקאמר אלא משמע דלא קאי בשנוי קמא ודו"ק:

דף עב ע"א תוס' בד"ה לר' יהושע כו' מוקמי' בגמ' כו'. נ"ב לקמן בדף זה ע"ב: בד"ה שקדם כו' לידות וכישא נמי כו'. נ"ב פי' התוס' סברי דגם בסיפא איכא תיובתא כגון שקדם ומל שלאחר השבת בשבת ואיחר של שבת עד א' בשבת דזה נמי מקרי לא ניתן שבת לידחות כיון דלא מל של שבת היום דלא מיקרי ניתן שבת לידחות אלא כשדוחה שבת לגבי א' ברשות דומיא דגבי אימורי צבור שכבר הקריבה היום ואין פוטר אלא כשמל שניהם בשבת. ואין לומר דגם זה מיקרי ניתן שבת לידחות כיון שהיה יכול למול א' היום אע"פ שלא מל אותו ואיכא תיובתא כגון אם של שבת היה חולה והוא סבור שהוא של א' בשבת ואיחר אותו עד יום א' דהז לא ניתן שבת לידחות אפי' בשל שבת כיון שהוא חולה דהרי מה שאין מלין חולה בשבת אינו מפני איסור שבת אלא מפני פיקוח נפש ואפילו בחול אין מלין אותו ואם עבר ומל אותו בשבת אינו חייב וקיים מצות מילה והרי ניתן שבת לידחות ודו"ק:

דף עג ע"א תוס' בד"ה שחטו כו' דלא עשה מצוה כו'. נ"ב פי' כדלעיל בתוס' דע"ב ע"א בד"ה לר' יהושע כו' ע"ש:

דף עו ע"א תוס' בד"ה אלא למ"ד כו' דהכי הוא היה כו'. נ"ב הוא דאם לא כן היה כו': ע"ב רש"י בד"ה אמר לך כו' במסכת ע"ז וכו'. נ"ב בדף פ"ו ע"ב: תוס' בד"ה אסרה כו' ורבא נמי דהרי בבת תיהא כו'. נ"ב בע"ז דס"ו ע"ב: בא"ד ובתמורים גדולים שלנו כו': בא"ד שיש להרחיק אין כו'. נ"ב ס"א להרחיק מן הלחם אין כו':

דף עז ע"ב גמ' ר' יהושע נמי בזבחים כו' כצ"ל [וכ"מ ברש"י ד"ה כי אמר]:

דף עח ע"א רש"י בד"ה כל שבעה כו' היא ומעלה כו'. נ"ב כלומר מעלה עשו בעבודות הללו להחמיר בהם יותר מהשאר ומעלה לשון שבח ועלוי: ע"ב רש"י בד"ה אוכלין הולה כו'. נ"ב ס"א לאפוקי חולה כו': בד"ה דאי מימשכי הכי מה שיש כו'. נ"ב יראה דרש"י סבר דאינם יכולים לימשך בשעת זריקה אלא קצתם ולא כולם ולכך צריך לקצתם כזית לכל אחד ועיין בתוספות בד"ה שאני כו' ודו"ק:

דף פב ע"א תוס' סוף ד"ה בשלמא כו' וכדם ובבעלים כו'. נ"ב יראה זה דוקא לדעת הסובר דדם ובעלים תדא מילתא היא אבל לר' יוחנן דסבר דם ובשר תדא מילתא גבי דם נמי סברא דישרף מיד ושפיר יליף יוצא מחטאת דאסכן דמשה הודה להן אפילו על השריפה כמ"ש הרשב"א אך מה שפי' הרשב"א דאמיד בעי מנ"ל לא אתי שפיר ודו"ק: ע"ב תוס' בד"ה ר' יוחנן כדפירש בקונטרס כו'. נ"ב פי' אפשר שהוא מה שפי' לקמן דפ"ג ע"א בד"ה אמר להן ודו"ק:

דף פג ע"א גמרא הואיל ונעשו בסים כו' כצ"ל: תוס' בד"ה אמר להן כו' הודה להן כו'. נ"ב ס"א להן אלא דשפיר עבוד דלא אכלוה כו': בא"ד הכא מחטאת כו'. נ"ב יראה דלפי מה שפי' התוס' לעיל דפ"ב ע"א בד"ה בשלמא בשם הרשב"א דכולה שמעתין דלעיל מסקא אליבא דר' יוחנן כו' לא קשה מידי דמצינן למימר דמתני' כר' יוסי ודו"ק:

דף פה ע"ב גמרא אמר רב יהודה וכן כו'. נ"ב ס"א אמר רב וכן כו':

דף פו ע"א גמרא האולם ואת בתיו וגנזכיו ועליותיו כו' כצ"ל: ע"ב גמ' חוץ מזה. נ"ב ס"א ל"כ: שם כחד זמנא. נ"ב ס"א ל"כ: תוס' בד"ה נכנסין כו' הלכתא כוותיה כו'. נ"ב יראה שר"ת גרים בתחלה אמר רבינא ונותן כו' ולית הלכתא כו' וה"מ דעל כו' והדר בהו דיילא. ולא גרים דרגש בהו דיילא:

דף פח ע"א גמרא תנו רבנן איש שה לבית כו' כצ"ל:

דף פט ע"א גמ' מן ונימא אי כו' עד דאייתי השתא שלמים. נ"ב ס"א ל"כ: רש"י בד"ה וניתי מותר הפסח כו' כצ"ל:

דף צ ע"א מתני' בשביעי (שלא) [שלו] ראה כו' כצ"ל:

דף צד ע"ב רש"י בד"ה בן בנו כו' מזרע נמרוד הס"ד: בד"ה וכן בין כו' לרקיע לאורכו כו'. נ"ב ס"א ואורכו כו' וכן יראה נכון [שאין] פירש לאמרו וכן בין רקיע לרקיע רק הוא ענין בפני עצמו וסיים הקושיא שמקשה על רבא ולפי זה לא גרסי' בראשון מלת כל וכן הוא בס"א ודו"ק:

דף צו ע"ב רש"י בד"ה והלא כו' כל שבעה הס"ד:

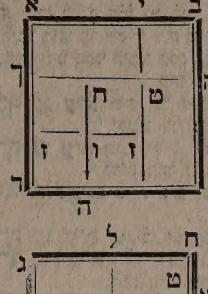
דף צח ע"א רש"י בד"ה אלא דמת כו' פסחיהן. נ"ב שלא ימעלו בהן: בד"ה הפסח כו' מביאו משלו. נ"ב וכל כך למה לפי שאין מחללין בהמה על פחות מכדי דמיה והא דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ה"מ דיעבד אבל לכתחלה לא ואם כו':

דף קו ע"א רשב"ם בד"ה ושמעת כו' כדאמר לעיל כו'. נ"ב בדף ק"ג ע"א: ע"ב רשב"ם בד"ה אמר ליה כו' דרב לרב אסי כצ"ל והס"ד: תוס' בד"ה שבקיה כו' הוה כדאמר בפרק כו' כצ"ל:

דף קז ע"א ברשב"ם בד"ה אמר רב כו' גידול דמן כו'. נ"ב ס"א גידול בר מניומי דמן כו'. [וא"צ לגירסא שלנו בגמ' ועי' רש"ל]:

דף קט ע"א תוס' ד"ה רביעית כו'. רום המקוה ע"ב אצבעות. כי רומו ג' אמות של ששה ששה טפחים הרי הם י"ח טפחים וכל טפח ד' אצבעות בגודל הרי הם ע"ב אצבעות. קח מכל עשרים אחד. דהיינו מארבעים מתוך הכ"ד קח ב' אצבעות מפני שיש בהם ב' פעמים עשרים נשארו עוד י"ד חלק הי' על כ' חלקים ויגיע חצי אצבע לחלק אחד. עוד חלק הד' לעשרים חלקים דהיינו כשתחלק כל אצבע לה' חלקים ויגיע הומש לחלק אחד. הרי לך אצבעיים וחצי אצבע והומש אצבע. וכן תקח ברוחב אחד מי"ב כו' הרוחב הוא האמה בת ו' טפחים שבכל טפח ד' אצבעות שהם בין הכל כ"ד אצבעות וכשתקח חלק י"ב יבא לך ב' אצבעות. וכן באורך הרי לך אצבעיים על אצבעיים כו'. ה"ג וכן תעשה במים ויעלה רביעית כיצד רביעית הנמצא כו' והכי פירושו רביעית של כל הנמצא בכאן מן המ' סאה דהיינו י' סאין השלך החולה ומן הנותרים שהם שלשים קח חלק אחד מעשרים ויבא לך סאה וחצי סאה כי מכ' סאין יבא סאה ומי' סאין חצי סאה. וא"כ קח לפניך כסאה וחצי והסר מהם פעמיים חלק שנים עשר כיצד סאה וחצי הם ט' קבין וכל קב ד' לוגין כמ"ש רש"י הרי בין הכל ל"ו לוגין קח מהם חלק י"ב ויעלו בידך ג' לוגין. עוד חלק אלו הג' לוגין על י"ב דהיינו שתחלק כל לוג על ד' חלקים וקח חלק י"ב ישאר בידך רביעית הלוג. או תקח אחד מכ"ד כו' חזר בכאן להניח חשבון אחד קל וקצר לחלק רום המקוה אבל האורך והרוחב ישאר כדלעיל וזה שתקח אחד מכ"ד מן הע"ב אצבעות של רום המקוה כמ"ש לעיל ויעלו בידך ג' אצבעות חלק הג' אצבעות על חומשין ויעלו ט"ו חומשין השלך מהם העשירית דהיינו חומש וחצי חומש ישארו י"ג חומשין וחצי כו' וכן תעשה במים קח אחד מכ"ד מן המ' סאה ויעלו בידך סאה אחד ושני שלישי סאה חלק הסאה וב' שלישי סאה על חמש ויעלה שליש לכל חומש שהרי הם ה' שלישים השלך מהם העשירית והוא חצי שליש וישארו בידך ד' שלישי וחצי שהם סאה וחצי. ואחר כך תעשה עם הסאה וחצי כדלעיל ברוחב ואורך דהיינו שתסיר פעמיים י"ב כמו שפירשנו. או קח רביעית כו' חזר לבאר דרך שלישי לחשוב רום המקוה כלומר קח רביעית מע"ב. ויעלה בידך שמונה עשר אצבעות והשלך רביעית מן י"ח והוא ד' אצבעות וחצי וישארו בידך י"ג אצבעות וחצי. וטול החמישית מאלו הי"ג אצבעות וחצי וישארו בידך י"ג חומשי אצבע וחצי חומש והם אצבעיים וחצי הומש אצבע. וכן תעשה במים קח רביעית של מ' סאה והוא י' סאין והשלך מהי' רביעית הי' והוא ב' סאין וחצי וישארו בידך ז' סאין וחצי וטול החמישית מאלו הז' וחצי ויעלו בידך סאה וחצי ואחר כך תעשה עם הסאה וחצי כדלעיל ברוחב ואורך דהיינו שתסיר פעמיים י"ב כמ"ש. מהר"י קחה רובע כו' מביא ראיה לדבריו הנז' כלומר והיינו שכת' מהר"י קחה רובע וככה תשליך וחלק חמישי קח ולך כוון לדרך השלישי שזכרנו. והלשון דחוק יראה לגרוס וכן מהמים קחה רובע כו'. דבירושלמי איירי באצבעות צפוריים כו' הצפוריים ניתוספו על הירושלמי שתות מלבר דהיינו חומש מלגיו והירושלמי נתוספו על המדבריים כמו כן שתות מלבר וכן כתב רש"י לעיל בפרק אלו עוברים דמ"ח ע"ב בד"ה חמשת רבעים כו' ע"ש. נמצא י"ג שתותים ותלי ירושלמיים הם ט"ו שתותים והומש שתות מדבריים כיצד על י' שתותים נתוספו ב' שתותים שהם שתות מלבר ועל ב' שתותים ותלי ניתוסף חצי שתות. ועל שתות א' נתוסף חומש שתות. יעלה הכל יחד ט"ו שתותים והומש שתות. וי"ח שתותים ורביע צפוריים הם י"ג שתותים ותלי ירושלמיים כיצד על י' שתותים נהוספו ב' שתותים. ועל שתות אחד ורביע שהוא חמשה רביעי שתות נתוסף רביע שתות יעלה הכל י"ג שתות ותלי. ונשאר רביע שתות לתלמוד שלנו יתר כו' כלומר יתר על מה שכתב הירושלמי והפייט שהגובה אינו אלא אצבעיים חסר שתות דהיינו י"א שתותים ולא יותר ולפי תלמוד שלנו יצא החשבון י"א שתותים ורביע שתות של אצבע וזאת הרביע יעלים אחר כך בחשבון האורך והרוחב כמ"ש בסמוך הסר ממנו רביע שתות כו'. צריך למעט מרוחב כו' כלומר כמו שמן הגובה מיעט הירושלמי מתלמוד שלנו לפי שהאצבעות שזכר הם גדולות כמו כן הב' אצבעות שזכר באורך ורוחב הם גדולות וצריך למעט מהם לכך קאמר שכבר מיעט מהם משום דמיירי בעגולות דסתם כוסות שלהם עגולות היו. ואצבעיים על אצבעיים עגולות עולה לאצבעיים וחצי כו' אין פירושו דאצבעיים על אצבעיים וחצי הם מרובעות דזה לא יתכן אלא לצפוריים קורא עגולות וכאלו אמר צפוריים כלומר אלו האצבעיים על אצבעיים העגולות שהם הצפוריים והם גדולות עולים בקירוב לאצבעיים וחצי על אצבעיים וחצי מדבריית עגולות כשתוסיף ב' פעמים שתות מלבר כעין שחשבנו לעיל בהוספת צפוריים על הירושלמיים והמדבריים כיצד חלק הב' אצבעות הצפוריים הגדולות על י' חלקים דהיינו לכל אצבע על ה' חלקים. והוסיף שתות מלבר דהיינו ב' חלקים יעלו בידך י"ב שתותים מלבר ירושלמיים הוסיף על אלו הי"ב שתותים עוד שתות מלבר כיצד על י' הוסיף ב' ועל ב' שתותים הוסיף ב' שתותי שתות מלבר ויעלה הכל יחד י"ד שתותים מלבר וב' שתותי שתות מלבר שהם בקירוב ב' אצבעות וחצי. כי ו' שתותים הם אצבע שלם י"ב שתותים הם ב' אצבעות נשארו עוד ג' שתותים פחות ד' שתותי שתות שהם בקירוב חצי אצבע אבל קשה הרי אלו השתותים הם כל אחד שתות מלבר שהמשה מהם הם אצבע שלם וא"כ י"ד שתותים וב' שתותי שתות שהם בקירוב ט"ו שתותים יהיו בקירוב

[illegible]

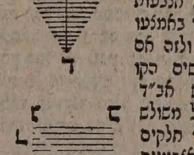

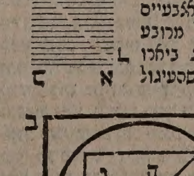
ורוחב לא הקל המדידה לבני אדם כי מה הם יודעים לשער המדבריים כיון שאינם מצויים בזמנם במדינותיהם: דמרובע יתר על העיגול רביע כו' קא' לעיל כלומר הא דאמרינן דאצבעיים על אצבעיים מרובעות יעלו על אצבעיים ותלי על אצבעיים ותלי עגולות הוא משום דמרובע יתר על העיגול רביע. ואצבעיים על אצבעיים מרובעות מדבריות נכנסות כו' ויש בעגולות יותר אצבעה שתותי שתות המופת על זה יתבאר ע"פ זאת הצורה* נדמה שמרובע אבג"ד הוא אצבעיים ותלי על אצבעיים ותלי ומרובע דב"ע הוא אצבעיים על אצבעיים נמצא מרובע יא"ך ארכו אצבעיים ורחבו תלי אצבע. וכן מרובע גח"ע ארכו אצבעיים ורחבו תלי אצבע. וכאשר חלקנו מרובע דכ"ע על ב' חלקים באורך וכן ברוחב יהיו ממנו ד' מרובעים קטנים שכל אחד אצבע על אצבע. וכאשר נקח מרובע גח"ע ונחברהו למרובע יא"ך כזה* יהי' מהם מרובע מגה"ך שארכו ב' אצבעות ורחבו אצבע נחלקהו על שנים באורך עם קו ל"ה יהיו מהם שני מרובעים קטנים גם כן כל אחד אצבע על אצבע נמצא שמרובע אבג"ד הגדול שהוא אצבעיים ותלי על אצבעיים ותלי יהיו ממנו ו' מרובעים קטנים שכל אחד אצבע על אצבע. וכאשר נשליך מאלו השש מרובעים הקטנים הרביע כפי מה שהמרובע יתר על העיגול אז יושלך מרובע קטן אחד כולו ועוד חצי מרובע קטן אחד דהיינו כגון מרובע הלמ"ך כולו וחצי מרובע הלג"ע דהיינו שנשליך ממנו מרובע יג"ל. וא"כ לא ישאר אלא ד' מרובע הו"ז ועוד מרובע כע"י הקטן שהם ד' מרובעים של אצבע על אצבע וחצי שהם נכנסים בעיגול שהוא אצבעיים וחצי על אצבעיים וחצי. נמצא שעיגול זה מוסף על מרובע של אצבעיים וחצי על אצבעיים וחצי כפי מרובע הע"י הקטן שהוא חלק תשיעית מכל העיגול כי מרובע דכ"ע יש בתוכו ח' מרובעים קטנים כעין מרובע הע"י הקטן כאשר נחלק כל אחד מד' מרובעי הו"ז על שני חלקים באורך. והלק התשיעית כבר ידוע למבין שהוא ד' שתותי שתות. ויש בעגולו יותר ארבעה שתותי שתות שהוא אחד מתשעה כו' זכרו כבר החלוקה על שתותי שתות מפני שכן היה דרכם לחלוק הכל על שתות או שתותי שתות מפני שלמספר ששה יש חלקים רבים יוצאים בשלמות שהם החצי והשלישית והשתות מה שאין כן לשאר מספרים שמאחד עד י' שלא נמצא בשום א' מהם ג' חלקים יוצאים בשלמים וזה כעין שנתן טעם על שבחרו חכמי התכונה במספר הששים מפני שיש בו חלקים רבים יוצאים בשלמים וזכרו החלוקה על תשעה כדי שכשתרצה לנמנס החשבון תבא בנקל על נכון. וזה לפי שהרביע שתות הנזכר הוא אחד ממ"ה מכל הגובה שהרי הגובה הוא י"ח שתותים ורביע שתות כמ"ש לעיל סך הכל עולה מ"ה רביעי שתות. נמצא רביע שתות הנזכר הוא חומש של אחד מתשעה שהרי בסך מ"ה יש ה' פעמים תשעה נמצא שהיתר שהוא לפי שיעור הירושלמי אינו אלא תשיעית פחות חלק מ"ה הוא מה שקראו לו התוס' דבר מועט. ואין להקשות הרי יש עוד יתר בכדי מרובע בחט"י הקטן שהוא חצי אצבע על חצי אצבע דחיסרו זה המרובע כנגד מה שהוסיפו כבר במה שהניחו עיגול של אצבעיים וחצי על אצבעיים וחצי יהיה לו להיות פחות מזה חצי שתות כמ"ש לעיל. ואף על פי שישאר עוד תוספת מעט דצריך לחסר הרי נוכל לחסרו מהתשיעית פחות חלק מ"ה שהוא היתר הנזכר. ובזה לא יהיה אלא דבר מועט מעט מזעיר כמ"ש התוס' ואם נדקדק בחשבון לא יעלה זה היתר לחלק י"ז ממרובע שהוא אצבעיים על אצבעיים ודוק היטב. הסר ממנו רביע שתות הנשאר בגובה כו' הוא מה שכתבו לעיל ונשאר רביע שתות לתלמוד שלנו יתר כו' ובא כאן להשלימו כמ"ש לעיל. ועוד מפרשים דבירושלמי איירי כו' כלומר ולפי פירוש זה אין צריך לומר דבירושלמי מיירי בצפוריים ובירושלמיים אלא מיירי במדברית כמו תלמוד שלנו בין בגובה בין ברוחב ואורך בעגולות שיוכל לרבע כו' כזה* וכשתסיר שליש מגובה כו' כי כפי השליש שהעיגול ברוחב ואורך יתר על הריבוע שבתוכו צריך אתה להסר כנגדו מן הגובה שהוא י"ג תומשין כו':

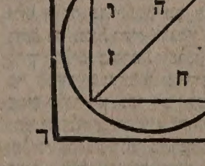

מעתה לתוספת ביאור נכית מופת על מה שאמרו שהמרובע יתר על העיגול רביע. נצייר עיגול שהוא אצבעיים על אצבעיים ונעשה נקודה באמצעו ונקיף הנקודה בחוטין הרבה סביב סיבוב אחר סיבוב עד שיתמלא כזה* ואח"כ נחתוך החוטין מן הנקודה ולמטה דהיינו מחצי רוחב העיגול ולמטה. ואחר שיחתכו יתפשטו כל החוטין מימין ומשמאל ונמצא כל חוט הולך ומאריך מחבירו משהו מכאן ומשהו מכאן עד שאתה מגיע לחוט העליון דארכו שש אצבעות דלעולם החוט המקיף בעיגול יש בארכו בכדי ג' שיעורו קו רחבו וזה מבואר אצל בחכמת התשבורת שביאת חכמת ההנדסה ואע"פ שזה מבואר שיש בהיקף יותר על ג' שיעורו ברוחב בכדי שביעית ההיקף מ"מ לא חשו חז"ל לדקדק ולנמנס כל כך ושיערו הכל בקירוב וכן אמרו בגמ' סוכה פ"א ד"ז ע"ב כל שיש בהיקפו ג' טפחי' יש ברחבו טפח. והנה לפי זה עיגול שיש ברחבו אצבעיים יש בהיקפו שש אצבעות. וכן יראה בחוש כשימדד במחוגה. והנה אחר שנתפשטו כל החוטין כדלעיל יעשה מהם תמונת משולש כזה* שקו א"ג הגדול ממנו ארכו שש אצבעות כמו היקף העיגול. וקו ב"ד ארכו אצבע כחצי רוחב העיגול ואם נחזור ונחלוק אותו באמצעו עם קו ב"ד יעשו ממנו ב' משולשים שהם משולש אב"ד ומשולש גב"ד שהם שוים ולזה אם נעשה מהם מרובע דהיינו שנצרף משולש אב"ד עם משולש גב"ד בענין שנשים הקו הארוך של משולש זה עם קו הקצר של חבירו דהיינו שתשים זוית א' של משולש אב"ד עם זוית ד' של משולש גב"ד וזוית ג' של משולש גב"ד עם זוית ד' של משולש אב"ד כזה* והנה יהיה אורך מרובע זה ג' אצבעות ורחבו אצבע וכשנחלק ארכו לג' חלקים יהיו ממנו ג' מרובעים שכל מרובע ומרובע אצבע על אצבע וכבר נתבאר שמרובע אצבעיים על אצבעיים כשנחלקנו על ב' חלקים לארכו וכן לרחבו יהיו ממנו ד' מרובעים שכל מרובע ומרובע אצבע על אצבע. והנה נתבאר היטב דמרובע יתר על העיגול רביע. וכה"ג ביארו התוספות בסוכה ד"ח ע"א בד"ה כמה מרובע כו' ע"ש: עוד נכיא מופת על שאמרו שהעיגול הוא שליש יותר על הריבוע שבתוכו כדאמרינן ריבוע מגו עיגולא פלגא וזה יתבאר ע"פ זאת הצורה* נכית שמרובע הוז"ח הפנימי הוא ה' אצבעות על ה' אצבעות והנה יהיה אלכסונו שהוא הקו הנמשך מזוית ה' לזוית ז' שבע אצבעות לפי מה שאמרו בגמ' סוכה ד"ח ע"א כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא ושם ביארו בתוספות בד"ה כל אמתא כו' דלא דק דאיכא טפי פורתא וכבר נתבאר זה במופתים נאמנים בחכמת התשבורת במאמר ראשון מאקלידס בלימוד מ"ז ובספר יסוד עולם מאמר א' פרק ב' לימוד כ"ח ולאהבת הקיצור לא הביאותים הנה: והנה כיון שנתבאר שקו הז' הוא ז' אצבעות ועוד פורתא. הנה יהיה עיגול הסובב את המרובע הפנימי ז' אצבעות על ז' אצבעות ועוד פורתא. וכן יהיה מרובע אבג"ד העגול ז' אצבעות על ז' אצבעות ועוד פורתא. וכשנחלקנו לארכו על ז' חלקים וכן לרחבו יהיו ממנו מ"ט מרובעים קטנים שכל אחד אצבע על אצבע. ועוד פורתא וזה הפורתא האחרון הוא ג"כ מרובע של אצבע על אצבע כפי מה שנתבאר במופת אמתי בראשון מאקלידוס בלימוד מ"ז וביסוד עולם מאמר א' פ"ג לימוד כ"ח. וא"כ יהיו בכאן נ' מרובעים קטנים שכל אחד אצבע על אצבע. ולפי מה שכבר

[illegible]

בצירוף מה שכבר למדו מרבותיהם עד שיהיו בקיאים בכל התורה. והנה ביציאת ישראל ממצרים מן העבדות והשעבוד ביד חזקה ובזרוע נטויה זכו לג' מדריגות אלו כי כשאחד בעבדות עבד לאחרים אינו יכול לישב לפני רבו ללמוד ממנו וכ"ש שאין לו להיות יודע את התורה בכלל ואף אם הוא עשיר ויכול לשכור פועל לעבודת המלך מ"מ להיותו הוא וממונו משועבד למלך ומטיל עליו מסים וארנוניות אשר על זה אמר הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו כו' צריך להיות טרוד בצרכי מחייתו תמיד ואינו יכול ללמוד בקביעות עד שיהיה יודע את התורה. וממה שהוציאנו ממצרים ביד חזקה וזרוע נטויה אנו משיגים מציאת הש"י ויכלתו ביותר אע"פ שאפשר למבין להשיג זה ע"י החקירה במעשה הש"י בעולם כדרך החוקרים הפילוסופים הגוים. וע"ז אמר ואפילו כלנו חכמים שכבר למדנו מרבותינו כל צרכינו. ואפי' כלנו נבונים שכבר השגנו בדרך החקירה מה שאפשר להשיג ממציאות הש"י ויכלתו ואחדותו ודומיהם. ואפילו כלנו יודעים את התורה מ"מ אין לומר מעכשיו מה הנאה לנו ביציאת מצרים מעבדות ושעבוד לחירות שהרי כבר קנינו כל השלמיות אפי' הכי מצוה עלינו לספר כו' דמ"מ כל זמן שמרבים לספר תתרבה החכמה והבינה והידיעה יותר בשבח ועילוי שאינו דומה שונה פרקו מאה לשונה פרקו מאה ואחד ועל זה יצדק נתינת טעמו באמרו שכל המספר ביציאת מצרים הרי זה משובח כלומר שמשבח ומעלה חכמתו ותבונתו וידיעתו בשבח ועילוי יותר ויתר אע"פ שכבר קנה כל שלמותו. ובש"א גרסינן וכל המרבה לספר ביציאת מצרים כו' ודו"ק:

א"ר אלעזר בן עזריה כו' וחכמים אומרים ימי חייך העוה"ז כו'. קשה הרי עיקר מאמר זה אינו אלא להביא ראיה שראוי לספר ביציאת מצרים בלילה הזה והנה מדרשות בן זומא עיקר הראיה שכיון שלמד לספר ביציאת מצרים בשאר הלילות שבשנה כ"ש בלילה זו וא"כ למה לו להביא דברי חכמים כיון שאין שום ראיה מהם. ועוד אדרבה מנגדת לראיה זו כיון שהם רבים וחולקים על בן זומא הרי יחיד ורבים הלכה כרבים. ובפי' מהרי"א שבסדור מפרש ימי חייך העוה"ז לפי שהלילה נמשכת אחר היום שנאמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד ולכן לא הוצריך כל לכל דרשה א"כ גם לדעת חכמים דבן זומא חייבים להזכיר יציאת מצרים בכל לילות דשנה וכ"ש בליל פסח ולכן הביא המגיד גם דברי חכמים. ולא משמע כן דחכמים מודים שחייבים להזכיר בכל לילות מדאמר ר' אלעזר ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות כו' משמע שהחכמים שחולקים עליו לא רצו להודות לו שתאמר יציאת מצרים בכל לילות וחולקים עליו בזה. ונראה שהוכיח כדרך סוגיית התלמוד בכל מקום שהתנאים חולקים מוקמי' פלוגתייהו על היותר מעט שאפשר ואמרי' עד כאן לא פליגי חכמים אבן זומא אלא שאין חייבים להזכיר בשאר לילות שבשנה אבל בלילה זו כ"ע מודו שחייבים להזכיר והיכא למילף מן הימים שבשאר ימי השנה דלא גרע לילה זה משאר ימי השנה ומסברא שוה להם או עדיף מהם:

ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא. קשה אם כנגד ד' הבנים אמר ד' פעמים ברוך למה שינה הלשונות ב' פעמים ולמה השוה לשונו בב' פעמים ברוך הוא. וי"ל ברוך המקום כנגד החכם שקנה מעלה יתרה מאת המקום ית' שכל המעלות ממנו כי ה' יתן חכמה וגו' ולכך נקרא מקום על שם המעלה העליונה שכל המעלות ממנה מלשון ברוך כבוד ה' ממקומו שפי' במ"כ ממעלת העליונה ומדרגתו הנפלאה הבלתי מושגת אפי' למלאכי השרת. ואח"כ אמר ברוך הוא כנגד הרשע שאין לו שום מעלה ואדרבה יש לו פחיתיות ואינו אלא מחרף ומגדף ומקלל לכך אמר שאינו כמו שהוא כוונת הרשע אלא ברוך ומבורך הוא לא מקולל ומחורף ח"ו ברוך שנתן תורה. כנגד התם שאין לו מעלה יתירה כמו החכם אלא שהולך בתמימות ע"פ התורה אשר יורוהו לפי תומו. ברוך הוא כנגד אינו יודע לשאול שאין לו שום מעלה אפי' כמו התם רק הש"י בא להשפיע אותם מברכהו גם עליו ולפתוח פה לאלם כדי שישיג שלמות מה שאפשר לו:

מתחלה עע"ז היו אבותינו. פי' מהרי"א עתה מתחיל סדרו של אביי. קשה היה לו לסדר זה בתחלה מפני שהענין והמגי' קודמים בזמן הענין מתחלה עע"ז היו אבותינו. והמגי' הוא אביי שקדם בזמן לרבא [גי' היתה בגמ' דף קטז מאי בגנות „אביי" אמר כו' ורבא אמר עבדים כו'] ולעולם נזכר בגמ' אביי לפני רבא מפני שהיה אביי ראש ישיבה ונשיא לפני רבא וכ"ל שמרא"ש ההגדה עד כאן לא בא אלא להוכיח שמצוה לספר ביציאת מצרים בלילה זו לא מר"ח ולא מבעוד יום אלא בלילה זו שמצה ומרור מונחים לפניך. וכיון שהוכיח היטב שראוי לספר ועתה מתחיל עיקר הספור מתחלה עע"ז כו':

והיא שעמדה לאבותינו ולנו כו' אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו כו' קשה מאי מוכח ממקרא זה שכתוב בו וענו אותם ארבע מאות שנה שאינו מדבר אלא ביציאת מצרים. וי"ל שזה ע"פ מדרש רז"ל וגם את הגוי וגו' וגם לרבות ארבע מלכיות:

ורב כמה שנאמר רבבה כצמח השדה וגו' מהרי"א פירש שכאן דורש על הילדים בינקותם שהיו גדלים מעצמם כצמח השדה. קשה גדול ועצום דרש על הגדולים. ורב דרש על הילדים והיונקים היה לו להפך מדרשו שיכול היה לדרוש גדול שהוא ראשון על הקטנים הקודמים בטבע שאי אפשר לו להיות גדול אם לא שהיה קטן תחלה והיה יכול לדרוש גדול על קטנים מלשון ותרבי ותגדלי. עצום ורב על הגדולים מלשון וירבו ויעצמו ויתכן יותר בעבור שיש ב' מלות דומות ושוות עצום כמו ויעצמו ורב כמו וירבו. וי"ל משום שכתוב לגוי גדול ואין נקרא גוי אלא קבוץ הגדולים. ועוד דא"כ היה לו להפך הדברים ולומר רב ועצום מלשון הפסוק ממש וירבו ויעצמו. ומה שאיחר המקרא את הקטנים לגדולים להורות שראוי לזכור כבוד הגדולים בתחלה ועוד להגדיל הנס שכל שנזכר באחרונה הוא נס יתר גדול כענין כמה מעלות טובות כו' דלקמן והנס שעשה הקב"ה עם הקטנים יותר גדול מפני שכל כוונת פרעה היתה להשחית הקטנים כמו שנאמר כל הבן הילוד היאורה וגו' ועוד מפני שכבר פרו וישרצו וגו' קודם גזרת הבה נתחכמה לו וגו' ואח"כ הוצרכו הקטנים לעשות להם נסים לא קודם לכן לכן זכרם הפסוק באחרונה: אני ולא מלאך רומז לבן אדם השלוח מאת הש"י כמו משה או אהרן שהנביאים נקראו מלאכים כמו שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים. כלומר במכת בכורים לא שלחתי מלאך כמו משה לעבור בארץ מצרים ולהכותם במטהו כמו שאר המכות שנעשו ע"י המטה. ולכך דרשו מאמרו ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך כלומר דרך העברה בעלמא לא נראה שום רושם שנעשה ע"י המטה. אני ולא שרף רומז למלאך רוחני השולח ע"פ מדת הדין השורף החיות והנשמה הרוחניות בדבר ששורף כחום הגחלי המטפש האויר ובפעם אחת מתים כמה בני אדם השואפים האויר ההוא ואמר שמכת בכורות לא היה באופן זה אע"פ שמתו הרבה יחד. אני ולא השליח רומז לירח שהוא שליח של הכוכבים שכל השפעות של כל הכוכבים יורד בעולם השפל ע"י מצב הירח וקבולו מהם להיותו הקרוב לעולם השפל כמבואר בחכמת החזיון וזה דרש מאמרו ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים. וזה לפי שבעולם הזה הקדמונים היו עשוים כעין הטלמסאות לתמונת ועבודת הכוכבים והמזלות. והנה דבר כנגד ג' העולמות אני ולא מלאך בעולם השפל. אני ולא שרף מעולם העליון הרוחני. אני ולא השליח מעולם האמצעי שהוא עולם הגלגלים. וזולת אלו ג' העולמות אין דבר ולא תאמר שיש עוד אלוה מבלעדי כי אני ה' אני הוא ולא אחר:

דף קיח גמ' קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף שנאמר לגוזר ים סוף לגזרים וגו' וכתיב בתריה נותן לחם לכל בשר וגו' וק' שהרי יש הפסק כמה פסוקים בינתיים ונער פרעה וגו' למולך עמו וגו' ועוד כמה פסוקים ואיך דרים סמיכת ואינו סמוך וי"א דדריש ג"ש נאמר כאן כי לעולם חסדו ונאמר להלן כל"ת. ודוחק הוא מלשון וכתיב בתריה מלת בתריה קשה. לכך נ"ל שקשיא ליה וכתיב בתריה ולא לקמיה כי כיון שנותן לחם לכל בשר אינו אלא טבעו של עולם אם לא היה בדרך נס היה לו לומרו אצל אותם פסוקים שמדברים בטבעו של עולם לעושה השמים בתבונה וגו' לרוקע הארץ על המים וגו' לעושה אורים וגו'. ולמה אמרו אחר הנסים לגוזר ים סוף וגו' ונער פרעה וגו' למכה מלכים וגו' שכולם ענין נסי יציאת מצרים ובמדבר ובארץ כנען אלא להורות שגם זה נס כמותם וזכר קריעת ים סוף שהוא הנס הגדול ודומה אליו כנגד מה שכתוב בזוהר שקריעת ים סוף היה לטובים ולרעים יחד כי כמה מישראל היו עובדי ע"ז ופסל מיכה עבר בים נרס. כן המזונות שנותן להם לכל בשר טוב ומטיב לטובים ולרעים בהם:

הגהות מהרב הגאון המובהק כו' מוהר"ר יחיאל בה"ר שלמה היילפרין זצ"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות).

דף ד ע"א ברש"י ד"ה רב בר אחוה וכו'. אייבו ותנא ושילא ומרתא ור' חייא כולהו בני דר' אחא מכפרי הוו. ובאמת בפ"ק דסנהדרין (ה.) איתא שהם בני אבא בר אחא בר פלא מכפרי:

דף ז ע"א בגמ' דא"ר גידל א"ר חייא בר יוסי אמר רב. וענין הוא כדף כא א' אר"ה בר יוסף א"ר יוחנן:

דף כז ע"א א"ר יהודה א"ר יוסף אמר שמואל. ונ"ע כי רב יוסף תלמיד ר' יהודה ורב יהודה תלמיד שמואל. ונ"ל שצריך להיות א"ר יוסף א"ר יהודה א"ש. ע"ב רב אסי בר חמא. נ"ל רמי בר חמא (בגמ' שלפנינו ר' אמי בר חמא והוא הוא שרמי עינינו כמו רב אמי כמו רבינא ורב אבינא רבין ורב אבין ודומיהם).

דף לד ע"א ר' אבין בר רב אחא א"ר יצחק. נ"ל בר רב אדא:

דף נ ע"א בגמ' רמי רב ספרא לרב. נ"ל לרבא (עי' על הגליון בהג"ה הגאון מהרי"ם).

דף עב ע"א רב יצחק בר יוסף באוכלסא דאינשי. נ"ל דאושא.

דף צא ע"א ר' שמעון בנו של ר' יוחנן בן ברוקא. נ"ל שנ"ל ר' ישמעאל.

דף צב ע"ב רב יהודה בר אביי. נ"ע כי לא נמצא עוד ובס"א אמי:

דף קא ע"א דא"ר חנין בר אביי אר"פ. נ"ל שנ"ל ר"ח בר אמי.

דף קי ע"א רבא בר לואי. נ"ל רבה:

דף קיג ע"א אמר רבי ג' דברים אריב"ל משום אנשי ירושלים. נ"ע איך יאמר רבי שם תלמידו כי לוי היה תלמיד רבי:

דף קיז ע"ב רבא בר נתן אבוה דר"ה ב"נ. אולי נ"ל אחוה ובשב"מ ר"נ אחוה דר"ה ב"נ:

הגהות וחדושים למסכת פסחים

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא יעקב עמדין זצ"ל בהרב הגאון רשכבה"ג צבי אשכנזי זצ"ל

[נעתק מעצם כי"ק מגליון הש"ס שלו].

דף ג ע"ב גמ' והכ"א בעתותא דדוד נמי ליכא. נ"ב דהשה כלי זיינה עליה:

דף ו ע"א גמ' העושה ביתו אוצר. נ"ב צריך שעור ה"ד אוצר ואי סגי ליה בכדי תפיסת כלב כמו במפולת: ע"ב גמ' דילמא בד' בירחא כו'. נ"ב נ"ל דבשני ליכא למימר משום דע"ש הוה [כמ"ש בשבת פ"ז ב'] וודאי לא בא בו משה לבשר הגאולה כדאמרינן בפרקין [י"ג א'] מובטח להן לישראל שאין אליהו בא בע"ש. ובשלישי בו שהיה שבת. פשיטא לא אמר להם ביקתו שם כיון שאינה מצוה לבו ביום. הא ע"כ נ"ל אלא דילמא בארבע דהוא אחד בשבת. א"נ בהמשה והיינו את"ל שמת שהה יותר. וה"ה דמצי למימר טפי כגון ששה ושבעה אלא קמא קמא דמטי לידיה דאפשר לומר בתר ר"ח הוה הוא דנקט וק"ל [ומ"ש לקמן ה"נ ממאי דברים ירחא קאי דילמא בד' כו' אגב ריהטא דקמייתא נקט]: שם אבל בתרי עניני אין דנין. נ"ב במדות הללו דכלל ופרט פרט וכלל הוא דאין [דנין] אבל במדות מכלל שצריך לפרט ומפרט שצריך לכלל ודאי דנין לעולם בין סמוכין בין מרוחקין בין בחד עניינא בין בתרי עניני עיין בכורות (י"ט א') וכמ"ש שם בס"ד:

דף ז ע"ב גמ' פסח וקדשים מא"ל. נ"ב פסח וקדשים דמסתמא כל אחד שוחט את שלו. ואו שוחט עצמו בקרבן שלו דלא סגי בלא"ה:

דף ח ע"א רש"י ד"ה הא ברברבי כו' קבע ואומד. נ"ב דגים גדולים יוכל לשער כמה צריך לסעודה: שם ד"ה זוטרי א"ל קבע. נ"ב טועה בשעורן כסבור שיספיק מה שלקח למזון סעודה ונמצא שאינו כן: ע"ב גמ' ונמצאת עליה שלא לשמה. נ"ב ודגים אע"ג דאינן גדלים בירושלים שאין שם נהר המושך. מ"מ מצוים שם כי מביאים לה מצור ככתוב בס"ס נחמיה. אבל פירות גינוסר שמא אינן מתקיימין בטיב שם מביאין אותן מארץ נפתלי הרחוקה ממנה לנגד צפונה של א"י וכפי ששמעתי הוא מהלך שבעה ימים. ואולי בבית ראשון היו שם דגים במימי גיחון העליון:

דף ט ע"א תוס' סד"ה בשפחתו. דאין כאן מטמא לנפלים כו'. נ"ב י"ל שלא טעה בכך. כי הוא עמד על שפת הבור להציץ. וחשב שיוכל להוכר שלא יאהיל שגם אם לא יאהיל עליו יוכל להכירו ולהבחין בין זכר לנקבה. מיהא בהא קטעי דלא ידע שהמת תופס ד"א. ושמא בור זה לא היה עמוק עשרה. או עמד קרוב לו תוך ארבעה טפחים: ע"ב גמ' וכי תולדה נביאה כו'. נ"ב יל"ד הא אביי לאו משום נביאות קאמר. וא"ל נראות הנולד. אלא דואגת להוה שאינה רואה עתה פת הרבה כמו שרגילה ועל כן אגרה מאכלה (אע"פ שאינה חכמה כנמלה לאסוף הרבה) ומצינו בירושלמי פ"ג דמציעא שיש לעכברים הבחנה בין רב למעט כמ"ש שם אמתני' דמה איכפת להם לעכברים כו' וקאמר הני עכברי רשיעי כדחזיין עיבור סגי כו' קריין לחבריהון כו' אלא דריב"נ התם לית ליה הך סברא ומש"ה אצטריכו נמי חכמים להשיבו מצד אחר וכמ"ש שם בלא"ש בס"ד: תוס' סד"ה ספק. נ"ב ולפי מש"ל נ"ל לאוקי משום דטומאה זו של ד"א דמת אינה אלא גזרה דרבנן הקילו בה:

דף יג ע"א גמ' בגלוייא (סוה קאי). נ"ב עיין תענית (ד"ג ב') ונראה שצ"ל בגולה: שם אי לישראל נשקלה לנפשיה. נ"ב דהל"ל אם אינך צריך לעצמך לא ומכרה:

דף יז ע"ב גמ' טומאת משקין לטמא "טומאת". מלת טומאת נמחק: תוס' סד"ה אלא. ואדעת הלאוי כו'. נ"ב י"ל [עי' בהגר"א יו"ד סימן ר"א ס"ק ו']:

דף כ ע"ב רש"י ד"ה לאו מילתא. והרי הפסדו. נ"ב כלומר הרי הזלוף הפסדו הוא:

דף כא ע"א גמ' זמנין דמשיירא ולא מסיק אדעתיה וקאי עליה בב"י. נ"ב לכי משתכח בפסח. והוא אינו בכלל הבטול שהרי נתכוין שתאכלנו בבהמה. ושוב אינו שם לב לבטלו קודם זמן איסורו והא"כ אינו ברשותו לבטלו מ"מ קודם שעת מציאה ודאי אינו עובר עליו אע"פ שנשאר בביתו וברשותו כמ"ש תוס' ועמו"ק:

דף כב ע"א גמ' כמים רוב מים. נ"ב פת"ח הכ"ף קדרים שמורה על הידוע:

דף כז ע"ב גמ' אמר ר' אמי בר חמא. נ"ב היינו רמי ב"ח דסמיך ליה כי רמי אינו אלא קיצור השם [כמו] רבא רב אבא וכן רבים. להכי רב אמי גרסינן לא רבי:

דף כח ע"ב גמ' מדאפקיה רחמנא בלשון מתמלא. נ"ב מהנוסף היוצא: שם כתיב בהאי וכתיב בהאי. נ"ב וצריכי [וכ"ה לקמן קכ. אבל מרש"י משמע דל"ג כאן ועי' צל"ח]:

דף כט ע"א תוס' ד"ה בדין. ליפלגו בפסח גופיה. נ"ב הא ל"ק דילמא לאשמעינן כחא דרבא. ומלקות רבותא היא: ע"ב גמ' שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותרין. נ"ל בין במינו בין שלא במינו מותר: שם שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו. נ"ל בין במינו בין שלא במינו: שם מותרין. נ"ל מותר:

דף ל ע"ב גמ' כל הכלים. נ"ב גירסת הרי"ף ור"ח כלי חרס [שנשתמש בו' מלח בצונן] ועיין ברא"ש די"ג ג"כ [לפי הגירסא שלנו כל הכלים] משתמש בהו מלח בצונן:

דף לא ע"א גמ' אמר רפרם בר פפא. נ"ב כנראה תרי רפרם בר פפא הוי:

דף לב ע"א גמ' יהיב גריוא דתמרים דשויא ארבעה. נ"ב אע"פ שתאנים מוקדם בפסוק עיין שבחן של תמרים כתובות (דף י ע"ב):

דף לג ע"א תוס' ד"ה התן לו וכו' וי"ל דפשיטא וכו' אלא לרבי יוסי הגלילי. נ"ב כפי' רש"י לעיל במקומו (דף ל"ב א') והכי מוכח נמי מרש"י דבסמוך ריש ע"ב ד"ה דאמר קרא:

דף לד ע"ב גמ' מי התג שנטמאו. נ"ב לשמואל טומאת עצמן יש בהן לעולם. ולרב דתני מטבחיא והני דבי מדבחיא כינסו: רש"י ד"ה מי התג וכו' דשבת שבחוץ התג וכו'. נ"ב הר"מ בחבורו לא זכר שבת. אלא סתמא כפירושו דבחול הכי לפי שטורח גדול לחזור ולמלאות מן השילוח ובעסק גדול היו ממלאין אותן כמ"ש בהתליל הלכך בכל גוונא אית בהו קפידא ומשיקן:

דף לה ע"א גמ' מאי שילניתא. נ"ב נ"ל דהשואל מאי שילניתא ידע פירוש המלה. ועניינה תערובת לממים המתערבים ועולים בין התבואה וגם בפירות כמו טעון דיקלי שילי. אך לא ידע על איזה עירוב שבמין ידוע נתכוין לפי שישתנה במינים שונים. ולזה שאל מאי שילניתא כלומר איזה שילניתא וכן צריך לפרש בכל כיוצא בזה בתלמוד וק"ל: רש"י ד"ה חייבת בחלה וכו' אורז נמי לחם הוא. נ"ב נ"ל דה"פ דמעיקרא קשיא ליה אע"ג דהלא לחם כתיב. והא קרמית אין עושין ממנו לחם אלא הכביל כמו אורז ודוחן ושאר מיני קטניות. וניחא ליה דהא בדריב"נ קיימינן דס"ל דיוצאין במצת אורז א"כ גם אורז הוא בכלל לחם עוני ומרבי דכותיה וכמו דאורז אי עבדיה פת לחם הוא ה"נ הך קרמית כי עבדיה לחם לחם קרינן ליה ולא בטלה דעתיה ולא אמעיט מג"ש דלחם וה"ה נמי דבקרמית יצא י"ח בפסח כיון דלגבי חלה לחם הוא דחד דינא אית להו והכי משמע נמי מלישנא דוכן ודוק:

דף לט ע"א במשנה ולא שלוקין ולא מבושלין כו'. נ"ב דבור תוס' המתחיל לא שלוקין שמע"ל נ"ל כאן בעמוד א' על דברי המשנה לא שלוקין: רש"י ד"ה שלוקין הרבה מאד כו'. נ"ב עי' לא"ש תרומות פ"י מ"י: תוס' ד"ה אצותא דדיקלא כו' אף מרור מין זרעים. נ"ב י"ל דהיינו זרעים הנאכלין לאפוקי הירדוף שאינו נאכל כזרעים ובהכי ניחא נמי מאי דק"ל לתוס' בסמוך דלא משני הכא נמי דרכיה דרכי נועם כתיב דהיינו הך שאינו נאכל ומאי דמשני תלמודא בליטניה התם ה"ט משום דהתם לא לאכילה קבעי ליה מ"מ לא מקרי דרכי נועם מחמת מרירותו החזק שמא גם ריחו נודף באף האדם וקשה לו ולא משום דס"מ הוא לבהמה דמאי איכפת לן בהא להושענא דלאו לבהמה קיימא והרודפני חזי לאדם ולא חייבינן לה אפי' לאכילה דמצוה אע"ג דהוי ס"מ לבהמה ולאו היינו הירדוף דלא חזי לאדם כלל. הירדוף והרדופני תרי מילי נינהו ודאי: ע"ב תוס' ד"ה לא שלוקין. נ"ב שייך לע"א על המשנה כמש"ל:

דף מ ע"ב גמ' היכא דאמרי רבא גופה מחי ליה קידרה נהסיסי. נ"ב נראה דהיינו אפיצים דמתניתין דפרק הנודר מן המבושל (דף נ"ב ב') וכ"מ מתוס' כאן ד"ה רבא בשם הערוך:

דף מב ע"א גמ' ומסמא את העינים משום מלחא. נ"ב ש"מ מלח קשה לעינים אע"פ שלפי פי' רש"י אינו מוכרח. האמת כ"ה שכל מלח רובו מזיק לעינים ופירש"י נ"ב וגמון מליחא מעלי. ואמרינן פ"ק דברכות מלח ממתקת את הבשר לפיכך מיעוטו יפה אבל המלות יותר מדאי מזיק לגוף כולו בודאי: ע"ב גמ' בשר שמן דצפירתא כו'. נ"ב נקבת הצפיר: שם תני רב יוסף תלתא שערי תלתא קורטמי ותלתא מלחא כו'. נ"ב בפת"ח ככתוב (דניאל ה טז) ותלתא במלכותא השלט: שם ודרפי מקמט ליה לחולה ולאשה עוברה סכנתא. נ"ב ש"מ שלשול קשה לחולה ולמעוברת והא דאמרינן בהרואה (נ"ז ב') שלשול סימן יפה להולה היינו הבא מאיליו הוא סימן יפה לו שיבריא אבל ע"י סם ותרופה מעשיית מזיק לחולה ולמעוברת: שם זומן של גבעים כו' דנגעי בהו לבא. נ"ב כמדומני נ"ל לבא בכ"ף דוגמתו בחולין (כ"ח א'): רש"י ד"ה אמלאה התרבה כו' ונזר מאדום הוא. נ"ב לבסוף נתייהשו בה אדומים אבל תחלת ישיבתה מפלשתים: שם ד"ה ועכשיו בטל טעם היין. נ"ב כמ"ש שלהי סוטה:

דף מג ע"א רש"י ד"ה ר"נ ס"ל נוקשה בעיניה חמור נאמן גמור ע"י תערובת. נ"ב עי' ב"י סי' תמ"ב:

דף מה ע"ב גמ' אמר ליה אביי הא וכן כו'. נ"ל מלת ליה ט"ס:

דף מו ע"א במשנה בצק החרש וכו'. לפירוש הראשון שברש"י נקוד הה"א בפת"ח ולפי' השני הוא בסגול:

דף מז ע"ב גמ' והא אמרת לן עלה כצ"ל והשאר נמחק:

דף מט ע"א גמ' אמר ר' יוחנן כגון בת כהן לישראל וכו'. נ"ב אפי' ע"ה: ע"ב גמ' תניא ר' יהודה אומר ע"ה אסור לאכול בשר שנאמר כו' כצ"ל ותיבת בהמה נמחק: שם אמר ר"א ע"ה כו' ביוה"כ שחל להיות בשבת. נ"ב מפרש בספר חסידים כשרודף ע"ה ביוה"כ אחר יהודי חברו להרגו ונראה דהיינו נמי דהר"י בסמוך מותר לקרעו כדג ומגבו. וכי מה טעם בזה אם לא משום דמיירי במציל את הנרדף שבא מאחוריו של רודף וקורעו מגבו שהוא אחריו. וא"ת א"ה מאי קמ"ל בהא. כל רודף נמי ומאי איריא ע"ה. י"ל דבשתם רודף אם יכולים להציל לנרדף באחד מאבריו של רודף אין רשאין להרגו. מש"ה בע"ה אין חוששין לו כל כך כיון שבעל חייו אינו חס אבל באופן אחר ודאי חלילה להרגו דלא גרע מאנסים עע"ז דקיי"ל מורידין כו' דגרמא בעלמא הוא. והריגה בידים אסירא עאכ"ו ישראל ע"ה וכבן סרס תמיהת ר"י בתוס' לא יהא ממונו חמור מגופו וא"ש נמי הא דאר"א אלמלא צריכין אותנו כו' דלכאורה קשה מה הידם בזה הלא כתיב כמים הפנים וגו' ועוד גם הם צריכין לנו כדאמרינן שמגינים עלינו ומסייעים אותנו ואמרי במערבא ליבעי רחמי אתכליא כו' [ועוד] דכמה גווני ע"ה איכא: תוס' סד"ה אמר רב כהנא כו' אלא שכך היה שמו. נ"ב הוא דבר תמוה דמידי הוא טעמא במתנות כהאב"י דמעוט אחר מעוט והא לא אשכחן גבי פדיון. שוב ראיתי בתוס' חולין דקל"ב דלא ס"ל כמ"ש תוס' דהא גם הרא"ש והטור לא ס"ל הכי: שם בסוף ד"ה לא מצא כו' עדיף מזוהר הרקיע. נ"ב עיין תוס' שם בהשותפין דף ה': שם שנאמר יכין רשע וגו'. נ"ב בכתוב אינו אך דרך התלמוד להוסיף ביאור: שם גדולה שנאה ששונאים כו' יותר משנאה ששונאין כו'. נ"ב עיין מגיה דידי:

דף נ ע"א גמ' אמר ר"א זה אור שיקר בעוה"ז וכו'. נ"ב ר"ל אור השמש דאמרינן בהרואה מיום שחרב בהמ"ק לא נראה רקיע בטהרתו: שם אלו נגעים ואהלות. נ"ב כההוא דאמר בארבעה לא מצינא בשיתא מצינא וש"מ אע"ג דנגעים ואהלות בטלים לע"ל תורתן אינה בטילה וכ"ש אגדתא דמצוה לאעסוקי בהו וכדאמר [רבב"ח] יחיד אני בנגעים וכו': שם ואנן היכי איתנן התם כי היכי דאיתינן הכא כצ"ל ותיבת אנן נמחק: רש"י ד"ה כנעני כו' לעשות סחורה בנכסי הקדש. נ"ב תימה מי לא תנן התם אין משתכרין בשל הקדש. ונ"ל שלא יהיו צריכין לקנות כלי הקודש מן הסוחרים המביאים סחורות הצריכים למקדש למכרם שם היינו דכתיב ולא יהיה כנעני וגו': ע"ב גמ' רבי יהודה אומר א"ל לא והבא לך כו' כצ"ל:

דף נא ע"א גמ' כיון דחזינהו כסייה מנייהו אתא אמר ליה לאבוהי אמר ליה כו'. נ"ב נ"ל דכצ"ל ואבוה בריה דר"ה קאי: ע"ב תוס' ד"ה כגון אנא כו' מפרש ר"ת כו'. נ"ב עיין שאילת יעבץ סקי"מ:

דף נג ע"א גמ' סימן להרים מילים. נ"ב אם יפין הן לפירות כך נ"ל. אף דמפרש"י ל"מ הכי: ע"ב גמ' ולא ר' יוסי סבר לה כר' שמעון. נ"ב נ"ל דה"ג ר"י לא סבר לה כר"ש וכך יש להגן גם בפירש"י: שם אמר רב יוסף. נ"ב בריה דר"ה: שם מברכין על האור. נ"ב במלאפום: שם א"ל אנא לאו אהא אמרי. נ"ב רבב"ח לעולא: שם א"ל עדא תהא. נ"ב עולא לרבב"ח:

דף נד ע"א גמ' והביא שתי אבנים וטחנן זו בזו. נ"ב מפירש"י נראה דגרס וטחן אין בו נו"ן שרבים. ור"ל טח פניהן של אבנים ע"י הכאתן זו בזו. וכן נראה. כי ע"י טחינה אין אור יוצא מאבק ועפר אלא ע"י הקשה בסלע קשה: רש"י ד"ה המכתב. כך שמעתי. נ"ב עיין עץ אבות: תוס' ד"ה אלה. בכל התורה כולה שיקראו לבן אשתו בנו. נ"ב עי' שאילת יעבץ סי' קס"ה: ע"ב גמ' ואין אדם יודע מה בלבו של חבירו. נ"ב בעניינו. אבל בענינו עם חבירו כמים הפנים לפנים: שם כמשנה כתשעה באב. נ"ב נ"ל שנקרא אב ע"ש שנגמרים בו הפירות והוא מלשון תאבה: ע"ב תוס' ד"ה לקביעא. לעשות יום הכפורים שני ימים. נ"ב לא ידענא היכא אדרבה איפכא איתא דרבא הוה רגיל דהוה יתיב תרי יומי. אברא מכללא איכא למימר דכ"ע לא רגילי בהכי מ"מ לא בהדיא ובפירוש איתמר והיכא למדרש וק"ל. גם לא הביאותי החילוק שבין בני א"י לבני חו"ל בספק דאורייתא כה"ג. ושמא כוונת התוס' דהכי איתא בירושלמי. וגם משם אין ראיה דבירושלמי לאחר שפסקו מלקדש ע"פ הראיה מיירי שאין עושין בי"ט ש"ג אלא משום גזירה דהאידנא בקיאין בקביעא דירחא כדאיתא פ"ק דביצה (ד' ד:) אבל בי"כ לא התמירו בו כולי האי משום סכנה. אבל בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה בכל מקום שהיו מסופקין מתי קדשו ב"ד את החודש ודאי היו צריכין לעשות שני ימים יו"כ משום ספיקא דאורייתא מה גם באיסור כרת והיינו דאר"ש הכא לקביעא דירחא בספק דקביעות ב"ד בקיה. והא דאמר התם בר"ה רבא הוה רגיל לאו למעוטי. אלא היה נוהג כך והנהיג את בני מקומו עמו:

דף נה ע"ב גמ' כגון הכר מבית הכרר וכצ"ל. נ"ב עושה כרים וכסתות קרוי כרר:

דף נז ע"א גמ' ולערב היו מחלקין אותן לאנשי בית אב. נ"ב והא דאמרינן פ"ק דיומא (י"ב א') עורות קדשים אושפיזכנין נוטלין אותן מדין ד"א. כבר נשמר רש"י לפרש שם ע"ק דקרבנות עולי רגלים הבאות מחמת הרגל כשלמי חגיגה ושמחה: שם אוי לי מבית ישמעאל כו' אוי לי מאגרופן כו'. נ"ב נ"ל אע"פ שהיו בעלי זרוע וכח מ"מ לא היו רשעים דמושל לדבר אמת משרתיו צדיקים אלא כענין בני יפת תואר של דוד שהיו בעלי אגרופין בכח חיל. והא דקאמר אוי לי לפי שהיו עושין דין לעצמן ולא היו נמלכין בב"ד. כך נ"ל: שם רש"י ד"ה ישמעאל בן פיאבי כו'. נ"ב שעשה פרה גם נמנה בפירוש בכ"ג הכשרים פ"ק דיומא:

דף נח ע"ב תוס' סד"ה כאילו. אלמא בהדי הדדי נינהו. נ"ב עוד יש משנה שלמה דמסייע [סוף] פרק שתי הלחם ע"ש:

דף סה ע"ב גמ' אמר רב עילים טייעות. נ"ב קמ"ל שכך נאה לעשות משום חבוב מצוה לזלזל אדם בכבוד עצמו מפני כבוד שמים כמ"ש המלך החסיד [שמואל ב ו] ונקלותי עוד מזאת:

דף סו ע"ב תוס' ד"ה כי. תימה כו'. נ"ב עיין שבת (דכ"ו א') [ר"ל דשם משמע דעדשה פחות מגרים ועי' תוס' שם]:

דף סח ע"א גמ' כתיב והפרה הלבנה כו'. נ"ב הול"ל קרא דלא יהיה לך עוד השמש לאור יומם וגו' (ישעיה ס'):

דף סט ע"ב גמ' א"כ נמצא פסח נשחט שלא לאוכליו. נ"ב משמע דס"ל דשוחטין עליו הפסח אפי' ביחיד. ולא חיים דמביא קדשים לבית הפסול דאימא ס"ל ר"א כר"ש דלא חש לה בכמה דוכתי. א"נ הא דאקשי נמצא פסח נשחט שלא לאוכליו אפי' תימא לא שרי ר"א אלא להמנות עליו עם בני חבורה דנשחט לאוכליו ושלא לאוכליו כשר. ואינו בא לבית הפסול. מיהו קשיא ליה אע"ג דבדיעבד כשר. לכתחלה מי שרי:

דף עא ע"א גמ' אמר רבא רב יוסף כו'. נ"ב ק"ל הא אסור לקרות רבו בשמו אפי' שלא בפניו ואפי' במותו כדאיתא בי"ד סרמ"ב [ע"ש היטב]:

דף עד ע"א רש"י ד"ה ר' ישמעאל. תוך תוך כקול הסיר. נ"ב היינו דאיתא דכוותיה בפ' כיצד מברכין [ובעירובין כט] דיתיב אבי תפי ועביד תוך תוך:

דף עו ע"ב תוס' ד"ה הסרה מן הלחם. נ"ב זה הוגה ע"פ פסקי תוס' אבל אין הלשון סובלו. גם רש"א הרגיש בכך אך גם הוא גם רש"ל נדחקו לפרש הלשון ואפי' כו' שיש להרחיק. ולא הלשון והענין סובלים פירושם. אכן לע"ד דבר פשוט הוא שקרה כאן ט"ס קל. וצ"ל שיש "לא ריח" או שצ"ל שיש "לה ריח חזק" (ונתחלף במלת להרחיק) וה"פ לא מבעיא לאפות עם פשטידא דלית לן בה כיון שהפשטידא מכוסות היטב (הוי כקדירה מכוסה דלד"ה לית בה משום ריחא) וכמו כעין שתי קדירות דשמעתין דלית בהו משום תערובת טעמים. אלא אפי' פלאדונש שאין להם כסוי מעיסה עליהם (כמו הפשטידא שממולאה בבשר ומכוסה היטב בעיסה שטוחה עליה מלמעלה וגם מלמטה עשויה לה עיסה כעין קדרה מסביב והמלוי בתוכה מונח כמו בקופסא משא"כ פלאדונ"ש שעשוין גוף אחד נלוש בשומן ועשוי עוגה פשוטה) באופן שיש להן ריח ודאי העולה ממנה אל הפת שאין דבר מפסיקו ומונעו (כמו בפשטידא שהכסוי עומד בפניו ומחזיקו בתוכו שאינו יכול לצאת החוצה) אפ"ה אין נראה בירא אסור לפי שיש אויר מרובה מתפשט הבל הריח ואין בו כח לגרום נתינת טעם בפת. זה ברור בכוונת התוס':

דף פג ע"ב גמ' ליתן לו בקר שני לשריפתו. נ"ב מלישנא דגמרא משמע דבקר שני דוקא וכ"מ מתוס' כאן וביבמות (דע"ב ב') אמנם במכילתא משמע דנשרף בלילה דאיתא התם שאינו נשרף עד אור ט"ו ואור י"ז כשחל בשבת והיינו בלילה למוצ"ט ולמ"ש כמו אור לי"ד דמתני' ריש פסחים וס"ל נותר שלא בזמנו נשרף בלילה כדאמר ר"י בפ' הערל ופירושא דקרא להנאי דמכילתא הכי הוא. עד בוקר באש תשרופו. כלומר כל הלילה מצות שרפתו ג"כ. אנ"ל אא"כ בוקק הוא לשרפו. ולדבריהם אדרבה לכך בא הכתוב לעשות עיקר זמן שרפתו בלילה ולק"מ מ"ש התוס':

דף פט ע"א רש"י סד"ה משום. נ"ב ונמצא עושהו נותר:

דף צב ע"ב ד"ה ואין בודקין. "את" נ"ל "אל":

דף צו ע"א גמ' ומאן לימא לן דלא שויס' עבוד. נ"ב בערוך מפרש שלוס ואכלוס וממסקנא משמע דבהכי סלקא דטוינהו ואכלינהו ונ"ל שעדיין לא הוזהרו על האימורין מלאכלם כיון דההיא שעתא אכתי לא בני הקרבה הוו. דלא הוי להו מזבח לקרבן. ופסחי מצרים שחוטי חוץ הוו ואשתרי להוראת שעה:

דף קא ע"א תוס' ד"ה דאכלי. וא"ת והא אמרינן בפרק כו'. נ"ב עמ"ש שם בכ"ד שא"צ לדחוק:

דף קב ע"ב גמ' אמר ר"ה אמר ר"ש. נ"ב זה תדוש עפ"י מגילת תענית בעובדא דכ"ע נראה שהיה ר"ש תלמידו של ר"ה. איברא ר"ה טובא הוו. ושמא אין זה סתם ר"ה:

דף קד ע"ב שדר ליה לאביי. נ"ב עמ"ש בפ"ד שאכלו (מ"ח א'):

דף קו ע"ב אמר ר"י אמר שמואל כו' ורבה אמר ר"נ א"ש כו'. נ"ב מר שמע מאורתא ומר מצפרא דהדר ביה:

דף קז ע"ב בעא מיניה רב הונא מרב חסדא. נ"ב לנסותו אם ידע להשיב. והכי אשכחן טובא. שהרב שואל לתלמידיו. דכוותה בפ"ק דחולין (י"ג א') דבעי מיניה שמואל מר"ה. ואבוהי דשמואל משמואל זבחים (כ"ו א') כ"ש ר"ה מר"ח דת"ח הוה ליה. אלא משום דא"ל חסדא לא צריכנא לך (ס"פ אלו מציאות) משו"ה קאמינא דלהדודי ליה קבעי:

דף קח ע"א תוס' ד"ה בפני. מפני שמלמדו תורה. נ"ב דאע"פ שאינו מלמדו בעצמו מאחר שמחזיק לו רב ללמדו וגורם להביא אל הלמוד חשוב כמלמדו. ומקיים לעולם המצוה דולמדתם את בניכם שהאב מוזהר עליו:

דף קט ע"ב תוס' סד"ה ארבעה. וא"כ יוצאין ד' כוסות במבושל כו'. נ"ב עמ"ש בס"ד בפ' המוכר פירות ועמו"ק א"ח סר"ב:

דף קיא ע"ב גמ' ופקעה ביה "פרהא". מלת פרהא נמחק:

דף קיב ע"ב שאין כל אצבעות שוות. נ"ב ש"מ משום סכנתא לית בה. דלא כס"ה: שם אוכל פירות ולא. נ"ב כנראה ולו בוי"ו גרסינן אף שיש לדחוק ולפרש שאינו נוטל שכר מעותיו אלא השכר ללוה הוא: שם שבק לי רווחא פורתא. נ"ב עי' עין יעקב:

דף קיג ע"א א"ל רב לחייא בריה לא תשתי סמא. נ"ב נ"ל משום דלקיתא ומאן דלקי מלקי ליה טפי כדאיתא פרק אין מעמידין (ל"א ב'): שם כשאתה יוצא למלחמה. נ"ב נראה היינו למלחמת הרשות: ע"ב ופרנס מתגאה על הצבור בחנם. נ"ב נ"ל דבכל גוונא בחנם קרי ליה לפי שהגדולה באה לו מהמתם כדאמרינן [ברכות לב.] כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל: שם ולא מני מגרם. נ"ב גרופי עולם. ואגב ריהטא עבד. מיד קהדר ביה: שם יהודי. נ"ל מי: תוס' ד"ה שלשה. ואמאי לא מני כו'. נ"ב י"ל דאין לך מי שיסורין מושלין בגופו יותר מאלו. ביחוד הרתחנין כדאיתא בהמקבל (קז ב') מתלה זו מרה כו':

דף קיד ע"א גורם לקדוש שתאמר. נ"ב ר"ל ברכת קדוש: רש"י ד"ה שהיין. או פת. נ"ב נ"ל שאם אין לו פת ויש לו שאר מאכלים מקדש עליהם שהסעודה קרויה לחם בכ"מ וכל דבר שסועד לחמו הוא היכא דלא אפשר בפת וה"ה להבדלה [נראה שר"ל בהבדלה ממוצאי שבת ליו"ט]: תוס' סד"ה דאמר. "מן השמים" נ"ל "בשמים" וכ"ב כצ"ל כי האומר אין תורה מן השמים אין לו חלק לעוה"ב. אלא כך אר"י לא בשמים היא ככתוב:

דף קטו ע"א גמ' הכי אמר הלל. נ"ב בתראה. עבירי להלל ראשון:

דף קטז ע"א בסוף מתני' כל הפרשה כולה. נ"ב ע"ד הכתוב [במדבר טז] כל העדה כולם קדושים וזולת:

דף קיז ע"א היה ר"מ אומר כל תשבחות. נ"ב עע"י [שבס הגירסא שירות ותשבחות]: תוס' ד"ה ה"ג. אנו צריכין לומר בו כו'. נ"ב ר"ל ב' פסוקים הללו מחוברים למעלה לשיר המעלות האחרון שנמשך עד פסוק שעומדים ועד בכלל. כאן הוא סוף מזמור. והללויה כי טוב דבהריה מתחיל ר"פ אחר. והנה לכאורה הביאו ראיה טובה לדבריהם מהא דלקמן. אברא אכתי לא ניחא מאי טעמא נסיב ראב"י כי

יעקב

יעקב בחר ולא הללויה דר"פ הוא [וכן הקשה רש"א] גם הרא"ה מן המדרש נ"ע לייבשה שאע"פ שמצינו ג"כ פ"ק דברכות למה רגשו עם אשרי האיש חדא פרשה היא. אכתי קמ"ל הן. ואי לאו דמשתפינא אמינא הא דהכא ריש פירקא היינו ריש פסוקא. לאפוקי סוף פסוק דלא. ואיידי דעסיק בר"פ סירכיה נקיט ואתא בגירסא דליבנא. ופירקא ופיסקא חדא מילתא נינהו. ורא"י דנסיב פסוק כי יעקב. ה"ט משום דהללויה דר"פ לאו סימנא הוא דטובא איכא וכוליה ליתנא שכיח טובא ואיכא למטעי ביה. ופסוק שעומדים בבית ה' דבתריה נמי מיחלף במזמור דלעיל מיניה כמו שאירע כאן כנראה מתקון הגהת התוס' בזה. מש"ה נקיט פסוקא דכי יעקב דבריר וליכא למטעי ביה וכה"ג אשכחן טובא דנסבי מילתא דפ' לסימן ידוע כדאיתא שילהי סוכה [נ"ה א'] ובפי"ט דר"ה [ל': ל"א.]. ע"ב גמ' אשר קדשנו במצותיו "וצונו". מלת וצונו נמחק: תוס' ד"ה למען. ובשנגאלו ממצרים. נ"ב וכאו למרה:

דף קיח ע"א קשין מזונותיו של אדם יותר מן הגאולה. נ"ב של יחיד מצרה:
ע"ב אכסניא עשו כו'. נ"ב הודיעך כמה גדול כחה של אכסניא ואע"פ שבסוף הרעו לישראל: שם ישמעאל. נ"ל הרשעה: שם שדרה בין הקנים. נ"ב היינו דאמרינן [שבת נו ב' סנהדרין כא ב'] שנעץ גבריאל קנה ביס והעלה שירטון ועליו נבנה כרך גדול של רומי [וכ"ה בזוהר וכר"מ פ' פינחס]: שם ולחברותך. נ"ב נ"ל ולחברותך דכוותה דכתובות (ס"ה א')וכב"מ: תוס' ד"ה מן. ורחבן כו'. נ"ב י"ל ניגון ושרביטן:

דף קיט ע"א בא חזקיה ונטלו כו'. נ"ב גם חזקיה שלח לסנחריב הכסף הנמצא אתו.
ולא חשבו מפני שלא היה אלא שירים. איברא בהא דהיה מונח מחזקיה עד צדקיה איכא למידק דהא הוו פלשתים וערבים וכושים שנטלו מיהורם מלך יהודה וכן מיואש. גם יהואש מלך ישראל נטלו מאמציהו. שמא י"ל ירבעם כמו החזיר לעוזיהו הכל לפי שהיה לו שלום עמו והשיב לו אילת ועמ"ש בס"ד בפירושי לס"ע: שם בעיר. נ"ל ברומי: תוס' ד"ה כמודה. כי למ"ד מתחלפת בדל"ת. נ"ב אותיות מוצא הלשון מתחלפות:
ע"ב גמ' "אומר" לו. נ"ל אומרים. וכן בכל הענין: שם ולי נאה לברך. נ"ב אתיא כמ"ד [שבת נ"ו] כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה:

דף קכא ע"ב והלכתא אבי הבן מברך שתים. נ"ב שלש לא שמענו וגאונים הוא דתקנו שליסית והסיא לכהן [ועי' ברא"ש סוף בכורות]:

הגהות בפסקי תוספות

סימן נא "בשר שהאוכלין". נ"ל "הבשר שהאוכלין": שם טמאים. נ"ב אם נגע בהם טמא אחר שעלו מן המים: סי' סט מדרבנן. נ"ל בדרבנן [וכנ"ל בפנים בתוס']: סי' קכב במפולת. נ"ב יד:

הגהות על הרא"ש

פ"ב סימן ב בהגהה וריח. נ"ב משתעלה תמרותו: סי' כב ולא נדמה לזיעת אדם. נ"ב שאינה מחמצת כדלעיל [סי' כא]: סי' כז בהגהה ד"ה ודוקא. דאל"כ לא תמצא לעולם כו'. נ"ב דהרי ירד עליהם הגשם במחובר דכשנגמרו כאן דמנחי בכדא דמו. ורא"ה שיש חימוץ במחובר דף לג ע"א: פ"ג סי' ד ואין מאכל אדם כלל. נ"ב אלא לרפואה: סי' ו ותמהני על מי שעלה ע"ד לאסור הא תנן כו'. נ"ב ולא ידעתי מאי הוכחה יש מלאסם הפנים דאיתא בזריזין [וכ"כ המג"א ס"ס תנ"ו] במקום זריזין. והדע דהא תנן כל המנחות נלושות בפושרין. וגבי פסח קיי"ל דאין לשין את העסה בפושרין [ומבואר להדיא בגמ' דף ל"ו אם אמרו בזריזין כו'] ואפי' בעברה ולשה בהן השת אסורה דהא איכו גופיה קפסיק לעיל [סוף פ"ב] הלכתא כרב אשי: שם ואעפ"כ הלכתא כוותיה משום כו'. נ"ב ורבא נמי מפרש טעמיה:

פ"ד סי' א ורא"ב"ל אחר חורבן היה. נ"ב מדהיה מתענה ט"ב. דאילו בזמן שהיה בה"מ קיים. הרי היו עושין אותו י"ט. ולפי שהגליון קצר מהכיל לא כתבתי כאן מה שהקשיתי בראיה זו:
סי' ג בהגה"ה ד"ה מי. מר"ת. נ"ב אב:
פ"י סי' ה ואפי' מאיגרא לארעא הוה מקדש. נ"ב ר"ל הוה נחית ומקדש: סי' כה ותירץ הר"י ז"ל משום כו'. נ"ב אברא סברא הפוכה היא דשומר מצוה וגו' ועלת"ש: סי' לג משמע דלר"ע וי"א כוס תמיבי ה"ל חובה. נ"ב משום דלא חשבי כוס קדוש בד"כ משום דאיתיה בכל י"ט. וגם עדיין לא אמר הגדה אלא אחריו אומרה ס"ל דאינו מצטרף לד"כ דלא מנכרא מילתא דחירות אלא בכוסות שאחר אמירת ההגדה כך נ"ל: סי' מ וכן ארבעים יכנו כו'. נ"ב וכן ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה(שמות ט"ז):
בהלכות פסחים ד"ה ואחר שהיבת המים. ואין מפורש בזה מצות עשה מן התורה כו' שיברך קודם בדיקת חמץ כו'. נ"ב מטוניה. א"ה בדיקה כ"ש שאינה מפורשת מ"ע בתורה ומה הועיל במ"ש אא"ז לפי שאחר הבדיקה מבטל כו' כל האי למאי מהני אלא כך נ"ל לפי שתקנת חכמים היא. ולא גרעא מנט"י דבעיא ברכה. ואתחלתא דמצוה והכשרה היא הבדיקה ונמשכת ודאי עד סוף זמנה:

חדושים והגהות

מהרב הגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ח ספר מלא הרועים

דף ב תוס' ד"ה יכנס. אור"י דבפ' הכונס כו'. ע' תוס' חולין דצ"א דדבריהם סותר למ"ש כאן ועיין תוס' ב"ק דף ס' ותבין דשיטה דהכא הוא שיטת ר"י ושיטה דחולין הוא שיטת ר"ת:

דף ג בגמ' ת"ש דתני דבי שמואל כו'. לקמן דף ז' ב' איתא תנא דבי ר' ישמעאל וכצ"ל דשמואל לאו תנא הוא ומיהו אשכחן בכמה דוכתא תנא דבי שמואל לקמן דל"ט א': רש"י ד"ה אשר איננה טהורה. ואע"ג דבאורייתא כתיב טמא כו' ומדברי ר"י בשערי תשובה שער ג' סי' ר"ל למדתי תי' אחר דדוקא כאן דכתיב בנח קודם מ"ת והיה טמאה מותר באכילה אך לא טהורה לקרבן חשוב דבר מגונה אם יטנה דברים אשר הם למאכל אדם עכ"ד. ובזה מתיישב קושית רש"י דבאורייתא כתיב טמא אחר מ"ת שהוא אסור באכילה אף להדיוט ואז אינו דבר מגונה אך לכאורה יקשה על זה דהא לקמן מקשה בש"ס ובאורייתא מי לא כתיב טמא אלמא דלא ס"ל לחלק כמ"ש ר"י וי"ל דיש להקשות על ר"י שכתב שם דאף אם יביאנו הנחתו לשון מגונה להאריך יאריך ואל יספר בלשון מגונה ובשמעתין אמרינן כל היכי דנפישין מיליה משתעי בלשון קצרה [וצ"ל שהוקשה לו] דהכי בקרא האריך וכתב לשון נקיה ולא ניחא ליה לשנויי כמ"ש רש"י והר"ן לקמן דלכך האריך ללמדך לתפוס לשון נקיה היכי דכי הדדי נינהו דא"כ לא הוצרך להאריך רק במקום אחד ולא בג' מקומות כמבואר בשמעתין ועוד דמי לא ידע דבהדדי עדיף לתפוס לשון נקיה ובאמת לפי' הר"ן נראה שהרגיש בזה ומיישבו דמשמיענו דלשון נקי ארוך שוה ללשון מגונה וקצר אך כ"ז דוחק ע"כ העמיק הרחיב החסיד הר"י וחילק דבאמת לשון מגונה גמור צריך להניחו לגמרי אף שיאריך בהניחו וזהו מימרא דריב"ל כאן ודו"ק באמרו אל יוציא דבר מגונה מפיו דהיא מגונה ממש וע"ז ל"ק טמא דכתיב באורייתא טמא דהתם אחר מ"ת שהוא אסור באכילה אינו דבר מגונה ואח"כ הוסיף תנא דבי ר"י אף באינו מגונה יהזור אחר לשון נקיה וז"ש יספר בלשון נקיה ולא אל יספר לשון מגונה כמו ריב"ל דבא ללמדך אף דאינו מגונה מ"מ יחזור אחר לשון נקיה ולפ"ז שפיר מקשה על זה באורייתא מי לא כתיב טמא דנהי דאינו לשון מגונה מ"מ יתפוס לשון נקיה וע"ז מחלק דהיכי דאינו מגונה רק שזה נקי היכי דנפיש מילי משתעי בקצרה כיון שאינו מגונה אבל מגונה אף שהוא קצר לא משתעינן ביה והיינו ההוא דריב"ל ועי' בבעל המאור שחלק ג"כ בין מגונה לאינו נקי ועי' ברש"א מ"ש עליו ודברי ר"י כמו שביארתי נכונים בטעמם וגם בפי' הסוגי' דשמעתין ודו"ק: ע"ב תוס' ד"ה אין. ואינו חשוב כו'. עי' בתוס' שבת שם ובתוס' יבמות ט"ו ב' ד"ה צריכא ועי' בשבת דקמ"ד ב': ד"ה מאליה. שלא היה לו קרקע או זקן כו' עי' במשנה למלך ריש ה' ק"פ מה שתמה באורך על דברי התוס' אלו ועי' באו"ח ובצל"ח מיישב דברי התוס' על נכון: בא"ד מתרגם והדס ונציבין וקטיספי. עי' יומא דף י' ע"א דאיתא שם דאכד היא בשכר ולא נציבין וכן אקטיספין אמר שם דהיא רסן [עי' תוס' ישנים ביומא שם ובתוס' גיטין ו' א' סד"ה ומבי]:

דף ה תוס' ד"ה דהא כו' וקשה לרשב"א אמאי לא יליף כרת להשבתת שאור כו'. נ"ב מפני שאין בו מעשה דאין לוקין עליו וכ"ש כרת וי"ל כוונת התוס' היכא שקנה חמץ בפסח דאית ביה מעשה ואף דהשבתה היא עשה ובעשה מצינו כרת אף בלא מעשה כמו במילה וי"ל דהכא כיון דלא כתיב כרת בגופיה רק מהיקשא דאכילת חמץ אין להחמיר בו יותר מחמץ דאינו לוקה כ"א ע"י מעשה. וי"ל בהיקש כיון דאין היקש למחצה לכולה מקשינן לה וי"ל בזה אריכות דברים יתבאר בספרי מ"ה ח"ב: תוס' ד"ה ואומר כו' ומאן דשרי שרי מלה'. נ"ב עי' לקמן מ"ו א' תוס' ד"ה לא תקרא דאף למ"ד כו' עיקר שחיטה לצורך אדם נעשה: ע"ב ברש"י ד"ה ש"מ מדלא נפקא ליה כו'. עי' בתשו' נ"ב חלק או"ח סימן ט"ו:

דף ז רש"י ד"ה אפי' בחיטי כו' ואע"ג דאתיא איסור הנאת חמץ דרבנן כו'. נ"ב עי' תוס' לקמן דכ"ט א' ד"ה אין פודין ומש"ש:

דף ח גמ' או נפל למה לי בדיקה כו' נ"ב לדעת הסמ"ק דבנפלה עליו מפולת אם לא בטלו צריך בדיקה כמ"ש המ"א סי' תל"ג ס"ק י"ז הוה מצי לאוקמי כאן בלא בטלו עד אחר זמן איסורו:
ע"ב בגמ' לכדר' אמי כו'. נ"ב עי' בצל"ח ובתשובת נ"ב מ"ת סי' צ"ד מה שתמה ר' ישעיה פיק על הרמב"ם שהשמיט זה ובנ"ב תי' דרב ל"ל דר' אמי:

דף ט מתניתין אין חוששין כו'. נ"ב הקשו המפרשים וכמדומה שראיתי קושיא זו בשם הר"ן ובאלפסי בר"ן ליתא והוקשו דלמה הוצרך לטעם דאלד"ס תיפוק ליה דמוקמינן אחזקת בדוק וא"ל דאין סומכין על החזקה במקום דיכולין לברור דזהו דווקא היכי דיכול לברר בקל ע"י שאלה אבל היכי דהוא טרחא יתירא כגון בדיקת חמץ שפיר סמכינן אחזקה וא"כ ל"ש טעמא דאלד"ס. ונ"ל דנ"מ דעל ובדק ולא אשכח לר"מ דף י' ע"א דאינו בחזקת בדוק רק דאעפ"כ א"צ בדיקה כמ"ש התוס' שם דאם נבדק פעם שנית נמי לא ימצא אבל עכ"פ אינו בחזקת בדוק וא"כ אף בכה"ג שאינו בחזקת בדוק לא חיישי' וא"צ בדיקה ודו"ק: תוס' ד"ה אין חוששין כו' וא"ת והא מרישא שמעינן כו'. נ"ב ויש ליישב דהנה הר"ן הקשה דבל"ז אין ראוי לחוש דמוקמינן לה אחזקת בדוק ונ"ל דהנה באו"ח סי' ח' איתא בשם תשובת הרא"ש דצריך לבדוק הציצית קודם שיברך עליהן והוקשו דלוקמינהו בחזקת כשרות ותי' הב"ה דלא סמכינן אחזקה כיון שהחזקה הוא ע"י מעשה ע"י אדם שתיקן הציצית ועי' במג"א שם. ולפי זה מיושב קושיית הר"ן דלכך לא מוקמינן הכא אחזקה כיון שהחזקה הוא ע"י מעשה הבדיקה שבדק הבית מחמץ ולפ"ז מיושב קושית התוס' דמרישא לא שמעינן לה דברישא מיירי במקום שאין מכניסין בו חמץ כלל א"כ א"ש דאין צריך בדיקה דהתם מוקמינן אחזקה דאינו ע"י מעשה הבדיקה כ"א ממילא שלא הכניס חמץ כלל אבל הכא דהחזקה ע"י מעשה הבדיקה הו"א דצריך בדיקה כמו בציצית לכך משמעינן דאפ"ה אין צריך בדיקה דא"כ אלד"ס ודו"ק: תוס' ד"ה כדי כו'. הכנים לבית שבלין כו'. נ"ב עי' בחדושי רשב"א ברכות דל"א שדהו ראיה זו דשבלין שאני הואיל וראוי לעשות מהן מלילות דהוי פלוגתא דר' וריב"י בביצה שם: ע"ב גמ' שתי קופות כו'. נ"ב קשה למה לא נקט למילתיה בסאה אחת של תרומה ולפניו ב' קופות אחת של חולין וא' של תרומה כדאיתא במשנה בפ"ז דתרומות ועי' תוס' יבמות פ"ב א' ד"ה שתי ועי"ש מ"ש שם בגליון:

דף י רש"י ד"ה וחכמים מטמאין כו' ה"ל ספק ספיקא כו'. נ"ב עי' רש"י בע"ז דף ע' ע"א דכתב דפלוגתייהו היכי דהשדה טלא טומאה דאי על א"א דלא האהיל וליכא אלא חד ספק וכן מוכח מסוגי' דגמ' דהתם עי"ש וזה סותר דברי רש"י דהכא ועי' תוס' ב"ב נ"ה ב' ד"ה ר"א שהאריכו בשיטה זו: תוס' ד"ה חולין כו' דמינייהו גופייהו כו'. נ"ב ובביצה פי' רש"י בעצמו כן: ע"ב בגמ' בעי רבא כו' או דילמא אחרינא הוא כו'. נ"ב קשה דהא בית זה בדוק ומוקמינן ליה אחזקת בדוק ואין חוששין שמא גיררה חולדה כדתנן במשנה א"כ היכי נימא אחרינא היא שעי"כ צריך אתה לחדש שגררה חולדה חמץ זה ואח"כ הוציאתו ומנ"ל לחדש ריעותא בבית בדוק עדיפא לן למימר היינו דעל היינו דנפק. וי"ל כיון שכבר ראינו דעכבר נכנס איתרע חזקת בדוק בבית זה וחיישינן כי היכי דהאי נכנס ה"ה אחר. אך קשה נהי דמספקינן דאחרינא הוא מ"מ מידי ספיקא לא נפיק וא"כ נהי דאחרינא היא דילמא אכלתיה דהא רבא גופא קאמר לעיל התם אימור לא הוה ואת"ל הוה אימור אכלתיה וה"ה כאן. ודוחק לחלק דהכא עכ"פ ודאי היה שם חמץ רק דספק אם נתחלף ע"י העכבר הזה היוצא או ע"י אכילת העכבר סוף סוף ודאי הוה ואין ספיקות אלו מוציאין מידי ודאי דז"א דסוף סוף איכא ס"ס ודוחק לומר דשם אונס חד הוא ואפשר לומר דרבא נ"כ אית ליה סברת ר' זירא דבלחם משיירא רק דלעיל מתמה דאין צריך לזה דא"נ לא משיירא כאן דודאי הוא ואין ספק מוציא מידי ודאי [עי' תוס' לעיל ט' ב' סד"ה היינו שתי וברז"ה ובהשגות הראב"ד עליו]:

דף יא רש"י ד"ה טחינה כו'. דהיה בידיהם כצ"ל: ע"ב גמ' ומ"ש גבי קרצוף דלא גזר כו'. נ"ב קשה דלישני דמשום חומרא דיו"ט בדיל מיניה כמו בשבת לעיל אבל חמץ לא בדיל וי"ל כיון דשיי ליה קרצוף תו לא בדיל. ועי"ל דוקא בשבת אמרינן כן דחמיר טובא:

דף יב ע"ב גמ' ובדין הוא כו' ובזו חמה במערב. נ"ב ולמאי דמסיק משום יום המעונן דאז טעו בין ה' לו' א"כ צריך לומר דהכא יהבינן להו גם שבע דשמא יום המעונן הי' ומספיקא לא קטלינן ליה ואף אם המוזמין יאמרו שלא הוה יום מעונן אם המוזמין יכחישו אותם נ"ל דאין נאמנים כיון דאין מעידין על גופן של עדים רק על דבר אחר כמ"ש הפוסקים דטעם ההזמה הואיל ומעידין על גופן של עדות. אך אעפ"כ נ"ל דהמזימין נאמנים והמוזמין נוגעין בעדותן הם דאי יאמרו שלא היה יום מעונן יתקטלו ע"י המזימין:

דף יג ע"ב תוס' ד"ה כל כו' וי"ל דלגביה גופיה דזבח כו'. נ"ב עי' בחיבורי מלא הרועים ערך כל העומד אות ה' שהארכתי בזה בדברים נחמדים: בסה"ד כשנעשה הזריקה שלא בהכשר. נ"ב ועי' תוס' מנחות ק"ב ד"ה דאי בעי ובצ"ק שם ועי' תוס' שם מ"ז א' ד"ה עד שלא כתבו כך:

דף י"ד תוס' סד"ה דאיכא כו' מ"מ משכחנא שלישי. נ"ב פי' שאם נגע אוכל ראשון במשקה הו"ל משקה ג"כ ראשון וכן משקה ג"כ א' לאוכל ב' שוב לא משכחת שלישי דאוכל אינו יכול לטמא דאין טומאה עושה כיוצא בו ומשקה נעשה ראשון: ע"ב גמ' ומאי דוחקי' דרב יהודה לאוקמי בנר של מתכת כו'. נ"ב לפמ"ש הרמב"ם והרע"ב במשנתינו דכל הכלים חוץ מכלי חרס נעשין אב הטומאה א"כ מאי מקשה מאי דוחקי' לאוקמי במתכת לוקמי' בחרס אדרבה למה יהחוק בחרס דווקא עדיפא לאוקמא בכל הכלים חוץ מחרס לחוד וי"ל דסתם נר היא של חרס ולכך הוא דוחק לאוקמי אף בכל הכלים כיון דסתם נר הוא של חרס עדיף לאוקמי בחרס לחוד:

דף טו תוס' ד"ה דמדאורייתא כו' א"כ אין לחלק בין דרבנן לדאורייתא. נ"ב ר"ל דבאמת איסור וטומאה אין שוים וליכא למילף מדר"ח רק מדר"ע איכא למילף דאיסור הוה כמו פסול אך דיש לומר דר"ע הוא מקולקל דאורייתא לכך יכול לקלקלו יותר כמ"ש התוס' לעיל ד"ה התם פסול אבל הכא דהוא קלקול דרבנן אינו יכול לקלקלו לזה כתבו כיון דחזינן מדר"ח דגם קלקול דרבנן יכול לקלקלו יותר א"כ אין לחלק בין דרבנן לדאורייתא לומר דרבנן אין יכול לקלקל דהרי מדר"ח נשמע דאף דרבנן יכול לקלקל א"כ שפיר איכא למילף מדר"ע דאיסור דמי לפסול וכמו דפסול דאורייתא מותר לעשות ממנו טומאה דאורייתא כך מאיסור דרבנן יכול לעשות טומאה דרבנן:

דף יז ע"ב תוס' ד"ה אבל כו' לא איתקש למים. נ"ב עי' רש"א על פרש"י אבל דם:

דף יח ע"א רש"י ד"ה לימד על ככר שני כו'. אוכל מטמא אוכל כו' נ"ב עי' לקמן די"ט א' ברש"י ומש"ש: ע"ב גמ' וצריכי כו' אימא עושה טומאה כיוצא בה כו'. נ"ב קשה דהא לעיל קאמר משקין הבאין מחמת שרץ מי כתיבא כו' דיו לבא מן הדין כו': רש"י ד"ה חד כו' מיהו גלי באוכל וה"ה למשקה. נ"ב ולא ידעתי למה לא תפס הש"ס חד באוכל הבא מחמת שרץ וחד באוכל הבא מחמת כלי דהא הך דכי יותן באוכל קאי וגם יטמא כתוב באוכל כמו במשקה שוב מצאתי בצל"ח שהקשה כן:

דף יט רש"י ד"ה אמר לו כו' ואני שמעתי כו' דר"ע אמרן לענין טומאה עושה כיוצא בה. נ"ב ר"ל דר"י מודה דדרשינן יטמא יטמא הן באוכלין והן במשקין רק דלא ס"ל כר"ע דס"ל טומאה עושה כיוצא בו. וע"ז כתב רש"י דא"א להעמידו מטעם שכתב רש"י לעיל די"ח ע"א ד"ה אשר יפול עי"ש שדחה רש"י זה דר"ע לא ס"ל טומאה עושה כיוצא בו ועי' רש"א:

דף כ ע"א רש"י ד"ה האי בשר דאתכשר במאי ה"נ מצי בעי אקרא. נ"ב דהא בקרא מצינן לאוקמי דאיתכשר בחיבת הקודש דהא עכ"פ למיפסל גופא מהני חיבת הקודש. ובחולין ל"ו מוקי לה דאיתכשר בחיבת הקודש ולא קשה לי' כלל שוב מצאתי ברש"א שעמד בזה ותירוצו תמוה מאוד שוב מצאתי בפ"י שתמה ג"כ על המהרש"א וגם הפ"י אינו מתרץ כלל: ד"ה נמי כו' משמע מטמא אחרים. נ"ב קשה דהא מסקינן בחולין ל"ו ב' דהא לא מבעי' לן דמטמא מדרבנן רק לשרוף קא מבעי' לי' א"כ מאי ראי' מהא דתני טמא דילמא קאמר טמא מדרבנן. שוב מצאתי בתוס' בחולין ד' ל"ו א' ד"ה כי מהני שהקשו כן ועיי"ש: ד"ה צריד וכו' או צריד. נ"ב ועי' ר"ה שם דגרים צרור ברי"ש:
ע"ב גמ' רב חסדא רמי פיסחא אפיסחא כו' נ"ב י"ל דל"ק דהעיקר הטעם דאסור לשרוף תלוי' עם הטמאה שמא יבוא אליהו ויטהרו וזה בכל שנה אבל במשנה דתני בהדיא בפסח והיינו בע"פ אז לא חיישינן שמא יבוא אליהו דאין אליהו בא בעיו"ט: תוס' ד"ה ראוי פי' הואיל וראוי לזלוף. ר"ל אין צריך קבורה רק מבערו ע"י זילוף כיון דמותר בהנאה והך דראוי לקבורה לא קאי אתרומה רק אערלה וכלאי הכרם. ועי' תוס' שבת כ"ה א' ד"ה כך ועמ"ש בגליון:

דף כא ע"ב גמ' דאמר רב גידל א"ר חייא בר יוסף א"ר יוחנן כו'. נ"ב לעיל דף ז' גרים ר"ח בר יוסי אמר רב: רש"י ד"ה משש שעות כו' פשיטא דאין מקדשין באיסורי הנאה. נ"ב וקשה דילמא קמ"ל דלא נימא דחמץ מנשרפין ואפרן מותר ותופסין קדושין וי"ל דרש"י לשיטתי' שפי' לעיל די"ב ב' דאחר שש לכ"ע השבתתו בכל דבר אך קשה דנימא דילמא ההיא גופי' קמ"ל ר' יוחנן דלא נימא כיון דמנותר יליף ונותר שריפתו לאחר זמן איסורו וכדס"ל להתוס' באמת שם. וי"ל דר"י ע"כ לא ס"ל חמץ בשריפה כיון דר"י ס"ל לקמן דכ"ט ב' דהחמץ לאחר זמנו מותר כר"ש א"כ תו לא מצי למילף שריפה מנותר דמה לנותר שכן איסורו איסור עולם. ובזה מיושב מה שמדקדק הצל"ח על רש"י דלעיל ד"ז א' איתא ג"כ הך מימרא דר' גידל משמי' דרב ושם פי' רש"י ג"כ משש ולמעלה מתחלת שש ולא כתב שם הך הוכחה דאי לאחר שש פשיטא כמ"ש כאן. ולפמ"ש יש ליישב דהתם מצינן למימר דהא קמ"ל דלא נימא דכיון דחמץ מן הנשרפין ואפרן מותר ותופסין קדושין בשלמא הכא דקאמר לי' משמי' דר' יוחנן א"ש דכבר ביארנו דר"י לא ס"ל חמץ בשריפה דס"ל כר"ש. אבל התם דקא"ל משמי' דרב ורב ס"ל לקמן דכ"ט דהחמץ לאחר זמנו אסור וי"ל דס"ל ג"כ חמץ בשריפה ומקודשת כיון דאפרן מותר קמ"ל דלאחר שש השבתתו בכל דבר ואינה מקודשת. עי"ל דקשה האיך כתב רש"י דאי לאחר שש פשיטא דילמא היא גופי' קמ"ל דאסור בהנאה לפ"ז כר"י אך י"ל דהא כבר כייל ר"י הלכה כסתם משנה אבל התם דקאי לרב אין הוכחה די"ל דהוא גופא קמ"ל דהלכה כר"י דחמץ לפ"ז אסור בהנאה אך קשה דהא אמרה רב חדא זימנא לקמן דכ"ט ב' שלא בזמנו במינו אסור. וי"ל דאי מהתם הו"א אסור באכילה ולא בהנאה אך קשה על מ"ש דסתם משנה דחמץ בפסח אסור בהנאה דהא איכא סתמא אחרינא לקמן דל"ב א' דמוקי לה כריה"ג דשוגג חייב משום דיש לו דמים ודילמא ס"ל לר' יוחנן כסתמא בתרא לכך הוצרך להשמיענו הכא דאסור בהנאה אך לרבין דס"ל בכתובות ל"ה א' דחייבי מיתות שוגגין פטור לר' יוחנן אכתי לא הוצרך ר' יוחנן להשמיענו דאסור בהנאה דהא כבר כייל דהלכה כסתם משנה וסתם משנה דהכא ס"ל דאסור בהנאה וא"ל דאיכא סתם לקמן דמחייב באוכל תרומת חמץ בשוגג ופוטר במזיד ומוקמינן לה כריה"ג דחמץ מותר בהנאה ולכך חייב בשוגג ובמזיד פטור דכרת או מיתה פוטר מתשלומין וי"א דא"כ אף שוגג ליפטר דהא ר' יוחנן ס"ל חייבי מיתות שוגגין פטור וע"כ גם כרת ומיתה בידי שמים פטור שוגג דזהו דילפינן בגז"ש אסון אסון וע"כ הא דמחייב שוגג ופוטר מזיד אין הטעם משום דריה"ג דלעולם חמץ אסור בהנאה ושוגג חייב דלפי מדה משלם ומזיד פטור דאסור בהנאה ולא שוה מידי וא"כ אף מסתם משנה דהתם מוכח דחמץ אסור בהנאה מדפטר מזיד. שוב מצאתי להרי"א הוכחה דר"י ס"ל חייבי כריתות שוגגין פטורין לקמן כ"ט א' וי"א לא מעל מאן י"א אמר ר' יוחנן ר"נ בן הקנה ועי"ש בתוס' דמבואר דר"י ס"ל אפי' חייבי כריתות שוגגין פטורין מתשלומין ומ"ש לעיל דרש"י ס"ל דר"י לא ס"ל חמץ בשריפה כיון דמותר לאחר זמנו ליכא למילף מנותר לפמ"ש הרא"ש לקמן סי' ג' בפסקא דאין ביעור חמץ אלא שריפה דרש"י פסק כו' כר' יהודה הואיל וסתם משנה כוותי' נסתר זה דהא ד"י גופי' ס"ל הלכה כסתם משנה אך באמת לא מוזכר שם ברש"י רק בתוספות ורש"י י"ל דס"ל כשיטת הרמב"ם דהלכה כחכמים ול"ח לסתם משנה כיון דאיכא פירכא מה לנותר שאיסורו איסור עולם אבל בחמץ מותר לאח"ז ורבי יהודה לשיטתי' דס"ל גם בחמץ אסור לאחר זמן ובהא פסיק ר' יוחנן בהדיא לקמן דלא כר"י ולפ"ז י"ל דרש"י יתוס'

[illegible]

א"כ במ"מ אלים מק"ו דבק"ו אין מזהירין [בדו"ח להגרע"א מבאר היטב דברי התוס' כאן ע"ש]: ע"ב רש"י ד"ה מרי דוראי מושל עירי עכ"ל. נ"ב דורא הוא כפר כמ"ש רש"י לקמן ד"מ ע"א בדורא דבי בר חשי וכן בעירובין דף ז' ע"ב בדורא דרעוותא פרש"י כפר רועים ועי' רשב"ם ב"ב ס"ג א' שפי' דורא דרעוותא עור של רועים: תוס' ד"ה לא אפשר כו' דליכא אלא איסורא דרבנן עכ"ל. נ"ב משמע דס"ל כתה"ד דבאיסור דרבנן מותר פ"ר ועי' במג"א סי' שי"ד ס"ק ה':

דף כו גמ' אלא למ"ד מלמדין כו'. נ"ב ע' תוס' יומא דף ס' ע"א מ"ש בזה:

דף כז גמ' אמר ר' יהודא א"ר יוסף כו' תנור שהסיקוהו כו'. נ"ב צ"ל אמר ר' יוסף אמר רב יהודא אמר שמואל וכ"ה בשבת ק"ו ב' ובביצה כ"ד א' ובע"ז דמ"ט ובכתובות ד"ב ובכמה מקומות בש"ס אין מספר וידוע דרב יהודה קשיש מר' יוסף טובא: ע"ב תוס' ד"ה הקדש כו' ומטעם זה אין דינו להיות בטל כו'. נ"ב עפ"י: ד"ה אין כו' וא"ת א"כ בהא דאמר ר' יהודה סוכת כו'. נ"ב ויש ליישב דהא המפרשים מקשים מה קאמר לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל הא יכול לבטל וביטול מועיל. ויש ליישב לדעת התוס' דר' יהודה מיירי בחמץ אחר שש דאז אסור מה"ת בהנאה ולאו ברשותי' קאי דלבטלי' וא"ל דלר"ש דס"ל חמץ לפני זמנו מותר א"כ מועיל ביטול. י"ל דמקשים ר' יהודה לשיטתי' דר"י גופי' ס"ל דאסור לפני זמנו לקמן כ"ח. ולפי זה מיושב קו' התוס' דאנן פסקינן הכא כר' יהודה משום דלדידן דקיי"ל כר"ש לדעת הרז"ה והעיטור והראב"ד דחמץ לפני זמנו מותר א"כ אין כאן סופו להקל דאם לא ימצא עצים יבטל:

דף כח רש"י ד"ה אשם תלוי כו' ואירע בו פסול או נותר. נ"ב עי' רש"י תמורה שם וכריתות דכ"ג שכ' אשם תלוי דהיינו אם נודע שלא חטא אבל אם נעשה נותר הוה כשאר קדשים דגלי רחמנא והנותר באש תשרופו. ולולא דברי רש"י הייתי אומר דבלא זה קשה האיך אמר חמץ בבל תותירו דהא ר"י ס"ל בשריפה קודם זמן איסורו ואז אינו בבל יראה וצ"ל דשם אסור חמץ קאמר דמצינו ביה חומרא זו דבל יראה בזמן איסורו לפי זה קאמר שפיר דשם אשם תלוי מצינו בו איסור דבל תותירו ואעפ"כ באשם תלוי היכי שנודע לו שלא חטא ס"ל דבקבורה: ע"ב גמ' תמה על עצמך כו'. נ"ב ר"ל דקאי על ר' יהודא דאמר בסמוך אתאן לת"ק ועליה קאי תמה על עצמך דלשיטתך האיך חמץ אסור בהנאה דהנה לאסור חמץ גמרינן מלא יאכל אליבא דחזקיה ומנבילה או מאותו אליבא דר' אבהו. ולר' יהודה כ"ז אינו דמלא יאכל ליכא למילף דר' יהודה לטעמיה לקמן דפ"ו ב' גבי בבית אחד יאכל לא דריש הקרי יאכל רק הכתיב דס"ל אם למסורת עי"ש. ומנבילה לא מצי יליף דס"ל דברים ככתבן. ומאותו דטריפה ליכא למילף דס"ל חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא לעיל דכ"ב ד"ה חולין עי"ש. עוד י"ל דקאי על ר"ש תמה על עצמך דהנה במכילתא פ' בא והובא ג"כ בילקוט שם דריש ר' יאשיה לא יאכל לרבות המאכיל כאוכל וא"ל ר' יצחק ק"ו ומה שרצים הקלים עשה בהם המאכיל כאוכל ק"ו לחמץ. וקשה באמת על ר' יאשיה למה לי קרא הא ק"ו הוא. ובחבורי מ"ה ערך קטן אוכל נבילות ישבתי דר' יאשיה ס"ל דחמץ אחר זמנו מותר ואיכא למיפרך מה לשרצים שכן איסורן איסור עולם תאמר בחמץ שיש היתר לאחר זמנו. ולכך מוקי לא יאכל לרבות המאכיל ור' יצחק ס"ל חמץ אחר זמנו אסור כר' יהודה ולכך מוקי לא יאכל לאיסור הנאה כדאיתא במכילתא שם. וז"ש תמה על עצמך ר"ש דס"ל חמץ לאחר זמנו מותר וא"כ ליכא למילף משרצים ואצטריך לא יאכל לרבות המאכיל כאוכל וריה"ג לא ס"ל הך דר' אבהו כ"מ שנאמר לא יאכל לא תאכל אלא לא יאכל כדחזקיה. ועי' לעיל דכ"ג ב' דמשמע דס"ל לריה"ג כר' אבהו אך בספרי מלא הרועים ערך הנאה אות ט' כתבתי דאין ראיה משם. אך עי' לעיל דכ"ב א' ד"ה ור"ש שכ' התוס' דר"ש סבר כר' אבהו. אך י"ל מטעם דיליף מאותו דטריפה והנה משם לא מצי למילף חמץ בפסח לדידיה די"ל אותו דומיא דטריפה דאין היתר לאיסורו וז"ש אותו דאין היתר ואיסורו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך לכלב שאר איסורין דכוותיה דאין היתר לאפוקי לר"ש דחמץ יש היתר לאיסורו אחר פסח לא מצי למילף לזה אמר תמה על עצמך אך ז"א דהא ר"ש ס"ל חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא וע"כ מדס"ל כר' אבהו כמ"ש התוס' לעיל דכ"ב ע"כ מנבילה יליף. עוד י"ל תמה על עצמך קאי אר' יהודה וכמ"ש בס' אי"ח דהנה ס"ל מעמיה דריה"ג דחמץ מותר בהנאה דאי ס"ד דאסור בהנאה א"כ אינו ברשותו שהרי לאו שלו הוא וחשוב כאפר ולמה יעבור עליו בבל יראה ובב"י והוא לית לה דר"א לעיל ד"ו ב' עשאן הכתוב כאלו הן ברשותו דזהו דוחק למה יעשנו כאלו הוא ברשותו הלא כמו שאינו עובר על של אחרים כך לא יעבור על זה שאסור בהנאה ואינו שלו אע"כ דמותר בהנאת. אך י"ל דלעולם אסור בהנאה והא דחייבה התורה עליו בבל יראה משום דאחר זמנו מותר והוה דבר הגורם לממון וכממון דמי. אך כ"ז לר"ש דס"ל חמץ אחר זמנו מותר וס"ל דהגל"מ כממון דמי שפיר י"ל דחשוב ברשותו מטעם הנ"ל וכמ"ש בתשובת שאגת אריה סימן ע"ז ע"ש וע"ז שפיר מקשה תמה על עצמך על ר' יהודה היאך חמץ אסור כל שבעה דווקא דכל שבעה עובר בב"י ואי ס"ד דאסור בהנאה למה יעבור על בל יראה כיון שאינו ברשותו וזה התימה רק על עצמך על ר' יהודה דעל ר"ש לא קשה דאיהו ס"ל דהגורם לממון כממון דמי וס"ל חמץ אחר זמנו מותר וא"כ שפיר חשוב ברשותו אבל על עצמך יש תימה דס"ל חמץ אח"ז אסור ועוד דס"ל דהגל"מ לאו כממון דמי וא"כ היאך חמץ אסור בהנאה דא"כ למה יעבור עליו בב"י ודו"ק. עוד נ"ל בפשיטות דלעיל דכ"ג ב' יליף הוא מרבנן משמיה דריב"ל דחמץ ושור הנסקל אסורים בהנאה מכל חטאת אשר יובא את דמה כו' בקודש באש תשרף כו' וא"כ י"ל אסור הנאה מהתם. אך ר"ש גופיה קאמר התם בדף כ"ד ע"א דהאי בקודש באש תשרף אתי לאוריי על חטאת ושאר פסולי ק"ק ואימורי קדשים קלים ששורפין בקודש א"כ לדידי' ליכא למילף אסור הנאה מבקודש באש תשרף. וע"כ אמר תמה על עצמך דווקא על ר"ש דלדידך ליכא למילף מבקודש באש תשרף. וריה"ג לית ליה הא דאסיק שם בסוף לעולם מקרא קמא ואיפוך דקשה ליה מה דאקשי ר"פ לאביי ואימא ליתודי לאו לגופיה הוא דאתי ע"ש בדף כ"ד ע"א. עי"ל תמה על עצמך על ר"ש דלכאורה יש ראיה דמותר בהנאה מחולין ק"כ דמרבה שותה מהנפש וקשה קושיית המגיה במשנה למלך קרא למה לי דהא לא גרע מהנאה וסברת התוס' לחלק בין לא יאכל ולא תאכל בין כי כל אוכל הוא דחוק אך י"ל מתרי מעטי או דס"ל כחזקיה דאיסור הנאה מלא יאכל ולכך בכרת דלא כתיב יאכל לא מחייבין הנאה כרת או דאף מלקות ליכא בהנאה וכדעת הרמב"ם וכטעם ה"ה משום דכל הנאה חשוב שלא כדרך אכילתו וכ"כ מהר"י בן לב. ומהרש"ל כתב דהיכי דאסור כל שהוא אף שלא כדרך הנאתן אסור דלא גרע מכל שהוא. וגם כתבו התוס' לעיל דכ"ב דר"ש לא ס"ל כחזקיה מדאוסר גיד בהנאה. לפ"ז קאמר שפיר תמה על עצמך על ר"ש האיך חמץ אסור בהנאה דא"כ הנפש למה לי לרבות השותה וא"ל מלא יאכל כחזקיה דהא לדידך סבירא לך [דלא כחזקיה וגם סבירא לך] כ"ש למכות א"כ אף שלא כדרך הנאתן לוקין וכ"כ מהר"י בן לב איברא דזהו ליתא דעכ"פ כרת ליכא אלא בכזית וא"כ ליכא כרת בהנאה דלר"ש לא מחייב במזיד כרת כי אם אכזית וא"כ לא מחייב ג"כ כרת שלא כדרך הנאתן וה"ה אהנאה לא מחייב שהוא שלא כ"ה ואצטריך הנפש לרבות השותה ודו"ק: שם ור' יהודה כתיב בהאי וכתיב בהאי. נ"ב וצריכי כ"ה הגי' לקמן דק"כ וע"ש ברשב"ם הצריכות: תוס' ד"ה כל ערל כו' דהא חייב בכל המצות האמורות בתורה. נ"ב וא"ל כיון דפטור מפסח ה"ה דפטור גם ממצה דכתיב על מצות ומרורים ואף דכבר אשמועינן לקובעו חובה בזמן הזה היינו משום דליכא פסח כלל אבל היכא דאיכא פסח לאחריני רק הוא לא מצי אכיל י"ל דפטור אף ממצה דבזמן פסח אינו נאכל מצה לא על הפסח. וי"ל דהתוס' ס"ל דהייב לאכול גם פסח וכמ"ש לקמן דף ק"כ: בסוף הדבור מ"מ חייב לאכול מצה ומרור. נ"ב וקמ"ל דאף דפטור מפסח מ"מ חייב במצה ומרור:

דף כט תוס' ד"ה אין פורין כו' לא שויא מידי. נ"ב בזה יש ליישב קושיית רש"י לעיל דף ז' במקדש בחיטי קורדניתא דהאיך אתי איסור חמץ כו' ועי' לקמן דף ל"ח בתוס' ד"ה אבל חלתו דנראין מסתפקים בדבר זה שכתבו סברא זו בלשון אי נמי: ע"ב רש"י ד"ה ומאן דאמר לא מעל כו' ולנכרים לא מזדבן כו'. נ"ב פי' אף דאסור בהנאה לר' יהודה מ"מ ההקדש עצמו יכול למכרו לנכרים ועי' בתוס' ד"ה רב אשי וברש"א שם: תוס' סד"ה אין פודין כו' שלא כדרך הנאה. נ"ב אף דשלא כדרך הנאה אסור עכ"פ מדרבנן כמ"ש הר"ן והרא"ש לעיל כ"ד ב' י"ל דכוונתם דראוי לחולה שאין בו סכנה. אך קשה דלפי זה ה"ל לאקשויי דראוי לחולה שיש בו סכנה אף בכדרך הנאתו: תוס' ד"ה רב אשי כו' מכאן מוכיח ר"י כו' אינו עובר באותה שהייה. נ"ב עי' בשער המלך פ"א מה' חמץ ומצה דין ג' מה שהקשה ע"ז מסוגיא דכיצד מפרישין חלה בטומאה לקמן דמ"ו וע"ש:

דף ל תוס' ד"ה לישהינהו כו' אין מבטלין איסור לכתחלה. נ"ב ויש ליישב עפמ"ש הר"ן בשם מקצת מפרשים דאע"ג אי נטל"פ מותר מ"מ בחמץ בפסח כיון שאסרו במשהו אזי אף נטל"פ אסור ולכך קאמר רב ישברו אף דהוה נטל"פ ולפ"ז מקשה שפיר ולישהינהו אחר הפסח והיה נטל"פ וליעבד בהו שלא במינן דאינן במשהו ואז נטל"פ מותר בו וא"כ לא שייך אין מבטלין איסור לכתחלה שכבר נתבטל ונפגם טעמו בעמידת כל ימי הפסח: ע"ב גמ' האי בוכיה כו'. נ"ב בערוך גריס בביא: שם דאתי מלוה וטריף כו'. נ"ב קשה דגם בזה איכא נ"מ בין אביי לרבא כשהשביחו הלוקח דב"ח גובה השבח ולאביי דס"ל למפרע הוא גובה איגלי מילתא למפרע דהעיקרא ברשות מלוה הוה קאי ולכך בזבין מלוה ס"ל דשפיר זבין וא"כ אין ללוקח שבח בתוכה כמו בלוקח מגזלן בב"מ די"ד ב' דכיון דקרקע אין לו שכר מעותיו עומד ונוטל וה"ה הכא דאיגלי מילתא למפרע דמעיקרא לאו זביניה זבינא אבל לרבא דס"ל מכאן ולהבא הוא גובה א"כ עד עכשיו הוה מכירה גמורה ולא הלוואה ויכול לגבות הלוקח שבח ממוכר וצ"ל דגם לאביי יכול לגבות שבח דסוף סוף אי הוה ליה זוזי מצי מסלק ליה בזוזי ואפילו אי הוה זוזי ללוקח פסקינן כמ"ד דלוקח מצי מסלק ליה בזוזי לבע"ח וא"כ שפיר הוה עד עכשיו זביניה זבינא ולא מיהוי כשכר מעותיו. וגדולה מזה כתב התוס' בב"מ דט"ו ב' בד"ה דשויה אפותיקי דאפילו עשאו אפותיקי לבע"ח גובה הלוקח שבח ממוכר ע"ש הטעם: רש"י ד"ה ה"ג יורקי כו' דמצרפי צריף. נ"ב ר"ל שיש בקרקע מחפורת של צריף והוא בולע טובא כדאיתא בע"ז ל"ג ב': תוס' ד"ה התורה כו' כיון דהשוב כאחר כצ"ל:

דף לב גמ' דאמרינן ליה גריוא אכל כו'. נ"ב עי' ב"ב דף ע"ג ארבעין גריוא דפי' רשב"ם ארבעים כור וכאן דוחק לפרש כור שהוא שלשים סאין בד' זוזי ועוד דאין דרך לאכול מזה תרומה כזו: שם לפי מדה משלם שפיר כו'. נ"ב עי' בספרי מלא הרועים ע' כל העומר לזרוק אות ו': ע"ב תוס' ד"ה מעילה כו' מיהו קשה לר"י כו'. נ"ב בלא זה לא קשה די"ל דאיצטריך קרא דלא נילף ק"ו משאר מצות שאין בהן כרת אבל לפמ"ש התוס' דאדרבה היא הנותנת מקשו שפיר אמאי איצטריך קרא ועי' במהרש"א ויש ליישב קושייתו ודו"ק:

דף לג רש"י ד"ה מורן מורין הוראה. נ"ב קשה דהא לפי מאי דקי"ל חמץ אסור בהנאה אזי בודאי אין חילוק בין תלוש למחובר כמ"ש התוס' בד"ה תתן לו וכן משמע מרש"י ד"ה לעיל ד"ה אמר מר וכ"כ בצל"ח. וא"כ צ"ל דרנב"י ס"ל כריה"ג. ולדעת רש"י בגטין דל"א ב' סתם רב נחמן הוא ר' נחמן בר יצחק ולעיל די"ג א' קאמר ר' נחמן הלכה כר"י ומשמע אף לענין שורפין ס"ל כר"י ולריה"ג אין צריך לשרוף וכמ"ש התוס' לעיל דכ"א ב' ד"ה עבר זמנו ועי' בחבורי מ"ה ערך חמץ בהנאה אות נ"ב שהארכתי [ובפשיטות י"ל דקאי אתרומה טמאה דמורין דאפי' בדיעבד אין תרומתו תרומה אם לא היה לו שעת הכושר ועי' תוס' יבמות פ"ט ד"ה אין]: תוס' ד"ה ומינה כו' איכא למ"ד כו'. נ"ב באמת במנחות מסיק במסקנא הכי דרבי ס"ל דון מינה ואוקי באתרה: ד"ה תתן לו כו' דבר הראוי כו'. נ"ב עי' מהר"ם: בא"ד ולכך משמע ליה כו'. נ"ב עי' תוס' שבת כ"ה ותבין דבריהם כאן: ע"ב רש"י ד"ה קסבר משקין מיפקד כו' ואין צירוף חבורין עמו. נ"ב עי' צל"ח: גמ' והא תניא מדליקין בפת ובשמן כו'. נ"ב צ"ל והתנן דמשנה הוא בתמורה דל"ג. וצ"ע דהא אביי לעיל כ' ב' קאמר דלהפסד מרובה חששו וע"כ דחיישי לתקלה דאל"כ ליכא הפסד מרובה דחזי לזילוף ועי' צל"ח:

דף לד תוס' ד"ה בשליקותא כו' אבל למאסם אסור. נ"ב ור"ה ס"ל אפילו כבר מאוסות אסור משום לא פלוג או דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: ד"ה טהרו כו' לפי שמדאורייתא אינם תרומה ומעשר כצ"ל:

דף לה מתני' ובשיפון. נ"ב מה שקורין בל"א קארין: גמ' והא הכא דאין אדם יוצא ידי חובתו במצה וחייבין כו'. נ"ב וקשה דלא דמי דהכא הוא דבר שיוצא בו ידי חובת מצה רק שלא אכלו כראוי ולאו דרך אכילה קאכיל ליה משא"כ במצה עשירה דהדבר מצד עצמו אינו ראוי למצה וי"ל דבכה"ג מורה הקישא דבר שמצד עצמו אין יוצאין בו י"ח מצה אין חייבים משום חמץ. וי"ל דגם במצה עשירה העשויה מחמשת המינין חשוב דבר שמצד עצמו ראוי למצה רק מצד יין ושמן שבו שעושהו עשירה מיפסל מאכילת מצה ודו"ק. ועדיין צ"ע דל"ד הכא אכיל בדרך אכילה משא"כ בהמחהו לאו דרך אכילה קאכיל לה כמ"ש רש"י כאן ואף בחמץ הוה פטור רק דמרבינן לה מדכתיב נפש לרבות השותה כדאיתא בחולין דק"כ וע"ש דקאמר בשלמא במצה לאו לחם עוני והוה מצי למימר משום דלא אכיל דרך אכילה רק דנקט דרך הש"ס ר"ל דאפילו אם תחשוב לה אכילה כו' כדאיתא כה"ג בפ"ק דשבת בשלמא בן עזאי מהלך כעומד דמי וכמ"ש התוס' שם: רש"י ד"ה והבשר כל טהור יאכל וגו'. נ"ב תימה דלעיל כ"ד ב' מוקי לה והבשר קמא על עצים ולבונה והבשר בתרא דהיינו והבשר כל טהור מוקי לרבות אימורין ע"ש: ד"ה חייבת בחלה כו' אורז נמי לחם הוא. נ"ב עי' צל"ח: ד"ה ביין ובשמן דלא נתן בה מים. נ"ב וצ"ל דס"ל דאף דלא נתן מים עובר בלאו מדאמר אין חייבין כרת הא לאו איכא ופליג על התוס' ע"ב ד"ה מי פירות. וי"ל דרש"י לא דייק הך דיוקא מדנקט אין חייבין כרת הא לאו איכא דהא יליף מהיקש לא תאכל עליו חמץ משמע דאפילו לאו ליכא דלא מוזכר בפסוק זה כרת אלא לאו משמע דאפילו לאו ליכא. מיהו רש"י לקמן דל"ו א' פירש ג"כ דווקא כרת לא מחייב אבל נוקשה הוה וקשה על רש"י קושיית התוס' בסמוך מהך דקמחא דאבישונא וממנחת נסכים וצ"ע: ע"ב גמ' יצאה זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ כו' וקשה לרבא דס"ל דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעבוד אם עבד לא מהני למה לי קרא הא בל"ז אי עביד לא מהני. והיה נ"ל לחלק דבמידי דאכילה לכ"ע אי עביד מהני דהרי קיי"ל דהמתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה. הרי ראינו דאפילו דבכל התורה מתעסק פטור דלא חשוב מעשה כלל מ"מ במידי דאכילה חייב שכן נהנה וה"ה כאן. אך י"ל דזה תלוי אי מצות צריכות כונה או לא דאם נאמר מצות צריכות כונה ל"ד למתעסק בחלבים דשם אין צריך כונה אבל הכא דצריך כוונה וכיון דקי"ל אי עביד לא מהני א"כ אין כאן כוונת המצוה מה שכוון לצאת דאף דגוף אכילה אי אפשר לנו לעקור דהרי סוף סוף נהנה מ"מ איכות העשיה מבטלינן משא"כ למ"ד מצות אין צריכות כוונה ליכא למימר כאן לא מהני וכעין שתירץ התוס' בתמורה לענין צירם אוזן בכור דלא שייך לומר לא מהני דלא גרע מאם נעשה בה מום מאליה וה"ה כאן למ"ד שאין צריכות כוונה אפילו כפאוהו פרסיים יצא עי' בר"ה דכ"ח א' וע"ש דמבואר דאכילת מצה י"ל דאפילו למ"ד מצ"כ יצא בלא כוונה דהא אכל ורש"י כתב שם הסברא שהזכרתי מתעסק בחלבים ועריות. ולפ"ז י"ל רבא דס"ל אי עביד לא מהני לשיטתיה דס"ל בר"ה שם דכ"ח דמצות אין צריכות כוונה וא"כ שפיר איצטריך קרא למילף מלא תאכל חמץ אבל מטעם דלא מהני לא שייך כאן דלא גרע מכפאו פרסיים ותחבוהו לתוך פיו ולא כוון כלל לצאת י"ח מצה וגם לא גרע ממתעסק בחלבים כיון דמצות אין צריכות כוונה דמי לחלבים דא"צ כוונה לענין החיוב ומחייבינן בהו מתעסק ודו"ק היטב: תוס' ד"ה יוצאין כו' מ"מ עדיין לא מפקר ליה. נ"ב וקשה דלקמן מ"ו ב' הואיל ואי בעי מיתשיל הא עדיין לא איתשלי וא"ל דהתם לחומרא דא"כ מאי מקשי שם התוס' ד"ה הואיל דמצות מעשר שני ראינו יוצא י"ח בפסח נימא הואיל מאי קושיא דוקא לחומרא אמרינן הואיל. וי"ל דבאמת דוקא לחומרא אמרינן הואיל כמ"ש התוס' שם בד"ה הואיל דהואיל ואי בעי איתשיל לא אמרינן להתיר אבל בדיעבד אפילו לקולא אמרינן הואיל ולכך מקשי ממ"ש דאינו יוצא אף בדיעבד אך קשה דלמה הוצרכו כאן לומר דלכתחלה אסור דעדיין לא מפקיר לית תיפוק ליה דבל"ז דהא לא שכיח טפי ממיתשיל ולא אמרינן בכה"ג הואיל להתיר כמש"ש. ואפשר שכוונו באמת לזה דעדיין לא מפקיר ליה ולא שכיח אך קשה דאף בדיעבד לא יצא י"ח דהא לא קאמרינן התם הואיל כ"א לר"א ור"א שמותי הוא והלכה כר' יהושע. וי"ל דאשכחן גם לסומכוס בעירובין ל"א ב' דאית ליה דמערבין לנזיר ביין הואיל אי בעי איתשיל אנזירותיה שוב ראיתי דמעיקרא לק"מ דהתם הלכה כר' אליעזר דר' ס"ל כוותיה וכ"פ שם הרי"ף והר"מ ועי' לקמן מ"ח תוס' ד"ה רבי:

דף לו תוס' ד"ה במקום כו' מנלן שנבללת בעזרה. נ"ב שנילושה בעזרה וכ"כ רש"א: ד"ה מה כו' האילן מר ולא הפרי. נ"ב ועי' בשבת דף נ' ע"ב מהו לפצוע זיתים בשבת ופרש"י להכות על הסלע למתק מרירותם משמע דהפרי הוא מר והתוס' שם כתבו ג"כ פרש"י ולא חלקו עליו. ומיהו הרי"ף

פי'

פ׳ שם למצוע זותים למטשי בהן ירא. ולפירושי ר״ל כדברי התוס׳ דהא דהוית הפרי שלו אינו מר : ע״ב רש״י ד״ה אף מעשר שני כו׳ לקלוט מדרבנן. נ״ב ע׳ צל״ח ולכאורה ר״ל עפמ״ש התוס׳ לקמן ל״ה ע״א ד״ה אבל [illegible] אי נמי כיון דמדרבנן [illegible] לעיל דף ז׳ ב׳ [illegible] מה שהקשה רש״י שם מבואר דרש״י לית ליה האי סברא. ועי׳ לעיל דכ״ט א׳ תוס׳ ד״ה אין פודין ומש״ש : תוס׳ ד״ה אתיא כו׳ כל חמשת המינין כו׳. [illegible] : ד״ה דאמר כו׳ ובכורים נמי נאכלין בגוב ונבעון. נ״ב עי׳ לקמן ל״ח ב׳ תוס׳ ד״ה נאכלים : ד״ה מה כו׳ דתרומה קריינהו רחמנא. [illegible]

[illegible]

דף לז גמ׳ מאי איריא בפסח אפילו ביו״ט נמי כו׳. נ״ב קשה דילמא קמ״ל דאפילו בפסח [illegible]

[illegible]

אך ו״א דאדרבה י״ל דקמ״ל דבפסח מותר אפילו חלישה וז״ש פת עבה דנפישא בלישה וקמ״ל דלא כרב דאוסר : רש״י ד״ה בפת עמילה כו׳ בעיסה. נ״ב שיפה ביד בעיסה באגרוף שף אחת בועס שתים שף שתים בועס שלש :

דף לח תוס׳ ד״ה אבל כו׳ אי נמי כיון דמדרבנן אין להם פדיה כו׳. נ״ב עיין לעיל כ״ט א׳ בד״ה אין פודין ועי׳ במשנה למלך פ״ז מה׳ תרומות דין א׳ ובשער המלך פ״ח מה׳ לולב הלכה י״ד שהאריכו בזה אי מידי דאסור מדרבנן מיקרי לא חזי אף מדאורייתא : ד״ה או דילמא כו׳ כמו שאין לומר הואיל ולא קרא לו שם מעשר. נ״ב ולפענ״ד אין הדמיון דומה דהתם לא מצינו שם מעשר נאכל במושבות דאי לא הוה קרא שם לא היה עליו שם מעשר כלל אבל הכא שם מעשר נאכל במושבות אי לא העלהו לירושלים רק דשם מעשר בירושלים לא מצינו היתר אבל עכ״פ מעשר גרידא יש לו היתר. אך באמת דבריהם נכונים דהא דמעשר יש לו היתר במושבות הוא ע״י חלול שמחללו על כסף ויוצא המעשר לחולין א״כ אין זה מעשר כלל רק הכסף הוא המעשר. וא״ל דא״כ גם בהך דאי מטמי פריק לה נמי נימא הכין דלא מצינו שם מעשר נאכל במושבות דהא אם נטמא פריק שוב אינו מעשר. אך יש לחלק דהכא כבר נעשה בו מעשה המעשר והוא תבאת לירושלים אבל הכא אם לא הביאו לירושלים לא חל עליו שם מעשר כלל דעיקר מצות מעשר הוא להביאו לירושלים. ועדיין אינו מיושב דגם במטמי פריק לה כשפודהו שוב אינו מעשר כלל ומה לי בזה שכבר נעשה בו מעשה המעשר בעת שהיה בה מעשה המעשר לא היה נאכל באמת בכל מושבות אלא ע״כ צריך אתה לומר דאין אנו עסוקים בשם מעשר אי נאכל בעוד שמו עליו רק כיון שיש לעיסה זו תקנה לאכלה בכל מושבות דאמו אנן על שם מעשר מהדרינן אנן אעיסה זו מהדרינן אי יכול לצאת בה ידי מצה אי יכולה להאכל בכל מושבות וע״ז אנו אומרים שהיא יכולה להאכל ע״י טומאה ואם תאמר שאז לא יהיה לו שם מעשר מה לנו בזה אמו צריכין אנו לזה שיאכל מצה שיש לה שם מעשר. אך לפי זה יקשה לנו קושיא אחריתי בשלמא הואיל ואי מיטמא א״ש דעדיין יש תקנה לעיסה זו לטמאותה ויהי׳ נאכל בכל מושבות אבל הואיל ואי לא קרי לה שם סוף סוף השתא דקרי שם שוב אין לה היתר במושבות וצ״ל כיון דקיי״ל נשאלין על ההקדשות עדיין יכול לאתשולי עליה ולפי זה ממילא לא קשה קושיית התוס׳ נימא הואיל ולא העלהו לירושלים סוף סוף עכשיו דהעלהו שוב אין לו תקנה ודו״ק. וגבי בכורים מספקא לי אי יכול לשאול עליו כיון דהחיוב הוא על אותו התאנה שבכרה דוקא לא דמי לתרומות ומעשרות ואם נאמר דאינו יכול לישאל עליו לא קשה קושיית התוס׳ לפמ״ש דהיכי דעכשיו אין לה תקנה להיות נאכל במושבות אינו מועיל מה שהיה לה מקודם תקנה : ע״ב תוס׳ ד״ה זאת כו׳ דתניא התם כו׳ ושאין נידר. נ״ב ונידוב אין קרב בבמה מנחה ונזירות קרבין בבמה. וע״ש בתוס׳ ע״ב ד״ה ר״ש דלא גרסי כן ובתוס׳ די״ד ב׳ שם משמע ג״כ דלא גרים בהך ברייתא דזבחים מנחה ונזירות קרבין בבמה רק הוא ברייתא בת״כ וכמש״ש בגליון : באד וחכמים אומרים לא קרבו ליחיד כו׳ כצ״ל : ד״ה נאכלים. דמעצרת ועד החג מביא וקורא. נ״ב הא מחג ואילך לא. וקשה דהא גם מכאן ואילך עד החנוכה הוא מביא רק שאינו קורא. והא דמחנוכה ואילך אינו מביא פי׳ הרמב״ם בפ״ב דבכורים שמביאם לשנה הבאה אחר עצרת שהן שייכין לשנה הבאה. ואף להראב״ד החולק שם על הרמב״ם וס״ל דירקבו מ״מ לא הו״ל לתוס׳ לאתויי הך דמעצרת ועד החג מביא וקורא רק הו״ל לאתויי סוף המשנה דמשמע דמחנוכה ואילך אינו מביא כלל כמ״ש בכ״מ שם מדאמר מחג ועד חנוכה מביא ואינו קורא משמע דאח״כ אינו מביא וכדאיתא בסיפרי :

דף לט תוס׳ ד״ה ואימא כו׳ הרי נוגי סם המות. נ״ב וע׳ תוס׳ סכה דל״ב שיש להם דהרדופני דהכא אינו הך דפ׳ אלו טריפות :

דף מ גמ׳ דאמר ר׳ זירא אמר רב ירמי׳ כו׳. נ״ב רבה בר ירמי׳ כן הוא לעיל : רש״י ד״ה ברורא דבי בר חשו בכפר כו׳. נ״ב עמש״ל בגליון דכ״ה ב׳ : ד״ה לאבא כו׳ לשון רבנות. נ״ב עמ״ש בספרי כנוס סופרים ערך רב נחמן ע״ש שכתבנו דשמו היה אבא ורבה קצור השם של ר׳ אבא וכמ״ש הרשב״ם בפ׳ הספינה במעשה דרבב״ח : תוס׳ ד״ה תרגומא אקמחים. תימה השתא אמאי תני סלתות. דבל״ז הוי אמרינן דתני סלתות לרבותא דכפרים דאפילו סלתות טהורים דלא לתתי אפילו לסלתות משא״כ עכשיו קשה למה לי סולת דלא קאי רק אכרכים וכרכים אפי׳ קמחים טמאים כ״ש סולת. וע״ז תירץ דלצדדים קתני דקמחים היינו של כפרים וסלתות היינו של כרכים אבל קמחים אפילו בכרכים טהורין רק דאין דרכן של כרכים בקמחים. [ונכון יותר גי׳ ר״ח ע״ש ודו״ק] : ע״ב גמ׳ אמר ליה רב נחמן בר יצחק כו׳. נ״ב מכאן סתירה לפי׳ רש״י סוף פרק כל הגט דסתם ר״נ הוא ר״נ בר יצחק. שוב מצאתי בצל״ח שהקשה נ״כ על רש״י מזה : רש״י ד״ה לכל הוא נותן כו׳ בכלי שני. נ״ב ק׳ דבשבת מבואר דקאי על כלי ראשון שוב מצאתי בפ״י שעמד בזה : תוס׳ ד״ה האילפס כו׳ והא דתנן בפ׳ חבית כו׳ צריך לאוקמי בכלי שני עכ״ל. נ״ב דמדיחין היינו דמדיחין אותו מכלי דרך עירוי. ואי דמדיחין אותו מכלי ראשון דרך עירוי אסור בשבת דעכ״פ מבשל הוא כדי קליפה וע״כ צריך לומר דמדיחין אותו מכלי שני ועי׳ בתוס׳ שבת שם (ד״כ ב׳ ור״ת) [דף ל״מ א׳ שכ׳ כן לר״ת] דס״ל דעירוי ככ״ר אבל לפי האמת אף למאי דמסיק דעירוי אינו ככ״ר רק דמבשל כדי קליפה קשה :

דף מא גמ׳ מאי בינייהו כו׳. נ״ב קשה דילמא איכא בינייהו לענין מלקות דרבנן אין עונשין מן הדין. וי״ל דשואל מאי בינייהו לאביי דס״ל לקמן דאין לוקין על לאו שבכללות ולאיכא דאמרי תרתי הוא דלא לקי הא חד לקי וא״כ לרבנן ג״כ לוקה אשאר משקין משום כי אם צלי אש דחדא מיהו לקי ולרבי ג״כ אינו לקי אלא חדא דתרתי לא לקי דהוה לאו שבכללות כאביי. אך קשה דאיכא בינייהו אם התרו בו משום מבשל אי לקי דלרבי לוקה ולרבנן אינו לוקה אלא אם כן התרו בו משום כי אם צלי אש. ואין להקשות על דברינו ממ״ש התוס׳ בד״ה איכא בינייהו דהכא מזהירין מן הדין דדברי התוס׳ לפיר״ת ראעשה דכי אם צלי אש לא לקי ובמ״ש מהרש״א אבל לשיטת רש״י דלקי צ״ל דלרבי לקי שתים משום מבושל ומשום צלי אש ולרבנן לא לקי אלא אחת משום צלי אש אבל משום ק״ו לא לקי משום דאין מזהירין מן הדין. אך קשה דא״כ למה הוצרכו רבנן למילף מק״ו בלא ק״ו הדא לקי משום כי אם צלי אש וי״ל דהוה אמינא דמים אתי לאורויי דוקא במים אבל בשאר משקין מותר ואתי לאורויי דבשאר משקין כשר לגמרי ואין בו אפילו לאו דכי אם צלי אש לכך ילפי ק״ו דע״כ במים לא אתי לאורויי להתיר לגמרי שאר משקין דהא ק״ו הוא רק דעל מים עובר משום ב׳ לאוין ועל שאר משקין אינו עובר כי אם אלאו דצלי אש. ובזה מיושב קושית הרא״ם דלא לכתוב במים כלל ולא יצטרך ק״ו. ולדברינו א״ש דאיצטריך במים לאורויי דבמים עובר על ב׳ לאוין ועל שאר משקין אינו עובר כ״א על לאו דצלי אש. ובזה מיושב דלכך לא ילפי רבנן שאר משקין מבשל מבושל כרבי דקשה להו דא״כ לא ליכתוב במים ולא בשל מבושל רק נא ומבושל לחוד אבל לרבנן ניחא דאיצטריך במים לאורויי דבמים איכא ב׳ מלקיות. אך באמת א״א לומר כן דא״כ מאי קאמר מאי בינייהו הא איכא בינייהו דלרבנן לוקה חדא ולרבי תרתי ואף לאיכא דאמרי חדא לקי דוקא קשה א״ב אם התרו משום בשל מבושל לרבנן לא לקי ולרבי לקי אלא ע״כ צ״ל כשיטת התוס׳ גם לרש״י דלרבנן הכא מזהירין מן הדין ולכך לרבנן ג״כ לוקה שתים וליכא נפקותא בין רבי ורבנן רק בצלי קדר דלרבי לוקה שתים בצלי קדר ולרבנן אינו לוקה כי אם אחד : ע״ב רש״י ד״ה לא פסל כו׳ לא בשתי חבורות כו׳. נ״ב עי׳ לקמן דלר״י נאכל בשתי חבורות ואין האוכל אוכל בב׳ מקומות ולר״ש אינו נאכל בב׳ חבורות והאוכל אוכל בב׳ מקומות :

דף מב רש״י ד״ה שמצטננת בו כו׳ מחום ידים והעיסה. נ״ב עי׳ בר״ן ובחידושי אנשי שם באלפסי מ״ש בשם מהר״ן שפירא : ע״ב גמ׳ מיא דחיורי כו׳. נ״ב עי׳ ב״מ ס׳ ע״ב הכא תרגומו מיא דחזרא בזיי״ן ונראה שהוא ט״ס : רש״י ד״ה קורטמי מוריק״א קרו״ג עכ״ל. נ״ב ובשבת דף ק״י ע״א פירש״י קורטמי כרכום ובר״ן כאן פירש מוריק״א שקורין זאפרין משמע דמוריקא קרוג היא כרכום שקורין זאפרין ולקמן נ״ו ב׳ פרש״י סמום מוריקא קרוג : ד״ה פירורי דאושכפי כו׳ שיפין. נ״ב קארי״ן : תוס׳ ד״ה הא בדרווקא כו׳ אבל דרווקני טוב מאד. נ״ב לא ידעתי למה הוצרכו לזה הא י״ל דגם תמד דרווקני מחמיץ מ״מ הו״ל ס״ס דבלא זה רוב עמי הארץ מעשרים הן וא״כ יש ספק ספיקא שמא הוא מפורצני ואין צריך לעשר ואת״ל מרווקני אימר עישר דרוב ע״ה מעשרין הן [עי׳ בכ״מ פי״א מה׳ מעשר הלכה י״ג] :

דף מג גמ׳ רב ירמיה בר אבא כו׳. נ״ב במ״ק הגירסא רב ירמיה בר אמא : רש״י ד״ה סמכת לא איתפרש. נ״ב ובשבת ד״פ ע״ב כ׳ בגליון סמכת הוא שמן מבושם : תוס׳ ד״ה מאן תנא כו׳ אפי׳ איסור לא היה בו. נ״ב עי׳ בט״ז סי׳ תמ״ב ובח״י שם ועי׳ בפ״י בשמעתין : ד״ה אין כו׳ דאביי סבר כו׳ דהיינו כזית. נ״ב בזה מיושבים קושייתם מה שהקשו במנחות נ״ח סוף ע״א ריש ע״ב ע״ש ודו״ק : ד״ה כמאן כו׳ ועוד בחמץ מנ״ל תערובות. נ״ב ר״ל דלרש״י צריך ב׳ פסוקים כל על היתר מצטרף לאיסור דהיינו כשאין מעורבים כי כל על עירוב וא״כ בחמץ דליכא אלא חד קרא מוקמינן ליה על היתר מצטרף לאיסור דהיינו כשאין מעורבים ומנ״ל עירוב. אבל להתוס׳ היתר מצטרף היינו מעורבין והיינו הך ומחד קרא ילפינן להו :

דף מה גמ׳ שני כתובין הבאין כאחד כו׳. נ״ב לדעת העצמות יוסף בקידושין דל״ז דדוקא במה מצינו אין למדין מב׳ כתובים אבל מק״ו ילפינן א״כ קשה דהכא איכא ק״ו מנזיר שאין איסורו איסור עולם כו׳ כדלעיל. וי״ל כמ״ש בספרי מלא הרועים ח״ב דהיכי דהנך ב׳ כתובים מצי למילף חד מחבריה בק״ו אזי מדכתבה התורה לאידך גילתה בזה דאף בק״ו לא גילוף וכאן הוה מצי למילף בק״ו הנ״ל חטאת מנזיר ומדכתב חטאת הורה לן בזה דאף בק״ו לא נילוף : ע״ב רש״י ד״ה אלא הא והא כו׳ והכי נמי אמרן בקמייתא. נ״ב אינו מבואר כן בקמייתא דהא לא איירי מזה רק דאנן אמרינן כן בקמייתא דס״ל הכין לכך דקדק רש״י וכתב כאן והכי נמי אמרן בקמייתא ואח״כ כתב והכי נמי תניא בקמייתא ר״ל דזהו תניא בהדיא בקמייתא אבל הך דהכא לא תניא בהדיא רק דאנן אמרינן כן :

דף מו תוס׳ ד״ה ולתפלה כו׳ ואי שלא בזמן תפלה כו׳. נ״ב ע׳ מהר״ם לא ידעתי היכא פשיטא להו דשלא בזמן תפלה אפילו טובא הא נטילת ידים דחמיר דלא סגי בנקיון בצרור אעפ״כ אין צריך לילך רק ד׳ מיל. וי״ל דלא דמי דהתם כבר הגיע זמן אכילתו וכבר תאב הוא לאכול לא אטרחוהו יותר מד׳ מילין משא״כ כאן דבעת שמגיע לו זמן תפלה אסור לו לחזור וכל עוד שעדיין לא הגיע זמן תפלה יחזור ואם יגיע זמן תפלה בד׳ מילין פשיטא דאסור לו לחזור עוד ואם לא יגיע עדיין יחזור עוד וכן אם יגיע זמן קודם ד׳ מילין לא יחזור וא״כ איך שייך כאן שיעור ד׳ מיל דאין תלוי רק בהגעת זמן הן פחות מד׳ מיל והן יותר : ד״ה לא כו׳ ולמ״ד קרבים קסבר עיקר שחיטה לצורך אדם. נ״ב ע׳ תוס׳ לעיל ה׳ א׳ ד״ה ואומר : ד״ה עד כו׳ ואומר ר״י כו׳. נ״ב ועי׳ תוס׳ ביצה דכ״א א׳ ד״ה עיסה ומתוך תירוצם שם יתיישב כאן : ע״ב רש״י ד״ה מדאורייתא צורכי שבת וכו׳ חדא קדושה היא. נ״ב ואע״ג דנקטינן כד׳ זקנים אליבא דר״א דב׳ קדושות הן בעירובין דל״ח ב׳ אעפ״כ לענין לעשות צרכי שבת ביו״ם קדושה אחת הן. וכן הר״מ אע״פ שפסק בפ״ח מה׳ עירובין דין ח׳ דשבת ויו״ם ב׳ קדושות הן אעפ״כ פסק בפ״ו מה׳ יו״ם דמדאורייתא צורכי שבת נעשין ביו״ם. מיהו ממהר״ם אין ראיה דס״ל דאמרינן הואיל י״ל משום הואיל מותר מה״ת ואין לומר דביה״ש דלא שייך הואיל כמ״ש התוס׳ כאן בר״ה רבה וא״כ בכה״ג אסור מדאורייתא לעשות צורכי שבת ביו״ם ואיך סתם וכתב הר״מ בפ״ו מה׳ יו״ט דאסור זה לבשל מיו״ט לשבת היא מד״ס דמשמע אפילו ביה״ש דלא שייך הואיל זה אינו דהר״מ לא ס״ל סברת התוס׳ דביה״ש לא שייך הואיל שהרי סתם וכתב בפ״א מה׳ יו״ט דאסור לאפות מיו״ט לחול ולא כתב דעושה מלאכה לוקה משמע דס״ל הואיל כמ״ש ה״ה שם ואי איתא דסמוך לשקיעה לית ליה הואיל אכתי הוה ליה למיתני בעושה סמוך לשקיעה לוקה. ועי׳ בסמוך די״ל דר״א לית ליה הואיל אע״ג דס״ל ב׳ קדושות הן וא״כ איך אופין מיו״ט לשבת. וע״כ צ״ל דאע״ג דב׳ קדושות הן לשאר דברים מ״מ להא מילתא קדושה אחת היא דצורכי שבת נעשין ביו״ט. וכ״כ באור חדש לקמן דמ״ח א׳ והניח הדבר בצ״ע ועי׳ תוס׳ ביצה ד״ב ב׳ ד״ה והיה ובחידושינו שם ועי׳ לקמן דמ״ז א׳ תוס׳ ד״ה ואי אמרת : תוס׳ ד״ה הואיל כו׳ וצ״ע בהנהו הואיל דכל שעה. נ״ב דהנהו הואיל דכל שעה הוא הואיל ולא קרא עליה שם חלה וא״כ גם כאן נאמר כן הואיל ולא קרא עליה שם חלה ולמה הוצרך לומר ואי בעי מיתשיל תם קשה לפי זה בשל גבוה ובמעשר שני נמי נימא הואיל ולא קרא עליה שם. ובזה לא יתיישב ע״פ תירוצם שבכאן דכתיב לד׳ או שבא ליד הגזבר דאכתי איכא למימר הואיל ולא היה הקדש. אך לפמ״ש התוס׳ שם דף ל״ח ד״ה או דילמא גבי בכורים דשם בכורים אין לו היתר יתיישב זה קצת עיי״ש והבן :

דף מז רש״י ד״ה שני ימים של ר״ה כו׳ דבזמן לחם הפנים כו׳. נ״ב ע׳ צל״ח : תוס׳ ד״ה נאכל כו׳ כיון דקסבר אינו דוחה כו׳. נ״ב ע׳ רש״א לעיל מ״ו ב׳ בתוס׳ ד״ה הואיל : ד״ה ולרבן שב״ג כו׳ אלא בדאורייתא. נ״ב ר״ל נהי דרשב״ג ס״ל מדאורייתא צורכי שבת נעשין ביו״ם מ״מ מדרבנן אסור מיהת ואי משום דאין שבות במקדש הלא שבות רחוקה לא התירו ואי דס״ל לרשב״ג דגם שבות רחוקה התירו א״כ מאי מקשה לר״ת דגם לר״ח י״ל דרשב״ג ס״ל דגם שבות רחוקה התירו. וע״כ צ״ל דס״ד דאין סברא לומר דהתירו שבות רחוקה א״כ קשה גם לרבה במה פליגי לזה כתבו התוס׳ דלא איירי אלא בדאורייתא [אבל באמת כוונת התוס׳ דפלוגתייהו תליא רק בדאורייתא ולכ״ע אפי׳ שבות רחוקה התירו] ר״ל דלא פליגי אלא לענין דין תורה דת״ק סבר דמן התורה אסור צורכי שבת ביו״ם ורשב״ג סבר דוחה יו״ם מן התורה אבל מדרבנן מודה דלא דחי דשבות רחוקה לא התירו ולפ״ז רשב״ג ס״ל כר״ח דצורכי שבת נעשין ביו״ם וא״כ מאי מקשה רבה לר״ת הא מצי למימר אנא דאמרי כרשב״ג. וע״ז כתבו התוס׳ יקשה ליה מת״ק דס״ל אין נעשין ביו״ם צורכי שבת. ובאמת זה דחוק דכמה פעמים מצינו דהיכי דאיכא פלוגתא דתנאי מצי למימר אנא דאמרי כהך תנא ומאי מקשה : ד״ה ומוקרשין כו׳ דהא לא שייך לפרש כן גבי בהמתך. נ״ב ועי׳ בתוי״ם ספ״ב דכלאים ועמש״ש בגליון : ע״ב רש״י ד״ה וכהן כו׳ ולאו דנזיר. עי׳ בשער המלך פי״ד מהמ״א דלהר״ם יש ד׳ לאוין בנזיר וליחשבינהו וע״ש שהאריך :

דף מח גמ׳ דר׳ אליעזר סבר אמרינן הואיל כו׳. נ״ב ואע״ג דלקמן דס״ב א׳ קאמר דבמחוסר מעשה ס״ל לרבה דלא אמרינן הואיל ר״ל כמ״ש התוס׳ שם דמעשה דמילה חשוב טפי : רש״י ד״ה מילתא דקשיא לן כו׳ מלעבור על לא תעשה כל מלאכה כו׳. נ״ב וקשה הא יכול לאפות ע״י נכרים דאמירה לנכרי אינו אלא שבות ולא יעבור על בל יראה דהוא דאורייתא וי״ל דקשיא ליה יבמל קודם שתחמוץ ותו לא יעבור על בל יראה ולא יעבור על שבות דאפית : ע״ב רש״י ד״ה והא אנן תנן כו׳ לא מלקות ולא כרת. נ״ב ואף על גב דר״מ מחייב מלקות אשאור דידיה כדלעיל דמ״ג לר״י פטור ועי׳ בגרא״ש בשמעתין :

דף מט גמ׳ כל הנהנה מסעודת הרשות לסוף גולה כו׳. נ״ב י״ל דסמיך ארלעיל אי לא נסיבי כהנתא לא גלאי דכל סעודה שאינה של מצוה קאמר לעיל דהיא בת כהן לישראל וכל הנהנה מסעודת הרשות גולה ולכך ע״י נסיבתו כהנית ונהנה מסעודת הרשות לכך גלה : תוס׳ ד״ה לפני הבירה בזבחים כו׳. נ״ב וכן הוא ביומא ד״ב א׳ :

דף נ גמ׳ כי היכי דאיתי אנן הכא הכי איתינן התם. נ״ב בב״ב שם גרים כי היכי דחשבי׳ הכא ומרש״י שם נראה דגרים כי הכא דפי׳ כי היכי דאיתי׳ הכא בחשיבות כו׳ וע״ש : ע״ב רש״י ד״ה במוצאי שבתות כו׳ שמוסיפין מחול על הקודש. נ״ב ואף דתוספת שבת דאורייתא כדאיתא ריש פ״ק דר״ה ובסוף יומא ועי׳ ברמב״ם ובכ׳ מ״ה ועי׳ תוספת שבת וקשה לדעה זו האיך אמר אינו רואה סימן ברכה אבל שמותי לא משמתינן ליה. וי״ל דהתוספת אין לו שיעור וסגי כשמוסיף רגע א׳ וראוי להוסיף כל מו״ש משום כבוד שבת ולכך אינו רואה סימן ברכה ועי׳ בתוס׳ :

דף נא גמ׳ עול לגבי רב איורא סבא כו׳. נ״ב נ״ל לגרוס אויא סבא ועי׳ ביצה דכ״א דרב אויא סבא דהוא היה בימי ר״ה ורבה בריה וכן הגירסא ברי״ף : רש״י ד״ה קורדקייסין אושקפונ״ש. נ״ב עי׳ רש״י יבמות ק״ד שלא פי׳ כן ועמש״ש בגליון :

דף נב רש״י ד״ה ר׳ יהודה אומר צא יכול זה לומר כו׳. נ״ב משמע דשייך מחלוקת אף לאנשי מקום שיצא משם ולעיל פירש רש״י ולית ליה לר״י דתומרי מקום שיצא משם אין כאן מחלוקת. וי״ל דהטעם אינו משום מחלוקת רק משום זלזול מקומו כמ״ש רש״י בסמוך : ע״ב רש״י ד״ה רב יהודה ספק שמעה מרב יהודה כו׳. נ״ב תימה דרש״י בברכות וביצה די״א ב׳ סתר פירוש זה וע״ש בתוספות : ד״ה משיוציאו תחלת העלין בימי ניסן. נ״ב ע׳ רש״י ברכות ל״ו ב׳ שפי׳ משיוציאו את הפרי :

דף נג גמ׳ לא הווכרו פני בית היני כו׳. נ״ב עי׳ עירובין כ״ח ב׳ הגירסא בית יוני : רש״י ד״ה מקום שנהגו כו׳ דילמא אתי למכור גסה. נ״ב צ״ע דבע״ז מבואר דהטעם משום רביעה. וי״ל דלבתר דאסיק דנכרי חס על בהמתו שלא תעקר צ״ל הטעם משום גזירה דלרביעה נכרי חס על בהמתו ועי׳ ש״ך י״ד סי׳ קנ״א ס״ק י״ט : ע״ב רש״י ד״ה יישר כו׳ ולא גרסינן וכן אמר ר״י יישר :

דף נד גמ׳ איכא דאמרי כו׳ דשבור מלכא לא אמרה ומנו רבא. נ״ב רשב״ם בב״ב שם גרים רבה וכתב טעם משום דהלכה כמותו בר משדה ענין ומחצה וזה הטעם שייך גם לרבא דהלכתא כוותיה בר מיע״ל קג״ם : ע״ב רש״י ד״ה לא למלאכה כו׳ משתחשך כו׳. נ״ב עי׳ רש״ל : תוס׳ ד״ה לאו כו׳ דתוספת יום הכפורים דאורייתא. נ״ב ואף להר״מ דספק מן התורה לקולא וא״כ י״ל דהתוספת הוא הספק מ״מ כיון דהתורה צוה להוסיף מחול ובין השמשות ספק לילה וא״כ שמא היא לילה ואין כאן תוספת כלל. א״נ עכ״פ צריך להוסיף מדרבנן מבעוד יום דהא רבנן מחמרי בספק תורה ודו״ק. ועי׳ ביומא דפ״א ב׳ בהגהותי שם הארכתי בעיקר זה ושם תבינהו :

דף נה ע״ב גמ׳ אבל לאחר שלשה למורדה כו׳. נ״ב והא דתני אם מתה מושיבים אחרת תחתיה צ״ל דלאו בחוה״מ קאי רק אי״ד ועי׳ בב״י סי׳ תקל״ו ובט״ז שם :

דף נו גמ׳ ובנהרדעי דליכא מינין כו׳. נ״ב עי׳ ברכות פ״ק די״ב א׳ ועי׳ בבכור שור שם : רש״י ד״ה עיבר ניסן כו׳ לאחר שנכנס כו׳. נ״ב עי׳ בברכות שם דמבואר בהיפך וע״ש ועי׳ רש״ל : ד״ה קוצרין לפני העומר כו׳ דהא חדש מיבדל בדילי מיניה. נ״ב אין זה עיקר הטעם דהא ר״מ לא ס״ל לעיל די״א א׳ גבי קמח וקלי הך טעמא דבדיל מיניה ע״ש. ועוד דהא לא שרי הכא לגדוש אלא עיקר הטעם משום פסידא דבקצירה איכא פסידא ובגדישה ליכא פסידא וכ״כ רש״י בסמוך וכ״כ התוס׳ לעיל דף י״א דטעמא דקוצרין משום פסידא ע״ש. וקשה על רש״י דכתב טעם דבדיל מיניה דילמא משום פסידא להוד. ונ״ל ליישב דע״כ מוכרח דגם ר״מ ס״ל טעם דבדיל מיניה ולא משום פסידא לחוד מתיר לקצור רק משום דיש עוד טעם דבדיל מיניה. דהנה התוס׳ כתבו לעיל די״א א׳ בד״ה אבל לא נודשין דמצות ביעור חמץ הוי כמו פסידא וע״ש שמוכרח לומר כן דא״כ לא הוה קשה דר״י אדר״י וא״כ מאי מקשה שם דרבנן אדרבנן דהוא ר״מ נימא דלכך מיקל שם בחמץ משום מצות ביעור דהוה כמו פסידא וכה״ג גם בחדש מיקל בפסידא כמו שמתיר לקצור משום פסידא בשמעתין. אלא ע״כ הא דמתיר לקצור לאו משום פסידא לחוד רק משום דבדיל נ״כ וא״כ קשה בחמץ דלא בדיל מ״מ שרי ר״מ וע״כ מקשה בגמ׳ שפיר ודו״ק : ע״ב רש״י ד״ה ספיחי סטים כו׳ אבל סטים כו׳. נ״ב עי׳ רש״י שבת ס״ח א׳ דלא משמע כן ע״ש : ד״ה קוצה ווייישר״א. נ״ב עי׳ רש״י שבת שכתב על סטים ווייישר״א קיצה וריצ״א : תוס׳ ד״ה מחלוקת כו׳ ופריך והא מוקצה נינהו כיון דהיו ביה״ש על האילן. נ״ב עי׳ תוס׳ ביצה דל״א ב׳ ד״ה ונפחת דס״ל דבאיסור דרבנן היכא שנסתלק המוקצה מן העולם לא אמרינן הואיל והוקצה ביה״ש מחמת דאיסור דרבנן כיון דהיא איסור דרבנן נסתלק המוקצה מן העולם דעכשיו אינם על האילן ושוב אין כאן מוקצה כלל וא״כ לא חשוב מוקצה בכה״ג. שוב מצאתי בפ״י שעמד בזה. ונ״ל דרש״י לשיטתיה לא מצי לפרש כן מב׳ טעמים הא׳ דס״ל לרש״י שם דבאיסור דרבנן לא אמרינן מגו דאיתקצאי ביה״ש. ועוד דרש״י ס״ל דלמאן דאמר לא גזרו על השבות ביה״ש אפילו שלא במקום מצוה כדמוכח ממ״ש רש״י בשבת דל״ד א׳ במשנה ובמש״ש וא״כ אין כאן מוקצה כלל דביה״ש היה יכול לעלות על האילן וליטלם. וא״כ מאי מקשה הכא דילמא כרבי ס״ל דלא גזרו על השבות ביה״ש. אך י״ל ללישנא קמא בביצה דכ״ז ב׳ דרבא ס״ל יש מוקצה לחצי שבת פריך שפיר דנהי דביה״ש היה ראוי מ״מ רגע אח״כ היו אסורים משום מוקצה

מוקצה ויש מוקצה לחצי שבת דשפיר מקשה רבא לשיטתיה . אך לאריך לישנא , אמרינן שם דרבא ס"ל אין מוקצה לחצי שבת :

דף נח רש"י ד"ה לא חיישינן כו' על הטומר של זיתים . נ"ב ובתורה ומיהר יוסף כי נכמרו רחמיו נ"כ הזיתים : ע"ב תוס' ד"ה העושה כו' משמע מפני עיכוב אתיא מפני מן המשנה . נ"ב ובתוס' פ' התכלת שם כתבו דו"ל משום שלא יהא דבר קודם מפני עיכוב איתיה עכ"ל ר"ל שמפני כך הביאו . ולפי זה יש ליישב נ"כ לשון התוס' דהכא דמשום דמשמע מפני עיכובא לכך הביאו מפני מן המשנה וזה שכתבו אתיי' מפני מן המשנה ר"ל שלכך הביאו ראי' מפני מן המשנה :

דף נט תוס' ד"ה אתי כו' לא מקיים עשה דאכילת פסח . נ"ב ועי' דשחיטת הפסח הוא נ"כ מצוה בפ"ע להרמב"ן במנין המצות [illegible]

אינו קונה ולר' יונתן מספקא ליה שם בטעמא דר' ישמעאל . והנה לפמ"ש דלמ"ד שינוי אינו קונה ס"ל אי עביד לא מהני א"כ צ"ל פירוש דקרא שמרהו שלא יבוא לידי לא ילין וא"כ אין צריך לאוקמא בחל בשבת ואין ראי' מכאן דחלבי שבת קרבין ביו"ט א"כ שפיר הוצרך הש"ס שם לומר טעמא דר' ישמעאל משום דס"ל נדרים ונדבות קרבין ביו"ט דר' ישמעאל לשיטתי' דס"ל שינוי אינו קונה ע"כ ס"ל אי עביד לא מהני וא"כ לא נצטרך לאוקמי בחל בשבת ואין ראי' מכאן דחלבי שבת קרבין ביו"ט . אברא דלפי זה קשה דהא מרא דשמעתא הוא רבא ואיהו הוא דמשני בחל בשבת וקשה דהא רבא ס"ל דלא מהני וא"כ בהך קרא דחלב חגי במאי מוקי לי' דא"א לאוקמי' בשבת דהא חגי כתיב וע"כ צ"ל שמרהו שלא יבוא לידי לא ילין א"כ גם הך קרא דהכא נוכל לפרש כן . וצ"ל דלרבא דחיקא לי' לפרש שמרהו ומוקי הך דחלב חגי בחגיגת ט"ו כדמוקי לה רב כהנא לקמן דע"א א' וא"כ לק"מ קושיית הירושלמי דכל הלילה ילין דהא חול הוא מוצאי יו"ט הראשון : והנה עפמ"ש יתיישב נ"כ קושיית המשנה למלך על הרמב"ם דהנה באמת קשה למה לן ב' פסוקים על הקטר אימורי פסח הך קרא דלא ילין חלב חגי והך דזובח חג הפסח דמוקמינן ליה בשמעתין על אימורי פסח . אך לפמ"ש דסוגיא דהכא אזלא אליבא דראב"ע דאכילת פסח עד חצות ואי אפשר לאוקמא על אכילת בשר . אבל לר"ע מוקמינן הך דזובח חג הפסח על הבשר וכדמוקמינן לקמן דס"ג . וא"כ הרמב"ם לשיטתי' דפסק כר"ע בפ"א מה' ק"פ א"כ שפיר מוקי הך קרא דזובח חג הפסח על הבשר ומינה ילפינן דשוחט הפסח על חמץ של א' מבני החבורה לוקה כדאיתא לקמן דס"ג בהנך דקיימי בלא ילין . וא"כ ע"כ צ"ל דאימורי פסח מהך קרא דחלב חגי נפקא לן . ורב כהנא דמוקי הך קרא דחלב חגי על שאר קרבנות סבירא לי' כראב"ע ויליף אימורי פסח מזובח חג הפסח . [אך קשה דלקמן דף ע"א א' משמע דרב כהנא ס"ל נ"כ דבקר לא משמע בקר ראשון דבעי ראשית לזה וא"כ כיון דס"ל בקר בקר שני א"כ כר"ע ס"ל . וצ"ל דאעפ"כ מוקי הך דזובח חג הפסח על אימורי פסח דעל אכילת פסח מחפזון נפקא לי' או מלא תותירו עד בקר ומהוה דאתי למעוטי לילה אחר] ועכ"פ דברי הרמב"ם מיושבים על נכון ודו"ק : עוד קשה לי בסוגיא זו לפמ"ש התוס' בספ"ק דשבת ד' כ' ולקמן דפ"ג ב' ד"ה ולא . דהיכי דמשלה בהן האור מבעוד יום עולת חול קרב בשבת וביו"ט ולפי זה מאי מקשה הא כל הלילה ילין הא לא עולת חול ביו"ט ומאי קושי' דילמא הכי קאמר לא ילין עד בקר בכל אופן אפילו במשלה בהן האור אבל כל הלילה ילין היכי דמשלה בהן האור מבעוד יום . ועלה בלבי לפרש דקושיות הש"ס לפמ"ש הריב"א שם די"ל דוקא בתמיד מהני משלה בהן האור לפי דתמיד דוחה שבת אבל בשאר קרבנות דאין דוחין שבת אפילו משלה בהן האור אין קרבין בשבת ולפי זה מקשה הא לא עולת חול ביו"ט וא"ל דמשלה בהן אור מבע"י א"כ תיפשום מיני' דפסח דוחה שבת ולמה לי במועדו דהא משלה האור לא מהני אלא בדבר שדוחה שבת . אך זה אינו דא"כ מאי משני בי"ד שחל בשבת סוף סוף תיפשוט מיני' דפסח דוחה שבת . ונ"ל דהיכי דמשלה בהן האור מבעוד יום אפילו למחר יכול להקטירו ואין בזה משום לא ילין כמו באם מלינה בראשו של מזבח שיכול להקטירם למחר ה"ה במשלה בהן האור אף שאינו בראשו של מזבח . ומנא אמינא לה דהא בכל הפסולים דדינם שאם עלו לא ירדו ואם ירדו לא יעלו ואם משלה בהן האור אף אם ירדו יעלו כמ"ש עולא בזבחים דפ"ה ב' וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מה' פסולי המוקדשין דין ח' ס' וע' במשנה למלך שם שכתב דאפילו אלו הפסולין שדינם דאפילו עלו שירדו אעפ"כ משלה בהן האור לא ירדו הן אמת דקשה לי על דבריו ממ"ש לקמן דע"ג שחטו ונמצא בעל מום מה תיקן . ולדבריו לימא שתיקן באם משלה בהן האור ועלו לא ירדו . ונ"ל דאף המשנה למלך לא אמר רק בשחיטת לילה ונשפך דמה וכיוצא בהן שהיו פסולן בקדש אבל טריפה ובעל מום שלא היו פסולן בקדש מודה דאם עלו ירדו אף שמשלת בהן האור . אך ממ"ש דבדברים שאם עלה ירד מהני משלה בהן האור חד דרגא שאם עלתה לא תרד משמע דבכל דברים שאם עלה ירד מהני משלה האור שלא תרד וצ"ע . ואיך שיהי' עכ"פ חזינן דמשלה האור מועיל כמו ראשו של מזבח דכל הפסולין שהן בראשו של מזבח לא ירדו ואם ירדו לא יעלו מועיל בהן משלה האור אף שירדו שיעלו אלמא דמשלה האור מועיל כמו ראשו של מזבח וא"כ ה"ה ראוי שיועיל משלה האור שיוכל להקטירן למחר כאלו הי' בראשו של מזבח שיכול להקטירן . ולפי זה מקשה שפיר דכתיב לא ילין עד בקר כו' וא"ל דמיירי במשלת בהן אור דא"כ אפילו עד בקר יכול ללין שיכול להקטירן למחר :

דף ס ע"ב גמ' דילמא שאני היכי דאמר כו' דהא לאוכליו ושלא לאוכליו כשר כו' . נ"ב קשה מאי האי דהתם שלא לאוכליו לא מפיק מידי לאוכליו דיכול לקיים שניהם דשחט לשם שניהם אין כאן חזרה כלל אבל בלשמו ושלא לשמו שאי אפשר לקיים שניהם אמרינן דשלא לשמו מפיק מידי לשמו :

דף סב גמ' אלא דרב חסדא אדר"ח קשיא . נ"ב וצ"ע די"ל דהתם אינו בידו אבל הכא הוא בידו למול עצמו . וצ"ל דהתם נמי חשוב בידו להזמין אורחים דאורחים שכיחי : שם לחומרא אית לי' . נ"ב קשה דהא חומרא דאתי לידי קולא הוא דצריך קרבן פסח אחר ומעייל חולין לעזרה . ולפמ"ש התוס' בד"ה כי לית לי' דכיון דלא יזרוק הדם אינו יוצא ומותר לצאת באחר א"ש ועדיין צ"ע : רש"י ד"ה לקולא לפוטרו ממלקות . נ"ב וקשה למ"ד אין לוקה ומשלם א"כ חיוב מלקות הוא קולא לפעמים כגון דבהדי דאפי' שריף שיראין של חבירו או הזיק בענין אחר באופן דחיוב מלקות ותשלומין באין כאחד ואי אמרת לוקה פטור מתשלומין א"כ הוה קולא . וי"ל דבממון לא שייך קולא [בכתובות דף ל"ב מספקא להש"ס אי ממונא קולא ע"ש] דמה שהוא קולא לזה הוא חומרא לזה ועוד כיון דמדאורייתא לית לי' לר"ח הואיל כמ"ש התוס' בשמעתין א"כ באמת פטור הוא מתשלומין : ע"ב רש"י ד"ה שלא בזמנו כו' ואמאי לרב חסדא דאמר לחומרא אמרינן הואיל כו' . נ"ב ע' לעיל דמ"ח א' דאמרינן התם דר"א אית לי' הואיל אפילו לקולא וכ"ש לחומרא אך דהש"ס דחי שם די"ל דלא ס"ל הואיל ע"ש : תוס' סד"ה אילימא כו' היינו בפסח . נ"ב דטומאת גברי הותר בפירוש בקרא וס"ד השתא לזרוק הדם לצאת ידי חובת פסח ולא לאכול אבל טומאת בשר לא הותר כלל אפילו בציבור בפסח דקרא מיירי בטומאת גברי איש כי יהיה טמא איש נדחה ואין ציבור נדחין ולפום ס"ד דהשתא צ"ל דגזירת הכתוב בהך פסח דטומאת צבור אף דאינו נאכל כלל אף שכולם טמאים ואין א' שיאכל פסח מ"מ כשר הוא . אבל בעלמא אם אין הבשר נאכל אזי הפסח פסול ולכך בטומאת בשר ס"ד דאינו זורק הדם אפילו בציבור כיון דאין הבשר נאכל ודו"ק :

דף סג רש"י ד"ה עדיין היא מחלוקת כו' לא מפקא לי' מידי פגול . נ"ב דלית לי' דבעינן קרב המתיר כמצותו רק אם קדם פסול לפגולו אבל אם קדם פגול אין מחשבה שאחריה מוציאה מידי פיגול עיי"ש במשנה וברש"י ובעבודה אחת פליגי משום דס"ל תפוס לשון ראשון : ע"ב גמ' לא תשחט על חמץ הנך דקיימי עלי' משום לא ילין . נ"ב משמע דס"ל דהך לא ילין קאי אבשר דלא יותיר ממנו עד בוקר וכ"כ התוס' לעיל דנ"ט ב' ד"ה ולא עולת עיי"ש וקשה דהיכי אמר ר' יהודה לא תותירו ממנו עד בוקר והנותר בא הכתוב ליתן עשה על לא תעשה לומר שאין לוקין לקמן דפ"ד והא ברפ"ק דתמורה אמרינן דלכך לקי אתמורה אף דהוא ניתק לעשה משום דהוי תרי לאוי ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי וה"ה כאן איכא תרי לאוי לא תותירו ולא ילין אך לפמ"ש התוס' חולין פ"א וזבחים קי"ד ב' ד"ה אלמא ובמכות י"ד דדוקא היכי דב' לאוי סמוכי לעשה לק"מ דהכא לא סמוכי הלאוין לעשה רק חד לאו : רש"י ד"ה הואיל וישנו בהלנת אימורין דכתיב בהו נמי לא ילין חלב חגי . נ"ב ע' במשנה למלך פ"א מה' ק"פ דין ז' :

דף סד גמ' כגון שהיו בעלים טמאי מתים כו' . נ"ב לא ידעתי למה נקיט טמאי מתים דהא אפילו זבין ומצורעים נדחין לפסח שני כדלקמן דס"ז א' :

דף סה ע"ב רש"י ד"ה הזאה תוכיח כו' מיתחזי כמתקן גברא . נ"ב ע' לקמן ס"ט א' ברש"י ושפ"ע ע"א בגמ' ועיין באור חדש :

דף סו גמ' אמרו לו מנין לך כו' . ע' בצל"ח בשם קושיית העולם ועמש"ל דנ"ט ב' :

דף סז גמ' אמר קרא טמא וכל טמא לרבות טמא שרץ . נ"ב קשה דאי לא הוי כתיב זה הוה מוקמינן וכל לרבות זב שוב מצאתי בצל"ח שעמד בזה : ע"ב תוס' ד"ה ואיתקש כו' פליגא אדשמעתא והמפלת עכ"ל . נ"ב ע' רש"ל וע' בתוס' נדה דכ"ב א' ובחידושי מהרש"א שם :

דף סח ע"ב גמ' הא בלחה כו' . נ"ב אף דאין שבות במקדש אסור משום דאפשר למיעבד מאתמול קשה דלפ"ז נוקי הך דעירובין בלחה ובלא אפשר למיעבד מאתמול דהיום נולד היבלת . וקשה נ"כ על מאן דאמר הא ביד דאמר הטעם דלא מוקי ביבשה דאפרוכי מיפרך נוקי הא והא ביד ובלחה וכאן באפשר לעשותו מאתמול וכאן בלא אפשר : שם עב"ס סימן . נ"ב י"ל סימן זה על שמות האמוראים ע' אלעזר ב' רבא ס' רב יוסף וי"ל נ"כ על שם הימים טובים צ"ל עב"ס ע' סימן עצרת ב' שבת מ' פורים וסימן זה יהי' בו ראש תוך סוף ע' דעצרת ראש התיבה ב' דשבת תוך התיבה מ' דפורים סוף התיבה : תוס' ד"ה מפרך כו' והכי מוכח בפ' בתרא דעירובין . נ"ב ע' בעירובין דמבואר שם להדיא כן : ד"ה ומה שחיטה כו' אלא ע"כ משום דבעינן תרי קראי כו' . נ"ב ע' מהר"ם ודבריו ודברי התוס' תמוהין מאד ועמ"ש בגליון שבת קל"ב א' : בא"ד כיון דליכא אלא שבות בעלמא כו' . נ"ב ע' מהרש"ל וגם דבריו תמוהין מאד דסוף סוף ק"ו פריכא הוא ואי ס"ל להתוס' דשבות קיל אע"ג דאפשר לעשותו הו"ל לתרוצי בפשיטות וכמ"ש במהרש"א . וע"כ צ"ל כמ"ש מהרש"א אף שהוא נ"כ דחוק : בא"ד ועוד כו' אמאי איצטריך במועדו . נ"ב וי"ל דהדא מתורצת בחבירתה דבאמת אי לא הוה כתיב במועדו בפסח לא מצי למילף מעומר ואינך די"ל מה להנך שבשעת דחייתו מיד יכול לקיים מצותן אבל השתא דכתיב במועדו בפסח שפיר יכול למילף מכשירין דכי פרכת מה להנך שבשעת דחייתן כו' פסח יוכיח . וכי פרכת מה לפסח שכן גוף תאמר במכשירין אזי י"ל עומר ואינך יוכיחו שאף מכשירין דוחה שבת . ועוד תמיהא לי על דבריהם שכתבו דפסח בשעת דחייתו אינו עושה מצוה שאינו נאכל אלא בלילה דהא שחיטתו גופא הוה מצוה בפ"ע וכן הרמב"ם במנין המצות מונה שחיטת הפסח מצוה בפ"ע ואכילת פסח מצוה בפ"ע :

דף ע רש"י ד"ה יוצא בה משום שמחה אם עכבה עד למחר . נ"ב ע' לקמן דף ע"א ע"א : תוס' סד"ה לאו כו' בארבעה עשר שחל להיות בשבת . נ"ב ע' לעיל דף נ"ט בתוס' ד"ה בארבעה עשר שהקשו שם על בן תימא וכתבו שם בפשיטות דאף לבן תימא לא דחי שבת וכאן חזרו בהן וס"ל דלבן תימא ולתנא דלקמן דחי שבת ומיושב קושייתם דהתם . וזהו שכתבו והשתא א"ש ההוא דריש תמיד נשחט כו' ומיהו בירושלמי שהביאו התם התוס' מבואר דאף למ"ד חגיגה דאורייתא אעפ"כ אינו דוחה שבת עיי"ש ודו"ק :

דף עא רש"י ד"ה לרבות לילי כו' ויו"ט האחרון גופי' לא . נ"ב ע' רש"י סוכה מ"ח וע' רש"א שם דמ"ב וע' צל"ח :

דף עג גמ' שחטו ונמצא בעל מום חייב מה תיקן . נ"ב ע' במשנה למלך פ"ג מה' פסולי המוקדשין דין ו' ומ"ש שם בגליון [מבואר גם לעיל נ"ט ב' ע"ש] : תוס' ד"ה תיקן כו' וי"ל דאיצטריך הכא לשנויי כו' . נ"ב בלא זה איצטריך לשנויי אליבא דריב"ב דלדידי' תקרובת ע"ז דאורייתא וע' תוס' חולין י"ג ב' ד"ה תקרובת ומה שהקשה בצל"ח לפי מה דמוקמינן ספ"ב דחולין בחטאת עוף לימא דתיקן שלא יטמא בגדים בבית הבליעה לק"מ כיון דעכ"פ אסור הוא לישראל לאוכלה ומאי תיקן וא"ל דאם נכרי אכלה בגדיו טהורים לנו זה אינו דאכילת הנכרי לא מטמא בגדים שהרי אמרה תורה אשר תאכל נבילה וטריפה באזרח ובגר . וכן מצאתי בתורת כהנים פ' אחרי מות פ' י"ב שכ"כ להדיא דאף גר תושב אינו מטמא בגדים ותימה על הר"מ בפ"ג מה' אבות הטומאה שלא הזכירה איברא דעיקר קושיית התוס' דתיקן להוציאו מידי נבילה איני מבין דמאי תיקן בשחיטה דהא אם לא שחטו פשיטא דלא הוי' נבילה . וא"ל דחיוב שבת בשעת גמר שחיטה מחייבין לי' וכיון דשחט פורתא נעשה נבילת א"כ הוה גמר השחיטה תיקן דלא מבעי' למאי דמוקמינן בספ"ב דחולין בחצי קנה פגום והוסיף כל שהוא וגמרו כשר א"כ מאי תיקן במשהו זה הא אם לא שחטו אפילו טריפה לא הוה . ואפילו בלא זה ל"ק דהא חיוב שחיטת שבת בגמר שחיטה היינו בשחיטת רוב סימן א' בעוף ורוב ב' בבהמה ומקמה דשחט רוב א' בעוף ורוב ב' בבהמה אינו נבילה דאפילו להרמב"ם דנקיבת הוושט ופסיקת הגרגרת נבילה מחיים מ"מ הא כתב הפרי חדש בסי' ל"ג דאינו מטמא מחיים . וא"כ קודם שחיטת רוב סימנים עדיין אינו מטמא משום נבילה ובעת נגמרו השחיטה דהיינו רוב הסימנים מאי תיקן דהא לא מצינו רגע א' קודם גמר השחיטה שתהי' נבילה עד שתאמר שתיקן בגמרו להוציאו מידי נבילה וצע"ג : ד"ה שחטו כו' דכל זה מדברי ר' מאיר . נ"ב דלעיל במילה דס"ל טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה נ"כ פטור כמו במל של אחר שבת בשבת דפטור : ע"ב גמ' נטמאו בעלים מאי איכא למימר כו' . נ"ב קשה דהא משכחת נטמאו דלא בעי עקירה כגון שהי' ציבור מחצה טמאין ומחצה טהורין דטהורין עושין הראשון וטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני כלישנא בתרא דרב כהנא וכדתניא כוותי' בברייתא לקמן דע"ם ב' [הכא לרב קיימינן אלא דמ"מ משכחת כדמתרץ רב שם ההיא ברייתא] גם י"ל דנטמאו היינו בטומאת זיבה ומיירי בפסח הבא בטומאה והבעלים נטמאו בזיבה וס"ל כר"ה לקמן ד"פ ע"א דאין תשלומין לפסח הבא בטומאה או משכחת לה שהיו רוב הציבור זבים ואלו היו טהורים ועבדו בראשון ועכשיו שנטמאו גם המיעוט כגון דמית נשיא תו לא עבדו גם בשני וכדסברי לי' לרב לקמן ד"פ ע"א דהיכי דלא עבדו צבור בראשון לא עבדו טמאים בשני . גם משכחת לה דעכשיו כשנטמאו הבעלים נשאר שליש זבים ושליש טהורים ושליש טמאי מתים דאותן טמאי מתים אין עושין לא את הראשון ולא את השני כדס"ל לר' מני בר פטיש לקמן ד"פ ע"ב :

דף עה תוס' ד"ה הא כו' ונגמרינן מיני' . נ"ב וי"ל דא"כ נגמר מיני' דגם רמץ וסיד לישתרי לצלות בו פסח ולמה אמר רבי גחלים דווקא :

דף עו תוס' ד"ה תנן כו' ליכא לאקשויי כו' . נ"ב ע' בגליון על תוס' ד"ה בשלמא : ד"ה בשלמא כו' למה הפסח אינו נאסר מחמת השפוד . נ"ב ולי נראה לפמ"ש התוס' לעיל דע"ה א' ד"ה ונרפו בשם הירושלמי דחום האש נוצח כח התנור עיי"ש וא"כ ה"ה הכא כיון שהפסח עומד אצל האש חום האש נוצח כח השפוד משא"כ בנטף על החרס והסולת שאז פסק כח האש פריך שפיר . ובזה מיושב נ"כ קושיית התוס' בדבור הקדום מיקלוף את מקומו דנבי נגעו בחרסו של תנור דע"כ צ"ל שם בתנור רותח לכ"ע דאל"כ חום האש נוצח כח החרס הצונן אבל בחרס רותח כיון דנתנע בו ובאש אינו נונע אזי חום החרס נובר ודו"ק . ואין לומר דאכתי תקשה בשעה שמסירין אותו מן האש יאסר הפסח מחמת השפוד דאז ליכא למימר שחום האש נוצח שכבר הוסר מן האש . זה אינו שבשעה שמסירין אותו מן האש כבר הוא נצלה כל צורכו ובנצלה כל צורכו לא מפסיל תו משום צלי מחמת דבר אחר כמ"ש התוספות בדבור שאח"ז ודו"ק :

דף עז תוס' ד"ה דלא כו' שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף . נ"ב ע' בתוספתא פ"ז דנזיר כל קרבנות הצבור והיחיד הציץ מרצה על טומאת הדם והגוף חוץ מנזיר ועושה פסח . וא"כ לא קשה קושיית התוס' רק מפסח וי"ל בפסח גזירת הכתוב הוא איש נדחה ואין צבור נדחים אך הרמב"ם בפ"ד מה' ביאת מקדש סתם וכתב בדין ד' דבכל הקרבנות אין הציץ מרצה על טומאת הגוף ועמ"ש שם בגליון : ד"ה נימא מתניתין כו' לא אתי' מתני' כוותי' . נ"ב ר"ל אבל כר' אליעזר אתי' דאית לי' הציץ מרצה על האכילות : ע"ב תוס' ד"ה שאין כו' דלית בי' מעילה אחר שנזרק הדם כו' . נ"ב ע' מעילה ד"ט א' דמבואר דבמעילה מועלין עד שתצא לבית הדשן . וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מה' מעילה דין ג' . ואפשר כוונת התוס' על עור העולה דמבואר במשנה דאין מועלין בה לאחר זריקה לפי שהוא לכהנים נימא דגם קודם זריקה לא ימעול בעורה דעורה יהא מותר לכהנים אף קודם זריקה . ואף דשלמים אסור קודם זריקה היינו משום דחמירא דאית בה שתי אכילות . אך קשה דלפי זה גם עולה יש בה שתי אכילות היינו שתי הנאות הבשר למזבח והעור לכהנים וי"ל דלא חשוב אלא אכילת ממש : ד"ה עומר כו' מה שייך באין בטומאה . נ"ב כיון דאין נאכלין בטומאה . וקשה דעל המשנה דתנן לעיל ה' דברים באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה הו"ל לאקשויי מה שייך ב"ב לחם באין בטומאה :

דף עח ע"ב תוס' ד"ה ולרבי נתן כו' היינו דוקא דיעבד . נ"ב וי"ל דהתם מותר אפילו לכתחלה מטעם דאי ממשכי הני חזי להני ואע"ג דלא סבירא לי' הך סברא דאי ממשכי מדקאמר הטעם שכבר נזרק הדם ולא קאמר הואיל וראויים לימשך כדאמר בשמעתין . י"ל היינו דמטעם זה דראויים לימשך לחוד לא הוה שרינן אי לאו משום דנזרק הדם ואכילה לא מעכבא אבל לפום קושטא דקיי"ל

דקיי"ל אכילה לא מעכבא מועיל הטעם דאי בעי ממשכי הני להתיר אפילו לכתחלה. והא דלא אמר בהך ברייתא דנמנו עליו חבורה אחרת הטעם דהואיל וממשכי הני להתיר אפי' לכתחלה י"ל דקאי אדרבנן דאיירי בדיעבד שכבר נמנו וכבר נזרק הדם ופסלו רבנן אפילו דיעבד לזה אמר דמותר בדיעבד משום דאכילה לא מעכבא אבל אה"נ לדידי אפילו לכתחלה מותר מטעם הואיל וראויים לימשך דכיון דאכילה לא מעכבא בלא ראויים לימשך סברא הוא דמועיל ראויים לימשך להתיר לכתחלה. תדע דהא מעיקרא ס"ד דש"ס דאף אי אכילת פסחים מעכב אפילו בדיעבד מועיל הואיל וראויים לימשך לכתחלה דס"ד דבשביל כן ס"ל לר' נתן דכל ישראל יוצאין בפסח א' משום דאי בעי ממשכי א"כ כ"ש למסקנא דבלא ראויין לימשוך אכילת לא מעכבא דיעבד דעל כל פנים מועיל ראויין לימשך להתיר אפי' לכתחלה ודו"ק:

דף פ גמ' מרחהו אתה מחגיגתו. נ"ב לכאורה יש להוכיח דס"ל לעולא נשים בראשון רשות דאי ס"ד חובה נטמא לאשה במת דלא שייך מרחה מחגיגתה דאשה לא מחייבה בחגיגה. וי"ל דלעולם ס"ל נשים בראשון חובה ובשני רשות וא"כ לא מצינן לאשמויי אשה דאתה מדחה אותה מפסח דבשני רשות ועוד י"ל דבאשה אתה מדחה אותה משלמי שמחה דמחייבה בשמחה ובזמן שבהמ"ק קיים אין שמחה אלא בבשר ועי' רש"י ותוס' ר"ה דף ו' ב': שם כי הוו כולהו זבין מאי עבדת ליה. נ"ב לאו דווקא כולהו דאי ליכא חמשים טהורים אי אפשר למיעבדיה דבעינן קהל ועדה וישראל ועי' לעיל ס"ד ב': תוס' ד"ה משלחין מ' דהשתא הוה טהורין רובא. נ"ב וי"ל דלא מצי למיעבד פסח שני דטמאים יהיו פלגא ופלגא. שוב הראו לי בס' אור חדש שמביא קושיא זו בשם זרע יצחק וע"ש מ"ש: ד"ה אתה כו' דתחומין דרבנן. נ"ב ואע"ג דסוף סוף אסור לבוא מדרבנן ואתה מדחהו מחגיגתו אך דיכול לעשותו בשביעי של פסח דהכא לא שייך דלא חזי בראשון דהא מדאורייתא הוה חזי אף בראשון: ע"ב גמ' אותן טמאי מתים אינן עושים כו'. נ"ב ה"ה זבין לא עבדי לא בראשון דאין זבין עושין בטומאה ולא בשני דנצטרפו עם הטמאי מתים והו"ל רובא. והא דנקט אותן טמאי מתים משום דבזבין ליכא חידוש במה שאין עושין את הראשון דבכל דוכתא לא עבדו זבין בטומאה. אבל בטמאי מתים איכא חידוש דממנ"פ אי רובא נינהו ליעבדו בטומאה ואי מיעוטא לידחו לפסח שני קמ"ל דאעפ"כ לא עבדו לא ראשון ולא שני:

דף פא גמ' לאי משום דמרצה ציץ. נ"ב קשה לפמ"ש הרמב"ם בפ"ו מה' ק"פ דין י"א דהיכי דנודע לו אח"כ שנטמא ודאי בטומאת התהום אזי אינו מרצה ומפרש כן ברייתא דבסמוך ע"ב דטעון או רכוב אי אפשר שלא יאהיל א"כ מבואר בברייתא דאפילו טומאת התהום דמת היכי דנטמא בודאי לא מרצה וא"כ איך ס"ד בזיבה דמרצה ציץ בכה"ג. וי"ל דלא כ' כן הרמב"ם דהיכי דנטמא ודאי בטומאת התהום אין הציץ מרצה היינו דוקא שיהא שוחט לכתחלה פסחו אבל אם כבר שחט וזרק עליו ואח"כ נודע לו שנטמא ודאי בטומאת התהום הציץ מרצה. ולכך בדין י"ב שם כתב הרמב"ם מי שעשה פסח בחזקת טהרה ואח"כ נודע לו שהיה טמא בטומאת התהום אינו חייב בפסח שני אבל אם נודע לו שהי' טמא בטומאה ידועה חייב בפסח שני עכ"ל וקשה דהא למה לי דהא כבר ביאר בדין שלפני זה דהיכי דנטמא בטומאת התהום מותר אפילו לשחוט עליו לכתחלה מכ"ש כשכבר שחטו וזרקו עליו. אלא ע"כ צ"ל דהכא מיירי אפילו נטמא טומאה ודאית בטומאת התהום אעפ"כ הואיל וכבר שחטו וזרקו עליו פטור מפסח שני אבל בכה"ג לכתחלה לא ישחוט כיון שנטמא בודאי כמו שכ' בדין י"א. וע"כ צ"ל דהר"מ בדין י"ב מיירי בנטמא בודאי שהרי כתב אבל נודע לו שהי' טמא בטומאה ידועה חייב בפסח שני וע"כ צ"ל שנטמא ודאי דאי אינו ודאי איך חייב בפ"ש דילמא אינו טמא וקמעייל חולין לעזרה אלא ע"כ שנטמא ודאי וא"כ משמע דבטומאת התהום אפילו נטמא ודאי כיון שכבר שחטו וזרקו עליו פטור מפסח שני וא"כ אתי שפיר שמעתין דהכא כיון שהברייתא מיירי שכבר שחטו וזרקו עליו ואח"כ ראתה א"כ בכה"ג הציץ מרצה על טומאת התהום אפילו נטמא ודאי. אך קשה דמאי מקשה לקמן עמוד ב' על מר בר רב אשי דאמר בנטמא לפני זריקה אין הציץ מרצה על טומאת התהום ומקשה מברייתא דהמוצא מת דתני לנזיר ועושה פסח טהור וטהור להבא משמע ומאי קושיא הא בהך ברייתא מבואר שאינו טומאה ודאי ואדרבה מבואר בברייתא לפי פי' הרמב"ם שם בדין י"א וכמו שמבואר בדבריו בכ"מ שם דהא דנקים בברייתא בטעון או רכוב טמא היינו אפילו בפסח לפי שטעון או רכוב אי אפשר שלא יגע ונטמא ודאי בטומאת התהום ובכה"ג היכי דנטמא ודאי ס"ל להברייתא דאפילו בטומאת התהום אין הציץ מרצה לשחוט לכתחלה וא"כ מאי מקשה על מר בר רב אשי דמר בר רב אשי מיירי בנטמא ודאי בטומאת התהום ולכך קאמר דוקא אחר זריקה וכדס"ל להר"מ נמי בדין י"ב אבל קודם זריקה אינו מרצה טומאת התהום היכי דנטמא ודאי לזרוק לכתחלה והא דתני בברייתא דאפי' לכתחלה מותר משום דברייתא מיירי שלא נטמא ודאי אדרבה מברייתא ראי' למר בר רב אשי דהא בנטמא ודאי ס"ל לברייתא בטעון או רכוב טמא. [ור"ל טמא לעשות פסח לכתחלה כן צ"ל לדעת הרמב"ם דאי כבר שחט וזרק מקודם אף טומאה וודאית טהור ופטור מפסח שני] וא"כ מאי מקשה על מר בר רב אשי דאיהו מיירי בטומאת התהום ודאי. וי"ל דהש"ס מקשה על מר בר רב אשי דקאמר סתם על כל טומאת התהום דהוא דוקא בנודע אחר זריקה דהא איכא טומאת התהום דאפילו נודע לו לפני שחיטה שוחט לכתחלה והו"ל לאפלוגי דוקא בנטמא ודאי בטומאת התהום אבל בספק נטמא בטומאת התהום אפילו נודע לו לפני שחיטה ולכך משני אלא אמר מר בר רב אשי כו' אלא אפילו נודע לו לפני זריקה וזהו בספק נטמא בטומאת התהום אף שהוא קרוב לודאי מ"מ כיון שאפשר שלא נטמא אפילו נודע לו לפני זריקה ולאו דוקא לפני זריקה אלא אפילו לפני שחיטה לדעת הרמב"ם. ודלא כדעת רש"י ותוס' עמוד ב' דדוקא אחר שחיטה. וראי' לדברי הרמב"ם דהא דייק הש"ס דטהור להבא משמע א"כ משמע נ"כ דטהור לשחוט לכתחלה דהרי בברייתא לא מיירי בשחט כבר רק משמיענו שטהור וכיון דטהור להבא משמע דטהור אפי' לשחוט. ונמצא לפי זה תרי לישני דמר בר רב אשי אמתיים רק דהך דאמר דוקא נודע אחר זריקת מיירי בנטמא ודאי בטומאת התהום והך דאפילו נודע קודם זריקה היינו ביש שום אפשרות שלא נטמא כברייתא דמיירי בכה"ג במהלך ברגליו שאפשר שלא נגע. איברא דלפי זה קשה מאי מקשה כאן והתניא ר' יוסי אומר שומרת יום ששחטו כו' אלמא דגם בזיבה הותרה טומאת התהום ואיך אמר בברייתא דוקא לענין מת בלבד ומאי קושיא דברייתא מיירי לענין לשחוט לכתחלה ע"ז אמרו בברייתא דוקא לענין מת בלבד אבל כאן מיירי שכבר שחטו וזרקו אזי אף בזיבה הותר טומאת התהום והראי' דאף בשאר קרבנות חוץ מנזיר ופסח ס"ל להרמב"ם בפ"ד מה' ביאת מקדש דלאחר שחיטה וזריקה הציץ מרצה על טומאת התהום ועפ"י מה שכתבנו נתיישב מה שקשה על הרמב"ם בפ"ו מה' נזירות כתב דדוקא אחר שנזרק עליו א' מהדמים מרצה ציץ טומאת התהום ובפסח כתב דשוחט לכתחלה. ולפמ"ש א"ש דשם מיירי בטומאת התהום ודאי שוב מצאתי באור חדש שתירץ כן. ובזה מיושב נ"כ מה שהקשיתי על הרמב"ם שמפרש ששוחט לכתחלה בפסח קשה קושיית התוס' דמכילתין דפ"א ב' ד"ה אלא לפני זריקה מפ' בתרא דנזיר. ותירץ ר"י שתירץ כאן דהכא כיון שנשחט כו' ליכא לתרוצי להרמב"ם דהא להרמב"ם אפי' לא נשחט שוחט לכתחלה. ולפמ"ש לק"מ דשם בנזיר מיירי בטומאת התהום ודאי ולהרמב"ם מיירי הכא בטומאת התהום ספק. וי"ל דמכאן יצא לו להר"מ לחלק בין ספק לודאי דברייתא דהכא משמע טהור לכתחלה אפילו לשחוט לכתחלה והתם בנזיר משמע דוקא שנזרק עליו אחד מהדמים למסקנא דזריקה מעכבא ולכך צריך לחלק דהכא מיירי בטומאת התהום ספק ושם מיירי בודאי. גם יצא לו מתוספתא פ"ו דפסחים ופ"ו דנזיר הביאו רש"י לעיל פ' ע"ב במשנה דאמר בתוספתא דעד שלא עשה פסחו אם נטמא בטומאת התהום צריך לעשות פסח שני ובברייתא מבואר דאפילו לא עשה פסחו עדיין דטהור לכתחלה משמע. ובאמת התוס' בשמעתין פ"א ב' ד"ה נטמא רוצים לפרש דגם בתוספתא מיירי קודם זריקה רק לאחר שחיטה אך באמת הוא דחוק דעשה פסחו משמע לגמרי. גם ברייתא דהכא משמע אפי' קודם שחיטה גם קשה בתוספתא שם מפרש טומאת התהום תחת האבן שישבת עליו בית שנכנסת בו ולמה לא מפרש כמו בברייתא דהכא. אלא ע"כ לומר דהברייתא מיירי בטומאת התהום ספק ובתוספתא מיירי בטומאת התהום ודאי לכך מפרש אבן ובית שהוא ודאי ולכך ס"ל דדוקא בכבר עשה פסחו מרצה אבל בלא עשה לא מרצה וא"ש הכל ודו"ק היטב כי קצרתי: ע"ב תד"ה אלא ט' ותירץ ר"י כו'. נ"ב ע' תוס' נזיר ס"ג א' שמתרצים שם בענין אחר. וע' בגליון שם שהקשיתי על תירוצם שם מסוגיא דהכא: ד"ה המוציא ט' על ההוא משנה דהתם כו'. נ"ב שם דייק על המשנה דלא איירי מטומאת התהום רק לענין נוטלו ואת תבוסתו ע"ש. וקאמר שם הגמ' הטעם דממעטין מיושב דחיישינן שמא נכרי הוא דישראל אין קוברין בענין זה והקשו התוס' דבהך ברייתא נמי נדייק הכי פרט ליושב. ואמאי אדרבה יושב חשוב טפי טומאת התהום. וא"ל דיושב חיישינן שמא נכרי הוא וקברי עו"ג אין מטמאין לר"ש דר"ש מודה דמטמאו במגע ובמשא והכא אי אפשר שלא נגע או היסט. ועוד דהוא דוחק לאוקמי הך ברייתא כר"ש ועוד דברייתא מיירי אפילו במכירין בו שהוא יהודי. שוב ראיתי דבלא זה לא שייך הכא הך חששא שמא הוא נכרי דהתם עיקר החשש משום דאין דרך לישראל לקבור בענין כזה. והכא ע"כ מיירי שלא קברוהו כלל רק שנפל לקבר ומת כמ"ש התוס' בדבור שאחר זה. א"כ אין ראיה מיושב שהוא נכרי דהא לא קברוהו ומעצמו נפל ונשאר יושב. ועוד דהכא מוקמינן שמצאו שלם וכיון שהוא שלם מכירין שהוא יהודי מהול ואין לחוש לערבי וגבעוני מהול דלא שכיח. ובאמת לשון התוס' שכתבו כאן ביושב א"ש טפי מבמושכב דבמושכב לא הוה כולי האי טומאת התהום אם קברוהו שם עכ"ל לשון זה אינו מדוקדק דאם קברוהו אינו כלל טומאת התהום ומאי לא הוה כולי האי טומאת התהום שכתבו אלא ע"כ שלא קברוהו רק שנפל מעצמו א"כ אינו מדוקדק במ"ש דביושב א"ש טפי מבמושכב כיון דנפל מעצמו יושב ומושכב שוין וצ"ל דכך כוונתם דביושב איכא הוכחה שלא קברוהו דאין דרך לקבור מיושב וע"כ מעצמו נפל אבל במושכב שדרכו ליקבר כך א"כ יש לחוש שמא נקבר. וזה שכתבו דבמושכב לא הוה כולי האי טומאת התהום אם קברוהו ר"ל שמא קברוהו ולכך לא הוה כולי האי מטעם ספק שמא קברהו ואינו טומאת התהום כלל והבן היטב: ד"ה ובקבר כו' דשמא קרא איירי בקבר מכוסה. נ"ב ע' רש"א וקשה דהא ע"כ צ"ל דהוא מכוסה בתבן ובעפר דאי לאו הכי אינו טומאת התהום אפילו במים ובאפילה ובנקיקי הסלעים. ואפשר דקאי אליבא דר' יהודה דס"ל כל אוהל שאינו עשוי בידי אדם לאו אוהל הוא באהלות פ"ג מ"ז. מיהו בסוכה פ"ב דכ"א אמר דמודה ר' יהודה בשקופין ובנקיקי הסלעים וכן הוא במשנה שם וכיון דבמלא אגרוף מודה ר' יהודה הכא דהוא יותר ממלא אגרוף ודאי דהוה אוהל וע"כ דמיירי הכא דמכוסה באוהל דהרי נקיקי הסלעים אפילו לר' יהודה חשוב אוהל וכאן נקיקי הסלעים אינו טומאת התהום וצריך שיהי' מכוסה לגמרי ודאי דחשוב אוהל וצ"ע. מיהו כד דייקת שפיר לא קשה מידי דלכאורה קשה למה במשובר ומפורק טהור כיון דמיירי שהוא טמון ומכוסה הרי הכיסוי מצרפו משום אוהל כמו קבר אלא ע"כ דמיירי שהוא כרוך בתבן או נטמן בעפר באופן שאינו אוהל כלל אלא טומאה רצוצה שהיא בוקעת ועולה ואינו מצרף מה שבתוכו אבל קבר מצרף משום דסתם קבר יש חלל טפח בינו לבין המת. ותוס' ס"ל בנפש אטומה היכי שהקבר סתום ויש בו חלל טפח אזי מטמא אפילו צד הריקן כמ"ש בברכות דף י"ט ב' ובהמוכר פירות אבל הכא שנפל מאליו לקבר ומת שם ונפל עליו עפר וראי אין חלל בינו ובין עפר ובכה"ג דאין בו חלל טפח אינו מטמא מקום הריקן כמ"ש התוס' שם לשיטתם בפירוש המשנה דרפ"ז דאהלות. ובזה מיושב ג"כ דהאיך אמר כאן דהכיסוי מביא את הטומאה ושם בברכות כתבו התוס' בד"ה מדלגין דהכיסוי אינו מביא את הטומאה דאינו מטמא אלא צד החיצון שבו אבל צד פנימי טהור. ולפמ"ש א"ש דשם מיירי בקבר פתוח שראש הארון פתוח כמ"ש שם בד"ה רוב ארונות ולכך כשיש חלל טפח אינו מטמא כלל ולכך הכיסוי אינו מטמא צד פנים אבל כאן מיירי בקבר סתום דהיכי דיש בו חלל טפח מטמא אף הריקן ולכך הכיסוי מטמא צד פנימי ודו"ק היטב. ולשיטת הרמב"ם פי"ב מהט"מ דמחלק בין ארון לקבר דבארון חלל טפח חוצץ בפני הטומאה ובקבר אי איכא חלל טפח מביא הטומאה אף על הריקן ואי ליכא חלל טפח אינו מביא טומאה על הריקן כמתניתין דרפ"ז דאהלות נפש אטומה כו' ע"ש. וא"כ הא דאמר הכא שהקבר מצרפו צ"ל שיש בו חלל טפח ולכך מטמא אף הריקן. וצ"ע כיון דמיירי דלא קברוהו רק שנפל לקבר ומת שם איך איתרמי שיכוסה באופן שיהי' באוהל חלל טפח הלא מסתם כשנפל עליו גל אבנים או צרורות אין בינו לבין הגל חלל כלל. וכן קשה לשיטת התוס' דלדידהו צ"ל דהברייתא דהכא דס"ל דהקבר מצרף מיירי בקבר סתום דאלו בקבר פתוח שראש הארון פתוח אזי כשיש בו חלל טפח חוצץ לגמרי בפני הטומאה ואינו מטמא כלל וכשאין בו חלל טפח הוא טומאה רצוצה ואינו מצרף הריקן שבו רק מה שכנגד הטומאה לחוד הוא טמאה. וע"כ הברייתא דהכא דתני שהקבר מצרף אף הריקן היינו בקבר סתום ויש בו חלל טפח דאי באין בו חלל טפח אינו מצרף הריקן אפילו בקבר סתום וכמ"ש התוס' שם וכמבואר במשנה דפ"ז דאהלות בנפש אטומה כו' וא"כ ע"כ מיירי הכא בקבר סתום ויש בו חלל טפח. וקשה נ"כ כיון דמעצמו נסתם ולא קברוהו שם בכוון איך איתרמי שיהי' שם חלל טפח וצ"ל דנכנס בכוך שבמערה ושכב בה ובתוך כך יש חלל טפח בינו לבין תקרת הכוך רק שהוא פתוח מן הצדדין אשר דרך שם נכנס בה ונפל עפר ונסתם הפתוח שמן הצד ונשאר שכוב בכוך ויש עליו חלל פותח טפח ודו"ק. ועי' בב"ב דף ק' ענין הכוכין:

דף פג ע"ב גמ' עצמות קדשים כו' לכולהו הוה חליץ להו כו'. נ"ב ואע"ג דאף על חזקה ורוב אין סומכין במקום דיכולין לבררו צ"ל דהכא הוא טורח לבדוק כל העצמות אם הן חלוצין ועוד דאף אם נמצאו חלוצים עדיין אינו ברור גמור דילמא לבתר דהוו נותר חלצוהו וסוף סוף צריכין אנו להקל בספיקו וא"ל דהוו ספק ספיקא לאסור דילמא אין חלוצים כלל ואת"ל חלוצים דילמא לבתר דהוה נותר חלצוהו. י"ל דהוה ספק אחד אי הוו חלוצין בשעה שנעשו נותר: שם חל ט"ז וכו' ואמאי ניתי עשה כו'. נ"ב הא דרשום בפסקא על חל להיות בשבת. יש לומר דמרישא דישרפו בט"ז ליכא לאקשויי דידע די"ל דגזירת הכתוב לשורפו בט"ז דכתיב תרי זימני עד בקר גזירת הכתוב ולאו משום דאין עשה דוחה לא תעשה רק דגזירת הכתוב להיות נשרף בט"ז. אבל מהך סיפא דחל ט"ז בשבת ישרף בי"ז פריך שפיר. [אבל בשבת ל"ק כלל ניתי עשה כו' דהל"ת יש בה כרת וסקילה וגם בשבת איכא עשה לכ"ע] וע"ז משני חזקיה דבהך קרא דעד בקר שני עמוד גלי קרא דהכא אין עשה דוחה ל"ת דדרשינן טעמא דקרא ולא אמרינן גזירת הכתוב הוא ודו"ק: רש"י ד"ה עצמות קדשים כו' לא חמור כו' להצריכו שריפה מספק. נ"ב ע' רש"א ועדיין ק' דלמה ליה לרש"י לדחוקי הכין הא י"ל דקמ"ל רבותא בעצמות קדשים דאף שלא נודע אם הם חלוצים לא מצרכינן להו בדיקה כלל אבל כשמוצאן חלוצים ליכא רבותא כלל לא ברישא דכל עצמות אין טעונין שריפה. וכן בפסח דבעי שריפה דפשיטא כיון דאיכא איסורא לשבור עצם ודוחק לומר דקמ"ל דלבתר איסורא אין בו משום שבירת עצם בפסח ודו"ק. ואולי יש לפרש גם כוונת רש"י דקאי על קדשים דפשיטא דאין צריך שריפה מספק אך מלשונו לא משמע הכין ודו"ק. גם קשה לפירוש מהרש"א דקאי אליבא דר' יעקב בפשיטות הו"ל לרש"י לאקשויי דא"כ מ"ש קדשים מפסח ודו"ק: בא"ד ולומר בתר איסורייהו חלצינהו. נ"ב ואע"ג דודאי בתר איסורא חלצינהו דהא אסור לשבור עצם קודם איסורו י"ל דשבר מבעוד יום או שלא הי' עליו כזית בשר דבכה"ג מותר לשבור אפי' קודם איסורו כדאיתא לקמן דפ"ד ע"ב: ד"ה הוא ולא מכשיריו. היכולין ליעשות מבעו"י. נ"ב ע' ביצה כ"ח ב' דס"ל לרבא הלכה כר"י ואין מורין כן. לכן צדקו דברי רש"י שפירש דווקא במכשירין שאפשר לעשותן מבעוד יום:

דף פד מתני'. הרי זה לוקה ארבעים. נ"ב מקשים העולם מנ"ל דעצם לא ישברו הוא איסור לאו דילמא קמ"ל דאין צריך לשבור וע' בצאן קדשים ובשער המלך פ"י מהק"פ ותירצו דא"כ היכי מידריש בו בו ולא בפסול כיון שאין כאן איסור כלל. ולדידי מעיקרא לק"מ דאי ס"ד דאין אסור לשבור רק דקמ"ל דאין צריך לשבור עצם של מוח לבדוק אם נקב הקרום. דאם איתא דליכא איסורא בשבירה בודאי חייב לשבור עצם שיש בו מוח ולקיים מצות עשה דאכילת פסח וגם שלא יבוא קדשים לידי פסול שיצטרך שריפה משום המוח שבו: רש"י ד"ה בא הכתוב כו' ועוד דלא דמי ללאו דחסימה. נ"ב צ"ע דלפי טעם זה בקיימו ולא קיימו או בטלו ולא בטלו למה ילקה:

דף פה גמ' ואל תתמה שהרי יבוא עשה וידחה ל"ת. נ"ב עיין תוס' זבחים שם ובפסקי תוס' שם ובמשנה למלך פ"י מהק"פ: שם כשהוא אומר ועצם לא ישברו בו בפסח שני כו'. נ"ב קשה דילמא ועצם לא ישברו מרבה עצם שאין בו כזית במקום זה וכדלעיל בברייתא [לאוקימתא דר"י] דדריש לה מועצם לא ישברו ואפשר דכיון להך ועצם דפסח שני דמייתר. וי"ל דברייתא דהכין ס"ל כרבנן דרבי דלעיל ולרבנן אף עצם שאין עמו כזית יש בו משום שבירת עצם וכמ"ש התוס' לעיל ב' ד"ה אתמר ע"ש. ובהכי מתיישב קושית התוס' שם דהו"ל לאוקמי הברייתא כרבנן. וי"ל דדייק דע"כ כרבנן לא אתיא הך ברייתא דהא הברייתא מרבי לה מעצם לא ישברו דמייתר ולרבנן לא צריך קרא כלל לרבויי כיון דכשר הוא אך לשון הברייתא לעיל ועצם לא תשברו בו ומלת תשברו בפסח ראשון כתיב ובפסח שני כתיב ישברו. ולפ"ז משמע דברייתא לאו מיתורא דריש רק דקאי אקרא ומפרש דאחד עצם כו': רש"י ד"ה כטומאתו כו' בכביצה. נ"ב תפס כאן שיטת הסוברים דאפילו לקבל טומאה בעי כביצה וע' לעיל דף ל"ג ב' ברש"י ובתוס' ד"ה לאימת: ע"ב תוס' ד"ה וכן. אבל שופר לא בעי עשרה. נ"ב ובמגילה י"ל דרב לשיטתי' דס"ל בפ"ק דמגילה דמגילה בזמנה אפילו ביחיד ומוקי מתני' דאם כוון לבו יצא בזמנה. וי"ל דבזה פליגי דריב"ל ס"ל כרב אסי שם דאפילו בזמנה בעשרה וא"כ מוכח מהך דר"ה דאף בדבר שצריך עשרה אין מחיצה מפסקת. אך יש לדחות דמגילה לא הוה דבר שצריך עשרה כמו קדושה דקדושה עיקר הקדושה מצד עצמה אינה נאמרת כ"א בעשרה. משא"כ מגילה הקריאה מצד עצמה רשאי לקרא בפחות מעשרה ובאמת אם אי אפשר למצוא עשרה חייב היחיד לקרותה ביחיד נמצא הך דצריך עשרה אינה מצד הקריאה בעצמה רק שהוא מצוה אחרת משום פרסומי ניסא וצ"ע ודו"ק ועיין במאור ובמלחמות שם שנחלקו בזה וע' בר"ן שם:

דף פו ע"ב תוס' ד"ה אין כו' בעה"ב עשה עכ"ל. נ"ב ע' במג"א סי' ק"ע ס"ק י' ובא"ר שם:

דף פז גמ' מאי רוצה בשעת שחיטה. נ"ב וקמ"ל דאם לא בירדה אינה אוכלת משל שניהם ולזה כוונו התוס' וכ"כ התיו"ם [ומבואר להדיא בתוס' לקמן פ"ח א' ד"ה ש"מ]: רש"י ד"ה מתני' בשאינה רדופה כו' ורגל ראשון ספק. נ"ב לא ידעתי מנ"ל דרגל ראשון ספק דפשט לשון המשנה משמע אפילו רגל ראשון וע' בתוס' והא דתני סיפא הלכה רגל ראשון לעשות ר"ל משום דהלכה לעשות שמחת החג לבית אביה ובאמת גם שאר רגלים הלכה לעשות ספק דהא ברישא נקט דוקא שהוא בבית בעלה רק דקמ"ל רבותא דאף ברגל ראשון ספק ורישא קמ"ל דאף בשאר רגלים דוקא כשהיא בבית בעלה תאכל משל בעלה הא הלכה ספק. ובאמת היה אפשר לפרש לשון המשנה הלכה רגל הראשון לעשות בבית אביה דהלכה גילתה דעתה דניחא לה בבית אביה ולכך שאר רגלים שחט עליה אביה כו' ספק. אך מדברי רש"י ותוס' נראה שאין מפרשין כן דלישנא דשחט עליה משמע דקאי על רגל ראשון גופיה:

דף פח תוס' ד"ה שה כו' בידים אסור. נ"ב הנה כאן דשה לבית אבות לאו דאורייתא אין כאן אלא איסור דרבנן כמ"ש הר"ן בנדרים שם ובאיסור דרבנן ס"ל להרשב"א דספינן ליה בידים ועיין במשנה למלך פי"ז מהמ"א דין כ"ז. תו קשה לי דהא דעת התוס' בשבת דף קכ"א דבקטן שהגיע לחינוך מצווין להפרישו וא"כ הכא סתמא קתני ומשמע אפילו הגיע לחינוך וא"כ למה הוצרכו לומר לספות בידים דאפילו להפריש מחוייבים. וי"ל דבאיסור דרבנן י"ל דאפילו בהגיע לחינוך אין מצווין להפרישו כמ"ש במלוא הרועים ערך קטן אוכל נבילות אך לפי זה יש ליישב גם קו' הראשונה די"ל דהתוס' כרשב"א ס"ל דאיסור דרבנן ספינן לי' בידים אך ע"כ לא קאמר הרשב"א אלא היכי דבדאורייתא אין מצוון להפרישו אזי בדרבנן נחתינן דרגא ומותר להאכילו בידים אבל בהגיע לחינוך דלשיטת התוס' בדאורייתא מחייב להפרישו א"כ בדרבנן אין מאכילין בידים ומקשו מקטן שהגיע לחינוך דסתמא תני ומשמע אפילו בהגיע לחינוך היכי ספינן ליה. ועיין בתוס' ר"ה ל"ג א' ד"ה תנ"ה אכן דעת הר"מ דאפילו איסור דרבנן לא ספינן. וע' בחבורי מלא הרועים שהארכתי: ד"ה לישא כו' וימכור עצמו בע"ע כו'. נ"ב ע' תוס' גיטין שתירץ דגר ומשוחרר אינו נמכר בעבד עברי: ע"ב גמ' אנן לא נאכל לא מן הראשון ולא מן השני. נ"ב משמע דר"נ ס"ל אין ברירה. ומכאן תשובה לדעת הריטב"א בחידושיו שכתב בהך דעישור שאני עתיד למוד במס' מעשר שני פ"ה ומייתי לה בפ"ק דמציעא די"א. וכתב הריטב"א שם דהא דלא סיים מקום משום דס"ל לר"נ דיש ברירה וע"ש ועמ"ש בספרי מלא הרועים ערך ברירה אות כ"ה. אך י"ל דההוא ר"נ דהכא אינו ר"נ דיבנה דהתם דההוא ר"נ דהכא משמע דהי' נשיא בזמן הבית ור"נ דיבנה הי' קטן בשעת חורבן ולא נהג נשיאותו עד כמה שנים אחר החורבן. וע"כ התקין ריב"ז תקנות אחר החורבן כמ"ש התוס' בשבת ובמס' יו"ט. וע' בספרי כנוס סופרים ערך ר"נ שכתבתי דזהו ר"נ דיבנה והי' ג"כ בזמן הבית וע' לעיל דע"ד במשנה. ועיין תוס' נדה ד"ו ע"ב:

דף פט תוס' ד"ה האי כו' וניתי כהן קטן. נ"ב ע' תוס' לעיל פ"ח א' ד"ה שה לבית ומש"ש בגליון: ד"ה דאלו כו' גבי פסח יום ולילה. נ"ב ר"ל אף דפסח אינו נאכל ביום שייך למיתני יום דאינו נעשה נותר וע"ש בברכות ברש"י: ע"ב גמ' רשאין ליחלק או אינן רשאין ליחלק. נ"ב לכאורה משמע לחלק מדעת כלם כשרוצים כולם לחלק וכן משמע מלשון רש"י. וקשה מאי פשוט מידיו יפות דילמא בידיו יפות אפי' שלא מדעתם אבל בלא ידיו יפות אין רשאין לחלק כ"א מדעת כולם:

דף צ ע"ב תוס' ד"ה שחל כו' דשמא כן עשו כו'. נ"ב ע' סוכה כ"ה ב' ומש"ש בגליון:

דף צא רש"י ד"ה ואפילו חבורה של מאה כו' מאה ואין יכולין לאכול כזית בין כולם כו'. נ"ב משמע דאפילו כל אחד בפ"ע אין יכול לאכול כזית כיון שבין כולם יכולין לאכול כזית ממנו שוחטין. ותימה בס"פ לולב הגזול איתא קטן שיכול לאכול כזית צלי שוחטין עליו את הפסח פרש"י ממנין אותו על בני חבורה ואי לא לא דכתיב איש לפי אכלו הראוי לאכילה משמע דאפילו בני חבורה יכולין לאכול כל אחד כזית כיון שאחד מהן אין יכול לאכול כזית אין שוחטין עליו. וכן משמע לעיל דע"ח ב' אחרונים שאין להם כזית חייבין לעשות פסח שני. ואפילו לר' נתן קאמר שם איש לפי אכלו למה לי דבעינן גברא דחזי לאכילה. אלמא משמע דלכ"ע בעינן שיהא כל אחד ראוי לאכול כזית ונראה דרש"י מודה דלכתחלה אין שוחטין רק אם כל אחד בפ"ע ראוי לאכול כזית. רק דרש"י מפרש כאן לענין דיעבד דס"ל כדעת הרמב"ם בפ"ב מה' ק"פ דין ב' דאפילו לר' יוסי לכתחלה אין שוחטין על היחיד וכדמשמע בש"ס לקמן דצ"ה א' וכדמוכח בתוס' שם ד"ה מבעי' לי ע"ש א"כ הא דאמר ר' יהודה אין שוחטין היינו אפילו בדיעבד ור' יוסי אומר דבדיעבד מותר ואפילו חבורה של מאה שאינן יכולין אין שוחטין על כרחך היינו אפילו דיעבד לא דומיא דרישא מיירי לענין דיעבד וע"כ צריך לפרש דאין יכולים לאכול

בין

בין כולם כזית דהוה לגמרי שלא לאוכליו אבל אם יש מקצת שיכולין לאכול כזית הוה לאוכלו ושלא לאוכלו דכשר בדיעבד : תוס' ד"ה עשרה וכו' בהא מודה אפי' ר"י . נ"ב ע' מ"ש במהרש"א ועיין בס' אור חדש שפי' דמוכח דהתוס' מפרשים כפרש"י דלפירוש הרמב"ם מנ"ל דר"י מודה בזה ע"ש . וכתב עוד דלשון הברייתא יחיד ויכול לאכלו כו' נוטה יותר לפרש"י . והנה מי אנכי לעמוד במקום גדולים אעפ"כ הורה היא . ולענ"ד לא דקו רבנן בהא מילתא כלל ועמ"ש בגליון הרמב"ם פ"ב מה' ק"פ דין ג' באורך ישורש הדברים בקצור דהנה במשנה נקים ואפילו חבורה של מאה ואין יכולין לאכול כזית . אבל בברייתא עשרה ואין יכולין לאכלו שינה מלשון המשנה ממאה לעשרה גם במשנה נקיט אין יכולין לאכול כזית ובברייתא אין יכולין לאכלו . ונ"ל דהברייתא לא מיירי מכזית רק הכי קאמר יחיד ויכול לאוכלו היינו שיכול לאכלו כלו שוחטין עליו . ומכאן יצא לו להרמב"ם שפסק שם בדין ב' והוא שיהי' ראוי לאכול את כולו עשרה ואין יכולין לאכלו ר"ל שאין יכולין לאכול כולו אעפ"י שכל אחד יכול לאכול כזית מכל מקום אם אין יכולין לאכול כל הפסח שלא יבוא לידי פסול נותר אין שוחטין . לכך נקיט בברייתא עשרה דוקא ולא מאה דמאה לא שכיח שלא יוכלו לאכול בין כולם כבש בן שנה . אבל במשנה לא מיירי מזה אם יכולין לאוכלו כלו רק שיכול כל אחד לאכול כזית ולכך קאמר אפילו מאה שבודאי יכולים בין כולם לאכול כולו אם יש ביניהם אחד שלא יוכל לאכול כזית אין שוחטין עליהם . כך הוא פי' המשנה לדעת הרמב"ם ודלא כפי' רש"י ובזה מיושב קו' מהרש"א דעל המשנה לא מצי התוס' לומר דמודה ר' יהודה כיון דמשנה קאמר דאפילו ב' יכולין לאכול כלו בין כולם רק שאין א' מהם יכול לאכול כזית אין שוחטין הנה בזה לא שייך הטעם שכתבו התוס' שלא יביאוהו לידי פסול שהרי לא יבוא לידי פסול כיון שבין כולם יכולין לאכלו . רק מהברייתא דמיירי כאן באין יכולין לאוכלו דהיינו שאין יכולין לאכול כולו בזה כתבו התוס' שפיר דבהא מודה ר' יהודה כיון שאין יכולין לאוכלו יביא לידי פסול נותר . ובזה יוסתר ג"כ מ"ש בספר אור חדש דהתוס' מפרשים כפרש"י וכו' עיי"ש דבריו ולא דק דהרמב"ם כתב שאין יכול אחד לאכול כזית זהו כפי פרש"י במשנה . ולכך באמת לא כתבו התוס' במשנה דר' יהודה מודה וכמש"ל . אבל הברייתא מיירי שאין יכולין לאכול כולו וכמו יחיד ואין יכול לאוכלו דמפרש הרמב"ם שאין יכול לאכול כולו . [illegible] ד"ה [illegible] כו' . נ"ב ע' לעיל דף מ"ג ע"ב [illegible] כו' כל : תוס' ד"ה שמא כו' גרים כו' . נ"ב [illegible] ישעיה [illegible] קידושין דע"א [illegible]

דף צב תוס' ד"ה אבל כו' דלא מצינו בשום מקום כו' . נ"ב ע' יבמות [illegible] באור חדש : ע"ב תוס' ד"ה מאי כו' שהוא יכול להסיטו כו' . נ"ב כגון עפר תחוח : תוס' ד"ה ה"ג כו' דאין משיבין על ההיקש וכו' . נ"ב צ"ע קצת [illegible] טמא מת טמא שרץ [illegible] שוחטין וזורקין עליו [illegible] דרך רחוקה [illegible] איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה [illegible] ודו"ק :

דף צה תוס' ד"ה [illegible] . נ"ב [illegible] : ע"ב גמ' [illegible]

דף צו [illegible]

דף צח [illegible]

דף צט [illegible]

דף קא תוס' ד"ה [illegible] . נ"ב [illegible] אלא מרווח [illegible]

דף קב [illegible] ד"ה [illegible] תניא כו' משום דאיכא דאמרי בסנהדרין כו' . נ"ב משמע דס"ל לתתוס' דאפילו בברייתא איתא להאי כללא . ועמ"ש בגיטין ז' ב' ובביצה ט' ב' מ"ש בספרי מלא הרועים ח"ב :

דף קג ע"א רשב"ם ד"ה ה"ג שאמר משום ר' יהושע כצ"ל : תוס' ד"ה והלכתא כרבא כו' . נ"ב משום אמוראים לא הוצרך לפסוק כרבא דהא קיי"ל הלכה כאביי ורבא משום דבתראי נינהו דמאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי . ואפשר דס"ל להתוס' כדעת הסוברים דנגד רבותם אין הלכה כמותם . ע' ברי"ף ורא"ש פ"ב דב"ק ט' ה' וברא"ש ספ"ק דמציעא ובפ' כלל גדול ובפרק המדיר . וע' בתוס' ורא"ש פ"ק דסנהדרין ד"ג ומשום דהכא פליג רבה שהי' רבו דרבא לכך הוצרך לפסוק כרבא . וזה שכתבו התוס' דהא דפסק הלכתא כרבא לאו לענין פלוגתא דזמן אתמר דנחלק עליו אביי דבהא פשיטא דהלכתא כרבא כיון דבזה לא פליגי אמוראי קמאי ולא איידי בזמן כלל . רק לענין יקנ"ה דפליגי בי' אמוראי קמאי וגם רבה רבי' דרבא פליג ארבא לכך הוצרך לפסוק כרבא אף נגד רבותיו ואף נגד שאר אמוראי הוצרך לפסוק כרבא אע"ג דקיי"ל הלכה כבתראי מאביי ורבא ואילך מ"מ זה לא מפורש בגמרא :

דף קד ע"ב גמ' אזל שדר לי' לאביי . נ"ב מבואר דאביי הי' גדול בימי רב יהודה . וקשה דבברכות דף מ"ח אביי ורבא הוה יתבו קמי' דרבה כו' משמע שהי' שניהם קטנים כבר חמש כבר שית בימי רבה וא"כ על כרחינו לא הי' אביי קשיש טרבא רק בזמן אחד גולדו . ובקידושין ע"ב ב' אמרינן דביום שמת ר' יהודה נולד רבא וא"כ איך יצוייר שיהי' אביי גדול בימי ר' יהודה כדמשמע הכא אך ראיתי בתר"י שם בברכות דלא גרים רבא רק רבא בר חנן ולפי זה א"ש . ויש ראי' לדבריו מגמרא דשמעתין . ולפמ"ש הרמב"ם דרב אשי תלמידו דרבא ואף דבקידושין שם אמר ג"כ דביום שמת רבא נולד רב אשי וע"כ צ"ל דס"ל נולד לאו דוקא רק דאז נתגדל בתורה ובמעשים טובים א"כ ה"ה ברבא מצינו למימר ג"כ דנולד לאו דוקא ואתי שפיר סוגיא דשמעתין ולק"מ ודו"ק : תוס' ד"ה חוץ כו' והרי סופה כו' . נ"ב ע' תוס' ברכות ד' י"ד א' :

דף קו גמ' וקא נסיב לי' קרא דיממא . נ"ב וי"ל דאת קדריש את לרבות לילה :

דף קה ע"א תוס' ד"ה רביעית של תורה אצבעיים כו' השלך רביעית . נ"ב מע"ב וכן תקח ברוחב נ"ב שהוא ששה טפחים והן כ"ד אצבעות : באה"ד או תקח . נ"ב זה חשבון אחר . תקח א' מכ"ד מע"ב אצבעות של גובה המקוה וחלק א' מכ"ד הוא ג' אצבעות חלוק אותן לחומשין הוא ט"ו חומשין והשלך עשירית מט"ו חומשין היינו חומש ומחצה נשאר י"ג חומשין וחצי וכן תעשה במים תקח אחד מכ"ד כמ"ש מהר"ם ע"ש : באה"ד או קח רביעית . נ"ב ר"ל רביעית מגובה המקוה שהוא י"ח טפחים והן ע"ב אצבעות והרביעית מע"ב הוא י"ח אצבעות והשלך רביעית מי"ח ישאר י"ג אצבעות וחצי פול חומש מי"ג אצבעות וחצי והן י"ג חומשין וחצי . ומ"ש קחה רובע הוא פירוש חשבון הנ"ל קחה רובע דהיינו רובע מע"ב אצבעיים היא י"ח אצבעים וככה תשלך ר"ל כמו שלקחת רובע כך תשליך רובע מהרובע שלקחת דהיינו מהי"ח אצבעות שהן רובע שהן רובע הקומה שהוא ע"ב תשליך מהי"ח רובע ישאר בידך י"ג אצבעות וחצי והחלק החמישית קח ולך . ר"ל חומש מי"ג אצבעות וחצי קח בידך דהיינו י"ג חומשין וחצי חומש . ודע שכל אלו החשבונות הם נ"ב במים עד"ז קח רובע מארבעים היא עשר והשלך מהן רובע שהוא ב' סאין ומחצה ישאר בידך ז' ומחצה וחלק החמישית מז' ומחצה קח בידך חומש מה' הוא סאה חומש מב' ומחצה הוא חצי סאה הרי סאה וחצי מים מכוון לאמה על אמה ברום י"ג חומשי אצבעות וחצי חומש . ואח"כ צריך אתה לחשבון של רש"י דבסאה ומחצה היא ל"ו לוגין ר"ל כמבואר ברש"י ודו"ק היטב . ומהר"ם רוצה לומר דמ"ש קחה רובע קאי על המים גם מ"ש התוס' מהר"י מצויין בב' נקודות מלמעלה מוחק הנקודות ופירוש שהוא קאי אשל אחרון מהר"י קחה רובע וכל זה דוחק הוא דלא הו"ל להתוס' למסתם רק לפרש בהדיא דקאי החשבון על המים והו"ל לכתוב וכן החשבון קח רובע מהמים סימן ועוד שמוחק ב' נקודות מן מהר"י ועוד תיבת מהר"י אין לו ענין לכאן דמה טובו של המהירות הלו על מה רץ ולמה רץ אלא הנכון שתוס' מציין שהר"י מבעלי התוס' היה נותן בהם סימנים ע"ד צחות החידה קחה רובע וככה תשלך והוא מליצת החידה דומה בדומה וחלק החמישי קח לך הוא מפני החרוז לסיים בלך כמו סיום החרוז הראשון שסיים בלך תשלך : באה"ד או השלך עשירית המים כו' . נ"ב זה חשבון אחר ר"ל מי מקוה ארבעים סאה השלך מהן ד' סאין שהוא חלק עשירית ישאר בידך ל"א סאין וגובה המקוה הוא ג' אמות שהן י"ח טפחים אזי מגיע לכל טפח ב' סאין ב' פעמים י"ח הוא ל"ו וממילא יבוא החשבון לג' אצבעות שהוא שליש רביעי טפח כי הטפח ד' אצבעות יגיע לג' אצבעות סאה וחצי השלך מג' אצבעות עשירית כאשר השלכנו מהמים דמארבעים סאה השלכנו לעיל ד' סאין חלק עשירית ולא חשבנו רק ל"ו סאין כך תשליך מג' אצבעות חלק עשירית . והנה ג' אצבעות הוא ט"ו חומשין השלך מהן חומש וחצי שהוא חלק עשירית מט"ו ישאר י"ג חומשין וחצי גובה על אמה על אמה אורך ורוחב וזה למדת סאה וחצי ואח"כ צריך אתה לחזור לחשבונו של רש"י ורשב"ם דבסאה וחצי ל"ו לוגין ובאמה על אמה ל"ו טפחים כו' כמבואר ברש"י ורשב"ם דבסאה וחצי ל"ו לוגין ובאמה על אמה ל"ו טפחים כנ"ל וכן לכל החשבונות של התוס' צריכין לחזור לחשבון רש"י לבד מחשבון ראשון שב' התוס' : באה"ד והכל אחד . נ"ב כי אצבע וחצי שליש הוא חסר שתות מאצבעיים כי חצי אצבע היא ג' שתותים ושליש אצבע הוא ב' שתותים חסר שתות מו' שתותים שהוא אצבע : באה"ד הסר ממנו רבע שתות הנשאר בגובה שהוא אחד מכ"ד כו' . נ"ב ר"ל שתות שתות הוא אחד מל"ו באצבע ורביע שתות הוא אחד מכ"ד שכן ד' פעמים וא"ו הוא כ"ד :

דף קי ע"א רשב"ם רבא אפקונהו בארבעה כו' קשה האיך הוציא תלמידיו בד' ולא חש לכשפים . וי"ל דבאתרי' דרבא לא הוה שכיחי נשים כשפניות ובזה יתיישב הא דשבת דל"ג א' כמש"ש בגליון :

דף קיא רש"י ד"ה ולא אמרן כו' לישנא אחרינא לא אמרן דשרי עלייהו כצ"ל :

דף קיב ע"א רש"י ד"ה דמסוכר כו' לשון סיכורי עכ"ל . נ"ב בע"ז כ"ט ע"א יע"ש דצריך לגרום שם בכ"ף : ע"ב רשב"ם ד"ה מאן דמחוור לבושי כו' דאכתי לא מטי שמונה ימים שכובסן . נ"ב אבל מפרש"י נראה ח' ימים משהפשיטן אבל אם הוא ח' משהפשיטן אף שכבסן היום יכול ללובשן :

דף קיג גמ' דריש מתא אסיא . נ"ב עי' תוספות ב"ב ק"י ע"א ד"ה ולא דנרסי אסי וע"ש שפירש"י פי' אחר : ע"ב גמ' תנא הוא יוסף כו' . נ"ב עי' ביומא דמבואר שם דיוסף הבבלי הי' לו ג"כ אלו שמות איסי בן כו' : רשב"ם ד"ה כלדיים כו' כך פי' רבינו . נ"ב ורש"י גופי' בשבת קנ"ו ב' פי' כלדאי חוזים בכוכבים וכן פי' בערוך . ועי' תוס' שם :

דף קיד רשב"ם ד"ה וכבר קידש היום כו' דמשקיבל עליו או מוציאת כו' כצ"ל : ע"ב גמ' א"כ מאי מצוה . נ"ב ומבואר דר' יוסי ס"ל מצות צריכות כוונה אפילו מצוה דרבנן דהא מרור בזמן הזה דרבנן אליבא דכ"ע ועי' במג"א סי' ס' ס"ק ג' שכ' במצות דרבנן לכ"ע אין צריכות כוונה . ולפמ"ש מבואר דר' יוסי ס"ל אפי' דרבנן צריך כוונה דר' יוסי לא הי' בזמן הבית [אבל כוונת המג"א דבדרבנן ל"פ הפוסקים לדינא] :

דף קטז גמ' זכר לתפוח . נ"ב י"ל דזה הוראת הגאולה עפי מ"ש המפרשים דרבי' עם הי' משלים הקץ וע"כ זכר לתפוח שפרו ורבו שם וזה השלים הקץ וגרם הגאולה . וגם מרור הוא הטעם שקישוי השעבוד והמרירות השלים הקץ כמ"ש המפרשים נמצא המרור גרם הגאולה : ע"ב רשב"ם ד"ה כן יגיענו כו' כר' עקיבא וחבירו . נ"ב עי' כתובות פ' הכותב דאיכא מאן דאמר דר' טרפון רבו הוה :

דף קיז גמ' ד"א פסלו של מיכה עומד בבכי כו' . נ"ב מכאן ראיה הותכת לדעת רש"י שם שופטים י"ח דגלות הארץ קאי על גלות שהי' בימי סנחריב ולא כפירוש רד"ק שם שפירש שגלות הארץ בימי עלי שנשבה הארון דמכאן מבואר שהי' להפסל בימי דוד : שם מזמור לדוד מלמד כו' . נ"ב ובזוהר מבואר בהיפוך : שם אל תקרי מור עובר אלא מר עובר כצ"ל : תד"ה ה"ג כו' שלמעלה מזה אינו תחלת המזמור . נ"ב ר"ל דלפי זה אנו צריכין לומר דהנך ב' פסוקים שהוא למעלה מהללויה כי טוב ה' דלפי סוגיין הללויה כי טוב ה' הוא ריש פירקא . וא"כ אנו צריכין לומר דהנך ב' פסוקים שלמעלה דהיינו הללויה הללו את שם כו' שעומדים בבית ה' כו' אינו תחלת המזמור לא יהיה המזמור רק ב' פסוקים דהללויה כי טוב ה' הוא ראש פירקא ועוד דיתוסף עוד מזמור א' בתהלים אלא הנך ב' פסוקין הוא סופו של שיר המעלות הנה ברכו כו' : ע"ב רשב"ם ד"ה סבי דפומבדיתא . רב יהודה ורב עינא כו' . נ"ב קשה דהא ביום שמת רב יהודה נולד רבא כדאיתא בקידושין ואיך אמר רבא אשכחתינהו לסבי דפומבדיתא ואין לומר דעל רב עינא לבד הוא אומר דהא אמר דיתבי וקאמרי משמע תרווייהו . וצ"ל ע"ד שכתב הרמב"ם דרב אשי היה תלמיד דרבא והקשו עליו דהא ביום שמת רבא נולד רב אשי וכ' בספר הליכות עולם שער ב' פ"א דהרמב"ם גרס עד שלא מת רבא נולד רב אשי ור"ל עד שלא הספיק רבא ליפטר מן העולם כבר נולד רב אשי והיה ראוי למלאות מקומו כמו עד שלא שקעה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל הרמתי ושמואל היה בן ארבעים שנה כשמת עלי . וה"ה כאן ברבא י"ל כן שהיה בימי ר' יהודה רק שלא היה גדול כ"כ למלאות מקומו . ויתיישב מה שהקשיתי בגליון ולפמ"ש לק"מ :

דף קיח גמ' דרש ר' שמעון השילוני . נ"ב ובעין יעקב גרם ר' שמעון הצירוני ובילקוט תהלים ז' י"ג גרים ר' שמעון לבד :

דף קיט דיא"ש כו' . נ"ב ר"ת דוד ישי אחיו ושמואל אחיו דוד ישי שמואל דוד כולם וכל זה מאודך ולמטה על דרך הסדר שמסדר כאן בסמוך אודך אמר דוד כו' עד אלוהי ארוממך אמרו כולן : ע"ב רש"י ד"ה אין מפטירין כו' לשם חובה . נ"ב עי' בתוס' לקמן דק"כ א' ד"ה באחרונה שמסתפקים בזה אי עיקר מצוה בראשונה או באחרונה : תד"ה אמר כו' ליפרך ממתניתין לרב . נ"ב י"ל דמצי לתרוצי דנקט פסח לרבותא דאפילו בפסח דוקא אפוקי מנא אסור אבל במקום זה מותר לאכול אחר פסח אי הוי נקים אין מפטירין אחר מצה הו"א דאחר פסח אפילו בלא אפוקי מנא אסור כגון במקום הזה ואע"ג דפסח נפיש טעמיה טפי ממצה . מ"מ הו"א דהטעם בפסח דבעינן שיהיה נאכל על השובע משום שבירת עצם כמ"ש בירושלמי הביאו בתוס' לקמן דק"כ ע"א ד"ה מפטירין ע"ש ודו"ק :

דף קכ רש"י ד"ה כלם לא יאכלו כו' . או בזמן הזה שאין פסח אם ישנו כלם עכ"ל . נ"ב לענין אכילת מצה : רשב"ם ד"ה ישנו כולן לא יאכלו כו' אמאי לא אותביני' מיניה לעיל . נ"ב דבריו תמוהין מאד דהאיך יכול להקשות עליו ממשנה דיכול לתרץ דמשנה מיירי בפסח ולא במצה . ואף שרשב"ם כתב לעיל דמוכח בגמ' דאפילו בזמן הזה מיירי תנא מתהוא דאביי יתיב קמיה דרבה מוכח דרבה ס"ל אפילו בזמן הזה מיירי תנא אבל משום דרבה ס"ל הכין אין להקשות מזה למ"ד מפטירין דאיהו פליג ארבה וס"ל דהמשנה דוקא לענין פסח מיירי ולא לענין מצה וצ"ע : תד"ה כל וכו' ואע"ג דגמ' לא קאמר הכי כו' . נ"ב ר"ל דבגמ' קאמר שם דאי אשמעינן ערל משום דמאים ואי אשמעינן בן נכר משום דאין לבו לשמים והוא בהיפוך מדברי התוס' אלמא דהגמ' מפרש הצריכותא על גופא דקרא ולא על הדיוק ועל זה כתבו שלא בא להשמיענו כו' והוא מובן ומ"ש ודכוותיה אשכחן בפ"ק דב"ק גבי ושלח לא ידעתי להולמו : בד"ה רב אחא בר יעקב כו' לגבי ר"ש . נ"ב תימה דהא לאחר זמנו קיי"ל כר"ש כדפריך לעיל שמואל ור' יוחנן ורבא ולא מיבעיא לדעת הרז"ה וראב"ד ובעל העיטור שהביא הרא"ש לעיל דכ"ח שפסקו אף לפני זמנו כר"ש כשיטה דלקמן אלא אפי' לדעת הרמב"ם דפסק לפני זמנו כר' יהודה מ"מ לאחר זמנו קיי"ל כר"ש א"כ י"ל לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות אתי למעוטי אחר זמנו דדוקא שבעת ימים שתאכל מצות אסור לאכול חמץ אבל לאחר זמנו מותר ור' יהודה דס"ל אחר זמנו אסור צריך לדרוש מפסוק זה לקובעו חובה ואנן לא קיי"ל בהא כר' יהודה רק כרבא דהכא דלא מצריך קרא לטמא ודרך רחוקה רק מוקמינן הך לא תאכל חמץ שבעת ימים תאכל מצות על אחר זמנו דלא תאכל חמץ תוך שבעת ימים שתאכל מצות וי"ל דאי אית ליה ההיקש י"ל אין היקש למחצה וה"ה לפני זמנו ועוד דקרא משמע לא תאכל חמץ שבעת ימים ואי לפני זמנו אסור הרי שמונה הם : ע"ב רש"י ד"ה הא אפקי' קרא מהקישא כו' ואפקי' מהקישא דעל מצות כו' כצ"ל : רשב"ם ד"ה ר' יוסי אומר כו' דהא רבה קאי כוותיה . נ"ב ולענ"ד אין ראי' מרבה דבזמן שאין פסח ליכא חבורה וכאן שאוכל מצה זכר לפסח אזי כל אחד הוא חבורה לעצמו א"כ כשישן אחד הוי כישן כל החבורה :

דף קכא רש"י ד"ה שירי דם הזבח בזריקה כצ"ל : רשב"ם ד"ה משום חשדי כתונה כו' כדי לאכלן כולן . נ"ב עי' רש"י ב"ק ה' א' ד"ה ומפגל ועי' פ"י שם :

סליקא לה מסכת פסחים . בעזרת המקבץ כל הנדחים :

חדושים והגהות למסכת פסחים

מאת הגאון הגדול נר ישראל מוהר"ר משה סופר זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת חתם סופר).

דף ד ע"ב בתוס' ד"ה לאו וכו' הייט משום. בעירובין ל"ב ע"א:

דף ו ע"ב גמ' דאמר ר' אלעזר. עי' רש"י ב"ק ס"ט ע"ב ד"ה מאן תנא וכו' ועי' ר"ן ע"ז דף שמ"ח ע"ב ע"ש:

דף יד ע"א בתוס' ד"ה שתי סרות וכו' אף מקומות. וטעמא נלפע"ד משום דכתיב כאיש א' חברים בחגיגה כ"ו ע"א ודלא כמג"א ס"ס תל"ג:

דף כא ע"ב גמ' איסור הנאה. אבל אכילה דכתיב גבי ב"נ מודה ר' אבהו כ"כ בתשו' מהרי"ל סי' קל"א ע"ש בביאור:

דף כד ע"ב גמ' שהוא פטור. עי' נדה ל"ב ע"א תוס' ד"ה כשמן וכו': בתוס' ד"ה פרט לאוכל. ולפי הן דהכא. עי' נזיר ל' ע"א:

דף כט ע"ב גמ' דיש שבת לעלים. עי' ירושלמי דמייתי ר"ש רפ"ב דמעשר שני:

דף כז ע"א גמ' וסילק את האיסור. עי' ט"ז ומג"א וא"ר סי' ש"ת סק"ט:

דף כט ע"א בתוס' ד"ה כדין הוא וכו' וקשה. עי' מ"ש הר"ן מס' פ"ז שמ"א ע"ב ועיין תמיס דעים סי' רמ"ה דף כ"א ע"ב:

דף ל ע"ב ברש"י ד"ה כ"ע ל"פ וכו'. אף כל כבשותיה. בחידושי לסוגיא דגנועין ב"ק הוכחתי דטעות סופר הוא ונ"ל אע"ג שהוא כבשותו איטו שלו וכתיב ביתו מה ביתו שלו אף כל שלו וכן יש להבין תוס' גיטין מ' ע"ב ד"ה הקדש:

דף לד ע"א בתוס' ד"ה גידולי וכו'. השום והבצלים. נ"ע דהא ר' יהודה מסיים שם דשום קטן פתות מכשמורה זרעו כלה ועי' שם בר"ש:

דף לו ע"ב ד"ה הוציא חטין ושעורין וכו'. עי' מ"ש פ"י וכדבריו מבואר בתוספתא דברכות דמייתי שם הרא"ש פ' כיצד מברכין סי' כ"א דכוסמין אינן נחשבין לשבעת המינין ע"ש ועי' מג"א סי' קס"ח סעיף כ' מ"ש משיפון ע"ש סק"ו:

דף מב ע"א ד"ה לאמר וכו' שהיא בלאו. עי' תוס' מנחות נ"א ע"ב ד"ה אף כאן.

דף מו ע"ב ברש"י ד"ה ר' אליעזר וכו'. באמירת פה. עי' ש"ך ח"מ סי' רנ"ה סק"א ד"ה ולפמ"ש דהקדש עד"ר ע"ש:

דף עו ע"ב בתוס' ד"ה אסרה רבא וכו'. להרחיק. בשאילת יעבץ ח"ב סי' קכ"ג כ' כנ"ל שיש גם ריח חוק ומלת להרחיק טעות סופר הוא:

דף קא ע"א גמ' כל מילי עי' תוס' עירובין נ"ג ע"ב סד"ה לאתויי:

דף קח ע"ב רשב"ם ד"ה א' תי וכו' אשר ישתה. ר"ל משקה הראוי' לשתות בבת אחת והוא מלא לוגמין שהוא רביעית מיהא תוס' ביבמות פ' ע"א מוכית שהוא קצת פחות מרביעית ע"ש ומש"ה בעירובין ד' ע"ב מייתי תוספות בשם ירושלמי שכר שכר משתויי יין דמקדש מה להלן שיעור המשכר שהוא רביעית ה"נ ע"ש ולפ"ז כרביעית דנזיר אי אפשר לצרף היתר לאיסור דא"כ נתן בו מים אינו משכר:

דף קט ע"א ד"ה כל פסחים עולה בהן. בטל בהן ומכוסה בהן כן היא נוסחות הריב"ש סי' רל"ד ע"ש כוונת פירושו עולה בהן כמו עולה במאתים: ע"ב בתוס' ד"ה אמתא באמתא וכו'. עיין בזה בתשובת הריב"ש סי' רל"ב ובדברי השואל שם:

בר"אש פ"ב סי' כ"ג וטעות הוא בידם וכו'. עיין הרא"ה בבדק הבית בית ג' ריש שער ג' והר"ן פ"ק דחולין סוגיא דשוחט בשבת וביום הכפורים ועי' תוי"ט משנה ב' פ"א דמנחות:

פ"י סי' י"ג בו ביום כתב י"ג ספרי תורה. יש לדקדק דילמא בשמאל כתב כדאיתא פ' הבונה ק"ג ע"א ור' יוסי דסדר עולם לטעמיה דס"ל התם דאפי' בשמאל חייב משום רושם ע"ש. ולדידיה ע"כ בע"ש מת אבל לדינא י"ל בשבת מת וכתב בשמאל וכ"כ הרמ"ע דת' פסוקים שבתורה כתב בדמע שהוא דבר שאינו מתקיים ע"ש במאמר חיקור דין אבל בי"ג ספרי תורה לא שייך זה אבל י"ל כנ"ל:

הגהות הגאון המובהק כו' מוהר"ר זאב וואלף בהג"מ שמואל הלוי זצ"ל מבאסקוויץ (בעהמ"ס סדר משנה על הרמב"ם)

דף ד ע"א גמ' מזוזה חובת הדר היא. עי' בתוס' במנחות דף מ"ד ע"א ד"ה טלית שאולה:

דף כא ע"א נפלה לקי' הולין טמאין וכו'. עיין בתוס' בזבחים דף ע"ג ע"א ד"ה ר' יהודה אומר ובמנחות דף כ"ב ע"ב ד"ה ר"י סובר:

דף סג ע"ב תוס' ד"ה התראת ספק דמ"ל אם ספק למתרה כו'. עי' תוס' בשבועות ד' ל"ז ע"א ד"ה הזיד בשבועות ובכתובות דף ל"ג ע"א ד"ה נתרי בהו מעיקרא ובסנהדרין ד' ע"ט ע"א ד"ה א"ב פלגא ובזבחים ד' ע"ת ע"א ד"ה הפגול והנותר מ"ש בזה:

דף עא ע"א תוס' לרבות לילי יט"א כו' דדרשי' מיני' שלמי שמחה. דברים הללו תמוהים לא ידעתי להם מקום בשום מקום וצ"ע:

הגהות מהרב הגאון המופלא כו' מוהר"ר ישכר בער זצ"ל בעהמ"ס פתחי שערים ונקראו בשם „שער הלקוטות".

דף ב ע"א תד"ה אור לי"ד כו' ונזיר נמי איסוריה שרי לאחרינא. כ"ב שבת י"ג ע"א וש"כ ב"מ נ"ב ע"א ע"ז כ"ח ע"ב כ"ט ע"א וכמה מקומות:

דף ג ע"א גמרא ולא הוציא דבר מגונה מפיו. נ"ב עי' ב"ב קכ"ג ע"א: ע"ב משתעי בלשון קצרה כדאר"ה אמר רב. נ"ב עי' ב"ב שם:

דף ה ע"א חולו של מועד מראשון ושמיני נפקא. נ"ב עי' חגיגה י"ח ע"א:

דף ז ע"ב גמרא דבעידנא דאגביה נפיק ביה. נ"ב סוכה מ"ב ע"א:

דף ח ע"ב גמרא כל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל. נ"ב עי' ירושלמי פאה פ"ג ה"ז גבי תני והראיון: שם תד"ה לכדרי' אמי וא"ת והשתא את ל"ל. נ"ב עי' לקמן כ"ב ע"ב:

דף ט ע"א גמ' אמר רבא הא מאי בשלמא התם אימר הוה. נ"ב עי' רמב"ם פ"ד מהל' טומאת מת הל' י"ב:

דף יא ע"א תד"ה אבל כו' דלמא הכא שרי ר"י משום פסידא. נ"ב ביצה ל"ו ע"א ועי' שב יעקב א"ח סי' ס':

דף יב ע"א גמ' והא ניקוס וניקטול מספיקא ורחמנא אמר ושפטו. נ"ב עי' ב"ב ל' ע"ב תד"ה וספק:

דף טו ע"א תו' ד"ה ולד כו' מיהו אי עיבור גורה הייתו לינס. נ"ב עי' לקמן פ"ב ע"א תוד"ה בשלמא:

דף טז ע"ב רש"י ד"ה שהותרה מכללה כו' במועדו אפי' בשבת. נ"ב פסחים ס"ו ע"א תוד"ה מה מועדו:

דף יז ע"ב גמ' קפיא. נ"ב עי' ב"ב (נ"ב ע"ב) [רשב"ם ד"ה קפיא]:

דף יח ע"א משום דהו"ל משקה סרוח. נ"ב עי' חולין קט"ז ע"ב ותוס' סוטה ל' ע"א ד"ה הא ושו"ת חוט השני ס"ס ל':

דף כ ע"ב גמ' ותקלה עצמה תנאי היא. נ"ב תוס' שבת י"ז ע"ב ד"ה דלמא: שם תוס' סד"ה הא ר"ש. דלא מחייב לשורפו. נ"ב עי' תוס' שבת כ"ה ע"א ד"ה כך:

דף כג ע"א מידי ואין ד"א כתי'. נ"ב ל"ו ע"א מידי בלבד כתי': תוס' סד"ה נזרו ואינו מגלח על נזירות אביו. נ"ב נזיר ס"ח ע"ב וס"ב ע"א:

דף כד ע"ב גמ' משום דזיעה בעלמא הוא. נ"ב חולין ל"ט ע"ב תוס' ד"ה שאני ציר:

דף כו ע"ב גמ' ולא ע"ג מגוד בין לגרכה. נ"ב עי' תוס' כתובות ל"ט ע"א ד"ה הואיל:

דף כח ע"ב תד"ה מחמת וכו' שמיבשין השמרים בתנור. נ"ב ע"ז ל"ד ע"א תד"ה דורדי' ובחק יעקב תס"ב ס"ק ס': בא"ד ול"ד לעיסה שנלושה ביין. נ"ב ל"ו ע"א רש"י ד"ה אין לשין:

דף כט ע"ב גמ' ר' אשי אמר דכ"ע אין פודין. נ"ב עי' מעשר שני (פ"ג מי"א) ברע"ב; תוס' ד"ה רב אשי מ"מ שרי להסיק. נ"ב עי' מע"ש (פ"ג מי"א):

דף לב ע"א גמ' אכל גרוגרות ושלם לו תמרים. נ"ב תרומות ס"פ ו':

דף לג ע"א רש"י ד"ה שהיתה לו שעת הכושר כו' דראשית דגנך. נ"ב עי' תוס' קדושין ס"ב ע"א ד"ה אין תורמין:

דף לו ע"ב גמ' מנין למע"ש שנטמא שפודין אותו. נ"ב עי' מע"ש פ"ג מ"ט:

דף לט ע"א גמ' אימא מרירותא דכופי'. נ"ב עי' עירובין כ"ז ע"א גבי ומי אמר אביי:

דף מ ע"ב גמ' היכא דשרי כי האי מלתא בדוכתא דשכיחי. נ"ב כה"ג ביצה י"ד ע"ב:

דף מא ע"א גמ' היכא ביניהו ללי קדר. נ"ב עי' חדושי הרשב"א חולין נ"ח ע"ב סד"ה הא דגמרי': שם המבשל בחמי טבריה' בשבת פטור נ"ב שבת ל"ט ע"א: תד"ה אבל כדפי' לעיל נ"ב דף ל"ז ע"ב ד"ה דכ"ע:

דף מב ע"א רש"י ד"ה ואל תגבה ידה כו' עוסקת בבצק. נ"ב מ"ח ע"ב: ע"ב דסמידא סולת. נ"ב לעיל מ' ע"א:

דף מד ע"ב גמ' מכאן אתה דן לכל איסורים שבתורה. נ"ב עי' רש"י כריתות ד' ע"ב ד"ה ואינן מצטרפין וע"ז:

דף מו ע"א גמ' דאיסורו חשיב. נ"ב בכורות י' ע"א: ע"ב רש"י ד"ה מדאו' צרכי שבת כו' ושבת וי"ט חדא קדושה היא נ"ב עירובין ל"ה ע"א: תד"ה רבה כו' הואיל והוי לחולה שיב"ס. נ"ב עי' בית יוסף או"ח סי' שכ"ח והשכ"ן ח"ג סי' ל"ז דהותרה או דחויה שבת בס"כ:

דף מח ע"א גמ' ממשקה ישראל מן המותר לישראל. נ"ב זבחים פ"ת ע"א:

דף נא ע"א גמ' בני מדה"י נמי כיון דל"ש רבנן גבייהו ככותי' דמי. נ"ב גיטין ו' ע"א:

דף נב ע"א תד"ה הכונס כו' כיון שאין כאן אלא הטעם. נ"ב עי' שביעית סוף פ"ז מע"ש פ"ה מ"ו ובתוי"ט:

דף נג ע"א סד"ה מפני כדרך המתנדבין. נ"ב ועי' תוס' חולין (מ"א ע"ב) סוד"ה ור"ש:

דף נו ע"ב גמ' וס"ל כמ"ד אין מעילה בגדולין. נ"ב עי' ב"ב ע"ט ע"א:

דף נט ע"א רש"י ד"ה הסיא למעוטי עבודה שבפנים כו' דכוותי' קממעט נרות. נ"ב מיימוני פ"ט מהל' ביאת מקדש ה"ה והל' ז' ופ"ג מהל' תמידין ומוספין הי"ב: תד"ה אתי כו' הלכך כשמקריב כפרתו מקיים עשה דפסח. נ"ב ס"ת ע"ב תד"ה ומה:

דף סא ע"א גמ' וישנו בניבור כביחיד. נ"ב עי' מהרש"א ביצה כ' ע"א ד"ה כפירש"י ובמחנה ראובן:

דף סג ע"א תד"ה וסימן כו' מסתמא אף לערלים קאמר. נ"ב ועי' זבחים מ"א ע"ב ובסוגיא דף מ"ב ע"א שם:

דף סד ע"א סד"ה טעמא. שוחט אחרים לשמו. נ"ב עי' לקמן ע"ג ע"ב:

דף סה ע"ב ד"ה אלו כו' זריקת דמו אגב שחיטתו. נ"ב דיל"ב ר' ע"ב ויבמות ל"ד ע"ב תד"ס נתן לה ותוס' סוכה ריש פ"ד ד"ה עלטול:

דף סו ע"א ד"ה מה מועדו כו' משמע דדריש לה ממשמעות מועדו. נ"ב ועי' ר"ה פ"א מ"ט: ד"ה מה לתמיד כו' דתמיד ומילה. נ"ב עי' תורת כהנים דף ל"ג ע"ב גבי קרבן חטאת פ"א ה"ו דתשיב מילה תדיר טפי מפסח. ועי' שו"ת הכ"ל סי' קנ"ב ומש"ש על הגליון:

דף סט ע"א תד"ה שמא כו' הלא טבא מי חטאת טמא. נ"ב עי' מרכבת המשנה הל' פרה פי"ד ה"מ:

דף ע ע"א גמ' סכין שנמצאת בי"ד שוחט בה מיד. נ"ב עי' תוס' חגיגה כ"א ע"א ד"ה האונן:

דף עא ע"א דשעירי הרגלי' מי נאכלין ללי א"נ ושמחה בהי ליכא. נ"ב מנחות ל"ט ע"ב ירושלמי עירובין רפ"ג:

דף עב ע"ב והאר"י מודה הי' ר"מ בבעלי מומין. נ"ב ועי' חולין מ"א ע"ב ופריך מדר"י לשיטתו:

דף עג ע"א תד"ה אלא כו' קשה א"כ פסח בשאר ימות השנה. נ"ב עי' תו' מנחות ד' ע"א ד"ה אלא שתי' קו' התו':

דף עה ע"א סד"ה למעוטי וכו' פתילה של אבר מע"ש. נ"ב עי' שו"ת ברית אברהם להגאון המנוח מפיטערקוב ז"ל הא"ת סי' א' ועי' תוס' שבועות ג' ע"א ד"ה ועל הזקן דאפשר בא"י וקטן: ע"ב גמ' השתא לפני מלך בו"ד אין עושין כן. נ"ב מנחות (ס"ב ע"א): תד"ה לפי כו' אטו פדי' דאסור מה"ת. נ"ב עי' ב"מ כ"ג ע"ב:

דף עו ע"א גמ' רב אמר עילאה גבר. נ"ב חלה פ"א מ"ו שבת מ"ב ע"א האלפס והקדרה: שם ל"ל יקמוץ את מקומו. נ"ב עי' צל"ח שעמד ע"ז מה בין יקמוץ ליטול: ע"ב תו' סד"ה כ"ג כס"ג ל"ל תשלומין. נ"ב עי' תי"ט חגיגה פ"ב מ"ד:

דף עז ע"א גמ' שנא' אלה תעשו לה' במועדיכם. נ"ב עי' תו' לעיל ס"ו ע"א ד"ה מה מועדו: שם שאר קרבנות צבור שבאין לכפר אבל עומר. נ"ב עי' תוס' מגלה כ"ג ע"א סד"ה כיון: שם אדרבה עומר ושתה"ל דאלימי דבאין להתיר. נ"ב מנחות ה' ע"א: תד"ה שכן כו' ולתה"פ אוריב"א. נ"ב מנחות כ"א ע"א ונ"ה ע"ב: שם מדכתי' תמיד ילפינן ליה. נ"ב עי' תוס' חגיגה כ"ו ע"ב ד"ה מנורה: ע"ב גמ' הו"א אדרבה דאית בה שתי אכילות. נ"ב חגיגה ו' ע"א: שם האי מיבעי"ל שאין הבשר מותר באכילה. נ"ב עי' רש"י מכות י"ז ע"א ד"ה לפני זריקה: שם אלא קסבר ר"י הציץ מרצה על העולין. נ"ב עי' תוס' לעיל נ"ט ע"ב ד"ה עשאום:

דף עח ע"ב גזרה כו' ויאמרו אשתקד לא אכלנו. נ"ב מנחות מ"ו ע"ב ס"ח ע"ב וש"נ: רש"י ד"ה אלא תכווייהו כו' אבל באכוד ושרוף. נ"ב עי' מנחות ס' ע"ב תד"ה אותן שירים: ד"ה אוכלין. חולה וזקן. נ"ב [ר"ל שלא לאוכלין שהוקשו שלא למנויין הייתו חולה וזקן. ועל דברי הגמ' ואיפקא אוכלין למנויין קאי]: תד"ה כי וכו' דצין מרצה. נ"ב עי' לעיל (ל"ד ע"ב) ובתד"ה שאם זרק:

דף עט ע"ב גמ' וקסבר נשים בראשון רשות. נ"ב נ"א ע"ב:

דף פא ע"ב אלא אפי' נודע לו לפני זריקה מרצה. נ"ב עי' זבחים כ"ג ע"א תד"ה טומאת התהום דזיבה:

דף פב ע"א כאן שהחזיק בדרך. נ"ב עירובין כ"ב ע"א ונזיר ז' ע"א: ע"ב תד"ה אבל כו' וא"ת ונילף ק"ו מתרומה. נ"ב עי' לעיל כ' ע"ב תד"ה ראוי לזילוף שבת כ"ה ע"א תד"ה כך:

דף פג ע"א גמ' ור' יוחנן סבר דם ובשר חדא מלתא הוא. נ"ב לעיל כ"ב ע"א תד"ה והרי: תד"ה אמר כו' דלא גמרי' דורות משעה. נ"ב מנחות י"ט ע"ב:

דף פז ע"א גמ' אלו בנות ישראל שאוגדות פתחיהן. נ"ב עי' עירובין כ"א ע"ב:

דף פח ע"א ש"מ יש ברירה. נ"ב עירובין פ"ב ע"א: שם אמר רבא אשה וכל דדמי לה הג"ק. נ"ב סוגיא כי האי בעירובין פ"ב ע"ב: תוס' סד"ה שם. דאיכא חינוך מלוה שרי. נ"ב עי' רמב"ם פ"ה מהל' קרבן פסח (הל' ד' ו') ובכ"מ ועי' ר"ן נדרים ל"ו ע"א ובהרא"ש ותוס' שם:

דף פט ע"א ד"ה הני מילי כו' ותימה וכי בשביל דשמא. נ"ב עי' תוס' שבת קל"ו ע"ב ד"ה הזכר דיבור הב':

דף צא ע"ב רש"י ד"ה איש זוכה כו' אם לקח מקח. נ"ב ב"מ מ"ז ע"ב ובחו"מ סי' קפ"ג וסי' רל"ה: תד"ה איש ולא קטן. נ"ב ערכין ג' ע"א תד"ה למעוטי:

דף צג ע"א גמ' ורחב"ע סבר שני תקנתא דראשון הוא. נ"ב עי' זבחים ק"ז ע"ב:

דף קב ע"א רשב"ם ד"ה להודיעך כו' אם אין מגריכין לברך דסברא הוא. נ"ב אוהל דוד יבמות ל"ד ובמסכת ברכות דף ס' ע"א:

דף קד ע"א גמ' ונהגו העם לומר שלש. נ"ב לעיל ק"ג ע"א עי' תוס' שם ד"ה ואמר:

דף קט ע"א גמ' בזמן שבהמ"ק אין שמחה אלא בבשר. נ"ב מועד קטן ט' ע"א:

דף קיא ע"א גמ' אלא דלא פסקינהו רה"ר. נ"ב ב"מ ק"ז ע"א:

דף קיב ע"ב אמר רב ניזהא דתורא. נ"ב עי' שטה מקובצת ב"מ נ' ע"ב ד"ה ר' יוחנן:

דף קיג ע"ב אי ידע דמהימן לרבי' כבי תרי לימא לי'. נ"ב עי' תומת ישרים:

דף קיד ע"ב רשב"ם ד"ה ש"מ מדקאמר"ה שמבשלין אורז בפסח. נ"ב רא"ש פ"ב אות י"ב ואות כ': תד"ה אחד דליכא למיחש שמא יבנה בהמ"ק. נ"ב מנחות מ"ו ע"ב ס"ה ע"ב לעיל ע"ח ע"ב ביצה ה' ע"ב:

דף קטו ע"ב ד"ה קפא כו' ומשום סכנה חיישינן. נ"ב עי' תשובת הרדב"ז ח"ג סי' תקפ"ד: שם חיישינן למעועה. נ"ב חולין (ט' ע"ב):

חלופי גרסאות ע"פ נ"י במסכת פסחים

דף ו ע"ב גמ' א"ד אמר רבא בהמת כו' עיסת כו'. עי' בספר היכר לר"ת ובאור זרוע הלכות חלה סי' רל"ה דיש גורסין להיפך דבהמה חייבת בכל ענין ועיסה פטורה בכל ענין. ובזה מובן מ"ש בתוס' בד"ה בהמת. וכן גבי עיסה כו'. רצונם לאפוקי גם מגירסא זו. וז"ש בסוף הדבור ולפ"ז מתיישבות שתי הברייתות [ודברי הרש"א תמוהין דבאמת לא גבי הדדי תניא]:

דף לו ע"א רש"י ד"ה ומאי שנא ממנחות כו' כפושרין: ומשמרן שלא יחמיצו גרסינן: כהנים זריזין הן: (כצ"ל ומלת הכי ליתא בדפו"י. ומ"ש רש"י כהנים כו' קאי אמ"ש בגמ' אם אמרו כזריזין):

דף לז ע"א רש"י ד"ה וכן. והתודה כשירה וקרמו. כצ"ל ומלת דהואיל ליתא בדפו"י:

דף פט ע"א במתני' רש"י ד"ה נימנין עד סוף המתני' נ"ל למעלה קודם ד"ה תניא נמי הכי. וכ"ה בדפו"י וז"ש רש"י בד"ה עד שישחט. ואפי' לר"ש כו' שלא תאמר דמתני' דהאומר לבניו כו' אתיא כר"ש:

דף צו ע"ב גמ' אלא מעתה דכתיב ועלם לא ישברו. נ"ל תשברו. וכ"ה בדפו"י (ובתורה אור נ"ל שמות יב. ומ"ש בדקדוקי סופרים שיפה הגיהו בד' החדשים נ"ל ובטעם):

גליון מהרש״א למסכת פסחים

מאת הגאון הגדול כו׳ מוהר״ר שלמה איגר זצ״ל

דף ב ע״א רש״י ד״ה נודקין שלא ישכוך עליו. עי׳ רש״י ו׳ סוף ע״א ד״ה אפילו מר״ה נמי וכמהרש״ל ובכס״מ [illegible] ועי׳ ב״ח סי׳ תל״ג ולפי מש״כ [illegible] אור חדש ריש מסכתא אות ג׳ : שם תד״ה [illegible] . עי׳ שעה״מ עלה [illegible] וריש עלה ס״ד :

דף ג ע״ב גמרא [illegible] אינו מוכרע אם [illegible] שאמר לשון נקיה קאי או שאמר לשון קצרה ועי׳ בהר״ן עלה ק״ל ע״ב ד״ה מפני : שם אמר להו מהלי פסו לי . עי׳ בתוס׳ סוף דף ג׳ : שם תד״ה מהלי שאינו יכול להלוך ברגליו דפטור מפסח . ועיין משנה למלך ריש הל׳ קרבן פסח :

דף ד ע״א גמרא [illegible] עי׳ עקידת שער ג׳ עלה כ״ה סוף ע״ב : שם לא [illegible] עי׳ מ״ש בכס״מ מחו״מ [illegible] : שם עד שלא [illegible] [illegible] : שם [illegible] עי׳ מ״א סי׳ [illegible] [illegible] ועי׳ [illegible] חולין [illegible] [illegible] : שם גמ׳ [illegible] [illegible] : שם תד״ה [illegible] [illegible] ועי׳ [illegible] ועי׳ [illegible] [illegible] :

דף ה ע״א גמרא רבא אמר מהכא לא תשחט [illegible] עי׳ ריש דף ו׳ [illegible] : שם תד״ה [illegible] [illegible] עי׳ שעה״מ פ״א מהל׳ חמץ ומצה [illegible] [illegible] : שם גמרא [illegible] [illegible] : שם תד״ה [illegible] [illegible] עי׳ [illegible] [illegible] :

דף ו ע״א גמרא [illegible] [illegible] : שם תד״ה [illegible] [illegible] ועי׳ [illegible] [illegible] :

דף ז ע״א גמרא [illegible] [illegible] : שם [illegible] [illegible] :

שם ע״ב רש״י ד״ה והלכתא על ביעור נמי לשבח . עי׳ בב״י א״ח סי׳ א׳ מ״ש על ברכתו ע״מ ציצית וע״ש בכה״ס ס״ק ז׳ : שם גמרא כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן . עי׳ ש״ך יו״ד סי׳ י״ט סק״ג :

דף ח ע״א גמרא האמר רבא אכסדרא . עי׳ בלח״מ פ״ב מחו״מ ה״ד : **שם ע״ב** גמרא שאין לו קרקע אין עולה לרגל . הרמב״ם השמיט זה ועי׳ בצל״ח (עלה ריש ע״ג) : שם תד״ה שיזכה אבל מי שאינו תוהא ומתחרט . עי׳ תענית ריש דף ט׳ „ומי שרי לנסויי" ובגליון שם :

דף ט ע״א גמרא ואין ספק מוציא מידי ודאי . עי׳ ע״ז מ״א ב׳ תד״ה ואין ספק: שם תד״ה בשפחתו ועוד דכאן לא היה לצורך המת . אולם הרמב״ם סובר דאפילו שלא לצורך כלל רשאי לטמא ועי׳ ביו״ד סש״ג ה׳ : **שם ע״ב** תד״ה היינו והכא ספיקא דרבנן היא . עי׳ בהה״מ פ״ב מחמץ סוף ה״י ובכ״מ שם סוף הלכה ז׳ : שם קבעי אי שרי לאכילה אי לאו . עי׳ צל״ח לעיל ז׳ (בספרו הוא עלה ט׳ ע״ד בד״ה ובגוף הדבר) ועי׳ מ״ש בגליון מג״א תקי״ג ס״ק י״ג בשם הר״ן בדין לא בדק דשרי גם בליכא זכר :

דף י ע״א גמרא דתנן שני שבילין . עי׳ בט״ז יו״ד סי׳ קן סכ״ס ס״ק י״ז : שם בנת אחת דברי הכל טמאין . עי׳ תוי״ט פ״ז מתרומות מ״ה ד״ה אבל אחד : שם על ובדק והשכח . עי׳ בכורות ז׳ ב׳ אי הכי כי הזיגא דבלע כו׳ עי׳ מל״מ פ״ב ה״ח מחמץ ומצה : שם תד״ה הנית דבפרק קמא דבילה . עי׳ בט״ז סי׳ תל״ז ס״ק ט׳ מ״ש על תמיהת הב״י שם על הטור :

דף יא ע״א גמרא שלא ברצון חכמים הן עושין דברי ר׳ מאיר . עי׳ בתוס׳ ריש פרקין : שם תד״ה קוצרין ואין לתמוה מי איכא מידי . עי׳ כתובות נ׳ א׳ תד״ה א״ב בעולה . ועי׳ בהר״ן פ׳ כל שעה קל״ט א׳ ד״ה מדיתן : **שם ע״ב** מתני׳ אוכלין כל תמם ושורפין בתחלת שש . כר״י דאב״א אלא שריפה. בעל המאור במתני׳ לקמן ריש דף מ״ט וק׳ דגם ר״ג הכא אמר ושורפים ושם דף מ״ט מבואר דר״ג לא ס״ל כר״י . ועי׳ ס׳ אור חדש לקמן שם : שם תד״ה זה ידע וכי הדר מכוונים ליום א׳ ה״ל חוזר ומגיד . עי׳ סמ״ע ריש סי׳ כ״ט ובתומים שם :

דף יב ע״א גמרא ואי אמרת טעי אינש כולי שאי . עי׳ תומים ס״ל ס״ק י״ג :

דף יג ע״א גמרא ונימא מר הלכה כרבי מאיר . עי׳ מל״מ הל׳ בית הבחירה פ״א ה״ת :

דף יז ע״ב רש״י ד״ה רבן שמעון ורביעית הויא מקוה מדאורייתא . עי׳ נדה ב׳ ב׳ מקוה שנמדד כו׳ : שם עשר רביעיות הן. ע״ש ברש״י סוף ע״א ובתוס׳ שם : שם תד״ה אלא דהוו מכאן אומר ר״י . עי׳ בתוס׳ פרק המוכר את הבית דף ס״ו סע״א ובב״י יו״ד סי׳ ר״א עלה ק״פ ד״א ע״א ד״ה ומיהו פי׳ ר״י עד סוף העמוד :

דף כא מתני׳ ולא יסיק בו תנור וכירים . עי׳ בתוס׳ לקמן כ״ו א׳ ד״ה שאני היכל כו׳ והא דאמר בפ׳ כל הצלמים כו׳ . ועי׳ שעה״מ ריש הל׳ יסודי תורה ד״ה ולענ״ד ק״ל טובא : שם אין ביעור חמץ אלא שריפה . עי׳ ס׳ מק״ח על הל׳ פסח סי׳ תל״א ד״ה לכן נראה דר״ל גם בביטלו בכל א״ה דאף שאינו ברשותו חייב לשורפן ככלאי כרם אלא דא״ע על עשה דתשביתו : שם אף מפרר וזורה לרוח . עי׳ תו׳ פרק כל הצלמים מ״ג ב׳ ד״ה אמרו לו : שם תד״ה ואי אשמעינן ואין זה מנוי כיון שאינו יודע . עי׳ לעיל דף ד׳ ב׳ מדרבנן היא דמדאורייתא בביטול כו׳ ועי׳ שם בגליון : **שם ע״ב** גמרא שנאמר לא יאכל חמץ . עי׳ שעה״מ פ״א מחמץ ומצה ה״ז עלה כ״ת ע״ד ועי׳ מל״מ ריש הל׳ מעילה רמב״ם פ״ג ממ״א ה״ו הה״מ פ״ח הט״ז רמב״ם פ״ז מהל׳ תרומות ה״א : שם או מכור לנכרי בנתינה מנין . עי׳ ע״ז כ״ו סוף ע״א בתוס׳ : שם תד״ה כל מקום . וא״ת יהא נהנה מהמנן נ״ע מתוס׳ חולין דף ק״כ ע״א ד״ה אלא : שם גמ׳ ואי אתה מוליך לכלב חולין שנשחטו בעזרה . עי׳ קידושין נ״ז ב׳ מה שלי בשלך אסור ועי׳ שעה״מ ריש הל׳ שחיטה עי׳ בלח״מ ריש פ״ב משחיטה : שם חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא . עי׳ בהר״ן נדרים דף י״ט סוף ע״א ד״ה ואלו על ספקו ועי׳ שעה״מ פי״ב מהל׳ ע״ז ה״א ובפ״א מהל׳ חמץ ומצה עלה ג׳ ד״א ע״א ד״ה וראיתי : שם שולא אדם ירך לנכרי . עי׳ ע״ז כ׳ סוף ע״א בתד״ה ר׳ יהודה : שם היא והלבה וגידה הותרה . עי׳ לח״מ ריש הל׳ חו״מ ותי׳ יד אליי׳ סי׳ כ״ו : שם כמים המתנסכים על גבי המזבח . עי׳ תוס׳ פ׳ מרובה דף ע״ב ב׳ ד״ה דאי ובשעה״מ פ״ה מאיסות עלה מ״ד דף א׳ ע״ב :

דף כב ע״א רש״י ד״ה אותו אתה משליך הוה אמינא קרא למצוותי׳ והוא מצות עשה. ועי׳ יומא ל״ו ריש ע״ב אי לאו דל״ת כל נבילה מקרי ניתוק לעשה דלגר כו׳ תתננה ובתוס׳ שם ד״ה בטריפה: שם ד״ה מפני שמקומו שמעינן מינה מיהא דגיד מותר . עי׳ בב״י יו״ד סי׳ רט״ז בדין אמר לבנו קונם שאתה נהנה לי מ״ש ולענ״ד נראה דאע״פ שיתנס להם ממש מותר : שם הד״ה והרי דם ומסברא משערינן ברביעית . וא״כ תיקשי גם דם שרץ דאתרבי נבעי שאם יקרוש יעמוד על כעדשה . תוס׳ סנהדרין דף ד׳ א׳ ד״ה מנין : **שם ע״ב** גמרא מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר . עי׳ בקה״ש ריש מס׳ שבת ובפליתי ס׳ ס״ב סוף ס״ק ד׳ : שם ת״ל ולפני עור לא תתן מכשול . ובאיסור דרבנן אי יש בו ל״ע עי׳ תוס׳ ספ״ק דע״ז ואם הנותן נוהג בו היתר וזה שניתן לו נוהג בו איסור. עי׳ יבמות י״ד ע״ב אעפ״כ לא נמנעו ב״ש מליאה נשים מב״ה כו׳ מפני שהיו מודיעים ועי׳ ת׳ בית שלמה לר״ש חסין עלה ל״ד סי׳ ט״ז . וכן באבר מדולדל דשחיטה אינו עושה ניפול אי נימא דלב״ק אין שחיטתו מוציאתו מידי אמה״ח אפשר דמ״מ ל״ע ל״ש ביה כיון דלדידיה שרי וכוס יין שאני דאפשר שיהיה אסור לו כשיגזור מן היין . ת׳ אמונת שמואל סי׳ י״ד וע״ש עוד בדבר שעדיין אינו איסור אפשר א״ע משום ל״ע משום איסור שיבא אח״כ ובקטן אי איכא ל״ע . עי׳ ת׳ דת אש סי׳ ת׳ עלה י״ג ע״ד : שם הא לבלבים שרי . עי׳ בס׳ כו״פ סי׳ כ״ז ד״ה והנה נדפס ובכמה מקומות בסי׳ ס״ב . ועי׳ בכ״מ הלכות מלכים פ״ט הלכה י״ג : שם תד״ה ואבר כדאמר בפ״ק דע״א (דף ו׳ ושם) . ע״ש בתוס׳ ד״ה מנין אלא דל״ע קאת בב״ק קי״ז אמר לו אנס הושיט כו׳ : שם שמחזיק לו הנכרי טובה חשיב כמשתכר . עי׳ בהר״ן ריש פרקין סוף ד״ה חוץ מנכרי :

דף כג ע״א גמרא אי הכי אפילו לכתחלה נמי . עי׳ ט״ז יו״ד סי׳ קי״ז סק״א ובכסף משנה פ״ג ממלכים ה״ז במשנה למלך פ״ג מעבדים ה״ג בד״ה וכופהו בתוס׳ בכ״מ ס״ד ב׳ ד״ה ולא ישכור ולפירוש ר״ת בשעה״מ פ״ה מיסודי תורה עלה ב׳ ד״א ע״א . ועי׳ תוי״ט פ״ז משביעית ה״ג סוף ד״ה ולא בנבלות : **שם ע״ב** גמרא איסור אכילה משמע איסור הנאה לא משמע . עי׳ שו״ע יו״ד ר״ס קי״ז „חוץ מן החלב שנאמר בו יעשה לכ״מ" ועי׳ ע״ז שם דאסור סחורה מה״ת : שם איכא למפרך מה לחלב . עי׳ פלתי סי׳ ס״ה ס״ק א׳ וס״ק ב׳ : שם אסורין בהנאה מאי ביניהו . עי׳ שעה״מ פ״ה מיסודי תורה עלה ג׳ דף א׳ ריש עמוד א׳ :

דף כד ע״ב גמרא שאם הבית חלב של שור הנסקל . עי׳ תוס׳ יומא ע״ז א׳ ד״ה דתנן : שם משום דלא כתיב בהו אכילה . עי׳ בתוס׳ לקמן ריש דף כ״ו : שם רש״י ד״ה עיקרן נאסר משום דאכתי לא בשר בחלב חשיב ליה. עי׳ רש״י מנחות ק״א ב׳ ד״ה הואיל ובתוס׳ שם וד״ה פיגל במנחה :

דף כה ע״א תד״ה מה לכלאי ואינו אסור אלא כדרך הנאתו . עי׳ ע״ז מ״ג ב׳ תד״ה אמרו לו : שם גמרא מאי חזית דדמא דידך . עי׳ בכ״מ פ״ה מיסה״ת הלכה ה׳ : שם הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו . עי׳ פירושו בהר״ן : שם כי פליגי אליבא דר״ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר . עי׳ מג״א סי׳ תל״ד סק״ה מ״ד אמי שאכל חלב בשוגג ועמ״ש עליו בכ׳ מק״ח סי׳ תל״א ריש דיני בדיקה וביטול : שם רש״י ד״ה דרך הנאתו לאחר שנתבשלו . עי׳ בהה״מ פ״ח ממאכלות אסורות הלכה ח׳ ובתוס׳ יומא ע״ז א׳ ובר״ן כאן : **שם ע״ב** תד״ה אף נערה אבל לעשות מעשה . וכן לרבא פ׳ בן סו״מ שם דהנאת עצמו שאני מבכחת לה דתהרג באומר העו״ג שתבעל לפלוני דלעבור הוא הר״ן : שם תד״ה לא אפשר דבפסיק רישיה מודה ר״ש וליכא למימר . עי׳ מג״א סי׳ ש״ד סק״ה ובשעה״מ הל׳ שבת פכ״ה ה״ד . ועי׳ בהר״ן על האי דשלפי המביא על כי הוינא בי ר״י מפשח ויהב לן כו׳ והע״ג דהזיא :

דף כו ע״א תד״ה שאני היכל שאין זה דרך הנאתה. עי׳ בסנהדרין דף פ׳ א׳ תד״ה בשור כו׳ לפי שהן מוקדשים כו׳ דשרי בשור הנסקל לפי שאינו דרך הנאתו ועי׳ שעה״מ פ״א מיסודי התורה ה״ח ד״ה ומעתה תמיה : שם בא״ד והא דאסר בפ׳ כל הצלמים . עי׳ לקמן ק״ח א׳ תד״ה ותנן נמי: שם בא״ד והיא דרך הנאה ועוד דגבי. עי׳ מ״ש בגליון שו״ע יו״ד ריש סי׳ רט״ז : שם דגבי ע״א לא כתיב אכילה . עי׳ ע״ז י״ב ב׳ תד״ה אלא : שם גמרא משום דיש שבח עצים בפת זה וזה גורם . ובהקדם כתב הב״י יו״ד סי׳ רט״ז (עלה קנ״ו ריש עמוד ד׳) דאפשר כיון דחמיר טובא גם זה וזה גורם אסור (וכן אם הוא דשיל״מ י״ל דאסור זוז״ג) ועי׳ ע״ז בתוס׳ דף מ״ח ריש ע״ב ובמתני׳ שם זורעים כו׳ ובגמ׳ שעליה : **שם ע״ב** תד״ה חדש יותן דגחלים מוקצים הן ואמר ר״י . עי׳ בר״ן ע״ז שם״ב ב׳ ד״ה וגרסינן כ׳ לתרץ דיש שבח עצים כתבשיל לא שמעינן : שם ד״ה בין חדש דהכא הוי בדיעבד . עי׳ לקמן הלכה א׳ תד״ה אמר רב :

דף כז ע״א גמרא ואמר אביי לא שנו . עי׳ בפ״מ בפתיחתו להל׳ תערובות ה״ג פ״ד ד״ה והנה מכל אלה : שם אמר ר״פ כשאבוקה כנגדו . עי׳ לקמן ע״ה א׳ תד״ה וגרפו : שם גמרא אמר ר״י אין ביעור חמץ אלא שריפה וגרע פירור וזורה לרוח מביטול ב״ח ס׳ תל״א . ועי׳ אור חדש ריש מסכתא אות ג׳ : **שם ע״ב** רש״י ד״ה בעלי שלמים ואיסור׳ מיהא רכב רכיבה עלייהו . עי׳ רש״י מנחות דף ד׳ ב׳ ד״ה לא נהנין ובשעה״מ פ״ג מחמץ ומצה עלה ס״א ריש ע״ג : שם תד״ה חוץ מעצי תימה לרשב״א תיהוי כעבודה . עי׳ ש״ך יו״ד סי׳ קמ״ב סק״ב : שם גמרא ואפר הקדש לעולם אסור . עי׳ שעה״מ פ״ג מחמץ עלה ס׳ ד״א ע״א :

דף כח ע״א תד״ה וחמץ אפילו לאחר שהותיר עובר בכל שעה . עי׳ בתוס׳ לקמן סוף דף כ״ט ובגליון שם : שם ד״ה ותנן ואינו אסור אלא כדרך הנאה . עי׳ הגהת מל״מ פ״ה מיסה״ת הלכה ח׳ ובמל״מ ד״ה וראיתי להתוס׳ : שם בא״ד אבל בע״ז לא כתיב אכילה . עי׳ לעיל כ״ו א׳ תד״ה שאני היכל : שם רש״י ד״ה או דלמא שמא יזרקנו שלם ויימצאנו . עי׳ ס׳ מק״ח על הל׳ פסח סי׳ תל״א ד״ה אמנם לולי דברי רש״י : **שם ע״ב** תד״ה וחד וא״ת ולחזקיה מנלן . עי׳ ס׳ שעה״מ ריש הל׳ חמץ ומצה :

דף כט ע״א גמרא מי סברת אסיפא קאי ארישא קאי. כעין זה במשנה ו׳ פ״ז דסוטה : שם האוכל חמץ של הקדש במועד מעל . עי׳ מל״מ פ״ג מחמץ ה״ח ודבריו צ״ע : שם קסבר אין פודין . הרמב״ם פ״ב מאיסורי מזבח הלכה י׳ : שם תד״ה מאן אם כן לרבי דאמר לקמן . עי׳ בתוס׳ לקמן ל״ג ריש ע״א : שם ד״ה רבי נחוניא הקשה ריב״א אמאי פטורין . עי׳ בס׳ קצות החושן סי׳ כ״ח סק״א ד״ה ובזה ניחא : שם ד״ה אין פודין את ותי׳ ר״י דהכי קאמר אין פודין מדרבנן . עי׳ שבועות י״א ב׳ תד״ה אי הכי : שם גמרא קסבר דבר הגורם לממון . עי׳ בס׳ קצות סי׳ ל״ד סק״א וסי׳ שפ״ו סק״ז : שם דבר הגורם לממון כממון דמי . עי׳ ס׳ מקור חיים על הל׳ פסח סי׳ תל״א ד״ה ועתה נבאר שתמה עמ״ש בת׳ ש״א סי׳ ע״ז ועי׳ ל״ו סי׳ תל״ה בתידושים סק״ב וצ״ע גזל הפקר : שם אסור בנותן טעם . עי׳ שעה״מ פ״א מחמץ ומצה הלכה ה׳ עלה כ״ה ד״א ע״ב . עי׳ בפ״מ בפתיחתו להלכות תערובות ח״ב פ״א ד״ה אלא אי קשיא : **שם ע״ב** תד״ה אין פודין והיינו נמי טעמא . עי׳ בכורות ט׳ ב׳ וכדר״א דאר״א אשה יודעת כו׳ . ועי׳ תוס׳ בע״ז ר״פ השוכר ס״ב ד״ה בדמיהן ובתוס׳ קדושין נ״ו ב׳ ד״ה המקדש : שם הא חזי בעיניה שלא כדרך הנאה . עי׳ מל״מ פ״ה מיסה״ת ה״ח ד״ה וראיתי להתוס׳ ובהגהת מל״מ שם: שם תד״ה רב אשי ומכאן מוכיח ר״י . עי׳ לקמן דף ל״ה סוף ע״א בתוס׳ ובגליון שם : שם וטעמא משום דלא יראה ניתק לעשה . עי׳ תוס׳ נ״ה א׳ ד״ה בפרטי׳ קא ממעט וד״ה לא ובשעה״מ הל׳ חמץ ומצה עלה כ״ג ד״א פ״ב ד״ה גם . ובעמוד ג׳ שם ד״ה ולענ״ד ובמל״מ פ״א מחמץ ומצה ה״ג דגם במשהו לא ע״מ לבערו אינו לוקה . אך בזה עכ״פ אסורא עביד ורמז לעי׳ עי׳ בתוס׳ כ״ח ד״ה וחמץ . ועי׳ בהגהת מל״מ שם סוף הלכה ג׳ :

דף ל ע״א גמרא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו . עי׳ רש״י ע״ז ד׳ ע״ד א׳ ד״ה תרתי אית להו ובהשר״י שם ובצל״ח פסחים ט׳ ב׳ ד״ה ועפ״י מה שכתבתי (בספרי עלה י״א ע״ג) : שם שלא בזמנו . עי׳ בלח״מ פ״א מחו״מ הלכה ח׳ : שם ואי לא דרשינא לכו כר׳ שמעון . סוכה דף ב׳ ב״ב ד׳ ה׳ א׳ : שם ולידרוש לכו . השינויים בין סוגיא זו לסוגיא פ׳ לולב הגזול ל״ד ב׳ ויבואן עי׳ בהר״ן שם עלה רמ״ח ע״א : שם רש״י ד״ה בני הילא אע״פ שאופיהו יום זה . עי׳ מ״ש ע״ז בב״י יו״ד ריש סימן קי״ב קרוב לסוף דבור ראשון : שם ד״ה אמר רב קדירות דקי״ל נותן טעם לפגם מותר . עי׳ רש״י בדבור שאח״ז בסמוך והאי משהו חשיב להו . ועי׳ תה״ד סי׳ קכ״ח מובא בב״י סי׳ תמ״ז שנסתפק לסברת האומרי׳ דכל דאסור במשהו אסור גם בנט״ל מה דינו אם תרוייהו איתנהו משהו ונט״ל ועי׳ עליו בשעה״מ הל׳ חמץ ומצה עלה ס״ו ע״ד : שם תד״ה אמר רבא דוקא בחמץ בפסח משום חומרא דחמץ . ורמב״ם פט״ו סי״ב ממ״א כתב כיון דכתב כל מחמצת לא תאכלו החמירו בו : שם תד״ה אמר רב קדירות דוקא בדיעבד שרי אבל לכתחלה אסור . נ״ע לעיל כ״א ב׳ תד״ה בין חדש . ועי׳ תשו׳ חכם צבי ועי׳ שעה״מ הל׳ חמץ עלה ס״ו ע״ד ובתו׳ ע״ז דף ע״ו ע״א ד״ה מכאן ואילך ובשעה״מ שם ע״ג : שם תד״ה דלמא אתי דהא לא שכיח שיתערב לו חמץ. עי׳ שו״ע א״ח סי׳ תמ״ז ס״ד : **שם ע״ב** גמ׳ ד״ה והתורס העידה על כלי חרס . עי׳ בהרא״ש סוף מסכת ע״ז דע״ו סי׳ ל״ו . ועי׳ שעה״מ פ״ה מחמץ ומצה הכ״ה עלה ס״ה ע״ד ועי׳ ט״ז יו״ד ר״ס נ״ג :

דף לא ע״א גמרא כי פליגי דזכין מלוה . עי׳ בב״י חו״מ ריש סי׳ ק׳ בשם ת׳ רשב״א . עי׳ ריטב״א קדושין ד״ח ע״ב ד״ה אינו : שם דזכין מלוה וקדים מלוה . עי׳ ב״ב ע״ו ע״ב תוס׳ ד״ה קני לך ובקצות סי׳ ס״ו סק״ב : שם כיון דמטא זמניה ולא פרעיה . עי׳ בנימוקי בב״מ דף קל״ט א׳ מ״ש בשם הר״ה : שם תד״ה משעבדנא תשבינן ליה כאלו היא בידו . עי׳ ש״ך סי׳ ס״ה ס״ק כ״ב וס״ק כ״ד ד״ה מיהו עי׳ סמ״ע סי׳ ס״ו סק״א עי׳ בקצות פ״ו ס״ק ה׳ וס״ק ז׳ : **שם ע״ב** גמ׳ כגון שהרהינו אגלו וקמיפלגי בדר׳ יצחק . עי׳ בקצות סי׳ ע״ב סק״ב עי׳ שעה״מ ריש פ״ד מחמץ ומצה עלה ס״א ריש ע״ג ובפרק ה׳ מאישות הלכה כ״ג עלה כ״ו ד״א ע״א: שם הא דלא אמר ליה מעכשיו . עי׳ בכ״מ פ״א מחו״מ הלכה ד׳ : שם תד״ה בדרבי יצחק שהלוה לנכרי על חמצו תנן דמשמע בשעת הלואה . עי׳ ש״ך חו״מ סי׳ ע״ב סק״ט ד״ה ועוד נלפענ״ד דרך אחרת : שם דכיון דלא בשעת הלואה קונה . עי׳ ש״ך חו״מ סי׳ ע״ב סק״ט ד״ה ומה שהקשו : שם וכן יש לפרש בהשולח . עי׳ ש״ך שם ד״ה וגם הך : שם תד״ה שקונה משכון דהלוהו על המשכון שומר שכר בעי למימר . עי׳ ש״ך סי׳ ע״ב סק״ט ד״ה ומה שהקשו :

דף לב ע״א גמרא דלא גרע מגזלן דתנן . עי׳ בכ״מ מ״ג א׳ תוס׳ ד״ה והתנן :

שם שאם רצה הכהן מריצה לפני כלבו . נ״ע בהר״ן שבת ריש פ׳ מפנין במתני׳ וברש״י שם ורש״י לקמן מ״ו סוף ע״א ועי׳ בח״ר שבת שם : **שם ע״ב** תד״ה ואין נתינה אע״ג דכתב בהן נתינה לא בעינן שוה פרוטה . עי׳ תוס׳ שבת כ״ה ריש ע״ב ד״ה תחן ובמל״מ פ״ו מהלכות מ״ע הלכה ז׳ בד״ה שוב ראיתי :

דף לג ע״א תד״ה ומינה דבשאר נהנה ליכא מיתה . עי׳ תוס׳ לעיל כ״ט א׳ ד״ה מאן י״א :

שם ע״ב תוס׳ ד״ה לאימת אין מקבל הכשר בפחות מכביצה . עי׳ שעה״מ פ״ו מהל׳ ברכות :

דף לה ע״א מתני׳ שאין למכור בשוק יוצאין בהן . עי׳ בהרא״ש פ׳ זה סי׳ כ״ג: שם רש״י ד״ה אין אדם יוצא בה ידי חובתו דלאו דרך אכילה . עי׳ חולין כ״ב א׳ בשלמא אם מצה היא כו׳ והאי לאו לחם עוני הוא עי׳ מל״מ פ״ה מיסודי תורה ד״ה ויש לחקור : **שם ע״ב** רש״י ד״ה דמאי לא חזו ליה יצא מי שיש לו איסור אחר . עי׳ בב״ק פ׳ מרובה ע״ז ב׳ תוס׳ ד״ה אומר היה ר״ש במל״מ פ״ז מתרומות ה״א : שם אי נמי הויא לה מצוה הבאה בעבירה מכאן דאף באיסור דרבנן הוה מהב״ע . ועי׳ סוכה ל״ג ב׳ גמרא ואין ממעטין ביו״ט הא עבר ולקטן כשר ובשעה״מ הל׳ לולב פ״ז ה״ה ועי׳ רש״י ברכות מ״ז א׳ ד״ה הא לא חזי ליה :

דף לו ע״א גמרא מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ. עי׳ זבחים ס״ט סוף ע״א ובתוס׳ ד״ה ר׳ יהודה :

דף לז ע״ב תד״ה ות״ק אי אפשר שלא יתבשל מעט. עי׳ תוס׳ זבחים נ״ה ב׳ עי׳ מג״א סי׳ תס״ז סקל״ג סד״ה גם מ״ש ועי׳ בהר״ש פ״ג דחלה מ״ו בשם הירושלמי ועי׳ ס׳ חוות דעת סי׳ צ״א ס״ד :

דף לח ע״א תד״ה אבל חלתו כיון דמדרבנן אין לה פדייה . עי׳ שעה״מ עלה ס״א ד״א ע״א סוף ד״ה אמנס עי׳ ב״ש סי׳ כ״ח סק״ג :

שם ע״ב גמרא ותיפוק ליה דהוה ליה מצה עשירה . עי׳ שעה״מ הל׳ חמץ עלה ס״ט ע״ג ד״ה שם :

דף לט ע״ב מתני׳ לא ילעוס אדם חטין . עי׳ ס׳ בית הלל יו״ד סי׳ קנ״ה ס״ק ג׳ ובמג״א סי׳ תס״ו סק״ב :

דף מ ע״ב גמרא לנכרי מאי טעמא לא . עי׳ ש״ך יו״ד סוף סכ״ז : שם אבל נותן לתוך הקערה . עי׳ ת׳ ג״ו חלק א״ח כלל ג׳ ס״ב עלה כ׳ ע״ג ד״ה ומתוך בשם ירושלמי דאף כלי שני תומו ככלי א׳ : שם תד״ה אפילו צריך לאוקמא בכלי שני . עי׳ שבת ל״ט א׳ תד״ה כל :

דף מא ע״א גמרא ת״ר במים אין לי אלא במים . עי׳ ת׳ בית יעקב סי׳ כ״ד ועי׳ גליון רש״י לקמן ריש דף ע״ד : שם איכא בינייהו נלי קדר . עי׳ רש״י סנהדרין דף ד׳ : שם מ״ש בשבת דלא דתולדות אש בעינן וליכא . נ״ע בהר״ן סוף מסכת ע״ז במה שהשיג על רמב״ן וכתב דמולא יש בו משום מבשל ועי׳ עליו בשעה״מ פ״ה מחמץ ומצה הכ״ד עלה ס״ס ע״ג ד״ה האמנס : שם תד״ה איכא בינייהו

בינייהו ואיח והיכי יליף אחר משקים. עי' מל"מ פ"ב ממאכלות אסורות סוף דבריו בהל' א': **שם ע"ב** גמ' פרתי הוא דלא לקי. עי' ת' שער אפרים ס"ח בישוב קושיית הכ"מ כאן:

דף מב ע"א תד"ה והלו עוברין ושוברים שיש מעל השולחן. עי' בתוס' ריש פרקין ועי' בשעה"מ פ"ד מחמץ ומצה הלכה א' עלה ס"ג ע"ד:

דף מג ע"א רש"י ד"ה רב נחמן סבירא ליה נוקשה בעיניה אמור מחמץ. עי' ביאורו בב"י א"ח ריש סי' תמ"ב: **שם** גמרא ס"מ נוקשה לר' אליעזר לית ליה ומ"מ מצה אינה נאכלת בו. ת' דבר שמואל אבוהב סי' כל"ד: **שם** דכתיב כל מחמצת לא תאכלו. עי' תוס' ישנים יומא ר"פ יוה"כ סוף ד"ה ואי תני שיעור תמהו מ"ש מכל חלב דאתרבי ח"ש ומ"מ אינו כ"א הסורה בעלמא: **שם ע"ב** גמרא סלקא דעתך המינה הואיל וכתיב. עי' תוס' מגילה דף ד' א' תוס' ד"ה שאף: **שם** כל שישנו בבל תאכל חמץ. עי' בשעה"מ פי"ב מהל' ע"ז ה"ג עלה ע' ד"א ע"א ד"ה ושוב ראיתי: **שם** תד"ה סלקא דעתך אמינא שלא יהא נשים חייבות בכלאים וכי תימא ה"נ. עי' ברכות כ"א תד"ה שב וא"ת שאני:

דף מד ע"א גמרא הנה לכותח שבבלי דלית ביה כזית. עי' חולין ברש"י דף נ"ט ועי' שעה"מ פ"א מחמץ ומצה ה"ו עלה כ"ה ועי' בב"י הל' פסח סי' תמ"ב ד"ה ומ"ש רבינו ופסק הרמב"ם כר' אליעזר: **שם** בטלה דעתו אצל כל אדם. עי' שו"ע א"ח סי' קס"ח סוף סעיף ו': **שם** בטלה דעתיה אצל כל אדם גסמן המקומות במס' סוכה ריש דף ד': **שם** רש"י ד"ה ומשני מאי נוקש. שיעור ארבעה ביצים אבל הרמב"ם פ"ב משביתת עשור כ' ג' ביצים: **שם ע"ב** גמרא ומה נזיר שאין איסורו איסור עולם. עי' רמב"ם פ"ו מנזירות ה"ג:

דף מה ע"א גמרא איסור ואיסור מיבעי'. עי' זבחים ע"ת א' תד"ה הפגול: **שם ע"ב** גמרא מפני שראויה לשותקה. עי' בלח"מ פ"א מחמץ ומצה ה"ב ד"ה ואסור החמץ ואסור השאור ובהה"מ שם סוף הדבור:

דף מו ע"א גמרא ובעי לאטבולי בפסח דאיסורו חשיב הוצן. עי' רש"י ביצה כ"ז ב' במתני': **שם** כגון דנגע שרץ בהאי בצק בפסח דאיסורו חשוב חוצץ בעין ס' זו קצת בהר"ן סוכה פ' הישן עלה רמ"ב ב' במתני' ד"ה רבי אליעזר דבליל ראשון כיון שהכתוב קובעו חובה לאכלו בסוכה עשאו לכזית אכילת קבע ויוצא בו ידי סוכה: **שם** כדי הילוך ארבעת מילין נ"ע ברש"י נדה כ"ה א' ד"ה שעכדן. ועי' ת' כ"ב חלק יו"ד סי' כ"ג: **שם** רש"י ד"ה כיצד מפרישין או להאכילה לכלבים מבואר יותר ברש"י כ"ז ב': **שם** אי אפשר שאין שורפין. עי' רש"י שבת פ' מפנין משנה א' ובה"ר שם ובתוס' שבת כ"ה א' ד"ה כך אתה מוצא וברש"י ביצה כ"ז ב' ולעיל ל"ב סוף ע"א ובתוס' ביצה כ"ז ב' ולהאכילה לכהן שטבל לקריו עי' בהר"ן: **שם** שאין שורפין קדשים ביום טוב ותיקנן לבטלה. עי' בהר"ן: **שם ע"ב** מתני' לא זהו חמץ. עי' בתוס' לעיל סוף דף ק"ט ובשעה"מ הל' חמץ ומצה עלה כ"ג ע"ג ד"ה ולענ"ד: **שם** גמ' ורבי יהושע סבר טובת הנאה אינה ממון. עי' ש"ך חו"מ סי' ש"ג וס' מק"ח על הל' פסח סי' תל"א ד"ה ועתה אבאר: **שם** איתמר האופה מיום טוב לחול. עי' ביצה י"ב א' תוס' ד"ה ה"ג רש"י: **שם** רבה אמר אינו לוקה. ואם באמת מכוין לספק אורחים גם לכתחלה שרי. ת' שבו"י סי' כ"ג: **שם** רב חסדא אמר לוקה לא אמרי' הואיל. עי' לקמן ס"ב א' תוס' ד"ה כי לית ליה: **שם** רבה אמר אינו לוקה אמרי' הואיל. עי' מנחות ר"פ ר' ישמעאל תד"ה להעלות דגים. עי' יומא ר"ד ס"ג: **שם** אמר ליה רבה לרב חסדא לדידך. נ"ע בהה"מ פ"א מיו"ט ה"ט ועי' עליו בשעה"מ פ"ג מחמץ ומצה עלה ס"א ד"א ע"א ד"ה אמנם לענ"ד: **שם** לדידך דאמרת לא אמרינן הואיל. עי' בהר"ן ריש ביצה [עלה קפ"ג א' ד"ה ואידך שני יו"ט] דמה דמדאורייתא אסור לבשל לצורך עו"ג היינו בדברים האסורים לישראל (דאל"כ אמרינן הואיל) ועי' בס"מ שם דף י"ב סוגיא דמתוך כתב דגזה"כ דלבשל לעו"ג גרע מבלא לצורך כלל דלא נימא בי' הואיל ולא מתוך והרמב"ם פ"א מהל' יו"ט הלכה י"ב כתב אין אופין כו' וכתב הל' ט"ו המבשל לעו"ג אינו לוקה משום הואיל מוקשה קצת דהא בהל' י"ג ע"כ מיירי בדברים אסורים לישראל ועליה כתב בהל' ט"ו דאינו לוקה משום הואיל וזה שייך רק בדברים המותרים לישראל: **שם** בשלמא לדידי דאמרי' הואיל. עי' בחדושי רשב"א חולין דף ט' בד"ה ועוד טעם אחר בדבר: **שם** רש"י ד"ה לא זהו אינו שלך ולא של חבירך. נ"ע מזה על מ"ש בפי' ד' ה' דגם א' של הפקר חייב לבער דטעם א' של אחרים בירושלמי משום דאי' לבערו: **שם** תוס' ד"ה הואיל (ראשון) ואא"כ תאפה מטעם הואיל. עי' שעה"מ פ"ג מיו"ט ה"ט עלה מ"א ע"ג: **שם** ד"ה הואיל (שני) והא של גבוה נמי חשיב כשלו. עי' פ' בכל מערבין דף ל' ב' תד"ה ולפרוש: **שם** והואיל אי בעי פריק נמי לא אמרינן. עי' גליון לקמן דף מ"ח ע"א על רש"י ד"ה אבל הכא: **שם** ד"ה רבה אמר. אי אמרת הואיל היכי משכחת לה. עי' בהר"ן ריש פ"ק דביצה ד"ה ואידך ב' יו"ט של ראש השנה: **שם** בא"ד וי"ל כיון דלא שכיח כלל. נ"ע בתוס' חולין דף ט"ו ריש ע"ב:

דף מז ע"א תוס' ד"ה ואי אמרת. אע"פ שיהא ראוי לבו ביום והא אסור. עי' לקמן ס"ב א' בשלמא דרכה כו' הכא מחוסר מעשה: **שם** אין לכן שום חסרון בגופו. עי' ברש"י יומא סוף ס"ב ד"ה אין מחוסר זמן לבו ביום: **שם ע"ב** גמ' וכתישה ביום טוב מי שרי. עי' לקמן תוס' ריש דף ס"ב: **שם** דכתיב והיה ביום הששי והכינו. עי' בהר"ן ריש ביצה: **שם** תד"ה ולוקה. אבל לבית הלל שרי אע"ג. ומ"מ י"ל דגם רבה אית ליה מתוך אלא

דבהא פליג על ר' יוחנן ושוכר כיון דאינו ראוי לאוכלו אלא באיסור לא מקרי צורך קצת. שיטה מקובצת ביצה דף י"ב בסוגיא דמתוך:

דף מח ע"א גמ' ואי אמרת איסור מוקצה דאורייתא. עי' פ' לולב הגזול ל"ה ב' "ושל דמאי כו' כיון דאי בעי מפקר נכסיה" ועי' ת' בשמים ראש סי' נ"ב: **שם** רש"י ד"ה אבל הכא. הא אי בעי פריק ליה. לא כתב רש"י הואיל אי בעי מתשל. משום דשמעינן דס"ל לר"א הקדש טעות שמיה הקדש וא"כ אין נשאלין על ההקדש ועי' בתוי"ט במתני' ד"ה ר' אליעזר:

דף מט ע"א מתני' דברי ר"מ עי' גליון לעיל י"א ב': **שם** תוס' ד"ה וחכמים אית ליה תקנה בביטול. עי' ס' אור חדש ריש מסכתין אות ד':

דף נ ע"א מתני' מקום שנהגו. עי' פי' משניות לרמב"ם גיטין פ' הניזקין על מתני' ואלו דברים אמרו מפני דרכי שלום מ"ש על מנהגים שאינם נאותים ללשון הש"ס ובתוס' יבמות ע"ט במנהג מ' ממון ועי' בא"כ א"ח ס"ס תר"ן ות' נ"צ ס' ע"ה דאין להאמין להמונים שאומרים כך המנהג. ות' שער אפרים סי' ט' עלה י"ג. ד"א ע"ב. ד"ה ועל דבר כו' ועי' ש"ע יו"ד ר"ס ריי"ד וסי' רכ"ח סכ"ח נראה סתירה. עי' פלפול רחב בדיני מנהג בס' פרי תואר על יו"ד ס"ס ל"ט עלה מ' ד"א ע"א ד"ה גרסינן בפסחים. ועי' פ"ח א"ח סי' תנ"ו קונטרס מיוחד לדיני מנהגי איסור: **שם** תד"ה מקום דמדאורייתא אסורה. בהר"ן כתב דאפשר רק אסמכוהו אקרא: **שם ע"ב** גמרא אנן לא אפשר לן. עי' ת' חות יאיר סי' קכ"ו עלה קי"א דבמקום וקבלה תלוי לא באבות:

דף נא ע"א תד"ה אי אתה תימא אם כן. עי' בס' פרי תואר על יו"ד ס"ס ל"ט עלה מ' ע"א ד"ה ונעמוד על עומק ובדבורים שאחר זה: **שם** גמרא ה"מ היכא דאין דעתו לחזור. עי' ת' רש"ך ח"ב סי' כ"ז ות' מהר"ש הלוי ס"ח דבעשה מעשה המורה שנשתקע שמה או שנשבע על כך הוה כקנה בית דירה:

דף נב ע"א גמרא מנדין על שני ימים טובים ביו"ט א' דוקא בעבר אדאורייתא אבל בעבר אדרבנן כיון דלא קעקר לכולי' מנוה מכין אותו. הב"י ר"ס תנ"ו עפ"י פירושו בדברי הר"ן. ועי' ש"ך יו"ד סי' של"ד סק"ע: **שם** דבמערבא הי' ממנין אגגדתא. עי' באלפסי: **שם** ולא הי' ממנין אשמתא. עי' מו"ק י"ז א' בגליון ע"ת מעולם: **שם ע"ב** לאוכלה כו' ולא להפסד. עי' תוי"ט סוף פ"ד דשביעית ריש משנה י':

דף נד ע"ב תד"ה לאו ותירץ (דנקט עא"ל) דנקט ספיקא דאף השבת של מוצאי יוה"כ נמי אסור דכאן לא הוי כש"כ כיון דתוספת יוה"כ אסור מה"ת והכן (עי' בו ותמצאנו המ"ל):

דף נה ע"א מתני' לא היו עושין כל עיקר הלילה. עי' לעיל דף ב' ב' תד"ה רבי אליעזר:

דף נז ע"א תד"ה דכריך ידי' ותניא פוסל בקדשים. עי' ת' פנים מאירות ח"ב סי' נ"ח:

דף נח ע"א תד"ה מוקמינן ומשני משום דלא מכווני. עי' תוס' נדה ס"ג ב' ד"ה מן המנחה:

דף נט ע"ב גמ' כיון דלא אפשר. עי' ביצה כ' ב' תד"ה מאי בינייהו: **שם** מתני' או לשמו ושלא לשמו. עי' זבחים ב' ב': **שם** ושלא לשמו. מיי' פרק י"ג מהל' פסולי מוקדשים הלכה א':

דף סא ע"א מתני' למולים ולערלים. עי' זבחים כ"ג א' תד"ה זקני דרום: **שם** תד"ה שחטו אבל זורק לשם ערלים. ולא כן דעת רמב"ם פ"ב ה"ו מק"פ וע"ש בלח"מ: **שם ע"ב** תד"ה דילמא כמאן דאמר כל דהו משמע. עי' לח"מ פ"ב ה"ו מקרבן פסח: **שם** תד"ה כתב. כתב רחמנא כל. עי' בכורות ג' א':

דף סב ע"א גמרא הכא מחוסר מעשה. עי' גליון לעיל מ"ז א' בתוס':

דף סג ע"א תד"ה השוחט אומר ריב"א דהפסח כשר. עי' מל"מ פ"א מהל' קרבן פסח הלכה ה':

דף סה ע"א גמרא ואין שבות במקדש. עי' לח"מ פ"א מקרבן פסח סי"ח: **שם ע"ב** גמ' והא קא חייץ. נ"ע בש"ע יו"ד סי' קל"ח סי' י"ז בהג"ה. ועי' ת' שבו"י ח"ג סי' ס"ט: **שם** רש"י ד"ה הזאה תוכיח מתחזי כמתקן גברא. עי' גליון לקמן ס"ט א':

דף סו ע"א מתני' כל מלאכה שאפשר לעשותה. עי' לח"מ פ"ז מתמידין ומוספין ה"ו: **שם ע"ב** תד"ה מביאה ואינו עושה שום דבר. עי' תוס' מנחות ריש דף פ"א ובמל"מ פ"ב משחיטה ס"ג:

דף סז ע"א תד"ה הכתוב ואומר ר"י דהאי נתקו לעשה. עי' בתוס' חולין פ' או"ב סוף דף פ' ד"ה הנה:

דף סט ע"א גמרא השיב רבי עקיבא כו' שאל שביעי שלו להיות בשבת. עי' לח"מ פ"ו ס"ו מקרבן פסח ד"ה והלא איסור: **שם** אמר רבה גזירה שמא יטלנה. עי' רש"י ריש פרקין ד"ה הזאה תוכיח וע"ש בגל"ח: **שם ע"ב** רש"י ד"ה דליכא כרת אם ימול למחר. עי' רש"י לקמן נ"ב א' ד"ה הגירות:

דף ע ע"א גמרא וכגון שבא בשבת. עי' בגליון הרא"ש פ' ערבי פסחים סוף סי' כ"ה: **שם** תד"ה והא מדקתני אי בשבת היכי שרי. עי' ביצה י"ח א' איתיבי' כו' בולד הטומאה מטבילים אותו ביו"ט ועי' בתוס' שם סד"ה כל א"כ ע"כ הכא לא משום נטמא בולד הטומאה ויפה הקשו ת' שבות יעקב ח"ג סי' י"ח: **שם ע"ב** גמרא כגון שחל יו"ט הראשון. עי' חגיגה ב' א' תד"ה איזהו קטן:

דף עב ע"א תד"ה שקדם סוה מאי לפלוגי בדידיה. קשה ואיך ה"מ לפלוגי כן הא לר"מ בעשה מצוה כ"ע מודה דפטור כדאיתא בפי' ר"א דמילה וכבר עמד בזה בלח"מ בשמיני לשני דהלכות מילה: **שם ע"ב** גמרא בדבר מצוה סמוך לווסתה שנויי אחרינא הוא ולא קאי אמעוברת אשר"י פ"ק דנדה סי' ד' ועמ"ב שם בגליון: **שם** אי הכי אפילו יבמתו נמי נצ"ק על הרא"ד בס' בעלי הנפש הביאו ב"י יו"ד סי' קפ"ד בטעם היוצא לדרך צריך לפקוד את אשתו אפילו סמוך לווסתה מ"ט וסתות דרבנן ובמקום מצוה לא גזרו ולרמב"ם בב"י שם קרוב לסוף סי' קפ"ד ד"ה וכתב עוד דר' יוחנן סבר ווסתות דאורייתא ניחא ועמ"ש בגליון יבמות ס"ב ב' ובגליון התוס' שם: **שם** רש"י ד"ה בכך ה' אילו הללים שבו (משא"כ בנמצא בעל מום) ודוקא לענין קרבן אבל לשאר דברים לא דלא כמ"ד במס' מכות מתה כהונה אלא כמ"ד בטלה כהונה. ועי' ת' חות יאיר סי' ק"ו:

דף עג ע"א גמרא אמר רב עוירא שמוציאו מידי אמ"ה. עי' צל"ח פסחים דף ע"ג עלה נ"ב ע"ג על מ"ש רש"י "לבני נח" ועי' פלתי סי' ס"ב ס"ק ב' ד"ה והנה הל' וכס' ראש יוסף על חולין דף י"א ע"א ד"ה אבל היכי דלייף לית לן בה ובתשו' שאגת אריה דיני יוה"כ סי' ע':

דף עד ע"א רש"י ד"ה כמין בישול כמו בתוך הקדירה. עי' לעיל מ"א א' "א"ב צלי קדר" ובכ"מ שם תמה למה פסק הרמב"ם כרבי דחייב על צלי קדר. ועי' ת' בית יעקב סימן כ"ד ד"ה ואחר:

דף עה ע"א תד"ה וגרפו ופי' ר"י כו' לא אסור אלא מדרבנן. עי' שעה"מ עלה ס' ריש ע"ד: **שם ע"ב** מתני' יטול את מקומו. עי' אשר"י פ' כל שעה סי' כ"ה ובשו"ע יו"ד סי' ק"ה ס"ה:

דף עו ע"א גמרא ושמואל אמר תתאי גבר. עי' ב"י יו"ד סי' נ"ה עלה ע"א דף א' סוף ע"א ד"ה מצאתי כתוב עי' בהר"ן שבת דף כ"א על דף מ"ב א' ת"ר נותן אדם תמין לתוך צונן ועי' בהר"ן שם לקמן בסמוך ד"ה ודאמרינן אבל טתן הוא לתוך הקערה כו' ורבינו שמואל אחיו ז"ל אלא כו': **שם** אם חי הוא ידיתנו. נ"ע מפסקי תוס' ע"ז פרק אין מעמידין סי' ע"ד דשמן חריף ומפליט כמו רותחי' ועי' ת' שבו"י ח"ג סי' כ"ו: **שם** קליפה מיהא ניבעי. עי' מג"א סי' תס"ז ס"ק ל"ג סוף ד"ה גם מ"ש ועי' תוס' לעיל דף ל"ז ריש ע"ב: **שם** דנפל לכדא דכמכא מה דל"א הכמכא מבטל כח המלח כדאיתא ביו"ד סי' ס"ט ס"ח (ועי' ש"ך שם ס"ק ל"א) עי' תשו' נ"צ ס' ו': **שם** תד"ה אלא למ"ד משום דקשיא ליה כיון דאוקרי. עי' פלתי סי' נ"א ס"ק ד' ד"ה אך במהרש"א:

דף עז ע"א גמרא במועדו ואפילו בשבת. עי' תוס' לעיל ריש דף ס"ו:

דף עח ע"ב גמרא וזרקו דמו שלא לאוכליו. עי' בתוס' לעיל ס"א סוף עמוד א':

דף פ ע"א גמרא באחד שעריך. עי' לקמן צ"א א' תד"ה האי באחד: **שם** שבט אחד איקרי קהל. עי' מג"א סי' רי"ט סק"ג:

דף פג ע"א גמרא אמטו להכי בעי. עי' תוס' כאן ע"ב ד"ה לא נצרכה:

דף פה ע"ב גמרא והוא מפרק לה בגגרין. עי' זבחים ק"ד ב' תד"ה שינא: **שם** והאמר רב כזיתא פסחא בכ"מ פ"ח ה"ג מקרבן פסח כזיתא דפסחא בביתא והלילא פקע באיגרא:

דף פו ע"א גמרא א"ר יוסף מהיכל ניקום וניתיב. עי' פ"ב דשבועות דף מ"ז ב' תד"ה וטמא שנכנס:

דף פח ע"א גמרא אלא לא כאברהם. עי' עקידה שער כ"ה עלה נ"ד ד"א ע"א: **שם** כאן במשנה אחרונה. עי' בכ"מ פ"ב מקרבן פסח ובס' טורי אבן חגיגה ב' א' ד"ה כאן כמ"ר: **שם** תד"ה ליגא שפחה ואי לא תפסי א"כ בעילתו ואי קידש בת מינו תליו שפחה ותליה ב"ח אפשר דתפיס. עי' מל"מ סוף פ"ב מקרבן פסח:

דף פט ע"א תד"ה הני מילי ממה שיעשו רובם שלא כהוגן. עי' בלח"מ פ"ד מקרבן פסח ה"א: **שם ע"ב** תד"ה בני חבורה על דעת כן התנו דאם אין אחד מהן. עי' מתני' פ' המוכר את הבית ומודה ר"ע שאם אמר לו חוץ מאלו שא"צ ליקח לו דרך (דבל תנאי שלא לצורך לטפויי קאתי). ועי' מתני' ריש פ' ג' דנזיר הריני נזיר שלשים יום נטמא יום שלשים סותר את הכל:

דף צ ע"א גמרא תלמוד לומר לכל נדר לרבות. עי' ע"ז דף ס"ג א' תד"ה או דלמא:

דף צא ע"א רש"י מתני' כזית בין כולם. ולרמב"ם צריך כל אחד מהם יכול לאכול כזית: **שם ע"ב** גמרא הטאו ישא כו' אם אין אשה כו'. עי' שעה"מ פי"ב מע"ז ה"ג: **שם** אמרו חכמים אע"פ כו' יבא עשה שיש בו כרת. עי' תוס' זבחים ל"ב סוף ע"ב:

דף צב ע"א רש"י ד"ה דרך הגירות וקטן לאו בר כרת הוא. עי' רש"י לעיל ס"ט ב' ד"ה דליכא כרת:

דף צד ע"א גמ' ויכול לכנוס בסוסים ובפרדים. עי' ת' בית יעקב סי' ל"ה: **שם ע"ב** גלגל חוזר ומזלות קבועין. עי' עקידה ס' שמות שער ל"ז עלה י' ע"ד:

דף צה ע"א גמ' דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן. עי' בכ"מ פ"ב מקרבן פסח ה"ב: **שם** דהאי אינו לוקה דהוה לאו שניתק לעשה. עי' רמב"ם פ"א מחמץ ומצה ה"ג ובשעה"מ שם וגם בעלה נ"א סוף ע"ד עי' רש"י לעיל ד"ד ב' ד"ה בביטול בעלמא ובגליון שם. עי' מכות תוס' ריש ט"ו ע"א: **שם** תד"ה לא תוציא והא לאו שקדמו עשה. עי' סוף דבור התוס' לעיל כ"ט סוף ע"ב ובגליון שם. עי' מכות ע"ו א' ומ"ש בשעה"מ פ"א מחמץ ומצה עלה נ"ג ע"ד ד"ה ומעתה נכוה ובדבור שאחריו עי' ת' יעב"ץ סי' ע"ז:

דף צו ע"א גמרא כל היכא דאיתיה לטומאת בשר וכן להיפוך כל דאיכא לטומאת אימורים איתא לטומאת בשר לעיל ע"ע א' תד"ה או שהיו: **שם** אבל בן נכר לא מאיס. עי' ס' מעין חכמה על סדר המצות עלה ה' ע"ב אות נ"ן: **שם ע"ב** תד"ה קודם וטעמא דדחייה בידים. עי' לח"מ פ"ד מק"פ ה"ד:

דף צח ע"א תד"ה שמע מיניה ואם תאמר מאי קמשמע לן. עי' יומא ס"ד ב' תד"ה כרייתא ובתוס' קדושין שם:

דף צט ע"ב מתני' ערב פסחים סמוך למנחה. עי' לעיל דף נ' בתוס' סוף ע"ב:

דף קא ע"א תד"ה ור"י אא"כ שתה תשוי הפסק. עי' ש"ע א"ח סי' קס"ז ס"ו בהגה"ה וי"ל התם שאני דאיכא קביעות ת' גינת ורדים ח"א בא"ח כלל א' סי' מ"ג ועי' לקמן קט"ו ב' תד"ה מצה לפני כל אחד: **שם** ד"ה שינוי בין בשעת סעודה בין שלא בשעת סעודה. עי' רש"י ברכות נ"ט סוף ע"ב ד"ה ולבסוף ובטור סי' קע"ה: **שם ע"ב** רש"י ד"ה אין צריך מבית לעליה. וכל הפוסקים כמשמע מפרשים מזוית לזוית:

דף קג ע"ב רש"י ד"ה כיון דאמריתו ואסור למשתי עד לאחר ברכת המזון. בפ' כיסוי דם דף פ"ז סוף ע"ב פירש"י עד שיברך לפניו וע"ש בתוס' והרא"ש ובאשר"י פ' כיצד מברכין סי' ל"א ובב"י ר"ס קע"ט ד"ה ויש לדקדק בדברי רבינו ובד"מ שם אות א' ומיושב ק' הרא"ש במ"ש דהיסח הדעת זוקק רק לברכה ראשונה: **שם** תד"ה (בעמוד ב') אגא דעבדי דלעולם חשיב מחמת הסעודה. והרשב"א פ' כיצד מברכין הביאו הב"י סי' קע"ד עלה פ"ג ריש ע"ג נתן טעם משום תמרא סעיד ומשמח ומקשינן א"כ ליבריך עליה ג' ברכות ומשני לא קבע איניש עליה וי"ל כיון דתוך סעודת קבע שותיהו, מתוך דהוה קביעות לאכילה הוי קביעות לשתיה וכמ"ש מגו דמהני הסיבה לפת מהני הסיבה ליין:

דף קז ע"ב תד"ה דלמא ועוד י"ל דאין לו לקרותו רשע. עי' תוס' בב"ק ק"י א' ועי' בס' כפות תמרים יומא דף פ' ד"ה אר"ל:

דף קח ע"א רש"י ד"ה פרקדן פניו כלפי מעלה. עי' רש"י סנהדרין מ"ה א' ובגליון שם: **שם ע"ב** תד"ה שאף הן היו באותו הנס. עי' ת' כנסת הגדולה סי' ע"ג דבפטור מחמת ד"א לא מחמת זמן ל"ש לחייב מ' אף הן:

דף קיג ע"ב רשב"ם ד"ה כלדיים ולא נהירא דקרא כתיב. בתשו' הרמב"ן הביאו הב"י עוד סי' קע"ט עלה קמ"ג דף א' ע"א ד"ה כתב עוד רבינו ירוחם ויישב שיטת רש"י: **שם** תד"ה שלשה תימה דבפ'. עי' בס' סדר המשנה על רמב"ם פ"ב מדעות סוף הלכה ג' (עלה ל"ב ע"ג ד"ה שם ובעלי כעס):

דף קיד ע"ב גמרא מצות צריכות כוונה. עי' ר"ה כ"ח ב' ועירובין נ"ו א': **שם** ועוד תניא אכלן דמאי. עי' בהר"ן סוף פרק ראוהו ב"ד ד"ה לפיכך כתב הרמב"ן דדעת הרמב"ם אף מ"מ באכילת מצה א"צ כוונה: **שם** ובלבד שלא ישהה טור סי' תע"ה וברמב"ם לא מצאתיו לא בריש פ"ו גבי מצה ולא סוף פ"ז גבי מרור:

דף קטו ע"א גמרא מצות אין מבטלות. עי' ס' בית הלל סי' נ"ח סק"ד ומ"ש עליו בס' חק יעקב סי' תע"ה ס"ק י' ות' שער אפרים סי' נ"ג ד"ה אך ודבור שאח"ז ושם בסימן נ"ד ריש עלה כ"ד ד"ה ועל העיקר: **שם** מצוה אין מבטלות זו את זו בזבחים ע"ת א' "אר"א כשם שאין מצות מבטלות זא"ז כך אין איסורים מבטלים זא"ז". ועי' שו"ע יו"ד סי' נ"ט סעיף ט' וש"ע א"ח סי' ע"ה דחשיב לההלל ועי' מה שרשמתי בגליון בזבחים שם: **שם** תד"ה אלא מברך. אתי מרור דרבנן ומבטל למצה עי' בהרא"ש ועי' ת' בית יעקב סי' ס"א: **שם ע"ב** תד"ה מצה כדי שיטעום היכף לברכה מיד. עי' גליון לעיל ק"א א':

דף קטז ע"ב גמרא סומא פטור מלומר הגדה. עי' בעירובין נ"ו פ"א תד"ה דילמא עי' ת' דבר שמואל אבוהב סי' י"ב פ"ק ה"ל דסומא פטור מכל המצות ות' כנסת הגדולה סי' ע"ג:

דף קיח ע"א גמרא אמר גבריאל לפני הקב"ה. עי' עקידה שער ט"ו עלה ל"ב ד"א ע"א:

דף קכ ע"א גמרא מה שביעי רשות. עי' תוס' מנחות ריש דף ס"ו: **שם ע"ב** תד"ה אמר רבא כדמשמע פרק קמא דברכות. עי' ברבינו יונה ריש ברכות ד"ה וחכמים אומרים ובתשו' שאגת אריה דיני ק"ש סימן ד':

רא"ש ממסכת פסחים

פ"א סי' ד' וקבל הנפקד עליו אחריות. עי' בב"י א"ח סוף סי' רמ"ו "כתוב בהגהות כו' ישראל שהשכיר שוורים וחורש בהם בשבת זה שאלו לרש"י ויש שהיו מתירים אם העו"ג קיבל עליו אחריות מיתה וגזילה וגניבה ויוקרא וזולא כי עתה הם עליו נכסי נ"ב כו'" ואולי בקיבל יוקרא וזולא דוקא כי על יוקרא צריך להקנות גוף הפרה ליוקריה: **שם** סי' ה' שמא ימלך העו"ג שלא ליטלה. עי' בתוס' בסוגיא דף ו' ריש ע"א: פ"י סי' כ"ה אבל בא בערב שבת ולא נסירא ותימה. א"כ מאי משני שם לעולם רבנן וכגון שבא [ע"פ] בשבת הא אכתי צריך לקופין במוצאי שבת. ועי' ת' שבו"י ח"ג סי' י"ח: **שם** סי' מ' ואינו משגיח על חסרון האחד. נ"ע בקדושין ל"ח א' "ולא ארבעים שנה כו'" ועי' בא"ה סי' תפ"ע סק"ו:

מהרש"ל מהרש"א מפסחים

מהרש"א דף עז ע"א ד"ה בא"ד דה"נ לאו כו' גבי תמיד. לא כן מבואר בתוס' יומא דף מ"ו עי' דבריהם:

מהרש"ל דף צט ע"ב תוס' כו' פסח דנרות. עי' פסחים פ"ה ובזבחים נ"ו ע"ב ויש ליישב אבל מפסחים דף נ"ו ע"א קשיא:

מהרש"א דף ק ע"א בד"ה ידי קידוש כו'. ועוד יש לפי דברי הרשב"ם לקמן גם לפי התחלת דברי תוס' ד"ה ובקידושא דהכא אין ראיה: **שם ע"ב** בד"ה טעם כו' לשמואל נמי דקיי"ל. עי' במרדכי בזה:

חדושים והגהות מהגאון הגדול כר מ"ה אברהם זצ"ל (בעהמ"ס משביל לאיתן וכו') עם תוספת מרובה מבי"ק על הנדפס בש"ס זיטאמיר.

דף ב ע"ב רש"י ד"ה לאור עיבורו. עי' בהגהות רי"פ. וכן פירש"י בסנהדרין (דף ע' ע"ב) דיום שלשים הוא יום עבור:

דף ג ע"ב רש"י ד"ה וכל היכא כו' ובשאר מקומות כתיב לשון מגונה וקצר ללמדך כו'. עי' במהרש"א שהקשה לפרש"י דלשון קצר הפי' מגונה עדיף מלשון ארוך ונקי א"כ כל הני דעיקס למה לי דלא ה"ל לעקס אלא חד קרא ללמדך דהיכי דכי הדדי נינהו עדיף לשון נקי. וי"ל דקושטא דלא שמעי' הכי אלא מקרא דגבי בעל קרי דכתיב אשר לא יהיה טהור אבל שהא דעיקס גבי מבול טעמא אחרינא איכא דלא כתב טמאה וכתב אשר איננה טהורה דאשמעינן דלא היתה טמאה מהרבעה רק איננה טהורה בסימן טהרה. וזה מדוקדק בלשון הגמ' בב"ב (דף קכג) אקרא זה דלא דיבר הכתוב בגנות בהמה טמאה. דמשמע דלא משום דלא רצה להוציא דבר מגונה אלא משום דלא דיבר בגנות בהמה טמאה דהיינו לקרות טמאה נהך שהיה טהורה מרביעה ורתויה לינצל: תוס' ד"ה מאליה כו' א"כ נציבין א"ל היא. כ"מ בקדושין (דף עב):

דף ד ע"ב תוס' ד"ה וכתיב כו' ונראה לר"י דמיתורא דקרא קדרים. השאגת ארי' סי' פ"ב הקשה דהר"י סותר ד"ע דכאן כתב דתשביתו קרא יתירא הוא דהא אינטריך לנתוקי לאו דב"י לעשה ונקגן (דף כט) כתבו התוס' בשם ר"י גופיה שהוכית משם הא דב"י ניתק לעשה. וי"ל דהר"י אזיל לטעמיה בתוס' תמורה (דף ד) גבי הא דסבר אביי גבי מקדים תרומה לבכורים דלקי ולא הוי לאו שנל"ע דכתיב מכל מעשרותיכם תרימו ומוקמינן ליה בהם עבר והקדים המאותר יחזור ויפריש אפ"ה לא מהני לנתוקי לעשה לאו דמלאתך ודמעך לא תאחר דלא דמי לשלוח הקן ונותר ואונס דסמיכי עשה דידהו ללאו ואע"ג דוהשיב את הגזילה לא סמיך ללאו דלא תגזול מ"מ ניתוק גמור הוא דהאי אפשר לעשות השבה אלא לאחר שעבר הלאו אבל מכל מעשרותיכם תרימו אפשר לקיימו אפי' אם לא עבר הלאו ע"כ דברי הר"י בתוס' שם. ולפ"ז ה"נ עשה דתשביתו לא סמיך ללאו דבל יראה וגם אפשר לקיימה אפי' אם לא עבר כלאו וא"כ לא הוי לאו דב"י ניתק לעשה דתשביתו אליבא דאביי דדמי ללאו דלא תאחר דלא הוי ניתק לעשה דמכל מעשרותיכם כנ"ל. ולפ"ז לא סתרי דברי ר"י אהדדי דמ"ש כאן דתשביתו קרא יתירא דמשמע דלא מנתק לעשה לאו דב"י הוא לשיטת אביי דקיימינן אליביה דאיהו ס"ל בתמורה דכה"ג לא הוי ניתק לעשה. ומ"ש ר"י מסוגיא דלקמן דב"י הוי ניתק לעשה הוא למ"ד דל"ל הא דאביי בתמורה וס"ל דאף דאפשר לקיים העשה קודם ללאו הוי ניתק:

דף ה ע"א גמ' ר"ע אומר אינו צריך. במכילתא איתא ר' יונתן: שם ר' יוסי אומר אינו צריך. שם במכילתא ר' יוסי הגלילי: תוס' ד"ה דהא כו' לאכילת חמץ. עי' מ"ש בס' יראים סימן ק': שם ד"ה וכתיב כל מלאכה לא תעשו כו' אפי' אינו צריך לגופו. כוונת התוס' לר"ת לקמן (דף מז ע"ב) אבל לרבה נ"ל דקרא איירי בכל ענין אף דליכא רק כזית שאור דלא חזי לגרבו: **ע"ב** רש"י ד"ה ש"מ כו' יאכילנו לכלבים. קשה מלקמן (דף מו) וצ"ל דהתם מדרבנן קאמר אבל מדאורייתא לא חשיב מלאכה. אך קשה אמ"ש רש"י לקמן (יג א) דמשמע שם דלגמרי שרי להאכילן לכלב בשבת:

דף ו ע"א גמ' סד"א הואיל וכי איתיה כו'. עיין סנהדרין (דף קיב): **ע"ב** תוס' ד"ה מזכיר כו' ותו לא. עיין בר"ן:

דף ז ע"א גמ' אר"י הבודק צריך שיברך. נ"ל דמש"ה אינטריך ר"י לאשמעינן דמברך דמהיכי תיתי שלא יברך דה"א דא"צ לברך על בדיקת חמץ משום שהיא מדרבנן ובסוכה (מה) איכא מ"ד שאין מברכין על מצות דרבנן. וא"ת דהכבר שמעינן מדאמר ר"י גופיה בשבת (כ"ג) דמברכין על נ"ח דרבנן. י"ל דהתם הוא ודאי דרבנן אבל בדיקת חמץ הוי ספק דרבנן כמ"ש הר"מ פ"ב דהל' חמץ ובשבת מחלק אביי בין ודאי דרבנן לספק דרבנן וקמ"ל ר"י דאין חילוק וכדס"ל לרבא התם. עי"ל ע"פ דמסקינן במנחות (דף מג) דכל מצוה שאין עשייתה גמר מצותה כגון ציצית ותפילין א"צ לברך על עשיי'. ולפ"ז ה"א דה"נ אינו מברך על הבדיקה דאינה גמר המצוה דאמר לעיל הבודק צריך שיבטל. ואשמעינן דאפ"ה צריך לברך אבדיקה דל"ד להא דמנחות גבי ציצית ותפילין שאין העשייה מוטלת על הגמר דאפי' לא עשה הוא אלא ישראל אחר יוצא י"ח דהא עיקר המצוה היא להנית תפילין משא"כ גבי בדיקת חמץ דמוטלת על בעל החמץ דוקא ומש"ה צריך לברך עליה כיון שמתחיל בתיובו. ועפי"ז י"ל כוונת הרא"ש שכתב דאיצטריך לדר"י דלא תימא איננה כ"כ מצוה כיון דאינה אלא לבער החמץ מן הבית. אבל מ"ש הקרבן נתנאל דאין בבדיקה מ"ע מה"ת ליתא מה דר"י גופיה בשבת כמ"ש: **ע"ב** תוס' ד"ה על הטבילה כו' בעל קרי וכיוצא בו מותר לברך כו'. משמע מדבריהם דאף לאחר שבטלו לטבילותא דב"ק יכול לברך כשטובל. והם בעצמם לא כ"כ בברכות (דף כב ע"ב) וכ"כ הרא"ש בהדיא שלפי יומא הובא בטוא"ח כל' יוה"כ דהאידנא אין ב"ק מברך כלל. וזה דלא כבעל ק"נ שהעתיק דברי תוס' דכאן ע"ד הרא"ש כאלו הוא מסכים לזה. אלא נראה דבכוונה השמיט הרא"ש כאן בעל קרי: בא"ד וללמוד קודם טבילה. עי' תוס' חולין (דף קלו ב) ועיין עוד שם (סוף דף קכב):

דף ח ע"ב גמ' בהליכה למה לי לכדר' אמי. גירסת העין יעקב אלא: רש"י ד"ה בתר דבדק וגמר את כל המצוה כו'. עי' סוטה (דף כא):

דף ט ע"ב גמ' והוי ספק וספק. קשה הא ר' יהודה דאיירי בברייתא אוסר ס"ס בכל האיסורים כדאיתא בזבחים (דף עא). ואין לומר דבטומאה הקילו בספק איסור וכדאמר בחולין (דף פו) אם אמרו בספק טומאה לטהר יאמרו בספק איסור להתיר דא"כ קשה ס"ס מטומאה דספק מוציא מידי ודאי האיסור. אלא י"ל כמ"ש תוס' דכאן הוי ספק הרגיל ולכן אף ר' יהודה מתיר עכ"פ בספק ספיקא:

דף י ע"א תוס' ד"ה על כו' דבדיקת חמץ דרבנן שרי. נראה דר"מ אזיל לטעמיה דס"ל דאזלינן לקולא בספק איסור דרבנן אף היכא דהיה לו חזקת איסור וכדמוכח בעירובין (דף לה ע"ב) ומש"ה אזיל כאן לקולא גבי בדיקת חמץ דרבנן אף כודאי של דאיתחזיק איסורא:

דף יא ע"א גמ' דרבנן אדרבנן לא קשיא בתמיה דגבי בדיקה בתוך המועד לא גזרי דלמא אתי למיכל וגבי חדש גזרי. וק"ל דאימא דחכמים הללו דר"י ס"ל כחכמים דפליגי אדר"י בפ"ק דסוטה (דף ז) ואמרי דאין בעלה נאמן עליה ואע"ג דבנדה נאמן הוא משום דאיסור כרת חמור ליה אבל סוטה דבלאו לא חמור לי' מהימן וה"נ איכא למימר דה"ט דר"מ דהוא רבנן דר"י כאן דגבי חמץ בתוך המועד דאיכא כרת חמור לי' ולא חיים דלמא יעבור משא"כ חדש שאינו אלא בלאו לא חמור לי' חיים דלמא יעבור. וי"ל דאליבא דר"מ קיימינן דאיהו ס"ל לקמן (דף מג) דאיכא מלקות בחמץ נוקשה ואפ"ה לא מחלק כאן ואמר סתם דיכול לבדוק בתוך המועד והיינו אף חמץ שאינו רק בלאו לדידיה לא גזר ולא חייש דילמא אתי למיכל וקשה מחדש ואין לומר דהאי נוקשה שאינו ראוי לאכילה כמ"ש רש"י שם דהא אוסר גבי חדש בקמח וקלי שאינו ראוי לאכילה:

דף יג ע"א רש"י ד"ה מזון ב' סעודות ולא שלש כו' דערב פסח אסור לאכול מן המנחה ולמעלה. לכאורה תמוה דת"ל דאין משיירין כדי סעודה ג' משום דבזמן מנחה שהוא לאחר חצות אסור לאכול חמץ מה"ת. וי"ל דרש"י לשיטתו ברפ"ב דיבמות דהרחקה לא גזרי' בלאו וא"כ נוקשה שהוא מדרבנן בפסח לדידיה בע"פ מותר כל היום דהוי גזירה לגזירה דבפסח גופיה גזירה משום חמץ גמור דבכרת. ועיין בשו"ת נו"ב סי' כ"א: שם ד"ה טהורות כו' יאכילום למחר לכלבי כהנים. קשה מלקמן (דף מו) ור"פ מפנין: **ע"ב** גמ' ורא"ש סבר לה כאבוה. עי' בר"ש פ"ה דתרומות משנה ה':

דף יד ע"ב רש"י ד"ה נוקמה כו' ונשרף בקדש בבית הדשן כו'. עי' רש"י זבחים (ד' לב ע"א):

דף יט ע"א רש"י ד"ה א"ל כו' לא משכחת לה אלא מדרבנן. עי' בטורי אבן פ"ג דחגיגה: **ע"ב** תד"ה הא כו' דספיקו ברה"י טמא. עי' סוף פ"ב דידים:

דף כ ע"ב תוס' ד"ה ראוי לזילוף כו' הראוי לקבורה קבורה. י"ל דקושטא דתנא דמתניתין דתרומה אוסר זילוף דחיים לתקלה והכי אית ליה לר"ע לקמן (דף לב) וכפירש"י שם. וכן בגמ' שם (לג) משמע דקיי"ל דחיישינן לתקלה וכ"פ הרמב"ם הלכות תרומות פי"ב:

דף כב ע"א גמ' הניחא למ"ד יש בגידין בנ"ט כו'. וק"ל דכי היכי דלמ"ד אין בגידין בנ"ט אמרי' דאין גיד בכלל היתר נבילה כיון דאין איסור נבילה בגיד א"כ ה"ה למ"ד דאין איסור חל על איסור נמי נ"ל דגיד בכלל היתר נבילה דהא לדידיה נמי ליכא איסור נבילה בגיד וכדמוכח בפג"ה (דף קא) דליכא אי' נבילה בגיד רק למ"ד דאיסור חע"א בכולל אפילו קל על חמור וא"כ ה"ק כאן לר' אבהו דס"ל דגיד הוא בכלל היתר נבילה הא בסוף פרק גיד הנשה (דף קג) משמע דל"ל איסור חל על איסור אף בכולל ומוסיף וכמ"ש התוס' שם. וכן ק' אסוגיא דלקמן (דף כג ע"ב) דקאמר אליבא דר"ע דסבר דגיד הוא בכלל היתר נבילה והרי איהו ס"ל אאחע"א כמ"ש תוס' בפג"ה. ומיהו לפמ"ש תוס' במכות (דף טז) דאיסור נבילה חל על טמא מיגו דחל נבילה אחלב א"ש. אך ז"א לחד ליבנא דא"ר אבהו א"ר יוחנן בספג"ה וכן מסוגיא (דדף ק"א) ל"מ הכי. וי"ל דמ"מ משכחת לה באיסור בת א' כגון שהפילה הבהמה דאיסור נבילה קודם לאי' גיד ביציאה לאויר העולם. א"כ משכחת לה דאיתא איסור נבילה בגיד למאן דאייתי ב"ש את"כ. עי"ל דאע"ג דאין איסור נבילה היינו לחייבו אבל מ"מ חל לקוברו כו'. ומש"ה הוא בכלל נבילה לענין היתר הנאה: תוס' ד"ה ור' שמעון כו' דלא שייכא ביה אכילה. וכה"ג בתוס' חולין (דף קלו): שם ד"ה ותימא כמים הנסכים כו' דממילא ידעינן מלא תאכל כו'. בס' דורש לציון דרוש ד' כ' שדבריהם תמוהים עיי"ש. ונ"ל דכוונתם דמעתה נאמר דקרא קושטא דלא אתי לאסור הנאה אלא לד"א וכדאמר בסמוך אליבא דחזקיה דאתא למימר דדם קדשים אינו מכשיר. ודע דכה"ג כתבו התוס' בהדיא במכות (ד' ה): **ע"ב** גמ' והרי אבר מן החי קשה דלא מצי דיש ללמוד היתר הנאה לאבמ"ה מדכתיב גבי בשר בשדה טריפה לכלב תשליכון אותו דדרשי' מיניה לבשר שיצא חוץ למחיצתו והיינו אבר העובר שבמעי אמו ואיסורו הוא משום אבר מן החי ושרי בהנאה:

דף כג ע"א גמ' ריה"ג אומר תמה על עצמך. צריך ביאור מהו הלשון תמה על עצמך. ונראה דכוונתו לשיטתו של ריה"ג עצמו אי אפשר לומר שיהא חמץ אסור בהנאה כל שבעה דאי' במכות (דף יב) ורצה גואל הדם חובה דברי ריה"ג ורע"א רשות. וא"כ לריה"ג טפי להו תרי"ג מצות אי נימא דלא יאכל חמץ אתא לאסור בהנאה. ור"ע לשיטתו דאוסר בהנאה לקמן (דף לג) ולכך ס"ל התם רשות: תוס' ד"ה שאני כו' תימה דליכתב לא יאכל לחזקיה ולא ליבעי לך. אין כוונת התוס' לתמוה דוקא על ריה"ג דאיהו ודאי לא סבר כחזקיה כדמוכח בסמוך. אלא כוונתם דתקשי מיהא אמאן דקאי בשיטתיה דריה"ג ומתיר חמץ בהנאה כדאי' לקמן (דף לג) דר"א הסמא ס"ל ג"כ הכי ואליביה ודאי תקשה לחזקיה דלכתב לא יאכל ולא ליבעי לך. ויש לייסב קושייתם דהא דאיצטריך לחזקיה ולר' אבהו למילף דחמץ אסור בהנאה מקרא הוא אליבא דמאן דס"ל דחמץ אחר הפסח מותר וא"כ חמץ קיל משאר איסורים דאלו למ"ד דחמץ אסור לאחר הפסח איכא למילף לאסור המץ בק"ו מנותר ושארי איסורי הנאה. והא דאיצטריך לאסור כי היכי דלא נילף להתיר מלך. עוד נקדים מ"ש הצל"ח לקמן (דף מד) בכוונת הרמב"ם דיליף דאוכל חמץ כ"ש בפסח אסור מה"ת מקרא דלא יאכל והכס"מ תמה דלמאי איצטריך קרא כאן הא בכל האיסורין קיי"ל דח"ש אסור מה"ת. ותי' דאיצטריך אם אכל כ"ש בסוף יום ז' של פסח בשעה שאין שהות לאכול עוד ולהשלים שיעור כזית דלא חזי לאיצטרופי וטעמא דח"ש אסור מה"ת בכל אי' הוא משום דחזי לאיצטרופי אבל בכה"ג דלא חזי לצירוף ה"א דליכא איסור להכי איצטריך קרא. והנה ז"א רק לר"ש דמתיר חמץ שעבר עליו הפסח מה"ת דאלו לר"י דאוסר מה"ת שפיר חזי לאיצטרופי גם בסוף היום ולא איצטריך קרא לאסור כחמץ ח"ש. ועפ"ז תמיהת התוס' אן אחזקיה אליבא מאן דמתיר המץ בהנאה לכתוב לא יאכל ולא ליבעי לך. ולפמ"ש לק"מ ממ"נ דאי ס"ל דחמץ מותר מה"ת אחה"פ א"כ איצטריך לא יאכל נומר דח"ש אסור מה"ת אע"ג דל"ח לאיצטרופי כשאוכל בסוף יום ז'. ואי ס"ל דהמץ אסור מה"ת אחה"פ ולא איצטריך לא יאכל להכי מ"מ איצטריך לך למשרי אף אי כתב לא יאכל לאפוקי דלא נילף מששאר איסורים לאסרו בהנאה. אלא דקשה דא"כ היכי יליף חזקי' לאיסור הנאה מיאכל למאן דמתיר אחה"פ הא איצטריך לא"ש כנ"ל. אך אי אמרי' דחזקיה רק לר"י איירי א"ש דלדידיה א"ל קרא דחזי לצירוף כמ"ש:

דף כד ע"א גמ' שאין ת"ל לא יאכל כו'. עי' מ"ש תוס' בזבחים (דף לד ע"א). ולכאורה יש להקשות דהא איצטריך לומר דטמא ודאי לא יאכל הא ספק יאכל כדבר שאין בו דעת לשאול כדאמר בסוטה (כט): רש"י ד"ה כל שבקודש פסול כי קדש הוא יתירה כו'. ק"ל דהא איצטריך לגז"ש לאגמורי אקרא דאת קדש ה' חלל דפי' קדושים דאיירי בנותר וכדאי' בזבחים (דף כח) ובפ"ק דכריתות (דף ו) ומיהו ז"א אלא גלוי מילתא בעלמא וכה"ג א"נ שום יתור או הפנאה כלל אלא כל שהתבות שוות ילפינן גלוי מילתא בפי' הכתוב. וכמ"ש תוס' בחולין (קלא) זבחים (דף קח) ובכ"ד: תוס' ד"ה היקשא כו' היפוך לי' דקדש כתיב בהדיא בקרא. וי"ל דמ"מ ליכא למשמע מקרא זה לאו גמור לאוכל קדשים טמאים דהא עיקר קרא איירי בחוץ למחיצה וא"כ הוי טומאה כמו לאו שבכללות ומש"ה אמר דמשום היקשא דקדשים למעשר שמעינן טומאה ומעשר גופיה כתיב טומאה ורק קדשים לא שמעי' מיניה משום דה"מ מה"ד ולזה מהני היקשא. ומזה ראיה לדברי הרמב"ם דיליף איסור טומאה במעשר מקרא דלא בערתי. וקרא דבשעריך אתא לומר דדוקא בירושלים חייב: **ע"ב** תוס' ד"ה נירעה כו' וכל חיה הרומשת זה הנחש כו'. לכאורה תמוה דברי קאי התם בסנהדרין גבי נחש קודם החטא שלא היה רומש. ומצאתי שהרגיש בזה בס' מגילת אסתר וכבר הקדימו הריטב"א בעירובין (דף כח) ובס' טעם מן הקשה כן מדנפשיה. וי"ל דע"כ מוכח שם דהרומשת על שם סופו קרו ליה דבשעה שהלך לא הוה קרי ליה רמישה וכן כל חיה גדולה לא נקרא רמישה דאל"כ מאי קשיא ליה התם קרא דכל חיה הרומשת דלא מצי קאי אמלאכה ואי בחיה גדולה הא אפשר למלאכה כגון ערוד כדאי' פ"ק דע"ז. אך לדעת רש"י בסנהדרין אאל"כ שהוא נגד פירש"י דכאן אך לדעת תוס' כאן י"ל כן. ועי' נדה (כג):

דף כה ע"א תוס' ד"ה מה לחמן כו' ומשור הנסקל לא מצי למימר יוכית כו'. וקשה דמשכחת שור הנסקל דה"ל שעת הכושר כגון בן פקועה כמ"ש תוס' בב"ק (דף מא). וי"ל דהכא ס"ל דב"פ לא אקרי שור וא"כ לא קרינן ביה סקול יסקל השור: ודע דיש להקשות אהא דאיסי דיליף ק"ו לבב"ח מערלה וכה"ג דא"כ מנ"ל לאסור הנאה בבב"ח בח"ל דערלה וכה"ג אינן אלא בא"י: שם שכן לא היה להם שעת הכושר לאכילה. עי' רש"י בכורות (דף י) ותוס' חולין (דף קכ):

דף כו ע"א תוס' ד"ה והא הכא כו' הוי מצי אביי לאוקמי כר"ש דאליבא דר"י פליגי. בס' פ"י המה דא"כ מאי מייתי רבא למילתיה אליבא דר"י. וי"ל דלקמן (דף לג) קאמר לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא עשה בהן שאין מתכוון כמתכוון תאמר במעילה שעשה בה שאין מתכוון כמכוון. וא"כ במעילה מודה ר"ש לר"י דלא אזיל בתר כוונה. ולאביי דס"ל אליבא דר"י בשאר איסורים דל"ת לי' כוונה לחומרא ה"ה לקולא ומתיר לא אפשר וקמכוון ה"נ גם לר"ש גבי מעילה מתיר ושפיר מייתי רבא ראיה לאסור ממתני' דלולין:

דף כו ע"ב רש"י ד"ה כאותו אפר שטעון גניזה קאמר לעולם אסור וזהו אפר של תרומת הדשן שלא היתה מעילה בסיסקו. וקשה לפירושו דמ"מ אמאי קתני לעולם אסור דכיון דמעל הראשון נפיק האפר לחולין וכמו שהקשה מהרש"א אשינויי דרמי ב"ח דמוקי להא דאפר הקדש לעולם אסור כגון שנפלה דליקה מאיליה בעצי הקדש דליכא אינש דנמעול. וי"ל לפמ"ש התוס' ביומא (נט ע"ב) ובזבחים (מו ע"א) דגבי אפר של תה"ד איכא מועל אחר מועל דהוי בכלל בהמה כמו התמורין דלא נפקי לחולין ע"כ. וא"כ א"ש דקתני ביה לעולם אסור דהיינו אף אם מעל בו אחד יש מעילה אחר כן: תוס' ד"ה חוץ מעצי אשירה. תימה לרשב"א תיהוי כעבודת כוכבים שנשתברה מאיליה כו'. י"ל ע"פ הירושלמי פ"ג דערלה דיליף שם דאבנים מנוגעות שסרפן ועשאן סיד אסורות בהנאה דכתיב נרעת ממארת הן בו מארה שלא תהני ממנו ומקשה דהא א"ר יוחנן כל הנשרפין אפרן מותר חוץ מאפר עבודת כוכבים והרי אפר הבית אסור ומשני דיליף נתיצה נתיצה. וא"כ א"ש דלא הוי הנתיצה והשריפה כבטול דילפי מבית:

דף כט ע"א גמ' אבל אתה אוכל של אחרים כו'. הקשה בשו"ת דא"כ דס"ל לר"י דמותר לאכול של אחרים איך יליף לעיל דחמץ בשריפה מנותר הא א"ל מה לנותר שכן לא הותר מכללו תאמר בחמץ שהותר מכללו לאכול של אחרים. וי"ל דנותר נמי מצינו שהותר בשל אחרים למ"ד בזבחים (דף מה) דקדשי נכרים אין חייבין עליהן משום פגול ונותר וטמא ומשמע דמותר לגמרי דומיא דמעילה דאינה אלא מדרבנן: שם מי סברת אסיפא קאי ארישא קאי כו'. כה"ג במנחות (דף נה ע"א): תוס' ד"ה בדין כו' ואם גזל מוכרי כו'. וי"ל דאיירי שלא היה בו ש"פ דאינו חייב בהשבה ויש בו כזית דאיכא איסור חמץ: שם ד"ה ר' נחוניא היא כו' חייבי מיתות שוגגין פטורין מתשלומין. בס' ח"ל הקשה דאיך קתני דאינו מועל דת"ל דחייב אשם אין ממשכנין ואי רוצה להביא מרצונו הא ודאי יכול דקיי"ל דאף דקלב"מ חייב לצאת יד"ש. ולפ"ד תוס' בכריתות (יב) ויבמות (פז) לק"מ דאם סבור שפטור שפיר ממשכנין ושפיר איצטריך למתני דאינו מועל ופטור: תוס' ד"ה אין פודין כו'. כ"ע מודו דפודין כו'. ועי' בתמורה (דף יז ע"א):

דף ל ע"א רש"י ד"ה אמר רבא כו' שמעינן מינה חלב שנפל לקדירה אוסר במשהו. משמע דלקדירה של בשר קאמר וקשה דא"כ אמאי אוסר במשהו כמו מין במינו הא הרבה בבישרא הוו שני מינין כמבואר בפוסקים וביו"ד סי' צ"ח. ומצאתי שהרגיש בזה מהרש"ל. וגדולה מזו יש לתמוה שהוא סותר א"ע דרש"י גופיה פי' בחולין (דף קט) גבי חתיכת בשר בחלב שהחלב דבוק בה שאינה נאסרת אלא בנותן טעם. ואין לומר דהכא איירי בבשר שהוא בתולדתו שמן וס"ל כדעת הרא"ן שהביא הש"ך בי"ד שם דבשר שמן עם חלב חד טעמא הוא ומש"ה הוי מין במינו דהתינא למ"ד בע"ז (דף ס"ו) דלענין מב"מ אזלינן בתר טעמא אבל למ"ד בתר שמא משמע דלא הוי חלב ובשר מב"מ כלל אף בבשר שמן דלאו חד שמא הוא והרי הכא אליבא דרבה קיימינן ואיהו אמר דבתר שמא אזלי'. ומיהו הרשב"א בחידושיו לחולין כתב בשם הראב"ד דחלב מקרי בשר וה"ר מספג"ה ע"ש. ונראה דגם דעת רש"י כן הוא ומש"ה פי' כאן אליבא דרבא דחלב וקדירה של בשר הוי מב"מ ומ"ש בחולין דחלב בבשר בנ"ט איירי למ"ד דאזלי' בתר טעמא אבל למ"ד בתר שמא חלב מקרי בשר. ועי' בפירש"י לעיל (דף כג ע"ב) דמשמע דתליא בפלוגתא דריה"ג ור"ע שם דלריה"ג חלב אינו בכלל בשר ולר"ע הוא בכלל:

דף לא ע"ב רש"י ד"ה במזיד כו' אפי' שגג בחמץ כו'. עי' מ"ש עליו התוי"ט. ובחידושי למשניות כתבתי לייסב פירש"י בעז"ה:

דף לב ע"א רש"י ד"ה תרומת תותים וענבים כו' ולזלף נמי לא כדאמרי' בפ"ק משום תקלה. הקשה הצל"ח לקמן (דף לג ע"ב) דא"כ לאביי דס"ל שם דלא חיישי' לתקלה ומשמע התם מפירש"י דאף לזמן מרובה לא חיים ולפ"ז יש בה היתר זילוף ביין ואף בחדש שצריך לייסנו והאיך תני בברייתא שאין לו בה היתר. ולפמ"ש בחי' לשבת (כס) י"ל דתרומת ענבים דנקט בברייתא היינו תרומת בכורים שנקראו ג"כ תרומה והשתא א"ש דקתני דאף היתר זילוף אין לו בה דדוקא גבי תרומה טמאה הוא דקיי"ל דשריא בהנאה בשעת ביעורה אבל בכורים שנטמאו אסורים בהנאה כדאי' ביבמות (דף עג) וברמב"ם פ"ב דבכורים:

דף לב ע"ב תוס' ד"ה ואין כו' קשה לר"י לר' יהודה דדריש בכריתות כו'. ולפמ"ש הפמ"ג בפתיחה לאו"ח דדוקא לענין איסורא מקשינן לחומרא ולא לחיובא א"ש דהתם לענין חיוב קאמר:

דף לג ע"א גמ' ונתחמם בגיזי עולה שמעל. מכאן ק"ל אמ"ש תוס' בספ"ג דבכורות (דף כה ריש ע"ב) והר"ש פ"ג דערלה דאף בעולה תמימה לא מיתסרא הגיזה בהנאה אלא מדרבנן. דא"כ היאך אמר כאן דמעל כשנתחמם בגיזי עולה ומשמע דמדאורייתא קאמר: רש"י ד"ה הזיד בהנאת קדש בשגגתה מעילה. לכאורה משמע דרש"י לא ס"ל מ"ש התוס' דל"מ רבי כמיתה אלא אאכילה דומיא דתרומה דהא אכילה דהקדש מאכילה דתרומה יליף ובשאר הנאה ליכא מיתה. אך י"ל דאין מחלוקת בין רש"י ותוס' כלל דמ"ש תוס' דבשאר הנאה ליכא מיתה אלא אאכילה היינו במידי דבר אכילה הוא ולא אכלו אלא נהנה ממנו בשאר הנאות דלאו אכילה. אבל במידי דלאו בר אכילה הוא מודו דשפיר מתייב רבי על ההנאה דכיון דלאו בר אכילה הוא הנאה דידי' הויא אכילה וכ"מ ממ"ש תוס' בפ' ראשית הגז (דף קלו): ד"ה שהיתה לו שעת הכושר כו' דראשית דגנך כתיב משנידגן כו' וכ"כ בקידושין (דף סב) ועי' בתוס' שם:

דף לד ע"א תוס' ד"ה מהמין כו' מדליקין בבתי כנסיות וכ"מ בשמן של תרומה שנטמאת ברשות כהן כו'. לכאורה הוא נגד הירושלמי דשלהי תרומות. וי"ל דהתוס' ס"ל דלא קיי"ל כן מכח דאי' בירושלמי פ"ח דשביעית דאין מדליקין ש"ש בבהכ"נ ובבמ"ד והר"ש שם הרגיש בסתירה ולא תירץ כלום: שם ד"ה פסול הגוף הוי כו' ואמאי אין מותר לשורפה מיד כשמסיח דעתו ממנה. נראה דלק"מ ע"פ דאי' בירושלמי דתרומות ובפ"א דמכילתין אההיא דהבית דאין כאן היסח הדעת שהרי משמרה שלא תגע בטהרות אחרות: **ע"ב** גמ' באראה דתשוכא כו'. עי' בסנהדרין (דף קט ע"א): תוס' ד"ה ונתן כו' דהשיב לשו תלושין כו'. עיין בר"ש פ"ט דפרה וברא"ש פ"ה:

דף לה ע"א גמ' והא הכא דאין אדם יוצא י"ח במצה וחייבין על חמוצו כרת. ק"ל מאי מותיב הכא אהך כללא דאמר אליבא דר"ל דל"מ כרת גבי חמץ דעיסה שנילושה משום דא"י בה י"ח מצה מהסיא דהמתה את החמץ. הא פריך התם בפ' העור והרוטב אמאי אם חמץ הוא ענוש כרת הא אכילה כתוב ביה ומשני ר"ל א"ק נפש לרבות את השותה וא"כ שאני התם דגלי קרא דחייב אבל בעיסה עשירה ליכא קרא. וי"ל דהמפרשים כתבו שם דההוא דרשה דנפש לא מפיק מכללא משום דאיכא לאוקמא לד"א וכמ"ש תוס' שם לריה"ג ויישבו בזה מ"ש תוס' בר"פ דנסכה מחמץ יהא בכרת לר"א ע"ש. ומיהו לפירש"י כאן דהוי שלא כדס"ג ע"כ מפיק הוא מכללא ומ"מ ל"ד ב' כללי להד כללא:

דף לו ע"א רש"י ד"ה אין לשין כו' ובמועד קאמר ולא ביו"ט דהשערה שלא לצורך היא. וק"ל הא רש"י גופיה ס"ל בפ"ק דביצה (דף יב) דמאן דאית ליה דאמרי' מתוך שהותרה הבערה לצורך כו' היינו אף שלא לצורך כלל. ועוד דר"ג הא אית ליה מתוך בביצה (דף כג) לגבי מוגמר וכהדיא מוכח לעיל (דף ה) דלמ"ד מתוך שרי הבערת חמץ ביו"ט וע"ש בתוס' דפירשו דתשוב צורך היום. וי"ל דהתם מה"ת אבל מדרבנן ל"מ מתוך בהבערה דהמן כמ"ש תוס' כתובות (דף ז):

דף לח ע"ב גמ' תניא כוותיה דרב יוסף כו' מנה הנאכלת לשבעה כו'. ת"כ פ' אמור: שם אמר לי ברית כו'. עי' בר"ש פ"ו דפאה: רש"י ד"ה זאת אומרת כו' ודלא כר"ש דאמר דלא קרב נזירות בבמה. וכ"כ התוס'. ולכאורה מאי אתיא נמי אליבא דר"ש לפמ"ש המל"מ ריש ה' ק"פ הא דאבשלום שהלך להביא כבשים מחברון ולהקריבן בבמת גבעון בשביל נזירותיו דאע"ג דל"ק מ"מ אם נדר בתחלה ע"מ שיגלח מנו"כ יהא נזיר מהני וה"ד להקריבן בבמה לכ"ע כמו נו"כ. ובכה"ג איצטריך לגמע שא"י י"ח מנה מתלת תודה ור"נ מט"א ול"מ טעם דמושבות. אך דברי המ"ל א"מ:

דף לט ע"ב רש"י ד"ה כעין דאורייתא כו' ואין לו היתר במושבות ומרור איתקוש למצה כו'. עיין במהרש"א שכתב שהוא מגומגם דלריה"ג קיימינן ואיהו לא ממעט מע"ש מכלל מושבות אלא מפני שאינו נאכל באנינות. וכ"ל דקשיא ליה לרש"י דאליבא

דריה"ג גופי' מאי מבעיא לי' לרמי ב"ח דהא שמעינן לי' בסוטה (דף מד) אים הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו זה הירא מעבירות שבידו ומפרש התם דהיינו אפי' ירא מעבירה דרבנן תוזל. וא"כ לשיטתו ה"נ ממעט הכא מקרא דאוני אף מה שאינו נאכל באנינות מדרבנן כגון מרור של מע"ש. ומש"ה נ"ל דבעיא דרמב"ח ע"כ לאו אליבא דריה"ג גופי' הוא אלא אליבא דתנא דמכילתא הוא דעומד כשיטתו דריה"ג דממעט מנה של מע"ש שאינו יוצא י"ח אבל לא מקרא דאוני אלא משום שאינו נאכל בכל מושבות:

דף מא ע"א גמ' משקין שמפיגין טעמן לא כ"ש רבי אומר כו' במכילתא אי' דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר: תוס' ד"ה איכא בינייהו כו' דהאי ק"ו אינו אלא מגלה כו'. בס' שאגת אריה על מכות כתב דטעמא דרבי דלא דריש כאן ק"ו דס"ל דאף בכה"ג דגלוי מילתא וגם איכא עשה לק"ו נמי אין עונשין וא"מ מה"ד. וקשה דבספרי ריש נשא משמע דס"ל לרבי עונשין מה"ד וא"כ אמאי לא דריש כאן ק"ו: **ע"ב** תוס' ד"ה איכא דאמרי כו' דכי אם אלי אם אתא לעשה כו'. הקשה מהרש"א דמואכלו אלי אם שמעינן עשה ותי' דחוק. אך י"ל דכוונת תוס' ע"פ הגמ' דלקמן (דף עה) דאיצטריך אלי אם ב"פ לומר דבעי' אם ממש ולא סגי בגריפת תנור וא"כ תרווייהו איצטריך לעשה:

דף מב ע"ב רש"י ד"ה ור' יהודה מתייב דאזיל בתר חזותא וטעמא. נראה דר' יהודה לטעמיה אזל דאמר לקמן (דף קח ע"ב) גבי ד' כוסות של יין דצריך שיהא בהם טעם ומראה יין למעוטי שאינו יוצא י"ח במדש ויש שאין בו טעם יין או כשאינו אדום. וא"כ ר' יהודה משום מדותיו דכי היכי דס"ל דחדש ויש שאין בו טעם יין לא הוי יין. ה"נ כשנתמיד ויש בו טעם יין ומראה יין ס"ל דהוי יין. ומכאן סיוע למ"ש התוס' בב"ב (סוף דף צו) דאליבא דר' יהודה דמחייב תמד במעשר אף בכדי מדתו ה"ה דחשיב יין אף לקולא ולברך עליו בפה"ג. ופ"ש דס"ל דכולא מילתא דלהוי יין בטעם ומראה תליא והא דמחייב יין חדש ויש במעשר אע"פ שאין בו טעם ולא בעא ר"י שיהא בו טעם ומראה יין לענין מעשר י"ל דס"ה דלא גרע אלו היה ענבים דהיה חייב:

דף מג ע"ב תוס' ד"ה ס"ד אמינא כו' איפכא יש לדרוש דלחומרא מקשינן. וי"ל לפמ"ש הפרמ"ג בפתיחה לאו"ח דהא דמקשינן לחומרא אינו אלא לענין איסורא אבל לא לענין מיתה או מלקות כמו שאין עונשין בשאר מילי דספיקא. ולפ"ז ה"נ במשמעתין לאו למימרא דהוי מקילין לגמרי לפוטרן מעשה דמלה ולהתירן בחמץ ממש אלא כלומר דלא הוו מצינן לענושי' עליה ומש"ה איצטריך רבוי דכל כי היכי דלענוש נשים עליה. אך בתוי' ר"ע איגר השיג על הפמ"ג ממ"ש התוס' בב"ק (דף ג):

דף מה ע"א תוס' ד"ה משום כו' נזיר והמן כו'. עי' מהרש"א ועי' תוס' מנחות (דף כו):

דף מו ע"א גמ' דאיסורו השוב מצטרף. בכורות (דף י): **ע"ב** גמ' דר"א סבר אמרי' הואיל ואי בעי מתשיל. עי' בתוי"ט שהקשה מספ"ו דערכין דס"ל אין שאלה בהקדש. ועי' בתשו' רמ"ע סי' ס"ב שכתב דשאני חלה דממון בעלים הוא דאי בעי יהיב ליה לכ"ב כהן לפיכך אמר אי בעי מתשיל אף לב"ש ול"ד להקדש דהוי בי גזא דרחמנא: שם איתיביה בהמה מסוכנת לא ישחוט כו'. לדידך אמאי ישחוט. וק"ל הא ר"א אית ליה כר"י דדרש לכם לכל צרכיכם בבילה (דף כח) ולדידיה מותר מלאכה ביו"ט משום הפסד ממון כדאי' שם (דף כב). וי"ל דמ"מ מתני' ע"כ לא אתיא כר"י כדאמר ר"א גופיה אמתני' דמשחזת. ועוד דבמתני' איכא נמי ר"ע ואיהו לית ליה כר"י במכשירין כמ"ש בס' מל"א: תוס' ד"ה הואיל כו' והואיל דאי בעי פריק נמי לא אמרי' דא"כ כו'. וכ"כ רש"י לקמן (דף מח). וק"ל דבבכורות (דף יא) תניא הגונב פטר חמור של חבירו משלם תשלומי כפל לבעלים ואע"פ שאין לו עכשיו יש לו לאח"ז ומוקי לה כר"י דאמר פ"ח אסור בהנאה ופירש"י אע"פ שאין לו עכשיו רשות י"ל לאח"ז שיפדהו הלכך ה"ל כאלו הוא השתא דידיה ע"כ. אלמא דאמר הואיל ואי בעי פריק הוי כאלו עכשיו. וי"ל דש"ה שאין נפדה כשיה אלא בשה בר דנקא. ועי"ל דהתם מצוה לפדותו ומש"ה אמר דאי בעי פריק הוי כאלו עכשיו משא"כ גבי הקדש שא"מ לפדותו לא אמר דמשום דאי פריק הוי כאלו. וכה"ג מצינו שמחלק הגמ' במנחות (דף קא ע"ב) אליבא דר"ש דאמר כל העומד לפדות כפדוי דמי גבי פרה אדומה משום דאם מצא אחרת נאה הימנה מצוה לפדותה כו':

דף מז ע"א תוס' ד"ה ומוקדשין כו' דלא חשיב אלא הנך לאוי דלקי עלייהו אהריסה כל שהוא אבל אלאו דמעילה כו'. וכנ"ל הא דל"ח לאו דבל יחל דאיכא נמי במעילה כמ"ש המל"ל בפ"ד דמעילה. ומיהו אי איירי בבכור א"ש. ועי"ל דמידי דאיכא נמי בעלמא כגון בנדרים ושבועות ל"ק וכה"ג משני הגמ' בנזיר (דף לח ע"ב): בא"ר דחשיב תרי לאוי משום כלאי זרעים כו'. עי' תוס' שבת (דף פד ע"ב): **ע"ב** גמ' ואי אמרי' הואיל אחרישה לא לחייב הואיל וחזי לכסוי דם לפור. בשו"ת חמדת שלמה הלק או"ח הק' הא אינו ראוי לכסות משום איסור מוקצה כדאי' בביצה דבעי' דקר נעוץ מבע"י וא"כ שפיר עבר על לאו דחרישה כיון דאינו ראוי לכסות בהעפר. ולק"מ דכיון דמה"ת ראוי אינו לוקה וכמו שמבואר להדיא מפירש"י אהא דקאמר ראויות לכותבן כלאחר יד ע"ש:

דף מח ע"א גמ' ונלקי נמי משום לא תביא תועבה אל ביתך. הפר"ח בחי' על הרמב"ם ה' ע"ז הקשה דמנ"ל לומר דקרא דלא תביא תועבה איירי בהנאה מע"ז דלמא לא אתי רק למכנים עבודת כוכבים לביתו וכדאי' במתני' דספ"א דעבודת כוכבים. ולק"מ דע"כ בהנאה מעבודת כוכבים נמי איירי שהרי סיפיה דקרא דוהיית חרם כמוהו ודרשי לי' בפ"ב דקידושין (דף נח) כל שאתה מהוה ממנו הרי הוא כמוהו לומר דתופס את דמיו וכיון דסיפא באיסור הנאה איירי ומש"ה מנ"ל נמי דרישי' דקרא דלא תביא כו' כוי אזהרה נמי לנהנה: שם אמר רב פפא ודלמא ע"כ לא קאמר ר"א. עי' תוס' עירובין (דף לח): **ע"ב** רש"י ד"ה נהוג כו' שלשה לוגין כו'. עי' ברש"י מנחות (ריש דף ע"ה):

דף מט ע"א גמ' מוכשת לו שבניו ת"ח. עי' יומא (דף עא): תוס' ד"ה לשבות כו' א"כ תקשי למ"ד בפ' ב"מ א"מ אלא לדבר מצוה. י"ל פירש"י דס"ל כדעת הפוסקים דהא דא"מ אלא לד"מ היינו כשמערב בפת אבל במערב ברגליו ש"ד אף לדבר הרשות ואף לכתחלה כמ"ש הב"י בסי' תמ"ו. וא"ש הכא דבמערב ברגליו איירי. ועפ"ז א"ש נמי מה שהקשה בס' תו"ח בעירובין (דף לו ע"ב) מהירושלמי ע"ש. וכן י"ל מ"ש בס' מתה ארון לפר"ת דמותר לקנות לדבר מצוה והמאי אסר רבא למקני שביתה דערוב בבילה (דף יז) דרבא במערב ברגליו איירי דלכ"ע מערבין לדבר הרשות: **ע"ב** תוס' ד"ה אמר כו' משמע שלא היה כהן כו'. עי' ירושלמי פ"א דסנהדרין:

דף נ ע"א גמ' אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. עי' רבה קהלת פ' כל אשר תמצא: תוס' ד"ה מקום שנהגו כו' דמדאורייתא אסורה. הקשה בלא"ת דא"כ איך יליף ר"ע לעיל (דף ה) דתשביתו מעיו"ט דהאי ביו"ט מי שרי הבערה. והא עדיין קשה דבעיו"ט נמי לאחר שש אסור במלאכה מס"ת והך הבערה היא שלא לצורך כדמוכח שם. וכתב דדוחק לומר דלא הוי יום הקרבה יו"ט רק לאסור מלאכות רשות ולא מלאכות מצוה. ולדידי דוחק זה מרווח הוא דודאי מלאכות מצוה לא אסר רחמנא דלא גרע ממלאכת ד"א דשרי ולא תמור י"ד מהוה"מ כדמוכח בפרקין: בא"ד דאף בזה"ז כו' כיון שנאסר אז אסור לעולם. הקשה הצל"ח דל"ש כאן לאסור משום דבר שבמנין דרבנן דבר רק שהתורה אסרה בזמן שמביא קרבן ובזמן שא"מ קרבן לא אסרה כלל וא"צ להתירו. ול"נ דאין כוונת התוס' דנאסר לעולם מחמת שנאסר והוי דבר שבמנין שצריך להתירו. אלא כוונתם דנאסר גם לאחר החורבן משום גזירה שמא יבנה בהמ"ק כדמצינו בכ"ד:

דף נא ע"א גמ' ניכלה זר באפייהו כו'. לכאורה קשה דנימא להו כי אפרושי אפרישו מיניה וביה וכה"ג אמרי' בנדרים (דף מד) גבי הפקר מדרבנן ובשלמא הא דפ"ק דיומא (דף י) גבי סוכת החג כתב דאמר דאין לחייב במעשר מדרבנן משום דלמא אתי כו' ולא אמר כבנדרים א"ש ע"פ מ"ש תוס' שם בסד"ה רבנן דהם איכא למטעי ע"ש אבל כאן קשה. מיהו י"ל לפמ"ש תוס' כאן ע"ש דה"נ איכא למטעי ככליל. וכה"ג נ"ל רפ"ד דבכורות (דף כו): **ע"ב** גמ' מכאן לפפיחין שכן אסורין. עי' בתוס' תענית (דף ו ודף יט ע"ב):

דף נב ע"ב תוס' ד"ה מתבערין כו' אחד עניים ואחד עשירים אוכלין כו'. והרמב"ם כפי' המשנה פ"ה דשביעית גרס כר' יוסי אין אוכלין. ואפשר דגם רש"י גרס כן וא"ש:

דף נג ע"ב גמ' שלא התנדב כדרך המתנדבים. עי' תוס' חולין (דף מח): רש"י ד"ה ר' שמעון כו' הלא מהיים לא קרא עליה שם פסח. ועי' בחולין (דף מה ע"ב):

דף נד ע"ב גמ' ויום הנחמה. עי' ברבה פ' תולדות: רש"י ד"ה שיסרית כו' הוו מצניעין אותו. עי' עבודת כוכבים (דף כ ע"ב):

דף נו ע"א גמ' אמרו לו בניו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד כו'. וכ"ה בת"י ואתחנן: רש"י ד"ה ונדו כו' יש לו לב מתוכו כו'. עי' ברכות (דף כז): **ע"ב** תוס' ד"ה מחלוקת כו' תיפוק ליה שמשתמש במחובר וכין הכיפין נמי כו'. י"ל פירש"י דס"ל כמ"ש הרא"ש בפ' במה בהמה דאין אסור אלא כשמנענע הענפים בשעת נטילת הנר מהדקל וכ"כ התוס' ישנים שם (דף נג ע"א) אבל ליטול דבר המונח ע"ג דקל בלי נענוע ש"ד:

דף נז ע"א גמ' ויכנס ישמעאל בן פיאבי. עיין סוף סוטה:

דף נח ע"א גמ' במאי קמפלגי במכמר בישרא קמיפלגי כו'. והא דבשבת (דף קטז ע"ב) מפרש רבא טעמייהו דרבנן דפליגי עליה דר"י בנו של ריב"ב וס"ל דמותר להפשיט את הפסח כלו בי"ד שחל בשבת משום שלא יהיו קדשי שמים מוטלין כנבילה ולא כרב יוסף דאמר משום שלא יסריח ופירש"י שהעור מתממו ומסריחו ורבא לא חייש עד אורתא ע"כ. אתיא כר"ע דהכא דאלו לר"י כי היכי דחייש הכא למיכמר בישרא ה"נ חייש התם לשמא יסריח. א"נ י"ל דס"ל לרבא דאפי' ר"י דחייש כאן היינו דמה"ט מאהר לעשייתו אבל מודה דהתם לא מהני ה"ט להתיר הפשטת כלו בשבת:

דף נט ע"א גמ' ר"פ אמר אפי' תימא בחטאת בהמה מעלה ומלינה בראשו של מזבח. ועי' בתוס' יומא (כט) ור"ה (ל) ומבואר מדבריהם דלא אתיא רק למ"ד דאין לינה מועלת בראשו ש"מ דלמ"ד מועלת נפסלים ואסור להעלותם לכתחלה והוא דחוק דלא אתיא מילתא דר"פ כרבא רבו דס"ל בזבחים דלינה מועלת. אלא י"ל דהכא איירי שמעלה בכהן טהור ובכה"ג אף לרבא קולטות ולא מפסל כדאי' במנחות (דף כו) רק שאינו מתיר הבשר עד שילית האור ברובו ונראה דה"ה איסור דהשלמה: **ע"ב** גמ' רמי ליה רב ספרא לרבא. עי' בהגהות רי"פ שהגיה לרבה דכן אי' בילקוט. ועי' גם בצל"ח שכתב דבלי ספק גרסי' רבה. ולדידי גם זה ספק דבסנהדרין (דף לה) משמע דרבא ס"ל נדרים ונדבות קריבים ביו"ט וכן פירש"י שם בסוף הדף ע"ש וכ"כ תוס' לקמן (ריש דף סד) ובשבת (ריש דף כה). וא"כ ע"כ לא דריש עולת שבת בשבתו למעט עולת חול ביו"ט דז"א אלא למ"ד דנו"נ א"ק ביו"ט אבל למ"ד דנו"נ קרבים ביו"ט עולת חול נמי קריבה ביו"ט וקרא דע"ש בשבתו דריש למעט חלבי יוה"כ בשבת וכמו שמבואר בסוגיא דשבת (דף קיד) וא"כ לשיטת רבא ליכא לרמויי קראי אהדדי כלל. ונראה דעיקר הגירסא היא רבה שהיה חבירו של רב ספרא כדאי' שבת (דף קנד) ופי' היה בודקין (דף מה ע"ב) רב כהנא ורב ספרא תנו סנהדרין בי רבה כו'. ועוד אפשר דגרסי' ר' אבא שהיה בימי רב ספרא כדאי' בברכות (דף סב) וכל זה דלא כמ"ש בס"ס זכרון יוסף שנראה שהיה הגי' רב וכן ברא"ש ס' ס"ט וס' אור חדש ובלא"ה דבריו שם א"מ כמ"ש במ"א. גם דברי ס' חמדת לבי דמבואר דגם הוא גרס בגמ' רבא וס"ל דנו"נ א"ק ביו"ט א"מ: תוס' ד"ה יכול כו' דכל זמן דחזי בשר לאכילה לא מתכפרי כו' עי' לקמן (דף ל ע"ב): ד"ה ולא כו' נאכל כל הלילה עד שעת הפזון. ועי' תוס' ברכות (דף ט סע"א): ד"ה בארבעה כו' כדמוכח התם. והיינו שם ע"ב ועי' תוס' שם בד"ה מ"ט:

דף סא ע"א רש"י ד"ה ואם כו' לא מפסל בהכי. עי' בירושלמי הטעם:

דף סב ע"א תוס' ד"ה האי כו' דהאי מעשה דמילה חשיב טפי. ונראה דהיינו משום דהוא מחוסר מעשה בגופו וכדאמר בר"פ הערל (דף ע וע"א): **ע"ב** רש"י ד"ה ספר כו' דדברי הימים. ועי' במגילה (דף יג ע"א) וברבה ויקרא פ"א וברות פ"ב:

דף סג ע"א גמ' לימא קסברי אמורים אינה לשחיטה אלא לבסוף וכדרבא. פי' והקשה על ר"א ברי' דר"א דמוקי בחולין (דף קכא) דר"מ ס"ל ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף: תוס' ד"ה השוחט כו' דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב. עי' בשער המלך:

דף סד ע"ב גמ' מאן תנא פסח בזריקה אמר ר"ח ריה"ג היא כו' אר"א אתיא זריקה זריקה מעולה. ולא נתבאר דלמ"ד פסח בשפיכה מנלן דטעון יסוד וי"ל דנפקא ליה מדתניא ברפ"ד דזבחים (דף ל"ז) מנין לכל הדמים שטעונין מתן דם ליסוד ת"ל ודם זבחיך ישפך כו' וע"ש:

דף סה ע"א תוס' ד"ה המכבד כו' אע"פ שא"ל להשוות גומות כו'. עיין תוס' שבת (דף לד ע"ב):

דף סו ע"א גמ' שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה שבת. נראה בבאור הלשון שכחו ולא ידעו ע"פ מ"ש קצת מחברים דלמ"ד פסח מדבר לא הוה הוראת שעה ה"ל למילף מיניה דדוחה שבת. ובס' פ"י כתב דתליא בפלוגתא אם שוחלין ק"פ ל' יום או ב' שבתות דלמ"ד ל' יום ס"ל דהיה פסח מדבר מה"ד ולא הוראת שעה. ובר"פ כל שעה איתא דר"י בן בתירה ס"ל דשואלין ל' יום וא"כ ע"כ ס"ל דהיה מה"ד וא"כ ה"ל למילף מזה דפסח ד"ש ושכחו דעת עצמם: תוס' ד"ה מה מועדו כו' וע"כ הנאי היא. וכ"ה בירושלמי פ"ז הלכה ד'. ועפ"ז י"ל קושיית תוס' לקמן סוף הדף. ועי"ל קושית תוס' לקמן דיליף מהא דתניא לעיל (טז ב) ואין לומר דהתם בכהן טמא דוקא איירי דר"ל לשיטתו בזבחים (כב) דבעלים קיל מכהן: ד"ה מה להמיד כו' דתמיד ומילה או משתי הלחם כו'. עיין בת"ל סי' קנ"ב ועיין מנחות (דף פ ע"ב): **ע"ב** גמ' פסח בשבת היכי מצי מקדיש ליה. בס' קה"ע הקשה דמאי פריך היכי מקדיש ליה הא כיון דהקדישו בעזרה ניחא דאין שבות במקדש והכי אמר בירושלמי פ' האשה דמה"ט מותר להקדיש בעזרה ותי' בדוחק. אלא י"ל דתלמודא דידן ס"ל דמשום שבות במקדש לא התירו להקדיש דזה אפשר מע"ש וכמ"ש הכס"מ סוף ה' בית הבחירה: ה"מ בחובות שאין קבוע להן זמן אבל בחובות כו'. לכאורה לא היה צריך לאריכות זה אלא הל"ל בקיצור דבפסח מקדישין כדאמר ר"י. וי"ל עפ"י הסוגיא דזבחים (דף יב) דלר"י לא מצי להפריש פסח קודם ליל י"ד וא"כ אין ראיה מר"י לשאר תנאי דאפשר להו להקדיש קודם שבת ודוקא ר"י מתיר דלשיטתו א"א להקדיש קודם מש"ה מסיק כולא מילתא דר"י דמתיר אף חגיגה שאפשר קודם:

דף סז ע"ב גמ' ור' יהודה שפיר קאמר ר"ש כו'. ק"ל הא ר"י ס"ל ב"כ הבאין כא' מלמדין וכתבו המפרשים דס"ל דאמר מילתא דאתיא מכנין אב או מק"ו טרח וכתב קרא ולא דרשי' וא"כ מש"ה ל"ק ר"י כר"ש דלא אתיא רק אי אמר דדרשי'. וי"ל דלאו אדר"י גופיה פריך אלא אמאן דסבר כוותיה וכגון ברייתא קמייתא דקתני דמצרע לוקה. וא"כ ר"י גופיה אנ"ל דסבר כר"א. ובזה מיושב קושית מהרש"א ע"ד התוס' לעיל (סוף דף סו):

דף סח ע"א גמ' כתיב בלע המות לנצח. עיין בא"י רבה פ"ה: דכתיב ועמדו זרים ורעו צאנכם כו'. בא"ר פ' כ"ב אשר לא עינו את ישראל: **ע"ב** גמ' כמה חביבה מצוה בשעתה כו'. ת"כ ס"פ ויקרא: שם ר"י לטעמיה דאמר שמחת יו"ט נמי מצוה היא. וק"ל דמ"מ מאי יוכיח סוא משמחת יו"ט דא"ה מ"ע בעלמא מש"ה אסרו בו שבות אבל פסח דבכרת אפשר דלא העמידו דבריהם וכדמחלק לקמן (דף נב). וי"ל עפ"ד התוס' בר"ה (דף לג ע"ב) דמשמע דמצוה דרבים חשוב כמו כרת ושמחת יו"ט חשוב מצוה דרבים דמשמח ב"ב וכל הנלוים. וראיתי בירושלמי דפריך כן דאמאי לא השיב ר"א לר"י לא אם אמרת ביו"ט שאין בו כרת תאמר בפסח שחייבים עליה כרת ומשני עבירים היו בתשובות וכאינש דאית ליה תרין טעמין והוא מתיב חד מנהון. משמע שהיה יכול להשיב אך ל"מ הכי סוגיא דבבלי לכך נראה כמ"ש: כי עביד איניש אדעתיה דנפשיה קעביד. עיין רבה ויקרא פ' ד':

דף סט ע"א תוס' ד"ה שוחטין כו' משום דשני תבלומין דראשון הוא כו'. עיין תוס' לקמן (דף צג ע"א):

דף ע' ע"ב רש"י ד"ה דמים כו' ומצוה לכל ישראל להתעסק בו. עיין בירושלמי פ"ג דברכות: **תוס'** ד"ה מאי כו' אע"ג דלכל מילי אקשי' חגיגה לפסח כו'. נ"ל בטעמו של דבר דחגיגת י"ד אף שבת אע"ג דאקשה לפסח מדאי' בילקוט בשם ספרי זוטא פ' בהעלותך דדרש אותו במועדו אותו דוחה שבת וטומאה ואין שלמים הבאים עמו ד"ש וטומאה. ולאפוקי מהך דרשה איצטריך דרשה דבן דורתאי: **בא"ד** והא דמוקי בן דורתאי קרא דוזבחת פסח בחגיגת ט"ו כו'. וכ"מ בת"י:

דף עב ע"א תוס' ד"ה לר' יהושע כו' בפ' ר"א דמילה בסופו דאמר ר"ש כו'. עיין מ"ש שם על הגליון:

דף עג ע"א תוס' ד"ה לדברי כו' הא מלאכה שא"ל לגופה היא כו'. עיין מ"ש הוס' בשבת (דף קו) ד"ה בחול:

דף עז ע"א גמ' סד"א הא לא כתיב בהו מועד כו'. וקשה דא"כ אמאי דחו שבת ואף קריאת ההדש וכדתנן בספ"ק דר"ה ויליף לה התם מדכתיב אשר תקראו אותם במועדם ופי' התוס' שם (דף כ"א ריש ע"ב) דהיינו משום דר"ח נמי אקרי מועד: **אבל** עומר ושתי הלחם דאין בהן לכפר אלא להתיר. וצ"ל דקאי למ"ד דאי לאו עומר מה"ת אסור כל היום דלמ"ד דהאיר מזרח מתיר הרי שעומר בא לאסור ולא להתיר: **דליכא** הנא דשמעת לי' כו' אלא ר' יהודה כו'. לכאורה קשה הא אמתני' קאי והני דקתני במתני' ה' דברים שבאים בטומאה מודה ר"י דלא אמר בהו הותרה כדמוכח פ"ק דיומא (דף ו) דאמר ר"נ מודינא היכא דאיכא שיריי' לאכילה דלא אמר בהו הותרה וא"כ ה"ה לר"י וכ"כ להדיא הוס' במנחות (דף טו). וי"ל דז"א אלא מדרבנן כמ"ש

בס' שעה"מ ס' ב"מ אבל מדאורייתא הותרה בכ"מ לר"י ולא אמור רבנן רק לכתחלה לאהדורי אטהרה ולא לאסור זריקת הדם ולמפסל הקרבן: **ומה** אני מקיים הבשר והדם לומר לך כו'. עיין זבחים (דף פה) ובחולין (דף ל): **תוס'** ד"ה שכן יש בהן לך תגמור כו' ולחם הפנים אומר ריב"א דמדכתיב תמיד ילפי' לי' דמשמע אפי' בשבת כו'. עיין במהרש"א שנתקשה בדברי התוס' דהא ודאי בלחה"פ לא איצט' קרא דמערכתו מפורש שהי' בשבת ועוד דמאי דקיי' שבת איכא בזה ואם על הקטרת הבזיכין קאמרי כו'. ול"נ דכוונת התוס' הוא על אפיית לחם הפנים דע"כ דוחה שבת אליבא דתנא דהך ברייתא לפי הסוגיא דמנחות ספ"י (דף עב ע"ב) דרבי אמרה ומסיק התם דהא דנקט עומר היינו להקרבה ובתי כלחם לאפיי' וקסבר תנור מקדש ואי אפי לה מאתמול אפסלה לה בלינה. וא"כ לדידי' ודאי ה"נ דאפיי' לה"פ דוחה שבת מה"ט דהכי מוכח במנחות (דף לה ע"ב) וז"ש התוס' דמתמיד יליף לה דנהי דס"ל דתנור מקדש אפ"ה בעי קרא דלדחי שבת כי היכי דלא נימא דאפי לה בתנור של חול דהא לא כתיב תנור בקרא וכמ"ש התוס' בפ' התכלת (דף נא) גבי שתי לחם וה"נ איכא למימר גבי לחה"פ. ולפ"ז א"ש דמדכתיב בי' תמיד בהערכתו איכא למשמע דאפייתו דוחה שבת דהיינו שתמיד ממש יהיה על השלחן. ואי אמרי' שאין אפייתו דוחה שבת זימנין דלא הוי תמיד כגון אם עבר ולא אפה אותו מע"ש. וכיון דלא מצינן לקיומי' בי' תמיד על השלחן בכל זמן אא"כ נימא דיכול לאפותו בכל זמן. ש"מ דאפייתו דוחה שבת: **ד"ה** דלא כו' תימה לר"י הא טומאה דגברא דתויס בצבור כו' כדתנן בפרקין. עיין תוס' מנחות (דף טו) כד"ה והכא שכתבו ישוב לזה דכאן קאי על טומאת בשר דוקא. אך במנחות (דף כה) הקשו מפ"ק דיומא דאמר דמרצה על טומאת כהנים. ועי"ל דמתני' דלקמן ביחיד איירי אבל בצבור מרצה וכ"מ מדברי הרמב"ם. אך מתוס' דמנחות (דף טו) לא משמע כן. ועיין בשער המלך ס' ב"מ: **ד"ה** אויר כו' שע"י כך יזכור לזרוק. עיין בשו"ת ח"צ סי' קנ"ג: **ע"ב** תוס' ד"ה שאין כו' דלית בה מעילה אחר שנזרק הדם. תמוה עיין בס' מעין החכמה. ונראה דצ"ל דלית בעזרה מעילה כו':

דף עט ע"א תוס' ד"ה אלא שנטמא כו' תימה א"כ מאי אפילו דקאמר כו'. עיי' בגליון הש"ס שהקשה דהרי התוס' גופי' כתבו בסמוך דבכהן טמא אפשר דלא ליטמי כו' והניח בצ"ע. וי"ל דמ"מ ה"ז ודאי יטמא כהן שמקבל מהכלי שרת שמקבל הדם דהא קיי"ל דהמקבל הוא זורק:

דף פ ע"א תוס' ד"ה אתה כו' ערל וטמא מעלהין קרבנותיהן כו'. עיין תוס' יבמות (דף קד) וגיטין (דף כח):

דף פא ע"א גמ' דתניא ר' הושעיא כו' עיין בגליון שכתב דר' יוחנן שתם לא נזכר בברייתא בשום מקום. ונעלם ממנו מ"ש תוס' בכתובות (דף ח סע"א) דמצינו ר' יוחנן בברייתא בנזיר (דף ס"ה) והכי אי' נמי בספרי פ' נשא: **רש"י** ד"ה בתמיד כו' ואליבא דמ"ד טומאה דחויה היא בצבור קבעי. וקשה דא"כ אמאי איירי רבא עלה דפשיט בסמוך דיליף גז"ש מפסח דמרצה הא איהו סבר טומאה הותרה בצבור כמ"ש תוס' ביומא (סוף דף ו) ודוחק לומר דפשיט למ"ד דחויה:

דף פב ע"א במשנה הפסח שיצא או שנטמא כו'. עי' רש"י לעיל (דף לד ע"ב) ד"ה אי אמרת: תוס' ד"ה בשלמא נטמא גלי רחמנא כו' הא בסדיא כתיבי בהאי קרא קדשי קדשים דדרשי' בפ' כ"ש והבשר לרבות עצים ולבונה. וי"ל ע"פ בסוג' דזבחים (דף לד) דקאמר דקרא דמרבים עצים ולבונה איירי שקדשו בכלי וא"כ אין ראיה לקק"ד דלבעי שריפה כשלא קדשו בכלי. ומ"ש התוס' כאן לתרץ דאי לאו הוא הדין ה"א דאתא לרבות ק"ק דלא בעו הכשר ולא קק"ד. אין זה עולה לפי מ"ש הנ"ק שם בזבחים דתרתי איכא למשמע מוהבשר ע"ש: **ע"ב** תוס' ד"ה אבל נטמא כו' יא"ת ונילוף ק"ו מתרומה דבעי שריפה. בשו"ת רעק"א סי' קכ"ט הקשה דמאי קשיא להו הא בשבת (דף כה) כתבו דתרומה גופה לא ידעינן דבשריפה אלא משום דאקרי קודש וא"כ כ"ז דלא ידעינן דקודש בשריפה גם ת"ע ל"י. וכבר הרגיש בזה בס' שעה"מ. ול"נ דלק"מ דבשבת קיימו התוס' אליבא דמ"ד דיליף תרומה טמאה מקודש אבל רנב"י יליף שם שריפה בת"ע מקרא דכתיב גבי תרומה תתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא וכ"פ רש"י בסוכה (דף לה) ואליבי' הוא שהקשו התוס' כאן ות"א השיב דאפשר דז"א אלא לומר דמותרת בהנאה בשעת ביעורה אבל דבעי' שריפה דוקא מנ"ל. וי"ל עפמ"ש תוס' (דף כא ע"ב) דדוקא אי בעיא שריפה יש לו סיתר הנאה בשעת שריפה אבל אי בעי' קבורה א"א ליהנות בשעת ביעורו דאפי' אפר אסיר וא"כ כיון שהתירה תורה ליהנות בת"ע בשעת שריפה ש"מ דסיא מן הנשרפין ולא מן הנקברין:

דף פג ע"א גמ' ור' יוחנן סבר דם ובשר חדא מילתא היא כו'. ורבה דיליף מזה לטומאת בעלים ע"כ ס"ל דלאו חדא מילתא היא. ואע"ג דבמכות (י"ט) וזבחים מסיק אליבא דר' ישמעאל דסובר חדא מילתא היא היינו רק למ"ד בתר מלמד ע"ש. ועי"ל דדוקא לר"י הוצרך למילף התם מעשר מבכור אבל לריה"ג א"כ למילף מעשר מבכור לענין דבעי מוכח דהא ס"ל דקרא דתלכם הקטיר קאי ג"כ אמעשר כדאי' בזבחים (דף לז): שם היתה לו שעת הכושר ונפסל כו'. עי' זבחים (דף לג):

דף פו ע"א רש"י ד"ה אין מפטירין כו' שכן תוכת כל הקרבנות כדקיי"ל כו'. אבל תוס' כתבו לעיל (דף ע ע"א) ד"ה לאו דמשמע בירושלמי שא"א מדרבנן והיית דלמשחה כו' א"ר לפסח שזה"א רק בחלק הכהנים כמ"ש תוס' בזבחים (דף עה). ומיהו י"ל דרש"י נמי לא פי' כן כאן רק אליבא דרב דס"ל הגיגה תוכה היא אבל למאי דקיי"ל דלא הוית תוכה ודאי דא"ל בו למשחה כו': **ע"ב** גמ' ר' יהודה סבר יש אם למסורת. עי' פירש"י דיש גורסין בהפך. ויש לה"ר לגירסתנו מהא דאי' ברבה ס"פ ח"ש דר"י סבר קטורה היא הגר והא דכתיב ולבני הפלגשים פלגשם כתיב. וכן יש להוכיח ממ"ש תוס' בקידושין (לה א) דר"י ס"ל דנשים סטורות מפ"ו כרבנן דריב"ב ביבמות (דף סד) וטעמייהו מפרש התם דוכבשה כתיב:

דף פז ע"א גמ' אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא. עיין עירובין (דף כא ע"ב): שם ומלאו כמזרק כזויות מזבח. עיין תנחומא:

ע"ב גמ' שמים וארץ קנין אחד . בילקוט משלי א' י"ג: שם אפי' דור שאביו יקלל מ' . עי' רבה משפטים פ' ל': שם יודע הקב"ה כו' לפיכך הגלה אותם לבבל . עיין לפי מנחות : שם כסף מצרים דכתי' כ כו' . עיין לקמן (דף קיט) :

דף פח ע"ב רש"י ד"ה בתקנתא כו' שממעט באכילתו כו' . ועי' ת"ל פי' קכ"א :

דף פט ע"א גמ' וניתי כל חמשה הד כהן דלא עביד פסח כו'. עי' בס' או"ת שהקשה דא"כ צריך שהכהן לאכול מכל ההמשה פסחים ודילמא יאכל של פסח כראשונה ואין מפטירין אחה"פ ומשמע שהוא מה"ת . וז"א דברמב"ם אי' בהדיא שהוא מדרבנן : שם וניתי מותר מפסח כו' . עי' יומא (דף סו ע"א). תוס' ד"ה ונערבו כו' וניתותר לו אחד כו' . עי' לקמן (דף לז) :

דף צ ע"ב גמ' טמאי מת מצוה הוו שתל שביעי שלהן כו' וכ"ה בת"י :

דף צא ע"ב תוס' ד"ה איש ולא קטן כו' ובפ' ד' מיתות (דף נג נד) : בא"ד ועל הזכור ועל הבהמה . ועי' מ"ש תוס' בקדושין (דף יט) ובערכין (דף ג) :

דף צב ע"א רש"י ד"ה דרך כו' וקטן לאו בר כרת. הוא ועיין לעיל (דף סט) : תד"ה אבל כו' תימה לריב"א כו' . עי' בתוי"ט ועי' בקול הרמ"ז:

דף צג ע"א גמ' ר"ע לטעמיה . בגליון כתב דהך לטעמיה אינו מובן . ועוד הקשו תוס' דמנ"ל לר"ע הא לעיל אמר דמ"ד א"ש ס"ל כר' יצחק כו' ואלו ר"ע בפ' כיצן לית ליה דר"י . ולפמ"ש הרדב"ז ה"ס סי' ב"א רכ"ב והמזרחי פ' לו דר"ע ס"ל דנדב ואביהו מתו ח' בניסן ומילואים התחילו בא' בניסן והי' ע"פ יום ז' למיתתם וא"כ לר"ע נמי מוכח דאין בו"ז על טמא שרץ ומובן הך לטעמיה ונסתלקה גם תמיהת התוס' : תוס' ד"ה אלא כו' כיון דלא הוי בראשון לא ליעבד בשני כו' . עי' תוס' לעיל (דף סט סע"א) : ע"ב גמ' דאין יכול לבוא בשעת שחיטה כו': לעיל (דף פ') : רש"י ד"ה חמשה כו' . ושעת שחיטה מחצות היום ואילך כו' . ולכאורה קשה דאיך הוי זמן שחיטת פסח מחצות היום הא קיי"ל ר"פ ת"כ דהתמיד קודם לפסח . אך כה"ג הקשו התוס' לעיל (דף ה) אברייתא דהתם דתניא זמן שחיטת הפסח אחר חצות עיי"ש ותירצו כיון דבדיעבד אם שחט הפסח קודם תמיד כשר חשוב זמן שחיטה מחצות ואילך . וה"נ איכא למימר הכא דמה"ט חשוב זמן שחיטה לענין דרך רחוקה. ואין לומר דש"ה דיליף מיניה לאיסור חמץ דהוי לתומרא וכמ"ש בס' ח"י סי' תנ"ח. דמדאורייתא אין להלק בהכי : ד"ה לדידי לא קפיא כו' וטעמא דטומאה משום אכילה היא כו' . הק"ע פ"ז דנזיר הקשה עליו דבזבחים (דף כג) אמר דאם נטמאו בעלים במת אין מצלת קרבנות רק כשנטמאו בשרץ מצלת . והא ל"ק דרש"י אזיל לטעמיה דמשמע מפירושו שם דדוקא גבי פסח ע"מ אין מצלת משום דאכילה מעכב בי' ולא בשאר קרבנות . וכן משמע מדברי התוס' דמכלתין (דף פ') דאף ע"מ מצלת שאר קרבנות ואף שאין זה מוסכם כמ"ש שם מ"מ י"ל דרש"י כהתוס' ס"ל, אלא דקשיא דמפרש"י גופיה בפ"ג דמ"ק (דף טז) משמע דטמא מת אין מצלת שום קרבן עד שנטהר :

דף צד ע"א גמ' ויאיתו שתי. עי' מדרש רבה ויקרא פרשה כ' :

דף צה ע"א תוס' ד"ה ואיסי כו' לא ישאירו ממנו עד בקר מאי עביד ליה דאינו צריך למעוטי בל ירא. וי"ל דאיצטריך ליה לגז"ש דאיתא ביבמות (דף עד) ותהוי מופנה מב' נדדים וע"ש היטב כי קצרתי : ע"ב גמ' תרי תנאי אליבא דר"י . וק"ל דמאי דוחקיה למימר הכי דתימא דאתיא כהאי תנא דמייתי ביומא (ד' כ"ח) דס"ל כר"י דפסח בני דוחה טומאה ולענין טעון לינה לא ס"ל כר"י אבל נר"י לכ"ע אין טעון לינה . ומסוגיא דסוכה (דף מח ע"ב) יש לאוכיח דלא ס"ל לתלמודא התם דאיכא תנא אליבא דר"י דפסח ב' טעון לינה :

דף צו ע"א גמ' אימורי פסח מצרים כו'. עי' מנחות (ד' סב) : ע"ב במשנה שמעתי שתמורת הפסח קריבה כו' . עי' תוס' יומא (ריש דף נא) : גמ' אם כשב מה ת"ל כו' . זבחים (דף לו ע"ב) :

דף צז ע"א תוס' ד"ה אילימא כו' מ"מ קרא לא איצטריך להכי כצ"ל: בא"ד לא איצטריך להכי . ועי' תוס' חולין (ד' עח) : ע"ב תד"ה הספרים כו' ואפי' אחת מהן לא קדשה כו' . עי' תוס' זבחים (ד' ל'):

דף צט ע"ב גמ' ה"מ בע"ש ויו"ט אבל בעה"פ משום חיובא דמצה מודה . ונראה דטעמא דאע"ג דבשבת ויו"ט ג"כ איכא חיובא לאכול פת מה"ת כדמשמע מדברי התוס' לקמן (דף קא) ד"ה טעימו ובברכות (דף מט ע"ב) מ"מ לא החמירו בו שלא להכול מבע"י כמו במצה כדי שיאכל פת לערב לתאבון . דש"ה דגבי סעודת שבת אם לא יאכל בלילה יוכל להשלים למחר כמ"ש תוס' לקמן (שם) משא"כ במצה שאין לה תשלומין . וכה"ג כתבו התוס' בסוכה (דף לח) גבי קידוש :

דף ק ע"א תוס' ד"ה אלא פורס כו' ואע"ג דבשל סופרים הלך אחר המיקל הייני דוקא בשוין כדאמר בפ"ק דע"ז (דף ז') . והנה אין מפורש שם בסוגיא הכי אלא סתמא קאמר התם ר"י בן קרחה בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל ואיפסקא שם הלכתא כוותיה ודלא כת"ק דאמר התם אם היה א' מהם גדול מחבירו בחכמה ובמנין הלך אחריו ואם לאו הלך אחר המחמיר ומשמע אף בדרבנן והיכא למימר דלריב"ק דאמר בשל סופרים הלך אחר המיקל אכולא מילתא דת"ק פליג דהייני אהא דאמר דהולכין אחר הגדול בין להקל ובין להחמיר אלא דלעולם בשל סופרים הלך אחר המיקל וכך פי' בחמת בהגהת מיי' ריש ה' ממרים דלריב"ק אף כשאין שוין הלכה כמיקל בשל סופרים ואפי' ביחיד נגד רבים וכ"כ הכס"מ שם בפשיטות . וכ"מ דעת התוס' בשבת (דף סד ע"ב) . אך דעת התוס' כאן הוא כמ"ש הלח"מ שם דאין לנו לאפוקי מחלוקת . ועוד דמילתא דסברא היא דאם א' מהחולקין גדול בחכמה ובמנין עדיף טפי ולא הוצרך ריב"ק להזכירו משום דסמוך את"ק ולא פליג עליו בהא וכ"כ הרשב"א בתשובה ע"כ . ומחמת כן כתבו בפשיטות דהא דבשל סופרים הלך אחר המיקל הייני דוקא בשוין . ויש לה"ר לדעת התוס' וסייעתם מסוגיא דעירובין (דף מ"ו) דמסיק בהדיא דאף בדרבנן שני בין יחיד במקום יחיד ובין יחיד במקום רבים והכי אי' בירושלמי פ"א דגיטין וש"מ דלא קיי"ל כמיקל כיחיד נגד רבים : ועי' ברא"ש פ"א דעירובין גבי פלוגתא דרב חסדא ורבה בר ר"ה שכתב דמהר"ס פסק הלכה כרבה משום דהלכה כמיקל בד"ס . והרי ר"ח היה גדול ממנו כמ"ש המע"מ בב"ק פ' החובל וכ"מ בספ"ת דשבת (דף פא) וביצה (כה). אך בגיטין (דף פו ע"ב) משמע דלא הוה גדול ממנו דקרי ליה לר"ח חבירינו וצ"ע :

דף קא ע"א תוס' ד"ה והלכה כו' והאר"י הלכה כהתם משנה ואין נזיר מוסף כו' . הירושלם דכאן דחוק הך לק"מ לפמ"ש התוס' לפרש בסוגיא דשבת בערובין (דף נג ע"ב) דלפ"ד דהתם לא משמע כלל דסבר ר"י כסתם מ"מ דנזיר : ע"ב רשב"ם ד"ה לקיבעיה כו' יש לו לפרש דבריו יותר מן הברייתא . וכה"ג אי' במנחות (דף ל"ט) :

דף קב ע"ב רשב"ם ד"ה חבילות חבילות דמחוי עליה כמשאוי . והתוס' במ"ק (ד' ח ע"ב) כתבו דבעינן שיהא לבו פנוי למצוה א' ולא יפנה עצמו הימנה ומדמו לה התם הא דאין מערבין שמחה בשמחה ומקרא יליף לה התם וא"כ משמע דאין עושין מצות חבילות הוי ג"כ מה"ת וכ"מ בסוגיא דסוטה (דף ח') ודלא כתוס' שם שהניחו בתימה דאין עושין מצות חבילות ליכא אלא איסור דרבנן משום דמחזי עליו כמשאוי :

דף קג ע"א גמ' ספק לא מייתי לן. עי' לקמן (ד' קי ע"ב) ועי' ברכות (דף מ"ב) : ע"ב רשב"ם ד"ה בסעודתא כתול . וק"ל דבברכות (דף מב) משמע דכתול צריך לברך על כל כוס וכוס כדין נמלך וע"כ צ"ל דשוכדא דכאן בשבת או ביו"ט הוא וכ"מ מדברי הרא"ש שם :

דף קד ע"א תוס' ד"ה בעי כו' למה נהגו העולם להוסיף כו' . עיין ברכות (ד' לג) : ע"ב גמ' סדר ליה לאביי . עיין ברכות (דף מח) וקדושין (דף עג) :

דף קה ע"א תוס' ד"ה לא כו' משביע גרונו יתחק כו' . עיין בשבת (דף לג) :

דף קו ע"א גמ' בעיא מיניה ר"ה מרב חסדא . ברא"ש אי' רב חסדא מרב הונא : שם א"ל שרי אגא כו' . עיין תוס' חולין (דף לח) ותוי"ט יומא (דף פז) :

דף קח ע"ב תוס' ד"ה אחד כו' כל מילי עתיקא מעלו כו' . ועיין קדושין (דף כ ע"א) : ד"ה שאף כו' אע"ג דארבע כוסות דרבנן כו' . עיין תוס' ברכות (דף כ ע"ב) :

דף קט ע"ב גמ' שלחן של מקדש של פרקים היה . בס' לוית חן ובאור חדש כתבו דמש"ה נקט שולחן דוקא דשאר כלים אפשר שיטבלו אותן חוץ לעזרה במקום רחבה יותר מאמה . אבל השולחן בכל ימי השבוע הלחה"פ עליו וא"א לטובלו רק ביום השבת בין סילוק לסדור הלחם מחדש וא"כ א"א לטובלו חוץ לעזרה בשבת דגזרו ע"ע כלים בשבת רק בעזרה מותר דא"ש במקדש. ולדידי אין מחוור דאי איירי בטומאה שצריך הע"ש איך יעבור שבות בשבת משום מ"ש ואי בטומאה שא"צ הע"ש אף חוץ לעזרה שרי כדאי' בביצה (דף י"ח) . אלא י"ל דמשום איסור הוצאה א"י לטובלו בשבת בחוץ :

דף קי ע"ב גמ' זה הכלל כל המתוכר לו כו' . עיין שבת (דף עו) : רשב"ם ד"ה אורח כו' אם ישקוהו עוד. לעיל (דף קג) ועיין בברכות (דף מב) :

דף קיא ע"א גמ' והדקל והאשה כו' . בזוהר רות עין רעה שולט בו . ובהוריות (דף יג ע"ב) דקשה ללמוד : ע"ב גמ' שעתא קיימא לך . עי' תענית (דף ט') וברכות (דף נז ע"א) :

דף קיב ע"א גמ' אמר רב פפא כסא דהרסנא . ב"ב (דף ס') . שם ומוסרך למלכות . עיין שבת (דף לג ע"ב) : ע"ב גמ' דמכריזין ברקיע הזהרו כו' . קדושין (דף פ"א) ועיין רע"מ ס"פ כסר :

דף קיג ע"א גמ' לא תיפתי סמא כו' . עיין ע"ז (דף לא ע"ב) : שם א"ל רב כל מילי זבין ותתרט . פרשב"ם אם יוקיר יכול אתה להתחרט . וי"ל דרב לטעמיה דאמר בב"מ (דף מ"ט) דברים אין בהם משום מחוסר אמנה : שם אי לא דרמאי שיכרא לא איעתרא . ועי' שבת (דף סב ע"ב): שם הדר בא"י עיין בילקוט משלי י"ז : שם והמגדל בניו לת"ת שבת (דף קכז) : שם והמגדיל על היין כמוצאי שבתות כו' שבועות (דף יח ע"ב) : רש"י ד"ה ולא העקר ככה שן ממש . עי' תוס' חולין (דף נט) : ע"ב גמ' שלשה הקב"ה אוהבן מי שאינו כועס ברכות (דף כט ע"ב) : שם דחזיא ביה איהו דבר ערוה . וכ"ה בת"י תענית (דף ז'): שם וי"א אף תלמידי חכמים שבבבל סנהדרין (דף כ"ד) :

דף קיד ע"א במהרש"א ד"ה אעפ"י שאין בחרוסת מצוה . דהא"ל בזמן הבית היה . הוא נגד מ"ש רש"י בסוכה (דף מ"ד) והרא"ש לעיל ברפ"ד : ע"ב גמ' ר' יוסי אומר אעפ"י שטיבל בחזרת מצוה להביא לפניו חזרת וחרוסת . וק"ל דכאן מסיק דר' יוסי ס"ל מצות ל"כ ובספ"ג דסוכה (דף מ"ב) לא משמע הכי דפריך אהא דפוטר ר' יוסי בתוליה הלולב לר"ה ביו"ט א' של חג שחל בשבת מפני שהוציאו ברשות וערוד כדבר מצוה והא מדאגביי' נפיק כו' ומשני אביי כשהפכו ורבא מוקי בשהוציאו בכלי וכתבו התוס' דמדאיצט' לשינויי הכי משמע דס"ל מצות א"צ כונה . והשתא הא אביי ורבא אדר"י קיימי ואיהו גופי' ס"ל בשמעתין מצות צ"כ . ונראה די"ל דנהי דמסיק בשמעתין דמצוה דקאמר ר"י הוא משום דס"ל מצות צ"כ אינו אלא לר"ל אבל לאביי ורבא דסוכה קושטא דמפרשי דלר"י יצא כאן כטבול א' בלא כונה והא דקאמר אעפ"י שטבל מצוה להביא כו' היינו מצוה משום היכרא . ואל תתמה על זה דבכך כתבו התוס' לפרש כן בפ"ג דר"ה (דף כח ע"א) לפי סוגיא דהתם וה"נ י"ל לפי סוגיא דסוכה . שוב ראיתי שהרגיש בכל זה בב"ת סי' תע"ה והביאו בס' ק"נ והקשה עליו ונעלם ממנו דברי התוס' דר"ה הנ"ל וכן נעלם מהשאגת ארי' : תוס' ד"ה אחד כו' וכשיכנס מבס והכרן כו' . יומא (דף ה ע"ב) :

דף קטז ע"ב רשב"ם ד"ה בעבור מצה ומרור כו' ורב ששת ורב יוסף גז"ש דזה לא גמרי . ונראה דהיינו דוקא לענין הא דכאן לומר דהגדה בסומין לא אבל בעלמא ודאי מצינו דגמירי לגז"ש דזה כדאמר בשבת (דף פ"ו) דכ"ע בר"ח אתו למדבר סיני כתיב הכא ביום הזה וכתיב התם החודש הזה . ובפ"ק דיומא (דף ה ע"ב) יליף גז"ש זה הדבר מזה קרבן אהרן . ובפ"ק דכ"כ (דף טז) יליף דעשו כפר בעיקר שאמר למה זה לי וכתיב זה אלי . ובסנהדרין (דף מב) המקדש החודש בזמנו כאלו קבל פני שכינה כתיב הכא החודש הזה וכתיב התם זה אלי : תוס' ד"ה והוא כו' הלכה כר' עקיבא מחבירו. עיין כתובות (דף פד) :

דף קיז ע"א גמ' רע"ה תנייא ת"ו אמרוהו כו' ריה"ג אומר מרדכי ואסתר אמרוהו כו' . וצ"ל דס"ל להני תנאי דבטלה קדושת הארץ בחורבן ראשון דאל"כ הא אין אומרי' שירה על נס שבח"ל משנכנסה א"י ורק משגלו חזרו להיתרן הראשון כדאי' במגילה (דף י"ד) וזה ל"ש רק למ"ד דבטלה : רש"י ד"ה ד"א כו' בנכי באותו מקום כו' . עיין ר"ם סוף מעשרות : ע"ב גמ' כתיב הכא למען תזכור את יום כו'. עי' שבת (דף פו ע"ב) : רשב"ם ד"ה הני כו' רב יהודה ורב אינא כו' . עיין קדושין (דף עב) :

דף קיח ע"א גמ' כל המבזה את המועדות כו' . בירושלמי ר"פ תומר בקדש דרשי לי' תנאי כל שסיפק בידו לעבר את השנה ואין מעברה כאלו עובד ע"ז ומשמע שם דר' יהודה נמי דריש לה . וקשה הא איהו לא דריש סמוכין . וי"ל דהתוס' כתבו בשבת דהיכא דמופנה דרשי סמוכין והכא מופנה הוא דכת"כ בקדושים כתיב אלהי מסכה לא תעשה וכן את חג המצות תשמור כתיב ג"פ במשפטים : ע"ב גמ' והקדיה מכתון כו' . ועיין יומא (דף כא) : רשב"ם ד"ה לי נאה כו' ישראל ייהדון . עיין זוהר פנחס (דף רכ"ג) :

דף קיט ע"א גמ' מאי ניכהו טעמי תורה . עיין ס' חסידים סי' תתע"ו : אמר רב כהנא משום ר' ישמעאל בר' יוסי ורבנן אמרו משום ר"ש בן לקיש משום ר' יהודה נשיאה כצ"ל וכ"ה בע"י : לקבל בעלי תשובה מיד מדת הדין . עיין זוהר בראשית (ריש דף כו) : ע"ב גמ' שלא זכיתי לבן . עיין עירובין (דף סג) מגילה (דף יד) :

דף קכ ע"א תוס' ד"ה כל כו' וכי מוסירין מן הדין כו' . עיי' תוס' בב"מ (דף סא) ומ"ל פ"ב דנזיר .

ברא"ש פ"ד סי' ח' . דסתם משנה דריש פרקין עדיף מדברי חכמים . עיין בקרבן נתנאל וברא"ש ספ"ה דנדה וע"ש במעי"ט וכ"כ שם בה' מקואות סי' כ"ו :

פ"י סי' כה . וכה"ג הייתי' גבי חדש בר"פ ס' (?) ועיין תוס' (דף קיד ע"ב) :

חדושים והגהות למסכת פסחים

מהג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש זצ"ל (בעהמ"ס שו"ת תפארת יוסף וכו')

דף ה ע"א תוס' ד"ה ואומר . נ"ב עי' ביצה דף י"ט ושבת דף קי"ד :

דף ז ע"א גמ' ונבטליה בשית . נ"ב עי' שיורי כנה"ג באו"ח סי' תל"א. וזהו ג"כ דעת מהר"ש אבוהב בעהמ"ח שו"ת דבר שמואל . אולם באמת י"ל דרק לכתחלה ל"מ ביטול . אבל בדיעבד כיון דליכא רק איסור דרבנן ומדאורייתא מותר בהנא"ע"כ מועיל ביטול להפקיע איסור ב"י:

דף כט ע"א רש"י ד"ה את יוה"כ כשבת . נ"ב עי' בצל"ח. ולענ"ד ניחא בפשיטות דרש"י נזהר ליישב כל קושי' התו' כאן ובכתובות. דבלא"ה צריך להבין מהיכן דייק רש"י דח"כ שוגגין חייבים מהכ"ת להלק לרנבה"ק בין חייבי מיתות ב"ד לח"כ . עכנ"ל דרש"י למד דזה תלי בפלוגתת אביי ורבא דלאביי מוכרח דלמד בפי' דברי רנבה"ק דעושה יוה"כ כשבת רק לענין מזיד ולא לענין שוגג כיון דיליף אסון אסון דמיתה בידי שמים ג"כ פטור מתשלומין א"כ א"נ דגם לענין שוגג מדמי מיתה בי"ש למיתת ב"ד האיך משכחת מעילה בהקדש בשוגג כיון דהזיד במעילה במיתה וע"כ דרנבה"ק מדמי רק לענין מזיד . ובאמת גם לשון אביי מוכרח כן כיון דרק יליף אסון אסון ואסון נאמר רק במזיד מהכ"ת לדמות הדדי לענין שוגג . משא"כ לרבא דיליף ממולך דאמרה התורה כרת שלי כמיתה שלכם . א"כ ע"כ הלכתא לרבא הוא . דכרת דמי לגמרי למיתה שלכם בין לענין שוגג בין לענין מזיד דאליביה לא קשה ממעילה בשוגג דמיתה בי"ש אליבא דרבא לא פטר אפי' במזיד . אבל בכרת באמת דמי בין לשוגג בין למזיד דפוטר מתשלומין . וע"כ שפיר מוכרח רש"י לפרש האוקימתא דמוקי הך דאוכל חמץ של הקדש לא מעל כרנבה"ק והך דאוכל תרומת חמץ בפסח דבשוגג חייב כרנבה"ק דע"כ אזיל רק לאביי . דלרבא גם ח"כ שוגגין פטורין לרנבה"ק וע"כ אליביה ע"כ המתניתין לא אתיא כרנבה"ק ואזיל בזה דיוק התוס' בכתובות דף ל' ע"ב ד"ה זר דשוגג דתרומה חייב משום כפרה ולא משום דגלי גלי דאל"כ מדוע יתחייב לרבא באוכל תרומת חמץ דאליביה לא מדויק מהקדש דבשוגג חייב . דז"א דלרבא באמת ע"כ מתני' לא אתי כרנבה"ק ומש"ה למאי דמוקי כרנבה"ק פרש"י רק לשי' אביי ודו"ק :

דף מג ע"ב חלב בעלי מומין מנין כו' . נ"ב צ"ע לבאורה למ"ש המשנה למלך ל"ל קרא דאכל לא תאכלוהו דיבוא איסור נבילה ויחול על איסור חלב והרי בלא"ה הוי איסור מוסיף דהרי נאסר לגבוה . ותי' דבעי קרא על בעלי מומין דבלא"ה נאסר לגבוה . וא"כ קשה ל"ל קרא על חלב בעלי מומין דהרי בלא"ה ידעינן דחלב בעלי מומין אסור דאל"כ ל"ל קרא על אחע"א נגד דנבילה חל על איסור חלב והרי בלא"ה הוי איסור מוסיף והשבתי דלק"מ דנחזי הלא ודאי דנולדה תם ואח"כ נעשה בעל מום דנתחכה אזנו וכדומה ודאי לא בעי קרא דהחלב אסור דכיון דבעת שנולדה היתה תם וחל עליה איסור חלב דאז היתה ראויה להקרבה א"כ במאי הותרה החלב לאחר שנתחכה אזנו וכי איסור שבה להיכן אזיל ובמאי נפקא האיסור . והרי חזינן דפרש"י חולין דף ל"ז ע"א אהך דקאמר הגמ' דאכל לא תאכלוהו למאי הלכתא . ופרש"י דעל גוף איסור חלב ל"צ דכי משום שנתנבלה או נטרפה מי אזיל ליה איסור חלב אלא דצריך דחייב משום שני לאווין משום לאו דחלב ומשום לאו דטריפה דלא תימא דאחע"א . וה"נ אי נימא דהקרא מורה שנעשה בע"מ אח"כ ג"כ יקשה למאי הלכתא אמרה תורה דכי משום שנעשה בע"מ פקע ליה איסור וע"כ דהקרא מורה על נולדה בשהיתה בע"מ דע"ז שפיר בעי קרא דדלמא לא התחיל לחול עליה איסור חלב כיון דמעת שנולדה לא היתה ראוי' להקרבה.וא"כ לולי הקרא שפיר לא היה מדוייק מדבעי קרא על איסור נבילה דחל על איסור חלב . דע"כ בבעלי מומין איירי דאל"כ הוי איסור מוסיף דשם הרי מיירי דנעשה אח"כ בע"מ דזה שפיר ידעינן דאסור בלי קרא :

מהג"מ יצחק אייזיק חבר זצ"ל (בעהמ"ס שו"ת בנין עולם וכו')

דף ז ע"א תוס' ד"ה לפני כו' דסמוך מיעוט א כו' . נ"ב עי' ספר סדרי טהרה סי' קפ"ז ס"ק ט"ו ועי' תוס' כתובות דף ט' :

דף י ע"ב רש"י במתני' לאחר המועד משש שעות ולמעלה כו' . נ"ב מדברי רש"י אלו מוכח דס"ל דעוברים בב"י תיכף לאחר שש . עי' תוס' סוף ד"ה ואם לא בדק כו' ודו"ק ועי' רש"י לקמן ס"ג ע"א ד"ה ובמועד שלא לשמו חייב נראה מדבריו שם להיפך דאינו עובר בב"י עד הלילה וצ"ע :

דף יא ע"א ברש"י ד"ה ומשנינן חבל כו' משום (דמוזהר) צ"ל דמחזר :

דף ל ע"א תוס' ד"ה לשהינהו כו' מידי דאית ליה שורש מה"ת לא ומפרש כו' . נ"ב מדבריהם כאן מוכח דהתוס' לא ס"ל לחלק בין השתמש בשפע או לא וס"ל דאסור משהו שנבלע בקדירה אסור רק בכ"ת מותר לבטלו ועי' יו"ד סי' קי"ב ובט"ז :

דף מ ע"ב ברש"י ד"ה לכל הוא נותן כו' בכלי שני כו' . נ"ב צ"ע דבפ' כירה שם מבואר דר' יהודה קאי על כלי ראשון:

דף מז ע"ב תוס' ד"ה כתישה כו' וקשה לר' יהודה . צ"ל לר"י :

דף מט ע"א גמ' ת"ר כו' וישא בת ת"ח. נ"ב מבואר ע"ד מ"ש יומא ע"ב ע"א אם רואה אדם שתורה פוסקת מזרעו ישא בת ת"ח שנאמר מריח מים יפריח כו' יעו"ש :

דף נ ע"א תוס' ד"ה מקום שנהגו כו' מי יאסוף להם דגן כו' . נ"ב עי' יו"ד סי' קי"ז בט"ז מ"ש דבכל דבר שמפורש התירו בתורה אין כח ביד חכמים לאוסרו ולא משמע כן מדברי תוס' אלו דא"כ לא מוכח כלל דהוה מדאורייתא מהא דמביא קרא דואספת ודו"ק :

דף נג ע"א רש"י במתני' ד"ה מקום שנהגו כו' דילמא אתי למכור.נ"ב צ"ע דבמס' ע"ז שם מבואר הטעם משום חשש רביעה ע"ש בפרש"י פ"ק י"ד ע"ב :

דף נד ע"א גמ' כי טוב חזר וכללו . נ"ב ידוע כי שני הוא הדין הקשה שממנו משתלשל הרע בסוף המדריגות וביכומו ע"י החסר המתגלה בברית ע"י המילה וז"ש חזר וכללו בששי שנאמר והנה טוב מאד וכמ"ש מאד זה יצה"ר והבן :

דף עא ע"ב רש"י בד"ה ששינה כו' שאסורין שוחטן . צ"ל לשוחטן :

דף עה ע"א תוס' ד"ה נכוה כו' תימה כו' . נ"ב ונראה דסיד וגפסים פי' לאחר שנצטננו ונתנו עליהם מים שנתעורר בהם כח האש כידוע ולא דמי לחרסו של תנור שעדיין לא פסק ממנו כח האש ולהכי צריך ריבוי לסיד וגפסים . ותדע דאמאי נקט סיד ולא נקט דבר אחר שהוחם באש ולפמ"ש ניחא . ומגחלים ורמץ לא קשיא כתירוץ ר"י לעיל בר"ת וגרפו שתירץ שאני גחלים כו' ע"ש ס"ר :

דף עט ע"א ברש"י במתני' יעשו בטומאה ואפי' טמאין כו' . נ"ב דיבור זה שייך לקמן בגמ' על מ"ש וכהנים טמאים כו':

דף פח ע"א תוס' ד"ה לישא כו' דבתחלת ביאה כו' . נ"ב עי' פסקי תוס' פ' רם (?) חטאת בהא דאיתא שם דאין עשה דקדשים דוחה ל"ת שכ' דכיון דלא אפשר לא בעינן בעידנא ע"ש וא"כ צ"ע דסותרים למ"ש כאן וגם סותרים למ"ש לעיל פ"ה ע"א ד"ה כשהוא אומר ע"ש :

דף קב ע"א ברשב"ם ד"ה להודיעך כו' אע"פ שחביריו פטורין . צ"ל פוטרין :

דף קז ע"א גמ' בעא מיניה רב הונא מרב חסדא . נ"ב ברא"ש הגירסא בעא מיניה רב חסדא מרב הונא וכן עיקר דרב חסדא תלמיד רב הונא היה כמ"ש בפ' הדר ע"ש :

דף קיז ע"ב גמ' אמר רבא אשכחתינא כו' . נ"ב נ"ל שצ"ל רבה דסבו (?) דפומבדיתא הוא רב יהודה וביום שמת רב יהודה נולד רבא :

דף קכ ע"א תוס' ד"ה מפטורין כו' אע"ג דאיכא למ"ד כו' . נ"ב עי' לעיל ע' ע"א דלבן תימא דס"ל דאתקש לפסח איבעיא ליה אי איח בי' משום שבירת עצם ופשיט שם דס"ל דבא בן שנה כפסח וא"כ צ"ע דבריהם כאן:

הגהות וחדושי הרש"ש על מסכת פסחים

מאת הרב הגאון הגדול כו׳ מהור"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא.

דף ב ע"א במשנה בודקין כו׳ · בהרע"ב אית דמפרשי דטעמא דלא סמכינן אביטול דחיישינן שמא ימצא גלוסקא יפיפיה ונמלך על ביטולו כו׳ ומלא התוי"ט א"ד דמחשבה מבטלת מחשבה ואי"ל לזה דאפי׳ לר"ל (קדושין נט ב) לפי דאמרי רב זביד הכא כיון דעתו לקנות קני ליה רשותו עי׳ (ב"מ יא) ובתוס׳ ד"ה וזהו · אמנם לכאורה עיקר דברי הרע"ב תמוה דהא לקמן (ו ב) מוכח להדיא דבביטול מהני מה דגלוסקא וגם דאף אחר הבדיקה איכא חששא דגלוסקא וי"ל דבלא בדיקה ודאי תלוי שימצא גלוסקא ולכן חיישינן שמא ימלך אבל אחר הבדיקה אינו אלא חששא שמא ימצא כו׳ ושמא ימלך ואחרי שהוא תרתי לא חיישינן : **גמ׳** מיתיבי הבוקר אור כו׳ אלמא אור יממא הוא. עיין פירש"י וק"ל לפי מאי דאיתא לקמן ביומא (כ ב) דאלות לילה נמי איקרי בוקר (ועמש"ס ברכות ט) לא היקשי הכא מידי : **רש"י** ד"ה הבוקר אור כתיב שהמתין עד שהאיר המזרח. ובד"ה בכי טוב כתב יתחיל עד הנה"ח ואידי ואידי חד הוא ומש"כ (מגילה כ) בס"ד ומש"כ לקמן בד"ה ובאור בקר כתיב בעלות השחר כו׳ ואפי׳ עח"ס כו׳ היינו התחלת האור וכמ"ש שם כשמתחיל הבקר להאיר ועי׳ (בסוכה כט) בפירושו ובדבי טוב כו׳ · ועיין בתוס׳ כו׳ ובמש"כ ג"כ בס"ד דמדבריהם מוכח שבא"ר ע"ש ופועל וכפי שבארים מהרש"א שם דבי טוב היינו ג"כ בעה"ש ונ"ל ראיה לדבריהם מלקמן (לד) דתקנו המלך אדם ביוני יו"ד פרסאות ביום הוא כו׳ מנה"ח עד לה"כ לפירש"י שם אלמא כדרך ליך בלותו זמן · אמנם לשיטת הגר"א ז"ל באו"ח סי׳ תנ"ט שם ליה ביום כו׳ וכו׳ : **תוס׳** ד"ה יממא הוא כו׳ דאז ליה נקט כניסה תחלה כו׳ דאורייתא דגמרא כו׳ וכו׳ ע"ש (מ״ח) ע"ש בלשון המקרא בסוכה ובס"ד כו׳ **ע"ב גמ׳** עיין פירש"י ופירש"י אבל איסור כו׳ דשבי בסוכה דהאי דאחר חלות אסור מדאורייתא כו׳ (כתו׳ גבי חמץ) ולפי״ז בשם הירושלמי כו׳ דס"ל דהירושלמי אינו אומר אלא לאסמכתא וכמ"ש הר"ן שם ומש"כ המחבר הנ"ל ליישב דרמב"י אזיל לביטתיה (בחגיגה יז ב) דל"ל היא דירושלמי כוונתו למ"ש התוס׳ שם בסד"ה אלא שאף הש"ס שלנו כו׳ דמדרבנן מיהא מיתסר ככר כתבתי שם בס"ד שאין הכרח לדבריהם ומלי סבר דמדאורייתא אסור כהירושלמי עיין שם :

דף ג ע"א גמ׳ ליטנא מעליא · עמש"כ (בכתובות יג) בס"ד : **רש"י** ד"ה אם שיוה לו לטומאה שעד שקה"ח כו׳ · עי׳ תוס׳ (זבחים כו) ד"ה מגין : **ד"ה** אשר איננה טהורה שני אותיה בחד דוכתא כו׳ · לשונו תמוה עי׳ מהרש"א לקמן ע"ב בד"ה וכל היכא : **ע"ב גמ׳** הנהו ב׳ תלמידי כו׳ קמיה דהלל כו׳ אמר מובטח כו׳ · הר"ן מביא בשם התוספות דע"ז דאמר ומוסקין בטומאה אמר מובטח כו׳ ותמיהני שהרי (בשבת יז) אמר הלל עצמו ואין מוסקין בטהרה :

דף ד ע"א גמ׳ א"ל איבו קייס· עי׳ הגהת הגרי"פ ועמש"כ עליו במו"ק שם : **רש"י** ד"ה חובת הדר אבל הכא בדיקת חמץ מדרבנן כו׳ · נ"ל כוונתו דאי הוה מדאורייתא שלא יעבור על ב"י וב"י ודאי דהיה חל על המשכיר מפני שהוא העובר כיון דחמירא דידיה הוא עי׳ ברא"ש ססי׳ ד׳ ובאחרונים והכא לכ"ע הוא עובר כיון דהשוכר לא קבל עליו לשמרו וגם הבית עיקרו של משכיר רק כיון דהבדיקה אינה אלא מדרבנן מיבעיא ליה מ"ט תקנוה אי משום חששא דב"י וכמש"כ הר"ן בתחלה דחששו דשמא לא יוליאוהו מלבן לגמרי ולכן על המשכיר חל החיוב או מטעמא דילמא יבא לאכלו כדעת הראשונים שהביא שם (וכ"ה דעת התוס׳) ולכן על השוכר לבדוק שהחמץ ישאר אצלו : **ע"ב גמ׳** וקאמרי הני בדקיניה מ"ד כו׳ · תימה דמעיקרא הקשה אטו אמירה דהני מידי משמע א"נ אף במקום ספק בדוק וגם שהם אומרים שהבעה"ב בדק ועתה דמוחזק לן דלא בדק והם אומרים אנחנו בדקנוהו קאמר מהו דתימא כו׳ דמשמע דבא לומר שלא תיקשי פשיטא ובדוחק י"ל דלא בא אלא ליישב מדוע לא אשמעינן תנא דינא דחזקתו בדוק כיון דאיירי בעניינו לה"ק מהו דתימא כו׳ ור"ל דדין זה דנאמינוס הוא חדוש דמ"ד כו׳ אבל דינא דחזקתו בדוק היה פשוט ליה לתנא דהכל חברים כו׳ ולע"ד הנל"פ וקאמרי (ר"ל עדים כשרים) הני (פי׳ הנשים וכו׳) בדקינהו ולעולם על אמירתן לא סמכינן כדאמר מעיקרא אטו אמירה כו׳ רק על בדיקתם וזהו ע"ד דאמרינן (בחולין יב יג) בקטן דיש לו מעשה ואין לו מחשבה ע"ש ובתוס׳ ועי׳ בירושלמי ומפרשיו · אבל אנכי מה נגד פירש"י וכה"פ שפי׳ דקאמרי איכהו גופייהו : **רש"י** ד"ה בביטול בעלמא דכתיב תשביתו כו׳ · והתוס׳ הקשו עליו · וי"ל ראיה לפירש"י מתו"כ ר"פ בהר (והביאו רש"י בפיה"ת) והיתה שבת הארץ לכם מן השבות אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור משמע דמפרש שבת לשון הפקר היפך השמור וכפי׳ הא׳ של הרא"ש : **תוס׳** ד"ה מדאורייתא מדקאמרי׳ אבל אתה רואה ש"א כו׳ ואע"ג דגבי עשה דתשביתו לא כתיב לך למעוטי ילפינן שאור שאור כדכתב הש"א בחשובי׳ ע"ת בסופה ע"ש: **ד"ה** וכתיב ונראה לר"י דמייתורא דקרא קדריש· לכאורה הא אילטריך לנתוקי ללאוי דל"י ול"י לעשה לשיטתו (לקמן פט ב) ואולי כוונתו פה דביום הראשון מיותר דרישא דקרא שבעת ימים כו׳ והל"ל ותשביתו שאור כו׳ אך לפ"ז לקמן בדרשה דרנב"י ל"ל להש"ם למימר נכתוב קרא ראשון כו׳ הל"ל דכוליה מיותר : [**בא"ד** בסופו מדכתיב אך כו׳ · לכאורה הן הן דברי רבי יוסי לקמן (ה א) (בסופו) א"כ מדוע לא קאמר הש"ם עליו תנ"ה כדלקמן בלימוד דרבא וי"ל משום דר"י יליף מדאיתקים כו׳ · ואביי מן שבעת ימים] ·

דף ה ע"ב [**גמרא** והלא כבר נאמר לא יראה לך שאור בכל גבולך· מה שהוסיפו בד"ח בשם מהר"ס ול"י לך חמץ נראה שבוש דהקושיא איננה אלא משאור דהא בקרא דלא ימצא אינו כתיב אלא שאור גם הוסיפו שלא כסדרן במקרא : **שם** יכול כו׳ ויקבל פקדונות מן הנכרים כו׳ · מדלא קאמר מן אחרים משמע לכאורה דאחרים היינו נכרים דווקא וכהגר"א בסימן תמ"ג סקי"א · אבל יש לדחות דמשום איסורא דמפקיד נקיט נכרי · אמנם בזה נדחה גם ראיית הגר"א מהא דחמצו של נכרי עושה כו׳] : **שם** רבא אמר כו׳ . משום שנאמר לך לך תרי זימני ועפירש"י ולכאורה יקשה א"כ מנ"ל לאסור ש"א בקבל עליו אחריות וי"ל דלהכי לא כתביה להאי לך בגופיה לומר לך דלא שרי בהחלט ש"א אלא דאיכא גוונא דאסור וכגון בקבל אחריות וכיוצא בזה כתבתי בס"ד (בשבועות לג) והבאתי דוגמאות לזה ע"ש: **שם** ל"ק הא דקביל עליה אחריות. עי׳ ברא"ש די"א דוקא אחריות דגניבה ואבידה וי"א דאפי׳ אחריות דפשיעה לבד סגי וק"ל דא"כ מאי פריך לקמן אלא למ"ד כממון דמי לא ימצא ל"ל הא לא אשכחן לר"ש אלא הא דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב והתם חייב אפילו באחריות אונסים ומלינו לענין אכילת תרומה (ביבמות סו ב) דעבדי לאן ברזל יאכלו ואפי׳ למ"ד שם הדין עמה דהואיל דחייב באונסין הוה כדידיה משא"כ בכהן ששכר פרה מישראל כיון דלא מחייב אלא בגניבה ואבידה לא אכלה וי"ל דהתם משום דחייב גם כן בכחשא ובפחת דמים ולפי גירסת הרי"ף והרא"ש שם עיקר החלוק תלוי בזה לבד · אבל אחריות דאונסים לחוד שוה לאחריות דגנו"א לענין זה ועי׳ בט"ז ר"ס ח"מ · ומ"מ לדעת רש"י כתב התוס׳ (בב"מ פב ב) ד"ה אימור דגם הכא אינו אלא בקבל עליו אחריות אונסים וע"ע (בשבועות מד) תוד"ה שומר אבדה : **רש"י** סד"ה ש"מ יאכילנו לכלבים · ל"ע דהא לקמן (לב) מבואר דס"ל לר"ע דחמץ בפסח אסור בהנאה ועי׳ (כא ב) בתוד"ה בהדי דאף בשעת ביעורו אסור ליהנות ממנו ובשו"ע סימן תמ"ח ס"ו דאפי׳ לכלב הפקר אסור והוא מירושלמי : **ד"ה** וש"מ דתניא הבערה ללאו יצאתה דברי רבי יוסי כצ"ל : **תוס׳** ד"ה לחלק דלמ"ד ללאו יצאת לא היה אסור ביו"ט · עיין באבני מלואים להט"א במגילה ספ"ב מה שהקשה עליו (מברכות ט) ובמש"כ ליישב בק"א שם בס"ד · ועוד נ"ל דא"א לומר דלר"א שרי הבערה ביו"ט דהרי שמעינן לב"ש (בביצה כא ב) דל"י אדם מדורה ויתחמם כנגדה ור"א שמותי הוא פי׳ מתלמידי שמאי (עיין תוס׳ שם לד ב) וזה יש לדחות די"ל דמדרבנן אסור כמ"ש הש"א בחשובי׳ ע׳ לרפרס דס"ל אין עוה"ל ליוה"כ דמ"מ מדרבנן אסור ע"ש . ובזה מיושב ג"כ מה ששמעתי מקשים על הט"א דהא שמעינן לר"א לקמן (מו) דל"ת לה שם כו׳ עיין פירש"י שם ועיין (שבת כד) תוד"ה גזירה אמנם (בביצה יב) איתא המבשל גה"נ כו׳ ולוקה משום הבערה כו׳ ב"ש היא ע"ש אלמא דלב"ש הבערה אסורה מה"ת ביו"ט . אולם לקמן (מז ב) ובמכות אמר רבה דאפיק הבערה כו׳ ע"ש · ועמש"כ במגילה (ז ב) בס"ד : **ד"ה** אבל אע"ג דג׳ לך כתיבי בפרק כ"ש (כג א) משמע כו׳ כצ"ל :

דף ו ע"א גמ׳ סד"א הואיל וכי איתיה הדר בעיניה כו׳· ועיין פירש"י ולפ"ז נ"ל הא דפליג ר"ש (בב"מ נו) במשנה דקדשים שחייב באחריותם י"ל אונאה היינו באמר הרי עלי עולה בסך ידוע או אפי׳ בסתם דג"כ יש לה קצבה (מנחות פ׳ בתרא) וכשנתאנה יצטרך להשלים משלו ולא כן פירש"י התם וע"ע (סנהדרין קיב ב) רל"א ממון בעלים הוא כו׳ ור"ש היא ע"ש ול"ע : **שם** [מ"ט בהמה אית לה קלא עיסה לית לה קלא · נ"ל משום דדרך ליטול מהתבואה כדפירש"י לא מן העיסה] : **שם** חמצו של נכרי עושה לו מחיצה ע"ט משום הכירא (ב"ח האחרונות ליתנייהו ברי"ף ורא"ש והוא מוכרח לדעת האחרים פי׳ שבר"ן ולהה"מ שאביאם) וכר"ן וא"פ כו׳ וסגי בהכי אע"ג דקביל עליה אחריות כו׳ והה"מ בפ"ד הביא בשם העיטור והרמב"ן דבלק"ע אחריות לא בעינן מחיצה י׳ כו׳ והכא מיירי דוקא בקע"א ע"ש . ולכאורה יפלא דלפ"ז איך יתפרנס הסיפא ואם של הקדש הוא א"ל כו׳ דכיון דקבל עליו אחריות למה יגרע מש"א לעבור עליו משום ב"י וב"י ולע"ד דשל גבוה לעולם א"ע אף בקע"א לשיטה זו דכל היכא דאיתא כי גזא דרחמנא איתא עי׳ חולין (קלט) והוה כקבל אחריות על חמצו של גבוה כרשות גבוה וסמוכין לזה (מב"ק עו) הגונב הקדש מבית בעלים פטור וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש הרי דאף שעומד בבית בעלים מ"מ נקרא בית הקדש (ובזה נדחית ראיית הרר"י שבהרא"ש סי׳ ד׳ כפי מה שבארתי בחדושי דראייתו מהא דק"ל בית הקדש ה"ה דנקרא בית המפקיד אע"פ שהוא ברשות הנפקד והוא כענין שפי׳ בו הש"א בתשו׳ פ"ג דשאני גבוה כדאמרן) וכ"ל עוד ראיה מלעיל דקאמר יכול כו׳ ולקבל פקדונות מן הנכרי כו׳ דשביק לבר זוגיה דאתחיל ברישא אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה (וכבר הרגיש בזה התומים סימן ס"ו סקע"א) אלא ודאי דהקדש באמת מותר כנ"ל נכון בעז"ה · שוב ראיתי בירושלמי בפ׳ כ"ש ה"ב וז"ל א"ת תני לא יראה לך כו׳ אבל את רואה את לגבוה וא"ת תני אפילו לגבוה כו׳ תפתר בקדשים שחייב באחריותן כר"ש ע"כ · ואולי י"ל דדוקא לר"ש דס"ל נכהה"כ דבר הגורם לממון כמ"ד וא"כ הוי כדידיה ממש לכן אפילו הוא בבית אחר עובר עליו · אבל לרבנן דדוקא גבי חמץ גלי לן קרא כדלעיל י"ל דאינו אלא כשהוא בביתו (ובט"ז סי׳ ת"מ סק"ד כתב ג"כ לחלק בין ר"ש לרבנן ולהיפך ע"ש) ולפמש"כ ל"ד הש"א ברא"ש ע"ח שכתב בשיטת העיטור והרמב"ן דאע"ג דרבי רחמנא לעבור על ב"י על המץ של נכרי ושל גבוה בקע"א כו׳ : **ע"ב** כיון דלאו זמן איסורא הוא (נ"ל דזהו תשובה על באר"בע) ולאו זמן ביעורא הוא (תשובה על בחמש ואפי׳ לר"י דתולין) : **רש"י** ד"ה דלאו ברשותיה אינו שלו ר"ל דהרי נאסר בהנאה כדפי׳ לעיל בע"א בד"ה אפי׳ מר"ה ועי׳ בב"א שהביא ראיה דאה"נ לא מיקרי שלכם מהא דכתובות אי כו׳ אף מעשה שבת אסור בהנאה ת"ל לכם שלכם יהא הרחיק ראייתו ולא הביא ממכילתין לקמן (כג) בסוגיא דחזקיה דאיתא שם כ"פ ראיה להתיר הנאה מדכתב לכם שלכם תהא : **תוס׳** ד"ה ממאי והירץ ר"ת כו׳ ומסיק דיליף כו׳ ואמירת משה הוה בריש ירחא ונפלאתי על הסה"ד שכתב בב"א תמ"ט י"ג לחדש ניסן ויצו משה לעשות הפסח במועדו ודע דק"ל מסוגיין על הא דא"ר לוי (גיטין ס) ח׳ פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן ולא חשיב פרשת הפסח וא"ל מפני שאין בה חדוש דין לדורות הלא שם כתיב במועדו דדרשינן ליה לקמן (עז) אפי׳ בשבת וטומאה וע"ש בתד"ה סד"א ובמהרש"א שם :

דף ז ע"א גמ׳ הכא בתלמיד היושב לפני רבו כו׳ . ופירש"י ומפני אימת כו׳· נ"ל משום דמעיקרא דהוא ס"ד שכבר נתחמצה הוה א"ש בפשיטות דמשום ביטול ת"ת התירו לו בביטול לחודיה כמו ההולך לשחוט א"פ כו׳ דלקמן במשנה שלהי פ׳ א"ע . אבל לפי מאי דמוקי לה השתא בקודם שנתחמצה דאיכא הפסד ממון ה"ל למישרי לבטל ת"ת ולילך לאפותה עי׳ רש"י (שבת יא) ד"ה אבל אנו וכרי"ש (בברכות לה ב) הנהג בהן מנהג ד"א והרבה עשו כרי"ש ועלתה בידן · [וראיה לזה מטו"ע יו"ד סימן רמ"ד ס"ה וסי׳ י"א ע"ש אך לפ"ז אין מקום להכ"ש שברש"י שבשבת] : **רש"י** ד"ה אפי׳ בחיטי ואע"ג דאתי איסור כו׳ לכאורה כאן א"ש בפשיטות דזה יש כח ביד חכמים לאסור את המותר משום סייג וא"כ ממילא אין כאן שוה פרוטה ועמש"כ (בחולין לו) בתד"ה פלגיא : **ד"ה** דיקא נמי ומשום יו"ט נקיט ביהמ"ד לע"ד י"ל דאף משום שבת נקיט דאלו בביתו היה מרילה לפני כלבו כיון דעדיין לא נתחמצה או אפילו בחמץ גמור וכי"ד קודם זמן איסורו עי׳ שו"ע סימן תמ"ד ס"ד ובש"א ר"ם ע"ז : **גמ׳** ניזול בתר בתרא כו׳ בירושלים בשעת הרגל מעשר כו׳. והקשה בלל"ח דילמא התם משום דאזלינן לחומרא ותירץ משום דאיכא התם חזקה לקולא ואין לומר דמע"ש הוה דשיל"ת דלא מהני רוב וכש"כ חזקה דמעות מעשר לא מיקרי דשיל"ת והב"א הקשה עליו דמ"מ מטבע חשיב ולא בטיל ברוב וא"כ כש"כ דלא תהני ליה חזקה ול"ד כלל דהא אף בדבר חשוב בפריש אזלינן בתר רובא (רק דלא בטיל ברוב מפני חשיבתו) וא"כ בטל הכש"כ ול"ד לדשיל"ת דלא אזלינן ביה בתר רובא אף בפריש כדמייתא הלל"ח מהמ"א ע"ש : **רש"י** ד"ה רוב אוכלי בשר ונותנין אותם לבה"ע בטוה"כ. ק"ל הא משמע (בקדושין נד ב) דליכא אלא חד סתמא כר"י דא"ל מעשר ממון הדיוט הוא ולפי׳ גם סתמא זו אתיא כוותיה דלר"מ אינו ניתן במתנה כמבואר שם וראיתי להתוי"ט במשנה זו שכתב ע"ד רש"י הללו וגימוקו עמו כו׳ וע"ש דאין ביאור לדבריו. ונראה דט"ס הוא שהיה כתוב בר"ת ול"ע ונתחלף להמעתיק הג׳ בכ׳ מפני שיווי תמונתן בהוציות רש"י ומלבד זאת אני תמה דמלינו עוד סתם מתני׳ (בסנהדרין קיא ב) מע"ש וכה"ק יגנזו דאתיא ג"כ כר"י ע"ש בגמרא (ס"ד קיב קיג) ולכאורה הייתי אומר דבכסף מעשר גם ר"מ מודה וכמ"ש הלל"ח בסוגיין לענין קדושין דאף דהמקדש בפירות מעשר א"מ לר"מ מ"מ בכסף מעשר אפשר דמקודשת (והב"א שכתב דבירושלמי פ"ב דקדושין מבואר דמקדשין בפרוטה של מע"ש ל"ד כלל דהתם הוא לר"י וכדפי׳ הק"ע) אמנם שם (בסנהדרין קיב ב) איתא רש"א כו׳ שלה פרט כו׳ וכסף מעשר . וכן שם בסוה"ע בסוגיא דר"ת מוכח דגם כסף מעשר הוי ממון גבוה ועמש"כ שם · וכ"ת בירושלמי פ"א דדמאי על משנת הלת ע"ה כו׳ תני וכולן שקרא שם כו׳ אין כר"מ היא מעשר היא שירי מנחות כו׳ ע"ש : **ואני** תמה עוד בסוגיא דקדושין הנ"ל דהא סתמי דמתניתין ברפ"א ורפ"ג דמע"ש אבל נותנין ול"ן מהנת חנם אהיין נמי כר"י דמה שהביא הר"ש ברפ"א שם בשם הירושלמי דהיינו בתומינו על שולחנו בירושלמי שלפנינו אין שום רמז לזה וע"ש בשנ"א אלא דהירושלמי סובר דבמתנה אף לר"מ שרי דאינה כמכר לשיטתו בפ׳ יש בכור (כ"פ הרא"פ ברפ"ב דמעשרות) ור׳ יוסי ס"ל שם בירושלמי דלענין מע"ש ליתנו במתנה לכ"ע (ר"ל אף לרבנן דפ׳ יש בכור דס"ל דהוה כמכר) שרי · אבל גמרא דילן שם בקדושין ס"ל דלכ"ע אסור ליתנו במתנה למ"ד ממון גבוה הוא וא"כ ע"כ הני מתניתי אתיין כר"י (ואני תמה על הרמב"ם שפסק בפ"ג מהל׳ מע"ש הי"ז דא"כ במתנה ובהל׳ י"ח כתב אבל אומר לו הא לך יין שאין לי שמן כו׳ הלא זה מתנה גמורה) וליישב זאת נ"ל אשר כולהי מתניתי דס׳ זרעים כחדא חשבינן להו ותדע דקאמר שם הכא תרי סתמי והרי מתניתין דכרם רבעי הוזכרה ג"פ בפאה ובמע"ש ובעדיות ובפ"א דתרומות מ"ה ולא ממע"ש כו׳ שנפדו ופי׳ הר"ש דמתניתין ר"ת היא כו׳ ונ"ל דלזה נתכוון רש"י שכתב חדא בסדר זרעים וחדא בעדיות עי׳ (יבמות עג) בתד"ה נכסי כהן של"כ כן : **ע"ב גמ׳** מגיאה ממגיאה כו׳ . נ"ל דר"ל ודלפינן דכוונת הכתוב שלא ימצא אפי׳ ע"י חפוש דנר ולכן ממילא צריך לבדוק מקודם בחפוש כזה : **רש"י** ד"ה פסח הבעלים נלטוו כו׳ . לכאורה מזה סתירה להש"ך בחו"מ ספ"ב סק"ד שכתב דמי שהוא מוהל אינו רשאי ליתן לאחר את בנו למוהלו ומבטל בזה מ"ע . הרי שחיטת קדשים דנ"כ נלטוו בעליו ובכולי הש"ם מוכח דכהנים היו רגילין לשחוט · ועי׳ מש"כ בברכות (לא ב) אמנם ק"ל הרי במנחות (יט) אמרי׳ אי מה כו׳ אף שחיטה בבעלים וההוא לא מלית אמרת כו׳ . וכ"ל דהתם הכוונה שאינה לעיכובא אבל מ"מ מלוה בבעלים והעיקר נ"ל דכונת רש"י שהבעלים נלטוו שישתדלו בשחיטת קרבנם אם ע"י עצמו או ע"י שלוחן : **ד"ה** ונרות מגר דכתיב בנר יחידי כו׳ . עיין בחדושי אנ"ש שבגליון הרי"ף :

דף ח ע"ב גמ׳ ניזול תאי כו׳ . ק"ק מיומא (עז ב) דשרי שם כה"ג מטעמא כדי שלא תהא מכשילן לע"ל . ועי׳ בילה (יא ב) : **שם** ולא יתמוד איש כו׳ · ואין חיה כו׳ ואין תולדה כו׳ דמלינו לשון איש גם על שאר ב"ח זולת האדם (בראשית ז ב) וכן ביריעות אשה אל אחותה (שמות כו) עי׳ פירש"י שם: **שם** והא חילונות קתני כצ"ל: **רש"י** ד"ה פירות גינוסר . והיינו כנרת. כ"ה במגילה (ו) : **ד"ה** וריו"ח . ובודק כו׳ העליונות ע"פ כל ארכו ורחבו כו׳ . הא דלא פי׳ ג"כ בשורה החילונה שהיא ע"פ כל רחבו משום דסמיך על מה שפי׳ בה כבר בדברי רב יהודה דבה לא פליגי · והתוי"ט נדחק בזה והרע"ב נמשך אחר לשון רש"י :

דף ט ע"א גמ׳ והתניא כו׳ מגורה מלאה פירות כו׳ . הב"א חתר למצוא ראיות שתבואה נכללת בשם פירות . ושכח ראיה ממכילתין (נג) ולא תפירות שבעמקים ופי׳ רש"י תבואות דגן כו׳ . ובביצה (טו ב) ופירותיה משתמרין ופירש"י בשדה לבן קאמר ומשתמרת התבואה כו׳ . ובב"ב (לג ב) משנה המוכר פירות כו׳ ופי׳ רשב"ם תבואה· ובברייתא שם המוכר פירות לחבירו מטין כו׳ שעורים כו׳ . וברפ"ג דמכשירין שק שהוא מלא פירות ופי׳ הרמב"ם דר"ל זרעים כו׳. וראיה יותר ברורה מרפ"ב דחלה פירות חו"ל כו׳ חייבים בחלה . ובזה נדחה ראיית המגיה במל"מ פ"ג מהלכות תרומות הי"ד מהא דמקשי התוס׳ מהמפקיד פירות כו׳ ע"ש וכ"מ מפירש"י שם ד"ה בכדי חסרונן ע"ש . ובלא"ה ראייתו איננה דהרי בברייתא שם איתא ג"כ יין והחמיץ כו׳ ה"ז לא יגע בהן וא"ל דקושיית התוס׳ הוא מיין : **רש"י** במשנה כשבדק זוית זו כצ"ל : **ד"ה** שא"כ ולא חגר ממש כו׳ כוונתו דלא תקשי מדלעיל (ח) חגר א"ל בדיקה : **ד"ה** מי לא תנן במגע ובמשא מודה נראה דר"ל וחיישינן שמא יאהיל על הקבר וזה מיקרי מגע כדמוכח ברפ"ג דאהלות וכרבא בחולין (קכה ב) דאפילו למעלה מטפח מיקרי מגע · והתוי"ט במשנה זו לא ירד לזה ע"ש : **ד"ה** ואב"א ואח"כ זרה ומירח והוכח כו׳ כ"צ דל"ל : **בא"ד** ואי תימא נהי דלא חייל כו׳ כצ"ל: **ע"ב** ד"ה הרי אלו מותרין פירות של קופת החולין כו׳ כצ"ל:

דף י ע"א גמ׳ [ספק על ספק לא על היינו בקעה כו׳ · עפירש"י ונראה דאפי׳ ודאי על וספק אכלה ספק חמץ הוה כספק על כדמוכח בעבודת כוכבים (ע) ובתוס׳ ב"ב (נה ב) ד"ה ר"א ה"א ע"ש] : **שם** הניח תשע ומצא עשר פלוגתא דר׳ כו׳ . לפמש"כ רש"י ותוס׳ בביצה בטעמא דרבנן שאין אדם מניח חולין ומעשר ביחד · יקשה מאד הדמיון דהכא : **ע"ב** תד"ה או דילמא. דמסתמא הראשון נשאר כו׳ כצ"ל : **ד"ה** ואם. נ"ל דלרש"י דחק לשון הברייתא דמביא רב יוסף לקמן "רי"א כל שלא בדק בג"פ הללו שוב א"ב" דע"כ נזכר שם מקודם דעת חכמים כלשונם במשנתינו · אור י"ד · י"ד תוך המועד . ור"י מודה להו בג"פ הללו א"כ מוכח דתוך המועד הוא שעת הביעור שבדבריו במשנה :

עוד

שו"ר נ"ל דמשמע דהג"פ שוכר ר"י יש לכ"א קדימת מעלה על הבא אחריו. הלילה. אור הנר יפה בה ושעה שכ"א מצויין בבתיהם. ושחרית נ"ל דהיינו עד ד' שעות כמו תפלת השחר לדידיה בר"פ תה"ש ושעת ביעור היינו שעה ה' ושית (דבה' כ"א בהול לבערו למכור לנכרי טרס שיגיע ו' שאסור בהנאה) ולדידיה דתולין כל חמש ודאי דעדיף טפי לבדוק קודם לה שמותר עדיין באכילה. אבל לחכמים (דהס' ר"ת כמ"ש רש"י לקמן בד"ה דרבנן אדרבנן) דס"ל דאוכלין כל חמש שוה חמש לקודם לה. ולכן שינו לשנס לומר תוך המועד דהוא שעה ו' מועד שקבעו חכמים לבערו. וכן ל"א בי"ד שחרית שלא תטעה דהיינו עד ד' שעות כמו כדר"י. ולדידהו היינו עד ה' שעות ולכן הוכרח ג"כ לפרש לאחר המועד הוא עד שתחשך ולא יותר דאל"כ הל"ל לא בדק בתוך המועד יבדוק עד שתחשך לא בדק כו' יבדוק בתוך הרגל. דהא ודאי עדיף טפי קודם הרגל דאינו אלא בלאו מברגל עצמו דבכרת עי' ר"ן ונכון בעז"ה:

דף יא ע"א גמ' לא יקוב כו' ויתננה בלד הנר. בשבת הגי' על פי הנר וכנ"ל כאן: **רש"י** ד"ה תא"ל ואוקמינן להיא כר"י במס' מנחות כו'. וכן לקמן (טו ב): **ד"ה** פונדא. איזור חלול כצ"ל: **ע"ב גמ'** ומ"ש גבי קירלוף דל"ג. בגה"ש הקשה הא קידור לא הוי רק דרבנן כו'. וכ"ע הב"א הקשה זה מדנפשיה ולא זכר דברי הח"י דיומא ולא ראה סוף דבריו שכתב אח"ז מלאתי שהקשה כן בתו"י כו': **משנה** רי"א כו' ותולין כל חמש. לכאורה יפלא כיון דאיסור הנאה מז' הוא ג"כ מדאורייתא ולוקין עליו עי' מל"מ בפ"ה מהל' יסוה"ת מדוע ל"ג עלי' ג"כ כמו באכילה וי"ל שלא רצו להחמיר כ"כ ואשכחן כה"ג לענין בשר בחלב דאע"ג דהג' איסורין שבו דהם אכילה הנאה וביטול שוין לאיסורא מ"מ במאי דגזרו מדבריהם ל"ג אלא על אכילה עי' יו"ד ר"ס פ"ז ובזבחים (ל"ט ב) באכילה עבוד רבנן מעלה כו' ועי' (שבת יב ב) תוד"ה ר' נתן: **גמ'** אחד אומר בשנים בחדש וא"א בג' עדותן קיימת כו' נ"ל דדוקא בכה"ג אבל אם שניהם לא כוונו יום החדש לפי מה שהוא עדותן בטלה דבב' לא תלינן טעות כמו לרבא בשעות לקמן ולא"ד גם לאביי ואפשר דאף לל"ק דאביי מודה בימי החדש דבהם אין הטעות מצוי כ"כ כבשעות ופירש"י בד"ה עדותן בטלה שכתב הטעם דבעינן שתהא עדותן מכוונת (משמע דר"ל שתהא מכוונת של זה לשל זה) אינו מובן דתיפוק ליה דאחד מכחיש א"ע מימי החדש לימי השבוע לפי האמת והנ"ל דנסתרסו הדבורים וזה קאי על עדותן בטלה דשעות דלקמן. [שוב ראיתי להמהרש"א שם בר"פ היו בודקין שהתעורר בזה ויש ט"ס בדבריו ע"ש]: **תום'** ד"ה אחד ומע"ה עד הנה"ח מהלך ד' מילין כו'. כן הגיה הש"א בפ"א דברכות ע"ש ועי' כה"ד וק"ל מאי דא"ר לקמן מעשה כי הוה או בתחלת שתים כו' דא"כ הוה קודם הנץ וזה שאמר בסוף שלש ודאי הוא אחר הנץ ואיך עדותן קיימת ואין לומר דרבא יכוון לתחלת שתים לפי אמירת העד דסובר שאז הוא אחר הנץ אבל באמת היה אז שעה ומחצה דא"כ מאי האי דמסיים וחד מנייהו קטעי ב' שעות כו' הלא אינו אלא שעה ומחצה. אולם לשיטת התוכנים די"ב שעות דיום נחשבות מנץ עד שקיעה עי' בהגר"א ז"ל באו"ח תנ"ט סק"ה קושייתם נופלת לגמרי דכיון דמעידים בשעות כוונתם על השעות שעברו מהנץ ואילך:

דף יב ע"א רש"י ד"ה מעשה כי הוה בסופו כלומר כו'. אפי' כאחד שאמר באותה שעה כו' כ"כ דל"ל ולולי ד"ק הייתי אומר דבדוקא קאמר רבא הכי משום דס"ל דלא תלינן טעות בשניהם וכמש"כ לעיל: **ע"ב גמ'** שעה א' ללקוט בה עצים. עמש"כ (בשבת סו) בס"ד: **שם** חמישית מאכל ת"ח ששית מאכל כ"א. בשבת הגי' בהיפך והוא יותר נכון: **רש"י** ד"ה שלא בשעת ביעורו ימתין עד שעת ביעורו כו'. ק"ל הא כיון דבין שש לשבע טועין א"כ ניחוש דאותו זמן שהוא סובר דהוא שש הוא שבע ואם ימתין עוד שעה יעבור על מ"ע דתשביתו וגם על לאוי דב"י וב"י לשיטתו לעיל (ד) בד"ה בין לר"מ. וי"ל דמשום שיעבור בשוא"ת לא חשו חכמים אבל יקשה לפ"ז מדוע אסרו ליה שעה א' כדי ללקוט עצים אם לא יהיו לו עצים בשש ימתין עד ז' וילקט בו' וישרפנו בז' אפי' תאמר דלר"י לעולם בשרפה: **תום'** ד"ה ולהך אפי' כו'. ובשבע חמה במערב ר"ל לאביי ע"כ נ"ל דבתחלת ז' חמה במערב דהא לדידיה איכא למימר דהאי דקאמר בו' היינו בתחלתה ואפ"ה בה' ובו' עדותן בטלה. אבל לרבא אינו מוכרח לומר כן דהא לדידיה א"ל דהאי דקאמר ז' היינו בסופה ולכן עדותן בטלה ולהכי פריך שפיר אליביה מתחלת ה' לא ניכול וזה דלא כמהרש"א ומהר"ס: **ד"ה** אימתי. אבל במכילתא משמע כפירש"י דז"ל עד שלא תגיע שעת הביעור מצות כילויו בשרפה משהגיע שעה"ב מצות כילויו בכ"ד:

דף יג ע"א וגימא מר הלכה כר"ג כו'. הב"א הקשה לפמש"כ התום' לקמן בסע"ב דר"א דאמר כשרות היו אתיא כר"ג אכתי קשה דה"ל לפסוק כר"ג דר"א קאי כוותיה וה"ל תרי נגד ר"י ולק"מ דהא ר' יהושע לקמן בברייתא ס"ל כר"י וא"כ ה"ל תרי ותרי גם ר"א איש ברתותא דאמר משמיה דר' יהושע משמע דסבר כוותיה כמש"כ הפוס' בכ"ד. וגם קושיית התוס' בהא דא"ר"א כשרות היו לענ"ד י"ל דלדידיה היו החלות של מלה: **רש"י** ד"ה מזון ב"ם ולא שלש דכל שלש כו' כצ"ל: **ד"ה** לנו כהנים אורחים כו' כצ"ל: **ד"ה** אף לדבריכם צריך למחוק מלת אף: **ע"ב גמ'** תני תנא כו'. על גב האיצטבא כו'. עמש"כ בזה בס' נת"ע דף לט ב' בס"ד. **שם** הכא בי"ד עסקינן וקרי ליה בברייתא חג ומזה נ"ל ראיה למה שהביא הד"מ ביו"ד של"ט אות ג' וד' בשם הא"ו והתשב"ץ שאין אבילות נוהג בו. אבל שם כתוב מזמן שחה"פ ואולי הברייתא אתיא כבן בתירא המובא לקמן (קח) דמלפרא זמנו הוא: **רש"י** ד"ה אין מביאין אלא עד שש שעות. עי' לל"ח שכ' דלשון זה לא שייך ביה למימר עולי"ע בכלל ועי' מה שהשבתי עליו בחדושי לשו"ע או"ח סי' נ"ח: **ד"ה** כשרות היו ואפי' הן עדיין טעונות עיבור צורה כו' לכאורה. יפלא מאי מהני להו ע"ל כיון דאין נפסלין בלינה דלא קדשי עדיין קדושת הגוף כמו שמבאר והולך. אולם דבריו יתכנו לפמש"כ התוס' לקמן (טו) בד"ה ולד דע"ל אינו פסול נותר רק לינה בעלמא ע"ש: [**באו"ד** ואם נטמאו נפדין כו'. ולקמן לא הזכיר טומאה אלא פדיון ועיין בר"פ המנחות והנסכים]: **ד"ה** ואינו קדוש אלא שם שלמי נדבה עליהן כו' כצ"ל: **תום'** ד"ה כשרות. עמש"כ לעיל ע"א ע"ד בס"ד:

דף יד ע"א רש"י במשנה ד"ה מלשרוף עם חמור ממנו עם מי שנגע באה"ט כו' כצ"ל: **ד"ה** בנר אלמא לא מקבל טומאה מן הכלי כו' ולא אדם וכלים ל"ע דהא קרא מיירי בכלי חרס שאינו נעשה אה"ט לעולם אפי' ע"י מת לטמא אדם וכלים עי' לקמן (יז) בתוס' (ויח ב) בתד"ה דיו והל"ל מדלא כתיב כבוס בגדים בנוגע בהם עי' בפירושו לקמן (כ ב) שוב התבוננתי דדבריו יתכנו ע"פ המבואר בר"ש והרע"ב בספ"ט דאהלות דאף כ"ח מטמא כלים בחבורין ע"ש היטב. והיינו דוקא במת מפני שהוא אבי אה"ט נעשה הכ"ח אה"ט בשעת חבורו משא"כ בשרץ שאפילו בשעת חבורו לא מטמא כלי כמבואר (בשבת קלח ב) מפני שהוא אינו רק אה"ט והכ"ח נעשה ראשון ונכון בעז"ה: **ד"ה** מקרא מלא ונבואת חגי כו' וכבר נגזרו כצ"ל: **ע"ב גמ'** בחלל חרב חרב ה"ה כחלל כצ"ל ובהגהת הגרי"פ בשם הערוך דה"ל לכתוב בחלל כמו למעלה הנוגע בעצם או בחלל כו' הן מש"כ למעלה ע"כ ט"ס וצ"ל למטה כמו שהוא בפרשה. אך לפ"ז אין ראיה משם דכיון דכתיב בחלל המכוון הידוע הנזכר למעלה. אבל עיינתי בערוך עצמו וכתוב שם בדכתיב וכל הנוגע כו' וע"כ גם שם ט"ס כי לא כתיב וכל אלא ועל ואומר אני שיותר טוב להגיה כדכתיב וכל נוגע בחלל ויכוון על הכתוב בפ' מדין בס' מטות ומשם הראי' נכונה: **ונל"פ** לפי הדרשה דבחלל חרב פי' בחרב חלל. וכן פירשתי בשר ערלתכם דהוה כמו ערלת בשרכם וכדכתיב ותכרות את ערלת בנה ומלתם את ערלת לבבכם ובשר הוא כנוי לאבר כדפירש"י (בנדה מג) על ומלא בשרו חם ובמקרא גדלי בשר (יחזקאל טז) ע"ש ברד"ק. וכן כי יהיה זב מבשרו רר בשרו החתים בשרו. ועמ"ש (בבכורות מג ב). [וכה"ג כתב הראב"ע בפרשת ויקהל לה ה]: **רש"י** ד"ה דתנן כה"פ אה"ת כל הני כו' שגזרו כו' דאין ד"ת צריכין חזוק משמע דכל שני דאורייתא א"ת אה"ת להיות תחלה ול"ע דמוכח בכ"ד דאין חילוק וגם שני דאורייתא מטמא אה"ת לה"ת ומהן בספק דטהרות אם יש ביניהן משקה טופח אף בתרומה הכל טמא ולאביי דבתרומה עושה כיולא בו ה"ל שני דאורייתא. וכ"כ להדיא מד"ע לקמן (טו ב) בסופו במש"כ ואכתי כו' דאילו משקין שנגע בהן תחלה הי' מדרבנן. וגם לכאורה סותר א"ע הכ"ד שמתחלה פי' מטעם דאיקליסא טומאתו וכ"פ (בחולין לד): **ד"ה** ניתא דכל אה"ט דאורייתא הוא והתוס' מלאו אה"ט דרבנן. ולי משנה מפורשת בפ"ד דטהרות מי"א אבל דבר שהוא אה"ט והוא מד"ס כו' ועי"ע מש"כ (בעירובין לה ב) בפירש"י: **תום'** ד"ה אפילו קרשו ואח"כ נימוחו ה"ה שניים ע"ש בר"ש במ"א ובמ"ב: **באו"ד** והיינו לעולם אפי' קרשו ר"ל ואח"כ נימוחו ע"ש בר"ש: **ד"ה** התם ובירושלמי כו' בטבו"י דבה"פ שהוא מדבריהם שמעתי מקשים דהא ר"ע אית לי' (ביומא יד) דטהור שנפלה עליו הזאה טמאתו וצריך טבילה והע"ש מדאורייתא וטומאת בה"פ צריך הזאה ג' וז' כדמשמע (בנזיר כד) ע"ש. ואח"כ חזר להיות טבו"י דאורייתא מפני ההזאה. ול"נ דכוונת הירושלמי על האדם שנגע במי שנטמא בבה"פ דא"ט אלא טומאת ערב: **ועי'** מהרש"א שהקשה דלפ"ז אימא דר"ת בול"ט דאורייתא כו' ע"ש. ול"נ דל"ק דא"כ מנ"ל לר"ת דר"ע איירי בטבו"י דרבנן דכשלמא ול"ט מלינו דקרי לטומאה דרבנן במ"ט פ"ג דמע"ש ובמ"ז פ"ח דשקלים ועמש"כ שו"ש. אבל הא קשיא מאי דקאמר הש"ס ומאי מדבריהם מדר"ח הלא לפ"ז גם מדר"ע יוכל ללמוד:

דף טו ע"א גמרא אילימא הא ר' יהושע דתנן חבית כו' קשה אכתי מ"ד התם ספק טמאה מדאורייתא כמ"ש התו' והכא טהור וטמא (עמ"ש בשבת ג ב ד"ה תפשוט) כדפריך נעיל: **רש"י** ד"ה מדברי ר"ת דמטמא לי' מדרבנן כו'. ל"י מה דחקו לפרש דוקא אליבא דרבינא דמקרא מלא דה"כ ואי דלא מסתבר לי' לעשות טמאה דרבנן דאורייתא מה יעשה בדלקמן סע"ב באוקימתא דר' ירמי' דשם מוכרח לאמר כן וכדפי' שם בעצמו: **ד"ה** יניחנה במקום התורפה דכיון דא"ר אלא להדלקה נ"ל דלא כתב כן אלא לפי הס"ד דהשתא דלא נחית לחלק בין גרמא לבידים. אבל למאי דדחי לי' לחלק בזה י"ל דאסור להדליקה עי' לקמן (כ ב) תד"ה הא וכן איתא בירושלמי שם אהא מתניתין מדברי שלשתן תלויה אסור לשורפה: **ע"ב** ד"ה הפיגול ונותר שמעינן מינה מיהא כו' כצ"ל: **ד"ה** ור"י לטעמי'. ולרי"ר איכא לאקשויי א"כ בין לר"מ בין לר' יוסי כו' כצ"ל: **תוי"ט** מ"ו ד"ה בנר דהא הך דאוכל מטמא אוכל נמי מדרבנן הוא ל"ד דהכי הל"ל דהא משקה מטמא אוכל נמי מדרבנן לפי הס"ד וא"כ מאי אהני ליה האי נר להאי שתן אי לאפסולי גופיה הא פסול וקאי ואם לטמא אחרים מדרבנן אפי' בשרץ נמי כמבואר בסוגיין: **מ"ז** ד"ה מדבריהם ולפ"ז הך סוגיא כו' דדייק כו' אתיא כו' אוכל מטמא אוכל כו' דל"ל כו' דמדבריהם אדר"א ור"י קאי תמוה דאליבא דמ"ד אוכל מטמא אוכל כו' שפיר מלינן לאוקמי דנטמא במשקין כר' ירמיה כפירש"י ומדבריהם היינו מדברי ר"ח. ונראה דחסר בדבריו תיבת או קודם דל"ל כו' וכוונתו דהך סוגיא כו' אתיא או כמ"ד אוכל מטמא אוכל כו' וכר' ירמיה או דלא כרי"ר ומדבריהם אדר"א ור"י קאי. ויותר נראה דכ"ז מן דל"ל עד תיבת קאי למחוק מכאן ולהעמידם להלן אחר תיבת מיירי וכמו שהוסיפו שם תיבות אלו:

דף טז ע"א גמ' מי אמר שמואל כו' קרי כאן והבשר כו' הקשה הגרע"א ז"ל למה תלי הקושיא על שמואל הא ר"מ ס"ל לכ"ע דטומאת עצמן דאורייתא ולטמא אחרים לא. ול"נ דלר"מ איכא למימר דלטמא קדשים מודה דהוי דאורייתא: **שם** הכשר מרישא דקרא ש"ל כו'. לכאורה האי צריך לרבויי שאר משקין דמכשירין כדאיתא בתו"כ ורש"י הביאו בקוצר (בחולין טו) ונראה דתיבת יטמא דסיפא ק"ל דמיותר א"א דקאי אהכשר. וכ"כ שהבין המהרש"א ברש"י ד"ה ותלושין וכה"ג דקדק רבינא לקמן (יח): **תום'** ד"ה חד וכיון דגלי לן כו' ה"ה באידך הן בתו"כ מוקי לי' לקרא דוכי יותן כו' דבא לאשמעינן דאפילו שרץ עצמו אינו מטמא בלא הכשר (וק"ל מדוע נד הגמרא משנוי' דתו"כ) ומנין לרבות שאר משקין ומכ"ח אין ללמוד דמה לכ"ח שמטמא מאוירו ומסיק דיליף מגז"ש מים מים ע"ש. וא"כ י"ל דה"ה לענין מחוברין ותלושין: **ע"ב גמ'** דם שהנפש י"ב קרוי דם שאה"כ י"ב א"ק דם משמע דלימוד כללי הוא דכ"מ שנאמר דם אינו אלא דה"כ. וא"כ ל"ל לקמן (סה) קרא מיוחד לדם התמצית שאינו מכפר (הביאו רש"י כאן) וכן (בחולין פח) רבנן סברי דמו כל דמו כו' ורשב"ג דמו המיוחד ע"ש: **רש"י** ד"ה דם התמצית אלמא נשפך כמים ואינו מכשיר כדריב"ח כצ"ל: **ד"ה** אינו עון וכי יש כפרה לח"כ אלמא לא. בשלהי יומא אמרי' עבר על כריתות כו' ויסורין ממרקין ובשוגג מתכפר בקרבן וקמ"ל קרא דהליך אינו מכפר עליו. ומלאתי בתוס' (שם ז ב) שהעתיקו לשון רש"י שלפנינו בזה"ל וכי אין כפרה לח"כ ור"ל הלא יש להן כפרה כנ"ל וא"כ איך יסתום הכתוב לומר לא ירצה וגירסא זו נ"ל עיקר:

דף יז ע"א גמ' היינו דכתיב ד' לחם כו'. נראה ברור דלפני ר"ת שבתוס' לא היה כתוב מן לחם עד ושמן. וכן הרמב"ם בסוף הקדמתו לס' טהרות נראה דל"ג להו והמעתיקים הוסיפום ע"פ פירש"י ז"ל: **שם** דנגעי כולהו בראשון. עי' פי' מהרש"א אבל מש"כ ע"פ שנויי דר"ג דוקא ל"נ דגם לרבינא א"ש דכן כתיב בקרא וכל אשר יגע בו הטמא יטמא: **תום'** ד"ה רביעי ועוד למה דחק כו' נראה דר"ל דאיך קאמר הגמרא בהחלט לשמואל כן הלא לשנויא דרבינא יותר הל"ל דאל כל מאכל דוקא. (והדוחק נראה משום דבכל אלה משמע דהטמא נפש נגע כמו כן בכל הסדר שמנה בשרץ. שנית כיון דשלש אם חסר אחד מהם כ"כ המ"ל לשיולי על שרץ גופיה שהתחיל בו) ועי' מהרש"א שנדחק: **באו"ד** והא קיי"ל כו' דכ"ד כו' א"כ אה"ט הן לפי מה שהבאתי לעיל (יד) מספ"ט דאהלות דבחבורין גם כ"ח נעשה אה"ט אף לטמא כלים יתכן שגם באוכלין הדין כן. ומיירי הכא בחבורין ונכון בעז"ה: **באו"ד** אבל לאוכלין ומשקין נעשין אה"ט. (כה"ג כתבו הר"ש והרע"ב בפכ"ח דכלים מ"ו לענין כלים הנוגעים במדרס הזב דכ"ז שלא פירשו חשבינן להו כאה"ט לאוכלין וכלים אינן מטמאים ועמש"כ ע"ד שם) ק"ק לי ע"ז (מחולין פח) דס"ד לפרושי חמורין מת ומסיים כמשקה הנוגע בהן ואלו ואלו תחלה. וכן קשה מהתוספתא שהביאוה הרמב"ם והר"ש בפ"ה דכלים מי"א בתנור של מתכת נגע בו שרץ מאחוריו כולו מטמא במגע אחד ופוסל אחד נגע בו כזית מן המת מאחוריו כולו מטמא מגע שנים ופוסל אחד והרי קיי"ל חרב ה"ה כחלל וה"ל לטמא ג' ולפסול אחד: **והט"א** (בחגיגה כג ב) בסד"ה מת תחוב הקשה ע"ד (מסוטה כט ב) דקאמר כ"ח יוכיח ע"ש והא איכא למפרך מה לכ"ח שכן נעשה אה"ט לאוכלין כו' ע"ש. ואנכי תמה דהא מאי דאמרינן כ"ח יוכיח היינו בנטמא משרץ דכתיב בקרא בפ' שמיני דאינו אלא ראשון. ואם כוונתו דליפרך שכן במינו אה"ט ככר שני נמי במינו אה"ט לדבריהם. וכל שכן לפי מאי דנסתפק בס' מנ"פ בשיטתם אי אמרינן בכ"ח גם כן דנעשה אה"ט לאוכלין דעקר דבריהם הוא באוכלין מעיקרא לאו קושיא היא. ועוד נ"ל כיון דאינו אה"ט לטמא כלי ל"ח לי' פירכא (ועי' לשון רש"י שם בד"ה שכן יש במינו) ותדע דאל"כ ליפריך מה לכ"ח שהוא ראשון ול"ל טבו"י דשרץ יוכיח. שהרי גם הוא הוה ראשון ודברי המהרש"א שם תמוהים ע"ע: **והב"א** כתב דבתוס' (ב"ק כה ב) בד"ה וקמייתי משמע דכל שאין לו טהרה במקוה א"כ אה"ט אף לאוכלין אני אינני רואה שם משמעות כלל דלפ"ת דמפץ נעשה אה"ט עכ"פ לענין אוכלין אפ"ה א"א להעמיס זאת בכוונת הגמרא במאי דקאמר וקמייתי כו' דא"כ מאי קאמר חו ואהני דיו לאפוקי טומאת ז' דהא בין מפץ בזב שהוא מדרס ובין פכין קטנים במת נעשין ג"כ אה"ט לאוכלין לשיטה זו (ולהוא"ל כו' שכתבו נ"ל דזה פסיקא להו דכ"ח אנאה"ט והדיו הוא כהפכין היפך פירש"י) אולם ק"ל ע"ד שם במאי דפסיקא להו דמפץ א"כ אה"ט משום דאין לו טהרה במקוה וכ"כ שם בד"ה ומה דהלא שם בפ' ר"ע אמרינן דמפץ שאני דאיכא במינו דילט"ב ולכן מיטמא במדרס הזב ותשמע שם דאפי' לטמא אדם ובגדים. וכן כופת שאור שיחדה לישיבה אמרינן (בחולין קכט) דמטמאה טומאה חמורה ואע"ג שאל"ט במקוה והוא ג"כ מטעם דיש במינה כמ"ש התוס' בפר"ע שם ד"ה לאפוקי והיותר תמוה דשם גופה כתבו ג"כ בד"ה מה דמפץ א"כ אה"ט ולע"ג: **באו"ד** ומפרש ר"ח כו' ע"ד פירושו הנלע"ד דרבינא חדש שיטת הרמב"ם והר"י מסימפונט בתוס' (נזיר נד ב) דחרב ה"ה כחלל ל"ד כלי מתכות אלא ה"ה שאר כלים ובגדים וטמא נפש לדידיה נמי הוה כדס"ד מעיקרא ונכון בעז"ה. שוב ראיתי שגם עינו של הגל"ח ראה מעין זה באות ל"ב: **ע"ב גמ'** [והתנן כל הכלים שיש להן אחוריים כו'. נ"ל והתניא כי במשנה ר"פ כ"ה הגי' יש כו'. וגם דר"י במד"א כו' לא הוזכרו שם וע"ש בר"ש]: **שם** ואי הלכתא היא מ"ל בכלים מ"ל בקרקע לכאורה עדיפא הל"ל דלקרקע למאי נצרך הלכתא אפילו בחולין טהור מקרא דמקוה מים יהיה טהור וכפירש"י. ואולי דא"ל דקרא לא מטהר אלא מקוה דמ' סאה הראוי לטבילת אדם. אך יקשה דטבילת מחטין וצינורות במקוה דרביעית יטמא המקוה מהם כאשר נגעו בה בתחלת התחיבה ושוב לא תטהרם (עי' זבחים לג): **רש"י** ד"ה מי גמרינן מינה. והיכי מייתא ר' אלעזר כצ"ל בל"י: [**שם** ד"ה כר"מ. דאמר לא מטמאי אפילו כו' כצ"ל]: **תום'** ד"ה נטמא דר"מ פליג בהני דוקא כצ"ל:

דף יח ע"א ד"ה הא משום דנפסלו בהסה"ד ק"ל הא תנן התם מ"ח מי חטאת שנפסלו מטמאין אה"ט לתרומה כו' ובר"ש פ"ח מ"ב כתב להדיא דכשנפסלו בהסה"ד מטמאין כלים. וצ"ל ע"כ דהכא גרע טפי שבטלו מת"מ לגמרי. ולכן גם מש"כ בדבור שאח"ז אע"ג כו' דכה"ע פוסלין מ"ח אין משם קושיא כלל דפסול לחוד אינו מוציאן מלטמא. וי"ל דס"ל כמ"ש הרע"ב שם בפ"ט מ"ח דפסולין א"מ אלא מדרבנן והכא דמילתא דל"ש לא גזרו: **ד"ה** בטלו אע"ג כו' דכה"ע פוסלין מ"ח תימה מדוע לא הביאו מרישא דהך מתניתין שתת מהן בהמה כו' פסולין וע"ש בר"ש: **באו"ד** דהתם מיירי קודם קידוש והרע"ב כתב שם ברה"פ אהא דקתני ללוחית כו' דהיינו שנותנין בה המים המקודשין. וע"ז הא קאי גם הך דשתת מהן בהמה וכה"ע פוסלין. אבל האי כללא שכתב הרע"ב שם דללוחית היא שנותנין לתוכה מים המקודשים לא ס"ל לרש"י (בחולין ט ב) ע"ש: **באו"ד** ובתוספתא מפרש כו' היא בפ' בתרא דמקואות וכ"ה בספרי: **גמ'** ולאו ק"ו הוא ומה כלי כו' א"ת כלי משקין הבאין מחמת כלי א"ד כו' ק"ל הא א"ל פרה ופרים והמשלח אה"ט ונבלת עוף הטהור יוכיחו שהן עצמן א"מ בגדים כו' כדאיתא בפרה פ"ח מ"ג וד' וע"ש עוד בר"ש פי' הערוך [וכה"ג דחי הש"ס ק"ו כזה בנדה נ"ה]: **רש"י** ד"ה לימד על ככר שני ואני שמעתי כו' ועי' הדחק נאמר עיין לקמן (יט) בדבריו בסד"ה א"ל ותראה מה דחקם: **ד"ה** ואי ס"ד דהא כתיב לעיל מהאי קרא טמא הוא תימה דהאי כתיב מאוחר בסוה"פ:

דף יט ע"א גמ' א"ר"ע זכינו כו' פירש"י דחוק. ולענ"ד דר"ל שלא זכינו ללמוד מעדותו דבר חידוש זולת ד"ז שאין טומאת ידים במקדש דהבשר פשיטא דטמא וכן הסכין דטהור וכדמסקינן טעמייהו: **רש"י** ד"ה פסל את כולן דאי משום דנגעי אהדדי כו' אלו הוה ס"ל כמ"ש התוס' לעיל (יד ב) ד"ה ואילו לא הוה צריך לזה: **ע"ב ד"ה** על ספק הרוקין או של נדה הן ורוקן אה"ט כו' כצ"ל: **ד"ה** דרך עליה טהורין שהטבילן. לכאורה מ"מ הע"ש בעי וי"ל דתלינן שנאבדו זה ימים רבים כמו לעיל (ז) בהר הבית לעולם תולין ע"ש בפירש"י. אך ק"ק מהא דלקמן (ע) מסכין שנמלא בי"ד ועמש"כ שם: **ד"ה** ופרכינן וד"ה ומינה נ"ל בד"א: **תום'** ד"ה וגימא וזה א"כ לו דלר"ע יהיה דכן מלטמא כלים ר"ל דזה א"כ להש"ס לומר דר"ע אית לי' עדותו של יוסי ביו"ע דמשקי ב"מ דכן רק דמפרש לי' דכן מלטמא כלים ובזה הוה א"ש דל"א זכינו שא"ט כלים במקדש דזה כבר שמענו מעדות יוביו"ע [ועוד דמשם שמענו דאפילו יצאו א"כ חוץ למקדש אינן מטמאין אה"כ כדתניא לעיל דכשנטמאו בפנים אפילו הוציאן לחוץ טהורין] משום דלשון דכן משמע לגמרי או אפי' מליטמא או לכה"פ מלטמא אף אוכלין וכרב ושמואל לעיל והמהרש"א לא הבין כן:

דף כ ע"א רש"י ד"ה האי בשר נאכל בכל העיר ולכ"א כו' ולכ"א כדי נסבה דאפי' חו"ש הנאכלים לכהנים נמי הואיל דנאכלים בכל העיר ובכל מאכל: **ד"ה** שרץ מטמא וקסבר יטמא הכלי מן המשקה כו' ודריש בי' נמי כו' יטמא כו' דחוזר כלי זה כו' תימה דא"כ מפורש בקרא רביעי כלי משקה כלי אוכל ומה זה דקאמר לקמן בד"ה הני דרביעי לא משכחת ליה בקרא וכן בד"ה אדרבה דרביעי לא כתיב ולעיל (טו) ד"ה לכל טמא פי' דדריש יטמא יטמא ומדסמכי' לכלי משמע יטמא אה"כ ע"ש וכן נכון: **ע"ב גמ'** שותין מלוג תסלע כו'. נל"פ דמיירי בעשיר וקאמר אף שהיין ביוקר כ"כ שהלוג נמכר בסלע (ובשכר האמצעי תנן בפי"ג דמנחות מ"ח כבש יביא הוא ונסכיו בסלע ונסכיו לבד הם ג' לוגין יין). יוכל לקנות ולא יקרא רעבתן או סובא או מבזבז יותר מדאי. ולגילוף אף בשתים

רשאי

רשאי לקנות · או דמיירי ביין אלפא ומובחר מאד אשר מפני טובו נמכר בשער הגבוה כל כך]:

תד"ה ראוי ואע"ג דא"ט בשריפה כו'. ולעד"נ דפי' זילוף דכאן הוא כמו שנוהגין עתה ללבן לבנה באור ומולפין עליה יין דהוי כמו שריפה:

פ"ב דף כא ע"א [רש"י בס"פ כדתנן כלי שנטמא אחוריו כו' כצ"ל. כי היא משנה בפכ"ה דכלים משנה ו']: ע"ב גמ' ריב"ב אומר כותח כו' אסור למכור ל' יום קודם לפסח. הן בשבת הגי' ר"י סתמא וכ"ה ברש"י והוספות כאן וברי"ן בפ"ק (ג ב) ד"ה ומיהו וצ"ל דהוא הנכון ואזיל לטעמי' דאין ביעור חמץ אלא שריפה וכפירוש רש"י לעיל (יב ב) דשלא שע"ב היינו בתחלת שש וכל שש וה"ה ל"י קודם וכדמוכח מדבריו לקמן (כז ב') ד"ה שאם לא מצא עלים וכהטור בסי' תמ"ה. ולפ"ז כש"כ דלא מהני ביטול לדידי' בתוך ל"י ומיושב קושיית הש"ח בסי' ע"ן בהא דא"ל לא מצא עלים לשרפו יהא יושב ובטל והקשה והלא יוכל לבטל וא"ת לפ"ז איך שרי לאכול ולהאכיל חמץ ל"י קודם הלא מבטרו שלא ע"י שריפה י"ל דחום הטבעי אשר בבע"ח המעכל המזון הוי כשריפה וכר לדבר לקמן (לב) אף בזו י"ל בה היתר הספקה כו' מרילה לפני כלבו כו' וראיה לדבר דאמרינן (בשבת כה) כשם כו' כך מצוה לשרוף אה"ת שנטמאת ופרש"י דדמיא לקדש ולקמן (מו) במשנת כילד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט פרש"י דאי לאו משום יו"ט הוי שרי להאכילה לכלבים · וכן פי' (בביצה כז ב) במשנה וזה דלא כתוס' שם והר"ן בפ' מפנין · אולם לפ"ז יהיה סתירה למש"כ (בשבת סו) דלר"י חמץ בשריפת עלים דוקא ובדרך רחוק קצת י"ל דאדם נקרא עץ כדכתיב כי האדם עץ השדה בניחותא כפי' הראב"ע שם וה"ה בהמה חיה ועוף:

והנה לפירש"י דר"י כב"ש ל"ל דס"ל דמעולם ל"נ ב"ה בד"ן וניחא נמי הא דקשה לר"י דאמר תולין כל חמש תב"ה דאמרי כ"ש שמותר לאכול מותר למכור: שם לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה עיין פירש"י. ולעד"נ דלא יאכל משמע אף לכלבים. ומפרש דהוא מטעם הנאה וה"ה לכל הנאות וכה"ג דריש ר"ש במנחות (קא ב) מכל האוכל אשר יאכל שאתה יכול להאכילו לאחרים וממעט מזה אה"נ ואף למאי דכ' התוס' שם בד"ה אוכל ע"ש איכא למימר דיאכל תרווייהו משמע · אך לכאורה לפמש"כ התוס' (בשבת כו) ד"ה אין מדליקין ע"ש ה"נ אימא דלא אסרה תורה אלא הנאה של כילוי דומיא דאכילה וכן לפמש"כ (בב"ק נג ב) בד"ה לענין כלים דלא ילפינן שאר הנאות לאיסור מאכילת כלבים לר"א ע"ש ה"נ לא יליף ושאר הנאות מנלן · אך זה י"ל דחזקי' ס"ל כרבא וכר"י שהביאו התוס' שם דלא מחלקי. אמנם בלא"ה קשה לדבריהם מהא דיליף לקמן מאותו דאי אתה משליך לכלב כאשב"ת שאר הנאות ג"כ וכבר הרגישו בעצמם לקמן (כט ב) ד"ה ר"א · ועמש"כ (בבכורות יב ב) פי' אחר נכון בס"ד: משנ"ב הב"א כאן ליישב דעת הב"י מקושיית הט"ז בא"ח סי' שמ"ג בהא דאמרינן (בזבחים יג) דל"פ לד כרת לא"כ השם אמרי' לב"ע וחכמים פליגי עליה וא"כ ע"כ ס"ל דפרכינן לד כרת וה"ל כוותייהו. ועוד הא אמרינן שם ואב"א דלכ"ע פרכינן ל"כ: תוס' ד"ה תרכו דומיא דפת שעיפשה בפ"ק. כוונתם להא דאיתא (שם טו ב) ועי' בר"ן והמליין לדף ז' טעה: [ד"ה כ"מ לימא דאיכא בינייהו הא כו' · השעה"מ בריש הלכות חמץ הקשה דהא לפמש"כ התוס' לקמן (כח ב) בד"ה וחד י"ל דגם לחזקיה חייב כרת על הנאה וכתב די"ל בדוחק דכרת מלאו לא ילפינן ע"ש ולי גמרא ערוכה בכריתות (ד) ורבנן לאו מלאו ילפינן לאו מכרת לא ילפינן ע"ש ופשוט דה"ה איפכא]:

דף כב ע"א גמ' ור"מ אותו כו' · וא"א משליך לכלב חשנ"ב מה שתמה בגה"ש כבר קדמהו הצל"ח לקמן (כג ב) בד"ה רא"ם אותו כו' ויישב בתרי אנפי: שם מידי רוב מים כתיב כה"ג (בר"ה ז') ובכריתות (כה ב): רש"י ד"ה ור"מ ומשום דאין מפורש כו' · נראה מזה דלא ס"ל תירוץ ר"י שבתוס' לעיל ד"ה כל מקום ובגה"ש הקשה דניליף מקרא דל"ת כ"ת כו' לכאורה לפי המבואר (בחולין קטו) דלא ילפינן מעשה שבת מל"ת כ"ת משום דגלי רחמנא היא קדש וא"ת קדש וחורש בשו"ת וחוסם פי פרה כו' ילפינן להתירא ק"ו משבת ע"ש ובתוד"ה חורש בסופו · ולכן חשנ"ב נמי אף שנאסרו באכילה מ"מ מק"ו דשבת מוכח דלא קאי על כה"ג ובשעה"מ פ"ה מהל' מ"א תירץ דדבר שלא נאסר אלא מכלל לאו הבא מכלל עשה לא נכלל בל"ת כל תועבה: תוס' ד"ה אותו כדאמר כל שבקדש פסול כו' · הוא לקמן (כד): ע"ב [גמ' ממשמע שנאמר סקול יסקל השור איני יודע שהוא נבלה ונבלה אסורה באכילה כו' · ק"ל נימא דסד"א דסקילתו זו הוא שחיטתו וכמו דאמרינן ביומא (ריש דף סד) דחייתו ללוק זו היא שחיטתו · ומה"ט עגלה ערופה מטהרה עריפתה מידי נבלה כמש"כ התוס' שם · וכן גבי שעיר המשתלח למ"ד שם (סז) דמותר בהנאה קשה דלישתרי נמי באכילה מה"ט דאמרן · וכן קשה גבי מליקה למה לא נאמר דאף לזר לא תאסר משום נבלה כמו שמטהרה מידי טומאה וכדאמר בר קפרא ביבמות סוף דף לב) · ודע דהקשה לי חכם אחד דלפי דמסיק דלא יאכל אתא לשחטו לאחר שנגמר דינו א"כ מנ"ל דנסקל כדינו אסור בהנאה דנימא הואיל דנסקל כמצותו אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו (והתוס' בשלהי תמורה (לג ב) כתבו גם בשאר איסורין דכיון שנעשית מצותו הלך איסוריה) . והשבתיו דאף דדרשינן ליה להיכא דשחטו מ"מ לא עקרינן ליה מפשטיה דקאי על נסקל ממש · ובכתובות (לד) הבאתי הרבה דוגמאות לזה בס"ד ע"ש · אכן ק"ל דלקמן (כו) לא מצא הש"ס רק ב' דברים שאסורין לאחר שנעשו מצותן ופריך למ"ד ב' כתובין הבאין כאחד מלמדין מאי איכא למימר הלא מצינו עוד שלישי והוא שור הנסקל וה"ל ג' כתובים הבאים כאחד דלכ"ע אין מלמדין כדאיתא בקדושין (לה) ועיין תוי"ש יומא (ס) ד"ה משום דמחלקי בין קדשים לשאר איסורים אבל התוס' בתמורה שהבאתי מוכיח דלא מחלקי בזה]: רש"י ד"ה ואיזה זה ולבסוף מקלח ואחר כך משחיר כו' ע"ש בכריתות ובפירושו שאינו כן · וכבר הוסג מהתוס' בכה"ג בפירושו (בחולין לו):

דף כג ע"א [גמ' ור"י ונטעתם משמע בין לרבים כו' ולכם בין יחיד כו' · צריך לתת לב על השנוי דברישא מוכי רבים קודם ובסיפא להיפך ועמש"כ בשבת (קנה).ובפירוש הרמב"ם בפ"א דערלה מ"ב הגירסא ברישא ג"כ יחיד קודם]: תוס' ד"ה מערבין ול"פ הכא אליבא דמ"ד כו' · אבל מ"מ מוכח מדוכתי אחריני דלכ"ע מותרין בהנאה תרומה מדתנן תנור שהסיקו בכמון ש"ת כו' הפת מותרת וכמ"ש רש"י והתוס' (בע"ז סו ב) נזיר לקמן (מד ב) בברייתא ומה נזיר כו' ואין איסורו אה"נ: ד"ה נזרו על נזרו מגלח וא"ת ע"כ אביו. דרשה זו מצאתיה בספרי בפסוק קרבנו לה' על נזרו ולא קרבן אחר על נזרו וכפי' הז"ר. אולם שבא נזרו כתיבי בפרשה ולמאי אתיין : גה"ש הקשה לר"י ולר"ת דס"ל דבכל ענין מגלח ע"כ אביו א"כ כו' ע"ש · ואנכי תמה דהא גם איגהו ל"א אלא במעות סתומים אבל מפורשין או בהמות לא כדמוכח שם (כז ב כח) ובתוס' שם · ואם כן נזרו למעוטי הני קאתי . וא"ת קרא ל"ל כיון דהלכה לא הוה אלא במעות סתומין . זה יקשה גם לר' יוסי וע"כ צ"ל דהלכה סתם נאמרה דמגלח וקרא דנזרו ממעט דא"מ וצריך לפשר ביניהם למר כדא"ל ולמר כדא"ל: ד"ה שאני התם. עי' רש"א בשם רש"ל למחוק ריהג"א · וכוונתם מבוארת דהוא בברייתא דתמה ע"ע וכן הבין הצל"ח ותימה על הפני שהשיא כוונתם על אידך ברייתא דחלב נבלה: ע"ב גמ' אלא גיד נימא דאסור קושיית הגה"ש בכאן נ"ל ליישב בג' פנים · א' דע"כ לא חלקו התוס' בין חלב לגיד אלא למ"ד דנוהג בשליל (ע"ש ותבין) ופרכת הגמרא הכא למ"ד דא"כ · ב' י"ל דפה אזיל הש"ס לל"ק (בחולין עה) לריו"ח דאפי' בהטילה נפל חלבו כחלב בהמה . ג' דא"ת דקרא איירי בהפילה אם כן נוכל לומר ג"כ בהפילה נפל שעדיין לא נתקשרו אבריו בגידין ע"ש בר"פ המקשה: שם יתיב כו' מנין לכל איסורין כו' ומאי ניהו חמץ בפסח וכה"ג. לכאורה מזה סתירה קצת למש"כ בהגהותי למ"ר (ברא"שית פע"ה אות ה) בשם התוס' דאין לשון כל נופל על פחות משלשה: רש"י ד"ה במאי פליגי דאין לך איסורים בדבר כו' להתיר הנאה אלא כו' כ"צ דל"ל: ד"ה חולין בעזרה בסופו ואותו לר"מ כו' כצ"ל: ד"ה קא סבר האי תנא. ל"י מדוע קרי ליה תנא הכא:

דף כד ע"א ד"ה כל שבקדש פסול לרבות כו' · פסולי קק"ד ל"י מאי דחקו לפרש קק"ד דוקא בפשוטו משמע דכל דאיקרי קדש ואפי' קק"ל נמי וכ"מ בתעילה וברמב"ם פי"ח מהל' פהמ"ק ה"י: ע"ב ד"ה שפיר אלא כדרך אכילתן . ובדר"ן איתא הלשון שלא כדרך הנאתן . וצ"ל דמפרש החילוק דבין לישני דריו"ח הוא בזה דלל"ק לא פטר אלא דומיא דאכל חלב חי דמשמע דדרך לאכלו בטיגון והוא אכלו חי והרי שינה בדרך אכילתו · אבל בהניח חלב של שה"ג ע"ג מכתו לא שינה מכדרכו בהנאה זו · אלא שעומד להנאות אחרות · ולכן לל"ק חייב בזה ולל"ב פטור · לנאת לפי ס"ד דר"ן דהא דפטור על מי פירות של ערלה מפני שעומדין לאכילה ואע"ג דבשתיה שתאן כדרכן הוה שפיר סייעתא לל"ב דאין לוקין אלא דרך הנאתן · אבל אם היה תני דבאכלן מבושלין דפטור הרי אכלן שלא כדרך אכילתן לא הוה סייעתא רק לל"ק להכי דייק רש"י לומר כדרך אכילתן . בינה זאת · ועמל"מ בפ"ה מהל' יסה"ת שהאריך בביאור גמרא זו: ד"ה כה"ג דמשמע לא תהנה כו' · ופן לאו הוא. אינני מבין דכל פן שבתורה מובנו שלא תעשה הדבר הבא אחריו כמו פן תעלה עולותיך בכ"מ אשר תראה ביאורו שלא תעלה פן תעזוב את הלוי שלא תעזוב וכן כולם · וא"כ גם פן תקדש פירושו שלא תקדש ויהיה המכוון בו שלא תזרענו כלאים שלא יבא לידי קידוש ויהיה לפ"ז אזהרה שניה על זריעת כלאים בכרם · ובמכות לא חשיב זריעת כלאים בכרם אלא ללאו אחד (במשנה דיש חורש תלם אחד) . ואולי דרשינן ליה בלא"ע לזורע תנהו ענין להנאה ולא מוקמינן בלאוי יתירי כדלעיל: תוס' ד"ה אלא בסופו מיהו תימה כו' . עי' (ברכות לט) בתוד"ה מיא דסילקא וברא"ש שם ובמש"כ בעז"ה בסוף ערלה ויתיישב התימה: ד"ה אמרת וכו' וגלי לן ק"ו כו' ולא מנבלה. הגרי"פ הגיה מטרפה לחנם דפשוט דנקטי לישנא דהש"ס לקמן ועי"ש בפרש"י וכן בתחלת דבריהם נקטו ב"פ נבלה ולא הגיה שם: ד"ה הכל מודים. עיין מל"מ בפ"ה מהל' יסוה"ת שהאריך הרבה בדבריהם:

דף כה ע"א רש"י ד"ה מנבלה ל"ד קאמר כו' · כה"ג כתבו התוס' (בחולין כ סע"א): בא"ד ויי"ת כו' ואין כ"ל כו' · לע"ד תמוה דממ"נ אי דבריו אליבא דריו"ת שם הא ס"ל דמדאורייתא אפי' באכילה מותר ואין בהם אלא מצות פרוש בלבד וקרא אסמכתא בעלמא ואי לר"ל שם אליבא דר"ת מטמא נמי ע"ש כל הסוגיא: ד"ה המעביר פחות כ"ש מותר דיש בו כו'. הלשון תמוה דבפחות כ"ש ממש עדיין אין בו מאחים של היתר · וצ"ל לסרס התיבות וכצ"ל פחות כ"ש דיש בו (ר"ל כאופן שיש בו) כו' מותר. ולשונו בחולין וכגון שיש כו' מותר · ודע דלר' יהושע בתרומות (פ"ד מ"י) באמת מותר בפחות כ"ש ממש וכמו שפי' הר"ש והרע"ב בפ"ב דערלה מ"ג ועמש"כ שם · אלא דהוא ז"ל רוצה לפרש אליבא דר"א בתרומות שם דהל' כוותיה: תוס' ד"ה מה לערלה והענף עצמו א"נ אלא כו' ל"ד דהעץ אינו נאסר אלא דר"ל הפרי שבענף: ד"ה תוך סמא אסקיה כצ"ל בלא ו':

ע"ב ד"ה אף בסופו דלמ"ל ל"ע מעשה כיון שתוקעין אותו דאין קיטוי אלא לדעת כצ"ל: ד"ה לא. מש"כ המהרש"א וה"ה דהמ"ל כו' ואביי אמר ע"כ ל"א ר"י כו' · ל"י מהיכא פסיקא ליה דילמא ל"ק ס"ל דלכ"ע בין לאביי בין לרבא לר"י אסור וכסוגיא דכתובות · גם מש"כ בא"ד דהמ"ל דההיא סוגיא כל"ק דהכא צריך להוסיף ע"ד וכרבא לפמש"כ בעצמו:

דף כו ע"א גמ' דתניא א"ר"ש ב"פ אריב"ל כו' · נראה דט"ס הוא וצ"ל דאמר רשב"פ כו' כדלעיל ובכריתות: שם דכתיב ושמו כו' · שלא יהנה כ"ל דדריש ושמו בשי"ן ימנית ומלשון שם וכמו דדרשינן והניחם שם מלמד שטעונין גניזה וכן בעגלה ערופה דרשינן משם שם תהא קבורתה. (וביומא כד) א"ל הכא כתיב שם ור"ל דמשמעו לעולם: רש"י ד"ה וריח יש בו ממש כו' במרית בה בביתו הא דלא מוקי לה בקודם שתעלה תמרתו הוא משום דלאביי דוקא לאותן העומדים בחוץ: ד"ה תה"ד נוטל מלא מחתה וכן לשונו ביפה"ת ר"פ לו ושיגרא דלישנא דקרא בר"פ אחרי גבי גחלים דיוה"כ נקיט · אבל תה"ד אמרינן (ביומא כד) דסגי בקומץ ולא מצאנו שתהא מלאתה אפי' לכתחלה במלא המחתה: ד"ה הכניסה לרבקה שקושרין ד' פרות ביחד. הוא ממשנה רפ"ב דעירובין בדברי ר"י אבל בדברי ר"מ איתא שם ג' ג' בקר:

דף כז ע"א ד"ה הני קערות שצרפן בעצי אשרה. ל"י למאי דייק לומר אשרה דאפרן אסור כדלקמן כיון דאליבא דרבי קיימינן דס"ל יש שבח עצים דערלה ודכה"כ נמי . וכן לקמן בד"ה קדרה סתם וכתב בעצי איסור: ע"ב גמ' ושמו שלא יפזר מפיה"מ להרמב"ם בסוף תמורה ובתכורו ספ"ב מה' תומ"ם נראה שהיה גורס שלא יתפזר · וכן העתיקו התוס' (ביומא נט ב) ד"ה והרי · ובזה אתיא לנכון הלמוד שטעונין גניזה ועמש"כ לעיל (כו): שם לא מצא עלים כו'·עמש"כ (בשבת סו) בס"ד: רש"י ד"ה שאם לא מצא לאפות בשירתא או העושה את ביתו אוצר בתוך ל' כו' כצ"ל · והש"א בתשו' ע"ן העתיקו כמ"ש לפנינו אך בלא מלת או: ד"ה ודנו דין אחר אלא גז"ש ל"ד שאינו אלא במה מליגו (ועי' ביצה יב ב) במשנה ובפירש"י:

דף כח ע"א במשנה שנא' לא יראה לך שאור. ברי"ף ורא"ש הגי' חמץ ועי' לקמן(כט) ויליף שאור דאכילה משאור דראיה ובפירש"י ובמשנה שבירושלמי ל"ג אלא ל"י לך לחוד:

ע"ב רש"י ד"ה לקובעו חובה האי ז"י תאכל עליו מצות כו' · כצ"ל וכדפי' בסוה"ע: תוס' ד"ה ר"ש וי"ל דגזרינן שמא יאכלנו · ק"ק א"כ לר"ש הל"ל חולין כל שש ויאכיל לבהמתו דהוי כמו גזירה לגזירה: ד"ה א"כ וקשה אמאי אילטריך כו' · לע"ד י"ל דאתי למעוטי. תוס' יו"ט · וע"ד שממעט תנא דעלם עלם (ביומא פא) ע"ש ושפיר יליף לה מההיקש דאכילת מצה אינה אלא בלילה ממש כמ"ש התוס' בר"פ ע"פ . ועי' בהה"מ בפ"א מהל' שביתת עשור ה"ו: ד"ה וחד וא"ת ולחזקיה מנלן אה"נ לפני זמנו נראה הא דל"ק להו מלאחר זמנו משום די"ל אה"נ דמותר ואע"ג דלאוקימתא דראב"י לקמן מוכח דאסור י"ל דסבר כר' אבהו · אבל בלפני זמנו איתא בברייתא ומשעה שאסור כו': בא"ד וההוא מסברא מוקמינן לתוך זמנו . לכאורה הא בהדיא אר"י ומנין לאוכל חמץ משש ולמעלה כו' שנאמר לא"ע חמץ הרי דמל"ת יליף אלפני זמנו ולא מלא יאכל · ואולי דאתו לאפוקי שלא תאמר דלא יאכל אתי לאח"ז ושפיר ילפינן לפ"ז מן לאח"ז דשניהם אינן בכרת · אבל לקמן אמרינן אלא לראב"י משום לא יאכל חמץ מנ"ל · הרי דלא יאכל מוקמינן אלאח"ז וכן איתא להדיא בירושלמי:

דף כט ע"א גמ' ובדין הוא כו'. דאפילו תוך זמנו מותר בהנאה . מדברי התוס' מוכח להדיא דל"ג תיבת בהנאה: שם ור"ש קנסא קנים הואיל ועבר כו'. לכאורה לדעת מהרש"ל שהביא הש"ך בחו"מ סימן שפ"ח ס"ק נ"א דבקנסא דרבנן נמי אמרינן מודה בקנס פטור והכריע כן בתשו' ש"ל סי' ק"ט (ועמש"כ עליו בגיטין נג) גם בזה וכיוצא בו אם הודה מעצמו לא קנסינן ליה דאין לחלק ולומר דל"א מב"ק פטור אלא בדבר שבין אדם לחבירו שקנסוהו שישלם לחבירו אבל באיסורא ל"א הכי · דהרי רש"י בר"פ התערובות (הביאוהו התוס' בב"ק מא ב) פי' טעם דאין השור נהרג ע"פ בעלים דמבק"פ · אבל באמת נ"ל דע"כ ל"א מבק"פ אלא היכא דצריך ב"ד שיחייבוהו כמו דיני קנסות דא"ד אותם אלא דיינים סמוכים ועי' בתוס' (ב"ק לג ב) ד"ה א"ב (ובע"ד) ד"ה דאמרי · וכן שור הנסקל דוקא גמ"ד אוסרו בהם אמרי' שאין ב"ד קונסין אותו ע"פ הודאתו . אבל בדבר שא"צ ב"ד לקנסו נאסר גם ע"פ עצמו · וזהו הלשון שאמרו (בב"ק סד ב) אם המצא בעדים תמצא בדיינים: רש"י ד"ה דישראל נמי בהנאה לאח"ז. ל"י למאי הוסיף תיבת בהנאה דנראה דהש"ס דק בלישנא לומר בריה"ג בהנאה ובדר"ש סתמא למימרא דאף באכילה שרי: ד"ה את יוה"כ שנאמר וקרהו אסון זהו לימוד דאביי בכתובות ורבא שם מייתא לימוד אחר · ועי' לקמן (לב) ובפירושו ד"ה כרנבה"ק: ד"ה ורב יוסף עכה"ד. ותימה מדוע סני ליה לאוקמי דס"ל כר"ש בדבר הגל"ת הלא ראב"ש (בב"ק קה ב) ובי"ע שם לשמואל סבירא להו כוותיה (ועי' תוס' שם ע"א ב ד"ה וסבר) וכתר לאוקמי דס"ל כריה"ג וצ"ל דס"ל לרב יוסף להאי לישנא דבהקדש אף לר"ש לאו כמ"ד משום דתנן בערכין ספ"ו אין להקדש אלא מקומו ושעתו ע"ש אלמא דאזלינן ביה בתר השתא ולא משגחינן במה שבימים יבואו יתייקרו וה"כ דכוותה ונכון בעז"ה: [ד"ה בדין ומיהו בשל גבוה קשה כו' · עמש"כ בביצה (יט ע"ב) ליישב בדרך נכון בס"ד]:

דף ל ע"א גמ' כי הוו נפקי שבעה יומי דפסחא א"ל פוקו וזבינו כו' · לכאורה לישנא דז' יומי תמוה דמשמע דא"ל למיזבן ביום טוב אחרון ש"ג וזה ודאי נראה דאסור עמ"א תק"ן סקי"ד · וגם מפני איסור מקח וממכר יש · אך מצאתי דעל כיוצא בזה (בב"ב ו ב) כתב התוס' דל"ד נקיט: [שם דאמר שמואל כו' אשוו וביגא אכנדיכי ואי לא דרישנא כו' · כה"ג איתא בסוכה (לד ב) דאמר לדמזבני אסא וע"ש בתוספות]: תוס' ד"ה אמר רבא דלא תיקשי דרבא כו' דקנים ר"ש כדפריך כ"נ דל"ל: בא"ד אבל סתם יינם דשרי בהנאה כו'· בגה"ש תמה דהא סתם יינם אסור בהנאה כו'. אמנם עי' (בע"ז נו ב) תד"ה לאפוקי ובהגהת רמ"א יו"ד ר"ס קכ"ג ויתיישב לך · ועי' עוד שם (עג) תוד"ה יין: ע"ב גמ' חיים עליה משום דפקעה · ומזה תמה אני על מה שיסד ריט"ע ביוצר לשה"ג וקערות מותרות כי שקיל מדורא עלייהו לאנחא ואולי הוא משום איסור בעין דלא מהני בהו קינוח כמ"ש התוס' לעיל ד"ה דילמא . אך לפ"ז אין חילוק בין קדירות לקערות והוא חילק שם ביניהם . גם אין לומר דבקערות מיקל אפי' להשתמש בהם בפסח בחמין משום דהוו כלי שני וס"ל דכ"ש אינו מבליע ומפליט כיש פוסקים דהא תשמיש הוא ע"י עירוי וזה אסור לכ"ע עמ"א תנ"א סק"ג · ובש"א הגי' מדודא ויל"פ דר"ל הגעלה ע"י עירוי ומיירי בשל עץ או מתכת . אבל מסדור דבריו נראה דשב אכ"ח ע"ש [ועי' בע"ג (עד ב) תוד"ה דרש ובמש"כ שם] : ואגב אעורר בפיוט אין ערוך אליך כתוב שלש תוכחות של אב המון שבדן כו' והוא תמוה א' דאברהם בנה ד' עי' רש"י בלק (כג ד) ב' דבדן לא מצינו שעשה מזבח: שם אלמא בלעי ואסירי מ"ט התורה כו' כ"ה הגי' בע"ז · ובר"יף כאן ליתא תיבת ואסירי : [רש"י ד"ה חיים עלייהו ואי כו' וסמיך אהסיק בחוץ· ומלשון הרא"ש והטור שו"ע משמע דמפרשי דלמא לא יסיק להו שפיר] : שם ד"ה ה"ג יורקי כו' וד"ה דמצרפי צ"ל בד"א: ד"ה דמדי יתי שהרי כו' כתב לך תעבירו באש כו' · כצ"ל ותיבת ישטף צ"ל למחוק וכן ליתיה ברש"י · שכתיב הרי"ף כי ישטף כתיב גבי טומאה בפ' מצורע . אך לפ"ז אין לנו קרא על כלי עץ דמהני בהו הגעלה:

דף לא ע"א ד"ה אי פקח ומוזר וגובה אותה מהם · כן צריך להיות:

דף לב ע"א גמ' דלא גרע מגזלן · עי' קושיית הגה"ש · ולעד"נ דזה לא מיבעיא להו דאם שלם לפי מדה ודאי מתכפר · כיון דכל ענשו אינו רק מפני אכילתו והוא לא אכל רק גריוא כי קמצ"ל אם מתכפר גם בשילום לפי דמיו אף שאינו כפי המדה ובזה נדחה ג"כ מה שהביא בתוספותיו בתרומות פ"ו אות מ"ד מסוגיין לפשוט ספיקו של התל"מ ע"ש דפשוט דע"כ לא נסתפק אלא לענין כפרה . אבל זה ודאי דצריך להשלים המותר בדמים דלא גרע מגזלן כיון דתשלומין נעשין תרומה אם כן מפסיד הכהן · אמנם לפ"ז נוכל להשוות דברי הר"ש ודברי רש"י (לפי הבנת תוי"ט בו) אהדדי דלהר"ש רואין אה"ת שאכל כאלו הן חולין · ולרש"י רואין אה"ת שמשלם כאלו הן תרומה כיון דנעשין תרומה · ולדברי שניהם משלם אותה מדה עצמה שאכל אם לא הוקרו והוזלו רק דלפ"ז אפי' אם משלם פירות יש חילוק דהקרן והחומש מחויב לשלם אותה מדה עצמה והכפל כיון שנשאר חולין משלם רק שהלשון דמי תרומה משמע לרש"י דהוא מעות (וכאן אין מקום להא"יך) ובמש"כ יתורץ דאמאי לא פשיט רב יוסף ממתניתין דספ"י שם (דמה שהביא מאכל גרוגרות כו' הוא ברייתא בתו"כ פ' אמור) רא"א כו' ובלבד שישלם מן היפה עה"ר וא"א דלפ"ד משלם ישלם אף מן הרע (והר"ש כ' שם וה"נ ה"א למידק ממתניתין כו') ולפמש"כ דלפי מדה ודאי מתכפר א"ש דאם ישלם מן הרע לפי מדה יפסיד הכהן: רש"י ד"ה איבעיא להו בגזלן כו' וכן בגזלן כו' ר"ל בגזל ואכל דאלו בלא אכל אף שוגג בתרומה אינו אלא כשאר גזלן כמ"ש לעיל: ד"ה תרומת תותים וענבים משקה הן כו' · נראה דר"ל דלחים הן דהרי מיירי הכא בפירות עצמן כדמוכח לקמן (ל"ג ב) ובפרש"י שם · ועוד דעל משקה תותים א"ת תומש לר' יהושע בפי"א דתרומות מ"ב ועמש"כ שם: ע"ב גמרא ת"ר האוכל תרומה פחות מכזית כו'·משנה מפורשת היא בפ"ו דתרומות מ"ג ולפלא שלא העירו בזה בעלי הגהה: שם אי דלית בה ש"פ קרן נמי לא לשלם·פשוט דל"פ כן אלא משום דלית בה נמי כזית אבל אי איכא כזית ודאי אפי' לית בה ש"פ מחייב קרן וחומש לרבנן דא"ש מדכתיב כי יאכל . ואליבא דאמת ודאי כ"ה דהא האי ונתן דרשי לעיל לדבר הראוי כו' · ולהגם נתחבט בזה הכ"מ בפ"י מהל' תרומות הלכה כ"ד: תוס' ד"ה ההוא אבל כל פירות ישלם להכי כ' ונתן כו' שהפירות של נתינה כו'· נראה כוונתם למעוטי לקט כו' השנויין בפ"ו דתרומות מ"ה דאין משלמין מהן כמ"ש שם הר"ש והרע"ב הטעם ע"ש · ולע"ד נל"פ כוונת הגמרא דר"ל דונתן אתיא דאין התשלומין נעשין

נעשין

יפסין תרומה אשר למודן הוא מאת הקדש דבר הראוי כו' אלא משעת נתינה ולא משעת הפרשה והוא כרבי בתו"כ ובירושלמי:

דף לג ע"א גמ' בסוה"ע חיבות כי אתא מחקס הגל"ח: **רש"י** ד"ה שהיתה לו שעה"כ וכ"ו חיבורו כו' והעמדת כרי הוא. דבריו ל"ע דא"כ אפי' אחר שנתלשו קודם העמדת כרי נמי וכן הסיגוהו התוספות (בקדושין סב) בכיולא בזה עיין שם: **תוספות** ד"ה ומינה שלא חייב מיתה עד דהוה כזית כו' כנ"ל: **ד"ה** אף וא"כ מ"ט דרבנן כו'. לעד"נ דע"כ ל"א ומינה מה תרומה בכזית אלא לרבי דיליף אכילת הקדש מאכילת תרומה לענין מיתה ודוקא באכילה כמ"ש לעיל וא"כ החיוב הוא על אכילה דוקא ולא על הנאה כמו תרומה דחיובה רק באכילה שפיר אמרינן ומינה · אבל לרבנן באכילת הקדש הוה ג"כ החיוב על ההנאה ולא גרע משאר הנאות דחייב בהן בש"פ כמ"ש לעיל ולא בעינן כזית · וכן לרבי בשוגג לענין קרבן וחומש נ"ל דג"כ לא בעינן כזית רק דיהיה ש"פ כמו בשאר הנאות וכוון בס"ד · וכ"ל עוד דבאכילת הקדש אי איכא כזית אע"ג דלית בה ש"פ חייב לכ"ע אליבא דרבנן דא"ש משום דילפינן מתרומה · ובזה א"ש דברי הר"ן (בנדרים סח) ד"ה ואי אמרת מיקלש כו' ויגלל מקושיית הגה"ש עליו שם · והא דאמרי' (בכריתות כג) באכילת קדש דלית ביה ש"פ אתיא לא"ש. אולם מהירושלמי פ"ו דתרומות במשנת גנב תרומת הקדש ואכלה דמחלק ביש בו כזית בין אין בו ש"פ ליש בו וכן ברמב"ם פ"י מהא"ת הל' כ"ד משמע דלא כמש"כ וכן התנה הרמב"ם בספ"א מהל' שגגות באכל נותר שא"ת אשם מעילות עד שיהא בו ש"פ: **ע"ב** גמ' ילאת זו שאין שיריה נכרין עי' תמיהת גה"ש וקדמו בזה הגל"ח וכבר הקשו זה בירושלמי ומשני ר"ן מאחר שאילו מינה עליה איגה תרומה ואפי' הימנה למק"א א"ת וכ"ל משום דהוה מן הפטור עה"ח: **שם** דאלת"ה הא דתניא כו' דאי בעי דריך להו פחות כו'·הן לדעת הרמב"ם בפ"א מהל' טומאת אוכלין ה"ד דמ"פ א"נ טומאה כלל קשה דליפרוך מתותים דתלי למידרכינהו אפי' טובא בכ"א: **שם** והתניא מדליקין בפת ובשמן ש"ת שנטמאת משנה מפורשת היא בלשון זה שלהי תמורה (אלא שתיבת שנטמאת ליתא שם אבל אטמאה קאי כדפי' הרמב"ם והרע"ב שם ומוכרח הוא) ולכן נ"ל להגיה והתנן (ותיבת שנטמאת הוסיף אביי לביאור עמש"כ בשבת קנג ב) שוב ראיתי להר"ש ברפ"ה דתרומות שכתב דפליגי חזקיה וריו"ח כו' בהא דתנן מדליקין כו' ע"ש · אלא דלשון גופא לא א"ש לפירש"י (בסוכה יד) ע"ש דהא על מסכת תמורה יש גמרא: [**רש"י** ד"ה קסבר משקין כו' (בסופו) ואין לירוף חבירנו עמו כו' · נראה דהוא טעם אחר ואפילו תאמר דשם משקה עליו מ"מ לא נטמאו משום דאין לירוף כו']:

דף לד ע"א גמ' הא נ"א הטבל כו' · עמש"כ בס"ד (בנדרים ס): **שם** איתיביה כו' לול כו' · הגל"ח הקשה מדוע לא אותבי' ממתניתין דשקלים פ"ו בשר הנמלא כו' ותירץ דהנאבד לא מיקרי הסה"ד ע"ש ונעלם מכ"ת שכבר קדמו בסברה זו הר"י בתוס' רפ"ג דחגיגה בסד"ה האונן והרר"א סייעו שם ממתניתין דשקלים הלזו אלא שהועתק שם המשנה בשבוש ע"ש ובגה"ש · ואנכי מלאתי בירושלמי שם על המשנה ר' אלעזר כו' הס"ד טעון לורה אר"ה מתניתין אמרה כן כו' אר"י ויאות כו' והוא בלשון תמיה כאשר פי' הק"ע שם רק טעמו שפי' תמוה וגם מאתו נעלם התוס' הנ"ל דמתפרש יפה התמיה דר"י בסברתם גם על רבותינו בעה"ת תימה שלא הביאו הירושלמי הזה: **ע"ב** אב"א ה"כ פחות פחות מכביצה· שיגרת ליסנא דריו"ח נקיט דהכא ד איירי בדיעבד כדאמר דרבנן אפילו כבילה נמי כדלעיל: [**רש"י** ד"ה ה"ג אב"א כו' · דאי בתרומה הא אמרן דעבוד מעלה וכו' · לכאורה י"ל דנעשו על טהרת תרומה וכמש"כ לקמן בדבור הסמוך]: **תוס'** ד"ה שאם דהא ר"א כו' · לא הבינותי דהא טעמא דר"א הוא משום דס"ל דאפי' אבד הבשר לגמרי יזרוק ותדע להא לדידיה יזרוק לכתחלה אף דלענין מעילה אינו מועיל ודברי מהרש"א ג"כ אינם ברורים:

דף לה ע"א **רש"י** ד"ה והבשר כל טהור כו'. מוכח להדיא דמפרש דמוהבשר דסיפא קדריש וכ"פ (בזבחים לד ובחולין לו ב) ותימה דלעיל כד ב מבואר דזה דריש מן והבשר דרישא: **ד"ה** מין חטים לענין תרומה כו'. עי' בר"ן: **ד"ה** אוסר באורז ופשיטא דאורז ודוחן לא כנ"ל: **ד"ה** חייבת בחלה קרמית נמי לחם הוא כ"נ דל"ל: **ד"ה** אין אדם דלאו דרך אכילה קא"ל· לכאורה נפשט מזה ספיקו של המל"מ בפ"ה מהל' יסוה"ת ה"ח בסופה דגם במ"ע בעינן כדרך אכילתן · אולם (בחולין קכ) אמרי' טעמא לחם עוני א"ר כו' ע"ש בתוס':**תוס'** ד"ה כוסמין כו'·דברייתא לענין חלה כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' מע"ר שנטלה תרומתו פשיטא כו'. ק"ל לדעת הש"א תשו' ל"ו וצ"ו דאיסור לאו גרידא כגון חדש כה"ג נדחין מפני מ"ע של אכילת מלה ואפילו לכתחלה נימא דמתני' ר"מ היא דסבירא ליה (ביבמות פו) דמע"ר אסור לזרים דכן מוקמינן התם סתם מתניתין כוותיה בזה וקמ"ל דאפ"ה יולאין בו וזרים משום דאין בו מיתה כדאיתא התם ולכן מ"ע דמלה דוחהו · וי"ל משום דאם אין לו מלה אחרת של היתר יקשה ג"כ פשיטא דע"כ לא שמעינן דעשה דוחה ל"ת ומי דאית לי' כיון דלכתחלה אסור משום דר"ל כ"ת שאתה כו' אם אתה יכול לקיים א"ש כו' אף בדיעבד ל"י משום מלוה הבאה בעבירה אלא דמשמע שם בתשו' ל"ו בסופה [הוא בק"א שם בשם יד המלך] דאין בזה משום מהב"ע דהואיל אם לא היה לו אחרת היה מותר וצ"ל דא"כ ה"ל לתנא לאשמעינן שאר ח"ל ואליבא דכ"ע: **שם** מ"ד כדא"ל ר"פ לאביי קמ"ל כדשני ליה· לכאורה אינו מוכח רק לאפוקי מהא דקא"ל אפי' הקדימו בכרי נמי · אבל קושיית מאי ראית מנ"ל דאתי לאפוקי · ולפמש"כ תר"י בברכות דלהכי בסיפא קורא תרומתו לא"נ כיון שכבר הגיע שעת חיובה בשעה שנטל המעשר ע"ש וגם למה שפירשתי אנכי בס"ד בעירובין דמאי ראית ר"ל דנימא איפכא כפשטיה א"ש · אבל לפי' התוס' שם ובבילה קשיא: **שם** מי שאיסורו משום בת"ע חמץ ילא זה כו'. כה"ג דריש ר"י (בזבחים סט ב) קרא דנו"ט ל"י לטמאה בה וממעט מזה נבלת עוף טמא ע"ש . וק"ל לפמש"כ התוס' שם דדוקא טמא ממעט שאין במינו משום נבלה משא"כ עוף קדשים ע"ש · ה"נ לא נמעט אלא אורז ודוחן שאין במינן משום חמץ משא"כ טבל ובלא"ה קושייתם שם דל"ת איסור נבלה אאיסור קדשים תמוה דהא אמרי' בריש מעילה קדשים שמתו ילאו מידי מעילה ועי' (יבמות לג) רש"י ד"ה אלא מליקה ולע"ג: **שם** ואיסורא דחמץ להיכן אזלא כו' ר"ש היא כו' · משמע דלרבנן חל איסור חמץ עה"ט אפי' נתחמץ בתוך הפסח בשעה שהוא יולא בו יד"ח אע"פ דאותה שעה שנתחמלה שאז ראוי שיחול עליה איסור חמץ איגה גורמת לחול על שאר עיסות החמוצות מ"מ כיון דבאותה שעה מוטל על שאר עיסות איסור חמץ כוללת גם זו עמהן וסייעתא מזה להל"ל בבילה שנולדה מן הטרפה ביו"ט חל עליה איסור נולד ע"י כולל ודלא כהגרע"א ז"ל בתשוב' ס"ה וכ' שגם בתרומה שנתחמלה בפסח דלא הוי כולל: **תוס'** ד"ה מי פירות וקשה כו' · דאביטונא שרי דמ"פ א"ת כו' כנ"ל ותיבות אבל מ"פ לאמוק: **באיד** דקאמר התם שיאור דר"מ לר"מ דפסול כו' · כן הגיה הגו"ב במ"ת חלק או"ח סימן כ"ו ועי' (מנחות נד) תוד"ה אין: **ד"ה** יולאין מספק ר"י כו' · ולרש"י לקמן בד"ה טבול מדרבנן פסיקא ליה דדוקא דיעבד: **ד"ה** שחילל ויסף חמישית (כנ"ל) כו' והיה לו חזר וכלל · הנה כאן בגמרא ובכ"ד מביא קרא דוקס לו הכתוב אלל מקדיש שדה ובאמת קרא דוהיה לו מוקדם בפרשה אלל מקדיש בית · וכן רש"י (בב"מ נד) הביא קרא דוהיה לו ול"ע [וע"ש ברש"א]: **בסה"ד** והא עיקר המיעוט בחומש כתיב ויסף כו' · תימה דהא כסף ערכך היינו הקרן ואמר קרא דחמישיתו יוסף עליו ונוכל לפרש דאפי' בקרקע רק שיהא שוה חמישית כסף הקרן [אח"ז מלאתי במורמ"ש שם שקדמני בזה]:

דף לו ע"א גמ' כדא"ל ר' יהושע בן לוי לבניו כו' כנ"ל וכ"ה ברי"ף ורא"ש: **שם** ומ"ש ממנחת העומר כו'· לכאורה לפי מאי דתרלינן לקמן (מ) אליבא דרבא ל"מ חטין כו' אבל שערי דשיפי וכו' וע"כ גם אליבא דשמואל דאוסר לתיתה בחטין לריך לתרץ כן מאי פריך דילמא שאני מנה"ע דשערי דשיפי נינהו והוא לא אמר אלא חטין של מנחות אין לותתין · ואולי דס"ל להש"ס דכיון דשוו תרווייהון לאיסורא בהדיוט אין לחלק ביניהון גם לגבוה: **רש"י** ד"ה אין לשין · ולא בי"ט דהבערה ללל"ל היא נ"ל כוונתו מפני שיכול לבטלה דעדיין לא נתחמלה אלא שבתוך שתאפה החמץ דאם כבר נתחמלה הא לשיטתו לעיל (דף י) ד"ה כופה (ועי' בהגר"א תמ"ו סק"ג בסופו) ולקמן בר"פ א"ע דעוברין על חמץ נוקשה בב"י אפי' בי"ט נמי דהא ר"ג אית ליה מתוך כדמוכח מהא דאמר מניחין את המוגמר ביו"ט (בילה כב ב) · אך לפ"ז דעדיין לא חומלה יכול ליהנות בשרפתה והוה הבערה ללורך: **באיד** ולר' יוחנן כו'. הגרי"פ הגיה ולר"ל ולעיל בתוד"ה מ"פ מבואר דגם לפניהם היה הגירסא רבי יוחנן: **ד"ה** ליסה פותחין אותן עד שמחוירן לסולתן · זהו דעת תנא דברי"י במנחות (עה ב) והוא נגד סתם מתניתין דשם וכולן פותחן כזיתים וע"ש ומי דחקו לפרש אליביה דוקא: **ע"ב** גמ' תרומת ידך אלו בכורים· עפרש"י אבל היכן מלינו דנקראו תרומה וג"ל משום דדריש רי"ש בספרי וכל תרומה לכל קדשי בנ"י וגו' (במדבר ה ט) דר"ל בכורים הביאו גם רש"י בפי' שם אבל לפ"ז ק"ק במעילה (טו ב) מייתי בכורים דאיקרי תרומה מקרא דתרומת ידך הלא יותר ה"ל לאתויי מקרא דוכל תרומה וגו': **שם** שמחה מיהא כו' דכתיב ושמחת בכה"ט · לכאורה האי ושמחת לא קאי על הכהן האוכלן רק על בעלים המביאן ודע דמלינו עוד דרשה מן ושמחת בירושלמי הביאו רש"י בסוכה (מז ב) דבא ללמד דטעונין קרבן והגמ' חדא מתרי נקטא: **רש"י** ד"ה אף מע"ש. מחילה קולטת מדרבנן כו' ועי' בתד"ה דאר"א. ולדעת רש"י ל"ל דר"ל בכאן דמדרבנן לא ילא כמו לעיל בטבל דעליץ שא"כ וכ"כ גם התוס' לקמן (דף לח) בד"ה אבל ועי' לקמן בגמרא (לט ב) בבעיא דרמב"ת: [**רש"י** ד"ה תרומה מותרה לאונן· מוכל זר יתירה"א כו'. עמש"כ שבת (כה)]: **ד"ה** מהתג ומתנוכה ואילך כו' כ"ו כו'. שלא"כ לחיה מה"ש עי' לקמן (נג) אוכלין בענבים עה"פ בזיתים עה"ע כו' ע"ש וכה"ז הללו משנה שמינית הם כדפי' הרע"ב בפ"ט דשביעית מ"ח וע"כ דאיגם כלים לחיה עד הזמנים הללו ובחנוכה אין כליה לחיה בשדה אלא מין אחד תמרים או גרוגרות כדאיתא שם ול"ע: **ד"ה** הדראה עיין מש"כ בעז"ה בשבת (קיז ב): **תוס'** ד"ה אוליא · ועי' מהרש"א ולעד"ד י"ל דיוכל ללאת מתבואה שבעמקים שאין מביאין בכורים מהן לקמן (נג) או מעליץ שאינו נקוב וכתנא דאם הביא לא קדש (מנחות ר"ד פה) ועי' בפי' ולפי פירושו בכוונת התוס' א"ת בבכורים אלא חטים ושעורים בלבד וכוסמין אף שהן מין חטים וכן ש"ש ושיפון שהם מין שעורים פטורין ולכאורה נ"ל ראיה דהיכא דכתיב חטה אין כוסמין בכללה מדכתיב והחטה והכסמת לא נכו ש"מ דכסמת לא הוה ידעינן מכללא דחטה.וכן לענין מנחה דבאה מן החטים ופירש"י ברפ"ב דסוטה דיליף לה מדכתיב סלת חטים פשוט דא"ב מן הכוסמין וכןהעומר דבא מן השעורים ודאי מיניו פסולין בו וכ"מ להדיא בירושלמי רפ"א דחלה הביאו הש"א שם אבל לפי עד"כ דכל חמשת המינין חייבין בבכורים שהרי הא דא"מ אלא מז' המינים הוא דילפינן מארץ חטה ושעורה וגו' עי' לקמן (נג) ברש"י ובמנחות (פד ב) בתד"ה שבת וחזינן לר"ג דס"ל (ברכות מד) דואכלת ושבעת וברכת אכולהו ז' מינים קאי ס"ל שם (לז ב) דאוכל מין דגן ולא עשאו פת מברך שלש ברכות ש"מ דבחטה ושעורה דקרא דארץ כו' נכללו כל חמשת המינין א"כ ה"ה בכורים דאתיין מיניה: [אחר כתבי זה נפל ספק בלבי דאולי בחלה פטורה מה"ת דכמו דדרשינן בבית ארץ דכתיב גבי נגעי בתים שיהא מחובר בארץ (עי' רפי"ב דנגעים) ה"נ כתיב מלחם הארץ והוא אינו נקרא ארץ כדתנן (פ"ה דדמאי מ"י) עליץ נקוב הי"ז כארץ משמע דא"כ אינו כארץ וכ"מ לשון הרמב"ם שכתב בספ"ה מהל' בכורים וכל שאמרנו בתרומה לא יתרום מזה ע"ז כך בחלה ובפ"ה מהל' תרומה כתב דא"ת מהנקוב על שא"כ וכיון שכן א"י בו גם יד"ח מלה דהא גמרינן לחם מחלה וכן לענין ברה"מ והמוליא לא יברכו עליו דאינו נקרא לחם מן הארץ ויהיה בכלל ע"ד שאין גידולו מה"א אומר שהכל אולם לדעת הרי"ף וסיעתו דלשלשה אינו מלטרף לזימון עד שיאכל כזית דגן ועי' בשו"ע או"ח סי' קל"ו סעיף ג' ובברכות (מז ב) אוקימנא למתניתין דקתני אכל טבל א"מ עליו בטבל דעליץ שא"נ ומתניתין מיירי בג' ש"מ דמברכין עליו בה"מ וה"ה המוליא וכ"ל ראיה דחייב ג"כ בחלה מפ"ב דחלה מ"ב עפר חו"ל שבא בספינה לארץ חייבת במעשרות ובשביעית אר"י אימתי בזמן שהספינה גוששת.וטעמיה הוא דבלא זה אינו יונק מן הארץ וה"ל כעליץ שא"כ עי' גיטין (ז ב) ופשוט דה"ה בעפר הארץ ודנקיט חו"ל הוא לרבותא דת"ק או אף לר"י בגוששת ומדשבקי לחלה משמע דחלה לא בעינן ומיושב בזה ג"כ מה שהקשיתי שם על הרמב"ם. שוב נזכרתי גמרא ערוכה שיולאין בו יד"ח מלה והוא דלעיל (לה ב) מוקי להא דתנן אבל לא בטבל דר"ל בעליץ שא"כ הרי מוכח להדיא דבהתקינו יולאין בה יד"ח מלה ומעתה ג"כ מוכח דמחייב בחלה ג"כ כדאמרן לעיל ולפ"ז ל"ע לשון הרמב"ם דהל' בכורים שהבאתי ועי' מנחות (סט ב) בעי' דר"ן חטים שירדו בעבים כו' ובתוס' שם]:

דף לז ע"א [גמ' אפשר יעשנה בדפוס ויקבענה כיון. לקמן (נד)]: **רש"י** ד"ה שהרחיה האילפס ואח"כ כו' כנ"ל: **ע"ב** **תוד"ה** ות"ק· עי' כה"ד ותמיהני על לשון הרא"ש בפרקין סי' כ' בשם ר"ש ז"ל אע"פ שחלוט אין בא לידי חימוץ ומוגלשין ע"ג הקמח היא החולטת דהא אנן קיי"ל דתחלה גבר לקמן (עו) ע"ש ברש"י ד"ה ושמואל:

דף לח ע"א גמ' מלות של מע"ש כו' יד"ח בפסח אתרוג שמע"ש כו' יד"ח ביו"ט· לכאורה יפלא מדוע במלה הזכיר שם הפרטי מהיו"ט ובאתרוג שם הכללי ולא פרטו בשם סוכות אבל בזה וארך חכמת לשון חו"ל והוא דמבואר בר"פ לולב הגזול דלכם לא בעינן רק ביו"ט הראשון ולכן אתרוג של מע"ש אף לר"מ דלא מיקרי לכם מ"מ כשר הוא לשאר הימים לזאת אמר בי"ט לשוללם דאינם נקראין י"ט עמ"ה ח"ל סק"א ובמלה שאמר פסח נ"ל דבא לכלול בו פסח שני שאינו נקרא יו"ט מ"מ דיניו בזה שוים לפ"ר: [**רש"י** ד"ה הרי זימני אבל אתרוג של מע"ש הואיל דאיתיהיב ליה כו' כ"נ דל"ל: **ד"ה** ואליבא דרבנן (בסופו) עי' טומאה דנפדה בה כו' כ"נ דל"ל]: **תוס'** ד"ה אתיא בסה"ד או ישראל עני. לכאורה אפי' עשיר מטעם דאי בעי הוה מפקיר כו' וצ"ל דס"ל להתוס' דלא מהני טעם זה אלא גבי דמאי דרוב ע"ה מעשרין וכ"כ מלשון רש"י שם ד"ה השתא ועי' לקמן (מו ב) תוד"ה הואיל הב' ובעיקר הירוגם עמש"כ בק"א להש"א סי' ל"ז בס"ד ועמש"כ בסוכה (דף לה) בתוד"ה אתיא בע"ה: **ד"ה** או ל"ל אלעזר בלוי: **ד"ה** ר"י ורבנן כו' וסברי דלקוח טהור נפדה בר"מ בגה"ש תמה מהא דא"ל לא כו'. תאמר לקוח שא"כ טהור בר"מ ש"מ דתודו ליה רבנן בהא ואין כאן תמיה כלל דמלינו כיולא בזה בחולין (סט ב) לא ר"י טעמא דנפשיה קאמר ובשלהי בכורות וכ"ת ר"מ למאי דסבירא ליה קאמר ובזבחים (דף סו) א"ל ר"א לר"י אתם שסחטו בלפון לשם שלמים יוכיח כו' לפי' התוספות ע"ש ובחדושי הבאתי הרבה דוגמאות כאלו: **ודע** שדרשה זו דכסף ראשון לר"י הביאו התוס' בב"מ בשם הספרי ושם הקשו דהא במתניתין איתא א"ל ר"י לא כו' א"כ טעמא אחרינא א"ל ול"ל קרא הנה לפמש"כ הכא דא"כ טהור בר"מ ג"כ מהאי דרשה נפקיה ול"ע ואי קשיא ה"ל להשיב לרבנן מהך קרא כבר אירלו בירושלמי שם אלא מן מה דאותבין ליה מק"ו הוא מותיב לון ע"ש הביאוהו הר"ש ושנ"א שם ומלינו הרבה בדרך התנאים שלא לומר טעם העיקרי עי' תוס' סוכה (כד) ד"ה ר"י ובנזיר (לב) בד"ה אמרו ב"ש ובסנהדרין (נב ב) במשנה ר' י"א ניוול הוא לו כו' ובברייתא שם אמר אף אני יודע כו' עד ובחוקתיה ל"ח ובחדושי הבאתי עוד כזה ועמש"כ בר"ה (טו) בס"ד: **ע"ב** **רש"י** ד"ה זאת אומרת באו להן לנוב כו'. אלא בית של אבנים· תימה דבמשנה דזבחים פ' בתרא איתא כן גבי שילה ומפיק ליה מקרא בגמרא (דף קיח) אבל בנוב משמע שם דהיה א"ת שבמדבר · שוב מלאתי בתוי"ש יומא (מד) ד"ה שילה שתפסו עליו כזה על פירושו בסוטה (טו ב) ולשון הרמב"ם בפ"א מהל' בית הבחירה ה"ב ובאו לנוב ובנו שם מקדש כו'. גם כן ל"ע: **תוס'** ד"ה נאכלים. הן לשני החירולים לא היו בכורים נוהגים לר"ש בנוב וגבעון ונעלמו דבריהם מכ"ח הו"ר וז"א כפ' תבוא בפסוק והלכת אל המקום:

דף לט ע"א **במשנה** ומלטרפין לכזית וכ' הרע"ב וה"ה בה' מיני דגן כו'·ותרווייהו קאי ולא מתוור דיותר ה"ל למתני' שם כמו ששנה אבל לא בטבל כו' והכא סמיך אדהתם והר"ן נתן טעם אחר בזה ע"ש. ול"נ משום דתנן בפ"ג דחלה מ"ז העושה עסה מן החטים ומן האורז כו' ויולא בה יד"ח בפסח · ולרוב הפוסקים בכזית בלבד יולא . עי' בהגר"א סי' תנ"ג ולכן לא תני בהם ומלטרפין דהוה משמע דה' המינין לחוד ולא זולתם: **שם** בגמרא רבי יהודה אומר אף עולשי כו' כנ"ל: **שם** ואמר רבא מאי חסא כו' · כ"ה ברא"ש ומלות מאי חזרת חסא ליתא: **שם** מה מרור זה כו' אף מלרים כו' עפרש"י אבל בירושלמי איתא מה חזרת תחלתה מתוק כו' כן עשו המלריים כו' בתחלה במיטב הארץ כו':**ע"ב** **במשנה** אבל חולטין·ל' הרע"ב שכ"ז שהמים רותחין א"י להחמיץ משמעו דלאחר שילטננו יוכל להחמיץ וז"א כדאיתא לקמן בברייתא: **בגמ'** אמרי' דבי ר' שילא כו' כנ"ל וכ"ה ברי"ף ורא"ש:

דף מ ע"א שעורין הוא דלא הא חיטי שרי ל"מ קאמר כו' · לכאורה איזה מהן ממהר להחמיץ הוא פלוגתא דתנאי לקמן (מח) בכמה שיעור עיסתן · אכן התם בקמח לא שייכי כ"כ הסברות דהכא: **שם** דא"ר זירא אמר רבה בר ירמיה כו' כנ"ל כאשר הובא לעיל: **שם** באחרונה אין ברא"שונה לא · נ"ל דאשיגרת ליסנא דלקמן (קג) נקיט: **ע"ב** **במשנה** ומטבילין אותו כהן · נ"ל דקאי על כל הנזכרים למעלה רלוני אף אחרוסת וחרדל דחריפי טובא וה"א דמבטלי טעם פסח קמ"ל ובזה א"ש דשנאו כאן עי' לקמן תוד"ה אין מבשלין: **תוס'** ד"ה רבא וקשה כו' · ול"נ לייסב דהכא מיירי ע"י חומץ וקאי על הא דעולא:

דף מא ע"א גמ' רבי אומר במים כו' מש"כ המהרש"א דתיקשי נמי לא"ק כו' · נ"ל דלא"ק איצטריך למעוטי צלי קדר · דהא אף צלי אם נמי מיקרי בישול כדכתיב ויבשלו הפ"פ עי' רפ"ו דנדרים בגמרא ומכש"כ דלא"ק נצרך לכתוב ובשל מבושל לרבות צלאו ואח"כ בשלו ודאי הוה מרבינן גם צלי קדר · ובזה יפול גם ובלאו הכי כו' שבסיום דבריו ע"ש: **שם** יכול צלאו כ"ל יהא חייב כו' עי' מהרש"א · ול"נ דהלמוד הוא מדכתיב ובשל מבושל כפל לשון דמשמע מבושל הרבה מאד (ומסוגיא דב"מ (דף לא) אין סתירה למתבונן בה) ובאמת מבושל אסור אפי' מעט · וע"כ אתי לדיוקא דצלי מותר אפי' צלוי הרבה · וכזה א"ש מאי דהכא נקיט ובשל מבושל אמרתי לך כו' ובאידך ברייתא לא נקיט אלא ובשל אמרתי לך משום דכאן עיקר הלימוד מהכפל: **רש"י** ד"ה מאי לאו · אלמא כשאר משקין הוא כו' · ק"ל דהא גם בשאר משקין פליגי רבנן לעיל (לו) ואמרי תאכל · גם מש"כ בד"ה לא מילתא דלא הוי כמים אינו מובן דאפי' היו כמים דמתמע עכ"פ אין ממהרין ואמאי תשרף מיד: **תוס'** ד"ה אבל כדפירש לעיל הוא בדף ל"ז ב' ד"ה דכ"ע ·

דף מב ע"א **רש"י** ד"ה ואל תגביה כו' · כלומר תהא עוסקת בבלק כ"ש · עי' בר"ן: **ד"ה** שמלננת דאותן שמקטפת כו' · בר"ן משמע דמפרש איפכא:

פרק ג במשנה הרי אלו באזהרה · עי' תוי"ט בהעתקת לשון הכ"מ וטעמא מדכתב גבי אוכל חמץ ונכרתה וגבי מחמלת שהוא תערובות חמץ לא כתב ונכרתה כו' · לכאורה תמוה דהא גבי מחמלת נמי כתיב ונכרתה בפ' בא (יב יט) וזהו קושיית הגמרא עלמה לקמן (מג) ומסיק דמכל נפקא ורבנן לא דרשי כל וע"ש בכ"מ באורך ובלח"מ: **בסה"ד** דמשמע כו' אבל איסורא מה"ת כו' · תמוה לומר דתערובת חמץ במשהו מה"ת: **ע"ב** גמ' אר"כ בתחלה כו' והיו קורין אותו חומץ סתם. משמע דלא היה חומץ אחר זולת מן היין הניתנין לתוכו שעורים וא"כ אמאי אר"י בברייתא הסמוכה בראשונה הלוקח חומץ כו' א"ל לעשר · ואולי רוב חומץ היה עשוי מן יין ע"י שעורים לכך היה נקרא חומץ סתם. ומ"מ פטור מן הדמאי דרוב ע"ה מעשרין ומלטרף ג"כ מיעוטא דנעשה מן התמד לכן אקילו בי' אולם לשון שחוקה א"ב אלא מן התמד קשה: **שם** מיא דחורא בטרון הביאו בערך חיורא וכן בס"פ הזהב הגי' בגמרא דחיורא [וחיורא בוי"ו הוא קמח נקי כדפירש"י לקמן (עד ב) ובגיטין (נו)]: **שם** פת תבואה שלא הביאה שליש · לכאורה לר"א דס"ל בפ"א דחלה מ"ג דתבואה שלא הביאה שליש פטורה מה"ת ה"ה דא"י בה יד"ח בפסח דהא גמרי' לחם לחם. וכיון דא"י בה יד"ח ה"ה שא"ח עליה משום חמץ כדקס"ד דר"פ לעיל (לה) בטעמא דר"ל ואף למאי דאיפרך שם מהא דהמחהו כו' כידן דידן דמי לאורז ודוחן דממעטינן מאותו היקש ועי' לקמן (מג ב) בתוד"ה סד"א · ומתניתין תני רא"א אף תכשיטי נשים משמע דמודה במאי דחשיב ת"ק וכן לקמן מוקי ר"כ רישא דמתניתין כר"א ועי' תוספות במתניתין ד"ה ר"א · וי"ל דההיקש אינו אלא לענין כרת אבל לא ללאו · תדע דהא ר"ל לא קאמר שם אלא אח"ע כרת והתוס' דייקו שם דללאו אית ביה:

דף מג ע"א **רש"י** ד"ה שיאור · ולהחמיץ עיסות כו' · כנ"ל כו': **תוס'** ד"ה ואלו. וא"ת כו' ולעד"נ

ולענ"ד משום דהכא חשיב פרטי ד' מיני תערובות אע"ג דהוי סגי בחד · מכ"ש דה"ל לחשוב מין חדש דהיינו טקשה אם איתא דאית ליה : **ע"ב גמ'** אין לי אלא מן הקרבן מן החולין מנין ת"ל כי כל חלב בע"ת מנין ת"ל מן הבהמה. כן הגיה הק"א בתו"כ : **שם** התם דליכא אוכלין [מרבה נאכלין · נ"ל דדריש כאלו היה כתוב כי אוכל כל חלב כמו כל תשא עון (הושע יד)]. ובתו"כ ברה"פ מרבה מן כי כל גרים ומשוחררים · ושם איתא נמי לדרשה דהכא ואולי דריש כל וכי כל כדלקמן גבי שאור כל תקטירו ור"א היא. אך לפ"ז הי"ל להגמרא לאתויי מהכא (דעסיק ביה) דר"א דריש כי כל. ולהתוס' בד"ה מאן א"ש דא"ל דרבנן היא והכא סברא לרבויי · ועי"ל משום דגבי שאור ב"ת מפורש הדרשה דכי כל להכי מייתא לה · ועוד נ"ל דדרשת גרים ומשוחררים אינה אלא אסמכתא דבכ"ד לא מגר־כינן לרבותם אפי' היכא דכתיב בכ"י כמו שהביאו התוס' בסנהדרין (פו) ד"ה בכ"י וע"ש : **שם** ור"א אימא כל לרבות אה"נ כי כל לרבות א"ע כנ"ל : **רש"י** ד"ה קמ"ל ואע"ג דזמן גרמא כר' אלעזר כנ"ל בל"י : **תום'** ד"ה סד"א . דאורחיה דקרא דסיפא מפרש לרישא ול"ע דבסנהדרין (טו ב) בד"ה אימא כתבו להיפך בהמה כתיב בתריה לאקושי בהמה לאיש : **בא"ד** ועי"ל כו' משום גו"ש דט"ו מחה"ס כו' דפטר להו כו' מהל"מ · הב"א הביא בשם הגל"ח דאף דאין למדין מהלכה מכל מקום היכא דלמדין מגזרה שוה דבר המפורש למדין גם כן ההלכה והוסיף הוא וסוגיא דשמעתין אזלא לר"א ואיהו יליף בפר"א דמילה ט"ו מחה"ס לענין מכשירי מלה כו' עיין שם · ול"ד הרב ז"ל דהא פרכינן לקמן גם לרבנן אלא נשים מנ"ל · אלא דגם רבנן ילפי ט"ו חה"ס מחה"מ בסוכה (כז) לענין דלילה הראשונה חובה · ולכן ילפינן גם להיפך אף דבר הלכה . וכ"מ מהגל"ח גופיה לקמן (פא ב) דאפי' בהיפך ילפינן :

דף מד ע"ב ד"ה וה"ה ונזיר נמי כו' שהחכם עוקר כו' . ק"ל דהא ברה"פ כתיב או אשה דמשמע אפי' יש לה אב או בעל דיכולין להפר לה ואינהו מיגז גייזי :

דף מה ע"א ד"ה משום · והמהרש"א הקשה עוד מדוע ל"א ריו"ח ג"כ חוץ מחמץ · וכ"ל דבקושייתו מיושבת התמיהה . דהש"ס הכריח דריו"ח טעמא דנפשיה קאמר וס"ל בדרשה דמשרת כר"ע (עי' תוס' ע"ז (סז) ד"ה אריו"ח) וכל לא דריש כוותיה מדל"ק חוץ מחמץ ולכן אליביה מוכרח הש"ס לומר נזיר וחטאת . ומה שהקשה עוד מדוע לא נקיט שאור ב"ת · מלבד דלק"מ לפמש"כ אלא אף לשיטת התוס' ל"ק דאולי ס"ל כאביי עי' תוס' שם ד"ה כמאן [עי' מנחות (כו ב) ובתוס' שם ד"ה אין הקטרה : **ע"ב גמרא** א"ה שתי קילתא מקמי חמירתא עפירש"י ואף לר"פ דמסיק לקיון בפי' חולץ דמתניתין לענין הורדת טומאה לעריבה והוה חומרת חמץ קולא לגבי חלילה י"ל דכיון דצריך ליטלו יהיה אפילו משום חומרא ממילא חולץ : **שם** א"ל אביי הא וכן כו' קתני · עי' מש"כ ביבמות (מא) וי"ל דלא מקשה אלא היכא דמלי להרץ עי' כה"ג ברא"ש פ"ק דסוכה סימן ט"ו ועי' לעיל (טז) תוד"ה תרגמא] : **תוד"ה** כופת ונראה לר"י כו' · עי' רש"ל ורש"א שנתחבטו בדבריהם . ול"נ דדבריהם דהכא מתפרשים עפ"י מש"כ (בכ"ב יט ב) בד"ה ותיפוק ובסנהדרין (מח) ד"ה נתנו דאף לרשב"א דוקא בדאיכא שינוי מעשה ואם כן יקשה מ"ט דרבנן דפליגי · לכן אמרו הכא דפליגי בפלוגתא ר"י ורבנן בשבת ורבנן דהכא כר"י דהתם או ילי"פ דר"ל דלרבנן דהכא דבעו טחו בטיט דהיינו שינוי מעשה · לר"י דשבת בעינן דוקא לקלקל ולרבנן דידי' סגי אף בלא קלקול :

דף מו ע"א גמרא א"ר אוכייא כו' · הגרי"פ הגיה אייבו ואי משום דרנב"י מביאו על הא דאמר אייבו אמרה (ועי' בחולין סדור המאמרים ותראה שאין זה דקדוק) עדיין לא תקן כלום שהרי רש"י פירש אייבו אמרה משמי' דר"ל והכא אמרה משמי' דרבי ינאי ובחולין הגי' ר"ה אמר רבי ינאי : **רש"י** ד"ה כילד שנטמאת העיסה . עי' גל"ח מש"כ בכוונתו עפ"י הירושלמי וכ"ה בהר"ן ולפלא שלא הביאו וי"ל עוד שכוון לאפוקי אם נטמא בעודה קמח דה"ל שלא היתה לה שעת הכשר דהמפריש חלתו קמח אינה חלה (פ"ב דחלה מ"ה) ופטורה מה"ת כדלעיל (לג) והגל"ח במחכ"ת ל"ד בהבאתו בשם הירוש' אבל אם נטמא הקמח כו' · עושה עסתו קבא קבא דאז הוה פטורה לגמרי ולשון הירושלמי קודם לגלגולה וכ"ה לשון הר"ן ור"ל אחר נתינת המים דזה מיקרי שעת הכשר דתנן (חלה רפ"ג) כיון שהיא נותנת אה"מ מגבהת חלתה וע"ש בר"ש ובשנ"א ועי' לעיל ל"ג ובמש"כ שם : **בא"ד** ולשורפה או להאכילה כו' · עי' תוי"ט מה שהביא בשם תוספות ביצה שהקשו עליו וכן מה שתמה בעצמו ועמש"כ לעיל ברפ"ב ובביצה שם ביישוב דברי רש"י : **תוספות** ד"ה עד שתאפה וא"ר התם הלכה כרשב"א כצ"ל וכמו שהגיה הגרי"פ למעלה : **ע"ב** במשנה לא זהו חמץ שמוזהרין כו' . מכאן נ"ל סתירה למה שראיתי בפ"ת ליו"ד (שכ"ב סק"ב) בשם בר"י דבעה"ב חייב באחריות החלה עד שתבא ליד כהן כו' · דא"כ מדוע לא יעבור עלי' כמו בחמצו של נכרי שקי"ע אחריות דילפינן לה מדלא כתיב לך גבי לא ימצא . ולכן פשוט דאפילו ל"ל בעלים מיוחדים ומה שפירש רש"י וזה כו' · ולא של חבירך וכן מה שפירש לקמן בגמרא ומשום פקדון נמי ליכא כו' . הוא דס"ל כפי שטת הגר"א ז"ל בסימן תמ"ג סקי"א דבשל חבירו עובר אף בלא קע"א ועמש"כ שם או דכוונתו לתת טעם מדוע לא יעברו הכהנים ואין לומר דהכא כיון שאין הכהן יכול ליהנות ממנה אין שייך לחייבו באחריות ובמש"כ שם בחלה בזה"ז דהא לענין ב"י וב"י עשאו הכתוב כאלו היה מותר בהנאתו כמש"כ לקמן לענין טה"כ לכן נ"ל דא"ח באחריות החלה ול"ד לרה"ג דהתם אכתי מלי לקיים הנתינה משאר הגיזה כיון דאין בה קדושה משא"כ הכא כבר נפטרה העיסה וא"א לחול עליה עוד שם חלה (וכה"ג מחלק המל"מ בפי"ז מהלכות בכורים ה"ח ע"ש) דזה ודאי דאף הבר"י מודה דעיסה נתקנה מיד בהפרשת החלה טרם נתינתה לכהן : **גמרא** דרא"ם טה"כ ממון ועפירש"י לכאורה תמוה דמי פתי יסור הנה לתת לו מה בעבורה כיון דאסורה בהנאה · וזה דוחק דר"א ומחלקותו יסברו כריה"ג דחמץ בפסח מותר בהנאה · ועוד דהכהן כשיקבלנה יהא עובר בב"י ובב"י (ועיין תד"ה הואיל הב' בסופו) ולשטת הר"י דהמשהה אה"ח ע"מ לבערו אינו עובר זה ל"ק . אבל לפ"ז יקשה מה דא"ל ר"א לר"י לקמן (מח) ה"ה עובר משום ב"י וב"י ועי' ש"א בחשו' פ"א ונ"ל כיון דלענין ב"י וב"י עשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו (לעיל ו ב) לכן גם לענין זה חזינן לי' כאלו היה מותר בהנאה ועובר על ב"י וב"י · והרווחנו בזה ליישב קושיית הש"א (סימן ע"ו) דר"י אדר"י דהכא ס"ל דטה"כ א"ת (ובב"ת יא ב) מוכח דס"ל דהוי ממון די"ל דדוקא הכא משום טעמא דאמרן בקושייתו נ"ל דליהוי ממון : **רש"י** ד"ה לוקה משום ל"ת כל מלאכה. הך קרא לא מלאכוהו גבי יו"ט ואולי נ"ל ל"ת מלאכה (דברים טז) ועי' לקמן (מח) בהגהת הגרי"פ : **תוספות** ד"ה הואיל הקשה בקול' כו' · ואור"י כו' . לפנינו איתא תירוצו זה ברש"י עצמו : **בא"ד** אע"ג דא"ל הואיל ואי בעי פריק ליה הן לקמן בדבור הסמוך כ' בשם ר"י דהואיל אי בעי פריק לא אמרינן וכבר העיר בזה התוי"ט ד"ה הואיל הב' . ועוד תי' ר"י היכא דאתא הקדש ליד הגזבר כו' · נ"ל ראיה (מנדרים נט) בתרומה ביד כהן עסקינן דל"מ מיתשל עלה ע"ש : **ד"ה** רבה א"א הואיל המ"ל דאין יום טוב מכין לשבת · בעניי לא הבינותי דאיזה הואיל שייך בהכנה דבילה או בהזמנה דמוקצה או בעירובי תחומין וכ"מ בדבריהם עצמם בריש בילה דבבילה ל"ש הואיל :

דף מז ע"א רש"י ד"ה רבן שמעון ל"ג בי' וא"ד יום לוס כו' · עי' במשנה ס"פ שח"ה דנקיט תחלה שח"ה נאכלות אין פחות משנים כו' · ואחר כך תני לאה"פ נאכל א"פ מחשעה כו' · ואח"ז נקיט פלוגתת רשב"ג אתרווייהו ואם כן שפיר גרסינן וא"ד את יום לוס משום לאה"פ · והגמרא כאן (אי הוה גרסינן בי' יום לוס) מביא לשונו כאשר הוא במשנה [אח"ז ראיתי כדברים האלה בתוספות שם] : **ע"ב גמרא** ראויות לכותשן· ק"ל הא כיון דבעידנא דחורש אינו מקיים המלוה דכיסוי דמתוסרין כתישה אם כן לא דחי' ואולי י"ל דר"ל ראויות לכתשן קודם חרישה ולהכי משיב כתישה ביום טוב מי שרי דהא לא הוי בעידנא דמתוסרין חרישה ומתורץ גם כן קושיי' ריב"א · ועי' היטב בתוספות דמשמע דאף דאיכא ב' לאוין חלוקין מתרי שמות דחי להו עשה וצ"ע [ואולי יש לומר כיון דאין חילוק מלאכות ליו"ט חשיבי כלאו אחד · אכן מלשון ר"ת דלקמן מוכח דאפי' ב' לאוין חלוקין לגמרי כמו לאו דכלאים ולאו דיו"ט (אי לאו דאיכא עשה בהדיה) הוי דחי להו עשה · ועי' נזיר (מ"א ב) תוד"ה ואי כתב ובמש"כ שם] : **שם** ואזהרה מהכא מל"ת כל מלאכה עמש"כ לעיל (מו ב') ברש"י : **רש"י** ד"ה ושביעית וחורש תולדה דזורע כו'· ק"ל למ"ד (במו"ק ג') מכדי זמירה כו' · דאהני חייב אאחרנייתא לא מחייב ומפיק מזה גם חרישה ע"ש איך יפרנס המשנה הלזו דמחייב אחרישה דשביעית . ולפמש"כ (בב"ב יט) דדרכן היה להניח זרעים בבורך המתרישה והיא נקובה ובשעה שחורש נופלים הזרעים אחד א' במקום החרישה (ובזה מיושב הת"א שתרגם אשר אין חריש וקציר דלית זרוע וחצדא) יש לומר דבכזה מיירי מתניתין דהוי זורע ממש · אלא דלפ"ז יקשה מה שדייק ריו"ח במכות שם ממשנה זו דמחפה בכלאים לוקה וגם יהיה מוכח משם דריו"ח ס"ל דחורש בשביעית לוקה ומדוע ל"א שם במו"ק תסתיים מזה ע"ש בתד"ה ר"א וצ"ע : **תוס'** ד"ה כתישה ור"ת כו' . ומסיק כתישה ביו"ט מי שרי פי' כיון כו' · כ"נ דל"ל :

דף מח ע"א גמרא ועייל עלי הקדש · עי' (מכות כב) תד"ה אלא : **שם** אמר רמב"ח הא דר"ת ורבה מחלוקת ר"א ור"י כו' עד סוף הסוגיא ופירוש רש"י· תמה אני על התוי"ט שכתב על הרע"ב שפי' דרבי אליעזר סבירא ליה הואיל דאי בעי מיתשל דתו לא הוי צריך לפרש בו טעמא דאכתי כ"ת וחדא כו' · ובסוף כ"ע דטעה בזה דהרי גם רמב"ח סבירא ליה דפליגי בהאי הואיל (כפירוש רש"י ומוכרח הוא מדמוי דר"פ ורב שישא וכבר הקשו על הרי"ף דמפרש דרמב"ח כוון להואיל דאי בעי מיתשיל) וכן רי"ר קבל ליה וגם ר"ז שתיק ליה ומש"כ דעל פירש"י דאכתי כ"ת כו' . הקשו התוספות ב' קושיות . קושיותם אינם רק על פי' דההואיל הוא דאי בעי נלע כו' . אבל עיקר ההואיל הוא מוכרח מהסוגיא ועי' מהר"ם וכן הר"ן פי' בדר"א ב' ההואילים . גם מש"כ מקודם ועוד דאין ענין הקדש בטעות כו' . אלא מכי אמרינן הואיל כו' · מגומגם : **שם** משום ל"ת כל מלאכה · עי' הגהת הגרי"פ ועמש"כ לעיל (מו ב) ברש"י אולם בתוספתא משמע כהגרי"פ דמייתא קרא דלא אשר יאכל לכל : **רש"י** ד"ה מן המאתים ובעלמא בספרי נ"ל כו' . הוא

בס"פ קרח : **ד"ה** אבל הכא · דא"כ הקדש כו' · הא אי בעי פריק ליה כו' . הא דשביק הא דאי בעי איתשל עליה דביה איירי כבר הרגיש בזה התוי"ט וכתב משום דא"ל דר"א לטעמיה דאין שאלה בהקדש . ול"נ משום דא"ל דמיירי דכבר בא ליד הגזבר וכמש"כ התוספות לעיל (מו ב) בד"ה הואיל הב' : **ד"ה** מלתא דק"ל · עי' מהרש"א ונעלם מכ"ת התוספתא וז"ל א"ל ר"א עדיין הדבר שקול כו' א"ל ר"י כו' כשאני עושה בידי כמלאתי עובר על ל"ת והרי הוא בידי כשאני מניחה כמות שהיא כו' . ואינה בידי והוא כמו שהשיב בפ"ת דזבחים מ"י והובאה בר"ה כ"ע כ' (ובעירובין ק) : **ע"ב ד"ה** מקטפת בסופו · ולא היתה מספקת כמלא תנור ר"ל שאין די למאכולת ביתה בכמלא תנור אחד · וזה טעם למה שהראשונה שכבר אפתה מלא תנור חוזרת ולשה . והמגיה שהוסיף מלת אלא השתבש :

דף מט ע"א גמרא תרי בני סמיכי סמיכי ס"ד אלא אימא דחזי לסמיכא כיה בעי' : **שם** רב ששת בריה דרב אידי · בכ"ד בש"ס איתא רב שישא בריה דרב אידי (ובתענית יג) א"ר אידי בר אבין כו' · א"ר שישא בריה דר"א אבא כו' · ועיין בסה"ד : **תד"ה** ושורפו . וקשה לר"י אי דאורייתא כו' · ולענ"ד דעת רש"י דע"כ ל"א דבמקום אכילתו שריפתו אלא שאירע בו הפסול במקום אכילתו · אבל בילא חולה לו מדאורייתא שריפתו במקומו רק דרבנן החמירו בלא עבר צופים · וזהו (דלעיל כד) ד"ה פסולי חשיב טומאה ושפיכת הדם וכו' ול"ח פסול יוצא · ונראה לי ראיה לזה מזבחים (קד ב) דתני לוי ביה"ד היה בעזרה ששורפין כו' . ופרים הנשרפין כו' · ובהר הבית ששורפין פה"כ כו' · שאירע בהן פסול ביציאתן ע"ש ועמש"כ (בשקלים פ"ח מ"ו בס"ד) : [**ד"ה** תניא תימה כו' · עמש"כ בס"ד בברכות ספ"ג וכן לקמן בע"ב לא מייתא הש"ס לסייע למימרא דר"א דע"ה אסור להחלוות כו' · מהברייתא דששה דברים כו' · דאיתא שם] :

דף נ ע"א גמרא יהיה על מצילות הסוס כו' עד שהסוס רץ ומיגל · ר"ל דדריש על כמו עד בחלוף המולא :

פרק ד בתוס' ד"ה מקום שנהגו ומשמע התם דמדאורייתא אסורה·עי'(חגיגה יז ב) תד"ה אלא שכתבו דלפי הש"ס שלנו אינו אלא מדרבנן ועמש"כ שם ולעיל בר"מ : **ע"ב ד"ה** דלמא וא"ת כו' · דמפריש ממין על שא"ת וי"ל כו' ולי י"ל משום דאורז נגרר אחר החטים כמש"כ בפ"ג (דחלה מ"ז) ולסתמא דירוש' בריש חלה אף אחר השעורים לכן יטעו עליו שהוא מינם :

דף נא ע"א ד"ה עבדינן . לא עבדי כוותייהו הל"ל . עיין מהרש"ל והגהת הב"ח ול"נ דמלת לא נמשכת למעלה ור"ל לא אינו בדין דת"ח שהלך לשם : **ד"ה** רבה · עיין מהרש"א· ולי לק"מ דלאביי מיירי מתניתין מבבל לבבל ומא"י לא"י ומבבל לא"י אינו רק חומרי מקום שהלך לשם ומא"י לבבל אינו רק ת"ח שילא משם ומדוייק היטב במה שחלקם במלות א"כ (כאן ובחולין) מגווני דלעיל משום דל"ד להו דאיכהו אינן אלא בחד לד : **ע"ב גמרא** מימר אמרי כמה בטלני איכא בשוקא · לכאורה הנ"ל דאפילו ריו"ח דל"ל האי סברא לקמן (נה) וכן אף לרשבדר"א שם אליבא דרבנן מודו הכא דבכדי לקיים דין ח"מ שילא משם אמרינן סברא זו משא"כ התם דאדרבה מדינא שרי אלא שרולה לעשות עצמו כת"ח בזה סבירא ליה דל"א סברא זו · אך ביבמות (יג ב) ל"ל גם כן לריו"ח סברא זו והתם ג"כ דומה קצת לדהכא לכן נ"ל אחרי שנדקדק מדוע ל"א כאן ליסגא דאמרי מלאכה הוא דל"ל כמו שם ושם. אלא דהכא הכוונה משום דאינו במקומו שאין דרך בנ"א לעשות מלאכה אלא במקומן כדפירש רש"י במגילה (ס"ד ג) ופירוש כמה בטלני הוי בשוקא דהכא היינו כיוצא בו ר"ל אורחים כמוהו : **שם** כגון אנן דידעינן בקביעא דירחא . ע' בגה"ש ודבריו כבר כתובים בתוספות (סוכה מג) ע"ש ונעלמו דבריהם מב' שרי התורה מהרש"א והגרע"א ז"ל : [**רש"י** ד"ה שאין כיוצא בו · וצ"ב דטעמא משום דכרוב א"כ לחיה כו' . וטעמא שאין כיוצא בהם כו' שבגמרא קאי ארישא וכה"ג משני הגמרא לעיל (כט) לרא"ב"י] : **תום'** ד"ה אני. לא היה רוצה שע"ה יסמכו עליו · ק"ל דבירוש' ריש ברכות מקשה על הא דאר"ג לבניו אם לא עלה עה"ש חייבים אתם לקרות ור"ג פליג על רבנן ועבד עובדא כוותיה והא כו' · רשב"י פליג ע"ר ול"ע כוותיה ומייתא ההוא מעשה והא בניו של ר"ג ת"ח הוו ועוד ק"ל דהכא רשב"י בעצמו עביד כוותיה · והתם מייתא מר"מ דאמר אע"פ שאני מיקל לאחרים מחמיר אני על עלמי . והאי דמיקל לאחרים דקאמר נראה דלאו להלכה למעשה קאמר אלא במו"מ של הלכה : **בא"ד** דבספרא קאמר אמילתא דרבנן כצ"ל : **בא"ד** הקשה ר"נ גאון דאיפכא שמעי' ליה כו' כצ"ל : [**ד"ה** כל אמתי אילטריך קרא דלא שריה תפוק כו' כצ"ל] :

דף נב ע"א גמרא אלא אר"א בפלוגתא דהני תנאי דתנן הכובש כו' . לכאורה יפלא מה שייכא הך פלוגתא הכא גבי ח"מ שילא כו' · ונלענ"ד דאף ר"י דהכא דאוסר מין הכלה מודה לרבי יהושע דמה"ת מותר מדרשה דמן השדה (עיין בתוספות) רק שאוסר מפני המחלוקת דאותן שכבשו מין הכלה לבד אסורים בו וזה אוכלו ויאמרו לו לא והבא לך אף אתה אותו המין מן השדה ולא תמלאנו שכבר כלה וכוון בעז"ה : **שם** דתנן אוכלין בתמרים כו' · נ"ל דתניא והוא תוספתא בשביעית פ"ז והובאה ג"כ (לקמן נג) : **רש"י** ד"ה אוכלין בתמרים · שאין ב"י אוכלין כו' . ואע"פ שלא כלו בגליל עיין (לקמן נג) שהעליתי דבריו בצ"ע : **ע"ב** דתניא רי"א שמדר אסור כו' · צ"ל דתנן : **רש"י** ד"ה משיולאו תחלת העלין כו' · תמוה דא"כ לא מוכח מזה דסברי כר"י בשאר אילנות דהא אין כאן פרי כלל וה"ל להקשות על ר' אילעא בפשיטות ממתניתין דשאר כה"א משיולאו העלין וכש"כ כשהביא כפניתא דאסור וכן הסוגיא דברכות אינה עולה לפי' זה ושם פירש"י משיולאו את הפרי והוא עיקר :

דף נג ע"א גמ' דתנן פגי ב"ה כו' · מילת דתנן ליתא לא בעירובין ולא בתוספתא וכן לריך למחקה מכאן : **רש"י** ד"ה אוכל · ואית דגרסי של אבל והיא אבל כרמים . ק"ל דהא ביהודה קמיירי הכא כדפי' לעיל (נב סע"א) ד"ה אוכלין בתמרים אשר הוא סוף הברייתא שלפנינו כמש"כ שם ואבל כרמים נראה בהדיא (בשופטים יא לג) שהיא בעה"י בארץ בני עמון . בשלמא הא דתני אוכלין בזיתים כו' . עד כו' . שבגוש חלב (אשר הוא בחלקו של אשר ותכונתו בארץ הגליל עיין שנ"א במשנת שלש ארצות) ל"ק דהא תנן שם וכל הארצות כאחת לזיתים ולתמרים ומפרש"י דלעיל שכ' על אוכלין בתמרים שאין ב"י אוכלין על של גליל נראה דמפרש דלא אתיא כר"ע אלא שהוא סיום דברי ר"ש דלעיל (עיין בתוי"ט) מ"מ ל"ע דהא הך ברייתא ע"כ אתיא מ.תיה בזה כדמוכח מהא דזיתים כדאמרן : **ד"ה** סימן להרים אבל משאר אילנות כו' . דל"מ בכורים מינייהו ל"ע דהא לא תנן שאין מביאים אלא מדקלים שבהרים אבל משאר אילנות שבהם משמע דמביאים · והכי ה"ל לפי' אם גדילין בו אילין סימן שהוא הר וא"ת בכורים מדקלין שבו : **במשנה** מש"כ לאכול צלי בלילי פסחים כו' . לפי הא"כ שכתב התוספות לקמן בר"פ ע"פ ע"ש · הנ"ל דה"נ כולל התנא גם פסח שני והרי טעם דאין אוכלין הוא דמחזי כאוכל פסח בחוץ וזה שייך גם בפ"ש . ולפ"ז באלו הארצות שא"נ לאכול צלי (מ"א ר"ס תע"ו) אסור גם בליל ט"ו אייר ואף את"ל דכיון דבמנהגא תליא מלתא אמרינן דל"נ רק בט"ו ניסן . מ"מ גדי מקולס דאסור בכ"מ (דלא כרש"י לקמן רפ"ז עמש"כ שם) איסורו הוא אף בליל ט"ו אייר דגם בו אמרו ל"ר פסחים לקמן ובמשנה בפ"ב דבילה : **בתום'** כדמוכח בפ' בתרא דמנחות כו' . כצ"ל ותיבת בתוספתא צריך למוחקה : **ע"ב גמ'** רשב"א יוה"כ שח"ל בשבת כו' · מדליקין כו' . וחכ"א הרמב"ם והשו"ע פסקו כרשב"א דבירושלמי פסקו כוותיה . וק"ל דבר"פ מי שמתו גבי פלוגתא ר"ג וחכמים באונן בשבת לענין תה"מ לא פסקו כר"ג אף דבירוש' פסקו כוותיה וכתב הרא"ש שם דאם איתא דגמרא דידן כו' . הוה פסיק כוותיה ועיין רא"ש ע"ז פ"א סימן כ"ג ובהגר"א ליו"ד ס"מ סקמ"ב (וע"ש במש"כ שם וזהו הטעם גם כן לס"ז ול"ל לסי"א) שוב מלאתי להמלחמות סוף מו"ק על הא דפסק הרי"ף כרשב"א מפני הירו' וז"ל אלא שאנו תמהין שלא סמכו על הירוש' בפסק הלכה ועיין בסמוך : **שם** וחכמים אוסרין. עיין (לקמן נה) וברש"י שם ד"ה ולבסוף ובמהרש"א ולעיל בריש מכילתין בתוד"ה מאימתי ול"נ דחכמים פליגי גם כן בזה וסבירא ליה דלא תלי במנהגא אלא דאסור בכ"מ והשתא א"ש דל"פ הרמב"ם והשו"ע כוותייהו משום דהם נגד סתם מתני' : **תד"ה** מה ור"י מפרש מה ראו שלא ברחו . כן איתא להדיא בחזית בפסוק זאת קומתך דמתה לתמר דיחזקאל אמר להם חבי כמעט רגע פי' שיחביאו א"ע ויברחו והם השיבוהו אנן בעינן כו' . דנהוי תמן ולא נסגיד ליה כו' :

דף נד ע"א גמרא והכתב והמכתב עפרש"י והרע"ב באבות · ולענ"ד נל"פ הכתב היינו שיהא כתב בעולם ר"ל כתב הסתמי של כל אומה ואומה והמכתב היינו מכתב המיוחד ר"ל כתב אשורי שהיה בלוחות : **שם** [אפשר יעשנה בדפוס ויקבענה כוון . לעיל (לז) : **שם**] אור שברא הקב"ה בשני בשבת כו' . פי' אור של גיהנם בב"ר פ"ד יליף לה מן כי ערוך מאתמול תפתה . יום שיש בו אתמול ואין בו שלשום : **רש"י** ד"ה ראשית דרכו והא דאמרן לעיל כו' · לכאורה יל"פ כאן שלא נבראת כתובה אלא לגורסה ע"פ כמו שאר תורה שבע"פ : **ע"ב ד"ה** בגדו . כתנות אור שה"ל. כוונתו למאי דאיתא בב"ר פ"כ בתורתו של ר"מ מ"כ כתנות אור ובש"א הגי' ברש"י עור בע' : **גמרא** והאריו"ח ת"ב אינו כת"ל מ"ל לבה"ש· עיין מהרש"א ול"נ דאף דלענין רחילה ט"ב חמיר כדלקמן מ"מ לא היה סברא להגמרא דיהא חמור מת"ל לענין בה"ש : **שם** כדאר"ש בדר"א כו' . ה"נ לקביעא דירחא לכאורה אינו מדוייק ליסגא דה"נ כו' · כיון דגם הוא אמר על הך ברייתא גופה . אמנם מלינו כי"ב (בב"ק סח) ב' פעמים : **רש"י** ד"ה אין ת"ל בבבל הואיל כו' אם גוזרין על ד"א כו' · עיין בר"ן (בתענית פ"ק קע"ג ד"ו) דמשמע דה"ל גי' אחרת בלשון רש"י וע"ש בשם הרמב"ן טעם אחר נאות ושכ"ה בירוש' וכ"כ שם הרא"ש בשם ראבי"ה :

דף נה ע"א במשנה וב"ה מתירין עד הנה"ח ופי' הרע"ב מידי דהוה אתענית כו' · במחכ"ת נראה דאשתמיטתיה גמרא דלעיל בריש מכילתין דלטעם זה היה אסור מע"ה וע"כ טעמייהו כמ"ש התוספות שם לרש"י וגם מהתוי"ט נראה דאשתמיט ליה גמרא הלזו : **גמרא** מכלל דשלא לצורך מיגמר כמי ל"ג האי דיוקא לכאורה תמוה דאדרבה מדקתני אפילו כו' . מכלל דבל"ז

ה"א

ד"ה דדוקא שלל"ל אסור מכלל דלגמור אפילו שלל"ל מותר וכ"ל דדיקא הוא מדאשמעינן רבותא לאיסורא ולא להתירא דלגמור שרי אף בשלל"ל (דבשלמא אמרינן כח דהתירא עדיף) ודקדקו לקמן במתניתין מוליכין כלים כו' . ועפ"י שאינן לגוה"פ מכלל דבלמא אינו מותר רק לצורך ודאי דלא נחית תנא להכי לאשמעינן רבותא כלצורך או בשלל"ל רק לאשמעינן אפילו דווקרי כו' . וכה לנטרך טוב לדוק שכתבו : ע"ב מקום שנהגו אין ליס לא. עיין מהרש"א וגה"ש חס"מ סקי"א . ולעד"כ דהא חזינן בבריית' הקודמת קתני כ"מ כו' . גומרה ב"ד והדר מפרש אימתי בזמן שהתחיל כו' . ש"מ דכלא איתמי הוה ס"ד לפרש גמירה היינו להתחיל ולגמור ולאפוקי אם לא יכול לגומרה ב"ד (ומש"כ בברכות ל"ט) ולכן גם כן בברייתא זו יכול לפרש כ"מ שהיה רגילא להת"א גומרה דר"ל מתחיל לגמור לכן מסיים ועושין כו' . (פי' להתחיל כמו במתניתין כל אומניות עושין) במקום שנהגו ודייק הגמרא שפיר לא נהגו לא (פירוש אינו מתחיל) ואם כן ע"כ הא דקתני רישא גומרה גמר ממש וקתני גם לנוהג ש"מ דלנהגו אין כו' . ולזה נראה שכוון גם כן הר"ן ע"ש . ותוך לדרכנו יל"פ הא דאימתי כו' . דבא לומר דאימתי גומרה בזמן שהתחיל בה קודם י"ד ר"ל סמוך לי"ד ולא הספיק לגומרה עד שפגעו בו י"ד אבל כו' . ר"ל שהתחיל בה כמה ימים קודם י"ד והניחה לא גומרה ב"ד דזה הוה כמו התחלה בי"ד וזהו שאמר אם לא יתחיל כו' . וכן כ"ל לדינא להסברא ישרה : שם סיפא אתאן לתוס"א כו' . עתוי"ט ד"ה תחזירין לא כו' : [illegible] במתכי"ל כי כפי [illegible] ג"י ומשום הפסד דבלים . ע"כ כ"ל [illegible] לדעת הרמב"ם (ועיין בהה"מ) אם כן אין זה [illegible] : רש"י במשנה [illegible] ולא תבית העתק עיין (מנחות סה) בתד"ה קולרים :

דף נו ע"א גמרא היכי עבדי כו' . ומרתתי לפו ועדו לפו לגמול כו' כל"ל : שם ובנהרדעי דליכא מינין כו' . לכאורה קשה (דברכות כ"ב) איתא אמימר סבר למקבעינהו בנהרדעי א"ל רב אשי [illegible] משום דתרעותתם [illegible] ולא לכל מקום אבל הכא תרעותתם קטנה וקלושה שיאמרו שהתנו תוספין כו' . לכן לא תיקנו במקום דליתנייהו : רש"י ד"ה ולא הודו . שאמר וגנותי כו' · הן מסדר הכתובים במלכים ובד"ה משמע דהבטחת השם היתה אחר השתדלותו : ד"ה אמא דרא הדם לא וכ"פ (בגיטין סח ב) אנכי ל"ת בש"ס דוגמא דדרא פירוש לא ולולי פירושו הכל"פ מלשון דרי דרי (מגילה יב) דפי' שורות והכא הכוונה דהעלין שלו קיימי בחדא שורה עיין (סוכה ס"ד לב) ובתד"ה תלתא : ד"ה רי"א מפסיקין וד"ה וכורכין נ"ל בד"א : ד"ה קולרין כלומר לא הקפידו כו' · משמע קצת דאורוייה לא מורינן והתני שם ברישא קולרין בה"ש כו' · וכן במתני' פירש דהתיר גמור הוא :

דף נז ע"א גמרא ע"ג מעלה בהר הבית · ע' פרש"י ועיין (ביומא כ"ג) ובפירושו שם ד"ה על מעלות האולם : תד"ה אלא דכתיב גבי פאה לעני כו' כל"ל : ע"ב בסדר ק"פ · ובשבת נשחט בו' ומחלה כו' . נראה דל"ל ובע"ש : שם עד שמסיר מהם הלוחה והפרש כו' כל"ל :

פ"ה דף נח ע"א במשנה בין בחול בין בשבת הן בין לאביי בין לרבא בפי' פלוגתא רי"ש ור"ע לקמן בגמרא הרבותא היא בבין השני וכיו"ב הרבה במשנה וגמרא· וזה דלא כמו שהבאתי (בברכות ג) בשם הסמ"ע ובריש הוריות בגמרא על הא דתנן בין שעשו ועשה עמהן כו' · מוכח דיותר מסתבר ליבקוט הרבותא בהשני (ובשבת קח ב) במשנה אר"י וה"ה הלמי בין מרובה ובין מועט ובגמרא אבע"ל ר"י לאסור או להתיר ועמש"כ עוד בזה (שם קנה) : גמרא חלקהו לבין שני ערבים כו' . פרש"י אינו מכוון יפה בלשון הגמרא ולכ"פ ע"ד שאמרו (בברכות כו) חלקהו לשני בקרים דר"ל לזמן הבוקר שהוא ו' שעות חלקהו לשני חלקים שוים וכל חלק איקרי בוקר ה"נ לזמן הערב שהוא שש שעות מחלות היום עד הלילה (כדכתיב תזבח אה"פ בערב דר"ל במשך זמן הנזכר) חלקהו לשני ערבים בחלקים שוים ותעשה התמיד ביניהם היינו חליו בערב הראשון וחליו בהשני וכינוי דחלקהו קאי על התמיד וליסנא דלבין מתפרש ע"ד דאמרינן בעלמא יחלקו ביניהן דפי' שזה נוטל החלי וכן השני (וביומא לג ב) דאמרינן נמי בבקר בבקר חלקהו לשני בקרים והוא על כוונה אחרת ע"ש הוא כמו שמלינו הרבה שהלשון אחד ופירושו מתחלף עיין (בב"ב סד יא) בתוספות (ולקמן ל"ו ב) בתד"ה ושלמים : שם ואס"ד בת' ומחלה דאורייתא היכי מקדמינן כה"ג (ביומא כב) : שם עביד להו למוספין בשש עפירש"י ואנכי לענ"ד לא נתיישבתי בטעמו דבכ"מ דכתיב יום כולו יומא משמע תילה כתיב בה גם כן וביום השמיני ומלותה מלפרא (כדלעיל ד) וכן לולב ושופר ועיין בתוספות ר"פ הה"ש וכן לא מלאתי להרמב"ם בחבורו ד"ז דמלותו בשש : שם ובזיכין בו' ועביד ליה לתמיד בו' ומחלה . עיין רש"י ותוספות שנדחקו וראיתי להרמב"ם בפ"ו מה' תומ"ם הי"א שכתב דבזיכין אחר המוספים וקודם ניסוך היין והכ"מ והלח"מ לא מלאו מקור לדבריו ואולי למד זה מכאן ומפרש דהחלי שעה היתה לניסוך היין עם השיר ולר"ע היה גם כן עוד שהות ח"ש לנסכים ואף דהתמיד משמע שלא נשתהה רק שעה א' עם נסכו י"ל משום דמוספין היה ב' כבשים אך ק"ק איך מפסיקין בבזיכין בין מוספין לנסכיהם הלא כתיב זבח ונסכים עיין (יומא לד) ופרש"י שם למדנו שלא יפסיק קרבן אחר ביניהם : רש"י ד"ה מי קתני ולהכי לא פריך כו' · דאיהו נמי כו' · והוא דוחק ול"כ משום דאיכא למימר דתנא בפסח קאי וכדתרלינן (לעיל לז) והוא כעין תירוץ התוספות : תד"ה וקעבדינן וא"כ לר"י כו' · ול"כ לייסב דלר"ע היה החלוק בהח"ש שבין המוספין להתמיד שהיתה פנויה מעבודה : ע"ב גמרא מידי כסידרו בחול בעלמא כך כו' · בעה"פ כו' · כ"כ דל"ל וכן העתיקו התוספות לעיל בד"ה מידי : רש"י ד"ה העולה עולה ראשונה והיינו עולת תמיד דקרבן תמיד כתיב ברישא דפרשת קרבנות כ"כ דל"ל :

דף נט ע"א גמ' אף מחוכ"פ בשאר ימה"ש שטובל ואוכל בקדשים לערב· עיין תוספות (חגיגה כא) : שם והאיכא אשם כו' · והאיכא עולה כו' וכ"ת כו'· עיין לל"ח שתירץ על קושיית המהרש"א דליכא לאוקמי במחו"כ דזב דכיון דאין בהמה עמה דליגזור משום הקטרתה מאי איריא משום לאכול בקדשים בלא"ה שרי . ותמוה דהרי יש עולת העוף עמה ואיכא למגזר משום הקטרתה וקושיית המהרש"א בקל י"ל דמשמע ליה להש"ס דרי"ש מיירי בכל מחו"כ דומיא דת"ק . ועוד י"ל ע"ד תירוץ הלל"ח והוא דלא שייך למגזר משום הקטרה אלא היכא דהקרבן דבר הקטרה שעמו מעכב גם כן הכפרה אלא שכבר הוקרב חיישינן דהרואה לא יתלה שכבר הוקרב אלא יאמר שגם הוא קרב אחר התמיד אבל אם אינו מעכב הרואה יתלה שיקריבוהו למחר וליומא אחרא ובזב וכיו"ב לכ"ע עולתו לא מעכבא וכדאמרינן (בנזיר יח ב) עולה לא בעי מיעוטא כו' · ואף לרי"ש דשם דמלריך מיעוטא הא פירש שם התוספות טעמו דבנזיר איכא למיטעי ע"ש אבל בעלמא אית לן למילף מיולדת שפירש בה קרא דלא מעכבא או מנזיר גופיה עיין תוספות (זבחים ה) ד"ה עולתה וזה דלא כהמהרש"א דמשמע מדבריו דעולה גם כן מעכבא אלא דהקדמתה א"מ : שם וקי"ל דאפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה· לכאורה האי סיומא הוא שפת יתר כאן דהא כאן העולה גם כן עוף אבל לפי מה שהוכחתי בפ"ח דנזיר בס"ד שיכול להביא עולת בהמה עם חטאת העוף תחת עולת העוף וכש"כ מלורע עני דהבא עליו ברכה (עיין נגעים פי"ד מי"ב) הוכרח לסיומא הדין דל"ח בשקרב עולת בהמה ונכון בעז"ה : רש"י ד"ה בשאר ימה"ש אם הביא שלמי נדבה קודם התמיד כו' · לכאורה בכה"ג יכול לקיים שניהם דיוכל לאוכלן למחר אחר שיביא כפרתו לאחר תמיד ש"ש (עיין תוספות לקמן ר"ד לב) יותר ה"ל לפרש בתודה שא"כ רק ליום ולילה ולפי מה שהביא הב"א (בשבת קלג) דעשה דוחה ל"ת אפילו היכא דיוכל לקיימה למחר בלא דחיית הלאו משום דשהויי מלוה לא משהינן וכן לפי מאי דהבאתי (בברכות ט) בשם התו"כ דמלוה מה"ת לאכול מקלת ביום הא' א"ש פרש"י וכש"כ לפי מאי דמסקו ר"ח ור"פ אין כאן עשה דהשלמה אלא משום גזירה : ד"ה הכא וטהרה של מחו"כ כו' . ואחטאת קאי ביולדת כל"ל : תד"ה אין · ודישון מה"פ ושני ג"ע · לכאורה הדישון הוא בכלל הקטורת וקטורת ומכשיריה קאמר · ושג"ע נמי מכשירין דתמיד נינהו : ע"ב גמרא משום דחלבי שבת כו' אהן ניקו כו' · כ"ל דר"ל דע"כ לא שמעינן דח"ש קריבין ביום טוב אלא דחובת היום שלה כגון דתמידין ומוספין אבל הפסח דאינו חובה לה אית לן למימר דלא ליקרב ביום טוב ובזה מיושב מה שגמגם הלל"ח בזה : רש"י ד"ה והעלה בתר חטאת כתיב כו'.. כל"ל ועמש"כ (בזבחים ל ב) דבר נכון בכוונתו בס"ד : תד"ה ב"ד בסופו הא מודה דל"ד שבת כדמוכח התם ע"ש (ע"ב) בתד"ה מ"ט : גמרא בעי ר"פ בעבודה אחת כו' · גי' רש"ל רבא ועיין לקמן תד"ה והיינו :

דף ס ע"א גמ' מקמייתא איפסיל לה מפרש"י משמע דגרים בחדא איפסיל ליה והוא יותר נכון : שם ח"ש או שלי"ש ולשמו פסול ה"ד א"כ בב"ע כו' · לכאורה נראה דהיינו דומיא דלשמו ושלי"ש והוא דאמר הריני שוחטו ע"ת לזרוק דמו שלי"ש והשחיטה גופא תהיה לשם פסח . וזה הוי גם כן כש"כ מלשמו ושלי"ש עתוי"ט וכ"כ שהבין המהרש"א . אבל בפרש"י ויותר בפי' ר"י שבתוספות למ"כ : רש"י ד"ה מידי איריא וכי ראיה כו' כל"ל : ד"ה מקלת אוכלין ראויין לאכול ושחטו לשם כולן כל"ל : ע"ב גמרא תאמר בלשמו כו' . אלא בפסח בלבד ק"ל דהא אשם נזיר ואשם מלורע במחו"ז בבעלים נמי פסולין לשמן וכשרים שלי"ש אליבא דרב חלקיה (בזבחים קיד ב) ואפילו ר"ה שם מודה בהפרים ב' אשמות לאחריות כדאיתא שם בסוף הסוגיא :

דף סא ע"ב רש"י ד"ה מאי ואת ע"ת לזרוק דמו לערלים כל"ל :

דף סב ע"א תד"ה כי . ומותר לצאת באחר כל"ל : ד"ה ערל דוקא כחגיגה שתלוי בביאה כו' · עיין (לקמן פ) תד"ה אתה : בא"ד טמא איך משלח קרבנות והא בעי סמיכה. ולי גם כן קשה (דלעיל נט) מוכח דבקדשים הנאכלים לבעלים כגון שלמים ותודה איכא מ"ע ביאכלו הם דוקא ולזה לא יועיל תירוץ ר"י דמיירי בבכור ומעשר ולמ"ל אלא בעופות דאין בהם אכילה לבעלים ולא סמיכה ולשון הגמרא דאילו בכה"ן כו' · ואילו בפסח כו' . אינו סובל זה : ע"ב ד"ה אילימא עיין כה"ד ולע"ד כל"פ עפ"י מש"כ בעלמס (לקמן עת) בד"ה הא דט"ב מדאורייתא הליך מרלה אף ביחיד לכתחלה לזרוק הדם עליו והחילוק בין יחיד לליבור הוא בטומאת הגוף ולפ"ז דברי הש"ס הכא מאירין אי בט"ב היכא הותרה ר"ל מכלל איסור דהא גם ביחיד שרי ולהכי שפיר משני בהוא"ה בטומאת פסח דשם אף בט"ב חילוק בין יחיד לצבור וק"ל שפיר הותר מכללו : ד"ה לימא · עיין מהרש"א שכתב שדוחק לומר דלוקה (דאר"ח גבי האופה מיו"ט לחול) מדרבנן קאמר ותמיהני דהרי מוכח להדיא שם בא"ע דמדאורייתא קאמר מדא"ל רבה משום ע"ת שרינן איסור דאורייתא וכן ומשום הפסד ממונו שרינן א"ד ור"ח מקשה לרבה שם מיש חורש כו' · ואי לאו דאורייתא קאמר לדידיה נמי תקשי : ד"ה פסולו כדלעיל הוא (בדף סא) ותמיהני על פירוש הרמב"ם שחשבם בהרתי דלא כרבא ור"א ועוד תימה שהשמיט טעם דישנו בד"ע · ודע דבטעם האחרון כתב כי שלי"ש נוהג בכה"ק ואת היא מיוחדת בפסח ומשמע שכן היתה גירסתו בגמרא וכתמיהת התוספות :

דף סג ע"א רש"י בסה"ע מדם זבחי כל"ל : ע"ב ד"ה אבל המולק אה"ע דכשר להקריבה אחר התמיד כו' · אינו מובן דהא מ"ל גם קודם התמיד אחר חלות ועיין מהרש"א ויותר תמוה לשונו לקמן ד"ה מליקה דאורחיה לעכובי אחר התמיד דהא ודאי דלכתחלה לריך להקריבה קודם עיין (לעיל נט) ואפילו חטאת העוף מוכח שם דלכתחלה לא :

דף סד ע"א במשנה ובידיהם בזיכי כו' · הן בכ"מ איתא מזרקות לקבלת הדם · ואולי הכא מפני שלא היו להם שוליים רחבים קוראן בזיכין שכן דרך הכף עיין כלים פ' בתרא מ"ב ובזיכי לבונה אע"ג דה"ל שוליים יחכן שמלאכתם היה כעין כף בעגול ארוך : שם שורה · שכולה כסף כסף · ושורה שכולה זהב זהב כ"ה כוונת המשנה כאשר הפסקתיה : רש"י ד"ה מקבל את המלא ומחזיר אה"ר שחור כו' · הן גם על פעם הראשון נופל יפה לשון חזרה כיון שקבל עתה מידו בוך מלא ומשיב אליו תחתיו ריקן : ע"ב במשנה והוליא את אימוריו · עתוי"ט שכתב ובפסח נאמר האליה כו' . ל"ד דבפסח עלמו לא כתיב איתורין כלל ולקמן יליף ריה"ג מן ואת חלבם תקטיר דכתיב גבי בכור ולקמן ל"ו ב' יליף עוד מקרא אחר לאליה : שם והשלישית במקומה עומדת. לכאורה קשה כיון דהשלישית נשארה במקומה יכלה הראשונה לשבת בחיל ושניה בעזרת נשים ויש לומר דבשעה שילאה הראשונה היתה אז כת הב' עומדת הכן בע"כ והג' בחיל לכן הוכרחה לשוב עד הר הבית וכן בשובת השניה מלאה או השלישית בע"כ לכן היתה מוכרחת לשוב עד החיל : גמרא דלמא שקלי דדהבא כו' . לכאורה משמע פירושו דלמא שקלי מלא דדהבא ומעיילי (ר"ל מחזירין) ריקן דכספא ורש"י ל"פ כן : רש"י כרה"ע ואינו יכול לתקן התקלות ולשון הרע"ב לטלטל והוא מפירוש הרמב"ם וכ"מ להדיא (בשבת קכג קכד) : ד"ה חוץ מבזיכי לבונה כדי שלא יסמכו כו' · ויפרשו דופנותיו וכו' · הן דופנותיו היו בשפתי רוחב השלחן והבזיכין היה בין המערכות אלל שולי הלחמים לאבא שאול בפ' שתי הלחם: בתוספות ד"ה איתא בכור כו' · דאיכא גו"ש נילף כו' · עיין (קדושין לד ב) תד"ה ה"א דמוכרח כן מהגמרא דשם :

דף סה ע"א ד"ה המכבד מתכוין להשוות גומות אע"פ שא"ל כו' · עיין בגה"ש שנתקשה בדבריהם · ולעד"נ כוונתם ע"ד משל בעל תל ובעל חריץ שהרשה בעה"ת לבעה"ת לפנות תלו לתוך חריצו ולהשוותה הנה בעה"ת מכוון לאשווי גומתו וא"ל לזה רק לאפנויי תלו ה"נ המכבד מכוון נמי לאשווי גומות בעפר המתכבד אך עיקר תכליתו הנלרך לו אינו אלא כבוד הבית והבן · ומה שהקשה בחדושיו דמנ"ל להש"ס דרבנן פליגי עם ר"א במליאות וס"ל שאין מכוון להשוות גומות ולכן אמרינן בשבת התם והאידנא דקיי"ל כר"ש ויל"א שרי דלמא גם רבנן ס"ל בהא כר"א דמכוון לשווי גומות ופטרי משום מלאכה שאל"ג כר"ש נ"ל דס"ל להש"ס דא"כ ליפלגי בעלמא כגון כחס על הנר כו' דפ' כ"מ או במוליא אה"מ דפ' המלניע : ד"ה שמא. אבל דם התמצית כו' . כיון דאינו ראוי לזריקה אינו אסור כו' · כ"כ דל"ל ועיין (זבחים עז ב) בתד"ה בדם בהמה : רש"י ד"ה אחד זה וד"ה ורודה נ"ל בד"א . ע"ב ד"ה דם שהנפש שה' דמים הם כו' · (ע"ש כ"ב) ובפירושו שאינן אלא ד' ועמש"כ לעיל (כב ב ע"ד) : ד"ה והא קא הוי חלילה דבעינן לעמוד כו' · עיין (זבחים כ"ד) דיליף ליה מט"א הואיל ורלפה מקדשת כו' · (וע"ש ק"י) בתד"ה מין במינו ובמה שליין הגה"ש שם :

פרק ו במשנה וחתיכת יבלתו הלל"ת נסתפק בנולדה היבלת בשבת עה"פ אם מותר לחתכה שהרי לא היה אפשר לעשותה מע"ש ע"ש ונעלם מכ"ת ירוש' בפרקין בסוף הל' ג' וז"ל הגע עלמך שנולדה לו יבולת כו' . ומשני מין יבולת ראויה ליחתך מאתמול (ול"ע ביבמות (ו ב) בתד"ה טעמא בסופו שכתב דבכ"ד משוינן מכשירי מלוה שא"א לעשותן מע"ש כמלוה עלמה כו' ע"ש) עוד שם בירו' הגע עלמך שחל יום הז' שלו בשבת כו' · ומשני מין הזייה ראויה מאתמול ומזה אני תמה גם על רש"י שנדחק בסוה"מ וכ' והזאה כו' : רש"י ד"ה שחיטתו דכתיב ביום לווחו כו' · לכאורה הלא בגופי' כתיב בין הערבים ואולי משום דכתיב ביה נמי שם תזבח כו' · בערב כבוא השמש : תד"ה אלו דברים · לרבי ישמעאל בנו של ריב"ב כל"ל : בא"ד ואפילו רבנן כו' . לא שרו כו' · אלא עה"ת והסאר כו' . בברוי אבל (בשבת קי"ז) כתב בשם ר"י דלרבנן מותר לגמרי (ור"ל כדרכו ע"ש) וכתב התוי"ט שזהו גם כן דעת הרמב"ם שכתב דמפשיטין את כולו ולא חילק כו' . (ולהלח"מ שם איסתמיט תוספות דשבת ע"ש) ולי עדיין קשה דה"ל לבאר דבמוכח על פחורא דדהבא אינו רשאי להפשיט את כולו כדאיתא שם אליבא דרבא ואם הוא גם יומא דאיסתנא אסור לכ"ע ע"ש ואולי דסמך על הא דאמר הש"ס בר"פ רי"ש (מנחות ס"ד סג) ליסנא דאיכא בזיון קדשים ומשמע ליה דלטעם זה מותר בכ"ע וכ"ל ראיה לדעת הרמב"ם והר"י (דבשבת קלג ב) ובמגהות שם מייתא לפלוגתתם אמלאכות דאורייתא ע"ש : במשנה א"ל ר"א כו' · מ"ר רשות כמלוה בתוי"ט וברפ"כ דשבת סבירא ליה דנותנין לתלויה בשבת ל"ד במתכ"ת דמן תולין אה"מ ביו"ט ה"ל לאקשויי דע"ז אמר הש"ס שם דר"א ס"ל דמכשירי או"כ דוחין את היו"ט ועיין בלשון התוספות לקמן (סח ב) ומש"כ עוד בס"ד מ"מ לענין ע"ת מיקרי רשות כו'. ג"כ ל"ד דאדרבה לענין ע"ת שאין מערבין אלא לדב"מ ע"כ דשמחת יו"ט מקרי גם כן מלוה אלא נגד מלות ביעור חמץ מיקרי רשות והכי הל"ל :

דף סו ע"א גמרא למחר מי שפסחו טלה כו' · משמע דהשאלה דשבת ול"ה שכין היתה מע"ש ותימה דלא הכריזו או שכולם יביאו סכיניהם מע"ש למקדש וכ"ל דבאמת הכריזו אך דמ"מ היו קלת ששכחו ועליהם אמר מי שפסחו טלה כו' : תד"ה מה לתמיד מה שנדפס בגליון בשם מהרש"א להגיה וחד מהנך שקר עמו בו ע"ש והראה שאינו רק מוחק מלת גרידא : ע"ב גמרא א"ל רשב"ל לר"י איתא כו' · ליבור ל"ל תקנתא כו' . הקשה הלל"ח א"כ מה יעשה בהך דרשה דרבא לקמן (בס"ד לה) ול"כ לייסב דהא רשב"ל רהיט ואזיל כאן אליבא דר"י עיין בתד"ה אלא ואיהו ס"ל דפ"ש דוחה אה"ט ותוכל הדרשה להתקיים בפ"ש : רש"י ד"ה לא בחר מכלל שמתחלה נבחר כו' · ומפני שגלוי לפניו שהוא רגזן מאסו . ק"ל היכי נתחדש חלילה לו יתעלה ידיעה אשר לא ידעה מקודם בעת אשר נבחר וכ"ל דאף דידע מקודם מ"מ אינו דן אה"א אלא לפי מעשיו של אותה שעה (ר"ה טז ב) רק דקרה לו לאליאב שכעס בפועל קודם המשיחה גם כן ואם לא נכתב דהכי יכתב כל מעשה איש פרטי ואינו מביא הקרא רק לראיה שמלינו בו מדת הכעס (ולא מלינו בו מדה מגונה זולתה) ע"כ תלינן שמחמתה נמאס : תד"ה ואין תימה כו' . ולעד"כ דלעולם מאיש ממעטינן אפילו עיר או שבט (ובב"ק כ"א דרשי רבנן איש בור אחד ולא שנים וכן בסנהדרין ע"ח פירש רש"י בד"ה כל דהוא דאיש כו' · ולא שנים שהכוהו ויל"ח בקל) אלא דהכא משום דכתיב איש איש ה"ל מיעוט אחר מיעוט ואינו אלא לרבות עיר ושבט עד דאיכא רוב לבור וכה"ג כתבו התוספות (בסנהדרין סו) ד"ה לרבות והתוי"ט רפ"ב דזבים ועמש"כ לקמן בדף הסמוך בס"ד: ד"ה אלא. עיין מהרש"א והב"א כ"ע ולפמש"כ שם דלאו לר"י עלמו קאמר הש"ס התם דאילטריך לכדר"א כו' . דהא איהו ס"ל ב"כ הבאים כאחד מלמדים מיושב קושייתו ול"ד כלל לסברתו אף דרשת רשב"ל כאן לא אתיא לר"י דא"ל ב' כתובים הבכ"א מלמדים אבל הלא ר"י מודה גם כן דג"כ הבכ"א אין מלמדין (קדושין לה) והכא יש ג' לרוע זב טמא לנפש ולכן גם דבריו דלקמן דחוין :

דף סז ע"א גמרא · ת"ל איש איש לפרש"י העיקר חסר מה"ם ולכאורה הכל"פ דהילפותא הוא מכפל לשון איש וכדדרשינן (בחולין יג ב) איש מה ת"ל איש איש לרבות נכרי כו' · וכן טובא (ועמש"כ בדף הקודם) וכ"ל דלרש"י דחק דהא קיי"ל אפילו שגג או נאנס או הזיד עושה אה"ש (לקמן ר"פ מי שהיה) ומנ"ל הא ועוד מדוע שיירן התנא דהוויין רבותא טפי לכן השכיל לפרש דדרשת התנא הכא מתיבת טמא ולזאת אין מרבה ממנו אלא טמאים ורבוי דאיש איש אתי לרבות שגג כו' · שוב מלאתי בירו' ר"פ מסה"ט מפורש בדרשת הכתובים כדאמרן וב"ה שהנחני בדרך אמת [והתוי"ט בר"פ מסה"ט ל"ד בזה ואישתמיטתיה פירש"י דהכא]: שם יאמר טמאי מת ואל יאמר זב כו' כל"ל : רש"י ד"ה יכול יהיו זבין מדלא כתיב מחנס כו' כל"ל : ד"ה א"ל דע"כ כולן כו' · בטומאותיהן ואי כולהו כו' . כל"ל עיין מהרש"א : תד"ה הכתוב וקשה דב"ק נמי כו' · שהכתוב ניתקו לעשה כו' . לכאורה הא בגופיה כתיב נמי לאו ל"י אל תוך המחנה ובסמוך כתבו היכא שאינו כתוב הלאו אלא עד"א לא כו' · ונראה דכוונתם דלא לילקי על כניסת מחנה לויה והלאו דבגופיה איכא לאוקמה על מחנה שכינה ועיין (לקמן סח) בגמרא : בא"ד וכ"מ בפ' כה"פ כו' : כוונתם דא"א דבמלורע ליכא כרת ובב"ק ודאי יש בו כרת כדאמר אידי ואידי עשה שיש בו כרת הוה וא"כ איך אמרינן הואיל וק"ל דהא כבר הוכיח הט"א (במגילה ג ב) דאמרינן הואיל מקילתא לחמירתא ומלורע אף דניתק לעשה מ"מ איסור דאורייתא איכא כמ"ש בס"א סימן פ"א וכס"כ לפירושם בהא דניתקו לעשה דהכא משמע דאיסור עשה איכא לכה"פ : ד"ה מאי ה"ה כו' . ולעד"כ דלהכי נקיט תומרא זו דאיתא נמי בזב בראיה א' ובב"ק דל"ת דוכל זב אתא בכדי לרבויי אותם : ע"ב רש"י

ד"ס

ד"ה זו עושה תו"מ אה"ט אע"ג דתניא בתו"כ עושה תו"מ כו' . וכ"ה להדיא (בנזיר נו ב) : ד"ה כתחילת מהתחיה בשרו מגונו כו' כצ"ל : ד"ה ולאיתקש כדכתיב ואת תורת הזב כו' כצ"ל : ד"ה תחילה הכי הרחי מילי מתעיינה כו' . עי' (לקמן פו) בפירושו ד"ה כו' אתרה ובמהרש"א שם : ד"ה וב"ק מפלה דהא איתקש לזב · לכאורה תמוה דהא לא מהיקשא ילפינן אלא מתלה וכל דכתיב בגדי וגם לא הוקש אלא לראיה ראשונה של זב והוא גופיה מנ"ל וכ"ל דדעתו ז"ל דמזול אלא מרבינן אלא זב בעל ראיה אחת דדמי ליה יותר (עיין לקמן בדף הסמוך) והדר יליף מיניה בהיקש ב"ק והא דקאמר לעיל לרבות ב"ק קאי אסוף דיבא : תד"ה כה"ג היתה כו' · כ"ל דלפי מה שפרש"י דה"ה מגע נבלה נמי מרבינן מוכל טמא אין כאן תמיהה : ד"ה שכן עושה תמה דאמר לזכר לרבות מצורע כו' · הוא (בנדה לה) : באיד ד"כ למתנותו כו' ניתא דליתקש ולא כן מאי פריך הכא · כוונתו דמאי פריך מדרבה זו תמור מן מהיקשא הוה ילפינן (לסברת הר"ן) דאין משיבין על היקש ומ"מ לדרוש לרע לי"ל מ"מ ליתן לו מתנה ג' ודברי מהרש"א בזה תמגומגמין אבל לענ"ד זה אינו קושיה דו"ל דכוונת הגמרא להקשות מדרבה זו תמור ומ"מ מאי חזית לדרוש מיותר (למידרש ליתן לו מתנה ג') דהוה ילפינן מהיקשא לזב דלמא זו תמור ואתי למעט ולית כן זב ליתן לו מתנה ג' משום דמיותר דהוה ילפינן ליה מנמרצע מאותו היקש עלמו : ד"ה ואתקש דקאמר התם בעא מיניה רבה כו' כצ"ל :

דף סח ע"א גמרא אלא אימא כל אין לו אלא חוץ המחנה זו מחנה שכינה · ולפ"ז יבא אל נכון מה שכתוב דבתריה וכבא השמש יבא אל תוך המחנה דהוא מחנה שכינה דבמחנה לויה גם טבול יום מותר מדאורייתא עיין (לקמן לב) וכ"ל עוד דמחנה שכינה קרויה תוך שהיא לפנים המחנות וכמו שמ"א בתוך הגן לפנים מהלוים (בראשית ג) וכפירוש רש"י שם ועמש"כ בב"ר פ"ח תוה : שם ותחיב פה אלישע בן שפט כו' · לכאורה יפלא מדוע לא הביא המוקדם ואת אלישע בן שפט כו' · ולפמש"כ בס"ד ברפ"ב דשבת ... כזה : רש"י ד"ה ... שבעתים כאור ... בראשית והוא האור שנברא ביום ראשון ועיין (חגיגה יב) [ועי' ב"ב (ח ב) תוד"ה ומלדיקי] : **עמוד ב גמרא** שהרי עשה הכתוב תולגים ואברים כשרים כו' · וכן במנחות ... רש"י ד"ה כל המוכל כו' אליבא דמ"ד אין אדם מוזהר על תוספת עינוי כו' . אכני לא מלאתי שם . מ"ד דא"ת על תוספת עינוי דהתם מוקמינן הך דרשה דהכא אליבא דתנא דעלם ולדידיה ילפינן תוספת עינוי מדאיצטריך מיעוטא לעוגש על תוספתו מכלל דמוסיפין וע"ע (בר"ה ט) ובתוד"ה ור"ע ועיין בלח"מ פ"א מהל' שב"ע ה"ו : תד"ה מה . ותירץ לו ר"י דלא שרי כו' כצ"ל :

דף סט ע"א רש"י ד"ה אל תכפירני אע"פ שאינו כדאי כצ"ל : **תד"ה** שמא· עיין כה"ד הגה אף שמיטת הר"ש והרע"ב בספ"י דפרה דמי חטאת אינם חוזרים ומטמאים בטומאה הבאה מחמתם ולכאורה דבריהם מוכרחים שמה בפירוש המשנה וא"כ אין מקום לקושייתם יש לומר דאינהו יאמרו דהתם מיירי דנושאן לצורך הזאה והוה כמוהו דטהור והכא ס"ל דהוה שלא"ל עיין צל"ח (אבל ק"ל מהא דפ"ח מ"ח שם מ"ח שנפסלו כו' . ואת הטהור לחטאת לא בידו ולא בגופו וע"ש בהרע"ב ובא"ר והתם כיון דנפסלו הוה שלא"ל) אך ק"ל בתירוצם הא בכלי חרס נמי מלי איירי דהא אינו נטמא מגבו ומשום היסט ל"ל דא"כ אפילו כ"א וכ"ג נמי וע"כ צ"ל דס"ל דאף במ"ח איתא לכללא דכל טומאות המסיטות טהור כדאיתא בר"פ ר"ע חוץ מן הזב אמנם משנה ערוכה בפי"א שם כל הטעון ביאת מים כו' מטמא את מ"ח כו' במגע ובמשא ול"ע : **ע"ב רש"י** ד"ה וכל שביחיד ול"ה יחיד נמי כראה דצ"ל בד"א:[**גמרא** אלא אמר רבא קסבר ר"א שוחטין וזורקין על טמא שרץ כו'. אבל האי מיחזא חזי כו' ואע"ג דהשתא דלא דחי הזאה שבת א"כ לא חזי י"ל עפ"י מש"כ התוספות בריש חגיגה ד"ה איזהו קטן דדוקא היכא דגברא לא חזי אבל אם לא חזי רק מחמת היום לא ע"ש ור"ע דפריך לי' הזאה הוא משום דאזיל לשיטתיה לפי הגי' שהביאו התוספות בסוכה (כה ב) ד"ה שחל דא"ל אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ וכן לקמן (ר"ד לג) איתא ר"ע לטעמיה דקסבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ויתכן דר"ל לטעמיה דהכא לדעת התוס' בסוכה שם דמשבשי להגי' הנ"ל והגרי"פ גמגם שם על אך לטעמיה ולפמש"כ אתא לנכון] : **במשנה** ובזמן שהוא בא בשבת במרובה ובטומאה · לכאורה קשה על שינוי הסדר מרישא ומלאתי בתוי"ט שהרגיש בזה וכ"ל ליישב ע"ד שכתב התוי"ט לעיל בד"ה בחול ע"ש והכ"נ אי הוה אמר בשבת ובטומאה ה"א דדוקא תרוויהון לא דחי לכן הפסיק ביניהון לחלקן : **שם** מן הכבשים ומן העזים · לכאורה זה אין רבותא כלל שהרי גם פסח בא מהם · וכ"ל דהתוספות (בריש מנחות ג ב) כתבו דרוב פסחיהם היה טלה ואולי מצוה מן המהדרין הוא גבי פסח (אף דבשאר קרבנות שניהם שוים כדלעיל ס"פ מש"נ) מפני דמזל מצרים היה והיו עובדים אותו להכי קמ"ל דבחגיגה אפילו מצוה מן המהדרין ליכא ולפי מש"כ במ"א דדוקא כבש שתם הוא בן שנה אבל כשב כולל כל המין בן שנה ובן שתים ולמעלה הנ"ל לומר דהכא ט"ס וצ"ל מן הכשבים ולאפוקי פסח דאינו בא אלא בן שנה · [וענ"ל כיון דדרשינן לקמן (ע ב) אליבא דב"ד קרא דוזבחת פסח כו'. צאן ובקר צאן זה פסח בקר זו חגיגה ה"א דוקא בקר ולא צאן וע"ד שדורש ר"א בזבחים (כה) לענין שחיטת צפון בקק"ל וכפירוש שפירשתי שם בס"ד] : [**רש"י** ד"ה דליכא כרת לגו ביום כו' · ול"ע קלת מדבריו לקמן (לב) בד"ה דרך חלרות] :

דף ע ע"א רש"י ד"ה קופיץ אלא לחיתוך בשר כו' · לכאורה יקשה א"כ יהא צריך לו לחתיכת בשר החגיגה אפילו לב"ת בי"ד דאף דהפסח מצותו לצלותו שלם עיין בתוספות (לקמן עד) ד"ה נחתך אינו אלא למצוה ולא מצינו זה בחגיגה אפילו לב"ת ועוד דראוי לחתוך בו אפילו הפסח אחר הצליה ונראה דתרוייהו אהדדי אמרם דלחתיכת בשר לבד סגי בסכין כדאשכחן בתמיד פ"ד מ"ג ובד"ט : **ד"ה** מ"ש והא ל"ח שמא כו' דמתוך כו' · לכאורה לא היה צריך לזה דהכא בירושלים איירי כדפירש הרמב"ם והרע"ב (ועי' תוספות חגיגה רפ"ג ד"ה האונן) וכבר אמרינן (לעיל ז) הואיל ושוקיה עשויין להתכבד בכ"י ואולי משום הר הבית דאינו מתכבד הוצרך לטעמו אולם לפ"ז יקשה מדוע אמרי' שם בהה"ב לעולם חולין ופירש רש"י ואפי' בשעת הרגל ועוד צ"ל דע"כ היתה להם שעה קבועה בכ"י לכבד בה (דאטו כל היום בלי הפסק היו מכבדים) הגע עצמך שהיתה בשעה ראשונה וא"כ יש לחוש שמא נאבד לו ביום י"ג בשעה ב' אחר הכיבוד דה"ל עוד שהות לטובלו כה"י דבשלמא התם במעות כיון דאין לתלות אלא ביום אתמול אם כן לית כאן רובא דשתא משא"כ הכא לכן הוצרך לטעם דהעם רב כו' : **תד"ה** והא הא קיי"ל דא"מ ולא טובלין · תימה דהרי (בבילה יח) מבואר דאם נטמא בולד הטומאה ביום טוב עצמו לכל הפירושים יכול לטבול ביום טוב ע"ש וספק כלים הנמלאים א"ל טבילה אלא מדרבנן דל"ג בירושלים והכא משום חומרת קדשים הלריכו טבילה כמבואר ברמב"ם ובהרע"ב וא"כ ודאי לא חמיר מוה"ט וגם הא מלא בשבת עלמו והוה דומיא דנטמא ביו"ט דלא היה אפשר להטבילו קודם ולרבה ולר"י שם דמשני אליבייהו טומאה ביו"ט מילתא דל"ש כו' וה"ט המ"ל גבי כהנים כו' . יש לחלק אבל אליבא דר"ב ורבא שם אין לחלק כלל וא"כ מאי הקשו אמאי לא פריך כו' : **מה** שהקשה המהרש"א מדוע לא פריך אי בשבת כיון דאסור להטביל ודאי הטבילוה מאתמול משום חגיגת ט"ו נ"ל דל"ק דהרי ירושלים אסור להוציא בה עיין תוספות (לעיל סו) ד"ה תוחבו ובמהרש"א · א"כ ע"כ נאבדה קודם שבת וחיישינן שמא קודם טבילה · ושכין היו מוציאין בתחיבה בצמר הטלה או בין קרני הגדי משא"כ קופיץ ואליבא דאמה נ"ל דמ"ת תלינן שנאבד בי"ג אחר הטבילה כיון דרוב עם מצויין אם איתא דנאבד קודם הטבילה בעוד יומם הוה משתכח : **ע"ב רש"י** ד"ה אבל קופיץ שמא ימות ולי"י חגיגות כו' . לכאורה ת"ת יטבלוהו משום פסח עלמו דיהיה בא בטומאה ואין בו משום שבירת עלם לרב יוסף (לקמן פד ב) אליבא דכ"ע ואולי מדרבנן אסור אפילו בטמא וכ"ת ליסנא דמתני' שם דאינו לוקה אבל איסורא איכא דומיא דהמותיר בטהור דשנה עמו דאסור אפילו מה"ת אבל באמת רש"י פירש כן לרווחא דמילתא כי בלא"ה כיון דיבא בטומאה ל"ל לטובלו : **גמרא** א"ק ותגותם אותו כו' . הן מתד"ה הא הב' נראה שהיתה גירסתם כאן קרא דותגותם חג כו' דפ' פינחס : **רש"י** ד"ה ויושב לו בדרום רחוק מירושלים שלא לעלות לרגל כו' . הן משום פסח בט"ו מיל סגי עיין (לקמן לג ב) ואי משום מלות ראיה לא מלינו שדרך רחוקה תפטרנו עיין מל"מ ריש הק"פ : **תד"ה** שלמים ואי יכול לשחטה מעיו"ט אכתי שמונה הוו · כ"פ דכוונתם דמשך זמן הקרבתה ח"י עיו"ט וז"י החג לבד שבת ואם חל יו"ט ראשון בשבת יהיה ז"י והצל"ח במתכ"ת צלל במים אדירים לל"ל ע"ש :

דף עא ע"א מתקיף לה ר"י כו' ואימורין עד לפרא · ק"ל לפירוש התוספות (בברכות ט) קרא דולא תותירו ממנו עד בוקר לראב"ע דה"ק לא תעשו דבר כו' ה"נ יל"פ קרא דולי"י חלב חגי ע"ב ולעולם איפסלו להו מאורתא ועיין מעל"ד חד"ה והיאך : **ע"ב רש"י** בד"ה ה"ק וסתם לינה לבוקרה משמע כו' . ומלשון הגמרא משמע לי דמפרש דתיבת לבוקר קאי על ב' החגיגות וזו לבוקרה כו' :

דף עב ע"א גמרא ס"ת עקירה בטעות הויא עקירה ופירש רש"י מדקתני חייב . נ"ל דאף אליבא דרבא (במנחות סד) דאזיל בתר מחשבה ע"ש הכא מודה דפטור אם היה כשר אע"ג דמחשבתו היתה לאיסורא דדוקא התם דההיתר לא היה גלוי לשום אדם בשעה ששחט דמי יודע שיעלה התינוק במקום פרישת מלודתו או שתמלא כתושה במעיה אבל הכא איכא יודעים שזה פסח הוא ומותר לשחטו ודומה להא דתנן (בנזיר כג) הפר לה בעלה והיא לא ידעה כו' והיתה שותה ביין כו' א"ס את הארבעים . אך לכאורה רישא דהתם דהיה רולה הש"ס לאוקמה לעיל (שם כא ב) בהפר לה אח"כ אפ"ה היה פשוט ליה שם דאי בעל מיעקר עקר היתה פטורה וכן מש"כ הרשב"ם (בב"ב קכ ב) כה"ג לענ"י שחוטי חוץ לכאורה דמיא להא דרבא ויש לי הרהורי דברים בזה ואכ"מ : **שם** ותסברא מה התם דל"ע מצוה כו' · צריך להסביר האי ותסברא דהא חילוק גדול יש כדפרש"י שפיר בהקס"ד : **תוד"ה** לר"י דפסיל לעיל אחרים לש"פ הוא (בדף סב ב) :

דף עג ע"א גמ' שחטו שלא לאוכליו חייב מה תקן · עיין מהרש"א שכתב דעל שחטו שלא לשמו לא ק"ל דודאי תקן דפסול שלמים הוא כו' ועיין צל"ח ולי עוד קשה ע"ד דאי' (זבחים סו) ובתוד"ה חטאת העוף דא"א לעקור שום קרבן בהמה משמו לשם אחר ואולי דפסח שאני כיון דקי"ל נימנין ומושכין ממנו עד שישחט לכן אם שחטו לשם שלמים הרי משך ידו ממנו עיין לקמן ע"ב ומיירי שהבעלים עלמן שחטוהו ועוד טעמא' רבה איכא בפסח שמותרו קרב שלמים ומה שאמרו בכ"ד שחטו שלל"ש פסול איכא למימר פסול ר"ל כפסח אבל כשר לשלמים או משום דשחטו אחר תמיד של בה"ע ועיין תוס' (יומא כט) ובזה היה מיושב בפשיטות קושיית הרשב"א לעיל ע"ב בתוד"ה לר"י דגם ברישא עשה מלוה דכשר הוא לשלמים ורש"י פי' (לעיל סג) במשנה בד"ה ושלא לשמו פטור דפסול הוא ושחיטה שאינה ראויה כו' ולמש"כ שחיטה ראויה לשלמים אלא דפטור מטעם אחר מפני דעל שאר זבחים פטור בי"ד : **רש"י** ד"ה בדמיו אין ואע"פ שמקריבו לעלמו משמע דמפרש דהראיה איננה אלא מדרבי יהושע ולא מת"ק ולמה ואולי משום דא"ל דטעמו מפני דאין קרבן יחיד עלמו משתנה לש"ל עי' בפ"ד דשקלים מ"א בסופה בהרע"ב ותוי"ט : **ע"ב** ד"ה אלא אר"פ וכגון דשחט בהדיא לשם פסח כו'· פי' דלכתחלה אין לומר בהדיא כפה לשם פסח דהוא תנאי ב"ד כדא"ר יוסי במשנה ספ"ד דזבחים וכמו שמפרש הש"ם דבריו שם בריש המסכתא וכפי מש"כ שם בס"ד ביאורו ובזה שוב אין מקום למה שגמגם המהרש"א עליו : **תוד"ה** האמר תימה כו' ואם כן לימא דמתני' ר"י . הן לעיל בהיפוך הדף בד"ה לדברי כתבו דלא אתיא מתני' כוותיה :

פ"ז דף עד ע"א במשנה מעשה בר"ג שאמר כו' אה"פ · בסה"ד מביא ע"ז פירש"י דר"ג היה בבית ב' כו' הן לפנינו ליתא ברש"י ואפשר דט"ס הוא וצ"ל פירוש והוא פי' של עלמו · ובאמת שגם (בנדה ו ב) מלינו שנשאל משפחתו על עובדא דתרומת לחמי תודה [ולקמן (פח ב) נשאל מהמלכה על עובדא דפסח] ואם ניתן אמון לסופרי העמים אשר בן כוזיבא במלכו בנה בה"מ והחריבו אדרייגוס ועי' מ"ע חלק א"ב פי"ב א"ש עפי . אבל לא שמענוהו בפירוש בדברי חז"ל · ולעד"כ דעובדא דא הוה אחר חורבן . ולפי שמלינו (בבילה כב ב) במשנה דעושין גדי מקולס בלילי פסחים ופירש"י משום זכר למקדש · לכן מחמת חביבותו היה קורהו פסח ואע"ג דאמרי' לעיל (נג) דאסור לומר בשר זה לפסח וע"ש בפירש"י ותוס' י"ל דר"ג דלא חייש לרואים בעשיית גדי מקולס ה"ה דל"ח בקרוא עליו שם פסח והשתא א"ש דלא הוה מעשה לסתור (כדפריך הגמרא וכן בירושלמי מקשה לית לר"י ללי אש כו' ותו איתא שם ר"ג חלוק על חכמים ועושה הלכה כיולא בו ונראה דהוא בלשון קושיא וכמו דמקשה בריש ברכות העתקתיו לעיל נא ב ודלא כפי' הק"ע ולא מתרץ מידי) אלא לראיה דפסח ממש א"ל על האסכלא (וכבר הרשנו הרמב"ם בפ"ה דנזיר מ"ה לפרש משנה נגד הגמרא היכא דליכא נפקותא לדינא · ע"ש בתוי"ט ועמש"כ בברכות מט ב במשנה שגם הגר"א ז"ל עשה כן) דר"ג מפני שרלה להראות שאינו אלא לזכר ולא יסברו שאוכל קדשים בחוץ לוה לשנותו ולללותו על האסכלא · וכ"ל עוד דלכן אמר שעושין גדי מקולס (וגדי אע"פ שבלשון תורה הוא כולל אף פרה ורחל (חולין קיג) מ"מ בלשון חכמים הוא שם פרטי לעז בלבד כדמוכח לקמן (פח ב) במשנה ובש"ת טובא) הוא גם כן לשינוי שרוב פסחיהם היה טלה כמש"כ לעיל (סט ב) וכן בירושלמי איתא דעגל מקולס שרי לכ"ע : **רש"י** ד"ה איזה גדי מקולס דתנן כו' · עי' ברא"ש שם בפ' מש"כ בסי' ו' שפי' דאפי' במקום שנהגו לאכול צלי גדי מקולס אסור : [**תוד"ה** נחתך והשתא איך יעשו כן כו' · ק"ל הא צלי אינו אוסר אלא כדי נטילה ויתנגה לכהן ואף דהחזה שמינה ואולי דדינה כחלב דמפעפע (חולין לו) הרי אפשר בכחוש ע"ש בחד"ה ההוא] :

דף עה ע"א ד"ה תחבו ולא הבדיל כו' · עי' לעיל (עד) תוד"ה נחתך : **ד"ה** קמ"ל גז"ש כו' נמי כו' דר"ל לאפוקי זמורות · עי' מהרש"א ועדיין לא הונח לנו מדוע לא פירש"י כפי' מהרש"ל ואין לומר משום הא דאמרינן (בכתובות ל) וש"ד דין ד"מ לא בטלו כו'. ומי שנתחייב שרפה או נופל בדליקה דו"א דהא אמרי' שם או נחש מכישו וזה ודאי אינו שרפה דמיתת ב"ד כמו אבר מעיקרו אלא שם ר"ל דוגמתן כדפירש"י התם ולהכי לא קאמר שם ד"מ ב"ד אלא ד"מ סתמא · ולנוסח מה שהקשה הרש"א בח"א (בסנהדרין קו ב) ד"ה ד' מיתות על פירש"י דהתם דאין זה שרפה האמורה בתורה ע"ש · מלבד דאישתמיטתיה שטת רש"י וד"ע שבכאן לק"מ דגם שם ל"א הש"ם ד"מ ב"ד · אבל י"ל דרש"י לפה למרחוק בב"ר ס"פ ס"ה גבי מעשה דיקום איש לרורות דשם איתא ד"מ ב"ד ועל שרפה אמר שם שעשה מדורה : **תוס'** ד"ה האי · נראה לרשב"א דהמ"ל גלי כו' תימה דא"כ אפי' תנור שגרפו נמי דלא גרע מסיד רותח וחמי האור וזה לא שמענו לרבי רק ר"ג ס"ל כן לפי הירושלמי שהבאתי לעיל : **רש"י** ד"ה תשרף כל מיני שרפה כצ"ל : **ע"ב ד"ה** על ספך דכתיב ביה באש הוא כצ"ל : [ד"ה רבינא דמתני' שבשתא היא כו' · לכאורה י"ל דלא משבש לה אלא דמפרש דנכוה בגחלת קאי לנועלה אאין לי ולא על מכין דלמטה] : **ד"ה** ארזים ועל חירם מלך צור נאמר· תמוה דבנבואת פרעה נאמר ועל אשור קאי · ובאמת יש לתמוה מדוע לא הביא רי"ל מקרא מוקדם (ביחזקאל כח ג) כל סתום לא עממוך ושם נאמר על מלך צור · ואולי לפני רש"י היה הגי' מקרא זה ונצטרך להגיה גם בדבריו : **ד"ה** נטף מרוטבו מפרש בגמרא בסלת רותחת הא דל"ק ברישא גבי עה"ת דבגמרא מפרש בחרס רותח הוא דכיון דפי' שם נטף בתנור ממילא מישתמע דהחרס פי' של תנור עי' לקמן בתד"ה תנן ולהכי גם רי"ר א"ש לא הוצרך לשנות רק אסלת ועל הרע"ב יש תפיסה שהשמיט תיבת בתנור מלשון רש"י ואפ"ה לא ביאר דמיירי בחרס חם : **תוס'** ד"ה לפי . ונראה לר"י דבירושלים גזרו כו' הב"א כתב דבירושלמי יליף התיר מכירת מע"ש מק"ו מתרומה וש"מ דאף מדרבנן ל"ג אטו פדיה כמו דל"ג בתרומה ול"ד דבתרומה לא שייך גזירה אטו פדיה כיון דל"ל פדיה בשום מקום · אבל מעשר דא"ל פדיה חוץ לחומה שייך שפיר למיגזר ומש"כ עוד דדברי התוס' אליבא דר"מ דמדאורייתא אין מוכרין אותו והא דהולרכו לטעמא דגזירה הוא לענין דיעבד שתתבטל המכירה א"כ כלל דהא מתניתין ל"א אלא ליסנא דלכתחלה ומנא להו להתוספות דאף בדיעבד בטלה ולחדש גזירה :

דף עו ע"א ד"ה אלא וה"ל אברנים . עי' לעיל (מא) : **ע"ב רש"י** ד"ה א"ל רב משום דפת לוננת וחבית מגופה כו' הגרי"פ הגיה או חבית ונראה שנעלם ממנו דברי מהרש"ל : **ד"ה** חמשה דברים אין לך בלבור קרבן נאכל כו' כצ"ל וכ"ה בהרע"ב : **תוס'** ד"ה ה"ג שאין הטעם תלוי בכך כו' · לכאורה אדרבה דמקרא דותגותם כו' פסיקא ליה דל"ד שבת ובכדי של"ת דשאני שבת דתמיר וענוש סקילה לזה אמר דהטעם דל"ד הוא משום דאית ליה תשלומין ולכן ה"ה דל"ד טומאה מה"ט : **בא"ד** ועוד פסח נמי א"ל תשלומין בשני כו' · ל"ע דהא דפסח דחי טומאה היינו דוקא שרוב הלבור טמאין ולבור אינן עושין אה"ש כגון רובן זבין · ומש"כ עוד ועוד חגיגת ט"ו כו' נ"ל דג"כ ל"ק היא דא"ת דמה"ט תדחה אה"ט שוב תיהוי חוי בראשון ותהיה לה תשלומין כ"ש (ועי' צל"ח) וכה"ג כתב הט"א (בחגיגה ט) לענין אם חל יו"ט א' בשבת . אבל מ"מ מזה תיהוי תיובתא להרב ז"ל דהתם מסיק לענין שבת דמפני זה אמרינן דכחו"ח תיקו אדוכתא דא"ד אה"ש ויש לה תשלומין וכאן אמרי' דאין לו תשלומין ואפ"ה א"ד אה"ט :

דף עז ע"א גמ' הכתוב קבע מועד אחד כו' כצ"ל וכ"ה במנחות ובתו"כ : **שם** צריכי כו' . ואי כ"ר פסח כו' הקשה הב"א דבלא"ה צריך מועדו גבי תמיד למילף גז"ש מועדו מועדו מפסח לענין טומאת התהום כדמסיק רבה (לקמן פא) ושכח דברי הצל"ח דרבא ל"ק שם אלא להנך דיליף בגז"ש דמועדו אבל למאן דיליף ממשמעות (והוא תנא שלפנינו כמ"ש המחבר בשם התוספות לעיל (סו) ליכא למילף לענין טומאת התהום כלל ע"ש · ולפ"ז לא יפה עשה התוי"ט בהביאו הלריכותא על פי' הרע"ב דמגז"ש יליף ולא ממשמעותא : **שם** תמיד תדיר וכליל פסח שהוא ענוש כרת · מתוד"ה שכן מוכח להדיא דל"ג כ"ו : **שם** ר' אליעזר אומר הציץ מרלה כו' · אין לתמוה איך יתכן שר' יוסי תלמיד תלמידו דר"א יחלוק עמו דכן מלינו דר"ת פליג עם ר' יהושע (בבילה לב) ועמש"כ שם · וכן עם ר"א (בשבת נט ב) והתם ע"כ ר' אליעזר (כי') הוא כדמוכח בפ"ב דעדיות מ"ז וע"ש עוד (קלח) ובתוד"ה מי סברת ובמש"כ שם ושם (ס"ב) כי קאי אדר"מ כו' א"ל פטור · וכן מלינו ר"ש עם ר' אליעזר בפ"א דהוריות מ"ב ור' יוסי עם ר' יהושע ברפ"ג דמקואות ועי' לקמן (לג ב) במשנה ובמש"כ שם **תוס'** ד"ה סד"א דה"כ לא קאי אשבת כו'. עי' במהרש"א שכתב דלשון אשבת מגומגם דמוספי שבת ודאי לא איצטריך כו' · וכ"כ עוד בס"ד דלמוספי פסח וסוכות לא איצטריך במועדיכם כו' · ול"ד במתכ"ת דנהי דלא איצטריך לענין שבת אבל משום דחיית טומאה איצטריך וכדמסיק בעלמו לענין תמיד והכי הל"ל דלא מייתא הש"ס קרא לקמן על מוספי שבת · ובאמת נ"ל דילפינן להו מתוספי יו"ט או משכתו דהוה כמו במועדו : **ד"ה** ניתא מתניתין ותימה כו' לכאורה י"ל דהשתא הס"ד דשתה"ל דמתני' הוא להקרב עמהן וכדס"ד לקמן (עח) כמש"כ שם בס"ד על החד"ה מכלל · ובזה לא נלטרך נמי לדבריהם לקמן בעבר הב' ד"ה כי : **ע"ב גמ'** נטמאו שיריה נשרפו אבדו כו' כצ"ל : **רש"י** ד"ה כמדת ר"א שהיה אומר בזבחים כו' · נראה כוונתו בקרבנות הנזבחים והמציין השתבש בזה : **ד"ה** אלא ל"ק ור"י לכתחלה תרתי בעי ואי אייתוה מתכשר בדיעבד · וכ"ל דזהו לפי התירוץ דהשתא אבל למסקנא דכאן ביחיד כו' הטעם דאם זרק הורצה אי משום דאיתיה בעיניה כפירש"י בסוף הסוגיא או כפי' התוס' שם דציץ מרצה על האוכלין ובילא משום דזריקה מועלת ליוצא כמש"כ התוס' לעיל (לד ב) אבל באבוד ושרוף אף בדיעבד לא הורצה כמבואר בסוף שמעתין דס"ל לר' יהושע דאף בדיעבד אם אין בשר אין דם ור' יוסי הוא דס"ל דבדיעבד אף אם אין בשר יש דם · ולפ"ז א"ש הא דנטמאו שיריה נשרפו אבדו כמדת ר' יהושע דפסולה תני משום שרוף ואבוד ונטמאו תני משום לכתחלה דלר"א כשרה ולר' יהושע אסור לכתחלה ולפי' התוס' דהורצה מטעם דציץ מרצה על האוכלין א"ש טפי דא"ל דקאי פסולה אף אנטמאו וכמדת ר' יהושע דבעי תרתי לעיכובא ולא כמדתו לגמרי דאלו הוא סגי הציץ מרצה על האוכלין והאי תנא סבר דא"ת דהא אשכחן ר' יוסי סובר כן וא"ל דהאי תנא ס"ל כוותי' בהא או ר' יוסי גופיה קאמר לה אף דלדידיה כשר מטעם דיש דם אף שאין בשר בדיעבד מ"מ יוכל

לומר

נומר כמדת ר' יהושע דגם בדיעבד פסול אם אין בשר אף בנטמא פסולה ובזה לא נצטרך לדברי המהרש"א דלא חש לקושיית פסולה דיעבד משמע : [תוס' ד"ה שאין . כי היכי דלית בה מעילה אחר שנזרק הדם כו' . בתשובת רע"א סי' קפ"ט בסופו הניח דבריהם בצ"ע דהא מפורש במעילה שם דמועלין בה עד שתצא לבה"ד ולענ"ד נ"פ דכוונתם על עורה דתנן שם דאין מועלין בו אחר זריקת הדם ומשמע אף קודם הקטרת הבשר וכן בחטאת משמע שם דכיון דנזרק דמה יצא הבשר מידי מעילה אף קודם הקטרת האמורין . אע"ג דעדיין לא הותר לכהנים עד אחר הקטרתן אפי' למ"ד שם היתר אכילה שנינו וכ"מ שם ספ"א. ולכן ק"ל לר"י איך יליף דם מאימורין נימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון] : ד"ה אלא כו' תימה כו' בכ"ד תירצו על תימה כזו דסמך אועוד ומהס (בב"מ ר"ד ו) ועי' בדף הסמוך במהרש"א בפירוש רש"י .

דף עח ע"א גמ' ודברי ר' יהושע במנחות שהיה אומר אם אין שם קומץ אין שיריים אם אין שיריים אין קומץ כצ"ל כדלעיל : רש"י ד"ה בשלמא זבחים איכא עולין כו' . ואיכא הרתי מלשון הגמרא איכא דם משמע דסובר דלרבי יוסי א"מ על העולין וכרי"ה לעיל . [נשמט בהשקלי וטריא וקומץ ובזיכין במקום דם הקרבנות קאי כמבואר בכ"ד . וכ"מ מפירש"י לעיל ד"ה עומר ושתי הלחם דליכא עולין ועי' במנחות (יב ב) וברש"י שם ד"ה הנך דגואי אבל מדברי התוס' שם (טו) ד"ה והא עולין לא משמע כן וצ"ע גם מש"כ שם לחלק בין יחיד לצבור קשה דמדקאמר הש"ס לעיל אלמא קסבר ר"י אין הציץ מרצה על העולין ולא על האוכלין ומשמע דר"ל וא"כ ע"כ מתני' דלא כוותיה אלמא דאף בצבור הוה ס"ד דאין מרצה על העולין ובמסקנא דמחלק בין יחיד לצבור היינו דבצבור ס"ל דמרצה אף על האוכלין כמש"כ התוס' כאן] : תוס' ד"ה הא ל"ק ופסולה דקתני היינו לכתחלה וזה דוחק . ולענ"ד י"ל דמיירי במזיד וכדלעיל (טז ב) דם שנטמא כו' במזיד לא הורצה : ד"ה מכלל תימה כו' . עי' צל"ח שישב דהסוגיא אזלא אליבא דרב יוסף (במנחות טו ב) דס"ל דשתה"ל הבאות בפ"ע מתחלתן לשריפה הם באים . וא"כ אין נקראים אכילות . ולכאורה לפ"ז מאי קמתקיף רב מרי לקמן . וי"ל דודאי רב מרי דמוקי למתניתין בבאות בפ"ע ע"כ ס"ל דלאכילה הם באות מדקתני ואין נאכלים . אבל השתא ע"כ ס"ד דמיירי בבאים עם הזבח וא"כ שפיר י"ל דסבר כרב יוסף . [אבל עיקר דברי הצל"ח מופרכין . דמכל מקום נפקא מינה להבאים עם הזבח ולענין תנופה כמש"כ התוס' לעיל] : ע"ב רש"י ד"ה פסח עצמו כשר לזרוק דמו לכאורה ה"כ להגיה זריקת דמו . ואולי היה גירסתו בגמרא שחטו לאוכלין לזרוק דמו שלא"א כאשר הביאו גי' זאת התוספות לעיל (ס"א בד"ה שחטו) : תוס' ד"ה ולר"נ בסופו דיולאין בפסח אחד כצ"ל :

דף עט ע"א ד"ה או אע"פ כו' . עי' בגה"ש ולעד"נ דכוונת התוס' איננה לקושיא רק דינא אשמעינן דא"צ ליזהר מליגע בבשר וגם לשון הגה"ש במש"כ הזריקה מתעבדת בטוה"ג דבכרת אינו מדוייק דטמא שמש איננו בכרת אלא במיתה ביד"ש . ומאי דאמרי' בגמרא כי מיתעביד בטוה"ג דבכרת כו' היינו משום הכניסה בעזרה בטומאה שהיא בכרת וכ"מ בחד"ה בטומאה . וק"ל מכאן על הרמב"ם בפ"ג מהל' ביהמ"ק הט"ו דהנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת פטור על ביהמ"ק . וצ"ל דגירסתו היה בכאן שנטמא הסכין טמא מת ור"ל שנטמא במת עצמו (ועי' ברא"ש פ"ק דאהלות מ"ב שהביא ירושלמי דפ"ק דמכילתין אית תנויי תני טמא מת וא"ת תני בטמא מת כו' ע"ש) וצ"ג ג"כ דרחמנא אמר בחלל חרב כו' (ועי' בר"ש שם שמחק בג' מקומות בש"ס חרב ה"ה כחלל) וכ"מ מל' הרמב"ם רפ"ז מהל' ק"פ ובפ"ד מהל' ביהמ"ק הי"ב ע"ש. ולדעת הראב"ד דא"ח על ביהמ"ק אלא הראשון שנגע במת עצמו צ"ל דאתיא הכא אליבא דר"מ כמ"ש הר"ש שם בסופו אבל לפ"ז יקשה מדוע שתיק להרמב"ם בהעתקתו דכ"ש טמאין דזה דלא כהלכתא : ע"ב גמ' איידי דתנא רישא רובו תנ"נ סיפא מיעוטו . כה"ג (בברכות נג בערובין טז) :

דף פ ע"א תוס' ד"ה משלחין אדרבה ישלחו א' מהטמאים כו' . עיין בגה"ש שהניח דבריהם בצ"ע וכבר קדמו בזה הצל"ח וצ"ל דסברת התוס' כיון דיש דרך רחוקה לטמא בכה"ג כדמסקי (עיין רש"א) א"כ שפיר קרינן בהו איש כי יהיה טמא כו' כיון דהמשתלח אינו נדחה מפני הטומאה והא דאין צבור עושין פ"ש היינו היכא שנדחו כולן מפני טומאה דלא קרינן בהו איש כי יהיה טמא ודע דק"ל מדוע הצריך עולא לשלחו לד"ר דהוא ט"ו מיל לדעתו (לקמן צג ב) ולכן פריך ליה ר"נ מאן לייט כו' הלא (לקמן לד ב) אר"ל בר"י בטמאין הלך אחרי רוב העומדין בעזרה ואף שזהו לדעת ר"א שם הרי הרמב"ם פסק ג"כ בפ"ז מהל' ק"פ שמשערין בכל הנכנסין לעזרה ועד שהם מבחוץ קודם שתכנס כת ראשונה כו' ע"ש דמשמע שאין מעמידים למנין רק אותן שעומדין לפנינו ועוד דהכי עדיף טפי שגם הוא יוכל לעשות בראשון עיין בצל"ח שם וי"ל : ד"ה לימא . משמע דהאיש לבדו טמא והצבור טהורין לפ"ד נ"ל פשוט דאם היה רוב צבור טמאין וא' היה בד"ר דעושה אה"ש דהרי שפיר קרינן ביה איש כי יהיה כו' או בד"ר והצבור אינם בד"ר ומאי דקאמר ר"ה א"ת לפסח הבא בטומאה היינו בגוונא דאיירי בה במיעוטן זבים ולפ"ז עולא דלעיל דאמר משלחין כו' ויעשה הפסח בטומאה וקאמרה הגמרא אליביה אפשר דעביד בשני ל"פ על ר"ה וזה דלא כהצל"ח שהניח בקושיא על הרמב"ם דפסיק כר"ה הלא עולא ורא"א קיימי בחדא שיטתא וה"ל ר"ה יחיד נגד רבים ונכון בס"ד . [אחר כתבי זה ראיתי בהגהות הב"ח שירד קצת לזה] : ע"ב ד"ה בראשון . עיין כה"ד נ"ל דסובר הר"י דטעמא דשמואל הוא דכיון דזבים לא עבדי לכן הוי המיעוט דט"מ במקום כל ישראל ועבדי בטומאה וה"נ כיון דזבים ל"ע הווין הנשארים במקום כל ישראל וה"ל פלגא ופלגא והללו עושין לעצמן כו' ודברי מהרש"א בזה מגומגמין : רש"י במשנה ד"ה נטמא בטומאת ספק וכן לקמן בגמ' ד"ה בקרבנותיהן וד"ה אלא במת קרי לטומאת התהום טומאת ספק ועמש"כ (בסוטה כח) בחד"ה אינו דין : תוס' ד"ה נזרק וכמ"ד הציץ מרצה על אכילות ובתוי"ט ואפי' לר"י כו' בדבר הנאכל כו' הנ"מ לכתחלה כו'. לשונו אינו מדוייק דלכתחלה אפי' טומאת דם נמי לא והכי הל"ל דלר"י הציץ מרצה על האוכלין ג"כ רק דלכתחלה לא . ל"ש טומאת דם ול"ש ט"א עיין בסוגיא (בדף עז ועח) היטב ובמש"כ שם בס"ד : בא"ד וע"כ הא דלא מרצי היינו מדרבנן כו' וכתב הרש"א וה"ה כו' התם מדאורייתא כו' נראה דאשתמיטתיה דברי התוס' (ביבמות צ) ד"ה והא (במנחות כה ב) ד"ה ור"ש ע"ש ומש"כ לקמן בד"ה ונראה לריב"א ק"ק כו' לכאורה יקשה זה ג"כ על הסוגיא דמנחות שם דמקשה ב' הברייתות אהדדי וי"ל דשם אזלא אליבא דר"ח ביבמות שם דס"ל ב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת אפי' בקום ועשה :

דף פא ע"א גמ' וא"ל ר' יוחנן מש"כ הגרי"פ דל"נ סתם ריו"ח בברייתא נעלם מכ"ת תוס' (בכתובות ח) סד"ה רב ע"ש : רש"י ד"ה בשני וחראה גם מחר כו'. לכאורה לריו"ח בשלהי נדה אף אם היא שומרת יום מתמת ראיית עשירי דודאי לא תהיה זבה גמורה מ"מ אם ראתה בו מטמאה למפרע וגם ר"ל שם מודה בראתה בט' וא"כ ראתה ביו"ד מטמאה למפרע אף אם לא ראתה אח"כ ביום י"א ראיה ג' ודו"ק : ד"ה בעל שתי ראיות דכיון דילא כו' . לשעה שהיא ראויה לקרבן נראה דל"ד קאמר (עיין לעיל ג' בדבריו ד"ה ותשובת ב"ש) דפשוט דאפי' ראה בליל ח' שוב א"ת למפרע : [ד"ה אבל הרואה לא ידענו כו' . זה נשמט מגה"ש בברכות כ"ה ב' מליוניו] : ד"ה יומו נמי לא ליסתור ויטבול ויטהר לערב כצ"ל : ע"ב גמ' אלא א"ר יליף מועדו כו' . עיין צל"ח שהעלה דכיון דילפינן מגו"ש זה דברים הכתובים ילפינן ג"כ דברים שהן מהלכה ועיין (במכות יא) דפליגי בכה"ג ר"י ור"מ בלימוד דהיקש ע"ש וד"ז נעלם מהמחבר נחל איתן בפ"א מהל' תפילין ומזוזה : תוד"ה אלא דאם נזרק כו' אפי' בטומאה ידועה כו'. נלע"ד כוונתם דלל"ק דמר בר ר"א הוי שעת ידיעה כשעת טומאה ר"ל דמשעה שנודעה טומאתו הוה כאלו נטמא אז בטומאה ידועה ולל"ב הוה טהור אף להבא לכן כתבו דאם נזרק כו' אפי' בטומאה ידועה א"ס וא"כ אפי' לל"ק לא יסתור וזה א"ל דנ"מ לזרוק הדם אחר שנודע דלל"ק דהוי כאלו נטמא עתה לטומאה ודאית אינו זורק ולל"ב יזרוק לזה כתבו ורצוי דטהה"ת היינו שאינו סותר כו' וכיון דממ"כ א"ס ודאי אף לל"ב א"י לזרוק . והרש"א וגה"ש לא הבינו כן . ובעיני הדברים ברורים כמש"כ : בא"ד ואע"ג דגילוח הוי אח"ז כדתנן כו' . לכאורה מזה א"מ אלא שצריך לגלח אחר שחיטת הזבח ומנ"ל דלאחר זריקה דוקא ובאמת (בנזיר כח) איתא במשנה נזרק עליה אחד מהד' כו' רבי אומר כו' אי אפשי באשה מגולחת ובגמ' שם מתניתין דלא כר"א כו' מוכח מכ"ז דתגלחת הוה אחר זריקה ולפי הוכחת התוס' מוכח דאם גלח קודם זריקה אף בדיעבד פסול ודברי המהרש"א במש"כ אף דתגלחת מעכבת מ"מ להיות דוקא אחר זריקה א"מ כו' תמוהין וכוונת התוס' דהכא אתיא אליבא דרבנן דוקא : ד"ה ובקבר ומש"ה נמי הקבר מצרפו כו'. נ"ל כוונתם דמשום ה"ט קאמר נמי הכא דהקבר מצרפו ר"ל ולא כמו שפי' הקונטרס דגזה"כ הוא אלא דטעם הכתוב מפני הכיסוי הוא וכן נמי טעם הש"ס שמצרפו הוא מפני הכיסוי והמהרש"א לא הבין כן : רש"י ד"ה ומי דייקינן ק"ו [מהלכה . והא טומאת התהום לא משום ספיקא מטמאין לה . נ"ל דצ"ל לא משום ספיקא מטהרינן לה כו' ודברי מהרש"ל מגומגמין בזה] : בא"ד דנימא גילוי מילתא בעלמא הוא כו' כצ"ל ומלת למפרע נ"ל למחוק : ד"ה טמון בעפר שמא גל כו' נפל עליו ולא הכירו כו' . משמע דאפי' ספק טוהת"ה ספק ידועה ג"כ טהור לפסח ולנזיר וצ"ל דהכי גמירי להו הלכה או אפשר דדוקא בר"ה כה"ג טהור משום דזה היה ג"כ בכלל ס"ע בר"ה טהור : תוס' ד"ה נטמא נראה הטעם כו' . ולענ"ד י"ל משום דמצות לאו ליהנות ניתנו (ר"ה כח) מיהו צריכין אנו לדבריהם אליבא רב יהודה דשם :

דף פב ע"א גמ' ראש המעמד. נל"פ משום דהיו כ"ד מעמדות מישראל לעמוד על הקרבן כמבואר בפ"ד דתענית והיה לכל מעמד אחד מהם לראש על כולו וכמו דמצינו שהיה לכל משמר של כהנים ראש בסוף הוריות וכן בפ"ג דבכורים מ"ב מתכנסות לעיר של מעמד ופי' הרע"ב לעירו של ראש המעמד וכ"כ שהבין התוי"ט בספ"ה דתמיד ורש"י נראה שלא פי' כן : רש"י ד"ה קני לפי שקלין הן ונשרפין מהר. נ"ל דהוא ז"ל היה גורס (בתמיד כט ב) משום דקטמי וכגי' הרמב"ם שם ופירושו שממהרים להעשות אפר ע"ש וכפי גי' שלפנינו שם בברייתא דר"א מוסיף על באלו היו רגילין כו' ועי' במל"מ סוף הל' אס"מ באורך : ד"ה ראש המעמד בשעה"מ כניסת כ"א להה"ב והתוס' פי' דהיינו שער ע"כ ועיין מה שתמהתי ע"ד בהגהותי למ"ר נשא פ"ט אות י"ט (בדפוס הא') מהמדרש וספרי דמבואר שם דהוא שער נקנור והא דטו"י אסור במתנה לויה כבר כתבו התוס' בזבחים רפ"ג בשם ר"ת דהקילו על מי שנטמא בפנים וכעין זה כתבו לקמן בפ' האשה : גמ' שמא נכנס דמה לפני ולפנים וכן לקמן (ר"ד פג) א"ל חטאת שנכנס דמה לפני ולפנים מנין . וצ"ע דהא אפי' נכנס להיכל פסול ורש"י (בזבחים פב ב) ד"ה בשדה העתיק להך דהכא לפנים בלבד וכן בהא דלקמן מצוין ברש"י לפנים לבד ועיין בזבחים שם ת"ר פנימה אין לי אלא פנימה כו' : ע"ב אלא כל פסולי דקדש בשריפה כ"נ דצ"ל כדלקמן : שם והחס הוראת שעה היתה . לכאורה מי הורה להם ואולי דמשה הורה להם מקודם דאיזו פסול שיארע ישרפו ע"י מיד וכ"נ מפרש"י (לקמן ר"ד פג) בסד"ה אמר להם ולפי שהביאו התוס' משמו בד"ה ריב"ב ג"כ א"ש והמהרש"א שם שהשוה יחד צ"ג : שם וריו"ח אמר לאח"ז מחלוקת כצ"ל וכ"נ להדיא מפרש"י וביותר מהתוס' : רש"י ד"ה וכן יצא דמהאי פנימה דלעיל כו' תימה דא"כ תיפוק ליה נמי דבשריפה מהתם כדיליף לעיל לבשר היוצא ועיין (זבחים פב ב) תוד"ה כיון : ד"ה מעשה חול שלא נטמאה כו' . ר"ל דלא נזהרו אף מדבר שנצרך להזהר אפילו בחולין : ד"ה אבל נטמא קודם זריקה דרחמנא דחיה כו' . ולענ"ד מלשון הגמרא משמע דאף לר"א אליבא דר"נ לעיל (עח ב וע"ש בחד"ה לימא) דיוצאין הבעלים בו ופטורין מפ"ש מ"מ בשעת זריקה היה עומד לשריפה ורש"י לשיטתו לקמיה דגרים והא אגינות כלאחר זריקה וגי' הספרים שהביא שם סייעתא לדידי : ד"ה ה"ג והא אגינות עיין כה"ד. וק"ק דמ"מ עדיפא דריב"ב מדר"נ דהא דר"נ עכ"פ לא הוי חזי בשר לאכילה מעולם ודריב"ב איתחזי לאכילה בשעת זריקה ועיין לקמן בחד"ה ורבה ובתירוצם יתיישב גם כאן : תד"ה הואיל וא"ת ונילף ק"ו מתרומה כו' . הב"א הקשה הא הוה תחלתו להחמיר וסופו להקל באם ל"מ עלים לשרפו כו' וכן הביא בשם או"כ להקשות כזה על הא דלעיל בגמרא בשלמא נטמא כו' כש"כ בקק"ד ולי לק"מ דמאי סופו להקל יש כאן הלא אי לא הוה יליף ק"ו היה גם כן יושב ובטל דבקבורה דקאמר הש"ס כאן הוא מדרבנן בעלמא כדפרש"י משא"כ חמץ דצותה התורה לבערו ומש"כ המהרש"א וה"ה דה"ל נימא ק"ו כו' ממע"ש כו' תמוה דאם לשריפה מע"ש גופיה לא מצינו בו דבשריפה דוקא (ועיין חדושי הגרע"א מה שתמה על התוספות במה שהקשו דנילף מתרומה) ואם לאסור באכילה (עיין יבמות עג ב) הא א"מ מן הדין ועיין (לעיל כד) דבאמת יליף זה ממעשר אבל בהיקש וע"ש בתוספות גם מש"כ בהא דלא ניחא להתוספות בפירוש רש"י מגומגמין מאד ע"ע :

דף פג ע"א במשנה חל ט"ז להיות בשבת כו' . עתוי"ט ולנ"פ דקמ"ל אף על גב שידחה עד י"ז אפ"ה ל"ד יום טוב וכה"ג איתא (בחגיגה יז ב) ע"ש : תוספות ד"ה בו א"נ כו' טריפה כו' . מש"כ הרש"א דה"ט המ"ל התם כו' . נ"ל דל"ד דהתם בכדי שלא יבוא לידי נותר מחוייב הוא לטרוח ערש"י שם ד"ה ורבא ולקמן (פה) איתא דאיכא נמי עשה דואכלו אה"ב וע"ש ברש"י ד"ה ומה אני מ"פ : ע"ב רש"י ד"ה לא נצרכה וד"ה לר"י נ"ל בד"א :

דף פד ע"א ד"ה וי"א וד"ה בשליקה נ"ל בד"א : ד"ה בא הכתוב והצלל ועוד דל"ד כו' כצ"ל : תוספות ד"ה הא בסופו והכא הוי גזה"כ כצ"ל : ע"ב ד"ה אבר תימה כו' במהרש"א ל"י אמאי לא תמהו כו' בהיתה לו שעת הכושר כו' . ולנ"פ דהתם א"ש דנקרא כשר כיון דיוצא בו ידי"ח פסחו וזהו כוונת רש"י בד"ה הא כשר (וא"ל א"כ אפילו לא ה"ל שעה"כ כגון דנזרק דמו ואח"כ נודע שהוא טמא (עיין לעיל פ ב ובתד"ה נזרק) נמי ז"א דהא לא עדיף מפסח הבא בטומאה) וא"ר לאכילה ודאי מיקרי ומה שהביא ראיה מתוס' דלקמן א"כ דהתם ודאי אי הוה גרסינן איפכא ליכא שום סברא לחלק ביניהם ר"ל בין הא דהיתה לו שעה"כ להא דיצא מקצתו :

דף פה ע"א גמרא מיתיבי אבר שיצא מקצתו כו' וא"ת כו' . הוא מתניתין בעבר הב' והנה גם כאן נ"ל כמ"ש התוספות לעיל אע"ג דמצי לאוקמי כרבנן כו' . הואיל כו' מוקמי למתניתין כוותיה . אבל ק"ל דהא משמע לעיל דאליבא דרבי לכ"ע אבר שיצא מקצתו אין בו משום שב"ע וא"ל דהיינו דוקא במקום שיצא אבל במקום חתך אסור . הא עכ"פ יוכל לקלוף לצד החוץ קצת וישברנו שם : רש"י ד"ה דלית בי' כזית באותו קצת שיצא הס"ד וא"כ מה"ד מחבורה כו' : ד"ה ה"ז בל"ת כדאמר בפ' כ"ש ל"י כי קדש הוא כו' כצ"ל : תוספות ד"ה דבני חבורה הרש"א מקשה דלמא לא מב"ל אלא ביוצא דקק"ל כו' . ולנ"פ דהא בנותר אפילו קק"ד מטמא אה"י כדאמר משום עצלי כהונה (עי' צל"ח) וע"ז קאמר איוצא א"ד ל"ש ואע"ג דנותר דפסח גם כן מטמא אה"י בשלהי מכילתין ואפ"ה קאמר הכא ביוצא בפסח לא מ"ל כו' י"ל דוקא בחבורה אמרינן זריזין הן וכדפירש רש"י שיש רבים כו' . אמנם בשבת ובעירובין לא משמע כן . ולתירוץ ר"י י"ל דהא דקאמר ביוצא בפסח לא מ"ל כו' היינו ביוצא המיוחד בפסח בלבד דהוא מחבורה לחבורה דב"ת (במידי דשייך לפסח) וזריזין הן כי קמ"ל ביוצא בקדשים ר"ל יוצא ממש הנוהג גם כן בשאר קדשים ואותו יוצא מב"ל בין בפסח ובין בקק"ד ונכון בס"ד : ע"ב רש"י בד"ה מולה חוץ לחבורת אכילתו כצ"ל : ד"ה היו סובלין . יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו וגו' . כצ"ל : ד"ה שערי עזרה מצורע משתלח חוץ כו' . עי' רש"א ולנ"פ שכוונתו לפרש בזה מה שאמר בגמרא מפני שמצורעין מגינין תחתיהן כו' וכזה דרכו בכ"ד ומה שהקשה למה ל"נ שע"נ כו' . ותירץ דחוץ השער ל"מ לפני ה' כו' נעלם מכ"ת שקושייתו ותירוצו כבר נאמרו בתוספות (יבמות ז ב) ד"ה וה ור"ת כתב שם ישוב אחר ע"ש : תוספות ד"ה לא . לולי דבריהם הנ"ל מתוך הסוגיא ופירוש רש"י דכל שערי עזרה נתקדשו אף מן האגף ולחוץ רק שערי ירושלים ושע"נ ל"נ מהאגף ולחוץ מטעמים שאמר רשב"ל ובאגף עצמו יש חילוק ביניהם דשערי ירושלים ל"נ ושע"נ נתקדש . ולפ"ז שייך שפיר מימרא הב' דרשב"ל מ"מ ל"נ שע"נ כו' לפירושא דמתניתין וגם מצאתי בגמרות ישנות הגי' כאן בשער עזרה בלי"י וע"כ אשע"נ לחוד קאי ואף לגי' שערי ל"ר א"ש דשני פשפשין ה"ל לשע"נ וגם המה נקראים שערים בפ"ו דשקלים מ"ג ובספ"ב דמדות : ד"ה החלונות מפני שהיתה בין כ"ד ובין החומה. עמש"כ (בשבועות טו ב) ברש"י ד"ה הך בס"ד :

דף פו ע"א גמרא דכתיב כו' ואת בתיו וגגותיו כו' . כצ"ל : רש"י ד"ה חדא ובזו שיתרה עליה אצבע כו' כצ"ל : בתוספות דהא שעה"מ שעליו שה"ב צורה א' משערי עזרה כו' . וכ"כ רש"י (במנחות לח) והרע"ב בפי"ז דכלים מ"ט ובציורי הרמב"ם בסוף מדות בטבלא א' אות ה' מצוייר בשער עזרת נשים (ובטבלא ב' אות י"ז בתחתיתו מצוייר שער נקנור בשער ע"נ וזה ודאי טעות המחוקק כי שע"נ הוא שעה"מ מעזרת ישראל כמבואר בכ"מ) ותימה דהא מפורש בפ"א דמדות מ"ג דהוא א' משערי הר הבית ועמש"כ שם בס"ד : ע"ב גמרא מסרבין לקטן כו' . המציינים שכחו לציין (ב"מ פ"ז) : תד"ה אין. עיין רש"א בח"א ובמ"א סימן ק"ע סק"י לתירוץ הרש"א ישאר הקושיא עליהם מה ששאלוהו עוד על קבלת הכוס ולתי' המ"א קשה דהא ע"כ יתיב אפוריא מיד ולא סרב דאי לאחר סירוב מה זו שאלה עד כמה יהא סרבן והא רבי יוסי אמר (שבת קיח ב) מיתי ל"ע ע"ד חבירי כו' וע"כ נ"ל משום דאיכא תרתי היינו כ"מ שיאמר לך בעה"ב וא"מ לגדול אם כן איהו דלא ידעי עדיין מהא דא"מ ה"ל לשאול גם על ישיבת פוריא מדוע יתיב מיד וצ"ל דדוקא אמרי כ"מ שיאמר דהיינו אמירה בפה אבל לא כשמושיט לו דבר בלתי אמירה :

פ"ח דף פז ע"א גמ' וגדול שבכולן הושע . עמש"כ בהגהותי למ"ר בויקרא פרשה י' אות ג' ובדברים פ"ב אות ב' בס"ד : שם בני חנוניך. נראה דצ"ל בחוניך כדלקמן בני בחוני וכ"מ הגי' בע"י : רש"י במשנה ד"ה ל"י משל רבו דמסתמא כו' . לכאורה אפילו המנהו בפירוש אינו כלום בלא דעת העבד : ע"ב גמרא ד"א גומר אמר רב יהודה כו' כצ"ל : שם לאחר שנולדו לו שני בנים כו' . כצ"ל : שם אר"י אוי לה לרבנות כו' . כעין זה (ברכות נה) וש"נ :

דף פח ע"ב במשנה שכח כו' וטלה שלי . לכאורה קשה איך יוכל להמנות על של עצמו הא אפילו בחציו ב"ח ל"י מש"ע למ"ר כש"כ בשכולו עבד וצ"ל דאמרינן מסתמא ניחא ליה לרבו שימנה על של עצמו בכה"ג משום תקנת עצמו : רש"י שם ד"ה ופטורין וקמי שמיא גליא וכ"פ הרע"ב אחריו ומשמע דמפרשי כדאיכא דמתני לה (להא דאביי) אברייתא אבל במתניתין אע"ג דשכח קודם זריקה דע"ז לא הצריכו אלא להך לישנא אבל הרמב"ם פירש דדוקא בשכח אח"ז וכ"פ בחבורו וע"ש בכ"מ והתוי"ט לא העיר מזה וגם בתור"ע ל"ד בזה במחכ"ת : ד"ה בתקנתא דרביה דהא למ"ל גדי שלו כו' . ואם טלה כו' . טלה שלו כו' . כ"נ דצ"ל :

דף פט ע"א במשנה מן ד"ה נימנין עד תיבת מודה שייך לעיל על הגמרא קודם ד"ה תנ"ה : תד"ה הכ"מ עיין רש"א שהקשה יעשו כולם כמעשה שלמים ע"ש ואישתמיטתיה הסוגיא דסוף מכילתין ותוספות שם דהניתנין בשפיכה שנתנן בזריקה ל"י ובעיקר דבריהם עיין בש"א בתשו' צ"א בסופה : גמרא ורש"ס מהווייתו דשה פירוש דיש עדיין מה להוות בו דהיינו לזרוק דכל כמה דלא זריק לא מישתרי הבשר (עיין לעיל ברש"י ס"ד י"ג) אבל הקטרת אימוריו אינם מעכבין בנטמאו או שאבדו (לעיל נט ב) ובזה יפול היש לעיין שבתור"ע : ע"ב גמ' וכי מאחר דלא עשה וצ"כ מצות אמאי יפלו לנדבה. עיין בתוספות שנדחקו ולנ"פ עפ"י מ"ש התור"ע בנדה אות ל"ו בשם הרמ"ע דפירש לא עשה שלא תקן ולא כלום פירש שלא קלקל ג"כ אלא דהוה כאלו ל"ע מעשה זו מעולם להכי פריך וכי מאחר כו' דמשמעו שלא קלקל כלום מצות אמאי כו' ומשני קנסא ור"ל דמדאורייתא באמת לעולם רק דרבנן קנסוהו : רש"י ד"ה או אינן רשאין ונותנין המעות לפניהם כו' כצ"ל :

דף צ ע"א ד"ה ואם ימעט מהיות משה שאין לו כו' ולקח כו' . משמע שמפרש דמהיות משה שב אלמעלה והוא גם כן מנושא הענין והנשוא הוא ולקח כו' אבל מלשון הגמרא לקמן משמע דמהיות משה הוא הנשוא ור"ל דתהא מהוה עצמך או השה (לכ"ת כדא"ל) משה וכ"מ מפירושו בתמורה בלתי הוספת הצ"ק : תוספות ד"ה החיה תימה כו' . ואנכי תמה על תמיהתם דמקרא לא מוכח אלא שרשאי להמנות אחרים אף אחר שהקדישו אבל מ"מ י"ל דדוקא היכא דהאחרים לא הקדישו המעות עדיין עיין בדבריהם לעיל בס"ד הסמוך : ע"ב רש"י ד"ה מחוסרי כפרה זב וזבה ומצורע ויולדת כצ"ל עיין רפ"ב דכריתות : תוספות ד"ה עד ואי הוה אמרינן כו' מאדם אחד הוה א"ש . נראה דר"ל שהיה אומר שמעות של כל אשה ואשה יחוללו על קן מיוחד ועיין (בעירובין לו) ובתד"ה כשהתנו

ודלא

ודלא כהרש"א : ד"ה אלא שבעי שלמן אבל שם שלמן ליכא למימר כו' כצ"ל

דף צא ע"א [גמרא אבל גל ארוך פטור כו' אימא טהור היה בשעת שחיטה . עיין פירש"י
וק"ל אם הגל ברשות הרבים הוי ספק טומאה ברשות הרבים וטהור ודאי ואם
ברשות היחיד הוה כודאי טמא ונראה דלטעלה [illegible] דהא לא ידע
אדם מעולם אם היה שם טומאה במקום שהאהיל וגם לא ידע שום אדם אם היו [illegible] בזה
לחוד לא משוה לו טומאה ההיא כיון [illegible] עיין
בהאחרונים ביו"ד סימן שנ"ט) [illegible] ועדיין צ"ע] :
במשנה א"ש אה"פ עה"י דר"י ור"י מתיר . הרמב"ם פסק כרבי יוסי וק"ל דהא (ביומא נח) ס"ל לרב
שם כרבי יהודה [illegible] : רש"י ד"ה [illegible] כו' ולשון
הרמב"ם בחבורו [illegible] רש"י
יחיד ויכול לאכול כזית [illegible] כולו
[illegible] וכ"מ
שם [illegible] : ד"ה [illegible] היה
לכם היתר כו' [illegible]
[illegible] בתוספתא דמגילה
[illegible] ובגמרא
בכ"מ : ד"ה [illegible] עליה
[illegible] אויל
הש"ם לפי מאי דדחו הש"ם שם דלעולם אחר חלות ובשעת היתר במות קאי כו' ע"ש ובזה לא שמענו
מי שיחלוק עליו וכן פסק הרמב"ם בפ"א מהל' ק"פ ה"ג וע"ש בכ"מ : ע"ב גמרא וכתיב בפ"ש ונכרתה
הנפש ההיא נפש כו' כצ"ל וחיבת מישראל טעות והטעה גם את המגיה וצריך לציין שם ט"ו עפרש"י
וכן התוספות לא העתיקו מישראל : שם דאמר רבי אלעזר נשים חייבות בפ"ש כו' כצ"ל בלי :
רש"י ד"ה ל"ל לר"ש וכשם כו' ה"נ במרור . ק"ל הא לרבא (לקמן קכ) מצה בזה"ז דאורייתא
ומרור דרבנן ונשים נמי כיון דא"ח בפסח לר"ש דינייהו כמו אנשים בזה"ז ועמש"כ (לקמן קטו) בס"ד
ובזה נדחה גם ראיית הש"א בתשו' ק' מגמרא שלפנינו לסתור דעת הרא"ש : תוספות ד"ה איש ולא
קטן וי"ל דאיצטריך לקטן שהגדיל כו' · דס"ד כו' קמ"ל כו' · עיין מהרש"א ולולי דבריהם הנ"ל דלא
ממעט אלא מכרת אבל חייב לעשות פ"ש וכרבי לקמן והשתא ליכא פלוגתא דאפשר דרבי נמי מודה דאין
כרת בקטן שהגדיל ומדויק לשון הגמרא דהכא למעוטי קטן מכרת רק דצריך טעם מדוע לר"ה ממעט
מאיש אשה מעיקר חיובא ולרבי יוסי אינו ממעט קטן אלא מכרת ולכאורה בין לדידהו ובין לדידי קשה
איך ממועט קטן שהגדיל מהאיש הא השתא איש גמור הוא וי"ל משום דכתיב ההוא משמע שיהיה באישותו
מקודם דהיינו מפ"ר וכמו דדרשינן (במגילה יא) הוא אחשורוש הוא ברשעו מתחלתו וע"ש וכן כלם שם :

דף צב ע"א גמרא אונן כו' לא העמידו דבריהן במקום כרת . ק"ל מדוע לא חשיב טומאה
בחבורין דג"כ לא העמידוהו במקום פסח כדאיתא (בנזיר מב ב) ועיין (מנחות כ ב)
חד"ה נפסל ולקמן בר"פ חד"ה ה"נ : רש"י ד"ה דרך מגירות וידחה פסחו כו' ול"ל כו' וקטן לאו
בר כרת הוא · ק"ל דא"כ מאי מייתא מהך ברייתא דלמא איהי איירי בשאר שבתות דלאו ע"פ ועוד כ"ל
כיון דא"א לו לאביו למולו מחמת גזירת חכמים שוב אינה מעכבתו מלעשות פסח דלא קרינן ביה המול
לו כל זכר כו' עיין (יבמות עא) ולכן הנלע"ד כהול"ל שכ' רש"י וקרי ליה במקום כרת משום דבמצותה
איכא כרת כשיגדיל דכן (ביבמות ה ב) אמרי' ממילה ופסח שכן כרת ועיין (ביומא פה ב) ברש"י ד"ה
ומה מילה מה שהביא בשם התוספתא וכ"כ מפרש בעצמו (בשבת קל ב) בד"ה שלא ברצון ר"א ומחלקותו :
ד"ה ורואה · וטובל לקריו · עיין רש"א שכתב דמדרבנן בעי נמי לגרעתו דמח"כ בעי טבילה לקדש
במחכ"ת ל"ד דההיא טבילה אינה אלא לאחר שהביא כפרתו כדפרש"י (בחגיגה ועמש"כ שם) וכאן מיירי
טרם הבאת קרבנותיו יותר ה"ל להביא (מיומא ל ב) מצורע טובל ועומד בשער נקנור ע"ש : ד"ה יבא
עשה. עיין רש"א תירוצו מגומגם וקושייתו א"כ דע"כ ל"א הואיל והותרה אלא לענין לעייל ידיו לעזרה
דמחו"כ אסור אלא דבזה התורה התירה לו אבל להר הבית אין שום איסור למחו"כ ליכנס ואם כן לא
התירה לו התורה כלום ועיין (זבחים לב ב) א"ל רבא אדרבה כו' מצורע התירא כו' וע"כ ל"פ אביי
אלא משום דעכ"פ מחו"כ אסור בעלמא אלא דבזה התורה התירה משום בהונות. שוב ראיתי שם בתוספות
שהקשו קושיית הרש"א והירצו כמש"כ וביבמות הביאם הרש"א בעצמו והנך רואה שבכאן שכח גם ד"ע :
תוספות ד"ה גבי. ועיין מהרש"א ולולי דבריהם הנ"ל דפסח נמי איכא מצוה עוברת דאפשר בפ"ש ועיין
לעיל עו ב בתד"ה ה"ג : ד"ה טבו"י · מש"כ הרש"א דל"י מהיכן פסיקא להו כו' פשוט כיון דמתניתין
סתמא קאמרה שאין טבו"י נכנס לשם. שוב ראיתי שכן כתבו התוספות עצמם (בזבחים לב ב) בד"ה ור"י
(וביבמות ז ב) בד"ה ורואה ומש"כ עוד כדמשמע כו' ל"ד דבט"ת גופיה גזרו אף בחיל כמבואר שם :
בסה"ד אלא ה"ה חוץ לחיל פשוט דלא קאי רק לתירוץ קמא על הא דסוטה ופירש ה"ה כו' היינו
שהיו מוציאין אותו גם להלאה מחוץ לעזרה עד חוץ לחיל דכיון דאף בט"ת גזרו בחיל כש"כ בטמא מת עצמו
ועיין בזבחים לב תד"ה ובטמאין ודברי רש"ל בזה תמוהים מאד : ע"ב רש"י ד"ה שנידש אבל
לאכילת תרומה כו' שיבול להמתין · ק"ל דתיפוק ליה דהעמידו דבריהם במקום עשה כדאמרינן לעיל
גבי אונן ועיין שם בתד"ה גבי ובמש"כ שם : תד"ה מאי ורב יהודה ורב חייא כו' . עיין בכורות כט ב
בתד"ה ורב יהודה :

פרק ט רש"י בסה"ת שגג ונאנס כו' כצ"ל : תוס' ד"ה אילו א"כ אמאי פטור מכרת כו' ומשמע
דליכא מאן דפליג עלה כו' · עמש"כ לקמן צג ב ברש"י :

דף צג ע"א [גמרא ר"ע לטעמיה דקסבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ . עי' בהגרי"פ
ומרש"י ותוספות משמע דל"ג לטעמיה ועמש"כ לעיל (סט ב) בכאן בס"ד] :
שם המצורעין והמצורעות. כ"ל למתוק והמצורעות· עיין רפ"ב דכריתות במשנה ובגמרא וכן בתוספתא
ליתא וכמ"ק לקמן בפירוש רש"י : שם וכמ"ד הורצה מהתד"ה דאי· נראה דל"ג לה : שם רבי סבר שני
רגל בפ"ע הוא· כ"ל דר"ל ע"ד שאמרו (בחגיגה ט) כולן תשלומין זה לזה ע"ש בפרש"י ולכן אפילו לדידיה
אם הזיד בראשון ועשה את"ש פטור מכרת ובפרש"י לא ראיתי סתירה לזה ודלא כצל"ח דפשוט ליה מפרש"י
דלרבי חייב כרת בזה כמו לר"נ : שם א"נ קרבן ה' כו' בשני . נראה דדריש ליה בלשון או דכתו
דמצינו דאו משמש במקום אם כמו שפירש רש"י (בויקרא ד כג) בפסוק או הודע אליו חטאתו (וצ"ל דכן
נמי מתפרש או אל המזוזה דר"פ משפטים לפי קבלת חז"ל שהביא רש"י שם דר"ל אם הדלת עומד אצל
המזוזה ויתורץ בזה קושית הרא"ם) כן משמש אם במקום או וכ"כ רש"י שם וכמו ההלכה ה' דרכי אם
לא היש ה' בקרבנו אם אין ואחד משמושיו של כי הוא אי.דר"ל אם כמו שפרש"י בריש ר"ה וכן יתפרש
בשלהי גיטין ורע"ם כי מלא כו' א"נ מלא בה ע"ד ונכון בעז"ה : רש"י ד"ה מי מחייבא דקתני נדות
ויולדות· כ"ל דל"ל זבות ויולדות כבדבור הסמוך לקמיה ונדות דשביק נראה דל"ג לה בברייתא: תוס' ד"ה
דאי ומ"ד הורצה אסיקנא לעיל דסבר שו"ז כו' · כ"פ דכוונתם על הא דלעיל בסוגיין זר"נ א"ל כו' ואגא
ס"ל כמ"ד שו"ז על ט"ש והמגיה שגה : ע"ב במשנה רבי אליעזר אומר כו' · לפי גירסתנו א"ל ר"י
(לאפוקי גי' המשניות דליתא למלת ליה) ה"נ להגיה רבי אלעזר כי רבי אליעזר היה רביה דרביה דרבי
יוסי כידוע אך (מלקמן לד ב) בגמרא (ולעיל סט) מוכח גי' רבי אליעזר ועמ"ש (לעיל עז) בס"ד :
שם מאסקופת העזרה ולחוץ · לשון הרע"ב אפילו היה קרוב לירושלים כו' ל"ד דהל"ל אפילו היה
בירושלים עצמה וכ"ה בפירוש הרמב"ם ומש"כ עוד ולא הגיע כו' עד סוף שעת הקרבת הקרבן וכ"כ
לקמן בדר' יוסי ג"כ ל"ד דלפי פירושו בדר"ע (שהוא מפירוש הרמב"ם) דד"ר הוא שא"י להגיע בתחלת זמן
השחיטה הל"ל הכי גם בדר"א ור"י ובלשון הרמב"ם יש לדחוק קצת ע"ש : שם לפיכך נקוד על ה' כו' ·
הרע"ב הביא מפי השמועה לדרוש רחוק ה' אמות מאסקופת העזרה. לכאורה תמוה היכן רמוז ה' אמות
בדר"א ור"י ונראה לי שהרע"ב העתיק השמועה שלא בדקדוק במחכ"ת והוא דנראה דעובי כותלי העזרה
היו ה' אמות כמו כותלי האולם והתאים בפ"ד דמדות מ"ז וקי"ל (לעיל פה ב) דשע"נ לא נתקדש (ואפילו
שאר השערים דנתקדשו אפשר דלא חזו לשחיטה לפירוש הריב"ן בתוספות (יבמות ז ב בד"ה זה ועיין
זבחים כו ול"ע בזה) וא"כ חוץ לאיסקופא הוה רחוק מהעזרה המקודשת ה"א : [גמרא מן המודיעין
לירושלים ט"ו מילין כו'· כ"ל דלירושלים לאו דוקא אלא ר"ל לעזרה] : תוספות ד"ה ר"י ועוד כו' דא"ל
תחומין דאורייתא · כ"ל דלרווחא דמילתא כתבו כן אבל גם אי הוה תחומין דרבנן א"ל דהעמידו דבריהן
במקום כרת כמו הבאתו מחוץ לתחום ואינך שבותין דחשיב בר"פ א"ד דא"ד אה"ש (אך אולי ל"ד שבותי
שבת לשבותי יום טוב עיין סוכה טז ב) וכן (בזבחים נו) בתד"ה מנין כ' אליבא דעולא דאף דמדאורייתא
אין הדם נפסל אלא בלה"כ מ"מ מדרבנן פסול בשקעה"ח והעמידו דבריהן וראיתי להק"ע בירושלמי
שהקשה בתוספותיו וא"ת הא תחומין דרבנן ולא העמ"ד במקום כרת כו' הן לבד שנעלם ממנו התוספות
שלפנינו ל"י מהיכא פסיקא ליה כ"כ דלה"ע דבריהן ואדרבה נראה להיפך כמש"כ :

דף צד ע"א גמ' א"ר שילא אלפי פרסי הוי עלמא כו' · המעיין יראה דכוונתו על היקף חצי
הגלגל השמימי ובס' השוין שגה בזה שהביאו דבריו לראיה על עובי כדור הארצי
ע"ש בבה"ע בראשיתו ואולי יאמר דקבלתו (כדאמר חדא גמרא) אמת אך על כוונה אחרת שוב מצאתי
כדברים האלה במ"ע חלק א"ב ס"פ כ"ח : רש"י ד"ה עוביו של רקיע וי"מ כו' היינו לאורך כו'
ול"נ שהרי כו' · לכאורה לפי מה שהתבאר בחכמת החשבון כל החלי עגולים שבכדור העוברין מציר לציר
שכנגדו כולן שוין ול"ע עדיין: תוס' ד"ה כל כו' הך פליגא כו' וכן ברש"י ד"ה כל וד"ה תחת שכ' בימים
כו' · הכל הוא כפי הנראה מפשטות ספורי דרבב"ח בב"ב דנשקי ארעא ורקיע אהדדי ושארי מאמרים
דהארץ נוגעת בקצותיה באמצעית הרקיע ואם כן הוי היקף חצי רקיע פעם וחצי בכמו רוחב הארץ אבל
לפי מה שהתבאר במו"ח ובנסיון אשר הארץ כמו מרכז בתוך עגול הרקיע (ומאמרי הש"ס אשר לכאורה
מורים נגד זה יש להם כוונה אחרת פנימית) א"ש בפשיטות : ע"ב גמרא וכן כל רקיע לרקיע
כו' · הנה יש שמותקין מלת כל כמו שנדפס בגליון ול"נ דכצ"ל וכן כל רקיע ורקיע כו' וכן בין כו' :
רש"י ד"ה וכן בין רקיע ורקיע ואורכו ש"ע כו' · ל"י מדוע לא פירש כפשוטו דרבא אמר דסומכיה דרקיע
אלפא פרסי והכא איתא דעביו מהלך ה' מאות שנה וכן נמי מוכח דהיקף חצי הגלגל דהוא ח' פעמים
בעביו הוה ד' אלפים שנה והוה תיובתא נמי לגמריה כפי הבנתו בה עמש"כ לעיל בעבר הא' :
ד"ה ומעיינות רותחין דהיינו אצל המים כו' . כ"ל דל"ל דהיא (ור"ל החמה) תחת דהיינו: תוספות ד"ה
מה להלן לא ה"ל לרש"י להזכיר כו' · לכאורה נצרך מאד דאי כפשוטו מנלן דשם הוי פירושו חוץ לירושלים
בסמוך דלמא כי ירחק כו' רחוק ממש כמו דס"ל לר"ע במתני' בדרך רחוקה דפסח :

דף צה ע"א ברש"י ד"ה שאין שוחטין ואיידי דכתיב יעשו כתיב אותו· לכאורה לדרשה זו
שפיר אצטריך האי אותו למידרש יעשו שנים אותו אחד דהיינו ששני אנשים ימנו
על פסח אחד וכה"ג דרשינן (לעיל פו) יאכלו אותו והיה כ"ל דדעתו ז"ל דלא בעינן רק שיהיו שנים נדחין
לפ"ש ר"ל שאין לקבוע פ"ש משום יחיד ואי איכא שנים יכול כ"א לשחוט פסחו לעצמו לבדו ואף שהלשון
שוה להא דלעיל פירושן מתחלפין (עמש"כ לעיל בר"פ ת"כ) ודלא כהתוספות ועמש"כ בדבריהם אולם
לפ"ז אינו מדוייק מש"כ להמנותו עמו ומש"כ לטמא א' מהן בשרך לכאורה תמוה לפמש"כ התוספות
בר"פ דחייב כרת בזה אליבא דכ"ע ועיין (לעיל לג) פלוגתא רבי ור"נ ורחב"פ וכמש"כ שם והנ"ל דלפי
מאי דשני רבא לעיל בדף הסמוך תנאי היא מוכח דלר"א דמתניתין אינו חייב כרת וסוגיא דא"ד אזלא
לתירוצא דאביי : תוספות ד"ה מה בתוספתא כו' ואין השני נשחט בג' כתות · פשוט דגם עשרה לא
בעינן דמחד קראי נפקא להו (לעיל סד ב) אלא דמספקא ליה הא דטעון הלל בעשייתו אם הוא בפחות
מעשרה עמש"כ (בברכות יד) : ד"ה מיבעי קשה כו' דת"ל כו' וראשון כ"ל כו' מלא תוכל כו' . ואנכי
תמה דודאי משמע דל"ל הא דר"י דלעיל דהא ל"א כאן אלא דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן ולר"י
משמע דא"ש כלל ועיין בכ"מ רפ"ב מהל' ק"פ ועוד ק"ל על הא דמשמע מדבריהם דאי א"ש את הראשון
עה"י דה"ה בשני וכ"כ שם הכ"מ להדיא דהלא (ביומא נא) אמרינן ולר"ש כו' ולוקמה בפסח כו'
קסבר א"ש אה"פ עה"י והדר פריך ותוקמיה בפ"ש הרי דאף למ"ד דא"ש בראשון עה"י מודה בשני
ואולי משום דכתיב איש איש כי יהיה טמא כו' ועשה פסח כו' דמשמע אפילו איש אחד : ע"ב גמ' תרי
תנאי ואליבא דר"י. עיין מה שתמהתי ע"ז (בסוכה מז ב) :

דף צו ע"א גמ' ועוד הא תנא ר"י ג' מזבחות כו' · מכילתא בא פי"א : רש"י ד"ה איסתרי
נמי וכל זר ל"י קדש. עיין (מנחות עד) בתד"ה לאו : ד"ה שויסקי בשר צלי בספוד
כלומר ואכלוס וכ"ה בערוך : גמרא אלא הזה ל"ל לכדראב"ע ור"ע עיין רש"י שהראה לברכות וקצת
תימה שלא הביא מסוף מכילתין הרש"א הקשה אמאי לא נימא דהזה אתי למעוטי פ"ש ולק"מ דבכל
הסוגיא היכא דמוכח למעוטי ד"א לא מוקי ליה למעוטי פ"ש כי היכא דתיקום קרא דככל חוקת הפסח
יעשו אותו רק לענין ביקור דל"מ מאי למעוטי ע"כ צריך למעוטי פ"ש ומה שר"ל דכיון דכתיב ביה לא
ישאירו ממנו ע"ב ע"כ אכילתו בלילה אישתמיטתיה סוגיא דסוף מכילתין ודברכות דאף דכתיב בפ"ר
לא תותירו ממנו ע"ב אצטריך בלילה למעוטי יום זביחתו : שם אלא מעתה דכתיב ועצם לא ישברו
בו כו' · ט"ס הוא דזה כתיב בפ"ש ול"ל לא תשברו והוא אשר כתוב בפ' בא והמגיה ג"כ הוטעה :
רש"י ד"ה דכוותיה יבקר שנים ושלשה כו' . משמע דאם יבקר אחד היינו מקחו אבל לפי מה שפירש
במשנה דאומר זה לשם פסח משמע דדוקא באמירה ועיין (בשבועות ס"ד כו) : ד"ה בן נכר בסופו
דרשינן לה בהערל הס"ד ואחר כך מתחיל דבור ומלתה אותו : ד"ה כדרבה אר"י עיין רש"א ובאמת
דברי מהרש"ל מבוררין דלרבה אר"י האי ממנו דא"ת לא הוא לגופיה ורש"י כתב דאתי לגז"ש והרש"א
ל"ד בדבריו : תוספות ד"ה אותו קשה כו' . ול"נ משום דתרי אותו כתיבי בהאי קרא דחפזון וע"כ
חד למעוטי אפילו פ"ר : ע"ב גמרא אלא ה"ק לילה א' כו' . מדלי"ק חסורי מחסרא והכי קתני
מוכח דמאמרי וה"ה לפ"ד ותימוצו כה"י המה רק בכח המאמר ודלא כהרע"ב שהוסיף על לשון הגמרא
ח"מ וה"ק וגם לדבריו קשה מדוע דוקא בהאחרון תני ההיפך שכנגדו ולא כן בשאר חלוקות (ועיין
בכורים פ"ג מ"י בתוי"ט ד"ה ועיטור הב') אבל לפמש"כ גם בזה לא תני אלא מה שבלל אחד (ועמש"כ
בס"ד בפ"ב דמע"ש מ"ג) ומה ששינה התנא בזה לינקוט הנהוג בפ"ד כ"ל משום דאי הוה נקיט בחלוקה
זו הנהוג בפ"מ היה צריך לנקוט בלשון שלילה דאינו נוהג רק יום אחד ותני חיובי תני לא שלילות
והנה התוספות נדחקו ל"ל למיתנא כלל בלילה א' כיון דגם פ"ד כן והואיל דכבר הרשנו הרמב"ם לפרש
משנה דלא כפירוש הגמרא היכא דליכא נפקותא לדינא כמש"כ לעיל בר"פ כ"ל הנ"ל לומר דכוונת המשנה
דפ"מ ל"נ אלא בלילה א' דהוא ליל ט"ו בניסן ופ"ד נוהג בב' לילות גם בליל ט"ו אייר ומלשון הרע"ב
משמע דלא היה לפניו הגי' בגמרא וה"ה לפ"ד וכן מהתוי"ט שהעתיק זה מפרש"י וא"כ יש לכוין פירושי
זה גם בגמרא וק"ק מדוע שייר דפ"ד היה בו הקטרת אימורין ושפיכת דם על המזבח משא"כ פ"מ ולפי
מאי דאיתא בתרגום יהונתן פ' יתרו בפסוק ואשא אתכם על כנפי נשרים דגם פ"מ עשו במקום בית
המקדש י"ל דשם זרקו אה"ד והקטירו אימוריו במקום המזבח ודלא כגמרא דילן לעיל . מש"כ התוי"ט
על פירוש' ואע"ג דל"ק אלא ב' כתות קיצר במוזן עמש"כ בזה בס' נח"ע אות י"ג באורך ומש"כ התוי"ט
בס"ד הרי דלא כהתוס' אלכי ל"מ בתוספות שדברו בזה : במשנה אר"י שמעתי כו' · כה"ג אמר
(ביבמות עט ב) : בגמרא אמר רבה ל"ש כתב כן הגיה הב"ח וכ"ה ברש"י ותוס' לקמן : רש"י במשנה
ד"ה שתמוה"פ קריבה אחר הפסח וכ"ע התוי"ט ולמה לא יוכל להקריבה בי"ד כו'· ול"נ פשוט דלפי מאי
דמפרש ר"ע דהוא בנתלא אחר שה"פ אינו יכול להקריבו שלמים היום מפני עשה דהשלמה ואפילו
חגיגת י"ד מסיק המל"מ בפ"ו מהל' כה"מ דאינה נשחטת אחר תמיד של בה"ע ומש"כ בראש דבריו ואפילו
בחג עצמו אם הם שלמי חגיגה ל"ד במחכ"ת דהרי א"י בה משום חגיגה דדבר שבחובה א"ב אלא מה"ח
ועיין (לעיל ס"ד ע') בתוספות והל"ל משום שלמי שמחה : ד"ה לאליה וחטאת כאשם משמע דמהקישא
יליף לה עיין (זבחים יד) ותימה דהא בהדיא כתיב בכשב דחטאת ואת כל חלבה יסיר כאשר יוסר וגו'
(ויקרא ד) ופירש רש"י שם לרבות האליה והוא מתו"כ : בא"ד אבל פסח כו' . ק"ל דלפ"ז דבכור
ומעשר מנלן לאליה ואולי דבכור ממילא נפקא שלא יהא טפל חמור מן העיקר כדאיתא (בזבחים ס"ד
מח) ומעשר נמי מאותו רבוי עצמו דמאי ראית וכמו דילפינן תרווייהו מאת דמם ואת חלבם וטע"ז
עולה גם כן לבכור אבל במנחות פירש דלהכי אצטריך לרבות פסח משום דבעינן שיהא שלם : תוס' ד"ה
קודם כגון דל"ד בידים כו' או שמשכו ידיהם . לכאורה זה היינו הא דהכא ול"ל דדוקא היכא שנעשה
מעשה ששחטו את השני : ד"ה קמ"ל ור"י מפרש כו' · מתחלה שלמים היא כצ"ל :

דף צז ע"א רש"י ד"ה ת"ל הוא פסח הוא כו' עמש"כ ע"ד ודברי ב"א כאן בס' נח"ע
דף קב ב בס"ד : תוספות ד"ה איליכא מ"מ קרא לא איצטריך להכי : ד"ה וכללא
דהא תמורת חטאת כו' · דלמיתה אזלא כ"ל דר"ל דהיינו אפילו היכא דנאבדה ונמצאת קודם כפרה והרי
שתיהן עומדות לאקרובי אינו שירצה והמיר באבודה ודאי מתה דזה הוה תמורת חטאת ממש וגבי פסח
כה"ג היכא דנמצאת קודם חצות והמיר בה מיד תרעה לתרווייהו לישני דרבה ומסולקת קושיית הרש"א :
בסה"ד דאי מת אחר חצות דקבעי' חצות כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה קמ"ל ול"ל דס"ל לשמואל חצות
לא קבעה כו' . הן בסוגיא (דלקמן לח) דמית האב אימת כו' רבינא אמר כגון כו' וקסבר חצות
קבע מוכח דלמאן דל"ל חצות כ"ז שחיטה קובע וא"כ דברי רש"י לע"ג : תוספות ד"ה אלא ונראה
לר"י כו' ואבודת לילה דלאו אבודה כפסח ק"ת כו' כצ"ל : במשנה המפריש נקבה לפסחו כו' ·
ויפלו דמיו לנדבה כ"ה גירסת הרמב"ם ונראה דזהו מה שאמרו בגמרא וש"מ יש דיחוי בדמים דר"ל
שאפילו הדמים נדחין מלהקריב מהם קרבן אלא שיפלו לנדבה והוא כעין מה שהביא המהרש"א שתלא
מוגה בפירש"י אפי' לגי' ויביא בדמיו שלמים · ודלא כהתוי"ט דהש"מ דבע"ח נדחין הוא מזה :

דף צח ע"א רש"י במשנה ד"ה נתערב . ואין טעונין תנופה חו"ש ולא סמיכה ונסכים .
ק"ל הא אשם שנתערב בשלמים נמי סבירא ליה לר"ש לקמן בגמרא דיקרבו אף
ע"ג דכל אשם א"ט תנופת חו"ש · ואשם מצורע א"ט סמיכה למ"ד סמיכתו לאו דאורייתא ואינה אלא
באקופי ידא (זבחים לג ובתד"ה סמיכה) וכן כל אשם א"ט נסכים חוץ משל מצורע ושלמים חייבים
בכולם וכן דברי התוספות (שם עו ב) ד"ה אשם וד"ה סמיכה ל"ע דמשמע מדבריהם דדוקא התם
משום תקוני גברא התיר ר"ש והא הכא בנתערב גם כן מתיר והיא משנה שם (עה ב) וא"ל דבכדי
שלא יצטרכו לירעות הוה כמו תיקוני גברא ואפשר דעדיף דכ"מ לכאורה מהא דמקשה שם לרבה
דאמר דלא התיר ר"ש אלא בדיעבד היכא דאיערב מהא דמביא אשמו ומתנה עד דשני ליה תקוני
גברא שאני דו"א דהא פריך בגמרא שם (ס"ד עד) על הא דמין במינו והא בעי סמיכה ואולי
דהתוספות יאמרו דר"ש מיירי בשאר אשמות ולא דמצורע · ודע דהא דמשמע שם בתד"ה וסמיכה בהא
דר"ש דמביא אשמו כו' . דא"ש אלא באקופי ידא וכ"כ להדיא שם (עה) בד"ה והא· סותרין ד"ע שם
לעיל (לג) בד"ה וסמיכה דמשמע שם דסמוך סמיכה גמורה ואכ"מ להאריך : ד"ה ר"ש · ויקרב
פסח לשם פסח כו' · כ"ל לינקוד וְיִקְרַב מבנין נפעל· ע' זבחים (עא ב) תד"ה לשם · ובמש"כ שם
(כ ב') בס"ד · אבל ק"ל דהא יעבור על עשה דהשלמה בהקרבת הבכור · ומשמע דשרי לכתחלה
להקריבם · ועוד לשמואל ולריו"ח לקמן (קיט ב) יש לחוש שמא יאכלו הבכור לאחרונה . וזה י"ל
דאינו אלא מדרבנן ע"ש בתד"ה מפטירין וקושיא ראשונה כבר עמדו בה התוספות ביומא (כט ב)
ד"ה אלא ע"ש : ע"ב גמרא ויביא בהמה שמינה כו' . משמע דמביא בהמה לא מעות וכ"כ הרמב"ם
בחבורו ולא עמדתי ע"ד רש"י בד"ה ונימא שכתב אהנך מעות : רש"י במשנה ד"ה אם שלו נשחט
ראשון ושלהן ישרף דפסח בלא בעלים הוא · לכאורה כיון דכבר יצאו בשלו הוה שלהם כמותר הפסח
ולמאן דלא בעי עקירה הוה כשלמים ששחטן לשם פסח דכשר אליבא דרבי יהושע לעיל (סב ב עא ב)
וגם זה הוי עקירה בטעות (ע' ר"ד עב) ועי' בס"פ א"ד דשקל וטרי הש"ס טובא בכעין זה ועיין
(לעיל פט) בתד"ה ונטרתו ויתייבש לך : רש"י בסוף המשנה ואפילו לרבי יוסי פשוט דכוונתו לרבי יוסי
דלקמן

דלקמן דלא מצריך שישאר עליו אלא מפני חבורה הראשונים · [illegible]
[illegible] :

דף צט ע"א ד"ה דלא כר' · [illegible]

פרק י ע"ב רשב"ם ד"ה לא יאכל · [illegible]

תוספות [illegible]

דף ק ע"א גמרא [illegible]

דף קא ע"א גמרא [illegible]

דף קב ע"א ברשב"ם [illegible]

לברך ב"פ ול"ח לברכה לבטלה · הואו כח דהתירא · לדעתי מלשון הת"ק אין טעונין משמע דאם רוצין רשאין לברך וגדולה מזו תמלא בשו"ע או"ח סימן רנ"ת ס"ג ע"ש · ועמ"ש בברכות (יב) בתוספות : ד"ה ת"כ דר"ח · אבל בההיא דלעיל ל"ח יין בהדיא · נראה כוונתו וא"כ איכא למימר דמיירי דוקא כשאכלו פת וכדפירוש התוספות באמת והגלל"ח לא הבין כן והעלהו בצ"ע ועיין בתוספות שגם הם נדחקו ולי ה"נ דמההיא לעיל אין ראיה לדברי ר"ת דא"ל דלעולם אין חילוק ביניהם (ר"ל בין טעונין לשא"ט ברכה כו') וכר"ש ולת"ק אף בשא"ט א"ל לברך והא דנקט עקרו להודיעך כח דר"י וברייתא דשינוי מקום נלל"ב אתיא כר"י דוקא ובטעונין נמי אלא דלפ"ז יקשה מדוע איתותב ריו"ח מהך ברייתא נימא דאתיא כר"י והוא דאמר כת"ק רק דיקשה לו הך ברייתא דת"כ דר"ח אמאן תרמיה ובמש"כ יתיישב הגי' שהביא הרא"ש בשם מ"ס דר"נ ת"כ דריו"ח מקושיית הרא"ש אח"ז ראיתי שקדמוני בזה קנת הקי"ג והגהש"ס : ע"ב גמרא אר"ה ב"ר יהודה אר"ש א"א שתי קדושות כו' כצ"ל וכ"ה ברי"ף ורא"ש: ברשב"ם ד"ה על המאור כב"ש ת"ל במסכת ברכות· וכ"א (לקמן ר"ד קי): תוד"ה שאין. עיין רש"א שכ' דיש לחלק כו' · ובין בהמ"ז וקידוש כו' דמברכין ב"פ בפ"ה ול"נ דאה"נ דאין חילוק וא"ח ומברך בפ"ה על הקידוש וכ"ח (לקמן קג ב) ברשב"ם ד"ה וא"ר יקנ"ה ושם בתד"ה רב אשי בשם הירושלמי וכ"כ הת"א סימן רעי"א ס"ק ט"ו : ד"ה מיתיבי ודרך הש"ס להקשות ממקום שמולא להרץ כה"ג כתבו (בב"מ קטו ב) ד"ה אמר ואינו מביא אלא דבר שיכול לדחות כו' . ע"ש ויותר מזה כתב הרא"ש בפ"ק דסוכה סי' טו ועמש"כ (במו"ק י) :

דף קג ע"ב רשב"ם ד"ה לית הלכתא כתד"ר וכיון דאמר ה"ל ונברך אסור למישתי עד לאחר בהמ"ז· מבואר להדיא כמ"ש הרא"ש בשמו ס"י ודלא כמ"ש התוספות בשמו (לעיל ר"ד קב) עד דברכיתו בפה"ג וד"ז נעלם ממהרש"א שם : ד"ה אדעתיה והא דקאמר רבא ל"ג כו' כצ"ל ומלת ליה נ"ל למחוק ור"ל לאפוקי מגי' לא סבר ליה למר הא דקאמר רבא אבוקה כו' ועיין גי' הרי"ף : תוספות ד"ה וי"ל דהגדה והלילא נמי הוי הפסק כו'· נ"ל דזהו לשיטת הרי"ט (לעיל קב) בתד"ה ועקרו אבל למאי שדחו שם דבריו גם בכאן אלל"ב על כוס ב' ועל כוס אחרון וכ"פ הרא"ש סימן כ"ד : באו"ד וגם נראה לברך אחר כל ד"כ עה"ג כו' · לכאורה זה סותר למש"כ בדבור שלפניו (ולעיל קא ב) בד"ה כשהן :

דף קד ע"א גמרא מ"ד מע"פ כו' לא בעי למימר כו' . משמע דאי בעי מצי למימר וכן הרשב"ם כתב והכי עבדי' לאפוקי נפשין מפלוגתא ולכאורה קשה הא למ"ד מע"פ הוה זה הפסק ולא יהיה מע"פ סמוך לחתימה וכ"ל דזה הוה שפיר מע"פ גם כן דבין קדש לקדש הוה מעין בין קדש לחול אבל איפכא לא הוה מעין וכמון בטו"ה ועיין בר"ן : שם א"ה בין יום השביעי כו' נמי מעין חתימה הוא · מכאן ראיה דהלכה כשמואל ולא כפומבדיתאה וכ"פ הרי"ף והרא"ש ודלא כהר"ן שכ' דלא פסיקא לן כו' : ברשב"ם סה"ע ד"ה שמואל וד"ה וליח שבריש ע"ב נ"ל בד"א ע"ש בחולין : תוד"ה בין ה"כ המ"ל הא ל"כ ול"נ דקדוש והבדלה הם שמות נרדפים ומשמעות א' להם לשון פרישה והבדלה עיין רש"י ר"פ קדושים ולשון קדש נמצא לרוב במקרא על שבת והוה כמו דכתיב ביה הבדלה ועיין רא"ש סימן י"א דחשיב ואת יום השביעי משיה"מ קדשת להבדלה וע"כ מטעמא דאמרן :

דף קה ע"א ברשב"ם ד"ה ולא אמרן אתחולי לא כו' . עיין רש"א ול"נ דהרשב"ם דייק נמי מדקאמר לישנא דלית לן בה (ולא בקילור לא כדלעיל) משמע שאין שום חשש אפילו לכתחלה : תוס' ד"ה קשיא דעולא אמר נמי כו' בלא חתימה . ק"ל דא"כ פליג עולא על כל הני תנאי דלעיל וחותם בסדר בראשית כו' : ע"ב ד"ה ש"מ תמני. עיין (לעיל קב ב) בתד"ה מניחו שכתב לפירוש הר"נ ואע"ג דמפסיקין להבדלה כו' הא דקאמר הכא מניחו לאחה"מ לא שמותר לאכול כו' ע"ש ולהרש"א נראה דאישתמיט זה ונראה דהרא"ש אטעיתיה שכתב על הא דאמימר בת טוות (לקמן) משמיה דר"נ דס"ל להברייתא דהבדלה אינה קובעת : ד"ה ש"מ המבדיל וי"ל משום דאיכא כו' דא"ל להבדיל בשניהם כו' · נראה כוונתם ואם כן מאי אולמא הך ברייתא מההיא והרש"א השיא כוונתם ע"ד אחר : ד"ה ש"מ ברכה· עיין רש"א שכ' דאף לר"ג אין מזמנין עה"פ ואשתמיטתיה דברי התוס' (בברכות מ"ד לז) שכ' להדיא דלר"ג מזמנין עה"פ ומ"מ אי לא הוי טעונה כוס ביחיד י"ל שלא ישתו האחרים כמ"ש התוס' שם :

דף קו ע"א ברשב"ם ד"ה לענין גיטין או ע"מ שתתכנס לי קודם השבת. לכאורה כש"כ אם נתכנס לו קודם דמהני ועיין ברא"ש ס"פ מי שאחזו : ע"ב תד"ה מקדש וכן ההיא דיר ושל' כו' דלא אתי למטועי אלא כשאינו חמר מדינה . הרש"א תמה דא"כ הבדלה נמי לא ע"ש ואין כאן תימה כלל דהא לקמן בגמרא דידן נמי הוה סבור למימר קדושי הוא דלא הא אבדולי מבדלינן

ואיכא למימר דהירושל' סובר כן באמת וכ"ה ברא"ש שם ולפלא על הרש"א שכתב וכ"ה ברא"ש ונהפוך הוא ואולי דלשונו גבי הא דדחי ראיית ר"ת מהירושלמי איכא למימר ה"פ מבדילין בלא יין על דבר שהוא חמר מדינה אטעיתיה : ד"ה שבקיה דרב הונא משמיה דרב הוה אמר שמעתתיה· עמש"כ על הרא"ש בפ"א (דעירובין סו) :

דף קז ע"א גמרא לשנה תו איקלע לאתרין כו' אייתיגא שיכרא כו'. לכאורה הא כבר בתנו בזה איסתקד ולא רצה להבדיל עליו וכ"ל דע"כ הם היו רגילין להבדיל עליו ולכן בשנה א' דימו שגם הוא יבדיל עליו והביאוהו לפניו אך הוא לא הבדיל עליו והם עכ"ז לא שנו מנהגם והבדילו עליו והראיה שלא אמרו אלא בת טוות אבל הם הבדילו עליו ואכלו ולשנה אחרת אייתוהו לעצמם להבדיל כמנהגם ולכן ל"א כאן אייתינא ליה כבפעם הא' ואף שברי"ף ורא"ש איתא גם כאן מלת ליה אולי ט"ס הוא : שם בעא מיניה ר"ה מר"ח· נ"ל בהיפך ר"ח מר"ה וכ"ה ברא"ש ועיין הקדמת סה"ד שם ארנב"י אגא תניגא לה כו'· כה"ג אמר (בקדושין מד): ברשב"ם ד"ה תליסר והוא לשון מסר·כ"ל דל"ל שבר וכן פירש רש"י באיכה על פסוק מגנת לב וברש"ל נראה ג"כ שיש ט"ס ול"ל מגירה : ד"ה מקדש אשיכרא · כ' הרש"א דאם כו' הוה חמר מדינה והוה שרי לקדש לכ"ע ע"ש הן הרא"ש כ' בשם הרשב"ם על הך בעיא דר"ח מר"ה מהו לקדושי אשכרא היכא דהוה חמר מדינה ומסיק דאמ"ק ואמ"ב ובאמת מלשון הרשב"ם שלפנינו אין הכרע דלא כתב שאין יין בעיר אלא שאין יין וי"ל דר"ל שאינו מצוי כ"כ וכמ"ק בדבריו ד"ה ש"מ תלתא א"כ מלתא דפשיטא כו' וכ"מ מדברי התוס' לעיל ד"ה מקדש אריפתא שכ' ובחמר מדינה פשיטא דמבדילין כו' ואם לא היה כן דעת הרשב"ם לא כתבו כ"כ בפשיטות נגד דעתו : ע"ב ד"ה או דילמא דבהשע שעות ומחלה הוא זמן ט' כצ"ל : ד"ה אלא א"א משש שעות ואילך כו' כצ"ל ותיבת ומחלה ט"ס : תוס' ד"ה דילמא ועוד י"ל כו' כיון שקיים מלות פסח כו' דאכ"פ לא מעכבא וכ' הרש"א דלפ"ז א"ש בפשיטות מאי דנקיט הש"ס משום מלה כו' ע"ש ול"נ דהא במלה אינו עובר רק על מ"ע בשוא"ת וזה בפסח נמי אף דקיים מלות עשייתו לאפטורי מכרת מ"מ ביטל מ"ע דואכלו אה"ב וגו' אמנם עכ"ז יש חילוק דבמלה ביטל מלותה לגמרי ובפסח עיקר מלותו קיים רק עבר על פרט אחד :

דף קח ע"א גמרא [אמרי לה להאי גיסא כו' · בגה"ש כאן ובשבת שכח לליין עוד גיטין (סו ב) ובב"ב ליין כהוגן]: שם אשה אלל בעלה ל"ב הסבה. ברי"ף ורא"ש ליתא תיבות אלל בעלה וכ"נ מפירוש הרשב"ם ועיין בהגר"א ז"ל סימן תע"ב סק"ו : ברשב"ם ד"ה דההיא שעתא הגדה הס"ד ואחר כך מה"ד השתא : ד"ה כמורא שמים דכתיב כו' · עמש"כ באבות במשנה זו : תוספות ד"ה נימא . אבל לכתחלה אסור משום ל"ת על חמץ כו'· לכאורה מנ"ל דהכתוב בא להזהיר תלשחטו עד ו' שעות שהוא זמן ביעור לכל דילמא לא בא רק להזהיר שלא ישחטו על חמצו (עיין לעיל סג ברש"י) ויכול כ"א לבער חמצו מבוקר וישחוט את פסחו אבל דבריהם מתפרשים עפ"י דברי רבא (לעיל ה) ותניא כוותיה וכמו שבארו שם בתד"ה וזמן ע"ש אמנם בירושל' איתא דריב"ב אוסר באמת לאכול חמץ כל היום והיינו מקרא דל"ת על חמץ וכפי שיטתו הביאוהו המלחמות והר"ן בפ' ואלו עוברין . ע"ב גמרא קתני מיהא כדי רביעית כו' · עיין רשב"ם ותוספות שנדחקו ולעדנל"פ דקס"ד דשמואל דקאמר כדי מזיגת כוס יפה דהוא רובע רביעית היינו אפילו אם אינו מוזגו אלא שותהו חי כיון שיש בו שיעור שיעמוד על רביעית אחר המזיגה די בזה ובברייתא תני רביעית בין חי בין מזוג דמשמע דאפילו שותהו חי בעינן שיעור רביעית ומשני אידי כו' ור"ל דכוונת שמואל הוא נמי דוקא שימזגנו ויהיה רביעית בפועל : שם רי"א לריך כו' ומראה יין . עיין בב"א ולנל"פ עפ"י הא דא"ר ברי"פ המוציא דלחזותא אינו אלא ב' חלקי מים וסתם מזיגה היא ג"א מים וקאי על הא דקאמר ת"ק אחד מזוג דמשמע כסתם מזיגה שהיא ג"א מים ולדידיה אינו אלא בב"א מים משום חזותא : שם הכל חייבין בארבע כוסות כו' וא' נשים . לכאורה ה"ל להש"ס לסייע מהך ברייתא לריב"ל לעיל ועמש"כ בברכות כו בשם הרמב"ן והכא י"ל עוד דאיכא למדחי דהכוונה בכאן אינה אלא לחייב את בעליהן ליתן להן דומיא דתינוקות וכמו שאמר אביי לענין שמחה (בקדושין לד ב) : תוספות ד"ה אחד והא דנקט שא"פ קודם פירוש כו' · הב"א הקשה דהא שם כ' דהיכא דאיכא פלוגתא דרך להזכיר הפשוט קודם והכא משמע לכאורה דר"י פליג על חדש ול"ד דכוונת התוספות שם אינה אלא אם דעת החולק נזכרה מקודם : ד"ה ואת . אך קשה כו' והא איכא כו' כוס של ברכה אם נאמר דבהמ"ז א"ט כוס ביחיד עיין לעיל קה ב חד"ה ש"מ ברכה לא יקשה ואת : באו"ד וה"נ מיירי ברייתא דתלרכה רביעית עם המזיגה כו' אבל לבתר דשני קאי שפיר ארביעית· המדקדק בתיבות אלו יראה להדיא שכוונו בם ליישב הנ"ע דהרש"א והוא דלפי' הא' גם לתירוצא פירש דרביעית דברייתא היינו חי ואחד מזוג קאי אשתיה אבל לפירוש דהשתא להס"ד הוה פירושא הכי אולם לתירוצא כדי רביעית דברייתא קאי נמי אמזוג :

דף קט ע"א ברשב"ם ד"ה קליות. נפל טעות בהעתקת המשנה דתרומות ע"ש במקומה ונפלאתי על בעלי הגהות שתקנו בזה : ד"ה רביעית ש"ת וכגון רביעית שמן לרקיקי נזיר דאיכא דיליף לה מקרא במנחות ע"ש דר"ע הוא דלמד כן לחלות ולרקיקי תודה לשניהם יחד רביעית ושמעינן מינה גם כן לחור"ק נזיר כפירוש רש"י שם במשנה ול"י מדוע פירש דוקא לר"ע הלא אפילו לראב"ע שם דס"ל דהלל"ת הוא נמי כמו דחשיב רביעית יין דנזיר דג"כ אינה רק הלכה ועיין (נזיר לח): תוספות ד"ה שנאמר ושמחת· עמש"כ (בסוכה כו ב): ד"ה רביעית ופעמיים יוקת חלק שנים עשר כ"נ דצ"ל : באו"ד ואצבעיים על אצבעיים מרובעות מדבריות נכנסות כו' עגולות ליפוריות. עיין ברש"א ביאור דבריהם ולכאורה תמוה דלפ"ז אצבעיים על אצבעיים מדבריות תכנסנה באצבע וחצי פחות ד' שתותי שתות על אצבע וחצי פחות ד' שהותי שתות ליפוריות ואצבעיים על אצבעיים ליפוריות עגולות הם אצבעיים על אצבע וחצי ליפוריות מרובעות וא"כ נפיש טובא שיעורא דירושל' וכ"ל דזה פשוט דהאצבעות לא נתרחבו בפועל בירושלים ובלפורי רק דשם הוסיפו שתות על המדה ומ"ת חשבוה לפי חשבון אצבעות שהיה בה מקודם וע"כ ממילא נתרחבו האצבעות כמו כן אולם כ"ו בגובה ר"ל אם הוסיפו שתות בגובה המדה או ע"כ גם באצבעות אשר על ידיהם נחשבה הגובה גם כן נתרחבו שתות אמנם אם הוסיפו שתות ברוחב המדה מלד אחד הרי לא נתרחבו האצבעות שהוה רק באותו לד שהרחיבוה ואם עשו אותה הוספת שתות בב' לדדי המדה בכדי שתהא מרובעת שוה הצלעות או ע"כ לא נתרחבו האצבעות רק חלי שתות (עוד מעט פחות מפני מילוי הקרנות) ולכן לעיל בגובה הכוס פירשו להדיא תוספת שתות על האצבעות וכאן ברוחב סתמו דבריהם ויבום דבב' הלדדים לא נתרחבו רק חלי שתות בינה ואת וכוון בטו"ה אח"ז מלאתי שנשאל בזה בתשו' חת"ס חא"ח סימן קנ"ג ויישובו לא נתחוור בעיני : באו"ד ועוד מפרש דבירושל' איירי כו' . עיין מה שהקשה הרש"א ושרי ליה מאריה כי החשבון מכוון מאד הנע עלמך אם היה לפנינו כוס שיעורו בגובה ורוחב כגמרתינו ונעשה סביבו עגול בגובה קומתו יהיה מחזיק רביעית ומחצה וא"כ כשתסיר אחר כך ממנו שליש גבהו ישאר רביעית מכוונת ועוד שגה במחכ"ת דחשיב שליש הרוחב מלגאו והוא באמת שליש מלבר שהוא חלי מלגאו ואני חושש לתלמיד טועה · והפייט הואיל ואייתוהו התוספות לידן איתא ביה מילתא והוא דשם לעיל כ' וכל עומר שבעת רבע וכלה . כלה זו איני יודע מה היא ולמיעוט בקיאותי לא נמלא לה שם בין המדות הנזכרות בתלמוד ונראה לי דט"ס הוא ול"ל ועוכלא והיא אחד מה' ברביע (ב"ב ריש דף ל' ע"ש) ועתה לא וחשוב ותמלא החשבון מכוון או שהוא קילור לשון להבליע הע' כמו ר' וירא בבבלי בירושל' ר' זעירא [ובערוך ערך מדן פי' דהעיין מובלע והוא כמו מעדן וכ"כ רש"י בפירוש התורה בראשית (ל"ח) דלה כמו דעלה כו' ובגיטין (ר"ד ל"ז) בוטי אלו העניים דכתיב והעבט תעביטנו : ע"ב גמרא ארבעה כסי תקינו רבנן כל חד וחד מלוה באפי נפשיה הוא· מכאן נ"ל דד' כוסות אין מעכבין זה את זה ואם אין לו אלא שלש ישתה כולן] :

דף קי ע"א גמרא אמאי נמלך הוא. פי' ואמרינן לקמן ע"ב נמלך אין בהם משום זוגות : שם דילמא חליש ומתרעי. נל"פ ויתלה כמו קלירי ומריעי שכיב מרע : שם דמו בראשו הוא לישנא דקרא (יהושע ב יט) ועפרש"י (נדה יז) : שם ואם"ד עשרה כו' היכי כו' ותקנו כו' לידי סכנה· ק"ל הא לקמן ע"ב אמר דלענין כשפים מיהא חיישינן וא"כ מ"מ יקשה דהא לעיל פרכינן על הד' כוסות היכי מתקני כו' ופירש הרשב"ם והתוס' דאפילו כו' קפריך משום חששא דכשפים : שם דרבא אפקינהו לרבנן בד"כ · לכאורה אכתי ה"ל למיחש לכשפים עיין רשב"ם וי"ל ע"פ הא דאיתא (בחולין סד"ז) אין עוד מלבדו אפילו כשפים כו' שאני ר"ח דנפישי זכותיה ולא פריך אלא על תקנה שהיא לכ"א ועוד י"ל ע"ד שכתב הרא"ש בסימן כ"ה במשנה בשם ה"ר יונה : [שם פרת פרתייכי · נ"ל דרשב"ם היה גורס פרכייכי בכ"ף] : ברשב"ם בסה"ע אשר אחנה מלודדות כו' כצ"ל : ע"ב גמרא כל יומא הוה אזיל כו' קא עבדא ליה כשפים כו' כצ"ל : שם חנות אין בהם משום זוגות· ק"ל דתיפוק לי דגמרו בידי אדם לפי' הא' של הרשב"ם ואף לפירוש הב' קשה דחלוקת כוסות הוה כמו קערות דבשלמא ד' כוסות דפסח כיון דחכמים תקנו לחלקם דוקא כדאמרינן (לעיל קח ב) שאכן בב"א ידי ד' כוסות ל"י לא מיקרו גמרו ביד"א וכן עשרה של בית האבל: ברשב"ם ד"ה אספרגוס מכרוב ומיין · עיין (ברכות נא) דעושין גם משיכרא : ד"ה כל המחובר לו דתנן תפן הע"ה מתלנלת וע"ו כו' · לפנינו הגי' בכלים העור הע"ה מפן וע"ו ועיין במעילה ס"פ קדשי המזבח (ובסוכה יז ב ובשבת עו עט) :

דף קיא ע"א גמרא מתקטלא בחן קבל כצ"ל וכ"ה בע"י וכ"נ מפירוש רשב"ם ויתכן לפרש דחן שם שד כדאמרינן במ"ר נשא פי"ב מחן יעוף יומם אר"ב יש מזיק שהוא פורח באויר כעוף וקוטב כחן וכישנה גם כן בפ' תלא ומדכתיב יעוף יומם מכלל דאיכא נמי חן לילה דומיא (דלקמן ע"ב) תרי קיטבי הוי חד מקמי טיהרא וחד מבתר טיהרא כו' דבתר טיהרא קטב ישוד לצהרים שמיה וקבל הוא לשון חשך : שם מאן דפגע באיתתא בעידנא דסלקא מט"מ כו'. בליון הגרי"ב

הגרי"פ לתוספות ב"מ נ"ד ט"ם ול"ל פ"ד ועיין (לעיל קי) בתד"ה הא׳ . ע"ב מחד בתמוז עד שיחסר ביה ודאי שכיחי מכאן ואילך ספק כו׳ ובמדרש איכה איתא כל רודפיה השיגוה בה"מ כו׳ מי"ז בתמוז עד ט"ב שבהם קטב מרירי מצוי כו׳ וכן בפרשה נשא שם ומרירי שולט מי"ז בתמוז עד ט"ב : ברשב"ם ד"ה [שעתא קיימא לך עשיר אתה . כדלעיל (מט) ולקמן (קיג)] : שם ד"ה משתכחא. ותלב עשב שתיחס בו יהושע אה"א . הוא (בב"ב כו) :

דף קיב ע"א גמרא עשה שבתך חול וא"ת לבריות עיין לקמן קיג תד"ה עשה : שם אל תשב בגובה ש"ע ותשנה עיין פירש"י ורשב"ם ובסה"ד שליין בגה"ש ולשון רש"י (בסוכה מט ב) ד"ה תמוקי ירכיך ולא להיות יושב ושונה בגובה ש"ע כו׳ : ע"ב אוכל פירות ולו שכר נושא אשה ולו בנים כ"נ דל"ל: שם מעיקרא הוו שכיחי כולי יומי כל"ל ביו"ד :

דף קיג ע"א גמ׳ ולא תימא כו׳ וסניא בי מילתא כ"נ דל"ל בג׳ : ע"ב והיודע עדות בחבירו וא"מ לו. עיין (ב"ק נו) : שם שלשה שונאין זא"ז כו׳ . והחברים עיין במה שמליין הגרי"פ ועפ"י הנסיון יל"פ אוהן בנ"א שהם בחבורה אחת של איזה מינוי ושררה או שהם שותפים במסחר מפני שעל הרוב אינם מסכימים לדעה אחת מה שחפץ זה ימאן חבירו ולכן באים לידי תגרה ושנאה : שם [ואל תדברו אמת . הוא כדאיתא בב"מ (פו ב) לית הימנותא בעבדי] : שם הוא רי"ל בן אלעא כו׳ . מהר"ן פ"ג דסוכה על הא דתני רי"ל ב"א ניטלה בוכנתו מוכח להדיא דהיה גורס כאן בן אלעזר וכ"ה גי׳ היוחסין ודברי הר"ן הללו נשמטו מהסה"ד : תוספות ד"ה סרחא וא"ת כו׳ . מה כפיית יצר שייך כו׳ . לעד"נ מפני שהיצר מסיתו שלא לטעון עמו :

דף קיד ע"א גמרא וסימנך שמעוני אחי ועמי. כ"ה הגהת הגרי"פ והוא כתוב בד"ה (א׳ כח ב): במשנה עד שמגיע לפרפרת הפת. עיין בר"ן בשם הרמב"ן דהמצה גופה קרי הכי לפי שהיא עשויה רקיקין ועיין (לעיל ר"ד לו) דלר"ה שרי בעובי טפח ועמ"א סימן ת"ס סק"ד ולעד"ד יל"פ מפני דמצוה בפרוסה (לקמן ר"ד קטו) והוא מלשון ויפרפרני עתוי"ט : שם אע"פ שאין חרוסת מצוה פי׳ וה"א דאסור משום דאתי חרוסת דרשות ומבטל חזרת דמצוה קמ"ל עיין תוספות : ברשב"ם ד"ה אקיקלי על אשפות העיר כו׳ כל"ל כברש"י : ד"ה וכבר קדש היום דמשקבלו עליו או מלה"כ כו׳ . כל"ל וכ"ה בפרש"י בברכות : בסה"ע ד"ה מלה וחזרת וחרוסת וב"ת כו׳ כל"ל : תוספות ד"ה לריך . עיין רש"א ואם כוונתם להוכיח מהא דל"ק הכא אלא שלריך לנהוג בו כבוד והתם קאמר דקראו רבו הא גם שם קאמר הלומד כו׳ לריך לנהוג בו כבוד אלא מאי א"ל למימר דה"ט דדוד משום שלמד ממנו שני דברים א"כ ה"נ יש לחלק כן ויותר ה"ל להוכיח מהא דשם קאמר אפילו אות אחת ויליף מדוד והכא קאמר דוקא דבר אחד ויליף מקרא אחרינא : ד"ה הביאו שהרי אין מביאין השלחן עד אחר קידוש. הוא (לעיל ק ב) ע"ש : ד"ה מטבל ואין זה ראיה דהא כו׳ . עיין בתוי"ט שפירש בכוונת הרע"ב (שהוא כלשון הרשב"ם) דהוכחתו הוא משום דבריתא לא תני חרוסת כמו דתני חזרת וכ"מ לשון הרא"ש ולפ"ז נדחית דחיית התוס׳ והתוי"ט אעפ"כ העתיקה ול"ד במחכ"ת ומש"כ עוד שם בשם הרא"ש משום דטבול ראשון אינו לחיוב אלא להכירא כו׳ המ"ל עוד משום דאינו דוקא בחזרת : ע"ב [רש"י ד"ה סילקא וכ"ש שני מיני בשר . וכ"כ התוס׳ והר"ן ולכאורה יל"פ דדוקא נקיט ולאפוקי בשר כדי שלא יהא נראה כאוכל קדשים בחוץ כדלקמן (קטז ב)] : ברשב"ם ד"ה דלמא הא קמ"ל דאיכא נמי היכר לתינוקות הס"ד ואח"כ מה"ד אבל במרור לחודיה כו׳ כנ"ל דל"ל : ד"ה אע"ג שטיבל בחזרת מצוה להביא כו׳ מה"ת כו׳. ל"ד דהא מרור בזה"ז דרבנן (כדלקמן קטו וקכ):ד"ה אפילו דג וביצה והיינו רבותא כו׳. לכאורה מתני׳ היא רפ"ב דבילה ושוין בדג וביצה שעליו שהן ב"ת ולפמש"כ הב"י בשם הרמב"ן בסימן תקנ"ב דקל הוא לענין עירוב וכן אפילו רש"י בפ"ד דתענית במשנה שכ׳ דגם לענין עט"ב מיקרי ב"ת לא למדו אלא מכאן ע"ש אבל באמת י"ל דלא קאי האי אפילו אדר"ה שלפניו (דחזקי׳ הוא רבי׳ דריו"ח ור"ה הוא תלמיד דרב) אלא אמתני׳ ולאשמעינן דל"ב בשר דוקא ולאפוקי מסברת רב יוסף ועמש"כ (חולין לז) :

דף קטו ע"א גמרא א"ע על הלל שהיה כורכן בב"א ואוכלן שנ׳ ע"מ ומרורים יאכלוהו. הא דלא מייתא קרא דפ׳ בא ואכלו אה"ב וגו׳ ומצות על מרורים יאכלוהו דמשם לא מוכח אלא על פסח ומרור ביחד אבל מצה לא שמעינן מינה ומקרא זה משמע שפיר על שלשתן וגלי לן בפ"ש וה"ה לראשון עיין לעיל ל"ו ובתוס׳ שם וטעם שינוי הלשונות נ"ל דבפ"ר אף מי שאינו עושה פסח מ"מ חייב במצה כמו בזה"ז לרבא בסוף מכילתין וערל וב"נ וטמא ושהיה בד"ר לכ"ע שם להכי כתיב ואכלו אה"ב וגו׳ ומצות ופי׳ דיאכלו הבשר וגם יאכלו מצות דואכלו שב על תרוייהו (ובזה מיושב קושיית הש"א בח׳ ק׳ על הרא"ש דהא בעינן קרא דבערב תאכלו מצות לשיעורא דכזית ע"ש דזה כבר שמעינן מן ואכלו דקאי נמי עליה) אבל מרור אינו חובה אלא לפסח וכדחזינן דבזה"ז אינו אלא מדרבנן ומה דאיתא שם אבל אוכל במצה ומרור נ"ל דתיבת ומרור אשיגרת לישן הוא כמו דאמר בב"מ גרושה וחלוצה (עיין תוי"ט בפ"ט דיבמות מ"ג) לכן כתיב על מרורים יאכלוהו פירוש לפסח אבל מרור בפ"ע אין בו חובה כלל אולם בפ"ש דגם מצה בפ"ע אין מצוה כלל רק שחיובם ר"ל דמצה ומרור באים בגלל פסח על כן כתוב שם על מצות ומרורים יאכלוהו וזה למדתי מדברי רמב"ן פ׳ בא : שם יכול יהא כורכן כו׳ ת"ל על מו"מ יאכלוהו. נ"ל דדיוקו מדלא כתיב עם מו"מ עיין רמב"ן שם ובדברי רשב"ם נ"ל דתיבת אותו ט"ס ונ"ל מדלא כתיב יאכלו ואנא ידענא כו׳ וכה"ג דרשינן (לעיל לו) תיבת בו . ממנו. אך מש"כ דכתיב לעיל ואכלו אה"ב תמוה דזה כתיב בפ׳ בא ועמו"מ יאכלוהו כתיב בפ׳ בהעלותך : תוס׳ ד"ה מתקיף והתם ל"מ מאכלו בל"מ כו׳ . עיין מהרש"א ול"נ דכוונתם דלהכי לא מייתי התם סייעתא לרבא מהך דאכלו בל"מ משום כו׳ ושם כל הקושיות על רבא ולא על דשלחו ליה לאבוה דשמואל : ד"ה והדר אע"ג דהגדה הוי הפסק כדפירש לעיל. הוא בק"ג ב׳ בד"ה רב אשי : ד"ה אלא אמר"א שהרי טוב להגיה הברייתא לחסר אפילו כמו כו׳ כל"ל : ע"ב רשב"ם ד"ה כרכן שניהם יחד בסיב כו׳. לכאורה אפילו כרך אחד אחד בסיב ל"י דזה גרע מבלע מצה מפני חלילה או מפני שאין דרך אכילה בכך כמ"ש הר"ן : ד"ה ואין עוקר אה"ש בשעה שאומר הגדה כו׳ כיון דל"מ למימר פסח זה ואם היה מגביהו כו׳ כל"ל ועיין לקמן שם בפירושו :

דף קטז ע"א [במשנה הלילה הזה כולו צלי. לכאורה תמוה וכי לא יכול לאכול קודם אכילת הפסח בתוך הסעודה בשר מבושל חולין ג"כ או שלמים מבושלין (עי׳ זבחים לט ב) וצ"ל משום דתני לעיל (קיד) במשנה הביאו לפניו כו׳ ושני תבשילין (והם זכר לפסח ולחגיגה) ובמקדש היו מביאין לפניו גופו של פסח וזה נ"פ דגם החגיגה היו מביאין עמו (והא דל"ת לה משום דלרבנן דב"ת אינה באה בשבת ובמרובה ובטומאה לכן לא פסיקא ליה למיתנא ואע"ג דכאן סתם כב"ת ל"ק דהא גם לעיל (סט ב) סתם דלא כוותי׳ וכש"כ לפירוש התוספות לעיל (נט ב) ד"ה בי"ד בסופו דגם לב"ת אינה דוחה שבת א"ש אף לדידיה) אבל שאר צרכי סעודה לא היו מביאין עד זמן האכילה עצמה לכן לב"ת שפיר שואל הבן הלילה הזה כולו צלי שאינו רואה לפניו עה"ש רק הפסח והחגיגה שהמה צלוים אבל לרבנן הרי גם החגיגה לפניו שהיא יכולה להיות מבושלת ובזה א"ש נמי מה שדקדקו קצת מפרשי הגדה מדוע אינו שואל על ד׳ כוסות כיון שאינו רואה כולם לפניו] : רשב"ם ד"ה אטו דקתני שבכ"ה אנו מטבילין כו׳ כל"ל :תוס׳ ד"ה כולו צלי. כה"ג כ׳ (בב"ב קסט ב) בד"ה בחזקה ואנכי (בסוכה כד) ע"ש : ע"ב במשנה מן הפסחים ומן הזבחים . עי׳ הגהת הגרי"פ דצ"ל בהיפך ולפלא שהעלים עין מהתוס׳ בסד"ה ה"ג ונאמר: גמרא לריך שיאמר ואותנו הוציא משם. הוא לשון הכתוב (דברים ו): ברשב"ם ד"ה בשר שהיו אבותינו אוכלים לא יגביה כו׳ כל"ל : ד"ה בעבור מצה ומרור ור"ש ור"י גו"ש ל"ג. לכאורה ה"נ דגם רא"י לא מגז"ש גמיר אלא דה"ק דכמו דדרשינן זה דשם למעוטי סומין ה"נ דרשינן זה דהכא : ד"ה וחותם בגאולה וד"ה כן יגיענו צ"ל בד"א : ד"ה הללויה תיבה אחת כגון תחתיה הוא בתהלים פו הגזרה והבניה ביחזקאל מא : ד"ה על כל פרק על כל רגל כו׳ כל"ל : ד"ה ד"א כו׳ דכתיב ביה עד יום גלות הארץ : ד"ה וישראל אומרים לפניו ל"ג כל"ל דל"ל : תוס׳ ד"ה וחותם. עיין רש"א שכ׳ דלר"ט חותם בגאולה דת"ק היינו דמסיים בסופה גאל ישראל משמע דלר"ט חותם ג"כ גא"י רק שאינו מזכיר ברוך וז"א אלא דלר"ט וחותם בגאולה דת"ק היינו דחותם ההגדה בגאולה וכ"ה ברשב"ם להדיא וע"ע (לקמן קיז ב) ברשב"ם ד"ה והלל ואפשר דט"ס בדברי הרש"א :

דף קיז ע"א גמרא א"ת מור עובר אלא מר עבר. אולי צ"ל מר בער ור"ל דהמחליף זאת ואינו עושה כן (מלשון במר דשחוטה חולין לד) והיה לבער מלשון ולבנון אין די בער ותיבת מר משמשת למעלה ולמטה (עמש"כ בק"א להט"א סוף ר"ה ד"ה מאי עבידתיה) או י"ל דדריש כאלו כתיב מלת או קודם תיבת עובר ע"ד שכ׳ התוי"ט בפ"ג דדמאי מ"ב ד"ה שאינו : שם רבי יהודה אומר יהושע וישראל אמרוהו. לכאורה הנ"ל גי׳ הע"י רבי יהושע אומר יהושע כו׳ עקרית דאיך יקדים את רבי יהודה לתנאי ר"א המודעי ורא"ע הקודמים לו . ועיין ב"מ (ד ב) בתד"ה אין הכ׳ בסופו. שוב התבוננתי דאולי סדרה הברייתא לפי סדר אומרי ההלל עפ"י דעותיהם : תד"ה שעומדים ולפ"ז אנו נ"ל כי הללויה כו׳ כל"ל : ע"ב גמרא אר"ז דקידושא אשר קדשנו במצותיו וצונו . ברי"ף ורא"ש ליתא תיבת וצונו : שם וצריך שיזכיר יצ"מ בקידוש. ופירש הרשב"ם בין בכוס ובין בתפלה וצ"ע דאין בנוסחתנו בתפלה של שבת זכר ליצ"מ : ברשב"ם ד"ה מאי לאו אבל אליבא דב"ה כו׳ לא פליגי כו׳. נראה דמלת כו׳ שבדבריו צ"ל קודם לא פליגי : ד"ה והלל שחותם כר"ע דמתני׳ הס"ד ואח"כ מה"ד גאל ישראל שמספר כו׳ ועיין הלשון ברש"י שבר"ף : ד"ה דאפטרתא וכו׳ ור"ש היה אומר כו׳ ותרי חתימות כהדדי׳ לא שייך בתפלה . לכאורה סתירה לזה ממש׳ תענית רפ"ג על החמישית כו׳ ברוך כו׳ שומע תפלה ובה חתמינן ג"כ ברכת שמע קולנו : תד"ה למען . ואולי יל"פ עפ"י הא דאיתא בש"ר פ"א בפסוק וירא בסבלותם שמשה תקן לישראל לנוח ביום השבת וזכר ליצ"מ היינו עבודת מצרים עיין מהרש"א . [ועפ"ל דזכר ליצ"מ שב על למקראי קודש דסמיך ליה ור"ל דשבת נאמרה תחלה להם אף שהם זכר ליצ"מ שגדולה מאד שבא וזכרונה כפולה ומכופלת בתורה ובנו"כ] :

דף קיח ע"א גמרא מהיכן הלל הגדול רב יהודה כו׳ כל"ל : שם קשין מזונותיו ש"א כפלים כו׳ ובמזונות כתיב בעצבון. וכה"ג דרשו (בחלק קה) בלעם חגר ברגלו א׳ כו׳ שפי שמשון בשתי רגליו שנאמר שפיפון (ובב"ב פח ב) קשה עונשן כו׳ שזה נאמר בהן אל וזה נאמר בהן אלה מכל אלו נראה לכאורה סתירה למש"כ המדקדקים דאותיות האמנתי"ו ניתוספות לפעמים להקטין הענין עי׳ צה"ת ביו"ד לאותיות:שם שנאמר מהר לועה להפחת. וכתיב בתריה ולא ימות נשחת : שם לא לנו כו׳ אמר חנניה כו׳ . עיין (לעיל קיז) רע"א חנניה כו׳ הם אמרו כו׳ : ברשב"ם ד"ה ורי"א נשמת וקבעוהו לאחר הלל הגדול שלריך לאומרו כו׳ כל"ל : ד"ה המקבל לה"ר ותאמינו על חבירו ומיהו אע"ג כו׳ . כל"ל וכ"ה בע"י : ע"ב גמרא מאי נחל קדומים נחל שנעשה ערב מקדם. נ"ל דהי׳ והמ׳ מן קדומים דריש להו כפ"ע ים ור"ל שנעשה ערב מזומן קודם לים וכה"ג דריש בב"ר פל"ו לודים לודי ים וכן כולם שם : שם געור חיה וקנה לך עדה. היינו משום דסמיך ליה עדת אבירים וכ"כ מפי׳ הרשב"ם : שם עדת אבירים כו׳ ששחטו כו׳ . נ"ל דדריש עדת מלשון עדודה (ב"ק ר"ד יא ע"ש) : ברשב"ם ד"ה בין הקנים אכלה ומדקה כו׳ כל"ל :

דף קיט ע"א גמרא וא"ד זה המגלה דברים שכסה כו׳ . עיין בפירוש רשב"ם ול"נ דמפרשי ולמכסה למי שמסיר הכסוי כמו לדשנו (שמות כז ג) שפירושו להסיר דשנו ועמש"כ בב"ר פל"ד אות א׳ : שם מאי נינהו טעמי תורה. נ"ל דר"ל פירושיה וכוונותיה כמו מקרא א׳ יוצא לכמה טעמים (סנהדרין לד) ועיין רש"א בח"א : ע"ב דרש ר"ע זימנין א"ל כו׳ . כה"ג (וכפי הגהת הגרי"פ) בגיטין ז׳ ב"פ [ובברכות (כ ב) סוטה (ד ב) (ה א) חולין (פד ב)] : שם והאיסקריטין פירושו עיין (לעיל לז) בפירש"י ומה שפירש הרשב"ם בדובשנין דהוי לחם עשיר לכאורה צ"ע דהא שם משמע דלא הוה לחם כלל מדפטורין מן החלה : תד"ה אבל לפי מה שפירש לעיל כו׳ . הוא (בדף קד ב) : ברשב"ם במשנה וה"ה נמי במצה בזה"ז כו׳ . עיין (לעיל קיט ב קכ א) בתד"ה א"ר : באי"ד וצ"ל טעמו משום דא"ת כו׳ . לכאורה למה לא יאכל מצה אח"כ כיון דהטעם הוא כדי שלא ישכח טעמה הרי ישאר טעם המצה שיאכל אח"כ וי"ל דכיון דכבר אכל קודם שינה ויצא יד"ח א"כ מה שאוכל אחריה הוא מצה של רשות ולא ישאר רק טעם מצה דרשות : באי"ד דא"כ תקשי לאידך לישנא כו׳ . לכאורה תמוה דהאי לישנא יאמר דמתני׳ לא איירי רק בפסח ואולי כוונתו בהאי וליכא לפרושי כו׳ דלעולם לא מיקרי זה ב׳ מקומות רק דהטעם הוא משום דאת"פ כו׳ ור"ל וכשמואל לעיל דא"כ תקשי לאידך לישנא היינו לרב ועיין מהרש"א : תד"ה כל בסופו ודכוותא כו׳ גבי ושלח כו׳ . לא יכולתי לעמוד ע"ד לפי הגי׳ שלפנינו שם ואולי ט"ס בדבריהם וכוונתם להא דאיתא (שם ס"ד ג׳) וה"ק לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו כו׳ ולאו ק"ו הוא כו׳ אלא פריך הכי כו׳ ע"ש ורצונם הכא דלא תשבש שם דברי רב יהודה דלעיל אלא דפרושי קמפרש : ד"ה רב אחא מר נ"ל מעליו כו׳ דעליו מיותר כו׳ . עיין רש"א שנתקשה בדבריהם ולבסוף העלה להגיה ואולם ע"ש ברש"י ד"ה כתוב בהאי ותבין דבריהם כאשר הם לפנינו ובזה יובן גם פרש"י בהיפוך הדף ד"ה קמ"ל וכוונתו ג"כ על פסוק זה וצ"ל תאכל עליו מצות (וט"ס כזה אירע בדבריו גם שם לעיל בד"ה לקובעו חובה כמש"כ שם) ובד"ת הגיהו והוסיפו בדבריו לא"ל : ע"ב ברשב"ם ד"ה הוה מנמנם לאחר שהתחיל לאכול מצות כו׳. עיין תוספות לעיל קי"ט ב ד"ה א"ר : ד"ה רא"ע הוא כדתניא כו׳ . רא"ע אומר בערב כו׳. ע"ש דהא רבי אליעזר סתמא דהוא בן הורקנוס אמרה : ד"ה שלמים דהא בלילה הזה כו׳ . ר"ל דתיבת בלילה דלפנינו דודאי בכ"מ לילה ממעט יום א׳ זה שיהיה אך בלילה דהכא אינו ממעט רק יום וניחתו מטעם דמפרש הש"ס הואיל ופסח קק"ל כו׳ שוב ראיתי ברש"א דנראה דמוחק מלת הזה מדבריו אבל ק"ל על פירושו דא"כ אפילו עתה דכתיב הזה מ"מ איתא דנאכל ביום שבינתיים דהא הלילה אינו ממעט אלא יום שלפניו והזה אינו ממעט רק לילה אחר ועד בקר הוא בקר שני : ד"ה מהו דתימא כו׳ . פירושו דחוק ולנל"פ דה"א דקרא המחייב אותנו בזה"ז באכילת מצה דהוא בערב תאכלו מצות שם לא הוקש לפסח וכ"כ מפירוש רש"י לגי׳ הישנה : תד"ה מלה תותירו. עיין רש"א ועמש"כ (בברכות ט) בס"ד :

דף קכא ע"א ד"ה כשת"ל דפריך דאילו פסח בשפיכה כו׳ ומשני מאי נ"מ כו׳ . לכאורה הנ"ל להגיה דפריך דאילו כו׳ ופריך מאי נ"מ כו׳ ע"ש בסוגיא אך גם בזבחים איתא בדבריהם הלשון כמו כאן : באי"ד והאי דלא משני הכי כדפרי׳ כו׳ משום דדרשה דריה"ג פשיט ליה טפי. לכאורה דבריהם תמוהים ואולי יכוונו דהאי דלא משני דהאי תנא דמניין לניתנין בזריקה כו׳ לא אתיא כרי"ש דהוא לא מפיק ליה מקרא אלא מסברא וקרא כי אתיא לפסח דבשפיכה והא מתרצי כיון דהש"ס אייתי התם לעיל דרשה דריה"ג אם איתא דרי"ש א"ל מסברא הא דכל הניתנין כו׳ ה"ל לאוקמי יותר האי קרא דודם ובחיך ישפך להכי אע"ג דסברא הוא דומיא דאמרינן בעלמא מילתא דאתא בק"ו טרח וכ"ל קרא (ועיין (בשבועות כב ב) בתד"ה אב"א) מלדרשו על פסח דבשפיכה היפך דרשה דריה"ג הפשוטה וכי משני תרי תנאי הוא כפרש"י ומסקנא דשם פליגא על הסוגיא דהכא ודלעיל : ע"ב גמרא כהן מברך או אבי הבן מברך כהן מברך כו׳. לכאורה קשה מדוע לא יברכו שניהם הכהן על הנאתו ואבי הבן על קיום המצוה ונלע"ד דבאמת פשיטא להו דשניהם צריכין לברך רק דמב"ל מי עדיף לברך ויוליא א"ח דומיא דפלוגתת ר"י ורבנן (בברכות מ ב) במשנה בהיו לפניו מינין הרבה ובהכי א"ש טפי מאי דסמיך הך אמתניתין דאיירי נמי בכה"ג :

ירושלמי

פ׳ ע"פ הל׳ א מהו לצאת ביין של שביעית ופי׳ הק"ע כיון דלא קרינן ביה לכם וקס"ד דד"כ בעינן לכם כמו מצה וכי היכי דא"י במצה כו׳. וצ"ע טובא דלמה לא איקרי שלכם הלא מפורש כתוב בה והיתה שבת הארץ לכם וגו׳ והרי אתרוג בעינן ודאי לכם ותנן בפ׳ לה"ג הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה ועוד דהא גבי מצה לא כתיב לכם אלא דילפינן לחם לחם מחלה דכתיב בה עריסותיכם ובחלה גופא תנן בספ"ט דשביעית האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה ודוחק לומר דהירושל׳ איירי בלא הפקיר דאי אתה אוכל מן המשומר עיין סוכה ל"ט ב׳ ובתד"ה בד"א :

ברא"ש

פ"ב סימן ג ורש"י פסק כר"י כו׳ . והגאונים כו׳ ואי משום סתמא דתמורה קיי"ל בתרי מסכתא אין סדר כו׳ וצ"ל דרש"י וסייעתו ס"ל כמש"כ הכ"מ ברפ"ט מהל׳ רוצח דבתרי סדרי יש סדר ועיין בתוי"ט ברפ"ט דסוטה שהאריך בזה :

פ"י סימן יט ומכאן יש סעד למה שנהגו הבכורות להתענות כו׳. עיין בק"נ והק"ע בתוספותיו הניח דברי הרא"ש בצ"ע מהא דרבי יונה ע"ש ולתרווייהו אשתמיט גי׳ הרמב"ן במלחמות בפ׳ ואלו עוברין וכן בר"ן שם דגרסי רבי יונה אבא הוה בכור ולא הוה אכל :

בריך רחמנא דסייען

סליק מסכת פסחים בס"ד

הגהות וחדושים למס' פסחים מאת גאוני ישראל אדירי התורה כו', ה"ה לד

הג"מ ברוך פרענקל תאומים זצ"ל
(בעהמ"ס ברוך טעם)

דף ג ע"ב לא ובשר. יעויין תוס' מ"ק דף כ' ע"א ד"ה אינו קיים:

דף ה ע"א תוס' ד"ה ואומר וכו' כיון דמתחלת הבערה וכו'. נ"ב יעויין שבת כד ע"ב תוס' ד"ה לפי שאין שורפין ולקמן מ"ו ע"א וביצה דף כז ע"ב תוס' ד"ה ועל החלה. ולקמן דף מ"ז ע"א ד"ה ואי אמרת:

שם ע"ב הבערה לחלק. יעויין במכילתא סוף פרשת ויקהל: **שם** כיון דאילו מיגנב. יעויין תוס' בבא מציעא ד' פב ע"ב ד"ה אומר ולקמן דף לא ע"ב תוס' ד"ה בדר"י ובתוס' שבועות דף מד ע"א ד"ה שומר אבידה: **שם** תוס' בד"ה לחלק כו'. ועוד אומר ריב"א כו'. נ"ב יעויין תוס' ביצה דף כג ע"א ד"ה ע"ג חרס: **שם** תוס' ד"ה לא כו' מה שמבער כו'. נ"ב יעויין תוס' מ"ק ד' יד ע"ב ד"ה ממנעי:

דף ו ע"א בהמת ארנונא. יעויין בספר הישר לר"ת סימן רנג: **שם** עיסת ארנונא. יעויין בר"ש פ"ג דחלה משנה ה' וספר התרומה דין פג: **שם** שאין מצוי. יעויין תוס' בבא מציעא דף פא ע"ב ד"ה והא: **שם** תוס' ד"ה התם כו' ותירץ ר"י דשאני התם כו'. נ"ב יעויין תוס' בבא בתרא דף ג ד"ה קסבר קנין פירות:

שם ע"ב הניחא. יעויין תוס' מנחות דף נה ע"ב ד"ה כלל ותוס' ב"ק ד' פה ע"א ד"ה כלל ותוס' מ"ק דף ג ע"א ד"ה אין דנין:

דף ו ע"א בדאורייתא. יעויין תוס' ב"ק דף עב ע"ב ד"ה לס"ד: **שם** המקדש. יעויין תוס' קדושין ד' נח ע"א בד"ה אלמא:

שם רש"י בד"ה אפילו בחיטי קורדנייתא כו' ואע"ג דאתי איסור כו'. נ"ב יעויין תשובת רשב"א סימן אלף קסו:

שם ע"ב רש"י בד"ה פסח וקדשים השעלים נלטוו כו'. נ"ב יעויין רפ"ב דקדושין ומנחות יט ע"א:

דף ט ע"א חבר שמת. מיי' פרק י' מהל' מעשר דין ב': **שם** תוס' ד"ה ואת"ל כו' דספק הרגיל הוא. נ"ב יעויין תוס' חולין דף ב ע"ב ד"ה דליתא:

שם ע"ב תוס' ד"ה היינו תשע חנויות כו' שאני התם דלא הוה קבוע גמור כו'. נ"ב בתוס' זבחים כתבו תירוץ אחר וכן בתוס' חולין יעויין שם:

דף י ע"ב ומה שמשייר. יעויין לקמן דף כא ע"א תוס' ד"ה ואי:

דף יב ע"ב דאמר אין ביעור חמץ. במשנה ר"פ כל שעה: **שם** תוס' בד"ה אימתי כו' ועוד דנותר יליף כו'. נ"ב ד' כד ע"ב:

דף טו ע"א עין משפט סימן קטז מיי' פ"ה כו' הלכה ו'. נ"ב יעויין שם שלא הזכיר שם מדין הבשר רק למעט מקבלת טומאה:

דף טז ע"ב הלכתא. מיי' פ"י מהל' טומאת אוכלין דין ט"ז: **שם** עין משפט סי' קיח. מיי' פ"ד כו'. נ"ב פט"ו הל' ו'. ויעויין שם ברהב"ד:

דף יט ע"ב גוייאתא. יעויין חגיגה דף כא ע"א תוס' ד"ה האונן ובזבחים דף לט ע"א תוס' ד"ה טבול יום:

דף כ ע"א רש"י ד"ה שאי בשר דאיתכשר במאי כו' והבשר אשר יגע כו'. נ"ב באמת כן הוא בחולין דף לו ע"ב והבשר וגו' בשר דאיתכשר במאי:

שם ע"ב להפסד מרובה. יעויין לקמן דף נה ע"ב:

דף כא ע"ב קמ"ל. יעויין לעיל דף ה ע"א תוס' ד"ה ואומר ולקמן דף כב ע"ב תוס' ד"ה מנין שלא יצבע:

שם רש"י ד"ה לא יאכל כו' שלוקת בדמים כו'. נ"ב יעויין רש"י מגילה דף ח ע"א ד"ה וכלים:

דף כב ע"א תוס' ד"ה אותו כו' דאיצטריך שאין הקב"ה מקפח כו'. נ"ב כן איתא במכילתא פ' משפטים יעו"ש:

שם תוס' ד"ה והרי דם כו' משמע דדם כו'. נ"ב יעויין תוס' חולין דף קיג ע"ב ד"ה דם:

שם ע"ב מנין לדם. יעויין לשון הרמב"ם בהל' בשמ"ק פ"א דין ל"ו: **שם** הא לכלבים שרי. בתשובת מהרי"ל סימן קנא ובהש"ז לב"מ דף לב ע"ב מבואר שהיה לפניהם הגירסא כאן הא לכלבו שרי ומפרש בהש"ז לכלבו של ב"נ: **שם** תוס' ד"ה ואמ"ה לב"נ כו' מדקתני לא יושיט כו'. נ"ב יעויין ב"ק דף קיז ע"א:

דף כד ע"א אכל פוטיתא. יעויין תוס' מ"ק ד' ב ע"ב ד"ה חייב שתים:

שם ע"ב דרך הנאתן. יעויין במנין מצות ל"ת להרמב"ם מצוה קנג: **שם** תוס' ד"ה פרט כו' שאני עוף כו' יעויין שבת דף קכח ע"א: **שם** עין משפט ס"ק כז. נ"ב אות ד יש לציין על דין הראשון וכאן בדין כל איסורים כו' אלא דרך הנאתן צריכין לציין מיי' פ"ה מהלכות יסודי התורה דין ח ויעו"ש:

דף כה ע"א תוס' ד"ה מה לערלה כו' נטל ענף כו'. נ"ב במשנה ה' פ"ק דערלה:

שם תוס' ד"ה מה לכלאי הכרם כו' שילקו על בשר בחלב. נ"ב יעויין תוס' נדרים דף ד ע"ב ד"ה ל"ל היקשא ובר"ן שם:

שם ע"ב רש"י ד"ה פלוגתא דר"י ור"ש כו'. נ"ב יעויין מס' בכורות דף לג ע"ב ודף לד ע"א:

דף כו ע"א תוס' ד"ה שאני היכל כו' ועוד דגבי עכו"ם כו'. נ"ב יעויין תוס' לקמן דף כח ע"א ד"ה ותנן נמי ובתוס' ע"ז דף יב ע"ב ד"ה אלא ובדף מג ע"ב ד"ה אמרו לו: **שם** תוס' ד"ה מעילה כו'. נ"ב יעויין תוס' שבת דף כ"א ד"ה שמתת:

דף כז ע"ב אפילו באלף. יעויין מסכת נדרים דף נח ע"א: **שם** בעלי שלמים יעויין ר"ה דף כח ע"א תד"ה איסורא ותוס' נדרים דף י' ד"ה אדם ותוס' נזיר דף כד ע"ב ד"ה שלאחר מיתה ותוס' תמורה ד' ג ע"א ד"ה לא נהגין ותוס' זבחים דף פו ע"א ד"ה אתיא זריקה ותוס' בכורות דף כו ע"א ד"ה התולש: **שם** כל דין. סוכה דף לו ע"ב.

דף כח ע"א תוס' ד"ה ותנן נמי כו' ורחמנא אמר לא ידבק כו'. נ"ב יעויין לעיל דף כו ע"א ד"ה שאני היכל:

דף כט ע"א תוס' ד"ה מאן יש אומרים כו' תימה כו'. נ"ב יעויין תוס' יבמות דף ל

הג"מ זאב בן אריה זצ"ל
(אבד"ק גאלדינגען וטעלז)

דף ב ע"ב רש"י ד"ה לאור עבורו ליל שעבר שלשים כו'. נ"ב עי' תוס' זבחים נ"ו ע"ב ד"ה אור כו':

דף ה ע"א תוס' ד"ה דברי כו' ובכמה דוכתי פריך כו'. בהגהות הג' מהרי"ב מגילה כ"ג ע"א נ"ב ע"ש דלא מוכח מידי דשם איתא דברי ר' ישמעאל:

דף ח ע"א תוס' ד"ה מטה כו' משום דאין דרך לשות כו'. עי' מהרש"א ועי' תשובות בית יוסף הנדפס אצל טור אורח חיים [שנשאל ע"ז. וכוונת המהרש"א כאן כמו שהשיב שם הב"י]:

דף יד ע"ב תוס' סוף ד"ה ואילו כו' פריך לה. נ"ב עי' סוטה כ"ט ע"א:

דף כב ע"ב תוס' ד"ה לכם כו' לכתוב תרי ערלים כו' [א"ה עי' מהרש"א ועי' קידושין דף ד' דמוכח שם דגם בא זה ולימד ע"ז כל היכא דאיכא למידרש דרשינן ובזה מובן דברי המהרש"א]:

דף כד ע"ב תוס' ד"ה צרעה כו' וקשה דבפ' ד' מיתות דרשינן כו'. נ"ב ע"ש וברש"י שם [א"ה דלפירש"י שם דמיירי קרא קודם שנתקלל נחש לא קשיא קושיית התוס' עליו] ועי' במגילת אסתר בשורש ט' בספר המצות להרמב"ם וע"ע תוס' נדה כ"ג א' ד"ה ליתני נחש וכו'. ונראה דהתוס' מפרשי דהא דפריך בסנהדרין שם מן ובכל חיה הרומשת דלא מסתם חיה פריך וכפירש"י שם דהא אמרי' בע"ז ט"ז ע"ב דחיה גסה עבדה מלאכה דטחני רחיים בערודא. אלא דפריך מדכתיב בכל חיה הרומשת משמע נמי בריות הרוחשים והרומשים והם אינם ראוים למלאכה. ומשני לאתויי נחש שהיה ראוי למלאכה קודם שנתקלל והכתוב קורא אותו חיה הרומשת על שם סופו לאחר קללה וכדאמרינן כתובות דף י' ע"ב דכתיב קרא לעתיד ע"ש ומדויק בזה לאתויי נחש. דלפי' רש"י לא קאי אלא אנחש ומתורץ בזה דברי התוס' דהכא ודעירובין כ"ח ע"א ודנדה שם:

דף ל ע"א תוס' ד"ה אמר רבא כו' דבשאילתות דרב אחאי. בהגהות הגאון מהרי"ב פ' צו סי' פ'. נ"ב ע"ש [א"ה דלפנינו שם מפורש דאסור במשהו וע"ש בשאילת שלום]:

דף לב ע"ב גמ' דתניא וחטאה בשגגה כו'. נ"ב תורת כהנים: תוס' שם ד"ה מעילה כו' וחייבין על זדונם הבא על שפחה כו'. נ"ב עי' קרבן אהרן על תו"כ:

דף לד ע"א רש"י ד"ה הטבל גידוליו כו' שלא להפסיד כו'. נ"ב עי' שבת י"ז ע"ב ועי' בתוס' שם ד"ה דילמא ובמהרש"א שם:

דף מ ע"ב תוס' ד"ה אבל כו' ואנו מפטירין כו' בהגהות הגאון מהרי"ב ועי' תרומת הדשן סימן י"ט. נ"ב וז"ל שם וצריכין אנו לבאר כו' אלא כך ר"ל התוס' כיון דלפי הפסיקתא צריכין להפטיר לעולם חזון ישעיהו בשבת הסמוך לט"ב לכך בר"ח אב שחל להיות בשבת הואיל ולא יכול להפטיר חזון שיש בה מענין ר"ח חדשיכם ומועדיכם וגו' צריכין להפטיר השמים כסאי כדי להזכיר דר"ח עכ"ל התרומת הדשן. וכן מוכח מדנקט ר"ה מגילה שם פסוק דחדשיכם ומועדיכם משמע משום דמדכיר נמי ר"ח מדחינן השמים כסאי. אבל אי לא לא מדחינן דר"ח דלעולם מפטירין מעין הפרשה שקרא [המפטיר] כמ"ש התוס' שבת כ"ג ב' ד"ה הדר כו' וע"ש בסוף התשובה ועי' תשובת מהרי"ל סי' י"ז:

דף מה ע"ב תוס' ד"ה כופת בהגהות מהרי"ב וע"ע תוס' סנהדרין מ"ח ד"ה נתנו. נ"ב ותוס' ב"ב י"ט ע"א ד"ה ותיפוק ליה:

דף מז ע"ב תוס' ד"ה ועייל כו' משום נבלה. נ"ב עי' תוס' חולין ק"א ע"א [עי' בדו"ח להגרע"א]:

דף מט ע"ב תוס' ד"ה אמר כו' משמע שלא היה כהן. נ"ב ובירושלמי ר"ה פ"ב איתא דרב כהנא אמר אנא מדבית עלי קא אתינא משמע דכהן היה ושמא אמו מדבית עלי היתה וכמ"ש רש"י בר"ה י"ח ע"א ד"ה אביי ורבא ויותר ניחא לפי מ"ש התוס' בחולין קל"ב א' [ובקדושין ח' א'] דתרי רב כהנא הוי ועי' רא"ש סוף בכורות:

דף נג ע"ב תוס' ד"ה מה ראו כו' וקשה דהא בפרהסיא הוה. נ"ב עי' במהרש"א בח"א ועי' במדרש רבה שיר השירים על פסוק זאת קומתך דמתה לתמר: **שם** באותו דיבור ור"י מפרש מה ראו שלא ברחו שהרי כו'. נ"ב וכ"ה במדרש שם [שהיו יכולים לברוח] שאמר להם יחזקאל חבי כמעט רגע ע"ש:

דף נז ע"א רש"י ד"ה ולערב כו' היה חלוק לששה בתי אבות. נ"ב ובתענית ט"ו ע"ב פירש"י לשבעה כו' ועי' מנחות ק"ז ע"ב וברש"י שם ד"ה כנגד ששה כו' מבואר כמ"ש כאן וע"ע תוספתא פ"ב דתענית משמע כפירש"י שם:

דף נח ע"ב תוס' ד"ה כאילו כו' והא דאמרי' בשילהי אלו קשרים קי"ג. נ"ב ע"ש דשם איתא דברי ר' ישמעאל וא"כ דברי רש"י נכונים [א"ה שהרי גם כאן הוא ר' ישמעאל]. וצ"ל דהתוס' מפרשי הא דאמרינן בהחליל כ"ד הא רבנן הא אחרים כלומר דלרבנן לא נחלקו ר' ישמעאל ור"ע בדבר זה ועי' במפרש לקידוש החודש להרמב"ם סוף פ"ז בשם הר"ח:

דף סב ע"א תוס' ד"ה כי כו' הא קמייתא חולין בעזרה לא היא כו'. נ"ב עי' יבמות דף צ' ת"ש דם כו' ע"ש לרב חסדא:

דף סד ע"ב גמ' מאי טעמא אילימא דלמא שקלי כו'. נ"ב עיין ירושלמי:

דף סו ע"א תוס' ד"ה מה לתמיד כו'. דדחו שבת. נ"ב עי' זבחים צ"א [א"ה עי' בשו"ת ח"צ סי' קנ"ב]: שם משתי הלחם וחד מהנך.

הג"מ יהודה בכרך זצ"ל
(בעהמ"ס נמוקי הרי"ב)

דף ג ע"א תוס' ד"ה ת"ל ביום תימה דלמאי איצטרך כו' וי"ל דאי לאו עד יום כו' למעוטי שלא ישרף בלילה של אחר כן עכ"ל והכונה אם עבר ולא שרף מיד עי' צל"ח שהק' למ"ד ביבמות דנותר שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום ג"כ כמו בזמנו מרבוי דוי"ו ע"ש דף ע"ב ב' א"כ הדרי קושית התוס' לדוכתא דל"ל עד יום וא"ל כתירוצם א"כ ל"ל רבויא לנותר שלא בזמנו דהא בזמנו לא משכחת לה (מ"ש שם לברייתא דת"כ ליתא בת"כ כי אם הא דמילה שלא בזמנו ור"א בן פדת הוא דיליף משם) והנה הצל"ח תי' שם דכאן יליף לה רק מפסח למ"ד דאינו נאכל מה"ת רק עד חצות והוא ר"א בן עזרי' דתפסת מועט תפסת וא"כ לדידי' לא קשה קושית התוס' מעיקר דמשכחת לה בזמנו מיד אחר חצות מעתה איכא למימר דהא דדרים והנותר לרבות שלא בזמנו ס"ל כר"ע דפסח אינו נאכל אלא עד חצות וקושית התוס' הוא לר"ע דס"ל פסח נאכל כל הלילה זהו תורף דבריו. ותי' נפלאת בעיני מאד דהא גם לר"ע הפסח אינו נשרף רק ביום בבוקר ככתוב והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו וא"כ גם לר"ע תקשי ל"ל ביום כיון דיליף מפסח הוה כמו פסח ובהדיא אמרינן לר"ע בברכות ט' מועד צאתך ממצרים אתה שורף וממ"נ מהיכי דיליף לא הוה שרפתו עד בוקר שוב שנית דלשיטתו מאן דדרים לנותר שלא בזמנו ס"ל כר"ע והנה בת"כ פ' תזריע גבי מילה שלא בזמנו דמינה יליף ר"א בן פדת לנותר מבואר שם דר"ע ס"ל הכי כמבואר שם שאלת תלמיד אחד לר"ע והשיב שם ור"ע הא ס"ל דפסח נאכל כל הלילה ועוד איך יפרנס דעת הרמב"ם דפסק דגם נותר שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום כמבואר בפי"ט מהל' פסוהמ"ק וגם פסק כר"ע דפסח נאכל כל הלילה כמבואר בהל' קרבן פסח ועוד נראה דהברייתא זו המובא כאן אי מה להלן תיכף לאכילה שרפה ופרש"י דיליף מדכתיב והנותר ממנו וגו' הוא מדכתיב גבי פסח כן והנה לר"ע אינו תיכף לאכילה שרפה דזמן אכילתו כלה בחצי הלילה וזמן שרפתו בבוקר ובלתי ספק דהברייתא אתי' כר"ע ולדידי' מיד כשכלה זמן אכילתו מתחיל זמן שריפתו ובאמת אין להקשות כ"כ דאיכא למימר היכא דאיכא למדרש דרשינן היכא דליכא למדרש לא דרשינן וכמ"ש התוי"ט במנחות פ"ד מ"ד ע"ש והנה יש לתרץ קושית התוס' ע"ד הפשוט כי הנה בקרא והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף יש לפרש בתרי אנפי חדא ביום השלישי קאי אלעיל וה"פ והנותר ובשר הזבח ביום השלישי או באש ישרף ולהורות נתן דנאכל גם ליל שלישי או י"ל דקאי האי ביום השלישי על באש ישרף כלומר ביום השלישי באש ישרף והיינו מה שנותר מיום השני אינו נאכל בלילה רק ביום השלישי באש ישרף ולא בליל שלישי ומאי מוכח הוא כיון דדרשינן בעוד יום הוא נאכל ואינו נאכל לאור שלישי בע"כ דכונת הכתוב דביום השלישי דפ' לו קאי על באש ישרף ולמעוטי אור שלישי וזה דרשת רז"ל כאן ועיי' רמב"ן שם וא"כ ממילא מתורץ קושית התוס' דדרשת רז"ל לאו מביום כי אם מפשטי דקרא ואי לאו קרא דפ' קדושים עד יום ג' הוה דרשינן דקאי אלמעלה ודו"ק היטב בזה:

דף ד ע"ב גמ' דכ"ע תמן משש שעות וכו' אמר אביי תרי קראי כו' והנה רש"י פי' שם דהוא רומיא דקראי אהדדי דשבעת ימים משמע אפי' שעה אחת בתוך השבעת ימים וכתיב אך ביום הראשון הרי ששה בו שעה אחת והתוס' מפרשים מיתורא דקרא ע"ש ולכאורה אין נ"מ בזה לדינא יהי הפי' כן או כן וגם צריך להבין במה שהביא הרי"ף והטור דרשת אביי ולא דרשת רבא ועמ"ש הב"ח גם לדקדק דהרי"ף הביא לישנא דאביי תרי קראי כתיבי והטור התחיל כתיב ולא העתיק תרי קראי כו' והנה לפירש"י הקשה הצל"ח דלישנא תרי קראי כתיבי משמע דמיתורא דריש וכפי' התוס' ודלא כפירש"י דמרומיא דקראי ועוד שהביא קרא ז' ימים המאוחר בתורה ברישא דהך אך ביום הראשון הוא מוקדם בקרא ומשמע דמיתורא דריש דהך קרא דשבעת ימים אינו מיותר דכולל כל השבעת ימים ורק אך ביום הראשון הוא מיותר כן הק' בצל"ח וקושיא האחרונה אינו קשה דאורחא דמשנה וגמ' כן הוא דפסוק האחרון מגלה על הראשון וכמ"ש התוס' פסחים מ"ג ב' וכ"ה להדיא בסוטה פ"ה ומדותם מחוץ לעיר וגו' ומקרא אחר הוא אומר מקיר העיר וחוצה אלף אמה וגו' דפסוק אלף אמה הוא קודם בפסוק רק קושי' ודקדוק הא' הוא דקדוק לפירש"י והנראה בזה דכונת אביי גם לדרוש מיתורא דלקמן קא פריך הגמ' ואימא לרבות לילי ארבעה עשר לביעור ההיא לא איצטריכי כו' ואי מרומיא דריש כיון דלרבות לילי ט"ו ליכא רומיא וצ"ל דגם מיתורא דריש רק לס"ד פירש"י מרומיא דיותר טוב להקשות קושית הסותר מקושית המותר וכ"מ לדינא כמ"ש לקמן אי"ה וא"ש והנה הנ"מ לדינא מתורתו של הר"נ בתשובה סי' נ"א למדנו לענין אם אחד נשבע שלא יהי' בעיר ביום השבת אם יכולין להתירו קודם שבת דמן הדין אינו יכול להתיר כי אם עד שיחול הנדר ולשיטת רש"י דמשמעות שבעת ימים כל השבעת ימים א"כ חל הנדר קדם כניסת שבת ויכולין להתירו משא"כ לשיטת התוס' דמיתורא קא דריש והנה לפי פשיטת דברי אביי דקאמר תרי קראי כתיבי משמע כדפי' התוס' רק בגמ' א"ש דכונתו גם על יתירא והרי"ף לא העתיק רק לישנא דאביי ולא הפלפול שבגמ' משמע כפי' התוס' וכ"מ כנ"ל אמנם הטור ס"ל כפרש"י ולכן השמיט לשנא דאביי תרי קראי וכ"מ לנודר כנ"ל וא"ש ולפמ"ש החק יעקב לשיטת רש"י ב"ק כ"ט ב' דמו' שעות ולמעלה עובר בב"י עד הלילה א"כ בע"כ הביעור צ"ל קודם שש שעות בזמן היתר וזה מתחיל מן הלילה בעת בדיקה ולכן נחשב לדאורייתא משא"כ לשיטת התוס' דאינו מתחיל בזמן היתר כלל וזה יהיה הפלוגתא בין הב' דעות כשהתחיל אם מפסיק או לא וקרוב לשמוע דמכח זה פירש"י דף י"ב שלא בשעת ביעורו בתחילת שש וכל שש דמותר מה"ת דרש"י לשיטתו לענין ב"י מו' שעות ולמעלה וגם מז' ולמעלה לא יהי' שוב החמץ אצלו וכנ"ל בע"כ דהביעור מקודם והכן היטב ושפיר העתיק הרי"ף והטור לדברי אביי דנ"מ לענין נודר כנ"ל: **תוס'** ד"ה לאו משום אע"ג דגבי טבל כו'. נ"ב בירושלמי שקלים ובב"ר פ' ס' ר' ירמי' סדר לר"ז כלכלה דשרי בין דין לדין איתאכיל פירי בטבלייהו ע"ש: **באו"ד** דאי חזקתו בדוק לא מהני אמירה דהני דאמרי לא היה בדוק כי אף עד אחד כשר אינו נאמן באיסורין רק לשקל ולא להתיר עי' יו"ד סי' קכ"ז ס"ג ובגמ' דאמר למנ"מ לשיילה הייט משום דהיו בידו מקודם וע"ש ביו"ד ס"א ובש"ך ס"ק ע"ז:

הג"מ שמואל שמעלקא טויבש זצ"ל
(אבד"ק יאסי)

דף ו ע"ב רש"י ד"ה הבודק. ואומר כל חמירא. נ"ב עי' צל"ח דעצם הבדיקה הוא הביטול ומ"ש אמירה כדי שלא יוציא מחשבה מידי מחשבה ובזה מיושב קושית הפנ"י מדוע לא אמר שצריך לבטל שמא גיררה חולדה משום דע"ז מהני עצם הבדיקה ודו"ק:

דף ז ע"ב תוס' סד"ה לצאת. או משום שאינו רוצה לצאת באותה נטילה. נ"ב עי' תוס' סוכה ל"ט ד"ה עובר:

דף ט תוס' ד"ה אין חוששין. וא"ת והא מרישא שמעינן. נ"ב לדעתי י"ל דהא בלא"ה אינו מובן למה לי טעמא דאין לדבר סוף תיפוק ליה דהוי ס"ס ספק אי גיררה חולדה או לא ואת"ל גיררה שמא אכלתיה כמו במדורת הכושיים עי' מהרש"א. וצריך לומר דמדורות הכושיים לא נתחזק איסורא דא"צ לברר וכמ"ש בנ"ב מהדו"ק חיו"ד סי' נ"ז. וגם לפמ"ש המשל"מ פ"ב מהל' טומאות מת דנפל אינו מטמא בציר מארבעים יום. א"כ ליכא לברר ב' ספיקות דאם ימצא (עגינו) [עודנו] הס' דלמא אינו מ' יום רק דמטמא מספק ובכה"ג א"צ לברר וכמ"ש הנ"ב שם ע"ש. משא"כ במתני' כיון דאתחזק איסורא דמקום שמכניסין בו חמץ הוא ונוכל לברר ב' ספיקות לא מהני ס"ס כיון דנוכל לברר. וע"ב הוצרך לומר משום דאלד"ס משא"כ ברישא במקום שאין בו חמץ שפיר בלא"ה א"צ בדיקה משום ס"ס וכנ"ל ודו"ק:

מבנו הג"מ פייבול טויבש נ"י
(אבד"ק יאסי)

דף ט בתוס' ד"ה אין חוששין. וא"ת והא מרישא שמעינן וכו'. עיין מה שתירץ בזה אאמ"ו הגאון ז"ל ודפח"ח. ולדידי בפשיטות לק"מ קושית התוס' עפ"מ שהקשה התוס' לקמן בד"ה כדי שתהא בהמתו אוכלת ותימה דמ"מ הוי ודאי טבל מדרבנן לענין אכילת קבע וכו' עד וגבי חמץ אמאי לא אתי ספק ומוציא מידי ודאי בדיקה דרבנן דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ותירוץ הר"י דמתני' איירי בשלא ביטלו דהוי ודאי דאורייתא עכ"ל וא"כ דמתני' איירי בשלא ביטלו מה מקשי התוס' כאן והא מרישא שמעינן והלא מרישא דכל מקום שמכניסין לא נשמע בלא ביטלו ושפיר איצטריך מתני' לאשמועינן דינו בלא ביטלו דהוי דאורייתא ודאי ואעפ"כ אין חוששין שמא גררה חולדה ודו"ק:

דף לב בגמ' ת"ר האוכל תרומה פחות מכזית משלם את הקרן וכו' אי דלית בה שו"פ קרן נמי לא לשלם ואי דאית בה ש"פ חומש נמי לשלם. והנה רבינו הגדול הר"מ ז"ל פ"י מהל' תרומות הל' ד' פוסק היתה התרומה הקדש וכו' ולמי משלם אם היה בה כזית ואין בה שוה פרוטה משלם לכהנים ואם יש בה ש"פ וכו' משלם להקדש והכ"מ הקשה עליו מש"ס הנ"ל דהרי אטרה שם אי דלית בה ש"פ קרן נמי לא לשלם ואהדר ליה לעולם דאית בה ש"פ משמע דלד"ה כי לית בה ש"פ קרן נמי לא משלם. והאיך כתב רבינו דאם היה בה כזית ואין בה ש"פ משלם עכ"ל וע"ש דדחוק מאד לתרץ. ולפענ"ד דהש"ס רוצה ליישב לר"ל ולאביי דס"ל במס' שבת דף ס"ט דחומש לא בא לכפר עון מיתה ורק החומש הוא בא משום דנהנה שפיר הדעת נוטה דבעינן ש"פ דוקא. אבל לרבא דאמר התם דהחומש הוא במקום מיתה וכן קיי"ל להלכה כרבא ע"ש שפיר חייב חומש אף באוכל כזית. וא"כ הרמב"ם ז"ל דפוסק כרבא שפיר פסק דאף באין בו ש"פ רק כזית משלם:

דף מז ע"א בתוס' ד"ה ובמוקדשין. וקשה לר"י דבפ"ב דמכות אמרינן מידי דליתא בשאלה לא קתני וכו' והשתא מחמור הו"ל לאקשויי. וליישב קושית התוס' נלפענ"ד עפ"מ שיש להקשות מה פריך הש"ס והרי הקדש והרי נזיר דאיתא בשאלה ואפ"ה לא קתני. דילמא בכה"ג איירי היכא דהקדיש או נדר ע"ד רבים דקיי"ל דאין לו התרה. וניחא לי עפ"י הנודע סברת הרשב"א ז"ל דלחלק יצא דאף דקיי"ל נדר שהודר ע"ד רבים אין לו התרה היינו דוקא אם לא עבר על הנדר עדיין אלא שרוצה לעקר הנדר מעיקרא ולשאול לחכם להתיר לו בזה אמרינן כיון דנדר ע"ד רבים לכן אין החכם יכול לעקור נדרו ולהתיר לו. משא"כ היכא דכבר עבר על נדרו שהודר ברבים. אלא דרוצה לשאול לחכם שלא יעבור עוד. בזה שפיר מתירין לו דחיישינן שמא יעבור עוד הפעם עכ"ד הטהורים. מעתה יאמר לפ"מ דקיי"ל דאין מועל אחר מועל ואם כבר מעל אינו חייב על פעם שני'. א"כ הכא בחמור שהוא קדשי בדה"ב דקיי"ל ביה אין מועל אחר מועל א"כ לא שייך לומר דיעבר פעם אחת ותו יהיה לו הפרה דהוא עיקר הטעם משום דחיישינן שמא יעבור פעם שנית. והכא אף אם יעבור פעם אחרת למעול לא יהיה עבירה בידו דאין מועל אחר מועל. וא"כ בלא"ה ליתא בשאלה דיכול להקדיש ע"ד רבים דאין לו התרה ולעבור עליו פעם אחת לא מועיל לו וכמ"ש. ומיושב שפיר קושית התוס' על פירש"י דגבי שור הצריך רש"י ז"ל לפרש משום לא תעבוד בבכור שורך ואין לומר דחייב משום מעילה. דא"כ יקשה בקושית התוס' אמאי לא פריך משור. ואין לומר דמשכחת שידור ע"ד רבים דאין לו התרה. הא שפיר יכול לעבור עליו פעם אחת ואז שפיר יתירו לו כדי שלא יעבור פעם שנית. וכסברת הרשב"א ז"ל ומיושב קושית התוס' לנכון לפענ"ד ודוק:

הג"מ ברוך פרענקעל תאומים זצ"ל

[illegible]

שם ע"ב את התנור. יעויין תוס' חולין דף קמד ד"ה הלכתא דגים: שם למפרע. יעויין תוס' ב"ק דף לג ע"א ד"ה איכא בינייהו: שם רש"י ד"ה כולי עלמא לא פליגי כו' דאין מכירתו לאחרים מכירה. נ"ב יעויין תוס' ב"ב דף נ ע"א ד"ה אילימא: שם ואין הקדישו הקדש כו'. נ"ב יעויין תוספות ערוכין דף כח ע"א תוספות ד"ה הכי קאמרי ודף כג ע"ב ד"ה למה לי וכתובות דף נט ע"ב תוס' ד"ה שדה:

דף לא ע"א יתומים שגבו. יעויין תוס' ב"ב דף קנז ע"א ד"ה אמר ר"י: שם ישראל שהלוה. יעויין תוס' שבועות דף מד ע"א ד"ה שומר אבידה ותוס' ב"מ דף פב ע"ב ד"ה אימר: שם רש"י בד"ה כי פליגי דאקדים מלוה כו' ולא הקדים את החוב כו'. נ"ב יעויין תוס' ב"ק דף לו ע"ב ד"ה יד עניים כו':

דף לב ע"א לפי מדה. יעויין גיטין דף מד ע"א ברש"י ותוספות וביבמות דף ל ע"א:

שם כר' נחוניא כו' יעויין בר"ש פ"ו דתרומות משנה א: שם אף בזו. יעויין תוס' שבת ד' כה ע"א ד"ה כך: שם ע"ב תוס' ד"ה ואין נתינה כו' אבל שאר מילי אע"ג כו'. נ"ב יעויין תוס' שבת דף כה ע"ב ד"ה תתן לו: שם דכתיב תתן לו כו'. נ"ב יעויין תוס' רי"ד בקדושין נח ע"ב ד"ה הטה אחת כו':

דף לג ע"ב ולר"י רכך וכי טומאה יעויין פ"ג דטהרות משנה א' ובר"ש שם: שם רש"י ד"ה מ"פ משקין מפקיד פקידי כו' ואע"פ שמשקה כו' בכל שהוא כו'. נ"ב יעויין מסכת ע"ז דף ל ע"ב ברש"י ותוספות ד"ה ומטמא: שם תוס' ד"ה אמר קרא כו' כדדרשינן את משמרת כו'. נ"ב יעויין בתוספות לעיל דף ט' ע"א ד"ה כדי: שם תוס' ד"ה אימת כו' מכאן מקשה ר"ת כו' נ"ב יעויין תוספות יומא דף עט ע"א ד"ה נטלו במפה ותוספות סוכה דף כו ע"ב ד"ה נטלו ובתוס' ב"ק דף עז ע"א ד"ה פרה ויעויין ריש פ"ב דטהרות משנה א ובאהלות פ"ג משנה ה: שם ורש"י בעצמו חזר בו בפרק אותו ואת בנו כו'. נ"ב יעויין ברש"י חולין דף קכח ע"ב ד"ה כתותך כזית:

דף לד ע"ב אלמא. יעויין תוספות זבחים דף כא ע"א ד"ה כיור. ודף עח ע"ב ד"ה דלי:

שם ונתן יעויין תוס' סוכה דף לז ע"ב ד"ה אמאי:

דף לה ע"א ולא במעשר. יעויין לקמן דף מו ע"ב תוס' ד"ה הואיל:

שם ע"ב [אבל לא בטבל] פשיטא. יעויין במלחמות ה' רפ"ק ד"ה ועוד אמר רב גידל: שם ת"ר יכול. יעויין תוס' לקמן דף ל"ח ע"א ד"ה אתיא לחם:

דף לו ע"ב תוס' ד"ה אמר ר"א כו' אבל אי מתיגות דרבנן כו' דרבנן לא צריך. נ"ב יעויין תוס' לקמן דף לח ע"א ד"ה אבל:

דף לז ע"א תוס' ד"ה בית הלל כו' טעמא דב"ה וכו'. נ"ב יעויין במלחמות כאן: שם מערמת אשה כו'. נ"ב שם איתא ממלא אשה כו':

שם ע"ב תוספות ד"ה הנא קמא כו' תימה לר"י כו'. נ"ב יעויין תוס' זבחים דף לה ע"ב ד"ה עירה. ובשבת דף מב ע"א:

דף לח ע"א תוס' ד"ה אתיא לחם. הקשה הר"י כו'. נ"ב יעויין שם בתוספות סוכה:

דף מ ע"ב תד"ה לא ישבנה כו' אומר ר"י כו'. נ"ב יעויין ברש"י נדה ובתוס' שם ד"ה לא ימכרנו:

דף מא ע"ב רש"י ד"ה לאו שבכללות כו'. נ"ב יעויין תוס' סנהדרין דף סג ע"א ד"ה על כולם ובחידושי הר"ן שם וברמב"ן ספר המצות שורש ט:

דף מד ע"א תוס' ד"ה איתיביה כו' דבכל מקום מדאורייתא מין במינו כו'. נ"ב יעויין תוס' חולין דף לט ע"א ד"ה רבא שמסקי דמיירי במב"מ: שם והור"י כו' אפילו מבשא"מ כו'. נ"ב יעויין תוס' נזיר ד"ה כזית בכדא"פ ובתוס' ד"ה אלא לדידך כתבו כדבריהם בתוס' חולין:

דף מה ע"א תוס' ד"ה משום כו' דר"ע דריש כל כו'. נ"ב יעויין תוס' נדה דף עג ד"ה ת"ל:

דף מו ע"א לגבל. יעויין תוס' ברכות דף טו ד"ה אמאן דמהדר אמילא: שם תוס' ד"ה לא תקרא כו'. נ"ב יעויין לעיל ד' ה ע"א תד"ה ואמר ובמסכת ביצה דף כז ע"ב ד"ה ועל החלה: שם תד"ה עד שתאפה כו' וא"ת כו' מטעם דא"ר אב"ש כו'. נ"ב יעויין תוס' ביצה דף כא ע"א ד"ה עיסה אגיס:

שם ע"ב איתמר. יעויין תוספות מנחות דף סד ע"א ד"ה להעליל: שם גזירה. יעויין ביצה דף טו ע"ב: שם אופין מיו"ט. יעויין גיטין דף ח ע"ב תוס' ד"ה אע"ג ובתוספות מנחות סד ע"א ד"ה שתים: שם בהמה המסוכנת. יעויין בביצה שם במשנה: שם תוס' ד"ה הואיל כו' ואי בעי פריק נמי כו'. נ"ב יעויין רש"י לקמן מ"ח ע"א ד"ה אבל הכא ויעויין תוספות יבמות דף פח ע"א בד"ה אי קדושת דמים: שם ועוד תירץ כיון שנתחמץ כו'. נ"ב יעויין בתמים דעים להראב"ד שכותב בזה"ל מיהו בהקדש כו' שאין פודין את הקדשים לאיכול:

דף מז ע"ב מי שרי. יעויין לקמן דף סב ע"א תוס' ד"ה הא: שם תוס' ד"ה אהבערה כו' מכאן מוכיח ריב"א כו'. נ"ב יעויין בחדושי רשב"א למסכת שבת דף לט בד"ה הא דתנן: שם תוס' ד"ה כתישה כו'. נ"ב יליף מקראי כו'. נ"ב יעויין בתוס' יבמות דף ה ע"ב ד"ה כולה:

דף מח ע"א יכול לא יביא. יעויין מנחות דף ו ע"א אי ממשקה ישראל כו' ובתד"ה כתב רחמנא:

דף נג ע"ב תוס' ד"ה אין מברכין כו' דאסור לשנות כו'. נ"ב ברכות דף לה:

דף נה ע"ב להפסד מרובה. יעויין לעיל ד' כ ע"ב:

דף נח ע"ב תוס' ד"ה כאילו כו' אין נראה לר"י כו'. נ"ב יעויין לשון רש"י בסנהדרין דף יג ע"ב ד"ה וליעבריה:

דף נט ע"א וידחה עשה. יעויין תוס' שבת דף ד ע"א ד"ה וכי אומרים: שם מעלה ומלינה. יעויין תוס' יומא דף כט ע"א ד"ה אלא ותוס' מנחות דף מט ד"ה תדיר: שם תוס' ד"ה אתי עשה כו'. נ"ב יעויין תוס' ביצה דף ה ע"א ד"ה ונתקלקלו הלוים בשיר ותוס' ר"ה דף למד ע"ב: שם אפילו לא יאכל לבסוף כו'. נ"ב יעויין לקמן דף עח ע"ב: שם ע"ב תוס' ד"ה בארבעה עשר כו' ומפרש דה"ק שמרהו כו'. נ"ב יעויין תוס' ברכות דף ט ע"א ד"ה רבי אליעזר בן עזריה:

הג"מ זאב בן אריה זצ"ל

ועי' בירושלמי דאיכא פירכא דיש להן קצבה מיהו ממילא נמי אין לה קצבה ועי' לקמן ע"ב:

דף סז ע"ב רש"י ד"ה זב כו' דתניא בתו"כ כו'. נ"ב וכ"ה בנזיר ס"ו ע"ב:

שם תר"ה כי ודוחק. נ"ב עי' תוס' שבת כ"ז א' סוף ד"ה שכן מטמא כו':

דף סט ע"א תר"ה שמא כו' ויחזור ויטמא את המים. נ"ב עי' פרה פ"ט מ"ח. ובביאור הגאון שם וע"ע בצל"ח:

דף עב ע"א תוס' ד"ה לר' יהושע בפ' ר"א דמילה בסופו קל"ז. נ"ב ע"ש [דגירסא שלנו שם רשב"א]:

דף עד ע"ב גמרא והלכתא כרבינא לקולא לבר מהני תלת. נ"ב עי' סוטה כ"ה ע"א ובע"ז ל"ג ע"ב ובתוס' שם וע"ע בספר הזכות להרמב"ן פרק החולץ:

דף פא ע"א גמרא דתניא ר' אושעיא אומר אבל זב שראה. נ"ב בנזיר ס"ו ב' איתא הרואה זוב וכ"ה ברש"י כאן וכ"ה במשנה זבים פ"א מ"ב ונראה דצ"ל דתנא ר' אושעיא אבל כו' ופירושו. דתנא ר' אושעיא המשנה דזבים הנ"ל [וא"ל ר' יוחנן כו']: שם ברש"י ד"ה אבל הרואה זוב כו' לא ידענא אהיכא קאי אבל. נ"ב עי' זבים פ"א מ"ב:

דף פא ע"ב רש"י במתני' ד"ה נטמא שלם כו' קרי בירה. נ"ב עי' יומא ב' ובירושלמי:

דף צט ע"ב תוס' ד"ה ואפי' עני כו'. ויש מפרשים דאדלעיל קאי. נ"ב עי' מדרש פ' בשלח [א"ה פ' כ'. דשם איתא מכאן אמרו רבותינו אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב כו' א"כ מפורש דלא כי"מ הנ"ל]:

דף קו ע"א תוס' ד"ה אמימר כו' רגילין להבדיל אחר התענית. נ"ב עי' בה"ג הל' קידוש והבדלה:

דף קי ע"ב רשב"ם ד"ה כל כו' דתנן מפץ. נ"ב כלים פ' כ"ז ע"ש וצ"ע:

דף קיג ע"א רש"י ד"ה שראשה אסיא ואמרי לה ת"ח. נ"ב עי' ערוך ערך אסי דגרס אסי ופירש ת"ח כמוך ע"ש:

דף קיז ע"ב רשב"ם ד"ה סבי דפומבדיתא רב יהודה. נ"ב עי' קדושין ע"ב ע"ב כשמת רב יהודה נולד רבא. וצ"ע [דאיך אמר כאן רבא אשכחינהו לסבי דפומבדיתא] ובבה"ג הלכות קידוש והבדלה איתא רבה ע"ש:

דף קיט ע"ב גמ' מאי אפיקומן כו' ורב חנינא בר שילא ור"י אמר כגון כו' עי' בהגהות מהרי"ב צ"ל אמרי. נ"ב עי' בירושלמי וא"צ להגהה הנ"ל. [א"ה. דבירושלמי איתא שמואל אמר מאי אפיקומן כגון ערדילאי וגוזלייא לחנינא בר שילא ודברי ר' יוחנן ליתא שם כלל הרי מפורש דר"ח בר שילא קאי כאן על הקודם ועל לגוזלייא. ולא לדברי ר' יוחנן ורק ר"י בעצמו אמר כגון תמרים כו'. וא"צ להגיה אמרו שמעתי מפיו]:

דף קכ ע"א תוס' סד"ה כל כו'. בפ"ק דב"ק דף ג' כו'. נ"ב ע"ש מה שכתבתי על הגליון. [א"ה שמעתי מפיו דכוונת התוס' דקשה להו בב"ק שם דמקשה שקולים הם קו' הרשב"א שם ארבה הי מיניהו עיילית דהמע"ה. וניחא להו דהגמ' אזיל להמסקנא שם ה' ב' דלא איצטריך שן ורגל רק להלכותיהן לפוטרו בר"ה וא"כ ארבה נפטור לשניהם דהמע"ה [ושיטת התוספות בספיקא דדינא אפי' תפס מוציאין כנודע]. וא"כ קשה לשון הגמ' שם דה"א אי רגל דהיזקו מצוי אי שן דהנאה להזיקו ה"ל לומר איפכא אי רגל דאין הנאה כו' כיון דבעי ללמוד קולא. וע"פ דברי תוס' דהכא ניחא וזהו שכתבו התוס' כאן ודכוותה אשכחן בפ"ק דב"ק כו'. ועי' תורת חיים בב"ק שם ותי' הרשב"א שם יש לדחות קצת דעדיין יש תועלת אם יזיק בשן וברגל יחד]:

דף קכא ע"ב גמרא והלכתא אבי הבן מברך שתים. נ"ב עי' תשובת הרשב"א סי' של"ח:

בראש פרק עשירי סימן ט"ו. וזכירה דהכא היינו קידוש עי' בק"נ ס"ק ס"ג. נ"ב וצ"ע דהא ביום הוה:

דברי נחמיה

להר"ר נחמיה בירך זצ"ל מדובראוונא

(בעהמ"ח שו"ת דברי נחמיה)

דף צט ע"ב גמ' דתניא. תוספתא ברכות פ"ה:

דף קז ע"א רשב"ם ד"ה אידור כו' הפרה. צ"ל התרה עי' תוס' ברכות י"ט:

שם רשב"ם ד"ה ומשום ישב. צ"ל ימלך:

שם ע"ב תוס' ד"ה שהיה מתנהג כת"ח. לא ידענא אם אכל כת"ח איך לא קרא ק"ש כת"ח. ועי' ברכות ג' ע"ב ובפרש"י שם עש"ה:

דף קט ע"א גמ' ת"ר חייב. תוספתא פ"י:

בראב"ש פסחים פרק שני סי' י"ג בתערובת מים ע"ל ר"פ א"ע ועי' פר"ח: שם סי' כ"ח ד"ה תנו רבנן. מיני אפייה צ"ל מצה אפויה: שם פרק עשירי סי' י"א. וקי"ל כהלכות גדולות. צ"ל כה"ג:

הג"מ יהודה בכרך זצ"ל

דף ה ע"א תוס' ד"ה כל מלאכה כו' אע"ג דכשישרף ונעשה גחלים כו'. נראה לי בס"ד ליישב קושיתם על דרך פלפול עפ"י מ"ש התוס' ביצה ב' ב' ד"ה והיו ביום שכתבו תימה דכאן משמע שהמן לא היה יורד ביו"ט והא אמרינן כו' וי"ל דמדרשים חלוקים כו' יעו"ש ולא הודעו לנו מי המה התנאים המחולקים בזה אמנם מה שי"ל בדבר זה כי מחלוקת זאת תסוב על ציר המחלוקת אשר בין ר' יהודא ורבנן בנדרים ס"א א' אם יובל עולה למנין שבוע ור"י סובר יובל עולה ורבנן סוברים שאינו עולה למנין שבוע ויסודתם בהררי קודש ואמרו לר"י הרי הוא אומר שש שנים וגו' ואין כאן אלא חמש ותשובתו דאיכא לאוקמי בשארי שני שבוע. היוצא לנו דרבנן סברי דבעינן קרא שיקוים בכל עת ובכל זמן ולר"י דיו שיקוים על הרוב יעו"ש היטב והנה בפ' המן כתיב ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו הנה לדעת החכמים הנ"ל לא ימנע אף יום אחד מלרדת בו מן גם ביו"ט זולת שבת שיקוים המקרא ככתבו בכל עת ולר"י יקוים המקרא שכתוב ששת ימים תלקטוהו ברוב ימים וברוב שנים דגם ביו"ט לא הי' יורד מן והנה רש"י ביצה ד"ה רבה לטעמי' דאמר רבה בפסחים מ"ז ויליף מהכא דמוקצה דאורייתא והנה ידוע בכל הש"ס דר"י אוסר מוקצה הנה כי כן ר"י לשיטתו דס"ל דיובל עולה למנין שבוע משום דאיכא לאוקמי בשאר שני שבוע הכא נמי כן והששי הראוי להכנה וביו"ט לא היה יורד מן ולרבנן דסברי דאין יובל עולה למנין שבוע הכא נמי ביו"ט הי' יורד מן והן המה המדרשים החלוקים והנה כאן בפסחים יש לדקדק כדברי ר"ע דיליף לה דייק בראשון הוא עי"ט מדמצינו להבערה שהיא אב מלאכה וכתיב כל מלאכה לא יעשה בהם מה נעשה אם יחול ערב פסח בשבת איך יעשה מלאכה בשבת דודאי כונת ר"ע דביום הראשון הוא יום ארבעה עשר כמו שפירש"י ד"ה שהוא אב מלאכה יעו"ש וכמו שאמר רנב"י ראשון דמעיקרא משמע והנה יש לומר דר"ע סובר כר"י תלמידו דאיכא לאוקמי בשאר שני שבוע כדלקמן ה"נ לר"ע איכא לאוקמי בשארי שנים כשחל ערב פסח בחול ובאמת כשחל ע"פ בשבת יושבת החמץ כי"ג וא"כ כיון דאזיל בשיטת ר"י ממילא נ"ל דהששי הראוי להכנה ומוקצה דאורייתא וא"כ כיון שר"ע סובר מוקצה דאורייתא א"כ אסור להשתמש בהם מוקצה ביו"ט כמו שפירש"י לקמן מ"ז ד"ה ועייל עלי מוקצה כו' והנה ידוע דחמץ בפסח הוא מוקצה גמור דאקצי מדעתי' מאחר דאסור באכילה ובהנאה וגם אף אם ישרוף הגחלים שלו אסור משום מוקצה וגם משום נולד וא"כ ממילא אודי לי' קושית התוס' דעכ"פ אסור משום מוקצה ודו"ק היטב: תוס' ד"ה דבר ר' ישמעאל תימה לר"י כו' והנראה ליישב לפי פירש"י בחומש בפ' בא שהרכיב שני המאמרים תי' רנב"י ותי' רבא יחד היינו שגם רנב"י סובר כרבא כמ"ש המהרש"א כן ה"נ הא דהביא הש"ס מהא דבי ר"י מצינו י"ד שנקרא ראשון הוא רק להורות שספיר נכון לקראות י"ד ראשון ולא שיהי' מזה ראי' לכל ראשון האמור בפסח דמה"ת אם אין הכרע ושפיר י"ל דר' ישמעאל הוכרח ללמוד אך ביום הראשון הוא מעריו"ט מלא תשחט ומשום לא תיקשי הלשון היכין מצינו שנקרא י"ד ראשון לזה דבי ר"י תנא מצינו י"ד שנקרא ראשון ומה שחסר זה גלה זה והכי אחד ודו"ק:

דף ו ע"ב גמ' שנאמר ויעשו בני ישראל צ"ל ויעשו את הפסח וגו' ועי' במצע העמוד ותראה שכן הוא: שם וניכתב בריש' כו' עי' פרש"י לא אשמעתין פריך כו' וי"ל בזה לולא פירש"י עפ"י מה ששמעתי בשם הגאון מווילנא זללה"ה פי' על מדרש אל מול פני המנורה וגו' הדה"ד פתח דבריך יאיר והוא שכל הפתיחות מן החמשה חומשי תורה מכוונים נגד המנורה בראשית זיין תיבות כנגד ז' קנים שמות י"א תיבות כנגד י"א כפתורים ויקרא ט' תיבות נגד ט' פרחים וידבר נגד י"ח טפחים דברים כ"ב נגד כ"ב גביעים ואף כי וידבר י"ז תיבות י"ל עם הכולל או משום דיש מ"ד י"ז (ומצאתי אח"ז בביאור הגר"א ריש דברים רק אינו מבואר שם המדרש ואח"ז ראיתי כל דברי הגר"א בס' מנהגי האר"י ז"ל בסופו ע"ש) וא"כ י"ל דלכן התחילה התורה הספר הזה במכוון נגד הכל אבל עתה דלמד מדבר ממדבר ובזה ילפינן דסי' באהל מועד כדאיתא בספרי זוטא וא"כ כיון שסי' באהל מועד א"כ קשה היה להתחיל בזה והי' במכוון ג"כ כמו הכך תיבות היינו באהל מועד באחד אשר זה חסר בעת וכאן לכתוב בסתימות ונילף מהם דו"ק ותמצא ונכון הוא:

דף ז ע"א בגמ' אפילו כי לא רבתה כו' מי לא תנן עי' רש"י והקשה הצל"ח דמאי מקשי הש"ס דע"כ לא שמענו מהך משנה אלא דלחומרא אזלינן בתר בתרא ולכך בשעת הרגל מעשר ולא אזלינן בתר רובא דשתא אבל מנ"ל דסמכינן על בתר בתרא לקולא ולהתיר כי רבתה מלה ודלמא חיישינן לחומרא שמא חמץ הוא ולכך בעינן רבתה מלה ע"ש שהאריך והנראה לי דלק"מ בשום לב בלשון הש"ס אפי' כי לא רבתה מלה דמזה משמע דמ"מ חמץ ומלה שוים לא זה יתר על זה ולפי הקושי' ה"ל רבותא אפילו כי רבתה חמץ נמי כמו בירושלים בשעת הרגל מעשר מטעמא דאזלינן בתר בתרא אף שהוא נגד רוב שתא הלמא דבתר בתרא עדיף מרובא אולם נאמר דזה באמת לא קשה להש"ס משום דאין מזה ראי' דנזיל בתר בתרא דאפשר דשוין הם בתר בתרא ורוב ובכ"מ הולכין לחומרא גבי מעשר וגבי חמץ וקושית הצל"ח אולם עיקר קושית הגמ' דלמאי בעי רבתה מלה שיהי' מלה רוב נגד החמץ אפילו שוים נמי כיון דאשכחן במעשר אזלינן בתר בתרא ולכהפ"ת שקול הוא נגד רובא וא"כ היכא ששוים בל"ז אזי אזלינן בתר בתרא כמו גבי רובא דקולין הם וכנ"ל ושפיר מדוקדק לשון הש"ס מאד וזה נכון וברור ולענין דינא מה שהשמיטו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כל המימרא בצל"ח נתן טעם להשמטתם משום דהו"ל דבר שיש לו מתירין לדידן דפסקינן כר"ש ורב הוא דקאמר הכא כן משום דאיהו ס"ל כר"י דאסור אף לאח"ז מה"ת ודבריו נכונים אולם זה הטעם יספיק רק להרי"ף והרמב"ם דס"ל דחמץ בפסח הו"ל דשיל"מ אולם על הרא"ש דלא ס"ל כן כפ"ב דע"ז רק הטעם דחמץ בפסח במשהו משום דלא בדילי מיני' הק"ל ולדעתי נראה תי' מספיק לכל והוא משום דלכאורה קשה לשיטת הרא"ש כיון דחמץ בפסח במשהו א"כ מוכח דלא אזלינן בתר רובא וכל ספק בהו לחומרא א"כ מאי מהני כאן דאזלינן בתר בתרא או בתר רובא הלא בכאן מחמרין מחמת חומרא … על רב לא קשה משום דאיהו ס"ל דלכך מחמרין בחמץ משום גזירה במינו וזה אינו מספיק רק במערובות והכן מא"כ לדידן דמחמרין משום בדילי כו' כדעת הרא"ש שוב אין נ"מ בין תערובות לשאר ספק ושייך שפיר הטעם דלא בדילי בכל … ולכך יפה עשה הרא"ש שהשמיטו וא"כ צ"ע לדינא:

דף ח ע"א תוס' ד"ה הכא כו' והא דמשמע גבי מפולת כו' עכ"ל לפי מה שכתב ב"י ס"א לחלק בין לשון אינו חייב ולשון פטור ע"ש ד"ה לא נתן יש ליישב קושיתם וכ"מ רבתי לדינא וד"ק:

דף י ע"א תוס' ד"ה על ובדק כו' תימה כו' ונ"מ כו' מה יעשה כו' ורש"י פי' כו' לכאורה קשה דמשמע דלרש"י ניחא קושיתם ולמאי … גם לרש"י תקשי בין לר"מ ובין לרבנן מה יעשה … יצריכהו לבדוק דקמ"ל דא"צ ולכאורה הי' נראה … נ"מ אם א"כ הי' ב' צבורין אחד של מצה ואחד … חמץ ובית זה ועוד בית בדוק ואתו ב' עכברים … אחד מצה ואחד חמץ ולא ידעינן הי להאי עייל … להאי עייל דלר"מ הבית הראשון הוא בחזקת שאינו … כמו גבי טהרות ואמרינן שאני אומר להאי עייל … הבדוק מש"כ לרבנן שניהם בחזקת בדוקים … בדיקה אם הוא של אדם אחד או בשת אחת … אך זה דוקא בביטל דאז הבדיקה מדרבנן … אם לא ביטל דהוה הבדיקה מה"ת לא … שאני אומר כמש"ש אימר דאמרינן שאני … בתרומה דרבנן כו' ולכן הקשו תוס' שפיר … בלא ביטל אבל לפירש"י א"ש דמיירי בביטל … חמץ דרבנן ואפי' לר"מ כו' שפיר נ"מ כנ"ל … תוס' לרש"י פי' כו' כנ"ל לכאורה אבל ז"א דגם … תוס' דמיירי בלא ביטל יש נ"מ זו ומשכחת … שהבית השני הבדוק לבדו ביטל ובית זה שאינו … לא ביטל ושפיר יש נ"מ זו דלר"מ הוא בחזקת … בדוק ושפיר אמרינן לגבי בית השני הבדוק שאני … דנגד הבית הבדוק השני הוא דרבנן ובאמת צריך … קושית התוס' והנראה בזה לפי מ"ש התוס' … איך ילפינן לטמא ברה"י אף לסתור החזקה והכי … איתרע חזקתה ותירצו דאף שאין לסוטה חזקת … ודאי שהרי איתרע חזקתה מ"מ יש לה חזקה … טמאה ודאי והכתוב עשאה ודאי טמאה כו' ע"ש … ד"ה והלל כו' ובצל"ח הקר לפי"ז בב' צבורין הנ"ל … בתים אחד בדוק וא' אינו בדוק אף שאינו בדוק … אין כאן ודאי חמץ וכשאתה אומר שעכבר … לתוכו חמץ א"כ אתה אומר שיש בתוכו ודאי … כיון שהעכבר גדול כמ"ש התוס' וא"כ בכ"מ … שנכנסה העכבר עם החמץ אתה מוציא הבית … ע"ש והנה הסברא נכונה אבל שם אין נ"מ כיון … אינו בדוק וס"ם אתה מצריכו לבדוק תו מאי … ספק לודאי ומה יזיק לבית שאנו מוציאין אותו … לודאי וגבי סוטה ודאי נ"מ רבתא בין ספק לודאי … עניניס משא"כ לענין בדיקה אבל כאן ודאי … כיון דבדק ולא אשכחיה א"צ בדיקה דמה יעשה … כמ"ש התוס' וכשתאמר שאני אומר אינה מצריך … שנית א"כ בין כך ובין כך מוציא אתה מחזקת … אמרינן שאני אומר כי תציל את הבית הבדוק … על חזקתו וזה הבית תוציא מחזקת ספק לודאי … לבדוק שנית לכן הקשו התוס' שפיר אבל י"ל … גיסא דנ"מ אם יהי' עוד בית שאינו בדוק דלר"מ … שניהם אינם בדוקים ולרבנן זה הוה בחזקת … בדיקה מחמת שאני אומר ולר"מ לא אמרינן … למען מבלי להוציא זה מחזקתו להצריכו … דבאמת הוא בחזקת שאינו בדוק לר"מ ואינו … רק מחמת מה יעשה שפיר לא אמרינן שאני … רק בלא"ה לא אמרינן שאני אומר בדאורייתא … בזה הבית לא בטל ולכן הקשו התוס' שפיר … לפירש"י דאיירי בביטל שפיר נ"מ בזה כנ"ל … מ"ש התוס' ורש"י פי' ודוק בכל זה היטב: … ד"ה בתוך המועד כו' ועי' תוס' ד"ה ואם … כו' ע"ש והנה רש"י במנחות ס"ז פירש שם … התוס' הכא ולכאורה יפלא ועי' צל"ח ומפרש … את חלקי בס"ד דבר קרוב לאמת דהנה … יהודא לר"ח ולרב"ה כנגד שלש השבתות … בתר איסורא לא גזירה דלמא אתי למיכל … לפי המסקנא בע"כ שעת הביעור דמתניתין … זמן איסור תורה דכיון שהגיע זמן האיסור … גזרינן לר"י דלמא אתי למיכל מיניה וא"כ … דמתני' הוא בשעה ששית וזה שכתבו התוס' … ב' ד"ה אימתי כו' ועוד שעת ביעורו … בשם כו' ע"ש שהקשו לרש"י ולשיטת רש"י נ"ל … שם דנקט שעת ביעורו משמע לי' מתחילת … במתניתין דקתני שעת הביעור הידוע … שנהגו כל העולם וזה דבר נכון בלשון … לומר למסקנא אבל לר"ח ולרב"ה כנגד שלש … שבתורה בע"כ שעת הביעור דמתניתין … שהוא כנגד מ"ש אך ביום הראשון וגו' והנה … כנגד ג' השבתות א"כ שפיר יש הבדל בין … לחכמים דלר"י שעת הביעור כונתו על … ולכך קרי שעת הביעור ולחכמים י"ל תוך … בשעה ששית שהוא מועד הביעור ולא קשה … בלשון כמו שהקשו התוס' לרש"י משא"כ … הביעור בע"כ צריך לפרש שעה ששית כנ"ל … קושית התוס' דלמה שינה בלשון ובע"כ … כמו שפירשו התוס' ובזה מיושב מה שיש … נ"מ דפליגי הני אמוראי בטעמא דר' יהודה … כחכמים ולפי הנ"ל ניחא דלר"ח ולרב"ה … יהי' כמו שפירש"י במתניתן לאחר המועד … שתחסך כי באמת זה הפי' הפשוט … במחלוקת אם לא יהי' הכרח ומה שהוכר… הוא רק מחמת קושיתם דלמה שינה בלשון … כנ"ל כיון שסר הסבה בטל המסובב דמכ"ל … אף לאחר המועד כיון דלדידן דקיי"ל … אסור לאחר המועד רק משום קנס … משא"כ למסקנא תקשי קושית התוס' דלמה … וצריך לפרש כפי' התוס' ולמסקנא גם רש"י … התוס' ובמתניתין פי' רש"י לס"ד כדרכו … לפרש כהס"ד משא"כ להמסקנא ולכן … כהמסקנא כי שם אין מקומו והתוס' … י"ב ב' ד"ה אימתי ומפר"ת כו' ונכון … דברי הר"נ צ"ע ע"ש:

דף יא ע"ב עדותן בטילה (דברי ר' מאיר) שם נמשנה ליתא:

רש"י

חדושים והגהות למס' פסחים מאת גאוני ישראל אדירי התורה כו' ה"ה

הג"מ ברוך פרענקעל תאומים זצ"ל

דף סג ע"ב תוס' ד"ה התראת ספק כו' אלא שיהא ודאי למותרה כו'. נ"ב יעויין תוס' כתובות דף לג ע"א ד"ה ניתר והמצויין שם :

דף סה ע"א שבות במקדש. יעויין עירובין ד' קב קג ובמנחות ד' לט ע"א תוס' ד"ה לא סידור :

דף סו ע"א על עולת התמיד. יעויין תוס' יומא דף מו ע"א ותוס' שבת דף כ ע"א :

שם ע"ב ואין ציבור. יעויין תוס' לקמן סט ע"א ד"ה מחטין וזורקין : **שם** תוס' ד"ה מביאה. יעויין במשנה למלך פ"ב מהלכות שחיטה :

דף סז ע"א שזבין. יעויין תוספות חגיגה דף ד ע"ב ד"ה דמרבה ערל :

שם ע"ב תוס' ד"ה כה"ג טו' תימה לרשב"א כו'. נ"ב יעויין תוס' שבת דף כז ע"א ד"ה שכן :

דף סח ע"ב תוס' ד"ה מה ראיה כו' ותירץ לו ר"י דלא שרי כו'. נ"ב יעויין תוס' מסכת שבת נה ע"א ד"ה והרודה :

דף סט ע"א תוס' ד"ה שמא יעבירנה כו' נושא מי חטאת כו'. נ"ב יעויין תוס' נדה דף ס ע"א ד"ה מאי מזה :

שם מכדי טלטולי בעלמא. יעויין בתוס' סוכה בדף המצויין ד"ה טלטולא בעלמא : **שם** ע"ב וכל אילו. זבחים דף כב ע"ב : **שם** מיתיבי. יעויין תוס' דף לב ע"ב ד"ה מי שהיה טמא :

דף ע ע"א סכין. יעויין חגיגה דף כא ע"א תוס' ד"ה האונן : **שם** קופין. יעויין בכורות כד ע"ב תוס' ד"ה השוחט :

שם ע"ב אמר קרא. יעויין תוספות חגיגה דף ט ע"א ד"ה עצרת : **שם** אלא ששה. יעויין תוס' חגיגה דף ב ע"א ד"ה איזהו :

שם ע"ב תוס' ד"ה שלמים כו' לא כתיב גבי שמחת יו"ט כו'. נ"ב יעויין תוס' חגיגה דף ח ע"ב ד"ה מי שהחגיגה ולקמן קט ע"א ובירושלמי חגיגה פ"א אמר ר"א נאמר כאן שמחה ונאמר להלן שמחה מה להלן שלמים אף כאן שלמים :

דף עא ע"א תשמחו. יעויין לקמן קט ע"א ובדף קח ע"ב ברשב"ם ובד"ה ידי יין : **שם** תד"ה מנין כו' מסכה נפקא כו'. נ"ב יעויין מסכת חגיגה דף י' :

דף עג ע"א מידי אמ"ה. יעויין תוס' שבת דף עה ע"א ד"ה לחייב :

שם ע"ב דקא שחיט. יעויין תוס' יומא דף כט ע"א ד"ה אלא :

דף עד ע"א תוס' ד"ה האי מולייתא כו' ולר"ה גרסה כו'. נ"ב יעויין חולין דף יד ע"א תוס' ד"ה ונסבין תברייתא :

דף עו ע"א עילאה גבר. יעויין תוספות שבת מ"ב ע"א ד"ה נותן ולעיל דף לז ע"ב ד"ה ות"ק ובתוספות זבחים ד' לה ע"ב ד"ה עירה :

שם ע"ב בכותחא. יעויין תוס' לעיל דף למד ע"א תוספות ד"ה ואפילו :

דף עח ע"ב אכילה. יעויין זבחים דף ק ע"ב תוס' ד"ה אכילה : **שם** אכילת פסחים. יעויין תוס' לעיל דף סט ע"ב ד"ה אכילת פסחים :

דף עט ע"א בטומאת הגוף. יעויין בר"ש על משנה ב פ"א דאהלות : **שם** בטומאת שרץ. יעויין תוספות זבחים דף כב ע"א ד"ה אי הכי : **שם** טומאה דהויא לעיל דף עז סנהדרין יב ותוספות מנחות דף מו ע"א ד"ה ור"י ותוס' יומא דף ל' ע"א ד"ה וכ"מ ולקמן דף פ : **שם** מ"ט. יעויין זבחים דף מו ע"ב מ"ט כיון : **שם** תוספות ד"ה או כו' ע"פ שיכולין להוסר כו'. נ"ב יעויין בירושלמי אחר הלכה א בא בטומאת עובדין היכא עבידא כו' :

שם ע"ב מכריע. יעויין לקמן דף נא ע"א תוס' ד"ה האי באחד כו' :

דף פב ע"ב תוס' ד"ה אבל כו' וניליף ק"ו מתרומה כו'. נ"ב יעויין תוס' שבת כס ע"א ד"ה כך אתה ובזבחים דף קד ע"א ברש"י ד"ה בשדה בקבורה יעויין בתמים דעים דף טו מ"ש דלא גמרינן בתרומה משנטמאת כו' :

דף פג ע"ב תוס' ד"ה ליתן כו'. נ"ב יעויין תוס' יבמות ע"ב ד"ה שלא בזמנו :

דף פה ע"א ועלם. יעויין מנחות דף מח ע"א תוספות ד"ה חטא בחטאת :

דף פח ע"ב לא הפסר. יעויין לקמן דף נא ע"א ברש"י ד"ה ל"ש :

דף פט ע"א וניתי. יעויין תוס' לעיל דף עד ע"א ד"ה נתתך : **שם** וניתי מותר הפסח. יעויין תוס' מנחות דף מט ד"ה א"ל ותוספות יומא דף כט ד"ה אלא ותוס' מנחות דף פג ע"ב ד"ה ושלמים ובזבחים ט ע"א ד"ה ושלמים : **שם** משום סמיכה. יעויין תוס' חולין דף כג ד"ה איצטריך : **שם** דאילו פסח. יעויין תוספות לקמן דף קכא ע"א ד"ה כשתמצא :

דף צ ע"ב ואין שוחטין. לעיל דף סט זבחים כב ע"ב ויעויין תוס' לקמן דף לג ע"ב ד"ה לאלו : **שם** כרכי ילחק. יעויין תוס' דף לג ע"א ד"ה ע"ש : **שם** תוס' ד"ה מי לא עסקינן כו' והאי קליפא טומאתו. נ"ב יעויין שבת דף יד ע"ב ברש"י בסוף ד"ה ובא השמש ובמסכת פרה פרק יא משנה ד ובלשון הראב"ד בסוף משנה א' בפ"ו מהלכות קרבן פסח :

דף צה ע"א תוספות ד"ה בפרטים כו' בכל פעם דף כג ע"ב ודף כט ע"ב :

דף צח ע"ב והא. יעויין תוס' יומא דף כט ע"א ד"ה אלא :

דף קב ע"א רשב"ם ד"ה א"ר יהודה בר"א כו' כל מקום שאמר ר"י כו'. נ"ב יעויין תוספות ביצה דף ט ע"ב ד"ה לא היא :

דף קט ע"א אלא בבשר. ברש"י מסכת ר"ה דף ו ע"ב ד"ה מי אמרינן מביא בלשון הגמרא אין שמחה אלא בבשר שלמים : **שם** אלא ביין. יעויין לעיל דף פא ע"א ובדף הסמוך ע"ב ברשב"ם ובתוס' ד"ה ידי יין ובתוספות קדושין דף לד ע"ב ד"ה אשה ובר"ה דף ו ע"ב ד"ה אשה ובתוספות מ"ק דף יד ע"ב ד"ה עשה דיחיד : **שם** תוספות ד"ה וזבחת שלמים כו' תימה טו'. נ"ב יעויין ברש"י מסכת ביצה דף יט ע"ב ד"ה מביא אדם כו' :

דף קטז ע"ב תוס' ד"ה ותהם כו' כר"ע מחבירו כו'. נ"ב בספר באר יעקב דף לג ע"א כתב שיש כאן טעות הדפוס וצ"ל מחבירו :

דף קב ע"א שבת ימים. יעויין תוס' מנחות דף סו ע"א ד"ה כתיב :

הג"מ יהודה בכרך זצ"ל אבד"ק סייני

דף יג ע"ב רש"י ד"ה אין מביאין כו' ע' בצל"ח שכתב אבל כיון שרש"י מפרש עד שש שעות כו'. נ"ב עיין לשון רש"י בדף זה ע"א ד"ה לא לבער כו' שכ' כדי לאכול עד חמש שעות ומ"מ סיים והיא בכלל ויותר תמוה דברכות כ"ז א' בעי בגמ' על דאמר ר' יהודה עד ארבע שעות אי עד ועד בכלל או לא ע"ש ועי' חולין כ"ד ב' גם מ"ש הצל"ח שם והלאה וא"כ דבר זה גם אליבא דר"ש כו' צ"ע דהא ר"ש ס"ל בכמה מקומות דמביאין קדשים לבית הפסול עי' פ"ח דשביעית וש"מ אמנם לש"ס רבה בזבחים ע"ד כ' דר"ש לא אמר אלא בדיעבד ולא לכתחילה ניחא דבריו :

דף טו ע"א תוס' ד"ה חביות כו' וקשה לריב"א כו' יש ליישב שיטת רש"י לפי מאי דקיי"ל דג' בני אדם הוה רה"ר כמ"ש בנזיר נ"ז ע"ש וא"כ זה גופא הי' שם ספק אם הי' בשעת מעשה ג' אנשים והוה ספק טומאה ברה"ר וסי' טהור או לא היה ג' אנשים שם והוה רה"י וספיקו טמא וכזה ספיקא להחמיר ודו"ק :

דף טז ע"ב גמ' ת"ש דם שנטמא הא דלא פריך ממתניתן לקמן פ' ב' האיך מרצה על טומאת הדם ושם ל"ל מדרבנן ע"ש י"ל משום דסתם מתני' ר"מ ור"מ ס"ל טומאת עצמו דאורייתא כמ"ש ספק משקין ליטמא טמא כו' דברי ר"מ :

דף יז ע"ב גמ' למימרא דסבר ר' יהודה כו' עי' צל"ח שהאריך בזה בענין דבר שיש לו מתירין ע"ש והנה לפי"ז בנדה לא הוה אמרינן ס"ס לדעת הפוסקים דסברי דלא מהני ס"ס בדבר שיל"מ ע' סי' קי"י ביו"ד ובסי' קפ"ז בהלכות נדה מצינו דאמרינן ס"ס והמחוור שבכולן דלא אמרינן דשיל"מ רק בדבר מאכל שכלה מן העולם כשיאכל שפיר אמרינן עד שיאכלנו באיסור ע"י ביטול יאכלנו בהיתר ע"י שימתין משא"כ בטומאה להשתמש בכלי או בנדה לא שייך דשיל"מ דמ"מ מה שמונע כעת אין לו מתירין וכזה כ' בצל"ח ביצה לענין טלטול ע"ש וממילא גם הכא לק"מ וע' :

דף יח ע"א גמ' לימד על ככר שני שמטמא את השלישי כ"ה במשנה שם וכ"ה גי' רש"י הכא : **רש"י** ד"ה לימד כו' מקבלה הס"ד ואח"כ מה"ד שמטמא את השלישי ואני שמעתי כו' :

דף יט ע"ב תוס' ד"ה הא כרה"י כו' תימה הא איצטריך לאוקמי כו' עכ"ל והנראה ליישב דזה יכול להיות שאין לו ספק שנגע בבשר כי בודאי לא נגע ורק כל הספק על הסכין שחתך הבשר שמא נגע במחט ואם המחט טמא מת א"כ גם הכלי שנגע בו נעשה אב הטומאה לטמא אדם וז"ש בגמ' אדם וכלים נמי לטמא הוא מחמת שנגע האדם בסכין וא"כ כיון שהסכין דבר שאין בו דעת לשאול כולם טהורים והכי משמע מפי' הרמב"ם בעדיות ע"ש וא"כ שפיר פריך הגמ' דבלא"ה טהור וזה נכון : **ע"ב** תוס' סד"ה ואמר. נ"ב ועיין תוס' נדה שם שתירצו באופן אחר בד"ה כשחברותיה כו' :

דף כא ע"א בגמ' אי תני בהמה כו'. פי' תוס' ורא"ש במה שכתב בשם הר"ש לתרץ דמיירי בחי' כפותה יעו"ש וקשה טובא על הצריכותא ששנית דהא בחי' כפותה נמי איכא למימר זימנין דמשיירא ולא אסיק אדעתיה ואעפ"כ קא שרי תנא להאכילה. ומצאתי בספרי חדש שעמד בזה ונדחק לתרץ. והנראה לי בפשיטות ע"פ מה שכתבו התוס' ברים ברכות ובש"מ דדרך התנא להשמיענו בקוצר מה שנשנה כבר במק"א יעו"ש א"כ בשלמא קושית התוס' והר"ש היה על הדין מפרקין דלעיל קושית הסותר לכן אוקמה הר"ש בחי' כפותה. ובצריכותא השנית ה"פ ואי תנא חי' הו"א כיון דאי משיירא מיהת מגניע היינו דה"א דמיירי דוקא באינה כפותה דכפותה ואינה כפותה לא תני במתניתין לזה קתני בהמה ואי תימא דל"ל בהמה דשפיר ידעינן מחי' דחי' בודאי איירי בכפותה דאל"כ הקשי ממתני' דפ"ק מה שמשייר כו' ובע"כ צריך לאוקמי בכפותה וא"כ בהמה ל"ל. ז"א כיון דמחי' דקתני במתני' לא ידעינן רק ממתני' דפ"ק ודרך התנא להשמיענו מה שכבר נשנה בקוצר וא"ש תאד דברי הר"ש בפשיטות וזה נכון ואמת לדעתי בס"ד : **ע"ב** גמ' אמר חזקיה מנין כו' ופליגי דר"א כו'. והקשה הפ"מ כתיבת גומא מנ"ל דפליגי דלמא אי לא כתיב לא יאכל בל"י הו"א דחמץ בפסח מותר בהנאה משום דהוא חידוש כמ"ש ר"א שני דברים הינם ברשותו של אדם כו'. וי"ל בזה ע"פ מ"ש התוס' פ"ק דמציעא ג' א' ד"ה מפני מה כו' ע"ש היטב ושם קשה טובא דלמא היכא דמעיז בעי שבועה אפי' כופר הכל ועד אחד צריך להיכא שאינו יכול להעיז. ויש ליישב עפ"י דברי הגמ' בשבת ק"ח שאל בייתוסי אחד לר"י הגרסי מנין שאין כותבין ע"ג עור בהמה טמאה דכתיב למען תהיה וגו' אלא מעתה ע"ג עורות נבלה כו' א"ל אמשול לך משל לב' בנ"א כו' אלא מעתה יאכלו א"ל התורה אמרה לא תאכלו ואתה אמרת יאכלו א"ל קאלוס עכ"ל ע"ש ובההכותב דמה שהשכל מחייב עומד במקומו ועל התורה אין להקשות דלא דרשינן טעמא דקרא. ולהוכיח מזה מה שנגד השכל ג"כ אין להוכיח ע"ש היטב וכן בכאן דכל היסוד של רבה לא לדעת הטעם דהא אין דורשין רק להוכיח מזה דלא אמרינן מגו. וכמ"ש התוס' ביתר ביאור בכתובות י"ח א' ע"ש. וע"ז הקשו מנ"ל דכופר הכל פטור וא"ל משום דאין אדם מעיז א"כ הוא מגד השכל והטעם א"כ יפקד הטעם בבנו וכתבו מדאיצטריך עד אחד כו' וא"כ ידעינן זה מקרא ולא בעינן טעמא ושוב אין חילוק בין בנו לאחר וא"ש וכן הוא כאן כיון דלר"א הכלל כ"מ שנאמר לא יאכל כו' הוה איסור הנאה אם לא במקום שפרט הכתוב. שוב אין לנו לחקור מפני מה עשה הכתוב גבי חמץ כאלו הוא ברשותו וא"ש הכל : **תוס'** ד"ה כ"מ שנאמר לא יאכל וא"ת יהא נהנה מחמץ כו'. בצל"ח כתב שדבריהם תמוהים לפי מ"ש התוס' לק' כ"ב א' ד"ה ור"ש דלר"מ אף חזקיה מודה דלא יאכל איסור הנאה משמע כר' אבהו וא"כ ליכא כ"מ אליבא דר"מ מידי בנהנה. וגם לפרש"י כ"ב ב' ד"ה למאי הלכתא כו' דפליגי אף אליבא דר"מ מ"מ טוב יותר לומר איכא בינייהו אליבא דהלכתא דר"מ ור"י הלכה כר"י ע"ש וזהו תורף דבריו. ואני אומר דתוס' מקשים שפיר גם לפי שיטתם לקמן כנ"ל דמשמע מדבריהם שם דחזקיה הוא דלא אתי אליבא דר"ע אבל ר' אבהו אתי שפיר גם אליבא דר"י וכמש"ב והא דקאמר לקמן לימא כתנאי הייט לר' אבהו כו' משמע דר' אבהו אמר למילתיה גם לר' יהודה והיינו כי לר"י מפקינן איסור הנאה בכל איסורין מאותו מ"מ זה גלי על הא דכתיב בכ"מ לא תאכל כו' הכוונה גם על הנאה בכדי שלא יהיה סתירה אם נאמר דהכוונה אי אפשר כי אם על אכילה לחודא. ומגד הסברא כיון דלר"מ דיליף מנבלה בודאי לא יאכל בכ"מ איסור הנאה נמי משמע למאי נימא דר"י פליג עליו דלמעט במחלוקת עדיף וכ"מ פשטא דליבא דר' אבהו דאמר כ"מ כו' דקאי אף לר"י דהלכתא כוותיה והא דאמר עד שיפרוט כו' אין כוונתו דמזה יליף רק ר"ל דסתמא הכי משמע אם אינו מפורש היתר וא"ת דאפשר שאין זה מדרך הכתוב ע"ז אמר כדרך שפרט כו' כלומר דמצינו דהתורה פי' היתר וכמ"ש הלא"מ בכוונת דברי הרמב"ם פ"ח מהל' מ"א ע"ש. ולפי מ"ש ניחא מאד דגם ר' אבהו סובר כן כנ"ל וא"ש הא דאמר בגמ' ופליגא דר"א דמנ"ל דפליגי דלמא חזקיה אליבא דר"י אמר למילתיה ור' אבהו אליבא דר"מ ומר אמר חדא כנ"ל. ולפי מ"ש ניחא דשפיר פליגי אליבא דר"י דלר"א כ"מ שנאמר לא יאכל כו' הנאה נמי משמע ולחזקיה מפיק לה מן לא יאכל בל"י. וא"כ לפי"ז מקשים תוס' שפיר דלימא א"ב לענין נהנה כו' דהוה אליבא דר"י דהלכתא כותיה ומכ"ש לשיטת רש"י יהיה נ"מ אליבא דתרוייהו בין לר"מ בין לר"י משא"כ הא"ב תשב"ע לא הוה רק אליבא דר"י לחוד וע' וא"ש דבריהם ועי' רש"י לקמן כ"ג ב' ד"ה חולין בעזרה כו' וכי אמר ר' אבהו כו' אליבא דר"מ אמרה כו' משמע מדבריו דלר"י לא אמר ר' אבהו למילתיה ולדידיה יש לתרץ קושית התוס' וכנ"ל דמאי דאמר הש"ס ופליגי היינו בעיקר הדין דחולין שנב"ע וקים ליה להש"ס דכל הפקלא וטריא דר"י מפיק מאותו ר' אבהו אמר לכולה וקאי ופליגא גם אליבא דר"י לענין חולין שנשחטו בעזרה והבן בזה היטב : **שם** בגמ' אלא לר' יהודה דאמר לדברים ככתבן כו' מנ"ל דאסורין בהנאה כו'. מה שמקשים דלמה לא ניליף מיתורא דאו לדידיה דאית ליה סברא לאקדומי מיותר הוא ואי דלא נימא כר"מ לא לכתוב כלל דמסברא ידעינן ובע"כ דגם היסור הנאה משמע ולכך ה"א כר"מ לכן איצטריך או. לק"מ דזה גופה ה"א לטעות דבנלא או ה"א כר"מ ומוכח דגם איסורי הנאה משמע לכן כתב רחמנא או להורות דדכ"כ. וא"כ ליכא למשמע דלא יאכל גם איסור הנאה משמע דאיצטריך לדכ"כ והוא פשוט :

דף כב ע"א תוס' ד"ה ור"ש כו' דקודם מ"ת כו' דהא לא ניתנה בסיני. עכ"ל דבריהם לכאורה תמוהים דלפ"ז אין צריך לומר דלא קאסר רק לבני יעקב דאפי' לכל בני נח נאסר קודם מ"ת לאחר שניתנה התורה ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לב"נ כמ"ש בסנהדרין נ"ח א' אבל האמת דחסר בתוס' תיבת ועוד והוא תי' שני וצ"ל ועוד דהא לא ניתנה בסיני ועי' תוס' חולין ז' א' ד"ה קדשים מבואר להדיא כן והתימה על מגיהי הש"ס שלא עמדו בזה :

דף כג ע"א גמרא ונטעתם משמע בין לרבים כו' ולכם בין יחיד כו'. דקדוק הלשון תבין ע"פ מ"ש הסמ"ע בחו"מ סי' ע"ב דכין בין דרכו לנקוט הפשוט באחרונה וניחא : **ע"ב** תוס' ד"ה ומה כו' לא כ"ש שיהא בכלל היתר נבילה כו' עכ"ל הקשה בפ"י דלפ"ז מאי מקשה הגמ' ור"ש כו' הא ס"ל אין בגידין בנ"ט כדלעיל וא"כ איט בכלל היתר נבילה ולזה לא מהני הק"ו. והנראה בזה דהנה פירכא עדיף מיוכיח ומאי מקשו התוס' רק שהקשו דלפי האמת דהאמר הכן בבהמה קיימינן תקשי יוכיח. וע"ז תירצו שפיר ועל ר"ש עדיף לומר פירכא מלומר יוכיח כי על המקשה לא קשה רק על המתרץ כידוע ואולי פוא המקשה הוא המתרץ כמו שמצינו כ"פ וכמ"ש התוס' ריש פ"ב דמציעא ד"ה וכמה כו':

דף כד ע"ב בגמ' משום דזיעה בעלמא. נ"ב ברכות נ"ח א' : **תוס'** ד"ה אלא כו' תימה לר"י כו' והשתא א"ש הא דאמר בשמעתין כו'. לכאורה תמוה מאד דכפלו דבריהם דהיא היא וזה הקושיא שהתחיל להקשות ונולא דמסתפינא הייתי אומר שטעות נפל בדפוס וצ"ל הא דאמר בברכות נ"ח א' האי דובשא דתמרי כו' מ"ט זיעה בעלמא הוא ואמר שם דהוא כר' יהושע ע"ש וזה יותר קשה מקושיתם דכאן ועי' ר"ש פי"א דתרומות מש"ש ותבין כי לדעתי הוא הנכון. ולפי דברי התוס' האלו נע"ג ברא"ש פ' כיצד מברכין סס"ג כמ"ש בשם הר"א ממיץ ודו"ק :

דף כה ע"ב בגמ' כי פליגי דלא אפשר וקמכוין הגאון רע"א בדו"ת הקשה קושיא עצומה לפמ"ש התוס' עירובין ל"ג ב' ד"ה לא תימא כו' דלא תשיב אביי היכא דעי' דפסק כשמואל נפיק מיניה ג"כ חומרא ע"ש א"כ היאך חשב אביי לגרירה הא אביי לשיטתיה נפיק מיניה חומרא דלרב דס"ל כר"י לא אפשר וקמכוין שרי ולשמואל אסור וזה קושיא עצומה. ולפע"ד נראה דתוס' בעירובין היה להם בפסחים גי' אחרת והוא גי' הרי"ף והרא"ש כמו שכתבתי בגליון הש"ס. והוא דלא גרסי הא דאיתא לפניו ואליבא דר"ש כו' עד לקולא לא אמר. וס"ג כי פליגי היכי דלא אפשר וקמכוין אביי אמר מותר ורבא אמר אסור ע"ש ברי"ף ורא"ש ולכן כתבו שם והלכתא כרבא. דלפי גירסתנו והוא גי' רש"י תמוה מאד דמה נורך לפסוק כרבא הא כיון דלא פליגי רק אליבא דר' יהודה ואנן קיי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר ובע"כ דהם לא גרסי אלא כו' ואביי ורבא פליגי גם אליבא דר"ש לכן פסקו כרבא דגם לר"ש צריך פסק זה (והא ל"ק למה הוצרכו לפסוק כרבא הא בלא"ה הלכתא כרבא נגד אביי בר מיע"ל קג"ם י"ל משום דללישנא קמא לית הלכתא כרבא דאסר אפשר ולא מכוון אליבא דר"ש לכן כתבו דלל"ב הלכתא כרבא) עכ"פ לפי גירסא זו אין כ"מ בלא אפשר וקמכוין בין ר"י לר"ש וא"ש דברי התוס' בעירובין וזה נכון מאד בס"ד:

דף כח ע"א בגמ' אמרו לו חטאת העוף שבא על הספק יוכיח בשו"ת רע"א סי' קפ"ח הקשה דהיך אמרו רבנן לר"י חטאת העוף הבא על הספק כו' הא יש לו פרכא על הך יוכיח דמה להנך שאין בהם חיוב השבתה כלל משא"כ בחמץ כו' ויכולים להכניס ג"כ זה מיד במה מצינו נותר דישנו בבל תותירו וטעון השבתה מהעולם כו' ע"ש. לא יכולתי להלום כוונת הגאון ז"ל דמאי כ"מ בין בל תותירו להשבתה כיון דישנו בבל תותירו ממילא תל השבתה. והנה רש"י דקדק בסוגיא זו דמיירי בנותר ואם נימא דכוונתו להקשות על רש"י גופא דשם לא מיירי בנותר כלל וכמ"ש בצל"ח על פירש"י ע"ש לא הוה ליה להקשות כי אם בפשיטות דשם אינו בבל תותירו ומאי חדית בהשבתה : **ע"ב** תוס' ד"ה וחד לפני זמנו וא"ת לחזקיה מנלן איסור הנאה לפני זמנו כו' עכ"ל. הא דלא הקשו על אחר זמנו מנ"ל איסור הנאה לחזקיה עי' צל"ח מ"ש בזה. והנראה פשוט דלס"ד י"ל דאינו אסור בהנאה אחר זמנו לר"י והא דתני בברייתא ומשעה שאסור באכילה אסור בהנאה דאתא לר"י זה קאי על לפני זמנו. וכמו שפירש"י ד"ה ומשעה כו' היינו משש שעות ולמעלה דאמרן לפני זמנו כלאו כו' והיינו דתני ומשעה ולא ובשעה והבן. ובאמת לתירוצם גם לחזקיה אסור בהנאה גם אחר זמנו ולכן לא קאמר הגמ' לעיל דהא איכא בין חזקיה לר' אבהו ודו"ק : **באו"ד** והוא מסברא מוקמינן לתוך זמנו כו' עכ"ל. לכאורה א"צ לזה דהא ר' יהודה בפי' מוקמי לקרא דלא תאכל עליו חמץ על לפני זמנו כדאמר ומנין לאוכל חמץ כו' שנאמר לא תאכל וגו'. ולהסביר דבריהם נ"ל דהוה מוקמינן לא יאכל על כל זמן איסור חמץ גם על לפני זמנו כיון שקבע התורה זמן איסור חמץ על הכל כתוב בתורה לא יאכל ע"ז כתבו דמסברא לא מוקמינן רק על תוך זמנו לבד כן צריך להעמיס בדבריהם כאלו כתבו בלשון שלילה ודו"ק. והאמר ליישב קושיתם דהנה לר' יהודה דיליף דחמץ בשריפה מנותר כמבואר לעיל א"כ הקשי לחזקיה ל"ל לא יאכל בל"י ניליף גם זה מנותר דאסור בהנאה וי"ל באמת לחזקיה לתוך זמנו לא צריך קרא לר"י רק על לפני זמנו דאינו עובר בב"י עד הלילה כמבואר בפוסקים ואז אינו דומה לנותר ע"ז צריך לא יאכל כו' וקאי על כל זמן שקבע התורה כנ"ל וזה נכון. ודע דחזקיה אליבא דר"י כמ"ש התוס' לעיל כ"ב א' ד"ה ור"ש. וזה אין להקשות דא"כ מיותר הקרא דלא תאכל עליו על לפני זמנו דמדכתיב בל"י לא יאכל ידעינן דלהוך זמנו ואח"ז ילפינן מנותר י"ל להורות הזמן משש שעות ולמעלה דילפינן מעליו וכמ"ש רש"י ד"ה לא תאכל ועי' :

דף כט ע"ב ר' יוחנן אמר חמץ בזמנו כו' בנותן טעם. עי' נודע ביהודה סי' נ"ב שביא קושיא על לשון הכ"מ פט"ו מהל' מ"א כתב הרמב"ם חמץ בפסח אע"פ שהוא מאיסורי תורה אינו בכללות אלו. וע"ז כ' הכ"מ בא לתרץ למה לא אמרו ר"י ור"ל חוץ מחמץ בפסח שאסור בכ"ש ונותן טעם. ונפלאו דבריו הלא ר' יוחנן אמר להדיא בסוגין חמץ בזמנו בנ"ט וקאמר הש"ס דאזיל לטעמיה דמס' ע"ז ע"ש באריכות והגאון לא ישב דבריו רק בדוחק רק הקטין מעט התימה רבה. והנראה דהנה הרמב"ן במלחמות הקשה לר' יוחנן דאמר חמץ בפסח בטל מהא דקיי"ל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטל. ותי' דבאמת ס"ל כרבנן דר"ש בנדרים דבאמת בטל. והנה ר' אבי ריש יו"ט תי' אליבא דר' יוחנן דהוה דשיל"מ ולא בטל גבי ביצה וצריך לומר משום דר' אבי שלהי ביצה העמים כן במשנה וכן האשה כו' משום דהוה דשיל"מ ע"ש ל"ט א'. וידוע דר' יוחנן סבר לה הלכה כסתם משנה לכך תי' שם אליבא דר"י כן ברים ביצה. ולכאורה א"כ קשה דר"י אדר"י מחמץ בפסח וצריך לומר אמוראי נינהו ואליבא דר"י כדאיתא ברים ח"ט ובכ"מ יעו"ש. דיש אמורא אליבא דר"י דאינו סובר הלכה כסתם משנה. וא"כ למ"ד דר"י סובר הלכה היינו לאותו אמורא דסובר אליבא דר' יוחנן הלכה כסתם משנה ודחיק לי לאוקמי אף זו בפלוגתא דאמוראי ועוד דהם אמרו חוץ מטבל וטבל הוא מטעם דשיל"מ כמבואר בירושלמי ועי' בתוס' ע"ז מש"ם. ולזה שפיר קאמר ונתן טעם כו' ואף דבסוגין קאמר הש"ס ואזדא לטעמיה היינו רק להפוקי מרב ושמואל דס"ל דכל איסורין שבתורה במינן במשהו. דוק ותשכח כי זה דבר נכון להציל את הכ"מ מתמיהתו הנ"ל :

דף ל ע"ב יורקי לא תבעי לך דודאי אסירי. גירסת רש"י דמגרפי ובלעי וכ"ה בע"ז ל"ג ב' וכזה תבין פירש"י ד"ה ה"ג כו' :

דף לב ע"ב ת"ר האוכל תרומה פחות מכזית. תרומות פ"ו מ"ג ואולי נ"ל תנן התם:

דף לג ע"א ונתחמם בגיזי עולה שמעל. עי' רש"י שבועות י"ט א' ד"ה פרט ולתוס' שם נ"ע עי' היטב : **ע"ב** רש"י ד"ה קסבר כו' ואין נירוף חבירו. וי"ו הוא וי"ו המחלקת כמו או והוא ב' טעמים:

דף לד ע"א תוס' ד"ה טהרו והיינו דתנן עניי. תרומות פ"ט מ"ב : **שם** לגום כהן עיסה כו'. עי' בצל"ח מה שכתב בזה ולכן נלע"ד דלא כו' ע"ש. ובאמת כל דבריו מבוארים בתוס' חגיגה דף כ"א ד"ה האונן ומהו"כ כו' ותי' ר"י דלא שייך כו' והביא ר' אלחנן סעד מפ"ו דשקלים כו'. והגאון ז"ל כוון זאת מדעתו וחכם עדיף וכו' :

דף לו ע"ב מ"ט דרבנן דכתיב ל"ת לאכול. גי' הרמב"ם והסמ"ג דכתיב ושמחת בכל הטוב. ור"ש הכוא לזמן שמחה כו' ותו לא מידי :

דף לז ע"א רש"י ד"ה וכן לענין לחמי תודה. והתודה כשירה נ"ע דמה ענין תודה לזה. הא שם הוא רק לענין הלחם ועי' בזה היטב. שוב ראיתי ברמב"ם הל' פסה"מ פי"ב ה"ב חלות תודה כו' שחסרו עד שלא נזרק דם הזבח פסולין כו' והוא מתוספתא פ"ד דמנחות ע"ש בכ"מ וא"ש : **ע"ב** ואמרי לה זה וזה לחיוב כו' לפענ"ד נראה דאין זה מלשון הברייתא רק דהגמ' קאמר ואמרי לה כו' דיש גורסין כן בדברי ר"י ב"ר יוסי. והגמ' הכניס דבריהם באמצע הברייתא כמו אתאן לת"ק לעיל כ"ח ב' ל"ו א'. וניחא בזה דברי התוס' ד"ה אמר לך ר' יוחנן כו' לא איצטריך כו' דמ"מ תקשי דלמה לא אמר כתנאי דאמרי לה זה וזה לחיוב ולפי מ"ש א"ש וברור :

דף מ ע"ב במשנה אבל שכין ומטבילין אותו בכן. לכאורה תיבת בכן הוא מיותר דהא קאי על משקין ומי פירות שזכר שם. והנראה דהשמיענו רבינו הקדוש דין גדול בזה והא דבגמ' איתא במים אין לי אלא במים בשאר משקין מנין אמרת ק"ו ורבי יליף לה מן ובשל מבושל מ"מ. והרא"ש הקשה דלא לכתוב במים ולא ובשל מבושל ע"ש והנה הקשה זה לרבי. אבל לרבנן לא ק"מ דהתורה כתב במים לרבותא דאפי' במים דאין מפיגין טעמן אסור לבשלו וכ"ש במשקין שמפיגין טעמן לכן לא הקשה רק לרבי. והנה הרמב"ם ז"ל פסק פ"ח מק"פ ה"ח דחייב בגלי קדר וגם בגלאו בשלו. ועי' כ"מ שהקשה כיון שפסק כרבנן בגלאו ואח"כ בשלו וא"כ אין לחייב בגלי קדר ע"ש מה שתי' ובלח"מ והנראה באמת שפסק כרבי לגמרי והוא דרבי ס"ל דובשל מבושל מ"מ כלהו אתיא הן גלאו ואח"כ בשלו הן גלי קדר דמ"מ הוא מבושל רק רבנן דס"ל דאינו חייב על גלי קדר הוא משום דמסתברא להו רק גלאו ואח"כ בשלו דמסתבר טפי דהוא דומה לבישול ולכן לשאר משקין צריך לק"ו. אבל לרבי מסתבר ליה לרבותא

בכל

סכל ופסק הרמב"ם כרבי ככל דיניו רק הא גופא קשיא דהא אין הלכה כרבי מחבירו. ונראה דהרמב"ם כתב שם אבל מותר לסוך ביין כו' ומי פירות תוך מן המים ולכאורה תמוה דמנ"ל דכמים לא. ולפי הנ"ל שפסק כרבי ניחא דקשה לדידיה קושית הרא"מ דל"ל במים. ובזה מתורץ דכמים סורה לנו דאף בשעת צלייתו אסור לסוכו במים מגזה"כ ולכן כתב במים דמים אסור תמיד וכ"ז הוא לרבי אבל לרבנן כיון שמותר לסוכו במי פירות אף שמפיגין טעמן כ"ש מים דהא האיסור בשאר משקה לא ידעינן אלא מק"ו מכמים אבל לרבי ניחא וכנ"ל. וה"ה דהומ"ל א"נ בסיכת מים אלא דחדא מינייהו נקט וכמ"ש התוס' בכ"ב ה' ב'. ולכך פסק הרמב"ם כרבי משום דזה מרימז במשנה שהבאתי אבל סכין ומטבילין אותו בכן דתיבת בכן מיותר דלרבנן כ"ש במים אבל לרבי ניחא דדוקא בכן מותר אבל במים אסור וכנ"ל. וכיון שסתם משנה כרבי לכן פסק הרמב"ם כוותי'. וא"ש הכל בס"ד:

דף מא ע"א רש"י ד"ה ובשל כו'. עי' צל"ח מה שדקדק על זה דאף מאן דסבר דברה תורה כלשון בני אדם מודה כאן ע"ש בצל"ח. ולכאורה תמוה דהא בכל מקום דאמרינן למ"ד דברה תורה כלשון בנ"א וכתב אחד מקור וא' פועל. עי' ברכות לא ב' קדושין יז ב' גיטין מא ב' כתובות סז ב' ב"מ לד ב' סנהדרין נ ב' ע"ז כז א'. מכות יב כריתות יא. ועי' מ"ל פ"ו מהל' דעות:

דף מב ע"א תוס' ד"ה ואלו עוברין פ"ה לעבור עליהן כו' וגם ריב"א מדקדק מלשון עוברין כו'. עי' בצל"ח שהקשה דהאיך מוכח כן מלשון עוברין דעובר בב"י מה"ת דלמא מדרבנן הוא כמ"ש התוס' בריש מכילתין ע"ש. הנה על הריב"א לא ק"מ דלמא הוא סובר כטעם האחרון שכתבו התוס' שם דלהכי התמירו חכמים לבדוק אחרי שהתורה התמירה לעבור בב"י ואינו סובר כשיטת הרשב"א שם. וראיתי שם יש לדחות דהכיא דביאור ישרף מיירי ביו"ט דהא"א לכניתו כן כיתמין יותר כמ"ש המ"א רסי' המ"ב איברא דעל ר"ת שפיר יש לתמוה דהא לשיטתו פי' הרשב"א כן וא"כ מ"ט גאיד מפי' הריב"א. ומ"ש הפ"י בזה דר"ת אינו סובר כן לא הבנתי דמ"מ תקשה לשיטת הרשב"א שסובר כן לר"ת. והנראה בזה דר"ת הוצרך לומר כן משום דאם נפרש כן דעוברין מן העולם וא"כ אף בחמץ נוקשה ע"י תערובות הדין כן (וכמ"ש הרשב"א לעיל להדיא כן דאף נוקשה ע"י תערובות מחויב לבער) א"כ למאי תנא רק דוקא חמץ גמור ע"י תערובות ונוקשה בעיניה ליתני אף נוקשה ע"י תערובות דגם זה עוברין מן העולם מדרבנן כמו חמץ דגן גמור ע"י תערובות גם כן אין עוברין רק מדרבנן גם וכמאי פליגי על ר"א דמתני' בין לפי' מהרש"ל כמ"ש הר"נ דר"א מוסיף נוקשה ע"י תערובות ובין לפי' מהרש"א דמוסיף דזה ג"כ נוקשה או תערובות כיון דעכ"פ מדרבנן אסור לאוכלו מחויב ג"כ לבערו מדרבנן וכנ"ל. וזה י"ל ברור בכוונת התוס' וא"כ מכאן ראיה ברורה שהתוס' סוברים דאף בדבר שאסור באכילה מדרבנן צריך ג"כ לבערו וכדעת הר"נ ופליגי על הטור בסי' המ"ב שסובר דמותר לשהותו ועי' במ"א ריש סי' תמ"ב שדבריו צ"ע שם ובמק"א יבואר באורכה אי"ה: באו"ד ואין נראה לר"ת דמשמע דכל הנך מרבינן כו' לכאורה. פלא על לשון דמשמע דהא בהדיא איתא כן בברייתא לק' מ"ג א'. ונראה בזה משום דעל תערובות חמץ לא ק"מ קושית ר"ת. דודאי איכא ב"י בתערובות חמץ אף שאין בו איסור אכילה מה"ת משום שאין בו כזית בכא"פ. מ"מ עובר עליו בב"י משום דעכ"פ הכזית החמץ איתו וכדעת הרמ"ק הובא במ"מ. ולזה הסכים הכ"מ. ועי' מ"א רסי' תמ"ב. וכל עיקר קושית ר"ת נ"ל דהוא מנוקשה דאם ליכא איסור באכילתו כ"ש שאינו עובר בב"י. והנה בברייתא הנ"ל לקמן לא מניא ברבויא דכל מחמצת ד' מיני מדינה שהן תערובות חמץ. ונוקשה לא קאמר שם כדאיתא לקמן. לכן הוצרך ר"ת לומר דמשמע כן כו'. ר"ל דמשמע דאף ר"מ דקאמר לקמן והאוכלו בארבעים גבי נוקשה הוא מרבויא דכ"מ דלא מניא רבויא אחריתא. וזה כוונת ר"ת דמשמע דכל הנך כו' ר"ל כל הנך דקתני במתני' אף נוקשה כגון זומן של צבעים וכיוצא הוא מרבויא דכ"מ כו' ולא נזכר שם אלא אכילה ומהיכי תיתי לרבות אף לענין ב"י. ודע דהרמב"ם דפסק דנוקשה עובר על ב"י כמשמע מדבריו ספ"ד שכתב וכן ניירות כו' שאין צורת החמץ כו' משמע הא לאו הכי עובר משום ב"י כ"ש באכילה והנה רוב הפוסקים אחזו להרמב"ם נוקשה אינו אסור באכילה אלא מדרבנן וצ"ע:

דף מג ע"ב רש"י ד"ה אף שאור בל תקטירו נמי היתר מצטרף לאיסור כו'. ועי' בתוס' ד"ה כמאן שהקשו דא"כ מאי קאמר כמאן כר"א הא ברבנן נמי אתיא דהאי כי כל דרשי' כו' ע"ש בזה י"ל כי צריך להבין מ"ש רש"י שם ד"ה אין היתר כו' ואי איכא מיין לאודיה כזית למה לי קרא עכ"ל. דלכאורה יפלא הא לקמן מ"ד ב' קאמר הגמ' להדיא דלמא מיין לאודי וכ"ת כו' מאי למימרא כו' אע"ג דתערובות. אבל הענין בזה דג' ענינים יש טעם כעיקר וממשו של איסור ע"י תערובות והיתר מצטרף לאיסור. והנה אם נימא טכ"ע דאורייתא כ"ש איסור ממש ע"י תערובות. רק היתר מצטרף לאיסור לא נדע מטכ"ע. וכן טכ"ע לא נדע מהיתר מצטרף לאיסור. ולכן הגמ' שם קודם שנדע דר"ע ס"ל טכ"ע דאורייתא. וקא להוכיח מר"ע דמתני' שפיר י"ל דילמא מיין לאודי' וקמ"ל דאע"ג דתערובות. ולכן שפיר פריך הש"ס שם ור"ע כו'. ע"ש במהרש"א. ועי' בעל המאור שפי' משום דטכ"ע עדיף מהיתר מצטרף לאיסור ע"ש אבל לרש"י קשה. אולם להנ"ל א"ש. דאם לית לי' טכ"ע א"כ מנ"ל דמשרת קאי על המל"ת דלמא קמ"ל ע"י תערובות ומיין לאודי' דזה עדיף מכל. ובע"כ צ"ל דר"ע ס"ל טכ"ע. וא"כ אתי' מיין לאודי' ע"י תערובות מטכ"ע. ושפיר פריך הגמ' ור"ע טכ"ע מנ"ל. (רק זאת עדיין צ"ע דקושיא כזאת תקשי ג"כ על רבנן דלית להו טכ"ע ומ"מ מפקי להאי משרת להיתר מל"ת כמ"ש רש"י לקמן בסוף הסוגיא כנ"ל וצ"ע) עכ"פ למסקנא דר"ע אית לי' טכ"ע. שפיר לא צריך קרא בכזית יין לאודי'. ולכן פרש"י שפיר ואי איכא מיין לאודי' כזית ל"ל קרא והיינו למסקנא דר"ע אית ליה טכ"ע וילפינן מיני' וכנ"ל. והגמ' הוא לס"ד כנ"ל. והנה בסדר הברייתא דאמר אין לי אלא כולו כו'. עירובו מנין ת"ל כי כל. ולפרש"י שם ד"ה ערובו כו' כשאינו בעין כו'. ור"ל דאותו מקצת ג"כ אינו בעין. לכאורה תקשה דדילמא קאי על הקטרה בכזית שהוא הקטר שלם וקמ"ל דאפי' ע"י תערובות. וצ"ל דהסברא הוא כיון שאינו מקפיד על תערובות בכזית שלם והדין הוא דהיתר מ"ל. או אין כ"מ אם הקטר שלם ע"י תערובות או מקצת ע"י תערובות. כיון דהתורה ריבה ע"י תערובות או אין כ"מ ובדין דהו"ל להברייתא ללמוד מן כל הקטר כזית ע"י תערובו' דזה יותר מסתבר ומנכי כל להיתר מה"ל רק דא"כ הי' טעות למתעקש. היכי דהמל"ת ע"י תערובו' לכן סידר הברייתא כן דלישתמע הכל. אמנם זה הכל לר"א דדריש כל. משא"כ רבנן דלא דרשי כל רק כי כל. או לא הוה מוקמינן כי כל אמקצתו דהיינו המל"ת לשיטת רש"י. רק הוה מוקמינן אהקטר שלם וע"י תערובות וכנ"ל דזה מסתבר יותר. לכן שפיר קאמר הגמ' כמאן כר"א. ודוק בזה היטב:

דף מו ע"א גמ' מקשי אביי והא וכן לענין טומאה קתני כו'. ובסוטה י"א א' תי' אביי כה"ג וכן לענין הטובה. ושם קא מקשי רבה כן. וצ"ע. וא"ל דאתר שקבלה אביי מרבה בסוטה קבלה אביי ובתר הכא אקשי' לר' יהודה. ז"א. עי' קדושין פ' י' יוחסין ע"ב ב'. אם לא דנמחק תי' ליה וכה"ג הגיה מוהרי"ב בסנהדרין כ"ח א' וצ"ע: ע"ב בהגהות הרי"ב אבל נראה דהכא כו'. נ"ב ברם גירסת הרי"ף והרא"ש במשנה שם אלא כדי שיכול ע"ש:

דף נב ע"ב תד"ה דלמא וא"ת כו'. לולי דבריהם היה נ"ל ע"פ מ"ש בפ"ד דחלה קב אורז בחמצע כו' אין מצטרפין ע"ש. אבל מין אחר החייב בחלה בחמצע מצטרפין. וכמ"ש בי"ד סי' שכ"ד ס"ז ע"ש. ושפיר משכחת לה מן הפטור על החיוב וכן להיפך:

דף נו ע"א מאי סלקא בי בישככר כו' אמרי מלכא ומלכתא הוו יתבי מלכא אמר גדיא יאי ומלכתא אמרה אימרא יאי וכו' אמר ר' אשי ישככר כו' לא תני מתני' דתנן ר"ש אומר כבשים קודמים בכל מקום כו' רבינא אמר אפי' מקרא לא קרא דכתיב אם כבש ואם עז אי בעי כבש לייתי' אי בעי עז עי' היטב בגמ' כל הענין. תוך לדרכינו. עי' רש"י שפי' אם כבש אם עז גבי שלמים מדלא הראה לך הכתוב רמז מובחר בזה מזה שמעת מינה ששניהם שוין. עכ"ל. ותמיה לי מלתא חדא דמה זה הוכחה. דהא זה רמז שכבש כתיב קודם לעז. וכמ"ש ר"ש כבשים קודמים כו'. וכמ"ש בברכות פ' כ"מ המוקדם בפסוק כו' וכן בפ' כל שעה לענין מצה ולענין מרור ועוד דאם זה הוכחה תקשי יותר על ר"ש שהוצרך להביא ראיה מחטאת היה לו להביא ראיה משלמים המוקדם בפסוק. והנה בכריתות חזר שם רש"י מפי' שבכאן ויכול להיות מחמת ק' הנ"ל. וז"ל רש"י שם אם כבש היינו קרא דמתני' דקא דריש מיניה ור"ש ששניהם שקולים וכתיב לעיל מיניה והביא את קרבנו שעירת עזים עכ"ל והמעיין שם יראה דדברי רש"י אלה קאי על דברי רבינא ולא גרים אם עז. כי משלמים לא מוכח מידי כך. ולפי"ז צריך להבין מה הוסיף רבינא על דברי ר' אשי ואם כוונתו הוא שמעצמו היה יכול להבין במקרא מבלעדי משנה ובהוכחות ר"ש. ולא תקשי לפי"ז מאי בא ר"ש לאשמועינן במתני'. דאורתא דמילתא כך דבכמה דוכתין אשמועינן במתני' וברייתא מה שבהדיא בפסוק וכמ"ש התוס' פר"א דמילה קל"ג ב' ד"ה גדול כו' ע"ש. ז"א דודאי לולא דברי ר"ש לא היינו יודעים דמשום פעם אחת שנשתנה בחטאת יהי' שקולים דלמא כן גזה"כ בחטאת. והנה בזה י"ל דרבינא אמר כן לשיטת ישככר דמביא ראיה מתמיד דאומרי יאי. ומאי ראיה היא זו דלמא גזה"כ הוא שיהיה דוקא כבשים. ולפי שיטתו שסובר שאין לחלק בין הקרבנות א"כ היה לו להבין במקרא עצמו מבלעדי דרשת רש"י וזה נכון מאד. ובגוף הדבר צריך להבין דברי ר"א שאמר דלא תני מתני' דהא מרא דמתני' הוא ר"ש והוא רשב"י כידוע. והוא היה אחר החורבן וישככר כו' היה במקדש ובהמ"ק קיים ואיך מביא ממה שהיה אחריו. והנה בכריתות הלשון לא הוה תני ליה הא דתנן כבשים כו'. ולא הזכיר שזה דברי ר"ש. ואע"ג שרבי סדר המשנה והוא היה ג"כ אחר החורבן טובא מ"מ י"ל דמסתמא רבי היתה לו קבלה מדור דור והמשנה היה שגורה בפיהם עד רבי וכמ"ש הש"ך בחו"מ ס' ק"ה ס"ק ט'. וי"ל שגי' רב אשי לא היה במשנה ר"ש. ויכול להיות שרבינא מפרש לדר' אשי שהיה קשה לו כנ"ל. וצריך לומר דכוונת ר' אשי על שלא הבין מעצמו ממקרא [עי' במהרש"ם ש"ך בגיטין לענין שלשה דברים צריך לומר בתוך ביתו כו' וקיימתי מסברא ודו"ק] וכדפי' רש"י בכריתות אמנם לפ"ד ליכנא דרבינא אפי' מקרא כו' לא א"ש דלפי"ז רק מקרא לא קרא. אמנם לפנינו נמצא ר"ש וכן כפירש"י ולהסביר הדבר יותר ולהבין דברי חכמים דאין סברא דמלכא ומלכתא יעסקו בדברים בטלים אם גדי טוב למאכל יותר מן הכבש. ואענה חלקי בעזה"ש. ויובן בזה שמבלעדי ר"ש שהשמיענו כאלה לא היינו יודעים את כל זאת. וגם דברי רבינא באו על נכון. ויובן בזה גם מה שאמרו ז"ל בשבת ר"ז אשכח לר"י כו'. א"ל מ"ט עיזי מסגי ברישא והדר אימרי א"ל כברייתו של עולם דברישא חשיכא והדר נהורא. ופירש"י סתם עזים שחורות. מ"ט הני מכסיין והני מגליין הני דמכסיין מינייהו מכסיין והני כו'. ולהבין גם דברי חכמים אלו. י"ל דנודע פלוגתא ביומא בפ' בתרא אם צריך לפרט החטא או לא. עי' בא"ח ה' יוה"כ סי' תר"ז וכמ"א שם ס"ק ב' שהשיג על הב"י וכתב דבחטא שאינו מפורסם לכ"ע אסור לאומרו בקול רם כדכתיב אשרי כו'. והקשה שם על רש"י בחולין פ"ב שכתב דאי איתא שחטא בשוגג קלא אית ליה דמי שבא לידו דבר עבירה בשוגג אינו מחפה עלי' כדי שיתביים ויתכפר לו. והא בקרא כתיב כסוי חטאה וחטא היינו שוגג ע"ש היטב במג"א וכבר כתבתי במק"א ליישב גם דברי הרמב"ם שכתב וצריך לפרט החטא כריב"ב. ותמהו עליו הלא הלכה כר"ע מחבירו. והוא דבירושלמי דנדרים פלוגתא דר' יוחנן וריב"ל בענין מי שנדר בסניו אין מתירין לו אלא בפניו דר"י ס"ל מפני הבושה ואתא כריב"ב דצריך לפרט החטא. וריב"ל סבר מפני החשד ואתא כר"ע דא"צ לפרט החטא. לכן הרמב"ם פסק כר"י לגבי ריב"ל עי' תוס' סוף מגילה ובפ' ג"ה. ולפי"ז דטעמא דר"ע מפני החשד היינו שלא יחשדוהו שעבר על עבירות הרבה מוכח לה כדעת הב"י דפלוגתא ריב"ב ור"ע הוא אם צריך לפרוט בפני ב"א ג"כ ולא כמ"א. דאל"כ מאי מפני החשד איכא לפני הקב"ה היודע יצר. ובזה מתורץ קושית המג"א על רש"י בחולין דשם מרא דשמעתא הוא ר' יוחנן דאמר מפני הבושה וצריך לפרט החטא כדי שיבוש. ושפיר כתב רש"י שיתביים ויתכפר לו. וזה נכון. וא"ש שיטת הרמב"ם ודברי רש"י. ובסוטה ל"ב אמרינן אמר ר' יוחנן משום רשב"י מפני מה תקנו תפלה בלחש שלא לבייש כו'. שהרי לא חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה. ולא והא איכא דמים דם חטאת למעלה ודם עולה למטה. התם כהן הוא דידע והא איכא חטאת נקבה עולה זכר התם מכסיא באליי' תינח כבשה שעירה מאי איכא למימר. התם איהו דקא מכסין נפשי' דאיבעיא לאתויי כבשה וקא מייתי שעירה. חטאת דע"ז כו' התם נכסוף וניזל כי היכי דניכפר לי' עכ"ל הגמ'. ובזה אמרתי לפרש מאי דאיתא בשבועות אימא ע"ז ומאי חלק דמייתי שעירה ולא כשבה אמר ר' כהנא אגן חלק לסקל קאמרינן והאי חלק להתמיר הוא. ועי' פירש"י שלא ימצא שעירה אלא בדמים יקרים יביאנה בע"כ. וזה דחוק ונולא פירש"י יש לפרש ע"פ הנ"ל דחליק להתמיר הוא שמוכרח להביא שעירה כי היכי דניכסיף וניזיל. וזה חלק להחמיר. ולדעתי הוא אמת בכוונת הגמ'. ושמעתי לפרש בזה שנוי לשון הכתוב ויקרא ד' בחטאת שעירה וחטאת כבשה. והמבין יבין. כי בשעירה הכל יודעים ובכבשה אינו יודע רק הכהן מחמת הדמים כנ"ל. ובזה י"ל כוונת הגמ' בשבת מ"ט עיזי מסגי ברישא. פי' לענין חטאת הזכיר הכתוב עז ברישא והדר כבש משא"כ בכל התורה. והשיב לו כברייתו כו'. והיינו שעוה"ז דומה ללילה ועוה"ב דומה ליום כמ"ש רז"ל יומם ה' יצוה חסדו וגו'. עי' בחגיגה פ"ב ומעשה דר' עמרם בקדושין מוטב דליכסוף בהאי עלמא ולעולם סוה קבל וקיים בחלק ע"ש. והיינו דגם בשארי עבירות אם ירצה לפרט הרשות בידו וכדעת הרמב"ם. וכן תשובה השני' על שאלת מ"ט הני מגליין כו' בא התשובה הני דמכסיין מינייהו היינו שאם ירצה להיות מן כסוי חטאה יביא כבש לחטאת. וכן מכסיין אלייתיהו שלא להכיר בין זכרים לנקבה והני דלא מכסין שאם מביא שעירה יודעים הכל וכו' ולפי"ז אם נאמר דצריך לפרט החטא לא מוכח מידי שכבשים ועזים שוים מקראי דחטאת משום שיש קדימה לחטאת להביא שעירה. ור' יוחנן אף דס"ל דצריך לפרט וכהנ"ל מירושלמי הא דאמר ר"י משמי' דרשב"י. צ"ל הא דידיה והא דרביה. והנה בע"ז בוודאי צריך לפרט וכדאשכחן בקרא דמייתי דוקא שעירה. והא דהביא ריב"ב מקרא ויעשו וגו' אע"ג דהוה ע"ז משום דשם נגד הקב"ה אין חלוק. והבן. והנה ידוע דכל המתגאה כאלו עובד כו"ם. עי' ריש סוטה. והנה י"ל דישככר כו' לבד החטא דתגילה או דיתור בגדים שהיה מכבד עצמו והוא מדת הגאוה והיהו בודאי כסה חטאיו. והנה זה היה בין מלכא ומלכתא הויכוח דמלכא אמר גדיא יאי. והיינו מי שרוצה להביא חטאת יביא שעירת עזים כי היכי דניכסוף ומלכתא אמרה אמרי יאי וכו' שלא יתביים. כי זה טבע הנשים כידוע שדרכן לחפות כמ"ש סוף יבמות תולות בבעליהן. וכשקראו לישככר כו' הכריע כמלכתא מכח התמיד שהיה מכפר עבירות כמ"ש לדק ילין כו' תמיד של שחר כו'. והראה זאת בגאות לב שזה כעכו"ם אמר המלך הואיל ולית ליה אימתא דמלכותא היינו ממ"ה הקב"ה. ועבשו בימין ובשמאל כי גם בשמאל היה עובד עבודה ביוה"כ הכף בשמאלו. כי בגאוה ליכא מאן דפליג שצריך לפרט כעעכו"ם. ובזה יובן דרשב"י אזיל לשיטתו דס"ל שלא לבייש וכנ"ל בסוטה ושפיר הוכיח מזה דכבשים ועזים שוים שמה מהא דחטאת ומבלעדי ר"ש י"ל דלהכי יש דין קדימה לעזים לחטאת משא"כ ר"ש לשיטתו. ולזה אמר רבינא דגם מקרא לא קרא לפי שיטת ישככר שס"ל שלא לבייש א"כ מאי הקדימו הכתוב בחטאת. ושפיר מוכח דשוים לפי שיטתו וכפירש"י בכריתות דכוונת רבינא על מקרא דר"ש. וזה נכון מאד לדעתי בס"ד:

דף סד ע"א במתני' רש"י ד"ה הפסח. פסחי צבור. נ"ב בין שהצבור מרובין ובין כו'. וכן הוגה ברע"ב. ומ"ש רש"י פסחי צבור. עי' רש"י לקמן ס"ו ב' ד"ה פסח אקרי קרבן צבור:

דף סו ע"א גמ' הלכה זו נתעלמה מבני בתירה פעם אחת כו'. ובירושלמי מבואר יותר שהקשו והלא אי אפשר לב' שבועות שיחל י"ד בשבת. ולמה נתעלמה הלכה מהם. אלא כדי ליתן גדולה להלל. ולכאורה כמו זר נחשב אמרם אי אפשר כו'. והקה"ע הגי' אי אפשר לב' שבועות שלא יפול. ופי' שבועות שמיטית ואי אפשר לשני שמיטית שלא יחל פעם א' י"ד בשבת א"כ בזמן קצר כזה שכחו עכ"ל. ולא ידעתי אנה מצא זה שבי"ד שנים מוכרח להיות פ"א י"ד בשבת כיון שהיו מקדשים ע"פ הראי'. אפס לדעתי נראה בס"ד אחרי כי מצינו בסנהדרין פלוגתא ר"י ור"ש אי מעברין השנה מפני הטומאה. ופלוגתתם אי טומאה דחויה בצבור או הותרה. וא"כ כיון דלמ"ד טומאה דחויה בצבור ומותר להקריב בטומאה. עכ"ז מעברין. ק"ו אם אין פסח דוחה שבת דמעברין. ועד"ז פי' הצל"ח הלכה זו נתעלמה היינו שזה גופא נתעלמה שפעם כו' חל י"ד בשבת ולא עיברו את השנה מקודם כיון שלא ידעו וסברו שאינו דוחה שבת היה להם לעבר השנה מקודם. והנה נודע דאין מעברין השנה אפי' ביום שלשים של אדר כיון שראוי לקובעו ניסן כדאיתא פ"ק דברכות וסנהדרין. וא"כ שני שבועות קודם הפסח יכול לעבר השנה. וזה גופא הקשה הירושלמי והלא א"א לשני שבועות שיחל כו' כוונתם שא"א לשני שבועות קודם הפסח שלא ידעו שיחל בשבת וכיון שכן היה להם לעבר השנה. כיון שלא ידעו דהפסח דוחה שבת ומתרץ כדי ליתן גדולה להלל. ודו"ק:

דף סח ע"ב בתוס' ד"ה הכל מודים בעצרת שהקשו דלפי"ז קשה על ר"א דאמר מה זה כו'. רשות למצוה הא יש להוכיח מעצרת. והנה בצל"ח דחה דבריהם דבזמן ר"א הגדול שהיה בזמן הבית לא היה תמיד עצרת ביום מ"ת שהרי עצרת פעמים חמשה פעמים ו' פעמים ז"ן. ואז היה עצרת רק כמו שאר ימים טובים. והא דאמרינן הכל מודים בעצרת היינו לדידן שחדשי הקין סדורים ואינם משתנים. ותמיד עצרת בששה שהוא יום שנתנה בו תורה. ע"ש באריכות. והנראה לי ברור בס"ד דברי התוס' נכונים וברורים דגם בזמן הבית שהיה עצרת פעמים חמשה פעמים כו' מ"מ עצרת בכל זמן הוא ביום שנתנה התורה כיון שחג עצרת לא תליא בימי החודש כמועדים ורגלים פסח וסוכות שהם בט"ו לחודש או ר"ה ויוה"כ שהם תלוים בימי החודש. ועצרת הוא חמשים יום מן העומר ככתוב וספרתם לכם וגו' תספרו חמשים יום. וא"כ אין כ"מ אי מתרמי בחמשה לחודש או בששי או בשביעי כיון שעכ"פ כלו מספר החמשים יום. ואם כי בעת מ"ת כלו החמשים יום בששה בסיון היינו משום שאז היו החדשים כסדרן ואם בשנים אחרות מתרמו מלאים או חסרים מ"מ כבר כלו החמשים יום. וא"כ בכל זמן עצרת ביום מתן תורה ממש. והבן כי זה אמת. ובזה ניחא לי מה שהי' קשיא לי על הטעם בעל ת"ש שקורין רות בשבועות משום הא בירושלמי דדוד מת בעצרת. וא"כ נולד בעצרת. ועיקר רות משום דוד. א"כ לפי"ז היה לתקן לקרות רות ביום א' דשבועות ולמה המנהג ביום ב' דוקא. אמנם כד מעיינין אשכחן טעמא רבא דמנהג העולם שקורין ביום ב' של עצרת היינו שבעה בסיון לדידן. י"ל כי אז בעת שמת דוד בעצרת היו חסרין. וא"כ הי' אז עצרת בשבעה בסיון. וביא"צ הא אזלינן בתר ימי החודש וא"כ לעולם הוא בשבעה וא"כ שפיר תקנו לקרות מגילת רות ביום שני שהוא לדידן בשבעה בסיון שהחדשים כסדרן והוא נכון מאד. והבן:

דף סט ע"ב רש"י סד"ה דליכא כרת. למחר. נ"ע דאינו חייב כרת עד שיגדיל ולא ימול. ונ"ל כונת רש"י מחר לאחר זמן ודוחק:

דף ע ע"ב גמ' אלא קרא לכדרב נחמן. נ"ע למה לא הביא מ"ש במשנה מנחות פ"ב א' מנין כו'. וא"ל משום דמתני' ר"א היא דס"ל דדנין אפשר משא"א ופליג שם ר"ע בברייתא דאין דנין כו'. הא מצינו דב"ה ס"ל דנין כו'. ביבמות ס"א ב' ע"ש. מיהו לפמ"ש מהרש"א שם ביבמות יש ליישב: תוס' ד"ה מ"ט כו'. ואין להקשות א"כ אמאי הוצרך כו' הלא הי' יכול להביא חגיגתו כל שבעה. יש לתרץ קושית התוס' עפ"י דברי הרמב"ם מה' חגיגה פ"א הלכה ה' שכתב וז"ל ומצוה להקדים ולהקריב בראשון כו'. וכל המאחר ה"ז מגונה. ועליו נאמר נוגי ממועד וגו' ע"ש ולדברי הרמב"ם הנ"ל ניחא. כיון דלדעת בן דורתאי מותר להביא חגיגתו בשבת לא רצה להיות מן המאחרים שהוא מגונה. ולכן הלך לדרום לפטור עצמו מחגיגה: ד"ה שלמים כו'. ואי כו' אכתי שמונה הוו. בצל"ח הביא קושי' בשם גאון מאפטא. דדבריהם תמוהים דאיך הוו שמונה שאם שחטן מע"ש כבר יצא ידי חגיגה מע"ש. שהרי אין החגיגה דבר יום ביומו כל שמונה אבל היא רק פעם אחת אלא שיש לה תשלומין. ואם חל יום הראשון בשבת אז גם יום השמיני בשבת ולא משכחת חגיגה בשמיני. ע"ש באריכות וסיים שהוא קושי' עצומה. ולא ידעתי מה הרעש הזה. דהם הבינו שכונת התוס' דמשכחת חגיגה שמונה גם בשבת. אבל האמת בזה כוונת התוס' דכיון בתורה כתיב וחגותם אותו וגו'. ואמרו בחגיגה ט' א' יכול יהא חוגג והולך כל שבעה ת"ל אותו כו'. ע"ש. והנה אם יהיה הדין דיכול לשחוט החגיגה מעיו"ט. א"כ משכחת שמונה ברוב. זולתי אם חל יום ראשון בשבת אז לא הוה אלא שבעה. וכוונת התוס' כלפי שדקדקו בגמ' שמונה הוו. כמו כן תקשה תמיד שמונה הוו. דהיינו אותו ר"ל החגיגה יכול להביא מעיו"ט וביו"ט א' כשחל בחול. ותשלומין כל שבעה בר מיום השבת. הרי שמונה. ומקרא בפשיטות לא מצו למידק מידי דהא בחגיגה ט' א' איתא דהנך שבעת ימים בר משמיני עצרת. ושמיני עצרת מרבה מבחודש השביעי וגו'. לכן הביאו מר' אילעא משום אר"י בן ספרא שדקדק על קרא שמונה הוו. וזה פשוט וברור בכוונתם:

דף עב ע"ב גמ' יבמתו נדה בעל פטור עיין רא"ש פ"ק דיבמות פ"ב: שם סמוך לווסתה. לאו אאשתו מעוברת קאי אלא אשינוי' אאהרינא הוא ולא קאי אמעוברת הרא"ש פ"ק דנדה סי' ס"ד. והיינו דמעוברת א"צ להפריש סמוך לווסתה ע"ש. והרשב"א בת"ה כ' דאפי' אמעוברת קאי ובג' חדשים הראשונים שלא הוכר עוברה דחוששת לווסתה ולעונת וסתה ע"ש: שם והלא כר' יהושע דתרומה דתנן היה אוכל בתרומה וכו'. הא דלא אמר מרישא דמתני' האשה כו' וכן עבד כו'. די"ל דשם שפיר פטורין מחומש. כיון דלא היו זרים מתחילה ועד סוף. וכמ"ש בתרומות פ"ז מ"ב בת כהן שנשאת לישראל ואכלה תרומה אף שנשאת לאחד מכל הפסולין אינה משלמת את החומש כחכמים שם. וכמ"ש בכריתות ד"ז לר' יהודה דבעינן עד דאיכא זר מתחילה ועד סוף ע"ש. וה"נ הכא כיון שהיתה אשת כהן מתחילה ולא היתה זרה לעולם. וליכא זר מתחילה ועד סוף. ואין לחלק דכאן היתה זרה בשעה שנולדה. דאין לחלק כיון דס"ס היתה אוכלת בתרומה פעם אחת. ודומה ממש למלך וכהן בהביא דכריתות דגם שם בשעה שנולדו היו זרים משנולדו אלא שמן המשחה ואפ"ה פוטר ר"י ע"ש וכן גבי עבד כו' הלכך אין ראיה מזה לר' יוחנן רק מכהן שנמצא בן גרושה כו' שלא הי' ראויה לתרומה מעולם והא זר מתחילה ועד סוף. ואינו פטור רק משום שטעה בדבר מצוה. שמצוה לאכול תרומה. ושפיר ראוי' לר' יוחנן. ועל זה תי' הגמ' בתרומה בע"פ דזמנה בהול. א"כ שאני תרומה דאיקרי כו' ותי' זה לא קאי רק על כהן ב"ג מטעמא דכתיב ברך ה' וגו'. אבל לא באשה ועבד. דלא שייך תי' זה רק דבאשה ועבד בלא"ה פטור מחומש. ולתי' השני דבגמ' גם בכהן שנודע שהוא ב"ג כו' ג"כ אינו פוטר רק מחומש כיון שאינו זר. אבל קרן מחויב לשלם כמו גבי אשה ועבד כנ"ל וקודם שידע הגמ' מתי' שאני עבודה כו' לא היה פטור אף מחומש ואינו מהני מה שהי' אנוס כמו ביבמתו נדה לס"ד. וכן מבואר להדיא ברמב"ם פ"י מהל' תרומות הי"ב דבכל השנה אינם פטורים רק מחומש ומשלמין את הקרן בלבד. ואם היתה תרומת חמץ והי' עה"פ הרי אלו פטורין מלשלם (אף הקרן) מפני שזמנה בהול. ע"ש ובע"פ אף אשה ועבד פטורין וע"ש בכ"מ שהק' דלמה לא מסני הגמ' דמאי פטורין דקאמר ר' יהושע הוא מחומש ולא מקרן. ולפי מ"ש א"ש דלס"ד לא מהני גבי כהן ב"ג לפטור אף מחומש כנ"ל רק גבי אשה ועבד כנ"ל. ולפי תי' השני יהי' באמת כונת ר"י דפטורין רק מחומש וכמ"ש כיונא בזה הכ"מ. רק דבריו שם צ"ע דלא ביאר גבי אשה ועבד טעמא מאי. ולפי תי' השני שבגמ'. צ"ל דהא דאמרו שם האשה שהיתה אוכלת בתרומה ובאו כו'. דלאו דוקא. דה"ה אשה שהיתה נשואה וגרשה בעלה ואכלה תרומה בשגגה דפטורה לר' יהושע מטעם הנ"ל מחומש. רק דתנן בכה"ג דהוה רבותא לר' אליעזר דחייבת בחומש. ולתי' הא' בע"פ דפטורין לר' יהושע אף מקרן כנ"ל נקטי מתני' דוקא בכה"ג שהיתה אוכלת כסבורה שהיא עדיין אשת כהן. בע"פ. וכן עבד כו'. ור' ביבי בר אביי אוקמה בע"פ. למען שיהיו פטורין דקאמר ר"י מכל אף מקרן. ולכן הרמב"ם בפי' המשנה שם וכן הרע"ב שם פירשו דמיירי בע"פ כפשטא דר"י פוטר מכל. ועי' שו"ת רע"א סי' ע"ה שהגיה בנ"ע על הגמ' שאני תרומה מרישא דמתני' האשה שהיתה אוכלת כו'. ותי' בדוחק דתי' ב' לא קאי רק על כהן ב"ג. ע"ש. ולפי דבריו יגדל התימה על תוס' יבמות נ"ד א' ד"ה בערב כו'. שכתבו דהומ"ל דשאני תרומה כו' ע"ש. כיון דזה התי' לא קאי על כל המשנה. ולפי מ"ש בהוצעת הסוגיא א"ש הכל בס"ד ודוק היטב:

דף עו ע"א גמ' ההוא בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא וכו'. עי' שו"ת רע"א ססי' קפ"ג במה שהקשה על דברי הרשב"א בתה"א שהובא בב"י יו"ד סי' צ"א והקשה בבר גוזלא לפירש"י אבל צלי בעי קליפה

היינו

[illegible]

במקומו הוא הגובר. והתוס' שהביא הגאון בס"ק שאח"ז אינם סוברים תי' של הרשב"א כזה. ותדע שהרי הב"י ס' ק"ה ס"ד פסק ברותח דצלי בעי נטילה ע"ש והכא פסק כהרשב"א. אמנם לפי מ"ש שפתיו ברור מללו. בין בדבר שאין מחלוקת כלל בין התוס' והרשב"א בהסברא דכל שהוא במקומו הוא הגובר. רק בהיסוד אם הם דצלי סגי בקליפה או בעי נטילה. רק דא"כ קשה על הב"י דלפי"ז יהיו דבריו סותרים מסי' ק"ה לשם וכמ"ש לעיל ותדע כו'. רק יכול להיות דהב"י לא ברירא ליה לדינא אם כהתוס' והרשב"א לכן פסק בסי' צ"א קליפה. וכן באו"ח סי' ת"מ ס"א ומחמת שהרשב"א גופי' חשש לחומרא להצריך נטילה לכן בסי' ק"ה שהם העיקר פסק להצריך נטילה. וזה הכל ברור בס"ד בין כך ובין כך תקשה לדעת התוס' מהך דכ"ל אליבא דאמת. אבל לדעתי אין התחלה לקושי' זו. דז"ל הגמ'. תניא אידך בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח. וכן צונן שנפל לתוך חם אסור חם לתוך צונן כו' מדיח ע"ש. ועי"ז מסיק בגמ' שם אלא אימא חם לתוך צונן קולף. והנה מי יאמר דהך חם לתוך צונן קאי על בשר חם לתוך חלב צונן דמקשה כו'. הא שפיר יש לפרש דקאי על חלב רותח שנפל לתוך בשר צונן דאינו שוקע והרשב"א בקושיתו לא היה יכול להקשות מידי משם כיון דס"ד דהם יבש שנפל לצונן לא הוה כנתבשל בתוכו. הוא הוא הדין המזכר שם צונן לתוך חם כולו אסור. ובע"כ מש"ש חם לצונן קאי על חלב חם. דהא הוזכר שם בברייתא בשר רותח גם חלב רותח. אמת לתי' הרשב"א קאי לכל מילי. ולדעת התוס' צ"ל אליבא דאמת כן דקאי על חלב רותח על בשר צונן וכנ"ל ולא נפלאת היא דסוגיא כזו נמצא כ"פ בש"ס ע' מ' ע"ז ע"ג א' בגמ' שם. וריש דקא נפול תמרא כו' וסיפא כו'. ע"ש היטב וזה ברור בס"ד:

ומ"ש שם עוד הגאון בתשובה לתרץ קושית התוס' כאן דהוצרך להביא הברייתא לאורויי דאפי' הבשר שוקע לתוך החלב כו' ע"ש. לפמ"ש לעיל התוס' לא ניחא ליה בהכי ועכ"פ נטילה בעי. ומש"ש עוד לתרץ קושית התוס' הנ"ל להורות דאף דלא הוה דרך בישול מ"מ פרכינן אדמיקר לי' בלע. קדמו בזה הצל"ח והתוס' לשיטתם שם דמבשל כד"ק וע' היטב. ומדברי תהה"ח נראה שמתרץ קושית התוס' הנ"ל. שהביא הברייתא. משום דעל הבית ברייתא נאמרו הך מימרא דלא שנו אלא שלא מלחו כו' וזה הברייתא שמיע לי' לרב איקא מפשתינא ור"ה. ואידך לא שמיע לי'. וכמ"ש לקמן ק"ח ע"ב ע"ש בת"ה ד' ברלין ל"ו ע"ב ותבין. וע"ש בתהה"ח ל"ג ע"ב במ"ש אע"ג דאמרינן פ' אלו עוברין דתלתא מלתא הוא. ולפנינו ליתא שם הכי רק גבי זיתום המצרי. ע"ש וצ"ע:

דף עז ע"ב תוס' ד"ה שאין כו' ונשאלתי מגדול אחד שהוא נגד המשנה שהביאו התוס' בעצמם ממעילה. שמועלין בבשר העולה עד שיצא לבית הדשן. לא נפלאת היא. ופשוט שכוונת התוס' לענין אכילת בשר העולה היינו למזבח. וכוונתם. דהא הדין הוא שאחר שיצא לבית הדשן אין מועלין משום שנעשה מצותו כדאי' במעילה והיינו אכילת מזבח אחר זריקת הדם. משא"כ אם יצא לבית הדשן קודם זריקה מועלין עדיין. ועי"ז הקשו התוס' דמנ"ל בעולה כן. שמא הבשר ניתר לאכילת מזבח אף קודם זריקת דמים. ואין מועלין שוב כמו הבשר שיצא לבית הדשן אחר זריקת דם. וזה פשוט וברור:

דף פ גמ' היו ישראל מחצה טמאים ומחצה טהורים עי' בשאגת אריה סי' ס"ה חקר בדין שמחת הרגל נוהג נמי בזה"ז מה"ת. א"ד אינו נוהג מה"ת כיון דאין לנו שלמי שמחה והביא דברי התוס' רפ"ג דמ"ק שכתבו שם דשמחת הרגל דרבנן ושמחת היינו בשלמי שמחה והוא ז"ל הביא ראיה דגם בזה"ז הוא מה"ת מכאן היו ישראל מ' טמאים וכו' קא סבר עולא כולן תשלומין דראשון כו'. וקשה מנ"ל למימר דקסבר כולן תד"ר דלמא תשלומין זה לזה. ודקא קשיא לטמאוהו בט"מ דא"כ אתה מדחהו מש"ש כל שבת ימי הפסח וא"א לו לקיים מ"ע של ושמחת אע"כ מ"ע זו של ושמחת אפשר לקיים בכל מיני שמחות מן התורה ע"ש. ולכאורה הראיה חזקה מאד. וצריך ליישב שיטת התוס'. והוא דבחג השבועות וחג הסוכות נאמר שמחה בכתוב ובחג המצות אינו מפורש. וכתבו התוס' חגיגה ח' א' ד"ה ושמחת כיון דכתיב גבי עצרת ופסח ילפינן מיניה בהיקש כו' ע"ש פי' ההיקש הוא דאמר בחגיגה ט' א' מקיש חג השבועות לחה"מ לענין תשלומין ע"ש ואין היקש למחצה ילפינן חה"מ מחה"ש לענין שמחה. ובזה הבנתי מה שהיה קשה לי זה כבר בדברי התוס' חגיגה ו' ב' ד"ה יש בשמחה. ובתוספתא גרסינן שהשמחה יש לה תשלומין כל ז' וכו' דנשמע מהתוספתא ומדבריהם דשמחה אינו אלא יום א' ופ"א כמו חגיגה. וראיה דע"ז נופל לשון תשלומין. ומשנה מפורשת פ"ד דסוכה ההלל והשמחה שמונה דבכל יומא איתא. ולפי הנ"ל ניחא דבחג הסוכות דכתיב בהדיא ביה ושמחת בחגך נוהג כל החג בכל יום ויום. משא"כ בחה"מ דלא ילפינן רק מהקישא דעצרת. אמרינן כמו דעצרת אינו רק יום א' כמו כן בחה"מ וכוונת התוס' והתוספתא שהשמחה יש תשלומין קאי על חג המצות דאינו נוהג רק יום אחד כמו בעצרת. מיהו בעצרת לתשלומין דשמחה כיון שהוא ימי חול אין סברא רק בחה"מ י"ל כן. וא"כ לפי"ז חלוק חה"ס מחה"מ דבחה"ס השמחה כל יום ויום משא"כ בחה"מ אינו אלא יום א'. והשאר תשלומין. ולפי"ז אין חלוק בחה"מ בין חגיגה לשמחה. דשניהם אינם נוהגין רק יום א' והשאר תשלומין. וא"כ שפיר איצטריך להש"ס לומר דקסבר עולא כולן תשלומין דראשון דגם מחמת ש"ש אינו רק יום א' וצ"ל כמו כן והדא מתרתי נקט. ושפיר י"ל כדעת התוס' דאינו בזה"ז אלא מדרבנן. אבל הרמב"ם פסק דגם בזה"ז מה"ת בכל מיני שמחות וגם בכל ימי חג המצות בכל יום ויום שמחה מדאורייתא. וצ"ל כמ"ש בס' יראים דילפינן ט"ו ט"ו מחה"ס ולשיטת הרמב"ם הראיה מכאן נכונה. כן נראה לי. ועי' ט"א חגיגה ו' והנלע"ד כתבתי:

דף פה ע"ב רש"י ד"ה שערי עזרה כו' לעזרה. הס"ד ואח"כ מה"ד מצורע כו' ושייך על מ"ש מפני כו' בחמס כו':

דף פו ע"ב רש"י ד"ה ואין מסרבין לגדול שבן כו'. עי' ב"מ פ"ז א':

דף פח ע"ב רש"י ד"ה בתקנתא דרבי כו' שממעט באכילתו. עי' תשו' ח"צ סי' קנ"א:

דף פט ע"א תוס' סד"ה שיעשו רובם. עי' תשובת שאגת אריה סי' ל"א דלאו דוקא ה' כו'. אלא דדרך התנאים כן כו' ע"ש. אבל צ"ע עליו ממ"ש לקמן צ"ט א' א"ר אשי מתני' כו' חמשה וארבעה כו':

דף צב ע"א רש"י והאמר רב כו' מכריעם לטומאה הס"ד ואח"כ מה"ד דהיינו טמא שרץ. דחזי כו':

דף קא ע"א תוס' סד"ה והלכה. כ"ב וע"פ תוס' עירובין נ"ג ב' ד"ה לא תימא כו':

דף קב ע"ב גמ' אמר ר"ה ב"ר יהודה כ"ה גי' הרי"ף והרא"ש:

דף קח ע"א רש"י ד"ה ד' כוסות שלשה כו'. ריב"ל פי' כן בירושלמי לכן פי' הכא במימרא דריב"ל. ועמ"ש רש"י במשנה. ועי' ירושלמי גי' אחרת:

דף קט ע"א תוס' ד"ה חוץ כו'. שלא בא בלילי. לפנינו שם איתא אמש ועי' רש"י שם ד"ה אמש מיהו בתוספתא דביצה פ"ב איתא לילי כו' ע"ש:

שם תוס' ד"ה רביעית כו' וכמו כן צריך למעט מרוחב. כ"ב שמעתי שתמוה מאד דהא צריך למעט מאורך ומרוחב. וא"כ לא יעלה החשבון מרובעות ועגולות. כי זה אינו עולה רק אם ימעט באורך או ברוחב בלבד. דוק ותשכח. וכן ראיתי בכ"י של הגאון ס' עטרת ראש שתמה על זה:

ע"ב תוס' ד"ה אמתא. וא"ת. כ"ב עי' ריב"ש סי' רנ"ב בדברי השואל בשם התוס'. ועי' יו"ד סי' ר"א ס"ה במש"ש ואם הוא רחב יותר כו'. ומיושב קושית התוס' כמ"ש השואל הנ"ל בשם התוס'. אולם התוס' הכא לשיטתם בד"ה ברום כו'. ומיירי כו' ואם היתה המקוה עשויה בתבנית אחרת הלא גם קושית רבינו בר חיננא לא קשה דלמא אע"פ שיעור מימי' היו מצומצמות דפנותי' היו עודפות והיתה מדת מי המקוה אמה ומשהו על אמה וחצי ומשהו ברום אמתים פחות משהו. וכשהי' מטבילין בו השולחן היה מי המקוה מקיפות את כלו ולא היה מי מקוה יוצאות לחוץ דהא דפנותי' עודפות. ובע"כ דקים להו שהיתה המקוה אמה על אמה במכוון. ולכן הקשו שפיר. ועיין בריב"ש שם. ועי' תוס' יומא ל"א א' ד"ה עין עיטם כו':

דף קטז ע"א גמ' פטרתן מלומר מה נשתנה. כ"ב עי' תוס' לעיל קט"ו ב' ד"ה כדי כו'. והביא דאביי כו' וכן הכא לא פי' הגמ' רק ההתחלה. וניחא מ"ש הרשב"ם ד"ה פתח כו' לאחר שאילת הבן כו'. וכל עיקר כוונת הגמ' לאשמעינן דלאחר שאילת הבן א"צ לחזור ולומר מה נשתנה. רק להתחיל עבדים היינו. וכן הביא דלעיל. וכן פסק הרמ"א בסי' תע"ג ס"ז בהג"ה. וכ"ז דלא כמהרי"ל שכ' ע"ש ר"ש דבשאלה למה הגבהת הקערה סגי. ע"ש:

הגהות וחדושים למסכת פסחים

מאת הג"מ כו' מוהר"ר אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק.

דף ב ע"ב אי פסיעה כו'. עי' תוס' וצ"ע דאמאי נקיט קרא דאיוב מילתא כמאי דלא שכיח באב על הבן ושביק מאי דכתובי עלמא. ולו"ד היה נ"ל דבני נח שאני דדוקא ישראל דכתיב בי' וחי בהם ודרשינן ולא שימות בהם וילפינן מיני' שידחה ספק פ"נ כל המצות כמ"ש ביומא פ"ה אשכחן ודאי כו'. והוי כהך כללא גם איסור ש"ד היכי דלא שייך מאי חזית דדמא דידך סומק כגון בבא במחתרת שהוא עצמו גורם הספק ואמרינן להיפך מאי חזית דדמא דחברך ספק. אבל בב"נ דליכא קרא דוחי בהם ורק מסברא אמרינן בספ"ח דסנהדרין שאינו מצוה על קה"ש. עי' תוס' שם. משום דלית בי' קרא דבכל נפשך [ואפשר למיתלי' בהך סברא דתנאי דיומא שם] להכי דוקא בוודאי ניתן להצילו בנפשו ולא בספק: **שם** ה"ק דוד כו'. לפרש"י ז"ל אינו מובן כ"כ מאי תיקון בחילוף הזמנים בין עוה"ב ועוה"ז. מ"מ לגבי לילה הל"ל יום. ולו"ד ה"א דמעיקרא ס"ד דולילה אור כוי כפל הענין של חשך ישופני היינו שיהיה האור לילה. וע"ז אמר גם חשך לא יחשיך כו' וע"כ דהאור יממא הוא. ומשני לי' דקרא פלגיה לגנאי ופלגיה לשבח ומש"ה הוכרח להילוף הזמנים דאי לא"ה הל"ל ואור בעדני: **שם** שפיר קאמר ליה ר"י נר"א. לכאורה אין זה ענין לדבריהו. וצ"ל משום דבלא"ה ה"א דר"א לא מדמי חילוק מלאכה לחילוק אכילה אבל כדאמר לי' דבין יממא לליליא אשכחן בת"ל פריך שפיר:

דף ג ע"א שהרי בזב קראו מרכב. הרבה יש לדקדק בסוגיא זו כמו שדקדקו בתו' כאן. ובתר הכי דאמר משום בניו אורחא הוא. קשה דמ"מ ה"ל למינקט טפי ל' מושב וישיבה דהוי לשון נקיה גם גבי אשה וגם לשון קצרה. ועוד ק' בשמואל כ"ה מ"ב דכתיב ותרכב על החמור וחמש נערותיה למה לא אמר ותשב דהוי לשון קצרה ונקיה. ועוד דפריך תו בתר הכי והא רכבת וישבת כו' ואיהו כבר שני לי' תלתא שינויי אעובדא דאביגיל. ושניא בתרא דרכבת כתיב אינו מובן כלל ודחקו בו מאד רבותינו המפרשים ועוד כמה דקדוקים בסוגיא. וכ"ל לומר דגוף פעולת התחלת הרכיבה ל"ש לכנותה בלשון ישיבה כלל שהרכיבה נעשית ע"י פיסוק רגלים שאינה נכללת בלשון ישיבה כלל אבל הרכוב מכבר יוכל לכנותו יושב כי הוא יושב באמת אלא שאין נכלל בזה הלשון פיסוק הרגלים להכי באשה כייל מרכב בלשון הוה היא יושבת. ופריך והאשה לא כתיב מרכב כו' ותרכבנה כו' לא מלישנא דקרא קפריך דהא מוכרח לומר האמת כנ"ל אלא מגופא דעובדא היכי עבדה הכי ומשני התם כו' ופריך מקרא דמשה ומשני משום בניו שכולם היו על החמור אורחא הוא למירכב כדי שלא יפלו [וה"ט הוי נמי באביגיל ונערותיה שהזכרנו] והדר פריך מאביגיל שרכבה ומשני תלתא שנויי שהוכרחה לרכוב. ומ"מ פריך בתר הכי אמאי כתב רכבת ולא כתב ישבת כי הרכוב מכבר יוכל לכנותו בלשון יושב ומשני רכבת הסר כתיב שבאותה הרגע בתחילה בפעולת הרכיבה וא"א לכוללו בלשון ישיבה כלל. ולזה כוונו לעיל שאמרו ואב"א משום בעתותא דלילא ניכא דמיותר לכאורה דהל"ל דלילא ודדוד ודכר. אלא שהכוונה לתת טעם וסבה להרכיבה באותה הרגע דוקא. ואתי הכל על נכון בס"ד. ועי' במאור: **ע"ב** תד"ה מאליה. א"כ נגיבין ה"ל היא. ר"ל ולא היה לו קרקע בא"י:

דף ד ע"א אמר אביי הלכך כו'. ר"ל אף שלא מצינו בשום מקום שיאסר ללמוד בהגיע זמן המצוה כל שאפשר לקיימה אח"כ. מ"מ כאן שתקנו בשעה שבע"א מצויין כו' כדי שלא יעבור. אם הוא עושה דבר שיוכל לגרום המניעה הרי הוא מבטל תקנת חכמים בשעתו:

דף ה ע"א וכתיב כל מלאכה כו'. כ"ל דר"ל האי קרא דפ' בא דכתיב כל מלאכה ולא מלאכת עבודה דמשמע מה שדרך העבד לעשות [עי' במ"מ ריש ה' יו"ט] וע"ז שייך למימר מתוך שהותרה לצורך אינה נקראת מלאכת עבודה אבל כל מלאכה כולל הכל זולת אוכל נפש שמיעטתו התורה בפירוש:

דף ו ע"א בהמת ארנונא כו'. עי' ברפ"ז דיבמות דקיי"ל דעבדי נ"ב יוצאין בשן ועין לאים אע"ג דקיי"ל הדין עמה. והיא ראיה ברורה לע"ד דאע"ג דמאי מסלק כיון דאחריות החלק על המלך פטורה מבכורה:

דף כב ע"א תד"ה והרי דם. דמה נמי הותרה. לא מצאתי שום דם האסור משום דם בנבלה כל זמן שלא פירש. ואם פירש הרי נעשית מעשה אחרת בה ואין זה בכלל שהותרה נבלה. וכל דם שבגידין מותר מה"ת כ"ז שלא פירש וע"ז אמר ר"ס בחולין נ"ג משה מי אמר רחמנא לא תיכול בשרא ר"ל שהדם שבגידין לא נאסר כלל מה"ת. והשיב ע"ז רבא מי א"ר אכול דמא ר"ל שלא אמרה תורה בפירוש שהדם שלא פירש מותר עד שלא יהיה כח ביד חכמים לאוסרו:

דף כו ע"א והא הכא דלא אפשר ומכוין ושרי. דכיון דתנן כל היום ע"כ פנה לצד הצל: תד"ה ותסברא וקשה לר"י כו'. ונראה דדעת רש"י דכיון דאפשר לכוין ממילא לית לן למיחש דילמא כוון: ד"ה מעילה. ובירושלמי דייק מינה כו'. עי' ירושלמי ד"ה דתני יכולות לברר. ומ"מ דייק דאי הוו בה מעילה היינו צריכין לחוש ולתקן שלא יבא לידי כך. גם כל קושייתו שם הוא מאור המערכה. ונראה דבשל שואיבה אפשר שהשמן נקנה מתחלה ע"מ כך. והפתילה אינה חשובה בעין בשעת הדלקה לרבנן דר' כמו שנים כמ"ש התוס' לקמן:

דף כז ע"ב תד"ה מכלל. אבל תימה כו' ולו"ד היה נראה דמקרי אחר בעור משום דהנאת הגוף הוא כשאוכל המאכל ואז כבר נתבערו העצים: ד"ה הקדש וכו'. מטעם זה אין דינו כו'. ר"ל והותה הומרה כבר אזלא לה שעתה א"א לפדותו שאינו בעולם. עי' בביאורי הגר"א לאו"ח סי' תמ"ה סק"ט ומש"ש:

דף כח ע"א רש"י ד"ה בהיתי שהחמיצו כו' כלומר פיזור דל"ל פירור ממש לפי שקשין הן דא"כ מאי קאמר נרבה חמץ דמימאס. מנ"ל דלא איירי רבה בחיטין הא דומיא דע"ז קאמר דקשה הוא. אע"כ דלא בעי פירור ממש כמו ברות. ומהניתין כייל לאו בהדדי: **ע"ב** כתיב בהאי וכתיב בהאי. ופרש"י ז"ל אע"ג דלא צריך. ולקמן ק"כ אמרו כתיב בהאי וכתיב בהאי וצריכי ועי' רש"י שם. ונראה דהכא לא מצי למימר דצריכי באמת. דא"כ מנ"ל לחייב טמא ובדרך רחוקה במרור דליכא קרא [א"ה עי' בצל"ח בסוף המס' בשם בנו] דליכא למימר דמצה ומרור שוין הן דהא בזה"ז פטור ממרור ד"ת אע"ג דאתרבי למצה. ע"כ צ"ל שמדמין לערל ובו"כ דמייבין גם במרור מקרא דלא יאכלו בו אבל אוכלין במצה ומרור וכן רבא לקמן ק"כ סבר כמ"ש הכא נר"ש. אבל רב אחא ב"י התם סבר שאין להלק בין מצה למרור כלל להכי אמר אליבא שפיר וצריכי:

דף כט ע"א תד"ה כדין הוא. וקשה דאי אפשר כו'. ונראה דאפשר לקנות פחות פחות מכזית ולאוכלו. ואפי' לכתחלה מותר לדעת הר"י מפריז לקנות ולבער פחות מכזית. וילפינן אכילה מראי' בכה"ג וצ"ע. ועוד נלע"ד דכיון דדרשינן גו"ש הוי כאלו כתב לך באכילה גופה. ואז ודאי דה"א דאם נתן לו נכרי מותר לאכול ודוקא אם הוא נשלך מעיקרא או קודם הפסח כיון דל"ש למידרש בע"א כמו דדרשינן גבי אבל לחם אנשים לא תאכל כו'. ושל גבוה היינו לחמי תודה. דמשולחן גבוה קזכו ור"י ל"ס ממון בעלים:

דף לג ע"א בגזירת עירין כו' וכן מוכח בכי מדרשא. לכאורה מאי הוראה שייכא הכא דהא אנן קיי"ל דהמן בפסח אסור בהנאה [ועתוס' ד"ה התן]. ונראה דכ"מ לענין תרומת המן חדש קודם הפסח שאינה ראויה רק לאורו. וז"ש בגזירת עירין פתגמא ר"ל שהענין נוגע להלכה למעשה ומאמר קדישין שאלתא ר"ל שלא נשאל רק לדעת מאמר ר"י הגלילי היכי ס"ל בהא. אבל למ"ד ראשית שסיריה נכרין ל"ש כלל למיחש בתרומת חדש לפני הפסח שהרי עכ"פ הוליא השירים מאיסור מיתה דטבל לאיסור לאו דחדש [א"א עי' בשו"ת ש"א סי' נ"ז ובשו"ת התדשות סי' י"א. ובפשיטות יש נ"מ לדידן לענין תרומה טמאה שלא היתה לה שעת הכושר]:

דף לח ע"ב חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון. לפרש"י ותוס' לא הבינותי מאי רבותא בחלות תודה דהא דבר הנידר ונידב הוא ולכ"ע קרבין אפי' למ"ד אין מנחה בבמה הני לאו מנחה נינהו כדאמרינן מנחות מ"ו ב' וכן מוכח בהדיא בזבחים שם דרק תרומת לחמי תודה לא נהגא בבמה קטנה. ול"ש כלל לפלוגתא דר"ש ורבנן כיון דנידב הוא. ולא פליגי אלא בחובת צבור. גם לישנא דנאכלין קשה. דהל"ל באין. ועוד כיון דאיכא פלוגתא דתנאי וסת"מ במגילה פ"ק כר"ש היכי שייך למימר בהא זאת אומרת כו'. וכ"ל דר"ל סבר דנזירות לאו נידר ונידב הוא וכר' יוחנן ור' שמעון בן יהוצדק רבותי' בתמורה י"ד ב' דסמי מכאן נזירות. ולכ"ע לא קרבו רק בבמה קטנה לר' יהודה. והכא קאמר זאת אומרת חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין (בכל מושבות) בנוב וגבעון. (ואכל מושבות דלעיל קאי ואתיא כר' יהודה בזבחים שם. דבבמה גדולה קרבו חובות. ומוכיח מכאן שאינן נאכלין דוקא בנוב וגבעון אותו שקרבין בנוב וגבעון). וכן הוא בירושלמי כאן עי"ש. דפליגי ר' יונה ור"י אליבא דר"ל דר' יונה אמר ממה שנאכלין בכל ערי ישראל כו' ור"ל דאתיא כר' מאיר בזבחים שם. ול"ל סמי מכאן נזירות. ור"י אמר מטמיה זאת אומרת כו' בכל ערי ישראל כגמ' דידן. וכדמסיק שם דכת"ק אתיא. והשתא הויא רבותא אפי' בחלות תודה דקרבו בנוב וגבעון שנאכלין בכל מקום. והראיה היא מרקיקי נזיר. ואע"ג דהקרבתם דוקא בנו"ג אכילתם בכל מקום כשאר קדשים קלים. וכן מוכח בזבחים קי"ט א' לאכילת מע"ש כו'. והשמיט מעשר בהמה דאיירי לעיל מינה משום דמעשר בהמה נאכל בכל ערי ישראל. ואע"ג דמע"ש ילפינן ממעשר בהמה. מ"מ האי כדיניה והאי כדיניה. דמע"ש רק לאכילה. ואיתקש אכילתו להבאת מעשר בהמה. וליכא למילף אכילת מעשר בהמה מאכילת מע"ש דטפי איכא לדמויי לכל קדשים. ועוד דהוי למד מלמד. ומלמד ולמד ראשון ואחרון קודש המה: **תד"ה** נאכלין כו' והא בכורים הוי חובה כו'. לע"ג דהא דיחיד נינהו. ואין חילוק דקביע זמן רק בציבור. ואולי כיון דאתי בכטפיא משמע להו דהוו כפסח:

דף לט ע"א תד"ה ואימא. הכא נמי ה"מ לשנויי הכי. ולו"ד היה נראה דהכא ל"ש הא כיון דמני נפיק במיני התרינא:

דף מג ע"א תד"ה למה כו' ועוד הקשה דת"ק כו'. קושיתו אלישנא דזכי מאחר כו'. אבל מ"מ אתי שפיר מילתא דר' יהושע הארבעה מיני מדינה דהוו חמץ גמור ע"י הערובות. והל"ל תדא מינייהו וכן תירוצו כדי שיהיה כו' לא קאי רק אארבעה מיני מדינה אבל בג' מיני אומנות ל"ש דהא בכל מקום הן גם הן בעינן. אלא דתני להו משום ר"א. וכן מוכח בתד"ה ואלו כו'. דאי לא"ה לא מקשו מידי. דההוא תנא ע"כ בעי שיהא בקי כו': **תד"ה** ואלו כו'. ה"ל למיתני לאשמעינן כו'. אבל בברייתא דאייתי ר"נ תני בהדיא. על חמץ דגן גמור כו' אלמא דבנוקשה ליכא כרת:

דף מה ע"א תד"ה כאן כו'. יש להחמיר יותר שיש לחוש שידבק כו'. תמוה מאוד ודבר זר הוא להתיר ללוש בפסח אפי' פחות מכזית. דהא מ"מ נוגע באיסור ובעי הדחה ול"ש כלל להלק בזה בין עשוי לחזק לאינו עשוי. ונלע"ד דהכא הכל לענין ביעור להוד וטעמא דמלתא דבמקום לישה כיון שהוא מקומו הרגיל להיות לא בטל בעשוי לחזק. ולא מהני אלא דלא לגרפיה מנא כיון דכל פירור קבוע במקומו. ובפחות מכזית אבל שלא במקום לישה ליכא צירוף כלל. ועשוי לחזק בטל לגמרי:

דף מז ע"ב תד"ה ולוקה כו'. הא נמי חשיב נורך היום כו'. ולעד"נ משום דאפשר לאכלו ע"י בטול ברוב. ול"ל דיוכר ע"י הטעם של חלב דיוכל לבטל האחרים בחלב שחוטה:

דף מח ע"א ולי אמרה איסור חמץ מוקלם דאורייתא מ"מ איסור גופו מ' ד"א. הדברים תמוהין לכאורה דא"כ גם הי' דברין הי' אין הכ"ע כיון איסור גופה כבר נאסר. אלא לפי שהוא ד"א. ונראה דס"ל כיון דלא מתכתא לאסור לגבוה משום איסור תורה שמשום ל"ת גם נדרכין. דהלא ודם וזו"כ שרי לגבוה. ומכון א"כ להקדישו והקריבו כל כיון לדבר כבהלה. סיולך ל"ס למימר כהכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון. ויש להאריך בזה ולמ"ש :

דף נג ע"ב ודלי דאמריתו משמע דר"י אין מברכין על האור אלא במ"ש. נראה דהמעשה כך כו' דכוי שמע [illegible] ובלשת אמרה ר"י לענין ברכת הדלקה לנר שבת [illegible] :

דף נח ע"א תד"ה כלא כו'. [illegible]

קשה דאמאי איצטריך כעולה כו'. ע' בר"פ כל התדיר שצריך קרא דמלבד להורוי בטעם קדימת התמיד משום תדירותן. וכ"מ לשאר תדיר. ע"ש והעולה צריך לקרבנות אחרים. גם הארכתי שם דלפי מסקנא דגמ' שם אין ראיה מלשון מלבד על קדימה דמצינן לפרושי הכי והכי. ורק בתר דגלי קרא דהעולה דקדמי גלי מלבד אטעמא דתדירותא. וגם קרא דהעולה לא מוכח אקדימה כלל. רק בתר דידענא קדימה מבוקר ומקראי טובא דכתיב במוספין על עולת התמיד ידעינן מהעולה דלעולם צריך להקדים התמיד שהיא ראשונה ולרבות אפי' אין התמיד מצוי לפנינו לא נקריב המוספין עד שיביאו התמיד שאין כן הדין בשארי תדירין שאין הקדמתן רק כשהות לפנינו אבל כאן הוי כאיסורא שלא יהא דבר קודם כו' :

דף נט ע"א וקיי"ל דאפי' חטאת העוף קודמת. הא דמייתי לה הכא אע"ג דמצורע אי החטאת עוף גם העולה עוף הוא. רק דלא נימא דהוא משום חביבות לחוד ואינו מעכב אפי' במצורע אבל כיון דעוף קדים לבהמה דבכ"מ זבחים קודמין לעופות ע"כ דמצות הקרבתן היא כן וס"ד דמעכב במצורע משום דכתיב תהיה : תד"ה אין כו'. כדאמרינן באמר להם הממונה כו'. ואפשר לייסב שהביאו כן להורות הסדר בערב הפסח שאחר הקטורת והנרות מקריבין הפסח ואח"כ כפרת המחוסר כפורים כמ"ש התוס' בדבור שאח"ז : ע"ב תוד"ה יכול. ונראה לפרש דכל זמן דחזי בשר לאכילה כו'. סברי דהכא מקרי חזי בשר אם יקריב האימורין אע"ג דאסור היינו משום מאי אולמא דעשה דאכילת קדשים מעשה דהשלמה אבל הא לא אלים עשה דהשלמה מעשה דאכילה לשווינהו אינן ראויים. וכדעת הרמב"ם ז"ל לענין יבום חייבי עשה עי' בשאגת אריה סי' ל"ג ובקונטרס אחרון שם בשם הנו"ב. וקושיתו על הנו"ב שם אינה מובנת דודאי אסור לכתחלה ובדיעבד קנה:

דף ס ע"א והייט בעי דרב פפא כו' נ"ל משום דאין מקום. כלל לאיבעיות ר"פ דלמה לא מוקי מתניתין בכל גווני בעבודה א' לר' מאיר ובב' לכ"ע. אלא משום יתורא דין דאי נוקי בב' נ"ל דמחשבין מעבודה לעבודה שייך שפיר למיבעי : תוס' ד"ה אבל כו' והאי נימא תפוס לשון ראשון. לעד"נ דבכה"ג ל"ש כלל תפוס לשון ראשון כיון דתרווייהו איתנהו דמצי למיכל מיניה טמאים וטהורים ול"ד לכזית למחר וכזית בחוץ בזבחים ל' דהתם למ"ד תפוס לשון ראשון לא מצי לאוקי כזית שני מכח הפיגול של כזית ראשון אבל כאן כ"ז שנשאר שיעור אכילה לטהורים וחשב עליהן לפי אכלו קרינא ביה : ד"ה שחטו כו'. לחולה ולזקן ואין מטיין עליו כגרסתינו ברש"י איתא ואין בו מנויין אחרים. וכ"ל כוונתו שבמחשבת השוחט לא היו מהמנויין אחרים : ד"ה אילימא כו' לקמן משמע במסקנא דאף לרבה פסול. עי' במיימוני פ"ב מה' ק"פ ה"ו דלדידיה ניחא בפשטות וכפי' ריב"א לקמן ס"א : רש"י ד"ה הכא פשיטא בעבודה אחת קאי דהא חדא מחשבה הוא דאיכא. הדברים מתמיהין לפירושו ז"ל מאי ראיה מסיפא לרישא כיון דרישא בשני דברים וסיפא בדבר אחד וא"כ לייתי מרישא דרישא דבשמו שלא לשמו דע"כ באחת. ולע"ד ה"א דמייתי ראיה דאין מחשבין מעבודה לעבודה. דא"כ הפירוש גם ברישא בשמו שלא לשמו היינו אפי' אמר הריני שוחט שתם ע"מ לזרוק שלא לשמו. ובסיפא דשלא לאוכליו לא מ"ל בכה"ג דאין מחשבת אוכלין רק בשחיטה. וכ"ז רק לפי שיטת הרמב"ם ז"ל. וכפי' ריב"א לקמן ס"א סע"א דשלא לאוכליו ושיתכפרו בו ל"א אוכליו תרי מילי נינהו דשלא לאוכליו דפסלא בשחיטה היינו רק להאכילו להן : ע"ב תוס' ד"ה פסח. אומר ר"י דמיבעי ליה כו'. דבריהם דחוקים עד מאד. דמכ"מ לענין תפוס לשון ראשון אי חשיב פסולא טפי הו לא. ולע"ד היה נראה דבעי דווקא בגווני דהיילי תרווייהו כגון לר' יוסי בכל גוונא. ולר"מ כשאמר קודם השחיטה לשם פסח ושלמים ואח"כ בשעת שחיטה אמר לאלו שאמרתי : ד"ה ה"ג כו' וא"ת כו'. כל דבור זה הוא לשיטתם לעיל. ותירוצם תמוה. דמ"מ הא חזינן דל"ד סתם למפרש ולא מוכח מידי. אך לפ"ד לעיל ניחא בפשטות. דל"ש כלל לדמויי סתם למפרש לענין תפוס לשון ראשון. אופן שני לא אבין קושיתם דודאי תפוס לשון ראשון לא שייך בסתמא ולה"נ לא איפשיט דליכשר לשמו ולא לשמו לר"מ רק לדידן דקי"ל כר"י ולהכי הצריך רבא בלבונו שאמר פסח בשחטו כו' ול"א בקצרה כשר דהא האיבעיא קאי רק משום דהאי בעיא אפילו לר"מ כמ"ש התוס' לעיל והפשיטות אינה אליבא דר"מ :

דף סא ע"א תוס' ד"ה ואיתקש כו'. ובשאר קרבנות נמי יפסלו כמנויין וכ"ל דנ"ל במנויין. ור"ל דשלא לאוכליו יפסל בכל הקרבנות כמו שלא לממויין דהיינו שינוי בעלים : תוס' ד"ה רבה כו' ועוד אומר ר"י דאיכא למיפרך כו'. ולשיטת ריב"א נ"ל דכיון דלא ידעינן כלל דיש מחשבת ערלים בזריקה גופה נ"ש למילף בק"ו. אפילו להתכפר כיון דלא מצינו לענין להאכיל. ודחוק הוא ונראה יותר התירוץ הראשון שתירץ ר"י ז"ל דהכי מוכח לקמן דצריך קרא להכשיר : תוס' ד"ה וכי תימא לריב"א כיון כו'. לפי שיטת ריב"א גופא ניחא בפשיטות. דגם בזריקה ה"א דאיכא מחשבת אוכלין אם חישב בזריקה שיתכפרו ערלים וילפינן לה הכי מה שינוי בעלים המחובר בפסח דהיינו חישב בשחיטה להאכיל עשה ערלים כשינוי בעלים דהיינו אינן מנויין. אף כן בשינוי בעלים הכולל בכל הקרבנות דהיינו זורק להתכפר אחרים עשה בו בפסח ערלים כאינן מנויין הן כזורק הן בשוחט ע"מ לזרוק. אבל לבתר דכתיב זאת מפקינן זריקה לקולא משום דעכ"פ אין בה מחשבת אוכלין דלהאכיל כמו בשחיטה אבל לכאורה קשה לדריב"א ז"ל דאין שוחט לערלים פסול רק בע"מ להאכיל ורבה ור"ת פליגי בע"מ לזרוק. מאי אמר דזריקה קולא דאין מחשבת אוכלין בה דמ"מ מאי קולותא בשחיטה גופא בין ע"מ להאכיל לע"מ לזרוק. וכ"ל שהוא דבר שא"א שנחמיר יותר בשחיטה ע"מ לזרוק מבזורק גופיה וכיון דאשכחן קולא בזורק ע"מ להאכיל מקילינן נמי בשוחט ע"מ לזרוק. וא"כ למאי דמסקינן להחמיר בשוחט ע"מ לזרוק לערלים ה"ה בזורק שיתכפרו בו ערלים פסול. וכ"פ הרמב"ם ז"ל נ"ל דלהכי נקט לרבה הסדה בזריקה חומר קביעת פיגול ולא חומר שינוי בעלים שאינו אלא ע"מ לזרוק [עי' במהרש"א] דבעי למינקט חומר שישנו בזריקה גופא ולא במחשבה דע"מ לזרוק :

דף סב ע"א תוס' ד"ה כי כו' השתא דאמר ר"ת מחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמי כו'. אבל אי לאו מחוסר מעשה חייב. דהתם לא בעינן רק ראוי לבוא : באו"ד תימה דהשתא לרב אשי כו לו"ד המפרשים ז"ל היה נראה דלרב אשי באמת לא פסלי ערלים כלל בזריקה. ומ"ש דה"ה לזריקה היינו לפ"ד הסוגיא דצריך קרא לחלק זריקה משחיטה ואינו לא ה"ל : תוס' ד"ה אילימא כו'. וי"ל דה"פ דנין דבר כו'. תירוצם אינו מובן כלל דהא אפי' למאי דס"ד דפסח אינו נאכל מ"מ הותר לזרוק הדם. וכ"ל לייסב בפשיטות דטומאת גברי דל"ש מקצת טומאה רק לענין זריקת הדם שייך שפיר למיפרך שהרי הותרה. אבל טומאת בשר דשייכא למימר לענין אכילה דלא עשה מקצת טומאה כדלעיל מצינן למילף מינה שהרי לא הותרה באכילה : ד"ה לימא כו' נראה לפרש דמכו ביום פריך כו'. עי' במהרש"א אבל נ"ע לפירושם בגמ' אינו ענין כלל להא דר"ת ורבה לעיל אלא לסוגיא דיומא. ועוד דמאי מבני ר"פ מקרא. דמ"מ ליפסל מדרבנן מטעם הואיל. ולי נראה דקושית הגמ' הוא מר"א דשמעינן ליה דאית ליה הואיל מדאורייתא לעיל בפ"ג. ומ"מ הכא לית ליה אלמא דל"ש כלל הואיל בכה"ג עי' במלחמות לעיל בפ"ג שביאר היטב ענין הואיל דמתניתין : ד"ה שאני כו'. אבל אי לאו ק"ו לא הוה דרשינן כו'. ואפשר דל"א ק"ו רק לדבריו דר"י דל"ל נקרא. ומ"מ נצריך קרא לדידיה לאכשורי שלא בזמנו. ולעיקר פסולא דשלא לשמו : ד"ה לשמו כו' דאפילו יחיד אינו טוכב כו'. ונראה דכיון דל"א הכא חילוק דישנו לאחר מיתה ע"כ דלא חשיב רק חילוקים שבפסח גופו דכיון דשלא לאוכלו ליתיה כלל בשארי קרבנות ל"ש לחלק ומ"מ חשיב ציבור דאפשר כשהעם מועטין ועושין כולן פסח אחד : תוס' ד"ה שעברה שנתו שנולד אתקד קודם ר"ח. נקט מילתא דפסיקא לכ"ע דכר"ת מכחשת לה שיהיו ראוי בערב הפסח בשנה חסירה שאין בה רק ד' מעוברים אליבא דר' עי' ביומא ס"ה :

דף סג ע"א תוס' ד"ה ולא הספיק. תימה לרשב"א כו'. אולי משום דהקדים ערלים פעמים דפסול כגון שאומר סימן א' בערלים : גמ' ולעולם בעל בסמוך קמיפלגי כו'. דבאמת מוכח מרשב"ל דפטר בכל גוונא אפי' ודאי תמן שלא בעזרה. כגון שהוא בחלון כנגדו [עי' בירושלמי] ע"כ דבעי על בסמוך. ור"י דמחייב סתמא ע"כ דס"ל דגם בספק במה התראה : תוס' ד"ה לא אמרינן על בסמוך תימה כו'. נ"ל דשאני התם דכתיב על גבי נתינה : ד"ה התראת כו' ולשון הגמ' נמי יש ליתשב כו'. דאי הוה ידעי סהדי מיחייבה מותר להימנה :

דף סד ע"א תוס' ד"ה טעמא כו'. ואין נראה לר"ת דהא כו'. ונראה לייסב משום דומיא דאינך לשמו שלא לשמו דמתניתין דסיפא דוקא ורישא לאו דוקא :

דף סה ע"א תוס' ד"ה המכבד כו'. שהם מכבד ומרבץ מכוין כו'. ר"ל שמתכוין להשוותו לפי שאין לו מקום לעפר שמכבד. לכן כשמרבץ כונתו להשכיב האבק בגומות. וכן בעזרה כונתו להשכיב סטיפוף והדם וממילא מבנין הותן והויא מלאכה שא"צ"ל :

דף סו ע"א ולא ידעו אם פסח דוחה שבת אם לאו כ"ל דלא מספקא להו דמה"ת לא יעשו לפסח בשבת. דלא אשכחן כה"ג מצוה הכתובה בתורה שתם שתבטל בשנה אחת. וגם כתיב בפסח שני לדורותיו ואמרו ברפ"ע דמנחות לדורותיכם א"ר כו'. וגם פסח מדבר בשבת היה. אלא דאפשר בגוונא דליכא מלאכה מה"ת כגון שישחוט בשמאל או בנים למאי דקי"ל דכשר. אך לדידן דאסירי מדרבנן קמיבעיא להו :

דף כט ע"א תוס' ד"ה במה כו'. ויחזור ויטמא את המים. לפ"ג דהא אין מי חטאת מטמאין דבר נחזור לליטמא ממנו. ירושלמי פ"ו דיומא וכמה דוכתא : תוס' ד"ה הכי כו' אלא דלא איתקן כו'. הדברים מתמיהין שהרי מקרא מלא הוא המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו. ועי' ר"ש הערל דמניה ילפינן דמעכבא מילה בשעת שחיטה :

דף עב ע"א וסיפא בטועה לר"א לא שני ליה. נ"ל דר"ל דר"א לטעמא דאמר בערכין כ"ב הקדש טעות הוי הקדש א"כ בעקירה. ובהכי מיישבן קושית התוס' ומהרש"ל בסוגיא דמעיקרא לא ניחא ליה ד.יבני ר' יהושע מטועה אטועה כיון דאיתו ל"א בריישא רק בעוקר. ומאן מכרית ליה למימר דברישא הוו חייב בטועה אי הוי שייך. ומשני דמ"מ בעי לשנויי אליבא דר"א דסבר דינא דרישא גם בטועה :

דף עד ע"ב תלו בשפוד בית השחיטה להתאי שרי. מזה ראיה ברורה לשיטת הרשב"א ז"ל בענין חתיכת המוטין ללי עי' בתורת הבית :

דף עה ע"א רש"י ד"ה קמשמע לן כו' לאפוקי זמורות ורותחין. שגם לזמורות איצטריך דר"נ דמגז"ש איכא למילף מעדת קרת להיסוך. ומ"מ מעיקרא דלא ידעו דר"נ ל"פ דיליף מעדת קרת. דאיכא למימר דסבר דגם בהו שריפת נשמה הוי עי' בסנהדרין נ"ב : תוס' ד"ה וגרפו כו' ותירץ ר"י שאני גחלים כו'. עי' במהרש"ל ומהרש"א. ולו"ד היה נראה דמאן דבעיא הכא מספקא ליה דלמא ברייתא דבשלה ע"ג גחלים איירי בגונן שהותמו והכי סבר ליטנא קמא דהכא : ד"ה נכוה תימה מה בין גפסים רותח וסיד לחרסו כו'. ונראה בפשיטות לייסב דלא איצטריך ר' יוחנן לאשמעינן אך דינא ולאתויי קרא אלא כשלא נגע בחרסו של תנור דהא מתניתין היא נגע בחרסו כו' : ד"ה הא כו'. גלי רחמנא במכוה וגמרינן מניה. נ"ע דא"כ כל מילי דתנן התם סיד וגפסים ליכשרו בפסח אע"כ דשאני פסח דכתיב ביה צלי אש תרי זימנא. א"כ דל"ש כלל למילף ממכוה דלא גלי קרא דמיקרי אש. אלא דגם מכוה היא מתא"כ בפסח דכתיב אש זימנא תנינא שפיר גלי דכל אש דוקא הוא : ד"ה למעוטי כו' נימא כאש פרט כו' נראה דל"ש למימר הכי כיון דאש גופיה פסול הכא : בא"ד והוי כלל הצריך לפרט דאמרי' בכסוי הדם. עיין שם בדבריהם וצ"ע :

דף עו ע"א וכי הדר רוטב אפסח קא מטוי פסח כו'. משמע דאי הוו מיבלע ביה לאחר צלייתו הוי שרי ונראה דטעמא משום דאתי עשה דאכילת הפסח הכשר ודחי ל"ת דכי אם צלי אש. אבל עשה דויאכלו צלי אש לא עבר דהא לא מצי להוכלו צלי אש. ול"ד לאוכל תרומה טמאה דעובר בעשה דמן הקדשים לר"י בירושלמי דפ"ב דבכורים. דהתם קרא להתירא אתי ולא התיר רק בטהורה. אבל הכא למצוה אתי וכ"ז למאן דס"ל עשה דוחה ל"ת במקדש. כזבחים צ"ז ע"ש : תוס' ד"ה אלא כו'. ולר"ת נראה דגרס ליה שפיר דע"כ כו' ולפ"ז ע"כ נ"ל דברותא צריך לקמוץ היתר ממקום שהגיע הרוטב. ומכאן ראיה ברורה דאיסור בלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב ודוקא בדברים המפעפעין. ולע"ג ע"ד הר"מ שבמרדכי ושארי פוסקים שבשיטתו דמקילי ומדלא אסירי כל הסולת ראיה ברורה דבכחוש לא אסיר :

דף עז ע"א רש"י ד"ה שאר קרבנות צבור מוספין דעולה כו'. נ"ע דא"כ תמידין נמי והכי אמרו מעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עון תמיד ע"ש כו'. ולו"ד הוי אמינא משום דבכל המוספין יש שעיר חטאת שמכפרת כפרה גמורה ומימלא אתיין כולהו וכנ"ל ע"כ בקרב עמו דעומר ושתי הלחים דמשום דכן באין להתיר בא גם הקרב עמם. וממוסף שבת גופיה ע"כ לאו ראיה דמצותן בכך דאלא"ה תיקשי ליה קרא דמוספין : תוס' ד"ה שעירי ראשי חדשים תימה וליתני שעירי כו'. ולענ"ד דאיצטריכו זבחי שלמי צבור משום דאין באין לכפר ולא להתיר. ומ"מ אי לא הוי כתיב קרא אלא מוידבר משה לתודי' ה"א דמשום דטפולין לב' הלחם נינהו דבאין להתיר : תוס' ד"ה שכן. ולחם הפנים אומר ריב"א כו'. בפשיטות הל"ל כיון דעיקר מצותו בשבת [ולא ידענא מאי מוכח מקרא דביום השבת יערכנו] ע"כ דמקטיר הבזיכין ביום סילוקן שלא יפסלו בלילה : בא"ד וקשה מפ"ק דיבמות כו'. ונראה משום די"ל מהעבודה שכן ישנה לפני הדבור : ע"ב תוס' ד"ה כי אמר כו'. השתא משתי הלחם נ"ל דאפשר לומר דר"י סבר דכבשים באין שלא לחם כגן נגס דפ"ג דמנחות וא"כ איכא למימר שפיר דב' הלחם לקרב עמהן. ותני כבשים לתודייהו באפי נפשייהו. אבל לקמן פריך אר' יוסי דמסתמא כרבי עקיבא רביה ס"ל. ולפמ"ש לקמן ע"ח ד"ה מכלל ניחא בפשיטות :

דף עח ע"א תוס' ד"ה מכלל תימה לרשב"א מנ"ל הא כו'. ולעד"נ דלמאי דפ"ד השתא אין בכלל ריצוי אכילות רק שירצה כאלו נאכל אבל ריצוי הכשר שתי הלחם לתנופה מרצי נין שפיר למאן דלא בעי תרתי אבל לבתר דשני ליה למיקבעיה בפיגול כו' ע"כ דפירושא דאין הציץ מרצה על אכילות היינו על הדברים שהן נאכלים אינו מרצה כלל פריך שפיר משתי הלחם והוא ברור :

דף עט ע"ב תוס' ד"ה קסבר כו'. והשתא לרב ולליטנא בתרא דרב כהנא כו'. לקמן בברייתא מוכח להדיא דר"ש סבר כרב דאמר אפי' שבט כו'. וי"ל דמ"מ נקט מגלימות משום דקרא כתב בהדיא כי מרבית העם לא הטהרו :

דף פא ע"ב רש"י ד"ה אבל יש לו מקום לעבור כו' דה"ל ספק טומאה ברה"ר כו'. לע"ד היו נראה דאפי' ברש"י טהור דלא דמי לסוטה. וגם מצינו שהותר לנזיר ופסח וא"ש כל הכד"א לתרומה : תוס' ד"ה וקבר כו'. והא דפירש בקונטרס שהקבר מגרפו כו'. משמע להו דרש"י סבר דקבר מגרף אפי' בגווני דבעלמא לא מגרף ומקשי מנלן דקרא איצטריך שלא יהא הקבר :

דף פה ע"א תוס' ד"ה כשהוא כו'. ותירץ רבי חיים לרשב"א דלרבא כו'. ומסתבר דכ"ע מודו כאפשר לאכול כולי שלא גומרתא דאסור להפסידו ולמעטו :

דף פו ע"א אמר רב חמא בר גוריא לאותן כ' אמות. נ"ל דר"ל שימדדו בין הגגו ולפנין באותן כ' אמות : ר' יהודה סבר יש אם למסורת. נ"ל דר' יהודה סבר דיאכל כתיב דמשמע אדם אחד וע"כ דאסור בזמנים מתחלפים. ור"ש סבר יאכל קרינן דמשמע כמה בני אדם. וגלי קרא דכתיב דאין אסור אלא באותו זמן שאוכלים חבורה זו שלא יאכל בחבורה אחרת :

דף פז ע"ב לא היו לך ללמוד ממשה רבך כו'. ר"ל ולא היו לך להמתין אלא על ב' לקיים ילדי. ואין אתה יודע אם שלך הן כו' ואף דרוב בעילות אחר הבעל הכא פרוצה ביותר היתה. ואף דגם הא איבעיא בסוטה ד' כ"ז אליבא דמ"ד סמוך לטבילה דהוא ר"י דמשמע דהוא מארי דסוגיא הכא. מ"מ כיון דזנה לו ילדי זנונים היינו שלא יבגית עלי' כלל. א"כ הויין ספק ממזרים ואי נימא דגם בעלמא חושבין רמז לו בהא דאמר וילדי זנונים שיקח פרוצה ביותר : אר"א אפי' בשעת כעסו כו'. לא אוסיף עוד ארחם נראה דדייק מדלא כתיב לרחם :

דף פח ע"א תוס' ד"ה שם אבל כה"ג דאיכא חיוב מצוה שרי. נ"ע דמ"מ מבטל מצות אכילה דאורייתא מכבר זה והוא הייב נאכלו כולו כדמוכח לעיל פ"ס ועי' בר"ן נדרים ל"ו שכתב שמן התורה כך דינן : ונמצא יבלת בה' מהן כולן יוצאין לבית השריפה. אי אפשר לאמר מטעם חתיכה הראוי להתכבד לא בטל הבעל מום בהתמימים אפי' למאן דסבר דכבש שלם מיקרי חתיכה הראוי להתכבד. דעכ"פ איכא בני מעיים דלא חשיבי ויוכל לאכול מהן כזית. רק כיון דכל פסח אינו נאכל רק למנויו ל"ש לכל אחד ביטול האיסור ברוב היתר וגם ל"ש למימר לכל אחד איסורא ברובא איתא שהם האסורים לו כיון שצריך לומר לחבירו להיפוך. ועכ"פ יבואו לידי איסור :

דף צג ע"א ואנא סבירא ליה כמ"ד שוחטין וזורקין על ט"ש. נראה דס"ק דצריך טמא ודרך רחוקה להשמיענו דדרך רחוקה לטהור ולא דרך רחוקה לטמא כדעולא לקמן ולית לן הקישא :

דף צה ע"א בכלליה דמצות ומרורים מאי קא מרבי כו'. נראה דאי לא הוי כתיב רק צלי אש ה"א דאינו חייב רק במצות עשה דוקא ובגגופו משום דיעשו כתיב ואהא גלי קרא דצלי אש ולבתר דכתי' לא ישאירו ה"א דחייב גם בל"ת אבל דאית ביה גם עשה דוקא. ובהכי מיתרצן קושית התוס' ד"ה בכלליה וד"ה לא תוציא:

דף צז ע"ב תוס' ד"ה אלא כו'. ואין ר"י יודע מנליה לגמרא דלר"ש כו'. ונראה דכיון דמקיש להו ר"ש להדדי א"כ כמו דבאינך ליכא רעיה כלל. ה"נ בנתכפרו בעליה מתה בכל גוונא ולפי שיטת רש"י ז"ל כפי' חטאת ניחא בפשטות. דאי הוי ס"ל כרבנן דבנימצאת קודם כפרה בעיא עוד רעיתא למיתה א"כ ה"ל למתשב שית דאיכא נמצאת בעל מום קודם כפרה. אע"כ דנתכפרו בעליה בכל גווני מתה וכן עברה שנתה וליכא אלא המש. וגם לפי שיטתם שם ע"כ ר"ש פליג ארבנן דלדידהו ל"ש ומימני ה'. דאי נימנו כל אבודין בחדא ליכא אלא ד' ואי לא איכא שית דאבודין ג' נינהו תמימה מתה ובעל מום ועברה שנתה. וע"כ דר"ש פליג בעברה שנתה וסבר דמתה אפי' נמצאת קודם כפרה ומסתבר דה"ה בנתכפרו בעליה דמתה בכל ענין ועברה שנתה מתה אפי' לא נתכפרו כלל :

דף צח ע"ב ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון שניהן יוצאין לבית השריפה ליתא הכא או שמתוו בב"א. ונראה משום דהכא הוו כמפרים כ' לאחריות. דבשחטו בב"א אמרינן במעילה ז' דזורק מאיזה שירצה. ולפי' התוס' שם בכל קודם זריקה הוי כב"א ל"ש כלל הכא הא דוחס א"י כו' וכן איתא במשנה שבירושלמי. וכן מוכח מרש"י דהסיק זאת בדבריו משמע דלא הוי גריס ליה במשנה :

דף צט ע"ב תוס' ד"ה ערב פסחים כו' א"נ ערב פסח ראשון ושני. ר"ל ערב אחד משני הפסחים. וזהו רק לטעמא דמשום פסחא אבל לטעמא דמשום מצה אסור לטמא בב' הפסחים אבל לטעם פסח לא דמי לזה"ז דכ' התוס' לקמן ק"ז דאסור משום דבר שנאסר במנין כו'. כיון דנדחה איסורו לפסח שני כותר בראשון : ד"ה לא יאכל אדם פי' אפי' התפלל לפי"ז ע"כ מאן דס"ל בשבת שבסמוך למנחה גדולה אסירא סעודה קטנה מפרש הכא סמוך למנחה (גדולה) [קטנה] : בא"ד וי"ל דאיירי במצה עשירה כו'. ולפי"ז משמע דמשתחשך מותר לאכול מצה עשירה אף קודם מצת מצוה מטעם שכתבו ד"ה סמוך. והא דאשמעינן רב הונא בבליקות משום דאסורין כל היום כמ"ש מהרש"א ולפי"ז איכא למימר דלהכי אתי עד שתחשך. ומ"מ כי פריך בגמ' מאי אריא כו' למ"ל שנויי הכי דודאי עיקר מתני' איסורא קמ"ל : ד"ה סמוך למנחה דאיכא אגדתא והלל כו'. דל"ל דלא שרי רק סמוך לסעודה דכיון שהתחיל לספר ביציאת מצרים אסור לשהות כמ"ש במלחמות [ועי' תוס' לקמן ק"ג ב' ד"ה רב אשי] : ד"ה עד שתחשך. וכן יש בירושלמי בריש פרקין תני ע"ש כו'. לפי מה שכתבו בדבור שלפני זה אפשר לאמר דהתירא קמ"ל דמשתחשך שרי קודם המצוה. ופריך שפיר מ"ש ע"פ כו' דודאי עיקר מתני' איסורא קמ"ל : ד"ה ואפי' כו' דס"ד כו'. עי' בשמות רבה פ' כ' דמשמע כפי' זה : ד"ה לא יפחתו כו'. פי' רשב"ם גבאי נדקה וגרס לא יפחתו. נראה דנ"ל ולא יפחתו כוי"ו ור"ל דקאי אעני שהוזכר למעלה : ד"ה מאי איריא ע"פ וא"ת אמאי לא מתני כו' כדמשני בפ' כ"ש. ונראה דהתם קא תועלת במה ששנה פסח דלא נטעה למימר פת עבה ממש. ומ"מ פריך דליתנא דפסח לא א"ש. ומשיב דקאי ביו"ט של פסח. ועוד נ"ל דלא שייך למימר הכא תנא בפסחא קאי וה"ה בכל יו"ט משום דל"ש בכן עד שתחשך כמ"ש הר"י מקורבל לעיל ובמקום שנהגו ודאי ל"ש למימר בכל יו"ט דליכא מנהג כלל קודם חנות :

דף ק ע"א ולרב הונא מי ניחא. ר"ל דגם לרב הונא לא ניחא אליבא דכולהו אמוראי א"כ איכא למימר גם כר"פ ולא כרב פנחס בריה דרב אמי : תוס' ד"ה מכלל כו' דבע"ש שרי ר"י אפי' להתחיל היינו עד שתחשך לדידיה דלר' יהודה ככר הוי לילה. ואיכו אדר' יהודה אמר אין מפסיקין וגם בעובדא דמייתי הלא היו עמהן ר' יהודה וע"כ רצו להפסיק בזמן כר' יהודה ועלה אמר לא נפסיק משמע להתחיל לא : באו"ד והתם סתמא קתני ר"ל וע"כ כה"ר יהודה דלתירוץ הראשון ה"ל לאתויי עפי מהתם : ד"ה אין מפסיקין דכשהתחילו באיסור מודה ר"י דמפסיקין. ר"ל בשהתחילו משתחשכה. ולטעמייהו בשבת ד' ט' ע"ב ד"ה ולימא : תוס' ד"ה ובוין כו' קאי אר' יהודה. ר"ל אבל לא אכ"ם וב"ה ולשיטתם לקמן ק"ו ב' ד"ה זימנין ע"ש : ד"ה ידי קידוש א"כ כון ולא פליגי מאי דאמר רב כו'. עי' בירושלמי שם דמסיק שהן חולקין. אבל י"ל דרק רב ושמואל נגמן נחלקו. דרב אמר סתמא ידי קידוש יצאו אפי' אין דעתם ולא אכלו כלל ושמואל אמר

לא יצאו סתמא וגם אמר אף ידי קידוש דאיירי היכי דילאו ידי יין אלמא דאיירי כדפתס . אבל איך אמוראי דהכלי וירושלמי ס"ל דספיר לאלך בכלה וכן כו' ר' יוחנן איירי כדעתם דהא אמר דילאו ידי יין . וכן דעת רבינו נסים במגילת סתרים ולא"ל דלאלך בין בית לבית אחר למקום אחר כלל . ורבה לא קפקיד רק שיכנה במקום ויאכלו בבית שלא כיון כדעתם ולא יפיס שם לקידוש כנ"ל ברור ומכוון בס"ד : ד"ה ודאי יין ועוד אם צריך לברך בתוך המזון כו' . ל"ע דהא ודאי [illegible] אין ראוי [illegible] לטעמיה דס"ל [illegible] :

דף קא ע"א דהלכו וחזו וגבי בני כנישתא . נ"ל דקשי' גנו בירושלמי [illegible] בתלמידי חכמים [illegible] בכנישתא כמ"ש פ' בני העיר וקמ"ל [illegible] . אע"פ שאינו יוצא [illegible] להוציא את [illegible] . [illegible] מכין : תוס' ד"ה טעימו מידי . נראה כו' . שבקו התוס' [illegible] דלעיל מיניה . ונ"ל [illegible] הוא לכתחלה [illegible] כלל קודם הקידוש [illegible] :

דף קב ע"ב [illegible]

[illegible] תוס' ד"ה תניא ואע"ג דחזרו מייתי ראיה לר"ת כו' . לו"ד ז"ל פ"א דבאמת ר"ת לא אמר אלא בחזרו דלקבעיה הדר ל"ש בלא חזרו . והיו מיושבים כל קושיהם וע"ל ד"ה אלא . וגם היו מכוון הא דאמר לימא תהוי תיובתא דר"י נמי מהא היינו לאיכותי אפי' חזרו . ומייתי מהך ברייתא לר"ת דחזרו מהני ודוקא בטעונין מדתני עקרו ובלא חזרו איתותב ר"י לגמרי דר' יהודה ורבנן איירי רק בחזרו . וז"ם לעיל מאן תנא עקירות ר' יהודה ע"ל מאן מחייב בעקירה בעלמא בחזרו : ע"ב והא יו"ט שחל להיות אחר השבת דאית ליה עכ"פ פת אלא הבדלה וקידוש חדא מילתא . ולפ"ז נ"ל דהא דנקטו כולהו בלא זמן לאו דוקא הוא ודוחק הוא ובפרט רבי שאלו ממנו סדר הבדלות שהם למה השיב אביעי של פסח לאוד לכ"נ בכל הני שינוי הסדר משום הלוית המלך מודו היכי דאיכא תרי כסי דקידוש קודם כדרכו ורבא שמעינן דאף על כוס אחד הסדר יקנ"ה ורבי לא איירי אלא בסדר הבדלה לאוד ולא נקט קידוש רק משום סדרו אחר הבדלה : תוס' ד"ה ה"ג ראשון כו' . וטעמא שאינו יכול לטעום מכוס בהמ"ז לע"ג דא"כ מאי פריך מיו"ט שאחר השבת לימא דהתם שאני דא"י לטעום קודם קדוש ולא קודם הבדלה וע"כ דאפשר לומר ע"ז וע"ז לטעום אח"כ : באו"ד מגלים לעיל דמפסיקין לר' יהודה בעקירת שולחן . ואפשר לאמר דנפקא ליה מתוספתא דברכות שצריך עקירה לבהמ"ד והיינו עקירה מן השולחן וה"ה עקירת השולחן מלפניהם ש"ד : ד"ה מיתיבי ה"מ למיפרך ממתני' דא"ד אבל אין זכר ליין שם . ועוד שטוב להביא מכאן דמוכח מגופה דבהמ"ז טעונה כוס והוי ב' קדושות : סד"ה מניחו אבל כשאין לו אלא כוס אחד מותר לאכול כו' . אבל ל"ע כיון דבת טוות א"כ לא הותר לו לאכול כלל אפי' אין לו כוס ואיך שייך להתיר משום בהמ"ז לא יאכל ולא יתחייב בהמ"ז . וכ"ל דהומרא דבת טוות איכה אלא בלא הבדיל בתפלה ואמימר לא הבדיל כלל כדאמר סתמא לא אבדיל ולמחר ודאי הבדיל בתפלה וי"מ לכתחלה המתין עד שיביאו יין . אבל אין איסור כ"כ . ובהכי ניחא דמוכח בפשיטות מהך ברייתא דהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס . וגם אמרינן בברכות ל"ג אם הבדיל בזו ובזו יגוחו לו ברכות על ראשו . אלמא דלאו חוב גמור ניהו . ואמר התם טעה בזו ובזו כו' משמע דאיסור טעימה תלי בטעות שראשון שלא הבדיל בתפלה : ד"ה יקנ"ה יין ברישא וא"ת כו' לא ידענא מאי קושיא דהא ליתנהו ביה טעמי דב"ה ר"פ אלו דברים . ועכנ"ל כן לרב אשי דפליג על תלמידי דרב דהא מתניתין היא מברך על המזון ואח"כ מברך על היין :

דף קג ע"א מרתא אמר משמיה דר' יהושע ניה"ק לא אתבריר טעמא דהאי ולענד"נ בכל הני תלת דסברי נר תחלה טעמא משום בנר יו"ט חובה הוא והא קודם לקידוש והבדלה בזמן לדאותן שכן יקדים לברך על הנאתו . אלא דמר סבר הבדלה קודמת לקידוש ומר סבר קידוש קודם . ומר סבר דיין בינתיים . ולפ"ז ניחא בפשיטות דאינו מזכיר בשמים לפי שאין להם ענין ליו"ט כמו נר . והויין הפסק בין יין לקידוש או בין קידוש לבתייה [ואפשר שאח"כ מברך על הבשמים אם נזדמנו לו . וזה יתכן יותר מדברי הפוסקים שאין בשמים ביו"ט דכל כה"ג לא הוי שתיק מלמימר בהדיא] ולאקדומינהו ליין ודאי לא אפשר . דאיהו תדיר ותשיב מינייהו . וזה חובה ליום : רשב"ם ד"ה ורבה אמר יהנ"ק . ולוי אמר הנ"ק מסתברא דלוי דאמר מעין שניהן . אבל צ"ע דמאי מעין שניים שייך הכא דהא רב ושמואל לא אשכחן להו דליבעי הפסק בין קידוש להבדלה . אלא דמבדיל כשאר מוצאי שבת כמ"ש רבינו לעיל . וגם הסברה עצמה דחוק מאוד . דלמה לא נסמוך הבדלה לקידוש דחדא מילתא ניהו . וגם הקידוש לא עשו אלא קידוש יו"ט . וזה מזכיר גם בהבדלה . ולענד"נ יותר נכון להגיה בירושלמי דלוי אמר קני"ה כמו בגמ' דילן . וטעמו דסבר בהא כרב דצריך להקדים הקידוש . ובהא סבר כשמואל דמלוה המלך תחלה אלא דהא ל"ש רק כשהתחיל ללוות המלך כגון שבירך על היין דשייך להבדלה . אבל קודם לברכת היין לא הוי מלך יוצא כלל . והויא הך הכרעה ממש והא לעיל י"ג [עי' ספ"ק ומש"ש.] דחשיב ליה בירושלמי שם מעין שניהן . והא דמקדים נר היינו מטעם חשיבות נר יו"ט כמ"ש אליבא דאינך . אלא דאיהו מקדמי לגמרי . ואיהו לא מצי לאקדומי ליה . דסבר דגם זהו התחלת הלוית המלך דמורה הוא שהמלך יוצא . ולא יוכל להקדים קידוש להבדלה כנ"ל . ורבנן פליגי עליה בהך סברה לאוד דלא מקדמי נר משום חשיבתו . ומר בריה דרבינא סבר ממש כלוי אלא דנר לאו התחלת יציאה הויא . ומרתא משמיה דר"י סבר כשמואל אלא דמחשיב נר כנ"ל . ורבי אליבי' דר"י נ"ל דסבר בכל הבדלות דסדרן נה"י . [וכמ"ד בירושלמי ריש פרק אלו דברים דהבדלה קודמת ליין ואף דבגמ' דילן אייתי ברייתא דיין קודם . ר' ור"י תנאי ניהו ופליגי . ובהכי ניחא דלא תיקשי אההוא אמורא דירושלמי מברייתא] דהא סדר הבדלות קא בעי מיניה ולא הזכירו לו כלל יו"ט . והשיב לו נהי"ק אלמא דקאמר ליה כיון דאמר ר' יהושע נהי"ק ממילא ידעינן דכל סדר הבדלות נה"י וגזה תבין דברי חכמים וחידותם . דא"ר חנינא משל דר"י כו' דלכאורה צ"ע דהא איהו גופיה לא סבר כר"י אלא כשמואל בירושלמי דאלו דברים שהביא רבינו לעיל וגם לדידיה צריך למשל זה כנ"ל . ואמאי אמר משל דר"מ . וגם שינה קצת בלשונו דהתם אמר ואח"כ מכניסין כו' והכא קאמר יוצאין . ולפי מ"ש ניחא דודאי לשמואל כיון דקידוש והבדלה שניהן מאוחרין ליין . הוו כמלך ושלטון דרך שער א' דבאותה יציאה שמלוין את המלך [שהוא בהמשל ברכת היין] . בה יוצאין לקראת השלטון . אלא שהלויה קודמת להכנסה . אבל לר' הוי כמו בשערים דאין יציאה משותפת לכן . והלויה קודמת להיציאה . ה"נ הכא ההבדלה כסדרה והקידוש כסדרו . ואנן ס"ל דר"י לטעמיה דסבר בכל ההבדלות דקדמי ליין . וקידוש מאוחר ליין . לכן עושה גם היום הכל כסדרן . ולהכי פליגין א"ר יהושע אע"ג דהוא תנא . וטעמא דרבה י"ל משום דבהבדלה זו איכא גם עיולי יומא דיו"ט שמזכירין בה לכן יש בה דין קדימה ככל המצות ול"ש למימר בה כל מאי דאפשר מאחרינן דמה"ט מקדימינן לה לקידוש . ולהכי לא דמי לשאר הבדלות דקדם נר להו . א"כ דטעם קדימת נר בחול . הוא כהירושלמי כדי שלא יכבה עד שיגמור ההבדלה וביו"ט ל"ש כדאמר בירושלמי שם מכולל שיש לו יין אין נרו כבה ר"ל דהא נר ביתו קודם לקידוש היום . ולא סבר רבה להא דאמר התם שלא לעקור כו' : ד"ה משל דר"י בן חנניא . וטעמו של דבר דזמן אומרו אפי' בשוק . צ"ע דהא ודאי לכתחלה מצוה לסדרו על הכוס [דאי לאו"ה לא הוי שייך למיפלג ביה כלל . וכ"מ בפ"ד דסוכה ד' מ"ו] ועדיף מנר ובשמים דאיכא תנאי דמפזרן לכתחלה ואפ"ה מקדימינן להו להבדלה . ולו"ד היה נראה משום דהבדלה כו' מזמן לזמן קאתיה ראוי דליקא זמן אף אהבדלה : תד"ה אנא . ומיהו אין זה ק"ו דהא פסקינן כו' . ורשב"ם סבר דשאני יין דזיין כמ"ש תלמידי ר"י והרא"ש פ"ק דברכות והוי שפיר ק"ו : תד"ה כיון . היכי נצטרף תו עמהן . ולפ"ד התוס' סוף ד' ק"א ניחא דאיכא למימר שאכלו עמו שנית : ד"ה קאמר מדלא תקנו יין לבסוף כו' כמ"ש בסוף ד' ק"ב לענין בהמ"ז :

דף קד ע"א לייט עלה אביי ואי תימא רב יוסף אהא דרב מפני המינים שמקדשין אותו יום ולהכי לא אמר אדר"י בר"י שאז לא פקרו עדיין : תד"ה ומר . שלא לפחות או להוסיף . ולא דמי לעשרה מלכיות זכרונות שופרות או לז' קרואים כיון דחזינן דקפידא הוסיפו על ז' : ד"ה בעי למימר שאל ר' אפרים את ר"ת למה נהגו כו' . ונראה להוכיח גם מלישנא דגם כמנהגינו . דקאמר מאן דאמר מעין פתיחתן כו' לא בעי כו' משמע דאי אמר שפיר דמי וע"כ דהא דקאמר בין קודש כו' ר"ל וגומר כל הנוסח של ותודיענו בפ"ה דברכות . דלעולם הנוסח שוה בתפלה וכו' . דלהכי אמר בין בתפלה בין יום השביעי כו' לאותו הנוסח תקנוהו רב ושמואל . וחותם בקדושת ישראל . דהוי מעין חתימה אליבא דתרווייהו . כמ"ש התוס' לקמן דבין יום השביעי הוי מעין קדושת ישראל . וה"ה להיפך וקודם לו אמרינן בין קדושת כו' . ואת יום השביעי כו' . דהוי מעין פתיחה ומעין חתימה . ולהכי אקרי מרגניתא שם . ועי' בפ' רשב"ם ד"ה ה"ג :

דף קו ע"א רשב"ם ד"ה ה"ג ת"ר זכור כו' . נראה דלא גרסי' בסיפא לקדשו כמוכח בסוגיא ד"ה ואגיד ביה הוי אומר לו קידוש גדול של לילה . צ"ע דאיך היה מברך מה שלדעתי הוא ברכה לבטלה . ואולי סבור שלא קידשו בלילה ובוש לישאל מאי ניהו קידושא רבה : ד"ה אבל לא על האור כו' . כך נראה לי טעם הדבר כו' נע"ג דטעם זה ל"ש רק באור היוצא מהעצים ואבנים ולא באור לשבת . ולו"ד היה נראה טעם לדבר דאתר יום ראשון אינו מגדיל אלא בתורת תשלומין . ול"ש לברכת המאור . כיון שהפסיק ביום ראשון עצמו שאינו ראוי לברך על הנרגא בטיהרא : תד"ה קפיד . ותימה א"כ איך התירו כו' . ונראה דדעת רשב"ם דהרב אפי ס"ל . ד"ה זכריהו . ועוד מצינו למימר דקידוש על היין ד"ת כו' . צ"ע דא"כ איך עקרוהו ביוה"כ שחל בשבת : תד"ה מקדש . וקשה לר"ת דקידוש על הפת כו' . ונראה לפרש בפשיטות דאמר שכתנייהו לשמעתי' דאמרינן סתמא לא יקדש ואיהו אמר לא יקדש אלא על הפת . דהא ס"ל יש קידוש על הפת דזימנין סגיאין כו'

ולכן אם נטל ידיו יקדש עליו אפי' תביב ליה חמרא משום הפסק . וכן הם דברי הרמב"ם ז"ל וגן יש לפרש דברי הרי"ף : בא"ד דא"ר זעירא מדברי שניהן נלמד כו' ואין מקדשין בלא יין . אבל אנן לא קיי"ל כהירושלמי דהתם דס"ל הבדלה קודמת ליין : באו"ד ותדע מדאמר רב כשם ט' כך אין מבדילין . צ"ע מאי מספקא להו דהא רב גופי' קדיש אשיכרא : ד"ה טעם אין יקדש שוב בביתו . הפי ה"ל לאקשויי מרב הונא גופיה דקדש בתר דטעים כד איעקריה ליה שרגא :

דף קז ע"ב תד"ה דילמא . ועיי"ל דאין לו לקרותו רשע כו' אעפ"י שלא קיים מצות אכילה דמשום מ"ע לא מיקרי רשע . כ"א לאותו דבר גופא אמרינן בכמה דוכתי לענין עשה זבח רשעים תועבה ואפשר משום דבסיפיה דקרא כתיב תפלת ישרים רצונו דמשמע ישרים דוקא . ועי' בס' באר אברהם : באו"ד לא נהירא כו' כדמוכח בסמוך כו' . אבל לא דמי דהאי טעמא משום עשיית פסח ונגזרה אפי' לאחר עשייתו הרי נאסר כל זמן שתיטתו ושייך אפי' בזה"ז הואיל ואיתסר איתסר לעולם כמ"ש שם הרשב"ם בעצמו . משא"כ אי טעמא משום אכילת תאבון ונאסר אכילתו ל"ש למיסר בזה"ז דא"כ יאסר אפי' בלילה : ד"ה נירו . ולא דמי לשתי אכילות . ולענד"נ דהואיל הוא שצריך לעשות איזו מעשה המעורר תאות המאכל . ומסברא ידע דאכילת בני מעיים ודומיהן גררא ליבא :

דף קט ע"א תד"ה רביעית . וכמו כן צריך למעט מרותב כי בתלמוד שלנו כו' . השבונם תמוה מאוד דאי נימא דבכל אצבע נתמעט שתות בירושלים וכן גם בצפורי הרי המיעוט בגובה ואורך ורוחב והם לא השבו רק בגובה ורוחב . אך האמת שבירושלמי שואל כמה שיעור של המים שבכוס דבהא איירי התם עיי"ש . ושיעור מזיגה חשיב שלים יין כמ"ש התוס' בפ' המוצא יין בשם המדרש : תד"ה אמתא . וא"ת אפי' כו' . ואפשר דהוי ניחא ליה שהיה המקום ב' אמות גובה על אמה . ואמה ותלי אורך רוחב . כתמונת השולחן ממש . וזה עולה לשיעור אמה על אמה קרוב ג' אמה :

דף קי ע"א תד"ה עשרה אין בהן משום זוגות ול"ל דרבא כו' . ורבא ע"כ צריך גם הכא לתירוץ כוס של ברכה אין מצטרף לרעה דהא ס"ל דרבנן לא מתקני מידי דאתי לסכנת כשפים כמ"ש התוס' לעיל :

דף קיד ע"ב ת"דה זאת כו' ומתני' קמ"ל היכי דליכא שאר ירקי כו' צ"ע דהא אפשר בבליעה דלא יצא ידי מרור . ולשיטת רשב"ם ורש"י ניחא דל"ת כלל בקדימת מרור . ומ"ש היכא דליכא שאר ירקי ר"ל שאינה רוצה ליקח וליתנהו על השולחן :

דף קטו ע"ב תד"ה ידי כו' . דל"ש ביטול אלא כשלועסן יחד . ורבה האחד על חבירו . עי' זבחים ע"מ ע"ע וברש"י שם :

דף קטז ע"ב כל דתקון דרבנן כעין דאורייתא תקון הכי השתא כו' . מדלא אמר אלא משמע דמ"מ צריך לטעמא דבזה"ז דרבנן . והיינו דלמצוה בעלמא ודאי בעינן קרא כדכתיב לכ"ע . [ע' סנהדרין מ"ה וברש"י שם] ולכן אינו מוצא לכתחלה . וכדאמרינן לענין חרש במגילה . ולפ"ז צ"ע לדינא לדידן דקיי"ל מלה בזה"ז דאורייתא . ואפי' בדיעבד אפשר דלא יצא . אי פסקינן כשמואל דסנהדרין שם . ור"י ור"ש סבר כמ"ד לא בעינן קרא כדכתיב אלא למצוה . ובדרבנן לא גזור . ומ"מ אפשר דלא פליגי אסתמא דהכן . דשאני התם דכתיב תהיה לעיכובא . ובגמ' לא אייתי אלא לראיה דאיכא מאן דלא בעי כדכתיב . וד' התוס' שם צ"ע :

דף קיז ע"א בהילולים הרבה . ופליגי דידיה אדידיה . ר"ל וע"כ דסבר שיש מהן אחת ויש מהן ב' . וכן מנהגינו . ואפשר לאמר דהא דאמר גדול מכולן הללויה שכולל שם ושבח בב"א . ר"ל לבד אלו העשרה . והיינו דאמר מכלן ולא אמר בכלן : והלל זה מי אמרו נביאים שביניהן כו' . ולר' יוחנן הוי כולו חד מזמור עד הודו . וכן מוכח בירושלמי ספ"ג דתענית : פסלו של מיכה עומד בבכי . אולי הוא מלשון יתאבכו עיין ע' בפסיקתא דבכה תבכה : ואב"א הא והא ברכה . ר"ל אפי' ברכה אמר מילתא דבדיותא ובדתו רבנן . נקט בבדיותא רבק לרבותא . ובאימתא נקט ברכה גופא לרבותא : קראי מוספין אף את אלו . אבל הקודמין יודעין הכל אף שאין בעלי מקרא . שהן כלן נאמרין בזמנן . בהללא מצראה ובהלל הגדול ובהלל דפסוקי דזמרה כמ"ש הרי"ף בסוף פ' כל כתבי : תד"ה שעומדים בבית ה' כו' מכי יעקב בחר לו יה דהוי תחלת המזמור כו' נראה דקאי דברי ר' יוסי בשם ר"א בנו דלקמן . והיינו דפריך הלא אמרו אז ישיר שבתורה . ושני דזה הוא תקנת נביאים לדורות וכרבנן דלקמן ומישבא קושית רשב"ם עי' פרש"י שם : ע"ב תקנו רבנן דרך חירות . הך דרך חירות מיותר לפי גי' רשב"ם אבל לא לפי גי' הרי"ף לעיל ק"ח ב' . וז"ש רשב"ם הכא הכי גרסינן : בפרשב"ם ד"ה דאפטרתא כו' ל"ש למימר בתפלה מגן דוד שכבר אמרנו כו' . וכדי לקיים בחותמין ולא באחר :

דף קיח ע"א ויש אומרים ה' רועי לא אחסר . שהוא כנגד והבאתי אתכם כמ"ש הרא"ש ז"ל . והוא מעין מזמור זה שכתוב בו בנאות דשא כו' :

דף קיט ע"א ר"ש אומר כמצולה שאין בה דגים . ומוסיף רב אסי שנטלו אף כסף וזהב שהיה להם קודם יוסף כמו שמריקין את המצולה מדגים שגדלין מתוכה : לאחר שאוכלין ושותין נותנין לו לאברהם אבינו כוס כו' . אולי דריש ויעש אברהם משתה גדול על דוד שנאמר בו ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים . וזכו ויעש אברהם שישתה דוד שמתחלה ניתן לאברהם : תד"ה אמר כו' . ואי משום דאיתקש לפסח להא ע"כ לא איתקש וטעמא דלא איתקש רק המצה שאוכל עם הפסח ולדידן המצה שבאחרונה וכשאוכל בב' מקומות הויא אותה שבמקום השני להודה זכר לפסח :

דף קכ ע"א רשב"ם סד"ה ישנו כיון לא יאכלו כו' . לא אותבינהו מינה לעיל . ר"ל מרבה אמר זוטרא . אבל ממתניתין לא קשה דאיכא לפרושי בפסח דוקא . וכן ע"כ מפרש לה רב . כמו שהוכיחו התוס' לעיל . והרשב"ם סבר דרב ושמואל פליגי גם בהא כלישנא קמא דלעיל . משום דלשמואל מ"ל דה"ה במצה כמ"ש הגמ' לעיל . ורבה עביד בהא כאומרי דשמואל : תד"ה באחרונה כו' . א"כ ה"נ יחזור כמו כן על הסופגנין לאכול בתחלה כו' אבל אין לא מציגא למיעבד הכי . דהא בעינן למיכל בתריה כזית מרור דכריכה : ד"ה כל . אין לפרש כו' . ר"ל דבשלמא איסור פסח שייך בבן נכר שאסור להאכילו אבל אכילת מצה מרור . להתירן לא צריך דאטו קודשה יש בהן כמ"ש התוס' בפ' כל שעה שם . וע"כ לחייב . וקשה פשיטא דהא גם בפסח חייב לאכול דהיינו שיעשה תשובה ויאכל . ומשני דאחר שתיטה לא מהני התשובה לפסח וקמ"ל דחייב במצה ומרור : בא"ד גבי ושלא דמשמע שן כו' . דל"ל אלא להלכותיהן לפטור כר"ה : ע"ב גמ' למעוטי לילה אחר הוא דאתי . לדורות . אבל פסח מצרים אימעוט ליה מחפזון :

דף קכא ע"א ברשב"ם ד"ה משום חסדי כו' ויתחטא במזיד לשם חטאת כדי לאוכלן כו' . כי היכי דלא ניתלו בוקי סריקי ברבינו ז"ל כ"ל שאיזה טעות נפל בדבריו ונ"ל לשם פיגול ור"ל שבלינעה יאכלנו מעצמו : גמ' כשתמצא לאמר לדברי ר' ישמעאל כו' לולי פי' הראשונים ז"ל ה"א דקאי אברכת זריקת הדם. ולאו היינו דתוספתא ויש להאריך בזה הרבה בס"ד :

ברא"ש פ"א סי' ו' דכיון דייחד לו בית הוי כמו קיבל עליו אחריות כו' . דאע"ג דהוי כממונו ולדעת רבינו עובר מה"ת במפקיד חמצו הכא לא שייך למקרא ביתו שלא השאילו כלום : קרבן נתנאל ס"ק י"ז י"ל הא בהא תלי . דבריו אין להם שחר ובודאי בעיסה לכ"ע חייב בכל ענין כיון דטעמא משום קלא אבל בהמה דלית לה קלא ליכא גזירא ומוקמינן אדינא ובמאי לסלקו אפשר דמדינא חייב ועי' בתוס' ומש"ש : שם ס"ק כ"ג ולא ידעתי מי הכניסו לדוחק זה עם היות כו' באמת אין בזה שום דוחק אלא ברור בכוונת רבינו ז"ל להכי כתב גבי פירורין דקים לן כו' . ופירושו תמוה דא"כ מאי פריך וכי משכחת כו' . פשיטא דלא סמכינן על ביטול דא"כ בדיקה למה לי דפירורין ממילא בטלו : סי' ט' טוב ליזהר שלא יעסוק בשיתה בטילה כו' . לעסוק דוקא אבל דבור בעלמא אין חשש לכן כתב פ"ד הראשונים שאינם שוה לו : ס"ק מ"ח אע"ג דלענין שינוי לשון כו' . בגמ' אמרי זה למ"ד לבער חמץ . ורבינו סבר דהא גופא תלי בפלוגתא דמ"ד לבער ועל ביעור : ס"ק נ"ב אמנם עדיין חל עלינו חובת ביאור דבשו"ע כו' . לענד"נ דלהכי מברכינן בעל משום דלהלל ליכא מצוה כחד בלא חבריה . אע"ג דבמצוה בזה"ז אף לדידי' איכא מצוה . מ"מ כיון דעיקר מצוה בשנים מברכין בעל :

פ"ב סי' א והני מילי דמותר בהנאה לאחר זמנו . נ"ל לאחר זמנו בהנאה . ק"נ ס"ק ה' וקשה דהא הי"א נמי לא אמרו אלא בהנאה כי לאחה"פ ודאי אין חילוק בין אכילה להנאה והרבו שמותר בפסח בהנאה . פשיטא דל"ש למקנסיה לאחר הפסח אפי' באכילה . ורבינו לא בא להוכיח להיפוך . אלא לדחות ראיתם דכיון דלא אמר אכילה אלא הנאה איכא למימר דדוקא בדרך שאין דרכו לאכול אבל מוריים אסור אפי' בהנאה אפי' לאחר הפסח : ס"ק מ"ז הוצרך לתרווייהו טעמים משום יונן גופא הוצרך לשני הטעמים כמ"ש התוס' ובאמת הכל טעם אחד : ס"ק ל"ד ומאי פריך הזרת תזרת כבשונות הוי כמו שבור וצ"ע פשוט דמ"מ א"א לומר דיסבר דקרא הוא כבשונות דוקא אלא דכבשונות הוי כמו שבירה ופריך שפיר דאמאי ישברו דאיכא הפסד קדשים : סי' י"ג דתמן נוקשה פסול למנחות כדמוכח ההוא דתפות . כונת רבינו דמדלא דחי התם דף נ"ד דההוא דתפות מיירי עם מים כסתם עיסה . ע"כ דגם עם מים אינו חמץ גמור ומאי נ"מ דמגבלה במים ע"כ דבלא מים אינו חמץ כלל : שם ולא מסתייעא מינה אלא דיש חילוק בין יום ראשון לשני . לא הבינותי דבריו דאמו צריך ראיה דאינו חובה בכל הלילות מדריב"ל . אע"כ דמייתי אי לאסור בראשון או להתיר בשני . ולשניהם ל"ש להביא ממי פירות לתודייהו אי מי פירות עם מים [ועי' במלחמות] . וא"כ ראית הרי"ף ברורה דשרי ריב"ל בכל הימים ע"כ בגוונא דמחמיץ מדאיצטריך לסברא דלחם עוני לאסור בראשון . ומה שכתב לכך מתניתא ע"י מים כו' . ר"ל דלא נימא דמאן דאסר לא אסר אלא שלא ע"י מים שאז א"א לשומרה והוי חמץ נוקשה אבל עם מים אפשר לשומרה ובכה"ג איירי ריב"ל ואהא מוכח שפיר מקיטוף : ס"ק פ"ח אברא דלק"מ דפלוגתא דב"ש וב"ה קאי כו' עי' בר"נ שכתב דכשלשין הרבה בני אדם ואופין ביחד שרי : ס"ק צ"א ודבריו אינם מובנים לי . ונראה דמשמע לרבינו דבייתוס אומן הוי וגם לישנא בכל הסריקין משמע דגם אומן אסור : ס"ק קי"ט ואנן פסקינן כר"ל לתכמים שנו וכראב"ל עי' בגמ' דרב הסדא אוקמה בקלת . וא"כ אין שום ראיה לשם ומסתמא לא פליגי ר"מ ורבנן אדרבנן דראב"ל . גם ה"ל למימר רבותא דיוצאין אפי' בעלין . גם מר"ח דאמר להין אין יכשין לא אין שום ראיה מדלא אמר כמושין כי לא בעי לעיולי נפשיה בפלוגתא דראב"ל ורבנן : סי' כ"ג ויש מביאין ראיה מהא דתנן חלות תודה ורקיקי נזיר כו' . והא דלא מייתי מקרא דכתיב חלות מצות וצריך מלה . דאיכא למימר דאינו אלא הומרא דרבנן . ולא התמירו אלא בפסח משום דאיכא כרת ואיסור תערובות ואפשר בלא"ה . ולהכי פריך לעיל ממנחות אפסח לענין פוגרין משום דאפשר בלא"ה :

חדושים והגהות מהגאון המובהק כו' מוהר"ר בצלאל הכהן זצ"ל מו"ץ דווילנא.

דף ה ע"א ר"ע אומר א"צ כו'. נ"ב במכילתא פ' בא פ"ח הגי' ר' יונתן ע"ש. אך בהגהות הגר"א ז"ל על המכילתא הנמצא אצלי בכת"י הגיה שם ר"ע כבש"ס דילן וא"ש בזה גם גירסתו באיפת צדק (המיוחס להגר"א ז"ל) פ' ויקהל דגרס שם ר' יונתן אמר לא תבערו כו' אבל אתה מבעיר ביו"ט ע"ש. ולגי' דידן בפי' בא הנ"ל תקשה דר' יונתן אדר' יונתן דע"כ ס"ל דהבערה אסור ביו"ט. ולכן צריך להגיה בפ' בא ג"כ כמו שכתבתי:

דף י ע"א תד"ה הגית וכו' אבל כשאין קשורים ד"ה תולין ומע"ש משורבין זה בזה. נ"ב יותר נראה דט"ס הוא וצ"ל ד"ה מנה מונח ומנה מוטל וע"ש בביאה דף י' ע"ב [ודברי המהרש"א ז"ל דחוקים בזה וצ"ע]:

דף יא ע"א לא קשיא קמח וקלי תנן. נ"ב צ"ל קמה קלי וכ"ה שם במנחות ועי' בס' תורת חיים שפי' בזה שלא כפירש"י: **שם** בגמ' ויתננה בצד הנר. נ"ב צ"ל על פי הנר וכ"ה במשנה דשבת: **שם** בתוס' ד"ה קוצרין אע"ג דתניא. נ"ב צ"ל דתנן:

דף יג ע"ב ברש"י ד"ה שתי הלחם וכו' וגמרינן להו מלחמי תודה. נ"ב ע"ש דלאו מלחמי תודה גמרינן אלא מאיל נזיר דאין הלחם קדוש אלא בזביחת האיל ע"ש:

דף יז ע"א בגמרא תניא כוותיה דלוי כו'. נ"ב תוספתא דכלים ב"מ פ"ה ועי' ר"ש שם ס"פ ט"ו: **שם ע"ב** והתנן כל הכלים וכו'. נ"ב צ"ל והתניא כי ממשנה א' פכ"ה דכלים לא הוי מצי לאקשויי די"ל דמיירי בטומאה דרבנן כדמשני רבינא ועיקר הקושיא הוא ליפלוג בדידה והא דאמר ר"י כד"א וכו' ליתא כלל במשנה רק בברייתא היא וכ"כ הר"ש שם ברייתא שטיה בספ"ק דפסחים וכו' ע"ש:

דף כא ע"א בתוס' ד"ה ואי בסה"ד דהסיא לא מגנעא. נ"ב צ"ל דהיה:

דף כב ע"א בתוס' ד"ה ור"ש. דהא לא נשתנה בסיני. נ"ב צ"ל לא ניטנית בסיני ועיין סנהדרין נ"ט:

דף כז ע"ב בתוס' ד"ה תוך תימה לרשב"א תהוי כע"ז שנשתברה מאליה וכ"ב אולי צ"ל נריש לקיש תהוי וכו' ועי' ש"ך סי' קמ"ב סק"ב שכ' שם ליישב תמיהת התוס' ז"ל ע"ש ולענ"ד קושייתם במקומה עומדת לבינויא דרמי בר חמא ודו"ק:

דף כח ע"א בתוס' ד"ה ע"ז באמצע הדבור דהא ר"י מייתי ראיה מויזר על פני המים וכ"ב נ"ל ט"ס וצ"ל מואכות אותו טחון ואשליך עפרו אל הנחל כו' משמע דמהני שחיקה בשאר נסכות וכ"ה שם בסוגיא דע"ז וע"ש בתוס':

דף ל ע"א בגליון הש"ס שם להגרע"א ז"ל ד"ה תד"ה אמר וכו' תימה לי הא סתם יינם אסור בהנאה וכ"ב ומכל מקום אין הדבר פשוט כל כך דהרמ"א ז"ל ביו"ד בסי' ק"ח סעיף ה' כתב בפשיטות דסתם יינם מותר בהנאה וע"ש בש"ך ס"ק כ"ה אך בר"ס קכ"ג כתב המחבר דאסור בהנאה אך דעת הרשב"ם ז"ל וש"פ דעכשיו שאין יי"נ גמור שכיח ביניהו בעל הטעם וסרינן השתא סתם יינם בהנאה ע"ש בע"ז וכ"ה בהג"ה שם:

דף לב ע"א ברש"י ד"ה כר' נחוניא וכו' ויליף טעמא מאסון אסון. וכ"ב כתובות דף ל' ונקט רש"י דרשת אביי דהתם ואף דרבא פליג עליה התם ויליף מקרא אחרינא ומשום דכרת כמיתה וע"ש משום דהכא לאביי קיימינן דאיהו דדחי דלעולם לפי דמים משלם ובהכי א"ש מש"כ רש"י בפשיטות וה"ה למתחייב מיתת שמים כו'. דהיינו סברת אביי דהתם ורבא פליג וס"ל התם דכרת דווקא פוטר לרנב"ה ע"ש. ושיטת רש"י כאן דחוק באמת וע"פ דברי התוס' לעיל כ"ט ע"א ד"ה מאן וד"ה רנב"ה וע"פ דבריהם דכתובות שם ד"ה זר שאכל ע"ש מבואר להמעיין היטיב בדבריהם שיש להם שיטה אחרת בסוגיא זו דלר"נ וודאי אין שום חילוק בין מזיד לשוגג דאפי' בשוגג דכרת פוטר מתשלומין לעולם כמו שוגג דמיתת ב"ד ע"ש ומש"ה לא משכחת לה בחמץ חולין של חבירו דאפי' בשוגג פטור רק דהכא איירי כולא מתני' אפי' במזיד בחמץ אלא דמ"מ כשהיה שוגג בתרומה אע"ג דהזיד בחמץ משלם ולאו משום דגלי לן קרא בהדיא דשוגג דתרומה משלם (כמש"כ הבעל המאור ז"ל כאן) דהאיכא למ"ד דגם מיתה בידי שמים פוטר בעלמא אבל למ"ד דדווקא כרת פוטר הרי לא גלי לן קרא אלא טעמא משום דתשלומי שוגג דתרומה לכפרה ניתנו הקרן והחומש ואין יכולין לפוטרו כלל משום קים לן בדרבה מיניה משא"כ מזיד דתרומה דתשלומין לאו משום כפרה שפיר פטור משום קים לן בדרבה מיניה אפי' דשגג בחמץ וא"ש ועי' סוגיא דכתובות שם וצ"ע ואכמ"ל:

דף לד ע"א בתוס' ד"ה טהרו. והיינו דתניא עניי ישראל וכ"ב צ"ל דתנן [בתרומות פ"ט מ"ב] שם בתוס' לפי שמדאורייתא אין תרומה ומעשר חייבין בלקט שכחה ופיאה וכו' וכ"ב טס"ה וצ"ל לפי שמדאורייתא גידולי תרומה אינו תרומה וחייבין במעשר ובלקט שכחה ופיאה מן התורה ולא אתי גזירה דרבנן וכו' כנ"ל:

דף לו ע"א ברש"י ד"ה אין לשין וכו' ובמועד קאמר לא ביו"ט. וכ"ב ור"ל דע"כ מוכח דהך דאין לשין לאו בלילה ראשונה קאמר ומשום מצה עשירה הוא דא"כ איך אמר דתשרף מיד והלא יו"ט הוא אלא בחוה"מ קאמר בוודאי ואפ"ה אין לשין מפני שקרובה היא יותר לחימוץ יותר מאם לשה במים לר"ג: **שם ע"ב** בתוס' ד"ה פרט להלוש וכו' כיון דהדר אפיה בתנור או באלפס וכ"ב בגמ' ליתא שם ב' תיבות אלו או באלפס אך בתוס' שם בד"ה כיון איתא והוא פלוגתא דר"י ורשב"ל לקמן ל"ז ועי' לקמן תוס' ד"ה דכו"ע:

דף לח ע"ב בגמרא יכול יצא אדם יד"ח בחלת תודה וכו' ת"ל שבעת ימים וכו' וכ"ב ת"כ פ' אמור פי"א ס"ד: **שם** בגמ' אמר רב שמואל בר רב יצחק רביעית היא וכו' וכ"ב מנחות ע"ה ע"ש:

דף לט ע"א בתוס' ד"ה ואימא וכו' ופ"ה דלא הוי נותס. וכ"ב ע"ש ברש"י ותוס' דלאו אהאי קרא פירשו כן אלא אקרא דהאמת והשלום אהבו וע"ש בתוס' ד"ה האמת:

דף מ ע"ב בתוס' ד"ה לא מרדעת החמור וכו' ומותר לעשות מהן כר וכסת. וכ"ב צ"ל וכן תנן נמי התם [פ"ט מ"ב] הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהיה בשרו נוגע בהם ואע"ג וכו' כנ"ל:

דף מז ע"ב ברש"י ד"ה שה ולא הבכור וכו' ממשקה ישראל. וכ"ב למנחה ולעולה ולשלמים כנ"ל ברש"י וכדכתיב בקרא. [וא"ש דכל הני דרשות דלא הבכור והמעשר אשלמים קאי דשה אחת ע"כ לא קאי רק אשלמים דבא ג"כ מהנקבות דבעולה הו"ל לומר שה אחד דהוא מהזכרים דווקא ומיושב קושית התוס' שם ד"ה שה ע"ש די"ל דהנך דרשי רק אשלמים קאי כמו מיעוט דמן המאתים ממותר וכו' דלא קאי רק אנסכים דהיינו אמנחה דכתיב בקרא וא"ש]:

דף נ ע"א בגמ' עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים וכ"ב הן בהך קרא לא רמיזא הך דעתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים וכו' אמנם נראה דסמיך הכא על אידך קרא דירמיה ל"א דכתיב בהדיא שם הנה ימים באים נאום ה' ונבנתה העיר לה' ממגדל חננאל עד שער הפנה ויצא עוד קו המדה נגדו וגו' ונסב וגו' וכל וגו' עד פינת שער הסוסים מזרחה קודש לה' וגו' ועל זה סמך כאן לפרש ג"כ בקרא דעל מצילות הסוס קודש לה': **שם** בתוס' ד"ה מקום שנהגו משום דזמן הפסח מחצות ואילך. נ"ב עי' תוס' לעיל ה' ד"ה לא תשחט:

דף נא ע"א בתוס' ד"ה עבדינן לא עבדי כוותייהו. וכ"ב צ"ל כוותן:

דף נט ע"א בגמ' ומחוסר כפורים בעה"פ שטובל שנית וכו'. וכ"ב מיי' פ"ז מה' ק"פ ה"ד: **שם** בגמ' וכ"ת עולה לא מעכבא ונרשם ברמב"ם בפ"א מהל' מחוסרי כפרה הלכה ה'. וכ"ב ולפי גי' דידן שם ברמב"ם אפי' אשמו אינו מעכבו ודלא כד' רש"י ז"ל ואף שהכ"מ שם מחק תיבת והאשם מ"מ כ"כ הלח"מ שם בסוף פ"ה מה' מחוסרי כפרה דהעיקר בד' הרמב"ם ז"ל דגם האשם אינו מעכבו וכמש"כ בפ"י מה' נזירות להדיא ע"ש ומש"כ הכ"מ שם מהך סוגיא דפסחים משמע דהאשם וודאי מעכב ע"ש ונראה דכוונתו מדלגבי עולה קאמר וכ"ת וכו' וגבי אשם לא אבל באמת וודאי העיקר כמש"כ הלח"מ בד' הרמב"ם ז"ל דאפי' אשם אינו מעכב ומכאן נ"ל דאין סתירה באמת דאפשר דבאמת היה גירסת הרמב"ם ז"ל כאן גם באשם וכ"ת וכו' ולא כמש"כ רש"י ז"ל דלא גרסי' אלא אדרבה כן היה גירסת הרמב"ם ז"ל: **שם ע"ב** בתוס' ד"ה ולא באמצע הדיבור ואיכא למימר דמשמע ליה למסדר הש"ס וכו'. וכ"ב עי' מל"מ פ"א מהל' ק"פ ה"ז. עוד שם בתוס' ד"ה באלבעה. ותימה על ירושלמי דפריך מינה דהאי קרא דחלב חגי וגו'. וכ"ב ועי' מל"מ פ"א מה' ק"פ ה"ז שהאריך בזה ע"ש:

דף סא ע"א ברש"י ד"ה כמי שאין לו בעלים וכו' כדיליף לקמן בשמעתין. וכ"ב דף ס"ב ע"א:

דף סב ע"א ברש"י ד"ה בהאי קרא פליגי וכו' ובהאי קרא דשלא למנויו וכ"ב ובהאי קרא פליגי. ומש"כ רש"י ושלא למנויו בזריקה כו' עי' רש"י לעיל דף ס"א ד"ה כמו: **שם** בגמ' עליו ולא על חבירו. וכ"ב עי' זבחים ד' דמאו דרשינן ושם ז' א' קרא אחרינא הוא:

דף סו ע"א בגמ' למחר מי שפסחו טלה וכו'. וכ"ב בירושלמי כאן הגירסא מיד וכנ"ל וגי' רש"י ז"ל נ"ע שבירושלמי מוכח שם דבשבת עצמו היה כל המעשה הזאת דגרסינן התם א"ל מה לעשות לעם שלא הביאו סכיניהם כו' מיד מי שפסחו כו' וכ"ה בירושלמי דשבת פי"ט הלכה א' וכ"ה בתוספתא דמכילתין פ"ד מה יהא על העם שלא הביאו סכינים ופסחים למקדש וכו' באותו שעה מי שפסחו טלה וכו':

דף עב ע"א בתוס' ד"ה לר' יהושע וכו' דאמר ר"ש לא נחלקו. וכ"ב לפנינו הגי' התם רשב"א ע"ש וכבר עמד ע"ז בנו"ב מהד"ת חאה"ע סי' כ"ד אות ה' ע"ש אולם באמת נראה דגי' שלפנינו בשבת שם טס"ה דבירושלמי כאן הלכה ה' ובשבת פי"ט ה"ד ובתוספתא דשבת פט"ז ל"ג בן אלעזר רק ר"ש סתם ע"ש וכן היה גי' התוס' ז"ל וא"ש וביבמות ל"ד תד"ה באיסור כתבו דבפ' אלו דברים ס"ל לר"ש אליבא דר"י דבלא עשה מצוה חייב ובאמת בש"ס כאן לא נזכר זה כלל וע"ש בנו"ב וכ"ל דצ"ל בתוס' שם דבירושלמי בפ' אלו דברים כו' דכ"ה באמת בירושלמי כאן וכנ"ל:

דף עח ע"ב בתוס' ד"ה שאין וכו' כי היכי דלית בה מעילה אחר שנזרק הדם. וכ"ב עי' בס' מעין החכמה פ' ראה אות קכ"ז מש"כ לתמוה על דברי התוס' ע"ש ואמנם לענ"ד נראה להגיה בד' התוס' דצ"ל דאימא כי היכי דלית בעורה מעילה אחר שנזרק הדם [כדתנן במעילה ד' ע' משנזרק דמה אין מועלין בעורות] לית ביה נמי בעורה מעילה קודם זריקה כנ"ל:

דף פה ע"ב בתוס' ד"ה בנגררין וכו' רק שיהא תוך ג' דגרוגרות מחייב. נ"ב צ"ל דתאי גרוגרות:

דף פח ע"א בגמרא ולא כיצחק שכתוב בו שדה. וכ"ב עי' במד"ר בפ' תולדות פס"ה דמה שאמר יצחק ליעקב כריח שדה וכו' הוא נרמז על החורבן כד"א ציון שדה תחרש ע"ש וזהו לא כיצחק שכ' בו שדה וכו':

דף צ ע"א במשנה והזבה שוחטין עליה בשמיני. נ"ב בתוספתא פ"ז ה"ז גרסינן יולדת שוחטין עליה ביום ארבעים לזכר וכו' ומוק"ל בכריתות י' בפסח הבא בטומאה ומש"ה אף דמחוסרת כפרה היא אכלה משום דמחוסר כפורים דזב לאו כזב דמי להא מילתא ע"ש. וצ"ע לענ"ד ברישא דתוספתא זו דקתני מצורע מוחלט שוחטין עליו בשמיני והדר תני הך דיולדת וכו' והרי בזבחים י"ז כתב רש"י ז"ל אהא דמחו"כ דזב לאו כזב דמי וה"ה מצורע וא"כ מ"ש דיולדת אשמעינן הך תנא דמשבה"ל דשוחטין עליה קודם כפרה וכגון בפסח הבא בטומאה ובמצורע לא משכח"ל רק לאחר כפרה והרי בכה"ג דיולדת גם במצורע ליפתרי קודם כפרה ובפסח הבא בטומאה גם על המוחלט לישחט עליה בשביעי כמו על המוסגר דבתוספתא ע"ש וצ"ע:

דף צא ע"ב בהגהות מהרי"ב ז"ל שם על דברי התוס' ד"ה שמא מסיים שם אבל מענין גרים וכו' נעלם ממני מקומו עכ"ל. וכ"ב עי' שו"ת נו"ב מהד"ת חאו"ח שאלה נ"ד שהגאון מהרי"ב ז"ל בעל ההגהות שאל זאת מהגאון בעל נו"ב ז"ל והראה לו מקומו בתוס' קידושין דף ע"א ע"א ד"ה קשים גרים ע"ש:

דף צו ע"א בגמ' בעי ר' זירא אימורי פסח מצרים היכא אקטרינהו. נ"ב עי' מנחות פ"ב שאינו טעון אימורים לגבי מזבח ע"ש: **ע"ב** בגמ' אם כשב לרבות תמורת הפסח וכו' וכ"ב זבחים ד' ל"ז:

דף צז ע"א ברש"י ד"ה ת"ל הוא פסח הוא וכו'. וכ"ב נ"ע בזה דלכאורה היה נראה דהוא דגבי אם כשב הוא מקריב קדרים הכא וצ"ע: **שם** בתוס' ד"ה אילימא וכו' לא איצטריך להכי. נ"ב דצ"ל לא איצטריך קרא להכי: **שם** בגמ' כשהוא אומר אם עז צ"ל ואם עז:

דף צט בפסקי הלכות פסח שני בד"א שהפסח נאכל בטומאה כשנטמאו הצבור וכו'. וכ"ב עי' כ"מ סי' פ"ז מהל' ק"פ הלכה ט'. עוד שם הזאה אינה דוחה שבת כגון זב שהגיע יום ז' שלו. נ"ב דצ"ל כגון טמא מת שהגיע וכו'. עוד שם ואפי' חל הי"ג בשבת. צ"ל ואפי' חל ז' שלו בי"ג שהוא שבת:

דף ק ברשב"ם ד"ה ה"ג אמר לו ר"ג. נ"ב צ"ל רשב"ג וכ"ה בתוספתא:

דף קט בתוס' ד"ה במה. וכ"ב זה הדיבור צ"ל קודם ד"ה בא"י ועי' בספר אלי' רבא סי' תקכ"ט טעם על מה שנתהפכו הדיבורים: **ע"ב** בתוס' ד"ה בים ומטבילין בשידה תיבה ומגדל. וכ"ב תיבת ומגדל ליתא שם: **שם** בד"ה ארבעה דקתני תורמין יין. וכ"ב שם סופ"ב דתרומות:

דף קיד ע"ב בגמ' וכי תימא א"כ לאשמעינן. וכ"ב ב' תיבות וכי תימא הרשב"ם לא גרס להו וכן א"כ לאשמעינן וכו' ריש לקיש הוא דקמסדר לה ומה שמסיק הגמ' אי אשמעינן וכו' הש"ס הוא דקדתי לדברי ריש לקיש ובזה א"ש דברי הרשב"ם ז"ל: **שם** ברשב"ם ד"ה דילמא אבל במרור לתודיה וכו'. וכ"ב תיבת אבל במרור לתודיה הוא תחילת הדבור וקאי על מ"ש בגמ' אבל חזרת לתודא לא בעי תרי טיבולי:

דף קטו ע"ב בתוס' ד"ה למה היינו בשעה שאומר פסח זה. וכ"ב דצ"ל בשעה שאומר פסח שהיו אבותינו אוכלין:

דף קיז ע"א בגמ' והאמר רב גידל אמר רב וכו' ואין שפתותיו נוטפות מור תכוינה. וכ"ב ואולי י"ל קצת דנפק"ל דתכוינה ממ"ש מור בוא"ו שהוא בגימטריא גבריאל שהוא שר של אש כדאמר להלן קי"ח וזהו אם אין שפתותיו נוטפות מור אז נידון באש ע"י שר של אש שהוא בגימטריא מור וכמש"כ. עוד שם ר' יהודה אומר יהושע וישראל. וכ"ב צ"ל ר' יהושע: **ע"ב** ברשב"ם ז"ל בד"ה צריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום פי' בין בכוס ובין בתפלה. וכ"ב דנוסחת הרשב"ם ז"ל היתה כנוסחת הכלבו בהלכות תפלה סי' ל"ה בנוסח התפלה דשבת זכר למעשה בראשית וליציאת מצרים ע"ש. ונראה דגם בתפלת ליל שבת נזכר יציאת מצרים בתפלת מגן אבות לנוסחת הכלבו ובהכי א"ש טפי למה שהיה נ"ל מכבר דלהירושלמי כאן ה"ב שהובא בתוס' לעיל ק"ו ד"ה מקדש דאר"י דבמקום שאין יין ש"ץ יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע ע"ש ונראה דלהירושלמי נתקנה ג"כ ברכה זו כעין חזרת הש"ץ בתפלת שחרית ומנחה ולהוציא מי שאינו בקי משום דעיקר טעמא דאין מחזירין התפלה בערבית הוא כמש"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' תפלה הלכה ט' משום דתפלת ערבית רשות ואין לך אדם שיתחייב בה להוציאו ידי"ת ע"ש וא"כ בליל שבת דקיי"ל קידוש דאורייתא יוצא בתפלה כמש"כ המג"א בסי' רע"א א"כ הו"ל ת"ע דשבת חובה וע"כ צריך להזור התפלה בערבית דשבת להוציא מי שאינו בקי ורק הזכרת שבת לבד ומש"ה א"ל רק מעין שבע [וכן נראה קצת מדברי הרמב"ם ז"ל בהלכה י' שם מלבד הטעם שכ' בהלכה י"א שם מהש"ס דשבת כ"ד] ולפי זה צריך להזכיר בו יצ"מ ג"כ כמו בקידוש ולהוציא מי שאינו בקי וכמש"כ. אך אם יש יין יקדש על היין וא"צ לחזרת הש"ץ להירושלמי הנ"ל וכן בליל פסח אפשר דמה"ט נמי אין אומרים מגן אבות כשחל בשבת משום דאין לך אדם שאין לו יין כדתנן בר"פ ומה שלא תקנו כעין זה גם בקידוש דיו"ט במקום שאין יין משום דאינו ד"ת כמש"כ במ"מ פכ"ט מהל' שבת הלכה י"ח וא"ש בעז"ה: **שם** בתוס' בד"ה רביעי אומר עליו הלל הגדול רביעי גרסינן ולא גרסינן חמישי. וכ"ב שייך להלן קי"ח והוא להוציא מגי' הרי"ף ז"ל דגרס בד' ר"ט רביעי גומר עליו את ההלל חמישי אומר עליו הלל הגדול דברי ר"ט ועי' ברא"ש ז"ל סי' ל"ג אך גי' התוס' והרשב"ם ז"ל הוא כגי' דידן דגם בד' ר"ט לא גרסי' חמישי רק רביעי גומר וכו' ואומר עליו הלל הגדול וקיי"ל כר"ט וזהו שכ' התוס' ולס"ר יוסף טוב עלם שכ' בסדרו וכו']:

ברא"ש פ"ק סימן י ומה שמוציאין אותו מן הבית היינו שלא יעבור עליו בבל יראה. וכ"ב בתשובת רבינו כלל י"ד דין ג' איתא שלא יבוא לאוכלו: **שם** ברא"ש אבל בעוד שהוא מותר בהנאה לא ישרפנה. נ"ב צ"ל למה ישרפנו:

פ"ב סימן ג ורש"י פסק כר' יהודה וכתב ע"ז בהגהות מהרי"ב ז"ל לפום רהיטא לא אדע מקומו. וכ"ב עי' לעיל בסופ"ק בהג"ה המתחלת והנהיג רש"י וכו':

בקיצור פסקי הרא"ש פ"י סי' יד וכן כל דבר שצריך כוס אפי' אומר בפה"ג. וכדי לשתות יכול לברך וכו'. וכ"ב אולי צ"ל **אבל** אם אומר בפה"ג כדי לשתות יכול לברך וכו' [וכ"ה ברשב"ם דף ק"ו ד"ה קפיד כו' אבל אם רוצה לשתות וכו' ע"ש] או ר"ל דא"צ להגיה רק תיבת **לבד** וצ"ל ואפי' אומר בפה"ג לבד וכוונתו כגון קידוש בשבת שחרית שאין הקידוש רק ברכת פה"ג או כל הכוסות של המסובין בעת קידוש או ברכת המזון שהיה לכל אחד כוסו לפניו דגם הם אף שאין מברכין עליו רק בפה"ג לבד אפ"ה צריך ג"כ שלא יהיו פגומין ועי' בב"י או"ח סי' קפ"ב בשם ספר אוהל מועד ע"ש:

ואלה דברי אחיו הג"ם שלמה הכהן שליט"א מו"ץ בווילנא:

דף ב ע"א ברש"י ד"ה בודקין שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא והתוס' הקשו עליו דהא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי ולכן פירשו דטעם הבדיקה משום שמא יבוא לאוכלו. וכ"ל ליישב דברי רש"י ז"ל בפשיטות דהוצרך לטעם דבל יראה בחמץ של נכרי שקיבל עליו אחריות דלא מהני ליה ביטול וכמש"כ השאג"א בסי' ע"ז וגם הטעם דשמא יבוא לאוכלו לא שייך שם אם עושה לו מחיצה י' וכמש"כ לקמן דף ו' ומ"מ הלאו דבל יראה איכא אם קיבל עליו אחריות ואף דעשה לו מחיצה לשיטת רש"י בעצמו שם ודו"ק ואף דלרש"י נפק"ל דין ביטול מהשביתו מ"מ הדבר ברור דבחמץ של נכרי לא שייך ביטול אף לרש"י כיון דהחמץ אינו שלו ודו"ק. ועוד אפשר דעשה דתשביתו אינו נוהג בחמץ של נכרי דהא לענין הלאו דבל יראה גופא נפק"ל מלשון לא ימצא וא"כ לא מצינו ביטול בתורה בחמץ של נכרי ובזה ניחא נמי מה שלא כתב רש"י דבודקין משום עשה דתשביתו ודו"ק. ובזה יתיישב עוד מה שהקשה הצל"ח בריש ביצה דמאי נ"מ בפלוגתא דב"ש וב"ה לענין חמץ בככותבת הא בבל יראה ליכא מלקות ולהצל"ח י"ל דפליגי בחמץ של נכרי שקיבל עליו אחריות שאינו ניתק לעשה ובזה יתיישב עוד מה שהוצרך רש"י ז"ל לפרש לקמן דף י' במשנה שם דבודק לאחר המועד דהיינו לאחר מועד הביעור ולא כפי' הרי"ף והתוס' דלאחר הפסח ממש שלא יכשל בחמץ שעבר עליו הפסח אכן לפמש"כ ניחא דבחמץ של נכרי שקיבל עליו אחריות אינו נאסר כלל אם עבר עליו הפסח וכמש"כ הח"י בסי' ת"מ סק"ד בשם הירושלמי ע"ש ודו"ק וכבר מן דין נראה דבלא"ה לק"מ דנראה דאף דעיקר הטעם משום שמא יבוא לאוכלו מ"מ לאחר שגזרו חז"ל דלא מהני ביטול או אפי' במקום דלא שייך הגזירה אסור וראיה לזה דהא גם בעושה לו מחיצה דלא שייך שמא יבוא לאוכלו מ"מ אסור להשהותו דעשו כעין דאורייתא והלכך אף לאחר הביטול צריך בדיקה וביעור שלא יעבור בבל יראה מדרבנן ומה שפירש"י שלא יעבור בבל יראה ר"ל בבל יראה מדרבנן ואין מקום כלל למה שהקשו התוס' עליו כן נ"ל ודו"ק:

דף ג ע"ב תוס' ד"ה מאליה א"כ נצינין חו"ל היא. וכ"ב וכ"ה להדיא בירושלמי דהוריות בפ"ק הלכה ב' דיושבי חו"ל פטורין מן הראיה דאמר שם ריב"ל אמר לראיה הלכו וכו' וע"ש בפ"מ ולענין מה שתמה המ"ל בריש הלכות ק"פ דמנ"ל להתוס' דפסח דמי לראיה לדין זה נ"ל דלענין קרקע י"ל דנלמד מסמיכות הכתובים דאחר קרא דלא יחמוד איש את ארצך כתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי ודרשינן קרא דלא יחמוד גם אפסח דכתיב בתריה ולענין חו"ל כבר כתב בקהלת יעקב להגאון מוהר"י מקארלין זצ"ל דעיקר הטעם הוא משום שאין לו קרקע בא"י וא"כ כולי חד טעמא הוא ודו"ק ומזה מוכח דגם הירושלמי ס"ל להך דינא דמי שאין לו קרקע פטור מן הראיה [וכ"ה בהדיא בירושלמי בפיאה פ"ג ה"ז] ודלא כמש"כ בגליון הש"ס בירושלמי בפ"א דחגיגה ה"א ולענין מה שהקשה שם על הירושלמי דמתרץ בירשו מטלטלין י"ל דמיירי דביו"ט הראשון היה לו קרקע ואח"כ מכרה בחוה"מ ומת קודם שהביא חגיגתו ועוד י"ל דהירושלמי קאי שם על דין דעולת יולדת ולא מיירי בראיה כלל ודו"ק:

דף ה ע"א בגמ' ר' יוסי אומר אינו צריך. וכ"ב עי' צל"ח שתמה דהא ר' יוסי ס"ל בשבת דף ע' דהבערה ללאו יצאת וליכא למילף כלל מדרשא דר"ע ומדאמר א"צ משמע דספיר יש ללמוד מדרשא דר"ע רק שא"צ וגם אפי' נגיה דצ"ל ר"י הגלילי ג"כ תימה דהא הוא ס"ל [לקמן כ"ג] דחמץ בפסח מותר בהנאה וג"כ ליכא למילף מדרשא דר"ע וע"ש שהוצרך לדחוק דכולהו אדרשא דר' ישמעאל קיימי או דנאמר כגי' רש"ל דגרים לקמן דף כ"ג ר' יוסי סתם ע"ש אכן אנכי מצאתי בעז"ה במכילתא דהגי' באמת ר"י הגלילי אך דליתא שם לתיבות דא"צ וכ"ל דכצ"ל בגמ' כאן ונסתלק תמיהת הצל"ח ועוד לפי מש"כ הצל"ח בעצמו לקמן שם דביו"ט הראשון מודה ר"י הגלילי דאסור בהנאה בלא"ה א"ש גם גי' דידן דגרס א"צ דביו"ט הראשון בוודאי אסור להשבית ודו"ק: **ע"ב** ברש"י ד"ה ש"מ לוקמיה ביו"ט ויבערנו בדבר אחר ויאכילנו לכלבים. וכ"ב הדבר נ"ע דהיאך יאכילנו לכלבים הא חמץ אסור בהנאה ומבואר בירוש' לקמן ע"ב דאסור להאכיל אפי' לכלבים של הפקר [וכבר הרגיש בזה הלו"ת ומה שתי' שם הוא דחוק קצת] ואין לומר דאתי עשה דתשביתו ודחי ל"ת דאיסור הנאה דהא יכול לקיים העשה ע"י שיפרר ויטיל לים וכל היכא דיכול לקיים שניהם לא דחי ואולי דמיירי רש"י באם חל יו"ט ראשון בשבת דאסור לפרר משום דהוי תולדה דטוחן וכמש"כ המגיד במ"ל [בפ"א מה' חמץ ה"ג] לתרץ לדברי הרמב"ם שפסק שם בקנה חמץ שלוקה דמשכ"ל בשביעי של פסח שחל בשבת דא"א לפרר ולזרות וא"א לקיים העשה ע"ש ולא מותר באמת להאכילו לכלבים ודו"ק [ומ"מ על הרמב"ם ג"כ ל"ק דהא מיירי שם בקנה חמץ והוי עשה שבא ע"י פשיעה ולא דחי ל"ת וכמ"ש התוס' בעירובין דף ק' ע"א ד"ה מתן ודו"ק היטב]. עוד שם ברש"י ד"ה וש"מ דתניא הבערה ללאו יצאת שהיתה בכלל וכו'. וכ"ב הדבר פשוט דחסר כאן ברש"י וצ"ל הבערה ללאו יצאת דברי ר' יוסי וכ"ה שם בשבת ובזה יובן מה שמסיים רש"י אלמא לר' יוסי לאו אב מלאכה היא וכוון לדברי ר' יוסי שהזכיר מתחילה דס"ל דהבערה ללאו יצאת:

דף ח ע"א בגמ' ודהיכא אי להדי ארובה היינו אכסדרה ונרשם בעין משפט מיימון בפ"ג מהל' חו"מ. וכ"ב דין ארובה שבחדר לא נמצא ברמב"ם כלל וכן ברי"ף ליתא וכבר כתב הגר"א ז"ל בביאוריו לאו"ח סי' תל"ג דהרי"ף והרמב"ם לא גרסי כלל להך לא צריכא לארובה שבחדר וכו' אלא דהוי גרסי מיד אחר הקושיא דהאמר רבא וכו' אלא לגדדין וקאי אגדדין שבאגר וזהו שדקדק הרמב"ם שם אמצעה של האגר א"צ בדיקה ודו"ק: **שם** בגמ' אמר רנב"י זה יכול להכניסו וכו'. וכ"ב בסמ"ג בעשין ל"ט ובסמ"ק בעשין

ז"ה לא הביאו רק לתי' של רב פפא מפני שטרוד שמא יבעיר הבית. ולכאורה תימה אמאי נקטי לתי' של רב פפא יותר מאידך תירוצי דאמוראי ונראה דלכל התי' אם רוצה לבדוק לאור האבוקה וגם לאור הנר בודאי שרי ואדרבה תבוא עליו ברכה דהא באבוקה נפיש נהורא טפי מנר יחידי אבל לפי טעמו של רב פפא דטרוד שמא יבעיר הבית אינו רשאי לבדוק אלא לאור הנר בלבד ומש"ה הביאו תי' זה דוקא משום דמקטן לתומרא טפי עדיף: שם אוצאות יין צריך בדיקה ואוצרות שמן א"צ בדיקה. כ"ב עי' במגדול עוז בפ"ב מהל' חמץ ומצה הלכה ו' שכ' דהרי"ף והרמב"ם לא גרסי אוצרות שמן בברייתא ולפי זה לא מגיע חילוק בין שמן ליין במסתפק ע"ש וכן כ"ל שהוא ג"כ דעת ה"ר יוסף טוב עלם זצ"ל בפיוט שיסד לשבת הגדול שכתב שם ואוצרות יין ושמן הנעולין לבדוק המנן בלי עולין וכא"ז באות רכ"ו כתב דנראה דל"ג שמן או דצ"ל ואוצרות שמן ויין הנעולין וקאי נעולין איין ע"ש. וכן הגיה רבינו פרץ ז"ל בהגהותיו לסמ"ק בלאוין ל"ח לדברי הפיוט דצ"ל אוצרות שמן ויין ואכן לפי דברי בעל מגדול עוז א"צ להגיה כלל די"ל דאזיל ג"כ בשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל וכן לדעת הר"ן בדעת הרי"ף ז"ל דהאידנא דמדליקין בשמן הוי כבי קירי דצריך בדיקה והלכך גבי שמן תליא נמי במסתפק ג"כ א"ש דברי הפיוט הנ"ל. ורבינו פרץ ז"ל שם כתב דגם אם מדליקין בשמן מ"מ יש קבע להדלקה ותמהני דהא אמרינן בי קירי צריך בדיקה אלמא דאין קבע להדלקה וצע"ג:

דף יט ע"א בגמ' אר"י מעשה בשפחתו של מציק אחד וכו'. כ"ב תוספתא דאהלות פט"ז ופסקה הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' טומאות מת הל' י"א ודוקא בספק וספק אבל לא בודאי וע"ש ברמב"ם ודו"ק:

שם בתוס' ד"ה ושפחתו מיהו בתו"כ אמרינן. כ"ב וכ"ה בהדיא בכריתות דף ו' ע"ב במשנה ובגמ' דשפחה מביאה קרבן לידה ומפיק לה שם בגמ' מהך קרא דתו"כ שהביאו התוס' ע"ש וע"ע תוס' ע"ג מ"ב ע"א ד"ה לידע: ע"ב בגמ' מפני שתולדה וכרדלים מצויין שם. כ"ב בתוספתא דאהלות שם מסיים מפני שחולדה וכרדלים מצויין שם וגוררין שם עכ"ל התוספתא וכ"ל דזהו שמקשה והא הכא וכו' ולא הזכיר ספק אבילתיה משום דבתוספתא לא הזכיר רק התירא דגרירה ומיושב בזה קושית מהרש"א ז"ל כאן ע"ש ודו"ק:

דף י ע"א ברש"י ד"ה היינו סיפא ולרבנן צריך לחזור אחר כולן שאין כאן אחד מן הראשונים. כ"ב עי' ב"י או"ח סי' תל"ט שכ' דמשו"ה לא כתב רש"י כאן דגבי בדיקת חמץ דרבנן גם רבנן מודה דא"צ לבדוק וכמו שפירש לעיל בד"ה וחכמים מטמאין. משום דהתם לא מטמאי רבנן רק מגד ספק ולכן גבי המנן הוי ספיקא דרבנן אבל הכא דס"ל לרבנן דהכל חולין ע"כ דודאי אחריני ניכהו דאי הוי ספיקא לא הוי מקילי רבנן מספק והלכך גבי חמץ נמי צריך לחזור אחר כולן ע"ש ואמנם הבעל המאור חולק ע"ז וס"ל דגם לרבנן סגי בביטול ולרבי גם ביטול א"צ עכשיו אם כבר ביטל מתחילה וצ"ע בזה:

דף יא ע"א בגמ' קמח וקלי תנן. כ"ב עי' בהגהות מר אחי הגאון זצ"ל מה שכתב בזה [ונדפס כעת לעיל בדפוס הלזה] וכן מצאתי להדיא כדבריו בתוס' רי"ד על פסחים שנדפס זה מקרוב וז"ל שם ובספרים כתב קמח קלי תנן וזו היא גירסא יפה וה"פ קמח של קלי שלא היו מוכרין קליות בשוק שמא ישכחו ויאכלו אלא טוחנין הקליות ועושין מהם קמח וכו' וקמח של קלי לא חזו לאכילה עכ"ל: שם ברש"י ד"ה ושל. ולא מבית העמקים. כ"ב שם במשנה ליתא לשון זה כלל אך גבי ביכורים תנינן כן בביכורים פ"א משנה ג' ומייתי לה לקמן כ"ג ועי' היטב תוס' מנחות ס"א ד"ה קוצרים:

דף כב ע"א בגמ' אלא למ"ד דאין בגידין בנ"ט מאי איכא למימר. וכ"ב פירש"י דכיון דלית ביה טעם בשר אינו בכלל נבלה. ובזה יש ליישב דברי הרי"ף בפ' בהמה המקשה דפסק שם דגיה של בן פקועה אסור כר"מ ותמהו עליו דהא אנן קיי"ל כר' יהודה דחלבו וגידו מותר אכן לפי דברי הגמ' בכאן עולה ד' הרי"ף על נכון דפשוט דס"ל דר"י לשיטתו דס"ל דיש בגידין בנ"ט הוי בכלל בהמה בבהמה תאכלו כמו החלב אבל אנן דקיי"ל כר"ש דאין בגידין בנ"ט אינו בכלל בהמה ולית לן קרא להתיר הגיד וע"פ דברי הר"ן ז"ל שם דמשו"ה הדם של בן פקועה אסור משום דאינו נכלל בלשון אכילה דבכל מקום שיש לפרש לשון אכילה על אוכל ממש משקה אינו בכלל ע"ש א"ש נמי דברי הרי"ף דכיון דאינו בנ"ט אינו נכלל בלשון אכילה דקרא ודו"ק: שם בתוס' ד"ה והרי דם משמע דדם לא הוי בכלל בהמה וכו'. כ"ב ולכאורה לפי דברי הר"ן הנ"ל שהבאתי לעיל יש ליישב קושית התוס' דנהי דדם הוי בכלל בהמה מ"מ לא נכלל בלשון אכילה ואמנם אחר העיון הא ליתא דנהי דלא הוי בכלל תחננה ואכלה דכתיב בקרא מ"מ הוי בכלל או מכור לנכרי ומ"מ שמעינן דדם מותר בהנאה ודו"ק:

דף לד ע"א בתוס' ד"ה פסול הגוף ותימה דלעיל אמרינן אם היתה מונחת וכו'. וכ"ב כעין זה ממש הקשה הירושלמי ג"כ בפ"א דמכילתין הל' ח' על הא דאוסר ר"ש לשרוף הטמאה עם הטהורה בעה"פ שלא לר"י נפסלה הטהורה ג"כ מגד היסח הדעת ומתרץ דמ"מ משמרה שלא תיגע בטהרות אחרות ע"ש ובזה יש ליישב גם קושית התוס' וק"ל:

דף לט ע"א במשנה בין לחים ובין יבשים. וכ"ב בירושלמי הגי' ובין כמושין אבל נראה שחסר שם בירושלמי וצ"ל בין לחים ובין כמושים וכ"ה בפ"מ שם וא"כ משמע דכמושין דמי ליבשין דבעלין אין יוצאין אפי' בכמושין כמו יבשים וכן משמע שם בהדיא בירושלמי וכן כתב בשלטי הגבורים בשם הריא"ז שכתב כן להלכה בשם תלמוד א"י ע"ש ודברי הק"כ מה שהכריע נגד הירושלמי תמוה מאד וכבר השגתי עליו בחידושי בעז"ה ומדברי המג"א בסי' תע"ג ס"ק י"ג ומדברי הח"י והפר"ח שם נראה שלא ראו ד' הירושלמי בזה כלל וצ"ע:

דף מא ע"א ברש"י ד"ה נלי קדר למאן דיליף לה בק"ו הכא שרי. וכ"ב לכאורה דברי רש"י ז"ל תמוה מאד דהא מ"מ הוי נלי מחמת דבר אחר דע"כ מיירי כאן דהקדרה אינה מנוקבת וגם נוגעת בשולי הקדרה דאם מנוקבת או דתלויה למעלה לא הוה פליג רבי דחייב משום בישול דודאי דבישול לא הוי אפי' לרבי רק אם נתבשל ברוטב של עצמו וא"כ תמוה דהא רש"י בעצמו הא ס"ל לקמן בסמוך דעל נלי מחמת דבר אחר ג"כ חייב מלקות ודוחק לומר דכ"מ לענין לעבור בשני לאוין דהא לאביי אינו כ"מ כלל דהא ס"ל דתרתי בודאי לא לקי [ועוד דהיכי כ' דשרי] וכ"ל דרש"י ז"ל סובר כדעת הצל"ח ברפ"ז דהפסח היה אסור למנות מתחילה דכיון דמלית כרותת הוי נלי מחמת דבר אחר והיה קשה לרש"י ז"ל דא"כ היכי משכחת לה נלי קדר דממ"כ אם מלח מתחילה כדינו הא לוקה גם לרבנן משום דאינו נלי אש ואם לא מלחו לוקה משום דם ורש"י ז"ל לשיטתו דס"ל [בחולין ק"ט] דדם שבשלו אסור מה"ת ולכן מפרש רש"י דמיירי כאן שנלאו בקדרה לאחר שכבר נלאו מתחילה כדינו על האש דלרבי דס"ל דנלי קדר נחשב כבישול הוה כנלאו ואח"כ בשלו דקיי"ל דחייב אבל לרבנן דאינו נחשב כבישול מותר אפי' לכתחילה לנלותו בנלי קדר אחר שכבר נגלה כדינו ולכן כתב רש"י ז"ל הכא שרי וזה כ"ל כפתור ופרח בד' רש"י ז"ל: שם בגמ' פסח שבשלו בחמי טבריא חייב. כ"ב שמעתי מפי מר אבא הרב המופלג בתו"י המנות מוה' ישראל משה הכהן זללה"ה דפעם אחת אירע מעשה כשנתכבד בחג הפסח אצל הרב המאוה"ג הצדיק הגביר המפורסם מוה' אריה ליב ב"ר בער זצ"ל דפ"ק ובתוך הבאים שמה לקבל פניו היה חכם אחד גדול מחכמי ירושלים עה"ק ועמד החכם הנ"ל בתימה גדולה דהאיך משכחת לה הך דינא דפסח שבשלו בחמי טבריא דהא הפסח אינו נאכל רק בירושלים ואם הביאוהו לטבריא כבר נפסל משום יוצא ובלא"ה לקי משום לאו דיוצא [ועוד דנראה דבפסח פסול אין בו משום איסור בישול וכמו באכלו מבעוד יום דאמרינן לקמן ע"ב דאין בו משום נא ומבושל] ואם הביאו חמי טבריא בירושלים כבר נצטנן ועוד דכלי שני הוא ואינו מבשל כלל ולא תירץ על זה כלום כן סיפר לי מר אבא ז"ל. ואמנם לענ"ד י"ל בפשיטות דמשכחת לה בשעת היתר הבמות דקדשים קלים היה נאכל אז בכל ערי ישראל וכדתנן בזבחים דף קי"ד ע"ב והלכך אף דהקרבת הפסח עצמו היה בבמת צבור בנוב וגבעון מ"מ אכילת הפסח היה מותר בכל ערי ישראל והיו יכולים להוליכו א"כ אפי' לטבריא וכעין תי' זה מצני הגמ' עצמו לעיל דף ל"ט ע"ב דאמר כ"ל שם דזאת אומרת וכו' וע"ש בפירש"י:

דף מד ע"א ברש"י ד"ה בטלה דעתו. ולאו אכילה היא לחיובי עלה. כ"ב וכ"כ ג"כ המפרש למס' נזיר דף ל"ו ע"ב אבל התוס' שם כתבו דנראה דמ"מ אם מתרמי הכי מודו דחייב רק דבהכי לא איירי וכ"כ בתשובת מבי"ט בסי' רמ"ו בשם מורו מהר"י בי רב דגם הרמב"ם מפרש כן דחייב בכה"ג רק דהגמ' ר"ל דחכמים לא מיירי בכה"ג ע"ש היטב ובב"י או"ח סי' תמ"ב ומדברי הר"י ברצלוני שהביא הרא"ש בר"פ כ"ש משמע ג"כ דמפרש כפי' התוס' בנזיר ע"ש ודו"ק. אכן מהש"ס דמנחות דף ע' ע"א דאמרינן שם ואי גחין ואכיל בטלה דעתו וכו' משמע להדיא כפירש"י כאן ובחידושי האכרתי בזה הרבה בעז"ה:

דף עו ע"א ברש"י ד"ה ואי מתובל. ובר גוזלא נונן הוי. כ"ב דברי רש"י ז"ל אלו כמו שהם כתובים לפנינו אין לו שום ביאור דמאי הוצרך לכתוב זה הא בהדיא כבר אמר בגמ' מתחילה דתי הוי והך דינא דמתובל בתבלי קאי על צלי רותח וכמ"ש הרשב"א בתו"ה ד' נ"ג לדעת רש"י ז"ל וגם לאיזה ענין מייתי רש"י ז"ל הכא דנונן הוי דהא כאן לא אסר רק במתובל בתבלי ואיכא למימר דבר גוזלא לא היה מתובל בתבלי וא"כ אפילו הוי רותח לא נאסר רק כדי קליפה וכ"ל דט"ס נפל ברש"י ודבור זה שייך למעלה וצ"ל ההוא בר גוזלא. נונן הוה כדמפרש כנ"ל והוא ציון על הא דאמר בגמ' ההוא בר גוזלא ורש"י ז"ל מפרש דתי היינו נונן ומזה הוכיח הרשב"א ז"ל שם דנלי היינו נלי רותח דוקא ודו"ק:

דף קח ע"א ברש"י ד' כוסות שלשה כנגד ג' כוסות שנאמרו בפסוק וכוס פרעה בידי ורביעי בהמ"ז. כ"ב מה דשינה רש"י ז"ל טעמו ממה שכ' במשנה בריש הפרק דהוא כנגד ד' לשונות של גאולה והוצאתי וכו' היינו משום דמרא דשמעתא כאן הוא ר"י בן לוי ור"י בן לוי בעצמו ס"ל לטעם הזה בירושלמי בפרקין הלכה א' [ובמדרש רבה פ' וישב פרשה פ"ח אך דשם איתא בשם ר' שמואל בר נחמן ור"י בן לוי שם אמר טעם אחר וכ"ל דט"ס נפל במד"ר וצ"ל כמו דאיתא בירושלמי כאן] וז"ל הירושלמי ריב"ל אמר כנגד ד' כוסות של פרעה וכו' ומה שכ' רש"י כנגד ג' כוסות שנאמרו בפרעה אפשר דהיה לו גי' אחרת בירושלמי וכמו דאיתא בש"ס דילן בסוטה דף ט' ג' כוסות שנאמרה במצרים למה וע"ש במהרש"א ז"ל בח"א ומה דפירש"י ז"ל במשנה הוא טעמו של ר' יוחנן בירושלמי שם ואפשר דבמשנה הוצרך לפרש טעם הלז

משום דתנן דאפי' עני שבישראל לא יפחתו לו וכו' ואמרינן בגמ' דאפי' לר"ע דס"ל דעשה שבתך חול מ"מ הכא משום פרסומי ניסא מודו וע"כ דהכוסות נתקנו כנגד הגאולה ושייך פרסומי ניסא טפי וי"ל באמת דלא פליגי האמוראי בירושלמי כלל רק דכל אחד מוסיף אחבריה ודו"ק: שם בתוס' ד"ה נימא ואע"ג דר"י בן בתירא לא מכשר אלא בדיעבד אבל לכתחילה אסור משום לא תאכלו. כ"ב בירושלמי בפירקין הלכה א' מבואר להדיא דלר"י בן בתירא אפ"כ דאסור באכילת חמץ כל היום משום דכתיב לא תאכל על חמץ וכיון דזמן שחיטה הוא מן הבוקר ואילך ממילא אסור באכילת המנן כל היום והובא ד' הירושלמי אלו במלחמות וכר"ן בסו"פ אלו עוברין ע"ש וד' התוס' אלו צע"ג: שם בגמ' אשה אצל בעלה לא בעי הסיבה. כ"ב גירסת רב אלפס ז"ל והרא"ש אשה לא בעי הסיבה וכן נראה מד' שאר פוסקים וכ"ה בפי' רשב"ם וגי' דילן אצל בעלה הוא הגה"ה ע"פ פירשב"ם ז"ל ואינה מעיקר הגמ' אכן בירושלמי בפירקין הלכה א' משמע בהדיא דאשה אלמנה וגרושה צריכה הסיבה דר' יוסי מבעיא שם קמיה דר' סימון עבד לפני רבו ואשה אצל בעלה מהו ולא איפשטא ע"ש ומשמע דזה פשוט דאם אינה אצל בעלה בעיא הסיבה ודלא כדעת השאילתות שהביא הרשב"ם ז"ל כאן. שוב ראיתי להגאבד"ד דוואלאזין נ"י בספרו הנחמד העמק שאלה על השאילתות בפ' צו שאילתא ע"ז שהביא לד' הירושלמי אלו ורצה ליישב שם ד' השאילתות אבל עדיין לא נח דעתי בתירוצו שם. ויותר נ"ל לומר דהשאילתות סובר דכיון דבגמ' דילן אמר סתמא דאשה לא בעי הסיבה ע"כ דחולק על הירושלמי וש"ס דילן עיקר להלכה:

דף קיג ע"א בגמ' ואל תדור בעיר דרים מתא אסיא. כ"ב עי' בתוס' ב"ב דף ק"י ע"א בתוס' ד"ה ולא תימא בסוף הדיבור מש"כ בשם ר"ת ז"ל בפירוש מימרא זו ומתוך דבריהם שם מוכח להדיא דלפניהם היה הגירסא אסי בלא אלף אחר היו"ד וע"ש: ע"ב בתוס' ד"ה שראה. וי"ל כיון שהוא זונה וכו'. כ"ב והתוס' בב"מ ל"ב ע"ב ד"ה לכוף כתבו דהא דאמר בברייתא דמצוה בשונא לא מיירי באמת בשונא דקרא בגוונא דמצוה לשנאותו אלא מיירי בישראל כשר רק דהוא שונא לו אבל ברואה בו דבר ערוה אדרבה ליכא מצוה בשונא וכן כתוב בש"ע ח"מ סי' רע"ב סעי' י' בד' הרב בהג"ה והוא מד' הנ"י בב"מ שם ע"ש וע"ש בביאורי הגר"א ז"ל שכ' דכן מדוייק נמי לשון הרמב"ם והשו"ע ע"ש ודו"ק:

דף קטז ע"ב בגמ' אמר רב אחא בר יעקב סומא פטור מלומר הגדה. כ"ב עי' במרדכי בפ' הקורא עומד דהביא ראיה מזה דאין הלכה כר' יהודה דסומא פטור מכל המצות מדאיצטריך קרא למעט סומא ממ"ע דסיפור יצ"מ ע"ש אכן לענ"ד יש לדחות קצת לפי דעת הסמ"ג בפתיחתו לאו"ת בחלק הג' אות כ"ט דסומא חייב בל"ת אפי' לר"י וכן דעת הגרע"א ז"ל בגליון היו"ד בהשמטות והביא ראיה לזה וכן הביא בס' מנחת חינוך במצוה בשם ספר המכריע [ועי' בנו"ב מהד"ת חלק או"ח סי' קי"ב דחולק ע"ז] וא"כ שפיר איצטריך קרא למעט דפטור מלומר הגדה דאל"ה הוה אמינא דחייב משום דאיתקש בחד קרא לאכילת חמץ דכתיב זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים ומיניה נפק"ל במכילתא בפ' בא דמ"ע לספר ביציאת מצרים בליל ט"ו [וכ"ה ברמב"ם בפ"ח מהל' חמץ ומצה] ומסיים בסיפיה דקרא ולא יאכל חמץ והוא"א דכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בזכור את היום הזה וכיון דסומא מוזהר באיסור אכילת חמץ מצווה ג"כ על מ"ע דיצ"מ בליל ט"ו קמ"ל קרא למעט והקישא איצטריך לרבות נשים דחייבין באמירת הגדה דאל"ה הוה אמינא דפטירי משום דהוי מ"ע שהז"ג וטעם שאף הן היו באותו הנס לא מהני רק במצוה דרבנן וכמש"כ התוס' לעיל דף ק"ח ע"ב ד"ה שאף ועי' בברכי יוסף בסי' תע"ב ובחיי אדם בכלל קל"ט דין י"ב דהאריכו בזה הרבה אי נשים חייבין באמירת הגדה וכתבו פנים לכאן ולכאן ולפענ"ד נראה כמש"כ בעז"ה דיש ללמוד מהקישא דהך קרא דחייבין מה"ת וכמו דיליף הש"ס לעיל ד' מ"ג מהקישא לענין מ"ע דאכילת מצה ע"ש:

דף קב ע"ב בגמ' אלמא מתנות הו"ל נותר מהן תנא אמר רב יוסף ר"א בן עזריה הוא. כ"ב עי' בתוס' שנדפס בסוף המרדכי שתמהו דהא לכאורה כר"ע נמי מלי אתיא דהא לכה"פ הוי נותר מדרבנן גם לר"ע משום סייג ותי' דמ"מ טומאת ידים בודאי לא גזרו לר"ע אחר חצות דהוי כגזירה לגזירה ע"ש ואכן בירושלמי ברכות פ"א סוף הלכה א' מסיק שם אמר רב חנא דלית כאן אכילת פסחים אפי' כרבנן דתנן הפסח אחר חצות וכו' הרי דס"ל בפשיטות דגם לר"ע איכא טומאת ידים לאחר חצות ומתני' אתיא כד"ה וצ"ל דהמרדכי לא כ"כ אלא לפי סוגית הש"ס דילן ובאמת י"ל דשני התלמודין כל אחד אזיל לשיטתו דבש"ס דילן מבואר כאן דעיקר טומאת ידים לא גזרו רק משום קנס שלא יתעצלו באכילתו והילכך בדרבנן לא קנסו אבל בירושלמי כאן מבואר דהוא משום היסח הדעת ולפי זה אין כ"מ אי הוי נותר מדרבנן דמ"מ איכא היסח הדעת ואכן דברי הירושלמי צ"ע דא"כ בכל קדשים הנאכלין ליום ולילה ג"כ איכא בודאי טומאת ידים כמו בפסח דהא התם נמי תנן בהדיא דמדרבנן אינו נאכל רק עד חצות וא"כ הדרא הקושיא לדוכתא דאמאי לא חשיב נמי אכילת פסחים התם וצ"ע ועי' בתוס' כאן בד"ה אמר דמשמע מדבריהם דס"ל בפשיטות דהסייג דאכילת קדשים ופסח אחר חצות אינו אלא לכתחילה אבל אם עבר ואיחר מלאכול מותר לאכול גם אחר חצות שלא יתקנו הכמים להביא קדשים לבית הפסול וצל"ע דמהירושלמי הנ"ל מבואר להיפך ובזה לא מצינו דהש"ס דילן חולק וצ"ע: שם אמר רבא אכל מצה בזה"ז אחר חצות לר"א בן עזריה לא יצא י"ח. כ"ב ולענין אכילת מרור והלל עי' בתוס' סופ"ב דמגילה ד' כ"א שכתבו דבהלל דרבנן אין לחוש ע"כ ופשוט דה"ה למרור בזה"ז דג"כ אינו אלא מדרבנן ואמנם הר"ן כאן ובסופ"ב דמגילה כתב על שם התוס' להיפך דגם בהלל יש להחמיר שלא לקרותו אחר חצות וצ"ע. וגי' נפלאה ראיתי ברא"ש בפ"ק דברכות דף ט' דנראה להדיא דהוו גורס בגמ' שם ואילו אכילת פסחים והלל לא קתני וכו' וא"כ לפי גירסא זו מבואר להדיא דלר"א בן עזריה גם ההלל אין לקרותו אחר חצות מן הדין וגם לר"ע מ"מ לכתחילה אין לקרותו אחר חצות משום סייג כמו באכילת הפסח ואמנם בגי' הגמ' והרי"ף ליתא לתיבת והלל כלל בנוסחת הגמ' וצ"ע: בסדר קרבן פסח ראשון לכתחילה צריך לשחוט אותו אחר התמיד והקטורת והטבת נרות. וכ"ב כ"ה ברמב"ם פ"א מהל' ק"פ הלכה ד' והיינו משום דפסק כאידך ברייתא להלן דף נ"ט דקטורת ונרות נמי קודמין לפסח משום דיותר דבר וכו' ואין להקשות לכאורה מלשון המשנה להלן ד' ס"א דהכי שחטו קודם לתמיד דיהא ממרס בדמו עד שיזרוק דם התמיד ולא הזכיר נמי דצריך למרס כ"כ עד שיקטיר גם הקטורת ויטיב את הנרות ג"כ ומשמע לכאורה דסתם משנה זו סובר כברייתא הראשונה שם דקטורת ונרות מאוחרין לפסח והיותר תימה על רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל דהוא בעצמו העתיק כלשון המשנה שם בהלכה ד' והוי כתרתי דסתרי ואמנם אחר העיון אינו קושיא כלל דהא באמת לפי מה דפסק רבינו בעצמו בפ"ט מה' תו"מ הלכה ג' דבקדשים ושחטיה לשאינו תדיר מקריבו קודם וא"ל למרס בדמו ע"כ הך מתני' מיירי דלא בא למלך בב"ד עד ששחט התמיד ג"כ וכמו דאוקמינן בש"ס בזבחים ד' צ"א [וע"ש דהוכיח הש"ס כן מלשון המשנה גופא דמיירי בכה"ג] וא"כ פשוט דקטורת ונרות דעדיין לא אתחיל בהו כלל ודאי הפסח קודם לדידהו כיון דקדים ושחטיה ברישא ודו"ק. והא דלא הזכיר הרמב"ם בה' ק"פ דמיירי בכה"ג דוקא כבר תי' הצל"ח כאן דלא הוצרך לבאר זה דממילא שמענו כן מדלא אמר עד שישחוט ויזרוק ע"ש בצל"ח ועוד י"ל דסמך על מש"כ בפ"ט מהל' תמידין ומוספין כנ"ל וק"ל: שם אבל חישב לזרוק שלא לאוכלין כשר. וכ"ב וגדולה מזו שניט בברייתא להלן דף ע"ח ע"ב דאפי' זרקו בפירוש שלא לאוכלו ג"כ כשר ואדם יוצא בו יד"ח משום דאין מחשבת אוכלין בזריקה אמנם מדברי הרמב"ם בפ"ב ה"ו משמע דגרס בברייתא שם שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו וכן משמע מד' הכ"מ והלח"מ שם אכן מה שמסיים שם הרמב"ם דהפסח כשר ואין אדם יוצא בו יד"ח צ"ע דהא בהדיא איתא בברייתא דיוצא בו יד"ח וכן העתיקו התוס' דף ס"א ד"ה שחטו להברייתא זו ואדם יוצא יד"ח וגם אין הדעת נוטה לזה דכיון דהוא כשר למה אינו יוצא יד"ח ואולי דט"ס הוא וצ"ל באמת ואדם יוצא וצ"ע ותמיהני על נושאי כליו שלא התעוררו עליו בזה ומיהו התוס' שם בד"ה הנ"ל משמע דס"ל להיפך דדוקא אם זרקו שלא לאוכליו כשר אבל אם חישב בשעת שחיטה לזרוק דמו שלא לאוכליו פסול ועי' היטב בלח"מ שם ודו"ק:

דף קכא ע"א במשנה בירך ברכת הפסח פטר את של זבח בירך את של זבח לא פטר את של פסח. כ"ב עי' בהור חדש כאן דהעיר דלפי מש"כ הרשב"ם ד"ה בירך על הזבח וכו' בירך על הפסח וכו' קשה טובא דהא אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן והזבח היה נאכל מתחילה והפסח היה נאכל אח"כ כדי שיהיה נאכל על השובע והיאך שייך דהברכה שמברך בשעת אכילת הפסח תפטור ברכה שעל אכילת הזבח שהיה למפרע ע"ש וכוונתו בזה דלפי הגי' הכתובה לפנינו במשנה יש לפרש דהכל בשעת אכילת הזבח מיירי דאם טעה ובירך ברכת הפסח על הזבח פטר לברכת הזבח וא"צ לחזור ולברך על אכילת הזבח דזבח בכלל פסח אבל אם בירך ברכת הזבח על הזבח כדינו צריך לחזור ולברך על הפסח כשאוכל הפסח לאח"כ דאין הפסח בכלל זבח ואף דקצת דוחק הוא לפרש כן מ"מ ע"כ אנו צריכין לפרש כן אבל לפי גי' הרשב"ם ז"ל בודאי א"א לפרש כן ואמנם אנכי מצאתי בעז"ה לעיקר קושייתו דהעיר בזה רבינו בעל אור זרוע ז"ל הל' ק"ש סימן כ"ה וז"ל והביא ראיה הרב רבינו משה ב"ר יעקב ז"ל [דאם לא בירך ברכת המצות קודם עשייתן מ"מ מחוייב לברך אח"כ ואף שכבר גמר המצוה ודלא כהרמב"ם] דתנן בסוף ערבי פסחים בירך על הפסח פטר את הזבח וזבח היה חגיגת י"ד והייתה נאכלת בראשונה והיכי משכחת לה לאו כגון ששכח ואכל הזבח בלא ברכה והביאו את הפסח ובירך עליו וקתני דפטר הא לא בירך על הפסח לא פטר וצריך לברך על הזבח ואע"פ שגמר ואכל עכ"ל ואמנם לפי דבריו ז"ל עדיין תקשה על הרמב"ם ז"ל דס"ל דאם לא בירך מתחילה תו אינו מברך דהיאך יפרנס למשנה הלזו ואמנם בכלבו הלכות פסח סי' נ' כתב באמת להוכיח ממשנה זו דהיה אוכלין להפסח קודם הגיגה ולאחר החגיגה ובזה א"ש המשנה ולק"מ על הרמב"ם ובאמת שלולא פירש"י והרשב"ם ז"ל היה מקום לפרש דלא מיירי מתני' כלל בברכת האכילה רק בברכת ההקרבה וכמו דתניא בתוספתא דברכות פ"ה היה מקריב וכו' כשהוא מקריבו אומר ברוך אקב"ו להקריב זבחים וכו' ועפ"ז בלא"ה לק"מ ואף דשחיטת וזריקת דם הזבח היה קודם התמיד [וכמ"ש סמ"ל בפ"ה מהל' כלי המקדש] מ"מ משכחת לה בשכח ושחט את הפסח ג"כ קודם לתמיד ודו"ק:

חדושים על הרא"ש

מהג"מ ברוך פרענקיל תאומים זצ"ל

פ"א דין א בסופו. כ"ב יעויין בהס"ז ב"ב דף פ"ה ע"א ד"ה ברשות הלה מ"ש בשם עליות בזה"ל ועוד מטעם אחר קונה כו' יעו"ש: דין י יעויין מסכת ר"ה פ"ב דין ו' ובספר היסר לר"ת דין רכ"ט הועתק גם בס' תמים דעים סימן קע"ט ויעויין בס' המכריע בדין ס"א מבואר מדבריהם שסר"ת סובר שמברכין בשופר בעל וצ"ל מה שכתב הרא"ש כאן לשמוע קול שופר אינו מדברי הר"ס:

פ"ב דין יג והסתא לדבריו אפילו מי פירות בתערובת מים כו'. כ"ב יעויין מ"ש בעצמו ולקמן בר"פ א"ע דין א' ומה שפסק רב אלפס לעיל כו' וכבר נתעורר הספר"ת בסימן תס"ב שדברי הרא"ש סותרין זה את זה:

מהג"מ יצחק אייזיק חבר זצ"ל

פ"א סי' ה אמר רבא כו' פסק רב אלפס כדאיכא דאמרי. נ"ב ר"ל דללישנא קמא דרבא לא מחלק בין בהמה לעיסה רק בין מצי מסלק ליה ומוכח דאם לא מצי מסלק ליה גם בעיסה פטורה ובירושלמי בעיסה משמע שאף לא מצי מסלק ליה חייבת וא"כ ס"ל כלישנא בתרא דאמר כן בפירוש בעיסה וא"כ גבי בהמה ג"כ ס"ל כלישנא בתרא דרבא ודו"ק: סי' ט אמר רב יהודה כו' בל יראה איכא ולכך צריך לבטל. נ"ב לכאורה שיטתו צ"ע דא"כ מאי פריך וכי משכח לה לבטלה הא עכ"פ עבר בב"י קודם שבטלו וצ"ל דס"ל להרא"ש כשיטת ר"י דמשהה חמצו כדי לבערו אינו עובר בב"י וכמו כן במשהה וחושב כשימצא יבטלו ודו"ק:

פ"ב סי' ז תניא כו' ויזהר שלא ינוחו המים מן הרותחים. עי' בק"נ ופירושו דחוק ועי' בטור סי' תנ"ב ובב"י שם שפי' הדברים כפשוטן שבעודם נחים מהרתיחה לא יגעיל בהם, ע"ש ומהתימה על הק"נ מי הכריחו לדחוקים האלו. מ"ר:

בהלכות פסחים מהרא"ש בסוף ד"ה ואחר שהוציא כו' דתרומה קיי"ל. צ"ל דתרומת חו"ל קיי"ל: שם ד"ה ויהיה שולחנו כו' שמורה לשם מצה. צ"ל לשם מצה משעת קצירה: שם בסוף הלכות הנ"ל. תלמיד אצל רבו מובהק. נ"ב אפי' אינו מובהק:

הגהות וחדושים מאת הג"מ אריה ליב יעלין אבד"ק בילסק (בעהמ"ס מצפה אריה וכו')

דף ב ע"א אור לארבעה עשר. ילקוט משלי תתקנט : בודקין את החמץ. בירו' פ"א ה"א משמע דהבדיקה היא מה"ת דמייתי לה מקרא בראשון בארבעה עשר יום כו' אם אינו ענין לאכילת מנה תנהו ענין לבעור חמץ כו' ר' מנא ושמרתם כו' שיהו היום והלילה משומרין כו' ע"ש ועמ"ש לקמן כמה פליגי ופ' הגהת הרש"ש מה שהקשה על התוי"ט. וקושיתו איתא במה"פ בירו' שנדפס אח"כ ועמ"ש לקמן ו' : ר"ח אמר נגהי . עי' גל"ת שכ' עפמ"ש הראב"ד מוכח בר"ן דלכתחלה מצות בדיקה בתחלת הלילה שעוד לא חשכה אור היום כמשמעות לשון אור פליגי בזה ר"ה ורב יהודה ע"ש ועפ"ז י"ל בירו' ג"כ דפליגי דסתמא דירו' דאמר מבראשון ומשום אוס"נ יפה יתכן גם באמצע הלילה ור' מנא דאמר ושמרתם שיהו היום והלילה משומרים ס"ל הבדיקה בתחלת הלילה : דאמר רב יהודה אמר רב . ילקוט מקץ קנ ועב"ר פל"ב בעובדא דתד דרומא ור"מ דמשמע שם דהתשש הוא משום לסטים : כעין זריחת שמש . בפי' מהר"מ חלאווה הגי' כן יורה שמש וכ"ה בדק"ס בשם ש"ס כ"י : למאיר וכא . ילקוט בראשית ה' ובמגילה כ: רוצה ללמוד מזה דמעמוד השחר הוי יום ודחי לה ע"ש ובמכילתא בא פ"ו דריש לה מקרא עד בקר ליתן תחום לבקרו של בקר ובירו' פ"א דברכות ה"א מייתי לה ע"ש תנא דבי ר' ישמעאל [וע"ש מש"ש בבקר בבקר גם הציון לשמות מז או טז ס"ים וצ"ל עד בקר שמות יב] עוד איתא שם מקרא הבקר אור דלעיל דריש הה"ס דמעה"ש הוי יום וזהו דלא כרב יהודה א"ר דהכא ע"פ פירש"י [וע' רש"א] דהו"ל מהנה"א אחר עמה"ש. ואולי זה הכריח לתוס' לפרש דלא כפרש"י בכדי דלא תקשה מהירו' ונצטרך לעשות מחלוקת : ה"ק קרי רחמנא לנהורא . ילקוט בראשית ה' ישעיה שכג איוב תתקכד ב"ר פ"ג והפי' הוא לפי שהחשך היה מתערב לבוא בגבול היום ע"כ נוה לכ"א שזה יהיה תחומו כו' : דתנן הנודר . הגרי"ב מגיה דתניא . והגל"ת מותק גם דתניא דאינה גם בתוספתא ועי' גנ"ת תיו"ד סי' קמ"ד : **ע"ב** אני אמרתי אך חשך . בב"ר פי"א ופי"ב ופפ"ב ובירו' ברכות פ"ח ה"ס דריש ליה על אדה"ר שאמר כן במוצאי שבת וכן בפס"ר פכ"ג וילקוט תהלים תתפה . ומביא שם גם הך דהכא שאמרה דוד : העוה"ז שהוא דומה ללילה . ילקוט רות. רות רבה פ"ו וש"נ : ר' יהודה אומר בודקין . מכילתא בא פי"ז ועמ"ש לק' י' ע"ב : מאימתי מותר בעשיית מלאכה . מוכח מדאסיק עלה אמינא לך אנא מלאכה דרבנן . דאין איסור תורה במלאכה גם מתנות ועי' הגהת הרש"ש מ"ש בשם ס' ב"א דלהירו' איכא איסור דאורייתא במלאכה מתנות משום קרבן ע"ש מ"ש ע"ז. הירו' הוא בפ"ד ה"א חגיגה פ"ב ה"ד תענית פ"ד ה"ב ובענ"ד נראה דמיירי הכא בזה"ז דליכא קרבן דודאי הוי רק דרבנן ועי' מלחמות ר"פ מקום שנהגו : דברי ראב"י. בירו' תענית פ"א ה"ד דברי רבי וכ"ה בבבלי תענית יב ומוכח כן דהא ראב"י עצמו קאמר לה הכא : ר"ש אומר. בירו' שם רשב"ג ובבבלי תענית י"ב ר' אלעזר בר' שמעון : לאור עבורו . בירו' הנוסחא ליל עבורו : לאורה טעון . בירו' יומא ביום טעון :

דף ג ע"א המפלת אור לשמונים . ת"כ תזריע פ"ג : יכול יהא נאכל . ת"כ צו פי"ב : מתפלל שמנה עשר שלמות . בירו' ברכות פ"ד ה"א וה"ג תענית פ"ב ה"ב פ"ד ה"א איתא סתמא דברייתא הכי דבמוצאי יוה"כ אין יכול להתפלל מעין י"ח משום הבדלה [ועמש"ש בפנ"א לענין מה דחשיב שם מוצאי תע"ל דהוא ט"ס מ"ש ובמוצאי. עש"ב]: דא"ר יהושע כו'. ב"ר פל"ב ר' יודן בשם ר' יוחנן ור' ברכיה בשם ר"א ור' יעקב דכפר חנן בשם ריב"ל וכ"ה בויק"ר פכ"ז. ובבמד"ר פי"ט תנחומא ויצא סי' ט' חקת ד' שוח"ט סי' א' וסי' י"ב ע"ש ריב"ל ובפס"ר פי"ד הוא ע"ש ר' יוחנן והגי' שם המפרש דצ"ל ריב"ל. ובאמת אין מוכרת דאפשר דתפס כר' יודן דאמר לה בשם ר' יוחנן. ילקוט בראשית נה כה"ע. והכא נמי האותיות ובתנחומא ושוח"ט ופס"ר איתא שתים ושלש תיבות : תוס' ד"ה שהרי בזב בת"כ. מצורע פ' זבים פרק ו' : **ע"ב** תוס' ד"ה רכבת. ב"ר פ"נ. וכן בב"ר פמ"ת גבי אברהם ישב כתיב ופ' נ"ח גבי עפרון במד"ר פי"א שסש"ר פ"ב פסוק דומה דודי לצבי פס"ר פט"ו אג"ב סי' י"ט ילקוט וירא פב פד תהלים תתלא ובפדר"א פכ"ה גבי לוט דריש שם מתיבת בשער : הגיעני כפול . ילקוט בראשית נה. ועי' בפי' הר"ש מאהלן לת"כ צו פ"י הבאתיו שבת קמ"ט: ד"ה תוס' ד"ה מטילין דאף שאין חולקין בקדשים היינו מנחה נגד מנחה אבל במנחה אחת או קרבן א' חולקין עש"ב ובזה מיושב קושית התוס' שם : תוס' ד"ה מאליה. בספרי פ' ראה פסקא פ'. וראיתם ממאי דאיתא שם ומעשה בר"א בן שמוע ור' יוחנן הסנדלר שהיו הולכים בנציבין אצל ר' יהודה בן בתירה ללמוד הימנו תורה והגיעו לצידן וזכרו את א"י זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו המקרא הזה שמר ושמעת וישבת בארצם. ואמרו ישיבת א"י שקולה נגד כל המצות שבתורה חזרו ובאו למקומם כ"ה ע"פ גי' הגר"א. אבל קשה דמקודם לזה איתא מעשה בר"י בן בתירה כו' ור' חנינא בן אחי ר' יהושע ור' יונתן שהיו יוצאים ח"ל והגיעו לפלטוס וזכרו את א"י זקפו עיניהם כו' חזרו ובאו למקומם. א"כ מוכח מזה דר"י בן בתירה היה מושבו בא"י במעשה הראשונה. וקשה דהוא סתירה למעשה השניה. וראיתי בפאת השלחן ס' א"י סי' א' שכ' דתרי ריב"ב הוו והראשון היה בא"י והשני היה אחר החורבן בחו"ל ומוכיח מדנקט התם ר"א בן שמוע ור' יוחנן הסנדלר דהם מחבורה שלישית אחר החורבן כברמב"ם בהקדמתו ור"י בן בתירה הראשון היה בזמן הבית והוא היה בא"י והוא אותו שנזכר כאן בפסחים . ועי' תוס' מנחות סה: ד"ה ריב"ב. אבל תמוה דא"כ הוא דלא כהתוס' והגמ' הכא דהראשון שהיה בזמן הבית ג"כ היה בחו"ל בנציבין והקשה הך דספרי ממעשה הראשון . וראיתי בילקוט ראה תתפה שם מביא הך דספרי הנ"ל ושם אין כתוב במעשה הראשון שחזרו למקומם א"כ יתכן דאותו ריב"ב שבמעשה הראשון בו היה המעשה השניה ג"כ אחר שיצא מא"י וגר בנציבין וכן מוכרת דל"ג וחזרו ובאו למקומם במעשה הראשון דהלא שם הוזכר ג"כ חנניא בן אחי ר' יהושע ומשמע בברכות סג. ובסנהדרין לב: ע"פ גי' הגרי"ב אחר ר"ת דלא חזר מחו"ל. וצ"ל שהאריך ריב"ב ימים כ"כ ואף דבלא"ה מוכח דתרי הוו ועי' ירו' סנהדרין ס"פ ד' מיתות דשם מוכח דעולד אחר ר' יהושע שהסיר כישוף מאביו שהיה מכושף שלא להוליד ומובא בתוס' מנחות שם. מ"מ אין לומר בספרי לחלק השני מעשים לתרי ריב"ב כמ"ש פאה"ש. כיון שזה הראשון שהיה בזמן הבית היה בנציבין כדמוכח הכא דהו"ל דגם השני הוזמן להיות בנציבין :

דף ד ע"א א"ל אייבו קיים. בב"ר פל"ב וילקוט מקץ איתא העובדא בסגנון אחר דא"ל ר"ת מה עביד אבא א"ל אמך שאלה בך כו' א"ל אנא אמר לך כדון ואת אמרת לי כדון א"ל שואלים על החיים כו' : ההוא דאמר דוגו . ילקוט ויחי קסא : ההוא דהוה קא אזיל . שם : כל היום כשר . ילקוט וירא פ"ו ת"כ תזריע פ"א תנחומא וירא כב : ואוה"נ יפה לבדיקה . עט"ז סי' תל"ת שכ' דטעם שב"א מצויים בבתיהם הוא למה שאין הבדיקה בי"ד בבקר וטעם שאוס"נ הוא דלא להקדים בי"ג קודם הלילה דגם אז מצויין בבתיהם [ועי' מלחמות] ע"ש שכ' שכן מבואר בירושל'. והוא דקאמר התם שמואל בר רב יצחק שהנר בודק כ"ש ור' יוסה אמר מפני שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה ר' מנא לא אמר כן [וקאי על מ"ש מקודם מבראשון ועמש"ל ב' ד"ה ר"ה] אלא ושמרתם שיהו היום והלילה משומרין ומקשה ויתחיל בי"ג ומשני אף אית ליה כיי דמר ר' יוסה . וטעם ושמרתם כו' נצרך לו דלא נימא באמצע הלילה או בסופו ולשמואל בר רב יצחק צ"ל דס"ל כגמ' דילן מטעם שב"א מצויים בבתיהם ועפ"ז באורתי בפנ"א הא דאיתא שם אבעיא במבואות האפלים אי רשאי לבדוק ביום ולא אבעיא להו כן בבתים משום דבבתים איכא טעמא שב"א מצויים בבתיהם אבל במבואות אדרבה אין מצויים בלילה ע"כ היה סברא אצלו לבדוק ביום לאוס"נ ופשיט ליה דבלילה הנה מאיר ולא ביום. והגל"ת כתב בבאור ב' הטעמים באופן אחר ע"ש: בעו מיניה מרנב"י המשכיר . הר"ן פי' בי"ג ומ"ש בי"ד היינו לצורך י"ד והתוס' פי' בי"ד ממש. ומסירת מפתח הוא קודם שקנה השוכר. ועי' מה"פ בירו' פ"ב ה"ב ד"ה מסר לו שהקשה על התוס' מירושל' דאיתא שם אמר ר' יהודה בן פזי בעי מסר לו מפתח מהו וע"כ פי' בלא קנין רק שרוצה לקנותו . דאלו בקנין הא קאמר מקודם דמסר מפתח על השוכר אל החיוב ופשיט שם דלחכמים דר"ש אינו אלא כפקדון . ואין לומר דמיירי שמסר לאחר שאין בדעתו לשכור דזה פשיטא שאין לחייב האחר עי"ז בבדיקה . ובפנ"א כתבתי לייטב דהכי קמבעיא ליה אם אחר שקנה השוכר וקבל המפתח חזר ומסר השוכר להמשכיר המפתח . ופשיט ליה דאינו כ"א בתורת פקדון ביד המשכיר וא"כ הוי בזה דלא כהת"י סי' תל"ז שכתב בזה על המשכיר לבדוק . ולעומת זה יהיה סיוע להת"י במאי דפליג על הב"ח דס"ל להתוס' בקנה השוכר קודם י"ד דחל על השוכר החיוב אף בלא מפתח וס"ל להת"י דכיון דלא מסר מפתח על המשכיר לבדוק גם בקנה השוכר. דאי כהב"ח א"כ כ"ש בנתן להשוכר המפתח והחזיר לו השוכר דעל השוכר לבדוק ומאי מבעיא ליה בירוש' [ובפשוט נראה דהאי ר"י בן פזי מבעיא ליה לענין קנין אי מועיל מסירת מפתח ואין שייך הכא כלל וכ"ה בירו' קדושין פ"א ה"ד] : אפי' נשים . עי' רא"ש שהביא בשם הירוש' דהתם איכא פלוגתא דאיכא מ"ד [והוא ר' ירמיה בשם ר' זעירא] לא תיתני נשים לפי שהן עצלניות והן בודקות כ"ש . וכ"ה בהר"ן רק שמובא שם קצת בנוסחא אחרת ועתוס' לקמן ע"ב: **ע"ב** דקסבר הכל חברים הם . הגל"ת דקדק למה לא הזכיר בעל האבעיא זה הסברא מקודם ומזכירה עתה ע"ש . ובענ"ד פשוט משום דבחבר שמת כו' איכא תרי טעמי כמש"ל ט. ע"ז מא: נדה טו: ולטעם השני גם ספק מוציא מידי ודאי דרבנן ועתוס' לקמן ט. נדה שם וא"כ הכא בביטל דל"ה הבדיקה רק דרבנן אפ"ל דדי בספק ואין ראיה דחזקתו בדוק ע"כ להורות דתפס טעם הראשון משום חזקה על חבר ואיכא למימר גם הכא חזקתו בדוק דהו"ל כחבר מייתי הך סברא . ואפשר דמטעם זה פסק הרמב"ם פ"י מהל' מעשר ה"ב כטעם הראשון כמ"ש המל"מ שם משום דהכא תפס הגמ' טעם הראשון ועי' ע"ז מ"א: בתוס' ד"ה חזקה שהביאו הירושלמי דבעינן שידוע שמת מתוך ישוב הדעת . והוא במעשרות פ"ג ה"א ועי' מה"פ שם שכ' דהרמב"ם שלא הזכיר זאת ש"מ דלא ס"ל לחלק בזה . ולכאורה אינו כ"א משום דתפס טעם השני דגם ספק מועיל להוציא מודאי דרבנן והוא דלא כהמל"מ . אולם נראה דהירושלמי קאי התם בסברא לדחות הראיה דהתם חבר מעשר בגורן קודם שתעקר התבואה וקאמר תפתר שמת מתוך ישוב אבל באמת אמרי' חזקה שעשר בגורן ע"כ א"צ לאוקמי בהכי ועי' פאה"ש הל' דמאי סי' ט"ו וא"ש כהמל"מ וע"ע בירוש' דמאי פ"ג ה"ס מע"ש פ"ה ה"א דשם משמע דתפס הך דאין דרך חבר להוציא כו' אך התם לא בחזקה מיירי רק שאין לו לעשות כן : דב"ע מיכת המן . ילקוט בא רא ועי' מכילתא בא פי"ז והנה רש"י כתב כאן אסור מה"ת ובירושלמי פ"א ה"ד ובסנהדרין פ"ה ה"ג איתא דלר"מ משש שעות ולמעלה אין אסור כ"א מדבריהם רק שעה אחת קודם הלילה אסור מה"ת מקרא דאך . ועי' מה"פ שם שהאריך להמוה לפי שיטת הבבלי דגם לר"מ משש ולמעלה אסור מה"ת א"כ לרבא דקאמר לא תשחט על חמץ לזמן שחיטה קאמר קשה דהשוחט על החמץ יעבור בל"ת ועשה ואמאי לא קאמר במתני' בפת"כ כ"א עובר בל"ת אבל להירושל' ניחא דהאי מתני' ר"מ היא ע"ש . ובענ"ד י"ל עפמ"ש הרמ"ז מובא בגל"ת דלזאת אינו עובר בשני ל"ת [דב' פעמים כתיב לא תשחט] משום דהאי לא תשחט השני דאתא לזמן שחיטה כולל גם כל אדם ולא ע"י שחיטת הפסח באה לו ע"כ אין לחשבה לזה השוחט ע"ש כ"כ י"ל בתשביתו משום דכולל כל האדם . גם מה שהסכים הפ"מ מחמת זה גירסא בהרמב"ם פ"ב מהל' חו"מ היפנה שכ' הכ"מ דמהני בטול לחמץ ידוע לא נהירין דבריו ועמש"ל ו: בענין זה ולקמן ר"פ כ"ש בענין פלוגתא דר"מ ור' יהודה דבירושלמי שם מוקמינן לה כר"מ ובבבלי לא ניחא ליה לאוקמי כר"מ ע"ש : תוס' ד"ה והאמא שדורש ריה"ג . כן איתא במכילתא בא פ"ח ע"ש ריה"ג ועמש"ל ה. דגם בגמ' יש לגרוס כן :

דף ה ע"א ר"נ בר יצחק . בילקוט בא רא איתא ר"נ סתם : בשכר שלשה . ילקוט בא רא ע"ש ר' ישמעאל כהכא ובב"ר פס"ג ע"ש ר' הגי בשם ר' יצחק בזכות ולקחתם כו' וכ"ה בילקוט ישעיה שיד ובויק"ר פ"ל הוא ע"ש ר' ברכיה בשם ר' לוי ילקוט תולדת ק"י בלא שם אומרו ובשמ"ר פט"ו כה"ג הראשון דניסן: רבא אמר מהכא . ילקוט תשא תד : תנ"ה אך ביום . מכילתא בא פ"ח ושם איתא תחת ר"ע ר' יונתן ובמקום ר' יוסי איתא ר' יוסי הגלילי והגר"א על ר' יונתן מגיה ר"ע ועל ריה"ג לא הגיה ומשמע דס"ל גם הכא דהוא ריה"ג ועי' גל"ת וכ"מ בתוס' ד: סד"ה והאמא . ובחבורי הדרת קדש ישבתי בזה דעת הרמב"ם שפסק דלאו בל יראה לא הו"ל נית"ל נגד הגמ' מה. ותוכח ג"כ לקמן כט: כמ"ש התוס' שם לריה"ג והכמ"ל . עוד נראה עפמ"ש הפ"א די"ל דעשה דתשביתו אינה נוהגת בנשים דהיא מ"ע שהז"ג ותקר בזה אך למאן דדריש ההיקש השבתת שאור לאכילת חמץ כתבו המפרשים דמטעם ההיקש נוהגת גם בנשים א"כ י"ל עפמ"ש בריש תמורה דבשהעשה הו"ל אינה שוה בכל והל"ת שוה בכל לא הו"ל נית"ל . לפ"ז יתכן דהרמב"ם ס"ל דעשה דתשביתו אינה נוהגת בנשים משום דדריש מלא תשחט כמבואר ברמב"ם ולא ס"ל ההיקש וריה"ג דס"ל דהו"ל נית"ל הוא משום דדריש הכא ההיקש א"כ גם נשים חייבות בעשה דתשביתו וס"ל שוה בכל ע"כ הו"ל שפיר נית"ל . ולקמן מדף כט: דהתם ריה"ג הוא . וגם בדף מה. י"ל דהוא לשיטת ריה"ג ומאן דדריש ההקש : **ע"ב** אין בעו"ת אלא שריפה . מכילתא בא פ"ח ירושל' פ"ב ה"א : הבערה לחלק יצאה . מכילתא ויקהל פ"א ועי' ש"ק שבת פ"ב ה"ה ד"ה רי"א וד"ה וקשי' וד"ה מה בישול שבכלם נתקשה בעבור שסגה להשוב דר' יהודה ור' יוסי הנזכרים שם הם תנאי ע"כ הוקשה לו שם מה מקשה על ר' יוסי הא הבערה מלמדה כו' הא ר' יוסי ללאו יצאה ובאמת ר' יוסי שם הוא אמורא שנזכר בירושלמי תמיד כך והוא רב יוסף שבבבלי וכן הוא ר' יהודה הוא רב יהודה האמורא ועמ"ש בזה שבת ע. : תוס' ד"ה לחלק . עש"ת סי' ע"א שנתקשה בדברי הריב"א ותלק עליו ובענ"ד אמרתי דאין כוונת הריב"א שיהיה מותר בב"מ הבערה ביו"ט אלא דהכא בחמץ דמיירי ביה היה מותר לשרפו דלמ"ד ללאו יצאה בשבת למעט מכרת ה"ה ביו"ט ממעט מעשה וליכא רק לאו ע"כ דחי ליה עשה דתשביתו דליכא כאן לאו ועשה ועמ"ש בזה שבת כה: ובחבורי ק"א האורכתי : ת"ר שבעת ימים שאור . ילקוט בא רג : תוס' ד"ה אבל. הקשה כו'. פי' שלום ירושלים בירושלמי פ"ב ה"ב שתירץ לקושית התוס' ע"פ המכילתא בא פ"י שמובא ברש"י חומש דדריש מבתיכם להוציא חמצו של נכרי ביד ישראל בלא קבל אחריות ועפמ"ש הרא"ש לפרש דבתיכם היינו ברשותכם וחמצו של נכרי אינו ברשותו . וא"כ ידעי' משם מיעוט לשל אחרים וצ"ל לדרשה דלך כ"א לשל גבוה ולזאת בירושל' לא דריש מתיבת לך כ"א של גבוה . והוא נכון לכאורה . ולקמן ו. קאמר רב אשי דמעינן לסיתר מבבתיכם דהיינו בלא קבל אחריות כפרש"י וע"פ המכילתא פי' כן אך בירושלמי פ"א ה"ג התם מוקי בבתיכם לאומרת בקבל אחריות והקולא בלא קבל אחריות מקרא לא יראה לך וצ"ל להירושלמי דתרי לך כתיבי : שלך אי אתה רואה . מכילתא בא פ"י ספרי ראה קלא ילקוט בא רג ראה תתקד :

דף ו ע"א חייבת בחלה . עי' רא"ש ור"ן מה שהביאו בשם הירושלמי דחלה פ"ג ה"ד ועי' הגר"א יו"ד סי' ש"ל והמה"פ בחלה הסב פני הירושלמי דקאי אעיסה והוא דלא כהרא"ש והר"ן וש"פ שפי' אסיפא וכ"מ לדינא שהוכתו משם דמיירי שאין בחלק ישראל שיעור חלה ועכ"ז חייבת משום שמא ימלך הנכרי מליטול ולפי' הפ"מ אין הוכחה כמובן : הפקידו אצלו זקוק לבער. עת"י סי' ת"מ סק"ד שהביא בשם הירושלמי פ"ב ה"ב פלוגתא דרב יהודה ור' יוסי אם לא בערו רב יהודה אמר מותר ור' יוסי אמר אסור : אף במקום שאמרו להשכיר . ירושלמי ע"ז פ"א ה"י : אמר רבא אם של הקדש . לקמן גבי חמצו של נכרי קאמר רב יהודה א"ר בעצמו כן ועמדו המפרשים בזה גם אנכי אמרתי בזה מה דהכא לא סיים בעצמו כן . אך בדק"ס ראיתי בשם ש"ס כ"י דגרים גם לקמן אמר רבא ואם של הקדש כו' : כפה עליו כלי . עי' מה"פ בירושלמי שבת פ"ב ה"א ד"ה מהו מש"ש בשם הרשב"א ומש"ש עליו עש"ה גם מהכא מוכח דאין לשרפו ביו"ט ומירושל' פ"ב ה"ב דאיתא ג"כ כופה כלי אין ראיה דהתם בחמצו של נכרי מיירי דאין מצוה לבערו : המפרש כו'. עי' ר"ן מה שהביא הירושלמי וכתב שהוא מוסכם לפירש"י דפי' דעתו לחזור היינו תוך הפסח אבל קודם הפסח א"צ לבער כ"א תוך ל' יש לפרש מ"ש בירושלמי בהפך בדעתו לחזור יש חילוק בין תוך ל' לקודם ל' ובאין דע"ל אפי' קודם ל' הפי' הוא דעתו לחזור קודם הפסח ובאין דעתו לחזור פי' אלא תוך הפסח. [אך למ"ש בהגהת סמ"ק סי' צ"ח לרש"י דעתו לחזור קודם הפסח גם תוך ל' א"צ לבער אינו מכוון עם הירושלמי דלהירושלמי תוך ל' צריך לבער בדע"ל קוה"פ] אבל להרמב"ם דמפרש דעתו לחזור קודם הפסח א"כ כ"ש בתוה"פ ולא יתפרש הירושלמי להיות מוסכם להבבלי ע"ש בר"ן . ועת"י סי' תל"ו שכ' ליישב להרמב"ם דפסק כר' בא בירושלמי שם דאמר אפי' דעתו לחזור שמא ימלך כו' וס"ל דפליג ומהא דאין דע"ל עד אחה"פ לא מיירי הירושל' כלל ותמה על הר"ן ע"ש ובאמת הלא קודם דברי ר' בא איתא שם ובספק אבל בודאי אפי' מר"ה וע"ז א"ר בא אפי' דעתו לחזור והוא מפרש דבודאי אמן אפי' דע"ל דקיל להירושל' ג"כ צריך לבער ולא דפליג . גם מ"ש לפרש ובספק כו' קאי אאין דע"ל דס"ל להירוש' אפי' קודם ל' והיינו זמן מועט קודם י"ד וזהו בספק אבל בידוע אפי' מר"ה ור' בא הוא ענין בפ"ע ופליג גם בדעתו לחזור הוא דוחק גדול ומצאתי בס' מגן האלף שדחה דברי הת"י . ובחבורי לב אריה האורכתי ביישוב הירושלמי לדעת הרמב"ם והכמ"ל ועי' מה"פ שכ' דדעתו לחזור בירו' פי' מיד ומיושב גם להרמב"ם . אפס מ"ש לפרש ובספק היינו ספק אם יחזור הוא דחוק . גם לדידיה קאי החילוק דבספק הוא רק זמן מועט קודם ל' ובודאי אפי' מר"ה וזה דחוק כנ"ל וכמ"ש ג"כ בס' מגן האלף דקודם ל' אין לחלק בין מעט להרבה : שואלין ודורשין . ער"ן וב"י וט"ז סי' תכ"ט שהקשו מהא דסוף הלכות פסח בפסח וע"פ הירושלמי א"ש בפשיטות דכאן ה"א איתא שו"ד הל' פסח בפסח כו' ובבית הועד שלשים יום כו' רשב"ג א"ל כו'. וכבר העיר המ"י שם מהירושל' : **ע"ב** ממאי דבריש ירחא קאי. עיין תוס' מה שהקשו . ולכאורה הוא י"ל דהתם בשבת דקים להו דהפרשה בר"ח נאמרה הוא אמרי דילפינן ג"ש דהכא במדבר וי"ל משום דבר"ה ז. יומא סה: מגילה קט: ירושלמי שקלים פ"א ה"א למד ר' טובי' א"ר יאשי' ג"ש חדשי חדשי לתרומת הלשכה שהיא בר"ח ניסן ואי נימא דמהחדש הזה כו' לא ידעי' התם כ"א ע"י ג"ש הו"ל למד מן הלמד ואין למדין בקדשים . ותרומת הלשכה קדשים הוא ובחבורי הדר"ק האורכתי לבאר דר' טובי' אזיל למ"ד בתר מלמד אזלינן והמלמד הוי חולין . אולם מ"מ כיון דבמדבר בגופיה לא כתיב ובעי למילף מקרא דפסח מדבר הוי גם המלמד קדש . ע"כ הוצרכו התוס' לומר דמגופיה מוכרת דבר"ח קאי רק דאין עוכרת על כל הפרשה : אבל בחד ענינא . עיין מה"פ סוטה פ"ח ה"ד ד"ה ע"ד דר"מ שלפי דבריו אית ליה לר"מ אין מוקדם ומאוחר אפי' בחד ענינא . ולסק"ע שם ובשקלים פ"ו ה"א אדרבה צ"ל לר"מ אין מוקדם ומאוחר בחד ענינא ע"כ דריש ואל הארון תתן את העדות שכתוב אחר נתינת הכפרת דעדות היינו ס"ת ומשום שלא היה אז הס"ת גמורה ע"כ כתוב נתינת הכפרת תחלה וכשתגמר הס"ת יתננה אח"כ בהארון . ור"י דס"ל דהס"ת היה מן הצד מפרש תתן את העדות היינו הלוחות שהיו אז כבר ואי דקפיד א"כ לכתוב רחמנא נתינת הכפרת תח"כ ע"ז משני דס"ל לר' יהודה אין מוקדם ומאוחר אפילו בחד ענינא וכן פי' הגר"א וגרים כגי' הק"ע: כו"פ המרותקים . עיין הר"ש מאהלן לת"כ צו פט"ו מ"ש בזה : צריך שיבטל . עי' ספרי ראה קלא : וכי משכח לה לבעלה . הפר"ח הביא ראיה מכאן דמהני ביטול לחמץ ידוע וכן מייתי ראיה מירושלמי ל"ק ספ"ג מה בין חמץ להקדש זה יש לו בטול כו' והתם בנזכר שיש לו חמץ בביתו דהוי ידוע: ובחדושי כתבתי דמהתם אין ראיה עפמ"ש הר"ן ר"פ הטעם דמהני בטול כהפקר אף בינו לב"ע משום דהחמץ בלא"ה אינו ברשותו רק דהתורה עשאו כברשותו ע"כ סגי בגלוי דעת ע"ש ולזאת י"ל דדוקא בחמץ שאינו ידוע דכה"ג אין חברו זוכה לו כדכתבו התוס' בכ"מ מהני הבטול אבל בחמץ ידוע מאחר שאינו מוצאו מרשותו חברו אכה לו שנית ע"כ ל"מ ביטול . והנה בזכית חברו במקום שהוא בע"כ שאינו רוצה לזכות ליתא בחצר מטעם שליחות כ"א משום יד ע"כ בעינן שיהא עומד בצד שדהו כידו הסמוכה לו וכדאיתא בכ"מ גבי גט . ע"כ התם בספ"ג שאינו בביתו שפיר מהני ביטול משום שאינו עומד בצד שדהו מש"כ כשהוא אצל ביתו ולענין הך דהכא עי' א"ת במשנה מ"ש בדחי' ראיה מהכא . וממ"ש בירושלמי פ"ב ה"ב בל' הביטול כל חמץ שאיני יודע כו' אין להביא ראיה . דודאי מדרבנן לא סגי בבטול וצריך לבער מה שידע ע"כ נוסד נוסח הבטול דלא חמתי' כו' [ועי' תוי"ט ר"פ מ"ש על הרע"ב דטעם בדיקה הוא משום שמא ימצא גלוסקא יפה ויחזור מבטולו וכ' עליו התוי"ט דהיינו משום דמחשבה מבטלת מחשבה . והקשה המה"פ א"כ גם כשבודק מה מהני הביטול דניחוש שמא ימלך וכן הקשה הרש"ש . ונראה דהרע"ב לא כ' רק אבטול במחשבה אבל בבטל בפירוש ל"ת שמא ימלך כיון שבטל בפירוש . ומשום דכל בדיקה מסתמן ללבו לבדוק הו"ל בטול כמ"ש הכ"מ פי"א מהלכות ברכות ע"כ הוצרך הרע"ב לתת טעם להבדיקה] : דאמר ר"א שני דברים . ילקוט משפטים שמא :

דף ז ע"א אפילו בחיטי קורדניתא . עת"י סימן תמ"ג סק"ו שכתב לדעת רש"י דחיטי קורדנייתא הוי חמץ גמור דאורייתא רק דהשעות דרבנן ע"ש ומירושלמי פ"א ה"ד מוכח דחיטי קורדנייתא הוי חמץ דרבנן דמייתי ראיה מזה למקדש משש שעות ולמעלה לר"מ דהוי דרבנן להירושלמי ומדמי חמץ דאורייתא ובשעות דרבנן לחמץ דרבנן ובשעות דאורייתא . גם מ"ש דחמץ דרבנן ובשעות דאורייתא לרש"י חיישינן לקדושין תמוה מהירושלמי פ"א ה"ד דאיתא בחיטי קרטבניות במדבר שקדש בהם במועד א"ת לקדושין . ואין לומר דהוי חמץ גמור דהלא מדמי לזה שעות דרבנן ובקדושין פ"א ה"א נוסחת הירושלמי היא באופן אחר קצת ועי' בעה"מ ומלחמות ובלב ארי' האורכתי : מ"ט הואיל ושוקי ירושלים . עי' גל"ת מ"ש בשם הרמב"ם דמפרש דהאי טעמא קאי על מאי דירושלים בשאר ימות השנה חולין ול"ת שנשאר מימות הרגל א"כ הוי ראיה שפיר לקולא ע"ש: ועי' בספר תקלין חדתין שקלים פ"ז ה"ב ששם מבואר דהרמב"ם לשיטתו דלא יכנס אדם בהר הבית במעות הצרורים לו בסדינו אף בנגעת דלא כמ"ש התוס' הכא ד"ה בהר ע"כ בהר הבית א"ש דלעולם חולין דאין מביאים שם מעות רק מה שיש מהלשכה והנזכר מחלל היכף ומוציא המעות לחולין כשמוציא מהלשכה כדמסיק בירושלמי שם א"כ ל"ק מהר הבית אירושלים . וע"כ הטעם קאי על שאר ימות השנה אחר הרגל וכנ"ל ורש"י והתוס' בשיטתייהו דבנגעה מותר להביא מעות להר הבית : **ע"ב** אבי הבן מה"ל . עי' ברמב"ם פי"א מהלכות ברכות דפסק דאבי הבן אומר למול אף דפסק על בעור ס"ל דקושית הגמ' הוא גם למ"ד על בעור דהתם טעמא משום דהתחיל מצותו ושייך בו גם לשעבר דמיד שנתן אל לבו לבער הוא מבטל בלב אבל במילה אין שייך זאת ע"כ יש לברך למול וקאי לכ"ע מ"ש בגמ' אין ה"נ ועי' כ"מ שם ועל הכלל הזה שנתן הרמב"ם לחלק בין עושה לעצמו בין עושה לאחרים היכא דלא התחיל מצותו גם לדידן ק"ל מהא דבירושלמי ברכות פ"ט ה"ג לקבוע מזוזה אומר על מצות מזוזה דמשמע שם אפילו לעצמו מדלא חילק שם בין לעצמו בין לאחר כמו שחילק מקודם שם ולהר"ן א"ש דהר"ן ס"ל דהגמ' דמחלק הכא בין לעצמו בין לאחר הוא למ"ד לבער אבל לדידן דקי"ל על בעור לעולם מברך בעל א"ש דהירושלמי ס"ל ג"כ על בעור [כאן פ"ב ה"ב] וליכא פלוגתא שם אבל להרמב"ם קשה וקצ"ל עפמ"ש המ"א סימן י"ט דהברכה דקביעת מזוזה הוא בשנכנס בה מקודם א"כ הו"ל התחיל חיובו מקודם ע"כ מברך בעל והרמב"ם מיירי שלא יכנס בה עדן אך מתרומה קשה דלהרמב"ם מבואר ביה החלוק בין לעצמו בין לאחר ולהריב"א בהרא"ש דס"ל כהר"ן רק דבזה חלוק דהר"ן ס"ל דתרומה מקרי א"א ע"י אחרים דצריך דעת בעל הכרי ומברך להפריש והריב"א ס"ל דמקרי אפשר ע"י אחרים ומברך על הפרשת תרומה ובירושלמי מבואר בפ"ט דברכות שם להפריש תרומה גם לאחר . וצ"ל דהירושלמי לא ס"ל חילק זה דהתם עביד היכר אחר בין לעצמו בין לאחר דבלאחר צ"ל להפריש תרומה לשמו והייתו לשם מצותו וכפי' הרש"ל בהוס' סוכה מו. ד"ה העושה ולא כהרא"ש דגרים לשמה ועק"נ ברא"ש פ"ד דסוכה סימן ג'. ובלב ארי' האורכתי

נכון

[illegible]

דף ח ע"א [illegible]

דף ט ע"א [illegible]

הו"ל למיתני הסדר . ומתרץ שם ר' יונה דא"כ פי' היינו א"כ דלא חיישינן כ"ש ממקום למקום כו' ובמה הוי הכ"ש משום דא"כ אין לד"ס והפ"מ תלי זאת נפי' הרמב"ם שהבאתי לעיל והמקשן סבור כרש"י ואין דבריו מובנים . ובפנ"א האלכתי בזה . והנה לפי הירושלמי בה"ג שם ס"ל לר' יהודה דחוששין ופליג אמתני' . ולפי המפרשים והנוע"י הוא לשיטתו כרים יומא דלא חשש לא"כ אלד"ס . ובעני"ד נראה לפרש דקאי ר' יהודה אמקודם דקאמר שם לא מלאו להתמן שהניח דחשב מתחלה דלר"י א"ל לבדוק מהך דר' יהודה מעשה בשפחתו של מליק א' כו' ודאי לחלק בין בשר לפת ולפ"ז אדרבה לר"י יותר לריך לבדוק כיון דודאי גררה ומנחת אבל בלא נאכד ולא חזינא דשקיל כה"ג לא פליג אמתני' דא"כ היה המסדר נקיט במתני' ר"י אמר חוששין ואף דס"ל לר"י דל"ת לאלד"ס מ"מ הלא גם בלא טעם זה אין חוששין דהו"ל ספק וספק אימור אכלתיה ובפרט להירושלמי אין הטעם משום אלד"ס דאינו אלא מסקנת הכ"ש דלזאת הוי כ"ש אבל לא זאת עיקר הטעם . ואי נימא דגם בבבלי הפי' כן יתישב קושית מהרש"א בגמ' אמאי לא דייק הגמ' על הטעם אלד"ס תיפוק ליה דנימא אכלתיה : בבשר לא מיירא . ה"נ קאמר בירושלמי בה"ג אהא דשפחתו של מליק כו' דרלה אחר בשר ואינה רלה אחר פת ואת"ל רלה בשר גוררת ואוכלת כו' ועמ"ש לעיל : חבר שמת . עמש"ל ד: : בתוס' ד"ה ואת"ל . ע"ש שהירלו ב' תירולים ובתשובות הכרחתי בדעת הרמב"ם פ"ט מהל' טומאת המת דס"ל ע"כ כתי' הראשון ולא כתי' השני דהוי ספק הרגיל ואכמ"ל : מערים אדם . עי' מה"פ ברכות פ"ה ה"א ד"ה מרבה דכתב דמלשון הירושלמי מרבה אדם דגן בתבן משמע דאף לאחר שנגמר מלאכתו יכול לערב בתבן וכן פי' הר"ר יונה שם ועי' בגליון הש"ס למפה"י שם : ע"ב מפני שמולדה . בירושלמי ה"ג מביא ראיה מזה דאף שנאבד חמץ א"ל בדיקה דתלינן במולדה ודמי רלה אחר בשר כו' פת גררה ומנחת וכסברת ר' זירא לעיל ע"א : יניחנו בצנעא . בירושלמי ה"ג כופה עליו כלי : שמא תטול חולדה . הנה בנאבד חמץ מבואר בירושלמי ה"ג דא"ל בדיקה רק אותו הבית ולא בית אחר וכ"כ הפוסקים ובלב אריה האלכתי בפרטי דינים בזה : תוס' ד"ה היינו תשע . ומשני שנמלא ביד נכרי . ה"נ אמר ר' יוחנן בשקלים פ"ז ה"ג נמלא ביד נכרי כנמלא בפלטיא : שם דמדאורייתא ל"ת קבוע . כ"כ גם רש"י בזבחים עג: ד"ה אי מקריב בשם רבו ונלענ"ד ראיה לזה מהא דברכות יט: מדלגין היינו כו' ורוב ארונות יש בהן חלל טפח וקשה הא הו"ל קבוע וע"כ לומר דמשום דאין האיסור ניכר ל"ת קבוע מה"ת : שתי קופות . בליון המסורה בגמ' ע"ש שגרסה תוספתא תרומות פ"ה ונ"ל פ"ו ועי' מה"פ בירושלמי תרומות פ"ז ה"ג ובפנ"א ועמ"ש לקמן ע"ב :

דף י ע"א היינו שני שבילין . עי' רש"י והרמב"ם בפ"ב חמץ איפכא בהאי דב' בתים תפס לקולא ובספק על תפס לחומרא ונתקשו בזה רבים הא מסברא ב' בתים שנשאלו בב"א חמיר יותר דהו"ל תרי קולי דסתרי אהדדי ועי' הכ"מ שכתב מטעם ס"ס שמא אכלתיה . והקשו ע"ז א"כ גם בספק על יש ס"ס בשהככר קטן . ונראה דלדין הרמב"ם יש מקור מהירושלמי ספ"ז דתרומות אהא דתנן במתני' אין ידוע איזהו מהן חולין ואיזהו מהן תרומה נפלה א' מהן לתוך החולין אינה מדמעת כו' נפלה שניה למקום אחר אינה מדמעת . אמרינן עלה בירושלמי א"ר יוחנן דר' יהודה היא דתנינן תמן אם נשאלו כו' והכא לא כמי שנשאלו שניהם כאחת ופי' בתמיהה וע"כ כר' יהודה ס"ל ותמה הפ"מ דא"כ דלא כהלכתא הוי מתני' דקיי"ל כר' יוסי והרמב"ם פסק עכ"ז כמתני' דשניהם אינן מדמעות ואולי מפרש והכא כו' בניחותא ודוחק והניח בצ"ע . ונראה דבאמת בלשון בתמיה הוא והוא דיחוי למאי דאוקי לה כר' יהודה . דהא גם כר' יוסי לא אתי' דהא הכא כב"א דמי וגם לר' יהודה שניהם טמאין והכא שניהם מדמעות וע"כ נומר דל"ד להתם דטומאה יש בו איסור תורה ע"כ חיישי' לתרי קולי דסתרי אהדדי משא"כ בתרומה דבזה"ז דרבנן דהכי מוקי לה ביבמות דפ"ב . ל"ח לתרי קולי דסתרי אהדדי במלתא דרבנן . והא דפשיטא ליה דהוי כבב"א משום דמשמע דמתני' מיירי שהם של אדם א' וה"נ בבדיקה כיון שהוא דרבנן ל"ח לתרי קולי דסתרי . ולפ"ז א"ל לצרף ס' אכלתי' ומיירי בככר גדול כמ"ש התוס' ולזאת החמיר בס' על אבל בב' בתים דיש א' בודאי שא"ל בדיקה מקלינן בתרווייהו ועי' רמב"ן בחדושיו לעירובין פ"ד לענין הלכה כריב"כ בעירובין דתפסי' קולת שניהם . והר"ן פ"ב דע"ז גבי מומר לא ניחא ליה לתפוס קולת ב' נדדים אך התם לענין ספיקא דדינא ועי' תוס' ב"ק יא . ואכמ"ל ובתשובה בק"א האלכתי : על ובדק ולא אשכח . בירושלמי ה"ג איתא גבי טומאה בכזית מן המת בבית בדק ולא מלא טהור ומדמדמי התם לזה להסיפא דברייתא שם דין בדיקה משמע דגם בדיקה בלא מלא יולא ואוא כפסק רש"י אך דלא מטעמא . דע"כ לריך לחלק בין דין דירושלמי בטומאה דליכא פלוגתא לכך דהכא דמייתי עלה פלוגתא דר"מ ורבנן . דהכא בעדה אפשר לבדוק יותר עד שיגיע לסלע משא"כ בבית דא"א לבדוק יותר גם רבנן מודו וכמ"ש התוס' דמאי אית ליה למעבד ולרש"י דבס' על לקולא אין שאר בתים בכלל הס' כ"א בית זה : קבר שאבד . כ"ה ג"כ בירושלמי ה"ג היא שאבד היא במלא : בתוס' ד"ה הניח . ומיירי שהיו הככרות קשורים . הרמב"ם בפ"ב ל"כ קשורין ולא

תפס אוקימתא דבכילה לאד מ"ד משום דהכא משמע דל"ב קטורים ועי' מה"פ בירושלמי מע"ש פ"ד ה"ז ד"ה דתני ובכילה פ"א ה"ה ד"ה הורי ועי' ירושל' שם דמסקנא התם דהיינו באביו הניח מנה ובנו מלא מאתים והכא ובבבלי בילה פ"ק ל"ת הפי : ע"ב ר' יהודה אומר. מכילתא בא פי"ז ושם מסמיך לה כהדיא אקראי דכ' ג"פ לא יראה ע"ש בגי' הגר"א והוא כר"ח ורבה בר ר"ה בגמ' וכר' יוחנן בירושלמי : מתיב רב יוסף ר' יהודה אומר . ילקוט בא רכא ע"ש ר"י בן בתירה ועפ"ז יש ליישב קלת מה דקשה לפי' הק"ע בירושלמי ה"ג שפירש למסקנת הירושלמי דר' יהודה ס"ל דגם לאחר המועד היינו כפירש"י אחר זמן הביעור לריך לבדוק ג' פעמים דהא הכא ברייתא היא ומבואר דאינו בודק עוד כלל . אבל לפי הנ"ל י"ל דהירושלמי ס"ל דהאי ברייתא הוא ע"ש ר' יהודה בן בתירה ול"ק כלל . מ"מ דוחק לעשות פלוגתא בזה בין התלמודים . ופי' הפ"מ א"ש יותר שם דמפרש שם דבמסקנא הדר ביה כמו הכא. ועמ"י ופנ"א : משקרב העומר יוצאין . ת"כ אמור פרק י"א :

דף יא ע"א לא יקוב אדם. לפי המבואר בירושלמי פ"א דשבת ה"ה ופ"ב ה"ד דטעם רבנן דאסרי משום לא הוהתל בכל טפה כו' והנ"ל כנותן שמן בשבת להגר ור' יהודה ס"ל דל"א כן אלא הוי כנותן מע"ש ולא משום מספק הסרי רבנן א"כ אין הקושיא כאן לר"י דניחוש שמא יסתפק כיון דגם לרבנן לא חיישינן : קושרין דלי בפסקיא . ירושלמי שבת פט"ו ה"ב ושם מפרש הפלוגתא באופן אחר ולא דגרדי אלא תכל שהוא תלוי בפסקיא דרבנן חיישי דלמא שביק ליה התם והו"ל קשר של קיימא ור"י לא חייש לזה ועי' פ"מ ומה"פ שם : והתניא . עי' הגרי"ב דגרים והתנן ובאמת ל' המשנה היא ומ"מ נראה דע"כ לגרוס והתניא דהא התם בבכורות לג : מוקי לה לטעמייהו דפליגי בפלוגתת ר"א ור' יהושע ור"ג ספ"ח דתרומות אי רשאי להציל תרומה בטומאה ואח"כ דחי דפליגי אי שרי להטיל מום בבע"מ ולא משום גזירה ומשמע דר' יהודה לא אסר רק במקום שיתכן שיהיה מום ע"י הקזה וכ"כ בירושלמי תרומות פ"ח ה"ד וכאן סה"ת דמוקי לה ג"כ בפלוגתא דר"א ור"י ואח"כ מוקי פלוגתייהו בפירושא דקראי אבל לא משום גזירה . אבל ברייתא דמייתי התם מבואר בה להדיא דגם במקום שאין עושה מום אוסר ר' יהודה מדר"מ מחלק שם בזה ור"י פליג עליה דבכ"מ אסור ועי' תוס' בכורות לד . ד"ה אילימא . וא"ש הכא הגירסא והתניא יותר וקילר הגמ' בלשון הברייתא ועי' רש"י הביא בשם הת"כ . והוא בפ' אמור פרק ז' ועי' נל"ת : ע"ב גבי קרלוף דלא גזר . הכא משום גזירה קאמר בקרלוף ובירושלמי בילה פ"ב ה"ת אמר קידור משום הכורה וקרלוף משום תלישת שער ול"ע ברא"ש בילה פ"ב סי' כ"ד שהקשה למה לא הוזכר תלישת שער ותי' דשלהם משונה משלנו ולא זכר את הירושלמי דגם בשלהם חששו ואולי רק במערבא היה כמו שלנו דהיינו של ברזל כמ"ש התוס' בילה שם דבזה יש משום תלישה . וקשה א"כ מ"ט דר"י הא הוא ס"ל דשה"מ אסור וכ"ש הכא דהוי פ"ר כמ"ש הק"כ שם ונראה עפמ"ש בכורות כד: כה. דאי תולש לאו היינו גוזז אפילו במתכוין מותר ביו"ט משום דהו"ל כלאחר יד במידי דרבנן והירושלמי ס"ל אליבא דרבנן תולש היינו גוזז ועי' תוס' בכורות שם כ"ד : אחד אומר בשלש עמש"ל ד' : ד"ה דכ"ע לענין פלוגתא דר"מ ור"י במתני' ושם בירושלמי לתירולא דר' יוסי בר' בון תלינן מה דקאמר א' בה' וא' בו' הולין דמ"ד ה' תחלת ה' ומ"ד ז' הוא סוף שבע דאז החמה במערב ע"כ עדותן בטלה והוא כאוקימתא דרבא הכא רק בזה יש חילוק דהתם איתא דאין החמה נוטה למערב רק בסוף שבע ואז לא טעי אבל מתחלת שבע טעו נה' וא"ש ההרתקה דר' יהודה מה' . וא"כ ל"ק כלל אדר' יהודה אבל הכא הבבלי ס"ל חמה בתחלת ז' במערב מדמקשה לק' יב : לר"מ מתחלת ה' לא ניכול דהא ס"ל תרי שעי טעי איכשי גבי עדות ומשני ה' חמה במזרח כו' א"כ מוכח דתחלת שבע [שהוא התחלת זמן האיסור] היא במערב והירושלמי לטעמיה א"ש דלר"מ גם שעה שביעית הוא מדבריהן ע"כ די בהרתקה שעה א' :

דף יב ע"א ורחמנא אמר ושפטו . בירושלמי סנהדרין פ"ה ה"ב יליף דמהפכין בזכות הנדון בד"כ מקרא לדק לדק תרדוף והתם לענין הכחשה בבדיקות בכת נגד כת דמבטלין העדות בד"כ לרב ע"ש ובנזיר פ"ג ה"ז יבמות פט"ו ה"ה : ע"ב שית יומא בקרנתא . עי' תוס' בתי' הראשון ס"ל לרב אדא ב"א גם הך דעדות מסורה ובירושלמי ה"ד וסנהדרין פ"ה ה"ג כה"ג לר' יהודה מתרץ ר' יוסי עדות מסורה כו' ור"י בר' בון משני התם תחלת חמישית וסוף שביעית הוא כעין תי' רב אדא רק דאינו מחלק בין עדות להכא דין בעור וס"ל כרבא ועמש"ל יא : ד"ה א' אומר ועי' מה"פ סנהדרין שם ד"ה א"ר יוסי בר' בון : תוס' ד"ה אימתי . בירושלמי (פ' כ"ש ה"א) עד שלא הגיע זמן בעורו את מבערו בכ"ד משהגיע זמן בעורו בשריפה ומוקי לה כר' יהודה וי"ל לרש"י דהנה במכילתא בא פ"ח מוכח דר"י בן בתירה ס"ל הכי ומשמע דר' יהודה אינו מחלק כלל ולפ"ז אפשר דבירושלמי דקאמר הכי כר' יהודה הוא כר"י בן בתירא דס"ל הכי להדיא במכילתא וכן מוכח מהסיום בירושלמי דמאן דתני איפכא הוא כרבי . [כ"ה גי' המלבים] והוא תנא האחר דפליג שם במכילתא על ר' יהודה ומחלק איפכא ור' יהודה משמע דאין מחלק כלל וא"כ הוא דלא כהבבלי ואין ליקח משם ראיה דהא הכא ר' יהודה עלמו מחלק בזה וי"ל דס"ל כדעת רבי בירושלמי ובמכילתא :

דף יג ע"א ההיא לאו סתמא היא . בירושלמי פ"ב ה"א מוקי למתני' דר"פ כ"ש כר"מ ואינו מדייק מה דתני מותר ולא תני מאכיל כאשר אין דרך הירושלמי להכנס בדיוקים : ר"ג לאו מכריע . בירושלמי ה"ה ר"י בן פזי ור' אבון בשם ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהולדק הפסו הלכה כר"ג דאמר מעין שניהן ועי' ירושלמי פ"ג ה"ו דאמר דר"א כר' לדוק בי"ד שחל בשבת דמחלק בין תרומה לחולין הוא בשיטת ר"ג ועי' מה"פ שם שכתב להרמב"ם דמשום דלא קי"ל כר"ג גם כרא"ב"ל לא קי"ל כוותיה . ובאמת ל"ד להדדי דר"ג מאריך בזמן אכילת תרומה ורא"ב"ל מקצר והירושלמי לא השוה רק לדמיון קצת בעלמא : ארבעה עשר שחל להיות בשבת . בתוספתא פ"א איתא הכי ע"ש ר"מ וכ"ה לקמן כ' : ולא הובא כאן דברי רא"ב"י איש ברתותא כ"א משום הל' עד ארבע שעות . והאי הכל פי' בעס"מ דכולל אפי' דחולין והר"ן ספ"ק השיג עליו דאינו כולל רק תלויה וטהורה ולא חולין . ולפי משמעות הירושלמי פ"ג ה"ו דפליגי ב"ש וב"ה בתלויה אבל טהורה לכ"ע אינה נשרפת מלפני השבת ואדרבה יש בה היסור משום שימור וכש' התוס' ועי' תרומות פ"ח ה"ד כאן ה"ה דאיתא לר"מ תלויה וטהורה שורפין ע"ש עם חשיכה וממתינין משום שימור עד חשיכה ולב"ה משמע דבטהורה גם עם חשיכה אסור אבל חולין מתבערין מלפני השבת והוא איפכא מדעת רא"ב"ל לקמן מט . וא"כ יתכן דרא"ב"י איש ברתותא דקאמר תלויות וטהורות הוי כ"ש חולין והוא כר"מ ולא כרא"ב"ל וכבעס"מ. ובלב אריה האלכתי : לא בערבי שבתות . בירושלמי ליתא בע"ש כ"א בשבתות ויו"ט והק"ע הגי' שם כמו בכאן ובעני"ד נראה דא"ל להגי' דהלא כ"ש קאמר התם שמא שבת אליהו בהר הכרמל ויבא בשבת וע"ז מספיק התשובה שאינו בא בשבת ובעירובין מג : איתא רק בע"ש וליתא בשבתות וקאמר התם אח"כ דבשבת מאי אתי להאי סברא דאין תחומין למעלה מי' [ועי' תוס' שם שנדחקו במ"ש הכא שבתות] . ולפי הירושלמי מוכח דגם אם יש תחומין למעלה מי' מאי אתי משום דלמא שבת סמוך להעיר שיש בה ב"ד הגדול . רק שמובטח שאינו בא בשבתות : נקבוה עכברים . עי' רש"י דחש להיזק מעכברים . ע"כ הקדים לבא בשעה ראשונה ולא מחמת איסור חמץ בא אז . ובירושלמי ה"ד ב"מ פ"ג ה"ד ליתא ונקבוה עכברים וליתא ג"כ דהקדים לבא ראשונה : תוס' ד"ה מאי לאו . בירושלמי פ"א ה"ד ב"מ פ"ג ה"ד : ע"ב שמיו. עמ"ש ברכות לג: : אין מביאין תודה בחג המצות. תוספתא חגיגה פ"א : ונפרקינהו . בירושלמי פ"א ה"ה משני לה ר' חנניה חולין קמיה לא אכיל ואת אמרת יפדה ויאכל : תוס' ד"ה אלא לעולם . מה שהביאו מהירושלמי ראיה לפירושם דהדר ביה עי' ש"ק שם ה"ה ד"ה רבי שהקשה מאי דיוקא מל' ממהרין דבי"ג איירי הא אדרבה בי"ד הוא דחוק יותר מלבד מ"ש ר' חנינא בירושלמי ליתא שם ר' חנינא כ"א ר' אמר ע"ש והנה ע"ז י"ל שהיה להם כך הגירסא ר"א אבל ק"ל הא חזינן בכל הסוגיא דירושלמי שם דמקריבין בי"ד דהלא מבעיא להו שם אי חלות תודה דמי לתרומה לר"ג לאכול כל חמש ופשיט ליה מהני שתי חלות דר' נתן אומר כשרות היו והשניה נטלה סוף חמש לאכלה והתוס' עלמן בד"ה כשרות מייתי להירושלמי והלא תודה אין נאכל כ"א ליום ולילה וע"כ בי"ד הביאום ואיך ניחא דהך דר"ת מיירי בי"ג ועוד כיון דנפסלות בלינה מאי לריך לומר עליהם פסול נשפך הדם . ושפיר אפשר לומר דהך תירולא מיירי בי"ד דקם ליה השתא בסברא דמקריבין תודה בי"ד כדמוכח ג"כ מהקושיא שלפ"ז ובשחוט ואי אין מקריבין מאי מקשה ובשחוט הא בי"ד קאי . ואי משום אין מביאין קדשים לבית הפסול הא פלוגתא דתנאי היא בבבלי זבחים ע"ה בכורות ס' נדה ע' וירושלמי נזיר פ"ח ה"ב ור"ש ל"ת לזה והאי אוקימתא הוא אליבא דר"ש : משום ר"א אמרו . בירושלמי פ"א ה"ה ע"ש ר' נתן :

דף יד ע"א תוס' ד"ה שתי . בירושלמי ה"ה ושם בירושלמי איתא ג"כ שני נרות שני סדינין וקאמר התם בחול שתי פרות שני נרות בשבת שני סדינין : ר"ח סגן הכהנים . ע"פ שכתב דזה אזיל לדעת ר"ע שקלים פ"א ה"ג דס"ל דשורפין בפנים אבל לב"ה דס"ל דקדשים שנטמאו ישרפו בחוץ מלבד ולד הטומאה שנטמא בפנים ובקדשי קדשים שילאו לחוץ נפסלו ובפנים לא נשרף אה"ט לא משכחת שריפת אה"ט עם ולה"ט במקום א' ועי' נל"ת ועמ"ש לקמן עמוד ב' ד"ה תוס' : מכדי בשר שנטמא . כה"ג פריך בירושלמי ה"ו לדעת ר' יוחנן דמוקי לה בולד הטומאה דאורייתא הא האי בשר הו"ל שני והשתא שני שנגע בראשון הרי הוא במקומו שני ומשני שלישי שנגע בראשון דהו"ל ולד ולד ובר קפרא מוקי לה בולד הטומאה דרבנן וא"ש ההוספה מדרבנן לדאורייתא . וה"נ פליגי בר קפרא ור' יוחנן במע"ש פ"ג ה"ה שקלים פ"ח ה"ג . ופי' הפ"מ דלזאת קרי ליה דרבנן משום דאין ולה"ט מטמא כ"א מדרבנן וקשה כיון דהוא עלמו עכ"פ טמא מה"ת איך קרי ליה דרבנן ע"כ נראה כמ"ש בתקלין חדתין שקלים שנטמא בטומאה דרבנן וכן פי' הרא"ש וראיתי להתוי"ט שקלים שכתב ג"כ כהפ"מ והשגוהו האחרונים ועי' שלו"י . ועי' לק' ט"ו . דאית' ר"ל משום בר קפרא בולד הטומאה דאורייתא ונתחלפו המ"ד כדרך הירושלמי בחילוף כזה : יכול יהא אוכל . ילקוט שמיני תקמא : מכדי שמן. בירושלמי ה"ז מקשה לבר קפרא דמוקי לה התם לדר"ת סגה"כ בולה"ט דרבנן והכא פסול תורה עם טמא מה"ת אינו מוסיף אלא פוחת ומשני תפתר בטבי מבית הפרס שהוא מדבריהן . [ועמש"ל כ"ט] . ומכאן ג"כ מוכח דלא כהפ"מ לעיל מדקרי הכא לבר קפרא לשלישי פסול תורה: בנר של מתכות. ה"נ בירושלמי ה"ז קאמר התם אית תני טמא מת בכלי שטף ואית תני בטמא מת בכלי מתכות . וא"כ גם אי מיירי בכלי עץ ג"כ יש לציר שהנר הוא אה"ט דגרים טמא מת ועמ"ש לק' י"ט : ע"ב חרב ה"ה כחלל.עי' ספרי חקת קכז וקל מטות קנח שדורש דאדם הנוגע בו ג"כ טמא טומאת שבעה ומטמא כלים : תוס' ד"ה ואלו הכא ובירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב שם מקשה ר' יוחנן על ק"ו דדרים ר' יוסי ממתו"כ האוכל הבא מחמת טב"י יוכיח . ומשני שם דר' יוסי קרא קדריש ע"ש : טומאת משקין לטמא. ע' ת"כ שמיני סוף פרק ט' וע' ק"א שמגי' שם הא דאית' שם בדברי ר"ע השרץ יטמא את המשקין והמשקין מטמאין את הכלים והכלים את האוכל . שצ"ל השרץ את הכלי והכלי את האוכל והאוכל את המשקה שהוא משום דאית' לק' כי לא אשכחן תנא משקין מטמאין את הכלי כו' . אבל היה יכול לגרוס שרץ כלים וכלים משקים משקים אוכל דמשקים מטמאים אוכלים מלינו ורק לכלים לא מלינו כמו שיבואר לק' וגם בירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב מוכח דכיון דדריש יטמא יטמא גבי אוכל ה"נ דריש גבי משקה וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא . גם הלא מלינו לר' יוסי ור' שמעון לק' יז: בהדיא משקין לטמא אוכלים דאורייתא [ור"י בשיט' ר"ע] : תוס' ד"ה התם פסול . ובירושלמי ה"ז . ומ"ש התוס' אך שמחליף דברי ר' יוחנן לב"ק . היינו נגד הבבלי ט"ו . דב"ק מוקי בולד דאורייתא :

דף טו ע"א מדבריהם מדברי ר"ת . בירושלמי פ"א ה"ח איתא מדברי ר"ע ור"ת סגן הכהנים ועמה"פ דהעיקר הוא מר"ת סגן הכהנים רק ליישב הלשון מדבריהם לשם רבים ע"כ כולל ר"ע עמו דהוא ג"כ מודה לר"ת רק שמוסיף עליו . ושם הוא ע"ש ר' יוחנן ומסיק שם דס"ל ולה"ט דאורייתא ולזאת קאמר ר' יוסי אינו מן המדה בשם דאינו כ"א מדרבנן . ובבבלי לקמן ע"ב איתא לר' יוחנן דמוקי בולד הטומאה דרבנן ע"כ מוקי שם מתני' בבשר שנטמא במשקין ור' יוסי משקין לטמא דאורייתא ס"ל ועי' מה"פ

שבארץ

שהאריך בזה ויש לדבר בם והכמ"ל: ר' יהושע אומר אם היתה מונחת. בירושלמי פ"ח דתרומות ה"ד וכאן ב"ד אמרי' עלה תברי' בשם ר' אלעזר חבית הראשונה כר' יוסי שניה כר"מ. הראשונה היינו חבית שנולד לה ספק דאיירי' ביה והיינו דלר"מ ס"ל ספק טומאה דהיינו תלויה שורפין ומקשה שם מהא דתני לר"מ בי"ד שחל בשבת שורפין תלויה וטמאה [יש גורסין וטהורה ועפנ"א] בע"ש עם חשיכה והיינו משום חמץ ומדס"ל להמתין עד חשיכה ש"מ דאין שורפין משום טומאה בספק ומשני בתלויה שדעתו להשאיל עליה [ולשונא זה מדין תרומה ע"י תכם] כ"ה הגי' בתרומות ופירושה כנ"ל ובפסחים ע"ש שכתוב שאין דעתו להשאיל. והפ"מ פי' לפי הגי' בפסחים ופי' בספק דהיא ראיה דשורפין משום טומאה ולא משום חמץ ומשני שאין דעתו להשאיל. ולע"נ כענ"ד דהלא ודאי מוכח שם דהוא משום חמץ ולא משום טומאה מדמאחרין שריפתה ועפנ"א: ר' יהושע אומר אף יטמאנה ביד. בירושלמי תרומות שם וכאן ה"ח מוקי לה כר"מ ומקשה והתני בד"א שיש בו כדי להעלות אבל אין בו כדי להעלות אפי' כ"ש אסור לטמאות ואין כר"מ היא בור שיש בו כו' ומהרא"פ בתרומות והפ"מ הפכו הגי' שצ"ל בספק כד"א שאין בו כו' וכמ"ש לקמן בבבלי כ"א. אבל תימה דהכא בבבלי אתי' גם לר"מ כיון שאין היזק כלל כשתפול למה יטמא בתנם ולמה לא ניחא לגו שם בירושלמי אליבא דר"מ גם פי' הק"ע דחוק וגם בגליון לא תיקן מאומה וה"נ בענ"ד דקאי על מה שכבר נפל דאם עתה יש בה כדי להעלות וכשתוסיף ליפול מהתרומה לא יהיה בה כדי להעלות ע"כ מצילין החולין לטמאות התרומה ולקבל התרומה בכלים טמאים אבל אם אין בה כדי להעלות וכבר נפסד החולין אין תועלת בקבלת התרומה בטומאה להחולין והתרומה שיקבל הלא תהיה תרומה טמאה ויופסד לגמרי ואין כאן הצלה מאומה אסור לו לטמאות ולר"מ דהטעם הוא משום שהולך לאיבוד מותר לטמאות גם באין בו כדי להעלות מותר. ומשני ע"ז דגם לר"מ ס"ל טעם הפסד ומדמה הפסד עצים ג"כ להפסד זה ור' יוסי מחלק בין הפסד מרובה להפסד מועט כדמוקי לה הכא בע"ב. עוד משני דהאי מדבריהם הוא מדר"א ותו ל"ק כלל: אבל האיך נשרוף תלויה. ירושלמי ה"ח וכתב הפ"מ דר"ש קאמר לה וליתא דהלא ר"ש ס"ל דפלוגתא דר"א ור' יהושע הוא בתלויה וטמאה ולר' יהושע שורפין שתיהן כאחת כמ"ש לקמן כ: וגם מ"ש בשם התוספתא ליתא כן בתוספתא פ"א כ"א ע"ש ר' יוסי ובתרומות פ"ח ליתא זאת כלל. וכאן בפסחים נראה דהקושיא היא על מאי דאמר דר"ש דבכורות מודה לר' יהושע דטעם התירו להקיז דם בבכור [בכורות לג.] הוא משום דבלא"ה הולך לאבוד א"כ מאי אמר ר' יוסי לר"מ אליבא דר' יהושע אבל איך נשרוף תלויה אלמא דטעם ר' יהושע לאו משום שהולך לאיבוד. ואינו דומה להא דר"ש. ומ"ש אא"כ שם מודה כו'. הוא עוד קושיא דמקשה אותה ג"כ בתרומות ע"ש ומה דקשה דר' יהושע אדר' יהושע דרמי ליה לק' כ: מקשה התם אא"כ ע"ש: **ע"ב** הפגול והנותר והטמא. בתוספתא פ"א איתא הלשון אין שורפין בשר טהור עם טמא ובי"ה מתירין והפי' בשר טהור היינו פגול ונותר שהוא טהור מה"ת ומובא כלשון התוספתא בירושלמי ה"ו ושם מקשה לר' יוחנן דמוקי בולה"ט דאורייתא מאי קמ"ל ר"ח סגה"כ הא מב"ה שמעינן לה דהשתא איסור תורה וטומאת תורה שרי כ"ש טומאת תורה וטומאת תורה דשרי ומשני ר"ח סגה"כ שני' משם ב"ש וב"ה [ולקמן ד"ה דאית יבא פי' הירושלמי]: דהוא סבר. לדעתי זהו ג"כ הכונה בירושלמי ה"ח דמקשה שם ע"ד דרשב"ל [דאמר מדבריהם מדברי ר"א ור' יהושע] מה בא ר"א ור' יהושע לכאן א"ל תניין אינון ופי' הק"ע ופ"מ דחיק ובענ"ד פי' דהקושיא היה על הסמיכות לדר"ח סגה"כ כיון דלאו מדבריהם למדנו ור"א ור"י לא הוזכר כאן ומשני דמשום דר' יוסי חשב דקאי אדר"ח סגה"כ ע"כ נסמך לדר"ח סגה"כ: ש"ה דאיכא הפסד חולין. עמש"ל ע"ו ד"ה ר' יהושע השני: אבל בשבע ד"ה. בירושלמי ה"ח איתא הכל מודים בששה עשר ומשום דלהירושלמי לר"מ בשבע ג"כ דרבנן ע"כ קאמר התם זמן דלכ"ע אסור מה"ת. ויתכן דר"י התם קאמר בזמן האסור מה"ת ולהבבלי הוא בשבע ולהירושלמי לר"מ הוא בתוך הפסח דהיינו בחוה"מ שמותר לשרוף ועי' מה"פ שם: ולד הטומאה דרבנן. בירושלמי שם ס"ל לר' יוחנן ולה"ט דאורייתא ומתרץ בזה מאי דאמר ר' יוסי אינה היא המדה וגם קאמר בריש הסו' ר' יוחנן אמר מדבריהם דר"ח סגה"כ כמש"ל טו ד"ה מדבריהם: הפגול והנותר עמש"ל: דאית ליה טומאה מדרבנן. בענ"ד נ' דזהו ג"כ כונת הירושלמי שהבאתי לעיל ריש עמוד זה במה דקאמר דר"ח סגה"כ שניה משם ב"ש וב"ה דהפי' הוא דטעמייהו דב"ה קאמר דלזאת מתירין משום דאיכא ג"כ טומאה דרבנן מצורף עם האיסור ומדמה טומאה דאורייתא לאיסור המצורף עם טומאה דרבנן: הפגול כו' מטמאין. ירושלמי פסחים פ"י ה"ז ועי' פ"ז ה"ב לענין צרופן לטומאה: משמאה טומאת אוכלין. טהרות פ"ח מ"ו תוספתא כאן פ"ג כריתות כא. ושם ובפסחים לקמן מה: פליג עלה ר' נתן וס"ל דאינה מטמאה טו"א ואפשר דהרמב"ם פסק כר' נתן ושר בזה קושית הכ"מ ותמיהת הראב"ד פ"ב מהלכות טו"א: דעפרא בעלמא. נ' דלאו משום דאין ראוי לאוכל אדם קרי ליה עפרא דהלא אכתי מטמאה טו"א אלא בצירוף האיסור וגם היא קדם שאין לתתה לכלב. ועי' רש"י שכתב דהדיוק הוא דר' יוסי היא דאי ר"מ היא גם פת מעליתא שרי ובזה א"ש דלא הביא הברייתא דמובא בירושלמי חלה פ"ד ה"ג דשם איתא בחלה שנפסלה מאכילת אדם דנשרפת בטומאה דהתם לא מיירי בפסח ולא היה שייך התירוץ עפרא לפי הנ"ל דרק בצירוף האיסור נקרא עפרא. אבל מהתם ליכא סיוע כלל דאיכא לאוקמי כר"מ כיון דלא מיירי בפסח ודאי פת מעליא אסור לשרפה דהו"ל תרומה טהורה רק משום דא"ר לאכילה ולכלב אסור ליתנה ומיוחדת לשרפה הו"ל כאזלה לאיבוד ואף שהיא מטמאה טומאת אוכלין ושייך בה טומאה מ"מ אין איסור לטמאה משום דאזלה לאיבוד וע"כ ר"מ היא אבל הכא דמיירי בפסח הו"ל ראיה: ואזדא ר"מ לטעמיה. בירושלמי ה"ח מוקמינן לפלוגתא דר"מ ור' יוסי לר' יוחנן דולד הטומאה היינו מה"ת דר"מ ס"ל דשל דבריהם דינו כשל תורה. ע"כ מדמי דרבנן לדאורייתא ור' יוסי ס"ל דאינו כשל תורה: טומאת משקין לטמא אחרים. עי' ת"כ שמיני פ"ח:

דף טז ע"א ספק משקין ליטמא. ילקוט שמיני תקמא ת"כ שמיני כ"ח ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ח: רבי אלעזר אומר אין טומאה. ילקוט שם ת"כ שמיני פ"ח ומוכרח דהגי' ר' אליעזר וכן מוכח בנדרים יט: וכן בברייתא דס' משקין וכן היה ר"א אומר כדבריו בתוספתא טהרות פ"ה איתא שם ר' אליעזר ולפלא מה שבכל הספרים לפנינו הכא ובנדרים איתא ר' אלעזר. ואחרי שובי ראיתי בענ"ד דהגי' ר' אלעזר עיקר ובנדרים הוי הקושיא מדהתם עלה בברייתא על ס' משקין דתנא בהך דברי ר"מ וכן היה ר' אלעזר כו' ש"מ דכולה ר"מ היא ור"מ ס"ל בברייתא מובאה בירושל' בכורים פ"ב ה"ו ע"פ גירסת הר"ש בכורים פ"ב מי"א ר' מאיר אומר הקדיש את הכוי וע"כ לא כדמוקי לה מתחלה ר' אליעזר היא דס"ל לא הקדיש את הכוי. אך דלא תימא דר"מ לא קאי התימתו רק על סיפא ס' משקין ורישא ר' אליעזר היא ע"ז הביא וכן היה ר' אלעזר אומר כדבריו וקשיא דר"א אדר"א ומזה מוכרח דר"מ על כל המתני' קאי דהם דבריו וע"ז קאי וכן היה ר"א אומר כדבריו. וכתי' הגמ' הכא דלא קאי רק אמשקין לטמא אחרים טהור והיינו ההדא ואי קשיא הא כדבריו קאמר דנפישי כדמקשה הכא מוכרחים אנו לומר דקאי הל' רבים בשביל איכך ספיקי ס' נזירות וס' בכורות דתני התם במתני' והברייתא היא השלמת המשנה וש"מ דכולה ר"מ היא וקאי כדבריו לכלול גם איכך ספיקי ור"מ הלא ס"ל הקדיש את הכוי כנ"ל. ולקשי' דהכא יש תירוץ דכ"ה ג"כ להר"ן שם ותי' הר"ן שם הוא דחוק מאד דמה ענין טומאה לנזירות ונדרים גם איך יתכן דר"א יחמיר אף בס' דרבנן ולמ"ש בענ"ד א"ש. ומוכרח דהגי' ר' אלעזר: אלא לרב דאמר דכן ממש. לקמן יז: אר"פ דהלכתא היא אף דמשקין מטמאין דאורייתא ואף דדחה לה שם מ"מ פסק הרמב"ם דמשקין מה"ת מקבלין טומאה ומשקי בי מטבחיא דכן ועי' ירושלמי חגיגה פ"ג ה"א א"ר אחא בשם ר' זעירא הדא דאת אמר במשקין שנטמאו באוכלין אבל נטמאו בשרץ טמאים הם ופי' הפ"מ דקאי אמשקי בית מטבחיא והרמב"ם לא חילק בזה משום דהירושלמי אזיל לסברא דתלוי הך דדכן אי טומאת משקין דרבנן אבל להרמב"ם דפסק כר"פ מטעם הלכתא אין לחלק כלל ועי' צל"ח סי' ק"ה ועמש"ל יז.: תום' ד"ה חד בתלושים. מש"ש בשם ריב"א מוכרח כן ג"כ מת"כ שמיני פ"ח דאיתא שם דבעודם מחוברים לא מכשרו: דאמר ר"ח בר אבא. בירושל' כאן ה"ח תרומות פ"ח ה"ד ובסוגיא דר' אבהו ערלה פ"ג ה"א וכאן פ"ב ה"א משמע דלגופיה אצטריך דמכשיר וזה אפשר טעם הרמב"ם בפ"א מהל' פסוהמ"ק דס"ל דם מקרא [ועלח"מ שם] וממילא ידעינן מזה דתלושין מכשרי ול"ב קרא יטמא לזה וע"כ פי' יטמא לענין טומאה ע"כ משקין ליטמא מה"ת. ורב אפשר דלא דריש כרמב"א אלא להא דאיתא בירו' תרומות שם וכאן ה"א דאסור להקיז דם בבכור דאין לך דמו אלא בשפיכה ומאי דמקשה שם הא אף בפסוהמ"ק כתב על הארץ כו' למאי דמסיק דגם בבע"מ ס"ל לאסור לא קשה דגם בפסוהמ"ק אסור להקיז. וא"כ צ"ל קרא להכשר וצריכי תרי קראי להכשר תלושין ומחוברין וצ"ל קרא למשקין דמטמא: **ע"ב** על מה הציץ מרצה. עי' כ"מ ספ"א מהל' פסוהמ"ק שהקשה על הרמב"ם שכ' דדם קדשים אינו מקבל טומאה מהא דבפסחים פ: במתני' הציץ מרצה על הדם שנטמא ואינו מרצה על טומאת הגוף. ותמה הלח"מ מאי אולמיה דהך מתני' מהברייתא דמקשה בגמ' ומשני מדרבנן ה"נ י"ל במתני'. וי"ל דקשיא ליה הא דאמרי' בירו' עלה בפ"ז ה"ז מתניתין כשנטמא משירד לאוירו של כלי הא עד שלא ירד נעשה כמקבל מים ומשמע שם דגם בדיעבד לא הוי זריקה כלל ואי טומאתו מדרבנן איך יצוו לו להקריב פסח אחר ויהיה חולין בעזרה כיון שכבר יצא י"ח פסחו: ובי איזה עון הוא נושא. ילקוט תצוה שפ"ב ת"כ ויקרא דבורא דנדבה פ"ד ועי' תוס' הר"ש מאהן שם עי' תוס' ד"ה ה"ג ר"ת מש"ש בשם הת"כ דפ' נו. ליתא שם אלא בת"כ ויקרא הנ"ל איתא כגי' ר"ת ובפ' נו פי"ג דריש קרא דפ' נו לחוץ לזמנו דהתם כתב לא יחשב ודפ' קדושים דכתיב לא ירצה מוקי לה לחוץ למקומו וכמ"ש רש"י וכ"ה בת"כ קדושים פ"א ועי' בתוה"מ פ' נו שם: הן ישא איש. ילקוט חגי תקס"ח:

דף יז ע"א רב אמר אשתבש כהני. ילקוט חגי תקס"ח: ארבעה לחם ונזיד ויין ושמן. עי' מה"פ סוטה פ"ה ה"ב ד"ה אמנם [במאמר גרסי'] שתמה על התוס' שהבין מדבריהם דסברי דשאלה דין תורה הא משקין הוי דרבנן. ובענ"ד י"ל דגם להתוס' בעי להו דרבנן ומ"ש דלא בעי למנקט ביעה כיוצא בו לאו משום דד"ת קבעי מנייהו אלא דלא רצה למנקט בכה"ג. ובירושלמי שם מפרש בשר קדש כפשוטו וכנף הוא ראשון ובשר קדש שני ולחם או נזיד שלישי [וזה כפי' התוס'] ויין או שמן וכל מאכל הוא כולם או [כפי' הרמב"ם בהקדמתו לטהרות] אך התם אפשר דמה"ת קאמר דלא קאי אליבא דרב שלא הוזכר שם. ומש"ל עוי' מהירושלמי דחגיגה ראיה דס"ל להירושלמי דמשקין דרבנן אינו כ"א לפי' הפ"מ אבל הק"ע מפרש שם דקאי אבית הגביעה שהוזכר שם אין ראיה כלל ועמ"ש לקמן בסמוך: אלא אי סבר לה כלוי. בירוש' סוטה פ"ה ה"ב איתא ר' תנחומא ור' פנחס בשם ר' לוי פי' כשמואל דהכא דחמישי בעיא מנייהו ואל כל מאכל היינו החמישי ומוכח דגם מטמאים המשקין אחרים לולא היותם רביעי שאין עושים חמישי וקשה הא הכא מכריח מזה דשמואל כרב ס"ל ולא כלוי והתם לוי עצמו קאמר כשמואל. והנה בחגיגה פ"ג ה"א איתא ר' סימן בשם ריב"ל משקי בי מטבחיא שיצאו נטמאו. והוא דלא כדמוקי הכא דלא בא רק למעט שנטמאו בחוץ והכניסן בפנים. וא"כ ע"כ ס"ל להירושל' דיש להם מה"ת טומאת עצמן עפמ"ש הצל"ח דאם אין להם טומאת עצמן אין שייך שיהיו טמאין בצאתם לחוץ ע"י טומאה שהיה להם מבפנים. וא"כ יתכן דס"ל להירושל' דרש יטמא גבי משקין לטומאה ולא להכשר והא דדכן משקי בית מטבחיא ע"כ הלכתא היא וכר"פ א"כ אפשר ג"כ לטמא אחרים מה"ת דמהא דדכן אין ראיה כנ"ל עוי"ל דס"ל להירושל' דעכ"פ מדרבנן איכא טומאה ותני טומאות דרבנן בעי מנייהו והכא בבבלי קאי לשיטת יוסי בן יועזר דגם מדרבנן לית בהו טומאה וי"ל באופן אחר ומפני האריכות לא אביאנו שם: נטמאו בפנים והוציאן. בירושל' חגיגה פ"ג ה"א מפורש בדברי ריב"ל יצאו לחוץ נטמאו ושקשה עלה מהא דתני נטמאו בפנים והוציאן לחוץ טהורין ומשני כגון שחזרו: **ע"ב** אר"פ. עמש"ל טז: ד"ה דאר"פ: והתנן כל הכלים. אינה משנה רק תוספתא היא בכלים ויש לגרוס דתניא: חזר בו ר' יהודה. עי' ת"כ שמיני פ"ח דאמר התם ר' יהודה מלמד שהמשקים מטמאים את הכלים וריב"ק אמר לו הוכחה דאין להם טומאה מה"ת מדלי"ב כלים שנטמאו במשקין הערב שמש. ורבי אמר לו הוכחה מזה דנטמאו אחוריו לא נטמא תוכו בטומאת משקין ופי' בקרבן אהרן דממתת זה חזר בו ר' יהודה: פרה שטתה. ספרי חקת פיס' קכ"ד:

דף יח ע"א דהו"ל משקה סרוח. עי' ת"כ שמיני פ"ח ילקוט שמיני תקמ"א ושם הוי פלוגתא דר"א ורבנן ס"ל דאין יוצא מטומאתו כמה שנסרח ועי' רמב"ם פ"ב מהל' טו"א דדוקא שנטמא קודם שנסרח אבל אחר שנסרח אינו מקבל טומאה כל שאינו ראוי לאדם והראב"ד ס"ל דאפי' אחר שנסרח מקבל טומאה כ"ז שלא נפסל מלכלב. וכן פליגי במאכל עי' מש"ל טו: וקשה מהא דבירושלמי תרומות פי"א ה"ב מבואר דרבנן מודו לר"א באוכל סרוח ול"פ רק במשקה סרוח. ונראה מזה כפי' השני בכ"מ שם הכ"מ דהרמב"ם פסק כר"א ופלוגתייהו בטומאה שאחר שנסרח. וגם הכא שהקבלת טומאה הוא אחר שנעשה סרוח ע"כ ר"א היא. וקשה מזה להראב"ד ואולי ס"ל דגם לכלב נפסלו ודוחק: בשיטת ר"ע רבו. לקמן בע"ע דליה לא ס"ל דא"כ יהיה רביעי בתרומה כו' ועפ"ז פי' הפ"מ גם בירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב סוטה פ"ה ה"ב דגם בירושלמי לא קם דר' יוסי יסבור כר"ע מחמת הקושיא א"כ רביעי בתרומה כו'. ובענ"ד ל"נ כן מהירושלמי אלא דמתרץ שם להקושיא דדריש ר' יוסי יטמא יטמא אבל לשלישי לא ס"ל כר"ע דר"ע ס"ל דקאי על אוכלין שנטמאו בכלי שנטמא בשרץ ואיהו ס"ל דקאי על אוכלין שנגעו בשרץ וכר' ישמעאל. וזהו דקאמר שם עד כדון כר"ע כר' ישמעאל ופי' הק"ע דלא דריש יטמא יטמא משום דס"ל דברה תורה כלשון ב"א ושגה בזה בחשבו שכתוב בתורה ועמ"ש ברכות לא: ד"ה מלמד. ומלבד זה מצאנו לר' ישמעאל דדריש יטמא יטמא בירושלמי פסחים פ"א ה"ז. אלא דהפי' הוא דרישא ס"ל דמיירי קרא שנטמא באב הטומאה ואזדא לה הקושיא נמצא רביעי בתרומה כו' ולפ"ז קם ר' יוסי בסברא לדרוש יטמא יטמא: וכל משקה אשר ישתה. ילקוט שמיני תקמא: **ע"ב** וליה לא ס"ל. עמש"ל ע"א ד"ה בשיטת: א"ר יוסי מנין לרביעי. ת"כ צו פי"ג ועמש"ל ע"א ד"ה ושם בירושלמי קאמר ר' אבהו בשם ר"י בר' חנינא לית ר' יוסי צריך להדין ק"ו ר' יוסי קרא דריש ושם ר' ישמעאל ס"ל הק"ו לרביעי ממה"כ ושלישי בתרומה מטב"י ע"ש ובפנ"א:

דף יט ע"א נפיק רב אשי ואיתימא רב כהנא. בחגיגה יח: מתיב שם רב כהנא לר' חנן מהאי דהוסיף ר"ע כו' ומשני ליה ר"ל דמה"ת צריך לכלי מצרף כו' וגזרו גם על שא"צ לכלי כגון שירי מנחה וכ"ה בירושל' חגיגה פ"ג ה"ב ע"ש רשב"ל יודעין היו שכלי שרת מחברן ומה בא להעיד על שירי מנחות שיהו מחברן ועי' ר"ש ספ"ק דטהרות שכתב דבין למ"ד צירוף דאורייתא ובין למ"ד צירוף דרבנן צ"ב שיהיה צריך להכלי וקשה מהא דאמרינן במנחות כ"ד דבעינן צריך להכלי ואין לומר דהתם מה"ת קאמר דהא התם הוא רב כהנא ואיהו ס"ל הכא ובחגיגה דצירוף הוא דרבנן. ע"כ נראה דהא דאר"ל דגזרו גם על שא"צ לכלי הוא רק לסברא דצירוף דאורייתא אבל למ"ד דרבנן אין סברא לומר דגזרו גם על שא"צ לכלי ומיושב בזה קושית התוס' במנחות שם ד"ה שא"צ דמשום דרב כהנא ס"ל הכא כר' יוחנן דצירוף דרבנן ע"כ פשיטא ליה התם במנחות שא"צ לכלי אין מצטרף. וכן פסק הרמב"ם בפי"ב מה' אה"ט דבעי דוקא דיהיה צריך להכלי. ועי' ע"א חגיגה דדעתו צריך להכלי היינו להתקדש בכלי ע"כ הקשה על הרמב"ם בדין כלי מלא פירות פרודין כו' נטמא א' נטמאו כולן דהתם א"צ קדוש כלי ולמאי מצטרף ובענ"ד י"ל דג"ז מקרי צריך לכלי שלא יטנפו. וכן משמע מהא דגתלים דא"צ קדוש כלי ועכ"ז מצרף. ועי' ירושלמי חגיגה שם ובזה יש ליישב קושית הר"ש שם מבכורות. והא דאיתא במנחות א"צ לכלי לפ"ז צ"ל דהיינו לענין הפסק בעינן שיהיה קשור עם אלו אבל לענין צירוף סגי במה שצריך להכלי שלא יתטנף. ובמק"א הארכתי: דר' חנין דאמר צירוף. במד"ר פי"ג ילקוט נשא הסי"ד ספרי נשא פיס' מט: **ע"ב** והטב"י. בגמ' שבת יד: שמי מכאן טב"י ומובא ברש"י ובק"ע ירושלמי שבת פ"א ה"ד דעתו לחשבה ומפרש בטב"י מטומאה דרבנן וכ"ה במהכמ"ש בקונ' ח"י דבר וכ"מ לכאורה מהירושלמי כאן ה"ז סוטה פ"ה ה"ב טב"י מבית הפרס. אך לפמ"ש לקמן כט. ד"ה שטובל דל"א כן כ"א בקדשים אבל בתרומה ל"ב הערב שמש בטומאה דרבנן וה"י דבר הלא מיירי בתרומה וע"כ לומר דגם להירושלמי לא נחשב טב"י בח"י דבר והחשבון א"ש שם עפמ"ש בפנ"א שם באורך: רוקין תנינא בירושלמי שקלים פ"ח ה"א פריך שם על ר"י ב"ר תנינא דאמר לא גזרו על ספק רוקין בירושלים [הכא נסתם בחד אמר והתם מבואר דריב"ח אמר רוקין] ממתני' דתני דשל שוק העליון טמא ומשני דקאן של נכרי היה שם היינו כובס נכרי. והכא מקשה איפכא פשיטא תנינא ועוד הא ר' יוסי פליג התם וס"ל שבשאר ימות השנה באמצע הדרכים טמא כו' ובשעת הרגל בצדדין טמא. ועוד הרמב"ם פי"ג מהל' אה"ט פסק כר' יוסי. ויש ליישב ועי' מה"פ שם: בחלל חרב. עמש"ל יד: ומוכח מהירושלמי פ"א ה"ז דרק במתכות אמרי' הכי ולא בכלי שטף והוא דלא כהרמב"ם פ"ה מה' טומאת מת דגם בכלי שטף אמרי' ה"ה כחלל. ועי' ש"ך שם ובמה"פ נזיר פ"ז ה"ד ד"ה אינו חייב ובפנ"א פסחים פ"א ה"ז הארכתי: וכל דבר שא"ב דעת לשאל. במד"ר פי"ט ילקוט קס"א הטו תוספתא טהרות פ"ו ע"ש בן זומא ספרי נשא פיס' מ"ה ויליף לה מסוטה ובבבלי סוטה כתי' יליף לה רב גידל מקרא וכשבשר אשר יגע גו' ע"ש ועי' גליון בירושלמי סוטה פ"א ה"ב שפי' דהירושלמי ס"ל מסוטה ולא דרב גידל ולפמ"ש במה"פ שם רבנן דפליגי אבן זומא ס"ל דרב גידל ע"ש [ומ"ש בגליון שם דלהירושלמי בעי דעת נוגע ומגיע כבגמ' סוטה בהאריכותא ומפרש או נוגע או מגיע. ליתא בענ"ד רק אי מסוטה ילפי' בעינן תרוייהו ובזה נסתר כל בנינו שם. ואי נימא דגם הכא קאי למ"ד מסוטה ילפי' א"ש כפשוטו הקושיא מכדי התי מחט וא"צ לדחוק כלי שנוגע במחט כדברי התוס' כיון דבעי דעת נוגע ומגיע]:

דף כ ע"א האי בשר דאתכשר. ילקוט צו תל"ט: ארחב"א. עמש"ל טו.: דבעי ר"ל צריך של מנחות. בירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב אפשיטא לקולא מקרא דכל האוכל אשר יאכל וה"נ איתא בחולין לו: דר' אלעזר בעי למפשט מהאי קרא. אבל התם דחי ליה דהאי קרא לאו מיותר הוא ובירושלמי לא דחי ומ"מ לענין זה דאיתא במנחות ק"ב דגם לר"ל עכ"פ מדרבנן מוגין בו ראשון ושני אפשר דמודה הירושלמי ועי' תוס' חולין לו: ד"ה כי מהכיא מ"ש ליישב הגמ' דהכא ע"ש: א"ר יהודה א"ש. ילקוט צו תל"ט: דה"ל משקה סרוח. עי' תו"כ שמיני פ"ח ילקוט שמיני תקמ"א ועי' מש"ל בזה יז: ד"ה דהו"ל: **ע"ב** אבל היאך נשרוף אפי' תלויה. עמש"ל טו: ד"ה אבל: י"ד שחל להיות בשבת. עמש"ל יג: ד"ה ארבעה עשר: ר' יהושע אומר אם היתה מונחת. עמש"ל טו: ד"ה ר' יהושע: הא ר"ש אליבא דר"י. בירו' פ"א ה"ח ובתרומות פ"ח ה"ד מקשה ג"כ דר' יהושע אדר"י דקאמר התם ואפילו ר' יהושע לית היא דר' יהושע דהיינו קשיא דר"י אדר"י ומשני הא ר"מ אליבא דר' יהושע הא ר"ש אליבא דר' יהושע והתם אין הפי' כהק"ע דרמי מתניית של תרומה שנולד כו' אפשתא דהא התם בירושלמי מוקי הך דתנית מתרומה שנולד כר' יוסי ולא כר"מ. אלא צ"ל דקשיא ליה חבית השניה דהיינו חבית תרומה שנשברה דמוקי לה התם בירושלמי כר"מ ומקשה מהא דאר"ש דטהורה וטמאה אסור גם לר' יהושע לשרפם כא' והכא אית ליה בתרומה משום שהולך לאבוד מותר לטמאות בידים וה"נ בחמץ הלא הולך לאבוד ואמאי אסור. וכן פי' הפ"מ. וה"נ מצי לשנויי. דהתם בתרומה משום הפסד חולין התירו. משא"כ בחמץ דליכא פסידא כ"א דבר מועט דמי עצים. אך התם קאי אליבא דסברא דמדמי הך דר' יהושע לדר"ש בבכורות דמתיר להקיז דם בבכור אף במקום שעושה בו מום דהדמיון הוא ע"פ הסברא דבלא"ה הולך לאבוד א"כ קשיא דר' יהושע אדר' יהושע. ונ' בענ"ד להגי' שם אם לא במקום אמר ליה שנמשך מראשי תיבות א"ל ונדפס אמר ליה ובאמת הוא ר"ת אם לא ופי' דר' מנא מקשה שם לר' שמי אתון אמרין ר"ש יודה לר' יהושע אפי' ר' יהושע לית הוא ר' יהושע (דקשי' דר"י אדר"י לדעתכם) אם לא תניין אינן הא ר"מ אליבא דר' יהושע הא ר"ש כו'. וא"כ ר"ש ס"ל ע"כ טעם ר' יהושע לאו משום שהולך לאבוד דא"כ הי' מתיר גם בטהורה וטמאה וא"כ כיון דר"ש לא ס"ל הטעם כר' יהושע משום שהולך לאבוד הלא אינו תלוי בין דר"ש בבכור לדין ר' יהושע כלל ועפנ"א: ר' יהושע אמר יטמאנה. עמש"ל טו.: ש"ה דאיכא הפסד. עמש"ל טו. ד"ה רמ"א יטמאנה:

דף כא ע"א אין הכרעת שלישית מכרעת. עמש"ל י"ג ד"ה ר"ג לאו מכריע: מחלוקת שנפלה לפתות. עמש"ל ט"ו. ד"ה רי"א יטמאנה: ואלא מאי ר"מ. בירושלמי ה"א מוקי למתני' כר"מ ולא תם לדין זה דנקט שמותר ועמש"ל יג. ד"ה ההיא: מתני' ר"ג היא. ועמש"ל יג. ד"ה ר"ג: **ע"ב** אפילו בחיטי קורדניתא. עמש"ל ז.: אמר חזקיה. ילקוט בא רך: דא"ר אבהו כ"ג. ילקוט שמיני תקמד ושם איתא א"ר אבהו א"ר אלעזר וכ"ה בקדושין נו: וכן בילקוט אחרי תקפ"ג. קדושים תרע"ז אמור תרל"ו תרמ"ס נשא תשי וכן בירושלמי כאן ובערלה ר' אבהו בשם ר"א ושם ר' אבהו בשם ר' יוחנן ס"ל כחזקיה: דתניא לא תאכלו. ספרי ראה פיס' קד ילקוט ראה תתנא: ור"מ או להקדיש. יתכן לומר דר"מ לשיטתו דס"ל בע"ז סד: דגר תושב מיקרי כל שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ע"כ בעי להקדיש נתינה לגר כזה אבל ר"י דהוא בכלל חכמים דבעי קבלת כל הז' מצות וכ"ש לאחרים שם דבעי שיקבל עליו כל המצות לבד נבלות א"כ הוא יותר בכלל שומרי הדת ע"כ מצוה להקדימו מסברא ול"צ קרא לזה וכ"מ בירו' יבמות פ"ח ה"א דתלי זה בזה דעל מה דאמר ר' חנינא בשם רבי גר תושב צריך לקבל עליו עול מצות ע"מ שיהא אוכל נבלות א"כ הילא א"כ יאמרו הדברים ככתבן ומפרש מה יאמרו הדברים ככתבן לא תאכלו כל נבלה כו'. ועפ"מ ומה"פ שם ומה שתכך בזה ע"פ דברי התוס' כאן שכ' דגם לר"מ אמרי' מסברא להקדימו י"ל דעכ"פ השתא דכ' קרא לא מסברא להקדימו ואיצטריך או לזה ולר"י אמרי' סברא להקדימו שפיר י"ל דאזלי לטעמייהו ועי' פנ"א שכתבתי דר"מ הלא ס"ל גר תושב א"צ לקבל עליו כ"א שלא לעבוד ע"ז (והפ"מ לא זכר מזה) ואין לנו צורך להכריע מפני הנדדים כ"א די לנו ההכרח מגד זה דלמ"ד צריך לקבל עליו כל המצות. בודאי סברא הוא להקדימו וא"ש הירושלמי גם להתום' עוד נ' לומר עפמ"ש בירושלמי ערלה פ"ג ה"א כאן פ"ב ה"א לחזקיה דלא תאכל כו' משמע אסה"נ מקשה א"כ לגר אשר בשעריך ל"ל ומשני דקמ"ל דגר תושב אוכל נבלות וזה אין שייך כ"א בשנאמר דג"ת א"צ לקבל כל המצות והוא דעכ"פ איסור אכילת נבילות צריך לקבל עליו קמ"ל דא"צ לקבל זאת אבל אי נימא דג"ת צריך לקבל עליו כל המצות לבד נבלות א"כ א"צ קרא לזה דאי נימא דגם נבלות מקבל א"כ הו"ל גר צדק ובמה מחולק גר תושב מגר צדק וקשי' קרא ל"ל. וע"כ לדברים ככתבן וזהו שנוכל לומר בכונת הירושלמי:

דף כב ע"ב אותו אתה משליך לכלב. ילקוט משפטים שנב ראה תתנא: ואי אתה משליך לכלב חנכב"ע. בירו' פ"ב ה"א ערלה פ"ג ה"א קאמר כן לחזקיה וכן מסקינן לק' כג: לחזקיה ולדידיה א"צ לפרש כפרש"י משום דלא כתיב בי' לאו באכילה. דלחזקיה בעינן לא יאכל (בצירה היו"ד) לאסה"נ ע"כ בעינן קרא אותו כו' והרמב"ם תפס כר' אבהו עי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות ועי' לח"מ פ"ב מהל' שחיטה מה שהקשה על הרמב"ם ובמק"א הארכתי וקלת יבואר לקמן: תד"ה חולין דבת"כ נו. פרשה ע: והרי גיד הנשה. ה"נ מקשה בירושלמי ערלה פ"ג ה"א כאן פ"ב ה"א ומשני ר' אבהו בעצמו. קיימתיה בגיד של נבילות דהיינו כשהותרה נבילה היא וגידה הותרה ועי' מה"פ פ"ב ה"א ד"ה כשב שכ' דהרמב"ם לא ס"ל כשהותרה כו' ועמ"ש לק' כ"ג.: שולח אדם ירך. ילקוט וישלח קל"ג: מאן שמעת ליה. עי' רא"ש חולין פ' גה"נ סי' יז שכ' בשם חכמי לוניי"ל שהקשו על הרמב"ם דפסק אין בגידין בט"ע ופסק דגה"נ מותר בהנאה ע"ש ובמק"א הארכתי ועמש"ל כג:: והרי דם. ילקוט אחרי תקפג: שאני דם דאיתקש למים. ה"נ משני בירושלמי ערלה שם וכאן ה"א: **ע"ב** ולחזקיה למאי הלכתא. ה"נ מקשה בירו' ומתרץ כן רק דהתירוץ הוא בשינוי דהתם לא למעט דם קדשים כ"א לגופיה דדם מכשיר ועמש"ל טז. ד"ה דאר"ח: והרי אבמה"ח. בירושלמי ערלה פ"ג ה"א כאן ה"א איתא בדברי ר' אבהו כדרך שפרש בנבילה ובאבמה"ח ומשמע דהירו' מצריך ב' כתובים דלא נימא נילף מנבלה וב"כ הב"כ אין מלמדין ועפ"ז יש ליישב דעת הרמב"ם מקושית הלח"מ פ"ב מה' שחיטה ה"ב דפסק כר' יהודה דברים ככתבן וכר' אבהו ועכ"ז פסק חנכב"ע דאורייתא [לפ

סנחת הלח"מ כי י"א כדעת הרמב"ם דפסק לאו דאורייתא] וזה דלא כסוגין. אך להכ"ל ניחא די"ל דרק לר' יהודה דלא ס"ל ב"כ הב"כ אין מלמדין שצריך לומר מאותו אותו אתה משליך כו' אבל לדידן דקי"ל אין מלמדין י"ל משום ב' כתובים דאיכא ג"כ אכמה"ת כבירו' והרמב"ם הביא ג"כ ב' כתובים נבלה וחלב ע"כ אף דנבלה לדברים ככתבן קרא השני דחלב ל"ל אף דבכ"מ אסור בהנאה ולא אצטריך אותו לזה ע"כ ידע להשנג"ע מאותו וא"ש ועוד שהארכתי במק"א והכמ"ל: מנין שלא יושיט. עי' מ"ק ה יז ב"מ עה ל ע"ז כב תוספתא ספ"ב מדמאי: דם הוא דאתקש. זהו לפי דרש הגמ' מקרא ולא תאכל הנפש לאכמה"ת אבל הירושלמי מייתי שם קרא ובשר בשדה שהוא לבשר מן החי והוא כר' יוחנן בבבלי חולין קב: דנפקא ליה מקרא ובשר בשדה טרפה לבשר מן החי וזהו דקרי לי' בירושלמי שם אכמה"ת ושם א"ל להיקש דבקרא שם מפורש היתר הנאה לכלב תשליכון ובנזיר פ"ו ה"א מייתי בירו' קרא ולא תאכל הנפש לאכמה"ת: ת"ל לא יאכל כו' שאם שחטו. בירו' ערלה שם וכאן ה"א איתא בברייתא דקרא לא יאכל את לאסוה"נ וקאי אהיכי דסקליה מסקל וכן מבואר בירו' ע"ז פ"ה הי"ב ומקשה בערלה וכאן על ר' יוחנן דפוטר בהנית חלב שור הנסקל ע"ג מכתו משום שאין הלאו מחוור. הא כיון דעיקר הלאו אתי לאסוה"נ הו"ל הלאו מחוור ואמאי לא לקי ומשני ר' יוחנן פתר לה דשחטי' כו' וקשה א"כ מאין לאסוה"נ דלמא רק לאכילה אתי לאסרו אף ששחטו. והק"ע והפ"מ פי' דבאמת לא נשמע לר' יוחנן אסוה"נ ופתר לה קאי אקרא ולא אברייתא והוא דוחק גדול כמובן. ובענ"ד נ' דבלא יאכל (בגירה) מודה דלאסוה"נ ג"כ במשמע וכדמסיק את"כ בשם רבנן דקסרין. רק כיון דאין מיוחד הלאו להנאה לבד אין לוקין והקושיא היה להו"א דקאי אסקליה דלא אצטריך לאכילה רק להנאה דאז שפיר לוקין גם על ההנאה כיון דמיוחד ליה לאו אבל השתא דקאי אשחטו אין מפורש לאסוה"נ ע"כ לא לקי ועפנ"א נזירות שם מ"ש לבאר את"כ שם ג"כ ע"ד פרושי. ועמ"ש בב"ק מא. לדעת הרמב"ם דפוטר ממלקות בהנאה: ובעל השור נקי להנאת עורו. ילקוט משפטים שלט: אמרו לו תלמידיו רבי. בירו' ברכות פ"ט ה"ה סוטה פ"ה ה"ה איתא נחמיה העמסוני שימש את ר"ע כ"ב שנה ולמדו אתין וגמין ריבויין כו' א"ל רבי מה הוא אכן דכ' את ה' אלהיך תירא א"ל אותו ואת תורתו. וליתא שם שדרש ופירש עד שבא ר"ע: את ה' אלהיך תירא. תנחומא בראשית א' במד"ר פט"ו ילקוט ואתחנן תתמד: והרי ערלה. ילקוט קדושים תרעז: מנין שלא יהנה. ת"כ קדושים פ"ה:

דף כג ע"א נטוע לרבים ר' יהודה. ערלה פ"א ה"ב ע"ש: הוי ריבוי אחר ריבוי. לפי האמור פה לא קשה דר' יהודה אדר' יהודה מקשה בירושלמי ערלה שם מהא דס"ל בנגעים לטמא בירושלים דהוי של רבים. דהכא איכא קראי למעט ועפנ"א מש"ש: והרי תרומה. ילקוט אמור תרל"ו: תד"ה מערבין אע"ג דלא חזי להאי חזי להאי. וכן מפרש בירושלמי עירובין פ"ג סוף ה"א: והרי נזיר. ילקוט נשא תשי ועמ"ש לקמן בסמוך: והרי חדש. ילקוט אמור תרמ"ה ועי' ירושלמי ערלה פ"ג ה"א כאן ה"א דמקשה שם ג"כ מחדש ומשני הכא מרי אתוה דר' יוסי שני' היא שקבע הכתוב זמן ולזאת כיון דזה דאין איסור עולם אינו בכלל זה א"ש דלא מקשה שם מנזיר משום דג"כ הוי לזמן. והמן כיון דמתויב לבערו אין שייך זה הסברא דהוי לזמן ועי' גליון שם. וכן בתרומה י"ל כיון דמצי לאתשולי עלה ג"כ ל"ה בכלל שאור לא יאכל: והרי שרצים. ילקוט שמיני תקמ"ד והכא מקשה בין לר' אבהו בין לחזקיה מקרא לא יאכל ובירושלמי ערלה שם כאן ה"א מקשה לר' אבהו מקרא לא תאכלום כי שקץ הם: תד"ה אמר קרא ובירושלמי דמס' שביעית ספ"ח. ט"ס וצ"ל פ"ז ה"א: טעמא דידי נמי מהכא. בירושלמי ערלה שם כאן ה"א איתא לר' יוחנן דקאי בשיטת חזקיה בנין אב שבכולם וכל תועבת כו' לא תאכל באש תשרף ולקמן כג. מייתי לקרא זה לדרוש באם אינו ענין לכאן תנהו לכל איסורין שבתורה וכשיטת ר' אבהו: ר' יאשיה אומר. לפי גי' הגר"א במכילתא פט"ז ע"פ ולא יאכל חמץ ס"ל לר' יאשיה ג"כ כריה"ג אך לפי הירושלמי שם שהביא הך דר' יאשיה דמכילתא ס"ל לר' יאשיה דאסור בהנאה. ומבואר דס"ל כר' אבהו דלא תאכל ג"כ כולל אסוה"נ: שלך אי אתה רואה. מכילתא בא פ"י ספרי ראה קל"א ילקוט בא ר"ג ראה תתקי"ד: אבל אתה רואה. עמש"ל ה. ד"ה אבל: לימא כתנאי. בירושלמי ערלה פ"ג ה"א כאן ה"א מוקי לר' אבהו וחזקיה בפלוגתא דר' יאשיה ור' יצחק במכילתא פט"ז [הכ"ל ד"ה ריה"ג] דר' יאשיה דרש ולא יאכל חמץ לחייב את המאכיל כאוכל וקאמר אי לאסרו בהנאה כבר נאמר לא תאכל עליו. דא מסייע לר' אבהו. ור' יצחק אמר לא יאכל בא לאסרו בהנאה. והוא כחזקיה ור' יוחנן שם: יעשה לכל מלאכה. ת"כ צו פרשה י': למלאכת גבוה יהא טמא ת"ל לכל מלאכה. בירושלמי ערלה שם וכאן ה"א מייתי חזקיה להאי קרא וקאמר דאצטריך דאפילו למלאכת גבוה והיינו לעזרה וכר"ע דלהיתר מלאכה בחולין לא אצטריך קרא כ"א לר' אבהו וריה"ג כר' אבהו ע"כ הרמב"ם בפ"א מהל' מאכלות אסורות שפסק כר' אבהו תפס כריה"ג וקאמר עד שיפרוט לך הכתוב בנבילה ובחלב שנאמר יעשה לכל מלאכה. אלמא דס"ל דאתי להיתר מלאכת חולין והיינו להיתר הנאה ועי' במס"פ ה"א ד"ה כשם: **ע"ב** ריה"ג סבר כשהותרה כו' וגידה לא הותרו. עפמש"ל פ"א דהרמב"ם ס"ל כריה"ג דאצטריך קרא להיתר הנאה ע"כ ס"ל ג"כ דחלבה וגידה לא הותרו ומ"ש דגיד מותר בהנאה אפשר ג"כ כדמתרץ הכא לריה"ג בק"ו מחלב וכן תי' הרמב"ן ומיושב קושית תכמי לוניל בהרא"ש פג"ה סי' י"ז: חולין שנב"ע לאו דאורייתא. היינו לר' יהודה כמ"ש רש"י ועי' ת"כ צו פ"ט דמוכח דס"ל לר' יהודה תשנב"ע דאורייתא וכבר הקשה זאת הרשב"א בתוס' כב. ד"ה חולין ומוכח דר' יהודה ס"ל כחזקיה ועי' תוס' שם ד"ה ור"ש שכ' ג"כ דחזקיה סבר כר' יהודה. וכן מוכח בת"כ שמיני פ"ה דלא תאכלו מותר בהנאה והוא כחזקיה וסתם ספרא ר' יהודה כדאיתא ספ"ק דשבועות: כר' יהודה דאמר דבכ"כ. עמש"ל כא: ד"ה ור"מ או: דכתיב כל תעלת. עמש"ל ע"א ד"ה טעמא דידי:

דף כד ע"א בקדש באש תשרף. ת"כ צו פ"ח: ושרפת את הנותר. עי' ת"כ צו פ' י"ג: דאמר ר' אלעזר עי' הגרי"ב שהביא דבמעילה יז. איתא דתניא א"ר אליעזר כו' ע"ש. וכ"ה באמת בברייתא בת"כ צו פרשה ג' פרק ח' ר' אליעזר אומר. ומ"מ נראה דהכא איכא ברייתא דשם בת"כ איתא פסוק אחר לא תאכל באש תשרף כל שטעון שרפה בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו וא"כ אין כאן קושיא אדרשה דקרא לא יאכל ולפ"ז נ' דהתם במעילה וכן במכות יח מוכח דברייתא היא רק דצריך לתקן שם הקרא דמייתי וצ"ל לא תאכל באש תשרף והתם לענין אין נ"מ איזה קרא ע"כ מייתי שם הברייתא אבל הכא שהעיקר הוא מהקרא לא יאכל לא מצי לאתויי הברייתא רק ר' אלעזר האמורא דאפשר דאיהו ס"ל דקרא לא תאכל אתי לכדריה"ג בת"כ שם פ"ח דדריש ליתן ל"ת על אכילת פרים הנשרפים ע"כ מייתי הוא קרא לא יאכל כי קדש שבפי' תצוה ומזה קשיא ליה הכא. וא"ל להגיה כאן רק התם יש להחליף לשון הקרא: מהבא והבשר אשר יגע. ילקוט צו תל"ט: וכ"ת אין מזהירין עי' מכות יז. דאיתא שם אפי' למ"ד עונשין מן הדין אין מזהירין מן הדין ולפי' הק"ע ביבמות ירושלמי פי"א ה"א ס"ל לר' ישמעאל מזהירין מן הדין ואין עונשין מה"ד. והסברא מהופכת מבש"ס דילן. ומהפ"מ משמע דמשום דהתם ל"ה אלא גלוי מלתא ע"כ מזהירין אבל לא עונשין. ובזה הוא ג"כ דלא כהבבלי בסנהדרין פליגי אביי ורבא בגלוי מלתא ומ"מ משמע דלענין מזהירין ל"מ סברת גלוי מלתא כמ"ש המה"פ שם בעצמו. ובנוע"י ראיתי ביבמות פ"א ה"א שכ' דמ"ש ר' ישמעאל למדין בק"ו היינו לענין איסורא בעלמא וכבמכות שם וזה נכון [ובפנ"א הסברתי הדבר בא"א קצת דמ"ש בבבלי אפי' למ"ד עונשין מה"ד אין מזהירין פי' דלא"א עונשין כ"א היכי דאזהרתו מפורש בקרא בלא מן הדין ובירושלמי הפי' ואין עונשין מן הדין במקום שנלמד אזכרתו מן הדין אין עונשין עליה] אפס מ"ש בפי' הירושלמי שם דבמה מצינו ס"ל דעונשין מה"ד וזה תמוה דהא בירושלמי ע"ז פ"ה הי"ב מבואר שם לר' ישמעאל עצמו דגם במה מצינו אין עונשין מן הדין ועי' מה"פ בנזיר פ"ו ה"א בסוגיא דטב"ע שכ' בשם הרשב"א ג"כ דגם בבמה מצינו אין עונשין מה"ד ודברי הנוע"י ל"ע: נמלה לוקה חמש. עי' ירושלמי נזיר פ"ו ה"א דאיתא רסוקין שתים דהיינו על נמלה אי לוקה שתים וכו' שם במה"פ דשתים לאו דוקא: **ע"ב** והבשר אשר יגע כו' דרישיה. ילקוט צו תל"ט: הניח חלב שור הנסקל. בירו' ערלה פ"ג ה"א כאן ה"א לאו מטעמא דבלא כדה"כ אלא דס"ל לר' יוחנן משום דהנאה אין כתוב מפורש ואין הלאו מחוור וכן איתא שם באספלנית מחמץ שעבר עליו הפסח. ובכלאי הכרם חייב משום דשם הו"ל מפורש פן תקדש ובערלה צריכה [מבעי' ליה] משום דעשה שבו מחוור לאו לאוכלו לא כתיב היינו להנאה לא כתיב רק בלי' לא יאכל (בגירה) [וזהו טעם הרמב"ם דפוטרו בהנאה ממלקות ועמש"ל כב: ובב"ק מא:] והכא פשיט מערלה משום דטעמא אחרינא הכא משום שלא כדה"כ. שם בירו' הוא ע"ש ר' אבהו א"ר יוחנן: אין סופגין. בחולין קב: מוקמינן לה כר' יהושע ומטעם דס"ל דון מינה ואוקי באתרה ע"ש וכ"מ בירושלמי תרומות פי"א ה"ג דלא מפרש שם טעם בערלה רק טעם בכורים ש"מ דערלה מבכורים ילפינן לה ותלוי בפלוגתא הנ"ל. ויש לעיין בזה בפסקי הרמב"ם דבפי"א מהל' תרומות ה"ב פסק כר' יהושע וכן בפ' ט"ו מהלכות איסורי ביאה פסק ממזרת אסורה לעולם דהוא כמ"ד אוקי באתרה עי' יבמות עח: וכן בפלוגתא דשבועות לא: פסק בה' שבועות כתכמים דס"ל אוקי באתרה ע"ש ואמאי בפ"ה מהל' אה"ט פסק דנוגע בש"ז כעדשה ולמ"ד אוקי באתרה נוגע במשהו כרואה ועי' נדה מג: וכן בפי"ד מהל' מעה"ק הי"ד פסק המתנדב שמן שיעורו בלוג ולמ"ד אוקי באתרה הוי הדין ג' לוגין ועיין זבחים נא: ופסקיו סתרי אהדדי ויישוב קושיות זו יבא אי"ה בב"ק כ"ה: והכמ"ל:

דף כה ע"א זאת אומרת כלאי הכרם עיקרן נאסר. ילקוט תצא תתק"ל: מתיב רב שמעיה. בחולין קטז. רב שמעיה בר זעירא: המעביר עציץ נקוב. בירושלמי כלאים פ"ז ה"ו מבואר דפלוגתא היא ולר"ש אין עציץ נקוב מקדש בכרם ע"ש ועי' בבלי שבת צה: רש"י ד"ה המעביר. ובספרי פ' קרח קכ"א וכ"ה בירושלמי ערלה פ"ב ה"א: חוץ מעצי אשרה. עי' תוס' מ"ש בשם הירושלמי פ' שמנה שרצים. לפנינו בירו' שם ה"ד ובע"ז פ"ב ה"ב איתא העובדא וליתא שם מה שמביאים התוס' שהיה ע"י לחש רק סתם בקש לרפאותו כבבבלי ע"ז אך מקודם שם בעובדא דבר בריה דריב"ל [ובקה"ר פ"י הוא בריה דריב"ל] שם איתא הרפואה בלחש וכן מ"ש התוס' בע"ז כז: ד"ה שאני מינות בשם הירושלמי דקאמר עלים סתם מותר ג"כ ליתא בירושלמי כ"א בתורת אבעיה ר' פנחס בעי וגם בגוף האבעיה יש שינוי ועי' מה"פ ע"ז שם ד"ה בכל: דתניא ר' אלעזר אומר. ספרי ואתחנן לב ילקוט ואתחנן תתל"ת: כי אתא רבין. ילקוט שם ועי' ירושלמי שביעית פ"ד ה"ב סנהדרין פ"ג ה"ה: **ע"ב** וכי מה ענין. ספרי תצא רמ"ג לפי גירסת הגר"א שם: דבר שאין מתכוין מותר. עי' ירושלמי שבת פ"ב ה"ה פ"ז ה"ב פ"י ה"ה יומא פ"ג ה"ט ביצה פ"א ה"ג: לא אפשר ולא קא מכוין. עי' ירושלמי שבת פ"ג ה"ז וביצה ספ"ב ובפנ"א שם ומ"ש ביפ"ע שבת כט: ד"ה אבל:

דף כו ע"א שאני היכל דלתוכו עשוי. בירושלמי ע"ז פ"ג ה"א מכריח מהא דריב"ז דצ"ל מדבר האסור בהנאה אינו אסור ולא דחי שאני היכל כו' ומה"פ שם כתב דגם הירושלמי עיקר דיוקו והכרחתו היא מצל קבר דמייתי התם ולא מצל היכל משום דלתוכו עשוי. ולא ידעתי הא גם בקבר אית' להאי סברא דלתוכו עשוי לשום שם ארון המת וע"כ דלא ס"ל להירושלמי הך סברא: תוס' ד"ה מעילה. ובירושלמי סוכה פ"ה ה"ג ומובא ג"כ בתוס' שבת כ"א. ד"ה שמחת וסוכה נ"ג. ד"ה אשה: והרי תרומת הדשן. ילקוט צו תפ"ד: שלא יפזר. ת"כ צו פ"ב: מלמד שטעונין גניזה. ת"כ אחרי פ"ו: אלא למ"ד מלמדין מה"ל. ע' בהתוס"מ להגאון מוהרל"מ בת"כ שם שהקשה הא מ"ד מלמדין הוא ר' יהודה והלא הוא החולק עם ר' דוסא כדמוכח ביומא י"ב: כ"די והנית בלע"ג גם הקשה על התוס' יומא ס'. ע"ש ובענ"ד נ' דאף דאמרי' בכ"מ מ"ד מלמדין הוא ר' יהודה מ"מ מצינו עוד תנאי דס"ל מלמדין בע"ז כ"ד: בפלוגתא דר' ישמעאל בר' יוסי ורבנן בחליפי חליפין דמ"ד אסורין ס"ל ב"כ הב"כ מלמדין וא"כ א"ש דהקושיא הוא אליביה אי ס"ל כר' דוסא ומיושב ג"כ התוס' יומא ס'. ד"ה הלא מתמיהתו: **ע"ב** שכן עליה עוף. ילקוט פ' שופטים תתקכ"ד: הד"ה עלה. והא דאמרי' בפ' עגלה ערופה עול פוסל כו' עי' סוטה מ"ו. דמוכח שם דזה קאי למאן דלית ליה ג"ש עול עול דקשיא ליה א"כ למה נאמר עול. ולפרש"י כאן דבג"ש ילפינן בפרה מעגלה לא מתוקי' בזה ול"ב

בשעת עבודה. אך לפרש"י תקשה הא למאן דאית ליה ג"ש בעי שימשוך גם בפרה גם בשאר עבודות כדמוכח התם בסוטה [דמקשה על רב יהודה א"ר אמאי ל"ב שימשוך כיון דג"ש היא ומשני דס"ל כאידך תנא דל"ל ג"ש] ובעגלה זכר אין שייך שימשוך ויתכן דמתמת זה ס"ל להתוס' דקאי אליבא דמ"ד דלא ילפינן בג"ש וכ"מ בתוס' כ"מ ל'. דמוקי לה כמאן דל"ל ג"ש. אבל דוחק לעשות פלוגתא בהך דעלה עלי' זכר ול"מ להרב"ד בפ"א מפרה שכתב דגם כ"א דמכשיר מעוברת לפרה אדומה מודה בעלה זכר שהוא שלא מדעתה ורצונה דפסולה אלמא דס"ל דכ"ע היא אלא אפילו להרמב"ם והתוס' דס"ל דלאו ר"א היא מ"מ דוחק לומר דתלי' בפלוגתא דתנאי אי דרשי' ג"ש ונראה עפמ"ש בירושלמי סוטה פ"ט ה"ה דגם בעגלה ל"ב שתמשך רק בעול ולא בשאר עבודות. א"כ אף דנימא ג"ש ג"כ ל"ב שתמשך בשאר עבודות. ועול ועול כתב בגופה ולא מג"ש ילפינן ליה ע"כ ל"ב בפרה שתמשך גם בעול. אבל שאר עבודות גם בעגלה ל"ב שתמשך. ואפשר גם להבבלי אחרי שמביא בסוטה שם ברייתא דמחלקינן בין עול בין שאר עבודות לענין דבעי בשעת עבודה בשאר עבודות ה"כ מחלקינן לענין שתמשך ומשום דבשעת עבודה ל"ב שתמשך וכמ"ש כה"ג בירושלמי סוטה שם דבלדעת ל"ב שתמשך: חדש יותן. בירושלמי ע"ז פ"ג הי"ב א"ר"ת בשתם תנוקין אם להסיק ד"ה מותר ואם לעשן ד"ה אסור אלא בשתם אנן קיימין ופי' הפ"מ דקאי אתערובת עצים ודוחק דבמתני' נתערבה אככר קאי דאלו העצים הו"ל לומר נתערבו. גם בשאר מפרשים לא מצאתי אופן ישר ובענ"ד ט"ס שם וצ"ל איפכא והוא דשנה באפה את הפת בדיעבד פליגי הכא ר' וחכמים והתם במתני' ליכא פלוגתא רק הפת אסורה וע"ז אמר ר"ת בשתם תנוקין היינו דמתלוקת ר' וחכמים היא בשתם דהיינו שאפה פת אחר הסקתו. ומפרש מה אנן קיימין אם להסיק דהיינו שאבוקה כנגדו ד"ה אסור אם לעשן דהיינו שמבכל ושלהבת האסוה"נ נאפה או נתבשל ד"ה מותר דשלהבת ע"ז מותר כבסוף ביצה. אלא כי אנן קיימין בשתם שנאפה בתנור אחר הסקתו כדרך כל האפיות. בזה תנוקין ומתני' מיירי באבוקה כנגדו. וכן דרך הירושלמי לרמוז לברייתא בקיצור וכן מוכרת בערלה פ"ג ה"ג דמייתי שם חדש יותן והכונה להסיפא כמ"ש הרא"ש ופי' הפ"מ דחוק שם [וכ"כ כאן הא דקאמר חדש יותן כונתו לסוף הברייתא דבתמן הלא מותר הכלי לאחה"פ ולמה יותן. ודוח"ל דשתים כרב קדרות בפסח ישברו]:

דף כז ע"א נטל ממנה עצים. ירושלמי ע"ז פ"ג הי"ב ועמש"ל כ"ו: הלכה כר'. ע' מה"פ בירושלמי תרומות פ"ג ה"א ד"ה התורם חבית שכתב דהירושלמי ס"ל דהלכה כר' אפי' מחבריו דלא כסוגית הבבלי ע"ש ויש לעיין במה"פ ד"ה ר' יוחנן דהתם משמע דמהני רבו עליו וע' פנ"א דמאי שם: ה"א ל"ש. בירושלמי ערלה פ"ג ה"ג מוכח דר' יוחנן הוא דאמר עוממות: אפילו גחלים. לוחשות. בירושלמי ערלה פ"ג ה"ג מקשה שם לר' יוחנן דאמר גחלי ערלה שעממו מותר פשיטא הא מתניתא היא והמתרץ שם תי' דהאי גחלים דברייתא היינו שהיו עלים לחים ונגבו בקליפי ערלה שנדלקו והוא דהני גחלים מותר כשעממו אבל גחלי ערלה לא ידעינן קמ"ל דאפילו גחלי ערלה עצמן ג"כ מותרים כשעממו ע"ש ולא משמע ליה דקמ"ל הדיוק אבל לוחשות אסור: **ע"ב** כל הנשרפין. תימה דבירושלמי ערלה שם אמר לה ר' אבהו בשם ר' יוחנן ומאי קמ"ל מתניתא היא ונראה דזאת קמ"ל דהנה עלי אשרה הו"ל כדרך הנאתן דעלי אילן עומדים להסקה ולזאת שינה הלשון שם תוך מאפר הנא מחמת ע"ז לסורות דגם הנך שאינם עומדים להסקה והו"ל שלא כדה"כ ג"כ אסור וכמ"ש בתי' הב' בתוס' כ"ו. ד"ה שאני היכל. והא דלא קאמר אביי הכל מודים בע"ז כדקאמר הכל מודים בכלאי הכרם ע' בלב אריה מ"ש בזה: ושמו בנתת. ת"כ צו פ"ב: אר' יהודה אין בע"ת. מכילתא בא פ"ח כל הענין ולא בלשון שבכאן ויבואר בסמוך. ילקוט בא ר"א כה"ע: אמרו לו כל דין. במכילתא איתא מקודם שדן מנותר וא"ל נבלה תוכית ודתה דל"ד לנבלה שאינה אסורה בהנאה וא"ל שור הנסקל יוכית ודתה שאינו בכרת וא"ל חלבו של שוהכ"ם יוכית ודתה דהתם אין הזמן גורם ועוד ק"ו מנותר מה נותר שאינו בב"י כו' וע"ז אמר ר' יהודה בן בתירה כל דין כו' ודיתוי דאשם תלוי ותטאת העוף דדתו לי' ליתא התם. ובירושלמי פ"ב ה"א איתא כדיתוי דר' יהודה אין הזמן גורם ואיתא הפרכא מאשם תלוי וסיים ושתק ר' יהודה. והמלבי"ם גורס גם במכילתא הפרכא מאשם תלוי וכתב ולכך תזר ודן ק"ו ולא ידענא הא הכא גם לק"ו פרכי לי' מאשם"ת. ודע דבמכילתא איתא שם גם רבי שעומד בשיטת ר' יהודה רק דס"ל מבל ירא"ה ובל ימצא והוא את"ז איסורו וכ"ה בירושלמי ועמש"ל י"ב: ועפ"ז יתפרש מ"ש בירושלמי שבת פ"ב ה"א מאן דלא יליף מנותר היינו ר' דס"ל ג"כ בשרפה ולא יליף מנותר דלא כפי' המפרשים שם דהיינו רבנן ומשום דמודים דגם בשריפה מני עביד דזה דוחק שם ע"ש:

דף כח ע"א אשם תלוי וחטאת העוף. ע' ת"כ צו פי"ג דר' יהודה ממעט להו משרפה מקראי: חמץ של נכרי. ויק"ר פל"ז ועי' תוס' עירובין ס"ד: ד"ה ולמדנו שרוב כו' ובמהרש"א שם ותימה במש"ש שהיה אפשר לתלות שנעשה הפת אחר הפסח מהירושלמי ע"ז פ"א פ"ט דשם איתא בהג' דברים שלמדו מר"ג ולמדנו שחמצו של נכרי מותר לאחה"פ מיד ולשון מיד משמע לרבותא אף שא"א לתלות שנעשה אחה"פ. והא דלמדנו דאזלינן בתר רוב עוברי דרכים משום דאל"כ יש חשש שמא של ישראל הוא ואסור גם בהנאה וכפי' מהרש"א שמקשה על התוס' למה לא פי' כן. ועו"ק להתו' הלא יש ס"ס ספק שמא נעשה אחה"פ ואת"ל קודם הפסח שמא של נכרי היא. וא"כ אין ראיה דהולכין אחר רוב עו"ד ואתרי דשמעינן דחמצו של נכרי מותר בהנאה תו לא שמענו שהולכין אחר רוב עו"ד. דגם במחלה על מתלה סברא להתיר מטעם ס"ס כנ"ל. ולענין אכילה יש ס"ס לתומרא שמא פת נכרים הוא ואסור. ואת"ל של ישראל הוא שמא נעשה קודם הפסח. ולהנאה יש ס"ס להיתר. ולפי הירושלמי א"ש דאין כאן ספק שמא נעשה אחה"פ שפיר מוכח דאזלינן בתר רוב עו"ד. ובלא"ה מוכח שלא ראו התוס' את הירושלמי דהלא מקשים שם היך נתן לו ר"ג וזהו עצמו קושית הירושלמי שם וע' מה"פ שם ובמדרש ויק"ר פל"ז ליתא תיבת מיד אך גם הך דאזלי' בתר רוב עו"ד ליתא שם ומשום דכיון דאינו מיד אפשר מטעם ס"ס ואין מוכח הך דרוב כו' ודברי התוס' צ"ע: **ע"ב** ר"ש אומר. עתוס' שכתב דגם לר"ש אסור מה"ת באכילה ותימה שלא הזכירו את הירושלמי פ"ב ה"ב מודה ר"ש שהוא אסור. איסורו מהו ר' ירמיה אמר אסורו ד"ת ר' יונה ור' יוסה אמרי אסורו מדבריהם וע' מה"פ שם ד"ה מודה שהעיר בזה. ובבעה"מ ומלחמות פ"ה גבי רב גידל הזכירו את הירושלמי והמלחמות מוקי להירושלמי בלאחר זמנו וע' ספרי ראה פיס' קל. דר"ש ממעט לפני זמנו מל"ת: ומנין לאוכל חמץ משש. ספרי ראה פיס' קל: אין לי אלא שנתחמץ. ע' רש"י דגרים תמץ אין לי כו' וכן מוכח ממכילתא בא פ"י דמלשון מחמצת דרשינן לנתחמץ ע"י דבר אחר וכל דרשינן לתערובת כדאיתא לק' מ"ג. לר"א ילקוט בא רמז ר"ד: ריה"ב אומר. ילקוט בא רך מכילתא בא פט"ו תנחומא בא סי' י"א. ועי' ירושלמי פ"ט ה"ה דמוקי גם למתני' דשם כריה"ג א"כ יש הוכחה לפסוק כר"ש דהלא הכא מוקמינן לר"ש דס"ל כריה"ג וכן בירושלמי כאן ה"ב והתם סתים לן תנא במתני' כריה"ג. וכן מוכח מדמוקי בירושלמי מתני' דר"פ כ"ש כר"מ ולהירושלמי בפ"ק ס"ל לר"מ משש ולמעלה מדבריהן. אבל הבבלי לא מוקי מתני' שם כריה"ג ומפרש [בדף נ"ו:] למתני' דנקט ליל"ה א' דלא קאי רק על הפסח ותמונו כל ז' ע"ש ולזאת אין הכרח וכר"פ כ"ש לא מוקמינן כר"י וגם להגי' להבבלי הוא מה"ת: ההוא לקובעו חובה. במכילתא בא פ"ו נפקא לי' בבנין אב מפסח דיואלין בו י"ת עלה מלה ומרור מדכתיב יאכלוהו ס"כ מ"ע דמלה יואלין בו וחובה היא גם בלא פסח:

דף כט ע"א וברין הוא דאיבעי. בירושלמי פ"ב ה"ב מפרש הא דלא נקט מותר באכילה משום דפת של נכרים אסור באכילה ולאו משום חמץ: דאפילו בתוך זמנו מותר בהנאה. בירושלמי פ"ב ה"ג פליגי בה אמוראי ר' ירמיה אמר מותר ר' יוסה אמר אסור וע' מה"פ שם ד"ה בתוך הפסח. וע' פנ"א שם: ר' נחוניא בן הקנה היא. להירושלמי תרומות פ"ז ה"א מגילה פ"א ה"ו כתובות פ"ג ה"א דאמר שם רב אחא בר אבינא דמודה ר"כ בן הקנה בנערה נדה או אחות אשה דיש לה היתר דאין פוטר בכה"ג. שחיוב כרת מתשלומין לא מצי אתי כרנכה"ק לר"ש דלאחר זמנו מותר א"כ גם לחמץ יש היתר את"כ והא לק' עמוד ב' פסק ר' יוחנן כר"ש וע"כ דלא ס"ל להבבלי סברא זאת אלא בכל ת"כ פוטר רנכה"ק. ועי' ניון ירושלים בגליון ירו' כתובות פ"ג ה"א שכתב דהבבלי פליג אירוש' בנדה ולא באחות אשה וזה לא מסתבר דודאי בנדה התרה דלאח"כ ודאית יותר מהתר של אחות אשה. גם בנדה אין ראיתו מכרחת ממ"ש כתובות ל'. הכל מודים בבא על הנדה שהוא חייב ולאפוקי מרנכה"ק. ולהירושלמי גם לרנכה"ק אינו פוטר. כ"א להתוס' אבל רש"י דמפרש ולאפוקי מרנכה"ק קאי אמתני' ולא אר"ת אין ראיה משם כלל. רק מהכא הוי שפיר ראי' דפליג אירושלמי בין בנדה ובין באחות אשה [ואך בזה מוכח שם בכתובות דפליג על הירושלמי דבירושלמי שם בכל מקומות הנ"ל איתא דרשב"מ מוסיף ארנכה"ק ופוטר גם בנדה ואחות אשה ובבבלי אמר שם ר"ת הכל מודים בבא על הנדה שהוא חייב וקאי התם גם אר"ש בן מנסיא שעוזכר שם מקודם וע' פנ"א כתובות שם שכתבתי דאפשר דס"ל לר"ת דגם לרנכה"ק לא דמי בזה א"כ לת"מ לפטור גם שוגגין דלא כן רק בת"מ אבל לא בת"כ וכ"כ הפ"י] ולהגס שיג שם על הט"א דלשיטת הבבלי שפיר קאמר הט"א: **ע"ב** והבא בפלוגתא דריה"ג. הכא ס"ל דאף דאין פודין כו' מ"מ לצורך להסיקה פודין ועי' תוס'. ובירושלמי פ"א ה"ד בתמן בשעה תמישית לר' יהודה דמותר בהנאה ואסור באכילה א"ר יוסה הקדישו אינו מוקדש משום שאין פודין כו'. והא חזי להסקה. וע"כ לא ס"ל האי סברא. ואולי להוריד קדושה בשביל זה שתקדש שאני דלא נתתה לה קדושה כיון שאינה ראוי' למאכל אדם מאח"כ הכא דככר קדשה קודם הפסח ועי' במע"ש פ"ב ה"ב במה"פ ד"ה נראו פליגי ר"ע ורבנן שם בפלוגתא רחוקה (לפי' הפ"מ) דר"ע ס"ל היכי שראוי קצת לאוכל אדם אין פודין כו' והיכי שא"ר פודין ורבנן ס"ל היכי שא"ר אין פודין והיכי שראוי קצת פודין. ומותר ליתן אף לבהמה כמ"ש התוס' זבחים ע"א ועפנ"א מש"ש ע"פ גי' הגר"א והכמ"ל:

דף ל ע"א קדרות בפסח ישברו. ע' ש"ק ירושלמי פ"ג ה"א ד"ה קדרה ומ"ש בפנ"א שם: **ע"ב** בעי מני' מאמימר הני מאני. תנחומא חקת סי' ב': מאני דקוניא בין כו' ירוקי שרי. בתנחומא חקת איתא דגם ביי"נ או חמץ שכי' תשמישו בצונן אין מותר רק באוכמי ותיורי ולא בירוקי וכשתשמישו בחמין ברותחין גם באוכמי ותיורי אסור. וע' ברא"ש דקי"ל גם ביי"נ בירוקי אסירי כדעת רב זביד בע"ז ולא כמרימר. וברא"ש שם בע"ז איתא בגירי' הגמרא בדברי מרימר בין דאית בהו קרטופני וגם בזה לא קי"ל כמרימר וכ"ה בתנחומא שם דדוקא בשיעי מותר ביי"נ: למפרע ס"ג. לפי' הפ"מ פ"ב ה"ב גיטין פ"ד ה"ד הוא פלוגתא דרב ור' יוחנן בירושלמי שם ולפי' הק"ע כתובות פ"י סוף ה"א פלוגתא דר"מ ורבנן ולר"מ למפרע הוא גובה ולהפ"מ הוא איפכא לר"מ מכאן ולהבא ולרבנן למפרע ס"ג ע"ש ובפנ"א:

דף לא ע"א דינר ופודה. בערכין כ"ט. משמע דוקא דינר אבל פרוטה לא דבעי כדי לפרסמו ובירושלמי כתובות פ"ח ה"י איתא ולא סוף דבר דינר אלא אפילו כ"ש ועש"ק שם ד"ה ולא ס"ד: ברש"י ד"ה ואתי מלוה הקדיש בתשעים מנה. בערכין כג: אמרי' דהוא דלא כרשב"ג דאמר אם הי' החוב יתר מכנגד הקדשו אינו פודה ולנ"ק כרש"י אינו יכול לפדות ולרבנן עד פלגא אם הי' החוב פי שנים מההקדש אינו פודה וקשה מהא דסתים הכא בגמרא דבכל ענין אתי מלוה וטריף וכן בירושלמי כתובות פ"ת ה"י משמע דאין חילוק ע"כ נראה דל"ב של רש"י שם עיקר וכ"מ מהתוס' שם: ר' נתן אומר. במד"ר פ"ת ספרי נשא ג' ילקוט נשא תשא: ישראל שהלוה. ילקוט תצא תתקל"ז: **ע"ב** כגון שהרהינו אצלו. להירושלמי פ"ב ה"ב גיטין פ"ד ה"ד דמקשה מברייתא זו לרב דס"ל באפותיקי דיד המלוה שולטת לשחרר העבד א"כ ס"ל דגם ברייתא זו מיירי באפותיקי ומ"מ אינו עובר. קשה אדפריך לי' מסברייתא לסייע ליה ממתני' דאיתא דאסור בהנאה. ואפשר דמוקי למתני' דמיירי מעכשיו והברייתא מיירי בלא מעכשיו. ולפ"ז יהיה הכרח דר"מ דפליג בברייתא ס"ל למפרע הוא גובה דאין לומר דפליגי בפלוגתא דאיתא הכא אי ישראל מנכרי קונה משכון דאי הוה ס"ל להירושלמי הכי לא הוה קשיא ליה מזה כלל לרב דקאי בעבד דמיירי בישראל מישראל. וע' כהובות פ"י סוף ה"א

ה"א דהם לפי הק"ע ה"ל גר"מ למפרע ה"ג. ולהפ"מ שם משמע איפכא דס"ל דלא אזלי' בתר עת נתינת הכסף ובפנ"א יבואר בס"ד: דא"ר ינאי. ילקוט תצא תתקל"ז: תנא כמה חפיסת. בירושלמי סוף ה"ב ע"ש ר' אבון ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק:

דף לב ע"א ואחד ססך. ע' ילקוט תהלים תתסח ומ"ש בס"ד יומא ע"ו: כל סגולגין מצלמין ע' תוספתא דב"ק פ"י וירושלמי ב"ק פ"ט סוף ה"א וע' מס"פ תרומות פ"ו ה"ג ד"ה גרוגרות מ"ש על הגהת הראב"ד על הרמב"ם פ"י מ"ה תרומות ע"ש דבר נכון: אכל גרוגרות ושילם. ילקוט אמר תרל"ח ת"כ אמר פ"ו והם הוא סיום דברי ר"א דס"ל דמשלם אף ממין על שאינו מינו רק שישלם מן היפה ואיהו ודאי ס"ל לפי במדה ואין ראיה לר"ע דקי"ל כוותי' דאינו משלם ממין אחר. ע' בזה במס"פ תרומות פ"ו ה"ג ד"ה גרוגרת: האוכל תרומות חמץ בפסח. ילקוט פ' שפטים תתקי"ז: ד"ה אינה קדושה. כ"ה גם בתוספתא פ"ק וירו' פ"ב ה"ג ע"ש רשב"א בשם ר"ש בן יהוצדק וכתב שם הק"ע דאפי' לריה"ג דס"ל מותר בהנאה אינה קדושה משום דכתב תתן לו ולא לאורו וע' מס"פ תרומות פ"ו ה"א ד"ה אין תורמין שכתב דלמאן דדריש מקרא תרומת או ממש ס"ל דמפרישין גם בכה"ג למאן דשרי בהנאה ופליגי ארנב"י דדריש ולא לאורו עש"ב: ונתן לכהן את הקדש. ילקוט אמר תרל"ח: **ע"ב** וריב"נ סבר לפי מדה משלם. כן פסק הראב"ד פ"י מ"ה תרומות ה"ו ומשום דסתם מתני' אתי כוותיה ומ"מ במזיד פטור וצ"ל דרק בשוגג אמרי' לפי מדה משלם וכ"מ לי הראב"ד אבל הרמב"ם פסק כר"ע והאב"י דפטרי בין בשוגג בין במזיד ומהירושלמי פ"ב ה"ג משמע דתפס דאוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג חייב בתשלומין משום דלפי מדה משלם ועפנ"א וע' ר"ש רפ"ז מתרומות מה שהקשה לשיטת הירושלמי דס"ל דל"א קרן מתשלומי תרומה א"כ תקשה קושית התוס' כתובות פי' א"נ אמתני' דפטר במזיד משום דרנבה"ק א"כ גם בשוגג לפטר דהא ח"מ שוגגין לכ"ע פטור וע"כ לומר דגלי קרא דגבי תרומה במיתה ומ"מ נותה התורה לשלם א"כ גם בהקדש אמאי י"א לא מעל לרנבה"ק הא בשוגג ע"כ לחייב וע"כ לומר כמ"ש התוס' דשאני קרן תרומה דהוי משום כפרה משא"כ בהקדש. אבל הירושלמי הקשה מ"ש תרומה מהקדש. ועמ"ש בפנ"א תרומות שם דלפי הק"ע קס במסקנא שהקרן קנס והיינו כפרה. ובלא"ה יש לתרץ להירושלמי דלא מעל בהקדש היינו במזיד וכפרש"י ע"ש ולפי הנ"ל י"ל עוד דמשום דבתרומה בשוגג אמרינן לפי מדה משא"כ בהקדש אמרינן לפי דמים וכן במזיד דתרומה דכן צ"ל להראב"ד דה לא הוא לא פסק כרנבה"ק וע"כ הטעם משום דאמרינן בזה לפי דמים: האוכל כזית תרומה. ילקוט אמר תרלז: ואכילה בכזית. ת"כ אמר פ"ו: אי דלית ביה ש"פ קרן נמי. בירושלמי פ"ב ה"ג איתא דאפילו פחות מש"פ ג"כ משלם הקרן ומייתי לה מהקדש דתני ואת אשר חטא מן הקדש ישלם לפרט לפחות מש"ע ואית תני לרבות מ"ד פרט הוא לקרבן מ"ד לרבות לתשלומין וה"ג בתרומה. וכן איתא בת"כ פרק כ' לרבות ושם איתא אפילו לחומש ואשם רק יש מתקנים הגירסא בת"כ מנין שאינו משלם חומש ואשם כו' וכן בירושלמי תרומות פ"ו ה"ב איתא גבי תרומת הקדש באין בו ש"פ ויש בו כזית דמשלם להקדש והרמב"ם בפ"י מהל' תרומות פסק דמשלם לכהן וביש בו ש"פ וא"ב כזית או משלם להקדש וכ' הכ"מ דהיה לו כן הנוסחא בירושלמי ועיין מס"פ שם ובכ"מ שם שכתב דגם הבבלי ס"ל הכי דאין תלוי רק בכזית ולא אכפת לן בש"פ וקא דאיתא הכא דאינו משלם אף הקרן הוא רק לפי ההו"א ולא לקושטא דמלתא ע"ש: לא אמרו ש"פ אלא לענין מעילה. ירושלמי פ"ב ה"ג ועמש"ל: והשאה בשגגה פרט למזיד. ילקוט ויקרא תעו ת"כ ויקרא דבורא דחטאת פרק י"ט:

דף לג ע"א אבל הפרים תמן תרומה. ירושלמי פ"ב ה"ג ועמש"ל לב. ד"ה דברי הכל ומ"ש בשבת כה. ד"ה דאמר דתלי' דרבא דרנב"י בפלוגתא דתנאי ובחדושי כתבתי מאי עבדי אינך בהאי דרשא תתן לו ועי' חולין קלו. ומש"ש בס"ד: בשוגג תרומתו תרומה. במתני' דתרומות פ"ב ה"א מסיים בה במזיד לא עשה ולא כלום ומובא כן ביבמות פט. בלי חולק ובירוש' תרומות פ"א ה"ב ופ"ו ה"א מסיק עלה דתני בשם רבי יוסי א' בשוגג וא' במזיד תרומתו תרומה ותלי לה בפלוגתא דפליגי ת"ק וסומכוס בתשלומי תרומה מי שאכלה אם שילם חולין טמאים דת"ק מחלק בין שוגג למזיד וסומכוס אינו מחלק ומובא בבבלי יבמות צ. פלוגתא זו בתשלומי תרומה. וגבי אין תורמין מן הטמא אין מובא הפלוגתא: התם היתה לו שעת הכושר. עי' מס"פ תרומות פ"ב ה"א ד"ה אין תורמין שכתב דלאו הלכתא היא חילוק זה עש"ב: **ע"ב** פחות פחות מכביצה. בירושלמי תרומות פרק ט' הלכה ג' פחות מכזית ושם ע"ש ר' יוסי בשם ר"א. ור' יוחנן קאמר התם שאם היו תרומה מקודם כבר נדחו. והכא בגמרא לא מחלק בכך מדמייתי ראיה מתרומת זיתים וענבים לסתור דעת רבי יוחנן והלא התם כבר היו תרומה וע"כ דאינו מחלק בזה ואף דלקמן לד: מחלק ר' יוחנן בענבים ומוקי לה התם בקדושת תרומה מ"מ אפשר דטעם רבי יוחנן בבבלי הוא משום חשש תקלה והשתא דלא ידע מחשש תקלה לא חילק כזה אבל בירושלמי דאמר משום דכבר נדחו ל"ב לחשש תקלה. עוד יתכן עפמ"ש לקמן לד: בשטו' בתרא דמיירי בשני דהוי המשקין שלישי ע"כ שפיר מחלק בין קודם שיקדשו דהו"ל טהורים ולזאת ל"ב פחות מכביצה אבל בפחות מכביצה אין לחלק בין קודם שהקדישן או אח"כ וכן ס"ל הש"ס וקאי הכא בסברא זאת והוא דלא כהירושלמי: תרומת זיתים. ס"א ל"ג זיתים והוא תלוי בפלוגתא בירושלמי תרומות פי"א ה"ג ובתוספתא תרומות פ"ט דלתנא מ"ד לר' יהושע יעשו מתרומת זיתים טמאות שמן משום דראוי להדלקה רק מענבים לא יעשה יין שא"ר להדלקה. ולעיל לבי איתא התרומת תותים וכנ"ל. וזיתים ליכא למימר גם אם נאמר דס"ל דגם בזיתים טמאים לכ"ע לא יעשו שמן. דא"כ ע"כ הטעם משום תקלה וא"כ נדחה ראיתו דאולא לסברא דל"ת לתקלה דהלא בזה דחה אח"כ ולגירסת זיתים היה יכול לומר ולטעמיך זיתים אמאי לא יעשו מהן שמן: ור' יוחנן אמר אפי' היתי. ה"נ פליגי בירושלמי תרומות פ"ס ה"א חזקיה ור' יוחנן דחזקיה אמר דוקא פת ושמן הא שאר כל הדברים לא ור' יוחנן אמר לא שנא היא פת ושמן היא שאר כל הדברים ועי' מס"פ שם ד"ה חזקיה שכתב דמיירי באופן שיהיה שמירה מתקלה כגון דרמי ליה בכלי מאוס ומה דאמר אח"כ ר"ש בר נחמן משמיה דר' יוחנן המדליק בפת ושמן של תרומה ישרפו עצמותיו פי' דמיירי בטהורה. ומהגהות הגר"א שמחק שמן מדברי רשב"ג וגם גריס ר' יונתן משמע דמפרש דאיהו פליג וס"ל דגם בפת טמאה אסור להדליק ומוחק פת ממתני' שם או דר' יונתן תנא הוא ופליג. ועי' הגהת הרד"ל ובפנ"א שם הארכתי בזה והכמ"ל:

דף לד ע"א שתילי תרומה. ירושלמי תרומות פ"ט ה"ג ומוכח שם דמפרש אסורים אף לכהנים מדמקשה שם על רשב"ל דפליג על ר' יוחנן [דאר"י תאנים וענבים שנטמאו סוחטן ואם היו כבר תרומה נדחו] אם פליג אסיפא [היינו דס"ל לרשב"ל דלא נדחו] מהא דשתילי כו' אסורין באכילה עד שיגוס כו' ואי נימא דהאי אסורים באכילה הוא לזרים לא הוי קושיא על ר"ל דפליג על ר' יוחנן דאוסר אף לכהנים ומוכח דס"ל להירושלמי אף לכהנים וכרב ששת דהכא ולא כרבה: תוס' ד"ה שסרו מלטמא תימה לר"י. הקושיא אינה כ"א לרבה דמותרים לכהנים אבל לרב ששת דגם לכהנים אסורין אין זה קושי' דודאי לא יזרענה כמובן ועי' תוי"ט ספ"ט דתרומות: שם בירושלמי דמס' תרומות. פ"ו ה"א ומ"ש גדולי תרומה ה"ה כחולין לכל דבר קושיה היא מהתוספתא דטהרות דתנינן הכי ולא כפי' הפ"מ והרא"פ דכיתותה הוא: שם לפי שמדאורייתא הלשון צריך תקון וכצ"ל לפי שמדאורייתא אינו תרומה ומעשר ע"כ חייבין בלקט שכחה ופאה דלא אתי גזרה דרבנן כו': שם וכן משמע בירושלמי. הוא במס' בכורים פ"ב ה"ב ועי' רש"ל ורש"א ועי' מרכבת המשנה ה' בכורים פ"ד הט"ו שהקשה על הרש"א ממתני' פ"ט דתרומות מ"ב על גדולי תרומה החוטט מטובת והדם כ"לד יעשה כו' אלמא דאסור גד"ת לבהמה וגם לזרים אסור כדכ' התוס' מהא דעניי ישראל ע"ש שבאר הוא באופן אחר לשיטת התוס' וגם לשיטת התוס' והכמ"ל ובפנ"א יבואר בס"ד: בגמ' אפילו גדולי גדולין אסורין. עי' בנדרים ס. דמסיק דהיכי דרבו גדולים מותר אפי' בדבר שאין זרעו כלה. ול"מ לשטיי דכאן מיירי דרבו דא"כ באמת אמאי אסור. והנה בנדרים נח. קרי לטבל ומע"ש והקדש דבר שיל"מ וכן הביאו תוס' ע"ז עג: ד"ה טבל בשם הירושלמי והוא בשביעית פ"ז ה"ג נדרים פ"ו ה"ד ומישבים הא דהוצרך בע"ז לומר שם טעם כהתרו כן איסורו ולפ"ז הא דקאמר שם דמהני רבים אינו כ"א בתרומה אבל טבל חמיר ול"מ רבים לענין לאכול עראי: תוס' ד"ה גדולי גדולין ראיה מירושלמי. תרומות פ"ט ה"ב. ושם איתא עד שלש גרנות ועד גורן הרביעית אסור ופי' הר"ש מובא במל"מ פי"א מה' תרומות דבטבל אסור עד שלש ובתרומה עד רביעית אסור ועד בכלל ואולי ס"ל להתוס' דלא עד בכלל ונקט שיעור של טבל משום דהגמ' מייתי לה דטבל אף דבתרומה קאי: שם כגון שלוף ושום. ומייתי לה בירו' בכורים פ"ב ה"ב: תוס' ד"ה פסול הגוף. תימה בירושלמי תרומות פ"ח ה"ד וכאן פ"א ה"ח מקשה שם לר' יוחנן דס"ל הסח הדעת ד"ת א"כ אמאי לא ישרפו תלויה עם הטמאה כיון שנפסלה גם התלויה בהסח הדעת ומתרץ דהכתי שומרה שלא תגע בטהרות ותטמא [ועפ"מ שם] וא"כ מיושב קושיות התוס'. ואפשר דאטהורה מ"מ קשה להו. וסברת הפ"מ ג"כ אין שייך כיון דלא מיירי בתמן: **ע"ב** תוס' ד"ה שאם זרק. עי' מהרש"א ומשמע דלר"א ס"ל צין מרצה על היוצא ונ"ע מהירוש' לקמן פ"ז ה"ט דהם בברייתא דחטאת שקבל דמה בב' כוסות מסיק שאין הציץ מרצה על היוצא ושם בברייתא הוזכר ר"א ומשמע דגם לר"א דינא הכי. כן אמת שבברייתא זו שהיא ג"כ בת"כ לו פ"ח ליתא הסיום הנ"ל שאין מרצה כו'. והוא מדברי הירוש' דמסיק על הברייתא ואפשר דהבבלי לא ס"ל כן מ"מ קשה לעשות פלוגתא כזה בין התלמודים. אולם י"ל דהתם הלא קאי על דם היוצא דבזה לכ"ע אין זריקה מועלת ויוצא כבמעילה ז.: דר"ש בן לקיש משמיה דר' אושעיה. הכא מתרץ אליבא דר"ל דאמר פסול הגוף הוי. ממימרא דר"ל עצמו ובירוש' תרומות פ"ט ה"ג איתא המימרא הנ"ל וגם מימרא זו ע"ש ר' אבהו בשם ר' יוחנן. ור' יוחנן ס"ל הסח הדעת פסול טומאה: דרבנן ואח"כ הקדישן. עמש"ל לג: ד"ה פחות:

דף לה ע"א טבל ועלה אוכל במעשר. עי' ירוש' סוטה פ"ה ה"ב דהם מקשה לרב דס"ל שליבי בחולין ממתני' דריש פ"ד דטב"י אוכל מעשר כו' ונגע בו טב"י. ומתרץ שם דמיירי בטב"י בבית הפרס דרבנן. וקשה דהכתי תקשה מהא דתנן טבל ועלה כו' דמתניא בנגעים גבי מצורע דה"ל טב"י דאורייי' ומ"מ מותר במעשר. ומזה הכרח דבאמת אין תי' זה עיקר שם אלא כדמשני אח"כ שם דשאני טב"י משאר טומאת שני דבלא"ה לא אתי' התי' עפמש"ל נט. דאין טב"י בטומאה דרבנן לתרומה כ"א לקדשים ועמש"ל יט: ד"ה והטב"י: והבשר לרבות. ילקוט צו הנ"ט: אלו דברים. ילקוט ראה תתקג: ובמע"ש והקדש שנפדו. בירוש' פ"ב ה"ד מגילה פ"א הי"ב מרבה מקרא תאכלו מצות גם מע"ש שלא נפדה והוא כר"ע לקמן לו: והכא איכא תנאי דפליגי עליה ובירושל' לא מייתי פלוגתא בזה ויתכן דמפרש למתני' בחוץ לירושלים כמ"ש רש"י ומש"ש דיוצאין במע"ש היינו בירושלים וקי"ל דלא כריה"ג שאסרו משום לחם עוני שנאכל באנינות וגם דמקרי נאכל בכל מושבות: תוס' ד"ה כוסמין. והר"י כו' אף מין חיטין. לפי' הפ"מ בירו' חלה פ"ד ה"א מבואר כן בירו' וע"ש במס"פ ד"ה מהו ועי' ה"ב שם: שם דמשני בירו'. חלה פ"א ה"א: אמר קרא לא תאכל. מכלתא בא פ"ח ופי"ז ומפורש שם יצאו אורז ודוחן כו' ילקוט בא רמז רא פנחס תשפב ראה תתקג ושם ליתא וכן תנא דבי ר' ישמעאל ספרי פנחס תקמ"ו ובירו' רפ"א דחלה ר' יוסי בשם ר"ש תני ר' ישמעאל בן ר' יונה ר' זעירא רשב"ל בשם ר' ישמעאל א"ר מנא אזלית לקסרין ושמעית ר' אחווה ור' זעירא והכא אמר לה בשם ר' ישמעאל וכאן בפ"ב ה"ד איתא ר' אחווה בר זעירא אמר ואנא הוה אמר לה בשם ר' ישמעאל. ושם לענין ג"ש לחם לחם בחלה מתמן דג"כ אינה אלא מה' המינין: קרמית. בתוספתא פ"ב ה"י איתא ג"כ דס"ל אדם יוצא בו י"ח בפסח ובירוש' שם איתא דריב"נ אמר דבדקוה ומצאוה שיש בה חימוץ ורבנן אמרי דבדקוה ולא מצאו בה חימוץ: עיסה שנלושה. עמש"ל עמוד ב': המהוהו וגמעו. ירושל' פ"ג ה"א: והא הכא דאין אדם יוצא כו'. וכן צ"ל לר"א דס"ל בירוש' פ"א דחלה ה"ג דאין אדם יוצא י"ח בפסח מתבושלה שלא הביאה שליש ולענין שמן משמע דפשיטא לכו דחייבין על חמוצו דדוחק דפליג גם ע"ז

ע"ש: **ע"ב** ומ"מ אין מחמיצין. עי' תוס' כאן והכא לא הביאו הירו' ובתוס' מנחות נג: ד"ה אין מחמיצין שהביאו שם בשם הירוש' דמפ' בלא מים ג"כ מחמיץ מהאי עובדא דיין קוסס שהיו בו שעורים ואמר ר' מנא לבערם וכן גרבא דמשחא גו אורגא תיעי דאמר רבא לבערם וכתבו שמא ס"ל כאביי דמ"פ מחמיצין ולאו קי"ל כרבא ע"ש ותימא לפי גירסת התוס' בירו' הא רבא אמר שם לבערם ולפנינו בירו' ש"פ כ"ש איתא ביין קוסס שאלו לר' אימי. וגבי דבש מזויף בסלת שאלו לר' מנא וגבי משחא שאלו לרבנן. ובתוס' שם טעות דמוכח וצ"ל במקום רבא רבנן. אך קשה הא ר' מנא עצמו אמר בירו' ר"פ אלו עוברין אמתני' דתומן האדומי כו' והוא דאית ביה מוי. אלמא דבלא מים אינו מחמיץ. וע"כ לומר דהני עובדי דבש"פ כ"ש ג"כ עם מים מיירי. וכ"ה במה"פ שם. ומצאתי מבואר כן לא' מהראשונים הרשב"א בתשו' סי' ג"ג שכ' וז"ל גם אסרו יין שנפל בו חיטי או שערי אי איכא מיא בהמרא וכ"ה בירושל' רב שמואל בר רב יצחק הוה ליה יין קוסס כו' ע"ש והוא הירו' הנ"ל אלמא דמפרש דאית ביה מיא ותימא על התוס' שלא הרגישו הסתירה בירו' מר' מנא אר' מנא לפירושם ועמ"ש לקמן לו' בזה: שם דקאמרי' בירוש'. בפ"י ה"א ומובא לקמן בתוס' נט: ד"ה לא יאכל: תוס' ד"ה אכסניא. בירוש' דמאי פ"ג ה"א. וזהו לדעת ר' יוסי האמורה שם אבל לר' יונה דמפרש שם בעניים חברים וצריך להודיעם שהם בעצמם יתקנו אין לפרש אכסניא נכרי ועי' מה"פ שם ומ"ש בפנ"א עליו. והכא ע"כ דתפס הגמ' כר' יוסי שם דמיירי בעניי ע"ה וא"צ תקון דאל"כ לא הו"ל מיגו דאי בעי מפקר כו' וכיון דכר' יוסי מוקמינן לה שפיר מייתי התוס' דאכסניא היינו נכרים ולר' יונה צ"ל הא דיוצאין בדמאי הוא משום דאין אסור מה"ת רק מדרבנן יוצא בו בדיעבד: דא"ר אבהו. ילקוט קרח תשנח ועמ"ש ברכות מז: מצות מגות ריבה. עמש"ל להי ד"ה ובמע"ש: שפדאו ע"ג אסימון. פלוגתא היא בירו' מע"ש פ"א ה"א דר' דוסא ס"ל דפודין והלכה כחכמים דאין פודין: יכול יוצא אדם י"ח בטבל. ילקוט בא רו:

דף לו ע"ב האוכל נבלה ביוה"כ. לדעת הרמב"ם בפי' המשנה כריתות פ"ג דאסוה"כ חשיב איסור מוסיף וכן מבואר בירו' כאן פ"ב ה"ב דחמץ חל על איסור טבל דהו"ל איסור תמור והייט איסור מוסיף ועי' מה"פ שם לפ"ז נ"ד לנבילה ביוה"כ דהו"ל איסור כולל וכמו דאמרינן לר' יוסי דאיסור כולל לית ליה ואיסור מוסיף אית ליה כמ"ש ביבמות לבי כריתות מד: כן י"ל ג"כ לר"ש דאיסור כולל ל"ל ואיסור מוסיף אית ליה. ועפמ"ש התוס' כריתות כג. מיושב קושית זו ע"ש: יכול יוצא אדם במע"ש. ילקוט בא רו מכלתא בא פ"י ע"ש ר' יוסי הגלילי שם והגר"א הגי' שם ריה"ג: פרט לעיסה שנלושה. במכלתא שם דר"א פליג עלה וס"ל דיוצא בו ובמע"ש. ואף דלא ילוש ביין כו' איתא שם ע"ש חכמים. ונראה דגרסי' שם ר"ע דהקודם לו הוא ר' ישמעאל ובר פלוגתא הוא ר"ע גם בגמ' מוכח דהוא ר"ע ומ"מ אף דס"ל לא ילוש כו' דהיינו בליל ראשון כדמוקי ליה לקמן עכ"ז בסופגנין ודובשנין אף דגם הם מי פירות מ"מ אמר התם דיוצא בהם י"ח בליל ראשון. והא דבלושין ביין ושמן ודבש לא הוא דס"ל מנה עשירה אבל מי פירות אין בהם משום מנה עשירה. וצ"ל דמי פירות מחמיצין לר"ע דאל"כ לא היה יוצא בהם י"ח מצה כיון שא"ר להחמיץ. ואולי מיירי עם מים. ועי' מנחות נג: כדאפיך התם דר"ע אומר לרבות מנחת נסכים לחימוץ לא קשיא ליה והא מי פירות אין מחמיצין משום דר"ע אפשר דס"ל מחמיצין אך יתכן דסמיך אלעיל כדמשני ר"ל אריה"ג כן נאמר לר"ע מגבלה במים וכ"כ הכ"ב ומוכיח שם דע"כ מ"פ עם מים הוי חמץ גמור ולא נוקשה מדמרבה ליה קרא שם או דנוקשה דאורייתא. ומהמכלתא הנ"ל הוי סיוע לדבריו מדיוצא בזה י"ח מצה. וגם יצא בזה כנוגה לדקת הרמב"ם שפסק בפ"ו מ"ה חו"מ דיוצא במצה שנלושה במי פירות י"ח מצה [והיינו עם מים] ומשום דפסק כר"ע או כנוסחת המכלתא דהם חכמים וכן מוכח בירו' פ"ב ה"ד ר' סימון בשם ריב"ל כזית מצה כו' צריך שלא יהא בה משקין. ופליגי שם אמוראי ר' ירמיה אמר למצוה אתאמרת ור' יודה בן פזי לעכוב אתאמרת [ומקשה שם למ"ד לעכוב אתאמרת מהתוספתא יוצאין במצה המתובלת ומשני מתובלת באגוזים היינו יבשים דליכא מי פירות רק תערובת שאר מינים כיון דרוב דגן יוצא. ועי' הראב"ד והכ"מ פ"ו מ"ה חו"מ שטרחו ביישוב התוספתא הראב"ד מפרש לה לאחר אפיה והכ"מ כתב דהתוספתא לא ס"ל לחם עוני לפסול מצה עשירה. ולפלא שלא זכרו את הירושלמי דמקשה ומתרץ תי' אחר. אולם לי התוספתא משמע כפי' הראב"ד ויש לעיין] ופסק הרמב"ם כמ"ד למצוה אתאמרת גם פלוגתא דתנאי מצינו בזה בירוש' תרומות פ"י ה"א חלה פ"א ה"א שבת פ"ג ה"ג כאן פ"ב ה"ד בתפוח שרסקו ונתנו לתוך העיסה וחמצה ה"ז אסורה ר' יוסי אומר מותר וקאמר ע"ז דלר' יוסי אין חמוצו חמוץ גמור ועי' ר"ש פ"י דתרומות מ"ב שכ' דלפי משמעות הירוש' גם לענין פסח קאמר ותימה דעכ"פ חמץ נוקשה הוי ועש"ק שבת שם מ"ש בזה וכ"מ במנחות כדי דגם לענין פסח הוי הפלוגתא גבי תפוח. ולת"ק מחמיץ ולר"י ל"ה חמץ גמור ובמכלתא הנ"ל מבואר להדיא דיוצא בה ידי חובת מצה אלמא דראויה להחמיץ חמץ גמור כנ"ל: ולענין פלוגתא דהכא אי לשין ביין כו' איתא גם כן בירושלמי כאן הלכה ז' רק דשם ליתא לדרבן גמליאל דאמר ישרף מיד: דאמר שמואל לחם עוני. ילקוט בא רו ראה תתק"ג: יומא קמא תלושו לי. ילקוט שם: אם אמרו בזריזין. בירושלמי ה"ז בעי כהנים עצמן מהו שילושו מלתן בפושרין ומסיק שלא התלוק בין מצה למצה ומוכיח לה מגדה כהנת ע"ש: לימד על יליקה ובלילה. ת"כ ויקרא דבורא דנדבה פ"י: תוס' ד"ה במקום. עשרון היינו למ"ד מדת יבש נתקדשה ועי' תוס' מנחות נה. ד"ה כל: יכול יוצא אדם י"ח בבכורים. ילקוט בא רו ובמכילתא פ"י שם ממעט מבכל מושבותיכם גם מע"ש ולהה"פ ושירי מנחות וחלות תודה ורקיקי נזיר לדעת ר' ישמעאל. וריה"ג ל"ל קרא לאינך משום דדריש לחם עוני לשון אוני וכולהו אינם נאכלים באנינות אבל ר' ישמעאל ס"ל עוני פרט למנה עשירה כר"ע [ועוד יותר דגם במ"פ הו"ל מנה עשירה] ע"כ דריש כולהו מכל מושבותיכם וריה"ג ס"ל בכורים מותר לאונן ע"כ בעי קרא זה לבכורים ועי' לקמן ע"ב ולקמן לח: מייתי קראי אחריני לחלות תודה ורקיקי נזיר ולא מפיק לה מבכל מושבותיכם משום דנאכלין בנוב וגבעון וכ"ה בירושלמי ה"ד ומגילה פ"א הי"ב. והמכילתא לא ס"ל כן ומפיק להו מבכל מושבותיכם ועמש"ל לח: ד"ה בתוס' ועי' ילקוט בהעלותך תשכב ושם יש ט"ס דמייתי לריה"ג מקראי לחלות תודה משבעת ימים תאכל מצות מצה הנאכלת כל ששה ימים כו' וגם קרא בכל מושבותיכם דתו ל"ל בכל מושבותיכם ועוד לריה"ג ל"ל שום קרא דהלא קדשים כינהו ואונן אסור בהו ועי' לקמן לח: וצ"ל שם לענין חלות תודה ורקיקי נזיר לסתמיל בשם תנא אחר או תניא או ת"ר ואינו מדברי ריה"ג ולדרש בכל מושבותיכם יש להגיה התנא ר' ישמעאל וכ"ה במכילתא על שמו מדרשא דבכל מושבותיכם: מה מרור שאינו בכורים. ילקוט בהעלותך תשכב: **ע"ב** תוס' ד"ה דא"ר אלעזר. בתוס' זבחים קיט. ד"ה בהו מתרצים שם באופן אחר. דקאי לר' יהודה דס"ל שלש בירות הן כו' ע"ש וס"ל להתוס' התם דכיון דהאי זה פעם היה היתר בכל מושבות הו לא מפקינן ליה מהקרא ודלא כסברתם כאן ועפ"ז אמרתי שיתכן לפרש מ"ש בירושלמי פ"ב ה"ד מגילה פ"א הי"ב ר' בון בר חייא בעי הלקוח בכסף מעשר שנטמא לר' יהודה מהו. וע"ד הפ"מ שפי' אח"כ שם בעי רשב"ל דהוא לי קושיא [ובפנ"א בארתי שם ע"פ פשוטו דהבעיות שם כלקמן לח.] ע"פ דרכו י"ל דגם בעית ר' בון היא דרך קושיא על הטעם דאמר מתחלה כהכא הואיל וראוי להפדות היינו כשיטמא כדר"א. א"כ אין זה כ"א לר' יהודה א"כ הלקוח כו' וברייתא סתמא קתני ע"כ מכריח מזה דלאו ר' יהודה היא וא"צ לטעם זה: ואין שאת אלא אכילה. בירושלמי מע"ש פ"ג ה"ה דריש כי לא תוכל שאתו היינו לפדותו בירושלים [דאלו ברחוק מקום ככר כתיב כי ירבה ממך הדרך] ואמר קרא ונתת הכסף וע"כ היינו שנטמא כ"ה ע"ד הפ"מ והרא"פ מגי' שם ככהאן ובספרי ראה קז מפיק לה מג' כספים נאמר בפרשה א' למעשר טהור וא' לטמא כו' ע"ש משמע כפי' הפ"מ דרק מיתורא דכסף קדריש: בכורים אסורים לאונן. ילקוט ראה תתפג: מ"ש דרבנן. בירושלמי בכורים פ"ב ה"ב מפיק לה מדכתיב הקדש העליון במשמע פי' דבפרשה כי תכלה דכתב אחר פ' בכורים נאמר בערתי הקדש מן הבית דריש ליה דקאי גם על בכורים שבפ' שלפניה ור"ש לא דריש כן ומקשה א"כ למה לא פליג על וידוי ומשני ועניית ואמרת דכתב בפ' בכורים עצמו נרמז ג"כ הוידוי. ודרש ההקש לתרומה מתרומת ידך לא דריש הירושלמי ואף דאמרי' שם ותרומת ידכם אלו הבכורים לאו להקש נאמר כ"א מפרש דהיינו בכורים להורות דובהבאתם שמה קאי גם על בכורים דטעונין הבאת מקום אבל לא להקיש לדבר שאין מבואר באותו הפסוק: מעשר אסור לאונן. עי' תוספתא מע"ש פ"ב ה"ט הוצר במע"ש מבתרומה כגי' הגר"א שם מעשר אסור לאונן: לחם עוני פרט לחלוט ולאשישה. ילקוט בא ר"ו ראה תתקג ש"ב קמג ספרי ראה קל ובמכילתא בא פ"י ע"ש ר' ישמעאל ושם ממעט הסופגנין והדובשנין והאסקריטין וחלת המסרת והאישה ובירושלמי ה"ד פרט לסרוסין וחלת המסרת והאישה ונראה דצ"ל פרט לאסקריטין כו': אשפר א'. במד"ר פ"ד ודעת שמואל הוא בשם י"א ילקוט ש"ב קמג ע"ש ר' יוחנן אשפר א' מששה כו':

דף לז ע"א אם אמרו בזריזין. עתוס' מנחות נב. ד"ה כל שכתב דלהה"פ אינו בזריזין ולא במקום זריזין וקשה דהא הכא אמרו דנעשה בזריזין וצ"ל דהכא החשש אינו בשעת אפי' שלא תאפה היטב ואפיתן בפנים כמ"ש מנחות נה: ואף דמקשה עלה שם מ"מ יש ליישב שם הקושיא. וכן מוכח דכל אם אמרו שבפה הוא מענין אפיה היינו עלים ותנור חם ותנור מתכת. והתוס' מיירי שם בלישה ובזה מיושב קושית המ"א סי' תנ"ו סק"ז על הרא"ש פ"ג סי' ו' דהתם החשש שהכיח הרא"ש שבכולל העיסה מרובה ומתחלקת למצות קטנות רבות אין חשש בהאפיה כ"א בלישה שפיר. דן הרא"ש מלהה"פ דגם לישתו אינו במקום זריזין והמ"י כתב שם משום דלגבור שאני וכלעיל ל"ו. וזה ג"כ ליתא דאין שייך כ"א בעומר דרבים מהעסקים בו ולא בלהה"פ וכן מצאתי בפעט"מ. ונראה דהתוס' במנחות שם שכתב כן דלגבור גבי לחה"פ אין זה כ"א הו"א דהלא אח"כ כתב התוס' תי' אחר. ואי ס"ל להרא"ש תי' התוס' שם י"ל בפשיטות דהגמ' דהכא קאי למ"ד מדת יבש נתקדשה והיה הכל בפנים והרא"ש ס"ל דלא נתקדשה. ובזה א"ש גם הירושלמי פ"ב ה"ד דדן פת עבה טפח מלחה"פ ולא דמי דהתם במקום זריזין משום דס"ל לא נתקדשה וכולו בחוץ נעשה. ובחדושי בארתי עפמ"ש התוס' מנחות נח. דכלי שרת אין מקדשין אלא בזמנן רק משום דאינן דוחות את השבת ס"ל להמקשן דערב שבת הוי זמנן ע"כ מקשה ואפשר דלפי האמת ל"א כן והוי שלא בזמנן ולא קשה תפסל בלינה וא"ש מה שפסק הרמב"ם כמתני' שם וזהו טעם הרא"ש ג"כ ומחלק בין אפיה ללישה וכנ"ל והירושלמי ס"ל תברא כדעת המקשן במנחות שם ובבגמ' דמסיק תברא. ע"כ גם האפיה לא היה בפנים ע"כ לא מקשה אם אמרו בזריזין. ושם הארכתי ואכ"מ: איכא דאמרי לא של נחתומין. עי' רא"ש מ"פ בשם הרי"ף ומ"ש עליו ומשמע מדברי הרא"ש דפליג האי עובדא אחכמים ובירושלמי פ"ב ה"ד בברייתא דא"ר יהודה שאל ביתוס בן זונין איתא שם לר"ג וחכמים והעובדא היה ג"כ נבית ר"ג כמ"ש הכא. וא"כ א"א לומר דפליגי וע"כ לומר כמ"ש הר"ן ע"ש ונלב"ע אריה להרי"ף בארתי בס"ד: והמדומע פטורים מן החלה. עי' נדה מז. דשם איתא פלוגתא דר"מ מחייב בחלה ור' יהודה ור' יוסי ור"ש פוטרין ובתוספתא דחלה פ"א איתא הפלוגתא בספק מדומע דר"מ מחייב ור' יוסי פוטר ותכ"א מדומע פטור מן החלה ספק דמוע חייב בחלה ובירושלמי פ"ז דתרומות ה"ג א"ר יוחנן ספק מדומע פטור מן החלה ספק הנאכל משום דמוע חייב בחלה. ובחלה פ"א ה"ג הלשון בדברי ר' יוחנן מדומע פטור כו' ועי' ר"ש פ"ק דחלה מ"ד שכתב בשם הירושלמי דל"א מדומע פטור אלא כשהשיעור ה' רבעים מצומצמות דיש בהם חלק תרומה שנפל אבל יותר מה' רבעים חייב. ולפנינו בירושלמי הוא בנוסחא אחרת ועי' פנ"א: אמר ר"ל. עי' לקמן ע"ב בתוס' ד"ה דכ"ע מ"ש בשם הירושלמי: שהרתיח ולבסוף הדביק. בירושלמי חלה פ"א ה"ג מפני שהיה האור מהלך מן הצד ולקמן ע"ב מבעיא בגמ' באבוקה כנגדו דהוא אליבא דר"ל כמ"ש התוס' ד"ה דכ"ע: כל שפורסה. בירושלמי פ"ב ה"ד הוא בברייתא גופה יוצאין במצה נא כשפורסה ואין גידי;

נמסכין ועי' גכ"ת תא"ת סי' פ' שחקר אם רק לצאת בה י"ת מצה נאמר או דגם לענין חמץ בעינן שיעור זה :
ע"ב ר' ישמעאל בר' יוסי . בתוספתא פ"א דחלה ובירושלמי שם פ"א ה"ד וכאן פ"ב ה"ו איתא איפכא ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו מעיסה חמין ע"ג קמח חליטה קמח ע"ג חמין : תוס' ד"ה דכ"ע . בירושלמי פ"ק דחלה ה"ג . ובמ"ש התוס' דע"י משקה מודה ר' יוחנן . עי' בזה במה"פ שם ד"ה ר' יוסי שדעת הרמב"ם אינו כן אלא דר' יוחנן לדברי ר"ל קאמר ובלבד ע"י משקה ע"ש : ואבוקה כנגדו . עמש"ל ע"א ד"ה שהרתיה : לדברי ר"מ פטורה מן החלה . עי' כ"מ להרמב"ם פ"ו דבכורים ה"ד ליישב בשם הר"י קורקס פסקי הרמב"ם דפסק כר"מ דממון גבוה ועכ"ז פסק דמע"ש חייב בחלה . ע"פ התוספתא דחלה פ"א דאיתא שם עיסת מעשר שני חייבת בחלה ספק מדומע חייבת בחלה דברי ר"מ כו' ומשמע דר"מ אתיא גם על מע"ש . וכן מספרי [שלח קי] מוכיח דאמר התם דתרומה ומע"ש פטורים מן החלה משום דזה קדש וזה קדש אבל אמרו חכמים עיסת מע"ש בירושלים חייבת בחלה ולשון זה קדש לר"מ הוא דממון גבוה ועכ"ז מסיים דחייב עיסת מע"ש בירושלים בחלה . ותלי זאת בפלוגתא דר"ח ורב אסי בסוכה ל"ה גבי אתרוג מע"ש אי סגי בהיתר אכילה להקרא לכם או דבעינן ממון ופסק הרמב"ם כר"ח דסגי בהיתר אכילה והסוגיא אזלא הכא כרב אסי . ועי' הכי"ט אלגזי בכורות הל' חלה שהאריך בזה וכתב ע"פ דברי הכ"מ דגם הא דאיתא בירושלמי מע"ש פ"א ר' יוסי בשם ר' יוחנן מע"ש פטור מן הבכורה לר"מ וכן בפאה פ"ז ה"ה מע"ש פ"ה ה"ב לענין חיוב חלה דמע"ש דפטר התם לר"מ ג"כ משום דס"ל כרב אסי והרמב"ם פסק כר' חייא ע"ש . וק"ל מהא דאיתא הכא בברייתא לקמן לח. לימא מסייע ליה עיסה של מע"ש כו' ובינותי בספרים ומצאתי בשעה"מ ס' תו"מ שהקשה זאת ע"ש מ"ש בזה :

דף לח ע"א מה להלן משלכם . עי' רא"ש כאן שהביא הירושל' שבת פי"ג ה"ג חלה פ"א ה"ה במצה גזולה לענין ברכה . ומובא ג"כ בפוסקים : בעי רשב"ל . ירושלמי פ"ב ה"ד מגילה פ"א הי"ב ע"ש : איכא דאמרי . בירושלמי שם הוא ע"ש ר' בון בר חייא ובעית רשב"ל בחלת מע"ש הוא אחריו ועי' גליון שם וקושיתו מיושב דכוונת הירושלמי ג"כ בטהור רק כיון שאין לו היתר ע"י פדיון כשיטמא לא מקרי נאכל בכל מושבותיכם וכדאיתא הכא : בתוס' ד"ה ר' יהודה טעמא כו' . כ"ה גם בספרי ראה קז : שם אלמא לקות כו' אינו נפדה טהור ברחוק מקום . קשה למה לו להביא ממרחק לחמו הא גם באותו מתני' מע"ש פ"ג ה"ו בפלוגתא דר' יהודה ורבנן מבואר כן דאמר להן ר' יהודה לא אם אמרת במע"ש שכן נפדה ברחוק מקום בטהור תאמר בלקות כו' . ומשמע דהוא תשובה לדעת רבנן . וכן מבואר במתני' פ"א ממע"ש ה"ג הלוקח פירות כו' מזיד יעלו ויאכלו במקומו היינו שאינו יכול לפדותן : ע"ב ת"ל שבעת ימים כו' מצה . ילקוט בהעלותך תשכב ועמש"ל לו . ושם בילקוט תפס קרא שבת ימים תאכל מצות ועט"ז סי' תרל"ז סק"א ולפי מה שהבין הטעס"מ בהל' תו"מ כוונת הט"ז דמדמי דרש דמצה הראויה לז' לסוכה הראויה לז' ומאן דדריש שם דריש גם הכא א"כ תקשה להירושלמי דס"ל בסוכה פ"ב ה"ז דטעם ר"א שאין עושין סוכה בחוה"מ משום קנס ולא מחמת קרא דבעינן ראוייה לז' ע"ש א"כ כמאן אתי הך דרשה דמצה הראויה לז' ובירושלמי כאן פ"ב ה"ד ובמגילה פ"א הי"ב איתא להך דרשה סתמא בלי חולק . גם בבבלי לא מצינו מאן דדריש סוכה הראויה לז' כ"א ר' יהודה בדף כג. ור"א בדף כז: והכא מתניא סתמא ע"כ נראה דלא תלי אהדדי וגם הט"ז לא כיון לזה ולענין דעסיק שם הטעס"מ בקושייתו הארכתי בתכורי ק"א בישובו : ותיפוק ליה דהו"ל מצה עשירה . עי' גליון בירושלמי פ"ב ה"ד שהקשה נימא דאצטריך קרא בשביל רקיקי נזיר שנמשחו אחר האפיה דאז אין שייך מצה עשירה כמ"ש הראב"ד ע"ש . וכבר קדמו השעה"מ בס' תו"מ ע"ש : ותיפוק ליה דאין נאכל בכל מושבות . במכילתא בא פ"י דריש ר' ישמעאל לחלות תודה ורק"נ מבכל מושבותיכם ועמש"ל לו. : תוס' ד"ה זאת אומרת . עי' ירושלמי פ"ב ה"ד ומגילה פ"א הי"ב דמקשה שם לר' יוחנן דאמר לית כאן נזירות [פי' דבברייתא דזבחים קיז: ותמורה יד: איתא מנחה ונזירות קרבים בבמה דברי ר"מ ור' יוחנן אמר שם בתמורה שמי מכאן נזירות א"כ ליכא למ"ד נזירות בבמה דלחכמים ור"ש לא קרב נזירות] ומוקי לה הירושלמי כר"ש דס"ל דסגי בקרב א' מקרבנות הנזיר וכגון שהקריב שלמיו לחוד בבמה ותימה שלא הביאו התוס' את הירושלמי ולא הזכירוהו וכן לא שמו לב לתרץ לר' יוחנן דמסמי נזירות מדברי ר"מ כמאן אתיא ועי' תוס' תמורה יד: ד"ה אלא :

דף לט ע"א שלשין הינדבי . בירושלמי פ"ב ה"ה הוא בלשונות אחרים ולפי שאין אנו בקיאין בהם ובשמותיהם ע"כ לא הבאתים : וכשבאתי לפני ראב"י הודה לדברי . עי' ירושלמי עירובין פ"ב ה"א דאיתא שם דהאי וקשיתי לי תנר ולא מצאתי לאו הערקבלין לחוד קאי כ"א על כל הג' דברים דאמר ר' אלעאי שם ע"ש ולפ"ז יש להסתפק אי נימא דהא דראב"י הודה לדברי קאי ג"כ על כל הג' דברים או רק אערקבלין : ירק מר יש לו שרף . ובירושלמי פ"ב ה"ה אמר ר' יוסי בר' בון אמר ר' יסי תלי ובמרור ירק מר ופניו מכסיפין ויש לו שרף ופי' הק"ע יסי תלי שיב הגדל סביב הדקל . ולא ידענא איך נשא את ראש השיב להיות ממיני מרור . ופשוט דיסי הוא שם אמורא שנמצא פעמים רבות בירושלמי . ותלי ט"ס וצ"ל תלי וכמ"ש לקמן שם אין הדבר תלוי אלא בחזרת ה"נ קאמר דהוא תלי דין מרור בפרטים ותנאים אלו שיהיה מר כו' . והוי"ו של ובמרור יש למחקו וצ"ל במרור . וקרוב שהוא נמשך מתיבת תלוי שהיה כתוב תלוי במרור ונשתבש : מצוה בחזרת . וכן בירושלמי שם בשם ר' חייא בשם ר' הושעיא אין הדבר תלוי אלא בחזרת מה חזרת תחלתו מתוק וסופו מר כך עשו המצריים כו' : וכ"ת כולהו בהדדי קתני להו . הכי איתא בירושלמי כלאים פ"א ה"א באמת מתחלה דרב פליג על ר' יוחנן [דאמר כולהון זוגות זוגות קתני] ופשיט מזה דר' יוחנן אכולה פרקא קאי מדקאמר דרב פליג ש"מ דר' יוחנן לא אמשנה ראשונה לחוד קאי רק את"כ מסיק דרבא אמר רב דכולהו זוגות זוגות קתני והא דקאמר כולן נזרעים בערוגה א' היינו דדין ירקות להם ולא זרעים לענין הרחקה וכדמסיק הכא : זוגות זוגות קתני . ועכ"ז אמינא אילן דהשיב התם בכלאים באותו הפרק פ"א . איתא בירושלמי ה"ד שם דס"ל לרב דכולן מין א' ופליג אריב"ל דאמר התם זוגות קתני : ע"ב קמ"ל . דירקות נינהו ולא דין זרעים להם וה"נ מסיק בירושלמי כלאים פ"א ה"א ועמש"ל ע"א : תרגומא אקלח . א"כ גם האי ושוין שיוצאין בהן כמושין ג"כ אקלח קאי וכ"ה בירושלמי פ"ב ה"ה אית תני אבל לא כמושין א"ר הא בעלין ודתני במתני' בין כמושין הוא בקלח ועי' נתיב חיים סי' תע"ג ודבריו מוקשים במ"ש דהאי ושוין קאי אעלים וכ"כ הת"י ס"ק י"ט דדוקא בקלח מתפרש ועי' ק"ע בירושלמי שם בש"ק שתקן ט"ס שבמ"א ס"ק י"ג שכ' אקלחים שאין יוצאין בכמושין וכ"ה בת"י להגי' דברי המ"א לגיינס אעלים ובדפוסים שלנו נתקן כבר ציון המ"א :

דף מ ע"א נתבקעו אסורות . בירו' פ"ב ה"ז ג"ז ע"ש ר' יוסי . ות"ק ס"ל נתחמצו אסורות כו' גם ת"ק שם מזכיר חיטים ושעורים ור' יוסי שביק חיטי ונקט שעורים לבד : והדראה . עי' ירושלמי פ"ב ה"ד : ע"ב לכל הוא נותן . עי' רש"י שפי' דקאי אכלי שני ולתומרא פליג . ולפי' הפ"מ ירושלמי שבת פ"ג ה"ה דגרים שם מ"ש הכל מודים בה"ד שם שהוא שייך למתני' דפלוגתא דר"י ורבנן דהכל מודים בכ"ש שאינו מבשל ור"י אריסא קאי ולקולא ועפנ"א בשבת שם: והומץ צומתן. בירושל' הגי' צופדן : ור"מ אוסר . בירושלמי הגירסא במתני' ר"מ אומר אין מבשלין כו' . ובגמ' שם איתא הפלוגתא דת"ק ור"מ : מחלוקת לתוך החרדל . בירו' איתא הברייתא כבמתני' ומשמע דגם בחרוסת פליגי דגם בדברי ר"מ איתא שם ר"מ אוסר מפני שהוא מששה . משמע דרק לכתחלה אוסר לעשות כן דחיישינן דלמא ישהה דת"ק ג"כ אוסר להשהות ולא חשש דלמא ישהה ור"מ חושש וליתא שם ישרף : תד"ה האלפס . בירושלמי פ' כירה ה"ה :

דף מא ע"א במים אין לי כו' . מכילתא בא פ"ו ע"ש ר' ישמעאל והך דר' הוא ע"ש ר"ע וכ"ה בילקוט בא קצו ור' דריש התם כפל דבשל מבשל לרבות מבעו"י ע"ש [והוא כלקמן ע"ב ע"ש ר'] וכ"ה בירושלמי פ"ב ה"ז ע"ש ר' ישמעאל ור"ע . ובזה יש ליישב דברי הרמב"ם שפסק בצלי קדר דחייב והוא כר' ופסק ג"כ בשלו ואח"כ צלאו ואח"כ בשלו דחייב דהוא כרבנן . ומ"ש הלח"מ דפסק כר' יוסי וידע מסברא הוא נגד הגמ' דמשמע דגם לר' יוסי צריך קרא ועי' תוס' ולהנ"ל ניחא דלקמן ע"ב מקשה הגמ' לר' דדריש כפל בשל מבשל למבעו"י והכא דריש לצלי קדר . ומשני א"כ לימא קרא בשל בשל כו' ש"מ תרתי . ולפ"ז הרמב"ם דלא ס"ל לחייב מבעו"י שלא הביא דין זה דריש תרתי אזו מהכפל והגמ' הוצרך לומר דפליגי ע"פ הגירסא רבי ורבי ס"ל למבעו"י אבל הרמב"ם תפס גי' המכילתא והירושלמי וא"צ לומר דפליגי בזה דיוכל לומר תרתי ש"מ : צלי קדר . לגי' המכילתא וירושלמי וילקוט ר' ישמעאל ור"ע א"ש מה דלקמן ר"פ כיצד צולין בנותן כרעיו לתוכו ס"ל ור"ע דהו"ל בישול משום דאזיל לשיטתו דאוסר בצלי קדר ור' ישמעאל שם דקורהו תוך דהוא דס"ל דנותן לתוכו הוא לטעמיה דמתיר בצלי קדר וריה"ג ס"ל ג"כ כר' ישמעאל דמתיר בצלי קדר ועמש"ל עד. ובילקוט שם איתא גם הך דבגמ' : בשלו ואח"כ צלאו . במכילתא בא פ"ו מפיק לה מצלי אש בצלי מן האי ועי' בפי' הגרל"מ בטעם המכילתא דדריש למעט מבושל ואח"כ צלאו ולא צלאו ואח"כ בשלו דס"ל כר' יוסי דבשול מבטל אפיה וא"צ קרא ע"ש והוא דלא כמשמעות הגמ' כמש"ל . אך לגי' הגר"א שם לק"מ במכילתא מבשל לחייב על הצלי המבושל כו' מה ת"ל בשל מבושל לחייב על הצלי המבושל ע"ש א"כ גם המכילתא דריש לתרווייהו מקרא . ועי' בירושלמי פ"ז ה"ב אלו נאמר לא תאכלו ממנו נא כ"א צלי אש הייתי אומר שלקו ואח"כ צלאו מותר ת"ל ובשל אלו נאמר כו' הייתי אומר בשלו וצלאו [נראה דצ"ל צלאו ובשלו] יהא מותר ת"ל מבשל . ילקוט בא קצז כה"ע : שלא נמות . בירושלמי פ"ג ה"א מקשה אמאי בהמתה חמץ וגמעו חייב ובמצה אינו יוצא . ועי' חולין קי"ט דמפרש בהמתהו וגמעו אם מצה הוא אי בה י"ת משום דלחם בעינן אך הירושלמי קאי לסברא דגם לחיוב חמץ בעינן לחם דלואת פטרו בכותא הבבלי מכרת ע"כ מקשה כנ"ל והדר ביה הירושלמי מחמת זה ע"ש : בישל בחמי טבריה . ילקוט בא קצז כה"ע ובירושלמי שבת פ"ג ה"ב פליגי בה חזקיה אמר אסור ר' יוחנן אמר מותר : פסח שבשלו . בירושלמי שם פליגי בה תרין אמורין ח"א אסור ותרנא אמר מותר מ"ד אסור ובשל מבושל במים ומ"ד מותר כ"א צלי אש . והיינו גם הבישול בעינן כאש.. ובשלו בחמי טבריה וצלאו א"כ מותר ועי' ק"ע : ע"ב יכול יאכל כזית נא מבעו"י . ילקוט בא קצז : בא מבעו"י פטור . בירושלמי פ"ז ה"ב פליגי בה אית תני חייב ואית תנא תני פטור ע"ש : בשעה שישנו . כ"ה ג"כ בירושלמי פ"ז ה"ב בטעם מ"ד פטור : רבי אומר אקרא . מכילתא בא פ"ו ילקוט שם קצז ועמ"ל ע"א : אכל צלי מבעו"י . ילקוט בא קצז כה"ע: האי לאו הכא . ילקוט שם : וכל לאו הבא מכלל עשה . מקור דבר זה הוא בת"כ שמיני פרק ד' אחר פ' מלואים גבי סימני דגים ממשמע שנאמר אכול את שיש לו שומע אני לא תאכל את שאין לו כו' ליתן עשה ול"ת והיא בירושל' בכורים פ"א ה"א ע"ש ר' אבינא דמזה שמענו דבכ"מ ל"ת הבא מכלל עשה עשה ומבואר בכמה מקומות בירושלמי :

דף מב ע"א אותו אתה מתפיס. ת"כ אמור פ"ז : לא נאמר בדברים. לפי גי' ר"ח צ"ל לא יימר פי' לא ימיר מכח האמור . וכ"ה בירושל' נזיר שם אך התם גבי דין תמורה קאי ואפשר לפרש לא ימיר הבכור והק"ע פי' שם לאו אמור וליתא כדמוכח הכא דהחולק ע"ז אמר לאו אמור : הא דאפשר דקוו . בירושל' משני מ"ד אשבורן בפסי' אשבורן גבוה מ"ד קטפרס בשהיה קטפרס גדול : ע"ב אר"נ בר יצחק בתחלה . ילקוט תולדות קי יחזקאל שסה ושם ליתא בר יצחק ועי' הגרי"ב : ביהודה בראשונה הלוקח . בירושל' פ"ג ה"א לא נזכר ביהודה ונראה דקטר לשון הוא דהלא בירושל' דמאי פ"א ה"א איתא היה חומץ שביהודה פטור מן המעשרות . ומבואר שם טעמא שהיו עושין יינן בטהרה לנסכים ע"כ לא היה מחמיץ וכ"מ הכא . ובזה יש ליישב קושית התוי"ט דמאי פ"א מ"א מהא דספ"ד שקלים ואם החמיץ . די"ל דדוקא ביהודה שהיו כלם עושים בטהרה הועילה זכות הרבים מסא"כ יחיד המקבל עליו לספק יין לנסכים . והא"ל כמ"ש התוי"ט דמיירי שנפלו בו שעורים . וע"ש שתי' עוד דאין סומכין על הנס : הא בדרונקא . בירושלמי דמאי שם משני ר' לא . בראשונה שהיה ענבים מרובות לא היו התרנגים תשובות מעכשיו שאין ענבים מרובין תרנגים תשובות : מיא דחיורי . בירושל' איתא דיהיב ביה קולה ופי' הפ"מ מין גבע כדתנן פ"ז שביעית ספיחי סטים וקולה וצ"ל דלא זהו מין החמץ רק דנותנין כמי סובין הגבע והכא נקט מין החמץ : פת תבואה . בירושל' א"ר את בר בא מביא מלינתא שלא הביאו שליש וכותשן ועושה אותן כחלות חריע ונותנן בקדרה : אף טפולי נשים . בירושל' מאן דתני טפולי כ"ש תכשיטי מאן דתני תכשיטי הא טיפולי לא :

דף מג ע"א א"ר ר"מ היא . ירושל' פ"ג ה"א זהו שיאור זהו כותח הבבלי ועמ"ש בסמוך : ונותנו לפני כלבו דר"מ לר"י . כן מפרשים הק"ע והפ"מ בירושל' פ"ג ה"ה אהא דאיתא שם ר"ה בשם רב מותר להאכילו לכלבים דהיינו דר"מ לר' יהודה ובעג"ד שגו בזה דהלא בפ"ה ה"ד מיבעי' להירוש' בשוחט את הפסח על השאור אי חייב מי נימא כיון דאמר רב מותר להאכילו לכלבים אינו חייב א"ד כיון דאמר רב לוקין עליו חייב אלמא דעל אותו השיאור דאמר לוקין אמר מותר להאכילו לכלבים וכן משמע בפ"ב ה"א שם [וע"ש מש"ש ר"ה בשם רבי . וצ"ל בשם רב] גם שגה הק"ע עוד בפ"ג ה"א דפי' על הא דאיתא שם רב אמר זהו שיאור זהו כותח הבבלי דהיינו דס"ל דאין לוקין עליו דהא להדיא אית ליה בפ"ה ה"ד דלוקין על שיאור גם הכא מבואר דמוקי כר"מ ודלוקה . אלא הפי' שם דפליג על ר"ל דמדייק מדתני על ערובו סופג כו' הא נוקשה לא ורב ס"ל דלקי דאמר היינו שיאור כו' ומוקי למתני' כר"מ וס"ל דאתרווייהו לקי ור' בון בר כהנא אמר דגם על ערובו אין לוקין כ"א בתערובת חמץ ומצה מיירי ועי' של"י מ"ש בשם היד דוד ופי' הק"ע תמוה : דברי ר"א . בירושלמי איתא הברייתא סתמא בלא פלוגתא דעל ערובו סופג ארבעים : כל מחמצת לא תאכלו לרבות . ילקוט בא רד כה"ע ועי' מכילתא בא פ"י : אין לי אלא שנתחמץ . עמש"ל כ"ח: : התם נמי הכתיב כל . כן מקשה ג"כ בירושלמי ומשני דהאי כל מרבה אוכלין וכל מחמצת מרבה נאכלין וכמש"ל ע"ב ועמש"ש : איש או אשה . במד"ר פ"א ספרי נשא ב' ילקוט בא דר משפטים שח נשא תשא : ע"ב כר' אליעזר . הגרי"ב הגי' ר' אלעזר דהוא אמורא דלאו ברייתא היא אך בירושלמי פ"ה ה"א וקדושין פ"א ה"ז מוכח דברייתא היא דקאמר התם מסייע מתניתא לר' הילא לא תאכל כו' ושם איתא פלוגתא דאמוראי ור"ז ס"ל דמ"ד פסח בנשים רשות ה"ה מצה ומסייע ליה ממתניתא פסח מצה ומרור כו' רבי"א כו' בנשים רשות ולק' צא: מגי' הבבלי בדברי ר"ש פסח כו' בנשים רשות . והירושלמי אינו מגי' ומפרש דקאי אכולהו . ולהירושלמי א"ש דר"ש לטעמיה דדריש הטיקש לבשעה שישנו כו' כלעיל כ"ח: וספרי ראה קל . ולהבבלי צ"ל דדריש תרווייהו מהקיש ועי' פ"א ובשעה"מ ובתכורי ק"א הארכתי : תניא כי כל אוכל חלב . ת"כ צו פרשה י' : והתניא שאור בל תקטירו . ת"כ ויקרא דבורא דנדבה פרק י"ג :

דף מד ע"א הקטרה לפחות מכזית . עי' מנחות כו: דפליגי בה"ג ר' יוחנן וריב"ל ור' יוחנן ס"ל יש הקטרה וכ"ה בירושלמי יומא פ"ב ה"א וא"כ ע"כ זעירי לאו לדעת ר' יוחנן דר' יוחנן ס"ל יש הקטרה אלא דעת עצמו קאמר . אך למ"ש התוס' מנחות כו: ודף נח: דר' יוחנן מודה דאין הקטרה בפחות מכזית דדוקא התם שהשלים אה"כ ע"ש . א"כ י"ל דזעירי לר' יוחנן קאמר . וע"ע תוס' שם דבמ"ש דבכה"ג דבדף עז: שם מודה ר' יוחנן דבהקטיר שומשום אין הקטרה בכך . תימה דבירושל' יומא שם גם בהקטיר שומשום ס"ל לר' יוחנן דהוי הקטרה בכך וצ"ע : דלית ביה כזית . ור"א דמחייב בכותא הבבלי צ"ל דס"ל שיהר מצטרף כנ"ל לר"א ובירושל' פ"ג ה"א מוקי להא דתני בתע"ה סופג את הארבעים בלית בי' כזית ור"ש היא דלמכות ל"ב שיעור ולכרת מודה דבעי שיעור : ע"ב שאם שרה ענבים במים . ספרי נשא כג . ומסיק שם ג"כ ומכאן אתה דן וכנראה להגי' בירושל' ערלה פ"ב ה"ה נזיר פ"ו ה"א תחת מש"ש ויש בהן כדי לצרף כזית שנ"ל ויש בהם בנו"ט ואכל כזית דהלא מסיק שם עלה מכאן אתה דן כו' [והנ"ל כמ"ש הפ"מ דשני ברייתות הם ומכאן אתה דן היא סיפא דברייתא אחרת דמיירי מטכ"ע שלא הביאה הירושלמי] ועוד מוכח ממאי דתני ששרה ענבים במים ואי משום צירוף היתר לאיסור הו"ל לומר שרה פתו ביין כמ"ש ר"ע לקמן וצ"ל לשרית ענבים במים וע"כ רק מטעם כעיקר מיירי . וי"ל ג"כ דתרתי קאמר דהמים דינם כיין כיון שיש בנו"ט וא"כ מצטרף ג"כ כזית מפת וממים שאלו . ומכאן אתה דן לא קאי על שניסס רק על טכ"ע אבל לענין היתר מצטרף לא נלמוד משום דהו"ל ב' כתובים כלק' מה. אך יותר נכון להגי' שיהיה כלשון הספרי וכמ"ש כאן : דאי תרו ליה כולי יומא . עי' בנכ"ת בהשמטה שבסוף היו"ד מה שערת בישוב הקושיא הא קולא היא וקשה מהא דחולין לח: לענין חדוש באיל נזיר אטו אכן לקולא גמרי' הא לחומרא גמרי' ועפ"ק בירושל' נזיר פ"ו ה"א ד"ה הרי בשר שפי' דס"ק כיון דמותר ע"י שרי' ש"מ דלאו משום טכ"ע אתינן עלה ובמק"א הארכתי בזה ועי' ק"א המדפס דרוש הראשון מיעלי סלע . והנה בירושל' תרומות פ"ז ה"א כתובות פ"ג ה"א אמרי' לענין מוציא ש"ר דלא גמרי' מניה דחדוש הוא התם החדוש להומרא דמתחייב בדבורו ומובא בתוס' כתובות לג. ד"ה דאין . אך בסוטה פ"ג ה"א דאיתא מנחת סוטה חדוש הוא וכתב הק"ע דהיא באה מן קמח שעורים . ולכאורה קולא היא ולפי' הפ"מ משום דלברר עון אתי' א"ש יותר . ולהק"ע י"ל דגם הא דתנופה קודם להגשה אינו ענין חומרא וקולא ע"כ יש לדחות בחדוש כל שהוא : לא אשכח תורה אלא קדרה בת יומא . ילקוט ראה תתצ : א"ל רב אחא בריה דרב אויא . ילקוט נו תן ושם איתא רב אחא בריה דרבא:

דף מה ע"א דתניא כל אשר יגע . ת"כ צו ספ"ג וספ"ה : דתניא מכל אשר יעשה . ספרי נשא כ"ד : רש"י ד"ה לימד . מדכיילינהו לתרצנים וזגין כו' בירושלמי פ' ט"ז ה"א מוכח דהדרש הוא מהכלל מכל אשר יעשה מגפן דהוא שלא לצורך ובא ללמד שמצטרפין וכ"ה בגמ' בבלי נזיר לז: ומקשה שם לר"ש דל"ל צירוף האי מכל אשר יעשה מאי עביד ליה מבעי ליה לעולם אינו נזיר עד שיזיר מכולן . ומדי עברו רעיוני בענין זה ראיתי פלא במ"ש התוס' שם דלר"ש דאמר כ"ש בתערובת לא אמר רק כשהאיסור בעיני' ולא כמ"ש בתערובת ובירושלמי בפרקין ה"א איתא לר"ש כ"ש במכות גם בתערובת וידובר במק"א : ע"ב מכלל דת"ק סבר לא בטלה . בירושל' פ"ב ה"ב מסתפק בזה אי חלוקין על ר"ש בן אלעזר אי דכופת שאור מאים הוא : לא אמרן אלא בעריבה . בירושל' פ"ג ה"ב וה"ג איתא איפכא ר' ירמיה בשם ר' זעירא שני תנאי זיתים בבית אין הבית מצרף בכלי הכלי מצרף בשאינו דבוק בככלי : הפת שעפשה . עמש"ל טו: ד"ה עפרא :

דף מו ע"א לגבל . עי' רש"י ותוס' דמחולקים. ועי' רמב"ם פ"ח מהל' בכורים הי"א פסק כרש"י ועי' כ"מ שם שהראה ראיה לדעת רש"י והרמב"ם מירושל' ברכות פ"א ה"ב חלה פ"ב ה"א . ועי' פ"מ ברכות שם ד"ה לחלה שתמה מתחלה מאין לקח לו הראיה דהא גם שם ריב"ח מחלק בין לפניו בין לאחריו ונדחק שם בביאור דברי הכ"מ ולפי גי' הגר"א שם מבואר הדבר בפשיטות דלדבריו מיירי שם בעיסת טב"י או שהאיש טב"י דיש עצה להרים חלה בטהרה ובכה"ג יש חילוק בין לפניו בין לאחריו והכא בגמ' והרמב"ם מיירי שהוא טמא ממש שאין עצה להפריש בטהרה ע"כ אין נ"מ בזה בין לפניו בין לאחריו . ובפנ"א ברכות שם באתי גי' הגר"א ופירושו : אבל לאחריו אפי' מיל . בירושלמי ברכות שם חלה שם ליתא אפי' מיל רק שתם אין מטריחין אותו וליכא לדייק שם הא פחות ממיל חוזר כדמדייק הכא רב אחא : ע"ב רש"י ד"ה טוה"כ . רשאי ישראל כו' . בירושלמי פ"ו מדמאי ה"ב נדרים פי"א ה"ג קדושין פ"ב ה"ט מוקי לה ברוצה ליתן לשנים כהנים והומר לו זה הן כולו לבן בתי כהן וכ"פ הרמב"ם פי"ב מהל' תרומות הלכה כ' והכ"א . ומפרש לשנים לאו משנים והוא לדעת ר' יוחנן שם דפליג אריב"א דמתיר בכל גווני ועי' מה"פ בדמאי שם . ופלוגתא דהכא אינו שייך להתם דאף לר' יוחנן אפשר לומר דהוי ממון כיון שיש לו זכות בכה"ג : לדידך דאמרת ל"א הואיל . א"כ הקושיא לר' יהושע למאי דמוקי לעיל דס"ל ל"א הואיל . אך לפי' הק"ע בש"ק ביצה פ"ב ה"א ד"ה רי"א י"ל דלר' יהושע נדרש עירוב תבשילין מקרא אשר תאפו כמשמעות הירושל' שם דלאו אסמכתא היא מדמקשה ע"ז למ"ד באלוש נתנה שבת איך יתכן דהקרא ידבר על מה שיהיו מצווים אח"כ ואי אסמכתא היא לא הוי מקשה . כואת י"ל דלר' יהושע עצמו ל"ק זאת . ועי' מכילתא בשלח ויסע פ"ד דשם מוכח דר' יהושע לא דריש קרא את אשר תאפו לעירוב תבשילין כ"א לזה מה שרצו לאפות נעשו אפויים לבשל נעשו מבושלים דרך נס . וע"כ מאי דאמר ר' יהושע בירושל' אופין על המבושל לאו מקרא קאמר רק דפליג על דין דאמר ר"א אופין על האפוי . וכ"מ ברא"ש ביצה פ"ב סי' י"א דמייתי להירושלמי וגם להמכילתא והש"ק עשאן כחולקין וליתא ובבבלי ביצה יד: משמע דגם ר"א דדריש להדיא אשר תאפו ג"כ אינו אלא אסמכתא :

דף מז ע"א שתי הלחם אינן נאכלות . תנחומא אמור פי' כ"ג : ע"ב אחרישה לא נחייב . כה"ג מקשה בירושלמי שבת פ"ז ה"ב ביצה פ"א ה"ג אמתוך דנימא דהותרה מכללה ביו"ט גבי כיסוי ומשני ר' יוסי בשם ר' אילא לא הותרה חרישה לדרכה ור' שמי מפרש שם דר"ש היא דפטר במלאכה שאצ"ל והכא לא משני כן ואדרבה לפי' הרשב"ם בתוס' ד"ה כתישה הקושיא היא מהואיל מלאכה שאצ"ל [ולקושית התו' שם א"כ כל מלאכות לא לחייב . צ"ל להרשב"ם דבכ"מ שאין פתח היתר לכתחלה לעשות כן כמו בכיסוי ל"א הואיל] והתם בירושלמי לא משני כהכא משום דסברת מתוך לא בעינן באותה מלאכה באותו מקום צד שהיתר רק מתוך שהותרה במקום אחר ע"כ ל"מ לשינויי באבנים מקורזלות דהיינו דבאותו מקום ליכא צד היתר משום כיסוי דמ"מ הלא שם מלאכה זו נמצא לה היתר במקום אחר ורק לענין הואיל דבעינן דבאותו מקום של המלאכה עצמה יהיה נמצא צד היתר שפיר משני באבנים מקורזלות : ולוקה משום הבערה . אין להקשות לר' יוחנן בירושלמי שבת פ"ז ה"ב ביצה פ"א ה"ג דאמר שם המבשל נבלה ביו"ט אינו לוקה משום שהותר מכללה דהיינו מתוך אמאי קאמר הכא דלוקה אבשול גיד ביו"ט ועל הבערה היכא למימר מתוך . די"ל כדאמרי' בביצה י"ב . על ברייתא זו דהא מני ב"ש היא דל"ל מתוך ע"ש : שה ולא הבכור . ילקוט יחזקאל שפ"ג :

דף מח ע"א מן המותר. בירושלמי ערלה פ"ב ה"א נותן זה טעם לר' יהודה דס"ל דחתיכה של תעאת שנתערבה במאה של חולין דיעלה דכיון דהתערובת מותר לישראל אמרי' דיעלה משא"כ חתיכה טמאה בטהורות מתעלת דאין היתר לישראל אף בשנימא יעלה . לא יעלה . והוא דלא כבבלי יבמות פ"א: דבשל חולין ד"ה לא תעלה ועי' תוס' שם [וטמאה בטהורות לרבנן יעלה ולר' יהודה לא תעלה] וא"כ אין שייך בבבלי טעם זה ומפרש דמן המותר קאי על גוף הדבר ולא אתערובת שנפסק מקודם אלא הוא ענין בפ"ע משא"כ להירושלמי קאי על התערובת שנפסק מקודם : הלכה כבן בתירה . בירושל ע"ש ר' ברכי' : בחיטים שלשה קבים. בירושלמי פ"ג ה"ד אית תנא תני בחיטין ג' קבין ובשעורים ד' אית תנא תני בחיטין ד' קבין ובשעורין ג' קבין ע"ש : ע"ב תוס' ד"ה לא שנו . ואי לא גרס אף . עכ"מ פ"ו מה' בכורים הט"ז בשם הרשב"א שכתב ג"כ (להרמב"ם) דלא גרס אף והכ"מ כתב דגרסי' אף ומ"ש ריב"ל ל"ש אלא בכרות הנושכות פי' שיכולין לישוך אבל לא נשכו . והנה בירושלמי חלה פ"ב ה"ב איתא א"ר יוחנן אייתיתה מדתילפי נשכו כאן וכאן מצרף כו' ולפמש"ל הפי' שם כאית תנא תני כו' דהוי פי' לפלוגתא דר"א ור' יהושע ה"ב הוה דר' יוחנן פי' לדר"א ור' יהושע ומפרש דהא דלר"א סל מצרפן ולר"י תנור מצרף היינו דוקא בנשכו וכאן וכאן פי' לכל חד כדאית ליה א"כ מוכח דגם לר"א בעינן נשכו אך הכ"מ פי' בהט"ו שם האית תנא כו' דחד הוא כר"א ואידך הוא ר' יהושע א"כ יתפרש דר' יוחנן הנ"ל נשכו הוא דעת רשב"ג דאמר שנושכות ופי' דבין סל ובין תנור מצטרף אם נושכות אבל לר"א ל"ב נשיכה כלל ודריב"ל פי' שיכול להיות נשוך ולא נשוך ממש : זה הכלל תפח . מכילתא פ"ט : היא אופה . הכא משמע דאופות כולן על היסק אחת שהוסק התנור בתחלה ובירושלמי ה"ד מוכח דלכל אחת היסק בפ"ע ושוהה האשה שניה בעסקה בהעיסה כדי שני הסקים ואפית הנרתה אחת והשלישית כדי שלשה הסקים ושני אפיות : שיאור ישרף . מכילתא בא פ"ט ועמש"ל מ"ג : אמר רבה . בירושלמי ה"ה ע"ש תני בר קפרא :

בכל

דף מט ע"א חבל מלפני השבת. עמש"ל י"ג. ד"ה ארבעה עשר: ר"א בר' צדוק אומר. עמש"ל י"ג. ד"ה ר"ג. ר"מ אומר זה וזה בכביצה. בירושלמי הגירסא במתני' איפכא רמ"א זה וזה בכזית ר' יהודה אומר זה וזה בכביצה ועמ"ש בברכות כ"א: ולק' עמוד ב': ובת ת"ח לע"ה. אבל בת ע"ה לע"ה שרי וכ"מ בירושלמי דמאי פ"ד ה"ב דהלא מפירין שם במתני' לאכול על סמך שיאמר לו מעושרין הן בשבת ראשונה ורב חסדא מדייק שם מדאסרו שבת שניה כאן שניה דאסור לאכול בסעודה שאין לה שם דהיינו סעודת הרשות ש"מ דסעודה הראשונה לאו סעודת הרשות מיקרי אף שהוא ע"ה ועי"כ משום דמיידי בבת ע"ה דמסתמא לא ישיא ת"ח בתו לע"ה. ויש לחלק משום דהדירו שאני ורק איסור מסיפא מכל לשמוע ולא סיתר פרישה: תוס' ד"ה וחכ"א בירושלמי. בפרקין ה"ח: **ע"ב** ולשבות שביתת הרשות. בירושלמי ה"ז מקשה ע"ז הא אין ולשבות כ"א בשביל רבו או גדול ומוכיח מזה דמעשה גדול מתלמוד ועי' תוס' ותימה שלא הזכירו את הירושלמי והקשו קושית הירושלמי: תניא רבי אומר ע"ה. ילקוט שמיני תקמ"ז: תנא ר' חייא כל העוסק. ילקוט ברכה תתקנ"ב: ת"ר ששה דברים. ילקוט איוב תתקע"ו: מוחלפת השיטה. עמ"ש ברכות כ"א: ושם קצרתי וכאן אברר מעט יותר במ"ש הא"ח לתת טעם לתוס' שכתב דמוחלפת השיטה היינו דברכות ולא דפסחים משום דקיי"ל בחמץ דעובר בב"י בכזית ולזאת י"ל דגם ר' יהודה דהלכה כמותו נגד ר"מ יסבור בכזית ואי משום ביטול לר' יהודה ע"כ ל"מ ביטול לחמץ ידוע דאל"כ נפרך ק"ו דר' יהודה מנותר דאין בע"מ אלא שרפה מה לנותר שאין לו ביטול וע"כ דגם בחמץ אין ביטול לחמץ ידוע ורבנן או ר"מ דס"ל דמהני ביטול לחמץ ידוע שפיר ס"ל דהוי בכביצה הכא. וזה תמוה דהסברא זו אינו שייך כ"א לפירש"י דבביטול יש ענין השביתה. אבל לתוס' דס"ל דביטול הוא מטעם הפקר ואינו שלו ע"כ אין עובר אין זה סברא כלל דמה שאינו שלו ל"ה בכלל חמץ כלל והוי כמוכר לנכרי. וגם בלא זה כתבתי לעיל ו': ד"ה וכי משכח. דהכא גם מ"ד דל"מ ביטול לחמץ ידוע מועיל בכה"ג בטול משום דאינו עומד בצד אגרו מקום שחמץ ע"כ ליתא לטעם הא"ח והעיקר כדמוכח מירושלמי דהך דפסחים היא מוחלפת: ואכילה בכזית. ת"כ אמור פ"ו:

דף נ ע"א מאי יקרות וקפאון. ילקוט זכרי' תקפ"ד: אשרי מי שבא לכאן. קה"ר פ"ט: הרוגי לוד. קה"ר שם: אריב"ל. בירושלמי ר' סימון בשם ריב"ל: בת גברא תגרא. ב"ר פפ"ה ולדעת המדרש הוא חירם שהיה בימי שלמה והאריך ימים כ"כ: אמר ר' אחא בר חנינא לא כהעוה"ז. ילקוט שמות קע"א זכרי' תקפ"ס: ארנב"י לא כהעוה"ז. בילקוט זכרי' תקפ"ה רב נחמן הפס: נכתב ביו"ד. בירושלמי סנהדרין פ"י ה"א ע"ש ר' יעקב בר אחא: לעלם כתיב. שמ"ר פ"ג לעלם חסר ו' שלא יהגה כו' ילקוט שמות קע"א ובירושלמי יומא פ"ג ה"ז דריש לי' לזה שהשומעים מכה"ג שם המפורש לא זזו משם עד שהעלם משם ובמדרש קהלת פ"ג דריש כך ע"פ גם את העלם נתן בלבם שכתוב חסר ו' שהעלם מהם שם המפורש. ועי' ש"ק יומא שם ד"ה עשרה: תוס' ד"ה מקום שנהגו. דמפרש בירושל' דפרקין ה"א ודריש שם מקרא ובלא"ת כו' וכה"ו שם דריש מקרא פסח הוא לה' דקאי על יום י"ד. ועי' בעה"מ ומלחמות: **ע"ב** רבא רמי. ילקוט תהלים תשע"ו: אע"פ שלא לשמה. פתיחתא דאיכ"ר ב' ע"ש ר"ה: ת"ר המנפה לשכר. ילקוט משלי תתקס"ד: בני ביישן. בירושלמי מסיק דר' דאסר להם [דסתם איתא שאלו מר'] דס"ל כר' יהודה דאמר אסור לפרש ביום הגדול. ואם הוא עובדא דהכא מצור לצידון צ"ל דר' יהודה פליג על הברייתא דבפ"ק דשבת דמצור לצידון מותר אפי' בע"ש ועמ"ש בזה בשבת י"ט. ד"ה ומצור ובפנ"א שבת פ"א ה"ח: כבר קבלו אבותיכם. עב"ר פנ"ד וש"כ:

דף נא ע"א אי אתה רשאי. ע' תוס' שכתב בשם הירושלמי דהיכי דמחמת טעות מותר להתירן והוא בפרקין ה"א תענית פ"א ה"ו. רק דהתם איתא ר"א בשם ר' אבון כ"ד שהוא מותר וטועה בו נשאל ומתירין לו ומשמע דבעי שאלה לחכם ועי' מה"פ ד"ה כ"ד: ויצא לבית המרחץ. בירושלמי איתא ונכנסו זה אחר זה. והוא משום דבירושלמי משמע העובדא שרצו לכנס לרחוץ וחסר שם תיבת [שנכנסו] לרחוץ. וכ"ה מפורש בתוספתא מ"ק פ"ב והק"ע מגי' שם שרחצו שניהם כמ"ש כאן וליתא כמו שמוכח מהירושלמי שם: בקורדקיסון. בירושלמי שם של זהב וכ"ה בתוספתא שם: ונתנים לעבדיהן יתכן דמשום דאינו כ"א משום מראית עין נגד מנהגם לא חששו משום שביתת עבד: ומעשה ברשב"ג. בירושלמי בר"ג וכ"ה בתוספתא מ"ק פ"ב: **ע"ב** ר"ש אומר כל הספיחין אסורין. בב"ר פע"ט וקה"ר פ"י וירושלמי ברכות פ"א ה"א שביעית פ"ט ה"א הגירס' כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב ועפנ"א מש"ש השגה על הרש"ס ועתוס' ד"ה כל: בתוס' ד"ה כל הספיחין. דבספרי. צ"ל דבספרא והוא בת"כ בהר פ"ד. (שם וכן איתא בירושלמי שביעית פ"ט ה"א ובפנ"א שם האריכתי בענין זה ובבאור דברי התוס'): תניא הן לא נזרע. ת"כ בהר פ"ד: אין בזו מפני המחלוקת. ע' ירושלמי דר' סימון מפני במתמי' פי' הק"ע שלא יהי' מתמי' על מי שעושה. ויתכן שז"ש הרמב"ם פ"ח מיו"ט הך ובלבד שלא יהיה נראה בטל מחמת האיסור אך לקמן ה"ה מוכח דפי' במתמי' הוא על דברי התנא שמתמי' וכי יש בזה שינוי מפני המחלוקת:

דף נב ע"א לא אמר ר' יהודה אלא לחומרא. בירושלמי ה"ב מפרש לדר' יהודה דלקולא קאמר: הכובש שלשה כבשין. ת"כ בהר פ"ג: ר' אליעזר אומר. שם איתא ר' אלעזר: בתוס' ד"ה הכובש. והכי אמרי' בירושל' שביעית פ"ט ה"ד. ובירושלמי שם איתא וקשיא על דר' יהושע ואין הראשון נותן טעם באחרון. ולפי' רבינו נשים מאי קשיא הא אף על האחרון קאמר ולחומרא. וצ"ל לר"ג דגרים בירושלמי איתא אף האחרון נותן טעם בראשון ולפנינו בירושלמי ליתא שם תירוץ על האי וקשיא על דר"י כו': שם והטעם הוי כמבוער. שם בירושלמי חזקי' אמר מכיון שהתחיל באוצר כמבוער הוא ולפי' התוס' מתפרש על הטעם. וברמב"ם בחבורו מפרש משום דמתקלקל הנותר כשנוטל מין הא' סו"ל כמבוער ופי' הפ"מ שם דחוק: **ע"ב** תנן התם שלש ארצות. ילקוט אמור תרנ"ט: תוס' ד"ה עד סיכלס. ובירושלמי יש. שביעית פ"ט ה"ב ועי' שנו"א בשביעית ובפנ"א בירושלמי שם: כל זמן שחיה אוכלת. ת"כ בהר פ"א ופ"ג: אין הלכה כרשב"א. בירושלמי ספ"ו דשביעית אמר ר' יעקב בר אחא הורי ר' אמי כהן תנא קמא לקולא אמר ר' הילא ובלבד שלא יעבירם ממקום למקום וכ"פ הרמב"ם בפ"ז מה' שמטה פי"ב: דדייק וגמר. בברכות ל"ג: ולי"מ: אמרי' הכי על ר' חייא בר אבא ורביה הוא ר' יוחנן ומה דמשמע התם דפליג עם ר' יוחנן רק פליג עם שאר אמוראי אליבא דר' יוחנן ולא הערותי בעמדי שם בעבור שהכר הגיה הרש"ש שם אך כעת ראיתי בדק"ס מוגהים באופן אחר יע"ש: ספיו לפנים. עמ"ש ברכות ל"ג: קרי עלי' רב יוסף. ילקוט הושע תקי"ע: ר' יוסי אומר. עמ"ש ברכות לו:

דף נג ע"א וא"ר ביבי ר' יוחנן תרתי בתרייתא מחליף. היינו דאיתא בירושלמי שביעית פ"ז ה"א ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק ביין עד הפסח כו' בגרוגרת עד הפורים רב ביבי בשם ר' חנינא בתמרים עד החנוכה: ואע"פ שאין ראי' לדבר. עמ"ש שבת פ"ב: ונ"מ לנחל איתן. בירושלמי שביעית פ"ט ה"ב אית דבעי מימר למדת הדין ואית דבעי מימר לעגלה ערופה ופשוטו דאית דכ"מ דכולהו למקח וממכר [וכדקאמר הכא בסוף השתא דאתית להכי כו'] ואית דבעו מימר דנחל הוא לעגלה ערופה. ובגר"א גרים שם אית למדת הדין ואית לע"ע דהיינו סימן לשפלה שקמה הוא למקח וממכר וסימן לנחלים הוא כפ"מ לעגלה ערופה נחל איתן כדאיתא הכא: אלמלא תודוס. עמ"ש ברכות י"ט: **ע"ב** דרש תודוס איש רומי ילקוט וארא קפ"ג דניאל אלף ס': נשאו ק"ו. שמ"ר פ"י שוח"ט סוסי' ע' וסי' כ"ח ומשמע שם שדרשו ק"ו מהצפרדעים דאותם שלא הלכו בתנורים מתו ואשר נשארו בתנורים חיו ש"מ דהקירתם כי' אם לגרות וע' שבש"ר פ"ז דמוכח כפירש"י בתוס'. וענין הסוכחה מזה דגברא רבה הוא כארתי בחדושי ואכמ"ל ובירושלמי שם ובמ"ק פ"ג ה"א ליתא רק כדברי ר"י בר אבין הכא ע"ש ר' חנינא: דא"ר יוחנן. ילקוט קהלת תתקע"ס: אמר רב יהושע דרש רבא. ילקוט ישעיה שסה ושם אמר רב יהודה דרש רב: אמר שמואל אין מברכים ילקוט תהלים תתפ"ח ובב"ר פי"ב ע"ש תני דבי ר' ישמעאל וכן לק' נד. ברייתא היא: וחכמים אוסרים. בירושלמי פ"ד ה"ד אפסק כרשב"א והביאו הגר"א בא"ח תרי"ו סק"ב: קרי עלי' רב יוסף. ילקוט משלי תתקנ"ט ושם איתא קרי עלייהו רב אסי:

דף נד ע"א מברכין על האור. ב"ר פי"ב ע"ש ר"ה בשם ר' אבי בשם ר' יוחנן ובפס"ר ר"ה בשם ר' יוחנן ובפס"ר פי' כג וירושל' ברכות פ"ח סה"ם ר"ה בשם ר' אבהו א"ר יוחנן: אמר ר' יצחק בר אבדימי. בירושל' ברכות פ"א ה"ה ע"ש ר' לא בר זבדא: שבעה דברים נבראו. ב"ר פ"א ושם ששה דברים וגם בששה לא נחשב מהז' שבכאן כ"א תורה וכסא"כ שנבראו ממש קודם בריאת העולם ובהמ"ק ושמו של משיח שעלו במחשבה להבראות אבל תשובה וג"ע וגיהנם לא חשיב. ולמלאות ששה חשיב אבות וישראל. תנחומא נשא סי' י"א שבעה ותשיב הנך שבב"ר ועוד תשובה עמהם וי"א אף ג"ע וגיהנם והו"ל תשעה שוח"ט סי' ע"ד ולג"ג חשיב ז' כדהכא רק תחת ג"ע חשיב ישראל. ויתכן דג"ע הוא בכלל גיהנם ונחשבים לא' ואבות ג"כ לא חשיב שהם בכלל ישראל. עוי"ל עפמ"ש בב"ר פע"ו א"ר שמואל בר נחמני את סבור קודם לבריאת העולם ואינו אלא קודם לאדה"ר כו' ג"ע בשלישי ע"ש א"כ י"ל דבב"ר ושו"ט לא חשיב כ"א מה שהיה קודם בריאת העולם אם במעשה אם במחשבה והכא י"ל דחשיב קודם לאדה"ר ע"כ חשיב גם ג"ע ומיירי שנבראו ממש. וזה לא שייך באבות וישראל דהם אינם כ"א במחשבה. ובהמ"ק צ"ל דהיינו מקדש שלמעלה ונבנה ממש. ועי' ילקוט בראשית כ' ירמיה רצ"ח. ובפדר"א פ"ג כבג"מ. ועי' ספרי עקב לז תדב"א ח"א פל"ז ועי"ע בפדר"א שם דחשיב לגיהנם ג"כ בין עשרה דברים שעלו במחשבה כו': כסה"כ. עי' נדרים לט: דשם איתא לכסה"כ מקרא בפ"ע נכון כסאך מאז וכ"ה בב"ר פ"א ותנחומא נשא סי' י"א ושוח"ט ל"ג פדר"א פ"ג: והתניא ר' יוסי אומר. ילקוט ישעיה שעד פדר"א פ"ד: וא"ר בנאה בריה דר' עולא. ילקוט בראשית ו' ושם ליתא בריה דר' עולא. ב"ר פ"ד ר' יוחנן תני לה בשם ר"י בן חלפתא ובשמ"ר פט"ו בלא שם תאומר שנבראת הגיהנם בשני ע"ש: שני דברים עלו במחשבה. ב"ר פפ"ב ירושל' ברכות פ"ח ה"ו תני האדם והכלאים לא נבראו בששת ימי בראשית אבל עלו במחשבה כו': והביא שני אבנים. בב"ר פמ"ב זימן לו הקב"ה שני רעפים והקישן זה לזה וכ"ה בב"ר פפ"ב ע"ש ובפס"ר פ' כ"ג ובילקוט בראשית ו' כבג"מ ובתהלים תתפ"ח ובירושל' ברכות פ"ח ה"ז כבמדרש ועי' שוח"ט ל"ב: מלמד שבא לבעון. ב"ר פפ"ב תנחומא וישב סי' א' ע"ש ילקוט בראשית ו' וישלח ק"מ: עשרה דברים נבראו בע"ש. ספרי ברכה שנה פדר"א פי"ט ובפ"ג שם חשיב לבאר ומן וקשת וכתב ומכתב בין ס"ח דברים שנבראו ביום ב'. ע"ש מכילתא בשלח ויסע פ"ה ועי' תנחומא סוף וירא: **ע"ב** שבעה דברים. ב"ר פס"ה קה"ר פי"א ילקוט תולדות ירמיה רצ"ז מכילתא בשלח ויסע פ"ה: ולואי שיתפלל. תנחומא מקץ ט' ועמ"ש ברכות כ"א: אבל פניו ידיו ורגליו. בירושל' יומא פ"ח ה"א תענית פ"א ה"ו איתא הכי ע"ש ר' זעירא בר חמא ר' יוסי בר"ח בשם ריב"ל ומקשה עליה מהא דתניא אין בין ת"ב לתענ"צ כו' ונשאר בקושיא ומשמע דאפרך הך דריב"ל והכא הך דריב"ל ברייתא היא:

דף נה ע"א דרשב"ג אדרשב"ג ל"ק. עמ"ש ברכות יז: ד"ה וקשיא והירושלמי כאן ה"ה מפרש דרשב"ג הוא מתמיה א"כ כל אדם יעשה עצמו כת"ח: א"ר יוחנן ל"ק. וכ"ה בירושלמי הי' ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן ר' לא בשם ר' לעזר שני תנאים הנו אותה: ואי ס"ד י"ד מותר. בירושלמי תלה פ"ת ה"א מקשה מהך ברייתא דהמכנס לר' יונה דס"ל קודם הבאת העומר דהכי ס"ל שם [וכ"ה במנחות ע: ותימה על הרש"ק דמהפך שם הגירסא ודר' יונה ס"ל קודם קצירה דהלא בירושלמי מבואר דס"ל לר' יונה קודם הבאה] דברייתא דהמכנס דנקט בי"ג חזינן דס"ל ג' ימים קודם קצירה ומשני דמיירי במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בי"ד והכא פשיטא ליה דקודם הבאה: מותר בעשיית מלאכה. בירושלמי תלה שם מוכיח דהיכי שנהגו היתר בי"ד גם במחובר מותר: בע"פ עד חצות. במשנה שבירושלמי ליתא עד חצות והוא סעד לפסוקים דקאי גם אמקום שלא נהגו לעשות: לעולם שלא לצורך מגמר נמי. בירושלמי ה"ז מוקי למתני' דוקא לצורך המועד וגם לצורך המועד לא יתחיל. ויתכן דמשום זה מפרש הרמב"ם פ"ת מ"ה יו"ט דקאי אמקום שנהגו לעשות מדס"ל להבבלי דאפי' שלא לצורך מותר לגמור ועמ"ש לקמן מזה: **ע"ב** במאי קמפלגי. בירושלמי ה"ז איתא דרבנן ס"ל דעשירים היו העולי רגלים [דמי שאין לו קרקע פטור מן הראי'] בבהמה היו הולכין ועולין לרגל: ואחר שלשה לישיבתה. בירושלמי ה"ת א"ר מנא מתניתא אמרה כן שלשה עשר לי"ד וט"ו [מזה מוכח דגם במקום שנהגו לעשות קאי כל הכי דמתני' דאל"כ איכא לאוקמי דמיירי במקום שנהגו לעשות והוי תוך ג' לישיבתה והוא כשיטת הרמב"ם פ"ת מהל' יו"ט] ור' אבין דתי תפתר שיהבה מאליה: להפסד מרובה. הכא פליגי אמוראי בזה ולעיל ספ"ק מוקי לתנאי דפליגי בזה ועי' ירושלמי פ"א ה"ח ומ"ש לי כי:ד"ה הא"ש: כאן בארבעה עשר. בירושלמי לשון הברייתא הזבל שבמבוי מסלקין כו' ומפרש שם דסיפא דנקט בחצר מוציאין כו' היינו בחצר קטנה וחצר גדולה דינה כמבוי. וה"נ אפשר הכא לשינוי דרישא בחצר גדולה וסיפא בחצר קטנה:

דף נו ע"א ששה דברים. עמ"ש ברכות י': ולא היו מפסיקין. עי' רש"י ותוס'. ובירושלמי פ"ט מוכח כדברי התוס' דאיתא ולא היו מפסיקין בין תיבה לתיבה ומוכח בתוס' מנחות ל"א ד"ה וכורכין: בקש יעקב לגלות. שוח"ט סי' ל"א ילקוט ויחי קנ"ה קנ"ז כה"ע. ועב"ר פצ"ו ופצ"ח כה"ע ועוד בפצ"ט תנחומא ויחי סי' ו' ויחי סי' ח': אמרו לו בניו. ספרי ואתחנן ל"א: לא אמרו משה. עי' דב"ר פ"ב דאיתא דמשה אמר בשכמל"ו. וצ"ל דהפי' הכא שלא כתבו בתורה וכמ"ש כמ"א סי' תרי"ט סק"ת ועי' ילקוט ואתחנן תתל"ד: מפני תרעומת המינין. עמ"ש ברכות י"ב: **ע"ב** ורבנן סברי. בירושלמי פאה פ"ז ה"ז וכאן ה"ט לפי' הפ"מ משום ספק אסרו ובענ"ד מ"ש לריכה לרבנן פי' דהאבעיא מבעיא להו התם אי ס"ל גם פירות הקדישו או משום דגם בלא הקדישו רק קורות ג"כ אסורין הגידולין: תד"ה מחלוקת ובירושלמי דס"פ. ה"ט: כל שהוא אוכל ונשמר. ת"כ קדושים פ"א: ולקיטתו כאחד. עמ"ש שבת סח: ד"ה דאלו וד"ה ואלו וד"ה תוספת: ותניא אידך. בירושלמי ה"ט הוא כתניא אידך רק דמסיים שם ר' יוסי אומר אף לכרוב תחת מ"ס כאן ר"ש אומר כו':

דף נז ע"א בן בוהיין. בירושלמי בן מביא יין ובאסת"ר פ"ב בהשוה עובדא דמייתי בירושלמי שם על הב"ל נקרא שם בר בוחין: ארבעה צווחות. ילקוט ויקרא תס"ע. ולפמ"ש הש"ק והפ"מ בירושלמי יומא פ"א ה"ה בהאי כהן צדוקי שעשה נגד דברי חז"ל בפרה וביוה"כ בהקטרת קטורת בפנים שהקטיר בחוץ והכניס בפנים ובסוכה שגם אז צווחה העזרה ולחד מ"ד שם ובסוכה פ"ד ה"ו ע"כ שני כהנים הם וצווחה העזרה ב' פעמים ואולי בכל פעם שעשו נגד חז"ל צווחה העזרה א"כ נמצאו עוד צווחת העזרה מלבד דחשיב הארבעה דחשיב הכא: אמרי מלכא ומלכתא. ילקוט ויקרא תס"ע. **ע"ב** ר"ש אומר כבשים קודמים. ת"כ קדשים פ"א:

חדושי הגאון האמתי כו' מוהר"ר אהרן שמואל קאיידנוור זצ"ל מספרו תפארת שמואל.

דף קט ע"א בתוס' ד"ה רביעית של תורה אצבעיים על אצבעיים קשה על פי' רבותיו וכו' בא"ד וכן תעשה במים ויעלה רביעית. רביעית הנמצא השלך החולה ומן הנותרים קח א' מעשרים ופעמים יוסר חלק שנים עשר עכל"ה. ויש לזה ב' פירושים אי קאי אדלעיל וה"ק וכו' תעשה במים כדלעיל. וזה פירוש אדלעיל רביעית הנמצא השלך החולה שהוא ת"י אצבעות ומן הנותרים קח אחד מן עשרים שהוא כ' אצבעות ותאי ותומם אצבע ופעמים יוסר חלק שנים עשר פירוש ב' פעמים יוסר מחלק שנים עשר דהיינו לאורך ולרוחב כדלעיל. ב' פירוש אחר ופעמים יוסר קאי על המים וה"ק רביעית הנמצא הם י' סאין השלך החולה ומן הנותרים קח א' מן עשרים דהם שלשים נמצא מעשרים שהם א' ומן עשרה חצי סאה וסאה וחצי הוא ט' קבין מקב ד' לוגין ט' פעמים ד' הם ל"ו לוגין: טול חלק שנים עשר נמצא ג' לוגין דג' פעמים שנים עשר הוא ל"ו לוגין הרי פעם א' מי"ב. ואח"כ תלוק הג' לוגין על רביעית לוגין נמצא י"ב רביעית לוגין דלוג ד' רביעית לוגין וג"פ ד' הוא י"ב קח א' מי"ב נמצא רביעית הלוג. ופי' זה נ"ל עיקר. ואח"כ פירשו התוס' באופן אחר. החשבון. או קח א' מכ"ד דהיינו שלש אצבעות דג' פעמים כ"ד אצבעות הם ע"ב אצבעות והם ג' אצבעות וכו'. או על ד"א קח רביעית מע"ב הם י"ח אצבעות והשלך רביעית ישאר י"ג אצבעות ותאי טול החמישית מי"ג ותאי נמצא אצבעיים על אצבעיים ותאי ותומם. מהרר"י ר"ת מהר"ר יעקב פי' הכי קח רובע והשלך ככה וחלק החמישי קח ולך: או השלך עשירית המים הם ד' סאה ישאר ל"ו סאין ויש ת"י טפחים נמצא ב' סאין לכל טפח ולכאורה הוא תמוה בעיני דת"י טפחים צריכין למ' סאה והכא צריכין ת"י טפחים ג"כ לל"ו סאה אלא צ"ל דהתוספות צייר ציור בעלמא וצ"ע: **שם** בא"ד אבל על גירסת הירושלמי דקאמר אצבעיים על אצבעיים ברוחב ברום אצבע ומחצה ושליש אצבע וכן עשה הפייט ועל גובה חסר שתות מאצבעיים והכל אחד בירושלמי דאצבע הוא ו' שתותין ותאי אצבע ג' שתותין ושליש אצבע ב' שתותין נמצא הכל י"א שתותין דהוא י"ב אצבעיים פחות שתות א'. קשה וכו' וי"ל דבירושלמי איירי באצבעות ציפוריות והכא במדברית ואצבעיים ותאי ותומם אצבע הוא ט"ז שתותים ותומם שתות דאצבעיים הם י"ב שתותין ותאי אצבע הוא ג' שתותין הרי ט"ו שתותין ותומם אצבע הוא שתות ותומם שתות. נמצא הכל ט"ז שתותין ותומם שתות. באו לירושלים נכנס הכל בי"ג שתותין ותאי באו לציפורי נכנס הכל בי"א שתותין ורביעי שתות שהם אצבעיים חסר שתות דאצבעיים הם י"ב שתותין ונשאר בתלמוד שלנו רביעית שתות יותר. כיצד אצבעיים הם י"ב שתותין. באו לירושלים נכנס בי' שתותין ומחצי אצבע שהוא ג' שתותין נעשו ב' ותאי. ומתומם אצבע דהוא שתות ותומם שתות נעשה שתות. נמצא נכנס הכל בי"ג ותאי ירושלמיות. באו לציפורי מי"ב נעשה י' מאתות ותאי שהם ט' שתותי שתותין משהם נעשה ה' מג' נעשה ב' ותאי נשאר ז' ותאי שתות שתותין משהם נעשו שתות שלם ומח' ותאי שתותי שתות נעשה רביעית שתות שלם משום דד' פעמים א' ותאי הוא ו' נמצא נכנס הכל בי"א שתותין ורביעי שתות כך הוא בתלמוד שלנו. ובירושלמי אינו אלא י"א שתותין לכן פירשו התוס' תשאר רביעית שתות בתלמוד שלנו יתר על ירושלמי וכו' והכל מבואר יפה: **שם** בא"ד ואצבעיים על אצבעיים מדבריות בכונסות באצבעיים עגולות ציפוריות ומרובע יתר על העיגול רביע ממילא כשהוא אצל מדבריות אצבעיים היינו י"ב שתותין הדין נותן שצריך להיות אצל ציפוריות ט' שתותין דמרובע יתר על העיגול רביע ועתה לא יהא אלא שמונה ושליש שתות. כיצד י"ב מדבריות באו לירושלים דהיינו אצבעיים על אצבעיים מרובעות נעשו עשרה ירושלמיות באו לציפורי נעשו שמונה ושליש שתות וזה מחזיק בעיגול של ציפוריות שהוא ט' שתותין אצבעיים מרובעים של מדבריות ולכן פירשו התוס' ויש בעגולות יותר ד' שתותי שתותין דהוא חלק א' מט' אצבעות הוא ששה שתות שתותין וכל שתות ששה שתותין ששה פעמים ששה הוא ל"ו שתות שתותין הם באצבע ממילא ד' שתותי שתותין הם א' מט' דט' פעמים ד' הם ל"ו ובכל שתות יש ד' רביעית שתותין ו' פעמים ד' הם כ"ד דו' שתותין הם באצבע. וזה שהקשה תוס' ויש בעגולות יותר ד' שתותין דזה צריך להיות שמונה ושליש השתות כדאמרן. ויש ט' שתותין נמצא ד' שתות שתותין. ולכן פירשו התוס' הסר ממנו רביע שנשאר בגובה שהוא שתות ותאי הנשאר בגובה לפי הפייט והירושלמי דלא צריכין אלא י"א שתותין כדלעיל ולדידן י"א שתותין ורביע שתית שהרי א' מכ"ד כדאמרן דד' רביע שתותין הם שתות שלם ו' שתותין הם באצבע ממילא כ"ד רביע שתותין באצבע וזה א' מכ"ד ישאר שיעור הירושלמי יתר בדבר מועט ברור ולחומרא הוא דלא דק. ודו"ק היטב והוא ענין פלא: ואצבעיים על אצבעיים מרובעים מדבריות נכנסין באצבעיים עגולות ומרובע יתר על העגול רביע ממילא אצבעיים על אצבעיים מרובעות מדבריות מרובע מעגולות של ציפורית רביע דהוא ג' דהיינו אצבעיים מדבריות הם י"ב שתותין ואצל ציפורית לא היה אלא ט' שתותין ולכן הקשו התוס' ויש בעגולת של ציפורית ד' שתותי שתותין יתר כפי דמרובע יתר על עיגול רבעים כיצד דאצבעיים מדברית הם י"ב שתותין באו לירושלים נעשו י' שתותין י' ירושלמית. באו לציפורי מששה שתותין נעשו ה' מד' שתותין הנשארים שהם י"ב שליפים שתות שתותין נעשו י' שליפים שתותי שתותין. ט' שליפים שתותי שתותין הם ג' שתותין שלמים והרי ה' ג' הם ח' שתותין ואח"כ שלשי השתות מי' שלימים שתות השתותין ממילא ח' שתותין ושליפי שתות ועגולת ציפורית הם ט' שתותין ט' שתותין שלימים הם יותר על ח' שתותין שלימים ושלים שתות ט' שליפי שתותי שהם ד' שתותין השתה שתותי שתותין הם בשתות שלם. נמצא שליש הם כ' שתות שתותין ושני שליפים הם ד' שתות שתותין שהם א' מט' דט' פעמים ד' הוא ל"ו כדאמרן ותירצו התוס' הסר ממנו פי' מרוחב שיותר הוא ד' שתות שתותין הסר ממנו רביע שתות שהוא שתות ותאי משתות שלם שהוא א' מכ"ד דכ"ד רביע שתותין הם באצבע ותן על גובה לפי הפייט והירושלמי דלא צריכין אותה רביע שתות אבל עדיין יש יותר ב' שתות שתותין ותאי וזהו שפירשו התוס' אע"פ שהוא יותר לחומרא לא דק ודו"ק וזהו ברור ונכון:

הגהות ארץ צבי על הגהות אשר"י מאת הג"ם יהודה צבי ז"ל (בעה"מ שו"ת מנחת יהודה).

פ"א בד"ה אע"ג דנשים נאמנות וכו' (וקאי ארישא בשביא הרא"ש שם דאיכא מ"ד דלא תתני נשים וכו' מיהו סיום דברי הג"א דאינן נאמנים לבדוק דגים קטנים שבהם דהוא איסור דאורייתא יש לומר דזהו לכ"ע): **בד"ה** והנהיג רפ"י וכו' ובסה"ד וצריך לישרוף וכו' שלא יחלוק בשאר שנים דקיי"ל כר"י (והוא מהמרדכי שמסיים בזה דקיי"ל כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה):(שם בהרא"ש הלכות פסחים בקצרה בד"ה וכן אם ישים עליו קש ובסה"ד כתב הרוקח דכלי שנותנין עליו הלחם בתנור די בהגעלה בכ"ר כצ"ל) וקמ"ל דאע"ג דהוך התנור בליעתו ע"י אור מיקרי מ"מ הרחת שרודין בו את הפת לתוך התנור וכו' די בהגעלה ועמ"ש הג"א דאפי' בליעתו ע"י אור סגי בהגעלה דהתירא בלע יעו"ש בשם הר"מ ולפ"ז צריך לגרוס דדי בהגעלה אמנם אפשר דהג"א הנ"ל איירי שמניחו לתוך הכלי אחר שמוציאו מהתנור דאפ"ה צריך הגעלה כדינו ולא סגי להגעילו ע"י עירוי שהוא"ל דהלחם הוא דבר גוש וצ"ע: **בד"ה** יש מוכח מכאן וכו' (היינו דאם יצא וכו' יצייר ג' סעודות גם לקיים סעודה ג') ורא"ם פי' ב' בבעיות (דהיינו ב' שיעורי אכילה ויחלק סעודתו ויוצא סעודה שלישית גם קודם ד' שעות). בקיצור הל' פסח: **בד"ה** וכתב בעל רוקח וכו' (והוא מהג"מ בפ"ה מחמץ וז"ל וכתב הרוקח שהכיסוי שאפו וכו' צריכין ליבון ומחבת שמטגנין בה כתב ראבי"ה דסגי בהגעלה דלא חילקו חכמים בין טיגון לבישול לחלה וכן לא חילקו חכמים בין יורה ליורה אע"פ שיש יורה שמטגנין בה חלבים. אמנם רא"ם כתב וכו' וכצ"ל בהג"א כאן):

☞ ההגהות והפירושים לא נדפסו על הסדר הראוי לפי ערך כבוד המחברים כי רק לפי מקרי הדפוס.

מסכת

ביצה

מן

תלמוד בבלי

עם כל המפרשים כאשר נדפס מקדם ועם
הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

ווילנא

ברדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת כי חדות ה׳ היא מעזכם (נחמיה ח) לפ״ק

ТАЛМУДЪ ВАВИЛОНСКІЙ
Трактатъ Бейцо и Таанисъ.
Часть VIII Отдѣлъ I.
Съ Виленскаго изданія 1882 г.
1886.

VI 10a

Дозволено цензурою. — 5 Марта 1886 г. Вильна.

ВИЛЬНА.
Типографія Вдовы и братьевъ Роммъ.
Жмудскій переулокъ собст. домъ № 325/2631.

מסכת

ביצה

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשר"י מהג"מ ישראל מקרעמז ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), ותורה אור, כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלטי הגבורים להרי"ף. חלופי גרסאות. הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפד"מ בשנות תע"ד—תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פ"ק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.

ב) חדושי הלכות }

ג) חדושי אגדות } (מהרש"א) להג"מ שמואל אליעזר הלוי אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.

ד) מאיר עיני חכמים (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.

ה) חדושי הלכות מהר"ם שיף להג"מ מאיר שיף ז"ל אבד"ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג"מ מרדכי מארדוש ז"ל אבד"ק פאריצק

ו) מעדני יום טוב {בתחלה נקרא מעדני מלך

ז) דברי חמודות {בתחלה נקרא לחם חמודות

(על הרא"ש למסכת ברכות והלכות קטנות וחולין ובכורות ונדה) להג"מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז"ל (בעה"מ תוספות יו"ם).

ח) פלפולא חריפתא על הרא"ש סדר נזיקין.

ט) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאיידנוור ז"ל (מהרש"ק).

י) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל ווייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.

יא) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (אביו של בעל השל"ה).

יב) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג"מ מרדכי יפה ז"ל אבד"ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יג) הגהות הב"ח להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש).

יד) הגהות הגר"א להג"מ אליהו ז"ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע"פ כ"י מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).

טו) מראה יחזקאל הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו').

טז) מעשה ר"ב הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

יז) גליון הש"ס להג"מ עקיבא איגר ז"ל אב"ד דק"ק פוזנן.

יח) גליון מהרש"א הגהות לבנו הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.

יט) הגהות הג"מ שאול קאצנעלנבוגן ז"ל מווילנא.

כ) הגהות הג"מ אלעזר לנדא ז"ל אבד"ק בראדי (בעהמ"ס יד המלך).

כא) חדושי והגהות הרש"ש להג"מ שמואל שטראשון ז"ל מווילנא. (ע' מעל"ד סי' ע"ז). וההשמטות שנשמטו ממקומן הושבו עתה למקומותיהן, ומוקפות בחצאי רבוע.

(ועוד נוספו בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש"ס בלעדו כמש"נ בש"ס תוצאת דפוסנו משנת תקצ"ה, ותוצאה השניה משנת תרי"ם).

☜ וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה ☞

יותר ממאה הוספות חדשות נכבדות

כוללות פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד בגנזי הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שזפתם עוד. ונקובים בשמותיהם מעבר לדף הזה:

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת חמשת אלפים ושש מאות וארבעים ושש לב"ע

ואלה ההוספות החדשות שהוספנו בהש"ס הזה :

יש מהן שנוספו על כל מסכתות הש"ס ויש שלא באו רק על איזה מסכתות :

אלה מהם נדפסו בפנים הש"ס או על גליון הדף :

א) מסכת כלה רבתי — השלמה — מרובה בפרקים ובנוסחאות ישרות יותר על הנדפסת בכל ספרי הש"ס. (נמצאת בכ"י רבינו אברהם בר נתן הירחי זצ"ל בעל המנהיג, עם הגהות רבות ומראה מקומות, ויצאה לאור פ"א ע"י בעהמ"ס בית נתן).

ב) מסכתות קטנות נוספות: מסכתות ספר תורה, תפילין, מזוזה, וציצית, (נמצאו בכ"י ונדפסו בפפד"מ בשנת תרי"ח).

ג) חלופי גרסאות בש"ס ע"פ נוסחאות ישנות.

ד) נוסחאות ישנות ונוסחת הבבלי במסכת שקלים.

ה) נוסחת הירושלמי במסכת הוריות.

ו) נוסחאות כתבי יד במסכת סופרים.

ז) נוסחא חדתא למס' גרים מספר מראית העין להרחיד"א ז"ל עם פירושו עליה מספרו ההוא.

ח) פירוש רב האי גאון ז"ל, למשניות סדר טהרות.

ט) — רב נסים (גאון) בר יעקב ז"ל (תלמיד רב האי גאון ומרבותיו של הרי"ף), למסכת ברכות, שבת, ועירובין (ונקרא בשם מפתח מנעולי התלמוד).

י) [כ"י] — רבינו חננאל בר חושיאל ז"ל (ג"כ מרבותיו של הרי"ף), לחצי הש"ס.

יא) [כ"י] — רבינו גרשום בר יהודה מאור הגולה ז"ל (רביה דרבי' דרש"י) למס' תענית ובבא בתרא ולכל סדר קדשים מלבד זבחים.

יב) — רש"י למסכת אבות, ע"פ נוסחאות שונות.

יג) — הרשב"ם העקרי למס' ב"ב דף פ"ז, פ"ח, פ"ט, ק"ל, קל"א. שלא נדפס רק בדפוס פיזרו בשנת רע"א ובכל שאר הדפוסים נדפס בטעות פי' אחר בשמו כמ"ש בהערה לפי' הרשב"ם בדף פ"ט סוף ע"א.

יד) פי' רבינו זרחיהו הלוי ז"ל (הרז"ה בעל המאור) למס' קנים.

טו) —רבינו אברהם בר דוד ז"ל (הראב"ד בעל ההשגות) למסכת קנים ותמיד.

טז) [כ"י] תוספות ר"י הזקן ז"ל, למס' קדושין (כן ייחסוהו לו רושמי הספרים, אבל נראה כי טעו בזה, כי בשני מקומות מובא בהן ספר התרומה ומחברו הלא היה תלמידו של ר"י הזקן).

יז) פי' רבינו שמשון משאנץ (משאנזא) ז"ל, למס' עדיות לתשלום מסכת בכורים, ולפרק אנדרוגינוס. ועליו נלוה גם פי' הרמ"ע מפאנו ז"ל.

יח) (כ"י) תוספות הר"ש משאנץ הנ"ל, למס' סוטה.

יט) (כ"י) תוספות ישנים למסכת יבמות.

כ) (כ"י) פי' ריב"ן השלם למס' נזיר. הפירוש שנדפס בש"ס למס' נזיר וייחסוהו לרש"י, הוא באמת לרבינו יהודה בר נתן ז"ל (כדמוכח מתוך הכ"י שמצאנוהו) אולם הנדפס משובש מאד, גם חסר ממנו הרבה, ועתה נמצא פירושו השלם בב"י קדמון ומדוייק וההספות והשנוים שמצאנו בו נדפסו בצד הפירוש הנ"ל הנדפס בשם רש"י ונקראו בשם נוסחת הריב"ן.

כא) [כ"י] פי' רבינו יצחק בר מלכי צדק סימפונטי ז"ל, למשניות סדר זרעים.

כב) [כ"י] פי' רבינו יהודה בר בנימין הרופא ז"ל ממשפחת הענוים (רבו של בעל שבלי הלקט), למס' שקלים.

כג) [כ"י] פי' רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג ז"ל, למס' נגעים ואהלות.

כד) קובץ פירושי מהר"ם מרוטנבורג לסדר טהרות, שהביאם התוי"ט, מלבד למס' נגעים ואהלות שהדפסנוהו ע"פ כ"י הנ"ל.

כה) פי' רבינו יונה החסיד מגירונדא ז"ל, למס' אבות.

כו) [כ"י] תוספות רי"ד מאת רבינו ישעיה די טראני (ר' ישעיה הראשון ז"ל) למס' כתובות ולמס' גיטין.

כז) [כ"י] תוס' חד מקמאי למס' יבמות, והוא ניהו נכדו של רבינו משלם ז"ל. ובראש הספר כתוב בכתב וכת"י הרחיד"א ז"ל בזה"ל: „חדושי יבמות לחד מקמאי ז"ל, מזכיר להרב אביו לשבת, הוא היה בזמן הראב"ד, ובא מעשה לפניהם. החיד"א ס"ט". עכ"ל.

כח) [כ"י] פי' הרא"ש ז"ל למסכת נזיר, שהיה בכ"י ישן בעקד הספרים של הרחיד"א ז"ל (והרחיד"א ז"ל התוס עליו בעלם כ"י קדשו).

כט) תוס' הרא"ש ז"ל למס' הוריות (ע"פ הנדפס בפעם הא' בפראג).

ל) פירוש הרא"ש למסכת קנים תמיד ומדות.

לא) [כ"י] תוספי הרא"ש ז"ל למסכת נדה.

לב) [כ"י] שיטה מקובצת לרבינו בצלאל אשכנזי ז"ל, קבוצת הגהות וחדושי הראשונים ז"ל לכל סדר קדשים (וחסר רק למס' חולין) ובהרבה מקומות מביא פי' רש"י האמתי שמצא בכ"י תחת המפרש האחר שנדפס על שם רש"י בכל ספרי הש"ס. (נעתקו מכי"ק מגליון הש"ס שלו שנמצא בירושלים תוב"ב. והרחיד"א ז"ל בשה"ג ח"ב מזכירן לשנה בזה"ל: הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ"ת ב"י שהיו לו, ולא זכינו עדיין שיצאו לאור הדפוס עכ"ל.)

ולמס' חולין נעתק בעצם כי"ק של תלמידו הג"מ שלמה בר ישועה עדני זצ"ל (בעה"מ פי' מלאכת שלמה על משניות שעודנו בכ"י).

לג) חכמת שלמה (מהרש"ל) לפרק חלק, אשר נשמט מכל ספרי הש"ס, ולא נדפס רק בס' ח"ש תוצאה א' בשנת ושלו"ה.

לד) [כ"י] חדושי מהרש"ל על הרא"ש למס' שבת עירובין וגיטין.

לה) פירש"י והג"י וכו' שעל הרא"ש, הוגהו ונוספו בם הרבה ע"פ הנדפס בפראג בשנת שצ"ח על ידי בעל התוי"ט.

לו) [כ"י] הגהות הב"ח להל"ק מהרא"ש.

לז) הגהות מס' תמת ישרים, על אדר"נ ועל מסכתות קטנות.

לח) הגהות מס' ברכת הזבח ומס' צאן קדשים לסדר קדשים.

לט) תפארת שמואל, השגות על מהרש"א להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק) (בעהמ"ס ברכת הזבח) (מלבד הגהותיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

מ) [כ"י] פסקי תוספות למס' מעילה שלא נדפסו עד כה בכל ספרי הש"ס ואנחנו מצאנום בפסקי תוס' כ"י ישן על קלף.

מא) [כ"י] נוסחאות ישנות בפסקי תוס' שנמצאו בכ"י ישן נושן על קלף.

מב) פי' קרבן העדה למס' שקלים, להג"מ דוד ז"ל אבד"ק דעסויא.

מג) פי' הג"מ חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל (מספרו כסא רחמים) לאדר"נ ולמסכתות קטנות.

מד) [כ"י] הוספות להגהות הגר"א ז"ל. וביותר בסדר זרעים ומסכת שקלים, מעצם כי"ק.

מה) הגהות הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד באורו שנזכר לקמן שנדפס בסוף).

מו) מים טהורים הגהות למסכת כלים להג"מ יהודה ליב הלוי עדיל ז"ל מ"מ מסלאנים (בעהמ"ס אפיקי יהודה).

מז) הגהות ותקונים בפי' הרא"ש למס' קנים מס' יעיר קנו.

מח) ספר תקלין חדתין על מס' שקלים מתלמוד ירושלמי, מהג"מ ישראל בהר"ש ז"ל מ"מ דשקלאב (תלמידו של הגר"א), עם הגהות הגר"א ז"ל למסכת ההיא.

מט) [כ"י] נמוקי הגרי"ב הגהות על מהרש"א להג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני (מלבד חדושיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

נ) ספר בנין יהושע על אבות דרבי נתן, מאת הרב יהושע פאלק ב"ר יצחק אייזיק מליסא ז"ל.

נא) ספר נחלת יעקב למסכתות קטנות, מאת הרב יעקב (יאקב) ב"ר ברוך נוימבורג ז"ל.

נב) עין משפט, מסורת הש"ס, גליון הש"ס וציון ירושלים כלם למס' שקלים, מאת בעלי מפרשי הים ז"ל.

נג) הגהות על פי' הרמב"ם והר"ש לסדר זרעים מהג"מ שמואל פריינד ז"ל מדייני פראג (בעהמ"ס זרע קודש). ונדפסו על הגליון בצדם מבלי הזכרת שם מחברן.

נד) [כ"י] לב חכמים למסכת שמחות:

ואלה ילוו על הש"ס בסוף המסכת:

נה) [כ"י] פירוש קדמון למס' מעילה, הובא בשיטה מקובצת כ"י בשם „פירוש לא נודע למי".

נו) אור זרוע הקצר על מסכת יבמות, להג"מ חיים מנוואשטט בן הריא"ז ז"ל בעהמ"ס אור זרוע (ונדפס פ"א על גליון פסקי הרא"ש בש"ס דפוס וויניציאה).

נז) ספר מהדורא בתרא למהרש"א, עם חדושי הלכות ואגדות מחתנו הג"מ משה בר' יצחק בר בונם ז"ל אבד"ק לובלין.

נח) חכמת מנוח, חדושים מהג"מ מנוח הענדיל ז"ל (בדורו של מהרש"ל).

נט) מים חיים, חדושים מהג"מ יחזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פרי חדש).

ס) כללי התלמוד, להג"מ חיים בנבנשתי ז"ל (מספרו כנה"ג ושיורי כנה"ג).

סא) [כ"י] הגהות ישנות למס' נדה שנכתבו בכ"י ספרדי ישן על גליון המסכת דפוס וויניציאה שנת רפ"ז.

סב) [כ"י] חדושי הג"מ משה ב"ר אברהם ז"ל אבד"ק הוראדנא (בעהמ"ס תפארת למשה).

סג) הגהות הג"מ נתן בורגיל ז"ל, לסדר קדשים ומס' הוריות (מספרו חק נתן).

סד) [כ"י] באור הגר"א ז"ל למס' ערכין ונקרא יד אליהו.

סה) [כ"י] הגהות חדשות מהגר"א ז"ל למס' תמורה, מלבד אלה שנדפסו על הדף מכ"י.

סו) [כ"י] באור הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד אהלות) אשר קבל ממנו תלמידו הג"מ בונם ז"ל משקלאב ונעתק ע"י הרד"ל ז"ל, וחלק גדול ממנו כלו חדש, שלא נמצא בא"ר.

סז) ספר אורח מישור למס' נזיר, מהג"מ יוחנן ב"ר מאיר ז"ל מקרעמניץ.

סח) הגהות הג"מ יחיאל היילפרין ז"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות).

סט) [כ"י] חדושים והגהות מהג"מ יעקב עמדין (הריעב"ץ) ז"ל (מעלם כי"ק מגליון הש"ס שלו).

ע) [כ"י] חדושים מהג"מ גדליה ליפשיץ ז"ל, על איזה מסכתות מכי"ק, ומספרו רגל ישרה לאדר"נ ומס"ק.

עא) חדושים מבנו הג"מ ישראל ליפשיץ ז"ל בעהמ"ס תפארת ישראל על משניות.

עב) [כ"י] חדושים מהג"מ צבי הירש ברלין ז"ל (נכד לבעל חכם צבי ז"ל).

עג) חדושים מהג"מ משה סופר ז"ל אבד"ק פרעסבורג (בעה"מ שו"ת חתם סופר וכו').

עד) שדה צופים על הרא"ש להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

עה) חדושים מהג"מ זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ ז"ל (בעהמ"ס סדר משנה).

עו) חדושים מהג"מ ברוך פרענקיל תאומים ז"ל (בעה"מ ספר ברוך טעם וכו').

עז) [כ"י] חדושים מהג"מ יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

עח) [כ"י] הגהות למס' שבועות מהג"מ ליב ברלין ומהג"מ נח חיים צבי ז"ל (בעהמ"ס מעין החכמה).

עט) (כ"י) מצפה איתן להג"מ אברהם ז"ל ממינסק (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו'). (עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס דפוס זיטאמיר).

פ) [כ"י] חדושים מהג"מ שלמה איגר ז"ל, למסכתות שלא נדפסו עוד עליהן (מלבד הנ"ל מעל"ד).

פא) חדושים מהג"מ צבי הירש חיות ז"ל אבד"ק זאלקווא (בעה"מ שו"ת מהר"ץ וכו').

פב) [כ"י] קרני ראם להג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם). כולל הערות על מהרש"א וחדושי גפ"ת (נוסף עתה מכי"ק על הרבה מסכתות שנדפסו בלעדו).

פג) [כ"י] הגהות בנו הג"מ שמואל שמעלקא טויבש ז"ל אבד"ק יאסי.

פד) ארץ צבי הגהות על הגהות אשר"י מהג"מ יהודה צבי ז"ל (בעה"מ שו"ת מנחת יהודה).

פה) [כ"י] שער הלקוטות הגהות מהג"מ יששכר ז"ל (בעהמ"ס פתחי שערים).

פו) [כ"י] חדושי הרד"ל מהג"מ דוד לוריא ז"ל מביחאוו ישן (בעל ההגהות על המדרש רבה ופדר"א וכו').

פז) [כ"י] הוספות לחדושי והגהות הרש"ש, וחדושים מבנו הג"מ מתתיהו שטראשון ז"ל מווילנא.

פח) [כ"י] חדושים מהג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש ז"ל (בעה"מ שו"ת תפארת יוסף).

פט) [כ"י] הגהות למסכת נזיר מהג"מ אשר הכהן ז"ל אבד"ק שערשב (בעהמ"ס ברכת ראש).

צ) [כ"י] חדושים מהג"מ שמחה ז"ל אבד"ק דעסוי (בנו של הג"מ צבי חריף ז"ל).

צא) [כ"י] מלאכת יום טוב מהג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יום טוב וכו').

צב) [כ"י] בן אריה מהג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק טעלז.

צג) חדושים מהג"מ אליהו גוטמאכר ז"ל אבד"ק גרידץ (בעהמ"ס לפנת פענח).

צד) [כ"י] חדושים מהג"מ יצחק אייזיק חבר ז"ל אבד"ק טיקטין (בעה"מ שו"ת בנין עולם).

צה) [כ"י] חדושים מהג"מ נחמיה בירך הלוי ז"ל מדובראוונא (בעה"מ שו"ת דברי נחמיה).

צו) [כ"י] מראה כהן להג"מ בצלאל הכהן ז"ל מו"א פ"ק ווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).

צז) [כ"י] חדושים מהג"מ אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק.

צח) [כ"י] פורת יוסף להג"מ יוסף שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

צט) הגהות אמרות טהורות על פי' הר"מ והר"ש והרא"ש לכל סדר טהרות להג"מ שמואל פריינד ז"ל הנ"ל.

ק) [כ"י] חשק שלמה להג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

קא) [כ"י] יפה עינים להג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק (בעהמ"ס קול אריה וכו'). כולל מ"מ לתלמוד ירושלמי, למדרשים, ילקוט, ספרא, ספרי ומכילתא ופדר"א ופסק"ר, עם הערות וחדושים בחלופי גרסאות ושנוים שבין תלמוד בבלי לירושלמי. (ובהם הגהות ומ"מ בירושלמי למס' ברכות ושבת להג"מ ליב ברלין ז"ל ויזכרם בשם הגרל"ב);

קב) [כ"י] המתרגם כולל באור מלות הלועזיות שברש"י, תוספות והרא"ש, ובפי' המשניות להרמב"ם והר"ש.

קג) פסקי תוספות, ומסורת הש"ס, ועין משפט, ותורה אור, שכל אלה נשתבשו מאד בכל ספרי הש"ס, הוגהו ונתקנו בש"ס הזה ע"י גדולי התורה.

גם הוספנו בו: א) הגהות מספר שיח יצחק על תוספות ישנים למסכת יומא. ובכ"מ שנדפס בהן מלפנים „עי' שיח יצחק" הדפסנו את תוכן דבריו מפורשים במקומם. ב) מראה מקומות בפירש"י ורמב"ם למסכת אבות. ג) ציוני הפרקים של התוספתא בר"מ ובר"ש. ד) שנוי נוסחאות בהקדמת הרמב"ם מכ"י ערבי. ה) ציוני המסכתות בתוספות.

ועל כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"פ נוסחאות ישנות וספרים מדויקים היותר קדמונים, וע"פ הגהות גדולי המפרשים. גם נגלה אור חדש לעינינו, הוא ניהו ש"ס של הג"מ יעקב עמדין ז"ל אשר סדרו והכינו להדפיסו בחייו ויעמול בו שנים רבות להגיהו ולנקותו מכל שבוש ושגיאה, והעיר עליו הערות יקרות ויעטרהו בהגהות וחדושים רבים בציונים ומ"מ, הכל בעצם כתב ידו הקדושה מראש הש"ס עד סופו. חמדה גנוזה הזאת מצאנוה באמשטרדם, והמרגליות הטובות שבה, שבצנו בעטרת הש"ס לכבוד ולתפארת, והגהתו המדויקת היתה להמגיהים לעינים.

ביצה

*שנולדה ביום טוב בית שמאי אומרים תאכל ובית הלל אומרים [א]לא תאכל בית שמאי אומרים *שאור בכזית וחמץ בככותבת ובית הלל אומרים [ב]זה וזה בכזית *השוחט חיה ועוף ביום טוב בית שמאי אומרים יחפור בדקר ויכסה °ובית הלל אומרים [ג]לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן מבעוד יום ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה שאפר כירה מוכן הוא:

גמ' במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה מאי טעמייהו דבית הלל אוכלא דאפרת הוא אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמייהו דבית שמאי מוקצה היא ומאי קושיא דלמא בית שמאי לית להו מוקצה קא סלקא דעתין אפילו מאן דשרי במוקצה בנולד אסר מאי טעמייהו דבית שמאי אמר רב נחמן לעולם בתרנגולת העומדת לגדל ביצים *ודאית ליה מוקצה אית ליה נולד ודלית ליה מוקצה לית ליה נולד בית שמאי כר' שמעון ובית הלל כר' יהודה ומי אמר רב נחמן הכי והתנן בית שמאי אומרים *[ד]מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כרבי יהודה ובית הלל כר"ש אמר לך רב נחמן גבי שבת *דסתם לן תנא כרבי שמעון דתנן *[ה]מחתכין את הדלועין לפני הבהמה [ו]ואת הנבלה לפני הכלבים מוקים לה לבית הלל כרבי שמעון אבל

[שבת קמג.] [שבת קנו:]

גבי

רש"י

ביצה. לא תאכל · בו ביום בגמרא מפרש טעמא: שאור בכזית · משום דהני תלת מילי הוו מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל גבי יו"ט תנא להו גבי הדדי ובגמרא מפרש טעמייהו: בככותבת · תמרה: יחפור בדקר · פיל"א בלע"ז: ומודים שאם שחט כו' · כדמפרש טעמא בגמ' כשיש לו דקר נעוץ מבעוד יום: שאפר כירה מוכן הוא · בגמרא בעי מאי קאמר:

גמ' העומדת לאכילה · שאינה מוקצה: אוכלא דאפרת · אוכל שנפרד וחבירו *במנחות חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמו וכן בשחיטת חולין (דף עג·): לית להו מוקצה · דלמא כר' שמעון סבירא להו דאמר בפרק[כירה](שבת דף מד·)מותר השמן שבנר ושבקערה אסור (*דברי רבי יהודה) ור"ש מתיר: קא סלקא דעתין · להכי פרכינן מאי טעמייהו דבית שמאי דקא סלקא דעתין דאפי' לר' שמעון דשרי במוקצה בנולד אסיר דאילו במוקצה סבירא ליה לא מקצי איניש מדעתיה מידי דחזי ליה אבל נולד לא הוה ידע דנהוי דעתיה עלויה: ומי אמר רב נחמן הכי · דבית הלל כר' יהודה: מגביהין · בשבת מעל השלחן עצמות שאינן ראוין לאכילה וקליפי אגוזים ולא חיישינן למוקצה: ובית הלל אומרים · אין מטלטלין אותן בידים שמוקצה הן: אלא נוטל הטבלא · שיש תורת כלי עליה ומנערה: ואמר רב נחמן אנו אין לנו · בשיטת משנה זו לפי שמוחלפת שיטתה אלא כך שמעתי מרבותינו דבית שמאי כר' יהודה ומחמרי ובית הלל כרבי שמעון: מחתכין דלועין · תלושין לפני הבהמה ולא אמרינן טרחא דלאו צורך הוא: ואת הנבילה לפני הכלבים · ואע"פ שנתנבלה בשבת דבין השמשות לא היתה עומדת לאכילת כלבים אפילו הכי שרי דלית לן מוקצה בשבת הלכך מגביהין מעל השלחן דמיירי בשבת מוקים לבית הלל דנימרו כר' שמעון כי היכי דלא תקשי הלכתא אהלכתא דקיימא לן הלכה כסתם משנה וקיימא [לן] הלכה כבית הלל אבל גבי יום טוב דאשכחן דסתם רבי כרבי יהודה:

דתנן

תוספות

ביצה שנולדה בי"ט בש"א תאכל ובה"א לא תאכל · וא"ת אמאי לא תנא אוסרין ומתירין וכי תימא אוסרין משמע שאסור לעולם זה אינו דאמרינן לקמן(דף ו·)אפרוח שנולד בי"ט אסור והיינו ביומו ועוד דאמרינן (לקמן ל:)מותר שמן שבנר רבי יהודה אוסר והיינו דוקא באותו יום ויש לומר דאי הוה תני אוסרין ומתירין הייתי אומר שמה שמתירין הבילה היינו לטלטל אבל באכילה אסורה והכי אמרינן (לקמן דף כד·) גבי נכרי אחד שהביא דגים לפני רבן גמליאל ואמר מותרים הם אלא שאין רצוני לקבל הימנו ומסיק מאי מותרים לטלטל אבל באכילה אסורים ואם תאמר לבית הלל דאמרי לא תאכל אבל לטלטל שרי והא קי"ל (לקמן ד.) דאף לטלטל אסור לכן פירש ר"י דנקט כי האי לישנא דסתם ביצה לאכילה קיימא עוד יש לומר דנקט לבית שמאי תאכל משום דמשמע אכילה וטלטול דאין אכילה בלא טלטול ובית הלל אסרי אף בטלטול אלא אגב דנקטי ב"ש תאכל נקטי אינהו לא תאכל:

שאור בכזית · לא שייך הכא מידי אלא מייתי כאן תלת מילי גבי יום טוב דבית הלל לחומרא וב"ש לקולא:

אוכלא דאפרת הוא · פירוש אוכל הנפרד מן האוכל הוא דהבילה שנולדה נפרדה היא מן התרנגולת ואי בעי שחיט לה ואכיל כל שבגוה:

דלמא בית שמאי לית להו מוקצה · תימה במתני' קאמר בהדיא דבית שמאי אית להו מוקצה דקתני (לקמן דף י·) לא יטול אלא אם כן נענע מבעוד יום ויש לומר דמוקצה דבעלי חיים חמיר טפי ומוקצה ביותר והתם הוא דאית ליה מוקצה כדחזינא ר"ש דאע"ג דלית ליה מוקצה אית ליה (שבת דף מה·) גבי גרוגרת ולמוקים דאתקצאי טפי:

קא סלקא דעתין דאפי' מאן דשרי מוקצה בנולד אסיר · דלא מקצי איניש מאי דחזי ליה אבל בנולד לא הוה ידע מאתמול ותימה דהא רבי שמעון דשרי במוקצה שרי בנולד כדאמרינן בשבת (דף כט·) רבי יהודה אומר אין מסיקין בשברי כלים ור"ש מתיר אע"ג דהוי נולד וי"ל דלא דמי דהאי נולד דהכא הוי נולד טפי שמתחילה לא היה בעולם אבל התם הכלי היה בעולם רק שנשבר וכן משמע נמי בעירובין (דף מה: ושם) מיא בעיבא מיבלע בליעי ופריך כל שכן דהוי נולד ואסור ומאי פריך ודלמא הכוא כר' שמעון דהא רבי שמעון מתיר בנולד אלא ודאי היינו טעמא כדפרישית דכיון דבליעי לא היו כלל בעולם ואפי' ר' שמעון מודה דהאי נולד אסור:

מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין · פ"ה אע"ג דאין ראוין לא למאכל בהמה ולא למאכל אדם ולא נהירא דהא איכא בסיפא ושער של אפונין ושער של עדשים מפני שהן ראוין למאכל בהמה לכך נ"ל שהם ראוים למאכל בהמה כגון עצמות רכים וקליפי תפוחים ובית הלל סברי כיון דלא חזי למאכל אדם לא*: **ובית** הלל אומרים מסלק את הטבלא ומנערה · תימה והלא היא בסיס לדבר האסור דהא לא שכח הואיל והניחם שם מדעתו ויש לומר דלפירוש רבינו תם ניחא דפירש במסכת שבת* דלא הוי בסיס לדבר האסור אלא כשדעתו להניחם שם כל היום אי נמי כיון דהוו שם אוכלין הוה ליה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ושרי כדמוכח פרק נוטל (שם דף קמב·) ועוד דאין זה מניח בכוונה דהא אינו חושש היכן יפלו: **דתנן** מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת כו' · וא"ת היכי דמי אי בדלועין שהיו מחוברין בין השמשות בהא ודאי מודה ר' שמעון גזרה שמא יעלה ויתלוש וי"ל דמיירי בתלושין וסלקא דעתך דאסור דמשוה להו אוכלין לפי שהן קשין והתוך מרכך אותם: **ואת** הנבלה כו' · אנו צריכין לפרש שנתנבלה בשבת ומכל מקום תני להו בהדי הדדי דאע"ג דבדלועין לא הוי טעמא משום מוקצה כמו בנבלה משום דבשניהם שייך לשון מחתכין:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה יט סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף א:

ב ב מיי' פ"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ב טוש"ע א"ח סי' ריוד סעיף ז:

ג ג מיי' פ"ג מהלכות י"ט הל' א סמג לאוין עה טוש"ע א"ה סי' תנח סעיף יד:

ד ד מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה טז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף כז:

ה ה מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה יח סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכד סעיף ו:

ו ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

רבינו חננאל

אתחיל מסכת ביצה · בעזרת גדול העצה.

ביצה שנולדה ביו"ט ב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל: אוכלא דאפרת. פי' כגון אוכל שנפרד אבר מאבר. מוקצה כל דבר שאינו מוכן נקרא מוקצה. נולד פי' כל דבר שלא היה מאתמול ונעשה היום נקרא נולד. אוקמה רב נחמן למתני' בתרנגולת העומדת לגדל ביצים. וב"ש כר' שמעון דלית ליה מוקצה. וב"ה כר' יהודה דאית ליה מוקצה. ואקשינן ומי אמר רב נחמן ב"ש כר' שמעון וב"ה כר' יהודה והא אפכא שמעינן ליה דתנן בפרק נוטל אדם את בנו. ב"ה אומרים מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין ובש"א מסלק את הטבלא כו'

מסורת הש"ס

[פסחים פה. כצ"ל]

עדיות פ"ד מ"א [ולפנינו שם ליתא]

שם ויומא עט:

[לקמן ע: עדיות פ"ד מ"ב]

שבת מה:

שם קמג. קנז.

[ועי' בתוס' לקמן לה: ד"ה ונפחת וביבמות מב: ד"ה סתם]

[ועי' תוס' שבת קמג. ד"ה עצמות]

[דף נח. ד"ה און]

גליון הש"ס

מתני' ובה"א לא ישחוט. עיין בר"ן פרק י"ט דשבת דף נח:

גבי יום טוב *דסתם לן תנא כרבי יהודה דתנן **אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב מוקים לה לב"ה כרבי יהודה מכדי מאן סתמיה למתני' רבי מאי שנא בשבת דסתם לן כר' שמעון ומאי שנא ביו"ט דסתם לן כר' יהודה אמרי *שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה סתם לן כרבי שמעון דמיקל יום טוב דקיל ואתי לזלזולי ביה סתם לן כרבי יהודה דמחמיר במאי אוקימתא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה אי הכי אדמפלגי בביצה לפלגו בתרנגולת להודיעך כחן דב"ש דבנולד שרי ולפלוגי בתרנגולת להודיעך כחן דבית הלל דבמוקצה אסרי וכ"ת *כח דהתירא עדיף ונפלוג בתרוייהו תרנגולת העומדת לגדל ביצים היא וביצתה ב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל אלא אמר רבה לעולם בתרנגולת העומדת לאכילה וביום טוב שחל להיות אחר השבת עסקינן ומשום הכנה וקסבר רבה כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה *ורבה לטעמיה דאמר רבה מאי דכתיב והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב ואין יו"ט מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב א"ל אביי אלא מעתה יו"ט בעלמא תשתרי גזרה משום יו"ט אחר השבת שבת דעלמא תשתרי גזרה משום שבת אחר יום טוב ומי גזרינן והא תניא *השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן ביום טוב ואם איתא ליגזר משום הנך דמתילדן ביומיהן א"ל ביצים גמורות במעי אמן מילתא דלא שכיחא היא *ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן רב יוסף אמר גזרה *משום פירות הנושרין א"ל אביי פירות הנושרין טעמא מאי גזרה

דתנן אין מבקעין עצים · בי"ט לא מן הקורות הסדורות זו על גב זו בקרקע ועומדות לבנין: ולא מן הקורה שנשברה בי"ט · ואע"פ שעומדת מעכשיו להיסק הואיל ובין השמשות לאו להכי קיימא כיון דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא אלמא אית לן מוקצה ביום טוב הלכך מוקי רב נחמן למתני' דאיירי ביום טוב ובית הלל כר' יהודה ובעומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה: מאן סתם לן למתני' ר' · הוא סדר המשנה וכשראה דברי חכם וישרו בעיניו שנאן סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן כדי שלא יהו שנויה מפי יחיד ונראין כאילו נשנו מפי המרובים ויעשו כמותן: ולא אתי לזלזולי בה · אי מקילין בה חדא קולא לא אתי לאקולי בה טפי: דהתירא עדיף ליה · טוב לו להשמיענו כח דברי המתיר שהוא סומך על שמועתו ואינו ירא להתיר אבל כח האוסרין אינה ראיה שהכל יכולין להחמיר ואפילו בדבר המותר: ומשום הכנה · (א) דאסרי לה ב"ה כדמפרש ואזיל: דכל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה · ואף על גב דבידי שמים הוא אסור דבעינן כל סעודות שבת וסעודות יום טוב שיהו מזומנות ומוכנות מבעוד יום של חול: ורבה · דאסר בהכנה שאינה בידים ממש: לטעמיה דאמר רבה · בפסחים (דף מז:) ויליף מהכא דמוקצה דאורייתא: והכינו · והזמינו כגון מכאן אני אוכל למחר דאי משום הכנה בידים ולומר שיאפו ויבשלו מבעוד יום בהדיא כתיב את אשר תאפו אפו אלא הזמנה בעלמא קאמר וכתיב ביום הששי וששי חול הוא ואחשבה רחמנא לסעודת שבת שיזמיננה מבעוד יום ובחול: ואין יום טוב מכין לשבת · ויום טוב נמי קרוי שבת ובעיא סעודתו הזמנה והזמנתה בחול אבל סעודת חול לא חשיבא ולא שייכא בה הזמנה הלכך באחד בשבת בעלמא לית לן למיסר ביצה שנולדה ביה משום דאתכן בידי שמים דסעודת חול לא אצרכה רחמנא זמון מבעוד יום דלא שייך בה מוקצה: יום טוב בעלמא · שאינו אחר שבת: שבת דעלמא · שאינו אחר יום טוב: תשתרי · לגמוע ביצה חיה שנולדה בו: ומי גזרינן · ומי אחמור רבנן בביצה למגזר התירא משום איסורא: [והתניא וכו']. וא"ת הויא לה גזרה לגזרה דהנך דמתילדין ביומיהם נמי אינן אסורות אלא משום גזרה דיום טוב אחר השבת תרין הא מצי לאוקומי ביום טוב אחר השבת דהשתא איכא למיגזר אטו הנך דמתילדין ביומיהם ואשמועינן הך מתני' דאפי' בי"ט אחר השבת מותרות הואיל ואינם טולדות ומשום הנך דמתילדן ליכא למגזר דמילתא דלא שכיחא הוא בשם רבינו והא דאמרינן בכולי הש"ס שאין גוזרין גזרה לגזרה מהאי קרא נפקא ושמרתם את משמרתי עשו משמרת כלומר גזרה למשמרתי לתורתי ולא משמרת למשמרת שלא יעשו גזרה לגזרה. ואין י"ט מכין לחברו לא גרסינן במלתיה דרבה דהא קרא קא דריש ושני ימים רצופים בתורה לא אשכחן דמספיקא עבדינן להו: רב יוסף אמר · טעמא דביצה בתרנגולת העומדת לאכילה וכדאוקימנא ובית הלל דאסרי משום פירות הנושרין מן האילן בשבת וקא סלקא דעתך השתא גזרה היא משום פירות הנושרין דלא נכלינהו דהא נמי לפירות הנושרין מן האילן דמיא שאף זו פרי הנושר:

גבי שבת דסתם לן תנא כרבי שמעון · *ותימה והא הוי סתם ואח"כ מחלוקת דהא פליג ר' יהודה במתניתין ואמר אם לא נתנבלה בערב שבת אסור ואין הלכה כסתם דכי האי גונא חשיב סתם ואח"כ מחלוקת בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קכב: ושם) גבי מלתיה דרבי יוחנן בן ברוקה דפריך סתם ואחר כך מחלוקת היא וי"ל דהתם סמיך אועוד מאי אלא דפריך בתר הכי וכן פירש שם בקונטרס אבל לעולם מהני הסתם להיות רבים והוי רבים רבי שמעון והוי יחיד רבי יהודה והלכתא כרבים כת"ק דהיינו רבי שמעון וא"ת גבי שבת נמי סתם לן כרבי יהודה כי האי דתנן (שבת דף מד·) מטלטלין נר חדש אבל לא ישן ור' שמעון מתיר והואיל ואוסר מוקצה מחמת מיאוס כל שכן מחמת איסור דהכי אמרינן התם וי"ל דהאי סתמא עדיפא הואיל ונשנית משנה בשתם לבסוף פרק מי שהחשיך (שם דף קנז: ושם):

מוקים לב"ה כר"ש · וקשה דמאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא וי"ל דבעדיות לא תני לה מקולי ב"ש וחומרי ב"ה:

אין מבקעין עצים לא מן הקורות וכו' · לא מייתי מרישא דאין מבקעין קורות דהא מיירי בסואר של קורות דהוי מוקצה מחמת חסרון כיס ובהא כ"ע מודו אפי' ר' שמעון אלא מייתי מסיפא דלא מן הקורה שנשברה וא"ת והא ר' שמעון אינו מתיר אלא ביושב ומצפה (לקמן ל:) וי"ל דה"נ הואיל ונשברה *בשבת מסתמא היתה רעועה מאתמול והוי כיושב ומצפה מתי תשבר קורתו ותהיה ראויה להסקה:

וכ"ת כח דהתירא עדיף · פי' הקונט' לכך כח דהתירא עדיף כשאדם מתיר סומך על שמועתו וצריך להביא ראיה לדבריו אבל איסורא אדם יכול להחמיר עליו בלא טעם: ונפלוג בתרוייהו · תימה ובכל מקום דקאמר כח דהיתרא עדיף לפרוך הכי *)וי"ל דהכי פריך ונפלוג בתרוייהו שלא יצריך משום כך ויאמר היא וביצתה אבל בעלמא לא שייך: והיה ביום הששי וגו' · פרש"י וע"כ בא לאשמועינן דאפילו הכנה בידי שמים(ג) ביצה אסורה דאי משום הכנה בידי אדם כלומר שיאפו ויבשלו מבעוד יום הא בהדיא כתיב את אשר תאפו אפו אלא הזמנה בפה קאמר ואין י"ט מכין לשבת כו' ואין שבת מכין לי"ט מכ"ש דכיון דאין י"ט מכין לשבת כ"ש דאין שבת מכין לי"ט והקשה רש"י אם כן ביצה שנולדה באחד בשבת או לאחר י"ט תתסר מכ"ש דשבת וי"ט לא מכינין אהדדי כ"ש דלא מכינין אחול ותירץ דלגבי סעודת חול לא צריך הכנה דאין סעודת חול חשובה אך תימה הואיל והכנה דאורייתא היאך אופין ומבשלין מי"ט לשבת וכ"ת ע"י ערובי תבשילין וכי אתי תקנתא דרבנן וליעקר הכנה דאורייתא ונראה לייתב דרבה גופיה אזיל לטעמיה *דאית ליה הואיל ואי מקלעי אורחין חזי ליה השתא נמי חזי ליה ואפילו לדידן ניחא דכל דבר אפוי ומבושל לא שייך ביה הכנה שאינו מחוסר רק תקון בעלמא דמעיקרא הוה חזי ליה רק גבי ביצה שהוא דבר חדש שלא היתה בעולם ולא היתה ראויה כלל מעיקרא (*ולאפות ולבשל תקוני מלתא בעלמא) תימה דכאן משמע שהמן לא היה יורד בי"ט כדפי' רש"י הששי הראוי להכנה וזהו בחול והא אמר ויברך ויקדש ברכו במן וקדשו במן שבשבת לא היה יורד מן אבל בי"ט היה יורד וי"ל דמדרשים חלוקין כדאיתא במדרש (מכילתא פ' בשלח) שבת לא יהיה (שמות טז) לרבות יום הכפורים לא יהיה בו לרבות י"ט שלא היה יורד בהן מן ועי"ל דאפי' היה יורד בי"ט מ"מ בי"ט שחל להיות בע"ש לא היה יורד מדכתיב קרא בו. ביום הששי ולא כתיב ששי משמע הששי המיוחד שהוא ראוי להכנה ולא בששי שהוא יו"ט*: נגזר משום הנך דמתילדן ביומיהן · ואין זה גזרה לגזרה דמותר לאוכלן בי"ט משמע אפילו ביום טוב דלאחר השבת: מילתא דלא שכיחא היא · וקשה דלמה אם לא שחטה היתה טולדת היום ואם כן מאתמול גמרה לה ותתסר בלא גזרה מספק וי"ל דמאחר דלא טלדה ע"י כך לא חשיב גמר ובירושלמי פליג בהא:

*) [עי' בתוס' עירובין עב: ד"ה כח דהתירא]

עין משפט
נר מצוה

[עיין בתוס' יבמות מב: ד"ה סתם]

ז א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יב סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקא סעיף א:

שבת קנז: לקמן לא:

ח ב מיי' פ"א שם הל' יז סמג שם טוש"ע א"ח סי' תצה סעיף ד:

[לקמן לה:]

ט ג ד מיי' שם הל' יט סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקג סעיף א וסי' תקיג סעיף ה וסי' תקכז סעיף א:

י ה מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף א:

יא ו מיי' שם טוש"ע א"ח סי' שכב סעיף א ב:

יב ז מיי' פכ"א מהלכות שבת הל' ז סמג לאוין שם טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

ופרקינן בתר סתמא אזלינן. בשבת דסתם לן תנא כר' שמעון דלית ליה מוקצה וקי"ל כוותיה דהלכתא כסתמא אוקימנא לב"ה כוותיה משום דקיי"ל הלכתא כסתם כי היכי דלא תקשי הלכתא אהלכתא ואקשינן נמי אהא מ"ט דרבי שסתם המשנה דסתם לן ביו"ט חילוף מה שסתם לנו בשבת ופרקינן יו"ט קיל להו לבני אדם דהא אופין ומבשלין בו ועושין בו כל צרכי אוכל נפש ואי שרית להו מוקצה אתו לזלזולי בי' לפיכך החמיר וסתם לן לחומרא אבל שבת דחמיר להו אע"ג דשרית להו מוקצה כגון חתיכת דלועין לפני בהמה וכגון נבלה לפני הכלבים וכיוצא בהן לא אתו לזלזולי בה ומשום הכי לא אחמר בה אלא שנאה בהלכה המסורה בידם. ואקשינן על רב נחמן במאי אוקימתא למתני' בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה אדמפלגי בביצה נפלגי בתרנגולת גופה [דהיא] (דאי) עצמה מוקצה היא שלא היתה מוכנת מאתמול לאכילה אלא לגדל ביצים. אלא אמר רבה לעולם בתרנגולת העומדת לאכילה והכא ביו"ט שחל אחר השבת עסקינן ומשום הכנה. וקסבר כל ביצה דמתילדה האידנא מאתמול גמרה לה. ורבה לטעמיה [דאמר רבה] אמר קרא והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וחול מכין ליו"ט ואין שבת מכינה ליו"ט ואין יו"ט מכין לשבת. אי הכי יו"ט לחודיה תשתרי גזירה כו'. ופשוטה היא. רב יוסף אמר גזירה ביצה שנולדה ביו"ט משום פירות שנשרו מן האילן

מסורת הש"ס

[עיין לקמן לא: בתוס' ד"ה ונפתח]

עירובין לח: [וע"ע בתוס' ד"ה אמר רבה]

לקמן ז: [תוספתא פ"א]

[עירובין סג: וש"נ] [שם לט:]

[ועי' תוספות עירובין לח: ד"ה ואין ופסחים קיז. ד"ה מה]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומשום הכנה הוא דאסרי: (ב) תוס' ד"ה והיה וכו' בידי שמים דהיינו ביצה:

[ברכות ס. וש"נ]

גליון הש"ס

גמ' וכ"ת דהתירא עדיף. עי' ביצה... גמ' וי"ט לאחר שבת עסקינן. היינו דמשום גזירה אטו י"ט אחר שבת. רש"א בשבת דף קמט ע"א ד"ה הכא במראה של מתכת: תוס' ד"ה גבי שבת וכו' והלכתא כרבים. עיין יבמות דף מב ע"ב תוס' ד"ה סתם ודף מז ע"א תוס' ד"ה ודלמא:

גזרה שמא יעלה ויתלוש *היא גופה גזרה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה כולה חדא גזרה היא ר' יצחק אמר גזרה *משום משקין שזבו אמר ליה אביי *משקין שזבו טעמא מאי גזרה שמא יסחוט היא גופה גזרה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה כולה חדא גזרה היא כולהו כרב נחמן לא אמרי כי קושיין כרבה נמי לא אמרי הכנה לית להו אלא רב יוסף מאי טעמא לא אמר כר' יצחק אמר לך ביצה איבלא ופירות אוכלא לאפוקי משקין דלאו אוכלא ורבי יצחק מאי טעמא לא אמר כרב יוסף אמר לך ביצה בלועה ומשקין בלועין לאפוקי פירות דמגלו וקיימו ואף רבי יוחנן סבר גזרה משום משקין שזבו דרבי יוחנן רמי דרבי יהודה אדר' יהודה ומשני תנן *ב אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין ואם יצאו מעצמן אסורין רבי יהודה אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר ואם למשקין היוצא מהן אסור אלמא כל אוכלין לרבי יהודה אוכלא דאפרת הוא ורמינהו ועוד אמר רבי יהודה *מתנה אדם על כלכלה של פירות ביום טוב ראשון ואוכלה בשני וכן ג ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני בשני אין בראשון לא ומשני רבי יוחנן *מוחלפת השיטה ומדקא מרמי להו אהדדי שמע מינה חד טעמא הוא

רבינא

ויתלוש. דהוה איסורא דאורייתא דהיינו קוצר שהוא אב מלאכה : חדא גזרה היא. לא שאלה זו גזרה דלא ליתי לידי פירות הנושרין אלא כשנמנו וגזרו על פירות הנושרין אף בילה היתה במשמע ואע"ג דלית בה משום תלישה מיהו מכלל גזרת חכמים היתה שאף היא פרי הנושר : משום משקין שזבו. דקי"ל אסורין לבו ביום כדתנן ואם יצאו מעצמן אסורין (שבת דף קמג:) ובילה נמי דמיא להו שזבה ויצאת ממקום שהיתה בלועה: שמא יסחוט. וסחיטת פירות תולדה דדש היא שמפרקן מתוך זג שלהן כמפרק תבואה מקש שלה: חדא גזרה היא. כדפרישית כשגזרו על משקין שזבו אף בילה היתה במשמע: כולהו. רבה דאוקי מתני' משום הכנה ורב יוסף ורבי יצחק דאוקמוה משום גזרה: כרב נחמן לא אמרי. משום מוקצה: כי קושיין. כדפרכינן לעיל ליפלגו בתרוייהו: ומשקין לאו אוכלא. הלכך כשגזרו על משקין שזבו לא היתה בילה במשמע שהרי אינה משקה אבל בכלל פירות הנושרין היתה: בלועה. בתוך התרנגולת וזבה לחוץ: ומשקין בלועין. בחרצן וזבין לחוץ: לאפוקי פירות דמגלו וקיימו. הלכך נשירת הבילה לאו בכלל נשירת הפירות: ואם יצאו מעצמן אסורין. בו ביום גזרה שמא יסחוט: אם לאוכלין. הן מכונסין הפירות הללו היוצא מהן מותר בו ביום דכיון דלא ניחא ליה בהני משקין ליכא למגזר שמא יסחוט: אלמא. מדקאמר אם לאוכלין היוצא מהן מותר כל לאוכלין אמר בדבר היוצא מהן אוכלא דאפרת הוא ואינו בכלל גזרת משקין שזבו: ועוד אמר ר' יהודה. לעיל מיניה תנן במסכת עירובין ראש השנה שהיה ירא שמא תתעבר ויהיו שני ימים טובים מערב אדם שני ערובין כו' דקסבר שתי קדושות הן אחד חול ואחד יום טוב ולא ידעינן הי חול והי יום טוב: מתנה אדם על הכלכלה. להא מלתא (א) הוי שתי קדושות היתה לו כלכלה של פירות טבל ושכח ולא עישר מערב יום טוב ותנן *אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט מעשר בתנאי ואומר אם היום חול ולמחר קדש יהיו אלו תרומה ומעשרות על אלו ואם היום קדש אין בדברי כלום ונותן בהן סימן ולמחרת חוזר ואומר כן אם היום חול והתמול קדש יהיו אלו תרומה על השאר ואם היום קדש והתמול חול הרי נעשה תרומה מאתמול וממה נפשך נתקנו : ואוכלה בשני. אבל לא בראשון דשמא קדש הוא ואין בדבריו כלום : וכן לגבי בילה. הוו שתי קדושות האחד חול והאחד יו"ט והנולדה בראשון מותרת בשני : בשני אין בראשון לא. אלמא כל מידי דזב ממקומו ביו"ט ואפילו אוכלא אסור: ומשני רבי יוחנן מוחלפת השיטה. שיטת המשנה דאין סוחטין ואיפוך דרבי יהודה לרבנן : ומדקא מרמי. רבי יוחנן משקין שזבו ובילה אהדדי: שמע מינה חד טעמא הוא. ומאן דאסר בהא אסר בהא ודשרי בהא שרי בהא :

רבינא

גזרה שמא יעלה ויתלוש. ותימה ל"ל האי טעמא דלקמן (דף כד:) גבי נכרי שהביא דורון אם יש במינו במחובר אסור פי' רש"י דכיון דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולא יומא וכן משמע דטעמא משום מוקצה מדמייתי לה גבי ספק מוכן והשתא תרי טעמי למה לי וי"ל דטעמא דהכא אתיא אליבא דר' שמעון דלית ליה מוקצה ולקמן אתיא אליבא דרבי יהודה ותימה דהא פירש רש"י גופיה לקמן נכרי שהביא דורון כו' אסור הואיל ולא לקטינהו מאתמול אקצינהו והוי כמוקצה דגרוגרות וצמוקים דאפי' ר' שמעון מודה א"כ אתיא נמי כר' שמעון ע"כ י"ל דמיירי הכא כגון בחצר דהוי מוכן לעורבים ומוכן לעורבים הוי מוכן לאדם לכך צריך האי טעמא וא"ת הא אמרי' (שבת דף קכב:) מעמיד אדם בשבת בהמתו על המחובר אבל לא על המוקצה פירוש עשבים שנתלשו היום ואמאי הא הוי מוכן לבהמה דאי בעי אכלה מנפשה וי"ל דמיירי בתרי עברי דנהרא עוד יש לומר דלא שייך מוכן לעורבים רק בפירות האילן שרגילין להשיר מעצמן והוא מצפה לכך אבל תימה אם כן כיון דאמר האי טעמא למה לי טעמא דלקמן ויש לומר *דלקמן מיירי בדבר דבעי מרא וחצינא כגון לפת ולפון דלא שייך שמא יעלה ויתלוש דאדכורי מדכר הואיל ואין יכול בקל לתולשו וראיה לדבר הא דתנן במסכת שבת (דף קכב: ושם) נכרי שהדליק הנר בשביל ישראל אסור להשתמש לאורו אבל בשביל הנכרי מותר ואמאי לא חיישינן שמא ידליקו ישראל עצמו אלא אדכורי מדכר ומטעם זה אבל רבינו אליעזר ממי"ץ מליח (ב) שצלאו נכרי מעצמו בשבת דלמאי ניחוש הרי לא צלאו בשבילו וכי תימא שמא יצלה הוא עצמו הואיל ואיכא טרחא בדבר אדכורי מדכר ואי משום מוקצה חזי לכוס ולא נהירא דאמרינן במסכת שבת (ג"ז שם) בהדיא אם הביא נכרי מים אסור שמא ירבה בשבילו ואין לחלק ולומר דדוקא גבי מים שייך שמא ירבה בשבילו אבל כאן הנכרי צלאו כבר ולא שייך האי טעמא דהא איכא בתוספתא (דשבת פי"ג) בהדיא במכירו אסור מפני שמרגילו לשבת הבאה ועוד י"ל דדוקא בפירות וענבים שייך שמא יעלה ויתלוש ושמא יסחוט לפי שאדם מתאוה להם ובעודו בכפו יבלענו אך תימה מאי שמא יעלה ויתלוש הא אפי' לכתחילה מותר לתלוש דהא אוכל נפש מותר וגם קשה לקמן (דף כג: ושם) תנן אין צדין דגים מן הביברין ביו"ט ואמאי הא אוכל נפש הוא ואין לומר דכל דבר שיכול לעשותו מערב יו"ט אסור לעשותו ביו"ט עצמו כי לא אתעביד ליה מערב יו"ט דהא אמרי' (לקמן כח:) הוא ולא מכשיריו פירוש אוכל נפש ולא מכשיריו כגון לתקן שפוד רבי יהודה אומר לכם לכל צרכיכם והוא לבדו אילטריך לאסור מכשירין שאפשר לתקן מערב יום טוב אלמא דוקא במכשירין יש חילוק בין אפשר לעשותן מערב יו"ט בין אי אפשר אבל באוכל נפש כ"ע מודו דאפילו אפשר לעשותן מערב יו"ט מותר לעשותן ביו"ט וי"א דלכך אין צדין שמא יצוד דגים טמאים שאינם צורך ולא נהירא דאם כן הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דמותרת על כן פירש רבינו נתנאל מקינו"ן דבירושלמי יש אך אשר יאכל לכל נפש וסמיך ליה ושמרתם את המצות אותם מלאכות שמשימור ואילך הם מותרות דהיינו מלישה ואילך אבל שאר מלאכות דמקודם לכן אסורין ועוד דבירושלמי *יש מיעוט אחר אך שלא לקצור [וע' תוספות שבת נה: ד"ה והרודה] : רבי יוחנן אמר מוחלפת השיטה. פירש רש"י מוחלפת ההיא דאין סוחטין ויפה פירש דעל כרחך צריך לפרש הכי דאין לפרש איפוך ההיא דכלכלה דאם כן כ"ש דקשה מדרבי יהודה לדר"י שיאסור ביו"ט שני דהא רבנן דפליגי עליה אמרי קדושה אחת היא וא"כ אי אמרינן איפוך אסור אפילו ביו"ט שני ותימה דהא ר' יוחנן גופיה פסיק בפרק חבית (שבת דף קמג: ושם) דהלכה כרבי יהודה (דקאמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה) בשאר פירות אבל זיתים וענבים לא אלמא דלא סבירא ליה דמוחלפת השיטה וי"ל דרבי יוחנן קאמר לפי דברי אותם האמוראים דלא סברי מוחלפת השיטה לדבריהם הכי הוא והכי נראה לי כמדומה ובשיטת מאיבר"א תירץ דמוחלפת השיטה היא אותה דכלכלה ורבי יהודה לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אפילו ביום הראשון מותרין דאוכלא דאפרת הוא ולדידכו דאסריתו נולד בההיא דאין סוחטין אפילו ביום טוב השני אסור ואם תאמר אם כן דלדבריהם קאמר להו אמאי קא מחליף השיטה לימא לדבריהם קאמר להו ולא מוחלפת השיטה כרבינא ויש לומר דזה נראה לו דוחק לומר לדבריהם קאמר להו כדלא מוקמינן מוחלפת כו' דהואיל ועדיין לא דברו חכמים כלל מתחילה קודם רבי יהודה לא שייך למימר לדבריהם ורבינא איננו חושש לזה :

אבל

רבינו חננאל

מותרין א"ל אביי ופירות שנשרו מן האילן משום מאי אסורין גזירה שמא יעלה ויתלוש מן הפירות היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור ביצה שנולדה ביום טוב משום פירות שנשרו שהן גופן אין בהן איסור אלא משום גזרה אסרום נגזור גזרה לגזרה כו'. ר' יצחק אמר גזירה ביצה שנולדה ביו"ט משום משקין שזבו כגון ענבים שזב מהן יין ביו"ט. הרואה שהתרנו לו ביצה יבא להתיר משקין שזבו ואמרינן משקין שזבו עצמן אין אסורין אלא גזרה גזרנו עליהן שלא יבא לסוחטן כו'. כולהו (כרבה) [רבה] ורב יוסף ורבי יצחק לא אמרי כרב נחמן דאמר משום מוקצה דעלתה בקושיא דאמרי ליה ונפלגו בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא וביצתה בש"א תאכל כו': ולא מצא פירוק לדבריו. ומש"ה לא אמרינן כוותיה. כרבה נמי לא אמרינן הכנה לית להו אלא רב יוסף כו'. ואף ר' יוחנן סבר ביצה שנולדה ביו"ט גזרה משום משקין שזבו ביו"ט. מרחוינן ליה דרמי דרבי יהודה אדרבי יהודה (הכי תנן) [דתנן] אין סוחטין פירות להוציא מהן משקין ואם יצאו מעצמן אסורין. רבי יהודה אומר המשקין הללו שיצאו מן הפירות מעצמן אם לאוכלין עומדים הפירות הללו היוצא מותר מ"ט זה המשקה שיצא חשוב הוא כמו שנפרד מקצת מן האוכל הזה והכל בין הנפרד בין הנשאר כמו אוכל הוא ושחר. ואמר אביי והאמר ר' יהודה בפ' בכל מערבין מתנה אדם על הכלכלה של פירות ביו"ט ראשון ואוכלה ביו"ט שני וכן ביצה שנולדה ביו"ט ראשון תאכל בשני ולא הודו לו חכמים בשני אין בראשון לא מכלל שהמשקין שזבו כביצה שנולדה הן וא"ר יוחנן מוחלפת השיטה כלומר כך היא הצעה של משנה אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין ואם יצאו מעצמן אסורין דברי רבי יהודה וחכמים אומרים כו' מדקא רמי מביצה לפירות שמע מינה חדא טעמא היא ומפורש בעירובין כיצד מתנה היו לפניו ב' כלכלות של טבל אומר אם היום חול תהא זו תרומה על זו ואם היום קודש אין בדברי כלום ולמחר אומר אם היום חול תהא כלכלה שאמרתי אתמול תרומה על זו ואם היום קודש תקנתיה מאתמול ואוכלה ביו"ט שני מכל מקום.

רבינא

עין משפט נר מצוה

יג א ב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יב וטו טוש"ע א"ח סי' שכ סעיף א :
יד ג מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה כד סמג לאוין סה טור וש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ה :

[עירובין לט:]

יש גורסים הכא וי"ל דדוקא בפירות וענבים שייך שמא יעלה ויתלוש ושמא יסחוט לפי שאדם מתאוה להם ובעודו בכפו יבלענו ולקמן מיירי. מהרש"א

מסורת הש"ס

[שבת יא: כא. עירובין ד: לט. יומא יא: מד: סוכה ו: יבמות כא. קט. ע"ז כא. חולין פה: קד. נדה סו:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מתנה וכו' להא מילתא נמי הוו שתי : (ב) תוס' ד"ה גזירה וכו' ר' אליעזר ממיץ דג מליח שצלאתו שפחתו בשבילה בשבת:

שבת קמג: חולין יד:

עירובין לט.

[ברכות יז: מט: עירובין לט. פסחים מט: נה. לקמן ע: יוד.]

[לקמן לו:]

גליון הש"ס

גמ' מוחלפת השיטה. לקמן דף ע ע"ב דף [illegible] ע"א ברכות דף יז ע"ב פסחים דף מט: ודף נה ע"א עירובין דף לח ע"א ופרש"י שם :

[לקמן על מתני' הבורר קטניות]

רש"ל מוחק זה

רבינא אמר לעולם לא תיפוך ורבי יהודה לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אפילו בראשון נמי שריא דאוכלא דאפרת הוא אלא לדידכו אודו לי מיהת דבשני שריא דשתי קדושות הן ואמרי ליה רבנן לא קדושה אחת היא רבינא בריה דרב עולא אמר הכא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ור' יהודה לטעמיה דאית ליה מוקצה מיתיבי *אחד ביצה שנולדה בשבת ואחד ביצה שנולדה ביו"ט אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה אבל כופה עליה את הכלי בשביל שלא תשבר וספיקא אסורה ואם נתערבה באלף כולן אסורות בשלמא לרבה דאמר משום הכנה הוי ספיקא דאורייתא וכל ספיקא דאורייתא לחומרא אלא *לרב יוסף ולר' יצחק דאמרי משום גזרה ספיקא דרבנן היא *וכל ספיקא דרבנן לקולא (*א"ל) °סיפא אתאן לספק טרפה אי הכי אימא סיפא נתערבה באלף כולן אסורות אי אמרת בשלמא ספק יו"ט ספק חול הוי *דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל אלא אי אמרת ספק טרפה דבר שאין לו מתירין היא ותבטל ברובא וכי תימא ביצה חשובה ולא בטלה הניחא למ"ד *כל שדרכו לימנות שנינו אלא למ"ד את שדרכו לימנות שנינו מאי איכא למימר דתנן *מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם ידלקו נתערבו באחרות ואחרות באחרות כולן ידלקו דברי ר' מאיר וחכמים אומרים יעלו באחת ומאתים שהיה ר' מאיר אומר את שדרכו למנות מקדש וחכמים אומרים אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד ר' עקיבא אומר שבעה ואלו הן אגוזי פרך ורמוני באדן וחביות סתומות וחלפי תרדין וקלחי כרוב ודלעת יונית *ר' עקיבא מוסיף אף ככרות של בעל הבית *הראוי לערלה ערלה הראוי לכלאי הכרם כלאי הכרם ואתמר *עלה רבי יוחנן אמר את שדרכו למנות שנינו ור' שמעון בן לקיש אמר כל שדרכו למנות הניחא לר' שמעון בן לקיש אלא לרבי יוחנן מאי איכא למימר אמר רב פפא האי תנא תנא דליטרא קציעות הוא דאמר כל דבר שבמנין אפי' בדרבנן לא בטיל וכל שכן בדאורייתא *דתנן *ליטרא קציעות שדרסה על פי עגול ואינו יודע באיזה עגול דרסה על פי חבית ואינו יודע באיזו חבית דרסה על פי כורת ואינו יודע באיזו כורת דרסה ר' מאיר אומר ר' אליעזר אומר

[רש"י]

רבינא אמר. הא דקאמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה לא תיפוך: אוכלא דאפרת הוא. וכיון דמשום שחיטה ליכא משום משקין שזבו נמי ליכא בעומדת לאכילה: לדידכו. דאסריתו לה אף בשני נהי נמי דאית לכו בבילה גזירת משקין שזבו ואפילו בתרנגולת העומדת לאכילה: אודו לי מיהת דבשני שריא. דחד מינייהו חול הוא: קדושה אחת היא. ולא דמו לשאר ימים טובים דהנך לאו משום ספקא אתקון דאף בזמן ב"ד היו עושין אותם שני ימים אם באו עדים מן המנחה ולמעלה כדאמרינן בר"ה (דף ל:): רבינא בריה דרב עולא אמר. רבי יהודה אדר' יהודה מעיקרא לא תקשי דהא דקאמר בשני אין בראשון לא בעומדת לבילים קאמר ומשום מוקצה ולא משום משקין שזבו: מיתיבי. אהנך אמוראי קמאי דאפלוג בטעמא דבית הלל דמתני': לכסות בה את הכלי. פי' צלוחית: לסמוך בה. זוקפה כנגד חודה וסומך בה: אבל כופה עליה כו'. ואע"ג דהיא אינה ניטלת מטלטלין את הכלי לצורכה ולאפוקי מדר' יצחק דאמר (שבת דף מג.) אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ואיהו מוקי לה בצריך למקומו של כלי: וספקא. של זו אסורה קא סלקא דעתך ספק נולדה ביו"ט ספק בחול אסורה ביו"ט: ספק דרבנן היא. דאפי' ודאי משום גזירה הוא דאתסר וכי הויא לה ספיקא הוי ספק במידי דאסור מדרבנן: לספק טריפה. ספק נולדה מתרנגולת טרפה ולאו ביו"ט קאי ואיידי דאיירי באיסור בילה איירי נמי בהא: שיש לו מתירין. שיכול לאכלו אחר יו"ט בהיתר גמור: אפילו באלף לא בטיל. ואע"ג דמדאורייתא חד בתרי בטיל דכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות אחמור רבנן הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול: הניחא למ"ד. לקמן: כל שדרכו למנות שנינו. במסכת ערלה כדלקמן דלא בטיל משמע כל דבר שיש בני אדם המקפידין עליו מפני חשיבותו למכורו במנין בילה נמי הרבה מוכרין אותה במנין: אלא למאן דאמר את שדרכו. דמשמע את המיוחד לכך שאין אדם מוכרו באומד: מאי איכא למימר. הרי בילה הרבה (א) נמכרת באומד בלא מנין: תלתן. מין קטנית (ב) למתק קדירה פילוג"ר בלע"ז: ידלקו. כדין כלאי הכרם שנאמר (דברים כב) פן תוקדש תוקד אש דאסירי בהנאה: יעלו באחת ומאתים. אם נתערב אחד מהן במאתים של היתר יעלה *אחד מהן וידלק והשאר מותרין וזה שיעור ביטול כלאים וערלה באחד ומאתים: שהיה ר' מאיר אומר. כלומר להכי אמר ר' מאיר כולן ידלקו ולית להו ביטול שהיה ר' מאיר אומר הואיל ודרכן לימנות אין בטלין ומקדשין לאסור כל המתערבין בהן: וחכמים אומרים. כל פירות שבעולם בטלים חוץ מששה דברים הללו המנויין כאן שהן חשובין מאד: פרך ובאדן. מקומות הן: קולחי. קלחי כרובין גדולים עם עלין שלהן וכרוב של א"י היה גדול כאילן כדאמרינן בכתובות (דף קיא:): הראוי לערלה ערלה. אותן שהן מין אילן וערלה נוהגת בהן מקדשין את ערוביהן משום ערלה: והראוי לכלאי הכרם. כגון חלפי תרדין וקולחי כרוב וככרות שאינן מין אילן מקדשין ערוביהן באיסור כלאי הכרם: את שדרכו לימנות שנינו. במילתיה דר' מאיר: הניחא לר' שמעון בן לקיש. איכא לאוקמא לברייתא דלעיל דקתני בילה לא בטלה כר' מאיר: האי תנא. דלעיל: תנא. דאיירי גבי ליטרא קציעות הוא דאמר כל דבר שיש בו מנין אפילו במידי דרבנן כגון ליטרא קציעות דאיירי בתרומת פירות דרבנן לא בטיל כדמפרש לקמיה: קציעות. תאנים שנתייבשו בשדה וקוצן במקצוע והוא שם כלי העשוי לכך וחותכין בו עוקצי התאנים ואחר כך דורסין אותם בכלי עגול והן נדבקין יחד ונעשין כגבינה והוא נקרא עגולי דבילה וכשבאין למוכרן מפרידן במגריפה ומוכרן במשקל ליטרא: שדרסה ע"פ כלי. ששמו עגול שבו עושין העגולין: ואינו יודע באיזה עגול. אבל יודע שעל פיו הוא ולא בתוכו: רבי מאיר אומר. כן נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע בדבר זה ר' אליעזר אומר אף על פי שאין לטרות תחתונות בספק דמוע מצטרפות התחתונות אל הפומין של כל העגולין הללו: רואין

[תוספות]

אבל כופה עליה כלי. פירש רש"י דמהך ברייתא פריך התם לר' יצחק דאמר דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל והוא תירץ בצריך למקומו ומכאן פוסקין דהא דקי"ל דדבר שמלאכתו לאיסור אסור (ג) איהו אלא דוקא שאינו לצורך גופו או לצורך מקומו אבל לצורך גופו או לצורך מקומו שרי ואם התחיל לטלטלו בשביל שצריך לגופו או למקומו מותר להוליכו אפילו בחדרו אם ירצה דהא חזינא הכא דהואיל וצריך למקומו או לגוף הכלי כופהו על הבילה:

*לדידי אפי' בראשון נמי שריא. ותימה ר' יהודה דאמר כבית שמאי וכי שביק ב"ה ועביד כב"ש וי"ל דר' יהודה היה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה מעולם:

ואחרות באחרות וכו'. תימה דאם כן אוסר ספק ספיקא ובהתערובות (זבחים דף עד. ושם) (ד) *דקאמר מי איכא דאסר ספק ספיקא באסורי הנאה אמאי לא פשיט ליה מהכא דאסרינן אע"ג דאיכא ספק ספיקא בשלמא ההיא דלעיל דאמר וספיקא אסורה נתערבה באלף כולן אסורות טובל לפרש כדפירש ר"ת נתערב' באלף האיסור עצמו קאי א"כ הא דלעיל ברייתא היא ומאי אולמא דהך ברייתא דהכא מהך ברייתא דהתם אבל (*מברייתא קשיא למשנה) ע"כ לא גריס ר"ת ואחרות באחרות ורבינו יצחק ב"ר ברוך אומר דגרס ליה שפיר וה"פ שנתערב גם האיסור דסד"א שמותר הואיל ואיכא כעין תרי רובי קא משמע לן ועוד תירץ הר"ר יצחק דגרס ליה שפיר ואעפ"כ לא מצי למיפשט מהכא דקיס לן כל דבר שיש לו חשיבות איני בטל אלא בתרי רובי לכך איני בטל הכא אבל התם מוכיח ליה מתרי רובי דקאמר אם נתערב רובא בתוך רובא והתניא וכו' אבל הכא אין כאן תרי רובי שהתערובת הראשון היה שוה ובפרק הערל (יבמות דף פא. ושם בד"ה נתערבו) פירשתי: נימא

[עין משפט נר מצוה]

טו א מיי' פ"א מהל' י"ט הלכה כ סמג לאוין עה טור ש"ע א"ח סי' שכב סעיף א וסי' תקיג סעי' א:

טז ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' שי סעי' ו וסי' שכב סעי' א וסי' תקיג סעיף ד:

יז ג מיי' פ"ב מהל' י"ט הל' ו טוש"ע א"ח סי' תקיג סעי' ב וטוש"ע י"ד סי' קב סעיף א:

דבור זה שייך לעיל לפני ד"ה אבל

יח ד מיי' פ"א מה' י"ט הל' כ סמג שם טוש"ע שם סעי' א טוש"ע י"ד שם:

יט ה מיי' שם ופט"ו מה' מאכלות אסורות הלכה ט וי' סמג לאוין עה קמח טוש"ע י"ד שם:

כ ו מיי' פט"ז מהלכות מא"ס הלכה ח:

כא ז מיי' שם הלכה ג טוש"ע י"ד סי' קי סעיף א:

אבל לרב נחמן לא פריך דמוקצה חמירא והוי כעין דאורייתא [כספק מוכן דאסור לקמן (כד:). ת"י]

[נ"ל ממשנה קשיא]

[חולין ק. זבחים עב.]

ערלה פ"ג מ"ו יבמות דף פא.

[פ"ו ע"ד.]

[זבחים עב:]

[פלוגתא דר"מ ור"י גם כל ארוכות לשון זה ליתא במשנה דתרומות ולכך עיקר כגי' דתניא וכן הוא בזבחים דף עג.]

[מסורת הש"ס]

[לקמן ד.] שבת דף מג.

[שבת לד.ושם]

[טעות וכן איתא במהר"ם]

[לקמן לט. יבמות פב. ב"מ נג.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מאי איכא למימר ביצה הרבה פעמים נמכרת:

(ב) ד"ה תלתן מין קטנית. נ"ב וכן פי' רש"י במרובה דף פא ובמס' ר"ה דף יב פרש"י שהוא מין תבלין:

(ג) תד"ה אבל וכו' אסור לטלטל אינו אלא דוקא:

(ד) ד"ה ואחרות וכו' ובהתערובות דקא מתמה אמאי לא דקאסר ספק ספיקא:

זבחים עג. תרומות פ"ד מ"י [תוספתא תרומות פ"ה] [סר"ש משנ"ג ע"ו ממשנה א' פ"ג דערלה דא"ל להרים ע"ש מ"ו פ"ג דערלה]

גליון הש"ס

גמ' סיפא אתאן לספק טרפה. עי' חולין דף סד ע"א תוד"ה שאם ריקמה ובשיטה מקובצ' בב"ק דף מז ע"א ד"ה מאי טעמא:

רבינו חננאל

רבינא אמר לעולם לא תיפוך ור' יהודה לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אפילו ביו"ט ראשון שריא ואוכלא דאפרת הוא כו'. רבינא בריה דרב עולא אמר (לעולם) [הכא] בעומדת לגדל ביצים ור' יהודה לטעמיה דאית ליה מוקצה ולא דמיא ביצה לפירות. מיתיבי אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת שנולדה ביו"ט אין מטלטלין אותה לא לכסות בה כלי ולא לסמוך בה כרעי המטה אבל כופה עליה כלי שלא תשבר וספיקא אסורה. ואם נתערבה באלף כולם אסורות. בשלמא לרבה דאמר משום הכנה כיון דהכנה מדאורייתא היא הוי ספיקא דאורייתא וספיקא דאורייתא לחומרא. אלא לרב יוסף ולר' יצחק דאמרי גזרה משום פירות הנושרים ומשום משקין שזבו כל ספיקא דרבנן לקולא הוא. אמאי ביצה זו אסורה. ופריק רב אידי סיפא דקתני וספיק' אסורה אינה ביצה שנולדה ספק ביו"ם ספק בחול אלא כגון שהיתה שם תרנגולת טרפה ואחרת שלמה ונמצאת בקן ביצה זו ואין יודעין אם הטרפה ילדה או השלמה ילדה אותה שהיא אסורה. ואקשינן בשלמא ספק יו"ם ספק חול הוי דבר שיש לו מתירין כלומר ביצה זו ביו"ט אסורה אבל למחר מותרת וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל. לפיכך תני ואם נתערבה באלף כולן אסורות. אלא ספק טרפה דבר שאין לו מתירין לעולם הוא ונבטיל ברובא. וכי תימא ביצה חשובה וכל דבר שהוא חשוב לא בטיל אפי' באלף הניחא לריש לקיש דאמר כל שדרכו לימנות שנינו. כלומר זה שכתוב במשנה את שדרכו לימנות שנינו מקדש היה ר"ל שונה כל שדרכו לימנות מקדש. וכיון ששונה במשנתנו כל שדרכו שמעינן מינה ואפי' ביצה בכללם שדרכה לימנות אחת אחת. אלא לר' יוחנן דאמר את שדרכו שנינו שאין בטלין אפי' באלף [והיינו] אלו השנויין במשנתנו בלבד. והן עשרה דברים. דאשכחן בירושלמי במסכת ערלה דר' יוחנן וריש לקיש חד אמר דברי ר"מ עשרה דברים מקדשין וחד אמר דברי ר"מ כל הדברים מקדשין. ש"מ דאליביה דר' מאיר חולקין ר' יוחנן ור"ל. ואלו הן עשרה השנויין במשנה. ראשון בגד שצבעו בקליפי ערלה ונתערב באחרים כולן ידלקו דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים יעלו באחד ומאתים. שני האורג מלא הסיט הצבוע בקליפי ערלה וארגו בבגד ונתערב באחרים ואין ידוע איזו היא ר' מאיר אומר הבגד כולו ידלק. וחכמים אומרים יעלו באחד ומאתים. שלישי חבילי תלתן של כלאי הכרם שנתערבו באחרים כולם ידלקו דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים יעלו באחד ומאתים. באלו הג' חלקו. והודו לו על השאר. ועל זה שנינו שהיה ר' מאיר אומר את שדרכו לימנות מקדש. וחכמים אומרים אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד ואלו הן אגוזי פרך ורמוני באדן. חביות סתומות. חליפות תרדין. קולסי כרוב. ודלעת יוונית. ר"ע מוסיף אף ככרות של בעל הבית. פירוש מפני שהן גדולין. ואינן (במנין) [נמכרין] אלא אחד אחד. הראוי לערלה ערלה. פי' כל מי שהוא מין אילן. כגון אגוזי פרך ורמוני באדן וחביות של יין או של שמן איסורן משום ערלה שנאמר ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו. אבל חליפות תרדין וקולסי כרוב ודלעת יוונית שהן ירקות אין איסורן אלא משום כלאים. אבל איסור ערלה אין בהן. וזה ששנינו כי אין בטלין לעולם בזמן שהן שלמים. אבל אם נתפצעו האגוזים או נתפרדו הרמונים וכן כל כיוצא בהן לא הוו ממי שדרכו לימנות אלא עולין באחד ומאתים וראינו רבותינו שחשבו תשלום העשרה שהזכירו בתלמוד א"י כל הזבחים שנתערבו בחטאות מתות כו' והא דביצה ותתיכה של נבלה שנתבשלה עם התתיכות כו'. ומפרש בגמרא [יבמות פ"ב זבחים ע"ג] דבכלל שדרכו לימנות ובאת שדרכו לימנות פליגי. (אלא) [ולא] סמכנו על זה דחזינא בה פרכא *) ולא השבנו על זה הפירוש שאין משיבין את הארי שלא בפניו. וחזרנו בעיינינו לפרש שמועה זו. הניחא לר"ל דאמר כל שדרכו לימנות מקדש שנינו אליבא דר' מאיר איכא לרבויי אפי' ביצה דהא קתני ביה כל. אלא לר' יוחנן דאמר את שדרכו אפילו לר' מאיר [והיינו] אלו העשרה שפירשנו מאין לנו לרבות ביצה ועמדה הקושיא אליבא דר' יוחנן ופריק רב פפא הכי זה התנא ששנה אחת ביצה שנולדה בשבת כו'. תנא דליטרא קציעות הוא. דסבר **) כל דבר שאין לו מתירין כגון תרומה וכיוצא בה שלא יתכן להיות מותרת לזר לעולם אפילו בדרבנן לא בטיל דתניא ליטרא קציעות שדרסה על פי עיגול ואינו יודע כו':

*) אולי הפרכא הוא דהא בירושלמי מבואר דאף לר"י דאת שדרכו למנות שנינו לר"מ מ"מ י' דברים מקדשין וליכא למימר דהתיכות מונחים שנתערבו בכלל הג' דהא מבואר בגמ' שם דהם אינו בכלל דאת שדרכו למנות ע"ש. **) אולי צ"ל דסבר כל דבר שבמנין אפי' בדבר שאין לו מתירין וכו'.

אומר *רואין את העליונות כאילו הן פרודות והתחתונות מעלות את העליונות ר' יהושע אומר [א]אם יש שם מאה פומין יעלו ואם לאו [ב]הפומין אסורין והשולים מותרין ר' יהודה אומר ר' אליעזר אומר אם יש שם מאה פומין יעלו ואם לאו הפומין אסורין והשולים מותרין ר' יהושע אומר אפילו יש שם שלש מאות פומין לא יעלו דרסה בעגול ואינו יודע באיזה עגול דרסה דברי הכל יעלו דברי הכל היינו פלוגתייהו אמר רב פפא הכי קאמר [ג]דרסה בעגול ואינו יודע באיזה מקום עגול דרסה אי לצפונה אי לדרומה דברי הכל יעלו רב אשי אמר [ד]לעולם ספק יום טוב ספק חול הוי דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל תניא *אחרים אומרים משום רבי אליעזר ביצה תאכל היא ואמה במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה פשיטה דהיא ואמה שריא אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא ואמה אסורה א"ר זירא תאכל אגב אמה היכי דמי °אמר אביי כגון שלקחה סתם נשחטה הובררה דלאכילה עומדת לא נשחטה הוברר דלגדל ביצים עומדת רב מרי אמר גוזמא קתני דתניא *אחרים אומרים משום רבי אליעזר ביצה תאכל היא ואמה ואפרוח וקליפתו מאי קליפתו אילימא קליפה ממש קליפה בת אכילה היא אלא אפרוח בקליפתו עד כאן לא פליגי *רבנן עליה דרבי אליעזר בן יעקב אלא היכא דיצא לאויר העולם אבל היכא דלא יצא לאויר העולם לא פליגי אלא אפרוח וקליפתו גוזמא הכא נמי תאכל היא ואמה גוזמא אתמר *שבת ויום טוב רב אמר [ה]נולדה בזה אסורה בזה ור' יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה נימא קסבר רב קדושה אחת היא *והאמר רב הלכה כארבעה זקנים ואליבא דרבי אליעזר [ו]דאמר שתי קדושות הן אלא הכא בהכנה דרבה קמיפלגי רב אית ליה הכנה דרבה ורבי יוחנן לית ליה הכנה דרבה כתנאי *נולדה בשבת תאכל ביו"ט ביום טוב תאכל בשבת ר' יהודה אומר משום ר' אליעזר עדיין היא מחלוקת שב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל אושפיזכניה דרב אדא בר אהבה הוו ליה הנך ביצים מיו"ט לשבת אתא לקמיה אמר ליה מאי לאטווינהו האידנא וניכלינהו למחר א"ל מאי דעתיך רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן אפילו ר' יוחנן לא קא שרי אלא לגומעה למחר אבל ביומיה לא והתניא *אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביו"ט אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה אושפיזכניה דרב פפא ואמרי לה ההוא גברא דאתא לקמיה דרב פפא הוו ליה הנך ביצים משבת ליום טוב אתא לקמיה א"ל מהו למכלינהו למחר אמר ליה זיל האידנא ותא למחר *דרב לא מוקי אמורא עלויה מיומא טבא לחבריה משום שכרות כי אתא למחר אמר ליה איכו

(שבת מה: ע"ש) [on the margin beside the gemara; partly legible]

רש"י

רואין אותן כאילו הן פרודות. אם אין כאן מאה פומין של היתר שיהא בהן כדי להעלות פי האיסור באחד ומאה רואין כאילו ליטרות של כל הפומין פרודות מעל הפומין ומעורבות בשל שולים ונמצאו כולם בספק הדמוע ומצטרפות התחתונות להעלות את ליטרא שעל הפה דהואיל ותרומת פירות דרבנן מקילים בהעלאתם: ור' יהושע אומר אם יש שם מאה פומין. של היתר לבד פומין של אסור מעלין אותן באחד ומאה ואם לאו הפומין אסורין ואין השולים מועילין לבטל הפומין הואיל ואינן בספק הדמוע: רבי יהודה אומר. לא כן נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע אלא כן נחלקו ר' אליעזר אומר כו': ר' יהושע אומר אפילו יש שם שלש מאות פומין. וכולן בכלל הספק אין מעלין את היחיד הואיל ופומי הכלי דבר שיש בו מנין הוא לא בטלי ואפילו בדרבנן אבל דרסה בעגול כו': הכי קאמר דרסה בתוך העגול. דעכשיו אינן נכרות שהרי מדובקות ואינו יודע היכן היא אם בצפונו של עגול או בדרומו הואיל והשתא לאו בת מנין היא ולא מנכרא דברי הכל יעלו ותנא דלעיל ר' יהודה ואליבא דרבי יהושע היא: רב אשי אמר לעולם. הא דקתני וספקה אסור ספק יום טוב ספק חול קאמר ודקשיא לך לרב יוסף ולרבי יצחק ספק דרבנן הוא ולקולא הכא אזלינן לחומרא הואיל ויש לו מתירין למחר: אפילו בדרבנן. כגון בילה דגזרת פירות הנושרין היא לא בטלה בתערובתה וכי היכי דבבטולה מחמרינן מהאי טעמא בספקה נמי מחמרינן מהאי טעמא: בילה תאכל. אם נולדה ביום טוב: פשיטא דהיא ואמה שריא. כלומר אם בא לומר כבית שמאי לשמעינן בילה אמה למה לי פשיטא דשריא: היא ואמה אסורה. דשמעינן לר' אליעזר דאית ליה מוקצה דתנן בפרק המביא (לקמן דף לז.) ר' אליעזר אומר עומד אדם על המוקצה כו' אלמא הכנה בעי: אגב אמה. אם אוכלין את אמה היום תאכל אף היא: שלקחה סתם. תרנגולת זו קנאה סתם: גוזמא קתני. כאדם שרוצה להחזיק דבריו מדבר יתר ובעומדת לאכילה קאמר ונחלק על בית הלל האוסרים ואמה לא איצטריכא ליה אלא גזים ואמר מילתא יתירא הכל יאכל גם את האב *גם את האם: דר' אליעזר בן יעקב. אוסר אפרוחים שלא נפתחו עיניהם ופליגי רבנן עליה ולקמן מייתי לה בגמרא: גוזמא. אע"פ דלא אפשר גזים ואמר מילתא דטופייתא גוזמא דבר שנוי שאינו מתקבל: שבת ויום טוב. הסמוכין והוא הדין ליום טוב ושבת: קדושה אחת היא. הרי הן כיום אחד ארוך: ארבעה זקנים אליבא דר' אליעזר. בעירובין בפ' בכל מערבין (דף לח:): דאמר שתי קדושות הן. ומערב ליום א' למזרח ולשני למערב: הכנה דרבה. דאמר הכנה בידי שמים מתסרא מיום טוב לשבת דסעודת שבת בעיא הזמנה מיום חול מגזרת הכתוב: עדיין היא מחלוקת. ב"ש וב"ה בזה כשם שנחלקו לבו ביום: אושפיזכניה. בעל הבית: מיו"ט לשבת. היום נולדו והיה רוצה לאכלן למחר בשבת: לאטווינהו. לצלותן האידנא מי אסירי בטלטול בו ביום או לא: מאי דעתיך. דפשיטא לך דלמחר מיהא שרו משום דקיימא לן רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן מיהו בטלטול האידנא אסירי דאפילו ר' יוחנן לא שרי לצלותה היום אלא לגומעה למחר אם היה יו"ט קודם לשבת אבל ביומיה לא ואפילו בטלטול: והתניא. סייעתא: דרב לא מוקי אמורא עלויה. לא היה מעמיד מתורגמן לפניו לדרוש דרשה לרבים: מיומא טבא לחבריה. כלומר מעשה היום יום טוב דהיינו לאחר סעודה עד מחר: משום שכרות. דרב אורויי הוה מורי בדרשה שלו כדאמרינן בכריתות ושכור אסור להורות דכתיב יין ושכר אל תשת (ויקרא י) וכתיב להורות את בני ישראל (שם): איכו

תוספות

נימא קסבר רב קדושה אחת הן. תימה לימא דקסבר שתי קדושות הן אלא הטעם הוי מגו דאתקלאי לבין השמשות דשמא יום שבת הוא אתקלאי לכולי יומא דיום שני וי"ל דלא אמרינן מגו משום יום שהוא לשעבר דדוקא להבא אמרינן הכי כגון בין השמשות דתחילת יום טוב או בין השמשות דשבת שמא שבת הוא ותימה דהא בסוכה (דף י:) אמרינן נויי סוכה אסורין עד מוצאי יום טוב האחרון של חג שהוא יום תשיעי שהוא ספק יום שמיני ועל כרחיך טעמא משום דאתקלאי בין השמשות דשמא יום שמיני הוא והייתו לשעבר וי"ל דמוקצה מחמת מצוה שאני כדמפרש טעמא התם דילמא מתרמיא ליה סעודה ואכיל בגוה והתם אמרינן אפילו לשעבר אבל הכא מוקצה דמחמת אסור לא אמרינן הכי:

אלא בהכנה דרבה קמפלגי. ותימה דהא אמרינן *כל היכא דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה ואם כן כשחל יום טוב לאחר השבת והבילה נולדה בשבת היא נגמרת ביום שהוא חול ואם כן מאי הכנה איכא וי"ל דמכל מקום כשנולדה בשבת הרי זו הכנה דגם בשעת לידה שייך הכנה ועוד יש לומר דכיון דאם נולדה ביו"ט הרי זו אסורה אם נאמר כשנולדה בשבת הרי היא מותרת בשביל אותה לידה דשבת אם כן הוי שבת מכין ליום טוב:

רבי יהודה אומר משום ר' אליעזר עדיין היא מחלוקת. ואע"ג דפירשתי לעיל דר' יהודה סבירא ליה דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה מ"מ לא קשיא מהכא דהא דידיה והא דרביה: ותנן

[לעיל ב:]

רבינו חננאל

עד ר' יהושע אמר אפילו יש שם ג' מאות לא יעלו ש"מ כיון דלא בטיל ברוב רבנן הוא דאחמרו עלה. ועלה אמר ר' יהושע אפי' יש שם ג' מאות פומין לא יעלו. דסבר ר' יהושע אפילו מדרבנן לא בטיל וכן ביצת טרפה. דרסה בעיגול ואינו יודע באיזה עיגול דרסה. אוקמה רב פפא בספק ספיקא. ולפיכך קתני דברי הכל יעלו: ירושלמי א"ר בון וצריך להיות בכל עיגול ב' לטרין ועוד קציעות כדי לבטל בכל מקום שהיא אותה ליטרא של תרומה בליטרא ועוד של חולין. ועוד אמרו בתלמוד א"י במס' תרומות הא דתני ר' מאיר משום ר' יהושע אפילו היו שם ג' מאות פומין לא תעלה הדא אמרה פומין עשאום כדרך שדרכו להימנות הדא מסייעא לר' יוחנן [דו] אמר תניין אינון הדא מסייעא למ"ד דברי ר' מאיר כל הדברים מקדשין מסייע למ"ד דלעת אפילו אחת ממאה אוסר. ובא רב אשי ופירק פירוק אחר לעולם ספק יו"ט ספק חול היא מתני' דא ודקאמרת אמאי ספיק' אסורה הא קיי"ל כל ספיקא דרבנן לקולא משום דהוי דבר שמחר (ומחרתים) הוא עצמו מותר. וכל כי האי גוונא אפילו בדרבנן לא בטיל. והא דתניא ביצה תאכל היא ואמה ואפרוח וקליפתו גוזמא. כלומר אינן דברים נכונים דקליפה לאו בת אכילה היא. ודברי הכל אפרוח בקליפתו קודם שיצא לאויר העולם אסור. יו"ט הסמוך בין מלפניה בין מלאחריה. קיי"ל כרב דאמר נולדה בשבת אסורה ביו"ט וכן נולדה ביו"ט אסורה בשבת. ואקשינן לימא קסבר רב קדושה אחת. והאמר רב הלכה כד' זקנים חללו והן רשב"ג ור' ישמעאל ב"ר יוחנן בן ברוקה. ור' אלעזר בן שמוע. ור' יוסי ב"ר יהודה. אליבא דר' אליעזר דאמר ב' קדושות הן. ומפורש בפרק בכל מערבין. ופרקינן לעולם קסבר רב ב' קדושות הן והכא סבר לה כרבה דא' והיה ביום הששי והכינו חול מכין לשבת וליו"ט. ואין יו"ט מכין לשבת. ואין שבת מכין ליו"ט. ור' יהודה משום ר' אליעזר מוקים להו לב"ה כרב דאוסר. ואע"ג דר' יוחנן הוא בר פלוגתיה דרב הא רב אדא בר אהבה ורב פפא עבדו כרב. אמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא. חדא הא דאמרן ואידך ב' י"ט של ר"ה רב אמר נולדה בראשון אסורה אפילו בשני. ואידך ב' י"ט של גליות רב אמר נולדה בראשון מותרת בשני. ורב אסי מספקא ליה והוה עביד לחומרא מבדיל מיומא טבא לחבריה שמא יו"ט שני חול הוא ומקדש שמא אתמול היה חול ועכשיו ביום שני יו"ט. אמר רבה כוותיה דרב אסי מסתברא כו'. ודחאה אביי ואמר כרב מסתברא דתנן בראשונה כו'. ואסיקנא והאידנא דידעינן בקביעא דירחא מ"ט עבדינן בגולה תרי יומי משום דשלחו מא"י הזהרו לעשות שני יו"ט כמנהג אבותיכם

עין משפט נר מצוה

כב א ב ג מיי' פי"ד מהלכות תרומות הלכה ו ז:

כג ד מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה כ ופ"ב הלכה ו טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף א וטוש"ע י"ד סי' קב סעיף א:

כד ה מיי' פ"א שם הלכה יט סמג לאוין סא עה טוש"ע א"ח סי' שכב סעיף ה וסי' תקיג סעיף ה:

כה ו מיי' פ"ח מהלכות עירובין הלכה ה סמג עשין א טוש"ע א"ח סי' תע"ז סעיף ב:

מסורת הש"ס

פשטא משמע דבעל ולעיל גבי תלתן קאמ' ר"מ כל שדרכו למנות לרשב"ל צ"ל הא דידיה הא דרביה. תוס' ישנים

[תוס' דמכלתין פ"א ועדיות פ"ב]

[תוספ' עדיות פ"ב]

[לקמן ו:]

[עירובין לח:]

שם

[תוספתא פ"א]

ס"א גם את הבן. רש"ל

כריתות יג: זבחים יח. [מס' סופרים פי"א סוף הלכה ד]

גליון הש"ס

גמ' אמר אביי כגון שלקחה סתם. עי' חולין דף יד ע"א תוס' ד"ה בסמם לר"י:

איכו השתא אשתלאי ואמרי לך רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן הא אמר רבא *הלכתא כותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא אמר ר' יוחנן [א]עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן ביום טוב ואל תשיבני ביצה מ"ט ביצה משום דביומא נמי חזיא לגומעה ולא קא שרי לה עד למחר מידע ידיע דבת יומא אסרוה עצים דלא חזו ליומייהו אי שרי להו למחר אתי למימר ביומייהו נמי שרו ואתמול משום שבת הוא דלא חזו להסקה *אמר רב מתנה [ב]עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביו"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן והא קא מהפך באיסורא כיון דרובא דהיתרא נינהו כי קא מהפך בהיתרא קא מהפך והא קא מבטל איסורא לכתחלה ותנן *[ג]אין מבטלין איסור לכתחלה [ד]הני מילי בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ולרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל מאי איכא למימר [ה]הני מילי היכא דאיתיה לאיסורא בעיניה הכא מקלא קלי איסורא אתמר שני ימים טובים של גליות רב אמר [ו]נולדה בזה מותרת בזה ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה לימא קא סבר רב אסי קדושה אחת היא והא °רב אסי מבדיל מיומא טבא לחבריה רב אסי ספוקי מספקא ליה ועביד הכא לחומרא והכא לחומרא אמר ר' זירא כותיה דרב אסי מסתברא דהאידנא ידעינן בקביעא דירחא וקא עבדינן תרי יומי אמר אביי כותיה דרב מסתברא *דתנן [ז]בראשונה היו משיאין משואות משקלקלו הכותים התקינו שיהו שלוחין יוצאין ואילו בטלו כותים עבדינן חד יומא והיכא דמטו שלוחין עבדינן חד יומא והשתא דידעינן בקביעא דירחא מאי טעמא עבדינן תרי יומי משום דשלחו מתם [ח]הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם זמנין דגזרו המלכות גזרה ואתי לאקלקולי אתמר שני ימים טובים של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרוייהו [ט]נולדה בזה אסורה בזה דתנן *[י]בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום (*כולו) פעם אחת נשתהו העדים לבא ונתקלקלו

איכו השתא. אם הוריתי לך אתמול בשכרותי: אשתלאי. שכחתי ושגגתי והייתי מורה בו היתר משום דקיימא לן בשאר דוכתי רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן עכשיו יפה לחיתיך עד היום וזכרתי: הא אמר רבא. לקמן (דף ה:): הלכתא כותיה דרב בהני תלת. שאמר לענין ביצה זו משבת ויום טוב ולקמיה בשני ימים טובים של גליות נחלק להקל והשלישי בשני ימים טובים של ראש השנה נחלק להחמיר: מן הדקל. שנשבר בשבת: אסור להסיקן ביום טוב. הסמוך לו: ואל תשיבני ביצה. שאמרתי בה נולדה בזה מותרת בזה דהכא שייך למיסר טפי: ומאי טעמא ביצה כיון דביומא. אי לאו דאסירא משום דנולדה בשבת הוה חזיא לגומעה חיה שיש בני אדם גומעין כן: ולא שרי ליה (מר) עד למחר מידע ידיע. כי שרית ליה למחר ואתמול לא שרית דבת יומא אסירא אבל עצים דשבת כיון דביומייהו בלאו איסור מוקצה נמי לא חזו שאין מבערין אש בשבת: אי שרי להו (מר) למחר אתי למימר. אם נפלו בו ביום נמי שרו ואתמול שלא בערנום משום דשבת לא חזי להסקה: והא קא מהפך באיסורא. כשמוליכן בתנור מזוית לזוית: בהיתרא מהפך. שהאיסור בטל ברוב: והא קמבטל איסור בידים. ותנן אין מבטלין איסור לכתחלה דאע"ג דאיסורא בטיל ברובא הני מילי היכא דאיערב ממילא אבל לאערובי ולבטולי בידים אסור דהכי תנן במס' תרומות (פ"ה מ"ט) סאה תרומה שנפלה לתוך תשעים ותשעה וחזרה ונפלה סאה של חולין אם שוגג מותר ואם מזיד הפילה לאותה סאה אחרונה כדי להשלים מאה חולין להעלות את התרומה אסור: בדאורייתא. כגון תרומה: אבל בדרבנן. כגון מוקצה דהכא: של גליות. שאין עושין אותו אלא בני גליות הרחוקים מבית דין ואין השלוחין יכולין להגיע אצלם מראש חדש עד יו"ט להודיעם באיזה יום נקבע החודש אם ביום שלשים אם ביום שלשים ואחד ועושין ב' ימים יו"ט מספק ומדאורייתא ביום הראשון שבתון וביום השביעי שבתון ותו לא: מותרת בזה. דחד מינייהו חול הוא וממה נפשך שריא: אסורה בזה. כדמפרש ואזיל: לימא קסבר רב אסי קדושה אחת היא. חכמים קבעום על בני גולה לעשותם לדורות מחמת ספק זה והטילום עליהם כאומר יום ארוך: והא רב אסי מבדיל. ומברך המבדיל בין קדש לחול דקסבר קים לן בקביעא דירחא ויו"ט שני חול גמור הוא משום מנהג אבותינו שלא ידעו בקביעת החדש כמותנו ועשאום מספק מאליהן אנחנו עושין אותם: ספוקי מספקא ליה. אם חק חכמים הוא שהוטל על הגליות לדורות ואפילו ירבו בהם חכמים יודעי העתים יהיו עושין אותן שנים א"כ הרי הוא מדברי סופרים כיום ארוך או אם הן עשאום מאליהן מספק וחד מינייהו חול ולמאן דקים ליה בקביעא דירחא בעי אבדולי: כותיה דרב אסי מסתברא. דאסיר: קים לן בקביעא דירחא. על ידי חשבון שמחשבין תולדתו אנו למדים אם נראה ביום שלשים אם לאו: ועבדינן תרי יומי. אלמא חק קבוע הוא מתקנת חכמים על ישראל הרחוקים לעשותן ואפילו בלא ספק הלכך כחד יומא אריכא שוינהו: כותיה דרב מסתברא. שאינו חק אלא מדאגת הספק התמידום עליהם הגליות: בראשונה. קודם שקלקלו הכותים והשיאו הם משואות ביום שלא קבעו בו החודש כדי להטעות את ישראל: משיאין משואות. כמו להעלותם משאת העשן מן העיר (שופטים כ) (סימן) תבערה ובראש השנה מפרש להו ובהן היו יודעין כל בני הגליות הקרובים והרחוקים את קביעת החודש ולא היו עושין אלא יו"ט אחד בכל מקום: שיהו שלוחים יוצאים. ועד מקום שיכול להגיע בתוך חמשה עשר ימים הם מודיעים ועושין יום אחד והשאר עושין שני ימים: ואילו בטלו הכותים. הדרינן ועבדינן משואות בראש ההרים וידעו הכל: ועבדי חד יומא. בכל דוכתא והאידנא נמי היכא דמטו שלוחין קודם יו"ט עבדי חד יומא שמע מינה לא קבעום עליהם בתקנה לדורות: דגזרי המלכות גזרה. שלא יתעסקו בתורה וישתכח סוד העיבור מהם ותעבדו נמי חד יומא ואתי לקלקולי ולעשות חסר מלא ומלא חסר ותאכלו חמץ בפסח: אסורה בזה. שהם ודאי חוק קבוע להיות כיום ארוך מדרבנן שמתחילה לא מחמת ספק התחילו לעשותן: כל היום. יום שלשים של אלול ומבערב היו אסורין במלאכה שמא יתקדש החודש למחר ונמצא שהלילה הזה יו"ט שכן כל היום מצפין לעדות רואי הלבנה אולי יבואו וכל שעה שבאין עד שתחשך היו מקבלין עדותן ומקדשין החודש בו ביום: ונתקלקלו

ותנן אין מבטלין איסור לכתחילה: ואע"ג דמדאורייתא חד בתרי בטיל היינו היכא דמיערב ממילא אבל למערבינהו בידים לבטולי אסור דהכי תנן במס' תרומות (פ"ה מ"ט) סאה של תרומה שנפלה לתוך תשעים ותשעה של חולין וחזרה ונפלה לתוכן סאה של חולין ורבה עליהן בשוגג מותר במזיד אסור דאין מבטלין איסור לכתחילה ומשני הני מילי בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ומש"ה הפילה אסור דאין מבטלין איסור לכתחילה אבל הכא לא אמרינן הכי דשפיר מבטלין לכתחילה ואם תאמר לעיל (ג:) גבי עגול דהוי תרומה דרבנן יוסיף עליו ויבטל וי"ל דהא דאמר בדרבנן מבטלין °היינו בדבר שעיקרו מדרבנן כגון מוקצה דעיקרו אינו אלא מדרבנן אבל בדבר שעיקרו מדאורייתא כגון תרומה דאיכא שום דבר דאורייתא כגון דגן תירוש ויצהר אפילו במקום שאינו אלא מדרבנן כגון בשאר פירות אין מבטלין וכן משמע פ' גיד הנשה (חולין צח.) גבי ההיא פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדקולא סבר מר בר רב אשי לשערינהו בתלתין פלגי דזיתא א"ל אבוה אל תזלזל בשיעורי כו' ואין מבטלין ואמאי לא הוסיף עליהן עד [*ששים] כדי לבטל אותם אלא שמע מינה כיון דעיקר איסורו דאורייתא כגון היכא דאיכא כזית *הכי נמי דליכא כזית וליכא אלא איסור דרבנן אין מבטלין:
ונתקלקלו

כו א ב מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף ב:

כז ג מיי' פט"ו מהלכות מא"ס הל' כה סמג לאוין קמא טוש"ע י"ד סי' צט סעיף ה:

כח ד מיי' שם הלכה כו טוש"ע שם סעיף ו:

כט ה (מיי' פ"ב מהל' יו"ט הי"א) טוש"ע י"ד סי' קב ס"ד בהג"ה עי' טור או"ח סי' תקיג:

ל ו מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה כד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ה:

לא ז מיי' פ"ג מהל' קידוש החדש הלכה ח:

לב ח מיי' שם פ"ה הל"ה ופ"א מהל' יו"ט הלכה כא:

לג ט מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה כד סמג לאוין מה טוש"ע שם:

לד י מיי' פ"ג מהלכות קידוש החודש הלכה ה:

מאס. רש"ל

הכי נמי היכא דליכא כצ"ל

רבינו חננאל

אבותיכם: דחיישינן שמא יגזרו גזרה וישכחו חשבון הקביעות ויבואו לידי קלקול. א"ר יוחנן עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן ביו"ט ואל תשיבני ביצה כלומר אל הקשה עלי. ומפני מה [א"י] מתיר בביצה שנולדה בשבת כי מותר לאוכלה בי"ט כו'. ופשוטה היא. והלכתא כוותיה בעצים ולא בביצה. אמר רב מתנה עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביו"ט מרבה עליהן עצים מוכנין ומסיקן דקי"ל איסור עצים כי האי גוונא גזרה היא מדרבנן שמא יעלה ויתלוש ואע"ג דקי"ל אין מבטלין איסור לכתחלה א) ביו"ם הני מילי בדאורייתא אבל האי דמדרבנן אסור אפילו לכתחלה שרי. ואפילו לרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין כגון הני עצים דלמחר שרו לא בטיל הני מילי היכא דאיתא בעיניה. אבל הני עצים כבר נשרפו. ולפיכך בטלי ושרי למיפא ב) בתנור. והאי דאמרי רב ושמואל כב' יו"ם של ר"ה נולדה בזה אסורה בזה דתנן בראשונה היו מקבלין

א) אינו מובן דלבטל איסור לכתחילה אפילו בחול אסור וצ"ע.
ב) ומשמע דאי לא בטלי אסור לאפות ועי' תוס' פסחים ד' כ"ו ע"ב ד"ה חדש וצ"ע.

[לקמן ה:]

שבת כט. ע"ש

[עי' ר"ש פ"ה דתרומות]

ר"ה כב:

שם ל:

[במשנה דר"ה ליתא]

גליון הש"ס

גמ' והא רב אסי מבדיל. עיין ריטב"א סוכה ד' מו ע"א ד"ה והלכתא:
תוס' ד"ה ותנן וכו' היינו בדבר שעיקרו. עי' פסחים דף ל ע"א תוס' ד"ה לשיעורינהו:

ונתקלקלו הלוים בשיר התקינו שלא יהו מקבלים את העדים אלא עד המנחה [א]ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש אמר רבה מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה מותרת דתנן *[ב]משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום א"ל אביי והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו ביצה אסורה א"ל אמינא לך אנא רבן יוחנן בן זכאי ואת אמרת לי רב ושמואל ולרב ושמואל קשיא מתניתין לא קשיא *הא לן והא להו ורב יוסף אמר אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה מ"ט הוי דבר שבמנין *[ג]וכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אמר רב יוסף מנא אמינא לה דכתיב °לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואומר °במשוך היובל המה יעלו בהר (*ותניא) *[ד]כרם רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום אחד לכל צד וזו היא תחומה (*עלת) מן *(הצפון) ועקרבת מן (*הדרום) לוד מן המערב וירדן מן המזרח ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מה טעם כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות ותניא [ה]כרם רבעי היה לו לר' אליעזר במזרח לוד בצד כפר טבי

ובקש

תורה אור: דברים ה | שמות יט

רש"י

ונתקלקלו הלוים בשיר. תמיד של בין הערבים שאמרו בו שירה של חול שהיו סבורים שלא יבאו עוד והיום חול וכשבאו נמצא שהוא קדש ובשל שחר אין טעות דבתמיד של שחר אפילו הוקדש החדש קודם הקרבתו שיר של חול היו אומרים לפי שברוב השנים אין העדים ממהרים לבא כל כך: עד המנחה. עד הקרבת תמיד של בין הערבים אבל לאחר מכאן אותו היום הרי הוא מעובר ומונין מיום המחרת ליום הכפורים וסוכות ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה אע"פ שאין מונין למועדות מהיום לא מזלזלינן ביה בהאי שלשים אלא גומרין אותו באיסורו כאשר הוזהרו עד המנחה ממלאכה כן נוהגין וגומרין אותו בקדושתו אלמא תחילת עשייה שני ימים לראש השנה אפילו בבית דין הוה ולא מספק שהרי ודאי שיום טוב למחר ואעפ"כ תקנו לעשותו שמע מינה חק חכמים ומלותן היה לעשותן בבאו עדים אחר המנחה והרחוקים יש עליהם לעשותן בכל שנה שמא יבאו עדים אחר המנחה והרי קדושתו אחת ואין כאן לומר ממה נפשך חד מינייהו חול דשמא אין כאן חול אלא שניהם קדש: אמר רבה גר': מתקנת רבן יוחנן בן זכאי. שהחזיר הדבר ליושנו לקבל עדותן כל היום ולקדש היום נמצא שאין בית דין עושין שני ימים והרחוקים העושים שני ימים אינו אלא מספק שאין יודעין אם נתקדש ביום שלשים אם בשלשים ואחד והרי הן כשאר י"ט של גליות וביצה שנולדה בזה מותרת בזה ממה נפשך דחד מינייהו חול: ולרב ושמואל קשיא מתניתין. דקתני דחזר הדבר ליושנו: הא לן והא להו. לבני א"י שעושין יום אחד מותרת אבל לדידן בני גולה אסורה שהרי עדיין אנו עושין שני ימים ועודנו כבתחילה מפני אותה תקנה ראשונה לא מפני ספק הלכך הואיל ולא פסקו מאלנו משהתחלנו אין להקל ולומר אין מנהגנו זה מפני תקנה ראשונה אלא מפני הספק וביצה מותרת הא לא אמרינן דכיון דלא פסקה אותה תקנה מאלנו שנה אחת לעשות יום אחד עדיין באיסורנו הראשונה עמדנו להיותם כיום ארוך: הוי דבר שבמנין. ביצה זו נאסרת בקבוץ חכמים שנמנו וגמרו לעשותן שני ימים קדושה אחת אם לא באו עדים לפני המנחה וכל העושין שני ימים מחמת כן עשו שמא לא באו עדים לבית דין קודם המנחה: צריך מנין אחר. שימנו לך ויתירוהו ולקמן פרכינן ביצה מי אתסרא במנין והלא לא נמנו אלא על קבלת עדות ובההוא חזר בו רבן יוחנן והתירו: מנא אמינא לה. דכל דבר הנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו ואפילו אירע דבר שאתה יכול להורות בו היתר ולומר אין תקנת מנין הראשון עומדת כי הכא אפילו הכי אסור עד שיתירוהו בפירוש בקבוץ חכמים: לך אמור להם. לקמן מפרש לה היכי יליף: ואומר במשוך היובל. לקמן מפרש: ותניא. נמי דצריך מנין אחר להתירו: כרם רבעי. שאמרה תורה קדש הלולים (ויקרא יט) וגמרינן קדש קדש ממעשר שני דכתיב ביה קדש וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ וגו' (שם כז) שצריך להעלות הפירות לירושלים או לפדותן ולהעלות הדמים לירושלים ותקנו חכמים במהלך יום אחד לכל צד שלא יפדוהו אלא הפירות עצמן יעלם ויאכלם שם כדמפרש לקמן כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות: במזרח לוד. הייתו בין לוד לירושלים בתוך מהלך יום דהא אמ.ינן לוד בתוך מהלך יום מן המערב נמצא מזרחה בין לוד לירושלים בכילד מברכין (ברכות דף לה:) יש פלוגתא חד תני נטע רבעי וחד תני כרם רבעי: להפקירו

תוספות

ונתקלקלו הלוים בשיר. בשיר של בין הערבים מיירי שאמרו שיר של חול שלא היו סבורים שיבאו עדים אותו יום ונהגו אותו יום חול וכשבאו לאחר המנחה נמצא שהוא קדש אבל אינו אומר בשיר של שחרית שאמרו של חול בתמיד של שחרית שהרי אפילו באו קודם הקרבת תמיד של שחרית היו אומרים שיר של חול כדאמרינן בר"ה (דף ל: ושם) לפי שרוב השנים לא היו ממהרין כל כך לבא והקשה ר' פרץ והאיכא קלקול גבי מוספין ואמאי לא חשו אלא על עבודת התמיד דכשבאו עדים מן המנחה ולמעלה כבר הקריבו התמיד א] וא"כ אינן יכולין להקריב המוספין דכתיב והקטיר עליה חלבי השלמים ודרשינן (יומא דף לג·) עליה השלם כל הקרבנות כולן שאין קרבן קרב לאחריה ותירץ דאפילו לא באו עד לאחר הקרבת התמיד מכל מקום המוספין קרבין דהיכא דלא אפשר שאני מידי דהוי אמחוסר כפורים בע"פ שמביא כפרתו לאחר הקרבת התמיד של בין הערבים ואוכל פסחו בערב והכי אמרינן בפ' תמיד נשחט (פסחים נט· ושם) *ועוד י"ל דאתי עשה דרבים ודחי עשה דהשלמה משום דאלים טפי דהכי אמרינן בתמיד נשחט (ג"ז שם) דאתי עשה דפסח דענוש כרת ודחי עשה דהשלמה דאינו ענוש כרתוים מפרשי' דמעיקרא אייתו התמיד ומתנו אם לא יבאו עדים יהא תמיד ואם יבאו יהא מן המוספין ואח"כ יביאו את התמיד ושאר קרבנות ולא נהירא דאיכא בהדיא התם דאמרו שיר של חול עם תמיד של בין הערבים: **הא** לן והא להו. פי' בקונטרס בני א"י שמקדשין החדש על פי הראייה ואין עושין אלא יום אחד ופעמים עושין שנים כשבאו עדים מן המנחה ולמעלה ואשתני בשביל תקנת רבן יוחנן בן זכאי ואין עושין אלא יום אחד אף כשבאו עדים מן המנחה ולמעלה ואפילו כשהיו עושין שני ימים כגון שלא באו עדים הרי הוא מחמת ספק והרי הן שתי קדושות לפי שאין זה מחמת המנהג לפיכך היתה מותרת להן אבל לבני חוצה לארץ אסור שהרי עדיין הם עושין שני ימים כבתחילה ואם כן לא אשתני להן מפני התקנה הואיל והתחילו לעשות שני ימים ולא פסקו בשום פעם לעשות יום אחד עדיין הם עומדים באיסורן להיותן כיום ארוך דלא נימא דמחמת ספק הן עושין דאין יודעין אם באו עדים אם לאו אלא מחמת המנהג הן עושין כיון דלא נשתנה להן המנהג וא"ת לר' יוסי דאמר בעירובין (דף לט· ושם) גבי שני ימים של ר"ה נולדה בראשון אסורה בשני והא ר' יוסי בא"י הוה לאחר חורבן וא"כ שתי קדושות הן ואמאי ביצה אסורה ואין לומר דהיינו קודם חורבן דהוו קדושה אחת דא"כ מאי נפקא מינה מאי דהוה הוה וכי תימא דהיינו לאחר חורבן והא דביצה אסורה היינו לבני בבל דלדידהו קדושה אחת הן זה אינו דר' יוסי מא"י ונקט מילתא בשביל בבל וי"ל דלעולם ר' יוסי מקודם חורבן קאמר ואין להקשות מאי דהוה הוה הואיל ואשמועינן פסק דגם עתה שייך לאחר חורבן לבני בבל:

כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו. יש שהיו רוצין לומר מכאן דאותן חרמות שעושין לזמן עד פסח או עד זמן אחר דכי יגיע הזמן צריך מנין להתיר את החרם אע"פ שעבר הזמן דהא הרי הכא דהקב"ה אסר להם תשמיש בשביל מתן תורה וממילא ידעינן דלאחר שלשה ימים דנתנה תורה דמותרין ואעפ"כ התיר להם ולא היא דהכא אין כאן שום זמן דקרא דהיו נכונים לשלשת ימים וגו' (שמות יט) הזמינו עצמכם לדבר שיהיה לסוף שלשת ימים דאם כתיב היו נכונים שלשת ימים בלא למ"ד של לשלשת ימים הייתי מוכיח שפיר דכי היכי דצריך להתיר תשמיש צריך נמי להתיר החרם ומדלא כתיב הכי שמע מינה גבי תשמיש צריך להתיר משום דכתיב אל תגשו אל אשה וגו' דמשמע עולמית כי היכי דאסר להם קודם מתן תורה שלשת ימים אבל חרמות שמשימין לזמן מכי עבר הזמן ממילא עבר ואין צריך היתר: [ועי' תוספות סנהדרין נט: ד"ה לכל דבר]:

ובקש

רבינו חננאל

עדות כו'. ש"מ מדקתני סיפא אם באו מן המנחה ולמעלה נוהגים אותו היום קדש ולמחר קדש דקדושה אחת היא. פי' שכיון שבבית הועד פעמים היו עושין ר"ה ב' ימים לפיכך החמירו בהן ועשאום קדושה אחת. אמר רבה מתקנה שהתקין ריב"ז שיהו מקבלין עדות החדש כל היום ביצה מותרת דהא כב' קדושות הן. ואסיקנא ל"ק הא לן והא להו. כלומר לבני א"י שהתקין להן ריב"ז להיות מקבלין עדות החדש כל היום כולו הרי הן ב' קדושו'.*)הביצה אסורה מ"ם מפני שלא נמנו עליה ב"ד והתירוה להן דקיי"ל כל דבר שנמנו באיסור' צריך מנין אחר להתירו. מדכתיב היו נכונים וגו' הלא ידענו שאחר ג' ימים מותר למה כתב לנו לך אמור להם שובו לכם לאהליכם אלא ללמד שכל דבר שנאסר ע"פ ב"ד אינו מותר עד שיותר בפני ב"ד. ואם תאמר לא בא מקרא זה שובו לכם לאהליכם אלא ללמד קביעות עונה. כלומר שחייב לתת לה עונתה הנה פסוק אחר כתיב השמרו לכם עלות בהר וגו' וכתיב בלוחות האחרונות ואיש לא יעלה עמך וגם איש אל ירא וגו' לאו מכלל שמותר היה לעלות בהר משעה שנסתלקה השכינה ממנו. במשוך היובל המה יעלו בהר למה לי אלא להתיר עליית ההר ע"פ האוסרה וא"ת איסור ביצה מדרבנן היא ולא בעינן כולי האי. והרי כרם שאיסור פדיונו חוץ לירושלים תקנה דרבנן היא. ואמרו

*) נראה דחסר כאן וצ"ל ב' קדושות והביצה אסירה והא להו לבני בבל הביצה. מותרת ורב יוסף אמר אף וכו' ביצה אסורה מ"ט מפני וכו':

עין משפט נר מצוה

לה א ב מיי' פ"ג מהל' קידוש החדש הלכה ו:

לו ג מיי' פ"ב מהלכות ממרים הלכה ב:

לז ד ה מיי' פ"ט מהל' מעשר שני הלכה ה סמג עשין רל:

מסורת הש"ס

ר"ה ל:

[ברכות ה: וש"נ]

[סנהדרין נט:]

[צ"ל ותנן]

ר"ה לא: מעשר שני פ"ה [מ"ב]

[נ"ל הדרום]

[עי' מהרש"א]

[נ"ל אילת]

[נ"ל הצפון כך איתא במשנה]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] בתוס' ד"ה ונתקלקלו וכו' וא"כ אינן יכולין להקריב המוספין. נ"ב עי' רא"ז סי' שיז דף נט ריש ע"ב בד"ה שאלני וכו':

תורה אור

ובקש להפקירו לעניים אמרו לו תלמידיו רבי כבר נמנו עליך חבריך והתירוהו *מאן חבריך רבן יוחנן בן זכאי טעמא דנמנו הא לא נמנו לא מאי ואומר ה"ק מכדי כתיב °היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה (שמות יט) °לך אמור להם שובו לכם לאהליכם (דברים ה) למה לי שמע מינה כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו וכי תימא למצות עונה הוא דאתא ת"ש °במשוך היובל המה יעלו בהר (שמות יט) מכדי כתיב °גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא (שם לד) במשוך היובל למה לי שמע מינה דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו וכי תימא הני מילי בדאורייתא אבל בדרבנן לא ת"ש כרם רבעי והא כרם רבעי דרבנן וקאמרי ליה כבר נמנו עליך חבריך והתירוהו וכי תימא ביצה נמי אמנו עלה רבן יוחנן בן זכאי ושריוה כי אמנו אעדות אביצה לא אמנו א"ל אביי אטו ביצה במנין מי הואי ביצה בעדות תליא מלתא אתסר עדות אתסר ביצה אשתרי עדות אשתרי ביצה רב אדא ורב שלמן תרוייהו מבי כלוחית אמרי אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה מ"ט מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו ביצה ביום טוב שני השתא נמי ניכול ולא ידעי דאשתקד שתי קדושות הן והשתא קדושה אחת היא אי הכי עדות נמי לא נקבל מ"ט מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא קבלנו עדות החדש כל היום כולו השתא נמי נקבל הכי השתא התם *עדות מסורה לב"ד ביצה לכל מסורה רבא אמר אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה *שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש ואמר רבא *הלכתא כותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא

אמר

להפקירו לעניים. שילקטוהו הם ויעלוהו לירושלים ויאכלוהו שם שהיה עליו טורח להעלות שם הפירות: כבר נמנו עליך חבריך והתירוהו. לפדותו ולהעלות דמיו ואע"ג דלאחר חורבן הוה קסברי קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא וצריך להעלות הפירות או הדמים: טעמא דנמנו הא לא נמנו לא. ואע"ג דממילא ליתא לתקנתא קמייתא דהא כדי לעטר שוקי ירושלים הוא דהוה וכיון דחרבה מה לנו לעטרה לצורך הנכרים ואפילו הכי צריך מנין: מאי ואומר. כלומר כיצד אנו למדין מן המקרא הראשון ולמה נאמרו שנים: ה"ק. כך למד מן הראשון מכדי כתיב היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה וממילא איסתרו בתשמיש לאחר שלשה ימים שקבלו את התורה למה ליה למהדר ולמיתן להו רשות לשוב לאהליהם. דהיינו תשמיש: ש"מ. הואיל וקודשא בריך הוא אסר בעי למשרייה הוא גופיה בהדיא וה"ה לכל דבר שבמנין: וכי תימא. כלומר וקרא דבמשוך היובל דיליף תנא מיניה להכי הדר ביה ויליף מהתם דהכי קאמר לך וכי תימא דהאי שובו לכם לאו למשרי תשמיש דהא ממילא משתרי אלא לצוותן לשוב במצות המלך על כרחן שלא לגרוע עונת נשותיהן: ת"ש. מהכא במשוך היובל שימשוך בהסתלק שכינה מן ההר ויאריך התוקע את קולו כמנהג התוקע באחרונה לשון אחר במשוך היובל שימשוך התוקע מלתקוע והכי מפרש לה במכילתא במשוך היובל בפסוק היובל: מכדי כתיב. בלוחות האחרונות ואיש לא יעלה עמך וגו' (שמות לד) מסיפיה דקרא יליף אל מול ההר ההוא כל זמן שהוא בהויית קדושתו שהשכינה עליו אסור אבל נסתלק שכינה מותר שמעינן ממילא למה ליה לאדכורי שריותא בהדיא בלוחות הראשונות ולמימר נסתלקה שכינה המה יעלו והלא לא נסתלקה שכינה ממנו מיום מתן תורה עד אחד בחדש שהוקם המשכן ועד בעשרים באייר שנעלה הענן והיה לו ללמוד היתר כשמסתלק מאל מול ההר ההוא ובמסכת תענית (דף כח:) נמי מההוא קרא ילפינן דתניא רבי יוסי אומר לא מקומו של אדם מכבדו אלא הוא מכבד מקומו שכל זמן שהשכינה היתה בהר אמרה תורה גם הצאן והבקר אל ירעו וגו' נסתלקה שכינה אמרה תורה במשוך היובל המה יעלו בהר הלכך למה ליה לכתוב בהדיא המה יעלו ולא איסתרי ממילא מדוקיא דההר ההוא ש"מ צריך מנין אחר להתירו כו': הני מילי בדאורייתא. באיסור שיצא מפי הגבורה הוצרכנו לשמוע היתר מפיו אבל במנין דרבנן לא בעינן שריותא בהדיא אלא מכללא: ת"ש כרם רבעי. דהא דהוצרך להעלות פירות עצמן במהלך יום דרבנן הוא וקא בעי מנין ואע"ג דאיכא למשרייה מכלל: וכ"ת ביצה נמי וכו'. השתא הדר רב יוסף לאסוקי מלתא דאמר אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה: ביצה במנין מי הואי. כלום הוזכרה במנין הראשון לאוסרה: מהרה יבנה בית המקדש. ותחזור תקנה ראשונה שלא לקבל עדות אלא עד המנחה: מסורה לב"ד. אין נזקקין להם אלא ב"ד והם יודעין טעמו של דבר ולא יטעו: לכל מסורה. ליד הכל היא באה ואין הכל באין לישאל וסומכין על מנהגן: מי לא מודה כו'. אע"ג דתקן לקבל עדות החדש כל היום להיות מוכן למועדות מן הראשון ואפילו באו עדים לאחר המנחה אבל מלעשות י"ט שני לא נעקרה תקנה ראשונה מנוקומה:

אמר

ובקש ר' אליעזר להפקירו לעניים. וא"ת אי קסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא א"כ מה הרויחו עניים בזה הא היו צריכין לפדותו קודם אכילה שהרי לא היה חומה לירושלים ולא היו יכולין לאכלו בשום מקום רק לפדותו קודם אכילה וי"ל לפרש"י ניחא דפי' קדושה ראשונה אליבא דרבי אליעזר קדשה לעתיד לבא א"כ יכולין העניים להביא פירות לירושלים ולאכלן שם בלא פדייה אי נמי אפילו ס"ל לא קדשה לעתיד לבא מ"מ היו מרויחין העניים דהא הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ואפילו לכתחילה בזמן הזה כדאי' בערכין (דף כט.*):

מכדי כתיב גם הצאן והבקר אל ירעו וגו'. פירוש מכדי כתיב אל מול ההר ההוא דמשמע כל זמן שהוא בהוייתו בקדושה ששכינה שרויה עליו דוקא אסור אבל נסתלקה שכינה מותר וא"כ במשוך היובל למה לי וא"ת והא אל מול ההר ההוא בלוחות אחרונות כתיב ובמשוך היובל נאמר קודם לכן בלוחות הראשונות ואי לא במשוך היובל לא שמעינן שריותא בלוחות הראשונות ופירש בקונטרס שלא נסתלקה שכינה ממנו מיום מתן תורה עד יום שהוקם המשכן ועד בעשרים באייר בשנה השנית שנעלה הענן וא"כ שריותא דבמשוך היובל לא הוי עד שנה שניה ואז נאמר כבר אל מול ההר ההוא דמשמע מינה שריותא כדפי' כך שיטת הקונט"ס ודוחק הוא דהא במשוך היובל משמע שגם בו ביום דמתן תורה הותרו לעלות כשימשוך היובל שלא היו קולות רק בלוחות הראשונות בסיון וא"כ ליכא למימר שריותא דבמשוך היובל לא היה עד השנה שניה ועוד כיון דמההוא משתמע היתר בהדיא כדפרי' א"כ אין צריך מנין אחר להתירו מידי דהוה אחרמות לאחר הזמן כדפרישית לעיל לכן נראה לי ה"פ ת"ש במשוך היובל וכו' למה לי והלא בלאו הכי יש להתיר מסברא דהא לא אסר להם לעלות אלא משום שכינה וא"כ ממילא משתריין כשנסתלקה השכינה והא דקאמר מכדי כו' זהו שלא תאמר דבמשוך היובל אתי למשרי כשיפסקו הקולות אע"פ שלא נסתלקה שכינה עדיין והאי התירא לא הוה שמעינן ממילא מסברא והשתא לא תפשוט מידי הא לא אפשר לומר דמכדי כתיב גם הצאן והבקר אל ירעו בלוחות האחרונות אע"פ שלא היה שם קולות ומסתמא ה"ה כמידברות הראשונות שנאסרו כל זמן ששכינה בהר אפילו כשיפסקו הקולות כמו באחרונות א"כ במשוך היובל לא בא להתיר (אלא) כשיפסקו הקולות (*שנסתלקה) שכינה והאי התירא שמעינן ממילא מסברא אלא שמע מינה שצריך מנין אחר להתירו:

מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי כו' דהיום קדש ולמחר קדש. וא"ת והא הוא עצמו תקן לקבל עדות החדש כל היום ופי' הקונטרס הני מילי לענין שמונין המועדות מיום הראשון ואפילו באו לאחר המנחה אבל מלעשות יום שני קדש לא נעקרה תקנה ראשונה ממקומה וקשה דמנין ליה הך סברא דתקינו לענין מועדות לחוד הא לענין יום טוב הוי יום שני נמי קדוש וא"כ תהא הבילה אסורה ואימא כיון שהתקין שיהו מקבלין כל היום א"כ כשהיו עושין שני ימים הם מספק ושתי קדושות נינהו ובילה מותרת לכך נראה כפירוש ר"ח דגרס מי לא מודה שאם לא באו כו' ומ"מ קשה דכיון שלא באו א"כ היו שני ימים מספק וא"כ שתי קדושות נינהו ובילה מותרת וי"ל דה"פ שאם לא באו עדים עד סמוך לחשכה ומיד החשיך ולא היה שהות ביום כדי לקבל עדותם ומ"מ היו יכולין לעשות מעט מלאכה ולא היו עושין אלמא דקדושה אחת נינהו והא דאמר התקינו שיהו מקבלין עדותן כל היום היינו היכא דבאו עדים ביום או קודם המנחה או לאחר מיד והשתא דאתית להכי אין למחוק גרסת הספרים אם באו עדים וכו' כדפי' ומ"מ יש ליישב *פרש"י ודקשיא לך מנא ליה הך סברא ה"פ מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי וכו' כגון קודם חורבן דהוי קדושה אחת ואם כן גם לאחר חורבן נמי כשהיו עושין שני ימים כמו קודם חורבן הם קדושה אחת:

מימות

רבינו חננאל

ואמרו לו תלמידיו לר' אליעזר כבר נמנו חבריך והתירו לפדותן בכל מקום. טעמא דנמנו הא לא נמנו לעולם באיסורו עומד ואע"ג דהיא תקנה דרבנן כו'. רב אדא ורב שלמן. וכן אמר רבא אף מתקנת ריב"ז [ואילך ביצה אסור*) מי לא מודי שאם לא באו עדים עד הערב שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש. הנה תמצא לריב"ז] נמי ב' י"ט כי האי גוונא כי הן קדושה אחת ש"מ שאפילו בני א"י צריכין להיות עושין ר"ה ב' ימים. אמר רבא הלכתא כרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא כבר פירשנוהו למעלה:

*) עי' בתוס' כאן ד"ה מי לא מודה מה שהקשו על פי' רבינו בזה.

[וע"ע תוס' ר"ה לא: ד"ה ובקש ותוס' מגילה י' ד"ה דכ"ע ותוס' שבועות טז. ד"ה דכ"ע ותוס' חגיגה ג: ד"ה עמון]

[ת"י אלא כשנסתלקה]

ס"א יש ליישב פר"ח דגרים אם לא באו כו' ור"ל אם לא באו כלל ביום שלשים ודקשיא לך א"כ היו שני ימים מספק ה"פ מי לא מודה כו'

[ר"ה לא:]

[יבמות כב.]

עירובין נט. [לעיל ה:]

*אמר רבא *מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממים (א) [ג]מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל ואפילו בשני ימים טובים של ר"ה מה שאין כן בביצה נהרדעי אמרי אף בביצה דמה דעתיך דלמא מעברי ליה לאלול הא אמר רב חיננא בר כהנא אמר רב *מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דאשתהי אבל לא אשתהי משהינן ליה רב אשי אמר [ג]אע"ג דלא אשתהי נמי לא משהינן ליה מ"ט יום טוב שני לגבי מת כחול שויוה רבנן [ד]אפילו *למיגז ליה גלימא ולמיגז ליה אסא אמר רבינא והאידנא דאיכא חברי חיישינן רבינא הוה יתיב קמיה דרב (*אסי) בשני ימים טובים של ראש השנה חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציב מר א"ל דלא אותיבי עירובי תבשילין אמר ליה ולותיב מר האידנא מי לא *אמר רבא [ה]מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה אמר ליה [ו]אימר דאמר רבא בשני ימים טובים של גליות בשני ימים טובים של ראש השנה מי אמר והא *אמרי נהרדעי אף ביצה מותרת אמר ליה רב מרדכי בפירוש אמר לי מר דלא סבר להא דנהרדעי אתמר °אפרוח שנולד ביום טוב רב אמר אסור ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר רב אמר אסור מוקצה הוא ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד ביום טוב אמר להו הואיל ומוכן אגב אמו בשחיטה ומה בין זה [ז]לעגל שנולד מן הטרפה שתיק רב אמר רבה ואיתימא רב יוסף מ"ט °*שתיק רב לימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים אמר ליה אביי השתא

רש"י

אמר רבא מת בי"ט ראשון כו'. מת המוטל לקבור אם י"ט ראשון הוא וכו': משא"כ בביצה. לענין ביצה לא הקלו בי"ט שני דראש השנה להשוות לשל גליות דאלו ר"ה נולדה בזה אסורה בזה: אף בביצה. נולדה בזה מותרת בזה: דמאי דעתיך. לאסרה בשני לרחוקי' מב"ד: דילמא מעברי ליה לאלול. כתקנה הראשונה למנות מיום שני ולעשות שני ימים כגון שלא באו עד יום שלשים ואחד: מימות עזרא ואילך וכו'. ואע"פ שתקנו לא אירע שבאו עדים מן המנחה ולמעלה חוץ מאותה הפעם ועדיין לא נתקנה האי דנקט מימות עזרא משום דבימיו עברוהו דכתיב בעזרא (נחמיה ח) וביום השני ובראש השנה משתעי: לא אמרן. דיתעסקו בו ישראל: אלא דאשתהי. ומתירא שלא יסריח: אסא. הדס היו מניחין על מטת מת לכבודו: דאיכא חברי. אומה רשעה שהיו בימי פרסיים וכופין את ישראל לעשות מלאכתן ובי"ט היו נדחין מהן ע"י שאומרים להם י"ט הוא ואם יראו אותם מקברין מתיהם יכופו אותם למלאכה והאי גלימא דאמרינן לעיל אינו צורך המת שהרי יש לו תכריכין אחרים כל צרכו שאם צריך לו מאי אפילו דקאמר הא אמרינן בי"ט שני יתעסקו בו ישראל ועסק זה חליבת קברו ותפור תכריכין הלכך על כרחך בגלימא שאינו צריך לו מיירי דומיא דאסא דשרי למגזייה וקמ"ל דאע"ג דטרחא דלא צריך הוא אלא משום כבודו עושין לו יותר מדאי מותר לעשות לו כיון דלגבי מת כחול שויוה רבנן: חזייה. רבינא לרב אשי דהוה עציב: ה"ג אמאי עציב מר: א"ל דלא אותיבי ערובי תבשילין. לא הושבתי כלומר לא הכנתי לי ערובי תבשילין לאפות ולבשל מי"ט לשבת דתנן לקמן (דף טו:) עושה אדם תבשיל מערב י"ט לשם ערוב: האידנא. בי"ט ראשון והוא חמישי בשבת ועל תנאי הוא אומר אם היום הוא חול ולמחר קדש יהא ערוב ואם היום קדש ולמחר חול איני צריך לכך: מי אמר. והרי הם כיום ארוך ושניהם קדש: א"ל רב מרדכי. לרבינא מנהרדעי לא תותביה למר בפירוש שמיע ליה מיניה דלא סבר לנהרדעי רב מרדכי תלמידו של רב אשי היה כדאמרינן בסוטה (דף מו:) גבי לויה לרבו עד פרסה רב מרדכי אלויה לרב אשי כו': הואיל ומתיר עצמו. בלידתו להיות נשחט מה שלא היה לפני לידתו אף מוקצה התיר את עצמו בלידתו דמגו דאתקן להא אתקן להא: לעגל שנולד בי"ט. דתניא לקמן שמותר בו ביום לדברי הכל: מוכן אגב אמו. בעודו בתוך מעיה אם נשחטה האם היה נאכל: הטרפה. בנה אסור אם נמצא בתוכה א] דעובר ירך אמו הוא הואיל ובשחיטת אמו אתה בא לאכלו וכי נולד בי"ט מן הטרפה ליכא למימר הואיל ומוכן אגב אמו ואפ"ה בשחיטת עצמו מותר לשחטו ולאכלו דלא אשכחן מאן דאסיר: לכלבים. דבין השמשות היתה אמו עומדת לכך אבל אפרוח שבקליפה אינו עומד לאכילת כלבים ואף לא היה ראוי הלכך נולד הוא: מוכן

תוספות

מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר. וא"ת והאמרינן בערובין (דף לט. ושם) דרבי יוסי אוסר הביצה שנולדה [בראשון ביום] השני וא"כ היכי פליגי נהרדעי אר' יוסי שהוא תנא וי"ל דלרבי יוסי אסור אי אתרמי ונהרדעי אמרי דלא אתרמי:

יום טוב שני לגבי מת כחול שויוה רבנן אפילו למיגז ליה גלימא ואפילו למיגז ליה אסא. ותימה דבמועד קטן (דף ח: ושם) אמרינן אין חופרין כוכין במועד והכא משמע דאין זו מלאכה וי"ל כפי' ר"ח דפירש שהיו רגילין לחפור הרבה ביחד כדי שיהיו מזומנות כשיבאו מתים ועל זה קאמר דאין חופרין במועד לצורך אחר המועד: והאידנא דאיכא חברי חיישינן. פרש"י שכופין לישראל לעשות מלאכה וכשהוא י"ט מניחין אותם ואם היו רואין שיקברו מתיהם יכופו אותם לעשות מלאכה והשתא בזמן הזה שאין חברי מותר ואין לומר שצריך מנין אחר להתירו דכיון דזה הטעם משום חששא ועברה החששא עבר הטעם וה"נ אמרינן גבי מים מגולין דאסורין שמא נחש שתה מהן ועכשיו שאין נחשים מצויין בינינו אנו שותין מהן אפילו לכתחילה אע"פ שהוא דבר שבמנין ומ"מ ר"ת היה אוסר ומעשה היה במלאו"ן שמת אדם אחד בי"ט שני ורצו להתעסק בו לקברו וגער בהן ר"ת ושלח להם בני בשכר אין בני תורה ואתם בני תורה כדאיתא בשבת (דף קלט: ושם) שלא לקבור מת בי"ט שני משום דלאו בני תורה נינהו ואתי לזלזולי ביה אבל הר"י אמר דאין זה דמיון דהא לענין הרבה דברים אשכחנא דאינן בני תורה כדאי' ביבמות (דף מו. ושם) חזנהו דקא אכלי תורמוס דשלקי נכרים ואסר להם ופרכינן והא נאכל כמו שהוא חי וכל שהוא נאכל כמו שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים ומשני שלא היו בני תורה והנו אין אנו חוששין בדבר זה דקיימא לן דכל שהוא נאכל כמו שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים והר"ר יחיאל אומר דלא דמי דשאני הכא דבלנעה הוא אוכל בביתו ולא הוצא מלתא אבל לקבור מתים בפרהסיא הוצא מלתא ואין נכון להתיר ועוד אמר רבינו תם דבזמן הזה נמי יש יהודים שהן משועבדים למלכות לעשות מלאכה כגון לקבל המס ולהתעסק בצרכיהם הלכך אם יראו שיתעסקו לעשות מלאכה במת יכופו אותם לעשות מלאכה למלכות:

אפרוח שנולד בי"ט וכו'. נראה לומר דאתרמי שנפתחו עיניו היום דאי לא נפתחו עיניו קי"ל דאפילו בחול אסור:

הואיל ומתיר עצמו בשחיטה. פירש רש"י מתיר עצמו בלידתו להיות נשחט אבל קודם לידתו היה אסור וכיון דאתקן לשחיטה אתקן נמי לענין מוקצה ותימה למה להו לשמואל ור' יוחנן הך טעמא תיפוק ליה משום דלית להו מוקצה כדאמרינן פרק מי שהחשיך (שבת דף קנו:) דשמואל וזעירי ור' יוחנן כר' שמעון סבירא להו וי"ל דהכא קאמר טעמא אפילו לרבי יהודה דאית ליה מוקצה שרי מהאי טעמא ולכך צריך האי טעמא אי נמי איצטריך אפילו לרבי שמעון דלית ליה מוקצה דמודה בהאי מוקצה דהכא דהוי כגרוגרות וצמוקין ב] והכי מוכח בשבת (דף מה:): ואבי מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה. דהתם לא מצי למימר הואיל ומוכן אגב אמו דהא אמו טרפה והוא מותר ותימה והא מוכן הוא דאמרינן בחולין (דף עה.) דבן פקועה ניתר בארבעה סימנין בשחיטת אמו או בדידיה ואם כן יכול להושיט ידו במעי אמו וישחטנו ויהיה מוכן כהאי גוונא וי"ל דקאמר גמרא אליבא דרבי הושעיא דקמבעיא ליה התם בחולין (דף עד.) אם ניתר בן פקועה בארבעה סימנין אי נמי י"ל הואיל ולכתחילה אין לו לשחטו כי האי גוונא שאינו יכול לראות מידי דהוה אשוחט בלילה (שם דף יג:) דאסור לכתחילה לא מיקרי מוכן ועוד יש לומר דהתם מיירי דאירע שכלו לו חדשיו והכא מיירי בלא כלו לו חדשיו עד היום וא"כ לא הוי מוכן היום הואיל ובין השמשות לא הוה חזי: השתא

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה כג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תנו סעיף ב וסי' תקכו סעיף א:

לט ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

מ ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' א וסעיף ד:

מא ה ו מיי' פ"ו מהל' יו"ט הלכה יא יג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקכז סעיף כב:

מב ז מיי' פ"ה מהלכות מא"ס הלכה טו טוש"ע י"ד סי' יג סעיף ג [וסי' עט סעיף ג]:

רבינו חננאל

ולגבי מת אע"ג דמת ביו"ט שני דלא אישתהי כלל לא משהינן ליה דקיי"ל כרב אשי דהוא בתרא דאמר יו"ט שני לגבי מת כחול שווייה רבנן. ואפילו ביו"ט שני של ר"ה. אמר רבינא והאידנא דאיכא חברי שאומרים לישראל כיון שאתם קוברים המת שלכם תקברו המת שלנו ביו"ט שלכם חיישינן ומשהינן למחר. והאי דאמר מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר שמעינן מינה מכלל דבימות עזרא עיברוהו מנהני מילי שנאמר ויגע החדש השביעי (וכל) [ובני] ישראל בעריהן. *) ולגבי עירובי תבשילין מניח אדם מיו"ט הראשון שחל פסח או סוכות חמישי וששי בשבת מניח עירובו ביום חמישי. ואומר אם היום יו"ט מחר חול הוא ומותר לבשל בשבת בלא עירוב ואם יום ששי (כגון) הוא יו"ט היום הוא עיו"ט והריני מערב מעיו"ט והני מילי בב' יו"ט של גליות אבל בב' יו"ט של ר"ה לא. אפרוח שנולד ביו"ט רב אסר כי מוקצה היא אבל עגל שנולד ביו"ט מותר שהיה מוכן מאתמול על גב אמו שהפרה מוכנת היא. ובלבד בידוע שכלו לו חדשיו ואם אינו ידוע אסור עד שמונה ימים. ואפילו בחול. ומפורש בפרק ר' אליעזר במס' שבת.

*) עי' היטב תוס' ר"ה דף יט ע"ב ד"ה מימות עזרא ע"ש.

מסורת הש"ס

לקמן כ. שבת קלט:

לקמן כב: ר"ה יט: כ.

[למינר פי' לחתוך וי"א לתפור. ערוך]

[אשי כצ"ל וכ"ה בר"ף והרא"ש]

לקמן יז.

[לקמן כב:]

[עי' תוספ' ב"ב סג. ד"ה ומודה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' עממים ביו"ט שני כצ"ל ותיבת מת נמחק:

גליון הש"ס

גמ' אפרוח שנולד ביו"ט. עי' תוי"ט פרק ד' משנה ב' דעדיות: שם שתק רב. וכן לקמן דף לז ע"ב סוכה דף ז ע"א וש"נ:

הגהות מהר"ב רנשבורג א] רש"י ד"ה הטרפה וכו' דעובר ירך אמו הוא. נ"ב ר"ל לענין זה הוי עובר ירך אמו דלא ניתר בשחיטת אמו דטרפה היא אבל בנולד מן הטרפה אדרבה לאו ירך אמו הוא ומותר בשחיטת עצמו כדקיי"ל בי"ד ס"ס ע"ט וכמ"ש תוס' סנהדרין דף פ ע"ב ד"ה עובר וכו' יעוש"ה ודו"ק: ב] תוס' ד"ה הואיל וכו' והכי מוכח בשבת. נ"ב דף מה ע"ב בתוס' ד"ה אית ביה בילת אפרות יעוש"ה:

השתא מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דתנן *מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם אמר ליה *אין מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דמאי דחזי ליה לאיניש לא שדי ליה לכלבים מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם דדעתיה דאיניש אכל מידי דחזי ליה תניא כותיה דרב תניא כותיה דשמואל ואיתימא ר' יוחנן תניא כותיה דרב [א]עגל שנולד ביו"ט מותר [ב]אפרוח שנולד ביום טוב אסור ומה הפרש בין זה לזה זה מוכן אגב אמו בשחיטה וזה אינו מוכן אגב אמו תניא כותיה דשמואל ואיתימא רבי יוחנן *עגל שנולד ביום טוב מותר *ואפרוח שנולד ביו"ט מותר מאי טעמא זה מוכן אגב אמו וזה מתיר עצמו בשחיטה תנו רבנן אפרוח שנולד ביום טוב אסור *רבי אליעזר בן יעקב אומר [ג] אף בחול אסור לפי שלא נתפתחו עיניו כמאן אזלא הא דתניא* °לכל השרץ השורץ על הארץ לרבות אפרוחים שלא נתפתחו עיניהם כמאן כר' אליעזר בן יעקב אמר רב הונא אמר רב ביצה עם יציאתה נגמרה מאי עם יציאתה נגמרה אילימא עם יציאתה נגמרה ומותרת לאכלה בחלב הא במעי אמה אסורה לאכלה בחלב והתניא [ג]השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב אלא עם יציאתה נגמרה ומותרת לאוכלה ביום טוב הא במעי אמה אסורה לאכלה ביום טוב והא תניא *[ד]השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן ביום טוב וכי תימא קמ"ל בברייתא מאי דלא אשמעינן במתניתין הא נמי תנינא ביצה שנולדה ביו"ט ב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל ועד כאן לא פליגי ב"ש וב"ה אלא בנולדה אבל במעי אמן דברי הכל שריין וכי תימא בית הלל אפילו במעי אמן נמי אסרי והא דקתני נולדה להודיעך כחן דב"ש דאפילו נולדה נמי שרו אלא הא דתניא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן ביום טוב מני לא ב"ש ולא ב"ה אלא עם יציאתה נגמרה ומגדלת אפרוחים במעי אמה אינה מגדלת אפרוחים למאי נפקא מינה למקח וממכר כי ההוא דאמר להו ביעי דפחיא

ויקרא יא

תורה אור

רש"י

מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים. למאן דאית ליה מוקצה דהא נתנבלה משבת לר' יהודה אתמול בין השמשות היתה עומדת לאדם וקא חשיב ליה מוקצה* (א) בהא לגבי כלבים: אכל מידי דחזי ליה. ועובר שבמעי טרפה ראוי לו לכשיולד הלכך מאתמול דעתיה עלויה אם יולד יאכלנו: לפי שלא נתפתחו עיניו. ואתרבי לאיסורא מכל השרץ השורץ על הארץ כדלקמן: עם יציאתה נגמרה. כשיצאה נגמרה ברייתה אבל מקמי הכי לא חשיבא ביצה גמורה ולקמיה מפרש והזיל למאי הלכתא: לאכלה בחלב. דהשתא הוה ביצה ולא בשר אבל הנמצאת במעי אמה אינה ביצה ואסורה לאכלה בחלב: ביצים גמורות. ואפילו בלא קליפה לבנה אלא שהחלמון לבדו גמור ואע"פ שמעורה עדיין בגידין שרית כדלקמן מדפליג ר' יעקב עליה ואמר אם היו מעורות בגידין אסורות: בי"ט. וה"ק יצתה ודאי מבעוד יום מותר כי ודאי הוא דנגמרה בחול אבל לא יצתה לא נגמרה בחול ואסורה משום הכנה דרבה: וכי תימא. אין הלכה כברייתא זו דאשמועינן בה מאי דלא אשמעינן במתני' ובשום משנה לא סתם לן רבי הכי ואם רבי לא שנה רבי חייא מניין לו: אלא הא דתניא כו'. הך ברייתא דלעיל מאן קתני לה: לא בית שמאי ולא ב"ה. לא ב"ש דמאי אריא במעי אמה אפילו נולדה בי"ט שריא ולא ב"ה דאפילו במעי אמן אסירי: ומגדלת אפרוחים. ולענין דין מקח וממכר אתמר דאם טולדה נגמר בשולה וראויה לגדל ממנה אפרוחים אבל נמצאת במעי אמה אינה מגדלת אפרוחים ואם תבעוהו למכור ביצים לגדל אפרוחים אם מכר אלו הוי מקח טעות ובטל מקח:

תוספות

השתא מוכן לאדם לא הוי מוכן (ג) לבהמה דתנן מחתכין וכו' ר' יהודה כו' לפי שאינו מוכן. ותימה היכי הוי מוכן לאדם אדרבה לא הוי מוכן לאדם דבין השמשות לא מצי שחיט לה דשמא הוא שבת והיכי מוכח מהכא דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים על כן נראה להר"י דגרס אם לא היתה נבלה מעיו"ט ולא נראה דהא בהדיא אמרינן לעיל דגבי שבת מתניא דקאמר *גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש וכו' ומייתי הך משנה וי"ל דשפיר מיירי בשבת ומייתי מן היתור דאי לא אשמועינן כי אם גבי שבת לתני רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה ותו לא והייתי יודע דאסורה משום מוקצה ואמאי היה צריך למיתני לפי שאינו מן המוכן אם אינו ענין לשבת דהא שמעינן ליה תנהו ענין ליו"ט ואפילו הכי אסור ואע"ג דהוה מוכן לאדם בין השמשות משום דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים ותימה הא דתנן בשבת (דף מב: ושם) אין נותנין כלי תחת הנר בשבת לקבל בו שמן ואם נתנו מבעוד יום מותר ואין נאותין הימנו לפי שאינו מן המוכן והתם מאי דרשינן מן היתור ולא שייך לרבות י"ט וי"ל דהתם נמי מרבי' מן היתור אע"פ שכבה הנר כבר אסור אחרי כן לפי שאינו מן המוכן והר"ר יעקב מקורביי"ל תירץ דשפיר מיירי דוקא לענין שבת ואעפ"כ מוכח שפיר דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דאי ס"ד מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים א"כ בע"ש מבעוד יום אם היה מוכן לאדם היה כמו כן מוכן לכלבים לפי דבריו דמוכן לאדם הוי מוכן לכלבים א"כ כשהחשיך וקדש היום אע"ג דנסתלקה הכנה דאדם שאינה ראויה לאדם עכשיו מ"מ היתה מוכנת לכלבים מבעוד יום וכיון שהיתה מוכנת להם ההכנה לא נסתלקה בקדוש היום: מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם דדעתיה דאינים אכל מידי דחזי ליה. וקשה דא"כ אפרוח נמי יהא מותר שמוכן לכלבים וי"ל דבעינן מוכן ועומד וזה אינו עומד לכלבים: עגל שנולד בי"ט מותר. ותימה מ"מ הוי אסור משום נולד כמו ביצה וי"ל דהא דאמר דשייך למיסר נולד היינו דוקא בדבר מאכל דומיא דפירות הנושרין ומשקין שזבו אבל בעלי חיים לא: ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב. וקשה דהא אמרינן בעדיות (פ"ה מ"א) בילת נבלה כל *שכמוה נמכרת בשוק ב"ש מתירין וב"ה אוסרין והכא היכי מותר לאכלן בחלב וי"ל דטעמא משום דבשר עוף בחלב מדרבנן ואפילו ב"ה מודו וקשה דאמרינן בעירובין (דף סב: ושם) אפילו ביעתא בכותחא לא לשרי איניש במקום רביה מאי קמ"ל פשיטא והאיכא בסמוך ר' יעקב דאסר וי"ל דכ"ע מודו דביצים *גמורות מותרות לאכלן בחלב וטעמא דב"ה דאסרי בילת נבלה היינו משום דגזרינן אטו בילת טרפה כדאמרינן בעדיות ומודים בבילת טרפה שהיא אסורה °מפני שהיא גדילה באיסור: [וע"ע תוס' עירובין סב: ד"ה אפילו ובכתובות ס: ד"ה אפילו ובב"ק מז. ד"ה מ"מ ובחולין נח. ד"ה ושון]: וכי תימא קא משמע לן בברייתא מאי דלא אשמעינן במשנה. פירש רש"י וגילה לנו רבי הואיל ולא סתם לן במשנה הכי דהברייתא משובשת דרבי לא שנאה ר' חייא מנין ליה ותימה אם כן מאי פריך הא טולדה אסורה לא בית שמאי ולא ב"ה ואמאי דחיק נפשיה לאוקומה אליבא דתנאי הואיל ומשובשת היא על כן צריך לפרש הכי וכי תימא קא משמע לן בברייתא מאי דלא אשמעינן במתניתין כלומר מאי ששייר במתני' קתני הברייתא דאי לא תנא אלא מתניתין הייתי אומר שמתירין בית שמאי דוקא כשנולדה אבל במעי אמה היו מודים לאסור *ופריך תניא לדדרבה טולדה תמורה יותר מבמעי אמה ואתיא נמי כבית הלל וכו' דבמעי אמה דברי הכל שריא: מני לא כב"ש ולא כב"ה. ולאו יכול לפרש דקתני בברייתא מה ששייר במתניתין דהא ס"ד עכשיו שנולדה תמורה מבמעי אמה: ומלא

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה א סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצח סעיף ה:

מד ב מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ח:

[לעיל ב.]

[מד ב מיי' פ"צ מהל' מא"ס הלכה י טוש"ע י"ד סי' טו סעיף א וכרב אלפס פ' אלו טרפות דלא כר"א ב"י]

מה ג מיי' פ"ט מהל' מא"ס הלכה ה סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' פ"ז סעיף ה [רב אלפס ורא"ש כאן ותולין פ"ח רנ"ז. וברא"ש שם סי' ג]:

מו ד מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה כ סמג לאוין סס טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ז:

רבינו חננאל

תניא כשמואל ואיתימא ר' יוחנן עגל שנולד ביו"ט מותר מפני שמוכן על גב אמו. אפרוח שנולד ביו"ט מותר מפני שמתיר עצמו בשחיטה: ת"ר אפרוח שנולד ביו"ט אסור. ר' אליעזר אומר [אפי'] בחול אסור לפי שלא נתפתחו עיניו תניא אידך כל השרץ השורץ לרבות אפרוחים שלא נתפתחו עיניהם. סוגיא דשמעתא עגל שכלו לו חדשיו מותר אבל אפרוח שנולד בו ביום אסור. אמר רב הונא אמר רב ביצה עם יציאתה נגמרה ואסיקנא עם יציאתה נגמרת ומגדלת אפרוחים אבל במעי אמן לא למאי נפקא מינה למקח וממכר.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ביצים וכו' מפני שהיא גדילה באיסור. עי' שיטה מקובצת ב"ק מז ע"א ד"ה מ"מ:

מסורת הש"ס

ס"א מוקצה שבה לגבי

[לעיל ג.] [לקמן] חולין יד. שבת קט: פסחים מו:

[כס]

שבת קלו. חולין נא:

[תוספתא פ"א]

[לעיל ד.]

חולין סד.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מוקצה וכו' מוקצה לגבי כלבים כצ"ל ותיבת בהא נמחק:

(ג) תוס' ד"ה השתא וכו' מוכן לכלבים דתנן מחתכין:

[לעיל ב:]

דסייע שקליפתה קשה

גמורות שאינם מעורות

עיין נרש"ל ובב"ח

דפחיא למאן יהבו ליה ביעי דשחוטה אתא לקמיה דרבי אמי אמר להו מקח טעות הוא והדר פשיטא מהו דתימא האי לאכילה קא בעי להו והאי דקאמר דפחיא משום דצריבן למאי נפקא מינה למיתבה ליה ביני ביני קמ"ל ההוא דאמר להו ביעי דדכרא למאן ביעי דדכרא למאן יהבו ליה ביעי דספנא מארעא אתא לקמיה דרבי אמי אמר להו מקח טעות הוא והדר פשיטא מהו דתימא האי לאכילה קא בעי להו והאי דקאמר דדכרא משום דשמינן טפי למאי נפקא מינה למיתבא ליה ביני ביני קמ"ל ואי בעית אימא מאי עם יציאתה נגמרה עם יציאת רובה נגמרה וכדרבי יוחנן דא"ר יוחנן **ביצה שיצאה רובה מערב יום טוב וחזרה מותרת לאכלה ביום טוב ואיכא דאמר מאי עם יציאתה נגמרה עם יציאת כולה נגמרה עם יציאת כולה אין אבל רובה לא ולאפוקי מדר' יוחנן גופא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב ר' יעקב אומר אם היו מעורות בגידין אסורות מאן תנא להא דת"ר ׳האוכל מנבלת עוף טהור °מן השלל של ביצים מן העצמות ומן הגידין ומן הבשר שנתלש מן החי טהור מן האשכול של ביצים מן הקורקבן ובני מעיין או שהמחה את החלב וגמעו טמא מאן תנא מן השלל של ביצים טהור אמר רב יוסף דלא כרבי יעקב דאי כר' יעקב האמר אם היו מעורות בגידין אסורות אמר ליה אביי ממאי דלמא עד כאן לא קאמר רבי יעקב התם אלא לענין אסורא אבל לענין טומאה לא וכי תימא לענין טומאה נמי נגזור אפושי טומאה הוא ואפושי טומאה מדרבנן לא מפשינן ואיכא דאמרי מאן תנא מן האשכול של ביצים טמא אמר רב יוסף ר' יעקב היא דאמר אם היו מעורות בגידין אסורות א"ל אביי ממאי דאשכול מהנך דתליא באשכול דלמא אשכול גופיה וכי תימא אשכול גופיה מאי למימרא מידי דהוה אקורקבן ובני מעיין דאע"ג דבשר נינהו כיון דאיכא אינשי דלא אכלי איצטריך לאשמועינן הכא נמי כיון דאיכא אינשי דלא אכלי איצטריך לאשמועינן *ת"ר כל שתשמישו ביום *נולד ביום כל שתשמישו בלילה נולד בלילה כל שתשמישו בין ביום ובין בלילה נולד בין ביום ובין בלילה כל שתשמישו ביום נולד ביום זו תרנגולת כל שתשמישו בלילה נולד בלילה זו עטלף כל שתשמישו בין ביום ובין בלילה אדם וכל דדמי ליה אמר מר כל שתשמישו ביום נולד ביום זו תרנגולת למאי נפקא מינה לכדרב מרי בריה דרב כהנא דאמר רב מרי בריה דרב כהנא ׳בדק בקנה של תרנגולין מערב יום טוב ולא מצא בה ביצה ולמחר השכים ומצא בה ביצה מותרת והלא בדק אימר לא בדק יפה יפה ואפילו בדק יפה אימר יצתה רובה וחזרה הואי וכדר' יוחנן איני והא אמר ר' יוסי בן שאול אמר רב בדק בקנה של תרנגולת מערב יו"ט ולא מצא בה ביצה ולמחר השכים ומצא בה ביצה אסורה התם בדספנא מארעא אי הכי דרב מרי נמי אימא מארעא ספנא בדאיכא זכר בהדה בדאיכא זכר נמי אימא מארעא ספנא אמר רבינא גמירי כל היכא דאיכא זכר לא ספנא מארעא ועד כמה אמר רב גמדא משמיה° *דרב כל היכא

דשמעה

ומצא בה ביצים גמורות וכו׳ ר׳ יעקב אומר אם היו מעורות בגידין אסורות. תימה כיון דגמורות כילד היו מעורות ופירש הקונטרס דגמורות קאי אחלמון אבל לא נתקשה עדיין הספופרת מבחוץ רק הקרום על כן קאי רבי יעקב וקאמר אם היו מעורות ולפי הספרים דלא גרסי גמורות ניחא והכי גרסינן ומצא בה ביצים מותרות לאכלן בחלב רבי יעקב אומר כו׳:

דשמעה

דפחיא. כמו דפעיא הנולדים מן התרנגולת היה שפועה בלידתה: פשיטא. דמקח טעות הוא דהא בהדיא אמר ליה דפחיא: דצריבן. לשון מבושלות כל צרבן כמו צרבת (ויקרא יג) כויה שבשול: ונפקא מינה. בין מאן דבעי להו לאכילה בין מאן דבעי להו לאפרוחים: למיתבא ליה דביני ביני. להחזיר לו דמי מעלה שבין ביעי דפחיא לביעי דשחוטה ואי בעי להו לאכילה אין המקח בטל דהא בני אכילה נינהו אלא שאלו יפים מהם ויחזיר לו דמי מעליותן: קא משמע לן. רבי אמי דסתם מאן דבעי ביעא דפחיא לאפרוחים בעי להו ואין אלו שוין לו כלום: דדכרא. שילדתן תרנגולת מתרנגול ולא נתחממה מן הקרקע לקולטן בלא זכר: דספנא מארעא. מתחממת בקרקע ויולדת ביצים ואותן ביצים אין מגדלות אפרוחים: ספנא. קולטת ביצים כשמתעפרת בקרקע ובסמוך לקמן אמר כל היכא דאיכא זכר לא ספנא מארעא כלומר אינה קולטת ביצים מן הקרקע אלא מן הזכר ואינו אלא לשון ספוני טמוני חול (דברים לג): עם יציאת רובה נגמרה. ולענין י"ט אתמר דאם יצתה רובה מערב י"ט וחזרה בתוך מעיה וילדתה בלילה מותרת דהויא ליה כאילו נולדה מאתמול: כדרבי יוחנן. דאמר לקמן הכי: ואי בעית אימא. רב לאפוקי מדר׳ יוחנן אתא ועם יציאתה דקאמר עם יציאת כולה ולמעוטי יציאת רובה: מעורות. מחוברות: נבלת עוף טהור. מטמאה האוכלה לטמא בגדים שהוא לבוש בשעת בליעתה ואין לה טומאת מגע ומשא ובמסכת נדה (דף נא.) ילפינן לה והאוכל אחד מן הדברים הללו ממנה: מן השלל של ביצים. כשהן כבושין ושלולין וקבועין בשדרה כלומר האוכל אותם ביצים בעודן מעורין בגידין: מן הגידין. וקסבר אין בגידין בנותן טעם: שלל. בשט"א כמו שלל של כובסין (שבת דף מח:): בשר שנתלש מן החי. לאו נבלה היא: מן האשכול. מבשר השדרה שהביצים אדוקים שם: שהמחה את החלב. התיך את השומן וגמעו טמא ובהעור והרוטב (חולין דף קכ.) פרכינן והא אכילה כתיבה ביה ואמר רבי שמעון בן לקיש הנפש לרבות את השותה והכא כתיב ונפש אשר תאכל נבלה ובנבלת עוף טהור מתוקם בת"כ: מאן תנא מן השלל של ביצים טהור. אלמא לאו בשר הוא דלא כר׳ יעקב: אלא לענין אסורא. דאע"ג דלאו בשר נינהו אסר לה מדרבנן הואיל וקרובים להיות בשר ואיכא למגזר משום בשר בחלב אבל לענין טומאה לא דלאו בשר נינהו דלטמו: וכי תימא לענין טומאה (א) נגזור. דלטמו מדרבנן כי היכא דגזרינן לענין אסורא: אפושי טומאה הוא. דאיכא הפסד טהרות: ואפושי טומאה מדרבנן לא מפשינן. ואע"פ שגזרו בטומאות במקומות הרבה ליכא למימר הכא נמי נגזור דלא ניחא לן דלפשו בטומאות: ואיכא דאמרי. דאשכול דסיפא הוה משמע ליה לרב יוסף ביצים המעורות בגידין ושלל הוה משמע ליה שאינן מעורות כל כך כמו אותן הגמורות קרובות לצאת בהן קליפה הלבנה שאינם דבקות יפה אלא מעט: מאשכול גופיה. בשר הדבוק בשדרה והביצים אדוקין בו: נולד ביום. נקבותיו יולדות ביום: עטלף. קלב"א שור"ץ בלע"ז: מערב יום טוב. בין השמשות דשוב לא ילדה אלא בלילה: השכים. קודם עלות השחר והאי דנקט בדק רבותא קמ"ל דאע"ג דבדק ולא מצא דליכא למתלייה בנולדה בחול אפילו הכי מותרת דסמכינן אברייתא דקתני כל שתשמישו ביום נולד ביום והא ודאי לא ילדתו בלילה: אימר יצתה רובה וחזרה הואי. ואע"ג דמילתא דלא שכיחא היא מגו דפשיטא לן דאינה יולדת בלילה תלינן בה: בדספנא מארעא. והיא יולדת אף בלילה: אי הכי. דיש יולדת בלילה: דרב מרי. היכי שריא אימא מארעא ספנא וילדה בליל יום טוב:

דשמעה

מז א טוש"ע א"ח סי׳ תקיג סעיף ו:

מח ב מיי׳ פ"ג מהל׳ שאר אבות הטומאה הלכה י:

מט ג טוש"ע א"ח סי׳ תקיג סעיף ו:

[בכורות איתא יולד וכן בכל נולד דהכא איתא שם יולד]

[תוספתא פ"א]

בכורות ח.

[נ"ל רבא עיין בב"ק עב ע"א וכן הגיה בעל סדה"ד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכי תימא לענין טומאה נמי נגזור:

גליון הש"ס

גמ׳ מן השלל של ביצים. עיין מנחות דף ע ע"א תוס׳ ד"ה ביצי נבילות: שם אמר רב גמדא משמי׳ דרב. נ"ל רבא. סדר הדורו׳ בהקדמ׳ אות ד׳:

רבינו חננאל

כי ההוא דאמר ביעי דפעיא למאן והבו ליה ביעי דשחוטה. ואמר ר׳ אמי מקח טעות הוא והדר. ואמרינן פשיטא מהו דתימא האי לאכילה בעי להו והאי דקאמר דפעיא משום דצריבן טפי למאי נפקא מינה למיתבא ליה דביני ביני קמ"ל. ההוא דאמר ביעי דדיכרא למאן יהבו ליה ביעי דספנא מארעא. וא"ר אמי מקח טעות הוא והדר. איכא דאמרי מאי עם יציאתה נגמרה עם יציאת כולה אין עם יציאת רובה לא ולאפוקי מדר׳ יוחנן דאמר ביצה שיצאתה רובה מעיו"ט וחזרה מותרת לאוכלה ביו"ט. תניא השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאוכלן ביו"ט. גופא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאוכלן בחלב. ר׳ יעקב אומר אם היו מעורות בגידין אסורות פי׳ כלומר בשר הן. והתניא האוכל מנבלת עוף טהור מן השלל של ביצים מן העצמות ומן הגידים ומן הבשר שנתלש מן החי טהור. הנה השלל של ביצים אע"פ שהוא מעורה בגידים טהור. כלומר אינו בשר. ואוקימנא דלא כר׳ יעקב. אבל האוכל מן האשכול של ביצים ומן הקרקבן ומבני מעים או שהמחה את החלב וגמעו טמא. ופשוטה היא. אפושי פי׳ להרבות. ת"ר כל שתשמישו ביום יולד ביום תרנגולת. תשמישו בלילה יולד בלילה עטלף. תשמישו בין ביום בין בלילה יולד בין ביום בין בלילה. אדם וכל מילי. למאי נ"מ לכדרב מארי דאמר בדק בקינה של תרנגולת מעיו"ט ולא מצא בה ביצים. ובשחר השכים ומצא בה ביצים מותרות. אימר יצתה רובה וחזרה הואי. וכר׳ יוחנן

עין משפט נר מצוה

נ א ב טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ו:

נא ג מיי' פי"א מהל' רוצח הלכה ח טור י"ד סי' קיו [רב אלפס ע"ז פ"ב דף שמ. וברא"ש שם סי' יג]:

נב ד מיי' פי"ד מהל' שחיטה הלכה יד סמג עשין סד טור ש"ע י"ד סי' כח סעיף ה:

נג ה מיי' פ"ב מהלכות י"ט הלכה יח סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצח סעיף יד:

גמרא

דשמעה קליה בימממא עבד רב מרי עובדא [א]עד שתין בתי ואי איכא נהרא לא עברא ואי איכא מברא עברא ואי איכא מיצרא לא עברא הוה עובדא ועברא אמיצרא במאי אוקימתא בדספנא מארעא מאי איריא בדק כי לא בדק נמי כי [ב]לא בדק אימא מאתמול הואי אי הכי כי בדק נמי אימא יצתה רובה וחזרה היא וכדר' יוחנן דרבי יוחנן לא שכיח ואמר רבי יוסי בן שאול אמר רב [ג]האי תומא שחיקא סכנתא לגלויא: בית שמאי אומרים שאור בכזית: *מאי טעמייהו דב"ש א"כ לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור ואנא אמינא ומה חמץ שאין חמוצו קשה בכזית שאור שחמוצו קשה לא כל שכן שאור דכתב רחמנא למה לי לומר לך שיעורו של זה לא כשיעורו של זה ובית הלל צריכי דאי כתב רחמנא שאור הוה אמינא משום דחמוצו קשה אבל חמץ דאין חמוצו קשה אימא לא צריכא ואי כתב רחמנא חמץ משום דראוי לאכילה אבל שאור שאין ראוי לאכילה אימא לא צריכא ובית שמאי לית להו דרבי זירא דאמר רבי זירא פתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ לומר לך זהו שאור זהו חמץ לענין אכילה כולי עלמא לא פליגי כי פליגי לענין ביעור בית שמאי סברי לא ילפינן ביעור מאכילה ובית הלל סברי ילפינן ביעור מאכילה אתמר נמי א"ר יוסי בר חנינא מחלוקת לענין ביעור אבל לענין אכילה דברי הכל זה וזה בכזית תניא נמי הכי °ולא יראה לך (*שאור) ולא יראה לך (*חמץ) זהו מחלוקת שבין בית שמאי וב"ה שב"ש אומרים שאור בכזית וחמץ בככותבת וב"ה אומרים זה וזה בכזית: השוחט חיה ועוף ביו"ט וכו': השוחט דיעבד אין לכתחלה לא אימא סיפא וב"ה אומרים לא ישחוט מכלל דת"ק סבר ישחוט הא לא קשיא לא ישחוט ויכסה קאמר אימא סיפא ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה מכלל דרישא לאו דיעבד הוא אמר רבה הכי קאמר השוחט שבא לימלך כיצד אומר לו ב"ש אומרים אומר לו שחוט חפור וכסה ובית הלל אומרים לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבעוד יום רב יוסף אמר ה"ק השוחט שבא להמלך כיצד אומר לו ב"ש אומרים אומר לו לך חפור שחוט וכסה וב"ה אומרים לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבעוד יום א"ל אביי לרב יוסף לימא מר ורבה בדרבי זירא אמר רב קא מפלגיתו דא"ר זירא אמר רב *[ד]השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה שנאמר °ושפך את דמו וכסהו בעפר עפר לא נאמר אלא בעפר מלמד שהשוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה דמר אית ליה דרבי זירא ורבה לית ליה דרבי זירא א"ל בין לדידי בין לרבה אית לן דרבי זירא והכא בהא קא מפלגינן רבה סבר אי איכא עפר למטה אין אי לא לא חיישינן דלמא ממליך ולא שחיט ולדידי (*אדרבה) הא עדיפא דאי לא שרית ליה אתי לאמנועי משמחת יום טוב: ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה: אמר רבי זריקא אמר רב יהודה [ה]והוא שיש לו דקר נעוץ מבעוד יום והא קא עביד כתישה אמר רב חייא בר אשי אמר רב

בעפר

תורה אור: שמות יג | ויקרא יז | רש"ל מ"ז

רש"י

דשמעה קליה בימממא. שהקול אינו נשמע ביום כבלילה: עובדא. דבדק מעי"ט ולא מצא והשכים ומצא ולא היה תרנגול זכר עד ששים בתים וסמך רב מרי על התרנגול והתיר את הביצה: מברא. גשר: מיצרא. חבל קשור בראשי שתי יתדות אחת תקועה בשפת הנהר מזה ואחת תקועה בשפת הנהר מזה ועץ קצר מוטל לרוחב הנהר ועוברין בו בדוחק על ידי שאוחזין בחבל ועוברין: במאי אוקימתא. לדרבי יוסי ב"ר שאול: אימא מאתמול הואי. דכיון דרובא בימממא ילדן אי לא בדק תלינן בימממא: דרבי יוחנן לא שכיחא. הלכך בדאיכא זכר כיון דקים לן דאינה יולדת בלילה תלינן כרבי יוחנן אבל בדספנא מארעא לילד בלילה שכיח טפי מיצתה רובה: תומא שחיקא. שומין שחוקין: לגלויא. הנחש שותה ממנו אם מונחו מגולה ומטיל בו ארס. אם כן. דחד שיעורא לתרוייהו: שיעורו של זה כו'. להכי לא יליף שאור מחמץ משום דחמץ בככותבת °דלא תימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ושאור נמי בככותבת להכי כתביה בהדיא לשעורי בשיעורא זוטא ושיעורא רבא ולהכי נקט כותבת דבהכי הוי יתובי דעתא כדמפרש טעמא ביומא (דף עט:) אי נמי שיעורין הלכה למשה מסיני: לית להו דרבי זירא. בתמיה והא קרא בהדיא כתיב: פתח הכתוב בשאור. שאור לא ימצא בבתיכם (שמות יב): וסיים בחמץ. כי כל אוכל [מחמצת] והוה ליה למכתב כי כל אוכל שאור כו' דהא אתיא עונשו עם אזהרתו: זהו שאור וכו'. כזה כן זה: לענין אכילה כולי עלמא לא פליגי. דאפילו ב"ש מודו דחמץ חייב בכזית כשאור באכילתו וכדר' זירא אבל לביעור לב"ש לא השוו מדאיצטריך קרא למכתבינהו לתרווייהו לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור לא ילפינן למימר כי היכי דבאכילה השוה הכתוב אכילת חמץ לביעור שאור אף לביעורו השוה לו דמדאיצטריך למכתבינהו יש חלוק בשיעורן: תניא נמי הכי. דבביעור הוא דפליגי ולא באכילה: השוחט דיעבד. דאי שחט משמע אבל לכתחילה לא שרי ליה בית שמאי לשחוט אא"כ יש לו עפר מוכן מיהוח: מכלל דת"ק סבר ישחוט. בתמיה והא השוחט קאמר: הא לא קשיא. לא ישחוט דב"ה אכסוי לחודיה קא מהדרי והכי קאמר לא יגמור מעשה השחיטה דהיינו הכסוי: לא ישחוט ויכסה. אע"פ ששחט לא יגמור: השוחט שבא לימלך. אע"ג דהשוחט דעלמא דיעבד על כרחך הכא לכתחלה השוחט שבא לשחוט (בהמה) ובא לימלך לנו מה יעשה אם ישחוט אם לאו הואיל ואין לו עפר מיהוח ב"ש אומרים כו': רב יוסף אמר כו'. ולקמיה מפרש במאי קמפלגי רבה ורב יוסף אליבא דב"ש: בעפר. משמע שהוא נבלל וטמון בעפר קודם הכסוי: וכסהו עפר. הוי משמע דלא קפיד אלא אכסוי: אית לן דר' זירא. ובעינן עפר למטה והכי קאמר רבה אם יכולין לומר לו שחוט מיד שיש לו כבר עפר למטה שרינן ליה אבל אם אנו צריכין לומר לו חפור תחלה לא נתיר לו: דלמא. לאחר חפירה ממליך ולא שחיט נמצא שחופר בחנם: הא עדיפא. דלא תגזור הכי: והא קא עביד כתישה. לרב יהודה פריך דאמר והוא שיש לו דקר נעוץ אלמא דטעמא דמתניתין לאו משום דלאו עשה דוכסהו בעפר ודחי את לא תעשה כל מלאכה אלא משום דכבר חפור ועומד הוא והא קא עביד כתישה שעדיין רגבים מדובקים הם ואינן ראוין לכסוי אלא אם כן כותשן וכותש תולדה דטוחן הוא ומלאכה היא:

והא

תוספות

דשמעה קליה בימממא. ובלילה משמיעין קולם למרחוק יותר מביום ולא נקט בלילה משום דתשמישו ביום: כי לא בדק אימר מאתמול הואי. וא"ת והא ביצה דבר שיש לו מתירין (א) א"כ ספקא לחומרא וי"ל דשאני הכא משום דגם כי ספנא מארעא שכיח דיולדת ביום יותר מבלילה: לומר לך שיעורו של זה לא כשיעורו של זה. פירש רש"י דאי לא כתב שאור הייתי אומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון ודוקא בככותבת וא"ת מנלן דשיעור חמץ בככותבת אימא כביצה או כשיעור אחר ופ"ה דהלכתא גמירי לה דהוי ככותבת ולא נהירא דא"כ קרא למה לי ע"כ נראה פירוש (*אחר) הואיל וידענא דשיעורו של זה לא כשיעורו של זה נוקים ליה שיעורו כדאשכחנא בעלמא גבי יום כפור (יומא דף עט: ושם) דהוי בככותבת*: דאמר רבי זירא פתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ וכו' ובית הלל סברי ילפינן ביעור מאכילה. ואם תאמר למה ליה צריכותא דלעיל הא ידענא שפיר [דחמץ] בכזית מהכא וי"ל שלא תטעה לומר הואיל וחלקן הכתוב בשני לאוין ולא יראה לך (*שאור) ולא יראה לך (*חמץ) ודאי אין שיעורן שוה דזה בככותבת וזה בכזית קמ"ל הצריכותא וא"ת הואיל ואית להו הצריכותא למה להו דר' זירא י"ל לא הייתי מחייב כרת אלא בחמץ דכתיב ביה כרת:

[נ"ל ראשון] [ועי' תוס' יומא עט: ד"ה לומר] [נ"ל חמץ] [נ"ל שאור] [נ"ל חמץ]

רבינו חננאל

יוחנן. איני והאמר ר' יוסי בן שאול אמר רב בדק בקנה של תרנגולת מעיו"ט ולא מצא בה ביצים ובשחר השכים ומצא בה ביצים אסורות ואוקימנא התם בדספנא בארעא. אמר רבינא נמירי כל היכא דאיכא זכר ואפילו בחצר אחרת ושמעה קליה בימממא לא ספנא מארעא. עבד רב מארי עובדא עד שיתין בתי ואי איכא נהרא לא עברא כו'. א"ר יוסי בן שאול אמר רבי האי תומא שחיקא סכנתא לגילויא. בש"א שאור בכזית וחמץ ככותבת ובה"א זה וזה בכזית. תוספתא איזהו שאור המחמיץ אחרים ואיזהו חמץ שנתחמץ מאחרים. מאימתי קרוי שאיר משיפסל מלאכול לכלב: מתני' השוחט חיה או עוף ביו"ט כו'. ואקשינן וכי ב"ש ישחוט לכתחלה קאמרי דקתני בה"א לא ישחוט ופרקינן הא דקתני לא ישחוט לא יכסה הוא. וכך היא הצעה של משנה אמרו ב"ש אם שחט דאיעבד יכסה לכתחלה ואמרי בית הלל לא יכסה. ודחינן להאי פירוקא מדקתני סיפא ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה. מכלל דרישא לכתחלה הוא. ופריק רבה פירוק אחר דהאי דקאמר השוחט כלומר הרוצה לשחוט שבא לימלך כיצד אומרים לו. בש"א אומרים לו שחוט מקודם ואח"כ חפור וכסה. ובה"א לא ישחוט כו'. ואסיקנא דכ"ע אית להו דר' זירא דאמר בשחיטת חולין השוחט צריך שיתן עפר למטה וישחוט עליו ואח"כ יכסהו בעפר מלמעלה ובהא פליגי רבה סבר אי איכא עפר מוכן מאתמול למטה ישחוט ואם לאו לא יחפור ויתן עפר למטה כדי שישחוט עליו. חיישינן דלמא ממליך ולא שחיט ואתי למיעבר. ורב יוסף אמר הא עדיפא דאי לא שרית ליה למיחפר זמנין דלית ליה עפר ואתי לאימנועי משמחת יו"ט וקיי"ל כב"ה דאמר לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן וכרבה. ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה. פי' דקר כמן יתד וכמן נגר. ואוקמה רב יהודה והוא שיש לו דקר נעוץ מאתמול. ואקשינן והא עביד כתישה כלומר כשתוקע על הדקר מכתש את העפר כדכתיב אם תכתוש את האויל במכתש. ואמר רב

בעפר

מסורת הש"ס

[יומא עט:]

[נ"ל שאור]

חולין [לא.] פג: ע"ש

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כי לא וכו' מתירין הוא אם כן:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שיעורו של זה כו' דלא תימא דיו. וכעין זה כ' רש"י בב"מ דף לב ע"א ד"ה לומר לך:

בעפר תיחוח והא קא עביד גומא כדר' אבא *דאמר ר' אבא [ב]החופר גומא בשבת ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה: שאפר כירה מוכן הוא: אפר כירה מאן דכר שמיה אמר רבה הכי קאמר ואפר כירה מוכן הוא אמר רב יהודה אמר רב [ג]לא שנו אלא שהוסק מערב יו"ט אבל הוסק ביום טוב אסור ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר תניא נמי הכי כשאמרו אפר כירה מוכן הוא לא אמרו אלא שהוסק מערב יו"ט אבל הוסק ביום טוב אסור ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר [ד]הכנים עפר לגנתו ולחורבתו מותר לכסות בו *ואמר רב יהודה [ה]מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צרכו דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה [ו]והוא שייחד לו קרן זוית מיתיבי *[ז]כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו ואי איתא לכסייה כדרב יהודה ולטעמיך לכסייה באפר כירה או בדקר נעוץ אלא דלית ליה הכא נמי דלית ליה אי הכי מאי איריא ספק אפילו ודאי נמי לא לא מבעיא קאמר לא מבעיא ודאי דלא לשחוט אבל ספק אימא משום שמחת יו"ט לישחוט ולא לכסייה קמ"ל

והא

והא קא עביד גומא · וחייב משום בנין: פטור עליה · כדמפרש טעמא בפ"ק דחגיגה דכיון דאינו צריך אלא לעפרה ולא לגומא אינו בונה ולא הורס אלא מקלקל וכל המקלקלים פטורים: מאן דכר שמיה · דקאמר שאפר כו' דמשמע דיהיב טעמא למילתיה ברמן לעיל: שהוסק מערב י"ט · מאתמול דעתיה עלויה לכל מילי: אבל הוסק ביו"ט · דליכא למימר דעתיה עלויה מאתמול אסור: ואם ראוי לצלות בו ביצה · שיש עדיין רמץ חם: מותר · דמאתמול בעודם עצים היו מוכנים להסק ולבשל ולצלות ועודנו בתשמישו זה ואיידי דחזי להפוכי ביה מידי לצליית ביצה שקיל ליה נמי ומנח ליה על הדם: הכנים עפר · הרבה במקום אחד לצורך גנתו או לצורך חורבתו לשוטחן בהן מותר לכסות בו דכל זמן שהוא צבור דעתיה עלויה לכל צרכיו: מכניס אדם מלא קופתו עפר · בסתם ונותנו במקום אחד ועושה בה כל צרכיו ולא אמרינן בטלה לה לגבי קרקע הבית איידי דזוטרא: והוא שיחד לה כו' · ולא שטחה דמוכחא מילתא דלצרכיו קא בעי לה ובעפר תיחוח קאמר שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתישה אלא הכנה: כוי · ספק חיה ספק בהמה: אין שוחטין אותו ביו"ט · משום דשמא חיה הוא וצריך כסוי והוא אינו יכול לכסותו ביו"ט כדקתני: ואם שחטו אין מכסין את דמו · דשמא בהמה הוא ואין בו מצות כסוי ואין מטלטלין העפר לכך: ואם איתא · דיש עפר שמוכן לכל צרכי אדם אפי' הוא בהמה לכסייה: כדרב יהודה · אם הכניס קופת עפר: ה"ג ולטעמיך לכסייה בדקר נעוץ או באפר כירה · דהא בהדיא תנא במתני' דמוכן הוא: אפילו ודאי נמי · דהא כב"ה קי"ל דאסרי ואפילו דיעבד בלא דקר נעוץ: לא מבעיא קאמר · הא דנקט כוי אין שוחטין כל שכן חיה גמורה הטעונה כסוי והוא אינו יכול ולרבותא אשמעינן כוי ולא מיבעיא ודאי:

והא

בעפר תיחוח והא קא עביד גומא · תימה דמשמע דשייך גומא אף בעפר תיחוח ובשבת פרק כירה (דף מז·) אמרי' אין טומנין בילה בחול (*רב) אמר גזרה שמא יטמין ברמץ (*ור' זירא) אמר גזרה שמא יזיז עפר ממקומו* מאי בינייהו איכא בינייהו עפר תיחוח פירוש למ"ד שמא יטמין ברמץ איכא למגזר אבל למ"ד שמא יזיז אין כאן משום שמא יזיז וי"ל דהתם מיירי שכל המקום סביב עפר תיחוח וכשמגביה הבילה אז נופל הקרקע ואין ניכר כאן שיש גומא אבל הכא מיירי שהוא קשה סביב והעפר תיחוח באמצע וא"כ כשמגביה(א) (*הבילה) ניכרת הגומא: ואינו צריך אלא לעפרה פטור · משום *דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור עליה ותימה דא"כ פטור אבל אסור לכתחלה וי"ל דמשום שמחת י"ט מותר אפילו לכתחלה וא"ת אם כן למה לי דקר נעוץ וי"ל דמ"מ בעינן שיהא מוכן מערב יום טוב: הכי קאמר ואפר כירה מוכן הוא · ותימה דאמרי' בפרק כסוי הדם (חולין דף פח: ושם) ב"ש אומרים אין מכסין באפר דאפר לא מקרי עפר והיכי *קאמר הכא דאפר מוכן הוא לעשות כסוי לכ"ע דהא קתני ליה גבי שוין במתני' וי"ל דמלתא דהכא באפי נפשה קאמר רבה כלומר ואפר הכירה מוכן הוא לענין טלטול שאר דברים כגון לכסות בו צואה וכיוצא בו אבל לא קאי אכסוי דלעיל כלל א"נ י"ל דהתם מיירי באפר אוכלין דאינו מגדל צמחין הלכך הואיל ואינו מגדל צמחין אין מכסין בו אבל הכא מיירי באפר עצים דמגדל צמחין ואע"פ דלא מקרי עפר מכסין בו דקאמר דבר המגדל צמחין אע"ג דלא אקרי עפר ואי אקרי עפר בשום מקום אע"ג דלא מגדל צמחין מכסין בו דתניא היה הולך במדבר ואין לו עפר לכסות שוחק דינר זהב ומכסה בו היה הולך בספינה ואין לו עפר לכסות שורף טליתו ומכסה בו ופריך אשכחן אפר דמקרי עפר שנאמר ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ולכך שורף טליתו ומכסה בו אלא דינר זהב מנא ליה ומשני דכתיב ועפרות זהב לו (איוב כח) ועל כרחך עפרות זהב ושריפת טלית לא מגדלי צמחים ולכך הולך הפסוק לומר דמקרו עפר דכל דבר המגדל צמחים מרבינן התם מקרא דוכסהו (ויקרא יז) אע"ג דלא אקרו עפר כגון נסורת של חרשים דקה ונעורת של פשתן דקה ושחיקת כלי מתכות וא"כ אפר הכירה וחול הדק ונעורת של פשתן וסיד ומגופה שכתשן מותר לכסות: אמר רב יהודה לא שנו אלא שהוסק מערב י"ט וכו' · נראה דהכי הלכתא דהא מייתי ליה סייעתא מברייתא ועוד דליכא מאן דפליג דאפי' ר"ש מודה דהאי דהוסק בי"ט דהוי נולד גמור דמעיקרא עצים והשתא אפר והויא כמיא בעיבא מבלע בליעי (עירובין דף מה:*) דמודה ר"ש וא"ת ואנו היאך אנו מסלקין אפר הכירה בי"ט לאפות הפשטיד"ה אע"ג שאין ראוי לצלות בו בילה ואומר הר"ר יצחק דמוקצה אינו אסור לטלטל בי"ט בשביל אוכל נפש ושמחת י"ט וראיה מדלקמן פרק אין צדין (דף כח:*) ובירושלמי מפרש דהכא מיירי בשלא שחט אבל שחט שרי אע"ג שהוסק בי"ט שלא לעקור מצות כסוי: ואמר רב יהודה מכניס אדם מלא קופתו עפר וכו' · וא"ת מה בא להוסיף על הברייתא דקתני אפי' הכניס לגנתו או לחורבתו וכ"ש מלא קופתו וי"ל דלפי' רש"י ניחא דכשהכניס עפר לגנתו מיירי שהכניס הרבה ביחד וכל זמן שהוא צבור דעתו עליו לכל צרכו ואינו בטל אגב קרקע אבל הכא מיירי שלא הכניס הרבה רק מלא קופתו מעט (מפני) עפר וס"ד דיבטל אגב קרקע א"נ י"ל דהתם לא מיירי רק לכסות בו אבל שאר צרכיו לא והכא אשמועינן דהואיל ומלא קופתו עפר עביד בו כל צרכו: ואי איתא לכסייה כדרב יהודה · משמע דקאי אסיפא וכן פי' רש"י בסמוך בהדיא דקאי אסיפא ועל כרחך צ"ל דקאי אסיפא דאי קאי ארישא מאי פריך לכסייה בדקר נעוץ הא ב"ה סבירא להו דלכתחילה לא ישחוט וכו' וכי פריך הש"ס ולעביד כב"ש אבל תימה מדפריך בסמוך והא סיפא וכו' מכלל דעד השתא איירי ברישא וי"ל דלעולם קאי ארישא ולא גרסינן בדקר נעוץ אלא גרס לכסייה באפר כירה עוד י"ל דלמה שפירש ר"ת לקמן (דף ט: ד"ה אמר ר"י) ניחא דפירש שמוחלפת השיטה דבית הלל אומרים יחפור בדקר ויכסה וב"ש אומרים לא ישחוט והשתא פריך אליבא דבית הלל: אי הכי מאי איריא ספק אפי' ודאי נמי · תימה מאי אי אמרת בשלמא שייך הכא *אפי' כי ליתא דרב יהודה שייך להקשות הכא לכסייה בדקר נעוץ וכו' וצריך לשנויי דלית ליה וי"ל דהכי פי' אי אמרת בשלמא דלית ליה דרב יהודה לא קשיא ליה הברייתא דאיכא למימר דלית ליה דקר נעוץ ואפר כירה דבני אדם לא שכיחי שיש להם דקר נעוץ ואפר כירה שהוסק מערב י"ט ודרב יהודה אית ליה שיש לו עפר מזומן דשכיח הוא טפי ומ"מ אין לכסות כדרב יהודה בעפר דליתא לדרב יהודה ואין הלכה כרב יהודה ואין להקשות מאי איריא ספק וכו' הואיל וליתא לדרב יהודה ודקר נעוץ לית ליה דהא ודאי איתא לדרב יהודה לענין שמכסה בו כשהוא ודאי חיה או עוף אבל מה שאמר רב יהודה ועושה בו כל צרכו לא סבירא לן כותיה ולא שרי לכסויי בו כוי אבל כיון דאיתא לדרב יהודה צריך ליה לשנויי דלית ליה כל הני ואפי' עפר מזומן אין לו ואם כן אפי' ודאי נמי:

והא

[נ"ל רכה]

ופרש"י שם משום דקא עביד גומא

נד א מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה יח סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצח סעיף יד:

נה ב מיי' פ"א מהל' שבת הלכה יז:

נו ג מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יח סמג שם טוש"ע שם סעיף טו:

[הדקר כצ"ל]

[ועי' תוס' פסחים מז: ד"ה כתישה ביו"ט]

נז ד טוש"ע שם סעיף טו:

נח ה ו מיי' שם ופ' כ"ה מהלכות שבת הלכה כב טוש"ע א"ח שם סעיף יז וסי' שח סעיף לח:

נט ז מיי' פ"ג מהלכות יו"ט הלכה א טוש"ע שם סי' תצח סעיף יח:

והיכי קאמר רבה הכא כצ"ל

רבינו חננאל

בעפר תיחוח כלומר עפר מת שאינו מכתש. והא עביד גומא. כלומר משיתלוש הדקר נעשית גומא. ופרקינן מתני' כר' אבא דאמר בחגיגה פרק ראשון החופר גומא ואין צריך אלא לעפרה פטור עליה: פיסקא ואפר הכירה מוכן הוא. תניא כשאמרו אפר כירה מוכן לא אמרו אלא שהוסק מעיו"ט אבל אם הוסק ביו"ט אסור. ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר. הכנים עפר לגנתו ולחורבתו מותר לכסות בו אמר רב יהודה מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכיו. ואסיקנא והוא שייחד לו קרן זוית ואותבינן עליה מיהא כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחט אין מכסין את דמו. ואם איתא ליכסייה כדרב יהודה כלומר בעפר שהכנים. ודחינן ולטעמיך ליכסייה בדקר נעוץ או באפר הכירה אלא דלית ליה אחד מהן לא עפר ולא דקר נעוץ ולא אפר הכירה. אי הכי אפילו צבי או עוף ודאי לא ישחוט שאין לו במה לכסות את

[עי' תוס' שבת קכ: ד"ה א"ס]

שבת עג: חגיגה י.

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה בעפר וכו' כשמגביה העפר ניכרת הגומא:

שבת נ.

חולין עט: פג: [בכורים פ"ב מ"ט]

שם פט. ד"ה כ"ש [ושם בד"ה גריפת. וע"ע תוס' לקמן לה: ד"ה אמר ר' זירא]

והא מדקתני סיפא ואם שחטו אין מכסין את דמו מכלל (דרישא) בדאית ליה עסקינן אלא אמר *רבה אפר כירה מוכן לודאי ואין מוכן לספק מאי טעמא לא דקא עביד גומא ודאי נמי קא עביד גומא אלא כדר' אבא הכא נמי כדר' אבא אלא ספק מאי טעמא דלמא עביד כתישה ודאי נמי נגזור משום כתישה ודאי כי קא עביד כתישה אתי עשה ודחי את לא תעשה אימר דאמרינן *אתי עשה ודחי את לא תעשה כגון מילה בצרעת א"נ סדין בציצית דבעידנא דקא מעקר לאו קא מוקים לעשה הכא בעידנא דקא מעקר לאו לא מוקים עשה הא לא קשיא דבהדי דכתיש קא מכסי סוף סוף *יום טוב עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה אלא אמר רבא אפר כירה דעתו לודאי ואין דעתו לספק ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא הכנים עפר לכסות בו צואה מותר לכסות בו דם צפור דם צפור אסור לכסות בו צואה נהרבלאי אמרי אפילו הכנים עפר לכסות בו דם צפור מותר לכסות בו צואה אמרי במערבא פליגי בה ר' יוסי בר חמא ור' זירא ואמרי לה רבא בריה דרב יוסף בר חמא ור' זירא חד אמר כוי הרי הוא כצואה וחד אמר כוי אינו כצואה תסתיים דרבא הוא דאמר כוי הרי הוא כצואה דאמר רבא הכנים עפר לכסות בו צואה מותר לכסות בו דם צפור דם צפור אסור לכסות בו צואה תסתיים רמי בריה דרב ייבא אמר כוי היינו טעמא דלא מכסינן גזירה משום התרת חלבו אי הכי אפילו בחול נמי בחול אמרי לנקר חצרו הוא צריך שחט באשפה מאי איכא למימר בא לימלך מאי איכא למימר אלא בחול [אי נמי] מספקא אמרי ליה רבנן זיל טרח וכסי ביום טוב אי מספקא מי אמרי ליה רבנן זיל טרח וכסי תני רבי זירא לא כוי בלבד אמרו אלא אפילו שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו דמן זה בזה אסור לכסותו ביום טוב אמר רבי יוסי בר יאסיניאה לא שנו אלא שאין יכול לכסותו בדקירה אחת אבל יכול לכסותו בדקירה אחת מותר פשיטא מהו דתימא נגזור דקירה אחת אטו שתי דקירות קמ"ל אמר *)רבה שחט צפור מערב יו"ט אין מכסין אותו ביו"ט

*) [יש ספרים דגרסי רב עי' ברא"ש]

גליון

תוספות

והא מדקתני סיפא ואם שחטו וכו' · ואם תאמר אמאי לא פריך אי לית ליה פשיטא דאין שוחטין דמאי יכול לכסות ופירש הקונט' דאי קאי ארישא הוה אמינא דלשחוט ולא לכסייה משום שמחת י"ט אלא אסיפא דקתני אין מכסין אי דלית ליה חדא מהני איצטריך למימר אין מכסין אותו השתא ודאי אין אנו מכסין כב"ה דאסרי אפי' דיעבד בלא דקר נעוץ ספק מבעיא אלא שמע מינה בדאית ליה דודאי מכסין אבל ספק לא והדר קושיא לדוכתין לכסייה כדרב יהודה או באפר כירה: סוף סוף יו"ט עשה ולא תעשה אלא אמר רבא וכו'· ותימה דהכא משמע לרבא דאית ליה עשה ולא תעשה מדדחיק נפשיה לשנויי ובפרק במה מדליקין (שבת דף כד: ושם) אמר רבא הוא ולא מכשיריו לבדו ולא מילה שלא בזמנה ורב אשי אמר יום טוב עשה ולא תעשה וכו' משמע דרבא לית ליה ההוא טעמא וי"ל דגמרא דחיק נפשיה לאוקומי מילתא דרבא אליבא דהלכתא די"ט עשה ולא תעשה אע"ג דרבא עצמו לית ליה האי סברא*:

[עי' תוס' שבת כד: ד"ה ולא]

תני ר' זירא לא כוי בלבד אמרו וכו' · וא"ת וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר שהוא מן התורה דהא כסוי דאורייתא דכתיב וכסהו בעפר וי"ל דאין הכי נמי דשב ואל תעשה יש כח בידם*:

[כדאיתא ביבמות ג.]

גליון

רש"י

והא מדקתני סיפא כו' · כלומר בשלמא אין שוחטין דרישא איצטריך כדקאמרת דלא תימא נשחוט משום כבוד יום טוב בלא כסוי אלא סיפא דקתני אין מכסין אי דלית ליה חדא מהני לכסות מאי איצטריך לאשמועינן השתא ודאי אין מכסין ספק מבעיא אלא שמע מינה בדאית ליה דלגבי ודאי מכסין ואשמועינן דספק לא וקשיא לן אמאי אין מכסין אי כדרב יהודה אי באפר הכירה: מוכן לודאי ואין מוכן לספק · קא ס"ד דהכי קאמר אע"ג דדעתיה לכל מילי הכנסתו מועלת לודאי ואינה מועלת לספק ופרכינן וכיון דדעתיה עלויה ומשום דהקצה ליכא ספק מ"ט לא מכסינן משום דקא עביד גומא בתמיה: אלא כדר' אבא · ודאי מ"ט שרית כדר' אבא דאמר לעיל מקלקל הוא ופטור עליה: דלמא קא עביד כתישה · גרסינן שמא יהו שם רגבים ויכתשם: ודאי נמי נגזור משום כתישה · ומשני כיון דרוב פעמים אין צריך לכתוש לא גזור רבנן משום כתישה דאי נמי אתו לידי כך לאו איסורא דאורייתא איכא דאתי עשה דוכסהו בעפר ודחי לא תעשה מלאכה דקיימא לן בפרק קמא דיבמות (דף ד·) עשה דוחה את לא תעשה: מילה בצרעת · דכתיב (דברים כד) השמר בנגע הצרעת ותניא בקוצץ בהרתו הכתוב מדבר ותניא בגמרא דהם לא הביא כלי במסכת שבת (קלג:) ימול בשר ערלתו אפי' במקום בהרת יקוץ: אי נמי ציצית בכלאים דכתיב (דברים כב) לא תלבש שעטנז וסמיך ליה גדילים תעשה לך דבשעת מילה או בשעת לבישת הטלית מעקר לאו ומקיים עשה אבל עשה זה כשהוא כותש עובר בלאו והעשה אינו מקיים עד שיכסה: עשה ולא תעשה הוא · דכתיב (ויקרא כג) ביום הראשון שבתון דמשמע שבות: ואין דעתו לספק · הלכך איסור מוקצה איכא והוא הדין לדרב יהודה: ואזדא רבא לטעמיה · דאמר מי שדעתו לודאי לא רמי אנפשיה לאזמוני למידי דספק: הכנים עפר לכסות בו צואה · ביום טוב שיש לו תינוק וירא שמא יטיל רעי ביו"ט לפניו: מותר *לכסות דם צפור · שיש לו לשחוט ביום טוב דכיון שהזמינו לספק כל שכן לודאי: אסור לכסות בו צואה · אם יש לו תינוק קטן והטיל צואה ביום טוב מאי טעמא דם צפור ודאי היה לו שישחטנו ויהא צריך כסוי אבל הצואה ספק הוא אם יארע במקום המאוס לו ודעתו לודאי ולא לספק: מותר לכסות בו צואה · כיון דאזמניה אזמניה דהא נמי קרוב לודאי: נהרבלאי אמרי · בסנהדרין (דף יז:) מפרש דהוא רמי בר *ברביי: כוי הרי הוא כצואה · המכניס עפר לכסות בו צואה מותר לכסות בו דם כוי דזה וזה ספק: וחד אמר אינו כצואה · והמכניס עפר לכסות צואה אסור לכסות בו דם כוי דכוי לגבי צואה כספק לגבי ודאי דצואת תינוק שכיחא וקרובה לודאי: תסתיים דרבא הוא דאמר · צואה כספק וכוי מותר בהזמנת צואה: דאמר רבא הכנים עפר לכסות בו צואה מותר לכסות בו דם צפור דם צפור אסור לכסות בו צואה · אלמא ספק הוא: משום התרת חלבו · דאי שרית לכסוייה אתי למימר חיה הוא: בחול אמרי לנקר חצרו כו' · הרואה אומר לא מפני שטעון כסוי אלא כדי לנקר חצרו מכסהו: לא גרסינן וליטעמיך אלא הכי גרסינן בא לימלך מאי איכא למימר · מי שיש לו כוי ובא לימלך לחכמים אם צריך לכסותו ובחול והם מורים לו שצריך כסוי: מאי איכא למימר · איהו גופיה אתי למימר חיה הוא דהא מצרכו ליה כסוי: אלא לא גרסינן: בחול אי נמי ספקא הוא כו' · כלומר בחול זה שהורוהו לכסות לא מחזיק ליה בחיה ודאית דמימר אמר אי נמי מספקא להו לרבנן אי חיה אי בהמה אמרי ליה זיל טרח וכסי כו' אמרי ליה גר': לא כוי בלבד אמרו · דאין מכסין ביום טוב דדין הוא שלא יכסוהו שמא בהמה היא וטרח טרחא דלא מצוה ואפילו באפר הכירה: אלא אפי' שחט כו' · דאיכא חד דטעון כסוי אפי' הכי אין מכסין משום דקא טרח נמי בשביל בהמה: פשיטא · דהא לא טרח בשביל בהמה מידי: אין מכסין אותו ביו"ט · דהיה לו לכסות מבעוד יום ומשום אמעוטי משום שמחת יום טוב ליכא דמשום דלא מכסי דם לא מתסר צפור באכילה:

גליון

רבינו חננאל

הדם *) ודייקינן מסיפא מדקתני אם שחטו אין מכסין את דמו מכלל דאית ליה במה לכסות. ופריק רבה אפר כירה מוכן הוא לכסות בו דם של ודאי ולא דם של כוי שהוא ספק חיה. מ"ט דלמא אתי למעבד כתישה אי הכי ודאי נמי נגזור דלמא אתי למיעבד כתישה ודחינן ודאי אפילו אי עבד כתישה שרי. מ"ט אתי עשה דושמחת בחגך ודחי את לא תעשה כל מלאכה. ואקשינן אימור דאמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה כגון מילה בצרעת או סדין בציצית דבעידנא דמיעקר לאו מקיים עשה. לאו בצרעת מנין דכתיב השמר בנגע כו' וכל השמר לאו הוא ובקציצת הצרעת בערלה מתקיימת המילה וביום השמיני ימול בשר ערלתו שהוא עשה אבל הכא בעידנא דעקר ליה לאו דלא תעשה כל מלאכה וכתישה היא מלאכה בעצמה לא מקיים עשה דכיסוי. ופרקינן הא ל"ק בהדי דכתיש מכסה כלומר שוחט וכותת והדם שותת סביבות הדקר ואקשינן עוד מכדי י"ט עשה ולא תעשה הוא כלומר עשה שבתון ולאו כל מלאכת עבודה לא תעשו **) ושמחת יו"ט עשה בלבד הוא ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ופרקינן אלא אמר רבא לעולם כשיש לו אפר כירה וכיוצא בה מיהו הני מוכנין הן לודאי מ"ט דדעתו לודאי ולו הכינו ואין דעתו לספק לפיכך אין מכסין בו דם הכוי באפר הכירה ואזדא רבא לטעמא דכל מידי דדעתיה עליה ולו הכינו שרי. דאמר רבא הכנים עפר לכסות בו צואה מותר לכסות בו דם צפור. מ"ט דהא לנקות חצרו בעי כ"ש הכא דאינון תרתי ניקוי ומצות כסוי. אבל הכניסו לכסות בו דם צפור אסור לכסות בו צואה נהרבלאי אמרי כו' ופשוטה היא. רמי בריה דרב ייבא אמר כוי היינו טעמא דלא מכסין גזרו גזירה מפני הרואה שאם תתיר לו לכסות דם הכוי ביו"ט הרואה אומר ודאי חיה היא ויתיר חלבו· וא"ת בחול נמי בחול ליכא למיחש בהאי מלתא דאמרי ספק הוא ומפני הספק אמרו רבנן טרח וכסה אבל ביו"ט מספק לא אמרו טרח וכסה שמצוה הבאה בעבירה היא הלכך לא גזרינן כסוי דם הכוי בחול. תני ר' חייא לא כוי בלבד אמרו אלא שחט בהמה חיה ועוף ונתערב דמן אסור לכסותן ביו"ם ואם יכול לכסות כל הדם של אלו בדקירה אחת מותר ולא גזרינן דקירה אחת אטו ב' דקירות. אמר רבה שחט צפור מעיו"ם ופשע ולא כסהו אין מכסהו ביו"ם. שכל דבר שאפשר לו לעשותו מערב יום טוב ולא עשאו אינו דוחה את יום טוב.

גליון

*) נראה דחסר כאן וצ"ל ושנינן דלא מיבעיא קאמר וכו' ותו דייקינן מסיפא וכו'. **) לכאורה נראה פשוט דהך עשה דקאמרינן דדחי לנ"ת היינו עשה דכיסוי הדם וכמו שפרש"י ודברי רבינו צ"ע ועוד דא"כ בספק נמי איכא עשה זו ומצוה לייש"ב.

עין משפט נר מצוה

ס א מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה ב סמג עשין לג לא עד:
סא ב מיי' פ"ג שם הלכה א טוש"ע א"ח סי' תלח סעיף יח:
סב ג ד מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף יט:
סג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף כ:

מסורת הש"ס

ס"א אין מכסין אי כדרב יהודה
נ"ג
ג"א רבא
שבת קלג: כתובות מ.
[שבת כה.]
ס"א דכתיב
[לכסות בו כצ"ל]
ס"א ברובי וכ"ה בג' הערוך

גלגל עיסה מערב יו"ט מפריש ממנה חלתה ביום טוב אבוה דשמואל אמר אפילו גלגל עיסה מערב יום טוב אאין מפריש ממנה חלתה ביו"ט לימא פליגא דשמואל אדאבוה (דשמואל) דאמר שמואל *בחלת (א) חוצה לארץ אוכל והולך ואח"כ מפריש אמר רבא מי לא מודה שמואל שאם קרא עליה שם שאסורה לזרים: **מתני'** ב"ש אומרים אין מוליכין את הסולם משובך לשובך אבל מטהו מחלון לחלון וב"ה מתירין: **גמ'** אמר רב חנן בר אמי גמחלוקת ברשות הרבים דב"ש סברי הרואה אומר להטיח גגו הוא צריך וב"ה סברי דשובכו מוכיח עליו אבל ברשות היחיד דברי הכל מותר איני והא *אמר רב יהודה אמר רב הכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור תנאי היא דתניא *שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ר' (*אליעזר) ור' שמעון ואוסרין איכא דאמרי אמר רב חנן בר אמי מחלוקת ברשות היחיד דב"ש אית להו דרב יהודה אמר רב וב"ה לית להו דרב יהודה אמר רב אבל ברשות הרבים דברי הכל אסור לימא רב דאמר כב"ש תנאי היא דתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם רבי (*אליעזר) ור"ש אוסרין מתניתין

רש"י

גלגל עיסה מערב י"ט מפריש ממנה חלתה בי"ט · ולאע"ג דתנן לקמן (דף לו:) אלו הן משום שבות אין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט והא נמי כתרומת דגן דמיא שהיה יכול להפרישה מערב י"ט אפילו הכי מפריש שלא גזרו על תרומת עיסה שהרי מותר לגלגלה בי"ט ולאפותה כדי לאכול פת חמה: אין מפריש הימנה · דלא התירו להפריש חלה אלא בעיסה שנתגלגל בי"ט אבל זו היה לו להפריש מערב יו"ט כתרומת דגן ופירות: (ב) חלת [ח"ל]. חלה טורטי"ל חלה שמרימין מן העיסה שבחוצה לארץ הואיל ואינה מן התורה כדקיימא לן בקדושין (דף לו:) כל מצוה התלויה בפירות הגדלים בארץ אינו נוהג אלא בארץ: אוכל והולך · כל הפת ומשייר כדי חלה ומפרישה באחרונה אלמא הפרשתה שלא לצורך היא ולא הויא הפרשה והמפריש בי"ט אינו כמתקן דלהכשר כשאר הגבהת תרומה דגזור בה רבנן מפני שנראה כמתקן: מי לא מודה שמואל · אע"פ שאינו צריך להפרישה שאם קרא עליה שם שאל עליה שם חלה ואסורה לזרים אלמא שם תרומה עליה ואיתא בכלל אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט: **מתני'** אין מוליכין את הסולם · קס"ד סולם המיוחד לכך וניכר שהוא של שובך וטעמא דב"ש (ג) מפרש בגמרא דאסרי ואע"פ שהוא בא ליטול גוזלות לשמחת י"ט: מחלון לחלון · באותו שובך עצמו שכן דרך שובך להיות בו מחילות הרבה קן לכל זוג וזוג וחלון לכל קן וקן: **גמ'** הרואה · שהוא מוליכו אומר להטיח גגו הוא צריך והרי הוא עושה מלאכה ביום טוב: להטיח · שהיו טחין גגותיהן בטיט לפי שלא היו משופעין אלא עשויין כמין תקרת עליה ומשתמשין בהן לפיכך טחין אותן ומשפעין הטיח לצד הכתלים שיזובו מימיו: שובכו מוכיח עליו. שובכו של סולם מוכיח שהוא ניכר שהוא של שובך: מותר · שהרי אין אדם רואהו: והאמר רב יהודה אמר רב כו' · וקשיא דרב אדרב חנן ואע"ג דרב אמורא הוא מקשי מיניה מפני שרבן של כל בני הגולה היה בדורו חוץ משמואל: תנאי היא · איכא תנא דקאי כוותיה: שוטחן בחמה · מי שנשרו כליו בדרך במי גשמים שוטחן בחמה והן נוגבין מאליהן: אבל לא כנגד העם · שלא יאמרו כבסן בשבת אלמא מידי דמשום מראית העין מותר במקום צנוע: לימא רב דאמר כב"ש · לרב חנן קא פריך דאוקי לה בית הלל ברה"ר אסרי וברשות היחיד שרו א"כ לרב חנן רב דאמר כל מקום שאסרו כו' דאמר כב"ש בתמי' הא ודאי לא שביק ב"ה ועביד כב"ש ועל כרחך לבית הלל אפי' ברשות הרבים מותר משום דשובכו מוכיח עליו דאי ברה"ר אסור וברשות היחיד שרי לא הוה אמר רב להא שמעתא: תנאי היא · כלומר אמר לך רב חנן ודאי רב סבר דבית הלל אפילו בר"ה שרו ופליג עלי והנא דאמרי כי האי תנא דאמר שוטחן בחמה דלית ליה דרב וההוא תנא מוקי בית הלל כוותיה דלא התירו אלא ברשות היחיד ורבי אליעזר ור"ש דסבירא להו כרב מוקמי שריותא דבית הלל דמתניתין ואפי' ברה"ר דקא סברי שובכו מוכיח עליו וב"ש לית להו שובכו מוכיח עליו ואסרי אפי' בחדרי חדרים וי"מ דלרב קא פריך ואמר לך רב תנאי היא ולאו מלתא היא דמאי רבותייהו דרבי אליעזר ור' שמעון במקום בית הלל הא ב"ש נמי טובא הוו ואין הלכה כמותן:

תוספות

גלגל עיסה מערב י"ט מפריש חלה בי"ט · פרש"י דלאע"ג דאין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט והא נמי כתרומת גורן דמיא שהוא היה יכול להפריש מעי"ט דהא מאתמול התחיל זמנה להפריש דתנן (חלה פ"ג) מאימתי חיוב חלה משגלגל אפילו הכי מפרישין לה שלא גזרו על תרומת עיסה שהרי מותר לגלגל בי"ט ולאפות כדי לאכול פת חמה ואז מותר להפריש ממנה חלה כיון שבי"ט נלושה א"כ לא היה הפרשת חלה בכלל איסור הגבהת תרומה ואפי' כשגלגלה מבעוד יום וע"ל דלפי הירושלמי ניחא דקמיירי שלא גמר הלישה מעי"ט ואע"ג דסוף סוף היה יכול להפריש מבעוד יום משעת גלגול מכל מקום אחר שנגמרה הלישה בי"ט הוה ליה כאילו נעשית כל הלישה בי"ט שרגילות שלא להפריש חלה עד גמר הלישה ולעולם הפרשת חלה הוי בכלל הגבהת תרומה היכא דהיה לו להפריש מאתמול אבל לא מצי למימר דלהכי מחלק בין כסוי משום דגבי כסוי לא ממנע משמחת י"ט דאין הכסוי מעכב האכילה אבל הפרשת חלה מעכב אכילה דזה אינו דהא מיירי הכא בחוצה לארץ כדאמר בסמוך וא"כ אוכל ואחר כך מפריש דמשמע דליכא מאן דפליג בזה ובתוספתא פי' דטעמא דרבה דמיירי בחוצה לארץ ולא מחזי כמתקן כיון שבלאו הכי יוכל לאכול אבל בא"י מודה רבה ואין נראה דמשמע בסמוך דלא שייך כלל לומר זה הטעם דקאמר מי לא מודה שמואל שאם קרא וכו' א"כ כיון דשם חלה עליה מיחזי כמתקן ומשמע לפי הלשון דסברא זו פשוטה ולכך נראה עיקר כדפי' לעיל דאפי' בא"י מתיר רבה ואבוה דשמואל אסר אפי' בחו"ל ותדע דהא ודאי הירושלמי מיירי בא"י ואפילו הכי לא קא אסר אלא היכא דלש אבל ערס שרי דהיינו גלגל ונראה דהלכה כרבה דהוא בתראה ודוקא גלגל שלא נגמרה לישתה לגמרי דאי נגמרה לגמרי אפילו רבה מודה דאין מפרישין אותה בי"ט והכי (ד) נמי איתא בירושלמי כל הלש עיסה מעי"ט אין מפרישין חלתה בי"ט וקאמר לש אין ערס לא וה"פ דוקא לש דנגמרה מערב י"ט אין מפרישין אבל ערס לא דלא נגמרה הלישה מערב י"ט מפריש והכא נמי מיירי בגלגל שהוא כמו ערס והיכא דשכח ולא הפריש מן הפת מעי"ט קי"ל דחלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש וא"כ ישייר מן הפת מכל אחד ואחד ואוכל השאר ולמחר יפריש חלה וצריך שתהא גדולה כדי שיהיה לה הכירא אחר הפרשה דכתיב (במדבר טו) ראשית דבעינן שיהיו שיריה ניכרין והיכא דאפה עריבה מלאה עיסה מערב י"ט ושכח ולא הפריש חלה מערב י"ט ישייר פת אחת בשביל כולם עד למחר מפני שנגבלן כאחד אבל במצות בערב הפסח אם שכח ולא הפריש צריך לשייר מכל אחת ואחת מפני שגיבולן כל אחת ואחת בפני עצמה ולמחר יניח כל החתיכות בסל אחד ומצרפן לחלה ויפריש מן כולם אחת ומיהו אם ירצה לעשות דבר קל יעשה מצה אחת ויאפה אותה ויצרפם ויפריש [מאחת על] כל האחרות אגב אותה מפני שחיובה בא עכשיו: **אין** מוליכין הסולם · תימה אפי' הכין אותם מאתמול מ"מ אית בהו משום לידה כדאמרינן לקמן (דף כד·) הצד יוני שובך [ויוני עליה] חייב וי"ל דמיירי בקטנים שלא פרחו*:

והאמר רב יהודה אמר רב · אף על גב דרב היה אמורא מ"מ פריך שפיר כיון דרב גדול היה בדורו ורבם ישיבה לישראל חוץ משמואל אין סברא דרב חנן פליג עליה: **ורב** כבית שמאי פרש"י ומקשה לרב חנן דמוקי דבית הלל לית להו דרב וברה"ר דברי הכל אסור ואפילו ב"ה אסרי וברשות היחיד שרו (ואדרבה) רב לא יאמר הכי דלא יאמר דלא כהלכתא אלא יאמר דב"ה שרו אפילו ברה"ר דשובכו מוכיח עליו ודלא כוותך ומשני תנאי היא כלומר רב חנן אמר לך אין הכי נמי דרב סבר דבית הלל שרו ברה"ר ופליג עלי ואנא דאמרי כי ההוא תנא דשוטחן דלית ליה דרב וההוא תנא מוקי לה בית הלל כוותיה דלא התירו אלא ברשות היחיד וי"מ דלרב קא פריך ואמר לך רב תנאי היא דסבירא להו כב"ש ואנא סבירא לי כהני תנאי ולא נראה דמאי אולמייהו דרבי אליעזר ור"ש לגבי בית הלל הא ב"ש טובא הנאי הוו ואע"פ כן אין הלכה כמותם: ולא

ברה"ר דברי הכל אסור. **) פי' רבינו טוא הי"מ שברש"י ותוס'.

עין משפט נר מצוה

סד א מיי' פ"ג מהל' יו"ט הלכה ח סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקו סעיף ג:

סה ב מיי' פ"ה מהלכות בכורים הלכה יב טוש"ע י"ד סי' שכג:

סו ג ד מיי' פרק ה מהל' יו"ט הלכה ד טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ד:

סז ה ו מיי' פכ"ב מהלכות שבת הל' כ ופ"ה מהלכות יו"ט שם סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא סעיף מה ·

רבינו חננאל

גלגל עיסה מערב יו"ט מפריש ממנה חלתה ביו"ט אבוה דשמואל אוסר להפריש חלה ביום טוב מן העיסה שגלגלה מעיו"ט מ"ט שהיה לו להפריש חלתה בעת שנגלגל. בדתנן אוכלין עראי מן העיסה עד שתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים גלגלה בחטים ותטמט' בשעורים האוכל ממנה חייב מיתה כיון שנותנת המים מגבהת חלתה. וכבר אמרנו כל שאפשר לו לעשותו מערב יו"ט אינו דוחה את יו"ט ופליגא עליה שמעתא דשמואל בריה דאמר במסכת בכורות פרק עד כמה ישראל חייבין כו'. אמר שמואל תרומת חוצה לארץ אוכל והולך ואח"כ מפריש והנה כיון שיש לו עדיין רשות לאכול בלא הפרשת חלה כאלו לא נתחייב ומתמהינן מי לא מודי שמואל שאם הפריש חלה וקרא עליה שם חלה קודם שיאכל חלה אסורה לזרים. וכיון שאילו עשה כך היתה חלתו חלה אפשר לעשותו מערב יו"ט קרינא ביה ולפיכך אין מפרישין אותה ביו"ט: ירושלמי תיפתר בעיסה טמאה שאינו יכול להפריש חלתה אלא [לבסוף: מתני' בש"א אין מוליכין את הסולם משובך לשובך כו'. עד וב"ה מתירין. אמר רב חנן מחלוקת ברה"ר אבל ברשות] היחיד דברי הכל מותר*). ואקשינן לימא רב דאמר כל מקום שאמרו חכמים מפני מראית העין אסור כגון זה שהרואה אותו מוליך הסולם ברה"ר אומר להטיח גגו הוא צריך אפילו בחדרי חדרים ברה"י אסור כב"ש אמרה לשמעתיה דהא ב"ה ברה"ר אסרי אבל ברה"י שרו ובית שמאי הוא דאסרי ברה"י. ופרקינן תנאי היא. כלומר לא אמר רב על כל החכמים אלא על אותן שאוסרין משום **) מראית העין א' שאוסרין אפילו בחדרי חדרים ועל זולתם לא אמר דתניא שוטחן בחמה הבגדים שנשרו

*) ד' רבינו בזה דאמר ואקשינן קאי אליבא כתרא דברה"י פליגי אבל

מסורת הש"ס

[בכורות כז. ע"ש]

[שבת סד: קמו:] ע"ז יב.

שבת סה. קמו:

[נ"ל אלעזר]

[נ"ל אלעזר]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר שמואל חלת תרומה בחוצה לארץ: (ב) רש"י ד"ה חלת תרומה חלה: (ג) ד"ה אין מוליכין וכו' וטעמא דב"ש דאסרי מפרש בגמרא ואע"פ שהוא כנ"ל: (ד) תוס' ד"ה גלגל וכו' והכי איתא בירושלמי כנ"ל ותיבת נמי נמחק:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה והאמר רב יהודה אמר רב וכו' דרב חנן פליג עליה. עי' בב"מ דף מו ע"ב תוס' ד"ה פרי נמי:

עין משפט
נר מצוה

[וע"ע תוס' עירובין פח: ד"ה ה"ג וכו']

סח א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ז ופ"ה מהל' יו"ט הל' ד טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ד:

מסורת
הש"ס

מתניתין דלא כי האי תנא דתניא *אמר רבי שמעון בן אלעזר מודים ב"ש וב"ה שמוליכין את הסולם משובך לשובך לא נחלקו אלא להחזיר שב"ש אומרים אין מחזירין וב"ה אומרים אף מחזירין אמר רבי יהודה במה דברים אמורים בסולם של שובך *אבל בסולם של עליה דברי הכל אסור ר' דוסא אומר מטהו מחלון לחלון אחרים אומרים משום רבי דוסא אף מדדין בו *בני רבי חייא נפוק לקרייתא כי אתו אמר להו אבוהון כלום מעשה בא לידכם אמרו לו סולם בא לידינו והתרנוהו אמר להם צאו ואסרו מה שהתרתם אינהו סבור מדקא אמר רבי יהודה בסולם של עליה לא פליגי מכלל דתנא קמא סבר פליגי ולא היא רבי יהודה טעמיה דתנא קמא קא מפרש ממאי מדקתני מוליכין את הסולם משובך לשובך ואי סלקא דעתך בסולם של עליה פליגי האי מוליכין את הסולם משובך לשובך מוליכין את הסולם לשובך מבעי ליה אלא לאו הכי קאמר של שובך אין של עליה לא ואידך מי קתני סולם של שובך משובך לשובך קתני ואפי' לכמה שובכין איכא דאמרי אמרו לו הטוי סולם של עליה בא לידינו והתרנוהו אמר להם צאו ואסרו מה שהתרתם אינהו סבור מאי דקא אסר תנא קמא קא שרי רבי דוסא ולא היא מאי דקא שרי תנא קמא קא אסר רבי דוסא: אבל מטהו מחלון לחלון וכו': אלמא גבי שמחת יו"ט ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ורמינהי *השוחט חיה ועוף ביום טוב ב"ש אומרים יחפור בדקר ויכסה וב"ה אומרים לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבעוד יום אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה ממאי דלמא עד כאן לא קאמרי ב"ש התם אלא היכא דאיכא דקר נעוץ אבל היכא דליכא דקר נעוץ לא ואי נמי עד כאן לא קאמרי בית הלל הכא אלא דשובכו מוכיח עליו אבל התם לא אלא אי קשיא הא קשיא בית שמאי אומרים *לא יטול אלא אם כן נענע מבעוד יום וב"ה אומרים עומד ואומר זה וזה אני נוטל אלמא גבי שמחת יו"ט ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ורמינהי השוחט חיה ועוף ביו"ט אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה ודלמא לא היא עד כאן לא אמרי ב"ש אלא היכא דאיכא דקר נעוץ אבל

רש"י

מתניתין · דקתני בהולכת סולם פליגי לאו כי האי תנא דקתני בהולכה מודו מפני שצורך י"ט היא: אבל של עליה אסור · דההוא ודאי אמרי להטיא גגו הוא צריך: מדדין בו · אם החלון רחוק (א) בה בהטיה מדדין רגליו של סולם מעט מעט: לקרייתא · לכפרים לראות שדותיהן: סולם בא לידינו · הולכת סולם של עליה לשובך: מכלל דת"ק סבר · בשל עליה פליגי בחזרה ומודים בהולכה: טעמיה דת"ק קא מפרש · ובשל עליה ליכא למאן דשרי: ממאי מדקתני · במלתיה דת"ק משובך לשובך אלמא בסולם המיוחד לשובכין קאי: מי קתני סולם של שובך · דנהוי משמע דבשל שובך קאי: משובך לשובך קתני · ולעולם בשל עליה ורבותא אשמועינן דיוליכנו מעליה לשובך ראשון וממנו לכמה שובכין: הטוי סולם של עליה · והוליכו לשובך מבעוד יום ועכשיו בא להטותו מחלון לחלון: מאי דקא אסר ת"ק · דרבי דוסא דהוא ר' יהודה דאמר בסולם של עליה אסור להוליך קא שרי רבי דוסא מיהא להטות: ולא היא מאי דקא שרי ת"ק · דהיינו של שובך להוליך קא אסר ר' דוסא ואתא למימר הולכה אסור הטיה שרי ובשל עליה לא איירי כלל: מוחלפת השיטה · כאן הוחלפה שיטתן וצריך להפוך דבריהם: וממאי דמוחלפת · ומאי קשיא ליה לר' יוחנן דלמא טעמייהו דב"ש התם משום דאיכא דקר נעוץ וליכא כד איסור: אבל היכא דליכא דקר נעוץ · דאיכא כד רמז חפירה לא שרו ואפי' בעפר תיחוח שהוא כחפור ועומד והכא נמי לא שנא דהא איכא חשדא דלהטיח גגו: אבל התם לא · דגזרי משום כתישה דלמא זמנין דבעי כתישה: אלא אי קשיא · מתניתין אהדדי שהוצרך רבי יוחנן להחליף שיטתן וצריך להפוך דבריהם: הא קשיא · (ב) על זו החליפה: לא יטול · מן הגוזלות בי"ט: אא"כ נענע מבעוד יום · ולא סגי בהכנה בדבור בעלמא כדמפרש לקמן טעמא דלמא למחר כי שקיל להו חיים עלייהו וממליך: אבל

תוספות

ולא היא דר"י טעמא דת"ק מפרש · וא"ת והא כל מקום דתני במה נחלוק וי"ל דהייט במשנה אבל לא בברייתא*: מאי דקא שרי ת"ק קא אסר רבי דוסא · דאפי' בשאר סולמות לא שרי אלא הטוי ותימה רבי דוסא דאמר כמאן דלכ"ע שרי הולכה בשאר סולמות וי"ל דר' דוסא יאמר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה משמע דקי"ל כר' דוסא ותימה דאמר בעירובין פרק חלון (דף עז: ושם) מטלטלין את הסולם ובכולי שמעתין משמע דאסור לטלטל סולם של עליה ור' דוסא אוסר אפי' סולם של שובך וי"ל דשני מיני סולמות הן וכן משמע בהדיא פרק חלון (שם דף עז:) והתם מיירי בקטנים *והכא מיירי בגדולים והר"ר אברהם מבורגו"ל פירש דהתם מיירי בשבת דמאי טעמא אסרי לטלטל הסולם משום דמחזי דלהטיח גגו הוא צריך ובשבת ליכא חששא שאסור להוציאו לחוץ אבל הכא מיירי ביום טוב דמותר להוציאו לחוץ וא"כ איכא הך חששא ולפי זה אסור לטלטל הסולם שלנו בי"ט ואפילו בביתו דשמא הלכה כרבי דוסא וצ"ע:

אלמא גבי שמחת י"ט ב"ש לחומרא וכו' וא"ת אמאי לא פריך מבילה שנולדה ופי' הקונט' משום דגבי בילה לא שייך שמחה שאין בה שמחת י"ט כ"כ ומה שמתירין ב"ש היינו מטעם דלית להו הכנה ומטעם דלא דמי לפירות הנושרים ולמשקין שזבו:

אמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה · פירוש ההיא דתריסין דב"ה סברי אין מסלקין התריסין בי"ט וכל הנך משניות דמייתי מחליף ואותה דהשוחט כדקאי קאי וקשה טובא להדא פי' דא"כ מתוקמא לפי המסקנא כל הני שנויי דחיקי דלעיל דמייתי הואיל ולא מחליף בשום פנים אותה דהשוחט ועוד קשה מאי קאמר גבי עור משום דמחזי למזגא עליה הא מפרש טעמא לקמן (דף יא:) דהתירו סופן משום תחלתן וע"ק דא"כ דאותה דהשוחט נשארת במקומה א"כ רבה ורב יוסף שקלו וטרו (לעיל דף ז:) אליבא דב"ש וזהו דוחק גדול ועוד קשה כיון דמוחלפת ההיא דתריסין סבירא להו לב"ה דאין מסלקין משום דיש בנין וסתירה בכלים וברים פרק כל הכלים (שבת דף קכב: ושם) סתים לן תנא דאין בנין וסתירה בכלים לכך פר"ת דמוחלפת השיטה היינו ההיא דהשוחט דב"ה סברי יחפור בדקר ויכסה וכו' והשתא ניחא הכל ואומר ר"ת תמיה אני על מה הצריכו העולם הכנה וזכור אני דבימי נערותי לא הוי מצריכין כלל אך עתה לפי מה שטעו דסבורים דמוחלפת לא קאי אהשוחט וכו' וב"ה לחומרא לפיכך מצריכין הכנה ומיהו זה אינו דלפי פירושו נמי לכל הפחות *סברי ב"ה מאי דסברי ב"ש מעיקרא וב"ש בעו דקר נעוץ ואפי' בעפר תיחוח בעו הכנה מדקאמר הכא עד כאן לא קאמרי ב"ש התם אלא דאיכא דקר נעוץ משמע אפילו בעפר תיחוח בעו ב"ש דקר נעוץ מבעוד יום משום הכנה כדפ"ה ותדע דאל"כ הא דקאמר רב יהודה לעיל והוא שיש לו דקר נעוץ לאו אליבא דב"ה הוא לפי המסקנא דאמרי ב"ה שיחפור בדקר לכתחלה וישחוט ואע"ג דמייתי מלתיה דרב יהודה גבי ומודים מכל מקום קאי אכולה מתניתין כדפרישית וסברא היא דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא בהא דבכה"ג דשרו ב"ש בדיעבד שרו ב"ה לכתחילה ולעולם בעו דקר נעוץ משום הכנה ועוד ראיה מדקאמר רב יהודה גופיה לעיל (דף ח·) *ממלא קופתו ועושה בה כל צרכו משמע דבעינן הכנה לפי האמת ואע"פ שיש לפרש דבשאר צרכים מיירי כגון לכסות בו צואה אבל לכסוי דם לא בעינן הכנה לא משמע הכי לעיל לפי המסקנא וגם עתה דאמר מוחלפת השיטה אין להחליף פירוש דברי האמוראין וא"כ יפה נהגו העולם שלא לכסות רק בעפר מוכן שהוא תיחוח כגון מגבור של אפר או שראוי לצלות בו בילה ולא מעפר תיחוח שע"ג קרקע שהוא בטל אגב קרקע ולא מאפר הכירה שהוסקה בי"ט אם אינו ראוי לצלות בו בילה ותימה א"כ דמוחלפת קאי אההיא דהשוחט ובית שמאי לחומרא היכי מונה לה במסכת עדיות גבי הנך דב"ש לקולא ובית הלל לחומרא וי"ל דמונה לה לפי הטעות דנשנית קודם דמוחלפת השיטה:

בית

וכגון סולמות של בית

רבינו חננאל

אבל לא כנגד העם דאתי למימר היום רחצם ר' אלעזר ור' שמעון אוסרין ורב לדברי אלו קאמר. ומתני' דמפרש דבמוליכין פליגי ב"ש וב"ה דלא כר' שמעון בן אלעזר דתני דבמוליכין את הסולם משובך לשובך לא פליגי אלא דברי הכל שרי. כי פליגי להחזיר הסולם ממקום שלקחו ממנו שב"ש אוסרין וב"ה מתירין. בר"א שחולקין בסולם של שובך אפילו ב"ה שמתירין משום דשובכו מוכיח עליו אבל בסולם של עלייה דברי הכל אסור רבי דוסא אומר מטה' מחלון לחלון. דק' בני ר' חייא מדקתני ר' יהודה אומר בסולם של עלייה לא פליגי אלא דברי הכל אסור מכלל דרבי שמעון בן אלעזר סבר דאפילו בסולם של עליי' חולקין להוליכו לשובך וב"ה מתירין והורו להוליך סולם של עלייה לשובך כב"ה אליבא דר' שמעון בן אלעזר דהוא ת"ק דר' יהודה ואמר להן ר' חייא אביהן צאו ואסרו מה שהתרתם שטעיתם ולא דקדקתם יפה. פי' ר' יהודה שדקדקתם שחולק על ר' שמעון בן אלעזר בסולם של עלייה אינו חולק עליו אלא אדרבה איכא למידק הכי מדלא קתני מוליכין את הסולם לשובך סתם דאיכא למימר מ"מ בין מן השובך ובין מן העלייה מן הכל ב"ה מתירין אלא קתני במה דברים אמורים דמוליכין את הסולם משובך לשובך בסולם של שובך אבל בסולם של עלייה דברי הכל אסור שמעינן מינה דר' יהודה מפרש דברי ר' שמעון בן אלעזר. איכא דאמרי לא הורו אלא להטות סולם של עלייה מחלון לחלון דקדקו ואמרינן מאי דאסר ת"ק והיא הולכת הסולם ואפילו הטיית סולם של עלייה. וא"ר דוסא אע"פ שאין מוליכין מותר להטות והורו כר' דוסא. ואמר להם אביהם טעיתם לא כי כי ר' דוסא אינו חולק על ר' יהודה בסולם של עלייה כלל. אלא בסולם של שובך שמתיר ר' יהודה להוליכו. אוסר ר' דוסא בהולכה ואינו מתיר אלא בהיטוי. מדקתני מחלון לחלון ש"מ לא שרי ר' דוסא אלא היטוי מחלון לחלון באותו שובך. אבל משובך לשובך להוליכו לא וכ"ש של עלייה: דייקינן מתני' דקתני ב"ש אומרים אין מוליכין. וב"ה אומרים מוליכין אלמא בשמחת יו"ט ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ורמינהו השוחט חיה ועוף ב"ש

[תוספתא פ"א]

[נדה כד. בע"מ מג: כ' רש"י ד"ה בני ר' חייא יהודה וחזקיה שמן]

הגהות
הב"ח

(א) רש"י ד"ה מדדין וכו' שם בהטיה כצ"ל ותיבת בס נמחק: (ב) ד"ה הא קשיא זו החליפה כצ"ל ותיבת על נמחק:

לעיל ג.

לקמן י.

[ממלא קופתו עפר ועושה בה כצ"ל]

אבל היכא דליכא דקר נעוץ לא אי נמי עד כאן לא קאמרי ב"ה הכא אלא כיון דמוקצה הוא בעומד ואומר זה וזה אני נוטל סגי אבל התם לא אלא אי קשיא הא קשיא *ב"ש אומרים אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר וב"ה מתירין אלמא גבי שמחת יו"ט ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ורמינהי השוחט חיה ועוף ב"ש וכו' אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה ממאי דלמא לא היא עד כאן לא קאמרי ב"ש התם אלא היכא דאיכא דקר נעוץ אבל היכא דליכא דקר נעוץ לא אי נמי עד כאן לא קאמרי ב"ה הכא אלא דאיכא תורת כלי עליו אבל התם לא אלא אי קשיא הא קשיא *ב"ש אומרים אין נותנין את העור לפני הדורסן ולא יגביהנו אלא אם כן יש עליו כזית בשר וב"ה מתירין אלמא גבי שמחת יום טוב ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ורמינהי השוחט חיה ועוף ביום טוב וכו' אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה ממאי דלמא לא היא עד כאן לא קאמרי ב"ש התם אלא היכא דאיכא דקר נעוץ אבל היכא דליכא דקר נעוץ לא אי נמי עד כאן לא קאמרי ב"ה הכא אלא *דחזי למזגא עלויה אבל התם לא אלא אי קשיא הא קשיא ב"ש אומרים *אין מסלקין את התריסין ביום טוב וב"ה מתירין אף להחזיר אלמא גבי שמחת יו"ט ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ורמינהי השוחט חיה ועוף ביו"ט וכו' בשלמא ב"ש אבית שמאי לא קשיא התם דאיכא דקר נעוץ הכא ליכא דקר נעוץ אלא ב"ה אבית הלל קשיא אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה (*אי נמי) עד כאן לא קאמרי בית הלל הכא אלא משום *דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים אבל התם לא: **מתני'** ב"ש אומרים א) לא יטול אא"כ נענע מבעוד יום וב"ה אומרים ב) "עומד ואומר זה וזה אני נוטל: **גמ'** אמר רב חנן בר אמי מחלוקת בבריכה ראשונה דב"ש סברי גזרינן דלמא אתי לאמלוכי וב"ה סברי לא גזרינן אבל בבריכה שניה דברי הכל בעומד ואומר זה וזה אני נוטל סגיא וב"ה למה ליה למימר זה וזה אני נוטל לימא מכאן אני נוטל למחר וכי תימא ב"ה לית להו ברירה *והתנן "המת בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאים נפתח אחד מהן הוא טמא וכולן טהורין חשב להוציאו באחד מהן או בחלון שיש בו ארבעה על ארבעה מצלת על כל הפתחים כולן ב"ש אומרים והוא שחשב להוציאו עד שלא ימות המת ובית הלל אומרים "אף משימות המת הא אתמר עלה אמר רבה לטהר את הפתחים מכאן ולהבא וכן אמר רבי *אושעיא לטהר את הפתחים מכאן ולהבא אין למפרע לא רבא אמר לעולם למפרע והכא היינו טעמא דלמא מטלטל ושביק מטלטל וקא מטלטל מידי דלא חזי ליה והא אמרת בעומד ואומר זה וזה אני נוטל סגיא "הני מילי מערב יו"ט אבל

א) [לעיל ט:] ב) [חולין קמב.]

תוספות

ב"ש אומרים והוא שחשב עליו וכו' וב"ה אומרים אף משימות המת · וקא סלקא דעתך דמיירי בכלים דלמפרע וה"ה דפליגי כשנפתח אחד מהם ובכלים דלמפרע והא דקאמר לעיל נפתח אחד מהם הוא טמא והן טהורין ולא פליגי ב"ש מיירי בכלים הבאים אחר כן שם ותימה אדפליגי בחשב ליפלגו בנפתח ובכלים דלמפרע וי"ל דנקט חשב משום רבותא דב"ה דאפי' במחשבה דעלמא פליגי דמועיל להציל כל הפתחים אחרים אבל תימה לב"ה דאית להו ברירה היכי משכחת כשמת בבית ולו פתחים הרבה דכולן טמאים הא איכא למימר לבסוף כשמוציאין בההוא פתח הוברר הדבר מתחלה דסופו לצאת דרך שם וי"ל כגון שעשאו פתח חדש והוציאו המת דלא שייך ברירה (א) א"כ מיירי דנשאר המת במקומו: היכא

רש"י

אבל היכא דליכא דקר נעוץ לא · והא נמי להא דמיא דלמא ממליך ואשכחה דטלטלה בכדי דכיון דממליך בטלה לה הזמנה למפרע: אלא כיון דמוקצה הוא · כיון דאינו אסור אלא משום מוקצה בהזמנה בעלמא סגי: את העלי · דף עב וכבד וכותשין בו חטים לטרגים וטיסני והוי מלאכתו לאיסור וקא סברי ב"ש אסור לטלטלו ואפי' לצורך גופו שצריך לגוף הכלי למלאכה המותרת היום: תורת כלי עליו · ואף על פי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו: אין נותנין את העור · שהופשט ביום טוב: לפני הדורסן · לא ישטחנו במקום דריסת הרגלים שזהו צורך עבוד שמתעבד ע"י הדריסה: וב"ה מתירין · קס"ד משום שמחת יום טוב דאי לא שריח ליה לא שחיט: למזגא עליה · כן היתה ישיבתם שוטחין בגדים על גבי הקרקע ונסמכין ויושבין על ברכיהן כפופין כדאמרינן בפסחים (דף קח:) הוה זגינן אברכי דהדדי ומצאת שטיחתו לצורך י"ט: תריסין · דלתות החלונות של חנויות שסוגרין בהן החלונות בלילה ומסלקין אותם ביום ונותנין אותן לפניהם ושוטחין עליהן תבלין למכור לרבים וביו"ט מותר ליקח מחנוני המכיר אותו ובלבד שלא יזכיר סכום מקח: אף להחזיר · ולסגור בהן וחזרה ודאי שלא לצורך היא ואפילו דאמרינן אין בנין בכלים טרחא דלאו צורך מיהא הוה וקא שרינן ליה משום תחלתן כדלקמן אלמא משום שמחת י"ט מקילינן וקשיא ב"ה דכסוי: הכא ליכא דקר נעוץ · כלומר ליכא טעמא להתירא דקא סברי יש בנין בכלים: **מתני'** עומד ואומר · מבעוד יום: **גמ'** בבריכה ראשונה · דרך מגדלי יונים להניח בריכה ראשונה של כל שנה להיות נוות לאמה: גזרינן · כי שקיל להו למחר אתי לאמלוכי וחייס עלייהו והוי ליה טלטול שלא לצורך ומשנענע ומשמש בהן מבעוד יום לשחיטה ולא חס עלייהו תו לא חיישינן דחייס: בריכה · קובי"ד בלע"ז שהיונים יולדים בריכה בכל חדש וחדש והן שני גוזלות זכר ונקבה ומפסיקין בתקופת טבת וחוזרים ויולדים בניסן: לית להו ברירה · וכי שקיל למחר דלמא לא הני אזמין והוא לא הזמין את כולם אלא כדי צרכו: ולו פתחים הרבה · כולם פתוחים או כולם סגורים: כולם טמאים · כל כלים המונחים בחלל הפתחים תחת עובי התקרה של פתח טמאים ואע"פ שאינו תחת הגג המאהיל על המת א] שגזרו חכמים טומאה על מקום שהוא דרך יציאת הטומאה שסופו לצאת דרך שם וכאן אין אנו יודעים באיזה יוציאהו הלכך כולם טמאים: נפתח אחד מהם · לאחר מיתת המת: הוא טמא · בין כלים דמעיקרא בין כלים דלבסוף המובאין לו מבחוץ: וכולם טהורים · לדברי הכל מוקמינן להו דמודו הכל מכאן ולהבא בכלים המובאים לתוכן אחרי כן מבחוץ דודאי בההוא דנפתח מפיק ליה: ארבעה על ארבעה · בכך שעורו שראוי להוציא מהם: מצלת על כל הפתחים · מלטמא כאילו נפתח: אף משימות המת · וקס"ד דבברירה פליגי ובכלים שהיו בהם בין מיתה למחשבה ב"ש סברי לא אמרי' הוברר מעיקרא דעתיה להכי הואי ולא ירדה הטומאה לשאר הפתחים וב"ה סברי הוברר ולמאי דס"ד השתא סבירא לן דבנפתח אחד מהם נמי הוו פליגי בכלים דמעיקרא וטהורין דקא תני לעיל לדברי הכל בכלים דמכאן ולהבא: הא אתמר עלה כו' · ואפי' ב"ה לית להו הוברר ואין מטהרין אלא כלים דלבסוף דלאחר מחשבה אבל הראשונים טמאים וב"ש מטמאין אף האחרונים דקא סברי משירדה תורת טומאה לפתחים לפני מחשבה במיתת המת שוב אינו עולה מהם אלא על ידי מעשה כגון נפתח ובנפתח אחד מהם לא פליגי מידי: רבא אמר לעולם למפרע · נמי מטהרין ב"ה דאית להו ברירה והכא במתניתין היינו טעמא דצריך לברר ולומר אלו אני נוטל דלמא למחר מטלטל ובודק השמנים ושביק הא ושקיל אידך נמצא מטלטל מה שלא הזמין שהרי לא היה דעתו אלא בכדי צרכו הלכך אומר זה וזה אני נוטל ולמחר על כרחיה הני הוא דשקיל: והא אמרת בעומד · מרחוק ואין מנענע סגיא אלמא לא בדק מאתמול הכחושים והשמנים ואכתי איכא למיחש: ה"מ מערב י"ט · כלומר היכא דידע מערב י"ט דהני הוא דאזמינן דהו בין שהן כחושין בין שהן שמנים לא שקיל אחריני שהרי יודע שמוקצין הם שלא זמנן: אבל

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ה טוש"ע א"ח סי' תצז סעיף י:

ע ב ג מיי' פ"ז מהל' טומאת מת הלכה ב סמג עשין רלג:

עא ד מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכ' ה טוש"ע א"ח סי' תצז סעיף י:

רבינו חננאל

ב"שאומר'(דאמר)יחפור בדקר ויכסה. וב"ה אוסרין ופריק ר' יוחנן מוחלפת השיטה כלומר הפוך דברי ב"ש לב"ה ודברי ב"ה לב"ש. ודחינן ודלמא שאני התם דאיכא דקר נעוץ וכו'. על זה הדרך השמועה כלה ופשוטה היא: פיסקא בש"א לא יטול אלא א"כ נענע מבע"י כו'. אוקמה רב חנן בבריכה ראשונה. פירוש באפרוחין חדשין שלא הולידו בזה השובך אלא בריכה אחת והן הן שבשובך. ואין שם אפרוחין זולתן. ב"ש סברי אם לא יכנס בשובכו מעיו"ט ויעמד עליו חיישינן שמא כשיבא ביו"ט ליטול האפרוחין יראה השובך שאין בו יונים הרבה ויתירא ליטול מהם שמא כיון שלא ימצאו במי יצטוותו יברחו הנשארים ואם לא ינענע מקרי ואמר זה וזה אני נוטל ומתנחם ולא יטול ינמצא בטל בשמחת יו"ט אלא אם יבא ויראה וינענע ויעשה מעשה ודאי ביו"ט אינו מתנחם. וב"ה כולי האי לא חיישינן אלא באומר זה וזה אני נוטל. *)אע"פ שלא עיין האפרוחים אלא אמר מעיו"ט מזה השובך אני נוטל מחר אותם שיטול ביו"ם נתברר הדבר כי הן הן שהזכיר מעיו"ט. וכי תימא ב"ה לית להו ברירה והתנן באהלות פ"ז המת בבית ולו פתחין הרבה כולן טמאין. נפתח אחד מהן הוא טמא וכולן טהורין חישב להוציאו באחד מהן כו'. עד ובה"א אף משימות המת פירוש אלו הפתחים יש מהן שלהן **) כגון זיזין מבחוץ והמת בבית ומאהילין הזיזין שהן מחוץ הפתח על בני אדם או על כלים כולן טמאין שאין לך פתח [שאינו עשוי] לבא ולצאת וקיי"ל שכל פתח העומד להפתח כפתוח דמי. ואינו חוצץ בפני הטומאה אלא דבר הסותם לגמרי ותנן בפרק כיצד צולין מן האגף ולפנים כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ. ואסיקנא אגף עצמו בשערי עזרה כלפנים בשערי ירושלים כלחוץ מפני שמצורעין מגינין תחתיהן בחמה ובגשמים ואם נפתח אחד מהם נשארה סתימת הפתחים האחרים סתימה לגמרי וחוצצת וכל מי שתחת הזיזין שלהם טהור הוא. ולא תימא דלא מטהרי שאר פתחין עד שפתח אחד מהן אלא אפילו לא פתח אלא חישב לפותחו בלבד מטהרו שאר הפתחין. מיהו בש"א צריך לחשב קודם שימות המת. ובה"א אף משימות המת אם יחשוב דיו דייקינן מינה כיון דאמרי' ב"ה אף משימות המת דיו כלומר משעה שמת המת בבית כל מה שהיה תחת הזיזין ותחת האגף שעל כל הפתחין בין אדם ובין כלים טהורין דכיון דחישב עכשיו לפתוח הפתח פלוני הוא טמא וכולן טהורין. ונתברר אחר שהסכים עכשיו לפותחו כאלו הוי פתוח מקודם לכן. והנה יש לב"ה ברירה. ופרקינן לעולם לית להו ברירה ומשנתנו זו האתמר עלה אמר רבה לטהר את הפתחים מכאן ולהבא ותחת הזיז שעל הפתחין מאחרי שחישב אבל מה שהיה למפרע לא אלא כל מה שהיה מקודם תחת האגף ותחת כל הפתחין טמאין ואע"ג דלענין שבת שנינו איסקופה משמשת ב' רשויות בזמן שהפתח פתוח כלפנים נעול כלחוץ הכא לענין טומאה לא אלא כיון שעומד ליפתח כפתוח דמי ר' אבא אמר למפרע ואית ליה ברירה. והכא היינו טעמא דב"ה שצריך לומר זה וזה. שאם תאמר לו במיכן אני נוטל למחר

גליון הש"ס / הגהות

[לקמן יא. שבת קכג.]

הגהות הב"ח (א) תוס' ד"ה ב"ש וכו' א"כ מיירי דנשאר המת במקומו כצ"ל והשאר נמחק:

ג"ז שם

[לקמן יא:] ג"ז שם

ג"ה דילמא לא היא [לקמן יא: כב. שבת קכב: עירובין לה.]

עירובין סח. [לקמן לז: ע"ש הגהות מ"ע]

[לקמן לז: ע"ש תוס' עירובין סח. ד"ה אמר]

הגהות מהר"ב רנשבורג א] רש"י ד"ה כולם טמאים וכו' שגזרו חכמים טומאה וכו'. נ"ב עיין לקמן דף ל"ח ע"א רש"י ד"ה בדלאורייתא וכו' סוף דהוא כלכס למסה מסיני ועיין שיטה מקובצת כאן הרגים בזה. ועיין מ"ש בספר דרך אמונה בלב ים ודו"ק. וע"ע בתוי"ט פ"ז דאהלות מ"ש בזה ובפ"י כאן:

*) נראה דחסר כאן וצ"ל אני נוטל סגי ופרכינן למה לי למימר זה וזה אני נוטל אע"פ שלא עיין וכו'. **) אולי צ"ל שלהן אוהל כגון זיזין וכו'.

אבל ביום טוב אסור דזימנין דמשתכחי שמנים כחושים וכחושים שמנים וקמטלטל מידי דלא חזי ליה אי נמי זימנין דמשתכחי כלהו כחושים ושביק להו ואתי לאמנועי משמחת יום טוב : **מתני'** זמן שחורים ומצא לבנים לבנים ומצא שחורים שנים ומצא שלשה אסורים שלשה ומצא שנים מותרים בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורין ואם אין שם אלא הם הרי אלו מותרים : **גמ'** פשיטא אמר רבה הכא במאי עסקינן *כגון שזמן שחורים ולבנים והשכים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מהו דתימא הני אינהו נינהו ואתהפוכי אתהפוך קמ"ל הנך אזדו לעלמא והני אחריני נינהו לימא מסייע ליה לר' חנינא דאמר ר' חנינא *רוב וקרוב הלך אחר הרוב כדאמר אביי *בדף הכא נמי בדף : שנים ומצא שלשה אסורין : מה נפשך אי אחריני נינהו הא אחריני נינהו ואי לא אחריני נינהו הא איכא חד דמערב בהו : שלשה ומצא שנים מותרין : מ"ט הני אינהו נינהו וחד מנייהו אזל לעלמא לימא מתני' רבי היא ולא רבנן *דתניא הניח מנה ומצא מאתים חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה דברי רבי וחכ"א הכל חולין הניח מאתים ומצא מנה מנה מונח ומנה מוטל דברי רבי וחכ"א הכל חולין אפילו תימא רבנן הא אתמר עלה ר' יוחנן ור"א דאמרי תרוייהו שאני גוזלות הואיל ועשויין לדדות ולמה לי לשנויי עלה שאני גוזלות הואיל ועשויין לדדות והא אתמר עלה דההיא דרבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר בשני כיסין מחלוקת אבל בכיס אחד דברי הכל חולין וחד אמר בכיס אחד מחלוקת אבל בשני כיסין דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל בשלמא למ"ד בשני כיסין מחלוקת היינו דאיצטריך לשנויי הכא שאני גוזלות הואיל ועשויין לדדות אלא למ"ד בכיס אחד מחלוקת אבל בשני כיסין דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל השתא למה לי לשנויי עלה הא אמרת בשני כיסין לא פליגי אמר רב אשי הכא בגוזלות מקושרים *וכיסים מקושרים עסקינן גוזלות מנתחי אהדדי כיסין לא מנתחי אהדדי ורבי אמר לך כיסין נמי זמנין דמתעכל

איכא חד דמערב בהו · וא"ת ולבטיל ברובא וי"ל דבעלי חיים לא בטלי דחשיבי אי נמי ה"ל דבר שיש לו מתירין לאחר יו"ט וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל : **חד** מנייהו אזל לעלמא · וא"ת וכי תלינן לקולא בדבר שיש לו מתירין ויש לומר דהואיל ונשארו שנים במקומם ודאי בכה"ג תלינן לקולא : **חולין** ומעשר שני מעורבין זה בזה · פ"ה בורר מנה היפה שבשניהם ויאמר אם זה של מעשר מוטב ואם האחר של מעשר הרי זה מחולל על זה ותימה דמפרש בפרק הזהב (ב"מ דף מה.) דאין מחללין כסף על כסף ולא מעות על מעות לכך נראה דמחלל בתחלה המנה של מעשר על פרוטות של נחשת ואח"כ מחללו על מנה היפה שבשניהם* : **הכל** חולין · שאני אומר הוא לקח מעות של מעשר שני והני אחריני נינהו ותימה דהא לא אמרי' שאני אומר להקל אלא כשהוא מדרבנן כדאיתא בפסחים (דף י') דקאמר שאני תרומה דרבנן לפיכך אני תולה להקל לומר שאני אומר וכו' וי"ל דכיון שאין אדם מניח חולין אצל מעשר תלינן שפיר לקולא ואמרי' ודאי לקח אלו מהם ושכח ואחר כך הניח אלו שם : פשיטא

אבל בי"ט · כשבא לברכן בי"ט כלומר שלא ברר דבריו מבעוד יום וסומך על בדיקת מחר שיבדוק את כולן : דזימנין דמשתכחי שמנים כחושין וכחושין שמנים · אותם הנראים שמנים למראה עיניו נמצאים כחושין במשמושן והכחושים נמצאים שמנים : מידי דלא חזי ליה · כל אותן שטלטל יותר על צרכו מוקצים היו : אי נמי גרסינן אי נמי זימנין דמשתכחי כלהו כחושין וקא ממנע משמחת י"ט וכל זה על ידי שלא ברר אתמול דבריו לפיכך סמך על שקר לומר אי אפשר שלא יהו שנים או שלשה טובים ולמחר נמצאו כולם רעים אבל כשאתה מזקיקו לברר שוב אינו סומך אלא על אלו בין היו שמנים או כחושין ולדעת כן זמנן ובא ונוטלן ולא ממנע : **מתני'** זמן שחורים · ולא היה שם עוד ולמחר מצא הכל לבנים ודאי המזומנים הלכו להם ואלו אחרים דאתו להו מעלמא לשובך וכן שנים ומצא שלשה ואינו מכיר את המוכנים כולם אסורים : שלשה ומצא שנים מותרים · האחד הלך והשנים נשארו ולא אמרינן הואיל והאחד הלך כן הלכו כולם ואלו אחרים הם : זמן בתוך הקן ומצא לפני הקן · ובתוך הקן לא מצא כלום הרי אלו אסורים ובגמרא מפרש לה : **גמ'** כגון שזמן שחורים ולבנים · בשני קנין וכל הקנין מובדלין במחיצות ועליות כדרך כל שובכין שעשויין עליות הרבה וכל עליה יש בה מחיצות הרבה : והשכים ומצא כו' : והכי קאמר זמן שחורים בקן זה ומצא בו לבנים ולבנים זמן בשני ומצא בו שחורים : דרבי חנינא · בבבא בתרא בלא יחפור : רוב וקרוב · אם בא מעשה לפניו ויש לתלותו בדבר הקרוב לו להתיר או לאסור ויש לתלותו אחר הרוב לענין אחר חלוף הקרוב הלך אחר הרוב ומתני' נמי הכי אמר דהא איכא למתלינהו להנך שחורים באותם שהיו אתמול בקן שבצדו וכן הלבנים ולומר נהפכו ולא תלינן אלא אמרינן מעלמא אתו ומרובא פירשו : כדאמר אביי · לקמן : בדף · שיש דף לפני השובך בולט ויוצא ממנו ושם באין ויושבין יונים דמעלמא תדיר שרגילים ליכנס לקן מפני שאותן שבקן מגרשים את כל הבא אליהן וכשיוצאין משובך אלו נכנסין הלכך חיישינן שמא מן הדף באו לקנין הלכך אסורים דהוו להו כלהו קרובים שבדף ושבקן הלכך זיל בתר רובא : מה נפשך כו' · פירושא דמתני' היא כלומר להכי אסורים דמה נפשך להתירם : [*לימא מתני' רבי היא · הא מתני' סתמא היא והלכה כסתם משנה ואנן קי"ל (*כתובות דף כא·) הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו]: הניח מנה · ממעות מעשר שני בתיבה : חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה · האחד חולין ואינו יודע איזהו ונוטל היפה שבהן ואומר אם (*היא זו) של מעשר הרי יפה ואם חולין היא תהא חברתה מחוללת עליה : הכל חולין · הואיל ולא מצא כמו שהניח תולין להקל ולומר נטל את הראשון והניחו במקום אחר והניח שוב את אלו ושכח שאין אדם מניח מעות חולין ומעות מעשר ביחד : מנה מוטל · ונשאר כך מנה ממעשר : הכל חולין · הואיל ולא העלהו לירושלים לא הפרידן זה מזה ושניהם נטלן והניחם במקום אחר וזה חולין הוא שהניח הלום אחרי כן ושכח : שאני גוזלות · להכי איכא למימר האחד הלך וחבריו נשארו : הואיל ועשויין · רגילים הן להיות מדדין אחד אחד ויוצאין ונכנסין אבל מנה לא הלך מאליו אא"כ נטלו וכשנטל נטל שניהם : ולמה לי לשנויי עלה · רבי יוחנן ורבי אלעזר מה דוחקין לתלות טעם משנתנו במדדים הא לדידהו מתוקמת שפיר כרבנן בלאו האי טעמא דהא אינהו אפליגו בההיא דמעשר חד אמר מחלוקת במונחין שני המנין בכיס אחד בההוא הוא דקאמרי רבנן דכשנטל כל הכיס נטל אבל בשני כיסים מודו דהאחד נטל והניח השני וחד אמר מחלוקת בב' כיסין בההוא הוא דקאמר רבי מנה מונח ומנה מוטל : הלי מאי לא גרסינן : בשלמא למ"ד כו' · המקשה סיומי מסיים למילתיה ומפרש קושייתו בשלמא מאן דמוקי פלוגתייהו בב' כיסין דהיינו כדומיא דמתני' דהוו שני גוזלות צריך לשנויי דתקום מתני' כרבנן מהאי טעמא הואיל ועשויין לדדות אלא למ"ד בשני כיסין מודו רבנן השתא למה לי לשנויי משום דעשויין לדדות הא בשני כיסים נמי הכי קאמרינן : השתא ומה כו' לא גרסינן אלא ה"ג אלא למ"ד בכיס אחד מחלוקת אבל בשני כיסים דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל השתא למה לי לשנויי עלה האמר בשני כיסים לא פליגי וחד מהני רבנן או רבי יוחנן או רבי אלעזר אוקמה הכי ולעיל אמאי שנו תרווייהו הואיל ועשויין לדדות: אמר רב אשי הכא בגוזלות כו' · מ"ד בכיס אחד מחלוקת בשני כיסין כעין כיס אחד קאמר דהיינו שני כיסין מקושרין ודקאמר אבל בשני כיסין דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל בשאין מקושרין ומתני' אפי' בגוזלות מקושרין משמע דהנותרין מותרין ולא אמרי' אותן שזמן נטלו כולם ואלו אחרים הלכך אי לא דשאני גוזלות הואיל ועשויין לדדות לא הוה מתוקמא כרבנן דהא בכיסים מקושרין אמרי רבנן הכל חולין והשתא אגב האי שנויא מתוקמא שפיר כרבנן דגוזלות למדדין מנתחי אהדדי ואיכא למתלי לקולא דחד מנייהו הוא דאזל ליה אבל כיסים לא מנתחי ואדם בא ונטלן וכיון דמקושרים הם שניהם נטל : דמתעכל

עב א מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ו טוש"ע א"ח סי' תנז סעיף יב :
עג ב מיי' פט"ו מהל' גזילה הל' יח טוש"ע חו"מ סי' רס סעיף ח :
עד ג מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ו טוש"ע א"ח סי' תנז סעיף יב :
עה ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג :

ועי' רש"י ותוס' פסחים ז: ד"ה חולין וכו' שהליפו שיטתם]

רבינו חננאל

למחר סגיא יאמר בדעתו כל השובך היכנתי לי ומותר לי ליטול איזה שאברור וחיישינן דלמא מטלטל ושביק כדי לבחור לו השמנים אי נמי משתכחי כולהו כחושים כו' : [מתני'] זימן שחורים ומצא לבנים כו' . אוקמא רבא כגון שזימן שחורים בצד מזרחי ולבנים בצד מערבי ובא ביו"ט ומצא לבנים במזרח ושחורים במערב וכגון דאיכא בדף ההוא אחרים הרבה שחורים ולבנים שלא זימן אותן דחיישינן שמא מאותן שלא זימן מהן שהן רוב ואין עוד בדף אחר עמהן שהן קרובין נמצאו האסורין מרובין וקרובין לפיכך גם הן אסורים . ג' ומצא ב' הרי אלו מותרים ואוקימנא דסבר האי תנא חד מינייהו אזל לעלמא ואשתיירו תרי והן הן שזימן ואמרינן מתני' רבי היא דתניא הניח מאתים זוז ממעות מעשר שני ומצא מנה מנה מונח ומנה נוטל . ואומר מי שנטל לא רצה ליטול הכל ונטל מנה והניח מנה וזה המנה מעשר שני הן וחכמים אומרים הכל חולין . כלומר מעות מעשר שני כולן ניטלין ואלו אחרים הן ופריק רב אשי לעולם משנתנו אפילו לרבנן והכא בג' גוזלין מקושרין קמפלגי זימן וכן הניח ב' כיסין מקושרין בכל כים מנה גוזלין עבידי דמנתחי ואפילו רבנן מודו דחד מינייהו ניתח ועריק ואשתיירו הני תרי והן הן ולפיכך מותרים . אבל כיסין דלא מנתחי ליכא למימר הכי לפיכך מי שלקח הכל לקח . ואלו אחרים הן ורבי אמר לך כיסין נמי זמנין

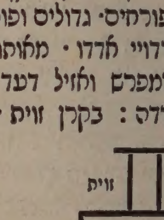
ב"ב כג.
[לקמן יא.]
פסחים י.
[תוספתא מ"ש פ"ב]
[גיטין נה.]
גי' רש"ל
[עירובין מו:
פסחים כז.]
[נ"ל זו היא]

דמתעבל קטרייהו: *בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורין: לימא מסייע ליה לר' חנינא דאמר ר' חנינא *רוב וקרוב הלך אחר הרוב אמר אביי בדף *רבא אמר בשני קנין זו למעלה מזו עסקינן ולא מבעיא זמן בתחתונה ולא זמן בעליונה ומצא בתחתונה ולא מצא בעליונה דאסירן דאמרינן הנך אזלו לעלמא והנך אשתרבובי אשתרבוב ונחות אלא אפילו זמן בעליונה ולא זמן בתחתונה ובא ומצא בעליונה ולא מצא בתחתונה הנך נמי אסירי דאמרינן הנך אזלו לעלמא והנך סרוכי סריך וסליקו: [ג]ואם אין שם אלא הן הרי אלו מותרין: היכי דמי אילימא במפורחין איכא למימר הנך אזלו לעלמא והני אחריני נינהו אלא [ג]במדדין אי דאיכא קן בתוך חמשים אמה אדדויי אדדו ואי דליכא קן בתוך חמשים אמה פשיטא דמותרין דאמר מר עוקבא בר חמא [י]כל *המדדה אין מדדה יותר מחמשים אמה [ה]לעולם דאיכא קן בתוך חמשים אמה וכגון דקיימא *בקרן זוית מהו דתימא אדדויי אדדו קמ"ל כל היכא דמדדה והדר חזי לקניה מדדה ואי לא לא מדדה: **מתני'** *ב"ש אומרים אין נוטלים את העלי לקצב עליו בשר [ו]וב"ה מתירין בית שמאי אומרים אין נותנין את העור לפני הדורסן ולא יגביהנו אלא אם כן יש עמו *כזית בשר [ז]ובית הלל מתירין: **גמ'** תנא *[ח]ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו אמר אביי מחלוקת בעלי אבל בתברא גרמי דברי הכל מותר פשיטא עלי תנן מהו דתימא הוא הדין דאפי' תברא גרמי נמי והאי דקתני עלי להודיעך כחן דב"ה דאפי' דבר שמלאכתו לאיסור נמי שרו קמ"ל איכא דאמרי אמר אביי לא נצרכא אלא אפילו תברא גרמי חדתי מהו דתימא ממלך ולא תבר עלה קמ"ל וב"ש לא חיישי לאמלוכי והתניא *בית שמאי אומרים *אין מוליכין *טבח וסכין אצל בהמה ולא בהמה אצל טבח וסכין ובית הלל אומרים [ט]מוליכין זה אצל זה בית שמאי אומרים אין מוליכין תבלין ומדוך אצל מדוכה ולא מדוכה אצל תבלין ומדוך וב"ה אומרים [י]מוליכין זה אצל זה הכי השתא בשלמא בהמה אתי [ל]אמלוכי דאמר נשבק האי בהמה כחושה ומייתינא בהמה אחריתי דשמינה מינה קדרה נמי אתי לאימלוכי דאמר נשבק האי קדרה דבעיא תבלין ומייתינא אחריתי דלא בעיא תבלין הכא מאי איכא למימר ממלך ולא תבר כיון דשחטה לתבירא קיימא: בית שמאי אומרים אין נותנין את העור: תנא *[כ]ושוין שמולחין עליו בשר לצלי אמר אביי לא שנו אלא לצלי אבל לקדרה לא פשיטא לצלי תנן הא קמ"ל [ל]דאפי' לצלי כעין קדרה אסור ת"ר [מ]אין מולחין את החלבים ואין מהפכין בהן משום ר' יהושע אמרו שוטחן ברוח ע"ג יתדות אמר רב מתנה הלכה כר' יהושע איכא דאמרי אמר רב מתנה [נ]אין הלכה כר' יהושע בשלמא למ"ד הלכה כר' יהושע אצטריך סד"א יחיד ורבים הלכה כרבים קמ"ל הלכה כיחיד אלא למ"ד אין הלכה פשיטא *יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא מסתבר טעמיה דר' יהושע דאי לא שרית ליה ממנע ולא שחיט קא משמע לן ומ"ש מעור לפני הדורסן התם

[פסחים ט:] [עירובין מו: ע"ש]

רש"י

דמתעבל קטרייהו · ניתר הקשר שלהם ומתפרק מאליו והבא וניטל שמא לא מקושרין מאלם וחטף האחד והלך לו: *לפני הקן · דרך כל שובכין להיות מעט מן דף העליה בולט חוץ למחילה של כל קן וקן ושם היונים יוצאים לאויר ונוחים שם כרצונם וחוזרים לקן: הלך אחר הרוב · כי הכא דלא אמרי' אלו אותן שזימן בתוך הקן שהוא קרוב ללפני הקן אלא אמרי' מטלמא אתו: בדף · דכלהו קרוב נינהו הלכך הלך אחר הרוב דאיכא תרתי: רבא אמרי' הא לא אצטריך לאשמועינן אלא בשני קנין זו למעלה מזו ובשניהם גוזלות וזמן את שבזו ולא זמן את שבזו ולמחר בא ולא מצא בתוך הקן שזמן אלא לפניו ובאותו שלא זמן לא מצא לא לפניו ולא לתוכו הלכך אסירי ולא משום חששא דיוני דעלמא אלא מאחר שלא מצאן במקומן ועוד שבקן האחר המוקצה לא מצא כלום יש לחוש שמא אלו שמצא לפני הקן המוכן לא מתוכו יצאו אלא מתוך המוקצה: ולא מיבעיא קאמר לא גרסי' אלא ה"ג ולא מיבעיא זמן בתחתונה ולא זמן בעליונה כו' · כלומר ותנא דאצטריך לאשמועינן אסורים לאו כשזמן את של תחתונה ולמחר מצא בתחתונה לפניה ולא בתוכה ולא מצא בעליונה כלום אצטריך למימר דאסירי דחיישינן דלמא הני דאזמין אזדו להו והנך שמצא לפניה משל עליונה באו ואשתרבובי אשתרבוב למטה ונחיתו הא לא אצטריך דאפי' זמן בעליונה בתוכה ולא זמן את של תחתונה ולמחר מצא בעליונה לפניה ולא בתוכה ולא מצא בתחתונה כלל אסירי ולא תימא לאו אורחייהו למסרך ומיסק בעודן קטנים אלא אמרינן סרוכי סרוך מן התחתונה המוקצה וסליקו לפני העליונה: א) ואם אין שם אלא הן · אם אין סביבותיהם אתמול אלא הן: ב) הרי אלו מותרים · דודאי אלו הן שהזמין בתוך הקן ובאו לפניה: מפורחים · גדולים ופורחים למרחוק: אדדויי אדדו · מאותו קן ואתו להכא כדמפרש ואזיל דעד חמשים אמה מדדה: בקרן זוית · שזוית הבית בולט להלאה מן השובך וקן זה שזמן בו עומד לגדדין דאי הוה אתי להכא לא הוה חזי לקניה שהזוית של בית עומדת לפניו:

מתני' עלי · מלאכתו לאיסור לכתוש במכתשת משום הכי אסרי ליה בית שמאי: **גמ'** שאסור לטלטלו · דאתעביד ליה צורך י"ט: בתברא גרמי · המיוחדת לקצב עליה בשר: מהו דתימא · הוא הדין דאפילו תברא גרמי אסרי ב"ש דלמא בתר דטלטלה ממליך ולא תבר ואשתכח דטרח בכדי: איכא דאמרי אמר אביי כו' · כי אותביניה פשיטא עלי תנן שני אביי גופיה הכי לא נצרכא הא דאמרינן אבל תברא גרמי דברי הכל מותר אלא לתברא גרמי חדתי שלא קצב עליה מעולם דאיכא למיחש דהיים עלה וממלך: לא חיישי לאמלוכי · בתמיה ופריך לאביי: אין מוליכין טבח וסכין וכו' · אם היו רחוקים זה מזה דלמא [בתר] דטריח ממליך: מדוך · בוכנא שדוכין בו תבלין במדוכה: נשבק האי קדרה · מין תבשיל זה שיהא צריך תבלין כגון בשר ובצלים: ולעבד קדרה דלא בעיא תבלין · כגון כרוב ולפת: מאי איכא למימר גרסי' קמ"ל לא גרסינן: שמולחין עליו · ואע"פ שהמלח מועיל לעבוד: לצלי · דאין מולחין אותו יפה: הא קא משמע לן דאפי' לצלי כעין קדרה אסור · האי אבל לקדרה דקאמר אביי לאו כעין קדרה קאמר כגון אדם המולח צלי יפה יפה קרוב למליחת בשר שלצורך קדרה דלא תימא כל צלי שרי: אין מולחין את החלבים · ביום טוב כדי שלא יסריחו ואפי' נשחטה הבהמה בי"ט: ומאי שנא מעור לפני הדורסן · דשרו בית הלל משום דאי לא שרית ליה ממנע ולא שחיט: התם

א) [שייך למשנה דלעיל י:] ב) [גם זה שם]

תוספות

*) **פשיטא** דמותרין דאמר מר עוקבא כל המדדה וכו' · וקשה וכי מייתי ראיה ממר עוקבא שהוא אמורא וי"ל דע"כ אנו צריכין לומר כדמר עוקבא דאם לא כן לא מתוקמא מתניתין דלא יחפור (ב"ב דף כג:): **אין** נוטלין העלי · ותימה הא צריך לגופה וכל כלי שצריך לגופו או למקומו אפילו מלאכתו לאסור נוטלין אותו ביום טוב וי"ל דבפרק כל הכלים (שבת דף קכג· ושם) מוקמינן ליה במוקצה שיש בו חסרון כיס דכ"ע מודו דאסור כגון סיכי זירי ומזורי דקפיד עלייהו וב"ה שמתירין היינו דוקא משום שמחת י"ט כדמפרש בגמרא: **ושוין** שמולחין עליו בשר לצלי · לאו משום דצריך מליחה לצלי כדמפ' בחולין (דף קיא·) אלא משום שנהגו למלחו כדי ליתן טעם [ועי' תוספות חולין יז. ד"ה ונסבין]:

מעריס

עין משפט נר מצוה

*) [אמר אביי בדף. תימה דלא אמר לעיל אריפא] ת"י כ"י:

עו א ב ג מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הל' ו טוש"ע א"ח סי' תנו סעיף יד:
עז ד מיי' שם ופט"ו מהל' גזילה הל' יח טוש"ע שם וטוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ח:
עח ה מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ו טוש"ע א"ח שם סעיף יד:
עט ו טוש"ע א"ח סי' תנט סעיף ה:
פ ז מיי' פ"ג מהלכות יו"ט הל' ד סמג לאוין עה טוש"ע שם סעיף ג:
פא ח טוש"ע שם סעיף ה:
פב ט טוש"ע א"ח סי' תנא סעיף ב:
פג י טוש"ע א"ח סי' תקד סעיף ב:
פד כ ל מיי' פ"ג שם הלכה ד טוש"ע א"ח סי' תנט סעיף ג:
פה מ נ מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ד:

[בקרן זוית מאי אמרת אדדויי אדדו כל היכא דמדדה והדר כו' כצ"ל מהרש"ל]

בירושלמי ל"ג תיבת כזית

[תוספת' פ"א]

[עיין שבת דקט עמ"ש הב"י א"ח סי' תלח ד"ה ויכול להוליך]

רבינו חננאל

דמתעבל קטריהן ומיפרדי מהדדי ולקח אחד ונשאר אחד · פי' אשתרבובי כמין ירידת הוא וסריכה כמו תפיסה כדכתיב שממית בידים תתפש: ואם אין שם אלא הן מותרין · אוקימנא במדדין ולא במפריחין כלומר אין בהן כח לפרוח. ומתמהינן אי הכי פשיטא ודאי הן הן: ואמרינן כגון דאיכא קן אחד בתוך נ' אמות שיש שם אפרוחים שלא זימן מהן וקאי בקרן זוית מהו דתימא ניחוש דלמא מן הקן וההוא באו קמ"ל אע"ג דקיי"ל כמר עוקבא דאמר בפ' לא יחפור כל המדדה אין מדדה יותר מחמשים אמה כיון דקאי האי קן בקרן זוית (דלפי) [דאי] מדדה לא יכול למיהדר ומחזי לקניה לא מדדה הלכך ליכא למיחש להכי ושרי: *) פי' תרסין הקרשין שנועלין בהן פתחי החנויות וב"ה מתירין לסלקם ולפתוח ולהחזירם כדי לסגור: פי' העלי בוכנא שכותש בו הדיסא והפואה וכיוצא בה באסיתא. [והוא] מלאכת החול ואינו עומד לכתוש בו מיני מאכל' לפיכך אמרו כי זה העלי הוא דבר שמלאכתו לאיסור ואעפ"כ ב"ה מתירין לטלטלו ולקצב עליו בשר ולשבר עצמות. וכן תברא גרמא שהיא חתיכה של קורה שהתקינה לשבר עליה עצמות והיא עדיין חדשה מותרת וכ"ש ישנה וכן להוליך תבלין אצל מדוכה ומדוכה אצל תבלין אלו כולן ב"ה מתירין **)להגביה עור של בהמה ששחטה ביום טוב ולשוטחו ולדורסו בני אדם וב"ה מתירין ושוין ב"ש וב"ה שמולחין ע"ג העור בשר לצלי שאין צריך מלח הרבה אבל בשר לתבשיל שצריך מלח הרבה לא שנמצא מולח את העור: ת"ר אין מולחין את החלבים ביו"ט ולא מהפכין בהן משום ר' יהושע אמרו שוטחן ברוח ע"ג יתידות. אמר רב מתנה הלכתא כר' יהושע איכא דאמרי אין הלכה כר' אמר

*) נראה דלפני רבינו הי' הגי' כאן בש"א אין מסלקין את התרסין וכו' קודם דין דאין נוטלים את העלי. **) נראה דחסר כאן וצ"ל וכן אוסר ב"ש להגביה וכו'.

מסורת הש"ס

[שייך למשנה דלעיל יוד:]
[לעיל יוד: ב"ב כג:]
ב"ב כג:
שבת קכג. [לעיל יוד.]
[שבת קכג. קכד. תוספתא פ"א]
[בתוספתא א' בש"א מוליכין טבח וסכין אצל בהמה אבל אין מוליכין בהמה אצל טבח וסכין וכ"א ברא"ש דהכא סימן יז ודע שהרב אלפס לא הביא כל זה אבל הר"ן כתב גרסינן בגמרא בש"א אין מוליכין וכו' וע"ש פירושו שכתב לב"ה דאמרי מוליכין ועי' פרש"י ד"ה אין מוליכין וכו' ואולי איתרמי טעות בתוספ' וכן בהרא"ש וצ"ל אין מוליכין וכו']

גליון הש"ס

גמ' רבא אמר בשני קנין · עיין לקמן דף כה ע"א רש"י ד"ה ומנא:

התם לא מוכחא מלתא *משום דחזי למזגא עליה הכא אתי למימר מ"ט שרו לי רבנן כי היכי דלא לסרח מה לי למשטחינהו מה לי לממלחינהו אמר רב יהודה אמר שמואל ^אמולח אדם כמה חתיכות בשר בבת אחת אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת רב אדא בר אהבה מערים ומלח גרמא גרמא:

מתני' ב"ש אומרים *אין מסלקין את[סס] התריסין ביום טוב וב"ה ^במתירין אף להחזיר:

גמ' מאי תריסין אמר עולא תריסי חנויות ואמר עולא °שלשה דברים התירו סופן משום תחלתן ואלו הן עור לפני הדורסן ותריסי חנויות וחזרת רטיה במקדש ורחבא אמר רבי יהודה אף הפותח חביתו ומתחיל בעיסתו על גב הרגל ואליבא דרבי יהודה דאמר יגמור עור לפני הדורסן תנינא מהו דתימא טעמייהו דב"ה משום דחזי למזגא עלייהו ואפילו מערב יום טוב נמי קמ"ל ^גהתירו סופן משום תחלתן דיום טוב אין דערב י"ט לא תריסי חנויות נמי תנינא [וב"ה מתירין אף להחזיר] מהו דתימא טעמייהו דב"ה משום *דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ואפילו דבתים נמי קמ"ל ^דהתירו סופן משום תחלתן דחנויות אין דבתים לא חזרת רטיה במקדש נמי תנינא* ^המחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה מהו דתימא טעמא מאי משום דאין שבות במקדש אפילו כהן דלאו בר עבודה הוא קמ"ל התירו סופן משום תחלתן דבר עבודה אין דלאו בר עבודה לא פותח את חביתו נמי *תנינא הפותח את חביתו ומתחיל בעיסתו על גב הרגל ר' יהודה אומר יגמור וחכמים אומרים ^ולא יגמור מהו דתימא טומאת עם הארץ ברגל כטהרה שויוה רבנן ואע"ג דלא התחיל נמי קמ"ל התירו סופן משום תחלתן התחיל אין לא התחיל לא ועולא מאי טעמא לא אמר הא בפלוגתא לא קא מיירי הנך נמי פלוגתא נינהו *בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה מתניתין דלא כי האי תנא דתניא *אמר רבי שמעון בן אלעזר מודים בית שמאי ובית הלל שמסלקין את התריסין ביום טוב לא נחלקו אלא להחזיר שבית שמאי אומרים אין מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין במה דברים אמורים בשיש להן ציר אבל אין להן ציר דברי הכל מותר והתניא בד"א בשאין להן ציר אבל יש להן ציר דברי הכל אסור אמר אביי ^יבשיש להן ציר מן הצד דברי הכל אסור אין להן ציר כל עיקר דברי הכל מותר כי פליגי בשיש להן ציר באמצע

מר

רש"י

התם לא מוכחא מילתא · שהא שטיחתו לצורך עבוד דמימר אמר האי דשרו ליה רבנן לתתו לפני הדריסה מפני צורך יום טוב התירו שאף שטיחתו צורך י"ט דחזי למזגא עליה אבל הכא גבי חלבים כי שרית לשוטחן מוכחא מלתא שלתקון החלבים התרתו ואתי נמי לממלחינהו ומליחה מאבות מלאכות היא בדבר שיש בו עבוד דתנן (שבת דף עג·) והמולחו והמעבדו: בבת אחת. דחד טרחא לכלהו: מערים · לאחר שמלח זו לאכלה היום אומר חברתה ערבה עלי לאכלה היום וחוזר ומולחה: חנויות · כמו תיבות הן ועומדות בשוק ואינן מחוברו' לקרקע: תריסין · דלתות פתחיהן: התירו סופן · שאינו צורך יום טוב: משום תחלתן · שהוא צורך יום טוב ואי לא שרית סופן לא עביד תחלתן: עור לפני הדורסן · הותרה שטיחתן משום שחיטתן: תריסי חנויות · הותרה חזרתן משום סלוקן:(א)וחזרת רטיה· בשבת פרק כלל גדול (דף עה:) אמרו הממרח רטיה בשבת חייב משום ממחק: במקדש · לכהן שלקה בידו וצריך לעבוד עבודה וליטול רטיה מעל ידו שלא תהא חציצה בין ידו לעבודה מחזיר הרטיה לאחר עבודה דאי לא שרית ליה להחזירה לא שקיל ליה מעיקרא: ורחבא אמר רבי יהודה · י"מ ספק משמיה דרבי יהודה נשיאה ספק משמיה דרב יהודה ואני אומר לא ראה רחבא את רבי יהודה נשיאה דהא מפומבדיתא הוה ולא מצינו שעלה לא"י ועוד כי אמרי' בעלמא *דדייק וגמר שמעתת' מפומיה דרביה כרחבא דפומבדיתא הוה לן למימר דאפילו ספיקי דגברי גרים כדאמרינן בדרב יהודה בהכל שוחטין (חולין יח:) ונראה בעיני משום דרבו מובהק היה ולא היה לומד מרב אחר הוה קרי ליה רבי דלא נספקיה בדרב יהודה אחרינא: אף הפותח את חביתו · חבר כשהתחיל למכור יינו או ככרו לעולי רגלים ברגל וממשמשי בה יד הכל וטומאת עם הארץ ברגל טהורה כל ימות הרגל ובמה שנשאר לאחר הרגל נחלקו רבי יהודה וחכמים בפרק חומר בקדש (חגיגה דף כו·) רבי יהודה אומר יגמור וימכרנה לחברים ולכל אדם ויזהר שלא יגע עם הארץ עוד וחכמים אומרים לא יגמור ולא ימכרנה עוד משום דנטמאת ברגל במגע עם הארץ וגהי דכל ימות הרגל אסתראי שלא לבייש מיהו לאחר הרגל חלה למפרע ואשמעינן רחבא דרבי יהודה לא אמר יגמור אלא משום תחילתן דאי לא שרית ליה לא פתח ליה מעיקרא: תנינא · במתניתין ובית הלל מתירין ומטולא מאי נפקא לן: ואפילו מעי"ט · שהופשט מבעוד יום: דערב יום טוב לא · דליכא למיגזר משום תחילתן דאי נמי לא שרית ליה איהו נמנע מלפשוט מעי"ט (ב) דהא יכול לשוחטו מבעוד יום: תנינא · במתניתין: וב"ה מתירין אף להחזיר גרסינן: דאין בנין בכלים · אין איסור בנין וסתירה בכלים אלא בבתים דנחייב בבנין כל דהו והעושה כלי או גומרו בי"ט או בשבת משום מכה בפטיש הוא דמחייב שהוא חיוב לכל גמר מלאכה או אם הוא דבר שהוא מחליקו חייב משום ממחק ואם צריך קלוע חייב משום מחתך וכן אורג או מסך או תופר אבל בנין וסתירה לא שייך בהו לאחיובי בסלוק וחזרה דהא דתנן (שבת דף קב:) הבונה כל שהוא בבתים תנן והלכך בית הלל אפילו בתיבות הבית שרו לסלק דלתותיהן ולהחזיר ואע"ג דלאו לשמחת י"ט קמ"ל עולא דאע"ג דאין בנין וסתירה בכלים קאסרי ליה ב"ה מדרבנן אי לאו משום תחלתן דחנויות שהן צרכי רבים אין אבל תריסי כלי הבית לא: תנינא · בעירובין מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה: מהו דתימא טעמא · דהתירא משום דלא גזרו על השבות שבמקדש ולקשור רטיה וכן כל דבר רפואה שאין מלאכה אלא שבות הוא שגזרו חכמים בכל רפואות גזירה משום שחיקת סמנין: תנינא · בחגיגה: כטהרה שויה רבנן · דאסמכוה אקרא כאיש אחד חברים (שופטים כ) וטעמא דרבי יהודה משום דלא הדרה חיילא ואע"ג דלא התחיל על גב הרגל למוכרה ואירע שנגע בה עם הארץ ברגל קאמר נמי רבי יהודה דאין מגעו מטמאה ואפי' לאחר הרגל קמ"ל רחבא דמשום תחלתן הוא: בפלוגתא לא קא מיירי · והא פליגי רבנן עלה: מתניתין · דקתני בסלוק נמי פליגי לאו כי האי תנא: בשיש להן ציר · ידות לשני ראשין דדומות לבנין: והתניא · בשאין להן ציר הוא דשרי ב"ה אבל בשיש כו': אמר אביי · דכולי עלמא תרוייהו הנך תנאי דברייתא דפרשי לן פלוגתא דב"ש וב"ה: *דברי הכל אסור · ובשאין להן ציר כל עיקר דברי הכל ב"ש וב"ה: בשיש להן ציר באמצע · כעין פליט"א ותוחבין אותו בחור שבאמצע דופן פתח התיבה:

מר

תוספות

מערים ומלח גרמא גרמא · וכן רגילין העולם שמערימין (ג) ואוכלין מעט מן התרנגולת ואוכלין הכבד ומיהו ה"ר שמואל היה אומר היינו דוקא קודם אכילה אבל אחר אכילה לא*:

אמר רחבא אמר ר' יהודה · פי' רש"י יש מפרשים דלהכי קאמר הכי לישנא משום שהיה מסופק אם שמע שמועה זאת מרבי יהודה הנשיא או מרב יהודה ולא נהירא דרחבא היה בפומבדיתא ולא מצינו שעלה לא"י ועוד מצינו בפסחים (דף נב:) דדייק וגמר שמעתתא מפומיה דרביה כרחבא דפומבדיתא כו' ואם כן שהיה מסופק ממי שמע שמועה היה לו לומר דאפילו ספיקי דגברי גרים כדאמר בחולין (דף יח:) בשמעתין דמוגרמת לכך נראה לי דלכך אמר רבי יהודה משום שהיה רבו מובהק והא דקאמר וגמר שמעתתא מפומיה (ד) קאי אהא דקאמר שהיו לפניו מסתיו ולא קאמר *אסטונית דאותו לשון שמע מרבו ולא רצה לשנותו:

מהו דתימא טעמייהו דב"ה דאין בנין וסתירה כו' · דקי"ל אין בנין וסתירה כשהוא מהדק ומפרק כי אם בעושה כלי שהוא חייב משום מכה בפטיש או בבונה על גבי קרקע כדאמרינן בשבת (דף קב:) הבונה כל שהוא חייב קמ"ל ותימה הא קיימא לן אין בנין וסתירה בכלים י"ל מ"מ אסור (ה) שמא יתקע:

השוחט

עין משפט נר מצוה

[וע"ע תוספות לקמן יז: ד"ה ובלבד]

פו א מיי' פ"א מהלכות יו"ט הל' יוד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תק סעיף ה:

פז ב מיי' שם פ"ד הל' יב סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקיט סעיף א:

פח ג מיי' פ"ג שם הלכה ד:

פט ד מיי' שם פ"ד הלכה יב טוש"ע שם:

צ ה מיי' פכ"א מהלכות שבת הלכה כו סמג לאוין שה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף כה:

צא ו מיי' פי"א מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה י:

נ"א אנטכא

צב ז מיי' פ"ד מהלכות יו"ט הל' יב טוש"ע א"ח סי' תקיט סעיף א:

רבינו חננאל

אמר רב יהודה אמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות כאחת אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת. רב אדא בר אהבה מערים ומלח ליה גרמא גרמא כגון דמלח האי חתיכה ואימלך ואמר לא בעינא האי אחריתי בעינא: ירושלמי מערים ומלח הכא עד דמלח כולה. כלומר היה ממלח ע"ג העור מעט מעט. וישאל מאי תריסין אמר עולא תריסי חנויות. והני מילי חנויות אבל בתים לא. ג' דברים התירו סופן משום תחלתן ואלו הן תריסי חנויות משום להוציא תבלין ומיני מאכל התירו לו. ואם תאמר לו אסור לסגור בהן כי יש בנין בכלים מתחלה לא יפתח. וכן עור לפני הדריסה. אם לא תתיר לו להניחו במקומו שמוח לא ישחוט תחלה. וכן החזרת רטיה במקדש כמפורש בסוף עירובין ורב יהודה אמר אף עם הארץ הפותח חביתו ברגל והמתחיל עיסתו ברגל יגמור לאחר הרגל כר' יהודה. ואע"ג דקיי"ל מגע ע"ה בחזקת טומאה הוא הכא אם לא תטהר לו לא אתי למיעבד לכתחלה ושקלינן וטרינן בענין תריסי חנויות ואסקה אביי בשיש לה ציר מן הצד דברי הכל אסור. כדתנן מחזירין ציר התחתון במקדש אבל לא במדינה. בשאין לה ציר כל עיקר דברי הכל מותר. כי פליגי בשיש לה ציר באמצע

מסורת הש"ס

[לעיל יוד.]

[שם וש"נ]

עירובין קב:

[ברכות לג:]

חגיגה כו.

[ברכות לו: יבמות ע:] [תוספ' פ"א]

[ר"ל כך ד"ה אסור וכן בשאין להם ציר ד"ה מותר קאי אב"ש וב"ה]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה (ות רת) רטיה וכו' משום ממחק במקדש) תא"מ ונ"ב ס"א וחזרת רטיה בשבת במקדש לכהן כו': (ב) ד"ה דערב יום טוב וכו' דהא יכול לשוחטו מבעוד יום: (ג) תוס' ד"ה מערים וכו' שמערימין ואוכלין ואוכלין מעט מן התרנגולת כמו הכבד: (ד) ד"ה אמר וכו' מפומיה דרביה קאי אהא: (ה) ד"ה מהו וכו' מ"מ אסור דחיישינן שמא יתקע:

גליון הש"ס

גמ' שלשה דברים התירו סופן · עיין ר"ה דף כג ע"ב תוס' ד"ה שיהו מהלכים ועיין יומא דף עז ע"ב ומו"ק דף ז ע"א:

מר סבר גזרינן ציר באמצע אטו ציר מן הצד ומר סבר לא גזרינן : **מתני'** *בית שמאי אומרים אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרשות הרבים ובית הלל [א]מתירין : **גמ'** תני תנא קמיה דרבי יצחק בר אבדימי השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה א"ל דאמר לך מני בית שמאי היא *דאמרי לא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דאי בית הלל [ב]הא אמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך הכא נמי מתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך מתקיף לה רבה ממאי דב"ש ובית הלל בהא פליגי דלמא בערוב והוצאה לשבת ואין ערוב והוצאה ליו"ט קא מיפלגי מ"ס *ערוב הוצאה לשבת וערוב הוצאה ליו"ט ומר סבר [ג]ערוב הוצאה לשבת ואין ערוב הוצאה ליו"ט כדכתיב °ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת בשבת אין ביו"ט לא מתקיף לה רב יוסף אלא מעתה ליפלגו באבנים אלא מדלא מפלגי באבנים ש"מ בהוצאה שלא לצורך פליגי ואף ר' יוחנן סבר במתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך פליגי דתני תנא קמיה דר' יוחנן *המבשל גיד הנשה בחלב ביו"ט ואכלו לוקה חמש לוקה משום *מבשל גיד ולוקה משום אוכל גיד ולוקה משום מבשל בשר בחלב ולוקה משום אוכל בשר בחלב ולוקה משום

ירמיה יז

רש"י

מר סבר · בית שמאי : ומר סבר · בית הלל והך מתניתא לא אפלוג אלא מר אשמעינן חדא ומר אשמעינן חדא ולא פליגי מתניתא קמייתא הכי קאמר במה דברים אמורים בשיש להן ציר באמצע אבל אין להם ציר כל עיקר דברי הכל מותר ותנא בתרא ה"ק במה דברים אמורים דנחלקו בשאין להם ציר מן הצד אבל בשיש להם ציר מן הצד דברי הכל אסור : **מתני'** לא את הקטן · כל מילי דלאו צורך אכילה : **גמ'** עולת נדבה · דאילו עולת חובת היום רחמנא שריא אבל זו יש להקריבה לאחר יום טוב : לוקה · משום (*לא תעשה כל מלאכה) (שמות כ) : לצורך · אך אשר יאכל לכל נפש : בערוב הוצאה · אם נאסרה הוצאה ביו"ט ונתקנו הלכות ערובי חצירות ליו"ט אם לאו : ואין ערוב והוצאה כו' · ואע"ג דעיקר הוצאה מויעבירו קול במחנה נפקא לן (שבת דף צו:) בא ירמיה ופירש שלא נאסרה אלא בשבת משום הכי קא שרו אבל שחיטה שהיא אב מלאכה ובכלל לא תעשה כל מלאכה היא אימא לך אפילו לב"ה אם הותרה לצורך לא הותרה שלא לצורך והך מתניתין אפי' ב"ה : מתקיף לה רב יוסף · אהך אתקפתא דרבה : אלא מעתה · דסבירא להו לב"ה אין אסור הוצאה ליו"ט : ליפלגו באבנים · אי אין אסור הוצאה אין אסור טלטול שלא נאסר טלטול אלא משום הוצאה ומה שלא גזרו על כל טלטולים אפילו על אוכלים וכלים משום דאין גוזרין גזרה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה : אלא מדלא אפלוג באבנים · ש"מ דלכולי עלמא יש הוצאה ליו"ט אלא שמן התורה הותרה לצורך וב"ה אית להו כיון דהותרה לצורך הותרה מן התורה לגמרי אלא רבנן גזור במידי דהוי טרחא דלא צריך כגון אבנים אבל בקטן וספר תורה דצריכין להו ביו"ט לא גזור ובית שמאי לית להו מיגו ומידי דלצורך אכילה שהתורה התירתו הותר ושאינו צורך אכילה באסורו עומד מן התורה: ואף ר' יוחנן סבר במתוך גרסינן : פליגי · ב"ש וב"ה ודכולי עלמא יש אסור הוצאה ליו"ט מויעבירו קול במחנה דישנה בשאר מלאכות וירמיה היה מזהירן על השבתות שהן חמורין והלואי ישמעו : לוקה משום מבשל גיד · שהבשול אב מלאכה הוא ובשול גיד דבר האסור ואינו ראוי לאכילה ועומד באסור לא תעשה כל מלאכה דלא הותר אלא לצורך : ולוקה משום מבשל בשר בחלב · לאו משום יום טוב דמלקות דבשול יו"ט הא תנא ליה אלא אפילו הוא חול לוקה משום מבשל בשר בחלב דכתיב לא תבשל גדי בחלב שלש פעמים אחד לאסור אכילה ואחד לאסור הנאה ואחד לאסור בשול :

משום

תוספות

השוחט עולת נדבה ביום טוב לוקה וכו' · וה"ה דמצי למימר ר"ע היא *דלית ליה מתוך אלא ניחא ליה למנקט ב"ש דסבירא להו הכי בהדיא טפי ותימה הואיל ומוקמינן לה אליבא דב"ש אם כן לימא השוחט עולת חובה בי"ט לוקה דהא ב"ש אית להו לקמן (דף יט·) על עולת ראייה דלוקה דדרשינן וחגותם חגיגה אין עולת ראייה לא וי"ל משום דיוקא נקטיה דאי הוה נקט עולת חובה הוה אמינא עולת חובה מחייבי אבל שלמי חובה כיוצא בו פטור הואיל והם חובה וגם יש בהן צורך הדם אבל שלמי נדבה חייב הואיל והיה יכול להקריבן למחר והשתא דנקט עולת נדבה אשמעינן רבותא דדוקא עולת נדבה חייב דכולה כליל אבל שלמי נדבה פטור אע"ג שאינו חייב בהן והיה יכול להמתין עד למחר הואיל ויש בהן צורך הדיוט וא"ת והא אפילו ב"ה מודו דלוקה דסבירא להו לקמן (שם) דנדרים ונדבות אין קרבים בי"ט ואמאי מוקים לה אליבא דב"ש וי"ל דמהיכא אית ליה דנדרים ונדבות אין קרבים בי"ט מלכם ולא לגבוה וא"כ הוי לאו הבא מכלל עשה דאין לוקין עליו וא"ת כיון דאהדריה אהדריה לאסורא קמא דהא אמרי'* גבי גוזז פסולי המוקדשין דלוקה אע"ג דלא ידעינן אסור גיזה רק מדכתיב (דברים יב) תזבח ולא גיזה דהיינו לאו הבא מכלל עשה דאין לוקין אלא ש"מ כיון דאהדריה אהדריה לאסורא קמא כלומר ללאו שהיה בו קודם שנפסל וגם גבי נדרים ונדבות נימא הכי דאהדריה לאסורא קמא ולוקה וי"ל דשאני גיזה שלא הותרה בפסולי המוקדשין כלל בהדיא וא"כ הואיל ואשתכח סמך בהו לאסורא מוקמינן ליה באיסורא קמא אבל הכא גבי יו"ט דאוכל נפש הותר דכתיב אשר יאכל וגו' (שמות יב) וה"ה בנדרים ונדבות מתוך שהותרה וכו' וא"כ אשכחנא דהותרו בהדיא וכיון דאשכחנא דהותרו בהדיא לא אמרי' אהדרי' לאסור' קמא אלא למאי דאהדריה אהדריה ולמאי דלא אהדריה לא אהדריה וקאי דוקא בעשה:

דלמא בערוב והוצאה קמפלגי · פי' רש"י ערובי חצרות וקשה מאי צריך עירובי חצרות גבי י"ט הא בלאו הכי מותר לטלטל מחצר לחצר לצורך לכ"נ להר"ר חיים כהן דגרסינן ערוב הוצאה בלא וי"ו *והכי פירושו אם אסור הוצאה מעורב בו בין שאר מלאכות אע"ג שהיא מלאכה גרועה ואם שייכא אסור הוצאה אם לא קמפלגי ומיהו יש ליישב דגרסינן שפיר ערוב והוצאה דצריך ערוב שיוכל להוציא דברים שאינן לצורך יו"ט כלל (*ואין ערוב והוצאה ליו"ט דשאני הוצאה דגרועה היא מכל שאר מלאכות ויש ספרים דגר' קרא דירמיה ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת בשבת אין ביו"ט לא דממעט לה בהדיא מטעם דהוצאה גרועה היא) :

ה"ג רש"י אלא מעתה לפלגו באבנים ומדלא מיפלגי באבנים ש"מ וכו' והכי פירושו אלא מעתה דב"ה לית להו אסור הוצאה לפלגו בטלטול אבנים ולשמעינן רבותא דלית להו בהן אסור הוצאה דהא לא נאסר בשום דבר טלטול אפי' דבר שמלאכתו לאסור וגם אינו צורך י"ט כלל אלא גזרה שמא יוציא כדאיתא בהדיא פרק כל הכלים (שבת דף קכד:) ואפי' דבר שהוא צורך יו"ט כגון כלי הצריך לו היה ראוי לאסור גזירה שמא יוציא אלא שאין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בה ומדלא קמפלגי באבנים שמע מינה בהוצאה וכו' דב"ה סברי מתוך וא"ת כיון דב"ה אית להו מתוך אמאי אין מתירין אפי' טלטול אבנים וכל דבר אפילו אינו צורך יום טוב ויש לומר דודאי אין ה"נ דמדאורייתא הואיל והותרה הותרה לגמרי אלא רבנן גזור על דבר שאינו צורך יו"ט דכיון דעיקר הוצאה נאסרה יש לאסור בדבר שאין לצורך יום טוב כלל ע"כ פי' רש"י ולא רצה לגרוס כמו שיש בספרים אלא מעתה הוציא אבנים לב"ה ה"נ דלא מחייב מלקות דא"כ הוה מסיק לפי' זה הוציא אבנים לב"ה דחייב ורש"י קים ליה דב"ה סבירא להו הואיל והותרה הותרה לגמרי אלא רבנן הוא דגזור בדבר שאינו צורך יו"ט כלל וקשה חדא דאמרי' בפסחים (דף מו:) האופה מיו"ט לחול לוקה ולא אמרינן מתוך וכו' ואפילו לרבה דלא לקי היינו מטעם הואיל ואי אתרמי ליה אורחים אבל מטעם מתוך לא קאמר ועוד דמוחק גירסת הספרים לכן נראה לפר' דגרסי' כגירסת הספרים אלא מעתה הוציא אבנים לב"ה ה"נ דלא מחייב פי' מדאורייתא מלקות וכ"ת ה"נ א"כ לפלגו באבנים אלא ודאי מדלא קמפלגי וכו' ודוקא בהוצאה שיש בה צורך יו"ט קצת אמרינן מתוך שהותרה לצורך יו"ט דכל אוכל נפש מותר הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש הואיל ואיכא צורך מקצת (א) שיש צורך יו"ט אבל שלא לצורך יו"ט כלל ודאי דאסור מן התורה כגון אופה מיו"ט לחול ומוציא אבנים דליכא לא צורך נפש ולא שמחת יו"ט חייב מדאורייתא וכי פליגי ב"ש וב"ה בדברים שאינן לצורך אוכל נפש ואיכא בהן צורך יו"ט קצת כגון קטן למולו דהמצוה נקראת צורך יום טוב ולולב לצאת בו וס"ת לקרות בו וכן פי' רבינו חננאל אבל *ליתא פירושן דלאו דוקא קטן למולו דה"ה שלא למולו דשרי גם (ב) טיול דהא אשכחן נמי דמשחקין בכדור שקורין פלוט"א בלע"ז ביו"ט ברה"ר אע"ג דליכא אלא טיול וא"ת השוחט עולה מה צורך יש לו בה יש לומר דהכא נמי איכא שמחת יו"ט שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רבך ריקן כדמוכח לקמן (דף כ:) :

הכא

מסורת הש"ס

שבת ד' קכד: לקמן לז:

[כל מלאכה לא יעשה בהם שמות יב]

*גי' רש"ל דאסרי ולא

[וע' מערוך ערך ערב מר סבר עירוב הוצאה לשבת עירוב הוצאה ליו"ט פי' יו"ט לדברים שאינן צורך אוכל כשבת מה שבת אין מוציאין מרשות לרשות אלא ע"י עירוב כך ביו"ט]

מכות כא: פסחים מז: [מבשל גיד ביו"ט כצ"ל]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ה"ג וכו' והיכא צורך מקצת אבל שלא לצורך כצ"ל ותיבת שיש צורך יו"ט נמחק: (ב) בא"ד דשרי גם בשביל טיול:

רש"ל גורס ליתא להאי פירושא וי"ג אבל ר"ת פירש

עין משפט נר מצוה

[פסחים ה:]

צג א ב מיי' פ"א מהל' י"ט הל' ד ופ"ה הלכה א סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף א :

צד ג מיי' פ"א מהל' עירובין הלכה ד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקכח סעיף א:

[עי' תוס' חולין לה. ותוס' ע"ז נט: סד"ה אמר ר' יוחנן]

[וע' תוספות כריתות יד: ד"ה עירוב]

רש"ל מוחק כל זה

רבינו חננאל

ב"ה סברי לא גזרינן ומותר להחזיר : [מתני'] בש"א אין מוציאין לא את הקטן כו' · נקטינן לולב למצותו וקטן למולו וס"ת לקרות בו · וב"ה מתירין להוציאן אפילו לרה"ר · ומשום הכי אמרי' בגמרא הא דתני השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה · ואע"פ שעושה מצוה · ב"ש היא ולא ב"ה דשמעינן להו לב"ה דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך שנאמר אך אשר יאכל וגו' הותרה נמי הוצאת לולב וס"ת שאינן לצורך אכילה · הכא נמי כיון שהותרה השחיטה לצורך אכילה הותרה נמי שלא לצורך · אלא מתני' מני ב"ש היא · ודחינן להאי סברא טמאי דבהאי טעמא פליגי ב"ש וב"ה דלמא בעירוב והוצאה פליגי ב"ש [סברי] יו"ט בדברים שאינן לצורך אוכל נפש כשבת · מה שבת אין מוציאין מרשות לרשות אלא ע"י עירוב כך ביו"ט · ומה שבת אין מוציאין בה [לר"ה] כך שבת אין מוציאין · וב"ה סברי אין עירוב והוצאה ליו"ט · דכי כתיב ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת הוא דכתיב ולפיכך הוצאה ביו"ט שרי · אבל לשחיטה שלא לצורך אפילו ב"ה אסרי ודחי רב יוסף אי הכי שאין הוצאה אסורה ביו"ט לדברי ב"ה אם יוציא אבנים לרה"ר פטור הוא · אלא מדלא תנינן דפליגי באבנים אלא בדברים שיש בהן צד מצוה · ש"מ במתוך שהותרה לצורך אכילה הותרה נמי שלא לצורך · ליתא · וכן נמי מדחזינן לר' יוחנן דאמר לתנא דהוה תני קמיה · המבשל גיד הנשה בחלב ואכלו לוקה ה' לוקה משום אוכל גיד ומשום מבשל גיד · שבישל ביו"ט דבר שאינו בר אכילה · וה"ה למבשל בשר בחלב פי' וא"ל

עין משפט
נר מצוה

צה א מיי' פ"א מהל' י"ט הל' ד ופ"ד הל' ב סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תצה סעיף א:

צו ב ג ד מיי' פ"ד מהל' י"ט הלכה כו טוש"ע א"ח סימן תקו סעיף ג:

צז ה מיי' פ"ג שם הל' טו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקי סעיף א:

צח ו מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יד ויז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיט סעיף ז:

צט ז ח מיי' פ"ג מהל' יו"ט הלכה טו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקי סעיף א:

משום הבערה א"ל *°פוק תני לברא הבערה ובשול אינה משנה ואם תמצא לומר משנה ב"ש היא דאמרי לא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ה"נ לא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דאי ב"ה כיון דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך *הכא נמי *מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך:

מתני' בש"א אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביום טוב בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום וב"ה גמתירין אמרו להם ב"ש גזרה שוה חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שאין מוליכין את התרומה כך אין מוליכין את המתנות אמרו להם ב"ה לא אם אמרתם בתרומה ג'שאינו זכאי בהרמתה תאמרו במתנות שזכאי בהרמתן:

גמ' קא סלקא דעתך שהורמו מהיום ושנשחטו מהיום ושהורמו מאמש ושנשחטו מאמש מני מתני' לא רבי יוסי ולא ר' יהודה אלא אחרים דתניא*אמר רבי יהודה לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המתנות שהורמו מערב יו"ט שמוליכין עם המתנות שהורמו מהיום ושנשחטו מהיום לא נחלקו אלא להוליכן בפני עצמן שב"ש אומרים אין מוליכין ובית הלל אומרים מוליכין וכך היו בית שמאי דנין חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שאין מוליכין את התרומה כך אין מוליכין את המתנות אמרו להם ב"ה לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתה תאמרו במתנות שזכאי בהרמתן אמר רבי יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על המתנות שמוליכין לא נחלקו אלא על התרומה שב"ש אומרים אין מוליכין וב"ה אומרים מוליכין וכך היו ב"ה דנין חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שמוליכין את המתנות כך מוליכין את התרומה אמרו להם ב"ש לא אם אמרתם במתנות שזכאי בהרמתן תאמרו בתרומה שאין זכאי בהרמתה אחרים אומרים לא נחלקו ב"ש וב"ה על התרומה שאין מוליכין לא נחלקו אלא על המתנות שב"ש אומרים אין מוליכין ובית הלל אומרים מוליכין לימא אחרים היא ולא רבי יהודה אמר רבא מי קתני שהורמו מהיום ושנשחטו מהיום שהורמו קתני ולעולם שחיטתן מאמש לימא רבי יהודה היא ולא אחרים אפילו תימא אחרים ובהנך דנשחטו מאמש אי הכי היינו ר' יהודה איכא בינייהו טפלה: אמר רב יהודה אמר שמואל 'הלכה כרבי יוסי רב טובי בריה דרב נחמיה הוה ליה גרבא דחמרא דתרומה אתא לקמיה דרב יוסף אמר לו מהו לאמטויי לכהן האידנא א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אושפיזכניה דרבא בר רב חנן הוה ליה אסורייתא דחרדלא א"ל מהו לפרוכי ומיכל מנייהו ביו"ט לא הוה בידיה אתא לקמיה דרבא א"ל ה'מוללין מלילות ומפרכין קטניות ביו"ט איתיביה אביי*'המולל מלילות מע"ש למחר מנפח מיד ליד ואוכל אבל לא בקנון ולא בתמחוי 'המולל מלילות מערב יו"ט למחר מנפח על יד על יד ואוכל אפילו בקנון ואפי' בתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה מערב יו"ט אין ביו"ט לא אפילו תימא חביו"ט ואיידי דתנא רישא מע"ש תנא סיפא נמי מערב יו"ט א"כ מצינו תרומה שזכאי בהרמתה ותנן לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתה וכו' לא קשיא הא

רש"י

משום הבערה · שהיא מלאכה לעצמה וקא סבר יש חלוק מלאכות ליום טוב ללקות שתים על שתי מלאכות משום יום טוב: הבערה ובשול · דיום טוב אינה משנה ללקות עליהן דמתוך שהותרו לצורך הותרו נמי שלא לצורך מן התורה: אינה משנה · לא נשנית מעולם בבית המדרש: ואם תמצא לומר משנה · אם יאמרו תנאים שנשנית ודאי בית שמאי שנאוה: מתני' אין מוליכין חלה · אע"פ שמותר בהפרשתה לא שרו ליה הולכתה אלא תקון לתקן עיסתו התירו לו ולא יותר: מתנות · הזרוע והלחיים והקיבה אף הן הרמתן הותרה לו שהרי נצטוה להרימן והיאך יאכל שאר הבשר ואע"פ שאין טובלין כשאר טבל לאסור הבשר באכילה מיהו אם לא פירש שאר הבשר מהן הרי הוא אוכלן ועובר בעשה הלכך הרמתן התירו ולא הולכתן וכולן משום גזרה דאין מגביהין (א) אותם: גזרה שוה · לאו דוקא דכולה מדרבנן גזור אלא דומיא דגזרה שוה בדרבנן: מתנה לכהן · מעשרים וארבע מתנות כהונה הן: כשם שאין מוליכין · דהא מודיתו לן שהרי מאתמול הוגבהה: שאינו זכאי · רשאי לא נתנו חכמים לאדם כח וזכות בהפרשתה: גמ' לא ר' יוסי ולא רבי יהודה אלא אחרים גרסינן: שמוליכין אותן כו' · ומתניתין קתני בין שהורמו מהיום וקס"ד דכנשחטו היום קא מיירי ואסר: על המתנות שמוליכין · הואיל וזכאי בהרמתן והוא הדין לחלה וחד מינייהו נקט: אלא על המתנות · ואפילו נשחטו מהיום משמע כי מתניתין: לימא אחרים היא ולא ר' יהודה · כלומר כר' יוסי ודאי לא אפשר לאוקמא כרבי יהודה מאי מי מצינן למימר דמתניתין נמי דוקא בשל אמש קאמר ומתוקם אליביה או נזקק על כרחנו לומר דלא כרבי יהודה: מי קתני · מתני' בין שהורמו *ונשחטו מהיום ולעולם שחיטתן מאמש אבל בהנך דנשחטו ביום טוב מודו: לימא רבי יהודה היא ולא אחרים · כיון דמתניתין דוקא בדשל אמש קאי מדלא קתני נשחטו היום נימא דלא כאחרים דהא אחרים על המתנות קאמרי: בהנך דנשחטו מאמש · על המתנות דקאמרי אחרים בשל אמש קמיירי: טפלה · ר' יהודה מתיר לטפל ולהוליך של אמש עם של היום ואחרים סברי דאפי' לטפל נמי אסרי ב"ש ומתני' דלא איירי בטפלה כלל איכא למימר כרבי יהודה ואיכא למימר כאחרים: הלכה כרבי יוסי · ואליבא דב"ה דאפי' תרומה נמי מותר להוליך: אסורייתא · חבילות של חרדל בשרביטין והזרע בתוכן: מהו לפרוכי · השרביטין ולהוציא הזרע ביום טוב מי שרי בי"ט כשחיטה וכבישול או דלמא כיון דאפשר מערב יו"ט לא דתולדת דישה הוא: מוללין מלילות · דדש כלאחר יד הוא ואפילו בשבת לאו דאורייתא הוא אלא מדרבנן וביום טוב לא גזור: מלילות · של חטין שמולל בידיו כשהן רכים: גבי שבת גרסי' מיד ליד וגבי יום טוב גרסי' על יד על יד: מיד ליד · שלא כדרך חול: קנון · כלי הוא ראשו אחד רחב והשני עשוי כעין מרזב קצר ונותן הקטניות בתוך הרחב ומנענע והאוכל מתגלגל דרך המרזב והפסולת נשאר בכלי: תמחוי · קערה גדולה: על יד על יד · מעט מעט: אבל לא בטבלא כו' · דמחזי כמאן דעביד לצורך מחר שאין דרך לעשות בכלים הללו אלא הרבה: מערב יום טוב אין · המולל מערב יו"ט קתני ולא קתני המולל ביו"ט: אם כן · דמוללין מלילות ביו"ט מצינו תרומה שזכאי בהרמתה דהשתא שבלין לא מפרישין תרומה עד שיעשו דגן והמוללן ביו"ט לאכלן מפרים מהן תרומה על כרחו: הא

תוספות

הכא נמי כיון שהותרה הבערה לצורך וכו' · וא"ת ומה צורך איכא במבשל גיד כיון שהוא אסור יש לומר כיון שהיה בדעתו של זה לאכלו היינו צורך יום טוב:

אין מוליכין חלה ומתנות לכהן כו' · פי' לאו דוקא מוליכין דה"ה אם יבא הכהן לביתו לא יתנם לו וכן משמע בירושלמי דדמאי פרק הלוקח פירות בהדיא דקאמר התם מי שקרא שם לתרומת מעשר דמאי ולמעשר עני של ודאי לא יטלם בשבת אבל אם כהן ועני (ב) רגילים לאכול אצלו באין ואוכלין ובלבד שיודיעם פי' מאתמול וקאמר עלה דההוא דקאמר לא יטלם היינו מתניתין לא יתנם ומייתי מהך דהכא אין מוליכין וכו' ומסיק ילפי' הוא מהיא והיא ילפינן מהוא הוא ילפינן מהיא הוא יו"ט היא שבת פי' ה"ק היא דבשבת ילפינן מההוא דאין מוליכין דמיירי ביו"ט והוא ילפינן מהיא דוקא מה שמתירין ב"ה היינו דוקא כשרגילין לאכול אצלו ואותה של ירושלמי קרי היא אלמא דאם אין למדין לאכול אצלו לא יתנם אפי' אם יבא הכהן לביתו משום דלא סלקא אדעתא דבר איניש למיכל פיסתיה בביתא דחבריה ויסברו העולם שהוא תרם אותם ביום טוב ולכך הוא אוכל בביתו:

רבינו חננאל

וא"ל ר' יוחנן לתנא הבערה ובישול אינה משנה כלומר אינו חייב בהן אליבא דב"ה דמתוך שהותרה הבערה לצורך כו': מתני' בש"א אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביו"ט כו' וב"ה מתירין · קס"ד הורמו מאמש' שנשחטו מאמש ושהורמו היום דקתני במתני' שנשחטו היום · נמצא חלוקתם אפילו נשחטו היום והורמו היום · ב"ש אוסרים וב"ה מתירים · מני מתני' לא ר' יהודה ולא ר' יוסי אלא אחרים. ר' יהודה לא דהא שמעינן ליה דתני לא נחלקו אלא להוליך המתנות ששחטו מאמש ושהורמו מאמש להוליכן בפ"ע ב"ש אוסרין אבל לעשות טפילה ולהוליכן עם המתנות שנשחטו היום והורמו היום שמותר ומתני' קתני הללו והללו דב"ש אוסרין · וכך ב"ש דנין כו' · אי ר' יוסי האמר כל מתנות שאפילו הורמו מאמש מותר להוליכן בפני עצמן · כ"ש אותן שהורמו היום · לא נחלקו אלא על התרומה כו' · ואלא לאחרים דתני לא נחלקו אלא על המתנות סתם כלומר כל מתנות ב"ש אוסרין וב"ה מתירין · ובא רבינא לאוקמא למתני' אפילו לר' יהודה דמי קתני בפירוש במתני' שנשחטו מהיום. אתה הוספתה שנשחטומהיו'. מתנות שהורמו מהיום קתני. ולעולם בבהמה שנשחטה מאמש ולא הורמו מתנותיה אתמול ותורמו היום הןשאוסרין ב"ש ומתירין ב"ה אבל בבהמה שנשחטה היום ביו"ט' והורמו מתנותיה ביו"ם דברי הכל מוליכין ואפילו אותן שהורמו אמש עושין אותן טפלה לאלו שנשחטו היום · וכיון שהעמדנו משנתנו על זה הדרך מקשינן אי הכי לימא מתני' דלא כאחרים · ופשוטה היא · ופרקינן הא דאמרי אחרים סתם כי על המתנות נחלקו ב"ש אוסרין וב"ה מתירין באותן שנשחטו מאמש' אבל באותן שנשחטו היום דברי הכל מוליכין' אי הכי היינו דר' יהודה ומה אחרים באו ללמדנו.

ופרקינן איכא בינייהו טפלה · פי' ר' יהודה סבר שנשחטו מאמש אין מוליכין [בפ"ע אבל טפלה שרי] · ואחרים אומרים לא בפ"ע ולא טפלה · ולדברי הכל תרומה אינו זכאי בהרמתה · אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי דאמר על המתנות לא נחלקו אלא דברי הכל מוליכין ולא נחלקו אלא על התרומה שאע"פ שאינו זכאי בהרמתה מותר לו להוליכה לכהן וכן הורה רב טובי לאשפיזכניה להוליך לכהן גרבא דחמרא דתרומה בי"ט כר' יוסי · וכן התיר רבא לפרוכי מאיסורייתא דחרדלא ביו"ט מיהא מוללין ומפרכין קטנית בי"ט ומותיב עליה אביי המולל מלילות מע"ש למחר מנפח על יד ועל יד ואוכל · וכן המולל מלילות מעיו"ט למחר מנפח על יד ועל יד ואוכל וכו' · ומקשינן מעיו"ט אין ביו"ט לא · ומשני אפילו ביו"ם שרי למלל מלילות · ואיידי דתנא רישא מע"ש דבשבת ודאי אסור · תנא סיפא נמי מעיו"ט · ואקשינן אם מוללין מלילות ביו"ם ודאי לא יתירו לו למלול ביו"ם אלא שיאכל מהן בלא תרומה והנה מצינו שזכאי בהרמת תרומה ביו"ם · ואנו שנינו לדברי הכל אין זכאי בהרמתה · ופרקינן

מסורת הש"ס

[שבת קו· וש"נ]

[פסחים ה: כתובות ז·]

[תוספתא פ"א]

ונשחטו מהיום שהורמו מהיום קתני ולעולם שחיטתן מאמש כצ"ל

[תוספתא שם]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אין מוליכין וכו' דאין מגביהין תרומה הס"ד: (ב) תוס' ד"ה אין וכו' ועני למודים לאכול:

גליון הש"ס

גמ' פוק תני לברא · שבת דף קו ע"א עירובין דף ט ע"א יומא דף מג ע"ב יבמות דף עז ע"ב:

מסורת הש"ס

תרומות פ"י מ"ו

עין משפט נר מצוה

ק א מיי' פ"ג מהל' מעשר הל' ס:
קא ב מיי' שם ופ"ה מהל' תרומות הל' כ:
קב ג מיי' פ"ג מהלכות תרומות הל' יד סמג עשין קלד טור י"ד סי' שלא:
קג ד מיי' פ"ג מהל' מעשר הל' ס:
קד ה מיי' פ"ג מהל' תרומות הל' יד סמג עשין קלד טור י"ד סי' שלא:
קה ו מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה יב טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קי וסעיף קל:
קו ז מיי' פ"ג מהל' תרומות הל' יד סמג עשין קלד טור י"ד סי' שלא:

הא רבי הא ר' יוסי בר' יהודה דתניא [א]הכנים שבלין לעשות מהן עיסה °אוכל מהן עראי ופטור [ב]למוללן במלילות רבי מחייב ור' יוסי ברבי יהודה פוטר ולרבי יוסי ברבי יהודה נמי משכחת לה כגון שהכנים שבלין לעשות מהן עיסה ונמלך עליהן למוללן ביום טוב דטבלא ביומיה אלא מאי תרומה רוב תרומה אמר אביי מחלוקת בשבלין אבל בקטניות דברי הכל אסורייתא טבלא לימא מסייע ליה *[ג]מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל הרי זה כותש ומחשב כמה זרע יש בהם ומפריש על הזרע ואינו מפריש על העץ מאי לאו רבי יוסי בר' יהודה היא דאמר התם לא טבלא הכא טבלא לא רבי היא אי רבי היא מאי איריא תלתן אפי' שבלין נמי אלא מאי רבי יוסי בר' יהודה לשמעינן שאר מיני קטניות וכ"ש תלתן אלא תלתן אצטריכא ליה סד"א הואיל וטעם עצו ופריו שוה לפרוש נמי אעצו קמ"ל איכא דאמרי אמר אביי [ד]מחלוקת בשבלין אבל בקטניות דברי הכל אסורייתא לא טבלא מיתיבי מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל הרי זה כותש ומחשב כמה זרע יש בהן ומפריש על הזרע ואינו מפריש על העץ מאי לאו טבל טבול של תרומה [ה]לא טבל טבול של תרומת מעשר וכדר' אבהו א"ר שמעון בן לקיש דאמר רבי אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש מעשר ראשון שהקדימו בשבלין [ו]שמו טובלו לתרומת מעשר כותש למה לי לימא ליה כי היכי דיהבו לי הכי יהיבנא לך אמר רבא [ז]קנסא תניא נמי הכי בן לוי שנתנו לו שבלין במעשרותיו עושה אותן גורן ענבים עושה אותן יין זיתים עושה אותן שמן ומפריש עליהם תרומת מעשר ונותנן לכהן שכשם שתרומה גדולה אינה ניטלת
אלא

רש"י

הא רבי הא ר' יוסי ברבי יהודה · לעולם מוללין מלילות לדברי הכל ודקשיא לן אם כן מצינו תרומה שזכאי בהרמתה אין ודאי מצינו אליבא דרבי דאמר יש תרומה במלילות ומתניתין דקתני לא מצינו ר' יוסי ברבי יהודה היא דאמר אין תרומה במלילות: אוכל מהן עראי · כל זמן שלא דשן ומרחן בכרי לא נגמרה מלאכתן לתרומה: למוללן במלילות · הכניסן לאכלן מעט מעט ע"י מלילות: רבי מחייב · בתרומה שלא יאכל מהן עראי עד שיפריש לפי שהכניסתן בשבלין היא גמר מלאכתן שאין סופן לבא לידי גורן אחר וזהו גרנן: ורבי יוסי בר' יהודה פוטר · דגנך כתיב והיינו מרוח דאין דגון אלא קבון בכרי: ופרכינן לרבא דאמר מוללן לר' יוסי ברבי יהודה נמי אי שרית למוללן ביו"ט משכחת לה על כרחיך שזכאי בהרמתה במלילות שהכניסן לעשות עיסה בדישה ומרוח ונמלך עליהן למוללן להכניען כולן למלילות דעל כרחיך מודה בהו רבי יוסי דטבלן ביום שנמלך עליהן דכיון דהכניסן לשם גורן גמור ירדה להן תורת תרומות ומעשרות וכשנמלך למוללן נעשית הכנסתו גורן והמוללן ביו"ט על כרחו(א) קדים תרומתן: אלא מאי תרומה רוב תרומה גרסינן· ולא גרס אלא מאי אית לך למימר אלא לא תימא הא רבי הא רבי יוסי דבין לרבי בין לרבי יוסי מתוקמא ומאי תרומה דתנן מתניתין אינו זכאי בהרמתה ברוב תרומות קאמר שישנן על ידי דישה ומרוח והן מערב יום טוב: מחלוקת בשבלין · בהנהו הוא דפטר ר' יוסי דרובן לדישה ואין גרנן אלא במרוח: אבל קטניות · יש בני אדם הרבה שאין חובטין אותן יחד אלא כדי קדרתן לפיכך הכנסתן בחבילין זהו גרנן: תלתן · מין קטנית הוא ומעט נותנין בקדרה ליתן טעם: כותש · זהו דרך דישתן: ומחשב · מאומד: ואין מפריש על העץ · אין צריך להפריש מן הקשים ואף על פי שטעם עצו ופריו שוה לא חייבוהו חכמים במעשרות מדקתני חבילין של טבל אלמא אסורייתא טבלא: לשמעינן שאר מיני קטניות · דטבלו בחבילי ואף על פי שהרבה עושין מהן כרי ומרוח וכ"ש תלתן שהוא נותנו מעט מעט בקדרה למתק ונותנו בעצו: אלא תלתן אצטריכא ליה גרסינן · ולעולם רבי היא וה"ה לשבלין ולא תסייעי' מהכא: איכא דאמרי אמר אביי מחלוקת בשבלין· בהנהו מחייב רבי לפי שהרבה כונסין אותן למלילות וקליות שהן גרנן אבל בקטניות סתם הכנסתם למרוח ואסורייתא לא טבלא: מאי לאו בטבל טבול לתרומה · כלומר מאי לאו גבי ישראל קרי ליה טבל ועדיין לא נקרא עליו שם בפה ומסתמא קרוי טבל וחייב בתרומה שהיא תחלה לכל המעשרות דכתיב בה ראשית: לא בטבל טבול לתרומת מעשר · לעולם אין חבילין גמר מלאכה ואילו גבי ישראל הוא לא הוה מקרי טבל אלא בבן לוי קאי שקדם והלך אצל ישראל ונטל מעשר ראשון ממנו בחבילין והואיל וחל על חבילין הללו שם מעשר נעשו טבל אצלו להפריש מהם תרומת מעשר מן המעשר שעל הלוי להפריש והיא במיתה וכל תורת תרומה עליה דתרומה קרייה רחמנא: שהקדימו בשבלין · שהקדימו לתרומה גדולה: שמו טובלו · שם מעשר שנקרא עליו טובלו ואוסרו באכילת עראי ובמיתה כדין טבל עד שירים תרומת מעשר שלו ולקמיה יהיב טעמא: כותש למה לי · אי בבן לוי מוקמינן ליה למה מוטל עליו לעשותו דגן אי אמרת בשלמא בישראל קאי ואסורייתא טבלא שפיר תנא כותש דכתיב דגנך ודרבנן דומיא דאורייתא תקון: קנסא · על שהקדים וגרם להעריס לעבור על דברי תורה שהמשנה סדר המעשרות עובר בלאו מלאתך ודמעך לא תאחר (שמות כג) דהכי קאמר לא תאחר תרומה להקדים לה מעשר: יעשה אותו גורן גרסינן:
אלא

תוספות

הא רבי יוסי · פרש"י ומה (ב) מלינו דזכאי בהרמתה היינו אליבא דרבי דאמר יש תרומה במלילות דסבר דהכנסתן דמלילות היינו גרנן וגמר מלאכה אבל מתני' דקתני לא מלינו היינו ר' יוסי ברבי יהודה דאמר אין תרומה במלילות דאדגן קפיד רחמנא ואין זה אלא קבון בעלמא ובסמוך גרסינן ולרבי יוסי בר' יהודה נמי משכחת לה וכו' משמע לפי' דלר' יוסי אפי' אכילת קבע יכול לאכול בלא מעשר דאם היה מחייב באכילת קבע משכחת לה לר' יוסי בר' יהודה דזכאי בהרמתה באכילת קבע ותימה דהלשונא משמע כן דהא קאי על אכילת עראי הכנים שבלין לעשות מהן עיסה אוכל מהן עראי ופטור ועלה מסיק למוללן במלילות רבי מחייב מעראי ור' יוסי בר' יהודה פוטר מעראי וע"ק לרבי נמי היכי מלינו (הוא) שזכאי בהרמתה ביו"ט הואיל דאית ליה דהכנסתן למלילות זהו גרנן וגמר מלאכתן אם כן נתחייבו מאתמול מעיו"ט ואם כן אין יכול להפריש ביו"ט לכן נ"ל דהא דקאמר דכהן זכאי בהרמתה אתיא אליבא דר' יוסי ברבי יהודה דפוטר דכיון דסבר דהכנסתן לאו זהו גרנן ואם כן כי מלנן ביו"ט *בא לו חיוב השתא וא"כ זכאי בהרמתה והא דאמר דאינו זכאי בהרמתה אתי אליבא דרבי דס"ל דהכנסתן זו היא גרנן והיה להם לתרום מאתמול וא"כ אינו זכאי בהרמתה ובסמוך גרסי' ולרבי משכחת לה וכו': **איכא** דאמרי מחלוקת בשבלים אבל בקטניות ד"ה לא טבלא· והקשה הר"ר שמשון מקולי דבכל התלמוד לא מלינו איכא דאמרי כה"ג שהוא להפך מן הראשון דודאי מלינו בשאר מקומות לישנא קמא דברי הכל ואיכא דאמרי בהא נמי פליגי או איכא דאמרי בהא פליגי ובהא דלישנא קמא דברי הכל אבל כה"ג לא דכל הפחות הוה לי' למימר דבקטניות מחלוקת אבל בשבלין כ"ע מודו ותירץ דה"ק לישנא קמא מחלוקת בשבלין היכא שפירש בהדיא שהכניסן לשבלין אבל בקטנית שפירש למוללן ד"ה טבלא וה"ה דפליגי בקטניות סתם ובשבלין סתם ולאיכא דאמרי ה"ק מחלוקת בשבלין סתם שלא פירש למוללן אבל בקטניות סתמא כ"ע מודו דלא טבלו וה"ה בקטניות שהכניסן למוללן פליגי וכן בשבלין פליגי והשתא ניחא דלא הוי להיפך לגמרי דהא דקאמר לישנא קמא דפליגי מסיק הכא בדאיכא דאמרי ד"ה [לא] טבלא וא"ת והא לא מיירי כלל בפלוגתיה רק במפרש שהכניסן לשבלים יש לומר דמה דקתני סיפא למוללן במלילות משום דמסתמא כמו למוללן במלילות דכל שלא פיר' דהוו לעשות מהן עיסה הוי כמו למוללן במלילות בשבלים אבל תימה להאי פירושא דמקשה בסמוך מאי לאו בטבל וכו' מאי פריך לשני ליה דמיירי בדמפרש והכא מיירי בסתם ויש לומר דמשמע דמיירי בכל ענין אפילו בסתמא ועוד דבעי (ג) אליבא דכלהו תנאי:
כשם

[פי' לאכול קבע רש"ל]

רבינו חננאל

ופרקינן לא קשיא הא דתני מוללין ומפרכין ביו"ט לר' יוסי בר' יהודה שפוטר המלילות מן התרומה והא דתני המולל מלילות מעיו"ט ואמרינן מעיו"ט אין ביו"ט לא · לר' דתניא הכנים שבלין לעשות מהן עיסה אוכל מהן עראי ופטור למוללן במלילות רבי מחייב ור' יוסי בר' יהודה פוטר. ר' סבר כיון שחישב עליהן למוללן הוקבעו למעשר ולתרומה וכיון שהיה לו לעשר מאתמול ולא עישר מוקצה הוא ואסור למוללן ביו"ט ור' יוסי בר' יהודה סבר אין חייב אא"כ עשאן כעין גרן · אבל המכנים למלילות פטור הוא בחול כ"ש בי"ט לפיכך מוללין ביו"ט · ואמרינן ולר' *) נמי משכחת לה הא דתניא · ואוקימנא ר' יוסי ב"ר יהודה דמחייב ביו"ט במלתא דלא הוה אפשר לו לעשותו מעיו"ט · וכל מלאכה [שהוא] צורך אוכל [נפש] שאי אפשר לעשותה מעיו"ט מותר לעשותה ביו"ט · והוא כגון הלש עיסה מעיו"ט אין מפריש ממנה חלתה ביו"ט · והלש ביו"ט מפריש חלתה ביו"ט · הכא נמי כגון שהכנים שבלין לעשות עיסה דאפילו ר' מתיר לאכול מהן עראי בין בחול בין ביו"ט · ונכנס ביו"ט ואח"כ נמלך עליהן ואמר איני עושה מהן עיסה אלא מלילות אני עושה אותן כולן שנמצאו היום ביו"ט מתחייבין ולא היה בהן חיוב מאתמול כגון האי הכי נמי דאיבעי כו' למיכל מינייהו אסור
אלא

מאי אית לך למימר מתקנן ואוכל: **ירושלמי** מטלטלין את האיסתנוסין דר' ירמיה הורי לבר גירונטי אסיא מטעיניה בסדינה מיעול מבקרא בישיא בשובתא. מיישא בר בריה דריב"ל כטען בסדיניה מיעול מדרש בציבורא בשבתא לא סוף דבר שצורך הרבים בו. אלא שמא יצטרכו לו רבים. תני לא את המפתח וב"ה מתירין הדא דמתירין ב"ה מפתח של אוכלין אבל מפתח של כלים לא שרא. והא ר' אבהו הוה יתיב ומתני ומפתחא של פלמטירין בידיה פלפלין הוה ליה בגווה. תני הלש עיסה ביו"ט מפריש חלה ביו"ט מעיו"ט ושכח ולא הפריש חלתה אסור לטלטלה כו'. תיפתר בעיסה טמאה שאינו יכול להפריש חלתה אלא לבסוף, ובדין הוה בעיסה טהורה שלא יפרישנה אלא בסוף תקנה תקנו להפרישה בתחלה שלא תטמא את העיסה. והא דתנן אין זכאי בהרמתה רוב תרומה היא ולא כל התרומה ויתבו **) לפרקי' שיזדמן כגון זו ויש לו להרים התרומה ביו"ט אם צריך לאכול מהן כגון אפייה ובישול שהן מותרין וכגון הלש עיסה ביו"ט מפריש ממנה חלתה ביו"ט הכא נמי אפילו לר' יוסי בר יהודה מאי תרומה דהנ"נן לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתת רוב תרומה אמר אביי מחלוקת ר' ור' יוסי בר' יהודה בשבלין של תבואה אבל בקטניות דברי הכל איסורייתא טבלא לימא מיסייעא מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל כו'. איכא דאמרי אמר אביי מחלוקת בשבלין אבל בקטניות דברי הכל איסורייתא לא טבלא. ומותבינן עליה מהא דתנן בתרומות פ"ט מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל הרי זה כותש ומחשב כמה זרע יש בהן ומפריש על הזרע ואין מפריש על העץ מאי לאו תרומה היא זו דקתני ומפריש על הזרע. והנה מצינו כי נתחייב בחבילות שהן איסורייתא להפריש מהן תרומה. וא"ך [אמר] איסורייתא דברי הכל לא טבלי כלומר אין חייבין עד שיפרשו ודחה לא זה ששנינו ומפריש תרומת מעשר היא ולא תרומה גדולה. פי' כגון שיש לו לבעל הבית אלף חבילי תלתן ונתן מאה מהן מעשר ללוי. חייב הלוי לכתש עשר חבילות מהן שהן מעשר מן המעשר.
וזהו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ופרכינן וכו' על כרחו מרים תרומתן הס"ד: (ב) תוס' ד"ה הא מלינו וכו' ומה מלינו וכו' דקאמר שזכאי כצ"ל ופי' דכהן נמחק: (ג) ד"ה איכא וכו' ועוד דבעי לאוקמא אליבא:

גליון הש"ס

גמ' אוכל מהן עראי. עיין מנחות דף סז ע"ב תוס' ד"ה כדי שתהא:

*) [footnote marker in Rabbeinu Chananel]

**) אולי צ"ל ומניעו לפרקים כו'.

אלא מן הגורן ומן היקב כך תרומת מעשר אינה ניטלת אלא מן הגורן ומן היקב מחשב הא מדידה בעי הא מני אבא אלעזר בן גימל היא דתניא *אבא אלעזר בן גימל אומר °ונחשב לכם תרומתכם בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר כשם [א]שתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה גופא א"ר אבהו א"ר שמעון בן לקיש מעשר ראשון שהקדימו בשבלין שמו טובלו לתרומת מעשר מאי טעמא אמר רבא הואיל ויצא עליו שם מעשר: *אמר ר"ש בן לקיש [ב]מעשר ראשון שהקדימו בשבלין פטור מתרומה גדולה שנא' °והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר *א"ל רב פפא לאביי אי הכי אפילו הקדימו בכרי נמי אמר ליה עליך אמר קרא °מכל (*מעשרותיכם) תרימו את כל תרומת ה' ומה ראית האי ארגן והאי לא [ג]אדגן: *תנן התם [ג]המקלף שעורין מקלף אחת אחת ואוכל ואם קלף ונתן לתוך ידו חייב אמר רבי אלעזר וכן לשבת איני והא רב מקלפא ליה דביתהו כסי כסי ור' חייא מקלפא ליה דביתהו כסי כסי אלא אי אתמר אסיפא אתמר *[ד]המולל מלילות של חטים מנפח על יד על יד ואוכל ואם נפח ונתן לתוך חיקו חייב אמר רבי אלעזר [ה]וכן לשבת מתקיף לה רבי אבא בר ממל ורישא למעשר אין לשבת לא ומי איכא מידי דלענין שבת לא הוי גמר מלאכה ולמעשר הוי גמר מלאכה מתקיף לה רב ששת בריה דרב אידי ולא והא גרנן למעשר דתנן *[ו]איזהו גרנן למעשר הקשואין והדלועין משיפקסו ושלא פקסו משיעמיד ערמה ותנן נמי גבי בצלים *[ז]משיעמיד ערמה ואילו גבי שבת העמדת ערמה פטור אלא מאי אית לך למימר *[ח]מלאכת מחשבת אסרה תורה הכא נמי מלאכת מחשבת אסרה תורה: כיצד מולל אביי משמיה דרב יוסף אמר חדא אחדא ורב אויא משמיה דרב יוסף אמר חדא אתרתי רבא אמר [ט]כיון דמשני אפילו חדא אכולהו נמי כיצד מנפח אמר רב אדא בר אהבה אמר רב מנפח

מקשרי

תורה אור: ונחשב לכם תרומתכם — במדבר יח; והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר — שם; מכל מעשרותיכם תרימו את כל תרומת ה' — שם

רש"י

אלא מן הגורן ומן היקב · שנאמר כולה דכתיב דגן תירוש ויצהר (במדבר יח): מחשב הא מדידה בעי · בשלמא אי בישראל מוקמת לה ובתרומה גדולה איכא למיתני מחשב דניטלת באומד שתרומה גדולה לא נתנה בה התורה שיעור דכתיב ראשית דגנך (דברים יח) ורבנן הוא דאמרי שיעור עין יפה ובינונית ורעה הלכך באומד סגי דאי נמי לא יהיב כשיעור חטה אחת פוטרת כל הכרי אבל גבי לוי מעשר מן המעשר כתיב (במדבר יח) וצריך למדוד: אבא אלעזר בן גימל גרסי': ונחשב לכם תרומתכם · בלוים כתיב: בשתי תרומות הכתוב מדבר · דכתיב כדגן מן הגורן זו תרומה גדולה תרומתכם זו תרומת מעשר: מה תרומה גדולה ניטלת באומד · כדפרישי' דלא כתיב בה שיעור: ובמחשבה · נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר דכתיב ונחשב ואתרוייהו קאי והא דקא יליף לה מתרומה גדולה משום אומד נקט לה: הואיל ויצא עליו שם מעשר · ורחמנא אמר והרמותם ממנו מעשר מן המעשר משנקרא מעשר הזקיקם לתרומתו: פטור מתרומה גדולה · שהיה לו לכהן ליטול תרומה גדולה תחלה שהרי קרויה ראשית והלוי אחריו מעשר במה שמשייר וזה שנטל מעשר תחלה ונמצא שלא הורמה תרומה גדולה ממעשרו וישראל לא יתן לכהן אלא אחד מחמשים במה ששייר נמצא כהן מפסיד פטור הלוי מתרומה גדולה שבמעשר זה שנאמר והרמותם ממנו תרומת ה' ופירש ומה היא התרומה מעשר מן המעשר: אפילו הקדימו · לתרומה בכרי משנתמרח נפטר לוי מהאי קרא: עליך אמר קרא · כדי שלא תאמר כן: מכל (*מעשרותיכם) תרימו את כל תרומת ה' · ובלוים כתיב ולהכי כתיב כל למימר דכל צד תרומה המוטלת בו יתן: ומה ראית · דהאי כל דמרבי שדית ליה אהקדימו בכרי ואידך אהקדימו בשבלים אימא איפכא: האי אדגן · הקדימו בכרי כבר נעשה דגן ומשבא לכלל דגן חלה עליו חובת כהן דכתיב ראשית דגנך הלכך מסתברא דהאי קרא דזוכתא דכהן אכרי תשדייה: המקלף שעורים · לאוכלן קלופים חיים: ואוכל · ופטור מן המעשר דכי האי גוונא אכילת עראי היא ובשלא נתמרחו קאי שמקלפן מתוך שבולת שלהן: חייב · במעשר דהוה ליה קבע: וכן לשבת · אחת אחת לא הוי מפרק תולדה דדש דכלאחר יד הוא אבל משקבלן בידו הויא תולדת דישה וחייב: כסי כסי · מלא כוסות (א): ואוכל. בלא מעשר: לתוך חיקו. בשולי בגדיו שקורין פאנ"ץ. והרי גרנו של מעשר. כלומר הרבה מלאכות שאמרו שהן קובעות גורן למעשר לאסרו באכילת עראי ומותרות בשבת: איזהו גרנן למעשר. לעיל מינה איירי בפירות וקאמר אימתי גמר מלאכתן ליקבע למעשר: משיפקסו. משיטל פקס שלהן והוא כמין פרח בראשו כמו שיש בתפוחים ונופל מאליו כשמתיבש: ושלא פקסו משיעמיד ערמה. כלומר ואם עד שלא פקסו העמיד ערמה מהן כמין כרי הוקבעו אלמא העמדת ערמה הויא גמר מלאכה למעשר ולענין שבת משהביא בצלים לביתו אין העמדת ערמה מלאכה: אלא מאי אית לך למימר. אע"ג דלמעשר הויא מלאכה לשבת (ב) מלאכת מחשבת שהיא מלאכת אומנות אסרה תורה שנסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן בויקהל והתם מלאכת מחשבת כתיב: כיצד מולל. ביום טוב דאמרן לעיל מוללין מלילות והא ודאי שינוי בעי מעובדא דחול: חדא אחדא. בין גודל לאצבע: חדא אתרתי. בין גודל לשתי אצבעותיו: כיצד מנפח. דאמרינן לעיל למחר מנפח מיד ליד בשבת:

מקשרי

תוספות

כשם שתרומה גדולה ניטלת וכו' · והא תאמר מה צריך למילף תרומת מעשר מתרומה גדולה דניטלת במחשבה תיפוק ליה דבהדיא כתיב בה ונחשב דקאי אתרומת מעשר וכו' ופ"ה דלאו דוקא נקט מחשבה אלא אומד דוקא נקט ועי"ל אי לאו דילפינן תרומת מעשר מתרומה גדולה לא הייתי אומר דתרומת מעשר ניטלת במחשבה דאי משום קרא דונחשב דכתיב גבי מעשר מוקמינן לה בתרומה גדולה דה"ק בירושלמי כל התורה למדה ומלמדה חוץ מתרומת מעשר דמלמדה ואינה למדה דהא ממנו דכתיב גבי תרומת מעשר דמיניה נפקא מוקף דדרשינן ממנו מן הסמוך לו ומוקמינן לה בתרומה גדולה דבעינן מוקף אבל בתרומת מעשר מדאורייתא לא בעינן מוקף אלמא גבי ממנו דכתיב במעשר מוקמינן ליה בתרומה גדולה והכא נמי ונחשב נימא כדפרישית:

ומה ראית האי אדגן והאי לא אדגן · ותימה היכי אסיק אדעתיה דמקשה לומר אפכא דבשבלין יהא חייב ובהקדימן בכרי יהא פטור אם הוא חייב בשבלים כ"ש בכרי שכל מה שאחרי כן יהא חייב ואומר הר"י דה"ק מה ראית לחייב מכל לדדין הקדימו בכרי ופטור בשבלין אימא דבין חיוב ובין פטור בהקדימו בכרי פטור קודם ראיית פני הבית וחיוב לאחר ראיית פני הבית ומשני האי אדגן פירוש בהקדימו בכרי וא"כ דין הוא שיהא חייב מכל צד:

ואם קלף ונתן לתוך ידו חייב · פרש"י ואם קלף מתוך השבלין ותימה היכי מקלפא לרב דביתהו כסי כסי האמר לעיל דמולל מלילות מערב שבת וכו' משמע הא בשבת אסור ויש לומר דהתם מיירי לתלוש מן השבלים שהוא מפרק וזהו תולדה דדש שהוא אב מלאכה והכא מיירי בשכבר נתלשו מע"ש מן השבלין אבל עוד הן בקליפתן החיצונה ולכך שרי ומה שפרש"י הכא דאם קלף ונתן לתוך ידו חייב מפני שהוא קבע לא נהירא דבסמוך משמע שהטעם מפני שהוא גמר מלאכה הואיל והוא קולף הרבה ביחד דהיינו דגוטו:

כיצד מולל · פי' ביו"ט ובשבת אסור למלול וכיצד מנפח ר"ל בשבת דביו"ט שרי אף בקנון ובתמחוי:

כיצד מנפח וקאמר בין קשרי אצבעותיו · ותימה דלעיל אמר המולל מלילות מע"ש למחר מנפח מיד ליד כו' אבל לא בקנון וכו' ויש לומר דלעיל הוי פירוש בין קשרי אצבעותיו וקנון ותמחוי דנקט משום יו"ט נקט ליה:

בית

עין משפט נר מצוה

קז א מיי' פ"ג מהלכות תרומות הל' ד:

קח ב מיי' שם הלכה יג טור י"ד סי' של"א:

קט ג ד מיי' פ"ג מהל' מעשר הלכה יט טוש"ע י"ד סי' של"א סעיף פז:

קי ה מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה יז טוש"ע א"ח סי' שיט סעיף ו:

קיא ו מיי' פ"ג מהל' מעשר הלכה ח:

קיב ז מיי' שם הלכה יב:

קיג ח מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ט:

קיד ט מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה יז טוש"ע א"ח סי' שיט סעיף ו:

רבינו חננאל

וזהו שנקרא תרומת מעשר כדכתי' והרמותם ממנו וגו' · ומחשב כלומר מחשב בדעתו של אילו החבילות יש בהן זרע עשרים סאה כותש מהן סאתים ונותן לכהן וזו הכתישה קנס קנסו ללוי שלא היה לו לקבל חבילות עד שיכתשם ישראל ויתקנ' וכריש לקיש דאמר שמו טובלן כלומר כיון שנקרא מעשר חייב להפריש ממנו תרומת מעשר · וזהו פי' שמו טובלן לתרומת מעשר ומחשב באומד דעתו כמה זרע יש בהן כמה שפירשנו ונותן לכהן תרומת מעשר כאבא אלעזר בן גימל דתני ונחשב לכם תרומתכם בב' תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר · מה תרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה כדכתיב ונחשב לכם כלומר אפילו בלא מדידה אלא במחשבה בלבד דיי כך תרומת מעשר · אמר ר"ל אם נתן ישראל ללוי מעשר ראשון שלו שבלין קודם שיפריש תרומה גדולה שהיא עין בינונית אחד מחמשים אין חייב בן לוי לתת לכהן אלא תרומת מעשר בלבד כאשר פירשנו אחד מי' · אבל תרומה גדולה שהיא אחד מחמשים פטור עליה מ"ט מעשר מן המעשר חייבה תורה לבן לוי ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר · ואקשינן אי הכי למה אם הקדימו בשבלין בלבד הוא פטור אפילו הקדים מעשר של לוי על התרומה בכרי יהיה הלוי פטור מתרומה גדולה. ואסיקנא האי דבכרי אידגן ונתחייב ובנתינתו לבן לוי לא פקע חיוב תרומה מיניה לפיכך חייב לוי לתת לכהן אפילו תרומה גדולה אלא שבלין דלא אידגן ולא נתחייב פטור מתרומה גדולה:

תנן התם במעשרות פרק ד' המקלף שעורים מקלף אחת אחת על יד ואוכל. ואם קילף ונתן לתוך ידו חייב. א"ר אלעזר וכן לשבת. איני והא רב ור' חייא מקלפי להו דביתהו כסי כסי. אלא לקלף כי האי גוונא אפילו כסי כסי שרי. וכי אתמר דר' אלעזר אסיפא אתמר. המולל מלילות של חטין מנפח על יד על יד ואוכל ואם ניפח ונתן לתוך חיקו חייב. א"ר אלעזר וכן לשבת. ואקשינן ארישא דהא מתני' מי איכא מידי דלגבי מעשר הוי גמר מלאכה ולגבי שבת פטור. ודחינן ולא והרי גרנן למעשר דתנן במעשרות פרק א' איזהו גרנן למעשרות הקשואין והדלועין כו'. הנה הפיקוס בקשואין הוא גמר מלאכה למעשרות לגבי שבת שרי. דהא אנן מפקיסין ואכלינן בשבת. אלא בשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה ולא קא מכוין לפקוסי משום מלאכה אלא לאכשורי אוכלא. ואוקמה רבא למלילה אפילו אם מולל באצבעו דגדולה על

מסורת הש"ס

בכורות נח: ע"ש מנחות נד: ע"ש גיטין ל: ע"ש

שבת קכז: ע"ש עירובין לא: ע"ש פסחים לה: ע"ש

[תמורה ס:]

[נ"ל מתנותיכם]

מעשרות פ"ד מ"ה

ג"ז שם

[מתנותיכם]

ב"מ פח: מעשרות פ"א מ"ה

[מעשרות פ"א מ"ו]

[חגיגה יוד: ב"ק כו: ס: סנהדרין סב: זבחים מז: כריתות יט:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כסי כסי מלא כוסות בשבת ואוכל כצ"ל וסד"א: (ב) ד"ה אלא וכו' לשבת לא הוי מלאכה דמלאכת מחשבת שהיא:

מסורת הש"ס

ס"א אלא שנוי זוטא

[סנהדרין יז: וש"נ]

פי' ולא בבת אחת אלא בפעם אחת זה אחר זה· רש"ל

מקשרי אצבעותיו ולמעלה *מחכו עלה במערבא כיון דמשני אפי' בכולה ידא נמי אלא א"ר אלעזר מנפח בידו אחת ובכל כחו: **מתני'** בית שמאי אומרים תבלין נדוכין במדוך של עץ והמלח בפך ובעץ הפרור וב"ה אומרים תבלין נדוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ: **גמ'** דכולי עלמא מיהת מלח בעיא שנוי מ"ט רב הונא ורב חסדא חד אמר כל הקדרות כולן צריכות מלח ואין כל הקדרות צריכות תבלין וחד אמר כל התבלין מפיגין טעמן ומלח אינה מפיגה טעמה מאי בינייהו איכא בינייהו דידע מאי קדרה בעי לבשולי אי נמי במוריקא אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנדוכין נדוכין כדרכן ואפילו מלח והא אמרת מלח בעיא שנוי הוא דאמר כי האי תנא דתניא אמר רבי מאיר לא נחלקו בית שמאי וב"ה על הנדוכין שנדוכין כדרכן ומלח עמהן לא נחלקו אלא לדוכה בפני עצמה שבית שמאי אומרים מלח בפך ובעץ הפרור לצלי אבל לא לקדרה וב"ה אומרים בכל דבר בכל דבר סלקא דעתך אלא אימא לכל דבר (א) א"ל רב אחא ברדלא לבריה כי דייכת אצלי אצלויי ודוך רב ששת שמע קל בוכנא אמר האי לאו מגוויה דביתאי הוא ודלמא אצלויי אצלי דשמעיה דהוה צליל קליה ודלמא תבלין הוו תבלין נבוחי מנבח קלייהו תנו רבנן אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת תרתי הכי קאמר מה טעם אין עושין טיסני לפי שאין כותשין במכתשת ולימא אין כותשין במכתשת אי תני אין כותשין במכתשת הוה אמינא ה"מ במכתשת גדולה אבל במכתשת קטנה אימא שפיר דמי קמ"ל והתניא אין כותשין במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה אמר אביי כי תניא נמי מתניתא מכתשת גדולה תניא

רבא

רש"י

מקשרי אצבעותיו· ולא בכפו: **מתני'** מדוך · הוא בוכנא(ב) שמכין בו כדרכו ואין צריך *שנוי אבל במלח במקום שיש מלח גסה בפך של חרס ידוכנו ולא במדוכה: או בעץ פרור · כף גדולה שקורין פוקי"א דמלח בעי שנוי ובגמרא מפרש טעמא: והמלח במדוך של עץ · שנוי בעי אבל סגי בהאי שנוי זוטא: **גמ'** כל הקדרות · כל מיני תבשיל צריכות מלח הלכך מאתמול הוה ידע דאיבעי לי' לדוכה: ואין כל הקדרות צריכות תבלין · ואדם אינו יודע מה יעלה בלבו לאכול מחר: מפיגין טעמן · ממירין טעמן אם ידוכן מאתמול ריחו לא נמר (ירמיה מח) מתרגמינן לא פג: דידע מאתמול מאי קדרה בעי בשולי · ללישנא קמא בעי שנוי ללישנא בתרא לא בעי שנוי: אי נמי · תבלין של מוריקא איכא בינייהו שיש קדרה שמתבלין אותה בכרכום ואינו מפיג טעמו אם נדוך מבעוד יום והוא לא היה יודע מה יבשל מחר ללישנא בתרא בעי שנוי ללישנא קמא לא בעי שנוי: עמהם · מלח ותבלין *כאחד: לא נחלקו אלא לדוכה בפני עצמה · כדרכה כשאר תבלין: בפך ובעץ הפרור · על ידי שנוי ולא כדרכה ולצלי דהיינו דבר מועט: בכל דבר סלקא דעתך · ואפי' בדבר שאין ניטל בשבת: לכל דבר · ואפי' לקדרה ועל כרחך כדרכה אמרי ככל דרך שיטת הש"ס דעל מה נחלקו דומיא דלא נחלקו קאמר לא נחלקו על התבלין ומלח כאחד שנדוכין כדרכן על מה נחלקו לדוך כדרכה על מלח בפני עצמה שב"ש אומרים בפך בשנוי ועוד מחמיר לצלי ולא לקדרה וב"ה אומרים לכל דבר נדוכית כדרכה ולא הוצרך לפרש שכבר פירש: כי דייכת · מלח: אצלי אצלויי ודוך · הטה המדוכה על צדה דסבר כשמואל דאמר נידוכת כדרכה במדוך של אבן ומיהו שנוי זוטא בעי לשנויי: קל בוכנא · במדוכת מלח: האי לאו מגויה דביתאי הוא · יודע אני שאין זה בתוך ביתי שאסרתי עליהם לדוך במדוך של אבן בלא שנוי: דהוה צליל קליה · ואילו מכה (ג) בהשמטה באלכסון לא היה קולו צלול: ודילמא תבלין הוו · שאין צריכין שנוי: נבוחי מנבח · (ד) כשהן משברין הגרעינים נשמע קולו במדוכה כמנבחים קרויש"ט: אין עושין טיסני · בי"ט שטורח גדול הוא שכותש החטין עד שנחלקים א' לארבעה כדאמרי' במו"ק (ד' יג:): תרתי · שני דברים יש כאן לא זה דומה לזה קתני אין עושין טיסני הא חלקא ודייסא שפיר דמי דאין טרחן מרובה והדר תני אין כותשין כלל: ולימא אין כותשין · והכא ידענא דתו לא מתעביד טיסנא: סתם מכתשת היינו גדולה: אבל קטנה אימא שפיר דמי · אפילו טיסני: קא משמע לן · אין עושין טיסני כלל לפי שאין כותשין שום כתישה במכתשת והך מכתשת על כרחיך לא שנא גדולה ולא שנא קטנה מדתני רישא אין עושין טיסני כלל: אבל כותשין בקטנה · דהוי כלאחר יד דאינה אלא לתבלין: כי תניא נמי מתני' · דלעיל מכתשת גדולה תניא ולא תימא מה טעם קאמר אלא תרתי קתני והכי קאמר אין עושין טיסני כלל אפי' בקטנה ואין כותשין שאר כתישות במכתשת כגון דייסא וסתם מכתשת בגדולה קא מיירי:

רבא

תוספות

בית הלל אומרים תבלין נידוכין במדוך של אבן · ותימה דמשמע הכא דתבלין מותר לדוך בלא שנוי ובמסכת שבת (דף קמא. ושם) קאמר פלפלין בקתא דסכינא חדא חדא שרי תרי תרי אסיר וכי תימא דיש חילוק בין פלפלין לתבלין זה אינו דבההיא קאמר בתוספתא עלה דהכא פלפלין הרי הוא כתבלין וי"ל דהתם מיירי בשבת ותדע דשמעתא דהתם מיירי בשבת [א] דאם רוצה לומר בי"ט היה לו לפרש *כדפירש ר"ח והכא מיירי בי"ט וא"כ שרי כדרכו ואפי' במדוך של אבן אבל מלח של ים צריך שינוי לדוך אותו גרעין גרעין אבל *שליניי"ו אין צריך שנוי הואיל והוא עשוי בידי אדם:

איכא בינייהו דידע כו' בעי לבשולי · דללישנא קמא בעי שנוי וללישנא בתרא לא בעי שנוי אי נמי בהאי שאינו מפיג טעמו ולא ידע דללישנא בתרא צריך שנוי וללישנא קמא לא צריך שנוי ופסק ר"י שיש לאסור בכל ענין דאזלינן לחומרא אע"ג דבשל סופרים הלך אחר המיקל הואיל ולכל אחד ואחד יש קולא וחומרא מכל צד עבדינן לחומרא ומיהו שומין מותר לתקנם בי"ט בלא שנוי מפני שמתקלקלין ביותר אם יעשה אותן מערב יו"ט ועוד דאמרינן *דרוח רעה שורה עליהן כשנתנכין בלילה ומיהו מהאי פיסקא לא נפיק לן מידי דהא קי"ל כשמואל בסמוך דכל הנדוכין נדוכין כדרכן וכדתניא דמייתי בר ממלח שגרי' אצלויי דרך שנוי מעט וכן פסק רב אלפס דהואיל (ה) ואזלי וגררי אמוראי אליבא דהאי ברייתא אע"ג דבמתני' פליגא עלה קיימא לן כברייתא וכן פסק רב יהודאי גאון בהלכות פסוקות וכן יש מנהג הלכה למעשה דהך מלתא תליא באשלי רברבי ומ"מ אסור לטחון פלפלין ברחים שלהם משום דמחזי כעובדא דחול כשטוחנין ברחים שקורין מולינ"ט בלע"ז כדאיתא בפ"ב (דף כג.) אבל במדוך של אבן מותר לדוכן בלא שנוי ואף *לפירוש התוספות דאזלינן לחומרא מכל מקום שמא דפלפלין מותרין היכא דלא ידע מאי קדרה בעי לבשולי לפי שהן מפיגין טעמן ופלפלין נמי מפיג טעמן מדלא קאמר איכא בינייהו פלפלין אבל לפי מה שפירש בשם הגדולים דקי"ל דכל הנדוכין נדוכין כדרכן יש להתיר אפי' כי ידע מאי קדרה בעי לבשולי ואפילו לא מפיג טעמו והמחמיר לדוכן מעי"ט הרבה ביחד יתברך באלהים ובשם המיוחד:

בכל דבר ס"ד · פי' ואפילו בדבר שאין ניטל בשבת כגון סיכי זיירי ומזורי *דמודי בהו ר' שמעון אלא אימא לכל דבר ואפילו לקדרה ואם תאמר ואכתי מאי מייתי דילמא לעולם בעי שנוי וי"ל כדפ"ה דשיטת התלמוד כך היא דדומיא דלא נחלקו קאמר דנחלקו וכי היכי דלא נחלקו על התבלין ומלח עמהן שנדוכין כדרכן ביחד בלא שנוי דומיא דהכי נחלקו בית שמאי וב"ה על מלח בפני עצמה לדוכה כדרכה בלא שנוי:

תרתי · כלומר למה לי למימר תרתי דסתרי אהדדי אין עושין טיסני הא חלקא ודייסא שפיר דמי דאין טרחא מרובה והדר תני אין כותשין כלל כדפ"ה: **כי** תניא נמי במתניתא במכתשת גדולה תניא · פירוש (ו) והשתא נימא דתרתי קאמר והכי קאמר אין עושין טיסני כלל אפי' במכתשת קטנה ואין כותשין שאר דברים בגדולה אבל בקטנה כותשין הכל חוץ מטיסני משום דהאי דליכא רק לתבלין הוי כתישה כלאחר יד:

רבא

עין משפט נר מצוה

קטו א מיי' פ"ג מהל' יו"ט הלכה ט"ו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקי סעיף א:

קטז ב ג ד מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע א"ח סימן תקד סעיף א:

[ודלא כדפירש' רבינו חננאל כנ"ל ועי' בתוס' שבת קמא. ד"ה הני]

ס"א שלנו

רבינו חננאל

על שאר אצבעותיו שפיר דמי ור' אלעזר אומר מנפח בידו אחת ובכל כחו: מתני' בש"א תבלין נידוכין במדוך של עץ כו' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכתא כל הנידוכין נידוכין כדרכן ואפילו מלח דקיי"ל כר' מאיר דאמר לא נחלקו על כל הנידוכין דנידוכין כדרכן ומלח עמהן לא נחלקו אלא לדוך המלח בפני עצמן שבש"א בפך ובעץ הפרור לצלי אבל לא לקדירה ובה"א נידוך בכל ולכל דבר · ואפי' לקדירה א"ל רב לרב אחא אצלי ודוך כלומר עשה שנוי הטה אסיתא על צדה ודוך · רב ששת שמע קל בוכנא דהוה ציל קליה ואמר כיון דציל קליה לא אצלו ודכו ותבלין מנבח קליהו והאי לא מנבח קליה לאו מביתי הוא: ת"ר אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת תרתי קתני אין עושין טיסני אבל במכתשת כותשין והדר תני אין כותשין במכתשת קשיין אהדדי ופרקינן הכי קתני אין עושין טיסני מ"ט לפי שאין כותשין במכתשת ופריק רבא ואמר הא דתניא אין כותשין במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה לדידן אבל לבני א"י אפילו במכתשת קטנה לא כדתניא אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה רב אחא · נ"ב ס"א א"ל רב לרב אחא ברדלא כי דייכת כו':
(ב) רש"י ד"ה מדוך הוא בוכנא ומכין בו במדוכה כדרכו:
(ג) ד"ה דהוה צליל קליה · ואלו מכה בהטייה באלכסון:
(ד) ד"ה נבוחי מנבח כשהגרעינין משתברין נשמע קולן כצ"ל:
(ה) תוס' ד"ה איכא בינייהו דידע מאי קדרה בעי לבשולי וכו' רב אלפס דהואיל דשקלו וטרו אמוראי אליבא וכו':
(ו) ד"ה כי תניא וכו' והשתא ניחא דתרתי:

הגהות מהר"י לנדא

א] תוס' ד"ה בית הלל וכו' דאם ר"ל בי"ט היה לו לפרש כדפירש ר"ח · נתספקו התיבות וצ"ל דאם ר"ל בי"ט כדפירש ר"ח היה לו לפרש:

רבא אמר *לא קשיא *הא לן והא להו רב פפי אקלע לבי מר שמואל אייתי ליה דייסא ולא אכל ודלמא במכתשת קטנה עבדוה דחזייה דהוה דייק טפי ודלמא מאתמול עבדוה דחזייה דהוה קליף צהריה ואי בעית אימא שאני בי מר שמואל דאיכא פריצותא דעבדי: **מתני'** *הבורר קטניות ביום טוב בית שמאי אומרים בורר אוכל ואוכל ובית הלל אומרים בורר כדרכו בחיקו *בקנון ובתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה רבן גמליאל אומר אף מדיח ושולה: **גמ'** *תניא אמר *רבן גמליאל בד"א כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל דברי הכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי לא צריכא *דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא: רבן גמליאל אומר אף מדיח ושולה: תניא *אמר רבי אלעזר בר' צדוק כך היה מנהגן של בית ר"ג שהיו מביאין דלי מלא עדשים ומציפין עליו מים ונמצא אוכל למטה ופסולת למעלה והתניא איפכא לא קשיא הא בעפרא הא בגילי: **מתני'** בית שמאי אומרים אין משלחין ביום טוב אלא מנות וב"ה אומרים משלחין בהמה חיה ועוף בין חיין בין שחוטין משלחין יינות שמנים וסלתות *וקטניות אבל לא תבואה ורבי שמעון מתיר בתבואה: **גמ'** תני רב יחיאל ובלבד שלא יעשנו בשורה תנא אין שורה פחותה משלשה בני אדם בעי רב אשי תלתא גברי ותלתא מיני מאי תיקו: רבי שמעון מתיר בתבואה: תניא *רבי שמעון מתיר בתבואה כגון חטין לעשות מהן לודיות שעורים ליתן לפני בהמתו עדשים לעשות מהן רסיסין: **מתני'** *משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין ואע"פ שיש בהן כלאים *והן לצורך המועד אבל לא סנדל המסומר ולא מנעל שאינו תפור ר' יהודה אומר אף לא מנעל לבן מפני שצריך אומן זה הכלל כל שנאותין בו ביו"ט משלחין אותו: **גמ'** בשלמא תפורין חזו למלבוש שאין תפורין נמי חזו לכסויי אלא כלאים למאי חזו וכי תימא חזו למימך תותיה *והתניא לא יעלה עליך אבל אתה יכול להציעו תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תכרך לו נימא על בשרו וכ"ת דמפסיק מידי ביני ביני והאמר ר' שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי אמר ר' יוסי בן שאול אמר רבי משום קהלא קדישא דבירושלים אפי' עשר מצעות זו על גבי זו וכלאים תחתיהן אסור לישן עליהם (*משום שנאמר לא יעלה עליך) אלא בוילון והאמר עולא מפני מה אמרו וילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו
אלא

תורה אור

רבא אמר · לעולם מה טעם קאמר ובקטנה נמי קאי וקאמר אין כותשין כלל ודרמינן עלה אבל כותשין כו': הא לן · דלית לן עבדי דמזלזלי: הא להו · דאית להו עבדי דמזלזלי ועושין בגדולה ואומרים בקטנה עשינו: קליף צהריה · זוהר מראיתו היה קלוף ולבן: **מתני'** מדיח · במים: ושולה · מפרש בגמרא שולה הפסולת שצף למעלה כמו משילה בחביות (ע"ז דף נו.) דהיינו נמי שנוטל חרצנים הצפים ע"פ החביות: **גמ'** בד"א · דשרו ב"ה ליטול פסולת ממש ולהשליך: מי איכא מאן דשרי · ואפי' לטלטלו והא בטילי ליה מיעוטא לגבי רובא והוה ליה כבוליה פסולת ולא חזי: דנפיש בטרחא · שישנו דק והכי קאמר בד"א בזמן שטורח האוכל מרובה על של פסולת הוא דקא אמרי ב"ה נוטל פסולת דמעוטי בטרחא עדיף אבל אם טורח הפסולת מרובה על של האוכל דברי הכל כו': ומציפין עליו מים · ונותנים בו מים עד שצפים על האוכל: איפכא · אוכל למעלה ופסולת למטה: עפרא · למטה מן האוכל: גילי · קש · למעלה מן האוכל: **מתני'** אין משלחין · דורון איש לרעהו: אלא מנות · דבר המוכן ואינו עשוי להניחו למחר כגון חתיכות בשר חתוכות לפני האורחים וכן דגים: אבל לא את התבואה · שאינה ראויה היום שאין טוחנים ביום טוב שהיה לו לטחון מאתמול ולא תפיג טעמה: ורבי שמעון מתיר בתבואה · שמא יבשלם בקדרה ויכתשם במכתשת קטנה: **גמ'** שלא יעשנו בשורה · לא ישלח הדורון ע"י אנשים הרבה דאוושא מלתא ונראים כמוליכים למכור בשוק: תלתא גברי · שלוחים עם תלתא מיני: מאי · מי אזלינן בתר כל מין ומין ושרי כי היכא דיכול לשלוח איש אחד עם כל מין זה בלא זה השתא נמי שרי או דלמא השתא מיהא אוושא מלתא: לודיות · מאכל חטין: רסיסין · מאכל העשוי מן העדשים: **מתני'** משלחין כלים. בגדים: והן לצורך המועד · ובגמרא מפרש למאי חזו: אבל לא סנדל · של עץ מלופה עור ומסמרות קבועין בו שגזרו חכמים עליו שלא לנעלו בשבת וביום טוב משום מעשה שהיה שנהרגו הרוגים בשבת על ידיו במסכת שבת (דף ס.): ולא מנעל שאינו תפור · דלא חזי למידי: אף לא מנעל לבן · שלא היה דרכו לנעלו: שצריך אומן · להשחירו: שנאותין · מתקשטין: **גמ'** למימך · לכפול: שמא תכרך לו נימא · ויש נימים גדולים וגסים כגון של דלופקרין שקורין קו"ט ומחממת במקומה ועובר משום לא תלבש שעטנז א"נ נימא בעלמא כיון דעיקר הבגד מהנהו ומחממו מלמטה הויא לה הא לבישה דאית בה הנאה: דמפסיק מידי · שנותן בגד אחר בינייהם: אסור לישן עליהם · מדרבנן: בוילון · שראוי לפרסו כנגד הפתח: מפני מה אמרו וילון טמא · מקבל טומאה' ולא עשאוהו כא' ממחיצו' הבית שאינן מקבלות טומאה: מפני שהשמש מתחמם כנגדו · מתעטף בשוליו לפיכך יש תורת כלי עליו וכיון דמתחממים כנגדו אסור לעשותו כלאים:
בקשין

רבא אמר · לעולם מה טעם קאמר ושום כתישה לא שריא ואפילו בקטנה ומיירי להו לבני א"י שיש להם עבדים שמזלזלים בדבר כך פירש הקונטרס:

הבורר קטניות ביו"ט בית שמאי אומרים בורר אוכל ואוכל · ולאו הייתו ברירה וכו' ותימה דבמסכת שבת (דף קלח.) קאמר מה דרכו של בורר נוטל האוכל ומניח הפסולת והכא משמע שאין ברירה בכך דקרי ליה שנוי וי"ל דהתם ה"פ נוטל האוכל עצמו ומניח הפסולת פירוש יזרוק אותו ומכל מקום פסולת מתוך האוכל הוי ברירה אי נמי התם שהפסולת מרובה על האוכל ואז ודאי הוי אוכל מתוך הפסולת דרך ברירה אבל הכא מיירי שהאוכל מרובה על הפסולת דאז הוי פסולת מתוך האוכל דרך ברירה ובגמ' דפריך דפסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי פי' אפי' בטלטול יהא אסור היה יכול להקשות דזהו דרך בורר אלא דעדיפא מניה פריך *דאפילו טלטול יהא אסור דבטל מעוטא לגבי רובא והוי כבוליה פסולת:

מפני מה אמרו וילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו · וא"ת והא בפרכת המשכן אמר בפרק גיד הנשה (חולין דף צ: ושם) דמקבל טומאה (*וקאמר) ושלש מאות כהנים וכו' ואף על גב דהאי טעמא לא שייך בהו ויש לומר דשאני פרכת הואיל דמיכפייפי עלויה דארון הוי הוא אהל ומטמא במת ומ"מ קשה דהילך מטמאה בולד הטומאה דאמר במסכת שקלים (דף יג:) פרכת שנטמאה בולד הטומאה ומיירי במשקה דזב וזבה דאי לאו הכי לא מטמו כלי וי"ל כיון שנעשה אהל יש להם תורת כלי ומטמאים אף בולד הטומאה ועוד אומר הר"ר שמואל מאיבר"א כשהיו נושאים הפרכת ממקום למקום נותן הכלים לתוכה א"כ יש תורת כלי עליהם ובה"ג *גרס וילון אסור ויש לפרש אסור לעשותו מכלאים מפני שהשמש מתחמם כנגדו ול"נ דלא אשכחנא בשום מקום לא בברייתא ולא במשנה דיהא אסור וילון מכלאים *בשלמא טומאה אשכחנא כדתנן שדין שהיה טמא מדרס ועשאו וילון טהור מן המדרס אבל טמא מגע· (כלים פרק כ"ז מ"ט):

רבינו חננאל

רב פפי לא אכל דייסא בבית מר שמואל משום פריצותא דעבדי: **מתני'** הבורר קטניות ביום טוב · עד בה"א בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי אבל לא בטבלא כו' · תניא רשב"א מחלוקת בשהאוכל מרובה על הפסולת בזה בה"א בורר כדרכו אבל אם הפסולת מרובה על האוכל כגון דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא פי' פסולת כגון אבנים דקות והאוכל גסים אחד מן האוכל כנגד שנים מן הפסולת דברי הכל בזה בורר ונוטל האוכל ומניח הפסולת במקומו ר"ג אומר אף מדיח ושולה · וכך היו נוהגין מביאין דלי מלא עדשים ומציפין עליו מים אם הפסולת כגון תבן וכיוצא בו נמצא הפסולת צפה והאוכל למטה · ואם היא עפר נמצא האוכל למעלה והעפר למטה: ירושלמי הבורר והטוחן ומרקיד בשבת נסקל ביו"ט סופג הארבעים והתנינן כדרכו [ואוכל] ובתמחוי ההיא דר"ג היא דתני אף מדיח ושולה והתני שבית ר"ג שוחקין פלפלין ברחים שלהן מותר לשחוק ואסור לבור: [מתני'] בה"א משלחין ביו"ט בהמה וחיה ועוף *) ושוחטין יינות וסלתות וקטנית אבל לא תבואה תני ובלבד שלא יעשה בשורה ואין שורה פחותה מג' בני אדם · בעי רב אשי תלתא גברי בתלתא מיני מאי תיקו · תניא ר' שמעון מתיר בתבואה **) של חטין מהן עססיות שעורין לעשות מהן רסיסין: **מתני'** משלחין כלים בין תפורין כו' · ואמרינן תפורין חזו למלבוש שאין תפורין נמי חזו לכסויי אלא כלאים למאי חזו וכי תימא חזו להצניען עליהן · והתניא לא יעלה עליך אבל מותר להצניעו מתחתיו · אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא מיכרך לן נימא על בשרו וכי תימא דמפסיק מצע אחר בינו ובין מצע של כלאים והאמרינן עשר מצעות זו ע"ג זו וכלאים תחתיהן אסור לישן עליהם · אלא הכלאים שהתירו לשלחו ביו"ט הוא וילון פי' פרוכת · ואקשינן וכי מותר להשתמש בוילון של כלאים · והאמר עולא וילון טמא מפני שהשמש

גליון הש"ס
גמרא כלאים למאי חזו · ע' יבמות דף ד ע"א תוספות ד"ה דכתיב

*) נ"ל בין חיין בין שחוטין: **) כ"ה בתוספתא העין לעשות מהן עסיסיות אבל בשעורים איתא שם כגי' דילן בגמרא ליתן לפני בהמתו ואולי דרבינו היה לו גירסא אחרת.

אלא *בקשין וכי הא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע *האי נמטא גמדא דנרש שריא אמר רב פפא ערדלין אין בהן משום כלאים אמר רבא הני צררי דפשיטי אין בהם משום כלאים דבזרני יש בהם משום כלאים רב אשי אמר ג אחד זה ואחד זה אין בהן משום כלאים לפי שאין דרך חמום בכך: אבל לא סנדל המסומר: סנדל המסומר מ"ט לא משום מעשה שהיה אמר אביי ג סנדל המסומר אסור לנעלו ומותר לטלטלו אסור לנעלו משום מעשה שהיה ומותר לטלטלו מדקתני אין משלחין דאי ס"ד אסור לטלטלו השתא לטלטולי אסור משלחין מבעיא: ולא מנעל שאינו תפור: פשיטא לא נצרכא דאע"ג דנקיט בסיכי: ר' יהודה אומר אף לא מנעל לבן: תניא **ר' יהודה מתיר בשחור ואוסר בלבן מפני שצריך ביצת הגיר ר' יוסי אוסר בשחור מפני שצריך לצחצחו ולא פליגי *מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דמר בשרא לתחת באתריה דמר בשרא לעיל: זה הכלל כל שנאותין בו ביום טוב: רב ששת ד שרא להו לרבנן לשדורי תפלין ביומא טבא אמר ליה אביי והא אנן תנן כל שנאותין בו ביום טוב משלחין אותו הכי קאמר ה כל שנאותין בו בחול משלחין אותו ביום טוב אמר אביי תפלין הואיל ואתו לידן נימא בהו מילתא ו היה בא בדרך ותפלין בראשו ושקעה עליו חמה מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו היה יושב בבית המדרש ותפלין בראשו וקדש עליו היום מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו מתיב רב הונא בריה דרב איקא היה בא בדרך ותפלין בראשו וקדש עליו היום מניח ידו עליהן עד שמגיע לבית הסמוך לחומה היה יושב בבית המדרש וקדש עליו היום מניח ידו עליהן עד שמגיע לבית הסמוך לבית המדרש ז לא קשיא הא דמנטרא הא דלא מנטרא אי דלא מנטרא מאי איריא בראשו אפילו מחתן בארעא נמי דהא תנן *ח המוצא תפלין מכניסן זוג זוג לא קשיא הא *דמנטרא מחמת גנבי ומחמת כלבי הא דמנטרא מחמת כלבי ולא מנטרא מחמת גנבי מהו דתימא *רוב לסטים ישראל נינהו ולא מזלזלי בהו קמ"ל:

הדרן עלך ביצה

רש"י

בקשין · בגדים קשין שאין מחממים מותר לישב עליהן: נמטא · בגד שקורין פלטר"א בלע"ז: גמדא · קשה כמו גמוד מסאני (פסחים דף קיא.) דבר שהוא כווץ נעשה קשה: דנרש · מקום: שריא · לישיבה שאינו מחמם: ערדלין · ראיתי בתשו' הגאונים שרגילין ללבשן תחת מנעליהן (*ותולים) עליהם עור של תישים מעובדין תחת קרקעיתן וכנגד העקב של רגל יש עושין אותן של צמר וקורין אותן (א) נמטי: אין בהם משום כלאים · דקשין הן: צררי דפשיטי אין בהן משום כלאים · בגד כלאים שצוררין בו מעות מותר לתתן בחיקו שהמעות מקשין אותו ואינו מחמם: דבזרני · שצרור בהם זרעים: יש בהם משום כלאים · ואסור לתתן בתוך חיקו: אסור לנעלו · ביו"ט: ומותר לטלטלו · דכלי הוא: מעשה שהיה · במסכת שבת פרק במה אשה יוצאה (דף ס.): בסיכי · יתדות קטנות של עץ וי"א תופר שתי תפירות באמצעו ושתים בראשו ושתים בעקבו: ביצת הגיר · גיר מין קרקע המשחיר · ביצת כל דבר הגלוש ונעשה עב קרוי ביצת מטונ"ש בלע"ז: לצחצחו · להחליקו כדמפרש לקמיה שבמקומו היו הופכים מקום בשר מבחוץ ומקום שער מבפנים ודרך מקום בשר להיות בו מרטים וקליפות קליפות: באתריה דר' יהודה בשרא לתחת · לפנים הלכך א"צ לצחצחו: והאנן תנן כו' · ותפילין אין נאותין בהן ביו"ט כדאמר בערובין (דף צו.) יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות: כל שנאותים בו בחול · שהוא מתוקן כל צרכו: משלחין אותו ביום טוב · דהאי ביום טוב דקתני מתני' לאו אנאותין דלקמיה קאי אלא אמשלחין דבתריה ולאתויי תפילין אתא דאי נמי מנח להו ביו"ט ליכא אסורא ומיהו סנדל המסומר לא דלא לימא מדשרו רבנן לשלחו ש"מ מותר לנעלו: היה בא בדרך · בע"ש: מניח ידו עליהם · שלא יראום וחכמים התירו לו להכניסם לעיר דרך מלבוש דהוה העברה כלאחר יד ומשום בזיון: בבהמ"ד · בשדה היה ואינו משתמר: לבית הסמוך לחומה · משנכנס לעיר יתנם בבית הראשון ולא יוליכם עד ביתו: הא דמנטרא · באותו בית הסמוך לבהמ"ד אם נשמרים הם בו יתנם שם: מאי איריא בראשו · שכבר היה מלובש בהן מבעוד יום דקא נקיט אביי: אפי' מחתן בארעא נמי · אפילו לאחר שקדש היום מצאן מונחים בקרקע התירו לו חכמים להניחן בראשו ולהכניסן: המוצא גרס ולא גרסינן המוציא: המוצא תפילין · בשבת בשדה: מכניסן · לעיר: זוג זוג · נותן בראשו אחד ואחד בזרועו כדרך הנחתן בחול ומכניסן וחוזר והולך ולובש זוג אחר ומכניסן: תפילין של ראש ושל זרוע קרי זוג זוג: ולא מנטרא מחמת גנבי · ולשמעינן אביי דהואיל ולא מנטרא מחמת גנבי מאחר שהן בראשו יוליכם עד ביתו אבל אם מלאן שם במקום שהן נשמרין מן הכלבים לא יזיזם ממקומן:

הדרן עלך ביצה

תוספות

אלא בקשין · משמע הכא לדבר קשה אין בו משום כלאים וכן משמע ביומא (דף סט. ושם) דקאמר שהכהנים היו מקפלים בגדיהם תחת ראשיהם ופריך הא קא מתהנו מכלאים וכו' וכללא דסוגיא איתא התם כדאיתא הכא ואמר רב אשי שאני בגדי כהונה דקשין הן ותימה דאמר בערכין (דף ג:) הכל חייבין בציצית כהנים לוים וישראלים ופריך פשיטא משום דכהנים הן יהיו פטורים ומשני מהו דתימא הואיל וכתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך אימא כל שישנו בלא תלבש שעטנז ישנו בכלל גדילים תעשה לך והני כהני הואיל ואשתרו כלאים לגבייהו אימא לא לחייבו בציצית קמ"ל דכהנים חייבין והשתא תימה מאי קאמר הואיל ואשתרו כלאים לגבייהו דשאני בגדיהם שהיו קשין לכ"נ דדוקא להציע תחתיהם דהואיל דברכים ליכא אלא איסור דרבנן להציע בקשין לא גזור ומייתי כי ההיא וכו' נמטא גמדא דנרש שריא גמדא שמתקשה מותר להציע תחתיו כן פרש"י אבל רכים אסורים כדאמר התם דלבדין אסורין מפני שהן שוע ול"נ דשריא משמע אפי' ללבוש ויש לומר דאה"נ דשריא אפילו ללבוש ואם תאמר מאי מייתי מהא גמדא דנרש וכו' והא פירש דקשין מותרין דוקא להציע תחתיו אבל ללבוש אסורין וי"ל דגבי [*בגדי כהונה] מיירי שהוא שוע טווי ונוז ואז יש בו איסור כלאים מדאורייתא וכיון שהן אסורין מן התורה א"כ אפילו קשין אסורין בלבישה ובהעלאה אבל גמדא אינו אלא דרבנן כדאמרינן בנדה (דף סא: ושם) דמדאורייתא בעינן שיהא שוע טווי ונוז והא דקאמר הלבדים אסורים מיירי דוקא דרבנן וכיון דרכים ליכא אסורא אלא דרבנן אפי' בלבישה בקשין לא גזור והני פורפויינטי"ש שקורין באשכנז דמזיל"ש שאנו לובשים דפעמים שיש בהן צמר יש לומר הואיל ואם עושין קרע קטן מוליאין אותו דרך הקריעה דחד מסרך סריך לחבירו שרי אבל אם היו משימין בהן חתיכות קטנות של בגד צמר ודאי (ב) שיהא אסור:

הכי קאמר כל שנאותין בחול וכו' · ואתי לאתויי תפלין דמשלחין אותן דהא אפילו אם מניח אותן ליכא אסורא אבל לא תני לאתויי סנדל המסומר דודאי יהא אסור לשלחו דאי שרית לשלחו אתי לנעלו דאיכא איסורא בדבר זה *) אבל תפלין *(נהי דשבת ויום טוב לאו זמן תפילין הן) מכל מקום ליכא איסורא *להניחן:

היה בא בדרך ותפלין בראשו ושקעה עליו חמה וכו' או יושב בבית המדרש וכו' · פרש"י דתרוייהו מיירי בערב שבת דשבת לאו זמן תפילין וכי בא בדרך ושקעה עליו חמה התירו לו להביאם לעיר הואיל ומביאם כלאחר יד ולפ"ז קשה דא"כ אמאי נקט גבי בא בדרך ושקעה ולגבי יושב בבית המדרש וקדש היום כיון דטעמא דתרווייהו שוין אמאי שני בלישניה לכ"נ ובא בדרך ושקעה מיירי בחול והואיל ושקעה חמה יש לו לסלקן וקמ"ל דלילה לאו זמן תפילין הוא ואם תאמר אי מיירי בחול אמאי אינו מביא אותם בידו וי"ל דלמא משתלפי ליה מידיה והיא דיושב בבית המדרש נקט וקדש היום דבע"ש מיירי וקמ"ל דשבת לאו זמן תפילין הוא:

*)[וע"ע תוס' שבת ס. ד"ה לא בסנדל]

הדרן עלך ביצה

מסורת הש"ס

[וטולין]

יומא סט.

[תוספתא פ"א פ"ט]

[פסחים נ. וש"נ]

שבת סב. עירובין צה.

[ע"ז ע. ע"ש ועי' מ"ש תוס' ב"ב נה: ד"ה רבי אליעזר]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ערדלין וכו' וקורין אותן ערדלין הס"ד: (ב) תוס' סד"ה אלא וכו' צמר ודאי אסור כצ"ל ותיבת שיהא נמחק:

גליון הש"ס

גמרא רבי יהודה מתיר בשחור · עיין בב"ק דף נט ע"ב תוס' ד"ה דהוה סיים:

עין משפט נר מצוה

קכד א מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה יג סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סי' שא סעיף א:

קכה ב מיי' שם הלכה יט וסמג שם טוש"ע שם סעיף יד:

קכו ג מיי' פ"ע מהל' שבת הלכה ב [לא מצאתי ברמב"ם דאסור לנעלו ועי' תוי"ט ד"ה סנדל]

קכז ד ה מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הל' ו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקטז סעיף ג:

קכח ו ז מיי' פי"ט מהלכות שבת הל' כו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רסו סעיף י [רב אלפס הל' תפלין דף עד: וברא"ש שם סימן יז ועירובין פ"י דף קכב. וברא"ש שם סימן ב]:

קכט ח מיי' שם הלכה כג וסמג שם טוש"ע שם סימן שא סעיף מב:

ס"א וילון

ס"א הא דלא מנטרא מחמת גנבי ומחמת כלבי והא דמנטרא מחמת כלבי ולא מחמת גנבי [מהר"ם]

[ומתוך דברי התוי"ט ד"ה כל שנאותין וכו' נראה שאינו מוחק וכתב ע"ז פי' נכון ע"ש]

רבינו חננאל

שהשמש מתחמם כנגדו ופרקינן אלא האי כלאים ששנינו שמותר לשלחם ביו"ט מצעות קשות הן וכדרב הונא דאמר נמטא דנרש שריא · פי' הלבדין שעושין בנרש · אע"פ שהן כלאים מותר להשתמש בהן מפני שהן חזקים · ואין נימא נמשכת מהן: וסוגיין ערדלין וצררי דפשיטי ודבזורני אין בהן משום כלאים לפי שאין דרך חימום בכך · אמר אביי סנדל המסומר אסור לנעלו משום מעשה שהיה ומפורש בשבת בפרק במה אשה ומותר לטלטלו מדתנינן אין משלחין אותו ביו"ט דאי ס"ד אסור לטלטלו שלוחי מיבעי למיסר · ולא מנעל שאינו תפור אע"ג דנקים בסיכה פי' תפוש ביתדות · תניא ר' יהודה אוסר (לנ"מ שלו שליחי מבעי"א) במנעל לבן במנהג מקומו מפני שצריך ביצת הגיר ור' יוסי אוסר במנעל שחור כמנהג מקומו שהיו מצחצחין אותו באתריה דר' יוסי *) (ברבשהין) במקום השיער ואין צריך אלא צחצות בלבד ובאתריה דר' יהודה ברבשרא וצריך ביצת הגיר ללבנו: ירושלמי תני אין מפרקין את המנעל מן האימום ביו"ט אבל מפרקין בחולו של מועד מהו להעמיד חלב אם אתה אומר אף הוא חולב ומעמיד מיו"ט לחול · תני ר' חלפתא בן שאול תכשיטין אסור לשלחן עד כדין תכשיטין של זהב ואפילו תכשיטין של כסף · **) א"ר חזקיה טליין דקיקין הוון מתרבין בדרתיה דרבי ירמיה אתא שאול לר' ועירא א"ל לא תיאסר ולא תשתרי זה הכלל כל שנאותין משלחין אותו ביו"ט רב ששת שרא להו לרבנן לשדורי להדדי תפלין ביו"ט ואמר כך פי' המשנה כל שנאותין בו בחול משלחין אותו ביו"ט · אמר אביי היה בא בדרך ותפלין בראשו ושקעה חמה מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו . היה יושב במדרש ותפלין בראשו וקידש עליו היום מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו מיתיבי היה בא בדרך ותפלין בראשו וקדש עליו [היום] מניח ידו עליהן עד שמגיע לבית הסמוך לחומה היה יושב במדרש ותפלין בראשו וקידש עליו היום [מניח ידו עליהן] עד שמגיע לבית הסמוך לבית המדרש · ופרקינן לא קשיא הא דתני עד שמגיע לבית הסמוך לחומה ולבית הסמוך לבית המדרש מקום שמשתמרין מחמת גנבי וכ"ש מפני כלבים · והא דאמר אביי עד שמגיע לביתו בשאין שם בית סמוך לבית המדרש אלא מקום שהוא בית שימור מפני הכלבים · אבל מפני הגנבים לא מהו דתימא גנבי גופייהו לא מזלזלי בתפילי יניחם לשם קמ"ל דלא: הדרן עלך ביצה שנולדה ביום טוב

*) בערוך ערך גר י"ב איתא באתריה דר"י בר בישרא לתחת וכלפי שיער לחוץ והוי חלק בעצמו ואינו צריך לחצות באתרים דרבי יוסי בר בישרא לעיל ולא הוי חלקו וצריך לצחצחו . **) בירושלמי איתא אמרין בשם ר' ירמיה אסור ואמרין משמיה דר' ירמיה מותר א"ר חזקי' אנא וכו' טליין דקיקין וכו'.

יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחלה מיום טוב לשבת אבל מבשל הוא ליום טוב ואם הותיר הותיר לשבת ועושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו לשבת בית שמאי אומרים שני תבשילין ובית הלל אומרים תבשיל אחד ושוין בדג וביצה שעליו שהן שני תבשילין אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה ואם שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת: **גמ'** מנה"מ אמר שמואל דאמר קרא °זכור את יום השבת (שמות כ) לקדשו זכרהו מאחר שבא להשכיחו מאי טעמא אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום טוב רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת קל וחומר מיום טוב לחול תנן עושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת בשלמא לרב אשי דאמר כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת היינו דמערב יום טוב אין ביום טוב לא אלא לרבא מאי איריא מערב יום טוב אפילו ביום טוב נמי אין הכי נמי אלא גזרה שמא יפשע ותנא מייתי לה מהכא °את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו (שם טז) מכאן אמר ר' אלעזר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל מכאן סמכו חכמים לערובי תבשילין מן התורה ת"ר מעשה ברבי אליעזר שהיה יושב ודורש כל היום כולו בהלכות יום טוב יצתה כת ראשונה אמר הללו בעלי פטסין כת שניה אמר הללו בעלי חביות כת שלישית אמר הללו בעלי כדין כת רביעית אמר הללו בעלי לגינין כת חמישית אמר הללו בעלי כוסות התחילו כת ששית לצאת אמר הללו בעלי מארה נתן עיניו בתלמידים התחילו פניהם משתנין אמר להם בני לא לכם אני אומר אלא להללו שיצאו שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה בשעת פטירתן אמר להם °לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם (נחמיה ח) אמר מר שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה והא שמחת יום טוב מצוה היא רבי אליעזר לטעמיה דאמר שמחת יום טוב רשות דתניא רבי אליעזר אומר אין לו לאדם ביום טוב אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה ר' יהושע אומר חלקהו חציו לה' וחציו לכם אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר °עצרת לה' אלהיך (דברים טז) וכתוב אחד אומר °עצרת תהיה לכם (במדבר כט) הא כיצד רבי אליעזר סבר או כולו לה' או כולו לכם ורבי יהושע סבר חלקהו חציו לה' וחציו לכם מאי לאין נכון לו אמר רב חסדא למי שלא הניח עירובי תבשילין איכא דאמרי מי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין אבל מי שהיה לו להניח עירובי תבשילין ולא הניח פושע הוא מאי כי חדות ה' היא מעוזכם אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בר' שמעון אמר להם הקב"ה לישראל בני לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע ואמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בר' שמעון הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר שנאמר °אדיר במרום ה' (תהלים צג) אי נמי אדרא כשמיה כדאמרי אינשי מאי אדרא דקיימא לדרי דרי תניא נמי הכי שדה שיש בה אדר אינה נגזלת ואינה נחמסת ופירותיה משתמרין תני רב תחליפא אחוה דרבנאי חוזאה

כל

רש"י

יום טוב · לא יבשל בתחלה · להיות תחלת בשולו ועיקרו לשם שבת אלא לשם יו"ט יהא תחלת בשולו והמשויר יהא לשבת כדקתני ואזיל אבל מבשל הוא ליו"ט ובלא הערמה כדקתני לקמן: עושה תבשיל · לשם ערוב: וביצה שעליו · שהיו טחין ביצה על הדג כשצולין אותו: אכלו או שאבד · קודם שבשל כל צרכי שבת: סומך עליו · לבשל בשבילו: **גמ'** מנא הני מילי · לאו דוקא מקראי יליף דערובי תבשילין דרבנן והכי קא מבעיא ליה היכא אסמכוה רבנן: זכור · אין זכירה אלא בדבר המשתכח: זכרהו מאחר שבא להשכיחו · כשבא יו"ט בערב שבת קרוב שבת להשתכח מחמת יו"ט שמרבה בסעודת היום ואינו מניח לשבת כדי כבודו והזהירך הכתוב לזכרו וכשמערב ערובי תבשילין נמצא שזוכרו שהרי אינו עושה אלא מחמת שבת: מ"ט · למה תקנו ערוב קרא ודאי לאו בערוב משתעי ולאו ערוב משתמע מניה ואסמכתא בעלמא הוא וכי אתא קרא לקדוש היום אתא כדתניא בפסחים (דף קו.) זכרהו על היין וערוב מדרבנן ומה ראו לתקן: אמר רבא כדי שיברור כו' · מתוך שמערב זוכר את השבת ואינו מכלה את הכל ליו"ט ובורר מנה לזה ומנה לזה: רב אשי אמר · לא לכבוד שבת תקנוהו אלא לכבוד יום טוב: כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת · אלא א"כ התחיל מבעוד יום דאינו אלא כגומר והולך אבל אתחולי לא: ק"ו דמיום טוב לחול · לגמרי לא: בשלמא לרב אשי · דאמר לכבוד יו"ט תקנוהו כדי שיאמרו אסור להתחיל בשולי שבת ביו"ט היינו דמערב יו"ט הוצרך לעשותו: אלא לרבא · דאמר כדי שיברור: אפי' ביו"ט · יעשהו לפני סעודת יו"ט יש כאן זכירת שבת לברור מנותיו: שמא יפשע · ישכח ולא יערב משום דטריד: ותנא מייתי לה מהכא · כן דרך שיטת התלמוד כשמתחילין האמוראין להוציא טעם מן המקרא ויש תנא של ברייתא למד אותו ממקום אחר נקט הכי כלומר האמוראין למדוהו מכאן והתנא למד מכאן: את אשר תאפו אפו · הוה ליה למכתב היום אפו ובשלו אלא רמז הוא שיש לך יום ששי שאין אופין לצורך מחר: אלא על האפוי · בחמישי בשבת: אופין · פת: מבשלין · תבשיל: שהיה יושב ודורש · ביום טוב: יצתה כת ראשונה · לסעוד סעודת יום טוב והניחוהו דורש: בעלי פטסין · חביות גדולות הכינו להם *באנומלין ומסך משתאות לפיכך מהרו לצאת כלומר בעלי נפש הן ואינן יגעין לשמוע תורה: הללו בעלי מארה · שהיה בית המדרש מתרוקן מאד וגנאי הדבר וקשה בעיניו: עד מתי הם יושבים ל"ג: התחילו פניהם משתנין · כסבורין שכועס על כת ששית מפני שאחרו לצאת וכ"ש עלינו: חיי שעה · סעודה: אכלו משמנים · מקרא הוא בספר עזרא עד כי חדות ה' היא מעוזכם: שלא היה לו להניח · כגון שאבדה לו אבדה מערב יו"ט ומחזר כל היום אחריה: חדות ה' · שמחה שאתם עושים בשביל הקב"ה הרי היא מעוזכם היא תעזור אתכם לשלם הקפותיכם ומלוותיכם שתלוו בשבילה: שיתקיימו לו נכסיו · שלא יהא אדם חומסן וגוזל שדות ממנו: יטע בהן אדר · אילן חשוב הוא יש לו שם למרחוק ואומרים פלוני יש לו אדר בשדהו ומתוך כך היא נקראת על שמו ואם הולך למדינת הים ובא אחר והחזיק בה יש לו עדים הרבה שהיתה שלו ואילו מכרה היה הקול יוצא להיות נקראת על שמו של שני: שנאמר אדיר במרום · כלומר שאדר לשון קיום וחוזק ולכך נקרא אדר: כשמיה · כשמו שמפרשין בני אדם את שמו: נחמסת · חמסן יהיב דמי* אלא שלוקח בכח ויש קול לדבר והיום או מחר מזמינו לבית דין: ופירותיה משתמרין · לא ידענא מאי היא י"מ שנוטעין אותו על הגבולים ויש לו ענפים הרבה והוא לשדה לגדר ולי נראה שהוא מין עשב חשוב וזרעו מתערב עם הפירות ובשדה לבן קאמר ומשתמרת התבואה מן הכנימה והתולעים שריח אותו זרע מבריחן והורגן כדאמר בחומטין שמשמר התבואה במסכת שבת (דף נג.):

כל

תוספות

אין אוכל ושותה או יושב ושונה · ואע"ג דלעיל קאמר לתלמידיו אכלו משמנים ושתו ממתקים משום דסיים הדרשה הוא דהא בשאר ימים נמי היו אוכלים אחר הדרשה ומ"מ אמר להו אכלו משמנים ושתו ממתקים משום שמחת יום טוב: לוו עלי ואני פורע · והא דאמר (פסחים דף קיב.) עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות ה"מ כשאין * לו [א] לפרוע:

כל

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ו מהלכות יו"ט הלכה א סמג לאוין ע"ה טוש"ע א"ח סימן תקכז סעיף א:

ב ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם ס"ג:

ג ג מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף טו:

ד ד מיי' שם הלכה א:

ה ה מיי' שם הלכה יט סמג שם טוש"ע א"ח סימן תקכט סעיף א:

[קיב. קיג. ובשבת קיח.]

כלומר אא"כ יטול מן הצדקה אבל הכא מיירי שיש לו משכנות כדי לפרוע ואין לו מעות לכך אמר לוו עלי · רש"ל

ו ו טוש"ע שם סימן תקכז סעיף ז:

[לשון הערוך בערך אדר פירוש אדיר במרום ה' ויעשה מהן צדקה שהיא חשובה לפני ה' במרום כדכתיב אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף]

מסורת הש"ס

[נ"ל אליעזר וכ"מ בתוס' לקמן יז: ד"ה אמר רבא]

[הערוך בערך פט פי' בעלי מארה אין להם כלום לא קיימו שמחת יו"ט ולא מצות בית המדרש שכבר יצאו]

פסחים סח: ע"ש

הגהות הגר"א

[א] תוספות סד"ה לוו · כשאין לו ממי ללוות · כצ"ל:

פי' יין פלפלין ודבש

[ב"ק פב.]

רבינו חננאל

יו"ט שחל כו' לא יבשל בתחלה מיו"ט לשבת כו' · מנא לן שעושה תבשיל וסומך עליו לשבת אמר שמואל מדכתיב זכור את יום השבת כלומר זכרהו מקודם יום טוב שבא להשכיחו · ואמר רבא כיון שיודע כי מחר צריך לבשל לשבת בפ"ע אף הוא מתכוין לברר מנה יפה לשבת שלא יבשל הכל ליו"ט · רב אשי אמר למה אין מבשלין מיו"ט לשבת אלא ע"י עירוב כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול · ואקשינן עליה אי משום האי למה לי מעיו"ט אפילו ביו"ט נמי · ומשנינן אלא גזרה שמא יפשע ביו"ט ונמצא אופה ומבשל בלא עירובי תבשילין · ותנא מפרש דמתני' מהכא את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו וגו' כלומר אם אפיתם מאתמול אפו גם עתה · וכן אם יש לכם כבר מבושל בשלו והאי אי אפשר לאוקמי בחול אלא מיו"ט לשבת ומפרש שאין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל · מיכן סמכו לעירובי תבשילין מן התורה · פי' בעלי פטסין הם בעלי חביות גדולות כלומר יש להן הרבה ומשכימין שיספק להם היין עד הערב בעלי לגינין פחות מן הכדים הכוסות פחות מן הלגין *) בת השפויות . אמר להן [הללו] בעלי מארה כלומר אין להם כלום לא קיימו שמחת יו"ם ולא מצות ביהמ"ד שכבר יצאו . ואסיקנא כל מי שהיה יכול להניח עירובי תבשילין ולא עירב פושע הוא · מאי כי חדות ה' היא מעוזכם · אמר הקב"ה לישראל לוו עלי ושמחו היום וקדשוהו והאמינו בי ואני פורע כלומר קיימו מצות חדות ה' שאמר הקב"ה ושמחת בחגך · והאמינו אומין לכם ברכה במעשה ידיכם כדי שתפרעו מה שלקחתם בהלואה · וא"ר יוחנן הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר שנאמר אדיר במרום ה' · כלומר יעשה מהן צדקה חשובה לפני ה' במרום כדכתיב אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף · ומפורש בפרק השותפין במעשה דמונבז המלך שאמר אני גנזתי למעלה כלומר הצדקה שפרשתי לעניים הנה היא גנוזה לי למעלה ליום כדכתיב מלוה ה' חונן דל · איכא דאמרי אדרא כשמיה והוא מאילני סרק והוא גדול ומשלח פארות וענפים הרבה · ואם **) מסיין בו הכרם אין חיה יכולה ליכנס לתוכו ומשתמר לעולם ·

כל

*) אולי צ"ל התחילו כת ששית לצאת . **) ואם מסייג בו הכרם וכו' וכ"ה בערוך ערך אדר .

כל מזונותיו של אדם קצובים כו' והוצאת בניו לתלמוד תורה · פר"י הכל נפקי מקראי דלעיל מזונותיו דשבת כדאמר לוו עלי ואני פורע תורה דכתיב חדות וחדות היא תורה דכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב (תהלים יט) :

איזהו חג שהחדש מתכסה בו וכו' · פרש"י שהלבנה אינה נראית וקשה לפי' זה דהוה ליה למימר שהלבנה מתכסה לכך *פר"ת [שר"ח] מוזמן בו כלומר שרגיל לבא בו וכסא לשון זמן כמו ליום הכסא יבא ביתו (משלי ז) ורבינו משולם פירש מתכסה שלא היה שעיר של ר"ח קרב בו והקשה רבינו תם דבתוספתא *קאמר דקחשיב (*נ"ו) שעירים בשנה וקא חשיב י"ב שעירים דראשי חדשים ולא מלינו י"ב אם לא היה שעיר דר"ח דר"ה והשיב לו רבינו משולם דלא עלה על לבו לומר כן אלא היתה דעתו דלא מפרש קרא בהדיא של ראש חדש דראש השנה דכתיב בפינחס מלבד עולת החדש וחטאת לא הזכיר וי"מ מתכסה שאין מזכירין אותו במוסף דראש השנה ור"ת היה אומר אדרבה הואיל והיה קרב מזכירין אותו במוסף דראש השנה ותקן ר"ת לומר במוסף מלבד עולת החדש וגו' וכן תקן לומר שני שעירים כהלכתן וגו' שעיר אחד של ראש חדש ושעיר אחד של ר"ה* :

כל מזונותיו של אדם · כל מה שעתיד להשתכר בשנה שיהא ניזון משם קצוב לו כך וכך ישתכר בשנה זו ויש לו ליזהר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו לו שכר למזונות אלא מה שפסקו לו : חוץ מהוצאת שבתות · אותה לא פסקו לו מה ישתכר לצרכה ומהיכן תבואהו אלא לפי מה שרגיל ממציאים לו לשעה או לאחר שעה : פוחתין לו · כלומר ממציאין לו שכר מועט : מאי קראה · שקוצבין מזונות בראש השנה : שהחדש מתכסה בו · שהלבנה מתכסה בו שאינה נראית לכל אדם אלא שחרית ליושבי מזרח וערבית ליושבי מערב כדאמר בר"ה (דף כ:) עשרים וארבע שעות מתכסה סיהרא : הוי אומר זה ר"ה · דאלו שאר י"ט כבר נתמלאה הלבנה במקצת ונראית בכל מקום : בכסה ליום חגנו · אבחדש קאי תקעו בחדוש הלבנה שופר כשהוא מתכסה ביום חגנו : ואוכל את הראשונה · נמצא אוכלה לזו כדי שתהא היפה נאכלת בשבת דהויא לה אכילתה של הראשונה לכבוד שבת : לשם שמים · בוטח שתזדמן לו נאה לשבת : מחד שביך לשבתיך · מאחד בשבת שלך תן לבך לשבת הבאה : יום יום · יעמס לנו את צרכינו ועזרתנו : אינו צריך להודיעו · לומר שלא יהא זה יושב ותוהה מהיכן בא אליו דבר זה : ומשה לא ידע · אלמא נתן לו הקב"ה קרון עור פנים ולא הודיעו : לדעת כי אני ה' וגו' · רישיה דקרא אך את שבתותי תשמרו ומאי לדעת רוצה אני שתודיעם מה מתנה חשובה אני מבקש ליתן להם : צריך להודיע את אמו · לעשות לו אות וסימן שאם יאכלנו קודם שיבא לאמו תראה את האות ותשאלנו מי עשה לך כך והוא יאמר פלוני וגם נתן לי פת ומתוך כך ידעו אביו ואמו שהוא אוהבם ותרבה אהבה ורעות בישראל : דעבידא לגלויי · כגון קרון פנים דמשה שהודיעוהו הרואין לא צריך הנותן להודיעו : ומלי ליה כוחלא · נותן כחול סביבות עיניו : לא (*נענשו) נכרים עלה · ואנן אשכחן* שחזר הקב"ה להעניש על התורה ועל המצות דכתיב וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן (דברים לג) וכתיב אלוה מתימן יבא (חבקוק ג) : נשמה יתירה · רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרוחה ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו : וינפש · דרשינן ליה אוי על הנפש שהלכה לה : לא שנו · דהוי ערוב : דמלפת · לפתן בעינן דמוכחא מלתא שעשוי לשבת : ופת לא מלפתא · הלכך לא מוכחא מלתא היא שהרי בכל יום יש להם : שבשולי קדרה · שנשארו בלא מתכוין : סומך עליהם · מערב יום טוב לשם ערוב ולא אמרינן לא חשיבי ובטלי : גוררו · מערב יום טוב : אין בהם משום בשולי נכרים · שגזרו חכמים בבשולי נכרים משום חתנות ועל שנאכל כמו שהוא חי לא גזרו על בשולו דכיון שנאכל כמו שהוא חי אינו בשול דלא אהני מידי ואלו נאכלין על ידי מלחן חיים : סומך ישראל עליהן · דהא שרו באכילה : כסא דהרסנא · מטוגן בשומן קרבי דגים ובקמח : אסירי · דקמח אין נאכל כמו שהוא חי לפיכך יש בו משום בשולי נכרים :

כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה (א) ועד יום הכפורים חוץ א] מהוצאת שבתות והוצאת י"ט והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו א"ר אבהו מאי קראה תקעו בחדש שופר (*בכסא) ליום חגנו *איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ראש השנה וכתיב כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב מאי משמע דהאי חק לישנא דמזוני הוא דכתיב ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה מר זוטרא אמר מהכא הטריפני לחם חקי תניא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אומר זו לשבת מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר ברוך ה' יום יום תניא נמי הכי בית שמאי אומרים מחד שביך לשבתיך ובית הלל אומרים ברוך ה' יום יום *א"ר חמא ברבי חנינא הנותן מתנה לחברו אין צריך להודיעו שנאמר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו מיתיבי לדעת כי אני ה' מקדשכם אמר לו הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיע אותם מכאן אמר רבן שמעון בן גמליאל הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו לא קשיא הא במתנה דעבידא לאגלויי הא במתנה דלא עבידא לאגלויי שבת נמי מתנה דעבידא לאגלויי מתן שכרה לא עבידא לאגלויי : אמר מר מכאן אמר רשב"ג הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו *מאי עביד ליה שייף ליה משחא ומלי ליה כוחלא והאידנא דחיישינן לכשפים מאי אמר רב פפא שייף ליה מאותו המין א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כל מצות שנתן להם הקב"ה לישראל נתן להם בפרהסיא חוץ משבת שנתן להם בצנעא שנאמר ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם אי הכי לא לענשו נכרים עלה שבת אודועי אודעינהו מתן שכרה לא אודעינהו ואי בעית אימא מתן שכרה נמי אודעינהו נשמה יתירה לא אודעינהו *דאמר ר' שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו שנאמר שבת וינפש כיון ששבת ווי אבדה נפש : עושה אדם תבשיל מערב יום טוב : אמר אביי *לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא מאי שנא פת דלא אילימא מידי דמלפת בעינן ופת לא מלפתא והא דייסא נמי דלא מלפתא דאמר ר' זירא *הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי מערבין בדייסא אלא מידי דלא שכיח בעינן ופת שכיחא ודייסא לא שכיחא איכא דאמרי אמר אביי לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא מאי טעמא אילימא דמידי דלא שכיח בעינן ופת שכיחא והא דייסא לא שכיחא ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי אין מערבין בדייסא אלא מידי דמלפת בעינן ופת לא מלפתא ודייסא נמי לא מלפתא דאמר ר' זירא הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא תני ר' חייא עדשים שבשולי קדרה סומך עליהן משום ערובי תבשילין וה"מ דאית בהו כזית אמר רב יצחק בריה דרב יהודה שמנונית שעל גבי הסכין גוררו וסומך עליו משום ערובי תבשילין והני מילי דאית בהו כזית אמר רב אסי אמר רב *דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בשולי נכרים אמר רב יוסף ואם צלאן נכרי סומך עליהם משום ערובי תבשילין ואי עבדינהו נכרי כסא דהרסנא אסור פשיטא מהו דתימא הרסנא

רבינו חננאל

כל מזונתיו של אדם של כל השנה קצובין לו מראש השנה חוץ מהוצאת שבתות והוצאת ימים טובים והוצאת · בניו לת"ת שאם פיחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו· ואמרינן מהאי קרא תקעו בחדש וגו' כי חק לישראל הוא והאי חק מזונותי הן כדכתיב הטריפני לחם חקי וכתיב ואכלו את חקם · שמאי הזקן היה אוכל כל ימיו לכבוד שבת · הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שהיו כל מעשיו לשמים · ואומר ברוך ה' יום יום · תניא בש"א מחד שבא לשבתא · ובה"א ברוך ה' יום יום · הנותן מתנה לחבירו מלתא דעבידא לאיגלויי היא וא"צ להודיעו כדכתיב ומשה לא ידע כי קרן עור פניו ואע"ג דכתיב בשבת לדעת כי אני ה' מקדשכם משמע דהנותן צריך להודיעו משום דמתן שכרה לא עבידא לאיגלויי היא [illegible] ובין בני ישראל ואסיקנא השבת ומתן שכרה אודעינהו נשמה יתירה לא אודעינהו כדריש לקיש דאמר נשמה יתירה [illegible] כלומר כל שנבראו בעולם להתענג מהן נשמתן ביום השביעי נבראו ומתרווחות ומתגדלות בשבת וכיון ששבת [illegible] לו מאותו המין . זו ששנינו ועושה תבשיל מעיו"ט לא שנו אלא תבשיל דבעינן מידי דמלפת אבל פת ודייסא לא [illegible] ר' חייא עדשין שבשולי קדרה סומך עליו משום עירובי תבשילין והוא דאית ביה כזית ושמנונית שע"ג הסכין · אם יש [illegible] האי דתנינן תבשיל זה אפילו שלוק או צלי או מבושל ואפילו קוליים האספנין שנתן עליו המין מעיו"ט ותחלתו [illegible] יהיה פחות מכזית אבל למעלה כלומר ביותר מכזית אפילו אלף ויותר אין לו שיאמר דיי · ואמרינן דגים קטנים [illegible] כי כבר מבושלין הן וקיי"ל כל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת וזה מפורש בפרק אין מעמידין וכן

אם

ז א ב מיי' פ"ז מהל' יו"ט הלכה ג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקכז סעיף ד

ח ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו ו:

ט ה מיי' פי"ז מהל' מאכלות אסורות הלכה טו סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סימן קיג סעיף יג:

י ו מיי' פ"ו מהלכות יו"ט הלכה ו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקכז סעיף ה:

[ועי' תוס' ר"ה ח: ד"ה שהחדש]

ר"ה ח. סנהדרין יא: ע"ש

[נ"ב]

[וע"ע תוספות עירובין מ. ד"ה וזכרון ותוספות ר"ה ח: ד"ה שהחדש ועוד עי' בתוספות לה. ד"ה אילימא]

[עי' תוספות לקמן יז: ד"ה אמר רבא]

צ"ל בכסה

שבת י:

[שם ע"ש]

תענית כז: [נענשו]

[ע"ז ב: ע"ש]

דריס מט:

ע"ז לח.

הגהות הב"ח

(א) גמ' קצובין לו מר"ה (ועד יום הכפורים): תא"מ ונ"ב פ"א ועד ראש השנה:

הגהות מהר"ב רנשבורג א] גמרא מהוצאת שבתות והוצאת יו"ט · מ"ב עיין במדרש רבה פ' אמור ריש פ' ל' ושם נאמר גם ר"ח · והש"ס שלא הזכירו אולי כללו בהוצאת יו"ט דר"ח איקרי מועד כדאיתא [illegible] ועיין בטור א"ח סימן [illegible] ומג"א שם · ותמיהני שלא הזכירו המדרש הזה דלדבריו אזלא דחיית הרב"י וצ"ע :

הרסנא עיקר קמ"ל קמחא עיקר אמר ר' אבא [א]ערובי תבשילין צריכין כזית איבעיא להו כזית אחד לכלן או דלמא כזית לכל אחד ואחד ת"ש דאמר רבי אבא אמר רב [ב]ערובי תבשילין צריכין כזית בין לאחד בין למאה: תנן אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת מאי כל שהוא לאו אע"ג דליכא כזית לא דאית ביה כזית: ת"ש *[ג]תבשיל זה צלי ואפילו כבוש שלוק ומבושל וקוליים האספנין שנתן עליו חמין מערב יו"ט תחלתו וסופו אין לו שיעור מאי לאו אין לו שיעור כלל לא אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה אמר רב הונא אמר רב [ד]ערובי תבשילין צריכין דעת פשיטא דעת מניח בעינן דעת מי שהניחו לו בעינן או לא בעינן תא שמע [ה]דאבוה דשמואל מערב אבולה נהרדעא רבי אמי ורבי אסי מערבו אבולהו טבריא: [ו]מכריז רבי יעקב בר אידי מי שלא הניח ערובי תבשילין יבא ויסמוך על שלי ועד כמה אמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי עד תחום שבת: ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציבת אמר ליה דלא אותיבי ערובי תבשילין אמר ליה סמוך אדידי לשנה חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציבת אמר ליה דלא אותיבי ערובי תבשילין אמר ליה פושע את לכולי עלמא שרי לדידך אסור ת"ר *[ז]יום טוב שחל להיות בערב שבת אין מערבין לא ערובי תחומין ולא ערובי חצרות רבי אומר מערבין ערובי חצרות אבל לא ערובי תחומין מפני שאתה אוסרו בדבר האסור לו ואי *אתה אוסרו בדבר המותר לו אתמר רב אמר [ח]הלכה כתנא קמא ושמואל אמר הלכה כרבי: איבעיא להו הלכה כרבי לקולא או לחומרא פשיטא דלקולא קאמר משום דשלח רבי אלעזר לגולה לא כשאתם שונין בבבל רבי מתיר וחכמים אוסרין אלא רבי אוסר וחכמים מתירין מאי תא שמע דרב תחליפא בר אבדימי עבד עובדא כותיה דשמואל ואמר רב תחלת הוראה דהאי צורבא מרבנן לקלקולא אי אמרת בשלמא לקולא קאמר היינו קלקולא אלא אי אמרת לחומרא מאי קלקולא איכא כיון דמקלקלי בה רבים היינו

הרסנא עיקר · שומן הדגים: בין לאחד בין למאה · די להם בכזית: לא דאית ביה כזית · ולגבי ככר שלם קרי ליה כל שהוא: תבשיל זה · של ערוב: כבוש · בחומץ ובחרדל ומיני ירקות: שלוק · מבושל הרבה מאד: מבושל · כהלכתו: קוליים האספנין · דג מליח הוא ורך ונאכל כמו שהוא חי אלא שנותנין עליו חמין וזה בשולו כדתנן במסכת שבת (דף לט.*) שהדחתו זו היא גמר מלאכתו: שנתנו עליו חמין גרסינן שעשו לו מערב יו"ט בשול הראוי לו: תחלתו · כשעשה התבשיל אין לו שיעור כמה יהא בו: סופו · אכלו או שאבד ושייר ממנו קצת: מאי לאו אין לו שיעור כלל · לא לרב ולא למעט: לא אין לו שיעור למעלה · לומר שלא יוסיף בו על כך וכך: למטה · לא יפחות מכזית: צריכים דעת · שידעו שלשם כך נעשו ורב הונא לא פירש דעת מי ומפרשינן לה אנן ואמרינן הא ודאי פשיטא לן דכי אמר רב הונא צריכים דעת דעתו דמניח מיהא בעי דאיהו עדיף שעושהו לשם כך מיהו מבעיא לן דעת מי שהניחו לצרכו כגון דעשאו זה לצורך חברו כלום צריך שימלך בו תחלה לעשותו על פיו: עד תחום שבת · ולעומדים חוץ לתחום לא היה דעתו של מניח עליהם ולא עלו על לבו לזוכרן: מסדר מתניתא · שהיה יודע משניות בגרסא ומחזר עליהן לפני מר שמואל שהיו סדורות בפיו כעיקרן: סמוך אדידי · דמערבנא אבולה נהרדעא שהיא עירו: לשנה · לשנה אחרת *וראש השנה היה שאין יכול להניח ולהתנות: לדידך אסור · שאין דעתי על המזידין והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים: לא ערובי חצרות · לטלטל מחר דנראה כמתקן דבר: שאתה אוסרו בדבר האסור לו · כח יש בידך לאסור עליו מלעשות צורך מחר דבר שהוא אסור בו ביום והיינו התחומין שאף ביו"ט אסור לצאת מן התחום: ואי אתה אוסרו · אין כח בידך לאסור לו מלתקן למחר דבר שהוא מותר בו ביום ואסור טלטול חצרות ליתיה ביום טוב: משום דשלח רבי אלעזר כו' · לפיכך הוצרכו לשאול לקולא קאמר שמואל או לחומרא משום דשלח ר' אלעזר לחומרא ואנו שונין דרבי לקולא לפיכך שואלים אנו שמואל שקבע הלכה כרבי היכי מתני לפלוגתייהו: ואמר רב תחלת הוראה וכו' · דרב פליג עליה ואמר הלכה כת"ק: כיון דמקלקלי בה רבים · שטוכחין ומטלטלין בלא ערוב:

היינו

אמר רבי אבא ערובי תבשילין צריך שיהא בהן כזית · וג' דינים יש בהלכות ערוב ערובי תחומין צריך שתי סעודות לכל אחד ואחד והכי מסיק בהדיא בעירובין (דף פ:) ערובי חצרות צריכין כגרוגרת לכל אחד ואחד והכי מסיק בהדיא בעירובין (דף פב:) עד שיהא ב' סעודות ואם יש שם מזון ב' סעודות אינו צריך יותר ואפילו מאה יכולין לסמוך עליו ערובי תבשילין בין לאחד בין למאה אינו צריך אלא כזית לכל מין ומין:

[נעיל] **דגים** קטנים מלוחים אין בהם משום בשולי נכרים · דהא נאכלים כמו שהן חיין הואיל ומלוחים אבל אם לא היו מלוחים יש בהם משום בשולי נכרים ותימה דאמר במס' ע"ז פרק אין מעמידין (דף לח.) כל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו איסור משום בשולי נכרים וקאמר עלה כגון דגים קטנים וי"ל דהתם בקטנים טפי מיירי והכא מיירי בדגים שאין קטנים כל כך שפעמים שהן עולין על שלחן מלכים ללפת בו את הפת:

קמ"ל קמחא עיקר · מכאן אנו סומכין ליקח מן הנכרים פת הנלוש מן הבילים שקורין קנטויי"ש ולובליזא"ש דמאי נחוש אי משום פת עצמו התירו חכמים אי משום בילים שבלקו בה הא אמרינן קמחא עיקר ואין לחלק ולומר דשאני הכא לחומרא כלומר דקמחא שהוא מן שלקות שבלילתו רכה אסור אבל בעלמא שהוא עב והוי מעשה תנור אף שהיתר עיקר לא אזלינן לקולא אי אפשר לומר כן דהא קאמר הכא מהו דתימא הרסנא עיקר כלומר היה לנו להתיר אלמא היכא דהיתר עיקר אזלינן בתריה אפי' לקולא אי לאו דאסיק דקמחא עיקר ואין לחוש שמא הבילים מעופות טמאים דהא אינן מצויין בינינו ושמא יש דם בבילים רובם אין בהם דם ומה שבודקים הבילים בקטה שמשימין אותם ברוטב אם יש בהן דם זהו חומרא בעלמא דהא אם לא נבדקו מותרין וגם אין לחוש משום בילי נבלות או טרפות משום דאזלינן בתר הרוב וא"ת והא יש לחוש שמא נלושו בבילים טרופות דאמר בחולין (דף סד. ושם) דאין לוקחין בילים טרופות מן הנכרי וי"ל ה"מ בעינייהו משום דאית בהו ריעותא דמוכחא מלתא ממה שהן טרופות דמנבלות וטרפות אתו וזבנהו ישראל לנכרי אבל הכא שנלושו דליכא שום ריעותא לא חיישינן לשום דבר ויש לומר שנלושו מבילים שלמות ומיהו פשטיי"ן של דגים שאפאו נכרי אין להתיר דיש בהם משום בשולי נכרים הואיל ונבלע שומן הדגים בתוך העיסה והדגים אסורין משום בישולי נכרים א"כ אף העיסה שמבחוץ אסורה ונעשה כולו בשולי נכרים אע"פ שהעיסה אין בה משום ב"נ דהא התירו את הפת וגם מה שנבלע בה אינו בעין מ"מ קודם שנבלע בעיסה היה בעין והיה נאסר ונמצא שהעיסה *נלושה מן האיסור דרבנן ויש (א) שמסירין השומן ואוכלים אותן בכה"ג ואותן פליי"ש מדלא מברכין עלייהו ברכת המוציא יש בהן משום ב"נ ומיהו אומר הר"ר יחיאל דאין בהם משום ב"נ כיון דדרך אפיית פת עביד להו ועוד דאי קבע סעודתיה עלייהו מברך ברכת המוציא אלמא פת נינהו*:

רבי אומר מערבין ערובי חצרות אבל לא ערובי תחומין · תימה הא רבי ס"ל בפרק בכל מערבין (עירובין דף לח: ושם) דשבת ויו"ט קדושה אחת היא וא"כ היכי מערבין ערובי חצרות מי"ט לשבת ויש לומר דאדרבה היינו טעמא הכא דרבי דהא דאית ליה קדושה אחת הן היינו בדבר האסור לעשות ביו"ט כגון תחומין אסור לעשותם ביו"ט בשביל שבת דהא קדושה אחת הן אבל בשביל שקדושה אחת היא לא אסרינן דבר המותר לעשות ביו"ט עצמו כגון לטלטל בחצרו לעשות ערוב בשביל שבת:

אין

עין משפט נר מצוה

יא א ב מיי' פ"ו מהל' יו"ט הלכה ג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקכז סעיף ג:

יב ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ה:

יג ד ה מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ט:

יד ו מיי' שם טוש"ע שם ס"ז:

טו ז מיי' פ"ו שם הלכה טו ופ"ח מהלכות עירובין הלכה יד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקכח ס"ב:

רבינו חננאל

אסצלאו נכרי סומך עליהן משום עירובי תבשילין ואי עבדינהו נכרי כמא דהרסנא כלומר בישל הדגים הללו עם הקמח אסור משום בישולי נכרים מאי [טעמא] קמחא עיקר ולדברי הכל אינו נאכל כמות שהוא חי ועולה על שלחן [מלכים] לאכול בו פת ולא דמי לדייסא. אמר רב עירובי תבשילין צריכין דעת · אוקימנא ודאי המניח צריך לומר כי לפלוני ופלוני אני מערב כשמואל דהוה מערב אכולה נהרדעא ור' אמי ור' אסי מערבי אכולה טבריא · אבל דעת מי שהניחו א"צ להיות יודע בשעת עירוב אלא אפילו אח"כ ואפילו ביו"ט עצמו אם נודע לו שאחרים ערבו עליו מותר לו לבשל כר' יעקב בר אידי דהוה מערב ומזכיר הריני מערב זה על כל מי ששכח ולא עירב ואח"כ היה מכריז כל מי שלא עירב יבא ויסמוך על עירוב שלי ואמרינן עד כמה ואסיקנא עד כדי תחום שבת בא ושואלו וסומך עליו וכההוא סומא דאמר ליה מר שמואל ביו"ט קא סמוך אדידי בשנה אחרת נמי חזייה בא"ט דהוה עציב · וא"ל פושע הוא לכ"ע שרי וליה אסור אוקימנא להא מתניתא הכי: ת"ר יו"ט שחל בע"ש אין מערבין לא עירובי תחומין ולא עירובי חצרות דברי רבי וחכמים מתירין וכן שלח ר' אלעזר לגולה ואסיקנא הלכה כרבי דאמר שאין מערבין ולא חיישינן למאי דתנינן אין מערבין עירובי תחומין ביו"ט שאתה אוסרו בדבר האסור לו כו' · כלומר ביו"ט דאסור לצאת חוץ לתחום כן לערב ביו"ט לצאת בשבת חוץ לתחום אסור אבל טלטול בחצרות שמותר ביו"ט יש לו לערב ביו"ט כדי לטלטל בשבת אע"ג דמסתבר טעמיה לא חיישינן ליה והלכתא כרבי שאין מערבין לא לתחומין ולא לחצרות: *) ת"ר יו"ט שחל בשבת [וכו'] בה"א מתפלל ז' מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע פי' מתפלל ג' ראשונות וג' אחרונות ואומר אתה בחרתנו באמצע מתחיל בשל שבת ואומר ותתן לנו ה' אלהינו את יום המנוח ומסיים בשל שבת בשמחה ובששון הנחלתנו ושבתות ומועדי קדשך · רבי אומר אף חותם כהמקדש ישראל והשבת והזמנים ותרציה רבינא הכי מקדש השבת וישראל והזמנים דשבת לאו ישראל מקדשי לה דהא מיקדשא וקיימא · אמר רב יוסף הלכתא כרבי דחותם ב[illegible]מתרץ רבינא ברוך מקדש השבת

*) שייך לדף י"ז ע"א

מסורת הש"ס

[ודף קמה:]

[תוספתא פ"ב]

[תוספתא שם]

[ועיין תוספו' כתובות ז. ד"ה מתוך]

נ"א בלועה ועיין רש"א

[ועי' תוספות ע"ז מ. ד"ה אמר רבא ותו' חולין סד. ד"ה סימנין]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה קמ"ל וכו' ויש שמסירין השומן · נ"ב ס"א ויש שמתירין השומן:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לשנה · ור"ה היה · עיין תשובת ח"צ סימן ק"ל:

היינו קלקולא אמר רבא אמר רב חסדא אמר רב הונא הלכה כרבי ולאסור תנו רבנן *יום טוב שחל להיות בשבת בית שמאי אומרים מתפלל שמנה [ואומר] של שבת בפני עצמה ושל יו"ט בפני עצמה וב"ה אומרים מתפלל שבע מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע רבי אומר אף חותם בה *מקדש השבת ישראל והזמנים תני תנא קמיה דרבינא מקדש ישראל והשבת והזמנים אמר ליה אטו שבת ישראל מקדשי ליה והא שבת מקדשא וקיימא אלא אימא מקדש השבת ישראל והזמנים אמר רב יוסף [א]הלכה כרבי וכדתריץ רבינא: *ת"ר שבת *שחל להיות בר"ח או בחולו של מועד [ב]ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה [ג]ואם לא אמר מחזירין אותו רבי אליעזר אומר בהודאה [ד]ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע רשב"ג ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומרים כל מקום שהוזקק לשבע מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע אמר רב הונא אין הלכה כאותו הזוג אמר רב חייא בר אשי אמר רב מניח אדם עירובי תחומין מיום טוב לחברו ומתנה אמר רבא *[ה]מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחבירו ומתנה מאן דאמר עירובי תחומין כל שכן עירובי תבשילין ומאן דאמר עירובי תבשילין [ו]אבל עירובי תחומין לא מאי טעמא דלמקני שביתה בשבתא לא תנו רבנן *[ז]אין אופין מיום טוב לחברו באמת אמרו ממלאה אשה כל הקדרה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת [ח]ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד אבל לאפות אינו אופה אלא מה שצריך לו ר' שמעון בן אלעזר אומר *°ממלאה אשה כל התנור פת מפני שהפת נאפת יפה בזמן שהתנור מלא אמר רבא [ט]הלכה כרבי שמעון בן אלעזר איבעיא להו מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא נאסר וקמחו נאסר או דלמא הוא נאסר ואין קמחו נאסר למאי נפקא מינה לאקנויי קמחו לאחרים אי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר צריך לאקנויי קמחו לאחרים ואי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר לא צריך לאקנויי קמחו לאחרים מאי תא שמע [י]מי שלא הניח עירובי תבשילין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו כיצד הוא עושה מקנה קמחו לאחרים ואופין לו ומבשלין לו ש"מ הוא נאסר וקמחו נאסר ש"מ איבעיא להו [כ]עבר ואפה מאי ת"ש מי שלא הניח עירובי תבשילין כיצד הוא עושה מקנה קמחו לאחרים ואחרים אופין לו ומבשלין לו

זאי

רש"י

היינו קלקולא · אם היה מותר נערב אתמול והוא אסר: מתחיל בשל שבת · ברכה אחת לשניהם ומתחיל להזכיר שבת תחילה ותתן לנו את יום המנוחה הזה ואת יום חג פלוני הזה: ומסיים · הברכה בשל שבת מקדש השבת ותו לא: ואומר קדושת היום באמצע · ותתן לנו ה' אלהינו את יום המנוחה הזה ואת יום חג פלוני הזה: תני תנא קמיה דרבינא · במילתיה דרבי מקדש ישראל והשבת והזמנים: אטו שבת ישראל מקדשי ליה · שקדמת קדושת ישראל לשל שבת בשלמא זמנים צריך להקדים קדושת ישראל לקדושתן שעל ידי קדושת ישראל נתקדשו הם ואילו לא נתקדשו ישראל לא היו קובעים חדשים וקוראין מועדים בבית דין: אלא שבת מקדשא וקיימא · משֵׁשֶׁת ימי בראשית ואינה תלויה בקביעות דראש חדש: מתפלל שבע · כשאר שבתות כי היכי דבחול אין לו למועד ברכה קבועה בשלש תפלות הללו אף בשבת אין צריך לקבוע לו ברכה לבית שמאי ולא לכללו לבית הלל: מעין המאורע · ראש חדש או מועד: בעבודה · כגון יעלה ויבא בברכת עבודה: בהודאה · כמו שאומר על הנסים בחנוכה ופורים: כל מקום שזקוק לשבע · ואפי' ערבית ושחרית ומנחה: אין הלכה כאותו הזוג גרסינן אלא כתנא קמא דאמר ערבית שחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה מיהו לאו הלכתא כוותיה בהא דקאמר ובמוספין מתחיל כו' אלא בהא הלכתא כרבי דאמר אף חותם בה מקדש השבת ישראל והזמנים או ראשי חדשים בראש חדש: מיום טוב לחבירו · אם נזכר ביו"ט ראשון וחלו שני ימים טובים חמישי וערב שבת ומתנה אם היום חול ומחר קדש עירובי עירוב ואם חלוף אני צריך לערב לתבשילין ובתחומין יאמר את היום(א) קדש אין בדברי כלום ולמחר יאמר כמו כן בשל תחומין ובאותה הפת עצמה דממה נפשך הוי עירוב אבל בשל תבשילין אין צריך לשנות ולחזור את תנאו למחר: דלמקני שביתה בשבתא · לאו דוקא שבתא נקט אלא יו"ט קרי שבתא לא התירו לו לקנות שביתה ביום טוב ואפי' מספק ואם התירו בעירובי תבשילין התם משום כבוד שבת התירו: אין אופין · פת: ממלאה אשה כו' · דבחד טרחא סגי וכן בנחתום לגבי מלוי: אבל לאפות · כל ככר וככר צריכה אפיה ורדיה לעצמה: בזמן שהתנור מלא · שתנורים קטנים היו ומדביקין פת בדפנות ומתוך שהוא מלא מתמעט חללו ואין מקום לחמימותו להתפשט והפת נאפת יפה: הוא נאסר · לאפות: וקמחו נאסר · שלא יהו אחרים אופין קמחו בעודו שלו: לאקנויי קמחו · אם צריך לתת במתנה את קמחו שיהו אחרים מותרים לאפותו ולתת לו: בשלמא לא גרס: ולא יטמין · כדרך שמטמינין תבשיל שבת: עבר ואפה מאי · מהו שיאכל בשבת:

ואי

תוספות

אין הלכה כאותו הזוג · וא"ת אמאי לא קאמר הלכה כתנא קמא וי"ל דאי הוה אמר הלכה כתנא קמא הוה משמע אבל דבריו אף ממה שאמר מסיים בשל שבת והא ליתא דהא קי"ל דהלכתא כרבי דאמר חותם ברוך מקדש השבת ישראל והזמנים*:

מאי טעמא למקני שביתה בשבתא לא · וא"ת למה לי האי טעמא האיכא טעמא דהכנה כדאמרי' בפ' בכל מערבין (עירובין דף לח: ושם) מיו"ט לשבת מאי טעמא לא משום הכנה וי"ל דאי לאו ההיא טעמא דמקני שביתה בשבתא משום טעמא דקאמר משום הכנה לא אסרינן הואיל ויש שם ספק דשמא חול הוא לגמרי מכל מקום קשה דהתם בעירובין למה לי טעמא דהכנה תיפוק ליה משום דמקני שביתה בשבתא לא ויש לומר דהתם מיירי בעירובי חצרות ולא שייך למקני שביתה ומכל מקום קשה מההוא דגטין פרק הזורק (דף עז:) גבי שכיב מרע דקאמר איהי תזיל ותחוד ותפתח והתם מיירי בשבת דשרי לעשות קנין והכא אסר למקני שביתה אפי' ביו"ט וי"ל דשכיב מרע שאני דהתירו עליו שלא תטרף דעתו ותדע דיש חלוק בין שכיב מרע לאיש אחר דהא התירו לו לגרש בשבת ואין אנו מקדשין ואין מגרשין ולפע"ג דלא קאמר לקמן* אין מגרשין מכל מקום למה יש לחלק בין קדושין לגרושין ועוד דבתוספתא אמרינן בהדיא אין מקדשין ואין מגרשין ולי נראה מדקאמר התם אי אתה מודה משמע דלא פליג שום אדם עליה והא פליג רבי עליה לעיל דאמר מערבין עירובי חצרות לכך נראה לפרש דטעמא דהכא יש לומר משום הכנה וה"ק אסור למקני שביתה בשבתא משום דהיינו הכנה ואין מכינין מיום טוב לשבת וא"ת לרבי יוחנן דאמר לעיל (דף ד.) נולדה בזה מותרת בזה וקאמר טעמא לעיל משום דלית ליה הכנה וכי פליג רבי יוחנן אכל הני תנאי ואמוראי דהכא(ב) ויש לומר דהתם מיירי בהכנה שנעשה בידים כגון עירובי תחומין ואפי' רבי יוחנן מודה אבל מה שמתיר ר' יוחנן היינו גבי ביצה דהוי הכנה בידי שמים שנעשית מאליה:

אי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר צריך לאקנויי קמחו לאחרים ואי אמרת אין קמחו נאסר אין צריך לאקנויי קמחו · ותימה הואיל וקמחו נאסר מה מועיל הקנייה לאחרים מי יכול לסלק האיסור שבו כדי שיאכל הוא עצמו אחר (כך) שנאסר ועוד קשה כיון שהוא נאסר מאיזה טעם יהא מותר שאחרים אופין (לשבת) בשבילו וכי אחרים יכולים לעשות בשבילו מה שהוא עצמו אינו יכול לעשות בשביל עצמו לכך נראה לי כגי' *דה"ג אי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר מצי לאקנויי קמחו לאחרים ואז מועיל הקנין ואי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר לא מצי לאקנויי קמחו לאחרים דהא לא מועיל הקנין ובסמוך גרס ש"מ הוא נאסר ואין קמחו נאסר:

וכלבד

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"ב מהלכות תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' תפז סעיף א:

[ועי' תוספות מנחות לו: ד"ה והא]

יז ב מיי' שם הלכה יא סמג שם טוש"ע א"ח סימן תכה סעיף א וסימן תצ סעיף ט:

יח ג שם סימן תצ סעיף ב:

יט ד מיי' שם טוש"ע שם וסימן תכה סעיף ג:

כ ה מיי' פ"ו מהלכות יו"ט הלכה יא סמג לאוין ע"ה טוש"ע א"ח סימן תקכו סעיף כב:

כא ו מיי' פ"ח מהל' עירובין הלכה יד טוש"ע א"ח סימן תקכה סעיף ב:

גבי יו"ט נקט איפכא יו"ט שחל להיות בשבת משום דביו"ט מתפלל כסדר של יו"ט אבל ר"ח מתפלל כסדר של שבת · מהרש"א בשם תוספות ישנים

[דף לו: ועי' תוספות שם ד"ה והא מגוס]

כב ז מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה ט סמג שם טוש"ע א"ח סימן תקג סעיף א:

כג ח מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ב:

[לעיל ו:]

כד ט מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תקז סעיף ו:

כה י מיי' פ"ו שם הל' ט סמג שם טוש"ע או"ח סי' תקכז סעיף כ:

כו כ מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעי' כג:

רבינו חננאל

השבת וישראל והזמנים דישראל מקדשי להו לזמנים הלכך מקדמינן קדושתן דישראל דאינון מקדשי להו לזמנים: ת"ר שבת שחלה להיות בר"ח או בחולו של מועד · ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבא וגו' ומזכיר מעין המאורע אם הוא ר"ח אומר של ר"ח ואם חולו של מועד אם פסח אומר של פסח ואם סוכות של סוכות · בעבודה והיא רצה ה' אלהינו בעמך ישראל וכו' · ואם לא אמר מחזירין אותו והכי הלכתא ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קידוש היום באמצע וחותם מקדש השבת וישראל והזמנים והכי הלכתא רשב"ג ור' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר לא במוספין בלבד אלא כל מקום שזקוק לשבע בין ערב בין שחרית בין מנחה מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קידוש היום באמצע · אמר רב הונא אין הלכה כאותו הזוג והן רשב"ג ור' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה הללו. אמר רבא מניח אדם עירובי תחומין מיו"ט לחבירו ומתנה וכ"ש עירובי תבשילין ומשמיה דרב אמר מניח עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה אבל עירובי תחומין לא דלמקנא שביתה ביו"ט לא והני מילי בב' יו"ט של גליות שהן ב' קרושות שמתנה ואומר אם היום קדש ולמחר חול הוא אינו צריך לעירוב ואם מחר הוא יו"ט היום עיו"ט הנה אני מערב מעיו"ט ליו"ט וקיי"ל כרבא דהוא בתראה: ת"ר אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול · באמת אמרו ממלאה אשה קדרה בשר אפילו שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת וכן נחתום ממלא ומחמם קומקומוס מים אע"פ שא"צ אלא לקיתון אחד כו' · ר' שמעון בן אלעזר אומר אף ממלאה אשה תנור פת מפני שהפת [נאפת] יפה בשעה שהתנור מלא · אמר רבא הלכה כר' שמעון בן אלעזר וקיי"ל מרבותינו ובלבד שלא יערים: איבעיא להו מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא נאסר וקמחו נאסר · ואין לו תקנה אא"כ יקנה קמחו לאחרים אלא הוא שנאסר *) דכמה דלא מקני ליה לא הוא אפי' ולא אחרים אפו ליה או דלמא הוא נאסר אבל קמחו לא נאסר ולא צריך לאקנויי קמחו לאחרים אלא הוא שנאסר לא אפי אחריני אפו ליה · ופשטנא הוא נאסר וקמחו נאסר ואין לו תקנה אלא אם יקנה קמחו לאחרים וימסרנו להן נעשה כשלהן ומותר להן לאפות

*) נראה דצ"ל אלא הוא שנאסר לא אפי ליה אבל כל כמה דלא מקני כו'.

מסורת הש"ס

[תוספ' ברכות פ"ג]

[ברכות מח.]

עירובין מ: [תוספ' ברכות פ"ג] ע"ש שיש שינוי' בברייתו

[תוספ' פ"ב]

[עי' תוספות פסחים מו. ד"ה עד שתאפה]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מיום טוב וכו' ובתחומין יאמר אם היום חול ומחר קדש עירובי עירוב אם היום קדש: (ב) תוס' ד"ה מאי טעמא וכו' הנאי ואמוראי דהכא ודהתם ויש לומר דהתם והכא מיירי:

גליון הש"ס

גמ' רשב"א אומר ממלאה אשה תנור פת· עיין לקמן דף כב ע"ב ברש"י ד"ה וב"ה מתירין ובתוס' שם:

ואי איתא ליתני עבר ואפה מותר אמר רב אדא בר מתנה תנא תקנתא דהיתרא קתני תקנתא דאסורא לא קתני ת"ש מי שהניח עירובי תבשילין הרי זה אופה ומבשל ומטמין ואם רצה לאכול את עירובו הרשות בידו אכלו עד שלא אפה עד (א) שלא הטמין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור אמר רב אשי הערמה קא אמרת שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד רב נחמן בר יצחק אמר הא מני חנניה היא ואליבא דבית שמאי דתניא *חנניה אומר בית שמאי אומרים אין אופין אלא אם כן ערב בפת ואין מבשלין אא"כ ערב בתבשיל ואין טומנין אלא אם כן היו חמין טמונין מערב יום טוב ובית הלל אומרים מערב בתבשיל אחד ועושה בו כל צרכו (*תנן) *המעשר פירותיו בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל לא צריכא דאית ליה פירי אחריני ת"ש *המטביל כליו בשבת בשוגג ישתמש בהן במזיד לא ישתמש בהן לא צריכא דאית ליה מאני אחריני א"נ אפשר בשאלה ת"ש *המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל אסורא דשבת שאני: בית שמאי אומרים שני תבשילין: מתניתין דלא כי האי תנא דתניא *אמר רבי שמעון בן אלעזר מודים בית שמאי ובית הלל על שני תבשילין שצריך על מה נחלקו על דג וביצה שעליו שב"ש אומרים שני תבשילין ובית הלל אומרים תבשיל אחד ושוין שאם פרפר ביצה ונתן לתוך הדג או שרסק קפלוטות ונתן לתוך הדג שהן שני תבשילין אמר רבא הלכתא כתנא דידן ואליבא דב"ה: אכלו או שאבד הרי זה לא יבשל עליו וכו': אמר אביי *נקטינן התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר: **מתני'** חל להיות אחר השבת בית שמאי אומרים מטבילין את הכל מלפני השבת וב"ה אומרים כלים מלפני השבת ואדם בשבת ושוין *שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן אבל לא מטבילין ומטבילין מגב לגב ומחבורה לחבורה: **גמ'** דכולי עלמא מיהת כלי בשבת לא מאי טעמא אמר רבה *גזרה שמא

רש"י

ואי איתא · דעבר ואפה מותר מכדי תנא אתקנתא קא מהדר נתני נמי הך תקנתא בהדי הך דמקנה קמהו: תקנתא דהיתרא · העשויה בהיתר: שלא יערים · לאחר שבשל לצורך (ב) לומר עוד אני צריך להזמין אורחים ויבשל תבשילין אחרים ויותירם לשבת אבל בקדרה אחת אם ירבה לשבת הא אמר דאפי' לכתחלה שרי כדלעיל ממלאה אשה קדרה בשר ואע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת: ואם הערים אסור · לאכול דאחמור רבנן בהא מילתא שלא לעקור תורת עירוב ולא דמי להערמה *דרב אדא בר אהבה דמלח גרמא גרמא דאין עבוד באוכלין ואי משום טרחא הא עדיפא דלמא חס שלא יסריח הבשר וממנע ולא שחיט וקס"ד דהוא הדין לעבר ואפה: שאני הערמה כו' · לעולם עבר ואפה מותר והערמה אינה ראיה לכאן דשאני הערמה ממזיד דאיכא למימר אחמור בה רבנן בהערמה טפי ממזיד דאלו מזיד רשע הוא לעבור על דברי חכמים ואין אחרים למדים הימנו והוא עצמו משים אל לבו ושב הלכך לא מעקרא תורת עירוב אבל מערים סבור לעשות בהיתר הלכך לא ישיב אל לבו לחזור בו ואחרים למדין הימנו ומעקרא תורת עירוב הלכך קנסוהו רבנן: הא מני · דקתני אם הערים אסור: חנניה היא · דשמעינן ליה דמחמיר בעירובי תבשילין ואליבא דבית שמאי: במזיד לא יאכל · שעבר על השבות דאין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט אלמא אחמור רבנן במילתייהו ואפי' גבי עונג שבת: דאית ליה פירי אחריני · לשבת: המטביל כליו · במקוה שיש לו בחצרו ועבר אדרבנן דאמרי במתניתין מטבילין כלים מלפני השבת דנראה כמתקן: ישתמש בהן · בו ביום: אפשר בשאלה · לשאול כלים מחברו ולהשתמש: אסורא דשבת · בשול שבת מאבות מלאכות הוא ואיסור סקילה הוא הלכך קנסוה רבנן למזיד אבל עבר ואפה ביום טוב לשבת אסורא דרבנן הוא דעבד: על מה נחלקו על דג וביצה שעליו שבית שמאי אומרים שני תבשילין · צריך וזה כתבשיל אחד שמחובר בו ובטיל לגביה וב"ה אומרים דיו בתבשיל אחד כזה: ושוין שאם פרפר ביצה · מבושלת ונתן לתוכו דלחודיה קאי שהן שני תבשילין: שרסק · מינצ"ר בלעז: קפלוטות · כרתי פורי"ש בלעז: כתנא דידן · דמתני' דקתני ב"ה שרו בתבשיל אחד: אם התחיל בעיסתו · לתקנה ולאפותה ע"י עירובו: **מתני'** מטבילין את הכל · כל הצריך טבילה בין אדם בין כלים: מלפני השבת · דקי"ל בר"ה (דף טז:) חייב אדם לטהר את עצמו ברגל דכתיב ובנבלתם לא תגעו (ויקרא יא) ומוקים לה ברגל הלכך יטביל מערב שבת דאסור להטביל בשבת וביו"ט: ובית הלל אומרים כו' · והא דנקט שבת רבותא אשמועינן לב"ה דאפי' בשבת שרו באדם ובגמרא מפרש מאי טעמא דכלים אסורים: ושוין שמשיקין את המים · מי שיש לו מים יפין לשתות ונטמאו ממלא מהן כלי אבן ונותנם במקוה מים מלוחים עד שמשיק מים למים וכמלאו אלו זרועים ומחוברים למי המקוה ובטלי אגבייהו וטהרו ואין עוד טהרה במקוה לכל אוכל ומשקה אלא למים ולא בתורת טבילה אלא בתורת זריעה כדאמרינן בפסחים בפרק כל שעה (דף לד:): אבל לא מטבילין · בגמרא מפרש שאין נותנין אותן בכלי עץ טמא הצריך טבילה להשיקן בו כדי להעלות טבילה לכלי אגב השקת המים: ומטבילין מגב לגב · ביום טוב: ומחבורה לחבורה · בגמרא מפרש לה: **גמ'** ויעבירנו

תוספות

ובלבד שלא יערים · פרש"י בשתי קדרות שיאמר אני צריך להזמין אורחים או יבאו לי אורחים אבל בקדרה אחת מותר להערים ולהרבות דהא חזינן לעיל דאפי' מיום טוב לחברו שרי בכך ואם תאמר מאי שנא מההיא דרב אדא* דמערים ומלח גרמא גרמא וי"ל דשאני התם דהוי עבוד אוכלין בעלמא ומשום שמחת יום טוב התירו דאי לאו הכי חיים שמא יסריח הבשר וממנע ולא שחיט אבל הכא מיירי בבשול דחמור וגם היה יכול לעשות תקנה על ידי עירובי תבשילין מבעוד יום:

על מה נחלקו על דג וביצה שעליו שב"ש אומרים שני תבשילין · ודג וביצה שעליו אינו חשוב אלא תבשיל אחד וב"ה אומרים תבשיל אחד כלומר תבשיל אחד כי האי גוונא כגון דג וביצה שעליו חשוב שני תבשילין וקשה דלישנא לא משמע הכי לכך נראה לי דגרס אפכא *ב"ש אומרים תבשיל אחד פירוש דג וביצה שעליו אינו חשוב אלא תבשיל אחד וצריך עוד תבשיל אחר ובית הלל אומרים שני תבשילין פירוש דג וביצה שעליו חשוב שני תבשילין:

אמר רבא הלכתא כתנא דידן ואליבא דב"ה · פירש רש"י ואליבא דבית הלל דקאמר תבשיל אחד ואר"ת דלאפיה צריך לערב גם בפת ואינו יכול לאפות על ערוב תבשיל (ג) אחד דהא קיימא לן כרבי אליעזר דאמר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל מדקא מייתי סתמא דגמ' כוותיה לעיל* בריש פרקין דקאמר ותנא [דף טו:] מייתי לה מהכא והא דקאמרי ב"ה לעיל מניח אדם ערוב תבשיל אחד ועושה בו כל צרכו קאי אמאי דקאמר בית שמאי אין טומנין את החמין אלא אם כן היו לו חמין טמונין מבעוד יום וכו' וסברי דאפי' בשלשה תבשילין צריך שיהא לכל אחד ואחד כנגדו ועל זה קא מיירי ב"ה ואמרי דעל תבשיל אחד עושה בו כל צרכו כלומר כל מיני תבשילין כגון חמין וכיוצא בו והא דקאמר אביי לא שנו אלא תבשיל אחד אבל פת לא היינו דווקא היכא דאינו רוצה לאפות אבל אם היה רוצה לאפות היה צריך פת ולא נהירא להר"ר יצחק חדא דמכל הכי משמע דלא צריך אלא תבשיל אחד לכל דבר בין לאפות בין לבשל ומה שמביא הש"ס לעיל דר' אליעזר לאו משום דהלכתא כותיה אלא אסמכתא בעלמא מייתי על עירובי תבשילין אלא אדרבה קיימא לן כרבי יהושע לגבי דרבי אליעזר משום דרבי אליעזר שמותי הוא ורבי יהושע פליג עליה בירושלמי ואמר אופין ומבשלין על המבושל ומ"מ אור"י לא מלאני לבי לעבור על דברי דודי וצריך שני תבשילין פת ותבשיל וכן עמא דבר*:

*[וע"ע תוספות ע"ז לז: ד"ה והשלקות]

שמא

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ו מהל' יו"ט הל' ה טוש"ע א"ח סי' תקכז סעיף טו:

[לעיל יא:]

כח ב מיי' שם הלכה י סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקכז סעיף כד:

כט ג מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה טו טוש"ע א"ח סימן שלט סעיף ד:

ל ד מיי' שם הלכה ח סמג לאוין סה:

לא ה מיי' שם פ"ו הלכה כג טוש"ע א"ח סי' שיח סעיף א:

לב ו מיי' פ"ו מהלכות יום טוב הלכה ה טוש"ע א"ח סימן תקכז סעיף יז:

[וכן הוא בתוספתא פ"ב]

לג ז מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ח סמג לאוין סה פה:

לד ח מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן שכו סעיף ח:

[נ"ל ת"ש]

תרומות פ"ב מ"ג גיטין נג.

לה ט מיי' פ"ד מהל' יו"ט הלכה יז:

ב"ק עא. חולין טו. גיטין נג: תרומות פ"ב מ"ג עיין שם [שבת לח.] כתובות לד.

רבינו חננאל

לאפות ולהאכילו · איבעיא להו זה שנאסר אם עבר ואפה מאי כלומר קנסינן ליה ומנעינן ליה לאכול מה שאפה אי לא · ת"ש מי שהניח עירובי תבשילין הרי זה אופה ומבשל ומטמין ואם רצה לאכול עירובו הרשות בידו אכלו עד שלא אפה ועד שלא בישל ועד שלא הטמין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין ולא אחרים אופין ומבשלין לו · אבל מבשל ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת · ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור · ודחה רב אשי ואמר אחמרו רבנן במערים טפי מבמזיד רב נחמן בר יצחק אמר הא מתני' לחנני' היא אליבא דב"ש · (דתנן) [דתניא] אין אופין אא"כ עירב בפת ואין מבשלין אא"כ עירב בתבשיל כו' ובה"א מניח אדם עירובי תבשילין ועושה בו כל צרכו כלומר אופה ומבשל ומטמין את החמין. ואתינן למפשטא לבעיין מן המעשר בשבת במזיד לא יאכל כלומר הנה זה עבר ועישר וקתני לא יאכל ש"מ עבר ואפה נמי לא יאכל. ודחינן התם לענין שבת משום דאפשר ליה להתענג בפרי אחריני. וכן בענין המטביל כליו במזיד בשבת לא ישתמש בהן". ודחינן שאני התם דאית ליה כלי אחריני. אפשר לו לשאול כלים ולהשתמש בהן. וכן המבשל בשבת במזיד לא יאכל הנה קנסינן ליה אם עבר ובישל ודחינן איסורא דשבת שאני: מתני' בש"א ב' תבשילין ובה"א תבשיל אחד ומודין ב"ש בדג וביצה שעליו שהן ב' תבשילין · אכלו או שאבד כו' מתני' דלא כי האי תנא דתניא אר"ש לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על ב' תבשילין שצריך כו' · אמר רבא הלכתא כתנא דידן ואליבא דבית הלל דאמר תבשיל אחד · אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה · שייר הימנו כל שהוא סומך עליו לשבת · אמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו ונאכל עירובו או שאבד הרי זה גומר · חל יום טוב להיות אחר השבת מטבילין כלים מלפני השבת ואדם בשבת · כלים דלאו בני סחיטה נינהו בשבת. מאי טעמא דלא מטבילינן להו · אמר רבה אפילו מי שיש לו בור בחצרו גזרינן שלא יטבילן לכליו בחצרו גזרה שמא

מסורת הש"ס

[לעיל יח:]

[לקמן כג.]

תרומות פ"ב [מ"ג ע"ש] גיטין נג. [ועי' תוספות גיטין נג. ד"ה המעשר וכו' שנינו בהנית דפריך בריש מסכת דסמעבד והניח שנויים שם בסוף]

[תוספ' פ"ב]

[עי' פרש"י דעירובין ס. ד"ה והאמר ר"ע נקטינן]

[עיין תוספ' לקמן יח: ד"ה ושוין]

[פסחים סט. ר"ס כט: סוכה מב: מגילה ד:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אכלו עד שלא אפה עד שלא בשל עד שלא הטמין: (ב) רש"י ד"ה שלא יערים וכו' לצורך יו"ט לא יערים לומר עוד וכו' אם ירבה בשביל שבת: (ג) תוס' ד"ה אמר רבא וכו' על עירוב תבשיל דהא קיי"ל כצ"ל ותיבת אחד נמחק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ואם הערים · ואי משום טרחא · משמע דליכא שום איסור רק טרחא וקשה לי הא אף שאין עיבוד באוכלין מ"מ מדרבנן אסור כדאיתא בסוגיא דשבת וכדהוכיח הר"ן פ"ק דחולין בסוגיא דהשוחט בשבת:

שמא יטלנו בידו ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים א"ל אביי יש לו בור בחצירו מאי איכא למימר א"ל גזרה בור בחצרו אטו בור ברשות הרבים התינח שבת ביו"ט מאי איכא למימר גזרו יו"ט אטו שבת ומי גזרינן והא תנן ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן אבל לא מטבילין ואי איתא נגזור השקה אטו הטבלה ותסברא אי אית ליה מים יפים הני למה לי למעבד להו השקה אלא דלית ליה וכיון דלית ליה מזהר זהיר בהו איתיביה *[א]מדלין בדלי טמא והוא טהור ואי איתא נגזור דלמא אתי לאטבוליה בעיניה שאני התם מתוך שלא הותרה לו אלא ע"י דליו זכור הוא איתיביה [ב]כלי שנטמא מעיו"ט אין מטבילין אותו ביו"ט ביו"ט מטבילין אותו ביום טוב ואם איתא נגזור דיום טוב אטו דערב יום טוב טומאה ביום טוב מלתא דלא שכיחא היא *ומלתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן איתיביה *כלי שנטמא באב הטומאה אין מטבילין אותו ביום טוב [ג]בולד הטומאה מטבילין אותו ביום טוב ואם איתא נגזור הא אטו הא ולד הטומאה היכי משכחת לה גבי כהנים *כהנים זריזין הם ת"ש דאמר רב חייא בר אשי אמר רב [ד]נדה שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה ואם איתא נגזור דלמא אתי לאטבולי בעינייהו שאני התם מתוך שלא הותרה לה אלא על ידי מלבוש זכורה היא רב יוסף אמר גזרה משום סחיטה אמר ליה אביי תינח כלים דבני סחיטה נינהו כלים דלאו בני סחיטה נינהו מאי איכא למימר א"ל גזרה הני אטו הני איתיביה כל הני תיובתא ושני ליה כדשנינן רב ביבי אמר [ה]גזירה שמא ישהא תניא כוותיה דרב ביבי כלי שנטמא מערב יום טוב אין מטבילין אותו ביום טוב גזרה שמא ישהא רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי אי הכי אדם נמי *אדם °נראה כמיקר הא תינח מים יפים מים רעים מאי איכא למימר אמר רב נחמן בר יצחק פעמים שאדם בא בשרב

רש"י

ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים · ממקומו עד המקוה : ומי גזרינן · ומי אמור רבנן כולי האי בהך תקנתא דטבילת כלים למגזר התירא אטו אסורא וגזרה לגזרה : ותסברא · דהא קושיא הוא : מוזהר זהיר בהו · שלא יטמאו וכיון דזהיר בהו הויא להו טומאתן מלתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן : מדלין · מים : בדלי טמא והוא טהור · מאליו והא לא דמי למטביל כלי ע"ג מימיו דמתני' דהסור דהתם כל עצמו לא בא אלא לטהר בין מים בין כלי הלכך מוכחא מילתא דטבילה וטעמא דטבילה אסורה משום דנראה כמתקן כלי והאי מחזי אבל הכא אין הכל יודעים שהדלי טמא והרואה אומר לשאוב מים הללו היה צריך : נגזור דלמא אתי לאטבוליה בעיניה · בלא שאיבת מים : מתוך שלא הותרה לו · טבילה זו אלא ע"י דליו בשאיבתו שאין כן דרך שאר טבילות : זכור הוא · שהטבילה אסורה בי"ט : כלי שנטמא מערב י"ט · ובאב הטומאה כדלקמן : אין מטבילין אותו בי"ט · הואיל והיה לו להטבילו מבעוד יום : בי"ט מטבילין אותו בי"ט · וישתמש בו היום חולין שאין צריכין הערב שמש : דלא שכיחא · שהרי הכל מטהרין ברגל וכל שכן שזהירין מלהטמא : כלי שנטמא באב הטומאה · מערב י"ט כדלעיל : אין מטבילין אותו בי"ט · דכיון דטמא מן התורה הוה ליה כמתקן : בולד הטומאה · אין כאן תקון דמדאורייתא טהור מעליא הוא שאין כלי טמא אלא באב הטומאה כדתניא (*בהכל שוחטין (דף כה·) אוכל ומשקה מטמאין מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס משום דהוה ליה ולד הטומאה שמה שבתוכו אין מיטמא מחמת השרץ אלא מחמת אויר כלי יש מפרשים כלי שנטמא באב הטומאה אפילו נטמא בי"ט אין מטבילין אותו בי"ט וטעמא משום דבעי הערב שמש דטומאה דאורייתא צריכה הערב שמש הלכך הואיל ואינו ראוי היום לתשמיש לא יטבילנו וקשי' לי הרי ראוי להשתמש בו חולין שאין הערב שמש אלא לתרומה וקדשים כדתנן טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל *בקדשים (נגעים פרק יד מ"ג*) : ולד הטומאה היכי משכחת לה · מי הוא הצריך להטבילו אינו אלא כהן דהא ולד הטומאה ראשון וכלי שנטמא בו שני ומותר לחולין שאין שני עושה שלישי בחולין וא"צ להטבילו אלא לתרומה : זריזין הן · ולא אתו למשרי דאב הטומאה אי נמי זריזין מלבא טומאה לכליהן והויא מלתא דלא שכיחא : שאין לה בגדים · טהורים להחליף וללבוש אחר טבילתה והיום י"ט ואינה יכולה להטביל את אלו שעליה : מערמת וטובלת · כשהיא לבושה וסלקא לה טבילה אף לכלים ולא מוכחא מלתא שהיא מתקנת דלטבילת עצמה נכנסה והדם מותר לטבול כב"ה דנראה כמיקר כדלקמן : רב יוסף אמר · טעמא דמתני' דטבילת כלים בשבת וי"ט אסירא משום סחיטת בגדים שאף הן בכלל כלים : שמא ישהא · אי שרית ליה לאטבולינהו בי"ט משהי להו עד י"ט שהוא פנוי ואתי בהו בתוך כך לידי תקלה להשתמש בהן תרומה : רבא אמר · טעמא דמתני' מפני שנראה כמתקן כלי ודמיא לתקנת מלאכה וגזור עלה מדרבנן : תינח מים יפין · שדרך לרחוץ בהן :
בשרב

תוספות

שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים · תימה אמאי לא קאמר שמא יוציאנו מרשות היחיד לרשות הרבים וי"ל שיש היכרא בפתח ובגפופי החצר* :

גזרה י"ט אטו שבת · ולא הוי גזרה לגזרה די"ט ושבת אחת היא :

נגזור השקה אטו הטבלה · וקשה לפרוך נגזור משום שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים להסיקן וי"ל דגבי הטבלת כלי צריך למגזר שמא יעבירנו לפי שלהוט להטבילו אבל בהשקת מים אין להוט כל כך להסיקן דאפשר במים אחרים וכן בסמוך בולד הטומאה לא פריך נגזור שמא יעבירנו לפי שאינו להוט כל כך להטבילו כיון דליכא אלא טומאה דרבנן :

מדלין בדלי טמא והוא טהור · מאליו תימה דבמתניתין אמר אין מטבילין כלי על גבי מימיו לטהרו וי"ל דהתם מיירי שהוא מלא מים ויש בו הוכחה דלאטבולי קבעי ואסור להטביל כלי דמחזי כמתקן אבל הכא אין הכל יודעין שהדלי טמא וא"כ הרואה יהא סבור דלשאוב הוא צריך :

כלי שנטמא באב הטומאה אין מטבילין אותו בולד הטומאה מטבילין אותו וכו' · פירש רש"י דמיירי שנטמא מערב י"ט דאי בי"ט אפילו באב הטומאה מטבילין אותו והא דאמרינן לעיל מערב י"ט אין מטבילין אותו בי"ט מיירי שנטמא באב הטומאה וטעמא דאב הטומאה אין מטבילין אותו משום דטומאה דאורייתא היא דנראה כמתקן אבל בטומאה שנטמא במשקין אינו טמא כי אם מדרבנן ולא מחזי כמתקן ועוד פירש פירוש אחר דמיירי שנטמא בי"ט עצמו ובאב הטומאה ומ"מ אין מטבילין אותו בי"ט הואיל וצריך הערב שמש ואין מטבילין לצורך חול אבל בולד הטומאה אינו צריך הערב שמש ומטבילין אותו בי"ט והא דאמרינן נטמא ביום טוב מטבילין אותו בי"ט מיירי שנטמא בולד הטומאה ולא נהירא ליה לרש"י דהכתי מ"מ הרי ראוי להשתמש בו חולין שאינו צריך הערב שמש אלא תרומה והר"י פי' דניחא לפי המסקנא דאיירי בתרומה דהם צריך הערב שמש ואינו נראה להר"ר יצחק דאטו פסיקא ליה דכהנים לית להו חולין ומיהו קשה היאך הוא מותר להטביל כלי שנטמא בולד הטומאה דאם רוצה להשתמש בחולין ובמעשר א"צ טבילה ואי משום תרומה הא בעי הערב שמש וא"כ לצורך חול הוא מטביל ויש לומר דלפירוש אחר שפירש רש"י ניחא דבטבילה דרבנן כמו זו לא בעיא הערב שמש *כדתנן במסכת פרה (פי"א משנה ה) כל הטעון ביאת מים מדברי חכמים לאחר ביאתו מותר בכולן :

היכי משכחת לה בכהנים · וא"ת בישראל נמי משכחת לה דכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלה וי"ל דמיירי בכלי שאינו ראוי להשתמש בתוכו מים כגון כלי מנוקב :

מערמת וטובלת בבגדיה · תימה היינו סרייה וסרייה אסורה מפני שהוא מכבס ומלבן דאמרי' סרייתו זו היא כבוסו וי"ל דהואיל דהוי דרך טינוף שרי ותדע דהא אנו מנגבים ידינו במפה בשבת הא הוי סרייה ואסור מפני שהוא מכבס ומלבן אלא כיון דהוי דרך טינוף שרי הכא נמי נימא הכי*) :

גזרה שמא ישהא · פי' עד י"ט שהוא פנוי ויבא לידי תקלה להשתמש בהן תרומה. אבל אדם אין משהא עצמו מלטבול ועוד לא שייך למיחש לידי תקלה כל כך :
הדר

*) [וע' תוס' שבת קיא: ד"ה האי ותו' זבחים נד: ד"ה מקנהו]

*) תרומה שרינן ליה לאטבולי ביו"ט דהא כו' כצ"ל

רבינו חננאל

שמא יטלם בחצר אחרת מי שאין לו בור בחצרו יעבירם ברה"ר וגזרינן נמי יו"ט להטביל הכלים אטו שבת · ומתמהינן ומי גזרינן והתנן ושוין שמשיקין את המים · פי' משקעין כלי אבן זה שיש בו מים מתוקין שנטמאו משקעין אותן במקוה הכלי כולו ובלבד שלא יצופו מן המקוה על הכלי אלא יהיה משוקע במלאו בכלי אבן לטהר אותן המים אבל לא מטבילין שיצופו המים ויעלו למעלה מן הכלי כדי שיהא הכלי ומימיו משוקעין במים אלא הכלי כולו צריך להיות משוקע במים ויהיו המים הטמאין שבתוך הכלי משיקין עם מי המקוה · ואי גזרינן נגזור השקה אטו הטבלה ונאמר הרואה שמשקין יטביל · ודחינן טומאת המים היפין בזמן שאין לו זולתם מיזהר זהיר בהו · וטומאתם מלתא דלא שכיח היא ומלתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן · ולמה בכלי אבן משום דלא מקבלי טומאה · כדקיי"ל כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה לא מקבלי טומא'. ופירשנוה בתחלת יומא· ומותבינן עלה מדלין בדלי טמא · [כמו] וגם דלה דלה לנו. כלומר ממלאין בו מים מן הבור והוא טהור מאליו כלומר אמאי לא גזרינן דלמא אתי לאטבולינהו · ודחינן מתוך שלא הותרה לו אלא ע"י מילוי זכור הוא שאסור להטבילו ולא אתי לאטבוליה · וכן כלי שנטמא ביו"ט מטבילין אותו ביו"ט · ולא גזרינן דלמא אתי לאטבולי כלי שנטמא מעיו"ט · מ"ט ביו"ט מוזהר זהירי אינשי בכלים שלהן וטומאת הכלים ביו"ט מלתא דלא שכיחא היא דהא זהירי בה · וכל מלתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן · ומותבינן עלה כלי שנטמא באב הטומאה כו' · ושנינן וולד הטומאה לא משכחת לה דצריך טבילה לטהוריה שלא יטמא אלא גבי כהנים דאכלי תרומה ושני עושה שלישי והן זריזין ולא אתי לאטבולי כלים שנטמאו באב הטומאה אבל וולד הטומאה אינו מטמא דאין שני עושה שלישי בחולין ואי משתמשי בכלי שנגע בולד הטומאה *) שרי ליה דהא לא מטמא כדקי"ל אין שני עושה שלישי בחולין וכן נדה שאין לה בגדים ללבוש מערמת ביו"ט וטובלת בבגדיה ונמצאו בגדיה מוטהרין עמה. משנינן בה מתוך שלא היתרתיה לה להטביל כליה אלא ע"י מלבוש זכורה היא ולא אתיא לאטבולי בגדיה בפני עצמן · ורב יוסף אמר מתני' גזירה משום סחיטה כו' ופשוטה היא רב ביבי [אמר] גזירה שמא ישהא פי' כל כלים שנטמאו לו יאמר הנה ביו"ט שאין אני עושה מלאכה נטבילם עכשיו טרוד אני במלאכתי ונמצא משהא אותם ביו"ט · תניא כוותיה דרב ביבי כו' רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי פי' אתמול לא היה יכול להשתמש בו עכשיו ביו"ט משתמש בו נמצא כאילו היום תיקנו ואקשינן אי הכי אדם נמי נראה כמתקן עצמו שאתמול היה טמא ועכשיו ניזהר וניתקן ושנינן אדם נראה כמיקר פי' כיורד במים להצטנן בהן ולא להיתקן כו' ואקשינן התינח שבת דאיכא למימר מצטנן הוא דרחיצה בשבת שריא אלא יוה"כ שאסור ברחיצה מאי איכא למימר דליכא למימר נראה כמיקר למה טובל והא נראה כמתקן עצמו ומשני רבא הואיל ובשבת שרי ביוה"כ נמי שרי דליכא מידי דבשבת
שרי

עין משפט נר מצוה

[ועי' תוס' ר"ה כט: ד"ה שמא וכסוכה מג: ד"ה ויעבירנו ובמגילה ד: ד"ה ויעבירנו]

לו א מיי' פ"ד מהל' י"ט הל' יח :

לז ב מיי' שם הל' יז :

לח ג ד מיי' שם הל' יח:

לט ה מיי' שם הל' יז :

מסורת הש"ס

[עירובין סג: וש"נ] [תוספ' פ"ב] [שבת כ: וש"נ] [שבת קלח:] [פסחים נג:] [בתרומה הכית כפתוח אוכל] [עי' בר"ש בסג"ס]

גליון הש"ס

גמ' נראה כמיקר · עיין יבמות דף מ"ו ע"ב תוס' ד"ה תקוני גברא :

מ א ב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כד סמג לאוין סה טור ש"ע א"ח סי' שכח סעיף לב :

מא ג מיי' פ"ג מהל' שביתת עשור הלכה ב טוש"ע א"ח סי' תקנד סעיף ח :

מב ד מיי' פ"ד מהלכות י"ע הל' יח :

בשרב ורוחץ אפילו במי משרה תינח בימות החמה בימות הגשמים מאי איכא למימר אמר רב נחמן בר יצחק פעמים שאדם בא מן השדה מלוכלך בטיט ובצואה ורוחץ אפילו בימות הגשמים תינח בשבת ביוה"כ מאי איכא למימר אמר רבא מי איכא מידי דבשבת שרי וביוה"כ אסור אלא הואיל ובשבת שרי ביוה"כ נמי שרי ומי אית ליה לרבא הואיל *והתנן החושש בשיניו [א]לא יגמע בהן את החומץ אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא ורמינן עלה *לא יגמע ופולט אבל מגמע ובולע ואמר אביי [ב]כי תנן נמי מתני' מגמע ופולט תנן ורבא אמר אפי' תימא מגמע ובולע ולא קשיא כאן קודם טבול כאן לאחר טבול ואם איתא נימא הואיל וקודם טבול שרי לאחר טבול נמי שרי הדר ביה רבא מההיא וממאי דמההיא הדר ביה דלמא מהא הדר ביה לא סלקא דעתך *דתניא [ג]כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בתשעה באב בין ביוה"כ : ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן וכו': מאי אבל לא מטבילין אמר שמואל אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטהרו ביום טוב מני מתניתין לא רבי ולא רבנן דתניא *אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטהרו ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן דברי רבי וחכמים אומרים [ד]מטבילין כלי על גב מימיו לטהרו ומשיקין את המים בכלי אבן לטהרן מני אי רבי קשיא השקה אי רבנן קשיא הטבלה *איבעית אימא רבי איבעית אימא רבנן איבעית אימא רבי רישא דברייתא ביום טוב וסיפא בשבת וכולה מתניתין ביו"ט ואיבעית

בשרב · חום : מי המשרה · שטורין הפשתן בהן : ביום הכפורים · שאסור ברחילה משום ענוי ומותר בטבילת מצוה כדלקמן : מאי איכא למימר · הא ודאי מוכחא מלתא דלטבילה מתכוין ולא כמיקר : מי איכא מידי · דמלאכה דבשבת שרי וליכא איסור דרבנן משום דדמיא למלאכה : וביום הכפורים אסור · משום מלאכה כי הא דבעית למסרי עליה משום דנראה כמתקן : כיון דבשבת· דחמירא במלאכה שרי משום טעמא דמיקר : ביום הכפורים נמי שרי · ואע"ג דלא נראה כמיקר שלא תחמיר לענין מלאכה ביום הכפורים משבת : ומי אית ליה הואיל· באיסורי שבת כה"ג משום דשרי בהא לא תשרי בהא : לא יגמע בהן את החומץ · לרפואה דכל רפואה בשבת גזור בה רבנן משום שחיקת סממנין שהיא אב מלאכה טוחן : אבל מטבל הוא · בו מאכלו כדרכו : לא יגמע ופולט · דמוכחא מלתא דלרפואה עביד: ואמר אביי גרסינן : ורבא אמר גרסינן : קודם טבול · קודם אכילה מגמע ובולע דלא מוכחא מלתא דלרפואה דסברי חומץ אהני ליה למיכל : לאחר טבול · לאחר אכילה וטבל מאכלו בהומץ דמוכחא מלתא דלאו הומץ בעי למטעם אלא משום רפואה ואמאי הרי קודם אכילת שבת היה מותר ובחצי שבת אתה אוסרו ובחצי שבת אתה מתירו : נימא הואיל · וקודם אכילה שרי דנראה כתאב בבליעת חומץ לאחר אכילה נמי שרי שאין חלוק בשיעור של שבת : הדר ביה רבא מההיא · דחומץ ושנייה כאביי ואת זו דטבילה דאית ליה הואיל אמר לאחר חזרה : דלמא מהא· דטבילה דיוה"כ הדר ביה ושל חומץ אמר באחרונה : לא ס"ד · למיסר טבילה ביוה"כ : בין בתשעה באב בין ביום הכפורים · ואע"פ שאסורין ברחילה : אין מטבילין כלי · הצריך טבילה על גב השקת מימיו לטהרו : הכי גרסינן דתניא אין מטבילין את הכלי על גבי מימיו לטהרו ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן דברי רבי וחכמים אומרים מטבילין כלי על גב מימיו לטהרו ומשיקין את המים בכלי אבן לטהרן מני אי רבי קשיא השקה אי רבנן קשיא הטבלה אי בעית אימא רבי אי בעית אימא רבנן בעית אימא רבי מתניתא רישא בי"ט וסיפא בשבת וכולה מתני' בי"ט ואי בעית אימא רבנן וכולה מתני' בשבת·וה"פ אי רבי קשי' השקה דרבי אסר ומתני' תנן משיקין·אי רבנן קשיא הטבלה דאינהו שרו להטביל ומתני' קתני אין מטבילין ומשני רישא דמתניתא רישא דמלתא דרבי דאיירי בהטבלה לאוסרה הא השקה שריא איירי בי"ט וסיפא דמלתיה דאסר אף השקה איירי בשבת וכן רבנן נמי רישא איירי בי"ט וסיפא איירי בשבת והכי קאמר מטבילין כלי על גב מימיו לטהרו בי"ט וכל שכן דמשיקין ומשיקין את המים בכלי אבן בשבת השקה אין הטבלה לא ובתוספתא דבילה* ודשבת* בהדיא תני בה הכי אין מטבילין את הכלי על גבי מימיו לטהרו בי"ט ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן בשבת דברי רבי וחכמים אומרי' כו' והשתא דברייתא מתוקמא הכי אי בעית אימא מתני' רבנן היא וכולה מתני' בשבת הלכך הטבלה אסירא והשקה שריא כרבנן דאמרי משיקין את המים בכלי אבן לטהרן בשבת השקה הוא דשריא הא הטבלת כלים אסירא : ואי

הדר ביה רבא מההיא · פי' מההיא שנויא דקא משני כאן קודם כו' לא ס"ד דאמר כל חייבי טבילות כו' ותימה מנא ליה דרבא הדר ביה מההיא שנויא לעולם אימא לך דהדר משנויא דהואיל דמאי מזקיקו להוא טעמא דהואיל דקמשני מתני' משום דנראה כמתקן ואימא דהדר ביה מההיא שנויא והדר ביה נמי מההיא שנויא דהואיל והא דכלים אסורים מההיא טעמא דשנויי אמוראי דלעיל משום שמא יעבירנו או ישהא או ישחוט וי"ל דסמי חדא מקמי תרתי ההיא שנויא דהכא כאן קודם טבילה מקמי תרתי שנויי דמשני משום מתקן כלי והואיל ולא נסירא חדא דהא בהא תליא דהא מה דמשני רבא הואיל ושבת כו' היה כולו להעמיד שנויא משום דנראה כמתקן ועוד דהיה לו לפרש הא מקמי תרתי לכך נראה לי דקים ליה לגמרא דלא היה יכול לעקור מפני שנראה כמתקן כיון דמתרץ ליה עלה דמתני' אבל היה סבור לעקור שנויא דהואיל ומהא נמי מייתי ראיה דאין יכול לעקור [וע"ע תוס' שבת קיא· ד"ה לא] :

כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בתשעה באב בין ביום הכפורים· היינו דוקא להני שטובלין טבילת מצוה בזמנה אבל השתא שכל טבילות שבשותינו טובלות היינו טבילה שלא בזמנה דהן סופרות ז' נקיים מספק שהן זבות אינן טובלות בט' באב וביוה"כ ומיהו יש לחלק כדאמר ביומא (דף פח·) נדות ויולדות טבילתן בלילה זבין וזבות טבילתן ביום בעל קרי טובל והולך עד המנחה כדי שיתפלל תפלת המנחה בטהרה אבל לאחר המנחה לא יטבול ומפרש התם טעמא דאי משום תפלת נעילה היה יכול להמתין עד הלילה ויטבול ויתפלל תפלת נעילה בלילה ואמאי אינו טובל ביום כדי שתהא הטבילה בזמנה אלמא ש"מ דקסבר ההוא תנא דטבילה בזמנה לאו מצוה היא ואפילו הכי שריא ביוה"כ ומיהו בתשעה באב אין טובלין כר' חנינא בן אנטיגנוס דאמר *כדאי בית אלהינו לאבד טבילה אחת בשנה וקאמר עלה בירושלמי הורה ר' לוי כר' חנינא בן אנטיגנוס ולית הלכתא כהך משנה דקאמר כל חייבי טבילות וכו' ועוד אומר ר"י דבזמן הזה אין טובלין לא ביוה"כ ולא בט' באב דדוקא הם שהיו עוסקין בטהרות היה צריך לטבול מיד כדי שלא יטמאו הטהרות אבל השתא דהטבילה אינה באה אלא לטהרה לבעלה יכולה היא לרחוץ ולחוף ערב יוה"כ כדי שתסרוק שערה ותופפת מעט למוצאי יום הכפורים משום דצריך חפיפה סמוך לטבילה וכן בט' באב דהא אפי' תטבול ביום הכפורים ובט' באב אסורה *לבעלה :

*ושוין שמשיקין המים בכלי אבן לטהרן · אבל לא בכלי עץ לפי שהוא מקבל טומאה מקהמש קין ונמלא שהוא מטביל כלי וא"ת אמאי אין מטבילין אותו הא איכא תרתי לטיבותא חדא דנטמא בי"ט ועוד דלא נטמא כי אם בולד הטומאה וכולי עלמא מודים דמטבילין לכל הפירושים דלעיל ולמאן דמוקי מתניתין בשבת וכרבנן ניחא אבל למאן דמוקי לה בי"ט וכו' קשיא וי"ל דמ"מ אין לגרום הטומאה לכלי בידים כדי שיטבילנו דדוקא כשנטמא כבר בולד הטומאה הוא דמטבילין אותו אבל אסור לטמאותו על מנת להטבילו בי"ט : אין מטבילין את הכלי על גבי מימיו לטהרו ואין משיקין וכו' · הכי גריס רש"י הטבלה קודם השקה בין בדברי רבי בין בדברי חכמים ובספרים היה כתוב אפכא השקה קודם הטבלה והכל אחד אלא שגרסת הספרים גרס רישא בשבת וסיפא בי"ט ולגירסת רש"י רישא בי"ט וסיפא בשבת ועל פי התוספתא הגיה רש"י הגירסא ולפי מה שכתוב בספרים השקה קודם הטבלה לא תוכל לפרש רישא בי"ט וסיפא בשבת אלא אם כן תפרש שאמתניתין קאי דקתני משיקין אבל לא מטבילין ושבוש הוא כדפירש רש"י : אמר

רבינו חננאל

שרי וביוה"כ אסור ומקשינן ומי אית ליה לרבא הואיל והתנן החושש בשניו לא יגמע בהן חומץ אבל מטבל כדרכו ואם נתרפא נתרפא ורמינן עלה והתניא אינו מגמע ופולם אבל מגמע ובולע · ואמר רבא ל"ק ואוקמה למתניתין לא יגמע ויבלע לאחר טיבול ומתניתא דקתני מגמע ובולע (לאחר) [קודם] טיבול ואם איתא דאית ליה לרבא הואיל לימא הואיל מקודם טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי אלא ודאי לית ליה הואיל ופרקינן הדר ביה רבא לגבי אביי [מההיא] והודה דמתני' לא יגמע ויפלוט היא מהא דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביוה"כ ש"מ דטובלין ביוה"כ ומפורש בפרק שמנה שרצים : ירושלמי תני כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביוה"כ א"ר חנינא סגן הכהנים כדיי היא בית אלהינו לאבד עליו הכהנים טבילה אחת דריש ר' לוי בר' חנינא סגן הכהנים ואדם בשבת שכן אדם טובל לקירויו בשבת ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן דוקא של אבן שאינו מקבל טומאה אלא לטהר המים בלבד משיקין אבל לא מטבילין את הכלים ע"ג מימיהן לטהרם ואמרי' מתניתין לא ר' היא ולא רבנן · ופרקינן איבעית אימא ר' היא וכולה מתניתין ביו"ט היא שנוייה שמשיקין אותן בשבת ואע"פ שמשיקין את המים ביו"ט לטהרן אין מטבילין כלים ע"ג מימיהן לטהרן אפי' ביו"ט וכן דברי ר' מפורשים בלשון הזה בברייתא אבע"א רבנן היא וכו' מתנית' בשבת והכי קתני ושוין שמשיקין את המים בכלי לטהרן בשבת אבל לא מטבילין כלי ע"ג מימיו לטהרן ביו"ט מטבילין אפי' כלי ע"ג מימיו לטהרן ביו"ט פי' ומשיקין מלשון ותשק ידי לפי זכן

שבת דף קיא· ע"ז דף כח·

[שבת סה]

שבת דף קיא· תענית דף יג· [יומא פח·]

[תוספתא פ"ב ותוספתא שבת פי"ז]

אבע"א אבע"א מתניתא רישא ביו"ט וסיפא בשבת ואבע"א רבנן וכולה מתניתין בשבת ואבע"א רבי וכולה מתניתין בי"ט ת"ר וכו' כל"ע וכן כרבנ' מהרש"ל

[פ"ב] [פי"ז]

[תענית יג· וכס איתא ר"ח סגן הכהנים]

[וע"ע תוס' נדה סח: ד"ה הא דאמסר]

[דיבור זה שייך אמשנה דלעיל יז: ועי"ק]

כג א מיי' פ"א מהל' חגיגה הל' ח :
מד ב מיי' שם הל' ט :
מה ג מיי' שם הלכה ח והלכה י :

ואי בעית אימא רבי קתני לה וכולה מתני' בי"ט כדאמרינן אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטהרו בי"ט הטבלה הוא דלא הא השקה בכלי אבן שפיר דמי ובספרים שלנו נחלפה רישא לסיפא וסיפא לרישא דכתיב בהו ברישא אין משקין והדר אין מטבילין ועל כן רוב התלמידים שגו בפירושה של סוגיא זו ואין אדם יכול ליישבה על כנה וגורסין מפני דוחק ומתני' רישא בי"ט וסיפא בשבת ומפרשין רישא דקתני משיקים בי"ט קאמר ותנא השקה והוא הדין להטבלה וסיפא דקתני אבל לא מטבילין איירי בשבת ותנא הטבלה והוא הדין להשקה ואין ראוי לפרש כן לדרדקי דבי רב דא"כ ליתני קילתא ושמעינן חמירתא דשמעינן הטבלה דמותרת בי"ט ואנא אמינא דכל שכן השקה אבל השתא דאשמעינן משיקין איכא למימר דוקא קתני אבל הטבלה לא וכן לענין שבת דאשמעינן אבל לא מטבילין אי הוה הדין להשקה סבירא ליה הוה ליה לאשמועינן אין משיקין ושמעינן כל שכן דאין מטבילין אבל השתא דאשמעינן אין מטבילין איכא למימר הא השקה שרי וסייג לדברי ספר התוספתא דכך מצינו בו במסכת שבת ובמסכת ביצה : אין מטבילין אותו בין השמשות · מפני שהוא ספק לילה ונמצא מטביל בי"ט : אף בחול · אם אנו רואין אדם המטביל כלי בין השמשות אנו צריכין להזהירו ולמחות בידו מפני שצריך הערב שמש וזה המטביל כלי בלילה ודאי דעתו להשתמש בו מיד ולא להמתין הערב שמש דלמחר : ותנא קמא לא בעי כו' · בתמיה : אשכחתינהו לרבנן דבי רב · לתלמידים שבבית המדרש : מעשיו · דקא רהיט במרוצה : מידע ידע דבעי הערב שמש · והיינו דרהיט כסבור להספיק קודם יציאת היום וכשיראה שלא יספיק הואיל ובא למקוה גומר טבילתו וממתין מלהשתמש בו עד שיעריב שמשו למחר שלכך בין השמשות די"ט אסור משום דמטביל בי"ט שלא לצורך אבל בחול לא מחינן ביה דמחשבתו ניכרת שלהערב שמשו הוא מתכוון מתוך מעשיו של מרוצתו : דכולי עלמא לא פליגי · דודאי ניכרת בהיכא דעלמא והאי גברא דאפליג ביה רבי שמעון שזורי ואמר דלא אמרינן ביה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו : כגון דא יטמי ליה · מנא אחרינא בפחות מכעדשה

[חולין יג:]
[תוספתא פ"ב]
חגיגה דף ז: ודף יז: מגילה דף ה:
[לקמן כ:]
סנהדרין לו: [לקמן כ: שבת קיד: פסחים לא: מנחות ק:]
[פסחים מה: וש"נ]

תורה אור

ואיבעית אימא רבנן וכולה מתניתין בשבת: תנו רבנן כלי שנטמא מערב יום טוב אין מטבילין אותו בין השמשות רבי שמעון שזורי אומר אף בחול אין מטבילין אותו מפני שצריך הערב שמש ותנא קמא לא בעי הערב שמש אמר רבא אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקא אמרי *במחשבתו נכרת מתוך מעשיו קמפלגי והיכי דמי כגון דנקיט מנא בידיה ורהיט ואזיל בין השמשות לאטבוליה מר סבר האי דקא רהיט ואזיל מידע ידע דבעי הערב שמש ומר סבר מחמת מלאכתו הוא דקרהיט ואמינא להו אנא במחשבתו נכרת מתוך מעשיו דכולי עלמא לא פליגי כי פליגי כגון דאיטמי בפחות מכעדשה ואתא לקמיה דרבנן לשיולי בפחות מכעדשה איטמי אי לא מר סבר מדהא לא גמיר הערב שמש נמי לא גמיר ומר סבר הא הוא דלא גמיר הא הערב שמש גמיר: ומטבילין מגב לגב: *תנו רבנן כיצד מגב לגב הרוצה לעשות גתו על גב *כדו וכדו על גב גתו עושה כיצד מחבורה לחבורה היה אוכל בחבורה זו ורוצה לאכול בחבורה אחרת הרשות בידו : **מתני'** *ב"ש אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהן אבל לא עולות ובית הלל אומרים *מביאין שלמים ועולות [ג]וסומכין עליהן: **גמ'** אמר עולא מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך ועולת ראייה ליקרב דבית שמאי סברי °וחגותם אותו חג לה' חגיגה אין עולת ראייה לא וב"ה סברי לה' *כל דלה' [ג]אבל נדרים ונדבות דברי הכל אין קריבין ביו"ט וכן אמר רב אדא בר אהבה *נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט מתיבי אמר רבי שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על עולה שאינה של יו"ט שאינה קרבה ביום טוב ועל שלמים שהן של יום טוב שקריבין ביו"ט על מה נחלקו על עולה שהיא של יום טוב ועל שלמים שאינן של יו"ט שבית שמאי אומרים לא יביא ובית הלל אומרים יביא תריץ ואימא הכי אמר ר' שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על עולה ושלמים שאינן של יו"ט שאין קריבין ביום טוב ועל שלמים שהן של יום טוב שקריבין ביו"ט על מה נחלקו על עולה שהיא של יו"ט שבית שמאי אומרים לא יביא ובית הלל אומרים יביא *רב יוסף אמר תנאי שקלת מעלמא תנאי היא דתני' שלמים הבאים מחמת יו"ט ביום טוב בית שמאי אומרים סומך עליהן מערב יו"ט ושוחטן ביו"ט ובית הלל אומרים סומך עליהן ביום טוב ושוחטן ביום טוב אבל

ויקרא כג

אמר עולא מחלוקת כו' · וא"ת לב"ש למה להו למימר טעמא משום וחגותם הא קאמרינן לקמן משום לכם ולא לגבוה וי"ל משום דלא תטעה לומר לה' כל דלה' ומ"מ קשיא לב"ה למה להו למימר כל דלה' תיפוק ליה משום דאית להו לב"ה מתוך וכו' והוי שפיר צורך קצת משום שלא יאמרו שלחן שלך מלא ושל רבך ריקן כדפרישית לעיל פ"ק (ד' יב· סד"ה ה"ג) וי"ל משום שלא תטעה לומר וחגותם חג חגיגה אין עולה לא :

[בתוספתא איתא בדו ובדו על גב גתו וכן איתא בערוך ערך גב ע"ש] :

ליה · מנא אחרינא בפחות מכעדשה מן השרץ ואתא לשיולי וכו' : הא הוא דלא גמיר · דלא כתיב בהדיא בכעדשה אבל הערב שמש דבהדיא כתיב מגמר גמיר ובכהן עסקינן דמשתמש בו תרומה : הרוצה לעשות גתו על גב כדו · מי שהיו כליו טמאין והטבילן לדעת דריכת זיתיו ונמלך לעשות גתו : עושה · גתו על גב טבילה זו שהטביל לשם כדו וא"צ לחזור ולהטביל לשם גת והיא טבילה שניה הבא להחמיר על עצמו ולהטביל קתני מתני' שהוא מטביל בי"ט שאין כאן תקון כלי ואינה טבילה שהרי אינה צריכה : בחבורה זו · על פסחו והיה טמא או כליו טמאין וטבל לדעת כן : הרשות בידו · וא"צ לחזור ולטבול ולהטביל כליו לשם חבורה האחרת וקאמרה מתני' דאם בא להחמיר מטביל ביום טוב : **מתני'** מביאין שלמים · בי"ט לפי שיש בהן אכילת אדם : ואין סומכין עליהן · שהסמיכה אסורה משום שבות שבכל כחו היה סומך והוי ליה משתמש בבעלי חיים ותנן אין רוכבין על גבי בהמה (לקמן דף לו:) : אבל לא עולות · אין מביאין עולות חוץ מתמידין ומוספין שהן קרבן צבור וזמנן קבוע אבל עולת יחיד לא יביא לפי שאין בה אכילת הדיוט וכתיב (שמות יב) יעשה לכם ולא לגבוה : **גמ'** מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך ועולת ראייה ליקרב · מתני' דמודו תרוייהו בשלמים להביא ולא אפלוג בהו אלא בסמיכתן בשלמי חגיגה מודו ב"ש בהבאתן מפני שהן חובת היום כדאמרינן בחגיגה (דף ט·) מוחגותם אותו חג ועולה שנחלקו אף בהבאתן בעולת ראייה נחלקו והיא הוא דקא שרו ב"ה מפני שהיא של יום טוב דנפקא לן מולא יראו פני ריקם (שמות כג) : אבל נדרים ונדבות · הואיל ואין זמנן היום כלל דברי הכל אין קרבין ואפי' שלמים וכ"ש עולות דיכול להביאן לאחר זמן ואף על גב דחגיגה וראייה יש להן תשלומין כל שבעה שרו בה שמא יאנס ולא יקריבנה בשאר הימים ותנן עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו והכי מפרש בברייתא לקמן *דמשום האי טעמא שרו לה : שאינה של יום טוב · כגון נדר ונדבה : שאינה קרבה · דאית בה תרתי לאסורא אין בה אכילת אדם ואפשר לאחר זמן : ועל שלמים שהן של י"ט · כגון חגיגה ושלמי שמחה : שקרבין · דאיכא תרתי להתירא אכילת אדם והן זמנן ברגל ואם יעבור הרגל בטל קרבנו : ועל שלמים שאינן וכו' · אלמא שלמים דנדרים ונדבות לבית הלל קרבין וקשיא לעולא : תנאי שקלת מעלמא · וכי לא משכחת תנא דאמר כעולא דתימא עולא כי ההוא סבירא ליה דאיצטריכא לך לשבושה להך מתני' ולתרוצה : תנאי היא · אשכחן תנא אחרינא דקאי כעולא : מחמת יום טוב · חגיגה ושמחה :

[דף כ:]

אבל

רבינו חננאל

וכן והשיקו היקבים : ת"ר כלי שנטמא מעיו"ט אין מטבילין אותו בי"ט בין השמשות ר' שמעון שזורי אומר אף בחול אסור מפני שצריך הערב שמש אמרו רבנן דבי רב במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו פליגי היכי דמי דנקיט מנא טמא בידיה בין השמשות ורהיט לאטבולי רבנן סברי מדרהיט ידע דבעי הערב שמש כלומר לא יטהר הכלי הטמא אלא עד שיעריב עליו השמש בתר טבילה ולפי' רהיט לאטבוליה קודם ביאת השמש ובחול שפיר דמי ובי"ט הוא דאסור שנמצא מתקן מנא בי"ט לחול כי בעת שיערב השמש ונטהר חול הוא ור' שמעון שזורי סבר האי דרהיט בין השמשות לאו משום דידע דלא מיטהר אלא בהערב השמש אלא משום דטרוד במלאכתו הוא ולפי' מטהר. ואמר להו רבא במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דברי הכל דלאו כלום הוא והכא בכלי שנגע בו כעדשה מן השרץ ואינו יודע אם כעדשה מטמא אי אינו מטמא ובא לשאול מן החכמים ואמרו לו טמא דקי"ל שכן החומט תחלת ברייתו בכעדשה· *)וחזינן ליה להאי גברא דאזיל לאטבולי להוא מנא דאיטמי בכעדשה מן השרץ שאינו מפורש בתורה הוא שנסתפק לו אבל הערב שמש שכתב בפירוש בתורה ובא השמש וטהר מידע ידע ליה ור"ש שזורי סבר מדהא לא ידע הא נמי לא ידע : [פיסקא] ומטבילין מגב לגב ומחבורה לחבורה : ירושלמי כיצד מטבילין מגב לגב רצה לעשות עיסתו על גב גתו או גתו ע"ג עיסתו מטביל את כליו מחבורה לחבורה היה אוכל בחבורה זו **) וביקש עוד לאכול בחבורה אחרת שלמים וכיוצא בהן הרשות בידו והני מילי ביו"ט ***) אבל בחול לא כדתנן המטבל לתרומה והוחזק לתרומה אסור לקודש כיוצא גתו ובדו אחד מהן תרומה והשני קודש עושה בי"ט זו ע"ג זו : **מתני'** ב"ש אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהן אבל לא עולות וב"ה אומרים מביאין שלמים כו' אמר עולא מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך דב"ש מביאין חגיגה ואין סומכין עליהן ועולת ראייה אינמקריבין ביו"ט וב"ה מביאין שלמים וסומכין ומקריבין עולת ראייה דכתיב לא יראו פני ריקם אבל נדרים ונדבות דברי הכל אינקריבין בי"ט:ירושלמי בש"א הותרה סמיכה שלא כדרכה וב"ה לא הותרה איזו היא שלא כדרכה מאתמול א"ר זעירא הכל מודים באשם מצורע שסמך עליו מאתמול שלא יצא שלמי נדבה שסמך עליהן מאתמול יצא מה פליגי בשלמי חגיגה ב"ש עבדי לה כשלמי נדבה וב"ה עבדי לה כאשם מצורע אוקמה רב יוסף הא דתנינן נדרים [ונדבות] אין קרבין בי"ט תנאי היא ר"ש בן אלעזר תני שלמים שאינן של י"ט בש"א לא יביא ובה"א יביא והאי תנא תני שלמים הבאין מעי"ט בש"א סומך עליהן מעיו"ט ושוחטן ביו"ט

*) נ"ל דת"ק סבר דאף דחזינן ליה להאי גברא דאזיל לשיולי להאוא מנא וכו' מן השרץ אי מיטמא אי לא הוינו משום שאינו מפורש. **) בחבורה זו תרומה וביקש עוד כו' כנ"ל וכ"ה בה"ס בפ"ד מהל' יו"ט בשם רבינו ז"ל. ***) דברי רבינו אינו מובן לכאורה דהא ע"י טבילה שנית אסי' בחול שרי ועי' בערוך ערך גב ב'

עין משפט נר מצוה

מו א ב מיי' פ"ב מהל' חגיגה הל' י והלכה יג :

מז ג מיי' שם פ"א הלכה י :

מח ד מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הלכה יג סמג לאוין שלא :

מט ה מיי' פ"ב מהל' חגיגה הלכה ח :

רבינו חננאל

ביו"ם ובה"א סומך עליהן בי"ם ושוחטן בי"ם אבל נדרים ונדבות דברי הכל אין קריבין ביו"ם' והני תנאי כהני תנאי דתניא אין מביאין תודה בי"ד בניסן מפני חמץ שבה שאין מביאין קדשים לבית הפסול · כלומר שהן מרובין ונפסלין בלינה ואין מביאין קדשים לכתחלה ליפסל ולא בעצרת מביא תודה מפני שהוא יו"ם אבל מביא תודתו בחוש"מ בחג הסוכות ואם לא הביא עובר בבל תאחר · ור' שמעון אומר הרי הוא אומר בחג המצות ובחג כו' ואוקימנה לר' שמעון בחוש"מ סלותי מסלתינן כלומר *) עושה אדם מלאכה כגוןסלין וכיוצא בהן הקרבה מיבעיא דודאי (אין)מקריבין כי פליגי למיקם בבל תאחר ת"ק סבר שלש רגלים אמר רחמנא אפי' שלא כסדרן כיון שעברו עליו ג' רגלים ולא הקריבו עובר במה שכתב כי תדור נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו וגו' ור' שמעון סבר בעינן ג' רגלים כסדרן כדכתיבי באורייתא חג המצות חג השבועות וחג הסכות ר' שמעון לטעמיה דדייק **)חג המצות ואמר לא היה צריך לכתוב בפסוק חג המצות כאשר לא כתב בפרשת ראה אתה אומר אלי אלא הזכיר חג שבועות וחג האסיף ואמר שלש פעמים למה לא היה צריך מפני שבו פתח הכתוב תחלה וכתב שמור את חדש האביב ועשית פסח וגו' וכתיב בחג המצות לומר שזה ראשון לג' רגלים ואם הקדישו אחר הפסח אינו עובר עליו בבל תאחר עד שיעברו עליו אחר עצרת ואחר סוכות ג' רגלים כסדרן ור' אלעזר בר' שמעון אומר מביא אדם תודתו בחג הסכות ואוקימנה בי"ם עצמו ושמעינן מינה דקסבר נדרים ונדבות קרבין בי"ם ותוב ש"מ (דלא רבי) [דר'] אלעזר בר' שמעון [לטעמיה דס"ל] דחג הסכות לבדו הוא הגורם דאי ס"ד משום י"ם הוא ליתני עצרת מ"ם שביק עצרת ותני סוכות ללמד שזה גורם כלומר בין קודם הפסח הקדישו בין לאחר הפסח כיון שעבר עליו חג הסכות ולא הקריבו עובר עליו בבל תאחר ודייק מחג הסכות · ואמר לא יאמר בחג הסכות דמיניה סליק למה נאמר לומר שזה גורם : ויוצא בתודה זו שמקריבה משום שמחה · ואין יוצא בה משום חגיגה אע"פ שאמר בשעה שנדר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה אסיקנ' המפריש בענין זה נדור ואינו יוצא כלומר נתחייב בנדרו וקידשה ושלמי חגיגה שהן עליו חובה שנאמר וחגותם אותו חג לה' ז' ימים אינן באין אלא מן החולין (וכיון) [וכמו] שאמר ר' יוחנן לר"ל האומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי הריני

*) עי' בערוך ערך סלת **) עי' בתוס' ר"ה ד: ד"ה וא"ל לומר

תוספות

רבי שמעון אומר הרי הוא אומר בחג המצות וגו' כל שבא בחג המצות בא בחג השבועות ובחג הסוכות · כך משמע מתוך פירוש הקונטרס דלקמן דגרים הכי וא"כ לפירוש זה מעיקרא דס"ד שבא לומר דנדרים ונדבות אין קרבין בחול המועד ה"פ כל שאינו בא בחג המצות כגון תודה וכיוצא בה דאליבא דתנא קמא תודה אינה קרבה בחג המצות ואפי' בחול המועד וזהו דוחק דהיכי משמע ממלתיה דנדרים ונדבות חוץ מתודה אינן באין בחג המצות וכי תימא כל שאינו בא בחג המצות ר"ל ביום טוב אם כן לא הוי דומיא דחג הסוכות ועוד דאם כן אמאי כתב בחג השבועות לומר שאינן באין בחג השבועות והא אף בחול המועד דסוכות אינן באין ועוד כי גם לפי המסקנא לא אתי שפיר דקאמר דלענין בל תאחר קאמר וה"ק כל שראוי לבא בחג המצות שנתחייב בו קודם חג המצות בא בחג השבועות ובחג הסוכות שלא יאחר מלהביאו או בעצרת או בסוכות ועתה איך יביאנו והלא אין בו חול המועד וכי תימא דנדרים ונדבות קרבין בי"ט הא משמע דבהני תנאי ליכא מאן דסבר קרבין בי"ט רק רבי אלעזר בר' שמעון ודוחק הוא לפרש בא בחג השבועות שכשיבא לרגל יביאנו או קודם לכן ולאו בי"ט קאמר על כן נראה דגרס הכי כל הבא בחג המצות ובחג השבועות בא בחג הסוכות וכו' והשתא מעיקרא סלקא דעתך כל שאינו בא בחג המצות כגון תודה וכן שאר נדרים ונדבות שאינן באין בחג השבועות כדקאמר תנא קמא בהדיא אינן באין בחג הסוכות ואפילו בחול המועד ולפי המסקנא ה"ק כל שבא בחג המצות ובחג השבועות כלומר שראוי לבא בזמן שניהם כלומר שעברו שני רגלים כסדרן בא בחג הסוכות פירוש צריך שיביאנו בחול המועד של סוכות וכל שאינו בא וכו' כלומר שאינו ראוי לבא בשניהם רק בעצרת ולא בחג המצות אינו חייב להביאו בחג הסוכות זה ורישא דוקא פירוש בא בחג הסוכות כלומר חובה להביאו משום בל תאחר וסיפא לאו דוקא פי' סיפא דאינו בא ר"ל אם לא ירצה שהרי הוא יכול להמתין עד סוכות של שנה הבאה אבל לעולם אם ירצה יקריב בחול המועד וקל להבין :

נזיר

גמרא

אבל נדרים ונדבות דברי הכל אין קריבין ביום טוב והני תנאי כי הני תנאי *דתניא אין מביאין תודה בחג המצות מפני חמץ שבה ולא בעצרת מפני שהוא יו"ט אבל מביא אדם תודתו בחג הסוכות ר' שמעון אומר הרי הוא אומר °בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסכות כל שבא בחג המצות בא בחג השבועות ובחג הסוכות וכל שלא בא בחג המצות אינו בא בחג השבועות ובחג הסוכות ר"א בר"ש אומר [א]מביא אדם תודתו בחג הסוכות ויוצא בה ידי חובתו משום שמחה ואין יוצא בה משום חגיגה אמר מר אין מביאין תודה בחג המצות מפני חמץ שבה פשיטא *אמר רב אדא בריה דרב יצחק ואמרי לה רב שמואל בר אבא [ב]הכא בארבעה עשר עסקינן וקסבר *אין מביאין קדשים לבית הפסול ולא בעצרת מפני שהוא יו"ט קסבר נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב אבל מביא אדם תודתו בחג הסוכות אימת אילימא ביום טוב עצמו והא אמרת ולא בעצרת מפני שהוא יום טוב אלא בחולו של מועד ר"ש אומר הרי הוא אומר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות כל שבא בחג המצות בא בחג השבועות ובחג הסוכות וכל שלא בא בחג המצות אינו בא בחג השבועות ובחג הסוכות מתקיף לה ר' זירא השתא סלותי מסלתינן נדרים ונדבות מבעיא אמר אביי [ג]בהקרבה כולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי למיקם עליה בבל תאחר ת"ק סבר [ד]שלש רגלים אמר רחמנא אפילו שלא כסדרן *ור' שמעון סבר כסדרן אין שלא כסדרן לא רבי אלעזר בר' שמעון אומר מביא אדם תודתו בחג הסוכות אימת אילימא בחולו של מועד היינו ת"ק אלא ביו"ט וקסבר נדרים ונדבות קריבין ביו"ט ומאי שנא חג הסוכות דנקט רבי אלעזר בר' שמעון לטעמיה דתניא* רבי שמעון אומר לא יאמר חג הסוכות שבו הכתוב מדבר למה נאמר לומר שזה אחרון רבי אלעזר ברבי שמעון אומר לומר שזה גורם : ויוצא בה משום שמחה ואינו יוצא בה משום חגיגה : פשיטא דבר שבחובה הוא *[ה]וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין לא צריכא דאף על גב דפריש כדבעא מניה רבי שמעון בן לקיש מר' יוחנן האומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה הריני נזיר ואגלח

רש"י

אבל נדרים ונדבות כו' · ועולה דקאמר כי האי תנא : והני תנאי · דלקמן פליגי כי הני תנאי דלעיל בנדרים ונדבות : מפני חמץ שבה · על חלות לחם חמץ וגו' (ויקרא ז) : ולא בעצרת מפני שהוא יום טוב · ותודה נדרים ונדבות היא : בחג הסוכות · בחולו של מועד : רבי שמעון אומר כו' · לקמיה מפרש לה : מביא אדם תודתו בחג הסוכות · לקמיה מפרש אפילו ביום טוב קאמר ויוצא בה משום שלמי שמחה ואף על פי שמחויב בתודה זו ועומד דתניא במסכת חגיגה (דף ח·) ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות של בשר לשמחה מדלא כתיב והבאת שלמים ואכלת שם ושמחת ומיהו פשיטא לן דכל זמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר (דברים כז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת והאי קרא בהר גרזים כתיב ולא בשלמי שמחת י"ט כתיב דשמחת י"ט אם יש לו בכורות ומעשר בהמה אין צריך להביא שלמים : ואין יוצא בה משום חגיגה · דדבר שבחובה הוא וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ותודה זו כבר מחויב הוא בה ואין זו מן החולין שיהא פוטר בה חגיגתו : אמר מר · השתא מהדר אמילתיה לפרושי מאי דאמר לעיל בהקרבת נדרים ונדבות פליגי : לבית הפסול · שממעט זמן אכילתן שאינו יכול לאכול חמץ אלא עד ארבע שעות ומתוך כך חמץ שבה בא לידי נותר : ר"ש אומר כו' · קס"ד למיסר נדרים ונדבות בחולו של מועד אתא : השתא · לרבי שמעון דאסר הני : סלותי מסלתינן · לוקטין עלים בשדה מן המחובר בחולו של מועד דתניא במועד קטן (דף יב:) קוצצין עלים מן המחובר במועד לצורך המועד: אמר אביי בהקרבה כ"ע ל"פ דשרי · בחולו של מועד : כי פליגי למיקם עליה בבל תאחר · וכולה הך מתני' לענין בל תאחר איירי תנא קמא סבר כל המאחר נדרו שלש רגלים אפילו שלא כסדרן עובר בבל תאחר וטעמא יליף בר"ה (דף ד:) מהאי קרא שלש פעמים בשנה וגו' למה לי למיכתב בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות כיון דכתיב שלש פעמים פשיטא דהני נינהו דהא מינייהו קסליק דלעיל מיניה כתיב שמור את חדש האביב שבעה שבועות תספר לך חג הסוכות תעשה לך ש"מ לבל תאחר לומר אלה קבעתי לך לתשלום מתנותיך ונדריך והיינו דקא אתא לאשמועינן עשה טובה כל מי שיש עליו תודה יביאנה בחג הסוכות ואפילו הוא רגל ראשון אחר נדרו שאם לא יביאנה עכשיו יצטרך לבא בשבילה לירושלים שהרי בעלותו ברגל בפסח לא יביאנה מפני חמץ שבה ולא בעצרת מפני שהוא יום טוב נמצא שאיחרה ג' רגלים שלא כסדרן ואתא ר"ש למימר הרי הוא אומר כו' כסדרן אין שלא כסדרן לא הלכך הנודרה לפני סוכות יש לו שהות עד לשנה הבאה וה"ק כל שבא בחג המצות כגון שנדר קודם הפסח והיה עליו להביאה בחג המצות בא בחג השבועות שלאחריו או בחג הסוכות ואין לו עוד שהות וכל שאינו בא בחג המצות שלא היתה עליו להביאה בפסח כגון שנדר אחר הפסח אינו בא °כלומר אינו צריך להביאה לא בחג השבועות שלאחריו ולא בחג הסוכות שיש לו שהות עד חג הסוכות של שנה הבאה שעברו שלש רגלים כסדרן : אלא ביום טוב וקסבר כו' · והיינו תנאי : לא יאמר חג הסוכות · כשהחזיר הכתוב להזכירן לשלש רגלים לבל תאחר לא היה צריך לכתוב ובחג הסוכות כיון שכתוב שלש פעמים בשנה וכתב בחג המצות ובחג השבועות דממילא ידענא דבו היה הכתוב מדבר שבפרשת סוכות הוא עסוק ובו נכתב כתוב זה : שזה אחרון · דבעינן כסדרן : שזה גורם · את כל תאחר שאפילו נדר לפני החג כיון שעבר עליו חג הסוכות עובר : דבר שבחובה הוא · דכתיב וחגותם : מן החולין · ולא ממעות מעשר שני ולא מנדרים ונדבות שהוא מחויב ועומד בהן : דאף על גב דפריש · דכשנדר התודה פירש על מנת שיוצא בה ידי חגיגתו : ואגלח

מסורת הש"ס

פסחים יג: [תוספ' חגיגה פ"א]

[פסחים יג:]

[שם וש"נ]

ר"ה ד:

[ר"ה ד:]

[פסחים עה: וש"נ]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כי פליגי למיקם עליה בבל תאחר וכו' כלומר א"צ להביאה · עיין טורי אבן ר"ה באבני שהם סד"ה כיון שעבר ובתשובת ח"צ סי' י"ב :

ואגלח ממעות מעשר שני מהו א"ל [א]נדור ואינו יוצא [ב]נזיר ואינו מגלח: ההוא גברא דאמר להו הבו ליה ארבע מאה זוזי לפלוני ולנסיב ברתי °אמר רב פפא [ג]ארבע מאה שקיל וברתיה אי בעי נסיב אי בעי לא נסיב טעמא דאמר הבו ליה ולנסיב אבל אי אמר לנסיב והבו ליה אי נסיב שקיל ואי לא נסיב לא שקיל: יתיב מרימר וקאמר להא שמעתא משמיה דנפשיה א"ל רבינא למרימר אתון הכי מתניתו לה אנן כדבעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן מתנינן לה: *תני תנא קמיה דר' יצחק בר אבא (ויקרא ט) ויקרב את העולה ויעשה כמשפט עולת נדבה למד *[ד]על עולת חובה שטעונה סמיכה א"ל דאמר לך מני בית שמאי היא דלא גמרי שלמי חובה משלמי נדבה דאי בית הלל כיון דגמרי שלמי חובה משלמי נדבה עולת חובה נמי לא תבעי קרא דגמרי מעולת נדבה וממאי דבית הלל שלמי חובה משלמי נדבה גמרי דלמא מעולת חובה גמרי ועולת חובה גופא בעיא קרא מאי שנא משלמי נדבה דלא גמרי שכן מצויין מעולת חובה נמי לא גמרי שכן כליל (*אלא) אתיא מבינייא וסברי בית שמאי שלמי חובה לא בעו סמיכה והתניא אמר רבי יוסי [ה]לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הסמיכה עצמה שצריך על מה נחלקו על *תכף לסמיכה שחיטה שבית שמאי אומרים אינו צריך [ו]ובית הלל אומרים צריך הוא דאמר כי האי תנא דתניא אמר רבי יוסי בר' יהודה לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על תכף לסמיכה שחיטה שצריך על מה נחלקו על הסמיכה עצמה שבית שמאי אומרים אינו צריך ובית הלל אומרים צריך: ת"ר *מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה ביו"ט חברו עליו תלמידי שמאי הזקן אמרו לו מה טיבה של בהמה זו אמר להם נקבה היא ולזבחי שלמים הבאתיה כשכש להם בזנבה והלכו להם ואותו היום גברה ידם של בית שמאי על בית הלל ובקשו לקבוע הלכה כמותן והיה שם זקן אחד מתלמידי שמאי הזקן ובבא בן בוטא שמו שהיה יודע שהלכה כבית הלל ושלח והביא

רש"י

ואגלח ממעות מעשר שני · קרבנות שגזר עליו הכתוב ביום תגלחתו אקנה ממעות מעשר שני: נדור · על התודה ואינו יוצא בה ידי חגיגה: נזיר ואינו מגלח · ממעות מעשר אלא מן החולין דכיון דאמר הרי עלי נתחייב דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט וכי הדר אמר על מנת לאו מילתא היא: ההוא גברא · מצוה מחמת מיתה היה: להא שמעתא · דהאומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה: משמיה דנפשיה · ולא אמר לה בלשון בעיא אלא מאליו אמרה האומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה הריני נזיר ואגלח ממעות מעשר שני נדור ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח: אתון הכי מתניתו לה · מאליה ולא משמיה דר' יוחנן: אנן כדבעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן מתנינן לה · דאהדר ליה ר' יוחנן הכי: ויקרב את העולה. עולת יום שמיני של מלואים שהטיל הכתוב על אהרן חובה ליום קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים (ויקרא ט): ויעשה כמשפט. מה משפט האמור בעולת חובה על כרחיך כמשפט המפורש בעולת נדבה בויקרא קאמר שכל משפטי עולה ושלמים שם נאמרו ובשל נדבה דבר הכתוב דכתיב אדם כי יקריב מכם משמע לכשירצה יקריב וכתיב התם וסמך ידו ואתא האי כמשפט דכתיב בעולת חובה ללמד עליה שתטען סמיכה *כשאר משפטי נדבה: אמר ליה · ר' יצחק לתנא: דאמר לך מני · הא דאיצטריך קרא להכי ולא גמר לה בבנין אב דמה מצינו בנדבה שהיא עולה וטעונה סמיכה אף חובה שהיא עולה כמותה תטעון סמיכה: ב"ש היא · דאמר במתניתין מביאין שלמים של י"ט שהן חובה ואין סומכין עליהן וטעמא מאי משום דסמיכה בויקרא כתיב בשלמי נדבה ואם זבח שלמים קרבנו וסמך ידו וגו' וקא סברי לא גמרינן חובה מנדבה דפרכינן מה לנדבה שכן מצויה בכל שעה שירצה יתנדב ויביא תאמר בחובה שאינה אלא לכשיתחייב הלכך °לא דחיא סמיכה דידהו יום טוב הלכך עולת חובה נמי אי לאו דפרט בה קרא כמשפט לא הוה בעיא סמיכה דחובה מנדבה לא גמרי': וממאי דבית הלל כו' · דלמא לעולם חובה מנדבה לא גמרינן אלא בית הלל חובה מחובה גמרי שלמי חובה מעולת חובה הלכך עולת חובה בעיא האי קרא דכמשפט להיות מפורש בה ואי לא לא הוה ידעינן סמיכה לא בעולה ולא בשלמים דחובה והך מתניתא דברי הכל היא: אתיא מבינייא · לעולם מתני' דתני תנא דברי הכל היא ואפי' לב"ה בעיא קרא ומאחר דקי"ל סמיכה בעולת חובה מהאי קרא אתו להו שלמי חובה מתרוייהו משלמי נדבה ומעולת חובה במה מצינו בשלמי נדבה שטעונין סמיכה אף שלמי חובה שהן שלמים כמותן יטענו סמיכה וכי פרכת מה לשלמי נדבה שכן מצויין עולת חובה תוכיח שאינה מצויה וטעונה סמיכה אף אני אביא שלמי חובה שאע"פ שאינן מצויין יטענו סמיכה וכי פרכת מה לעולת חובה שכן כליל תאמר בשלמי חובה שאינם כליל שלמי נדבה יוכיחו וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה לא ראי עולת חובה כראי שלמי נדבה לתלות טעם הסמיכה בראיה שכן מצוין דהך ראיה בעולת חובה ליתא ולא ראי שלמי נדבה כראי עולת חובה לתלות טעם הסמיכה בראיה שכן כליל דהא ליתא בשלמי נדבה וכתיב בהו סמיכה הצד השוה שבהן על כרחך תתלה טעם סמיכתן בטעם הצד השוה שבשניהם בעולת חובה ובשלמי נדבה הצד השוה שבשניהם שקרבן יחיד הן וטעונין נסכים [וסמיכה] אף אני אביא כל הטעון נסכים והוא קרבן יחיד שיטעון סמיכה ואתו להו שלמי חובה מהאי טעמא: בשלמי חובה · לא נחלקו על הסמיכה · שצריך אלא כך היו בית שמאי אומרים סומך עליהן מערב יום טוב ושוחטן ביום טוב ולא אמרינן תכף לסמיכה שחיטה: הוא דאמר כי האי תנא כו' על תכף לסמיכה שחיטה שצריך. בדבר הטעון סמיכה כדכתיב וסמך ושחט: על הסמיכה עצמה · אם טעונין שלמי חובה סמיכה: נקבה היא · שאין עולה נקבה: ולזבחי שלמים הבאתיה · מרוב ענותנותו של הלל היה משנה מפני השלום: כשכש להם בזנבה · כדי להטעותן שיהיו סבורים שהיא נקבה:

לאן

תוספות

נזיר ואינו מגלח · ודוקא דקאמר הכי אבל אם אמר אפכא על מנת שאצא משום חגיגה הרי עלי תודה לא וכן בנזיר וכן משמע בסמוך דקאמר דטעמא דאמר הבו ליה ולנסיב כו' וכן פי' בקונט' שפירש טעמא משום דכיון דאמר הרי עלי נתחייב דאמירה לגבוה כמסירתו להדיוט וכי אמר ע"מ לאו מילתא היא:

ויקרב את העולה וכו' · פירש רש"י דקאי אעולה של אהרן שנאמר בפ' שמיני ולא נהירא דהא קאי אעולת צבור דהכתיב שעיר העם ומיד אח"כ כתיב ויקרב את העולה ועולה של אהרן מפורשת בפסוק אחר בפרשה לכך נראה דאין הכי נמי דקאי אעולה של צבור:

למד על עולת חובה שטעונה סמיכה. ותימה דאמר התם דאין טעונין סמיכה בקרבנות צבור אלא בשתי קרבנות וזו אינה מן המנין אלא (*פר) של ע"ז ופר של העלם דבר ולפי' רש"י דפירש דהכא מיירי בקרבן של אהרן שהוא קרבן יחיד ניחא וי"ל דהא דקאמר דאין צריכין סמיכה אלא בב' קרבנות היינו דוקא בקרבנות שהן לדורות אבל הכא מיירי בקרבן המלואים שהיה לפי שעה ומ"מ קשה דהיכי ילפינן דורות משעה דקא למד על עולת חובה שטעונה סמיכה ועוד היכי ילפינן יחיד מצבור דהא פי' דקרא דויעשה כמשפט מיירי בקרבן צבור ולפי' רש"י ניחא ועוד י"ל שניא השוה לשניהם הואיל וגלה לנו קרא דויקרב את העולה וגו' דילפינן שעה מדורות וקרבן צבור מקרבן יחיד דכתיב אדם כי יקריב לדורות וה"ה דלילפי דורות משעה ויחיד מצבור ועוד אמר הר"מ דיש ליישב פי' רש"י ולעולם פשטיה דקרא דויקרב העולה מיירי בקרבן צבור ואי קשיא הא אינה טעונה סמיכה כדקאמר ב' סמיכות בצבור י"ל דאין ה"נ אלא אם אינו ענין לקרבנות צבור דהא קי"ל דאין טעונין סמיכה אלא בשתי קרבנות צבור וזו אינה מן המנין תנהו ענין לקרבנות אהרן שהוא קרבן יחיד:

דלא גמרי שלמי חובה כו' · השתא אית ליה לרבי יצחק בר אבא דטעמא דב"ש דאמרי אין סומכין היינו משום דאין טעונין סמיכה ולא כרבי יוסי דקאמר בסמוך דפליגי בתכף כו' ורש"י פי' במתני' טעמא משום שבות שמשתמש בבעלי חיים ויפה פי' א] דבפ' אין דורשין (חגיגה דף טז:) משמע דבהכי פליגי לרבי יוחנן:

דלמא מעולת חובה גמרי · ואם תאמר והא הוי דבר הבא מן ההיקש דעולת חובה לא ידעינן אלא מנדבה דכמשפט ודבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בבנין אב וי"ל דבעיא היא בזבחים (דף נ:) אם חוזר ומלמד בבנין אב ואם לאו והכא קאמר אם תמצי לומר חוזרין ומלמדין בבנין אב דבר הלמד בהיקש מעולת חובה גמירי לה דחובה מחובה ילפינן:

והביא

רבינו חננאל

הריני נזיר ואגלח ממעות מעשר שני נדור ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח. הזכיר מעשה שדומה לו. ההוא דאמר הבו ת' זוז לפלוני ולינסוב ברתי אמר רב פפא ת' זוז שקיל דהא אמר הבו ליה ת' זוזי ברתיה אי בעי שקיל ואי בעי לא שקיל ודייקינן מינה טעמא הבו ליה ולינסיב אבל אי פריש ואמר לינסיב והבו ליה אי נסיב ברתיה שקול ואי לא נסיב לא שקיל. תני תנא קמיה דר' יצחק מאי דכתיב ויקרב את העולה ויעשה כמשפט עולת נדבה מה עולת נדבה כתיב בה אם עולה קרבנו מן הבקר וגו' וכתיב בה וסמך ידו על ראש העולה כו' כך עולת חובה טעונה סמיכה א"ל זו לב"ש היא דאע"ג דכתיב סמיכה בשלמי נדבה שנאמר ואם זבח שלמים קרבנו וגו' וסמך ידו על ראש קרבנו כיון דבשלמי חובה לא כתיבא סמיכה לא ילפי הני מהני ולפיכך שנו ב"ש במשנתנו מביאין שלמים ואין סומכין דאי ב"ה כיון דגמרי שלמי חגיגה משלמי נדבה לפיכך שנו במשנתנו מביאין שלמים וסומכין עליהן בעולת חובה לב"ה לא היה צריך לכתוב כמשפט וללמוד הימנו סמיכה בעולת חובה אלא אפילו בלא פסוק יליף עולה מעולה כמה דילפי שלמי חובה משלמי נדבה ודחינן וממאי דב"ה זה ששנינו סמיכה בשלמי חובה משלמי נדבה למדו אותה דלמא חובה מחובה למדו שלמי חובה מעולת חובה למדה ועולת חובה גופה בעיא קרא מפורש שיש בה סמיכה ולפיכך אתא כמשפט לומר שעולת חובה טעונה סמיכ' ואמרי' מה ראית*) שלא ילמדו סמיכה לשלמי חובה משלמי נדבה דאיכא למיפרך מה לשלמי נדבה שכן מצויין בכל השנה כולה ולפיכך טעונין אבל שלמי חובה שאינן אלא בימים טובים בלבד לא עולת חובה נמי איכא למיפרך מה לעולה שכן כליל תאמר בשלמי חובה שאין עולה מהן למזבח אלא דם וחלב בלבד ויזרקינן אלא אתיא מבינייא כלומר אתיא משתיהן מעולת חובה ושלמי נדבה. ושלמי חובה לב"ש לא בעי סמיכה והתניא א"ר יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על שלמי חובה שטעונין כו': ת"ר מעשה בהלל שהביא עולה לעזרה לסמוך כו' תניא

*) אולי צ"ל ואמרינן דיש לדחות .

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"ב מהל' חגיגה הלכה יד:

נא ב מיי' פ"ח מהל' נזירות הלכה יד:

נב ג מיי' פי"א מהל' זכיה הלכה כ סמג לאוין פב טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף יב [רב אלפס ב"ב פ"ט דף נג ע"ב]:

נג ד ה מיי' פ"ג מהל' מעשה הקרבנות הל' ו סמג עשין קפג:

נד ו מיי' שם הל' יב:

מסורת הש"ס

[מנחות צג:]

[עי' תוספות זבחים נ. ד"ה אם]

ס"א ושאר

רש"ל מ"ז

[ברכות מב. זבחים לג. מנחות צג.]

[תוספתא דחגיגה פ"ב]

גליון הש"ס

גמ' אמר רב פפא ארבע מאה שקיל. עי' נדרים מח ע"א בר"ן ד"ה לא שנו: רש"י ד"ה ב"ש כו' לא דחיכן סמיכה דידהו וק"ל לפי מה דקיימינן עתה דב"ש ס"ל סמיכה כלל בשלמי חובה גם בחול אסור דהוי עבודה בקדשים דהא גם ביו"ט לא מיקרי משתמש בבע"ח רק הוא סמיכה בכל כחו כמ"ש רש"י במתניתין וצ"ע:

הגהות מהר"ב רנשבורג א] תוס' ד"ה דלא גמרי וכו' דבפ' אין דורשין משמע דבהכי פליגי לר"י. נ"ב עי' פסחים פ"ט ע"א תוס' ד"ה ואלו וכו':

עין משפט
נר מצוה

[עי' תוס' פסחים דף סו: ד"ה מביאה]

שייך לקמן קודם ד"ה מאי

נה א מיי' פ"א מהל' חגיגה הלכה ז :

נו ב מיי' שם הלכה ו :

נז ג מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה יג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיב סעיף א וסעיף ג :

נח ד מיי' פ"א מהלכות חגיגה הלכה ח :

נט ה מיי' פ"ח מהל' תמידין ומוספין הלכה ח :

ס ו מיי' פ"ב מהל' שגגות הלכה יד וע"ש בכ"מ :

סא ז מיי' פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הלכה יט :

וב"ש אהדרו ליה נדרים ונדבות יוכיחו שכירתך פתוחה וכירת רבך סתומה משמע אפילו דשלמים. מהר"מ

[תוספתא חגיגה פ"ב]

והביא כל צאן קדר שבירושלים והעמידן בעזרה ואמר כל מי שרוצה לסמוך יבא ויסמוך ואותו היום גברה ידן של בית הלל וקבעו הלכה כמותן ולא היה שם אדם שערער בדבר כלום : שוב מעשה בתלמיד אחד מתלמידי ב"ה שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה מצאו תלמיד אחד מתלמידי ב"ש אמר לו *מה זו סמיכה אמר לו מה זו שתיקה שתקו בנזיפה והלך לו אמר אביי הלכך האי צורבא מרבנן דאמר ליה חבריה מלתא לא להדר ליה מלתא טפי ממאי דאמר ליה חבריה דאיהו אמר ליה מה זו סמיכה וקא מהדר ליה מה זו שתיקה : תניא *אמרו להם בית הלל לבית שמאי ומה במקום שאסור להדיוט מותר לגבוה מקום שמותר להדיוט אינו דין שמותר לגבוה אמרו להם בית שמאי נדרים ונדבות יוכיחו שמותר להדיוט ואסור לגבוה אמרו להם בית הלל מה לנדרים ונדבות שאין קבוע להם זמן תאמר בעולת ראייה שקבוע לה זמן אמרו להם בית שמאי אף זו אין קבוע לה זמן דתנן *במי שלא חג ביום טוב ראשון של חג חוגג והולך כל הרגל כולו ויום טוב האחרון של חג אמרו להם בית הלל אף זו קבוע לה זמן דתנן *געבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו אמרו להם בית שמאי והלא כבר נאמר *לכם ולא לגבוה אמרו להם בית הלל והלא כבר נאמר לה' *כל דלה' אם כן מה תלמוד לומר לכם *דלכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים : *אבא שאול אומרה בלשון אחרת ומה במקום שכירתך סתומה כירת רבך פתוחה במקום שכירתך פתוחה אינו דין שכירת רבך פתוחה וכן בדין *שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקן במאי קא מפלגי מר סבר נדרים ונדבות קרבין ביום טוב ומר סבר *האין קרבין ביום טוב אמר רב הונא *לדברי האומר נדרים ונדבות אין קרבין ביום טוב א] לא תימא מדאורייתא מחזא חזו ורבנן הוא דגזרי בהו גזירה שמא ישהה אלא אפילו מדאורייתא נמי לא חזו *דהא שתי הלחם דחובת היום נינהו וליכא למגזר שמא ישהה ואינו דוחה לא את השבת ולא את יו"ט : איבעיא להו לדברי האומר נדרים ונדבות אין קרבין בי"ט עבר ושחט מאי רבא אמר זורק את הדם על מנת להתיר בשר באכילה רבה בר רב הונא אמר זורק את הדם על מנת להקטיר אימורין לערב מאי בינייהו איכא בינייהו נטמא בשר או שאבד לרבא לא זריק לרבה בר רב הונא זריק מיתיבי *וכבשי עצרת ששחטן שלא לשמן או ששחטן בין לפני זמנן בין לאחר זמנן הדם יזרק והבשר יאכל ואם היתה שבת לא יזרוק ואם זרק
הורצה

צאן קדר · מטולים היו : שוב מעשה כו' · לאחר המעשה הזה היה מעשה בתלמיד אחד כו' : מה זו סמיכה · שאתה רוצה לסמוך ולעבור על דברי ב"ש והלא אנו חלוקין עליכם : אמר לו מה זו שתיקה · שהיה לך לשתוק ואינך שותק : שתקו בנזיפה · בגערה : מקום שאסור להדיוט · שבת שאסור לעשות להדיוט כלום מותר לגבוה תמידין ומוספין : מקום שמותר להדיוט · י"ט דכתיב (שמות יב) הוא לבדו יעשה לכם כל צד צרכי אכילה : אינו דין שמותר לגבוה · כל צרכי אכילת מזבח ואפילו עולת ראייה : נדרים ונדבות יוכיחו · שי"ט מקום המותר להדיוט הוא ואתם מודים לנו שאסורים להקריב והן צרכי גבוה : אף זו קבוע לה זמן כו' · ויש לחוש שמא יפשע או יאנס בשאר ימי המועד ולא יביא : והלא כבר נאמר לה' · וחגותם אותו חג לה' : אומרה בלשון אחרת · להאי קל וחומר דבית הלל דלעיל : כירה · יש לה בית קבול לקבל שתי קדרות ושייך למימר בה סתומה ופתוחה : במאי קמפלגי · אבא שאול ותנא קמא אבא שאול דלא אמר אמרו להם בית שמאי נדרים ונדבות יוכיחו סבירא ליה נדרים ונדבות קרבין לבית הלל : לא תימא מדאורייתא מחזא חזו · דלה' משמע כל דלה' אפילו נדרים ונדבות : שמא ישהה · עד המועד שיהא לו בשר מצוי ברגל ושמא כשיבא המועד יארע לו אונס ונמצא מאחר נדרו : מדאורייתא נמי · סבירא ליה דאסור דכי כתיב לה' דומיא דוחגותם קאמר עולות הדומות לחגיגה זמן קבוע ברגל כמותה : דהא שתי הלחם · דעצרת דחובת היום הן ואינן ראויין לבא קודם לכן לגזור בהו שמא ישהה הואיל ויכול לאפותן מערב י"ט אמור רבנן במסכת מנחות (דף נה:) דאין דוחין לא שבת כו' באפייתן דלאו דומיא דחגיגה הוא שזמן שחיטתה קבוע ברגל ואינו יכול להקדים ולאחר : עבר ושחט מאי · מהו שיזרוק את הדם : על מנת להתיר בשר באכילה · כלומר אם הבשר קיים שתהא זריקתו צורך י"ט שיאכל הבשר היום זורק ואם לאו אינו זורק : על מנת להקטיר אימורין לערב . אפילו אין כאן אלא לצורך הכשר קרבן להכשיר קרבן שאין יכול לזרוק בלילה והקטרת האימורין כשרה כל הלילה וימתין עד שתחשך ויקטירה : לרבא לא זריק · אף על גב דלאו מלאכה היא גוזר בה משום שבות : כבשי עצרת · הבאים עם שתי הלחם כדכתיב בפרשת שור או כשב בעצרת ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים וגו' (ויקרא כג) : שלא לשמן · שצריך לשחטן לשם שלמי צבור ושחטן לשם עולה : לפני זמנן . קודם עצרת והם הופרשו לשם כבשי עצרת : הדם יזרק והבשר יאכל. דקיימא לן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים ליקרב ונאכלין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה : ואם היתה שבת לא יזרוק · שהרי אסור לבשל ולצלות היום ולא יאכל מן הבשר : ואם זרק · ולא נמלך :
הורצה

והביא כל צאן קדר בעזרה · ותימה הא *אין מביאין חולין בעזרה ויש לומר דלאו דוקא בעזרה אלא בהר הבית : *שבירתך פתוחה · פ"ה לשון כירה ממש ונראה דר"ל כמו ויכרה להם כירה גדולה (מלכים ב ו) :

נדרים ונדבות יוכיחו · פ"ה שמותר להדיוט במקום שמותרים להדיוט לעשות כל צרכו כגון ביום טוב אסורין ליקרב לגבוה אפילו שלמים וכל שכן עולות במאי קא מפלגי (א) מר סבר נדרים ונדבות אין קרבין פרש"י ת"ק דאמר נדרים ונדבות יוכיחו ומר סבר אבא שאול נדרים ונדבות קרבין בי"ט מדלא קאמר נדרים ונדבות יוכיחו והר"ר שמואל היה מפרש פירוש אחר נדרים ונדבות יוכיחו במקום שיש חלק להדיוט כגון שלמים ואסורי' לגבוה כגון עולות במאי קמפלגי ת"ק סבר נדרים ונדבות קרבין ביום טוב מדקאמר במקום שמותר להדיוט כגון שלמים דהוו נדרים ונדבות אלמא דס"ל לת"ק דנדרים ונדבות קרבין ביו"ט ואסורין לגבוה כגון עולה אבל אבא שאול *דאמר ומה במקום שכירתך סתומה כו' משמע אפילו דשלמים אלמא דס"ל דנדרים ונדבות אין קרבין בי"ט וקשה להאי פי' דבפ' אלו עוברין (פסחים דף מז. ושם) אמר בהדיא וסבר לה כאבא שאול דאמר לכם ולא לנכרים משמע אבל נדרים ונדבות קרבין בי"ט מדלא מוקי ליה לומר לכם ולא לגבוה אלמא דסבירא ליה לאבא שאול דנדרים ונדבות קרבין בי"ט לכ"ע כפי' ראשון : לכם ולא לנכרים · ב"ה נמי דרשי לכם ולא לגבוה למעוטי נדרים ונדבות כדפי' בפ"ק (דף יב: בד"ה השוחט) אלא נקט כותים וכלבים דפסיקא ליה : מאי בינייהו כגון שנטמא · וא"ת נימא דאיכא בינייהו כגון שנטמאו אימורים או שנאבדו דלרבא זריק הואיל ואיכא בשר ולרבה בר רב הונא לא זריק כיון שנטמאו האימורין ותי' הר"ר שמשון מקוצ"י דרבה בר רב הונא מודה לרבא דזורק את הדם על מנת להתיר (ב) באכילה דהוי צורך אוכל נפש ושמחת יום טוב אבל הוא מוסיף עליה דקאמר אפילו נטמא בשר זורק את הדם ע"מ להקטיר אימורין לערב אבל קשה היאך יהא הבשר מותר באכילה הא אמר *התם אימורין כל כמה דלא מקטרי בשר לא מתאכיל [פסחים נט.] דהא דהקטרת אימורין לא מעכבא ה"מ היכא דליתנהו שנטמאו או נאבדו אבל היכא דאיתנהו מעכבי ויש מתרצים דהכא איירי שנטמאו או נאבדו ולא נהירא דהם .כן לימא דאיכא בינייהו דהכל קיים דלרבא לא זרק ולרבה זריק ועוד דבסמוך משמע אע"ג דאיתנהו דקאמר כבשי עצרת וכו' הדם יזרק והבשר יאכל ואם היתה שבת לא יזרוק ואם זרק הורצה ע"מ להקטיר וכו' אלמא דמיירי דאיתנהו ואעפ"כ בי"ט הדם יזרק והבשר יאכל וי"ל דהכא הואיל ואין יכול להקטיר האימורין מבעוד יום הוי כאילו נאבדו או נטמאו :
אבל

רבינו חננאל

תניא אמרו ב"ה לב"ש ומה בעת שאסור להדיוט בשבת מותר לגבוה שנאמר וביום השבת שני כבשים וגו' בעת שמותר להדיוט ביו"ט שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש וגו' אינו דין שמותר לגבוה כו' אמר רבינא לדברי האומר נדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט ולא תימא דמדאורייתא חזו לאיקרובי ביו"ט ורבנן הוא דגזרו בהו גזירה שמא ישהה אותן כלומר יאמר בשאר ימות השנה אני טרוד במלאכה איני יכול לעלות ולהקריב קרבן הנה כשאעלה לחוג ביו"ט אקריב נדרי לפיכך גזרו שלא יקרבו נדרים ונדבות ביו"ט אלא אפי' מדאורייתא נמי לא חזו דהא שתי הלחם חובת היום הן וליכא למגזר שמא ישהה ואין עשייתו דוחה לא שבת ולא יו"ט ומיבעיא לן לדברי האומר אין קרבין ביו"ט עבר ושחט נדרים ונדבות ביום טוב מאי רבה אמר זורק את הדם להתיר בשר לאכילה ואם נטמא הבשר או שאבד אינו זורק רבה בר רב הונא אמר זורק הדם להקטיר אימורין לערב ואע"פ שנטמא הבשר זורק ואותבינן עליה מהא כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן שהן שלמי צבור כדכתיב ושני כבשים לזבח שלמים או שחטן לשמן קודם עצרת או לאחר עצרת הדם יזרוק והבשר יאכל ואם היתה שבת לא יזרוק ואם זרק הורצה ע"ם

מסורת הש"ס

[הא דלא אלא מה זו עולה עי' תוס' חגיגה ז: ד"ה מביאין]

[תוספתא חגיגה פ"ב]

חגיגה ט. יז. ר"ה ד: יומא ג. מגילה ה:

ג"ז שם

[פסחים מח.]

[לעיל יט.]

[פסחים פז. לקמן כא: כח: מגילה ז:]

[חגיגה ז.]

[לעיל יט. וש"נ] [מנחות ק: ע"ש]

מנחות ק:

נזיר כח: ע"ש מנחות מח. ע"ש

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נדרים וכו' במאי קא מיפלגי פרש"י דמר סבר ת"ק דאמר נדרים ונדבות יוכיחו נדרים ונדבות אין קריבין ומר סבר אבא שאול כנ"ל : (ב) ד"ה מאי וכו' להתיר הבשר באכילה דהוי צורך :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אמר ר"ה וכו' לא תימא מדאורייתא מחזא חזו . כ"ב עיין מהרש"א ומ"ש עליו בשער המלך פ"א מהל' חגיגה הלכה ח דף סד ע"א בד"ה ודע :

הורצה על מנת להקטיר אימורין לערב אם זרק דיעבד אין לכתחלה לא בשלמא לרבא ניחא אלא לרבה בר רב הונא קשיא ואיבעית אימא שאני שבות שבת משבות י"ט: בעא מניה רב אויא סבא מרב הונא בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מהו לשחטה בי"ט אמר ליה *מותר *אמר ליה וכי מה בין זה לנדרים ונדבות אמר ליה *עורבא פרח כי נפק אמר ליה רבה בריה לאו היינו רב אויא סבא דמשתבח ליה מר בגויה דגברא רבה הוא אמר ליה ומה אעביד ליה *אני היום °סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים ובעא מינאי מלתא דבעיא טעמא וטעמא מאי בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשחטה בי"ט דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה אבל נדרים ונדבות אסור לשחטן בי"ט דכהנים *כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו: אמר רב חסדא בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשחטה ביום טוב דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה [ב]עיסה חציה של נכרי וחציה של ישראל אסור לאפותה בי"ט דהא אפשר ליה למפלגה בלישה מתיב רב חנא בר חנילאי *[ג]עיסת כלבים בזמן שהרועין אוכלין ממנה חייבת בחלה ומערבין בה ומשתתפין בה ומברכין עליה ומזמנין עליה [ד]ונאפת בי"ט [ה]ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ואמאי והא אפשר ליה למפלגה בלישה שאני עיסת כלבים הואיל ואפשר לפייסן בנבלה ומי אית ליה לרב חסדא הואיל והא אתמר *האופה מי"ט לחול רב חסדא אמר לוקה רבה אמר [ו]אינו לוקה רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי ליה השתא נמי חזי ליה רבה אמר אינו לוקה [ז]אמרי' הואיל אלא לא תימא הואיל ואפשר אלא כגון דאית ליה נבלה דודאי אפשר לפייסן בנבלה: בעו מניה מרב הונא הני בני באגא דרמו עלייהו קמחא דבני חילא מהו לאפותה בי"ט אמר (*ליה) [ח]חזינא אי יהבי ליה רפתא לינוקא ולא קפדי כל חדא וחדא חזיא לינוקא ושרי ואי לאו אסור והתניא *מעשה בשמעון התימני שלא בא אמש לבית המדרש בשחרית מצאו [ר'] יהודה בן בבא אמר לו מפני מה לא באת אמש לבית המדרש אמר לו בלשת באה לעירנו ובקשה לחטוף את כל העיר ושחטנו להם עגל והאכלנום ופטרנום לשלום אמר לו תמה אני אם לא יצא שכרכם בהפסדכם שהרי אמרה תורה *לכם ולא לעובדי כוכבים ואמאי הא חזי למיכל מיניה אמר רב יוסף עגל טרפה הואי והא חזי לכלבים תנאי היא דתניא °אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם (שמות יב) ממשמע שנאמר לכל נפש °שומע אני אפילו נפש בהמה במשמע כענין שנאמר °ומכה נפש בהמה ישלמנה תלמוד לומר לכם (ויקרא כד) לכם

רש"י

הורצה על מנת להקטיר כו'· כלומר ויקטיר אימורין לערב ולא יקטירם היום: לכתחלה לא· הואיל ולא יאכל בשר היום: שאני שבות שבת· החמירו חכמים בדבריהם בשבת מביום טוב: מה בין זה לנדר ונדבה· שאנין לו ואנין לגבוה ואסור לשוחטן מפני חלק גבוה: עורבא פרח· עורב הפורח למעלה הסיאו לדבר אחר: כי נפק· רב אויא: אמר ליה רבה בריה דרב הונא לאבוה: לאו היינו כו'· ולמה דחיתו והלך לו בכלימה: אני היום סמכוני באשישות· י"ט הוא ודרשתי לרבים ואיתי מטורח הדרשה וקורא אני עלי סמכוני באשישות הביאו לי סעודה ואסעוד: דבעיא טעמא· וצריך אני להרהר ולעיין בה: וטעמא מאי· סוגיא דגמרא הוא: כהנים משלחן גבוה קא זכו· בחזה ושוק וה"ה לבעלים בשאר הבשר כעבד הנוטל פרס מבית רבו נמצאת כל השחיטה לשם גבוה: חייבת בחלה· דלהם קרינא ביה: ומערבין בה· ערובי חצרות להוציא מבתים לחצר שהבתים רשות לכל יחיד ויחיד והחצר רשות כולן וצריכים ערוב להוציא כל אחד מביתו לחצר: ומשתתפים בה· שתוף קרי במבוי שחצירות הרבה פתוחין לו וכל חצרות שבש"ס לפני הבתים ויוצאים דרך חצר לרשות הרבים או למבוי: ומברכין עליה· המוציא: ומזמנים עליה· שלשה שאכלו כאחת: ונאפת בי"ט· משום חלק הרועים: ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח· לילה הראשון של פסח שהוא מצוה לאכול מצה דכתיב בערב תאכלו מצות (שמות יב) ושאר הימים אם רצה לאכול שאר דברים בלא לחם הרשות בידו: לפייסן בנבלה· ונמצאת כולה נאכלת לאדם: ומי אית ליה הואיל· סוף סוף מפרנס הכלבים ממנה שהרי אין לו נבלה ומשום אסמכתא דהואיל ואילו היה לו נבלה קא שרית לה: מי"ט לחול· לאחר שסעד אפה דהא ודאי לחול הוא: בני באגא· ישראל הדרים בכפרים: דרמו עלייהו קמחא דבני חילא· המלך הטיל עליהם לאפות ולבשל לבני חילו אנשי מלחמתו: כל חדא וחדא כו'· ופליג רב הונא אדרב חסדא דאמר חציה של נכרי וחציה של ישראל אסור לאפותה: התימני· מתמנת היה כדכתיב (שופטים טו) שמשון חתן התימני מתמנת: אמש· כלומר בין הערבים של יו"ט: בלשת· חיל גדול של גדודי נכרים שמחפשים ובולשין לשלול שלל: יצא שכרכם· שנשתכרתם בממון יצא ואבד בשביל הפסד עונש שתענשו על חלול יו"ט: ולא לכלבים לא גרסינן: והא חזי למיכל מניה· ולא יקפידו שהרי משלהן היה: היינו דקאמר ליה כו' לא גרס והכי גרס והא חזי לכלבים: תנאי היא· דאיכא תנא דאסר לכלבים: לכל נפש· אך אשר יאכל לכל נפש: הכי

תוספות

אבל נדרים ונדבות כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו· כהנים בחזה ושוק והישראל בבשר משלחן גבוה כעבד שנוטל פרס מרבו כן פרש"י ואפי' לרבי יוסי הגלילי דקאמר קדשים קלים ממון בעלים הן בב"ק (דף יב:) ואפי' לאחר *זריקה קאמר דממון בעלים הם רק במתנות כהונה מ"מ אותו ממון זכה משלחן גבוה דהא עיקר הקרבן בשביל גבוה והלכך נהי דהוי ממונו לקדש בו את האשה מ"מ כל העבודות לצורך גבוה הם עושים: **עיסה** חציה של נכרי וחציה של ישראל· ואם תאמר והאמר לעיל* רבי שמעון בן אלעזר אומר ממלאה אשה תנור פת ואע"פ שאינה צריכה אלא לפת אחת מפני שהפת נאפית יפה בזמן שהתנור מלא וש"י לאפות בי"ט אפי' לכתחילה וכי תימא דאתיא לת"ק והא הלכתא כר' שמעון דמתיר *ויש לומר דשאני התם דכל הפת של ישראל שהרשות בידו לאכול כל אחד ואחד או זה או זה ועוד דלמא מקלעי ליה אורחים אבל הכא דחציה של נכרי אסור לאפותה בי"ט: **חזינן** אי יהבינן (א) לינוקא ולא קפדי כל חדא וחדא וכו'· פרש"י ופליגא אההיא דלעיל דרב חסדא דקאמר עיסה חציה של נכרי וכו' דאפשר למפלגה בלישה ואומר ר"י דלא פליגי דשאני עיסה דחציה של נכרי וחציה של ישראל דישראל מצי למפלגה ולאפות חלקו אבל הכא מיירי שהיה הקמח לבני חילא אלא שטורח אפייה הוה רמי אבני באגא הלכך לא היו יכולין ליקח כלל מן הקמח קודם האפייה לאפותו לצורך התינוק אבל אח"כ שאפו בשביל החיל אז לא קפדי וכן בעגל דבסמוך לא שייך אפשר למפלגיה שנתנו משלהם ומש"ה אם היו לוקחין ממנו היו מקפידין אם לא ע"י טורח הבשול כדרך מבשלים שאוכלין מעט מן הבשול להכי פריך אדרב הונא מהכא: **הואיל** ומקלעי אורחים וכו'· ותימה הא אמר בשבת פרק המצניע (דף לג: ושם) הרודה חלות דבש ביום טוב סופג ארבעים ואמאי לוקה לרבה דאמר הכא הואיל וכו' התם נמי נימא הואיל דמקלעי אורחים וכו' ואין לומר דשאני התם דאפשר לעשותו מעי"ט דלענין אוכל נפש אין לחלק בין אפשר ללא אפשר כדפרישית בריש מכילתין (דף ג·) גבי רב יוסף דאמר משום פירות הנושרין ויש לומר דמיירי שהדבים הדבש ואינו ראוי לאכילה אלא לכתישה דגמלי א"נ שתלש חלות דבש סמוך לחשכה ולא היה שהות אפי' באו אורחים לאכלן: לכם

מסורת הש"ס

[עי' תוס' חולין קכב: ד"ה עור וכו'] [חולין קכד:]

[פי' אותו היום סמכוהו בישיבה והושיבוהו בראש. ערוך ערך סמך]

[קידושין נב: ב"ק יב: יג. ערכין כד: חולין קכ.]

חלה פ"א מ"ח

פסחים מו: סנ.

[נ"ל להו]

[תוספת' פ"ב]

לעיל כו: וש"נ

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה חזינן אי יהבינן רפתא לינוקא:

גליון הש"ס

גמ' שומע אני אפי' נפש בהמה. עיין נזיר דף מ"ח ע"א ועיין בר"ש פרק י"א מ"ט דתרומות וצ"ע:

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"א מהל' י"ט הלכה יד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תנה סעיף יא:

נ"ל שחיטה. מהרש"א

סג ב מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקו סעיף ו:

סד ג מיי' פ"ו מהלכות בכורים הלכה ח טוש"ע י"ד סי' של סעיף ט:

[דף יז.]

סה ד מיי' פ"א מהל' י"ט הלכה יד סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקיב סעיף ג:

סו ה מיי' פ"ו מהלכות מצה הל' ה טוש"ע א"ח סי' תנד סעיף ב:

[ועי' תוס' פסחים מו. סד"ה עד שתאפה וכו' יתיישב קושית תוספות דהכא]

סז ו ז מיי' פ"א מהל' י"ט הלכה טו:

סח ח מיי' שם הל' יד טוש"ע א"ח סי' תקיב סעיף ב:

רבינו חננאל

ע"מ להקטיר אימורין לערב דייקינן מינה דאי עבד אין דקתני אם זרק הורצה אבל לכתחלה לא בשלמא לרבה דאמר זורק הדם כדי להתיר בשר לאכילה כיון דבשבת לאו בר אכילה הוא לפיכך אינו זורק לכתחלה אלא לרבה בר רב הונא דאמר זורק הדם כדי להקטיר אימורין לערב אמאי אינו זורק לכתחלה הלא יקטיר אימורין לערב ועלתה לו בקושיא איבעית אימא אמר לך רבה בר רב הונא כי קאמינא בשבות דיו"ם שהוא קל לפיכך זורק אפילו לכתחלה אבל שבות דשבת דחמירא לא. עורבא פרח לשון גנאי ופחיתות היא כלומר דעת זו דעת נערים ששוחקין בעורבין. היום סמכוני באשישות כלומר היום סמכו אותי בישיבה. ואסיקנא לדברי רב חסדא בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשוחטה ביו"ט דאי אפשר לאכול ממנה כזית בלא שחיטה ולא דמיא לנדרים ונדבות דהני משלחן גבוה זכו. אבל עיסה חציה של נכרי וחציה של ישראל אסור לאפותה ביו"ט מ"ט אפשר דפלגו לה בליש' ומותבינן עליה מהא עיסת כלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה חייבין בחלה ומערבין ומשתתפין בה ומברכין ומזמנין עליה ונאפת ביו"ט ואדם יוצא בה י"ח בפסח ואמאי נאפת אותה עיסה חלק הכלבים ביו"ט הא אפשר לחלק העיסה ולימול מנת הרועים ולהניח מנת הכלבים ופריק רב חסדא שאני כלבים הואיל אם נזדמנה לו נבילה אפשר להאכילם ונמצאת כל העיסה לרועים בלבד ואקשינן ומי אית ליה לרב חסדא הואיל והא איתמר האופה מיו"ט לחול רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל ואי מיקלעי ליה אורחין חזו ליה האי נהמא כוליה ורבה אמר אינו לוקה אמרינן הואיל ופרקינן לא שריא הדא מתניתין אלא בדאית ליה נבילה מוטלת דוודאי מפיים להו לכלבים בה שנמצאת העיסה כולה להרועים: **בעו** מיניה מרב אי שדו בני החיילות של נכרים קמח על היהודים לאפות אותו ביו"ם להם מותר או אסור ואמר להם אם כשיתנו מאותה הפת לתינוקות של יהודים לא קפדי עליהן הני בני חיילא כל חדא וחדא חזיא לינוקא ושרי אבל אי קפדי נמצאו כי לנכרים עושין ואסור ומותבינן עליה מהא דתניא שאמר שמעון התימני לר' יהודה בן בבא בולשת באה לעירנו לולי יו"ם ובקשו להטוף את כל העיר ושחטנו להן עגל והאכלנום וא"ל ר' יהודה בן בבא והרי אמר' התורה לכם ולא לעובדי כוכבים לכם ולא לכלבים מכלל שלא עשו כהלכה אמאי והא עגל זה ראוי היה שיאכלו גם הם ממנו התיכה והנכרים. אין ממהין ולא קפדי כי של ישראל היה ופריק רב יוסף עגל טריפה הואי דלא חזי לישראל כלל: לכם ולא לכלבים תנאי היא יש תנא דהוא ר"ע שאומר מותר ביו"ם לעשות

גמרא

א*לכם ולא לכלבים דברי רבי יוסי הגלילי ר"ע אומר אפילו נפש בהמה במשמע אם כן מה תלמוד לומר לכם *לכם ולא לעובדי כוכבים ומה ראית לרבות את הכלבים ולהוציא את העובדי כוכבים מרבה אני את הכלבים שמזונותן עליך ומוציא אני את העובדי כוכבים שאין מזונותן עליך: אמר ליה אביי לרב יוסף ולרבי יוסי הגלילי דאמר לכם ולא לכלבים הני סופלי לחיותא היכי שדינן להו ביום טוב אמר ליה הואיל וחזו להסקה תינח ביבישתא ברטיבתא מאי איכא למימר אמר ליה חזו להיסק גדול תינח בי"ט בשבת מאי איכא למימר מטלטלינן להו אגב ריפתא כדשמואל *דאמר שמואל עושה אדם כל צרכו בפת ופליגא דרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי מזמנין את הנכרי בשבת ואין מזמנין את הנכרי ביום טוב גזרה שמא ירבה בשבילו רב אחא בר יעקב אמר אפילו בשבת נמי לא משום שיורי כוסות אי הכי דידן נמי דידן חזו לתרנגולין דידהו נמי חזו לתרנגולין דידהו איסורי הנאה נינהו ולטלטלינהו אגב כסא מי לא אמר רבא *מטלטלין כנונא אגב קטמיה אע"ג דאיכא עליה שברי עצים התם לאו איסורי הנאה נינהו הכא איסורי הנאה נינהו: אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא ולהוי כגרף של רעי אמר ליה *וכי עושין גרף של רעי לכתחלה: *אדבריה רבא למר שמואל ודרש מזמנין את הנכרי בשבת ואין מזמנין את הנכרי בי"ט גזרה שמא ירבה בשבילו: מרימר ומר זוטרא כי הוה מקלע להו נכרי בי"ט אמרו ליה אי ניחא לך במאי דטריחא לן מוטב ואי לא טרחא יתירא אדעתא דידך לא טרחינן: **מתני׳** *ב"ש אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו אלא אם כן ראויין לשתיה וב"ה מתירין עושה אדם מדורה ומתחמם כנגדה: **גמ׳** איבעיא להו האי מדורה מאן קתני לה דברי הכל היא ושני להו לבית שמאי בין הנאת כל גופו להנאת אבר אחד או דלמא ב"ה קתני לה אבל ב"ש לא שני להו ת"ש ב"ש אומרים לא יעשה אדם מדורה ויתחמם כנגדה וב"ה מתירין: **מתני׳** *שלשה *)דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי ב"ש אין טומנין את החמין *לכתחלה ביום טוב ואין זוקפין את המנורה ביום טוב ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין אמר רבן גמליאל מימיהן של בית אבא לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין אמרו לו מה נעשה לבית אביך שהיו מחמירין על עצמן ומקילין לכל ישראל להיות אופין פתין גריצין וחררין: **גמ׳** היכי דמי אי דאנח עירובי תבשילין מאי טעמא דב"ש ואי דלא אנח עירובי תבשילין מאי טעמא דב"ה אמר רב הונא לעולם אימא לך שלא הניח עירובי תבשילין וכדי חייו שרו ליה רבנן ורב הונא לטעמיה דאמר רב הונא מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת (א) אחת ומבשלין לו קדרה אחת ומדליקין

*) [עי' תוס' ע"ז כה: ד"ה מ"ע]

רש"י

הני סופלי · גרעיני תמרין: היכי שדינן להו · כיון דלאדם לא חזו ומאכל לבהמה לא משתרי אסירי בטלטול: עושה אדם כל צרכו בפת · ומטלטל ע"י הפת ולא חיישינן לבזיון דאוכלין: ופליגא דרבי יהושע בן לוי · הא דרב הונא דלעיל דאמר אי כי יהבינן רפתא לינוקא כו': שיורי כוסות · של יין ששרה בהן פתו ומטלטלן השמש להצניע הכוס: דידן נמי · הא לא חזו דמאיסי: כנונא · כלי שמשימים בו הגחלים: אגב קטמיה · שהיינו צריכין לאפרו והוכן מעי"ט לכסות רוק או צואה: ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים · דלא חזו מטלטל להו עם כנונא: הכא איסורי הנאה נינהו · ומוקצי טפי: ולהוי כגרף של רעי · שמותר לטלטלו ולפנותו לאשפה מחמת מאוס כדאמרינן בפרק בתרא (דף לו:): וכי עושין גרף של רעי לכתחילה · נהי דכי איתיה קמן מסלקינן ליה אבל לאתויי קמן או למיזל אנן לגביה כי היכי דנמאס עלן ונסלקיה מי שרי: **מתני׳** לא יחם אדם חמין · לרחוץ רגליו אוכל נפש התיר הכתוב ולא להבעיר אור בשביל רחיצה: מדורה · היסק גדול: **גמ׳** הנאת כל גופו · דמיא לאוכל נפש: **מתני׳** ג' דברים כו' · מפ' טעמא בגמרא: אין זוקפין · משמע אם נפלה מנורה של מתכת אין זוקפין ומשיבין אותה: פתין גריצין · ככרות עבים משום טרחא: חררין · שאופים על הגחלים: **גמ׳** שערב

תוספות

לכם ולא לכלבים דברי ר' יוסי הגלילי · אומר הר"ר שמואל מאייבר"א בשם אחיו הר"ר משה דהלכה כר' יוסי הגלילי ואף ע"ג דקיימא לן* דהלכה כרבי עקיבא מחברו דהא אשכחנא סתמא דמשנה כותיה במס' חלה (פ"א מ"ח) בההיא דמייתי לעיל עיסת כלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה נאפית ביום טוב ודוקא בזמן שהרועים אוכלין ממנה הא לאו הכי לא והכי איתא (*בספרי) בהדיא אבל אין הרועים אוכלין ממנה אין אופין אותה בי"ט: **הני** סופלי לחיותא היכי שדינן · ואם תאמר מאי מספקא ליה דאמאי היה לו לאסור אי משום טרחא מהא לא משני מידי דמה בכך משום דחזיא להסקה והאיכא טרחא יתירא ואי בעי לאסרו משום מוקצה דאית להו דמאכל לבהמה מוקצה הוא לא היא דאם כן תיקשי היאך אנו נותנין תבן לבהמה ועוד תנן* מטלטלין שער של אפונים הואיל שהוא ראוי למאכל בהמה ועוד דאמר* בשר תפוח מטלטלים אותו מפני שהוא ראוי למאכל כלבים ויש לומר דהני גרעיני תמרה אינן ראויין לבהמה אלא ע"י תקון גדול* לחתכן ומדרבנן הויא מלאכה ומ"מ ראויין כמו שהם על ידי הדחק והואיל ואינן ראויין להיות עיקר מאכל בהמה אלא על ידי תקון גדול היכי שדינן להו למאן דדריש לכם ולא לכלבים משום דהויא מלאכה ומשני דמותרין לטלטל ליתנם לחיות מפני דחזו להסקה:

עושה אדם כל צרכו בפת · ותימה דאמר בשבת (דף קמג:) דלא אמרו היתר ככר או תינוק אלא למת בלבד ויש לומר בדבר שיכול לעשות מבעוד יום אמר התם דלא אמר היתר אלא למת בלבד אבל הני סופלי לא היה יכול לעשותם מערב יו"ט:

כנונא אגב קטמיה אף על גב דאיכא עליה שברי עצים · וא"ת מאי מייתי מהכא דלמא שאני הכא שיש בו דבר המטלטל כגון קטמא שראוי לכסות בו צואה או רוק אבל בלא קטמא לא שרי משום דהוי בסיס לדבר האסור וה"נ הכא בכוס שיש בו דבר שאסור לטלטלו לא ויש לומר דה"נ מדמה שבכל אחד יש בו חדא לטיבותא וחדא לריעותא והכא הכוס שרי לטלטל ומה שיש בתוכו אסור וגבי כנונא יש בתוכו דבר המותר והכנונא עצמו אסור לטלטל דמלאכתו לאיסור וה"פ כי היכי דמטלטל כנונא אגב קטמא הכי הוה לן לטלטל השיורין עם הכוס ואין נראה דלפום רהיטא משמע דהא דקאמר מטלטלין כנונא אגב קטמיה לאו מכח הקטמא אלא היינו לצורך גופו ולצורך מקומו ולא דמי לכוס ואם כן אף כי הוי מלאכתו לאיסור שרי לטלטל אלא נראה דטיבותא דכוס הוי משום דשיורי כוסות גריעי טפי וראויין להתבטל אגב הכוס כמו שברי עצים אגב קטמא ור"ת פי' דלא מקרי בסיס לדבר מועט שאינו נקבע כגון שברי עצים ושיורי כוסות ודאמרינן דבעינן קטמא היינו משום שמטלטל שברי עצים תוך הכנונא והיה לו לנערם אבל אי איכא קטמא לא היה יכול לנערם שלא יפול הקטמא וכ"ש שיורי כוסות אף על גב דליכא היתר עמהן מ"מ שרו לטלטל אגב ככא לפי שאי אפשר לנערם:

לא יחם אדם חמין אא"כ ראויין לשתיה · וא"ת מאיזה טעם שרו ב"ש ואפילו ראויין לשתיה הא לית להו מתוך* וי"ל דמיירי כגון ששותה ומרבה לרחוץ רגליו והכי איתא בהדיא בירושלמי דלב"ש צריך לשתות מהן וב"ה מתירין ודוקא לרגליו אבל לכל גופו מודה דאסור דדבר השוה לכל נפש בעינן וזה אינו ראוי אלא לבני אדם מעונגין אבל ידיו ורגליו שוה לכל נפש:

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"א מהל' י"ט הל' יג טוש"ע א"ח סי' תקיב סעיף ג: [עירובין מו:]

ע ב טוש"ע א"ח סי' קעא סעיף א:

עא ג מיי' פ"א מהל' י"ט הל' יב טוש"ע א"ח סי' שכה סעיף א: [נ"ל בסיפא]

עב ד מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תקיב סעיף א:

עג ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יג טוש"ע א"ח סי' שי סעיף ח:

עד ו מיי' שם ופכ"ה הלכה כד טוש"ע א"ח סי' שח סעיף לו וסי' שלח סעי' ח:

עה ז מיי' פ"א מהל' י"ט הל' טו טוש"ע א"ח סי' תקיב סעיף א: [שבת קמג.]

[שם קכח: ע"ש ובתוספות ד"ה בשר תפוח וכו' וקל"ע]

לחתכן ולרככן דהוי מלאכה · מהרש"מ

עו ח מיי' שם הל' טז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיא סעיף ב:

עז ט מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף א:

עח י טוש"ע א"ח סימן תקכז סעיף כ:

רבינו חננאל

לעשות מלאכה לכלבים דכתיב לכל נפש ואפי' נפש בהמה במשמע ור' יוסי הגלילי אוסר שנא' לכם ולא לעובדי כוכבים ולא לכלבים ואמרי' לר' יוסי הגלילי סופלי פי' גרעינין איך מטלטלין אותן ומשליכין אותן לפני בהמות ביו"ט והלא אמר לכם ולא לכלבים ופריק משום דאפילו רטיבתא חזיין להסקה גדולה אבל בשבת לא מטלטלינן להו אלא אגב ריפתא כשמואל דאמר עושה אדם כל צרכיו בפת. והא דאמר רב כל מידי דחזי ליה לישראל שרי ליה למיעבדיה לנכרים פליגא עליה הא דריב"ל דאמר מזמנין נכרי בשבת ואין מזמנין נכרי ביו"ט גזירה שמא ירבה בשבילו ופשוטה היא רב אחא בר יעקב אמר אפי' בשבת אסור לזמוני לנכרי משום שיורי כוסות גזירה שמא ישתה וישייר מן היין בכוס ונעשה יין נסך והוא מאיסורי הנאה ואסור לטלטלו בשבת וא"ת ליהוי כגרף של רעי קי"ל אסור לעשות גרף של רעי לכתחלה בשבת ולא דמי נמי לכנונא דמטלטל אגב קיטמיה ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים דכנונא לאו איסורי הנאה היא. מרימר ומר זוטרא כי הוו מיקלעי להו נכרי ביו"ט הוו אמרין ליה אי ניחא לך בהאי דטריח לן מוטב ואי לא טרחא יתירא מדעתא דידך לא טרחינן וקיימא לן כוותייהו דבתרא' נינהו וקיימי כריב"ל ונדחת שמועה דרב: [מתני'] ב"ה מתירין להחם חמין לרגליו אע"פ שאינן ראויין לשתיה וכן אם צריך להתחמם עושה מדורה ביו"ט ומתחמם כנגדה ובית שמאי אוסרין: מתני' שלשה דברים ר"ג מחמיר כדברי ב"ש אין טומנין את החמין מיום טוב לשבת ...

מסורת הש"ס

[לעיל כ: וש"נ] לעיל כ: מגילה ז:

[ברכות כ:] שבת כ: קמג

שבת מז. ע"ש

לקמן לו: [שבת קמג.] [עי' פרש"י לקמן כט. ד"ה אדבריה] שבת לט:

עדיות פ"ג מ"י ע"ש [במשנה שבמשניות ליתא ע"ש]

[לעיל יב.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אופין לו פת אחת וטומנין לו קדרה:

גליון הש"ס

גמ' שמזונותן עליך. עיין שבת דף יט ע"א תוס' ד"ה נותנין: שם מזמנין את הנכרי. עיין בר"ן פ"ק דשבת בדף הספר ז' ע"ב

שערב לזה ולא ערב לזה. אפה ובשל מבעוד יום לשם ערוב ולא טמן חמין: במנורה של חליות. וכשנפלה נפרדו חליותיה: יש תורת בנין בכלים. ובונה חייב בכל שהוא: אין תורת בנין בכלים. ואינו חייב אלא אם כן עשה בו מלאכה כגון ממחק או מחתך או אורג או תופר שהן אבות מלאכות לעולם אבל חזרת חליות שאין בה אלא משום בנין אין בונה אלא בבתים ואוהלים: קם שמעיה. דעולא: זקף לשרגא. שהיה רוצה שיסתלק השמן לאחוריו ולא ימשך אחר הפתילה ותכבה: שרגא. נר של חרס קרויזול בלע"ז: הנותן שמן בנר. בשבת: המסתפק. הנוטל ממנו ואוכל: חייב משום מכבה. וכבוי בי"ט לא אשתרי: לאו אדעתאי. עשה השמש מה שעשה: קנבא. למחוט (ב) ראש הפתילה שנעשה פחם שקורין מוקיי"ר בלעז: מפני דבר אחר. לשמש מטתו: לעשות מחיצה. בסדין: בקעת. אישטיל"א: כדי לחוס עליה. שאין כבוי זה צורך י"ט ואני שמעתי דהוי ליה סותר ע"מ לבנות במקומו: מותר. אלמא לצורך יום טוב שיהנה היום שרי: ר' יהודה. דאמר לקמן* מכשירי אוכל נפש שרו ודריש יעשה לכם לכל צרכיכם והאי נמי צרכיכם הוא וכן תשמיש ואנא דאסרנא כרבנן דדרשי הוא לבדו: איתיביה כו'. ואין לך עשון בית גדול מן הדלקה וצורך י"ט הוא לכבותה שלא יצטרך לישב בערב ובגשמים: למכחל עינא. לשום בו כחול לרפואה: רירא. שעושה ריר ביב"א והוא שקורין קליד"ה בלע"ז שהוא עושה ריר *שמגליד תמיד: דיצא. פי' שנוקב כמו מחט כמו דן ביה מידי (חולין דף נג:): דמא. שנקנ"ר: דמעתא. מדמעת תמיד: קדחתא. לשון קדחה באפי (דברים לב) שורפת והוא שקורין איתקלפיישו"ן: תחלת אוכלא. תחלת החולי של כל אלו: דאפילו בשבת שרי. כדאמרינן במסכת ע"ז (דף כח:) שורייני דעינא באוכמתא דלבא תלו: סוף אוכלא ופצוחי עינא. שקרוב להתרפאות הוא ואינו כוחל אלא להגיה מאורו: איתיביה בקעת. שמותר להנאת הגוף שלא יתעשן: כדשנין. רבי יהודה היא דאמר לכל צרכיכם: עמיץ ופתח. סוגר ופותח ריסי עיניו להכניס הכחול: איכא רב זביד. שהיה מקשה לי כמותך: ושניי ליה. ופרקתי לו: מסייע אין בו ממש. מי שאינו עושה מלאכה ממש אלא מסייע מעט כי האי ובלאו הוא מתעבדא אין בו ממש והכי אמר במסכת שבת בהמצניע (דף נג.) גבי זה יכול וזה אינו יכול יכול חייב ושאינו יכול פטור ואע"ג דקמסייע בהדיה מסייע אין בו ממש: מה

ומדליקין לו את הנר משום רבי יצחק אמרו אף צולין לו דג קטן תניא נמי הכי מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחת וטומנין לו קדרה אחת ומדליקין לו את הנר ומחמין לו קיתון אחד ויש אומרים אף צולין לו דג קטן רבא אמר לעולם שהניח ושאני הטמנה דמוכחא מלתא דאדעתא דשבתא קעביד איתיביה אביי *חנניה אומר בית שמאי אומרים אין אופין אלא אם כן ערב בפת ואין מבשלין אלא א"כ ערב בתבשיל ואין טומנין אלא אם כן היו לו חמין טמונין מערב יו"ט הא היו לו חמין טמונין מיהא עביד ואע"ג דמוכחא מלתא דאדעתא דשבת קעביד אלא אמר אביי כגון שערב לזה ולא ערב לזה וחנניה היא ואליבא דב"ש: ואין זוקפין את המנורה: מאי קא עביד אמר רב חיננא בר ביסנא הכא במנורה של חליות עסקינן דמחזי כבונה דב"ש סברי יש בנין בכלים (א) וב"ה סברי **אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים עולא איקלע לבי רב יהודה קם שמעיה זקף לה לשרגא איתיביה רב יהודה לעולא הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה א"ל *לאו אדעתאי: אמר *) רב *קנבא שרי: [ס"א קנסא] בעא מיניה אבא בר מרתא מאביי מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר אמר לו אפשר בבית אחר אין לו בית אחר מאי אפשר לעשות לו מחיצה אין לו לעשות מחיצה מאי אפשר לכפות עליו את הכלי אין לו כלי מאי אמר ליה *אסור איתיביה *) אין מכבין את הבקעת כדי להוס עליה ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדרה מותר אמר ליה ההיא רבי יהודה היא כי קאמינא אנא לרבנן בעא מיניה אביי מרבה מהו לכבות את הדלקה ביו"ט היכא דאיכא סכנת נפשות לא קא מבעיא לי דאפילו בשבת שרי כי קמבעיא לי משום אבוד ממון מאי א"ל אסור איתיביה אין מכבין את הבקעת כדי לחוס עליה ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדרה מותר ההיא רבי יהודה היא כי קאמינא אנא לרבנן בעא מיניה רב אשי מאמימר מהו לכחול את העין ביו"ט היכא דאיכא סכנה *כגון רירא דיצא דמא דמעתא וקדחתא ותחלת אוכלא לא מבעיא לי דאפי' בשבת שרי כי קמבעיא לי סוף אוכלא ופצוחי עינא מאי א"ל אסור איתיביה אין מכבין את הבקעת ושני ליה כדשנין אמימר שרי למכחל עינא מנכרי בשבתא איכא דאמרי *אמימר גופיה כחל עינא מנכרי בשבתא אמר ליה רב אשי לאמימר מאי דעתיך *דאמר עולא בריה דרב עילאי כל צרכי חולה עושין ע"י נכרי בשבת ואמר רב המנונא *כל דבר שאין בו סכנה *אומר לנכרי ועושה הני מילי היכא דלא מסייע בהדיה אבל מר קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח אמר ליה *איכא רב זביד דקאי כותך ושניי ליה *) מסייע אין בו ממש אמימר שרא למכחל עינא ביו"ט שני של ראש השנה אמר ליה רב אשי לאמימר **) והאמר רבא מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממין ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל ואפילו בשני ימים טובים של ראש השנה מה

*) שבת נג. **) לעיל ו. שבת קלט:

ומדליקין לו נר. מכאן משמע שצריך להזכיר בברכת עירובי תבשילין יהא שרי לבשולי ולאפויי ולאדלוקי וכו' ואם בשביל הדלקה לא התנה משמע הכא דיהא אסור להדליק לו רק נר א' מדמזכיר דהוצרך להזכיר אדלוקי הנר משמע דאסור נמי שלא הניח להדליק לו רק נר אחד:

ובית הלל סברי אין בנין וסתירה בכלים. וא"ת והא בשבת (דף מו.) במנורה של חליות כ"ע לא פליגי דאסור וי"ל דהתם מיירי בשבת והכא מיירי בי"ט ולא החמירו חכמים הואיל ואין בנין בכלים אי נמי י"ל דהתם מיירי שכולה של חליות ומפרקין אותה אברים אברים אבל הכא מיירי שאין חסר כאן רק להקימה קצת והינה בעלת אברים דכולה מחוברת היא*:

והמסתפק ממנו חייב משום מכבה. אינו ר"ל מפני שממהר כבוי דלא הוי אלא גרם כבוי וגרם כבוי ביום טוב שרי אע"פ שממהר כבויה ובשבת נמי אינו חייב אלא היינו טעמא הואיל דבאותה שעה שהוא מסתפק ממנה מכבה קצת ומכסה אורו דלא יכול לאנהורי כולי האי כי איכא שמן מועט בנר ולכך נראה ככבוי ומכאן יש להתיר קנדיל"א של שעוה גדולה לחתוך למטה ממנה כיון דבשעה שחותך אותה אינו מכחיש מאור שלה כלל אע"ג שהוא גורם לגרום כבויה שרי ודוקא לחתוך אותה באור אבל בסכין אסור אליבא דכולי עלמא דאמר לקמן במתני' (דף לב:) חותכה באור בפי שתי נרות:

קנבא שרי. פי' רש"י מוקיי"ר בלעז למחוט ראש הפתילה ועושה פחם ולא נהירא דלקמן פרק המביא (דף לב:) קרי ליה מוחטין את הנר מאי מוחטין עדויי חוסבא ולא קאמר הכא כי ההיא לישנא דהתם לכ"ע דתרי חטויי יש אחד בשעה שדולק והיינו ההוא דלקמן ויש אחד לאחר שכבה שמתקנין אותה כדי שידליק מהר ומסיר הפחם שבראש הפתילה ובכך נוחה כשידליק אותה והיינו ההוא דהכא דשרי:

אין מכבין את הבקעת וכו'. מכאן יש למחות את הנשים שרגילות להסיר הפתילה מתוך השמן כשהיא דולקת ומשימין אותה על הקרקע וכן שלא לכסות את האור ומה שנהגו העולם להדליק הנר מי"ט לחברו ואין מדקדקין אם הוא לילה ולעיל פירשתי דהוי הכנה ואין י"ט מכין לחבירו י"ל דאע"ג שאינו לילה מ"מ הוא סמוך לחשיכה ואף באותו יום צורך הוא אותה הדלקה:

ההיא רבי יהודה היא. דאית ליה לכל צרכיכם ואנן עבדינן כרבנן ואם תאמר והא אנן פסקינן לקמן הלכה כר' יהודה וי"ל דמסיק עליה ואין מורין כן אי נמי י"ל דהא דשרינן מדרשה דלכם היינו [שבת קכט.] דוקא בדבר שהוא אוכל נפש אבל בדבר שאינו אלא לתשמיש בעלמא וכן שלא תתעשן הקדרה אסור: דנפישא

מסורת הש"ס: לעיל יז: · [דף כח:] · [לעיל יד. יח: שבת קכב: עירובין לה.] · [ברכות כו. וש"נ] · [עי' תוספות כתובות ז. ד"ה אמר] · *) [תוספתא פ"ג] · [ע"ז כח:] · [עי' תוס' שבת נג. ד"ה א"ר זביד] שבת קכט. · [עי' רש"י גיטין ח: ד"ה כדאמר] · [עי' תוס' שבת נג: ד"ה אמר רב זביד]

הגהות הב"ח
(א) גמ' יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים וב"ה סברי: (ב) רש"י ד"ה קנבא למחוט. נ"ב כדאיתא בדף לב ע"ב:
*) [גרס' הרי"ף והרא"ש א"ר יהודה]

גליון הש"ס
גמ' מהו לכבות את הנר. עיין כתובות דף ז ע"א תוס' ד"ה אמר ליה:

עין משפט נר מצוה
עט א מיי' פ"ד מהלכות יו"ט הל' יג ופכ"ג מהלכות שבת הלכה כו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיט סעיף ב וסי' שיד סעיף א:
פ ב מיי' פי"ב מהלכות שבת הלכה ב' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רס"ה סעיף א:
פא ג מיי' פ"ד מהל' יו"ט הלכה ג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיד סעיף ב:
פב ד מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תקיד ס"ד:
פג ה ו מיי' שם הל ד טוש"ע שם סעיף א:
[ועי' תוס' שבת מו. ד"ה דחוליות]
פד ז מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה ד סמג לאוין סה טור ש"ע א"ח סי' שכח סעיף ט:
פה ח מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תצו סעיף ב:
פו ט מיי' שם הל' י:
פז י מיי' שם טוש"ע שם סי' שכח סעיף יז:
פח כ מיי' פ"א שם הל' טז טוש"ע א"ח שם בהג"ה:
פט ל מיי' פ"א מהל' יו"ט הלכה כד טור ש"ע א"ח סי' תצו סעיף ב:

רבינו חננאל

פירשה אביי הא דתנן [דאין טומנין את החמין] כדברי ב"ש אליבא דחנניה היא דתני בש"א אין אופין אא"כ עירב בפת ואין מבשלין אא"כ עירב בתבשיל ואין טומנין חמין אא"כ היו חמין טמונין מעיו"ט וכגון שעירב לאפייה ולבישול ולא היו לו חמין טמונין והיה ר"ג אוסר להטמין כב"ש וכדתני חנניה משמו· ואין זוקפין המנורה אוקימנא במנורה של חוליות משום דמחזי כבונה וב"ש לטעמייהו דאמרי יש בנין וסתירה בכלים ובה"א אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים (נמי) וקי"ל כב"ה ותנא [בתוספתא פ"ב] של בית ר"ג לא היו זוקפין המנורה ביו"ט ומעשה שנפלה המנורה בלילי יו"ט ברומי בפני ר"ג והזקנים ועמד ר' עקיבא וזקפה א"ל ר"ג עקיבא מה לך שאתה מכניס ראשך בין המחלוקות א"ל למדתנו רבינו אחרי רבים להטות אע"פ שאתה אוסר הן מתירין והלכה כמרובים. א"ר יהודה משום ר"ג מטלטלין מנורה ביו"ט אבל לא זוקפין: עולא איקלע לבי רב יהודה בלילי יו"ט קם שמעיה זקף שרגא כלומר זקפה ונתקבץ השמן לאחוריה כדי שתכבה מהרה וישאר השמן ונמצא כאילו מכבה ביו"ט. אותיב רב יהודה לעולא מהא דתניא בשבת הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה נמצא שמעת שזקף הנר וקיבץ השמן אחורי הנר כאילו נסתפק ממנו וחייב משום מכבה וכיון דבשבת חייב פשטינן מינה דביו"ט נמי הזוקף כמסתפק הוא והמסתפק אסור משום מכבה וכיבוי אפי' ביו"ט אסור א"ל עולא לאו אדעתאי כלומר לא עשה השמש דבר זה על דעתי וכן אמר אביי אסור לכבות הנר ביו"ט אפילו אם צריך לשמש מטתו ואין לו בית אחר ולא דבר לעשות לו מחיצה ולא כלי לכפותו על הנר ומותבינן עליה אין מכבין הבקעת בשביל לחוס עליה ואם בשביל שלא יתעשן הבית או קדירה מותר ופריק ההיא ר' יהודה דתני יעשה לכם לכל צרכיכם כי קאמינא דאסור אליבא דרבנן דאסרי וכן א"ל רבה לאביי אין מכבין דליקה ביו"ט [משום] איבוד ממון אבל אם הוא סכנת נפשות מכבין בשבת וכ"ש ביו"ט איתיביה אין מכבין את כו' ופריק האי ר' יהודה כי קאמינא לרבנן אמר רב יהודה *) וקנינא שרי פי' יש מי שאומר כגון אבוקה שהיא עשויה מחתיכות עצים קטנים אם נוטל ביו"ט מאותן העצים שלא אחזה בהן האור שרי: בעא מיניה רב אשי מאמימר מהו לכחול עין ביו"ט כגון ריריא דיצא דמא דמעתא קרחא ותחלת אוכלא לא מבעיא לי דאפילו בשבת שרי כי קא מיבעיא לי סוף אוכלא (דפכותי) [ופתוהי] ינא מאי א"ל אסור איתיביה בקעת כו' ושני ליה האי ר' יהודה היא כי קאמינא אסורא ליבא דרבנן ומצאנו חלוקת ר' יהודה ורבנן ביוה"כ רבנן הוו אמרי אם היה כ"ג זקן או איסטנים מחמין לו חמין ומטילין לתוך הצונן כדי שתפוג צינתן ותניא ר' יהודה אומר עששיות של ברזל היו מרתיחין מערב יוה"כ ומטילין בצונן כדי שתפוג צינתן אמר רב ביבי שלא הגיע לצירוף אביי אמר אפילו תימא הגיע לצירוף לר' יהודה דבר שאין מתכוין מותר ומי אמר אביי הכי והא אמר אביי כו'' אמימר כחל מנכרי בשבת א"ל רב אשי כמאן כעולא דאמר כל צורכי חולה נעשין ע"י נכרי בשבת ואמר רב המנונא כל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושהו הני מילי היכא דלא מסייע בהדיה הכא מסייע בהדיה דעמיץ ופתח עיניה א"ל רב זביד אמר לי כוותיך ואמרי ליה מסייע אין בו ממש אמימר שרא למיכחל עינא

*) נ"ל קנסא וכ"ה הגי' ברי"ף וכן הפי' שהביא רבינו הובא גם ברי"ף כאן וע"ש היטב.

מה שאין כן בביצה אמר ליה אנא כנהרדעי סבירא לי דאמרי אף בביצה (א) ומאי דעתיך דלמא מעברי ליה לאלול *האמר רב חיננא בר כהנא מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר: ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין: *תנו רבנן ב"ש אומרים אין אופין פת עבה בפסח וב"ה מתירין *וכמה פת עבה אמר רב הונא טפח שכן מצינו בלחם הפנים טפח מתקיף לה רב יוסף אם אמרו בזריזין יאמרו בשאינן זריזין אם אמרו בפת עמלה יאמרו בפת שאינה עמלה אם אמרו בעצים יבשים יאמרו בעצים לחים אם אמרו בתנור חם יאמרו בתנור צונן אם אמרו בתנור של מתכת יאמרו בתנור של חרס אמר רב ירמיה בר אבא שאלית את רבי ביתוד ומנו רב מאי פת עבה פת מרובה איכא דאמרי אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב שאלית את רבי ביתוד ומנו רבינו הקדוש מאי פת עבה פת מרובה ואמאי קרו ליה פת עבה משום דנפישא בלישה אי נמי באתריה דהאי תנא פת מרובה פת עבה קרו ליה מכדי משום דקטרח טרחא דלא צריך הוא מאי אריא פסח אפי' בשאר ימים טובים נמי אין הכי נמי ותנא ביו"ט דפסח קאי תניא נמי הכי ב"ש אומרים אין אופין פת *מרובה ביום טוב וב"ה מתירין: **מתני'** *אף הוא אמר שלשה דברים להקל מכבדין בית המטות ומניחין את המוגמר ביו"ט ועושין גדי מקולס בלילי פסחים *וחכמים אוסרין: **גמ'** אמר רב אסי מחלוקת לגמר אבל להריח דברי הכל מותר מיתיבי אין מכבדין בית המטות ביום טוב *ושל בית רבן גמליאל מכבדין אמר רבי אליעזר בר צדוק פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל ולא היו מכבדין בית המטות ביום טוב אלא מכבדין אותן מערב יום טוב ופורסין עליהם סדינין למחר כשאורחים נכנסין מסלקין את הסדינין ונמצא הבית מתכבד מאליו אמרו לו אם כן אף בשבת מותר לעשות כן ואין מניחין את המוגמר ביו"ט ושל בית רבן גמליאל מניחין אמר רבי אליעזר בר צדוק פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל ולא היו מניחין את המוגמר ביום טוב אלא מביאין ערדסקאות של ברזל ומעשנין אותן מערב יום טוב ופוקקין נקביהן מערב יום טוב למחר כשאורחים נכנסין פותחין את נקביהן ונמצא הבית מתגמר מאליו אמרו לו א"כ אף בשבת מותר לעשות כן אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב אסי ימחלוקת להריח אבל לגמר אסור איבעיא להו מהו לעשן רב ירמיה בר אבא אמר רב אסור ושמואל אמר ימותר רב הונא אמר אסור מפני שמכבה אמר ליה רב נחמן ונימא מר מפני שמבעיר א"ל תחלתו מכבה וסופו מבעיר א"ר יהודה על גבי גחלת אסור

על

[תוספתא פ"ב]

רש"י

מה שאין כן בבילה · דקדושה אחת הן ולא הקנו בי"ט שני של ראש השנה אלא לענין מת בלבד: בפסח · קא סלקא דעתך שאינו יכול לשמרה מהחמיץ: וכמה פת עבה · שהתירו בית הלל: שכן מליט בלחם הפנים · שהוא מלה כדאמרינן בכל המנחות באות מלה (מנחות דף נז·) ועביו טפח כשמו לחם הפנים יש לו פנים ואין פנים פחותין מטפח*: בזריזין · של בית גרמו שהיו אומנים וזריזים בדבר: פת עמלה · ברייתא בלעז שהיה טעון ג' מאות שיפה שפשוף בידו וחמש מאות בעיטה באגרוף שף אחת בועט שתים שף שתים בועט שלש במנחות (דף עו·): עצים יבשים · מט"ו באב היו פוסקין מלכרות עצים למערכה במסכת תענית (דף לא·) ומעלי לשכת העצים היו אופין ומבשלים כל צרכי מקדש: בתנור חם · שמסיקין אותו בכל יום הן למנחות הן ללוי: מתכת · במס' זבחים (דף נה:) אמרי' תנור של מקדש של מתכת היה משום שתי הלחם ולחם הפנים שאפייתן וקדושתן בתנור הוה ליה כלי שרת וכלי שרת דחרס לא עבדינן: ביתוד · ביני לביני: ואיכא דאמרי · רב גופיה אמר שאלית את רבי ביתוד: ומנו · רבו דרב רבינו הקדוש לשון אחר ביתוד בברור כדתנן בשקלים (פ"ו מ"ב) וידעו ביחוד ששם ארון נגנז: פת מרובה · ולאו משום חמוץ הוא אלא משום דטרח טרחא יתירא למחר וליום אחר: וב"ה מתירין · כדאמרינן* שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא: תניא נמי הכי · דבשאר יום טוב נמי נחלקו: **מתני'** מכבדין בית המטות · בית המסיבה שאוכלין שם שהיו מסובין ואוכלין על גבי המטות: מוגמר · לבונה על גבי גחלים: מקולס · כרעיו °ובני מעיו תלויין חולה לו בצדו כשלולהו והיו עושין זכר למקדש שכתוב בו על כרעיו ועל קרבו ומקולס לשון גבור מזויין שכלי זיינו תלוין לו בצדו כדמתרגמינן וכובע נחשת וקולסא דנחשא (שמואל א יז): וחכמים אוסרין · בשלשתן בכבוד משום אשויי גומות ובמוגמר משום דלאו צורך כל נפש הוא ומהאי טעמא אסרינן ליה בכתובות בפרק ראשון (דף ז·) אשר יאכל לכל נפש דבר השוה לכל נפש וזה אינו אלא למפונקים או למי שריחו רע ובגדי מקולס מפני שדומה לקדשים ויאמרו מותר להקדיש ולאכול קדשים בחוץ: **גמ'** מחלוקת לגמר · כשאסרו חכמים לא אסרו אלא כשמניחו כדי לגמר בו כלים שנותן המחתה עם הלבונה והגחלים תחת הבגדים להכניס בהן ריח דלאו להנאת הגוף הוא אלא להכשיר כלים אבל מניח לבונה על גבי גחלים להריח ריח מותר שהנאת הגוף הוא ולאוכל נפש דמי והשתא למאי דקאמר רב אסי לא הוי טעמא דרבנן משום דבר השוה לכל נפש כדפרישית לעיל אלא משום דלקשוט כלים הוא מכוין ולקמן הדר ביה מחמת קושיא: כשאורחים נכנסין · שהן קרויין לסעודת הנשיא לכבוד יום טוב: ערדסקיאות · אנלינליי"ש והם נקובים ומנוקבים: ופוקקין נקביהן · לשמור העשן והריח שלא יצא: אם כן · לא היו חביריו חולקין עליו דאף בשבת מותר לעשות כן אלא ודאי ביום טוב היו מניחים לפיכך נחלקו עליו מכל מקום גמרינן מינה דלאו לגמר הוה אלא להריח ולכבוד האורחין ואפלוג רבנן עליה למיסר להניחו ביום טוב אליבא דתנא קמא ולר"א בר צדוק אפי' רבן גמליאל לא התיר ואת אמרת דברי הכל מותר: מחלוקת להריח · התם הוא דשרי רבן גמליאל להניח ביום טוב כדי להריח כתנא קמא דרבי אליעזר בר צדוק ורבנן אסרי דבעינן דבר השוה לכל נפש: מהו לעשן · פירות בעשן בשמים לקלוט טעם הבושם: אסור · דתפנוק יתירא הוא ואין שוה לכל נפש אלא לאיסטנים ובהאי עשן איכא אב מלאכה כדמפרש רב הונא טעמיה דרב מפני שהוא מכבה הגחלים כשנותן אבקת הבשמים עליהן: ושמואל אמר מותר · דאוכל נפש הוא ורארוי אף לעניים אלא שאינו מלוי להם ודמי לנזדמן לו צבי בי"ט כדאמרינן בכתובות (שם): מפני שמכבה · כדפרישית אינו שוה לכל נפש לפיכך אסור לעשות אב מלאכה בשבילה: ונימא מר מפני שמבעיר · הבשמים שגם זה אב מלאכה: אמר ליה תחילתו מכבה וסופו מבעיר · ותרוייהו הוו ביה והנא קמא נקטי: על גבי גחלת אסור · דאיכא מכבה ומבעיר:

על

תוספות

דנפישא בלישה · פירש רש"י וב"ה מתירין משום דאמר ר"ש בן אלעזר* ממלאה אשה תנור פת וכו' ולא נהירא חדא דאם כן ה"ל לאתויי הא דר' שמעון בן אלעזר כיון דפלוגתייהו בהכי ועוד דלא דמי כלל לפתין גרילין ולמאי אייתינהו הכא לכן נראה לי דפת מרובה *דקאמר היינו פתים גדולים ביותר ועושה לצורך חול הואיל ואין בו טורח כל כך והכי משמע בירושלמי מתוך שאשה מיגעו ממנע ואין עושה אלא כדי צרכו דפת קטן יש בו טורח יותר בעריכת כל אחד ואחד ובין גרילין ובין רקיקין היינו כדי צרכו בלבד וגם הן שוין בעביין אלא דגרילין היינו גדולות ורקיקין קטנות והא דקאמר בסמוך משום דקא טרח טרחא דלא צריך הכי קאמר מתוך שעושה ככרות גדולות אתי למעבד יותר מצורך י"ט: [ועי' תוספות פסחים לז· ד"ה וב"ה]:

על

[לעיל יז.]

דפת מרובה דקאמר נאו ביותר מכדי צרכו קאמר אלא היינו פתים כצ"ל רש"ל

עין משפט נר מצוה

צ א מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ג ופ"ד מהל' יו"ט ופ"ה מהל' חמץ הל' יא טוש"ע א"ח סי' שלז סעיף ג וסי' תקב וסי' תקיא סעיף ד וסי' תעו סעיף א:

צא ב ג מיי' פ"ד מהל' יו"ט הל' ו טוש"ע א"ח סי' תקיא סעיף ד:

רבינו חננאל

עינא ע"י ישראל ביו"ט שני ואפי' בב' יו"ט של ר"ה א"ל רב אשי והא אמר רבא מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל מה שאין כן בביצה א"ל כנהרדעי סבירא לי דאמרי אף ביצה מותרת. מאי איכא למיחש דלמא עברוה לאלול הא אמר [רב חיננא בר כהנא] משמיה דר' מימות עזרא לא מצינו אלול מעובר· ואין אופין פתין גריצות אלא רקיקין מ"ט כיון דרקיקין נפיש טרחייהו אף הוא אינו אופה אלא כדי מה שיאכל ביו"ט בלבד וכך מפורש בירושלמי: ת"ר בש"א אין אופין פת עבה בפסח וב"ה מתירין ואוקמה כמה פת עבה טפח שכן מצינו בעובי לחם הפנים טפח ואתקיף לה רב יוסף אם התירו עובי טפח בלחם הפנים שכן עשייתן ע"י כהנים שזריזין הן ואין מניחין אותו להחמיץ והן פת עמילה בשיפה ובבעיטה ונעשים בתנור של מתכת בעצים יבישין ובתנור חם יאמרו בפת של הדיוט שאין בה אחת מכל אלו. משום רבינו הקדוש אמרי' מאי פת עבה פת מרובה כלומר נפישא בלישה ומשום טירחא יתירא אמרו ב"ש ולא תימא בפסח בלבד אלא בכל יו"ט כדתניא בש"א אין אופין פת עבה ביו"ט וב"ה מתירין: מתני' אף הוא אמר ג' דברים להקל מכבדין המטות · תניא אין מכבדין את המטות. של בית ר"ג היו מכבדין א"ר אלעזר ב"ר צדוק פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית ר"ג ולא היו מכבדין ביו"ט אלא מכבדין מעיו"ט ופורסין עליהן סדין ולמחר כשאורחין נכנסין היו מסלקים את הסדינים ונמצא הבית מתכבד אמרו לו זה אף בשבת מותרין לעשות כן. אין מניחין את המוגמר ביו"ט של בית ר"ג היו מניחין א"ר אלעזר בר' צדוק לא היו מניחין מוגמר אלא ערדיסקות של ברזל היו מעשנין מעיו"ט ופוקקים נקבים שלהן ולמחר כשאורחים נכנסים היו פותחין נקביהן ונמצא הבית מתגמר מאיליו אמרו לו זה אף בשבת מותר לעשות כן א"ר אסי מחלוקת לגמר הבית אבל לגמר להריח דברי הכל מותר יש נוסחא אחרינא דברי הכל להריח אסור איבעיא להו מהו לעשן פי' לעשן פירות שהוא מכשירי אוכל נפש ר' ירמיה א"ר רב אסור מפני שתחלתו מכבה וסופו מבעיר אמר רב יהודה על גבי גחלת אסור שהוא מכבה ומבעיר אוכל נפש.

ר'

מסורת הש"ס

[סוכה ה.]
לעיל ו. ע"ש ר"ה יט: ע"ש לג. ע"ש
פסחים לג.
[שם]
[פסחים לז· עבה]
[עדיות פ"ג מי"א]
[לעיל יז.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דמאי דעתיך:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מקולס. ובני מעיו חולה לו. עיין ברש"י פסחים נג ע"א ד"ה מקולס וכדף עד ע"א ד"ה מקולס:

על גבי חרס מותר ורבה אמר על גבי חרס נמי אסור משום דקא מוליד ריחא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו ^א^סחופי כסא אשיראי ביומא טבא אסור מ"ט משום דקמוליד ריחא ומ"ש ממוללו ומריח בו וקוטמו ומריח בו התם ריחא מיהא איתא ואוסופי הוא דקא מוסיף ריחא הכא אולודי הוא דקמוליד ריחא רבא אמר ^ב^על גבי גחלת נמי מותר מידי דהוה אבשרא אגומרי דרש רב גביהא מבי כתיל אפתחא דבי ריש גלותא קטורא שרי א"ל אמימר מאי קטורא אי *קטורא בידי מעשה אומן הוא ואי לעשן אסור דהא קא מכבה אמר ליה רב אשי לעולם לעשן *מידי דהוה אבשרא אגומרי איכא דאמרי א"ל אמימר מאי קטורא אי קטורא בידי ^ג^מעשה אומן הוא אי לעשן אסור דקא מוליד ריחא אמר רב אשי אנא אמריתה נהליה ומשמיה דגברא רבה אמריתה נהליה לעולם לעשן ומידי דהוה אבשרא אגומרי: ועושין גדי מקולס: תניא רבי יוסי אומר *תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדי מקולס בלילי פסחים שלחו ליה אלמלא תודוס אתה גוזרנו עליך נדוי שאתה מאכיל את בני ישראל קדשים בחוץ קדשים סלקא דעתך אלא אימא כעין קדשים: **מתני'** *שלשה דברים רבי אלעזר בן עזריה מתיר וחכמים אוסרים *פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה ^ד^ומקרדין את הבהמה ביו"ט ^ה^ושוחקין את הפלפלין ברחים שלהן *רבי יהודה אומר אין מקרדין את הבהמה ביום טוב מפני שעושה חבורה ^ו^אבל מקרצפין וחכמים אומרים אין מקרדין אף לא מקרצפין: **גמ'** *למימרא דר' אלעזר בן עזריה חדא פרה הויא ליה והאמר רב ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב תליסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדריה כל שתא ושתא תנא לא שלו היתה אלא של שכנתו היתה ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו: ומקרדין את הבהמה ביו"ט: תנו רבנן *איזהו קרוד ואיזהו קרצוף קרוד קטנים ועושין חבורה קרצוף גדולים ואין עושין חבורה *וג' מחלוקות בדבר רבי יהודה סבר *דבר שאינו מתכוין אסור מיהו קרוד קטנים ועושין חבורה קרצוף גדולים ואין עושין חבורה ולא גזרינן קרצוף אטו קרוד ורבנן סברי נמי כר' יהודה דבר שאינו מתכוין אסור וגזרינן קרצוף אטו קרוד ור' אלעזר בן עזריה סבר לה כר' שמעון דאמר *דבר שאינו מתכוין מותר ובין קרוד ובין קרצוף שרי אמר רבא אמר רב נחמן אמר שמואל ואמרי לה אמר רב נחמן לחודיה ^ז^הלכה כר' שמעון שהרי רבי אלעזר בן עזריה מודה לו אמר ליה רבא לרב נחמן ולימא מר הלכה כר' יהודה שהרי חכמים מודים לו א"ל אנא כר' שמעון ס"ל ועוד שהרי רבי אלעזר בן עזריה מודה לו:

מתני'

*) [וע"ע תוס' שבת נד: ד"ה סוס וכו' ומש"כ שם על הגליון]

רש"י

על גבי חרס · שהסיקו : מותר · דכבוי ליכא והבערה נמי ע"י שיטי היא כלאחר יד וליכא איסורא דאורייתא : דקמוליד ריחא · שנכנס בחרס שלא היה בו ריח ואסור מדרבנן שהמוליד דבר חדש קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה : סחופי כסא אשיראי · לכפות כוס מבוסם על השיראים של מלבוש להכניס בהן ריח הבושם שבכוס : אסור · דקא מוליד ריח בשיראים : מאי שנא ממוללו ומריח בו · דתניא (*במסילין) גבי עלי בשמים מוללו בין אצבעותיו כדי להוציא ריחו או קוטמו שיהא מקום הקטימה לח ונותן ריח ובתלושין קמיירי : רבא אמר על גבי גחלת נמי מותר · כשמואל דאוכל נפש הוא עשון פירות זה ושוה לכל נפש ואי משום כבוי והבערה ואולודי ריחא מידי דהוה אבשרא אגומרי דאיכא כל הני ושרי : קטורא שרי · כן דרש להם ולא פירש דבריו : אי קטורא בידי · שעושין לבתי שוקים ולבתי ידים של חלוקי הגסים שמקמטין אותן על עץ חלק או על אגודה של קשים וקורין אופרונציי"ר מעשה אומן הוא ואסיר וקטורא לשון קשר : ואי קטורא · לשון קטור הכבשן דהיינו לעשן : אסור משום דמוליד ריח · והיכי דריש דשרי : בשרא אגומרי · מוליד נמי ריח בפחמין : אלמלא תודוס אתה · חכם גדול ונכבד : קדשים סלקא דעתך · מאי קרוב להאכיל קדשים איכא היאך יכולין להיות קדשים ואין אדם מקדישן: אימא כעין קדשים · והכי שלחו ליה שאתה מאכיל את ישראל כעין קדשים והרואה אומר הוקדשו לפסח :

מתני' פרתו יוצאה · בשבת : ברצועה שבין קרניה · לנוי ולאמור רבנן משאוי הוא ואינו תכשיט לה : ומקרדין · אשטרילי"ר במגררת של ברזל שפיניה דקות ואע"ג דעביד חבורה : ברחים שלהן · כעין אותם שלנו : מקרצפים · במגררת של עץ שפיניה גסות ואין עושה חבורה :

גמ' במאי קא מיפלגי · כולה ליתא לא גרסי' וה"ג ושלש מחלוקות בדבר ר' יהודה סבר דבר שאין מתכוין אסור מיהו קרוד קטנים ועושין חבורה קרצוף גדולי' ואין עושין חבורה ולא גזרינן קרצוף אטו קרוד ורבנן סברי לה כרבי יהודה דאמר דבר שאינו מתכוין אסור וגזרינן קרצוף אטו קרוד ור' אלעזר בן עזריה סבר דבר שאין מתכוין מותר ופירש ר' יהודה סבר חבורה אע"פ שאין מתכוין לה אסור מיהו הך חששא בקרוד איתא הלכך אין מקרדין אבל בקרצוף ליכא למיחש משום חבורה: ורבנן סברי נמי כר' יהודה דדבר שאין מתכוין אסור · ואין מקרדין ומחמירי מיניה דגזרי קרצוף אטו קרוד : ור' אלעזר סבר · הואיל ואין מתכוין לחבורה אף על גב דזמנין דמתרמי שרי הלכך אפי' קרוד שרי: הלכה כר' שמעון · דאמר (שבת כב. מו:) גורר אדם מטה כסא וספסל דדבר שאינו מתכוין מותר :

מתני'

תוספות

על גבי חרס מותר · פי' רש"י משום שאין כאן כבוי ואי משום הבערה הוי הבערה כלאחר יד ושרי לעשותה ביום טוב והר"ר יצחק פירש דשפיר הוי הבערה כדרכה ומ"מ שריא דקסבר דהבערה שלא לצורך שרי לעשותה ביום טוב וכן משמע בירושלמי [דמסילין] מהו להדלוקי נר של בטלה ביום טוב ר' יוסי אסר ורבנן שרו והטעם מאן דאסר סבר דהבערה לחלק יצתה והוי מלאכה ואסור לעשותה בי"ט ומאן דשרי סבר דללאו יצתה (א) והבערה שלא לצורך מותר לעשותה בי"ט ולא הוי אב מלאכה ומיהו התם קאמר לא תאסור ולא תשרי ומכאן יש ליזהר מלעשות הבערה שלא לצורך כדקאמרינן בירושלמי לא תאסור ולא תשרי ומכל מקום על גבי גחלת אסור לפי שיש כבוי עם הבערה דלכולי עלמא האי לא שרי הואיל דאין זה דבר השוה לכל נפש ואפי' למאן דשרי הבערה שלא לצורך כלל בירושלמי היינו לפי שישנו פעמים לצורך אוכל נפש אבל כבוי דלעולם אינו לצורך תקון אוכל נפש ודאי אסור לכולי עלמא בי"ט ורבא דשרי אף על גבי גחלת היינו משום דחשיב ליה דבר השוה לכל נפש דאם הוו עשירים נריכין הן לכך :

תליסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה וכו' · ותימה והא ר' אלעזר בן עזריה היה אחר חורבן הבית טובא דהא רבן גמליאל היה נשיא קודם ר' אלעזר בן עזריה ורבן גמליאל היה לאחר חורבן הבית דהא רבן יוחנן בן זכאי היה עושה תקנות מיד לאחר חורבן הבית משום דרבן גמליאל לא הגיעו ימיו להיות נשיא כדאמר משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי ואח"כ רבן גמליאל ואחר כך ר' אלעזר ור' אלעזר לא היה כי אם בן שמנה עשרה שנה כשהיה נשיא ונשיאותו לאחר חורבן ואמרינן בבכורות (דף נג·) דלאחר חורבן נתבטל כל מעשר בהמה ויש לומר דלא נתבטל לאלתר כי אם לאחר זמן אי נמי אפטרופוס של רבי אלעזר בן עזריה שהיה בימי הבית היה מעשר אי נמי לאו דוקא מעשר אלא שהיה נותן למלך בכל שנה העשירית*) :

ושלש מחלוקות בדבר מר סבר גזרינן קרצוף וכו' · פירש ר"י דהלכה כר' שמעון שמתיר ודוקא במגררת של עץ דאין עושה חבורה אבל במגררת שלנו שהן של ברזל כ"ע מודו דאסור דפסיק רישיה ולא ימות הוא שתולש שערות מסוס

רבינו חננאל

ר' ירמיה אמר ע"ג חרס מותר רבה ורב יוסף אמרי אפילו ע"ג חרס אסור משום דמוליד ריחא וכן סחופי כסא אשיראי ואקשינן עלייהו מ"ש מהדס דתניא מוללו ומריח בו קוטמו ומריח בו ופרקינן גבי הדס ריחא מיהא איתא ואוספי מוסיף עלה הכא מוליד ריחא · רבא אמר ע"ג גחלת לעשן פירות מותר מידידהוה אצליית בשר ע"ג גחלים שאע"פ שתחלתו מכבה וסופו מבעיר שרי. דרש בר גביהא קיטורא שרי ואמר אמימר אי קיטורא בידי מעשה אומן הוא ואסור אי לעשן פירות הא מוליד ריחא ואסור. ואסיקנא אמר רב אשי אנא אמריתה ניהליה לרב גביהא ומשמא דגברא רבא אמריתה ניהליה והוא רבא דאמר לעשן שרי מידי דהוה בישרא אגומרי. ומסקנא דשמעתא לגמר את הבית ר"ג מתיר וחכמים אוסרין וקי"ל כחכמים ולעשות מגמר להריח ולגמר כלים לא איתפריש דשרי והלכתא בכולהי אסור בר מעישון הפירות שהוא מותר. ועושין גדי מקולס בלילי פסחים וחכמים אוסרין: ירושלמי תנא אי זהו גדי מקולס כולו צלי ראשו על כרעיו ועל קרבו מקצתו שלוק מקצתו צלי או מבושל אין זה גדי מקולס לילי י"ט של פסח עושין עגל מקולס לילי עצרת ולילי סכות עושין גדי מקולס. תודוס איש רומי הנהיג את ישראל לאכול גדי מקולס לילי פסחים. שלחו לו חכמים אילולי לאו תודוס אתה גזרנו עליך נידוי: תוספתא שהיו קורין אותן פסחים ואמרו לו שהמאכיל לישראל כעין קדשים בחוץ בר נידוי הוא : [מתני'] ג' דברים ר' אלעזר בן עזריה מתיר חכמים אוסרין פרתו היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה : ירושלמי רב ושמואל דאמרי תרווייהו אפי' להמשך בה חכמים אוסרין תנא ר' יונה בן פזי דברדיליה אמרו לו או העבר רצועה מפרתך או עמוד מבינותינו אמר רב יוסי ב"ר בן שהיה מתרים כנגדן א"ר חנינא פעם אחת יצאת והשחירו שיניו מפני הצומות. תנא לא היתה שלו של שכינתו היתה וכי נענש אדם על שכינתו א"ר קירים ללמדך שכל מי שספק בידו למחות ולא מוחה קלקלה תלויה בו ומקרדין את הבהמה ביו"ט ת"ר איזהו קירוד כינים של בהמה כגון תולעים קטנים תפוסין בעור הבהמה שאי אפשר להסירם אלא בחבורה קרצוף גדולים ואין עושין חבורה. וג' מחלוקות בדבר ת"ק דהוא ר' אלעזר בן עזריה סבר דבר שאין מתכוין מותר וקירוד דעביד חבורה כיון דלא מתכוין הוא שרי כ"ש קרצוף דלא עביד חבורה ור' יהודה סבר דבר שאין מתכוין אסור כו' ורבנן דאמרי אין מקרדין אף לא מקרצפין

עין משפט נר מצוה

צב א מיי' פ"ד מהל' יו"ט הל' ו טוש"ע א"ח סי' תקיא סעיף ד בהג"ה :
צג ב מיי' שם טוש"ע שם:
צד ג מיי' פ"ח מהל' יו"ט הל' יד טוש"ע א"ח סי' תקיט סעיף ה וסי' תקמא סעיף ג :
צה ד מיי' פ"ד מהלכות י"ט הלכה טז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקכג סעיף א :
צו ה מיי' שם פ"ג הל' יב טוש"ע א"ח סי' תקד סעיף א :
צז ו מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלז סעיף א :

מסורת הש"ס

[לקמן בהמביא דף לג:]
[מו"ק יז:] ע"ש תוס' ד"ה קיטורי דגרסי בידי גרי"ש
[שבת סו.]
פסחים נג. ברכות יט. [תוספ' פ"ב ע"ש]
[עדיות פ"ג מי"ב]
שבת נד:
[פסחים יא:]
שבת מד:
[פסחים יא: תוספ' פ"ב]
[עירובין עט. וש"נ]
[שבת מא: וש"נ]
[שם וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה על גבי וכו' ומאן דשרי סבר דללאו יצתה ולא הוי אב מלאכה והבערה שלא לצורך מותר לעשות ביום טוב ומיהו :

גליון הש"ס מתני' אבל מקרצפין · עי' שבת דף נג ע"א תוס' ד"ה מאי ליתן ומו"ק דף י ע"ב תוס' ד"ה ואין מונעין :

מתני' *ההרחים של פלפלין טמאה משום שלשה כלים משום כלי קבול ומשום כלי מתכת ומשום כלי כברה: גמ' תנא תחתונה משום כלי קבול אמצעית משום כלי כברה עליונה משום כלי מתכת:
מתני' *עגלה של קטן טמאה מדרס ונטלת בשבת ואינה נגררת אלא על גבי כלים ר' יהודה אומר כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת:
גמ' עגלה של קטן טמאה מדרס דהא סמיך עלויה ונטלת בשבת משום דאיכא תורת כלי עלה ואינה נגררת אלא על גבי כלים על גבי כלים אין על גבי קרקע לא מאי טעמא דקא עביד חריץ מני ר' יהודה היא דאמר *דבר שאין מתכוין אסור דאי ר' שמעון האמר *דבר שאין מתכוין מותר [דתניא] (*דתנן) *רבי שמעון אומר גורר אדם מטה [כסא] וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ אימא סיפא ר' יהודה אומר אין הכל נגררין בשבת חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת מפני שכובשת אין אבל חריץ לא עבדא תרי תנאי ואליבא דרבי יהודה:

הדרן עלך יום טוב

*אין צדין דגים מן הביברים ביו"ט ואין נותנין לפניהם מזונות אבל צדין חיה ועוף מן הביברין ונותנין לפניהם מזונות רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל כל המחוסר.

משום שלשה כלים · פי' ואם נטמא זה לא נטמא זה אפי' בשעת מלאכה שהן כולן יחד הואיל וכל אחד ראוי למלאכה בלבדו ולא דמי למספרים של פרקים ואזמל של רהיטני* דהתם הם מחוברים יותר בשעת מלאכה: משום כלי כברה · פירש רש"י אע"ג שהיא של עץ ואין לה בית קיטול שאין נשאר בה כלל מכל מקום גזרו עליה משום ארוג ולא נראה דלא שייך ארוג במעשה של עץ כי אם [בצמר ופשתים ונראה לפרש] בכברה של סלתות דקאמר בירושלמי כברות של סלתות טמאה משום שיש עליה תורת כלי שמקבלת הסובין שאינן יכולין לצאת דרך נקבים והא דקאמר משום כלי כברה ולא קאמר משום בית קיבול ה"ק משום תורת קבול כלי כברה דחשיב קבול שלה כדפי': עגלה של קטן · פירש הקונטרס שהקטן יושב בתוכה ולא נהירא דמאי קא משמע לן פשיטא הא אין לך כלי מיוחד גדול מזה לכך נראה לי דהייתו כלי שעושין לקטנים להתלמד להלוך והיא עומדת על שלשה אופנים ואוחז בה בידיו והיא מתגלגלת לפניו תמיד:

הדרן עלך יום טוב

אין צדין דגים מן הביברין וכו' · פירש רש"י דאע"ג דאוכל נפש מותר הייתו דוקא כגון בשול ואפייה ושחיטה דאי אפשר מערב יום טוב דיותר טוב פת חמה וגם בשול בי"ט ושחיטה שמא יסריח אבל צידה אפשר לצודו מערב י"ט ויניחנו במים במצודתו ולא ימות ולא נהירא כדמפרש בריש מכילתין (דף ג· ושם) גבי גזרה שמא יתלוש דאין לחלק באוכל נפש בין אפשר לעשותו מערב יום טוב לאי אפשר אלא דוקא במכשירין יש חלוק לכך נ"ל *) כפר"ח מקיטו"ן שפירש לעיל [דף ג. סד"ה גזרה] משום דדמי לקצירה:
ואין נותנין לפניהם מזונות · פירש רש"י דאין מזונתן עליו דהם אוכלים עשב הגדל במים וגם פעמים אוכלים עפר וגדולים אוכלים הקטנים ואפילו למאן דשרי מאך אשר יאכל לכל נפש (שמות יב) דמשמע אפילו בהמה מכל מקום דגים לא הואיל ואין מזונתן עליך ותימה דבגמרא פריך ורמינהי ביברין של חיה ועוף אין צדין וכו' ומשני כאן בביבר קטן כאן בביבר גדול והשתא תיקשי מצידה לצידה תרצת שפיר אלא מזונות מאי תרצת דבמתני' אמרי' נותנין לפניהם מזונות והתם אמרי' אין נותנין לפניהם מזונות לכך נראה לי דהא תליא בהא אי צידה מותרת מותר נמי ליתן לפניהם מזונות והכי פירושו אין צדין דגים מן הביברין וכו' ואין נותנין לפניהם מזונות גזרה שמא יצודם דהא צידה שלהן אין מותרת ביום טוב והשתא כשמתרץ בגמרא מצידה ממזונות נמי ניחא דהא בהא תליא ומכל מקום קשיא דמשמע הכא דהיכא דצידה שלהן אסורה אפילו לזרוק להם מזונות אסור ובפרק מי שהחשיך (שבת דף קנה: ושם) קאמר גבי דברים שאסור ליקח מהן למשדא קמייהו שפיר דמי ויש לומר דהתם מיירי בשבת דאפילו אוכל נפש אסור ולא שייך למגזר שמא יקח מהן אבל הכא מיירי ביום טוב דאוכל נפש מותר גזרינן דלמא כשיתן להם מזונות שמא יצוד מהם:

*) כפי' ר' נתנאל כנ"ל

מתני' טמאה משום שלשה כלים · מקבלת טומאה על שם שלשה כלים נפקא מינה דאי נמי אזל חד שמא מינה טמאה משום אידך ובגמרא מפרש לה: גמ' תחתונה · שמקבלת אבק הפלפלין כשטופל דרך נקבי המכבר: משום כלי קבול · שכלי עץ שיש לו בית קבול הוא: אמצעית · שהיא מקפת את המכבר משום כלי עץ לא מטמאה דאין קבולה קבול אלא חכמים גזרו טומאה על הכברה משום ארוג ואפי' אין המכבר של מתכת מטמאה משום כלי כברה ושלנו שהיא של מתכת ודאי טמאה משום פשוטי כלי מתכות: ועליונה · שמכתשין ושוחקין בה הפלפלין טמאה משום כלי מתכות דמשום כלי עץ ליכא לטמויה דפשוטיהן טהורין אלא משום לפוי התחתון שהוא עיקר והעץ בטל אגלו: מתני' עגלה של קטן · שעושין לו לשחוק ויושב עליה ומטלטלין אותו עליה: טמאה מדרס · אם התינוק זב נעשית העגלה אב הטומאה דמיוחדת לישיבה היא דהא סומך קטן עליה נמלאת שהיא מיוחדת לו לישיבה ואין אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו דאילו לא מיחדא להכי לא הוה אב הטומאה כדתניא יכול כפה סאה וישב עליה כו' (שבת דף נט·): ונטלת בשבת · דתורת כלי עליה: ואינה נגררת · בשבת: אלא על גבי כלים · על גבי בגדים מפני שעושה חריץ בקרקע וחופר חייב משום חורש: מפני שכובשת · חריץ הנראה בהלוכה לא על ידי חפירה הוא אלא כובשת ודורסת הקרקע ונדוש תחתיה ונעשה מקומה נמוך אבל אינו זז עפר ממקומה: גמ' לעשות חריץ גרסינן: כובשת אין · כובשת הוי אבל חריץ לא עבדא: תרי תנאי ואליבא דרבי יהודה · חד סבר העגלה נמי כשאר כלים דעושה חריץ בגרירתה שפעמים שאין האופן מתגלגל והוא נגרר וחופר ואידך סבר לא שכיח הכי ואינה אלא כובשת תחת גלגולה:

הדרן עלך יום טוב

אין צדין דגים · אף על גב דשחיטה ואפייה ובשול מאבות מלאכות הן והותרו לצורך יום טוב טעמא משום דאי אפשר מערב יום טוב דשחיטה חיים למכמר בשרא פן יתחמם ויסריח אבל צידה אפשר לצודו מבעוד יום ויניחנו במצודתו במים ולא ימות ולמחר יטלהו: ביברים · של דגים הן בריכות של מים שקורין ויבי"ר ביברין של חיה קרפיפות מוקפין גדר סביב וכונסין לתוכן חיות הבר ויולדות ומגדלות שם: ואין נותנין · לפני הדגים מזונות ואפי' למאן דאמר *נפש בהמה במשמע הני מילי דמזונותן עליך אבל דגים אפשר להם בלא מזונות שהם אוכלים שרשי עשבים וקרקע וגדול אוכל את הקטן: אבל צדין חיה ועוף · המכונסים מאתמול קא סלקא דעתך השתא כיון דמוקפים גדר הוו להו כנצודין ועומדין אבל דגים נשמטין להורים ולסדקים והויא צידה ביום טוב: ונותנין לפניהם מזונות · בימי החורף צריכין מזונות ואף בימי הקיץ במקום דריסת בני אדם שאין עשבים עולים בו: המחוסר

כל

עין משפט נר מצוה

צח א ב מיי' פ"י מהל' כלים הלכה ז:

[שבת מח:]

צט ג מיי' פכ"ה מהל' כלים הלכה טז:

ק ד מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלז סעיף א:

א ה מיי' פ"ב מהלכות י"ט הלכה ז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצז סעיף א:

ב ו מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעיף ב:

ג ז מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע שם סעיף ז:

רבינו חננאל

מקרצפין סברי לה כר' יהודה ומחמרי ואסיקנא אמר רב נחמן הלכה כר"ש דסבר דבר שאין מתכוין מותר שהרי ר' אלעזר בן עזריה מודי לו: [מתני'] הרחיים של פלפלין טמאה משום שלשה כו'.*)פי' כלי עץ חקוק ובאמצעיתו שם של ברזל קבוע במסמרים עומדים מלמטה והוא נקוב נקבים דקים כמין כברה והעליון משופה ליכנס בתוך התחתון ומצופה ראשו של עליון ברזל עשוי כמין פטפוטין בלוטין קטנים קטנים. ונותן הפלפלין באותו ברזל המתוח באמצע החקוק לאורכו הנקוב ככברה ושוחקין בעליון שראשו מצופה ברזל כמין פטפוטין קטנים גסין יותר מעט מן הנקבים ונותן הפלפלין על הברזל העשוי ככברה וטוחן בעליון וכשישחק יורד מן הנקבים למטה ויש בקרקעית התחתון נקב גדול סתום כשרוצה פותח ונוטל הפלפלין השחוקין ומפורש בגמ' שלנו וגם כן בירושלמי התחתון כלי קיבול העליון משום כלי מתכות אמצעי משום כברה: [מתני'] עגלה של קטן טמאה מדרס דהא קסמיך עלה וניטלת בשבת משום דאיכא תורת כלי עליה ואינה נגררת אלא ע"ג כלים אבל על הקרקע לא דעביד חריץ ומשום דאמר דבר שאין מתכוין אסור וסיפא דהא מתניתין תנא אחר אליבא דר' יהודה שהוא שונה כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה מפני שאינה עושה חריץ אלא כובשת ור' שמעון תני גורר אדם מטה וכסא וספסל בשבת ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ וא"צ לומר ביו"ט. **) דלת הנגררת ומחצלת הנגררת וקנקליה הנגרר פותחין ונועלין בהן בשבת וא"צ לומר ביו"ט: הדרן עלך יום טוב

*) עי' בערוך ערך ריחים. **) הוא בתוספתא סוכה.

מסורת הש"ס

שבת סו.

[שבת מח: וש"נ] [שם וש"נ] שם כב. כט: מו: [תוספתא פ"ב ספסי' קא' מנחות מא:]

[שבת קו:]

[לעיל כא:]

גליון הש"ס

מתני' ואינה נגררת · עיין שבת דף פא ע"ב תוס' ד"ה והאר"י:

המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר: **גמ'** ורמינהו *ביברין של חיה ושל עופות אין צדין מהם ביום טוב ואין נותנין לפניהם מזונות קשיא חיה אחיה קשיא עופות אעופות בשלמא חיה אחיה לא קשיא הא ר' יהודה הא רבנן דתנן* ר' יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב לבית הוא דמחייב אבל לביברין לא וחכמים אומרים *צפור למגדל וצבי (א) לגנה ולחצר ולביברין אלא עופות אעופות קשיא וכי תימא הא נמי לא קשיא הא בביבר מקורה הא בביבר שאינו מקורה והא בית דכביבר מקורה דמי ובין לרבי יהודה ובין לרבנן צפור למגדל אין לבית לא אמר רבה בר רב הונא הכא בצפור דרור עסקינן שאינה מקבלת מרות דתנא דבי ר' ישמעאל למה נקרא שמה צפור דרור שדרה בבית כבשדה השתא דאתית להכי חיה אחיה נמי לא קשיא הא בביבר קטן הא בביבר גדול היכי דמי ביבר קטן היכי דמי ביבר גדול אמר רב אשי כל היכא דרהיט אבתרה ומטי לה בחד שחיא ביבר קטן ואידך ביבר גדול אי נמי כל היכא דאיכא עוקצי עוקצי ביבר גדול ואידך ביבר קטן אי נמי כל היכא דנפלי טולא דכתלי אהדדי ביבר קטן ואידך ביבר גדול: רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין וכו': *אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון בן גמליאל *אמר ליה אביי הלכה מכלל דפליגי *אמר ליה ומאי נפקא לך מינה אמר ליה גמרא גמור זמורתא תהא: זה הכלל כל המחוסר צידה וכו': היכי דמי מחוסר צידה אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל כל שאומר הבא מצודה ונצודנו אמר ליה אביי והא אווזין ותרנגולין שאומרים הבא מצודה ונצודנו ותניא הצד אווזין ותרנגולין ויוני הרדיסאות פטור אמר רבה בר רב הונא אמר שמואל הללו באין לכלובן לערב והללו אין באין לכלובן לערב והרי יוני שובך ויוני עלייה דבאין לכלובן לערב ותניא הצד יוני שובך ויוני עלייה וצפרים שקננו בטפיחין בבירות חייב אלא אמר רבה בר רב הונא אמר שמואל הללו באין לכלובן לערב ומזונותן עליך והללו באין לכלובן לערב ואין מזונותן עליך רב מרי אמר הני עבידי לרבויי והני לא עבידי לרבויי כולהו נמי עבידי לרבויי לכלובן קאמרינן דעבידי לרבויי: **מתני'** מצודות חיה ועוף ודגים שעשאן מערב יום טוב לא יטול מהן ביום טוב אלא אם כן יודע שנצודו מערב יום טוב ומעשה בנכרי אחד שהביא דגים לרבן גמליאל ואמר מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל הימנו: **גמ'** מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ספק מוכן אסור ורבן גמליאל מתיר ומעשה נמי בנכרי אחד שהביא דגים לרבן גמליאל ואמר מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל הימנו אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כר"ג ואיכא דמתני לה אהא דתניא ספק מוכן ר"ג מתיר ורבי יהושע אוסר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהושע ואיכא דמתני לה אהא דתניא

שוחטין

רש"י

המחוסר צידה. שצריך לצודו: **גמ'** הצד צפור. מן החוץ עד שהכניסו למגדל עץ שקורין מישטיי"ר או הצד צבי מן החוץ עד שהכניסו לבית בשבת: חייב. דכיון דהכניס צפור למגדל ונעל לפניו הרי הוא אחוז ועומד ונגמרה צידתו וכן צבי לבית ונעל בפניו אבל צפור שהכניס לבית ונעל בפניו פטור שיוצא לו דרך חלונות ואין כאן צידה או צבי שהכניסו מן החוץ לביבר ונעל לפניו אין זו צידה: וחכמים אומרים צפור למגדל. היא צידתו כאשר אמרת אבל צבי אין צריך עד שיכניסנו לבית דאף לגינה ולחצר ולביבר הוי צידה ומתניתין דקתני צדין מן הביברין ביום טוב רבנן היא דאמרי משנכנס לביבר הוא נצוד ועומד וברייתא ר' יהודה: אלא עופות קשיא. דהא כולהו מודו דאין צידתן אפילו לבית: מקורה. שיש לו גג: הכא. דקתני גבי שבת צפור למגדל ולא לבית: בצפור דרור. שדרה בבית כבשדה שיודעת להשמט בזוויות הבית לכל צד ולכך נקראת דרור על שם דירה שדרה בכל מקום: השתא דאתית להכי. דעופות אעופות לא קשו אהדדי ולא דחיקא לאוקומי מתני' בפלוגתא דתנאי חיה אחיה נמי לא תוקמא כתנאי אלא תרוייהו כרבנן ומתניתין בביבר קטן וכן הסיא דשבת וברייתא דקתני אין צדין בביבר גדול ויש לה להשמט ורשב"ג אף בביבר קטן פליג אם נ"ל הבא מצודה אי נמי לאו לאפלוגי אתא אלא לפרושי כדלקמן: בחד שחיא. בפעם אחת שהוא שוחה עליו לתפשו אין לו להשמט ממנו: עוקצי עוקצי. זויות: דנפלי טולא דכתלי אהדדי. מרוב קטנו וקצרו: הלכה מכלל דפליגי. רבנן עליה למימר כל הביברין שוין בתמיה והא אוקימנא בביבר קטן משום דנצוד ועומד: מאי נפקא לך מינה. אי אמינא הלכה כ"ש דאי לא פליגי הלכתא היא: אמר ליה גמרא גמור זמורתא תהא. משל שוטים הוא כמו זמון וזבין תגרא אקרי (ב"מ דף מ:) כך גמרא גמור אומר לתלמיד שוטה למוד הן אמת הן שבוש ויהא לך לזמר ושיר: הבא מצודה. כלומר שצריך לבקש תחבולות לתפשו והיינו שיעורא דביבר גדול דלעיל ואידך ביבר קטן ורב אשי שעריכהו לעיל בחדא שיעורא ורב יוסף בהאי שיעורא: הרדיסאות. על שם מקומם וי"א ע"ש הורדוס והן הגדלים בבתים: לכלובן. סל שמקננין בו כמו ככלוב מלא עוף (ירמיה ה) אווזין ותרנגולין באין לערב לכלוב ונוח לתפשן שם הלכך הרי הן כנצודין ועומדים ומותר לצודן אפילו חוץ לכלובן: יוני שובך ויוני עלייה. יוני הבר הן ושטין ואוכלין בחוץ: בטפיחין בבירות גרס כמין פכין נותנין בחומות הבירות והמגדלים לקנן שם עופות הבר: ומזונותן עליך. הלכך כבהמה הן וחשיבי מזומן: הני עבידי לרבויי. יוני שובך עשויין להשמט ולברוח מפני בני אדם: לכלובן קאמרינן דעבידי לרבויי. פורחין עד קינן וצריך לעלות אחריהן וגם שם נשמטין ממנו ויורדין: **מתני'** מותרין הן. בגמ' פריך מעשה לסתור: אלא שאין רצוני לקבל הימנו. שאני שונאו: **גמ'** מעשה לסתור. בתמיה וכי דרך המדברים לומר דבר ומביאין מעשה אחריו להכחיש דבור הראשון: ספק מוכן. כלומר וזו שאמרנו לא יטול מהן מספק דהיינו ספק מוכן וספק מוקצה ואסור לאו דברי הכל היא אלא פלוגתא דרבן גמליאל ור' יהושע היא לקמן בשמעתין מייתינן לה בברייתא: דמתני לה. להא דשמואל דאסר ספק מוכן: אהא. מאן דמתני אמתניתין אמר אין הלכה כר"ג דלא שייך למימר הלכה כר' יהושע משום דלא תני ליה לדר' יהושע במתניתין:

שוחטין

תוספות

כל היכא דנפלי טולא מן הכתלים. ושיעור (ב) היה להם גובה בכתלים של ביברין: **כל** שאומר הבא מצודה ונצודנו כו'. וא"ת והרי אמרינן לעיל שיעור אחר ופ"ה דאידי ואידי חד שיעורא הוא ודוחק הוא דא"כ אמאי מפרש אותו פעם אחרת והלא פירש לעיל היכי דמי ביבר גדול וכו' לכך נ"ל דלעיל מיירי בבהמה וחיה והכא מיירי בעופות ואע"ג דלעיל קאמר הא בביבר מקורה מכל מקום לא פירש שיעור הביבר בכמה לא הוי מחוסר צידה והשתא ניחא דפריך עלה מאווזין ותרנגולין*:

ותניא הצד אווזין ותרנגולין ויוני הרדיסאות (ג). וא"ת והא קיימא לן כל פטורי דשבת פטור אבל אסור מדרבנן ומתניתין נמי מודה דפטור אבל אסור מדרבנן וי"ל לפי מה שפירשתי במתניתין ניחא דגזרינן מזונות גזירה שמא יבא לצוד נתן דאם כן ע"כ צריך לומר דאסור מן התורה דאם אינו אסור אלא מדרבנן לא הוה גזרינן ליתן מזונות משום שמא יצודם דהוי גזירה לגזירה אי נמי סמיך אההיא דתנן פ' האורג במסכת שבת (דף קו: ושם) דאמר התם ר"ג מחוסר צידה הצד לתוכו פטור דהא מחוסר צידה [וא"כ] הצד מתוכו חייב והכי פריך הואיל ואוקמת מחוסר צידה דהוא לומר כל שאומר הבא מצודה ונצודנו א"כ היכי קאמרת הכא הצד אווזין ותרנגולין פטור הא שפיר חשיב מחוסר צידה כיון שצריך לומר הבא מצודה ונצודנו ובמחוסר צידה הצד מתוכו חייב והכא הוי הצד מתוכו:

אלא

[שבת קו: קיג. עירובין ס. ע"ז לב:]

מסורת הש"ס

שבת קו: [תוספתא פ"ג]

שבת קו. ע"ש

[שבת קו:]

[שם וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' והכ"א צפור למגדל וצבי לבית לגינה: (ב) תוס' ד"ה כל היכא וכו' ושיעור גובה היה להם בכתלים: (ג) ד"ה ותניא וכו' הרדסיאות פטור וא"ת וכו' דאמר התם רשב"ג מחוסר צידה:

עין משפט נר מצוה

ד א ב מיי' פ"י מהלכו' שבת הלכה יט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שטז סעיף א:

ה ג ד מיי' שם הלכה כ:

ו ה מיי' פ"ב מהל' י"ט הלכה : סמג שם טור ש"ע שם סעיף יב וסי' תצז סעיף ז:

[ועי' תוס' שבת קו: ד"ה הלכה]

ז ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ז:

ח ז ח מיי' שם הלכה ה סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצז סעיף ג:

רבינו חננאל

אין צדין דגים מן הביברין ביום טוב כו' אבל צדין חיה ועופות מן הביברין ורמינן עלה הא דתניא ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים אין צדין מהן ביו"ט כו' קשיא חיה אחיה קשיא עופות אעופות ומפרקינן לא קשיא מתנית' ר' יהודה היא דתנן בפ' ר' אליעזר אומר כו' ר' יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב ש"מ דר' יהודה כל חיה שהיא בבית נגמרה צידתה כשמכניסה בבית (שצד) אבל צד הצבי והכניסו לביברין פטור שאינה צידה וכיון שלענין שבת פטור שאינו כצדוי אסור לצוד אותו ביו"ט מן הביברין לפיכך שנה בברייתא אין צדין כי הביברין לר' יהודה כיער השובין ומתניתין דקתני אבל צדין חיה מן הביברין לחכמים הוא דפליגי עליה דר' יהודה ותנן הצד צפור למגדל וצבי לגינה ולחצר ולביברין נגמרה צידתו וחייב בשבת וקתני לחצר ולביברין ביברין דומיא דחצר כאשר כל מה שבחצר מותר לצוד אותו ביו"ם כך כל מה שבביברין צדוי הוא קודם לכן ואסיקנא עופות אעופות לא קשיא מתניתין בביבר מקורה והוא כבית ונגמרה צידתו וברייתא בביבר שאינו מקורה שלא נגמרה צידתו כיון שאינו מקורה יתכן שיפרח אחרי כן בכל שעה שירצה לפיכך אין צדין ואי קשיא לך דהא בין ר' יהודה ובין רבנן הצד צפור לבית בשבת פטור הוא שלא נגמרה צידתו והנה הבית מקורה הוא ואעפ"כ אינה צידה בו וכיון דבשבת פטור ביו"ט אסור לצוד ממנו חלוקתם בצפור דרור הוא ושאני צפור דרור משאר עופות דשאר עופות כיון שנכנסין בביבר מקורה נגמרה צידתן אבל צפור דרור אינה מקבלת מרות ואין נגמרה צידתה אלא במגדל. בחד שחיא פי' כגון ריצה אחת ואינו צריך לפוש ביני ביני. כל היכא דנפל טולא דכתלין אהדדי פי' בעת שהחמה במזרח צל כותל המזרחי מגיע עד כותל המערבי והוא ביבר קטן. רשב"ג אומר. היכי דמי מחוסר ואסיק' ואע"פ דבאין לכלובן לערב כגון יוני שובך ויוני עלייה כיון דבעי רבויי להו אסור לצוד מהן ביו"ט אבל אווזים ותרנגולים ויונים הרדסיות אע"ג דצדין אותן כיון דבאין לכלובן לערב ומזונותן עליו ולבוא לכלובן מיהא לא בעו רבויי דבני תרבות הן ואין בורחין מבני אדם אלא כשרואין כי באין לצודן *) צדין מהן ביו"ט אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג דכל מחוסר צידה כענין שאמרנו אסור ושאינו מחוסר צידה מותר: מתני' מצודות חיה ועופות ודגים לא יטול מהן אא"כ ידוע שנצודו מעיו"ט ומעשה בנכרי שהביא לר"ג כו' אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כר"ג איכא דמתני לה אהא דתניא

*) אולי צ"ל כי באין לצודו מכיחין עצמן ולפיכך צדין מהן ביו"ט.

עין משפט
נר מצוה

ט א מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ח טוש"ע א"ח סי' תצז סעיף ג :

י ב מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה י סמג לאוין סה עה טוש"ע א"ח סי' תקטו סעיף א :

*שוחטין מן הנגרין ביו"ט אבל לא מן הרשתות ומן המכמורות רבי שמעון בן אלעזר אומר [א]בא ומצאן מקולקלין מערב יום טוב בידוע שמערב יום טוב נצודו ומותרין בא ומצאן מקולקלין ביום טוב בידוע שביום טוב נצודו ואסורין הא גופה קשיא אמרת בא ומצאן מקולקלין מערב יום טוב בידוע שמערב יום טוב נצודו טעמא דבא ומצאן מקולקלין הא ספיקא אסורין אימא סיפא בא ומצאן מקולקלין ביום טוב בידוע שביום טוב נצודו טעמא דבא ומצאן מקולקלין הא ספיקא מערב יום טוב נצודו ומותרין הכי קאמר בא ומצאן מקולקלין מערב יום טוב בידוע שמערב יום טוב נצודו ומותרין הא ספיקא נעשה כמי שנצודו ביום טוב ואסורין אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר: ואמר מותרין הם: מותרין למאי רב אמר מותרין לקבל ולוי אמר מותרין באכילה אמר רב *לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת דאנא ולוי הוינן קמיה דרבי כי אמרה להא שמעתא באורתא אמר מותרין באכילה בצפרא אמר מותרין לקבל אנא דהואי בי מדרשא הדרי בי לוי דלא הוה בי מדרשא לא הדר ביה מיתיבי נכרי שהביא דורון לישראל אפילו דגים המפולמין ופירות בני יומן מותרין בשלמא למ"ד מותרין לקבל שפיר אלא למאן דאמר מותרין באכילה פירות בני יומן מי שרו באכילה ולטעמיך פירות בני יומן מי שרו בטלטול אלא בכורי דאדימי ופירי דכבישי בירקא עסקינן ואמאי קרי להו בני יומן שהן כעין בני יומן אמר רב פפא [ב]הלכתא נכרי שהביא דורון לישראל ביום טוב אם יש מאותו המין במחובר אסור ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו ואם אין מאותו המין במחובר תוך התחום מותר

חוץ

רש"י

שוחטין מן הנגרין. שוחטין חיות מן ביברים לפי שנצודים ועומדים ועל שם שעושין שם ניגרי מים וחריצין לשתות החיות שם קרי להו נגרים: אבל לא מן הרשתות. מלא חיה במצודתו ספק נצוד היום ספק נצוד מאתמול: בא מעי"ט. למקום שהיו פרוסים והן בארוך מיל או חצי מיל וכשחיה נופלת בראשו אחד מתוך שמתפרקת ומתנתקת לצאת המצודות מתקלקלות כולן וראשו השני נתק ממקום שנתקע וסימן הוא לו שיש חיה בראשו האחר: נתקלקלו ביום טוב. ע"כ הכי משמע שודאי נתקלקלו בי"ט וכגון שבדקן משחשכה ולא היו מקולקלין ועכשיו מקולקלין ולהכי פריך הא גופה קשיא: ה"ג טעמא דבא ומצאן הא ספק אסור הכי קאמר כו'. וכולה חדא מילתא היא בא ומצאן שנתקלקלו מערב יום טוב בידוע שמערב יום טוב נצודו ואם יש לחוש ולומר שנתקלקלו ביום טוב כגון שלא בא ומצאן מאתמול מקולקלין הרי הן כאילו ידוע שביום טוב נצודו: הלכה כר' שמעון. דאמר ספק מוכן אסור והיכא דבא ומצאן מקולקלין מאתמול יש לסמוך דנצודו מבעוד יום: לקבל. בטלטול דכולי האי לא אחמור בספק מוכן דלתסרו בטלטול אבל באכילה לא שריגהו רבן גמליאל: ולוי אמר מותרין באכילה. קאמר רבן גמליאל ולאו דסבירא לרב ולוי כותיה אלא מלתיה הוא דמפרשי: מפולמים. לחים אמ"י בלע"ז: מותרין. והא על כרחך רבן גמליאל הוא דמיקל: שפיר. ואע"ג דלאו ספק הוא אלא ודאי מוקצה איכא למימר דמתיר בטלטולו ולקמן פריך עלה פירות בני יומן בטלטול מי שרי נהי דמיקל רבן גמליאל בספק מוכן בודאי שאינו מוכן מי מיקל: אלא בכורי דאדימי. אדומים שלא נס ליחן והאדמומית שתחת לחייהן שבודקין אותן שם: ופירי דכבישי בירקי. כשלקטום טמנום מיד בירק שלא יברח לחלוחן כבישי טמונין כמו רישא בכבשא (חולין דף נג:) והני ודאי מוכן נינהו דניכרין שמעי"ט הן ואשמועינן דאע"ג דדמו לבני יומן לא חיישינן למראית העין ורבותי פירשו כורי דאדימי מגותחין הן כמו אדמויי אדמוה (ע"ז דף לח:) וקשיא לי א"כ מאי למימרא: אם יש מאותו המין במחובר אסורין. משום מוקצה ואפילו לרבי שמעון יש מוקצה בגרוגרות וצמוקים ומחובר כגרוגרות וצמוקים דמי מדלא לקטן מאתמול אקציגהו מדעתיה ולא תחלוק במחובר בין שלו בין של נכרי: ולערב אסורין בכדי שיעשו. כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט והא דקאמר ולערב אסורים בכדי שיעשו הא לאחר כן מותרים אפילו לערב ראשון נמי אע"ג דליל יו"ט שני הוא ממתין בכדי שיעשו ומותרין ממה נפשך אם הלילה חול הוא הרי המתין בכדי שיעשו ואם קדש הוא נמצא שנלקטו בחול כן דעתי נוטה ויש לי ראיות הרבה מההוא בר טביא דעירובין (דף לט:) ומביצה שנולדה בזה שמותרת בזה (לעיל דף ד:) אלמא האחד חול הוא וממה נפשך מותר ולא זכיתי לשאול את פי רבי' יעקב בדבר זה כי היו נוהגים בו היתר במקומינו והיה לי דבר פשוט ולאחר פטירתו של רבי שמעתי את רבי' יצחק הלוי שהוא אוסר עד ליל מוצאי יו"ט שני וכל אנשי עירו כמותו וגם הלכות גדולות אוסרים כן ודנתי לפניו ולא הועיל לי הדבר וכל טעמו אינו אלא מדנקט בכדי שיעשו בלילה הראויה לעשיה קאמר ואני אומר צריך להמתין בכדי שיעשו משום שמא היום היה קדש והלילה חול ותדע מדלא קאמר לערב של שני אסורים בכדי שיעשו *לערב הראשון קאמר ובתשובת רבי' גרשום מאור הגולה מצאתי כמותי גם עתה בא אלי מכתב מגרמייז"ש שבא לשם אדם גדול זקן ויושב בישיבה מן רומא ושמו ר' קלונימוס ובקי בכל הש"ס והורה כן ונחלק עליהן:

חוץ

תוספות

אלא בכורי דאדימי וכו'. דודאי נצודו מערב י"ט וקרי ליה בני יומן כך פרש"י ולא נהירא דפשיטא דמותרין לטלטל ואתיא כדברי הכל ומשמע דלא אתיא אלא כרבן גמליאל לכן נראה לי דאין ודאי שהוא מערב י"ט אלא ספק והשתא אתיא כרבן גמליאל דמתיר ספק מוכן:

ולערב אסורין בכדי שיעשו. פרש"י כדי שיעור לקיטתן שלא יהנה ממלאכת י"ט ולערב ראשון קאמר דממה נפשך הן מותרין אם היה (א) חול הרי היום נלקטו ואם היה היום קדש הרי הלילה הזה חול ובשני ימים טובים של גליות מיירי והביא ראיה מביצה דלעיל (דף ד: ושם) שנולדה בזה מותרת בזה ומההוא טביא דאתליד ביום ראשון ואכלו אותו ביום שני בעירובין (דף לט: ושם) כן פרש"י ורבינו יצחק הלוי והגאונים אוסרין עד מוצאי (ב) ליל יום טוב שני ומפרש בכדי שיעשו לילה הראויה לעשיה ומיהו בתשובת רבינו גרשום מאור הגולה מצאתי כמותי וגם רבינו קלונימוס איש רומי בקי בכל הש"ס שלח לי כתב מעיר גרמיז"א כמותי והקשה הר"י לפרש"י דפירש דלכך בעינן כדי שיעשו כדי שלא יהנה ממלאכת יום טוב א"כ המבשל בשבת בשוגג *אמאי יאכל הא נהנה ממלאכת שבת אלא ודאי אין זה הטעם אלא הטעם שמא יאמר לנכרי לך ולקט ומזה הטעם אסורים עד מוצאי י"ט האחרון בכדי שיעשו דאי אמרת דמותרין במוצאי יום טוב ראשון חיישינן שמא יאמר לנכרי בי"ט ראשון לך והביא כדי לאכול מהן בשני ואם כן ע"כ לילה הראויה לעשיה קאמר ומה שהביא רש"י ראיה מביצה וכו' יש לדחות אותה דהתם נולדה מאליה מן השמים וגם ראיה שהביא מההוא טביא דעירובין (דף לט: ושם) יש לומר דמיירי שהיו המצודות פרוסות מעי"ט ומאליו נצודו וכללא הכי הוא דדבר הבא מאליו או דבר מוקצה הבא בידים שהביא נכרי בשביל עצמו או בשביל נכרי אחר ונתנו לישראל בי"ט ראשון מותר בשני אבל אם הביאו בשביל ישראל מן המחובר אסור עד מוצאי יום טוב שני בכדי שיעשו ואם לאו שאין במינו במחובר חוץ לתחום אסורין תוך התחום מותרין ור"י פירש שאין במינו במחובר הבא מחוץ לתחום לא בעינן כדי שיעשו דלא החמירו אלא בדבר שנעשה בו מלאכה דה"נ הקילו שמותר לישראל אחר אפילו בו ביום וקשה לרבי' יהודה דאמרינן בפרק שואל (שבת דף קנא: ושם) הביאו חלילים למת מחוץ לתחום לא יספוד בהן עד מוצאי *יום טוב ומשמע התם בכדי שיעשו ויש לומר דשאני התם דאוושא טפי מילתא דהכל יודעין שהובאו בשבילו ואיכא למגזר טפי ויש חלוק בין מת לדברים אחרים כדאמר התם עשה קבר לאביו בי"ט לא יקבור בו עולמית אע"ג דדברים אחרים מותרים בכדי שיעשו אחר שבת או אחר יו"ט ואומר הר"ר שמואל מאייבר"א דספק חוץ לתחום מותר והביא ראיה מעירובין (דף מה:) גבי מיא בעיבא מיבלע בליעי וכו' וקאמר דהוי ספק אם באו חוץ לתחום *וסיפא דברייתא לקולא ורבי יהודה היה אוסר במחובר ובלידה אפי' לא הביאו בשביל ישראל רק בשבילו או בשביל נכרי אחר ולא משמע כן גבי מרחצת בשבת דשרי (שבת דף קכב.) הואיל ואיכא נכרים בעיר ואין סברא לחלק בין דבר אכילה לדבר אחר ואומר הרר"י די"ט שחל להיות בה' בשבת ובע"ש או בא' בשבת וב' בשבת הבא ביום ראשון שרי ליום שלישי ולא בעינן הראויה לעשיה דשני ימים קודם לא שייך שמא יאמר לנכרי ויש להחמיר בדבר (*ובכדי שיעשו דאמר לפי' התוס' כדי שיתלשו ויובאו ממקום שגדלו אותם גם יש לספק אם הביא קופה מלאה פירות אם צריך להמתין כדי שילקטו באדם אחד או בכמה בני אדם):

הבא

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ג]

[שבת קנ:]

[לעיל יז:]

עיין ר"י

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ולערב כו' אם היה היום חול הרי בחול נלקטו ואם היה היום קדש: (ב) בא"ד והגאונים אוסרין עד מוצאי יו"ט שני כצ"ל ותיבת ליל נמחק:

וספק דכריסס לכקי כנ"ל:

אלמא לערב הראשון כצ"ל

רבינו חננאל

דתניא שוחטין מן הביברין ביו"ט אבל לא מן הרשתות כו' ותריצנא הכי ר' שמעון בן אלעזר אומר בא ומצאן המצודות שנתקלקלו מעיו"ט בידוע שמעיו"ט נצודו הא ספק נעשו כמי שנצודו ביו"ט ואסור אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש בן אלעזר. מאי מותרין דקתני במתנית' רב אמר מותרין לקבל ולעולם אל ימנע אדם את עצמו מבהמ"ד אפי' שעה אחת דאנא ולוי הוינא יתבי כי אמר ר' מותרין לאכילה ולצפרא הדר ביה ואמר מותרין לקבל אנא דהוינא בבי מדרשא (שמעתא) [ושמעתיה] והדרי בי לוי לא הוה תמן ולא שמעה מיניה ולא הדר ביה. ומותבינן למאן דאמר מותרין לאכילה מהא דתניא נכרי שהביא דורון לישראל אפילו דגין מפולמין ופירות בני יומן מותרין ואי אמרת מותרין לאכילה בני יומן מי שרו באכילה ולטעמיך בני יומן בטלטול מי שרי אלא הכא בכורי דאדימי כלומר כגון שנתנן בדבש וכיוצא בהן ופירי דכבישי בירקא ואמאי קרי להו בני יומן דאינון כעין בני יומן. אמר רב פפא הלכתא נכרי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו [המין] במחובר לקרקע אפילו בערב אסורים לאכול מהן עד שישהא בכדי שיעשו

ואם

חוץ לתחום אסור *והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר אמר רבה בר רב הונא אמר רב *הסוכר אמת המים מערב יום טוב ולמחר השכים ומצא בה דגים מותרין אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמוד חיה שקננה בפרדס אינה צריכה זמן אמר רב נחמן נפל חברין ברברבתא איכא דאמרי אמר רבה בר רב הונא מדברי רבינו נלמוד חיה שקננה בפרדס אינה צריכה זמן אמר רב נחמן נפל בר חברין ברברבתא א] התם לא קא עביד מעשה הכא קא עביד מעשה ולא בעיא זמן והתניא חיה שקננה בפרדס צריכה לזמן וצפור דרור צריך לקשור בכנפיה כדי שלא תתחלף באמה וזו עדות שהעידו מפי שמעיה ואבטליון תיובתא ומי בעיא זמן והתניא *אמר ר"ש בן אלעזר מודים בית שמאי ובית הלל על שהזמינן בתוך הקן ומצא לפני הקן שאסורין במה דברים אמורים ביוני שובך ויוני עליה וצפרים שקננו בטפיחין ובבירה אבל אווזים ותרנגולים ויוני הרדסיאות והיה שקננה בפרדס מותרין ואין צריכין זמן וצפור דרור צריכה לקשר בכנפיה כדי שלא תתחלף באמה והמקושרים והמנוענעין בבורות ובבתים ובשיחין ובמערות מותרין ובאילנות אסורין שמא יעלה ויתלוש והמקושרין והמנוענעין בכל מקום אסורין משום גזל אמר רב נחמן לא קשיא הא בה הא באמה אמה בזמון סגי לה צידה מעליותא בעיא אלא אמר ר"נ בר יצחק אידי ואידי בדידה הא בגנה הסמוכה לעיר הא בגנה שאינה סמוכה: **מתני'** *בהמה מסוכנת לא ישחוט אלא אם כן יש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי ר"ע אומר אפילו כזית חי מבית טביחתה *שחטה בשדה לא יביאנה במוט ובמוטה אבל מביא בידו אברים אברים: **גמ'** אמר רמי בר אבא הפשט ונתוח בעולה והוא הדין לקצבים מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט ונתוח (לאפוקי) מאי קמ"ל אילימא לאפוקי מדרב הונא *דאמר רב הונא בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה והאנן תנן מתניתין כדרב הונא דתנן ר"ע אומר אפילו כזית חי מבית טביחתה מאי לאו מבית טביחתה ממש לא ממקום שטובחת אבילתה והא תני רבי חייא מקום טביחתה ממש אלא רמי בר אבא

אורח

רש"י

חוץ לתחום אסורין. לא שמעתי טעם מקובל בדבר דאי משום מוקצה אמאי מותר לישראל אחר ואי משום שנעשה בו איסור בשבילו א"כ לישראל אחר נמי אסור דנכרי שהדליק את הנר בשבת תנן (שבת דף קכב:) אם בשביל ישראל אסור ולא חלקו בינו לחברו וי"ל דגבי איסור תחומין דרבנן לא אחמור כולי האי ודיין אם אסרוהו על זה (*טעם אחר נראה לי מחוץ לתחום אסורין גזירה שמא ישלח בשבילו והבא בשביל זה מותר לאחר דליכא למגזר בה שאינו מכירו): הסוכר אמת המים. סותמה שלא יכנסו בה דגים מבחוץ משתחשך ואת אלה הכין והזמין על ידי מעשה זה: בפרדס. מקום המשתמר ואין הולד יוצא שאינו יכול לברוח וקל לצודו ואינו צריך זמן דהא הכא מפני שהיא סתומה ואין יכולין לצאת קרי להו מוכנים ולקמיה פריך דזמון גדול הוא זה שעושה מעשה לשם הזמנה: מדברי רבינו. רב דשלשתן רב הונא ורב חסדא ורב נחמן דקרי ליה לרב חסדא חברין תלמידים של רב הוו: נפל חברין. רב חסדא: ברברבתא. נכנס ראשו למחלוקות גדולות שירבו עליו בזאת ולקמיה מסיים קושיא אלא מפסקא מלתא באיכא דאמרי דמחלפי רב חסדא ברבה בר רב הונא: נפל בר חברין. רב הונא חבריה הוה מתלמידיו של רב ורבה בריה קרי בר חברין: וצפור דרור. שזימנה מבעוד יום צריך לקשור בכנפיה להיות סימן לה: ומצא לפני הקן שאסורין. כדמתרצינן לה בפ"ק (דף י:) שהיו שני קינין וזימן את זו ולא זימן את זו ולמחר בא ומצא במזומנת ולא במקומן אלא בדף הבולט לפני הקן ובחברתה לא מצא כלום שאסורין דחיישינן שמא מקן שאינה מזומנת באו לכאן: במה דברים אמורים. דבעינן זמון: צפור דרור. קטנה היא והאם והבת שוות: והמקושרים. בכנפיהם סימן הוא להם: והמנוענעים. מאתמול לשם זמון והוא מכיון: בבתים ובבורות. ובכל מקום שאינו מחובר: מותרים. בי"ט: והמקושרים והמנוענעים. הנמצאים בכל מקום אף בחול אסורין למוצאן משום גזל שהראשון שקשרן או נענען קנאן בהגבהתם שהפקר נקנה בהגבהה: בה. בולד אינו צריך זמן שאינה יכולה לברוח ודעתיה עליה אבל אמה שהיא גדולה צריכה זימון: בדידה. בולד: בסמוכה לעיר. ידע בה ודעתיה עלויה: **מתני'** בהמה מסוכנת. שהוא ירא שתמות ואינו צריך לה שכבר סעד סעודתו אלא מחמת הפסדו הוא שוחט: לא ישחוט אא"כ. יודע שיש שהות ביום לאכול כזית בלי הימנה: מבית טביחתה. שהוא מזומן ומופשט מעורו ועומד: לא יביאנה במוט ובמוטה. בשני בני אדם משום דאוושא מלתא היא ומזלזל בי"ט: **גמ'** הפשט ונתוח. פי' הכתוב בעולה שהיא אכילת גבוה וה"ה יש ללמוד לקצבים באכילת הדיוט: מאי קמ"ל. דרך ארץ או איסור ולמימר דאסור לאכול ממנה עד שינתחה שמא ימצא לה סימן טרפה בסתר והחזיק לנו הבהמות בספק טרפות אף קודם שראה בהן טרפות: לאפוקי מדרב הונא דאמר בהמה בחייה בחזקת איסור. אבר מן החי עומדת ונפקא מינה שאם אירע ספק בשחיטתה נעמידנה על חזקתה ואסורה עד שיודע לך ברור שנשחטה כראוי ומשנשחטה כראוי הרי היא בחזקת היתר דסתם בהמות אינן טרפות ואם נמצא בה נקב בריאה או בבני מעים ויש לתלותו לאחר שחיטה ולהכשיר ובקודם שחיטה ולאסור העמידנה על חזקתה שהיתה בה קודם שנמצא בה ספק זה ומותרת עד שיודע לך אמת שהיא טרפה: מבית טביחתה. ממש. קודם הפשט: שטובחת אבילתה. מבני מעיה שהמאכל מתחתך ומתעכל שם:

אורח

תוספות

הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר. תימה מה טעם זה אי הוי מוקצה אפילו לישראל אחר אסור ואי אסור לישראל ראשון בשביל שנעשה בהן איסור בשבילו אם כן לישראל אחר נמי אסורין כדאמרי' (שבת דף קכב.) נכרי שהדליק הנר אם בשביל ישראל אסור וליכא חלוק בין אותו ישראל לישראל אחר ותירץ רש"י דשמא גבי איסור תחומין דליכא אסורא אלא מדרבנן לא אחמור כולי האי ודי אי אסרינן על זה שהובאו בשבילו*:

המקושרין אסורים בכ"מ מפני גזל. פרש"י שהראשון קנה אותן בהגבהה ולא נהירא דלא שייך כאן הגבהה (א) אלא כדאמרי' א]*דהבטה קונה בהפקר הואיל ומתעסק הוא בהן קנאן:

כאן בשדה הסמוכה וכו'. תימה אמאי לא משני לעיל כן וי"ל אמורא היה לו לפרש דבריו והואיל ולא פירש מיירי בין בסמוכה וכו':

בחזקת איסור עומדת. פרש"י בחזקת איסור אבר מן החי ולא נהירא דאם כן למה לי עד שיודע במה נשחטה כיון דחזינא שמתה א"כ לא שייך בה איסור אבר מן החי דאיסור אבר מן החי לא שייך אלא מחיים לכן נ"ל דחזקת איסור ר"ל בחזקת שלא נשחטה עד שיודע לך וכו' ומשום איסור שאינה זבוחה דרחמנא אמר תזבח ואכלת שחוט ואכול ובזה ניחא אפילו למ"ד *בהמה בחייה לאו לאברים עומדת*):

אורח

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה ח סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצז סעיף ה:

יב ב מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ט:

יג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

[וע"ע תוס' שבת קכב. ד"ה ואם]

יד ד מיי' פט"ו מהל' אבידה הלכה ו סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף י:

[ב"מ ב. וקיח.]

טו ה מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה ז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצז סעיף ח:

טז ו מיי' פ"א שם הלכה יב סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקה סעיף ו:

יז ז מיי' פ"ה שם הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעיף ז:

יח ח מיי' פ"א מהל' שחיטה הלכה יג סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' כט סעיף א:

[חולין קכב:]

*) [ועי' תוס' פסחים נו. ד"ה לאוכל ותוס' שבועות כד. ד"ה האוכל ותוס' חולין לז. סד"ה ששתא ועוד שם קכ. ד"ה מה לסכן]

מסורת הש"ס

[עירובין מ.] רש"ע מ"ז

[תוספ' פ"א]

פסחים מו:

[עי' תוס' שבת קכג. ד"ה דכולי ודף קמח. ד"ה אתקין]

חולין ט.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה המקושרין וכו' כאן הגבהה. נ"ב כלומר דמשום דניענוע לאו הגבהה היא:

הגהות מהר"י לנדא

א] תוס' ד"ה המקושרין וכו' דהבטה קונה בהפקר. בש"א כתוב דהכטה והוא טעות סופר:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אמר ר"נ וכו' התם לא קא עביד מעשה. נ"ב עי' שיטה מקובצת ופ"י:

רבינו חננאל

ואם אין במינו במחובר לקרקע. הבאים מתוך התחום מותרים. וחוץ לתחום אסורין והבא בשביל ישראל זה מותר לאכול אותו ישראל אחר. אמר רבה בר רב הונא אמר רב הסוכר אמת המים מעיו"ט ומחר השכים ומצא בה דגים מותרין ואמר רב חסדא מדברי רבינו נלמד חיה שקינתה בפרדס אינה צריכה זימון פי' הבנים שלה הקטנים השרויין בקן מוכנים הן לפיכך אין צריך זימון. אמר רב נחמן נפל חברין ברברבתא דהוא רב חסדא. בר חברין רבה בר רב הונא דרב הונא ורב חסדא חברים היו לרב נחמן והיה קורא לרב הונא הונא חברין. פי' ברברבתא כלומר בקושיות התם בהסוכר אמת המים עשה מעשה וכאילו זמן אותן הדגים בידים. הכא גבי חיה שקינתה בפרדס לא עשה מעשה כלום. ועוד התניא עדות מפי שמעיה ואבטליון חיה שקינתה בפרדס צריכה זימון וצפור דרור צריך לקשור בכנפיה כדי שלא תחליף באמה ואיך תפרש דלא בעיא זימון. והתניא ר' שמעון בן אלעזר מודין ב"ש וב"ה על שזימן בתוך הקן ומצא לפני הקן שאסורים. בר"א ביוני שובך וביוני עלייה וצפרים שקיננו בטפיחין ובבורות. אבל אווזין ותרנגולים ויוני הרדסיות מותרין שהן ברשות אדם חיה שקינתה בפרדס מותר. ואינה צריכה זימון. וצפור דרור שאינה מקבלת מרות צריך לקשור בכנפיה שלא תחליף באמה והמקשר והמנענע בבורות בטפיחין בשיחין ובמערות מותרין ובאילנות אסורין גזירה שמא יעלה ויתלוש. המקושרים והמנוענעים בכל מקום אסורין משום גזל. ופרקינן ל"ק הא דתניא אינה צריכה זימון בפרדס הסמוך לעיר משום דחזו לה כל יומא ודעתיה עילויה והא דתני צריכה זימון בפרדס שאינו סמוך לעיר אי זימון אין ואי לא לא דאסוחי מסח דעתיה מינה והני מילי בבת הקטנה אבל באם צידה מעלייתא בעיא: **מתני'** בהמה מסוכנת כו'. פי' כגון גוססת וזהו האמיר בשר כוס כוס כלומר שחוט מהר קודם שתמות לא ישחוט אותה ביו"ט אלא אם נשאר שהות ביום כדי שיאכל הימנה כזית צלי מבע"י ר' עקיבא אומר אפילו כזית חי מבית טביחתה. אמר רמי בר אבא כתיב בתורה והפשיט את העולה ונו' למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא אחר הפשט וניתוח כשם שאין מקריבין העולה למזבח אלא אחר הפשט ונתוח ואסיק' הני מילי לענין מוסר וד"א כדתניא לא יאכל אדם שום ובצל מראשו שנראה רעבתן אלא מעלין. כיוצא בו כו' אבל איסורא ליכא כדרב הונא דאמר בהמה שנשחטה כהלכתה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך שנטרפה ובמה נטרפה והאוכל מטמא אין בו איסור ור' עקיבא קאי כוותיה דתנן ר"ע אומר אפילו כזית חי מבית טביחתה ואוקימנא כדתני ר' חייא מבית טביחתה ממש כלומר קודם הפשט וניתוח. וזה שאמר מקום שטובחת אכילתה כלומ'

מערא

אורח ארעא קמ"ל כדתניא *לא יאכל אדם שום ובצל מראשו אלא מעליו ואם אכל ה"ז רעבתן כיוצא בו °לא ישתה אדם כוסו בבת אחת ואם שתה ה"ז גרגרן *תנו רבנן השותה כוסו בבת אחת ה"ז גרגרן שנים דרך ארץ שלשה מגסי הרוח ואמר רמי בר אבא חצובא מקטע רגליהון דרשיעא נטיעה מקטע רגליהון דקצביא ודבועלי נדות תורמוסא מקטע רגליהון דשנאיהון של ישראל שנאמר °ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ויעבדו את הבעלים ואת העשתרות ואת אלהי ארם ואת אלהי צידון ואת אלהי מואב ואת אלהי בני עמון ואת אלהי פלשתים ויעזבו את ה' ולא עבדוהו ממשמע שנאמר ויעזבו את ה' איני יודע שלא עבדוהו ומה ת"ל ולא עבדוהו א"ר אלעזר אמר הקב"ה אפילו כתורמוס הזה *ששולקין אותו שבע פעמים ואוכלין אותו בקנוח סעודה לא עשאוני בני תנא משמיה דר"מ מפני מה נתנה תורה לישראל מפני שהן עזין תנא דבי ר' ישמעאל °מימינו אש דת למו אמר הקב"ה ראויין הללו שתנתן להם דת אש איכא דאמרי דתיהם של אלו אש שאלמלא (*לא) נתנה תורה לישראל אין כל אומה ולשון יכולין לעמוד בפניהם והיינו דאמר ר"ש בן לקיש ג' עזין הן ישראל באומות כלב *בחיות תרנגול בעופות וי"א אף עז בבהמה דקה וי"א אף צלף באילנות: שחטה בשדה לא יביאנה במוט: ת"ר *[ב]אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו ואין יוצאין בכסא אחד האיש ואחד האשה איני והא שלח ר' יעקב בר אידי זקן אחד היה בשכונתינו והיה יוצא בגלודקי שלו ובאו ושאלו את ר' יהושע בן לוי ואמר אם רבים צריכין לו מותר וסמכו רבותינו על דברי אחי שקיא דאמר אנא אפיקתיה לרב הונא מהיני לשילי ומשילי להיני ואמר ר"נ בר יצחק אנא אפיקתיה למר שמואל משמשא לטולא ומטולא לשמשא התם כדאמר טעמא [ג]אם היו רבים צריכין לו מותר א"ל רב נחמן להמא בר אדא שליח ציון כי סלקת להתם אקיף וזיל אסולמא דצור וזיל לגבי דר' יעקב בר אידי ובעי מיניה כסא מה אתון ביה אדאזל להתם נח נפשיה דר' יעקב בר אידי כי סליק אשכחיה לרבי זריקא א"ל כסא מה אתון ביה א"ל הכי אמר ר' אמי ובלבד שלא יכתף מאי ובלבד שלא יכתף אמר רב יוסף בריה דרבא באלונקי איני והא רב נחמן שרא לה לילתא למיפק *באלונקי שאני ילתא דבעיתא אמימר ומר זוטרא [ד]מכתפי להו בשבתא דרגלא משום ביעתותא ואמרי לה משום דוחקא דצבורא: **מתני'** בכור שנפל לבור רבי יהודה אומר ירד מומחה ויראה אם

רש"י

אורח ארעא. ולא משום איסור טרפה: כדתניא. מלינו אף תנאים שמלמדים הלכות דרך ארץ שלא יראה אדם עצמו על הבריות כרעבתן אף זה הממהר לאכול קודם הפסק נראה כרעבתן: בצל. ניבול"ה: מעליו. מצד העלין: חצובא מקטע רגליהון דרשיעא. עשב ששרשיו נוקבין ויורדין בעומק ואין מתפשט לצדדין כלל ונוטעין אותו בין גבולי שדות ובו תיחם יהושע לישראל את הארץ *מקטע רגלי הרשעים ליום הדין שגוזלין וחומסים ומסיגין גבול ואין למדין ממנו: נטיעה מקטע רגליהן דקצביא. נטיעת ערלה שאמרה תורה להמתין שלש שנים מלאכול פירות מקטע רגלי הקצבים הממהרין לאכול קודם הפשט ונתות ופעמים שנמצאת טרפה וכן דבועלי נדות שממהרין ואינם יכולין להמתין עד שתטבול: תורמוס. מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמטה קטנה והוא מר מאד עד ששולקין אותו שבע פעמים *ונעשה מתוק וטוב עד שיאכל למטעמים בקנוח סעודה: מקטע רגליהון דשנאי ישראל. דכתיבי שבעה ע"ז בהאי קרא ולבסוף ויעזבו את ה' התורמוס הזה לאחר שהטריח את בעליו שבע פעמים הוא חוזר למוטב והן הטריחו את בוראן להביא עליהן פורעניות ולהכעיסו בשבעת אלה ולא חזרו בהן: מאי ולא עבדוהו. לשון קבלה הוא שהוא קובל עליהם הקדיתוני והקניטוני שבע פעמים כבשול התורמוס ואחרי כל זאת לא נחשבתי בעיניהם: שהן עזים. ונתנה להם תורה שיעסקו בה והיא מתשת כחם ומכנעת לבם: דתיהן של אלו. מנהגם של אלו אש שהם עזים כאש: מימינו אש דת למו. מימינו נתן להם התורה מפני שאש דת למו והרבה מקראות חסרים כזה: עזים. קשים להגלא אגדרי"ש בלע"ז: צלף באילנות. לא ידעתי מהו עזות שלו: אין הסומא יוצא במקלו. דהוי דרך חול ואיכא זלותא די"ט: ואין יוצאין בכסא. שטוענין אותם בני אדם והם יושבין בקתדרא: בגלודקי. פלדייסטו"ל: צריכין לו. לבית המדרש לדרשה: מותר. להוציאו בו מביתו לבית המדרש: אפיקתיה. בכסא: מהיני לשילי. מקומות סמוכין ואין תחום שבת ביניהם: לחמא בר אדא. כך שמו: שליח ציון. רגיל היה לעלות לירושלים: אקיף. הרבה בשבילי את הדרך להקיף ההר ולך דרך סולם מעלות הר של צור ששם יושב רבי יעקב בר אידי: מה אתון ביה. מה אתם אומרים בו: כי סליק. כלומר כי מטא לא"י לאחר שעבר את צור: אלונקי. שנביאלי"ש בלע"ז שנותן זרועו על כתף חבירו וחבירו על כתפו וזה בכסאו יושב על זרועותם דמתחזי דרך חול ופרהסיא ולהוליך למקום רחוק טפי משנושאים בין ידיהן בכסאו: ילתא. שם אשתו של ר"נ: דבעיתא. ליפול: בשבתא דרגלא. שדורשין: מכתפי להו. בבית המדרש עד מקומם: משום בעתותא דצבורא. שהיו נבעתים מן הצבור העומדים על רגליהם מפניהם והיו יראים ליפול: משום דוחקא. שעומדים על רגליהן וטורח לצבור הוא הלכך מכתפי להו עבדיהם ותלמידיהם ומוליכין אותן מהר למקומן: **מתני'** בכור שנפל לבור. בכור בזמן הזה אין נשחט בלא מום מפני שקדשים הוא דמאליו הוא קדוש והשוחטו כשהוא תם הוי שוחט קדשים בחוץ וענוש כרת: שנפל לבור. וירא פן ימות שם: מומחה. בקי במומין להבחין בין מום קבוע למום עובר: אם

תוספות

אורח ארעא קמ"ל. פי' רש"י ולאו משום איסור טרפה תימה דבסמוך משמע שיש איסור בדבר דקאמר נטיעה מקטע רגליהון דקצביא וי"ל דודאי ליכא איסור דמסתמא היא עומדת בחזקת היתר מיהו אם נמצאת טריפה לאחר שאכל הוא נענש כשוגג ולא כאונס שלא היה לו למהר כל כך:

וצלף באילנות. פרש"י ולא ידענא מאי עזותיה ופי' בתוספתא משום דעושה ג' פירות עלין אביונות וקפריסין ועוד שטוען פירות בכל יום *מה שאין כן בשאר אילנות ועוד פי' ר"י דעזותו הוי ממה (א) ששורין ביין מן הקפריסין שהיה עזה כדאמר בפטום הקטרת יין קפריסין למה הוא בא ששורין בו הצפורן כדי שתהא עזה ולא כפרש"י שפירש בכריתות (דף ו.) שהוא יין הבא ממקום קפרס:

שאני ילתא דבעיתא. וא"ת והא לא התירו אלא כי יש בה צורך רבים כדאמרינן לעיל וי"ל דלמא כמי הלכה לצורך רבים שבת ראש הגולה היתה והיו רבים צריכים (ב) ממנה: **בבור** שנפל לבור ר"י אומר וכו'. צ"ל דמיירי בבכור שהיה בו מום קבוע מאתמול אך שלא הראהו לחכם מבעוד יום דאי נפל ביה מומא בי"ט ודאי לא הוה שרי רבי יהודה דהוי מוקצה מחמת איסור דלא הוה דעתיה עליה מאתמול ור' יהודה אית ליה מוקצה וה"ק בכור שנפל בו מום אך שלא הראהו לחכם מבעוד יום ונפל לבור בי"ט ירד המומחה וכו' דרואין מומין בי"ט ס"ל לרבי יהודה ר"ש אומר אין זה מן המוכן ע"כ

עין משפט נר מצוה

יט א טוש"ע א"ח סי' קע סעיף ח:

כ ב מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הלכה ג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקכב סעיף א:

כא ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

[כדאיתא שבת ל:]

רבינו חננאל

*) מעדא והוא אחר הפשט וניתוח נדחו דבריו. ועלתה השמועה מקום טביחתה ממש: ת"ר השותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן. שנים דרך ארץ. שלשה מגסי הרוח: חצובה הוא עשב שבו תיחם יהושע תחומין לישראל את הארץ ובוקע ויורד מכוון דרך נכוחה עד התהום ואם יגזל אחד משדה חבירו חופרין עד שימצאו זו החצובה ומתפרסם הגזלן הנכנס לשדה חבירו ולא למדו מאלו הדברים. לפיכך הוא מקטע רגליהון של רשעים כלומר זה עשב השדה שלא נזהר במצות ואינו נוטה אילך ואילך אלא יורד נכוחו והרשעים נצטוו ומפירין ומניחין דרך ישרה ומעמיקים ועושקים וחומסים. נטיעה מקטעת רגליהון דבועלי נדות וגם לקצביא כלומר מוציא אדם כמה הוצאות ונוטע כרם וכיוצא בו וממתין לו שני ערלה עד שנת רביעית ואח"כ אוכל ממנו הרי הן בשני ערלה ממתינין דברי צורם והמזהירם ומי שאשתו נדה אינו ממתין לה עד שתטהר ואינו לוקח מוסר מנטיעה זו אלא בועלה בימי נדתה וכן הקצב אין ממתין עד שתכשר בהמתו אלא ממהר ואוכל קודם בדיקתה. תורמוסא מקטע רגליהון דשונאי ישראל. כלומר אע"פ שהוא מר אינן משליכין אותו אלא (הוברין) [חוזרין] ושולקין אותו כמה פעמים עד שתמתיק וישראל לכתחלה פשעו ויצאו היינו דאמר אפילו כתורמוס הזה לא עשו בני כו' מפני מה נתנה תורה לישראל מפני שהן עזין אמר הקב"ה הללו ראויין שתנתן להן דת אש שנאמר מימינו אש דת למו. ג' עזין הן ישראל באומות כו': שחט בהמה ביו"ט בשדה לא יביאנה במוט ובמוטה כדרך שעושה בחול אלא מביאה בידו אברים אברים: ת"ר אין הסומא יוצא במקלו והרועה בתרמילו תרגום ילקוט תרמיל (ש"א יז) ואין יוצאין בכסא אחד איש ואשה איני והא ההוא זקן שהיה יוצא בגלוגדקא שלו **)פי' בטיית מכפה. אריב"ל אם רבים צריכין לו מותר. וכן אמר אחי שקיא אנא כתפתיה כלומר אפי' אכתופיי למר שמואל ומשמשא לטולא. ומטולא לשמשא. ואסיקנא הני מילי משום דרבים צריכים להן וכל מי שהרבים צריכים לו שרי. וכסא נמי שרי ובלבד שלא יכתף באלנקי פי' שמטנו שהיא כ כתפים רב נחמן שרא לילתא אשתו למיפק באלנקי ומשום דבעיתא שמא תפול ולא תיישב דעתה לישיבה אלא באלנקי וכן מרימר ומר זוטרא הוו מכתפי להו בשבתא דריגלא באלנקי ומשום ביעתותא ודוחקא ירושלמי (בפ"א ה"ז) הלכתא כב"ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן כו' רב הונא הורי לאינתתיה דריש גלותא למיפק בכסא רב חסרא בעי ולא כן תנן אין יוצאין בכסא אחד נשים ואחד אנשים. אפי' טוען בדבר זה ורב הונא טועה. מיישא בר בריה דריב"ל מטען בסדיניה מיעול מידרוש לצבורא בשבתא: תוספתא במס' שבת (פ"ו) יוצאין במוך ובספוג שעל המכה ובלבד שלא יכרוך עליהן חוט או משיחה יוצאין בקליפת השום ובקליפת בצל שע"ג המכה ואם נפל לא יחזיר וא"צ לומר שלא יתן לכתחלה בשבת יוצאין באגד שע"ג המכה וקושרו ומתירו בשבת אספלנית שפרשה מן האגד מחזירה עם האגד. יוצאין באיספלנית ובמלוגמא וברטייה שע"ג המכה ואם נפל לא יחזיר וא"צ לומר לתת לכתחלה בשבת. סוף עירובין: ת"ר רטייה שפירשה מע"ג המכה מחזירין אותה בשבת ר' יהודה אומר הוחלקה למטה מעלה. למעלה דוחקת למטה ומגלה קצת רטייה ומקנח פי המכה ורטייה עצמה לא יקנח מפני שממרח והממרח חייב חטאת אמר רב יהודה הלכה כר' יהודה: **מתני'** בכור שנפל לבור ר' יהודה אומר

[ד"א רבה פ"ו]

כ"ב ט.

פסחים פו: [מס' ד"א רבה פ"ו]

עי' בב"ר פ' י"א תורמוסין צריכין להמתיק

[ברכות לח:]

[עי' תוס' מגילה כח. ד"ה אלמלא]

[עי' תוס' בכורות ח. ד"ה ומאי]

[תוספתא פ"ג]

שופטי' י

דברים לג

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וצלף וכו' דעזותו הוי ממה ששורין יין מן: (ב) ד"ה שאני וכו' צריכים לה הס"ד: ס"א באלונקי

*) בערוך ערך עבה איתא שמעבלת את המאכל היינו בבני מעיין שנבדקה כבר ע"ש. **) עי' בערוך ערך גלוגדקא וערך גלודקיא. ***) אפיקתיה לרב הונא וכו' ואמר רנב"י הני אכתופיי למר שמואל וכו'.

עין משפט נר מצוה

כב א ב ג מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה ו סמג לאוין סה טור שו"ע א"ח סי' תצח סעיף ט:

אין צדין פרק שלישי ביצה

אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט *ר' שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מבעוד יום אין זה מן המוכן: **גמ'** במאי קא מפלגי אי נימא ברואין מומין קמפלגי דר' יהודה סבר רואין מומין בי"ט ור' שמעון סבר [א]אין רואין מומין בי"ט ולפלגו ברואין מומין דעלמא בבכור שנפל לבור אצטריכא ליה סד"א משום צער בעלי חיים לערים ולסקיה *כר' יהושע קמ"ל אי הכי לא ישחוט לא יעלה וישחוט מבעי ליה לא צריכא [ב]דעבר ואסקיה סד"א לשחטיה קמ"ל לשחטיה הא תם הוא לא צריכא דנפל ביה מומא והא מוקצה הוא אלא דנפל ביה מום עובר מערב יום טוב והשתא הוה ליה מום קבוע מהו דתימא דדעתיה עלויה ונשחטיה קמ"ל: ת"ר בכור תם שנפל לבור ר' יהודה הנשיא אומר ירד מומחה ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט אמר לו ר' שמעון בן מנסיא [ג]הרי אמרו אין רואין מומין ביום טוב כיצד נולד בו מום מערב י"ט אין מבקרין אותו בי"ט נולד בו מום בי"ט

רש"י

אם יש בו מום. על כרחך ר' יהודה מוקצה אית ליה ובמום הנופל בו ביום טוב לא שרי דלאו דעתיה עלויה מאתמול וה"ק בכור בעל מום שלא הראהו לחכם מבעוד יום להתירו ונפל לבור בי"ט ירד מומחה ויראה מום שהיה בו אתמול אם מום קבוע הוא יעלה וישחוט משום דמוקצה ליכא דמאתמול דעתיה עלויה: אין זה מן המוכן. לאו משום מוקצה אסר ליה דהא לית ליה מוקצה אלא לפי שמתירו בי"ט נראה כמתקנו *דהוה ליה כדן דין דגזור ביה משום שבות וה"ק אין התרתו היתר ואינו מוכן להכשר: **גמ'** אי נימא ברואין כו'. דהא ודאי משום מוקצה לא הוי טעמייהו דהא שמעינן להו אלא משום ראיית מום דר"ש סבר אין רואין כיון דהוה ליה כיושב ודן דין: לפלגו בעלמא. בלא נפל לבור: לערים. לומר ודאי ימצא בו מום: ולסקיה כרבי יהושע. דאמר בפרק משילין (לקמן דף לז.) אותו ואת בנו שנפלו לבור מעלה את הראשון ע"מ לשחוט ואינו שוחט וחוזר ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט: אי הכי. דנפילת בור דנקט לאשמועינן דלא יעלהו נקט ליה ואם לאו לא יעלהו מבעי ליה דהא עיקר משום העלאה נקט לה ושחיטה פשיטא לן: לא צריכא דעבר ואסקיה. ומשמעותא דלא לסקיה מרישא ש"מ דקתני ירד המומחה ויראה ולא קתני יעלהו ויראה והדר אשמועינן אחריתי דאי עבר ואסקיה ולא מצא בו מום לא ישחוט: דנפל ביה מומא. השתא וה"ק אם יש בו מום הקבוע מעי"ט יעלה וישחוט ואם לאו דלא היה מעי"ט אלא היום אפילו עבר והעלהו לא ישחוט: והא מוקצה הוא. אי מאתמול לא הוה ביה מום ככל פשיטא דלא ישחוט דהא אשמעינן רבי יהודה בכמה דוכתי דאית ליה מוקצה: קמ"ל. דאי לא הוה קבוע מערב י"ט לא ישחוט משום דמוקצה מחמת איסור הוה אי נמי משום דעבר ואסקיה: בכור תם שנפל לבור גרסינן בברייתא דלית להו מוקצה להכך תנאי בבכור דכל שעתא דעתיה עלויה שמא יפול בו מום: ירד מומחה. ולא לעריס ולסקיה: ר' יהודה הנשיא הוא רבי ולאו היינו רבי יהודה דמתניתין דסתם ר' יהודה הוא ר' יהודה בר אלעאי: אם יש בו מום. אפילו נפל בו היום: יעלה וישחוט. דלית ליה מוקצה בבכור: ואם לאו. ועבר ואסקיה לא ישחוט אפילו נפל בו מום לאחר העלאה וקנסא הוא משום דעבר ואסקיה [*א"נ] לא ישחוט לא יעלה בהערמת שחיטה קאמר דלא ישחוט לא אצטריך דהא תם הוא ומתניתין דלא שנינן הכי משום דמתניתין לא מצינן לאוקומה בתם משום דרבי יהודה מוקצה אית ליה ולא מצי למימר אם יש בו מום שנפל בו בי"ט יעלה וישחוט וכיון דע"כ בבעל מום תוקמה לא אצטריך לשנויי סיפא בשנויא דחיקא ולמימר דלא ישחוט לא יעלה קאמר דהא מצי לשנויא שפיר כדשנינן דלאשמעינן ואם לאו דלא היה קבוע מבעוד יום דאפילו עבר ואסקיה לא ישחוט ואע"ג דאתעביד ליה מום קבוע השתא: לשון אחר לא גרס בברייתא בכור תם אלא כי מתני' גרסינן בברייתא בכור שנפל לבור ומתוקמא הכי בכור שנפל לבור ר' יהודה הנשיא אומר ירד מומחה ויראה דלא נעריס ונסקיה מעיקרא: אם יש בו מום. אם ימצא בו מום שידוע שהיום לא נעשה יעלהו וישחוט ואם לאו אלא נפל בו מום היום אפילו העלהו לא ישחוט ולרבי יהודה *נשיאה ליכא למפרך כדפרכינן לעיל פשיטא דלא ישחוט דהא מוקצה הוא דהאי לדידיה אצטריך דהשתא הוא דאשמעינן דאית ליה מוקצה: א"ל ר' שמעון בן מנסיא הרי אמרו. רבותינו דורות שלפנינו אין רואין מומין דר"ש בן יוחי מדורות שלפניהם היה ורבי תלמידו היה כדאמר במסכת עירובין (דף נג.) ובמסכת שבת (דף קמז:) א"ר כשהיינו לומדים תורה אצל ר' שמעון בתקוע היינו מעלין לו שמן כו' וקאמר ליה ר' שמעון בן מנסיא לרבי הרי נחלקו בה דורות שלפנינו וניזיל לחומרא: נולד בו מום מעי"ט. רבי שמעון בן מנסיא מפרש מלתיה דר' שמעון בן יוחי וה"ק הרי אמר ר"ש בן יוחי אין רואין מומין כיצד נולד בו מום מערב י"ט אין מבקרין אותו לכתחלה אבל אם עבר ובקרו שוחטו שהרי אינו מתקן כל כך שקרוב היה בין השמשות להיות מתוקן שלא היה מחוסר אלא ראיית חכם:

בי"ט

תוספות

ע"כ לא בעי למימר דאין זה מן המוכן שהוא מוקצה דהא ר"ש לית ליה מוקצה אלא ה"פ כל שאין מומו ניכר שלא ראהו חכם מעי"ט ולא היה נודע אם היה קבוע אין זה מן המוכן כלומר אין היתרו היתר דאין מוכן להכשיר דאין רואין מומין בי"ט וטעמא משום דנראה כמתקן או כדן את הדין שהוא אסור משום שבות ע"כ פירש רש"י וקשה דאין זה מן המוכן משמע דאפילו בקרו חכם כיון שלא נודע שהוא מום קבוע מאתמול אוסר ר"ש ולפ"ה משמע דוקא דאינו מוכן להכשיר לכתחלה הא דיעבד שפיר דמי וע"ק דבשבת מוכח בהדיא בפרק כירה (שבת דף מו: ושם) דמטעם מוקצה קאמר דפריך מהכא דר"ש אית ליה מוקצה והא לית ליה מוקצה לר"ש לכן נ"ל דמטעם מוקצה קאמר דאין זה מן המוכן ואפילו עבר ובקרו מ"מ אסור משום מוקצה ופליגי ברואין מומין וגם פליגי במוקצה מיתורא דקתני אין זה מן המוכן והא דפריך הכא בגמ' לפלגו ברואין מומין בעלמא ר"ל דלא נפל לבור ולעולם כלישנא דמתניתין דמוקצה וכן הא דקאמר בגמרא מהו דתימא כיון דדעתיה עלויה נשחטיה קמ"ל ר"ל דאסור משום מוקצה ואפילו אם בקרו בדיעבד אף לר' יהודה כיון שלא היה בו מום קבוע מאתמול ור"ש אסר אפילו אם היה בו מום משום מוקצה כדפירש' דלא כאדא בר אוכמי וא"ת מ"ש דבכל דוכתא מחמיר רבי יהודה טפי במוקצה מרבי שמעון וי"ל דטעמא רבה אית ליה הואיל דס"ל דרואין מומין ביום טוב וידוע שמום קבוע היה מאתמול א"כ אין כאן מוקצה דהא מאתמול דעתיה עלויה אבל לר"ש אית ליה דאין רואין מומין הלכך לאו דעתיה עלויה מאתמול על כן אסור אפילו אם בקרו בדיעבד:

תנו רבנן בכור תם שנפל לבור ה"ג. דר' יהודה הנשיא לית ליה מוקצה דקאמר אם יש בו מום קבוע ואפילו אם נפל בי"ט יעלה וישחוט ולית להו להני תנאי מוקצה בבכור דלעולם דעתו עליו שמא יפול בו מום ואם לאו שאין בו מום מאליו לא ישחוט וא"ת פשיטא והא תם הוא וי"ל לא יעלה בהערמת שחיטה כדפירש' לעיל ועל ר' יהודה דמתני' לא בעי לשנויי הכא דלא בעי לשנויי שנויא דחיקא ולא יעלה בהערמת שחיטה קאמר הואיל דאית ליה שנויא אחרינא דר' יהודה אית ליה מוקצה בבכור וצריך לאוקומי בבעל מום ע"כ דהא אית ליה מוקצה אבל לרבי יהודה הנשיא דלית ליה מוקצה בבכור דהא בתם שנפל לבור מיירי לא מצי לשנויי הכי שנפל בו מום קבוע בי"ט כדמשני לרבי יהודה במתניתין עוד פרש"י פי' אחר דלא גרס תם בברייתא אלא ה"ג בכור שנפל לבור וכו' אם יש בו מום קבוע שידוע בו מום מערב י"ט ישחוט ואם לאו אלא נפל בו מום היום לא ישחוט אפילו אם העלהו משום דהוי מוקצה ולרבי יהודה נשיאה אית ליה מוקצה ולא פריך הש"ס כדפריך הש"ס לעיל לרבי יהודה דמתני' פשיטא דמוקצה הוא דודאי לרבי יהודה דמתני' פריך שפיר דמאי אצטריך לאשמועינן אי משום מוקצה בהרבה מקומות שמעינן דרבי יהודה דמתני' אית ליה מוקצה אבל ארבי יהודה הנשיא אצטריך לאשמועינן (דרבי יהודה) דאית ליה מוקצה ותימה דבשלהי מכלתין (דף מ.) מספקא ליה לרבי יהודה הנשיא אי אית ליה מוקצה ואמאי לא פשיט ליה מהכא וי"ל דלא פסיק להוכיח מהכא דאיכא לפרושי תרי לישני כדפי' דלחד אית ליה מוקצה ולחד לית ליה מוקצה ומספקא ליה אי כהאי לישנא אי כהאי לישנא לכך לא היה לו להוכיח מהכא: [וע"ע תוספות שבת מה: ד"ה לדברי]:

אלא

רבינו חננאל

אומר ירד מומחה ויראה אם יש בו כו' אוקימ' ברואין מומין ביום טוב פליגי והאי דקתני נפל לבור איצטריך סד"א משום צער ב"ח ליערים וליסלקיה כר' יהושע דתני אותו ואת בנו שנפלו לבור ר' יהושע אומר מעלה את הראשון ע"מ לשוחטו ואינו שוחטו ומערים ומעלה את השני כו' קמ"ל דלא עבדינן כר' יהושע ולא יעלה הוה צריך למיתנא ואגב חדא קמ"ל תרתי. חדא לא יעלה ואי עבר ואסקיה לא ישחוט ואע"ג דנפל ביה השתא מום קבוע והוה ליה מעיו"ט מום עובר. מהו דתימא כיון דהוה ליה מעיו"ט מום עובר והאידנא הוה ליה מום קבוע דעתיה עלויה הוה מאתמול ולאו מוקצה הוא קמ"ל: ת"ר בכור תם שנפל לבור ר' יהודה הנשיא אומר ירד מי שבקי במומין ויראה כו' אמרו לו הרי אמרו אין מבקרין מומין ביו"ט. נולד בו מום מעיו"ט אין מבקרין אותו ביו"ט נולד בו מום ביו"ט רבן שמעון אומר אין זה מן המוכן.

מסורת הש"ס

שבת מו:

[או דהוה ליה כצ"ל מהר"מ]

[לקמן לז.]

רש"ל וע' רש"ל שמחק מן ועבר ואסקי' עד משום דעבר ואסקי'

[צ"ל נשיאה]

עין משפט
נר מצוה

כג א ב מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ד טור ש"ע א"ח סי' תצח סעיף ט:

כד ג טוש"ע א"ח סי' שי סעיף ג:

כה ד שם סעיף ד:

כו ה שם סעיף ה:

בי"ט ר' שמעון אומר "אין זה מן המוכן *ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן דרש רבה בר רב הונא נולד הוא ומומו עמו מבקרין אותו בי"ט לכתחלה א"ל רב נחמן אבא תני "אם עבר ובקרו מבוקר ואת אמרת מבקרין אותו לכתחלה אמר אביי כותיה דרבה בר רב הונא מסתברא מדקתני תלתא בבי נולד בו מום מערב יום טוב אין מבקרין אותו ביום טוב לכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי נולד בו מום ביום טוב ר' שמעון אומר אין זה מן המוכן דאפילו דיעבד נמי לא והדר תני ושוין שאם נולד (א) ומומו עמו שזה מן המוכן דאפילו לכתחלה נמי והא כי אתא רב אושעיא אתא ואייתי מתניתא בידיה בין שנולד בו מום מערב י"ט ובין שנולד בו מום בי"ט חכמים אומרים אין זה מן המוכן ואלא קשיא הך ההיא אדא בר אוכמי היא דמשבש ותני אמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דייקא דקתני ר' שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מערב י"ט אין זה מן המוכן מאי אין מומו ניכר אילימא שאין מומו ניכר כלל פשיטא צריכא למימר אלא דלא אתחזי לחכם מערב י"ט אם מום קבוע אם מום עובר קתני מיהת אין זה מן המוכן שמע מינה בעי מיניה (ב) הלל מרבא "יש מוקצה לחצי שבת או אין מוקצה לחצי שבת היכי דמי אי דאחזי בין השמשות אחזי אי דלא אחזי לא אחזי לא צריכא דאחזי והדר אדחי והדר אחזי מאי א"ל יש מוקצה איתיביה ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן ואמאי נימא האי בכור מעיקרא הוה חזי אגב אמיה אתיליד ליה אדחי ליה אחזייה לחכם אשתרי ליה אמר אביי ואיתימא רב ספרא כגון דיתבי דייני התם איכא דאמרי אמר ליה "אין מוקצה לחצי שבת לימא מסייע ליה ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן והא בבור מעיקרא הוה חזי אגב אמיה אתיליד ליה אדחי ליה אחזייה לחכם אשתרי ליה אמר אביי ואיתימא רב ספרא כגון דיתבי דייני התם ת"ש *היה אוכל בענבים והותיר והעלן לגג לעשות מהן צמוקין בתאנים והותיר והעלן לגג לעשות מהן גרוגרות לא יאכל מהן עד שיזמין מבעוד יום וכן אתה מוצא באפרסקין ובחבושין ובשאר כל מיני פירות היכי דמי אי דחזו למה ליה הזמנה אי דלא חזו כי אזמין להו מאי הוי וכי תימא דלא ידע אי חזו אי לא חזו והאמר רב כהנא "מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר אלא לאו דחזו ואדחו והדר אחזו ואי אמרת אין מוקצה למה להו הזמנה אלא מאי יש מוקצה כי אזמין להו מאי הוי "לא צריכא דאחזו ולא אחזו דאיכא אינשי דאכלי ואיכא אינשי דלא אכלי אזמין גלי דעתיה לא אזמין לא גלי דעתיה אמר רבי זירא ת"ש מפולין ועדשים דהא פולין ועדשים מעיקרא חזו לכוס שדינהו בקדרה אדרו להו גמר

בי"ט. ואם נולד בו מום בי"ט בזו היה ר"ש בן יוחי אומר אין זה מן המוכן ואפילו עבר ובקרו לא ישחוט שהוא כמתקנו לגמרי: ושוין כו'. אבל בזו היו מודים חולקים שלפנינו ר' יהודה ור"ש שאם נולד היום ומומו עמו שזה מן המוכן שאין בזה משום תקון ומשום דין שלא היתה בו חזקת איסור מעולם וכדמוקי לה לקמן כגון דיתבי דייני התם: אבא תני. על אביו קאמר: מבוקר. ושוחטו לכתחלה: כותיה דרבה מסתברא. דלכתחלה שרי: מדקתני לה בתלתא בבי. בברייתא דלעיל בדרבי שמעון בן מנסיא: אין מבקרין. לכתחלה משמע: אין זה מן המוכן. משמע אפילו דיעבד איכא הכנה ועוד מדפלגינהו לתרי בבי: שזה מן המוכן אפילו לכתחלה. קאמר דמוכן לבקרו דאי בדיעבד קאמר ומאי מוכן מוכן לשוחטו קאמר אמאי פלגינהו לתלתא בבי נתנייה להך סיפא בהדי רישא ולערבינהו ולתנינהו הכי נולד בו מום מערב יום טוב או שנולד הוא ומומו עמו אין מבקרין אותו ביום טוב דלהוי משמע לכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי: ואייתי מתניתא בידיה *גרסינן: חכמים אומרים אין זה מן המוכן. אפילו דיעבד והא ר' שמעון היא דשמעינן ליה אין רואין מומין וכיון דבהך תרתי ערב ותני להו איכא למימר דנולד הוא ומומו עמו דשרי דיעבד קאמר כרב נחמן וקשיא לאביי דסייעיה לרבה בר רב הונא מהך: ואלא קשיא ההיא. דלעיל דמסייעא ליה לרבה ואהי מינייהו סמכינן: ההיא. דלעיל: אדא בר אוכמי הוא. חכם אחד שהיו מכירין בו שהיה גורס משניות ומשכח ומשבשן: דיקא. כי הך דאייתי רב אושעיא: אי נימא שאין *מומו מאתמול כלל. שלא היה בו שום מום: צריכא למימר. בתמיה וכי צריך היה רבי שמעון לומר לר' יהודה בן מחלוקתו כן והלא רבי יהודה אית ליה מוקצה וכהי דרואין מומין סבירא ליה האי מיהא אסור דמוקצה הוא: אין זה מן המוכן. אפילו דיעבד ומהשתא על כרחיך ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן בדיעבד קאמר: יש מוקצה לחצי שבת. משום חצי שבת אם הוקצה בחציו מי הוי מוקצה לכולי שבת אם לא: היכי דמי. מכדי סתם מוקצה היינו גרוגרות וצמוקין שמעלה אותן על מנת ליבשן ומקצה אותן לכך ומשמתחילין ליבש אין ראוין לאכילה עד שייבשו לגמרי והא חצי שבת דקא אמרת היכי מספקא לך: אי דאחזו. שנגמרה מלאכתן בין השמשות אחזו ואין כאן אפילו חצי שבת בהקצאה כלל: ואי דלא אחזו. בין השמשות ודאי אסורין דאין כאן הכנה מבעוד יום ומאן דאית ליה מוקצה והכנה מבעוד יום בעי כדכתיב ביום הששי והכינו את אשר יביאו (שמות טז): לא צריכא

דאחזו. בין השמשות: ואדחו. בשבת שנפלה עליהן גשמים ותפחו והדר אחזו שזופתן השמש וקא מיבעיא לן הך שעתא דאתקנו מי אסרה להו כולי יומא או לא: נימא האי בכור מעיקרא. בין השמשות הוה חזי לשחוט את אמו והוא נאכל בין תם בין בעל מום לפי שאין בכור קדוש אלא בלידתו דכתיב אשר יולד בבקרך וגו' (דברים טו): אדחיה ליה. שהיה בחזקת בכור תם ואסור עד שיראה מומו: דיתבי דייני התם. כשנולד וכפוטרו את הרחם ראו את מומו דלא הוקצה כלל: היה אוכל בענבים והותיר. רבותא נקט דלא תימא כיון דאוכל והולך לא ליבעי הזמנה וכן מפרש בפרק שלישי דשבת בכירה שהסיקוה (דף מה.): ענבים. יבשין קרוין צמוקים ותאנים שנתיבשו קרוין גרוגרות: אפרסקין. פרסקי"ש בלע"ז: חבושין. קרויי"ן: אי דאחזו. בין השמשות: למה לי הזמנה. הא ודאי כיון דחזא בהו דיבשו דעתיה עלוייהו שהרי לא הוקצה אלא ליבשן: ואי דלא אחזו כי אזמין להו מאי הוי. הא לא חזי לאכילה ולא מהניא להו הזמנה דהוה ליה כמזמין עלים ואבנים לאכילה שאין בריה אוכלתן: וכי תימא דלא ידע אי חזו אי לא חזו. וכי תימא הך הזמנה דקתני כגון דטורח הוא לו לעלות אליהן ולראות אם יבשו אם לאו ואינו יודע אם ראוין אם לא ראוין ומכין בהזמנה ואומר הריני אוכל מהן למחר אם ראוין הן ואשמעינן אי לאו דאזמינהו מאתמול כיון דלא הוה ידע שהן ראוין לא הוה אמריכן דעתיה עלוייהו ואסורים לאכול אפילו מאן ראוין: והאמר רב כהנא מוקצה. של גרוגרות וצמוקין: שיבש. מבעוד יום: ואין הבעלים מכירין בו. אין הבעלים יודעים שיבש שלא בדקוהו מבעוד יום ולמחר מצאוהו שיבש היה מאתמול: מותר. דכי אסקיה מעיקרא לא אקצייה אלא ליבש והרי יבש והוכן מבעוד יום כך פירש רב אחאי בשאלתות *שלו: אלא לאו דאחזו ואדחו והדר אחזו. ע"כ לא מתוקמא הך הזמנה אי לאו להכי דאזמין להו דאם ידחו למחר ויתקנו לבו ביום יאכל מהן: ה"ג אלא מאי יש מוקצה כי אזמין להו מאי הוי. הזמנה דקודם הקצאה מאי מהניא בלאו הזמנה נמי מוכנין ועומדין הן והאיסור בא אחרי כן: ה"ג אלא דאחזו ולא אחזו. בהכי עסקינן שיבשו ולא כל צרכן: דאיכא אינשי דאכלי ואיכא דלא אכלי. ואצטריך ליה לגלויי דעתיה אי אכיל אי לא אכיל: תא שמע. דאין מוקצה לחצי שבת: מפולין ועדשים. שאינו מבשלין ביום טוב: דמעיקרא. בין השמשות: חזו לכוס. חיין כל דבר הנאכל חי קרי אכילתו כוסס: אדרו להו. כל זמן שרותחין: גמר

מסורת הש"ס

שבת קלו חולין נא

הגהות הב"ח
(א) גמ' נולד הוא ומומו עמו כצ"ל וכן בכל העמוד:
(ב) שם בעי מיניה רב הלל מרבה יש:

גליון הש"ס
גמ' יש מוקצה לחצי שבת. עי' שבת מג ע"א תוס' ד"ה בעודן עליו ודף מד ע"ב תוס' ד"ה יש עליה ובחולין דף טו ע"ב תוס' ד"ה כגון:

[פרשת בשלח ס"ס מז]

שבת מה.

נ"ל גרסי'

מומו ניכר מאתמול כצ"ל

רבינו חננאל

ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן. דרש רבה בר רב הונא נולד ביו"ט ומומו עמו מבקרין אותו לכתחלה ביו"ט אמר אביי כוותיה מסתברא מדקתני תלתא בבי בברייתא נולד בו מום מעיו"ט אין מבקרין אותו ביו"ט לכתחלה הא דאיעבד שפיר דמי נולד בו מום ביו"ט ר' שמעון אומר אין זה מן המוכן דאפילו דיעבד נמי לא ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן [דאפי' לכתחלה נמי] ודחינן להא ממתניתא דאייתי ר' הושעיא ותני בין שנולד בו ביו"ט ובין שנולד בו מעיו"ט חכמים אומרים אין זה מן המוכן ודייק ר' נחמ' ומוקים לה למתני' כוותיה מדקתני ר' שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מעיו"ט דליכא למימר האי דקתני כל שאין מומו ניכר דלא הוה ביה מום כלל מעי"ט[דקשיא פשיטא] הוא אלא לעולם דהוה ביה מום בעיו"ט ולא ניכר לחכם אי מום עובר אי מום קבוע הוא וקתני [בלשון] חכמים ש"מ דהלכתא כוותיה ומפורש בתלמוד א"י אתא עובדא קומי ר' אמי וסבר למימר ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה. אייתי ר' אושעיא מתניתא דבר קפרא מדרומא ותנא. וחכ"א כל שאין מומו ניכר מעיו"ט ולא התירו מומחה אלא ביום טוב אינו מוכן וקיבלה וחזר ביה. והא דתניא תלתא בבי אוקימנא לאדא בר אוכמי דמשבש ותני כלומר משובשת היא ולא סמכינן עלה: בעא מיניה הלל מרבה יש מוקצה לחצי שבת כגון ענבים שהיו לילי שבת ראויין לאכילה. כמשו ואינן לא ענבים ולא צימוקין ונדחו נשבה בהן רוח כל היום ונעשו בסוף היום כמו צימוקין וראויין לאכילה מאי כיון שנדחו בתחלת היום הוו להו מוקצה ואע"ג דהא [חזי] השתא אסירי אי לא. אמר ליה יש מוקצה:ירושלמי אין אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים א"ר שמואל בר סרטי מפני שמסריחות בינתים.איתיביה ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מוכן. והא האי דבשר היה ראוי אגב אמו נולד ביו"ט נדחה ביקר הכם מומו והתירו חזר וקתני הרי זה מוכן. וא"ת כי יש מוקצה איך הוא מוכן ופירק אביי כגון דיתבי [דייני] במקום שנולד בו זה הבכור ובעת צאתו מרחם אמו ראו זה המום והתירוהו מיד איכא דאמרי אין מוקצה אמר לו נימא מסייע ליה.ושוין שאם נולד ומומו עמו כו' איתיביה היה אוכל בענבים והותיר ודעלן לגג לעשות מהן צימוקין לא יאכל מהן בשבת עד שיזמין ויאמר בעת שהותירו יהיו מוכנין לשבת וכן האפרסקים כו' ולא מיתוקמ' אלא בזמן דאיחזו ואידחו והדר איחזו. וא"ת כל דבר שהיה ראוי לאכילה אע"פ שנדדה אם חזר ונראה בכשרותו עומד ולא נדחה למה הצריך להזמין אלא מאי יש מוקצה וכי מזמין על דבר שאינו בר אכילה מאי הוי ופרקינן כגון דנדחו ולא נראו לגמרי. יש בני אדם שאוכלי' אותן כמותן שהן עכשיו ויש מי שאינו אוכל אם גילה דעתו לאוכלן כמות שהן [הרי גלי] לא זמן נתברר כי מוקצה הן אצלו. ת"ש מפולין ועדשין כי בעת שהן יבישין ראוין לכוס

גמר בשולייהו חזו להו אמר ליה אביי ולטעמיך תקשי לך קדרות דעלמא דהא סתם קדרות דעלמא בין השמשות רותחות הן ולאורתא אכלינן מינייהו אלא גמרו בידי אדם לא קא מבעיא לן כי קא מבעיא לן גמרו בידי שמים ר' יהודה נשיאה הוה ליה ההוא בוכרא שדריה לקמיה דר' אמי סבר דלא למחזייה א"ל רבי זריקא ואיתימא רבי ירמיה *ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה הדר שדריה לקמיה דרבי יצחק נפחא סבר דלא למחזייה א"ל ר' ירמיה ואיתימא ר' זריקא ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה א"ל רבי אבא מאי טעמא לא שבקתינהו לרבנן למעבד עובדא כר' שמעון א"ל ואת מה בידך א"ל הכי אמר ר' זירא הלכה כר' שמעון אמר *מאן דהוא *)אזכי ואסק להתם ואגמרה לשמעתא מפומיה דמרה כי סליק להתם אשכחיה לר' זירא א"ל אמר מר הלכה כרבי שמעון א"ל לא אנא מסתברא אמרי מדקתני במתניתין ר' שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מבעוד יום אין זה מן המוכן וקתני לה בברייתא בלשון חכמים ש"מ מסתברא כוותיה מאי הוי עלה אמר רב יוסף ת"ש *דתליא *באשלי רברבי דאמר רבי שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי א"ר יוסי בן שאול אמר רבי משום קהלא קדישא דבירושלים ר' שמעון וחבריו אמרו הלכה כרבי מאיר אמרו והא אינהו קשישי מניה טובא אלא בשיטת ר' מאיר אמרוה דתנן* השוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו ר' יהודה מתיר ורבי מאיר אומר *הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור אלמא קסבר ר' מאיר ראיית בכור לאו כראיית טרפה ראיית בכור מחיים ראיית טרפה לאחר שחיטה ומינה ראיית טרפה אפילו בי"ט ראיית בכור מערב י"ט א"ל אביי אטו התם ברואין מומין פליגי בקנסא פליגי דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן *בדוקין שבעין כולי עלמא לא פליגי דאסור משום דמשתנין כי פליגי במומין שבגוף רבי מאיר סבר גזרינן מומין שבגוף אטו מומין שבעין ור' יהודה סבר לא גזרינן אמר רב נחמן בר יצחק מתניתין נמי דיקא דקתני ר' מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור שמע מינה קנסא הוא דקא קניס שמע מינה אמי ורדינאה חזי בוכרא דבי נשיאה הוה ביומא טבא לא הוה חזי אתו ואמרו ליה לרבי אמי אמר להו שפיר קא עביד דלא חזי איני והא רבי אמי גופיה חזי רבי אמי כי חזי מאתמול הוה חזי ובי"ט

גמר להו בשולייהו. אשתרו ולא אמרינן שעה אחת היו מוקצות וידחו: ולטעמיך. דמשוית להו לרתיחתן תורת מוקצה וילפת מינה דאין מוקצה לחצי שבת: תקשי לך. מהשתא דלא תוכל לתרץ היאך אנו אוכלים שום קדרות בלילי שבתות דעל כרחך המוקצה לבין השמשות מוקצה לכולי יומא והרי בין השמשות כל הקדרות מסולקות מרותחות מן הכירה ואכלינן מנייהו לאורתא: אלא מידי דגמרו בידי אדם לא קא מבעיא לן. דכיון דבידו לתקנו בו ביום לא מקצה ליה מדעתיה מפני דחייתו הלכך פולין ועדשים אינם ראויה לכאן ומהאי טעמא נמי שרינן קדרות של בין השמשות: כי קא מבעיא לן גמרו בידי שמים. ע"י חמה דכיון שאין בידו לתקנו מסח דעתיה מניה: הוה ליה ההוא בוכרא. והיו לו בביתו כהנים סמוכין על שלחנו ואוכלין בכורות: רבי יהודה ור' שמעון הלכה כרבי יהודה. הכי קיילינן להו בעירובין (דף מו:): אמר ליה ר' זריקא. לר' אבא: ואת מה בידך. דשבקת לרבי יהודה ובעית למעבד כר' שמעון ממי שמעת דהלכה כר' שמעון בזו: אמר מאן דהוא. אחד מן התלמידים מי שהוא ולא נודע שמו: אזכי ואסק. יהי רצון שאזכה לעלות לארץ ישראל למקום שרבי זירא שם דהוא מרה דשמעתא דאמרי משמיה הלכה כר' שמעון ואגמרה לשמעתא מפומיה: אנא מסתברא אמרי. כן אמרתי דמסתברא כרבי שמעון אבל לא שמעתי שהוקבעה הלכה למעשה כמותו: בלשון חכמים. דקתני לעיל אתא ואייתי מתניתא בידיה בין שנולד בו מום מעי"ט בין שנולד בו מום בי"ט חכמים אומרים כו' ור' שמעון הוא דקאמר הכי וקרי ליה חכמים: באשלי רברבי. בחבלים גדולים וגסים שקשין לינתק כלומר חכמים גדולים אמרוה ואין נוחין לבטל דבריהם: ר' שמעון בן מנסיא וחביריו. אותן שאמר עליהן הרי אמרו אין רואין מומין בי"ט: אמרו הלכה כר' מאיר. בבכורות השתא משמע שמעידין קהלא קדישא על ר' שמעון בן מנסיא שאומר עוד דבר זה ומפרש רב יוסף אמרו בתמיה וכי אפשר שקהלא קדישא אומרים דבר זה על ר' שמעון בן מנסיא וחביריו אמרו הלכה כר' מאיר ועבדינן כותייהו: והא אינהו קדימי וקשישי מיניה טובא. קהלא קדישא דאמרה רבי להא שמעתא משמייהו קשישי מר' שמעון בן מנסיא טובא דהא ר' שמעון בן מנסיא בימי רבי ובניו היה כדתנן באבות [פ"ו] אמר ר' שמעון בן מנסיא אלו שבע מדות שמנו חכמים בתלמידים כלן נתקיימו ברבי ובבניו ולעיל נמי אפלוג בהדיה והיכי אמרו הנהו קהלא קדישא הלכה משמיה דר' שמעון בן מנסיא דקתני ר' שמעון וחביריו אמרו הלכה כר' מאיר: אלא. הכי אמור קהלא קדישא ר' שמעון בן מנסיא וחבריו שאמרו אין רואין מומין בשיטת ר' מאיר אמרוה וכן אפשר שהזקנים נתנו דעתם על דברי הבחורים ואמרו דברי פלוני נוטין אחר דברי ר' פלוני שהיה לפניו: השוחט את הבכור. קודם שהתירו חכם ואח"כ הראה את מומו לחכם: אלמא קסבר ר' מאיר ראיית בכור. אינה קלה כראיית טרפה דאחשבוה רבנן וכל עצמה של התרת בכור תלויה בה שאף שחיטתו אסורה קודם שיראנו ואינו דומה לראיית טרפה שהתירו לבדקה אחר שחיטה: ומינה. וממנה למדו ר' שמעון בן מנסיא וחביריו ואמרו כיון דחשיבא כולי האי הוה ליה כמתקן *וכדן דין ואסור לראותו בי"ט ואע"פ שהטרפה נבדקת בי"ט והיינו תליא באשלי רברבי שאמרו קהלא קדישא דהא דר' שמעון כר"מ אזלא וקמו להו ר' שמעון בן יוסי ור' מאיר בחדא שיטתא וה"ל ר' יהודה יחיד ואין דבריו של אחד במקום שנים: אמר ליה אביי. לרב יוסף: אטו. ההיא דר"מ דבכור ברואין מומין לאחר שחיטה פליגי ומשום טעמא דחשיבותא אמרה ר"מ למלתיה והא קנסא קניס כדמפרש ואזיל ואלו אדם אחר שחטו וכסבור שהוא ניכר מפי מומחה אפילו ר"מ מודה דרואין: בדוקין. טייל"א כמו הנוטה כדוק שמים (ישעיה מ) אם מום זה דוק שבעין: כולי עלמא. אפילו ר' יהודה מודה דאסור מפני שמשתנה לאחר המיתה ויש דוק שנראה לאחר שחיטה מום קבוע שאלו ראהו לפני שחיטה היה נראה עובר: במומין שבגוף. כגון נקלטה אזנו נשברה ידו דלא נשתנה בשביל השחיטה: מתני'. דבכורות נמי דיקא דמשום גזרה קאסר ליה וקנסא קניס כדי שלא ירגיל עוד מדלא קתני ר"מ אוסר דנהוי משמע דאסורו תלוי בגופו שאין ראייתו לאחר שחיטה כלום אלא הואיל ועבר ושחטו שמע מינה זהו טעמו של דבר מפני שהקיל לשחטו ותלה ר"מ הדבר ברשעו של כהן זה שהקיל בו: אמי ורדינאה. גלה היה ועל שם ורדים היה נקרא* ולי נראה מאותו מקום שמו ורדינה כדאמרינן בעירובין (דף מט) שנקרא מחבי ורדינא ולגבים קנים וקרי עין במומין היו: מאתמול הוה חזי. אם קבוע הוא עובר:

אלא גמרו בידי אדם לא מבעיא לן וכו'. וא"ת אמאי אין מוכיח מההיא דכופין את הסל לפני האפרוחין כדי שיעלו וירדו וקאמר [שבת מג:] מותר לטלטלם פי' אחר שירדו מותר לטלטל הסל אע"פ שהיה אסור כשעלו האפרוחים עליו בחצי היום אלמא אין מוקצה לחצי שבת *וי"ל דשאני התם דהוי כמו גמרו בידי אדם שבידו להפריחם מעליו דהא שרינן קדרות אע"ג דבין השמשות רותחות הן ועוד יש לומר דהתם מיירי לענין טלטול דפשיטא ליה דאין מוקצה לחצי שבת והכא קא בעי לענין אכילה:

אלא ר' מאיר קנסא קא קניס. ופסיק רבינו יצחק דהלכה כרבי יהודה דקבעי התם בבכורות (דף כח: ושם) סתמא דש"ס אליבא דר' יהודה ואע"ג דר' מאיר ור' יהודה *הלכה כרבי מאיר בגזרותיו היינו ודאי בגזרותיו אבל לא בקנסותיו*:

ועל

מסורת הש"ס

[עירובין מו: בכורות יא.]

[מו"ק כב. חולין נ.] *) [שם ונדה מח.]

[ב"ב לא: ע"ז ז:]

בכורות כח.

[שם ע"ש]

לפי גי' מהב"מ לעיל נ"ל או כדן דין

פי' גיטין מה. דשם נקרא שפיר נאה

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ג מהלכות בכורות הלכה ד סמג עשין קיא טוש"ע י"ד סי' שי סעיף א:

וא"ל דשאני התם דהוי כמו גמרו בידי אדם דבידו להפריחם מעליו דהא שרינן קדרות אע"ג דביה"ש רותחות הן דכפי' כירה (שם) קאמר אם היו עליו בה"ש אסור לטלטלו וא"כ לא הוי כגמרו בידי אדם וי"ל דהתם מיירי כו' כצ"ל מהרש"א

[עירובין מז. כתובות נז.]

[ועי' תוס' יבמות לו. ד"ה מי עביד ותוספות ב"ק לו: ד"ה והכמים ותוס' ב"מ עב. ד"ה קונסין ותוס' ב"ב לד: שילהי ד"ה והכמים ותוס' בכורות כח. ד"ה ר"מ ותוספות זבחים קד. ד"ה אמר ר' עקיבא]

[בערוך פי' מלשון ויטע אשל כלומר אילנות גבוהים והיינו חכמים גדולים כדכתיב הנה אשור ארז בלבנון [יחזקאל לא] וכדאמרינן פסחים קיב. הרוצה ליחנק יתלה באילן גדול].

רבינו חננאל

לכוס עודנו בקידרא נדחו מלכוס ועדיין לא נתבשלו נגמר בשולן נראו ואנו מבשלין אותן ביו"ט הנה הן מוקצה א"ל אביי ולטעמיך תקשו לך כל קדירות דבין השמשות דאינון רותחות בין השמשות ואין ראויות לאכילה ולאח'[כך] אוכלין מינייהו אלא כל דבר שגמרו בידי אדם כגון אילו לא קמיבעיא לן דודאי אין מוקצה, כי קמיבעי לן גמרו בידי שמים ולא איפשיטא. ר' יהודה נשיאה הוה ליה בכור שדריה לר' אמי ביו"ט לבקרו סבר דלא למיחזי' א"ל ר' ירמיה והא ר' יהודה תני במתניתין ירד מומחה ויראה ור' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה ואוקימנא למתניתין ברואין מומין ביו"ט פליגי ר' יהודה מתיר ור' שמעון אוסר וכן ר' יצחק נפחא לא רצה לבקר מומין ביו"ט ואמר לו ר' ירמיה כמו שאמר לר' אמי א"ל ר' אבא לר' ירמיה למה אינך מניח לר' אמי ור' יצחק נפחא לעשות כר' שמעון דאמר אין רואין מומין א"ל ר' ירמיה ואת מה בידך א"ל הכי אמר זעירא הלכה כר' שמעון ואסיקנ' מסתברא קאמר מדקתני לה דר' אושעיא דאייתי בהדיה הא דר' שמעון בלשון חכמים ש"מ הלכתא כותיה. מאי הוי עלה ת"ש מדאשכחן ר' שמעון בן מנסיא וחביריו שהקדימו באותו הזמן שהיו קודם ר' מאיר ואמרו הלכה כר' מאיר דתנן בבכורות עד כמה ישראל חייב לימפל (בבשר): השוחט את הבכור ואח"כ הראה מומו ר' יהודה מתיר ר' מאיר אומר הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה אסור. ודייקינן אלמא קסבר ר' מאיר ראיית בכור לאו כראיית טריפה כו' א"ל אביי אטו התם בראיית מומין ביו"ם פליגי בגזירת מומין שבגוף אטו מומין שבעין פליגי מפני שמשתנין לאחר מיתה וקנסא הוא דקא קניס ר' מאיר התם. (אי) אמי ורדינאה לא היה רואה מומי בכור ביו"ם וא"ר אמי שפיר עביד דלא חזי. ר' אמי הוה רואה מומין מעיו"ם ולמחר ביו"ם הוה שואלו איך נפל בו מום יכן

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה ג טור שו"ע א"ח סי' תצח סעיף ט:

כט ב מיי' פ"ב מהל' בכורות הלכה ח טוש"ע יו"ד סי' שיג סעיף א:

ל ג מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה טז טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ו:

לא ד ה מיי' שם:

לב ו מיי' שם טוש"ע שם:

לג ז ח מיי' פ"ד מהל' יו"ט הלכה יט סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תק סעיף א:

[עי' בבכורות איתא אחד מום ואחד כל מום]

[נ"ל דתניא]

פסחים נו

שבת מה:

שבת קמח:

[ועי' תוס' שבת כד: ד"ה לפי ופסחים מו. ד"ה לא תקרא]

מסורת הש"ס

בכורות לג: [מנחות נו:] [עי' בבכורות לד. איתא יתן וכ"א בהלכות פ' כא סי' מד]

שבת קטו:

לעיל ב. ו: ע"ש שבת קנו: ע"ש

[שבת כג: כד]

[דרב וכ"א שם ובאמת צ"ל דרבא וכן סוגיא שר]

[תוספ' פ"ג]

[עי' רש"י לקמן לג. ד"ה מסום מקח וממכר]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אין פוסקין וכו'. עי' רש"י לקמן דף לג ע"א ד"ה מסום מקח וממכר: בא"ד בספר עזרא. כלישנא דש"ס סוכה דף לז ע"א וכן בעזרא וכו' וזהו בנחמיה ח' ועי' סנהד' דף לג ע"ב:

תורה אור

ויקרא כב

שם

ובי"ט שיולי קא משייל היכי הוה עובדא כי הא דההוא גברא דאייתי בוכרא לקמיה דרבא אפניא דמעלי יומא טבא הוה יתיב רבא וקא חייף רישיה דלי עיניה וחזייה למומיה א"ל זיל האידנא ותא למחר כי אתא למחר אמר היכי הוה עובדא א"ל הוה שדיין שערי בהך גיסא דהוצא והוה איהו באידך גיסא בהדי דבעי למיכל עייל רישיה ופרטיה הוצא לשפותיה א"ל דלמא את גרמת ליה א"ל לא ומנא תימרא דגרמא אסור *דתניא °מום לא יהיה בו אין לי אלא שלא *יהיה בו מום ג'מניין שלא יגרום לו על ידי דבר אחר שלא יביא בצק או דבלה ויניח לו על גבי האזן כדי שיבא הכלב ויטלנו ת"ל °כל מום *אמר מום ואמר כל מום: **מתני'** *ג'בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה ומעשה ושאלו את רבי טרפון עליה ד'ועל החלה שנטמאת ונכנס לבית המדרש ושאל ואמרו לו לא יזיזם ממקומם: **גמ'** לימא תנן סתמא דלא כר' שמעון (*דתנן) ר' שמעון אומר *מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים *ר' יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה אפילו תימא ר' שמעון מודה ר' שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין *הניחא למר בר אמימר משמיה *דרבא דאמר מודה היה רבי שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין שפיר אלא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר חלוק היה רבי שמעון אפילו בבעלי חיים שמתו שמותרים מאי איכא למימר ה'תרגומה זעירי בבהמת קדשים דיקא נמי דקתני עליה ועל החלה שנטמאת מה חלה דקדישא אף בהמה דקדישא אלא טעמא דקדישא הא דחולין שריא הניחא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר חלוק היה ר' שמעון אף בבעלי חיים שמתו שמותרין שפיר אלא למר בר אמימר משמיה דרבא דאמר מודה היה רבי שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין מאי איכא למימר הכא במאי עסקינן ו'במסוכנת ודברי הכל: **מתני'** *אין נמנין על הבהמה לכתחלה ביו"ט אבל נמנין עליה מערב יום טוב ושוחטין ומחלקין ביניהם: **גמ'** מאי אין נמנין אמר רב יהודה אמר שמואל ז'אין פוסקין דמים לכתחלה על הבהמה ביו"ט היכי עביד אמר רב מביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו ואומר זו כזו תניא נמי הכי *ח'לא יאמר אדם לחברו הריני עמך בסלע הריני עמך בשתים אבל אומר לו הריני עמך למחצה ולשליש ולרביע:

מתני'

וביו"ט שיולי קא משייל. פעמים שהיה טרוד בעיו"ט ומשראה המומין אומר לו לך עכשיו ובא למחר והיה שואלו על המום איך בא לו מפני שנחשדו כהנים על הבכורות להטיל בהם מום כדתנן (בכורות דף לה.) כל המומין הראויים לבא בידי אדם רועי ישראל נאמנים רועי כהנים אין נאמנים וצריך להביא עדים שמאליו בא לו: ההוא גברא. כהן היה: דלי עיניה. נשא עיניו: הוצא. גדר של קוצים: הוה שדיין שערי בהך גיסא דהוצא. שעורין היו מושלכים מעבר לגדר והבכור היה לעבר השני: ופרטיה לשפותיה. קרע שפתיו והיא שנויה במומי הבכור שפתו שנפגמה שלעולם הוא ניכר: את גרמת ליה. מדעת נתת השעורים שם שנחשדתם על הבכורות מפני טורח הגדול והגליאה שהוטל עליו שישראל אינו מטפל בו אלא שלשה חדשים ונותנו לכהן: לא יהיה. קרי ביה לא יהיה: ה"ג מום לא יהיה בו אין לי אלא כו'. אי כתב מום ולא כתב כל לא היה לו לאסור גרמא אלא נתינת מום ממש אבל עכשיו אמר מום לאסור נתינת מום ממש ואמר כל מום לאסור גרמא: **מתני'** חלה שנטמא'. אינה ראויה לכהן היום דהא באכילה אסורה לעולם ובהסקה או לתתה לכלבו בי"ט אסור דאין מבערין קדשים טמאים מן העולם ביו"ט ואפילו ע"י אכילת בהמה דקי"ל* שאין שורפין קדשים בי"ט ולא תימא דוקא שריפה משום דהבערה שלא לצורך היא דהא אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט הבערה לצורך היא דהדלקת נר ביו"ט לצורך אכילה היא ומותרת אפילו הכי בשמן שרפה לא והוא שמן תרומה שנטמאת דגזרת הכתוב היא שאין קדשים טמאים מתבערים ביו"ט דרחמנא אחשבה להבערתן דכתיב באש ישרף (ויקרא ז) הלכך מלאכה היא: **גמ'** ואת הנבלה לפני הכלבים. וכשנתנבלה בשבת קאמר מדפליג רבי יהודה עלה ואמר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן: בבעלי חיים. בהמה בריאה בין השמשות שמתו. בי"ט: שאסורים. וכי שריא במסוכנת בין השמשות דדעתיה עלויה להאכילה לכלבים: בבהמת קדשים. שאסורה בהנאה וטעונה קבורה ואינה נפדית דבעיא העמדה והערכה אי נמי אין פודין קדשים להאכיל לכלבים ואפילו למאן דאמר פודין בי"ט לא פרקי לה הלכך לא חזיא: אלא טעמא דקדשים. כיון דדיקא מתני' למתנייה דומיא דחלה על כרחך שמעינן מינה דדוקא בקדשים נקט ופרכינן אלא טעמא דקדשים בתמיה: הא דחולין שריא. לכלבים ולא מתסרא משום מוקצה: הניחא למר בריה דרב יוסף כו'. איכא למימר מתני' דדיקא לאשמועינן דחולין שריא ר' שמעון היא דלית ליה מוקצה. אלא למר בריה דאמימר. מני לא ר' יהודה ולא ר' שמעון: הכא במאי עסקינן במסוכנת. לעולם ר' שמעון היא ומתני' במסוכנת דשרי ר' שמעון בה ואמר מחתכין את הדלועין כו' הלכך טעמא דקדשים לא יזיזנה הא דחולין שריא: **מתני'** אין נמנין. בגמ' מפרש מאי היא: אבל. שוחט הוא הטבח בלא פסוק דמים ומחלקין אותה ביניהם ולמחר יפסוק להם דמיה: **גמ'** *אין פוסקין דמים. דמקח וממכר בשבת וביו"ט אסור *°בספר עזרא (נחמיה יג): היכי עביד. דקתני שוחט הוא ומחלקין ביניהן היכי עביד שידעו למחר כמה היתה שוה לפסוק דמיה: מביא. להם ביו"ט שתי בהמות שוות ויאמר ראו שזו כזו ולמחר שמין את הנותרת: הריני עמך. נמנה על בהמה זו בסלע והיינו כשמואל דאמר אין פוסקים לה דמים ביו"ט:

מתני'

ועל החלה שנטמאת לא יזיזנה ממקומה. פרש"י דלמאי חזי אי לאכילה הא טמאה היא אי להסקה תחת תבשילו אין שורפין קדשים בי"ט וכ"ת ירילנה לפני כלבו כדאמרינן בפסחים (דף לב: ושם) גבי תרומת חמץ ומרילה לפני כלבו וי"ל דנתינה לכלבו אע"ג דאין כאן שום טורח זהו ביעורו וכשם שאין שורפין כך אין מבערים דרחמנא אחשבה להבערתו אע"ג דהוי לצורך כדאמר אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט ואע"פ שהוא צורך יו"ט להדליק לצורך אכילה וקשה דהא דאין שורפין קדשים ביו"ט הייט טעמא משום טורח מלאכה לעשות אש ולעסוק בשריפתו אבל הכא כשנותן החלה לפני כלבו אין כאן שום טורח מלאכה לכן נ"ל דלכך אין נותנה לפני כלבו משום דמצותה בשרפה כדאמר בשבת (דף כה:) כשם שמצוה לשרוף הקדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת אבל גבי תרומת חמץ דקאמר מרילה לפני כלבו לא איירי כשנטמאה אלא משום ביעור חמץ ולכך אינה צריכה שריפה וכן משמע בתמורה (דף לג:) דחשיב לה לתרומה טמאה בהדי הנשרפין וקאמר הנשרפין לא יקברו ומ"מ קשה דהיכי מדמה תרומה לקדשים למימר שאין שורפין תרומה ביו"ט אימא שאני שריפת קדשים דלית בהו צורך הדיוט כלל לכך אין שורפין אבל תרומה דצורך הדיוט להסיק תחת תבשילו אימא ישרפנו בי"ט תחת תבשילו דהא איכא צורך אוכל נפש ותירץ רבינו יצחק דתחת תבשילו הואיל ואית ביה נמי צורך גבוה בטל ליה צורך הדיוט אגב צורך גבוה והוי כאילו כולו של גבוה וראיה מדלעיל (דף יט.) דאמרינן נדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט ואפילו שלמים ואמאי והא שלמים צורך הדיוט אית בהו אלא ודאי בטיל ליה חלקו אגב חלק גבוה והוי כאילו כולם לגבוה הכא נמי גבי תרומה נימא הכי וקשה לפי זה דא"כ נלייט פסחים היכי דחיא י"ט הא אית ביה צורך גבוה כי הם גלי אם ואמאי לא בטיל ליה אגב מצות גבוה את מה שיש להדיוט אלא ודאי י"ל דאין קושיא מטעם זה דמצות גבוה לא בטלה חלק דהדיוט וגבי שלמים שאני דעיקר הקרבה בשביל גבוה וכהנים ובעלים משלן גבוה קא זכו ומה שאין שורפין את התרומות הייטו גזרה תרומה אטו קדשים*:

[בבהמת קדשים. ורבי טרפון שהיה מסופק דס"ד דשרי משום בזיון קדשים]: ת"י גריפת

רבינו חננאל

וכן רבה הוה חייף בעיו"ט ואייתו ליה בכור לבקרו דלי רישיה וחזא למומא ואמר ליה זיל האידנא ותא למחר אתא למחר א"ל איך נפל ביה האי מומא א"ל בכור חזי שערי דרמו מאחורי דהוצא הכנים ראשו בין הוצא לאכול שעורים פרטיה כלומר חתך הקוץ שפתו א"ל ודילמא את גרמת ליה א"ל לא ונרמא דאסור מנא לן דתניא מום לא יהיה בו. אין לי שלא יהיה בו מום אבל אם יש בו מותר לאוכלו במומו מניין שאסור לגרום לו מום שלא יביא בצק ויתן באזנו של גדי כדי שיבוא כלב ויטלנו ת"ל כל מום לא יהיה בו מעצמו מכאן שאסור לגרום לו: **מתני'** בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה כו'. משנה זו סתם היא וקתני לא יזיזנה ממקומה לימא תנן סתמא דלא כר' שמעון דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים ואמרינן אפי' תימא ר' שמעון מתניתין בשמתה ביו"ט ומודה ר' שמעון בשהיו בעיו"ט בחיים ומתו ביו"ט שאסורין לטלטלן *) (צריך למצוא מקומו) הניחא למר בר אמימר דרבא דאמר מודי ר' שמעון אלא למ"ד חלוק היה ר' שמעון אפילו בבעלי חיים שמתו ביו"ט שמותר לטלטלן וליתנם לפני הכלבים מאי איכא למימר. תרגמא זעירי למשנתנו בבהמת קדשים שטעונה קבורה ואסור להאכילה לכלבים לפיכך לא יזיזנה ממקומה ואמרי' מתני' נמי דוקא דבהמת קדשים היא דקתני עליה ועל החלה עליה דומיא דחלה מה חלה קדש אף בהמה קדש ודייקינן מינה טעמא דהיא קדשים הא בהמה דחולין שמתה ביו"ט מותר לטלטלה אליביה דר' שמעון הניחא למ"ד חלוק היה ר' שמעון בב"ח שמתו שמותר לטלטלן אלא למ"ד דמודה היה שאסורים מאי איכא למימר ואוקימנא במסוכנת ומתה ביו"ט דכיון דמסוכנת**) מתה מאתמול ביו"ם היא ואפילו לר"י ומתניתין בבהמת קדשים ולפיכך לא יזיזנה הא דחולין דברי הכל שרי לטלטלה: **מתני'** אין נמנין על הבהמה בתחלה ביו"ט כו' אוקמ' רב... לפסוק לה דמים אבל נמנין עליה ואומר זו כמו זה שמכרה מערב ודמי אותה הבהמה ידועים ושוחטים ומחלקים בלא פסיקת דמים תניא נמי הכי לא יאמר אדם לחבירו הריני עמך בסלע הריני עמך בשתים שנמצא... דמי

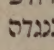
*) נראה שג' תיבות אלו סוף הג"ה מן הגה שכתב על מימרא דמר בר אמימר דצריך למצוא מקומו היכן אמר דבר זה וצ"ע. **) נראה דצ"ל דכיון דמסוכנת היתה מעיו"ט דעתיה עליה מאתמול וכ"ה בר"ף כא...

מתני׳ *ר׳ יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ וחכ״א ״אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר: גמ׳ מאי כל עיקר אמר רב יהודה אמר שמואל ״אפי׳ לשמרו מן העכברים אמר רב אידי בר אבין ״והוא דתליא בתריטא ואמר רב יהודה אמר שמואל ״טבח אומן אסור לשקול בשר ביד ואמר רב יהודה אמר שמואל ״טבח אומן אסור לשקול בשר במים ואמר רב חייא בר אשי ״אסור לעשות בית יד בבשר אמר רבינא ״ובידא שרי אמר רב הונא ״מותר לעשות סימן בבשר כי הא *דרבה בר רב הונא מחתך לה אתלת קרנתא ר׳ חייא ור״ש ברבי שוקלין מנה כנגד מנה ביום טוב כמאן לא כרבי יהודה ולא כרבנן אי כר׳ יהודה האמר שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ כנגד הכלי אין כנגד מידי אחרינא לא אי כרבנן הא אמרי אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר אינהו דעבוד כר׳ יהושע דתניא ר׳ יהושע אומר שוקלין מנה כנגד מנה ביום טוב אמר רב יוסף הלכה כר׳ יהושע הואיל ותנן בבכורות כותיה דתנן* ״פסולי המוקדשין הנאתן להקדש ״ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור א״ל אביי ודלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר׳ יהושע הכא אלא דליכא בזיון קדשים אבל התם דאיכא בזיון קדשים לא אי נמי עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא משום דלא מחזי כעובדין דחול אבל הכא דמחזי כעובדין דחול לא למימרא דקפדי אהדדי והא הנהו שב בניתא דאתו לבי רבי ואשתכח חמש מנייהו בי ר׳ חייא ולא קפיד ר״ש ברבי אמר רב פפא שדי גברא בינייהו אי ר׳ חייא ור׳ ישמעאל בר׳ יוסי אי ר״ש ברבי ובר קפרא: מתני׳ ״אין משחיזין את הסכין ביום טוב אבל משיאה על גבי חברתה: גמ׳ אמר רב הונא לא שנו אלא במשחזת של אבן אבל במשחזת של עץ מותר אמר רב יהודה אמר שמואל הא דאמרת של אבן אסור לא אמרן אלא לחדדה אבל להעביר שמנוניתה מותר מכלל דבשל עץ אפילו לחדדה נמי מותר איכא דמתני לה אסיפא בשל עץ מותר אמר רב יהודה אמר שמואל הא דאמרת בשל עץ מותר לא אמרן אלא להעביר שמנוניתה אבל לחדדה אסור מכלל דבשל אבן אפילו להעביר שמנוניתה אסור איכא דמתני לה אמתניתין אין משחיזין את הסכין ביו״ט אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא לחדדה אבל להעביר שמנוניתה מותר מכלל דע״ג חברתה אפילו לחדדה נמי מותר ואיכא דמתני לה אסיפא אבל משיאה על גבי חברתה אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא להעביר שמנוניתה אבל לחדדה אסור מכלל דבמשחזת אפילו להעביר שמנוניתה אסור מאן תנא דבמשחזת אסור אמר רב חסדא דלא כר׳ יהודה (א) *דתניא אין בין יו״ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ר׳ *)יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש א״ל רבא לרב חסדא דרשינן משמך הלכה כרבי יהודה אמר ליה **)יהא רעוא דכל כי הני מילי מעלייתא תדרשון משמאי אמר רב נחמיה בריה דרב יוסף הוה קאימנא קמיה דרבא והוה קא

מעבר

*)[כך דרי״ף ליתא במשנה ולכן שפיר גרסינן דתניא] **)[יבמות פ. כתובות סח.]

רש״י

מתני׳ ר׳ יהודה אומר שוקל אדם בשר · טבח המוכר בשר במשקל אע״פ שאסור לשקול בליטרא דהיינו מעשה חול מותר הוא לשקול כנגד הכלי וכנגד הקופיץ סכין גדול שקוצבין בו בשר דאיכא שנוי ולא הוי מעשה דחול: אין משגיחין · אין מעיינין: גמ׳ מאי כל עיקר · מאי אתא לרבויי האי כל עיקר נימא וחכמים אוסרין: אפי׳ לשמרו מן העכברים · אין נותנין אותו במאזנים התלויין ביתד גבוה: והוא דתליא בתריטא · בטבעת שתולין אותן בה כששוקלין דמחזי כנותנו לשם משקל: טבח אומן · שיודע לכוין משקל כנגד משקל בידיו: אסור לשקול בשר ביד · לאחוז הליטרא בידו אחת והבשר בידו אחרת ולכוין דבחול נמי כיון דאומן הוא בכך אורחיה הכי: במים · שיש לו שנתות וסימנים בכלי ונותנין בו מים והסימנים מודיעין אותו כמה המים עולין למעלה בשביל ליטרא בשר שכבר שיערו לכך: בית יד · נקב לאחוז בו: ובידא שרי · לנקוב באצבעו שרי דלאו דרך חול הוא אבל בסכין דרך חול הוא כשמוכר בשר עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו וביו״ט צריך לשנות לעשות היכר שאין מקח וממכר מותר בו: סימן בבשר · שלא יחליפוהו הנושאין: אתלת קרנתא · כשהיה משלח הבשר לביתו היה רגיל לעשות כל חתיכה כזה בעלת שלש קרנות* וכבר היו מכירין אנשי ביתו שזה היה סימן שלו: ר׳ חייא ורבי שמעון ברבי · כשהיו חולקין בשר ביניהם היו שוקלין אותה מנה כנגד מנה ביו״ט: כנגד כלי אין · דבחול לאו הכי אורחיה אבל מנה כנגד מנה כך דרך כל החולקין: הואיל ותנן בבכורות כותיה · דאסור לשקול ולמכור בכור בעל מום ששחטו כהן בליטרא שלא לעשות מעשה חול בקדשים דבזיון הוא וקתני דמנה כנגד מנה ויודע כמה משקל ראשונה ושוקל כנגדה מותר אלמא לאו עובדא דחול חשיב ליה: דתנן פסולי המוקדשין הנאתן להקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור · סיפא דמתני׳ נקט ורישא הכי איתא כל פסולי המוקדשין נמכרים באטליז ונשקלים בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים אבל פסולי המוקדשין הנייתן להקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור וכן פירושה כל קדשים בעלי מומים שנפדו במומן אף על פי שעדיין מקלת קדושה עליהן שאסרן הכתוב בגיזה ועבודה כדאמרינן בבכורות (דף טו.) תזבח ולא גיזה וכו׳ אפילו הכי נוהגין מעשה חולין בהן בזו שנשחטין באטליז ונמכרין באטליז בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר שהניית מכירתן ביוקר אינה להקדש אלא לבעלים לפי שאין להם פדיון במומם להיות דמיהן נכנסין לקדושתן דבבכור נאמר לא תפדה ובמעשר נאמר לא יגאל (ויקרא כז) אלא נאכלין לבעלים במומן הלכך אין נוהגין בהן מעשה חולין במכירת בשרם כשנפל בהן מום ושחטום הבעלים בעלים דבכור כהן ובעלים דמעשר ישראל אבל שאר פסולי המוקדשים הניית מכירתן ביוקר להקדש היא ואע״פ שכבר נפדו קודם שחיטה דהא קודם פדייה אין נשחטין דבעי העמדה והערכה אפי׳ הכי הניית מכירתן ביוקר להקדש שלפי מה שיודע שהנאתו יפה הוא מוסיף פדיונו. מתחלתו לפיכך מבזין אותו למוכרו באטליז שהכל פוגים שם ליקח בשר: ושוקלין מנה כנגד מנה · כשמוכרו בתוך הבית אלמא כי האי גונא לאו משקל הוי: לא היא · לא סבירא להו לרבנן דבכורות כר׳ יהושע בי״ט ולא ר׳ יהושע ס״ל בבכור דשרי: ע״כ לא קאמרי רבנן התם אלא דלא עביד מעשה דחול · דהתם מכירה היא ואין דרך לשקול בשר הנמכר במנה כנגד מנה: אבל הכא · גבי רבי חייא ור״ש ברבי קא עבדי עובדין דחול דהא חלוקה היא וכן דרך כל החולקין ולא סבירא להו לרבנן דבכורות כר׳ יהושע: ומי קפדי אהדדי · ר׳ חייא ור״ש ברבי לחלוק בשר במשקל והלא מוותרין זה לזה ונוטלין זה משל זה משום אהבה: דהנהו שב בניתא · שבעה דגים שבאו לרבי ונמצא שנטל רבי חייא חמש והוליכן לביתו: ולא קפיד רבי שמעון ברבי · לומר משל אבי הוא נזון יותר ממני: אי ר׳ חייא ור׳ ישמעאל בר׳ יוסי · היו אותן שחלקו שהן היו רגילין ליקח זה עם זה אי ר״ש ברבי ובר קפרא: מתני׳ אין משחיזין · אגוייזי״ר בלע״ז: אבל משיאה על גבי חברתה · דמשני מדרך חול: גמ׳ משחזת של אבן · דמתקנת ליה שפיר דמחזי כמתקן בחול: מכלל דבשל עץ כו׳ · גמרא קא דייק מדאוקי רב יהודה איסורא בשל אבן בלחדדה מכלל דבשל עץ אף לחדדה שרי דמאי דאסר רב הונא בשל אבן שרי דכוותה בשל עץ: איכא דמתני לה · להא דרב יהודה: אסיפא · דמלתיה דרב הונא: איכא דמתני לה · להא דרב יהודה אמתני׳ ולאו אמלתיה דרב הונא: לחדדה · הוי תקון להעביר שמנונית איגו אלא כהדחה בעלמא: מתיר אף מכשירי אוכל נפש · וטעמא משום דדריש יעשה לכם לכל צרכיכם: דרשינן משמך · נדרוש משמך:

מעבר

עין משפט נר מצוה

לד א ב ג ד ה מיי׳ פ״ד מהלכות יו״ט הלכה כ סמג לאוין עה טוש״ע א״ח סימן תק סעיף ג:

לה ו ז ח מיי׳ פ״ג שם הלכה ו טוש״ע א״ח שם סעיף ג:

לו ט מיי׳ פ״א מהלכות איסורי מזבח הי״ב:

לז י מיי׳ פ״א מהלכות בכורות הלכה יח סמג לאוין שמג טוש״ע י״ד סימן נו סעיף ו:

לח כ מיי׳ פ״ד מהל׳ יו״ט הלכה ט סמג לאוין עה טוש״ע א״ח סימן תקט סעיף ג:

מסורת הש״ס

[לקמן כט.]

ב״מ כג: חולין לה:

בכורות לא.

לקמן לו: מגילה ז: שבת ס: קכד. קלז: [תוספ׳ מגילה פ״א]

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ דתנן אין בין יום טוב לשבת:

רבינו חננאל

דמים אלא אומר לו הריני למחצה או לשליש או לרביע [מתני׳] וחכ״א אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר. אמר שמואל אפילו לשומרו מן העכברים אל יתנהו בכף מאזנים והוא דתליא בתריטה שנראה כשוקל בשר אמר רב יהודה אמר שמואל טבח אומן אסור לשקול בשר ביד דנראה כאלו במאזנים הוא שוקל כיון דמשער בידיו כמה שיש בו והוא אומן בזה ודאי מכוון המשקל וכמאזנים חשוב: ירושלמי תני הטבח לא יהא שוקל בידו ויניח שידו כליטרא אלא חותך בידו בסכין ונותן לזה ולזה וכן (השוקל) [אסור לשקול] במים. אמר רב אסור לעשות בית יד בבשר פי׳ עושין לו מקום כדי שיהיה תולה אותו באותו המקום וכשרוצה לחתוך ממנו אוחז באותו המקום והוא נקרא בית יד שנראה כעושה כלי ביו״ט והני מילי בסכין אבל ביד שרי אמר רב הונא מותר לעשות סימן בבשר כרב הונא דהוה מחתך ליה אתלת קרנתא רבי חייא ורבי שמעון ב״ר היו שוקלין מנה כנגד מנה ביו״ט כשחולקין הבשר ביניהן למימרא דקפדי אהדדי שלא יטול אחד מהן יותר מחברו והא מוותרין הוו להדדי דהא קנו שבע בוניתא ואשתכח בי ר׳ חייא המשה מינייהו ולא קפיד ר׳ שמעון בר׳ ופרקינן ר׳ שמעון ור׳ חייא מוותרי להדדי והני או ר׳ חייא ור׳ ישמעאל בר״י אי ר״ש ברבי ובר קפרא והא דשקלי מנה כנגד מנה כמאן לא כר׳ יהודה ולא כרבנן דמתניתין כו׳ ואמרינן אינהו דעבוד כר׳ יהושע דתניא ר׳ יהושע אומר שוקלין מנה כנגד מנה ביו״ט ואמר רב יוסף הלכתא כר׳ יהושע הואיל ותנן בבכורות כוותיה דתנן פסולי המוקדשין הנאתן להקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור ודחה אביי ואמר ודילמא לא אמר ר׳ יהושע דשוקלין מנה כנגד מנה אלא ביו״ט אבל בבכור דאיכא בזיון קדשים אפילו מנה כנגד מנה אסור אי נמי עד כאן לא שרו רבנן מנה כנגד מנה בבכור אלא משום דלא עביד עובדין דחולין דבחולין שוקלין בליטרא ובבכור התירו מנה כנגד מנה אבל ביו״ט דשקיל במאזנים כעובדא דחול אסרי ונדחת דוקיא דרב יוסף: מתני׳ אין משחיזין את הסכין כו׳ ואסיקנא אבל משיאה ע״ג חברתה אמר שמואל ל״ש אלא להעביר שמנוניתא אבל לחדדה אסור והשחזה עצמה אפילו להעביר שמנוניתא אסור · מאן תנא אין משחיזין דלא כר׳ יהודה דתניא אין בין יו״ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד הא כל, דבר שאינו אוכל נפש שבת ויו״ט שוין ר׳ יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש א״ל רבא לרב חסדא דרשינן משמך הלכה כרבי יהודה א״ל יהא רעוא דכל כי הני מילי מעלייתא תדרשון משמאי: ירושלמי רבי מנא ורבי יוסי בר בון אתפלגון חד אמר מיפוח בהמה ביו״ט שרי מיחבום רבי חייא ור׳ שמעון חד אסר וחד שרי · תני רשבג״א אף מפיים אדם את עצמו בליטרא לידע מה הגיע לו כהרא דרשב״ג · תני הטבח לא יהא שוקל בידו ויניח שידו כליטרא היא אבל חותך בסכין ונותן לזה ולזה · תני אין מרגילין ביו״ט ולא בחול

תורה אור

מעבר לסכינא אפומא דדקולא ואמרי ליה לחדדה קא עביד מר או להעביר שמנוניתה ואמר לי להעביר שמנוניתה וחזיתי לדעתיה דלחדדה קא עביד וקסבר הלכה ואין מורין כן ואמר אביי הוה קאימנא קמיה דמר והוה קא מעבר סכינא אשפתא דרחיא ואמרי ליה לחדדה קא בעי מר או להעביר שמנוניתה ואמר לי להעביר שמנוניתה וחזיתי לדעתיה דלחדדה קא עביד וקסבר הלכה ואין מורין כן איבעיא להו מהו להראות סכין לחכם ביום טוב רב מרי בריה דרב ביזנא שרי ורבנן אסרי ורב יוסף אמר תלמיד חכם רואה לעצמו ומשאילה לאחרים ואמר רב יוסף סכין שעמדה מותר לחדדה ביום טוב והני מילי (א) הוא דפסקא אגב דוחקא דרש רב חסדא ואיתימא רב יוסף אחד סכין שנפגמה ואחד שפוד שנרצם ואחד גריפת *תנור וכירים ביום טוב באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן דתניא *אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ר' יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש *מ"ט דת"ק אמר קרא °הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשיריו ור' יהודה אמר קרא לכם *לכם לכל צרכיכם ות"ק הא כתיב לכם אמר לך ההוא *לכם ולא לנכרים ואידך נמי הא כתיב הוא אמר לך כתיב הוא וכתיב לכם ולא קשיא כאן במכשירין שאפשר לעשותן מערב יו"ט כאן במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יו"ט אמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שנרצף אסור לתקנו ביו"ט פשיטא לא צריכא דאע"ג דמפשיט בידיה ואמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שצלו בו בשר אסור לטלטלו ביו"ט (ג)רב [א] אדא בר אהבה אמר רב מלכיו שומטו ומניחו בקרן זוית אמר רב חייא בר אשי אמר רב הונא והוא שיש עליו כזית בשר רבינא אמר אף על פי שאין עליו בשר מותר לטלטלו מידי דהוה *אקוץ ברשות הרבים *אמר רב חיננא בריה דרב איקא שפוד שפחות וגומות רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיא רב פפא אמר מתניתין ומתניתא רב מלכיא שמעתתא רב מלכיו וסימניך מתניתין מלכתא מאי בינייהו איכא בינייהו שפחות: **מתני'** לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר אבל שוחט ומחלק ביניהם: **גמ'** היכי עביד כי הא דבסורא

שמות יב

[קידושין פ: וש"נ]

מעבר לסכינא אפומא דדקולא · משפשף סכין על פי הסל : הלכה · כרבי יהודה ומותר כל איש לעשות אבל אין מורין לרבים כן שלא יזלזלו אף בשאפשר לעשותו מבעוד יום דכל הני דשרינן כגון שנתקלקלו ביו"ט או שהיה אתמול טרוד כדאמרינן לקמן דלא התיר ר' יהודה אלא במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יו"ט : מהו להראות · הטבח סכין לחכם בי"ט לבדוק שהטילו חכמים *על הטבחים להראות סכין לחכם קודם שישחוט שום בהמה ומהו לעשות כן בי"ט מי מחזי כעובדא דחול דאוושא מלתא שדעתו למכור בהטליז או לא מחזי : רואה לעצמו · בביתו סכין שלו דלא אוושא מלתא : שעמדה · מחריפות שלה שאינה חותכת יפה אבל לא נפגמה : מותר לחדדה ביו"ט · ואע"ג דמאתמול ומשלשום התחילה לקלקל ואיבעי ליה לאסוקי אדעתיה מאתמול דסבר לא צריכנא אבל נפגמה מאתמול לא הוי שרי דמוכחא קלקול שלה והוה ליה למעבד מאתמול : והני מילי דפסקא אגב דוחקא · אבל אם אינה חותכת כלל אסור לחדדה דטרחא יתירא הוא : אחד סכין שנפגמה ואחד שפוד שנרצם · בי"ט אשפויינטי"ר בלע"ז שנשבר ראשו : ואחד גריפת תנור · שנפל לתוכו מן הטיח שלו ולא היה יודע מבעוד יום : באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן · נכנסנו בדבר זה למחלוקתן שממחלוקתן אנו יכולים ללמוד שאף אלו ממכשירי אוכל הן : שפוד שנרצף · נמעך שדרסו עליו ונעקם אבל לא נשבר : אסור לתקנו ביו"ט · שהרי יכול להשתמש בו כמו שהוא וטרחא דלא צריך הוא : ואע"ג דמפשיט בידיה · שמפשטו בידים ואינו צריך להכות עליו בפטיש : שפוד שצלו בו · בשר ביו"ט : אסור לטלטלו · מיד לאחר שנצלה הצלי לפי שנמאס ומוקצה וכבר נעשה צורך יו"ט : שומטו ומניחו בקרן זוית · שומטו מלפניו מהר בגרירא וטלטול מן הצד עד שיעבירו מלפניו לקרן זוית אבל לא טלטול גמור: שרי לטלטולי · בטלטול גמור ולסלקו שלא יוזקו בו אנשי ביתו : מידי דהוה אקוץ ברה"ר · דאמר בפרק כירה שהסיקוה (שבת דף מב.) דמותר להוליכה פחות פחות מד' אמות עד שמסלקנה לצדי רה"ר כדי שלא תזיק : שפוד שפחות וגומות רב מלכיו · אלו שלש הלכות רב מלכיו אמרן ולא רב מלכיא מפני ששמועותיהן דומין זה לזה ויש שמחליפין שמועה של זה בשל זה נתנו בהם סימן לסדר השמועות שפוד הא דאמרן שפחות משנה היא בכתובות ר"א אומר אפי' הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זמה ואמר רב מלכיו הלכה כר"א גומות שמעתא היא ולא נאמרה על המשנה ולענין שתי שערות דאם נמצאו לה גומות של מקום שער אע"פ שאין שם שער גדולה היא (ג) והואלא דאין גומא אא"כ היה בה שער אלא שנשרו : בלורית · במס' ע"ז ועל ברייתא נאמרה הא דרב מלכיא לפרושא לברייתא דת"ר כותי המספר מישראל כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו מפני שהכותי כשהוא מספר מניחה לשם ע"ז ואמר עלה וכמה אמר רב מלכיא שלש אצבעות לכל רוח ורוח לכל סביבותיה לא יגע שאם יגלח וילך עד הבלוריות נמצא מניח לו בלוריתו ותיקנה לו לשם ע"ז : אפר מקלה · שמעתא היא במסכת מכות אמר רב מלכיא לא יתן אדם אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע : גבינה · אפירושא דמתניתין אתמר במס' ע"ז* מפני מה אסרו גבינות במשנתנו ואמר רב מלכיא מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר : מתניתין ומתניתא רב מלכיא · אסימנא דאתנח ברב מלכיא פליג רב פפא : שפחות · דמתניתין היא ומשוית ליה ברב מלכיו לאו דידיה היא דכל מתניתין ומתניתא דאית בהו רב מלכיא אמר פירושן אבל שמעתתא דאמרת ברב מלכיו כגון שפוד וגומות דידיה נינהו : **מתני'** שקול לי בדינר בשר · שאסור להזכיר שם דמים : אבל שוחט · הוא בלא פסוק דמים והן חולקין ביניהן : **גמ'** היכי עביד · כשאינו רוצה ליקח כל הבהמה ולא מחצה ולא שליש ולא רביע אלא בדינר או בפנים מה יאמר לו : בסורא

גריפת תנור וכירים· פר"י (ד) אשווי גומות ולא נהירא דאם כן לא הוי דומיא דהני אחריני דחשיבי משום דהוי תקון כלי לכן נ"ל דמיירי בתנור חדש ועדיין יש בו אבנים ועפר שלא פינו וכשיסיר אותם אבנים ועפר הויין כמו גמר מלאכתן וחייב משום מכה בפטיש דכל גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש ומכל מקום קשה דבלא טעמא דמשום מכה בפטיש תיפוק ליה דהוי אסור משום מוקצה דאפר ואבנים שבתוכו מוקצות הן ומכאן אומר ריצב"א דטלטול מוקצה התירו משום אוכל נפש ומכאן יש להביא ראיה למה דאמר בפ"ק (דף יב:*) : **רבינא** אמר וכו' מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים · דשרי לטלטל אגדדים אע"ג דהוי מלאכה וקשה דמשמע הכא דרבינא אית ליה מוקצה מדקאמר מידי דהוה אקוץ ברה"ר דאי לאו הכי הוה אסור מטעם מוקצה ובפרק מי שהחשיך (שבת דף קמז.) משמע דאית ליה כר' שמעון דלית ליה מוקצה דפליגי התם רב אחא ורבינא חד אמר לקולא וחד אמר לחומרא ובכל מקום *רב אחא לחומרא ורבינא לקולא וי"ל דהכא קאמר רבינא אליבא דרב יהודה אמר שמואל דאסר שפוד לטלטלו אבל איהו ס"ל דשרי אבל קשה מדשמואל אדשמואל דהתם פרק מי שהחשיך אמר כר' שמעון דלית ליה מוקצה גבי כרכי דזוזי והכא משמע דאית ליה מוקצה וי"ל דשאני שפוד דלאחר מלאכתו אין כאן תורת כלי עליו ולהכי אוסר שמואל דיש עליו תורת *מוקצה ולעולם ס"ל כרבי שמעון : [גם הקושיא דרבינא יש לתרץ כך· ת"י] : **איבא** בינייהו שפחות · גבי משנה אתמר בכתובות (דף סא:) וא"ת א"כ נימא אפר מקלה דהיינו שמעתא במכות (דף כא:) דלרב פפא רב מלכיו אמרה ולרב חיננא רב מלכיא אמרה וי"ל דה"פ שפחות ושכנגדה פירוש האמצעית דהיינו אפר מקלה אי נמי ה"פ מתניתין ומתניתא דוקא רב מלכיא ולא רב מלכיו אבל שמעתתא יש מהם רב מלכיו ולעולם רב מלכיא אמרה אותה שמעתא דאפר מקלה ולכך אינו נותן סימן רק למתניתא : שמואל

עין משפט נר מצוה

לט א ב מיי' פ"ד מהלכות יו"ט הל' ט סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקט סעיף ב:

מ ג ד מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סי' תלא סעיף א:

מא ה ו מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תקט סעיף ב:

מב ז ח מיי' פ"א מהל' יו"ט הלכה ד ה סמג שם טוש"ע א"ח סימן תצה סעיף א:

[נ"ל ה. ושם ד"ה א"ר יהודה וע"ע תוס' לקמן לא: ד"ה א"ר זירא]

מג ט י מיי' פ"ד שם הלכה ח סמג שם טוש"ע א"ח סימן תקט סעיף א:

מד כ ל מ טוש"ע א"ח סימן תקיח סעיף ג:

[פסחים עד: חולין נג:]

מה נ מיי' שם הלכה כא סמג שם טוש"ע א"ח סימן תק סעיף א:

[עיין במור"ס לובלין]

רבינו חננאל

בחול בבכור ולא בפסולי המוקדשין א"ר בון שלא יהא כעובד עבודה בחייו ועברי סכינא אפומא דדיקלא או אפומא דריחים לחרדה הלכה ואין מורין כן: להראות סכין לחכם ביו"ט · רב מרי בריה דרב ביסא שרי ורבנן אסרי אמר רב יוסף ת"ח רואין לעצמן ומשאילין לאחרים·סכין שעמדה אי פסק' אגב דוחקא שרי להדודה בפומא דרחייא או בפומא דדיקולא אי כיוצא בהן אבל במשחזת לא · דרש רב חסדא סכין שנפגמה ושפוד שנרצם וגריפת תנור וכיריים מחלוקת ר' יהודה ורבנן דתניא אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד · ר' יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש · ואסיקנא מ"ט דת"ק דייק אך אשר יאכל לכל נפש וגו' ולא תימא לכל נפש דאפילו נפש בהמה משמע כדכתב מכה נפש בהמה דהא כתב לכם למעט העובדי כוכבים והכלבים · ור' יהודה דייק לכם לכל צרכיכם ואפילו מכשירי אוכל נפש והני מילי מכשירין שאי אפשר לעשותן מעיו"ט · אבל מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט אפילו ר' יהודה איסר דאתא הוא לבדו ומיעטן : אמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שנרצם אסור לתקנו ביו"ט ואע"ג דיכיל למיפשטיה בידיה וכן שפוד שצלה בו בשר אם הוציא הבשר ממנו אסור לטלטלו ביו"ט · רב מלכא ואיתימא רב אדא בר אהבה אמר שומטו ומניחו בקרן זוית כו' אמר רבינא אע"פ שאין בו בשר מותר לטלטלו מידי דהוה אקוץ ברה"ר הלא קוץ ברה"ר מטלטלין אותו ומניחין אותו בצידי רה"ר כדי שלא יזוקו בו רבים· גם זה השפוד לא גרע מקוץ : פי' שמועות של רב מלכא שפוד הא דאמרן שפחות בכתובות אפילו הכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות בצמר גומות בנדה גומות אע"פ שאין שערות ואלו שמועות של רב מלכיה' בלורית וגבינה במס' ע"ז אפר מקלה במס' מכות ומי שאמר מתני' מלכתא אמר שפחות בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיה' שאלו כולן מתני' נינהו אבל שפוד וגומות שמועות הן והן בלבד לרב מלכא איכא בינייהו שפחות רב פפא אמר שפחות רב מלכיה היא *) ורב אמר לך לרב מלכין היא : מתני' לא יאמר אדם לטבח מכור לי בדינר בשר אבל שוחט ומחלק

*) נראה דצ"ל ולר"ח בריה דרב איקא לרב מלכא הוא.

מסורת הש"ס: [חולין יז: יח.] · לקמן לב: · [מגילה ז: וש"נ] · [שם ע"ש] · [שם: סוכה מ: ב"ק קב: מכות יג.] · [שבת מב.] · מכות כא. כתובות סא: ע"ז כט. נדה נב. · [לה:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' והני מילי דפסקא כצ"ל ותיבת הוא נמחק : (ב) שם אמר רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה שומטו ומניחו כצ"ל : (ג) רש"י ד"ה שפוד שפחות וכו' גדולה היא ואינה ממתנת דלאין גומא : (ד) תוס' ד"ה גריפת וכו' פר"י משום אשווי :

הגהות הגר"א

[א] גמרא רב אדא בר אהבה אמר רב מלכיו · נ"ב ע"ס הוא וצ"ל בהיפך רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה וכ"ה בכל המקומות (שבמסורת הש"ס) והרי"ף והרא"ש גרסי רב מלכיו ואיתימא ראב"א :

דבסורא אמרי תרטא ופלגו תרטא בנרש אמרי חלקא ופלגו חלקא בפומבדיתא אמרי אוזיא ופלגו אוזיא בנהר פקוד ובמתא מחסיא אמרי רבעא ופלגו רבעא: **מתני'** אומר אדם לחברו מלא לי כלי זה אבל לא במדה ר' יהודה אומר אם היה כלי של מדה לא ימלאנו מעשה באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו מערב יו"ט ונותנן ללקוחות ביו"ט אבא שאול אומר אף במועד (א) עושה כן [א] מפני ברורי המדות וחכמים אומרים אף בחול עושה כן מפני מצוי המדות: **גמ'** מאי אבל לא במדה אמר רב יהודה אמר שמואל אבל לא בכלי המיוחד למדה אבל כלי העומד למדה ימלאנו ואתא ר' יהודה למימר אפילו כלי העומד למדה לא ימלאנו אלמא גבי שמחת יום טוב ר' יהודה לחומרא ורבנן לקולא והא אפכא שמעינן להו דתנן *רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי וכנגד הקופיץ וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר אלמא ר' יהודה לקולא ורבנן לחומרא קשיא דר' יהודה אדר' יהודה קשיא דרבנן אדרבנן דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא התם בשאינו עומד למדה הכא בעומד למדה דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא התם קא עביד כדעבדין בחול הכא לא קא עביד כדעבדין בחול רבא אמר מאי אבל לא במדה שלא יזכור לו שם מדה אבל כלי המיוחד למדה ימלאנו ואתא ר' יהודה למימר כלי המיוחד למדה לא ימלאנו אלמא גבי שמחת יום טוב רבי יהודה לחומרא ורבנן לקולא והא אפכא שמעינן להו דתנן רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי וכנגד הקופיץ וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר אלמא ר' יהודה לקולא ורבנן לחומרא קשיא דר' יהודה אדר' יהודה קשיא דרבנן אדרבנן דר' יהודה אדר' יהודה ל"ק התם בשאינו מיוחד למדה הכא מיוחד למדה דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא התם קא עביד כדעבדין בחול הכא לא קעביד כדעבדין בחול דעבדי אינשי דמקרבי חמרא במנא דכילא ושתו: מעשה באבא שאול בן בטנית: תנא אף במועד עושה כן מפני בטול בית המדרש תנו רבנן הוא כנס שלש מאות גרבי יין מברורי המדות וחבריו כנסו שלש מאות גרבי שמן ממצוי המדות והביאום לפני הגזברים לירושלים אמרו להם אי אתם זקוקים לכך אמרו להם אף אנו אין רצוננו בכך אמרו להם הואיל והחמרתם על עצמכם עשו מהם צרכי רבים דתניא *גזל ואינו יודע למי גזל יעשה בהם צרכי רבים מאי נינהו אמר רב חסדא בורות שיחין ומערות אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש *לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו ביו"ט אבל קודר הוא קב או קבים ונותן לפני בהמתו ואינו חושש והנחתום מודד תבלין ונותן לתוך קדרתו כדי שלא יקדיח תבשילו אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב מודדת אשה קמח ביו"ט ונותנת לתוך עיסתה כדי שתטול חלה בעין יפה ושמואל אמר אסור והא תנא דבי שמואל מותר אמר אביי השתא דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל מותר שמואל

[לעיל כח.] | ב"ק צד: | [תוספתא פ"ג]

בסורא אמרי · דרכן לומר לטבח תן לי תרטא או פלג תרטא ובנרש אמרי חלקא או פלג חלקא ובפומבדיתא אמרי אוזיא · כל הטבחין היו מנתחין בהמותיהם בשוה כך וכך נתחים מן הבהמה ולאותן הנתחים קרו להו בסורא תרטא ובנרש חלקא ובפומבדיתא אוזיא ובנהר פקוד רבעא: **מתני'** אבל לא במדה · בגמ' מפרש לה ומאי פלוגתייהו: שהיה ממלא מדותיו כו' · שאין מודדין ביו"ט: אף בחולו של מועד עושה כן · בגמ' מפרש טעמא ולא גרסינן במתני' מפני ברורי המדות ואית דגרס ליה וכן העלאת הרתיחות ובגמרא מפרש: מפני מצוי המדות · כשהיה מוכר שמן היה לו מדות הרבה ומביאין הלקוחות כליהן ומודד לאיש ואיש במדה לעצמו ומתמצות והולכות לתוך כליהן כל הלילה: **גמ'** המיוחד למדה · שמודד ומוכר בו: העומד למדה · שכשישבר זה בא זה תחתיו אבל עדיין לא מדד בו: ואתא רבי יהודה למימר · כיון דהוא עצמו מדה ולכקעשוי וכדי מדה מחזיק לא ימלאנו דמחזי שפיר כמודד ומוכר כעובדין דחול: כלי וקופיץ · אין עומדין לכך: כדעבדין בחול · במאזנים פעמים שאין הליטרא לפניו וכיון שיודע משקל כליו שוקל בו: לא קא עביד כעובדין דחול · דעדיין לא יצא טבעו של כלי זה למדה: שם מדה · רבעא או לוג אלא כך יאמר לו שתם כלי זה מלא לי: הכא לא קא עביד כדעבדין בחול · שדרך לקוחות לומר תן לי לוג ואין דרכן לומר כלי זה מלא לי בדרך מקח אלא בדרך הלואה או מתנה ואע"ג דמיוחד למדה: עבידי אינשי דמקרבי חמרא. לחבריהם: במנא דכילא · של מדה: תנא אף במועד עושה כן מפני בטול בית המדרש · שהיה חכם גדול ובאים רבים לשאול הימנו ובמועד רבים עוסקים בתורה שאין טרודים במלאכה והיה ממלאן בלילה שאין זמן בית המדרש כדי שיהא פנוי ביום ולמאן דגרס במתני' מפני ברורי המדות מפרש הכי מפני בטול בית המדרש של אחי מועד לא יהיה פנוי לשהות ולברר מדותיו שלא ירתיחו לפיכך ממלאן בלילה: הוא כנס כו' · מסנן יין בחבית כך וכך לוגין במדה ומכר ממנה עד שמכר חשבונו נמלא כל הנותר בחבית על ידי ברורין שהרתיח היין כשמוציאו ומעלה אופיא איסקומ"א בלע"ז ואין המדה מלאה וכן נקראין ברורין לפי שמבררין אותן מן היין כששותה אי נמי על דקליפי וזיגי ושמן יש בו מלוי מפני שמודבק בשולי המדה ובדפנותיה וביין שכיחי ברורין ולא בשמן: וחבריו כנסו כו' · כדפרישית בברורין: לפני הגזברים · של הקדש לעשות בהן צרכי הקדש אם ירצו והם לא הקדישוה כשבורין אין יכולין להקדיש שאינו שלהם אי נמי יכולין הוה ליה גזל בעולה: אמרו להם חכמים אין אתם זקוקין לכך · הואיל ומתחלה לא נתכונתם לגזול שהלקוחות מוחלין על ידי טרדן ומרוצתם שאינם יכולין לשהות עוד וידעי וקא מחלי: אף אנו אין רצוננו לכך · לזה ליהנות משל אחרים: אמרו להם · חכמים א"כ אין לכם לעשות הקדש אלא לעשות בהן צרכי רבים שהרי משל רבים היה ויהנו הבעלים מהן: ואין יודע למי גזל · שגזל אנשים הרבה: שיחין ומערות · שמתכנסין בהן מים ושותין מהן ובב"ק (דף נ:) מפרש מאי בור ומאי שיח ומאי מערה: אדבריה · הנהיגו ומטייל עמו במבואות העיר: לא ימדוד אדם קב שעורין · אפילו ליתן לבהמתו שנראה כמודד למכור: אבל קודר הוא · בקב עצמו נוקב בכרי וממלאו שלא כדרך מדה לתת בידו לתוכו: קודר · לשון נוקב: נחתום · מבשל קדרות נמי קרוי נחתום: יקדיח · ישרוף אורסי"ר בלע"ז: בעין יפה · שיעור חלה אחד מכ"ד לכהן וכשאינה יודעת מדת עיסתה היא מקמצת ואומרת אין כאן כל כך אבל כשיודעת מדת עיסתה יודעת מה תפריש ועינה יפה בה: תנא דבי שמואל · בתוספתא שסידר שמואל מתנאים שלפניו כמו שסדרו רבי חייא ורבי אושעיא וכמו שסידר רבי את המשנה: השתא דאמר שמואל אסור · והוא שנה במשנתו מותר שמואל בשמעתיה דאמר אסור הלכה למעשה אתא לאשמועינן שהבא לשאול הלכה לעשות מעשה מורין לו אסור ואי חזינן איניש דעביד לא מחינן בידיה דהלכה דמותר ואין מורין כן:

אין

מו א מיי' פ"ה מהל' יו"ט הלכה כא סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תק סעיף א:

מז ב ג מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סימן תקיז סעיף ג וסימן שכג סעיף א:

מח ד מיי' שם הלכה כב סמג שם טוש"ע א"ח סימן תקיז סעיף ד [וסימן שכד סעיף ג]

מט ה מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תקד סעיף ד:

נ ו מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תקו סעיף א:

רבינו חננאל

ומחלק ביניהן היכי עביד בסורא אמרי כי תרטא כו' פי' נותן לזה כי תרטא והוא דבר ידוע באותו מקום ולזה פלגו תרטא · ובנרש הוו אומרים כי חלקא ופלגו חלקא · וכן אוזיא וכן ריבעא כולן שם אותו כלי הידוע במקומם: [מתני'] אומר אדם לחבירו ביום טוב מלא לי כלי זה אבל לא במדה כו' אוקמה שמואל הא דתנן מלא לי כלי זה אע"פ שמכיל מדה ידועה כגון כלי שמכיל קפיזא והוא עשוי להשתמש בו בביתו · אבל לא במדה אבל לא בכלי המיוחד למדוד בו לבני אדם שאינו עשוי להשתמש בו אלא למדוד בלבד כגון קפיזא שהוא עשוי למדוד בו למכירה ולקנייה אלו דברי ת"ק ואתא רבי יהודה למימר אפילו כלי העשוי להשתמש בו כיון שמכיל מדה ידועה אסור למלאותו ולתת אותו לחברו ביו"ט שנמצא כאילו מודד ומוכר לו · ואקשינן וכי ר' יהודה מחמיר בשמחת יו"ט ורבנן[מקילין]והא אפכא שמעינן להו דתנן רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי כו' ופרקינן דרבי יהודה אדרבי יהודה ל"ק התם בכלי שאינו עומד במשקל ידוע לפיכך מותר הכא למלאות ולתת לו בכלי העומד למדה ידוע אסור לרבנן נמי דאמרי אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר משום שעושה מעשה חול ושוקל במאזנים בשביל כך אסור אבל הכא פעמים שנותן אדם יין בכלי של מדה ושותה לפיכך מותר · רבה אמר ובלבד שלא יזכור לו סכום מדה · מעשה באבא שאול בן בוטנית שהיה ממלא מדותיו מעיו"ט כו' וחכ"א אף בחול עושין כן מפני מיצוי המדות · תנא הוא כינס ש' גרבי יין כו' ואסיקנא יעשה בהן צרכי צבור דתניא גזל ואינו יודע ממי גזל ילך ויעשה בהן צרכי צבור אלו הן צרכי צבור בורית שיחין ומערות : ירושלמי ר' אלעזר אמר לזעירא בר חמא מלא לי הדין מנא ולמחר אנן מכילין ליה · אדבריה רב חסדא כלומר שם דבריו בפיו לרבנא עוקבא ודרש לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמ"ז אבל באומד *) קב או קביים ואינו חושש משום מדה · אמר רב מודדת אשה קמח ללוש בו דכיון דידעה דלישה חמשת רבעים ועוד **) מסכמת כדי שתיטול חלתה בעין יפה ושמואל אמר אסור ואסקה אביי

הגהות הב"ח

(א) במשנה אף במועד עשה כן וכו' אף בחול עשה כן:

הגהות הגר"א

[א] במשנה מפני ברורי המדות· נמחק:

*) אולי צ"ל אבל ליטול באומד קב או קבים מותר ואינו חושש כו'. **) אינו מובן ואולי צ"ל ועוד היא מסכמת ליטול חלתה וכו'.

עין משפט
נר מצוה

א א ב ג מיי' פ"ג מהלכות יו"ט הלכה יד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקו סעיף ב:

גב ד ה ו ז מיי' פ"ד מהל' יו"ט הלכה כג כד סמג לאוין שם טוש"ע א"ח סימן שכג סעיף ג ד וסימן תקיז סעיף א:

א ח מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הלכה א סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן שכג סעיף ה וסי' תקי סעיף ח:

מסורת הש"ס

שמואל *הלכה למעשה אתא לאשמועינן תנו רבנן א) אין שונין קמח ביום טוב משום רבי פפיים ור' יהודה בן בתירא אמרו שונין ושוין שאם נפל לתוכן צרור או קיסם ששונין תני תנא קמיה דרבינא אין שונין קמח ביום טוב אבל נפל צרור או קיסם בורר בידו אמר ליה כ"ש דאסור דהוה ליה כבורר דרש רבא בר רב הונא זוטי אפתחא דנהרדעא שונין קמח ביום טוב אמר להו רב נחמן פוקו ואמרו ליה לאבא *שקילא טיבותך ושדי אחזרי פוק חזי כמה מהולתא הדרן בנהרדעא דביתהו דרב יוסף נהלא קמחא ב) אגבא דמהולתא אמר לה *חזי דאנא רפתא מעליתא בעינא דביתהו דרב אשי נהלא קמחא ג) אגבא דפתורא אמר רב אשי הא דידן ברתיה דרמי בר חמא ורמי בר חמא *מרא דעובדא הוה ואי לאו דחזיא מבי נשא לא הוה עבדא: **מתני'** ד) הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי ביצים ואגוזים במנין שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו: **גמ'** ת"ר *ה) הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו ואומר לו תן לי גדי אחד או טלה אחד אצל טבח הרגיל אצלו ואומר לו תן לי כף אחת או ירך אחת אצל פטם הרגיל אצלו ואומר לו תן לי תור אחד או גוזל אחד אצל נחתום הרגיל אצלו ואומר לו תן לי ככר אחד או גלוסקא אחת ואצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי עשרים ביצים או חמשים אגוזים עשרה אפרסקין וחמשה רמונים ואתרוג אחד ו) ובלבד שלא יזכיר לו סכום מדה ר' שמעון בן אלעזר אומר ז) ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח:

הדרן עלך אין צדין

המביא ח) כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא על כתפו *או לפניו וכן המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחוריו אבל מביאה הוא בידו *ומתחילין בערמת

רש"י

אין שונין קמח · שרקדו מאתמול ובא לשנותו בנפה ליפותו אין שונין דאפשר לו מאתמול: שונין · דליכא טרחא ודבר הנראה הוא שזו היא פעם שניה ואין זה כמרקד לברור: תני תנא קמיה דרבינא אין שונין · ואפילו נפל לתוכן צרור או קיסם אלא בודק הקסמין והצרורות ובורכן בידיו: כל שכן דאסור · דמחזי כבורר ובורר אב מלאכה היא כהרקדה והשונה אינו מרקד שהרי נראה שהכל יוצא ואין כאן סובין: לאבא · לחברי: שקילא טיבותיך · אין אנו מחזיקין לך טובה בכך נטולה היא טובתך ומוטלת על הקוצים טיבותיך גרי"ר בלע"ז: מהולתא · נפות: הדרן בנהרדעא · שכולן יודעות שמותר: אגבא דמהולתא · באחורי הנפה כדי לשנות: רפתא מעליתא · אי את צריכה לשנות דשונין קמח ביום טוב: אגבא דפתורא · אחורי השלחן שיש לו תוך שקורין טורנרויי"ר והיא היתה שונה הקמח על אחוריו משום שנוי: הא דידן · זו אשתי ברתיה דרמי בר חמא היא: מרא דעובדא · מדקדק במעשיו: רועה · זה המגדל בהמות ופעמים שמוכר מהן: הרגיל אצלו · שמתוך שרגיל אצלו מאמינו ונותנו לו בלא פסוק דמים: פטם · המפטם עופות לשון משמין: סכום מדה · קב או קבים: סכום מקח · דמים:

הדרן עלך אין צדין

המביא ממקום למקום · בתוך התחום או ע"י ערוב: לא יביאם בסל ובקופה · לתת שלש וארבע בתוך קופה וישאם משום דנראה כמעשה דחול לשאת משאות: אבל מביא על כתפו · אחת או שתים דמוכח דלצורך י"ט: או לפניו · בידו: וכן המוליך את התבן · להסק או לבהמה לא יפשיל קופה לאחריו דגנאי י"ט (א) שנראה כמתכוין למלאכה רבה או להוליך למקום רחוק כדרך חול: ומתחילין

תוספות

שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן · פי' דאם יבא שום אדם לשאול לנו כיצד יעשה אומרי' לו הוראה לאסור אבל אם אנו רואין שום אדם שנוהג היתר בדבר אין אנו צריכין למחות בו ולפי זה לא פליג שמואל ארב דתרווייהו מודו לאסור למעשה מיהו בה"ג פירש ושמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן ופליג אברייתא ופליג ארב ויש שפוסקין כשמואל ואע"ג דהלכה כרב באסורי מ"מ מדאמר סתמא דהש"ס שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן משמע דהלכה כותיה ויש פוסקין כרב משום דהלכה כרב באסורי וכ"ש הכא דהא תנא [דבי] שמואל כותיה דרב ואומר הר"ר שמואל מאייבר"א דאפי' למ"ד דהלכה כרב מ"מ אסור לנו בזמן הזה למדוד משום ליטול חלה בעין יפה דדוקא בימיהן שהיו מפרישין חלה אחת מכ"ד ונותנין לכהן שייך לומר דמותר משום עין יפה אבל אנו שאין מפרישין כי אם מעט אפילו מעיסה מרובה ואותו מעט נמי אינו נאכל אלא נשרף אין למדוד דלא שייכא סברא דקאמר הכא כדי שתטול חלה בעין יפה אלא יש לנו לשער מאומד שתהיה בריות כשיעור משום הברכה וכן בפסח נמי יש ליזהר מלמדוד ביום טוב למצות וצריך לעשות פחות מכשיעור ולא ימדוד במדה שעשה למדוד בחול בצמצום אלא יפחות או יוסיף אם המדה קטנה:

אגבא דפתורא · פ"ה אחורי השלחן כמו אגבא דמהולתא ואפשר לפרש ע"ג השלחן ממש וחשיב שנוי לפי שדרך לרקד בעריבה ומ"מ אין להתיר תחלת הרקדה על ידי שנוי דהא אשונין דברייתא קאי ורשב"ם פירש דע"י שנוי אין לחלק ויש לסמוך עליו לענין להתיר לשפחה נכרית תחלת הרקדה ע"י שנוי אבל אנו לעצמנו אין לסמוך:

אצל חנוני הרגיל אצלו · בין הוא נכרי בין ישראל דאין לחלק רק היכא דאיכא חששא דמחובר או נולד:

שלא יזכיר לו סכום מדה · פי' רש"י קב או קבים וסכום מקח שלא יאמר לו תן לי אגוזים בדינר אחד או בשנים וקשה *דפשיטא דאסור ועוד אמאי קאמר סכום מדה ה"ל למימר ובלבד שלא יזכיר מדה ותו לא לכן נ"ל כר"ח דגרים סכום מנין וקאי אלעיל וה"פ אמרת דילך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ויאמר לו תן לי ה' אגוזים או י' אפרסקין ובלבד שלא יזכיר סכום מנין שלא יאמר לו תן לי י' אגוזים וכבר נתת לי ל' ואם כן אני חייב לך מ' בין הכל אבל רבי שמעון אומר ובלבד שלא יזכיר סכום מקח שלא יאמר *לו תן לי אגוזים בששה פשיטין וכבר נתת לי כך ואם כן אני חייב לך מכל י"ב פשיטין אבל סכום מנין שרי *וכן איתא בתוספתא ובה"ג מכאן יש ליזהר שלא להזכיר אפילו סכום מנין לפי שדומה למקח וממכר: הדרן עלך אין צדין

המביא כדי יין וכו' לא יביאם בסל · ותימה דאמרינן בשבת פ' מפנין (דף קכו: ושם) מפנין ד' קופות או ה' וכ"ש שיהא מותר בי"ט וי"ל דהתם מיירי (ב) שאינו יכול להוציא לחוץ ואין רואין אותו וע"כ מותר והכא מיירי ביו"ט שיכול להוציאו לחוץ ורואין אותו וע"כ יהא אסור שסרואה אותו אומר לצורך חול מביא אותם ולהכי אסור ומ"מ קשה דאמר אבל הוא מביא על כתפו אלמא משמע דמרבה בהלוכא עדיף וקאמר התם במסכת שבת* למעוטי בהלוכא עדיף ויותר טוב להביאן בסל או בקופה בפעם אחת מלהביאן כל אחת בפני עצמה וי"ל דלמה דפי' ניחא דהתם מיירי בשבת דלא הוי כעובדי דחול שאין מטלטל כי אם מזוית לזוית באותו בית ולכך קאמר למעוטי בהלוכא עדיף טפי משום טרחא יתירא אבל הכא מיירי ביו"ט משום טרחא יתירא לא קפדינא אלא משום דמחזי דעביד כעובדי דחול וא"כ עדיף טפי לאפושי בהלוכא ויעשה דרך שנוי כי היכי דלא לתחזי דעביד כעובדי דחול ופעמים נמי דלאסור לאפושי בהלוכא אע"ג דממעט במשאוי כיון שאין משנה מדרך חול: דדרו

וזה קשה לפי' רש"י דמחשיב זה למקח וממכר קשה פשיטא מש"כ לפי' ר"ח דלא נחשב למקח רק אם מזכיר סך הכל אבל אם אומר תן לי בדינר סתם לא נחשב למקח לא קשה פשיטא דהא קמ"ל דבכסתם שרי ועי' רש"א ומהר"מ

[ברכות כד. וש"נ]
[שבת סג: כתובות נג: ב"ק סג. ב"מ סג:]
[לקמן לב:]
[שבת לז: חולין קי.]
[תוספתא פ"ג ועיין תוספות דהכא ד"ה שלא יזכיר]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה וכן וכו' דגנאי יו"ט הוא שנראה:
(ב) תוס' ד"ה המביא וכו' וי"ל דהתם מיירי בשבת שאינו יכול:

בירושלמי ל"ג או
[שבת קנז.]
עי' בפר"ן דלא גרים ליה
[עי' תוס' שבת קמא. ד"ה כגי תכורה ותוס' ב"מ עה. ד"ה בני וכו']
דף קכז.

רבינו חננאל

אביי ואמר השתא דתנא דבי שמואל מותר ואמר שמואל אסור שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן ולאפוקי מתניתא הוא דאתא · דרש רבה בר רב הונא זוטי בנהרדעא הלכה שונין קמח כלומר פעם שניה ביו"ט אמר להו רב חמא אמרו ליה שקילא טיבותיך שדי אחורי כלומר שיחתה דבריך הטובים במקום קוצים · וכי להוראתך צריכין כבר צא וראה כמה ככרות סובבות בנהרדעא כל אחת כוברת בנפה ובכברה דביתהו דרב יוסף היתה כוברת באחורי הנפה כלומר בנפה מהופכת על פיה והקמח על גבה א"ל ריפתא מעלייתא בעינא כלומר מותר לנפות כדרכו , ודביתהו דרב אשי הות נהלה אגבה דפתורא כלומר בשינוי ואמר רב אשי בתו של רמי בר אבא היא אילו לא ראתה בבית אביה לא היה עושה · אומר אדם לחנוני תן לי ביצים ואגוזים במנין שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו: ת"ר הולך אדם אצל טבח הרגיל אצלו ואומר לו תן לי גב אחד או ירך אחת כו' וכן אצל נחתום ואומר לו תן לי ככר אחד או קלוסקא אחת כו' וכן אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר תן לי כ' ביצים נ' אגוזים י' אפרסקין ב' רמונים אתרוג אחד ובלבד שלא יזכור לו סכום מקח פי' לא יאמר לו יש לך עלי *) נ' כסף תן לי בכסף אחר נעשה לך עלי ב' כספים זהו פי' סכום מקח סכום מנין יאמר לו יש לך נ' אגוזים תן לי עכשיו נ' אחרים הרי יש לך מאה: **הדרן עלך אין צדין**

המביא

*) נראה דצ"ל יש לך עלי כסף אחד תן לי בכסף אחר נעשה לך עלי כו'.

בערמת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה:

גמ' תנא אם אי אפשר לשנות מותר אתקין רבא *במחוזא דדרו [א] בדוחקא לדרו *ברגלא דדרו ברגלא לדרו באגרא דדרו באגרא לדרו באכפא דדרו באכפא נפרוס סודרא עלויה ואם לא אפשר שרי דאמר מר אם א"א לשנות מותר *אמר ליה רב חנן בר רבא לרב אשי אמור רבנן *כמה דאפשר לשנויי משנינן ביומא טבא והא הני נשי דקא מליין חצבייהו מיא ביומא טבא ולא קא משניין ולא אמרינן להו ולא מידי אמר ליה משום דלא אפשר היכא ליעבד דמליא בחצבא רבה תמלי בחצבא זוטא קא מפשא בהלוכא דמליא בחצבא זוטא תמלי בחצבא רבה קא מפשי במשוי [ב] תכסייה בנכתמא א] זמנין דנפיל ואתי *לאתויי תקטריה זמנין דמפסיק ואתי למקטריה תפרוס סודרא עלויה זמנין דמטמיש במיא ואתי לידי סחיטה הלכך לא אפשר א"ל רבא בר רב חנין לאביי *תנן אין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין והאידנא דקא חזינן דעבדן הכי ולא אמרינן להו ולא מידי אמר ליה ולטעמך הא *דאמר (*רבא) לא ליתיב איניש אפומא דלחיא דלמא מגנדר ליה חפץ ואתי לאתויי (ד' אמות ברה"ר) והא הני נשי דשקלן חצבייהו ואזלן ויתבן אפומא דמבואה ולא אמרינן להו ולא מידי אלא *הנח להם לישראל *מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין הכא נמי הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין *והני מילי בדרבנן אבל בדאורייתא לא ולא היא לא שנא בדאורייתא ולא שנא בדרבנן לא אמרינן להו ולא מידי דהא תוספת יום הכפורים דאורייתא הוא ואכלי ושתו עד שחשכה ולא אמרינן להו ולא מידי: ומתחילין בערמת התבן: אמר רב כהנא זאת אומרת מתחילין באוצר תחלה מני ר' שמעון היא דלית ליה מוקצה אימא סיפא אבל לא בעצים שבמוקצה אתאן לר' יהודה דאית ליה מוקצה הכא *בארזי ואשותי עסקינן דמוקצה מחמת חסרון כיס ואפילו רבי שמעון מודה איכא דמתני לה אסיפא אבל לא בעצים שבמוקצה אמר רב כהנא זאת אומרת אין מתחילין באוצר תחלה מני רבי יהודה היא דאית ליה מוקצה אימא רישא מתחילין בערמת התבן אתאן לר"ש דלית ליה מוקצה התם בתבנא סריא תבנא סריא הא חזי לטינא דאית ביה קוצים:

מתני'

רש"י

ומתחילין בערמת התבן· להסק ואע"פ שלא זמנה מבע"י ולא היה רגול להסיק ממנה והשתא משמע דלית ליה מוקצה: אבל לא בעצים שבמוקצה· רחבה שאחורי הבתים קרויה מוקצה על שם שהיא מוקצה לאחור ואין נכנסים ויוצאין בה תדיר ושם נותנין עצים וכל דבר שאין דעתו ליטול עד זמן מרובה ובגמרא פריך סיפא לרישא דהשתא משמע דאית ליה מוקצה: גמ' ואם אי אפשר לשנות· כגון שזמן אורחים הרבה וצריך להביא הרבה ביחד מותר: דדרו בדוחקא· משאוי שאדם יחיד נושא על כתפו בחול בטורח אם בא לשאת אותו בי"ט לצורך י"ט כגון חבית או שק מלא פירות ישאנו בי"ט ברגלא עתר שקורין פורק"א כדרכי נושאי מלח למכור מפני שצריך לשנות וכשהוא משנה ישנה להקל משאו ולא להרבות טורח בי"ט ועתר זה נוח הוא לשאת בו משא כבד וכשנושא בו חבית הנשאת בכתף משנה להקל הוא: דדרו ברגלא· משוי חבית גדולה שרגילין לשאת אותה ברגלא: לדרו באגרא· ישאוה בי"ט בשני בני אדם במוט על כתפיהם דהיינו נמי שנוי להקל: דדרו באגרא· במוט על כתפיהם לדרו בי"ט לאותו משוי באכפא במוט בידיהם משום שנוי ואע"פ שאינו להקל מ"מ שנוי הוא ואינו מרבה טורח בשנויו: נפרוס סודרא· קל הוא ואינו מכביד ושנוי (א) הוא בעלמא ולהכירא: ואם אי אפשר לשנות· שאין לו סודר לכסותו: מליין מיא· שואבות מים מן הנהר: תכסייה בנכתמא· כסוי של עץ העשוי לכדין: זמנין דמפסיק· שצריך לקושרו שלא יפול בדרך וזמנין דמפסיק בהליכתו ואתי למקטריה וקשר העשוי להתקין אב מלאכה הוא: דמטמיש במיא· שנשרה במים: אין מטפחין· משום שיר או משום אבל: מטפחין· ידיו זו לזו: מספקין· כף על ירך: מרקדין· ברגל וכולם נאסרו משום שבות גזרה שמא יתקן כלי שיר בפרק משילין (לקמן דף לו:): אפומא דלחיא· לחי המתיר במבוי בשבת: דלמא מגנדר ליה חפץ· ברה"ר חוץ ללחי: ואתי לאתויי· מתוך שאינו במבוי מקורה להכיר שזה רה"ר וזה רה"י ומביאו: וקא מגנדר אבייהו ומייתי להו לא גרסי': ולא אמרינן להו ולא מידי· ואע"ג דעבדן אדרבנן דאמור לא ליתיב ולינהו יתבן: הנח להם· בדבר שהרגילו בו ולא יחזרו בהם: מוטב שיעשו שוגגין ואל יעשו מזידין· לעבור כשידעו ולא יניחו בכך: והני מילי· דהנח להם לישראל: בדרבנן· היכא דארגילו למעבר אדרבנן כי הנך דמטפחין והנך דיתבן אפומא דלחיא: תוספת יום הכפורים· שצריך להתחיל ולהתענות מבעוד יום דאורייתא היא דנפקא לן (יומא דף פא:) מועניתם את נפשותיכם בתשעה: ואכלי ושתו עד שחשכה· גרס ולא גרס משחשכה: באוצר. בדבר האצור שהיה מוקצה לאוצרו לזמן ארוך כהאי גוונא דסתמא אוצרין אותו לבהמה: ארזי ואשותי· ארז נקבה: דמוקצה מחמת חסרון כיס ניהו· שדמיה יקרין: דמתני לה· לדרב כהנא: תבנא סריא· נרקב ומסריח שאין ראוי למאכל בהמה וסתמיה לעצים ולא לאכילה והייתו *)לאוצר: לטינא· לטיט ללבון לבנים: דאית ביה קוצים· ואין יכול לגבלו בידיו וברגליו:

*) לאו לאוצר כצ"ל מוהר"ם.

תוספות

דדרו ברגלא· פי' בעתר שקורים פורק"א ועשוי כמין רגל לדרו באגרא בין שנים במוט על כתפיהם דהיינו שנוי והוי להקל כפ"ה וקשה דבסוף פ' האומנין (ב"מ דף פג·) משמע דמשאו ככד נושאין בקל ברגלא מבאגרא אלא נראה דאפילו מכביד יותר מכל מקום לא חיישינן כיון דמשנה מדרך חול וכן נמי פירש הקונטרס גבי דדרו באגרא לדרו באכפא *ואפילו נמי אין להקל מכל מקום שנוי הוא:

דמליא בחצבא רבה תמלי בחצבא זוטא הא קא מפשא בהלוכא· וא"ת מאי פריך והא מפשא בהלוכא והא אמרינן לעיל דאפושי בהלוכא שפיר דמי כשיעשה דרך שנוי ויש לומר דהא מפיש בהלוכא ושנוי נמי ליכא דבחול נמי עבדינן הכי:

זמנין דמטמיש בהו מיא ואתי לידי סחיטה· וא"ת והא אמר נפרוס סודרא עלויה ולא חיישינן לידי סחיטה וי"ל דלעיל מיירי בחבית שסתום כולו ופיו צר ולכך לא חיישינן לסחיטה ועי"ל דהכא מיירי בסחיטת מים דאסורה משום לבון וא"כ כי נפל (ב) בגוויה מיא אתי לידי סחיטה אבל התם מיירי ביין דסחיטה שלו אסורה משום דש וא"כ כי נפיל *לארעא הולך לאבוד ולא חיישינן לסחיטה:

אין מטפחין· פ"ה משום שיר או משום אבל ולא נהירא דתפוק ליה דאסור משום צער ואפי' בחול המועד כדאיתא בפ' ואלו מגלחין (מו"ק דף כח:) ולקמיה (דף לו.) מפרש שמא יתקן כלי שיר:

תנן אין מטפחין ואין מרקדין· פרש"י שמא יתקן כלי שיר ומיהו לדידן שרי דדוקא בימיהן שהיו בקיאין לעשות כלי שיר שייך למגזר אבל לדידן אין אנו בקיאין לעשות כלי שיר ולא שייך למגזר:

דהא תוספת יוה"כ דאורייתא היא ואכלי ושתו עד חשכה כו'· משמע דיש שיעור לתוספת יוה"כ מדהצריך להפסיק מבעוד יום דהא ודאי לא היו אוכלים ממש עד חשכה *דעבדי איסורא מדאורייתא ואעפ"כ קאמר מוטב שיהיו ישראל שוגגין ואל יהיו *מזידין ובפי' התוספת לא הוברר השעור ולכך יש ליזהר ולהפסיק מבע"י*:

התם בתבנא סריא דאית ביה קוצים· וגם אינו ראוי למאכל בהמה וקאי להסקה ואפילו רבי יהודה מודה וא"ת מאי שנא מעצים שבמוקצה דקא אסר רבי יהודה אע"ג דחזיין להסקה וי"ל דלא דמי דדוקא גבי אוצר של תבן לא הקצה דעתו למה שראוי עתה דלא הקצה דעתו כי אם ממאכל בהמה ועתה הוא ראוי להסקה ומזה לא הקצה דעתו אבל אוצר של עצים הקצה דעתו ממה שראוי עתה:

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ה מהל' יו"ט ה"א סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' שכג סעי' ג וסי' תקי סעיף י:

ג ב מיי' שם הל' ב טוש"ע א"ח שם:

ד ג מיי' פי"ז מהלכות שבת טוש"ע א"ח סי' שסה סעיף ה:

ואע"פ שאינו להקל כצ"ל

[גירסת הרי"ף ברגלא וכן הוא בערוך ערך רגל]

ה ד מיי' פ"א מהלכות שביתת עשור הלכה ז סמג לאוין סה עה טוש"ע א"ח סי' תרח סעיף ב:

ו ה מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יא טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ז:

ז ו מיי' שם ופכ"ו מהלכות שבת הל' טו טוש"ע א"ח סי' שלג סעיף א:

ח ז ח מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה יא טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ז:

[עי' במהר"ם לובלין]

נ"ל לגווה. רש"ל

[נ"ל רבה אולם ברי"ף פי' תולין וברא"ש שם סי' יג ובב"י סי' שסה הגירסא רבא]

[עי' תוס' שבת נז. ד"ה ולף ותוס' ב"ב ס: ד"ה מוטב ותוס' ע"ז ד. ד"ה ששים]

שאינם יכולים לעמוס דעבדי איסורא

מזידין ותוספת זה לא הוברר כצ"ל ועיין בסה"ש פ' בתרא דיומא [סי' ח] מהרש"א

[ועי' תוס' ר"ה ט. ד"ה ורבי עקיבא כו']

מסורת הש"ס

[בעירובין סג. ובפסחים ה: כתב רש"י ד"ה מחוזא עירו של רבא]

פי' שבת קמח.

שבת קכח: [וש"נ]

לקמן לו: שבת קמח:

שבת קמח. וקמח:

[ב"ב ס:]

[שבת קמח: ע"ש]

רבינו חננאל

המביא כדי יין ממקום כו' לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא על כתפו לפניו. המוליך תבן לא יפשול הקופה לאחוריו אבל נוטלה בידו. תנא אם אי אפשר לו לשנות מותר לעשות כדרכו. התקין רבא במחוזא הכתפין הנושאים את הקנקנים בדוחקא יעמסו אותן בשינוי הווסת וכי אי אפשר לשנות מותר· א"ל רבה בר רב חנן לאביי [אמור רבנן] כל היכא דאפשר לשנויי משנינן והא הני נשי ממלאות מים בלא שנוי א"ל מי שדרכה למלאות בכלי גדול תמלא בקטן מרבה בשאיבה שצריכה לשאוב כמה פעמים כדי סיפוקה אם היתה שואבת בכלי הגדול פעם אחת מי שדרכה למלאות בקטן תמלא בגדול מרבה בכובד משאוי תכסהו פעמים שיפול הכיסוי וצריכה לעמסו תקשרהו פעמים שיתתוך וצריכא לקשר תכסהו בסודר פעמים שינשר [הסודר] במים ותסחיטהו ביו"ט הלכך לא אפשר ולפיכך שרי. תוב א"ל תנן אין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין פי' מספקין סיפוק שבא בחמתו כדכתיב ויספוק את כפיו טיפוח לרצונו והאידנא קא חזינן להו דקא עבדי ולא אמרי' להו ולא מידי א"ל וליטעמיך הא דאמר רבה לא ישב אדם בפי הלחי של מבוי דלמא מיגנדר ליה חפץ חוץ למבוי ואתי לאיתויי והאידנא חזינן דיתבי אפומא דליחיא ולא אמרינן להו ולא מידי אלא הנח להן לישראל שיהו שוגגין ואל יהו מזידין והני מילי בדרבנן אבל בדאורייתא לא שבקינן להו. נוסחא אחרינא ל"ש בדרבנן ול"ש בדאורייתא דהא תוספת יוה"כ דאורייתא הוא וקא אכלו וקא שתו עד חשיכה ולא אמרי להו ולא מידי· מתחילין בערימת התבן אוקמה רב כהנא לר' שמעון דלית ליה מוקצה וסיפא דקתני אבל לא בעצים שבמוקצה. בארזי ואשותי כלומר אלו העצים קורות הן ומוקצה מחמת כיס אפילו ר' שמעון מודה שאסור איכא דמתנו להא דרב כהנא אסיפא אבל לא בעצים שבמוקצה ואוקמה רב כהנא לר' יהודה דאית ליה מוקצה ורישא דקתני מתחילין בערימת התבן

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נפרוס וכו' ושנוי בעלמא הוא ולהכירא: (ב) תוס' ד"ה זימנין וכו' כי נפיל בגו מיא אתי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' בדוחקא. נ"ב הרמב"ם פי' בדוחקא במוט. ברגלא על גבו מאחוריו: באגרא על הכתף· באכפא בידו לפניו והערוך פי' בע"א: [ב] שם תכסייה בנכתמא זמנין דמפסיק כו' כצ"ל (ועי' רש"א ומהר"ם):

הגהות מהר"ב רנשבורג א] גמ' זמנין דנפיל ואתי לאתויי. נ"ב עיין מהר"ם לובלין דלא גרס זה ועיין שיטה מקובלת דגרים זמנין דמתבר ואתי לאתויי ושברים אסורין מצד טלטול ועיין במג"א סי' תקי ס"ק ט ז'

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יד ופ"ו מהל' סוכה הל' טו סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ח וסי' תרלח סעיף א:
י ב מיי' פ"ב מהלכות יו"ט שם טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ח:
יא ג טור ש"ע שם בהג"ה:
יב ד מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה יג ופכ"ו הלכה כב ופכ"ו הל' יד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסה סעיף ג וסי' רעט סעיף א:
יג ה מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה טו סמג שם טוש"ע שם סי' תרלח סעיף א:
יד ו ז מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף ב:
טו ח מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף א בהג"ה:
טז ט מיי' פ"ז מהל' לולב הלכה כז סמג עשין מד טוש"ע שם סי' תרסה סעיף ב:

תורה אור

מתני' *אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה: גמ' מאי שנא מן הסוכה דלא דקא סתר אהלא מן הסמוך לה נמי קא סתר אהלא אמר רב יהודה אמר שמואל מאי סמוך סמוך לדפנות רב מנשיא אמר אפילו תימא בשאין סמוך לדפנות כי תניא ההיא באסורייתא (א) *תניא ר' חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ור' שמעון מתיר ושוין בסוכת החג בחג שאסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ורבי שמעון מתיר והא קא סתר אהלא אמר רב נחמן בר יצחק הכא בסוכה נופלת עסקינן ור' שמעון לטעמיה דלית ליה מוקצה דתניא *מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ורבי שמעון מתיר מי דמי התם אדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו הכא אדם יושב ומצפה אימתי תפול סוכתו אמר רב נחמן בר יצחק הכא בסוכה רעועה עסקינן דמאתמול דעתיה עלויה: ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה ואם התנה ע"יה הכל לפי תנאו: ומי מהני בה תנאי *והאמר רב ששת משום ר' עקיבא מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה שנאמר °חג הסוכות שבעת ימים לה' (ויקרא כג) ותניא ר' יהודה בן בתירא אומר מנין שכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה ת"ל חג הסוכות שבעת ימים לה' מה חג לה' אף סוכה לה' [א] אמר רב מנשיא (ב) בריה דרבא סיפא אתאן לסוכה דעלמא אבל סוכה דמצוה לא מהני בה תנאה וסוכה דמצוה לא *והתניא סככה כהלכתה ועטרה בקרמים ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים שקדים אפרסקים ורמונים ופרכילי ענבים יינות שמנים וסלתות ועטרות שבלים אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו אביי ורבא דאמרי תרוייהו באומר איני בודל מהם כל בין השמשות דלא חלה קדושה עלייהו אבל עצי סוכה דחלה קדושה עלייהו אתקצאי לשבעה ומאי שנא מהא דאתמר *הפריש שבעה אתרוגים לשבעת הימים אמר רב כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר ורב אסי אמר כל אחת יוצא בה ואוכלה למחר התם *דמפסקו לילות מימים כל חד וחד יומא מצוה באפי נפשיה הוא הכא דלא מפסקו לילות מימים כולהו יומי כחדא יומא אריכתא דמי:

מתני'

(שבת מה.) [שם מד.] שבת מד. מו: סוכה י. שבת כב. מה. סוכה י. [תוספ' פ"א] סוכה מו: [שם מו.]

רש"י

מתני' אין נוטלין עצים מן הסוכה · כגון בפסח או בעצרת ויושב בסוכה בגנה או בפרדס אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה השתא משמע אם הוא עב שנתנו קנים הרבה מותר ליטול מהם ובגמרא פריך הא סתר אהלא דכיון דבטליה לגבי סכך כל פורתא דשקיל מניה סתירה הוא:

גמ' סמוך לדפנות · קנים הזקופים סביבות לדפנות כיון שלא נארגו עם הדופן לא בטלי לגבי דופן ואינו דומה לסמוך לסכך שהסכך אינו ארוג לפיכך הכל שוה העליון כתחתון סכך הוא: אפילו תימא בשאין סמוך לדפנות · אלא סמוך לסכך: וכי תניא · מתניתין באסורייתא חבילות של קנים שנתנן על הסכך מדלא התיר אגדן לא בטלינהו לגבי סכך אלא להצניעם שם: בברייתא נמי גרסינן אלא מן הסמוך לה: ורבי שמעון מתיר · אפילו מן הסכך ולקמן פריך ליה והא סתר אהלא: שהיא אסורה · אפילו בחוש"מ כדיליף לקמן: ואם התנה עליה · לפני י"ט: נופלת · שנפלה בי"ט דליכא סתירת אהל וטעמא דת"ק משום מוקצה דהא בין השמשות היתה קיימת ומוקצה היא מחמת איסור סתירה אבל הסמוך לה לאו מוקצה הוא דלית ביה משום סתירה: מותר השמן שבנר ושבקערה · נר קרוויזיי"ל מותר השמן שטוען בנר או בקערה שמן הניתן להדלקת הנר של שבת וכבה המותר יש בה משום מוקצה ואסור: אדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו · שיודע שסופה לכבות הלכך בין השמשות דעתיה על המותר: הכא אדם יושב ומצפה כו' · בתמיה וכי נביא הוא ויודע שעתידה ליפול למחר: בסוכה רעועה · דמסיק אדעתיה דנפלה ולמחר נפלה הלכך לרבי שמעון מוקצה ליכא דאמרינן דעתיה מאתמול עלויה ולת"ק לא אמרינן דעתיה עלויה בשום מידי דלא חזי בין השמשות: לה' · משמע כל שבעה לה' הוא הקדש: על החגיגה · שלמי חגיגה ליאסר משהוקדשו: חג · חגיגה: סיפא · דקתני ואם התנה עליה אסוכה דעלמא קאי ואריפא דברייתא קא מהדר דאיפלגו בה ת"ק ורבי שמעון דקתני אין נוטלין עצים מן הסוכה ואוקימנא בשנפלה ומשום מוקצה וקאמר אם התנה עליה מבעוד יום שאם תפול מחר יסיקנה הכל לפי תנאו: ועטרה · יפה בסדינין ובקרמין המצויירין קרמין בגדי צבעונין שקורין אובריי"ן סדינים לבנים של פשתן: יינות שמנים וסלתות · בכוסות של זכוכית נאים: הכל לפי תנאו · מדקתני אסור להסתפק מהן ש"מ בטלי להו לגבי סוכה והוו להו כסוכה וקאמר דתנאי מהני: אביי ורבא דאמרי תרוייהו · דלא דמו לסוכה לענין תנאה ואע"ג דבטלי לגבה דכי מהני תנאה באומר מבעוד יום איני בודל מהם מהיות טוחי וזכותי בהם ליטלן כל שהות אורך של בין השמשות של ערב י"ט הלכך בשעת ביאת היום שהיתה קדושה צריכה לחול עליהם לא חלה לפיכך לא הוקצה אבל עצי [ב] סוכה שאינו יכול להתנות עליהם תנאי זה שהרי על כרחו יבדל מהם בין השמשות משום דסתר אהלא ובין השמשות ספק י"ט הוא חלה קדושה עליה ועל ידי קדושה זו הוקצה לשבעה: ומאי שנא מהא כו' · דלא אמר באתרוג דמשום בין השמשות קמא ליתקצי כל שבעה אלא לחד יומא מכי אתני עליה לחד יומא: דאתמר הפריש כו' יוצא בה · ביומה: ואוכלה לאלתר · קסבר למצותה אתקצאי והרי נעשית מצותה: ורב אסי אמר יוצא בה ואוכלה למחר · דכיון דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא והא עצי סוכה נמי כיון דאתני עלייהו ליהנות מהן בחולו של מועד כהפרישה ליום ראשון דמי ומשום דבין השמשות קמא קדים קא אמרת דאתקצאי לשבעה: דמפסקי לילות מימים · שאין מצותו בלילה:

מתני'

תוספות

עד מוצאי י"ט האחרון · עד שיתחיל יום החול וא"ת התינח י"ט שמיני מוקצה הוא משום דהוי ספק שביעי וגם ביום השביעי שם מוקצה עליו הואיל ואתקצאי לבין השמשות אתקצאי נמי לכולי יומא ושפיר אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר במוקצה מחמת מצוה כגון הכא בעצי סוכה אבל נהגו העולם כשחל תשיעי של חג בע"ש שאין מסתפקין מהן בשבת שהוא עשירי ומאי טעמא אי משום סתירת אהל לא שייך בפירות ואי משום דאתקצאי בין השמשות דתשיעי תרי מגו כה"ג לא אמרינן דבתשיעי נמי לא נאסר אלא מטעם מגו וי"ל דהיינו טעמא משום הכנה דהואיל ובע"ש היה אסור שהוא תשיעי והוא י"ט אם היה נאכל בשבת היה מכין י"ט לשבת והוי כעין נולד כיון שבא עתה ראויות שלו ולא בא בי"ט ומזה הטעם יש נזהרין כשחל שמחת תורה אחר השבת מלאכול האתרוג באותו יום דהואיל ובשבת היה אסור שהוא שמיני ועוד כי היה ראוי לברך בו אם אתי אליהו ואמר דעברו לאלול א"כ אם היה אוכל אותו בשמחת התורה כדאמרן הוי שבת מכין לי"ט:

אמר רב מנשיא בריה דרבא סיפא אתאן לסוכה דעלמא כו' · אלי נמי למפרך דלמאי דס"ל דהוי מוקצה מחמת איסור לא אשכחנא דמהני ביה תנאה אלא דאינו חושש למפרך משום דאינו נשאר במסקנא אלא נקט האמת:

אבל עצי סוכה דחל קדושה עלייהו אתקצאי לשבעה · וקשה דמשמע הכא דמה שעצי סוכה אסורין היינו מטעם מוקצה וכן (ג) משמע בשבת (דף מה· ושם) הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו ולעיל קאמר מה חג לה' אף סוכה לה' אלמא דאסורין מדאורייתא ותירץ ר"ת דמה שאמר מה חג לשם אף סוכה לשם היינו לפי שיעור סוכה כגון ב' דפנות ושלישית אפי' טפח אבל אי עביד דפנות שלמות יותר משיעור סוכה לא נפיק מקרא ועל היותר קאמר שאסור מטעם מוקצה ור"י פירש דודאי כל זמן שהסוכה בעמידה שייך בה מה חג לה' אף סוכה לה' אבל כשנפלה לא שייך בה מה חג וכו' ואם כן היה יכול לתרולי הכא מה שעצי סוכה אסורין מקרא דלעיל מה חג היינו כשהיו בעמידה אבל כשנפלו מותרין אלא נקט האמת דכשנפלו נמי אסורין מטעם מוקצה*):

כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר · לאו דוקא לאלתר דהא אתרוג של יום ראשון אסור כל היום עד למחר ולא פליג רב ורב אסי אלא בשאר ימים:

*) [וע"ע תוס' שבת כב. ד"ה סוכה]

רבינו חננאל

התבן בתיבנא סריא דלא עבדו מיניה אוצר: [מתני'] אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה אוקמה שמואל דאין נוטלין לא מן הסוכה ולא מן הדפנות עצמן משום דסתר אוהלא אלא מן העצים הסמוכים לדפנות של סוכה זו ורב מנשה אוקמה באיסורייתא כלומר הדפנות הללו חבילות ע"ג חבילות היו שאינן עשויות לאהל ומותר להסתפק מהן · תני קמיה דר' יוחנן אין נוטלין עצים מן הסוכה *) ולא מן הסמוך לה ור' שמעון מתיר ואקשינן לר' שמעון והא סתר אהלא ופריק רב נחמן בסוכה שנפלה עסקינן ור"ש לטעמי' דלית ליה מוקצה דתניא מותר שמן שבנר ושבקערה אסור להסתפק מהן ור"ש מתיר ואמרי' מי דמי התם כיון שסופו ליכבות מצפה אימתי תיכבה ויסתפק מן השאר הכא [וכי] היה יודע שתפול הסוכה ונתן בדעתו להסתפק ממנה ופירק רב נחמן בר יצחק לא תימא בסוכה בריאה שנפלה אלא מתניתין בסוכה רעועה עסקינן דמאתמול דעתיה עילויה · ושוין ת"ק דברייתא ור' שמעון בסוכת החג בחג שאסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ואקשינן וכיון דחל איסורא דחג עלה היכי מצי מתני עלה והא משמיה דר' עקיבא אמרו מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה' ותניא מנין שכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה שנאמר חג הסוכות לה' חג לה' וסוכה לה' ופירק [רב] מנשיא (בריה דרוניא) משמיה דשמואל סיפא דקתני ואם התנה עליה אינה בסוכת החג אלא בסוכה בשאר ימים טובים ועלה אמרי' הכל לפי תנאו. ואקשי' וסוכה דחג לא מהני בה תנאה. והתניא סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמין ובסדינין כו' עד ואסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט האחרון של חג ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו ופרקי אביי ורבא מתניתא זו באומר אינו נבדל מאלין שתליתי בסוכה זו כל בין השמשות דלא חלה עלייהו מעיקרא קדושה אבל עצי סוכה דמעיקרא חלה עלה קדושה אתקצאי כל שבעה ולא אמר בהני עיטורין איני בודל מהן כל בין השמשות נאסרו והא אתמר הפריש ז' אתרוגים לז' הימים אמר רב כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר ואפי' לר' אסי לא אמר אלא יוצא בה ואוכלה למחר אבל שבעה ימים לא אמר ופרקינן התם גבי אתרוג מפסקי לילות דלא מיחייב בהו ולפיכך שרי אבל בסוכה שחייב לישב בה בלילות כבימים כל שבעה ימים כיומא חדא אריכתא דמי: מתני'

*) עי' בתוס' שבת מה· ד"ה ולא

הגהות הב"ח

(א) גמ' תני ר' חייא בר יוסף: (ב) שם אמר רב מנשיא אמר שמואל סיפא אתאן כצ"ל וכן בתוספות: (ג) תוס' ד"ה אבל וכו' וכן בשבת משמע דקאמר הואיל:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אף סוכה לה' ולא הזכירו כו' כצ"ל ובנתיים מוקפים בעגולים וכ"ג

הרי"ף ל"ג לה: [ב] רש"י ד"ה אביי. אבל עצי כו' נ"ב אבל הרי"ף מפרש דהמסקנא דאם התנה קאי אסוכת החג ובאומר איני בודל ומ"ש אבל עצי סוכה דהיינו קדושה כשלא אמר איני בודל ועי' תוס' ד"ה אבל (ובמלחמות ומהרש"א):

מתני' מביאין עצים מן השדה מן המכונס ומן הקרפף אפי' מן המפוזר איזהו קרפף כל שסמוך לעיר דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת: גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל [א]אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף והא אנן תנן מן הקרפף ואפילו מן המפוזרים מתניתין יחידאה היא דתניא *א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המפוזרים שבשדות שאין מביאין ועל המכונסין שבקרפף שמביאין על מה נחלקו על המפוזרין שבקרפף ועל המכונסין שבשדות שבית שמאי אומרים לא יביא ובית הלל אומרים יביא אמר רבא [ב]עלי קנים ועלי גפנים אף על גב דמכנפי להו ומותבי כיון דאי מדלי זיקא מבדר להו כמפוזרים דמו ואסורין ואי אתנח מנא מאתמול עלייהו שפיר דמי: איזהו קרפף וכו': אבעיא להו היכי קאמר כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת אפילו בתוך תחום שבת נמי או דלמא הכי קאמר כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר אפי' בתוך תחום שבת ודוקא דאית ליה פותחת אבל לית ליה פותחת אפילו סמוך לעיר נמי לא ת"ש מדקתני ר' יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת ש"מ רבי יוסי תרתי לקולא קאמר ש"מ אמר רב סלא אמר רבי ירמיה [ג]הלכה כרבי יוסי להקל: מתני' *אין מבקעין עצים לא מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט ואין מבקעין לא בקרדום ולא במגרה ולא במגל אלא בקופיץ: גמ' והאמרת

רש"י

מתני' מביאין עצים · להסיקם מן השדה שבתוך התחום ביו"ט: מן המכונס · אם כנסו מערב י"ט דגלי דעתיה דעלייהו סמיך ולאו מוקצה אבל המפוזרין מוקצין: ומן הקרפף · שהוא משתמר ומוקף סביב אפילו מפוזרים שבו לא הקצה מדעתו: סמוך לעיר · ממש: אפילו בתוך תחום שבת · בסופו:

גמ' יחידאה היא · רבי שמעון בן אלעזר קאמר לה דאמר בית הלל הכי שרו ופליגי רבנן עליה: כמפוזרין דמו · ואפילו לא פזרתן הרוח דמסתמא לא סמכה דעתיה שהר מבדר להו זיקא: ואי אתנח מנא עלייהו · להכבידן שפיר דמי דסמכה דעתיה: רבי יוסי לקולא או לחומרא קאמר לא גרסינן דהא מלתיה דרבי יהודה נמי מבעיא לן היכי אתמר וה"ג אבעיא להו היכי קאמר כל הסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת אפי' בתוך תחום שבת נמי או דלמא ה"ק כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת ואתא רבי יוסי למימר אפי' בתוך תחום שבת ודוקא דאית ליה פותחת אבל דלית ליה פותחת אפילו סמוך לעיר נמי לא תא שמע מדקתני רבי יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת ש"מ רבי יוסי תרתי לקולא קאמר והכי פי' היכי קאמר מתני' כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת מפתח שמשתמר והאי דלא תנא ליה בהדיא משום דקא סבר סתמן יש להן פותחת ואסתם קרפיפות אמרה למלתיה ואתא רבי יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת לא בעינן סמוך ומיהו דאי לית ליה פותחת בעינן סמוך ואשמעי' בהכי מדאלא שריותא בשאין סמוך בפותחת מכלל דסמוך בלא פותחת נמי שרי ומיקל בתרתי דרבי יהודה בעי תרווייהו ורבי יוסי סבר בחדא סגי באיזו שתהא שם: או דלמא · כל שסמוך לעיר דקאמר ת"ק בהכי תלא טעמיה כיון דהוי סמוך בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה ואתא רבי יוסי למימר הטעם תלוי בפותחת בין סמוך בין רחוק והכי קאמר כל שנכנסים לו בפותחת הוא דמותר ואפילו הוא בתוך תחום שבת דלא מתלי טעמא בסמיכה כלל: תרתי לקולא קאמר · כלומר מדרבי יוסי נשמע לרבי יהודה דלאו תרווייהו בעי ורבי יוסי בתרתי אקיל דמכשיר בסמוך בלא פותחת ובפותחת בלא סמוך דשמעינן לרבי יהודה דקאמר כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת וא"ל רבי יוסי כל שיש לו פותחת אפי' הוא בתוך התחום ואי סמוך לא בעי פותחת דאי רבי יוסי בפותחת תלא טעמא דאפילו הוא סמוך בעי פותחת לא הוה ליה לסיומי ואפילו בתוך תחום שבת אלא הכי הוה ליה למימר רבי יוסי אומר כל שנכנסין לה בפותחת דכיון דהוה תני כל הוה משמע דצריך פותחת סמוך או רחוק למה לי דסיים ואפילו בתוך תחום שבת אלא לאשמועינן דלא בעי פותחת אלא למשרי שאין סמוך ורבי יהודה דלא בעי תרתי נמי מרישא דרבי יוסי שמע מינה מדנקט כל שנכנסין לה בפותחת כיון דכולהו פותחת אית להו הכי אבעי' ליה למתני רבי יוסי אומר אפילו בתוך תחום שבת: מתני' אין מבקעין עצים לא מן הקורות כו' · לפי סוגיא של גמרא היא מתפרשת: לא בקרדום · שהם קרדום עשוי כמין כלי אומנות שעושין בו אוכפות וסרגות שקורין איישי"ש ויש שעשוי כעין כלי האומן שקורין בירגוא"ה שראשו האחד דומה לקרדומות שלנו וראשו השני דומה לכלי אומני אוכפות וסרגות הסוסים: ולא במגרה · שיג"ה כעין סכין מלאה פגימות וממהר לקוץ בו עצים וכלי אומן הוא: מגל · דולויר"א או סרפ"א וכולן כלי אומן הן ונראה כעושה בו מלאכה לפיכך אסור: אלא בקופיץ · שהם קופיץ הוא סכין של קצבים דומה לקרדומות שלנו שאינן כלי אומן ויש שעושין בו שני ראשין והשני דומה קצת לקרדום האוכפות כדשמעינן מיניה בגמרא ומיהו סתמיה לאו למלאכת אומן הוא: גמ' והאמרת

תוספות

מן הקרפף ואפילו מן המפוזר · תימה הא הוי מעמר דהוא אב מלאכה וי"ל דלא שייך עמור אלא במקום שגדילים שם כדמוכח בפרק כלל גדול (שבת דף עג:): איבעיא להו היכי קאמר כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת וכו' · אבל לא גרס ר' יוסי לקולא או לחומרא דא"כ משמע דמספקא ליה דרבי יוסי שמא הוא מחמיר יותר מת"ק ולא היא דהא במלתיה דרבי יהודה נמי מספקא ליה היכי אתמר אלא ה"ג היכי קאמר וכו' והכי פי' כל שסמוך לעיר וגם אית ליה פותחת ובעי רבי יהודה תרתי לחומרא דאע"ג דסמוך בעי פותחת והא דלא פי' בדבריו פותחת משום דקסבר סתם קרפיפות יש להן פותחת ואתא רבי יוסי למימר הואיל ואית להו פותחת ואפילו רחוק מן העיר נמי וא"כ שמעינן מדתלי טעמא דאינו סמוך שרי בפותחת מכלל דסמוך שרי אפילו בלא פותחת ותרתי לקולא קאמר רבי יוסי בסמוך בלא פותחת או באינו סמוך בפותחת או דלמא ר' יהודה סבר כל שסמוך בין אית ליה פותחת בין לית ליה פותחת שרי דקס"ד השתא דסתם קרפיפות לית להו פותחת ואתא ר' יוסי למימר דבעי פותחת אפילו בסמוך כ"ש ברחוק אבל סמוכה בלא פותחת אינה מועלת כלום ע"כ פרש"י והקשה הר"ר מקולי נהי דר' יהודה תלי טעמא בסמוכה דוקא אבל פותחת אינה מועלת כלום מ"מ לרבי יוסי אמאי לא דייק כדפי' לעיל ללישנא קמא דמדתלי רבי יוסי טעמיה דשרי בפותחת באינו סמוך מכלל דבסמוך מועיל בלא פותחת דהשתא ללישנא קמא דרבי יהודה דבעי תרתי קאמר דלרבי יוסי סגי בחדא כ"ש להאי לישנא דקאמר השתא דלרבי יהודה סגי בחדא בסמוך בלא פותחת ותירץ דע"כ לא מצינן למימר דרבי יוסי תרתי לקולא אית ליה בהאי לישנא כדאמר ללישנא קמא דהואיל ולהאי לישנא ל"ל דרבי יהודה לא קפיד אפותחת ולא ס"ל דסתם קרפיפות אית להן פותחת אלא כל שסמוך בין אית ליה פותחת בין לית ליה פותחת אם כן לא היה לרבי יוסי למתני כל שנכנסים וכו' אלא הכי הוה ליה למתני רבי יוסי אומר אם יש לו פותחת אפילו אם היה בסוף התחום שרי הא אם סמוך שרי בלא פותחת ומדנקט כל משמע דיש קרפיפות דאין להן פותחת רבי יוסי ודאי תלי טעמיה בפותחת דוקא בין סמוך בין רחוק אבל ללישנא קמא ניחא דמלינא לפרושי דרבי יוסי תרתי לקולא אמר וניחא לשון כל שנכנסין דמאי אמרת הוה ליה למתני אם יש לו פותחת אדרבה אי הוה קאמר הכי הוה משמע דרבי יהודה לא קמיירי בפותחת וליתא דעל כרחך רבי יהודה בפותחת איירי אבל ללישנא דכל שנכנסין לו בפותחת משמע דמיירי בפותחת שאם תמצי לומר דלא מיירי רבי יהודה בפותחת אם כן רבי יוסי אי אמר תרתי לקולא קשיא ליה דמאי כל דמשמע דאיירי רבי יהודה בפותחת אדרבה רבי יהודה לא מיירי בפותחת אלא הוה ליה למתני אם יש לו פותחת *והכי משמע לקמן מתוך פירוש רש"י תא שמע מדקתני רבי יוסי וכו' דהכי משמע מדנקט רבי יוסי לישנא דכל הנכנסין ובסיפא דמלתיה אצטריך לסיים ואפילו בתוך תחום שבת ש"מ דרבי יוסי תרתי לקולא קאמר דאי רבי יוסי בפותחת תלי טעמיה דוקא ואפילו הוא סמוך בעי פותחת לא הוה ליה לסיומי ואפילו בתוך התחום אלא הכי הוה ליה למימר רבי יוסי אומר כל שנכנסין בה בפותחת דמאי אמרת דאצטריך לסיומי רבי יוסי אומר (א) בתוך תחום שבת לטעמיה להתיר בפותחת אפילו רחוק מלישנא דכל הנכנסין נפקא וכו' דהכי קאמר כל הנכנסין בפותחת שרי אפילו ברחוק אמאי מסיים בדבריו אפילו בתוך תחום שבת אלא ש"מ דלא בעי לרחוק אלא דוקא למשרי שאינו רחוק יה"ק

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ב מהלכות י"ט הלכה יד טוש"ע א"ח סי' תקא סעיף ג:

יח ב מיי' שם הלכה ט' טוש"ע שם סעיף ד':

יט ג מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

מתני' מביאין עצים מן השדה מן המכונס ומן הקרפף אפילו מן המפוזר· אמר רב יהודה אמר שמואל אין מביאין עצים אלא מן המכונסים שבקרפף ואקשינן עליה והא אנן [תנן] מן הקרפף ואפילו מן המפוזרים שבקרפף [מתני' יחידאה היא] דתניא א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המפוזרים שבשדות כו' ור' נתן חולק עליו בתוספתא· אמר רבא עלי קנים ועלי גפנים שבקרפף אע"ג דמכנפי ומותבי כיון דאי אתי זיקא מדלי להו ומבדר להו כמפוזרין דמו ואסירי ואי אתנח עלייהו מנא דלא ליבדרינהו זיקא שרו. איבעיא להו ר' יוסי לקולא קאמר דשמע ליה לר' יהודה דאמר איזהו קרפף כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת. ובעי ר' יהודה תרתי סמוך לעיר ופותחת וא"ל ר' יוסי בחדא סגי כל שיש לו פותחת אפילו אינו סמוך לעיר אלא ברחוק בתוך התחום שבת שרי והיינו לקולא או דלמא ר' יהודה חדא בעי סמוך לעיר בלבד וא"ל ר' יוסי בהוא שנכנסין לו ופותחת נמצא לר' יוסי דבעי תרתי סמוך לעיר ופותחת והיינו לחומרא ופשטינא מדוקיא דמתניתין דקתני כל שנכנסין לו בפותחת נמצא דר' יהודה בעי תרתי וא"ל ר' יוסי כל שנכנסין לו בפותחת לא חיישינן ליה ואפילו הוא רחוק שרי דאי ס"ד ר' יהודה סמוך לעיר בלבד בעי ור' יוסי הוא דבעי תרתי אי הכי והוא שנכנסין לו בפותחת הוה ליה למיתני אלא ש"מ לקולא ש"מ. אמר רב סלא א"ר זכאי הלכה כר' יוסי: [מתני] אין מבקעין [עצים לא] מן הקורות כו'· וסיפא קתני אלא בקופיץ

ג"' רש"א ולא משמע הכי

מסורת הש"ס

(תוספתא פ"ג)

לעיל ב: שבת קנו.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה איבעיא להו וכו' · ר' יוסי אומר ואפילו בתוך תחום שבת לטעמיה:

והאמרת רישא אין מבקעין כלל אמר רב יהודה אמר שמואל חסורי מחסרא והכי קתני *אין מבקעין (א) מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט אבל מבקעין מן הקורה שנשברה מערב יו"ט וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל ולא במגרה אלא בקופיץ תניא נמי הכי אין מבקעין עצים לא מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט לפי שאינו מן המוכן: ולא בקרדום: אמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב לא שנו אלא בנקבות שלו אבל בזכרות שלו מותר פשיטא בקופיץ תנן מהו דתימא ה"מ קופיץ לחודיה אבל קרדום וקופיץ אימא מגו דהאי גיסא אסור האי גיסא נמי אסור קמ"ל ואיכא דמתני לה אסיפא אלא בקופיץ אמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב לא שנו אלא בזכרות שלו אבל בנקבות שלו אסור פשיטא ולא בקרדום תנן מהו דתימא ה"מ קרדום אבל קופיץ וקרדום אימא מגו דהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי קמ"ל: **מתני'** *בית שהוא מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת ר' מאיר אומר אף פותח לכתחלה ונוטל: **גמ'** אמאי והא קא סתר אהלא *אמר רב נחומי בר אדא אמר שמואל באוירא דליבני איני *והאמר רב נחמן הני ליבני דאייתור מבנינא שרי לטלטולינהו בשבתא הואיל וחזי למזגא עלייהו שרגינהו ודאי אקצינהו אמר רבי זירא *ביו"ט אמרו אבל לא בשבת תניא נמי הכי רבי מאיר אומר אף פותח לכתחלה ונוטל ביו"ט אמרו אבל לא בשבת אמר שמואל חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך *שבכלים מתיר ומפקיע וחותך אחד שבת ואחד יו"ט מיתיבי חותמות שבקרקע בשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ביום טוב מתיר ומפקיע וחותך הא מני ר' מאיר היא דאמר אף פותח לכתחלה ונוטל ופליגי רבנן עליה ואנא דאמרי כרבנן ומי פליגי רבנן עליה בחותמות שבקרקע והתניא מודים חכמים לרבי מאיר בחותמות שבקרקע שבשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ביום טוב מתיר ומפקיע וחותך

הוא

רש"י

והאמרת רישא אין מבקעין כלל · *סברה דטעמא דמתני' לאו משום מוקצה תנא ברישא אין מבקעין עצים אלא משום מלאכה וטרחא והכי קאמר אין מבקעין עצים לא מן הקורות הנשברים מערב י"ט ועומדין להסק ולא מן הקורה כו' וזו ואין צריך לומר זו קתני והיינו דמותבי' והאמרת רישא אין מבקעין כלל והדר תני דבקופיץ שרי: חסורי מחסרא כו' · וטעמא דרישא משום מוקצה: סואר של קורות · המושכבות לארץ של בנין: ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט · ואע"ג דהשתא להסקה קיימא בין השמשות לאו להכי קיימא: תניא נמי הכי · כשמואל דטעמא דמתניתין משום מוקצה: לא שנו אלא בנקבות שלו · בראש הרחב שקוצצין בו העץ לרחבו דדמי למלאכת אומן: אבל בזכרות שלו · בראש הקצר שמבקעין בו עצים מותר: פשיטא אלא בקופיץ תנן · וקופיץ כולה זכרות היא: ואיכא דמתני לה · להא דרב חיננא אסיפא דמתניתין ובאתריה דהא דמתני לה להא דרב חיננא אסיפא היו עושין לקופיץ זכרות ונקבות כמו שעשוי כלי אומן שקורין בידגוא"ה: פשיטא ולא בקרדום תנן · משום דכולו נקבות וממילא שמעינן דכי שרו קופיץ משום זכרות הוא דשריוה: מהו דתימא · ה"מ דאסר קרדום לחודיה דכוליה נקבות ואינו עשוי לבקע אלא לכלי אומן אבל מי שיש לו שני ראשין אחד זכרות כקופיץ ואחד נקבות כקרדום אימא דמוכחא מלתא דלבקע הוא וכי היכי דהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי קמ"ל: **מתני'** ונפחת · מאליו: נוטל ממקום הפחת · ולא אמרי' מוקצין מחמת איסור הן דאין יכול לפחתו ביו"ט ואסח דעתו מינייהו דכיון דלא הוה פחיתתו איסורא דאורייתא כדמוקמינן לה באוירא דלבני לאו מוקצה נינהו כדאמר גבי טבל בשלהי פרקין (דף לד:) שהוא מוכן אבל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן: אף פותח לכתחלה · כדמפרש טעמא בגמרא: **גמ'** באוירא דליבני · סדור של אבנים בלא טיט: דאייתור מבנינא · שנשתיירו לו לאחר שגמר בנינו: שרי לטלטולינהו · דמעתה לאו לבנין קיימי אלא למזגא עלייהו ותורת כלי עליהן: שרגינהו · סדרן זו על זו גלי דעתיה שמקצן לבנין ואסור לטלטלינהו ומתני' נמי נתסר מדרבנן שהרי מטלטלן: א"ר זירא ביו"ט · התיר ר"מ כיון דמדרבנן הוא דאסור ומשום שמחת יו"ט שרי שהרי מותר בו אוכל נפש אבל לא לשבת משום טלטול כרב נחמן: חותמות · פרמדורי"ש: חותמות שבקרקע · כגון דלתות פתחי בורות ומערה הסגורים בקשרי חבלים: מתיר · את הקשר דהא לאו קשר של קיימא הוא שהרי להתיר תמיד הוא עשוי: אבל לא מפקיע · החבל לסתור עבותו וגדילתו: ולא חותך · דהא סתירה היא ויש סתירה בבנין של קרקע: ושל כלים · כגון תיבה הנעולה ע"י קשר חבל מתיר ומפקיע וחותך דאין סתירה בכלים: מיתיבי חותמות שבקרקע כו' ביו"ט מתיר ומפקיע וחותך · אלמא חותמות הקשורים אין בהן משום סתירה מדאורייתא ובשבת מדרבנן הוא דאסור:

הוא

תוספות

וה"ק כל הנכנסין וכו' היכא אמרינן דבעי פותחת היינו למשרי רחוק אבל סמוך שרי בלא פותחת ש"מ דר' יוסי תרתי אמר לקולא ומדרבי יוסי נשמע לרבי יהודה דבעי תרתי לחומרא דמדנקט בדבריו כל הנכנסין א"כ שמעי' לרבי יהודה דבעי תרתי דאל"כ ליתנא דכל קשה ומאי אמרת האי כל דקאמר לטפויי כל הקרפיפות דבעינן שיש להן פותחת הא ר' יוסי תרתי לקולא אמר א"כ הו"ל למיתני אם · כך פירש רבינו שמשון מקוצי:

והאמרת רישא אין מבקעין כלל · קסבר הש"ס דטעמא דמתני' משום דאע"פ דהוו מוכנים להסקה אין מבקעין מטעם מלאכה וטרחא יתירא והיינו זו ואין צריך לומר זו דאפי' עומדים להסק מערב יו"ט אסורין כל שכן קורה שנשברה ביו"ט עצמו והיינו הא דמותבי' והאמרת אין מבקעין וכו' כן פירש רש"י: **אבל** קרדום וקופיץ מדהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי · ופירשו התוספות דאין אנו בקיאין בקרדום היאך הן נעשין ולכך יש לנו לאסור לבקע עצים רק ביד: **ונפחת** נוטל ממקום הפחת · פרש"י נפחת מאליו וא"ת אמאי נוטל ממקום הפחת הא הוה מוקצה בין השמשות דאסור לפחתו ביו"ט מדרבנן ומגו דאתקצאי בין השמשות אתקצאי לכולי יומא ופירש בקונט' דכיון דאינו אסור (ב) אלא מדרבנן לפחות כדמוקים ליה בגמרא באוירא דלבני השתא דנפחת שרי למיכל מינייהו דבמוקצה דרבנן לא אמרינן מגו דאתקצאי לבין השמשות וכו' והכי אמר גבי טבל בשלהי פרקין שהוא מוכן אבל שבת הואיל ואם עבר ותקנו מתוקן דלא הוי מוקצה אלא מדרבנן ולא אמר מגו דאתקצאי וכו' ולא נהירא דהאמר גבי שבת (דף מג·) גבי סל לפני האפרוחים מגו דאתקצאי אע"ג דאין שם מוקצה אלא מדרבנן וכן גבי גלגל מוכני שיש עליה מעות* ואומר הר"ר משה דלא אמרו אלא כשהמוקצה אינו מסתלק מן העולם כגון מעות שע"ג הכר שאף על פי שנטלם עדיין הן בעולם אבל בטבל מיד שתקנו הטבל מסתלק המוקצה מכל וכל וא"ת והא אמרינן בחולין (דף יד· ושם) השוחט בשבת אסור באכילה ליומא ונסבין חבריא למימר ר' יהודה היא דמגו דאתקצאי לבין השמשות שהיתה חיה אסורה ואע"ג דעכשיו כשנשחטה נסתלק המוקצה מן העולם וי"ל כיון דבין השמשות היתה מוקצה מחמת חסרון מלאכה דאורייתא אמרינן מגו אע"פ שהמוקצה נסתלק מן העולם ומ"מ קשה דהכא הפתח הוי בעולם דומיא דמוכני שיש עליה מעות דהוי המוקצה בעולם אף על פי שאין כאן שהוא במקום אחר ה"נ גבי הפתח הכי איתא לכנ"ל דאתיא האי סתמא כרבי שמעון דלית ליה מוקצה וא"ת מאי קאמר לעיל בריש מכילתין (דף ב:) גבי יום טוב סתם לן תנא כרבי יהודה והא הכא סתם לן תנא כרבי שמעון ויש לומר דאין זה סתמא דסתמא הוי אם היה יכול לומר דברי רבי שמעון ולא קאמר אם כן הוה סתם לן תנא כוותיה אבל הכא לא היה יכול לומר דברי רבי שמעון דהא רישא קאמר נוטל ממקום הפחת דמשמע דוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא יפחות ולא מצי למימר דברי רבי שמעון *דהא סבירא ליה אף פותח לכתחילה אבל לעיל ניחא דקאמר גבי יו"ט סתם לן תנא כרבי יהודה דלא איירי אלא במוקצה וא"כ היה יכול למימר דברי רבי יהודה ומדלא קאמר א"כ סתם לן תנא כוותיה: **אמר** ר' זירא ביו"ט אמרו · פי' דהתירו מוקצה משום אוכל נפש אבל לא בשבת מכאן יש ראייה לריצב"א שפירש לעיל *) דטלטול מוקצה התירו ביו"ט משום אוכל נפש:

*) [דף כה: ד"ה גריפת]

אין

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יב סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקא סעיף א:
כא ב ג מיי' שם פ"ד הל' י' סמג שם טוש"ע שם:
כב ד מיי' פ"ב מהל' יו"ט הל' ט טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ט:
כג ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ג טוש"ע א"ח סי' שח סעיף יז:
כד ו טוש"ע א"ח סי' שיד סעיף י:
כה ז שם סעיף ז:
כו ח טוש"ע שם סי' תקיט סעיף ג:

רבינו חננאל

מבקעין קשיא רישא אסיפא ותרצה שמואל אין מבקעין מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ם אבל מן הקורה שנשבר' מעיו"ם מבקעין וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל ולא במגרה אלא בקופיץ. תניא נמי הכי אין מבקעין מן הסור של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ם לפי שאינו מן המוכן· ולא בקרדום ותני מילי בנקבות שלו והוא הפנימי הרחב אבל בזכרות שלו היוצא מן אחוריו מותר. נמצא זה הקרדום הצד הרחב אסור והצד הצר מותר ופשוטה היא: [מתני'] בית שהוא מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת ר"מ אומר אף פותח לכתחלה ונוטל אקשינן לר"מ אף פותח בתחלה ונוטל והא קא סתר אוהלא ופרקינן באווירא דליבני פי' לבנים סדורים אחד ע"ג חבירו ואינו בנין ואקשינן והאמר רב נחמן הני ליבני דאייתור מבניינא שרי לטלטולי בהו בשבת הואיל וחזיין למיזגא עלייהו שרגינהו ודאי אקצינהו ופריק ר' זירא תנא ביו"ם אמרו ולא בשבת כלומר לא אמר רב נחמן שרגינהו אקצינהו אלא בשבת. ור' מאיר לא שרי ואמר פותח כלומר נוטל אלין הלבנים דשרגינהו אלא ביו"ם תניא נמי הכי ר"מ אומר פותח לכתחלה ונוטל ביו"ם אמרו אבל לא בשבת. אמר שמואל חותמות שבקרקע כגון (חרותי') [הדות] וחביות טמונות בקרקע וכיוצא בהן ופיהן חתומין וצרורין מתיר אותן הקשרין שבהן החותמית קשורין וחתומים אבל לא מפקיע החותמות עצמן ולא חותך *) אחד בשבת ואחד יו"ם קתני מיהת חותמות שבקרקע ביו"ם מתיר וחותך קשיא לשמואל דאמר חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך אחד שבת ואחד יו"ם ופריק שמואל הא ברייתא דקתני ביום טוב מפקיע וחותך לר' מאיר היא דאמר אף פותח לכתחלה ונוטל ומשוי הפקעת חותמות שבקרקע כמו פתיחת הבית כשם שמתיר בבית כך מתיר בחותמות להפקיעם ביו"ם ואנא דאמרי כרבנן דאסרי פתיחת הבית ואמרינן ומי פליגי רבנן עליה דר' מאיר בחותמות שבקרקע שבשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ביו"ם

*) חסר כאן וצ"ל מיתיבי חותמות שבקרקע מתיר בשבת מתיר וכו' ביו"ט מתיר ומפקיע וחותך קתני מיהא וכו'.

מסורת הש"ס

[ת"כ שנרוס]
[עירובין לה:]
[שם ע"ש]
שבת קכד:
[עירובין לה:]
[עי' תוס' שבת קמו. ד"ה מתיר ותוס' עירובין לה. ד"ס נעי']

הגהות הב"ח

(א) גמ' אין מבקעין עצים לא מן הסואר של קורות:
(ב) תוס' ד"ה ונפחת וכו' שאינו אסור לפתוח אלא מדרבנן כדמוקי':

דדלמאן ס"ל כר"מ דאף פותח לכתחלה כנ"ל וכ"ה בתוס' ישנים · מהרש"א

הוא דאמר כי האי תנא דתניא חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך אחד שבת ואחד יו"ט ושבכלי בשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ביום טוב מתיר ומפקיע וחותך תרצת לך רישא אלא סיפא קשיא הא מני ר' נחמיה היא *דאמר כל הכלים אין ניטלין אלא דרך תשמישן אי רבי נחמיה מאי איריא שבת אפילו יום טוב נמי וכי תימא שניא ליה לר' נחמיה בין שבות שבת לשבות יום טוב ומי שניא ליה והתני חדא *[א]מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים ותניא אידך מסיקין בין בכלים בין בשברי כלים ותניא אידך אין מסיקין לא בכלים ולא בשברי כלים ומשני לא קשיא הא ר' יהודה הא ר"ש הא ר' נחמיה תרי תנאי ואליבא דר' נחמיה: **מתני'** [ב]אין פותחין את הנר מפני שהוא עושה כלי [ג]ואין עושין פחמין ביום טוב [ד]ואין חותכין את הפתילה ר' יהודה אומר חותכה באור: **גמ'** מאן תנא דפחיתת נר מנא הוא °אמר רב יוסף ר' מאיר היא דתניא *כלי חרס מאימתי מקבל טומאה משנגמרה מלאכתו דברי ר' מאיר ר' יהושע אומר [ה]משיצרפו בכבשן א"ל אביי ממאי דלמא עד כאן לא קאמר ר' מאיר התם אלא דחזי לקבולי ביה מידי אבל הכא למאי חזי לקבולי ביה פשיטי איכא דאמרי אמר רב יוסף ר' אליעזר בר' צדוק היא דתנן *אלפסין חרניות טהורות באהל המת וטמאות במשא הזב ר' אליעזר בר' צדוק אומר אף טהורות במשא הזב לפי שלא נגמרה מלאכתן א"ל אביי דלמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר ברבי צדוק התם אלא דחזי לקבולי ביה מידי אבל הכא למאי חזי לקבולי ביה פשיטי תנו רבנן אין פותחין את הנר ואין עושין אלפסין חרניות ביום טוב רבן שמעון בן גמליאל מתיר באלפסין חרניות מאי חרניות אמר רב יהודה ערניות מאי ערניות אמר אביי צעי הקלייתא ואין עושין פחמין פשיטא למאי חזי תני רבי חייא לא נצרכה אלא למוסרן לאוליירין לבו ביום ובו ביום מי שרי *כדאמר רבא להזיע וקודם גזרה הכא נמי להזיע וקודם גזרה: ואין חותכין את הפתילה לשנים מ"ש בסכין דלא דקמתקן

רש"י

הוא דאמר כי האי תנא · שמואל דאמר לעיל דאפי' ביו"ט אינו מפקיע דאמר כי האי תנא דאמר נמי בחותמות שבקרקע דאפילו ביו"ט אין מפקיע: תרצת לך רישא · דמלתא דשמואל בחותמות שבקרקע דמסייע ליה האי תנא: סיפא קשיא · דאמר שמואל ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחותך והאי תנא תני ושל כלים בשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך: הא מני רבי נחמיה היא · כלומר לעולם מותר להפקיע ולחתוך דאין בהם משום סתירה והאי תנא גופיה אם יכול להפקיע ולנתק בידו שרי והא דקאסר משום טלטול סכין קאסר ורבי נחמיה היא דאמר בערובין (דף לה·) אפי' תרווד ואפילו טלית אין ניטלין אלא לצורך תשמיש שהן מיוחדין לו וסכין לאוכלין הוא דמיוחד ולא לחותמות ובהא לא סבירא ליה לשמואל כוותיה: אי הכי · דרבי נחמיה היא: שבות שבת · דטלטול שבות הוא ולא החמיר בטלטול יום טוב כבשל שבת: מסיקין בכלים · דבני טלטול נמי נינהו ומטלטלן נמי להסיקן: אין מסיקין בשברי כלים · שנשברו בי"ט דהשתא לא חזי לטלטול ואי משום דחזו להסקה אתמול לא להכי קיימי: מסיקין בין בכלים כו' · דלית להו מוקצה: אין מסיקין לא בכלים · דאין ניטלין אלא לצורך תשמישן וכ"ש בשברי כלים דטלל הוא והא רבי נחמיה היא ומציעתא ר"ש וקמייתא רבי יהודה וש"מ ביו"ט א"ר נחמיה דהא הסקה ביו"ט קאי: תרי תנאי · חד אמר שני ליה שבות שבת משבות י"ט וחד אמר לא שני ליה: **מתני'** אין פותחין את הנר · ליטול אחד מן הבילים של יוצר ולתחוב אגרופו לתוכו לחקוק נר קרוייז"ל בלעז מפני שעושה כלי: ואין עושין פחמין · דאיכו נמי כלי נינהו לצורפי זהב ופתילה נמי כלי היא להדלקה שצריכה עשייה ותקון: חותכה באור · בגמרא מפרש מאי שנא אור מסכין: **גמ'** דפחיתת נר מנא הוא · קודם שנצרפו בכבשן: משנגמרה מלאכתן · חקיקתם: משיצרפו · משיחזקם ע"י צירוף האור בכבשן מצרף בלשון חכמים מחזק ומקשה כלי חרס וכלי מתכו' בדבר המחזקן בין (ביד) [במים][בין באור]* : וממאי · דס"ל לר"מ בנר כשאר כלי חרס בשלמא שאר כלי חרס גדולים הם ואם אינן ראויין למים ויין ולדבר לח מפני שממחן חזו מיהו לדבר יבש כגון פירות אבל נר קטן הוא וכי לא חזי למלתיה למאי חזי ומשני חזי לקבולי ביה פשיטי: איכא דאמרי אמר רב יוסף · מתני' דקתני פחיתת הגר מנא הוא ר"א ברבי צדוק היא דאמר לפני חקיקה נמי מנא הוא אבל חקיקה משוי ליה מנא: אלפסין חרניות · מפרש לקמן קערות של בני עיירות שאינן בני כרכים גדולים ואין מקפידין על כלים נאים ומשנפשטה הקערה של חרס אוכלין בה בשר ואין ממתינין עד שתתחקק ותצרף בכבשן: טהורות באהל המת · דלגבי אהל המת בעינן תוך לכלי חרס דכתיב וכל כלי פתוח (במדבר יט) משמע דיש לו פתח וכן לכל טומאת מגע: וטמאות במשא הזב · שהזב מטמא כלי חרס בהסטו דנפקא לן בתורת כהנים *מוכל כלי חרס אשר יגע בו הזב וגו' (ויקרא טו) ודרשינן התם זה הסטו וכיון דמטמי ליה הסטו מאברא' לא בעי תוך וקסבר ת"ק כלי נינהו הואיל ומשתמשין בהן כמות שהן הלכך מקבלין טומאה בדבר הראוי לטמאן: ר"א אומר · אין להם שום טומאה דלאו כלי נינהו: לפי שלא נגמרה מלאכתן · חקיקתן הא נחקקו מטמאות מדאפלוג באלפסין אלמא לר"א חקיקה משויא להו מנא: דחזי לקבולי מידי · משנתחקקו ומיהו קודם חקיקה לא דסופן ליחקק: לאוליירין · מחמי חמין ומרחצאות ואע"ג דלצורך י"ט הן עושין: מי שרי · להחם והלא גזרו על הרחיצה במסכת שבת (*ודף מ·) ואפילו הוחמו מבעוד יום וכל שכן להחם חמין לא הותר מעולם: להזיע · מכניס הפחמים לתוכו ובני אדם נכנסין ומזיעין וקודם שגזרו על הזיעה גשנת משנה זו: דקמתקן

תוספות

אין פותחין את הנר · פירש רש"י ליטול אחד מן הגולמים של יוצר ולתחוב אגרופו בתוכו ולחקוק נר שעושה כלי ותימה א"כ פשיטא דאסור דאפילו אין עושה כלי גמור מ"מ אסור להתחיל את הכלי וע"ק מאי קא אמר עלה בגמרא מאימתי מקבלין טומאה משעה שנגמרה מלאכתן הואיל והוי כלי והא כיון דהוי קודם אפייתו בתנור אם כן הוי כלי אדמה וכלי אדמה אין מקבלין טומאה לכן נראה לפרש דאין פותחין את הנר שכך רגילין לשום באוירו קודם אפייתו קש או דבר אחר כדי לשמור האויר בשעת אפייה שלא יפלו המחיצות יחד ויסתום האויר ולאחר אפייתו קצת מסלקין אותו דבר שבתוכו ועל זה קאמר אין פותחין את הנר כלומר שאין מסירין מה שבתוכו דהוי כמו גמר כלי ונגמרה מלאכתו ולפי שרגילין לאחר שסלקו מה שבתוכו שמחזירין אותו לתנור כדי לצרפו היטב קאמר בגמרא מאן תנא דפחיתת נר מנא הוא וקאמר ר"מ היא דקאמר דמקבלין טומאה כשסלק מה שמשימין בתוכו אע"פ שלא החזירו אותו עדיין לתנור אלמא דפחיתת נר הייתו גמר כלי ורבי יהושע קאמר משיצרפו בכבשן דאינו כלי עד שיחזיר אותו לתנור כדי לצורפו אם כן לדידיה פחיתה הוה שריא:

אלפסין חרניות טהורות באהל המת · פי' רש"י קערות של עיירות ואינן מקפידין על כלים נאים ומיד כשנפשט הכלי של חרס אוכלין בה ואין ממתינין עד שתתחקק ותצרף באש והן טהורין באהל המת שאין להם תוך ובעינן כלי פתוח וטמאות במשא הזב דהזב מטמא כלי חרס בהסטו כדנפקא לן* מכלי חרס אשר יגע בו איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה הסטו דלא בעינן תוך ותימה דהואיל דאין להם תוך היכי מטמא בהסטו הא אמרינן *כל שאינו בא לכלל מגע אינו בא לכלל הסט לכך פי' ר"ת ערניות יש להן תוך אלא שמכוסות למעלה ועומדות ליפתח ואותם של כפרים אין מקפידין ואוכלין כך עליהן וטהורות באהל המת דהא כלי צמיד פתיל טהור באהל המת ומיהו טמאים בהסט הואיל ועומדין ליפתח כדאמרינן* גבי צמיד פתיל שמצאה תסיטם אשתו וקאמר נמי* כלי צמיד פתיל נגול באהל המת ואינו נגול במעט לפה שבגדה וקטמא:

רבינו חננאל

ביו"ם מתיר ומפקיע וחותך הא דלא כשמואל דשמואל אמר חותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותך אחד יו"ם ואחד שבת ואוקמה שמואל לר"נ דאמר אפילו טלית ואפי' תרווד אינו ניטל בשבת אלא לצורך תשמישן לפיכך אסור בשבת ליטול סכין להפקיע או לחתוך בה ואליבא דהאי תנא דתני דשני ליה לר' נחמי' בין שבות דשבת לשבות דיו"ם אבל סיפא דהא מתניתא מסייע ליה לשמואל דקתני סיפא חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך אחד שבת ואחד יו"ם כשמואל: אין פותחין את הנר מפני שעושאו כלי ואמרינן מאן תנא דפחיתת הנר משוי ליה מנא אמר רב יוסף ר' מאיר היא דתנן כלי חרס מאימתי מקבל טומאה ר' מאיר אומר משתגמר מלאכתו וכיון שפתח לו מקום לצוק בתוכו שמן כבר נגמרה מלאכתו והכ"א עד שיצרפנו בכבשן ויכשר להדליק בו ודחה אביי להא דרב יוסף ואמר דלמא עד כאן לא קאמר ר' מאיר התם משנגמרה מלאכתו הוי כלי ומקבל טומאה אלא משום דאע"ג דלא חזי למיכל ביה ולאשתמושי בגויה עד שיצרפנו בכבשן השתא מיהא חזי לאנחי בגויה מידי הכא האי נר קודם שיצרפנו בכבשן למאי חזי ופרקינן הכא נמי כיון שעשה לו פתח חזי לקבולי ביה פשיטי רב אשי מתני' לה הכי אמר רב יוסף ה"א ב"ר צדוק [היא] דתנן אלפסין חרניות טהורות [באהל המת טמאות] במשא הזב ר' אלעזר בר' צדוק אומר אף טהורות במשא הזב לפי שלא נגמרה מלאכתן פירוש אילו אלפסין חרניות סתומות הן דתניא אין פותחין אלפסין סתומים ורשב"ג מתיר. גרסינן בירושלמי תני לפסין סתומין שעשאן מעיו"ם לא יפתחם ביו"ם מפני שהוא כמכשיר[כלי] ביו"ם ורשב"ג מתיר תמן תנינן ועל אלפסין הרוניות שהן טהורות כו' אתייה דהדא דהכא כסתמא דתמן ודיהודאה דתמן כסתמא דהכא. וקי"ל כלי חרס סתום אינו מטמא באהל המת שנאמר וכל כלי פתוח אבל מטמא במשא הזב כי כלי הוא אע"פ שאין פתוח ור' אלעזר ב"ר צדוק אומר אינו כלי עד שיפתח ופתיחתו היא גמר מלאכתו צעי הקלייתא פירוש קדירות של בעלי כפרים: ירושלמי ר' בא בשם רב יהודה בקעת סומכה בכותל בשביל שלא תסכסך פירוש מלשון ליחכה נירו וסכסכה תני אין מכבין את הבקעת בשביל לחוס עליה ואם בשביל שלא תעשן הבית או הקדירה מותר א"ר הנינה בשאין שם אויר אבל יש שם אויר משליכה לאויר ודיו·אין עושין פחמין אפי' לאוליירין שצריכין לחמם בו ביום כדי להזיע שהיתה שניה קודם גזירה מותר:ירושלמי א"ר נסא ויאות כן אנן אמרין הדא קלוריתא שרי מושיף ומכחל מינה ביו"ם·א"ר מנא כאן לשימור כאן לי רפואה:ואין חותכין הפתילה לשנים ביו"ם

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תקא סעיף ו:
כח ב מיי' פ"ד מהלכות יו"ט הלכה ח סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיד סעיף ז:
כט ג מיי' שם הל' ז סמג שם · טוש"ע שם סי' תקב סעיף א:
ל ד מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תקיד סעיף ח:
לא ה מיי' פט"ו מהל' כלים הלכה א:

בתורת כהנים עיין רש"י ויקרא טו יב
[חולין קכד: ועיין תוס' שבת פד: ד"ה שטהורים ורש"י שם ד"ה ודין ועוד רש"י ב"ק כה: ד"ה פכין]
[גיטין סא:]
[נדה דף ה:]

מסורת הש"ס

שבת קמו. עירובין לה. [תוספתא דשבת פט"ו]
[לקמן לג.] שבת [כח:] כט. קכד: קמג. ע"ש
תוספתא דכלים פ"ג
עדיות פ"ב מ"ס ע"ש
עי' תוי"ט ספ"ד דכלים
ברכות כז:
[בקרא כתיב וכלי חרש]
[דף לח:]

גליון הש"ס

גמ' א"ר"י ר' מאיר היא. עיין ר"ש פ"ב מ"ד דכלים:

לב א מיי' פ"ד מהל' יו"ט הל' ז טוש"ע א"ח סי' תקיד סעיף ח:
לג ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף י:
לד ג ד מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ט:
לה ה מיי' פ"ד מהל' יו"ט הלכה ח ופכ"ג מהלכות שבת הל' ו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקח סעיף א:
רב"ל פ"א ביריס ועיין בהל"ש
[תוספתא פ"ג]
לו ו מיי' פ"ג מהלכות יו"ט הל' ו טוש"ע א"ח סי' תקו סעיף ד:
לז ז מיי' שם פ"ד הלכה יא טוש"ע א"ח סי' תקב סעיף ג:
לח ח מיי' שם פ"ד הלכה ג סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקכב סעיף ד:
לט ט מיי' שם פ"ג הלכה י טוש"ע א"ח סי' תקו סעיף ד:
מ י כ ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
מא מ מיי' פ"ד שם הלכה יג:
מב נ מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקב סעיף ח:
[וע"ע תוס' שבת דף קלח. ד"ה כסא]

וקטמא שרי · פרש"י לגבלו ולטוח בו דלאו בר גבול הוא ותימה דאמרינן בשבת (דף יח·) דאפילו בנתינת מים על (ג) העפר בעלמא הוא חייב משום מגבל דקאמר התם אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים האחרון חייב וי"ל דהכא ר"ל קטמא שרי כלומר וקטמא שרי לסתום הסדקים של תנור שלא יוציא האור כמו שהוא יבש בלא נתינת מים עליו ועוד יש לומר דה"פ וקטמא שרי כגון שגבלו מערב יום טוב (ד) ושרי בלא [*גיבול]:

מלמטה למעלה אסור · משום דהוי דרך בנין וכן הוי טעמא דכולן וא"ת היכי מסדרין שלחן שאין לו רגלים על גבי ספסלים שלו דמתחלה משימין הספסלים ואח"כ משימין עליהם את השלחן י"ל דהואיל ואין להם מחיצות שרי וכל הני מיירי דאית להו מחיצות לצדדים המגיעות לארץ ותימה דאמר בשבת (דף לו: ושם) מחזירין קדרה על גבי כירה והתם (דף לח:) קאמר מאן דאית ליה מחזירין דאפילו בשבת מחזירין וי"ל דכל הנך אינן אסורין אלא היכא שמתקן האהל והמחיצות אבל אם עשה האהל בלא מחיצות שרי והתם גבי כירה המחיצות היו עשויות מתחלה וכן פר"ח גבי ביעתא כגון שיש ביצים מכאן וביצים מכאן וא' על גביהן והאור תחת אוירן ולא כפי' רש"י שפי' ביצים שמסדרין על גבי אסכלא דכיון דליכא מחיצות לא הוי כעין בנין אלא נראה' כדפרים *וגם פוריא לא מיירי כגון

תורה אור

דקמתקן מנא באור נמי קא מתקן מנא תני ר' חייא [א]חותכה באור בפי שתי נרות אמר רב נתן בר אבא אמר רב *[ב]מוחטין את הפתילה ביום טוב מאי מוחטין אמר רב חנינא בר שלמיא (*משמיה דרב) לעדויי חושבא תני בר קפרא *ו' דברים נאמרו בפתילה ג' להחמיר וג' להקל להחמיר [ג]אין גודלין אותה לכתחלה ביו"ט ואין מהבהבין אותה באור ואין חותכין אותה לשנים להקל [ד]ממעכה ביד ושורה בשמן וחותכה באור בפי שתי נרות ואמר רב נתן בר אבא אמר רב עתירי בבל יורדי גיהנם הם כי הא דשבתאי בר מרינוס אקלע לבבל בעא מנייהו עסקא ולא יהבו ליה מזוני מיזן נמי לא זינוהו אמר הני מערב רב קא אתו דכתיב °ונתן[דברים יג] לך רחמים ורחמך *כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו וכל מי שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו ואמר רב נתן בר אבא אמר רב כל המצפה על שלחן אחרים עולם חשך בעדו שנאמר °נודד הוא ללחם[איוב טו] איה ידע כי נכון בידו יום חשך רב חסדא אמר אף חייו אינן חיים ת"ר *ג' חייהן אינם חיים ואלו הן המצפה לשלחן חבירו ומי שאשתו מושלת עליו ומי שיסורין מושלין בגופו ויש אומרים אף מי שאין לו אלא חלוק אחד ות"ק אפשר דמעיין במניה:

מתני' [ה]אין שוברין את החרס ואין חותכין הנייר לצלות בו מליח [ו]ואין גורפין תנור וכירים אבל מכבשין ואין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדרה *[ז]ואין סומכין את הקדרה בבקעת וכן בדלת [ח]ואין מנהיגין את הבהמה במקל ביום טוב ורבי אלעזר בר' שמעון מתיר:

גמ' מ"ט משום דקא מתקן מנא ואין גורפין תנור וכירים תני רב חייא בר יוסף קמיה דרב נחמן [ט]ואם אי אפשר לאפות אלא אם כן גורפו מותר דביתהו דר' חייא נפל לה אריחא בתנורא ביומא טבא אמר לה ר' חייא *חזי דאנא רפתא מעלייתא בעינא *)א"ל רבא לשמעיה טוי לי (א) בר אווזא ואזדהר מחרוכא א"ל רבינא לרב אשי אמר לן רב אחא מהוצל דמר שרקין ליה תנורא ביומא טבא אמר ליה אנן [י]ארקתא דפרת סמכינן [כ]והנ"מ (ב) הוא דצייריה מאתמול אמר רבינא [ל]וקטמא שרי: ואין מקיפין שתי חביות: אמר רב נחמן [מ]אבנים של בית הכסא מותר לצדדן ביום טוב איתיביה *רבה לרב נחמן אין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדרה אמר ליה שאני התם משום דקא עביד אהלא א"ל רבה זוטא לרב אשי אלא מעתה בנה אצטבא ביו"ט דלא עביד אהלא הכי נמי דשרי א"ל התם בנין קבע אסרה תורה בנין עראי לא אסרה תורה וגזרו רבנן על בנין עראי משום בנין קבע והכא משום כבודו לא גזרו ביה רבנן א) אמר רב יהודה [נ]האי מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור וכן

א) עירובין קא.

דקמתקן מנא · אחת היתה ועושה אותה שתים: בפי שתי נרות · נותן שני ראשיה בתוך שתי נרות אם צריך להדליקן כאחת ומדליק באמצע דלא מוכח דלתקוני מנא מכוין אלא להדלקה בעלמא: לעדויי חושכא · כשהיא נעשית בראשה פחם מעבירה: לעדויי · להסיר: חושכא. פחם המחשיך אורה: נאמרו בפתילה · ביו"ט: ממעכה ביד · תקון כלאחר יד הוא: יורדי גיהנם הן · שאינן מרחמים לעשות צדקה: עסקא · סחורה להשתכר למחלית שכר: מזוני · שאל מהם מזונות מיזן נמי לא זינוהו: ונתן לך רחמים · שתרחם על הבריות: כאשר נשבע לאבותיך · מי שיש לו רחמים מזרעו של אבות: בעדו · כנגדו כמו שכת בעדו (איוב א) כלומר חשך פרוש לפניו הכל עליו כחשך: נכון בידו · מזומן אצלו: מי שאין לו אלא חלוק אחד · אין יכול לכבסו וכנים מצערין אותו: דמעיין במניה · מפלה את כליו מן הכנים: **מתני'** אין שוברין את החרס · כשצולין דגים על האסכלא שקורין גראדיל"א בלע"ז חותכין קנים או קש שבלים או שוברין חרסים או חותכין נייר ושורין במים וסודרין הנייר על גב האסכלא מפני שהמתכת מתחמם ושורף את הדג: מליח. דג: ואין גורפין תנור וכירים · אם נפל לתוכו מן הטפל והטיח אין גורפין אותו דמתקן מנא הוא ואתיא כרבנן *דאמרי מכשירי אוכל נפש אסירי: מכבשין · מכבשין את האפר והעפר שיהא חלק משפילו ומשווהו שלא יגע בפת שמדובקים בדפנותיו וישרפו מכבשין פרימבר"א: מקיפין · מקרבין זו אצל זו כמו (*אין) מקיפין בריאה (חולין דף נ·) וכמו לתרום שלא מן המוקף (גטין דף ל:) היינו סמוך וכמו מקפת וקורא לה שם (נדה דף עא:): לשפות עליהם קדרה · והאור בין שתי החביות: לשפות. להושיב כל הושבת קדרה על האור קרי שפיתה כשאין לו כלי ברזל שקורין טרפיי"ד או שאין לו כירה של חרס חלולה ואסר לה משום דדמי לבנין ומדרבנן משום דמתחזי כאהלא: ואין סומכין קדרה בבקעת · קסבר לא נתנו עצים אלא להסקה לפיכך מוקצין הן *אצל כל תשמיש: וכן בדלת · השתא משמע וכן אין סומכין קדרה בדלת ובגמרא פריך עלה: ואין מנהיגין את הבהמה במקל · ברשות הרבים השתא קס"ד משום דאין משתמשין בעצים שלא נעשו כלי מערב יום טוב דלא נתנו אלא להסקה: **גמ'** ואם אי אפשר לו כו' מותר · כר"י: אריחא · חצי לבינה ונתק מכותל התנור: רפתא מעלייתא בעינא · כלומר גרפי התנור: טוי לי אווזא · צלה לי אווז בתנור שתנוריהם היו קטנים ופיהן למעלה ותולה הצלי לתוכו וסותם פיו והוא נצלה: ואזדהר מחרוכא · שלא יתחרך כלומר גרוף את התנור שלא יהא בו בשוליו דבר גבוה כמו אריח או אבן שהוסק בתנור שנוגע בצלי ושורפו: דמר · רב אשי: שרקין ליה תנורא · עבדי אדוני טחין סביבות כסוי פי התנור בטיט שלא יצא חומו כשהצלי בתוכו שהרוח קשה לצלי ותימה לן מלתא משום דגבול טיט תולדה דלישה הוא: ארקתא דפרת סמכינן · על שפתו של פרת אנו נסמכים בדבר שאין אנו צריכים לגבל טיט שספת פרת טיט מגובל הוא: והוא דצייריה מאתמול · עשה בו סימן ונתקו לצד אחר: וקטמא שרי · לגבלו ולטוח בו דלאו בר גבול הוא: אבנים של בית הכסא · אבנים גדולות שמלדדין אותן להיות כמין מושב חלול ויושבין עליהם בשדות במקום המיוחד לבית הכסא: דקא עביד אהלא · שיש לו גג אבל הכא ליכא גג: אצטבא · כסא של בנין לבנים וטיט: בנין עראי · שאינו להתקיים: והכא · גבי בית הכסא משום כבוד הבריות לא גזור: האי מדורתא · היסק גדול שעושין לפני שרים כדרך בנין עושין לו כתלים מד' רוחות וסודרין עצים למעלה ודומה לאהל: מלמטה למעלה · לסדר העצים של כתלים תחלה לעשות עליהם הגג אסורין שדרך בנין הוא: מלמעלה למטה · להתחיל תחלה מן הגג ואח"כ יסדרו תחתיו עצי הכתלים שרי:

וכן

[גי' הערוך מוהפין ועיין בשבת ל.]
[בשאלתות איתא וכן בערוך ערך הס איתא אלא הכי איתא מאי מוהפין עדויי חשוכי]
[שבת קנא. וע"ש אמרם גירי' רש"י דהכא דגרס בד"ה כאשר נשבע לאבותיך מי שיש לו רחמים וכו' אתיא שפיר דהכא מכאשר נשבע לאבותיך קדריה]
[פסחים קיב: ע"ש ובתוס' שם]
[עיין תוס"ש דמותק מלת אין]
שבת קכה.
[לעיל כט:] *)שבת קמב:
[נסי' גי' רבא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' טוי לי אווזא כצ"ל ותיבת בר נמחק: (ב) שם והנ"מ דצייריה כצ"ל ותיבת הוא נמחק: (ג) תוס' ד"ה וקטמא וכו' על העפר בעלמא הוא: (ד) בא"ד שגבלו מעיו"ט ושריק בלא גבול:

רבינו חננאל

ביו"ט כו' ואקשינה חותכה באור בפי שתי נרות ופי' כגון שהיתה פתילה ארוכה מכניס קצה הפתילה בפי הנר וקצתה האחרת בפי נר אחרת ומדליקה באמצע ומנתקת ונמצאו ב' נרות דולקין. מוהפין הפתילה ביו"ט עדוי חשכה פירוש המתעבה בקצה הפתילה כמין גחלת ומתעכב האורה מותר לחותכה: תני בר קפרא בפתילה ג' דברים להחמיר אין גודלין אותה לכתחלה ביו"ט. ואין מהבהבין אותה באור ואין חותכין אותה בשנים וג' דברים להקל ממעכה ביד ושורה בשמן וחותכה באור בפי ב' נרות: אמר רב עשירי בבל יורדין לגיהנם. כיהא דשבתי איקלע לבבל כו' ואמר נמי כל המצפה לשלחן חבירו עולם חשך בעדו שנאמר נודד הוא ללחם איה וגו': ת"ר ג' (דברים) שחייהן אינם חיים המצפה לשלחן חבירו ומי שאשתו מושלת עליו ומי שיסורין בגופו ופשוטין הן: אין שוברין חרס ואין חותכין נייר לצלות בו מליח ביו"ט משום דמתקן מנא ואין גורפין תנור וכירים ואם אי אפשר לו לאפות אא"כ גורפו מותר. שרקין ליה תנורא פירוש טחין פי התנור בטיט כאשר נותנין הפת או הצלי בתוכו א"ל רב אשי לרבינא אנן ארקתא דפרת סמכינן לה כלומר אין אנו גובלין טיט ביו"ט אלא נוטלין מן העפר אשר על שפת נהר שהוא כעין טיט ובו טחין פי התנור וזה הטיט שבשפת פרת מעיו"ט מכינין אותו. ואפר כירה מותר לגבל ולטוח בו שאינו בן גיבול: אין מקיפין ב' חביות אחת מיכן ואחת מיכן לשפות עליהן הקדירה: ירושלמי משום בונה שנמצא עושה כמין כירה ועליה הקדירה אהל אבל אבנים לבית הכסא מותר לצדדן אחת כנגד אחת אמר רב יהודה האי מדורתא ממטה למעלה (שרי) [אסור] דרך

גליון הש"ס רש"י ד"ה ואין סומכין וכו' אצל כל תשמיש. עיין לקמן דף לג ע"ב ברש"י ד"ה לא יטול:

וכן ביעתא *וכן קדרה וכן פוריא וכן חביתא ואין סומכין את הקדרה בבקעת וכן בדלת בדלת ס"ד אלא אימא וכן הדלת: תנו רבנן אין סומכין את הקדרה בבקעת וכן הדלת *לפי שלא נתנו עצים אלא להסקה ורבי שמעון מתיר ואין מנהיגין את הבהמה במקל ביו"ט ור' אלעזר בר' שמעון מתיר לימא ר' אלעזר בר' שמעון כאבוה סבירא ליה דלית ליה מוקצה לא בהא אפילו ר' שמעון מודה משום *דמחזי כמאן דאזיל לחנגא: חזרא רב נחמן אסר ורב ששת שרי ברטיבא כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי ביבשתא מאן דאסר אמר לך לא נתנו עצים אלא להסקה ומאן דשרי אמר לך מה לי לצלות בו מה לי לצלות בגחלתו איכא דאמרי ביבשתא כולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי ברטיבתא מאן דאסר דלא חזי להסקה ומאן דשרי אמר לך הא חזי להיסק גדול [ב]והלכתא יבשתא שרי רטיבתא אסור *דרש רבא [ג]אשה לא תכנס לדיר העצים ליטול מהן אוד ואוד שנשבר אסור להסיקו ביו"ט *לפי שמסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים למימרא *דרבא כר' יהודה סבירא ליה דאית ליה מוקצה והא אמר ליה רבא לשמעיה טוי לי בר אווזא ושדי מעיה לשונרא התם כיון דמסרחי מאתמול דעתיה עלויה: **מתני'** ר' אליעזר אומר *נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו ומגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא וחכמים אומרים [ד]מגבב משלפניו ומדליק [ה]אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן(א) העפר *°ולא מן הרעפים ולא מן המים [ו]ואין מלבנין את הרעפים לצלות בהן: **גמ'** אמר רב יהודה אוכלי

וכן ביעתא. בילים גסות הגהותו ע"פ כלי חלול כעין מרפי"ד או על האסכלא אין מושיבין את הכלי תחלה ואח"כ יסדר עליו אלא יאחזו בידו ויושיב הבילה עליו ואח"כ יושיב הכלי על הגחלים שלא יעשנו כסדר בנין: וכן קדרה. שמושיבין על ב' חביות לא *יקיפנה תחלה ואח"כ יושיב הקדרה עליהם אלא העליונה יתלה באויר ויאחזנה בידו ויסדרו החביות תחתיה סביב: וכן פוריא. מטות השרים שפורקין אותן ומחזירין לא יזקוף הכרעים תחלה לתת הארוכות בכרעים ואח"כ יפרוס העור למלעלה שסוככין עליו אלא פורס העור תחלה ויאחזוהו בני אדם בידיהם ואח"כ יביאו הארוכות ויקשרו הרצועות של עור בהן ואח"כ יזקפו הכרעים ויתנו הארוכות לתוכן: וכן חביתא. חביות שמסדרים באוצר ומושיבין אחת על גבי שתים: בדלת ס"ד. ומי זה הסומך קדרה בדלת והלא תשבר: אימא וכן הדלת. אין סומכין אותו בבקעת: ור"ש מתיר. דלית ליה מוקצה: בהא אפי' ר"ש מודה. כלומר הך פלוגתא לאו במוקצה היא ואפי' ר"ש מודה כת"ק דאסור ולא משום מוקצה אלא נראה כמוליכה ממקום למקום שהוא צריך להנהיגה הרבה כגון למכור בשוק: חנגא. מחול ועל שם שבני אדם סובבים והולכים בשוק כעין סובבות במחולות קרו ליה חנגא: חזרא. ענף עץ שהוא חד כקוץ וראוי לתקעו בצלי כמין שפוד ולצלות בו: ר"נ אסר. ביו"ט משום דמוקצה נינהו לטלטל שלא עשאו לכלי מבעוד יום: ברטיבא. שאינו ראוי לטלטלו אפי' להסקה דכ"ע לא פליגי דאסור: מה לי לצלות בו. לתחבו לתוכו: מה לי לצלות בגחלתו. הרי ראוי לטלטלו לעשותו גחלת וצולה בה: והלכתא כו'. הך הלכתא אליבא דמאן דאית ליה מוקצה אקבע אבל אנן כר"ש ס"ל בין במוקצה בין בדבר שאינו מתכוין וכר' יהודה במכשירי אוכל נפש וכולהו שרו בין חזרא בין סמיכת קדרות והקפת חביות ומדורתא וקדרה וכל האמוראים שאסרו את אלו למעלה תלמידי דרב הוו ורב סבר לה כרבי יהודה במוקצה ואנן קיימא לן כרבי שמעון: דרש רבא כו'. דכרבי יהודה ס"ל: לדיר. דיר עצים: אוד. עץ לעשות אוד לחגור פורגי"ן בלע"ז וטעמא משום דלא נתנו אלא להסיק אא"כ נעשה כלי מבעוד יום: ואוד שנשבר. ביו"ט: ושדי מעיה לשונרא. השלך בני מעים לחתול ולר' יהודה אסור לטלטלו ולתתו לחתול דמאתמול מוכן לאדם היה ולא לכלבים דקאמר אם לא היתה נבילה מע"ש אסורה: כיון דמסרחי. אם יניחם לצורך מחר והיום לא היה צריך להם מאתמול דעתיה עלוייהו להשליכם לחתול: **מתני'** נוטל אדם קיסם משלפניו. ממה שלפניו בבית: לחצוץ בו שיניו. ליטול בשר החוצץ בין שניו בורגיי"ר בלע"ז ומשלפניו לאו דוקא דלר"א אף מן החצר נמי דקאמר כל מה שבחצר מוכן הוא ורישא לא אתא לאשמועינן אלא היתר טלטול עצים אף שלא להסקה דאפלוג רבנן בה כדלקמן בברייתא בגמרא והא דנקט משלפניו משום רבנן דפליגי דאפילו משלפניו להדליק אין לחצוץ לא: מגבב. קסמין דקין וקשין מן החצר ומדליק בהן: וחכ"א מגבב משלפניו ומדליק. אבל מן החצר לא הואיל ודקין הן ונוחה לקושרן מאתמול לאו להכי קיימי ודקאמרת נוטל קיסם *לחצוץ שניו (ב) (מאתמול) אנן אית לן דאף משלפניו לא יטול אלא להדליק דלא נתנו [אלא] להסקה ובתרתי פליגי: ואין מוציאין את האור. משום דמוליד: מן המים. נותנים מים בכלי זכוכית לבנה ונותנו בחמה כשהשמש חם מאד והזכוכית מוליאה שלהבת ומביאין נעורת ומגיעים בזכוכית והיא בוערת כך שמעתי *) בפיוט יוצר שיסד אחד מגאוני לומברדיא"ה: מן העפר. קרקע קשה כשחופרים אותה מוליאה אור כעין גרגישתא שלנו ממקום מחפורת שלה: רעפים. טייבלו"ש: אין מלבנין. באור ובגמרא מפרש טעמא: **גמ'** אוכלי

*) נ"ל בפירוש ספר יצירה. שכן נמצא מסורש בפי' לספר יצירה לר' שבתי דונולו הרופא מלומברדיא ז"ל.

כגון מטה שלנו שאין לה מחיצות אלא שיש לה מחיצות אך תימה דאמר בשבת (דף קלט:) הלי פרוונקא (*אפלגא) דסוכה (ג) אסירא והתם המחיצות היו עשויות כבר וי"ל דשאני התם הואיל ורחב הסוכה יותר מדאי נעשה כאהל פרש"י דרב יהודה דהכא ס"ל כרבי יהודה דאוסר מוקצה ודבר שאין מתכוין אבל אנן ס"ל כר"ש ודבר שאין מתכוין מותר ודוחק הוא לומר דכל הני מילתא דלא כר"ש אלא נראה לומר דאפילו ר"ש מודה דהויא הכא אסור דהא דא"ר שמעון דבר שאין מתכוין מותר היינו כגון שעושה דבר שאין מתכוין לעשותו אבל הכא מתכוין לעשות מה שהוא עושה:

והלכתא יבשתא שרי רטיבא אסור. פרש"י דהלכתא אקבע אליבא דמאן דאית ליה מוקצה ולא נתנו עצים אלא להסקה אבל אנו דקי"ל כר"ש שרי אפי' חזרא רטיבא ודוחק הוא לומר דר"ש פליג אמאי דפסיק הש"ס וי"ל דאפילו לר"ש דנהי דלית ליה שנתנו עצים שלא להסקה הייני בדבר הראוי להסקה אבל רטיבא אין ראויין להסקה:

דרש רבא וכו'. פירש רש"י דכר' יהודה ס"ל וע"כ לא תכנס ליטול אוד דלא נתנו עצים אלא להסקה °ודוחק הוא לומר דהש"ס קיימא דלא כהלכתא אלא ודאי דאפילו ר' שמעון מודה דאסור משום דהוי כתקוני מנא:

ושדי מעיה לשונרא. פירש"י דלרבי יהודה הוה אסור לטלטלן ליתן לחתול דמאתמול מוכן לאדם הוה ולא לכלבים וא"ר יהודה דאם לא היתה נבלה מעיו"ט אסור ליתן לכלבים וגם אינו ראוי ליתן לאדם לפי שאין דרך בני אדם לאכול בני מעים ביו"ט דבלאו הכי יש להם הרבה לאכול וא"ת וכי משום שאינו אוכל מהן הוו מוקצין א"כ היכי מטלטלין בשר חי דחזיא לכוס במסכת שבת (דף קכח.) הא אינו אוכל מהן משום שיש לו הרבה לאכול וי"ל דמיירי שכבר הסריחו ולא הוי חזי לאדם ולר' יהודה היה אסור ומשני כיון דמסריחי כלומר כיון דודאי מסריחי דעתידין להסריח דעתו לכלבים:

רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו. פירש"י לאו דוקא משלפניו דה"ה משלאחריו נמי דקתני כל מה שבחצר מוכן הוא אלא נקט משלפניו משום רבנן דפליגי אח"כ דשרו דוקא להדליק אבל לחצוץ בו שניו לא ותימה דהא משמע בפרק המוליא (שבת דף פא: ושם) דדוקא קתני דבעי התם אבנים של בית הכסא מהו להעלותן אחריו לגג וקא פשיט ליה דשריא ופריך מיתיבי ר"א אומר נוטל אדם קיסם משלפניו הדוקא משלפניו אבל בכל החצר לא ולא אמרת דיכול להעלות לגג וי"ל דהא"כ דודאי דוקא קאמר כדמשמע התם ואף על גב דקאמר כל מה שבחצר מוכן הוא היינו דוקא גבי אכילה משום דאדם קובע לו מקום לאכילתו והיה לו להכין אבל גבי אם לא שייך דפעמים שאינו עושה מדורה ביו"ט וכן מחלק התם בין אבנים לקיסם:

וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק. פרש"י דבתרתי פליגי דאפילו להדליק דוקא משלפניו ולחצוץ שניו אפילו משלפניו לא דעצים לא נתנו אלא להסקה וקשה לפירושו דחכמים סבירא להו דלא כהלכתא דפליגי בפלוגתא דרבי שמעון ורבי יהודה לכן נ"ל דטעמא דרבנן דלכך אסור לחצוץ שניו גזירה משום שמא יקטום וכן מסיק נמי בגמרא: פטור

[נ"ל יקיפס]

[סוכה מ. נדרים סב: ב"ק קב.]

[שבת נד:]

שבת קמג.

[לעיל לג. וש"נ] [שבת קמב:]

שבת עח:

[במשנה שבמשניות ליתא ועי' תוי"ט]

גליון הש"ס

מתני' ולא מן הרעפים. בר"י ורא"ש ליתא ועיין בתוי"ט: תוס' ד"ה דרש כו' ודוחק הוא לומר. עיין מהרש"א ועיין תשובת מהרש"ם ח"א סי' י"ד:

מג א מיי' פ"ד מהל' יו"ט הל' טו טוש"ע א"ח סי' תקב סעיף א וסי' תטו סעיף ו:

מד ב מיי' פ"ג מהל' יו"ט הלכה יג טוש"ע שם סעיף ג בהג"ה:

מה ג מיי' פ"ד שם הלכה יא סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף ג:

מו ד מיי' פ"ב שם הלכה יד סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקא סעיף ג:

מז ה מיי' פ"ד שם הלכה א' סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקב סעיף א:

מח ו מיי' שם פ"ג הלכה יא טוש"ע א"ח סי' תקח סעיף א:

רבינו חננאל

דרך בנין אבל אם אחז העץ למעלה ונתן אחר תחתיו ועוד אחר תחתיו עד שמגיע למטה בקרקע כיון שאינה דרך בנין מותר וכן אם מבקש לצלות ביצים בענין הזה הוא עושה אוחז העליונה ונותן אחרת תחתיה וכן אוחז את הקרשים ומניח את הרגלים: אין סומכין הקדרה שלא תפול בבקעת וכן אין סומכין דלת בבקעת שלא נתנו עצים אלא להסקה ור' שמעון מתיר ואסיקנא ר' שמעון אינו מתיר אלא כגון זה אבל להנהיג בהמה ביו"ט במקל אוסר משום שנראה כהולך לדרך רחוקה. פירוש היורא ממיני קוצים מהו ליטול מהן עץ [כמין שפוד לצלות בו צלי ואסיקנא והלכתא יבישא שרי רטיבא אסור. דרש רבא לא תכנס אשה לבין העצים ליטול מהן עץ] להכינו אוד שנמצאת עושה כלי ואוד שנשבר ביו"ט אסור להסיק בו ביום. שמסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים. למימרא דרבא כר"י סבירא ליה באיסור שברי כלים והא רבא אמר לשמעיה טוי לי בר אווזא ושדי מעיה לשונרא דלא כר' יהודה דתנן ר' יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן. ודחינן התם נמי מוכן הוא דכיון דמסרחי מאתמול הוה בדעתיה למשדינהו לשונרא: [מתני'] ר' אליעזר אומר נוטל אדם קיסם לחצות בו שיניו ומגבב מן החצר ומדליק וחכ"א מלפניו מגבב ומדליק: אמר רב יהודה

הגהות הב"ח

(א) במשנה ולא מן העפר ולא מן המים כצ"ל ותיבות ולא מן הרעפים נמחק: (ב) רש"י ד"ה וחכ"א כו' לחצוץ שניו אנן אית לן כצ"ל ותיבת מאתמול נמחק: (ג) תוס' ד"ה מלמטה וכו' הלי פרוונקא אפלגא דכוכא שרי אכוליא כוכא אסירא והתם

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכב סעיף ד וסי' תקיט סעיף ד :
נ ב מיי' שם טוש"ע א"ח סי' שכב סעיף ה :
נא ג מיי' פכ"ג הל' ב שם סמג שם טוש"ע או"ח סי' שי"ד סעיף א :
נב ד מיי פי"א שם הלכה ז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכב סעיף ד :
נג ה טוש"ע שם סי' שיד סעיף א :

גמרא

אאוכלי בהמה אין בהן משום תקון כלי איתיביה רב כהנא לרב יהודה *במטלטלין עצי בשמים להריח בהן ולהניף בהן לחולה ומוללו ומריח בו ולא יקטמנו להריח בו ואם קטמו פטור אבל אסור לחצוץ בו שיניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת א"ל השתא פטור אבל אסור קא קשיא לי חייב חטאת מבעיא אלא כי תניא ההיא בקשין קשין בני מלילה נינהו חסורי מחסרא והכי קתני מוללו ומריח בו קוטמו ומריח בו בד"א ברכין אבל בקשין לא יקטמנו ואם קטמו פטור אבל אסור לחצוץ בו שיניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת תני חדא קוטמו ומריח בו ותניא אידך לא יקטמנו להריח בו אמר רבי זירא אמר רב חסדא לא קשיא הא ברכין הא בקשין מתקיף לה רב אחא בר יעקב בקשין אמאי לא מאי שנא מהא דתנן* גשובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי ועוד הא רבא בר רב אדא ורבין בר רב אדא דאמרי תרוייהו כי הוינן בי רב יהודה °הוה מפשח ויהיב לן אלותא אלותא אע"ג דחזיא לקתתא דנרגי וחציני לא קשיא הא ר"א הא רבנן דתניא ר"א אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו וחכ"א לא יטול אלא מאבוס של בהמה ושוין שלא יקטמנו ואם קטמו לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו הדלת בשוגג בשבת דחייב חטאת במזיד ביו"ט סופג את הארבעים דברי ר"א וחכ"א °אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות ר"א דקאמר התם חייב חטאת הכא פטור אבל אסור רבנן דקא אמרי התם פטור אבל אסור הכא מותר לכתחלה ולית ליה לרבי אליעזר הא דתנן שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי אמר רב אשי כי תניא ההיא הבמוסתקי : ומגבב מן החצר : ת"ר מגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא ובלבד שלא יעשה צבורין צבורין ורבי שמעון מתיר במאי קא מפלגי מר סבר מחזי דקא מכניף למחר וליומא אחרינא ומ"ס קדרתו מוכחת עליו : אין מוציאין את האור וכו' : מ"ט משום דקא מוליד ביום טוב : ואין מלבנין את הרעפים : מאי קא עביד אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני

שצריך

רש"י

אוכלי בהמה · כגון קש ועלי קנים אין בהם משום תקון כלי ומותר לקטום ולתקן קש של שבלין בשבת לחצוץ שניו : להניף . ווכטליי"ר משום הבלא : ומוללו · בין אצבעותיו להוציא ריחו : ולא יקטמנו להריח בו · שיהא מקום הקטימה לח וריחו נודף גזירה דלא ליתי לקוטמו לחצוץ בו שניו דהתם כלי משוי ליה ואיכא איסורא דאורייתא : פטור· דאינו עושה כלי : חייב חטאת. בשבת ויש עלי בשמים שהן אוכלי בהמה ואפ"ה חייב : א"ל . רב יהודה השתא פטור אבל אסור קא קשיא לי כלומר תשובה גדולה חזרת להשיבני אם מצאת ברייתא אומרת לחצוץ בו שניו פטור אבל אסור אף היא היתה תשובה לדברי שאני אומר מותר לכתחלה וכל שכן שהבאת לי חיוב חטאת אבל איכא תשובה דכי תניא ההיא בעלי בשמים קשין שאינן ראויין למאכל בהמה : קוטמו ומריח בו · ואפי' לכתחלה דהא אף לחצוץ בו שניו . שרי אלא אורחא דמילתא נקט שאין דרך רכין לתקן לחצוץ : בקשין אמאי לא · להריח בו מי גזור רבנן כשאין מתכוין לכלי אטו מתכוין: והתנן שובר אדם חבית · מגופה שיש בה גרוגרות ואוכל ובלבד שלא יתכוין ליפות השבירה להיות לה לפה שתהא עוד כלי : הוה מפשח . איישברי"ר בלע"ז כשמשפך בידו ענפים מעץ גדול כמו ויפשחני (איכה ג) עשה לי גדר בסעיפות בענפי עלי היער סביבות דרכי כדי שלא אלא כדרך שעושין בני היערים שקורין פליישי"ך : הוה מפשח . לן מן התלושין : אלותא · מקלות גדולים כמו ולא באלה ולא ברומח במסכת שבת (דף סג·) : ואע"ג דחזיא לקתתא דנרגי ונליני · שהיא קשה וראוי לעשות ממנו בית יד לקרדום ולפסל שקורין דולויי"ר והוא היה שוברה להריח : לא יטול אלא מן האבוס של בהמה · דדבר הראוי לאכילה מוכן לכל צורך אבל עצים הואיל ודרכן לדבר האסור כגון לעשות כלים לא התירו לטלטלן אלא להסקה : שלא יקטמנו · אקיסם קאי: אחד זה ואחד זה · אחד שבת ואחד יום טוב : אינו אלא משום שבות · דקטימה תקון כלאחר יד הוא ולא תקון מעליא הוא אלא א"כ מחתכו וממחקו בסכין והשתא קא מהדר לתרולי קושיא דלעיל הא דתני לעיל בקשין לא יקטמנו להריח ר' אליעזר דאמר בקוטם לכלי חייב חטאת הכא גבי קוטם להריח פטור אבל אסור גזירה שמא יקטמנו לכלי והא דרב יהודה דמפשח להריח כרבנן דאמרי בקוטם לכלי פטור אבל אסור הכא להריח מותר לכתחילה : ולית ליה לרבי אליעזר כו' · והא הכא דכי מתכוין לעשות כלי איכא חיובא דאורייתא וכי לא מתכוין לא גזור רבנן לכתחילה: כי תניא ההיא · דמותר: במוסתקי · חבית שבורה שמדבקין שבריה בשרף של עץ שקורין שף שעושין הימנו זפת וקורין אותו רייסינ"א וריחו דומה לריח לבונה ובלשון ערבי קורין אותו מוסתקי"י ומדבקין בו קערות חרס הנשברים כך אמר לי רבי שמואל המכונה חסיד מן ברבשט"א וכיון דרעועה היא ליכא למגזר בה שלא יתכוון לעשות כלי :

שצריך

תוספות

פטור אבל אסור קא קשיא לי חייב חטאת מבעיא · פרש"י תשובה גדולה חזרת להשיבני דאפי' פטור אבל אסור קא קשיא לי כ"ש דחייב חטאת קא קשיא לי אבל לא קשיא כלל דהתם מיירי בקשין שאינן ראויין למאכל בהמה וקשה מאי מאריך בלשונו השתא פטור אבל אסור קא קשיא לי לשני ליה לאלתר התם מיירי בקשין וע"ק דמשמע דבקשין מתסר לרב יהודה ובסמוך מתיר רב יהודה אף להריח דאמר דמפשח ויהיב אלותא וכו' ואר"ת דגרסי' כגרסא דר"ח דגריס א"ל וה"פ דרב יהודה משיב לרב כהנא פשיטא דהברייתא נשנית בטעות דהא הא דקאמר פטור אבל אסור קא קשיא לי דאדרבה מותר לגמרי ואפי' לכתחלה חייב חטאת מבעיא כ"ש דנשנית בטעות כיון דקתני חייב חטאת וא"ל רב כהנא לרב יהודה אגינן לשנויי לך דהברייתא מיירי בקשין שאין ראויין כלל למאכל בהמה ולכך זהו דלהריח פטור אבל אסור לחצוץ בו שניו חייב חטאת אבל לדידך קשה דבקשין נמי קא אמרת דמותר להריח כדקאמר מפשח ויהיב אלותא וכו' ומ"מ רב יהודה לא הוה מודה ליה דרב יהודה ס"ל דלחצוץ שניו פטור אבל אסור ולהריח מותר אפי' לכתחלה אף על גב דקשין הן להריח מותר :

כי הוינן בי רב יהודה הוה מפשח לן כו' · ומיירי להריח כדמסיק דסבר כרבנן דאמרו התם גבי לחצוץ שניו פטור אבל אסור ולהריח מותר אפי' לכתחלה ולא גזרו שמא יקטום וא"ת למה נמנעו כשחל יו"ט במ"ש מלהריח בשמים משום שמא יקטום והא לא חיישינן כדמוכח הכא אליבא דרב יהודה דס"ל כרבנן וגם אין שייך לפרושי טעמא משום אש ניהנס שמתחיל לשרוף ולהסריח ולכך מברכינן בכל מ"ש דעלמא וכשחל יו"ט במ"ש אז אין האש מתחיל לשרוף ולהסריח ולכך לא מברכינן דהא גם ביו"ט שובת דא"כ גם במוצאי יו"ט אמאי לא מברכינן אבשמים וגם אין לפרש דהא דמברכינן אבשמים במ"ש משום נפש יתירה שאבד ומריח הבשמים ומישב דעתו עליו וכשחל במ"ש אז אינו מפסיד נפש יתירה דביו"ט אית ליה נשמה יתירה דא"כ במוצאי יו"ט אמאי לא מברכינן אבשמים ואי ליכא הני טעמי א"כ מ"ט דמברכינן אבשמים במ"ש וי"ל דלעולם טעמא דמברכי' אבשמים במ"ש הוי משום נשמה יתירה וביו"ט ליכא נשמה יתירה א] וא"ת אמאי לא מברכין אבשמים כשחל יו"ט להיות במ"ש כיון דיש לו מאכלים חשובים וטובים מישב דעתו ממילא בלא ריח בשמים*): **כי** תניא ההיא במוסתקי · מזופפת ורעועה פירש רש"י דלא חיישינן לתקון כלי דהואיל ורעועה הרבה יחוס עליה דשמא יקלקל החבית ועושה נקב לכל הפחות שיוכל והר"ר יצחק פירש במסכת ערובין (דף לד: ושם בד"ה ואמאי) דכיון שהם מדובקים בזפת ואין החתיכות שלמות לא הוי שום תקון כלי :

הכא

*) [וע"ע תוס' פסחים קב: ד"ה רב]

רבינו חננאל

אוכלי בהמה אין בהן משום תיקון ומותבינן עליה מטלטלין עצי בשמים להריח ולהניף לחולה כו' ופרקינן כי תניא ההיא בקשין . קשין בני מלילה נינהו ואוקימנא הכי מוללו ומריח בו קוטמו ומריח בו בד"א ברכין אבל בקשין לא יקטמנו ואם קטמו פטור אבל אסור לחצות בו שיניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת' תני חדא קוטמו ומריח בו ואוקימנא ברכין ותניא אידך לא יקטמנו ואוקימנא בקשין ואקשינן בקשין אמאי לא והא תנן שובר אדם חבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשותה כלי ועוד הא רבא ורבין בני רב אדא אמרי דרב יהודה הוה מפשח ויהיב להו אלוותא פישחי פירוש עצי קציעות שמעשנין בהן ואע"ג דהוו קשין וחזו לקתתא דנגרי וחציני ופרקינן אלא לא קשיא הא דתני קוטמו רבנן והא דתני לא יקטמנו ר' אליעזר . דתניא ר' אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצות בו שיניו וחכ"א לא יטול אלא מן האבום של בהמה ושוין שלא יקטמנו בין ממה שנטל לפניו ובין מה שנטל של בהמה ואם קטמו לחצות בו שיניו ולפתוח בו דלת בשבת בשוגג חייב חטאת ביום טוב במזיד לוקה מדברי ר' אליעזר וחכ"א אחד זה ואחד זה בין ביו"ט בין בשבת אינו אלא משום שבות ר' אליעזר דקתני התם קטמו לחצות בו שיניו ולפתוח בו דלת חייב חטאת הכא לא יקטמנו לכתחלה להריח בו ואם קטמו פטור אבל אסורורבנן דאמרי אפילו קטמו לחצות בו שיניו ולפתוח בו דלת אינו חייב אלא משום שבות הכא קוטמו להריח בו לכתחלה . פירוש במוסתקי כמו קציעות מחודקין בתוך החבית : פיסקא אין מוציאין אור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן המים מ"ט דמוליד ביו"ט . ואין מלבנין הרעפין לצלות עליהן בשר ופירוש אין מצרפין הקדרות באש ואוקמה ר' יוחנן דמתכוין לבודקן אם מקבלין האור כלומר

מסורת הש"ס

[תוספתא שבת פ"ז]

שבת קמו.

גליון הש"ס

גמ' הוה מפשח. וכן בלישנא דמתני' אילן שנפשח פ"ד מ"ו דשביעית : שם וחכ"א אחד זה ואחד זה. עיין שבת דף קמו ע"ב רש"י ד"ה שמא יקטום :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה כי הוינן וכו' וביו"ט ליכא נשמה יתירה. נ"ב עיין רשב"ם בפסחים דף קב ע"ב בד"ה ושמואל אמר ינה"ק וכו' כסש"ד

מסורת הש"ס

הכא בקדרה חדשה עסקינן · ומשום לבון רעפים נגעו בה ויש מזהרים שלא לבשל בתחלה בקדרה חדשה ולא היא דהכא בקדרה רקנית דאז שייך בה לבון רעפים ששופתה קודם שמביא המים אבל כשמבשלין בה מאכל, לא שייך בה לבון רעפים :

מולגין הראש והרגלים · אבל כל גופו של גדי אסור הואיל ויכול בהפשט הקלה לעשות טפי :

ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן ואם בשביל לאפות הרי זה מותר · ותימה דאמר לעיל אסור לחסמן אע"פ שהוא עושה נמי כדי לצלות עליהם וי"ל דשאני בין רעפים לתנור דתנור (שאני) כיון דהוא עושה ע"י מסקין שאני דאינו ודאי חוסמן :

ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת · וא"ת והא אמרינן לעיל ואם בשביל לאפות מותר וי"ל דהכא שאני בפורני שהוא גדול ויש לחוש יותר שמא תפחת :

אין נופחין במפוח כו' · פירש ר"י מדלא מפליג בין מפוח של אומנין ובין מפוח של בעל הבית כי היכי דמפליג בשל אומן בין מפוח לשפופרת משמע דכל המפוחין אסורים אפילו של בעל הבית נמי ויש ליזהר שלא לנפח בו כלל מיהו העולם נהגו בו היתר ע"י להפכו מלמעלה למטה ואומר מ"ו הר"ר פרץ כ"ע דיש לדחות מה שפיר' מדלא מפליג וכו' דשמא הא עדיפא ליה דכולי בשל אומן קא מיירי :

ועוד אמר ר' אליעזר עומד אדם כו' · פרש"י דמשום דקאמר ר"א חדא לעיל גבי נוטל אדם קיסם קאמר הכא ועוד אחריתי לקולא והקשה רש"י הא אפסקו במילי טובא דאין מוליאין האור והיינו במלתא אחריתי דלא *אמרו בה רבי אליעזר ורבנן וא"כ לא שייך ביה למימר ועוד דהכי מוכח בעירובין (דף כג· וסס) דכל היכא דאפסקוה בדבר דלא איירו בה לא שייך למימר ועוד ע"כ נראה לפירוש רש"י דהגרסא מהמשנה משובשת היא בספרים והא דאמר ר' אליעזר עומד אדם כו' יש להיות קודם ההיא דאין מוליאין וכו' וקשה דא"כ גם סדר הגמ' אינו כמשפט ור"ת אומר דהיכא דהוו תרוייהו לקולא שפיר קאמר ועוד אע"ג דאפסקו במילי אחריני והא דאמרינן בעירובין דלא שייך למימר ועוד הייתו היכא דהוו חדא לחומרא וחדא לקולא *והא דאפסקוה זהו לפי שרוצה לשנות מילי דאור גבי הדדי :

ואומר

[אולי צ"ל איירו]

[ועי' תוס' מגילה כא: ד"ה ועוד]

שצריך לבדקן ואמרי לה מפני שצריך לחסמן תנן התם* דרסה או שטרפה בכותל או שרצצתה בהמה ומפרכסת ושהתה מעת לעת ושחטה כשרה *א"ר אלעזר בר ינאי משום ר' אלעזר בן אנטיגנוס צריכה בדיקה בעא מיניה ר' ירמיה מרבי זירא מהו לשחטה ביום טוב מי מחזקינן רעותא ביום טוב או לא אמר ליה תנינא אין מלבנין את הרעפים לצלות בהן והוינן בה מאי קא עביד ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני שצריך לבדקן אמר ליה אנן מפני שצריך לחסמן מתנינן לה : תניא *אחד מביא את האור ואחד מביא את העצים ואחד שופת את הקדרה ואחד מביא את המים ואחד נותן בתוכו תבלין ואחד מגים כולן חייבין והתניא אחרון חייב וכולן פטורין לא קשיא הא דאייתי אור מעיקרא הא דאייתי אור לבסוף בשלמא כולהו קא עבדי מעשה אלא שופת את הקדרה מאי קא עביד אמר רבי שמעון בן לקיש הכא בקדרה חדשה עסקינן ומשום לבון רעפים נגעו בה : ת"ר *תנור וכירים חדשים הרי הן ככל הכלים הנטלין בחצר אבל אין סכין אותם שמן ואין טשין אותן במטלית ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן ואם בשביל לאפות הרי זה מותר : תנו רבנן *מולגין את הראש ואת הרגלים ומהבהבין אותן באור אבל אין טופלין אותם בחרסית ולא באדמה ולא בסיד ואין גוזזין אותן במספרים ואין גוזזין את הירק בתספורת שלו אבל מתקנין את הקונדס ואת העכביות ומסיקין ואופין בפורני ומחמין חמין באנטיכי ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת : ת"ר *אין נופחין במפוח אבל נופחין בשפופרת ואין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו ת"ר *אין מפצעין את הקנה לצלות בו מליח אבל מפצעין את האגוז במטלית ואין חוששין שמא תקרע : **מתני'** ועוד אמר רבי אליעזר עומד אדם על המוקצה

ערב

שצריך לבודקן · אם יוכלו לקבל *לבונה הלכך ביו"ט לא דלמא פקעי ואשתכח דטרח שלא לצורך : ואמרי לה שצריך לחסמן · להקשותם בפסק ראשון הם מתחזקין ומתקשים הלכך אע"ג דלצורך יו"ט נמי הוא דהא צולין עליהם מיהו כיון דבהסק זה נעשה כלי אסור : תנן התם · באלו טרפות : דרסה וטרפה בכותל · אדם שדרס על העוף או שזרקו וחבטו בכותל : או שרצצתה בהמה ומפרכס' · ואינה יכולה לעמוד : ושהתה מעת לעת · יום א' שלם ושחטה כשרה : ה"ג א"ר אלעזר בר' ינאי משום ר"א בן אנטיגנוס צריכה בדיקה · כי שהתה מעת לעת נמי צריכה בדיקה לאחר שחיטה שמא נשתברו רוב צלעותיה או נשברה השדרה ונפסק החוט שלה או אחד משאר מיני טרפות ושהייה דמעת לעת אצטריך דאי לא שהתה אע"פ שבדקה ולא מצא סימן טרפות טרפה שזו היא אחת משמנה עשרה טרפות ונקרא רסוקי אברים שאבריה מתפרקין כולן ואע"פ שאין רושם ניכר בה וזהו סימנה אם שהתה מעת לעת בידוע שלא נתרסקו אבריה דקים להו לרבנן מסיני דרסוק אברים אינה חיה מעת לעת אבל שאר מיני טרפה חיה כל שנים עשר חדש: מהו לשחטה ביו"ט · מי חיישינן הואיל וצריכה בדיקה ואיתיליד בה רעותא : מי מחזקינן רעותא · בגוה משום חשש איסור מלאכה ביו"ט דלמא משכח טרפה ונמצא שוחטה שלא לצורך בשלמא שאר בהמות אע"ג דמחמרינן אנפשין ובדקינן מיהו סמכינן ארובא ורוב בהמות אינן טרפות הכא מאי :ביו"ט·כלומר משום חומר מלאכה ביו"ט : מפני שצריך לבדקן · וחיישינן דלמא פקעי אלמא מחזקינן רעותא משום חומר יו"ט שלא ללבנן : מפני שצריך לחסמן · ולא משום חשש פקיעה אלא דודאי משוי ליה מנא בהסק זה : שופת את הקדרה · מושיבה רקנית על האור : מגים · מנער בכף שקורין קומיבר"א : כולן חייבין · מביא את האור משום מבעיר את הגחלת דכשהוא מוליכה היא מתלבנה מרוח הליכתו ומביא את העצים לאור משום מבעיר שופת קדרה לקמיה מפרש מאי עביד נותן מים ותבלין ומגים משום מבשל שאף הוא אב מלאכה : דאייתי אור מעיקר'·כולהו עבדי מעשה כדפריש' : דאייתי אור לבסוף· איהו הוא דעבד והנך לא עבדי מידי : בקדירה חדשה עסקינן · שנותנין אותה רקנית על האור לחסמה : ומשום לבון רעפים נגעו בה · משום הך גזירה גופה שאסרו ללבן רעפים נגעו גם בזו : חדשים · וכ"ש ישנים : הרי הן ככל הכלים הנטלין · בשבת בחצר דחזו למיתב בגוייהו מידי : אין סכין אותן שמן · להחליקן ולצחצחן : טשין · שפין : ואין מפיגין אותן · לאחר הסקן אין מפיגין הסקן בצונן לחסמן שמתקשין ע"י הצונן וכולהו משום דמתקן מנא : ואם · להפיגה בשביל לאפות שהוסקו הרבה וחושש שלא תשרף הפת מותר : מולגין · ברותחין : אין טופלין אותם · בסיד להסיר שערן דהוי דרך העבדנין : ואין גוזזין אותן במספרים · דמחזי כצריך לשער : ואין גוזזין הירק · התלוש שיש בו ראשי עלין נרקבין וכמושין אין גוזזין אותן בתספורת שלו שגוזזין בה מן המחובר דמתן דחזי סבר שלקטן היום : קונדס ועכביות · מיני ירקות הן שיש טורח בתקונן : פורני · הן תנורים שלנו הגדולים ופיהם בצדם ולא חיישינן לטרחא אם יש לו אוכלין הרבה דלא סגי ליה בתנור : שמא תפחת · ע"י שחדשה היא ונמצא טורח שלא לצורך : אין נופחין במפוח · דמחזי כאומן עושה מלאכה : ואין מתקנין את השפוד · ודלא כר' יהודה *אי נמי בנרצם מערב י"ט ודברי הכל : אין מפצעין את הקנה · לתת קרומיותיו תחת המליח על האסכלא שעושה כלי דכל מידי דעביד להשתמש בו הוי תקון כלי : ואין חוששין שמא תקרע · ואפי' נקרעת לא אכפת לן דאין זה קורע על מנת לתפור : **מתני'** ועוד אמר ר' אליעזר · משום דתנא אחת לקולא גבי מוקצה והדר אמר אחריתי קאמר ועוד וקשיא לי בגוה והא אפסקוה רבנן במילי טובא דאין מוליאין את האור והנך דבהדיה והייתו מלתא אחריתי דלאו מלתיה ואמאי לא אותביניה בעירובין (דף כג·) גבי ועוד דר' יהודה בן בבא דאותביה מר"א דסוכה ושנינן לא אפסקוה אלא במלתיה ואלו אותבי' מהא לא הוה ליה לשנויי הכי ואומר אני שנגרסת המשנה שלא כסדר : עומד אדם על המוקצה · הצריך הזמנה והזמנה מועלת לו כגון אחזי ולא אחזי דאמר באין לדין (לעיל דף כו:) :

ערב

חולין דף ט'

[נח: וע"ש]

[תוספ' שבת פי"ג וע"ש]

[תוספ' פ"ג]

[תוספ' שם]

שם

שם

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ואין חוששין כו' דאין זה קורע ע"מ לתפור · קשה לי הא מ"מ אסור מדרבנן ואמאי לא כתב רש"י כפשוטו דהא קיי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר ופסיק רישיה לא הוי דהא הוי רק חשש שמא תקרע :

[לעיל כח:]

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ג מהל' י"ט הל' יא טוש"ע א"ח סי' תקח סעיף א :

נה ב ג מיי' פ"ט מהל' שחיטה הלכה כ סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' נח סעי' ב ג :

נו ד מיי' פ"ב מהל' י"ט הלכה ד סמג לאוין עס טוש"ע א"ח סי' תנא סעיף ח :

נז ה מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ד :

נח ו מיי' פ"ג מהלכות י"ט הל' יא סמג לאוין עס טוש"ע א"ח סי' תקו סעיף ס :

נט ז מיי' שם הלכ' ז סמג שם טוש"ע א"ח סי' תק סעיף ד :

ס ח ט מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תקי סעיף ו ז :

סא י מיי' שם הלכ' יא טוש"ע שם סי' תקז סעיף א :

סב כ מיי' שם הלכ' טוש"ע א"ח שם :

סג ל מיי' פ"ד שם הלכה ז טוש"ע א"ח סי' תקב סעיף א :

סד מ מיי' שם הלכה ח טוש"ע א"ח סי' תקח סעיף א :

סה נ טור ש"ע שם סעיף ב :

רבינו חננאל

כלומר אם נגמר' מלאכתן ולא יתבקעו ואמרי לה מפני שצריך לחסמן לסתום הנקבים · ובעינן למפשט מהא [בהא] דתנן דרסה או שטרפה בכותל או שרצצתה בחמה והיא מפרכסת ושהתה מעת לעת ושחטה כשרה ותני עלה ר' אלעזר בן אנטיגנס אומר משום ר' אליעזר בן ינאי אפי' שהתה מעת לעת צריכה בדיקה וכיון שצריכה בדיקה לא שחטינן לה ביו"ט כשם שאין מלבנים הרעפים · ואוקימנא משום דצריך לבודקן · ודחה ר' זירא ואמר אנן מפני שצריך לחסמן מתנינן לה · ת"ר אחד המביא את האור ואחד שופת קדרה חדשה בלא מים · ומשום ליבון נגעו בה · ואחד נתן בה מים ואחד נתן בה בשר ואחד נתן בה תבלין ואחד מגים בה כולן חייבין והוא שהיה אור מקודם לכן שכולן עשו מעשה הנותן עצים משום מדליק והנותן מים משום מחמם והנותן בשר משום מבשל כו' · ואם לא הביא האור אלא אחר כולן אינו חייב אלא הנותן האור בלבד : ת"ר תנור וכירים חדשים נטלין בחצר כשאר הכלים. אבל אין סכין אותן בשמן · ואין טשין אותן במטלית ואין מפינין אותן בצונן לחסמן כדי לתקנן ואם בשביל לאפות מותר · ת"ר (אין) מולגין את הראש ואת הרגלים · פירוש מרתיחין אותן בחמין להעביר השיער מעליהן ומהבהבין אותן באור אבל לא טופלין אותם בחרסית ולא באדמה · ואין גוזזין אותן במספרים ואין גוזזין הירק בתספורת שלו אבל מתקנין את הקונדס ואת העכביות · ומסיקין ואופין בפורני ומחמין חמין באנטיכי · פירוש אנטיכי כדתנן אנטיכי אע"פ שגרופה אין שותין ממנה והני מילי בשבת אבל ביו"ט מותר. ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת : ת"ר אין נופחין באור במפוח אבל נופחין בשפופרת ואין מתקנין השפוד ואין מחדדין אותו ואין פוצעין קנה לצלות בו מליח אבל פוצעין אגוזים במטלית ואין חושש משום קריעה : אלו כולן פשוטות הן והלכות הן : מתני' א"ר אלעזר עומד אדם על המוקצה

ע"ש

תורה אור

ערב שבת בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר וחכמים אומרים *[א]עד שירשום ויאמר מכאן ועד כאן : **גמ'** תנן התם *[ב]תינוקות שטמנו תאנים מערב שבת ושכחו ולא עשרו למוצאי שבת לא יאכלו אלא אם כן עשרו ותנן נמי *[ג]המעביר תאנים בחצרו לקצות בניו ובני ביתו אוכלין מהן *עראי ופטורים בעא מניה רבא מרב נחמן שבת מהו שתקבע מוקצה למעשר בדבר שלא נגמרה מלאכתו מי אמרינן כיון דכתיב °וקראת לשבת עונג קבעה ואפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו או דלמא בדבר שנגמרה מלאכתו קבעה בדבר שלא נגמרה מלאכתו לא קבעה א"ל שבת קובעת בין בדבר שנגמרה מלאכתו בין בדבר שלא נגמרה מלאכתו א"ל ואימא שבת דומיא דחצר מה חצר אינה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו °אף [ד]שבת לא תקבע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו א"ל לימוד ערוך הוא בידינו שהשבת קובעת בין בדבר שנגמרה מלאכתו בין בדבר שלא נגמרה מלאכתו אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן אף אנן נמי תנינא ועוד אמר רבי אליעזר עומד אדם על המוקצה ערב שבת בשביעית וכו' טעמא דשביעית דלאו בר עשורי הוא הא בשאר שני שבוע הכי נמי דאסור מ"ט לאו משום דשבת קבעה לא שאני התם כיון דאמר מכאן אני אוכל למחר קבע ליה עלויה אי הכי מאי אריא שבת אפילו בחול נמי הא קמ"ל דטבל *מוכן הוא אצל שבת [ה]שאם עבר ותקנו מתוקן והלא

ישעיה נח

רש"י

ערב שבת בשביעית · שאין מעשר נוהג בה ואין מחוסר אלא הזמנה וה"ה במעושר ובשאר שני שבוע אלא אורחא דמלתא נקט דהתם מוקצה לאו מעושר הוא דגרוגרות וצמוקים הן סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה : ואומר מכאן אני נוטל למחר · וסגי בהכי דיש ברירה : עד שירשום · בסימן דאין ברירה : **גמ'** תינוקות שטמנו תאנים · בשדה או בגנה. לאכילת שבת ושכחו ולא עשרו כו' לא יאכלו ואף על גב דקי"ל אין הטבל מתחייב במעשר לאוכלו אכילת עראי עד שיראה פני הבית או פני החצר כב"מ בהשוכר את הפועלים (דף פח·) אכילת שבת חשובה ועראי שלה הרי הוא קבע והרי הוטמנו לאכילת שבת והוקבעו והאי דנקט תינוקות רבותא היא דאשמעינן דיש להם מחשבה ע"י מעשה המוכיח וכדאמרינן בהכל שוחטין (חולין דף יג·) ותאנים דבר שנגמרה מלאכתן הוא אא"כ חשב עליהן לקליעות או לגרוגרות ושמעינן מינה בדבר שנגמרה מלאכתו שבת קובעת למעשר בלא ראיית פני הבית ובדבר שלא נגמרה מלאכתו לא שמעינן אי קבעה אי לא קבעה : ותנן המעביר תאנים · השוטח תאנים בחצרו : לקצות · ליבשן לעשות מהן קליעות ולאחר שנעשו קליעות דורסן בעגול : בניו ובני ביתו אוכלין מהן עראי ופטורין · מלעשר דאין חצר קובעת בראיית פנים אלא בדבר שנגמרה מלאכתו ומבעיא ליה לרבא שבת מי הוה כחצר או עדיפא מיניה : מהו שתקבע מוקצה למעשר · מוקצה היינו לא נגמרה מלאכתו : בדבר שלא נגמרה מלאכתו · לישנא יתירא הוא והוא פי' של מוקצה ונכתב בספרים : כיון דכתיב וקראת לשבת עונג · כיון דאקרי אכילה דידיה עונג קבעה שאין בה עוד שם עראי אלא שם קבע : שבת קובעת · אם יחדה לשבת אסורה אף למוצאי שבת ואם לא יחדה לשבת בשבת אסור לכל שאכילתה לעולם קבע היא קרויה אבל למוצאי שבת מותר כדלקמן : על המוקצה · וסתמיה לא נגמרה מלאכתו עד עתה : שביעית · לאו בר עשורי היא נפקא לן במכילת' מואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה (שמות כג) מה חיה אוכלת שלא במעושר אף אדם אוכל שלא במעושר : הכי נמי דאסיר · לאכול למחר משום מעשר : מאי טעמא · בשאר שני שבוע לא הא בשאר שני שביעית לא קבע למעשר בלא ראיית פני הבית ואפי' בבית אינו נקבע אלא בכניסתו דרך שערים כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פח·) וזה כשנכנס לא נקבע דהא לא נגמרה מלאכתו ואמר לעיל דאין חצר קובעת אלא בדנגמר ובית וחצר שוין כדאמרי' התם בהשוכר ואמאי נקט מתניתין שביעית למיסר שאר שנים לאו משום קביעות דשבת :

תוספות

ואומר מכאן אני נוטל · מקשה בירושלמי מחלפא שטתייהו דב"ש לעיל *קאמר לא יטול אא"כ נענע והכא קאמר דבאמירה בעלמא סגי דהא ר"א שמותי הוא [א] וי"ל דלא קשה דלא מחלפא שטתייהו דמוקצה דבעלי חיים *עדיף ומחמירין טפי אבל קשה דמחלפא שטתייהו דב"ה דלעיל קאמר דבאומר *מכאן אני נוטל למחר סגי והכא קאמר דבעי שירשום ויש לומר דשאני הכא דאקלייה בידים : **תינוקות** שטמנו וכו' · ואע"ג שיכולין לאכול אכילת עראי עד שיראו פני הבית או פני החצר מ"מ אכילת שבת חשובה ועראי שלו קבע וכיון שטמנו *בשבת לאכול הוקבעו אע"פ שעבר שבת ונקט תינוקות לרבותא אע"פ שאין להם מחשבה גרידא מעשה יש להם : **בניו** ובני ביתו אוכלין אכילת עראי · פי' בירושלמי דוקא בניו אבל איהו גופי' אקבעינהו דגלה בדעתו להניחם שם *כך : **הא** בשאר שני שבוע לא · דשבת אקבעינהו וכללא דשמעתין כל היכא דר"ל שקובע בלא ראיית פני הבית כמו אם הכניסן דרך (שערים) [דרך גגות וקרפיפות] : **אי** הכי מאי אריא שבת אפי' בחול נמי · אי הכי דטעמא משום דקבעי' בדבורו אפילו בחול נמי וכ"ת משום דאצטריך לאשמועינן הכנה ומכאן אני נוטל לפיכך נקט שבת והא מתני' קמשמע לן תרתי דדבורו קובע ואשמועינן דין הכנה דא"כ לשמעינן בחול דדבורו קובע דהוי רבותא טפי ופלוגתא דהכנה לשמעינן במקום אחר בפירות מתוקנים אם כנסן לאוצר(א) בצריך שירשום ולומר סגי לומר מכאן אני נוטל משמע מדנקט שבת לענין טבל דשבת קובע בטבל בשאר ימי שבוע א"כ ה"פ לשמעינן בחול דדבורו קובע ובהכנה לפלגו פלוגתא דב"ה וב"ש גבי גוזלות כדאיתא לעיל ולא נהירא כדפרישית לעיל דלא שייך פלוגתייהו בבעלי חיים : **הא** קמ"ל דטבל מוכן הוא אצל כו' · לכך נקטינהו לענין שבת דאגב אורחיה דהכנת שבת אשמועינן חדוש אחר דהיכא דהזמינו לשבת דאינו אסור אלא משום מעשר המעורב(ב)ואם בא אדם ותקנו מתוקן ולא אמרינן הואיל ונתקצה בשביל מעשר שבתוכו נתקצה לכל היום הואיל והגבהת תרומות ומעשרות לא הוי אלא מדרבנן והכי דייק ליה מדתני עומד אדם על המוקצה וכו' משמע הא בשאר שני שבוע לא יעמוד לכתחלה הא אם עבר ותקנו מתוקן אבל אי ס"ל לתנא דמשום איסור מוקצה לא תקנו כשעבר ותקנו הכי הל"ל העומד על המוקצה ע"ש בשביעית ואומר מכאן אני נוטל למחר הרי הוא מן המוכן ודייקינן מינה הא בשאר שני שבוע אינו מן המוכן : והלא

שאני התם כו' · דאיהו אחשבה בדבורו שקראה אכילה : אי הכי · דטעמיה משום דבוריה הוא : מאי אריא שבת · מאי אריא דאשמעינן הך בשבת לשמעינן בחול ובסדר זרעים והכא ליפלגו בהכנה דגוזלות כדאפלגו ב"ש וב"ה בברירה : הא קמ"ל דטבל מוכן הוא כו' · להכי נקט גבי שבת לאשמועינן מלתא אחריתי אגב אורחיה דאצטריך לאפלוגי בהכנה תנא נמי הא בהדיה דבשאר שני שבוע אינו אסור משהזמינן אלא משום מעשר בלבד אבל הכנה איתא שאם בא אדם אחד ועבר ותקנו מתוקן ומותר לאכול ולא אמרינן לא מהניא ליה הזמנה כל זמן שלא נתקן דהא מוקצה מחמת · אסור טבל הוא ואסחיה מדעתיה קמ"ל כיון דהגבהת תרומה ומעשר מדאורייתא בשבת שרי אין זה מוקצה מחמת איסור והכי שמעינן ליה ממתניתין מדקתני עומד אדם על המוקצה לכתחלה בשביעית ולא מצי למידק מינה איסור בשאר שני שבוע אלא הכי קאמר [illegible] בשאר שני שבוע לא יעמוד ויאמר כן דקבע ליה בדבוריה ומחייב במעשר ולמחר אכיל ליה בטבליה דאי ס"ל לתנא דאיסור מוקצה נמי לא [illegible] מיניה הכי הוה ליה למתני העומד על המוקצה ערב שבת בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר הרי זה מן המוכן ודייקינן מיניה הא בשאר שני שבוע אינו מוכן אי נמי עומד אדם על המוקצה ע"ש בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר והרי זה מן המוכן ודייקינן מינה הא בשאר שני שבוע אינו מוכן אבל השתא לא שמעינן מדיוקא דנאסר משום מוקצה אלא משום מעשר : והלא

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פ"ב מהל' י"ט הלכה ט :

סז ב מיי' פ"ט מהל' מעשר הלכה כא :

[עי' לעיל כ· תוד"ה דלמא במפרשי כש"ס]

[זה וזה כצ"ל וכן אי' בירושלמי]

סח ג מיי' שם פרק ד הלכה יא :

סט ד מיי' פ"ג שם הלכה ג :

ע ה מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה טו ופכ"ה הלכה כה :

[שטמנו לאכול בשבת כצ"ל]

יש מותקין תיבת כך וי"ג שצ"ל שהניחם שם כך ר"ל תחלה כשהניחם היה ע"מ שמה שירצו לאכול לא יהא מוקצה

רבינו חננאל

ע"ש כו' בעא מיניה רבא מרב נחמן דבר שלא נגמרה [מלאכתו] ועדיין פגין הן ולא נתחייבו במעשרי כדתנן (מעשרות פ"א) מאימתי הפירות חייבין במעשר התאנים משיבחילו כו' ונכנסה השבת ונכנסה לענגה לכל דבר הראוי לו לשבת · ואפילו אלו הפגין וכיוצא בהן וכגון הקשואין קודם שיפקסו והאבטיחין קודם שישלקו אע"פ שלא נתחייבו למעשר כיון דלענין עונג אוכל הן כמו שנגמרה מלאכתן לענין מעשר דמי וחייב לעשר או לא · א"ל שבת קובעת כי האי גוונא וחייב לעשר · ואקשינן עליה שבת קובעת וחצר קובעת כשם שהחצר אינה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו דתנן במעשרות פרק ג' המעביר תאנים בחצירו לקצות בניו ובני ביתו אוכלין מהן עראי ופטורין כך שבת לא תקבע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו· אמר (לך)[ליה] תלמוד ערוך הוא בידינו ששבת קובעת את המוקצה למעשר ואפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו · ואמרינן אף [אנן] נמי תנינא ועוד א"ר אליעזר עומד אדם על המוקצה ערב שבת כו' ודייקינן מדקתני בשביעית ש"מ משום דלאו בת עשורי היא ולפיכך שרי למיכל מיניה אפילו בשבת · הא בשאר שני שבועי אסור לאכול בשבת עד שיעשר משום דשבת קבעה · ופרקינן לאו משום דשבת קבעה אלא משום דפירש ואמר מיכן אני אוכל למחר · אמירתו היא שקבעתו דגלי דעתיה דגמרה בהכי כמה שהוא עכשיו היא גמר מלאכתו והאי אפילו בחול אמירתו קובעתו למעשר ואמאי לא תני בחול אלא בע"ש קמ"ל דטבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותיקנו מתוקן · ולא מיבעיא בשביעית דלאו בת עשורי היא שרי אלא אפילו בשאר שני שבועי אם אמר במוקצה מיכן אני אוכל למחר מוכן הוא וחייב במעשר · ואם עבר ותיקנו מותר לאכול ממנו בשבת ואקשינן

מסורת הש"ס

מעשרות פרק ד מ"ב

מעשרות פרק ג מ"א[לקמן לה:] [תיבת עראי ליתא במשנה]

[לקמן לפי שבת מג·]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אי הכי וכו' אם כנסן לאוצר למר צריך שירשום ולמר סגי לומר וכו' בפלוגתא דב"ה : (ב) ד"ה הא וכו' המעורב בו ואם בא :

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ואומר כו' שמותי הוא ומשני דמוקצה דב"ח עדיף ומחמירין טפי ומקש' דמיחלפי שיטתייהו דב"ה דלעיל קאמרי באומר זה וזה אני נוטל למחר סגי והכא קאמר דבעי שירשום ומשני דשאני הכא דאקלי' בידים כצ"ל וכ"ב ואף שי"ל דהוא הוא הלשון לפי דברי רבה שם (דף י) מ"מ אין משמעות הלשון דבעי שירשום :

גליון הש"ס

גמ' אף שבת לא תקבע · עיין פסחים דף קה ע"א :

והלא מותרו חוזר ושמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר כל היכא דמותרו חוזר לא קבע דתנן* *הנוטל זיתים מן המעטן טובל אחת אחת במלח ואוכל ואם טבל ונתן לפניו *עשרה חייב ר"א אומר מן המעטן טהור חייב מן המעטן טמא פטור מפני שהוא מחזיר את המותר והוינן בה מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא וא"ר אבהו רישא במעטן טהור וגברא טמא דלא מצי מהדר ליה סיפא במעטן טמא וגברא טמא דמצי מהדר ליה מתניתין נמי במוקצה טהור וגברא טמא דלא מצי מהדר ליה והלא מוחזרין ועומדין הן אלא אמר רב שימי בר אשי ר"א קא אמרת רבי אליעזר לטעמיה דאמר תרומה קבעה וכ"ש שבת דתנן* פירות שתרמן עד שלא נגמרה מלאכתן ר"א אוסר לאכול מהן עראי [ב]וחכמים מתירין ת"ש מסיפא וחכ"א עד שירשום ויאמר מכאן ועד כאן טעמא דע"ש בשביעית דלאו בר עשורי הוא הא בשאר שני שבוע דבני עשורי נינהו אסורים מ"ט לאו משום דשבת קבעה לא שאני התם כיון דאמר מכאן ועד כאן אני אוכל למחר קבע ליה אי הכי מאי אריא שבת אפילו בחול נמי הא קמ"ל *דטבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן ורמינהי *היה אוכל באשכול ונכנס מגנה לחצר ר"א אומר יגמור רבי יהושע אומר [ג]לא יגמור חשכה בלילי שבת ר"א אומר יגמור ר' יהושע אומר [ד]לא יגמור *התם כדקתני טעמא ר' נתן אומר לא כשאמר ר"א יגמור בחצר יגמור אלא יוצא חוץ לחצר ויגמור ולא כשאמר (א)ר"א יגמור בשבת יגמור אלא ממתין למוצאי שבת ויגמור כי אתא רבין א"ר יוחנן [ה]אחד שבת ואחד תרומה ואחד חצר ואחד מקח כולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתן שבת לאפוקי מדהלל דתניא *המעמר פירות ממקום למקום לקצור וקדש עליהן היום א"ר יהודה הלל לעצמו אוסר חצר

הדרן עלך המביא

רש"י

והלא מותרו חוזר · היכי מלית למימר דקביעותא משום דבורא הוא והלא אפי' נוטל הרבה מן הטבל בחול ונותן לפניו דמחזי דקביע ליה באכילה מרובה אם דבר הראוי להחזיר המותר אחר אכילתו למקום שנטלו משם הא שמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר לא קבע בנטילה קמייתא וכל שכן בדבורא בלא מעשה לא מקבע: מעטן · כלי גדול שעוברין בו את הזיתים כדי שיתחממו ויתבשל שמנן בתוכן ויהא נוח להוליכו בבית הבד: טובל אחת אחת במלח ואוכל · בלא מעשר ולא אמרינן טבולן במלח משוי ליה קבע הואיל ואחת אחת אוכלן מיד: מן המעטן טהור חייב · לעשר שאין ראוי להחזיר מותרו כדמוקי לה לקמיה בגברא טמא שנטמא במגעו וכשמחזירן מתערבין הטמאים עם הטהורים ומטמא השמן וכיון דאין ראוי להחזיר מותרן ודאי כי שקלינהו מעיקרא אדעתא למיכל לכולהו שקלינהו ושוייה אכילת קבע: מן המעטן טמא פטור · מפני שראוי להחזיר המותר וכי שקלינהו מעיקרא ברישא אדעתא למיכל פורתא ולהדורי מותר שקל: מאי שנא רישא · דאין יכול להחזיר משום דמעטן טהור והא אפשר להיות גם אם האדם טהור: וא"ר אבהו · כולה בגברא טמא מתוקמא רישא דמעטן טהור לא מצי למהדר וא"ת הרי נטמאו זיתי המעטן כשנטל מהן לא טמא אלא מקום מגעו ויכול לסלקן משם: ה"ג רישא במעטן טהור וגברא טמא דלא מצי למהדר סיפא בגברא טמא ומעטן טמא דמצי למהדר: ומשנינן מתני' נמי · דקבע בדבוריה במוקצה טהור וגברא טמא עסקינן דלא מצי למהדר מותרו: ופרכינן והלא מוחזרין ועומדין · והלא לא נטלן אלא דבורא בעלמא הוא וכיון דכי נטלן ואפשר בחזרה מהניא ליה חזרה ולא מקבע כי לא אפשר בחזרה נמי ולא נטלן אלא דבורא בעלמא אין לך חזרה כזו דאפילו משקל נמי לא שקלינהו: ה"ג אלא אמר רב שימי בר אשי כו' · אלא לעולם שבת הוא דקבעה במתני' וכי מסלקת ליה למר זוטרא מסייעתיה דלא נסייעי' לאבוה ממתני' הכי תסלקיה: ר"א קא אמרת. מניה מייתית סייעתא דשבת קבעה אף בשלא נגמרה מלאכתן: ר"א לטעמיה דאמר תרומה קובעת · דבר שלא נגמרה מלאכתו שאם הגביה תרומתו נאסר לאכילת עראי עד שיפרים שאר מעשרות: וכ"ש שבת · דחשיבא אכילתה אבל רבנן אימא לך כי היכי דפליגי בתרומה פליגי בשבת: ת"ש מסיפא · דלא אפלוג רבנן עליה אלא לענין ברירה אבל מודו ליה דדוקא ע"ש בשביעית הא בשאר שני שבוע אסור משום מעשר: דטבל מוכן הוא כו' · כדפרי' והכא לא מצי למפרך והרי מותרו חוזר כדפריך לעיל אליבא דר"א משום דרבנן שמעינן להו דאפילו מותרו חוזר דהיילא עליה קביעותא הלכך איכא למתלי טעמייהו דרבנן במתני' נמי משום דאיהו קבעיה ולא משום שבת: ורמינהי · דר"א אדרבי אליעזר: היה אוכל באשכול · וסתם אשכול לאו גמר מלאכה היא דסתם ענבים לדריכה קיימי: ונכנס מגנה · שלקטם משם ובא לו לחצר: ר"א אומר יגמור · אם רצה לגמור בחצר יגמור אכילתו דאין חצר קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו: רבי יהושע אומר לא יגמור · קסבר חצר קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו: הכי גרסינן חשכה לילי שבת רבי אליעזר אומר יגמור · אם רצה לגמור כי היכי דאמר בחצר אמר בשבת יגמור אכילתו דאין שבת קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו ומתניתין אוקימנא טעמא דר"א דבשאר שני שבוע לא משום דשבת קבעה דמשום דבוריה לא מלינא למימר דהא לרבי אליעזר מותרו חוזר: הכי גרסינן רבי נתן אומר לא כשאמר רבי אליעזר יגמור בחצר יגמור אלא יצא חוץ לחצר ויגמור ולא כשאמר יגמור בשבת יגמור אלא ימתין כו' · ותרווייהו אדרבי אליעזר קאי דאית ליה לרבי אליעזר שבת קבעה ומיהו למוצאי שבת יגמור דלא דמיא לתינוקות שטמנו תאנים דתנן בהו לעיל למוצאי שבת לא יאכלו דהתם לאכילת שבת יחדום הלכך קבעה עלייהו אבל זו לא יחדה לשבת יש ספרים שהיא כתובה בהם בשבוש וכן גרסינן לה במשנה דמסכת מעשרות דרבי נתן בתוספתא דמעשרות הכי איתמר: ואחד מקח · אם מכרן לחבירו קודם גמר מלאכה לא אמרינן אחשבינהו בהכי ואצטריכא ליה לרבי יוחנן לאשמועינן משום דאיכא למאן דאמר קבעה כדלקמן: שבת · איצטריך לרבי יוחנן למימר: לאפוקי מדהלל · דלית הלכתא כותיה אלא כרבנן דפליגי עליה: הלל לעצמו · הלל לבדו אוסר משמע דכל דורו חלוקין עליו: חצר

תוספות

והלא מותרו חוזר · ולרבי אליעזר אפי' נטל הרבה מן הטבל בחול לא הוי קביעות כדמוכח בסמוך בדבר הראוי להחזיר מותר וכל שכן דדבורו אינו קובע:

רישא במעטן טהור וגברא טמא דלא מצי למהדר · וא"ת והרי נטמאו זיתי המעטן כשנטל מהן וי"ל דלא טמא אלא מקום מגעו ויכול לסלקו מלמעלה שלא יגע באחרים ומ"מ אינו ראוי להחזיר המותר לפי שמתערבים הטהורים עם הטמאים כך פ"ה אי נמי כגון שנטלו בפשוטי כלי עץ או שנתן לו חברו: והלא הן מוחזרין ועומדין · דלא נטלן אלא בדבורא בעלמא ואין לך חזרה גדולה מזו דאפי' בראוי להחזיר לא מקבע כ"ש בלא נטל כלל:

אלא אמר רב שימי וכו' · ודאי לר' אליעזר קובע שבת אפילו בלא נגמרה מלאכתו כמו גבי תרומה אבל לרבנן דמתירין גבי תרומה לא ידעינן גבי שבת:

תא שמע מסיפא · דלא פליגי רבנן אלא דוקא בברירה:

[שאני התם כיון דאמר מכאן] · והכא לא שייך למפרך והלא מותרו חוזר דלרבנן לית להו הך סברא *דלעולם מותרו קובע:

(ב)רבי אליעזר אומר יגמור בשבת אלא כו' · וא"ת מ"ש מתינוקות שטמנו דלמוצאי שבת לא יאכלו ויש לומר דהתם יחדום לאכילת שבת אבל הכא לא יחדום לשבת כפי' רש"י אי נמי דהתם מיירי בתאנים דנגמרה מלאכתן אבל הכא מיירי באשכול שלא נגמרה מלאכתו:

אחד שבת (ג) אינו קובע וכו' אינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו · ואם תאמר מאי נפקא מינה כיון דאינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו וי"ל דנפקא מינה דקובע אפי' קודם ראיית פני הבית:

שבת לאפוקי מדהלל · ובדין הוא דהו"מ למנקט לאפוקי מדרבי אליעזר דאמר קובע אפי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו ומשום הכי לא נקטיה משום דלאו רבותא הוא דבלאו הכי אין הלכה כמותו דשמותי הוא ומ"מ קאמר בסמוך תרומה לאפוקי מדרבי אליעזר דלא אשכח תנא דאמר תרומה קובעת במעשר בדבר שלא נגמרה מלאכתו אלא רבי אליעזר:

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ה מהל' מעשר הל' יח:

עב ב מיי' שם פ"ג הלכה ד:

עג ג מיי' פ"ד שם הלכה יז:

עד ד מיי' פ"ה שם הלכה כב:

עה ה מיי' פ"ג שם הלכה ג:

דלעולם אפי' מותרו חוזר קובע כצ"ל

רבינו חננאל

ואקשינן אמאי מחייב ר' אליעזר בדבר שלא נגמרה מלאכתו והלא מה שמשייר מכדי אכילתו מחזירו אצל העיקר שנטלו ממנו עד שתגמר מלאכת הכל כאחת ושמעינן ליה לר' אליעזר דכי האי גוונא לא קבע·דתנן במעשרות פרק ד' הנוטל זיתים מן המעטן טמא פטור מפני שמחזיר את המותר · ואוקימנא לרישא במעטן טהור וגברא טמא דלא מצי לאהדורי מה שישאר לו מן הזיתים וסיפא במעטן טמא וגברא טמא דאכיל מאי דאכיל ומאי דאשתייר ליה מן זיתיא מהדר להו למעטן ולפיכך פטור · ופרקינן מתניתין נמי במעטן טהור וגברא טמא ואקשינן והלא מתניתין מוחזרין ועומדין הן כלומר עדיין לא נגע בהן כלל אלא דיבור בלבד אמר מיכן אני נוטל למחר · אמר רב שימי בר אשי ר' אליעזר לטעמיה [דאמר] אפילו תרומה קובעת וכל שכן כשאומר מיכן אני אוכל למחר דתנן במעשרות פרק ב' פירות שתרמן עד שלא נגמרה מלאכתן ר' אליעזר אוסר לאכול מהן עראי והחכמים מתירין · ת"ש מסיפא וחכ"א עד שירשום ויאמר כו' · כענין הראשון ופשוטה היא. הנה העמדנו טעמא דר' אליעזר משום דאמר מיכן אני אוכל למחר קבעה לה שבת עילווה · ורמי דר' אליעזר אד"ר אליעזר דתנן בתרומות פרק ח' היה אוכל באשכול ונכנס מגינה לחצר ר' אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור · חשכה בלילי שבת ר' אליעזר אומר יגמור כו' הנה כיון שהיה אוכל באשכול מערב שבת וחשכה בלילי שבת כאילו אמר מיכן אני נוטל כיון שתופס בידו האוכל ואוכל וא"ר אליעזר יגמור ולא קבעה שבת ומשנינן התם כדתני ר' נתן בירושלמי *) דתני ר' נתן לא שאמר ר' אליעזר משום שהתחיל באשכול בהיתר יגמור אלא שר' אליעזר אומר ימתין עד מוצאי שבת ויגמור. ש"מ · אבל בשבת לא משום דקבעה לה שבת כי האי גוונא · א"ר יוחנן אחד שבת ואחד חצר ואחד תרומה ואחד מקח כולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו. שבת לאפוקי מהלל דתניא המעביר פירות ממקום למקום וקדש עליהן היום · א"ר יהודה הלל עצמו אוסר ומדקאמר וקדש עליהן היום שמע מינה דדבר שלא נגמרה מלאכתו מאי [הוא] דאם נגמרה מלאכתו מאי איריא קדשה שבת אפילו בחול נגמרה מלאכתו אסור · חצר

*) שם בפ"ת הלכה ב' והוא תוספתא דתרומות פ"ז.

מסורת הש"ס

מעשרות פ"ד מ"ג

[תיבת עשרה ליתא במשנה]

מעשרות פ"ב מ"ד

[לעיל לד:וש"נ]

תרומות פ"ח מ"ג

[לא יגמור מתניתין רבי נתן דתניא ר' נתן אומר כו' כצ"ל מסר"מ]

תוספתא דמעשרות פ"ג [ושם איתא המעביר ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא כשאמר יגמור כצ"ל ותיבות ר' אליעזר נמחק: (ב) תוס' ד"ה ולא כשאמר ר' אליעזר יגמור בשבת יגמור אלא כו' וא"ת כצ"ל: (ג) ד"ה אחד שבת וכו' אינו קובע אלא כצ"ל ותיבות אינו קובע נמחק:

חצר לאפוקי מדרבי יעקב דתנן* המעביר תאנים בחצרו לקצות בניו ובני ביתו אוכלין מהן עראי ופטורים מן המעשר ותני עלה רבי יעקב מחייב ור' יוסי בר' יהודה פוטר תרומה לאפוקי מדרבי אליעזר דתנן *פירות שתרמן עד שלא נגמרה מלאכתן ר"א אוסר לאכול מהן עראי וחכמים מתירין מקח (*כדתנן) הלוקח תאנים מעם הארץ במקום שרוב בני אדם דורסין אוכל מהן עראי ומעשרן דמאי שמע מינה תלת ש"מ מקח אינה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו וש"מ *רוב עמי הארץ מעשרין הן וש"מ מעשרין דמאי מעמי הארץ אפי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו ולאפוקי מהא דתנן* המחליף פירות עם חבירו זה לאכול וזה לאכול זה לקצות וזה לקצות זה לאכול וזה לקצות חייב רבי יהודה אומר לאכול חייב לקצות *פטור:

(מעשרות פ"ב מ"ה)

הדרן עלך המביא

*משילין [ב]פירות דרך ארובה ביו"ט *[ג]אבל לא בשבת [ד]ומכסים פירות בכלים מפני הדלף וכן כדי יין וכדי שמן *[ה]ונותנין כלי תחת הדלף בשבת: **גמ'** אתמר רב יהודה ורב נתן חד תני משילין וחד תני משחילין אמר מר זוטרא מאן דתני משילין לא משתבש ומאן דתני משחילין לא משתבש מאן דתני משילין לא משתבש דכתיב °כי ישל זיתך ומאן דתני משחילין לא משתבש דתנן *[ו]השחול והכסול שחול שנשמטה ירכו כסול שאחד מירכותיו גבוהה מחברתה אמר רב נחמן בר יצחק מאן דתני משירין לא משתבש ומאן דתני משחירין לא משתבש ומאן דתני מנשירין לא משתבש מאן דתני משירין לא משתבש דתנן* רבי ישמעאל אומר [ז]נזיר לא יחוף ראשו באדמה מפני שמשיר את השער ומאן דתני משחירין לא משתבש דתנן *[ח]השחור והזוג של ספרים אע"פ שנחלקו טמאין ומאן דתני מנשירין לא משתבש דתנן *[ט]מי שנשרו כליו במים מהלך בהם ואינו חושש אי נמי מהא דתנן *[י]איזהו לקט הנושר בשעת קצירה: תנן משילין פירות דרך ארובה ביו"ט עד כמה א"ר זירא א"ר אסי ואמרי לה אמר רבי אסי א"ר יוחנן כאותה ששנינו *[כ]מפנין ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני בטול בית המדרש ודלמא שאני התם דאיכא בטול בית המדרש אבל הכא דליכא בטול בית המדרש לא א"נ התם היינו טעמא דארבע וחמש קופות שרי משום שבת *דחמירא ולא אתי לזלזולי ביה אבל יו"ט דקיל ואתי לזלזולי ביה כלל כלל לא אי נמי לאידך גיסא התם היינו טעמא דליכא הפסד ממון אבל הכא דאיכא הפסד ממון אפילו טובא נמי

(דברים כח)

התם

רש"י

חצר. אצטריך לאשמועינן לאפוקי מהאי תנא דקתני ר' יעקב מחייב דלית הלכתא כוותיה אלא כרבי יוסי ברבי יהודה דפוטר: ה"ג מקח כדתנן הלוקח תאנים כו'. אצטריך לאשמועינן דהלכתא כי הך ולא כאידך מתני' דפליגי עליה לקמיה: הלוקח תאנים מעם הארץ במקום שרוב בני אדם דורסין. שרוב בני המקום עושין תאניהם קליעות ודורסים אותם בעגולים הוו להו סתם תאנים דבר שלא נגמרה מלאכתו: אוכל מהן עראי. דאין מקח קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו וכולהו כשלא ראו פני הבית קא מיירו: ומעשרן דמאי. כשבא לעשרן מעשרן דמאי כדין כל הלוקחים מעם הארץ שאין צריך להפריש תרומה דלא חשידי עלה ולא אמרינן הני ודאי לא מעשרי דקודם גמר מלאכה לא עשרינהו עם הארץ דקסבר האי תנא יש שמעשרין קודם גמר מלאכה ומדה הנוהגת היא ותלינן ביה לקולא: רוב עמי הארץ מעשרין הן. מדאזלינן לקולא דקאמר מעשרן דמאי וחומרא בעלמא היא דאחמור לאפרושי מספיקא שאר מעשרות שנחשדו עליהן: ולאפוקי מהא דתנן. אדרבי יוחנן קאי רבי יוחנן דאמר לעיל מקח אינו קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו אתא לאשמועינן דהלכתא כי הא דאמרי' לעיל ולאפוקי מהך: המחליף. הייגו מקח: לקצות. דהייגו לא נגמר: חייב. דמקח קבע אפי' בשלא נגמר: לאכול חייב. זה שדעתו לאכול חייב דלדידיה גמר מלאכה הוא:

תורה אור

הדרן עלך המביא

משילין פירות דרך ארובה. מי שיש לו חטין ושעורין שטוחין על גגו להתייבש וראה גשמים ממשמשין ובאין התירו לו לטרוח ולהשליך דרך ארובה שבגג והן נופלין לארץ דליכא טרחא יתירא ודוקא ארובה דכל ארובה מלמעלה למטה היא בתקרת הגג אבל חלון כגון גג שמוקף מחילה וחלון בכותל וצריך להגביהו עד החלון ולהשליכו לא טרחינן כדלקמן: ומכסין את הפירות. ולא אמרינן טורח שלא לצורך יום טוב הוא דשרו ליה רבנן משום הפסד ממון: דלף. גשמים הנוטפים מן הגג: וכן כדי יין. כמי מכסינן מפני הדלף: תחת הדלף. לקבלו בתוכו מפני טנוף הבית: **גמ'** לא משתבש. דכולהו לשון השפלה נינהו: כי ישל זיתך. אילן זית יפיל את פירותיו ולא יגיעו לבשול: הכסול והשחול. מומין בבכור משום שרוע שאחד מאבריו גדול מחבירו: שנשמטה ירכו. אלמא לשון השפלה הוא: שאחד מירכותיו גבוהה. מקום חבורה בכסלים והוא בוקא דאטמא גבוה למעלה מן הכסלים וקרוב לגג האליה יותר מחבירו: אדמה. גלייש"א: מאן דתני. כלומר אי הוה תנא דתני הכי לא משתבש: השחור. תער על שם שמשחיר את השער אלמא לשון השפלה הוא: והזוג של מספרים. יש להן שני סכינין להכי מקרו זוג ויש להן חליות ופורקין אותן זה מזה: אע"פ שנחלקו. מקבלין טומאה שראוין למלאכה כל אחד לעצמו: שנשרו. נפלו במים: מהלך בהן. והן מתנגבין והולכין ואינו חושש שיחשדוהו שכבסן: עד כמה. יהא בהן דלא אמרינן טרחא יתירא הוא: מפני האורחים. שזימן לאכול ואין מקום להסב: בטול בית המדרש. שאין לתלמידים מקום לישב: ודלמא. התם הוא דשרינן כולי האי דאיכא בטול בית המדרש והוא הדין לכבוד אורחים אבל משום הפסד ממון לא שרו רבנן כולי האי: *אי נמי לאידך גיסא. יש לתת טעם לצד אחר שיתירו כאן יותר משם:

התם

תוספות

השחור והזוג של מספרים. פ"ה שחור תער שאין בית יד שלו מחובר ופורקין אותו לפעמים ואף על פי שנחלקו מקבלין טומאה שראוין למלאכתן כל אחד לעצמו וקשה דבית יד למאי חזי לעצמו ונראה דשחור נמי הוי מספרים אלא שהן קטנים וזוג של מספרים הוא גדול מן השחור ושני סכינים לזה ולזה והקטנים נקראים שחור על שם שמשחירין את השער אלמא לשון השפלה הוא:

מי שנשרו כליו בדרך. כאן משמע שהוא לשון נשירה מלשון פירות הנושרין ולא כמו שפירש רש"י בפרק *חבית (שבת דף קמו: ושם) לשון שרייה ומיהו לכך קאמר הכא [א"נ] כהא דתנן איזהו לקט זה הנושר בשעת קצירה דהאי איכא לדחויי ולפרושי לשון שרייה כדפירש הקונטרס*:

בדטיבלא

רבינו חננאל

חצר לאפוקי מדר' דתנן המעביר תאנים בחצירו לקצות בניו ובני ביתו אוכלין מהן עראי ופטור שקציעתן היא גמר מלאכתן והואיל ועדיין לא עשאן קציעות אוכלין מהן עראי ופטורין. תני עלה ר' מחייב*) ור' יוסי ב"ר יהודה פוטר. תרומה לאפוקי מדר' אליעזר דתנן פירות שתרם מהן תרומה עד שלא נגמרה מלאכתן ר' אליעזר אוסר לאכול מהן עראי מן הפירות שהוציא מהן תרומה כי התרומה קובעתם ואוסרתם וחכמים מתירין. מקח לאפוקי מדתניא הלוקח פירות מעם הארץ ממקום שבני אדם דורסין אוכל מהן עראי. ומעשרן דמאי. שמע מינה תלת. שמע מינה מדקתני ממקום שבני אדם דורסין לא נגמרה מלאכתו עדיין שהרי לא נדרסו **) וקתני אוכל מהן עראי ולא קבע מכלל שהמקח קובע אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו [דגרס בהדיא בירושלמי במעשרות פ"ב ר' יוסי בשם ר' אילא אומר (כל מעשר שני) [אוכל מהן] עראי [משום] (מעשר שני) דבר שלא נגמרה מלאכתו ושמע מינה רוב עמי הארץ מעשרין. מדקתני מעשרן דמאי ואין מעשרן ודאי. ושמע מינה מעשרין עמי הארץ אפי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו דהא פירות הללו לא נגמרה מלאכתן ולא מחייבינן ליה לעשורינהו ודאי אלא דמאי מספק. אי נמי מקח לאפוקי מדתנן זה לאכול וזה לקצות חייב הנה הלוקח לקצות לא נגמרה מלאכתו וקתני חייב שמע מינה דסבר דמקח מחייב אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו: הדרן עלך המביא כדי יין

משילין פירות. אבל לא בשבת. פירוש משילין משלשלין מאן דתני משילין לא משתבש דכתיב כי ישל זיתך. משחילין דתנן השחול והכסול. שחול שנשמטה ירכו כו'. וכן משירין ומשאירין טלם מעם אחד הוא מלשון הורדה ושלשול: ירושלמי תני היה שם חלון משחילין דרך חלון משילין פירות כמה כאותה ששנינן אפילו ד' ה' קופות של תבן ושל תבואה כו'.

הכא

עין משפט נר מצוה

עו א מיי' פ"ס מהל' מעשר הלכה ד:

א ב מיי' פ"ס מהל' י"ט הל' ה טוש"ע א"ח סי' תקכא סעי' א:

ב ג טוש"ע שם סי' שלח סעיף ז:

ג ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כג טוש"ע שם וסי' תקכא סעיף ג:

ד ה מיי' שם הל' כד טוש"ע א"ח סי' שלח סעיף ח וסי' תקכא סעיף ג:

ה ו מיי' פ"ז מהל' ביאת מקדש הלכה ט סמג לאוין שח:

ו ז מיי' פ"ה מהל' נזירות הל' יד:

ז ח מיי' פ"א מהל' כלים הלכה ח:

ח ט מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה כ סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא סעיף מה:

ט י מיי' פ"ד מהל' מתנות עניים הל' א:

[נ"ל במה אשה ד' סה.]

י כ מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה ב ופכ"ו הל' טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלג סעיף א:

ועי' תוס' שבת קמו: ד"ה מי]

[לקמן לו. שבת קכד.]

לקמן לו. שבת דף מג.

מסורת הש"ס

לעיל דף לד: מעשרות פ"ג מ"א ע"ש

[מעשרות פ"ב מ"ד]

[נ"ל כדתניא]

[שבת יג. כג. כתובות כד. גיטין סא. מנחות לא.]

בירושלמי ל"ג אבל לא בשבת

בכורות דף מ.

נזיר דף מב.

כלים פי"ג מ"א

שבת דף קמו:

פאה פ"ד מ"י

שבת קכו.

[לעיל ב: לקמן לו.]

[עי' יש של שלמה]

*) ג"' רבינו רבי מחייב וכ"ה בירושלמי פ"ג דמעשרות ומיהו שם לא מיירי בהעבירן לקצות וצ"ע. **) אינו מובן ולולי דמסתפינא י"ל דגי' רבינו היה אסור לאכול עראי וכ"ה בתוספתא פ"ב ובירושלמי שם ושפיר גרס רבינו לאפוקי מדתניא ויתיישב בזה קושיות הסמ"ק כאן ומתיבות וקתני עד מע"ש שלא נגמרה מלאכתו היא הגהה מאיזה תלמיד שהיה לפניו הגי' דידן ודו"ק.

התם תנן *אבל לא את האוצר ואמר שמואל מאי אבל לא את האוצר *אבל לא יגמור את האוצר כולו דלמא אתי לאשויי גומות הכא מאי התם הוא בשבת דאסור משום דחמיר אבל יום טוב דקיל שפיר דמי או דלמא התם דאיכא בטול בית המדרש אמרת לא הכא דליכא בטול בית המדרש לא כל שכן והכא תנן משילין פירות דרך ארובה ביו"ט ואמר רב נחמן לא שנו אלא באותו הגג אבל מגג לגג לא ותניא נמי הכי [ב]אין מטלטלין מגג לגג אפי' כשגגותיהן שוין התם מאי (*כל שכן שבת דחמירא או דלמא) הכא הוא דאסור משום יום טוב דקיל ואתי לזלזולי ביה אבל *שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה שפיר דמי או דלמא מה הכא דאיכא הפסד פירות אמרת לא התם דליכא הפסד פירות לא כל שכן הכא (*תנן) [ג]לא ישלשלם בחבל בחלונות ולא יורידם דרך סולמות התם מאי הכא ביום טוב הוא דאסור דליכא בטול בית המדרש אבל שבת דאיכא בטול בית המדרש שפיר דמי או דלמא הכא דאיכא הפסד פירות אמרת לא התם דליכא הפסד פירות לא כל שכן תיקו: ומכסין את הפירות: אמר עולא [ד]ואפילו *אוירא דלבני ר' יצחק אמר פירות הראוין ואזדא ר' יצחק לטעמיה *דאמר ר' יצחק אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת תנן מכסין את הפירות בכלים פירות אין אוירא דלבני לא הוא הדין דאפי' אוירא דלבני ואיידי דתנא רישא משילין פירות תנא סיפא נמי מכסין את הפירות תנן וכן כדי יין וכן כדי שמן הכא במאי עסקינן בטיבלא הכי נמי מסתברא דאי סלקא דעתך כדי יין וכדי שמן דהתירא הא תנא ליה רישא פירות כדי יין וכדי שמן אצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא *להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו קמ"ל תנן *נותנין כלי תחת הדלף בשבת [ה]בדלף הראוי תא שמע *פורסין מחצלת על גבי לבנים בשבת דאייתור מבנינא דחזי למזגא עלייהו תא שמע *[ו]פורסין מחצלת על גבי אבנים בשבת באבנים מקורזלות דחזיין לבית הכסא תא שמע [ז]פורסין מחצלת על גבי כורת דבורים בשבת בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים [ח]ובלבד שלא יתכוין לצוד התם נמי דאיכא דבש אמר ליה רב עוקבא ממישן לרב אשי התינח בימות החמה דאיכא דבש בימות הגשמים מאי איכא למימר לא נצרכא אלא לאותן שתי חלות מוקצות הן הכא במאי עסקינן שחשב עליהם אבל לא חשב עליהם מאי אסור אדתני ובלבד שלא יתכוין לצוד לפלוג ולתני בדידה במה דברים אמורים שחשב עליהן אבל לא חשב עליהם אסור הכי קאמר אע"פ שחשב עליהן ובלבד שלא יתכוין לצוד במאי אוקימתא כרבי יהודה דאית ליה מוקצה אימא סיפא ובלבד שלא יתכוין לצוד אתאן לרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר ותסברא דרבי שמעון והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו *[ט]מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות לעולם כולה רבי יהודה היא והכא במאי עסקינן דאית ביה כוי ולא תימא לרבי יהודה ובלבד שלא יתכוין לצוד אלא

רש"י

התם תנן כו' · כלומר ועוד שאלה אחרת: שלא יגמור את האוצר · אם לא היו שם אלא ארבע או חמש קופות שהתירו לו במקום שיש יותר כאן לא התירו לפנותן כולן ולגלות את הרצפה דלמא הוי בה גומא ומשוה לה: והכא תנן · כלומר ועוד יש לשאול: באותו הגג · שהארובה בגג שהפירות בו: אין מטלטלין · בפירות שבגג שבא להצילן מפני הגשמים קא איירי ואפילו בגגותיהן של שני בתים שהשוין שאין זה גבוה מזה שיהא שם טורח עלייה וירידה: בחלונות · כגון אם מוקף מחילה ואין בו ארובה אבל יש חלון במחילה לחצר או לבית לא ישלשלם בחבל דרך החלון מפני שיש טורח להעלות מן הגג לחלון ומשם לארץ: סולמות · כל מדרגה קרי סולם ואף הכבשים שלנו: ואפילו אוירא דלבני · לבנים הסדורים ומוקצים לבנין וגשמים נוטפים ומתירא שלא ימוחו מותר לטלטל כלים לצרכן ולכסותן ולא אמרינן הואיל והן עצמן אין נטלין אף הכלי לא ינטל לצרכן: ור' יצחק אמר · דוקא פירות הראוין לטלטול הוא דשרו רבנן לטלטל כלים לצרכן אבל מידי דלאו בר טלטול אין כלי ניטל לצרכו: אלא לדבר הניטל · לצורך דבר הניטל: ואיידי דתנא רישא · פירות הראוין דעל כרחך בדחזי לטלטול אצטריך למנקט שהרי מטלטל הן עצמן ומשילן נקט נמי לענין כסוי פירות הראוין ומיהו סיפא לאו דוקא והוא הדין ללבני: תנן וכן כדי יין · מכדי בהני לא איירי לעיל וכיון דתנן הכא ובא להשמועינן דברים אחרים לבד פירות היה לו להשמיענו לבנים וכ"ש אלו: הכי גרסינן הכא במאי עסקינן בדטיבלא · כלומר לא בא להשמיעך כי אם כיוצא בלבנים (*וכדברך) דהנך כדי יין דקא מוסיף ותני בדטיבלא עסקינן שאסורים בטלטול דאשמועינן ברישא פירות הראוין דומיא דמשילין והדר נקט להנך לאשמועינן אף שאין ראוין: הפסד מועט · גשמים הנוטפין על יין הפסד מועט הוא עד שתחסך ויסלקם אבל הפירות מרקיבין: נותנין כלי תחת הדלף · הרי שהכלי ניטל לקבל בו מוקצה כי האי דלא חזי למידי: בדלף הראוי · שהן צלולין וראוין לבהמה: על גבי אבנים · שנגובין לבנין ושהן מתלחלחין צריך לחזור ולנגבן שאינן מקבלות את הטיט יפה והבנין שוהה ליבש: מקורזלות · אגוד"ש: לבית הכסא · לקנח: שתי חלות · של לפיחות מניחין בכוורת כשרודין אותה ומהן פרנסה לדבורים כל ימות הגשמים אותן שתי חלות מותר לכסות כל דבש הכוורת עשוי עליות עליות של חלות: מוקצות ניהו · לדבורים: דחשב עלייהו · לאדם: אדתני · ובלבד שלא יתכוין לצוד · משמע דלא ימנע לחלק את דבריו ולאסור עד שדלג מאיסור טלטול לאיסור צידה: לפלוג ולתני בדידה · באיסור טלטול גופיה יכול לחלק את דבריו ולמצוא צד איסור לדבר בדלא חשב עלייהו לא יטלטל המחצלת לצרכם: הכי קאמר אף על פי שחשב עליהם כו' · אף בשחשב בא ללמדך שיש צד איסור במתכוין לצוד ואף על גב דעיקר להצלה מפני הגשמים מכוון: במאי אוקימתא כרבי יהודה · כלומר מדהוה לך לתרוצי ארישא הא מני ר' שמעון דלית ליה מוקצה ומהדרת אשנויי דחיקי למימר משום שתי החלות כרבי יהודה בעית לאוקמא משום דרבי יצחק דמותבינן ליה הנך תיובתא אית ליה מוקצה כר' יהודה: ובלבד שלא יתכוין לצוד · ואף על פי שהוא לדן: דאית ביה כוי · חלונות יש בדפנותיה ואף על פי שמכסה את פיה אינן נצודין אם לא יכסה גם את החלונות ולא תימא ובלבד שלא יתכוין אלא בלבד שלא יעשנה מצודה שלא יסתום החלונות:

תוספות

בדטיבלא · וא"ת והא אמרי' לעיל בסוף המביא (דף לד:) דטבל מוכן הוא שאם עבר ותקנו מתוקן ובפרק כירה (שבת מג.) נמי לא חשבי ליה מבטל כלי מהיכנו כיון דחזו א"כ אכתי תקשי לן דטבל אין אוירא דלבני לא וי"ל דעולא יאמר לך דמ"מ חשיב ליה כדבר שאינו ניטל כיון דבשבת מיהא לא חזי כל כמה דלא תקנו דלאסור לפנותו בשבת כדתנן בפרק מפנין (שם קכו:) אבל לא את הטבל: במאי אוקימתא · פרש"י דלא אשכחנא דמוקי לה כרבי יהודה בהדיא אלא מדדחיק נפשיה כי פריך והא מוקצות ניהו ולא קאמר רבי שמעון היא אלמא משמע ליה דאתיא כרבי יהודה:

אלא

*פסיקא · כיון דאית ליה לרבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור למה ליה למיתני ובלבד שלא יעשה מצודה דהא צידה אב מלאכה היא:

מהו

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה ג ופכ"ו הלכה טו טוש"ע א"ח סימן שלג סעיף א:

יב ב ג מיי' פ"ה מהל' יו"ט הלכה ה טוש"ע א"ח סימן תקכא סעיף א:

יג ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כג כה טוש"ע א"ח שם סעיף ב וסימן שלח סעיף ז:

יד ה ו מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה כד כה טוש"ע א"ח סי' שלח סעיף ח וסימן תקכא סעיף ג:

טו ז ח מיי' פכ"ה שם הלכה כה טוש"ע א"ח סימן שטז סעיף ד:

[ג"ל תניא]

[גי' סערוך אורא]

טז ט מיי' פ"א שם הלכה ו טוש"ע א"ח סימן שלז סעיף א:

לעיל לה: שבת מג.

שבת מג.

שם

מסורת הש"ס

[שבת קכו:]

רש"ל מ"ז

[לעיל ב: לה:]

שבת מג. [כל הסוגיא ע"ש כמה שינויים]

[שבת קכד: וש"נ]

[ג"ל וכדרך]

שבת עה. קג. קיא: קיז. קכ: קלג. קמג. סוכה לג: כתובות ו. בכורות כה.

לעיל ע"ב

רבינו חננאל

הכא אמר רב נחמן לא שנו אלא באותו הגג אבל מגג לגג אפילו גגותיהן שוין לא ותניא נמי הכי · ותוב הכא תניא לא ישלשלם בחבל בחלונות ולא יורידם דרך סולמות התם משום ביטול בית המדרש מאי שרי אי אסיר ולא איפשיט · מכסין פירות בכלים מפני הדלף ר' יצחק אמר פירות ממש שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת · עולא אמר אפילו אוירא דלבני. תנן וכן כדי יין וכדי שמן כלומר פירות אין לבנים לא ופרקינן אלו הכדות טבל הן שהן חשובין כלבנים שאינן ראוין לאכול מהן היום · ועוד אקשינן לר' יצחק נותנין כלי תחת הדלף הנה אינן פירות ופירק בדלף הראוי להשתמש בהן וכן פורסין מחצלת ע"ג כוורת דבורים בשבת בחמה מפני החמה ובגשמים כו' · ופירק כוורת נמי בדאיכא דבש בגווה שהן פירות.ובלבד שלא יתכוין לצוד כלומר כשפורש מחצלת על

יז א מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שטז סעיף ח וסימן תקכו סעיף ג :
יח ב מיי' פכ"ו שם הלכה יג טוש"ע א"ח סימן שח סעיף לד וסימן תקיח סעיף ס :
יט ג טוש"ע שם סימן שח סעיף לה :
כ ד טוש"ע שם סעיף לד :
כא ה מיי' פ"א מהל' יו"ט הלכה יז :
כב ו מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שלו סעיף א וסימן תקכד סעיף א :
דלית בה פירי לא וי"ל כצ"ל
כג ז מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע א"ח סימן שלט סעיף א וסימן תקכד סעיף א :
כד ח מיי' פכ"ג שם הלכה ה טוש"ע שם וסימן שלט סעיף ג :
כה [ח] מיי' שם הלכה יד טוש"ע א"ח סי' תקכד ס"א וסימן שלט סעיף ד :

אלא אימא ובלבד שלא יעשנה מצודה פשיטא מהו דתימא *במינו נצוד אסור שלא במינו נצוד מותר קמ"ל רב אשי אמר מי קתני בימות החמה ובימות הגשמים בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים קתני ביומי ניסן וביומי תשרי דאיכא חמה ואיכא גשמים ואיכא דבש: ונותנין כלי תחת הדלף בשבת: *תנא אם נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע בי רחיא דאביי דלוף אתא לקמיה דרבה אמר ליה זיל עייליה לפוריך להתם דלהוי כגרף של רעי ואפקיה יתיב אביי וקא קשיא ליה *וכי עושין גרף של רעי לכתחלה אדהכי נפל בי רחיא דאביי אמר תיתי לי דעברי אדמר אמר שמואל גרף של רעי ועביט של מימי רגלים מותר להוציאן לאשפה וכשהוא מחזירו נותן בו מים ומחזירו סבור מינה גרף של רעי אגב מנא אין בפני עצמו לא ת"ש* דההוא עכברתא דאשתכח בי אספרמקי דרב אשי אמר להו רב אשי נקטה בצוציתה ואפקוה: **מתני'** כל שחייבין עליו משום שבות משום רשות משום מצוה בשבת חייבין עליו ביו"ט ואלו הן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים *ולא מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין ואלו הן משום רשות [ה] לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מיבמין ואלו הן משום מצוה *לא *מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומה ומעשר כל אלו ביו"ט אמרו קל וחומר בשבת *אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד: **גמ'** לא עולין באילן גזרה שמא יתלוש ולא רוכבין על גבי בהמה גזרה שמא יצא חוץ לתחום שמע מינה *תחומין *דאורייתא אלא גזרה שמא יתתוך זמורה ולא שטין על פני המים גזרה שמא יעשה חבית של שייטין: ולא מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין: *גזרה שמא יתקן כלי שיר: ואלו הן משום רשות לא דנין: והא מצוה קעביד לא צריכא דאיכא דעדיף מיניה: ולא מקדשין: והא מצוה קעביד לא צריכא דאית

רש"י

מהו דתימא דבר שבמינו נצוד · שדרך לצוד את בני מינו כגון חיה ועוף אסור אבל האי דאין במינו נצוד שרי קמ"ל: רב אשי אמר · לעולם כדסנינן מעיקרא דאיכא דבש למאכל אדם ודקשיא לך בימות הגשמים מי איכא דבש לא קשיא דמי קתני ימות החמה וימות הגשמים: שופך · לחוץ: ושונה · יחזירנו למקומו תחת הדלף: ואינו נמנע · מלשטות כל היום אם צריך לכך: בי רחיא דאביי דלוף · הדלף היה נופל על הרחים שלו והיו עשוין בטיט ונמוחים מפני הגשמים ולא היה מספיק לכלים הצריכים לתת תחת הדלף: זיל עייליה לפוריך להתם · לבית שהוא שם דלהוי כגרף של רעי שיהו מאוסים הרחים לך להיות לפני מטתך ואתה מותר לטלטלן ולהוציאן לחוץ כדאמר לקמן דגרף של רעי מותר להוציאו לאשפה: וכי עושין גרף של רעי לכתחלה · וכי מותר לגרום שיהא הדבר מאוס לו כדי שיוציאנו: תיתי לי דעברי אדמר · תבואני זאת בשכרי שעברתי על דברי רבי: גרף ועביט כלי חרס הן אלא של רעי קרוי גרף ושל מימי רגלים קרוי עביט: נותן בו מים ומחזירו · דמוקמין מחמת מאוס הן ואי לאו אגב מיא לא מצי לטלטליהו ולהוציאו הוא דשרו ליה משום כבודו: סבור מינה · מדשמואל היו סבורים התלמידים דדוקא גרף נקט דאגב מנא שרי לטלטל את הרעי אבל בפני עצמו ליטול את הרעי או דבר מאוס ממש בידו ויוציאנו לא שרו ליה: באספרמקי · בשמים: בצוציתה · בזנבה: **מתני'** כל שחייב עליו · מדברי סופרים שלא לעשותו בשבת משום שבות או משום רשות שיש בו קצת מצוה אבל לא מצוה גדולה וקרוב הוא להיות דבר הרשות ויש בו איסור מדברי סופרים: או משום מצוה · או שיש בו מצוה ממש ואסרוהו חכמים לעשות בשבת: חייבין עליו · שלא לעשותו ביו"ט: ואלו הן · דברים שאסורין משום שבות שהטילו עליו חכמים לשבות מהן ואין בעשייתן שום מצוה: לא עולין באילן כו' · כולהו מפרש בגמרא אמאי גזור בהו רבנן: אין מטפחין · ביד: ואין מספקין · על ירך: ואין מרקדין · ברגל וכולן לשמחה ולשיר ובגמרא מפרש גזרה שמא יתקן כנגדן כלי שיר דקא עביד מנא: ואלו הן משום רשות · כלומר שהיה לנו להתירן משום שהן קרובין למצוה ואסרום חכמים האי דקרו ליה רשות משום הנך דבעי למתני בסיפא דהוו מצוה גמורה ולגביהן קרי להנך מליעי רשות ולהנך קמאי קרי שבות דאיסור שבות גמור יש בהן לפי שאין בהן צד לסלק גזירות חכמים מעליהן שאין בהן לחלוחית מצוה: לא דנין · דין: ולא מקדשין · אשה ובגמרא מפרש אמאי קרי ליה רשות (ומאי טעמא גזור עלייהו): ולא מקדישין · הקדשות: מעריכין · ערכך עלי ונותן כפי שנים כמו שכתוב בפרשת ערכין (ויקרא כז): ולא מחרימין · הרי בהמה זו חרם וסתם חרמים לבדק הבית: **גמ'** שמא יעלה ויתלוש · דהוי אסורא מדאורייתא דהיינו קוצר שתולש מן המחובר: שמא יצא חוץ לתחום · מתוך שאינו מהלך ברגליו אינו רואה סימני התחומין: שמע מינה תחומין מדאורייתא · מדגזור רכיבה אטו תחומין דאי מדרבנן לא הוו אסרי מלתא אחריתא משום דידיה: שמא יחתוך זמורה · להכותה והוי קוצר מן המחובר: חבית של שייטין · כלי של גומא שאורגין אותו ועושין כמין חבית ארוכה ולמדין בו לשוט: הא מצוה קא עביד · ואמאי קרי ליה רשות: ולא מקדשין הא מצוה קא עביד · שנושא אשה לפרות ולרבות ואמאי קא קרי ליה רשות:

תוספות

אלא אימא ובלבד שלא יעשנה מצודה · פ"ה ובלבד שלא יכסה בו כל החלונות דלר' יהודה אסור ולר' שמעון מותר וגם מעיקרא כי בעי לאוקומי כר' שמעון משמע ליה דבכל ענין מיירי אפילו לעשות כעין מצודה לסתום כל החלונות ותימה דהא מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות והכא ודאי הן נצודות ופירש הר"ר משה מאייבר"א דלר"ש נמי מיירי שיש חור קטן בכוורת אך אינו נראה וא"כ לא הוי פסיק רישיה ולא ימות ולר"ש מותר ורבי יהודה דאסר אפילו דבר שאינו מתכוין בעי חור גדול שיהא נראה לדבורים לצאת מן הכוורת:

שופך ושונה · למה דס"ד דאיירי לעיל בדלף שאינו ראוי לו קשה היכי מטלטל ליה הא הוה ליה ככלכלה והאבן בתוכה דאמר בסוף כירה (שבת דף מז. ושם) דלית בה *פירי וי"ל דשרי משום דהוי כגרף של רעי וכן משמע מדמייתי ליה הכא:

תיתי לי דעברי אדמר · אע"ג דאמרינן לעיל פ' יו"ט (דף כא: ושם) דאין עושין גרף של רעי לכתחלה ס"ל לרבה דהכא שרי משום פסידא דבי רחיא או משום דלא מקרו לכתחלה כל כך הכא כיון שהיו הגשמים כבר מזלפין בבית אין כל כך לכתחלה כמו מזמנין נכרי:

שמא יעשה חבית של שייטין · פ"ה שלוקחין קנים ועושה כעין חבית ושט בהן וקשה דהא תנן *ואלו טהורין בכלי חרס טבלא שאין לה לבזבזין וחבית של שייטין אלמא דחרס הוא לכן נ"ל שהוא כלי חרס שאין לו פתח ומתוך כך אינו יכול להשתקע במים לפי שאין המים יכולין ליכנס לתוכו ולכך לף על פני המים:

והא מצוה קא עביד · פ"ה וה"ל למחשבינהו בהדי אינך דסיפא ממצוה ומשני לא צריכא דאיכא דעדיף מיניה ולכך אינו מצוה כל כך דומיא דהני דסיפא ולפי זה יכול להיות דגם בדליכא דעדיף מיניה אסור וכן פירש נמי גבי לא מקדשין הא מצוה קא עביד כו' ומשני דאית ליה אשה ובנים משמע אפילו אין לו אשה ובנים מ"מ אסור וקשה דאמר פרק דיני ממונות (סנהדרין דף לה.) לפיכך אין דנין לא בע"ש ולא בערב יו"ט דהיכי נעביד לדייניה במעלי שבתא ולקטליה בשבת אין רציחה דוחה שבת ולא משני משום דאין דנין משמע התם דבסנהדרין דבסתמא ליכא עדיף מנייהו שפיר דנין ויש לייסב דניחא ליה להש"ס למימר טעמא לאסור מן התורה ולא לאסור אלא מדרבנן ור"ת פי' דהא מצוה קא עביד ואמאי גזרו כו' ומשני לא צריכא דאית ליה אשה ובנים אבל אם אין לו אשה ובנים מותר לקדש דמצוה קא עביד וקשה דבפ"ק דיומא בירושלמי גבי כהן גדול מתקנין לו אשה אחרת פריך והרי קונין לו קנין בשבת ומשני אין שבות במקדש ולשני דשרי כיון דמצוה קא עביד דהא כיון שמתה אשתו מצוה לו ליקח אשה אחרת ועוד קא עביד מצוה דכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו (ויקרא טז) אלא ודאי י"ל כפירוש הקונטרס ולא קשיא מההיא דסנהדרין דהא קאמר הכא טעמא שמא יכתוב וכיון דישבו כבר בדין מערב יו"ט וכתבו דברי המזכין ודברי המחייבים מבעוד יום כדקאמר התם אם כן לא שייך למגזר ועוד י"ל כפירוש ר"ת ולא קשיא מההיא דכהן גדול דשמא חד מתרי טעמי נקט והדר מסיק התם בירושלמי דיומא אמר רבי מונא הדא אמר' הדין דכונסין ארמלין צריך לכונסן מבעוד יום שלא יהא כקונה קנין בשבת ואיתא נמי בריש כתובות בירושלמי ומפרש התם טעמא דעד שלא *קנה אינו זכאי במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה משכנסה זכאי בכולם ונמצא כקונה קנין בשבת והוצרך נמי איכא לאוקמי בשיש לו אשה ובנים ומהאי טעמא דאין מקדשין לפי שנראה כקונה קנין אסור כמו כן לתת גט בשבת*:

[ועי' תוספות לעיל יז. ד"ה מ"ע ותוספות עירובין עא. ד"ה ומקני ותוספות גיטין עז: ד"ה ותיזיל ותוספות ב"ב קנו: ד"ה קונין]

[שבת קז: קז:]
[לעיל כה:] [שבת קמג.]
[שבת קכא:]
לעיל ל. שבת קמח:
פסחים סו: [שבת קכד. קמח:]
שבת מו: קכד: קלז: מגילה ז: לעיל כח. תוספתא דמגילה פ"א
[עירובין לה: סוטה לג:]
[כלים פ"ב מ"ג]
[עיין תוספות חגיגה ח. ד"ה משום]
[עיין תוספות חגיגה יז: ד"ה דכתיב]
[עיין תוספות לעיל ג. ד"ה תנן]
רש"ל מ"ז

גליון הש"ס
רש"י ד"ה ואין מספקין על ירך. עיין מו"ק כד ע"ב תוד"ה אבל:

רבינו חננאל

הכוורת יורידה למחצלת מעם מחוץ לנקב שנכנסין ויוצאין בו הדבורים · כי אם ישלשל המחצלת בפני הכוורת במקום הנקב אין הדבורים יכולין לצאת ונמצא כצודה בשבת או ביו"ט ואע"פ שאין במיני דבורים ניצוד: נותנין כלי תחת הדלף בשבת תנא נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע · ירושלמי א"ר חנינא עשו אותה כנהרות ומעינות שבאו מחוץ לתחום ותני כן נהרות ומעינות שבאו מחוץ לתחום ממלא מהן בשבת ואצ"ל ביו"ט · בי ריחייא דאביי דלוף א"ל רבה עייליה לפורייך התם כי היכי דליהוי האי דלף כגרף של רעי ועבים של מימי רגלים ואפקיה א"ל וכי עושין גרף של רעי לכתחלה אדשקלו וטרו נפל בי ריחייא דאביי אמר תיתי לי דעברי אדמרי אמר שמואל גרף של רעי ועבים של מימי רגלים מותר להוציאן לאשפה *) תניא נמי הכי · כשמחזיר הכלי נותן בו מים ומחזירו ואסיקנא דגרף של רעי מוציאין אותו אפילו בפני עצמו בלא כלי מההוא עכברתא דאשתכח באספרמקיא דרב אשי ואמר להו שקלוה בצוציתא מלשון ציצית הראש ואפקוה: **מתני'** כל שחייבים עליו משום שבות ומשום רשות ומשום מצוה בשבת חייבין עליו ביו"ם אלו הן משום שבות לא עולין באילן גזרה שמא יתלוש: **ירושלמי** אין עולין לאילן בין לח בין יבש רבי אחא בשם רבי אמר אסור לדוש על גבי זמורה בשבת היא שורשי אילן היא קולסי כרוב בגבוהין ג' אבל אינן גבוהין כארץ הם מפני מה אין עולין באילן שמא ישכח ויאכל או שמא ישכח וירעיד · ולא רוכבין על גבי בהמה מפני שהוא מצווה על שביתת בהמתו כמוהו שנאמר למען ינוח שורך וחמורך ונו' · גמרא דידן לא רוכבין על גבי בהמה גזרה שמא יחתוך זמורה ולא שטין על פני המים גזירה שמא יעשה חבית של שייטין לא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין גזרה שמא יעשה כלי שיר: **ירושלמי** לא מספקין סיפוק הבא מחמתו כדכתיב ויספוק את כפיו ולא מטפחין טיפוח שהוא לרצונו ר' יונה והברייא חורינא אומר בין הכן בין הכן אסור ור' יונה אומר אחורי ידיהן שרי דהוה סבין ביומי והוו מטפחין אחורי ידייהו בשבתא בהלולא דר' שמעון בר' הוו מטפחין אחורי ידייהו בשבתא עבר רבי מאיר ושמע קלהון אמר רבותינו הותרה השבת שמע רבי קליה אמר מי הוא זה שבא לרדותינו בתוך ביתנו שמע רבי מאיר קליה דרבי וערק נפקין פריי בתריה מיפרי אפרת רוהא פקוליה מן על קדליה דרבי מאיר אודיק רבי מן כותא וחמא קדליה דר' מאיר מן אוחורי אמר לא זכיתי לתורה אלא על חימית קדליה דר' מאיר מן אוחוריי ר' יוחנן ור"ל תרוויהון אמרי לא זכינן לאורייתא אלא על דחזינן אצבעתיה דר' מן גולגיקן דידיה · ולא מרקדין ריקוד עוקר רגלו אחת ומניח אחת קיפוץ ב' רגליו באחת

*) כ"ה הגי' ג"כ ברי"ף תניא נמי הכי גרף של רעי וכו'.

גמרא

דאית ליה אשה ובנים: לא חולצין ולא מיבמין: והא מצוה קא עביד לא צריכא דאיכא גדול **ומצוה בגדול ליבם וכלהו טעמא מאי גזרה שמא יכתוב: ואלו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין: גזרה משום מקח וממכר: ולא מגביהין תרומות ומעשרות: פשיטא תני רב יוסף לא נצרכא אלא ליתנה לכהן בו ביום וה"מ פירי דטבילי מאתמול אבל פירי דטבילי האידנא כגון עיסה *לאפרושי מינה חלה מפרשינן ויהבינן לכהן והני משום רשות איכא משום שבות ליכא והני משום מצוה איכא משום שבות ליכא א"ר יצחק לא מבעיא קאמר לא מבעיא שבות גרידתא דאסור אלא אפי' שבות דרשות נמי אסור ולא מבעיא שבות דרשות דאסור אלא אפי' שבות דמצוה נמי אסור: כל אלו ביו"ט אמרו: ורמינהו *משילין *דרך ארובה ביו"ט אבל לא בשבת אמר רב יוסף לא קשיא הא ר"א הא ר' יהושע דתניא *אותו ואת בנו שנפלו לבור ר"א אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ושוחטו והשני עושה לו פרנסה במקומו כדי שלא ימות ר' יהושע אומר *מעלה את הראשון ע"מ לשוחטו ואינו שוחטו וחוזר ומערים ומעלה השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט א"ל אביי *ממאי דילמא עד כאן לא קאמר ר"א התם אלא דאפשר בפרנסה אבל הכא דלא אפשר בפרנסה לא א"נ עד כאן לא קאמר ר' יהושע התם אלא דאפשר לאערומי אבל הכא דלא אפשר לאערומי לא אלא אמר רב פפא לא קשיא הא בית שמאי הא בית הלל דתנן* ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרה"ר וב"ה מתירין דלמא לא היא עד כאן לא קא אמרי בית שמאי התם אלא אהוצאה אבל אטלטול לא אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא: **מתני'** *הבהמה והכלים כרגלי הבעלים [ד] המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי אלו כרגלי הבעלים כלים המיוחדין לאחד מן האחין שבבית הרי אלו כרגליו ושאין מיוחדין הרי אלו במקום שהולכין [ה] השואל כלי מחבירו מעיו"ט כרגלי השואל ביו"ט כרגלי המשאיל וכן האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן *ר' יהודה פוטר במים מפני שאין בהן ממש: **גמ'** מתניתין דלא

רש"י

דאית ליה אשה ובנים · שני זכרים לב"ש או זכר ונקבה לב"ה ותו לא מיפקד כולי האי כדאמרינן ביבמות (דף סא:) ומיהא קצת מצוה איכא כדאמר *בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך (קהלת יא): מצוה בגדול · האחים ליבם ונפקא לן מוהיה הבכור (דברים כה): שמא יכתוב · פסק דין לדיין ושטר אירוסין לקדושין ושטר חליצה לחולצת וכתובה ליבמה: משום מקח וממכר · דלמקח וממכר דמו שמוציא מרשותו לרשות הקדש ומקח וממכר *אסור מן המקרא דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר (ישעיה נח) אי נמי מקח וממכר אתי לידי כתיבה שטרי מכירה וא"ת הויא לה גזרה לגזרה *כולה חדא גזרה היא: תני רב יוסף אפי' ליתנם לכהן בו ביום · דאיכא למימר לאו מוכחא מלתא היא דלתקוני טבלא מכוין דאין ידוע שיהא הוא צריך לשירים ורואים שמוליך תרומה לכהן ומחזי דכולה מלתא משום שמחת יו"ט דכהן שצריך לה הוא אפ"ה אסור: והני משום רשות איכא משום שבות ליכא · אאמצעיתא קאי דקאמר אלו הן משום רשות וכי אין בהן משום שבות והלא אסרום כדאמרינן כל שחייבין עליו אלמא כלהו לאסורא והני בתראי משום מצוה איכא בעשייתו ומשום שבות ליכא לאסרה בשבת בתמיה והלא אסרום והיכי פלגינהו תנא דמתני' דבקמאי אדכר שבות ובאמצעי ובתראי לא אדכר שבות: ה"ק לא מבעיא כו' · כלומר כולם משום שבות יש בהן והראשונים איסור יש בהן ואין בהן לאות מצוה והאמצעיים יש בהן שבות ואע"פ שיש בהן קצת מצוה והאחרונים מצוה גמורה הן ואעפ"כ גזרו עליהן שבות ולא זו אף זו קתני לא תימא קמאי הוא דאסירי דה"ל שבות גרידתא כלומר שעבר על השבות דאין עם עבירה זו שמץ מצוה אלא אפי' מצעי דה"ל שבות דאיכא רשות קרבות מצוה גבה נמי אסור: משילין פירות כו' · אלמא גזרו שבות על שבת שלא גזרו ביו"ט: הא ר' אליעזר · סיפא דקתני אין בין יו"ט לשבת דכל שבות דגזרו על שבת גזרו על יו"ט ואפי' בהפסד ממון ר"א היא שלא התיר להעלות אותו ואת בנו מפני הפסד ממון וריש' דקתני משילין ביו"ט מפני הפסד ממון ר' יהושע היא: אותו ואת בנו · שאין מותרין לשחוט שניהן היום: דאפשר לאערומי · דלא מוכחא מילתא דלהצלת ממונו מכוין דהרואה אומר הראשון שהעלה כחוש הוא והשני יפה הימנו: אבל הכא לא אפשר לאערומי · דהכל יודעין שלא יניחם ואינו עושה אלא להציל ומזלזלין באיסור יו"ט: אין מוציאין את הקטן וכו' · דלא הותרה הוצאה שלא לצורך וגבי טלטול שלא לצורך נמי גזרינן ואפי' גבי הפסד ממון ולב"ה דאמרי הוצאה שלא לצורך מותרת מה"ת בטלטול נמי לא גזור רבנן: אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא · תחילת הוצאה ע"י טלטול היא וכל מה שגזרו אינו אלא משום הוצאה והאי דלא גזרו על טלטול כלים ואוכלים מפני שלא יוכלו לעמוד בהן לבטל עונג שבת ושמחת יו"ט: **מתני'** הבהמה והכלים כרגלי הבעלים · אין אדם יכול להוליכה ביו"ט אלא במקום שבעליה יכולין לילך ואם לא ערב יש לה אלפים לכל רוח העיר ואם ערב לצפון גם היא תלך לצפון ולא לדרום: ושאינן מיוחדין · לאחד מהן אלא לכולן: הרי אלו כמקום שהולכין · למקום שכולן יכולין לילך מותר להוליך את הכלים אבל אם ערב אחד מהם לסוף אלפים לצפון והשאר לא ערבו הוא מעכב על ידם מלהוליכם לדרום אפי' פסיעה אחת מפני חלקו והן מעכבין על ידו מלהוליכם לצפון אלא אלפים שכן מותרין בהן: הרי הוא כרגלי השואל · שהרי קנה שביתתו אצלו בין השמשות דבין השמשות שהוא כניסת היום קונה שביתה: ביו"ט · ואם שאלו ביו"ט משחשכה: הרי הוא כרגלי המשאיל · לפי שקנה שביתה אצל בעליו: האשה ששאלה מחברתה תבלין · לקדרתה: ומים ומלח לעיסתה הרי אלו · הקדרה והעיסה: כרגלי שתיהן · אין מוליכות אותם אלא למקום ששתיהן יכולות לילך דכיון דביו"ט שאלה קנו התבלין או המים והמלח שביתה אצל בעליהן: שאין בהן ממש · אין ניכרות לא בקדרה ולא בעיסה הלכך אין מעכבות הולכתן ובגמ' מוקי לה בתבשיל עבה שאין המים ניכרים בו ובמלח לא פליג דמוקמינן לה בגמ' במלח אסתרוקנית שהיא גסה וניכרת: **גמ'** מתני' · דקתני המוסר בהמתו לרועה ביו"ט הרי אלו כרגלי הבעלים ולא כרגלי הרועה דלא

תוספות

משום מקח וממכר · פרש"י דלמקח וממכר דמו שמוציאן מרשותו לרשות הקדש ומקח וממכר אסור מן המקרא דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר אי נמי מקח וממכר אתי לידי כתיבת שטרי מכירה ואם תאמר הוי לה גזרה לגזרה כולה חדא גזרה:

ורמינהו משילין פירות דרך ארובה וכו' · ותימה דאמרינן במגילה (דף ז:) אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ואמאי לא פריך ליה ממשילין וכו' וע"ק אמאי לא פריך נמי מב"ה דמתירין הוצאה ביו"ט שלא לצורך ובשבת אסור וי"ל דהתם לא פריך ממתני' משום שהיה יודע שהיה יכול לדחות דהא דקאמר התם אין בין יו"ט לשבת כו' ה"מ דברים שהן דאורייתא אבל מילי דרבנן איכא טובא בינייהו והכא מיירי בשבות דרבנן ולכך לא מייתי מהוצאה דאיסורא דאורייתא ומ"מ קאמר שפיר בסמוך הא ב"ש דהכי מדמה דכיון דב"ש מחמירין גבי הוצאה שלא לצורך כך הם מחמירים גבי טלטול דרבנן כדמסיק במסקנא דטלטול משום הוצאה הוא דאסור:

ושמואל

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ב מהל' יבום וחליצה הל' ו סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סי' קסא סעיף ד:

כו ב מיי' פ"ג מהלכות יו"ט הל' ח טוש"ע א"ח סי' תקו סעיף ג:

כז ג מיי' שם פ"ב הלכה ד טוש"ע א"ח סימן תלא סעיף י:

[עיין תוספות ב"ב יב. ד"ה אטו]

כח ד מיי' פ"ה מהלכו' יו"ט הל' ט טוש"ע א"ח סימן שנו סעיף ג:

כח [ד] מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ד:

כט ה טוש"ע שם ס"ח:

כט [ה] מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעיף יא:

ל ו מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף יב:

פירות דרך ארובה כצ"ל

רבינו חננאל

כאחת א"ר אלעזר כל משמיעי קול אסורין בשבת ומסקנא אקושי אתרעא בשבתא לא: ואלו הן משום רשות לא דנין והא מצוה קעביד דאיכא דעדיף מיניה ולא מקדשין בדאית ליה אשה ובנים דלאו מצוה קעביד ולא חולצין ולא מיבמין בדאיכא אח גדול ממנו דאמרינן מצוה בגדול לייבם · וכולהו מאי טעמא לא גזרה שמא יכתוב: ירושלמי תני ר' חייא דנין דיני ממונות בע"ש ואין דנין דיני נפשות ואלו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין מאי טעמא משום דמחזי כמקח וממכר ולא מגביהין תרומות ומעשרות הני מילי דטבילי מאתמול אבל דטבילי ביו"ט כגון הלש עיסה לאפרושי מינה חלה וכיוצא בה מפרשינן ויהבינן ליה לכהן הני משום רשות אין משום *) מצוה לא כו' ופריק ר' יצחק לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא שבות גרידתא דאסור אלא אפילו שבות דמצוה אסור וכ"ש שבות דרשות תנא **) אין דנין ולא מקדשין ולא מגרשין ולא ממאנין ולא חולצין ולא מייבמין רשות לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומה ומעשרות כל אלו ביו"ט ק"ו בשבת אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד וכולן שעשו ישראל בין אנוסין בין שוגגין בין מזידין בין מוטעים מה שעשה עשוי בשבת ואין צריך לומר ביו"ט: אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד והתנן משילין פירות כו' ופריק רב יוסף ולא קשיא מתניתין דהכא ר' אליעזר היא ומתניתין דמשילין ר' יהושע דתניא אותו ואת בנו שנפל לבור ר' אליעזר אומר מעלה את הראשון כו' ודחי אביי דלמא עד כאן לא קאמר ר' אליעזר גבי הבהמה שהיא בבור עושה לו פרנסה במקומה ואינו מעלה אותה משום דאפשר לה בפרנסה במקומה אבל גבי פירות שהן בגג אי אפשר שלא יפסידם אלא אם כן משילן הכי נמי דשרי אי נמי עד כאן לא קשרי ר' יהושע התם אלא בהערמה דמחזי כמעלהו לשוחטו אבל להשיל פירות בהדיא משום שלא יופסדו לא · ונדחה זה ושני רב פפא לא קשיא מתניתין דמשילין בית הלל דמתירין ומתני' דהכא בית שמאי היא דתנן אין מוציאין את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרשות הרבים ובית הלל מתירין · ושרינן לאוקומה למתניתין אפי' לבית שמאי דטלטול בעלמא הוא ונדחה. וכרב פפא קי"ל דהא דקתני אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד דברי בית שמאי הן ובית הלל פליגי עלייהו: ירושלמי אין בין יו"ט כו' והא סקילה בשבת ואין סקילה ביו"ט כרת בשבת ואין כרת ביו"ט מכות בשבת ואין מכות ביו"ט וא"ת בדברים שיש בהן אוכל נפש והא קתני משילין פירות ביו"ט כו' ועוד שוחקין עצי בשמים למילה ביו"ט אבל לא בשבת א"ר יוסי והוא שמל ותו התני מודים חכמים לר' מאיר בחותמות שבקרקע כו' מהו להדליק נר של

*) אולי צ"ל משום שבות ליכא והני משום מצוה איכא משום רשות ליכא כו'. **) בתוספתא דמכילתין פ"ד ושם הגי' אלו הן משום רשות לא דנין וכו' ולא מיבמין ואלו הן משום מצוה לא מקדישין וכו' וכצ"ל ·

מסורת הש"ס

[יבמות סב:] · יבמות כד. לט. · [עיין פרש"י לעיל כז: ד"ה אין פוסקין] · לעיל ט. · [לעיל לה:] · שבת קיז: קכד. [תוספתא פ"ג] · [לעיל כו.] · [שבת קכד. ע"ש] · שם קכד: לעיל יב. · עירובין לז: · שם

גליון הש"ס

רש"י ד"ה משום מקח וממכר וכו' אסור מן המקרא · עיין רש"י לעיל דף כז ע"ב ד"ה אין פוסקין:

עין משפט
נר מצוה

לא א ב מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הל' יא סמג עשין מד"ס א טוש"ע א"ח סימן תצז סעיף ה :

לב ג מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סע"ט:

[וע"ע תוספות יומא נו. ד"ה דגרי ותוספות בכורות מה. ד"ה דכולי]

לג ד מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף י :

לג [ד] מיי' פ"ז מהל' טומאת מת הל' ב :

לד ה מיי' פי"א מהל' שמטה ויובל הל' כ :

[דף יד:]

[לעיל י. ע"ש]

יש גורסין רב אשי עיין בסדר הדורות

דלא כר' דוסא דתניא ר' דוסא אומר ואמרי לה אבא שאול אומר הלוקח בהמה מחברו מערב יו"ט אע"פ שלא מסרה לו אלא ביו"ט הרי היא כרגלי הלוקח *והמוסר בהמה לרועה אע"פ שלא מסרה לו אלא ביו"ט הרי היא כרגלי הרועה אפי' תימא ר' דוסא ולא קשיא כאן ברועה אחד כאן בשני רועים דיקא נמי דקתני לבנו או לרועה שמע מינה *אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' דוסא ומי אמר ר' יוחנן הכי והאמר ר' יוחנן *הלכה כסתם משנה *ותנן הבהמה והכלים כרגלי הבעלים ולאו אוקימנא כאן ברועה אחד כאן בשני רועים ת"ר שנים ששאלו חלוק אחד בשותפות זה לילך בו שחרית לבית המדרש וזה ליכנס בו ערבית לבית המשתה *זה ערב עליו לצפון וזה ערב עליו לדרום זה שערב עליו לצפון מהלך לצפון כרגלי מי שערב עליו לדרום וזה שערב עליו לדרום מהלך לדרום כרגלי מי שערב עליו לצפון ואם מצעו את התחום הרי זה לא יזיזנה ממקומה אתמר שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות רב אמר חבית מותרת ובהמה אסורה ושמואל אמר חבית נמי אסורה מאי קסבר רב אי קא סבר *יש ברירה אפי' בהמה תשתרי ואי קסבר אין ברירה אפילו חבית נמי אסורה לעולם קסבר יש ברירה ושניא בהמה דקא ינקי תחומין מהדדי אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב לאיסור מוקצה לא חששו לאיסור תחומין חששו שתיק רב מאי הוי עלה ר' הושעיא אמר יש ברירה ור' יוחנן אמר אין ברירה וסבר ר' הושעיא יש ברירה והתנן *[ד] המת בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאים נפתח אחד מהן הוא טמא וכולן טהורים חשב להוציאו באחד מהן או בחלון שיש בו ארבעה על ארבעה מצלת על הפתחים כולן ב"ש אומרים והוא שחשב עליו עד שלא ימות המת וב"ה אומרים אף משימות המת ואתמר עלה *אמר *ר' הושעיא לטהר את הפתחים מכאן ולהבא מכאן ולהבא אין למפרע לא אפוך ר' הושעיא אמר אין ברירה ור' יוחנן אמר יש ברירה ומי אית ליה לר' יוחנן ברירה *והאמר רב *אסי א"ר יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל וכי תימא כי לית ליה לרבי יוחנן ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה ובדרבנן מי אית ליה *והתני איו ר' יהודה אומר אין אדם מתנה על שני דברים כאחד אלא אם בא חכם למזרח עירובו למזרח למערב עירובו למערב ואילו לכאן ולכאן לא

והוינן

ושמואל אמר אף חבית אסורה דלית ליה ברירה ותימה דבפרק מי שאחזו (גיטין דף עג:) דאמר דאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם ימות יהא גט ואם לא ימות לא יהא גט ולכי מיית הוי גיטא אלמא אית ליה ברירה דה"נ דייק בריש כל הגט (שם דף כה: ושם) וי"ל דהייתו דוקא תולה בדעת אחרים אבל תולה בדעת עצמו כי הכא לית ליה ברירה* :

לאיסור מוקצה לא חששו · אגן סהדי דכל אחד מנייהו אקני דעתיה מחלקו של חברו ואם היו רוצין לאכלה כאן אינה אסורה משום מוקצה לומר כל חלק וחלק יונק משל חברו ויש כאן מוקצה ולהוליכה איש לתחומו אתה אוסר עליהן מפני יניקה זאת אם יש לחוש צריך לחוש אף משום מוקצה כפ"ה וקשה מאי יניקת מוקצה יש כאן והלא חלק חברו מותר לו לאכול אם נתן לו חברו דאמר לעיל* משלחין ביו"ט בהמה חיה ועוף בין חיין בין שחוטין ומפרש רבינו שמואל לאיסור מוקצה שהבהמה גדלה ומוסיפה שמנונית ביום טוב ולא אסרת להו למיחש להכי אע"ג דסבירא ליה כרבי יהודה במוקצה לאיסור תחומין שחלק כל אחד יונק ומתגדל משל חברו חששת לאסרה בכך:

והוינן

דלא כר' דוסא : כאן ברועה אחד · שאין בעיר אלא רועה אחד כל בני העיר מעמידין בהמתם ברשותו ונקנית שביתתו הלכך בין מוכר בין לוקח דעתו שלא תקנה הבהמה שביתתו אצלו אלא בשביתת הרועה ומתני' בשני רועים דלא ידעינן להי מנייהו הויא לה דעת בעלים הלכך הרי הן כרגלי הבעלים אם אינם אצל הרועה מבעוד יום : דיקא נמי · דמתני' בשני רועים : שנים ששאלו חלוק · מבעוד יום להיות ברשות שניהם : זה לילך בו שחרית · של יו"ט לבית המדרש : וזה לילך בו ערבית · של יו"ט לבית המשתה : עליו לצפון · על מנת אותו חלוק להוליכו לצפון : זה שערב עליו לצפון מהלך · ומוליכו לצפון : כרגלי מי שערב לדרום · מה שרגליו של דרומי יכולין לילך לצפון מוליכו זה לצפון ולא יותר : וזה שערב עליו לדרום· מוליכו(א) זה לדרום כרגלי מי שערב עליו לצפון כמו שרגליו של צפוני מותרות לילך לדרום מוליכו זה ולא יותר מפני חלקו של צפוני כגון אם נתנו שניהם עירובן בסוף אלף אמה זה לצפון להיות לו שלשת אלפים לצפון ואלף לדרום שהרי ממקום ערובו יש לו אלפים אמה לכל רוח וזה לדרום לסוף אלף להיות לו שלשת אלפים לדרום ואלף לצפון אין יכולין להוליכן אלא אלף אמה לכל צד ששניהם מותרים בהם : ואם מצעו עליו את התחום · תחום שבת מצפון לדרום ארבעת אלפים שנים לצפון ושנים לדרום ואם נתנו עירובן זה לסוף אלפים לצפון וזה לסוף אלפים לדרום ונמצא תחום שלם ממוצע להפסיק בין שני עירוביהן לא יזוז ממקומו לא לצפון ולא לדרום שהצפוני אין לו לדרום אפילו פסיעה וכן הדרומי לצפון שממקום עירובו יש לו אלפים לכל רוח שהרי לכך ערב שתסתלק שביתתו ממקום לינתו ותקנה במקום עירובו: שנים שלקחו· מעיו"ט לחלקן ביו"ט : חבית מותרת · להוליך כל אחד חלקו למקום שערב : ובהמה אסורה · להוליך אלא למקום ששניהם הולכים : אפי' חבית אסורה · דאין ברירה וי"ל חלק שבא לזה היה ראוי לחברו ובין השמשות קנה חלק זה שביתת חברו : לעולם קסבר יש ברירה · הלכך חבית מותרת ושאני בהמה שחיותה בחייה בין השמשות וכל אבריה בחייה יונקים זה מזה ומשחטה ינק כל אבר ואבר משל חברו ואין כאן לברור : ינקי תחומין · חלקי הבהמה שראוין לשני תחומין : לאיסור מוקצה לא חששו · אגן סהדי דכל חד מינייהו אקני דעתיה מחלקו של חברו ואם היו רוצים לאכלה כאן אינה אסורה עליהם משום מוקצה לומר כל חלק ינק מחבירו ויש כאן מוקצה ולהוליכה איש לתחומו אתה אוסר עליהם מפני יניקה זו אם יש לחוש צריך לחוש אף משום מוקצה : יש ברירה · וחבית ובהמה מותרין : אין ברירה · ושניהם אסורין : המת בבית כו' · מפורש בפרק קמא : ואתמר עלה א"ר הושעיא · הא דאמרי ב"ה אף משימות המת חשב מועלת לטהר כלים הבאים בפתחים ממחשבה ואילך הוא דקאמרי אבל כלים דמעיקרא לא דאין ברירה לומר הוברר דקודם שימות נמי דעתיה להאי פתחא : אפוך · קמייתא : לקוחות הן · ולא אמרינן הוברר לכל אחד חלק ירושתו וירושה אינה חוזרת ביובל אלא שמא חלק הבא לזה לא היה שלו והרי החליפו חלקיהם והוו להו לקוחות ומחזירין זה לזה ביובל : בדאורייתא · לעמוד כנגד דבר תורה כגון יובל לא סמכינן אברירה : אבל בדרבנן · לעמוד כנגד איסור תחומין דרבנן סמכינן אברירה הלכך חבית ובהמה מותרים : ובדרבנן מי אית ליה והתני איו · שם חכם : אין אדם מתנה על שני דברים כאחד · בעירובין תנן מתנה אדם על עירובו ומניח שני עירובין ששמע שעתיד חכם לבא סמוך לעירו בתוך ד' אלפים לדרום ברבים ואינו יודע אם למזרח אם למערב אומר אם בא חכם למזרח ערובי שבמזרח יקנה לי שביתה בא למערב ערובי שבמערב יקנה בא לכאן ולכאן אם יבאו שנים למקום שארצה אלך ואברור למחר יהא ערובי דבין השמשות קונה לאותו רוח למפרע ואי אפשר כן אלא ע"י ברירה דכי בורר למחר אומרים הוברר דבין השמשות נמי דעתיה לגבי האי ובא ר' יהודה לחלוק ולומר אינו מתנה על שני חכמים לומר למחר אברור דכי בורר למחר מי יימר דערוב של אותו רוח קנה לו בין השמשות והוברר למפרע לא אמרינן : אלא אם בא חכם כו' · על חכם אחד ואינו יודע לאיזה רוח יבא אפשר להתנות :

והוינן

רבינו חננאל

של נטלה א"ר אבינא תני בית שמאי אוסרים ובית הלל מתירים : הבהמה והכלים כרגלי הבעלים כו' · אוקימנא בב' רועים לפיכך כרגלי הבעלים אבל הא דתני ר' דוסא הלוקח בהמה מחבירו מעיו"ט אע"פ שלא נתנה לו אלא ביו"ט הרי היא כרגלי הרועה אוקימנא ברועה אחד א"ר יוחנן הלכה כרבי דוסא · המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי הוא כרגליו כלים המיוחדים לאחד מן האחים כרגליו ושאין מיוחדין למקום שכולן הולכין : ת"ר שנים ששאלו חלוק אחד זה לילך בו שחרית לבית המדרש וזה לילך בו ערבית לבית המשתה זה עירב עליו לצפון וזה עירב עליו לדרום זה שעירב לצפון מהלך כרגלי מי שעירב עליו לדרום וזה כו' *) אם יש בו אלפים אמה לכל רוח ואם יערב לצפון בסוף אלף מקיר העיר ותוצה יש לו רשות להלך לצפון ג' אלפים ובדרום אלף בלבד וזה פירושו כגון שעירב אחד מהן לצפון בסוף אלף והאחד בסוף אלף לדרום נשאר לזה שעירב לצפון אלף בדרום כלומר יש לו רשות להלך אלף בדרום שנשארו לו מן האלפים שבצפון וכן הדין בחבירו ואם מיצעו עליו את התחום הרי אלו לא יזיזוהו ממקומו כלומר אם עירב האחד בדרום בסוף אלפים נמצא שהעתיק רשותו מן העיר ושבת בסוף אלפים אמה **) [להלך בדרום אמה] ואין לו בצפון אפילו אמה אחת וכן אם עירב חבירו לצפון בסוף אלפים העתיק אלפים שהיו לו בדרום לצפון ולא נשאר לו בדרום כלום וכיון שחלוק זה קנה שביתה כרגלי שניהן וזה אין לו בצפון כלום רשות להלך בו והאחר אין לו בדרום רשות להלך אפילו אמה אחת לא יזיזוהו ממקומן וזה פירוש אם מיצעו עליו את התחום · איתמר שנים שלקחו חביות בשותפות ביו"ט וזה צריך לילך בדרום וזה צריך לילך בצפון אמר רב חבית מותרת לחלקה וליטול זה חציה בצפון וזה חציה בדרום אבל הבהמה אסורה ואע"ג (דאין) [דיש] ברירה וכיון שחלקו ונוטל זה חציה וזה חציה נתברר כי כל אחד מה שלקח הוא חלקו המגיעו מאתמול . ולמה אוסר רב משום דקא ינקי תחומין מהדדי פירוש הבהמה איבריה יונקין זה האבר אגב זה האבר ואי אפשר שלא נשאר מזה החצי לזה ומזה החצי לזה · ואקשו לרב [לאסור] מוקצה לא חששו כלומר הבהמה כולה אתמול מוקצה היתה ואנו שוחטין אותה ביו"ט לאיסור שינק זה החצי חששו שתיק רב ור' יוחנן אמר אפילו חבית נמי אסורה וקי"ל כר' יוחנן · איתמר רב אמר יש ברירה ור' יוחנן אמר אין ברירה· ואקשינן וסבר ר' (יוחנן) יש ברירה והתנן המת בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאים נפתח אחד מהן כו' וכבר פירשנוהו למעלה ופירק אפיך רב אושעיא אמר אין ברירה ור' יוחנן אמר יש ברירה· ומי אית ליה לר' יוחנן ברירה והאמר ר' אסי א"ר יוחנן האחין שחלקו הרי הן כלקוחות ומחזירין זה לזה ביובל וא"ת יש ברירה למה מחזירין כיון שלקחו נתברר כי זהו חלקו המגיעו שהורישו אביו מתחלה · וא"ת שאני ירושה שהיא מן התורה ולפיכך אין לו ברירה אבל בדרבנן אית ליה ברירה ומי אית ליה ברירה כלל והתני [איו] ר' יהודה אומר אין אדם מתנה על ב' דברים כאחד

*) אולי צ"ל דאדם יש לו אלפים אמה וכו' . **) אולי צ"ל להלך בדרום עוד אלפים אמה .

מסורת הש"ס

[לקמן מ.]

[שבת מו. וש"נ] לקמן מ.

עירובין נ: ע"ש

[חולין קלז:]

עירובין מח. לעיל י. אהלות פ"ז מ"ג

[עי' תוספות עירובין לז. ד"ה אמר]

גיטין כה. מח. ב"ק סט: בכורות נו: נג.

עירובין לו: חולין יד: יומא נו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וזה שערב עליו לדרום מוליכו לדרום כצ"ל ותיבת זה נמחק :

והוינן בה מ"ש לכאן ולכאן דלא דאין ברירה מזרח ומערב נמי אין ברירה וא"ר יוחנן וכבר בא חכם אלמא לית ליה לר' יוחנן ברירה אלא לעולם לא תיפוך [א]וכי לית ליה לרבי אושעיא ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה דרש מר זוטרא הלכה כרבי אושעיא *אמר שמואל [ב]שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם [ג]שור של רועה הרי הוא כרגלי אותה העיר: [ד]השואל כלי מחבירו מערב יו"ט: פשיטא [ה]לא צריכא שלא מסרו לו אלא ביו"ט מהו דתימא לאו ברשותיה אוקמיה קמ"ל מסייע ליה לר' יוחנן דא"ר יוחנן השואל כלי מחבירו מערב יום טוב אף על פי שלא נתנו לו אלא ביו"ט הרי הוא כרגלי השואל: [ו]ביו"ט כרגלי המשאיל: פשיטא [ז]לא צריכא דרגיל ושאיל מיניה מהו דתימא ברשותיה קא מוקים ליה קמ"ל מימר אמר דלמא משכח איניש אחרינא ואזיל ושאיל מיניה: וכן האשה ששאלה מחברתה: כי סליק רבי אבא אמר יהא רעוא דאימא מלתא דתתקבל כי סליק אשכחיה *לר' יוחנן ורבי חנינא בר פפי ור' זירא ואמרי לה ר' אבהו ור' שמעון בן פזי ור' יצחק נפחא ויתבי וקאמרי אמאי ולבטיל מים ומלח לגבי עיסה אמר להו ר' אבא

הרי

[לקמן מ.]

[גירסת רש"ע אשכחיה לר' אבין]

רש"י

והוינן בה כו'. דקא ס"ד זימנין דחכם לא בא עד לאחר בין השמשות כגון שחשכה לו בתוך התחום שבאותו מקום בית המדרש או בתוך ד' אלפים והוא מכיר אילן או גדר לסוף אלפים למקום שחשכה לו ואמר שביתתי תחתיו דיכול להלך משחשכה ד' אלפים אמות כדאמר בעירובין (דף מט:) הלכך היכא דבשעת קניית עירוב לא אתי חכם להוא אתרא והדר אתא מי יימר דקנה ההוא עירוב למפרע דלמא חכם בין השמשות לא היה דעתו לבא לכאן אי לא סמכינן אברירה לומר הוברר דלרוח זה היה חכם עתיד לבא וזה התנה דלמקום שיבא החכם יהא ערובו קונה למפרע: וא"ר יוחנן גרסינן: וכבר בא חכם. הא דאמר רבי יהודה אם בא חכם למזרח וכו' דעל חכם יכול להתנות בשכבר בא קודם בין השמשות עסקינן אך זה אינו יודע לאיזה רוח בא וקאמר לאותו רוח שבא לו יהא ערובי קונה דאין קנייתו על ידי ברירה אלא קנייה ודאית ולמחר גלוי מילתא בעלמא הוא דלרוח שישמע זה שהיה בו החכם קנה ערובו ומדאצטריך ר' יוחנן לאוקמה בשכבר בא חכם ש"מ לית ליה ברירה ואפי' בתחומין דרבנן: אלא לעולם לא תיפוך. ורבי אושעיא הוא דאמר יש ברירה ודקשיא לך לטהר את הפתחים מכאן ולהבא: בדאורייתא. כגון טומאת מת לית ליה ברירה ודרך יציאתה הלכה למשה מסיני כדאמרי' בסוכה (דף ו.) דהלכות טומאה הכי גמירי להו: אבל בדרבנן. כגון תחומין אית ליה: שור של פטם. שמפטם שוורים למכור: הרי הוא כרגלי כל אדם. אפי' בן עיר אחרת שבא לכאן ע"י עירוב מוליכו למקומו דכיון דאורחיה לזבוניה מאתמול אוקמיה ברשותיה דמאן דאתי למחר וזבין ליה: שור של רועה. אדם שמגדל בהמות שלו ופעמים שמוכר מהן לשכיניו ומכיריו: הרי הוא כרגלי אנשי אותה העיר. אלפים אמה לכל רוח ואפילו עירב רועה זה ד' אלפים אמה לרוח אחת אינו מעכב על אחד מבני אותה העיר שלקחו הימנו ביו"ט מלהוליכו לרוח שכנגדה אלפים דמאתמול אוקמיה ברשות בני העיר לפי שרגילין ליקח הימנו אבל כרגלי בני עיר אחרת לא דאין לרועה שם סוחר בהמות כמו פטם שיכירוהו בני עיר אחרת ליקח הימנו: פשיטא. דכי שאלו מבעוד יום ברשותיה קאי: קמ"ל כו'. והשואל דקא תני בדבורא בעלמא ולא משך מבעוד יום וקמ"ל כיון דאסמכיה ברשותי' אוקמיה: ביו"ט הרי הוא כרגלי המשאיל פשיטא. כיון דרישא בדבורא בעלמא מוקמינן וסיפא נמי הכי איתא דאפילו דבורא לא הוה אלא ביו"ט: מימר אמר. האי משאיל: דלמא. כיון דלא אתי ואמר לי איניש אחרינא אשכח: כי סליק רבי אבא. כשרצה לעלות או כשהיה בדרך אמר תפלה זו: יהא רעוא. כי אמטי להתם: אימא מילתא. דשמעתא: דתתקבל. לחכמי המקום שלא אבוא: כי סליק. כלומר כי מטא להתם: אמאי. כרגלי שתיהן נבטל איסור תחומין דמים ומלח דזוטרי לגבי עיסה דנפישא: אמר נהו רבי אבא. ומשום דחלקה של זו מועט בה יאבד שמה מלקרות על עיסה זו וכי מי שנתערב לו כו' יאכל הלה זה שהרוב שלו:

וחדי

תוספות

והוינן בה מ"ש כו' מזרח ומערב . מי אין ברירה. פ"ה דס"ד דהחכם בא בשבת על ידי אילן או גדר ואמר שביתתי תחתיו מבעוד יום ועל ידי כך בא בשבת מחוץ לתחום וקשה דהאיך יכול לבא בשבת משני לדי העיר למזרח ולמערב כיון שיש יותר מד' אלפים בינתיים לכן נ"ל כדפ"ה בעירובין (דף לו: וסס*) דלעולם אינו יכול לבא בשבת רק מרוח אחת ומ"מ לריך ברירה דשמא לא יזוז ממקומו דהא קאמר ואם לאו שלא יבא חכם לא כאן ולא כאן הריני כבני עירי והא דקאמר למזרח ולמערב לאו דוקא דאם כן יהא משמע דלריך למזרח משום מערב ולמערב משום מזרח אלא רולה לומר למזרח או למערב נמי אין ברירה דשמא לא יזוז ממקומו ועוד אמר הרר"ף דיכול להיות דהחכם בא משני לדדי העיר בשבת ואפילו בלא אילן וגדר כגון שהוא קרוב לשם אלפים של עיר מלפונה והוא רולה להתקרב לתוך ד' אלפים של עיר לרוח מזרחית לפונית או לרוח מערבית לפונית מפני שיש שם מקום יפה לדרוש ואין נגד העיר ממש מקום פנוי לדרוש רק בשני מקומות אלו ואין האדם מניח ערובו למזרח ממש ולמערב ממש אלא מתקרב הוא לגד החכם כל מה שיכול ומניח ערובו לאלפים אמה של רוח מזרח לגד לפון וכן לאלפים אמה של רוח מערבי לגד לפון וכמלא שהוא יכול להתקרב עד תוך אלפים של מקום שביתת החכם שהוא מהלך כל אלכסון של ד' אלפים לגד לפון ע"י ערובו ומניח למזרח או למערב והא דקאמר למזרח ולמערב ר"ל למזרח תחומי העיר או למזרחו של חכם וקל להבין: **ואמר** רבי יוחנן וכבר בא חכם אלמא לית ליה לר' יוחנן ברירה. וא"ת לישני ליה דיש חלוק בין תולה בדעת עלמו לתולה בדעת אחרים לכאן ולכאן לא משום דתולה בדעת עלמו אבל למזרח ולמערב דתולה בדעת החכם אית ליה ברירה וי"ל דר' יוחנן סבר דאין חלוק בין תולה בדעת עלמו לתולה בדעת אחרים והא דקאמר מ"ש הייגו ר' יוחנן דקאמר הכי כדי לבא לתרץ שכבר בא חכם וכי האי גוונא אשכחנא (*בבבא בתרא) דקאמר וכמה אמר ר' ילחק וכו' והיינו מילתיה דר' ילחק וא"ת מאי פריך מדתני איו. לרבי יוחנן הא ע"כ נ"ל דלרבי יוחנן אית ליה ברירה לר' יהודה דסבר ליה דאין חלוק בין תולה בדעת עלמו לתולה בדעת אחרים דהכי אמרינן בפרק בכל מערבין (עירובין דף לו:וסס) דקאמר התם מתנה אדם על שני דברים כו' ר' יהודה אומר אם היה אחד מהם רבו ילך אחר רבו ואם היו שניהם רבותיו למקום שירלה ילך דאית ליה ברירה וקאמר עלה בגמרא ליתא למתני' מדתני איו ופריך אדרבה ליתא לדאיו מקמיה·מתני' דמתנה אדם על ערובו ומשני התם משום דתניא הלוקח יין מבין הכותים פי' מסייע ליה לדתנא איו סמי חדא מקמי תרתי כו' והקשה ר"י התם אדרבה ליתא לדאיו והוא דהלוקח דלית להו ברירה משום דתנן בפרק מי שאחזו (גיטין דף עג.) מה היא באותן הימים הרי היא כאשת איש לכל דבריה ולכי מיית הוי גיטא [ודייקינן מינה דאית ליה לר"י ברירה] ותנן נמי בעה"ב שאמר מה שלקטו עניים היום יהא הפקר אלמא כולהו הכי מתני' אית להו ברירה לר"י וא"כ סמי תרתי מקמי תלת ומשני לעולם איתא לדאיו דכולהו מתניתין איירי בתולה בדעת אחרים ומשום הכא אית להו ברירה אבל איו מיירי בתולה בדעת עלמו ואם כן לר' יוחנן דלית ליה הך חילוק על כרחך אית ליה דליתא לדאיו מקמי הך תלת מתני' ומאי פריך לר' יוחנן מדתני איו ושמא משום דבעי לתרץ לעולם לא תיפוך הקשה קושיא קלה אע"ג דשמא לר' יוחנן לית ליה דאיו עוד תירץ הר"ר שמשון משאנ"ז דאפי' ליתא לדאיו דר' יהודה לא אמרה מ"מ חד תנא מעלמא אמרה ולכך מייתב ר' יוחנן הברייתא שכבר בא חכם כו' ואם כן פריך שפיר:

ולבטיל מים ומלח לגבי עיסה. פרש"י הואיל ועיסה נפישא ותימה הא הוי דבר שיש לו מתירין שאפי' באלף לא בטיל וי"ל דה"מ מין במינו אבל מין בשאינו מינו כי הכא בטל שפיר והכי מפרש בהדיא בירושלמי ועוד דלא דמי לשאר איסורים דהדבר תלוי בטעם אבל הכא איסור תחומין תלוי בשם בעלים על החפץ ובכאן שם בעל העיסה עלויה ולא שם בעלת המים והמלח ולכך יש לו להתבטל אע"ג דיהיב טעמא ולא בטל בשאר איסורים ורבי אבא מהדר להו דאין שם בעלת המים והמלח בטל מכאן כמו שאין שם בעל הקב בטל בעשרה קבין דנפישי:

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ה מהל' יו"ט הל' כ:

לו ב מיי' שם הל' טו טוש"ע או"ח סי' תלז סעי' ו:

לז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

ד"ה מזרח ומערב

לח ד ה ו ז מיי' שם הל' יז טוש"ע שם סעי' יא:

רבינו חננאל

כאחד אלא אם בא חכם למזרח עירובו כו'. ומקשינן עלה מ"ש לכאן (מכאן) [ולכאן] דלא דאין ברירה למזרח ומערב נמי אין ברירה [ופריק ר' יוחנן לעולם אין ברירה] ולמה אם בא חכם למזרח עירובו למזרח משום שכבר בא חכם. וחזרנו לעולם לא תיפוך. ור' אושעיא הוא דאית ליה ברירה. וכי אית ליה ברירה בדרבנן אבל בדאורייתא לית ליה. דרש מר זוטרא הלכה כר' אושעיא. אמר שמואל שור של פטם ששחטו ביו"ט הרי הוא כרגלי כל אדם. משום דאית ליה קלא וכל איניש דעתיה עילויה מאתמול. אבל שור של רעי *) כרגלי אנשי אותה העיר: השואל כלי מחבירו מערב יו"ט. אע"פ שלא נתנו לו אלא ביום טוב הרי הוא כרגליו. אבל השואל ביו"ט הרי הוא כרגלי המשאיל ואע"ג דרגיל דשאיל מיניה תדיר ולא אמרינן כמאן דמשאיל ליה מעיו"ט דמי. **) וכולן ברשותא דמשאיל קנו שביתה הרי הן כרגלי המשאיל ואין רשות לשואל (להלך) [להוליך הכלי] אלא במקום שמותר למשאיל לילך: האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים לעיסתה הרי הן כרגלי שתיהן. ר' יהודה פוטר במים. מפני שאין בהן ממש. אשכחינהו ר' אבא לרבנן דיתבי וקא הוו במתניתין וקאמרי וליבטלו מים ומלח לגבי העיסה כי היא הרוב אמר להו ר' אבא

*) גי' רבינו שור של רעי הרי הוא כרגלי אותה העיר [וכ"ה הגי' בר' המאירי ז"ל כאן] והוא מלשון המקרא במלכים א' ה' ועשרים בקר רעי.

**) אולי צ"ל וכל ברשותא דשואל קני שביתה קמ"ל דהכי נמי כרגלי המשאיל וכו'.

עין משפט
נר מצוה

לט א מיי' פט"ו מה' מ"א הלכה יב סמג לאוין קמא טוש"ע י"ד סי' נח סעיף ב וסי' קט סעיף א :
מ ב מיי' פי"ח מה' מכירה הל' יג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכט סעיף ב :
מא ג מיי' פי"ו מה' מא"ס הל' ב סמג לאוין קמא :

ב"ב דף לג: ע"ש

[ועי' תוס' פסחים ל. ד"ה אמר ותוס' חולין לז. ד"ה אמר רבא]

הרי שנתערב לו קב חטין בעשרה קבין חטין של חבירו יאכל הלה וחדי אחיכו עליה אמר להו גולתיכו שקלי הדור אחיכו עליה אמר רב אושעיא שפיר עבוד דאחיכו עליה מאי שנא חטין בשעורים דלא קאמר להו דהוה ליה מין בשאינו מינו ומין בשאינו מינו בטיל חטין בחיטין נמי נהי דלרבי יהודה לא בטיל לרבנן *מבטל בטיל אמר ליה רב ספרא *משה שפיר קאמרת ולא שמיע להו הא דאמר רבי חייא קטוספאה משמיה דרב *הבורר צרורות מגרנו של חברו חייב לשלם לו דמי חטים אלמא כילא חסריה הכא נמי כילא חסריה . א"ל אביי ולא שני ליה למר בין ממון שיש לו תובעין לממון שאין לו תובעין א"ל וליטעמיך הא דאמר רב חסדא *נבלה בטלה בשחוטה לפי שאי אפשר לשחוטה שתעשה נבלה שחוטה אינה בטל' בנבלה לפי שאפשר לנבלה שתעשה שחוט' הכי נמי דכי אית לה בעלים לא בטלה וכי תימא הכי נמי והא תניא א"ר יוחנן בן נורי *חפצי הפקר קונין שביתה אע"פ שאין להם בעלים דומין כמי שיש להם בעלים א"ל מי קא מדמית איסורא לממונא איסורא בטיל ממונא לא בטיל וטעמא מאי אביי אמר גזרה שמא תעשה עיסה בשותפות רבא אמר *תבלין לטעמ' עבידי וטעמ' לא בטיל
ורב

וחדי . ויסמח בדבר שלא עמל בו כך זו אין שמה בטל מכאן הואיל וקנו המים שביתה אצלה דהא לא קשיא לן משום שהשאילתן לה או נתנתן במתנה יהא מותר דהא אמר ביו"ט הרי הוא כרגל המשאיל דבתר בין השמשות אזלינן וכי קשיא להו משום מעוטא ורובא קא קשיא להו : גולתיכו שקלי . מלבושכם לקחתי שאתם משחקים עלי: גולתא . תכריך נאה שמתעטף בו תחת טליתו וכשיושב מעביר טליתו וזה נראה : מאי שנא חטין בשעורים דלא קאמר להו . למי שנתערב לו קב חטין בי' קבין שעורין של חבירו יאכל הלה וחדי מכלל דסבירא ליה בה דודאי יאכל וחדי דכיון דשאינו מינו הוא בטל מועט במרובה : חטין בחטין נמי כו' . פלוגתא דרבי יהודה ורבנן במנחות בהקומץ רבה (דף כג.) : אמר רב ספרא . לרב אושעי': משה . ביקרא דמשה קא משתבע* : שפיר קא אמרת . בתמיה כלומר אמאי קא מודית להו בחוכא ולאקשויי אמתני' : ולא שמיע להו . להנך רבנן דמקשו אמתני' הא דאמר וכו' : משלם לו דמי חטין . שאין דרך לבוררן והן נמכרין בתוך החטין : אלמא כילא חסריה . מפני שחסר מדתו מתחייב לו ואע"ג דלא מידי שוו וכ"ש מים ומלח דלא בטלי במעוטייהו דמידי דטעמיה הוא משום חיובא דממונא לא בטיל במיעוטה : אמר ליה אביי . לרב ספרא והיכא מתרצא מתניתין בהכי : ולא שני ליה כו' . ומתני' ממון שאין לו תובעין היום הוא דאושלתינהו ניהלה עד לאחר יו"ט ואין לה בעיסה זו אלא איסור שביתה משום ממונא המעורב בה וכיון דמעוטא ברובא הוא וממון שאין לו תובעין הוא לא חשיב ממונא ולבטל : אמר ליה . רב ספרא לאביי ומשום דאין לו תובעין פקע שם ממונא מיניה ונוח ליבטל וכי טעמא דבטול ברוב בבעלים ולא בעלים קאי : ולטעמיך הא דאמר רב חסדא נבלה בטלה בשחוטה . אליבא דר"י אמר' במנחות דאמר מין במינו לא בטיל מין בשאינו מינו בטיל ותני רבי חייא נבלה ושחוטה בטלות זו בזו לר"י ואשמעינן רבי חייא דכי אמר ר"י היכא דאפשר לו להיות כמותו אבל אי אפשר לו להיות כמותו מין בשאינו מינו הוה ובטל ופריש רב חסדא דהאי אפשר ולא אפשר דרבי חייא בתר המבטל דהוא רובא אזלינן דאם אפשר לו להיות כמועט בהלכותיו הוי מין במינו ואי לא הוי מין בשאין מינו הלכך כזית נבלה שנתערבה בהרבה זיתים של שחוטה בטלה כמי שאינה שם והנוגע בהן אין טמא דמין בשאין מינו הוא דאי אפשר לשחוטה שהוא המבטל להיות מטמא במגע ובמשא כנבלה אבל שחוטה שנתערבה בנבלה דרובה נבלה אין השחוטה בטלה להיות הנוגע בהן טמא ודאי לשרוף תרומה על מגעו לפי שאפשר לנבלה שהוא המבטל שתעשה טהורה כשחוטה דלכי מסרחה ואינה ראויה לגר שוב אין קרויה נבלה : הכי נמי . דאי הוו לה בעלים לא בטלה : וכ"ת הכי נמי והתני' . דמשום דלאו בעלים לא פקע חשיבותא דממונא : דאמר רבי יוחנן חפצי הפקר . הנמצאים קונין שביתה והמוצאן מוליכן ממקום מציאתן אלפים לכל רוח ואינו מוליכן למקום שערב שם דיש להם שביתה לעצמן אלמא חשיבי בלא בעלים ושפיר תנן במתני' דאע"ג דאין לו תובעין לא לבטול : ר' יוחנן בן נורי אומר כו' . ולא בהדיא תנן לה הכי אלא מדבריו שמעטוה בפ' מי שהוציאוהו (עירובין דף מה:) : א"ל . אביי לרב ספרא אכתי מתני' לא מתרצא דאפי' יש לו תובעין איכא לאקשויי ליבטל מדמייתית על זה הבורר צרורות מי קא מדמית איסורא לאפסודי ממונא איסורא אמור רבנן לבטיל ברובא אבל ממונא לא בטיל מועט ברוב להיות קנוי ממון המועט לבעליו של מרובה ומתני' נמי לא קאמרי' דלפקע רוב ממונא אצל חברתה להפסיד אלא איסור תחומין שיש לה בה הוא דקשיא לן דלבטל : וטעמא מאי . הש"ס בעי לה דכיון דלאו תירוצא נינהו הנך שנויי טעמא דמתני' דלא בטיל מאי הוא : ה"ג אביי אמר כו' ורבא אמר כו' ולא פליגי אלא מר שני עיסה ומר קדרה : אביי אמר גזרה שמא תעשה עיסה בשותפות . אי אמרת מים ומלח לא אסרי עלה אתי למימר נמי בעיסת שותפות דיוליכוה כל אחת ואחת למקומה : ורבא אמר כו' . ולא פליג אדאביי אלא מר שני חדא ומר שני חדא :
שיש

הרי שנתערב לו קב כו' . ואם תאמר הא' פרכא אמאי המתין להקשות אותה עד כאן דהא בכל דוכתא דקאמר חד בתרי בטיל מצי למפרך הכי וי"ל דלא מצי למפרך בעלמא הכי דאין לדמות איסור לממונא אבל הכא במתני' ממונא אע"ג דאיכא איסור תחומים מ"מ איסור התחומים אינו בא אלא משום דעת הבעלים דבעלמא בשאר אסורי חד בתרי בטיל אבל הכא הכי פריך דודאי מי שנתערב לו קב חטין כו' משום בטול לא פקע שם בעלים ה"נ משום בטול לא פקע שם בעלים וקנו מים ומלח שביתה אצל בעלים ולא בטיל : וחדי . ויסמח לבו בדבר שלא עמל בו כך זו אין שמה בטל מכאן הואיל וקנו המים שביתה אצלם והא לא קשי' דמשום שהשאילתו לו [או נתנתה] במתנה יהא מותר דהא אמר ביו"ט הרי הוא כרגלי המשאיל דבתר בין השמשות אזלינן וכי קשיא להו משום מעוטא ורובא קשיא להו לשון הקונ' : נהי דלר' יהודה לא בטיל לרבנן מבטל בטיל . מכאן נראה דהלכה כרבנן מין במינו בטיל שפיר דהא סתמה דהש"ס קאמר הכי* : הכי נמי דכי אית ליה בעלים לא בטיל . פרש"י אלא ודאי בטל וא"ת והא רב ספרא אתא לקיי' תירוץ דרבי אבא ור' אבא קאמר דאפילו אין לו תובעין לא בטיל כמו במתניתין כ"ש הכא שיש לו והיכי מייתי ראיה דאפילו יש לו תובעין בטל ואדרבה תקשי ליה לנפשיה וי"ל דבשלמא רב ספרא לא קשה ליה דשאני איסורא מממונא אע"ג דיש לו תובעין והכא מיירי באסור נבלה שנתערבה בשחוט' כו' לכך בטל אע"ג דיש לו תובעין ורב ספרא מייתי הכי אלמא מידי דשייך ביה ביטול יש לו תובעין אין מועיל כלל לומר הואיל ויש שם בעליו עליו אינו בטל אלא מבטל שפיר אלמא לא תליא מילתא כלל בתובעין אם כן מתניתין נמי אע"ג דאין לו תובעין כיון דלא שייך ביה בטול דממונא הוא ואסור תחומין בא על ידי הבעלים ושם בעליו עליו קנו שביתה אצלו ולא שייך בו בטול : וכי תימא הכי נמי דלא שייך והתני' רבי יוחנן בן נורי אומר חפצי הפקר כו' . אלמא אע"ג דאין לו תובעין קנו שביתה במקומן וא"ת מאי פריך מר' יוחנן בן נורי . הא פליגי רבנן עליה דרבי יוחנן ואנן ס"ל כרבנן דאמרי לא קנו שביתה אלא כרגלי המוצאן הואיל ולית להו תובעין הכי נמי במתני' נימא הכי וי"ל דהכי מייתי דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' יוחנן בן נורי אלא היכא דאין שייכות הבעלים כלל כגון חפצי הפקר דקנו שביתה במקומן אבל היכא דיש להם שייכות הבעלים כגון במתני' אפי' רבנן מודו דאזלינן בתר בעלים אפי' היכא דליכא תובעין השתא ומדרבי יוחנן נשמע לרבנן דכי היכי דלרבי יוחנן חפצי הפקר קנו שביתה במקומן אע"ג דאין להן תובעין לרבנן נמי היכא דהיו להם תובעין אע"ג דהשתא לית להן קנו שביתה במקומן : רבא אמר עבידי כו' . פ"ה דאביי יהיב טעמא לעיסה ורבא שני קדרה ולא פליגי ודוחק לכן נראה דאביי שני עיסה וה"ה קדרה שמא תעשה בשותפות ורבא שני קדרה והוא הדין עיסה דמלח יהיב טעמא בעיסה ומים חשיבי דעיקר העיסה נעשית ממים :
משום

מסורת
השים

[שבת קא: וש"נ]

[בסוכה לט. פרש"י משה גדול הדור ובחולין מג. פרש"י תלמיד חכם]

מנחות דף כג. [בכורות כג. ע"ש]

עירובין ד' לח: מה:מו:ודף נו:

[חולין ו.]

רבינו חננאל

אי הכי כי המעט בטל ברוב . מי שנתערב לו קב חטין בי' קבין של חבירו יאכל הלה וחדי. שחקו עליו . אמר להן וכי מלבושיכם לקחתי שתשחקו על דברי כו' . א"ר אושעיא שפיר עבוד דאחיכו עליה למה לא אמר חיטין שנתערבו בשעורין משום דהוו ליה מין בשאינו מינו (ולא בטיל)[ובטיל] חיטין בחיטין נמי *)לר' יהודה דם אין מבטל דם ולא בטיל הא לרבנן מין במינו בטל ברוב . אמר ליה רב ספרא לר' הושעיא משה שפיר קאמר להו לא שמיעא להו הא דאמר רבה ב"ר חייא קטוספאה משמיה דרב הבורר צרור מגרנו של חבירו משלם לו דמי חיטין כלומר כיון שהיה (מורח)[מוכר]כמו שהוא בצרורותיו ללוקח לא ביטלו ולפיכך חייב לשלם לו . וכ"ש חיטין בחיטין כך אלו המים והמלח כיון שעתידה ללוש בהן העיסה וכי לא תתקיים לישה אלא במים ולא ביטלתם וזה דומה לזה . א"ל אביי לרב ספרא ולא שני ליה למר בין ממון שיש לו תובעין לממון שאין לו תובעין . כגון מי שנתערב לו חיטין בחיטין או מי שבורר צרור מגרנו של חבירו דודאי לא בטל והאיך ידמו למי שכבר השאילם ואילו תובעין (לעולם)[ולעולם] דודאי בטל . ואקשינן אלא הא דאמר רב חסדא במסכת מנחות פרק ג' נבילה בטלה בשחוטה שאי אפשר לשחוטה שתיעשה נבילה . הא נבילה דכי אית לה תובעין למה בטלה. *פריק איסורא בטיל וממונא לא בטיל . פירוש חתיכת בשר נבילה שנתערבה בחתיכות בשר שחוטה בטלה טומאת הנבילה (מן) [בין] החתיכות כולן ואינן מטמאה במגע **) ולא אפילו באחת יזהן . כי לעולם לא יתכן להיות השחוטה כנבילה לטמא במגע ובמשא . וכי היכי כל היכא דלית ליה תובעין לעולם בטל . והא נכסי הפקר לית להו תובעין וא"ר יוחנן בן נורי דקנו שביתה . ופרקינן זי דקנו שביתה מיבטל לא בטלי ברובה . אביי אמר לעולם מים ומלח בטילין לגבי עיסה ומתניתין גזירה היא שמא יעשו עיסה בשותפות כיון דידעי כי משאלת מים ומלח העיסה ההיא כרגלי שתיהן כ"ש העושה בשותפות . רבא אמר תבלין ומלח לטעמא עבידי וטעמא לא בטיל . כי הנה הוא בעצמו לא נתערב

*) נ"ל נהי דלר' יהודה אין דם מבטל דם ולא בטיל וכו' .

**) נראה דצ"ל ואפי' נוגע בכגו אחת מהן .

ורב אשי אמר *משום דהוי ליה דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל: רבי יהודה פוטר במים: מים אין מלח לא [א] והא תניא ר' יהודה אומר *מים ומלח בטלין בין בעיסה בין בקדרה לא קשיא הא *במלח סדומית הא במלח אסתרוקנית והתניא ר' יהודה אומר *מים ומלח בטלין בעיסה ואין בטלין בקדרה מפני רוטבה לא קשיא הא בעבה הא ברכה: מתני' *הגחלת כרגלי הבעלים ושלהבת בכל מקום גחלת של הקדש מועלין בה ושלהבת לא נהנין ולא מועלין *המוציא גחלת לרה"ר חייב ושלהבת פטור: גמ' ת"ר *חמשה דברים נאמרו בגחלת הגחלת כרגלי הבעלים ושלהבת בכל מקום גחלת של הקדש מועלין בה ושלהבת לא נהנין ולא מועלין גחלת של ע"ז אסורה ושלהבת מותרת המוציא גחלת לרשות הרבים חייב ושלהבת פטור המודר הנאה מחבירו אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו מאי שנא שלהבת ע"ז דשריא ומאי שנא דהקדש דאסירא ע"ז דמאיסה ובדילי אינשי מינה לא גזרו בה רבנן הקדש דלא מאים ולא בדילי אינשי מיניה גזרו ביה רבנן: המוציא גחלת לרשות הרבים חייב ושלהבת פטור: והא תניא *המוציא שלהבת כל שהוא חייב אמר רב ששת כגון שהוציאו בקיסם ותיפוק ליה משום קיסם בדלית ליה שעורא דתנן* המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה אביי אמר כגון דשייפיה מנא משחא ואתלי ביה נורא ותיפוק ליה משום מנא בחספא ותיפוק ליה משום חספא בדלית ליה שעורא *דתנן חרס כדי ליתן בין פצים לחבירו דברי ר' יהודה אלא הא דתנן המוציא שלהבת פטור היכי משכחת לה כגון דאדייה אדויי לרה"ר: מתני' *בור של יחיד כרגלי היחיד ושל אנשי אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר ושל עולי בבל כרגלי הממלא: גמ' רמי ליה רבא לרב נחמן תנן בור של יחיד כרגלי היחיד ורמינהו *נהרות המושכין ומעינות הנובעין הרי הן כרגלי כל אדם אמר (*רבא) הכא במאי עסקינן *)במכונסין ואתמר נמי א"ר חייא בר אבין אמר שמואל במכונסין: ושל עולי בבל כרגלי הממלא: אתמר מילא ונתן לחבירו רב נחמן אמר כרגלי מי שנתמלאו לו רב ששת אמר כרגלי הממלא במאי קא מיפלגי מר סבר בירא דהפקרא הוא ומר סבר בירא דשותפי הוא איתיביה רבא לרב נחמן *הריני עליך חרם המודר אסור הרי

*) [פי' שאינן נובעים]

רש"י

שיש לו מתירין · למחר יוליכוה או היום יאכלוה כאן: סדומית · דקה היא מאד ובטלה ותדע שהסדומית דקה היא דאמרינן (חולין דף קה:) מפני מה אמרו מים אחרונים חובה מפני שמלח סדומית יש שמסמא את העינים אלמא דקה היא מאד ונדבקת ביד ואינה ניכרת: ואין בטלין המים בקדרה מפני רוטבה · הניכר לעינים ומתניתין פוטר במים תנן לא שנא עיסה ולא שנא קדרה דמתניתין בתרתי איירי מדקתני תבלין דהיינו לקדרה: עבה · תבשיל עבה שאין רוטבו ניכר והוי כעיסה: מתני' ושלהבת · כגון הדליק נר בשלהבת חברו אינו מעכב באיסור תחומין: מועלין בה · הנהנה ממנה מביא אשם: ושלהבת לא נהנין · לכתחלה מדרבנן ואם נהנין לא מועלין אין חייבין קרבן מעילה דלית ביה ממשא: המוציא שלהבת פטור · מפרש בגמרא: גמ' גחלת של ע"ז · שנאמר ולא ידבק בידך מאומה מן החרם (דברים יג) אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו: מאי שנא של ע"ז דשרי · לגמרי דאפילו מדרבנן לא גזור בה דקתני מותרת ובשל הקדש קתני לא נהנין: הקדש לא מאים ולא בדילי אינשי מיניה · כולי האי כע"ז דבדיליתא דהקדש לאו משום מאיסותא אלא משום אסורא והכי דבעלמא אמרינן לגבי חולין בדילי אינשי מהקדש אבל לגבי ע"ז לאו בדילותא היא: כל שהוא · בלא שיעור: הא דתני חייב כשהוציאו בקיסם · דכיון דיש לו דבר להדבק בו חשובה היא בכל שהוא ומתניתין דקתני פטור כדאוקימנא לקמן בדאדייה אדויי שהיתה דולקת ברשות היחיד סמוך לרשות הרבים ונפח בידו ונתק שלהבת והפריח' לרשות הרבים: ותיפוק ליה משום קיסם · אמאי תני המוציא שלהבת כל שהוא חייב בלאו שלהבת נמי חייב משום קיסם: בדלית בה שיעורא · להוצאת שבת: ביצה קלה · שהיא קלה לבשל מכל הביצים ושיערו חכמים זו ביצת תרנגולת: אביי אמר הא דתני חייב כגון דשייפיה למנא משחא כו' · ומשום דיש לה דבר להאחז בו היא חשובה אבל בקיסם לא סבירא ליה לאביי משום דמועט הוא וממהר לכבות אי נמי רבותא אשמעינן אביי ואפי' בחספא בעלמא נמי שאינה נאחזת כל כך חשיבא הואה: חרס · לענין הוצאת שבת: כדי ליתן בין פצים לחבירו · פצים כמו פצימי פתחים (סוכה דף יח.) ופצימי חלונות (ב"ב דף יב.) הקבועים בחומה והן של עץ וסודרין אותם למטה ולמעלה ומשתי רוחות ופעמים שהן קצרין ברוחב ומושיבין שנים זה בצד זה וצריך להושיבן בשוה שלא יהא זה נמוך מזה ולא יהו עקומים וכשהאחד נוטה נותן לתחתיו חרס או אבן להשוותו או בשאין די ברוחב שניהם מבדילן זה מזה מעט ונותן חרסים דקים ביניהם: אלא הא דתנן · מתני' פטור היכי משכחת לה: ומשני דאדייה אדויי · כמו וידו אבן בי (איכה ג): מתני' כרגלי היחיד · אין מוליכין המים אלא כרגלי בעל הבור: כרגלי אותה העיר · אלפים לכל רוח חוץ לעבורי': ושל עולי בבל · העשויין לעוברי דרכים באמצע הדרך ועשאום בני הגולה לשתות בעלותם: כרגלי הממלא · מפני שהוא הפקר והפקר נקנה בהגבהה ואם בא אחד ושאל לו מימיו אינו מוליכן אלא כרגליו ולית ליה דרבי יוחנן דאמר חפצי הפקר קונים שביתה לעצמן במקומן וכ"ת א"כ הוה ליה למימר הרי הן כרגלי כל אדם ואמאי קתני כרגלי הממלא קסבר יש ברירה להחמיר ואמרינן הוברר דמאתמול נמי הוברר דלהאי גברא חזו וברשותיה קיימי ובעירובין (דף מה:) נמי דלא כרבי יוחנן בן נורי מתוקמא: גמ' נהרות המושכין · היינו סתם נהרות שיש להם משך להלוך ממקום מקור נביעתן: ומעינות הנובעין · ואין יוצאין מגומות נביעתן לימשך הלאה: הרי הן כרגלי כל אדם · אין להם שום שביתה לא במקומן ולא כרגלי הבעלים ולא כרגלי הממלא אלא כל אדם מוליכן ברגליו דכל מידי דנייד לית ליה שביתה והכי מפרש' בעירובין בפרק מי שהוציאוהו: מילא ונתן לחברו · וכגון שמילא לצורך חבירו דאי מלאו לעצמו הא תנן בהדיא כרגלי הממלא: כרגלי מי שנתמלאו לו · דנעשה זה שלוחו וקנה לו: רב ששת סבר בירא דהפקרא הוא · והמגביה מציאה לחברו לא קנה חברו כדאמרינן בבבא מציעא בשנים אוחזין (דף י.) דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים אלא המגביה קנה ורב נחמן סבר בירא דשותפי הוא לא הפקירוהו בני הגולה אלא נתנוהו לכל ישראל שיהיו שותפין בו וכשאמר זה לחבירו למלאות לו מחלקו והלך בשליחותו נעשה שלוחו ואין זה מגביה מציאה: המודר אסור · מי שהוטל עליו הנדר אסור ליהנות מזה שנדר הנדר דה"ק ממוני עליך הקדש: הרי

תוספות

משום דהוי דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין וכו' · ואם תאמר והא [פריסית] לעיל דלא שייך דבר שיש לו מתירין אלא במין במינו וי"ל דאין הכי נמי דלא אמרינן ליה אלא במין במינו והכא גבי תחומין שאני דחמירי כאילו הוי מין במינו בעלמא כיון דממונא הוא ועי"ל דכיון דהעיסה אינה נלושה אלא ע"י המים והקדרה נתקנה בשביל התבלין אם כן כשערב זה בזה הוי כאילו מין אחד: הקדש דלא בדילי אינשי גזרו רבנן · וקשה דבפ"ק דפסחים (דף ו.) קאמר אם של הקדש הוא אין צריך לכסותו מפני שבדלים ממנו אלמא משמע דהקדש בדילי מיניה וי"ל דאין הכי נמי דלגבי חולין בדלין ממנו אבל לגבי ע"ז לא בדילי מיניה: ותיפוק ליה משום מנא · וא"ת ולבטיל מנא אגב שלהבת דהכי אמר בשבת פרק המצניע (דף צג:) פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי דהוי הכלי בטל אגב האוכלין וי"ל דשאני הכא דליכא חשיבותא בשלהבת לבטל הכלי לגבה דלית בה ממש:

והתנן

עין משפט נר מצוה

מב א מיי' פ"ט מהל' יו"ט הלכה טז טוש"ע א"ח סימן שצז סעיף יג:

מג ב מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה יג:

מד ג מיי' פ"ז מהלכות ע"ז הל' י טוש"ע יו"ד סימן קמב סעיף א:

מה ד מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה יא טוש"ע יו"ד סימן רכא סעיף יב:

[שהוא קשה ולכך מלח לא בטל אבל מלח אסתרוקנית שהוא רפה בטלה ערוך כן]

מו ה מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ה:

מז ו מיי' שם הלכה ד':

מח ז מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הל' יד טוש"ע א"ח סי' שצז סעיף יד:

ירושלמי ורי"ף ורא"ש ל"ג בבא זו דהמוציא וכו'

מט ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:

נ ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף טז:

נא י מיי' פ"ה מהלכות נדרים הלכה א סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רכד סעיף א ·

רבינו חננאל

רב אשי אמר זו העיסה מחר מותרת והויא לה דבר שיש לו מתירין ולא בטיל אפילו באלף ר' יהודה פוטר במים מפני שאין בהן ממש כלומר נבלעין הן · ואקשינן לר' יהודה מלח לא בטיל והתניא ר' יהודה אומר מים ומלח בטילין בין בעיסה בין בקדרה · ופרקינן לא קשיא מתניתין במלח סדומית שאינו נימוח במים אלא עד שישחק ברייתא במלח איסתרוקנית. והתני ר' יהודה אומר מים ומלח בטילין בעיסה ואין בטילין בקדרה מפני רוטבה כלומר בעיסה נבלעו ואינן ניכרין ולפיכך בטלו וברוטב הנה המים ניכרין · ופרקינן הא דתניא בטלין בקדרה ברוטב עבה והא דתניא אין בטלין ברכה: הגחלת כרגלי הבעלים · אבל שלהבת כגון המדליק מנר לנר וכיוצא בזה כרגלי כל אדם כלומר אין בה ממש לקנות שביתה: ת"ר ה' דברים נאמרו בגחלת גחלת כרגלי הבעלים גחלת של הקדש הנהנין ממנה מועלין בה וגחלת של ע"ז אסורה והמוציא גחלת לרה"ר חייב והמודר הנאה מחבירו אסור בגחלתו ומותר בשלהבת שלו כלומר מדליק מנרו וכיוצא בו מותר והרי הוא כרגלי כל אדם ואם היא של הקדש לא נהנין ולא מועלין ואם משל ע"ז היא מותרת והמוציא שלהבת ברה"ר כגון שנפח בפיו וכיוצא בזה ודחה השלהבת מרשות היחיד לרשות הרבים פטור וזה פירוש דאדייה אדויי. אבל אם הוציא שלהבת בקיסם שהוא חתיכת עץ אע"פ דליכא בהאי עץ שיעור כדי לבשל ביצה קלה או שפא משחא בחספא פחות ממה שראוי לתתו בין פצים לחבירו או פתילה דולקת וכיוצא באלו חייב ואינו פטור בשלהבת אלא בזמן דאדייה אדויי כמו שפירשתי למעלה: מתני' בור של יחיד כרגליו. ורמינהי נהרות המושכין ומעינות הנובעין כרגלי כל אדם והא סתמא קתני דאפי' [של] יחיד וקתני כרגלי כל אדם וא"ל רב נחמן לרבא מתניתין במכונסין כגון מי גשמים בדותיות וכיוצא בהן *) הנובעין כרגלי כל אדם ושל אנשי העיר כרגלי אנשי אותה העיר ושל עולי בבל כרגלי הממלא · איתמר מילא מים מבור של עולי בבל ונתנם לחבירו רב נחמן אומר כרגלי מי שנתמלאו לו קסבר בירא דשותפי נינהו ומחלקו נתן לו ורב ששת אמר כרגלי הממלא קסבר בירא דהפקירא הוא והממלא הוא הזוכה בהן · איתיביה רבא לרב נחמן מהא דתנן בנדרים פרק השותפין שנדרו הנאה זה מזה אמר ראובן לשמעון הריני עליך חרם שמעון

*) נ"ל אבל מים הנובעין כו'

מסורת הש"ס

לעיל ג: [יבמות פב. ב"מ נג.]

ר' יהודה פוטר בין במים בין במלח לא קשיא כצ"ע רש"ל

עירובין לז:

[תוספת' פ"ד] [ושם תשיב בסדי הנך מברכין על השלהבת ואין מברכין על הגחלת ע"ש]

[ברכות נג. תוספתא שבת פ"י] שבת פט:

שם פב. ב"ב כ:

עירובין מה.

שם מו. מח. שבת קכא: [תוספתא פ"י]

נדרים מ. מז:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה משום וכו' וא"ת · עיין בר"ש פ"ו מ"ג דשביעית:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמרא והא תניא ר' יהודה אומר מים ומלח בטלים בין בעיסה בין בקדרה · נ"ל ר"י פוטר בין במים ובין במלח כך גרסת מהרש"ל וזו היתה גרסת רש"י בד"ה ואין בטלין וכו' · ודו"ק:

עין משפט
נר מצוה

נב א מיי' פ"ז מהל' נדרים הלכה ב טוש"ע י"ד סימן רכד סעיף א :

נג ב מיי' שם הלכה ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכו סעיף א :

נד ג מיי' פ"ו מהלכות בכורות הלכה י ופ"ג מהלכות שקלים הלכה ד ה :

נה ד מיי' פ"ו מהלכות בכורות שם הל' י :

נו ה מיי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הלכה ג טוש"ע ח"מ סימן רסט סעיף א :

נז ו מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הלכה יג טוש"ע א"ח סימן שצו סעיף יז :

*הרי אתה עלי חרם הנודר אסור הריני עליך ואתה עלי שניהם אסורים זה בזה *ומותרין בשל עולי בבל ואסורין בשל אותה העיר ואלו הן דברים של עולי בבל הר הבית הלשכות והעזרות ובור של אמצע הדרך ואלו הן של אותה העיר (א) הרחוב ובית הכנסת ובית המרחץ ואי אמרת בירא דשותפי הוא אמאי מותר והתנן *השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורים ליכנס לחצר לרחוץ בבור (ב)לרחוץ ה"נ והכא במאי עסקינן למלאות מר מדידיה קא ממלא ומר מדידיה קא ממלא וסבר רב נחמן יש ברירה והתנן *האחין השותפין כשחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה וכשחייבין במעשר בהמה פטורין מן הקלבון ואמר רב ענן לא שנו אלא שחלקו גדים כנגד טלאים וטלאים כנגד גדים אבל חלקו גדים כנגד גדים וטלאים כנגד טלאים אומר זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך ורב נחמן אמר אפילו חלקו גדים כנגד גדים וטלאים כנגד טלאים אין אומר זה חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך אלא דכולי עלמא בירא דהפקרא היא (ג)אלא הכא *במגביה מציאה לחבירו קא מיפלגי מר סבר קנה ומר סבר לא קנה: **מתני'** מי שהיו פירותיו בעיר אחרת וערבו בני אותה העיר (ד) להביא אצלו מפירותיו לא יביאו לו ואם ערב הוא פירותיו כמוהו מי

הרי אתה עלי חרם · הכי קאמר ליה הרי ממונך עלי כנכסי חרמים שהן לבדק הבית הלכך הנודר אסור ליהנות משל המודר דכתיב לא יחל דברו (במדבר ל) ורשאי הוא לאסור עצמו בממון חברו : ומותרין בדברים של עולי בבל · שעשו בני הגולה לפי שהפקירום לכל ישראל ונתנום להם ולא להיותם שותפין בו שיהא להם כח לאסור זה חלקו על זה : של אותה העיר · שהן דרין בה מפני שהן שותפין בהן וזה אסור מפני חלקו של זה : הכא במאי עסקינן למלאות · הא דקתני ובור של אמצע הדרך מותרין לא לכל תשמיש הותרו כגון לירד ולרחוץ בתוכו דבירא דשותפין הוא וכשהתירו למלאות מימיו התירו דסמכינן אבריר' ואמרי' מר מדידיה קא ממלא מים שעלו בכדו הן המבוררין מן השמים לחלקו : האחים השותפין · אחים שהן שותפין בירושת אביהן: כשחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה וכשחייבין במעשר בהמה פטורים מן הקלבון · כל ישראל הוזקקו לתת מחצית השקל לקרבנות לבור והטילו חכמים עליהם להוסיף מעה קטנה להיות קלבון לפרוטרוט מפני שהן חצאי שקלים חתיכות דקות וטוחין לאבד ופעמים שמחליפין אותן *במנים ונותנין הקלבון בחלוף ואף כשמצטרפין שנים לתת שקל שלם הטילו עליהם שני קלבוני' שלא לפחות מחבריהם ולמעט את ההקדש אבל האב שוקל בשביל שני בניו שקל שלם ופטור מקלבון שני : מעשר בהמה נוהג בכל שנה בולדות הנולדים ועדר של שותפין פטורים הולדות ממעשר כדתניא בבכורות (דף נו:) כל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך (שמות יג) ולא של שותפות ופרכינן והא בבכור כתיב ומשנינן אם אינו ענין לבכור דאיתיה בשותפות דכתיב ובכורות בקרכם ובאנכם (דברים יב) תנהו ענין למעשר יכול אפי' קנו בתפיסת הבית כגון אחין שלא הספיקו לחלוק ירושתן עד שנולדו להם ולדות ת"ל יהיה הלכך אחים שהן שותפין שותפותן לאחר חלוקה כגון שחזרו ונשתתפו חייבין בקלבון כשאר שנים המתחברין לשקל שלם ופטורים ממעשר בהמה דשותפין בעלמא נינהו דבטלה לה תפיסת הבית וכשחייבים במעשר בהמה כגון שנשתתפו משנפלה להם הירושה דקיימא תפיסת הבית פטורין מן הקלבון כאילו היה אביהן קיים שממונן אחד ופוטרן יחד : ואמר רב ענן לא שנו · דבשביל חלוקה בטלה תפיסת הבית מנייהו : אלא כשחלקו · על פי שום בדמים גדים כנגד תישים זקנים או כנגד טלאים דבטלו מהן שם ירושה ונתנו בה תורת לקוחות וכי חזרו ונשתתפו הוו להו כלקח זה בשלו וזה בשלו מן השוק ונתערבו ואין כאן עוד שם תפיסת הבית אלא שם שותפות אבל חלקו טלאים כנגד טלאים וגדים כנגד גדים דזהו משפט ירושה לכל אחד חלק בכל מין ומין אומרים זה חלקו המגיעו דיש ברירה ועדיין שם יורשים עליהן וכשחזרו ונשתתפו חזרה תפיסת הבית למקומה ויש פוטרים הטעם משום לקוחות דתנן הלוקח פטור ממעשר בהמה (בכורות דף נה:) וטעות הוא בידם דכשהולדות לקוחין הן פטורין מלהתעשר אבל הלוקח עשר בהמות וילדו חייבין במעשר והכא לגמרי פטר להו : אין אומרים כו' · ופטור אלמא אין ברירה אלא על כרחך לרב נחמן בירא דהפקרא הוא מדאסתרו ביה מודרי הנאה (ה) גבי מילא ונתן לחברו : במגביה מציאה לחברו קא מפלגי · לא גרסינן במגביה מציאה לחברו קנה חברו קמפלגו ולא גרס מר סבר קנה חבירו כו' דאם כן קשיא דרב נחמן אדרב נחמן דאבעי לן לפרושי הכא דרב נחמן סבר קנה חברו דקאמר כרגלי מי שנתמלאו לו ובשנים אוחזין (ב"מ דף י.) אמרינן רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרווייהו המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו אלא ה"ג במגביה מציאה לחברו קא מפלגי ותו לא ופי' במגביה מציאה לחברו קא מפלגי ודכולי עלמא לא קנה חבירו בהגבהתו של זה אלא אם קנה המגביה אם לא קנה פליגי רב נחמן סבר לא קנה המגביה דלאו אדעתיה למקני אלא מי שנתמלאו לו קנאם במשיכה כשיקבלם כשבאו לרשותו ודעתו לקנות דכי אמר לא קנה חברו כל זמן שהוא ביד המגביה אמרינן דיכול לומר אני אזכה בה לעצמי אבל משנתנה לו קנה דתנן התם [דף ט:] ואם משנתנה לו אמר זכיתי בה תחלה לא אמר כלום ורב ששת סבר קנה המגביה תחלה ומידו קבלם זה הלכך כרגלי הממלא ואית דגרס כמו שכתוב בספרים ומפרשין הכי רב נחמן סבר קנה חבירו משנתן לו ורב ששת סבר לא קנה חברו אלא המגביה : **מתני'** לא יביאו · מפירותיו הואיל והוא לא ערב לשם דהכל כרגלי הבעלים : ואם ערב הוא · ללכת לשם : פירותיו כמוהו · ומותר להביאם :
מי

[והתנן השותפין · מגופיה הוי מצי למידק דאסור בה"כ ובית המרחץ מטעם שותפין אלא זאת פשוט יותר] : ת"י

הכא במגביה מציאה לחברו קנה חבירו קמפלגי · דרב נחמן אית ליה קנה חברו ולכך קאמר כרגלי מי שנתמלאו לו כו' והקשה רש"י דבהדיא קאמר רב נחמן בפ"ק דב"מ (דף י. ושם) דמגביה מציאה לחברו לא קנה חברו אלא נראה לרש"י דה"ג במגביה מציאה לחברו קמפלגי ותו לא וה"פ רב נחמן סבר לא קנה המגביה דלא היה בדעתו למקני והוי הפקר עד שבאו ליד מי שנתמלאו לו והוא קנאם במשיכה דדעתו היה לקנות ואע"ג דמגביה מציאה לחברו לא קנה חברו הייני כשעודה ביד המגביה לפי דמצי למימר אני זכיתי לעצמי אבל כשנטלה חברו זכה מן ההפקר כיון דמגביה לא הגביה לקנות לו כדתנן התם ואם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחלה לא אמר כלום לכך הוי כרגלי מי שנתמלאו לו ורב ששת אמר מגביה מציאה לחברו קנה המגביה תחלה וזה קבלה מידו הלכך הוי כרגלי הממלא ודוחק הוא למחוק גרסת הספרים ועוד אין סברא לרב ששת שיקנה המגביה בלא מתכוין לכ"ג לרשב"ם לפרש שיש ליישב גרסת הספרי' ומה שהקשה רש"י לא קשה מידי דשאני התם דקאמר טעמא משום דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים דאחרים לא ימצאו המציאה אח"כ לפיכך קאמר רב נחמן דלא קנה אבל הכא אית ליה לרב נחמן שפיר דקנה מי שנתמלאו לו דלא הוי חב לאחרים דהא איכא הרבה מים דיכולים אחרים למלאות ועוד אומר ר"ת דיש לקיים גרסת הספרים וה"פ מר סבר המגביה מציאה לחברו קנה חבירו הייני רב ששת ולכך קאמר כרגלי הממלא דמאיזה טעם אמרינן המגביה מציאה לחברו קנה חברו דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה והואיל ואתי מכחו דין הוא שיהא כרגלי הממלא ור"נ ס"ל לא קנה חברו והשתא ניחא ההיא דב"מ °דגם הוא לא קנה דלא נתכוון לקנות וא"כ הרי הן הפקר כל זמן שלא באו לידי מי שנתמלאו לו ולכשיבאו לידו יזכה בהן מן ההפקר לפיכך הן כרגליו (לישנא אחרינא במגביה מציאה לחברו קא מפלגי ולא גרסינן מר סבר קנה חברו וכו' דא"כ קשיא דר"נ אדר"נ דמבעיא לפרושי הכא ר"נ סבר קנה חברו דקאמר כרגלי מי שנתמלאו לו ובשנים אוחזין רב נחמן ורב חסדא אמרי תרווייהו המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו בהגבהתו של זה ולא קנה המגביה דלאו אדעתיה למקני אלא מי שנתמלאו לו קנאן במשיכה כשיקבלו שיבאו לרשותו ודעתו לקנות דכי אמרינן לא קנה כל זמן שביד המגביה אמר דיכול לומר לו אני אזכה לעצמי בה תחלה אבל משנתנה לו קנה דתנן התם אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחלה לא אמר כלום ורב ששת סבר קנה המגביה ומידו קבלה זה הלכך כרגלי הממלא ואית דגרס כמו שכתוב בספרים ומפרש הכי רב נחמן סבר קנה חברו משנתן לו רב ששת סבר לא קנה חברו אלא המגביה לשון הקונטרס) :
אלא

רבינו חננאל

שמעון המודר אסור אם א"ל הרי אתה עלי חרם ראובן הנודר אסור הריני עליך ואתה עלי שניהן אסורין ושניהן מותרין בדבר של עולי בבל (ואסור) [ואסורין] בדבר של אותה העיר. אלו הן דברים של עולי בבל הר הבית הלשכות והעזרות והבאר שבאמצע הדרך אלו הן דברים של אותה העיר הרחבה ובה"כ ובית המרחץ והתיבה והספרים ואי אמרת האי בור של עולי בבל דשותפי הוא אמאי מותרין והתנן השותפין שנדרו זה מזה הנאה אסורין ליכנס לחצר ופריק רב נחמן לירד לרחץ בזה הבאר אסור דהא בכל הבאר הוא רוחץ ואסור אבל למלאות מים מתוכו אמרינן כל אחד מחלק שיש לו בתוכו כלומר משלו ממלא · ואקשינן וסבר רב נחמן שזה המים ששאב הן הן בעצמן חלקו וכי יש ברירה והתנן בשקלים סוף פרק ראשון [ובשחיטת חולין פרק ראשון] ובבכורות פרק אחרון האחין השותפין שחייבין בקולבון פטורין ממעשר בהמה והן שכבר חלקו כדתנן בבכורות פרק אחרון חלקו ולבסוף נשתתפו חייבין בקולבון ופטורין ממעשר בהמה פירוש חייבין בקולבון דכיון דחלקו נעשו כרחוקין ותנן השוקל על ידו ועל יד חבירו חייב בקולבון ופטור ממעשר דכיון דחלקו הרי הן כלקוחות ותנן הלקוח או שנותן לו במתנה פטור ממעשר בהמה · ושחייבין במעשר בהמה שעדיין לא חלקו וירשו בהמה או קנו ועדיין לא חלקו חייבין במעשר בהמה דתנן קנו בתפיסת הבית חייבין ואם לאו פטורין ופטורין מן הקולבון כי ממון אחד הביאו הסלע כי עדיין לא חלקו כך היתה חובת קולבון אם היו אחים ולא חלקו וקנו מתפיסת הבית (או) [אם] הביאו שניהן סלע פטור מן הקולבון ואמרינן התם בבכורות פטורין בזה ובזה שחלקו בבהמה ולא חלקו בכספים *) אע"ג דחלקו בהמה גלו דעתייהו דלמיפלג קיימי וליחייבו בקולבון קמ"ל · ואמר רב ענן לא שנו [אם] חלקו האחין פטורין ממעשר בהמה אלא בזמן שחלקו גדיין כנגד טלאין כו' ורב נחמן אמר אפילו חלקו גדיים כנגד גדיים וטלאים כנגד טלאים אין אומר זה הוא חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך · והנה רב נחמן לית ליה ברירה ופרקינן אלא דכ"ע באר של עולי בבל הפקירא הוא ובמגביה מציאה לחבירו פליגי רב נחמן סבר המגביה מציאה לחבירו כיון דבשעת הגבהה ארעתא דחבריה קמגבהה לה קנה חבירו וכן שמעתא סלקא בשנים אוחזין בטלית ורב ששת סבר לא קנה וקי"ל כרב נחמן · ת"ש מי שזימן לו אורחים כו' קתני מיהא אם זכה לחם יוליכו עמהן

*) נ"ל וקמ"ל דאע"ג דחלקו בבהמה סד"א דגלו דעתייהו וכו'

מסורת
השי"ם

נדרים ה. מז:

נדרים מה: ב"ק נא: ב"ב נז:

חולין כה: בכורות נו: [שקלים פ"א מ"ז]

ס"א במעות

[ב"מ ח. י.]

הגהות
הב"ח

(א) גמ' של אותה העיר הרחבה ובית המרחץ ובית הכנסת ואי' כצ"ל: (ב) שם לרחוץ בבור הכי נמי כצ"ל ותיבת לרחוץ נמחק: (ג) שם דהפקרא היא והכא במגביה כצ"ל ותיבת אלא נמחק: (ד) שם במשנה וערבו בני אותה העיר לבא אצלו לא יביאו לו מפירותיו ואם ערב הוא פירותיו כמוהו כצ"ל: (ה) רש"י ד"ה אין אומרים וכו' מודרי הנאה והכא גבי:

גליון
הש"ם

תוס' ד"ה הכא במגביה וכו' דגם הוא לא קנה · עי' ע"ז דף סב ע"א תוספות ד"ה לקוט :

[א]מי שזמן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות אלא אם כן זכה להם מנותיהם מערב יו"ט: **גמ'** אתמר המפקיד פירות אצל חבירו רב אמר כרגלי מי שהפקידו לו ושמואל אמר כרגלי המפקיד לימא רב ושמואל דאזדו לטעמייהו דתנן* אם הכניס ברשות בעל החצר חייב רבי אומר לעולם אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור ואמר רב הונא אמר רב הלכה כדברי חכמים ושמואל אמר [ב]הלכה כרבי לימא רב דאמר כרבנן ושמואל דאמר כרבי אמר לך רב אנא דאמרי אפי' לרבי עד כאן לא קאמר רבי התם אלא דבסתמא לא קביל עליה נטירותא אבל הכא הא קביל עליה נטירותא ושמואל אמר אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דניחא ליה לאיניש דניקום תוריה ברשותיה דבעל חצר דאי מזיק ליה לא מיחייב אבל הכא מי ניחא ליה לאיניש דליקום פיריה ברשותיה דחבריה תנן ואם ערב הוא פירותיו כמוהו ואי אמרת כרגלי מי שהפקידו אצלו כי ערב הוא מאי הוי אמר רב הונא אמרי בי רב [ג]כגון שיחד לו קרן זוית ת"ש מי שזמן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות אא"כ זכה להם מנותיהם מערב יו"ט ואי אמרת כרגלי מי שהפקידו אצלו כי זכה להם ע"י אחר מאי הוי ה"נ כיון שזכה להם ע"י אחר כמי שיחד לו קרן זוית דמי ואיבעית אימא זכה שאני רב חנא בר חנילאי תלא בשרא בעברא דדשא אתא לקמיה דרב הונא א"ל אי את תלית זיל שקיל ואי אינהו תלו לך לא תשקול ואי איהו תלא מי שקיל והא *רב הונא תלמיד דרב הוה ואמר רב כרגלי מי שהפקידו אצלו שאני עברא דדשא דכמי שיחד לו קרן זוית דמי א"ל רב הלל לרב אשי ואי אינהו תלו ליה לא שקיל *והאמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם א"ל רבינא לרב אשי ואי אינהו תלו ליה לא שקיל והאמר *רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' דוסא א"ל רב אשי לרב כהנא ואי אינהו תלו ליה לא שקיל והתנן* הבהמה והכלים כרגלי הבעלים אלא שאני רב חנא בר חנילאי דגברא רבה הוא וטריד בשמעתיה והכי קאמר ליה אי את תלית אית לך סימנא בגוויה ולא מסחת דעתך מניה זיל שקול ואי אינהו תלו לך מסחת דעתך ולא תשקול: **מתני'** *[ד]אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות אלו הן בייתות הלנות בעיר מדבריות הלנות באפר: **גמ'** למה לי למימר משקין ושוחטין מילתא אגב אורחיה קמ"ל דלשקי איניש בהמתו והדר לשחוט משום סרכא דמשכא *ת"ר [ה]אלו הן מדבריות ואלו הן בייתות מדבריות כל שיוצאות בפסח ורועות באפר ונכנסות ברביעה ראשונה ואלו הן בייתות כל שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום רבי אומר אלו ואלו בייתות הן אלא אלו הן מדבריות כל שיוצאות ורועות באפר ואין נכנסות לישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים ומי אית ליה לרבי מוקצה והא בעא מיניה ר' שמעון בר רבי מרבי *פצעילי תמרה לר"ש מהו א"ל [ו]אין מוקצה לר"ש אלא

אלא

רש"י

מי שזמן אצלו אורחים · מעיר אחרת ויבואו אצלו על ידי ערוב: לא יוליכו · לאחר סעודה מנות בידם לביתם לסעודת הלילה: אלא אם כן זכה להם · ע"י אחר: מנותיהם מערב יו"ט · שמסרם בעל הבית זה לאדם אחר במשיכה ואמר לו זכה במנות הללו לפלוני ולפלוני דזכין לו לאדם שלא בפניו והיו שלהם מבעוד יום לילך כרגליהם: **גמ'** אם הכניס ברשות · שורו וקדרותיו ופירותיו לחצר חברו בעל חצר חייב בנזקין ורישא דהך מתני' בבבא קמא דכי אמר ליה עול עול ואנטר קאמר ליה: לימא · הך פלוגתא דהכא כי הך אזלא משום דאמר רב הלכה כרבנן דקיימי ברשותיה לענין שמירה הוא הדין לתחומין: אמר לך רב · בהך אנא דאמרי אפי' לרבי דאילו רבי לא פליג אלא בדלא פריש אלא עול סתמא אמר ליה וסבר רבי עול ותנטר את קאמר ליה אבל מפקיד פירות דהכא לאו בסתמא עסקינן אלא בדקביל נטירותא: ושמואל אמר אנא דאמרי בהא אפי' לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם דקיימי ברשות בעל חצר אלא לענין שמירה דכיון דסבירא להו דמסתמא עול ואנטר לך קאמר ליה כ"ש דבעל השור מינח ניחא ליה דמוקי שורו ברשותו דבעל חצר שמרו דאי מזיק האי שור לבעל חצר לא מיחייב עליה אבל הכא לענין תחומין מי ניחא ליה לאינים כו': תנן ואם ערב הוא פירותיו כמוהו · אלמא כרגלי המפקיד נינהו: שיחד לו קרן זוית · דאושליה ביתא הלכך ברשות המפקיד הן אבל הכא דמשכן שומר וקבל עליו שמירתן הרי הן כרגליו: אא"כ זכה · וכי זכה מיהא מוליכין והרי בידו הופקדו לאחר זכיה וש"מ כרגלי המפקיד הן: זכה שאני · שהרי כל עצמו לא עשה אלא להוציאו מביתתו ולהעמידו בשביתה שלהן וברשותן: תלא בשרא בעברא דדשא · בבית אושפיזכניה שנתנו לו טבחי העיר מבעוד יום והוא היה בן עיר אחרת שמערבין לו לבוא לכאן: ה"ג א"ל אם את תלית זיל שקיל ואי אינהו תלו לך · לצרכך לא תשקול להוליכן לעירך ולקמיה מפרש טעמא והזיל: שאני עברא דדשא · כלומר שאני הכא דתלינהו איהו גופיה בעברא דדשא והם לא קבלוהו מידו לשמרו דכמי שיחד לו קרן זוית דמי: א"ל רב הלל לרב אשי ואי אינהו תלו ליה לא שקיל והאמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם · אלמא כיון דאוקמיה במחשבתו ברשות כל מי שיקנהו מותר הקונה להוליכו למקומו והכא נמי הא ברשותיה אוקמיה במחשבתו ברשות כל מי שיקחנו: א"ל רבינא לרב אשי ואי אינהו תלו ליה לא שקיל והא"ר יוחנן הלכה כר' דוסא · דאמר הרי הוא כרגלי הרועה אלמא כיון דאין רועה בעיר אלא הוא ואכן סהדי דכל מי שיש לו בהמה דעתו שתהא כרגליו אמרינן בתריה אזלה וכל שכן הכא דאוקמוה בהדיא ברשותיה ואדעתא דידיה תלו ליה: כרגלי הבעלים · וכיון דלצרכו תלאוה שם הוה ליה איהו בעלים: אלא שאני רב חנא בר חנילאי כו' · וטעמא לאו משום תחומין אלא רב הונא דאורי ליה הכי תלמידיה דרב הוה ורב אמר בשחיטת חולין (חולין דף צה.) בשר שנתעלם מן העין אסור ואפי' תלוי ביתד בבית ישראל ורב חנא אגב טרדא דשמעתיה מסח שאר עסקיו: והכי קאמר ליה · רב הונא: אי את תלית · מידי דעביד איניש בידיה לא מנשי ולא מסח דעתיה: ואי אינהו תלו לך · אתה לא היה דעתך לכך והם אינם זהירים בשלך ואסחו דעתייהו ולא תשקול לשון אחר משום מוקצה: **מתני'** אין משקין ושוחטין את המדבריות · משום מוקצה ובגמרא מפרש אמאי נקט משקין: **גמ'** מלתא אגב אורחיה · דתנא דה"ל לאורויי בבהמות מי מותרת ומי אסורה נקט אורחיה בלישנא דמשמע מינה מילתא חדתי בדרך ארץ: משום סרכא דמשכא · שתהא נוחה להפשיטה שהוא נדבק יותר מדאי בבשר: ונכנסות · ליסוב: ברביעה · במרחשון: פצעילי תמרה · תמרים שאין מתבשלות באילן לעולם וגודרין אותן מהאילן ועושין להן חותלות הן כלי כפות תמרים וכונסין אותן לתוכן ומתבשלות: מהו · לאכול מהן ביום טוב: אלא

תוספות

ת"י [אלא אם כן זכה להן · תימה ל"ל זכה אפי' בירר חלק כל אחד ואחד נמי מידי דהוה אשואל דאמרינן לעיל (דף לח.) אע"פ שלא נתנו לו אלא ביו"ט וכו' וי"ל דשואל דעתיה טפי אכלי מאורחים על מנות]. [תנן ואם עירב הוא פירותיו כמוהו · מרישא דקתני ואם ערבו בני אותה עיר לא יביאו לא מצי למידק דאיכא למימר דלא ערבו הנפקדים]: **פצעילי** תמרה · פ"ה תמרים שאינם מתבשלין באילן לעולם וגודרין אותן מן הדקל ועושין להם חותלות וכונסין לתוכן ומתבשלות ומבעיא לר"ש מהו לאכול מהן ביו"ט ולא נהירא דפצעילי תמרה לא משמע הכי אלא פירושו דהוי פגי תמרה שסופן להיות נגמרין ומתוקין יפה יפה ועדיין לא נתבשלו ופוצעין אותם אחת לשנים בסכין ומעלין אותן לגג ליבשן ולא הוו כגרוגרות וצמוקין דלא דחינהו בידים דלא היו ראוין מעולם:

הדרן עלך משילין וסליקא לה מסכת ביצה

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ה מהל' יו"ט הלכה יב טוש"ע א"ח סימן שצז סעיף יח:

נט ב מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הלכה יד סמג עשין סו טור ש"ע ח"מ סימן שצג סעיף א:

ס ג מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הלכה יג טוש"ע א"ח סי' שצז סעיף יז:

סא ד ה מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הל' ב סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תצז סעיף ב וסימן תצח סעיף ג:

סב ו מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שי סעיף ב:

רבינו חננאל

עמהן ופירק רב ששת זיכה שאני · מי שהיו לו פירותיו בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר לבוא אצלו לא יביאו לו מפירותיו ואם עירב פירותיו כמוהו: איתמר המפקיד פירות אצל חבירו רב אמר כרגלי המופקדין אצלו ושמואל כרגלי המפקיד · לימא אזדו לטעמייהו דתנן בב"ק בפרק שור שנגח את הפרה אם הכניס ברשות בעל חצר חייב רבי אומר בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור · ואתמר אמר רב הונא אמר רב הלכה כחכמים ושמואל אמר הלכה כרבי אמר לך רב אנא דאמרי אפילו לר' עד כאן כו' וכבר פירשנוהו במקומו והא דתנן אם עירב פירותיו כמוהו דשמעינן מינה כרגלי המפקיד אוקמה רב בדיחד להן [קרן זוית] ולא קיבל להיות מופקדין אצלו לפיכך ברשות בעליו עומדין' רב חנא בר חנילאי תלא בישרא בעיברא דדשא והפקידו אצל בעל הבית בערב יו"ט ואתא ביו"ט לגבי רב הונא וא"ל מהו למישקליה ולמיזל היום בתחום שלי א"ל אי אנת תלית ליה בעיברא דדשא מוכחא מילתא דלא אפקדתיה לגבי מריה דביתא ואע"ג דאמר רב כרגלי המופקדים אצלו בכי האי גוונא מודי רב דהוא כרגלי המפקיד · ואי אנת אפקדתיה גבייהו ואינהו תלו לא תשקול · ואקשינן וכי האי גוונא אי אינהו תלו והאמר שמואל שור של פטם כרגלי כל אדם דכיון דמכרזי עליה כל אדם דעתיה עילויה וכ"ש זה שכבר קנה א"ל רבינא לרב אשי א)ואי הוו איהו תלי שקיל והא"ר יוחנן הלכה כר' דוסא דאמר הלוקח בהמה מחבירו מעיו"ט אע"פ שלא נתנה לרועה אלא ביו"ט הרי הוא כרגלי הרועה ואוקימנא ברועה אחד א"ל רב אשי לרב כהנא ואי אינהו תלו לא שקיל והתנן השואל כלי מחבירו מערב יו"ט כרגלי השואל · הנה אע"פ שהן ברשות המשאיל כרגלי השואל הן ואסיקנא אלא רב הונא הכי קאמר רב חנא בר חנילאי גברא רבה וטריד בשמעתיה הוא אי איהו תלא גלי דעתיה דכי יהיב סימנא שקיל ליה ולא מסח דעתיה ואי אינהו תלו חייש דלמא מחלפי ליה ב) ומסח דעתיה מיניה: מי שזימן אצלו אורחין לא יביאו בידם מנות אא"כ זיכה להן במנותיהן מערב יו"ט: [מתני'] אין משקין ושוחטין המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתיות · למה לי למיתנא משקין מילתא אגב אורחיה קמ"ל דלישקי איניש והדר לישחיט מ"ט דכי איכא סירכא [illegible] ג) ת"ר אלו הן מדבריות שיוצאות ורועות בפסח ונכנסות ברביעה [ראשונה] בייתיות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום · ר' אומר אלו ואלו בייתיות הן · אלו הן מדבריות שיוצאות

א) נראה דצ"ל ואי אינהו תלו ליה לא שקיל. ב) נראה דרבינו ז"ל ס"ל דכיון דמסח דעתיה מיניה אסור משום תחומין וכן פי' הרב המאירי ז"ל בשם המפרשים ז"ל ואולי דכוון על רבינו ז"ל. ג) כ"ה גי' הרי"ף ז"ל ועי' בש"ך יו"ד סימן ל"ט ס"ק ל"ב.

מסורת הש"ס

ב"ק מז: נט: ב"מ פא:
[שבת קכח.]
לעיל לח.
[לעיל לז:]
לעיל יז:
שבת מה: קנז.
שבת מה: [תוספתא פ"ד]
שבת מה:

אלא גרוגרות וצמוקין בלבד איבעית אימא הני נמי כגרוגרות וצמוקין דמי ואיבעית אימא לדבריו דר"ש קאמר וליה לא ס"ל ואיבעית אימא לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אין מוקצה אלא לדידכו אודו לי מיהת היכא דיוצאות ורועות בפסח ונכנסות ברביעה ראשונה דבייתות הן ואמרו ליה רבנן לא מדבריות הן:

אלא בגרוגרות וצמוקין · שהן מתחלה ראויין לאכילה והוא דחה אותן בידים להעלותן ליבשן ושוב אינן ראויין עד שייבשו אבל אלו לא דחה אותן בידים ואיכא דאכיל מנייהו הכי קא סלקא דעתיה מדפרים ליה מילתיה דר"ש אלמא כר"ש ס"ל: איבעית אימא הני · מדבריות שאין נכנסות לישוב כלל כגרוגרות וצמוקין דמיין שמקצה אותן מאכלו בידים: ואיבעית אימא · אין מוקצה לר"ש קאמר ליה אבל לדידי יש מוקצה: ואב"א · מתני' לדבריהם דרבנן דאית להו מוקצה קאמר להו:

הדרן עלך משילין פירות וסליקא מסכת ביצה

שיוצאות ורועות באפר ואין נכנסות בישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים ומקשינן ומי אית ליה לר' מוקצה כלל דקתני אלו הן מדבריות והא בעא מיניה ר' שמעון ב"ר מר' פצעילי תמרה לר' שמעון מהו ואמר לית אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרת וצימוקין בלבד איבעית אימא הני נמי כגרוגרות וצימוקין דמו ואיבעית אימא לדבריו דר' שמעון קאמר וליה לא סבירא ליה ואיבעית אימא לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אין מוקצה לדידכו דאית לכו מוקצה אודו לי מיהא דהיכא דיוצאות בפסח ונכנסות ברביעה דבייתיות הן ואמרו לו לא מדבריות הן: תוספתא מי שזימן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות אלא אם כן זיכה להן על ידי אחר מנותיהן מערב יום טוב מה הן מוציאין מבית המשתה חת'כה א) דקלוסתא וביצה מתובלת ר' שמעון בן גמליאל אומר מקום שנהגו לחלק אגוזים וקליות בעורלם יוליכו בניו ובני ביתו קטנים הולכין עמו לבית האבל ולבית המשתה למקום שנהגו ולא יתן ממנותיו לבנו ולבתו של בעל הבית מפני האיבה · אין חפין ואין מתגרדין ביום טוב ב) אבל מדיחין את הכלים בנתר ג) ושפין כלי כסף בקרקטין · אין חפין את הכלים בנתר ביום טוב · אבל מדיחין אותן במלח ובמורסן בשבת ואין צ"ל ביו"ט · אלו הן המדבריות היוצאות בפסח ונכנסות ברביעה בייתיות כל שלנים בתוך התחום · רבי אומר אלו ואלו היוצאות חוץ לתחום אע"פ שאין נכנסין לתוך התחום אלא משחשכה מותר לשוחטן ביום טוב · ואלו הן מדבריות הרועות באפר לעולם · מיהא שמעינן דכל מידי דחזי לאינש דעתיה עילויה ואפילו הא דאמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ד) קיימא לן כרבי ותורי דרדיא ותמרי דעסקא באנו למחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון הא בהדיא קיימא לן הלכתא כרבי שמעון ואף על פי דביום טוב קיימא לן כרבי יהודה הני מילי כגון נולד ומוקצה מחמת איסורו וכיוצא באלו אבל הני כולו שרי ביום טוב :

א) בתוספתא ספ"ד הגי' חתיכות וגלוסקמא ומנה מתובלת. ב) בתוספתא כאן הגי' ואין מדיחין את הכלים בנתר ביו"ט אבל מדיחין אותן במלח ובמורסן וכו' וע"ע בשבת דף נ' ע"א ובב"י או"ח ס"ס שכ"ג ודו"ק היטב. ג) בתוספתא ספ"ד איתא ואין שפין כלי כסף בקרטין ומיהו רבינו אפשר דגרים בתוספתא דשפין כלי כסף וכו' וכ"ה בירושלמי ביצה פ"ד הלכה ג' ובירושלמי שם הגי' בקרטיקון כמש"כ רבינו וכ"ה במוסף הערוך בערך גרטיקון ובערך קרטס ע"ש. ד) נראה דצ"ל ותרנגולת לביצתה ותורא דרדיא ותמרי דעסקא באנו למחלוקת ר"י ור"ש קיי"ל דהרי דהא בהדיא קיי"ל וכו' ועי' בריה"ף שהביא לדעת רבינו ע"ש היטב.

הדרן עלך משילין פירות וסליקא לה מסכת ביצה

אחר השלמת המסכת יאמר זה ויועיל לשכחה בעזה"י

*) הדרן עלך מסכת ביצה והדרך עלן דעתן עלך מסכת ביצה ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת ביצה ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי :

יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר זה :

יהי רצון מלפניך יי' אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא **) חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא :

הערב נא יי' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך : מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי : יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש : לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני : ברוך אתה יי' למדני חקיך : אמן אמן אמן סלה ועד :

מודים אנחנו לפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינן מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך :

יהי רצון מלפניך ה' אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת ביצה כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם ויתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך : כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים : אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד : יי' עוז לעמו יתן יי' יברך את עמו בשלום :

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן : יהא שמיה רבא וכו' יתברך וכו' על ישראל וכו' יהא שלמא וכו' עושה שלום וכו' :

*) [פי' הגון על זה תמצא בס' החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בס' זכיות ח"א פ"ג] **) [בסיומא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו] :

פרק ביצה שנולדה

א מוקצה [דב"ח] תמיד מגרוגרות וצמוקים ולא יטול [א] יונים אא"כ נענע מבעוד יום . ד"ה דילמא : דף ב ע"א
ב מגביהין מעל השלחן קליפין הראויין לבהמה . ד"ה מגביהין :
ג מעות שעל גבי הכר מנערו כשצריך לגופו אבל לצורך מקומו מטלטל עמו ובמניח ונעשה בסיס לדבר האסור היינו כשמניחו להיות שם כל השבת אבל הניח לפי שעה לא . ד"ה וב"ה :
ד רבי שמעון מודה במוקצה מחמת חסרון כיס . ד"ה אין : ע"ב
ה נר שכבה מותר דיושב ומצפה : בא"ד
ו הכנה לא שייך אלא בדבר חדש כעין ביצה . ד"ה והיה :
ז דבר שמלאכתו לאסור דשרי לצורך גופו ומקומו (לטלטל) [מותר להוליכו] לכל מקום שצריך לו . ד"ה אבל : דף ג ע"ב
ח חמץ אחר הפסח [אסור] בהנאה אבל בטיל שלא במינו :
ט דבר שיש לו מתירין בטיל בדבר מעורב ולהכי יש מתירין תרנגולת שנמצא בה חטה בפסח וכן פשטיד"א שנלושה מביצה שנולדה ביום טוב . [עי' הגהות אשר"י סימן א] :
י תרומה עולה באחד ומאה וצריך להרים אחד מה שאין כן בשאר אסורי [ב] הנאה :
יא לא אמרינן יוליך הנאה לים המלח כי אם בע"ז דתופסת דמיה [ג] :
יב לא אמרינן [כלשעבר מגו] דאתקצאי לבין השמשות דשמא יום הוא . ד"ה נימא : דף ד ע"א
יג ונויי סוכה דאסורי מצוה [כינהו אמרינן מגו דאתקצאי לשעבר ואסורין] עד מוצאי יום שני [של י"ט אחרון] : בא"ד
יד אין מבטלין אסור לכתחלה (מדאורייתא אלא מדרבנן) [בדאורייתא אלא בדרבנן] בדבר שאין לו עיקר . ד"ה ותנן : שם ע"ב
טו ב' ימים טובים של גליות נולדה בזה מותרת [ד] בזה ומכל מקום אין מבדילין דלא ליתי לזלזולי :
טז היכא דלא אפשר מביאין מוסף אחר תמיד של בין הערבים . ד"ה ונתקלקלו : דף ה ע"א
יז חרמות שהיו עושין הקהל לזמן קבוע אין צריך התרה לאחר אותו זמן . ד"ה כל :
יח הקדש שוה מנה יכול לחלל לכתחלה בזמן הזה על שוה פרוטה . ד"ה ונקם : שם ע"ב
יט אין חופרין כוכין במועד להיות מזומנין כשיבאו מתים או למת שאינו מפורסם והאידנא כולם מפורסמי' ומותר לעשות להם כל צרכן ואפילו ביום טוב שני דליכא חברי ואין צריך מנין אחר להתירו ומים מגולין אסורין משום נחש והשתא שרי' ושאינו קובר מתו עובר משום בל תלין . ד"ה והאידנא : דף ו ע"א
כ אחד שלווהו קרוביו חוץ לתחום וכעס רבינו תם עליהם : בא"ד
כא כל הנאכל כמו שהוא חי שרי לדידן משום בשולי עכו"ם : בא"ד
כב אין שוחטין ולד במעי אמו כמו שאין שוחטין בלילה לכתחלה . ד"ה וכי :
כג ביצת נבלה [אפילו] שכמוה נמכרת בשוק אסור . ד"ה ביצים : שם ע"ב
כד ביצה שנמצאת בתרנגולת בלא קליפה (אסור) [מותר] לאכלה בחלב : בא"ד
כה מותר לקנות ביצים מן הנכרי בליל יום טוב [ה] ראשון :
כו מסלקין אפר כירה ביום טוב ראשון לאפות בו אף על פי שאין ראוי לצלות בו ביצה ומוקצה טלטולו מותר משום שמחת יום טוב . ד"ה אמר : דף ח ע"א
כז בירושלמי שחט מותר [לכסות באפר] אפילו הוסק ביום טוב משום מצות כסוי : בא"ד
כח מותר לכסות דם באפר[ו]ולא אמרי' שורף לדם:
כט גלגל עיסה מעי"ט מפריש חלתה ביום טוב אבל נגמר ליטתה לא אלא ישייר חתיכה גדולה ויפריש אחר יום טוב ממנה מעט ובמצות יצרפן לסל . ד"ה גלגל : דף ט ע"א
ל מותר לצוד יוני שובך שלא פרחו . ד"ה אין : שם
לא מותר לטלטל סולמות קטנים ולא גדולים [ודוקא] בשבת שרי ולא ביום טוב שמוליכו לרשות הרבים . ד"ה מאי : שם ע"ב
לב צריך להכין אפר כיסוי דאפילו עפר תיחוח לא שרינן אלא בדקר נעוץ . ד"ה אמר :
לג תרנגולת העומדת לאכילה אינה צריכה הזמנה :

לד נצלי לא בעי מליח אלא שנהגו בו למלחו ותרנגולת שלמה צריכה מליחה . ד"ה ושוין : דף יא ע"א
לה רגילין להטריס ולמלוח ואוכלין קצת מן תרנגולת כמו הכבד אבל לאחר אכילה לא . ד"ה מעריס : שם ע"ב
לו מותר להוציא קטן לטייל בו כמו שמשחקים בכדור [בר"ה] ואין להוציא סכין ומפתח בלי צורך יום טוב . ד"ה (טלטול) [ה"ג רש"י] : דף יב ע"א
לז מפתח שרי כשיש בו צורך אוכלים . (בא"ד) :
לח ספק [ז] אם צריך לערב תמרו :
לט מוליכין מתנות לכהן ברגילין לאכול אצלו דוקא דאין דרך לאכול פירות בבית חברו . ד"ה אין : שם ע"ב
מ מוללין מלילות לרכך חטין אבל לא להסיר הזרע דהוי דישה . ד"ה ואם : דף יג ע"ב
מא אסור לאכול הקטניות מן השבלין ואם נתלשו מערב שבת קולפן מקליפתן החיצונה : בא"ד
מב מנפח מיד ליד בין קשרי אצבעותיו . ד"ה כיצד :
מג תבלין ופלפלין נדוכין במדוך של אבן ביום טוב ובשבת אקתא דסכינא חדא חדא . ד"ה ב"ה : דף יד ע"א
מד מלח של ים צריך שנוי מלח העשוי' בידי אדם אין צריך שנוי : בא"ד
מה כל הנדוכין נידוכין כדרכן לבד ממלח דצריך שנוי להטות מעט . ד"ה איכא :
מו וילון אסור לעשות מכלאים . ד"ה מפני : שם ע"ב
מז כשנשאו הפרכת במדבר נשאו להצניע הכלים לתוכו : בא"ד
מח לבדין הקשין מותרין אפילו ללבוש . ד"ה אלא : דף טו ע"א
מט ומזו"ל שיש בתוכן גיזי צמר (תופרין) [נ"ל מותרין] אבל בגדי צמר בתוכן אסורין : בא"ד

פרק יום טוב

נ הא דתנן עשה שבתך חול היינו בנוטל צדקה . ד"ה לוו : שם ע"ב
נא להוצאת בניו לתלמוד תורה ולהוצאת יום טוב אם הוסיף מוסיפין לו[ח]. ד"ה כל : דף טז ע"א
נב יש להזכיר דראש חדש בראש השנה לומר מלבד עולת החדש ושני שעירים . ד"ה איזהו :
נג נכרי שמלח דגים קטנים ובשלן מותרין דאמליחת נכרי לא גזרו ואפילו נאכלים על ידי מליחה . ד"ה דגים : שם ע"ב
נד אובליי"ש הגילוסים בביצים של נכרים מותרים . ד"ה קמ"ל :
נה אוכלין הביצים אף בלא בדיקת דם ומה שבודקין כשמשימין ברוטב חומרא בעלמא ואם לא בדקו מותרין : בא"ד
נו פשטיד"א דגי' שאפה הנכרי אין להתיר ויש קולפין הפת מן השומן והדגים ואוכל : בא"ד
נז אובלאיי"ש דקבע סעודתיה עלייהו מברכין המוציא : בא"ד
נח יום טוב בערב שבת אין [ט] מערבין כלל . ד"ה רבי : שם
נט יום טוב שחל להיות בשבת אומר מקדש השבת ישראל והזמנים . ד"ה אין : דף יז ע"א
ס בשכיב מרע התירו להקנות רשות בשבת וגם לגרש אבל (כדין) [בריא] אין מגרשין ולא מקדשין [אף] ביום טוב . ד"ה מאי :
סא מי שלא הניח עירובי תבשילין מקנה קמחו לאחרים . ד"ה אי :
סב מותרין לבשל בקדירה אחת להוסיף אף שלא לצורך בלא עירובי תבשילין. ד"ה ובלבד: שם ע"ב
סג צריכין שני תבשילין פת ותבשיל וכן עמא דבר . ד"ה אמר :
סד נדה מערמת וטובלת בבגדיה דשרייתו לא זהו כבוסו דהוי דרך טנוף לכך מנגבין ידים במפה בשבת [י] . ד"ה מערמת : דף יח ע"א
סה מדיחין כוסות וקערות בשבת. (ד"ה ושוין ע"ב):
סו מי שידיו מלוכלכות בטיט [כ] רוחצן ביום הכפורים וכן בכ"מ לכלוך ושאר הגוף אסור :
סז בזמן הזה אין טובלין אפילו הנשים ביום הכפורים ובתשעה באב אלא מערב תרחץ ותחוף כדי שתסרוק שערה ותוספת מעט למוצאי יום הכפורים ותשעה באב דבעינן חפיפה סמוך לטבילה . ד"ה כל : שם ע"ב
סח אסור לבקע עצים בקועים דקים כטחינה [ל] :
סט אמר תנו מנה לפלוני ולנסיב ברתי חייבין לתת לו אף אם לא יקחנה אבל אם אמר לנסיב ותנו לא . ד"ז בגמרא : דף כ ע"א
ע עיסה שיש לעובד כוכבים חלק בה לא יאפה ישראל רק את שלו אבל בני חילא לא . ד"ה תזינן : דף כא ע"א
עא אין להביא לעזרה בהמה של חולין [מ] :
עב אין להכין לצורך כלבים ביו"ט . ד"ה הני [נ] : שם ע"ב
עג אין לעשות מלאכה לצורך עובד כוכבים כמו בישול אבל טירחא בעלמא ליתן לפניו מזונות לא : בא"ד
עד אין לעשות צרכיו בפת [מה שהיה יכול לעשות מעיו"ט] . ד"ה עושה :
עה מחמם מים לרגליו ולא לכל גופו . ד"ה לא יחם :
עו צריך להזכיר בעירוב תבשילין יהא שרי לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי . ד"ה ומדליקין : דף כב ע"א
עז מנורה של חוליות אסור להחזירה אבל כולה מחוברת מותר . ד"ה וב"ה :
עח המסתפק מן הנר אסור משום מכבה . ד"ה והמסתפק :
עט נר של שעוה מותר לחתוך ממנה על ידי אש ולא בסכין . בא"ד :
פ מותר להסיר הפחם אחר שכבה . ד"ה קנבא :
פא חבילי עצים בוערים נוטל אחד שלא אחז בו האור [ס] :
פב לתקן מכשירי אוכל נפש אין מורין להתירו אבל חכמים אוכל נפש אסור . ד"ה הכא :
פג לכחול עיניו מנכרי הוי מסייע ואין בו ממש . דין זה בגמ' :
פד ביום טוב של ר"ה ביצה אסורה דנולדה בזה אסורה בזה [ע]. ד"ז [שייך] לעיל דף ה ע"ב ד"ה מי :
פה מותר לעשות פתים גדולות וחלות גדולות . ד"ה דנפישא : דף כב ע"ב
פו אסור לכבד הבית אלא [פ] בית המטות ביו"ט ולא בשבת ולרבנן מותר . ד"ז בגמרא :
פז אין לעשות הבערה שלא לצורך יום טוב וכן נר לבטלה . ד"ה ע"ג : דף כג ע"א
פח מקרדין בהמה ביום טוב במגררת של עץ דאין עושה חבורה ושל ברזל כעין שלנו אסור . ד"ה ושלש :
פט אריג לא שייך בעץ אלא בצמר או בפשתים . ד"ה משום : שם ע"ב
צ עגלה קטנה שלומד הקטן ללכת בה טמאה מדרס . ד"ה עגלה :

פרק אין צדין

צא אין ליתן מזונות לפני דגים וכן לפני חיות בביברים ולא לפני יוני שובך ביום טוב וכל דבר האסור לצוד . ד"ה ואין : שם
צב נכרי שהביא דורון לישראל ויש במינו במחובר אסור עד מוצאי יום טוב שני אבל בא מאליו או לצורך עצמו או לישראל אחר ביום טוב ראשון מותר בשני בכדי שיעשה שיתלוש ויביא משם ובדגים כדי לפרוס מצודה ויצוד ויביא שם ול"ע בקופה מלאה פירות אם צריך להמתין בכדי שיתלוש באדם אחד או בכמה בני אדם . ד"ה ולערב : דף כד ע"ב
צג בפרק בכל מערבין פי' דאין צריך כי אם תלישה וצידה ולא הבאה : בא"ד
צד (הנאה) הבא לאדם מחוץ לתחום ואין [במינו] במחובר מותר בלא כדי שיעשה ודבר ספק מותר: בא"ד
צה קונין הפקר בהגבהה או בשבשה שמתעסק בו . ד"ה המקושרין : דף כה ע"א
צו אין הסומא יוצא במקלו דעביד [צ] לתרוצי סוגיא : ד"ז בגמרא שם ע"ב
צז השוחט בכור ואח"כ הראה מומו אסור [ק] . ד"ה בכור : שם ע"ב
צח אין מוקצה לחצי שבת לענין טלטול אלא לענין אכילה [ר] . ד"ה אלא : דף כו ע"א
צט אין הלכה כרבי מאיר במעוברת חבירו : בא"ד
ק לא יאמר לטבח הריני עמך בסלע אלא הריני עמך למחצה . ד"ז בגמרא : שם ע"ב
קא תנור וכירים חדשים שיש בהן עפר ואבנים אסור לגרפן . ד"ה גריפת : דף כח ע"ב
קב אין למדוד כדי ליטול חלה בעין יפה כיון שנשרפה החלה ובפסח מוסיפין או פוחתין . ד"ה שמוחל : דף כט ע"ב
קג אין לרקד בתחלה ע"י שנוי אם לא נרקד תחלה פעם אחרת . ד"ה הגבה :
קד לוקח מחנוני הרגיל אצלו ואפילו הוא נכרי . ד"ה אצל :
קה לא יאמר תן לי עשרה אגוזין וכבר נתת לי שלשים הריני חייב לך ארבעים . או תן לי אגוזין בו' פשיטים וכבר נתת לי בו' פשיטים והריני חייב לך י"ב פשיטים . ד"ה שלא :

פרק המביא

קו מפנין ארבע או חמש קופות בשבת ולא ביום טוב וביום טוב מרבה בהלוכא עדיף ולא בשבת . ד"ה המביא : שם
קז מותר לפרוס עליה סודרין ביין ולא במים דהוי שחיטה . ד"ה זמנין : דף ל ע"א
קח אין מטפחין משום [שמא יתקן] כלי שיר וה"מ לדידהו דבקיאי בכלי שיר ולדידן שרי . ד"ה ותנן :
קט מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין ומיהו [ש] אי ידיע מילתא דמקבלי מיניה חייבין לאוכחינהו . ד"ז בהרא"ש :
קי שיעור תוספת יום הכפורים אין מפורש ויש ליזהר להפסיק מבעוד יום . ד"ה דהא :
קיא כשחל שמחת תורה בערב שבת אין מסתפקין מנוי סוכה בשבת ויש נזהרין אף אם נפלה . ד"ה עד : שם ע"ב
קיב כשחל באחד בשבת אין אוכלין האתרוג : בא"ד
קיג עצי סוכה שתי דפנות ושלישית טפח אסור מדאוריי' ויתר על כן מדרבנן . ד"ה אבל :
קיד מעמר לא שייך אלא במקום שגדלים שם . ד"ה מן : דף לא ע"א
קטו אין אנו בקיאין בין קרדום לקופיץ ואסור לנו לבקע עצים ביום טוב . ד"ה אבל : שם ע"ב
קטז מוקצה מותר [מדרבנן] במקום שתקן ונסתלק המוקצה כמו בטבל . ד"ה ונפחת :
קיז אין לתחוב אגרופו בבית יוצר וכן להסיר ממנה קש שמשימין קודם צירופו שלא יפלו מחיצותיהם . ד"ה אין : דף לב ע"א
קיח מותר לסתום חורי תנור באפר (או) [נ"ל ואף] גבלו מערב יום טוב שרי לטוח בו . ד"ה וקטמא : שם ע"ב
קיט מותר לסדר טבלא על גבי רגלים ולהשיב קדרה על גבי כירה אבל לסתום הגיגית אסור . ד"ה מלמטה :
קכ אין דרך לאכול בני מעים ביום טוב . ד"ה ושדי : דף לג ע"א
קכא מטלטלין בשר חי בשבת : בא"ד
קכב כשחל יום טוב במוצאי שבת אין מברכין על הבשמים . ד"ה כי הוינא : שם ע"ב
קכג מותר לבשל בתחלה בקדרה חדשה . ד"ה הכא : דף לד ע"א
קכד מולגין הראש והרגלים ולא כל הגוף . ד"ה מולגין :
קכה אין אופין בפורני [ת] גדול . ד"ה ואין אופין :
קכו יש ליזהר שלא לנפח במפוח כלל והעולם נהגו לספק עליונו למטה. ד"ה אין נופחין :

פרק משילין

קכז מדרבנן חצר קובעת למעשר [א] :
קכח לא יכסה חלונות במקום שמצוין דבורים דהוי פסיק רישיה : ד"ה אלא : דף לו ע"ב
קכט לספוף ולטלטל דלף שאינו ראוי מותר . ד"ה שופך :
קל וכן שיורי כוסות [שכן] אסורים בהנאה [ב] :
קלא אפילו י"ב מילין אין איסור תחומין מדאורייתא לרבנן [ג] :
קלב אין דנין ואין מקדשין בשבת אפילו אין לו אשה . ד"ה והא :
קלג מותר לתת מתנות [ד] :
קלד לא שייך מוקצה במה שחבירו נותן לו . ד"ה לאסור : דף לז ע"ב
קלה בכר צרור מתוך גרנו שוב אסור מדאורייתא לערכו [ה] :
קלו מין [ו] במינו [לא] בטל . ד"ה ולבטיל : דף לח ע"א
קלז השואל כלי ולא נתן לו אלא ביו"ט הרי הוא כרגליו . ד"ה [ז] וחדי : שם ע"ב
קלח דבר שיש לו מתירין לא בטיל (אפילו) [דוקא] במינו . ד"ה משום : דף לט ע"א
קלט בית הכנסת דכפרים הוי דיחיד ודכרכין הוי כשל רבים ואפילו טובי העיר אין יכולין למוכרה [ח] :
קמ מותר להשקות בהמה שמזונותיה עליך :
קמא לא יתן [ט] לכלבים ולא ליוני שובך :

סליק סימני פסקי תוספות ממסכת ביצה

הגהות בפסקי תוספות

[א] שהוס' כ"כ לב"ש אבל קי"ל כב"ה : [ב] מתני' פ"ב דערלה : [ג] תוס' יבמות פ"א ב' וזבחים ע"ב ב' ד"ה כולן : [ד] ד"ז מבואר בגמ' דאמר רבה הלכתא כו' ומ"ש מ"מ אין מבדילין לאפוקי מרב אסי ועי' ריטב"א בסוכה מ"ז א' : [ה] תוס' בכורות מ' א' ד"ה אימר ומ"ש כאן יו"ט ראשון לאפוקי שני של ר"ה : [ו] נ"ל באפר חם וד"ז מוכח מגמ' דקאמר ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר וקאי הכל אכסוי לתירוץ ב' דתוס' ד"ה הכי : [ז] עי' תוס' ד"ה דלמא וכר"ן . [ח] ד"ז מבואר בגמ' : [ט] ד"ז מבואר בגמ' דף י"ז וכן מ"ש בסימן כ"ט וסימן סא : [י] גמ' שבת קי"ח א' ועי' ר"ן כאן : [כ] גמ' יומא ע"ז ב' ומ"ש ושאר הגוף אסור מוכרח בגמ' כאן דקאמר הינח בשבת ביוה"כ כו' : [ל] גמ' שבת ע"ד ב' וז"ש כאן בגמ' דף י"ט ע"ב השתא סלותי כו' : [מ] ד"ז בתוס' ד"ה והביא דף כ' ע"ב : [נ] ד"ה לכם כצ"ל : [ס] ד"ז מבואר ברי"ף בפירוש הגמ' דכאן [ע] עי' כאן ברי"ף : [פ] עי' ברא"ש ומ"ש כאן ולא בשבת כן משמע בגמ' דר"ג אינו מתיר אלא ביו"ט ממ"ש בברייתא א"ל א"כ אף בשבת כו' : [צ] ר"ל לאפוקי תיגר שא"י לילך בלא מקל . ועי' תוס' שבת ס"ה ב' ד"ה הקיטע וביומא ע"ח ע"ש : [ק] ד"ה אלא ר"מ דף כ"ז ובדפו"י סימן זה אחר סימן שא"ז : [ר] התוס' לא כ"כ אלא דבטלטול כ"ע מודי אבל אנן קי"ל כליבנא בתרא דרבה דאין מוקצה לח"ם אף לאכילה : [ש] עי' כנשון הרי"ף ורא"ש כאן ומבואר בתוס' שבת דף כ"ה א' וש"מ : [ת] ר"ל בפורני חדשה : [א] סימן זה נ"ל בסוף הפרק דלעיל ושייך למ"ש בגמ' דף ל"ה ע"א ומבואר בתוס' ב"מ פ"ח א' ד"ה עד וש"מ : [ב] עי' בגמ' דף כ"א ע"ב : [ג] תוס' חגיגה י"ז ב' ד"ה דכתיב והוכיחו מהגמ' דכאן : [ד] עי' מג"א סימן ש"ו : [ה] כן מוכח בגמ' דף ל"ח ע"ב ועי' רשב"ם ב"ב נ"ד א' ד"ה נותן : [ו] מין במינו בטל : ד"ה נכי דף נ"ח ע"ב כצ"ל : [ז] ד"ה אלא דף מ: כצ"ל ובדפו"י סימן זה לקמן אחר ד"ה בהכ"נ : [ח] ד"ז בגמ' מגילה דף כ"ו : [ט] ע"ס כאן ועי' שבת קנ"ה ב' במשנה ובגמרא :

מסכת ביצה פרק ראשון

א [דף ב ע"א] **ביצה** שנולדה ביום טוב ב"ש אומרים תאכל ובית הלל אומרים לא תאכל: גמ' במאי עסקינן. אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה מאי טעמא דב"ה אוכלא דאפרת הוא. אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמא דב"ש מוקצה הוא. [דף ב ע"ב] ואוקמא רבה בתרנגולת העומדת לאכילה וביו"ט שחל להיות אחר השבת עסקינן ומשום הכנה* וקסבר רבה כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה. ורבה לטעמיה דאמר רבה והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב ואין יו"ט מכין לשבת ואין שבת מכינה ליו"ט. אלא מעתה יום טוב דעלמא תשתרי. גזירה משום יו"ט שאחר השבת. [א] שבת דעלמא תשתרי גזירה משום שבת שאחר יו"ט*. ומי גזרי' והתניא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאוכלן ביום טוב. ואם איתא לגזור משום הנך דאתילדו ביומיה. וא"ת מאי פריך היא גופה גזירה אטו יו"ט שאחר השבת והיאך נגזור גזירה לגזירה אבל שבת דעלמא ויום טוב דעלמא חדא גזירה היא דאטו יו"ט אחר השבת ושבת אחר יום טוב דהוי איסורא דאורייתא. וי"ל דמשמע ליה הא דקתני מותר לאוכלן ביו"ט בכל יום טוב איירי. אף ביו"ט שאחר השבת דליכא אלא חדא גזירה אטו ביצה דמתילדא היום. וא"ת כיון דאשכח גמורות דלמא אם לא נשחטה היתה יולדת היום ותיאסר מספק דהוה ליה ספיקא דאורייתא. וי"ל דלא מיקריא הכנה אם לא שנגמרה הביצה היום ע"י הכנה שמאתמול [ב] ובמעי אמה לא נגמרה עד שתצא לאויר העולם. ודלא כרבינו אפרים דמוקי הך ברייתא ביו"ט דעלמא [ג] אבל ביו"ט שלאחר השבת אסור מספק דלמא הוי מתילדא היום. אמר ליה ביצים גמורות במעי אמן מילתא דלא שכיחא[ב] ולא גזרו ביה רבנן. ויראה מה שתפס הרב אלפס ז"ל שיטיה דרבה עיקר [ד] אע"ג דרבי יוחנן אית ליה נמי טעמא דמשקין שזבו. [ה] משום דנראה לו גזירה רחוקה לדמות ביצה למשקין שזבו או לפירות הנושרים* כדמפרש הש"ס [ו] משום דביצה אוכלא ובלועה ופירות מיגלו ומשקין לאו אוכלא. הלכך נראה לו לפרש משום הכנה כיון דקיימא לן הלכתא כרבה (דאמר) דאית ליה הכנה. וגם קיימא לן דכל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה. [ז] ועוד נראה לו לפסוק לחומרא לאסור ביצה מדאורייתא בשבת ויום טוב. [דף ד ע"א] דאיתמר שבת ויו"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה. ורבי יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה. וקמיפלגי

הגה"ה

*וחלב שנחלב ביום טוב אפילו ממילא אסור ביום טוב. לא שנא נחלב לתוך הקדירה ול"ש לתוך הקערה משום נולד. וכן אם נחלב בשבת הסמוך ליו"ט אסור ביו"ט משום הכנה. והא דחולב אדם עז לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה מיירי בבהמה שלא הקצה לחליבה ועומדת לאכילה דאי בעי שחיט לה ולא חשיב נולד ואפילו הכי לתוך הקערה אסור משום נולד דמעיקרא אוכל והשתא משקה. אבל לתוך הקדירה מעיקרא אוכל והשתא אוכל וליכא נולד ושרי ודוקא ביום טוב אבל בשבת בכל ענין אסור. מא"ז:

הגה"ה

*אבל ביצה שנולדה באחד בשבת או לאחר יום טוב לא איתסר משום הכנה דסעודת חול לא צריך הכנה דאין סעודת חול חשובה כן פירש רש"י אך תימה הואיל והכנה מדאורייתא היאך אופין ומבשלין מיום טוב לשבת. ואין לומר על ידי עירובי תבשילין וכי אתי תקנה דרבנן ועקר להכנה דאורייתא. ונוכל ליישב דלרבה גופי' ניחא דאזיל לטעמי' דאית ליה הואיל ומיקלעי אורחים וחזי ליה השתא נמי חזי ליה. ואפילו לדידן נמי ניחא דכל דבר אפוי ומבושל לא שייך ביה הכנה שאין מחוסר רק תיקון בעלמא דמעיקרא נמי הוי חזי רק גבי ביצה שהוא דבר חדש ולא היתה ראויה כלל מעיקרא. (א"כ לאפויי ולבשולי תקוני מילתא בעלמא הוא). העתק מן התוספות:

הגה"ה

*גזירה שמא יעלה ויתלוש. תימה לקמן [כד:] גבי נכרי המביא דורון לישראל אמר אם יש במינו במחובר אסור. ופירש רש"י משום דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולי יומא. והשתא תיפוק ליה משום טעמא דהכא. וי"ל דלקמן מיירי דבעי מרא ומגינא. דלא שייך טעמא שמא יעלה ויתלוש דאדכורי מידכר הואיל ואינו יכול בקל לתלוש וראיה מדאמרינן במסכת שבת [קכב.] נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור להשתמש לאורו ואמאי לא חיישינן שמא ידליקנו ישראל בעצמו. אלא אדכורי מידכר. ומהאי טעמא אכל ה"ר אליעזר ממי"ץ דג שצלאתו שפחתו בשבילה. דלמאי ניחוש דהא לא צלאתו בשבילו. וכי תימא יצלאנו בעצמו: הואיל ואיכא טירחא אדכורי מידכר. ולא נהירא דהא בהדיא בתוספתא אמר אם

מכירו אסור מפני שמרגילו לשבת הבאה. פירוש לבשל בשבת אך תימה אמאי חיישינן שמא יעלה ויתלוש והא תליסה דאוכל נפש שרי לאכלה לכתחילה. וכן קשה מלקמן [כג:] דאמרינן אין צדין דגים והא אוכל נפש הוא. ותירץ רבינו נתנאל מקינו"ן דבירושלמי יש אך אשר יאכל לכל נפש וגו' וסמיך ליה ושמרתם את המצות אותם מלאכות שמשמור ואילך מותרות דהיינו מלישה ואילך אבל שאר מלאכות דמקודם לכן אסורות. ועוד אומר מורי דבירושלמי יש מיעוט אחר אך שלא לקצור. העתק מן התוס':

בהכנה דרבה דרב אית ליה הכנה דרבה* ורבי יוחנן ל"ל הכנה דרבה. וקי"ל כרב. [דף ד ע"ב] דאמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא. חדא הא דאמרן. ואידך דאיתמר שני ימים טובים של גליות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה. ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה. ואידך דאיתמר שני ימים טובים של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרוייהו נולדה בזה אסורה בזה. וביצה דמתילדא בשבת או ביום טוב לא מיבעיא למיכלה הוא דאסור אלא אפילו לטלטלה נמי אסור. דתניא אחת ביצה שנולדה ביום טוב ואחת ביצה שנולדה בשבת אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה אבל כופה עליה את הכלי בשביל שלא תשבר* וספיקה אסורה. נתערבה באלף כולן אסורות* ירושלמי (פ"ה הל' א) ובלבד שלא יהא כלי נוגע בביצה. והא דאמר שבת ויום טוב נולדה בזה אסורה בזה לא שנא שבת אחר יום טוב ולא שנא יום טוב אחר שבת [ח] דקיימא לן כרבה דאמר חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב ואין יום טוב מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב. [ט] ותניא נמי הכי נולדה בשבת תאכל ביום טוב נולדה ביום טוב תאכל בשבת. רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר עדיין היא מחלוקת שבית שמאי אומרים תאכל ובית הלל אומרים לא תאכל. [י] וקיימא לן כרבי יהודה. [כ] ואמרינן נמי אושפיזכניה דרב אדא בר אהבה הוו ליה הנך ביצים מיום טוב לשבת אתא לקמי' אמר ליה מהו למיטווינהו ולמיכלינהו למחר. אמר ליה מאי דעתיך רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן אף רבי יוחנן לא שרי אלא לגומעה למחר אבל לטלטליכהו ביומיה לא. דתניא אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה: אושפיזכניה דרב פפא הוו ליה הנך ביצים משבת ליום טוב אתא לקמיה דרב פפא אמר ליה מהו למיכלינהו למחר. אמר ליה זיל האידנא ותא למחר. דרב לא מוקים אמורא עליה מיומא טבא לחבריה משום שכרות. כי אתא למחר אמר ליה איכו השתא אישתלאי ואמרי לך רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן. האמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא. וא"ת הא דאמרינן בירושלמי (פ"א הל' א) [ל] שיורי פתילה שכבו בשבת מהו להדליק ביו"ט רב ורבי חנינא אוסרין ורבי יוחנן מתיר. ומאי טעמא אין אנו נוהגין איסור מאחר דפסקינן הלכתא כרב. וי"ל משום דבירושלמי לא אסיר ליה מטעם הכנה [מ] דלא שייך הכנה בכי האי גוונא. אלא מטעם קדושה אחת אסר ליה דמסיק עלה בירושלמי רב הונא אמר בשם רב הלכה כארבעה זקנים. רב חסדא מיחלפא שיטתיה דרב. תמן הוא דעביד ליה שתי קדושות והכא עביד ליה קדושה אחת. אלמא בהדיא מטעם קדושה אחת אסר ליה ולא מטעם הכנה* והא דפסקינן כרב היינו באיסורי הכנה. [נ] ומהאי טעמא נמי כי מיקלע שמחת תורה באחד בשבת שרי אתרוג באכילה.

הגה"ה

*מהכא ברייתא פריך לרבי יצחק דאמר [שבת מג.] אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל. ושני ליה בדצריך למקומו · מכאן פוסקים הא דקיימא לן דבר שמלאכתו לאיסור אסור היינו דוקא שאינו צריך למקומו ולגופו אבל אם צריך מותר לטלטלו ואם התחיל לטלטל אותו דבר בשביל דצריך למקומו מוליכו אפילו לחדרו אם רוצה דקא חזינן הכא הואיל וצריך למקומו מגביה הכלי וכופה על הביצה. העתק מן התוספות:

* ישראל ג שאפה בתנור פת ולא הכשיר התנור לא ימכרנו לנכרי. דחיישינן שמא ימכור לישראל אלא יחתוך הפת לחתיכות ואז לא יוכל למכור לישראל. ואם שבר ביצים לעשות מהם תבשיל ונתערב בהן ביצה שהיא ספיקה שנולדה ביום טוב כולן אסורות. אע"ג דליכא טעמא משום דהוה דבר חשוב ולא בטיל כיון שנשבר מ"מ הוי דבר שיש לו מתירין ואפילו באלף לא בטיל. העתק מן התוספות:

הגה"ה

*ואם תאמר נהי דלית ליה הכנה אמאי לא אמרינן מיגו דאיתקצאי בין השמשות דשמא יום הוא איתקצאי לכולי יומא דיום שני. ויש לומר דלהכא הוא דאמר מיגו דאיתקצאי כגון בין השמשות דשבת דשמא שבת הוא

הגהות הב"ח א ליו"ט א"ל אביי אלא מעתה: ב דלא שכיחא הוא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו: ג בהגה"ה ישראל שאפה בתנור. נ"ב פירוש בתנור של נכרים שבישלו בו נבילה וזב שומן נבלה לתוך התנור:

קרבן נתנאל

פרק ראשון [א] **שבת** דעלמא תשתרי גזירה משום שבת אחר יו"ט. רבים מקשים אמאי צריך לגזירה. תיפוק לי' דבשבת אסור משום מוקצה מחמת איסור שחיטה. והביצה נגררת אחריה כדפריך אי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מ"ט דב"ש מוקצה הוא. ואית דמוקי לה בשיש לו חולה של סכנה בתוך ביתו. שאף התרנגולת עצמה מותרת באכילה. אלא שבעל המאור כתב עלה ולא חזי לן למסמך על הדין פירוקא דהא מילתא דלא שכיחא היא וליכא למגזר בה משום שבת אחר יו"ט. ותירוץ הר"ן הוא מאור דמאי תרנגולת העומדת לגדל ביצים דילתה מתורת מאכל לגמרי. וביצה שלה אעפ"י שהוא אוכל גמור אפילו חישב עליה לאכלה מע"ש. ע"כ נולד הוא ומיתסר אבל תרנגולת העומדת לאכילה משום איסור שבת לא יצתה מתורת אוכל. דאיסורא הוא דרביע עליה כאריה בעלמא הלכך לא מיתסר משום מוקצה. אלא היא דאסורה. אבל ביצה דלא נאסרה מעולם שרי. ע"כ. והנה סברא זו לכאורה נגד סברת הש"ס דקס"ד אפי' מאן דשרי מוקצה נולד אסור. אע"ג דה"נ אי בעי שחיט לה ואכיל כל מה דבגווה דהא שרי מוקצה. וצ"ל כיון דנולדה ביצה מדבר מוקצה לא שרינן לה מהאי טעמא כ"כ מהרש"א בתוספות בד"ה אוכלא דאפרת. ור"ל דמ"מ מקצה מדעתו את הביצה ואת התרנגולת. נ"ל דזהו לפי ס"ד אבל למסקנא לא ס"ל הך סברא. אלא למאן דשרי מוקצה אם היות שהתרנגולת עומדת לגדל ביצים. מ"מ לא יצתה מתורת אוכל. ומש"ה פריך תלמודא שפיר שבת דעלמא תשתרי ועפ"ז תבין מ"ש מ"א בסי' תק"ה ס"ק א'. שכתב בשם הר"ן ולמאן דשרי מוקצה הכל שרי דאי בעי שחיט לה ואכיל הכל ע"כ ורבים נתקשו בזה מכח סברת מהרש"א דהא מ"מ מקצה מדעתו והוי נולד מחמת מוקצה. דלפי האמת לא קי"ל כהאי סברא: [ב] **ובמעי** אמה לא נגמרה עד שתצא לאויר העולם. הלשון אינו מתוקן ויש לכוין ע"פ מ"ש הר"ן דביצים במעי אמן אע"פ שהן גמורות הרי הן כא' מאבריה. דאע"ג דאמרינן לקמן דמותרות לאכלן בחלב היינו לומר שאין תורת בשר עליהן. אבל לענין הכנה חשיבה לן כגידול תרנגולת עצמה דלא מיתסרי משום הכנה. ובירושלמי אמרו שאינו דומה טעם אכילתה מבפנים לטעם אכילתה מבחוץ. והיינו משום שכל זמן שהיא בפנים אינו נעשה בריה לעצמה הלכך אפילו תאמר דמאתמול גמרה לה לא חשיבה היא הכנה כלל ע"כ: [ג] **אבל** ביו"ט שלאחר שבת אסור מספק. וא"ת מ"מ מקרי ס"ס שמא יו"ט שמא חול וא"ת שהוא יו"ט אימא לא מתילדא היום. וי"ל דס"ל דבדבר שיש לו מתירין אסור אפי' בס"ס. א"נ הך ספק שמא איתילדא היום מקרי ספק מחמת חסרון ידיעה ולא חשבינן לס"ס. וברמב"ן הקשה לרבי אפרים מאי פריך בגמרא נגזור משום הנך דמתילדן ביומייהו. ואי איירי הך ברייתא ביו"ט דעלמא א"כ הוי לי' גזירה לגזירה. וע"ק אמאי לא פריך נגזור משום יו"ט אחר שבת אם נמצא גמורות במעי אמן. ונראה לתרץ דהא לקמן דף ו' דייק ממתני' ע"כ לא פליגי ב"ש וב"ה אלא בנולדה אבל במעי אמן דברי הכל שריין. ודאי לעולם ב"ה אפילו במעי אמן אסרי והאי דקתני נולדה להודיעך כחן דב"ש דאפילו נולד נמי שרי. אמנם כל זה ניחא לדידן. דלא חיישינן להך פירכא לפלוגי בתרווייהו. אבל לרבה דנאיד מאוקימתי' דרב נחמן מכח הך פרכא לפלוגי בתרווייהו. דאף דכח ב"ש כח היתרא הוי מ"מ ב"ש במקום ב"ה אינו משנה א"כ לדידיה ודאי תוכח דהא דקתני בברייתא אם מצא ביצים גמורות מותר לאוכלן בי"ט. אפילו גמורות ממש שעתידין להתילד. דאל"כ הוי לי' לאפלוגי בתרווייהו. ומש"ה פריך שפיר נגזור משום הנך דמתיילדן ביומייהו אבל לדידן דלא חשיבא הך פירכא בכל הש"ס לפלוגי בתרווייהו. ודאי קים לן להאי סברת ר' אפרים. והא דקאמר כולהו כרב נחמן לא אמרו כי קושיין. ס"ל לר' אפרים דלא כפרש"י. אך הקושיא דב"ה קשיא אהדדי דאי פליגי במוקצה. סבר ב"ה לא תאכל משום מוקצה. והתם ס"ל מגביהין מעל השולחן. ולחלק בין שבת ליו"ט לא בריכה לכו. כדמשמע שלהי מסכת שבת דפריך ר"י אהדדי מיו"ט לשבת. ולא ניחא הש"ס לחלק ביניהו ע"ש: [ד] **אע"ג** דר"י נמי אית לי' טעמא דמשקין שזבו. ורבה תלמיד תלמידו דרב ושמואל ורב ושמואל ור"י הלכתא כר"י. וכ"ש נגד רבה. דמאביי ורבא ואילך הלכתא כבתראי: [ה] **משום** דנראה לו גזרה רחוקה לדמות ביצה למשקין שזבו. דברים אלו לכאורה אך למותר. דהא אף אם נאמר דגזירה זו טעם הגון הוא. מ"מ קי"ל כרבה. ולאיזה ענין נפקא לן אי אסור מטעם הכנה או מטעם משקין שזבו. והלא מפי יש איסור בטעם הכנה שהוא דאורייתא מלומר טעם משקין שזבו שהוא מדרבנן. וצ"ל לדייק מינה כגון חלב של בהמה העומדת לאכילה דאינה אסורה מטעם הכנה. אסור החלב מטעם משקין שזבו. דהא דמי למשקין שזבו. וכ"כ מהרש"ל: **משום** דנראה לו גזרה רחוקה לדמות ביצה למשקין שזבו. וא"ת הלא בעיני ר' יוחנן הגון ואין נראה לו לגזרה רחוקה ומי הוא בדור אחרון להרים לבו לחלוק עליו. וי"ל דזה גרם לו באשר ר' יוחנן לית ליה הכנה. אבל אם היה סבר טעמא דהכנה. היה מסתבר לו כמו כן טעמא דהכנה מפי מלומר הך גזירה רחוקה. ואם כן לדידן דקיימא לן הכנה דאורייתא. מסתבר לומר טעמא דמתניתין משום הכנה מלאוקמי' מתניתין מטעם משקין שזבו שהיא גזירה רחוקה: [ו] **משום** דביצה אוכלא. דייקינן מיני' הא לגבי חלב דמשקין הן. אם נחלב לתוך הכלי ולא לקדירה עם היות שאין שייך הכנה בה. מ"מ אסור החלב מטעם משקין שזבו. ועי' פ' תבית סי' ג': [ז] **ועוד** נראה לו לפסוק לחומרא לאסור ביצה מדאורייתא בשבת ויו"ט. לכאורה מייתי ראיה לפסוק כרבה מהא דרבא שפסק כרב בהני תלת. אך קשה הלא כבר כתב רבינו דקי"ל כרבה דהכנה דאורייתא. היינו מטעם זה דקי"ל כרב שסבר כרבה · וא"כ מאי חידש עוד בראיה זו. לכן נראה לי דס"פ עתה מתחיל רבינו בפסק אחר וה"ק כמו שפסק הרי"ף כרבה לאסור מדאורייתא ביצה שנולדה ביו"ט אחר שבת לחומרא שספיקה אסורה ולא כר"י לאסור מדרבנן. כמו כן עוד פסק לחומרא אם נולד בשבת לאסור מדאורייתא בי"ט שאחריו. וא"ת כי נולד ביצה בשבת א"כ נגמרה מאתמול ואמאי יהיה אסור ביו"ט אחר השבת. כבר תירצו תוס' דלידה מקרי ג"כ הכנה כמ"ש רבינו סי' ז' דע"י לידה הוכנה לגדל אפרוחים גם יותר טובה לאוכלה. וזה שדייק רבינו לאסור מדאורייתא לאפוקי תי' הר"ן ותי' שני בתוס' שאינו אסור אלא מדרבנן ע"ש. וא"ת היכי הוי הכנה זו מדאורייתא. הא כי נולדה בראשון שרי' בי' מדאורייתא ונמצא שבת הכין לעצמו. וי"ל מ"מ כיון דנעשית הכנה ביום הראשון והוא לא אכל הביצה באותו יום היו"ט מכין לשבת ושפיר הוי הכנה מדאורייתא. וכל זה בביצה שלא היה בעולם והוי דומי' דמן כיון שלא היה בעולם שייך הכנה בידי שמים אבל בפירות הנושרין ביו"ט בשבת שאחריו מותרין מדאורייתא כיון דהיה בעולם ומ"מ ס"ל לרבינו שאסורין בשבת כסברת תוס'. כיון דאם נולדה בשבת הרי זו אסורה. אם נאמר כשנולד ביו"ט הרי הם מותרות בשביל שנשרו ביו"ט א"כ הוי כיו"ט מכין לשבת והכנה זו מדרבנן. וכן מוכח שס"ל לרבינו כן בפרק אין צדין סוף סי' ב' שנשאל לחכמי לוניל דבר שאינו במינו במחובר שהובא לישראל ביו"ט ראשון של ר"ה שמותר מפני שאין עליו איסור הכנה ולא איסור התלוי בקדושה וכו' וכן יו"ט ושבת. נדייק מיניה הא הדבר הבא מן המחובר בי"ט אסור בשבת הסמוך משום הכנה. ודלא כמהרש"ל סי' ג' שרוצה להכריע מדברי רבינו סי' ז' דלא ס"ל הכנה זו ע"ש. ועי' לקמן סי' ז' מה שאכתוב בזה בס"ד והא דכתב רבינו בפ' לולב וערבה סי' ל"ח די"ט האחרון של סוכות שחל סמוך לשבת שמותרין הנויי סוכה בשבת דמשום הכנה ליכא דמה הכנה שייך כאן. י"ל דלא דמי בשלמא פירות הנושרין בי"ט אם היו נושרין בשבת הוי אסורין ועכשיו שנשרו בי"ט יהיו מותרין כיון דאסורין בי"ט מדרבנן הוי הכנה מדרבנן מי"ט לשבת. משא"כ התם גבי נויי סוכה נשלם זמן האיסור הנויי סוכה בי"ט. ובזה אין שייך לומר הכנה דהא לא איתעבד בהו שום מעשה הכנה וכמו שמחלק בזה מהרש"ל עצמו בפ' המביא סי' ה': [ח] **דקי"ל** כרבה. מלשון זה למד רבינו דהרי"ף אוסר משום הכנה דאורייתא: [ט] **ותניא** נמי הכי. דלא שנא י"ט אחר שבת או שבת אחר י"ט: [י] **וקי"ל** כר' יהודה. דהא רבא פסק כרב: [כ] **ואמרינן** נמי. דמהאי עובדא נמי מוכח* דהא שבת אחר י"ט: ה"ג הא אמר רבא הלכתא: [ל] **שיורי** פתילה שכבו. ובירושלמי שלפנינו יש נמי שיורי שמן מש"ה שג"כ נוח לדלוק בטוב מבתחילה. ורבינו לא הזכיר משיורי שמן · אפשר שלא היה בגרסתו. א"כ דתלמודא דידן לא ס"ל הך סברא בשמן דהא בפ' שני דשבת דף ל"א מוקי לה לר' יוסי דכר"ש ס"ל ופתילה חייב בצריך להבהבה ואפילו ר"ש מודה דהא מתקן מנא. ואי בשמן נמי שייך שדולק בטוב מבתחילה בשמן נמי מתקן מנא. ודלא כמהרש"ל סי' ג' שנדחק בזה הרבה ע"ש כנלע"ד: [מ] **דלא** שייך הכנה בכה"ג. כיון שהגוף הפתילה הוי בעולם והוי כמו אפי' ובישול. מרדכי. וכמו שכתבו התוס' בעירובין דף ל"ח ד"ה משום הכנה והא דאסרינן בפירות הנושרין בי"ט הסמוך לשבת כדכתבתי לעיל. י"ל דהתם אם נשרו בשבת היו אסורין. והשתא שנשרו בי"ט אם יהיו מותרין בשבת הוי י"ט מכין לשבת. משא"כ הכא בפתילות הי"ט מכין לעצמו דהא שרי להדליק בפתילה אפילו בי"ט ועי' מ"א סי' תק"א ס"ק ס"ז. א"נ דס"ל לרבינו דלא שייך בפתילה הכנה דתלמודא דידן ס"ל שיוכל להדליק בה בפתילה שאינה מהובהבת כמו שכתב רבינו בפ' במה מדליקין ס"ק י"ח ע"ש: [נ] **ומהאי** טעמא נמי. ר"ל מהאי

טעמא

אע"ג דבשבת אסור דשתי קדושות הן [ס] והכנה אין כאן. וה"ר ברוך בעל התרומות ז"ל כתב דרב חסדא לטעמי' דלית ליה הכנה בפרק בכל מערבין (דף לח:) הלכך מפרש טעמיה דרב משום קדושה אחת אבל לדידן דאית לן הכנה אין מחלפין שיטתיה דרב וטעמא משום הכנה [ע] שיותר טובות הן להדליק כשהודלקו כבר וכבו. הלכך בשבת ויום טוב [פ] ושני ימים טובים של ראש השנה אסור להדליק בליל יום טוב שירי הפתילה שכבו בראשונה. אם לא שנדלקו וכבו בחול דהשתא הוכנו מערב יום טוב וכן הפלפידים שכבו בראשונה. אם לא שירדו עליהם עלים אחרים ויבטלם ברוב כדרב מתנה. ובלבד שלא יגע בהן אבל לא יכול להסיק בהם אחר שנתבטלו ברוב:

אבל לעבער לא אמרינן ובתוקפא מחמת מלוא אמרינן מיגו דאיתקצאי אפילו לעבער כגון גבי נוי סוכה דאסור להסתפק עד מוצאי יום טוב האחרון. מעתיק מן התוספות:

ב ועצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן ביום טוב [צ] משום הכנה דרבה. ואם נשרו מן הדקל ביו"ט אסור להסיקן ביו"ט בשני עלמן [ק] משום דהוי להו נולד. [ר] ואסרי להו רבנן גזירה משום שמא יעלה ויתלוש* אבל אם נשרו מן הדקל לתוך התנור עביד להו כרב מתנה. דאמר רב מתנה עלים שנשרו מן הדקל ביום טוב מרבה עליהן עלים מוכנים ומסיקן ואף על גב דמהפך בהו כיון דרובא היתרא נינהו הנך בטלי בהנא* ובהיתרא קא מהפך. ואע"ג דאין מבטלין איסור לכתחילה הני מילי איסור דאורייתא. (א) אבל איסור דרבנן מבטלין ליה לכתחילה ואע"ג דקי"ל כרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל ואפילו בדרבנן. והני עלים שנשרו מן הדקל ביו"ט דבר שיש לו מתירין הן. דהיום הן אסורין ולמחר מותרין. ה"מ היכא דאיתא לאיסורא בעיניה אבל הכא מיקלי קלי איסורא. והא דקאמרינן נמי דמבטלין איסורא דרבנן לכתחלה היינו דוקא היכא דמיקלי קלי איסורא. [ש] אבל בעלמא אין מבטלין לכתחלה אפילו באיסורא דרבנן ואפילו אין לו מתירין. [דף ה ע"א] אמר רבה מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך בילה מותרת ביו"ט שני של ראש השנה. דתנן משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום כולו. אמר ליה אביי והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו בילה אסורה. ופריק לא קשיא הא לן והא להו. [ת] רב יוסף אמר אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך בילה אסורה משום דהוי דבר שבמנין:

הגה"ה
*שבת ויום טוב ונלקט בהן דבר הנגמר אם נלקט בזה אסורה בזה דהשיב שפיר הכנה כבילה. מה"ז:

ג וכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו. דכתיב לך אמור להם שובו לכם לאהליכם.

פירוש דבר שנגזר במנין חכמים ואירע דבר שהוא ידוע שהגזירה בטילה [א] כגון שידוע מאיזה טעם נגזרה הגזירה ואותו הטעם בטל לו וא"כ ראוי היה שתבטל גם הגזירה ממילא אפילו הכי אינה בטילה עד שנמנו עליה חכמים והתירוה. ודוקא כשנגזרה הגזירה בלא זמן אלא שהיה ראוי שתתבטל כיון שבטל הטעם שבשבילו נגזרה הגזירה. אבל אם הטילו זמן לגזירה ועבר הזמן בטילה הגזירה ואינה צריכה היתר במנין. והא דכתיב היו נכונים לשלשת ימים לא קאי אמאי דכתיב בתריה אל תגשו אל אשה אלא הכי פירושו דקרא היו נכונים לשלשת ימים לקבל התורה ואל תגשו אל אשה. ולפרישה זו לא הוקבע לה זמן [ב] ולכך הוצרך לכתוב לך אמור להם שובו לכם לאהליכם וסתר אביי להאי דרב יוסף.והדר [דף ה ע"ב] אמר רבה אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך בילה אסורה. [ג] מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש אלמא קדושה אחת היא ובילה אסורהב:

ד [ד] ושמע מינה דבני ארץ ישראל צריכין למיעבד שני ימים טובים של ראש השנה ורבינו אפרים תלמידו נחלק עליו וכתב דהני מילי בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה. אבל עכשיו שאנו סומכין על סוד העיבור חזר כל ארץ ישראל גלהיות בית הוועד שאין להן ספק בקדושת היום ואין להם לשמור אלא יום אחד. וכתב בעל המאור ז"ל כדברי רבינו אפרים ז"ל. ועוד כתב שכן נהגו בארץ ישראל כל הדורות שהיו לפנינו עד עתה חדשים מקרוב באו לשם מחכמי פרובינצ"א והנהיגום לעשות שני ימים טובים בר"ה על פי הלכות רב אלפס ז"ל. והביא ראיה שלא היו עושין מתחלה אלא יום אחד משאלה ששאל רבינו נסים גאון את רב האי גאון ז"ל. למה אמר אדונינו שבני ארץ ישראל תופסין ר"ה שני ימים הלא אנו רואים עד עתה שאין תופסין אלא יום אחד. והשיב

אע"ג דבזמן שהיו מקדשין על פי הראיה אין מקום הוועד עושין אלא יום א'. אבל חוץ למקום אותו מקום נוהגין ב' ימים ושולחין שלוחים בכל מקום באיזה יום קדשו בית דין את החדש ובכל מקום ששלוחי ב"ד מגיעין אין נוהגין אלא המועדות אלא יום אחד. ואמר אמתאי בעבור ארץ ישראל ביום טוב של ר"ה. כך אמרו כדי שיעשו כמנהג הראשונים [ח] לא ישנו ממנהג אבותיהם נוחי נפש. ונראה לי כדברי הרב אלפס דמדבילה אסורה גם צריכין לעשות שני ימים דלאו הכנה דחד טעמא לתרוייהו דכלום אסר רבה בילה אלא משום דאם באו עדים מן המנחה ולמעלה סמוך לחשיכה שלא היה שהות ביום לקבל עדותן אותו היום קדש ולמחר מקבלין עדותן ועושין אותו היום קדש והוי קדושה ארוכה ומטעם זה נמי אנו צריכין לעשות שני ימים. וא"כ כיון דבקיאין בסוד העיבור לעולם לא יארע לנו דבר זה שנצטרך לעשות שני ימים טובים של ר"ה. כי אנו בקיאין בסוד העיבור וקובעין ר"ה על פי החשבון ביום שהמולדות ראויין לבא. א"כ מהאי טעמא תהא בילה מותרת. אלא ודאי מדאסר רבה בילה לבני דורו שהיו בקיאין בסוד עיבור אלמא טעמא דידיה מדבילה אסורה בזמן שמקדשין על פי הראיה מטעמא דקאמר גם בזמן שאין מקדשין נמי אסורה. כדאמרינן (לעיל ד:) בשני ימים טובים של גליות הזהרו במנהג אבותיכם דלמא גזרי גזירה ואתי לקלקולי. וזה הטעם עצמו שייך למימר בשני ימים טובים של ר"ה בארץ ישראל:

ה [דף ו ע"א] אמר רבא מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממין. ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל. ואפילו בשני ימים טובים של ר"ה. מסא"כ בבילה. אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דאישתהי אבל לא אישתהי משהינן ליה. רב אשי אמר אף על גב דלא אישתהי נמי לא משהינן ליה. מאי טעמא יום טוב שני לגבי מת כחול שויוה רבנן. ואפילו למיגז ליה גלימא ואפילו למיגז ליה אסא. וכל שכן לחפור לו קבר ולעשות לו ארון. והא דתנן בפרק קמא דמועד קטן (דף ח:) אין חופרין כוכין וקברים במועד. [ו] ההוא מיירי ליקבר בהן לאחר המועד וכן פירש שם הרב אלפס ז"ל. ודוקא בצנעא אבל בפרהסיא לא. דאף בחוה"מ קאמר. וארון עם המת בחצר [ז] משמע דוקא בחצר שהמת מונח בו. מיהו בירושלמי (מ"ק פ"ק הל' ו) גרסינן לא שנו אלא באדם שאין מפורסם אבל באדם מפורסם עושין לו ארון אפילו בשוק ומטעם זה אמרו שהאידנא שאנו מפוזרין בין עובדי כוכבים ויש מעט יהודים בכל המקומות הכל הוי כאדם מפורסם. כי הכל יודעין שיש מת בשכונה. הא דאמר ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממין. פירש רש"י במסכת שבת (דף קלט.) גבי עובדא הוה בבי כנישתא דמעון דמת ביום טוב הסמוך לשבת ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה אתו לקמיה דרבי יוחנן ואמר להו יתעסקו בו עממין.

ואמר רבא מת ביו"ט ראשון כו'.ופרש"י התם דוקא באישתהי כגון שמת בשבת שלפניו*. וכ"כ בה"ג מאן דשכיב ביום טוב ראשון וחזו ליה דלא מינטר עד למחר טרחינן ומייתינן נכרים וקברי ליה. ואי ליכא עממין אסור לישראל למיקבריה ביו"ט ראשון אע"ג דסריח. וביו"ט שני היכא דליכא נכרים לעסוקי ביה יתעסקו בו ישראל*.ומשמע דלא קברינן ביו"ט ראשון ע"י עממין אי מינטר עד למחר*. ולפי דבריהם צריך לומר דמר זוטרא דאמר לא אמרן אלא דאישתהי. קאי אכל מה דאמר רבא איום טוב ראשון ואיום טוב שני וכן כתוב באור זרוע ופוסק כמר זוטרא ורב אשי דפליג אמר זוטרא לא קאי אכל מה דאמר מר זוטרא אלא דוקא איום שני [ח] ולישנא דהש"ס לא משמע הכי. וגם לא מיסתבר כלל שלא יהא כבוד הבריות דוחה אמירה לנכריה שבות דרבנן ואף על גב דלא סריח כבוד המת הוא שלא להלינו והמדחה מטתו הרי זה משובח. ועוד איכא תוספת צער לאוננים ביום טוב. אמר רבינא והאידנא

הגה"ה
*והוא הדין ד אישתהי משום טירחא אחרת של צבור או משום סכנה או כיוצא בזה אי נמי דלא אישתהי אבל אין המת נשמר עד יום השני מפני חום או נפוח או כיוצא בזה אז יתעסקו בו עממין ביו"ט ראשון. מה"ז:

הגה"ה
*אבל אי איכא נכרי קמן אל יתעסקו בו ישראל ביום טוב שני אע"ג דאישתהי אבל אי לא אישתהי משהינן ליה ואל יתעסקו בו לא נכרים ביום טוב ראשון ולא ישראל ביום טוב שני. ומיהו אי איכא נכרים ביו"ט שני יתעסקו. אע"ג דשוויה רבנן יו"ט שני כחול לגבי מת למיגז ליה גלימא ולמיגז ליה אסא מן המחובר אעפ"כ אל יתעסקו בו אלא באישתהי. והא דאמר ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל הני מילי כגון טלטול ושאר דברים שאינם של טורח כגון לכבסו או לגזוז שערו. אבל חפירה לא. וריב"א ז"ל התיר לתלמידיו אפילו חפירה והתחיל בעצמו לחפור וכן סבור רב אלפס ז"ל. מה"ז:

*והיכא דמתעסק ישראל ביום טוב ראשון במת משמתינן ליה. מה"ז:

הגהות הב"ח א בטלי בהן ברובא ובהיתירא קאמהפך: ב ובילה אסורה בתרוייהו: ג להיות בית הוועד. ג"ב פי' כבית הוועד שבאו העדים קודם מנחה שאין עושין אלא יום א': ד בהג"ה והוא הדין אי אשתהי: ה לנכרי שהוא שבות:

קרבן נתנאל

מעמא דהסיקנא דלא קי"ל כרב דאמר קדושה אחת היא: [ס] והכנה אין כאן. כדפירשתי דהא נשלם הזמן: [ע] שיותר טובות הן להדליק כשהודלקו כבר וכבו. וכבר הוכיח רבינו שם בפ' ב"מ מדקאמר בפתילה שצריך להבהבה עסקינן. משמע דיש פתילות שאין צריכין להבהבם ודולקין יפה כמו שהם מהבהבם. ובעל התלומות מפ' הסוגיא שם כדפרש"י בפתילה חדשה ע"ש: [פ] ושני י"ט של ר"ה אסור להדליק בליל י"ט. נ"ל דמהאי טעמא נוהגין הנשים בכל ע"ש להדליק הפתילה ולכבותה קודם הדלקתן. מפני חשש האוסרים כשחל יו"ט אחר שבת. וכן בר"ה נמי צריכין מנהג זה כדי לטלטל ולהדליק א"כ ביו"ט שני. א"כ מצאתי כן במרדכי בשם הר"מ מרוטנבורג: [צ] משום הכנה דרבה. דהא אסור מדאורייתא להסיק אם בשבת ואי שרי' בי"ט נמצא תליפת השבת מכין לי"ט והוי הכנה מדאורייתא כך פירש מהרש"ל בסי' ז' (והקשיתי עליו שדבריו סותרים זה את זה. דבסי' ג' מביא סעד לדבריו דהלא"ם לא ס"ל תי' שני מתוס' מהא דכתב רבינו לקמן סי' ז' גבי עגל ולא שייך בי' הכנה. דלפי תי' השני לא הוי קשה מעגל מידי שהרי מותר העגל אם נולד בי"ט. ומאי ראיה היא זו. דה"ק רבינו ולא שייך ביה הכנה דאם נולד בשבת אסור מדאורייתא לטלטלו כמלא אין מכין לעצמה ואי שרית ביו"ט הוי הכנה דאורייתא וגם יו"ט עצמו אסור משום גזירה יו"ט אחר שבת. ותי' שפיר דלידת העגל לא שייך ביה הכנה דלא דמיא לבילה שהוכנה ע"י כך לגדל וולדות וליכא למימר דיו"ט). והר"ן כתב דתליפה לא הוי הכנה דלא הוי הכנה דאורייתא כיון דאילו היה לו חולה היה רשאי לתלוש ולבשל א"כ שבת הכינה לעצמה. אלא דהוי כעין הכנה דרבה ועי' לקמן סי' ז': [ק] משום דהוו להו נולד. וקשה הא תינח לדידן לשיטת הרי"ף דקי"ל ביו"ט כר"י. אבל ר' יוחנן דאמר אתי למימר ביומיהו נמי שרי. אמאי אסור ביומיה הא ר' יוחנן לית ליה נולד גם לפי מה שבררתי שלהי מכילתין דפסק רבינו דאפי' ביו"ט קים לן דלא חיישינן משום נולד. י"ל דהאי מוקצה דמחובר הוי כמו גרוגרות וצמוקין דמודה ר"ש דהוי דחיה בידים כמ"ש תוס' דף ג' ד"ה גזירה: [ר] ואסרי להו רבנן. כלומר שאסרו רבנן עוד מטעם חדש גזירה משום שמא יעלה ויתלוש. ודלא כמ"א סימן תק"ז ס"ק ז' שי"ל דחד טעמא הוא ודבריו אין להם שחר. וא"ת הכל קשה למה צריך לתרוייהו טעמי. ופ"ק דהא עלים שנשרו מילתא דלא שכיחא ואמאי גזרו בהו רבנן שמא יעלה ויתלוש. וניחא לי בזה דאם יושב ומלפה לא שייך טעמא דנולד כמ"ש תוספות בחולין דף י"ד ד"ה מתתכין. אך אם יושב ומלפה שכיח שנושרין. א"כ אסור מטעם שמא יעלה ויתלוש וא"ת ל"ל הנך טעמים כיון דביו"ט אחר שבת אסור משום הכנה יו"ט דעלמא גזרינן משום יו"ט אחר שבת כדאמרינן לעיל גבי בילה. תי' מהר"ם שי"ף ומ"א וט"ז גם דברי מהרש"א יש לכוין על דרך זה והוא הנכון דלא דמי לבילה דהתם גזרינן אי שרינן בילה הנולדה ביו"ט שרינן נמי בילה הנולדה ביו"ט אחר שבת אבל הכא ליכא למגזר אם שרינן יו"ט עלים שנשרו אתי למטעי אם נשרו עלים בשבת למשרי ביו"ט דבין יו"ט לשבת לא טעי אינשי. ולשיטת הר"ן בלא"ה נ"ק דיו"ט אחר שבת היא גופא מדרבנן ואי נגזור יו"ט אטו יו"ט אחר שבת הוי גזירה לגזירה ומעתה קשה מאד על שיטת מהרש"ל דהוי הכנה דאורייתא ובפ"ק סימן י"ז בהשיגו על רבינו יחיאל ע"ש. לא ניחא ליה להך תי' ראשון. א"כ הקושיא במקומה עומדת. ופסק רבינו יחיאל שריר וקיים: [ש] אבל בעלמא אין מבטלין לכתחלה אפי' באיסורא דרבנן. וכ"פ כמ"א בי"ד סי' צ"ט. ומהרש"ל סימן ז' כתב שזה נגד כל המחברים דס"ל לעולם מבטלין איסור דרבנן לכתחלה ע"ש. ולא ידעתי הלא הרא"ה והר"ן ומרדכי והאגודה והגהות ש"ד ומהאחרונים תרומת הדשן לאו מחברים הם. ועוד יש אילן גדול דס"ל כשיטת רבינו הלא הוא הר"מ מרוטנבורק שפסק מותר השמן שבנר חנוכה שנתערב בשמן אחר ואין בו ס' לבטל שאסור לבטל להוסיף עליו לבטלו ול"ד לעלים שנשרו דקאי התם שאין נהנה מהם עד אחר בישולן כו' ע"כ ואי ס"ל להר"מ דבכל איסורא דרבנן שאין להם עיקר מן התורה שמבטלין עדיין תקשי לך מאחר איסורים לנר חנוכה. אלא ש"מ דס"ל דאין מבטלין ועלים שנשרו משום דמקלי קלי. ומה שתפס הרשב"א בספר שלישי על הרא"ה. מדפריך מדרב אשי שעדיין לא ידע מסברא מקלי קלי ואמאי לא פריך דאיסורא דרבנן נמי אין מבטלין לכתחלה ע"ש. י"ל דודאי ידע מהאי סברא מקלי קלי אך בדבר שיש לו מתירין לא ניחא ליה להתיר משום סברא זו. וע"כ אין זה דוחק לדבריו עדיין תקשי לך מאי משני איסורא דרבנן מבטלין. עדיין קשה הא הוי תיקון. ואין מבטלין בשבת ויו"ט כמו שהוכיח תרומת הדשן בסימן כ"ד דהוי כעין תיקון. אל"ל דידע מהאי סברא דשאני הכא מקלי קלי. ע"כ אנן אשכנזים שנגררין אחר רבינו אין לזוז מפסק זה דהדרינן לכללא דתני סתם במתניתין אין מבטלין איסור לכתחלה בין מדרבנן בין מדאורייתא כדכתב הר"ר אהרן הלוי בבדק הבית: ה"ג אפילו דבר שאין לו מתירין: [ת] רב יוסף אמר אף מתקנת ריב"ז ואילך בילה אסורה משום דהוי דבר שבמנין. וכ"ת ה"מ דאורייתא אבל בדרבנן כגון בילה א"צ מנין אחר להתירו לזה מביא הש"ס ילפותא מכרם רבעי מברייתא דאמרו לו תלמידיו לר"א כבר נמנו עליך חבריך והתירו. ויש לדקדק אמאי לא מייתי ממתני' גופא דקתני משרבו הפירות התקינו שיהא נפדה סמוך לחומה מאי צריך תיקון הא בלאו הכי כיון שבטל הטעם בטל הגזירה. י"ל כמ"ש התוי"ט שם שהתקנה היה שיהא נפדה ולא יעלו כלל לפי שרבו הפירות ואין קונה. אבל קשה דקאמר ותנאי היה הדבר דאימתי שירצה יחזור הדבר לכמות שהיה הלא בביטול טעם האיסור סגי. ומה שתי' התוי"ט דהוי דבר שבמנין לשיטת הרמב"ם אין ב"ד יכול לבטל אלא שצריך להיות גדול בחכמה ובמנין מב"ד הראשון זה אינו. דא"כ ה"ל לש"ס במתניתין להוכיח זה ממשנה ולא מברייתא. ע"כ נ"ל דה"פ ותנאי היה שאימתי שירצה יחזור הדבר לכמות שהיה כלומר אם ימעטו הפירות ונראה לב"ד לבטל התקנה אין להם רשות לעשות תקנה אחרת כ"א כמו שהיתה התקנה בתחלה על מהלך יום א'. ובזה נתבטל כל מה שהאריך שם התוי"ט ע"ש מס' מעשר שני פרק ה' משנה ב'. תו הקשה שם על ר' יוסי שאמר משחרב בה"מ היה התנאי הזה. הל"ל היתה התקנה הזאת. י"ל דלאחר שחורבן באמת לא היה התקנה שיהא דוקא נפדו ולא יעלו כלל. וכן מוכח במתני' דקאמר נמנו עליך חבריך והתירו. הל"ל והסרו להעלות הפירות. ומה דאמר ר"י ותנאי היה אימתי שיבנה בהמ"ק יחזור הדבר לכמות שהיה. נמי הכי פי' יחזור הדבר לכמות שהיה היינו תקנה ראשונה על מהלך יום א' צריך להעלות הפירות. ומה שפסק הרמב"ם כר' יוסי נגד הת"ק. משום דאזלי סוגי' דהכא כר' יוסי ולא אליבא דת"ק. ודלא כתוי"ט שם. ע"ש שהאריך: [א] כגון שידוע מאיזה טעם נגזרה גזירה ואותו הטעם בטל כו' עד שנמנו עליו חכמים. ועי' בסמוך תוך סימן ה' בענין גילוי ותבשילו. ובמסכת ע"ז פרק ר"י סימן ז' ביאר רבינו שם באריכות ותוכף דבריו דגילוי ויין נסך לא גזרו בכ"מ אלא במקום שהנחשים מצויים ובמקום שמנסכין. מ"מ לא שייך בהו לומר דבר שבמנין דהא בשעת שתקנו לא תקנו בכל המקומות ע"ש. ועי' מזה ג"כ בשו"ת עבודת הגרשוני סימן ס"ז. ובב"ח וט"ז יו"ד סי' קט"ו. ול"ע מ"ש כרם רבעי שלא היה תקנה בכל המקומות כי אם יום אחד בכל צד. ולאחר החורבן בטל הטעם. וצריך מנין אחר להתירו ועי' בסמוך תוך סימן ה' יבואר: [ב] ולכך הוצרך לכתוב שובו לכם לאהליכם. ואין להקשות הל"ל שלשה ימים ולא צריך היתר שובו לכם וגו'. י"ל כיון דהשם אמר למשה והיו נכונים ליום השלישי לקבל התורה לכך א"א לשנות בלשון אחר: ה"ג וסתר אביי: ה"ג ואסיקנא רבא אמר אף מתקנת: [ג] מי לא מודה ריב"ז שאם באו עדים. גי' הרי"ף ורבינו כגירסת רש"י ועי' ברמב"ן ספי' ובים"ש הפשטא דמתניתיה כפרש"י ע"ש: [ד] ה"ג ושמעינן מיהא דבני א"י: [ה] ה"ג ולא ישנו ממנהג: [ו] ההוא מיירי ליקבר בהן אחר המועד. שדרכן לחפור כוכין וקברות לזמנן לצורך מתים שימותו: [ז] משמע דוקא בחצר שהמת מונח בו. אבל לא בחצר אחרת שלא יאמרו מלאכה אחרת היא. ולפי"ש מזה אם הוא מלאכה שא"א לעשות בחצר המת כגון חליבת קבר ודומיהן צריך לעשות עכ"פ בצנעא מפני הרואים. וקשה הא קי"ל דכל משום מראית עין אפי' בחדרי חדרים אסור תי' תוס' במ"ק דף ח' דדמיא להאי דפ' אע"פ לנור שעלה בו עשבים. ר"ל דשרינן התם דהוי איסור דרבנן. ה"נ כל מלאכת המת הוי מלאכה שא"צ לגופה ופטור אבל אסור. אך קשה אמאי לא מייתי רבינו ראיה מברייתא דקתני התם אף מביאין עלים ומנסרן בצנעא בתוך ביתו. ועי"ק אמאי השמיטו דין זה דנסרים הרי"ף ורבינו וכל הפוסקים וי"ל דדוקא במועד. אבל ביו"ט כיון דיש קול ופרסום גדול אסור לנסר נסרים. וכתבו תוס' שם סברא זו. ומש"ה נמי אין ראיה מנסרים שצריך לנסרן בצינעא: [ח] ולישנא דהש"ס לא משמע הכי. דא"כ לא הוי ליה לרב אשי למימר סתמא אע"ג דלא אישתהי נמי לא משהינן ליה. אלא הכי הל"ל רב אשי אומר

תפארת שמואל

פרק ראשון (א) אבל איסור דרבנן מבטלין ליה לכתחלה וכו'. ודוקא דבר שעיקרו מדרבנן אבל תרומות פירות אף שהוא מדרבנן עיקרו מדאורייתא וכן הני זית חלב כדעת תוספות

דאיכא חברי חיישינן. ובזמן הזה אין לאסור מטעם זה כיון דליכא חברי האידנא כמו שאין מהרין מגילוי לפי שאין נחשים מצויין. [ט] וכי האי גוונא לא הוה דבר שבמנין ורב אלפס נמי לא כתבו בהלכותיו אבל רבינו תם ז"ל היה מחמיר בדבר וגם ר"ח פסק כרבינא. (ג) ומעשה אירע בארפת ועשו כל צרכי המת ורכבו עמו עד שהביאוהו לעיר אחרת וקברוהו שמה וכעס עליהן רבינו תם משום דאמרינן במסכת שבת בפ' תולין (קלט.) דשלח להו לבני בשכר מת לא יתעסקו בו לא יהודים ולא ארמאין לא ביום טוב ראשון ולא ביום טוב שני לפי שאינן בני תורה. ואין ראיה מהא דאמרינן במסכת ע"ז בשילהי פ' רבי ישמעאל (דף נט. יבמות מו.) רבי חייא בר אבא איקלע לגבלא ואסר להו תורמוסי דשלקי נכרים ואכלי ישראל לפי שאינן בני תורה. ואנן נוהגין להקל בכל הנאכל כמו שהוא חי או שאינו עולה על שולחן מלכים ולא מחמרינן לפי שאין אנו בני תורה*. ועוד היה אומר ר"ת לפי שיש יהודים שמשתדלים במלאכת עובדי כוכבים לכתוב להם ולעשות כל צרכם ואם יראו שיתעסקו לעשות מלאכה לצורך המת יכופו אותם לעשות מלאכה גם לצרכם. [י] ונהגו באשכנז שהנכרי חופר הקבר ועושה ארון ותכריכין ובכל דבר שהוא איסור דאורייתא. אבל טלטול והוצאת המת עושה ישראל דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך [כ] [א] והוא דאיכא מת מצוה. רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי בשני ימים טובים דר"ה. חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת אמר ליה דלא אותיבי עירובי תבשילין. אמר ליה ולותיב מר האידנא מי לא אמר רבא מניח אדם עירובו מיו"ט לחבירו ומתנה. א"ל אימור דאמר רבא בשני ימים טובים של גליות בשני ימים טובים של ר"ה מי אמר. והאמרי נהרדעי אף ביצה נמי מותרת א"ל רב מרדכי בפירוש אמר מר לא ס"ל להא דנהרדעי:

הגה"ה

*וכר"י יחיאל היה אומר דלא דמי דשאני הכא דבצנעא אוכל בביתו ולא אוושא מלתא בעבור זה אין לנו לקבור מתים בפרהסיא משום דאוושא מילתא. העתק מן התוס':

ו **אתמר** אפרוח שנולד ביום טוב רב אמר אסור מוקצה הוא ושמואל ואיתימא רבי יוחנן אמר [ל] מותר הוא. הואיל ומתיר עצמו בשחיטה* וא"ת אמאי צריכין שמואל ורבי יוחנן להאי טעמא הואיל ואינון קיימי כרבי שמעון דלית ליה מוקצה בשילהי מסכת שבת (קנו.) וי"ל דלטעמי' דרב קאמר דאף לדידך דאית לך מוקצה מותר מהאי טעמא א"כ משום [מ] דדמי לגרוגרות ולימוקין. והרב אלפס ז"ל לא כתב הלכתא כמאןא.

הגה"ה

*וכגון שנולד עם הכנפים דהיינו נוצה גדולה שעל גופו שיש לה קיים דכל עופות שלא גדלו כנפיהם אסר רבינו יואל משום שקץ. מא"ז:

להך לישנא דאמר שמואל פליג אדרב הלכתא כרב באיסורי. ולאידך לישנא דאמר ר' יוחנן הוא דפליג ארב הלכתא כר' יוחנן. יש פוסקין הלכה כרב משום דתרתי ברייתות כותיה [נ] ומשנת [ב] ר' אליעזר קב ונקי וגם רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו מ"ט שתיק רב אלמא קיימי כותיה. ויש שפוסקין כשמואל משום דרב כהנא ורב אסי הקשו על דברי רב ושתיק להו רב. והגאונים פסקו כרב וכן דעת הרב אלפסי דאזלינן לחומרא ולהכי לא הזכיר פסק. ואע"ג דשתיק להו רב הרי רבה ואיתימא רב יוסף תירצו יפה קושית רב כהנא ורב אסי [ס] וגם משנת ר' אליעזר [בן יעקב] קב ונקי והלכה כמותו בכל מקום:

ז [דף ו ע"ב] **ועגל** שנולד ביו"ט מותר הוא הואיל ומוכן הוא אגב אמו. ובבהמה העומדת לאכילה דאי בבהמה העומדת (ג) לגדל וולדות [ע] אסור למאן דאית ליה מוקצה. [פ] ולא שייך הכא טעמא דסכנה דדוקא לידת ביצה חשיב הכנה משום דע"י לידה הוכנה לגדל אפרוח. דאילו נמצאת במעי אמה אינה מגדלת אפרוח [צ] וגם טובה יותר לאכול. אבל ולד הוא טוב לאכילה וראוי לכל דבר אם נשחטה אמו ונמצא במעי אמו כמו אחר הלידה. והא דמותר לאכלו ביום הלידה היינו היכא דקים ליה דכלו לו חדשיו אבל אי לא קים ליה דכלו לו חדשיו אסור עד ליל שמיני כדאיתא בפרק ר' אליעזר דמילה (דף קלו.) [ק] וגם צריך שיפרים על גב קרקע שילא מספק ריסוק איברים כדאיתא בפרק אלו טריפות (דף נח:) [ג]: ת"ר אפרוח שנולד ביו"ט אסור. ר' אליעזר בן יעקב אומר אף בחול אסור לפי שלא נפתחו עיניו ואסור משום כל השרץ השורץ על הארץ לפי שהוא נמאס לאכול. משמע דתנא קמא מתירו בחול. והרב אלפס ז"ל פסק כתנא קמא בפרק אלו טריפות דיחיד ורבים הלכה כרבים. ויש פוסקין כר' אליעזר בן יעקב [ר] וכן נראה [ד] דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי ואפי' בברייתא כדמוכח בפרק הבא על יבמתו [ה] (דף ס.): ח **תניא** השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאכלן ביו"ט. והשוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאכלן בחלב. ופרש"י גמורות שנגמר(ד) החלמון בעורן בלא קליפה ועדיין [ש] מעורות בגידין יפה. דמדאסר(ג) ר' אליעזר בן יעקב מעורות מכלל דת"ק שרי [ת] ואפי' הן מעורות אלא שנגמר החלמון והיינו שלל של ביצים כשמחוברות באשכול ובלבד שיגמור החלמון אבל אותם שלא נגמר החלמון שלהם אסורים: ט **אמר** רב הונא אמר רב ביצה עם יציאת רובה נגמרה פירוש לגדל אפרוחים. ונפקא מינה למקח ולממכר דהאי דאמר ליה לחבריה ביעי [דף ז ע"א] דפקיא למאן פי' שנולדו מהתרנגולת על שם שתרנגולת פועה בשעת לידה. ויהיב ליה ביצה דשחוטה

הגהות הב"ח א הלכתא כמאן משום דאיספקא ליה להך לישנא : ב אגב אמו ובבהמה העומדת : ג דמדאסר ר' יעקב מעורות מכלל דת"ק כצ"ל ותי' אליעזר בן נמחק :

הגהות הגרי"ב [א] דברים אלו אין להם הכנה ועי' בב"י או"ח סימן תקכו העתיק והוא דאיכא צורך מצוה : [ב] ר"א בן יעקב כצ"ל : [ג] עי' בב"י ביו"ד סימן ע"ו ואריכת הט"ז שם ס"ק ב' : [ד] עי' רא"ש פ"ג דחולין סי' ד' : [ה] וכן מוכח בפ' החולץ דף לז. אביי סבר לה כשמואל כו' כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא :

תפארת שמואל

וק"ל. ובבשר עוף בחלב אפילו למ"ד דס"ל שהוא מדרבנן כדי שלא יקילו בדאורייתא וכן מצאתי דהדין גבי תרומות חו"ל דאין בה לד תיוב מדאורייתא קילא טפי שאינה נוהגת בכל מקומות חו"ל מותר לערב חד בתרי ולבטלה כדאיתא בבכורות : (ב) **ומעשה** אירע בארפת וכו'. כתב הטור סימן תקכ"ה מעשה שמת תינוק וכו' עד דינו כשאר מת עכ"ל. ואפשר אף ביו"ט ראשון אף שר' יעקב מודה שאין להקל ולחלל יו"ט מספק בפרט גבי תינוק דאין חשש בו באשתהי וכן נראה לי : (ג) **לגדל** ולדות אסור למאן דאית ליה מוקצה וכו'. משמע דוקא לר' יהודה אסור ולמאן דפסק ביו"ט במוקצה כר"י אף לפי דעת ר"ת ור"י דפסקו כר"ש במוקצה אף ביו"ט א"כ שרי העגל אפילו אינו עומד לאכילה. ותימה על הסמ"ג דס"ל כר"ת ור"י ואפ"ה כתב הואיל ומוכן אגב אמו. וצ"ל דס"ל היכא דאינו מוכן אגב אמו אסור העגל משום נולד ובנולד ס"ל דאסרינן כל דבר בין שבת ויו"ט כמ"ש בשם ר"ת. ומש"ה כתב נמי הסמ"ג חולב העז לתוך הקדירה ובעז העומדת לאכילה היינו נמי טעמא דאל"ה אסור משום נולד כמו ביצה רק שהמחבר סבר דלא שייך נולד בעגל שהוא ב"ח שהרי אינו ראוי לאכילה מיד כמו ביצה וכדומה לה. וכן איתא בתוס' ולפיכך אפשר דאף לדעת הסמ"ג שרי בכל ענין א"כ דלא ס"ל לאיסור אפילו נולד בין בשבת ובין ביו"ט. ומ"ש לקמן אין מסיקין עצים מקורה שנשברה ביו"ט. כתב דעת הרי"ף דאוסר אפילו מוקצה ביו"ט וכ"ש נולד אכן הוא לא פסק כן וכן משמע להדיא בטור ע"ש : (ד) **החלמון** בעורן בלא קליפה וכו'. ומשמע מדברי רש"י דלא בעי חלבון כלל

קרבן נתנאל

אומר מת ביו"ט שני אע"ג כו'. א"ו משמע דמר זוטרא לא קאי אלא אמת ביו"ט שני משום דשרינן לאיתעסוקי ביה ישראל. אבל מת ביו"ט ראשון דלא שרי אלא בעממין אפי' למר זוטרא שרי אע"ג דלא אשתהי. והקשה מהרש"ל סימן י' אימא רב אשי קאי נמי איו"ט ראשון דשמע ממר זוטרא דמשהינן ליה עד ימות החול היכא דאפשר שלא יסריח. ובזה פליג רב אשי וס"ל דלעולם לא משהינן ליה אלא אף המת של יו"ט [ראשון] קוברין אותו בשני ע"י ישראל דיו"ט שני כו'. ועוד הקשה מה מקשה רבינו וגם לא מסתבר כלל שלא יהיה כבוד הבריות כו' ועוד איכא תוספת צער וכו'. א"כ מה יעשה מר זוטרא דאמר אף ביו"ט משהינן ליה ולישנא דמשהינן משמע עד ימות החול. ואין קוברין אותו כלל ביו"ט ע"ש. ואני אומר דקושיא חדא פירוקא לאידך דקאמר רבינו לישנא דהש"ס לא משמע הכי כדפרישית. וצ"ל דרב אשי קאי נמי איו"ט ראשון דשמע ממר זוטרא דמשהינן ליה עד ימות החול. ע"ז הקשה רבינו וגם לא מסתבר וכו' ועוד איכא תוס' צער. כלומר דל"ל דמר זוטרא יאמר דמשהינן ליה עד ימות החול דזה לא מסתבר שמר זוטרא יסבור שלא יהיה כבוד הבריות דוחה אמירה לנכרי שבות. אע"כ דמר זוטרא מודה בדלא אשתהי ביו"ט ראשון נמי שרי ע"י עממין ומר זוטרא ור"א תרווייהו לא קאי אלא איו"ט שני : [ט] **וכי** האי גוונא לא הוה דבר שבמנין. דבריהם סתומים עד שמצאתי את שאהבה נפשי מ"ש הר"ן גבי האי דרב יהודה דף ס"ה וז"ל כתבו בתוס' דלא שייך לאסור משום דבר שבמנין כיון דמשמע דאזיל ומודה לא שייכי כי אם בהני דפלחי לע"ז ע"כ נראה שדעתם לומר דכי אמרי' צריך מנין אחר להתירו ה"מ להתיר אותם שהיה בהם טעם האיסור תחלה אע"פ שבטל טעמיו. אבל אותם שלא היה בהם טעם איסור מעולם שרו בלא מנין אחר ושפתים ישק. ומה שהקשה הר"ן וז"ל ואם הם רוצים לומר כן ודאי שזו קולא גדולה. דאפשר דהוי קים להו לרבנן שלא נאסר מעיקר התקנה לשאת ולתת עם הנכרים דלא פלחי לע"ז אבל בסתם אין לנו עכ"ל לא אוכל להבין את מושל כוונת תוס' כ"כ כיון דלא פלחו לע"ז לא הוי בכלל התקנה. מש"ה ניחא מה שעכשיו אנו נושאים ונותנים עמהם ביום אידם כמ"ש תוס' ריש מס' ע"ז. ויין של נכרים בזמן הזה שאין אסור בשתיה כיון דהני שאין מנסכין לא הוי בכלל עיקר התקנה וכן שיבתא או גילוי שאין נזהרין בזה"ז. דלא הוי בכלל עיקר התקנה וזהו הטעם בזמן הזה אין לאסור במת להתעסק בו ישראל. דלא הוי בכלל עיקר התקנה. אבל אותם שהיו בכלל עיקר התקנה מחמת הטעם ואח"כ נתבטל הטעם צריך מנין אחר אף שהתקנה לא היה בכל המקומות. ובהכי ניחא כרם רבעי על מהלך יום א' הנה עליהם היה עיקר התקנה אף שנתבטל הטעם צריך מנין אחר. וחילוק זה מפתח גדול בכל הש"ס לחלק בין ענין לענין. ולפ"ז מ"ש מהרש"ל מיכן סימן י"ד בענין עד א' ביבמה יהיה נאמן להתירה לשוק זימנין דסניא ליה אבל באשכנזים כבר פשט המנהג שאין מייבמין אין לומר זמנין דסניא ליה עכ"ל. מ"מ הוי דבר שבמנין וכבר השיגו בספר עבודת הגרשוני סימן ס"ז. ועי' תוס' בע"ז דף ל"ה : [י] **ונהגו** באשכנז. ובתשובה כתב שנהגו העולם דלא כר"ת ולא כר"י להקל ע"י ישראל אכן באשכנז נהגו כו' אבל היכא דליכא עממין עושין ע"י ישראל. ובפרט האידנא דליכא למיחש לחשש כשרים שאף הם נזהרים בכבוד המת ויודעין שראוי לעשות מלאכה עפי בשביל המת ממה שעושין בשביל אוכל נפש : [כ] **והוא** דאיכא מת מצוה. והאידנא בזמננו הכל מת מצוה נקרא. מהרש"ל סימן י' : [ל] ה"ג מותר הואיל : [מ] **דדמי** לגרוגרות ולימוקין. וא"ת א"כ מאי פריך ומ"ש מעגל שנולד ביו"ט. אימא מוקצה דאפרוח שאני דדחיה בידים. וי"ל דודאי ידע רב כהנא ורב אסי דרב ס"ל בכל מוקצה דאסור אפי' בלא דחיה בידים. והא דמותיב אדרב דהכא דבעלמא ה"א דלידה לא חשיב כלל מוקצה דדעתיה עלויה כשיולד : [נ] **ומשנת** ר"א קב ונקי. וקשה דהא רב ור"י תרוייהו לא ס"ל כראב"י דע"כ לא פליגי אלא ביו"ט. אבל בחול לכ"ע שרי. אע"כ צ"ל דאיירו דאיתרמי שנפתחו עיניו כמ"ש תוס' א"כ מאי האי דקאמר ומשנת ראב"י קב ונקי. ומהרש"ל סימן י"ז הקשה דאין מראב"י ראיה דהוא איירי בלא נפתחו אבל בנפתחו עיניו ס"ל דשרי אף ביו"ט. ונראה דכוונת רבינו מדקאמר ראב"י אומר אף בחול אסור משמע ביו"ט פשיטא דאסור מוקצה אלא אפי' בחול אסור. ש"מ דר"א נמי ס"ל כרב : [ס] **וגם** משנת ראב"י קב ונקי. אפי' לרי"ף דפסק כרבנן הייט משום דרבים הם. אבל בהא מילתא רבנן נמי ס"ל דאפרוח שנולד ביו"ט אסור כמו ראב"י ואיירי בנפתחו עיניו כדאמרן : [ע] **אסור** למאן דאית ליה מוקצה. אבל משום נולד ליכא למיסרא. דאין נולד שייך בבעלי חיים כמ"ש תוס' ד"ה עגל ע"ש : [פ] **ולא** שייך הכא טעמא דסכנה. דאם שייך טעמא דסכנה א"כ יו"ט אחר השבת אסור משום סכנה. ולעיל בים"ש סימן ג' מביא סעד לדבריו דרבינו לא ס"ל תי' שני לעיל דף ד' ד"ה אלא. דלפי התירוץ השני לא הוי קשה מידי מעגל. שהרי מותר העגל אם נולד ביו"ט ע"ש. ואיני רואה שום ראיה מזה. דהא לפי ס"ד ה"א הכנת הלידה הן בביצה הן בעגל במה שיצא לאויר העולם וא"צ לשחוט התרנגולת. ואף כי עגל שנעשה בעל חי שיצא לאויר העולם ונעשה בריה בפני עצמו ופשיטא כיון דאין לשחוט אמו הוי הכנה מעליא. א"כ אם יו"ט אחר שבת הוא הוי הכנה מעליא א"כ גזרינן יו"ט דעלמא משום יו"ט אחר השבת וא"כ יש לאסור העגל אפי' ביו"ט דעלמא משום יו"ט אחר השבת לשיטת מהרש"ל בהשיגו על רבינו יחיאל בסי' זה דנגזרינן גזירה זו. ואפי' למה שכתבתי לעיל סימן ב' דלא גזרינן הך גזירה מ"מ קשה בעגל שנולד ביו"ט אחר שבת אמאי מותר. הלא בשבת אסור לשחוט ואין מכין לעצמו והלידה הוי הכנה על יו"ט. ודמיא לעלים שנשרו מן הדקל. וצ"ל דאיסורא דרביע עלה. או שמוכן לעצמו אם יש חולה בביתו. א"כ בעלים שנשרו נמי נימא הכי וע"ז תירץ רבינו דלידת ביצה שאני. ולא מקרי הכנה בשביל שבת לעולם. אבל גבי עלים שנשרו נעשה התליסה בשבת שעי"כ ראוי להדלקה מה שלא היה ראוי בהיותו מחובר על הדקל משא"כ עגל ראוי לה עם היותו במעי אמו. גם מה שהשיג מהרש"ל בסימן זה על רבינו יחיאל לק"ת כמ"ש לעיל סי' ב' ע"ש : [צ] **וגם** טובה יותר לאכול. הלכך למעט זה משום ביצים דספני מארעא שאין מגדלות אפרוחים: [ק] **וגם** צריך שיפרים ע"ג קרקע. והקשה בס' רבינו ירוחם וכל הבאים אחריו. הלא אין זה אלא דחיה שם אבל לפי מסקנא קי"ל כרב נחמן דאמר בית הכוס אין בו משום ריסוק איברים וא"צ שיפרים ע"ג קרקע. עי' מהרש"ל ים"ש סימן י"ח והקשה עליו סע"ז ביו"ד סימן ע"ז א"כ היאך קאמר רבינו כדמוכח בפרק אלו טרפות. ובני התחיף מוהר"ל טיקה מפראג השיב דודאי מוכח מפ' אלו טרפות דלפי סברת מהרש"ל בלא כלו חדשיו איבריו רכות ונוחים להתרסק מהרה. אפי' שהה מעת לעת אם לא הפרים חיישינן לריסוק איבריה. א"כ היאך קאמר תניא דמסייע לך מתינוק ועגל שנולד ביו"ט. אימא רב נחמן קמ"ל אפי' בלא כלו חדשיו. אלא ש"מ בלא כלו חדשיו אפי' רב נחמן מודה דחוששין לריסוק. ולכאורה דבר מקובל הוא אבל אחר העיון קשה מנ"ל להוכיח מפ' אלו טריפות. דאיכא למימר דרב נחמן ליכא לאוקמא בדלא כלו חדשיו. דהא בלא כלו חדשיו א"א לשחוט עד אחר שמונה ימים ללידתו וכיון דשהה מעת לעת פשיטא דאין חוששין לריסוק איברים. אע"כ רב נחמן בכלו חדשיו ושפיר מסייע ליה ומנ"ל להוכיח מפ' א"ע סברא זו אף דשהה מעת לעת מ"מ בעינן שפרים ע"ג קרקע. והנה הר"מ איסרלס מיישב דלפנינן בשיטת יו"ט דוקא בעינן שיפרים כמו דאיתא לקמן דף ל"ד מהו לשוחטה ביו"ט. אע"ג דקי"ל התם לקולא. שאני התם שיש לבהמה או לעוף חזקת כשרות מכח רוב הבהמות ועופות כשרים. משא"כ הכא אית ליה ריעותא משמע שנולד שאין יכולה לעמוד ויצא מחזקת רוב. בעינן שיפרים ע"ג קרקע. והשיגו עליו א"כ מאי ראיה מביא מפ' אלו טריפות. ובש' פ"א א"ת הקשה א"כ מאי מייתי רבא שם סייעתא מהך דנולד ביו"ט. ע"כ צריך לאוקמיה ביוצא דופן. דהא גם לרב נחמן ביו"ט מיהו חיישינן לריסוק איברים ונראה לי דיצא לרבינו מדקאמר רבא לרב נחמן תניא דמסייע לך. ומו אמר זה אחר זה ת"ש עגל שנולד וכו' ת"ש ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו מפ' רבינו דהנך ת"ש קושיות נינהו כמו בכל הש"ס והכי קאמינא דרב נחמן אמר אין בו משום ריסוק איברים. שהיא אחת מן שמונה עשרה טריפות. ה"ל לרב נחמן למפסק בית הכוס אין בו חשש לשמונה עשרה טריפות אלא ש"מ דה"ק א"ל שהיה מעת לעת ומשום ריסוק איברים. אבל צריך בדיקה לשאר מיני טריפות כיון דאית ליה ריעותא משמע שנולד לא עמד. ולפ"ז באמת אסור לשחוט ביו"ט דשמא הוא טריפה וע"ז אמר רבא ת"ש כו'. ש"מ דמותר לשחוט ביו"ט וקשיא לר"כ. ותי' דהפרים ע"ג קרקע נמצא דברי רבינו עולה כהוגן. והא דכתב רבינו כדי שיצא מספק ריסוק איברים ה"ק כיון דהפרים יצא מספק. א"כ אין כאן ריעותא ונעמידו על הרוב בהמות שהמה כשרות : [ר] **וכן** נראה. ומ"ש רבינו פ' אלו טריפות סימן ס"ד דהלכתא כרבנן. העתיק לשון הרי"ף וסמך על מ"ש כאן להלכתא. מ"מ והש"ך ועיין בכללים : [ש] **מעורות** בגידין יפה. עיין פרש"י ד"ה ואיכא דאמרי : [ת] **ואפי'** הן מעורות אלא שנגמר החלמון. ובמרדכי ז"ל השוחט התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאוכלן בחלב. פי' רשב"ם שנגמר לגמרי עם קליפתו החיצונה. אבל אם לא נתקשה הקליפה החיצונה כדרך הנמכרת בשוק דין בשר עליה לכל דבר. ודוקא לענין בשר בחלב שרינן ביצים גמורות אבל תרנגולת שנתנבלה בשחיטה איסורה איסור דאורייתא (ר"ל התרנגולת מש"ה גזרינן אפי' בביצה גמורה בקליפה קשה. משא"כ בשר עוף האיסור מדרבנן לא גזרינן ביצה גמורה בקליפה וכ"כ התוס') והכי תנן פ"ה דעדיות ביצת נבילה אם יש כיוצא בה נמכרת בשוק ב"ש מתירין וב"ה אוסרין עכ"ל. והנה הש"ך בסימן פ"ז ס"ק יו"ד אומר דהרשב"ם פוסק כר"א שס"ל עד שנגמר קליפה הקשה הכל מעורות נינהו. ע"ש באריכות וזה ליתא דהא לא הזכיר כלום מדברי ר"א. אלא שמפ' דברי ת"ק. ואם נאמר דאליבא דת"ק קא מפרש צריכין לומר דמחמיר הת"ק טפי מדר"א א"כ א"א ליישב כל הסוגיא ובפ"ח י"ד הניח פרשב"ם בצ"ע. ונראה לי לקיים דברי החכם וזהו דאם לא נתקשה הקליפה דין בשר עליה לכל דבר. היינו לענין איסור נבילה וטריפה. ה"ה לענין בשר בחלב גזרו רבנן עד שיתקשה הקליפה. וא"ת א"כ כיון שיש דין בשר עליה לכל דבר אמאי קאמר רב יוסף שלל של ביצים טהור דלא כר"א הא אליבא דת"ק נמי לא אתיא ראה זה מצאתי ברייתא דת"כ בפ' אחרי פ' י"ב אשר תאכל נבילה פרט לביצים. ש"מ אע"ג דביצים אסורים משום נבילה וטריפה מ"מ לענין טומאת נבילות עוף טהור מטמעינן א"כ הך ברייתא דשלל לת"ק ניחא. אבל ר"א דמחלק בין מעורות לשאינן מעורות. ע"כ לא גזר בבשר בחלב אטו שאר איסורים דא"כ אפילו אינן מעורות ליתסר. אלא ש"מ דלר"א הביצים כשהן מעורות כבשר תרנגולת עצמה חשבינן ליה. א"כ אמאי שלל של ביצים טהור. ואשר תאכל אתיא למעוטי כשאינן מעורות: **ועתה** בא וראה מ"ש הש"ך בנקודות הכסף סימן פ"ז ס"ק ו' על מהרש"ל פ' כל הבשר סימן ב' וכדומה שתקפה עליו משנתו ושכח הסוגיא ולא עיין בש"ס כלל רק ברי"ף ורא"ש ע"ש. ושרי ליה מאריה לכתוב כדברים האלה על לויתן המשוטט במצולת ים התלמוד אמנם דברי מהרש"ל בנוים ע"ד שפי' לשיטת הרשב"ם. אך שכתב על הרשב"ם שהוא מחמיר מאוד. ודי לנו לפ' הסוגיא ע"פ דרכו שדי בקליפה החיצונה אפי' היא רכה ולא נתקשה עדיין. ונמצא שאין בהשגת הש"ך כלום מתחלה ועד סוף שהקשה עוד. גם תימה עליו שהוא עצמו פסק בפ"ק דביצה כת"ק. כי בפ"ק דביצה אינו אומר אלא להביא ראיה מדברי רבינו והר"ן שגי' משובשת היא בהרי"ף שפסק כר"י. ופסק הלכה יבורר בפ' כל הבשר ודברים נכוחים למבין. ועי' בפ"ח שהסכים לפי' הרשב"א פ"ש :

ואותבינהו

[א] ואותבינהו תחת תרנגולת [ב] ולא נולד מהן אפרוח הוי מקח טעות. א"כ נפקא מינה לכדרב
מרי בריה דרב כהנא דאמר בדק בקינה של תרנגולת מערב יו"ט ולא מצא בה ביצה ולמחר
השכים ומצא בה ביצה קודם עלות השחר מותרת בידוע דמאתמול אתילדא. דקי"ל כל
שתשמישו ביום מוליד ביום ולא בלילה. מאי ניהו תרנגולת. ואע"ג דבדק מערב יו"ט אימא
יצאה רובה מערב יום טוב וחזרה וכדרבי יוחנן דאמר ר' יוחנן ביצה שיצאה רובה מערב
יום טוב וחזרה מותרת ביום טוב. (ה) ודוקא דאיכא זכר בהדה [ג] אבל ליכא זכר בהדה
כיון דספנא מארעא אפשר דילדה בלילה. מותר ליקח ביצים מן הנכרי בליל יו"ט ראשון
[ד] דרובן של זכרים. וכן בליל שני ימים טובים של גליות*. [דף ז ע"ב] השוחט חיה
ועוף ביום טוב ב"ש אומרים יחפור בדקר
ויכסה. ובית הלל אומרים לא ישחוט אלא
אם כן היה לו עפר מוכן מבעוד יום.
ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה.
אמר ר' זריקא אמר רב יהודה והוא שיש
לו דקר נעוץ מבעוד יום. והא קעביד
כתישה. אמר רב חייא בר אשי אמר רב
[דף ח ע"א] בעפר תיחוח*. והא קא עביד
גומא. כדר' אבא דאמר ר' אבא החופר
גומא ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה*.
ואע"ג דפטור אבל אסור [ה] היכא דשחט כבר התירו לכסות לבית הלל. ולכתחלה לבית
שמאי משום שמחת יום טוב. [ו] לפירוש רבינו תם ז"ל שפירש מוחלפת השיטה דמחליף
קך דהשוחט א"כ ב"ה שרו לכתחלה וכתב ר"ת בספר הישר [ז] והאידנא דהוו נהיגין
דהבא לשחוט חיה ועוף בלא הכנת עפר [ח] אלא שהיה עפר תיחוח ומקרוב החמירו על
עצמם [ט] להביא עפר דלא כהלכתא. ותמה ר"י על דבריו דהא אוקימנא מתני' בדקר
נעוץ אע"ג דמוקי לה בעפר תיחוח ואין לומר דקאי' דוקא אסיפא ומודים. דמוכח לשון
המשנה דדקר נעוץ דשרו בית שמאי לכתחלה שרו ב"ה בדיעבד. והכי נמי אמרי' בגמרא
(לקמן ט:) עד כאן לא שרו בית שמאי אלא בדקר נעוץ. ופרש"י ז"ל דבלא דקר נעוץ לא
שרו בית שמאי אפי' בעפר תיחוח שהוא כחפור ועומד. ותימה הא דרב אלפס ז"ל כתב
כל המשניות כצורתן ולא הביא הך גמרא דמוחלפת השיטה. וה"ר יוסף פירש דלא
מהפכינן מילתייהו כלל. דבית שמאי ניחא כדקאמר הש"ס שאני הכא דאיכא דקר נעוץ.
והא דקאמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה ה"פ החליפו ב"ה שיטתן להקל בסילוק תריסין טפי
מאחריני משום דהוי צרכי רבים ואין רוב צבור יכולין לעמוד בה. ירושלמי (הלכה ה)
שאם אתה אומר לא יחזיר אף הוא אינו פותח ולא יפתח [י] אף הוא ממעט בשמחת יו"ט:
י שאפר כירה מן המוכן*.
אמר רב יהודה אמר רב
לא שנו אלא שהוסק מערב יום טוב
אבל ביו"ט אסור [כ] ואם ראוי לצלות בו

הגה"ה
*אבל לא בליל שני של ראש השנה דקדושה אחת היא. ובלבד שיביאם מתוך התחום. והיכא שהנכרי מסיח לפי תומו ואומר שנולדו קודם יו"ט ואינו יודע בטיב ישראל כלל שביצה שנולדה ביו"ט אסורה זה היה מעשה והתיר ראבי"ה ז"ל. מא"ז:

הגה"ה
*ואפילו הכי בעי דקר נעוץ כדי שיהא מוכן ולא יאסור משום מוקצה. העתק מן התוס':

הגה"ה
*ודוקא בדיעבד שכבר שחט מותר לכסות אבל בבא לימלך אומר לו שאין לו לשחוט אם אין לו עפר אחר מוכן. מא"ז:

הגה"ה
*ותימה דאמרינן בפרק כיסוי הדם (פח.) ואין מכסין באפר דאפר לא מיקרי עפר לענין כיסוי. וי"ל דהתם מיירי באפר אוכלין שאין מגדלין צמחים ולכך אין מכסין בו העתק מן התוס':

ביצה מותר* [ל] ורבי שמעון מודה בהך
נולד שהוא מעשה חדש דמעיקרא עצים
והשתא אפר. וכן מוכח בפרק מי שהוציאוהו
(דף מה:) דקאמר מיא בעיבא מיבלע
בליעי ופריך כ"ש דהוה ליה נולד ואסור. ומשמע דאליבא דכולי עלמא פריך. ואי
רבי שמעון שרי מאי פריך כ"כ בפשיטות והאיכא ר"ש דשרי. ירושלמי (הלכה ד) באפר
שהוסק ביום טוב אסור לכסות בד"א בלא שחט אבל אם שחט מוטב שיטול מן האפר
שהוסק ביו"ט ממה שיניח הדם בלא כיסוי. ואע"ג דבשחט בעו ב"ה דקר נעוץ אבל בלא
דקר נעוץ לא משום דאיכא תרתי איסורי [מ] חדא דאינו מוכן ועוד דקא עביד גומא.
אע"ג דאינו צריך אלא לעפרה [נ] איסורא מיהא איכא. תנ"ה כשאמרו אפר כירה מוכן
הוא לא אמרו אלא שהוסק מעיו"ט אבל ביו"ט אסור. ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר.
הכניס עפר לגנתו ולחורבתו מותר לכסות בו. ואר"י מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה
בו כל צרכו. דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה והוא שייחד לו קרן זוית:
יא וכוי אסור למשחטיה ביו"ט. בדתנן כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין
מכסין את דמו. ואפילו איכא אפר מוכן ואפי' אפר כירה. מאי טעמא
[דף ח ע"ב] [ס] אמר רמי בריה דרב ייבא גזירה משום התרת חלבו. [ע] דמאן דחזי ליה דמכסי
לדמיה ביו"ט אתי למימר דמין חיה הוא. [פ] דאי ספק הוא לא הוי מטרחי רבנן לכסות
לדמיה מספק ביו"ט ואתי למישרי תרבא דיליה [צ] הלכך אין מכסין את דמו ביום טוב
כלל. אבל לערב מוצאי יו"ט מכסין את דמו דכיון דלא מכסי ליה ביו"ט אע"ג דמכסי ליה
בחול לא אתי למימר הכי. והא דאין שוחטין אותו לכתחלה וישמור את הדם עד הלילה
ויכסנו לפי שאין שוחטין לתוך הכלי. ואם ישחטנו על העפר יבלע בארץ ולא יהא רישומו
ניכר [ק] דלא מיסתבר שימנע משמחת יום טוב לפי שאינו יכול לכסות את הדם לאחר:
יב תני ר' חייא לא כוי בלבד אמרו אלא אפילו [ר] שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו
דמם זה בזה אסור לכסותו ביום טוב*. אמר רבי אסי ב"ר יאסין לא שנו
אלא שאינו יכול לכסותו בדקירה אחת אבל
יכול לכסותו בדקירה אחת מותר. אמר
רבה שחט לפור מערב יום טוב אין מכסין
אותו ביום טוב:
יג [דף ט ע"א] גלגל עיסה מערב יו"ט מפרים ממנה חלה ביו"ט אבוה דשמואל אמר
אפי' גלגל עיסה מערב יו"ט אין מפרים ממנה ביו"ט. טעמא
דרבה [ש] כיון דקיימא לן [ת] תרומת חוצה לארץ אוכל והולך ואח"כ מפרים לא מחזי
כמתקנו כיון דיכול לאכול בלא הפרשה ואפי' הכי אסר אבוה דשמואל כדמפרש רבא
[א] מי לא מודה שמואל וכו'*. (ו) ופסק
ה"ר אלפסי כאבוה דשמואל. דגרסינן בפ'
משילין פירות (דף לז.) ולא מגביהין תרומות
ומעשרות ביו"ט ואפי' ליתנם לכהן בו ביום

הגה"ה
*ואן א היכי מסלקינן אפר כירה ביו"ט בשעת אפיית פשטיד"א בלע"ז. ונראה לי דאע"פ שאינו ראוי לצלות בו ביצה מותר דדבר מוקצה אינו אסור לטלטל ביו"ט משום שמחת אוכל נפש ושמחת יום טוב. העתק מן התוס':

הגה"ה
*וא"ת וכי כח ביד חכמים לעקור דבר תורה דכיסוי הדם דאורייתא וי"ל דאין הכי נמי דיש כח ביד חכמים במקום שדבר תורה נעקר בשב ואל תעשה. העתק מן התוס':

הגה"ה
*ודוקא גלגל שלא נגמרה ליפתה לגמרי אבל נגמר ליפתה לגמרי אפילו רבה מודה דאין מפרישין אותה ביו"ט. והכי איתא ב בתוספתא מי שלש מערב יו"ט אינו מפריש חלתו ביו"ט וקאמר לה אין עירס לא.

הגהות הב"ח א בהגה"ה ד"ה ואן היכי. צריך להתחיל ואם תאמר ואן היכי מסלקינן אפר כירה: ב דתניא כוי אין שוחטין: ג בהגה"ה ד"ה ודוקא גלגל וכו' והכי איתא בירושלמי מי שלש מעיו"ט:

קרבן נתנאל

[א] ואותבינהו תחת תרנגולת. מ"ש מהרש"ל בזה סי' כ' דרי"ף ורבינו לא גרסי פשיטא מהו דתימא אינו מוכרת וכן משמע בר"ן בקידושין דף מכל"ע. ומה שהקשה על גירסת רש"י דהא המקח קיים הא משנה שלימה היא בפ' הספינה יפות ונמצאו רעות שמוזר. ואני אומר חלילה לטעות רש"י כטועה בדבר משנה. והילך לשון המשנה יפות ונמצאו רעות הלוקח יכול לחזור בו. כי הוא נתאנה. ואם הוקרו אין המוכר יכול לחזור בו כדין מי שנתאנה ידו על העליונה וקמ"ל דגבי ביעא דפחיא דהוי מקח טעות ושניהם יכולים לחזור בו וכן מדויק לשון רש"י: [ב] ולא נולד מהן אפרוח. משמע הכא דביעי דשחומה אין מגדל אפרוח וביו"ד סי' פ"ו ס"ו אפרוח שנולד מביצת נבילה משמע שמגדל אפרוח. וי"ל דהתם איירי בנבילה מחיים כגון נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת או גיסטרא שנולד מהן ביצה. ועי' בשו"ת נחלת שבעה חלק שני סימן א' ובס"ז שם נותן טעם לאסור לכתחלה דגזרינן שמא אתיא לידי תקלה כמו שגזרו חכמים בגידולי תרומה. ואינו דומה ביצת נבילה שיגדל אפרוח הוא מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בהו רבנן וכן בפ"ח אומר שאין מדמין גזירות חכמים ע"ש: ה"ג ולא מצא בה ביצה ולמחר: [ג] אבל ליכא זכר בהדה. כיון דבדק ע"כ צ"ל דספנא מארעא כיון שילדה בלילה. אבל אי לא בדק תלינן טפי שילדה מעיו"ט דרובן יולדות ביום אפי' בדספנא מארעא. תוספות: [ד] דרובן של זכרים. ומהרש"ל הכריע מדעתו דחד רוב בדבר שיש לו מתירין לא מהני. אך דהיתרא הוא דאיכא תרי רובא דבספנא מארעא נמי רובן יולדות ביום וכמ"ש הטור סי' תקי"ג. וחולק על הר"ן שמתיר אפי' ביו"ט ראשון ליקח מן הנכרי. עי' בסימן כ'. וליתא דהא רבינו לא הזכיר מרוב זה והטור לא
הזכיר מרוב זה. אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי הטור איירי בענין שאין זכר בכל העיר. ומ"מ מותר מטעם רובן יולדות ביום. וכן איתא במרדכי בשם תוס'. ונראה דבכל גוונא הוי תרי
רובא. דהא אין דלתות מדינה נעולות. ואיכא רובא דעלמא ורובא דהכא. כדאיתא בפ"ק דכתובות דף ט"ו: [ה] היכא דשחט כבר התירו לכסות לב"ה. דמוטב לעבור על איסור קל דרבנן. ממה שיניח
הדם בלא כיסוי כמ"ש רבינו בסמוך סימן י' בשם הירושלמי וכן פי' מהרש"א. ובמ"א סימן תצ"ח ס"ק כ"ה ובט"ז ס"ק י"ג סברו דמה שמקיים משום שמחת יו"ט חד טעמא הוא לב"ה ולב"ש. ואינו כמשמע
כבר מה מניעת שמחת יו"ט איכא. אם לא יכסה דאין הכיסוי מעכב האכילה כמ"ש רש"י במתניתין ד"ה אין מכסין. ובחולין דף פ"ח ע"ב ד"ה הגהה ליכא. אבל קשה הא דתנן במסכת ר"ה דף ל"ב שופר
של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום ולא עולין באילן וכו' דאסירי משום שבות. ולא אמרינן שיעבור איסור דרבנן כדי לקיים מצות עשה דשופר ואף כשהיא מצוה דרבים ומפרש טעמא בגמרא משום
דיו"ט הוי ל"ת ועשה ואין עשה דוחה עשה ול"ת. אע"ג דרבנן הוא עשאו חיזוק לדבריהם. וא"כ אמאי לא עשאו חיזוק לדבריהם הכא גבי כיסוי. וצ"ל דאין מדמין בשבותין. כדמצינו בפסחים דף ל"ב
דלכתחלה דבריהם העמידו דבריהם נגד כרת ולכמה דברים שלא העמידו דבריהם כמ"ש מ"א סימן כנ"ד: [ו] ה"ג ולפי' ר"ת. ועיין דף ט' ד"ה מוחלפת פירשו באריכות: [ז] ה"ג ודכירנא דהוו נהיגין:
[ח] אלא שהיה עפר תיחוח. פי' עפר תיחוח באמצע וקרקע קשה סביב דלא ניכרת הגומא כמ"ש תוס'. והאי קא מתמה ר"י דהא אוקימנן מתני' בדקר נעוץ אע"ג דמוקי לה בעפר תיחוח. אבל אם כל
המקום סביב עפר תיחוח בגומא כזה פטור ומותר לא היה ר"י מתמה על ר"ת דמאחר שהתירו לר"ת חופר גומא באסור מדרבנן בדקר נעוץ משום שמחת יו"ט דלא מסגאיגן בחד איסורא דרבנן. מ"ל דצריכן
בשאינו מוכן ועפר תיחוח לגמרי שאינו אלא חד איסורא משום מוקצה ודלא כמו שהקשה מהרש"ל בסימן כ"א על ר"י ע"ש. אך בתוס' אוסר ר"י אפי' באפר כירה שהוסק ביו"ט אם אינו ראוי לצלות בו ביצה.
משמע שאוסר אפי' חד איסור דרבנן ורבינו השמיט באמת פסק זה: [ט] ה"ג להביא עפר מוכן דלא כהלכתא: [י] אף הוא ממעט בשמחת יו"ט. משמע דמייתי סייעתא להר"ר יוסף וקשה להבין.
ונראה דמייתי ראיה לפי' ר' יוסף ודלא כפי' הר"ן דהרי"ף ס"ל כמקצת נוסחאות דלמא לא היה ע"כ לא קאמרי ב"ה הכא אלא משום דאין בנין וסתירה בכלים אבל קשה אמאי כעורה מימרא זו דעולא
לקמן דף י"א שלשה התירו סופן משום תחלתן תריסי חנויות ומסיק תלמודא ה"א משום דאין בנין וסתירה בכלים קמ"ל: [כ] ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר. וגחלים עוממות אסור לטלטל ביו"ט
מ"א ס"ק כ"ט. ואין נראה לי דהא אכתי עומדין למלאכתן דאבוקה. ולפי מה שפי' הרא"בן ואם אפר חם וראוי לצלות בו ביצה מותר דמתוך שמותר לטלטל האפר לצורך ביצה שראויה לצלות בו יוכל
נמי לטלטלה לכסות פשיטא שמותר. ע"כ נראה שטעות נפל בדפוס וצ"ל מותר לטלטל ביו"ט: [ל] ור"ש מודה בהך נולד. הולך לזה לשיטת ר"ת וה"ג ורש"י שילהי משילין סימן י"ז דפסק כר"ש
ביו"ט במוקצה ובנולד וכמ"ש לקמן דכך הוא מסקנת רבינו ובשבת פ' נוטל ע"ש: [מ] חדא דאינו מוכן. אע"ג דקיים לרבינו דמוקצה מותר ביו"ט מוקצה דעפר מקרקע עולם לא התירו כמ"ש מ"א סי'
תק"ב ס"ק י"א לענין עלים ואבנים: [נ] איסורא מיהא איכא. וקשה הא הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ומקלקל ומותר לכתחלה. כמו דבר שאינו מתכוין ומקלקל כמ"ש תוס' בכתובות דף ה' ד"ה אם
תמצא לומר. וי"ל דמסיק שם דוקא משום מצוה. והכא יכול לקיים המצוה באפר שהוסק היום: ה"ג עפר מוכן ואפי': [ס] אמר רמי ברי' דר' ייבא. הא דפסקו כמימרא דרמי נגד רבא. מדקתני במתני' שחטה כוי אין
שוחטין אותו ביו"ט. משמע אפילו בעפר או אפר מוכן. ותו מדקתני בברייתא לא כוי בלבד אמרו אלא אפי' כו' וקתני כוי דומיא דנתערבו והתם אפי' באפר מוכן אסור. ולרמי אם הכניס עפר סתם
מותר לכסות בו נוהא. אבל אם הכניס לודאי אסור לכסות בו ספק. ובכה"ג א"ל פסק כיון דהכניס לודאי מ"ש השמיטו הך דרבא הכניס עפר לודאי אסור לכסות בו ספק. אלא דאכתי קשה הא צריכין
דלא תימא נוהא קרוב לודאי י"ל דקי"ל כנרבלאי ור' זירא שהמה רבים נגד רבא: [ע] דמאן דחזי ליה דמכסי. ורש"י פירש משום התרת חלבו על מי שמכסה הדם. ויש נפקא מינה בהני טעמי. אם
מותר ביו"ט לתת עפר בכלי ולקבל הדם בכלי. ולכסותו בליל מוצאי יו"ט. דליכא למיחש למשרי תרבא. דהא יש לו היכר שאינו מכסה הדם עד מוצאי יו"ט. אבל לטעם הרי"ף איכא חשש רואים דאיכא
מאן דהוה כשקיבל הדם בכלי בעפר למטה. וילך לדרכו ויסבור שיכסה ג"כ למעלה בעפר ביו"ט ואתא למשרי תרבא: [פ] דאי ספק הוא לא הוי מטרחי רבנן לכסות לדמיה. אע"ג דקושיא דהכא ס"ל
דאפי' ספק נמי שרי בדאיכא דקר נעוץ אע"ג דפטור אבל אסור כדי לקיים ספק מצות עשה מדאורייתא כמ"ש תוס' בחולין דף פ"ד מכ"ש טלטול. דמ"מ מפני הרואים שיסברו דלא התירו איסור דדבריהם
משום ספק מצות עשה ויתירו חלבו: [צ] הלכך אין מכסין את דמו ביו"ט כלל. אפילו באמצע החצר דליכא למימר לנקר חלירו הוא דקעביד. דס"ל להרי"ף דהדר ביה מהך שינויא דלנקר חלירו.
אבל רש"י מותק תיבות אלא דביו"ט היכא דעביד לנקר חלירו שרי לכסות ועיין מהרש"ל שכתב שמ"ש הוא ולא היא וכ"פ רמ"א בסימן תצ"ח: [ק] דלא מסתבר שימנע משמחת יו"ט. מגומגם ונראה המסך
דברי רבינו דקאמר אבל לערב מכסין כו' והא דאין שוחטין וכו' עד לא יהא רשומו ניכר. ועדיפא לן לומר דאפי' בערב אין מכסין דאתי למימר הך סברא זו דאין שוחטין לתוך הכלי
אפילו עם עפר. גם הדם יבלע בארץ מוכח ממתני' לומר כך דאם לא כן למה אמר ב"ה לא ישחוט אא"כ היה לו דקר נעוץ. ישחוט לתוך הכלי. או על הארץ ויכסה למוצאי יו"ט. ומה תאמר במתני' שימנע
משמחת יו"ט ע"ז מקיים דלא מסתבר שימנע משמחת יו"ט לפי שאין יכול לכסות את הדם לאחר. א"כ ה"פ כיון דאמרת דאין שוחטין לכתחלה וישמור את הדם עד הלילה. א"כ אמאי כי שחט אין מכסין
את דמו הא ימנע משמחת יו"ט כיון דלא מצי לקיים מצות כיסוי בלא זה לא הוי ק"מ דה"א דלא ימנע בשביל זה שמחת יו"ט דהא שפיר מצי לקיים מצות כיסוי בלילה. ע"ז קאמר דלא מסתבר כו' דאין
הכיסוי מעכב האכילה: [ר] שחט בהמה וחיה ועוף ונתערבו דמם. מכאן קשה מ"ש הש"ך בסימן כ"ח ס"ק כ' בשם ב"ח דבעוף ע"ג בהמה פטור מלכסות כיון דדם העוף מועט דהא קתני עוף בברייתא
דהכא ומ"מ חייב לכסות. וי"ל דהיכא לאוקמי הברייתא דשחט השוחט בקלה אחד על דם בהמה ונבלע ממנו היא איפא מקומו ועפ"ז מיושב נמי מה שהקשה ט"ז בסי' תל"ח סוף ס"ק כ"א על מה
שפסק מהרש"ל היכא שלא יספיק דקירה אחת אפי' לכסות כלל אפי' דקירה אחת דשמא לא יכסה דם המחויבת בכיסוי ונמצא טורח ביו"ט שלא לצורך ע"כ. והא קי"ל דא"צ לכסות כל הדם כדאי' ביו"ד
סימן כ"ח דדרשינן דמו ולא כל דמו וא"כ בכל חלק דם יש בו דם חיה ושפיר יש לכסות ע"ש שהאריך דמיירי בשחט בקלה א' ונבלע ממנו המקום ששחט ושפיר פסק מהרש"ל שמא לא יכסה דם המחויב
בכיסוי ונמצא טורח ביו"ט שלא לצורך: [ש] כיון דקי"ל. כן מסיק רבינו בהל' קטנות הל' חלה: [ת] תרומת חו"ל. כ"ה בבכורות דף כ"ז ובמכילתין הגי' חלת חו"ל. כי חלה ותרומות חו"ל דינם שוים:
[א] מי לא מודה שמואל כו'. וכיון דאסורה לזרים כמו תרומה הוי בכלל אין מגביהין תרומה. א"כ כיון דהחלה אסורה לזרים ושאר העיסה מותר לזרים מחזי כמתקן. ורבה לא חייש לזה אף שאסורה
לזרים מ"מ כיון דיכול לאכול בלא הפרשה לא מחזי כמתקן ולא הוי בכלל אין מגביהין ותוס' מיאנו בפי' הזה שפי' רבינו דמשמע בסמוך דלא שייך כלל למימר זה הטעם דקאמר מי לא מודה שמואל שאם
כו'. א"כ כיון דבשם חלה עליה מחזי כמתקן ומשמע לפי הלשון דקבלה זו פשוטה ע"כ הכלון מדמשני רבה מי לא מודה כו'. ולא מקיים דמחזי כמתקן או דהוי בכלל אין מגביהין. אלא ש"מ דס"ל לרבה
כיון

תפארת שמואל

וכ"כ הטור וז"ל ורש"י פי' וכו' עד ויראה מדבריו וכו' ע"כ ומ"מ נראה דברי הרשב"א שכתב כל שיש לה החלבון והחלמון הרי היא גמורה אבל אין לה חלבון עדיין בשר וממילא צריך מליחה משום דם וכן פסק ר"ת בסתם ולא הביא דברי רש"י כלל וכן יראה עיקר ולפי דברי רש"י דוחק הוא שיקרא ביצים גמורות בנגמר החלמון לבד ואף לפי התוס' שהביאו פי' הקונטרס לא משמע הכי (וק"ל) [וז"ל] ופירש הקונ' דגמורות קאי אחלמון אבל לא נתקשה עדיין השפופרת מבחוץ רק הקרום ע"כ וזהו כפי' הרשב"א וחלמון דקאמר רש"י לאו דוקא אלא כלומר שהחלבון נגמר כל צרכו אבל לעולם יש לה חלבון שהרי יש לה קרום: (ה) ודוקא דאיכא זכר בהדה. ובגמרא מפרש עד ס' בתים תלינן בזכר ובלבד שלא יפסיק נהר שאין לו גשר ועוד מסיק בגמרא דדוקא בדק מעיו"ט אבל לא בדק אפילו ליכא זכר בהדה שרינן דתלינן דמאתמול היה שם דאף בלא זכר רובן יולדות ביום וכתב הטור מותר ליקח ביצים מנכרי ביום טוב ראשון וכו' משמע דמשום האי טעמא לחוד דכתב המחבר דרובן של זכרים לא שרינן ואפשר דמאחר דמחמרינן דבר שיש לו מתירין דאפילו ספק דרבנן אזלינן ביה לחומרא ואפילו באלף לא בטיל ה"נ מחמרינן בחד רובא בפרט מאחר שביצה שנולדה ביו"ט אסור ואי אפשר להוציא ביצה זו מאיסורא שאסרו חכמים ולכן בעינן רובא דמוכח דרובא זכרים וגם ספנא מארעא רובא יולדות ביום ולכן נראה שלא להתיר מ"ש הר"ן וז"ל ויש מי שמתיר ביצה אפילו ביום טוב ראשון משום דרובן של ביצים לאו בני יומא ניהו ואזלינן בתר רובא דעלמא היכא דאזיל המזבן לביתו דלא הוי קבוע וכו' ולא נהירא דלא הוי רובא דמוכח כלל: (ו) ופסק הרי"ף כאבוה דשמואל וכו'. והתוספות פסקו כרבה וכתבו דרבה איירי אפילו בא"י ואפ"ה שרי וכה דפרק משילין לא הזכירו. אבל בודאי לא ס"ל להוס' לאותה גירסא. אבל דעת הרמב"ן דרבה איירי אפילו בא"י ומש"ה נתבטלו דבריו מהא דפרק משילין כפי

והכי מילי דטביל מאתמול אבל פירי דטבילי האידנא [ב] כגון עיסה שנלושה ביו"ט לאפרושי ממנה חלה מפרישין ויהיבנא לכהן . [ג] ולמה דפריסית טעמיה דרבה [ד] אין משם ראיה דרבה דוקא בחוצה לארץ קאמר אבל בא"י שצריך להפרים קודם אכילה אסור. והיא דפרק משילין (דף לז.) אמתני' קאי ואיירי בא"י.[ה]ורבינו חננאל פסק כרבה דהוא בתראה . [ו] ויש ספרים דגרסי רב וכן מסתבר מדאקדמיה לאבוה דשמואל . וגם ה"ר ברוך בעל התרומות פסק לקולא . ורבינו חייא פסק בשם רש"י דמה שאוכל ומשייר החלה [ז] הוי בכלל אין מגביהין תרומות ומעשרות ומעשה בא לפני רש"י והורה לאיסור . [ח] אמר שמואל חלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפרים פרש"י אוכל כל הפת ומשייר בה כדי חלה ומפרישה באחרונה . ולא נהירא דא"כ הוה ליה למימר ומשייר כדי חלה . אלא משמע צריך לשייר יותר מכדי חלה כדי להפרים עליו חלה [ט] משום דבעינן ראשית ששיריה ניכרים . כדתנן פ"ק דחלה (משנה ט) האומר כל גורני תרומה כל עיסתי חלה לא אמר כלום עד שישייר מקצת [י] ומיהו מוקף ודאי לא בעינן מדשריא אוכל והולך ואח"כ מפרים . ומה שנהגו בפסח להניח כל המצות בכלי אחד בשעת הפרשת חלה . לאו משום דבעינן מוקף אלא משום דנהגו למיפא קפיזא קפיזא בפסח משום חימוץ ואם היה מפרים חלה קודם שנרפס בכלי לא מיפטרי בהכי ואם יבאו אח"כ לידי צירוף נתחייב בחלה ואוכל טבל : יד **מתני'** ב"ש אומרים אין מוליכין את הסולם משובך לשובך אבל מטהו מחלון לחלון וב"ה מתירין . ב"ש אומרים לא יטול אלא א"כ מנענעו מבעוד יום . וב"ה אומרים עומד ואומר זה וזה אני נוטל* :

גמ' תרי לישני איכא בגמרא אליבא דרב חנן בר אמי . לחד לישנא מודים ב"ה דברה"ר אסור ולחד לישנא שרו ב"ה אפי' ברה"ר . ופסקו הגאונים ז"ל דבדרבנן עבדינן לקולא [כ] ולכך לא הביא רב אלפס אלא המשנה כצורתה משום דסבירא ליה דב"ה מתירין בכל מקום. [דף ט ע"ב] תניא א"ר יהודה בד"א בסולם של שובך [ל] אבל בסולם של עלייה דברי הכל אסור משום דהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך ולפרושי דברי ת"ק אתא והכי הלכתא . [מ] ומסקינן הכא דסולם עלייה אסור לטלטל . וקשה מהא דאמרינן בפרק חלון (דף עז:) סולם המצרי אינו ממעט והצורי ממעט . ומפרש התם טעמא דסולם המצרי הוי דבר הניטל בשבת ואינו ממעט . ופריך אי הכי אפילו צורי נמי . ומשני כבידו קובעתו כלומר אע"פ שניטל בשבת לפי שאין דרך ליטלו משם מחמת כבידו . ואין לומר דסוגיא דעירובין [נ] כההיא לישנא דאמר [ס] ברה"י דברי הכל מותר . דאף להוא לישנא היינו דוקא בסולם שובך או שמא כיון דב"ש אסרי בסולם שובך ברה"ר ושרו ברה"י הוא הדין נמי בסולם עלייה

והכי פירושו נמי אין דנגמר לגמרי מערב יום טוב אבל עירס דלא נגמר לגמרי מערב י"ט מפרישין . והכא מיירי בגלגול דומיא דעירס.והיכא דאפה תנור מלא פת מערב יו"ט ושכח ולא הפריש חלה יעמיד פת אחת בשביל כולם ולמחר יפרים ממנה חלה מפני שנגלם ביחד . אבל במצות ערב הפסח אם שכח ולא הפרים צריך שישייר מכל אחד מפני שגיבל כל אחד ואחד לבדו ולמחר יניח כל החתיכות בסל ויצטרפו לחלה ויפרים כולן כאחת . ומיהו אם ירצה לעשות בקל יעשה מצה אחת ויאפנה ויצרפנה בסל ומפרים מאחת על כל האחרות אגב אותה מפני שחיובה בא עכשיו .
העתק מן התוס' :

הגה"ה
*ואין אדם יכול להזמין אלא לפי מה שהוא צריך ואם הזמין יותר לא הויא הכנה . וכן מי שיש לו תרנגולות בביתו שהקנה אותם לגדל ביצים צריך להזמין אותם מערב י"ט אם עלה בדעתו לאכול מהן בי"ט . ואותם שלא הזמין אסורין בטילטול דמוקצה הן אבל תרנגולות העומדות לאכילה אין לחוש אי מטלטלי ושביק להו ויכול לברור איזה שירצה דכולן חזו לאכילה ומותרין כאן לטלטל . מא"ז :

[ע] שרי לכ"ע ברה"י . ומיהו קשה דרבי חייא גופיה נפ] דקאסר הכא משמע התם (דף עח.) דסבר סולמות של בבל אין להם קבע וניטלין בשבת . ותירץ רבינו תם דהתם איירי בסולמות של בית שדרך לטלטלם מזוית לזוית ולא דמו לסולמות של עלייה שהיו גדולים וחזו להטיח בהן גגו . וה"ר אברהם מבורגיי"ל תירץ דהכא ביו"ט שמותר להוציא הסולם לרה"ר והרואה אומר להטיח גגו הוא צריך וכיון דאסור ברה"ר אפילו בחדרי חדרים אסור . [צ] אבל בשבת (ז) דאין דרך להוציא דרך רה"ר הלכך בבית מותר . [ק] ולהאי שיטיא אסור לטלטל סולם שלנו ביו"ט : טו [דף י ע"ב] **מתני'** זימן שחורים ומצא לבנים לבנים ומצא שחורים שנים ומצא שלשה אסורין . שלשה ומצא שנים מותרין . [ר] בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורין. ואם אין שם אלא הן הרי אלו מותרין* : **גמ'** משמע הכא דיוני שובך אינם אסורין אלא בלא זימון . והקשה ה"ר יוסף דלקמן בריש אין צדין (דף כד.) תניא הצד יוני שובך ויוני עלייה ולפרים שקננו בטפיחים ובבירות חייב . וי"ל דהתם מיירי בגדולים והכא מיירי בקטנים כדאמרינן התם (דף כה.) גבי חיה שקננה בפרדס הא בה והא באמה. זימן שחורים ומצא לבנים פשיטא . אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שזימן שחורים ולבנים והשכים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מהו דתימא הני אינהו נינהו ואיתהפוכי איתהפיכו קמ"ל [ש] דהנך אזלו לעלמא והני אחריני נינהו* . תניא בד"א ביוני שובך וביוני עלייה ובצפרים שקננו בטפיחים ובבירה . אבל אווזין ותרנגולין ויוני הרדיסאות אין צריכין זימון מפני שהן ברשות אדם : [דף יא ע"א] **מתני'** ב"ש אומרים אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר וב"ה מתירין : **גמ'** תנא ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו והני מילי מחמה לצל אבל לצורך גופו ולצורך מקומו מותר [ת] כדאוקימנא לה [א] בפרק כל הכלים (דף קכד.) ור"י פי' דאפילו לצורך גופו ולצורך מקומו אסור . דבפרק כל הכלים (שם) מדמי ליה לסיכי זיירי ומזורי ורבא מוקי ליה מחמה לצל . והרב אלפס פסק כאוקימתא [ב] בתרייתא דרבא וירושלמי (הלכה ה) גרסינן הדא אמרה שלא לקצב עליו בשר . הדא הוא דאמר רבא בר חייא בר שלמיה בשם רב מודים חכמים לרבי נחמיה בזיירי ומזורי ובוכנא . זיירי דעצר ביה . מזורי דחביט ביה. בוכנא דכתיש ביה* זה מוכיח כפרש"י: טז **מתני'** ב"ש אומרים אין נותנין את העור לפני הדורסן [ג] ולא יגביהנו אלא א"כ יש עליו כזית בשר וב"ה מתירים : **גמ'** תנא ושוין שמולחין עליו בשר לצלי*. ירושלמי (הלכה ה) מעריס ומלח הכא ומלח הכא עד דמלח כולה . כלומר היה מולח על העור מעט כאן ומעט כאן עד דמלח כל העור : ת"ר אין מולחין את

הגה"ה
*על פתח של קן מותרין . ואם לא היו סביבותיה אתמול אלא אלו שהזמין ואינן מפריחין אלא מדדין וקן זו עומדת בקרן זוית אע"ג דאיכא קן אחר תוך חמשים אמה מותרין . מא"ז :

הגה"ה
*וכגון בקינים המובדלים במחיצה כדרך קינים שבשובכים אבל בקן אחד ודאי איתהפיכו ומותרין. מא"ז:

הגה"ה
*תברא גרמא דהיינו דף עב וכבד ועשוי לקצב עליו בשר אפילו לאחר שקיצב עליו מותר דאין בו מוקצה לגמרי . מא"ז :

הגה"ה
*לאו משום דצריך מליחה לצלי אלא משום דנהגו העולם למולחן כדי ליתן בו טעם וכן משמע בחולין [קיב.] אבל לקדירה בעיא מליחה . ואע"פ שהדם יוצא בבישול מ"מ חוזר ונכנס בחתיכה אבל צלי הדם יוצא על ידי חום האור ואינו יכול לחזור . ובשביל דם שבתוך החתיכה אינו אסור שהוא דם האיברים ומותר . מכאן שאם רצה אדם לטגן יונים צלוים במחבת צריך להשהות בצלייה עד שיצא הדם כשיעור מליחה

קרבן נתנאל

כיון דלאסורא לזרים זהו סברא פשוטה . וא"ל להזכיר ואי טעמא דרבה כיון דיכול לאכול בלא הפרשה לא מחזי כמתקן אף שאסורה לזרים.ואבוה דשמואל פליג עליו בסברא זו . ה"ל לפרש ועיקר חסר. מן

תפארת שמואל

גירסת הרי"ף ועוד רבא דהוא בתראה מתרץ אליביה דשמואל לאסור אף בחלת ח"ל : (ז) **דאין** דרך להוציא דרך רה"ר הלכך וכו' . וזה התירוץ תופס הטור עיקר שהרי בסי' ש"ו כתב דבשבת מותר לטלטל אפי' סולם הספר : [ב] **ה"ג** כגון עיסה לאפרושי : [ג] **ולמה** דפריסית טעמיה דרבה אין משם ראיה. אמנם הרי"ף לא ניחא ליה לפרש כפי' רבינו כמ"ש תוס' מדקאמר מי לא מודה כו' . ולפי מה שחילקו תוספות בין גלגל עיסה מעיו"ט לגמר ליסה מעיו"ט נמי אין ראיה מסך דמשילין . והרי"ף לא נחית לחלק בזה . וס"ל כפרש"י דלא היה הפרשת חלה בכלל איסור הגבהת תרומה : [ד] **אין** משם ראיה . משמע דרבינו פסק לקולא כפסק ר"ח ובעל התרומות וראב"ד ור"ן ורא"ן . ובעל ש"ע פוסק כשיטת הרי"ף ורמב"ם ורשב"א ושאר פוסקים . וכשחל ע"פ בשבת ושכח להפרים חלה מהלחמים אין להם תקנה . כ"כ מ"א להלכה בסימן תק"ו ס"ק ח' ע"ש . ולא נהירא דכדאי אלו הפוסקים שפסקו לקולא להפרים חלה וליתן לכהן קטן או לגדול שטבל לקריו ואף לכהן טמא . דיוכל לבעלה ברוב ויכול לאכול כמו דקי"ל בהל' חלה סימן שכ"ג . ואי ליכא כהן אוכל והולך ומשייר פחות מכזית ויכפה עליו כלי עד מוצאי יו"ט כמו שאר חמץ שנשאר אם אין לו עובד כוכבים בסימן תמ"ד ס"ק ה' ולפסק מ"א קשה הא מפקיע העיסה מחלה בידים כנ"ל לפסק הלכה : [ה] **ורבינו** חננאל פסק כרבה דהוא בתראה . נראה שרבינו חננאל היה גורס רבא . ועי' מהרש"ל סימן כ"ח : [ו] **ויש** ספרים דגרסי רב . יש לפרש על שני פנים . פן האחד שבא לסתור ראיית ר"ח . או שבא לעזור לר"ח דרב ושמואל קי"ל כרב . וכמו כן נגד אבוה דשמואל דהא מרב מקשינן כמו שפרש"י בפ"ק דמכלתין דף ט' וז"ל אע"ג דרב אמורא הוא מקמי' מיניה שרבן לכל בני הגולה היה בדורו חוץ משמואל וזה עיקר : **ה"ג** ורבינו חיים : [ז] **הוי** בכלל אין מגביהין . יש לדקדק א"כ ה"ל לרבא לשנויי הכא אף שס"ל כשמואל חלת חו"ל כו' מה שמשייר החלה ביו"ט הוי בכלל אין מגביהין . וי"ל דר' חיים לא חשיב הגבהה אלא כשמשייר כשיעור חלה לחוד . אבל כשמשייר יותר לא א"כ עדיין הוי קשה דיכול לאכול ולשייר יותר מכדי שיעור חלה . ומה שאמר מעשה בא לפני רש"י והורה לאיסור היינו להניח כשיעור חלה אבל להניח יותר באמת אין בו איסור וא"ת אם להניח שיעור חלה מאי אריא משום אין מגביהין אפי' בחול נמי אסור דבעינן ראשית ששיריה ניכרים . וי"ל דרש"י ס"ל חלת חו"ל אין לה שיעור כמו שפסק רמ"א סימן שכ"ב . א"כ כל פעם יכול להפרים מהשיעור חלה ולהיות שיריה ניכרים ומ"מ הוי בכלל אין מגביהין כיון דלא שייר אלא מעט כשיעור שנוהגין להפרים : [ח] **אמר** שמואל . כאן שייך סימן י"ב : [ט] **משום** דבעינן ראשית ששיריה ניכרים . ואיירי באין כהן קטן או גדול שטבל לקריו ואזיל רבינו לשיטתו במקום שאין כהן מפרים שתי חלות אחת לאור אין לה שיעור ואחת לכהן יש לה שיעור כמו שהביא הטור בשם הרא"ש בסימן שכ"ב . אבל כשיש כהן טהור אין מפרים אלא אחת ואין לה שיעור . אם כן בכל גוונא הוי ראשית ששיריה ניכרים כדפירשתי: [י] **ומיהו** מוקף ודאי לא בעינן מדמרינן אוכל והולך ואחר כך מפרים . אבל הר"ן כתב ז"ל יש מי שאומר שצריך להניח לבסוף יותר משיעור חלה כדי שיפרים מן המוקף . וכן כתבו תוספות בכורות דף כ"ז . ורבינו ס"ל כיון דאין כל העיסה ביחד בשעת הפרשת חלה שלא מן המוקף יחשב ועפ"ז מיושב דעת הטור מה שהקשה הט"ז בא"ח סימן תנ"ו סק"ק ה' וא"ל לדחוקים וסברתו לא ס"ל לתוס' והר"ן והא דכתב רבינו בפרק אלו עוברין סימן ו' דבעינן מוקף היינו בא"י : [כ] **ולכך** לא הביא רב אלפס אלא המשנה כצורתה . וז"ל הר"ן ורב אלפס לא הביא מזה כלום לפי שהוא פסק בפ' תבית כרב . הלכך ע"כ אמרו ב"ה אפי' ברה"ר שכו דאי הוי אסרי ברה"ר ברה"י נמי הוי אסרי ע"כ . ורבינו נאיד מזה . משום דאיכא למימר אע"ג דקי"ל כרב מ"מ ב"ה לא קא שרי אלא ברה"י . וכ"ת דאי ברה"ר אוסר ברה"י נמי אסור משום מראית עין . י"ל כיון דאיסור קל הוא משום שמחת יו"ט התירו וכמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהלכות יו"ט ומה שהשיג עליו הראב"ד . דאי לדבריו אמאי משני התלמודא תנאי היא ולא קתני משום שמחת יו"ט התירו ברה"י לק"מ די"ל דהש"ס רוצה להתיר ברה"י אפילו בשבת . ובהכי ניחא מה שקשה לכאורה דה"ל לרב אלפס להביא לישנא קמא דב"ש אוסר סולם של שובך ברה"ר וברה"י מתיר . נשמע לב"ה בסולם של עלייה דברה"י לב"ה נמי שרי . דאי ב"ה מתיר בשל עלייה ה"ל למיתני עוד בבא במשנה . פלוגתא ב"ש וב"ה בסולם של עלייה . ותו דהוי מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה . אבל לפי מ"ש ניחא דבשל עלייה מתיר ב"ה ברה"י משום שמחת יו"ט : [ל] **אבל** בסולם של עלייה כו' . והכי הלכתא ויש לדקדק דהא לליסנא בתרא דר' חייא אוסר אפי' הטיית סולם של עלייה . וי"ל דהא כבר כתב רבינו בשם הגאונים דדרבנן לקולא א"כ ה"ה בהנך דר' חייא עבדינן לקולא כלישנא קמא דהולכת סולם של עלייה אסור אבל הטייה שרי : [מ] **ומסקינן** הכא דסולם של עלייה אסור לטלטל . כ"ה לשון תוס' בעירובין והתוס' דהכא כתבו משמע דקי"ל כר' דוסא ועל זה קשו קושייתם . נראה כהגהתם דתוס' בעירובין ונמשך רבינו אחריהם קס"ד בקושייתם דסולם צורי ומצרי המה נמי חזו להטיה גגו . מ"מ אפילו לית הלכתא כרבי דוסא נמי קשה מפרק חלון . וכן מוכיח הלשון שהי' של תוספות שם ורבינו דקיים בתירוצם דסולם של צורי לא חזי להטיה גגו . אבל תוס' דהכא לא ס"ד דסולם צורי ומצרי שאין להם ד' חווקים שהמה ראויה להטיה גגו אלא מידי דהוי כסולם של שובך משום לא פלוג מש"ה צריכין להקדים תמשמע דהלכתא כר' דוסא . ובשביל כך לא קיימו בתירוצם שאין ראויים להטית גגו . אלא דמהדרו דבסולמות קטנים כי הני לא שייך לא פלוג . רק בסולם של שובך דהמה גדולים יש בהן מראית עין אבל לא בקטנים ותוס' בעירובין ורבינו סוברים דאין הלכה כר' דוסא . רק דבני ר' חייא סברי מה דקאסר ת"ק שרי ר' דוסא . וכיון דמילי דרבנן הוא קים להו כר' דוסא ועי"ז א"ל ר' חייא לא היה מה דקא שרי ת"ק קאסר ר' דוסא . ומ"מ לית הלכתא כוותיה . אלא שאומר להן אין לכם מי שמתיר הטייה של סולם אבל הטיית סולם של שובך באמת ס"ל לר' חייא דשרי . ומש"ה הניח רבינו תוס' דהכא וכתב כל דבריו ע"פ תוס' דעירובין וכנון : [נ] **כההיא** לישנא דאמר ברה"י ד"ה מותר . ולכאורה קשה דלישנא בתרא נמי ס"ל לב"ה דמותר ברה"י ומה איכפת ליה בב"ש וי"ל דללישנא בתרא פליגי ב"ש וב"ה ברה"י . ועי"ז אמר רבי יהודה בד"א בשובך אבל בשל עלייה אפילו ברה"י אסור אבל ללישנא קמא דפליגי ברה"ר איכא למימר דר' יהודה לא קאי אלא אהטית הרבים של עלייה אסור אבל ברשות היחיד אפילו בשל עלייה שרי . ובהדוסי בילה של מו"ת פנים מאירות כתב בזה שלא בדת יעוין שם: [ס] **ברשות** היחיד ד"ה מותר . דלית הלכתא הכי אלא כרב קי"ל כ"מ שאסרו חכמים משום מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור . לשון תוס' בעירובין . ורבינו מיאן בזה . דהך דסולם צורי ברייתא היא . ואיכא למימר דברייתא סובר כתנא קמא שוטמן בחמה ולא כנגד העם : **ה"ג** ושמא כיון דב"ש : [ע] **שרי** לכו"ע ברה"י . דאי בסולם של עלייה ב"ה סובר דאסור ברה"י . ה"ל לתנא דמתני' למיתני עוד בבא בסולם של עלייה מה דפליגי ב"ש וב"ה . ועוד דהוי מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה : [פ] **דקאסר** הכא . ומשמע דר"ח אוסר אפילו ברה"י מדקאמרי ליה בני רבי חייא סולם בא לידינו והתרנוהו . ולא סיימו קמיה אי הוי ברה"י או ברה"ר ואמר להם לאו ואסרו מה שהתרתם : [צ] **אבל** בשבת שאין דרך להוציא . קשה הא דפריך בשבת דף ס"ד אדרב לפי מ"ש הסמ"ג דזוג הוי משוי א"כ לית ביה מראית עין דאין דרך לצאת בשבת משום משוי . וי"ל דהסמ"ג איירי בזוג שאין קשור בהפסר . אבל כשקשור בהפסר בעל לגבי אפסר ולא הוי משוי כמ"ש תוספות שם דף נ"ד . ומדאמר תלמודא הטעם משום דאזיל לחינגא ולא משום משוי ע"כ איירי בקשור בהפסר ופריך שפיר : [ק] **ולהאי** שיטיא אסור לטלטל סולם שלנו ביום טוב . כ"ה הלשון תוספות בעירובין . והתוספות דהכא מסיימין דשמא הלכה כר' דוסא . והיינו דרבינו ותוספות בעירובין סברו לר"ה בורגיל דסולם צורי ומצרי הוי כמו סולם עלייה . ולזה אין אנו צריכין לר' דוסא . אבל תוס' דהכא סברי דאפילו לתירוץ ר"ח לא הוי סולם צורי ומצרי כ"א כסולם של שובך . ומש"ה צריכין לקיים דשמא הלכה כר' דוסא . ולזה אין צריכין להגהות של מהרש"ל ביש"ש סימן כ"א . גם מה שכתב דשמא הלכה כר' דוסא כתבו כן לתירוץ ר"ת ותמה אני על פירושו דהא לתי' ר"ת צריכין לומר דסולמות קטנות לא נחשבים כסולם של שובך . א"כ אפילו הלכה כרבי דוסא מ"מ סולמות קטנות שרי : [ר] **בתוך** הקן ומלא לפני הקן אסורים . פריך בגמרא לימא מסייע לרבי חנינא כו' ותי' אביי בדף ורבא במילי אוחרי וכתב ב"י הא דהשמיטו הרי"ף ורבינו הנך אוקימתות משום דקי"ל כר' חנינא לדינא והקשה פ"ח מ"מ ה"ל להביא הך דרבא בקן מדדין ויש שם ב' קינין חד הזמין וחד לא ואין קן זולתם בחמשים דליכא רובא דעלמא דאסורים דאמרינן איסתרבובי איסתרבב דהך סברא אמר רבא לא מבעיא משמע דפשיטא ליה . וגם שאר פוסקים מקשים על ב"י ומשוי ליה לטועה . ואני אומר שלדקו דבריו . דהכי קאמר רבא ליכא למיעוף לר' חנינא דים שני קינין וזימן בא' ולא' לא . א"כ הוי קרוב ורוב מש"ה לא אזלינן בתר קורבא אפילו דמוכח . אבל כשליכא רוב בהדיה מודה רבא דלא אמרינן איסתרבובי או מסריך . דהך דמלאו לפני הקן הם קורבא דמוכח שאלו יונים הם מקן הזה . והא דפריך במתניתין אי דליכא קן בתוך חמשים אמה פשיטא דמותרין . מאי פריך לרבא דהא צריכה רבה היא דים שם ב' קינין דמותרין לא אמרי' מיסרך ואיסתרבב י"ל דפריך לאוקימתא דאביי לדלדידיה אין שם אלא קן אחד ועפ"ז מיושב מה שהקשו על הרי"ף ורבינו שהשמיטו הך שינויא כגון דקיימא בקרן זוית . משום דלרבא לא צריכנא לדוחק הזה כגון דקיימא בקרן זוית ותו נראה מה שלא הביא רבינו שינויי דבמקושרין איירי נראה דדחק מאד לאוקמי מתניתין במקושרין אף ר"י ור"א קשיא להו במתניתין קושיית רבי יוסף הא אסורים משום לידה . מש"ה מוקמי המתני' במקושרין דלית בהו לידה . אבל רבינו והרי"ף פותרים מתניתין בקן מדדין ולכן אין לנו לדחוק המתניתין במקושרין : [ש] **דהנך** אזלו לעלמא . אע"ג דבמדדין איירי מ"מ חיישינן דאזלו לעלמא . מכאן סתירה למ"ש המ"א סימן תל"ס ס"ק י"ד דלמסקנא דאמרינן שאני גוזלות דמדדין לא חיישינן שהלכו כולם . ובעיקר קושייתו לק"מ כמ"ש הש"ך ביו"ד סימן ק"י ס"ק כ"ט שהר"ן סובר כשו"ת רבינו ע"ש . גם שם בט"ז ס"ק ע' הקשה על שינויא דרב אשי ל"ל לדחוקי דפליגי רבי ורבנן במקושרין הל"ל במקושרין מודה רבי לרבנן דהכל הולך ע"ש לק"מ דהכריח לרב אשי לאוקמי פלוגתא אפילו במקושרים מכך מימרא בפרק קמא דפסחים דף י' הנית עשר ומצא תשע הייני פלוגתא דרבי ורבנן והתם איירי במקושרים כמ"ש תוס' שם : [ת] **כדאוקימנא** לה . היינו תירוצא דרבא שם : [א] **בפ'** כל הכלים . דף קכ"ד ועכ"ל הרי"ף : [ב] **בתרייתא** דרבא . פירוש כיון דלאביי ורבא לא ניחא להו לדמות לסיכי זיירי ואינהו אמוראי בתראי . משמע הכא שפוסק הרי"ף כאביי ורבא כנגד רבה רבם . ובכמה דוכתין פסק הרי"ף דהא דהלכה כבתראי מאביי ורבא ואילך אבל לא כנגד רבם . והכרעתי דמספקא ליה ומש"ה כאן דאיסורא מדרבנן היא קים ליה לקולא כאביי ורבא . ועיין בכללים שהוכחתי כן בכמה מקומות : **ה"ג** ובירושלמי גרסינן הא שלא לקצב עליו בשר אסור : **ה"ג** וזה מוכיח כפרש"י: [ג] **ולא** יגביהנו . לטלטלו לאחר הפשטתו . כ"פ (הראב"ד)(הרע"ב) וכ"כ הראב"ן . דלא כהב"ח בסימן תנ"ט

החלבים [ד] ואין מהפכין בהם. משום רבי יהושע אמרו שוטחן אבחמה על גבי יתידות. אמר רב מתנה הלכה כר' יהושע. איכא דאמרי אין הלכה כרבי יהושע ונוהגין העולם כלישנא בתרא*. [דף יא ע"ב] אמר רב יהודה אמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות בבת אחת אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת. רב אדא בר אהבה מערים ומלח להו גרמא גרמא*. [ה] משום דאין עיבוד באוכלין מיקל במליחת בשר ואע"ג דלית ליה טעמא כלל בשריותא דשמואל שאין החתיכה שהוא צריך לה מיתקנא ומשבחת כלל [ו] במליחת שאר החתיכות וגם צריך להפוך כל חתיכה וחתיכה ולמולחה: יז תניא (בתוספתא פ"א) ב"ש אומרים מוליכין *טבח וסכין אלא בהמה אבל אין מוליכין בהמה אלא טבח וסכין ובה"א מוליכין זה אצל זה וזה אצל זה: מתני' אין [ז] מסלקין את התריסין ביו"ט וב"ה מתירין אף להחזיר: גמ' מאי תריסין אמר עולא תריסי חנויות. ודוקא תריסי חנויות [ח] דבעי לאפוקי תבלין לזבוני לרבים דאי לא שרית ליה להחזיר לא פתח ואתי לאימנועי משמחת יו"ט אבל דבתי לא דכיון דברשותיה ניהו פתח ולא מימנע. וכשיש להן ציר מן הצד דכ"ע לא פליגי דאסור ואפילו לחנויות. ושאין להן ציר כל עיקר דכ"ע לא פליגי דשרי [ט] ואפילו דבתי. כי פליגי שיש להן ציר באמצע ב"ש סברי גזרינן אטו שיש להן ציר מן הצד וב"ה סברי לא גזרינן. אמר עולא [י] שלשה דברים התירו סופן משום תחלתן ואלו הן עור לפני הדורסן ותריסי חנויות וחזרת רטייה במקדש הלכך לא שרינן נתינת עור לפני הדורסן אלא כשנשחט ביו"ט אבל כשנשחט מערב יו"ט לא [כ] דלא מימנעי משום שיכול בלשטחו בערב יו"ט: יח [דף יב ע"א] מתני' ב"ש אומרים אין מוציאין את הקטן ולא את הלולב ולא ספר תורה לרה"ר וב"ה מתירין: גמ' פי' רבינו חננאל קטן למולו. לולב לצאת בו. ס"ת לקרות בו. דטעמא דב"ה דשרו מפרש בגמרא דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ולא שרי במתוך אלא דבר שהוא קצת לצורך כגון הנך שהן לצורך מצוה דאי לא תימא הכי האופה מיו"ט לחול (פסחים דף מו:) לא ילקה וכן שריפת קדשים ביו"ט אמאי אסרינן בפרק כיצד צולין (דף פג:) ובפרק במה מדליקין (דף כד:) ומוגמר נמי אסרינן בפ"ק דכתובות (דף ז.) ולא שרינן ליה במתוך לפי שאינו שוה לכל נפש [ל] כ"ש דבר שאין לצורך היום במקצת. ועולת נדבה נמי חשיב ליה צורך היום כדקאמר לקמן בפ"ב (דף כ:) שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקן. ומבשל גדי בחלב אמו ואכלו אע"ג דאסור מ"מ כיון דבאכילתו איכא שמחת יו"ט חשיב לצורך היום. וכן בעילת מצוה שרינן במתוך בפ"ק דכתובות (דף ז.) משום דאיכא שמחת יו"ט. והא דאסר לקמן בפ' שני (דף כב.) לכבות את הנר מפני דבר אחר משום [מ] דהוי כעין מכשירין. ור"ת פירש דלאו דוקא למולו אלא הוא הדין נמי אם צריך לילך לבית הכנסת או לטייל בשמחת יו"ט ואי אפשר לו להניח את הקטן [נ] יחיד בבית יכול הוא להוציאו עמו. וכן להוליך ספרים עמהם לבית הכנסת [ס] ואף להחזירן דהתירו סופן משום תחלתן: גרסינן בירושלמי (הלכה ו) ב"ש אומרים ולא את המפתח וב"ה מתירין וא"ר הושעיא בר רב יצחק הדא דתימא במפתח של אוכלין אבל במפתח של כלים לא והא ר' אבהו יתיב ומתני ומפתח דפלטרין בידיה [ע] פילפלין הוה ליה בהדיה. ובתוספתא דמכילתין (פ"א) תני אמר רשב"ג מודים ב"ש לב"ה שמוליכין כלים מלאים לצורך וריקנים למלאותן. על מה נחלקו על ריקנים שלא לצורך שב"ש אוסרים וב"ה מתירין. יוצא אדם במפתח שבאצבעו לרה"ר ואינו חושש. פי' ריקנים למלאותם לצורך היום ולשתותם וריקנים שלא לצורך היינו שלא לצורך שתיה אבל לצורך מצוה לא. וכן במפתח שבאצבעו דהיינו במפתח של אוכלין. לכך צריך ליזהר ביו"ט שלא להוציא דבר שלא לצורך: בתשובת הגאונים כתוב כל הוצאה גבי צורך יו"ט שמותרת משום אכילה דכוותיה מותרת גבי תכשיט משום כבוד יו"ט. אבל הוצאה שלא לצורך אכילה ושלא לצורך תכשיט (ט) כגון אותן שיוצאין עם המפתחות קשורות באזוריהן שלא כדין הן עושין [פ] ואסור לעשות כן. וכן פסקו הלכה בשתי ישיבות: ב"ש אומרים אין מוציאין וכו'. ב"ש סברי לא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. וב"ה סברי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. פי' לצורך לצורך אכילה ושלא לצורך כגון קטן ולולב וספר תורה והוא הדין כלים אבל אבנים וכיוצא בהם אפילו ב"ה אסרי (י) וכן הלכה: יט וקי"ל דיו"ט צריך עירובי תחומין [צ] ואין צריך עירובי חצירות (כ) אבל יוה"כ צריך אף עירובי חצירות ושיתופי מבואות כשבת. דתניא (עירובין דף ל.) אמרו להם ב"ה לב"ש אי אתם מודים שמערבין לגדול ביוה"כ ואע"פ שחייב בתענית ואסור לאכול כך מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה שמעינן מינה בין ב"ש בין ב"ה סבירא להו דמערבין לגדול ביוה"כ עירובי תחומין [ק] ועירובי חצירות כשבת וכן הלכתא:

[דף יב ע"ב] מתני' ב"ש אומרים אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביו"ט בין שהורמו מאמש ובין שהורמו מהיום וב"ה מתירין אמרו ב"ש גזירה שוה חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שאין מוליכין את התרומה כך אין מוליכין את המתנות. אמרו להם ב"ה לא אם אמרת בתרומה שאין זכאי בהרמתה תאמר במתנות שזכאי בהרמתן: גמ' תניא אמר רבי יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על המתנות שמוליכין. על מה נחלקו על התרומות שב"ש אומרים אין מוליכין [ר] וב"ה אומרים מוליכין. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי. אושפיזכניה דרב ביבי בר מתנה הוה ליה גרבא דתרומה אתא לקמיה דרב יוסף א"ל מהו לאמטויי לכהן האידנא א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי:

כ אושפיזכניה דרבה בר רב חנן הוה ליה איסורייתא דחרדלא אתא לקמיה דרבה

שאם לא כן יחזור הדם מן המחבת ויכנס בחתיכות. העתק מן התוס':

הגה"ה

*ואפילו נשחטה הבהמה ביום טוב אבל לטלטלן מותר דלאו מוקצה הוא דחזו להדלקה ועוד דדעתא דאינים עלייהו לטלטלן ולהצניען שלא יאבדו. מא"ז:

הגה"ה

*ומשום פסידא שלא יסריח הבשר התירו על ידי הערמה. ואומר ריב"א דהאי שמכינן לנקר הבשר ואפילו אינו צריך אלא למקצתם דדמיא לה להא דמערים ומלח גרמא גרמא (ח) ומותר נמי למלוח חתיכות גדולות אע"פ שיודע בודאי שלא יאכל אלא מקצתם. מא"ז: ואין מתירין הערמה זו אלא לת"ח דאין פורץ גדר וכן נדה דמערמת וטובלת כאשת חבר. א"ז: לכך רגילין העולם שמערימין ומולים התרנגולת ואוכלין ממנה מעט מן הכבד ומיהו ה"ר שמואל מאייור"א היה אומר דהיינו דוקא קודם אכילה אבל לאחר אכילה לא. העתק מן התוס':

הגהות הב"ח א משום ר' יהושע אמרו שוטחן כרות על גבי יתדות: ב משום שיכול לשטחו מערב יו"ט:

קרבן נתנאל

תל"ע שפי' להגביהנו לשטות על הכלונסות. וככל השיג עליו מ"א שם ס"ק ג' ודבריו נכונים ועיין לקמן סי' י"ז: [ד] ואין מהפכים בהם. פי' שלא יהפוך אותו לד שנתקשה שהוא מלמעלה למטה ומלמטה למעלה כדי שיתקשה וכתב הב"ח אבל לטלטלו מותר דלאו מוקצה הוא דחזי להדלקה ועוד דדעתיה דאינש עלייהו לטלטלו ולהצניעו שלא יאבדו ע"כ. ובמ"א סימן תצ"ט ס"ק ע' השיג ע"ז דנולד הוא דאתמול היה אוכל והשתא לאו אוכל הוא ע"ש באריכות. ונדפס בגליון השגה על זה ותורף דבריו כיון דחלבים חזו לכלבא ושוכרא לאו נולד הוא לפי מה דקי"ל כר"ש בנולד שמתחלה ראוי לאדם ועכשיו מאכל בהמה לאו נולד הוא ע"ש באריכות. ואין אני רואה דבריו. דדוקא בקליפין ועצמות דהוא מאכל בהמה. אבל חלבים אין עומדים לאכילת כלבים שהוא דבר שנמכר כפלים כבשר ומידי דחזי לאדם לא שדי לכלבים וכמ"ש מ"א סי' ש"ח ס"ק כ"ו בשם בעל המאור דכל מידי דבר אכילה דלא חזי למיכל עד מוצ"ש לכלבים נמי לא קאי ולא מטלטלי ע"ש. אבל נראה דלאו נולד הוא דהשתא נמי אוכל הוא אך אריא הוא דרביע עליו וכמו שפרש"י בשבועות דף כ"ד וכן מוכח הסוגיא שם. ומ"ש תוספות בשבת דף מ"ו ד"ה מי יימר גבי נדר דהוי מוקצה אבל לא נולד. והט"ז ויש"ש ופ"ח ועו"ז כולם הסכימו לדינא כהגהות: [ה] משום דאין עיבוד באוכלין. כרבא פרק כלל גדול דף עה. וא"ת א"כ מה האי שמקשה רבינו בפ"ק דחולין סימן י"ט וא"ת והא אין יכול למולחם בשבת הא ס"ל דאין עיבוד באוכלין. י"ל דכמו שכתבו התוספות שם דרבא לא פליג אלא שאין חיוב חטאת אבל מדרבנן מ"מ אסור ע"כ. והיינו מטעם דמחזי כמעבד. וכ"כ הרמב"ן שם. ומכאן יש לאסור למלוח אוגרקס בשבת דמחזי כמעבד ודלא כמ"ש בשו"ת שבות יעקב חלק שני סימן י"ב ע"ש. ועיין בפרק ממונה שרלים סימן ב' מ"ש: [ו] במליחות שאר החתיכות. כלומר לא דמי להך דלקמן דף י"ז ממלאה אשה קדרה וממלאה אשה תנור אע"פ שאינה צריכה אלא לחד דהתם מטביח אותה שצריכה על ידי מילוי: [ז] מסלקין את התריסין. עיין לעיל סוף סימן ט': [ח] דבעי לאפוקי תבלין לזבוני לרבים. עי' פרק אין צדין סימן י"ד בגוונא דשרי למכור ביו"ט: [ט] ואפילו דבתים. להחזיר: [י] שלשה דברים התירו. מכאן קשה נמי למה שכתבתי סימן ע"ז בשם הב"ח דמותר להגביה הטור על כלונסות. ה"ל לטולא למחשב ארבעה דברים התירו סופן משום תחלתן ותלתא דה לא דמי לטור לפני דורסן דהתם חזי למזגא ע"פ הדחק וגם משמחת יו"ט. אבל להגביה על כלונסות לא חזי למזגא. והוי אשמעינן רבותא דאפ"ה שרי: [כ] דלא מימנעי משום שיכול לשטות בערב יו"ט. משמע לשטות הוא דאסור אבל בטלטול שרי. אע"ג דעור לא היא ומבהמה דקה. אבל בתוס' פרק במה טומנין דף מ"ט. משמע דלא שרינן לטלטל עור אם לא בגנסה ויבש דחזי למזגא עליה ע"ש. אבל רבינו לא הזכיר מאומה מהך חלוקים שם ובפרק כל כתבי. גם הטור בסי' ש"ח כותב בסתם עור אפי' של אומן מותר לטלטל. והיה תמה בעיני שלא אנן צריכין לחלק או כפרש"י או כר"ת מכח קושית תוספות. ע"כ לבי אומר לי דרבינו והטור לא ס"ל הך חלוקים. ולא קשה להו קושית תוס' מהמעתין ומפרק כל כתבי. דהיינו טעמא דאסור לטלטל משום נולד דמערב יו"ט הטור צריכה לאוכל וחשיבי כאוכל עצמו עד שנשחטה הבהמה לכך חשיב להו נולד ולא מהני מה שדעתיה עלייהו מאתמול כ"כ תוספות בשבת דף כ"ט ד"ה אוכלין. ומשום הכי בשמעתין ובפרק כל כתבי בהמה שנשחטה ביו"ט ובפ' כל כתבי גבי פסח שנשחט בשבת אסור לטלטל אם לא מטעם שמחת יו"ט ובשבת הטור הוי אסור לטלטל הטור אם לא על ידי בשר אבל כשנשחטה הבהמה מעיו"ט אז מותר לטלטל הטור דלא הוי נולד כך שיטת רבינו והטור אבל לדידן דקי"ל לחלק כמו דאיתא בסימן ש"ח ודאי אם נשחט מעיו"ט אסור הטור אפי' לטלטלה דלא חזי למזגא באשר שהיא לחה וכ"כ פ"ח שאסורה לטלטלה והנה הב"ח סימן ש"ח ס"ק י"ב כתב דיש לנו להחמיר כאומרות שבשני הפוסקים שלא להתיר כ"א בגנסה ויבש. ולפי מה שהעלעתי רבינו והטור לא חלקו כלל. ודי לנו לאסור בדקה ולחה כנ"ל. ודברי תוספות צ"ע אמאי לא תירצו כמ"ש וצ"ע: [ל] כל שכן דבר שאין צורך היום במקצת. אבל שיטת רש"י והרמב"ם פ"א מהל' יו"ט לדעת הרב המגיד סברי דאפי' דבר שאין לצורך היום כלל אמרינן מתוך וכל הקושיות שהביא רבינו יש ליישבם דמהך דאופה מיו"ט לחול דלוקה היינו טעמא דלא אמרינן מתוך אלא בזמן האכילה שראוי לעשות בהם אוכל נפש ולכך התירה התורה באוכל נפש. אבל מיו"ט לחול שהיא לאחר האכילה לא אמרינן ביה מתוך ועיין מזה בספר מגיני שלמה ומה שמקשה פ"ח במה דלא אמרינן מתוך במבשל לעובד כוכבים או לכלבים התם התורה אסרה בפירוש דכתיב לכם. ומה שמקשה משריפת קדשים קושיא זו איננה אלא לרב אשי דלאידך מ"ד כולהו ילפי מקרא דאין שורפין קדשים ביו"ט וגזירת הכתוב הוא. ולרב אשי תי' רש"י בעצמו קושיא זו לקמן דף כ"ז דרחמנא אחשביה דכתיב באש תשרפו ע"ש. וממוגמר נמי לא קשיא דמוגמר הוי דבר שאינו רגיל וגרע מדבר הרגיל ואינו לצורך כלל. ומזה אומר אני שיטת הרב המגיד שרירה וקיימא דהרמב"ם סובר כשיטת רש"י. והרמב"ם סובר דבכל מילי אמרינן מתוך והוצאה לדוגמא נקיט. ובזה נסתלקו כמה קושיות בסוגיא עליו ומה שמקשה פ"ח סימן תצ"ה על שיטת הה"מ מהא דכתב במגבן שאינו אסור אלא מדרבנן שכתב שאם גבן מעיו"ט אין בו הפסד עפס. משמע הא מדאורייתא שרי א"כ הבונה לא יתחייב מלקות דנימא מתוך וקושיא זו הקשו תוס' בשבת דף צ"ה נראה דלא ק"מ כיון דגבינה הנעשה מאתמול עדיף מגבינה בת יומא כדאיתא בשבת דף קל"ד. אפי' באוכל נפש לוקה דהיה לו לעשותה מעיו"ט וכן מלאתי להדיא במגילה דף ז' בתוס' ד"ה כאן ע"ש ומה שהוכיח הפ"ח מדקא מפליג בפ' אין צדין במכשירין בין שאפשר לעשותן מעיו"ט ובין שא"א לעשותן מעיו"ט משמע הא באוכל נפש ליכא למיפלג. היינו בדבר שלא יגונה ולא יפוג. אבל בדבר שעדיף אם עשה מעיו"ט מאם עשה ביו"ט. אפילו באוכל נפש אסור ולוקה. וזהו שיטה המחוורת בהרמב"ם ודלא כפ"ח. ומ"א סי' תקי"ח ס"ק א' מה שמקשה על הרב המגיד מהא דפ"ק דפסחים לק"מ דר"ע ע"כ לא ס"ל הך דרשה ביום השבת דהא הרב המגיד ע"כ דרשה זו אומר אפי' למ"ד לחלק יצאת דהא הרמב"ם פסק להדיא בהל' שבת דחייב סקילה אהבערה ואהכי קאמר תלמודא שם שפיר ס"מ דלא אמרינן מתוך ס"ל לר"ע ומ"ש תוספות לקמן דף כ"ג דפליגי הנך מ"ד אי ללאו יצאת אי לחלק היה לו לתוס' גירסא אחרת בירושלמי דאי היה לתוס' גירסא זו ביום השבת ולא ביו"ט אין מקום לדבריהם לומר מאן דסבר ס"ל ללאו יצאת. א"כ ביום השבת ל"ל הא ללאו מלאכה היא וקושיא שניה שמקשה המ"א היאך יתכן דפליגי ב"ש וב"ה בפלוגתא דר' יוסי ור' נתן. זה אינו דלתרווייהו ס"ל דלחלק יצאת אלא פליגי בהך דרשה ביום השבת דבית הלל דרשי הך דרשה ומש"ה התירה תורה דאמרינן מתוך אף שהוא דבר שלא לצורך. וב"ש לא ס"ל הך דרשה כמו ל"ע: [מ] דהוי כעין מכשירין. כ"כ תוס' שם בכתובות והביאו ראיה לזה ויישבו שם עוד בענין אחר: [נ] יחיד בבית. ומהרש"ל סי' ל"ד בשם מרדכי מתיר אפילו האם בבית משום שמחת יו"ט של אב ובנו: [ס] ואף להחזירן דהתירו סופן משום תחילתן. היינו כשרוצה ללמוד בו היום או שמתיירא שמא יגנבו. מהרש"ל: [ע] פילפלין הוה ליה בהדיה. פירוש בפלטרין היו בה פלפלין תבלין: ה"ג אבל לצורך מצוה וכן במפתח: [פ] ואסור לעשות כן. אפי' חושש משום גניבה ומתיירא להניח המפתחות בביתו כשהולך לבהכ"נ מ"מ שלא לצורך היום מקרי ומותר ליטב בביתו ולשמור המפתחות מחה שיעבור בלאו דהא הוצאת אבנים לוקה לב"ה ולא מצינו שהתירו לחלל יו"ט משום הפסד ממון. מהרש"ל. ולפ"ד הפריז על מדותיו ואין הנדון דומה לראיה. ופוק חזי מה עמא דבר: [צ] ואין צריך עירובי חצירות. והא דפ' שני דף י"ז יו"ט שחל להיות בערב שבת רבי אומר מערבין כו'. ובשמעתין דמסיק רב יוסף דבמתוך פליגי ודר"ע סבר עירוב והוצאה ליו"ט. הרי"ף גורס עירוב הוצאה כמ"ש תוספות: [ק] ועירובי חצירות. דמדלא קאמר שמערבין לגדול ביום הכפורים שחל להיות בשבת. והרא"ש בביאורו לסמ"ג הקשה מאי מייתי ראיה מהך ברייתא אימא בתחומין איירי והניח בתימה. ומהרש"ל סימן ל"ה תירץ דמדקאמר מערבין משמע דהוי דבר הרגיל כו' ע"ש. ואיני רואה שום תירוץ בזה דהא אמרינן ביומא דף ס"ז שהיו צריכין לערב כל יום כפורים משום איש עתי ע"ש והוי דבר רגיל כל שנה ושנה ולי נראה דהא ב"ה סובר דמערבין עירובי חצירות לישראל בתרומה. ונסתייע מהא דמערבין לגדול ביוה"כ. ואי לא צריכין לעירובי חצירות ביוה"כ ליכא למילף מתחומין על עירובי חצירות דפת גריס משא"כ עירובי תחומין מערבין בכל דבר דבעירובי חצירות דירה גריס וצריך להיות פת ראוי אע"כ דמערבין לגדול ביוה"כ עירובי חצירות והלא"ה הביא ראיה לעירובי חצירות ביוה"כ מהא דתניא ביבמות דף ק"ב אבל מטייל באנפילי בתוך ביתו אתא לתטע חצר שאינה מעורבת דקי"ל עירוב והוצאה ליוה"כ כמו בשבת ובשבת אסור לצאת בכל דבר אינו מנעל דחשיב משוי ע"כ. והרי"ף ושאר פוסקים נראה דס"ל דהך דקתני בתוך ביתו לאו דוקא. ואיידי דנקט רישא לא יטייל אדם בקורדיקוסין בתוך ביתו משום מנעל תנא סיפא בתוך ביתו כמ"ש רבינו בפרק יום הכפורים סימן ז'. והקשיתי לפי מה דקי"ל עירוב והוצאה ליוה"כ. מהא דיומא דף ע"ד דפריך מהא דשווין שקב הקיטע ביוה"כ אסור מ"מ אפילו אינו של עור מקרי מנעל. הס"ל היינו טעמא דשווי דלר"מ קב הקיטע מנעל הוי ולר"י אסור משום דלמא מפסיק ואתא לאתויי ד"א כמו בשבת. וי"ל בדוחק דא"כ לא אי שווין דלר"מ אפי' בביתו אסור. ולר"י אינו אסור אלא ברה"ר אבל מטייל בביתו. מש"ה צריך לדחוי דכ"ע מנעל הוא: [ר] וב"ה אומרים מוליכין. כ' מהרש"ל והיכא דאין מוליכין כגון לרה"ר או כרמלית מותר ליתן לכהן או עני כשהם אוכלין בביתו ולמה לא הזכיר רבינו דאין רשאין לאכול בביתו כ"א בלמודין אלו ע"כ. ועט"ז חולק עליו בסימן תק"ו ואומר כיון דלאויה לכהן אוכל נפש הוה ומותר להוציאו לרה"ר מתוך שהותרה הוצאה לצורך ובעיקר קושייתו למה לא הזכיר בלמודין אלו זה ג"כ איסור שכתב בירושלמי היינו לב"ש או לב"ה אליבא דר' יהודה. אבל לפי מה דקי"ל כר' יוסי כשם שמוליכין ולא יסברו העולם שהוא הרם תרומה ולא חש ב"ה להאי טעמא ה"ה אם אוכלים בביתו ולפי' אחר הר"ם שצריך שיודיעוהו דפעמים אינו טהור הכהן ואסור בתרומה ועני כמו כן אין ראוי לטמא עסרותיו של חבירו לא שייך האידנא דאין מדקדקין עכשיו על טומאת אוכלין הגם בחלה בטומאה

תפארת שמואל

של עלייה וכסי' תקי"ח גבי יו"ט כתב שסולם אשר עליו אסור לטלטלו אפי' בבית וק"ל: (ח) מצאתי כתוב לשון מהר"ם שיש היתר בניקור בשר ביו"ט ואין כאן משום שוויה אוכלא דכל הבשר מותר בכל מקום שהוא ואוכל חשיב במקום קביעות הבשר וברירה לא שייך כאן ובהגהת הרמב"ם בשם ראב"ד מתיר אף לנקר הבשר שנשחט מערב יו"ט ומהרא"י פסק דדוקא על ידי שינוי כגון קופיץ וקרדום אז נהג להתיר וכ"פ מהר"ש דאפילו תרנגולים לא ינקרו בסכין אלא בקופיץ וקרדום וכן דעת מהרי"ל ומש"ה כתב מהרי"ל בשר אחוריים צריכין ניקור היטב ולא די להן בשינוי או בקופיץ כה"ג אין לנקר כלל ביו"ט: (ט) כגון אותן שיוצאין עם המפתחות קשורות. ומטעם זה נהגו שלא לצאת עם הסכינים חוץ לעיר אבל במטלית קטן שמונח בו כ"ל דשרי דבכלל צורך היום הוא כ"ל: (י) וכן הלכה. הגהת מרדכי לשון מורי הר"ם ולהחזיר ספרים לבית אסור ביו"ט אם אינו רוצה ללמוד בהם היום דלא אמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך אלא מצות היום (עכ"ל מרדכי) ולי נראה דאף המחבר לא התיר אלא היכא דאיכא למיחש שמא יגנבו דאיכא למימר התרת סופו משום תחלתו אבל היכא שרוצה להחזיר בלא חששא שמא יגנבו לא וכל זאת דוקא איירי ברה"ר או בכרמלית הדומה לרה"ר אבל תוך העיר אפי' בלא עירוב מותר וליכא חששא דאיסור ודו"ק: (כ) אבל יום הכפורים צריך אף עירובי חצירות כשבת. וראיה מזה שארז"ל בגמרא דעירובין אי אתם מודים שמערבין לגדול ביום הכפורים ע"ש והוא תמיה גדולה דלמא אותו גמ' איירי בעירובי תחומין וכבר הרגיש בזה הרא"ש וב"י ורש"ל פ' יו"ט ותירצו בדוחק אבל לי נראה דאם קאי על עירובי תחומין קשה מאי בין ב"ש לב"ה אי אתם מודים שמערבין לגדול ברגליו וא"כ אינו מיירי משום פת וא"כ מאי מקשה אלא ע"כ דאיירי אף מעירובי חצירות ודו"ק. ויי"מ דלמא בתחומין איירי וכן פי' התוס' לפם דמתני' איירי בתחומין וכן השיג רבי' אפרים ומכל מקום צריך לומר דודאי אף בחצירות נמי איירי מדא"ל אי אתם מודים שמערבין לגדול ביום הכפורים משמע דהווה הוא וכ"ע מודו ביה ואי בתחומין לבד מיירי אינה הווה כ"כ ולא פסיקא מילתא כ"כ שיאמר

בר רב חנן אמר ליה מהו למיפרכינהו למיכל מינייהו ביומא טבא לא הוה בידיה . אתא לקמיה דרבא [ש] א"ל מוללין מלילות ומפרכין קטניות ביום טוב . איתיביה אביי המולל מלילות מע"ש למחר מנפח מיד ליד אבל לא בקנון ובתמחוי . והמולל מלילות מערב יום טוב למחר מנפח על יד על יד ואוכל ואפילו בקנון ואפילו בתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה . מערב יו"ט אין אבל ביו"ט לא . ומשני הוא הדין דאפילו ביו"ט שרי ואיידי דתנא רישא מערב שבת תנא נמי סיפא מערב יו"ט:

כא [דף יד ע"א] **מתני'** ב"ש אומרים תבלין נידוכין במדוך של עץ ומלח בפך ובעץ הפרור · ובית הלל אומרים תבלין נידוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ : **גמ'** דכולי עלמא מיהת מלח בעי שינוי מ"ט . רב הונא ורב חסדא חד אמר כל הקדרות צריכות מלח ואין כל הקדירות צריכות תבלין . וחד אמר תבלין מפיגין טעמן ואין מלח מפיג טעמו . מאי בינייהו איכא בינייהו דידע מאי קדרה בעי בשולי א"נ מוריקא . מדלא קאמר איכא בינייהו פילפלין דאין כל הקדירות צריכות פילפלין ואין מפיגין טעמן מכלל דפילפלין מפיגין טעמן . ובין לרב הונא ובין לרב חסדא נידוכין כדרכן [ת] במדוכה ובמדוכה של אבן . וכן תניא בהדיא בתוספתא (פ"א) הפילפלין הרי הן כתבלין והא דפ' חולין (דף קמא.) אמר רב יהודה הני פילפלין מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרי תרי אסיר . רבא אמר כיון דמשני אפילו טובא . [א] התם בשבת איירי הכא ביו"ט [ב] ודלא כמו שפירש רש"י התם וכן רבינו חננאל וכן בשאילתות (פ'. אמור) דביו"ט איירי דא"כ הוה ליה לפרושי כיון דכולה מסכתא איירי בשבת . ועוד דביו"ט נידוכין כדרכן כדפרי' . והא דאסרינן לקמן בפרק שני (דף כג.) לטחון פילפלין בריחים שלהם ריחים שאני דמיחזי כעובדא דחול* [ג] וצריך ליזהר שלא לידוך תבלין כדרכן היכא דידע מאי קדירה בעי לבשולי דלא ידענא כמאן הלכתא . ואין לומר בשל סופרים הלך אחר המיקל [ד] דמר מיקל בחד לד ומר מיקל בחד לד . ומיהו שומין ודאי מותרין לדוך כדרכן [ה] דמתקלקלין ביותר אי עביד ליה מאתמול . ועוד אמר בפרק כל היד (דף יז.) השום קלוף שעבר עליו הלילה האוכלו מתחייב בנפשו דרוח רעה שורה עליהן . וזו היא שיטת ר"י שפוסק כדרב הונא וכדרב חסדא . וכן דעת בעל המאור . והכי איתא בירושלמי (הל' ט) רבי אמי בשם רבי יוחנן השום והשחליים והחרדל נידוכין כדרכן . משמע דוקא הני אבל אחריני לא . [ו] אבל ה"ר אלפס ז"ל לא הביא דברי רב הונא ורב חסדא וזהו לשונו . אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנידוכין נידוכין כדרכן ואפילו מלח . א"ל רב לרב אחא ברדלא כי דייכת אגלי ודוך . והא דרב אוקמוה רבוותא במילחא אבל תבלי לא בעו הגלאה . ומסייע הדין סברא מהא דאמרינן רב ששת שמע קול בוכנא אמר האי לאו מינו דביתאי הוא · ואקשינן ודילמא אגלויי אגלי ודייקי . ופריק שמעיה דהוה ליל קליה . ודלמא תבלין הוו . תבלין גבוהי מגבהי קלייהו . ומדקא מקשינן ודלמא אגלויי אגלי ודייקי ופריק שמעיה דהוה ליל קליה . והדר מקשינן דלמא תבלין הוו . שמעינן דתבלין לא בעו הגלאה . וממילא שמעינן דהא דאמר רב לרב אחא ברדלא אגלי ודוך [ז] לענין מלח קאמר ליה אבל תבלין לא בעו הגלאה והכי איפסיקא [ח] בהלכות פסוקות ובהלכות גדולות* :

הגה"ה

*ואין לדוך תבלין במדוך שלהם משום עובדין דחול ונהגו העולם להטות המדוך כשדוחקים הפילפלין ביום טוב ובמה משום שיהא ניכר שלא לשחוק יותר מצורך . סמ"ג וסמ"ק :

הגה"ה

*וכן פסק רב יהודה גאון וה"ג וכן יש לנהוג הלכה למעשה דהך מילתא תליא באשלי רברבי וכן פסק בא"ז ומ"מ אסור לטחון פילפלין בריחים שקורין מוליני"ט משום דמיחזי כעובדא דחול אבל בשל אבן מותר לדוך בלא שינוי והמחמיר לדוך מלח ותבלין יחד יתברך בשם המיוחד :

כב **ת"ר** אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת . ותריצנא דה"ק מה טעם אין עושין טיסני לפי שאין כותשין במכתשת: (ל)והא מתניתא אוקימנא לבני ארץ ישראל [ט] אבל לדידן כותשין במכתשת קטנה. דתניא אין כותשין במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה . ואוקימנא לבני [י] בבל . *דאמרינן [דף יד ע"ב] רב פפי איקלע לבי מר שמואל אייתי ליה דייסא ולא אכיל . ודלמא עבדוה במכתשת קטנה . חזייה דהוה דייק טפי . דלמא מאתמול עבדוה . חזייה דהוה קליף זיהריה טפי . ואיבעית אימא שאני בי מר שמואל דאיכא פריצותא דעבדי ועושין בגדולה ואמרי בקטנה עבדינן :

כג **מתני'** הבורר קטניות ביום טוב ב"ש אומרים [כ] בורר אוכל ואוכל ובה"א בורר כדרכו ובחיקו ובקנון ובתמחוי . אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה . רבן גמליאל אומר אף מדיח ושולה : **גמ'** תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר בד"א בזמן שהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה מן האוכל דברי הכל נוטל אוכל ומניח פסולת . פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי . פירש רש"י אפילו בטלטול אסור לא צריכא דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא · נראה [ל] דאגוזים ובטנים שנשתברו ומונחין עדיין בקליפתן אע"פ שהקליפה מרובה על האוכל לא מיקרי שם פסולת עלייהו כיון דאורחייהו בהכי והוי שומר לפירי. ולא דמו לעצמות וקליפין שכבר נפרדו לגמרי מן האוכל :

כד **מתני'** ב"ש אומרים אין משלחין ביום טוב אלא מנות וב"ה אומרים משלחין בהמה חיה ועוף חיין ושחוטין . משלחין יינות שמנים וסלתות וקטניות אבל לא תבואה . ורבי שמעון מתיר בתבואה : **גמ'** תני רב יחיאל ובלבד שלא יעשה שורה . [מ] ותנא אין שורה פחותה משלשה בני אדם* : תנא ר"ש מתיר בתבואה . [נ] חיטין לעשות מהן לודיות . שעורין ליתן לפני בהמתו . ועדשים לעשות מהן רסיסין . מדהביא רב אלפס ברייתא זו משמע דפסק הלכה כר"ש (מ) [ס]ולא ידענא טעמא מאי.[ע]בעל העיטור ז"ל כתב דטעמא דת"ק כדגרסי' בירושלמי (הל' י"א) אתיא דר"ש בשיטת ר"ע . כמה דדריש ר"ע (לקמן כח:) לכל נפש אף אוכל נפש בהמה בכלל . וכן סבר רבי שמעון אף נפש בהמה בכלל . ות"ק דאסר סבירא ליה כר' יוסי הגלילי א] ונראה לי דגמרא דידן פליגא אירושלמי דטעמא דרבי שמעון מפרש בגמרא [פ] משום דחזיא למיעבד מינייהו מאכל אדם . וגם ליסנא דמתניתין משמע דלא כירושלמי [צ] דמשמע דרבנן אסרי תבואה לפי שאינן ראוין למאכל אדם כקטניות . והרמב"ם ז"ל פסק כתנא קמא וכן עיקר :

הגה"ה

*ותלתא גברי בתלתא מיני שרי . מא"ז :

כה **מתני'** משלחין כלים בין תפורין ובין שאינן תפורין אף על פי שיש בהן כלאים והן לצורך המועד* : אבל לא סנדל המסומר ולא מנעל שאינו תפור . רבי יהודה אומר אף לא מנעל לבן מפני שהוא צריך אומן . זה הכלל כל שניאותין ממנו ביום טוב משלחין אותו : **גמ'** בשלמא תפורים חזו למילבש.שאינן תפורים חזו לכיסוי.אלא כלאים למאי חזו וכ"ת חזו למימך תותיה. והתניא לא יעלה עליך אבל אתה מציעו תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תכרך נימא אחת על בשרו . וכי תימא דמפסיק מידי ביני וביני והא אמר ר"ש בר פזי אמר רבי יוסי בר שאול משום קהלא קדישא שבירושלים אפילו עשר מצעות זו על גב זו וכלאים תחתיהם אסור לישן עליהן . אלא בוילון והא אמר עולא [ק] מפני מה אמרו וילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו [דף טו ע"א] אלא בקשין* . דאמר רב הונא בריה דרב יהושע האי נמטא גמדא דנרש שרי א)ערדילין ולררי דזוזי ודפסיטי[ר]ודביזרני אין בהן משום כלאים . לפי שאין דרך חמום בכך ב) : זה הכלל כל שנאותין וכו' . רב ששת שרא להו לרבנן לשדורי תפילין ביום טוב . אמר ליה אביי והא אנן תנן כל שניאותין בו ביום טוב משלחין אותו . אמר ליה הפי תנן כל שניאותין בחול [ש] משלחין אותו ביום טוב ג) :

הגה"ה

*כתב רב למא חלוק או בגד שתפרו נכרי אסור ליטלו הימנו ביום טוב ואם שיגרו ונתפר מעיו"ט מקבלו וה"ה אם הביא נכרי כתבים וכו' :

הגה"ה

*ודוקא להציעו תחתיו מותר . כיון דאפי' ברכין ליכא איסורא דאורייתא דלא אסרה תורה אלא דרך מלבוש א"כ בקשין לא גזור . אבל בלבישה אסור . כיון דברכין איכא איסורא דאורייתא. ובכהנים איתתרי אפילו לבישה והיכא דלא הוי אלא שוע ולא טוי ונוז שרי לישראל אפילו בלבישה בקשין . והותן מיכיים"א שאנו לובשין ופעמים שיש בהם צמר יש לנו לומר הואיל ואם עשינו קרע קטן מוציאין אותו דרך הקריעה והד מסרך סרך לחבירו שרי . אבל אם היו משימין בהן חתיכות קטנות דבגד צמר ודאי יהא אסור . העתק מן התוס' (דף טו. ד"ה אלא) :

הגה"ה

א) פירש רש"י לישיבה ור"ל אבל לכסות בה כדאמרי' בהמה מפני החמה אסור מפני שהוא מלבוש . הלכך כובעים שלנו שיש להן רצועות צריך ליזהר שלא יהו תפורות הרצו' את בכובע בחוטין של פשתן . והלבדים שהם רכים כאותם שמשימין בסנדלים צריכין בדיקה שלא יהו תפורין בפשתן . מנעל של זרב פירוש כפול וכין הכפלים משימין עצבין או פשתן אין חושין שמא יש ביניהן צמר . ואסור ללבוש אנפליאות של צמר על גבי אנפליאות של פשתן . מא"ז :

הגה"ה

ב) וליתן מעות בבגד צמר ולקושרו בחוט של פשתן או להפך . רב הונא ורב אסרי . ושמואל ורבי יעקב בר אחא בשם ר' אסא מתירין . ובגד שהוא כלאים מותר לטלטלו ביו"ט . מא"ז : ואמר רבינו אבי העזרי בשם אביו רבינו יואל שמותר לפרוש בגד כלאים על גבי סגיגית כשרוצאין בה הולי' שאינו אלא מעמיד החום בעלמא כי האי גוונא לא שייך כלאים . מא"ז :

הגה"ה

ג) וקשה והא לצורך המועד קתני במתניתין ותפילין לאו לצורך המועד כלל נינהו אלא הכי פירושו כל שניאותין ממנה בחול דהיינו בחוה"מ ואתא לאתויי תפילין שנאותין בחול המועד . ולצורך המועד דקתני היינו לצורך חולו של מועד . ומכאן ראיה שצריך ללבוש תפילין בחולו של מועד . משלחין כל מיני תכשיטין ביום טוב : אין מפרקין את המנעל מעל גבי ב האימום אבל מפרקין אותו בחול המועד . מטלטלין שופר להשקות בו תינוק ופינקס וקרקים ומראה לכסות בו כלים . אסור להעמיד חלב ביום טוב וכל שכן שאסור להלוב ואם חלבו נכרי וישראל רואהו והביאו דורון לישראל ביום טוב ראשון בשני ימים טובים של גליות מותר לערב כבילה . מא"ז : הדרן עלך ביצה

תפארת שמואל

עליו אי אתם מודים דרוב ב"א אינם מניחים עירובי תחומין ביום הכפורים שהרי רוב היום אדם עוסק בתפלה ובתחנונים שהרי אין בו מלאכה ולא אכילה ודו"ק מצאתי כתוב בשם רש"ל ע"כ : (ל) והא מתני' אוקימנא לבני א"י וכו' . פרש"י שיש להם עבדים שמזלזלין ועושין בגדולה ואומרים בקטנה עשינו ולכך אוסרים להם אף בקטנה והרמב"ם פירש בענין אחר לפי שתבואה של א"י טובה היא ואף אם עושין אותה מאתמול דהיינו מעיו"ט אינה נפסדת בכך: (מ) ולא ידענא טעמא מאי וכו' פי' הלא יחיד הוא כנגד הת"ק דאוסר. וכן דעת הרמב"ם וכתב ר' ישעיה שיפלתו שעורים הראוין לבהמה שמותר לטרות בשביל בהמה וכו' ונראה בעיני שהרא"ש אינו מגיה בהאי פיסקא אליבא דתלמודא דידן : הדרן עלך ביצה

קרבן נתנאל

בטומאה היוצא מגופו נזהרין י"ל דרבינו לא ס"ל הך טעמא : [ש] א"ל מוללין מלילות ומפרכין קטניות ביו"ט. והא דלא הביא רבינו פלוגתא דאמוראי כיצד מולל חדא אחדא או תדא אכולהו משום דס"ל דהך לענין שבת איתמר וכמ"ש רבינו בפרק מפנין ס"ס ב' בשם הרי"ף.אבל ביו"ט לא צריך שום שינוי ודלא כמ"ש תוס' ורש"י דקאי איו"ט : [ת] ה"ג ובמדוכה ובמדוך : [א] **התם** בשבת איירי . מבלעדי הוכחה זו מוכח התם דבשבת איירי דהא רב יהודה התם בשמעתין כשמואל ס"ל דכל הנידוכין נידוכין כדרכן. אפס דמוכח כן השתא אפי' לרבא : [ב] ה"ג ודלא כמו שפי' התם ר"ח וכן : [ג] **וצריך** ליזהר כו' היכא דידע.ה"ה אם לא ידע מה בישולי אלא שאין מפיג טעמא כמו מוריקא . אך רבינו הזכיר חלוקה זו לומר דלרב אלפס אין צריך ליזהר . מעה"כ במוריקא אפי' לדעת רב אלפס צריך ליזהר וכמו שאבאר בסמוך: [ד] **דמר** מיקל בחד לד . עיין מ"ש בפרק שני דמועד קטן סימן מ"ב ותמצא נחת : [ה] **דמתקלקלין** ביותר . דתבלין אף שתם כתן ואינן חדין יכול לתקן הדבר כשמרבה תבלין . אבל הפגת טעם שומין אין יכול לתקן מידי דהוה אשותא ואופה ומבשל . לשון תוס' בשבת : [ו] **אבל** רב אלפס לא הביא דברי רב הונא ורב חסדא וז"ל הרב אלפס . ובתוס' על פסק ר"י לא נפקא לן מידי דקיי"ל כשמואל וכן פסק הרב אלפס ע"ש באריכות ורבינו השמיט במתכוין . שלא נראה לו לפ' דעת הרב אלפס שיפסוק כשמואל וכתנא דברייתא ולשביק המתניתין . ותו דקיי"ל כר"י דהלכה כסתם מתני' ושמואל ורב ור"י קי"ל כר"י כמו שהקשה מהרש"ל . לכן סובר רבינו דרב אלפס לא פסק כשמואל אלא כרב וכרב ששת דבעי שינוי הגלאה כתנא דמתני' דבעי שינוי מדוך של עץ . וה"ה שינוי הגלאה ואפשר לומר דרבותא נקט התנא מדוך של עץ שאינו ניכר כ"כ השינוי דשמא אין לו מדוך של אבן . כ"ש הטיית מדוכה שאין דרך לדוך בהטייה . וכן פירש הב"ח סי' תק"ד סעיף א' דרב ורב ששת פליגי אדשמואל . וסבירא להו כתנא דמתניתין . וכן משמע בפ' נוטל סימן י"ב שהביא שם המתניתין דמלח במדוך של עץ . דלא כשמואל . והא דהביא הרי"ף מימרא דשמואל עיין ב"ח ועי"ל להורות דרב ורב ששת קאי אמלח . והקשה הר"ן איכא למבעי מהך מסקנא מ"ט מלח בעי הגלאה טפי מתבלין ומצטרכינן לטעמייהו דרב חסדא ורב הונא והיה לו לרב אלפס להביאן בהלכותיו משום דנפקא מיניה . ומה שתירץ הר"ן אין עולה לשיטתו . והב"ח שם תי' דרב ורב ששת וכולה הישיבה סוברים דאפילו מוריקא מפיג טעמא . וא"כ ליכא נפקותא ע"ש . ולא נהירא חדא היכי יחלוקו במציאות אי מוריקא מפיג טעמא אי לא . ועוד מה יענה בהלכות גדולות דכתב בפי' מלח ומוריקא בעי שינוי . ותו דלרב אלפס מסיים והכי איפסקא בה"ג משמע שהוא סובר כבה"ג דמוריקא בעי שינוי וכן מוכח דפריך ודלמא תבלין הוו ומשני תבלין מגבהין קולייהו ואי מוריקא שרי קשה דלמא מוריקא הוי דלא מגבה קלייהו . אלא ש"מ דמוריקא אסור אפילו בדלא ידע מה בשולי . ומ"ה לא צריך רב אלפס להביא הך דרב הונא ורב חסדא · דהא מוכח דתבלין שרי לדוך כדרכן ומוריקא אסור אפילו בדלא ידע בישולי מ"מ דטעם הוא משום אפוגי טעמא : [ז] **לענין** מלח קאמר · אבל מלח שלנו אין צריך שינוי כיון דנעשית בידי אדם.תוס'.ותמהני אמאי לא חילק רבינו: [ח] ה"ג בהל' פסוקות בהל' גדולות : [ט] **אבל** לדידן כותשין במכתשת . וזהו לפרש"י אבל הרמב"ם פי' להו דבני א"י התבואה שלהם יפה אפילו כתושין מעיו"ט אין בהו הפסד . וא"כ להך טעמא אפילו האידנא אסור : [י] ה"ג בבל רב פפי איקלע לבי מר שמואל : [כ] **בורר** אוכל ואוכל . דהוי ברירה לאחר יד והא דאמרינן בפ' חולין דף קל"ח מה דרכו של בורר נוטל אוכל מתוך הפסולת . עיין בתוס' ובפ' היה נוטל דף קמ"ב תי' כ"ת באופן אחר . ורבינו הסכים לתי' תוס' דהכא : [ל] **דאגוזים** ובטנים . עיין סימן תק"י במ"א סק"ד : [מ] **ותנא** אין שורה פחותה משלשה בני אדם . ובגמרא בעי רב אשי תלתא גברי ותלתא מיני מהו וקאי בתיקו . והנה הרמב"ם פסק לקולא בספיקא דרבנן . והרי"ף ורבינו מדהשמיטוהו הך איבעי' פסקו לחומרא . וכתב הר"ן ואיני יודע למה ובי"ש סימן מ"ז תי' אי לא איפשטא בזה אזלינן לקולא . אבל מאחר דרב אשי ודורו שחתמו התלמוד הניחו האיבעי' בתיקו אלמא שהניחו בספק איסור עד שיבוא התשבי . ובעל הלכות וגם הראב"ן פסקו לחומרא דלא כפסק הש"ע סי' תקמ"ז : [נ] ה"ג בתבואה חטין לעשות מהן לודיות : [ס] **ולא** ידענא טעמא מאי . ואני אומר דמשום הא אינו משמע דפסק רב אלפס כר"ש ולכן מייתי הברייתא דלא תימא דת"ק לא פליג אדר"ש אלא בדבר שהוא מאכל בהמה דנפש בהמה אינו בכלל. אבל במידי דחזי למעבד מינייהו מאכל אדם מודו רבנן לר"ש . לכן מביא הברייתא דאפילו בחטין ועדשים דחזי למעבד לודיות ורסיסין מ"מ פליגי רבנן עלי' ועיין פ"ק דשבת סימן ז' שר' סבי' מם הרי"ף ע"ד זה : [ע] **בעל** העיטור ז"ל כתב · אינו מקושר ונראה דסמך רבינו כך כאומר לדברי בעל העיטור יש לתמוה יותר על הרי"ף שפסקיו סותרים אהדדי שכאן פסק כר"ש כשיטת ר"ע ולקמן בפ' שני סי' ע"ו פסק כר"י הגלילי שהוא כדברי ת"ק . ופע"ז השיג על בעל העיטור דגמ' דידן פליג על הירושלמי ומש"ס לא הקשתי על הרי"ף אלא שנעלם טעם ממני : ה"ג משום דחזי למעבד : [פ] **משום** דחזי למעבד מנייהו מאכל אדם . נראה שהרי"ף לא היה גורס בברייתא שעורין ליתן לפני בהמתו : [צ] **דמשמע** דרבנן אסרי תבואה לפי שאין ראוין למאכל אדם כקטניות . אף כי כיינות שמנים וסלתות. ונראה דהכי משמע לרבינו מהא דקתני משלחין יינות כו' אבל לא תבואה ס"ל לשנות בקלרה משלחין דבר מאכל אדם ולא מאכל בהמה · אלא לדייק עם היות שתבואה ראוי לעשות מהן רסיסין ולודיאות אם אינו מאכל אדם כקטניות אין משלחין : [ק] **מפני** מה אמרו וילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו . ובסי' ש"א ביו"ד הקשה ב"י מתו"ת הרא"ש כלל ב' סימן ו' וילון העשוי למחילה ואין מתחממין בו כלל אין בו משום כלאים וזה היפך מ"ש בפסקיו . ושמא י"ל דהכי קאמר וילון שהוא קשה עד שאין ראוי להתחמם בו ע"כ . ואיני יודע מה קושי' יאה כתב להדיא שאין מתחממין בו כלל כגון שתלויה למעלה שאין יד אדם משתמשין בו או במקום אחר שאין דרכו להתחמם בו שום אדם . ובברייתא דקתני מפני שהשמש מתחמם כנגדו פרש"י מתעטף בשוליו . אבל מה שמגין הוילון מפני חמה או ציגה לא מלינו בו שום איסור כי אם חימום דרך לבישה : [ר] **ודביזרני** אין בהם משום כלאים לפי שאין דרך חימום בכך . כל' אשי וכן ברמזי. ובנדה של' כלאי בגדים וטור סי' ש"א חזרו מדבריהם ופסקו דלא כרב אשי ול"ע למה : [ש] **משלחין** אותו ביום טוב . מהכא משמע דמותר לטלטל תפילין ביו"ט ובשבת . ול"כ מסרי"א . ומקשין והא לצורך המועד קתני במתני' ותפילין לאו לצורך מועד נינהו . ותי' האור זרוע דה"ק כל שנאותין בו בחול ר"ל חש"מ משלחין אותו . ומכאן ראיה שחייב במצות תפילין בחוש"מ . ובעל השלמה תי' רון דאיכא שמחת יו"ט בשילוחן הוי צורך יו"ט . א"כ ברוצה לגמורי נפשיה : הדרן עלך ביצה

פרק שני

א [דף טו ע"ב] **יום טוב** שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחלה מיום טוב לשבת אבל א מבשל ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת. ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת. בית שמאי אומרים שני תבשילין ובית הלל אומרים תבשיל אחד. ושוין בדג וביצה שעליו שהן שני תבשילין. אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה. שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת: **גמ'** מנהני מילי אמר שמואל אמר קרא זכור את יום השבת לקדשו זכרהו מאחר שבא להשכיחו מאי טעמא אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט. רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופים מיום טוב לשבת [א] ק"ו מיו"ט לחול. [ב] ויראה דנפקא מינה בין אלו שני הטעמים דלרבא צריך לערב דוקא בערב יו"ט כדי שיברור מנה יפה לשבת ולרב אשי יכול לערב אפי' קודם ערב יום טוב ויום טוב של סוכות שחל להיות בחמישי בשבת יכול לערב ערב יו"ט עירוב אחד לשבת זו ולשבת הבאה: **ב תניא** אמר ר' אליעזר אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה. ר' יהושע אומר חלקהו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש. אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם הא כיצד ר' אליעזר סבר או כולו לשם או כולו לכם. ורבי יהושע סבר חלקהו חציו לשם וחציו לכם. גרסינן בפסחים בפ' אלו דברים (דף סח:) אמר ר' אלעזר [ג] הכל מודים דבעצרת בעינן נמי לכם יום שנתן בו תורה לישראל. אמר רבא הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם דכתיב וקראת לשבת עונג. רב יוסף אמר הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם דמעיקרא להכי איתקון ימי משתה ושמחה כתיב. מר בריה דרבינא הוה יתיב כולי שתא בתעניתא לבר מיומא דעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי. [ד] דתני רב חייא מדפתי (א) ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב וכי בתשיעי מתענין והלא בעשירי מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי: ושלחו מנות לאין נכון לו מאי לאין נכון לו [ה] אמר רב חסדא למי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין כגון שהיה טרוד בערב יום טוב ולא היה לו פנאי להניח [אבל היה לו פנאי להניח] ולא הניח פושע הוא. דכל אדם חייב להניח עירובי תבשילין. ואין לו לסמוך על גדול העיר שמניח על כל בני העיר. כדאמרינן לקמן שמואל מערב אכולה נהרדעא. רבי אמי ורבי אסי מערבי אכולי טבריא:

ג דודאי כל גדול העיר יש לו לערב על כל בני עירו ונפקא מינה למי שהיה טרוד ולא היה יכול לערב [ו] או ששכח ולא עירב אבל לכתחלה אין לו לאדם לסמוך על עירוב של גדול העיר אלא צריך כל אדם להניח בביתו עירוב. ואם נזכר ולא הניח עירוב ולכתחלה סומך על עירובו של גדול העיר פושע הוא ואינו יוצא בעירובו כדאמרינן לקמן (דף טז:) ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא ב קמיה דשמואל. יומא חד חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציבת א"ל דלא אנחי עירובי תבשילין א"ל סמוך אדידי. לשתא אחריתא חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת א"ל דלא אנחי עירובי תבשילין א"ל פושע את לכולי עלמא שרי [ז] ולדידך אסור:

ד תני רב תחליפא בר אבוה דרבנא חוזאה ואמרי לה אחוה דרבנא חוזאה [דף טז ע"א] כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד ר"ה חוץ מהוצאת שבת והוצאת ימים טובים והוצאת בניו לתלמוד תורה. שאם פיחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו*. תניא אמרו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אמר זו לכבוד שבת למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר ברוך ה' יום יום. תניא נמי הכי בית שמאי אומרים מחד בשבך לשבתיך [ח] ובית הלל אומרים ברוך ה' יום יום:

הגה"ה

*וא"ת והא אמרינן עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. וי"ל דהתם מיירי שאין לו לפרוע. אלא א"כ יטול מן הצדקה. אבל הכא מיירי שיש לו משכונות כדי לפרוע ואין לו מעות לכך קאמר לוו עלי ואני פורע. העתק מן התוס':

ה ועושה תבשיל מערב יום טוב וכו'. אמר אביי לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא מאי טעמא מידי דמילפת בעינן ופת לא מילפת. וכן דייסא נמי לא מילפת א) דאמר רבי זירא בבלאי טפשאי אכלי נהמא בנהמא. תני רבי חייא [ט] עדשים שבשולי קדירה סומך עליהן משום עירובי תבשילין ב) וה"מ דאית בהן כזית. אמר רב יצחק בריה דרב יהודה שמנונית שעל גבי סכין גוררו וסומך עליו משום עירובי תבשילין והוא דאית ביה כזית ג): אמר רב אידי אמר רב דגים מלוחים אין בהן משום בשולי נכרים. ואמר רב אשי [י] אם צלאן נכרי סומך עליהן משום עירובי תבשילין ואפילו מלחן נכרי וצלאן דמליחת הנכרי אין אוסרת. אע"פ שנאכלין מחמת מלחן חיין דלא אסור אלא בישולי נכרים וצליית הנכרי לא אסרה כיון דנאכלין חיין ואי עבדינהו נכרי כסא [דף טז ע"ב] דהרסנא אסור. מאי טעמא קימחא עיקר ד): אמר רבי אבהו אמר רב עירובי תבשילין צריכין כזית בין לאחד בין למאה. והתבשיל זה אפילו צלי אפילו שלוק ואפילו כבוש ואפילו מבושל ואפילו קוליים האיספנין שהודחו בחמין מערב יו"ט:

ו אמר רב הונא אמר רב עירובי תבשילין צריכים דעת. פשיטא דעת מניח בעינן שיהא בדעתו על מי שרוצה להניח. דעת מי שהניחו עליו בעינן או לא בעינן. תא שמע דשמואל מערב אכולא נהרדעא. רבי אמי ורבי אסי מערבי אכולא טבריא. [כ] מכריז רבי יעקב בר אידי מי שלא הניח עירובי תבשילין יסמוך על שלי. ועד כמה אמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי [ל] עד תחום שבת. ושמעינן מהני כולהו דלא בעינן דעת מי שהניח לו אלא כשמודיעו ביום טוב עצמו שהוא ערב שבת שעירב עליו מאתמול הולך וסומך עליו ומבשל לכתחלה לשבת. ומאן דמערב אבני מתיה או אחבריה צריך לזכות להם. דגרסינן בעירובין בפרק חלון (דף פ.) בעי רב נחמן עירובי תבשילין צריך לזכות או לא. אמר רב יוסף ומאי תיבעי ליה הא אמר שמואל צריך לזכות. וכשהוא מזכה להם אינו מזכה על ידי בנו ובתו הקטנים אלא על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי שפחתו ועבדו העברים [מ] ועל ידי אשתו (ב) ולי נראה דאין מזכה על ידי אשתו. דהא דאמרינן גבי ערובי חצירות דמזכה על ידי אשתו [נ] מוקי לה בשילהי נדרים (דף פח:) בשיש לה בית באותה חצר. דמיגו דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחריני אבל אין לה בית באותה חצר לא. דיד אשה כיד בעלה. ובעירובי תבשילין אין אדם צריך לזכות לאשתו ולבני ביתו אלא כשהוא עירב כולן מותרין. [ס] וכיון דאיכא צריכה לזכות אין מזכין על ידה מידי דהוה אעירובי חצירות כשאין לה בית בחצר. ומה שמזכה על ידי בנו ובתו הגדולים היה אומר רבינו תם דלרבי יוחנן דאמר גבי מציאה בפ"ק דבבא מציעא (דף יב:) לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא קטן ואינו סמוך על שולחן אביו הוי גדול וגדול הסמוך על שולחן אביו זהו קטן. [ע] הוא הדין הכא נמי. ואין לזכות העירוב על ידי גדול הסמוך על שולחן אביו דידו כיד אביו ועבדו ושפחתו העברים אף על פי דסמוכין על שולחנו לא הוי ידם כידו דדוקא בנו גדול הוא דאמר רבי יוחנן דידו כיד אביו לפי שרגיל להיות תמיד סמוך על שולחנו. אבל נכרי הסמוך על שולחן בעל הבית אין מציאתו של בעל הבית ואפילו אוכל אצלו בחנם וכ"ש עבדו ושפחתו העברים דבשכרן קאכלי:

ז תנו רבנן יום טוב שחל להיות ערב שבת אין מערבין לא עירובי תחומין ולא עירובי חצירות. רבי אומר מערבין עירובי חצירות אבל לא עירובי תחומין מפני

הגה"ה

א) העושה עירובי תבשילין בתחלה יעשה פת כבילה ותבשיל בכזית או פת וצלי ואם עשה פת גרידא לא עשה ולא כלום ואפילו לאפות אינו יכול. מא"ז:

ב) והוא שהתנה עליהן מערב יום טוב אם נשארו עדשים בשולי הקדירה שיהא שרי לן בדין וכו'. מא"ז:

ג) ושלשה דינים יש עירובי תחומין צריכין שתי סעודות לכל אחד ואחד כדמסיק בעירובין. ועירובי חצירות צריכין כגרוגרת לכל אחד עד שתי סעודות. ואם יש שם שתי סעודות אפי' אלף יכולין לסמוך עליו. ועירובי תבשילין אפילו מאה אין צריך כי אם כזית מכל מין ומין. אם כן נראה דעירובי תחומין עושין אותו מתחומין דלא צריך כי אם מעט לכל אחד לשתי סעודות אבל מפת צריך הרבה שיהא שתי סעודות לכל אחד:

ד) מכאן אנו למדים ליקח מן הנכרי פת הנילוש מן הביצים שקורין אובליי"ש וקנשייא"ש דלמאי ניחוש לה אי משום פת הא חכמים התירוה. ואי משום ביצים שבלקו בו הא אמרינן הכא דקימחא עיקר. וגם אין לחוש שמא הביצים הן מעופות טמאים או שמא יש בהן דם או שמא של נבילה וטריפה הם דאזלינן בתר רובא. וגם אין לחוש שמא נילושו בביצים טרופין מהאי טעמא. ומיהו פשטיד"א של דגים שאפאה נכרי אין להתיר דיש בה משום בישולי נכרים הואיל ונבלע השומן של דגים בתוך העיסה אע"פ שהעיסה אין בה משום בישולי נכרים דהא התירו הפת וגם השמנונית שנבלע בה אינו בעין מ"מ קודם שנבלע בעיסה הוה בעין והיה נאסר. נמצא שהעיסה בלועה מן האיסור דרבנן ואותן נילו"ש נראה דמיקרו שלקות. מדלא מברכין עלייהו ברכת המוציא יש בהן משום בישולי נכרים דליכא תורת פת עלייהו ומיהו אמר מהר"ר יחיאל ז"ל דמ"מ אין בהן בשולי נכרים כיון דדרך אפיית פת עביד להו. ועוד דאי קבע סעודה עלייהו מברכין ברכת המוציא אלמא פת נינהו. העתק מן התוס':

הגהות הב"ח א מבשל הוא ליו"ט : ב קמיה דמר שמואל :

קרבן נתנאל

פרק שני [א] ק"ו מיו"ט לחול. דמדאורייתא אסור לבשל מיום טוב לשבת ק"ו לחול. אלא דשרי ע"י הואיל ומיקלעי אורחים. אלא דאיסורא מיהו איכא וע"י עירוב שרי. הר"ן פ"ג דפסחים. ולפ"ז דאם הוא סמוך לחשיכה דליכא למימר הואיל ואסור לבשל מיו"ט לשבת מדאורייתא. ובזה לא מהני ע"ת. וא"כ סמוך לחשיכה אסור לבשל תבשיל מיו"ט לשבת כ"כ מ"א סי' תקכ"ז. כל זה לרבה דקי"ל כוותיה כמו שפסק הרמב"ם ורבינו בפ' אלו עוברין אבל רב חסדא דס"ל דלא אמרי' הואיל מסיק אליביה בפסחים דף מ"ז מדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט ורבנן הוא דגזרו כו'. ולרב חסדא אפילו סמוך לחשיכה מותר לבשל. ובזה ניחא מה שקשה לי מה שפסק רבינו בפ' אלו עוברין סימן מ"ו דהלכתא כרבה. ומאי נ"מ בזה הפסק דהואיל מהני שלא לוקה אבל מדרבנן מ"מ אסור. ולפי מה שכתבתי אית לן נפקותא בהא דקי"ל כרבה א"כ אסור לבשל מיו"ט לשבת סמוך לחשיכה: [ב] ויראה דנפקא מינה בין אלו שני הטעמים. ורבינו לא הכריע כמאן. לכן פסק בש"ע דלכתחלה יניח העירוב בעיו"ט ובדיעבד יצא · אך ברמזים מסיק דרשאי לערב על יו"ט אחרון. והיינו משום דקים ליה כרב אשי שהוא בתרא. ובכלבו בשם רבינו נתנאל אומר דאין לשנות מנהג לערב מעיו"ט בלא ראיה ברורה ואין לנו אלא לשון משנתינו עושה אדם תבשיל מעיו"ט וסומך עליו לשבת וגם הברייתות והגמרא כך הוא. וגם אין כבוד בתבשיל שכבר עברה צורתו. ואין שייך בתבשיל זכרהו מאחר שבא להשכיחו. ומהרש"ל כתב עליו שכן עיקר דלא כפסק ש"ע ויש נ"מ בין אלו שני טעמים כפי מה שכתב האגודה דסמך רבינו שמואל על הא דרבא פעם א' דשכח ולא עירב עד יום שני והניח ע"ת ביו"ט כי התלמודא פריך לרבא אפילו ביו"ט נמי. ומשני שמא יפשע והיכא דשכח ליכא למיחש: [ג] הכל מודים דבעצרת בעינן נמי לכם. ואין לדקדק מדקאמר הכל מודים ש"מ דהלכה כר"א אלא כך שיטת התלמוד לומר הכל מודים בזה כמו במתני' ושוין בדג וביצה שעליו. והסמ"ג כמו כן הביא הך סוגיא וכתב שאין הלכה כר"א. וכ"מ אף למי שהוא עושה כחומרי ב"ש מ"מ בעצרת ובפורים אין להחמיר ע"כ יש לגמור בש"ץ אם בא להאריך בניגונים בשבתות וי"ט יותר מחצות: [ד] דתני רבי חייא מדפתי ועניתם כו' כאילו התענה תשיעי ועשירי. דברי רבינו קשה דהא בפ' יום הכיפורים סימן ח' מביא דלמות דר' ישמעאל דיליף מהאי קרא דועניתם תוספת שבתות ויו"ט. ובפ"ק דר"ה דף ט' משמע דהך דרשא כאילו התענה תשיעי ועשירי אתיא לר"ע דיליף תוספת שבותים מבחרים וקציר. וא"כ היכי מזכי שעתי לבי תרי. ועיין בל"מ פ"א מהל' שביתת עשור שהקשה כמו זה בהרמב"ם: [ה] אמר רב חסדא · כאן שייך סי' ג': [ו] או ששכח ולא עירב. ואם נזכר שלא עירב אחר שאמר הקהל ברכו אסור לערב כדאיתא בסי' רס"ח כ"כ מ"א סי' תקכ"ז ס"ק א'. ואני אומר שמותר. גם הט"ז מביא בשם הראב"ן דשרי לערב כ"ז שהצבור לא התפללו תפלת יו"ט. והוא בראב"ן סי' קס"ח. ובאמת מהראב"ן אין ראיה דהוא מסיק שם דאפילו בשבת היחיד אין נגרר אחר הצבור כל זמן שלא התפללו תפלת שבת ע"ש. אבל אנן פסקינן דבשבת אסור ליחיד לעשות מלאכה כשהתפללו ברכו. מ"מ נראה לי דאין דומה לשבת. דבשבת היו תוקעין שש תקיעות וברכו הוא במקום תקיעה ששית. אבל בערב יו"ט לא היו תוקעין דכן מוכח בפ"ה דסוכה במתני' דקתני מ"ח תקיעות בשבת בתוך החג. ואי ביו"ט נמי היו תוקעין א"כ מצינו מ"ח תקיעות כל שנה ושנה בעיו"ט האחרון. ע"כ נראה לפסוק דאחר שהתחילו הצבור ברכו יכול עדיין היחיד לעשות עירוב תבשילין: [ז] ולדידך אסור. פי' אפילו האי שמיא שלא בא לסמוך על אחר אלא ששכח מלהניח ע"ת נקרא פושע בפעם ב' משום שהיה לו ליזהר. מכ"ש מי שלכתחלה אינו רוצה להניח ובא לסמוך על גדול העיר: [ח] וב"ה אומרים ברוך ה' יום יום. ומ"ש בא"ז מצוה להכין מיום א' בשבת לשבת דבריו אינם להלכה וכמ"ש הרמב"ן פ' יתרו. ומה שהביא ראיה שם ממעשה דשאי קנב אינו ראיה. כיון דשבת הוא מצוה להכין מנה יפה לשבת לזכות אחרים כדי שהעניים והאביונים ימצאו ג"כ מרגוע לנפשם מאכל טוב כי בחול רוב הקונים אוכלי בשר ומטעמים המה עשירים אבל כל איש בביתו יש לעשות כב"ה: [ט] עדשים שבשולי קדירה סומך עליהן משום עירובי תבשילין. כתב מהרש"ל מדלא קתני מערבין אינו אלא לסמוך עליו בשעת הדחק שאין לו תבשיל אחר מצוי או שעה עוברת. אבל לכתחלה ביזוי מצוה היא וכתב עוד דצריך להתנות דוקא מבעו"י אבל בתבשיל שיחדו לע"ת ונטרפה השעה ששכח מלברך ולהתנות אינו מעכב. ולישנא דמתניתין דייקת הכי ועושה תבשיל מעיו"ט וסומך עליו: [י] ואם צלאן נכרי סומך עליהן משום ע"ת. הל"ל רבותא טפי אם מלחן נכרי סומך עליהן משום עירוב תבשילין וה"ל לאשמועינן רבותא טפי לענין ע"ת. וכן בברייתא בסמוך דחשיב שלוק וכבוש וצלי ומליח שיירה ש"מ דאין סומכין על דג מליח לענין ע"ת ואפילו בדיעבד דלא כשו"ת חכם צבי סי' ק"ל. וא"ת מ"ש כבוש מ"ש מליח תי' בעל מ"א דכבוש הרי הוא כמבושל. אבל מליח אינו אלא כרותח דצלי עכ"ל. ואפשר שיחתו מדקתני במתני' ועושה תבשיל מעיו"ט לאפוקי דג מליח. משא"כ כבוש וצלי וקוליים האספנין דהדחתן זהו בשולן וחייב עליו בשבת כל הני נכללין בתבשיל. ואפשר עוד לומר דלחומרא בלמוד הוא דאמרי' מליח כרותח דצלי ולא לקולא. כדאשכחן במליחת כבד דאין תקנה לבשלה כ"א אחר צלי ש"מ דלקולא לא אמרינן כרותח דצלי: [כ] מכריז רבי יעקב בר אידי. שמי שדרכו להניח בכל שנה כשמואל ור' אמי ור' אסי א"צ להכריז אלא סומכין עליהן מן הסתם. אבל מי שאין דרכו להניח כר"י בר אידי צריך להכריז. ר"ן: [ל] עד תחום שבת. דלעומדים חוץ לתחום מסתמא לא היה בדעתו על אדם שהוא חוץ לתחום אף שעירב ויכול לבא אצלו. איברא היכי דפי' להדיא אפילו על אותן שחוץ לתחום ועירבו דוודאי מצי מזכה. וכן הסכים מהרש"ל סי' י': [מ] וע"י אשתו. ע"כ בהרי"ף מדויק בספרים ישנים: [נ] מוקי לה בשילהי נדרים בשיש לה בית באותו חצר. והר"ן מתרץ דברי הרי"ף דכי אוקמינן התם הכי לר"מ דס"ל דאין קנין לאשה בלא בעלה אבל לרבנן דפליגי על ר"מ התם לא צריך בע"ה שתהיה לה בית באותו מבוי הלכך מצי מזכה ע"י אשתו ע"כ. ובספרים חדשים של הרי"ף הסכים לדעת רבינו והקשה שם קושיות הר"ן ודחה כיון דרב פסק כר"מ. קי"ל כרב באיסורי ועוד דבקדושין קאמר רבא דכ"ע יד אשה כיד בעלה דמי ובענין אחר פליגי השתא דלדברי הכל צריך שיהיה לה חצר כו' ע"ש. והרש"ל סי' י' הקשה עוד על הר"ן ואומר דהא דמוקי בשילהי נדרים מתני' דעירובין כשיש לה בית באותו חצר משום מתני' אחריתי דמותיב מינה דקתני להדיא דאין מערבין ע"י אשתו ואינו תלוי כלל בפלוגתא דרב ושמואל התם וכ"כ שם הר"ן ותוס' ורבינו ע"ש. ואני אומר דמשום הא לא אריא. דבלא רבא ל"ק מתני' אהדדי. דהא דמתני' דכילד משתתפין אתיא כרבנן. וברייתא דקתני אבל לא על ידי אשתו אתיא כר"מ. אבל בתר דמשני רבא מודה ר"מ וכו' פריך שפיר: [ס] וכיון דאיכה צריכה לזכות אין מזכין על ידה. מש"ה לא תנן בפ"ד דמעשר שני גבי מערים אדם על מעשר שני על ידי אשתו אלא בשתופי מבוי. כן הוא בהרי"ף ועיין פ' חלון סי' ה' בחידושי שם: [ע] הוא הדין הכא נמי ואין לזכות העירוב ע"י גדול הסמוך על שולחן אביו דידו כיד אביו. ובטור סי' שס"ו כתב זה לשונו הרמב"ם ז"ל פסק כשמואל דאמר גדול גדול ממש קטן קטן ממש שאינו יכול לזכות ע"י קטן. אפילו אינו סמוך על שולחן אביו וא"ת הרא"ש ז"ל לא כתב כן. וטוב להחמיר כדברי שניהם שלא לזכות ע"י

תפארת שמואל

פרק שני (א) ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש וכו'. הרב מביא על פסוק ועניתם את נפשותיכם כל הב' פירושים של השני מ"ד ובגמרא דר"ה השנה משמע מאן דאית ליה הא לית ליה הא וצריך עיון: (ב) ול"נ דאין מזכה ע"י אשתו וכו'. לפום ריהטא משמע דפליג אדברי רי"ף שכתב ע"י אשתו

שאתה אוסרו בדבר האסור לו ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו. שלח רבי אלעזר לגולה לא כשאתם שונים רבי מתיר וחכמים אוסרין אלא רבי אוסר וחכמים מתירין. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא [פ] הלכה כרבי לאיסורא*: [דף יז ע"א] תנו רבנן יום טוב שחל להיות בשבת בית שמאי אומרים מתפלל שמנה של שבת בפני עצמה ושל יום טוב בפני עצמה. ובית הלל אומרים מתפלל שבע. מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע. ור' אומר אף חותם מקדש השבת וישראל והזמנים. תני תנא קמיה דרבינא מקדש ישראל והשבת והזמנים. אמר רבינא אלא שבת ישראל מקדשי לה שבת מיקדשא וקיימא. אלא אימא מקדש השבת וישראל והזמנים. אמר רב יוסף [צ] הלכתא כרבי וכדמתרץ רבינא: ח ת"ר שבת שחל להיות בראש חדש או בחולו של מועד. ערבית ושחרית ומנחה מתפלל של שבת ואומר מעין המאורע בעבודה. ואם לא אמר מחזירין אותו. רבי אליעזר אומר בהודאה ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע. רבן שמעון ב"ג ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומרים כל מקום שזקוק לשבע מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע:

הגה"ה
*ואם הניח עירובי תבשילין מערב יום טוב מערבין עירובי חצירות ולא עירובי תחומין ועירובי חצירות מערבין לו לאדם שלא לדעתו ודוקא בפת שלימה. מא"ז:

ט אמר (ג) [ק] רב הונא אין הלכה כאותו הזוג. אמר רב חייא בר אשי אמר רב מניח אדם עירובי תחומין מיום טוב לחברו ומתנה וכ"ש עירובי תבשילין. רבא אמר מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחבירו ומתנה אבל עירובי תחומין [ר] דלמיקני שביתה ביום טוב לא וכן הלכתא כרבא דהוא בתרא. ומסתברא לן דהני מילי בעירובי תחומין דמיקני שביתה אבל עירובי חצירות דביטול רשות מניח אדם עירוב מיום טוב לחבירו ומתנה. ביום חמישי יאמר אם היום חול בעירוב זה נהיה מותרין לטלטל מבית לחצר ומחצר לבית ומבית לבית ואם היום קדש אין בדברי כלום. ולמחר יאמר אם היום קדש כבר עירבנו אתמול ואם היום חול בעירוב זה נהיה מותרין וכו'. ובעירובי תבשילין יאמר ביום חמישי אם היום קודש איני צריך לערב. ואם היום חול בעירוב זה משתרי לן למיפא ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי ולמיעבד כל צרכנא מיומא טבא לשבתא. [ש] ולמחר אין צריך כלום. ודוקא בשני ימים טובים של גליות אבל בשני ימים טובים של ראש השנה לא כדאיתא לעיל בפרק קמא (סימן ה)*:

הגה"ה
*והשתא דאנו בקיאין בקביעא דירחא ואין עושין יו"ט שני אלא משום מנהג אבותינו לא מערב ומתנה:

ת"ר אין אופין מיום טוב לשבת קל וחומר מיום טוב לחול באמת אמרו [ת] ממלאה אשה קדירה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. ממלא נחתום חבית של מים אף על פי שאין צריך אלא לקיתון אחד. אבל לאפות לא יאפה אלא מה שצריך לו. ר"ש בן אלעזר אומר ממלאה אשה את התנור פת מפני שהפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא. פרש"י שהתנורים שלהן קטנים והיו מדביקין הפת בדפנותיו ומתוך שהוא מלא אין מקום לחמימותו להתפשט והפת נאפה יפה משמע [א] אבל בתנור גדול אין לאפות יותר מכדי צרכו*. וכן משמע מדשבק ר"ש בן אלעזר נחתום דאיירי ביה תנא קמא ונקט אשה משמע דוקא אשה שאופה לביתה בתנור קטן אבל נחתום שאופה בתנור גדול לא:

הגה"ה
*וכן פסקו התוספות ודוקא בתנור קטן שהפת מצבית בשביל שהתנור מלא אבל בכירה שקורין פורנא אסור מפני שאין הפת מצבית ולכך יש ליזהר בפסח כשעושין מצות ביום טוב שלא יעשה יותר מן הצורך להם לאכול שלא יותר להם אחר יום טוב כיון שאין מצבית כדפריש"י. העתק מן התוס':

י איבעיא להו מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא נאסר ואין קמחו נאסר או דלמא הוא נאסר וקמחו נאסר. למאי נ"מ לאקנויי קמחו לאחרים. אי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר [לא] צריך לאקנויי קמחו לאחרים. ואי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר (לא) צריך לאקנויי קמחו לאחרים מאי. תא שמע מי שלא הניח עירובי תבשילין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו. כילד הוא עושה מקנה קמחו לאחרים והן אופין ומבשלין לו. [ב] שמע מינה הוא נאסר וקמחו נאסר ש"מ. איבעיא להו עבר ואפה מאי. מי קנסוהו רבנן או לא. ואתיא למפשט מהא דתניא [דף יז ע"ב] מי שהניח עירובי תבשילין הרי זה אופה ומבשל ומטמין. ואם רצה לאכול את עירובו הרשות בידו. אכלו עד שלא אפה עד שלא בישל עד שלא הטמין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלים לו. אבל מבשל הוא ליום טוב ואם הותיר הותיר לשבת. ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור*. וה"ה נמי אם עבר ואפה. ודחי לה רב אשי שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד. [ג] ולא איפשיטא בעיין. [ד] ויראה מרב אשי ורב נחמן בר יצחק [ה] דקאמרי הא מני חנינא היא ואליבא דב"ש דאיתון אמוראי בתראי דחו להך פשיטותא דמיסתבר להו משום כבוד שבת אין לקונסו*:

הגה"ה
*פירש רש"י בשתי קדירות שיאמר אני צריך להזמין אורחי' אבל בקדירה אחת מותר להערים ולהרבות כדאמר לעיל פרק שני. העתק מן התוס':

הגה"ה
*אבל בשוגג פירש ריב"א ז"ל דשרי ולא כדברי רבי' יואל והמחמיר תבא עליו ברכה או שמא אין להחמיר כדי שלא ימנע משמחת יום טוב אלא מתירין לו בדיעבד ומלמדין אותו שלא יעשה יותר כך והכל לפי ראות עיניו של החכם ששואלין אותו יעשה. מא"ז:

יא ב"ש אומרים שני תבשילין וכו'. מתניתין דלא כי האי תנא. דתניא אמר ר' אלעזר לא נחלקו בית שמאי וב"ה על שני תבשילין שצריך. על מה נחלקו על דג וביצה שעליו. שבית שמאי אומרים שני תבשילין ובית הלל אומרים תבשיל אחד. אמר רבא הלכתא כתנא דידן ואליבא דבית הלל. רבינו תם היה אומר דפלוגתא דבית שמאי ובית הלל הוי בבישול דב"ש סברי דאפילו לבשל לחודיה צריך שני תבשילין ובית הלל סברי דלבשל סגי בתבשיל אחד. וכן משמע לישנא דמתניתין דלא הזכיר אלא בישול אבל לאפות אף בית הלל מודו דבעינן פת דכולהו אית להו דרבי אלעזר דאמר אין אופין אלא על האפוי. והא דאמר אביי לעיל (דף טו.) לא שנו [ו] אלא תבשיל אבל פת לא. לצורך בישול קאמר וכל מילי בכלל בישול (קאמר) [ז] דכתיב ובשלו את הפסח. וכן להחם חמין כדאיתא בפרק כירה (דף מ:) גבי מים הפשרן זהו בישולן אבל אפייה לאו בכלל בישול הוא. כדאשכחן דפת ושלקות הוו שתי גזירות. דפת משמנה עשר דבר כדאיתא פ"ק דשבת (דף יז:) ושלקות הוא גזירה קדמונית כדמוכח בפרק אין מעמידין (דף לז:) דהוה ס"ד דהוי דאורייתא עד דמסיק קרא אסמכתא בעלמא הוא. ושמנה עשר דבר היו ידועות לכל ואי הך הויא מהן היאך היה טועה לומר דהוי דאורייתא אם כן חסר להו משמנה עשר דבר. ומכל מקום הואה והדלקה שריין אע"ג דלא הוו בכלל פת ותבשיל דלא אצרכוהו רבנן אלא בעיקר תיקון סעודה. והא דתניא לעיל [ח] בברייתא דחנניה בית הלל אומרים מניח אדם עירוב אחד ועושה בו כל צרכו אבישול והטמנה קאי ולא אאפיה. ור"י היה אומר מה שמדקדק רבינו תם מפת ושלקות דאין אפיה בכלל בישול אינה ראיה. אלא אפילו הוי בכלל הוציאוהו מכללו לפי שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה כמו בשלקות. ואחר כך הוסיפו לאסור אף הפת. והא דדרשינן ואת אשר תאפו אפו לאו דברי הכל היא. דתניא בתוספתא (פ"ב) העושה תבשיל מערב יום טוב אופה ומבשל עליו בשבת ומטמין עליו את החמין. עוד הביא התם רשאין בני מבוי לעשות תבשיל ולאפות ולבשל עליו. ובהדיא פליגי ר"א ורבי יהושע בירושלמי (הל' א) וז"ל. כתוב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו רבי אליעזר אומר אופין על האפוי ומבשלים על המבושל ורבי יהושע אומר אופין ומבשלים על המבושל. ורבי יהושע דריש קרא את אשר תאפו [ט] במכילתין דתניא רבי יהושע אומר הרוצה לאפות היה נאפה לו והרוצה לבשל נתבשל לו. וקיימא לן דרבי אליעזר שמותי הוא. ומה שלא חשש הש"ס לעיל להביא דברי רבי יהושע לאו משום דלא נהוי הלכה כמותו אלא [משום] דאמוראי פירשו טעם לעירוב קאמר והנא מייתי לה מהכא ולא חשש להביא אלא מדרש הפסוק ונהגו להחמיר כדברי רבינו תם וכן כתב בהלכות גדולות וכן כתב רבינו שמשון הזקן:

יב אבלו או שאבד לא יבשל עליו וכו'. אמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר. איכא לאיסתפוקי בפירוש מילתא דאביי דאי בעי למימר גומר עיסה זו כיון שהתחיל בה [י] ושוב לא יבשל ולא יטמין וכן אם התחיל לבשל תבשיל אחד יגמרנו בלבד או שמא מכיון שהתחיל באחד להתעסק מצרכי השבת בעוד העירוב קיים יגמור כל צורכי שבת והוא הדין אם התחיל בתבשיל. והא דנקט עיסה שהיא הכנה ראשונה שעושין מעי"ט לשבת. שכן תיקן עזרא (ב"ק פב.) שתהא אשה משכמת ואופה. והלשון משמע כן דקאמר גומר משמע כל צורכי שבת. דאי אעיסה לחודה קאי הוה ליה למימר גומרה. והדבר שקול עד שיבא מורה צדק: מתני' חל להיות אחר השבת בית שמאי אומרים מטבילין את הכל מלפני השבת. ובית הלל אומרים כלים לפני השבת ואדם בשבת: גמ' דכולי עלמא כלים בשבת לא מאי טעמא. והביא הרב אלפס טעמא דרב יוסף דאמר (דף יח.) משום סחיטה. וטעמא דרב ביבי דאמר גזירה שמא ישהא. ושביק טעמא דרבה דאמר גזירה שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים וטעמא דרבא משום

תפארת שמואל

ותימה הלא כתב הרי"ף את"כ ודוקא כדאמרינן בנדרים וכו' ואולי כתב ולי נראה שכל מה שמצא כתב וכן משמע להדיא פרק חלון וליסנא כאלפסי באותו מבוי והיא היה רק שדרה עמו בבית לבדה ולא שהיתה עמו בבית ואח"כ ראיתי שהטור כ"כ להדיא שהרי"ף ס"ל שיכול לזכות ע"י אשתו א"כ ע"כ מ"ש ברי"ף אדם אינו לשון רי"ף וכן ראיתי באלפס של קלף שאינו: (ג) אמר רב הונא אין הלכה כאותו הזוג וכו'. וא"ת אמאי לא קאמר הלכה כת"ק די"ל דאי הוי אמר הכי הוי משמע אכל דבר אף ממה שאמר מסיים בשל שבת והא ליתא דקי"ל דהלכתא כרבי דאמר חותם מקדש השבת וישראל והזמנים:

קרבן נתנאל

ע"י בנו קטן אפילו אינו סמוך על שלחנו. ולא ע"י בנו הסמוך על שלחנו אפילו הוא גדול וכן הכריע אחריו הב"י באריכות וקצר ומהרש"ל וכל האחרונים הבאים אחריהם בלי פקפוק ואשתומם על שמראה הגדול הזה והילך לשון הרמב"ם פ"א דעירובין דין כ' ויש לו לזכות ע"י בנו ובתו הגדולים אבל לא על ידי בנו ובתו הקטנים כו'. וכן יש לו לזכות לכן ע"י שפחתו העברית. אע"פ שהיא קטנה שהקטן זוכה לאחרים בדבר שהוא מדברי סופרים עכ"ל וזה תלמוד ערוך בגיטין דף ס"ד דקאמר שמואל קטן זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים. ופריך מאמה עבריה דע"כ איירי בלא הביאה שתי שערות וזוכה ע"י אחרים · ומשני רב חסדא שאני שתופי מבואות דהוי מדרבנן. וא"כ איך ס"ד לומר להרמב"ם קטן שאינו סמוך על שלחן אביו אין יכול לזכות על ידו. הלא בדבר דרבנן קטן יש לו זכיה דמ"ש מאמה עבריה אע"כ דקטן הסמוך על שלחן אביו הוא דאמר דאין יכול לזכות על ידו דלענין מציאה ידו כיד אביו כמ"ש הרמב"ם בפרק ע"ז מהל' גזילה ואבידה. וסמך הרמב"ם בזה על מה שביאר בהל' גזילה שפסק שם כר' יוחנן דגדול בשאינו על שלחן אביו וקטן בשסמוך על שלחן אביו ודי לו בביאור זה דאמה העבריה יכול לזכות על ידה אף שהיא קטנה ממילא נלמד דהאי קטן שאינו זוכה על ידו איירי בשסמוך על שלחן אביו אפס על שמואל גופיה לא תקשי דמשני בפ' האומר שאני שיתופי מבואות דרבנן. ומ"ש מבנו ובתו הקטנים דאין מזכה על ידן. יש לומר דשמואל דאמר התם בב"מ קטן קטן ממש ומטעם דבשעה שמוצאה מריצה אצל אביו. וי"ל דמהאי טעמא לכל דבר ידו כיד אביו ואמה העבריה איירי בשאין לה אב אבל הרמב"ם דפסק כר"י לענין מציאה ודאי קשה למה אין מזכין על ידי בניו הקטנים. אלא ס"ת שמיירי שהמה סמוכים על שלחנו. ומה שהביא עוד בב"י ראיה מהירושלמי ובבלי דלא קבעו פלוגתא דר"י ושמואל רק על מתני' דמציאה משמע דלגבי עירוב מודה ר' יוחנן דקטן ממש אינו ראיה דודאי קטן דעירוב איירי בסמוך כמו שהוכחתי. אלא בהא ליכא למימר דמודה ר' יוחנן דלענין עירוב אף שהוא גדול וסמוך על שלחן אביו. אע"ג דלענין מציאה שלו יוכל האב לזכות על ידו. והיינו מטעם שפסק הרמב"ן בחו"מ סי' רי"ב במציאה אין האב זוכה אלא כדי שלא תהיה לו איבה. כיון שהבן סמוך על שלחנו. אבל במה שהאב רוצה לזכות לאחרים על ידי בניו זוכים המה לאחרים כאינם דעלמא ומש"ה איכא למימר דלא קבע ר"י דבריו על מתני' דעירובין. וכן מה שהביא ראיה בשם רבינו שמשון הזקן אינו כותב על קטן קטן ממש הוא אינו סמוך על שלחן אלא כך הובא בהגהות אשרי בפ' חלון וז"ל ורבינו שמשון הזקן אמר דבבנו הגדול אפילו סמוך על שלחן אביו מזכה על ידו דלא אמר ר' יוחנן לא גדול ממש אלא במציאה אבל בעירוב גדול גדול ממש (ר"ל אף שהוא סמוך על שלחן אביו) דגמרא שלנו וכן הירושלמי לא מייתי מילתא דר"י אלא במציאה בכל מקום עכ"ל. בכן אין לזוז מפסק רבינו דקטן כשאינו סמוך על שלחן אביו לכתחלה יכול לזכות על ידו: [פ] הלכה כרבי לאסורא. והא דאין מערבין עירובי תחומין ביו"ט בע"ש. דוקא שלא עירב בראשון. אבל אם עירב בראשון מערב ברגליו בשני. ר"ן: [צ] הלכתא כר' וכדמתרץ רבינא. ובסי' תפ"ז ס"ק ב' פסק מ"א אם חתם ביו"ט או בשבת מקדש ישראל יצא כן משמע בפסחים דף קי"ז. ולא ידעתי על מה סמך דהא רבא גופא הדר בי' ע"ש: [ק] אמר רב הונא אין הלכה כאותו הזוג. והא דלא אמר הלכה כת"ק עיין תוס' ורש"י ולי נראה דמה שאמר ת"ק אם לא אמר מחזירין אותו משמע דקאי אפילו בתפלת ערבית ובהא לית הלכתא כוותיה דקי"ל ככרב בשלהי תפלת השחר שאין מחזירין בר"ח מטעם דאין מקדשין את החודש בלילה: [ר] דלמיקני שביתה ביו"ט לא. אבל מתנה על כלכלה של תרומה בשני י"ט של גליות כדאיתא בפ' בכל מערבין סי' ח'. אע"ג שאין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט על ידי תנאי מרינן דממ"נ חד מינייהו חול. אבל תוספות ד"ה מ"מ פי' כיון דלמקני שביתה אסור ביו"ט אסור להתנות ביו"ט משום הכנה ולפי טעם זה אפילו מיו"ט לחבירו כשחל באמצע שבוע ג"כ אסור להתנות וה"ה שאין יכול להתנות על הכלכלה וצ"ל הא דמסיק בעירובין דף ל"ט מודה ר' יוסי בשני י"ט של גליות לא קיי"ל הכי דקיי"ל כרבה הכא במסקנא. אבל הרי"ף ורבינו דפסקו התם דבשני י"ט של גליות יכול להתנות על הכלכלה ובתחומין שאוסר רבא משום דלמיקני שביתה ביו"ט אסור ולא מטעם הכנה: [ש] ולמחר א"צ כלום. ע"כ ביו"ט מברך קודם העירוב. וכ"כ מ"ג: [ת] ממלאה אשה קדרה בשר. עי' סי' תקכ"ג באריכות במ"א: [א] אבל בתנור גדול אין לאפות יותר מכדי צרכו. עי' לקמן דף כ"א בתוס' ד"ה עיסה: [ב] ש"מ הוא נאסר וקמחו נאסר. וגי' תוס' הוא נאסר ואין קמחו נאסר ומאי לאקנויי קמחו לאחרים. ולכאורה אין נפקותא לדינא. ואי דייקת נוכל לומר דאיכא בינייהו במ"ש בעל העיטור והביאו הטור בשמו. מסתברא אחרים שלא הניחו עירוב אופין ומבשלין למי שהניחו דשלוחו של אדם כמותו. והשיגו עליו דבהדיא גרסינן אין אופין לאחרים אבל אם נאמר דקמחו נאסר איכא למימר דהא דקתני אין אופה לאחרים. היינו מקמח שלו. אבל אי גרסינן אין קמחו נאסר ע"כ צ"ל דלא כבעל העיטור: ה"ג ואתינן למפשט: [ג] ולא איפשיטא בעיין. כ"ה ברי"ף וספיקא דרבנן לקולא. והרא"ש כתב וכיון דלא איפשטא נראה לי דלא יאכל דלחומרא עבדינן: [ד] ויראה מרב אשי ורב נחמן. פי' יש"ש סי' י"ז מה שדקדק בדברים אלו ולכאורה אין לו שחר. ולאיתי בב"ח סי' תקכ"ז ס"ק י"ב שהשיב עליו באריכות: [ה] ה"ג דקאמר הא מני חנניה היא: [ו] אלא תבשיל אבל פת לא. ולמאי דקאמר פת לא אין לומר דס"ק ל"ש אלא תבשיל דמהני תבשיל. אבל פת לא דלפת לא מהני תבשיל. א"כ לא שייך בזה כך טעמא דאמר התם פת שביתה. ואין לומר דהכי קאמר דלתבשיל לא מהני פת כ"א תבשיל כל"ה. דהא ר"א אמרה אין אופין כו'. אע"כ ה"ק ל"ש אלא תבשיל דהוי עירוב לשום דבר אפילו באפיה שמכינין אעירוב תבשיל. אבל פת לא הוי עירוב תבשיל. וע"ז משני לצורך בישול קאמר דלתבשיל לא מהני פת אלא לאפיה ואביי קמ"ל דלכל מילי מהני תבשיל אפילו לגלי ולתמין דלא אתא לאפוקי אלא פת לחודיה: [ז] ה"ג דכתיב ויבשלו הפסח. והוא בד"ה ב' ל"ס: [ח] ה"ג בברייתא דחנני' ב"ה אומרים מערב אדם תבשיל אחד: [ט] ה"ג במכילתא דתני'. והוא בפרשה ה' ע"ש: [י] ושוב לא יבשל ולא יטמין וכן אם התחיל לבשל כו' בלבד. וכן דעת הרא"ה והרא"ש גם דעת רש"י שפי' במתניתין אכלו או שאבדו קודם שבישל כל צרכו. משמע להדיא אפילו בישל כמה תבשילין לא יבשל עליו בתחילה. ועיקר ספיקתא דרבינו מדלא קתני גומרה ואפשר לומר דאי תנא גומרה ב"ה דאין גומר אלא [illegible]

דמלאה כמתקן. ותמהני למה הוצריך לפרש משנה א מה שייך טבילת כלים האידנא. [כ] ועוד לפי הטעמים שכתב מותר להטביל כלים חדשים ביום טוב. [ל] הלכך נראה. [ם] דטעמא דרבה עיקר דהלכתא כוותיה לגבי דרב ספ. [נ] וכן מצינו זה הטעם גבי שופר ולולב ומגילה (ר"ה כט:) וכן רבא בתראה הוא. [ס] ומאלו שני הטעמים אסור להטביל כלים חדשים ביום טוב* :

יג [דף כא ע"א] **אמר** רב חסדא בהמה חליה של נכרי וחליה של ישראל מותר לשוחטה ביום טוב משום דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה. אבל עיסה חליה של נכרי וחליה של ישראל אסור לאפותה ביום טוב [ע] דהא אפשר למיפלגה בלישה. ובהמה אפי' הן שתים אי אפשר למיפלגן [פ] לפי שאינן שוות: **יד בען** מיניה מר"ה הנהו בני בלגי דשדו עלייהו קמחא דבני חילא מהו למיפינהו ביום טוב. אמר להו חזינא אי כי יהבי ריפתא לינוקא לא קפדי כל חדא וחדא חזיא לינוקא ושרי. ואי קפדי אסיר. וליתא להא דר"ה אלא בין כך ובין כך אסור. [דף כא ע"ב] דאמר רבי יהושע בן לוי מזמנין את הנכרי בשבת ואין מזמנין את הנכרי ביום טוב גזירה שמא ירבה בשבילו. מרימר ומר זוטרא כי מקלע להו נכרי ביומא טבא אמרו ליה אי כיתא לך במאי דטריחא לן מוטב ואי לאו טירחא יתירא אדעתא דידך לא טרחינן. ואם נשלח שליח נכרי לישראל ביום טוב מותר להאכילו ביום טוב וכן נוהגין באשכנז שיש להן עבדים ושפחות נכרים. דלא אסר ריב"ל אלא לזמן את הנכרי שהוא חפץ ביקרו ומרבה לו מנות וחיים שמא יבשל קדירה לבדה שלא היה מבשל בה אם לא בשביל הנכרי דאי לא הרבה [צ] בשביל הנכרי אלא בקדירה שהוא מבשל בה ליכא חשש איסור זה [ק] והא ליכא למיחש בעבדים ושפחות שבבית ישראל :

טו איתמר האופה מיום טוב לחול רב חסדא אמר לוקה. רבה אמר אינו לוקה הואיל ואי מיקלעי אורחים חזי להו השתא נמי חזי. רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל [ר] והלכתא כוותיה דרבה. כדפרישית לה בפרק אלו עוברין בפסחים (סימן ו). תניא אך אשר יאכל לכל נפש שומע אני נפש בהמה במשמע כענין שנאמר מכה נפש בהמה ישלמנה ת"ל לכם לכם ולא לעובדי כוכבים לכם ולא לכלבים דברי רבי יוסי הגלילי ר"ע אומר נפש בהמה במשמע א"כ מה ת"ל לכם לכם ולא לעובדי כוכבים. ומה ראית לרבות את הכלבים ולהוציא לעובדי כוכבים. מרבה אני את הכלבים שמזונותן עליך ומוציא אני את העובדי כוכבים שאין מזונותן עליך. והלכתא כרבי יוסי הגלילי דסתם לן תנא כוותיה. דתנן עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה נאפית ביום טוב וכו'. וקיימא לן סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם מתני'. והר"ז הלוי ז"ל הקשה על דבריו מהא דאמר ליה אביי לרב יוסף לרבי יוסי הני סופלי לחיותא היכי שדינן להו ביומא טבא ואיצטריך לשנויי ליה בשינויי דחיקי ודלא כהלכתא. דהא דמשני ליה רטיבתא חזי להיסק גדול דלאו כהלכתא כדאמרינן (לקמן לג.) בחיזרא והלכתא יבישתא שרי רטיבתא אסיר. ובהדיא תנן (שבת דף קנו:) מחתכים את הנבילה לפני הכלבים ואפילו בשבת ולדין חיה ועוף מן הביברים ביום טוב ונותנין לפניהם מזונות (לקמן כג:). [א] וקודר אדם קב או קביים ונותנו לפני בהמתו ואינו חושש (לקמן כט.) ומהירין פקיעי עמיר לפני בהמה. ומפספסין את הכיפין (שבת קנה.) ומהלקטין לתרנגולים. ונותנים מים למורסן ונותנין מים לפני אווזים ותרנגולין ולפני יוני הרדיסאות (שם:). וכל אלו מותרין בלא אגב ריפתא דלא כרבי יוסי הגלילי. והיאך אפשר לדחות כל אלו מפני משנה יחידאה דעיסת כלבים שנשנית כרבי יוסי הגלילי אגב גררא דעירוב ושיתוף וברכה וזימון וחלה ומלה'. ועוד יש לומר דמודה ר"ע בעיסת הכלבים [ש] כיון דאפשר לכלבים בעיסה בלא אפיה לא טרחינן ליה במלאכה יתירתא. אלא בזמן שהרועים אוכלין ממנה. מכל זה נראה לנו שהלכה כמאן דאמר אפילו נפש בהמה במשמע. ולא ידענא מה הביא מכל אלו המשניות ראיה לרבי עקיבא אטו מי איכא מאן דפליג בטלטול מזונות ליתנם לפני בהמה אפילו בשבת. והרב אלפסי ז"ל פסק כרבי יוסי הגלילי שאסר לבשל ולאפות ביום טוב לצורך בהמה. ומתוך קושית דסופלי [ת] עלה בלבו דר' יוסי הגלילי אסר אף לטלטל מאכל בהמה וזה אי אפשר לומר כדפרישי'. [א]וגם בית הלל דרשו לעיל (דף כ:) לכם ולא לעובדי כוכבים לכם ולא לכלבים ואינהו אמרי בפרק נוטל (דף קמג.) מעבירין מעל השולחן פירורים פחות מכזית וכו' מפני שהן מאכל בהמה. אלא צריך לומר כמו שפירש רשב"ם דסופלי לא חזי לחיותא [ב] אלא על ידי תיקון שמרככין אותו או שוחקין אותו אלא שלפעמים אוכלין אותן על ידי הדחק הלכך לרבי יוסי הגלילי שאי אפשר לתקן ביום טוב היכי מטלטלין להו למישדי לחיותא והלא מוקלין הן כיון דאינן ראויין לאכילה כי אם על ידי הדחק ומשני דחזו להסקה ופריך בשבת מאי ואפילו לר"ע אמר ליה [ג] דמטלטלין להו אגב ריפתא. [ד] פירש ריב"א כשאוכל הפירי זורק הגרעינין מפיו לתוך הסל כשהלחם בו אבל להניח לחם עלייהו כדי לטלטל אסור [ה] דלא התירו ככר או תינוק אלא למת בלבד : **מתני'** ב"ש אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו אלא אם כן ראויין לשתיה ובית הלל מתירין. ועושה מדורה ומתחמם כנגדה : **גמ'** ודוקא חמין לרגליו הוא דשרו ב"ה אבל לא כל גופו* כדתנן בשבת (דף לח:) אם ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה. ולענין רחילה ביום טוב בחמין שהוחמו בערב יום טוב חזינן לגאון דקא כתב הכי דהיא דאמרינן לא ירחץ אדם כל גופו בחמין בשבת בחמין שהוחמו בע"ש. דוקא בשבת אבל ביו"ט שרי לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו מערב יום טוב. דלא הוי דבר שחייבין עליו משום שבות ולא הוי משום מצוה אלא גזירה היא. וכי גזור רבנן בשבת אבל לא ביום טוב. ובשבת פרק כירה (דף מ.) על ההיא ברייתא מרחץ שפקקו נקביו מערב יו"ט למחר נכנס ומזיע [ו] כתבתי (שם סי' ז) דאסור לרחוץ כל גופו ביו"ט בחמין שהוחמו מערב יו"ט :

הגה"ה

*וכן אסור להגעיל קערות שאינן בני יומן ביום טוב משום ביטול שלא לצורך אוכל נפש אלא לצורך מכשירי אוכל נפש ואפשר לעשות מערב יום טוב (ומשום הכי) אסור. אבל מותר ללבן מחבת בת יומא באור ביום טוב כדי לאפות באותו ליבון תחתיה משום דהוי צורך אוכל נפש. מא"ז :

הגה"ה

*דדבר השוה לכל נפש בעינן וזה אינו ראוי אלא לבני אדם מעונגים אבל ידיו ורגליו שוה לכל אדם. הועתק מן התוס' :

טז מתני' שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי בית שמאי. אין טומנין את החמין מיום טוב לשבת. ואין זוקפין את המנורה ביום טוב. ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין. אמר רבן גמליאל מימיהם של בית אבא לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין. אמרו לו מה נעשה לבית אביך שהן מחמירין על עצמן ומקילין לכל (בני) ישראל להיות אופין פתין [ז] גריצין ורקיקין : **גמ'** אין טומנין את החמין וכו'. [ח] היכי דמי אי דאנח עירובי תבשילין מאי טעמא דב"ש ואי דלא אנח עירובי תבשילין מ"ט דב"ה. אמר רב הונא לעולם שלא הניח עירובי תבשילין וכדי חייו שרו ליה רבנן. רב הונא לטעמיה דאמר רב הונא מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחד ומבשלין לו קדירה אחת ומחמין לו קיתון אחד [דף כב ע"א] [ט] ומדליקין לו את הנר ויש אומרים אף צולין לו דג קטן. יש מדקדק מדקתני אופין לו ומבשלין לו משמע דאחרים עושין לו אבל לא הוא עצמו וליתא. דאם יש אחרים שעירבו יקנה להן קמחו ויעשו לו כל צרכיו. ועוד מאי קאמר משום כדי חייו שרו ליה רבנן מה הוצרכו להיתר זה כיון שיכול להקנות להם קמחו. הלכך מיירי בדליכא מאן דעירב ומשום כדי חייו התירו לעשות לו דבר מועט ואופין ומבשלין אבני ביתו קאי. [י] וכן משמע בירושלמי (הל' א) דקאמר לא עירב ולא עירבו לו אחרים רבי יצחק אומר צולה לו דג. רב הונא אמר מחמם לו חמין. שמואל אמר מדליק לו את הנר. מדקאמר ומדליקין לו את הנר [ס"מ] מי שלא עירב אף להדליק אסור. ומדליקין לו את הנר דקאמר היינו נר אחד כמו פת אחד וקיתון אחד אע"פ שלא פירש כן. לכן נהגו כשמניחין עירוב לומר [כ] לאפויי ולבשולי ולאדלוקי ולאטמוני*. ואף על פי שפירשתי לעיל שלא תיקנו אלא לעיקר סעודה היינו דאין צריך לעשות העירוב אלא מפת ותבשיל שהוא עיקר סעודה. אבל צריך להזכיר כל דבר שאסור לעשות בלא עירוב.

הגה"ה

*נוטל פת כביצה ותבשיל בכזית ואומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב בדין יהא שרא לנא לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולאפוקי מרה"י לרשות הרבים מרשות הרבים לרשות היחיד מיום טוב לשבת לנו ולכל מי שסומך על עירוב זה עד מוצאי יום טוב האחרון. (ד) ובדיעבד סומך על עירוב תבשיל

הגהות הב"ח א מיו"ט לחול רבה אמר אינו לוקה רב חסדא אמר לוקה רבה אמר: ב ר"ע אומר אפי' נפש בהמה במשמע: ג לר' יוסי הגלילי הני סופלי: ד דלאו הלכתא הוא כדאמרי' כו': ה ואפילו בשבת וכ"ש ביו"ט ולדין: ו ומאה בפסח ועוד: ז שהלכה כר' עקיבא אפי' נפש: ח כל גופו בשבת כנ"ל ותי' בחמין נמחק :

הגהות הגרי"פ [א] וקודר קב כנ"ל :

קרבן נתנאל

דיכול לגמור את האפיה : [כ] **ועוד** לפי הטעמים שכתב מותר להטביל כלים חדשים ביום טוב. דלא שייך בהו טעמא דר' יוסף וטעמא דרב ביבי דהא וולד טומאה לא שייך לרב ביבי טעמא שמא ישהה כיון דלית בהו תקלת תרומה דמדאורייתא טהור הוא הכלי. א"כ פשיטא דבכלים חדשים לא שייך שמא ישהה. וכלומר פוק חזי מה עמא דבר שנוהגין איסור בדבר להטביל כלים חדשים ביום טוב. ולהרי"ף מותר להטביל כלים חדשים ביו"ט : [ל] **הלכך** נראה דטעמא דרבה עיקר דהלכתא כוותיה לגביה דרב יוסף וכו' וכן רבא בתראה הוא. ובאמת דברי הרי"ף צ"ע במה דלא פסק כרבה או כרבא. וע"ק למה פסק כרב יוסף וכרב ביבי והיה לו לפסוק כחד מינייהו. והנראה ליישב דברי הרי"ף דס"ל דהך טעמא שמא ישהה (לא) שייך בכלים הראויים להשתמש בהם לא ויבש. אבל בכלי שטיפה דאינן ראויים להשתמש בהן תרומת תירוש ויצהר כי אם תרומת דגן משום האי חששא דחוקה אינו מן הסברא לגזור שמא ישהה. אלא דרב ביבי סמך בכלי שטיפה אטעמיה דרב יוסף. אלא אטעמיה דרב יוסף לחוד הוי קשה. כלים דלאו בני שטיפה מאי איכא למימר ומשני רב ביבי לתרוצא מילתא דרב יוסף בכלים דלאו בני שטיפה גזרינן שמא ישהה דראוין להשתמש בהן לא ויבש. והשתא ניחא דלא פסק כרבה ורבא דהא תניא כוותיה דרב ביבי ש"מ דהנך טעמי דרבה ורבא ליתא. דא"כ למה תני בברייתא שמא ישהה. אבל לרב יוסף איכא למימר דסברייתא ס"ל ג"כ טעמא דרב יוסף. אלא שצריכה לטעמא שמא ישהה לכלים דלאו בני שטיפה ניכהו. ועיין מ"ש מהרש"א ליישב דברי הרי"ף. והא"ג לפניך מה שתירץ בני המופלא מוהר"ר ליפמן נר"ו על מה שהקשה מהרש"א על הרמב"ם דבשני י"ט של גליות יכול להפריש תרומה על ידי תנאי ואומר אם היום חול תהיה זאת תרומה ואם היום קודש אין בדברי כלום. ולמחר אומר אם אתמול קודש והיום חול אפרים היום תרומה ואם אתמול חול כבר הפרשתי. וכ"פ רבינו בפ"ג דעירובין סימן ח' פי' שם. א"כ ה"ה בטבילת כלי זו מטומאה לטהרה דבעי כוונה לטבילה כדאיתא בח"ק סי' ק"כ ס"ק כ"ח יכול להתנות ולטבול ולא שייך טעמא דמתקן. לכך ביו"ט כתב הרמב"ם הטעם שמא ישהה. ובשבת דזמן מועט הוא לא חיישינן שמא ישהה אלא מטעם דרבה דהוי כמתקן והביא בני הב"ח כ"ה ש"ה ראיה לדברי הרמב"ם דבפסחים דף כ' ע"ב איתא דב"ה לא מייתי לתקלה וא"כ היכי קאמר רב ביבי שמא ישהה אליביה דב"ה אע"כ חילוק בין זמן מרובה לזמן מועט ועיין ברמב"ח ב"ק דף קט"ו ע"ש ודוק : [מ] **דטעמא** דרבה עיקר. וקשה הא בהדיא אמר תניא כוותיה דרב ביבי. וי"ל דרבה ורבא מודים דלרבי דלא מחלק בין יום טוב לשבת לענין הטבלת כלים ע"ג מימיו דאסור מטעם ישהה ואתיא הך ברייתא כרבי אבל לרבנן אסור מטעם דרבה ורבא ובלימוד היסיבה הארכתי בזה בכמה ראיות : [נ] **וכן** מצינו זה הטעם גבי שופר לולב ומגילה. ונתקשה בזה הט"ז בסימן תכ"ג ס"ק ה' דהתם בשבת שפיר גזרינן. אבל כאן דביו"ט וס"ל לרבה גזירה יו"ט אטו שבת לא מצינו ע"ש. ולק"מ דיו"ט ושבת חדא גזירה היא כמ"ש תוס' ד"ה יו"ט כו'. מאי איכא לך למימר דלא נגזר בור ברה"ר. ע"ז מייתי רבינו ראיה אלימתא הלא כמו כן מצינו בלולב ושופר ולא נאמר דבשבת חייב בתקיעת שופר כמים לו שופר בביתו או לולב. אע"כ דגזרינן אטו רה"ר : [ס] **ומאלו** שני הטעמים אסור להטביל כלים חדשים ביו"ט. מ"מ דרבינו ס"ל דטבילת כלים חדשים דאורייתא כסברת הראב"ד והרמב"ן שהביא בתשובת הרשב"א דלא כרמב"ם שס"ל שהוא מדברי סופרים דאלת"ה הא רבה ורבא מודים דכלים שנטמאו בוולד הטומאה מטבילין ביו"ט כיון דא"צ טבילה מדאורייתא ומ"ש כלים חדשים. אע"כ צ"ל דס"ל לרבינו דטבילת כלים חדשים מדאורייתא. א"כ דשאני התם דעכ"פ ראוים להשתמש בו דברים טמאים משא"כ כלי חדש לא חזי כלל קודם טבילה ומחזי כמתקן וגם רבה מודה דבכה"ג אסור משום מחזי כמתקן וכ"כ מזה הרב המגיד בפ"ד : [ע] **דהא** אפשר למיפלגה בלישה. ופריך בש"ס ממתני' דחלה עיסת הכלבים כו' ומוקי לה דאית ליה נבלה אחרינא לפייסן. ובירושלמי מוקי לה כהאב"ם פי' ב"י. ונראה דלא פליגי. כי תמן במסכת חלה קאמר ר' יוחנן אפי' גלוסקין והדתני אין הרועין אוכלין ממנה. תפתר שעשאה מעסה לאמונה שלא יאכלו הרועים ממנה. ולהך מ"ד אי אפשר לאוקמיה בדאית ליה נבלה לפייסן. דא"כ אפי' אין דעתו מתחלה לאכילת הרועים. מ"מ הא חזיה ליה מש"ה צריך לאוקמיה דלית ליה נבילה לפייסן אז לא מהני ובזמן שהרועים אוכלין ממנו מותר לאפות מטעם דראב"ם. אבל כריש לקיש דמפרש אין הרועים אוכלין ממנו שעירב מורסן הרבה עד שאין ראוין למאכל רועים אפי' לדידיה ודאי תפתר המתני' בדאי' לי' לפייסן. ועי' ב"י ורמ"א סימן תקי"ב שהאריכו בזה ומ"ש הוא נכון : [פ] **לפי** שאינן שוות. אף שמשות בדמיהן אין שוות בטעם שזו מתנה וזו ילדה. ולפ"ז אפי' אם הנכרי רוצה ליתן לו הגדולה והטובה מותר לשחוט שניהן וכ"כ פ"ח ולדא כמ"א סי' תצ"ח ס"ק כ"א. ואם שוחט ואין מעבד כ"א חלק הפנימי וחלק אחוריים מניח בעור לנכרי המשותף לכ"ע מותר לשחוט שתיהן אף שהן שוות דהא אין לו מרחא בחלק הנכרי. וא"א לכזית בשר בלא שחיטה : [צ] **ה"ג** בשביל הנכרי אלא בקדרה שהוא מבשל בה ליכא חשש איסור והא : [ק] **והא** ליכא למיחש בעבדים ושפחות שבבית ישראל. וא"ת לפ"ז מאי קאמר ליתא להא דרב הונא מדאמר ריב"ל. הא דינא דרב הונא לא הוי אלא בעבדים ושפחות דאין מרבה בשבילם ואינו דומה לדריב"ל דהתם מזמין לנכרי וחיישינן שמא ירבה בשבילו. וי"ל דבעבדים ושפחות לא שרינן אלא באותה קדירה אבל לא בשתי קדירות ואפיית הפת הוי כשתי קדרות דבכל חד וחד יש בו טרחא. ופריך שפיר וכ"כ מ"א סי' תקי"ב ס"ק ג' ע"ש : [ר] **והלכתא** כוותיה דרבה. אבל מ"מ אסורא מיהו איכא. ומ"מ יש נפקותא לדידן עיין לעיל בפרק זה סימן א' מה שכתבתי בזה : [ש] **כיון** דאפשר לכלבים בעיסה בלא אפיה. אבל ללוש עיסה לר"ע מותר עיסת כלבים ביו"ט אפי' אין הרועים אוכלים ממנה. ודקתני עיסת הכלבים. איירי בשילושה מעיו"ט ולר"י הגלילי צ"ל דמאפיה נלמוד לחלק בלישת העיסה וקתני באפיה משום אידך מילי : [ת] **עלה** בלבו. של הרז"ה : [א] **וגם** ב"ה דרשו לעיל לכם ולא לכלבים. ותמהני אמאי לא מייתי סייעתא דהלכה כר"י הגלילי דב"ה קיימי כוותיה : [ב] **אלא** ע"י תיקון שמרככין אותו או שוחקין. וקשה מדיין ממתני' דמחתכין את הנבילה דמוקי לה בפרק מי שהחשיך סימן ב' בגורייתא זוטרי או בשר פילי א"כ לא חזו להו לכלבים בלא חיתוך ומ"מ מותר לטלטל וי"ל דהתם אין הנבלה ראויה לאכול אפי' ע"י הדחק בלא חיתוך. וקי"ל כרב יהודה דאמר שיווי אוכלין משוינן משא"כ סופלי דחיותא כיון דלפעמים אוכלין כך ע"י הדחק מטלת באוכלין לא עבדינן. ומזה ראיה ברורה דלא כהרב ב"י ובעל מ"א סי' שכ"ד ס"ק ד' דאתבי שיווי אוכלין אפי' כשנאכלין ע"י הדחק בלא חתיכה. דא"כ הני סופלי לחיותא אמאי לא שרינן לרככן או לשוחקן : [ג] **דמטלטלין** להו אגב ריפתא. ובטו"ע סי' תקי"ב אסור לבשל ולאפות לצורך כלבים. אבל מותר לטלטל מזונות ליתן לפניהם וכ"ש בעור. והקשה בס' מ"א דבתוס' משמע דבר שאין ראוי למאכל בהמה אלא ע"י הדחק אסור לטלטלו כ"א ע"י פת. ולפי שיטתן דחשבינן שיווי אוכלא אפי' נאכלין ע"י הדחק בלא חתיכה לק"מ דאיכא למימר דכל הך סוגי' דאמר אביי לרב יוסף לר"י הגלילי הני סופלי לחיותא אזלא לרב הונא דקא מתני אליביה והוא ס"ל שיווי אוכלא אסור והני סופלי אפי' נאכלין ע"י הדחק שיווי אוכלא הוא משא"כ לדידן דקי"ל כרב יהודה שיווי אוכלין מותר מש"ה פסקו סתם מותר לטלטל וליתן לפניהם. אבל בלא"ה לק"מ דה"ק מותר לטלטל מזונות וליתן לפניהם בדבר שראוי למאכל בהמה כמות שהוא ואשמועינן לאפוקי מדעת בעל המאור דאוסר כל טלטול מאכל לר"י ואנן קי"ל כר"י הגלילי : [ד] **פי'** ריב"א כשאוכל הפרי. ובתוס' חילקו דהתם בדבר שיכול לעשותו מבעו"י. אבל הני סופלי לא היה יכול לעשותו מערב יו"ט. ורבינו לא חילק בזה וכ"פ בפ' נוטל סימן ב' שאין ליתן ככר ע"ג מנורה שהדליקו בה בשבת. משא"כ כשזורק הגרעינין לתוך הסל הוי בסים לדבר איסור ולדבר מותר שהי לטלטל ועי' ע"ז סי' ש"י א"ס ס"ק ה': [ה] **דלא** התירו. שבת דף קמ"ב: [ו] **כתבתי**. סי' ז' וע"ש. והגאון שהתיר דוקא חוץ למרחץ אבל במרחץ אסור מש"ה הך ברייתא מרחץ שפקקו לא הוי תיובתיה. ומאן דאוסר גוזר משום מרחץ : [ז] **ה"ג** גריצין ורקיקין : [ח] **היכי** דמי אי דאנח עירובי תבשילין מ"ט דב"ש. קשה הל"ל כגון שעירב בתבשיל אחד דלב"ש לא הוי עירוב. וי"ל דהכי ה"ל למתני במתני' שלשה דברים החמיר כב"ש דלעירוב בעי ב' תבשילין : [ט] **ה"ג** ומדליקין לו את הנר משום ר' יצחק אמרו אף צולין לו דג קטן תנ"ה מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחד וטומנין לו קדרה אחת ומדליקין לו את הנר ומחמין לו קיתון אחד וי"א : [י] **וכן** משמע בירושלמי דקתני לא עירב ולא עירבו לו אחרים. לפי גירסא זו לא ידעתי מאי משמע. וכה"ג לא עירב ולא עירבו אחרים. והר"ן דייק מדקתני אופה ומחמם ומדליק ולא קאמר אופין ומדליקין משמע שאף הוא אופה ומדליק לעצמו : [כ] **לאפויי** ולבשולי ולאדלוקי ולאטמוני. וגניל סימן ע' מסיים ולמעבד כל צרכנא. ולא סגי בהא בלחודה. דאתא למעטי שמותר לו לעשות לכבוד שבת אפי' דברים שאסורים לעשות

תפארת שמואל

(ד) ובדיעבד סומך וכו'. פי' היכא שלא הניח מעיו"ט עד שיהא עירוב אף ליו"ט האחרון אפ"ה סומך

*ורב אלפס לא הביא מימרא דרב הונא ולא ידענא טעמא [ל] אי משום דרבא דהוא בתרא אוקמא למתניתין בשינויא אחרינא [מ] מיהו ברייתא מיתניא כרב הונא :

שהניח בערב יום טוב ראשון אפילו ביום טוב האחרון כ"ג שהעירוב קיים. וצריך לומר עירובי זה עלי ועל כל מי שלא עירב. מא"ז :

יז **עולא** איקלע לבי רב הונא קם שמעיה זקפיה לשרגא. פירוש הגביה הנר להרחיק השמן מן הפתילה כדי שימהר לכבות. איתיביה רב יהודה לעולא הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר המסתפק ממנו חייב משום מכבה. כתבו התוס' הא דחשיב ליה מכבה היינו משום דכשממעט השמן ומרחיקו מפי הנר שהוא דולק מיד כהה אור הנר ואין דולק יפה כבתחילה והוה ליה מכבה. [נ] אין לפרש משום שממהר כביית הנר כשיכלה השמן דהיינו גרם כיבוי שנחלקו רבי יוסי וחכמים דתנן (שבת דף קכ.) עושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה. רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שאין יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה. [ס] וקיימא לן כרבנן דגרם כיבוי מותר* ומיהו ההיא דשפופרת על פי הנר דאסור (שבת דף כט:) דלמא אתי לאיסתפוקי מניה היינו על כרחך מפני שממהר כיבוי שאינו מכחיש מאור הנר כלל שהרי הנר לעולם מלא שמן (ו) כי מן השפופרת מטפטף תמיד לאור הנר [ע] אף אם יסתפק מעט משמן שבתוך השפופרת אינו מכחיש מאור הנר. הלכך נראה לי טעמא דמסתפק מן הנר משום שממהר כיבויו. ואף רבנן דרבי יוסי מודו בהאי גרם כיבוי דחייב. דעד כאן לא פליגי התם אלא משום דאינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה דבר חוצה לו הגורם את הכיבוי כשתגיע שמה הדליקה. אבל הכא השמן והפתילה שתיהן גורמים את הדליקה והממעט מאחד מהן וממהר את הכיבוי חייב* והיינו טעמא דנותן שמן בנר משום דמאריך בהבערתו. דאילו לא נתן שמן בנר היה כבה כשיכלה השמן שבנר. ומה שהוא דולק מכאן ואילך הוי כאילו הוא הדליקו. וכן לענין כיבוי נמי ממהר הכיבוי על ידי שנסתפק מן הנר הוי כאילו כבה הוא. [פ] ואין ליטול פתילה דולקת מנר זה וליתן בנר אחר דמיד שסלקה מן הנר הוי ליה מכבה ומה הועיל אם חזר והדליק :

הגה"ה
*ומכאן יש להתיר קנדל"א שהיא גדולה משטוח לחתוך ממנה למטה כיון דבשעה שהוא חותך אותה אינו מכחיש אורה כלל אע"פ שהוא גורם כיבוי ודוקא לחתוך אותה באור (ה) אבל בסכין כולי עלמא מודו דאסור דאמרינן לקמן חותך אותה באור ועושה שתי נרות. "העתק מן התוס' (ד"ה והמסתפק) :

הגה"ה
* (ז) אבל אם א חתיכה קטנה של חלב בנר דולק ונוטל אחת מן החתיכות מן הנר הרחוקות מן הפתילה אין נראה שיהא חייב ומיהו לכתחלה ודאי אסור לעשות בין בשבת בין ביום טוב וכן לחתוך מן הנר של שעוה (ח) בשעה שהוא דולק. מא"ז :

יח **אמר** רב יהודה קנבא שרי. פירש רש"י למחוט ראש הפתילה כשנעשה פחם וקשה לקמן פרק המביא (דף לב:) מפיק לה בלישנא אחרינא מוחטים את הפתילה ומפרש ליה לעדויי חושכא. ונראה כמו שפירש הערוך אחר שכבה הנר חותכין ראש הפתילה שנשרף וקמשמע לן שאין בו משום תיקון כלי שמתקן הפתילה כדי שתהא נוחה לידלק. [צ] ודוקא כשרוצה להדליק באותו לילה · ולשון קנבא כמו קניבת ירק. [ק] ועוד פירש מדורה העשויה מעצים דקים שמותר להסיר מהם קודם שאחז בהן האור :

יט **בעא** מיניה אבא ב"ר מתנה מאביי מהו לכבות את הנר ביום טוב מפני דבר אחר שאסור לשמש מטתו לאור הנר* . א"ל אפשר בבית אחר. אין לו בית אחר מאי. [ר] אפשר לעשות מחיצה. אין לו לעשות מחיצה מאי. אפשר לכפות עליו את הכלי. אין לו לכפות עליו את הכלי מאי א"ל אסור [ש] אע"פ שהתירו בעילת מצוה על ידי מתוך. והכא נמי יתירו כיבוי לצורך בעילה ע"י מתוך שהותר כיבוי לצורך אוכל נפש כגון גריפת תנור או שלא תשרף הקדירה י"ל בעילת מצוה שאני. [ת] אי נמי כיבוי זה חשיב כמכשירי אוכל נפש. איתיביה אין מכבין את הבקעת בשביל לחוס עליה. ואם בשביל שלא תתעשן הבית או שלא תתעשן הקדירה מותר. א"ל ההיא רבי יהודה היא דאמר לכם לכל צרכיכם כי קאמינא אנא לרבנן. וכן רבא וכן אמימר כולהו דחו להא מתניתא ואוקמוה כר"י למימר דלאו הלכתא היא. ושמע מינה דלית הלכתא כי הא מתניתא אלא אסור לכבות את הדליקה בין לחוס עליה בין שלא תתעשן הקדירה והבית. והאי דאסור לכבות כדי שלא תתעשן הקדירה היינו באפשר להצילה מעישון בלא כיבוי כגון שיסירנה מאש זה לבשלה על אש אחר. ואם אין לו אש וצריך לבשל קדירתו באש זה ואם לא יכבה תתעשן הקדירה מותר לכבות לצורך אוכל נפש כמו שמותר לבשל ולאפות. ומיהו קשה דכל הנך אמוראי סברי כרבנן ולקמן פרק אין צדין (דף כח:) פסקינן כר"י דמכשירין דלאי אפשר שרו. ואפשר משום דאמרינן לקמן הלכה ואין מורין כן. [א] אי נמי במידי דלאו אוכל נפש ממש החמירו טפי :

הגה"ה
*וכן שלא לכסות האור ומה שנהגו העולם להדליק מיום טוב לחבירו ואינם מדקדקין אם הוא לילה ולעיל פירשתי דהוי הכנה ואין יום טוב מכין לחבירו יש לומר דאע"פ שאין לילה מכל מקום סמוך לחשיכה הוא ואף באותו היום צריך לאותה הדלקה. העתק מן התוס' :

כ **בעא** מיניה רב אשי מאמימר מהו לכחול את העין ביום טוב. היכא דאיכא סכנה כגון רירא דיצא דמעתא וקדחתא ותחלת אוכלא לא קא מיבעיא לי דאפילו בשבת שרי. כי קמיבעיא לי סוף אוכלא ופצוחי עינא מאי. אמר ליה אסור וכן הלכתא. והני מילי מישראל אבל מנכרי שרי דהא אמימר שרי למיכחל עינא מנכרי. ואיכא דאמרי אמימר גופיה כחל מנכרי בשבתא. אמר ליה רב אשי לאמימר מאי דעתיך דאמר עולא בריה דרב עילאי כל צרכי חולה עושין על ידי נכרי בשבת. ואמר רב המנונא כל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה. הני מילי היכא דלא מסייע בהדיה ומר קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח. אמר ליה איכא רב זביד דקאי כוותיך ואמרי ליה מסייע אין בו ממש. [ב] אמימר שרא למיכחל ביום טוב שני של ר"ה. דסבר כנהרדעי דסבירא להו דשתי קדושות הן ולית הלכתא כוותייהו דקי"ל קדושה אחת היא (פ"ק סי' ה'). מיהו שמעת מינה דאמימר [ג] דשרי למיכחל עינא ביום טוב שני של גליות :

כא [דף כב ע"ב] **תניא** בית שמאי אומרים אין אופין פת עבה ביום טוב ובית הלל מתירין. מאי פת עבה פת מרובה ואמאי קרי ליה פת עבה משום [ד] דנפישא בלישה: **מתני'** אף הוא אמר ג' דברים להקל מכבדין בית המטות. ומניחין את המוגמר ביום טוב. ועושין גדי מקולס בלילי פסחים. וחכמים אוסרין. משמע דאף רבן גמליאל דמיקל לא שרי לכבד אלא בית המטות וביום טוב. אבל כל הבית אסור לכבד. כדאיתא בפרק המצניע (דף לג.) והתם מסיק על ריבוץ הבית והאידנא דקי"ל כר"ש שרי אף לכתחלה לרבץ הבית דאין מתכוין לאשווי גומות ופסיק רישיה נמי לא הוי. ופסקו ר"ח וה"ג דה"ה לכבד שרי ולא נהירא דבפרק כל הכלים (דף קכד:) פליגי במכבדות של תמרה רב שרי מכבדות של מילתא לטלטל מחמה לצל ואסר בשל תמרה ורבי אלעזר שרי אף בשל תמרה. ופריך במאי עסקינן אילימא מחמה לצל בהא לימא ר"א אף בשל תמרה ומאי קושיא לימא אה"נ דסבירא ליה כר"ש דקי"ל כוותיה והוה דבר שמלאכתו להיתר. אלא ודאי ר"ש מודה דאסור כיבוד דהוה ליה מזיז עפר ממקומו אי נמי דחשיב פסיק רישיה טפי ממרבץ. ובית המטות דוקא התירו ומשום פירורין וביום טוב ולא בשבת. [ה] ורבינו חננאל והלכות גדולות ס"ל [ו] דהני תנאי כר"י דאמר דבר שאין מתכוין אסור : כב **גמ'** ומניחין את המוגמר ביום טוב אמר רב אסי מחלוקת להריח אבל לגמר את הכלים דברי הכל אסור · איבעיא להו מהו לעשן פירות. פירוש מפזרין סמים על גבי גחלים ליתן ריח בפירות. אמר רב יהודה על גבי גחלים אסור מפני שהוא מכבה. [דף כג ע"א] על גבי חרס מותר. ואסיקנא הלכה על גבי גחלת נמי

הגהות הב"ח א אבל אם היו חתיכות קטנות :

תפארת שמואל

עליו בדיעבד אבל גם הוא מודה שיכול להניח עירוב אף לכתחלה מעיו"ט ראשון גם על יו"ט אחרון כמו שפסק הרא"ש לעיל: (ה) **אבל** בסכין וכו'. ונראה אפי' קודם שידליקנו אסור בסכין משום דהוי כעובדא דחול ואין חילוק בין דולק לאינו דולק להאי דינא דחותכין בסכין דומיא דפתילה וכן יראה מן הטור שהבאתי לקמן: (ו) **כי** מן השפופרת וכו'. ול"נ דאין ראיה מזה לסתור דברי התוס' שגם הם ידעו המשנה אלא דהתם איכא למיחש שמא יסתפק ממנו ויטול כל השמן שיפסוק הטיף טיף מיד והוי מכבה ומי הוא הנביא שהגיד לו דשמא יסתפק דהתם היינו טעמא שמא יקח מעט שמן ממנו ואדרבה נראה דהתם לאו דוקא להסתפק לבד קאמר אלא שמא יקח כל השפופרת עם השמן ויסתפק ממנו או יערה למקום אחר דהא דבר שאינו מוקצה אפי' אם הוא מונח על דבר מוקצה מותר ליטלה מעליו וכן פסק מהר"ם ועוד אפילו את"ל דלא חיישינן לכתחלה שמא יקח השפופרת מ"מ איכא למיגזר שמא יסתפק מעט ואם יסתפק במעט א"כ איכא למיחש שמא יסתפק ממנו בכולו או יטול השפופרת ודו"ק. ומ"מ נראה דברי הרא"ש דלא שרי גרם כיבוי אלא בענין שבא הכבוי ממקום אחר אבל אם מאותו דבר עצמו נהי דאינו מחייב משום מכבה מאחר שאינו מכחיש מאורו מ"מ אסור מדרבנן משום דדומה לכיבוי: (ז) **אבל** אם חתיכה קטנה וכו'. ואפשר בזה הרא"ש מודה שאינו חייב מאחר שאינו מהותך וגם אינו מחובר לאותו חלב שדולק הוי כגורם כיבוי ממש ודו"ק: (ח) **בשעה** שהוא דולק (וכו'). פי' אפילו באור דלא גרע מחתיכת חלב דאוסר וק"ל ולדעת הרא"ש הוי חייב וז"ל הטור נר שרוצה להדליק וכו' עד דגרם כבוי מותר. וכן התיר רבינו קלונימוס וכ"כ המרדכי בפרק כל כתבי בשם הר"י מטראני וה"ה דשרי להטמין הנר בחול כדי שלא ישרוף אלא כשיעור שרוצה ואף

קרבן נתנאל

לעשות ביו"ט. ולהכי צריך לפרט אפיה ובישול והטמנה והדלקה. מ"מ דהני מילי ולמעבד כל צרכא קאי אהנך ארבעה. כלומר לעשות מה שצורך לבישול ואפיה גם לשחוט ולעשות אש. או לבקע עצים ע"י שינוי. ועי' מ"א סימן תקכ"ז ס"ק י"א : [ל] **אי** משום רבה דהוא בתראה. נ"ל רבא. או אביי. דמאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי אבל לא כרבה נגד רב הונא שהוא תלמיד תלמידו וכ"כ רבינו בבכורות : [מ] **מיהו** ברייתא מיתני' כרב הונא. ונראה דהיינו טעמא דהרי"ף דהוא סבר כסברת יש מדקדקין דהא דקתני בברייתא אופין לו ומבשלין לו. אחרים עושין לו כשהם עירבו. והך ברייתא נגד תרי ברייתות דקתני לעיל דף י"ז מי שלא הניח עירובי תבשילין הרי זה כו' ולא אחרים אופין ומבשלין לו. ומשמע אפי' תבשיל אחד. דומיא דרישא הרי זה לא יאפה לא לו ולא לאחרים. ותו תני התם אבל העירוב כו' לא אחרים אופין לו ומבשלין לו. לכך עדיפא ליה לומר שמי חדא מקמי תרתי. אך רבינו מוקי לה הנך ברייתות כשעירבו אחרים. וברייתא דהכא שלא עירבו הוא ואחרים. ולפי שאין יכול להקנות קמחו אופין ומדליקים בני ביתו לו: [נ] ה"ג ואין לפרש משום : [ס] וקי"ל כרבנן דגרם כיבוי מותר. מכאן משמע דלא ס"ל להתוס' ורבינו כדעת רבינו יואל במרדכי פרק כל כתבי וכ"פ רמ"א סימן של"ד דלא התירו חכמים כ"א במקום פסידא דהא הכא ליכא פסידא. וראיה זו אח"כ מצאתי במ"א סימן תקי"ד ס"ק ז'. ואין לומר דה"פ וקי"ל כרבנן דגרם כיבוי מותר כשיש פסידא א"כ במקום דליכא פסידא אינו אסור אלא מדרבנן. א"כ אמאי קתני בברייתא המסתפק ממנו חייב. דע"כ נ"ל אף לדברי רבינו הא דקתני חייב היינו מכות מרדות כמ"ש תוס' דנראה ומחזי ככיבוי דאלת"ה מאי האי דקאמר וקי"ל כרבנן אפי' לרבי יוסי נמי דאסיק פ' כ"כ שם דלא אוסר ר"י גרם כיבוי מדאורייתא דכתיב לא תעשה כל מלאכה וזה אינו עושה ע"ש. אלא דראיה זו יש לדחות דתנינו לנימר דרבינו דקאמר וקי"ל כרבנן אינו אלא כמעתיק לשון תוס'. אבל הוא בעצמו ס"ל חייב דקתני בברייתא מדאורייתא הוא ולדידיה אפי' קי"ל כר"י נמי קשה. אלא דלפ"ז מה קא סותר פי' תוס' מההוא דשפופרת שאינו מכחיש אור הנר. התם טעמא משום גרם כיבוי דהא התם ליכא פסידא והתם לא קתני חייב. אלא מ"מ דס"ל לרבינו תנן דקי"ל כרבנן שרינן גרם כבוי אפי' בלא מקום פסידא · ועי' בסוף כירה סי' כ"ד מה שחדשתי שם : [ע] **אף** אם יסתפק מעט מן השמן שבתוך השפופרת מטפטף תמיד לאור הנר. ובים"ש סי' כ"ח מהסם בזה כי חיישינן שמא יקח כל השפופרת עם השמן ויסתפק ממנו או יערה למקום אחר או יסתפק ממנו בכולה ע"ש שהאריך. ונ"ל קצת ראיה לדבריו דבשפופרת חיישינן דמכחיש מאור הנר. מהא דאמרי' בפרק במה מדליקין (דף כט) ואי אשמועינן הני תרתי בהא קאמר רבי יהודה משום דלא מפסק אבל קערה דמפסקא אימא מודה להו לרבנן. ס"ל לתלמודא למימר דאי אשמועינן הני תרתי בהני קאמר ר' יהודה דאינו מכהה מאור הנר דיקא מן השפופרת רק מעט. אבל בקערה דראש הפתילה בתוך הקערה ויונק משמן אם יקח קצת מהקערה מכהה מאור הנר והוי מכבה אימא מודה להו לרבנן וק"ל: [פ] **ואין** ליטול פתילה דולקת. ר"ל לפי' תוס' דכשממעט השמן הוי מכבה פשיטא דאין ליטול פתילה דולקת דהוי מכבה. אלא דצריכא לומר אף לפי' רבינו דלא הוי אלא גרם כיבוי מ"מ מודה בזה דאין ליטול פתילה דולקת דהוי מכבה. ובט"ז סימן תקי"ד ס"ק ה' הקשה דלפי מ"ש סימן תק"ב כדעת המרדכי דמותר ליקח עץ הדולק מצד זה של מדורה להניחה לצד אחר ולא אמרי' דהוי מכבה. ונראה לכאורה דהמרדכי לא ס"ל הך דינא של רבינו שאסור ליקח פתילה דולקת. וא"כ השו"ע ומהרש"ל מזכי שטרא לבי תרי ע"ש. ולי נק"מ דודאי לא להכנס לוקח עץ דולק מצד זה ומניחה בצד שני. אי משום שבצד זה יקדיח הקדרה מרוב אש. או בצד שני ליכא עצים כדי צרכו לבשל הקדרה ואין לו אש אחר נמצא צריך לאוכל נפש וכיבוי לצורך אוכל נפש מותר כמו הבערה אבל פתילה דולקת ליכא ביה אוכל נפש : [צ] **ודוקא** כשרוצה להדליק באותו לילה. והיינו מטעם הכנה. וק"ק דהא שיורי פתילה דאוסר רבינו בפ"ק סימן א' מטעם הכנה משבת ליו"ט או בשני י"ט של ר"ה. אבל בשני י"ט של גליות אין חוששין לזה דלא מהן חול ואיסור הכנה לא שייך מיו"ט לחול. וי"ל דהתם קאי לענין הכנה דממילא. כמו ביצה שנולדה. או נכרי שמביא דורון מחוץ לתחום. אבל הכנה בידים פשיטא דאסור להכין מיו"ט לחול. דאפילו להביא יין מיו"ט למוצאי יו"ט להבדלה אסור : [ק] **ועוד** פי'. וכן פירש הרי"ף ולפי פירוש זה גורם קינסא שרי: [ר] **אפשר** לעשות מחיצה. וקשה דהא קי"ל בסי' שע"ו דאסור לעשות מחיצה בשבת בפני אור כדי שישמש מטתו. וי"ל דהתם איירי מחיצה גמורה שיקשרה שלא תנוד ברוח דבזה עושה רשות בפני עצמו. אבל הכא איירי לעשות מחיצה בטלית בפני הנר. ומהני לזה דיכול להאפיל בטליתו. אבל בלא מחיצה אסור לשמש בפני הנר אפי' כשמאפיל בטליתו שכ"כ בהגהות מיימוני בשם תוס' ויסוד של הראב"ד. והט"ז סי' תקי"ד סס"ק ב' תי' דהמחיצה לא הוי תיקון ביו"ט דקי"ל כר' יהודה מכשירי אוכל נפש מותר לעשותו ביו"ט. א"כ מותר לכבות את הנר כדי לשמש. אלא שאין מורין כן. וה"ל כעשיית מחיצה לצניעות בעלמא ע"ש. הנה תי' זה שפיר לתי' ראשון שכתב רבינו בסמוך. אבל לתי' שני במידי דלאו אוכל נפש התמירו מפני הקושיא במקומה עומדת ולפמ"ש הכל ניחא : [ש] **אע"פ** שהתירו בעילת מצוה ע"י מתוך. בכתובות דף ז'. מתוך שהותרה חבורה לצורך אוכל נפש כגון שחיטה. ותוס' שם הקשו קושיא זו ותירצו הני שני תירוצים : [ת] א"נ כיבוי זה חשיב כמכשירי אוכל נפש. והשתא כל הבעילות כיון דהנאת יו"ט הוא הוי כאוכל נפש. אלא דהכיבוי היא מכשירי אוכל נפש ותי' זה אזיל לפי תי' ראשון שכתב רבינו בסמוך דהלכה כר"י ואין מורין כן. אבל בשינויא בתרא דבסמוך ס"ל כתי' ראשון דמחלק בין בעילת מצוה לשאר בעילות : [א] א"נ במידי דלאו אוכל נפש ממש החמירו טפי. והשחזת סכין ושפוד שנקלף וגריפת תנור חשיב טפי אוכל נפש מעישון בית או קדרה דיוכל לבשל באש אחרת ועיין בסמוך בסימן כ' מה שכתבתי בשם פ"ח : [ב] ה"ג אמימר שרא למיכחל עינא : [ג] **דשרי** למיכחל עינא ביום טוב שני של גליות. ובפרי חדש סי' תצ"ו ס"ק ב' הביא להלכה שכמו כן מותר לכבות הנר משום דבר אחר ביום טוב שני של גליות בשם הר"ש מלוניל ומב"ן ורשב"א והר"ן והרא"ה. דהא כיבוי ג"כ שבות דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה כמו מיכחל עינא ולכבות הנר משום ד"א ולכבות את הדליקה ומיכחל עין כולהו כהדדי ניהו דלר"י מותר ולרבנן אסור. וכיון דגילה תלמודא בכחול ה"ה באינך והיינו כשאין לו בית אחר ואין לו לעשות מחיצה או לכפות עליו כלי. ואני אומר שאין לסמוך על הוראה זו. דהא לא איסתמיט אביי לחלק בין יו"ט ראשון לשני גבי כבי' משום דבר אחר או משום דליקה. ומה שעיקר ההיתר לסמוך על ר' יהודה. הא לר' יהודה אסור לכבות ביו"ט שני דאב מלאכה הוא דס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב. ומש"ה לא אמר אמימר אלא גבי כיחול. אבל כיבוי אסור לרבנן דמכשירי אוכל נפש הוא. ולר"י אסור דהוי אב מלאכה. והרשב"א בעצמו כתב שראוי לאסור. והפוסקים המתירין רבו האוסרין על המתירין. הלא המה ה"ג והרמב"ם הרא"ש וטור ורי"ו ורמב"ן והלפס לא חילקו בין יו"ט ראשון לשני וכל האחרונים גם מהרש"ל בים"ש סימן ל"א מסיק לאסור. ומצאתי בכ"ה סימן תצ"ו שני לשבת בלא הנחת עירוב תבשילין מותר. לדב"ז חלק ראשון סימן כ'. והיינו בדיעבד אם שכח איירי. ואין בידי גוף התשובה ולא אדע מה טעמא. אי משום דסמך אדר' יהודה כמו גבי כיחול התם שבות אבל אפיה ובישול אב מלאכה : [ד] **דנפישא** בלישה. עי' פרש"י ומה שהביא רבינו בשם רש"י לעיל סימן פ' : [ה] ה"ג ולרבינו חננאל וה"ג נ"ל : [ו] **דהני** תנאי. היינו ר"ג וחכמים דאסרי. והאי דמכבדות של תמרה דבפ' כל הכלים השיב הרי"ף בתשובה שגירסא אחרת יש לגאונים ואי מחמה לצל בהא לימא רבי אלעזר אף של תמרה. ומשני סבר לה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר. רשב"א בפ' המצניע. ובים"ש סימן ל"ג התמיר בכיבוד ע"י נכרי. ואפי' כנף אווז. ולא ידעתי למה. איכהו מיכל אכלי ואנן מקשים לא שתימי. ומה שנוהגין באשכנז לאסור אינו אלא מנהג והחמירו על עצמם משום מאן דאוסר. וע"י נכרי לא קבלו התומרא ולא שייך בזה דכל שאסור לעשותו אסור לומר לנכרי. היינו מה שהוא

אסור

מותר . [ז] מידי דהוה אבישרא אגומרי וכן הלכתא* . ירושלמי (בשבילין הלכה ב) מהו להדליק נר של אבטלה . פי' נר של בטלה שאין צריך לו . חזקיה אמר אסור מתניתא פליגא אדחזקיה לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת בשבת אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר ביום טוב . אין תימא בדברים שיש בהן אוכל נפש אנן קיימינן . הא כתיב אך אשר יאכל לכל נפש . אלא כי כן קיימינן בנר של אבטלה . [ח] א"ר אבינא הכי [ט] תנינן תמן (פ"ק יב.) ב"ש אוסרין וב"ה מתירין . ר' נחום אחוה דר' עילאי בעא קמי' רבי יוחנן אמר לא תיסר ולא תישרי . [י] ונרות שמדליקין בבהכ"נ לא מיקרי נר אבטלה דלשם מצוה ולשמחת יו"ט מדליקין אותו (י) ושרי על ידי מתוך כמו הוצאת קטן ולולב וס"ת :

הגה"ה
*אסור לכסות כוס מבושם על מלבוש של שיראים (ע) כדי שיכנס בו ריח הבושם משום דקא מוליד ריחא . מא"ז :

כג גרסינן בפרק רבי אליעזר דמילה (דף קלד.) ת"ר אין מסננין את החרדל במסננת שלו ואין ממתיקין אותו בגחלת* . והא תניא ממתיקין אותו בגחלת . לא קשיא כאן בגחלת של מתכת כאן בגחלת של עץ . א"ל אביי לרב יוסף מ"ש מבישרא אגומרי . א"ל [כ] התם ליכא כיבוי הכא איכא כיבוי . בעא מיניה אביי מרבה מהו לגבן . א"ל אסור . ומ"ש מליסה . התם לא אפשר הכא אפשר . והא אמרי נהרדעא גבינתא בת יומא מעלייתא . ה"ק אפילו בת יומא מעלייתא . וקטורי בידים מעשה אומן הוא ואסור והוא שעושין בתי זרועות של הנשים סמוך ליד וכן בתי שוקים קמטין קמטין :

הגה"ה
*דמיחזי כבורר שמסנן הסובין שלו אבל נותנין ביצה במסננת של חרדל ומסננו בתוכה לייפות מראיהו דלא מיחזי כבורר . מא"ז :

כד מתני' שלשה דברים ר"א בן עזריה מתיר וחכמים אוסרין . פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה . ומקרדין את הבהמה ביום טוב ושוחקין את הפלפלין בריחים שלהם* ר' יהודה אומר אין מקרדין את הבהמה ביום טוב מפני שהוא עושה חבורה אבל מקרצפין . וחכמים אומרים אין מקרדין אף לא מקרצפין : גמ' ת"ר איזהו קירוד ואיזהו קירצוף. קירוד קטנים ועושין חבורה וקרצוף גדולים ואין עושין חבורה[א] . ת"ק סבר כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקירוד אע"פ דקא עביד חבורה שרי כל שכן קירצוף דלא עביד חבורה . רבי יהודה אומר דבר שאין מתכוין אסור וקירצוף דלא עביד חבורה שרי . ורבנן סברי לה כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור וגזרי קירצוף אטו קירוד : ותימה דלא מידכר הכא אלא איסור חבורה ואנו רואים כשמגררין הסוסים במגררת של ברזל שתולשין מן השער והוי פסיק רישיה כההיא דתנן (נזיר מב.) נזיר חופף ומפספס [ל] אבל לא סורק . וצריך לומר שלא היה עשוי כעין שלנו ולא היה תולש את השער [מ] אבל שלנו ודאי אסור . אמר רבא אמר רב נחמן הלכה כר' שמעון שהרי רבי אלעזר בן עזריה מודה לו . אמר רבא לרב נחמן ולימא מר הלכה כרבי יהודה שהרי חכמים מודים לו . אמרליה אנא כר"ש סבירא לי ועוד שהרי ר"א בן עזריה מודה לו :

הגה"ה
*ור"ת ז"ל מתיר לדוך פילפלין במדוכות כשאר כל תבלין ולא נאסרו אלא בריחים שלהן דדמו לריחים של חיטים . מא"ז :

[דף כג ע"ב] מתני' [נ] הריחים של פילפלין טמאה משום שלשה כלים . משום כלי קבול . ומשום כלי מתכת . ומשום [כלי] כברה :

כה עגלה של קטן טמאה מדרס וניטלת בשבת ואינה נגררת אלא על גבי כלים . רבי יהודה אומר כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת : גמ' [ב]זו דברי רבי יהודה ר"ש אומר גורר אדם מטה וכסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ [ס] וקיימא לן כרבי שמעון : הדרן עלך יום טוב

פרק שלישי

א אין צדין דגים מן הביברין ביום טוב . ואין נותנין לפניהם מזונות אבל צדין חיה ועוף[ג] ונותנין לפניהם מזונות. רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הביברין שוין* זה הכלל כל [דף כד ע"א] שמחוסר צידה אסור ושאין מחוסר צידה מותר* . מתוך פירוש רש"י משמע דצידה אסורה מדאורייתא כי נתן טעם לדבר הא דצידה אסורה מדאורייתא טפי משחיטה ואפייה ובישול משום דכל הני עדיפי טפי היום משאם נעשה מאתמול . אבל צידה אפשר מאתמול ויניחם במצודה במים עד למחר.ולקמן(דף כח:) לא משמע הכי דמפליג רבי יהודה במכשירין בין אפשר לעשותם מאתמול ובין אי אפשר לעשותם מאתמול.[א] מכלל דבאוכל נפש לא מפליג.ומדרבי(יהושע) [יהודה] נשמע להו לרבנן דבאוכל נפש לא פליגי [ב] אלא רבנן הוא דגזור על קצירה ובצירה וטחינה לפי שאדם רגיל לבצור כרמו כאחד ולקצור שדהו כאחד ולטחון הרבה ביחד ולדרוך ענביו כאחד . לכן אסרו כל אלו דדמי לעובדא דחול ומטעם זה נמי אסרו צידה . כי פעמים תעלה במצודתו דגים הרבה ודמי לעובדא דחול. ובירושלמי (פ"ק הל' י) [ג] מסמיך ליה אקרא דגרסינן התם מנין שאין טוחנין ואין בוררין ואין מרקדין ת"ל אך אשר יאכל לכל נפש וגו' ושמרתם את המצות כלומר מלישה ואילך מותר ולא מלאכות שקודם הלישה . תני חזקיה אך הוא לבדו [ד] הרי אלו מיעוטין מכאן שלא יקצור ולא ירקד ביום טוב . אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון ב"ג : גמ' [ה] היכי דמי מחוסר צידה אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל כל שאומרים הבא מצודה ונצודנו . א"ל אביי לרב יוסף והרי אווזין ותרנגולין שאומר הבא מצודה ונצודנו ותניא הצד אווזין ותרנגולין ויוני הרדיסאות פטור. תימה אמאי פריך הא כל פטורי שבת פטור אבל אסור כדאמרינן ריש שבת (דף ג.). והכא נמי תנן כל שמחוסר צידה אסור. וצ"ל דהא דקאמר כל המחוסר צידה אסור ר"ל חייב . וכן מוכח בפרק האורג (דף קו:) דרשב"ג דהכא תני התם כל המחוסר צידה [ד]פטור דלא חשיב כניצוד ועומד ואם כן הצד מתוכו חייב . [ו] ולפי זה אסור לצוד ביו"ט אווזין ותרנגולין ההולכין בחצר ואין העולם נזהרין מזה. ובעל העיטור כתב [ז] דפטור דאווזין ותרנגולין פטור ומותר קאמר . ואף לדברי התוס' איכא למימר מה שהוצרכו לתרץ דכל המחוסר צידה אסור היינו חייב משום דאביי הקשה כל כך בפשיטות לרב יוסף מאווזין ותרנגולין אמתני' ומאי הוה ליה הקושיא כולי האי כיון דמצינו לפרש דפטור דתרנגולין הוי פטור אבל אסור. לכך הוצרכו לתרץ דמחוסר צידה חייב הלכך אפילו אי מפרשת דפטור דאווזין ותרנגולין דפטור אבל אסור אכתי תיקשי לך . [ח] ומיהו אפשר אף לדברי התוס' הוי פטור ומותר כיון דבאין לכלובן ומזונותיהן עליך (ג) לא מיתסר למצדינהו : ב מתני' מצודת חיה ועוף ודגים שעשאן מערב יום טוב לא יטול מהן ביום טוב אלא אם כן ידוע שנצודו בערב יום טוב . ומעשה בנכרי אחד שהביא דגים לר"ג ואמר מותרים הן אלא שאין רצוני לקבל הימנו : גמ' [ה]אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כר"ג ואיכא דמתני לה אהא דתניא ספק מוכן ר"ג מתיר ורבי יהושע אוסר. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהושע. [דף כד ע"ב] אמר רב פפא נכרי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר אסורין לערב בכדי שיעשו. [ט] ואפילו ר"ש מודה במוקצה כי האי דכיון דלא[ו] לקטינהו מאתמול (ג) כגרוגרות וצימוקין דמו . ומה שצריך להמתין לערב בכדי שיעשו פרש"י שלא יהנה ממלאכת יום טוב . ולערב

הגה"ה
*ביברים שלהם בימות החורף ואף בימות הקיץ במקום דריסת רגלי בני אדם שאין עשבים עולין בו . מא"ז :
*השוכנין מאתמול כשהן ביברין קטנים ושיעור ביבר קטן היינו כל היכא דרהיט בתריה מטי ליה בחדא שחיא בפעם אחת שהוא שוחה עליו ואין לו להשמט ממנו ביבר קטן ואידך ביבר גדול (א) ולרב יוסף אפילו ביבר קטן כזה אם צריך לבקש תחבולות היאך לתופסו אסור . מא"ז :

הגהות הב"ח א תבורה ושלא מחלוקות בדבר ת"ק: ב אמר רב נחמן זו דברי ר' יהודה אבל ר"ש אומר: ג חיה ועוף מן הביברין ונותנין: ד פטור אינו מחוסר צידה חייב וה"פ מחוסר צידה פטור הצד לתוכו פטור דלא חשיב: ה אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כו"ל ותי' אמר רב יוסף נמחק :

קרבן נתנאל

אסור מצד הדין ולא משום מנהג. דבזה נהגו ובזה לא נהגו. והנח לישראל: [ז] מידי דהוה אבישרא אגומרי . התם נמי אפשר לצלותן סמוך לגחלים ולא לעשות כיבוי אלא שהוא מעולה ביותר ושרי ה"נ (רמב"ן) דשבית טפי כשצולין היום מאתמול וה"ה לעשן ועי' סימן תק"י ב"י וב"ח: [ח] ה"ג אמר ר' אבינא ותנויי תמן : [ט] תנינן תמן . היינו בפ"ק דף י"ב דב"ש אוסר הוצאת קטן וס"ת לרה"ר דלא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה שלא לצורך וה"ה דלא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך וב"ה מתירין ועי' שם סימן י"א מה שכתבתי : [י] ונרות שמדליקין בבהכ"נ לא מקרי נר אבטלה ושרי ע"י מתוך . ורבינו אזיל לשיטתו לעיל פ"ק סימן י"א דבעינן צורך יו"ט קצת. אבל נרות שמדליקין להראות עשרו וגדולתו בפני אחרים אסורים : ולא אוכל להתאפק מלהתפלל על הספר מרבה המכשלה בישראל שתיית טובא"ק ביו"ט. שמזלזלין באיסור מלקות הבערה שלא לצורך שמסיק רבינו לעיל פ"ק סי' י"א וכאן שצריך דוקא קצת ליו"ט או דבר מצוה ושתיית טובא"ק לאו צורך יו"ט ומה מצוה יש בו.וראיתי בסו"ת דרכי נועם שהאריך למצוא היתר. ובכל דבריו אתה רואה שאין בהם ממש והעלה כתעלא מבי כרבא. ויש מהם אמרו שמעכל המזון גם משלשל. א"כ עושין רפואה ביו"ט . ויש אומרים שהוא דבר הרגיל.בא וראה שאינו דבר הרגיל יותר מהמוגמר כדתנן אע"פ שאין מביאין המוגמר אלא לאחר הסעודה.מ"מ אסרו המוגמר שאינו שוה לכל נפש אלא להמפונקים. אף כי שתיית טובא"ק למי שאינו רגיל יסתכן ויאוגו ויטעו כשכור.ולא על העמי הארצים תלונתי.אך על הלומדים ששותין בפרהסיא. ובגלל כן מתקיימי רבים נותנים יד להמון . והמה אינם יודעים להזהר ומכבין ומבעירין שלא לצורך.
ולא עוד אפי' מי שאינו רגיל כ"כ ואינו שותה בחול . עושה כמטייל ע"פ חוצות ושותה והוא חילול יו"ט לעיני העמים . והלומדים הם הם גרמא בניזקין ע"ז אמרו הגם לכו בהורחה. ועוד להם לעיני העדה שימנעו יום או יומים לכבוד השם ותורתו . אף שיש להם קצת היתר ע"פ ש"ס היצר הרע . ומהם ילמדו אילני סרק ולא יחללו יו"ט . ויהיו ממצדיקי הרבים ויקבלו השכר בשב ואל תעשה. אשרי שומע לי : [כ] התם ליכא כיבוי . שסופו מבעיר . והבערה ליכא דגלי ליה על המדורה שמבשל בה תבשילין ליו"ט והרז"ה מגיה על הרי"ף דגי' זו ליתא כי כל כיבוי שהוא משום אוכל נפש מותר מה לי הבערה ומה לי כיבוי אלא גי' רש"י עיקר הכא אפשר הכא לא אפשר והרמב"ן מקיים גי' הרי"ף ואומר שמיתוק החרדל תיקון הוא ואינו כאפיה ובישול אלא כטחינת החטין וכענין שאמרו באגדה שכל מה שנברא בששת ימי בראשית צריך תיקון . חרדל צריך למתק חטים צריך לטחון ואפי' אדם צריך תיקון ומפני כך אסרוהו ע"כ . ועדיין טעם זה אינו מתוק כמו שצווח על זה הט"ז בסימן תק"י דהא פת נמי צריך תיקון שצריך אפיה ובשר כמו כן צריך בשול . ונראה שכוונתו שצריך תיקון כמו חטין . רצונו שדרך לתקן בפעם אחת כמו קצירה וטחינה ומחזי כעובדא דחול כמו שפי' רבינו ריש אין צדין ואם אין כוונת הרמב"ן כך מ"מ סברא נכונה היא לייתב גי' הרי"ף : [ל] אבל לא סורק . משום דהוי פסיק רישיה ומוקמינן התם כר"ש דמודה בסורק : [מ] אבל שלנו ודאי אסור . אע"ג דהוי פסיק רישי' דלא איכפת ליה . זהו לדעת הערוך דלא חשיב פסיק רישי' כה"ג . אבל מהו ליה מאה עוכלי רבינו בפרק הבונה סימן א' . ומסיק לאסור פסיק רישי' דלא ניחא ליה ע"ש : [נ] הריחים של פלפלין טמאה משום שלשה כלים . וכ"מ לדידן שמותר לטלטל . אף כשנשבר ואחד קיים דתורת כלי עליו : [ס] וקי"ל כר"ש . בשבת דף כ"ב עבד שמואל כר"ש בגרירה : הדרן עלך פרק שני
פרק שלישי [א] מכלל דבאוכל נפש לא מפליג. היינו בדבר שאינו מתקלקל אם עושהו מאתמול. אבל אוכל נפש דעדיף טפי כשהוא עשוי מאתמול אסור לעשותו ביו"ט.וכזה מסיק לעיל פ'(המביא)[יו"ט] סי' כ"ג גבי גבינה שעדיף טפי גבינה ישן מחדש בדבר זה אסור לעשותו ביו"ט כיון דאפשר לעשותו מעיו"ט.וכ"כ להדיא במגילה דף ז' ד"ה כאן וכן כתבתי לעיל בפ"ק סימן י"ח . ומהרש"א שם במגילה אומר שלגבי אוכל נפש כשאינו מתקלקל אם עשוי מעיו"ט הרי אפשר לעשותו מאתמול ואסור ביו"ט ע"ש . ואשתמיטתיה מה שכתבו תוס' הכא ורבינו דמתירין צידת דגים דאפשר מאתמול . ויניחם במצודה במים . ומה שהקשו תוספות שם תמוה דאיתא הברייתא דהמצניע איירי בדלא צריך ביום טוב מה שמגבן ומחבץ . ואין כאן מקומו וצריך עיון : [ב] אלא רבנן הוא דגזרו . כתב מהרש"ל סימן א' דברי רבינו תלמון תוס' אלא שהוסיף שצידה אסורה מדרבנן . והתוס' ס"ל דאין צדין מדאורייתא והדין עמם דגזרינן מזונות פן יצוד מהם . ואי צידה מדרבנן הוי גזירה לגזירה ע"ש . ותמהני וכי לא ראה בפ' המצניע דף צ"ה בתוס' ד"ה והרודה . שמסיק שם להדיא דהוי מדרבנן . ותו קשה לעיל דף כ"א בד"ה הואיל מקשין הרודה חלות דבש ביום טוב אמאי לוקה נימא הואיל . ואי מדאורייתא הא תולש תולדה דקצירה וקצירה מדאורייתא אפילו באוכל נפש אלא ש"מ דסבירא להו דאינו אסור אלא מדרבנן . ובתוס' דהכא במתניתין מוכח דהוי דאורייתא מדגזרינן מזונות פן יצודו דאי מדרבנן הוי גזירה לגזרה . ע"כ נראה לפרש דלדקו יחדיו . דבפ' האורג דף ק"ו כתבו תוס' בשם ר"י ע"ש . ולפירושו א"צ לתי' תוספות דהכא שאין נותנים לפניהם מזונות שמא יצודם . והיינו טעמא דר"י אזיל לשיטתיה שסובר דצידה אינו אלא מדרבנן כמו שכתבו תוס' בשמו בפ' המצניע . מ"ה נאיד מהך פירוש דמזונות גזרו משום צידה . דהא צידה גופה מדרבנן גם קושיית תוס' לעיל דף כ"א נמי אזלי בשיטת ר"י . אבל תוס' דהכא במתניתין אזלי לתי' רבינו נתנאל מקינון שהביא ירושלמי שמעינן מיניה דהוי מדאורייתא . מש"ה שפיר קאמר אין נותנין מזונות שמא יצודם וצידה אסור מדאורייתא . ולפי הצעה זו מיושב קושית מהרש"ל על רבינו : [ג] מסמיך לי' אקרא . לכאורה נראה דזה נמשך אדלעיל דרבנן הוא דגזרו על קצירה ובצירה אלא דסמכו אקרא וכן הבינו מהרש"ל . וזה ליתא דהא בירושלמי משמע להדיא דהוי דאורייתא דאיתא התם הבורר המרקד הטוחן ביום טוב לוקה ארבעים ויליף לי' מהך קרא . וקשה לדברי מהרש"ל דהא רבינו גופא מסיק בסמוך דהא דקאמר רשב"ג כל המחוסר צידה אסור ר"ל חייב אלמא דסובר רבינו דלקי מדאורייתא אצידה ביו"ט אלא דרבינו נמי סובר דמדאורייתא היא . אלא שצריך עוד לכך סברא שכתוב לעיל לחלק בין מלאכה לזמן מרובה או ליום א' . והוא דמצינו כל הנידוכין מותר לדוך כדרכן ושחיקה תולדה דטוחן הוא . ולמה טחינה אסור ושחיקה שרי . ואפי' בדבר שאין מפיג טעם כגון מלח מותר ע"י שינוי . ולא מצינו היתר זה גבי טחינה וצידה וקצירה כיון שהיא מדאורייתא . לזה הקדים לחלק בין מלאכה שהיא לימים הרבה . למלאכה שהיא לשעה או ליום אחד . והיינו מדממעט קרא הוא לבדו . שאסור לעשות מלאכת אוכל נפש . וקרא אחר אומר מלאכת אוכל נפש יעשה לכם . הא כיצד מקצת מלאכה אסורה ומקצת מלאכה מותרת ולא מסרן אלא לחכמים כדמצינו בחגיגה דף י"ח דדרשינן כן למלאכת חה"מ ע"ש . ה"נ אסרו חכמים טחינה והרקדה וצידה וקצירה ותלישה שהיא לימים הרבה אף שעושה בשעה מועטת מ"מ דרכן לעשות לימים הרבה . וה"ה צידה דרכם לצוד הרבה . אבל שחיקת שממנים ודיכת מלח אין דרכם לימים הרבה תבלין מפיגים טעמם . ומלח אין דרך לדוך אלא לשעה הצריכה מש"ה מותרים: [ד] הרי אלו מיעוטין מכאן שלא יקצור ולא ירקד . ובירושלמי הגירסא הכי אלו מיעוטין שלא יקצור שלא יטחון שלא ירקד ולפי גי' זו דריש שלשה מיעוטין אך . והוא . ולבדו . וזה ליתא דהא לקמן דף כ"ח ר"י ורבנן תרוייהו דרשי הוא לדרשא אחריתי . ע"כ סוגיא נכונה שהביא רבינו : [ה] היכי דמי מחוסר צידה אמר רב יוסף כו' שאומרים הבא מצודה ונצודנו . וגבי חיות לא הביאו הרי"ף ורבינו החילוק בין ביבר קטן לביבר גדול . משמע דס"ל כפרש"י דתרוייהו חד שיטתא הוא : ה"ג תימה מאי פריך : [ו] ולפי זה אסור לצוד ביו"ט אווזין ותרנגולין ההולכין בחצר . דהך סברא דאין לכונסן לערב לא מהני אלא שלא לחייב אצידה שלהן אבל מ"מ אסור לכתחלה : [ז] דפטור לאווזין ותרנגולים פטור ומותר קאמר . וקשה הא שמואל בהדי' אמר כל פטורי דשבת פטור אבל אסור . ומצאתי תי' בתוס' ריש שבת ד"ה בר מהני תלת שלא חשיב שמואל אלא פטורין השנוין במשנה . אבל בברייתא איכא טובא פטור ומותר : [ח] ומיהו אפשר אף לדברי התוס' הוי פטור ומותר . וז"ל מהרש"ל וצ"ל דלק"מ דודאי פטור אבל אסור קאמר לענין שבת וממילא ביו"ט לצורך אוכל נפש שרי לגמרי ע"כ. ותימה דהא צידה דמיא לקצירה ואף לצורך אוכל נפש אסור . א"כ שבת ויו"ט שוין לענין איסור זה : [ט] ואפי' ר"ש מודה במוקצה כי האי . הוצרך לזה משום דמסיק רבינו בשלהי מפנין סי' י"ד דהלכתא כר"ש ביו"ט :
והא

תפארת שמואל

שהטור כתב קודם שידליק לאו דוקא אלא אחר שדולק כבר שרי דהא גרס כיבוי כה"ג שרי אלא דקמ"ל דאף מקודם שדולק לא יחתוך בסכין למטה וכמו שפסקו התוספות לעיל ודו"ק : (ע) כדי שיכנס בו ריח וכו' . דרש מהרי"ל אסור להניח אתרוג ע"ג טלית או סרבל ביו"ט ראשון משום דמוליד בו ריחא דומיא דכסא על שיראי' פ"ק דביצה. ותימה לי הא לא אסרו להניח הכוס אלא כדי לגמרי' כמ"ש הא"ז והא ראיה דמשום הכי נקט שיראים ולא אמר אבגד אלא שהדרך שמגמרין אותו אבל היכא דאין מכוין לגמרי' נראה דשרי ולא שייך הכא לומר פסיק רישי' אלא במלאכה ממש וק"ל : (י) ושרי ע"י מתוך כמו הוצאת קטן ולולב וספר תורה . דאמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ה"נ מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך:

הדרן עלך פרק שני

פרק שלישי (א) ולרב יוסף. וכ"כ התוס' שמילתא דרב יוסף הוא שיעור אחר ממה שאמרו לעיל בסוגיא כל היכא דממטיא ליה בשחייה אחת ולא כפרש"י שפירש דחדא מילתא הוא ומ"מ כותבים דרב יוסף איירי דוקא בעופות ולא בחיות ע"ש ונראה דאפילו בעופות דוקא שאר עופות אבל אווזים ותרנגולים מותר כמ"ש בעל העיטור וכן דעת הרא"ש לפי המסקנא כ"ל : (ב) לא מיתסר למצדינהו ; לא שכך נאמר בגמרא דא"כ מאי כתב שהמחבר לעיל ולפ"ז אסור לצוד ביו"ט וכו' אלא שהרא"ש כתב לפי דעת בעל העיטור והסיקנא א"כ מ"ש בגמ' ולפי שחוזרין לכלובן ומזונותיהן עליך היינו אפי' לכתחלה קאמר ודו"ק: (ג) כגרוגרות וצימוקין דמו וכו' . כך פי' רש"י וק"ל אמאי הביא המחבר טעם זה תיפוק ליה דאסור שמא יאמר לנכרי לעשות בשבילו מלאכה ואפשר דטעם זה מספיק שיהא אסור לישראל אחר בו ביום א"כ מהני האי טעמא דאסור אפילו בטלטול וכן מוכרח אתה לפרש לפירוש רש"י שפירש הטעם כדי שלא יהנה ממלאכת

ראשון אע"פ שהוא יום טוב מותר ממה נפשך אם חול הוא הרי המתין בכדי שיעשו. ואם קדש הוא הרי נלקט בחול. והביא ראיה מבילה שנולדה בזה מותרת בזה (לעיל דף ה:) ומההיא טביא דאיתליד בי ריש גלותא ביום טוב ראשון ופסק בפ' בכל מערבין (דף לט:) דאכלוהו ביום טוב שני ומדאמר רבא לעיל (דף יז.) מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחבירו ומתנה ועוד הביא ראיה דעיקר מילתיה דרב פפא דאמר בכדי שיעשו ביו"ט ראשון קאמר. מהא דאמר בפרק בכל מערבין (דף מ.) הנהו בני [א]גינאה דגזו להו נכרים אסא ביום טוב שני שרי להו רבינא לאורותי לאלתר. אלמא קסבר כי בעינן בכדי שיעשו היינו ביו"ט ראשון משום דבקיאין בקיבועא דירחא וראשון עיקר. [י] והא דעבדינן תרי יומי משום דשלחו משם הזהרו במנהג אבותיכם. וכיון דקיל יו"ט שני לא בעינן בכדי שיעשו וכן פסקו רבינו גרשום מאור הגולה ורבי יעקב בר יקר ורבינו קלונימוס [כ] והרמב"ם והראב"ד. והקשה ר"ת לפירוש רש"י דפירש משום שלא יהנה ממלאכת יום טוב מהא דתנן (*חולין דף טו.) המבשל בשבת בשוגג יאכל ואמאי והא נהנה ממלאכת שבת הוא ואפילו הכי שרי וכ"ש כשהעובד כוכבים עושה המלאכה מעצמו. וכ"ת מבשל שאני דחזי לכוס והיה ראוי ליהנות ממנו בלא מלאכת שבת. הא אמר בפ"ק דחולין (דף טו:) השוחט בשבת בשוגג יאכל היכא דהוה חולה והבריא דלא איתקצאי בין השמשות. וגם איסור שבת ליכא בשוגג לר' מאיר ואף ר"י דאסר מבשל בשבת מפרש טעמא בפרק הניזקין (דף נג:) [ל] משום דקנים שוגג אטו מזיד ולא משום [ב]שמא יהנה ממלאכת שבת כשהוא שוגג וכ"ש אם עשה העובד כוכבים מעצמו ויש ליישב פירש רש"י דיותר החמירו בעובד כוכבים שעשה לצורך ישראל ממה שעשה ישראל בשוגג. [מ] דמילתא דלא שכיחא לא גזרו. ורבינו תם פירש דטעם שצריך להמתין לערב בכדי שיעשו משום גזירה שמא יאמר לנכרי להביאו לו ביום טוב כדי שיאכל לערב מיד ולהאי טעמא צריך להמתין עד ערב שני בכדי שיעשו דחיישינן שמא יאמר לנכרי להביא ביום ראשון כדי שיאכל ביום טוב שני. [נ] והאי טעמא לא שייך אלא בנכרי שעושה בשביל ישראל [ס] אבל אם עשה בשביל עצמו מותר לערב מיד. כדמוכח בפרק שואל (דף קנא.) גבי מרחץ דאם רוב נכרים בעיר למוצאי שבת רוחץ בה מיד דאפילו ביום השבת מותר ליהנות ממה שעושה הנכרי לעצמו כדתנן (שבת דף קכב.) מילא מים לבהמתו משקה אחריו ישראל הדליק את הנר משתמש ישראל לאורו וכן אם עשה כבש לעצמו או בדבר הנילוד מאליו לא שייכא הך גזירה. הלכך מההוא טביא [ע] אין ראיה שנילוד מאליו. ומה שהביא ראיה מבני [ג]גינאה דלא אמר בכדי שיעשו אלא ביום טוב ראשון אינה ראיה דדלמא רבינא לית ליה בכדי שיעשו לא ביו"ט ראשון ולא ביו"ט שני. וה"ה לדידיה אי גזו להו ביו"ט ראשון הוי שרי להו לאלתר. ומה שהוצרך הגמרא להזכיר שהמעשה ביו"ט שני הוה ולא נקט יו"ט סתם. הא קמ"ל דאפילו ביו"ט שני היה רוצה רב תחליפא לאסור לפי שאינם בני תורה. ולפירוש רבינו תם היה צריך להמתין בכדי שילך הנכרי למקום שלד הנכרי הלכי והדגים ותלש הפירות ויחזור לכאן. דאי לא תימא הכי אלא בכדי תלישה ולידה בלבד אכתי איכא למיחש שמא יאמר לנכרי ביום טוב כדי שיאכל בלילה אחר שעה מועטת ושמא יש לומר שלא החמירו כולי האי ויראה שימתין עד שעה שיוכל להביא מאותו המין הנמצא בסמוך לעיר ולא נחמיר כולי האי בכדי שיבא מן המקום שהביאו הנכרי. וגם בעל ההלכות כתב כר"ת ושני ימים טובים שחלו ביום חמישי וששי והובא ביום ראשון כתב בעל העיטור שאסור עד מוצאי שבת בכדי שיעשו שלא יאמר לנכרי להביא לצורך שבת. וה"ר יחיאל מפרי"ש התירו בשבת שאין להחמיר כולי האי וכן מסתבר. ולפי' רש"י אסור לכל ישראל בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת יו"ט אבל לפי' ר"ת שפירש משום שמא יאמר לנכרי להביא ביו"ט שיאכל לערב מיד [פ] מסתבר שמותר לישראל אחר מיד ולא חיישינן שיאמר לנכרי להביא בשביל אחר דאין אדם חוטא ולא לו. [צ] והא דלא קאמר ומותר לישראל אחר מיד כדקאמר גבי בא מחוץ לתחום. [ק] כיון דבו ביום אסור לכל בשביל שעה מועטת דבכדי שיעשו לא חש להאריך. ולפי' ר"ת מבשל בשבת א"צ להמתין לערב בכדי שיעשו דהכא ליכא למיגזר מידי. ואם אין באותו המין במחובר. בתוך התחום מותר [ר] חוץ לתחום אסור וא"צ להמתין לערב בכדי שיעשו. דלא החמירו חכמים אלא בדבר שנעשה בו איסורא דאורייתא [ש] ואין לחוש שמא הביאו הנכרי דרך רשות הרבים סרטיא ופלטיא דלא שכיחי האידנא רה"ר [ת] דששים ריבוא בוקעין בו. והא דתנן בפ' (מי שהחשיך) [שואל] (דף קנא.) נכרי שהביא חלילין לא יספוד בהן ישראל במוצאי שבת עד כדי שיבאו ממקום קרוב. שאני מלתא דמת דאוושא טפי והכל יודעין שבשביל המת הביאו והחמור טפי כדתנן התם אם עשה נכרי קבר בשבת בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית ולא שרי בכדי שיעשו. והרב אלפס ז"ל כתב בתשובה דאף בבא מחוץ לתחום צריך להמתין בכדי שיעשו*. וכן כתב בספר התרומות ובס' המצות דאין לסמוך על מה שחילק ר"י במת. ומסתבר כדברי ר"י כיון שמצינו בקבר שנעשה בשביל ישראל דאסור עולמית ובשאר דברים שעושה בשביל ישראל כגון מינו במחובר מותר לערב בכדי שיעשו גם במובא מחוץ לתחום יש לחלק*. וכן מוכח מדלא קאמר חוץ לתחום אסורין לערב בכדי שיעשו. ולא מיסתבר למימר דאאיסור דלעיל קאי דא"כ לימא רב פפא בכדי שיעשו בסוף דבריו והיה קאי אתרווייהו אלא ודאי מדהזכיר בכדי שיעשו אמינו במחובר מכלל דאיתו מינו במחובר שרי לערב לאלתר. ודבר שאינו מינו במחובר שהובא לישראל ביו"ט ראשון של ר"ה כתב הר"ז הלוי ז"ל שנשאל לפני חכמי לוני"ל ז"ל והשיבו שמותר ביום טוב שני מפני שאין עליו שום איסור הכנה ולא איסור התלוי בקדושה שנאמר קדושתא אריכתא היא אלא כעין קנסא הוא שמא יאמר לו להביא ודיו שקנסו אותו בראשון וכן יו"ט ראשון ושבת. [א] ומזה יש ללמוד דכ"ש דלא בעינן בכדי שיעשו [ב] והבא בשביל ישראל זה (ד) מחוץ לתחום מותר לישראל אחר. והא דאמר אם יש מאותו המין במחובר אסור [ג] לא מיבעי באכילה דאסור אלא אפילו לטלטל נמי אסור דלא חזי לאכילה וכמוקצה דמי. אבל הבא מחוץ לתחום (ה) אף על גב דאסור באכילה מותר בטלטול כיון דמותר לישראל אחר. גרסי' בפרק בכל מערבין (דף לט:) ההוא בר טביא דאיתלוד ביו"ט ראשון ואישתחיט ביו"ט שני רב נחמן ורב חסדא אכול ורב ששת לא אכיל דסבר קדושה אחת הן וקי"ל כרב נחמן וכרב חסדא. ורב ששת נמי הדר ביה. ואמ־נמי התם (דף מ.) ההוא ליפתא דאתא למחוזא חזינהו רבא דכמישי אמר האי ודאי מאתמול עקרוה מאי אמרת מחוץ לתחום אתא הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכ"ש דאדעתא דנכרים אתא שרא להו למיזבן מינייהו כיון דחזי דקמפשו ומייתו אסר להו. (שם) הנהו בני [ד]גינאה דגזו להו נכרים אסא ביום טוב שני שרא להו רבינא לאורוחי [ד] לאלתר אתו שיילוה לרבא (ו) אמר להו בעינן בכדי שיעשו:

ג [דף כה ע"א] **אמר** רבה בר רב הונא אמר רב [ה] הסוכר אמת המים מערב יום טוב ולמחר השכים ומצא בה דגים מותרין דהא כבר ניצודו

הגה"ה

*עד כדי שיבואו ממקום שהובאו שם ואפילו הוא רחוק הרבה וספק אם עולה הלילה לכדי שיבא אף ע"פ שאין רגילות לילך בלילה שמא יותר רגילות הוא מהרחצת מרחץ דלא שרינן בפ' שואל (דף קנא.) במוצאי שבת לאלתר אלא אם כן יש אדם חשוב וכשמתממין לו עשר קומקמין בבת אחת אבל אי ליכא אדם חשוב לא לפי שאין רגילות לחזר אחר עבדים שיזמנו וריב"א אומר דאין צריך בכדי שיעשו ודוקא ביום טוב אבל בדבר שבא מחוץ לתחום בשבת אסור אפילו לישראל אחר וגם לערב בכדי שיעשו. מא"ז:

*וכן פסקו בתוס' ואומר ה"ר שמואל מאייור"א דספק חוץ לתחום מותר וראיה מדאמרינן בעירובין (דף מה:) גבי מיא [בעיבא] מיבלע בליעי דהוי ספק אם באו חוץ לתחום וספק דדבריהם להקל:

הגהות הב"ח א הנהו בני גננא דגזו להו נכרים אסא ביו"ט שני לאורתא שרי להו רבינא לאורותי: ב אטו מזיד ולא משום שהוא נהנה ממלאכת שבת וכו' דבמילתא דלא שכיחא: ג מבני גננא דלא: ד הנהו בני גננא דגזו להו נכרים אסא ביו"ט שני לאורתא שרי להו רבינא לאורותי:

תפארת שמואל

יום טוב א"כ אין חילוק בין ישראל זה לישראל אחר א"כ למה פירש משום מוקצה אלא שיהא אסור אף בטלטול כמ"ש המחבר לקמן שהוא תופס לשם טעם הרי"ף שתולה איסור מוקצה באיסור אכילה וק"ל: (ד) מחוץ לתחום מותר לישראל אחר וכו'. אבל היכא שהוציאו ישראל נוטה דעת המחבר ברים מי שהוציאוהו דאפילו לישראל אחר אסורים ע"ש: (ה) אע"ג דאסור באכילה מותר בטלטול. שתולה טעם מוקצה משום דאסור באכילה ואינו תולה בטעם דמודה ר"ש במוקצה ומחובר כמ"ש רש"י לעיל גבי אינו תולה במוקצה מחמת איסור ועיין פ"ק דחולין בספר ים של שלמה מ"ש הרב רש"ל שם: (ו) **אמר** להו בעינן בכדי שיעשו. פי' ואפי' ר"ש מודה ליה דאף ביום טוב בעי' בכדי שיעשו נסי דבקיאים בקביעי דירחא ס"ס מאחר דיו"ט שני משום ספק מיקרי א"כ אסור אף ביום טוב שני כמו ביו"ט ראשון ומאן דשרי היינו משום דסבר דלא תשבינן ליה כספק כמ"ש המחבר ז"ל לעיל אליבא דרש"י ודו"ק:

קרבן נתנאל

[י] **והא** דעבדינן תרי יומי משום דשלחו. כל זה לשון רש"י בפ' בכל מערבין: **ה"ג** וכ' יעקב בר יקיר. ובפרש"י שלפנינו במשנתין כתב שלא זכה לשאול את פי ר' יעקב בדבר הזה: [כ] **והרמב"ם** והראב"ד. וכן גרס ב"י סי' תקט"ו והביא ראיה דרמב"ם פסק להדיא כדעת רש"י שהכי בפ"א כתב שני י"ט של גליות שתי קדושות הן לפיכך דבר מוקצה ביו"ט ראשון או נולד אם הכין לשני מותר כילד בילה כו' ועוף שניצוד כו' דבר המחובר לקרקע שנעקר בראשון יאכל בשני פ"כ. ולא חילק בין ניצודו ונתלשו בשביל ישראל לניצודו ונתלשו בשביל נכרי. ובהגהות מיימוני שהדפיסו כתב בדעת הרמב"ם כדעת ה"ג ולא חש לקימחיה מי שכתב כן עכ"ל. ואני אומר שקמחו סולת מנופה. דהא הרמב"ם בפרק שני מהלכות שבת דין ח' כתב הטעם שאסרו חכמים בכל מקום בכדי שיעשו. שאם תאמר יהא מותר מיד שמא יאמר לנכרי לעשות לו וימצא הדבר מוכן מיד וכיון שאסרו עד שימתין בכדי שיעשו לא יאמר לנכרי לעשות לו שהרי אין מתכבר כלום כו'. הרי לפניך שס"ל להרמב"ם כפי' ר"ת ולהאי טעמא צריך להמתין עד ערב שני בכדי שיעשה דחיישינן שמא יאמר לנכרי להביא ביום ראשון כדי שיאכל ביום שני כמו שכתב רבינו בסמוך. והאי דפרק ראשון איירי בנילוד ממילא או הנכרי עשה לעצמו וכמו שכתבו תוס' דאינו אסור אלא משום שמא יאמר משום הכי מותר ביום טוב שני. ולפ"ז צריך לסגיה והריב"ס והראב"ד וכן הוא בכי"ו: [ל] **משום** דקנים שוגג אטו מזיד ולא משום שמא יהנה ממלאכת שבת. ואין בזה שום תפיסה על רש"י שהוא גופי' פי' בפ"ק דחולין טעמא דר"י משום שלא יהנה אלא בהניזקין ס"ל טעמא דקנים וסוגיות מחולקות ניכהו. ועי' מהרש"א פ"ק דחולין דף ט"ו: [מ] **דמלתא** דלא שכיחא לא גזרו. אע"ג דלפרש"י הכא לא אסרו משום גזרה שמא יאמר. מ"מ הא דאסור בכדי שיעשה גזרת חכמים היא שלא יהנה ממלאכת יו"ט ובמילתא דלא שכיחא לא גזרו וכ"כ תוס' פ' בכל מערבין ועי' ים"ש: [נ] **והאי** טעמא לא שייך אלא בנכרי העושה בשביל ישראל. כלומר לפרש"י פשיטא כשעושה נכרי לעצמו לא שייך טעמא שלא יהנה ממלאכת יו"ט. אלא אפי' לר"ת ה"ה הא נמי גזרינן שמא יאמר בפרש אם הביא בשבילו אפי' ניצוד או נתלש מאליו או בשביל נכרי: [ס] **אבל** אם עשה בשביל עצמו מותר לערב מיד. אבל אי לא ידעינן שעשה בשביל עצמו ה"ל ספק מוכן ואסור: [ע] **אין** ראיה שניצוד מאליו. או שלד הנכרי לעצמו: [פ] **מסתבר** שמותר לישראל אחר מיד. פי' לאפוקי שאין צריך להמתין למוצאי יו"ט בכדי שיעשה. דהא אחלוקה ראשונה קאי שאמר לר"ת משום שמא יאמר לנכרי להביא ביו"ט שיאכל לערב מיד והיינו מוצאי יו"ט שני ועלה קאי מסתבר שמותר לישראל אחר מיד במוצאי יו"ט שני ולא חיישינן שיאמר לנכרי להביא בשביל ישראל אחר כדי להנות ישראל אחר ממנו במוצאי יו"ט מיד דאין אדם חוטא ולא לו. אבל ביו"ט שני לישראל אחר נמי אסור. ולאו משום מוקצה דביום שני לא שייך מוקצה בשני י"ט של גליות. וליכא למימר משום מיגו משום יום שהוא לשעבר כדאיתא לעיל דף ד' בתוס' ד"ה נימא. אלא היינו טעמא דחיישינן לגומלין שיאמר לנכרי להביא לו אף שאסור לו לאכול ממנו יתן ויכבד לישראל אחר ומול זה אותו אדם אחר יעריס גם כן ויאמר לנכרי להביא לו כדי שיחזור ויתן לו לחבירו. כדכתב רבינו להדיא בפ' כל כתבי סימן ב' בדבר דאורייתא אסור לישראל אחר כמו שאסור לאותו שהדליק נכרי בשבילו. והיינו מטעם גזרה שמא יאמר לנכרי להדליק. מש"כ במוצאי יום טוב לא חיישינן לזה דמשום שעה מועטת שפיר אמרינן בלירוף האי סברא אין אדם חוטא ולא לו. וכ"ה דעת הסמ"ק: [צ] **והא** דלא קאמר ומותר לישראל אחר מיד כדקאמר גבי בא מחוץ לתחום. כתב מהרש"א מאי קא קשיא ליה דהא איכא למימר דקאמר לה בסוף דבריו וקאי אתרווייהו. דכה"ג כתב הרא"ש בסמוך לימא רב פפא בכדי שיעשו בסוף דבריו והיה קאי אתרווייהו כו' ע"כ. דבריו אינם מובנים לי בשלמא אי הוי תני בסיפא בכדי שיעשו גבי איסור תחומין שהוא מדרבנן והוי נלמד בק"ו ברישא באיסור מחובר דאסור בכדי שיעשו וע"כ קאי אתרווייהו. מש"כ הי אמרינן דלישראל אחר מותר אפילו באיסור מחובר הל"ל בהדיא כדי שלא נטעה לומר דלא מקילינן הך קולא אלא באיסור תחומין: [ק] **כיון** דבו ביום אסור לכל בשביל שעה מועטת דבכדי שיעשו לא חש להאריך. גם בזה הקשה מהרש"א כיון דלשיטת תוספות אסור גם ביום ב' אין זה שעה מועטת להתיר לישראל אחר גם כל יום ב' עכ"ל. ולפי מה שכתבתי לפי דברי רבינו דלאחר גם כן כל יום ב' אסור אלא למוצאי יו"ט שני מותר מיד ולא צריך להמתין בכדי שיעשו הוי שפיר שעה מועטת. ומהרש"ל סימן ה' בסופו כתב אבל ביום טוב שני לאחרים שרו לכ"ע ממ"כ והאוסרו לפי דעתו הוראה שאין בו ממש ואינו ראוי לשמוע ואחרים באו לחלק עלי בזה ותפסו דברי הסמ"ק שכתב שיש להחמיר ולאסור כל ב' ימים לאחרים וכו' ובתשובה בימי חורפי הארכתי נגד החולקים עכ"ל. ואני אומר מצוה לשמוע דברי חכמים דהא מדברי רבינו מוכח להדיא דאף לאחרים אסור ביום טוב ב' דאלת"ה מה יפנה בקושית מהרש"א וכי כל יום ב' קרי לאיכתי שעה מועטת ומה שהוגה בטור סימן תקט"ו אבל לאחרים מותרים מיד לערב יום א' הגהה חדשה היא ואין בו ממש: [ר] **חוץ** לתחום אסור. אבל ספק חוץ לתחום מותר וסמך כאן על מה שמסיק רבינו שלהי שואל סימן ט' דאפילו לגבי מת דאוושי מילתא פסק כשמואל דחיישינן שמא חוץ לתחום לנו ולא הביא חלילין מחוץ לתחום. והכ"ל שמואל מאייבלא פסק גם כן ספק חוץ לתחום מותר והביא ראיה מפ' בכל מערבין עיין תוס' וקשה למה לא הביא ראיה מהאי דפ' שואל דקאמר תניא כוותיה דשמואל. אלא דלהכי"ל שמואל איכא למימר דס"ל שם כפי' הרי"ף דהך דאמר שמואל חיישינן שמא חוץ לתחום לנו לתומרא ע"ש. אבל על תוס' קשה ממסקנו התם בפ' שואל כפרש"י דשמואל חיישינן לקולא קאמר. ואפשר לומר דהתוס' הביאו להא דהכ"ל שמואל מאייבלא לסיוע להך סברא שחילקו בין מת לדברים אחרים דהכ"ל שמואל ס"ל דספק חוץ לתחום מותר והביא ראיה מפ' בכל מערבין. וא"כ ע"כ הסוגיא דפ' שואל מפ' להו כפי' הרי"ף. ובשאר דברים שרינן ספק חוץ לתחום. מ"מ דס"ל דיש חילוק בין מת לשאר דברים: [ש] **ואין** לחוש שמא הביאו הנכרי דרך רשות הרבים סרטיא ופלטיא. ובתוספות פ' שואל ד"ה אלא תילו וי"ל דהביא ממקום קרוב לא מהני כ"כ הבאתו ע"ש: [ת] **דששים** ריבוא בוקעין בו. ז"ל מהרש"ל דהוא סברת תוס' וסמ"ג וסה"ת. אבל בפ"ק דשבת כתבתי דא"ל ס' ריבוא אלא ע"ז אמות ומפולשין משער לשער: [א] **ומזה** יש ללמוד דכ"ש דלא בעינן בכדי שיעשו. ול"ת דאוסר בכדי שיעשו משום גזרה שמא יאמר היינו טעמא דבמינו מחובר איסור דאורייתא ואוסר מפני כך אפילו ביום טוב שני ומוצאי יו"ט בכדי שיעשה. מש"כ באין מינו במחובר דאיסור מדרבנן די לנו לקנוס יום אחד בלבד: [ב] **והבא** בשביל ישראל זה חוץ לתחום מותר לישראל אחר. עיין מ"ש רבינו בפ' מי שהוציאוהו ס"ס י': [ג] **לא** מבעיא באכילה הוא דאסור אלא אפילו לטלטל הוא דאסור דלא חזי לאכילה וכמוקצה דמי. יש מקשין למאי נפקא מיניה כתב רבינו הך טעמא דרי"ף הלא כתב ריש סימן זה כפירוש רש"י דאף ר"ש מודה במוקצה דמחובר ומהך טעמא אסור אף בטלטול. ותי' מהרש"ל שנ"מ לפרש"י לאסור הביא דורון במחובר אפילו במוצאי יו"ט ראשון בכדי שיעשו אפילו בטלטול אף דלא מוקצה מלד עצמו דלפרש"י הוי שרי בטלטול דמוקצה. היינו אלא ליומו דשני י"ט של גליות לכ"ע שתי קדושות הן. ועיין מהרש"ל פ"ק דחולין סימן נ"א. וקשה דהא רש"י ע"כ לא ס"ל שיטת הרי"ף דא"כ אמאי צריך רש"י לפרש מוקצה דהוי כגרוגרות וצימוקין כיון דאסור באכילה. ע"כ נראה דרבינו הביא הך סברת הרי"ף לשיטת ר"ת דאסור באכילה אף ביום שני. ובשני י"ט של גליות הוי מותר לטלטל ביום שני. אבל מטעם הרי"ף אסור בטלטול אפילו ביום שני: [ד] **ה"ג** לאורתא לאלתר: [ה] **הסוכר** אמת המים מערב יום טוב ולמחר השכים ומצא בה דגים מותרין. הקשה הרב המגיד על שיטת הרשב"א והראב"ד שסוברים דאין צדין דגים מן הביברין אפילו מביבר קטן מהא דהסוכר אמת המים ועיין ב"י סימן תצ"ז ובים"ש סימן י"א. וי"ל שהמה מפרשים אמת המים בענין שמעשו שמלד אה' סכור לגמרי ומלד שני יש נקבים בהגבר שסוכר המים שהולכין דרך שם ונמלאו הדגים סגורים בלי מים הרבה שיכול ליקח בידים ואין להם מנוס ואין מכוסים במים ותחבולה זו יש במקומות הרבה: **ודע** שהרש"ל בסימן ב' הפיר שיטה פ"ש ירושלמי בפ' כלל גדול דבדגים אינו חייב משום צידה אלא משום קוצר. ותמהני עליו איך תפס שיטת ירושלמי ושבק תלמודא דידן דגרסינן

מערב יו"ט והוו להו מוכנין וחיה שקיננה בפרדס כגון איל וצבי וכיוצא בו וילדו עפרים ועדיין הן קטנים ואין צריכין צידה אין צריכין זימון ומותרין ביום טוב. ודוקא בפרדס הסמוך לעיר דדעתיה עילויה אבל בפרדס שאינו סמוך לעיר צריכין זימון וה"מ בדידהו אבל באימייהו כיון דבעי צידה לא מהני להו זימון : ד מתני' בהמה מסוכנת לא ישחוט אלא א"כ יודע שיכול לאכול ממנה כזית צלי מבעוד יום. ר"ע אומר אפילו כזית חי מבית שחיטתה. שחטה בשדה לא יביאנה במוט ובמוטה אבל מביאה בידו איברים איברים : גמ' ש"מ דהפשט וניתוח לקצבים דרך ארץ הוא ולא איסורא הוא [ו] והתירו לאכול כזית מבית טביחתה בלא בדיקה משום הפסד ממונו וכ"ש שאם הוציאו הריאה בלא בדיקה שאין להפסיד הבהמה וסמכינן ארובה וכשירה : ה [דף כה ע"ב] ת"ר אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו ואין יוצאין בכסא אחד האיש ואחד האשה. ואם היו רבים צריכים לו מותר. ואע"פ דלפירוש ר"י [ז] בפרק במה אשה במסכת שבת (דף סה:) דקיטע יוצא וכו' דמי שנכווצו גידי שוקיו מותר לצאת במקל בשבת. שאני התם דאינו יכול לילך כלל בלא מקל וכמנעלים דידיה דמו. אבל סומא במקל דידיה לתרוצי סוגיא עביד (ז) [ח] ואיכא זילותא דיו"ט. א"ר אמי ובלבד שלא יכתף מאי כיתוף רב יוסף בריה דרבא אמר אלונקי שמשים כל א' ידו על כתף חבירו והכסא על זרועותיהן. איני והא רב נחמן שרא לה לילתא למיפק (ח) באלונקי. [ט] שאני איתתא דבעיתא. מרימר ומר זוטרא הוו מכתפי להו בשבתא דרגלא באלונקי משום בעיתותא דליבורא [י] ואמרי לה משום דוחקא דליבורא : ו מתני' בכור שנפל לבור רבי יהודה אומר ירד מומחה ויראה [דף כו ע"א] אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט ור"ש אומר כל שאין מומו ניכר מערב יו"ט אין זה מן המוכן : גמ' במאי קמיפלגי ברואין מומין ביום טוב קמיפלגי. ר"י סבר רואין מומין ביום טוב ור"ש סבר אין רואין מומין ביו"ט* ואע"ג דקי"ל (עירובין דף מו:) ר' יהודה ור' שמעון הלכה כרבי יהודה בהא קי"ל כר"ש [כ] דאמרינן אמי וורדנאה חזי בוכרא דבי נשיאה הוה סבר דלא למיחזי ביומא טבא אתו אמרו ליה לרבי אמי אמר להו שפיר עבד דלא חזי. איני והא רבי אמי גופיה הוה חזי. רבי אמי מאתמול הוא דחזי וביומא טבא שיולי הוה משייל היכי הוה עובדא. כי ההוא גברא דאייתי בוכרא לקמיה דרבא אפניא דמעלי יומא טבא הוה יתיב רבא וקא חייף רישיה. דלי עיניה וחזייה למומיה. א"ל זיל האידנא ותא למחר. אתא למחר א"ל אימא לי גופא דעובדא היכי הוה. א"ל הוה מנחן שערי בהך גיסא דהוצא. בהדיה דעייל רישיה פרטיה הוצא לספתיה. א"ל ודלמא אנת גרמת ליה. א"ל לא. ומנא תימרא דגרמא אסור דתניא כל מום לא יהיה בו אין לי אלא שלא יהיה בו מום בידים. מניין שלא יגרום לו על ידי אחרים שלא יביא בצק או דבילה ויניח לו לגדי על גבי אזנו כדי שיבא הכלב ויטלנו. תלמוד לומר כל מום לא יהיה בו. אמר מום ואמר כל מום. ואם עבר החכם וראה מום ביום טוב [ל] אסור לשוחטו ביום טוב. [מ] אבל אם נולד הוא ומומו עמו ביום טוב וראהו החכם מותר*: ז [דף כו ע"ב] בעי מיניה הלל מרבא יש מוקצה לחצי שבת או אין מוקצה לחצי שבת. [דף כז ע"א] ומסיק דגמרו בידי אדם כגון קדירות בין השמשות לא מיבעיא ליה דודאי אין מוקצה*. כי קמיבעיא ליה גמרו בידי שמים כגון גרוגרות שנתייבשו מעו"ש וירדו עליהם גשמים ונתלחלחו ואח"כ זרחה עליהם החמה ונתייבשו ודוקא במידי דאכילה קא מיבעי ליה אבל במילי דטלטול פשיטא

הגה"ה

*ואפילו אם ראוהו מערב יום טוב שהוא מום קבוע ואינו עובר אף על פי כן אם לא התירו לו מערב יום טוב אין זה מן המוכן ואינו יכול להתירו למחר ביום טוב אם לא שראוהו מערב יום טוב שהוא מום קבוע ואמר מום זה ראוי לשחוט עליו אף ע"פ שלא שאל מערב יום טוב היאך בא לו מום זה יכול לישאל ביום טוב דבר זה. בהמה שנפלה בבור ביום טוב אסור להעלותה ביום טוב אע"פ שיש ליראה שלא תמות בבור אבל מותר ליתן לה מזונות בבור כדי שלא תמות. מא"ז :

הגה"ה

*שמעינן מפרש"י דאחר שנטפל בו ישראל בבכור הנולד בעדרו כשיעור שאמרו חכמים בדקה שלשה חדשים ואחר הזמן הזה לא רצה הכהן לקבלו אלא אמר לישראל שיטפל בו עד שיעלה בו מום ואחר כך יתננו לו דכייפי' לכהן על כרחו שיקבל אותו ויטפל בו עד שיפול בו מום. מא"ז :

הגה"ה

*ונכרי שעשה מנעלים ביום טוב בסתם למכור לכל מי שירצה ובא יהודי אחד הרגיל אצלו ולקחם מחנותו זה היה מעשה ואסרם ה"ר יו"ט ז"ל משום מוקצה וה"ר אליעזר התירם הואיל וגמרו בידי אדם ויכול לגומרו ביום טוב לית ביה משום מוקצה. מא"ז :

דאין מוקצה לחצי שבת. מהא דתנן (שבת דף קכח.) כופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו. ותניא בפרק כירה (שם דף מג.) מותר לטלטלו כשאין עליו. והוא שלא היו עליו כל בין השמשות. ועוד דקאמר התם (דף מד.) אמר רב מטה שיש עליה מעות אסור לטלטלה אין עליה מעות מותר לטלטלה. והוא שלא היו עליה כל בין השמשות. ואיכא תרי לישני. בלישנא קמא א"ל יש מוקצה לחצי שבת ובלישנא בתרא א"ל אין מוקצה לחצי שבת: [נ] ומיסתבר כלישנא בתרא דבשל סופרים הלך אחר המיקל ולכך לא הביאה ה"ר אלפס : ח [דף כז ע"ב] מתני' בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה מעשה ובאו ושאלו את רבי טרפון עליה ועל החלה שנטמאה ונכנס לבית המדרש ושאל ואמרו לו לא יזיזום ממקומם : גמ' תרגמה זעירי בבהמת קדשים והיתה מסוכנת מערב יום טוב. וטעמא דבהמת קדשים דאין מאכילין אותה לכלבים הא דחולין שרי לטלטלה. [ס] כיון דמסוכנת היא מערב יום טוב דעתיה עילויה מאתמול להאכילה לכלבים הלכך שרי לטלטלה לר"ה* :

הגה"ה

*אבל אם היתה בריאה בין השמשות ונטרפה ביו"ט אסור לטלטלה ולכך רואין את הטריפה ביום טוב אבל האשפה שאם תטרף (ט) יניחנה שם ולא יטלטלנה. מא"ז :

ט אין נמנין על הבהמה בתחלה ביום טוב אבל נמנין עליה מערב יו"ט ושוחטין ומחלקים ביניהם. [ע] רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי כנגד הקופיץ וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר : גמ' מאי אין נמנין אמר רב יהודה אמר שמואל אין פוסקין דמים על הבהמה בתחלה ביום טוב היכי עביד אמר רבא מביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו ויאמר זו כזו. תניא נמי הכי לא יאמר אדם לחבירו הריני עמך בסלע הריני עמך בשתים אלא אומר לו הריני עמך למחצה לשליש ולרביע*. [דף כח ע"א] וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר מאי כל עיקר. אמר רב יהודה אמר שמואל ואפילו לשומרו מן העכברים. אמר רב אידי בר אבין והוא דתליא בתריסא מפני שנראה כשוקל ביום טוב. [א] והא רבי חייא ור"ש דהוו שקלי מנה כנגד מנה. לא קי"ל כוותיהו אלא כרבנן דאמרי אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר. אמר רב יהודה אמר שמואל טבח אומן אסור לשקול בשר ביד. פירש רש"י שלוקח הבשר בידו אחת והמשקל בידו אחרת ומכוין המשקל. משמע דוקא בכה"ג אסור שדומה לכף מאזנים. אבל אם יודע לכוין המשקל בידו אחת מותר. ולא נראה דא"כ הוה ליה למימר אבל שוקל [ב] בידו אחת ומניח. [פ] ואם היה טבח אומן לא ישקול בידו מפני שידו כמשקל (יא) [צ] אבל חותך בסכין ונותן לזה ולזה. אמר רב יהודה אמר שמואל אסור לשקול בשר במים. אמר רב חייא בר אשי אסור לעשות בית יד בבשר. אמר רבינא וביד ספיר דמי אמר רב הונא מותר לעשות סימן בבשר כי הא דרבא מחתך לה אתלת קרנתא : י מתני' אין משחיזין את הסכין ביום טוב אבל משיאה על גבי חברתה : גמ' מאן תנא דהשחזה עצמה אסורה. אמר רב חסדא דלא כרבי יהודה. דתניא אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד. ר"י מתיר במכשירי אוכל נפש. א"ל רבא לרב חסדא דרשי' משמך הלכה כר"י [ג] א"ל יהא רעוא דכל כי הני מילי מעלייתא תדרשון משמי. אמר רב יהודה בריה דרב יוסף הוה קאימנא קמיה דרבא והוה קא [דף כח ע"ב] מעבר סכינא אפומא דדיקולא. ואמרי ליה לחדודי קבעי מר או לעבורי שמנוניתא. א"ל לעבורי שמנוניתא. וחזיתי לדעתיה דלחדודי קא עביד. והא דלא קאמר לי ולא מידי קסבר הלכה ואין מורין כן. אמר אביי הוה קאימנא קמיה דמר והוה קמעבר סכינא אפומא דרחיא. ואמרי ליה לחדודי קבעי מר או לעבורי שמנוניתא קבעי מר אמר לי לעבורי שמנוניתא וחזיתי לדעתיה דלחדודיה קבעי וקסבר הלכה ואין מורין כן. ואמר רב יוסף סכין שעמדה* מותר לחדד ביו"ט וה"מ דפסקא אגב דוחקא ודוקא אגב ריחיא או אגב דיקולא. אבל במשחזת לא. ומה שפסק ה"ר אלפס ז"ל אבל במשחזת לא היינו שאין להורות כן. [ק] אבל הלכה כר"י

הגה"ה

* (י) וה"מ ישראל לישראל אבל ישראל לגבי נכרי אסור ואסור להפים ביום טוב כשמחלקין בשר או שום דבר. מא"ז :

הגה"ה

*מתריפות שלה שאינה חותכת יפה אבל לא נפגמה אע"ג דמאתמול שלשום התחילה לקלקל ולילך מותר לחדדה ביום טוב אגב ריחיא או אגב דיקולא אבל לא במשחזת אבל אם עמדה לגמרי שאינה חותכת כלל או שנפגמה מאתמול אסור. מא"ז :

הגהות הב"ח א והא דר' חייא כו' כנגד מנה ביו"ט לא קי"ל: ב בידו אחת אלא ודאי דאפילו בידו אחת אסור וכן נראה מן התוספתא דקתני אבל שוקל בידו ומניח ואם היה: ג א"ל כל כי הני מילי מעלייתא:

קרבן נתנאל

בשבת דף ע"ה הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת. והיינו משום צידה. אבל על הפציעה אינו חייב שאין פציעה בכלל דישה דקסברי רבנן דאין דישה אלא בגידולי קרקע. ומ"ה תלמודא דידן פליג אהך דירושלמי פ' כלל גדול רבנן דקסרי אמרי הדין דלייד כוורא וכו' דבר שאתה מבדילו מחיותו חייב משום קוצר דכשם שאין דישה אלא בגידולי קרקע ה"ה שאין קצירה אלא בגידולי קרקע. והך ירושלמי אתיא כרבי יהודה דמחייב אפציעה משום דישה ה"ה הצד דג חייב משום קצירה ולית הלכתא כוותיה אח"כ מצאתי בחידושי רשב"א שלא במקומו בשבת דף ק"ז שכותב בשם הרמב"ן כמו שכתבתי מדעתי פ"ש ושמחתי ועיין חדושי מהר"ם מלובלין בשבת דף ע"ה בתד"ה הצד חלזון וליכא לאקשויי אי רבנן דקסרי אתיא כר"י. איך תני שם פ' כלל גדול הל' ג' מ"ד הצד חלזון חייב אחת דלית בי' משום לידה וחייב משום נטילת נשמה למה אינו חייב משום קוצר ומשום נטילת נשמה. י"ל דחלזון עולה מן הים להרים אחת לשבעים שנה כמו שפרש"י בפ"ק דמגילה דף ו'. הביא המזרחי פ' וזאת הברכה ומשם צד החלזון נמצא שאין עוקר החלזון מגידולו. ובמנחות דף מ"ד ע"ם ברש"י ועולה מן הארץ נ"ל ועולה על הארץ. ולשיטת הירושלמי דהצד כוורא חייב משום קוצר אינו אלא כשנוטל ממקום חיותו היינו הביברין שעל הארץ שאוכלין שם מן הגידולי קרקע. אבל לא כשצד מהארגז מנוקב וכ"ש כשנוטל מן כלי מלא מים. ודלא כמ"א סימן תצ"ז ס"ק ו' שאומר שהירושלמי איירי כשלוקח הדג מכלי של מים חייב משום קוצר. איך אפשר לומר כן א"כ להירושלמי א"א לאכול דג חי ביום טוב דהא אם לוקח דג מן המים חייב משום קוצר וקצירה אסור ביו"ט : [ו] והתירו לאכול כזית מבית טביחתה.ומלשון זה פסק הטור כר"ע.אבל באמת הלכה כת"ק דהלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו ומ"ש תוס' בפ"ק דיומא דף ד' ד"ה מסייע ליה. היינו שם פליג עם כל יחיד בפני עצמו. משא"כ סתם מתני' הוי כרבים וכ"כ ספרי סוגיות. ורבינו שהביא דברי ר"ע אינו אלא ללמוד מדבריו דבלא בדיקה מותר לאכול ויליף במכ"ש אם הוציאו ריאה בלא בדיקה ומדר"ע נשמע לת"ק דבהא לא פליגי וכ"כ מהרש"ל ופ"ח דלא כב"ח והא דקתני מבית טביחתה לשון משנה היא וקאי אדברי ת"ק ור"ע והא דלא קתני ברישא כזית בלי מבית טביחתה ור"ע אומר כזית חי. אי תני הכי ה"א דר"ע בעי כזית ממקום דחזי לאומנא בבשר רכיך אבל לא מבית טביחתה וכמ"ש מ"א סימן ש"ח ס"ק נ"ו ע"ש : [ז] בפרק במה אשה. דף ס"ה: ד"ה הקיטע : [ח] ואיבא זילותא דיו"ט. ומ"מ נראה דביו"ט אינו אסור אלא ברה"ר או כרמלית הדומה לרה"ר דקי"ל אין עירוב והוצאה ליו"ט. לאפוקי בשבת אפי' חוץ לעירוב אסור. מהרש"ל סימן י"ד : [ט] שאני איתתא. ויש גורסי' ילתא ויש חילוק בין שני הנוסחאות : [י] ואמרי לה משום דוחקא דליבורא. והכי קי"ל להרי"ף דהלכה כלישנא בתרא גם לשאר פוסקים דהלכה כדברי המיקל בדרבנן : [כ] דאמרינן אמי וורדינאה. לקמן דף כ"ז : [ל] אסור לשוחטו ביום טוב. דאתמול בין השמשות לא היה עומד לשחוט כיון דאין רואין מומין ביו"ט והוי מוקצה : [מ] אבל אם נולד הוא ומומו עמו ביו"ט וראהו החכם מותר. אבל לכתחלה אין מבקרין אותו ביו"ט כרב נחמן. והיינו טעמא כי היכי דלא ליתי לאחלופי בשאר מומין כ"כ הב"ח סימן תצ"ח ס"ק י"ב. ובשו"ת חכם צבי סימן פ"ה אומר הטעם דאין מבקרין אותו לכתחלה משום טלטול ע"ש וליתא כי הרב המגיד כתב טעם זה לגבי בכור שאין רואין מומין ביו"ט. משום איסור טלטול שמא ימצא שזה המום אינו מום קבוע ואסור לשחוט עליו וא"א שלא יטלטלנה וטילטל למפרע דבר מוקצה. ודוקא בכה"ג שלא היה לבהמה חזקת היתר. משא"כ בנולד הוא ומומו עמו דלית ביה איסור טלטול דהא בהמ"מ היה חזי אגב אמו והיה לו חזקת היתר. ושרינן טלטול כמו שאר טריפות שרואין ומטלטלין משום האי טעמא. ותדע דאי שייך איסור טלטול בנולד מומו עמו. א"כ מאיזה טעם אמר רבה בר רב הונא מבקרין אותו ביו"ט לכתחלה ודברי ב"ח עיקר. ובט"ז סימן תצ"ח ס"ק ע' כתב דבר זה יש ללמוד מבכור באם היה איסור מבורר כגון שנפל איסור לא בהיתר לא בפחות מס' או יבש ביבש ואין רוב בהיתר בעיו"ט ואח"כ נתוסף היתר ביו"ט ונתבטל האיסור דבר זה אסור להורות ביו"ט דהוא ממש כבכור ואסור להורות לחכם בזה ביו"ט ע"כ. ולא ראיתי מעולם רבנן קמישאי דמשו לזה. ואין הנדון דומה לראיה דלפרש"י הטעם משום דהוי כדן את הדין. אין זה אלא בבכור דהוי כדיני ממונות שע"י פסק הדיין מוציא ממון מרשות זה לרשות אחר. ה"נ יוצא הבכור מרשות הקדש לרשות כהן ע"י הוראתו. משא"כ בהוראות איסור והיתר. ואי משום מוקצה הא אתמול מוכן לכלבים היה ומוכן לכלבים מוכן לאדם. וא"א למצוא אלא באיסור בשר בחלב לא בלא שאסורים לכלבים מאתמול. בבשר בחלב אמרינן חתיכה נעשה נבילה. וצ"ל שנתוסף היתר ס' פעמים נגד התערובות. א"כ על הרוב הזה אנו דנין וזה היה לו חזקת היתר כנלע"ד עי' ת"ה סימן כ"ד : [נ] ומיסתבר כלישנא בתרא דבשל סופרים הלך אחר המיקל. טעם זה לדעת רבינו. אבל להרי"ף בלאו הכי פוסק בכל מקום הלכה כלישנא בתרא. ועי' בפרק כל הכלים סימן ד' מה שכתבתי לענין איזמל של מילה בשבת שהאריך מהרש"ל סימן ע"ז בזה : [ס] כיון דמסוכנת היא מעיו"ט דעתיה עלויה מאתמול להאכילה לכלבים הלכך שרי לטלטולה לדברי הכל. כן הוא לשון הרי"ף ולדידיה ניחא שפסק שלאי מצילין בשבת כר"ש וביו"ט כר' יהודה וא"כ הא דתני במתני' בהמת קדשים הא חולין שרי לטלטולי. לפי מה דקי"ל כר"י ע"כ איירי במסוכנת ובכה"ג ר"י מודה דלא פליגי ר"ש ור"י אלא בב"ח שמתו. אבל רבינו שפסק כר"ש אפילו ביו"ט קשה למה צריך לאוקמא במסוכנת. וכ"ת דס"ל לרבינו כמר בר אמימר משמיה דרבא דמודה ר"ש בב"ח שמתו. דא"כ בסוף מי שהחשיך דפסקו סתמא דמתני' דשרי לחתוך את הנבילה כר"ש לא חלקו במידי. וע"ק למה פסק לאוקמא כמר בר אמימר. ה"ל למפסק כמר בריה דרב יוסף דאמר חלוק היה ר"ש אף בב"ח שמתו ובמילי דרבנן אזלינן לקולא והנכון בזה מ"ש הב"ח סימן ש"ד דבלא"ה מקשה שם בב"י לפי מה שפסק רבינו בפ' מי שהחשיך סימן ב' כרב יהודה שיווי אוכלין משוינן מטרח באוכלין לא טרחינן.ואליבא דר"י מסיק שם דף קנ"ה מתני' דתני מחתכין את הנבילה ואת הדלועין.נבילה דומיא דדלועין מה דלועים דאשוני אף נבילה דאשוני. והיכי משכחת לה בבשר פילי. א"כ בגורייתא זוטרא. וקשה על רבינו שהביא המתני' דמחתכין כצורתה ולא כתב הא דשרי לחתך נבילה לכלבים דוקא בנבילה קשה שא"א לאדם לאכלה בלא חתיכה שאוכלא משוינן. אבל אם היתה רכה מטרח באוכלא לא טרחינן. וצ"ל כיון דפי' שם רבינו סימן ה' דבדלועין תלושים איירי ואשמועינן דשוי אוכלין משוינן דומיא דהכי נבילה איירי בשיווי אוכלין ולא במטרח אוכלין ה"ה סמך רבינו בזה שלא ביאר שם הא דמחתכין במסוכנת איירי דדומיא דדלועין קתני דהיו תלושין מבעו"י דדעתיה עלויה. ה"נ נבילה במסוכנת איירי ודלא כתפארת שמואל בשבת בפרק בתרא ועי' מ"ש בשבת שם סימן ה' ע"ש : [ע] רבי יהודה אומר. דף כח : [פ] ואם היה טבח אומן. אין הלשון מכוון. ותו שהוא לשון תוספתא בפירקין. ע"כ נראה להגיה תוספתא ואם היה טבח אומן. ומסתייע לפירושו מהתוספתא : [צ] אבל חותך בסכין. אפי' יודע לכוון המשקל : [ק] אבל הלכה כר"י דאף במשחזת של אבן מותר. ודלא כפי' הר"ן שאומר

דבמשחזת

תפארת שמואל

(ז) ואיבא זילותא דיו"ט וכו'. ומ"מ נראה דביו"ט אינו אסור אלא ברה"ר או בכרמלית הדומה לו כדפי' לעיל פ"ק לאפוקי בשבת אפילו חוץ לעירוב אסור כמו כל הדברים שאסרו עליו לצאת בו חוץ מתכשיטי נשים : (ח) באלונקי שאני (איתתא).ס"א ילתא וחילוק יש בין שני הנוסחאות : (ט) בהגה"ה אבל כו' יניחנה שם ולא יטלטלנה.וכ"כ הטור ר"י דאוסר במוקצה אוסר לטלטל וקשה בעיני וכי גרע מהלבים שאין מולחים אבל מטלטלים ויש לחלק דהלבים ראוי להסקה לעצמו וגם מאתמול היה דעתו עלויה מ"מ קשה מאחר שהתירו כמה דברים שופן משום תחילתן אפילו בדאורייתא כמו נותנין העור לפני הדורסן ה"נ נימא במוקצה דרבנן אם לא תתיר לו לטלטל במקומה א"כ יתקלקל או יאכלו הכלבים או שאר תקלות א"כ מימנע ולא שחיט מהשתא חששא דהא חששא דטריפה האידנא שכיחי ומן התלמוד אינה ראיה דלא חזי טריפה אלא אקלקלתא וכו' אפשר דבעידנו לא היה טריפות שכיחי כולי האי א"נ טריפות דאווזים ותרנגולים חזי וכל כה"ג דלא שכיח בהו טריפות א"נ לא היו נכרים במקומו למכור להם הטריפות ומש"ה נראה דלא שרי טלטול אלא להצניעו ולא בע"א. ומ"מ נראה לפי דעת התוספות דקי"ל כר"ש במוקצה שרי לטלטל ומ"מ לכתחילה לא יבדוק ופשוט שאם תמצא טריפה אז לא יוכל לפשוט יותר וכ"כ הטור וכתב עוד בענין מכירה לנכרי נראה שמותר כדרך וכו' עי"ש : (י) בהגה"ה וה"מ ישראל לישראל אבל ישראל לגבי נכרי אסור וכו'.פי' דגבי ישראל הוי שינוי כה"ג ולא הוי כמקח וממכר אבל לגבי נכרי אפילו שישראל אומר כך מ"מ הנכרי זוכר פיסוק דמים ואין יכולת ביד הישראל למחות בו והוי כמקח וממכר וצ"ל א"ח מדברי הג"ה דסוף פרקין משמע דשרי ליטול מן חנווני נכרי כל היכא שאינו חשש מחובר ואינו מזכיר לו ישראל שום המנין ומקח דשאני בשר שאין לו קצב קבוע דיש בשר שמן שהוא ביוקר וכן כמה מינים בשר יש ומשום הכי נראה כמקח ובפרט שחולק עמו הבהמה ודו"ק וצריך אתה לחלק כן דאל"כ היאך סתיר הר"ר אליהו בא"ז ליקח מן החנוני אלא שצריך לחלק ודו"ק : (יא) אבל חותך בסכין ונותן לו וכו'.

דאף במשחזת של אבן מותר [ר] דאמתני' דאין משחיזין את הסכין דאוקמא רב הונא במשחזת של אבן קאמר רב חסדא דלא כר' יהודה. [ש] וה"ר אלפסי ז"ל לא הביא כל הני לישני דקאמר רב יהודה אמר שמואל משום דקיימי אמתני' דאין משחיזין את הסכין דלאו הלכתא היא דקי"ל כר' יהודה [ת] ומה שהביא ה"ר אלפסי ז"ל מההוא דרבא דקא מעבר סכינא אפומא דדיקולא לא הביאה אלא להשמיענו דהלכה כר' יהודה אבל לא הביאה להשמיענו דאין מורין כן דלא מיסתבר למימר דבמשחזת של עץ אין מורין כן. דהא אפילו רבנן מתירין במשחזת של עץ אפילו לחדדה לחד לישנא דרב יהודה אמר שמואל. וכיון דבשל סופרים הוא דאזלינן בהך לישנא לקולא הלכך נראה בשל עץ אפילו לחדדה מורין. ומשיאין על גבי חבירתה אפילו לחדדה ובמשחזת של אבן להעביר השמנונית מותר רק לחדדה במשחזת של אבן אין מורין כן:

יא **דרש** רב חסדא ואיתימא רב יוסף אחד סכין שנפגמה ואחד שפוד שנרלס ואחד [א] גריפת תנור באתו למחלוקת רבי יהודה ורבנן. דתניא אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד. רבי יהודה אומר אף מכשירי אוכל נפש. מ"ט דת"ק אמר קרא הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשיריו ור' יהודה אמר קרא לכם לכל צרכיכם ורבנן ההוא מבעי ליה לכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים. ור' יהודה כתיב הוא וכתיב לכם ולא קשיא כאן במכשירין שאפשר לעשותם מערב יום טוב וכאן במכשירין שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב*:

הגה"ה

*וכגון שנתקלקל ביום טוב או שהיה טרוד מערב יום טוב. מא"ז:

יב **איבעיא** להו מהו להראות סכין לחכם ביו"ט רב מרי בריה דרב איקא שרי ורבנן אסרי* [ב] ופירש בעל הלכות טעמא דמלתא דרבנן דלמא אזיל חוץ לתחום לאחווי. אמר רב יהודה ת"ח רואה לעצמו ומשאילה לאחרים:

הגה"ה

*ומפירוש רש"י משמע דוקא טבח הטעוי למכור בשר [א] באיצטלא אסור להראות סכינו ביום טוב דאוושא מילתא דנראה כשרוצה למכור באיצטלא ודבר זה אסור אבל לשאר כל אדם מותר להראות סכינו לחכם. מא"ז:

יג **אמר** רב יהודה אמר שמואל שפוד שנרלף אסור לתקנו ביו"ט ואע"ג דפשיט ליה בידיה כי יכול לצלות בלא תיקון. ואמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שצלו בו בשר אסור לטלטלו ביו"ט רב מלכיו ואיתימא רב אדא בר אהבה אמר שומטו ומניחו בקרן זוית. אמר רב חייא בר אשי אמר רב והוא שיש עליו כזית בשר [ג] רבינא אמר אע"פ שאין עליו בשר שרי מידי דהוה אקוץ ברה"ר והכי הלכתא:

יד **מתני'** לא יאמר אדם לחבירו [ד] שקול לי [בדינר] בשר אבל שוחטו הוא ומחלק ביניהם: **גמ'** והיכי עביד אם אינו צריך חצי הבהמה ולא שליש ולא רביע. כי הא [דף כח ע"א] דבסורא אמרי [ה] תלתא ופלגא תלתא. בנרש חלקא ופלגא חלקא. במתא מחסיא אמרי רבעא ופלגא רבעא. כך היו שם החלקים שהיו הם רגילין לחלוק בו הבהמה: **מתני'** אומר אדם לחנוני מלא לי כלי זה אבל לא במדה ר"י אומר אם היה כלי של מדה לא ימלאנו מעשה באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו בעיו"ט ונותן ללקוחות ביו"ט. אבא שאול אומר אף במועד עושה כן מפני בירורי המדות. וחכ"א אף בחול עושה כן מפני מצוי המדות: [**גמ'**] מאי אבל לא במדה אמר רב יהודה אבל לא בכלי המיוחד למדה אבל בכלי העומד למדה ימלאנו. רבא אמר מאי אבל לא במדה שלא יזכיר לו שם מדה* אבל כלי המיוחד למדה ימלאנו*. ומסתבר דהלכה כרבא דהוא בתרא. וכן פסק בעל העיטור [ו] והרמב"ן ז"ל פסק כרב יהודה והרב אלפסי ז"ל לא הביא דברי רבא (יג) כמו שכתוב בגמ':

הגה"ה

* דהיינו ריבעא או לוג אלא יאמר מלא לי כלי זה סתם. מא"ז:

* ולא חיישינן שמא יזכיר לו סכום מקח שיאמר תן לי בפשוט או בכ"פ דהא לא הוי סכום מקח אלא כגון שתחלה היה חייב לו פשוט ואומר תן לי עתה בפשוט הרי לך בידי שנים (יב) וזהו סכום מקח ואסור והא דאמר לעיל אין פוסקים דמים ביום טוב היינו דוקא בדבר שאין ידוע שיעור ממכרו ונהגו להטיל טבעת במדה או דבר שאין מוקצה וכן נמי

טו **אדברי'** רב חסדא לרב עוקבא ודרש לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו אבל קודר הוא קב או קבים

אם אינו ממלא את הכלי או מוסיף עליו מותר ואין בו משום גזל שהכל רגילין בכך ביום טוב. חלוק שתפרו נכרי או בגד שלבשו נכרי ביום טוב אסור ליטלו מן הנכרי אבל אם שיגר לו כלים תפורים שנגמרה מלאכתם מערב יו"ט מקבל הימנו ואומר ראבי"ה ז"ל שאם הביא נכרי מחוץ לתחום כתב לישראל בשבת או ביום טוב שמותר לקבלו הימנו ולקרות בו ובשם ר' שמואל שמעתי שיש חילוק בין קריאה בפה לראיה בעלמא. מא"ז:

ונותן לפני בהמתו ואינו חושש. פירש רש"י קודר לשון נוקב בקב בכרי עצמו וממלאו שלא כדרך מדה [ז] וה"ר אלפסי ז"ל פירש קודר מעשר באומד דעתו. והכותש מודד תבלין ונותן לתוך הקדירה שלא יקדיח תבשילו. אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב מודדת אשה קמח לעיסתה כדי שתטול חלה בעין יפה. ושמואל אמר אסור. והא תנא דבי שמואל מותר אמר אביי כיון דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל [ב]מותר הלכה למעשה אתא לאשמועינן. פירש רש"י הבא לישאל הלכה למעשה מורים לו איסור ואי חזינא אינש דעביד לא מחינן בידיה דהלכה דמותר אבל אין מורין כן. ולפי זה מצינו לפרושי דרב דשרי לאו הלכה למעשה קאמר ולא פליגי. ויותר נרא' דרב ושמואל בהלכה למעשה פליגי והלכתא כרב באיסורי. [ח] וכן פסק בה"ג בשם ישיבת סוריא וז"ל דשדור ממתיבתא דסורא דכל רב ושמואל הלכה כרב באיסורי. וכ"ש דהנא דבי שמואל כוותיה דרב והוה ליה יחיד במקום רבים. אבל מתיבתא דפומבדיתא שדרוה לאיסור כשמואל. [ט] וטעמייהו משום דיכול למדוד מאתמול דלאו צורך [ג]קדירה דנימא שלא יפגום טעמא או שלא יקדיח התבשיל וכן פסק הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ובעל העיטור ז"ל. וכן זהירות הנשים שלא למדוד במדה שמודדין בה בחול אלא או פוחתות או מוסיפות. ואף למתירין היינו דוקא בימיהם שהיו נותנין אחד מכ"ד חלה וטעמא זה לא שייך האידנא ומיהו בפסח שאין לשין יותר מעשרון וגם אין לפחות משיעור חלה אפשר שדומה לנטילת חלה בעין יפה למתירים:

טז [דף כט ע"ב] **ת"ר** אין שונין קמח [ד]ביום טוב ר' פפיים ורבי יהודה בן בתירא אמרו שונין [י] ושוין שאם נפל לתוכו צרור או קיסם ששונין. דביתהו דרב יוסף הוה נהלא קימחא אגבא דמהולתא [כ] אמר לה חזי דאנא ריפתא מעליא בעינא. דביתהו דרב אשי הוה נהלא קימחא אפתורא. אמר רב אשי הא דידן ברתיה דרמי בר חמא היא [ל] ורמי בר חמא הוה שכיח קמיה דרב פפא מרי דעובדא ואי לא דחזאי בבי נשא לא הות עבדה [מ] וכל הני עובדא אשונין קאי. אבל בתחילת הרקידה אפילו ע"י שינוי אסור. ומה שהביא הרב אלפסי הני תרי עובדי אף על גב דלכאורה משמע דפליגי אהדדי רב יוסף לא בעי שינוי ורב אשי בעי שינוי. ומסתמא הלכה כרב אשי ולא היה לו להביא עובדא דרב יוסף. אומר אני [ה]דסבירא דל"פ אהדדי דשינוי אגבא דמהולתא לא בעיא לפי שאינו נרקד יפה והיינו דקאמר לה רב יוסף ריפתא מעליא בעינא ובגבא דמהולתא אין הפת יפה [נ] אבל שינוי דאפתורא בעי (יד) ודלא כהרמב"ם ז"ל שדימה שניהם יחד שכתב (בפ"ג מהל' יו"ט הל' יד) ואם שינה מותר כגון שרקד מאחורי הנפה או שנרקד על גבי השולחן:

יז **מתני'** אומר אדם לחנוני תן לי ביצים ואגוזים במנין שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו: **גמ'** ת"ר הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו ואומר לו תן לי גדי אחד או טלה אחד. אצל טבח הרגיל אצלו ואומר לו תן לי כתף אחד או ירך אחד. אצל פטם הרגיל אצלו ואומר תן לי תור אחד או גוזל אחד. אצל נחתום הרגיל אצלו ואומר לו תן לי ככר אחד גלוסקא אחת. אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר תן לי עשרים ביצים חמשה אגוזים עשרה אפרסקין חמשה רמונין ואתרוג אחד. ובלבד שלא יזכיר לו סכום מדה. ר"ש בן אלעזר אומר שלא יזכיר לו סכום מקח. [ס] זו היא גירסת רש"י ופירוש סכום מדה קב או קבים סכום מקח דמים. ור"ח גורס סכום מנין במילתיה דת"ק והכי איתא בתוספתא ופי' בה"ג שלא יאמר נטלת כך וכך אגוזים טול עדיין כך וכך כדי שיהיה לך ק' או מאתים ור"ש בן אלעזר מתיר אף ע"פ שמזכיר סכום מנין מאחר [ע] שאינו מזכיר סכום מקח שלא אמר לו טול כך וכך להשלים דינר. וה"ר אלפסי ז"ל גרים במילתיה דת"ק מקח ובמלתיה דרבי שמעון מנין (טו) ולכך יש ליזהר בשניהם וכן

הגהות הב"ח א בסגס"ס ד"ס ומפרש"י וכו'. בשר באטליז אסור וכו' למכור באטליז ודבר זה: ב מותר שמואל הלכה למעשה: ג דלאו צורך קדירה הוא דנימא: ד קמח ביו"ט משום ר' פפיים: ה דסבירא ליה דל"פ:

תפארת שמואל

מה שאמר חותך בסכין היינו אפילו היכא שיודע הטבח לכוין דרך חתיכות ליטרא או חצי ליטרא אפ"ה שרי לחתוך כדרכו ואינו חושש וכ"כ המ"מ בשם הרשב"א ומה שפירש הרא"ש לא ישקול בידו ויניח מפני שידו כמשקל אבל חותך בסכין וכו' הכל הוא בירושלמי ע"ש וכתב הרשב"א לכאורה נראה דכל זה לא איירי אלא בלוקח מן הטבח או בבני שותפים שמחלקין ביניהם אבל לשקול בביתו וידע כמה לבשל מותר ומיהו גבי מדידת קמח דאפילו בביתו נמי אסור כנ"ל. והטור והמרדכי כתבו שיכול לשקול בביתו והביא הירושלמי שהתיר מ"מ נראה לפי תלמודא דידן שאוסר מדידת קמח אפי' בביתו נמי אסור כמו הכא ודו"ק: (יב) בהג"ה ולא וכו' וזהו סכום וכו'. דפי' של סכום היינו סך הכל כך וכך ועי' במרדכי: (יג) כמו שכתוב בגמ'. דכתב שלא יזכיר לו שם מדה אבל כלי שעומד למדה ימלאנו ולדעת רבא בגמרא אבל כלי המיוחד למדה ימלאנו: (יד) ודלא כהרמב"ם ז"ל שדימה שניהם יחד וכו'. וכן נראה בעיני שכך הפירוש דאל"כ מהא דאמר רב אשי אי לאו דחזאי מבני נשא וכו' משמע שהקילו. וע"ז קאמר מאחר שאביה היה וודאי מדקדק במעשים והיא באתה ממנו לא היתה מקילה אי לא שאביה היה נוהג כן אבל אי אחומרא קאי מכל שכן אי היתה בתו של אחר ואינו מיושב שפיר לכן נראה שהקילה ולא עשתה שינוי גדול כדביתהו דרב יוסף ודו"ק: (טו) ולכך יש ליזהר בשניהם. ונראה שאף לגירסת ר"ח שגורס סכום מנין במילתא דת"ק מ"מ יש לאסור שניהם דלדידהו ה"פ דמכ"ש אוסר

קרבן נתנאל

דבמשחזת של אבן אפי' ר"י מודה לפי שהוא עושה כלי. וכשם שאוכל נפש עצמו אסור לטחון ולרקד דהמלאכות אלו נעשים לזמן מרובה. ומה גם במכשירי אוכל נפש פשיטא דלא שרינן מלאכה שהיא נעשית לימים מרובים כש"ג שהוא עושה כלי ע"כ. ואני אומר שלדקו דברי רבינו דס"ל אף שהוא עושה כלי ע"י משחזת של אבן שרי. דדמיא להא דתני לעיל דף ע"ז ממלאה אשה כל התנור פת אפי' א"צ אלא לפת א' כיון דהפת נאפה יפה כשהיא מלאה וכל מה שהוא עושה ומטריח הכל לכבוד האי פת שנאכל ביו"ט ה"נ האי דהשחיז בטוב עד שנעשה כלי לימים רבים הכל הוא עושה לכבוד היום. ולא דמיא לקצירה וטחינה שדרכם לקצור ולטחון הרבה ביחד ומה אהניא ליה לשבת בהך דבר שהוא צורך יום טוב מאחר שאין משביח יותר משקולו ונותן הרבה או מעט: [ר] דאמתני' דאין משחיזין דאוקמא רב הונא במשחזת של אבן קאמר רב חסדא דלא כרבי יהודה. מדלא קאמר מאן תנא דבמשחזת של עץ אסור אמר רב חסדא דלא כר"י מהא נשמע דלא כהר"ן: [ש] והרב אלפסי לא הביא כל הני לישני דקאמר רב יהודה אמר שמואל. ואי כפי' הר"ן דר"י מודה במשחזת של אבן ה"ל להרי"ף לברורי הני לישני אי להעביר שמנוניתא מותר בשל אבן או לא אלא ש"מ דר"י פליג אפילו במשחזת של אבן לחדד וכל הני לישני קיימו אמתני' דאין משחיזין ודלא כהלכתא הוא דקי"ל כרבי יהודה: [ת] ומה שהביא הרי"ף ז"ל מההוא דרבא דקא מעבר סכינא אפומא דדיקולא לא הביאו אלא להשמיענו דהלכה כר"י. וה"פ דרבא ס"ל דר"י לא שרי אלא במשחזת של עץ אבל בשל אבן מודה ר"י ובשל עץ דפליגי ר"י ורבנן אף שהם רבים קים ליה לרבא דהלכה בזה כדברי היחיד. וא"כ למאי דס"ל כרב חסדא דר"י פליג אחכמים אפילו במשחזת של אבן כיון דגמירי לן דהלכה כר"י א"כ אפילו במשחזת של אבן ג"כ הלכה כר"י. ואי תקשי א"כ כיון דס"ל לרבא דאין הלכה כר"י אלא במשחזת של עץ א"כ ה"ל להרי"ף לפסוק כרבא. וי"ל כיון דרב חסדא ס"ל במשחזת של אבן נמי פליג ר"י ואמר ליה לרבא לדרוש ברבים משמי'. איכא למימר דרבא מחמיר אעצמו היה: [א] **גריפת** תנור. עיין לקמן פרק המביא סימן ח' מה שכתבתי שם: [ב] **ופי'** בעל הלכות גדולות טעמא דמילתא דלמא אזיל חוץ לתחום. וקשה דהא תחומין מדרבנן אפילו חוץ לי"ב מיל כמ"ש הרי"ף ורבינו סוף פרק כאמון דעירובין. וא"כ הוי כמו גזרה לגזרה ותי' הרמב"ן כיון דהוי דבר הרגיל בכל יום שמראה סכינו לחכם חיישינן טפי עיין ר"ן. ומכאן אני אומר יש ראיה אלימתא לפי' רבינו הרי"ף לעיל סימן י' ודלא כהר"ן. דאי כדבריו ה"ל להרי"ף לפ' טעמא דרבנן דגזרינן שמא יטחיז במשחזת של אבן כמ"ש הרמב"ם א"ו דהרי"ף ס"ל דהלכה כר"י אף במשחזת של אבן אלא שאין מורין כן ומ"ה א"א למגזר משום משחזת: [ג] **רבינא** אמר אע"פ שאין עליו בשר שרי. רש"י והר"ן פירשו דשרי לטלטל טלטול גמור ורבינא פליג אדרב אדא ואדרב חייא בר אשי. אבל הטור בסימן תקי"ח וכ"פ בש"ע סעיף ג' לקח עץ לשפוד וצלה בו בשר אסור לטלטלו אחר כך אלא שומטו ומניחו בקרן זוית. וזה תימה דהא רבינא ע"כ שרי לטלטלו טלטול גמור דהא מדמה לקוץ ברה"ר ובשבת דף מ"ב אמר רבינא קוץ ברה"ר מטלטלו פחות מארבע אמות דאיסור מדרבנן הוא ובכרמלית מטלטל אפילו טובא. דבמקום היזקא לא גזרו רבנן שבות וכ"פ בש"ע סי' ש"ח סעיף י"ח. וא"כ למה פסק הטור וש"ע דשפוד אסור לטלטלו כ"א טלטול מן הצד. ונראה דס"ל כשיטת בה"ג הביאה המ"א סי' ש"ח ס"ק ל"ז דדוקא קוץ שאינו נראה. אבל קוץ גדול לא שרינן לטלטל בכרמלית דהא ניכר לעין כל שלא יזיק. א"כ קשה מהך דשפוד דמסתמא גדול הוא. וא"כ איך מקים רבינא שפוד לקוץ ברה"ר. אע"כ דרבינא לא שרי אלא טלטול מן הצד וס"ק מידי דהוי אקוץ ברה"ר דשרי לטלטל טלטול גמור. עכ"פ בשפוד גדול שרי לטלטל בטלטול מן הצד דלפעמים אדם הולך דרך הלוכו וניזק על ידי השפוד. אבל רש"י והרמב"ן לא ס"ל הך דינא דבה"ג ומש"ה התירו טלטול גמור כמו קוץ אפילו גדול שניכר. ובזה מיושב קושיית מ"א מה שהקשה שם ע"ש: [ד] **שקול** לי בדינר בשר. ר"ל קח לי או תן לי. כמו שקול מיבותך ושדי אחיזרא. דאי לשקול במשקל אפילו בלא סכום מעות אסור דאין מגיהין בכף מאזנים כל עיקר: [ה] **ה"ג** תרטא ופלגא תרטא. ועיין בערוך ערך אזא: [ו] **והרמב"ן** ז"ל פסק כרב יהודה. ונראה דגירסתו היה רבה ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. וכן היה גירסת הראב"ן וע"ש שלוח על המנהג: [ז] **והרב** אלפס ז"ל פי' קודר מעשר באומד דעתו. ואפילו בידים נותן במדה אך באופן שלא ימלא המדה. ולפירוש רש"י הוא להיפך כשהוא נוקב בכרי יכול למלאות כל המדה. ובידים אסור ליתן תוך המדה. וכתב מהרש"ל כיון דמילי דרבנן הוא אזלינן לקולא בתרוייהו: [ח] ה"ג וכן פסק בתשובת הגאונים בשם ישיבות. וכ"ה בסמ"ג ובהגהות מיימוני: [ט] **וטעמייהו** משום דיכול למדוד מאתמול. אבל תימה וכי יש רשות לגאון או מחבר להכריע נגד קבלת הלכות דהלכתא כוותיה דרב באיסורא. מהרש"ל. אבל בתשובת הגאונים איתא שדרוה לאיסור כשמואל ואביי. וא"כ אפשר לומר דהך וטעמייהו קאי אשמואל ואביי: [י] **ושוין** שאם נפל לתוכו צרור או קיסם ששונין. אפילו בלא שינוי כ"כ הטור אבל ביד משמע דאסור דהוי כבורר כרבינא. והא דלא הביאו רבינו הך דרבינא· שסמך בזה אהך ברייתא דקתני ששונין משמע הא ביד אסור דהוי כבורר: [כ] ה"ג אמר לה חזי דאנא ריפתא מעלייתא: [ל] **ורמי** בר חמא הוה שכיח קמיה דרב פפי. דבר תמוה רמי בר חמא חתנותא דרב חסדא הוי ובתר דשכיב רמי בר חמא נסיבא איתתיה לרבא כדאיתא בב"ב דף י"ב. ובתר דמית רבא נולד רב אשי כדאיתא בקידושין. דף ע"ב. ורב פפי היה תלמיד דרבא כדאיתא במגילה דף כ"ו. ומלאתי נוסחא אמתית בהלכות גדולות רמי בר אבא דהוי שכיח קמי' דרב פפי: [מ] **וכל** הני עובדא אשונין קאי. והא דבעי שינוי משום דפסקו כת"ק דס"ל אין שונין מ"מ ע"י שינוי מודה. ועלה קתני בסיפא אם נפל צרור כו' ששונין. אפילו בלא שינוי וכפי' הטור וכן פי' הפ"ח ודלא כב"ח. וכן מוכח דאי הרי"ף ורבינו פוסקים דלא כת"ק וסמכי אעובדא דרבה בר רב הונא ואדרב נחמן. א"כ ה"ל להביאו הך עובדא: [נ] **אבל** שינוי דאפתורא בעי. והקשה מהרש"ל סימן כ"ז דא"כ ה"ל לרב יוסף למימר לאינתו שתעשה שינוי אחר. ומכח קושיא זו הלך בדרך אחר ליישב דברי הרי"ף. ולי נק"מ דודאי רב יוסף סובר דלא בעי שינוי כלל. ומה שכתב רבינו אבל שינוי דאפתורא בעי דהכי סבר רב אשי וקי"ל כרב אשי דבתראה הוא. והא דהביא עובדא דרב יוסף. ללמוד מזה שאינו רשאי לעשות שינוי זאת אגבא דמהולתא דפוגם בכבוד יום טוב דריפתא מעליא בעינן: [ס] זו היא גירסת רש"י ופי' סכום מדה קב או קביים סכום מקח סכום דמים. ובתוס' הקשו על פירש רש"י דפשיטא דאסור וכוונתו מ"מ דרשב"א דפליג וכ"ת דלא פליג א"כ הכי הל"ל רשב"א א' אף שלא יזכיר לו סכום מקח. ותו אמאי קאמר סכום מדה הכי ה"ל למימר ובלבד שלא יזכיר מדה. ורבינו לא חש להך קושיות דאיכא למימר שלא יזכיר מדה קב או קביים כגון שלא יאמר לחנוני סכום אגוזים או אפרסקין שמטון לקב או לקביים: [ע] **שאינו** מזכיר לו סכום מקח שלא אמר לו טול כך וכך להשלים הדינר. אבל להזכיר דמי מקח פשיטא דאסור. אבל בתוספות הני' סכום מקח תן לי אגוזים בשתה פשיטים ובבר כו' חייב לך מכל י"ב פשיטים. ועיין מהרש"א מ"מ בזה וכ"כ מהרש"ל בים"ש דלא כהגהת מהר"ס מלובלין ולשיטתם ס"ל לתוס' כשבכת מרדכי בשם ראב"י. ומכאן שדיתי נהגא במ"ש כמ"א בסימן שכ"ג לייסב המנהג הרע שאומרים לחנוני תן לי מדה או חצי מדה שכר או יין דכמו שהתירו המרדכי בשם ראב"י למנין להזכיר שם דמים שאינו אסור אלא בדבר שאין מקחו ידוע אבל בדבר שמקחו ידוע

כתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ד מהל' יו"ט הל' כ"ד) שלא יזכיר שם דמים ולא סכום מנין. כתב בה"ג ה"מ חנוני ישראל אבל חנוני נכרי במאי דאיתי' במחובר אי נמי קימחא דאיכא למימר נטחן ביו"ט או בא מחוץ לתחום. א"כ ביצים דאיכא למימר דאיתילדן ביו"ט אסור למישקל מיניה. כדגרסי' (בפירקין דף כד:) נכרי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר לקרקע אסור וה"ה כל דבר שנעשה בו איסור מלאכה האסורה לישראל. [פ] ולא היה לו להזכיר מחוץ לתחום דהא ודאי שרי. כדאיתא בפרק בכל מערבין (דף מ.) גבי ליפתא דאתא למחוזא ובפרק מי שהוציאוהו (דף מז:) הגהו דיכרי דאתו למברכתא. וכן קמח שנטחן ביו"ט מאי איסורא איכא כיון דרובא נכרים אדעתא דרובא טחני לה כדאמר (שבת קכב.) בנר הדולק במסיבה ומשום מוקצה ליכא למיסר דחטין חזי לכוס בין השמשות או לעשות מהן קליות ודייסא אבל בשבת אין להתיר פת הגיקה בשבת שמא היה בין השמשות קמח או עיסה דלא חזו לכוס*. וכן אסר ר"ת להריב"ם לחם של נכרים שנאפה בשבת. ובספר התרומות כתב פנים לאיסור ולהיתר [צ] ולי נראה דאפילו אם הוה קמח או עיסה בין השמשות לא הוי מוקצה (טז) דכיון דהוי ביד נכרי הוי גמרו בידי אדם והאפיה אינה נאסרת דבשביל רוב נכרים היא* :

הגה"ה

*ואתי שפיר לדברי הר' יצחק ואחיו ור"ת שאסרו והנהיגו שלא ליקח פת מן הנכרים נחתומין ביום טוב אם לא שיודע שהקמח היה נטחן מערב יום טוב והעצים נלקטו מערב יום טוב וטעמא דכל מידי דאכילה איכא למיגזר טפי דאי שרית פת של נכרי שאפה ביו"ט אע"פ שלא ידע שהיה הקמח מנופה מערב יום טוב אתי ישראל גופיה לנפות קמחו ביום טוב וללקוט עצים ביום טוב וה"ר יצחק בר' ברוך וה"ר שמואל ורוזורי"ן התירו לקנות הפת שאפה נכרי בשבת בשעת הדחק וכן כתב ה"ר יהודה שירלאון בשם רבינו יצחק והאבי"ה היה מלקה בני אדם שאכלו פת שאפה נכרי בשבת ואר"י דלד"ה אם בישל או אפה עבד ישראל בשבת אפילו לצורך עצמו ואפילו בשבת ראשונה ובפעם ראשונה שאין העבד יודע אם אדונו יאכל מזה אם לאו אפ"ה אסור . מא"ז :

* ונכרי ששאב מים מן הבור שהוא רחב ארבעה ועמוק עשרה והביא דרך רה"ר לביתו של ישראל רבינו תם מתיר לשתות המים אע"פ ששאב והוליך בשביל ישראל ואומר ר"י דהא ודאי שרי דאם מילא הנכרי והביא לצורך ישראל זה שמותר לישראל אחר לדידן דלית לן רשות הרבים . מא"ז : הדרן עלך אין צדין

פרק רביעי

א **המביא** כדי יין וכדי שמן ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא לפניו על כתיפו . וכן המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחריו אבל מביאה בידו : **גמ'** תנא [דף ל ע"א] אם אי אפשר לשנות מותר . אתקין רבא במחוזא דדרו בדוקא לידרו [בדגלא דדרו בדגלא (א) לידרו] *באיגרא. דדרו באיגרא לידרו אכתיפא . דדרו אכתיפא [א] ניפרוס סודרא עליה . ואם אי אפשר לשנויי שרי . דאמר מר אם אי אפשר לו לשנות מותר :

ב **אמר** ליה רבה בר רב חנן לאביי תנן אין מספקין ואין מטפחין ואין מרקדין והאידנא חזו להו דקעבדי להו ולא אמרינן להו ולא מידי . א"ל הנח להם לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין . והני מילי במידי דידעינן בודאי דלא מקבלי מינן . אבל במידי דלא ידעינן מחייבינן למחות בידם והני מילי בדרבנן אבל בדאורייתא לא. ולא היא ל"ש מדאורייתא ול"ש מדרבנן לא אמרינן להו ולא מידי. דהא תוספת עינוי דיום הכפורים מדאורייתא וחזינן להו [ב] דקאכלי ושתי עד חשיכה ולא אמרינן להו ולא מידי. כתב בעל העיטור דוקא במידי דאתי מדרשא כגון תוספת עינוי דיום הכפורים אבל במידי דכתיבא באורייתא בהדיא מחינן בהו וענשינן להו עד דפרשי : **מתני'** מתחילין בערימת התבן אבל לא בעצים שבמוקצין : **גמ'** [ג] בחד לישנא מוקי לה רב כהנא כר"ש . וסיפא בארזי ואשוחי דהוו מוקצין משום חסרון כיס . ור"ש מודה ביה . ובאידך לישנא מוקי לה כרבי יהודה ומוקי רישא בתיבנא סריא דאית ביה קוצי דלא עבדי ליה אוצר* :

הגה"ה

* מוקצה שיבש ואין בו ממש אפ"ה לא פקע מיניה איסור מוקצה ואסור ליגע בו פי' לטלטלו . מא"ז :

ג [דף ל ע"ב] **מתני'** אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה : **גמ'** מ"ש מן הסוכה דלא דקסתר אוהלא מן הסמוך לה נמי קסתר אוהלא אמר רב יהודה אמר שמואל מאי מן הסמוך לה מן הסמוך לדפנות* . [ד] רב (אמי)[מנשיא] אמר אפי' מהסכך ובאיסורייתא כגון שהניח חבילות על הסכך ולא התיר אגודן . תני רב חייא בר יוסף קמיה דרבי יוחנן אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה [ה] ורבי שמעון מתיר . ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו . ומי מהני בה תנאה והאמר רב ששת משום רבי עקיבא מנין לעצי הסוכה שהן אסורין בהנאה כל ז' ת"ל חג הסוכות שבעת ימים לה' . ותניא רבי יהודה בן בתירא אומר מנין שכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה תלמוד לומר חג הסוכות לה' מה חג לה' אף סוכה לה' . אמר רב מנשיא בריה דרבא סיפא אתא לסוכה דעלמא . אבל סוכה דמצוה לא מהני בה תנאה . והתניא סיככה כהלכתה ועטרה בקרמין וסדינים המצויירין ותלה בה אגוזים שקדים אפרסקין ורמונים ופרכילי ענבים ועטרות שבלים ייעות שמנים סלתות אסורין להסתפק מהן עד *יום טוב האחרון של חג ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו . אביי ורבא דאמרי תרוייהו באומר איני בודל מהן כל בין השמשות דלא חייל קדושה עלייהו כלל . [ו] אבל עצי סוכה דחיילא קדושה עלייהו איתקצאי לשבעה* : ומאי שנא מהא דאיתמר הפרים שבעה אתרוגים לשבעת הימים אמר רב כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר . ורב אסי אמר כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה למחר . התם דמפסקי לילות מימים כל יומא ויומא מצוה באפי נפשיה הוא . הכא דלא מפסקי לילות מימים כולהו כחד יומא אריכתא דמו :

הגה"ה

* דסיינו קנים שהקימם סביב הדפנות ולא נארגו עם הדופן ולא בטילי לגבי דופן ובשלא נתכוין לעשות סיאה הכותל עב דאם נתכוין לעשותה אסור אבל אם התנה מותר . מא"ז :

הגה"ה

* וחבילות של קנים שנתנן על הסכך ולא התיר אוגדן ולא בטלינהו לגבי סכך אלא הצניען שם מותר ליטלן וסוכה רעועה שנפלה ביום טוב נוטלין ממנה ומן הסמוך לה דמאתמול דעתיה עילויה דמסיק אדעתי' דנפלה דקי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה אבל בסוכת החג אסור אפילו רעועה ונפלה ולא מהני בה תנאה והיכא דעביד סוכה ולא יתיב בה אי נמי עבדא להושענא ולא אגבה למיפק בה שריין בהנאה דהזמנה לאו מילתא היא . מא"ז :

[דף לא ע"א] **מתני'** מביאין עצים מן השדה מן המכונס ומן הקרפף ואפי' מן המפוזר ואיזהו קרפף כל שסמוך לעיר דברי רבי יהודה . ורבי יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך התחום : **גמ'** אמר רב יהודה [ז] אמר שמואל אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף והאנן תנן מן הקרפף ואפילו ממפוזר מתני' יחידאה היא דתניא אמר ר"ש בן אלעזר וכו' . ות"ק דידיה סבר דנחלקו במכונסין שבקרפף . אבל מכונסין שבשדה ומפוזרין שבקרפף מודו ב"ה דאסירי וכן הלכתא . אמר רבא עלי קנים ועלי גפנים אע"ג דמיכנפי ומותבי כיון דמדלי להו זיקא ומבדר להו כמפוזרין דמו ואסירי ואי אהנח מנא מאתמול עלייהו שפיר דמי : איזהו קרפף כל שסמוך לעיר . [ח] איבעיא להו היכי קא"ר יהודה איזהו קרפף כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת . ואתא רבי יוסי למימר דכיון דאית ליה פותחת ואפילו בתוך התחום נמי . וממילא ידענא סמוך לעיר כגון בתוך ע' אמות ושירים ואפילו לית ליה פותחת [ט] או דלמא הכי קאמר ר' יהודה איזהו קרפף כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת ואתא רבי יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת ואפילו בתוך תחום שבת ודוקא דאית ליה פותחת הא לית ליה פותחת אפילו סמוך לעיר נמי לא . תא שמע רבי יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת [י] ואם איתא אם נכנסין לו בפותחת מיבעי ליה [כ] שמע מינה דרבי יוסי תרתי לקולא קאמר שמע מינה . [ל] אמר רב סלא אמר ר' ירמיה הלכה כרבי יוסי :

ד **מתני'** אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב ואין מבקעין עצים לא בקרדום ולא במגל ולא במגירה אלא בקופיץ : [דף לא ע"ב] **גמ'** והא אמרת רישא אין מבקעין כלל אמר רב יהודה אמר שמואל חסורי מיחסרא והכי קתני . [אין] מבקעין *עצים מן הקורות הסדורות לבנין ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב אבל נשברה מערב יום טוב מבקעין וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל אלא בקופיץ . תניא נמי הכי אין מבקעין עצים מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב לפי שאינן מן המוכן אבל קורה שנשברה מערב יום טוב מבקעין וכו' . ולא בקרדום אמר רב הונא בריה דרב שלמיא משמיה דרב לא שנו אלא בנקבות שלו אבל בזכרות שלו מותר . איכא דמתני לה אסיפא אלא בקופיץ א"ר הונא בר שלמיא לא שנו אלא בזכרות אבל בנקבות שלו אסור . פירוש בנקבות שלו הצד הרחב והצד הקצר הוא הזכרות. הרמב"ם ז"ל (בפ"ד מהל' יו"ט ה"י) [מ]פסק כלישנא בתרא. וכן בעל העיטור . כתב הראב"ד ז"ל דבוקע עצים מותר על ידי שינוי לכ"ע לפי שאי אפשר

הגהות הב"ח א אין מבקעין עצים לא מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה :

קרבן נתנאל

ידוע רק שאומר לו כמה צריך שרי אם לא מזכיר לו סכום. כמו כן לידד הרמ"א מסברתו להזכיר שם מדה במקחו ידוע . ואני אומר חלילה להתיר על סברא קלושה כמו שהאריך בעל ט"ז . ואני אבא אחריו למלאות דבריו דאי כדברי רמ"א מאי קא קשיא להו לתוס' על פירש רש"י פשיטא דאסור ואמאי פליג רשב"א הא תניא לעיל במתני' אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא יזכיר לו שם מדה . התם איירי בשאין מקחו ידוע וכאן מקחו ידוע מש"ה פליג רשב"א . וע"ק אמאי צריך תוס' להגיה בת"ק סכום מנין ה"ל להניח גי' רש"י סכום מדה ודוקא סכום מדה אסור . אבל שם מדה כיון דמקחו ידוע מותר להזכיר . אלא ש"מ דראב"י לא מחלק כך אלא לענין שם דמים ולא בשם מדה ע"כ . על כל זאת ראוי להחמיר שלא להזכיר בשבת ויום טוב שם מדה אלא מלא לי כלי זה . אבל מה שהשיג הט"ז בזה דה"ל לתוס' להניח גי' רש"י שם מדה וכפי סברת ראב"י . אין בו השגה כלל דהא לשיטתו כפי הגהת מהר"ש איכא למימר דלא ס"ל תוס' הך סברת ראב"י אפילו לענין שם דמים . אבל מאן דאית ליה הך סברא אית לן למימר נמי לענין מדה . אבל לשיטת מהרש"א ס"ל לתוס' סברת ראב"י מוכח שפיר דלא ס"ל לתוספות הך דינא דרמ"א : [פ] ולא היה לו להזכיר חוץ לתחום דהא ודאי שרי כדאיתא בפ' בכל מערבין . לא מיבעי היכי דמספקינן דאתי מחוץ לתחום פשיטא דשרי (אלא) אפילו הביא בשביל ישראל דספק חוץ לתחום מותר כמ"ש רבינו בשבת פ' המוצא סימן ע' . אלא אפילו אם ידעינן בוודאי שהביא הנכרי מחוץ לתחום נמי שרי מהאי דליפתא . ועייך בפרקין סימן ב' מ"ש בזה : [צ] ולי נראה דאפילו אם היה קמח או עיסה בהש"מ לא הוי מוקצה . ומהרש"ל בפ"ק דחולין סימן ל"ב אומר דלא הוי גמרו בידי אדם אלא היכא שהתחיל במלאכה מבעו"י ועוד כתב הסמ"ג דלענין דבר מאכל יש להחמיר . אבל אם הוא לצורך שבת ללחם משנה דמשום כיבוד שבת שריין ספק איסור דרבנן ע"ש : הדרן עלך פרק שלישי

פרק רביעי [א] נפרוס סודרא עליה . והא דלא חיישינן לסחיטה כמו דאמר בשמעתין זימנין דמטעמים בהו מיא ואתא לידי סחיטה . תי' רש"י בפ' שואל דמיירי בפירות יבשים . ותוספות תירצו דיש לחלק דבמים אסור סחיטה משום ליבון . אבל הכא מיירי ביין דלא שייך משום ליבון אלא שסחיטה דיליה אסור משום דש ואם כן כי נפל לארעא הולך לאיבוד ולא חיישינן לסחיטה . אך הר"ן כתב בפ' שמנה שרצים דיין ג"כ מלבן ומביא ראיה מהא דב"ק דף ק"ב לאכלה ולא לכבוסה . ותמהני עליו דהוי ליה להביא ראיה ממקרא מלא דכתיב כבס ביין לבושו . והאמת הוא כמ"ש הט"ז סימן ש"כ סס"ק י"ב דיין לבן מלבן כמו מים אבל יין אדום אינו מכבס אדרבה מאדים הבגד . והכי איתא במדרש כבס ביין לבושו זהו החלב . ובדם ענבים סותה זהו האדום . ופי' מ"כ זה החלב הוא יין לבן . שבלשון ערבי קורין ליין לבן חלבא : [ב] דקאכלי ושתי עד חשיכה . פירש רש"י ולא גרסי' מחשיכה . ופירש מהרש"ל ה"ט משום דכתיב באורייתא בהדיא . ומש"ה נראה לא זו ודאי דאורייתא אלא אפילו ספיקא דאורייתא מאחר דספיקא דאורייתא לחומרא הוי כוודאי דאל"כ שפיר גרס מחשיכה ור"ל בין השמשות אלא ודאי אף בה"ש הוי מחינן בהו אי הוו אכלי כי ספיקא כוודאי ע"כ . וכן פסק המ"א סימן תר"ח . ולי נראה דאין מכאן ראיה דאי אכלי בהש"מ . מה נ"ל דהא תוס' יו"כ מדאורייתא. אף אם תאמר שאינו מדאורייתא עכ"פ בהש"מ מדאורייתא . וכן הוא בש"ח סימן רס"ב דאפילו בספק חשיכה אמרינן נמי מוטב שיהיו שוגגין : [ג] בחד לישנא כו' ובאידך לישנא . וכ"מ להנך תרי לישני . אי קי"ל ביום טוב כר"י או כר"ש . כמבואר בשלהי מכילתין : [ד] רב מנשיא אמר . ומדהביא הרי"ף ורבינו תרוייהו ס"ל דתרוייהו הלכתא נינהו ולא פליגי דלא כהרמב"ם : [ה] ור"ש מתיר . ובגמרא פריך והא קסתר אהלא ומוקי לה רב נחמן בר יצחק בנפולה ורעועה . והשתא אמאי לא הביא הרי"ף ורבינו הך אוקמתא איך שיהיה אי פסק כר"ש ואף אם קי"ל בהא כחכמים מ"מ ה"ל להביא לאורויי דרבנן אסרי ליטול עצים מן הסוכה אפילו ברעועה ונפולה וצ"ע . ובס' מ"א סימן תקי"ח ס"ק י"ב תמה בזה על הטור למאי הלכתא כתב סוכה רעועה ונפולה שרי לר"ש דהא לא קי"ל כר"ש במוקצה מחמת איסור ע"ש . ולק"מ דמדר"ש נשמע לרבנן אם התנה הכל לפי תנאו אתאן לת"ק בסוכה דעלמא לא מהני תנאי כ"א בנפולה ורעועה וכשיטת המאור דלא מהני תנאי במוקצה מחמת איסור כ"א ברעועה דאין בו איסור סתירת אהל מן התורה ובמצות על הכל לא מיירי בהתנה שאם התנה באמת מהני : [ו] אבל עצי סוכה דחיילא קדושה עלייהו איתקצאי לשבעה . ועיין ת"ש בפ"ק דסוכה סימן י"ג : [ז] אמר שמואל אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף . כתב פ"ח דשמואל נמי סבר דמכונסין בשדה מביאין ולא נקט קרפף אלא להורות דאפילו בקרפף בעינן מכונסין . דאל"ה ה"ל למפרך אשמואל מרישא דמתניתין ע"ש . ולק"מ דפריך מסיפא אכולה מילתא דשמואל דקתני מן הקרפף אפילו מן המפוזר ממילא שמעינן דבשדה אין מביאין מן המפוזר אלא מן המכונס : [ח] ה"ג איבעיא להו רבי יוסי לקולא קאמר דקאמר רבי יהודה : [ט] ה"ג או דלמא לחומרא קאמר רבי יהודה : [י] ואם איתא אם נכנסין לו בפותחת . והיינו כפירש הר"מ מקולי עיין תוס' : [כ] ש"מ דרבי יוסי תרתי לקולא קאמר . וכ"כ רש"י ותוספות וטור והראב"ד ובהרי"ף אין הכרע כמ"ש הר"ן אך הרמב"ם פסק דבין רחוק בין סמוך צריך פותחת וכ"פ בש"ע סימן תק"א . ורמ"א לא הגיה עליו . וזה תימה שהניחו כל הני אשלי רברבי ותפסי לחומרא במילי דרבנן וסמכו על עמוד אחד . גם מהרש"ל והאחרונים פסקו לקולא בתרוייהו : [ל] ה"ג אמר רב סלא אמר רבי ירמיה הלכה כר"י לקל . היינו דר"י תרתי לקולא · דאלת"ה קשה מאי איצטריך למפסק הלכה כרבי יוסי הא אמרינן בפ' מי שהוציאוהו ר"י ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי : [מ] פסק כלישנא בתרא וכן בעל העיטור . והר"ן כתב דלא פליגי הני לישני אלא דבאתריה דהאי היו עושין לקרדוס נקבות וזכרות וקופיץ כולה זכרות . ובאתריה דהאי היו עושין לקופיץ נקבות וזכרות וקרדוס כולה נקבות . ולדקו דברי רבינו ודעימיה דע"כ מוכח דפליגי דקשה ללישנא קמא אדתני קופיץ אמאי לא מפליג דבקרדוס נמי בוקעין בו מצד הזכרות והוי רבותא טפי דלא גזרינן משום אידך גיסא . אע"כ נ"ל דללישנא קמא קופיץ נמי בצד א' נקבות וקמ"ל דקופיץ מותר אפילו בצד נקבות שלו . ולאידך לישנא קשה אדתני קופיץ בזכרות שלו ליתני קרדוס וכ"ש דבמקום תנא דמתניתין לא היה לו לקרדוס לד זכרות

תפארת שמואל

ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח אבל סכום מנין שרי וא"כ הלכה כת"ק דמוסיף לאסור אף סכום מנין מכ"ש סכום מקח ודו"ק : (טז) כיון דהוי גמרו וכו' . נ"ל דהוי גמרו ביד נכרי הוי גמרו ביד אדם כו'(כנ"ל) פי' ולעיל בנכרי שריין גמרו בידי אדם דלית ביה מוקצה כך הוא דעתו ואף שאין משיבין את הארי וכו' מ"מ תורה היא וכו' דלא שייך לומר גמרו בידי אדם אלא שהתחיל המלאכה מבעו"י ובין השמשות לא נגמר כדלעיל כה"ג שריינן בגמרא אבל מה שלא התחיל מבעוד יום א"כ הוי מוקצה ממש ומנעלים שהתיר בא"ז בנכרי היינו שתפרו בעיו"ט וגמרו ביום טוב וכך משמע מלישנא הואיל ויכול לגומרה בו ביום וק"ל וע"כ נראה שאין להקל ובפרט מאחר שראבי"ה היה מלקה וכו' : הדרן עלך פרק שלישי

פרק רביעי (א) לידרו באיגרא וכו' . פירש מאוי שאדם יחיד נושא בעצמו על כתיפו בחול בטורח ישאהו ביום טוב באיגרא הוא עתר שקורין בלשון אשכז (גאפי"ל) כדי שישנה ועתר זה נות

לבשל ולאפות בלא עצים ולפיכך עשו אותה כדיכת המלח שהתירו על ידי שינוי ע"כ . [נ] ולא ידענא מאי שינוי קאמר כבר מפורש במשנה היתר הביקוע בקופיץ דוקא ולא בדבר שהוא כלי אומנות . (ג) ויראה דהיתר הביקוע דאיירי ביה היינו לבקע מן הקורה שא"א לאפות ולבשל בה בלא ביקוע . אבל עצים של הסקה והם גדולים קצת לא יבקעם כיון שיכול לבשל ולאפות בהם בלא ביקוע [ס] טרחא שלא לצורך הוא ואב מלאכה כדאמר בפ' כלל גדול (דף עד:) האי מאן דשלית סילתא חייב משום טוחן . וקצת משמע כן מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב (בפ"ד מהל' יו"ט ה"י) ולמה אסרו בקרדום וכיוצא בהן מפני שאפשר היה לו לבקע מערב יום טוב ולמה לא נאסר הביקוע כלל מפני (שאי אפשר) [שאפשר] שיפגע עץ עבה (ג) ולא יוכל להבעירו וימנע מלבשל לפיכך התירו לו לבקע בשינוי :

המתני' בית שהוא מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת רבי מאיר אומר אף פוחת לכתחלה ונוטל : גמ' [ע] והא דאמרינן נוטל ממקום הפחת דוקא מאוירא דליבני כדמוקי לה בגמרא [פ] דליכא בסתירתה אלא איסורא דרבנן . הלכך לאו מוקצה הוא כדאמר בשילהי פירקין גבי טבל שאם עבר ותקנו מתוקן [צ] אבל בנין גמור דאיכא בסתירה איסורא דאורייתא אסור דאיתקצאי בין השמשות מחמת איסור ואפילו לרבי שמעון דלא שרי אלא בסוכה רעועה שנפלה : ו אמר שמואל חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך . [ק] ושבכלים מתיר ומפקיע וחותך אחד שבת ואחד יו"ט :

ז [דף לב ע"א] מתני' אין פוחתין את הנר [ר] מפני שהוא כמתקן כלי ואין עושין פחמין ואין חותכין את הפתילה לשנים רבי יהודה אומר חותכה באור לשתי נרות : גמ' מאי שנא בסכין דלא [דף לב ע"ב] דמתקן מנא באור נמי קמתקן מנא . תני רבי חייא חותכה באור בפי שתי נרות . פירש רש"י נותן ראשיה בתוך שתי נרות אם צריך להדליקן כאחת ומדליק באמצע . משמע דאם אין צריך להדליק שניהם לא והכי איתא בירושלמי (הל' ג) כשצריך לשתיהן . מדהביא רב אלפס הגמרא שמפרש דברי רבי יהודה מכלל דסבירא ליה דהלכה כרבי יהודה . ולא ידענא [ש] טעמא מאי יפסוק הלכה כיחידאה במקום רבים . דמשמע דרבנן אסרי לגמרי . אמר רב נתן בר אבא אמר רב מוחטין את הפתילה ביום טוב . מאי מוחטין אמר רב חיננא בר שלמיא לעדויי חושכא . מסיר ראש הפתילה שנשרף ונעשה פחם ומחשיך את הנר . ואע"פ שמפילו לארץ והוא כבה מותר כמו שמותר להדליק את הנר להשתמש לאורו כך מותר לכבות מה שמונע הדלקת הנר. והרמב"ם ז"ל (בפ"ד מהל' יו"ט ה"ג) אוסר להסירו בכלי. ואפשר דחשיב ליה תיקון כלי שהוא מתקן הפתילה ולא מסתברא דאין כאן תיקון כלי וגם מדקאמר מוחטין סתם משמע דבכל ענין מותר· תני בר קפרא ששה דברים נאמרו בפתילה שלשה להחמיר ושלשה להקל אין גודלין אותה לכתחלה ביום טוב . ואין מהבהבין אותה באור. ואין חותכין אותה לשנים. שלשה להקל ממעכין אותה ביד. ושורה אותה בשמן. וחותכה באור בפי שתי נרות* :

הגה"ה

*מותר לטלטל הנר ממקום למקום ולהוסיף עליו שמן משום שלום בית והמדליק נ"ל יו"ט צריך לברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של יום טוב :

ח מתני' אין שוברין את החרס ואין חותכין את הנייר לצלות בו מליח [ת] ואין גורפין תנור וכירים אבל מכבשין ואין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן הקדירה ואין סומכין הקדירה בבקעת וכן בדלת ואין מנהיגין את הבהמה במקל ביום טוב : גמ' אין שוברין את החרס מאי טעמא משום דקמתקן מנא . ואין גורפין וכו' . תני רבי חייא בר יוסף קמיה דרבי יוחנן אם אי אפשר לו לאפות אלא אם כן גורפו מותר . דביתהו דרבי חייא נפל לה אריחא בתנורא ביומא טבא . אמר לה רבי חייא חזי דהא ריפתא מעליא בעינן ממך. אמר ליה רבא לשמעיה טוי לי בר אווזא ואזדהר מחרוכא . הך [א] גריפה דשמעתין מיירי כשנפל לתוך התנור מן הטפילה והטיח של תנור . ואין צריך כל כך בגריפה אלא שיהא הפת נאה שלא יגע בפת ושלא יגע בגלי ויתרך ואפילו הכי התירוה דאין בה אלא איסור טלטול בעלמא . אבל גריפה שלנו שמכבין את הגחלים אפשר שלא היו מתירין הני אמוראין בשביל פת . אבל בתנורין שלנו אי אפשר לאפות כלל בלא גריפה הלכך מותר ואפילו לרבנן דכיבוי לצורך אוכל נפש מותר אף לרבנן :

ט אמר ליה רבינא לרב אשי אמר לן רב אחא מהוצל דמר שרקין ליה תנורא ביום טוב . אמר ליה אנן ארקתא דפרת קסמכינן . כלומר אין אנו גובלין טיט ביום טוב אלא על שפת נהר פרת סמכינן והוא טיט ורפש שסביבות הנהר. אמר רבא והוא דלייריה מאתמול . אמר רבינא וקיטמא שרי . [ב] פירש רש"י שהאפר אינו בר גיבול ולפיכך מותר לגבלו ביום טוב לטוח בו פי התנור על הלחם או על הגלי . [ג] והקשה ר"ת מהא דאמרי' בפ"ק דשבת (דף יח.) אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים האחרון חייב דברי רבי יוסי ברבי יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל. אלמא כי מגבל ליה לכ"ע חייב . ועוד מוכח התם בפרק מי שהחשיך (דף קנה:) דמיחייב טפי במידי דלאו בר גיבול דנתינת מים זהו גיבולו . ואליבא (א) דר' אפשר לפרש דמיירי שנתן בו מים מערב יום טוב ונתינתו זהו גיבולו וכבר נתגבל מערב יו"ט . ור"ת פירש דקאי אמתניתין דקתני אבל מכבשין כלומר שמשכיבין את האפר וקמ"ל רבא דמותר ואפילו אפשר מבעוד יום . וקאי אהאי והוא דלייריה מאתמול אבל השכבת האפר אף על פי שהיה יכול לעשות מאתמול שרי . עוד פר"ת דאיירי להניח קיטמא ע"ג כיסוי התנור להחזיק החום והשמועינן דוקא קיטמא אבל עפר אסור שמא ימרח . מיהו בכולה שמעתא לא משמע איסורא משום מירוח אלא משום גיבול דהא שרי רב אשי לשרוק התנור בטיט שעל שפת הנהר ולא חיים למירוח :

י אין מקיפין שתי חביות וכו' אמר רב נחמן אבנים של בית הכסא מותר לצדדן ביום טוב דבנין קבע אסרה תורה בנין עראי לא אסרה תורה וגזרו רבנן על בנין עראי משום בנין קבע והכא [ד] משום כבודו של יום טוב לא גזרו ביה רבנן :

יא אמר רב יהודה מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור [דף לג ע"א] וכן קדירה וכן ביעתא וכן פוריא וכן חביתא. פירוש כשהוא עושה מדורה של עצים אם לא יהא מניח עצים למטה ומניח אחרים מלמעלה ועולה שנמצא דרך בנין . [ה] פי' לפירושו כשעושין מדורה גדולה עושין ארבע שורות של עצים כעין ד' דפני התיבה ונותנין עליהן עצים מלמעלה וקאמר שלא יעשה הדפנות תחלה אלא אחד יאחוז העצים העליונות בידו ואחד יעשה הדפנות תחתיהן שאין זה דרך בנין וכן קדירה כששופת אותה לא יניח אבנים בתחלה ויתן עליהם את הקדירה אלא אוחז את הקדירה בידו ומכניס אבנים תחתיה וכן ביצים כשרוצה לצלות אותם ומניח אחת על שתים או על שלש והאחד ביניהם אוחז את העליונה ונותן את האחרות תחתיה . וכן פוריא שאוחז את הקרשים תחלה ומכניס את [ו] הרגלים תחתיה . וכן חביתא כשרוצה להטותה על גבי אבנים מטה אותה בתחלה ואח"כ מכניס אבנים תחתיה . ומה שכתב בפוריא שאסור לתת הרגלים תחלה וליתן הקרשים עליהן לא יתכן לאסור זה אם לא שיהא הרגלים [ז] ד' דפים מחוברין [ח] בארבע דופני התיבה דאין אהל בלא מחיצות ואין העולם נזהרין מלהניח השולחן על גבי הרגלים בשבת . והא דאמר בפרק בתרא דעירובין (דף קב.) כרוך בודיא ושייר בה טפח אלמא דמקרי אהל בלא מחיצות התם שאני [ט] דהוי בנין חשוב

הגהות הב"ח א ואליבא דר' יוסי אפשר לפרש דמיירי

תפארת שמואל

לאחת בו מאחוי כבד ואותם שנושאין בחול בריגלא ישנה וישא אותו באיגרת שהוא משא שני בני אדם במוט בכתפיהם . ואותן שנושאים בחול במוט על הכתפים ישא עתה באיפה במוט בידם אע"פ שאינו להקל מ"מ שינוי הוא : (ג) ויראה דהיתר הבקוע כו' . וכתבו התוספות דהאידנא אסור גם בקופין לפי שאין אנו יודעין מהו קרדום ומהו קופיץ ואין אנו בקיאין בהם וכן המנהג ויש מחמירין שלא לבקע לבישול עצים קטנים כגון צורך בישול דגים וכה"ג אפילו במועד חשבינן לטירחא יתירה כמ"ש הרא"ש שהרי יכול לבערו כך בלא ביקוע והמחמיר תבא עליו ברכה ובמקום שדמי העצים יקרים לא חיישינן לטירחא דהא הפסד מרובה הוא וק"ל : (ג) ולא יוכל להבעירו וימנע וכו' . משמע דוקא שאינו יכול כלל להבעירו בכה"ג הוא דשריא ליה ולא בע"א וכל מה שכתב המחבר הוא דברי הראבי"ה במרדכי ע"ש והטור כתב דלפי רש"י מותר

קרבן נתנאל

זכרות הלא משנה שלימה בפי"ג דכלים קרדום שניטל עושפו טמא מפני בית ביקוע ניטל בית ביקוע טמא מפני עושפו אלא נ"ל דקתני קופיץ הוא דבוקעין בו בזכרות אבל קרדום אפילו בזכרות שלו אסור [נ] ולא ידענא מאי שינוי קאמר כבר מפורש במשנה היתר הביקוע בקופיץ. והקשה מהרש"ל סי' ז' כוונת הראב"ד נמי שינוי דקופיץ אלא שהוא נותן טעם הא הוי מכשירין שיוכל לעשות מעיו"ט וכ"ה להדיא בהשגות . ולי נק"מ דלרבינו ס"ל דביקוע עצים גדולים לא הוי מלאכה כ"א עובדא דחול וכ"כ מרדכי הובא במ"א סי' ש"ד וזה מותר על ידי שינוי אף במכשירין שיוכל לעשות מערב יו"ט אבל לעשות עצים דקים אסור. וזהו שסיים רבינו ויראה דהיתר ביקוע אינו אלא מן הקורה כו' אבל עצים של הסקה כו' ואב מלאכה כדאמר פ' כלל גדול : [ס] טרחא שלא לצורך הוא. מזה ל[illegible] הטור שכתב לשברם ביד יראה מלשון א"א הרא"ש נמי אסור . וערה מהרש"ל למצוא מקורו ופשוט הוא דלשברם ביד מסתמא עצים קטנים הם וראויים לבשל עמהם כמו שהם והוי טרחא שלא לצורך : [ע] והא דאמרינן נוטל ממקום הפחת. משמע הכא שפסק רבינו כת"ק . ובפ' בכל מערבין תוך סימן ה' משמע שפוסק כר"מ שכתב שם ומוקי לה באוירא דליבני וביום טוב דוקא כו' וזהו כאוקימתא דרב ושמואל דמוקמינהו להו מתניתין דהתם כר"מ . ובסימן של"ד ס"ק ב' הכניס בזה מ"א . ומתרץ דמשום שמחת יו"ט רבנן מודו ע"ש . וזה ליתא דהא ר"מ גופא לא שרי אלא ביום טוב משמע דת"ק אפילו בכה"ג פליג . ונראה דאוקימתא דרב ושמואל אתיא אפילו לת"ק . דס"ל כרבי דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בהש"מ . אלא דלא ניחא להו לאוקמי מתניתין כרבי . משום דרי[illegible] דמתני' אתיא כרבנן כמ"ש תוספות שם בעירובין ד"ה והאמר . מ"מ לדינא שפיר כתב רבינו שם דמוקי לה באוירא דליבנא אפילו לת"ק וזה נכון : [פ] דליכא בסתירתה אלא איסורא דרבנן הלכך לאו מוקצה הוא . וקשה דהא בפ' כירה גבי סל של אפרוחים ומעות שע"ג הכר משמע דאמרינן איתקצאי לבהש"מ איתקצאי לכולה יומא אע"ג דלית בהו אלא איסורא מדרבנן . והאריכו תוספות ביישוב קושיא זו עד לבסוף לכ"כ דאתיא האי סתמא כר"ש דלית ליה מוקצה והך דפ' כירה אתיא כרבי יהודה . והקשה ע"ז מהרש"ל סימן ח' עדיין קשה אמאי שרי לר"ש אף שהוא איסור מדרבנן ו[illegible] סוכה רעועה נמי מוקצה מדבריהם שאפילו בבריאה לא מחייב מדאורייתא משום סותר אלא סותר ע"מ לבנות ומוקי התם דוקא ברעועה ונופלת אבל בריאה ונופלת מודה ר"ש דאסור . ומח[illegible] בענין אחר ולסברתו א"נ לאוקמא כר"ש ע"ש . ולי נק"מ דהא התוס' גם כן לא הקשו מהך דסוגיא דלעיל דף ל' כמו שהקשה הרמב"ן . והיינו משום דהכא מוקמינן באוירא דליבנא. דהוי בנין רעועה . ואסיק אדעתי' דנופל בשבת כמו בסוכה רעועה ונופלת דמתיר ר"ש ה"ה הכא כיון דבנין רעועה ונפחת שרי לר"מ דמאי שנא ואח"כ מצאתי כדברי בחידושי ריטב"א דף ל"ד ושפתי[illegible] : [צ] אבל בנין גמור דאיכא בסתירה איסורא דאורייתא אסור . אבל הרי"ף ורמב"ם כתבו סתמא להתיר אפילו בבנין גמור . והרמב"ן נותן טעם לשבח דהכא הפירות לאויים הם אלא שדבר אחר גורם להם שאינו יכול להנות מהם ואינו אלא כאילו היו פירותיו במקום שאין יכול לילך לשם ע"כ . ועיין בט"ז סימן תקי"ח ס"ק ז' : [ק] ושבכלים מתיר ומפקיע וחותך . כתב מהרש"ל סימן ט' [illegible] זוג של מנעלים או בתי שוקיים שדרכן של אומנין לתפרם ביחד . וכמו כן הכתונת אם נתקשרו המשיחות וא"א לו להתירן . שמותר לנתקן הואיל ולא עבידי להתקיים וכל זה לא יעשה בפני ע"ה אלא ילך בצינעא ויעשה : [ר] מפני שהוא כמתקן כלי . וקשה אמאי העתיק רבינו הך בבא . הא סתם בכלים סוף פ"ד עד שילמדנו בכבנן והלכה כסתם בתרא דבשתי מסכתות יש סדר : וי"ל הואיל ותני בבחירתא כוותיה בפ' ב' אלפסין ערכיות : [ש] טעמא מאי יפסוק הלכה כיחידאה . וי"ל דר"י לאו יחידאה הוא דרבי חייא ובר קפרא סבירא להו כוותיה . א"כ י"ל שיפסוק כת"ק ומביא פירושא דרבי יהודה כדי לישמע מיניה דת"ק אוסר אפילו בצריך לשתיהן :* [ת] ואין גורפין תנור וכירים . פירש רש"י דמתקן מנא . והקשה בי"ש סימן י"ג א"כ אמאי מפ' בגמרא טעמא דאין שוברין משום תיקון מנא ואינו מפ' אין גורפין משום תיקון מנא ע"ש. ואישתמיטתי' מ"ש תוס' פ' אין צדין דף כ"ח ד"ה גריפת שנאלו גם מפי' ר"י שכתב טעמא משום אשווי גומות א"כ לא הוי דומי' דהכי אתריגנא דמשיבי משום דהוי תיקון כלי . וס"ל לתוספות דתלמודא מפ' טעמא דריפא משום תיקון מנא וממילא נשמע כל אינך דחשיב בהאי בבא שעמייהו נמי משום תיקון מנא :

[א] גריפה דשמעתין מיירי כו' ואפ"ה התירוה דאין בה אלא איסור טלטול . מהרש"ל בסי' הנזכר ליישב לפי דברי רבינו דהא דכתב גריפה דשמעתין קאי אמתניתין ואברייתא והך אמוראי דגריפה דמתני' אינו אסור משום תיקון מנא אלא משום טלטול עפר ואבנים ומשכיבין דתנן היינו להשכיב האפר והאפר שכן מותרין אבל להשכיב העפר ואבנים אסורים משום טלטול אף דלא שייך ביה תיקון מנא ע"ש . ודבריו תמוהים דהא מתניתין דקתני אין גורפין א"א לפרש דאיירי מהטפילה והטיחה שנפלו כלל והפת נאפת יפה בלא גריפה . דא"כ קשה פשיטא משנה שאינה צריכה היא ועוד למה מכבשין . א"ו מתני' איירי בגוונא שאינו צריך כ"כ בגריפה אלא שיהא הפת נאפת יפה שלא יגע בפת . א"כ קשה ממתניתין אהנך אמוראי לפי פי' רבינו דהתירו גריפה כדי שיהא הפת נאפת יפה ושלא יגע בפת . וליכא למימר דמתני' אתי כרבנן ואינהו סבור להו כרבי יהודה א"כ קשה דהא רבא גופיה בפרק אין צדין גבי מעביר סכינא אפומא דדיקולא ס"ל הלכה ואין מורין כן . וא"כ כאן למה אזהר כן לשמעיה . אע"כ דלמתני' ובברייתא איירי בתנור חדש ומשום תיקון מנא כדלמתן . והנך עובדא דאמוראי לא היה אלא בתנור ישן והתירוהו לגרוף כדי שתהא הפת נאפת יפה ולא יגע בהפת התירוהו טלטול אף שאין צריך בגריפה כ"כ עיין פ' אין צדין סימן י' מ"ש שם . אבל תימה מה שלא הביא בש"ע ובטור דין גריפה בתנור חדש . ועיין סימן תק"ז בב"י ובב"ח וט"ז : [ב] ה"ג פי' הרי"ף שהאפר : [ג] והקשה ר"ת מהא דאמרינן בפ"ק דשבת כו' . דברי רבינו תמוהים כי מאי קושיא איכא דרבינא סבר כאביי דאמר התם מאי אפר עפר . דזהו בר גיבול אבל אפר לא . ומו מאי תירץ אליבא דר' וכו' דמיירי שנתן מים מבעו"י וזהו לרבי . אבל לר"י בר יהודה לא מהני נתינת מים . והרי"ף פוסק כר"י בר יהודה בפ' מי שהחשיך סימן ג' וא"כ לרבינא לא אתיא אליבא דהלכתא . ונראה דביאור דבריו כך הוא דהא אביי פריך התם ע"כ לא קאמר ר"י אלא בקמח דבר גיבול הוא . אבל דיו דלאו בר גיבול אימא לחייב והא דקתני אחד נותן את האפר מאי אפר עפר א"כ קשה אם רבינא סבר כאביי הואיל ולאו בר גיבול הוא חייב טפי היאך אמר רבינא לפי' הרי"ף דמותר לשרוק התנור הואיל ולאו בר גיבול הוא כמו שהקשו תוס' קושי' זו בפ"ק דשבת אע"כ צ"ל דלא ס"ל כדלדמי אביי אלא כרב יוסף . א"כ קשה כי מגבל לי' . ר"ל שנותן מים עליו ביום טוב ומגבלו לכ"ע חייב . וע"ז תירץ שפיר וכצ"ל ואליבא דהרי"ף אפשר לפ' דלעולם רבינא סבר כדלדמי אביי מאי אפר עפר . ולא תקשי א"כ לרבי יוסי היאך שרי לגבל ביו"ט דמיירי שנתן ביה מים מבעו"י דנתינת מים היא גיבולו כיון דלאו בר גיבול הוא ולכך שרי לגבל ביו"ט . ותי' זה שתירץ רבינו מוכרחים לומר אליבא דהרי"ף . דלא"ה קשה קושיא עצומה לפי מה שפסק הרי"ף בפ' מי שהחשיך כר"י בר' יהודה והכא פסק כיון דלאו בר גיבול הוא שרי לגבלו ביו"ט . א"כ לא ס"ל כשינויא דאביי ומתני' דהתם דקתני אין שורין דיו אתי' ע"כ מוקמינן כרבי כדאמר רב יוסף . ובספרו העתיק משנה זו . וכיון דפסק כר"י בר"י יהודה . א"כ מתני' דא שלא אליבא דהלכתא דלר"י בר"י נתינת מים לאו היינו שרייתן . אבל לפי תי' רבינו דמתני' אין שורין דיו אתי' כר"י בר"י וכאוקימתי' דאביי כדאמרן . וביש"ש מגיה ואליבא דר"י ואפשר שכן מהירות פלטתו . וא"ת הלא המורסן נמי לאו בר גיבול הוא כדאמר בשבת דף קנ"ה אבל מורסן דלאו בר גיבול הוא ואמאי קתני במתני' נותנין מים ע"ג מורסן ואין גובלין . וי"ל דהתם לגבי קמח קאמר דאינו בר גיבול אבל בר גיבול הוא טפי מדיו . וכ"כ תוס' דף י"ח בפ"ק דשבת . ולכאורה אמרתי שמפ"ז ניחא נמי פסק הרמב"ם פ"ג דשבת שורין דיו סמוך לשבת משמע הא בשבת אין שורין א"כ ס"ל כר' ובפ"ח כתב אין גיבול באפר ולא בחול הגס ולא במורסן · א"כ ס"ל דנתינת מים עליהן אינו חייב משום לישה וכפי הבנת הראב"ד . וא"כ קשה דידיה אדידיה ובעל ל"מ ייסב בדוחק ובילך לדך לעצמו דשריית דיו היינו משום צובע ומפ' המשמעתא ע"פ שיטתו בדוחק ע"ש באריכות בפ"ח אבל לפי דברינו ניחא שס"ל כשיטת רבו הרי"ף וזה שכתב אין חייב על גיבול אפר וחול הגס . היינו לאחר שנתן עליהן מים מבעו"י דנתינת מים עליהן זו גיבולן. ולהכי אחר מעשה זאת אין שייך גיבול בהן . וא"כ דברי הרמב"ם עולים כהוגן ולא כהבנת הראב"ד בהרמב"ם . ודלא כמגיד משנה שלידד לומר דרמב"ם ס"ל במה שאינו בר גיבול אינו חייב על שרייתן וגיבולן . אבל אחר העיון א"א לומר הכי דא"כ תקשי לי' מתני' דמי שהחשיך נותנים מים למורסן בשבת ואין גובלין וליכא למימר דמורסן בר גיבול הוא טפי מדיו א"כ מאי קאמר ולא במורסן הלא מתני' שלימה אבל אין גובלין : [ד] ה"ג משום כבודו לא גזרו . כ"ה גי' הש"ס ורי"ף וכפרש"י : [ה] פירוש לפירושו. של הרי"ף : [ו] ה"ג הרגלים מתחיכן : [ז] ד' דפים מחוברים כארבע דופני התיבה. וקשה אמאי צריך ארבע הלא בשתים סגי דהא גבי ביעתא קאמר מניח אחת על שתים . ומצאתי תי' בט"ז סימן שפ"ו ס"ק ד' היכא דצריך לאויר תחתיה מקרי אהל אפילו בב' מחיצות אבל אם א"צ לאויר תחתיה בעינן ד' מחיצות כיון דארבע מחיצות מגיעין לארץ לאוי לתשמיש תחתיה ע"כ . ודבריו תמוהים דהא אכתי קשה גבי מטה אמאי צריך ד' מחיצות הלא צריך לאויר תחתיה לסנדלין כמו שהביא הוא בעצמו בשם הכלבו"א . ועיין בסמוך ישוב לזה : [ח] ה"ג כארבע דופני התיבה : [ט] דהוי בנין חשוב. פירוש שיש לו ד' מחיצות

ועיין

[י] וגם עיקר כוונתו לעשיית אהל [כ] אבל בנין ערלי כזה לא מיקרי אהל בלא מחיצות. רש"י פירש לקמן במשנתין דהך מלתא דרב יהודה אליבא דרבי יהודה דאוסר דבר שאין מתכוין ואנן קי"ל כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר. ולא נהירא דמה ענין זה לדבר שאין מתכוין הרי הוא עושה מה שמתכוין לעשות ואף על פי שאין מתכוין לבנין [ל] מ"מ מתכוין הוא לעשות דבר הדומה לבנין. ואסרוה חכמים גזירה אטו בנין ואליבא דהלכתא היא מלתא דרב יהודה:

יב [מ] **אין** סומכין את הקדירה בבקעת וכן בדלת. בדלת ס"ד. אימא וכן הדלת.

תניא נמי הכי אין סומכין את הקדירה בבקעת וכן הדלת לפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה ורבי שמעון מתיר. ואין מנהיגין את הבהמה במקל ביום טוב משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא: חיזרא רב נחמן אסר ורב ששת שרי. פירוש עצים ממיני הקוצים נקראים חיזרא. רב נחמן אסר ליטול מהן עץ להכניסו בתוך הבשר כמו שפוד לצלות בו. ורב ששת שרי. ברטיבא כ"ע לא פליגי דאסיר דכמוקצה דמי. כי פליגי ביבישתא. מאן דאסר אמר לא ניתנו עצים אלא להסקה. ומאן דשרי אמר לך מה לי לצלות בו מה לי לצלות בגחלתו. והלכתא יבישא שרי רטיבא אסור. פירש רש"י הך הלכתא אליבא דאית ליה מוקצה איקבע ואנן כרבי שמעון דמתיר קי"ל. וה"ר אלפסי שפי' רטיבא אסור משום מוקצה לדידיה ניחא דאיהו פסיק לקמן בשילהי מכילתין (סימן י"ד) דקי"ל כרבי יהודה במוקצה ביום טוב. אבל לרש"י קשה דרב אשי יקבע הלכתא בש"ס דלא קי"ל הכי. [נ] ופירש ר"ת דטעמא דאין סומכין לאו משום מוקצה אלא משום גזירה יום טוב אטו שבת כדמסיק בפרק כל הכלים (דף קכד.) ומסיק התם דמתניתין דהכא בית שמאי היא. דפריך מהך דמשילין אהך דאין סומכים ואההיא דאין בין יום טוב לשבת. ומשני רב פפא הא ב"ש הא ב"ה דפליגי גבי אין מוציאין את הקטן לרה"ר ורבי שמעון מתיר כבית הלל. והא דקתני שלא ניתנו עצים אלא להסקה הכי פירושו ובשבת לא חזו להסקה וגזרינן יו"ט אטו שבת. ורב נחמן ורב ששת דפליגי בחיזרא. ואפילו מאן דשרי לא שרי אלא משום מה לי לצלות בו מה לי לצלות בגחלתו. ואליבא דת"ק פליגי ולא אליבא דרבי שמעון ולא מוקי פלוגתייהו בפלוגתא דב"ש וב"ה אלא כרב יוסף דמשני התם הא רבי אליעזר והא רבי יהושע ולית להו דיחויא דהתם. [ס] וניחא לאוקמינהו כב"ש. ומסקנא דשמעתין והלכתא יבישא שרי רטיבא אסור קיימא שפיר כרב פפא דמוקי הך כב"ש. והא דאסר רטיבא לאו משום דסבר כבית שמאי דלא ניתנו עצים אלא להסקה אלא היכא דחזו להסקה שרו ב"ה לכל דבר. ורטיבא דלא חזי להסקה אסרי לכל דבר [ע] א] ולא משום מוקצה אלא משום דגזרינן ביום טוב אטו שבת. דרש רבא אשה לא תכנס לבית העצים ליטול מהם אוד פירש רש"י משום מוקצה דלא ניתנו עצים אלא להסקה* ור"ת ז"ל פירש משום דמיחזי כמתקן כלי לכבד בו את התנור. [פ] וכן פירש בה"ג. כלי שנשבר אסור להסיקו ביום טוב לפי שמסיקים בכלים ואין מסיקים בשברי כלים:

הגה"ה

* ולית הלכתא כוותיה אלא כרבי שמעון קי"ל דמותר ומותר להשליך בני מעים לכלבים אף על גב דלא מסרחי. מא"ז:

יג **מתני'** רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו. ומגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן. וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק: [דף לג ע"ב] **גמ'** תניא רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו. וחכמים אומרים לא יטול אלא מאבוס של בהמה. ושוין שלא יקטמנו. קטמו לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו את הדלת. בשוגג בשבת חייב חטאת. הזיד ביום טוב סופג את הארבעים. דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים אחד שבת ואחד יום טוב אינו אסור אלא משום שבות. פרש"י הכי ושוין שלא יקטמנו אקיסם קאי. [צ] וכן משמע דאבוס של בהמה לא חזי לפתוח בו הדלת. והא דאמרי רבנן שאין בו אלא משום שבות כשקטמו בידו דהוי כלאחר יד. [ק] דאי בסכין אמאי לא מיחייב כיון דעבד לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו את הדלת. ובתוספתא משמע דקאי האבוס של בהמה דקתני אבל נוטל הוא מן האבוס של בהמה ובלבד שלא יקטמנו לחצוץ בו שיניו ואם קטמו בשבת חייב חטאת במזיד ביום טוב לוקה את הארבעים [ר] ומילתא דרבנן לא מתניא התם. [ש] ולרב יהודה דאמר אין בו משום תיקון כלי איכא לאוקמי בקוטם בידו והכא בסכין. השתא לפום גמרא דידן ושוין ע"כ קאי אקיסם דאבוס של בהמה לא חזי לפתוח בו את הדלת. ואמרי רבנן דבקיסם לחצוץ בו שיניו איכא חיוב חטאת בכלי ושבות ביד. באבוס של בהמה אף בכלי שרי לקטום לחצוץ בו שיניו דדוקא בקיסם דאיכא חיוב חטאת בכלי גזירה ביד אטו כלי אבל באבוס של בהמה לא גזרינן כלי דידה אטו כלי דקיסם. [ת] וכן משמע דמדמי ליה לשבירת חבית דאיירי בכלי. אבל *לפי' התוספות דרבי אליעזר איירי באבוס של בהמה משמע דרבנן אסרי באבוס של בהמה לקטום בסכין. וגמרא דידן עיקר ואפילו בסכין מותר לחתוך מן האבוס של בהמה לחצוץ בו שיניו. אמר רב יהודה אוכלי בהמה אין בהן משום תיקון כלי כלומר מותר לקטום מהם קיסם לחצוץ בו שיניו והכי הלכתא:

יד **ומותר** לטלטל עלי בשמים להריח בהן ולהניף בהן לחולה ומוללו להריח בו וקוטמו להריח בו אחד קשין ואחד רכין. [א] ולא שנא מהא דתנן שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשותה כלי. ועוד דהא רבה בר רב אדא ורבין בר רב אדא אמרי כי הוינא בי רב יהודה הוה מפשח (ד) ויהיב לן אלוותא אלוותא ואע"ג דחזיין לקתתא דנרגי וחציני:

טו [דף לג ע"א] **מתני'** אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר [ב] ולא מן המים. ואין מלבנין את הרעפים לצלות עליהן. [דף לד ע"א] ועוד אמר רבי אליעזר עומד אדם על המוקצה [דף לד ע"ב] ערב שבת בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר. וחכמים אומרים עד שירשום ויאמר מכאן עד כאן: [דף לג ע"ב] **גמ'** אין מוציאין את האור וכו' מ"ט משום דקמוליד. ואין מלבנים את הרעפים מאי קעביד אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני [דף לד ע"א] שצריך לבודקן ואמרי לה מפני שצריך לחסמן. תנן התם דרסה וטרפה בכותל או שרעצתה בהמה ומפרכסת אם שהתה מעת לעת ושחטה כשירה. אמר רבי אלעזר בר ינאי משום רבי אלעזר [ג] בן אנטיגנוס דאפילו שהתה מעת לעת צריכה בדיקה. בעא מיניה רבי ירמיה מר"ז מהו לשוחטה ביום טוב מחזיקין ריעותא ביום טוב* או לא. אמר ליה תניתוה אין מלבנין את הרעפים לצלות בהן והוינן בה מאי קעביד אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני שצריך לבודקן א"ל אנן מפני שצריך לחסמן מתנינן לה. [ד] ונראה דהכי הלכתא דהא ר"ל סבר כי האי לישנא דקאמר הכא בקדירה חדשה עסקינן ומשום ליבון רעפים נגעו בה. והיינו משום חיסום דאיכא חיוב חטאת משום מכה בפטיש. אבל משום שצריך לבודקו ליכא חיוב חטאת: ת"ר תנור וכירים חדשים הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר. אבל אין סכין אותן שמן ואין טשין אותן במטלית. ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן ואם בשביל לאפות מותר. וא"ת כיון דבחדשים הן מצריכי עדיין חיסום א"כ בלא הפגת צונן אפילו היסק ראשון אסור כדאמר לעיל ברעפים חדשים מפני

הגה"ה

*אבל כל הבהמות פשיטא ליה דשרי לשחוט ביו"ט אע"ג דמחמרינן אנפשי' ובדקינן מיהו סמכינן ארובא ורוב בהמות אינם טריפות אבל במקום שהטרפות מצויות כמו הסרכות אסור לשחוט בהמה ביום טוב. מא"ז:

הגהות הגר"א א] ורטיבא דלא חזי להסקה אסרי לכל דבר משום מוקצה [ולא משום דגזרינן וכו' כצ"ל]. כ"ב ר"ל בהא אפי' ר"ש מודה ועי' תוס' (שכ"כ להדיא):

קרבן נתנאל

ועיין תוס' בפ' כירה דף מ"ג ד"ה ופורסין והאי דמחזירין קדרה ע"ג כירה אפילו בשבת. אע"ג דיש לו ד' מחיצות. היינו טעמא דמחיצות נעשית תבעו"י והמחיצות אינם רחבים אינו דומה לבנין חשוב משא"כ כוכא ופוריא אף דמחיצות נעשות תבעו"י מ"מ כיון דמחיצות רחבים דומה לבנין חשוב: [י] וגם עיקר כוונתו לעשיית אהל. להיות לצל הולכך רבינו לזה דעל תי' לראשון עדיין הוי קשה מהאי דפסק רבינו בפ' תולין סימן ג' דכילה אסור משום אהל בלא מחיצות וצ"ל דהאי התם שכוונתו להיות לצל על ראשו: [כ] **אבל** בנין ערלי כזה שאין בו ד' מחיצות וגם לא נתכוין לעשות אהל לא מקרי אהל: [ל] מ"מ מתכוין לעשות דבר הדומה לבנין. כגון פוריא שיש לו ד' מחיצות אע"ג דמחיצות כבר עשויין בחול מ"מ דומה לבנין חשוב כיון שיש ד' מחיצות ועכשיו עושה אהל על גביהן · וביעתא ותביתא אע"ג דאין להם אלא ב' מחיצות מ"מ הוא עושה בשבת סגג וב' מחיצות ומתכוין לאויר תחתיה. אסרוהו חכמים גזרה אטו בנין. משא"כ אם יש כ"א ב' מחיצות והמה עשויים כבר מבעו"י בזה א"א לגזור אטו בנין גמור. דהוי גזרה לגזרה דאף אם עושה בשבת אהל כזה אינו חייב כיון דבשעת מעשה אינו מתכוין לאויר תחתיה. ובזה מיושב קושיא שהקשיתי בסימן זה: [מ] **אין** סומכין את הקדרה בבקעת. אפילו כשהוא אצל האש וא"א לבטל כ"א בסמיכה אסור להשתמש במוקצה לצורך אוכל נפש אבל לטלטל ולסלק מוקצה בשביל אוכל נפש כתבו התוספות דשרי וכ"כ בחידושי מהרש"א ומ"א סימן תק"ט ס"ק ט"ו הוכיח ג"כ סברא זו ולא ראה דברי מהרש"א. וק"ק אמאי לא אמרינן ג"כ מה לי לבטל בו בגחלתו ומה לי לסמוך קדרה בו שהוא צורך בישול. ולפי פי' ר"ת בסמוך ניחא דסומכין בבקעת ברטיבא איירי וגזרינן יום טוב אטו שבת ולאיכא דאמרי דלרב ששת שרי אפילו ברטיבא מתני' אתיא כר"א ורב ששת ס"ל כרבי יהושע. אבל לפרש"י קשה. ויש לחלק דחיזרא צורך צלי דא"א לצלות זולתו. מה שאין כן סמיכת קדרה רוב פעמים נתבשל הקדרה ואין צריך לסמיכת הבקעת על כן לא חלקו ואסרוה: [נ] ופירש ר"ת דטעמא דאין סומכין לאו משום מוקצה אלא משום גזרה יום טוב אטו שבת. והיינו ברטיבא כמו שסיים ואזיל וא"כ אתיא מתניתין אליבא דהלכתא. אבל הברייתא בבקעת יבשה איירי דאי בלאה לא הוי פליג ר"ש. ומה"ט לא פליג ר"ש במתניתין: [ס] ה"ג וניחא לאוקמינהו כר"א מלאוקמי' כב"ש: [ע] **ולא** משום מוקצה אלא משום דגזרינן ביום טוב אטו שבת. כיון דרטוב הוא החיזרא א"כ לא חזי להסקה ואם מתיר ביום טוב בשבת נמי יתיר כיון דעץ לחה לא חזי להסקה ובכה"ג יו"ט ושבת שוין. משא"כ ביבשה דאוי לצלות ולבטל בו אוכל יש לחלק דביו"ט שריין מלאכת אוכל נפש ולא בשבת. וא"ת ל"ל משום גזרה תיפוק ליה כיון דלאו כלי הוא להסיק א"כ אסור לטלטל בין לצורך גופו בין לצורך מקומו. וי"ל כיון דלא חזי להסקה מ"מ עומדת להסיק. וחזי נמי להסיק גדול. וא"ת כיון דלא חזי להסיק קטן מודה ב"ה דגזרינן יו"ט אטו שבת. ומהאי טעמא לא ניחא לרבינו דברטיבא מודה ר"ש דמוקצה הוי כמו אבנים ועפר כמ"ש תוס' דאינו דומה דהא חזי מ"מ להסיק גדול: [פ] וכן פי' בעל ה"ג. עיין פ' נוטל דף קמ"ג. וקשה כפי מה שהביא רבינו בפ' משילין סימן י"ד בשם בה"ג לחלק בין מוקצה לנולד דקי"ל כר"י א"כ מאי פריך למימרא וכו' והאמר רבה. והיכי פשיטא ליה דרבה כר"י ס"ל דאית ליה מוקצה דהך דאוד טעמא משום תיקון כלי ודאין מסיקין בשברי כלים היינו מטעם נולד. ולגבי בר אווזא אינו אלא איסור מוקצה. ורבים מן המפרשים נתקשו בזה ויש מהם שהסכימו שה"ג לא היה גורס קושיא ופירוקא דא. ונראה לי ליישב דהך בר אווזא איירי שנשחטה ביום טוב והשיב נולד וכמ"ש מ"א סימן תצ"ט ס"ק ט'. ופריך מנולד אנולד. ומשני כיון דמסרחא אם יניחה לימות החול ולהכי מאתמול דעתיה עליה. כלומר לאכול הוא עצמו. עם היות שהוא דבר שאין דרכו לאכול ביו"ט. א"כ לאו נולד הוא דעדיין מוכן לאדם וליכא לפרש מאתמול דעתי' עלוי' למיתב לשונרא כיון דהמתים צריכין לאווז לא מהני מה שדעתו עלוי' מאתמול כמ"ש תוספות בפ' כירה דף כ"ט ד"ה אבלן לענין גרעינין. ודלא כמהרש"ל סימן י"ז שדחק בזה: [צ] **וכן** משמע דאבוס של בהמה לא חזי לפתוח בו את הדלת. וא"ת פשיטא דהא"כ רב יהודה דאמר אוכלי בהמה אין בו משום תיקון כלי ומותר לכתחלה דלא כמאן. וי"ל דצריך לזה לתרולי רב יהודה גופא מנ"ל דחכמים מתירין באבוס של בהמה אפילו לכתחילה הא קאמר וכן משמע וכו'. א"כ י"ל דרב יהודה דאמר דאין בו משום תיקון כלי היינו בדיעבד. אלא דלגי' רש"י ליכא למימר דא"כ מאי אילק רב יהודה בין רכין לקשין ס"ל לשנויי אנא דאמרי כרבנן והא איכא למימר דרבינו ס"ל כגי' ר"ח ועי"ל לפירוש רש"י דרב יהודה לכתחילה קאמר ובאבוס בהמה גם כן יש לחלק בין רכין וקשין דבקשין פטור אבל אסור. עי"ל דרב יהודה איכא לאוקמי' בקוטם ביד וחכמים דאמרי לא יקטום היינו בכלי וכמ"ש רבינו בסמוך לפי התוספתא: [ק] **דאי** בסכין אמאי לא מחייב כיון דעבד לחצות בו שיניו ולפתוח הדלת. ומלשון רש"י משמע אפילו בקוטם בכלי נמי תיקון לאחר יד הוא ולא תיקון מעליא א"כ מחתכו ותמחקו: [ר] ה"ג ומילתא דרבנן דאמרי אין בו אלא משום שבות לא מתניא התם: [ש] **ולרב** יהודה דאמר אין בו משום תיקון כלי איכא לאוקמי בקוטם ביד. ואיני יודע למה צריך רבינו להשוות דברי ר"י עם ברייתא דתוספתא כיון דלפום גמרא דידן ליתא להך תוספתא וכמ"ש וצריך עיון: [ת] וכן משמע דמדמי לי' לשבירת חבית דאיירי בכלי. כדתנן התם מתיז ראשה בסייף: [א] **ולא** שנא מהא דתנן שובר. וא"ת מתניתין דחבית איירי במוסתקי ולא יכול לבא לידי חטאת ה"נ אף כשקוטמו בסכין להריח נמי אינו חייב חטאת אף לסברת רבינו דבקוטם בסכין לחצות שיניו חייב חטאת אף כשאינו ממחקו היינו טעמא דבכה"ג עושה אותו כלי לחצות שיניו ולפתוח את הדלת משא"כ כשחותך בסכין להריח מה כלי עושה בזה. אבל לכתחלה נראה לי דאסור לקטום בסכין. דהא אמר ר"א דמחייב חטאת ביד הכא בקוטם ביד פטור אבל אסור ורבנן דאמרי התם בקוטם ביד פטור אבל אסור בקוטם להריח מותר לכתחלה משמע הא בקוטם בסכין דמודו רבנן דחייב חטאת כמו שביאר רבינו בסמוך א"כ בקוטם להריח בסכין פטור אבל אסור דמדל"א ביד נשמע לרבנן בסכין ולא דמי לאבוס של בהמה דלא גזרינן הא כלי אטו הא כלי. וזה ראיה ברורה לפסק מהרש"ל ודלא כט"ז סימן תקי"ט שמתיר לקטום בסכין להריח אפילו לכתחלה ומה שהקשה שם דהא אבוס בהמה שרינן אפילו בסכין והוכיח רבינו מדמדמי ליה לשבירת חבית דאיירי בכלי. וא"כ בגמרא מדמי בהדיא קוטם להריח לשבירת חבית משמע נמי דאיירי בכלי לק"מ כי רבינו מסיק בפ' חבית סימן ו' דאף לרבנן במסקנא מוקמי' לה להאי דחבית במוסתקי. וא"כ אף כשמתכוין לעשות פה אינו חייב חטאת ומש"ה שובר אפילו לכתחלה בסייף. וה"ה אבוס בהמה נמי לא יוכל לבא לידי חטאת בכלי מ"ה מותר אפילו לכתחלה ולא גזרינן משום קיסם לחצות בו שיניו דא"כ בחבית מוסתקי נמי נגזור אטו חבית שלם אלא לא גזרינן הא אטו הא. והא דפריך בתחלה וקשין לא מ"ש חבית דס"ד דהמתקן דבחבית שלמה איירי ומ"מ לא גזרינן לא מתכוין אטו מתכוין א"כ קשין נמי. אבל לבתר דאוקמי' במוסתקי שפיר גזרינן אינו מתכוין אטו מתכוין ובקיסם כשקוטם בכלי לחצות בו שיניו חייב חטאת גזרינן אף באינו מתכוין. ובאבוס בהמה בקשין לקטום בסכין אסור לכתחלה. וברכין לאוד הוא דמותר אפילו לכתחלה דכיון דאפילו במתכוין לא יוכל לבא לידי חיוב חטאת כיון דאוכלי בהמה הם. וזהו שדקדק רבינו וקוטם להריח אחד קשין ואחד רכין ולא שנא מהא דתנן שובר כו' הכי הל"ל אחד רכין ואחד קשין. אלא ה"ק אחד קשין ביד ואחד רכין בסכין דרכין דומין ממש לחבית מוסתקי דאיירי בכלי: [ב] **ולא** מן המים ולא מן הרעפים. כך הגי' שלפנינו אבל הרי"ף ורבינו וגם הרמב"ם וה"ג השמיטו הרעפים. וכן הוא הנכון דמן הרעפים המה לבנים שמכבין בהם הגג. א"א להוציא מהם אש. ובמדרש בראשית פרש' י"א זימן לו הקב"ה שני רעפים והקישן זה לזה ויצאת מהן האור. היינו אבנים הידועים שמוציאין מהם אש. אבל במתניתין א"א לומר הכוונה על אלו רעפים. דהא קתני בריישא ולא מן האבנים: [ג] ה"ג בן אנטיגנוס אפילו שהתה: [ד] **ונראה** דהכי הלכתא דהא ריש לקיש וכו'. ומזה מסיק ברמזים ובטור סי' תצ"ח בסוף שנדרסה שצריך שתהיה מעת לעת ובדיקה אחר שחיטה דיכול לשוחטו ביום טוב דלא מחזיקין ריעותא. והקשה בזה מהרש"ל סי' י"ט וז"ל ולא אבין דבריהם דאילו חיישינן ללישנא קמא דרבי יוחנן דאמר מפני שצריך לבודקן ליתא דריש לקיש גבי' דרבי יוחנן. ועוד דלמא תרווייהו איתא דחיישינן לבודקן ולחסמן ומאן לימא לן דלבודקן לא חיישינן. ועוד הא רבי ירמיה דקא בעי לחוסמן מני ליה ואפ"ה קא מבעי' לי' מי מחזיקין ריעותא וא"כ מאי סיוע מנ"ל דס"ל לחוסמן ע"כ. והנה קושיא ראשונה לכאורה יש ליישב שכוונת רבינו מאחר שא"א לתרץ הברייתא דקתני אחד הכיא את הקדרה אלא אליבא דלישנא בתרא א"כ ע"כ לישנא קמא דרבי יוחנן ליתא. אמנם כשנדקדק בדברי רבינו שכתב דהא ר"ל סבר כי האי לישנא הל"ל דהא הברייתא א"א לאוקמה אלא אליבא דלישנא בתרא. והנה מצאתי בשו"ת תורת יאיר סימן קנ"ח שהאריך בשמועה זו בשאלה להגאון מוהר"ר גרשון ז"ל. והעלה בארוכות לפי דבריו שרבינו ס"ל דהאיבעי' דרבי ירמיה לא נפשט אלא משום דס"ל ספיקא דרבנן לקולא ע"ש וזה דוחק גדול דא"כ למה צריך להביא ראיה מהך דריש לקיש סבר כי האי לישנא. והנה הגאון הנ"ל האריך למעניתו לתרץ שני קושיות האחרונים באומרו דע"כ לישנא דחיסום לית ליה טעמא דלבודקן דאל"כ: מאי איכא בין לישנא דחיסום ולישנא דלבודקן דהא תרווייהו לא אסרי אלא ברעפים חדשים. וא"כ ע"כ ר"ל נמי ס"ל חיסום לחוד שאין סברא לחלק בין ר"י לר"ל ע"ש. ולא אוכל ליזד לסוף דעתו בזה

תפארת שמואל

לבקוע בידים אפילו בלא עץ גדול ולא נסירה: (ד) ויהיב לן אלוותא אלוותא וכו'. פירש רש"י היה מספח בידו ענפים מעץ גדול ומזה כתב הטור בהלכות יו"ט דנראה מפרש"י דמותר לשבר ולבקע עץ גדול אף שאפשר להסיק בלא ביקוע ומדברי א"א הרא"ש ז"ל יראה שאף ביד אסור עכ"ל ולי נראה דאין להביא ראיה מרש"י דהכא איירי בעץ גדול שלא היה אפשר להשתמש בו ולהריח בו מפני רוב גדלו והא ראייה שאפילו אחר פיצולו היו מקלות גדולות הראוי לבית יד של מרגא ומה שהרשות ביד דבסכין ודאי אסור דהוי תיקון ממש בפרט מאחר שעשה אלוותא כו' אפי' עץ קטן אסור לקטום בסכין אלא קוטמים ביד דומיא דמוללן וק"ל: הדרן עלך המביא

שצריך לחסמן. וי"ל דהתנור אינו נגמר בהסקה עד שיפנגו בלונן. [ה] ומכאן יש ללמוד שאין לבשל בקדירה חדשה ביום טוב דחסומי קמחסם להו* וקא חזינן דמדייתי ואין מחזיקין מים עד שיבשלו בהן פעם אחת. וגרסי' בירושל' דמו"ק(פ"א ה"ט) ר' יודן ב"ר ישמעאל אורי מדוהק להביא כירה חדשה מבית האומן לשפות עליה קדירה ביום טוב :

הגה"ה

* ולא היא הכא מיירי בקדירה ריקנית דלא שייך בהם ליבון רעפים אבל כשמבשלים בה מאכל לא שייך בה ליבון רעפים. העתק מן התוס' :

טז ת"ר מולגין את הראש ואת הרגלים ומהבהבין אותן באור אבל אין טופלין אותן לא בסיד ולא בחרסית ולא באדמה ואין גוזזין אותן במספרים ואין גוזזין את הירק במספורת שלו אבל [ו] מתקנין את הקנים ואת העכביות. ומסיקין ואופין בפורני ומחמין חמין באנטיכי [ז] ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת* [ח] בעל ה"ג אוסר למלוג את כל הגדי כדי לאכול העור משום דקל יותר להפשיט ואיכא טירחא יתירא:

הגה"ה

* וקא דאמר לעיל ואם בשביל לאפות מותר י"ל דהכא מיירי בפורני שהוא גדול ויש לחוש יותר שמא תפחת. העתק מן התוס' :

יז ת"ר אין נופחין במפוח ביום טוב אבל נופחין [ט] בשפופרת ואין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו. וי"א דמפוחים קטנים של בעלי בתים דלא חזו לאומנים לא למלאכת נפחים ולא לצורפי כסף וזהב שרו*. ואין להקל מדלא אשכחן היתרא אלא בשפופרת מכלל דכל מפוחי אסירי. ת"ר אין פוצעין את הקנה לצלות בו מליח אבל פוצעין את האגוז במטלית ואין חוששין שמא תקרע :

הגה"ה

ויש ליזהר שלא לנפח בו כלל ומיהו העולם נהגו בו היתר מלמעלה למטה ועוד אומר ה"ר לבי דיש לדחות מה שפי' רש"י מדלא מפליג במפוח גופה כו' דשמא הא עדיפא ליה דכוליה בשל אומן קמיירי. העתק מן התוס' :

הדרן עלך המביא

פרק חמישי

א [דף לה ע"ב] **משילין** פירות דרך ארובה ביום טוב אבל לא בשבת. ומכסין את הפירות בכלים מפני הדלף. וכן כדי יין וכדי שמן.

(א) נותנין כלי תחת הדלף בשבת. מתוך פירוש רש"י משמע דמכסין את הפירות איירי ביום טוב [א] ויותר נראה כדברי ר"י דבשבת דקתני בסיפא קאי אהני תרי בבי. דמדקתני רישא ביום טוב אבל לא בשבת ובסיפא קתני בשבת [ב] משמע דקאי אתרי בבי : גמ' עד כמה. אמר ר' זירא אמר רב אסי ואמרי לה אמר רב אסי אמר רבי יוחנן כאותה ששנינו מפנין ד' וה' קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני ביטול בית המדרש וכן נראה הלכה. ואע"ג דהש"ס שקיל וטרי ודלמא לא שריגא הכא כולי האי או דלמא שריגא הכא טפי מ"מ הני אמוראי לא מספקא להו אלא מדמו לה להאי דהתם ושבקי' ספיקא דסוגיא דגמ' [ג] ואזלינן בתר פשיטותא דהני אמוראי : משילין פירות דרך וכו'. [דף לו ע"א] אמר ר"נ לא שנו אלא באותו הגג אבל מגג לגג לא. תניא נמי הכי לא יוסיעם מגג לגג ואפי' גגותיהן שוין. תניא לא ישלשלם בחבל בחלונות ולא יורידם (בחבל) בסולמות* : ומכסין את הפירות. אמר עולא אפילו אוירא דלבני רבי יצחק אומר פירות הראויים לאכילה. ואזדא רבי יצחק לטעמי' דאמר רבי יצחק אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת. כבר ביארנו במסכת שבת (פ' כירה סימן י"ח) דאין הלכה כרבי יצחק : נותנין כלי תחת הדלף בשבת* [דף לו ע"ב] תנא אם נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע*. בי רחייא דאביי דלוף אתא לקמיה דרבה א"ל זיל ועייליה לפורייך התם כי היכי דליהוי גרף של ריעי ואפקיה.

הגה"ה

* ואפילו כבשים שלנו משום טירחא וכן אם אין ארובה בגג אלא הגג מוקף מחיצות וחלון בכותל וצריך להגביה עד החלון ולהשליכו לא טרחינן. מא"ז :

הגה"ה

* ועושין תקנה למוקצה להצילו שלא כדרכו וכר שכבה מצילין את שמנו. מא"ז :

* ואותם המים מסתפק מהם ביום טוב מידי דהוה אנהרות ומעיינות הבאים מחוץ לתחום שממלאין מהן אפילו בשבת. מא"ז :

יתיב אביי וקא קשיא ליה וכי עושין גרף של ריעי לכתחלה. אדהכי והכי נפל ליה רחייא(ג) דאביי אמר תיהי לי דעבדי אדמר*. אמר שמואל גרף של ריעי ועביט של מימי רגלים מותר להוציאן לאשפה. [ד] וכשהוא מחזירן נותן לתוכן מים ומחזירן. וכי היכי דשרי לאפוקי לריעי אגב מאני שרי נמי לאפוקי בעיניה דהא הואי עכברא דאשתכח באספרמקי דרב אשי נקטוה בצוציתה ואפקוה :

הגה"ה

* ואף על גב דאין עושין גרף של ריעי לכתחלה כדאמרינן לעיל גבי שיורי כוסות משום הפסד ממונו שרי אע"ג לא היה עושה גרף אלא שהכנים מטתו ומיתאסי לי' כריחים לפני מטתו ומפיק להו לברא. העתק מן התוס' :

ב **מתני'** כל שחייבין עליו משום שבות ומשום רשות ומשום מצוה בשבת חייבין עליו ביום טוב. ואלו הן משום שבות לא עולין באילן א) ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים. ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין ב) : ואלו הן משום רשות לא דנין ולא מקדשין ג) לא חולצין ולא מייבמין. ואלו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומות ומעשרות. כל אלו ביו"ט קל וחומר בשבת. ואין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד : **גמ'** לא עולין באילן ד) [ה] גזירה שמא יתלוש. ולא רוכבין על גבי בהמה שמא יחתוך זמורה להנהיגה. [ו] ירושל' (הל' ב) [ז] משום שהוא מצווה על שביתת בהמתו. ולא שטין על פני המים גזירה שמא יעשה חבית של שייטים ה) ולא מספקין גזירה שמא יתקן כלי שיר. ירושלמי (שם) ולא מספקין סיפוק הבא מחמתו דכתיב ויחר אף [בלק אל] בלעם ויספוק את כפיו. ולא מטפחין [ח] טיפוח שהוא לרצונו. [ט] רבי יונה וחבריה דחבריה אמרי [י] בין הכין בין הכין אסור. [כ] רבי יונה אומר אחורי ידיכן שרי (כדתניא) [ל] דהוו סבין ביומיה דרבי יונה והוו מטפחין אחורי ידיהון בשבתא ו). בהגולה דרבי שמעון ב"ר הוו מטפחין אחורי ידיהון בשבתא. עבר ר' מאיר ושמע קליהון אמר רבותינו הותרה שבת שמע ר' קליה אמר מי הוא זה שבא לרדותינו בתוך ביתינו. שמע ר"מ קליה דרבי וערק. נפקין בתריה [מ] פרי מפריא [נ] אפרח רוחא פקיליה מעל קדליה דר"מ אודיק ר' [ס] מן כוותא וחמא קדליה דרבי מאיר מאחורי'. [ע] א"ר לא זכיתי לתורה אלא על דחמית לקדליה דרבי מאיר מאחוריה : לא דנין ולא מקדשין [דף לז ע"א] ולא חולצין ולא מייבמין. כולהו גזירה שמא יכתוב · לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין גזרה משום מקח וממכר : לא מגביהין תרומות ומעשרות ואפילו ליתנם לכהן בו ביום. וה"מ דטבילי מאתמול אבל פירי דטבילי האידנא כגון העיסה לאפרושי מינה חלה מפרשינן ויהבינן לכהן. (ג) [פ] ירושלמי וכולן שעשו בין שוגגין בין אנוסין בין מוטעין מה שעשו עשוי בשבת ואין צריך לומר ביום טוב [צ] ושמע מינה מאן דעבר ואקני בשבת ממקרקעי או ממטלטלי הקנאתו הקנאה :

ג **ואין** בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד. ורמינהי משילין פירות ביום טוב ולא בשבת. אמר רב פפא לא קשיא הא בית שמאי הא בית הלל. דתנן בית שמאי

הגה"ה

א) לא לח ולא יבש ושרשי האילן וקלחי כרוב הגבוהים מן הארץ ג' טפחים הרי הן כאילן ואין משתמשין בהן ולא בעליהן. מא"ז :

הגה"ה

ב) קיפוץ עוקר ב' רגליו כאחד ריקוד עוקר אחת ומניח אחת. מא"ז :

הגה"ה

ג) יש מפרשים בשאין לו אשה ובנים וי"מ דוקא בים לו אשה ובנים אבל אי ליכא שרי ובירושלמי משמע דלכ"ע אסור לקדש וסדר מסיק א"ר מונא סד"א הדין דכנים ארמלתא צריך לכונסה מבעו"י שלא יהא כקונה בשבת ורבינו יחיאל פסק שצריך לבוא עליה מבעו"י דאלמנה אין לה חופה ונמצא דאינה נקנית לא למציאה ולא למעשה ידיה אלא בביאה לכך אסור לעשות ביאה ראשונה בשבת עיין פ"ק דכתובות :

הגה"ה

ד) ולהשען בבריא מותר בתם אסור אבל שימוש להשתמש באילן או בבהמה אפילו בבריא אסור. לדדין אסורין דהיינו קנים הנעוצים באילן ולידי לדדין מותרין דהיינו סולם המונח על אותם קנים וכל תשמישי אילן במחובר אסורין וכל המחובר לקרקע בפחות משלשה כקרקע דמי ומותר להשתמש בו. מא"ז :

ה) ואסור לאדם להושיט דבר ולהוליכו מאצלו וכן אסור לאדם להשיב דבר ולהביאו אצלו וקיסמים שעל פני המים אסור להפילן לכאן ולכאן כדי לנקות המים שיהו יפין ביו"ט. מא"ז :

הגה"ה

ו) כל משמיעי קול אסורין בשבת ודוקא כשמתכוין להשמיע קול ערב לשמחה ומשמיע קול שאין מתכוין לשמחה כגון שמש המקשקש על הדלת להקיץ כל הקהל לבית הכנסת וכיוצא בזה מותר ונכרי המנגן בכלי שיר בנישואין שרי ואפילו אם ישראל אמר לו. מא"ז :

תפארת שמואל

פ"ה (א) נותנין כלי תחת הדלף בשבת וכו'. וכ"ז איירי במים צלולין דאל"כ מבטל כלי מהיכנו אף שבגמרא משמע דדוקא לר' יצחק הוא דמוקי הכי מ"מ נראה דלפי האמת לכ"ע איירי דוקא בצלולין וכ"כ הר"ן סתם ודלא כדעת הטור בסימן של"ח ע"ש : (ב) דאביי אמר תיתי לי דעבדי וכו'. משמע מכאן שלא יתמיר אדם על דברי רבו וכן במרובה וכן גבי יהודה בן קיסמא שאמר מי הוא זה שמראה גדולה לפניו וכו' : (ג) ירושלמי וכולן שעשו בין שוגגין וכו'. פסק הר"י בר פרץ מי שנשבע או קיבל בחרם שלא ליתן דבר או

קרבן נתנאל

בזה אימא דליטנא קמא דר"י ס"ל תרוייהו בדיקה וחיסום ור"ל נמי ס"ל הכי ולטנא קמא דר"ל וליטנא קמא דר"י בהדא שיטה קיימו. ונראה לי ליישב דברי רבינו על נכון וזהו דהלכתא כליטנא דחיסום מדאמר רבי ירמיה אין משום שצריך לחסמן מתניין לה למון רביס ור"ז שביק ליה בגווי' ש"מ דהכי קים לי'. ומה דאיבעי' לי' לרבי ירמיה אי ס"ל להך ליטנא נמי סברא דצריך לבדקן אלא ניחא ליה לומר טעם דחיסום לאסור מדאורייתא ולא משום גזרה דרבנן. או דלמא דגאיד מליטנא קמא לגמרי דלא ס"ל כלל טעמא דבדיקה. וא"כ לדידן דס"ל ליטנא דחיסום מ"מ האיבעיא במקומה עומדת.

אמנם מוכח דע"כ דליטנא קמא נמי ס"ל טעמא דחיסום מהך ברייתא אחד הביא את הקדרה. ולפ"ז ע"כ צ"ל דליטנא דחיסום לא ס"ל כלל טעם דבדיקה דאל"כ מאי איכא בין הך ליטנא להאי ליטנא. וליכא למימר דליטנא קמא לא שמיעא ליה הך ברייתא הא ע"כ נשמע בבי מדרשא של ר"י דהא ר"ל מתרץ לה להך ברייתא מסתמא ר"י נמי ידע להך ברייתא. ושיעור דברי רבינו כך הוא. ונראה הכי הלכתא. שכך נראה שקיבל רבי ירמיה ור"ז. דהא ר"ל סבר כהך ליטנא מהך ברייתא. וא"כ מסתמא ר"י נמי ידע הך ברייתא וס"ל ג"כ טעמא דחיסום וע"כ צ"ל דליטנא דחיסום לא ס"ל כלל טעמא דבדיקה וא"כ עוף שנדרס לא מחזיקינן ליעותא ומותר לשוחטו ביום טוב והדברים ברורים למבין : [ה] ומכאן יש ללמוד שאין לבשל בקדרה חדשה. ובהג"ה ולא היא וכו' העתק מן התוספות. ואיזה תלמיד טועה כתבה. כי אין זו סתירה להנך ראיות שהביא רבינו : [ו] ה"ג מתקנין את הקונדס : [ז] ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת. וקשה דהא בלא"ה אסור כמו רעפים חדשים משום חיסום. תי' מ"א סימן תק"ז. דאיירי בתנורים שלהם. דאינו נגמר בהיסק לאפון עד שילטננו בלונן. אבל תנורים שלנו שנעשו ע"י טיט שהטיט מתייבש ונתחזק ודאי אסור משום חיסום : [ח] בעל ה"ג אוסר למלוג כל הגדי. ודייק לה מדקתני מולגין את הראש והרגל דוקא ראש ורגל : [ט] בשפופרת. קנה ארוך וחלול ומשים ראשה בפיו וראש אחר מקרב אל האש ונופחין ומותר לנפות בכלי זה בלי שינוי וכלי זה מצוי בארץ שוואבן : הדרן עלך פרק רביעי

פרק חמישי [א] ויותר נראה כדברי ר"י. בתוס' בפירקין דף ל"ו ד"ה בדטיבלא ע"ש : [ב] משמע דקאי אתרי בבי. ודעת הרמב"ם והר"ן כרש"י ומהרש"ל כתב וכן נראה עיקר דהא כדברי ר"י הל"ל ומכסין את הפירות מפני הדלף בשבת וכן כדי יין כו' דהוי קאי בשבת אבל מה דתני אחריו. אלא בוודאי דהא דקתני בשבת לא קאי אלא אבבא בתראה. ע"כ. ואני שמעתי ולא אבין. דהא מוכח להדיא דאפילו בשבת מכסין פירות וכדי יין משום הפסד ממון דהא לר"י מתניתין איירי בפירות הראויין גם לעולא איירי מתניתין נמי בפירות הראויין דהא קאמר ואפילו אוירא דלבני. ובברייתא קתני פורסין מחצלת ע"ג לבנים בשבת אע"ג דאוקי התלמודא לאייתור מבנינא דחזי למזגא עלייהו. מ"מ לא עדיפא מפירות הראויין וכדי יין. ויותר מזה קתני בברייתא לעיל דף ג' אחד ביצה שנולדה בשבת כו' אין מטלטלין אבל כופה עליו את הכלי מפני הפסד ממון וה"ה דמכסין אפילו פירות טבלים ואף דמוקמי רבי יצחק בצריך למקומו אבל לעולא לא מוקמינן בצריך למקומו כמו שפירש רש"י שם. ע"כ אין לזוז מפסק ש"ע סימן של"ח ודלא כמ"א שהגי' עליו דעת מהרש"ל : [ג] ואזלינן בתר פשיטותא דהני אמוראי. דלא חיישי לדאוי ולאפרושי בין שבת ליום טוב ה"נ נקטינן בכולהו דיליף מהדדי. אלו הם דברי הרז"ה. אבל הרי"ף השמיע להך איבעי' לומר דשרי אפילו טובא כתב מהרש"ל סימן ל"ב דהיינו טעמא כיון דהתם רב אסי בתיקו נגד הני אמוראי עומד בספק עד שיבא מורה לדק וספיקא דרבנן לקולא ע"ש באריכות. ותמהני דקשיא דידיה אדידיה שכתב לעיל בפ"ק סימן מ"ג וז"ל וכן נראה דעת הרי"ף שס"ל לחומרא שהשמיט האיבעי' ואומר אני אי לא נפשטא האיבעי' אזלינן לקולא. אבל מאחר שרב אסי ודורו שמתו התלמוד וכתבו עליו תיקו אלמא שהניחו בספק איסור עד שיבא אליהו ע"כ. וצ"ל דהרי"ף השמיט מימרא דר"י. דאזל לטעמי' דברים מפנין לא הכריע אי ד' וה' דוקא או אפילו טובא. וכמו כן ולא את האוצר. או שלא יתחיל או לא יגמור. ואיך האיבעי' י"ל דס"ל כסברת הרז"ה דיום טוב ושבת חדא מילתא היא : [ד] וכשהוא מחזירן נותן לתוכו מים ומחזירן. לכאורה היתר דאגב מים מותר לטלטל הכלי. וקשה דהא קי"ל לא התירו ככר או תינוק אלא למת בלבד ותי' רי"ו ור"י אבוהב דאיירי שצריך להוציא בו ריעי או מי רגלים. ורבינו לא חילק בכך · ונראה דהיינו טעמא דכשאין בו מים אסור לטלטלו דמאום הוא ולאו כלי הוא דאפילו לכסות בו מנא אינו ראוי וכ"כ הב"ח. משא"כ כשיש בו מים. ואיירי במים זכים דראוי לשתיית בהמה · אלת"ה אפילו יש בו מים נמי גרף הוא וכ"כ הרשב"א. וכיון דאית בי' מים זכים כלי הוא ליתן מים לבהמתו ודלא כב"י ומ"א סימן ש"ח ס"ק ס' שנדחקו בזה : ודע שבעודו בידו מותר להחזירו אפילו בלא מים כ"כ מ"א סימן ש"ח ס"ק ס'. ולא נראה דכי עושין גרף לכתחלה דבמוקצה פסקינן כן ולא בגרף. עוד כתב מ"א ס"ק כ"ע כשצריך הכלי לפנות עלי' מותר להחזירו בלי מים דגדול כבוד הבריות ותו כתב ס"ק ס' בשם מהרש"ל וכי"ו דאיירי כשנתן בו מים וצריך הכלי לפנות עליה. א"כ דבריו סותרים זה את זה. גם ביש"ש ורי"ו לא נזכר מזה רק שצריך הכלי להוציא ריעי או מי רגלים : [ה] גזרה שמא יעלה ויתלוש. ואילן יבש בין בימות החמה ובין בימות הגשמים. עיין פ' המוצא תפילין סימן י"א י"ב כי שם מקומו : [ו] ירושלמי הלכה ב' והולכך לטעם הירושלמי בגווני דלא שייך שמא יחתוך זמורה כמו במדבר או בספינה ואהכי מהני טעם הירושלמי ואפילו הכי אסור ודלא כרמ"א סימן רמ"א ס"ק ב'. ושלא כדין השיג מ"א שם ס"ק ט' על העולת שבת דרבינו אוסר אפילו בספינה וכמו שהוכחתי בפרק מי שהוציאוהו סימן ג'. ומ"ש מ"א דהספינה ה"ל לדי לדדין לא דמי דלדי לדדין לא משתמש כלום בבהמה. אבל בהמות המושכות בספינה עובר משום שביתת בהמתו. ואין לומר דמותר באמר שבהמות והספינה שייכים לנכרי א"כ יושב בקרון גם כן תשתרי בכה"ג. אע"כ צ"ל כמ"ש בהגהות מרדכי בעירובין דף רכ"ח דהוי כמו קיבולת בבית ישראל מפני שישראל יש לו מקום בקרון או בספינה ע"ש : [ז] מפני שהוא מצווה על שביתת בהמתו. פי' דלצער הוא לה כשרוכב עליה ועובר משום למען ינוח שורך וכן הוא בטור סי' ש"ה משום צער בעל חיים. ומהרש"ל סימן ו' השיג מהירושלמי על שיבולי לקט סימן קמ"ו סעיף ג' שהביא הכמ"א שם דמוכח דמצוה על שביתת בהמה ביום טוב. ומ"א שם ס"ק י"ב הלין בעדו ואומר שהמה מפרשי' הירושלמי משום שביתת בהמתו שילא חוץ לתחום וסובר דתחומין דאורייתא והאדם עצמו אינו עושה איסור כיון שיושב על הבהמה כמ"ש רבינו בפ' מי שהוציאוהו בשם הרשב"ס ע"כ. ודבריו תמוהים דהרשב"ס כ"כ אמי שיושב בקרון. דפסק כר"ת דפוטר בכלאים היושב בקרון אבל ברכוב שמנהיג ברגליו ואזלי מחמתיה הרשב"ס גם כן מודה דאסור לצאת חוץ לתחום דרכוב כמהלך דמי כמו שהאריך מ"א סימן רמ"ו. ומי שרוכב על כלאים כ"ע מודו דלוקה. ע"כ אין להקל בשביתת בהמה ביום טוב וכמ"ש מ"א שם להלכה. ואם תקשי לך על מה מביא רבינו הך ירושלמי · הלא תלמודא לא ס"ל. י"ל דהתלמודא נמי סבירא הך טעמא דהירושלמי והא דקאמר משום שמא יחתוך זמורה. דאי משום שביתת בהמתו למען ינוח. אם רוכב עליה להשקותה או להביא לה מזונות הוי שרי דזה אין לער לה כי אם הנאה. כמו שכתבו התוספות בפ' כל כתבי דף קכ"ב דיבור המתחיל מעמיד עיין שם. אהכי קאמר דבכהאי גוונא מכל מקום אסור משום שמא יחתוך זמורה : [ח] טיפוח שהוא לרצונו. טיפוח וסיפוק תרווייהו יד על גבי יד ודלא כפרש"י טיפוח יד ע"ג רגל : [ט] ה"ג רבי יונה וחבריה דחבריה : [י] בין הכין בין הכין אסירי. פי' בין קומי ידיכן או אחורי ידיכן : [כ] ה"ג ר' יונה אמר אחורי ידיכון שרי דהוו : [ל] דהוו סבין · פי' זקינים : [מ] פרי מפריא. פי' כלים יצאו אחריו ורבי מאיר כן מפניהם : [נ] אפרח רוחא פקילי'. סרות הגביה מכנפת מעל טוארי' דר"מ : [ס] ה"ג מן כוותא. פי' חלון : [ע] א"ר לא זכיתי. עיין עירובין דף י"ג ע"ב : [פ] ירושלמי וכולן שעשו. כל הספרים ראשונים ואחרונים כותבין כן בשם ירושלמי. ולא מצאתיו · אך ראה ברייתא זו בתוספתא פ"ד : [צ] ושמע מינה מאן דעבר ואקני בשבת ממקרקעי או ממטלטלי הקנאתו הקנאה. וכן הוכיח רבינו בפ' איזהו נשך

אומרים אין מוליכין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרה"ר ובית הלל מתירין*:

הגה"ה
*אבן ככר נהגינן להדליק נר של בית הכנסת ביו"ט כמתני' כבית הלל. מא"ז:

ד **מתני'** הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי היא כרגליו. פירוש אם מסרה לאחד מהן ביום טוב הרי אלו כרגלי המוסר: [דף לז ע"ב] **גמ'** מתני' דלא כרבי דוסא. דתניא רבי דוסא אומר ואמרי לה אבא שאול אומר הלוקח בהמה מערב יום טוב [ק] אע"פ שלא מסרה לו אלא ביום טוב הרי הן א כרגלי הרועה. אלמא כל בהמות שבעיר הרי הן כרגלי הרועה. אפילו תימא רבי דוסא ולא קשיא כאן ברועה אחד כאן בשני רועים. מתניתין בשני רועים דקתני לבנו או לרועה משמע שגם בנו גדול לרעות צאן אביו. הלכך כל זמן שהבהמה ביד בעלים או שמסרה לאחד מהם ביום טוב הרי היא כרגלי הבעלים. [ר] דלא ידיע מאתמול למי ימסרנה שתקנה אצלו שביתה. ברייתא דר' דוסא בשאין בעיר אלא רועה אחד וכל בהמות נמסרות לו לרעותן הלכך כולהו כרגליו:

ה **כלים** המיוחדים לאחד מן האחין שבבית הרי הן כרגליו ושאינן מיוחדין הרי אלו כמקום שהולכין הולכין: ו **ת"ר** שנים ששאלו חלוק אחד זה לילך בו שחרית לבית המדרש וזה לילך בו ערבית ב לבית המדרש. וזה עירב עליו לצפון וזה עירב עליו לדרום זה שעירב עליו לצפון מהלך לצפון כרגלי מי שעירב עליו לדרום וזה שעירב עליו לדרום מהלך לדרום כרגלי מי שעירב עליו לצפון. ואם מילאו עליו את התחום הרי אלו לא יזוזו ממקומם. פי' לכל אדם יש לו ממקום שביתתו אלפים אמה לכל רוח ואם הניח עירובו בסוף אלפים אמה למזרח שמה קנה שביתתו. ומשם יש לו אלפים אמה לכל רוח נמצא שאין לו למערב ביתו אפילו אמה אחת. ואם הניח עירובו לסוף אלף למזרח הפסיד אלף למערב. הלכך אם הניח זה עירובו למזרח לסוף אלף וזה למערב לסוף אלף כל אחד מהן מוליכו מביתו אלף אמה עד מקום שגם חבירו יכול לילך:

ז **איתמר** [א] ישראל ונכרי שלקחו חבית ובהמה בשותפות. רב אמר חבית מותרת ובהמה אסורה ושמואל אמר אפילו חבית נמי אסורה. רב אמר חבית מותרת דקסבר יש ברירה ובהמה אסורה דינקי תחומין מהדדי. כלומר כיון שהבהמה יונקין איבריה זה מזה נמצאו תחומין שלה כאילו הן מעורבין זה בזה ולא יתכן בהם ברירה ושמואל אמר אפילו חבית נמי אסורה דקסבר אין ברירה ואמרינן מאי הוי עלה רבי יוחנן אמר אין ברירה ורבי אושעיא אמר יש ברירה ואסיקנא דרבי אושעיא אית ליה ברירה בדרבנן אבל בדאורייתא לית ליה ברירה ואיפסיקא הלכתא כר' אושעיא בההיא דקסבר דבדרבנן יש ברירה וקם ליה רב [ור'] אושעיא בחדא שיטתא וכיון דקאי כרבי אושעיא שמעינן דהלכתא כוותיה דרב. ולא בירר רב אלפס ז"ל דבריו דהא הש"ס בעי מאי הוי עלה בעיקר מחלוקתם דפליגי בברירה. ומסקינן דאמוראי אחריני נמי פליגי בברירה. והלכתא דיש ברירה בדרבנן. ואכתי לא ידענא בבהמה דאסר רב משום יניקת תחומין אי הלכתא כוותיה. דהא שתיק להו לרב כהנא ולרב אסי. ואיכא למימר דהודה להם כי לא מצא תשובה לדבריהם וחזר בו או דלמא לא חשש לדבריהם אבל לא חזר בו. והרב אלפס שפסק הלכה כרב סבירא ליה דלא חשש להשיב להם. ובעל העטור כתב דמסתברא כיון דלא אמר הלכתא כוותיה דרב שמע מינה דליתא לדרב דר' אושעיא פליג עליה ולרבי אושעיא אפילו בהמה מותרת. וטעמא דרב משום דקא ינקי מהדדי ליתא דהא שתיק רב וכן הלכתא. וכן כתב הר"ז הלוי ז"ל ולי נראה כדבריהם משום דקשיא לי אי אעיקר מחלוקתם דפליגי רב ושמואל בברירה קאמר הש"ס מאי הוי עלה מאי קא מספקא ליה להש"ס הא קיימא לן בכולי הש"ס הלכתא כוותיה דרב באיסורי. ועוד בכמה דוכתי פליגי תנאי בברירה ואמאי מייתי פלוגתא דאמוראי [ש] הלכך נראה דמאי הוי עלה קאי אמאי דאסר רב בבהמה משום יניקת תחומין. ושתיק להו רב לדרב כהנא ורב אסי ופשיט ליה ממאי דפליגי רבי יוחנן ור' אושעיא בפלוגתא דרב ושמואל ולא פליגי אלא ביש ברירה או אין ברירה אבל אי יש ברירה תרוייהו שרו ולא אסרינן בהמה משום יניקת תחומין הלכך אמרינן דהדר ביה רב:

ח [דף לח ע"א] **אמר** שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם דאוקמיה ברשותא דכל מאן דזבין ליה והוה ליה כבור של עולי בבל דהוי כרגלי הממלא. של רועה הרי הוא כרגלי אותה העיר שאין דעתו אלא על אנשי אותה העיר ואין בני עיר אחרת באין לקנות הימנו. השואל כלי מחבירו בערב יום טוב הרי הוא כרגלי השואל ביום טוב כרגלי המשאיל: ט **האשה** ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן. ורבי יהודה פוטר במים מפני שאין בהן ממש. מערב יום טוב כרגלי השואל פשיטא לא צריכא אלא שלא מסר לו אלא ביום טוב מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן השואל כלי מחבירו מערב יום טוב אע"פ שלא נתנו לו אלא ביום טוב הרי הוא כרגליו. ביום טוב כרגלי המשאיל. ואף ע"ג דרגיל דשאיל מיניה מימר אמר דלמא אשכח איניש מעלמא ושאיל מיניה:

י [דף לט ע"א] **מתני'** הגחלת כרגלי הבעלים והשלהבת בכל מקום. גחלת של הקדש מועלין בה השלהבת לא נהנין ולא מועלין: **גמ'** ת"ר חמשה דברים נאמרו בגחלת. הגחלת כרגלי הבעלים והשלהבת בכל מקום. גחלת של הקדש מועלין בה והשלהבת לא נהנין ולא מועלין. גחלת של ע"ז אסורה השלהבת מותרת. המוציא גחלת לרה"ר חייב שלהבת פטור. המודר הנאה מחבירו אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו. ירושלמי (ה"ד וכ"ה בתוספתא פ"ד) מברכין על השלהבת ואין מברכין על הגחלת. [ת] והא דאסרינן לברך בשלהבת ע"ז ואע"ג דשריא [א] משום דיש עמה גחלת ואע"פ שאין הברכה אלא על השלהבת:

יא **מתני'** בור של יחיד כרגלי היחיד. ושל אותה העיר כרגלי אותה העיר. ושל עולי בבל כרגלי הממלא: **גמ'** תניא נהרות המושכין ומעיינות הנובעין הרי הן כרגלי כל אדם. [ב] ואפילו הן של יחיד דכיון דניידי לא קנו שביתה והן כרגלי הזוכה בהן תחלה. ואין לפרש כרגלי כל אדם כרגלי כל מי שהוא בידו עתה ואפילו מלאו אחר [ג] דהא בתוספתא בהך דנהרות המושכין ומעיינות הנובעין קתני כרגלי הממלא אלמא כרגלי הממלא וכרגלי כל אדם הכל אחד הוא:

יב **איתמר** מילא ונתן לחבירו. פירש שמילא לצורך חבירו רב נחמן אמר כרגלי מי שנתמלאו לו. ורב ששת אמר כרגלי הממלא. בסדר הגאים והמוראים פסק כרב נחמן בדיני וכרב ששת באיסורי. ועוד המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. והיינו טעמא דרב ששת לפי גירסת הספר וכדפירש ר"ת דהא דאמרינן המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ואע"פ שחב לאחרים היינו טעמא משום מיגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה וכיון דזכיית חבירו אינה באה אלא על ידי מיגו דאי בעי זכי לנפשיה הלכך הוי כרגלי הממלא. ורב נחמן לטעמיה דאמר בפ"ק דבבא מציעא (דף י'.) המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו והממלא נמי לא קנה הואיל ולא כוון לקנות והוי הפקר עד שבאו ליד מי שנתמלאו לו:

יג [דף לט ע"ב] **מתני'** מי שהיו פירותיו בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר לבוא אצלו לא יביאו לו מפירותיו. ואם עירב הוא הרי פירותיו כמוהו [דף מ ע"א] מי שזימן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות אלא אם כן זיכה להם ע"י אחר במנותיו מערב יום טוב: **גמ'** איתמר המפקיד פירות אצל חבירו רב אמר כרגלי מי שהופקדו אצלו. ושמואל אמר כרגלי המפקיד. והלכתא כרב באיסורי. ודוקא כשקיבל עליו שמירה אבל ייחד לו קרן זוית הוי כרגלי המפקיד:

יד **מתני'** אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות ואלו הן הבייתות הלנות בעיר ומדבריות הלנות באפר: **גמ'** למה לי למימר משקין ושוחטין מילתא אגב אורחיה קמ"ל דלישקי איניש והדר שחיט [ד] משום סירכא דמשכא: ת"ר אלו הן מדבריות ואלו הן בייתות מדבריות שיוצאות בפסח ורועות ונכנסות לייסוב *ברביעה בייתות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום. רבי אומר אלו ואלו בייתות הן. אלו הן המדבריות שיוצאות ורועות באפר ואינן נכנסות לייסוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. אשכחן רבוותא דפסקי בהא מלתא לקולא ואמרי דס"ל כרבי שמעון דלית ליה מוקצה* וכדאמר רב נחמן (שבת דף י"ט:) עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורי דרידיא

הגה"ה
* (ד) וכלי שבא מחוץ לתחום מותר לטלטלו ובלבד כד' אמות:

ותמרי דעיסקא פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון דרבי יהודה הוא דאסיר ורבי שמעון שרי וקאמרינן (שם דף קנ"ז.) דהלכתא כר"ש ואנן לא סבירא לן הכי דכי איתמר הלכתא כרבי שמעון ג בשבת איתמר. והא דאמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה וכו' *לא קא פסיק רב נחמן הלכה כמאן מינייהו אלא ה"ק פלוגתא דרבי יהודה ור"ש. [ה] וכיון דקיימא לן דבשבת סבירא לן כר"ש דלית ליה מוקצה [ו] וביום טוב כרבי יהודה ממילא שמעינן דה"מ כגון עז לחלבה ורחל לגיזתה וכו' דכולהו ביו"ט אסירי ומה דחזו ליה מינייהו למיכל מינה בשבת כגון תמרי דעיסקא שרי למיכל מינה בשבת. ועוד דרב נחמן *גופיה אשכחן ליה דסבירא ליה דהלכתא ביום טוב כרבי יהודה דאית ליה מוקצה. דאמרינן ברים מכילתין במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה מאי טעמא דב"ה אוכלא דאפרת הוא. אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמא דב"ש מוקצה הוא. ופריק רב נחמן לעולם בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ודאית ליה מוקצה אית ליה נולד ודלית ליה מוקצה לית ליה נולד וב"ש כר"ש וב"ה כרבי יהודה. ומקשינן ומי אמר רב נחמן הכי והאנן תנן ב"ש אומרים (מעלין) [מגביהין] מעל השולחן עצמות וקליפין ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כרבי יהודה

הגהות הב"ח א הרי הן כרגלי הלוקח והמוסר בהמה לרועה אע"פ שלא מסרה לו אלא ביו"ט הרי הן כרגלי הרועה אלמא כל: ב וזה לילך בו ערבית לבית המשתה וזה עירב: ג כר' שמעון לענין שבת איתמר:

הגהות הגרי"פ [א] נ"ל שנים שלקחו וכ"ה בפסקי הרא"ש:

קרבן נתנאל

סימן י"ע מכך דרבא שם דף ס"ה האי מאן דמסיק תריסר זוזי דמקח הנעשה באיסור רבית המקח קיים ע"ש. והא דלא הוכיח רבינו דין זה ממתניתא דרבא בב"ק דף ע' הא דקתני גנב ומכר בשבת באומר לו עקוץ תאנה מתאנתי וקני לך גניבותיך. משמע מקח הנעשה בשבת באיסור הוי מכירה. תי' הש"ך בח"מ סימן ר"ח דדלמא מדאורייתא הוי מכירה אבל מדרבנן לא הוי מכירה. אבל מהתוספתא ומימרא דרבא בהך דגלימא מוכח אפילו מדרבנן המקח קיים. והקשה בספר שלטי גבורים הנך תרתי מימרות דרבא אהך דרבא ברים תמורה דאמר כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עבד ועביד לא מהני. ותי' המחבר דדוקא בשים ריעותא בעיקר המעשה שאמר רחמנא לא תעביד הוי כאילו לא נעשה. משא"כ במכירת שבת או רבית שהאיסור מצד אחר ולא בעיקר המכירה מ"ה המקח קיים. ולפ"ז אם עשה שבועה שלא למכור ומכר נמצא נעשה איסור בעיקר מכירה המקח בטל כמ"ש המרדכי ולא כרמ"א וב"י שם בח"מ סימן ר"ח על המרדכי ע"ש. ובהכי ניחא מה דאמר בכתובות דף פ"א השתא דאמר רבנן לא ליזבין אי עבד וזבין לא הוי זבינא. וכן הוא מסקנת הש"ך וט"ז ע"ש: [ק] **אע"פ** שלא מסרה לו אלא ביום טוב. עיין מהרל"ם שיף שמקיים גירסא זו. ואינו כי הלשון אע"פ אינו מדוקדק אך טעות המדפיס שדלג מתיבת אע"פ עד אע"פ שאחריו. וצ"ל אע"פ שלא מסרה לו אלא ביום טוב הרי הוא כרגלי הלוקח והמוסר בהמה לרועה אע"פ שלא מסרה לו אלא ביום טוב הרי היא כרגלי הרועה: [ר] **דלא** ידיע מאתמול למי ימסרנה שתקנה אצלו שביתה. הא אם מסרה לשניהם וביו"ט בירר דבריו שמסרה לאחד מהן הוי כרגלי שתיהן לפי שלא בירר דבריו מערב יו"ט. ובמ"א סימן שצ"ז ס"ק ה' ט"ס יש וכצ"ל ואם מעיו"ט כו'. וזהו לדעת רש"י ורבינו וש"ע אבל לרי"ף בכה"ג הוי כרגלי בעלים עיין בר"ן: [ש] **הלכך** נראה דמאי הוי עלה קאי אמאי דאסר רב בבהמה. עיין מהרש"ל סימן י"ב שחולק על רבינו ואומר שרב כהנא ורב אסי לא הוו מקשי ליה אבהמה דרב יש לו קבלה מרבותיו דבהמה אסורה. אך הכי פרכי א"כ לאיסור מוקצה נמי ניחוש אלא ש"מ דלא חיישינן ליניקה ובהמה אסורה משום ברירה א"כ חבית נמי ע"ש באריכות. ולא ידענא מאי קאמר כי כמו שתאמר שיש קבלה לרב על בהמה כמו כן נאמר שיש לו קבלה דחבית מותרת. והנה רש"י פי' ג"כ ר' אושעיא אמר יש ברירה וחבית ובהמה מותרת. נמצינו למידין רש"י והרז"ה ובעל העיטור והר"ן ורבינו וטור כולם בשיטה אחת דבהמה נמי מותרת. וכן מצאתי בחידושי רמב"ן בבבא בתרא דף ס"ב כתב ר"ח דשתיקה כהודאה דמיא וכן שמעתי דכל היכא דשתק להו לרב כהנא ורב אסי מודה להו ולא אמרינן משום דלא חש לה. כיון דרב כהנא ורב אסי לגמרי' דרב צריכי' לסברי' לא הוי צריכין מיחש הוא חייש להו וכי שתיק אודויי אודי להו. עד שלבסוף מסיק הרמב"ן דספיקא היא ובדיני ממונות קולא לנתבע ובאיסורא לחומרא. נראה היינו איסורא דאורייתא אבל איסורא דרבנן לקולא והנה בש"ע סימן של"ד פסק דבהמה אסורה. כאלו הלכה מקובלת היא. ולא זכר כל הני רבוותא דמקילין. ובפרט באיסור דרבנן. לכן מי שהקיל ומתיר בבהמה לא הפסיד וראוי לסמוך על הני עמודי הוראה. וביותר אני תמה על הרמ"א שפרש המפה לכבוד הרא"ש ורבינו שפסקיהם בנויים על סברת תוספות ואנחנו בני אשכנזים נגררים אחריהם. ולמה לא הגיה כאן כלום על הב"י שסמך על שני העמודים רי"ף ורמב"ם כדרכו: [ת] **והא** דאסרינן לברך בשלהבת של ע"ז. כדתנן בברכות דף נ"א ולא על הנר שלפני ע"ז: [א] **משום** דיש עמה גחלת כו'. כתב מהרש"ל סימן י"ד ובהכי מתיישב שפיר אמאי לא תני תנא דידן שמה דברים בגחלת וליחשב נמי הא דאין מברכין על גחלת ומברכין על שלהבת כדאיתא בירושלמי. אלא משום דלא תטעה לומר א"כ מברכין נמי על שלהבת ע"ז ע"ש. ולא ידעתי את שיחו היאך נטעה הא מתני' שלימה היא דאין מברכין על נר של ע"ז. ועוד איך תני הך דינא בירושלמי הלא יכול לבא לידי טעות. ולי נראה דלק"מ דתלמודא דידן סבר דגחלת כשהן לוחשות מברכין עלי' כדאיתא בברכות דף נ"ג ת"ר גחלים לוחשות מברכין עליהן. מש"ה לא תני גחלת אין מברכין עלי' דלפעמים על גחלת נמי מברכין. אבל הירושלמי סבר אפילו על גחלים לוחשות אין מברכין. והילך לשון הירושלמי חמשה דברים בגחלת כו' ומברכין על השלהבת ואין מברכין על הגחלת. רבי חייא בר אבי בשם רב אם היו גחלים לוחשות מברכין ש"מ דתימרא קמייתא סברה דאפילו על גחלים לוחשות אין מברכין: [ב] **ואפילו** הן של יחיד. כ"כ תוספות בעירובין דף מ"ז ד"ה נהרות ע"ש: [ג] **דהא** בתוספתא. בתוספתא שלנו פ"ד הגי' כרגלי כל אדם. ודברי רבינו לקוחים מדברי תוס' דעירובין דף מ"ה ע"ב ד"ה ביום טוב שהיה גירסתם כרגלי הממלא: [ד] **משום** סירכא דמשכא. דאי איכא סירכא משתמטא רי"ף. פי' כי בהמה שלא הושקתה קודם שחיטה הריאה מלאה סירכות דקות וקשות. וכ"פ הרמב"ם בפירוש המשניות. ועיין ביו"ד סימן ל"ס ס"ק ל"ב: [ה] **וכיון** דקי"ל דבשבת ס"ל כר"ש דלית ליה מוקצה וביום טוב כרבי יהודה. כמו שהוכיח הרי"ף בסמוך מסוגיא דמפטמתא ברים מכילתין: [ו] **וביו"ט** כרבי יהודה. והיינו טעמא יום טוב דקיל אתי לזלזולי ביה אבל בשבת דחמיר לא אתי לזלזולי ביה והקשה בעל המאור דלא שמעתא דתלמודא לא ס"ל הך סברא. מהא דאמר לעיל דף י"ח גבי טבילת אדם בשבת אף ביוה"כ נמי דליכא מידי דבשבת שרי דהוא איסור סקילה וביוה"כ אסור. ועיין בר"ן ישוב נכון לזה:

תפארת שמואל

או לא למכור או [לא] ימחול לחייב לו או שאר דברים ועבר שבועתו ומכר ונתן אין במעשיו כלום כדאיתא פרק האשה שנפלו כיון דאמרי רבנן לא ליזבין אי זבין לא הוי זבינא ומסתמא אין אמירה דרבנן גדולה משבועתו ואם כן אין במעשיו כלום דע"ז עצמו אבד כחו וזכותו בנדר ובפ"ק דתמורה אמר אביי כל מילתא דאמור רבנן לא תעביד אי עביד מהני ורבא אמר לא מהני ושם מייתי פירכי טובא בין לאביי בין לרבא ומשני כולהו כרבא לבר מיע"ל קג"ס עכ"ל הגה"ה: (ד) **בהגה"ה** וכלי שבא מחוץ לתחום וכו'. פי' כשהן בשדה מאחר דקנו שביתה במקומן אם כן דינן כיוצא חוץ לתחום דאין לו אלא ד"א אבל היכא דבאו לתוך העיר חשבינן ליה כל העיר כארבע אמות ושרי לטלטל וכן האדם מותר להלך כל העיר וק"ל: שם בהגה"ה (פי') ואם הוציאן ישראל חוץ לתחום יש אוסרין אפי' לישראל אחר. עיין בהרא"ש פרק מי שהוציאוהו ע"ש:

וב"ה כרבי שמעון . ומפרקינן אמר לך רב נחמן גבי שבת דסתם לן תנא כרבי שמעון דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה והנבילה לפני הכלבים מוקי להו ב"ה כרבי שמעון . גבי יום טוב דסתם לן תנא כרבי יהודה דתנן אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב מוקי לה לב"ה כרבי יהודה . וכיון דאשכחן לרב נחמן דסבירא ליה ביום טוב כרבי יהודה ממילא שמעינן דעז לחלבה ורחל לגיזתה ותורי דרידיא ותמרי דעיסקא כולהו לרב נחמן ביום טוב אסירי · ומסקלא וטריא דגמרא נמי שמעינן דהלכה כרבי יהודה ביום טוב דקאמר אי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמא דב"ש מוקצה הוא כלומר [ז] כי זה דבר ידוע כי מוקצה אסור . ועוד אמרינן לעיל (דף ד.) תניא אחרים אומרים רבי אליעזר אומר ביצה תאכל היא ואמה במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה פשיטא היא ואמה שריא אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא ואמה אסורה [ח] דאלמא הכין הוא הלכתא . ולענין בייתות ומדבריות נמי הכי סבירא לן כסתם מתני' וכדפרים ת"ק דברייתא דאמר אלו הן מדבריות כל שיוצאות בפסח ורועות ונכנסות ברביעה. בייתות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום . ורבי דקאמר אלו ואלו בייתות הן לית הלכתא כוותיה דלא קי"ל הלכה כרבי אלא גבי חבירו אבל גבי רבים לא . והוו להו מדבריות דאינן באות ולנות בתוך התחום מוקצות דלאו דעתיה עלייהו [ט] דהא אין באות בתוך התחום . [י] ובעל ה"ג כתב מוקצה דרבנן וכיון דאיכא תרי לישני חד דאית ליה מוקצה לרבי שמעון במדבריות וחד דלית ליה עבדינן לקולא ושוחטין את המדבריות . [כ] וכן פסק רב האי והרמב"ם ז"ל (בפ"א מהל' יו"ט הל' יז) דקי"ל במוקצה בשבת כרבי שמעון וביום טוב כרבי יהודה . אבל רש"י כתב לעיל (דף לג . ד"ה והלכתא) אמתניתין דאין סומכין את הקדירה דקי"ל כרבי שמעון אף ביום טוב . וכן ר"ת ור"י ז"ל והביאו ראיה משילהי מסכת שבת דקאמר התם (דף קנו:) [ל] ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה . כי הא דלוי כי הוו מייתו טריפתא לקמיה ביומא טבא לא הוה חזי ליה אלא אקלקלתא דאמר דלמא לא מיתכשרין ואפילו לכלבים לא חזי . אלמא שאין חילוק בין יום טוב לשבת . ותו קאמר התם ואף רבי יוחנן סבר הלכה כר"ש ומי אמר רבי יוחנן הכי והא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם מתני' . ותנן אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב אלמא סתמא דהש"ס לא מפליג בין שבת ליום טוב ולא אשכחן

דמפליג אלא רב נחמן כדחק לחלק להעמיד אוקימתא דידיה . אבל לשאר אמוראין אין צריך לחלק ולא חיישינן להך לישנא דקאמר מכדי מאן סתמיה למתניתין רבי מ"ש בשבת דסתם לן כר"ש ומ"ש ביום טוב דסתם לן כרבי יהודה . דבכמה דוכתי חזינן דפליגי סתמי אהדדי . ובעל ה"ג פוסק כר"ש במוקצה ביום טוב אבל בנולד פוסק כרבי יהודה [ט] והביא ראיה מדלעיל פרק המביא (דף לג.) דדרש רבא אשה לא תכנס לבין העצים ליטול אוד וכו'. ואינה ראיה דרבא לטעמיה דאפילו בשאר מוקצה דלאו נולד סבירא ליה כרבי יהודה כדמוכח [א] בסוף נוטל (דף קמב:) אבל אנן דקיימא לן (בשבת דף קמג.) כרבי שמעון במוקצה הוא הדין בנולד . ומיהו רבינו תם ז"ל דייק משמואל דבשילהי שבת (דף קנ"ו:) סבר כרבי שמעון ואפ"ה קאמר בסוף נוטל (דף קמ"ג.) דלא הוה מטלטל גרעיני תמרי אלא אגב ריפתא . [ג] ואינה ראיה משמואל דמחמיר על עצמו היה כאביי ורבא דהתם בההיא שמעתא תדע דהא פסיק שמואל בהדיא בנולד כר"ש בספ"ק דשבת (דף יט:) גבי שמן של בדדין . כדפירש התם דמיירי כשזב בשבת דקאי אהא דאיירי לעיל בטעינת קורה בית הבד . אלא ודאי מחמיר על עצמו היה . ועוד דרבי יוחנן פסק אף בנולד כר"ש כדדייק בשילהי שבת (דף קנז.) מההיא דעצמות וקליפין . ועוד דקדק ר"ת דנולד אסור [ס] מסתמא דהש"ס דפרק נוטל (דף קמג.) דאסר לטלטולי גרעיני דתמרי פרסייתא ואין לומר משום דאף לבהמה לא חזיין [ע] דבפרק במה מדליקין (דף כט.) מוכח דחזו לבהמה (ה) אלא ודאי משום נולד הוא דאסור . והא דפריך בסוף כירה (דף מה:) אמילתא דרבי יוחנן מדרב נחמן דמאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד . לא קי"ל הכי והוי מצינן לשנויי התם דלא קי"ל הכי ולא חשש . תדע דבלאו הכי הוה מצי לשנויי דרבי יוחנן אסר ביצה (ו) משום (פירות הנושרין) [משקין שזבו] (לעיל דף ג.) [פ] ואפילו לטלטל כדמוכח לעיל (דף ד.) גבי אושפיזכניה דרב אדא בר אהבה [צ] ואליבא דרבי יוחנן קיימא התם . ור"ח כתב הכא מהא שמעינן דכל מידי דחזי ליה לאיניש דעתיה עילויה . והא דאמר רב נחמן עז לחלבה כו' באנו למחלוקת דרבי יהודה ורבי שמעון . הא בהדיא קי"ל כרבי שמעון : [ק] ואע"ג דביום טוב קי"ל כרבי יהודה ה"מ כגון נולד (ז) ומוקצה מחמת איסור וכיולא בו אבל הני כולהו שרי ביום טוב וכן כתב בעל העיטור ז"ל :

הדרן עלך משילין וסליקא לה מסכת ביצה

הגהות הגרי"פ [א] [ועי' גם"כ סוגיא דביצה לג. מוכח הכי]:

תפארת שמואל

(ס) אלא ודאי משום נולד הוא דאסור וכו' . לכאורה משמע דהרא"ש ס"ל כר"ת דנולד אסור אף בשבת שהרי לא הקשה על דבריו ולא סתר ראיותיו וגם לפי' ר"ת לכל הפחות נולד ביו"ט אסור אפילו אינו מוקצה מחמת איסור אבל אינו כן אלא דעתו נוטה להקל ולהתיר אף בנולד כדמוכח בסוף פרק נוטל וכל היכא דכתב נולד בהאי מסכת לאיסור הוא לפי דעת הרי"ף שאוסר מוקצה ביום טוב : (ו) משום פירות הנושרין וכו'. נ"ל משום משקין שזבו וכן ר"י גופא מוקי טעמא דביצה בריש מכילתין וכו' משום משקין שזבו וכן איתא בתוס' דכירה כי האי לישנא משום משקין שזבו והרא"ש לא דק כולי האי נ"ל : (ז) ומוקצה מחמת איסור וכיולא בו . נראה דאין נקרא מוקצה מחמת איסור אלא מחמת היום כגון נר שהדליקו באותו שבת שכל אותו שבת באיסורו . וה"ה סוכה של מצוה (שנופלת) יותר מביעור כגון לר"ת או אפי' שאינה של מצוה אם לא היתה רעועה מבעוד יום ונופלת בשבת ויום טוב דאסור ודו"ק . אבל חלב וחזיר ודומה לו לא קרי מוקצה מחמת איסור אבל כל דבר האסור מחמת היום אסור משום מוקצה ולא תלוי בדדהייה בידים לאפוקי לפירוש ר"ת וסמ"ג ודעת הרי"ף בפ"ק דחולין הלוי הכל בדחייה בפי' כדפרישית בפרק אין צדין בהגהתי ומכל מקום מודים במוקצה גמור מחובר וסוכה שנפלה דהוקצה למצותה והדומה לו עיין בסוף שבת : הדרן עלך מסכת ביצה

קרבן נתנאל

[ז] כי זה דבר ידוע כי מוקצה אסור. ודבריו תמוהים דהא בס"ד התם אפילו מאן דלית ליה מוקצה בנולד כי האי דמתמלה הבילה לא היה בעולם אפילו ר"ש מודה והא דפריך מוקצה הוא כלומר נולד הוא : [ח] דאלמא דהכין הוא הלכתא . ולפי מה שפירש רש"י שם דשמעינן לר"א דאית ליה מוקצה דתנן בפרק המביא ר"א אומר עומד אדם על המוקצה כו' אלמא הכנה בעי עכ"ל. א"כ גם מכא ליכא ראיה דמדל"א פריך : [ט] דהא אין בצות בתוך התחום . ע"כ דברי רי"ף : [י] ובעל ה"ג כתב מוקצה דרבנן כו' עבדינן לקולא . לשיטתו אזיל שה"ג סובר דהלכתא כר"ש אפילו ביום טוב כמו שהביא רבינו בסמוך : [כ] וכן פסק רב האי והרמב"ם ז"ל . הלשון מעובש דהא הרמב"ם בפ' כ"ו דשבת פסק כר"ש. ובפ' שני דהל' יו"ט פסק כר"י לכך צריך להגיה וה"ג והרמב"ם פסקו כו'. וברמזים מפיק רב האי ועייל השאילתות : [ל] ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה . ובספר פ"ח סימן תצ"ה אומר מדקאמר תלמודא ברים מכילתין כולהו כרב נחמן לא אמרו כי קושיין ולא אמרי כולהו כרב נחמן לא אמרו דלא מפלגי בין יו"ט לשבת אלמא דהאוקימתיה לחוד לא ניחא להו אבל החילוק בין יו"ט לשבת אית להו ומשלהי שבת אין ראיה דאכתי לא הידש לן רב נחמן הך חילוקא. ואני אומר שדברי ליתא דבסוגיא שילהי מכילתין יש להקשות מאי פריך רבי אדרבי מפלגיטלי תמכה · הא איכא לשנויי הא ביו"ט והא בשבת וצ"ל כמו שתירץ מהרש"א דסוגיא אזלא לאיך אמוראי דלא חלקי . ולשיטת א"כ א"א לתרוצי סוגיא דהיא בסוף מסכת וידע מרב נחמן שפיר : [מ] והביא ראיה כו' דדרים רבא אשה לא תכנס לבין העצים . מהך מימרא אינו ראיה אנולד דהא ליטול אוד אסור משום מוקצה ועוד דבה"ג מפרש הך מימרא משום דהוי כמתקן מנא כמ"ש רבינו בשמו פרק המביא ס"ס י"ב. ושיעור דבריו כך דהך ליטול אוד מפרש ה"ג משום מתקן מנא כי היכי דלהוי מימרא דרבא אליבא דהלכתא כמ"ש תוספות לעיל פרק המביא . ותינה מסתייע דאידך מימרא דרבא נמי אתיא אליבא דהלכתא . וש"מ אף דמקילינן באיסור מוקצה מ"מ נולד אסור . והא דפריך התם למימרא דרבא כרבי יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה והא אמר לשמעיה טוי לי בר אווזא כו' . הכי פריך דהתם בבר אווזא נמי נולד הוא דמאתמול בין השמשות היה ראוי לאדם ומוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים · והיום ביו"ט מסרחי ונולד לאכילת שוכרא . כמ"ש מ"א סימן תצ"ע ס"ק ט' . וע"ז השיג רבינו ואומר דממימרא דרבא אינו ראיה . אימא כוליה מימרא דרבא לא אתיא אליבא דהלכתא . וליטול אוד אינו ר... לדידן משום מתקן מנא . אלא דרבא אוסר משום מוקצה דרבא לטעמיה. וכדפי' רש"י התם : [נ] ואינה ראיה משמואל דמחמיר על עצמו היה. וכ"כ תוספות במסכת שבת דף קמ"ג ודף י"ט בשם ... עצמו דאינה ראיה ע"ש : [ס] מסתמא דהש"ס דפרק נוטל דאסר לטלטולי גרעיני תמרי דפרסייתא. ר"ל אלמא דסתמא דגמ' שאוסרין לטלטל אע"ג דקי"ל כר"ש אלא ודאי בנולד קי"ל כר"י.אבל ... בסוף פ' נוטל סימן ב' דמה ראיה זו שכתב דהך סוגיא אתיא כר"י ואנן קי"ל כר"ש ע"ש : [ע] דבפרק במה מדליקין . דף כ"ט מהא דרב שדי נחיותא : [פ] ואפילו לטלטל אסור כדמוכח ... ובשבת דף מ"ה ד"ה דאית ביה בילה נטלמו מהס הך ראיה דלר"י טלטול בילה נמי אסור וצ"ע : [צ] ואליבא דרבי יוחנן קיימא התם . וה"ה דהוי מצי לאתויי ראיה מברייתא מפורשת דאסור לנ... מהא דתניא לעיל דף ג' אחד בילה שנולדה בשבת ואחד בילה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין אותה כו' ופריך התם לרב יוסף ולרבי יצחק דאמרי משום גזירה ספיקא דרבנן הוא . משמע דרישא דקתני מטלטלין ניחא גם למ"ד משום משקין שזבו . אלא דניחא לרבינו להוכיח איסור טלטול מר"י גופא : [ק] ואע"ג דביו"ט קי"ל כרבי יהודה ה"מ כגון נולד . לכאורה משמע דמסקנת רבינו דוקא ביו"ט מחלקינן בין מוקצה לנולד אבל בשבת קי"ל בכולי מילתא כר"ש ואינו דהא לעיל מגיה כבר הוכיח רבינו משילהי מי שהחשיך. שאין לחלק בין שבת ויום טוב. אלא לאו דוקא יו"ט וה"ה שבת בתרו... מוקצה שרי ונולד אסור . אבל קשה מהא דפסק רבינו בפרק קמא דשבת סימן ל"ט בשמן של בדדין כשמואל דשרי והא נולד הוא כמ"ש רבינו לעיל בסמוך . ע"כ נראה דהסכמת רבינו דמוקצה ו... שרי בין בי"ט בין בשבת . והלעת דבריו כך הוא שהביא דהרי"ף ורמב"ם לא ניחא להו לחלק בין איסור מוקצה לנולד . ור"י ור"ת וסייעתו לא ניחא להו לחלק בין יו"ט לשבת כמו שהוכיחו בר... ברורה · ורבי יוחנן פסק אף בנולד כר"ש . וכיון שכן אוחז כקולתו של שניהם כיון דמוקצה דרבנן ובין ביום טוב ובין בשבת הכל שרי בין מוקצה בין נולד . ועם זה מיושב נמי דברי רבינו בס... נוטל . ואתיא נמי שפיר מה שלא הביא רבינו בפרק במה מדליקין סימן י"ח האוקימתיה דרב אדא בר אהבה ובזה מיושב נמי קושיית מהרש"ל פ' המביא סימן ז' על טור ע"ש ·

הדרן עלך משילין וסליקא לה מסכת ביצה

קיצור פסקי הרא"ש ממסכת ביצה

ביצה פרק ראשון

א ביצה שנולדה בשבת או ביו"ט אסור אפילו ליגע בה וכ"ש לאכלה ואפילו נתערבה באלף כולן אסורות [אפילו בתרנגולת העומדת לאכילה ס"ה . וכן אם ליבן בה המאכל אפילו אם היא ספק אם נולדה ביו"ט אבל אם נלקחה מן הנכרי ואומר לפי תומו שנולדה קודם יום טוב שרי והוא שאין הנכרי יודע בטיב היהודים· מרדכי סי' תר"מ תרמ"א] אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר ובלבד שלא יגע בה הכלי וביו"ט שני בשני ימים טובים של גליות מותרת אבל בשני ימים טובים של ראש השנה אסורה בשני וכן משבת ליו"ט שאחריו או מיום טוב שלפני השבת לשבת אסורה וכן יש לאסור שיורי הפתילה ושיורי מדורה שכבו בשבת להדליקן ביום טוב אם לא שנדלקו ונכבו בחול [וכן הלפידים שכבו בראשון] אם לא שירבה עליהם עצים ויבטלם ברוב · והשוחט את התרנגולת ביום טוב ומצא בה ביצים גמורות מותרות אפילו ביו"ט שחל אחר השבת : ב עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסורין ביום טוב וכן אם נשרו ביום טוב אסורין אבל אם נשרו לתוך התנור מרבה עליהם עצים מוכנין ומבטלן ובלבד שלא יגע בהיסק קודם שנתבטלו ברוב [ודוקא הכא] דכיון דקלי לאיסורא התירו לבטל איסור דרבנן ודבר שיש לו מתירין מה שאין כן בעלמא : ג גזרה שגזרו חכמים במנין אע"פ שיש טעם למה גזרוה ונתבטל הטעם אין הגזרה בטלה עד שימנו עליה להתירה והני מילי שלא קבעו לה זמן אבל קבעו לה זמן כשעבר הזמן נתבטלה גם הגזרה: ד בני ארץ ישראל צריכין לעשות שני י"ט של ר"ה לרב אלפס ולרבינו אפרים אין צריכין רק יום אחד והרא"ש ז"ל הסכים כרב אלפס : ה מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממים [אבל ישראל לא ואם נתעסק בו ישראל משמתינן לי'. א"ז] אפילו מת בו ביום ואפילו יכולין להשהותו עד למחר שלא יסריח וביום טוב שני יתעסקו בו ישראל ואפילו לעשות לו ארון ותכריכים מיהו כל מה שיכולין לעשות בלינעא ספי עדיף וטוב לעשות ע"י נכרי איסורא דאורייתא כגון עשיית קבר וארון וע"י ישראל איסורא דרבנן כגון טילטול ואין לאסור האידנא כיון דליכא חברי ור"ת ור"ח מחמירין לאסור : ו אפרוח שנולד ביום טוב יש מתירין והגאונים פסקו לאיסור וכן רב אלפס : ז עגל שנולד ביו"ט מותר בבהמה העומדת לאכילה וכגון דקים לן ביה שכלו לו חדשיו דאי לאו הכי אסור עד ליל שמיני וכגון שספרים על גבי קרקע שילא מכלל

ריסוק אברים · אפרוח שלא נפתחו עיניו פסק רב אלפס כתנא קמא דשרי ואדוני אבי הרא"ש ז"ל פוסק כר"א בן יעקב דאסור משום שרץ השורץ על הארץ : ח ביצים גמורות שנמצאו בתרנגולת מותר לאוכלן בחלב ואפילו הן מעורות כאותן שהם מחוברים בשליל ובלבד שינמו החלמון [והמרדכי סימן תר"נ כתב ובלבד שנתקשה הקליפה וא"ל מליחה.וכן כתב מרדכי בפר כל הבשר סימן תרפ"ז] אבל אם לא נגמר החלמון אסורות : ט ביצה עם יציאת רובה נגמר ונפקא מינה למקח וממכר ואם יצא רובה מערב יום טוב [וחזרה] ויצאה ביו"ט מותרת ואם בדק בקינה של תרנגולת ולא מצא בה ביצה ולמחר השכים ומצא בה מותרת וכגון דליכא זכר בהדה דודאי מאתמול יצאה רובה וחזרה אבל ספקא מארעא אסורה· ומותר ליקח ביצים מן הנכרי בליל ראשון של יום טוב ובליל שני בשני י"ט של גליות דרובן של זכרים : מותר לשחוט לכתחלה חיה ועוף ביו"ט לר"ת אם יש לו דקר נעוץ ועפר תיחוח ולרב אלפס לכתחלה לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבעו"י ואם שחט יחפור בדקר ויכסה אם הוא נעוץ מבעוד יום והעפר תיחוח י אפר כירה שהוסק מערב יו"ט מותר לכסות בו הוסק ביו"ט אסור לשחוט כדי לכסות בו אלא אם כן ראוי לצלות בו ביצה ואם שחט בדיעבד יכסה בו ואם הכנים עפר לגנתו ולחורבתו מותר לכסות בו וכן מכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכו ובלבד שייחד לו קרן זוית : יא כוי אין שוחטין אותו ביום טוב ואם שחטו אין מכסין דמו ואפילו יש לו אפר כירה או עפר מוכן ולערב אם רשומו ניכר יכסנו : יב שחט בהמה חיה ועוף ונתערב דמם זה בזה אסור לכסותו ביו"ט אלא אם כן יכול לכסותו בדקירה אחת שחט צפור מערב יו"ט אין מכסין דמו ביו"ט נגלגל עיסה בחוצה לארץ מערב יו"ט לרבינו תם מותר להפריש ממנה חלה ביו"ט ור"י ורב אלפס אוסרין : יג חלת חוצה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפריש ובלבד שבשעת הפרשה היה מעט יותר מכדי חלה ואינה צריכה מן המוקף ובפסח נהגו להקיף לפי שאין בכל עיסה שעור חלה לבדה: יד מוליכין הסולם משובך לשובך אפילו ברשות הרבים בד"א בסולם שובך אבל בסולם עלייה אסור לטלטלו אפילו בבית ולפי דעת הרא"ש בשבת מותר לטלטל סולם בבית וביום טוב אפילו בבית אסור לטלטלו ואין צריך לנענע יונים כשמזמנן אותם אלא אומר מכאן אני נוטל למחר : טו זימן יוני שובך קטנים שאין מחוסרים צידה שחורים ולבנים ולמחר מצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים אסורים וכן ב' ומצא ג' אסורין ג' ומצא ב' מותרין בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורין ואם אין שם אלא הן מותרים ואווזים ותרנגולים ויוני הרדסאות

אין

אין צריכין זימון: נוטלין העלי [והוא דף עב וכבד וכותשים בו חטים לפרגים וטפני והוי מלאכתו לאיסור] לקצב עליו בשר ואם קצב עליו בשר אסור לטלטלו לרב אלפס ומחמה לצל לצורך גופו ומקומו מותר ולר"י אפי' לצורך גופו ומקומו אסור ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל: יט מותר להגביה העור של בהמה שנשחטה ביו"ט וליתנו לפני הדורסן אפי' אין עליו בשר ומותר למלוח עליו בשר מליחה מעט לצלי [אבל למלוח הרבה כעין לקדירה לא · גמ'] ויכול להערים למלוח מעט כאן ומעט כאן · אין מולחין החלבים ואין מהפכין בהם אפילו לשוטחן בחמה על גבי יתדות [מפני שאין ראוי' לאוכלן] אבל בשר יכול למלוח כמה חתיכות אע"פ שאינו צריך אלא לאחת [ואסור לקנות בשר בעי"ט ולמלוח ביו"ט. מרדכי סימן תרנ"ז] : יז מוליכין שבח וסכין אצל בהמה ובהמה אצלם ומוליכין תבלין ומדוך אצל קדרה וקדרה אצלם. תריסי חנויות שיש להם ציר באמצע מסלקן ומחזירן ביו"ט וכל שכן באין להם ציר כלל דאפילו בדבתים נמי שרי ואם יש להם מן הצד אפילו בחנויות נמי אסירי : יח כל הוצאה שיש בה צורך קצת קטן למולו או לולב לצאת בו או ספר ללמוד בו יכול להוציאו ולהחזירו וכן אם צריך לילך לבית הכנסת או לטייל לשמחת יום טוב ואינו יכול להניח קטן יחידי יכול להוציאו · או מפתח של אוכלין וכן כל צורך תשמיש להתקשט אבל דבר שאין צורך בו כלל אסור להוציאו [לדבר שאין בו צורך כלל לא אמרינן מתוך] : יט יום טוב צריך ערובי תחומין ולא ערובי חצרות · [ויוה"כ צריך אף ערובי חצירות ושיתופי מבואות כשבת ומוליכין חלה ומתנות לכהן אע"פ שהורמו מאמש] : כ מוללין [מלילות] ומפרכין קטניות ביום טוב ומנפח מעט מעט ואוכל אפילו בקנון ובתמחוי אבל לא בטבלא ונפה וכברה . ואין מוללין בשבת ואם היה לו מלילות מערב שבת מנפח מיד ליד ואוכל אבל לא בקנון ותמחוי : כא מותר לדוך תבלין ופלפלין כדרכו אם אינו יודע מה תבשיל רוצה לבשל ביום טוב אבל אם יודע צריכין שינוי ואפילו שום ושחלים וחרדל נדוכין כדרכן זהו לר"י ולרי"ף הכל נדוכין כדרכן חוץ ממלח שצריך הטייה קצת : כב אין כותשין לא טיסני ולא שאר דבר במכתשת בין גדולה בין קטנה והני מילי לבני ארץ ישראל אבל בני בבל מותרין לכתוש בקטנה אפילו שאר דברים : כג הבורר קטניות או שאר דברים ביום טוב אם יש טורח בברירת האוכל יותר מבפסולת בורר כדרכו וזורק הפסולת בחיקו ובתמחוי אבל לא בנפה וכברה ואם יש טורח [יותר] בברירת הפסולת כגון שהוא דק נוטל אוכל ומניח פסולת וכל זה כשנפח האוכל מרובה על הפסולת אבל אם נפח הפסולת מרובהו אסור אפילו לטלטלו ומכל מקום לוזים ובטנים שנשתברו ומונחין בקליפתן אף על פי שהקליפין מרובין על האוכל מותרין ולא מקרי פסולת מרובה כיון דאורחייהו בהכי: כד משלחין ביום טוב מנות יינות שמנין וסלתות וקטניות ובלבד שלא יעשה שורה לשלוח בשלשה בני אדם ביחד אבל לא תבואה ורב אלפס מתיר אף בתבואה: כה משלחין כלים בין תפורים בין שאינן תפורין [דראוי לכיסוי] וכל דבר שראוי להנות ממנו בחול משלחין אותו ביו"ט אף על פי שאינו צורך יו"ט כגון תפילין וכן משלחין כלאים קשים [דראוי ליסיבה] וערדילים דזוזי ופשיטי ודבזרוני שאין בהם חמוס :

יום טוב פרק שני

א יום טוב שחל להיות בערב שבת אסור לבשל לצורך השבת אבל מבשל הוא ליום טוב ואם הותיר מותר לשבת ומניח עירוב ואז מותר לבשל אכלו או שאבד לא יבשל עליו שייר ממנו כזית מותר לבשל ועירוב זה יכול להניחו עתה אדעתא דלסמוך עליה כל זמן שהוא קיים : ב מצות יום טוב לחלוק אותו חציו לאכילה [ושתייה וחציו לה'] וכ"ש שבת ופורים ועצרת דלכולי עלמא בעינן נמי לכם : ג מצוה על גדול העיר להניח עירובי תבשילין ונפקא מינה למי שהוא טרוד ולא הניח שסומך עליו אבל מצוה על כל אדם להניח עירובו ואם לא הניחו נקרא פושע : ד כל אדם יש לו לצמצם בהוצאותיו חוץ מהוצאת שבתות וימים טובים והוצאת בניו לתלמוד תורה : ה ועירוב תבשילין אין עושין אותו לא בפת ולא בדייסא לבשל עליו אלא מתבשיל ואפילו צלי שלוק כבוש ומבושל ואפילו עדשים שבשולי קדרה או שמנונית שעל גבי סכין גוררו וסומך עליו ובלבד שיהא בו כזית בין לאחד בין למאה ודגים קטנים אין בהם משום בשולי נכרים אפילו מלחן ובשלן נכרי וסומך עליהם משום עירובי תבשילין ואי עבדינהו נכרי כסא דהרסנא אסור : ו כשהוא מניח העירוב צריך שיהא דעתו על מי שרוצה להניח לו אבל מי שהניחו בשבילו אין צריך שידע בשעת הנחה אלא למחר ביום טוב מודיעו וצריך לזכות לו על ידי אחר ולא יזכה על ידי בנו ובתו הקטנים ועבדו ושפחתו הכנעניים ולא על ידי אשתו אלא על ידי בנו ובתו הגדולים ועבדו ושפחתו העברים · וקטן שאינו סמוך על שלחן אביו מזכה על ידו וגדול שסמוך על שולחן אביו אין מזכה על ידו : ז יו"ט שחל להיות בערב שבת אין מערבין לא עירובי חצרות ולא עירובי תחומין . יו"ט שחל להיות בשבת מתפלל שבע מתחיל בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע וחותם מקדש השבת וישראל והזמנים : ח שבת שחל להיות בראש חדש או בחולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל כדרכו ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמרו מחזירין אותו ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שניהם ואומר קדושת היום באמצע : ט מערב אדם עירובי תבשילין ועירובי חצירות מיום טוב של גליות לחברו ומתנה שאומר ביום ה' אם היום חול הרי זה עירוב ואם היום קדש איני צריך עירוב ואין צריך לומר ביום ששי כלום בעירובי תבשילין אבל בעירובי חצרות צריך לומר גם כן ביום ששי אם היום קדש כבר ערבנו מאתמול ואם היום חול יהיה עירוב אבל בשני ימים של ר"ה לא ועירובי תחומין אפילו בב' ימים של גליות לא [והשתא דאנו בקיאין בקביעא דירחא ואין עושין יו"ט שני אלא משום מנהג אבותינו לא מערב ומתנה] אע"פ שאין אופין מיו"ט לשבת ממלאה אשה קדרה בשר ונותנת חבית של מים אע"פ שאינן צריכין אלא לחתיכה אחת ולקיתון אחד וכן ממלאה אשה תנור קטן אף על פי שאינה צריכה אלא לככר אחד אבל תנור גדול אסור למלאותו : י מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא וקמחו נאסר ואין לו תקנה אלא שיקנה קמחו לאחרים והן אופין ומבשלים לו · מי שלא הניח עירובי תבשילין ועבר ואפה במזיד מותר לאוכלו אבל אם הערים לבשל שתי קדרות לצורך היום והותיר אחת לצורך מחר אסור : יא פסק ר"ת דאפילו לב"ה צריך פת ותבשיל לאפות על הפת ולבשל על תבשיל ור"י אומר שא"צ ונהגו כר"ת · וכן פסק בה"ג ורבינו שמשון הזקן : יב התחיל בעיסתו ונאבד העירוב גומר ומספקא ליה להרא"ש ז"ל אם גומר דוקא אותה עיסה או אם גומר כל צורכי השבת · אדם מותר לטבול בשבת ויום טוב וכלים טמאים או חדשים אסור להטבילן [בשבת] וביו"ט : יג בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשחטה ביום טוב ואפילו יש להם שתי בהמות בשותפות ועיסה חציה של כותי וחציה של ישראל אסור לאפותה : יד מזמנין עכו"ם בשבת ואין מזמנין אותו ביו"ט הלכך אסור למיפא קמחא לבני חילא ודוקא לזמן אסור שמא ירבה בשבילו אבל עבדו שבביתו או שליח השלוח לו מותר: טו האופה מיו"ט לחול אינו לוקה. כשם שאסור לבשל ביו"ט לצורך עבודת כוכבים כך אסור לצורך בהמות ודוקא בשול ואפייה אבל טלטול מזונות לצורך ליתן לפני בהמה אפילו בשבת מותר . מותר להחם חמין לרחוץ רגליו אבל לא כל גופו ואסור לרחוץ ביום טוב אפילו בחמין שהוחמו מערב יום טוב : טז מי שלא הניח עירובי תבשילין התירו משום עונג שבת לעשות אפילו א)לעצמו דבר מועט לאפות פת אחת ולהדליק נר אחד שמי שלא הניח העירוב אסור אפילו להדליק הנר · ולכך צריך לומר כשמניח העירוב לאפויי ולבשולי ולאדלוקי שרגא ולאטמוני : יז אסור להטות הנר ולהרחיק השמן מן הפתילה דהשיב כיבוי ואסור ליקח פתילה מנר דלוק אפילו ליתנה לתוך נר אחר : יח נר שכבה מותר לחתך ראש הפתילה כדי שיהא נוח לידלק אם רוצה לחזור ולהדליקו ביום טוב וכן מדורה עשויה מעצים קטנים מותר להסיר מהם קודם שנאחז בהם האור [ומיהו אפילו אם אחז בהן האור מותר להזיזם ממקומם למקום האש דאין מכוין לכיבוי . מרדכי סימן תרפ"ב] : יט אסור לכבות הנר כדי לשמש מטתו ואסור לכבות הבקעת בין בשביל לחוס עליה בין כדי שלא יתעשן הבית או הקדרה ודוקא כשאפשר להצילה מעשן בלא כבוי כגון שיסירנה מאש זה על אש אחר אבל אם אין לו אש אחר ואם לא יכבנה יתעשן [הבית] מותר לכבות כדי שלא יתעשן : כ לכחול העין במקום סכנה אפילו בשבת שרי ואם אין בו סכנה אסור וע"י נכרי מותר וביום טוב שני של גליות אפילו על ידי ישראל מותר : כא מותר לאפות פת מרובה ביו"ט . מותר לכבד בית המטות שאכלו שם לר"נ אבל בשאר מקום בבית או בשבת אפילו בית המטות אסור ולרבנן הכל אסור והלכתא כוותייהו וריבוץ מותר · ור"ח ורב אלפס מתירין אף כבוד : כב אין עושין מוגמר ביום טוב לא להריח ולא לגמר הכלים אבל מותר לפזר את הסממנין על גבי גחלים ליתן ריח בפירות · נר של בטלה פי' נר שאינו צריך לו אסור להדליקו ומ"מ נרות של בית הכנסת מותר להדליקן : כג אין מסננין חרדל במסננת שלו ולא ממתקין אותו בגחלת של עץ אבל בשל מתכת מותר למתקו · אין עושין גבינה ביום טוב · קמטין שעושין הנשים בבתי שוקים ובבתי זרועות אסור לעשות ביו"ט . אין פרה יוצאה ברצועה שבין קרניה ולא שוחקין פלפלין ברחים שלהן : כד קירוד מותר דאינו מתכוין לעשות חבורה וכ"ש קרצוף אבל מגררות שלנו דאי אפשר לגרר בהן בלא תלישת שער אסור : כה עגלה של קטן נטלת בשבת ונגררת על גבי קרקע וכן כל הכלים ובלבד שלא יכוין לעשות חריץ :

אין צדין פרק שלישי

א אין צדין דגים מן הביברין ביום טוב . ואין נותנין לפניהם מזונות . חיה ועוף אם מחוסרין צידה שצריך לומר הבא מצודה ונצודנו אסור לצודן וליתן לפניהם מזונות ואם אינן מחוסרין צידה מותר לצודן וליתן לפניהם מזונות · ויוני שובך ויוני עלייה וצפרים שקננו בטפיח אסור לצודן ואווזין ותרנגולין שבבית מותר לצודן : ב מצודות חיה ועוף שעשאן מעיו"ט ולמחר מצא בהן חיה ועוף אסורין אלא אם כן ידוע שנכנסו בהן מאתמול דספק מוכן אסור [אבל דבר שנלקט והניצוד מאיליו או בשביל נכרי ב)צריך להמתין בכדי שיעשו ומותר ביום טוב לכ"ע אפילו כמלך אחר לידתו והביאו לישראל כיון שלא לדו בשביל ישראל א"צ להמתין אלא בכדי שיעשו] נכרי שהביא דורון לישראל אם יש במינו במחובר אסור לכל ואפילו לטלטל ולערב אסורין בכדי שיעשו לפרש"י מותרין מיד בליל יו"ט שני לאחר כדי התלישה לבד וקודם לכן אסורין ומבשל בשבת נמי אין מותר לערב אלא בכדי שיתבשל ולפר"ת אסורין עד מוצאי יו"ט שני עד כדי שיוכלו להביא מאותו המין ממקום הקרוב הנמצא ממנו סמוך לעיר ודוקא למי שהובא אבל לאחר מותרין בלילה [של מוצאי יו"ט] מיד ואם חל יו"ט ביום ה' ו' והובא ביום ראשון מותר בשבת ואם אין במינו במחובר בתוך התחום מותר מחוץ לתחום אסור למי שבא בשבילו לאכלו ומותר לטלטלו ולאחר מותר אפילו לאכול ולערב לרב אלפס צריך להמתין בכדי שיעשו ולר"ת מיד לזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל . ודבר שאין במינו במחובר שהובא לישראל ביו"ט ראשון של ר"ה מותר ביו"ט שני : ג הסוכר אמת המים בערב יו"ט ביציאה ובכניסה ולמחר מצא בה דגים מותרין . איל וצבי שקננו בפרדס הסמוך לעיר וילדו והעפרים קטנים ואינן צריכין צידה אין צריכין זמון ומותרין ביו"ט אבל האם אין מועיל בה זמון ואם אין הפרדס סמוך [לעיר] גם העפרים צריכין זימון : ד בהמה [מסוכנת] שירא שתמות והוא אכל כבר ואין צריך לה לא ישחוט אלא אם כן יודע שיכול לאכול כזית בשר מבעוד יום ואפילו אין שהות ביום לנתחה ולבדקה [אוכל] בלא בדיקה וכן ריאה שהוציאוה בלא בדיקה אין להפסיד הבהמה בכך · שחטה בשדה לא יביאנה במוט ובמוטה אלא מביאה בידו איברים איברים : ה אין הסומא יוצא במקלו ולא רועה בתרמילו ואין יוצאין בכסא לא איש ולא אשה ואם רבים צריכים לו מותר ובלבד שלא יכתף שלא ישים כל אחד ידו על כתף יד חבירו והכסא על זרועותיהן ואי איכא ביעתותא אפילו כתף מותר·ומי שנכווצו גידי שוקיו מותר לצאת במקל: ו הילכתא אין רואין מומין ביו"ט ואפילו אם עבר חכם וראהו אסור לשחטו ביום טוב אבל נולד עם מומו ביו"ט ועבר חכם וראהו מותר לשחטו ואם ראה בו המום מערב יו"ט יכול לחקור עליו ביו"ט אם נפל המום מעצמו ומתירו : ז הלכתא אין מוקצה לחצי שבת בין לאיסור טלטול בין לאיסור אכילה הלכך כל דבר שהיה ראוי בין השמשות אם אירע בו דבר שנתקלקל בו ביום כשחזר ונתקן בו ביום מותר : ח בהמה שהיתה מסוכנת מערב יו"ט ומתה ביו"ט מותר לטלטלה אפילו לרבי יהודה · היתה בריאה ומתה אסור לטלטלה אפילו לר' שמעון · קצת חולה ומתה פלוגתא דרבי יהודה ור"ש והלכתא כרבי יהודה זהו לרי"ף · ולר"י בריאה אסורה אפילו לר"ש מסוכנת או חולה שרי ר"ש והלכתא כותיה : ט אסור לקנות בשר מטבח ולפסוק הדמים אלא הוא מחלק להם שליסיות או רביעיות בלא פסוק דמים ומביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו ואומר זו כזו ולמחר שמין שנשארת וכך יפרע לו . הלכתא אין מניחין על כף מאזנים כל עיקר אפילו לשומרו מן העכברים אם היא תלויה במקום שרגילים לשקול בה . ואסור לשקול מנה כנגד מנה ולעשות בית יד בבשר בסכין ולשקול בשר במים אבל לעשות בית יד בידו ולעשות סימן אפילו בסכין מותר · וטבח אומן אפילו בידו אסור לשקול ולכוין המשקל : י הלכתא שמותר לחדד אפילו במשחזת של אבן סכין שנפגם ביו"ט או שעמדה אם לא עמדה כל כך שיכולין עדיין לחתוך בה על ידי הדחק ואין מורין כן אבל במשחזת של עץ או להשיאה על גבי חברתה אפילו לחדדה ובשל אבן להעביר שמנוניתה הלכתא ומורין כן : יא הלכתא כרבי יהודה דמכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יו"ט כגון שפוד שנרצם וגריפת תנור מותרין : יב אין מראין סכין לחכם ביום טוב אלא רואה לעצמו ומשאילו לאחרים : יג שפוד שנרצף בענין שעדיין יכולין לצלות בו אסור לתקנו ביו"ט אפילו ביד . שפוד שאינו מיוחד לכך ואינו כלי וצלו בו בשר אסור לטלטלו אחר כך אלא שומטו ומניחו בקרן זוית אפילו אין עליו בשר כלל : יד לא יאמר אדם לחבירו שקול לי בדינר בשר אלא מחלק להן כפי החלקים שרגילין לחלוק בהן הבהמות · מותר אדם לומר לחבירו מלא לי כלי זה אפילו הוא מיוחד למדה רק שלא יזכיר לו שום מדידה : טו לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו אבל כוקב בקב בכרי עצמו וממלא שלא כדרך מדה לפרש"י ולרב אלפס דוקא משער באומד דעתו והנחתום מודד תבלין ונותן לתוך קדרתו · אסור למדוד קמח ביו"ט לעיסה אלא יפחות או יוסיף מן המדה ובפסח יש מתירין שצריך לדקדק במדה שלא ליפחות משום שיעור חלה ושלא להוסיף על עשרון משום איסור חמץ : טז תחלת הרקדה אסורה אפילו ע"י שינוי ואם רקד מערב יו"ט ורוצה לשנות כדי שיהא הפת יפה אם נפל בו צרור או קיסם מותר לא נפל בו דבר שינוי קצת כגון על [גבי] פתורה בעי אבל אין צריך לשנות שינוי גדול ולרקד אחורי הנפה : יז אומר אדם לחבירו תן לי ביצים ואגוזים במנין והולך אצל רועה הרגיל אצלו ואומר לו תן לי גדי או טלה ואצל טבח לתת לו כף או ירך ואצל נחתום לתת לו ככר ואצל חנוני לתת לו שני ביצים או חמשה רמונים וכל כיוצא בזה ובלבד שלא יזכיר שם דמים ולא סכום קב או קבים ולא סכום מנין לומר כך יש לך בידי תן לי שנים ויהיו כך וכך וה"מ חנוני ישראל אבל נכרי אסור ליקח ממנו דבר שבמינו במחובר שמא נתלש היום ולא ביצים שמא נולדו היום אבל דבר שאין במינו במחובר מותר אפילו הובא היום וכן קמח אפילו נטחן היום ובשבת יש אוסרים ליקח מן הנכרי פת חם ויש מתירין· וכן התירו אדוני אבי הרא"ש ז"ל :

המביא פרק רביעי

א המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה כדרך חול אלא מביא לפניו או על כתפו וכן כל כיוצא בזה ישנה מדרך חול אפילו אין בשינוי קלות המשא רק שיהיה בו שינוי ואם אי אפשר לו לשנות מותר : ב אם רואה לבני אדם שעוברין עבירה וידוע לו שאפילו אם ימחה בהם אין שומעין לו מוטב שישתוק וישארו שוגגים ממה שימחה בידם ויהיו מזידים ואפילו הוא איסורא דאורייתא ודוקא דבר שלא מדרשה אבל אם הוא כתוב בפירוש מחינן בהו וענשינן להו עד דפרשי . מתחילין בערימות התבן כר"ש אבל לא בעצים שבמוקצה בארזי ואשוחי דמודה בהו ר"ש ולרבי יהודה סיפא איירי בכל מיני עצים ורישא בתבנא סריא ואית בהו קוצים שאינו עומד אלא להסקה: ג העושה סוכה בעצרת לגל אין נוטלין עצים ממנה ביום טוב אפילו אם היתה רעועה ונפלה אלא מן הסמוך לדפנות שלא היה ארוג עמהן או מחבילות קשורות שזרק על הגג לאחר שסככה ור"ש מתיר ברעועה אחר שנפלה ואפילו לתנא קמא אם התנה עליה מותר אחר שנפלה אבל בסוכת החג אפילו לאחר שנפלה אין מועיל בה תנאי ובנויי סוכה מועיל תנאי אחר שנפלו . אין מביאים עצים אלא ממכונסין בקרפף שהוא סמוך לעיר בתוך שבעים אמה ושירים ואפילו אין לו פותחת ג)ואפילו הוא בסוף התחום אבל ממכונסים שבשדה או מפוזרין שבקרפף אין מביאים ועלי קנים ועלי גפנים אפילו כנסן השובין מפוזרין אלא א"כ הניח כלי עליהם מאתמול : ד אין מבקעין עצים מן הסואר של קורות ולא מקורה שנשברה ביום טוב ואם נשברה מערב יו"ט מבקעין ממנה דוקא בגלד הקצר של קופיץ אבל בגלד הרחב שלו או בקרדום אפילו בגלד

א) נ"ל בעצמו : ב) נ"ל אין צריך וכו'. ומותר ביו"ט שני לכ"ע כו' אין צריך להמתין בכדי שיעשו . כ"ה בב"י בשם המרדכי סי' תקט"ו כ"פ הטור שם : ג) נ"ל או שיש לו פותחת ואפי' כו' וכ"ה בטור :

שקלר או מגל ומגרה הכל אסור ואפילו בקופיץ דוקא מן הקורה שאי אפשר להסיקה בלא ביקוע אבל עצים של הסקה גדולים קצת לא יבקעם כלל כיון שיכול להסיקם בלא ביקוע : **ה** בית שאינו סוח בפים אלא לבנים מסודרים זה על זה והוא מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת אבל אם הוא בנין גמור אסור אפילו לר"ש : **ו** חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ושבכלים מתיר ומפקיע וחותך אחד שבת ואחד יום טוב : **ז** אין פוחתין את הנר של חרס בעודו רך לתקנו לעשות כלי ואין עושין פחמין ולא חותכין פתילה לשנים אפילו בפי שתי נרות שצריך להדליק שניהם ולא גודלין אותה בתחלה ולא מהבהבים אותה אבל ממעכים אותה ביד ושורין בשמן ומסירין הפחם שבראשה כשהוא דולק אפילו בכלי אע"פ שנופל לארץ וכבה : **ח** אין שוברין את החרס ולא מחתכין הנייר לצלות בו צלי ולא גורפין התנור מטיח וטפלה שנפל לתוכו אבל אם צריך לגרפו אפילו אין צריך אלא כדי ליפות את הפת מותר וכ"ש לכבש האפר למטה שמותר אבל גריפת תנורין שלנו שמכבין הגחלים שאי אפשר לאפות זולתה מותר : **ט** אסור לגבל טיט לטוח בו פי התנור אבל יכול ליקח מטיט שעל שפת הנחל לטוח אותו בו ובלבד שייחדו מאתמול לכך שיציין אותו . ואפר לרש"י יכולים לגבלו לטוח בו ולרבינו תם אסור אלא אם כן נתן עליו מים מאתמול . ולרבינו תם מותר להניח אפר על כיסוי התנור להחזיק חומו אבל עפר אסור :
י אין מקיפין שתי חביות לשפות עליהם קדרה אבל אבנים של בית הכסא מותר לגדדן : **יא** מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור . וכן קדרה וביעתא וחביתא ופוריא ודוקא כשהרגלים ארבעה דפין מחוברים בארבע דופני המטה אז אסור לתת הרגלים ולתת הקרשים עליהם אבל אם אין לו מחיצות מותר דאין אהל עראי כזה בלא מחיצות וכן אין העולם נזהרין מלתת השולחן על גבי הרגלים . ופרש"י דכל זה לרבי יהודה אבל לר"ש דבר שאין מתכוין הכל מותר . והתוספות מפרשין שזה הוא אפילו לר"ש : **יב** אין סומכין הקדרה ולא הדלת בבקעת לפי שאינה ראויה להסקה ולא עושין ממנה שפוד לצלות בה בשר אבל יבשה שראויה להסקה מותר לכל דבר . ואין מנהיגין הבהמה במקל . ואשה לא תכנס לבית העצים ליטול אוד . ואוד שנשבר אין מסיקין אותו ביום טוב ולרש"י הכל מותר : **יג** הילכתא אוכלי בהמה אין בהם משום תקון כלי הלכך מותר לקטום קש או תבן לחצוץ בו שיניו אפילו בסכין אבל בקיסם שאינו אוכלי בהמה אפילו ליטול ולחצוץ בו שיניו בלא קטימא אסור : **יד** מותר לטלטל עצי בשמים להריח בו ומוללו וקוטמו להריח בו אפילו קשין וכשמלקט עצים בחצר לשרוף לא יעשה מהם צבור אלא לעולם יביא וישרוף : **טו** אין מוציאין את האור לא מן האבנים ומן העצים ומן המים ומן העפר . ולא מלבנים הרעפים לצלות עליהם צלי . ותנור וכירים חדשים נטלים בחצר . אבל אין סכין אותן בשמן ולא טשין אותן במטלית ולא מפיגין אותן בצונן . וכן קדרות של חרס חדשות אין לבשל בהם ביו"ט אלא א"כ בשל בהן פעם אחת מערב יום טוב : עוף שדרסתו בהמה ושהה מעט לעת ואחר כך בדקו יכול לשוחטו ביו"ט ולא חיישינן שמא ימצא טרפה אע"ג דאיתיליד ביה ריעותא : **טז** מולגין את הראש ואת הרגלים ברותחין ומהבהבין אותן באור אבל אין טופלים אותן בסיד ובחרסית ובאדמה ואין גוזזין אותן במספרים . ואין גוזזין הירק במספורת שלו אבל מתקנין הקונדס והעכביות . ומסיקין ואופין בפורני ובלבד שלא תהיה חדשה . ומחמין חמין באנטיכי . ואין למלוג כל הגדי ביום טוב כדי לאכול העור משום סירחא : **יז** אין נופחין במפוח ביו"ט כלל אלא בשפופרת [נקוב מעבר לעבר ראשו אחד בפיו וראש האחד מקרב אצל האש ונופח : ס"ה] [וס"ה אוסר אף במפוחים קטנים שלנו] ואין מתקנים ומחדדים שפוד שנרצם מאתמול ואין פוצעין הקנה לצלות בו מליח . אבל פוצעין האגוזים במטלית ולא חיישינן שמא יקרע :

משילין פירות פרק חמישי

א מי שיש לו פירות בגגו ורואה מטר שבא יכול לשלשלן לבית דרך ארובה שבגג אבל לא יטריח להורידם בחבל בחלונות שבמעקה ולא בסולם ומדרגה ולא יוסיפם מגג לגג ודוקא ארבעה קופות או חמש אבל טפי לא. אבל בשבת אסור. ומכסין פירות או כדי יין וכדי שמן ולבנים מפני הדלף שלא ירד עליהם לפי' רש"י דוקא ביו"ט ולפר"י אפילו בשבת ונותנים כלי תחת הדלף ואפילו בשבת ואם נתמלא שופכו וחוזר ונותנו : גרף של רעי ועביט של מי רגלים מותר להוציאן לאשפה אבל להחזירן אסור אלא א"כ יתן לתוכו מים ואפילו רעי בלא כלי מותר להוציאו . אע"פ שאסור להביא לפניו דבר שעתיד להוציאו לימאס אדעתא להוציאו כשימאס מותר לקבוע ישיבתו אצלו אדעתא להוציאו כשימאס בעיניו : **ב** אין עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא מספקין להכות כף על כף ולא מטפחים כף על כף ולא מרקדין ולא דנין לא מקדשין לא חולצין ולא מיבמין לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומות ומעשרות שטבלו מאתמול אבל אם טבל היום כגון שלש העיסה בו ביום מפרים חלתן . וכלן אם עשה אותן בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין מה שעשה עשוי : **ג** אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד : **ד** הבהמה והכלים כרגלי הבעלים שאין אחר יכול להוליכן אלא במקום שהבעלים הולכים ואם אין בעיר אלא רועה א' כל בהמות העיר הם כרגליו ואפילו היו ביד הבעלים בין השמשות ומסרה לו ביום טוב לפי שודאי ימסור אותה לו ואם שנים רועים בעיר ומסרה לאחד מהן ביו"ט הוא כרגלי הבעלים : **ה** כלים המיוחדין לאחד מן האחין שבבית הן כרגליו ושאינן מיוחדין הרי אלו כמקום שרובן הולכין : **ו** שנים ששאלו חלוק זה לילך בו ערבית לבית המדרש וזה לילך בו שחרית לבית הכנסת לא יוליכוהו אלא למקום ששניהם יכולין להלך בו : **ז** שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות וחלקוהו ביום טוב מותרין להוליך כל אחד חלקו למקום שילך דקיימא לן כרבנן דיש ברירה ולא אסרינן נמי לבהמה משום שחלקו של זה יונק מזה : **ח** שור של פטם כרגלי כל אדם ושל רועה כרגלי אותה העיר : השואל כלי מחבירו מעיו"ט אפילו לא לקחו אלא ביו"ט הוא כרגלי השואל כיון שאמר לו בעיו"ט להשאילו לו ביו"ט ואם לא שאל אותה ממנו מערב יום טוב הוא כרגלי המשאיל אפילו הוא רגיל לשאול ממנו בכל פעם : **ט** האשה ששאלה [מחברתה] מים ומלח לעיסתה ותבלין לקדרתה הרי היא כרגלי שתיהן : **י** הגחלת כרגלי הבעלים והשלהבת ככל אדם שאם הדליק בשלהבת של אחר יכול להוליכה למקום שילך : גחלת של ע"א אסורה והשלהבת מותרת : המוציא גחלת לרשות הרבים חייב ושלהבת פטור : המודר הנאה מחבירו אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו : ומברכין על השלהבת ואין מברכין על הגחלת : **יא** בור של יחיד כרגלי היחיד ושל אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר אלפים לכל רוח ואפילו אם עירב אחד לצד אחד אינו יכול להוליך עמו ושל הפקר העומד באם הדרך כרגלי הממלא הראשון ונהרות המושכים ומעינות הנובעין אפילו הן של יחיד לא קנו שביתה והם כממלא הראשון שממלא מהם : **יב** מילא מים מבור של הפקר לצורך חבירו הם כרגלי הממלא : **יג** מי שהיו פירותיו חוץ לתחום וערבו בני אותה העיר לא יביאו לו מפירותיו לעיר שהן כרגלי הבעלים שלהן שלא עירבו ואם ערב הוא הרי פירותיו כמוהו ויכול לילך שם ולהביאן עמו : מי שזימן אורחים שהם מעיר אחרת ובאו על ידי עירוב לא יוליכו עמהם ממה שיתן מי שקנה שביתה אצלו אלא אם כן זיכה להם מאתמול על ידי אחר שנמצא שהן בעליו מערב יו"ט : המפקיד פירותיו אצל חבירו הן כרגלי המפקיד ודוקא בשקיבל עליו שמירתן ואם ייחד לו קרן זוית ולא קבל עליו שמירתן הן כרגלי המפקיד : **יד** אין שוחטין את המדבריות ולא משקין אותן השקאה של צורך שחיטה שצריכה להשקות קודם שחיטה להפריד העור מן הבשר אבל שאר השקאה מותר להשקותן ולהאכילן ומדבריות הן שרועות חוץ לתחום ואינן באות ללון בתוך התחום זה הוא לרבי יהודה וכן פסק הרב אלפס כר' יהודה ביום טוב וכרבי שמעון בשבת : וכן פסק הרמב"ם ובשאלתות ובה"ג : ורש"י ר"ת ור"י פוסקין כרבי שמעון בין בשבת בין ביום טוב : ויש אומרים דהלכה כרבי שמעון במוקצה וכר' יהודה בנולד : ור"ח פסק כרבי שמעון אף ביום טוב אלא שבנולד ומוקצה מחמת איסור פוסק כרבי יהודה ביום טוב :

סליקא לה קיצור פסקי הרא"ש ממסכת ביצה

ספר שדה צופים

מפתח כולל כל מאמרי הש"ס ממסכת ביצה המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל שלא במקומן

מאת הרב הגאון מו"ה בצלאל רנשבורג זצלה"ה

פרק ראשון

דף ב ע"א וב"ה אומרים לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבעוד יום . הרא"ש בבכורות פ"ג סימן ה' : שם שאפר כירה מוכן הוא. הרא"ש בעירובין פ"ו סימן י"ג : שם במאי עסקינן אלימא בתרנגולת העומדת לאכילה כו' אוכלא דאפרת הוא . הרא"ש בביצה פ"ה סימן י"א : שם גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש . הרא"ש בשבת פי"ח סימן א': ע"ב אמרי שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה סתם לן כר"ש . הרא"ש בשבת פכ"ד סימן ה' : שם וקסבר כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה . הרא"ש בב"ק פ"ה סימן ב' :

דף ד ע"א תנא אחרים אומרים ביצה תאכל היא ואמה . הרא"ש בביצה פ"ה סימן י"ד: שם איתמר שבת ויו"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה . הרא"ש בביצה פ"א סימן א' . ובסוכה פ"ד סימן ה' : שם אושפוזיכניה דר"א ב"א ה"ל הנך ביצים מיו"ט לשבת . הרא"ש בביצה פ"א סימן א' . ובפ"ה סימן י"ד : שם א"ל מאי דעתיך רב ור"י הלכה כר"י . הרא"ש בקידושין פ"ג סימן ג' . ובב"ק פ"ה סימן י"א . ופ"ט סימן כ"ב . ובע"ז פ"ס סימן כ"ט . ובבכורות פ"ג סימן ג' : ע"ב ב' יו"ט של גליות רב אמר נולדה בזו מותרת בזו . הרא"ש בביצה פ"א סימן א' . ופ"ג סימן ב' . ובסוכה פ"ד סימן ב' : שם משום דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם בידכם זימנין דגזרי וכו' . הרא"ש בביצה פ"א סימן ד' : שם ב' יו"ט של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרווייהו נולדה בזו אסורה בזו . הרא"ש בביצה פ"א סימן א' . ובפ"ד סימן י"ד :

דף ו ע"א מת ביו"ט ב' יתעסקו בו ישראל . הרא"ש במו"ק פ"א סי' י"ג : שם אסרוה שנולד ביו"ט רב אמר אסור . הרא"ש בב"ב פ"ד סימן ב' : שם א"ל אימא דאמר רבא בב' יו"ט של גליות . בב' יו"ט של ר"ה מי אמר . הרא"ש בביצה פ"ב סימן ט' : ע"ב השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב . הרא"ש בחולין פ"ח סימן ג' :

דף ז ע"ב האי חומא שתיקא סכנתא לגלויי . הרא"ש בע"ז פ"ב סימן י"ג :

דף ט ע"א הלא ת"ל אוכל והולך ואח"כ מפרים . הרא"ש בע"ז פ"ד סימן ט' : ע"ב אר"י בד"א בסולם של שובך . אבל בסולם של עליה ד"ה אסור . הרא"ש בעירובין פ"ז סימן ב' : שם ממאי דלמא לא היא ע"כ ל"ק ב"ש התם אלא היכא דאיכא דקר נעוץ . הרא"ש בביצה פ"א סי' ט':

דף יא ע"א ושוין דמולחין עליו בשר לצלי. הרא"ש בחולין פ"א סימן י"ט : ע"ב ראב"א מעריס ומלח גרמא גרמא. הרא"ש בשבת פ"כ סי' ה':

דף יב ע"ב אושפיזכניה דרבא בר רב חנן ה"ל אסורייתא דהרדלא . הרא"ש בע"ז פ"ד סימן ט' : שם שמולל מלילות מעי"ם למחר מנפח מיד על יד . הרא"ש בשבת פי"ח סימן ב' :

דף יד ע"א תבלין נידוכין כדרכן במדוך של אבן. והמלח במדוך של עץ . הרא"ש בשבת פ"כ סימן י"ב : ע"ב משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין . הרא"ש בנדה פ"ט סימן כ"ה :

דף טו ע"ב היה בא בדרך ותפילין בראשו וקידש עליו היום . הרא"ש בעירובין פ"י סימן ב' . ובהל' תפילין סימן י"ז :

פרק שני

ע"ב ותנא מייתי לה מהכא . את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו . הרא"ש בביצה פ"ב סימן י"א : שם ר"י תלקוהו תליו להי' ותליו לכם . הרא"ש בברכות פ"ז סימן כ"ג : שם מהו לאין נכון לו אר"ח למי שלא הניח ע"ת . הרא"ש בר"ה פ"ד סימן י"ד :

דף טז ע"א כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה ועד יוה"כ. הרא"ש בשבת פט"ו סי' ה' : שם לא שנו אלא תבשיל . אבל פת לא . הרא"ש בביצה פ"ב סימן י"א : שם שנהו בבלאי ספסאי דאכלי נהמא בנהמא . הרא"ש בברכות פ"ו סי' כ"ו : ע"ב דאטה דשמואל מערב אקולהו נהרדעא. הרא"ש בביצה פ"ב סימן ב' : שם האי שמיא יהוה יסדר מתניתא קמיה דמר שמואל. הרא"ש בביצה פ"ב סי' ג':

דף יז ע"א מניח אדם ע"ת מיו"ט לחבירו ומתנה. הרא"ש בביצה פ"ג סימן ב' : שם איבעיא להו עבר ואפה מהו . הרא"ש בפסחים פ"ב סימן ל"א : ע"ב אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת . הרא"ש בשבת פ"כ סימן ה' : שם וב"ה מערב בתבשיל א' ועושה בה כל צורכו . הרא"ש בביצה פ"ב סימן י"א: שם ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרם . הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ג' :

דף יח ע"א נדה שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה . הרא"ש בנדה בהל' מקואות סימן כ"ה : ע"ב כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב בין ביוה"כ . הרא"ש במו"ק פ"ג סימן ל"ז. ובתענית פ"ד סימן ל"ח :

דף כ ע"ב א"כ מה ת"ל לכם . לכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים . הרא"ש בביצה פ"ב סימן ט"ו : שם וכן בדין שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רבך ריקם . הרא"ש בביצה פ"א סימן י"ח :

דף כא ע"א עיסת כלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה חייבת בחלה . הרא"ש בביצה פ"ב סימן ט"ו : שם האופה מיו"ט לחול . הרא"ש בביצה פ"א סימן י"ח : ע"ב הני סופלי לחיותא היכי שדינן להו ביו"ט . הרא"ש בברכות פ"ז סי' ל"ב: שם ואין מזמנין את הכותי ביו"ט . גזירה שמא ירבה בשבילו . הרא"ש במ"ק פ"ב סימן י"ב :

דף כב ע"א הכא במנורה של חוליות עסקינן דמיתזי כבונה . הרא"ש בעירובין פ"ג סימן ה' : שם מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר . הרא"ש בביצה פ"א סימן י"ח :

דף כג ע"א ושוחקין את הפלפלין ברחיים שלהן . הרא"ש בביצה פ"א סימן כ"א :

פרק שלישי

ע"ב אבל נדין חיה ועוף מן הביברין ונותנין לפניהם מזונות . הרא"ש בביצה פ"ב סימן ט"ו :

דף כד ע"א הלד יוני שובך ויוני עלייה וצפרים שקיננו בטפחין ובבורות חייב . הרא"ש בביצה פ"א סימן ט"ו : ע"ב הלכתא עכו"ם שהביא דורון לישראל ביו"ט . אם יש מאותו המין במחובר אסור . הרא"ש בביצה פ"ג סימן י"ז . ובחולין פ"א סימן י"ט :

דף כה ע"א והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר . הרא"ש בשבת פט"ז סימן י"ב . ובעירובין פ"ד סימן ב' : ע"ב בשור שנפל לבור . הרא"ש בבכורות פ"ה סימן י"ג :

דף כז ע"א אמי וורדינאה חזא בוכרא דבי נשיאה כוי . הרא"ש בבכורות פ"ה סימן י"ג:

דף כח ע"א כנגד הכלי אין כנגד מידי אחרינא לא . ועיין הרא"ש בבכורות פ"ה סימן א' : ע"ב ולא קשיא כאן במכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט . וכאן וכו' . הרא"ש בביצה פ"ב סימן י"ט . ופ"ג סימן א' :

דף כט ע"א אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה . הרא"ש בב"מ פ"ה סימן ע"ו : שם הוא כנס ג' מאות גרבי יין מגרורי המדות . הרא"ש בסנהדרין פ"ג סימן י' : שם אבל קודר הוא קב או קביים ונותן לפני בהמתו ואינו חושש . הרא"ש בביצה פ"ב סימן ט"ו : שם כשתא דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל מותר . הרא"ש בנדה הלכות מקואות סימן י' : ע"ב הולך אדם אצל הרועה הרגיל אצלו . הרא"ש בעירובין פ"י סי' י"ד :

פרק רביעי

דף ל ע"א דהא הוספות יוה"כ דאורייתא היא ואכלי ושתי עד שחשיכה . הרא"ש בברכות פ"ד סימן ו' . וביומא פ"ח סימן ח' : ע"ב אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה . הרא"ש בסוכה פ"א סימן י"ג :

דף לב ע"ב מוחטין זאת הפתילה ביו"ט . הרא"ש בביצה פ"ב סימן י"ח : שם ואין סומכין את הקדירה בבקעת . הרא"ש בביצה פ"ה סימן י"ד :

דף לג ע"א והלכתא יבישתא שרי רטיבתא אסור . הרא"ש בשבת פכ"ד סימן ה' .

רבא

וביצה פ"ב סימן ט"ו ושם בפ"ד סימן י"א : שם דרש רבא אשה לא תכנוס לדיר העזים ליטול מהן אוד . הרא"ש בביצה פ"ה סימן י"ד : ע"ב אמר ר"א כי תניא ההיא במוקצה . הרא"ש בשבת פכ"ב סי' ו' . ובעירובין פ"ג סימן ה' :

דף לד ע"א א"ל אנן מפני שצריך להשמן מתכינן לה . הרא"ש בביצה פ"ד סימן ט"ו :

שם אחד מביא את האור . הרא"ש בשבת פ"ג סימן י"א : שם ואין גוזזין אותן במספריים . הרא"ש בב"מ פ"ט סימן מ"ח : ע"ב הא קמ"ל דטבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן . הרא"ש בביצה פ"ד סימן ה' :

דף לה ע"א היה אוכל באשכול ונכנס מגינה לחצר . הרא"ש בפסחים פ"י סימן י"א :

פרק חמישי

ע"ב משילין פירות דרך ארובה ביו"ט . הרא"ש בשבת פי"ז סימן א' : שם תנן משילין פירות דרך ארובה ביו"ט עד כמה . הרא"ש בשבת פי"ח סי' א' : דף לו ע"ב לא עולין באילן ולא רוכבין ע"ג בהמה . הרא"ש בב"ק פ"ז סימן ג' : שם ולא מגביהין תרומה ומעשר . הרא"ש בביצה פ"ה סימן י"ג : שם ולא שטין ע"פ המים . גזירה שמא יעשה חבית של שייטין . הרא"ש בעירובין פ"ד סימן ג' : דף לז ע"א אותו ואת בנו שנפלו לבור . הרא"ש בשבת פ"כ סימן ה' :

דף לח ע"א דרש מר זוטרא הלכה כר' אושעיא . הרא"ש בנדרים פ"ה סימן א' . ובב"ק פ"א סימן ו' . ובב"ב פ"ז סימן ב' : ע"ב הרי שנתערב לו קב חטין בי' קבין של חבירו . הרא"ש בע"ז פ"ה סימן כ"ט :

פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת ביצה

פרק ראשון

ביצה שנולדה ביו"ט בית שמאי אומרים תאכל כו' : (דף ב ע"א)

המוקצה אסור לאכלו ביום טוב . ומוקצה הוא הדבר שהפרישו מאכילה ונתכוין עליו שלא לאכלו . וכמו כן נולד אסור ביום טוב . ונולד הוא הדבר שיאסור ביום טוב מה שלא חשב עליו כמו הפירות הנושרות מן האילנות . ועל אלו השני עיקרים תסוב זו המסכתא . ואין מחלוקת ביניהם בזה המקום . וכשיהיה שום עוף עומד לגדל ביצים בלבד ולא לשחיטה ולאכילה אין מחלוקת בין ב"ש וב"ה שביצתה שנולדה ביום טוב אסורה לפי שאותו עוף מוקצה אבל המחלוקת בתרנגולת העומדת לאכילה . וטעם איסור בית הלל משום הכנה הוא כי לשון התורה והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב ואין יום טוב מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב ויש לנו עוד כי הביצה שנולדה היום מאתמול נגמרה כשיחול יום טוב אחר שבת ונולדה ביום טוב אסורה מפני שהשבת הכינה אותה ונאסור אותה בכל יו"ט גזירה יו"ט אחר השבת. וכמו כן תאסר כשנולדה בשבת משום שבת אחר יו"ט. וכמו כן הכנה שהיא ההכנה טבעית אסרוה גזירה מדרבנן ובה חולקין בית שמאי ומתירין אותה . אבל אם ההכנה היא במלאכה מיו"ט לשבת הרי היא אסורה לדברי הכל . וממה שאתה חייב לדעת כי בזמן הזה שאנו עושין שני ימים טובים ביצה שנולדה ביום טוב ראשון תאכל בשני חוץ משני ימים טובים של ראש השנה מפני שהם קדושה אחת וכאילו שניהם יום אחד . וכן שבת ויום טוב נולדה בזה אסורה בזה . ודע כי כל מה שנאסר באכילה ביום טוב אסור לטלטלו ממקום למקום . וכבר קדמו לך מזה עקרים בשבת : ושאור הוא השאור עצמו שבו מחמיצים העיסה . ואין מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל כי שאור וחמץ לענין אכילה בכזית ואמר יתעלה שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל *)חמץ אמרו חכמים פתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ לומר לך זהו שאור זהו חמץ אבל מחלוקתם לענין ביעור בית שמאי אומרים על כל פנים יש ביניהם הפרש ואם לאו למה אמר חמץ ולמה אמר שאור אלא כיון שהשוה ביניהם באכילה יש הפרש ביניהם לענין ביעור ובית הלל אומרים ילפינן ביעור מאכילה והביא בכאן זו ההלכה לפי שהיא מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל והיא דומה לביצה שנולדה ביום טוב :

השוחט חיה ועוף ביום טוב ב"ש אומרים כו' : (שם)

אינו רוצה בכאן באמרו השוחט חיה ועוף לומר מי ששחט שיורה זה הענין דיעבד אין לכתחלה לא אלא רוצה לומר האיש השוחט כשנמלך בנו איך ישחט ביום טוב היאך נשיב לו . בית שמאי אומרים נתיר לו לחפור בדקר על הדרך שנזכיר לקמן וישחוט ויכסה . ובית הלל אוסרים אלא אם כן היה לו עפר מוכן ויחד לו מקום מערב יום טוב . ואמר מודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה בשני תנאים האחד שיהיה אותו הדקר נעוץ בארץ ויעקור אותו ובשעת עקירתו יעקור העפר . והשני שיהיה העפר תיחוח כלומר קל ולא יהיה קשה ועב כדי שלא יהיה חופר . ומה שאמרו ב"ש יחפור בדקר ויכסה על אלו הפנים אמרוהו . ושאפר כירה מוכן הוא אין רוצה בזה שהן מודין שאפר כירה מוכן הוא כי לא היה ביניהם משא ומתן על האפר . אבל הוא פתיחת דברים והודיעך כי האפר מוכן הוא ומותר לשחוט עליו . ובתנאי שיהיה אפר שהוסק מערב יום טוב ולא בטלו בו ביום טוב אבל אם הוסק האפר ונעשה ביום טוב אסור לשחוט עליו לפי שהוא נולד אבל אם היה חם ביותר כדי לצלות בו ביצת תרנגולת וכיון שהוא ראוי לבשל בו יהיה מותר לטלטלו ולשחוט בו :

בית שמאי אומרים אין מוליכין את הסולם כו' : (דף ט ע"א)

בית שמאי אומרים לא יטול אלא אם כן נענע כו' : (דף י ע"א)

אין מחלוקת ביניהם בסולם של עליה שאסור לטלטלו ואין חולקין בסולם של שובך ברשות הרבים שאסור להוליכו משובך לשובך כי הרואה אותו מוליך סולם יאמר לתקן גג ביתו מוליכו ויחשוד אותו בחילול מועד אבל המחלוקת ביניהם הוא ברשות היחיד בית שמאי אומרים כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור והדבר כן הוא אבל בית הלל מתירין זה המעט מפני שמחת יום טוב . ומה שאמרו בית שמאי שאסור ליקח היונים ביום טוב אלא א"כ נענע מערב יום טוב הוא בבריכה ראשונה שבאותו שובך כי האדם חס על בריכה ראשונה ושמא ימלך ולא ירצה לקחתם ואחר הכנסת יום טוב ימלך שנית ויקח אותם והם מוקצה אבל בבריכה שניה והבאים אחריהם אין מחלוקת ודי לו שיאמר זה וזה אני נוטל :

זמן שחורים ומצא לבנים ומצא שחורים כו' : (שם ע"ב)

רוצה בזה המאמר כשזימן שחורים ולבנים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים אסורות ביום טוב כי נאמר אותם שזימן פרחו והלכו להם ואלו שמצא אחרים הן שבאו ממקום אחר . וזהו התועלת שהשמיעונו וכמו כן כשהניח השנים ומצא שלשה נאסרו ממה נפשך אם נוסף עליהם שלישי הרי נתערב המוקצה במוכן ואם הם אחרים הרי כלם אסורים . ואמרו אם אין שם אלא הם הרי אלו מותרין בתנאי שלא יוכלו לעוף ואם יש שובך שני בקרוב מזה השובך אבל אינו עומד בשורתו אלא שיהיה עומד בקרן זוית לימדנו בכאן שלא נאמר מן השובך השני נדדו לזה השובך לפי שהם כשמדדים משובכם והולכין אינן מדדין והולכין אלא בשוה לשובכם ואינן נוטים ממנו :

בית שמאי אומרים אין מסלקין את התריסין כו' : (דף יא ע"ב)

בית שמאי אומרים אין נוטלין את העלי כו' : (שם ע"א)

בית שמאי אומרים אין מוציאין לא את הקטן כו' : (דף יב ע"א)

תריסין הם הנסרים שנועלין בהם פתחי החנויות . וכשאין להם ציר אין מחלוקת שהן מותרות ואפילו הם לנעול בית שבתוך החצר וכשיש להם ציר בצד הנסר אין מחלוקת שהן אסורות ואפילו הן לחנות שברשות הרבים לפי שנחוש שמא יתקע לחזוק הנסר אבל המחלוקת בנסרים שיש להם ציר באמצע הנסר ובתריסי חנויות בלבד בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין החזרת תריסין ונתינת העור לפני בית הדריסה מפני שמחת יום טוב כי אם נאסר עליו החזרת התריסין ימנע מפתיחת החנות להוציא תבלין כדי שלא יניח החנות פתוח ויגנבו משם ממונו . וכמו כן אם יש אצלו בהמה לא ישחטנה כדי שלא יפסיד העור : עלי הוא יד המכתש גדול מעץ והוא עגול שכותשין בו הריפות ודוגמתן . ופירוש לקצב בו לחתך עליו : ובית שמאי אין מתירין הוצאה אלא אם יש בה צורך אכילה לאמרו יתעלה אך אשר יאכל לכל נפש ולפיכך אמרו אין מוציאין את הקטן ואת הלולב וכיוצא בהם . ובית הלל אומרים שמתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה הותרה שלא לצורך וכמו כן אמרו מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך וזהו עיקר אמתי :

בית שמאי אומרים אין מוליכין חלה כו' : (שם ע"ב)

מתנות הן הזרוע והלחיים והקבה . ועוד יתבאר לך כי מכלל הדברים האסורין ביום טוב אין מגביהין תרומות ומעשרות . ואמרם בזו המשנה כי בית שמאי ובית הלל חולקין בהולכת חלה ומתנות ומודים שאין מוליכין תרומה אינו אמת אבל הן מודים שמוליכין חלה ומתנות וחולקין בתרומה . ובית הלל אומרים חלה מתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שמוליכין את המתנות כך מוליכין את התרומה . ובית שמאי אמרו להם לא אם אמרתם במתנות שזכאי בהרמתן תאמרו בתרומה שאינו זכאי בהרמתן זהו לשון מחלקתם :

*) בקרא כתיב כי כל אוכל מחמצת ועי' בהגהות חשק שלמה הנדפסים בסוף המסכת בדף ז' ע"ב :

בית שמאי אומרים תבלין נדוכין במדוך כו' : (דף יד ע"א)

עץ הפרור הוא העץ שמגיסים בו הקדרות . ומה שהצריך לעשות שינוי בשחיקת המלח לפי שאינו מפיג טעמו ואינו מחסר פעולתו כשנשחק מערב יום טוב והתבלין מפיגין טעמן ומחסרין חמימותן וחריפותן כשישארו שחוקים מערב יום טוב ולפיכך מי שצריך לשחיקת מלח ביום טוב ישנה על כל פנים והשינוי היא שיטה המכתש על צידו :

הבורר קטנית ביום טוב בית שמאי אומרים כו' : (שם ע"ב)

בורר אוכל הוא שילקט האוכל מן הפסולת אחת אחת וכשהפסולת יותר מן האוכל אין מחלוקת שבורר ונוטל את האוכל . ומדיח ושולה פירוש שיתן מים על העדשים הטחונים או הפולין ודומיהן וכשינגבה וירבה הפסולת על פני המים וירד האוכל והוא מסיר אותו הפסולת בידו וזהו ענין שולה כלומר מסיר הפסולת ושוטף אותו מעל פני המים ואין הלכה כרבן גמליאל :

בית שמאי אומרים אין משלחין ביום טוב כו' : (שם)

הטעם שאוסרין בית שמאי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וגם בית הלל לא התירו אלא לשלוח ביד אדם אחד או שנים אבל לשלוח ביד שלשה או יותר ברבוי ויתן ביד כל אחד מהם הרי זה אסור כדי שלא יעשה מלאכות של חול גמורות . והתבואה אינה ראויה לאכילה לפי שהיא צריכה טחינה והטחינה ביום טוב אסור . ורבי שמעון אומר שיכול לבשל אותן הזרעים ולאכלן ואין הלכה כרבי שמעון :

משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין כו' : (שם)

הבגדים התפורים הם ראוין ללבוש ושאינן תפורין הם ראויין לכסות ואמרו אף על פי שיש בהם כלאים בבגדים שהם בתכלית הקושי והעובי ומיעוט הריכוך כי כשהן בזה הענין מותר לתלותן וכיון שמותר לתלותן מותר לשולחן ביום טוב וזהו ענין אמרם והם לצורך המועד : וסנדל מסומר כבר בארנו איסור נעילתו בשבת וביום טוב בפרק ששי בשבת . ומנעל שאינו תפור ענינו שלא נגמרה מלאכתו אלא כשהוא מדובק במין מן הדבוק אסור לשלחו ובמקום דירתו של רבי יהודה לא היה ראוי מנעל לבן לנעילה עד שיעובד בסיד זמן ידוע וזה הכלל שזכר אמתי ושיעור דברו וכן זה הכלל כל שנאותין בו אפילו בחול כמו שהוא ביום טוב משלחין אותו ולפיכך מותר לשלוח תפילין ביום טוב אע"פ שאסור ללובשן בשבת וביום טוב כמו שנתבאר בסוף עירובין ואל יקשה עליך בזה העיקר מה שאסרו לשלוח תבואה ביום טוב לפי שהיא אינה ראויה בחול כמות שהיא עד שיעשו בה מעשה שהוא אסור לעשותו ביום טוב והוא הטחינה :

פרק שני

יום טוב שחל להיות ערב שבת כו' : (דף טו ע"ב)

כבר בארנו במה שקדם אמרם חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב . ואמרו עושה תבשיל מערב יום טוב לא פחות מכזית בין לאחד בין לאלף וזהו עירובי תבשילין וצריך ברכה ואדם אחד שיזכה בו למי שלא הניח ואינו צריך ליטול מהם רשות על הדרך שבארנו בעירובי חצרות :

חל להיות אחר השבת בית שמאי אומרים כו' : (דף יז ע"ב)

כשהכלים הן טמאין אסור להטבילן ביום טוב ולא בשבת לפי שקודם הטבילה לא היו ראוין להשתמש בהן באותן הדברים שמשתמשין בהם לאחר הטבילה ונראה כמתקן מנא ביום טוב וכשיהיה אדם טמא באחד מן הטומאות מותר לו לטבול בשבת לפי שנראה כמתכוין לנקות גופו בלבד . ואמרם ושוים שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן אבל לא מטבילין פירוש כי כשהמים הם טמאים שאפשר לו לתתם בכלי אבן ולהכניס אותו הכלי במקוה מים עד שיעלו מי מקוה על פני הכלי שהן בו אותן המים הטמאין ויטהרו המים וזהו ענין משיקין שיעלו המים עליו ומה שהצריך להיות הכלי מאבנים לפי שכלי אבנים אינו מקבל טומאה כמו שיתבאר במסכת כלים ואילו היה נותן אותן המים הטמאין בכלי עץ וכיוצא בו מן הכלים שמקבלים טומאה היה נטמא הכלי באותן המים הטמאין שבתוכו כמו שיתבאר במקוואות מטהרות וכשיכניס הכלי במקוה נמצא שמטביל כלי טמא ביום טוב והוא אסור כמו שקדם בתחלת המאמר וזהו ענין אמרם אבל לא מטבילין ושיעורו אבל לא מטבילין כלי טמא על גב מימיו וכל זה בשבת אבל ביום טוב מותר לו להטביל כלי על גב מימיו ויטהר המים והכלי כאחד . ומה שהצריכו לטהר המים לפי שהמים הטמאים הם מתוקין ומי מקוה אינן ראוין לשתיה . ואמר מטבילין מגב לגב רוצה בו כי כשיש אצלו כלים טהורין משתמש בהן בבית הבד של שמן בדרך דמיון והוא חולין ורוצה להשתמש בהם בגת היין והוא תרומה מותר לו להטבילן טבילה שנית ביום טוב לפי שהן . ואם הם טהורים על כל פנים צריכין טבילה אחרת אם ירצה שיעשה בטהרה וכמו כן מחבורה לחבורה הוא שיהיה בו כלי טהור ויאכל בו בחבורה אחת מעשר שני בדרך משל אם רצה לאכול בו בחבורה אחרת מותר לו להטביל אותה הטבילה שנית ביום טוב והעיקר בזו הטבילה מה שאגיד לך דע כי עוד יתבאר בפ' שני מחגיגה כי מי שטבל לחולין אף על פי שהוא טהור בלי ספק אסור לו לאכול מעשר שני עד שיטבול פעם שנית לשם מעשר וכן אם טבל למעשר ורצה לאכול תרומה על כל פנים צריך טבילה אחרת וכן אם היה טהור לתרומה ורצה לאכול קודש יטבול לשם קודש ואלו הטבילות שאדם הטהור טובל אותן בין מעשר ותרומה וקודש הם המותרות לעשות ביום טוב והיתרנו זאת הטבילה ביום טוב לפי שאינה להסיר טומאה אלא לתוספות טהרה אם כן שיעור דבריו כך אם טבל על גבי גתו טובל טבילה אחרת את הכלי על גבי בדו ואם טבל לאכול בו בחבורה זו טובל לאכול בו בחבורה אחרת ביום טוב :

בית שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין כו' (דף יט ע"א)

מחלוקת בית שמאי ובית הלל אינו אלא בשלמים של חגיגה ועולה של ראיה והוא דבר השם יתברך ולא יראו פני ריקם . בית שמאי אומרים חג לה' חגיגה בלבד היא הנקרבת ביום טוב אבל עולות ראיה הם קרבות בשאר ימי החג ובית הלל אומרים לה' כל דלה' . וכן מביאין ראיה ב"ש מן הכתוב עצרת תהיה לכם ולא לגבוה . ובית הלל מביאין ראיה מן הכתוב עצרת לה' כל דלה' : אבל נדרים ונדבות דברי הכל אין קריבין ביום טוב ועוד יתבאר דבר הסמיכה במקומו :

בית שמאי אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו כו' : (דף כא ע"ב)

כלל הדברים כי המים שהוחמו ביום טוב שרוחץ בהן פניו ידיו ורגליו ואינו רוחץ בהם כל גופו אלא אם כן הוחמו מערב יום טוב וחמין שהוחמו מערב שבת רוחץ בהם בשבת פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו ואוסרים ב"ש שיבעיר אדם אש להתחמם בו לפי שעיקרם ממה שאמר אך אשר יאכל לכל נפש אינו נכנס תחתיו הנאות הגוף מבחוץ ובית הלל אומרים כי מאמר השם אך אשר יאכל לכל נפש כלל הנאות הגוף כלם :

שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כו' : (שם)

דעת ב"ש מה שאומר לך והנה כי הם אומרים אין אופין מיום טוב לשבת אא"כ עירב בפת ואין מבשלין אלא אם כן עירב בתבשיל ואין טומנין את החמין אלא א"כ היו חמין טמונין מערב יום טוב . וב"ה אין מצריכין אלא עירובי תבשילין בלבד ולפיכך אמר רבן גמליאל אין טומנין את החמין מיום טוב לשבת אלא א"כ היו לו חמין כמו שביארנו מדעת ב"ש . וזוקפין את המנורה ענינו כשהמנורה תהיה מחוליות . ב"ש אוסרין להקימה מפני שנראה כבונה . ובית הלל אומרין אין בנין בכלים . וגריצין ככרות לחם גדולות . ורקיקין ככרות דקות . ואין הכוונה גודל הככר

ולא

ולא קשו אבל הכונה רוב הלחם ומיעוטו כי ב"ש אוסרין לאפות פת מרובה ביום טוב ובית הלל מתירין . וחורי מין גדול ממיני מעשה האופים והלכה כב"ה :

אף הוא אמר שלשה דברים להקל כו' : (דף כב ע"ב)
מכבדין ידוע . וזה אע"פ שהיתה ארץ עפרית . ומוגמר הוא הקטרה לריח אבל לגמר הכלים דברי הכל אסור . וגדי מקולס כלומר מכובד שהיה ראשו על כרעיו ועל קרבו כמו כבש [הפסח] שהיה נאכל בירושלים והלכה כחכמים :

שלשה דברים רבי אלעזר בן עזריה מתיר כו' : (דף כג ע"א)
פרתו של רבי אלעזר בן עזריה כבר קדם הדבור בו בפרק חמישי בשבת . מקרדין הוא הסרת הזבובים הקטנים הנתלין בירכות הבהמה ועושין שם חבורה כשמסירין אותן . ומקרצפין הסרת הזבובים הגדולים שאינן עושים חבורה כשמסירין אותם . וחכמים סוברין דבר שאין מתכוין אסור כמו רבי יהודה והלכה כרבי אלעזר בן עזריה באומרו מקרדין את הבהמה בלבד כי העיקר אצלנו כמו שהודעתיך פעמים דבר שאין מתכוין מותר :

הרחים של פלפלין טמאה משום שלשה כו' : (שם ע"ב)
עגלה של קטן טמאה מדרס וניטלת בשבת כו' : (שם)
צורת אלו הריחים היתה כמו שאגיד לך . והוא כי הריחים עצמן שטוחנין מסבבין בהם כמו נפה ויורד מכן כל הנטחן ובשולי הנפה כמו קערה קטנה יתכנס מה שיורד מן הנפה ושם של ברזל סובבת בכל ותחזיר הכל גוף אחד נמצא הריחים של מתכות שטוחן שהוא כלי מתכות ומטמא בפני עצמו והנפה המנופה שמניעה מה שיורד ממנה מן הדבר הנטחן היא נטמאת בפני עצמה לפי שהוא כלי בפני עצמו כמו שנטמאת הכברה והקערה שמתקבץ בו הדבר המנופה המטמאה בפני עצמה כמו כלי קיבול . והודיענו שכל חלק מאלו השלשה חלקים כלי בפני עצמו ואפילו פירש אחד מהם מזה הכלל אינו שברי כלים אלא כלי ומקבל טומאה . וטומאת מדרס שתטמא כשהלך עליו הזב ואפילו היה בינו ובינה דבר מבדיל וכבר נתבאר לך מזה דבר מועט בשבת ועוד יתבאר לך כל משפט המדרס במסכת זבים . והיו אומרים בשם רבי יהודה אינה נגררת אלא על גבי כלים כדי שלא תעשה רושם בארץ והאחד אומר בשמו חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת ענינו שהיא משוה הארץ בלבד ואינה חופרת . ודעת רבי יהודה כבר שמעת אותו כי הוא סובר דבר שאין מתכוין אסור והעיקר מה שהודעתיך דבר שאין מתכוין מותר ולפיכך יהיה הדין כמו שנתבאר בשבת גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ :

פרק שלישי

אין צדין דגים מן הביברין ביום טוב כו' : (שם)
ביברים פירש בריכות מים שצודין בהם דגים . ועוד פירוש ביברים בתים מוקפות שמגדלין בהם החיות . וכל מה שהוא אסור לאכלו ביום טוב מפני שהוא מוקצה אסור ליתן לפניו מזונות מחוסר צידה הוא כל שאומרים הבא מצודה ונצודנו ומה שהוא כן מוקצה הוא . והלכה כרשב"ג :

מצודות חיה ועוף ודגים שעשאן מערב יום טוב כו' : (דף כד ע"א)
רבן גמליאל סובר כי ספק מוכן מותר וכן סובר כי נכרי שהביא ביום טוב דגים או פירות אף על פי שצדן ביום טוב מותרין ואין הלכה כרבן גמליאל וכשהביא נכרי פירות ונתאמת אצלינו מצורתן שלא נתלשו ביום טוב . וכן דגים שנתאמת אצלינו שלא נצודו ביום טוב ולא באו מחוץ לתחום שהן מותרין לאוכלן ביום טוב ואפילו לאותו שבאו בשבילו ואם באו מחוץ לתחום או נסתפק בזה מותרין לישראל אחר ולא לאותו שבאו בשבילו . והדבר הנצוד או הנתלש ביום טוב ראשון מותר לאוכלו בשני ולא בשני ימים טובים של ראש השנה שהן קדושה אחת :

בהמה מסוכנת לא ישחוט אלא א"כ יש שהות כו' : (דף כה ע"א)
ואין הלכה כרבי עקיבא :

בכור שנפל לבור רבי יהודה אומר ירד מומחה כו' : (שם ע"ב)
רבי יהודה אומר רואין את המומין ביום טוב . ורבי שמעון אומר אין רואין את המומין ביום טוב . ולשון התורה כי הבכור קדש אבל אם נפל בו מום מיד נסתלקה הקדושה ממנו ויהיה מותר לאכלו כחולין אמרו כי יהיה בו מום . ועוד יתבארו לך המומים כולן המתירין הבכורות לשחיטה במסכת בכורות . ולפיכך אם נפל לבור ולא נפל בו מום אין מותר להעלותו מן הבור לפי שאינו ראוי לאכילה אע"פ שאצלינו צער בעלי חיים דאורייתא . ומ"ש ואם לאו לא ישחוט ולא אמר ואם לאו לא יעלה רוצה בו כי אם עבר אדם [והעלהו מהבור] והיה בו מום עובר מערב יום טוב שאסור לשחוט בו את הבכור וחזר עתה אחר שהעלהו מום קבוע אסור לשחטו ביום טוב לפי שיעלה על דעתינו שכיון שהתחיל המום מערב יום טוב דעתיה עליה ואינו מוקצה כי רבי יהודה סובר כי על כל פנים היה מום ניכר מערב יום טוב ומה שהתיר בבכור שנפל לבור לשוחטו במומו שיש בו משום צער ב"ח לפי שמעלין אותו ושוחטין אותו כיון שמותר לו ראיית מומין ביום טוב אבל כשעלה ונסתלק צער בעלי חיים אינו דין לשוחטו ואפילו היה המום עובר מום קבוע שהוא מוקצה . ועוד יתבאר לך בבכורות מומין עוברין ומומין קבועין ור' שמעון שאינו מתיר ראיית מומין ביו"ט אי אפשר לראות כלל והלכה כר' שמעון :

בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה כו' : (דף כז ע"ב)
זה הדבר אינו אלא בבהמת קדשים שמתה כי העיקר אצלינו אין מאכילין את הקדשים לכלבים ולפיכך אין מזיזים אותה ממקומה אבל בהמת חול שמתה מחתכין אותה ומאכילין אותה לכלבים . ובתנאי שתהיה מסוכנת מערב יום טוב אבל אם אינה מסוכנת מוקצה היא ואסור לטלטל :

אין נמנין על הבהמה לכתחלה ביום טוב כו' : (שם)
רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי כו' : (דף כח ע"א)
אין נמנין פירוש שלא יפסוק דמים ביום טוב ויאמר זאת הבהמה בעשרה פשיטין בדרך משל ליקח אותה עשרה בני אדם פשוט לכל אחד : אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר שאסור להשתמש בה ואפילו שלא לשקול כגון לתת שום חפץ בכף מאזנים או לכסות בהן כלי והלכה כחכמים :

אין משחיזין את הסכין ביום טוב כו' : (שם)
לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר כו' : (שם ע"ב)
השחזה היא העברת הסכין בריחים : והם מחלקין ביניהם שיאמר לו תן לי רביע הכבש או שמיניתו או חלק כך ממנו :

אומר אדם לחברו מלא לי כלי זה כו' : (דף כט ע"א)
הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו כו' : (שם ע"ב)
אבל לא במדה רוצה בו אבל לא בכלי מיוחד למדה אבל אם היה כלי מוכן להיות מדה ועדיין לא נעשה בדיוק ולא שמוה מדה מותר לתת בה . ורבי יהודה אוסר לפי שהוא כלי ידוע למדה . והיה עושה אבא שאול בן בטנית מה שאמרו עליו מפני ביטול בית המדרש כדי שלא יתבטל בעת המפקל ואין הלכה כרבי יהודה :

פרק רביעי

המביא כדי יין ממקום למקום כו' : (שם)
העיקר בכל זה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אלא בשינוי ואם אי אפשר לו לשנות מותר . ומתחילין בערמת התבן בתנאי שיהיה התבן מלא קוצים שאינו ראוי אלא לשריפה והוא כמו מוכן לאש ואינו צריך הכנה אבל אם אינו כן כמו שזכרנו הרי הוא כמו עצים שבמוקצה בסוף ורצה בכאן במוקצה מקום מיוחד להצניע שם העצים :

אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה כו' : (דף ל ע"ב)
מביאין עצים מן השדה מן המכונס ומן הקרפף כו' : (דף לא ע"א)
סוכת החג בחג אסור להנות בעצים כל ימי הסוכות לאמרו חג הסוכות שבעת ימים לה' אלהיכם . ובאה הקבלה כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה . והדבר בכאן הוא על סוכה שאינה של מצוה כי העיקר אצלנו אין סותרין אהל ואין עושין אהל ביום טוב וכל שכן בשבת וכבר קדם זה בשבת : ואמרו ומן הסמוך לה ענינו מן הסמוך לדפנות . ואמרם מן הקרפף אפילו מן המפוזר אינה הלכה אלא מן המכונס של כל פנים ובתנאי שיהיה מן המכונס שבקרפף אבל מן השדה לא יביא ואפילו מן המכונס . ורבי יהודה אומר כי על כל פנים צריך פתח ויהיה סמוך לעיר ורבי יוסי אומר כי כשיש לו פתח ואפילו רחוק מן העיר קרוב לאלפים אמה שהוא תחום שבת מותר ליטול ממנו והלכה כרבי יוסי :

אין מבקעין עצים לא מן הקורות ולא מן הקורה כו' : (שם)
בית שהוא מלא פירות סתום ונפחת כו' : (שם ע"ב)
שעור זו המשנה כך אין מבקעים עצים מסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב אלא אם נשברה מערב יום טוב . וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל . וטעם אלו הדינים כבר כולם קדמו ונתבארו . וקופיץ הוא כלי ברזל שחותכין בו הבשר ואין ראוי לבקע העצים אלא בצד הקצר שהוא כמו החץ ונקרא זכרות והצד הרחב נקבות לפי שאין דרך בני אדם לבקע בו ויהיה שינוי . ומה שאמר רבי מאיר פוחת אינו רוצה לומר שיסתור הכתלים ביום טוב אבל כפי סברתו הוא מותר לפחות אם היו כתלי אותו האוצר לבנים סדורים מבלי בנין ואין הלכה כר"מ :

אין פוחתין את הנר מפני שהוא עושה כלי כו' : (דף לב ע"א)
נר ידוע והנרות שלהם היו עושין אותן זוגות וחותכין אותן אחר עשייתן . חותכה באור לשתי נרות הוא שיתן הפתילה קצתו בנר אחד וקצתו בנר אחר ויתן האור בינתיים ותתחלק ותהיה פתילה דולקת בזה הנר ופתילה דולקת בזה הנר ואסר חתיכת פתילה בסכין או במספרים לפי שהוא מתקן מנא ולמעכה ביד מותר והלכה כר' יהודה :

אין שוברים את החרס ואין חותכין הנייר כו' : (שם ע"ב)
נייר ידוע וכשנותנין עליו שמן עומד לפני האש כל זמן שימלא בו שמן ואין גורפין תנור וכירים ומכבשים פירוש שמשוין האפר ואם מנע הבישול גורפין אותו האפר . ובקעת חתיכה של עץ שאינה כלי . ואמר וכן בדלת רוצה בו כי כן המשפט בדלת אין סומכין אותו בבקעת כי העיקר אצלנו לא ניתנו עצים אלא להסקה :

רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו כו' : (דף לג ע"א)
לא התירו חכמים שיטול אדם קיסם לחצוץ בו שיניו אלא מאבוס של בהמה בלבד ואסור לחתכו ולתקנו אא"כ היה רטוב וראוי לאכילה לבהמה כי כל מה שראוי לאכילת בהמות מותר לחתכו בשבת וי"ט, הלכה כר' אליעזר . ומאמר חכמים ומגבב מלפניו ענינו כי כשמגבל בשדה שקושש מסביבותיו ומדליק:

אין מוציאין את האור לא מן העצים כו' : (שם)
ועוד אמר רבי אליעזר עומד אדם על המוקצה כו' : (דף לד ע"א)
רעפים לבנים שרופים בכבשן ואינו אוסר ללבן הרעפים אלא החדשים מהם לפי שהם נשרפים ומתחזקות ונראה כמתקן כלי ביום טוב אבל האבנים והרעפים הישנים (והחדשים) מותר ללבן ולבשל ולצלות עליהם ומוקצה הוא משטח שטוחין בו תאנים וענבים ויוצאים ליבש . ומה שהתנה בשביעית לפי שבשנה אחרת שלא תהיה שביעית אסור לאכול מה שנמצא באותו משטח ביום שבת עד שיוציאו מעשרותיו כי עיקר אצלינו שבת קובעת למעשרות כמו שביארנו במקומות מסדר זרעים . ושביעית אינה חייבת במעשרות כמו שנתבאר במקומות מסדר זרעים ואין הלכה כרבי אליעזר :

פרק חמישי

משילין פירות דרך ארובה ביום טוב כו' : (דף לה ע"ב)
מותר להשיל פירות ארובה בגג אחד כשירצה לטלטלן ממקום למקום אבל להשילן מגג לגג אחר אסור . והטעם מה שאמרנו כמה פעמים שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול . ודלף המים הנוזלים מן הגגות התלושות בעת ירידת הגשם :

כל שחייבין עליו משום שבות משום רשות כו' : (דף לו ע"ב)
אמרם משום שבות ומשום רשות ומשום מצוה רוצה בו כי מה שאמר ה' תשבת נכנס תחתיו השביתה מן הדברים שהוא מספר והם הנקראים שבות ועוד מן הדברים שרשות לאדם לעשותן ושלא לעשותן אבל הם תלוין במצות ויש להם מבוא בדברים התוריים והם הנקראים רשות . ועוד יכנס תחת אמרו תשבת בהשלמת הדברים שעשייתן מצוה ושלום מצוה והם אותן שנקראין משום מצוה וטעמי אסורן כלן מה שאגיד לך . אין עולין באילן גזירה שמא יתלוש . ולא רוכבין על גבי בהמה גזרה שמא יחתוך זמורה להנהיגה . ולא שטין גזרה שמא יעשה חבית של שייטין . ולא מספקין ולא מרקדים ולא מטפחין גזרה שמא יתקן כלי שיר . ומספקין הוא הנגון וההכאה בגלגל ומטפחין ההכאה יד על יד . ואמרו משום רשות לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מיבמין לכלן יש תנאים לא דנין בתנאי שיהיה במקום יותר חכם ממנו . ולא מקדשין בתנאי שיהיו לו אשה ובנים שאינו חייב במצות פריה ורביה . ולא מיבמין ולא חולצין בתנאי שיהיה לו אח גדול ממנו שבו היא המצוה כמו שאמרו מצוה בגדול ליבם וכשיהיו אלו התנאים אז יהיו אלו הדברים רשות. אבל אם הדבר להפך שלא יהיו אלו התנאים לא יהיו משום רשות אלא משום מצוה. והטעם שאסרום כלן גזרה שמא יכתוב . ולא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין גזרה משום מקח וממכר. ולא מגביהין תרומות ומעשרות ואפילו ליתנם לכהן בו ביום ובזה דבר . ולא דבר כהוצאתם ביום טוב כדי ליתנם אחר יום טוב . וזה שאמר אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד זהו דעת בית שמאי . אבל דעת ב"ה כי יש דברים רבים מלבד אוכל נפש שהן מותרין ביום טוב ואסורין בשבת . ומהם אמרם בתחילת הפרק משילין פירות וכמו כן הוצאת לולב וקטן וספר תורה כמו שביארנו במה שקדם :

הבהמה והכלים כרגלי הבעלים המוסר כו' : (דף לז ע"א)
כבר קדם לך בערובי תחומין כי האדם יכול לילך לאיזה רוח שירצה יותר מאלפים אמה והוא שיחסר שיעור אותה התוספת מן הרוח שכנגדו על הדרכים שקדם חלוקה לשם ואמר בכאן כי בכל מקום שיוכל האדם ללכת תלך בהמתו וכל חפציו . ואמרו המוסר את בהמתו לרועה אי לבנו הרי אלו כרגליו רוצה בו רגלי הבעלים ובתנאי שיתן אותה לשני בנים או לשני רועים שלא נתקיימו קנייתה לאחד מהם אבל אם נתנה לרועה אחד הרי היא כרגלי הרועה :

השואל כלי מחבירו מערב יום טוב כו' : (שם)
אמרם כרגלי השואל אפילו לא נתן לו אותו הבגד אלא ביום טוב כיון שקדם שאילתו מערב יום טוב הרי היא כרגלי השואל . ואמרם כרגלי המשאיל ואפילו היה רגיל לשאול ממנו אותו חלוק בכל יום טוב לא נאמר שיהיה עיקר לאותו רגילות אלא כיון שלא שאלו מערב יום טוב הרי הוא כרגלי בעליו ואין הלכה כרבי יהודה . ואמרם כרגלי שתיהן ענינו שבאותה [illegible] הוי בה שותפות כדי שלא תלך אותה העיסה אלא עד מקום ששתיהן יכולין לילך שאם האחד ערבה למזרח אלפים אמה שא"א לה ללכת במערב אפילו זרת אחת כמו שנתבאר והאחרת ערבה במערב אלפים אמה שאי אפשר לה ללכת בצד המזרח כלל אותה העיסה לא יזיזנה ממקומה :

הגחלת כרגלי הבעלים ושלהבת בכל מקום כו' : (דף לט ע"א)
בור של יחיד כרגלי היחיד ושל אנשי אותה העיר כו' : (שם)
מי שהיו פירותיו בעיר אחרת כו' : (שם ע"ב)
כל זה מבואר :

מי שיש אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות כו' : (דף מ ע"א)
אין משקין ושוחטין המדבריות כו' : (שם)
רוצה באמרו לנות בעיר בתוך תחום שבת . ולנות באפר שיהיו בכפרים כל ימי החום והקיץ ואינן נכנסות לעיר עד שירדו הגשמים . ואפר שם הכפרים : ואמרו משקין להודיעך תועלת כי ההשקאה קודם שחיטה יתיר ריאתה ואם יש שם סירכא חלושה נשמטת ונכרתת ואסר שחיטת המדבריות לפי שהם מוקצה : סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת ביצה

מסכת ביצה

דף ב תוספת בד"ה ביצה שנולדה בי"ט כו' עי"ל דנקט לב"ש תאכל כו' דאין אכילה בלא טלטול וב"ה אסרי אף בטלטול אלא אגב דנקטי ב"ש כו' עכ"ל אבל לפי מה שתירצו דלרבותא נקט תאכל לב"ש לא בעו למימר דנקטי ב"ה לא תאכל אגב דנקטי ב"ש תאכל דלא ניחא להו למימר בהך מלתא להודיעך כחן דב"ש לגבי כחן דב"ה דאסרי אף בטלטול אע"ג דאמרינן כח דהיתירא עדיף לאוקימתא דרב נחמן לא ניחא להו למימר הכי לשאר אוקימתא דאמוראי דבכמה דוכתין אמרינן דב"ש במקום ב"ה אינה משנה אבל השתא דתאכל משמע אכילה וטלטול לב"ש שפיר קאמרינן לב"ה דנקטי הכי אגב וק"ל : **בד"ה** אוכלה דאפרת כו' ואי בעי שחיט לה ואכיל כל שבגוה עכ"ל ומיהו למאי דס"ד דאפילו מאן דשרי במוקצה אוסר בנולד והיינו בתרנגולת העומדת לגדל ביצים אע"ג דה"נ אי בעי שחיט לה ואכיל כל שבגוה דהא שרי מוקצה מ"מ כיון דנולדה הביצה מדבר המוקצה לא שרינן לה מהאי טעמא : **בד"ה** דלמא ב"ש לית להו מוקצה כו' וי"ל דמוקצה דבעלי חיים חמיר טפי כו' עכ"ל פי' בבעלי חיים היכא דמקצה מדעתיה כגון שהיא דיוני שובך דמקצה דעתיה מנייהו משום חורבן שובך חמיר טפי משאר מוקצה מיהו הכא בתרנגולת אע"ג דהוי בעלי חיים אפי' בעומדת לגדל ביצים לא מקצי דעתיה מנייהו [א] לפי שהם גדלים בביתו של אדם ועיין בזה בספר המאור : **בד"ה** קס"ד דאפי' מאן כו' ואפי' ר"ש מודה דהאי נולד אסור עכ"ל וכתב מהרש"ל ומ"מ רב נחמן סבר דבהאי נולד נמי פליג כו' עכ"ל ובתוס' שם פ' מי שהוציאוהו כתבו וא"ת ולימא הא ר"ש היא דלית ליה מוקצה ולית ליה נולד כדאיתא בריש ביצה וי"ל דבנולד כה"ג שהוא דבר חדש שלא בא לעולם כל עיקר מודה ר"ש כו' עכ"ל ע"ש : **בד"ה** מגביהין מעל השלחן כו' דהא איכא בסיפא ושער של אפונין כו' מפני שהן ראוין למאכל בהמה כו' עכ"ל והשתא דשער אפונין כו' קאמרינן התם דאתיא כר"ש דלית ליה מוקצה ואין להקשות לפ"ז ל"ל לאתויי גבי שבת סתם לן תנא כר"ש מהך דמתחכין הדלועין כו' אמאי לא מייתי הך סתמא דגבי שבת ושער אפונין כו' דהיא סיפא דהך דמגביהין כו' די"ל כיון דר' יהודה פליג בהך מס' בתר הכי בפ' מי שהחשיך ה"ל סתמא דשער אפונין סתם ואח"כ מחלוקת ואע"ג דרבים לגבי יחיד הוה כמ"ש התוס' בהך דדלועין מ"מ לא הוי הך סתמא דשער אפונין כו' שהיא נשנית בפ' היה טועל עדיפא מהך סתמא דמטלטלין נר חדש אבל לא ישן כו' שהיא בפ' כירה אבל הסיא דדלועין ודאי עדיפא כיון שנשנית בסוף המס' כמ"ש התוס' : **ע"ב** בד"ה מוקים לב"ה כר"ש וק' דמאי אולמיה דהאי סתמא כו' עכ"ל הך דמגביהין נמי סתמא מקרי כדאיתא ס"פ מי שהחשיך דקאמר תלמודא ר"י סתמא אחרינא אשכח ומייתי הך דמגביהין ואר"כ אנו אין לנו אלא ב"ש כר"י וב"ה כר"ש אך קשה לדבריהם דבין אם נפרש דבריהם דמאי אולמיה דהאי סתמא כו' ולא היה להחליף הסיא דמגביהין אלא כל חדא תיקום אדוכתיה ובין אם נפרש דמאי אולמיה כו' דלמא אדרבה הך דמתחכין היה להחליף אמאי לא תקשי להו הכי בכל דוכתא דאמרינן מוחלפת השיטה ולקמן דרמי דר"י אדר"י ומחליף הסיא דאין סוחטין כו' תקשי להו נמי הכי דמאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא וע"ק דבפ' מי שהחשיך לא משכח אליבא דר"י סתמא כר"ש אלא הך דמגביהין דב"ה כר"ש אמאי לא תקשי להו מנלן להחליף הך דמגביהין ונראה לומר דודאי ר' יוחנן דמשוה מדותיו דבין בשבת ובין בי"ט לית ליה מוקצה כר"ש כדאיתא התם קאמר שפיר אנו אין לנו אלא ב"ה כר"ש ומחליף הסיא דמגביהין לפי קבלתו כי היכי דתהוי סתמא כר"ש אבל ר"נ דאית ליה טעמא דמתני' דהכא משום מוקצה וב"ה כר"י ואליביה פרכינן אמאי קתני בהך דמגביהין דב"ה כר"ש דהיה לו להשוות מדותיו דבין בשבת ובין בי"ט כר"י ומשנינן משום דגבי שבת סתם לן תנא כר"ש והשתא קא מקשינן שפיר דהאי שנויא לא יספיק לן דמאי אולמיה האי סתמא דדלועין מהאי סתמא דמגביהין טפי מסתבר לאוקמא הך דמגביהין בדוכתא כמו שהיא שטיה כדי להשוות מדותיהן דבין בשבת ובין בי"ט כר"י ודו"ק : **בד"ה** והיה ביום הששי כו' כדאיתא במדרש שבת לא יהיה לרבות יום הכפורים לא יהיה בו לרבות י"ט כו' כל"ל וכן נמצא במדרשות :

דף ג בד"ה גזירה שמא יעלה כו' עי"ל דלא שייך מוכן לעורבים רק בפירות אילן כו' עכ"ל עיין על דברי התוס' בזה בס"פ כל כתבי בתוס' שם בד"ה אני והאמר רב הונא ובתוס' בפ' בכל מערבין בד"ה הא ודאי מאתמול נעקרה כו' ומהרש"ל כתב הכא פי' לדברי התוס' דלא אמרי' האי טעמא דמוכן לעורבים הוי מוכן לאדם אלא איירי בפירות שרגילין להשיר והוא יושב ומצפה אף שליסנא קצת דחוק כו' עכ"ל כתב כל זה לפי הבנתו בדברי התוס' דאפי' לאו מוכן לעורבים מותר בפירות הנושרין מטעם דיושב ומצפה אבל

קרני ראם [א] לפי שהם. נ"ב ויותר נראה דבענין לגדל בנים אין זה הקצאה כלל כיון דאוכלה דאפרת הוא והרי הוא אוכל חלק ממנה ולא אקצה מדעתו ומש"ה אם הבינה אסור משום נולד לי"ם לומר כיון דמוקצה מותר אי בעי שחיט דהכי תו הוי מוקצה דבע"ח דאחר שהבינה אסורה תו אקצה מדעתו ומיושב קושייתו לעיל בד"ה אוכלה דאפרת וז"ב :

חכמת שלמה

דף ב ע"א רש"י בד"ה לית להו כו' דאמרינן בפ' במה מדליקין כו' כצ"ל : **בד"ה** אלא מסלק כו' כלי עליה ומנערה כצ"ל : **תוס'** בד"ה ביצה שנולדה כו' אלא שאין רצוני לקבל הימנו כו'. נ"ב לפי שהיה שונא את הנכרי [רש"י לקמן דף כד ע"א] : **בד"ה** קס"ד כו' היה בעולסרק שנשבר כו' כצ"ל : **בא"ד** ואפילו ר"ש מודה כו'. נ"ב ומ"מ רב נחמן סבר דבהאי נולד נמי פליג ר"ש ודוקא מית בעיבא שהוא נולד גמור מודה ר"ש וק"ל אבל במסקנא דעירובין פרק מי שהוציאוהו מסיק דלא אמרינן מיבלע בליעי אלא מינד נ"ידי ושרי. (עיין במהרש"א) : **בד"ה** מגביהין כו' בסיפא שער של אפונין ושל עדשים מפני שהן כו' כצ"ל : **בד"ה** ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא כו' דהא לא שכח סואיל כו' כצ"ל : **ע"ב גמ'** להודיעך כחן דבית הלל וכי תימא כח דהיתרא כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה דתנן כו' לבנין ולא מן כו' וכיון דאתקצאי כו' וב"ה כר' יהודה כו' כצ"ל והד"א : **בד"ה** לטעמיה דאמר רבה בפסחים בפרק אלו עוברין ויליף מהכא כו' כצ"ל. וכ"ב אבל אין המסקנא כן ע"ש והתוס' הקשו נמי עליו בפרק בכל מערבין וכתבו ולא נהירא : **בד"ה** מי גזרינן כו' למיגזר היתרא מפום איסורא הס"ד ואח"כ מתחיל הדבור והתניא כו' וא"ת כו' דהשתא איכא למיגזר כו' יעשו גזירה לגזירה כצ"ל והס"ד : **תוס'** בד"ה גבי שבת כו' והא הוי סתם ואח"כ מחלוקת דהא פליג ר' יהודה במתני' ואמר אם לא נתנבלה בע"ש אסורה ואין הלכה כו' כצ"ל : **בד"ה** מוקים לבית הלל כו' דמאי אולמיה דהאי סתמא כו'. נ"ב פירוש שסנה ר' במתניתין דב"ש סברי מגביהין מעל השלחן כו' וב"ה אמרי מסלק את הטבלא והא בעי להחליפה ולדמותה מחמת האי סתמא ודו"ק : **בד"ה** והיה ביום הששי וגו' כו'. ואפי' לדידן ניחא כו'. נ"ב פי' שאין לנו בזמן הזה אורחים שיבואו בי"ט כמו שהיה בימיהם :

דף ג ע"א גמ' כי קושיין כרבה נמי כו' מוחלפת השיטה ומדקא מרמי להו כו' : **רש"י** בד"ה כי קושיין כו' כתרווייהו הס"ד : **בד"ה** לאפוקי כו' הלכך (אין) גזירת כו' כצ"ל : **בד"ה** אם לאוכלין כו' כל לאוכלין אמרינן בדבר כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה גזירה שמא כו' עי"ל דלא שייך מוכן לעורבים כו'. נ"ב פי' לא אמרינן האי טעמא דמוכן לעורבים הוי מוכן לאדם אלא איירי בפירות שרגילין להשיר והוא

מהר"ם

דף ב ע"א בגמ' גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש. נראה דהא דקאמר רב נחמן אנו אין לנו וכו' ופרש"י כך שמעתי מרבותי וכו' אין ר"ל ששמע בפירוש מרבותיו שב"ש אומרים מסלק הטבלא וכו' ובה"א מגביהים וכו' דא"כ למה הוצרך לומר גבי שבת סתם לן תנא כר"ש וכו' תיפוק ליה דכך קבל מרבותיו ולא היה לו להביא אלא ההוא סתמא די"ט אלא ר"ל דשמע מרבותיו סתמא דב"ש ס"ל כר' יהודה וב"ה ס"ל כר"ש ומסברת עצמו הואיל ואשכח גבי שבת דסתים לן תנא כר"ש אוקי קבלתו ששמע מרבותיו שב"ה כר"ש היינו גבי שבת אבל גבי י"ט דסתים לן תנא כר' יהודה אוקי לב"ה כר' יהודה וק"ל : **ברש"י** ד"ה לית להו כו' דאמרינן פרק במה מדליקין מותר השמן שבנר וכו' ס"ס הוא וצ"ל בפרק כירה דברייתא היא שם דף מ"ד ע"ש : **בתוס'** ד"ה ביצה כו' וכי תימא אוסרין משמע שאסור לעולם וכו' ר"ל והואיל ופשוט הוא שהביצה אין אסורה לעולם לא שייך למתני גבה לשון איסור וק"ל : **בא"ד** וי"ל דאי הוה תני אוסרים ומתירים הייתי אומר שמה שמתירים הביצה היינו לטלטל וכו' והא דקתני גבי מותר השמן שבנר ר"ש מתיר צ"ל משום דגבי עצמו של שמן לא שייך טלטול ולכך תני לשון מותר ולא חייש דנימא דאיירי בטלטול : **בא"ד** לכן פירש ר"י וכו' ר"ל דר"י פירש בענין אחר וי"ל דלעולם לא שייך לחלק בין טלטול לאכילה והא דלא קתני לשון אוסרים ומתירים היינו משום דגבי ביצה שייך לישנא דתאכל טפי משום דסתמא לאכילה קאי : **בא"ד** עוד י"ל וכו' ר"ל דלעולם התירוץ הראשון יתיישב שפיר דמאי אמרת דמלשון לא תאכל משמע דלטלטל שרי זה אינו דבלשון תאכל דקאמרי ב"ש נכלל בו אכילה וטלטול וממילא קאי עליה ב"ה ואסרי תרוייהו והא דלא נקטי ב"ה בהדיא לישנא דטלטול משום אגב דנקטי ב"ש תאכל וכו' וק"ל : **ד"ה** דלמא ב"ש לית להו מוקצה תימה וכו' דקתני לא יטול אא"כ נענע מבעוד יום וכו' ואע"ג דלקמן דף י' משמע בגמרא דטעמא דב"ש שם הוא מטעם דלמא אתי לאמלוכי דאיירי בבריכה ראשונה כדלקמן ופי' רש"י שם וה"ל טלטול שלא לצורך היינו נמי מטעם איסור מוקצה וכן פרש"י לקמן שם בסוף שמעתתא אהא דקאמר וקא מטלטל מידי דלא חזי ליה דפרש"י מידי דלא חזי כל אותן שטלטל יותר על צרכו מוקצים היו א"כ ר"ל ולמפרע טלטולם איסור מוקצה הואיל ואין נוטל אותם וא"כ ה"ה לב"ש בבריכה ראשונה דחיישי דלמא אתי לאמלוכי לאחר שיטלטל ונמצא שטלטל איסור מוקצה שלא לצורך א"כ ש"מ דב"ש אית להו איסור מוקצה וק"ל ועיין בבעל המאור : **בא"ד** דמוקצה דבע"ח חמיר טפי יש לדקדק א"כ מאי פריך לקמן בשמעתין אדמיפלגי בביצה ליפלגו בתרנגולת דלמא בתרנגולת מודו ב"ש מטעם דמוקצה דבעלי חיים חמיר טפי וצ"ל דאין התוס' ר"ל כל בעלי חיים אלא כגון יוני שובך דחיים אינישׁ עלייהו דלא לחרוב שובכו ועיין בבעל המאור : **ד"ה** קא סלקא דעתין וכו' עד אבל התם הכלי היה בעולם קודם שנשבר וכן משמע נמי בעירובין וכו' בתוס' שם משמע דההיא סוגיא אתיא אפילו למסקנא דהכא דמסיק מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד ומאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד וא"כ צ"ל דמיא בעיבא הוי טפי מוקצה מביצה ע"כ צ"ל דשיטת התוס' דהכא הכי הוא וכן משמע נמי בעירובין דיש לחלק בין נולד לנולד דקאמר מיא בעיבא מבלע בליעי ופריך וכו' ומאי פריך וכו' דהא ר"ש מתיר בנולד כדקאמר הכא מאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד אלא על כרחך צ"ל אפילו למסקנא דהכא דההיא דמיא בעיבא וכו' הוי נולד יותר מביצה ולכך אפילו למסקנא דהכא אית ליה לר"ש ההוא נולד ה"ה לפי סברת המקשה הוי נמי ס"ד דביצה הוי נולד טפי מההיא דשברי כלים ולכך הוה ס"ד אפי' לר' שמעון דלית ליה מוקצה אית ליה נולד דהכא דהיינו ביצה וק"ל : **ד"ה** מגביהין מעל השלחן וכו' עד דהא איכא בסיפא שער אפונין אתיא כר' שמעון א"כ ש"מ דאפילו לר"ש צריך שיהיו ראוים לכל הפחות למאכל בהמה : **ד"ה** וב"ה וכו' דהא לא שכח הואיל והניח שם במתכוון דלא חייש להיכן יפלו כדקאמר בסוף הדבור מ"מ הואיל והניחם שם מדעתו. הלשון אינו מדוקדק ונראה דר"ל אע"ג דלא הניח שם מדעתו הואיל ולא חייש היאך יפלו לא נקרא בסיס לדבר האיסור : **ד"ה** ואת הנבלה וכו' אנו צריכים לפרש וכו' דאל"כ מנלן דסתם לן תנא כר"ש דקאמר גמרא גבי שבת סתים לן תנא כרבי שמעון וכי תימא היא גופא מנלן דמנא ליה לגמרא דאיירי דנתנבלה בשבת דמייתי מינה ראיה דסתים לן תנא כר"ש גמרא דייק לה מדקתני בסיפא ר' יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה מכלל דלת"ק אפי' נתנבלה בשבת מחתכין וק"ל : **ע"ב בגמ' אמרי** שבת דחמיר' וכו' יש לדקדק דלפי טעם זה יתיישב שפיר מטעם דב"ה דס"ל גבי שבת דאין בו איסור מוקצה וגבי י"ט חיישי לאיסור מוקצה אבל מ"מ תקשה לן ב"ש אב"ש דגבי שבת חיישי לאיסור מוקצה לרב נחמן וגבי י"ט לא חיישי לאיסור מוקצה וס"ל ביצה שנולדה בי"ט תאכל וצ"ל דב"ש ס"ל הסברא הפשוטה דשבת הואיל וחמיר מחמרינן גבי' ואסרינן איסור מוקצה אבל י"ט דקיל לא חיישינן גבי' לאיסור מוקצה וק"ל : **רבה** לטעמיה דאמר רבה וכו' הצעת הפשט לפירוש רש"י כן הוא רבה דאמר הכא דאפי' הכנה דבידי שמים כגון ביצה אסורה אזיל לטעמיה דמפרש קרא דוהכינו את אשר יביאו אהזומנה בפה כמבואר בפי' רש"י א"כ ש"מ דלדידיה הזומנת בפה קרויה הכנה אע"ג דאין בה מעשה בידים וצריכה להיות בחול דוקא ולא מי"ט לשבת או איפכא וה"ה הזומנה דבידי שמים כגון ביצה אקרי ג"כ הכנה לדידיה וצריכה להיות דוקא בחול ואסורה מי"ט לשבת או משבת לי"ט וק"ל והא דאיצטריך רש"י לדחוק ולפרש כן משום דאיתא בעירובין דף ל"ח ע"ב אשבת וי"ט נולדה בזה אסורה בזה אמר רבה התם משום הכנה דתניא והיה ביום הששי והכינו חול מכין לשבת וחול מכין לי"ט וכו' וכתבו שם התוס' ר"ת מחק מספרו דתניא משום דאמרינן בריש מסכת ביצה רבה לטעמיה דאמר רבה והיה ביום הששי והכינו חול מכין לשבת וכו' עד ורש"י פירש בביצה דרבה לטעמיה דאמר אליביה בפ' אלו עוברין דמוקצה דאורייתא מהאי קרא ולא נהירא וכו' ע"ש א"כ ש"מ דטעמו של רש"י דמפרש כן כדי לתרץ הא דקאמר רבה לטעמיה והא ברייתא היא לכן פירש דהברייתא היינו יכולין לפרש דקאי אהכנה דבידים אבל רבה לטעמיה דיליף מהאי קרא איסור מוקצה ומפרש האי קרא אהזומנה דפה א"כ ה"ה דקאי נמי אהכנה דבידי שמים כמו שפירשנו : **בתוס'** ד"ה גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש ותימא והא הוי סתם ואח"כ מחלוקת וכו' משום דקתני בסיפא ר' יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן : **בא"ד** והואיל ואוסר מוקצה מחמת מיאוס כל שכן מחמת איסור. פירוש כגון נר הדולק ואע"ג דהכא לא איירי במוקצה מחמת איסור אלא מחמת שלא היה בעולם כגון ביצה או מחמת שאינו ראוי למאכל אדם כגון עצמות וקליפין מ"מ מייתי התוס' ראיה דנר ישן לאו דוקא דהא אוסר גם כן במוקצה מחמת איסור וא"כ ה"ה נמי במוקצה מחמת שלא היה בעולם או שלא היה ראוי דהרי הן ג"כ עדיפי ממוקצה מחמת מיאוס וק"ל : **בא"ד** הואיל ונשנית משנה בסתם לבסוף פרק מי שהחשיך ר"ל הואיל והסתם דמטלטלים נר חדש נשנית בפרק כירה והסתם דמחתכין דלועים וכו' נשנית אח"כ בסוף המסכת דהוא פרק מי שהחשיך ולכך הוא עדיף : **ד"ה** מוקים לב"ה כר"ש וקשה מאי אולמיה דהאי סתמא מההוא סתמא מתני' דקתני בה וב"ה אומרים מסלק הטבלא וכו' קרי לה נמי סתמא ור"ל מאי חזית דניזל בתר ההוא סתמא דמתני' מחתכין ולא בתר ההיא מתני' דקתני בה דב"ה אוסרים מוקצה ויש לדקדק מאי מקשו התוס' דהא מאחר דנוכל להחליף השיטה ב"ש לדב"ה כדי שלא לסתור הסתם הכי עדיף טפי וי"ל דהתוס' ר"ל דמאי חזית דמחלפת ההיא דב"ש וב"ה דלמא נחליף הסתם וניחא דדעת ר' יהודה דאמר אם לא היתה נבלה מאתמול אסורה וכו' היא נשנית בסתם ודעת ת"ק דקתני מחתכים דלועים דהוא דעת רבי שמעון היא נשנית במחלוקת וק"ל : **ד"ה** והיה ביום הששי וכו' עד ורבה גופיה אזיל לטעמיה דאית ליה הואיל וכו' פירוש דבפרק אלו עוברין בפסחים דף מ"ו פליגי רבה ורב חסדא באופה מיום טוב לחול דרב חסדא אמר לוקה ורבה אמר אינו לוקה דאמרי' הואיל ואי מקלעי אורחים חזי ליה וכו' ופיר' התוס' כן הוא דמטעם הואיל ליכא איסור דאורייתא כשאופין ומבשלים מי"ט לשבת כדאמר התם דאינו לוקה באופה מיום טוב לחול כי אם איסורא דרבנן איכא וזה תקנו חכמים בעירובי תבשילין ועיין שם בפרק אלו עוברין דקושיא זו דמקשו התוס' פריך שם רבה לרב חסדא דאיתא התם אמר ליה רבה לרב חסדא לדידך דאמרת לא אמרינן הואיל היאך אופין מי"ט לשבת אמר ליה משום עירובי תבשילין ומשום עירובי תבשילין שרינן איסורא דאורייתא צרכי שבת נעשים בי"ט ורבנן הוא דגזרי וכו' ע"ש וא"כ יש לתמוה על התוס' דהכא דמקשו קושיא המפורשת שם בגמרא וי"ל דהתוס' כל כוונתם לתרץ לדידן דקי"ל בהכנה כרבה וא"כ איכא איסורא במבשל מי"ט לשבת ולא קי"ל כרב חסדא דאמר מדאורייתא צרכי שבת נעשים בי"ט והואיל ואי מקלעי אורחים לא אמרינן קי"ל כוותיה וא"כ לדידן היאך אופין ומבשלין מי"ט לשבת והוצרכו לפרש דאפיה ובישול תקוני מלתא בעלמא הוא ולא שייך ביה הכנה והיינו מה שכתבו התוס' ואפי' לדידן ניחא וכו' וראיתי בספר ח"ש שכתב ופי' ואפי' לדידן צ"ל דלית לן אורחים וכו' ותמיה לי מה דחקו לפרש כן דהא משמעות לישנא דתוס' שכתבו מתחל' ונראה ליישב דרבה גופיה לטעמיה וכו' מרכתבו רבה גופיה דאית ליה הואיל וכו' משמע בהדיא שבא לתרץ לדידן דלית לן הואיל וכמו שכתבתי וק"ל :

דף ג ע"א בתוס' ד"ה גזירה שמא יעלה ויתלוש וכו' עד ע"כ י"ל דמיירי הכא כגון בחצר דהוי מוכן לעורבים וכו' ר"ל שהאילן עומד בחצר ושם נמצאים עורבים ושאר עופות שהן של בעל הבית ואי בעו העורבים הם אוכלים הפירות מן האילן ולכך הוי נמי מוכן לאדם כדאמרינן לקמן דף ו' דמוכן לכלבים הוי מוכן לאדם ולכך לא קאמר הכא טעמא דמוקצה אבל גבי נכרי שהביא דורון דבמקום האילן אין שם עורבים של ישראל ולכך הוי מוקצה וק"ל : **בא"ד** עוד י"ל דלא שייך מוכן לעורבים רק בפירות האילן וכו' לפי לשון התוס' משמע דאינו תירוץ בפני עצמו לתרץ הקושיא שבתחלת הדבור רק קאי לתרץ מה שהקשה בסמוך וא"ת הא אמרינן מעמיד אדם בשבת בהמתו וכו' על המחובר אבל לא על המוקצה משום דחיישינן שמא יטלטל המוקצה בידים ולא אמרינן הואיל והוי מוכן לבהמה הוי נ"כ מוכן לאדם ולא הוי מוקצה משום דלא אמרינן דשייך מוכן לעורבים הוי מוכן לאדם רק בפירות האילן וכו' אבל שם במעמיד אדם בהמתו על המחובר וכו' איירי בעשבים הראוים למאכל בהמה וק"ל אבל בסמ"ג לאוין הלכות שבת בדין הקוצר משמע שם שהוא תירוץ בפני עצמו על הקושיא שבתחלת הדבור ור"ל דלא שייך הכא טעמא דמוקצה משום דאיירי הכא בפירות האילן שרגילין להשיר מעצמן והוא מצפה לכך ולכך אינו מקצה אותם מדעתו ע"ש אבל לשון התוס' שלפנינו שכתבו דלא שייך מוכן לעורבים רק בפירות האילן וכו' לא משמע כן : **בא"ד** ואין לחלק ולומר דדוקא גבי מים שייך שמא ירבה בשבילו וכו' כצ"ל ור"ל דשם בשבת אמרינן גבי נכרי שמילא מים לעצמו מותרים לישראל ואם מכירו אסור ולפום ריהטא משמע דהא דבמכירו אסור היינו משום דשמא ירבה בשבילו וא"כ נוכל לחלק

בההיא דפ' מקום שנהגו באנשי יריחו שהתירו פירות הנושרין איתא דלא התירו אלא במוכן לעורבים במחובר והשתא דברי התוס' אתיין כפשטן דלא שייך להתיר משום מוכן לעורבין במחובר אלא דומיא דאנשי יריחו דהתירו בפירות הנושרין דאיכא נמי טעמא דיושב ומנפה אבל ההיא דלא על המוקצה דאיירי בעשבים אע"ג דהוי מוכן לבהמה במחובר אפ"ה אסור משום דלית ביה יושב ומנפה ודו"ק : בא"ד וי"ל דוקא בפירות וענבים שייך שמא יעלה ויתלוש ושמא יסחוט לפי שאדם מתאוה להם ובעודם בכפו יבלענה ולקמן מיירי בדבר דבעי מרא וחצינא כו' לשבת הבאה אך תימה מאי שמא כו' עכ"ל כצ"ל וחד תירוצא הוא בב' טעמים וכן הוא בתוס' פ"ק דחולין בד"ה מחתכין את הדלועין כו' ע"ש וכ"ה נמי בתוס' ישנים ובהגהות אשר"י העתקה מתו' ע"ש : ודע לפי תירוץ זה של התוס' לא היו צריכין התוס' דלעיל לפרש בההיא דמחתכין הדלועין דמיירי בתלושין אלא דמלינן למימר שפיר דאיירי במחוברין בין השמשות ולא שייך בהו גזירה שמא יעלה ויתלוש כיון דלאו פירות אינן הן וכ"כ התוס' בהדיא שם בפ"ק דחולין ע"ש : בד"ה ר"י אומר מוחלפת השיטה כו' דא"כ כ"ש דקשה מדר"י לר' יהודה כו' עכ"ל ואין להקשות דאם כן השתא נמי דההיא דאין סוחטין מוחלפת תקשי לן מכ"ש דרבנן אדרבנן דאיכא למימר כיון דאשכחן דב"ש וב"ה פליגי בהא במתני' דהכא נימא נמי דהני רבנן תרי תנאי הוו ופליגי נמי בהכי :

ע"ב בד"ה לדידי אפי' בראשון כו' ותימה ר"י דאמר כב"ש וכי שביק ב"ה כו' עכ"ל ולעיל לר"נ דמוקי פלוגתא דב"ש וב"ה במוקצה לא תקשי להו הכי וכי עביד ר"ש במוקצה כב"ש בי"ט ושבק ב"ה וכן ר"י עבד בשבת במוקצה כב"ש ושבק ב"ה דאיכא למימר דר"ש ור"י משוים מדותיהם בחד דינא שבת וי"ט ולהכי ר"י אית ליה כיון דבי"ט אית להו לב"ה מוקצה ההיא מתני' דגבי שבת השרי מוקצה לב"ה ליתא וכן ר"ש סבר כיון דגבי שבת לית להו מוקצה ההיא מתני' דגבי י"ט ליתא וק"ל : גמ' אלא לרב יוסף ולר' יצחק דאמרי משום גזירה ספיקא דרבנן היא כו' [א] אבל לר"נ דאמר משום מוקצה לא פריך דמוקצה חמירא והוי כעין דאורייתא כספק מוכן דאסור לקמן . מתוספות ישנים . ונראה הא דקאמר בשלמא לרבה דהוי ספיקא דאורייתא דמיירי בי"ט אחר השבת ושבת אחר י"ט אבל שבת וי"ט דעלמא לרבה נמי אינו אלא משום גזירה : שם ר' מאיר אומר ר"א כו' השתא משמע דבטל ולעיל גבי תלתן דקאמר ר"מ לר"ל כל שדרכו לימנות נ"ל הא דידיה הא דרביה מתוס' ישנים :

דף ד תוס' בד"ה נימא קסבר רב קדושה אחת כו' ותימה דהא בסוכה אמרי' נויי סוכה אסורין עד מוצאי י"ט האחרון של חג כו' עכ"ל כתב מהרש"ל אין זה בסוכה כי אם שהתוס' פירשו כן לדידן ואדרבה בפ' לולב וערבה כו' עכ"ל אולי נעלם ממני הרב דבהאי לישנא איתא בפ"ק דסוכה לגבי נויי סוכה עיטרה בקרמין כו' אסור להסתפק מהן עד מוצאי י"ט אחרון של חג ומשמע להו דהייטו יום תשיעי לדידן ולקמן נמי המביא מייתי לה וע"ש : בד"ה אלא בהכנה דרבה כו' ועי"ל דכיון דאם נולדה ה"ז אסורה כו' עכ"ל וקרוב לזה מבואר בר"ן וז"ל והכנה זו אינה מדאורייתא דהא גופיה אם נולדה כו' אינה אסורה לרבה משום הכנה אלא משום גזירה וכ"כ הר"ן ובזה יתיישב מה שמקשים בדברי הרי"ף שכתב ועלים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן בי"ט משום הכנה דרבה ואם נשרו מן הדקל בי"ט אסור כו' ואסרי ליה רבנן משום שמא יעלה ויתלוש כו' עכ"ל דאם שייך הכנה בעלים שנשרו מן הדקל ל"ל טעמא דאם נשרו בי"ט משום שמא יעלה ויתלוש הא איכא למגזר י"ט דעלמא משום י"ט דאחר שבת כדאמרינן לעיל גבי בילה לרבה דאסר משום הכנה ולפי דרכינו ניחא דהכא גבי עלים לא שייך ההיא הכנה דאורייתא האמור בבילה דמתיילדא האידנא מאתמול גמרה אלא משום דבנשרו בי"ט אסור משום שמא יעלה ויתלוש אם נאמר דבנשרו בשבת מותר בי"ט שאחריו הוי שבת מכין לי"ט כמ"ש התוס' והר"ן ודו"ק : ע"ב בד"ה ותנן אין מבטלין כו' וא"ת לעיל גבי עגול דהוי תרומה דרבנן כו' עכ"ל משמע להו דבדרבנן היכא דלא הוי דבר שיש לו מתירין מבטלין לכתחלה אפילו איתא לאיסורא בעיניה שלא הוצרך התלמוד לחלוק ביניהם בין מקלא קלי איסורא ובין איתיה בעיניה אלא לרב אשי דאמר דיש לו מתירין כו' וכן הוא במרדכי ישן בשם ראבי"ה והשתא תקשי להו שפיר מהיא דעגול אבל הרא"ש כתב בשמעתין דאפילו באין לו מתירין לא מבטלין בדרבנן אלא דוקא היכא דמקלא קלי ולפי זה לא קשיא מידי מההיא דעגול :

דף ה בד"ה ונתקלקלו הלוים בשיר כו' ותירץ דאפי' לא באו עד כו' מ"מ המוספין קרבים דהיכא דלא אפשר שאני מידי דהוה אמחוסר כפורים בע"פ כו' עכ"ל והוא תמוה דליתא התם הכי בפ' תמיד נשחט להתיר מחוסר כפורים בע"פ משום דלא אפשר אלא דהכי אמרי' התם בשלמא לת"ק יבא עשה דפסח שיש בו כרת וידחה עשה דהשלמה כו' והיינו כמ"ש התוס' הכא בתירוצם בתרא דלית לן להתיר במחוסר כפורים בע"פ אלא משום דהוי עשה דפסח שיש בו כרת ונראה שיש בדבריהם ערבוב וקצת דילוג וכצ"ל ותירץ דאפי' כו' מ"מ המוספין קרבין דמעלה ומלינה בראשו של המזבח דהיכא דלא אפשר שאני דהכי אמרינן בפ' תמיד נשחט ועי"ל דאתי עשה דרבים ודחי עשה דהשלמה משום דאלים טפי מידי דהוה אמחוסר כפורים בע"פ שהביא כפרתו לאחר הקרבת תמיד של בין

קרני ראם [א] אבל לר"נ. נ"ב ועי"ל דהכי איכא חזקה דהשתא הוא דילדה עיין מרדכי אלא דאיכא לסיפך חזקת היתר במעי אמה כמ"ש התוס' כעין זה בחולין דף י"ב ואבל בתרנגולת לגדל בצים גם במעי אמה אסורה פו איכא חזקה דהשתא הוא דילדה ולק"מ לר"נ והבן :

מהר"ם

ולומר דדוקא גבי מים שייך לומר שמא ירבה בשבילו ויביא יותר מן הנהר או מן הבאר אבל הכא שכבר צלאתו ואין לה יותר לא שייך לומר שמא ירבה בשבילו ולכך הוא מותר זה אינו דהא איתא בתוספתא בהדיא דהטעם מה שבמכירו אסור הוא מפני שמרגילו לשבת הבאה ולא מפני שמא ירבה וכו' וזה הטעם שייך ג"כ הכא גבי שפחה וע"ש במסכת שבת דף קכ"ב כי התוס' דהכא אין מביאין לשון הגמרא כהוייתו שם : בא"ד ועוד י"ל דדוקא בפירות וענבים שייך שמא יעלה ויתלוש וכו' כצ"ל : ד"ה ר' יוחנן אמר מוחלפת השיטה וכו' עד וי"ל דר' יוחנן אמר לדברי אותם האמוראים וכו' ר"ל האמוראים דבסמוך רבינא ורבינא בריה דרב עולא דמתרצי רומיא דר' יוחנן בשינויא אחריני ולא מחלפי השיטה לדידהו אמר ר' יוחנן לדבריכם שאין אתם מחלפים השיטה הוי הלכתא כר' יהודה בשאר פירות וכו' ולדידי אין זה דברי ר"י אלא דברי חכמים שאני מחליף השיטה : בא"ד (לעיל מזה) דאין לפרש איפוך ההיא דכלכלה דא"כ כ"ש דקשה מר' יהודה לר' יהודה וכו' מקשין העולם א"כ השתא נמי דמפיך ההוא דאין סוחטין א"כ יאמרו החכמים אם לאוכלין היוצא מהן מותר א"כ לדידהו כל אוכלין אוכלא דאפרת הוא ואינו בכלל גזירת משקין שזבו וגבי ביצה אמרו החכמים דקדושה אחת הן ואפי' בשני אסורה וא"כ כ"ש קשה מדברי החכמים לדברי החכמים וצ"ל דאותן חכמים דכלכלה לאו היינו אותן חכמים דאין סוחטין דהחכמים דכלכלה היינו ר' יוסי כדאיתא התם בעירובין מאן חכמים רבי יוסי וכו' ע"ש : בא"ד ובשיטת מאיבר"א תירץ דמוחלפת השיטה ההיא דכלכלה וכו' ר"ל דחכמים אמרו מתנה אדם על כלכלה של פירות וכו' וכן ביצה וכו' ורבי יהודה קאמר בסוף ופליג עלייהו ואמר דקדושה אחת היא ואמר לדידי אע"פ שאני סובר דקדושה אחת הן אפ"ה אפילו ביום ראשון מותרים דאית לי בההוא דאין סוחטים אם לאוכלין היוצא מהן מותר ולכך נם הביצה אוכלא דאפרת הוא ואינה בכלל גזירת משקין שזבו אלא לדידכו דאסריתו נולד בההיא דאין סוחטין ר"ל דאית לכו בכל ענין היוצא מהן אסור אפי' אם הכניסן לאוכלין א"כ גם גבי ביצה היה לכם לאסור אפילו ביום שני משום דקדושה אחת הן וק"ל ולפי זה צ"ל דחכמים דכלכלה הן הן אותן חכמים דאין סוחטין : ע"ב בגמרא מיתיבי אחד ביצה שנולדה בשבת וכו' עד א"ל סיפא אתאן לספק טריפה וכו' נ"ל למחוק תיבת א"ל דהא האי תיובתא סתמא דגמרא קא פריך לה ולא שייך כאן אמר ליה וק"ל ומ"מ יש לדקדק למה לא פריך כי אם לרב יוסף ולרב יצחק ולא פריך לרב נחמן דמוקי מתני' בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומטעם מוקצה ועוד עדיפא מיניה היה לו למפרך לדידיה דהא רב נחמן פסק לעיל במוקצה בשבת כר' שמעון ובי"ט כר' יהודה מכלל דלדידיה בשבת ביצה מותרת והכא תנא בהדיא אחד ביצה שנולדה בשבת ואחד ביצה שנולדה בי"ט וכו' ונוכל ליישב דרב נחמן יכול לתרץ דברייתא זו אתיא כר' יהודה דאית ליה מוקצה בין בשבת בין בי"ט ויכול להיות ג"כ דר' יהודה אית ליה מוקצה דאורייתא כמו שפי' רש"י לעיל אליבא דרבה ולכך אתי שפיר לדידיה הא דקתני וספיקא אסורה וק"ל : תוד"ה אבל כופה עליה כלי וכו' עד דהא דקי"ל דדבר שמלאכתו לאיסור אסור אינו אלא דוקא כשאינו צריך לגופו או למקומו אבל לצורך גופו או מקומו שר ואם התחיל לטלטלי וכו' כצ"ל אבל דבר מוקצה אסור לטלטלו אפי' לצורך גופו או מקומו כמבואר בטור א"ח סי' ש"ח וע"כ אתי שפיר הא דקתני הכא גבי ביצה אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי וכו' אע"ג דזה הוי לצורך גופו ואפי' לרב נחמן דטעם דאיסור ביצה הוי משום מוקצה וכ"ש לאינך אמוראי דאסרי לה מטעמים אחרים : ד"ה לדידי אפי' בראשון נמי שרי ותימה ר' יהודה דאמר כב"ש וכו' לעיל נמי בריש פירקין דמוקי רב נחמן לב"ש כר' שמעון וב"ה כר' יהודה היה יכול להקשות קושיא זו אר"ש וכי שביק ב"ה וכו' ולתרץ דאיהו אמר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה כדהכא וק"ל : ד"ה ואחרות באחרות וכו' עד ובהתערובות דקאמר מי איכא דאסר ספק ספיקא באיסורי הנאה וכו' לשון התוס' מגומגם ואין זה לשון הגמ' שם אלא דשם בזבחים דף ע"ד איתא דשמואל ס"ל דספק ספיקא אסור באיסורי ע"ז ולא בשאר איסורים ומותיב ליה התם מברייתא דקתני דמותר ומשני תנאי היא ומייתי רבי יהודה דסבר דאף בשאר איסורים ספק ספיקא אסור ודחיק שם לומר דשמואל סבר כוותיה בחדא דהיינו באיסורי ע"ז ופליג עליה בחדא ולכך הקשו התוס' אמאי לא מייתי סייעתא לשמואל ממתני' דהכא : בא"ד כדפר"ת נתערבה באלף אאיסור עצמו קאי אי נמי ההיא דלעיל ברייתא היא וכו' ברייתא דהכא מברייתא דהתם כצ"ל ור"ל דאיסור עצמו היינו שהאיסור הודאי נתערב באלף ולא קאי הא דקתני ואם נתערבה באלף אספיקא אסורה דבסמוך ליה אלא אודאי איסור קאי ולפי זה הא דקאמר הכא בגמ' אי הכי אימא סיפא נתערבה באלף וכו' אא"ב ספק יום טוב ספק חול הוי ליה דבר שיש לו מתירין וכו' אלא א"א ספק טריפה וכו' צ"ל דה"ק אא"ב דהא דקתני וספיקא אסורה היינו ספק י"ט ספק חול א"כ הא דקתני אבתריה ואם נתערבה באלף איירי נמי באיסור י"ט דהיינו ביצה שנולדה בודאי בי"ט ונתעדבה אפי' באלף הוי ליה דשיל"מ וכו' אלא א"א ספק טריפה א"כ הא דקתני נמי אבתריה ואם נתערבה באלף איירי נמי באיסור טריפה דהיינו בודאי טריפה משום דאין סברא לומר דהא דקתני ואם נתערבה באלף יחזור אאיסור י"ט מאחר דהאי דקתני לקמן וספיקא אסורה איירי באיסור טריפה וק"ל ועיין בספר בעל המאור : בא"ד ור"י ב"ר ברוך אומר וכו' וה"פ שנתערב גם האיסור דספ"א שמותר הואיל ואיכא כאן תרי רובי וכו' פי' הא דקתני ואחרות באחרות אינו ר"ל שאחרים מן האחרות נתערבו באחרות אלא שכל האחרות עם האיסור שנפל לשם נתערבו באחרות וא"כ אין כאן כ"א ספק אחד בכל אחד ואחד וכי תימא א"כ מאי רבותיה בתערובות השני מבראשון הואיל וגם בשני נתערב האיסור דספ"א שמותר וכו' : בא"ד ועוד תירץ הר"ר יצחק וכו' דקאמר אם נתערב רובא בתוך רובא והתניא כו' גם זה אינו לשון הגמ' שם וכך צ"ל דקתני נפל אחד מהן לתוך רבוא ומרבוא לרבוא אסורים ור"ל דמהכא לא היה יכול להביא ראייה לדברי שמואל דספק ספיקא אסור דשם צריך להביא ראייה דס"ס אסור אפי' בתרי רובי ומתני' דהכא היינו יכולין לפרש הא דקתני נתערבו באחרות וכו' שהתערובות הראשון לא נתערב ברובא דהתירא דהיינו חד בתרי אלא חד בחד דהוא שוה בשוה ולכך כשחזר אחד מהן ונתערב באחרות כולן אסורים משום דלא הוי תרי רובי אבל ברייתא דמייתי התם פוכח מינה שפיר דקתני במלתיה דרבי יהודה נפל אחד מהן לרבוא ומרבוא לרבוא כולן אסורות וע"ש בתוס' דזבחים וביבמות דף פ"א :

דף ד ע"א בגמ' א"ל מאי דעתיך רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכו' לפרש"י צ"ל דה"ק מאי דעתיך וכו' אינו כן דהכא אין הלכה כר' יוחנן אלא כרב כדלקמן הלכתא כרב בהני תלת וכו' ואפי' ר"י בעצמו לא קא שרי אלא לגמוע' וכו' וק"ל : ברש"י ד"ה היא ואמה כו' דשמעינן ליה לר' אליעזר וכו' ואע"ג דאיכא למימר דלמא גבי גרוגרות וצימוקים אית ליה לר"א מוקצה וההיא דעומד אדם על המוקצה איירי במוקצה דגרוגרות וצימוקים כדמשמע מפרש"י דלקמן התם דף ל"ה דפיר' דלהכי נקט ערב שביעית משום דסתם מוקצה היא גרוגרות וצימוקים ע"ש מ"מ ס"ל לרש"י מדנקט ר"א סתמא עומד אדם על המוקצה משמע בכל מיני מוקצה איירי וס"ל דבעי הכנה וק"ל : בתוס' ד"ה נימא קסבר רב וכו' עד דהא בסוכה אמרי' נויי סוכה אסורין עד מוצאי י"ט האחרון וכו' משום דאתקצאי בין השמשות דשמא יום שמיני הוא וכו' כצ"ל ור"ל לדידן דאנו עושים ב' ימים מספק אסורים נויי סוכה גם בתשיעי ועל כרחך טעמא משום דאתקצאי בין השמשות של מוצאי שמיני והכנסת תשיעי משום דאותו בין השמשות עדיין ספק יום שמיני הוא ולדידן ביום שמיני אסור דהא יתבינן בי' בסוכה משום ספק שביעי ואי אתרמי לן סעודה בבין השמשות של כניסת תשיעי ומוצאי שמיני צריכים אנו לסעוד בסוכה ומגו דאתקצאי בבין השמשות של כניסת יום תשיעי משום יום השמיני שעבר אתקצאי לכולי יומא דתשיעי : ע"ב ד"ה ותנן אין מבטלין וכו' וא"ת לעיל גבי עיגול וכו' יוסיף עליו ויבטל ר"ל ואמאי צ"ל ר"א רואין את העליונות כאלו הן פרודות ור' יהושע אומר אם יש שם מאה פומין יעלו ואם לאו הפומין אסורים אפילו לא יהיו כאן אלא שני פומין יעלם ויוסיף עליהם ויבטלם בידים אבל לר' יהושע אליבא דר' יהודה לא קשיא מידי משום דאיהו סבר דהוי דבר שבמנין ודבר שבמנין אפי' בדרבנן לא בטל ולכך ס"ל אפי' יש שם ג' מאות פומין לא יעלו : בא"ד אל תזלזל בשיעורי דרבנן ואמאי לא הוסיף עליהם עד ששים וכו' כצ"ל : בגמרא ואלו בטלו כותים וכו' והיכא דמטו שלוחים וכו' יש לדקדק מאי מייתי ראייה מזה הא מ"מ יכולין לומר דכל היכא דלא מטו שלוחים הטילו עליהם החכמים חוק קבוע שיהיו עושים לעולם ב' ימים וקדושה אחת הן ונראה דה"פ דאפילו בזמן הכותים דעבדי הרחוקים ב' ימים אין כל השנים שוין דהא השלוחים לא הגיעו בכל השנים לכל המקומות במרחק אחד בשוה אלא היה בנמצא איזה מקום שלא הגיעו השלוחים לשם בשנה זו והיו צריכים בני אותו המקום לעשות ב' ימים בשנה זו ובשנה אחרת הגיעו שם השלוחים ואז לא עשו כ"א יום אחד א"כ ש"מ שלא היה הענין דבר קבוע וק"ל :

דף ה ע"א בגמרא ונתקלקלו הלוים בשיר וכו' פי' רש"י בשיר תמיד של בין הערבים כו' דבתמיד של שחר וכו' שיר של חול היו אומרים ר"ל ולא חשו לדבר הואיל שבכל תמיד של בין הערבים היו רגילין לומר שיר של י"ט כי בכל השנים באו העדים תמיד קודם המנחה אבל באותו פעם שלא באו העדים קודם אמרו גם בתמיד של בין הערבים שיר של חול : רש"י ד"ה הא לן והא להו

חכמת שלמה

יושב ומנפה אף שלישנא קצת דחיק מ"מ כן נ"ל עיקר וכן איתא בסמ"ג (עיין במהרש"א) : בא"ד מפני שמרגילו לשבת הבאה וי"ל דוקא כו'. נ"ב נ"ל ועי"ל אבל בסמ"ג מערב השני תירוצים יחד וע"ש : בד"ה ר' יוחנן כו' ר' יוחנן גופיה פסק בפ' אבית דהלכה כר' יהודה בשאר פירות כו' כנ"ל והשאר נמחק : ע"ב גמ' ותליפי תרדין כו'. נ"ב פי' רבי שמשון בשם הערוך עלעות תרדין והרמב"ם פי' מה שמתליעות ונומתות ע"ש : שם וקולסי כרוב כו'. כנ"ל ונ"ב הרמב"ם פי' קולסי כרוב עיקר הכרוב ר"ל הגדל מהן : שם דתנן ליטרא קציעות כו' ר' אליעזר אומר רואין כו' כנ"ל : רש"י בד"ה הניחא למ"ד לקמן הס"ד ואח"כ אותה כמנין ג"כ ס"ד : בד"ה יעלה באחת כו' יעלה אחד מהן וידליק כו'. נ"ב בכאן כבודו הגדול במקומו מונח אבל לא דק כי משנה שלימה בפ' שני דערלה שא"צ להרים המדומע אלא בתרומה משום גזל השבט ולא בערלה וכלאי הכרם וכרים פ"ג דערלה פירש הרמב"ם יעלה באחד ומאתים ענינו כשיערבו אותו במאתים שיהיו הכל מותר כו' : בד"ה קולתי נ"ל קולסי קלחי כרוב גדלין כו' : בד"ה הניחא כו' דלעיל דקתני כו' כנ"ל : תוס' בד"ה אבל כופה כו' אינו אלא דוקא כשאינו צריך לגופו או למקומו אבל לצורך גופו או לצורך מקומו שרי אם התחיל לטלטלו כו' כנ"ל : בד"ה ואחרות באחרות כו' ובהתערובת דקא מתמה אי לא דאסר ספק ספיקא באיסורי הנאה מברייתא דמתרת ולא אסכת דקאי כשמואל אלא ר"י אמאי לא פשיט כנ"ל : בא"ד כדפי' ר"ת נתערבה באלף האיסור עצמו קאי כו' כנ"ל. ונ"ב אבל הס"ת כתב בשם ר"ת דנתערבה אפי' באלף קאי אספיקא ואפי' הכי אין זה ספק ספיקא שספק הראשון חשוב כודאי ולא מקרי ס"ס אלא שתי הספיקות בגוף אחד כגון ספק תחתיו ספק אונס כו' או שתי תערובות וכן הביאו הסמ"ג בשמו : בא"ד ומאי תולמיה דהך ברייתא דהכא מהאי ברייתא דהתם כו' באחרות ור"י בר ברוך אומר דגרס ליה כו' בתוך רובא וכו' אבל הכא כו' כנ"ל :

דף ד ע"א רש"י בד"ה ר' יהושע כו' כדרבנן אבל דרסה כו' הד"א : בד"ה גוזמא כו' וכו' לאכילה כו' את האב וגם את האם כנ"ל . ונ"ב ס"א את הבן : בד"ה גוזמא כו' טופינה גוזמא כו' הד"א : בד"ה מאי דעתך כו' למחר אם היה י"ט כו' כנ"ל : בד"ה מיומא טבא כו' שכרות דרב כו' הד"א : תוס' בד"ה נימא קסבר כו' נויי סוכה אסורין עד מוצאי י"ט האחרון של חג כו' כנ"ל . ונ"ב אין זה בסוכה כי אם שהתוס' פירשו כן לדידן ואדרבה בפרק לולב וערבה מסיק להדיא ר' יוחנן אתרוג בז' אסור בשמיני מותר סוכה אפי' בשמיני אסור ומפרש טעמא דאלו מתרמי ליה סעודה בי' בא"ד דשמא יום שמיני הוא כו'. נ"ב פי' לדידן דמחזיקינן שמיני כשביעי משום ספק כדפרישית ודו"ק (עיין במהרש"א) : ע"ב רש"י בד"ה הא אמר רבא לקמן כנ"ל והס"ד : בד"ה הלכתא כו' משבת ליו"ט כו' כנ"ל : בד"ה ומ"ט כו' גומעין כן ולא שרי ליה עד למחר כו' כנ"ל : בד"ה והא קא כו' מזוית לזוית הס"ד : תוס' בד"ה ותנן כו' ואמאי לא הוסיף עליהן עד מאה כו'. נ"ב פי' אפילו למ"ד דהתם דס"ל כל איסורין שבתורה במאה : בסה"ד וליכא אלא איסור דרבנן כו'. נ"ב פי' אפי' לריש לקיש דסבר חצי שיעור מותר מן התורה ע"ש :

דף ה ע"א רש"י בד"ה עד שמנחה כו' ומלותן היה לעשותן כו' כנ"ל : תוס' בד"ה ונתקלקלו הלוים כו'. נ"כ לנא וקשה רבי' פרץ כו' ואח"כ יביאו את התמיד ושאר קרבנות כו'. נ"ב פי' שאר מוספין דהיינו עוד ז' כבשים ופרים שנים ואיל כולהו עולה ועוד שעיר לחטאת הכל משום מוסף ר"ח ואח"כ ז' כבשים ופר ואיל ושעיר משום ראש השנה ואח"כ התמיד : בא"ד דאמרו שיר של חול עם תמיד כו'. נ"ב ולפי זה לא היה הקלקול בתמיד אלא במוספין אבל התמיד הקריבו אח"כ כדינו בשיר של י"ט ודוק וכן הוא להדיא בתוס' דפס ע"ש : בד"ה הא לן כו' שני ימים כגון שלא באו עדים הרי הוא מחמת ספק והרי הן שתי קדושות לפי שאין זה מחמת המנהג לפיכך היתה מותרת לכן אבל לבני חוצה לארץ

פירוש לבני א"י הביצה מותרת * רוצה לומר אפי' כשעושין ב' ימים כגון שלא באו העדים כלל ביום שלשים אלא נשתהו ולא באו עד ביום ל"א דאז ע"כ היו עושין ב' ימים דק שאותן ב' ימים היו מספק שביום

הערבים ואוכל פסחו בערב דהכי אמרינן בפרק תמיד נשחט דאתי עשה דפסח דענוש כרת כו' עכ"ל ופי' לדבריהם דהאה דא"ר ישמעאל בנו של ר"י ב"ב התם אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה קאמרינן מאי אולמי' דהאי עשה מהאי עשה ואוקמא רב פפא דמעלה ומלינה בראשו של מזבח ופריך והא כמה דלא נתקטרו אמורין כהנים לא מצי אכלי בשר ומשני לה רב פפא כיון דלא אפשר שאני דעשאוס כמו שנטמאו כו' והשתא תירצו התוס' דה"נ במוספין דהכא עשו כן דהיו מעלין ומלינין אותן ואף על גב דאין לעשות כן משום הכהנים דלא מצי אכלי בשר היכא דלא אפשר שאני כדאמרינן התם אליבא דר"י בנו של ר"י ב"ב ושוב כתבו דעוד י"ל לאוקמא הסיא דהכא אפילו כת"ק דר"י בנו של ריב"ב ומשום דאתי הכא עשה דרבים כדאמרי' אליביה דאתי עשה דפסח גם התוס' דפ"ד דר"ה מוכיחין כדברינו אלה ע"ש: **ע"ב** בד"ה ובקש ר"א להפקירו לעניים וא"ת אי קסבר קדושה ראשונה לא כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דא"כ אמאי הוצרך כלל להעלותו כיון דלא קדשה לעתיד לא הוה ביה כלל דין כרם רבעי די"ל דאפ"ה הוצרך להעלותו משום דהוי דבר שבמנין וכ"ה בתוס' פ"ד דר"ה: **גמ'** וכ"ת למצות עונה הוא דאתא [א] וא"ת כיון דממילא ליתא לתקנתא ממילא נלטוו בפריה ורביה כמו שנלטוו כבר וי"ל דה"ק וכ"ת למצות עונה הוא דאתא דה"ל מצות פ"ו דבר שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני דלזה ולזה נאמרה והכי אמרינן בפ"ד מיתות והרי פ"ו שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לך אמור להם שובו וגו' לישראל נאמרה ולא לבני נח ומשני ההוא לכל דבר שבמנין כו' והיינו כמסקנא דהכא וק"ל: **תום'** בד"ה מי לא מודה ריב"ז כו' ומ"מ יש ליישב פרש"י ודקשיא לך מנ"ל הך סברא ה"פ כו' לאחר חורבן נמי כשהיו עושין ב' ימים כו' עכ"ל ונראה דר"ל כמו דקודם חורבן בכל פעם שעושין ב' ימים היה קדושה אחת מפני קלקול שמא באו עדים לאחר המנחה השתא נמי לאחר החורבן שהתקין שיהיו מקבלין עדים כל היום מ"מ כשהיו עושין ב' ימים כגון בשלא באו עדים לא מספק היו עושים כן אלא מחמת תקנה הראשונה כיון שעדיין היו עושין ב' ימים כבתחלה אבל לשון רש"י א"א להולמו לפרש כך שהרי כתב דאפילו בבאו עדים לאחר מנחה לא נעקרה תקנה ראשונה והיו עושין ב' ימים ואכתי תקשה לן מנלן הך סברא ובתוספות ישנים כל זה אינו ומדברי המלחמות נראה ליישב פרש"י בדרך זה וה"ק מי לא מודה ריב"ז כו' כגון קודם חורבן דהוי קדושה א' משום דאף שהשני היה י"ט ודאי אע"פ כן היו עושין גם הראשון י"ט א"כ לאחר חורבן נמי לא נעקרה התקנה מלעשות ב' ימים אע"פ שהראשון היה ודאי י"ט דלא תיקן ריב"ז אלא לקבל עדות אף לאחר מנחה שיהו מוכן מיום הראשון אבל דברי התוס' שלפנינו לפי משמעם א"א לפרש כך ול"ע מה שכתבו לפי פירושם דיש ליישב פרש"י ודו"ק:

דף ו בפרש"י בד"ה דלמא מעברי ליה לאלול כתקנה ראשונה כו' כגון שלא באו עדים עד יום ל"א עכ"ל אין זה מדוקדק דהתקנה ראשונה היה בבאו עדים אבל בלא באו עדים עד יום ל"א מספק היו עושין ב' ימים אלא דר"ל שלא באו עדים היינו שלא קבלו אותן עד יום ל"א וכגון שבאו אחר המנחה והיינו תקנה ראשונה וק"ל: **תום'** בד"ה הואיל ומתיר עלמו בשחיטה כו' כדאמרי' בפ' מי שהחשיך דשמואל וזעירי ור"י כר"ש סבירא להו כו' עכ"ל והא דאסר ר"י לעיל ביצה שנולדה בי"ט לאו מטעם מוקצה אלא משום מסקין שזבו ואע"ג דפסק ר"י הלכתא כר' יהודה בשאר פירות בהסיא דאין סוחטין כו' דלא גזרינן בהו משום מסקין שזבו כבר תירצו התוס' בפרק חבית דשייך ליגזור טפי בביצה לפי שהיא עומדת ליסחט מן התרנגולת ודרך לגומעה חיה אבל שאר פירות אין עומדין ליסחט כלל עכ"ל: **בד"ה** וכי מה בין זה לעגל שנולד כו' והכא מיירי בלא כלו לו חדשיו עד היום וא"כ לא הוי מוכן היום כו' עכ"ל הא ודאי אין להקשות דא"כ בלאו טולד מן הטריפה תקשי ליה וכי מה בין זה לעגל שנולד בעי"ט ולא כלו לו חדשיו עד היום דלא הוי מוכן היום הואיל ובין השמשות לא הוי חזי דהשתא בי"ט נמי אסור דספק נפל הוא וצריך להמתין ח' ימים מלידתו אמנם תקשי ליה מעגל שנולד קודם י"ט ולא כלו [ב] לו חדשיו ויום ח' שלו הוא בי"ט דהשתא לא הוי מוכן היום דבין השמשות לא הוי חזי ומיהו למאי דמסיק היתרא בנולד מן הטריפה הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים ניחא דקושטא דמילתא הוא דעגל שנולד קודם י"ט ויום ח' שלו הוא בי"ט דאסור לרב משום דלא הוי חזי בין השמשות אפילו לכלבים ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב וקשה כו' וי"ל דכ"ע מודו דביצים גמורות מותרות כו' וטעמא דב"ה דאסרי בילת נבילה כו' עכ"ל עיין בזה במהרש"ל והוא דחוק דהכתי איכא למימר בבילת נבילה אפי' באינן מעורות מחמרינן בה משום דאיסורא דאורייתא הוא ויש מגיהים ועי"ל טעמא דב"ה והוא קאי אקושיא דלעיל והנראה לקיים לגירסת תוספות שבספרים ישנים ור"ל דמשמע להו ר' יעקב דאסר לקמן היינו משום דאית ליה בשר עוף בחלב דאורייתא דאיכא מ"ד דאית ליה הכי במסכת חולין וכן משמע מהא דאמר לקמן ע"כ לא קאמר ר' יעקב אלא לענין איסורא ופרש"י אע"ג דלאו בשר נינהו אסר להו מדרבנן הואיל וקרובים לבשר כו' עכ"ל ואי הוה סבר דבשר עוף גופיה בחלב אינו אלא מדרבנן לא הוה מסתבר לאסור בבילה כיון דלאו בשר נינהו והשתא לר"י דמודה בבילים שאינן מעורות דשרי אכתי תקשי לן דמ"ט דב"ה דאסרי בבילת נבילה טפי ומש"ה הולרכו למימר דמטעמא אחרינא אסרי ב"ה בילת נבילה משום דגזרינן אטו בילת טריפה כו' ומשום קושיא זו גופה דחו התוס' בפ' סדר פי' זה בשם ה"ג דאין לומר כך דמשום דבשר עוף בחלב מדרבנן הקילו דא"כ תקשי מאי קאמר אפי' ביעתא בכותחא כו' מי פסיטא היתרא טפי מבילת נבילה דהא איכא מ"ד בשר עוף בחלב דאורייתא הוא גם במרדכי ר"פ כ"ה דחו פי' זה שהוא בשם ה"ג מכח קושיא זו וכתב לתרץ בשם ס"ה דב"ה אסרי בילת נבילה אטו בילת טריפה כמ"ש התוס' הכא וע"ש ודו"ק: **בד"ה** וכ"ת קמ"ל בברייתא מאי כו' אבל במעי אמה היו מודים דאסור כו' עכ"ל כתב מהרש"ל דקמ"ל בברייתא דשרי אליבא דב"ש אבל רב פסק בבילה שנולדה כב"ש אבל בבילה שנמלאת תוך התרנגולת פסק כב"ה דאסרי עכ"ל והכריחו לפרש כן השתא דבמעי אמה חמורה מנולדה אי הוה סבר רב כב"ה דאסרי במתני' נולדה לא הוה אצטריך לן רב לאשמועינן במעי אמה דאסורה דכ"ש הוא מנולדה אבל הוא דחוק דלפי מאי דס"ד השתא דרב מתיר בנולדה תקשי ליה דרב אדרב מכמה מימרות דאסר רב בנולדה בו ביום דאפי' בב' י"ט של גליות לא מתיר אלא בנולדה בא' שמותרת בב' וע"כ נראה דרב סבר נמי לפי דס"ד השתא כב"ה דאסרי אפי' בנולדה ורב אצטריך לאשמועינן

קרני ראם [א] וא"ת. כ"ב מלשון למצות עונה משמע דאינו מצות פרי' ורבי' אלא דנפקדו אמצות עונה ולכל אדם ואפי' לטייל ופועל יסיה תיכף עונתם בשובם מסכר ולק"מ קושי': [ב] ולא כלו. כ"ב פי' דלא ידעינן אי כלו חדשיו:

חכמת שלמה

אסור כו' כנ"ל: **ע"ב גמ'** ר' יוחנן בן זכאי טעמא דנמנו סא לא נמנו לא מאי והומר כו' כנ"ל: רש"י בד"ה כבר נמנו כו' או הדמים כנ"ל והס"ד: **בד"ה** מכדי כתיב כו' ממילא ל"ל כו' שהוקם המשכן ועד בעשרים כו' דהסר ההוא ש"מ כו' כנ"ל והד"א: **תום'** בד"ה מכדי כתיב כו' הסר הסוא בלוחות אחרונות כתיב כו' שהוקם המשכן ועד עשרים באייר כו' כדפרישית לעיל לכן נראה כו' כנ"ל: **בד"ה** מי לא מודה כו' ומ"מ קשה דכיון שלא באו כו' כנ"ל:

דף ו ע"א רש"י בד"ה אמר רבה מת בי"ט ראשון מת המוטל לקבור אם י"ט ראשון הוא כו' כנ"ל והס"ד: **בד"ה** לא אמרן דיתעסקו בו ישראל כנ"ל והס"ד: **בד"ה** א"ל דלא כו' לא לאפות כו' נמחק לא: **בד"ה** א"ל רב מרדכי כו' לנהרדעי ר"מ כו' ר"מ אלויה לרב אשי כו' כנ"ל והד"א: **בד"ה** טרפה במעי אמה כו' נ"ל שטרפה בנה אסור כו' הואיל ובשחיטת אמו אתה כו' כנ"ל: **תום'** בד"ה מימות עזרא כו' כבילה שנולדה בא' ביום הב' וא"כ כו' כנ"ל: **ע"ב** רש"י בד"ה מוכן לאדם כו' מוקלה הכא לגבי כלבים כנ"ל: **בד"ה** עם יליאתה נגמרה כשילאה כו' כנ"ל: **בד"ה** בילים גמורות כו' בגידין אסורות הס"ד: **בד"ה** בי"ם כו' ואסורה משום הכנה דרבה כו'. נ"ב לא ידעתי מאי הכנה שייך ביומו אם לא איסור מוקלה ואולי גזירת הכנה קאמר דגזרינן י"ט [דעלמא] אטו י"ט אחר השבת ודו"ק: **תום'** בד"ה השתא מוכן כו' מוכח מהכא דמוכן לאדם כו' כנ"ל: **בד"ה** בילים גמורות כו' וי"ל דכולי עלמא מודו דבילים גמורות כו'. נ"ב פירוש היכא דאינן מעורות אפי' הכי לא לישרי אינם כו' והטעם דשרי משום דלא תשבינן כגופה וא"כ קשה בילה דנבילה למה אסורה אלא היינו טעמא משום דגזרינן כו' (עיין במהרש"א): **בד"ה** וכי תימא כו' אבל במעי אמה היו מודים דאסור כו'. נ"ב קמ"ל בברייתא דשרי אליבא דב"ש אבל רב פסק בבילה שנולדה כב"ש אבל בבילה שנמלאת בתוך התרנגולת פסק כב"ה דאסרי ודו"ק היטב (עיין במהרש"א):

מהר"ם

שביום שלשים היו נוהגים קדושה משום שהיו מסופקים שמא יבואו העדים היום ואם היו יודעים שלא יבאו העדים היום לא היו נוהגים בו קודש ולכך כשלא באו עד למחר למפרע היה אתמול חול לכך הביצה מותרת להן כמו שפירשו התוס' אבל בני בבל עדיין עושין ר"ה ב' ימים כמו בתקנה הראשונה שבכל שנה היו צריכים לעשות ב' ימים משום דשמא באו העדים אחר המנחה אז היו הב"ד עושים ב' ימים בקדושה אחת ולכך בכל השנים היו הם צריכים לעשות ב' ימים בקדושה אחת ולא פסקה אצלן אותה התקנה ולכך להן הביצה נשארה באיסורה: **בתוס'** ד"ה ונתקלקלו הלוים בשיר וכו' עד והאיכא קלקול המוספין וכו' פירוש שקודם שבאו העדים לא היו יכולין להקריב המוספים דשמא לא יבאו היום כלל אלא עד למחר ויהיה היום חול וא"כ יביאו חולין לעזרה ואחר שבאו העדים לאחר המנחה שכבר הקריבו התמיד של בין הערבים ג"כ לא היו יכולין להקריב המוספים מחמת עשה דהשלמה וא"כ לא הקריבו המוספים כלל: **בא"ד** דהיכא דלא אפשר שאני מידי דהוי אמחוסר כפורים בע"פ שמביא כפרתו וכו' כצ"ל ור"ל דהא דאין שום קרבן קרב לאחר התמיד היינו דוקא אותו קרבן שאפשר לדחותו ולהקריבו למחר וליום אחר אבל קרבן המוספים א"א להקריבן כ"א היום שהוא יום טוב וכן מחוסר כפורים אם לא יקריב כפרתו היום לא יהיה באפשר לו לאכול פסחו ולכך א"א לדחות כפרתו עד למחר ולכך נקרבים אפילו אחר הקרבת התמיד אלא שיש לתמוה על התוס' דבהדיא איתא שם בפרק תמיד נשחט דף נ"ט דטעמא דמחוסר כפורים הוי משום דאתי עשה דפסח דענוש כרת ודחי עשה הקל דהשלמה וכמו שכתבו התוס' אח"כ בתירוץ השני ולא מטעם דהיכא דלא אפשר שאני והתוס' חלקו הענין ונקטו טעמא המבואר שם בגמ' לתירוץ שני והוסיפו תירוץ הא' מלבם ואי לא מסתפינא הוה אמינא דט"ס הוא דב' התירוצים הם תירוץ אחד דמשום דלא אפשר הוא לדחות קרבן זה עד למחר אתי עשה החמור דקרבן זה ודחי עשה הקל דהשלמה וק"ל: **בא"ד** ויש מפרשים וכו' ולא נהירא דאיכא בהדיא וכו' ר"ל ולפי דבריהם לא קלקלו בתמיד של בין הערבים כלום דהא כשבאו העדים אח"כ נמצא שאותו קרבן שהקריבו במנחה לא היה תמיד למפרע כ"א קרבן מוסף והיו יכולין עוד להקריב שאר הקרבנות השייכים ליום ומוספי ראש חדש ואח"כ התמיד של בין הערבים ולומר עליו שיר של י"ט ומה שאמרו מתחלה שיר של חול כשהקריבו הקרבן הראשון במנחה בספק קרבן תמיד מה בכך דהוי כקראו מזמור של תהלים ואפי' יהא קלקול מה בכך מ"מ לא היה אותו קלקול בתמיד כ"א בקרבן מוסף שאמרו עליו שיר שהיו רגילים לומר בתמיד של חול וק"ל: **ד"ה** הא לן וכו' לשון התוס' מגומגם ומיותר וכצ"ל ואפילו כשהיו עושים ב' ימים כגון שלא באו העדים הרי הוא מחמת ספק והרי הן שתי קדושות לפי שאין זה מחמת המנהג לפיכך היתה הביצה מותרת להן וכו' ור"ל במ"ש כגון שלא באו העדים היינו שלא באו ביום שלשים כלל כ"א למחר ביום ל"א וכן הא דקאמר בתר הכי דאין יודעים אם באו העדים אם לאו הכוונה אם באו היום ביום ל' או ביום ל"א ואז הוי חול ומחמת המנהג ר"ל המנהג שהיו נוהגים קודם ר' יוחנן בן זכאי דכשבאו העדים אחר המנחה היו עושים שני ימים קדושה אחת: **ד"ה** כל דבר שבמנין וכו' עד דהרי הכא הקב"ה אמר להם תשמיש בשביל מתן תורה וכו' ר"ל ונתן להם זמן שלשה ימים וממילא ידעינן דלאחר ג' ימים שכבר נתנה התורה מותרים ואפ"ה קאמר רבא דבשביל מנין אחר היה צריך הקב"ה להתיר להם וה"ה הרמות לזמן: **ע"ב** בתוספות ד"ה ובקש ר"א להפקירו לעניים וא"ת אי קסבר קדושה אחרונה וכו' כצ"ל פי' קדושת עזרא וכן בפרש"י צריך להגיה קדושה אחרונה. הרויחו העניים וכו' סברת התוס' בקושיא זו דאפי' אמרי' דלא קדשה לעתיד מ"מ צריכים להעלות הפירות לירושלים או לפדותן ואדרבה גרע טפי במה שלא קדשה לעתיד שאין יכולין לאוכלן שם בלא פדיון לכך הקשו מה הרויחו העניים וכו': **בא"ד** דהא הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה וכו' אבל ר"א לא היה יכול לפדותו שהוא היה סובר שהוא צריך להעלותו לירושלים על כל פנים מפני התקנה ע"כ הפקירו לעניים שהם יעלו אותו ושם בירושלים יפדו אותו על פרוטה וימלו אותה לים המלח ויאכלו הפירות וא"כ ירויחו הרבה: **ד"ה** מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי וכו' עד ואימא כיון שהתקין וכו' א"כ כשהיו עושין ב' ימים פי' כגון כשלא באו עדים ביום שלשים כלל רק בל"א הם מספק כדפירשנו לעיל וא"כ הביצה מותרת לכך נראה כפירוש ר"ח דגרים מי לא מודה שאם לא באו עדים וכו' פי' שלא באו ביום ל' כלל ומ"מ קשה דכיון שלא באו א"כ היו ב' ימים מספק וכו' כצ"ל והשתא דאתית להכי אין למחוק גרסת הספרים אם באו עדים וכו' משום דיש לפרש אם באו סמוך לחשיכה כדפרש"י: **בא"ד** ומ"מ יש ליישב פרש"י וכו' ודקשי' לך כו' לא אוכל ליישב כוונת התוס' בלשונם זה דמה ענין פירוש זה לפירוש רש"י דהא דעת רש"י הוא דגם לאחר הורבן כשבאו העדים לאחר מנחה היו עושין ב' ימים כמו קודם חורבן בקדושה אחת רק שריב"ז תיקן שימנו המועדות מיום א' והתוס' הקשו עליו מנ"ל זאת דלמא דאף כשבאו מן המנחה ולמעלה לא היו עושין כ"א יום א' לאחר תקנת ריב"ז וא"כ מה תיקן בפירוש זה פירושו של רש"י ויותר היה טוב אם היינו מגיהים בתוס' לשון זה ומ"מ יש ליישב גירסת פירוש ר"ח דגרים אם לא באו עדים ור"ל אם לא באו כלל ביום שלשים ודקשיא לך מ"מ דכיון שלא באו א"כ היו שני ימים מספק ה"פ מי לא מודה ריב"ז וכו' כגון קודם חורבן כשהיו עושים ב' ימים דהיינו כשבאו העדים מן המנחה ולמעלה דהיו נוהגים היום קודש ולמחר קודש והיו הב' ימים קדושה אחת ה"ה לאחר חורבן נמי כשהיו עושים ב' ימים דהיינו כשלא באו העדים ביום שלשים כלל היו ג"כ נוהגים אותן בחומר קדושה אחת כמו קודם חורבן ודו"ק נ"ל:

דף ו ע"א בגמרא נהרדעי אמרי אף בביצה דמאי דעתך דלמא מעברי ליה לאלול וכו' צריך ליישב לישנא דנהרדעי דאמרי דלמא מעברי ליה לאלול דלכל הטעמים המבוארים לעיל לדעת האמוראים דאסרי לביצה אף לאחר תקנת רבי יוחנן בן זכאי אין אחד מהם שיאמר הטעם משום דעברי ליה לאלול וצ"ל דה"ק מאי דעתך לאסור הביצה משום דבזמן הב"ד היו הרחוקים צריכים לעשות בכל שנה ושנה שני ימים משום חששא דלמא מעברי ליה לאלול בב"ד ר"ל שיבאו העדים אחר המנחה ויעשו ב' ימים קדושה אחת ואותה התקנה לא נתבטלה מהרחוקים משום שלא פסקו מלעשות ב' ימים וכמו שפירשו במה שאמרו הא לן והא להו כדלעיל הא אמר רב חיננא וכו' מימות עזרא ואילך וכו' וא"כ לא נתקנה התקנה מעולם כיון דלא נתקיימה אפי' בפעם אחת ובטלה מעיקרא ומעולם לא היו הב' ימים קדושה אחת כמו שפרש"י וצ"ל דרב ושמואל דאמרי תרוייהו לעיל ביצה אסורה ס"ל כיון דבזמן הב"ד היו הרחוקים מב"ד מוכרחים לעשות בכל פעם ב' ימים מחמת חששא דשמא עתה בפעם זה באו העדים לאחר מנחה ואותן ב' ימים היו קדושה אחת גם הב' ימים שעושין עתה לאחר שנתבטל הב"ד הן קדושה אחת כיון שלא פסקו מעולם כי היכי דלא תקשי דרב אדרב דהכא אמר רב חיננא בר כהנא אמר רב מימות עזרא ואילך וכו' ומ"מ נ"ל שט"ס נפל בפרש"י שלפנינו בד"ה דלמא מעברי ליה לאלול מתקנה וכו' כגון שלא באו עד יום שלשים ואחד גירסא זו א"א ליישבה דהא אם לא באו עדים עד יום שלשים ואחד אז היו הב' ימים מספק וא"כ הוו ב' קדושות ואין הביצה אסורה ותחילת איסור ביצה נפקא מתקנת אם באו העדים מן המנחה ולמעלה שהיו נוהגים היום קודש ולמחר קודש לא מחשש שמא לא באו עד יום ל"א ע"כ נראה שיש להגיה בפרש"י כגון שלא באו העדים עד לאחר מנחה וק"ל כמבואר משיטת ההלכה והתוס': **ברש"י** ד"ה טריפה במעי אמה וכו' מ"מ הוא וצ"ל טריפה בנה אסור אם נמצא בתוכה וכו': **בתוס'** ד"ה מימות עזרא וכו' עד י"ל דלר' יוסי אוסר אי אתרמי וכו' צ"ל הא דקאמר ר' יוסי ביצה אסורה היינו ר"ל שאם יתרמי שיעשו הב"ד שני ימים כגון אם יבאו העדים מן המנחה ולמעלה אז יהיו הב' ימים קדושה אחת ויהיה הביצה אסורה שרבי יוסי היה בזמן הב"ד שהיו מקדשין השנה ע"פ עדים וקאמר דאם אתרמי שהיו עושים ב' ימים היו קדושה אחת ור' יהודה פליג עליה התם במתני' וסבר דאפי' אם היו עושין ב' ימים היו ב' קדושות אע"פ שהיו נוהגים היום קודש ולמחר קודש די"ל היו עושים כן כדי שלא ליתו לזלזולי כדאיתא התם ונהרדעי אמרי שלא אתרמי בב"ד עד היום שאנו מקדשים ע"פ החשבון ולכך נתבטלה התקנה מעיקרא: **ד"ה** י"ט שני לגבי מת וכו' ואפילו למיגז ליה גלימי' כו' פירוש וכ"ש לחפור כוך וא"כ תימה דבמועד קטן אמרי' כו' והכא משמע שאין זו מלאכה רצה לומר שאף בי"ט שני מותר וכ"ש בח"ה: **ד"ה** והאידנא דאיכא חברי כו' עד כדאיתא בשבת שלא לקבור מת בי"ט וכו' הלשון מגומגם ור"ל שאסרו לבני בשכר לקבור מת בי"ט שני: **בא"ד** וה"ר יחיאל אומר דלא דמי וכו' הר"ר יחיאל פליג על סברת הר"ר י' ומסכים לסברת ר"ת דלא דמי קבורה למה שאנו קי"ל לאכול דבר שנאכל כמות שהוא חי ואינו אסור משום בשולי נכרים: **ד"ה** וכי מה בין זה וכו' דהא אמו טריפה והוא מותר פי' כשנולד ממנה: **בסוף** הדבור ועוד י"ל דהתם מיירי דאירע שכלו לו חדשיו והכא מיירי בלא כלו לו חדשיו עד היום פי' דאי לא קים לן שכלו לו חדשיו גם היום א"כ אפי' נולד בחול אסור עד שמנה ימים מטעם ספק נפל וק"ל: **ע"ב ברש"י** ד"ה ביצים גמורות וכו' עד ואסורה משום הכנה דרבה ר"ל כמו ביצה שנולדה בי"ט דאסור אפי' בי"ט דעלמא משום גזירה די"ט אחר השבת כדאוקמא רבה לעיל ה"נ בנמצא במעי אמן נמי אסורים והא דהוצרך רש"י לכתוב זה משום דלא מצינו טעם לאסור ביצה הנמצא במעי אמו לא משום מוקצה דהא כיון דשחט התרנגולת ע"כ בעומדת לאכילה איירי וגם לא שייך לא טעם משקין שזבו ולא פירות הנושרים כ"א בנולד ע"כ הוכרח רש"י לפרש דאסור מטעם הכנה דרבה כדלעיל: **בתוס'** ד"ה עגל שנולד בי"ט מותר ותימה מ"מ הוי אסור משום נולד כמו ביצה רוצה לומר דאע"ג דמוכן הוא אגב אמו ואין כאן איסור מוקצה מ"מ יאסר משום משקין שזבו או פירות הנושרים כמו ביצה שאפי' בתרנגולת העומדת לאכילה שאין בה איסור מוקצה אסורה הביצה משום פירות הנושרים ומשקין שזבו כדאוקמי לעיל רב יוסף ורב יצחק: **ד"ה** ביצים גמורות וכו' וקשה דאסרי' בעירובין אפי' ביעתא בכותח' כו' מאי קמ"ל פשיטא וי"ל

דבמעי אמה אסורה משום דלא נימא כפי הסברא האמיתית דנולדה חמורה טפי ובמעי אמה אפי' ב"ה מודו דשרי וליכא לאקשויי דא"כ מאי קפריך ממתני' דע"כ ל"פ אלא בנולדה כו' דלמא אשמועינן במתניתין רבותא טפי כפי סברא האמיתית דאפי' בנולדה שרי ב"ש ובברייתא אשמועינן דלא נימא כפי סברא המהופכת דס"ד השתא דבמעי אמה חמורה ומודו ב"ש דאסורה ואשמועינן בברייתא דשרי די"ל דהכי פריך כיון דאיכא סברא בהיפך לא ה"ל להשמיט במתני' לאשמועינן נמי דב"ש שרו במעי אמן כמו דאשמועינן בברייתא אלא ע"כ דע"כ ל"פ כו' ולית לן בהך מילתא אלא כפי סברא האמיתית דנולדה חמורה טפי וברייתא אליבא דב"ה אשמועינן דמודו במעי אמן דשרי דאל"כ ברייתא מני כו' כדמסיק ודו"ק כי הדברים ברורים :

דף ז ע"ב בד"ה דאמר ר' זירא פתח הכתוב בשאור כו' וא"ת ל"ל צריכותא דלעיל הא ידענא שפיר [דחמץ] בכזית מהכא כו' עכ"ל יש לדקדק מאי קא קשיא להו דהא שפיר אילטריכו ב"ה לצריכותא משום קושיא דב"ש דא"כ ליכתוב חמץ ולא בעי שאור כו' וי"ל דה"ק התוס' דלא ה"ל לתלמודא אליבא דב"ה לאתויי אלא הא דר' זירא דזהו שאור וזהו חמץ כו' וילפינן ביעור מאכילה דחמץ נמי בכזית והא דכתב רחמנא שאור ע"כ אתא ללאו יתירא והא תירצו דהואיל והלקו הכתוב בב' לאוין לא הוה מוקמינן ללאוי יתירא אלא דאין שיעורן שוה וכטעמא דב"ש ודו"ק : **באד** וא"ת כו' ל"ל דר' זירא וי"ל לא הייתי מחייב כרת אלא בחמץ כו' עכ"ל ולב"ש ליכא למימר דאיצטריך הא דר' זירא משום דאי [לאו] מדר' זירא לא הייתי מחייב כרת בשאור אלא בכותבת דה"א דדיו לבא מן הדין להיות כנדון כיון דלא קאתי אלא מק"ו דחמץ דא"כ השתא נמי דנפקא ליה מדר"ז מהיקשא שאור לחמץ נימא דלא עדיפא שאור מחמץ דאתי מיניה אלא ע"כ דאית לן לאוקמא כרת בכל חד לפום שיעור איסורו וק"ל :

דף ח בד"ה ואינו צריך אלא לעפרה כו' ותימה דא"כ פטור אבל אסור לכתחלה וי"ל דמשום שמחת י"ט כו' עכ"ל לב"ה לא שייך למימר משום שמחת י"ט מותר כיון דלא שרו ב"ה אלא בשכבר שחט ליכא ביה משום שמחת י"ט דמשום דלא מכסי דם לא מתסר באכילה כדאמרינן לקמן אלא דכל דבריהם אלו לב"ש הם דמשמע להו דלב"ש נמי צ"ל והוא שיש לו דקר נעוץ ובעפר תיחוח דבהא לא פליגי ב"ש וב"ה אלא דכל מאי דשרי ב"ש לכתחלה לא שרי ב"ה אלא בדיעבד וכן נראה מדברי התוס' שכתבו לקמן אהא דפריך לכסויי בדקר נעוץ וכי פריך תלמודא דליעביד כב"ש וכ"כ התוס' בהדיא לקמן בד"ה אר"י מוחלפת השיטה והשתא לב"ש שפיר כתבו התוס' דמשום שמחת י"ט מותר אפי' לשחוט לכתחילה ולב"ה ודאי ניחא להו דמשום מצות כיסוי מותר אפי' לכתחלה כיון שכבר שחט וכדאיתא בירושלמי גבי אפר שהוסק בי"ט כמ"ש התוספות לקמן ודו"ק : **באד** וא"ת א"כ ל"ל דקר נעוץ וי"ל דמ"מ בעינן שיהא מוכן מעי"ט עכ"ל פי' משום דאיכא תרתי איסורא חדא דאינו מוכן ועוד דקא עביד גומא בעי ב"ה דקר נעוץ בשחט אבל באפר שהוסק בי"ט כיון דליכא ביה אלא איסור מוכן לחוד שרי בשחט כדאיתא בירושלמי כמ"ש התוספות לקמן וכ"כ הרא"ש ע"ש : **בד"ה** אמר רב יהודה לא שנו אלא שהוסק מעי"ט כו' ואור"י דמוקצה אינו אסור לטלטל בי"ט בשביל אוכל נפש כו' עכ"ל ומיהו לענין כיסוי אוסר רב יהודה בהוסק בי"ט משום דהאי טלטול [א] אינו משום אוכל נפש אלא משום הכיסוי ואסור בשלא שחט : **בד"ה** ואם איתא לכסייה כדר"י כו' וכן פרש"י בסמוך בהדיא ט' עכ"ל נראה דהיינו ממה שפרש"י בסמוך אפי' ודאי נמי דהא כב"ה קי"ל דאסרי כו' ע"ש : **בד"ה** אי הכי מאי אריא ספק כו' תימה מאי אי אמרת בשלמא כו' ויש לומר דהכי פי' אא"ב כו' דא"ל דלית ליה דקר נעוץ ואפר כירה כו' ודרב יהודה אית ליה כו' עכ"ל יש לדקדק לפי זה מאי קמשני אלא אמר רבה אפר כירה מוכן לודאי כו' כיון דהוה ניחא ליה מאפר כירה ודקר נעוץ ולא הוה קא קשיא ליה אלא מדרב יהודה אמאי לא שבק רבה סברת המקשה דמיירי בלית ליה אפר כירה ואלו ה"ל אפר כירה הוה מוכן גם לספק אלא דה"ל לרבה למימר דהא דר"י מוכן לודאי ואינו מוכן לספק ומי הכריחו למימר באפר כירה דמוכן לודאי ואינו מוכן לספק היפך סברת המקשה וי"ל דודאי עד השתא לפי סברתו שפיר איכא למימר דאפר כירה מוכן הוא לכל מילי ומש"ה מכסין בו נמי ספק אבל הא דרב יהודה אינו מוכן לכל מילי ומש"ה אין מכסין בו ספק אלא ודאי משום מצות כיסוי אבל לר"י דאית ליה דעושה בו כל צרכו ואפ"ה אין מכסין בו ספק והיינו טעמא כדמסיק רבה דדעתו לודאי ואין דעתו לספק ומש"ה א"כ דעושה בו כל צרכו מ"מ אין מכסין בו ספק דאין דעתו לספק וק"ל : **ע"ב** בד"ה והא מדקתני סיפא אם שחטו כו' וא"ת אמאי לא פריך אי לית ליה פשיטא דאין שוחטין כו' ופי' הקונט' כו' עכ"ל ל"ע דקארי להו מאי קארי להו דהא ודאי מרישא דקתני אין שוחטין ל"ק מידי כדקמשני תלמודא בהדיא בסמוך לעיל דבספק אימא משום שמחת י"ט לשחוט ולא לכסייה קמ"ל ומי הביאם לתרץ קושייתם מתוך פ"ה כיון דתלמוד ערוך הוא וי"ל דמשמע להו לכאורה דלא קאמרינן לעיל אלא דספק הוי רבותא לגבי [ודאי] מה"ט דאימא משום שמחת י"ט לשחוט כו' מיהו קושטא דמילתא הוא דפשיטא דאף ספק לא לשחוט בדלית ליה מה לכסות והא הביאו התוספות פי' הקונטרס שפי' האי טעמא דהוי ספק רבותא לגבי ודאי כדאמר לעיל לא תקשי ליה נמי אריסא פשיטא דאין שוחטין ודו"ק : **באד** והדר

קרני ראם [א] דהאי טלטול · נ"ב אין דבריו ברורים כיון דמשום מצות כסוי מותר ומש"ה מותר בשחט מ"ט בלא שחט אסור ואע"ג דהוי אוכל נפש וע"כ דעיקר הטעם דדוקא טלטול מוקצה מותר משום אוכל נפש ולא שימוש מוקצה וכאן הוי שימוש מוקצה וכמ"ש המ"א :

מהר"ם

וי"ל דכ"ע מודו דביצים גמורות מותרות כן נ"ל לגרוס ולהג ה ויתר הדברים אשר הוגהו בתוס' שלפנינו טעות הן וכך הם קישור דברי התוס' הואיל ומן הדין ביצים חשובים כבשר כדאשכחן גבי ביצת נבלה דאסרי לה ב"ה אפי' כל שכמוה נמכרת בשוק אלא מה שאנו מקילין ומתירין אותם בחלב הוא מטעם דבשר עוף בחלב הוא מדרבנן א"כ אינו דבר פשוט הוא כ"כ להתיר א"כ קשה דאמרי' בעירובין וכו' דע"כ התם מיירי בשחט תרנגולת ומצא בה ביצים דאי בנולדים אין שום אדם מסתפק בהן כדי שיהא צריך להתיר אותם וא"כ מה קמ"ל שלא יתיר במקום רבו ופשיטא דאין זה דין פשוט כ"כ ולכך קאמרי וי"ל כמו אלא י"ל וחוזר משינויא קמא ור"ל דדבר פשוט הוא דביצים גמורות מותרות בחלב דאין שום מאן דאמר בעולם שיחשיב' כבשר ועד כאן לא פליג רבי יעקב אלא באם הן מעורות בגידין אבל בגמורות פשיטא דמותרין בחלב לכ"ע והא דאסרי (בה)[ב"ה] ביצת נבילה לא מטעם שנחשבה כבשר נבילה אלא מטעם גזירה שגזרינן משום ביצת טריפה והשתא א"ש מה שאמר בעירובין אפי' ביעתא בכותח' וכו' דרבותא ורבותא הוא שאף שדבר פשוט הוא אפ"ה לא לישרי במקום רביה וק"ל ודברי ספר ח"ש בענין זה אינו מובן לי : ד"ה וכי תימא קמ"ל וכו' עד ותימה א"כ מאי פריך וכו' ומאי דחיק נפשי' וכו' הואיל ומשובשת היא וכו' רוצה לומר דהא ע"כ המשך הסוגיא לפי פרש"י הכי הוא וכי תימא קמ"ל במתני' וכו' ר"ל וברייתא משובשת היא זה אינו דהא נמי תנינא ביצה שנולדה וכו' ולכך תני שנולדה לאשמועינן דעד כאן לא פליגי ב"ש וב"ה אלא בנולדה וכו' וכי תימא ב"ה אפי' במעי אמן נמי אסרי וכו' ר"ל וכי תימא דלעולם ברייתא זו משובשת היא משום דלא אשמועינן רבי רמז מזה במתני' והא דקתני נולדה לא לאשמועי' דב"ה מתירין במעי אמן דלעולם ב"ה אפי' במעי אמן נמי אסרי והא דקתני נולדה להודיעך כחן דב"ש וכו' א"כ כך הוא הצעת השיטה א"כ מאי קאמר בתר הכי אלא הא דתניא השוחט את התרנגולת וכו' מני דהא השתא היה בא לומר שהברייתא זו משובשת משום דאין לה רמז במתני' והא דקתני נולדה הוא להודיעך כחן דב"ש וא"כ איך סותר סברא זו במה שאמר אלא ברייתא זו מני הא השתא הוא סבר בסברא זו שמשובשת היא ואין ה"נ דאין לאוקמא כשום תנא וק"ל : **באד** ע"כ צריך לפרש כו' כלומר מה ששייך במתני' וכו' ר"ל לפי פי' התוס' כך היא השיט' וכי תימא דהא דקאמר רב הונא דאסורים לאוכלן בי"ט אתיא אליבי' דב"ה והא דקתני בברייתא דמותרין לאוכלן בי"ט אתיא כבית שמאי וא"ת אי איתא דאתיא כב"ש מאי אתא לאשמועינן הא תנן במתני' ב"ש אומרים תאכל אי ממתני' ה"א דלא מתירין ב"ש כ"א בנולד אבל בנמצאים במעי אמן מודים ב"ש דאסורין דחמירין טפי ומה ששייר במתני' קמ"ל בברייתא דבמעי אמן נמי מתירין ב"ש זה אינו הא נמי תנן במתני' דאדרבה דבמעי אמן קילי טפי דאפי' ב"ה מתירין משום דהאי דקתני מתני' נולדה ע"כ אתא לאשמועינן דדוקא בנולדה פליגי ב"ה אבל במעי אמן מודו דמותרין דאין לומר דלהכי קתני נולדה משום דדוקא גבי נולדה מתירין ב"ש אבל במעי אמן מודו דאסירי משום דחמירי טפי דא"כ תקשה לך ברייתא דקתני דבמעי אמן מותרין מני וגם אין לומר דלעולם אימא לך השתא דבמעי אמן חמירי טפי וברייתא דמותרין אתיא כב"ש ואשמועינן טפי ממתני' דאפי' במעי אמן מתירין ב"ש והא דקתני מתני' נולדה משום כחן דב"ה דאפי' בנולדה אסרי דא"כ תקשה ליתני במעי אמן ולאשמועינן כחן דב"ש דאפי' במעי אמן מתירים דכח דהתירא עדיף א"כ ע"כ ליכא למימר בענין אחר אלא צ"ל דהא דקתני במתני' נולדה הוא לאשמועינן דדוקא בנולדה פליגי ב"ה אבל במעי אמן מודו דשריא נ"ל ולא עמדתי על כוונת ספר ח"ש בדבור זה אבל מ"מ קשה לי דלפי פירוש זה של התוס' לא יתיישב הא דקאמר בתר הכי וכי תימא ב"ה במעי אמן נמי אסרי והא דקתני נולדה להודיעך כחן דב"ש וכו' משום דלפי שיטה זו ע"כ צ"ל דה"ק וכי תימא דלעולם אימא לך דברייתא זו אתיא כב"ש ולאשמועינן אתא מאי דשריא במתני' דאפי' במעי אמן מתירין ב"ש אע"ג דחמירי טפי וא"כ איך שייך לומר הא דקתני נולדה להודיעך כחן דב"ש דאפי' בנולד נמי שרי דהא השתא הוא סבר בסברא זו ר"ל דלתרוצי אתא דנימא דבמעי אמן חמירי טפי והברייתא אתיא לאשמועינן דאפי' במעי אמן שרו ב"ש מאי דלא אשמועינן במתני' וק"ל וגם קשה שמאיזה סברא יעלה על דעת שום אדם לומר דבמעי אמן חמירי טפי מבנולד דקאמר עלה וכי תימא קא משמע לן בברייתא מאי דלא אשמועינן במתני' לפי פי' זה ע"כ פי' זה של התוס' תמוה בעיני וכבר חדשתי פירוש אחר ושיטא אחרת בסוגי' זו בחדושי שחדשתי בישיבתי הרבה וגדולה במעלה ת"ל רק שאין כאן מקום להאריך :

דף ז ע"א בגמרא ביעי דפחיא למאן כו' גירסת הרי"ף והרא"ש יהבו ליה ביעין דשחוטה ואותבינהו ולא אפריחו וטעם של גירסא זו עיין בר"ן ריש פ' האיש מקדש דף תרל"ט ואין להאריך ע"ש : **בגמ'** אימר לא בדק יפה יפה ואע"ג דבדק יפה אימר יצאת רובא וחזרה הוא כצ"ל : **בתוס'** ד"ה ומצא בה ביצים גמורות וכו' עד ופירש בקונטרס דגמורות קאי אחלמון וכו' עיין בטור י"ד סי' פ"ז דכתב דמפרש"י משמע שמתיר אפי' אין לה עדיין חלבון כלל ע"ש : **ע"ב בגמ'** א"ר זריקא וכו' והוא שיש לו דקר נעוץ וכו' פי' אכוליה מתניתין קאי גם אדברי ב"ש שמתירין לשחוט לכתחלה ולחפור בדקר איירי נמי בשיש לו דקר נעוץ מבעוד יום ועיין לקמן בתוס' דף ט' ע"ב ד"ה אמר ר"י מוחלפת השיטה : **בתוס'** ד"ה דאמר ר' זירא וכו' עד וא"ת למה ליה הצריכותות דלעיל וכו' דברי התוס' תמוהים מאד דמאי מקשו ל"ל הצריכותות דהא ע"כ צריך לתרץ קושיא דב"ש דלכתוב חמץ ולא בעי שאור וכו' וגם בקרא דר' זירא גופיה תקשי לן ל"ל שאור וחמץ לכתוב קרא חד ונ"ל דה"ק דלמה להו לבית הלל להשיב על דברי בית שמאי דאמרי דא"כ לכתוב רחמנא חמץ כו' הצריכותות היה לו להשיב ובית הלל ילפי' דחמץ ושאור חד שיעורא הוא מקרא דר' זירא ואי תקשה לך לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור וכו' יתרץ אותה בתירוץ בפני עצמה ע"כ השיבו התוס' וי"ל שלא תטעה לומר וכו' ר"ל שאם השיבו ב"ה בקצרה מדרבי זירא ה"א מאי חזית למילף מדרש' דר"ז דנימא דאידי ואידי חד שיעורא הוא דילמא נימא אדרבה נילף מדרשה דבית שמאי דהואיל וחלקן הכתוב בשני לאוין וכו' ודאי אין שיעורן שוה ע"כ צריך להשיב הצריכותות דליכא למילף מזה כלום וק"ל כן נ"ל ביישוב כוונת התוס' הגם שלשונם לפי זה קצת דחוק אבל אין להפליג פי' זה בשביל כך כי כל לשון התוס' במסכת זו מגומגם ואינו מדוקדק : **באד** י"ל לא הייתי משום כרת וכו' נ"ל דר"ל דלב"ה הא דפתח קרא בשאור וסיים בחמץ לא למילף מיניה דשיעורן שוה הא לא איצטריך דמהיכי תיתי ה"א לחלק ביניהם הואיל ואית לן הצריכותות אלא דה"א שאין עונש כרת כ"א באותו המפורש בקרא שענש עליו כרת בהדיא ולכך הוצרך דרשה דר' זירא שיהא עונש כרת בשניהם וק"ל אבל מ"מ יש לדקדק לב"ה דאית להו ילפינן ביעור מאכילה הדרא קושיין לדוכתא וליכתוב רחמנא גבי ביעור חמץ ולא בעי שאור מאי אמרת אי כתב רחמנא חמץ ה"א דווקא החמץ משום דראוי לאכילה וכו' כדלעיל הא ילפינן ביעור מאכילה דשניהם שוין לענין עונש כרת כדרשה דר' זירא דפתח רחמנא בשאור וכו' וי"ל דהא דסברי ב"ה דילפינן ביעור מאכילה היינו דוקא השתא בתר דכתב רחמנא נמי גבי ביעור תרוייהו שאור וחמץ אבל אי לאו דכתב רחמנא תרוייהו גבי ביעור לא הוה ילפינן ביעור הקל מאיסור אכילה דחמיר טפי וק"ל נ"ל :

דף ח ע"א בתוס' ד"ה בעפר תיחוח וכו' עד אבל הכא מיירי שהוא קשת סביב וכו' ויש לדקדק מ"מ קשה דמנא ליה למקשה דהא דשני ליה דהכא בעפר תיחוח דרצה לומר דמיירי שקשה סביב דמקשה והא קא עביד גומא אימא דמיירי בתיחוח לגמרי גם מסביב ולא תקשה מידי וי"ל דהמקשה סבר דע"כ צ"ל כן דאי ר"ל בעפר תיחוח לגמרי גם מסביב דלא שייך בי' גומא כלל א"כ תקשה למה לא יהא מותר אפילו לכתחלה לב"ה הואיל ואין כאן שום חשש איסור כלל לא משום כתישה ולא משום גומא ולא משום מוקצה דהא איכא דקר נעוץ מבעוד יום ולמה לא התירו ב"ה כ"א באם שחט בדיעבד אלא ע"כ לא מיירי בתיחוח מסביב ולכך אסור לכתחלה לב"ה וא"כ פריך שפיר והא קא עביד גומא ומשני כדרבי אבא וכו' דפטור אבל אסור הוא ולכך לב"ה דוקא בדיעבד שאם שחט התירו לחפור בדקר משום מצות כיסוי אבל לכתחלה לא וב"ש ס"ל דאפילו לכתחלה מותר לשחוט ולחפור משום שמחת יום טוב וק"ל : **ד"ה** ואינו צריך אלא לעפרה וכו' עד ויש לומר דמשום שמחת י"ט מותר אפי' לכתחלה ר"ל לב"ש אבל לב"ה לא התירו משום שמחת י"ט לשחוט לכתחלה אלא שאם שחט בדיעבד מותר לחפור משום מצות כיסוי כדלעיל : **ד"ה** ה"ק ואפר כירה מוכן הוא וכו' עד דמלתא באפי נפשיה קאמר רבא נ"ל דתיבת רבא ט"ס הוא : **באד** ואע"פ דלא מקרי עפר וכו' דקאמר דבר המגדל צמחין וכו' נ"ל רצ"ל ואע"פ דלא מקרי עפר מכסים בו דקי"ל דבר המגדל צמחים וכו' דתניא היה הולך במדבר כו' נ"ל דמביא סוגיא זו כדי להוכיח נ"כ דאפר אוכלין אינו מגדל צמחים כמו שכתוב בסוף ועל כרחך עפרות זהב ושריפת טלית לא מגדלי צמחים וכו' דאי לא מביא סוגיא זו אלא כדי להוכיח דקי"ל דדבר המגדל צמחים אע"ג דלא מקרי עפר מכסים בו לחוד שזהו הצריך לו כאן והשייך לו לתירוצו א"כ לא היה לו להביא כ"א הא דמרבינן התם מקרא דוכסהו אע"ג דלא מקרי עפר כגון נסורת של חרשים דקה וכו' וק"ל ועיין שם בפ' כסוי הדם דשם פריך לב"ש והא אפר אקרי עפר דכתיב ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ומשני עפר שריפה אקרי עפר סתם לא אקרי : **ד"ה** ואי איתא לכסיי' כדר"י וכו' עד וכן פרש"י בהדיא בסמוך וכו' היינו הא דכתב רש"י בסמוך ד"ה אפי' ודאי נמי דהא כב"ה קי"ל דאסרי אפי' דיעבד וכו' אלא שיש לדקדק לפי זה דפריך מסיפא א"כ מאי משני לא מיבעיא קאמר וכו' דהא האי שינויא לא שייך כ"א ארישא ולא אסיפא וצ"ל דה"ק דאין הכי נמי דהיה יכול לשנות דינא דסיפא ואם שחט אין מכסין את דמו אפי' אודאי הואיל ואיירי בדלית ליה אלא משום הכי נקטי' אספק משום דברישא אשמועינן חדוש בספק דלא מיבעיא בודאי דאין שוחטין אלא אפי' ספק דה"א דלשחטיה משום שמחת י"ט ולא לכסיי' ואגב זה תני נמי הסיפא בספק וק"ל : **ד"ה** אי הכי מאי אריא ספק אפילו ודאי נמי וכו' עד אפילו כי ליתא לדרב יהודה שייך להקשות וכו' וצריך לשנוי דלית ליה ר"ל וא"כ תקשה נמי מאי אריא ספק אפילו ודאי נמי כמו שמקשה השתא לרב יהודה : **באד** דהא ודאי איתא לדרב יהודה לענין שמכסה בו כשהוא ודאי וכו' ויש לדקדק לפי' זה דע"כ צריך ליתן טעם דבשביל סברא מה היה סלקא אדעתא לומר דאיתא לדרב יהודה לענין שמכסה בו כשהוא ודאי ולענין מה שאמר רב יהודה ועושה בו כל צרכיו לא הוה ס"ל כותיה דט"ש דאי משום שאינו מוכן לספק כדמסיק לקמן משום דאין דעתו אספק א"כ אפר כירה נמי ומלשון התוס' משמע דהוי משמע ליה דאם היה לו אפר כירה היה מוכן לכל דבר אפילו לספק שהרי כתבו דבני אדם לא שכיחי שיש להם דקר נעוץ ואפר כירה וכו' משמע דכשיש להם מכסים בו אפילו ספק ועוד דאם היה יודע סברא זו אפילו הכי הוה פריך אדברי רב יהודה משום דס"ל דמדאמר ועושה בו כל צרכיו משמע מיניה דאפילו לספק הוא מוכן ואם כן מאי משני התרצן בסמוך אפר כירה מוכן לודאי וכו' ובמסקנא אפר כירה מוכן וכו' ופרש"י וה"ה לדרב יהודה הא רב יהודה ועושה בו כל צרכיו קאמר וק"ל ויש ליישב דבמסקנא השיב המתרץ הכי דאף על גב דרב יהודה קאמר ועושה בו כל צרכיו ר"ל כל צרכי ודאי ולא כל צרכי ספק דאין דעתו לספק : **ע"ב בגמרא** מכלל דרישא בראית ליה עסקינן נ"ל למחוק תיבת דרישא ולגרוס מכלל דבדאית

חכמת שלמה

דף ז ע"א גמ' אימר לא בדק יפה יפה והא בדק יפה אימר יצאה רובה כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה דנריבן ט' לאפרוחים כצ"ל והס"ד : **בד"ה** למיתבא ליה כו' לאכילה אין המקח בטל כו' · נ"ב ותימה בעיני הא מקנה שלימה היא יפות ונמצאו רעות כו' שחוזר ע"כ נראה דגרסינן אותבינהו ולא אפריחו וכן גרס הרא"ש וכן פי' הר"ן ברים האיש מקדש דף תרל"ט ע"ש : **בד"ה** מאן תנא כו' בשר הוא דלא כרבי יעקב הס"ד והד"א : **בד"ה** לענין כו' משום בשר בחלב אבל כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' השוחט צבא לימלך כו' אומר לו לך שחוט כו' כצ"ל : **שם** אדרבה הא עדיפא נמחק אדרבה וכ"ב כ"ל טעות : **שם** אמר רבי זריקא כו' · נ"ב קאי אכולה מתניתין למאן דשרי לכתחלה לחפור בדקר ולכסות כן פי' התוס' לקמן דף ט' בד"ה אמר ר' יוחנן כו' ע"ש : **רש"י** בד"ה מיגרא כו' ועוברין בו בדוחק ע"י כו' כצ"ל : **בד"ה** וסיים בחמץ כי כל אוכל מחמצת והוה ליה כו' כצ"ל : **בד"ה** לענין אכילה כו' דחמץ חייב בכזית כשאור באכילתו וכדר' זירא אבל לביעור כו' כצ"ל והד"א : **בד"ה** הא לא כו' הכסוי לא ישחט כו' הד"א : **בד"ה** השוחט כו' שבא לשחוט ובא לימלך כו' ב"ש אומרים כו' כצ"ל והס"ד : **תום'** בד"ה לומר לך כו' ופי' הקונטרס דהלכתא גמירא וכו' · נ"ב ול"נ דהכי פירושו דהלכתא גמירא לה היכא דאפיק מכזית דהוה ככותבת דהלכתא גמירא לה כו' כצ"ל : **בד"ה** דאמר ר' זירא כו' ידענא שפיר דחמץ בכזית כו' כצ"ל :

דף ח ע"א גמ' אמר רב יהודה [אפר] כירה כו' נמחק אמר רב יהודה : **שם** ואמר רב יהודה מכניס כו' נמי לא לא מיבעיא קאמר כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה מכניס אדם כו' איידי דזוטרא הס"ד : **בד"ה** ואם איתא כו' אדם אפי' הוא כו' הד"א : **תום'** בד"ה הכי קאמר כו' שנאמר ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת כו' · נ"ב וב"ש אמרי עפר שריפה אקרי עפר סתמא לא אקרי אבל בהא דמגדל צמחים לא פליגי ב"ש דילפינן מוכסהו וק"ל : **באד** מנא ליה ומשני דכתיב ועפרות כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' מאי טעמא דלמא עביד כתישה כו' אמר רבה שחט לפור כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה מילה בנרעת כו' במסכת שבת ימול בשר כו' כצ"ל : **באד** דבשעת מילה כו' עד שיכסה הס"ד : **בד"ה** אסור לכסות כו' בי"ט מאי טעמא כו' הד"א : **בד"ה** נהרבלאי אמרי בסנהדרין מפרש דהוא כו' כצ"ל : **בד"ה** אלא ל"ג נמחק וכ"ב כ"ל טעות : **תום'** בד"ה והא מדקתני כו' אי לית ליה פשיטא כו' כדרב יהודה או באפר כירה כצ"ל ונמחק בדקר נעוץ (עיין במהרש"א) :
בד"ה סוף סוף כו' מדדחיק כו' כצ"ל :

קושיא לדוכתין לכסייה כדר"י או בדקר נעוץ עכ"ל לדברי התוס' דלעיל דלא קשיא ליה אלא אהא דרב יהודה ז"ל דלא הדרא קושיין לדוכתין אלא דלכסייה כדר"י אבל מאפר כירה ומדקר נעוץ ל"ק מידי אלא שהתוס' כתבו או בדקר נעוץ כפי לשון הקונטרס שהביאו ומהרש"ל הגיה או אפר כירה כי כן לשון הקונטרס לפנינו ודו"ק :

דף ט בד"ה גלגל עיסה מעי"ט כו' ובתוס' פירשו דטעמא דרבה דאיירי בח"ל ולא מחזי כמתקן כיון דבלאו זה יכול לאכול אבל בא"י מודה רבה דאסור ואין נראה דמשמע בסמוך דלא שייך כלל טעם זה דקאמר מי לא מודה שמואל שאם קרא שם שאסור לזרים כלומר כיון דשם חלה עליה מחזי כמתקן ומשמע לפי הלשון כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בספרים מדויקים ור"ל ובתוס' פירשו שבעלי התוספות פירשו כך ומהרש"ל מחק כל זה לפי מה שהבין דר"ל ובתוספות שבתוספתא שהוא מהברייתות ואינו כן אלא כמו שמצאתי בספרים מדויקים ודו"ק : **בפרש"י** בד"ה אין מוליכין את הסולם סולם המיוחד כו' עכ"ל כ"ה לשון הר"ן וכצ"ל ומלת קס"ד שבפרש"י לפנינו אין לו מקום כאן לפי הנראה כ"א בדוחק ודו"ק : **בד"ה** תנאי היא כלומר כו' וב"ש לית להו שובכו מוכיח עליו ואסרי אפי' בחדרי חדרים כו' עכ"ל לא הוה צריך למימר לב"ש דאסרי אפי' בחדרי חדרים דא"כ מתירין ב"ש ברה"י לא תקשי מדב"ש לרב כיון דאיכא תנא דקאמר כוותיה והכי אמרינן ללישנא קמא אלא דניחא ליה למימר להאי לישנא דב"ש נמי אית להו הא דרב כיון דרב תנא נמי אית ליה הכי להאי לישנא אית לן למימר דרב לא פליג עליה בהא ודו"ק : **ע"ב** בד"ה סולם בא לידינו הולכת סולם כו' עכ"ל יש לדקדק לכאורה מי הכריחו לפרש הולכת סולם דא"כ חזרת סולם בא לידינו א"ש כיון דת"ק אית ליה דפליגי בחזרה והלכה כב"ה דשרו אפי' חזרה וי"ל דא"כ דפליגי בשל עלייה מ"מ לית הלכתא כתנא דברייתא דסבר דפליגי בחזרת סולם של עלייה אלא כתנא דמתני' דסבר דלא פליגי אלא בהולכת סולם של עלייה ודו"ק : **תוס'** בד"ה אמר ר"י מוחלפת כו' דא"כ מתוקמא לפי המסקנא כל הני שנויי דחיקי כו' עכ"ל נראה מדבריהם דלמסקנא לא מחליף אלא הסיא דתריסין ובית שמאי לקולא ובית הלל לחומרא אבל כל הנך משניות דמייתי לא מחליף דמתוקמא בשינויי דלעיל וקשה למאי דמחליף הסיא דתריסין ובית שמאי לקולא ובית הלל לחומרא תקשי ליה כל הנך משניות דלעיל דמייתי דב"ש לחומרא וב"ה לקולא דהכא לא מתוקמן שינויי דלעיל וכן בכל הנך מוחלפת השיטה דקאמר לעיל משמע דלא מחליף הנך משניות דלעיל מינה אלא דמתוקמן כשינויי דלעיל ואמאי לא תקשי ליה הנך משניות אהך דמוחלפת וצ"ע : **בא"ד** וב"ש בעו דקר נעוץ כו' מדקאמר הכא ע"כ לא קאמרי ב"ש התם אלא דאיכא דקר נעוץ כו' עכ"ל אע"ג דלמאי דקיימינן השתא לפר"ת לא מתוקמן כל הני שינויי דחיקי מסתמא הך מלתא דמיירי ב"ש בדקר נעוץ ודאי קיימא דאין להחליף פי' המשנה וכמ"ש לעיל דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא מאי דשרי מר לכתחלה לא שרי אידך אלא דיעבד ודו"ק : **בא"ד** ותימה א"כ דמוחלפת קאי אההיא דהשוחט כו' היכי מונה לה במסכת עדיות כו' עכ"ל יש לדקדק דלמאי דמוחלפת נמי הסיא דתריסין תקשי להו אמאי לא תני לה בעדיות מקולי ב"ש וחומרי ב"ה וי"ל כיון דקתני הסיא דלא ישחוט לא איצטריך ליה למתני הסיא דתריסין דבחדא גוונא קמשתעי הנך תרתי מתני' דב"ש לקולא וב"ה לחומרא בשמחת י"ט ודו"ק :

דף י בפרש"י בד"ה אף משימות המת וקס"ד דבברירה פליגי כו' וב"ה סברי הוברר ולמאי דס"ד השתא סבירא לן דבנפתח א' כו' עכ"ל ונוטה לזה דברי התוס' ולא ניחא ליה לפרש דהשתא נמי לאו בברירה קמפלגי אלא דטעמא דב"ש הוא דאף בכלים דלבסוף אינו מטהר אלא ע"י מעשה כגון נפתח דא"כ לא הוה טעי המקשה למימר לב"ה דאף למפרע מטהר כיון דאיכא למימר דלא פליגי אב"ש אלא במכאן ולהבא כדמסיק ולא ניחא ליה למימר דבנפתח ב"ש מודה דאף למפרע מטהר דבברירה ליכא לפלוגי בין נפתח לחישב וכיון דלית ליה לב"ש ברירה בחישב ע"כ בנפתח נמי לית ליה ברירה וק"ק לפי זה מ"ש התוספות דמש"ה פליגי בחישב משום רבותא דב"ה כו' עכ"ל דמאי רבותא איכא הכא כיון דבברירה ליכא לפלוגי בין נפתח לחישב א"כ דהוו פליגי בנפתח ליכא למטעי למימר לב"ה דבחישב אינו מטהר למפרע כיון דמטהר בנפתח למפרע וי"ל דאע"ג דליכא למטעי מ"מ רבותא הוא לאשמועינן האי דינא בחישב לב"ה וק"ל : **ע"ב** תוספ' בד"ה חולין ומעשר שני כו' ואח"כ מחללו על מנה היפה שבשניהם עכ"ל אין פירושו דלא סגי בלאו הכי דודאי אי בעי מעלה הפרוטות לירושלים אלא עלה טובה קמ"ל דאי בעי להעלות מעות הראשונים שהם קלים מחללן על מנה יפה שבשניהם וק"ל : **בד"ה** הכל חולין שאני כו' ותימה דהא לא אמרינן שאני אומר להקל כו' וי"ל כו' עכ"ל וצ"ע דאכתי תקשי להו בסיפא דקאמר נמי שאני אומר להקל וליכא לפרושי שם משום דאין דרך להפרידן זה מזה כנראה מפרש"י דא"כ מאי קא קשיא ליה מגוזלות דהאי טעמא לא שייך בגוזלות ולמאי דמסיק שאני גוזלות כו' ניחא וק"ל : **גמ'** ורבי אמר לך כיסים נמי כו' משום דמשמע ליה השתא דלא פליגי אלא בכיסים מקושרים אבל בכיס אחד ממש מודה רבי מש"ה הוצרך למימר השתא דטעמא דרבי כיסים נמי כו' וק"ל :

דף יא שם אמר אביי בדף תימה דלא אמר ארישא לעיל מתוס' ישנים : **שם** ה"ד אילימא במפורחין כו' לשון הר"ן אבל במפורחין אפי' פריחה מועטת כו' דבמפורחין ממש א"כ דהנך נינהו אסורין משום לידה כדאיתא פרק אין לדין וכ"ה בתוספות ישנים : **פרש"י** בד"ה לא חיישינן לאמלוכי בתמיה ופריך לאביי עכ"ל ורצה לומר דאין זה מחובר למעלה ואסוקי מילתא דמ"ד ממלך ולא תבר קמ"ל דב"ש לא חיישי לאמלוכי אלא שהוא מחובר למטה בלשון בתמיה לאקשויי [לאביי] וק"ל : **ע"ב** תוספות בד"ה אמר רחבא כו' ולא קאמר אסטוונית כו' עכ"ל צ"ל אילטבא ועיין בזה פרש"י בפרק אין עומדין : **גמ'** מ"ד טעמא מאי משום דאין שבות במקדש ואפי' כהן דלאו בר עבודה כו' עכ"ל [א] צ"ע דא"כ לכתחלה נמי ובמתני' קתני מחזירין רטיה במקדש כו' ומסיים בסיפא אבל לכתחלה כאן וכאן אסור ויש ליישב בדוחק : **שם** הנך נמי פלוגתא נינהו ב"ש במקום ב"ה כו' יש מקשים אמאי לא דחו התוס' לעיל מהך דהתירו מאן דמפרש מוחלפת השיטה הסיא דתריסין והוי ב"ש לקולא דהתירו סופן משום תחילתן וע"כ עולא בפלוגתא לא קמיירי ולאו קושיא

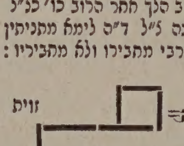
קרני ראם [א] נ"ע. נ"ב ולשיטת רש"י שם דמש"ה ליכא למיחש משום שחיקת סמנים כיון דמאתמול היה עליה ע"ש וא"כ לכתחלה אסור משום דאיכא שני שבותים שחיקת סמני' וגזירת מריח ושני שבותים לא הותרו במקדש וכשיטת הרע"ב והר"מ בשני שבותים גזרו אפי' ביה"ש וה"ה למקדש וא"ש :

חכמת שלמה

דף ט ע"א תוס' בד"ה גלגל עיסה כו' עי"ל דלפי הירושלמי דקמיירי כו' כנ"ל : **בא"ד** ובתוספתא פי' דטעמא דרבה דאיירי בחוצה לארץ ולא מחזי כמתקן וכו' ומשמע לפי הלשון דסברא זו פשוטה כל זה נמחק. ונ"ב כל זה טעות ולא איתי בכל התוספתא שאינה וגם אין שייך שתוספתא תפרש טעמא דרבה וק"ל (עיין במהרש"א) : **בא"ד** בא"י מתיר רבה ואבוה כו' ונראה דהלכה כרבה דהוא בתרא כו' כנ"ל. ונ"ב פי' לגבי אבוה דשמואל ותימה שהא מקבלת הגאונים דלא קיימא לן כבתרא אלא מאביי ורבא ואילך ורי"ף פסק כאבוה דשמואל וכו' והר"ן כתב נמי מאחר שרבה שהוא בתרא מתרץ אליבא [דאבוה] דשמואל לאסור אף בחלת ח"ל הכי קיימא לן ע"ש : **בא"ד** אפילו רבה מודה דמפרישין אותה בי"ט והכי איתא בירושלמי כו' כנ"ל. ונ"ב בהגה"ת אשר"י כתוב בתוספתא וליתא כי לא אמרינן לשם לא אין כו' וטעות סופר הוא (עיין במהרש"א) : **בא"ד** וצריך שתהא גדולה כדי שיהיה לה היכר כנ"ל. ונ"ב פי' מה שישייר תהא יותר משיעור חלה כדי שיוכל להפריש חלה מן הנותר ויהיה עוד שיריה ניכר וכן פירש הר"ן : **בא"ד** ויפריש מאחת על כל האחרות אגב אותה מפני שמחוייב בה עכשיו כנ"ל. ונ"ב ומשום הכי מותר להפריש אף בי"ט וק"ל : **בד"ה** אין מוליכין וכו' הצד יוני שובך ויוני עלייה חייב וי"ל כו' כנ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה לא יטול מן הגוזלות בי"ט הס"ד : **תוס'** בד"ה ולא היא (מפני) דרבי יהודה טעמא דת"ק כנ"ל : **בד"ה** אמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה פי' הסיא דתריסין כו' כנ"ל : **בא"ד** וכל הנך משניות דמייתי מחליף כו'. נ"ב אבל לפי האמת אין שום אחת מוחלפת כי אם הסיא דתריסין וק"ל : **בא"ד** ולא מחליף בשום פנים אותה דהשוחט. נ"ב פירוש דזהו דחוק דל"ל לכל הני שינויי יחליף אותה דהשוחט ודו"ק : **בא"ד** משום דיש בנין וסתירה בכלים כו'. נ"ב ואין לומר דנהי דסברי אין בנין וסתירה בכלים מ"מ דלמא אסרי ב"ש משום שמא יתקע כמו שפירשו התוס' דף י"ב עמוד א' גבי תריסין ואליבא דב"ה זה אינו דמשום הא בודאי לא אסרי לסלק התריסין מאחר דלצורך י"ט הוא ובודאי לא אסרי משום גזירה שמא יתקע ולקמן דפירשו התוס' דאסור היינו להחזיר שאינו לצורך י"ט אבל לסלק ולפתוח אפי' דבתים שאין בהם כ"כ שמחת י"ט אפילו הכי שרי לפתוח וכן איתא באשר"י ודו"ק :

דף י ע"א גמ' אי נמי עד כאן נמחק אי נמי ונ"ל דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ב"ה כו'. ונ"ב לפירוש רש"י ותוס' משמע דל"ג כל זה וכן הרא"ש דוק ותשכח אכן הר"ן כתב מה שמתמיהין על הרי"ף שהביא הנך תרתי משניות כצורתן בלא חילוף משום דאיכא מקצת נוסחאות דגרסי דלמא לא היא ע"כ לא קאמרי ב"ה כו' : **רש"י** בד"ה כלים טמאין נ"ל כולם טמאין וכן בס"ד : **בד"ה** ד' על ד' בכך שערוהו שראוי כו' כנ"ל : **בד"ה** אף משימות כו' למחשבה ב"ש כו' להכי הואי ולא כו' הפתחים וב"ה כו' כנ"ל והד"א : **ע"ב רש"י** בד"ה אבל בי"ט כו' מבעוד יום וסומך כו' כנ"ל : **בד"ה** זימן שחורים כו' לשובך וכן כו' הד"א : **בד"ה** רוב וקרוב כו' לענין אחר חילוף הקרוב הלך אחר הרוב כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** בדף שיש כו' וכשיוצאין לשובך. נ"ב נ"ל משובך : קודם ד"ה הניח מנה נ"ל ד"ה לימא מתניתין רבי היא ולא רבנן הא מתניתין סתמא היא והלכה כסתם משנה ואנן קיימא לן הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו :

דף יא ע"א רש"י בד"ה בקרן זוית כו' וקן זה שזמן כו' כנ"ל. ונ"ב צורה זו: *

בד"ה א"ד כו' וד"ה מותר אלא כו' הד"א : **ע"ב גמ'** תריסי חנויות נמי תנינא וב"ה מתירין אף להחזיר מהו דתימא כו' כנ"ל : **שם** לחנויות אין לבתין לא. נ"ב פי' להחזיר אבל לסלק ולפתוח אפי' דבתין שרי וכן איתא להדיא באשר"י : **רש"י** בד"ה וחזרת רטיה בשבת כו'. נ"ב הנראה בעיני דמש"ה פי' רש"י זה דלא תימא חזרת רטיה היינו שחוזר וממרח הרטיה מתחלה קודם שיניחנה על המכה משום הכי פי' דזהו אב מלאכה ולא איירי בכה"ג אלא בחזרה לבד ומשום שחיקת סמנים ודו"ק : **בד"ה** ורמנהו א"ר יהודה יש מפרשים ספק כו' וגמר שמעתתא מפומיה דרביה כו' כנ"ל : **בד"ה** תנינא במתני' הס"ד : **בד"ה** תנינא בעירובין מחזירין כו' במדינה הס"ד והד"א : **בד"ה** בעשרה כו' כלים אחד תכרים. נ"ב שופטים כ' י"א : **בא"ד** חיילא הס"ד :

מהר"ם

דבדאית ליה עסקינן : **ברש"י** ד"ה מילה בצרעת וכו' ותניא בגמ' דאם לא הביא וכו' ימול בשר ערלתו וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה והא מדקתני סיפא וכו' וא"ת אמאי לא פריך וכו' ופירש הקונטרס וכו' דברי התוס' בדבור זה מגומגמים דלפי הנראה אין זה כוונת רש"י לתרץ אמאי לא פריך ארישא דאין שוחטין דהא כבר תירצו לעיל דלא מבעיא קאמר וכו' אלא שרש"י בא ליישב לישנא דקאמר והא מדקתני סיפא וכו' דהא לעיל עד השתא נמי מסיפא קא פריך לפי פרש"י דלעיל וכמו שדקדקו התוס' לעיל בד"ה ואם איתא לכסייה כדרב יהודה לכך כתב רש"י כלומר בשלמא אין שוחטים וכו' ר"ל דחוור למפרך אשנוייא דשני ליה דלא מיבעיא קאמר וכו' והוי כאלו אמר דבתירוץ זה מתרצא הרישא דאין שוחטים וכו' אבל הסיפא דפרכינא מיניה לא מתרצה ליה פשיטא דאין מכסים את דמו ומאי אצטריך לאשמועי' דאפי' ודאי אין מכסים נ"ל וק"ל : **ד"ה** סוף סוף עשה ולא תעשה וכו' מדברי התוס' משמע דלעיל מזה בסמוך בגמ' צריך לגרוס אלא אמר רבא אפר כירה מוכן לודאי וכו' ולא כמו שכתוב בספרים שלפנינו רבה ובסמוך דקאמר אלא אמר רבא אפר כירה דעתו לודאי ואין דעתו לספק כו' לאו רבא בעצמו קאמר לה אלא סתמא דגמ' קאמר לה ור"ל דהא דשני רבא לעיל אפר כירה מוכן לודאי וכו' כוונתו הוא שדעתו לודאי ואין דעתו לספק והגמ' מפרש דברי רבא לאוקמי' אליבא דהלכתא : **בגמ'** תני רבי זירא לא כוי בלבד אמרו וכו' נראה דהשתא לפי סברת רבי זירא לא צריכנא לתירוצא דלעיל דטעמא דאין מכסין דם הכוי אפילו באפר כירה וכדרב יהודה משום דשמא בהמה הוא והוי טרחא שלא לצורך ודו"ק בפרש"י הכא וק"ל : **שם** אמר רבה שחט צפור מערב י"ט וכו' גלגל עיסה מעי"ט וכו' ופרש"י שלא גזרו על תרומת עיסה שהרי מותר לגלגלה בי"ט ולאפות' וכו' מקשין העולם א"כ שחט צפור מעי"ט נמי אמאי אין מכסים אותו בי"ט שהרי ג"כ מותר לכתחילה לשחוט בי"ט ולכסות כשיש לו עפר מוכן לכ"ע אבל אין זה קושיא כלל דרבה אמתני' קאי דקתני ובה"א לא ישחוט וכו' ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה ועלה קאמר רבה הא דקתני במתני' שמודים שאם שחט וכו' היינו דוקא כששחט בדיעבד בי"ט אבל אם שחט מעי"ט אפי' בדיעבד אין מכסים אותו הואיל ואין לו עפר מוכן והשתא א"ש דשחיטה אסורה לכתחילה בי"ט כשאין לו עפר מוכן אבל חלה אם איתא דהיא בכלל גזירה אין מגביהים תרומות וכו' לא היו מתירים לכתחילה לגלגל עיסה ולהפריש חלה ממנה ולאפות בי"ט :

דף ט ע"א בתוס' ד"ה גלגל עיסה וכו' עד ומשמע לפי הלשון דסברא פשוטא היא ר"ל דמאן דס"ל דחלה היא בכלל גזירת אין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט אפילו בחו"ל אסור להפריש בי"ט אבל לפירוש התוס' א"ש דרבה ס"ל דחלה לא היתה מעולם בכלל הגזירה אפי' בא"י וק"ל : **בא"ד** דמשמע בסמוך דלא שייך כלל לומר זה הטעם דאמר מי לא מודה שמואל שאם קרא וכו' כיון דשם חלה עליה מחזי כמתקן כצ"ל : **בא"ד** וצריך שתהא גדולה כדי שיהא היכר וכו' כצ"ל : **בא"ד** ומיהו אם ירצה לעשות דבר קל וכו' ויצרפם ויפריש ממנה על כל האחרות כצ"ל : **בתוס'** ד"ה אין מוליכים וכו' עד הצד יוני שובך פטור אבל אסור וכו' עיין לקמן בדף כ"ד שמביא שם בברייתא דקתני בה הצד יוני שובך ויוני עליה חייב : **ע"ב בפרש"י** ד"ה סולם בא לידינו הולכת סולם של עלייה לשובך הא דפרש"י הולכת סולם של עלייה ולא פי' חזרת סולם של עלייה דהא איניהו פסקו כרשב"א דברייתא ולפי סברתו הוא סבר דאפילו בעליה פליגי וס"ל לב"ה דמחזירים נ"ל דפירש כן משום דאי חזרת סולם של עלייה בא לידיהם א"כ תקשה מה ראו להורות כדברי רשב"א ולא כדברי ר"י דאסר חזרת סולם של עלייה ועוד דתנא דמתני' ס"ל דלא פליגי בחזרה כלל כ"א בהולכה ויכול להיות דבחזרה אפי' ב"ה מודו דאסור אבל השתא דפי' הולכת סולם של עלייה התירו א"ש דפסקו לפי סברתם אליבא דכ"ע דאף ר' יהודה לא פליג ארשב"א ואמר דבסולם של עליה ד"ה אסור אלא בחזרה דהא אדברי רשב"א קאי אבל הולכה גם ר' יהודה מודה דמותר לב"ה נ"ל : **בתוס'** ד"ה א"ר יוחנן מוחלפת השיטה וכו' עד הא מפרש לקמן טעמא משום דהתירו סופן משום תחילתן ר"ל אבל לפי פי' ר"ת דההיא דהשוחט היא מוחלפת א"ש דלפי המסקנא לא מתוקמות כל הני שינויי ולא הוי טעמא דעור משום דחזי למזגי אבל משום דהתירו סופן משום תחלתן שלא ימנע משמחת י"ט : **בא"ד** א"כ רבה ורב יוסף וכו' ר"ל דפליגי לעיל דרבה אמר כיצד אומר לו שחוט חפור וכסה וכו' ורב יוסף אמר חפור שחוט וכו' : **בא"ד** ס"ל לב"ה דאין מסלקין משום דיש בנין וסתירה בכלים וכו' משום דאל"כ אפי' ס"ל דלא הקילו כלום משום שמחת י"ט תינח דלא יחזרו ויסגרו משום דלא לצורך היא אלא סילוק תריסין אמאי אסור לב"ה אי לאו משום דיש בנין וסתירה בכלים ובגמרא דדייק דב"ה גבי שמחת י"ט לקולא לאו מסילוק מייתי לה דמשם אין ראיה דמשום דס"ל דאין בנין וסתירה בכלים הוא דמתירין לה אלא ממה שמתירין בה אפילו להחזיר הוא דדייק לה וכמו שפרש"י לקמן ועיין עוד מזה במה שנכתב לקמן בדף י"א ע"ב בתוס' ד"ה מהו דתימא טעמייהו דבית הלל וכו' ועיין עוד בספר בעל המאור דמקשה עוד על פרש"י דפי' דההיא דתריסין היא מוחלפת א"כ גבי שמחת י"ט ב"ש לקולא אם כן תקשה לן מתני' דאין מוליכים דב"ש מחמירים וכן יש להקשות מכל הני משניות דאין נוטלים את העלי ואין נותנין העור לפני הדורסן דבכולהו מחמירין ב"ש ונגד ההיא דתריסין ליכא לשנויי ככל הני שנויי דשני לעיל אמתני' דהשוחט ע"כ לא קאמרי ב"ש התם אלא היכא דאיכא דקר נעוץ וכו' וק"ל :

דף י ע"א בגמ' אי נמי עד כאן לא קאמרי ב"ה הכא אלא משום דאין בנין וסתירה בכלים וכו' במקצת ספרים אין זה וכן משמע בתוס' בד"ה א"ר מוחלפת השיטה דלפי גירסא זו אין צריך להחליף כלל ועיין בספר מלחמות להרמב"ן שהוא מקיים גירסא זו : **ע"ב בתוס'** ד"ה חד מינייהו וכו' עד וי"ל דהואיל ונשארו וכו' בכה"ג תלינן לקולא ר"ל דרגלים לדבר הוא דאותן שהזמינום הן :

דף יא ע"א בגמ' לעולם דאיכא קן בתוך חמשים אמה וכגון דקיימי בקרן זוית מהו דתימא וקמ"ל לא מתיישב שפיר במקום זה ומן הראוי היה לגרוס מאי אמרת אדדויי אדדו כל היכא דמדדה והדר חזי וכו' וק"ל : **שם** ומ"ש מעור לפני הדורסן התם לא מוכחא מילתא וכו' והא דהתירו סילוק תריסין משום דהתם ליכא למגזר מידי אבל הכא גבי חלבים ועור איכא למגזר אי שרי' להו למשטחינהו אתי נמי למלחינהו דהוי איסור דעיבוד ולכך צריך להאי טעמא דלא מוכחא מילתא וק"ל : **ע"ב בגמ'** הנך נמי פלוגתא נינהו ב"ש במקום ב"ה אינה משנה מקשין העולם לפרש"י דמפרש לעיל דמוחלפת השיטה דהיינו ההיא דתריסין ואם כן מתירים אף להחזיר משום דהתירו סופן משום תחילתן והשתא ודאי פלוגתא היא דהא ב"ה מחמירים ואסרי אף לסלק ואדרבה דב"ש במקום ב"ה אינה משנה ואעפ"כ קאמר לה עולא ולדידי נראה דאין כאן קושיא כלל דשפיר הוצרך עולא לאומרה משום דעל ידי כן ידעינן דפלוגתייהו תלוי אי הקילו משום שמחת י"ט אי לא ואם כן תקשה לה מתניתין דהשוחט דשם מחמירים ב"ה והכא גבי תריסין גבי שמחת י"ט ב"ה לקולא וע"י כך אנו מוכרחים להחליף השיטה ולתקן טעות המשנה שטעו לשנות דברי ב"ה להקל כן ע"י טעמו של עולא נודע לנו סברת ב"ה על האמת אבל אי לא אשמועינן עולא הוה סלקא אדעתין לומר דטעמייהו דב"ה בסילוק תריסין הוי משום דס"ל דאין בנין וסתירה בכלים והוה ס"ד לומר דאפילו איסור דרבנן ליכא בסילוק וחזרה לגבן אלא משום טלטול שלא לצורך ולכך מתירין ב"ה ולא מטעם שמחת י"ט כלל ולא הוה קשה לן מידי מההיא דהשוחט וא"כ היה נשארה המשנה בטעות בסברת ב"ה : **ברש"י** ד"ה ורחבא אמר רבי יהודה י"מ ספק משמיה דרבי יהודה נשיאה וכו' יש לדקדק בזה דבשלמא מה שמפרשים דספק רבי יהודה שפיר דאי ודאי ליה דשמע מרב יהודה היה לו לומר רחבה אמר רב יהודה ולא רבי יהודה אבל מה שמפרשים ספק רבי יהודה נשיאה דלמא אימא לך שודאי מרבי יהודה נשיאה שמע ולכך אמר א"ר יהודה וצ"ל דס"ל דאם כן היה לו לומר א"ר יהודה נשיאה ומדלא אמר נשיאה ש"מ מספקא ליה : **בתוס'** ד"ה מהו דתימא טעמייהו דב"ה עד י"ל מ"מ אסור מדרבנן שמא יתקע יש לדקדק אם כן לעיל בדף ט' ע"ב ד"ה אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה דמקשו שם התוס' וי"ל

יע"ק

נ"א דודאי עולא דאמורא הוא לפי דנשנית קמיה בטעות קחשיב ג' דהתירו סופן כו' דלא הוו בפלוגתא אבל לפי מוחלפת השיטה קושטא דלא הוו אלא ב' דלא הוו בפלוגתא וק"ל :

דף יב תוספות בד"ה דלמא בעירוב והוצאה כו' הא בלאו הכי מותר לטלטל מחצר לחצר לצורך לכ"ג להר"ת כהן דגרסינן כו' שאינו לצורך יום טוב כלל עכ"ל כ"ה בכל ספרים ישנים ויש לדקדק לדבריהם דקארי להו מאי קארי להו דאף אם מותר לצורך הא שלא לצורך אסור ומ"ה צריך עירובו לי"ט ומי הכריחם לומר דצריך עירוב לדבר שאינו לצורך י"ט כלל דהא גם לקטן ולס"ת דלורך י"ט קצת עירוב צריך כיון שאסור להוציא לרה"ר וזה הביא מחדשים מקרוב באו שהגיהו בדברי התוספות אף אם אסור לרה"ר בי"ט מכל מקום מותר לטלטל מחצר לחצר לצורך י"ט דהא איסור טלטול מחצר לחצר אף בשבת אינו אסור אלא מדרבנן עכ"ל ואין זה נכון דאם אסור לרה"ר בי"ט לצורך דהיינו צורך קצת כמו קטן וס"ת למה לא נאמר לאסור טלטול מחצר לחצר ביום טוב כמו בשבת וכי כל הדברים שהם בשבת אינן אלא מדבריהם יהיו בהכרח מותר בי"ט אבל דבריהם מפורשים כך דמשמע להו השתא דפליגי בים עירוב והוצאה אבל למאי דמוקי פלוגתייהו במתוך שהותרה כו' לא פליגי כלל בים עירוב ולב"ה נמי יש עירוב והא קא קשיא להו נ"ל עירוב לבית הלל בלאו הכי מותר לטלטל מחצר לחצר לצורך דאפי' לצורך קצת מותר לב"ה במתוך שהותרה כו' והא תירצו דצריך עירוב לדבר שאין צורך כלל דלא שרי במתוך כו' כמו שפירשו התוספות לקמן ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה פליגי ב"ש וב"ה כו' וירמיה היה מזהירן על השבתות שהן חמורין כו' עכ"ל ולא ניחא ליה למימר לפי שיטתו דהשתא נמי נקט ירמיה בשבת אין ביום טוב לא משום דהותר מן התורה לגמרי הוצאה במתוך כו' דא"כ למה נקט ירמיה הוצאה דהא שחיטה ובישול וכל מלאכה שהיא לצורך י"ט נמי הותרו לגמרי בי"ט מן התורה במתוך כו' וק"ל : **ע"ב** תוספת בד"ה אין מוליכין חלה כו' והוא ילפינן מהיא דוקא מה שמתירין ב"ה כו' עכ"ל אף שלשון הירושלמי משמע דאאין מוליכין דקאמרי ב"ש קאמר דהוא ילפינן מהיא כמו שפי' הר"ש בפ' הלוקח פירות ניחא להו לפרש אליבא דהלכתא דקאי אב"ה דמתירין ואמתירין דתרומה קאי דהכי קי"ל כר' יוסי במעתין והשתא ניחא מ"ש ויסברו העולם שהוא תרם אותם בי"ט כו' דהאי טעמא לא שייך הכא במתירין דב"ה בחלה אלא בתרומה אבל הר"ש בפירושו לפי דרכו דקאי אאין מוליכין דב"ש לגבי חלה ומתנות לא כתב האי לישנא שהוא תרם בי"ט כו' וע"ש ודו"ק :

דף יג בד"ה היכא דאמרי מחלוקת כו' וה"ה דפליגי בקטנית סתם כו' עכ"ל ירא דללישנא בתרא ודאי הוצרכו תוס' למימר ה"ה דפליגי בפירס למוללן בין בקטנית בין בשבלין ולא רצו לפרש דבפירס בין בקטנית ובין בשבלין כ"ע מודה דטבלא דהא לא מיירי פלוגתייהו אלא בפירס למוללן בשבלין ומיהו בסתמא נמי פליגי דכל שלא פירס לעיסה כמו שפירס למוללן הוא כמ"ש התוספות לקמן וכיון דפליגי בשבלין בפירס למוללן ע"כ דפליגי נמי בקטנית למוללן דהא עדיפי להאי לישנא שבלין מקטנית דבשבלין פליגי בסתם ובקטנית כ"ע מודו דלא טבלא בסתם אך ללישנא קמא ל"ע מי הכריח אותם לפרש דה"ה דפליגי בקטנית ובשבלים סתם דהא איכא למימר בין בקטנית סתם ובין בשבלין סתם כ"ע מודו דלא טבלא וי"ל דמשמע להו דהני לישני לא פליגי בהאי דקאמרי מחלוקת בשבלין אלא דפליגי בהא דקאמרי בקטנית ד"ה וא"כ כיון דהשתא ע"כ ללישנא קמא נמי פליגי בשבלין סתם כדקאמר ללישנא בתרא מחלוקת בשבלין סתם ע"כ דפליגי נמי בלישנא קמא בקטנית סתם דהא עדיפי קטנית משבלין להאי לישנא דבשבלין שפירס למוללן פליגי ובקטנית שפירס כ"ע מודו דטבלא ודו"ק : **ע"ב** גמרא מנפח על יד על יד כו' במתניתין דמעשרות גרסינן מנפח מיד ליד כו' וכן נראה דהא אמרינן עלה וכן לשבת ולעיל גרסינן גבי שבת מיד ליד וגבי י"ט על יד כפרש"י :

דף יד תוספות בד"ה בה"א תבלין נדוכין כו' אבל מלח של יש צריך שינוי כו' אבל שלנו א"ל שינוי כו' עכ"ל התוספ' כן הוא בספרים מוגהים ואיך שיהיה לא ידענו בכוון דבריהם באיזה מלח איירי במעתין ומאין יצא להם חילוק זה : **בד"ה** א"ב דידע כו' ומיהו מהאי פיסקא לא נפקא לן מידי דקי"ל כשמואל כו' עכ"ל ולכאורה ק' דא"כ קי"ל כשמואל הא צריך במלח אגלויי טפי מתבלין וע"כ דהיינו מהני טעמי דהני אמוראי ושפיר נפקא לן מהאי פיסקא ועיין בזה בספר מלחמות ובר"ן באורך על דברי הרי"ף וק"ל : **גמ'** אמר אביי כי תניא נמי מתניתא כו' לפי הסוגיא לכאורה הל"ל אלא אמר אביי כו' ונראה דלאביי אפשר דהמתרץ לעיל נתכוון לזה וה"ק אי תנא אין כותשין ה"א במכתשת גדולה אבל בקטנה אימא ש"ד אף בטיסני קמ"ל בהדיא אין עושין טיסני כלל אפי' בקטנה אבל אין כותשין במכתשת כדקאי קאי במכתשת גדולה דוקא דסתם מכתשת בגדולה קמיירי ובדייסא קמיירי והיינו כדברי אביי ולפי שאפשר לפרש דברי המתרץ אי תנא כו' כרבא וכמו שהבין המקשה והתניא כו' להכי לא קאמר לעיל אלא אי תנא כו' ודו"ק : **ע"ב** תוספות בד"ה הבורר קטנית בי"ט בש"א כו' היה יכול להקשות דזהו דרך בורר אלא דעדיפא מיניה פריך דאפילו פסולת כו' עכ"ל כ"ה בכל נוסחות תוספות ישנות ור"ל דמשמע להו דבפסולת מרובה מודו ב"ה [וב"ש] דאינו בורר [האוכל אלא] הפסולת דאין זה דרך בורר ועדיפא ליה למפרך משום דבטל מיעוטא דהשתא ככוליה פסולת וגם פסולת אסור וחדשים מקרוב

מהר"ם

וע"ק כיון דמוחלפת ההיא דתריסין ס"ל לב"ה דאין מסלקין משום דיש בנין וסתירה בכלים ובריש כל הכלים סתים לן תנא דאין בנין וסתירה בכלים ומאי קשה דלמא אימא לך דלעולם ב"ה ס"ל נמי אין בנין וסתירה בכלים ואפילו הכי אית להו דאין מסלקין משום דהא מ"מ אסור מדרבנן שמא יתקע כדאמרינן הכא ונראה דאיסור דרבנן משום שמא יתקע לא שייך כי אם גבי חזרת התריסין דשמעתין דהכא אחזרה קאי דאמר דהתירו סופן משום תחילתן אבל גבי סילוק לא שייך למגזר שמא יתקע דלמה צריך ליתקע כשמסלק התריסים הלכך אי מוחלפת ההיא דתריסין וב"ה יאמרו דאין מסלקין ע"כ לא הוי אלא מטעם דאית להו דיש בנין וסתירה בכלים ולכך הקשו התוס' שפיר מההיא דכל הכלים וק"ל נ"ל :

דף יב ע"א ברש"י ד"ה ליפלגו באבנים אי אין איסור הוצאה אין איסור טלטול וכו' נוכל לפרש שאין כוונת רש"י לומר שמקשה ליפלגו בטלטול אבנים אלא ר"ל ליפלגו בהוצאת אבנים כמו שפליגי בהוצאת קטן או לולב וס"ת אלא שהוצרך רש"י לכתוב זה משום שלא תאמר מאי פריך המקשה דליפלגו באבנים ויאמר דב"ה מתירין והא אבנים אסורין בטלטול והיאך יאמר וב"ה מתירין להוציאן והא אין הוצאה בלא טלטול לכך כתב רש"י אי אין איסור הוצאה אין איסור טלטול וכו' אלא שהתוס' כתבו בהדיא בפירוש דברי רש"י ז"ל לפלגו בטלטול אבנים וכו' אם כן צריך ליישב מה דוחקי' דרש"י לפרש דברי המקשה דפריך דלפלגו בטלטול אבנים ולא מפרש דפריך דלפלגו בהוצאת אבנים דאין לומר דכוונתם דמקשה ליפלגו בטלטול אבנים דהוי רבותא טפי לב"ש דאפי' טלטול אסרי דאדרבה דהשתא דפליגי בהוצאה הוי רבותא טפי לב"ה אלא שכוונת המקשה דשמעתא דלמה נקט פלוגתייהו בהוצאת קטן ולולב וס"ת לפלגו באבנים דאפילו הוצאת אבנים דאין בהן צורך כלל מתירין ב"ה ונראה דלהכי כתב לפלגו בטלטול אבנים דאי פירוש דפריך ליפלגו בהוצאת אבנים ר"ל מדלא פליגי בהוצאת אבנים ש"מ בהוצאת אבנים מודה ב"ה דאסור ובמתוך שהותרה הוא דפליגי אם כן הוה משמע דפליג המסקנא לפי מאי דמסיק אינו אסור כי אם הוצאת אבנים וזה אינו דאפי' טלטול אבנים אסור לפי האמת לכך מפרשי דברי המקשה בטלטול אבנים וק"ל : **ד"ה** אלא מדלא איפלגו באבנים וכו' אלא ע"י דרבנן גזור במידי דהוי טרחא דלא צריך כגון אבנים וכו' ר"ל אבל אי ס"ל דאין איסור הוצאה לי"ט אם כן אפילו אבנים לישתרו דלא שייך למגזר עלייהו ולאסור מדרבנן כיון דהוצאה אינה חשובה מלאכה כלל ואין בה שום איסור מדאורייתא אבל השתא דיש איסור הוצאה לי"ט ר"ל דהוי בכלל לא תעשה מלאכה מן התורה אלא דהותרה מכח מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דין הוא לגזור ולאסור מדרבנן במידי דלא צריך כלל כגון אבנים משום דלא ליתי להקל בי"ט בכל מלאכות שהן דאורייתא וק"ל כן נ"ל : **ד"ה** פליגי ב"ש וב"ה וכו' דישנה בשאר מלאכות וכו' נ"ל דר"ל מדכתיב ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה וגו' ויכלא העם מהביא ש"מ מלאכת ההבאה קרויה מלאכה ואם כן ישנה בכלל שאר מלאכות דאסרה התורה בי"ט דכתיב כל מלאכת עבודה לא תעשו וגו' : **בתוס'** ד"ה השוחט עולת נדבה וכו' אבל הכא גבי י"ט דאוכל נפש הותר וכו' ולעיל גבי דהקשו התוס' תימה הואיל ומוקמינן לה אליביה דב"ש אם כן לימא השוחט עולת חובה בי"ט לוקה דהא ב"ש אית להו לקמן וכו' וליכא למימר דהוה לאו הבא מכלל עשה וכו' משום דלב"ש כיון דאהדר קרא לאיסורא קמא אהדרא דלדידיה ליכא למימר בי"ט אשכחנא דהותרו בהדיא מדהותר אוכל נפש דכתיב אשר יאכל וכו' ולמאי דאהדרא אהדרא דהא לב"ש לית להו מתוך שהותרה וכו' ולכך כיון דאהדרא קרא לאסורא קמא אהדרא וק"ל : **ד"ה** דלמא בעירוב והוצאה קמפלגי וכו' עד הא בלאו הכי מותר לטלטל מחצר לחצר לצורך . אין לפרש לצורך אוכל נפש דמאי אריא טלטול מחצר לחצר אפילו כל מלאכה גמורה שרי אלא ר"ל לצורך קצת כגון הני דמתני' קטן ולולב וס"ת והטעם דאפילו בשבת אין איסור טלטול מחצר לחצר כ"א מדרבנן וכן הוא בס"א טעם זה בהדיא בתוס' : **בא"ד** ומיהו יש ליישב הגרסי' עירוב והוצאה דצריך עירוב שיוכל להוציא דברים שאינן לצורך י"ט כלל כך גורסים רוב המעיינים ומפרשים כוונת התוס' דלעולם גרסי' בגמרא עירוב והוצאה ועירוב קאי אחצרות והוצאה ארשות הרבים ודקשיא לך מאי צריך עירובי חצירות גבי י"ט כו' כדלעיל דוקא לדברים שהן קצת צורך אין צריך עירוב אבל לדברים שאין בהן צורך כלל צריך עירוב חצירות וסברא זו כתבה הר"ן בשם הרשב"א דסבר דלדברים שאין בהן צורך כלל צריך עירוב חצירות אבל לי נראה שאף אם נאמר דלקושטא דדינא הכי הוא אבל שיטת ההלכה והתוס' דקאי אדברי ב"ש וב"ה לא יתיישב לפי זה משום דב"ש וב"ה לא איירי בדברים שאין בהן צורך כלל כ"א בהוצאת קטן ולולב וס"ת שיש בהם צורך קצת וראיתי קצת ספרים שהוגה בהם בתוס' בלשון זה ומיהו יש ליישב דגרסי' ועירוב להוצאה דצריך עירוב שיוכל להוציא וכו' ולפי גירסא זו נראה דיש למחוק תיבת כלל רק צ"ל דצריך עירוב שיוכל להוציא שאינן לצורך וה"פ לפי גירסא זו ומיהו יש ליישב ר"ל שאין צריך לפרש לישנא דאם יש עירוב אם איסור הוצאה מעורב וכו' אלא דגרסי' עירוב והוצאה והכל דבר אחד ופירושו אם צריך עירוב כדי להוציא לרה"ר דבר שאינו אוכל נפש ולא איירי בהוצאה מחצר לחצר כ"א בהוצאה מרה"י לרה"ר וק"ל . ואין עירוב הוצאה וכו' הוא דבור בפני עצמו עד דהוצאה גרועה היא ואח"כ מתחיל דבור אחר ה"ג רש"י אלא מעתה וכו' : **ע"ב בתוס'** ד"ה הכא נמי וכו' ואם . תאמר מה צורך איכא במבשל גיד וכו' ר"ל דהא לא אמרינן מתוך שהותרה וכו' אלא היכא שיש צורך יום טוב קצת והכא מה איכא צורך יום טוב קצת במבשל גיד שהוא איסור : **ד"ה** אין מוליכים חלה וכו' עד וכן משמע בירושלמי וכו' מי שקרא שם לתרומת מעשר דמאי וכו' מתני' היא במסכת דמאי פ"ד ומפרש שם רבינו שמשון הא דנקט דמאי משום דבישראל איירי ובודאי הישראל חייב ליתן המעשר ראשון ללוי והלוי נותן תרומת מעשר למי שירצה אבל דמאי מעשרותיו שלו דהמוציא מחבירו עליו הראייה אלא שמפריש תרומת מעשר ונותנה לכהן וע"ש ולפי ריהטא משמע פירושא דמתני' הכי לא ישלם ר"ל לא ישלם כדי לנותנם לכהן כדתנן הכא אין מוליכים וכו' ואפילו בא הכהן לביתו לא יתנם לו כמו שפירשו התוס' כאן ואליבא דרבי יוסי דס"ל בברייתא דהכא דבתרומה פליגי ב"ש וב"ה וס"ל לב"ה דאפילו תרומה מוליכים א"כ צ"ל דהא מתני' דדמאי דקתני לא ישלם בשבת אתיא כב"ש דוקא ולא כב"ה אבל לרבי יהודה ולאחרים דס"ל דלא פליגי כ"א במתנות אבל בתרומה מודה ב"ה דאין מוליכים אתיא כב"ה דהא מודו בה בתרומה וכן פי' שם רבינו שמשון ומשמע בפשיטות דאפילו במקום שאין מוליכים כגון במתנות לב"ש ובתרומה אפי' לב"ה אליביה דר' יהודה ואחרים אם כהן ועני למודים לאכול אצלו באין ואוכלין וכדקתני שם במתני' לא ישלום בשבת ואם היו כהן ועני למודים לאכול אצלו באין ואוכלין וכו' והאי לא ישלום היינו פי' דאין מוליכים וכו' כדקאמר בירושלמי ומינה נשמע דבמקום דס"ל לב"ה דמוליכים כגון במתנות לכ"ע ובתרומות אליביה דר' יוסי ס"ל לב"ה דאפילו באין למודים מותר להוליך וליתנם לכהן והא דקאמר בירושלמי דילפינן שבת מי"ם היינו לומר דפירושו של לא יטול הוי כלומר לא ישלם כדי ליתן לכהן וי"ם ילפינן משבת לענין דאם היו למודים לאכול אצלו באין ואוכלין אבל באינן למודים לא כדמפרש שם בירושלמי הטעם משום דלא ס"ד דאינש למיכל פיסתיה גבי חבריה וא"כ לא עמדתי על כוונת התוס' כאן ברבור במה שכתבו הוא ילפינן מהיא דוקא מה שמתירין ב"ה היינו דוקא כשרגילים לאכול אצלו וכו' דאם ר"ל במתנות לכ"ע ובתרומה אליביה דר' יוסי הא אפילו הולכה ונתינה מתירין ב"ה ואם ר"ל תרומה אליביה דר' יהודה ואחרים הא לא פליגי כלל ב"ש וב"ה אליבייהו בתרומה דאין מוליכים ואמאי נקטי התוס' ב"ה אלא ודאי משמע מדברי התוס' שהן מפרשים דמה שמתירים ב"ה במתנות או בתרומה למר כדאית ליה להוליך הוי פירושו לאכול אצלו וכן משמע בפסקי התוס' ובספר ח"ש תמה על הרא"ש שלא פסק כדברי הפסקי תוס' ולפי מה שכתבתי אינו כן דלאכול ברגיל אצלו אפילו ב"ש מתירים גם מה שכתבו הטעם משום דלא ס"ד דבר אינש וכו' ויסברו העולם שהוא תרם אותן בי"ט מעם זה לא יתיישב במתנות שהרי מותר להרים אותן בי"ט אם לא שנאמר שגזרו מתנות משום תרומה וק"ל וע"ש בפי' ר"ש :

דף יג ע"ב בתוס' ד"ה כשם שתרומה גדולה וכו' עד דהא ממנו דכתיב גבי תרומת מעשר דמיניה נפקא מוקף וכו' י"ל למה לא ילפינן נמי תרומת מעשר מתרומה גדולה לתרום מן המוקף כי היכי דילפינן לענין אומד ומחשבה ונ"ל דיש שום לימוד דמיניה ילפינן דתרומת מעשר לא בעינן מוקף : **ד"ה** ואם קלף וכו' עד וי"ל דהתם מיירי לתלוש מן השבלים וכו' מקשין העולם א"כ מאי פריך איני והא רב מקלפא ליה דביתהו כסי כסי וכו' אימא הא דתנן ואם קלף ונתן לתוך ידו חייב איירי דקולף מתוך השבלים דהוי אב מלאכה וההיא דהוה מקלפא דביתהו דרב איירי בשכבר נתלשו מע"ש מן השבלים וכו' ואין זה קושיא כלל דלפי פי' התוס' בתולש מן השבלים לא מקרי קולף אלא בשכבר נתלשו מהשבלים וקולף קליפתן החיצונה זה מקרי קולף ולכך ע"כ הא דקתני ואם קלף ונתן לתוך ידו חייב היינו נמי בשכבר נתלשו מן השבלים ועוד דאי בתולש מן השבלים מאי אריא דקתני בקולף ונתן לתוך ידו חייב אפי' כשאינו נותן לתוך ידו אלא קולף אחת אחת ואוכל נמי חייב דהא הוי אב מלאכה ותולדה דדישה וק"ל :

דף יד ע"א ברש"י במתני' מרוך הוא בוכנא וכו' צ"ל שסכין בו כדרכו דתבלין א"צ אלא שינוי זוטא : **בתוס'** ד"ה ב"ה אומרים וכו' עד ותדע דשמעתא דהתם איירי בשבת וכו' כדפ"ה ויש גורסים ודלא כפרוש הקונטרס אבל בפרש"י שלפנינו אינו מפרש שם כלל אי איירי בשבת או בי"ט אלא שבתוס' שם כתבו בשם השאלתות שמפרשים דבי"ט איירי : **ע"ב בתוס'** ד"ה מפני מה וכו' עד ול"נ דלא אשכחן בשום מקום לא במתני' ולא בברייתא וכו' ר"ל ולישנא דקאמר מפני מה אמרו וילון טמא וכו' משמע שהוא שנוי בעלמא במשנה או בברייתא :

חכמת שלמה

דף יב ע"א גמ' דאסרי ולא אמרינן מתוך כו' כנ"ל : **שם** מתקיף ליה רבא נ"ל רבה : **תוס'** בד"ה דלמא בעירוב כו' ומיהו יש ליישב דגרסינן שפיר עירוב והוצאה כו' כנ"ל : **בא"ד** לצורך י"ט כלל הס"ד ואח"כ מה"ד הכי גרים רש"י אלא מעתה כו' והשאר הוא גליון : **בגליון** ואין עירוב והוצאה לי"ט כו' כנ"ל : **בד"ה** ה"ג כו' אבל ליתא פירושו דלאו כו' כנ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה לימא אחרים כו' דמתני נמי דוקא בשל כו' כנ"ל : **בד"ה** אסורייתא כו' בתוכן הס"ד : **בד"ה** מוללין כו' בשבת לאו דאורייתא כו' לא גזור כנ"ל והס"ד : **תוס'** בד"ה אין מוליכין כו' וכן משמע בירושלמי דדמאי פרק הלוקח פירות בהדיא כנ"ל : **בא"ד** לתרומת מעשר של דמאי ולמעשר עני של ודאי לא יטלם כו' כנ"ל . ונ"ב דאלו ודאי מעשר אין לבעלים בו כלום אלא הלוי נוטל המעשר ונותן תרומת מעשר לכל כהן שירצה אלא בדמאי איירי שמפרים ממנו המעשר והוא שלו ונותן אח"כ ממנו תרומת מעשר לאיזה כהן שירצה וגבי מעשר עני גרסי' ודאי : **בא"ד** ועני למודים לאכול אצלו כו' ומייתי מסך דסכה כו' כנ"ל : **בא"ד** דוקא מה שמתירין ב"ה . נ"ב וכן בפסקי תוס' ותימה שהרא"ש לא הזכיר חלוק זה שהוא אליבא דהלכתא וק"ל : **בא"ד** משום דלא סלקא אדעתא דבר אינש למיכל פיסתיה בביתיה דחבריה ויסברו כו' כנ"ל . ונ"ב וזהו לשון ר' שמשון בזרעים ומהאי טעמא נמי בעי מתני' שיודעם דאפילו למודין לאכול אצלו לא סלק אדעתיה לאכול אצל חבירו בשבת אלא א"כ הודיעו בע"ש ועוד דפעמים אינו טהור ואסור בתרומה ועני נמי אינו צריך לטמאות טהרותיו של חבירו ע"כ :

דף יג ע"א גמ' טבל של תרומה לא תגל כו' כנ"ל : **ברש"י** בד"ה ר' מתיר כו' שהכניסן בשבלין הוא כו' כנ"ל : **בד"ה** ופרכינן כו' ומירוח ונמלך כו' הד"א : **בד"ה** לא נטבל כו' ממנו בתבילין והואיל וחל על תבילין הללו כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה הא ר' יוסי וכו' דקתני לא מנינו היינו ר' יוסי כו' ולרבי יוסי ברבי יהודה נמי משכחת לה כו' כנ"ל : **בא"ד** וא"כ כי מלגן בי"ט כו' . נ"ב פי' לאכול קבע ודו"ק : **בא"ד** אליבא דרבי דס"ל דהכנסתו כו' כנ"ל : **בד"ה** היכא דאמרי מחלוקת כו' בהא נמי פליגי או א"ד בהא פליגי ובהא דלישנא קמא : **בד"ה** אבל כה"ג כו' מחלוקת אבל בשבולין כולי עלמא כו' בקטנית שפירס למוללן כו' : **בד"ה** לא טבלא וא"ת כו' אליבא דכלהו תנאי כנ"ל והס"ד : **ע"ב רש"י** בד"ה פטור כו' מפסיד פטור כו' הד"א : **תוס'** בד"ה כשם שתרומה כו' והכא נמי ונהגו נימא כדפריסית . נ"ב וא"ל מנלן לאפוקי מאתרי' ולומר שקאי על תרומה גדולה מאחר דלית לן מיעוטא בתרומת מעשר די"ל מאחר שמצינו בתרומה גדולה שנטלת באומד בלי שיעור דין הוא נמי שניטלת במחשבה ודו"ק : **בד"ה** ומה ראית כו' שקדימו בכרי ופטור כו' כנ"ל : **בד"ה** ואם קלף כו' הואיל והוא קולף כו' כנ"ל : **בד"ה** כיצד מולל כו' וכיצד מנפח פי' בשבת דאלו בי"ט שרי אף בקטון ובתמחוי כנ"ל :

דף יד ע"א רש"י בד"ה מדוך וכו' וא"ל שינוי כו' . נ"ב פירוש במדוך המכה : **בא"ד** גסה כפן של חרס ידוכנו ולא במדוכה כנ"ל והד"א : **בד"ה** עמסס מלח ותבלין כאחד . נ"ב פי' ולא ככת א' אלא בפעם אחת זה אחר זה נ"ל : **בד"ה** כפך כו' כדרכה הס"ד : **בד"ה** ככל דבר כו' שאין ניטל בשבת כנ"ל : **בד"ה** לכל דבר כו' כדרכה איירי ככל כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה ב"ה כו' לפרש כדפי' ר"ח והכא כו' גרעין כו' כנ"ל : **בד"ה** איכא בינייהו כו' ואזלי וגררי אמוראי כו' כנ"ל : **בא"ד** ואף לפי' התוס' כו' . נ"ב כלומר פי' ר"י : **בא"ד** מפיגין טעמן ופלפל נמי מפיג טעמו מדלא קאמר כו' כנ"ל : **בד"ה** ככל דבר כו' דומיא דהכי דנתלקו כו' כנ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה שמא תכלך כו' שטעון א"נ נימא בעלמא כיון דעיקר כו' כנ"ל והד"א : **תוס'** בד"ה רבה אמר כו' ומיירי להו כנ"ל : **בא"ד** כך פ"ה . נ"ב ולאפוקי לפי' הרמב"ם דמחלק בין תבואה של ארץ ישראל כו' וכ"כ הסמ"ג : **בד"ה** מפני מה כו' ומיירי במשקה דזב וזבה וכו' . נ"ב פירוש אין זה היבור לענין קושיא שלפניו אלא שמפרש מהו ולד הטומאה משום דקי"ל שאין ולד הטומאה מטמא כלים אא"כ הוא משקה : **בא"ד** כלי עליהם וכה"ג גרסינן וילון אסור לעשותו מכלאים ול"נ האי לישנא דוילון אסור לעשותו משום כלאים דלא אשכחנא כו' ולא במשנה בשלמא טומאה אשכחנא כו' כנ"ל והשאר נמחק :

באו לסגיה דאפילו אוכל יהא אסור כו' ולפי זה כוונת דבריהם ע"כ דאפילו אוכל יהא אסור לטלטל ועיקר חסר מן הספר גם בקצת נוסחאות הגיהו בגמרא פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא מאן דשרי אין זה גירסת רש"י ותוספות דבשמעתין אבל ההיא גירסא אזלא לפר"ת בפרק נוטל ע"ש ודו"ק: בד"ה מפני מה אמרו וילון טמא כו' ול"נ דלא אשכחנא בשום כו' שיהא אסור כו' מכלאים כו' עכ"ל פי' כיון דלא אשכחנא בשום מקום שאמרו וילון אסור מכלאים לא שייך למימר מפני מה אמרו וילון אסור מכלאים מיהו קושטא דמילתא היא דאסור מכלאים כיון דמלינו שאמרו דטמא מפני שהשמש כו' וכפרש"י והתימה מדברי ב"י טור י"ד סימן ש"א שהבין מדברי תוספות אלו דאין בוילון כלל איסור כלאים וא"א לפרש כך כוונת התוס' דהא תלמודא בהדיא מייתי ליה הכא אאיסור כלאים ודו"ק:

דף טו בד"ה אלא בקשין כו' מותר להציע מתחתיו כפרש"י כו' עכ"ל כל"ל והיינו ממה שפרש"י בשמעתין שריא לישיבה כו' דמשמע להציע תחתיו לישיבה ולא ללבישה ול"ע דביומא פרק בא לו פירש רש"י בהיפך דאין בו משום כלאים לגמרי ומותר [א] אף בלבישה וע"ש בתוספות וק"ל: סליק פרק ביצה שנולדה פרק ראשון

פרק יום טוב

ע"ב בפרש"י בד"ה זכרהו מאחר שבא להשכיחו כשבא י"ט בע"ש קרוב שבת כו' עכ"ל כל זה לא יתפרש אלא לטעמא דרבא והר"ן פירש בע"א ולפירושו יתפרש נמי לרב אשי ע"ש וק"ל: גמ' ר"א לטעמיה דאמר שמחת י"ט רשות כו' ירהה דלא קאמרינן לר"א דשמחת י"ט רשות אלא ביושב ושונה כל היום שיכול להתענות כל היום וללמוד אבל ביושב בטל ודאי דשמחת י"ט מצוה דאל"כ עצרת תהיה לכם ל"ל ועוד דהאי קרא דהביא ר"א חדות ה' היא מעוזכם בי"ט כתיב דמייתי דרש לוו עלי ואני פורע אבל לפי זה התוספות שכתבו זמ"מ א"ל אכלו משמנים כו' אינו מדוקדק דהא ודאי אחר הדרשה איכא מצוה בשמחת יום טוב ודו"ק:

ח"א דף טו ע"ב התחילו כת ו' לצאת כו'. י"ל אלו ו' כתות ע"פ מ"ש פ"ק דשבת דיש ו' כתות לענין אכילה שעה ראשונה מאכל לודים כו' שנית ת"ח כו' וה"נ הכא כת שנית ת"ח היא ויצאו לאכילה בזמנם ולא הוה ס"ל כר"א דאמר או כולו לה' כו' אלא דהוה ס"ל כר' יהושע חציו לכם וחציו לה' ואע"ג שהקדימו לאכול קודם חצות שעה א' · וי"ל שהשלימו אח"כ חציו לה' בתפלת מנחה ועוד דע"כ חציו לה' וחציו לכם לאו דוקא קאמר דא"כ הוה כזורק אבן לחמת כדאמרינן פ"ק דשבת ודו"ק: בעלי מארה כו'. פרש"י שמארה לו על אלו ביותר לפי שבהמ"ד מהרוקן כו' ע"ש ובערוך פירש בעלי מארה אין להם כלום לא קיימו שמחת י"ט ולא מצות בהמ"ד שכבר יצאו עכ"ל ור"ל לפי דעת ר"א דאו אוכל ושותה או יושב ושונה כל היום וזה לא קיים שניהם ועי"ל דה"ק הללו בעלי מארה כיון דאכילתן היום מיד אחר ו' שעות ה"ל כאלו זורק אבן לחמת וקשה לגוף כדאמרינן פ"ק דשבת ותלמידיו שאכלו אח"כ כמ"ש אכלו משמנים גו' כבר כתבו בזה התוס' שבשאר ימים נמי אכלו אחר הדרשה ועי"ל דודאי היה שונה כל היום כשיטתו אלא שאמר להם אכלו משמנים בסעודת לילה שי"ט ר"ה היה וי"ש שני של ר"ה נוהגין גם בא"י וקדושה אחת הן: התחילו פניהם כו'. פרש"י כשכורין שכועס על כת ו' כו' וכ"ש עליו עכ"ל והוא דחוק דמי היה מוחה בידו מלקיים הדרשה ואז לא היו מאחרין וכ"ל כשכורין שנתן עיניו בם ומצדן שגס דעתן לצאת אבל הוא נתן עיניו בהם דרך חיבה שאינן בכלל ו' כתות שיצאו: שמניחין כו'. ועוסקים בחיי שעה כו' כהאי לשנא אמרו פ"ק דשבת לגבי תפלה וע"ש: חלקוהו חציו וכו'. עצרת תהיה לכם גו' מפורש במס' פסחים פ' א"ד: מאי לאין נכון לו כו'. לפי פשוטו ה"ל למכתב לאין לו לאין נכון משמע שלא הכין לו כמו והכינו את אשר יביאו וכיון דהכא בי"ע איירי מאי לאין נכון לו קודש י"ט כיון שמותר להכין אוכל נפש בי"ע גופיה לה"ק למי שלא הניח ע"ת כו': לוו עלי וקדשו כו' הוא מחובר למעלה ואל תעצבו וגו' כלומר אל תדאגו שאחסר פרנסתי בחול בזה כי נאמן הוא ב"ה לפרוע וכן הוא לשון הטור א"ח סי' למ"ב ודאמר בענין זה וקדשו קדושת היום לכבודו אין לו מקום כאן וי"ל דרמזו כאן דיין דקידוש היום הוא קודם לכבוד היום כדאמר פ' ע"פ: א"ב אדרא כשמיה כו' עיין פרש"י דכולה מלתא לענין נטיעת דבר נאמר או אילן או עשב אבל בערוך פירש ימע בהן אדר שנא' אדיר במרום ה' שיעשה מהן צדקה שהיא חשובה לפני ה' במרום כדכתיב אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף ופירוש אדרא כשמיה הוא מאילני סרק כו' ע"ש:

דף טז שם אי הכי לא ליענשו כותים עלה כו' פי' כיון דלא ידעי כותים דאיכא מצוה בשמירת שבת א"כ כותי ששבת לא לענש ובפ' ד' מיתות אמרינן כותי ששבת חייב מיתה והיינו לשם מצות שבת כמו שפירש הרמב"ם בהלכות מלכים פ"י ומהרש"ל פירש בע"א והוא דחוק: בפרש"י בד"ה ופת לא מלפתא כו' שהרי בכל יום יש לחם עכ"ל אין פירושו שהרי הוא בכל יום ושכיח הוא דהא קאמר בדייסא נמי דלא מלפתא ולא שכיחא אלא דר"ל שהרי הוא עשוי בכל יום מימי השבוע דהיינו בחול ואינו עשוי לשבת כמו דבר המלפת שעשוי לשבת ומוכחא מילתא והשתא דייסא נמי דלא מלפתא עשוי בכל יום מימי החול ואינו עשוי לשבת ומינו לא שכיחא היא וק"ל: ע"ב בד"ה לשנה לשנה האחרת ור"ה היה כו' עכ"ל דקדק לפרש כאן דר"ה היה ולא פי' כך לעיל בפעם ראשונה דלא אותיב ע"ת משום דלא הוה איצטריך ליה לאשמועינן בהאי עובדא דהיה זה לשנה האחרת דשפיר אשכחן בב' רגלים בזה אחר זה כגון פעם ראשונה היה בחג המצות שחל יום ה' ו' והוא לא נזכר עד יום ו' שלא היה יכול להתנות כפי' הר"ן ופעם שנית היה בחג השבועות שאחר זה שחל יום ו' ז' וכיוצא בזה אבל אשמועינן דהיה זה לשנה אחרת שמניעתו שלא היה יכול להניח ע"ת לא היה אלא משום שלא היה יכול להתנות שזה לא תמצא אלא לשנה אחרת מר"ה לר"ה שחל ב"פ יום ה"ו ודו"ק: תום' בד"ה קמ"ל קמחא עיקר כו' ונמלא שהעיסה בלועה מן איסור דרבנן ויש שקולפין הפת מן השומן ודגים ואוכלים מי שאינו נזהר מפת ש"ג ע"כ מתוספות ישנים:

ח"א דף טז ע"א כל מזונותיו כו' ואפי' למאן דאמר פ"ק דר"ה בפסח על התבואה כו'. י"ל היינו תבואה של כלל עולם אי מצלחת אי לא אבל מזונות של כל אדם פרטי אם יהיו לו בריוח או לא דינו מר"ה עד י"כ כדאמרי' הכא ואדרבה למ"ד התם דהכל נידון בר"ה וגזר דינו ביוה"כ ק"ק אמאי נקט בהאי קרא חוק דמשמע מזונות טפי דהא שאר דברים נמי נידונין בר"ה ויש לייסב ודו"ק: ואכלו את חקם וגו' והא דלא מייתי לעיל מיניה בהאי קרא דכתיב כי חק לכהנים וגו'. משום דאיכא לפרשו כי חק קצוב הוא לכהנים בכסף הניתן להם מאת פרעה ומאותו כסף קנו להם כל מה שיצטרכו אבל בסיפא דקרא ואכלו את חקם יותר מפורש דמשמע דחק הקצוב להם גופיה אכלו אותו דהיינו לחם כפרש"י בחומש: הטריפני לחם חוקי כו'. שבק קרא דמייתי מן התורה ואכלו את חקם והביא מדברי קבלה משום דואכלו את חקם נמי איכא לפרש שאכלו את חקם בכסף שניתן להם וקנו להם מה שיצטרכו לאכול אבל הכא מפרש לחם חקי וגו' א"כ דהאי קרא איירי בהאי ענינא גופיה שבקש מהקב"ה קצב שיעור מזונותיו לקיום נפשו ולא ריש ועושר ודו"ק: אובל לכבוד שבת כו'. עיקר טעם הענין בזה נראה כמ"ש לעיל זכרהו מאחר שבאת להשכיחו שבכל יום משמת ימי השבוע יזכור אותו להכין לו על לד היותר טוב כמ"ש מחד משביך כו' ואמר שהלל מדה אחרת היתה בו וכו' כלומר דודאי מדת שמאי מעולה וטובה היא אלא שזה מדה אחרת שיותר טובה ומעולה ממנה שותלת אותה דהיינו מדת הבטחון שבוטח בהקב"ה שיזמין לו הקב"ה נאה ממנה וקאמר שכל מעשיו כו' שאל תאמר שזו מדת לעצבתנות כמ"ש הרוג בקר שחוט לאן וגו' כי מחר נמות וע"כ אמר שהרי כל מעשיו של הלל לש"ם הוא יש לנו לתלות גם זה המעשה היה לשם שמים ממדות הבטחון ומייתי ברוך ה' יום יום יעמס וגו' כלומר שיש לברך להקב"ה על כל מה שממציא לנו בכל יום ויום לבטוח בו שהוא יעמוס לנו עוד לימים הבאים וק"ל: הנותן כו' שנאמר ומשה לא ידע וגו' וכדמסיק במתנה דעבידא לאגלויי דמה שקרן עור פניו עבידא לאגלויי ע"י שהיו יראים מגשת אליו וכמ"ש הרמב"ן ונתן המסוה על פניו כי התבונן בשובם אחור כי קרן עור פניו או הגידו לו כו' ע"ש: מתנה מתנה טובה יש לי בבית גנזי כו'. מפורש פ"ק דשבת: בצנעה כו' מדכתיב לעלם חסר ו' דרשו כן: לא ליענשו עכו"ם עליה כו' פרש"י ואנן אשכחן שחזר הקב"ה להעניש על התורה ומצות כו' ע"ש וק"ק דהיאך יענשו העכו"ם על השבת אם לא יקיימוה הא אמרי' פ"ד מיתות עובד כוכבים ששבת חייב מיתה וי"ל בהפך דה"ק כיון דמצות שבת לא אודעינהו לא ליענשא עובדי כוכבים עליה אם יקיימוהו דהא ודאי מסברא אם הנכרי שובת שלא לשם מצוה דאינו חייב מיתה ומשני דודאי מצות שבת אודעינהו ע"כ העובדי כוכבים חייב מיתה אלא מתן שכרה דהיינו שבת של עוה"ב לא אודעינהו כי הוא דבר סודי בבית גנזיו ורב טוב הצפון לצדיקים לעוה"ב וז"ש כי אני ה' מקדשכם כשבת של עוה"ב שע"י השבת שהוא קודש שומריה קדושים לעולם הבא כמ"ש כל הנותר בירושלים קדוש גו' מה קדוש קיים: נשמה יתירה לא אודיעינהו כו'. עיין בפירוש הרמב"ן בזה בחומש: ביון שבת כו'. לפי פשוטו קאי אעשה ה' וגו' שבשבת ביום השביעי אבל הלשון כפול דהיינו שבת והיינו וינפש לכך דרשו דשבת וינפש קאי אלפני פניו אבני ישראל דכיון ששבת וי כו' ופירוש הכתוב לעיל מיניה כי שביתת שבת ולא בו' ימים הוא אות שבו' ימים עשה ה' את השמים וגו' דהיינו הוראה על חידוש העולם ועיין בסוד נפש יתירה בדברי בעלי המקובלים: סליק פרק יו"ט

דף יז גמרא שבת שחל להיות בר"ח כו' גבי י"ט נקט איפכא י"ט שחל להיות בשבת משום דבי"ט מתפלל כסדר של י"ט אבל ר"ח מתפלל כסדר של שבת עכ"ל מתוספות ישנים: תום' בד"ה מ"ט למקני שביתה בשבת כו' הואיל ויש שם ספק דשמא חול הוא לגמרי כו' עכ"ל פירוש הכא דמיירי במניח מי"ט לחבירו על תנאי מספק וממ"כ העירוב מניח ביום שהוא חול לגמרי ולא שייך כאן הכנה אבל בההיא דעירובין דמיירי במניח מי"ט לשבת וספק הוא שמא הוא קודש שייך שפיר הכנה וק"ל: בא"ד וא"ת לר"י דאמר לעיל נולדה בזה כו' וכי פליג ר"י אכל הני תנאי והמורלאי כו' עכ"ל פי' דרב חייא בר אשי אמר רב לא פליג עליה דרבא אלא במניח מי"ט לחבירו אבל מי"ט לשבת מודה דאסור דהא רב פסק לעיל כת"ק דברייתא וטעמא דרבי ע"כ משום הכנה דרב אית ליה בהדיא בפרק בכל מערבין דלי"ט ושבת ב' קדושות הן מיהו רבי דאסר נמי לעיל מי"ט לשבת אפשר דלית ליה הכנה אלא דאסר לה משום קדושה א' כמ"ש התוס' לעיל ומ"מ כתבו התוס' שפיר וכי פליג ר"י אכל הני תנאי דהא ע"כ כיון דר"י מתיר בנולדה מי"ט לשבת ע"כ לא סבר כרב דמאן דאית ליה קדושה אחת אוסר בנולדה מי"ט לשבת ודו"ק: ע"ב בד"ה על מה נחלקו כו' לכך נ"ל דגרסי' איפכא בש"א תבשיל אחד פי' דג ובילה שעליו כו' עכ"ל ולא ניחא

קרני ראם [א] נ"ב לא מצאתי ברש"י שם דמותר אף בלבישה ומ"ש ההעלאה דומיא דלבישה דאית בה הנאת חימום הוא דאיתסר עיי"ש היינו דאל"ה הוי איסור מה"ת אבל השתא בישיבה הוי איסור דרבנן ובהנעה מותר לגמרי וע"ש : [אבל התוס' כתב וכן בשם רש"י כן ע"ש ועי' בשיח יצחק]

חכמת שלמה

דף טו ע"א גמ' אמר רבא הני נררי כו' כצ"ל ונמחק רב פפא : רש"י בד"ה בילא סגיר כו' המסתיר בילא כו' הד"א : בד"ה באתריה דרבי יהודה הס"ד : בד"ה זוג זוג כו' ומכניסן ומוזר כו' הד"א : תום' בד"ה אלא בקשין משמע דבדבר כו' וי"ל דגבי בגדי כהונה מיירי שהוא כו' בלבישה בקשין לא גזור כו' באשכנז ומביוש"א שאנו לובשים ופעמים ביש כו' הואיל ואם עושים כו' ודאי אסור כצ"ל : בד"ה הכא קאמר כו' נהי דשבת וי"ט לאו זמן תפילין נמחק:

הדרן עלך ביצה שנולדה פרק ראשון

יום טוב פרק שני

ע"ב רש"י בד"ה בעלי פטסין כו' באגומלין . נ"ב עי' פ' תולין והוא יין ודבש ופלפלין : בד"ה עד מתי הם יושבים ל"ג הס"ד : תום' בד"ה לוו עלי פי' הני מילי כשאין לו לפרוע אח"כ יטול מן הצדקה אבל הכא מיירי שיש לו משכונות כדי לפרוע ואין לו מעות לכך קאמר לוו עלי ואני פורע כן הוא בס"א וכן בהגה"ת אשר"י :

דף טז ע"א גמ' והאידנא דחייבינן לכשפים מאי אמר רב פפא כו' כצ"ל : שם לא ליענשו כותים כו'. נ"ב הקשו בישיבה ומנלן (דאיענש שבת קאי) [דאיענשו כותים אשבת קאי] דלמא שבת דבנינעא לא ליענשו עלה ונראה בעיני דאי הוה שבת בצינעא א"כ לא ליענשו נמי אשאר תורה שיוכלו לומר אלמלא נתת לנו יום מנוחה היינו ג"כ מקבלין עול מלכות עלינו אבל לא נתת לנו יום המנוחה והדרבה כתיב יום ולילה לא ישבותו מש"ה לא קבלנו עלינו שום דת ועול מלכות אלא שיעשה אדם כל צרכו וכפי הנאות לו מבלי דת חוץ מז' מצות אלא שמעינן שהקב"ה רלה ג"כ ליתן להם השבת כמו לישראל ולא אבו שמוע כלל ודו"ק (עי' במהרש"א) : תום' בד"ה איזהו חג כו' וחטאת לא הזכיר כו'. נ"ב ונ"ע למה לא הזכיר הכתוב : ע"ב רש"י בד"ה תבשיל זה של ערוב כצ"ל : בד"ה לשנה ורהם השנה היה כו'. נ"ב אי נמי בשאר י"ט כגון שבועות ותלו השני ימים בששי ובשביעי ורבינו נסים כתב א"נ בשתי יום טוב של גליות ולא נזכר עד יום שני ע"כ : תום' בד"ה דגים קטנים מלוחים כו' כצ"ל : בד"ה קמ"ל כו' נעשה תנור שהיתר עיקר וכו' כצ"ל : בא"ד נלושה מן האסור דרבנן . נ"ב פי' נתערב ודו"ק : בא"ד ויש שמסירין השומן כו' כצ"ל :

דף יז ע"א גמ' מתפלל שמונה ואומר של שבת כו' מפני שהפת נאפה יפה כו' כצ"ל : רש"י בד"ה ואומר קדושת היום באמצע ותתן לנו ה' אלהינו כו'. נ"ב ול"נ יעלה ויבא והשיאנו : בד"ה אטו ישראל כו' שבת בשלמא כו' הד"א : בד"ה אין הלכה כו' מעין המאורע בהודאה נמחק בהודאה : בד"ה מי"ט לחבירו כו' וכן אינו צריך לערב לתבשילים כו'. נ"ב אבל ברי"ף כתב שאף בעירוב תבשילין אומר התנאי אם היום קדש ולמחר חול אינני צריך לכלום ואם למחר קודש בהאי עירוב דקא . מנחגא האידנא ליסתרי לי כו' : תום' בד"ה מ"ט למיקני כו' ול"נ מדקאמר התם אי אתה מודה כו' כצ"ל ושייך בסס"ד מן ולי נראה עד בידי שמים שנעשית מאליה : שם בד"ה אי אמרת וכו' וכי אחרים יכול לעשות בשביל כו'. נ"ב פי' היכא דאינו מקנה לאחרים ודו"ק : בא"ד לכן נ"ל כגרסת הספרים דס"ג כו' הקנין ואי אמרת הוא כו' כצ"ל : ע"ב רש"י בד"ה על מה כו' נגביה ובית הלל כו' הד"א : בד"ה אבל לא מטבילין בגמ' מפורש שאין נותנין אותו בכלי עץ כו' : תום' בד"ה על מה נחלקו כו' ובילה שעליו אינו נמחק אינו :

מהר"ם

דף טו ע"א בגמ' לא קשיא הא דמנטרא מחמת גנבי ומחמת כלבי הא דמנטרא מחמת כלבי ולא מחמת גנבי ס"א וכן נ"ל עיקר הא דלא מנטרא לא מחמת גנבי ולא מחמת כלבי הא דמנטרא מחמת כלבי ולא מנטרא מחמת גנבי : בתוס' ד"ה אלא בקשין משמע דבדבר קשה וכו' עד והני כהני הואיל ואשתרי כלאים לגבייהו וכו' פי' בשעת עבודה אבל שלא בשעת עבודה לא וכן הוא בהדיא בערכין ובמנחות והכי פריך ביומא הא קא מתהנו מכלאים : בא"ד ומייתי כי ההיא וכו' מותר להציע תחתיו פירש"י ונ"ל דצ"ל כן פירש"י : בא"ד וא"ת מאי מייתי מהאי גמרא דנרש וכו' והא פי' דקשין מותרים דוקא להציע וכו' נ"ל דהכא בשמעתין היה יכול לפר' דקשין מותרין היינו אפי' ללבוש אלא משום דהתם ביומא גבי בגדי כהונה שהכהנים היו מקפלים אותם תחת ראשיהם וקאמר רב אשי נמי עלה שאני בגדי כהונה דקשין הן ומביא ג"כ ראיה מהאי נמטא גמדא כו' והתם ע"כ צ"ל דהא דבגדי כהונה מותרים מטעם דקשין הן היינו דוקא להציע כדי שלא תקשה לן ההיא דערכין ולכך קאמרי התוס' והא פי' דקשין מותרים דוקא להציע תחתיו וכו' : בא"ד ויש לומר דגבי וילון מיירי שהוא שוע טווי ונוז ואז יש בו איסור כלאים מדאורייתא ר"ל וה"ה גבי בגדי כהונה שהיו גם כן שוע טווי ונוז ומדברי התוס' משמע שהן מפרשים דהא דקאמר בגמ' הכא אלא בקשין ר"ל בוילון קשין ואינו מוכרח דשפיר נוכל לפרש דהשתא דמשני אלא בקשין הדר משינויא דשני לעיל אלא בוילון אלא דנוכל לאוקמי מתני' גם במלבושים ממש וק"ל : ד"ה הכי קאמר וכו' עד אפי' מניחן ליכא איסורא וכו' מכאן משמע דאין איסור להניח תפילין ביום טוב וכל שכן בח"ה ותמיה על הפוסקים שנחלקו בדבר שלא הביאו ראיה מכאן :

יום טוב פרק שני

ע"ב בתוס' ד"ה או וכו' עד משום דסיים הדרשה ר"ל ולא היה לו עוד דבר ללמוד אבל אם היה צריך ללמוד איזה דין ה"נ שהיה לומר ולא היה אוכל דהא בשאר ימים נמי היו אוכלין אחר הדרשה ר"ל אע"ג דאין בו חיוב לאכול ה"נ בי"ט הא דהיו אוכלין לאו משום דהיוב לאכול ואסור לשהות בלא אכילה אלא משום שכבר סיימו לימודם ומ"מ אמר להם אכלו משמנים וכו' ר"ל דכיון שהיו אוכלין מצוה לאכול משמנים ולשתות ממתקים משום שמחת י"ט : ד"ה לוו עלי בספרים שלפנינו חסרים בסוף הדבור וכצ"ל אלא א"כ יקבל מן הצדקה אבל הכא מיירי שיש לו משכנות אלא שאין לו מעות לכך קאמר לוו עלי :

דף טז ע"א ד"ה איזהו חג וגו' עד לכך פר"ת שר"ח מוזדמן בו וכו' כצ"ל ור"ל שר"ח חל בו : ע"ב ד"ה קמ"ל קמחא וכו' עד וא"ת והא יש לחוש שמא נילושו בביצים טרופות וכו' יש לדקדק מאי הקשו התו' הא נמי יש לתרץ דאזלינן בתר רוב ביצים ונ"ל לתרץ דהכא א"א לומר כן משום דהא עכ"פ א"א ללוש עם הביצים אא"כ יטרפה ואם היה מוצא אותם כך ביד העובדי כוכבים לאחר הטריפה קודם הלישה היינו מחזיקים אותן לאיסורא ולכך לאחר הלישה נמי יהא אסור ולכך תירצו התוס' דכיון דאין כאן ריעותא מתירים וק"ל : בא"ד ויש שמסירין השומן ואוכלין אותן וכו' כצ"ל שמסירין בסמ"ך :

דף יז ע"א ד"ה מאי טעמא וכו' עד הואיל ויש שם ספק פי' דהכא הוא מתנה ביום ראשון אם היום חול יהא עירוב ואם היום קודש אין בדברי כלום וכן למחר והשתא הוי ממה נפשך עירובו עירוב דהא הד יום חול ואחד קודש אבל התם בפ' בכל מערבין שרוצה להניח ביום שני ולא התנה בראשון או שחל י"ט ביום ו' וביום השבת ומניח העירוב ביום ו' לשבת שבשבת א"א לו להתנות ולכך קאמר שם שאסור משום הכנה : בא"ד ול"נ מדקאמר התם אי אתה מודה וכו' נ"ל שיש בדבור זה קדימה ואיחור וזה שייך בסוף הדבור וכאן שייך להיות מ"מ קשה מההיא דגיטין פרק הזורק וכו' עד ועוד דבתוס' אמרינן בהדיא אין מקדשין ואין מגרשין ואח"כ צ"ל ול"נ מדקאמר התם אי אתה מודה וכו' ודו"ק :

אין

להו כגירסת הספרים וכפירושם משום דא"כ הוי ב"ש לקולא וב"ה לחומרא ומשמע להו דבהא לא פליג רשב"א אתנא דמתני' דודאי ב"ש לחומרא וב"ה לקולא דומיא דכל הני על מה נחלקו דמייתי פ"ק דלא פליג תנא דברייתא אתנא דמתני' למימר בהיפך דב"ש לקולא וב"ה לחומרא וק"ל :

דף יח בד"ה נגזור השקה כו' וכן בסמוך בולד הטומאה לא פריך נגזור כו' עכ"ל ובההיא דמדלין בדלי לא תקשי להו דנפרוך גזירה שמא יעבירנו כו' דדרך הדלי מונח אצל הבור ולא שייך בה שמא יעבירנו והא דקאמר נגזור דלמא אתי לאטבולי בעיניה משום דמדלין קתני אבל טבילה בעיניה ודאי אסורה משום גזירת שאר כלים ולרבה ודאי ההיא דמדלין בדלי לא דמי למטביל כליו ע"ג מימיו דהתם שייך בו שמא יעבירנו ואף אם אין להוט על השקת מים מ"מ להוט הוא אחר טבילת הכלי והתוס' שכתבו בסמוך מדלין בדלי כו' תימה דבמתני' אמר אין מטבילין כלי ע"ג מימיו כו' וי"ל כו' דמחזי כמתקן כו' עכ"ל וקרוב לזה פרש"י לרבא דאמר טעמא דמתני' משום דמחזי כמתקן הוצרכו לחלק בזה אבל רבה ודאי לית ליה טעמא דמחזי כמתקן אלא משום שמא יעבירנו ובמדלין בדלי לא שייך שמא יעבירנו כמו במטביל כליו ע"ג מימיו כמ"ש אבל מהרש"ל הבין מפרש"י שכתב בדלי טמא כו' והא לא דמי למטביל ע"ג מימיו כו' משום דנראה כמתקן כו' עכ"ל דלרבה הוצרך לפרש כן ואית ליה נמי טעמא דמחזי כמתקן ואין להאריך בדחוקיו כי אין בו צורך דודאי לרבה לא הוצרך רש"י לפרש כך כמ"ש אלא דרש"י נמשך לפרש כולה שמעתין לטעמא דרבא משום דהוא בתרא דה"נ לעיל דמייתי תלמודא הך מתני' דאין מטבילין כלים לא פירש הטעם אלא משום דנראה כמתקן ולזה נמשך רש"י נמי לפרש בההיא שנטמא באב הטומאה דה"ל כמתקן ובולד הטומאה אין כאן תיקון דע"כ לרבא פי' כך דלרבה לא סגי לן בהכי דא"כ אין תיקון בולד הטומאה מ"מ ניחוש שמא יעבירנו וע"כ אית לן למימר כדברי התוס' דבולד הטומאה אין לחוש דאינו להוט כ"כ וכן בנטמא באב הטומאה ל"ל טעמא דהוה כמתקן דהא בלאו הכי ניחא לרבה כטעמיה משום שמא יעבירנו וכן בההיא דמערמת וטובלת כו' שפרש"י ולא מוכחא מילתא שהיא מתקנת כו' עכ"ל לרבא פי' כך אבל לרבה לא נגזור שמא יעבירנו דמתוך שלא הותרה כו' כדקאמר בשמעתין ובההיא דנטמא בי"ט מטבילין אותו בי"ט דפריך נגזור די"ט אטו דעי"ט לא תקשי להו דליפרוך נגזור שמא יעבירנו דכיון דנטמא בי"ט דלא היה לו להטבילו מבע"י לא חשו לגזירה דשמא יעבירנו וכל"ל נמי לרבא דטעמו משום דמחזי כמתקן דבנטמא בי"ט לא חשו כיון דלא היה לו להטבילו מבע"י ושוב מצאתי בתוס' ישנים וז"ל מה שהזכיר רש"י בפי' טעמא דמתני' משום דנראה כמתקן לא דק דהשתא לרבה טעמא שמא יעבירנו כו' עד דמסיק ליה רבא עכ"ל וזה מסכים לדברינו דטעמא דמחזי כמתקן אינו לרבה כלל ושלא כדברי מהרש"ל וק"ל : **בפרש"י** בד"ה בולד הטומאה כו' י"מ כלי שנטמא באב כו' וטעמא משום דבעי הערב שמש כו' עכ"ל ולפ"ז בולד הטומאה דוקא בנטמא בי"ט מטבילין אותו ולא בנטמא בעי"ט דבולד הטומאה איירי לעיל דמחלק בין נטמא מעי"ט לנטמא בי"ט כמ"ש התוס' וקשה לפי זה הא דפריך נגזור הא אטו הא היינו ולד הטומאה שנטמא בי"ט אטו אב הטומאה ומאי קא קשיא ליה הא קאמרינן דטומאה בי"ט מלתא דלא שכיחא היא ולא גזרו ביה ובאב הטומאה מיהא אין מטבילין כיון דאין ראוי להשמיש היום דבעי הערב שמש וי"ל דודאי לעיל בולד הטומאה נטמא בי"ט אטו עי"ט לית לן למגזר משום דמלתא דלא שכיחא כדקאמר משום דנטמא בעי"ט גופיה איכא ביה צורך י"ט ואינו אסור אלא משום גזירה דשמא יעבירנו אבל הכא כיון דאב הטומאה אסור משום דאין בו צורך י"ט כלל אית לן למגזר ולד הטומאה אטו אב הטומאה אע"ג דמלתא דלא שכיחא הוא וק"ל : **גמ'** מתוך שלא הותרה לה אלא ע"י מלבוש כו' מיהו לא דמי למטביל כלי ע"ג מימיו דאסור ולא קאמרינן ביה מתוך שלא הותר לו אלא ע"ג מימיו זכור הוא דהתם כל עצמו לא בא אלא לטהר או מימיו או כליו משא"כ הכא דלא מחזי כלל שבא לטהר אלא שהאשה נכנסת במים להקר וק"ל : **שם** רב ביבי אמר גזירה שמא ישהה כו' יש לדקדק לטעמא דרב ביבי שהוא משום תקלת תרומה למה נחמיר לקמן בשמעתין בשבת טפי מבי"ט ומתוך זה נראה ליישב דברי הרמב"ם בהלכות י"ט פ"ד כתב טעם לטבילת כלים משום שמא ישהה כרב ביבי ובהלכות שבת פ"ג כתב משום דנראה כמתקן כרבא והיינו משום דמשמע ליה מתוך שמעתין שהחמירו בשבת טפי משום איסורא דמתקן דאיסור שבת חמור אבל י"ט כיון דלורך י"ט הוא לא גזרו משום מתקן אלא משום תקלת תרומה ומזה נראה ליישב גם דברי הרי"ף שהביא טעם דרב ביבי משום דתניא כוותיה והביא נמי טעמיה דרב יוסף דשמא יסחוט דמשום הכי החמירו בשבת טפי מבי"ט דכיון דלורך י"ט הוא לא גזרו ביה שמא יסחוט אלא משום תקלת תרומה ודו"ק : **ע"ב** תוס' בד"ה ושוין שמשיקין המים בכלי אבן לטהרם אבל לא בכלי עץ כו' עכ"ל מדיוקא דקתני בכלי אבן ולא קתני סתם בכלי טהור משמע להו הכי דדוקא בכלי אבן אבל בכלי עץ אפי' טהור אסור שהוא מקבל טומאה מן המשקין מיהו בברייתא דקתני נמי האי ליסנא אין מטבילין כלי ע"ג מימיו לטהרו ע"כ לא איירי בכלי עץ שנטמא עכשיו מן המשקין אלא בנטמא כבר מעי"ט איירי דאל"כ ע"כ רבי אית ליה דאפי' נטמא בולד הטומאה ובי"ט אין מטבילין ופליג אברייתא דלעיל ואם ניחא להו למאן דמוקי מתני' בשבת וכרבנן דהברייתא דשריא לעיל להטביל ולד הטומאה שנטמא בי"ט נמי אתי כרבנן ורבי פליג עלה א"כ מאי קא קשיא להו למאן דמוקי מתני' בי"ט וכרבי דהא איכא למימר נמי דהברייתא אתיא כרבנן וק"ל :

דף יט בפרש"י בד"ה מעשיו כו' מידע ידע דבעי הערב שמש כו' הלכך בין השמשות די"ט אסור משום דמטביל בי"ט שלא לצורך כו' עכ"ל הא דלא סגי ליה משום דאין מטבילין כלי בי"ט משום הנך טעמי דקאמרי אמוראי לעיל י"ל משום דכל הנך טעמי אינן אלא שבות והיכא מ"ד בפ' בכל מערבין דלא גזרו על שבות בין השמשות משום הכי קאמר דאסור משום שלא לצורך י"ט הוא דהא בעי הערב שמש אך קשה דמ"מ לצורך הוא להשתמש בו חולין ומעשר דלא בעי הערב שמש כמו שהקשה רש"י גופיה לעיל על הי"מ דאב הטומאה אסור לטבול בי"ט משום דשלא לצורך הוא וי"ל בדוחק דהכא בכהנים קמיירי וכיון דקא רהיט להספיק הטבילה קודם יציאת היום ודאי אינו טובלו אלא לצורך תרומה וה"ל שלא לצורך דהא בעי הערב שמש אך קשה למה לא נימא נמי לעיל דמיירי בהכי וצ"ע ודו"ק : **בד"ה** אבל נדרים ונדבות כו' ואע"ג דחגיגה וראייה יש להן תשלומין כל ז' שרו בה שמא יאנס כו' עכ"ל בחגיגה לא הוי צריך להאי טעמא דהא ב"ש לית להו האי סברא דשמא יאנס ואפ"ה שרו חגיגה אלא דנקט חגיגה הכא דמשום האי טעמא מרבינן ראייה מלה' ולא נדרים ונדבות משום דראייה דומה לחגיגה דיש לה תשלומין כל ז' כו' וכפרש"י לקמן וז"ל מדאורייתא נמי סבירא ליה דאסור דכי כתיב לה' דומיא דוחגותם כו' עכ"ל ודו"ק : **תוס'** בד"ה אמר עולא מחלוקת כו' ומ"מ קשיא לב"ה ל"ל למימר כל דלה' כו' עכ"ל ולא ידענא מאי קשיא להו דהא בהדיא אמרינן לקמן דא"ל ב"ש והלא כבר נאמר לכם ולא לגבוה א"ל ב"ה והלא כבר נאמר לה' מזה מוכח דאי לאו לה' הוה ממעטין ראייה מלכם דה"נ ממעטין לב"ה נדרים ונדבות מלכם כמ"ש התוס' לעיל ולקמן וצ"ע ודו"ק : **ע"ב** בד"ה רש"א הרי הוא כו' וכ"ת כל שאינו בא בחג המצות ר"ל בי"ט א"כ כו' ועוד דא"כ אמאי כתב בחג השבועות כו' עכ"ל וה"ה דה"מ להקשות דהיאך תלה תניא בדלא תניא דבעצרת תניא בדברי ת"ק דאין קריבין בו נדרים ונדבות ובחג המצות לא תניא אלא דאין מביאין תודה ודו"ק : **בא"ד** ולפי המסקנא ה"ק כל שבא בחג המצות ובחג השבועות כלומר שראוי לבא בזמן שניהם כו' עכ"ל אבל לפרש"י א"א לפרש בא בחג השבועות ובחג הסוכות שבא בזמן שניהם דא"כ לא הוי בא בחג השבועות דומיא דבא בחג הסוכות דהיינו חובה להביאו בחג הסוכות גופיה דהיינו חוה"מ ודו"ק : **גמ'** ראב"ש לטעמיה כו' לומר שזה גורם ולא ניחא ליה לתלמודא למימר דראב"ש אית ליה נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט ולא פליג עלייהו אלא בהך מלתא דזה גורם דא"כ לא הוי פלוגתא דראב"ש עם הת"ק מפורשת דהא ת"ק נמי קאמר האי ליסנא מביא אדם תודתו בחג הסוכות אבל הך פלוגתא דנדרים ונדבות מפורשת דראב"ש סתמא קאמר מביא אדם תודתו בחג הסוכות דמשמע נמי בי"ט גופיה אבל ת"ק דקאמר מביא אדם תודתו בחג הסוכות ע"כ בחוה"מ קאמר דהא קאמר ולא בעצרת וק"ל :

דף כ תוספות בד"ה דלמא מעולת חובה גמירי וא"ת כו' והכי קאמר את"ל חוזרין ומלמדין בבנין אב דבר הלמד בהיקש כו' עכ"ל כנ"ל : **ע"ב** גמרא א"ל מה זו סמיכה כו' בתוספות פ"ק דחגיגה ה"ה המ"ל מה זו עולה שהם אומרים שלא להביא אלא לא הבין שהיה עולה אבל הסמיכה שראה לפניו הקפיד והא דלא הקפיד כמו כן בהלל עצמו בעובדא דלעיל מיניה דשמא לא ראו הסמיכה כו' עכ"ל ע"ש : **שם** לדברי האומר נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט לא תימא מדאורייתא מחזו חזו כו' עכ"ל יראה דרב הונא לא קאי אהני תנאי דבסמוך דת"ק דאבא שאול לפרש"י ודאי סבירא ליה דנדרים ונדבות אין קריבין מדאורייתא דאל"כ היאך קאמרי ב"ש נדרים ונדבות יוכיחו כיון דמדאורייתא משרי שרו ואין אסורין אלא משום גזירה דשמא ישהה ודו"ק : **שם** א"ב נטמא בשר כו' וה"ה דהמ"ל דא"ב שבת אלא דהא איכא שינויא דשאני ליה בין שבות שבת לשבות י"ט ועוד דניחא ליה למימר א"ב בי"ט גופיה דאיירי ביה וכן בהך מתניתא דמייתי דקתני ואם היתה שבת לא יזרוק ה"ה דה"מ למתני לרבא דאם נטמא הבשר או נאבד לא יזרוק אלא דחדא מנייהו נקט : **בפרש"י** בד"ה לפני זמנן קודם עצרת כו' דקי"ל כל הזבחים כו' אלא שלא עלו כו' עכ"ל [א] שיגרת ליסנא דמתני' דרים זבחים נקט דקתני בה שלא עלו לבעלים לשם חובה מיהו דהיינו דוקא בקרבן יחיד אבל בקרבן צבור כדהכא עלו להם לחובה כדאיתא התם אלא דלא נחית הכא לאתויי אלא דכשרים ליקרב וק"ל :

דף כא תוספות בד"ה אבל נדרים ונדבות כו' ואפי' לר"י הגלילי דקאמר ק"ק ממון בעלים הן בפ"ק דב"ק ואפי' לאחר שחיטה כו' עכ"ל וכל"ל מיהו מ"ש דממון בעלים הוי חוץ ממתנות דלא הוי ממון בעלים לאחר שחיטה ליתא התם הכי אלא דבק"ק הוי ממון בעלים מחיים ולא אחר שחיטה ובמתנות כהונה לא הוי ממון אפילו מחיים וע"ש בתוס' וק"ל : **בפרש"י** בד"ה וטעמא מאי סוגיא דתלמודא הוא עכ"ל דרב הונא ע"כ לא קאמר לה דלא הוי צריך לטעמא דא"א לבזות בשר בלא שחיטה דהא בעיסה ליכא האי טעמא כיון דאפשר למפלגיה ואפ"ה מתיר רב הונא בההיא עובדא דבני בתאי כשיטת רש"י שם דפליג אדרב חסדא אלא ע"כ דסוגיא דתלמודא קאמר האי וטעמא מאי כו' וק"ל : **גמ'** והא חזי לכלבים תנאי כו' יש לדקדק דהיאך קס"ד למימר דליכא מאן דאסר לכלבים והאיכא משנה שלימה שנויה במסכת חלה דמייתינן בסמוך עיסת כלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה כו' נאפת בי"ט ובסיפא בנוסחאות שלפנינו קתני בה בהדיא אבל אין הרועים אוכלים ממנה אין אופין אותה בי"ט כמ"ש התוספות לקמן דהכי איתא בספרים בהדיא ויש ליישב דהאי ס"ד כדברי הרז"ה דמודה ר"ע בעיסת כלבים כיון שאפשר לעיסת כלבים בלא אפיה לא טרחינן להן כו' עכ"ל ועיין ברא"ש והוא דחוק דא"כ מאי פריך הכא והא חזי לכלבים דה"נ איכא למימר דאפשר לכלבים בלא בישול וק"ל : **ע"ב** שם ופליגא דריב"ל כו' מזמנין את

קרני ראם [א] שיגרת ליסנא · נ"ב לא כן הוא דדוקא שנוי בעלים ליתא בצבור אבל שנוי קודש איתא ג"כ בצבור כמבואר זבחים ה' ע"א וצ"ע אלא דבפי' המשניות להרמב"ם רפ"א מזבחים כ' כן דשנוי קודש ל"ש בק"ל וכבר תמה בזה בבה"ז שם :

מהר"ם

דף יח ע"ב ד"ה אין מטבילין וכו' עד ולפי מה שכתוב בספרים השקה קודם הטבלה לא יתכן לגרוס רישא בי"ט וסיפא בשבת אא"כ תפרש שאמתני' קאי וכו' כצ"ל :

דף יט ע"א ד"ה אמר עולא וכו' עד ויש לומר משום דלא תטעה לומר לה' כל דלה' וכו' ר"ל דלעולם עיקר טעמא דב"ש משום לכם ולא לגבוה והא דקאמר הכא משום והגותם וגו' לאו משום דוחגותם הוא עיקר הדרש אלא דאתא לאפוקי שלא תטעה לדרוש כל דלה' אלה' וכן נמי הא דדרשי ב"ה מלה' כדי שלא לדרוש מוחגותם איפכא :

דף כ ע"ב ד"ה נדרים ונדבות וכו' עד אבל אבא שאול דאמר ומה במקום שכירתך סתומה וכו' וב"ש אהדדי נדרים ונדבות יוכיחו שכירתך פתוחה וכירת רבך סתומה משמע אפי' דשלמים וכו' כצ"ל : ד"ה מאי בינייהו וכו' עד דהא דהקטרת אימורים לא מעכבי וכו' כצ"ל :

דף כא ע"ב בתוס' ד"ה הני סופלי לחיותא וכו' עד ואי בעי לאוסרו משום מוקצה וכו' פי' ולר"ע דשרי אפילו במלאכה גמורה משום מאכל בהמה א"ש דכ"ש דשרי טלטול מוקצה

חכמת שלמה

דף יח ע"א רש"י בד"ה בדלי טמא כו' דנראה כמתקן כלי כו' · נ"ב פי' אע"פ דהשתא אכתי לא אסיק אדעתיה טעמא דמתקן כלי היינו שלא רצה לפרש דמשום תיקון כלי לחוד אסור הטבילה אבל בתר דאסרו הטבילה משום שמא יעבירנו כו' אז אפי' היכא דליכא חשש דשמא יעבירנו מאחר דאין עיקר הטבילה לכלי לחוד אלא אגב מים אפ"ה אסור משום מתקן כלי שהרי שאר כלים טמאין אינם ראוין לכלום שהרי אסורין לטבול משום שמא יעבירנו ודו"ק (ועיין במהרש"א) : **בד"ה** מתוך שלא כו' זו אלא ע"י דליו בשאיבתו כו' כנ"ל והד"א : **תוס'** בד"ה כלי שנטמא כו' אבל בטומאה שנטמא במשקין כו' · נ"ב פי' התוס' ס"ל דאין ולד הטומאה אלא ממשקים ע"ל דף ט"ו ע"א ד"ה וילון טמא : **בא"ד** דהטו פסיקא ליה דכהנים כו' · נ"ב פי' ונקי דכלי שנטמא בולד הטומאה לא משכחת אלא בכהן ובתרומה מ"מ רישא דאב הטומאה שייכא אפי' בחולין שהרי לכהנים נמי אית להו חולין וק"ל : **בא"ד** וי"ל דלפי' אחר שפירש"י כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' אב"א רבי אב"א רבנן מתניתא רישא בי"ט וסיפא בשבת אב"א רבנן וכולה מתניתין בשבת ואב"א רבי וכולה מתניתין בי"ט ת"ר כו' כנ"ל וכן ברש"י : **רש"י** בד"ה לאחר טבול כו' קודם אכילת שבת היה ומותר ובחלי שבת כו' כנ"ל : **ד"ה** ה"ג כו' הד"א עד ד"ה אין מטבילין בעמוד שלאחריו : **תוס'** בד"ה כל חייבי כו' דטבילה בזמנה לאו מצוה כו' כנ"ל : **בד"ה** ושוין כו' הא איכא תרתי כו' כנ"ל : **בד"ה** אין מטבילין כו' ולפי מ"ש בספרים השקה קודם הטבלה לא תוכל לפרש רישא בי"ט וסיפא בשבת אא"כ תפרש כו' כנ"ל :

דף יט ע"א רש"י בראש העמוד ואיבעית אימא רבי קתני לה כו' כנ"ל : **בד"ה** אבל לא עולות כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' אין קרבין בי"ט אבל מביא כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה אמר אביי כו' בפסח כגון שנדר כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה ר"ש כו' דלקמן דגרים הכי כו' והשתא מעיקרא ס"ד כו' כנ"ל :

דף כ ע"א גמ' אלא אתיא מביניא נמתק אלא : **רש"י** בד"ה נדור על כו' חגיגה הס"ד : **בד"ה** משמיה כו' תודה ואלא בה כו' כנ"ל : **בד"ה** א"ל ב"ש כו' נמתק אמר להם וצ"ל בית שמאי כו' : **בד"ה** אתיא מביניא כו' ומעולת חובה במה מצינו כו' יטענו סמיכה וכי פרכת מה לעולת כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה למד על כו' השוה לשניהם הואיל כו' כנ"ל : **בד"ה** דלא גמרי כו' משמע דבהכי פליגי כו' · נ"ב פי' בהכי פליגי והיינו משום שבות י"ט אבל מאן דפירש אין טוענין סמיכה א"כ הסמיכה אסורה אף בלא י"ט (אף) משום עבודה בקדשים ודו"ק : **ע"ב** רש"י בד"ה שוב מעשה כו' אחד כו' הס"ד : **בד"ה** לא תימא תזו כו' דליי' משמע כו' ונדבות כנ"ל והס"ד : **תוס'** בד"ה נדרים ונדבות וכו' וכ"ש עולות כמאי קא מפלגי הד"א : **בא"ד** ומה במקום שכירתך סתומה כו' משמע כנ"ל · ונ"ב פי' והשיבו ב"ש נדרים ונדבות יוכיחו שכירתך פתוחה וכירת רבך סתומה דהא אי אפשר לפרש דנדרים ונדבות עצמן שרי דהא כירתך אי אפשר לפרש כשום קרבן אפילו בשלמים נכי דליסנא דמותר להדיוט שייך בהו ליסנא דכירתך לא שייך אפילו בשלמים שסוף סוף הן מבושלין בעזרה וכירת רבך סתומה שייך בהו וכירתך פתוחה היינו כל מאכלך דשרי בי"ט ודו"ק : **שם** בד"ה מאי בינייהו כו' אימורין לא מעכבא ה"מ כו' כנ"ל :

דף כא ע"א גמ' בשלמא לרבא ניחא כו' בי"ט דכהנים כי קא זכו כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה חזינן אי כו' קפדי כל חדא כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' רשב"ג כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה כוונא כו' מדמה שכל אחד כו' לריעותא שרי והכא כו' כנ"ל : **בא"ד** לגערס נ"ל לנערס בכל הדיבור :

הנכרי כו' עכ"ל לשיטת התוס' דרב הונא איירי בדלא אפשר למפלגיה לא הוי רב הונא פליג אדריב"ל וכ"כ הר"ן לדעת הרמב"ם שהוא מפרש נמי הא דרב הונא בענין שלא היה אפשר למשקל ריפתא לינוקא אם לא יאפה כולה כו' ולפיכך נראה שהוא ז"ל לא היה גורס ופליגא דריב"ל כו' עכ"ל ועיין במ"מ שכתב לקיים גירסא ופליגא גם לדעת הרמב"ם ע"ש ודו"ק: **תוס'** בד"ה כגונא כו' דלפום ריהטא משמע הא דקאמר מטלטלין כגונא כו' היינו לצורך גופו ולצורך מקומו כו' עכ"ל אבל שברי עלים שעליה לא שרי לצורך מקומו רק אגב קטמא דאין עליהן תורת כלי וק"ל:

דף כב בפרש"י בד"ה איתיביה כו' ואין לך עישון בית גדול מן הדלקה ולצורך י"ט הוא כו' עכ"ל ובמרדכי פי' בשם הר"א דבבית שאין בו לצרך י"ט כלל קמבעיא ליה וכן משמע מדקאמר משום איבוד ממון וכ"כ הר"ן וכ"כ במלחמת ה' לפ"ז צ"ל איבוד ממון דמי למכשירי אוכל נפש ומיהו לחוש על הבקעת לא כי אין נפש שעגומה על דבר קטן כזה עכ"ל וק"ל: **תוס'** בד"ה ההיא ר"י היא כו' אבל בדבר שאינו אלא לתשמיש בעלמא וכן שלא תתעשן הקדירה אסור עכ"ל אבל במרדכי כתוב דעישון [בית] הוי דמי למכשירי אוכל נפש אבל שלא יתעשן הקדירה אפי' רבנן דר"י מודו דהוי אוכל נפש ממש ובאשר"י חולק דהא דאסור כדי שלא תעשן הקדירה היינו שאפשר להגילה כו' עכ"ל ע"ש: **ע"ב** בד"ה דנפישא בלישה כו' ובין גרילין ובין רקיקין היינו כדי צורכו בלבד כו' עכ"ל ר"ל דבגרילין אפי' כדי צורכו בלבד אסור מיהו ברקיקין אפי' ביותר מכדי צורכו מותר משום פת שיהא נאפה יפה לרשב"א וכן הוא לשון הר"ן אף במה שצריך לו פליגי ב"ש וב"ה בפת מרובה כו' עכ"ל ודו"ק: **גמ'** רב הונא אמר אסור מפני שמכבה כו' יראה דבין רב הונא ובין רב יהודה דאמר ע"ג גחלים אסור וע"ג חרס מותר ובין רבה דאמר ע"ג חרס נמי אסור המ"ל מלתייהו נמי אגופא דמתני' דקתני להריח אסור לרבנן ולגמר לכ"ע אלא דהתלמודא מסדר מלתייהו אמהו לעשן פירות משום דרבא דאמר ע"ג גחלת נמי מותר לא קאי אלא אעישון פירות דאוכל נפש הוא כשמואל ודו"ק:

דף כג תוס' בד"ה ע"ג חרס מותר פרש"י כו' דהבערה שלא לצורך שרי לעשותה בי"ט כו' עכ"ל ורב נחמן דפריך לרב הונא ונימא מר מפני שמבעיר אפשר דשמע מרב הונא דאית ליה דהבערה שלא לצורך הוי מלאכה בי"ט וכדמסיק רב הונא דסופו מבעיר וק"ל: **בד"ה** וג' מחלוקת בדבר כו' ודוקא במגררה של עץ כו' אבל במגררה שלנו שהן של ברזל כו' עכ"ל ר"ל דמגררה שלנו אין להתיר אלא בשל עץ דבשל ברזל תולש שערות אבל בשלהם ודאי אף בשל ברזל הוי שרי דהא קירוד דבשמעתין בשל ברזל הוא והכי פסקינן כר"ש וכרשב"א וכ"כ הרא"ש ע"ש ודו"ק: **ע"ב** בד"ה משום כלי כברה כו' וג"כ דלא שייך אריג בשל עץ אלא בצמר או בפשתן ונראה לפרש משום כברה של שלאות כו' עכ"ל וכל"ל וכן הוא בתוס' ישנים ועיין בפסקי תוספות: **גמ'** מני ר' יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין כו' ולא ניחא להו למימר דאתיא כחכמים דאסרי לעיל בין קירוד בין קירצוף דלא אשכחן דאית להו דעגלה קעביד חריץ וק"ל: סליק פרק יום טוב

פרק אין צדין

דף כד בפרש"י בד"ה הכא דקתני גבי שבת צפור למגדל ולא לבית בצפור דרור כו' עכ"ל אבל ההיא דאין צדין עופות בי"ט לא מוקים בצפור דרור דא"כ אמאי קתני ביברין דהא אפי' בבית נמי אינו ניצוד ועומד אלא במגדל ועוד דעופות קתני דמשמע נמי שאר עופות מדלא קתני צפור כדקתני גבי שבת ולפ"ז האי הירוצא דמחלק בין ביבר מקורה לאינו מקורה ע"כ קאי השתא ומיהו למאי שכתבו התוספות דהא דקאמר לקמן כל שאומר הבא מצודה כו' מיירי בעופות מצינן למימר שפיר דלא קאי האי תירוצא דמחלק בין ביבר מקורה לאינו מקורה אלא דאיכא לפלוגי דמתני' דקתני לדין בי"ט איירי באין בשיעור הביבר לומר הבא מצודה כו' וברייתא דאין לדין בי"ט איירי ביש בשיעור הביבר לומר הבא מצודה כו' ועיין בזה בר"ן ודו"ק: **בד"ה** השתא דאתית כו' ורשב"ג אף בביבר קטן פליג כו' א"כ לאו כו' עכ"ל יראה דרש"י מספקא ליה בדברי רב יוסף אם בדרך דחייה בעלמא קא"ל אביי הכי ומאי נפקא לך מינה וקושטא דמילתא הוא לשמואל דפליג רשב"ג אף בביבר קטן

אלא דלא חש להשיב כך והיינו כפירוש הראשון שפרש"י או נימא דשמואל נשאר בקושיא כתמיהת אביי הלכה מכלל דפליגי וקושטא דמילתא דלא פליגי ורש"י ספי' לקמן דשיעורא דרב אשי ורב יוסף חד שיעורא הוא היינו לפי' שני שפירש"י אבל עיין בהגהות אשר"י שקיימו פירש ראשון של רש"י דנראה להם עיקר ולקמן בפרק משילין מליע בכה"ג גבי שתק רב ששת הרי"ף כוותיה והא דשתק רב משום דלא חש להשיב ודו"ק: **ע"ב** בד"ה הלכה כר"ש כו' והיכא דבא ומלאן מקולקלין כו' עכ"ל דבספק מוכן דאוסר ת"ק נמי אית ליה הכי כדקתני אבל לא מן הרשתות כו' אלא דבהך מילתא דבא ומלאן כו' דלא הוי אלא קרוב לודאי ואפשר דת"ק פליג עליה הוצרך לפסוק כרשב"א וק"ל: **גמרא** רב אמר מותרין לקבל כו' יראה הך סוגיא דלעיל דאמר הא גופא קשיא רישא לסיפא ומסיק דנעשה (לסיפא)[כוודאי] ואסורין אזלא ללוי אבל לרב דאמר מותר לקבל לא קשה רישא לסיפא דמצינן למימר דרשב"א סבר כר"ג דהשתא דיוקא דרישא בא ומלאן מקולקלין מערב יו"ט מותר אפילו באכילה הא ספיקא אסור באכילה ודיוקא דסיפא בא ומלאן מקולקלין בי"ט אסור אף לטלטל הא ספיקא מותר לטלטל ודו"ק: **שם** אלא למ"ד מותרין באכילה פירות בני יומן כו' וליכא למימר נמי אליביה דקושטא דמילתא הוא דלא מותרין אלא לקבל דלישנא דמותרין דהכא משמע דהוי כלישנא דמותרין דבמתני' דמותר באכילה הוא אליביה ובהכי ניחא נמי דליכא למימר אליביה דלוי דלרבנן דפליגי עליה דר"ג אסורין באכילה ומותרין לקבל ואתיא הך ברייתא כרבנן דלישנא דמותרין לא משמע אלא באכילה ומיהו בלא"ה צ"ל דללוי לרבנן אסורין אף לטלטל והיינו משום דלא יטול מהן בי"ט דקתני במתני' משמע הכי דאל"כ לא תקשי רישא לסיפא לעיל אף ללוי דמצינן למימר נמי דרשב"א סבר כרבנן דספיקא אסור באכילה ומותר לטלטל ודו"ק: **תוס'** בד"ה ולערב אסורין כו' מההיא טבילה דערובין י"ל דמיירי שהיו המצודות פרוסות מעי"ט כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאוקמא דנצוד בי"ט בשביל נכרי וכ"ה במרדכי ישן וק"ל: **בא"ד** וכללא הכי כו' שהביא נכרי כו' בי"ט ראשון מותר בשני כו' עכ"ל ובו ביום אסורין ולא דמי למדליק הנר בשביל נכרי דמותר אף בו ביום דהתם לית כאן איסור מוקצה דהך דהכא לא עדיפא מפירות הנושרין וכ"ה במלחמת ה' ומדברי התוס' נראה דוקא בשביל נכרי מותר בי"ט שני אבל אם הובאו אפי' בשביל ישראל אחר אסורין בי"ט שני אבל הרא"ש כתב לשיטת תוס' דמותר לישראל אחר ולא חיישי' שיאמר לנכרי להביא בשביל אחר דאין אדם חוטא ולא לו והא דלא קאמר ומותר לישראל אחר כדקאמר גבי מחוץ לתחום כיון דבו ביום אסור לכל בשביל שעה מועטת דבכדי שיעשו לא חש להאריך עכ"ל ואין דבריו מובנים לי כיון דלשיטת התוס' אסור גם ביום ב' בכדי שיעשו אין זה שעה מועטת להתיר לישראל אחר גם כל יום ב' ועוד מאי קא קשיא ליה לומר ומותר לישראל נ"כ גבי ים במינו במחובר כדקאמר גבי מחוץ לתחום דהא איכא למימר דקאמר לה בסוף דבריו וקאי אתרווייהו דכה"ג כתב הרא"ש גופיה לקמן גבי בכדי שיעשו דאי הוה קאי נמי אחוץ לתחום לימא רב פפא בכדי שיעשו בסוף דבריו והיה קאי אתרווייהו כו' עכ"ל ול"ע ודו"ק: **בא"ד** וקשה דר' יהודה אמר בפ' מי שהחשיך כו' סתם מתני' היא בפ' שואל לגבי שבת כו' וע"כ נראה דל"ל וקשה לר' יהודה דאמרי' בפ' שואל הביאו כו' ורבי יהודה זה הוא מבעלי תוס' והוא נזכר עוד לקמן בדיבור זה ומה שכתב עד מוצאי י"ט האחרון אין זה מלשון המשנה אלא מלשון התוס' דהמתני' לגבי שבת מתנייא אלא משום דהכא לגבי י"ט קיימינן מש"ה הזכירו לשון י"ט ובאו לומר דעד מוצאי י"ט לא יספוד לדייק מיניה אבל לא לעולם כפרש"י שם אלא בכדי שיעשו והיינו שכתבו ומשמע התם בכדי שיעשו ולא לעולם וכמו שדקדקו התוס' שם ע"ש ודו"ק: **בא"ד** ור"י היה אוסר במחובר כו' או בשביל נכרי אחר ולא משמע כן גבי מרהלת כו' עכ"ל פי' דלאו כדעת התוס' דלעיל דמתירין בשביל נכרי ביום טוב שני ודאקשי' ליה לר"י ממרחלת ה"ה דה"מ לאקשויי ליה מההיא דמדליק הנר בשביל נכרי דמותר לישראל וכ"ה בהדיא במרדכי פ' בכל מערבין ואפשר משום דההיא דמרחלת דמיא טפי להאי דהכא דאסורה נמי בו ביום ולכך הביאו הך דמרחלת וק"ל: **בא"ד** ובכדי שיעשו דאמר לפי' התוס' כדי שיתלשו כו' עכ"ל כצ"ל עיין ברא"ש ותוס' פ' בכל מערבין:

דף כה בפרש"י בד"ה חוץ לתחום כו' טעם אחר נ"ל כו' גזירה שמא ישלח בשבילו כו' עכ"ל מהרש"ל מחק כל זה וכתב דנ"ל שאין זה לשון רש"י כי רש"י תופס

חכמת שלמה

דף כב ע"א רש"י בד"ה שמסתפק כו' ואוכל הס"ד: **בד"ה** בקעת איסטיל"א הס"ד: **בד"ה** רירא כו' שמגליד כו'. נ"ב ס"א שמזליף ואחר דבור זה נ"ל ד"ה דילא פירוש שנוקב כמו מחט כמו דן ביה מידי: **בד"ה** סוף אוכלא וכו' ואינו כותל אלא להגיה מאורו. נ"ב זהו פי' על פנותי עינא וק"ל: **ע"ב תוס'** בד"ה דנפישא בלישה כו' לכן נ"ל דפת מרובה דקאמר לאו יותר מכדי צורכו קאמר אלא היינו פתים כו' כצ"ל:

דף כג ע"א רש"י בד"ה שתופי כו' שבכוס אסור כו' והד"א: **בד"ה** רבא כו' מידי דהוה כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה וג' מחלוקת כו' פי' ר"י דהלכה כו' כצ"ל: **הדרן עלך יו"ט פרק שני:**

אין צדין פרק שלישי

ע"ב רש"י בד"ה ביברים כו' שקורין ויביי"ר הס"ד:

דף כד ע"א גמ' והכי לא עבידי לרבויי כלהו נמי עבידי לרבויי לכלוכן כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה הכא דקתני כו' ולא לבית כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה כל היכא כו' שיש להם גובה בכתלים כו' כצ"ל: **בד"ה** ותניא כו' לפי מה שפירשתי במתניתין כו' גזירה לגזירה א"כ סמוך אההיא כו' מחוסר צידה פטור ושאינו מחוסר צידה חייב וה"פ מחוסר צידה פטור הצד לתוכו פטור דהא מחוסר צידה וא"כ הצד מתוכו חייב וה"פ הואיל ואוקמת כו' כצ"ל: **ע"ב תוס'** בד"ה ולערב כו' דמותרין במוצאי יום טוב כו' להחמיר בדבר כצ"ל והס"ד והשאר הוא גליון:

דף כה ע"א רש"י בד"ה חוץ לתחום אסורין כו' טעם אחר נ"ל כו' עד ס"ה נמחק. ונ"ב נ"ל שאינו לשון רש"י כי רש"י תופס הטעם משום שלא יהנה ולא משום שלא יאמר וכן התוס' הביאו

מהר"ם

אבל לר' יוסי הגלילי בעי לאוסרו משום דאית ליה דמאכל בהמת מוקצה הוא לא היא וכו': **בא"ד** וי"ל דהני גרעיני תמרים אינם ראוין לבהמה אלא ע"י תיקון לחתכן ולרככן דהויא מלאכה כצ"ל ומ"מ ראויין כמו שהן ע"י הדחק דאל"כ למאן דדריש לכם דאסור לתקנן למאי יתן אותן לפני הבהמה כלל והואיל ואינן ראוים כמות שהן אפי' לבהמה כ"א ע"י הדחק לכך חשובין מוקצה למאן דדריש לכם כיון דאסור לתקנן לדידיה לכך פריך היכי שרינן להו לבהמה ומשני דאינן מוקצה הואיל וחזו להסקה:

דף כב ע"א ד"ה אין מכבין וכו' עד וא"ת ומה שנהגו העולם להדליק הנר מי"ט לחבירו וכו' נ"ל דקושיא זו אין כאן מקומה דהא דאין מכבים הבקעת אינו מטעם הכנה וק"ל:

ע"ב ד"ה דנפישא בלישה וכו' עד ועוד דלא דמי כלל לפתין גריצין ולמאי מיתינהו הכא פי' אמאי מייתי ברייתא זו אמתני' דפתין גריצין:

דף כג ע"א ד"ה ע"ג חרס וכו' עד דקסבר דהבערה שלא לצורך שרי לעשותה בי"ט כו' ויש לדקדק והא אפי' מלאכה אחרת כגון הוצאה אמרי' לעיל לב"ה מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך וצ"ל דעישון פירות לרב הואיל ואינו שוה לכל נפש מקרי שלא לצורך כלל וגבי מתוך בעי צורך י"ט קצת:

אין צדין פרק שלישי

ע"ב ברש"י ד"ה ואין נותנים לפניהם מזונות כו' ואפי' למ"ד נפש בהמה במשמע הני מילי דמזונות עליך אבל דגים וכו' ויש לדקדק דהא דאסרינן לעיל הנהו דאין מזונותן עליך היינו כשעושה איזה מלאכה בתיקון מאכלן כגון אפיה ובישול אבל הכא כשזורק לפני הדגים מזונות מאי מלאכה קא עביד וצ"ל לפי' רש"י דהא דקתני במתני' ואין נותנים לפניהם מזונות הוי נמי פירושו שאסור לעשות איזה מלאכה כדי לתקן להם מזונות וליתן לפניהם א"נ י"ל דמה שזורק המזונות לתוך הביברין דהוי כרמלית הוי מלאכה שמוציא מרשות לרשות אבל לפי' התוס' דמפרשי דהא דקתני ואין נותנים לפניהם מזונות אינו איסור בפני עצמו אלא תלי באיסור צידה ובכל מקום דאסור לצוד אסור ליתן מזונות גזירה שמא יצודם צ"ל דבזריקת מזונות אין בו איסור כלל:

דף כד ע"א בגמ' אמר רבה בר רב הונא הכא בצפור דרור עסקינן וכו' פי' לעולם כדקאמרת דלא קשיא הא בביבר מקורה והא בביבר שאינו מקורה דההיא דשבת דצפור למגדל אין לבית לא בצפור דרור עסקינן: **ברש"י** ד"ה השתא דאתית להכי וכו' עד ורשב"ג אף בביבר קטן פליג כו' אי נמי לא לאפלוגי אתא וכו' צ"ע למה לו לרש"י לאדחוקי ולפרש דרשב"ג פליג אפילו בביבר קטן והא משמע בהדיא בגמרא דרשב"ג לאו לאפלוגי אתא וכדאמר ליה אביי לרב יוסף הלכה מכלל דפליגי בתמי' וא"כ צ"ל דשיעוריה בביבר קטן הוא שאינו מחוסר צידה שאין צ"ל הביא מצודה ונצודנו ות"ק ורשב"ג לא פליגי כלל ומטעם זה הוצרך רש"י לפרש לקמן בסמוך ד"ה הבא מצודה וכו' והיינו שיעורא דביבר גדול דלעיל ואידך בביבר קטן וכו' משום דמתוך שהשיב רב יוסף לעיל לאביי ומאי נפקא לך מינה ולא השיב לו דאין ה"נ דת"ק פליג ארשב"ג משמע דגם רב יוסף אודי ליה לאביי דת"ק ורשב"ג לא פליגי כלל וצ"ל דמשום דמתחלה כשאמר רב יוסף הלכה כרשב"ג עלה על דעתו של אביי דס"ל לרב יוסף דרשב"ג אתא לאפלוגי את"ק ולכך תמה עליו והאמר הלכה מכלל דפליגי לכך כתב רש"י הכא ורשב"ג אף בביבר קטן פליג וכו' וק"ל: **תוס'** ד"ה כל היכא דנפלי טולא גו הכתלים ושיעור היה להם וכו' נ"ל דהוצרכו התוס' לכתוב כן משום דהוקשה להם דעדיין לא ידעינן שיעורא דביבר קטן משום דהא לפי גובה הכתלים יתארך הצל ויש ביבר קטן וקצר והכתלים נמוכים ואז לא יפלו הצללים אהדדי ויש ביבר שהכתלים גבוהים ואז יפלו הצללים אהדדי אע"ג שהוא רחב וגדול וק"ל: **ד"ה** ותניא הצד אווזין כו' עד אי נמי סמיך אההיא דתנן וכו' מחוסר צידה הצד לתוכו פטור וכו' והצד מתוכו חייב והשתא פריך שפיר דהכי פריך וכו' כצ"ל: **ע"ב ברש"י** ד"ה אם יש מאותו המין במחובר אסורים משום מוקצה עיין בר"ן שהאריך לתרץ למה הוצרך רש"י לטעם מוקצה ולמה לא פירש הכל מטעם שלא יהנה ממלאכת י"ט שזהו הטעם לרש"י שאסורים לערב בכדי שיעשו וסוף דבריו דמטעם מוקצה אסורים אפי' אם תלשן העכו"ם לעצמו וע"ש ול"נ עוד דמטעם מוקצה אסורים אף בטלטול: **בתוס'** ד"ה ולערב אסורין בכדי שיעשו כו' עד והקשה ר"י לפרש"י וכו' א"כ המבשל בשבת בשוגג וכו' כצ"ל: **בא"ד** וכללא הכי הוא דדבר הבא מאליו וכו' מותר בשני וכו' פי' מיד בלא כדי שיעשו אבל ביום א' אסור עכ"פ משום מוקצה אבל אם הביאו בשביל ישראל וכו' אסור עד מוצאי י"ט שני והרא"ש כתב דלפי' ר"י אפי' אם הביאו בשביל ישראל מותרים לישראל אחר מיד במוצאי יום א' ואינו צריך בכדי שיעשו משום דלא חיישינן שיאמר לנכרי להביא בשביל ישראל אחר דאין אדם חוטא ולא לו ע"ש: **באד** ור' יהודה היה אוסר במחובר ובצידה כצ"ל אפי' לא הביאו בשביל ישראל וכו' פי' היה אוסר עד מוצאי י"ט שני בכדי שיעשו דבי"ט ראשון אסור לכ"ע גם ר"י מודה בזה כדלעיל מזה: **בא"ד** וכדי שיעשו דאמר פי' התוס' וכו' נ"ל דצ"ל פי' ר"י גם הספרים שלפנינו חסרים וכצ"ל כדי שיתלשו ויובאו ממקום שנתלשו שם וכן בדגים בכדי שיצודו ויובאו ממקום שצד אותם וכל זה דווקא לפי' ר"י משום דאל"כ אכתי איכא למגזר שמא יאמר לעכו"ם להביא כדי שלא יצטרך להמתין עד שיביאנו ממקום שניצודים שם אבל לפירש"י שפירש הטעם כדי שלא יהנה ממלאכת י"ט א"צ להמתין בכדי שיעור הבאה אלא בכדי שיעור לקיטתן בלבד שהיא עיקר המלאכה וק"ל:

דף כה ע"א בגמ' בר"א ביוני שובך ויוני עליה וכו' וצ"ל דכל זה מיירי ביונים קטנים שלא פרחו דאל"כ אסורים משום צידה וכדאיתא לעיל בברייתא דף כ"ד הצד יוני שובך ויוני עליה חייב ועיין לעיל בתוס' דף מ' ד"ה אין מוליכים וכו': **ברש"י** ד"ה חוץ לתחום אסורים וכו' עד טעם אחר נראה לי וכו' בספר חכמת שלמה מוחק כל זה ונתן טעם לדבריו משום דטעם זה הוא לפי דעת התוס' שכתבו דטעם דכדי שיעשו הוא דגזרינן שמא יאמר לנכרי להביא אבל לרש"י לא הוי אלא מטעם כדי שלא יהנה ממלאכה י"ט ולא ס"ל דגזרינן שמא יאמר לנכרי להביא: **ד"ה** מאי קמ"ל דרך ארץ או איסור וכו' לא ידענא למאי נקט רש"י השתא טעמא דדרך ארץ דהא לפי משמעות סוגיית הגמ' משמע דהשתא ס"ד דאיסורא יש בדבר משום דיש בה איזה סימן טריפות ולאפוקי מרב הונא דאמר בחזקת היתר עומדת משנשחטה עד לבסוף דמסיק אלא רמי בר אבא אורח ארעא קמ"ל וק"ל:

הטעם משום שלא יהנה ולא משום שלא יאמר כו' עכ"ל [א] ואין זה הכרע למחוק כל ספרים הישנים דודאי גבי יש במינו במחובר הוי טעמא משום שלא יהנה ממלאכת שבת ומש"ה לא חילקו בינו לחבירו אבל גבי חוץ לתחום דלא נעשה בגוף הדבר איסור מלאכה לא גזרו אלא משום שמא ישלח בשבילו ולהכי מותר לאחר דליכא למגזר ביה שאינו מכירו וכן נראה מדברי הרז"ה שהוא מפרש גבי יש במינו במחובר כפרש"י וגבי מחוץ לתחום פי' הטעם שמא יאמר לו ומש"ה מותר לישראל אחר וק"ל : ע"ב תוס' בד"ה שאני ילתא דבעיתא וא"ת והא לא התירו אלא כי יש בה צורך כו' עכ"ל וליכא למימר דמשום דבעיתא התירו בלא צורך דמ"מ המקשה דהכתי לא ידע דבעיתא תקשי ליה אמאי התירו כלל לילתא כיון דלא התירו לעיל אלא משום צורך רבים וק"ל : בד"ה בכור שנפל לבור ר"י כו' וקשה דאין זה מן המוכן משמע דאפילו בקרו כו' ולפ"ה משמע דווקא דאין מוכן להכשיר לכתחלה כו' עכ"ל ול"ע דאיך עלה על הדעת לומר שרש"י סובר שפי' אין זה מן המוכן לכתחלה הא דיעבד ש"ד דהא בכוליה שמעתין אמרינן לקמן בהדיא דאין זה מן המוכן אפילו אם עבר ובקרו ורש"י גופיה פי' [ב] לקמן לפי טעמו דאין זה מן המוכן ואפילו אם עבר ובקרו שהוא כמתקנו לגמרי וק"ל :

ח"א דף כה ע"ב השותה כוסו בבת אחת הרי כו' מפורש פ' כילד צולין : חצובא מקטע רגליהון כו' פרש"י ליום הדין שגוזלין ומוסיפין כו' ואין למדין ממנו עכ"ל ועוד י"ל בעולם הזה בדיני אדם כשיגזול אחד מעדה חברו שהיה ביניהן הגזלה כשמופרין וימלא זו הגזלה יתפרסם זה הגזלן שנכנס לשדה חברו וכן פי' בערוך ע"ש : נטיעה מקטע רגליהון דקצבים כו'. בפרש"י שאמרה תורה להמתין שלש שנים כו' יש לגמגם בזה דגבי גזלה ניחא שתלה משיגי גבול בו אם כפרש"י שהגזלה הוא לא נצטוה על כך ואעפ"כ אינו עובר על גבולו והיה להם לרשעים שמצוים ע"כ ללמוד ממנו ואם לפי' הערוך שכתבתי ניחא טפי וכן בתורמסא יש לפרש כן שהיה להם לישראל ללמוד ממנו לחזור למוטב אחר שבע פורענות כתורמוס הזה אחר ז' שליקות אבל הכא מה לנו ללמוד איסור דבועלי נדות ודקצבים משום קודם זמנם מאיסורא דנטיעה קודם זמן ג' שנים דה"כ יש ללמוד בהפך איסורא דנטיעה קודם ג' שנים מאיסורא דבועלי נדות ודקצבים קודם זמן ומאי אולמא האי מהאי וקצת תיקן בזה בפי' הערוך וז"ל דמוליא אדם כמה הוצאות ונוטע כרם כו' וממתין שני ערלה כו' ומי שאשתו נדה כו' ואינו לוקח מוסר כו' עיין שם דהיינו דאלימא ליה נטיעה ללמוד ממנו שהוא הוציא כמה יציאות וממתין זמן רב ג' שנים וכ"ש בועלי נדות וקצבים שאין להם הוצאות בזמן מועט והיה להם להמתין ודו"ק : ששולקין אותו ז' פעמים כו'. פרש"י שהדמיון בזה שישראל הטריחו בוראן להביא עליהן ז' פורעניות כו' וע"ש ולא ניחא ליה כפשטיה דלאחר ז' תועבות דכתיבי כאן לא עבדוהו וכ"פ בעל הערוך דלא הוה דמיון דז' שליקות שהטריח בעליו לחזור למוטב והז' פורעניות מפורש בזה דכתיב ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם דהיינו על ז' תועבות שעשו הביא עליהן ז' פורעניות ואעפ"כ לא חזרו למוטב ולא עבדוהו ופרש"י בספר שופטים דאפילו בשותפות לא עבדוהו ע"ש והיינו הדמיון דאפילו כתורמוס כו' כקנוה סעודה לא עשאוהי בני וק"ל : מפני מה נתנה תורה כו'. וא"ת הא אמרינן פ"ק דע"ז שהחזירה הקב"ה על כל האומות ולא קבלוה וי"ל דה"ל להקב"ה לכפות עליהם ההר כגיגית כדי שיקבלוה דכה"ג אמרינן שם דבדין לעתיד יאמרו אומות העולם כלום כפית עלינו ההר כגיגית ולא קבלנוה כמו שעשית לישראל דכתיב ויתיצבו וגו' ע"ש : מפני שהן עזין כו'. והתורה גם כן נקרא עוז כמ"ש בזבחים פ' פרת חטאת שאמר בלעם ה' עוז לעמו יתן וגו' שהיא התורה והיא מתיש כחן ועזותן של ישראל כמפורש שם באורך ועיין בזה בחדושנו פ"ק דנדרים גבי יראת ה' תהיה על פניכם זו הבושה שגם מטעם זה נתנה התורה לנו מפני שהן עזין ואמרינן ולא הביישן למד וע"ז יש לכוין שאמרו ישראל עזי וזמרת יה גו' דהיינו עזי שאני עז באומות וזמרת יה שע"כ נתנה לי התורה שנקראת זמירות היו לי חקיך היה לי לישועה כדאמרינן במדרש מימינו בשביל התורה שנתנה בימינו של הקב"ה נגאלו ישראל : ראוין שתנתן להם דת אש כו'. לפי זה התורה נקראת אש כמה שאמרו הנה כה דברי כאש וגו' ולאויה היא שתנתן לישראל להתיש עזותן ולאיכא דאמרי דת אש קאי אישראל שדתן ומנהגן אש ואלמלא לא כו' אין כל אומה ולשון כו' ונראה דודאי לאו מה"ע כדי שיכולין כל אומה ולשון לעמוד מפניהם נתנה התורה להן דא"כ לאו לטובתן של ישראל נתנה התורה להן אלא דעיקר טעמו מפני שהן עזין ולא הביישן למד גם מפני שיהיה יראת ה' על פניהם שהיא הבושה כמפורש בנדרים והכא ה"ק אלמלא לא נתנה תורה מכח הני טעמי שאמרנו לא היו יכולין אומות כו' ונראה נמי דעזותן דקאמר לאו היינו גבורה אלא לעמוד על דבריהם ולא ישובו מפני כל הוי עזותן ודומיא דהכי כלב כו' לאו לענין גבורה קאמר דכמה חיות וכמה עופות גבורים יותר מהן אלא עזותן הוא שלא ישובו מפני כל ומעיזין פניהם :

דף כו בא"ד וכן הא דקאמר בגמ' מ"ד כיון דדעתיה כו' קמ"ל ר"ל דאסור משום מוקצה ואפי' אם בקרו כו' עכ"ל דוחק בזה לראייה לפירושם דכמו דלר' יהודה היכא דמודה לר"ש ואוסר היינו אפילו בדיעבד דהא אית ליה מוקצה בכ"מ דומיא דהכי אית למימר באיסורא דר"ש דפליג אר"י היינו נמי בדיעבד וק"ל : בפרש"י בד"ה בכור תם כו' דלית להו מוקצה כו' דכל שעה דעתיה עילויה כו' עכ"ל אע"ג דלית להו מוקצה מ"מ אי לאו משום דדעתיה עילויה כיון דתם הוא ה"ל כמוקצה דגרוגרת ואסור אפי' לר"ש וק"ל : בד"ה ואם לאו ועבר והסקיה לא ישחוט אפי' נפל בו מום לאחר העלאה וקנסא הוא משום דעבר והסקיה א"כ לא יעלה בהערמת כו' עכ"ל כצ"ל וכן מצאתי בספרים מדויקים אבל מהרש"ל מחק כל זה גם התוס' לא הביאו מפרש"י רק פירוש שני דלא יעלה בהערמת שחיטה קאמר מיהו לעיל אהא דקאמר לר"י דמתני' מ"ד דדעתיה עילויה קמ"ל כתוב בכל נוסחאות שלפנינו בפרש"י א"כ משום דעבר והסקיה עכ"ל מהרש"ל לא מחקו שם ואם יש לקיים לר"י דמתני' פי' זה ה"כ יש לקיימו הכא אברייתא וכהגהת ספרים שכתבתי אמנם יש לדקדק בפי' זה לעיל דל"ל דה"ק לעיל מ"ד דדעתיה עילויה וגשחטיה דלית ביה משום מוקצה קמ"ל דאפ"ה אסור משום טעמא דעבר ואסקיה ואם כן ברישא דלא עבר ואסקיה מותר אפילו בכה"ג בהיה לו מום עובר מעי"ע והשתא ה"ל מום קבוע ומאי קאמרינן לקמן מתני' נמי דייקא דאפילו במום קבוע הנופל בו מערב יום טוב אוסר ר"ש דמאי אין מומו ניכר אילימא שאין מומו ניכר כלל צריכא למימר כו' דהא ר"י נמי אוסר והשתא הא איכא לאוקמא דאין מומו ניכר שלא היה בו מום קבוע מערב י"ט אלא מום עובר דהשתא ודאי צריכא למימר דר"ש אוסר כיון דר"י מתיר בכה"ג דלית ביה משום מוקצה וע"כ הנראה למחוק לעיל פי' זה מפרש"י ודברי הרמב"ם מגומגמים בזה בפי' המשנה ע"ש וק"ל : ע"ב בד"ה אין זה מן המוכן אפי' בדיעבד ומהשתא ע"כ ושוין שאם נולד כו' עכ"ל פי' דהשתא דהנך תרתי בבי עריב ותני לה אית לן למימר טפי דשזה מן המוכן דקאמר [דומיא] דאין זה מן המוכן דהיינו אפילו בדיעבד ה"נ שזה מן המוכן בדיעבד קאמר ואביי דבעי למימר שזה מן המוכן אפי' לכתחלה ולא הוי דומיא דאין זה מן המוכן היינו מדקתני תלתא בבי ולא קתני הך סיפא בהדי רישא : גמ' הא בכור מעיקרא הוה חזי אגב אמיה כו' למאי דבעי למפשט השתא דסבר אין מוקצה לחצי שבת קשה דא"כ ליתני אפילו נולד תם ואח"כ נפל בו מום נמי וי"ל דדיחוי יתירא כולי האי לא מסיק אדעתיה כלל דפשיטא דיש מוקצה מתוס' ישנים וק"ל :

דף כז תוספות בד"ה אלא גמרו בידי אדם כו' וי"ל דשאני התם דהוי כמו גמרו בידי אדם כו' דהא לקמן שרינן קדירות כו' עכ"ל דבריהם תמוהים [ג] דאי הוה ההיא דאפרוחים כמו גמרו בידי אדם א"כ ליסתרי אפי' אם היו האפרוחין עליו בין השמשות כדשרינן קדירות בשמעתין ובפ' כירה תניא בהדיא דאסורין בעודן עליו בין השמשות מגו דאתקצאי כו' גם התוס' שם הוכיחו מזה דלא מקרי בידי אדם גם מה שהביאו ראייה לתירוצם מהא דשרינן קדירות הוא מגומגם דלא הוו צריכים לזה אלא להך מילתא גופה דגמרו בידי אדם דקיימינן בה וראיתי בתוס' ישנים דכל"ל ואין לומר דשאני התם דהוי כמו גמרו בידי אדם שבידו להפריחם מעליו דהא שרינן קדירות אע"ג דבין השמשות רותחות הן ובפרק כירה קאמר אם היו עליו בין השמשות אסור לטלטל וא"כ לא הוי כבידי אדם וי"ל דהתם מיירי כו' עכ"ל ותו לא מידי ודו"ק : בפרש"י בד"ה אלא הכי אמר קהלא קדישא ר"ש בן מנסיא כו' וכן אפשר שהזקנים נתנו דעתם כו' עכ"ל פירושו דחוק בזה לחלק ולומר דדבר הלכה לא יאמרו ודברי פלוני נוטין כו' יאמרו הזקנים על דברי הבחורים גם לפי פירושו הא דקאמר לעיל הרי אמרו אין רואין מומין כו' על חבירו אמר ר"ש בן מנסיא כך ופרש"י לעיל סותר זה שפי' א"ל ר"ש בן מנסיא הרי אמרו רבותינו דורות שלפנינו אין רואין מומין דרשב"י מדורות כו' עכ"ל מזה נראה דהרי אמרו כו' על חביריו דרשב"י קאי ועוד למה נפרש הא דר"ש וחביריו אמרו בשיטת ר"מ היינו ר"ש בן מנסיא טפי אית לן לפרושי דהיינו רשב"י דהוא מרא דשמעתין דאין רואין מומין כו' ולולי פרש"י היה נ"ל דקושטא דמלתא הכי הוא למאי דקאמר ר"ש וחביריו בשיטת ר"מ אמרו היינו רשב"י שהוא נקרא ר"ש סתם בתלמודא דהשתא ניחא דקהלא קדישא לא הוי קשיא מרשב"י ומיהו למאי דבעי למימר ר"ש וחביריו אמרו הלכה כר"מ ע"כ לאו רשב"י הוא דר"ש ור"מ בדור א' הוו ובר פלוגתיה הוא ואין מדרכו של רשב"י לומר הלכה כר"מ ולשיטתינו ניחא הא דאיתא בסדר תנאים ואמוראים דאיתא בירושלמי דר"י בן המשולם ור"ש בן מנסיא הם מקרו קהלא קדישא אבל לפרש"י קשה ודו"ק : ע"ב גמרא בבהמת קדשים ור' טרפון שהיה מסופק דס"ד דשרי משום בזיון קדשים עכ"ל תוספות ישנים : שם הב"ע במסוכנת וד"ה כו' עיין ברז"ה ור"ן לקיים הגירסא וד"ה לדברי הרי"ף וה"ק מסוכנת אפי' ר"י מודה דשריא ובבריאה אפי' ר"ש מודה דאסור כי פליגי בחולה כו' עכ"ל וכ"כ הטור א"ח :

דף כח בפרש"י בד"ה ע"כ לא קאמר כו' אבל הכא גבי ר' חייא ור"ש כו' דהא חלוקה היא כו' עכ"ל יראה דמלתיה דר' יהושע נמי איכא לפרושי דאיירי במכירה כההיא דבכורות וא"כ שפיר קאמר רב יוסף דהלכה כר"י מההיא דבכורות אלא למאי דקאמר תלמודא דאיכהו עבוד כר"י דע"כ השתא בחלוקה איירי ופריך ליה אביי שפיר ואפשר דתלמודא קים ליה דבחלוקה נמי איירי ר"י ועוד דסתמא קתני ר"י דמשמע דאיירי בכל גוונא אבל ההיא דבכורות אמכירה דקתני ברישא נמכרין באטלז ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור קאי אבל נשקלין מנה כנגד מנה ודו"ק : ע"ב תוס' בד"ה גריפת תנור וכירים כו' ומ"מ קשה כו' ת"ל דהוי אסור משום מוקצה כו' עכ"ל ואשפוד שנרצף לא תקשי להו דיאסור נמי משום מוקצה דכיון דבין השמשות לא היה מוקצה שעדיין לא נרצף השתא נמי דנרצף בי"ט לאו מוקצה הוא כיון דמכשירין שא"א לעשותן בעי"ט מותר לעשותן בי"ט משא"כ הכא בגריפת תנור שהיה מוקצה בבין השמשות ומיהו לקמן גבי שפוד שצלו בו בשר אע"ג דלא הוי מוקצה בין השמשות אסור משום מוקצה היינו משום דכבר נעשה בו צורך י"ט ואין צריך לו עוד וקושטא דאי הוה צריך לו עוד לצלות בו בי"ט לא הוי מוקצה וק"ל : בד"ה רבינא אמר כו' וי"ל דשאני שפוד כו' ולהכי אוסר שמואל כו' עכ"ל גם אקושיא דרבינא יש לתרץ כך וכ"ה בתוספות ישנים :

קרני ראם [א] נ"ב ול"ע דא"כ אמאי מותר לרש"י ביו"ט שני כיון דאיכא חשש דישלא בשבילו : [ב] נ"ב מסס אין ראיה משום דמיירי בנפל בו מום ביו"ט דהוי מתקן ממש : [ג] דבריהם . נ"ב ונראה בכוונתם כיון דגוף הטעם דלא מקרי גמרו בידי אדם משום דאין דעתו להפריחם דהרי כפה הסל כדי שיעלו כמ"ש בתוס' שם וא"כ בשבת דאם הוי מוקצה הרי אסור לטלטל כלי מהיכנו וע"כ דעתו להפריחם כדי שלא יעשה איסור ביטול כלי מהיכנו ולא הוי מוקצה משא"כ בעודן עליו בכה"ש והוי הכפי' מבע"י ולא הוי איסורא דביטול כלי מהיכנו תו אמרינן דדעתו שיעלו ואין דעתו להפריחם ולתי' השני דבטלטול ל"א מוקצה לתני שבת בלא"ה לא הוי ביטול כלי מהיכנו וז"ב וע"ש בתוס' :

מהר"ם

דף כו ע"א בגמ' סד"א משום צער בע"ח לערים ולסקי' וכו' פי' ס"ד שיעלהו קודם שיראה אם יש בו מום בהערמת מום כלומר על סמך לומר שבודאי ימצא בו מום קמ"ל דלא והוי רבותא אפי' לר' יהודה ומ"מ שייכא גם כן האי רבותא בפלוגתייהו לאשמועינן דאע"ג דאיכא הכא סברא להקל משום צער ב"ח אפי' הכי פליג ר"י ואמר כל שאין מומו ניכר וכו' ואסור להעלותו וק"ל : ברש"י ד"ה אין זה מן המוכן וכו' עד אלא לפי שמתירו בי"ט נראה כמתקנו דהוי ליה כדן דין וכו' נ"ל להגיה או דהוי ליה כדן דין דהא טעם דאין דנין בי"ט אינו מטעם דנראה כמתקן אלא משום שבות גזירה שמא יכתוב וכן התוס' שמביאים פי' רש"י כתבו או כדן את הדין : ברש"י בברייתא דגרים בה בכור תם וכו' ד"ה ואם לאו לא ישחוט וכו' עד וקנסא הוא משום דעבר ואסקיה לא ישחוט לא יעלה בהערמת שחיטה קאמר וכו' נ"ל להגיה אי נמי לא ישחוט לא יעלה בהערמת שחיטה קאמר וכו' ופי' אחר הוא דוק נ"ל :

דף כז ע"ב בגמרא בסוף שמעתין הכא במאי עסקינן במסוכנת ודברי הכל גירסא זו לפי פרש"י ליתא דהא פי' לעולם ר"ש היא וכו' ולדידיה א"א לגרום בגמ' ודברי הכל ועיין בר"ן שכתב שגירסא זו לפי סברת רב אלפס ולפי גירסא זו בבעלי חיים שמתו דהיינו בבהמה בריאה אפי' ר"ש מודה שאסורין ובמסוכנת אפי' ר' יהודה מודה שמותר כי פליגי בחולה מאתמול ומתה בשבת או בי"ט ומתני' איירי במסוכנת ולכך טעמא דקדשים לא יזיזנה הא דחולין שריא אפי' לר' יהודה וכ"ש לר' שמעון ודבר הכל היא וע"ש :

דף כח ע"א במתני' שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ פי' שיודע משקל הכלי או הקופיץ ושוקל בו בי"ט וכפרש"י לקמן בדף כ"ט ע"א בד"ה כדעבדין בחול במאזנים פעמים שאין הלימרא לפניו וכיון שיודע משקל כלי שוקל בו ע"ש וא"כ לא נצטרך לדחוק ולפרש כמו שראיתי מפרשים שלאחר י"ט הוא שוקל הכלי או הקופיץ : ע"ב בתוס' ד"ה רבינא וכו' עד אבל קשה מדשמואל אדשמואל כו' וי"ל דשאני שפוד דלאחר מלאכתו אין כאן תורת כלי עליו להכי אוסר שמואל דיש עליו תורת מוקצה וכו' דברי התוס' צ"ע דמה לי לר"ש אם יש עליו תורת מוקצה הא לר"ש לית ליה מוקצה כ"א בגרוגרות וצימוקים וכל הדומה להו ומה טעם שכתב דשפוד לאחר מלאכתו אין עמו תורת כלי יותר מכל הכלים ונראה שלפי פי' התוס' לא איירי שמואל בשפוד המיוחד לצלייה אלא כגון שנטל עץ וחדדו בראשו וצלה עליו והשתא א"ש דלאחר מלאכתו זורקו ואין עליו אח"כ תורת כלי כ"א כשאר קוץ בעלמא ולכך מודה בו ר"ש דיש עליו תורת מוקצה כי הוא דבר המזיק ואי לא מסתפינא אמינא דט"ס בספרים וצ"ל ולהכי אוסר שמואל דיש עליו תורת קוצים וכו' וכן פירשתי כוונת התוס' בדבור זה לתלמידי בישיבתי הרבה בכמות ובמעלות ועיין לקמן במה שכתבתי בדף ל"א ע"ב ד"ה ונפחת כו' כי שם הוכחתי דטלטול אבנים שאין עליהם תורת כלי אסורים לטלטל אף לר"ש ואחר זה מצאתי בטור א"ח סימן תקי"ח שכתב וז"ל שם לקח עץ שאינו מיוחד לשפוד וצלה בו בשר אסור לטלטלו אח"כ שאינו כלי וכ"כ שם הב"י על דברי הטור שכן נראה מדברי התוס' דהכא ושמחתי בדבריו שכוונתי לדעת הגדולים וגם הוספתי בו בהסברת לשוני שכתבתי לעיל בטוב טעם ודעת וכתב עוד הב"י וז"ל אבל רבינו ירוחם כתב דמאחר שאינו עושה מעשה כלי אלא מעשה קוץ בעלמא לא התירו לטלטלו אלא לצורך גופו וכ"נ סברת התוס' עכ"ל ונראה מדבריו שאפי' בשפוד המיוחד לצלות בו מיירי עכ"ל ב"י : ד"ה איכא בינייהו שפחות בסוף הדבור ולכך אינו סימן רק למתני' נ"ל להגיה ולכך אינו נותן סימן רק למתני' ור"ל שאמר וסימנך מתני' מלכתא דנתן סימן על מתני' ולא נתן ג"כ סימן על השמעתתא אלא ר"ל דשמעתתא יש מהן רב מלכיו ויש מהן רב מלכייא וגם לפי גירסת הספרים שלפנינו עכ"פ כך הוא כוונת התוספות :

חכמת שלמה

התירוץ ראשון ושום תלמיד מבעלי תוס' הגיה פי' זה וק"ל (עיין במהרש"א) : בד"ה ומנא לפני כו' כלום שאסורין דחיישינן שמא כו' כנ"ל והד"א : ע"ב רש"י בד"ה מקטע כו' את ה' הס"ד : בד"ה צריכין כו' לדרשא מותר כו' הד"א : תוס' בד"ה ונלף בחילות כו'. נ"ב דבור זה הוא גליון : בא"ד ועוד שטוען פירות כו' שפורין ביין מן כו' כנ"ל :

דף כו ע"א רש"י בד"ה ואם לאו כו' מן ועבר ואסקיה כו' עד דעבר ואסקיה נמחק הכל (עיין במהרש"א) : תוס' בד"ה בכור כו' הכי פירושו כל שאין מומו ניכר כו' מום קבוע מאתמול ור' שמעון כו' כנ"ל : ע"ב רש"י בד"ה חכמים כו' דיעבד קאמר כרב נחמן כו' כנ"ל : בד"ה ההיא דלעיל הס"ד : בד"ה אי נימא כו' מאתמול ניכר כלל כו' כנ"ל : בד"ה ואי דלא כו' כדכתיב ביום השמיני כו'. נ"ב פי' אסמכתא בעלמא : בד"ה ואדתו בשבת שנפלו כו' הד"א : בד"ה אי דאתזו בין השמשות הס"ד :

דף כז ע"א רש"י בד"ה אמרו הלכה כו' דבר זה ומפרש כו' כוותיהו והא כו' הד"א : בד"ה אמר ליה אביי לרב יוסף הס"ד : תוס' בד"ה אלא גמרו כו' דשרינן קדרות כו' כנ"ל : ע"ב רש"י בד"ה אלא טעמא כו' נקט ופרכינן כו' הד"א :

דף כח ע"ב רש"י בד"ה שפוד שפחות כו' השמועות שפוד הא דאמרן שפחות כו' כרבי אליעזר גומות כו' שנשרו בלורית כו' הד"א : תוס' בד"ה רבינא אמר כו' גבי כרכי דזוזי והכא כו' כנ"ל . וכ"כ פי' מתגלת העשויה לספינות לכסות פרקמטיא שבתוכן וזוזי הוא ספינות בלשון ארמי מצאתי בתשובת הגאונים רש"י :

הבא

דף כט ע"ב בד"ה שמואל הלכה למעשה כו' ופליג אברייתא ופליג ארב כו' עכ"ל ולפי זה תלמודא דקאמר השתא דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל מותר שמואל הלכה כו' ה"פ כיון דשמואל ידע ברייתא דקתני מותר כרב ואפ"ה פליג עליה ואמר דאסור ע"כ הלכה למעשה אתא לאשמועינן ודו"ק: **בד"ה** שלא יזכיר לו סכום כו' שלא יאמר לו תן לי אגוזים בו' פשיטים כו' עכ"ל עיין בזה בדברי הר"ן לדברי הרי"ף אבל דברי התוס' א"א לפרש כך אבל יש לקיים דבריהם כמ"ש המרדכי בשם ראבי"ה דמותר לומר תן לי בפשוט או בב' דאין זה סכום דסכום היינו סך הכל כך וכך כו' והא דאמרי' לעיל אין פוסקין דמים לבהמה היינו בדבר שאינו ידוע שיעור ממכרו כו' עכ"ל ע"ש וכה"ג כתוב בהגהות אשר"י בשם א"ז וצ"ל לפ"ז התוס' שהקשו לפרש"י דפשיטא דאסור היינו אסכום מדה לפי גירסת רש"י אבל אסכום מקח לפרש"י לאו פשיטא הוא דאסור דהא אדרבה קושטא הוא דשרי לדעת התוספות כפי ראבי"ה ובלא"ה נראה דל"ל כן דאסכום מקח דקאמר רשב"א מאי קשיא להו פשיטא דאסור דילמא הא אשמועינן רשב"א דפסיקת דמים אסור דה"כ אשמועינן מתני' לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר אבל אסכום מדה שפיר קשיא להו פשיטא דאסור ולא הוה פליג רשב"א למימר דשרי מיהו בתוס' פ' איזהו נשך כתבו כפי' הר"ן לדברי הרי"ף ע"ש ודו"ק: סליק פרק אין צדין

פרק המביא

תוספות בד"ה המביא כדי כו' ופעמים נמי דאסור לאפושי במשאו אע"ג דממעט בהליכה כו' עכ"ל ומלשון ופעמים נמי כו' משמע דמלתא אחריתא אתו לאשמועינן ואינו אלא הך מילתא נופה דלעיל וראיתי בספר מדויק דכצ"ל ופעמים נמי דאסור לאפושי בהליכה אע"ג דממעט במשאו כו' עכ"ל וכה"ג כתבו לקמן ודו"ק:

ח"א דף כט ע"א והביאום לפני גזברים כו' פרש"י והם לא הקדישום כסבורים שלא יכולין להקדים שאינו משלהם א"כ יכולים ה"ל גזל כו' עכ"ל וק"ק דא"כ למה הביאום לפני הגזברים שהרי הם נמי אינן יכולין להקדים שאינו שלהם וא"כ יכולין ה"ל גזל בעולה ויש לומר דה"ל יאוש ושינוי רשות ביד הגזברים דלכולי עלמא קונה ולא מקרי גזל בידם ומיהו ק"ק לבסוף שהודיעו למביאים אי אתם זקוקים לכך לפי שהכל ממילה בידכם ואינו גזל וגם הם הודו לזה אלא שאין רצונכו בכך שלא ליהנות משל אחרים כדפרש"י למה לא קבלוה הגזברים להקדש וא"ל יעשו לרבי רבים כדין גזל של רבים ויש לומר דלתומרא בעלמא עשו כן דנראה כעין גזל כיון דלא שמעו מתחילה בפירוש מהקונים ודו"ק:

דף ל גמרא זמנין דנפיל ואתי לאתויי תקטרי' כו' בסוגיא דר"פ שואל ליתא וכן נראה מפרש"י: **תוספות** בד"ה דהא תוס' יה"כ כו' ולא הוי אוכלין ממש עד חשיכה דהוי איסור דאורייתא ואעפ"כ קאמר מוטב כו' כל"ל וכ"ה בתוס' ישנים: **ע"ב** בד"ה עד מוצאי י"ט האחרון כו' כשחל ש"ת אחר השבת מלאכול אתרוג כו' עכ"ל הא דשרי אתרוג בי"ט האחרון טפי מסוכה עיין בתוס' פ' במה מדליקין ובפ"ק דסוכה: **בפרש"י** בד"ה אביי ורבא דאמרי תרוייהו כו' אבל עצי סוכה שאינו יכול להתנות עליהם תנאי זה שהרי ע"כ יבדל מהם בין השמשות משום דסתר אהלא כו' עכ"ל וה"ה דהאי תנאה דאינו בודל כל בהש"מ לא מהני בסוכה דעלמא דע"כ יבדל מהם בין השמשות משום דסתר אהלא אלא דמהני ביה תנאה כדאוקמינן לעיל דסיפא אתאן לסוכה דעלמא דהיינו שאם התנה עליה מבעוד יום שאם תפול למחר שיסיקנה כצ"ל לפי' ר"ת שכתבו התוס' בפרק במה מדליקין דמהני תנאי ביותר מכדי שיעור סוכה [א] היינו תנאה דלעיל אבל האי תנאה דאינו בודל כו' לא מהני ביה משום סתירת אהל דההא קאמר הכא אבל עצי סוכה כו' אתקצאי לז' כפר"ת ובסוכה דמצוה האי תנאה דלעיל נמי לא מהני משום דמה חג כו' ובנוי סוכה האי תנאה דלעיל נמי לא מהני משום דמה חג כו' מיהו תנאה דאינו בודל כו' מהני ביה דליכא ביה סתירת אהל זו היא שיטת רש"י אבל שיטת הרי"ף לגירסתו תנאה דאינו בודל כו' מהני בין בסוכה עצמה ובין בנויה והוא מסקנא דסוגיין דהא דקתני ואם התנה הכל לפי תנאו בהכי מתוקמא דקאמר איני בודל כו' ועיין בזה באורך בס' מלחמות ובר"ן וסיים בעל ס' מלחמות והא דקאמר השתא אבל עצי סוכה ליסנא דרב ששת נקט כו' וכבר הללנו הדעת הזה ולפי הנמלא בגירסא שלהם ואפשר שאפילו לפי גירסא שלנו דמוקי לה שמואל בסוכה דעלמא הכי סלקא במסקנא דאביי ורבא תרוייהו לתרולי כולה מתניתא ולאפוקי מדשמואל כו' עכ"ל וע"פ שיטה זו נראה שהוא כוונת התוס' שכתבו אמר רב מנשיא אמר שמואל סיפא אתאן לסוכה דעלמא כו' ה"מ למפרך דלמאי דס"ל כו' משום דאינו נשאר במסקנא עכ"ל דכל דיבור זה אינו בתוס' ישנים אבל דבריהם מיוסדים ע"פ שיטת הרי"ף כמ"ש ס' המלחמות דאף לגירסא שלנו האי שנויא דשמואל דקאמר סיפא אתאן לסוכה דעלמא אינו נשאר במסקנא אלא ההיא דקתני הכל לפי תנאו מתוקמא נמי באומר איני בודל כו' וע"פ דברים אלה סליקו דברי התוס' כהוגן בלי גמגום ומהרש"ל הבין דברי התוס' בדרך רחוק ודחוק ואין כאן מקום להאריך:

דף לא בד"ה תרתי לקולא קאמר כו' ור' יהודה דלא בעי תרתי נמי מרישא דר' יוסי ש"מ מדנקט כל שנכנסין לה בפותחת כיון דכולהו פותחת אית להו הכי אבעי ליה למתני ר' יוסי אומר אפי' בתוך תחום שבת עכ"ל ירא"ה דרש"י לא נחית הכא להך

קרני ראם [א] כ"ב ומדברי רש"י משמע דבנויי סוכה ל"מ תנאי דלעיל והיינו משום דכל שלא אמר שאינו בודל מהשב כגוף הסוכה א"כ כ"ש ביותר מכדי הכשר סוכה ל"מ התנאי כ"ז שלא אמר אינה בודל דהוי כגוף הסוכה ואפשר סובר רבינו דהא דל"מ תנאי בנוי סוכה כ"ז שלא נפל אבל בנפל מהני תנאי · ובחי' הארכתי:

חכמת שלמה

דף כט ע"א גמ' אף במועד עושה כן כו' אף בחול עושה כן כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה תנא אף כו' ביום ולמאן כו' הד"א. **ע"ב** תוס' בד"ה שלא יזכיר כו' תן לי אגוזים כו' פשיטים נ"ב וקשה דזהו אסור אפי' בלא חשבון הראשון וכן דעת הר"ן אלא עיקר כמו שכתב הרא"ש תן לי כך וכך אגוזים שיהיו עם מה שנתת לי ככר כדי להשלים לדינר ע"ש · שוב מצאתי כדברי התוס' שכן פסק האור זרוע וכן דעת הרי"ף נראה לי: הדרן עלך אין צדין פרק שלישי

המביא פרק רביעי

דף ל ע"א גמ' בעלים שבמוקצה גרסת גמ': **שם** לדרו בריגלא כו' · נ"ב עץ מפוצל בראשו וקושר בו משא ב' בני אדם ומכניס צוארו בין שני פצליו ומוטל על ב' כתפיו וקורין אותו בלשון אשכנז גבל"א וראשו של מטה ארוך וכשעומד לפוש מציגו בקרקע רש"י סוף פרק האומנים: **שם** ד' אמות ברה"ר נמחק: **תוס'** בד"ה זימנין כו' כי נפיל בגו מיא כו' כי נפיל לגווה הולך כו' כן הוא בס"א: **בד"ה** אין מטפחין כו' ולא נכירא דתיפוק כו' כצ"ל: **בד"ה** דהא תוס' יוה"כ כו' · נ"ב עיין ברא"ש פרק ב"מ: **בד"ה** מן הקרפף כו' · נ"ב שייך לקמן בדף ל"א ע"א: **ע"ב רש"י** בד"ה וכי תניא כו' להכניעם שם הס"ד: **בד"ה** ור' שמעון כו' אהלא הס"ד: **בד"ה** ועטרה כו' אוכריין סדינים כו' הד"א: **בד"ה** אביי ורבא כו' תנאי זה שהרי על כרחו כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה עד מוצאי כו' נאכל בשבת היה מוכן מי"ט לשבת והוי כעין נולד כו' כצ"ל: **בד"ה** אמר רב מנשיא בריה דרבא סיפא כו' מאי נמי למיפרך למאי דס"ל כו' כצ"ל. ונ"ב ה"פ המקשה דפריך מדברי רב מנשיא אמאי דאמר דסוכה דמצוה לא ה"ה דהוי מאי נמי למיפרך אמאי דאמר דבסוכה דעלמא מהני תנאה דהא המקשה ע"כ ס"ל הא דקאמר רבי עקיבא דעצי סוכה אסורין כל ז' ע"כ משום מוקצה מחמת איסור דסתירת אהל הוא וקרא אסמכתא בעלמא הוא דאי משום מצוה מ"ש מעטרה בקרמים כו' והלא בה אגוזים דשרי אלא משום דלית בהו סתירת אהל וא"כ מאחר דאיסורו מחמת מוקצה דסתירה לא משתכח תנאי בשום סוכה אפי' בסוכה דעלמא דהא נמי אית ביה סתירת אהל אלא משום דבמסקנא עצי סוכה אסורי כן ז' מקרא משום מצוה ולא משום סתירת אהל כמו שעלה על דעתו בטעות מש"ה לא הם למיפרך ודי לו בזה מה שפריך מצוה אמצוה שהוא קשה אף לפי האמת ודו"ק: **בד"ה** אבל עצי כו' ועל סיותר קאמר שאסור מטעם מוקצה כו' · נ"ב והמקשה דפריך מנויי סוכה אעצי סוכה לא ידע שיש חילוק בין יתר מכדי הכשר סוכה לכדי הכשר סוכה ומשני באומר איני בודל מהם כל בין השמשות דלא חיילא קדושה על נויי סוכה וכן על עצים היתרים על הכשר סוכה מהני בה תנאה אבל עצי סוכה כדי הכשר חיילא קדושה עלייהו על כרחו דבל תורה כל ז' ולא מהני תנאה והא דקאמר התם ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו ופריך למימרא דמהני בה תנאה כו' ומשני סיפא אתאן לסוכה דעלמא ובתר הכי פריך וסוכת החג לא מהני בה תנאה והתנן סיככה כו' לא בעי לשנויי הכל לפי תנאו על יתירות מכדי הכשר סוכה דהכל לפי תנאו משמע בכל הסוכה · תוספות פרק במה מדליקין:

דף לא ע"א תוס' בד"ה איבעיא להו כו' והכי פי' כל שסמוך לעיר וגם אית ליה פותחת כו' כצ"ל: **ע"ב תוס'** ד"ה אבל קרדום וקופץ וכו' . נ"ב גליון הוא מדברי אחרונים שקבלו מן הלאוינים: **בד"ה** ונפחת כו' דאתיא האי סתמא כר"ש כו' · נ"ב פי' הת"ק וכ"ש ר' מאיר ולא פליגי

מהר"ם

דף כט ע"א בגמ' הכא לא קעביד כדעבדין בחול דעבדי אינשי דמקרבי חמרא וכו'. נראה דה"פ הכא לא קעביד כעובדא דחול דבחול אין רגילות לומר מלא לי כלי זה במקח אלא במתנה או בדרך הלואה וא"כ כשאומר לו בי"ט מלא לי כלי זה אינו נראה כמקח אלא כמתנה בעלמא מאי אמרת כיון שנותן לו הכלי המיוחד למדה א"כ נראה שהוא מקח ולא מתנה זה אינו דעבדי אינשי אפילו כשנותנים אחד לחבירו בדרך מתנה לשתות דמקרבי ונותנים היין בכלי המדה וזה ר"ל במה שאמר דעבדי אינשי דמקרבי חמריה במנא דכילא ושתו: **ברש"י** ד"ה הכא לא קעביד וכו' עד אלא בדרך הלואה או מתנה ואע"ג דמיוחד למדה עבידי אינשי דמקרבי חמרא וכו' הכל דבור אחד ובכל שמעתין משמע דמלא לי כלי זה פירושו שהלוקח אומר למוכר מלא לי כלי זה שלך ועל כלי של מוכר הוא אומר שימלאנו לו: **ע"ב בגמ'** דביתהו דר"א נהלא קימחא אגבא דפתורא אמר רב אשי הא דידן וכו' ורמי בר חמא מריה דעובדא ואי לאו דחזיא וכו' הענין מוכיח דרב אשי לא בא לאשתעויי דמאחר שרמי בר חמא היה בעל מדקדק במעשיו א"כ יש לסמוך על אשתו שהיא בתו להחמיר דכ"ש אם לא היה מדקדק במעשיו כ"כ היה ראוי לסמוך על אשתו להחמיר לעשות שינוי אלא שבא לומר שיש לסמוך על אשתו שאפי' בשינוי מועט כזה די ויש להתיר הואיל שודאי רמי בר חמא היה נוהג כן והוא היה מדקדק במעשים א"כ בודאי הוא היתר גמור וזה יסתייע לסברת הרא"ש דס"ל דלמסקנא דשמעתין בעינן עכ"פ שינוי מעט ע"ש וק"ל: **בתוס'** ד"ה שמואל הלכה למעשה וכו' ולפי זה לא פליג שמואל ארב וכו' ר"ל איכא למימר דלא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא והא דאמר רב מותר לא למעשה אמר אלא לדינא דאי חזינן לאינש דעביד לא מחינן בידיה אבל לדברי הגמ' פליגי רב ושמואל בהלכה למעשה ואע"ג דתנא בברייתא דבי שמואל מותר מ"מ קאמר שמואל דהלכה למעשה יש לאסור ופליג ארב: **בא"ד** משום הברכה ר"ל דעכ"פ צריך שיעור מ"ג ביצים והוא שיעור חלה דאל"כ הוי ברכה לבטלה וכן בפסח וכו' וצריך לעשות פחות מכשיעור וכו' נ"ל דאין ר"ל פחות מכשיעור חלה אלא ר"ל פחות מכשיעור אותו כלי שמודד בו בחול למצות אם הוא גדול יותר משיעור חלה ואם הוא קטן ואין בו כ"א כשיעור חלה שא"א לפחות אזי יוסיף עליו ועכ"פ לא ימדוד במדת החול מדה מצומצמת כמו שמודד בחול כמו שמפ' אח"כ: **ד"ה** אצל חנוני הרגיל אצלו בין הוא נכרי כו' שלא כדברי הגמ' שהביא הרא"ש והר"ן ע"ש: **ד"ה** שלא יזכיר לו סכום מדה כו' ע"כ נ"ל כר"ח דגרים סכום מנין וקאי אלעיל וה"פ דילך אדם אצל חנוני וכו' כצ"ל אבל ר' שמעון אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח שלא יאמר כבר נתת לי כך וכך תן לי עוד כך וכך להשלים דינר כצ"ל דלפי סברת התוס' שהקשו אפירושו של רש"י פשיטא לא יתכן גירסת התוס' שלפניט דא"כ עדיין תקשה לן פשיטא במכ"ש אבל מדברי האלפסי נראה דכשאומר תן לי בדינר או בשתים אינו אסור עד שיחשוב סך הכל עם מה שנתן לו כבר שזה מקרי סכום מקח וכן משמע מדברי הגהות אשר"י שכותב בשם א"ז וכן המרדכי אבל הר"ן יישב דברי האלפסי בסיגנון שכתבתי בפי' התו' ועכ"פ כוונת התוס' א"א ליישב באופן אחר כי אם כאשר כתבתי דהא הקשו לעיל פשיטא דאסור וק"ל:

המביא פרק רביעי

תוס' בד"ה המביא בסופו ופעמים נמי דאסור לאפושי בהליכה אע"ג דממעט במשאוי כיון שאין משנה וכו' כנ"ל להגיה והוא מה שכתבו לקמן בד"ה דמליא בחצבא רבה כו' דאע"ג דכשממלא בחצבא זוטא הוי ממעט במשאוי כיון דמפיש בהלוכא ושינוי נמי ליכא דבחול נמי זמנין דממלא חצבא זוטא לכך אסור לאפושי בהליכה:

דף ל ע"א בגמ' זימנין דנפיל ואתי לאתויי נ"ל דל"ג זה בגמ' דלשון זה לא שייך כ"א גבי שבת דאסור ד' אמות ברה"ר משא"כ בי"ט וכן בספרים אחרים אינו וגם רש"י לא הזכירו: **ברש"י** ד"ה תבנא סריא וכו' עד ופתמיה לעצים ולא לאכילה והיינו לאו לאוצר כצ"ל: **בתוס'** ד"ה זימנין דמטמיש בהו מיא וכו' עד הולך לאיבוד וכו' ר"ל דאיסור דיין שהוא אסור משום תולדה דדש לא שייך כ"א בשסוחט היין לתוך הכלי אבל כשסוחטו לארץ והולך לאיבוד אין בו איסור סחיטה: **ד"ה** דהא תוס' יה"כ וכו' לשון התוס' הוא מגומגם ונ"ל לגרוס כן משמע דיש שיעור לתוס' יה"כ דהא ודאי לא היו אוכלין ממש וכו' עד ואל יהיו מזידין ותוס' זה לא הוברר השיעור ולכך יש ליזהר ולהפסיק מבעוד יום ר"ל קודם בין השמשות ועיין בדברי הרא"ש פרק בתרא דיומא ובטור א"ח סימן תר"ח: **ע"ב בתוס'** ד"ה עד מוצאי י"ם כו' עד אם היה נאכל בשבת היה י"ם מכין לשבת כן נ"ל לגרוס כיון שבא עתה ראויות שלו לשון ראויות ר"ל שאתמול לא היה ראוי לאכול והיום נעשה ראוי ודומה כאלו נולד: **בא"ד** ומזה הטעם יש נזהרים כשחל שמחת תורה וכו' צ"ל דגבי אתרוג לא שייך לומר מגו דאתקצאי לבין השמשות דמוצאי שמיני דשמא עדיין יום הוא והוא ספק שביעי אתקצאי לכולי יומא דתשיעי משום דאתרוג אין מצותו כל היום ולא היה ראוי לברך בו בבין השמשות של מוצאי שמיני משא"כ בסוכה דמצותו כל היום ואי אתרמי ליה סעודה בין השמשות היה צריך לאכול בסוכה ולכך אמרי' בה מגו דאתקצאי וכו' ולכך אתרוג אינו אסור בתשיעי רק כשחל התשיעי דהיינו שמחת תורה אחר השבת מטעם שלא יהא שבת מכין לי"ט ועיין בתוס' בסוכה דף י' ד"ה מוצאי י"ם האחרון דשם פסקו התוס' בע"א: **ד"ה** אמר רב מנשיא [בריה דרבא] (אמר שמואל) סיפא אתאן לסוכה דעלמא וכו' דברי התוס' בדבור זה תמוהים מאד וא"א ליישבם ע"פ שיטת פירש"י בהלכה זו ונ"ל דדבור זה ס"ל בפי' ההלכה כשיטת הרי"ף והרמב"ן בספר מלחמות שהשיב על דברי בעל המאור ואע"ג דלפי שיטת הרי"ף אינו גורס בגמ' שינויא דשמואל דאתאן לסוכה דעלמא הלא כתב הרמב"ן בסוף דבריו שם דאפשר דאפי' לגירסת הספרים דגרסי שינויא דשמואל סלקא במסקנא כסברת הרי"ף ולפי שיטתם פי' ההלכה כן דשמואל מוקי הברייתא בסוכה דעלמא אבל בסוכה דמצוה לא מהני בה תנאה ופריך עליה וסוכה דמצוה לא והתני' וכו' אביי ורבא דאמרי תרוייהו ר"ל דאינהו אתו לסתור שינויא דשמואל ולעולם בסוכה דמצוה נמי מהני תנאה כמו גבי נויי סוכה ודוקא באומר איני בודל מהם כל בין השמשות דאז לא חל שום קדושה לא על הנויין ולא על עצי הסוכה דתנאי דאיני בודל וכו' מהני נמי בעצי סוכה דהוי כאלו אמר והתנה שסוכה זו לא תהא סוכה דמצוה כלל ולכך לא חל על העצים שום קדושה אבל אם לא התנה בלשון זה אלא שאמר מערב י"ם אני מתנה עתה דכשיפלו הנויי סוכה או כשתפול הסוכה אשתמש בעצים או אאכול פירות הנויין לא מהני בהם אותו תנאי דהואיל וחל עליהם שם קדושה שעה א' אתקצאי כל שבעה בין בעצי סוכה בין בנויי סוכה והיינו דמסיים אבל עצי סוכה ר"ל וה"ה נויי סוכה וחד מנייהו נקט דחלה קדושה עלייהו כשלא התנה עליהם בלשון זה דאיני בודל מהם אתקצאי לשבעה והשתא במסקנא הדר משינוייה דשמואל דסיפא אתאן לסוכה דעלמא אלא דקאי אסוכה דמצוה וכגון דקאמר איני בודל מהם כל בין השמשות ולכך קתני בברייתא ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו כמבואר הכל באריכות בפירוש הר"ן והרמב"ן ז"ל והשתא יתיישבו דברי התוס' שפי' ע"פ שיטה זו וכתבו דהשתא משינוייא דשמואל דמוקי הברייתא דקתני ואם התנה הכל לפי תנאו אתאן לסוכה דעלמא וקאי אדברי ת"ק דברייתא דהוא ר"י דאית ליה מוקצה וס"ל אפילו אם נפלה הסוכה בי"ם אסורה מטעם מוקצה אבל אם התנה ואמר לכשתפול ממחר יסיקנה ה"ז מותר הוה מצי למפרך דלא שני שמואל מידי דהא האי מוקצה הוי מוקצה מחמת איסור דבין השמשות היתה אסורה מחמת איסור דסתירת אהל ובמוקצה מחמת איסור לא אשכחנה דמהני ביה תנאי דבשלמא כמוקצה משום דלא הוי דעתיה עליה מעי"ט כמוקצה דכולה מכילתין כגון יוני שובך או עצים דלא קיימי להסקה כשמתנה מבעוד יום שרוצה ליטול מהם למחר אזיל מוקצה אבל במוקצה מחמת איסור דע"כ הוא אסור בו בבין השמשות אין סברא שיועיל ביה תנאה והא דלא פריך גמרא כן אשנויא דשמואל דמוקי לה בסוכה דעלמא משום דאינו נשאר האי שינויא במסקנא דלמסקנא דאביי ורבא לא קאי אסוכה דעלמא אלא הא דקתני ואם התנה הכל לפי תנאו קאי אסוכת מצות דחג וכגון שהתנה ואמר איני בודל מהן כל בין השמשות דלא חיילא עלייהו שום קדושה כלל ולכך מותרת לכ"ע וכ"ת מ"מ סוף סוף אית בה איסור מוקצה מחמת איסור דסתירת אהל לר"י י"ל דאין ה"נ לרבי יהודה אינה ניתרת ע"י תנאי זה בי"ט משום דאסור מטעם מוקצה דמחמת איסור דאיתקצאי בבין השמשות אלא דמהני האי תנאי להתיר בחה"מ אבל אם לא התנה היתה אסורה כל ז' ימי החג כדקתני ושוין בסוכת החג בחג שאסורה ר"ל לכל ימי החג אבל אי קאי אסוכה דעלמא ע"כ צ"ל דקאי אדברי ת"ק דאיירי בי"ם דבחה"מ לא שייך לאסור מטעם מוקצה מחמת איסור והואיל ולא נשאר שינויא זה דמוקי לה בסוכה דעלמא במסקנא לא רצה גמ' למפרך עליה אלא נקט האמת דפריך להוכיח שאפי' בסוכת מצוה מהני בה תנאה כן נ"ל ביישוב דברי התוס' ודו"ק היטב: **ברש"י** ד"ה ור' שמעון מתיר וכו' ולקמן פריך ליה והא קא סתר אהלא הוא סוף הדבור ואח"כ מתחיל דבור אחר שאסורים אפי' בחול של מועד וכו' וקאי אמה דקתני בברייתא ושוין בסוכת החג בחג שאסורה: **בתוס'** בד"ה אבל עצי סוכה וכו' וקשה דמשמע הכא דמה שעצי סוכה אסורים היינו מטעם מוקצה וכו' התוס' לא ס"ל כדמשמע מפירש"י דהא דקאמר אבל סוכה דחיילא קדושה עליה אתקצאי לשבעה היינו שע"י קדושה זו אתקצאי לז' ואסורים מטעם הכתוב חג לה' דהכי משמע מלשון רש"י דכתב וע"י קדושה זו הוקצה לשבעה אלא ס"ל לתוס' דאתקצאי לשבעה היינו מטעם מוקצה דמחמת מצוה וכיון דמצות סוכה נוהג כל ז' הוי כולהו כיומא אריכתא ואסור כל ז' מטעם מוקצה דאתקצאי למצוה ואיסור זה הוא מדרבנן ועיין בתוס' בשבת דף כ"ב ודף מ"ה ובסוכה ד' י' ושם בשבת דף הנ"ל מבואר יותר באריכות סברת המקשה והמתרץ בשמעתין: **ד"ה** כל אחת ואחת וכו' עד ולא פליגי רב ורב אסי אלא בשאר ימים ר"ל בהנהו אתרוגים שהפריש לשאר ימים אבל באתרוג שהפריש ליום ראשון לכ"ע אסור כל יום ראשון מטעם דמגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא:

דף לא ע"א ברש"י ד"ה תרתי לקולא וכו' עד ור"י דלא בעי תרתי נמי מרישא דר"י ש"מ וכו' עד הכי אבעי ליה למתני ר"י אומר אפי' בתוך תחום שבת י"ל אימא לעולם ר' יהודה תרתי בעי סמוך ופותחת

מלתא דודאי איצטריך למתני כל שנכנסין דאל"ה הוה איצטריך אפילו בתוך התחום לגופיה למשרי בפותחת ברחוק ולא לדיוקא למשרי בלא פותחת בסמוך כפרש"י ומנלן תרתי לקולא לר' יוסי אלא דאי משום הא מ"מ מלת פותחת לא ה"ל למתני אלא דהכי הל"ל כל הקרפיפות שנכנסין לו ואפי' בתוך תחום שבת וק"ל : תוס' בד"ה אבעיא להו כו' והקשה השר מקוצי כו' דהשתא ללישנא קמא דר' יהודה דבעי תרתי כו' ותירץ דע"כ לא מצינן כו' ת"ש מדקתני ר"י כו' עכ"ל לפי שדברי התוספות שלפנינו מגומגמים בלשונות כפולות אמרתי לכתוב מה שנראה לנו מדבריהם כפי מה שראינו בתוספות ישנים והוא שנראה לפי דרכו דאי הוה תני אם יש לו פותחת אע"ג דהשתא איצטריך ואפילו בתוך התחום לגופיה מ"מ הוה דייקינן מיניה נמי שפיר דשרי בסמוך בלא פותחת דהכי משמע לישנא אם יש לו פותחת כו' דלא פליג ר' יוסי בהא דשרי ר"י סמוך בלא פותחת אלא דאתא לטפויי למשרי רחוק בפותחת אבל השתא דתני כל שיש לו פותחת כו' ממשמעותיה לא הוה דייקינן למשרי סמוך בלא פותחת דאדרבה כל משמע נמי סמוך ולהכי אצטריכו התוספות לדייק בדברי הפסטן למשרי סמוך מדאיצטריך לסיומי ואפילו בתוך התחום דלגופיה לא איצטריך דכיון דקתני כל כו' משמע נמי רחוק ויתיישב לפי דרכו מה שמקשים בהיפך דנימא כיון דללישנא בתרא סגי לרבי יהודה בחדא קאמר לר' יוסי דלא סגי בחדא מכ"ש ללישנא דבעי ר' יהודה תרתי דנימא לר"י דלא סגי בחדא די"ל ללישנא קמא דהא בעיין ידע ג"כ זאת הסברא כיון דללישנא קמא רבי יהודה איירי בפותחת א"כ דלא הוה מסיים ר"י ואפי' בתוך התחום ידעינן דמהני ברחוק בפותחת דכל הנכנסין כו' משמע נמי רחוק מש"ה אית לן למימר טפי דאתי לדיוקא למשרי סמוך בלא פותחת אבל ללישנא בתרא דר' יהודה איירי בלא פותחת ע"כ ואפי' בתוך התחום לגופיה אתי ולא לדיוקא אתי למשרי סמוך בלא פותחת דא"כ ה"ל למתני אם יש לו פותחת כו' אלא דנקט כל הנכנסים כו' דאפילו בסמוך בעי פותחת ולהאי לישנא בתרא כיון דקתני כל כו' לא הוה איצטריך לסיומי ואפי' בתוך התחום אלא דע"כ אית לן למימר הכי דניחא ליה למתני מפורש מאי דבעי לטפויי בהא דקתני כל כו' והפסטן השיב לו דודאי הא קושיא הוא ללישנא בתרא דלא הוה איצטריך למתני ואפי' בתוך התחום דללישנא קמא א"ש דאתא לדיוקא למשרי סמוך בלא פותחת ומדלא קתני אם יש לו פותחת דהוה משמע הכי כמ"ש ע"כ רבי יהודה איירי בפותחת להכי קאמר כל שיש לו פותחת כדבריך אפי' בתוך התחום כל זה ראינו מתוך דברי התוספות שלפנינו ומתוספות הישנים ודו"ק : **בא"ד** ולא משמע הכי לקמן מתוך פרש"י עכ"ל ור"ל לפי דרך השר מקוצי שכתב דאי הוה מיירי ר' יהודה בלא פותחת לא ה"ל למתני כל כו' אלא אם יש לו כו' ומפרש"י לקמן לפי דעת הפסטן לא משמע הכי דהא קשיא לפרש"י דר"י איירי בלא פותחת ואפ"ה קתני כל כו' וק"ל : **ע"ב** בד"ה ונפחת נוטל כו' ולא מצי למימר דברי ר"ש דדלמא ס"ל כר"מ דאף פותח לכתחלה כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בתוספות ישנים ור"ל דת"ק דקאמר נוטל ממקום הפחת היינו משום דלית ליה מוקצה כר"ש מ"מ לכתחלה לא יפחות משום דהוי סתירת אהל מיהא מדרבנן ור"ש אפשר דס"ל בהא נמי כר"מ דאפילו משום סתירת אהל ליכא ולהכי לא מצי למתני דברי ר"ש וק"ל : **גמ'** איני והאמר רב נחמן הני לבני כו' ודאי אקצינהו כו' אע"ג דת"ק דמתני' לית ליה מוקצה כר"ש מכל מקום ר"מ לא אשכחן דמתיר מוקצה ואי נמי דאית ליה דלית בפתיחת סתירת אהל מדרבנן מכל מקום טלטול מוקצה אית ביה ומשני דטלטול מוקצה מותר ביום טוב משום אוכל נפש ובשבת אסור אפילו טלטול מוקצה כמ"ש התוס' ומיהו לר"מ ודאי [א] דאכילת מוקצה אפי' ביום טוב אסור אלא דהפירות דהכא אינן מוקצין דהא אית ליה פותח לכתחלה :

דף לב שם חזי לקבולי ביה פשיטי כו' והכא ליכא למפרך כיון דלא חזי כלל בי"ט פשיטא דאסור כדפריך לקמן גבי פחמין דהכא טובא אשמועינן דתורת כלי עליו אע"ג דעדיין לא נצרף באש ולאפוקי מר"י דבעי בכלי חרס משיצרפו וק"ל : **ע"ב** תוספות בד"ה וקטמא שרי כו' ועי"ל דה"פ וקטמא שרי כגון שגבלו מעי"ט ושרי בלא ליירוה עכ"ל כצ"ל וכ"ה בתוספות ישנים וק"ל :

ח"א דף לב ע"ב עתירי בבל יורדי גיהנם כו' פרש"י שאין מרחמין לעשות צדקה עכ"ל וכדאמרינן פ"ק דב"ב וצדקה תציל ממות שתי צדקות הללו כו' אחת שמצלת מדינה של גיהנם דכתיב ביה יום עברה וגו' : **כל המרחם** כו' מלשון הכפול דרים ונתן לך רחמים דהיינו שיתן לב לרחם על אחרים לענין צדקה כמפורש פרק שואל ע"ש ועד"ז אמר הכתוב מהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד לפי שתלה הכתוב רחמי שמים עלינו ברחמים שלנו על עניים ליתן צדקה התפלל דוד מהר יקדמונו רחמיך מצרחמים שלנו על עניים כי דלונו מאד מליתן צדקה עד שתרחם עלינו מקודם לתת לנו שנזכה לרחם עליהם ונקט במלתיה זרעו של אברהם כו' במקום לאבותינו דבאברהם מפורש מדת הצדקה כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' : **עולם חשך** וכו' על דרך שאמרו פרק יום הכפורים גבי מן למען ענותך וגו' אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל ה"נ מי שמצפה לשלחן אחרים כאלו אינו רואה ואוכל דהיינו יום חשך וגו' וכה"ג יש לדמות לאין לו פת בסלו כמ"ש שם ורב חסדא שאמר דחייו אינן חיין סמך נמי אהאי קרא יום חשך וגו' דומה ליום המיתה שקרוי יום חשך : **שלשה** חייהן אינן כו' המצפה כו' בפ' ע"פ חשיב ג' אחריני ושם מפורש בתוספות : **ומי** שאשתו מושלת כו' כמ"ש ומוצא אני מר ממות את האשה וגו' כמפורש פרק הבע"י : **ומי** שיסורין מושלין כו' דמי שמושל ביסורין כמ"ש הא"ש בפ' הפועלים דאזורתא א"ל אתי וכיפי כו' בגמרא א"ל זילו כו' מיקרי יסורין של אשה משא"כ שיסורין מושלין בו דלא הוה יסורין של אשה וק"ל : סליק פרק המביא וסליקו להו מסכתא ביצה

דף לג גמרא אין סומכין את הקדרה בבקעת כו' לפי שלא נתנו עצים אלא להסקה כו' אפילו למאי שכתבו התוספות דלכ"ע שרינן טלטול מוקצה משום אוכל נפש היינו לסלק המוקצה כגון גריפת תנור ופחיתת הלבנים התירו משום אוכל נפש אבל להשתמש בדבר מוקצה כסמיכת קדירה בבקעת וכחיזרא ודאי אסור לטלטל דתשמישו וטלטולו זהו כעין אכילתו דאסור ובזה יתיישב מה שמקשים לפרש"י שפירש דהך הלכתא ברטיבא אסור איקבע כרב דאית ליה מוקצה כר"י ובפרק מפנין אמרינן אמר רב הונא בשר תפל מותר לטלטלו ופריך והא רב הונא תלמיד דרב ורב כר"י סבירא ליה ומשני באכילה סבר לה כר"י במוקצה לטלטל סבר לה כר"ש די"ל לומר דהתם הוה טלטול ממש ובההיא סבר לה כר"ש אבל טלטול שהוא להשתמש דזהו כעין אכילתו בההיא סבר לה כר"י ועי"ל דלרב הונא דהוה נמי תלמיד דרב מחלק תלמודא הכי התם אבל שאר תלמידי דרב קאסרי בטלטול נמי כר"י ובהדיא קאמר הכי התם לרב חסדא וק"ל : **תוס'** בד"ה דרש רבא כו' ודוחק הוא לומר דתלמודא קיימא דלא כהלכתא כו' עכ"ל אין זה מדוקדק דהא רבא קאמר לה וקושטא דמלתא הוא דרבא סבר כר"י כדמסיק ואין לחלק ולומר דרבא אית ליה דוקא בשברי כלים דהיינו נולד כר"י אבל במוקצה סבר כר"ש דא"כ מאי קפריך מההיא דשדי מעיה לשונרא אלא ע"כ דרבא אפילו במוקצה אסור כר"י כדמוכח בפרק נוטל כמ"ש הרא"ש בסוף מכילתין ע"ש ולשון תוספות ישנים ניחא דאדלעיל שכתבו דהך הלכתא רטיבא אסירא אפילו כר"ש איקבע כתבו וכן הא דאמר רבא אסור ליטול אוד כו' מודה ביה ר"ש משום דהוי כמתקן מנא ומסברא דנפשייהו קאמרי הכי לאוסרו אפי' לדידן דאית לן כר"ש מיהו רבא ודאי דמצי אמר מלתיה כר"י משום מוקצה ודו"ק : **בד"ה** ושדי מעיה כו' לפי שאין דרך בני אדם לאכול בני מעיים ביום טוב דבלאו הכי כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בתוס' ישנים דבחול הוי מוכן לאדם דדרכן של בני אדם לאוכלן בחול והשתא הוי דומיא ממש להיא דנבילה דבחול הוה מוכן לאדם ומשמתה ביום טוב מוקצה לאדם וק"ל : **ע"ב** בד"ה פטור אבל אסור קא כו' וה"פ דרב יהודה משיב לרב כהנא פשיטא כו' עכ"ל פירוש לפירוש דרב יהודה דלא ידע אכתי לפלוגי בין רכין וקשין וכולה ברכין קמיירי השיב לרב כהנא מסברא דרכין מותר אי נמי דידע נמי הך חדא דקתני קוטמו ומריח וא"כ ע"כ הך דקתני ולא יקטמנו דפטור אבל אסור ע"כ נשנית בטעות מסברא א"נ מהך דקתני קוטמו ומריח ע"כ מותר לגמרי הוא וכ"ש דהך דקתני חייב חטאת דנשנית בטעות וא"ל רב כהנא דמצינן לשנויי לך דההוא דלא יקטמנו איירי בקשין דהשתא לפי הסברא לא תוכל לומר שהיא נשנית בטעות והיא דקוטמו להריח אינה סותרת דההיא איירי ברכין ואת אמרת אפילו בקשין כדאמר מפסח ויהיב אלותא כו' ומ"מ רבי יהודה כו' ובתוספות ישנים מסיים ורב יהודה לא חש להשיב דסבר כרבנן דשרו לכתחילה והך ברייתא כר"א כדמסיק עכ"ל ודו"ק :

דף לד בפרש"י בד"ה עומד אדם על המוקצה כו' כגון אחזי ולא אחזי כו' עכ"ל ותלמודא התם דבעי לאוכוחי דאין מוקצה לחצי שבת מברייתא דהיה אוכל בענבים והותיר כו' ולא ידע הך סברא דמסיק התם. כגון אחזי ולא אחזי ה"ה דאהך מתני' דהכא דקתני עומד אדם על המוקצה כו' ה"מ לדקדק הכי ה"ד אי דחזי ל"ל הזמנה אי דלא חזי כי אזמין להו מאי הוי כו' כדדייק התם אברייתא אלא דהברייתא מפורש ליה טפי דאיירי בכה"ג וק"ל : **ע"ב** תוספות בד"ה הא בשאר שני שבוע לא דשבת כו' כמו אם הכניסן דרך שערים עכ"ל מהרש"ל הגיה דצריך להיות דרך גגות וקרפיפות עכ"ל ואין צריך וכי לא סגיא בלאו הכי דבלא ראיית פני הבית כלל כגון בשדה שבת נמי קבעה כההיא דתינוקת אבל ר"ל דכללא דשמעתין דשבת קובע אף בלא ראיית פני הבית כלל כגון בשדה כאילו הכניסן דרך שערים לבית דבכולה שמעתין אית לן למימר הכי דהא לרבי יוחנן דאמר לקמן דשבת קובע בדבר שנגמר מלאכתו לא נפקא לן מינה אלא בלא ראיית פני הבית וה"נ הכא למאי דמוקמינן מתני' דשבת קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו כר"א ע"כ נמי בלא ראיית פני בית דהא לר"א חצר נמי קובע אפילו בדבר שלא נגמר מלאכתו כדקתני רבי נתן לא כשאמר ר"א יגמור בחצר אלא חוץ לחצר ואע"ג דחצר אינו קובע ביוצא אחר כך חוץ לחצר ה"נ שבת אינו קובע למ"ש בדבר שלא נגמר מלאכתו לחד הירוץ של התוס' לקמן ודברי התוס' לקמן אמימרא דר"י שכתבו וא"ת ומאי כ"מ כיון כו' הם בעצמם דברי התוס' דהכא ושפת יתר כתבו לקמן ובתוס' ישנים אינו :

קרני ראם [א] כ"ב עיין שבת דף מ"ד ע"א דר"מ ל"ל רק מוקצה מחמת איסור וגם זה בדאדחי' בידים ואם שרגינהו הוי כדחי' בידים ודאי אית ליה מוקצה :

מהר"ם

ופותחת ואי לא קתני בדברי ר' אלא ר"י אומר אפי' בתוך תחום שבת ותו לא ה"א דר' ס"ל דהכל תלוי בפותחת בין רחוק בין קרוב ואפי' בסמוך בעי פותחת ולכך הוצרך למימר כל שיש לו פותחת ולסיים במלתיה ואפילו בתוך תחום שבת למימר דלא בעי פותחת אלא למשרי ברחוק אבל בסמוך לא בעי פותחת וי"ל דרש"י אינו ר"ל דלא לתני כלל אפי' הוא בתוך תחום שבת אלא ר"ל דאם איתא דר"י נמי איירי בפותחת לא היה לו לר"י להתחיל מלתיה בתחלת דבריו בפותחת כיון דר' יהודה נמי בעי פותחת אלא הכי הל"ל ר"י אומר אפי' בתוך תחום שבת כיון דאית ליה פותחת וכיון דפתח ר"י תחלת דבריו בפותחת משמע דר"י לא בעי פותחת ומ"מ סברת רש"י הפוכה מסברת התוס' כמו שתראה מדבריהם : **בתוס'** ד"ה איבעיא להו וכו' עד ומדר' יוסי נשמע לר"י עד הל"ל אם וכו' י"ל אי קתני אם נכנסים בפותחת אפי' בתוך תחום שבת ה"א דה"ה בסמוך נמי בעי פותחת מאי אמרת א"כ לתני אם נכנסים בו בפותחת לחוד ה"א דקאי דוקא אסמוך כמו ר"י ולא ארחוק אבל השתא דקתני לישנא דכל הנכנסים ע"כ הא דמסיים במילתיה אפילו בתוך תחום שבת לאשמועינן הא בסמוך לא בעי פותחת דאל"כ ל"ל לסיומי אפי' בתוך תחום שבת דאי משום לאשמועינן אפי' ברחוק הא מלישנא דכל הנכנסים וכו' נפקא. כמו שכתבו התוס' לעיל מזה בסמוך וי"ל דהתוס' ס"ל דלאו דוקא מלישנא דכל שמעינן בין רחוק בין קרוב דה"ה אם הוה תני אם נכנסים בפותחת הוה שמעינן נמי דס"ל דהכל תלוי בפותחת לחוד בין רחוק בין קרוב דאל"כ אלא להוסיף ולהחמיר אדברי ר"י בא ולומר דסמוך לא מהני אלא כשנכנסים בו בפותחת א"כ הל"ל ר"י אומר עד שיש לו פותחת או לשון אחר דמשמע מיניה דתרוייהו בעי וק"ל : **ע"ב בתוס'** ד"ה אבל קרדום וכו' מתוך לשון דבור זה מוכיח שאינו מגוף התוס' וגליון הוא : **ד"ה** ונפחת כו' עד לכן נ"ל דאתיא האי סתמא כר"ש דלית ליה מוקצה וכו' י"ל א"כ אפי' ת"ק דמתני' ל"ל מוקצה א"כ מאי פריך בגמ' איני והאמר רב נחמן הני לבני וכו' שרגינהו ודאי אקצינהו ופרש"י ומתני' נמי נתסר מדרבנן שהרי מטלטלן וע"כ ר"ל שיהיו אסורים לטלטל משעם מוקצה ומאי פריך הא אפי' ת"ק דמתני' ל"ל מוקצה לפי' התוס' וצ"ל דמטלטל אבנים שאין עליהם תורת כלי כלל אפי' ר"ש מודה דאסורים לטלטל וע"ל בתוס' דף כ"ח בסוף ד"ה רבינא אמר מידי דהוי אקוץ ברה"ר : **בא"ד** וא"ת מאי קאמר לעיל בריש מכילתין וכו' עד ולא מצי למימר דברי ר"ש דהא ס"ל אף פותח לכתחלה וכו' צ"ל דס"ל אף פותח לכתחלה וכו' ור"ל כיון דמתני' איירי בב' בדין אם הפירות אסורים משום מוקצה וגם אם מותר לפתוח לכתחלה והנה הת"ק בדין מוקצה ס"ל כר"ש אבל לא מצי למתני דברי ר"ש דדלמא ר"ש בעצמו ס"ל בדין הפתיחה כר"מ דמותר לפתוח אפי' לכתחלה דהא ר"ש ור' יהודה לא פליגי כי אם בדין מוקצה ולא איירי בדין פותח כלל והיינו מה שסיימו התוס' בסוף דבריהם אבל לעיל ניחא וכו' דלא מיירי אלא במוקצה וכו' :

דף לב ע"ב בתוס' ד"ה וקטמא שרי עד קטמא אבל עפר אסור משום גזירה שמא ימרח ועיין באשר"י : **בא"ד** ועוד י"ל דה"פ וקטמא שרי כגון שגבלו מעי"ט וכו' וי"ל א"כ אפי' מים גמור נמי וי"ל דר"ל הא דקאמר וקטמא שרי היינו כגון שנתן עליו מים מערב י"ט ונתינת מים זהו גיבולו והוי כאלו נתגבל מעי"ט מה שאין כן בטיט ותירוץ זה [illegible]

דף לג ע"א בתוס' [illegible]

דף לד ע"א [illegible] להניחם

חכמת שלמה

אלא בפותחת לכתחילה משום דדומה לבנין או משום טירחא : **בא"ד** דברי ר"ש דהא ס"ל כר"מ כצ"ל :

דף לב ע"א גמ' עטורות באהל המת וטמאות בטמא הזב כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה תוקכן כאור בגמ' כו' הד"א : **בד"ה** וממאי דס"ל לרבי מאיר בנר כשאר כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' ומי שיסורין מושלין בגופו כו' · נ"ב נראה לי לפרש מושלין וגוברין על הגוף שלא יכול ללמוד תורה והיינו דאמרינן בפ"ק דברכות איזה יסורין שאינם של אהבה שיש בהן ביטול תורה וכן הא דאמר מי שאשתו מושלת עליו כלומר שגוברת עליו ומבטלו מתורה ומצות וק"ל : **תוס'** בד"ה וקטמא שרי כו' וי"ל צ"ל ועי"ל כו' ושריק בלא גיבול כצ"ל :

דף לג ע"א גמ' ולא מן הרעפים נמחק : **רש"י** בד"ה והלכתא כו' וקדרה הס"ד : **תוס'** בד"ה ר' אליעזר אומר וכו' היינו דוקא גבי אכילה כו' · נ"ב פי' בעינן מלפניו : **ע"ב** גמ' ומריח בו קוטמו ומריח בו בד"א ברכין כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה כי הוינא כו' ולכך לא מברכי' דהא גם בי"ט כו' · נ"ב כל זה הוא בכלל אין לפרש כי לפי האמת אינו שובת כמ"ש במרדכי פרק ע"פ דף ר"ס עמוד ד' :

דף לד ע"א גמ' תנן התם נ"ל תניא אחד מביא כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה ואמרי לה כו' להקשותה בהסק ראשון כו' כצ"ל : **בד"ה** מי מתוקינא כו' טרפות הכא מאי כו' הס"ד והד"א : **בד"ה** ועוד כו' אותביניה בעירובין כו' · נ"ב בפ"ב דף כ"ג : **בא"ד** בן בגא דאותבי מרבי אליעזר דסוכה ושני ולא הפסקיה אלא במילתיה ואלו אותביה מהא כו' שלא כסדר כצ"ל והס"ד : **בד"ה** עומד אדם כו' דאמר באין צדין כצ"ל · ונ"ב דף כ"ז ע"א : **תוס'** בד"ה למלוג נמחק למלוג וצ"ל הדבור מולגין הראש כו' : **בד"ה** ועוד א"ר אליעזר כו' תדא כו' לעיל כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' מהו שתקבע מוקצה למעשר כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה תינוקות כו' דיש לשם מתכנס ע"י כו' כצ"ל : **בד"ה** מהו שתקבע מוקצה למעשר מוקצה כו' הד"א : **בד"ה** מאי טעמא כו' כדאמרינן בהשוכר את הפועלים וזה כשנכנס כו' בהשוכר כצ"ל והס"ד : **בד"ה** אלאי כו' אכילה הס"ד : **תוס'** בד"ה הא בשאר כו' שערים נ"ל דרך גגות וקרפיפות. (עיין במהרש"א) : **בד"ה** אי הכי כו' כדפריכית לעיל כו' כצ"ל :

דף לה בד"ה ת"ש מסיפא דלא פליגי רבנן אלא דוקא בברירה ע"כ סוף הדיבור ואח"כ מ"ה שאני התם כיון דאמר מכאן כו' קבע ליה והכא לא שייך למפרך והלא מותרו כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** ר"א אומר יגמור בשבת כו' כפרש"י א"כ דהתם מיירי בתאנים דנגמרה כו' עכ"ל ירא"ה להאי תירוצא אין חילוק בין יחדום ללא יחדום ובדבר שלא נגמרה מלאכתו אפי' אם יחדום יאכל למ"ש ובהכי ע"כ מוקמינן מתני' דהכא להאי תירוצא ואין להקשות דא"כ אכתי מנלן לאוקמא מתני' לר"א דשבת קובע דהיינו לשבת דלמא מתני' איירי בחצר דקובע נמי בכה"ג בחצר אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו לר"א כדקתני ר' נתן ונקט מתניתין שבת דקמ"ל דטבל מוכן הוא אצל שבת כו' דהא כיון דקושטא דמלתא הוא דשבת נמי קובע בכה"ג לר"א כדקתני ר"נ טפי אית לן לאוקמא מתני' כפשטה דשבת קובע: **בפרש"י** בד"ה ה"ג השכה כו' ה"ג ר' נתן אומר כו' ותרוייהו אדר' אליעזר קאי כו' עכ"ל לפי שבסדר המשנה שלפנינו גרסינן בסיפא גבי שבת בהיפך דרבי יהושע אומר יגמור ר"א אומר לא יגמור קאמר דלפי שיטת תלמודא דשמעתין ע"כ דל"ג הכי אלא כגירסת רש"י והשתא ר"נ בתרוייהו אדר"א קאי: **תום'** בד"ה שבת לאפוקי מדהלל ובדין הוא דה"מ למנקט לאפוקי מדר"א כו' עכ"ל וקשה לפי דרכם דאכתי אמאי לא קאמר לאפוקי מדרבי יהושע דאמר לא יגמור דשבת קובע וכן גבי חצר אמאי לא קאמר לאפוקי מדרבי יהושע דאמר לא יגמור ושוב ראיתי בזה בדברי בעל המאור וז"ל בדין הוא דהוה ליה למימר לאפוקי מדר"א ורבי יהושע דס"ל דשבת קובע כו' אלא הא עדיפא ליה לאשמועינן דאיכא תנא דסבירא ליה כרבי יוחנן כו' וכן תרומה כו' עכ"ל ע"ש ולפי דרכו של הרז"ה נמי בההיא דמקח שהוצרך לאתויי מההיא דהלוקח תאנים מע"ה כו' ולא סגי ליה בההיא דלאפוקי מההיא דתנן המחליף כו' דלא ניחא ליה למימר דסבר כר' יהודה דהוי יחידאה בההיא דהמחליף אלא דסבר כסתמא דמתני' דהלוקח כו' והרז"ה כתב דה"ג דתנן הלוקח פירות מע"ה כו' עכ"ל ולא מצאתי משנה זו בסדר המשנה: **סליק פרק המביא**

פרק משילין

ע"ב גמרא התם היינו טעמא דד' קופות שרי משום דחמירא ולא אתי לזלזולי ביה אבל בי"ט כו' וכה"ג אמרינן לקמן ההיא דלא שנו אלא באותו הגג כו' ויש לדקדק לפי סברא זו אמאי קתני הכא במתני' בי"ט אבל לא בשבת דהא אדרבה בשבת הוה ליה להתיר טפי מהאי טעמא דקאמר דלא אתי לזלזולי ביה ויש לומר דהא ודאי באיסורא דהכא דהוי טלטול שלא לצורך יש לנו לאסור בשבת טפי מביום טוב דטלטול שלא לצורך משום הוצאה כדלקמן והוצאה גופה בי"ט מותר ובשבת אסור וה"ק הכא מלתא דשרי בשבת כההיא דמפנין משום אורחים וביטול ב"ה דלא גזרו ביה משום הוצאה יש להתיר טפי מהיתרא דהכא גבי י"ט דלית ביה נמי למגזר משום הוצאה דהתם ליכא לזלזולי ביה מה שאין כן ביום טוב דאסור משום טרחא יתירא אפילו עד ד' וה' קופות משום דאתי לזלזולי ביה:

דף לו ע"ב תוס' בד"ה אלא אימא כו' וגם מעיקרא כי בעי כו' ותימה דהא מודה ר"ש בפסיק כו' ופי' הר"ס מאייבר"א דלר"ש כו' עכ"ל מהרש"ל כתב דלפי האמת מקשים לפ"ה עכ"ל ור"ל דהא קושטא דמלתא על דברי המקשה דקאמר אתאן לר"ש פריך תלמודא ותסברא דר"ש היא והא אביי ורבא כו' וכתב עוד מהרש"ל מה שהאריכו התוס' להא שכתבו וגם מעיקרא כי בעי כו' הוא טעס למה שפ"ה כן כו' עכ"ל וכל זה דחוק ורחוק בדברי התוס' ואין להאריך בהם אבל מצאתי בתוספות ישנים דתמיהתם ותירוצו של הר"ס מאייבר"א הוא על דברי המקשה וז"ל ותירץ הר"ס מאייבר"א דמעיקרא מיירי שיש חור קטן כו' עכ"ל גם במרדכי ס"פ כירה איתא בהדיא הך קושיית התוספות ותירוצו של הר"ס מאייבר"א על דברי המקשה וז"ל ואי ר' יהודה כי לא מכוין מאי הוי וא"ת לר"ש מי ניחא הלא פסיק כו' עכ"ל ע"ש וע"כ הנראה דבגירסתם לא היה כתוב האי ותסברא דר"ש היא והא אביי כו' והכי איתא בהדיא כל הך סוגיא דהכא בפ' כירה והאי ותסברא דר"ש כו' ליתא התם כלל ולדעתנו דאינו אלא גליון מפי' הר"ס מאייבר"א כמ"ש התוס' וכתבוהו הטועים בגמרא והשתא תמיהת התוספות עיקר לפ"ה על דברי המקשה דדברי המתרץ ודאי איכא לפרושי כפ"ה דהיינו שלא יכסה בו כל החלונות ור"ש נמי מודה ביה דאסור בכה"ג אבל מדפ"ה בדברי המתרץ כך חזינן דגם מעיקרא מפרש ליה כך דמיירי בכיסוי כל החלונות ואפ"ה קאמר המקשה דאתאן שפיר כר"ש ובהך סברא ודאי לא חזינן דפליגי המקשה והמתרץ ואהא קשיא להו בדברי המקשה ותימה דהא מודה ר"ש כו'

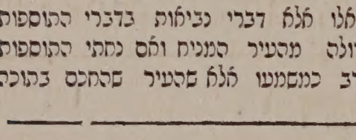
ותירץ הר"ס דמעיקרא מיירי כו' וכצ"ל כמ"ש בתוס' הישנים אבל לדברי המתרץ אין הכרע דודאי מצינן למימר דמיירי נמי בכה"ג ור"ש מתיר ומצינן למימר נמי דמיירי בכיסוי כל החלונות ור"ש מודה ביה דאסור וכל זה נראה ברור כדמוכח הסוגיא דפרק כירה ודברי המרדכי שם ותוספות ישנים שכתבנו: **גמ'** מ"ד במינו ניצוד אסור כו' מהר"י קארו באורח חיים סימן ש"ו כתב לדחות דברי סה"ת דאסור לנעול התיבה בשבת משום הזבובים שנלודו בה דעל כרחך לא קאסרינן לר"ש הכא משום פסיק רישיה אלא בדבורים שבמינן ניצוד אבל זבובים כו' עכ"ל ונעלם ממנו סוגיא דהכא דקאמר בהדיא דדבורים מקרי אין במינן ניצוד:

דף לז תוס' בד"ה ורמינהי משילין כו' ולכך לא מייתי מהוצאה דאסורא דאורייתא כו' עכ"ל פירוש דאיכא למימר דלענין דאורייתא יש חילוק בין שבת לי"ט אבל מדבריהם לא חלקו כו' ומהוצאה לא פריך נמי מההיא דמגילה דאיכא למדחי איפכא דההיא דמגילה איירי במילי דרבנן כו' וכך כתב מהרש"ל ומיהו מהנך תרתי מתני' דהיינו הך דמשילין והך דהוצאה לב"ה ה"מ למפרך שפיר ממה נפשך אההיא דמגילה אלא דניחא ליה למפרך הכא מההיא דמשילין בלחוד ונראה דאע"ג דבדרך דחוי איכא למימר הכי מ"מ המקשה דאכתי לא ידע דטלטול משום הוצאה הוא לא בעי לאקמויי הכי דלמא ע"כ לא קאמר ב"ה אלא בהוצאה דאורייתא אבל בטלטול לא דסברא גרועה היא להחמיר טפי בדרבנן מבדאורייתא וניחא ליה למפרך עד כאן לא קאמר ב"ש כו' דזו סברא מעולה היא להחמיר בדאורייתא טפי מבדרבנן:

דף לח בד"ה והוינן בה כו' ועוד אמר הר"ף דיכול להיות דהחכם בא מב' לידי העיר כו' ומניח עירובו לאלפים אמה של רוח מזרח לצד צפון כו' והא דקאמר למזרח ולמערב ר"ל למזרח תחומי העיר או למזרחו של חכם עכ"ל לכאורה כיון דהחכם יכול לבא לב' בתי המדרשות בשבת אין לצייר דבריהם כ"א כזה*

וצ"ל דהך ברייתא מתרלא כר"ח בן אנטיגנוס דאית ליה בפ' מי שהוליאוהו דאין נותנין לו אלא אלפים עגולות לכל רוח אבל למ"ד התם דנותנין לו כטבלא מרובעת של ד' אלפים כדי שיהא נשכר הזויות היה יכול הכא להניח עירוב א' באמצע הד' אלפים שהרי כל השטח מהעיר עד בתי מדרשות אינו יותר מד' אלפים ולשון התוס' יתפרש לפי ציור זה דתחום מזרחי נמשך לצד לפון לרוח מזרח וכן תחום מערבי וקאמרי דהשתא הא דקאמר למזרח ולמערב ע"כ לאו מזרח ומערב העיר כמשמעו אלא למזרח תחום העיר הנמשך לצד לפון וכן למערב או שהוא למזרח של חכם דתחום מזרח נמשך יותר למזרח ממקום שביתת החכם וכן המערבי כי שביתתו באמצע הב' תחומין ומה שכתבו שהוא מהלך כל אלכסון של ד' אלפים כו' קאי אמהלך החכם לבתי המדרשות שהוא הולך לשניהם באלכסון אבל לשון התוס' שהוא מהלך כל אלכסון של ד' אלפים כו' לא משמע כן אלא שיכול להלוך כל האלכסון ונשכר גם הזויות ועוד דהם אינו נשכר את הזויות א"כ לא הוי קרוב לשתי אלפים שהרי החכם לא היה יכול להלוך באלכסון כ"א ב' אלפים ואם כן הרי חסר מתחום החכם עד בתי המדרשות כשיעור שהאלכסון יתר על המרובע ויש מפרשים דבתי המדרשות רחוקים יותר מד' אלפים והחכם יכול לבא לשניהם על ידי עירו שהיא גדולה יותר מעיר המניח העירוב ולציירו כזה*

דהשתא אתיא הך ברייתא שפיר אפילו כמ"ד שיהא נשכר את הזויות ומהלך כל אלכסון של ד' אלפים שכתבו התוספות קאי שפיר אמניח העירוב אבל קשה מאי קאמרי והא דקאמר למזרח ולמערב כו' מאי קא קשיא להו דהא שפיר הוה למזרח העיר שהתחום נמשך למזרח יותר מהעיר וכן למערב ואם לא יתפרש להם כך משום דאין התחום נגד העיר ממש אם כן איך יתפרש להם למזרחו של חכם דהא אין התחום נמי ממש נגד שביתת החכם אלא שהוא נמשך יותר למזרח וכן למערב ועוד דאין אלו אלא דברי נביאות בדברי התוספות לומר שהעיר שהחכם בתוכה היא יותר גדולה מהעיר המניח ואם כוונו התוספות להכי למה לא יתפרש להם למזרח ולמערב כמשמעו אלא שהעיר שהחכם בתוכה

חכמת שלמה

דף לה ע"א רש"י בד"ה תא שמע כו' משום מעשר הס"ד: **בד"ה** ואחד מקח כו' כדלקמן הס"ד ואה"כ לר"י למימר הוא ג"כ ס"ד: **ע"ב** **רש"י** בד"ה הלוקח תאנים מעם הארץ במקום שרוב כו' · מכן עראי ואין אוכל מכן קבע דאין מקח כו' כנ"ל: **סליק פרק המביא**

משילין פרק חמישי

רש"י בד"ה תחת הדלף לקבל בתוכו מפני טינוף הבית הס"ד והד"א ונ"ל הדבור בסוף המשנה: **בד"ה** ונשמטה ירכו כו' · נ"ב פי' רש"י לשם וכגון שלא איעביל ניביה דאי לאו הכי טריפה נמי הוה כו':

דף לו ע"א גמ' בית המדרש אמרת לא הכא דליכא ביטול ביהמ"ד לא כ"ש כו'. כנ"ל: **שם** כ"ש שבת דתמירא או דלמא כל זה נמחק ונ"ב כ"ל טעות: **שם** ע"ג לבנים בשבת בלבנים דאייתור כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה והכא תנן כו' לשאול הס"ד: **בד"ה** ואפילו כו' וירידה הס"ד: **בד"ה** אלא לדבר כו' דבר הנוטל הס"ד: **ע"ב תום'** בד"ה אלא אימא כו' פ"ה ובלבד כו'. נ"ב בפירוש הקונטרס מצא אבל בפירוש שלנו אינו: **בא"ד** וגם מעיקרא כי בעי כו' · נ"ב פי' מ"ה פ"ה כן שהרי בתחלה נמי כך היה סלקי' שמעון פטור בכל ענין והשיב לעולם כר"י דמשמע לעולם כמו שעלה על דעתך תחלה דלרבי שמעון פטור כשאינו מתכוין אפילו מכסה כולה ולר"י מחייב וה"ק כו' ודו"ק: **בא"ד** ותימה דהא מודה רבי שמעון בפסיק רישיה כו' · נ"ב פירוש לפי האמת מקשה על פ"ה (עיין במהרש"א): **רש"י** בד"ה פשיטא כיון דאית ליה כו' · כנ"ל: **בד"ה** תיתי לי כו' תבואתי זאת בבכרי. נ"ב פי' יהי רצון שיבוא זה השפסד בבכרי ולא אקבל עונש ממקום אחר: **בד"ה** נותן בו מים ומחזירין כו' · כנ"ל: **בד"ה** ואין מרקדין כו' · עבד מנא הס"ד: **שם** בד"ה ולא מקדשים כו' נמחק ומאי טעמא גזרו עלייהו: **תום'** בד"ה תיתי לי כו' · כמו מזמנין גוי כו' · כנ"ל ונ"ב דף כ"א ע"ב:

דף לז ע"א רש"י בד"ה וסני משום כו' לא אדכר שבות הס"ד: **תום'** בד"ה ורמינהי משילין וכו' ואמאי לא פריך ליה ממשילין כו' · נ"ב פירוש מאחר דבלאו הכי פריך שם אוכל נפש אין מכשירי אוכל נפש לא מתניתין דלא כר' יהודה כו' אמאי לא פריך להדיא ממתני' דמשילין ודו"ק: **בא"ד** ולכך לא מייתי מהוצאה דאסירא מדאורייתא · נ"ב פי' דקושיא זו לא שייכא אהך מתניתין דאיירי לענין שבותים ואיכא למימר אפכא דלענין דאורייתא יש חילוק בין שבת ליום טוב אבל מה שהחמירו חכמים מדבריהם לא הלקו בין שבת לי"ט ואין להקשות א"כ אמאי לא פריך מהוצאה להא דפ"ק דמגילה משום דאיכא למידחי נמי דלמא הא דמגילה נמי איירי דוקא במילי דרבנן וא"ל א"כ תרתי מתניתין למה לי אין זו קושיא דהתם אגב סיפא דאינך מבניות דכלהו אין בין קתניה התם ודו"ק (עיין במהרש"א): **ע"ב רש"י** בד"ה ואם מנעו כו' ונמצא תחום שלם ממוצע כו' כנ"ל: **בד"ה** המת כו' בפרק קמא · נ"ב דף י': **בד"ה** ואיתמר כו' חשב מועלת כו' הד"א: **בד"ה** לקוחות כו' לקוחות ומחזירין כו' הד"א: **בד"ה** ובדרבנן מי אית לי' הס"ד: **תום'** בד"ה לאיסור כו' ולא אסרת להו למיתם להכי כו' כנ"ל:

דף לח ע"א גמ' מאי שנא לכאן ולכאן דלא דאין ברירה כו' כי סליק אסכחיה לרבי אבין ור' חנינא בר פפי כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה יהא רעוא כו' להתם הס"ד ואח"כ דשמעתא הוא ג"כ ס"ד: **בד"ה** אמאי כרגלי שתיהן לבטל איסור תחומין כו' כנ"ל והד"א: **תום'** בד"ה וא"ר יוחנן כו' מדתני איו לר' יוחנן הא על כרחך נ"ל דלר' יוחנן אית ליה ברירה לר' יהודה דס"ל כו' לתולה בדעת אחרים דהכי אמרינן בפ' בכל מערבין כו' כנ"ל · ונ"ב פי' ותנא דהאיו אית ליה האי חילוק בין תולה בדעת עלמו לתולה בדעת אחרים א"כ ר' יוחנן לית ליה להאיו כדלקמן: **בא"ד** דקאמר התם מתנה אדם כו' ליתא להאיו והשיא דהלוקח כו' ולכי מיית הוי גיטא ודייקינן מינה דאית ליה לר' יהודה ברירה ותנן נמי כו' אית להו ברירה אליבא דר' יהודה וא"כ סמי הרתי מקמי תלת ושני לעולם כו' אבל איו מיירי כו' כנ"ל:

מהר"ם

להניחם כך ור"ל כשהוא בעצמו אוכל מהם א"כ הוא מגלה דעתו שטובים הם לו כך כמו שהם עתה ואינם צריכים להתייבש עוד יותר וא"כ נגמרה מלאכתן ואסור לאכול מהן עוד אפי' עראי ואקבעינהו ר"ל לאו דוקא אלא דגמר מלאכה גורמת שאפי' אכילת עראי נקרא קבע וכן לקמן דאמר תרומה קבעה ע"כ ר"ל הואיל והוא מפריש תרומה מהן גילה בדעתו שנגמר מלאכתן ולכך אסור לאכול מהן אפי' עראי: **ד"ה** אי הכי וכו' עד א"נ ה"פ נ"ל לגרוס ובקונטרס פירש וכו' ולא נהירא וכו' וק"ל:

דף לה ע"א ד"ה ר"א אומר וכו' הלשון אינו מדוקדק וצ"ל לא כשאמר ר"א יגמור בשבת יגמור אלא יגמור במוצאי שבת: **בגמרא** השכה בלילי שבת ר"א אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור מתני' רבי נתן היא דתניא ר' נתן וכו' כצ"ל: **סליק פרק המביא**

משילין פרק חמישי

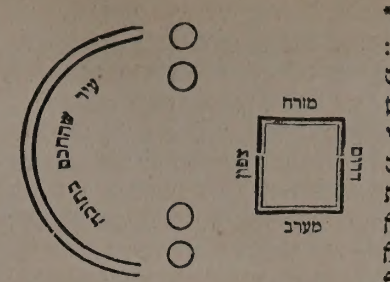
ע"ב בתום' ד"ה מי שנשרו כליו וכו' עד ומיהו לכך קאמר הכא א"נ מהא דתנן איזהו לקט וכו' כצ"ל:

דף לו ע"ב בתום' ד"ה אלא אימא וכו' דלר' יהודה אסור ולר"ש מותר וכו' עד ותימה דהא מודה ר"ש בפסיק רישיה צ"ע מה מתמיהים התום' דהא לפי שיטת ההלכה אינו מוכרח שנאמר דלר"ש יהא מותר אפילו לעשות מצודה דהיינו לכסות כל החלונות וריהטא דשמעתתא כך הוא דמעיקרא הוה בעי לאוקמי סיפא דמתני' דוקא כר' שמעון והשיב ותסברא דלר"ש מתוקמי שפיר כפשוטה והא מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות אלא ע"כ צריך לאוקמא אי מוקמת לה כר"ש בדאית ביה כוי צריך לאוקמא ובזה מתוקמא נמי כר' יהודה ולא תימא לר"י ובלבד שלא יכוין וכו' אבל אין ה"נ דלר"ש נמי אסור לכסות כל החלונות משום דאם כן הוה ליה פסיק רישיה וק"ל: **ד"ה** שופך ושונה וכו' עד דאמר בסוף כירה דלית בה פירא לא וי"ל וכו' כצ"ל:

דף לז ע"א ברש"י ד"ה אבל הכא לא אפשר לאערומי דהכל יודעים שלא יניחנו וכו' ר"ל דהכל יודעים שלא יניחם כך כמות שהם למטה אלא כשיפסקו הגשמים יחזור ויעלם לגג לגמור יבשותן ואינו עושה עתה שמורידן למטה אלא כשיפסקו הגשמים יחזור ויעלם כדי להצילן ואתו לזלזולי באיסור י"ט: **בתום'** ד"ה ורמינהו משילין פירות וכו' עד והכא מיירי בשבות דרבנן ולכך לא מייתי מהוצאה וכו' ר"ל דהאי דקתני הכא במתני' אין בין י"ט לשבת היינו במידי דשבות דרבנן דומיא דכל הני דאיירי בהו מתני' ולהכי לא מייתי מהוצאה דה"א משום דנוכל לומר גם איפכא מסברא ראשונה דהא דקתני הכא אין בין וכו' הני מילי במילי דרבנן אבל בדברים שהן דאורייתא איכא בינייהו ולכך לא פריך אלא ממשילין דהוי נמי מדרבנן אבל יש להקשות אמאי לא פריך במגילה מהוצאה דמתירין ב"ה הוצאה בי"ט שלא לצורך ובשבת אסור דהוי נמי דאורייתא ואין לומר שהיה יכול לתרץ איפכא דמתני' דהתם דקתני אין בין איירי במידי דרבנן והוצאה היא דאורייתא ובדאורייתא איכא בינייהו כמו שתירצו התום' מתני' דהכא וכמו שראיתי בספר ח"ש שתירץ קושיא זו כן דוה אינו חדא דא"כ ה"ל לפרוך שם במגילה מהיא דמשילין ומההיא דהוצאה והוה קשה ממ"נ אי ההוא אין בין דהתם איירי במילי דאורייתא קשה מהוצאה ואי איירי במילי דרבנן קשיא ההיא דמשילין ונ"ל דשם במגילה לא פריך מהוצאה דמתירים ב"ה בי"ט שלא לצורך משום דפשיטא לו שהיה מתרץ לו דההיא דאין בין דהתם לא אתיא כב"ה אלא כב"ש אבל הכא פריך ממתני' דמשילין סלקא אדעתיה דלא מצי לשנויי ליה למתני' דאין בין דהכא אתיא כב"ש וההיא דמשילין אתיא כב"ה משום דתקשי ליה דעד כאן לא קאמרי ב"ש התם אלא אהוצאה אבל אטלטול לא כדפריך בתר דמשני ליה הא ב"ש הא ב"ה וכו' וק"ל:

דף לח ע"א ד"ה והוינן בה וכו' וקשה והיאך יכול לבא בשבת משני צדדי העיר וא"ת מאי מקשו התום' מנ"ל דאיירי בחכם אחד דלמא ה"ק אם בא חכם למזרח וכו' דיודע הוא שהחכם א' יבא לתחום העיר לדרוש אלא שיש שני חכמים שרגילים לבא לכאן אחד מן המזרח ואחד מן המערב והוא

היא גדולה ועשויה כקשת וצורה כזה* דהשתא הוי למזרח ולמערב ממש וצ"ע : גמ' וכי לית ליה לרבי אושעיא ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה כו' יש לדקדק אהא דתנן לעיל בפ"ק דב"ש אמרי דעומד ואומר זה וזה אני נוטל פרכינן עלה מהך מתני' ומוקי לה לר' אושעיא דלטהר את הפתחים מכאן ולהבא והשתא למסקנא דהכא דרבי אושעיא אית ליה ברירה בדרבנן הדרא קושיין לדוכתין דלתני מכאן אני נוטל ולמסקנא דהתם דאמר רבא היינו טעמא דלמא מטלטל ושביק כו' ניחא וק"ל : ע"ב שם מ"ש חטין בשעורין דלא קאמר להו דה"ל מין כו' יש לדקדק דהא דקאמרי' מין בשאינו מינו בטל לכ"ע לענין איסורא אתאמרא בעלמא וא"כ ר' אבא ע"כ דמדמה מלתא דהכא לממונא דאל"כ תקשי ליה אמאי לא תקשי ליה הכי בכל דוכתי דאמרי' חד בתרי בטל כמ"ש התוס' וא"כ אכתי תקשי ליה אמאי לא קאמר להו מחיטין בשעורין דא"כ דמין בשאינו מינו בטל באיסורא הכא דממונא הוא לא פקע שם בעלים מיניה וי"ל דודאי איכא סברא לדמות הך מלתא לממונא דמש"ה לא תקשי ליה לר' אבא הכי בעלמא דאמרי' חד בתרי בטל כמ"ש התוס' מיהו כיון דאיסור תחומין הוא איכא לדמויי נמי לאיסורא והשתא ה"ק מ"ש חיטין בשעורין דלא קאמר ליה דהא הך דהכא מים ומלח בעיסה מין בשאינו מינו הוא אלא דע"כ היינו משום דמספקא ליה לר' אבהו דאפשר לדמויי מלתא דהכא לאיסורא ומין בשאינו מינו בטל באיסורא לכ"ע ומש"ה קא"ל מחיטין בחיטין דבאיסורא נמי לא בטיל וכיון דאפי' באיסורא ממש לא בטיל מין במינו הכא דקלת ממונא הוא אף בשאינו מינו לא תיבטל מסברא והא קאמר ר' אושעיא נהי דלר"י באיסורא לא בטיל לרבנן הא בטיל אף במין במינו ולרבנן איכא למימר דקשיא להו ובזה יתיישב גם קושיית מהרש"ל בזה ודו"ק : שם א"ל ולטעמיך הא דאמר רב חסדא נבילה בטלה בשחוטה כו' ה"נ דכי אית לה בעלים לא בטלה כו' ותימה אמאי לא דקדק הכי אהך פלוגתא גופה דר"י ורבנן דבין לר"י בשאינו

מינו ובין לרבנן אף במינו דבטל ה"נ דכי אית ליה בעלים לא בטיל וי"ל דודאי מסתמא כל איסורין לית להו בעלים [א] דמסתמא בעלים מפקירים להו ובהכי ודאי מצינן לאוקמא מלתא דר"י ורבנן אבל מלתא דרב חסדא לא משמע ליה הכי דהא קאמר שחוטה אינה בטילה לפי שאפשר כו' ושחוטה מסתמא אית לה בעלים ואפ"ה אי לאו לפי שאפשר כו' היה בטילה ודומיא דהכי נבילה דבטילה אפי' באית לה בעלים וקאמר וכ"ת דא"ה אי בעית לדחוקי במלתא דרב חסדא נמי למימר דכי אית לה בעלים לא בטלה והתניא אר"י כו' : תוס' בד"ה ה"נ דכי אית לה בעלים כו' פרש"י כו' וא"ת והא רב ספרא אתא לקיים תירוץ כו' עכ"ל ועיין בבעל המאור שכתב לפי גירסתו דכל זה מדברי אביי לדחות דברי ר' אבא וע"ש באורך :

דף לט בפרש"י בד"ה כרגלי הממלא כו' קסבר יש ברירה להחמיר כו' עכ"ל ע"ש ור"נ דאית ליה לקמן אפי' חלקו גדיים כנגד גדיים כו' אין אומר כו' ופטור ממעשר ולא אמרינן יש ברירה להחמיר לחייבו במעשר י"ל דה"ל חומרא דאתי לידי קולא לפוטר מקלבון ועיין ברא"ש שכתב דכרגלי הממלא וכרגלי כל אדם הוא ענין אחד וכ"ה בתוס' פרק בכל מערבין ע"ש : ע"ב גמרא והתנן השותפין שנדרו הנאה כו' מנופה הוה מצי למידק דאסור ב"ה ומרחץ מטעם שותפין אלא זאת פשוט יותר עכ"ל תוספות ישנים ועיין בזה דרך אחרת בדברי בעל המאור :

דף מ במשנה א"כ זיכה להן כו' תימה נ"ל זיכה אפי' בירר חלק כ"א וא' נמי מידי דהוי אשואל דאמרי' לעיל אע"פ שלא נתנו לו אלא בי"ט כו' וי"ל דשואל דעתיה טפי אכלי מאורחים על מנת עכ"ל ת"י : גמ' תנן ואם עירב הוא פירותיו כמוהו כו' מרישא דקתני ואם עירבו בני אותה עיר לא יביאו כו' לא מצי למידק דאיכא למימר דלא עירבו המפקידים עכ"ל תוס' ישנים : שם ומי אית ליה לר' מוקצה כו' פלעילי תמרה לר"ש מאו כו' לרב נחמן דאית ליה בריש מכילתין דבי"ט סתם לן כרבי יהודה דמוקצה אסור משום דקיל ואתי לזלזולי בי' ובשבת דלא אתו לזלזולי ביה סתם לן כר"ש דשרי מוקצה וכן פסק הרי"ף בשמעתין ודאי דלא פריך הכא מידי דהסיא דהכא בי"ט איירי ואסר ר' מוקצה כר"י והיא דפלעילי תמרה איכא לאוקמא דבשבת מיירי ושרי ר' מוקצה כר"ש אלא לאינך אמוראי דלא מפלגי התם במוקצה בין י"ט לשבת פריך שפיר :

סליק פרק משילין וסליקא לה מסכת ביצה

קרני ראם [א] דמסתמא. נ"ב לא אבין מנ"ל דפשיטא דאיסורי אכילה לית להו בעלים ולמה יפקירם כיון שיש בו היתר הנאה אלא דגוף הפלוגתא דר"י ורבנן נובע מדם הפר ודם השעיר ושם אין להם בעלים וצ"ע :

מהר"ם

יהוא אינו יודע איזה מהן יבא ולכך מתנה ואומר אם יבא אותו חכם מן המזרח עירובי מן המזרח ואם אותו השני מן המערב עירובי למערב וי"ל דא"כ דזהו הספק אין כאן ברירה דהא על כרחך קודם בין השמשות כבר נעקר ממקומו אותו חכם שדעתו לבא לכאן רק אותו שמניח העירוב אינו יודע ולכך למחר כשיודע מאיזה צד בא החכם אין כאן כ"א גילוי מילתא בעלמא דומיא דמשני וכבר בא החכם אלא ע"כ אין הספק אלא על חכם א' אם יבא למזרח או למערב וקודם בין השמשות עדיין לא בא לא' מהצדדים ולכך הקשו התוס' שפיר היאך יוכל לבא בשבת משני צדדים וק"ל :

דף לט ע"ב בגמ' ואי אמרת בירא דשותפי הוא אמאי מותרים וכו'. נראה דהר הבית והלשכות והעזרות פשיטא דהפקירה לכ"ע ומזה לא הקשה ולא פליגי אלא בבור של עולי בבל דא"כ לא משני מידי במאי דקאמר לרחוץ בבור הכי נמי וכו' דהר הבית והלשכות והעזרות מאי איכא למימר ודו"ק :

דף מ ע"א בגמ' תנן ואם עירב פירותיו כמוהו וא"א כרגלי מי שהפקידו אצלו כי עירב מאי הוי וכו' יש מקשין למה פריך מסיפא ולא פריך מרישא דקתני לא יביאו לו מפירותיו וא"א ברגלי מי שהפקידו אצלו אמאי לא יביאו לו מפירותיו אצלו וי"ל דמרישא איכא למימר (משום) הא דלא יביאו מפירותיו היינו משום דהוי כרגלי שניהם ולא תידוק מיניה דהוי כרגלי המפקיד לחוד אבל מסיפא דייק שפיר דהוי כרגלי המפקיד לחוד דקתני פירותיו כמוהו וק"ל :

סליק פרק משילין וסליקא לה מסכת ביצה

חכמת שלמה

בד"ה ומדי נ"ל בע"ב אחר ד"ה הרי שנתערב : בד"ה ולבטיל כו' מתירין שאפי' באלף כו' כנ"ל : בא"ד אבל מין בשאינו מינו כי הכא כו' · נ"ב ואין לומר א"כ מאי דקאמר לקמן חטין בשעורין אמאי לא משום דהוי מין בשאינו מינו א"כ מין במינו נמי כו' אמאי לא קאמר א"כ מים ומלח נמי מין בשאינו מינו הוא וי"ל דבודאי לגבי חטין ושעורין חשיבי מים ומלח בעיסה מין במינו וליכא למיפרך מיניה ולגבי דבר שיש לו מתירין נמי אין לדמות דלא הוי מין במינו ממש ומ"מ רב אשי דאי לקמן וסבירא ליה דהוי מין במינו ממש ודו"ק : בא"ד אע"ג דיהיב טעמא כו' כנ"ל : ע"ב גמ' וכי תימא ה"נ כו' · נ"ב פירוש והא דרב חסדא איירי בנבילה ושחוטה דהפקר דלית להו בעלים והא תני כו' אלמא דחשבינן מידי דהפקר כאית ליה בעלים כך נ"ל אליבא דרש"י ודו"ק : רש"י בד"ה ביקרא דמשה קא משתבע . ונ"ב אבל בפרק לולב הגזול דף ל"ט פי' רש"י משה גדול הדור וכן בחולין פרק גיד הנשה פי' משה תלמיד חכם : בד"ה ולא שמיע כו' וכ"ש מים ומלח דמידי דטעמא הוא דמשום חיובא דממונא לא בטיל במיעוטייהו כנ"ל והס"ד : בד"ה וליטעמיך כו' ופריש רב חסדא כו' כנ"ל : בד"ה וטעמא מאי כו' מאי הוא הס"ד : תוס' בד"ה הרי שנתערב כו' לדמות איסור לממונא אבל כו' כנ"ל : בד"ה נהי דלר"י כו' מכאן נראה כו' · נ"ב ולאפוקי מרש"י דפסק כר' יהודה : בד"ה הכי נמי כו' אלמא מידי דשייך כו' אין מועיל כלל לומר הואיל כו' כנ"ל :

דף לט ע"א גמ' מים אין מלח לא והתניא ר' יהודה פוטר בין במים בין במלח לא קשיא כו' כנ"ל · ונ"ב ס"א ועיקר : שם אלא הא דתנן המוליא כו' כנ"ל : רש"י בד"ה ורב אשי אמר כו' נ"ל ורבא אמר כו' ולא פליגי דאביי כו' : בד"ה סדומית דקה היא מאד כו' · נ"ב פירוש מלח דקה קרויה סדומית אבל סדומית אינו בנמצא כי אם קורטב בכורא כדאיתא בריש פ' כל הבשר : בד"ה ואין נטלין המים בקדירה מפני כו' פוטר במים תנן לא שנא כו' כנ"ל : בד"ה גחלת כו' מן החרס אסרו כו' הד"א : בד"ה כרגלי אותה העיר כו' חוץ לעיבורה פי' זהו ע' אמה ושירייס : בד"ה כרגלי הממלא כו' הוברר דלהאי גברא כו' כנ"ל : בד"ה מילאו כו' שנתמלאו לו שנעשה כו' כנ"ל : בד"ה ר"ש כו' קנה ור"נ כו' הד"א : ע"ב גמ' לרחוץ בבור ה"נ כו' כנ"ל : רש"י בד"ה הכא במאי עסקינן כו' מימיו הסירו דסמכינן כו' כנ"ל : בד"ה כשחייבין בקלבון כו' פעמים שמחליפין אותו במנים · נ"ב ס"א במעות : בא"ד שקל שלם ופטור מקלבון שני כנ"ל · ונ"ב וכן משמע בפרק בתרא דבכורות אבל בסוף פ' קמא דחולין פי' רש"י פטור לגמרי והסמ"ג הביא שני הפירושים ולא הכריע : בד"ה מעשר בהמה כו' ממעשר בהמה דשותפין כו' הביא פטורין כו' כנ"ל והד"א : בד"ה ואמר רב ענן לא שנו כו' הד"א : בד"ה אלא כשחלקו כו' נדמים גדיים כו' טלאים בנטלו מהן כו' כנ"ל והד"א : בד"ה במגביה כו' אבל משנאו לו קנה כו' כרגלי הממלא ואית דגרסי כו' כנ"ל : תוס' בד"ה הכא במגביה כו' לפיכך הן כרגליו הס"ד והשאר נמחק מן ל"א כו' עד הס"ד :

דף מ ע"א גמ' אלו הן בייתות סלנות בעיר כו' כנ"ל : רש"י בד"ה מנותיהם מעי"ט שמסרם בעי"ט כו' כנ"ל : בד"ה א"ל כו' לא שקיל ואמר כו' הד"א : בד"ה אלא שאני כו' רב הונא אי אם תליא מידי דעביד כו' כנ"ל והד"א : סליק פרק משילין וסליקא לה מסכת ביצה

הגהות על מסכת ביצה מהגאון בעל הלבוש זצ"ל

עם הגהות ותקונים מאת הגאונים בעהמ"ח ספר מפרשי הים

דף ב ע"א גמ' ודלית ליה מוקצה · (עירובין מ"ו א') תוס' ד"ה כ"ש : דסתם לן תנא · (יבמות מ"ב ב') תוס' ד"ה סתם · (ב"ב קנ"ג ב') תוס' ד"ה אם · (חולין י"ד א') תוס' ד"ה אם : ע"ב גמ' גבי י"ט וכו' · (עירובין כ"ד נ"ל נ"ד ב') תוס' ד"ה נוטל · (ביצה ל"א ב') תוס' ד"ה ונפחת : ונפלוג בתרווייהו · (עירובין ע"ב ב') תוס' ד"ה כת : משום הכנה · (פסחים מ"ו ב') תוס' ד"ה רבה : פירות הנושרין · (פסחים נ"ו ב') תוס' ד"ה מחלוקת · (ביצה כ"א א') תוס' ד"ה הואיל :

דף ג ע"א גמ' שמא יעלה ויתלוש · (ביצה כ"ג ב') תוס' ד"ה אין · (חולין י"ד א') תוספות ד"ה מתכין : מוחלפת השיטה · (עירובין ל"ט א') תוס' ד"ה וכן : ע"ב גמ' הניחא למ"ד · (זבחים ע"ב א') תוס' ד"ה אלא : חבילי תלתן · (סוכה יה' נ"ל ל"ה א') תוס' ד"ה ללמדך : ר"ע מוסיף · (מנחות ס"ז א') תוס' ד"ה ותרומתו : דליפרא קציעות · (ר"ה י"ב א') תוס' ד"ה תנא : כל דבר שבמנין · (בכורות ל"ד א') תוס' ד"ה ושני · [א"ה ע' משנה למלך פ"א ממע"ש הלכה י"ב במגיה]: ואינו יודע באיזה עיטל · (ביצה ד' ב') תוס' ד"ה ותנן · [א"ה דברי התוס' שם תמוהים דהא קי"ל כר"י וע' בכנה"ג ביו"ד סימן נ"ח בהגהת ב"י אות ס"ז וע' בספר עץ החיים למהר"ח אבאלעפיא] :

דף ד ע"א גמ' מעלות את העליונות · (יבמות פ"א א') תוס' ד"ה מאי : אם יש שם · (יבמות פ"ב ב') תוס' ד"ה ירושה : דבר שיש לו מתירין · (עירובין מ"ה ב') תוס' ד"ה אב"א : נולדה בזה וכו' · (ביצה י"ז א') תוס' ד"ה מ"ש · (שם כ"ד ב') תוס' ד"ה ולערב : ע"ב גמ' הלכה כר"י · (בכורות כ"א ב') תוס' ד"ה ר"י · (חולין נ"ז א') תוס' ד"ה סמכינן : והאמר רבא הלכתא · (עירובין ל"ו א') תוס' ד"ה מ"ש · (שם ל"ט ב') תוס' ד"ה אי : מרבה עליהם · (פסחים ל' א') תוס' ד"ה לשיינהו : דהאידנא ידעינן · (פסחים נ"א ב') תוס' ד"ה כגון · (סוכה מ"ג א') תוס' ד"ה לא : במנהג אבותיכם · (סוכה ל"ד נ"ל מ"ד ב') תוס' ד"ה כאן · (תענית כ' א') תוס' ד"ה מאימתי :

דף ה ע"א גמ' נוהגין אותו היום קודש · (פסחים מ"ז א') תוס' ד"ה נאכל : היו עולין לירושלים · (סנהדרין כ"ט ב') תוס' ד"ה לכל : מהלך יום אחד · (ב"מ כ"ח א') תוס' ד"ה חמשה : ע"ב גמ' להפקירו לעניים · (ר"ה ל"א ב') תוס' ד"ה וביקש · (מגילה י' א') תוס' ד"ה דכ"ע · (שבועות כ"ט) · [א"ה לא נמצא במס' הנז ואולי נ"ל ע"ז ע"א בתוס' ד"ה דכ"ע ושייך לזה]: במהרה יבנה · (עירובין מ"ג ב') תוס' ד"ה ואסור · (מנחות ס' ב') תוס' ד"ה האיר · (שם ס"ח א') תוס' ד"ה והא :

דף ו ע"א גמ' מת בי"ט שני · (ב"ק פ"א א') תוס' ד"ה אומר : למיגז ליה גלימא · (מו"ק ח' ב') תוס' ד"ה אין : שנולד מן הטריפה · (סנהדרין פ' ב') תוס' ד"ה עובר : מ"ט שתיק רב . (ב"ב ס"ב א') תוס' ד"ה ומודה · [א"ה ע' בשו"ת זקנינו הגאון הח"צ ז"ל סי' קכ"ד שהקשה על דברי התוס' שם מכאן דהשיב על הראשונה וע"כ דהודה ואפשר דאחר שהשיב כיון דמוכן אגב אמו מותר ממילא ה"ה בטריפה הוה מוכן לולא דמוכן לאדם לא הוה מוכן לכלבים ושפיר הוכיחו התוס' וז"ב והבן] : ע"א גמ' השתא מוכן לאדם · (חולין י"ד א') תוס' ד"ה אם · (שם ע"ו ב') תוס' ד"ה כגון : השוחט · (סוטה ב' א') תוס' ד"ה המקנא : ביצים גמורות · (כתובות ס' ב') תוס' ד"ה אפילו · (חולין כ"ח א') תוס' ד"ה ושוין :

דף ז ע"ב גמ' האוכל מנבלת · (מנחות ע' א') תוס' ד"ה בילי : אפושי טומאה · (ב"ק י"א ב') תוס' ד"ה גזירה : ע"ב גמ' זהו מחלוקת שבין ב"ש · (יומא ע"ט ב') תוס' ד"ה לומר לך : דקר נעוץ · (ע"ז ע"ו ב') תוס' ד"ה והדקר :

דף ח ע"א גמ' קא עביד גומא · (פסחים ס"ה א') תוס' ד"ה המכבד : מאן דכר שמיה · (חולין פ"ח ב') תוס' ד"ה מלינו : ואם ראוי לצלות בו · (עירובין מ"ו א') תוס' ד"ה כ"ש : ע"ב גמ' דעתו לודאי · (שבת כ"ה א') תוס' ד"ה ולא · (פסחים פ"ד א') תוס' ד"ה ולא : לנקר חלרו · (נדרים ס"ד) בתוס' ישנים השייך לדף מ"ט ע"ב ד"ה איכא : לא כוי בלבד · (חולין ע"ט ב') תוס' ד"ה בין :

דף ט ע"א גמ' חלת חו"ל · (ע"ז כ"ח ב') תוס' ד"ה בגר · (נדה ז' א') תוס' ד"ה וכולן · [א"ה ע' בטוש"ע א"ח סימן תנ"ז ואחרונים וצ"ע שלא הביאו דברי התוס' בנדה הנ"ל] : ע"ב גמ' מוחלפת השיטה · (ביצה ח' א') תוס' ד"ה ואי :

דף י ע"א במשנה לא יטול וכו' · (ביצה ב' א') תוס' ד"ה דילמא : גמ' המת בבית · (חולין קכ"ט ב') תוס' ד"ה יכול : ע"ב גמ' לימא מסייע ליה לר"ת · (ב"ב נ"ג ב') תוס' ד"ה רוב : בכיסין מקושרין · (פסחים י' א') תוס' ד"ה הנית :

דף יא ע"א גמ' דמתעכל קיטרייהו · (גיטין כ"ח א') תוס' ד"ה כיסין : במשנה וב"ה מתירין · (שבת מ"ט א') תוס' ד"ה טומנין : גמ' בשר לצלי · (פסחים ע"ד א') תוס' ד"ה הלי · (חולין י"ד א') תוס' ד"ה ונסבין : ע"ב גמ' דחוי למזגא · (זבחים נ"ד א') תוס' ד"ה מנין : התירו סופן · (עירובין מ"ד ב') תוס' ד"ה כל · (ביצה ט' ב') תוס' ד"ה אמר · (חגיגה כ"ב א') תוס' ד"ה לא · (ר"ה כ"ג ב') תוס' ד"ה לאו :

דף יב ע"א גמ' ב"ש היא · (שבת ל"ט ב') תוס' ד"ה אלא · (חגיגה ז' ב') תוס' ד"ה עולות : (מגילה ס' א') תוספות ד"ה עולות : לפלגו באבנים · (כתובות ז' א') תוס' ד"ה תמוך : המבשל גיד הנשה · (סנהדרין ס"ג א') תוס' ד"ה על : ע"ב גמ' ב"ש היא · (פסחים מ"ז ב') תוס' ד"ה ולוקה : אסורייתא דחרדלא · (חולין ו' ב') תוס' ד"ה והתיר : מוללין מלילות · (ע"ז כ"ח ב') תוס' ד"ה בגר :

דף יג ע"א גמ' שהכנים שבלין · (פסחים ע' א') תוס' ד"ה כדי · (יומא י' ב') תוס' ד"ה דילמא · (ע"ז מ"ח ב') תוס' ד"ה ומכניסין · (מנחות ס"ז ב') תוס' ד"ה כדי · (נדה ע"ט ב') תוס' ד"ה בסמתו :

דף יא ע"א במשנה גדוכין כדרכן · מו"ק י"ג ב') תוס' ד"ה כתבלין : ע"ב גמ' כשהאוכל מרובה · (שבת ע"ד א') תוס' ד"ה בורר : דנפיש בפירחא · (שבת קמ"ב ב') תוס' ד"ה באוכל ·

[א"ה עיין בשו"ת פנים מאירות חלק א' בסוף ספרו] : כלאים למאי חזי · (פסחים מ"ג ב') תוס' ד"ה סיד · (יומא ס"ט א') תוס' ד"ה קשין . (שבועות ב' ב') תוס' ד"ה כל : יכול להציע · ע"ז ס"ה ב') תוס' ד"ה הרי : תכרוך לו בימא · (פסחים מ' ב') תוס' ד"ה לא : וילון טמא . (סוכה כ' ב') תוס' ד"ה ואיין · (חולין ל' ב' תוס' ד"ה שלם :

דף טו ע"א גמ' גמרא דנרש שריא · (שבת כ"ז ב') תוס' ד"ה אין : מנעל לבן · (ב"ק כ"ט ב') תוס' ד"ה דהוה · (סנהדרין ע"ד ב') תוס' ד"ה אפילו : תפילין ביומא טבא · (עירובין צ"ו א') תוס' ד"ה ימים · [א"ה ע' בהגה"ה כאן ותבין כוונת התוספות שם והגאון הגהת האלפי מוהר"א מווילנא ז"ל בביאורו לש"ע א"ח סי' נ"א לא נזכר מדברי הגה"א אלו ומ"ש דט"ס במשנה וצ"ל אע"פ שאינו לצורך המועד כמ"ש בירושלמי ע' ברמב"ם ז"ל בפירוש המשנה כאן וע' בחבורנו שם והבן] : ולא מנמרא מחמת גנבי · (עירובין נ"ה א') תוס' ד"ה מכניסן : ע"ב גמ' על האפוי · (ע"ז ל"ז ב') תוס' ד"ה והשלקות : וחציו לכם · (סוכה כ"ז א') תוס' ד"ה אי :

דף טז ע"א גמ' פותחין לו · (פסחים קי"ג א') תוס' ד"ה עשה : ע"ב גמ' מערבין ע"ח · (כתובות ז' א') תוס' ד"ה מתוך :

דף יז ע"א גמ' ע"ת מי"ט לחבירו · (עירובין ל"ט ב') רש"י ד"ה לא : כל הקדרה בשר · (פסחים ל"ז א') תוס' ד"ה וב"ה · (שם מ"ו א') תוס' ד"ה עד · (גיטין ח' ב') תוס' ד"ה אע"ג : ע"ב גמ' בשוגג יאכל · (סוכה כ"ג ב') תוס' ד"ה שני : פרי אחריני · (שבת מ"ג א') תוס' ד"ה טבל :

דף יח ע"א גמ' בולד הטומאה · (חגיגה כ"ח א') תוס' ד"ה האונן · (זבחים נ"ח ב') תוס' ד"ה טבול : שאין לה בגדים · (שבת קי"א ב') תוס' ד"ה הא : משום סחיטה · (כתובות ו' א') תוס' ד"ה הא : ע"ב גמ' ע"ג מימיו לטהרו · (מכות ד' א') תוס' ד"ה אמר :

דף יט ע"א במשנה מביאין שלמים · (חגיגה י"ז א') תוס' ד"ה ב"ש : גמ' נדרים ונדבות

הגהות למסכת ביצה מהגאון בעל הלבוש ז"ל

ונדבות אין קרבין · (פסחים מ"ו א') תוס' ד"ה לא: לא נחלקו ב"ש וב"ה · (חגיגה ז' ב') תוס' ד"ה עולות · (מגילה ה' א') תוס' ד"ה עולות: ע"ב גמ' תודתו בחג הסוכות · (ר"ה ז' ב') תוס' ד"ה והרי:

דף כ ע"א גמ' על עולת חובה וכו' · (יומא ג' א') תוס' ד"ה אלא · (זבחים ב' א') תוס' ד"ה אם: תלמידי שמאי · (יבמות י"ד א') תוס' ד"ה לא: ע"ב גמ' מה זו סמיכה · (חגיגה ז' ב') תוס' ד"ה מביאין: שמותרין להדיוט · (פסחים ה' א') תוס' ד"ה ואומר: אף זו קבוע לה · (פסחים ע' ב') תוס' ד"ה מ"ט: והלא כבר נאמר לכם · (פסחים מ"ז א') תוס' ד"ה לכם: שלא יהא שלחנך מלא · (ביצה י"ב א') תוס' ד"ה ת"ל:

דף כא ע"א גמ' עיסה חציו של עכו"ם · (פסחים מ"ו ב') תוס' ד"ה הואיל: ר"ת אמר לוקה · (כתובות ז' א') תוס' ד"ה מתוך: אמש לבהמ"ד · (פסחים ק"ט א') תוס' ד"ה חוץ: ושהשנו להם העגל · (ע"ז ע' ב') תוס' ד"ה הכוא: ע"ב גמ' ומוציא אני את הכותים · (שבת י"ט א') תוס' ד"ה נותנין: אגב ריפתא · (ברכות כ ב') תוס' ד"ה כמאן · (שבת קמ"ג א') תוס' ד"ה רבא: אגב כסא · (שבת קמ"ז א') תוס' ד"ה ולשדינהו: אגב קיטמא · (שבת מ"ז א') תוס' ד"ה הוה: וכי עושין גרף · (ביצה ל"ו ב') תוס' ד"ה תיתי לי: במשנה לא יחם אדם · (גיטין ח' ב') ד"ה אע"ג: ג' דברים ר"ג מחמיר · (שבת מ"ו א') תוס' ד"ה דתוליות (ע"ז כ"א ב') תוס' ד"ה מ"ט:

דף כב ע"א גמ' וב"ה סברי אין בנין · (עירובין ל"ה א') תוס' ד"ה ומתני' · (שם ק"ב ב') תוס' ד"ה העליון: והמסתפק ממנו חייב · (שבת מ"ה א') תוס' ד"ה אלא · (שם ק"כ ב') תוס' ד"ה מנער · [א"ה עי' בירושלמי בשבת פרק כירה הלכה ז' אלא כאן כר"י והיינו קודם דמסיק דסיפא אתיא כר"ש דמודה בעששית אבל למאי דמסיק בירושלמי ר' טבי בשם ר"ת אפילו כר"ש א"כ יכול לאוקמא אף כר"ש דמודה בעששית כמ"ש התוס זבחים וכתנם התפלא המפרש בעל ק"ע שם על התוס' ובכר מערכי הארכנו בזה ודו"ק ועי' מ"ש על הרי"ף בשבת שם בחבורנו מעשה אילפס]: מפני דבר אחר · (כתובות ז' א') תוס' ד"ה אמר ליה: יתעסקו בו ישראל · (ב"ק ס"א א') תוס' ד"ה אומר:

דף כג ע"א במשנה שוחקין את הפלפלין · (שבת קמ"א א') תוס' ד"ה הכי:

אבל מקרצפין · (שבת נ"ג א') תוס' ד"ה מהו: גמ' דבר שאין לו מתירין אסור · (כתובות ס' ב') תוס' ד"ה ואת"ל: הלכה כר"ש · (שבת פ"א א') תוס' ד"ה אסור · (שם קמ"א א') תוס' ד"ה דלמא: ע"ב במשנה ואינה נגררת · (שבת מ"א ב') תוס' ד"ה מיהם: מפני שהיא כובשת · (יומא ל"ד ב') תוס' ד"ה ה"מ: גמ' טמאה מדרס · (מנחות ל"א א') תוס' ד"ה שידה: מני ר"י היא · (בכורות כ"ז נ"ל כ"ד ב') תוס' ד"ה והיינו: במשנה אין צדין דגים · (ביצה ג' א') תוס' ד"ה גזירה:

דף כד ע"א גמ' באים לכלובן · (מ"ק כ"ו ב') תוס' ד"ה בכליבה: הצד יוני שובך · (ביצה ט' א') תוס' ד"ה אין · [א"ה עי' בשו"ת שארנו בעל כנסת יחזקאל סי' כ']: ע"ב גמ' מותרין לקבל · (ביצה ב' א') תוס' ד"ה ביצה: מאותו המין במחובר · (ביצה ג' א') תוס' ד"ה גזירה: בכדי שיעשו · (עירובין מ' א') תוס' ד"ה אי:

דף כה ע"א במשנה לא יביאנו במוט · (שבת קכ"ז א') תוס' ד"ה דכ"ע · (שם קמ"ח א') תוס' ד"ה אתקין: ע"ב גמ' וכלב בחיות. (בכורות ח' א') תוס' ד"ה ומאי: מהיני לשילי · (יבמות קט"ז א') תוס' ד"ה אע"ג · (גיטין פ' א') תוס' ד"ה כי · (ב"ב קע"ב א') תוס' ד"ה כתבו: במשנה בכור שנפל לבור · (שבת מ"ו ב') תוס' ד"ה והתקן:

דף כו ע"ב גמ' אם עבר וביקרו · (שבת מ"ג א') תוס' ד"ה טבל · [א"ה עי' בשו"ת זקננו הגאון הח"צ ז"ל סי' פ"ה]: יש מוקצה · (שבת מ"ד ב') תוס' ד"ה יש · (חולין ט"ז ב') תוס' ד"ה כגון:

דף כז ע"ב במשנה ועל החלה · (שבת כ"ד א') תוס' ד"ה גזירה: גמ' מה חלה דקדישה · (שבת קכ"ו ב') תוס' ד"ה תרגמא: אין פוסקין דמים · (שבת קמ"ח ב') תוס' ד"ה והא:

דף כח ע"א במשנה אין משניחין · (ב"מ ע"ה א') תוס' ד"ה בני:

דף כט ע"א במשנה אבל לא במדה · (שבת קמ"ט א') תוס' ד"ה בני · (ב"מ ע"ה א') תוס' ד"ה בני: גמ' עשו מהם צרכי רבים · (ב"ב ל"ה ב') תוס' ד"ה דתני: ע"ב במשנה לא יביאם בסל ובקופה · (שבת קכ"ז א') תוס' ד"ה של · (שם קמ"ח א') תוס' ד"ה אתקין:

דף ל ע"א גמ' נפרוס סודרא · (שבת קי"א א') תוס' ד"ה הא · (כתובות ו' א') תוס' ד"ה הא: אין מטפחין · (מו"ק כ"ז ב') תוס' ד"ה אבל: מוטב שיהיו שוגגין · (שבת נ"ה א') תוס' ד"ה ואע"ג: ע"ב גמ' יושב ומצפה · (עירובין ל"ט נ"ל מ' א') תוס' ד"ה הא · (חולין י"ד א') תוס' ד"ה מתחכין: בסוכה רעועה · (שבת מ"ד א') תוס' ד"ה שנגר: ומי מהני בה תנאי · (שבת כ"ב א') תוס' ד"ה סוכה: כך חל שם שמים · (זבחים ל"ז ב') תוס' ד"ה אלא: כל בין השמשות · (סוכה מ"ו ב') תוס' ד"ה אתרוג:

דף לא ע"ב גמ' שרגינהו ודאי וכו' · (עירובין ל"ד ב') תוס' ד"ה והאמר: שבכלים מתיר ומפקיע · (שבת קמ"ו א') תוס' ד"ה מתיר · (עירובין ל"ה א') תוס' ד"ה בעי:

דף לב ע"א גמ' אבל לא מפקיע · (שבת קמ"ו א') תוס' ד"ה הא: ע"ב גמ' לעדויי הושכא · (ביצה כ"ב א') תוס' ד"ה קנבא: אין גודלין אותה · (שבת כ"ח ב') רש"י ד"ה קיפול: ג' חייהם אינם חיים · (פסחים קי"ג ב') תוס' ד"ה שלשה: האי מדורתא · (שבת מ"ג ב') תוס' ד"ה ופורסין · (שם קל"ח א') תוס' ד"ה כסא:

דף לג ע"א גמ' וכן פוריא · (שבת ל"ו ב') תוס' ד"ה וב"ה · (שם קל"ה א') תוס' ד"ה כסא: ע"ב גמ' במוסתקי. (שבת קמ"ו א') תוס' ד"ה שוברי · (זבחים י"ד ל"ד) [א"ה לא מצאנו בעינינו דבר בשני מקומות אלו ואולי י"ד נ"ל כ"ד והוא ברש"י שם א' ד"ה וממלה ונשמט מדף ל"ב לכאן מהא דאמר אין מקיפין ול"ד הוא התחלת רשימת דף ל"ד אשר כל הבאים אחריו יסובו עליו וכל הציונים אשר מן הוא והלאה עד דף ל"ה יסבו בלכתן על דף ל"ד כי אין בשם שום רמז לדף ל"ג כמו שיבואר לפנינו]:

דף לד ע"א גמ' ואין משין אותו · (מו"ק י' א') תוס' ד"ה ר"י: במשנה ועוד אמר ר"א · (ביצה ד' א') רש"י ד"ה היא: ע"ב גמ' שבת קובעת · (שבת ל"ד א') רש"י ד"ה עשרתם · (פסחים ק"ה א') רש"י ורשב"ם ד"ה כשם · [א"ה עי' במשנה למלך פ"ה מה' מעשר במגיה שם הלכה כ"ב ודו"ק]: דטבל מוכן הוא · (עירובין ל"ד ב') תוס' ד"ה נוטל · (ביצה ל"א ב') רש"י ד"ה נוטל:

דף לה ע"א גמ' לא יגמור · (פסחים ק"ה א') תוס' ד"ה כך · (ב"מ פ"ח א') תוס' ד"ה עד: ואחד חצר · (ברכות ל"ה ב') תוס' ד"ה דרך: ואחד מקח · (ב"מ פ"ח א') תוס' ד"ה מאי וד"ה כעה"ב: ע"ב גמ' לקצות · (ב"מ כ"א ב') תוס' ד"ה ופטורות: במשנה משילין פירות · (שבת קכ"ה ב') תוס' ד"ה הכל · (עירובין מ"ד א') תוס' ד"ה פקק · (סוכה י"ז ב') תוס' ד"ה פירשו גמ' חד תני משילין · (סוכה כ' ב') תוס' ד"ה ותד. (ע"ז כ' א') תוס' ד"ה מ"ט:

דף לו ע"ב במשנה משום רשות משום מצוה · (בכורות כ"ד א') תוס' ד"ה ושני: לא עולין באילן · (פסחים כ' ב') תוס' ד"ה מחלוקת: ולא רוכבין · (שבת קנ"ד ב') רש"י ד"ה קא משמע · [א"ה עי' בהגהמ"ר בעירובין פ"ק ומ"ש בהגהותינו מעשה אילפס שם]: ולא מטפחין · (סוכה כ' א') תוס' ד"ה שאינו · (מו"ק כ"ז ב') תוס' ד"ה אבל. [א"ה עשו"ת זקננו בעל שער אפרים סימן ל"ו בהגהת בנו ז"ל]: לא דנין · (סנהדרין ל"ה א') תוס' ד"ה ליגמריה: לא מקדשין · (חגיגה ח' א') תוס' ד"ה משום: גמ' שמא יחתוך זמורה · (חגיגה י"ז ב') תוס' ד"ה דכתיב:

דף לז ע"ב גמ' ושמואל אמר חבית · (סוכה כ"ג ב') תוס' ד"ה דברי: ר"א אמר יש ברירה · (יבמות י"ט א') תוס' ד"ה ועוד: לטהר את הפתחים · (עירובין ס"ח א') תוס' ד"ה תניא. [א"ה עי' בירושלמי פ' חלון הלכה ה' ובש"ק שם ד"ה שמא ובחבורנו גר מערכי הארכנו שם]: והתני איו. (עירובין ל"ז ב') תוס' ד"ה לא · (חגיגה כ"ה ב') תוס' ד"ה חבר · (יומא מ' נ"ל נ"ו ב') תוס' ד"ה מ"ש · (גיטין כ"ד נ"ל כ"ה ב') תוס' ד"ה ולכי:

דף לח ע"א גמ' כי לית ליה לר"א · (נדרים מ"ה ב') כר"ן ד"ה ר"א: הלכה כר"א. (גיטין מ"ח א') תוס' ד"ה אי · (נדרים ס"א א') בתו"י השייך לדף מ"ו ע"ב ד"ה אמר (ב"ק פ"ח ב') תוס' ד"ה הכי: ע"ב גמ' שפיר עביד דאחיכו · (עירובין ס"ח א') תוס' ד"ה אמר · (פסחים ל' א') תוס' ד"ה אמר: מין בשאינו מינו · (יבמות פ"ב א') תוס' ד"ה ר"י: לרבנן מיבטל בטל · (מנחות כ"ב ב') תוס' ד"ה מכאן:

דף לט ע"א גמ' דהו"ל דשיל"מ · (נדרים ע"ד ב') בתו"י ד"ה אמר השייך לדף נ"ט ע"א: נהרות המושכין · (עירובין מ"ו א') תוס' ד"ה נהרות: מי שנתמלאו לו · (ע"ז ס"ב א') תוס' ד"ה לקוט: ע"ב גמ' בשל עולי בבל · (נדרים ס"ג א') בתו"י ד"ה רתבה השייך לדף מ"ח ע"א: כשחייבין בקלבון · (כתובות ל"ט א') תוס' ד"ה נתן: במגביה מציאה לחבירו · (ב"מ י' א') תוס' ד"ה ר"נ:

דף מ ע"א גמ' ומי אית ליה לרבי מוקצה · (ביצה כ"ו א') תוס' ד"ה ת"ר:

הגהות הגאון הגדול כו' מהור"ר שלמה איגר זצ"ל הנקראות בשם גליון מהרש"א

דף ב ע"א מתני' ב"ש אומרים תאכל. עי' לקמן ט' ב' תד"ה אלמא: שם גמ' בנולד אסור. עי' בלח"מ רפ"ד מיו"ט דאם שסוגיא ביו"ט לית בי' משום נולד כיון דבאש הזה רק מדליק ואינו נפחת עי"ז: שם תד"ה ביצה. והא קיי"ל דאף לטלטל אסור. דף ד' סוף ע"א ועי' מג"א ועי' חדושי פ"י: בא"ד דאין אכילה בלא טלטול. עי' לקמן ח' א' תד"ה א"ר יהודה: שם תד"ה דלמא. דמוקצה דבעלי חיים. עי' בהר"ן סד"ה ואיכא למידק „אבל ביצתה דלא נאסר מעולם שרי' כו' וחלב וביצה המותרים היינו משום שלא נאסרו מעולם": שם תד"ה קא סלקא דעתין. בנולד לא הוה ידע מאתמול. ומ"מ אי אוכלא דאפרת הוא אין לאוסרו משום נולד דהא חזי האי פלגא למאי דחזי כולו. הר"ן ועי' מהרש"א: בא"ד דכיון דבליעי לא היו כלל בעולם. עי' לקמן ח' א' תד"ה א"ר יהודה: שם תד"ה מגביהין (בסופו) דלא חזו למאכל אדם לא. עי' לקמן ד' ו' ריש ע"ב: שם תד"ה ובית הלל. להניחם שם כל היום. עי' לקמן כ"א ב' תד"ה כוונה: שם תד"ה דתנן. גזרה שמא יעלה ויתלוש. ע' בתוס' לקמן ריש ד"ג במ"ש. וי"ל דלקמן כו' מרא ומגינא. שוב ראיתי שעמד ע"ז שם מהרש"א ד"ה ודע: ע"ב גמ' וביו"ט שחל להיות אחר השבת. ע' צל"ח ריש מסכתי' סוף ד"ה שם הבוחש: שם כל ביצה דמתילדא. עי' לקמן דף ד' ע"א תד"ה אלא ומהרש"א שם: שם גזירה משום יום טוב. ע' פירושו בהר"ן. עי' מג"א תק"א ס"ק ט"ז. ועי' פי' משניות לרמב"ם ועי' בר"ן לקמן ד"ה ואידך שני: שם שבת דעלמא תשתרי. עי' בהר"ן שבת פ' חבית ד"ה ואחרים חולקין מ"ש שם בשם הרמב"ן. ועי' בהר"ן ריש מסכתין ד"ה ואיכא למידק: שם ומילתא דלא שכיחא לא גזרו. היינו דחד מלתא שכיח דליכא למטעי אבל היכא דתרווייהו לא שכיחי עי' בספר הליכות אלי כלל תקפ"ו. ועי' מ"ש ע"ז בשעה"מ הל' יו"ט פ"ד הי"ח עלה מ"ד ד"א ריש ע"ב עי' ת' חכם צבי סי' ס"א עי' מהרש"א דף י"ח על רש"י ד"ה בולד הטומאה: שם פירות הנושרין טעמא מאי. עי' תוס' לקמן ו' ב' ד"ה עגל שנולד: שם רש"י ד"ה והכינו. ואחשבה רחמנא לסעודת שבת. עי' אשרי ס"ס א': שם תד"ה וכי'. דמעיקרא הוה חזי ליה. ע' אשרי סס"י א' בפתילות שכבו: שם תד"ה מלתא. לא חשב גמר. עי' אשרי סי' ז':

דף ג ע"א גמ' היא גופא גזירה. עי' מ"ש בגליון הר"ן ר"פ אין נדין עי' לקמן כ"ד א' תד"ה ותניא: שם ואתן ניקוס ונגזר. עי' בב"י יו"ד סי' קפ"ג סוף ד"ה ומ"ש בזבה כו' ואע"ג דגזירה לגזירה הוא כבר כתב הרשב"א והר"ן דמשום חומר כרת חששו ועי' ת' הכד"ך בית י"ט (בדף ועמוד המתחיל. זכרתי סדר הגמרא) דבכמה מקומות גזרי' גזירה לגזירה. וכן הכא להסוברים דתליסה וסחיטה ביו"ט דרבנן ומצאנו בתלמוד דבעי ומנא תימרא דגזרי' גל"ג משמע דסברא הוא דגזרי'. ועי' בכורות כ"ד ב' תד"ה והיינו כו' וי"ל דהכא דמדרבנן כו' דאין האסורים הללו דאורייתא בשום מקום כו' ועי' בע"ז ע"ו א' ד"ה שרא ליה ובמהרש"א שם: שם גזירה משום משקין. עי' מהרש"א ו' א' בתד"ה הואיל: שם משום משקין שזבו. עי' בהר"ן סוף פ' ד' דשבת: שם תד"ה גזרי' לפת וצנון דלא שייך. רצונם דבכלל גזירת הנושרין אינו דהא לא נשרו מעצמן מאח"כ בביצה: בא"ד דתנן במסכת שבת (דף קכב) שם נכרי שהדליק הנר. עי' בהר"ן שם: בא"ד (בסופו) דמקודש לכן אסורין. ונידה דמי לקצירה. לקמן שם בתוס' ובר"ן ר"פ אין נדין משום דהוה מלאכת עבודה: ע"ב גמ' כוי דבר שיש לו מתירין. עי' שעה"מ פ"א מחמץ ומלה הלכה ה' עלה נ"ה ד"א ריש ע"ב: שם אלא אי אמרת ספק טריפה. עי' פלתי סי' פ"ו ס"ק ד' ד"ה ועשיתי סמך ובסי' ק"ב: שם ותבטל ברובא. לרמב"ם פ' ט"ו ה"ד ממ"א בעי בהיתר כפל מהאיסור ועי' בפ"מ בפתיחה להל' תערובת פרק א' ד"ה אשכחנא פתרי. ובדבור שאח"ז והיתר ברוב איסור ל"א נהפך לאיסור ע"ש סוף פרק א': שם רש"י ד"ה שיש לו מתירין. בהיתר גמור. עי' ת' צ"צ סי' ס"ט בשני אסורים וא' מהם דבר שיל"מ ובפ"מ בפתיחה לתערובות ח"ג פ"ב ד"ה דשיל"מ ודבורים שאח"ז:

דף ד ע"א גמ' רב אשי אמר לעולם ספק יו"ט. עי' בהה"מ פ"ב ה"ו שתמה על הרשב"א: שם הוי דבר שיש לו מתירין. עי' תוס' עירובין מ"ה ב' תור"ה איבעית אימא עי' שעה"מ פ"ב מיו"ט עלה ל"ב דף א' ריש ע"ב. ובפ"א מחמץ ומלה הלכה ה' עלה נ"ה ד"א ע"ב ד"ה ותמוהים: שם רש"י ד"ה אפי' בדרבנן. וכי היכי דבביטולה. עי' לקמן ד"ז סוף ע"ב ובהר"ן שם ד"ה ודוקא בדאיכא זכר כו' ואע"ג דאמרי' דכל דשיל"מ כו'. עי' לקמן ד' י' ע"ב תד"ה חד מנייהו: שם ד"ה היא ואמה אסורה. רבי אליעזר אומר. עי' שעה"מ הל' יו"ט עלה ל"ד ד"א ע"ב ד"ה העומד על המוקצה: שם תד"ה נימא. וי"ל דלא אמרינן מיגו. עי' שעה"מ הל' יו"ט פ"א הכ"ד עלה כ"ט ע"ג ועי' בגליון תוס' לקמן דף ו' סוף ע"א: שם תד"ה רבי יהודה. דפירשתי לעיל דף ג' ב' ד"ה לדידי: שם רש"י ד"ה הכנה דרבה בידי שמים. עי' לקמן י"ז א' תד"ה מאי. בסוף הדבור: ע"ב גמ' לתוך התנור ביו"ט. מפא"כ בשבת שאסורים מדאורייתא משום הכנה ליו"ט. טור סי' תקס"ז: שם כיון דרובא דהיתרא. ואינו מכיר הענים של איסור. הר"ן:

דף ה ע"א רש"י ד"ה מנא אמינא לה. אפילו אירע דבר שאתה יכול. עי' בב"י יו"ד סי' קט"ו בשם סמ"ק ומובא בט"ז יו"ד סי' קט"ו סק"ב וסק"י ועי' בהר"ן פ' אין מעמידין בסוגיא שבדף ל"ו ע"א (והוא בהר"ן עלה סד"מ ע"ב). בדבר שלא נתפשט בכל ישראל משום דאין רוב הצבור יכולים לעמוד בו. ולהתיר לפי שעה עי' רמב"ם פ"ב ה"ו מהל' ממרים ובמאמרי סוף מס' מגילה ובס' תומת ישרים סי' קס"ו. עי' לקמן ד' ו' ע"א בתד"ה והאידנא: שם ע"ב גמ' ת"ש כרם רבעי. ע' תוי"ט פ"ה מ"ב דמעשר שני ד"ה דתנאי הי'. ובכ"מ פ"ב מהל' ממרים: שם מ"ט מהרה יבנה. עי' מנחות בתוס' ד' סח א':

דף ו ע"א גמ' הואיל ומתיר עצמו בשחיטה. עי' לקמן ע"ב ביצה עם יציאתה נגמרת וברים מס' מ"ט דב"ב מוקצה הוא ובחדושי צל"ח שם: שם רש"י ד"ה דאיכא חברי חליבת קברו. עי' רש"י במס' מ"ק ד"ח הביאו הר"ן כאן: שם תד"ה והאידנא. ועברה החששא עבר הטעם. עי' רש"י לעיל ד' ה' ע"א ד"ה מנא אמינא: שם תד"ה וכי. הואיל ולכתחלה אין לו לשחטו. עי' שבת מ"ג א' טבל מוכן הוא אבל שבת כו' עי' ט"ז יו"ד סי' כ"ד סק"ד ות' שבו"י ח"ג סי' מ"ה וצ"ע מתוס' לעיל ריש דף ד' ועי' שעה"מ הל' יו"ט עלה י' ד"א ע"א ד"ה תו קשה לי: שם ע"ב גמ' עגל שנולד ביו"ט. ע' אשרי והוא תמוה ועי' בזה ב"י א"ח סי' תנ"ח עלה רל"ב ע"ג ד"ה עגל ובט"ז יו"ד סי' ט"ו ובסי' תנ"ח בא"ח בט"ז סק"ב ובמג"א סקט"ז: שם מאי עם יציאתה נגמרה. עי' מ"ש בגליון ש"ע יו"ד סי' פ"ו סק"ח: שם ומותרת לאכלה בחלב. עי' גליון דף זה ע"א: שם תד"ה השתא. לא נשתלקה בקידוש היום. עי' רש"י לקמן ח' א' ד"ה מותר:

דף ז ע"א גמ' ביעי דפתיא למאן יהבי לי' ביעי דשחוטה. בהרא"ש גרים (או הוסיפו מדילי' דרך פירוש) „ואותבינהו תחת תרנגולת", ועי' כוונתו בהר"ן פ' האיש מקדש. ד"ה "דאמרי' אפילו פתות מכדי אוכלא": שם והדר פשיטא מהו דתימא. ר"ל דהו"ל רק חייב אתה כי א"ל הדיין ליתן טעם אלא כשיש תימה בדבריו. שיטה מקובלת: שם רבי יעקב אומר אם היו מעורות בגידין. עי' מהרש"א על תוס' לעיל ו' ב' ד"ה ביצים: שם רש"י ד"ה בשר שנתלש. לאו נבילה היא. חולין קכ"ח ב': ע"ב גמ' מ"ט דב"ש א"כ לכתוב רחמנא. ע' ס' שעה"מ הל' חמץ ומלה עלה כ"א ע"ד ד"ה שם ואיסור החמץ. ובעלה כ"ד ע"ד ד"ה אך קשה כו' ודע שכפי דברי התוס' כו' והלח"מ פ"א מחמץ ומלה הלכה ב' ד"ה ואסור החמץ ואסור השאור. ועי' בהה"מ שם ה"ב ומ"ש שם בגליון: שם חמץ משום דראוי לאכילה. עי' צל"ח בריש מסכתין ד"ה וראיתי: שם לאמנועי משמחת יו"ט. עי' גליון תוס' לקמן ח' א' ד"ה ואינו צריך: שם ומודים שאם שחט. עי' הר"ן פ' ר"א דמילה ד"ה והיכא דאתפך: שם והוא שיש לו דקר נעוץ. עי' חדושי פ"י ריש ד' ח' בתוס' ד"ה ועוד נ"ל לייתב: שם והא לא עביד כתישה. עי' שעה"מ הל' יו"ט עלה כ"ה דף א' ע"א ד"ה עוד הקשה:

דף ח ע"א תד"ה ואינו צריך. דמשום שמחת יו"ט מותר. עי' מהרש"א לקמן בסמוך על תד"ה אר"י עי' רש"י לקמן ט' ב' ד"ה וממאי כו' דליכא צד איסור וע"ש בחדושי צל"ח ובתי' פני יהושע: רש"י ד"ה והוא שיחד. לא תפירה ולא כתישה. עי' בב"י א"ח סי' תנ"ח עלה רל"ג ד"א סוף ע"ב: תד"ה אמר רב. והוי כמיא בעיבא. עי' תוס' ריש מסכתי' בסה"ד. וע"ש תד"ה קא ס"ד: ע"ב גמ' דבעידנא דקא מעקר. עי' בס' אור חדש פסחים מ"ז ב' בגמרא וכתישה ביו"ט מי שרי עי' תוס' יבמות ל' ריש ע"ב תוס' זבחים ל"ז ב' סוף ד"ה ואחד עלם. ובפסקי תוס' שם. ובספר טורי אבן ריש חגיגה ד"ה ליטא שפתה: שם ונתערבו דמן זה בזה. עי' חולין ע"ט ב' ד"ה בין:

דף ט ע"א תד"ה גלגל. וצריך שתהא גדולה. דלא כרש"י שכ' ומשייר כדי חלה ועי' בהרא"ש: ע"ב תד"ה מאי. ובשבת ליכא חששא. מבואר יותר בהרא"ש: רש"י ד"ה וממאי דמחלפא. וליכא צד איסור. עי' גליון לעיל ח' א' תד"ה ואינו צריך: שם תד"ה אמר. פי' השיא דתריסין. עי' לקמן י"ח ב' גמ' הכא נמי פלוגתא ניהו ב"ש במקום ב"ה כו' ובמהרש"א שם:

דף י ע"א מתני' בית שמאי אומרים. עי' לעיל ב' א' תד"ה דלמא ב"ש: שם רש"י ד"ה כולם טמאים. שהוא דרך יציאת. נ"ע מדברי רש"י לקמן דף ל"ח א' ד"ה בדאורייתא „כגון טומאת מת" ועי' שעה"מ הל' עירובין עלה כ"ב ע"ד ד"ה עוד ראיתי לעמוד. עי' גליון לקמן ל"ח א': ע"ב גמ' לימא מסייע ליה. עי' תוס' ב"ב כ"ד א' ד"ה דתנא כו' ע"כ לאו ספיקא הוא ועי' שעה"מ פ"ב מיו"ט ה"ו עלה ל"א ריש ע"ג: שם בגוזלות מקושרות. עי' בט"ז סי' תנ"ז סק"ט על תמיהת הב"י על הטור: שם תד"ה היכא. אי נמי היה דבר. עי' שעה"מ הל' יו"ט עלה ל"ב ע"ג. ד"ה ועוד:

דף יא ע"א גמ' וב"ה אומרים מוליכין זה אצל זה. אף דרך רה"ר ואע"ג דאפשר דעבד מאתמול דהוצאה באוכל נפש כא"כ עצמו לא כמכשירי א"כ. הר"ן: שם אין מולהין את התלבים. עי' מנחות קי"א א'. תקריב אפילו בשבת ובמל"מ פי"א משבת הלכה ה'. ובשעה"מ פ"ג מיו"ט ה"ד עלה מ' ע"ג ד"ה ולעיקר: שם פשיטא יחיד ורבים. עי' שעה"מ הל' יו"ט פ"ג עלה מ"א הלכה ה': שם תד"ה אין נוטלין לגופו או למקומו. לעיל בתוס' ג' ב': ע"ב גמ' מעריס ומלא גרמא גרמא. עי' לקמן י"ז ב' תד"ה ובלבד שלא יערים: שם רש"י ד"ה ואפילו מעיו"ט. שהופשט מבעוד יום. משמע דבלא הופשט מעיו"ט אף דנשחט בעיו"ט שרי ליתנו ובהרמב"ם ולא בהרא"ש בב"י סי' תנ"ד עלה רל"ג סוף ע"ד:

דף יב ע"א גמרא לא אמרינן מתוך שהותרה. עי' בהר"ן שבת פ' תולין ד"ה ודאמרי' יתעסקו בו עממין: שם תד"ה השוחט. מלכם ולא לגבוה. עי' רש"י מגילה ה' א' ד"ה וב"ה אומרים: בא"ד לא אמרינן אהדריה לאסורא. ולצורך נכרי דאמעוט ג"כ מן לכם מ"מ נשמע מהרמב"ם דס"ל דאמרי' אהדריה לאסורא קמא. (עי' בלח"מ פ"א ה"ט מהל' יו"ט) והקשה כן בפרשת דרכים שרמז עליו בהגהת מל"מ שם ועי' שעה"מ פ"א מהיו"ט עלה כ"ה ע"ד: שם תד"ה דלמא. להוציא דברים שאינן לצורך יו"ט כלל. ר"ל גם לב"ה מהרש"א ועי' בש"מ בשם הריטב"א: תד"ה ה"ג רש"י. דכיון דעיקר הוצאה נאסרה דהא דכ' אל תוציאו משא ביום השבת ויו"ט היה בכלל אלא שחזר והוציאו הכתוב כשהותרה לצורך אכילה וגם שלא לצורך מטעם מתוך:

דף יד ע"ב רש"י ד"ה הא להו. וברמב"ם משום דתבואה שלהן טובה היא ואם כותשים אותה מעיו"ט אין הפסד בכך: גמ' אלא כלאים למאי חזו. עי' יבמות ד' א' תוס' ד"ה דכתיב ובתוס' פסחים מ"ג ריש ע"ב בסוף הדבור: תד"ה מפני. דלא אשכחנא בשום מקום. ול"ש לשון "מפני מה אמרו" מהרש"א וכן בש"ך יו"ד סימן ש"א ותמהו על הב"י שדייק מהתוס' דלית ביה באמת איסור כלאים:

דף טו ע"א גמ' האי נמטא גמדא. עי' בהר"ן סוף שמונה שרצים ד"ה ואין אלו ראיות: שם תד"ה אלא. להציע בקשין לא גזור. אבל בהעלאה אסור מה"ת וכ"כ הרמב"ם ומ"מ לא גזרו אטו להציע העלאה ועי' ר"ן: שם רש"י ד"ה משלחין אותו ביו"ט ליכא אסורא. נ"ע ברש"י סנהדרין ס"א א' ד"ה ולחלוץ תפילין ועי' שעה"מ ריש הל' תפילין: תד"ה הכי קאמר. ויו"ט לאו זמן תפילין. עי' בתוי"ט ומ"ש עליו בשעה"מ ריש הל' תפילין:

דף טז ע"ב תד"ה אמר רבי אבא. עד שיהא ב' סעודות. שהם ח' גרוגרות היינו שש ביצים וי"א שמונה ש"ע א"ח סי' שס"ח ס"ג: שם תד"ה קמ"ל. פת הנלוש מן הבילים. ואם הבילים טוחים על פניו עי' ש"ע יו"ד סי' ק"ב ס"ו בהגה"ה: שם רש"י ד"ה לשנה. לשנה האחרת. עי' מהרש"א פ"י וצל"ח:

דף יז ע"א גמ' ממלאה אשה כל הקדירה. עי' מנחות ריש פ' ר' ישמעאל תד"ה שתים עי' חדושי רשב"א ריש פ' ר"א דמילה ד"ה הא דתניא. דמיירי הכא לצורך הול ועי' גיטין ח' ב' תד"ה אע"ג. בסוף הדבור: שם ממלאה אשה כל התנור. עי' לקמן כ"א א' תד"ה עיסה: שם אשה כל התנור פת. שבק נחתום ותפש אשה דדוקא בתנור קטן שרי. הרא"ש: שם מקנה קמחו לאחרים. עי' שעה"מ פ"ו מיו"ט ה"ט עלה מ"ט ד"א ע"ב: ע"ב גמ' המעשר פירותיו בשבת. עי' ת' חוט השני סי' ע':

דף יח ע"א גמ' בולד הטומאה מטבילין אותו. עי' גליון פסחים ד"ע ע"א: ע"ב גמ' מי איכא מידי דבשבת שרי. עי' בהר"ן סוף מסכתין:

דף יט ע"א רש"י ד"ה מעשיו. דמחשבתו נכרת. עי' שעה"מ הל' עירובין פ"א עלה כ' ד' א':

דף כ ע"ב תד"ה והביא. ותימה הא אין מביאין. עי' מנחות דף פ' ב' ובתוס' שם ריש דף פ"א ובתוס' פסחים ס"ו ב' וברש"י תמורה כ"ז

דף פ"א ובתוס' שם: קשר לסוף ע"א:

דף כא ע"א גמ' כי קא זכו משלחן גבוה. עי' כ"ז ב' בתוס': דאי אפשר לכזית בשר. מכאן דן בת' שער אפרים סי' כ"ו דישראל שחייב עצמו ליתן הלשון מבהמה שישחוט והוא מקנב בהמות בשותפות עם נכרי דמחייב ליתן הלשונות כולן ולפיים להנכרי: גמ' אמרינן הואיל אלא. עי' מנחות ריש פ' ר' ישמעאל תד"ה להעלות דגים: תד"ה עיסה. ועוד דלמא מקלעי ליה. עי' בב"י סי' תק"ו עלה רל"ז סוף ע"ב ד"ה כתב המרדכי כו' ויש לתמוה כו': ע"ב תד"ה כגונא. הכא בכוס שיש בו דבר. עי' לעיל ב' א' תד"ה ובית הלל:

דף כב ע"א גמ' א"ל הכיא ר"י היא. עי' כתובות דף ז' ע"א תוס' ד"ה אמר ליה: תד"ה וכ"ה. והא בשבת דף מ"ז במנורה של חליות. עי' בהר"ן שבת ר"פ כבונה:

דף כג ע"ב גמ' דבר שאינו מתכוון מותר. עי' בתוס' לקמן ל"ב ב' סד"ה מלמטה למעלה: רש"י מתני' אבל דגים אפשר להם. בירושלמי הטעם לפי שאין עושים תקנה למה שאינו מן המוכן וכפירש"י בפ' האורג. הר"ן ועי' בב"י ריש סימן תנ"ח ד"ה ומ"ש שאע"פ:

דף כד ע"ב גמ' מותרין באכילה עי' בתוס' ריש מסכתין: גמ' הלכתא נכרי שהביא. עי' ת' גינת ורדים ח"א בא"ח כלל ד' סי' א': רש"י ד"ה אם יש. משום מוקצה. עי' בתוס' ריש דף ג' לעיל: רש"י ד"ה ולערב אסורין. ויש לי ראיות הרבה. עי' רש"י עירובין סוף דף לט:

דף כה ע"א תד"ה בחזקת. ומשום איסור שאינה זבוחה. עי' תוס' שבועות כ"ד א' ד"ה האוכל: **ע"ב** תד"ה אורח. מיהו אם נמנאת. עי' בהר"ן ריש פסחים סוף ד"ה אלא כך: בא"ד למהר כל כך. עי' ש"ע יו"ד סוף סי' קס"ה עי' תוס' סנהדרין דף ל"ג ריש ע"ב. ובריש פרק האשה רבה במתני' רש"י ד"ה שלא ע"פ ב"ד ובמל"מ ריש פרק חמישי מה' שגגות:

דף כו ע"ב רש"י מתני' ד"ה חלה שנטמאת. אחשבה להבערתו. עי' פסחים מ"ו א' דאסורו חשוב. עי' ת' נודע ביהודה מ"ק ח"א סי' ט"ו ובשעה"מ ריש הל' יו"ט עלה כ"ד ע"ג ד"ה עוד תירן:

דף כח ע"ב גמ' באנו למחלוקת ר"י ורבנן. עי' בב"י סי' תקכ"ט ריש עלה רל"ט ביאור לדברי הה"מ:

דף ל ע"א תד"ה תנן. ולא שייך למגזר. ת"ל בטפות ורקוד בלא כלי שיר ל"ש לגזור אטו רקוד בכלי שיר ועי' ת' שער אפרים סימן לו: **ע"ב** תד"ה עד מולאי יו"ט. ושפיר אמרינן מוקצה. עי' בתוס' לעיל ריש דף ד':

דף לא ע"ב גמרא לא שנו אלא בנקבות שלו. ובמשנה כלים פרק י"ג מ"ג נקרא עשפיס והזכרות נקרא שם בית בקע דתרגום מתרשתה עשפיס: תד"ה ונפחת. הואיל ואם עבר ותקנו מתוקן עי' סוכה דף י' ע"ב תד"ה עד מולאי יו"ט כו' וכפ' בכל מערבין כו':

דף לב ע"ב תד"ה וקטמא. כגון שנגבלו מעיו"ט. ולרבי י"ל בנתן מים מעיו"ט כיון דנתינת מים הוא גבולו הרי כבר נתגבל מעיו"ט. הרא"ש. ועי' בב"י סס"י תק"ז ישוב לקו' תוס': גמ' ת"ר שלשה תייהן אינס. עי' פסחים קי"ג ב' תד"ה שלשה: רש"י מתני' ד"ה מכבשין. והעפר שיהא חלק. דלרש"י איסור גריפה משום תיקון דמשום איסור טלטול ליכא ולהטור דוקא אב והפר משכיבין אבל עפר לא משום טלטול עי' ב"י סי' תק"ז ד"ה תנור כו':

דף לג ע"א מתני' אין מוציאין את האור. עי' לח"מ רפ"ד מיו"ט:

דף לד ע"א גמ' שצריך לבדקן. עי' ש"ע יו"ד סי' רס"ו ז' וש"ע א"ח סי' תנ"ח ות' שבות יעקב ח"ג סי' קכ"ג: מחזקין רעותא ביו"ט. עי' בהר"ן בגליון. עי' ט"ז יו"ד סי' ט"ו סק"ב מג"א סי' תנ"ח סק"י: הא דאייתי אור לבסוף. עי' ת' הר"י בי רב סימן כ"א בישוב ק' לח"מ מ"ש על הרמב"ם בזה: תד"ה הכא. בקדירה חדשה. ולרמב"ם גם בישנים יש בו משום חסום כדאיתא בהה"מ: תד"ה ואין מפיגין. ותימה דאמר לעיל אסור. בהר"ן תי' דהכא התיקון בשעת תשמיש לתשמישו מש"ה שרי:

דף לו ע"ב מתני' ולא רוכבין על גבי בהמה. עי' מג"א סי' תע"ר סק"ה: ולא מקדשין. עי' לעיל י"ז א' תד"ה מאי: תד"ה והא מגוס. כמנא כקונה קנין בשבת. נ"ע בת' שבו"י ח"ג סימן ס"ז:

דף לז ע"א גמ' אבל פירי דטבילי אאידנא עי' שעה"מ פ"ב מהל' יו"ט ה"ג עלה י' ע"ד: **ע"ב** גמ' ושניא בהמה דקא ינקי. עי' מג"א סי' ש"ך סק"ה ובשעה"מ פ"ה מיו"ט ה"כ עלה מ"ו ד"א ע"ב ועמוד ג': גמ' לאיסור תחומין חששו שתיק כב. והרי מוקצה חמור דיש לו עיקר בדאורייתא הכנה. גם הוא איסור השוה בכל. ת' מהרא"ש בת' בשמים ראש סי' א' ע"ש: גמ' כי לית ליה לר"י ברירה בדאורייתא. עי' עירובין ל"ז ב' תד"ה מאן תנא: אבל בדרבנן אית ליה. עי' תוס' יו"ט פ"ה דביצה מ"ה בסופה. עתוי"ט פסחים פ"ח מ"ב אי מה דבדאורייתא אין ברירה והוא מה"ת או דרבנן אמרי שיהיה א"כ בדאורייתא: רש"י ד"ה שנים שלקחו מעיו"ט להלקו ביו"ט עי' בס' תוס' שבת סי' שנ"ז:

דף לח ע"א גמ' וכבר בא חכם. עי' שעה"מ פ"ח מעירובין עלה כ"א דף א' ע"א ד"ה האמנם: רש"י ד"ה בדאורייתא. כגון טומאת מת. נ"ע מפירש"י לעיל סוף מ' ע"א ד"ה כולם טמאים שחכמים גזרו. ועי' בחדושי פ"י שם: תד"ה ולבטיל. ותימה הא הוי דבר. עי' שעה"מ פ"ב מהל' יו"ט עלה ל"ב ד"א ע"ב: תד"ה הרי. ה"נ משום ביטול לא פקע. עי' חולין ע"ט א' תד"ה מהו דתימא: **ע"ב** גמ' נבלה בטילה בשחוטה. עי' בהר"ן ע"ז סוף עלה שכ"א ובכ"מ פ"א הי"ז מאבות הטומאה:

דף לט ע"א גמ' משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין. עי' שעה"מ פ"א מחמץ ומצה ה"ה עלה כ"ה ד"א ע"ב:

דף מ ע"א גמ' למה לי למימר משקין. דלענין הטומאה ודאי אלו ואלו מותרים. הר"ן. ועי' מ"ש עליו בב"י רסי' תנ"ח ד"ה ומ"ש שאע"פ: **שם** הדר לשחוט משום סרכא דמשכא. הרי"ף מפרש שהסרכא נשמטת וכ"ה בש"ע יו"ד סימן ל"ט סימן ב' ועי' ש"ך:

ברא"ש פ"א סי' ז ד"ה ועגל. וגם צריך שיפרים. דברי תימה הן. דהא הסכת קי"ל דבית הרחם אין בו משום רסוק איברים. והרש"ל רצה ליישב דכאן באינו ידוע שכלו חדשיו תייסינן והשיב עליו הט"ז יו"ד סימן ט"ו · **סי' ט** ד"ה השוחט. התירו לכסות לבית הלל. משום מצות כיסוי. ועי' מהרש"א מ' א' על תד"ה ואינו צריך: **סי' יא** ד"ה וכוי אסור. לפי שאין שוחטין לתוך הכלי. מכאן השיג בס' שעה"מ על הפ"ת שכ' דדוקא לשחוט לתוך הכלי אסור אבל אחר השחיטה מותר לתת כלי דא"כ העמוד קושית הרא"ש דהא א"ל לכסות כל דמו ע"ש פ"ג מה' יו"ט עלה ל"ח: **סי' כא** מתני' המלח במדוך של עץ. אף דאוכל נפש הוא ולא מכשירין. ואוכל נפש לא בעי שינוי שאני מלח ותבלין דעשוי לדוך לימים רבים. הר"ן: **בהגה"ה ב'** בסופו מלח ותבלין יחד. בתוס' סוף ד"ה היכא בינייהו הגרסא מעי"ט הרבה ביחד:

פ"ג סי' ח הרי לטלטלה. עי' בהר"ן:

חדושים והגהות מהרב הגאון האמתי כו' מוהר"ר משה בר אברהם ז"ל (בעהמ"ס תפארת למשה)

ברא"ש פ"א סי' ז אבל ולד הוא טוב לאכילה כו'. נ"ב ומשום הכי מותר אף שנולד עגל בשבת לשחוט ביו"ט שאחריו:

פ"ב סי' טו כדאמרינן בחיזרא והלכתא כו' נ"ב עי' בפ' המביא בהרא"ש [סי' י"ב] דפי' הטעם משום גזירה יו"ט אטו שבת והכא לא שייך לאסור אטו שבת דבשבת גופי' שרי ע"ש רפתא ודו"ק:

סי' יז בהגה"ה ד"ה ומכאן יש להתיר קנדייל"ה של שעוה שהיא גדולה להתוך כו' כנ"ל: שם בסה"ד באור כפי שתי נרות כנ"ל:

פ"ג סי' ב בהגה"ה סד"ה עד כו' וגם לערב בכדי שיעשו נ"ב משום שמא הביאו דרך ר"ה שהוא איסור דאורייתא בשבת וק"ל: בסוף הפרק לא הוי מוקצה כיון דהוי בי"ג לגומרו. נ"ב עי' לעיל [סי' ז'] בהגהת א"ז בשם הר"ר אליהו ולא דמי לדבר הנולד והנלקט ממחובר ביו"ט דאסור בשל נכרים דהתם מוקצה הה"ם מחמת איסור מחובר ולא מהני גמרו ביד אדם ומה"ט אסור לטלטל של שכפוי לפני התרנגולים אם היו עליו בה"ש עי' לעיל בהרא"ש [סי' ז'] אף דהיו בידו להפריחם משום דאתקצי בה"ש ומה"ט לא קיי"ל כר"ש במוקצה מחמת איסור אף בנר קטן דדעתיה עלי' ומנפס שתכבה מעצמו והוי כנגמרו בידי אדם ואף תנאי לא מהני לתוס' במוקצה מחמת איסור [עיין] דף ל' ע"ב [ד"ה אמר] אבל בקמח וכן העור שנעשה ממנו המנעלים דלעיל בהג"ה לא הוי מוקצה בה"ש מחמת איסור אלא דאמרינן הוא עצמו הקצה אותן ממנו שלא היו ראוין לו ולא עלה על דעתו שיגמרו אמרינן שפיר אי הוא דבר שנגמרו בידי אדם ואסקי אדעתיה שיגמרו מותר דלא אקצי מדעתו כלל משא"כ מחמת איסור דבע"כ הם מוקצים ממנו בשעת איסור אף דתוס' פי' כירה דמ"ג ד"ה בעודן עליו חלקו בע"א כ"ל דזה דעת הרא"ש:

פ"ד מבואר בק"נ סוף סי' יב כלי שנשבר נ"ל · אוד שנשבר:

פ"ה סי' ב בהג"ה ד"ה ולהשען בבריא מותר בתש אסור · נ"ב כ"ה בירושלמי כאן: שם ד"ה ואסור לאדם להוסיף דבר כו'. נ"ב ר"ל על המים וכ"ה בירושלמי: שם וכן אסור לאדם להוסיף דבר כו' כנ"ל:

בפסקי הרא"ש סוף פ"א וערדליס "וגרי" דזוזי כנ"ל:

חדושים והגהות מאת הגאון וכו' מוהר"ר ברוך פרענקיל תאומים זצ"ל

דף ב ע"א במשנה לא ישחוט. יעויין בא"ר בכורות פ"ג סי' ה: גמ' דאפרת. יעויין תוס' עירובין דף מו ע"א ד"ה כ"ש: שם מאי טעמייהו. יעויין חדושי הרשב"א שבת דף קכא ד"ה ה"ג רש"י: שם גבי שבת דסתם לן תנא. יעויין תוס' דף ו ע"ב ד"ה השתא ויעויין תוס' (ב"ק דק"ב) [ב"ב דף קכב] ד"ה סתם עירובין לד ד"ה נוטל לקמן ל"א ד"ה ונפחת יבמות מב ד"ה סתם ודף מד ד"ה ודלמא: תד"ה בילה כו' דאמרינן מותר שמן כו'. יעויין שבת דף מד ע"א: ד"ה דלמא כו' דמוקצה דבע"ת כו'. יעויין תוס' לקמן לד ע"ב ד"ה ואומר: ד"ה דתנן כו' גזירה שמא יעלה כו'. יעויין לקמן דף ג ע"א ד"ה גזירה ובתוס' חולין דף יד ע"א: **ע"ב** גמ' ואתי לאזלזולי. יעויין לקמן דף לו ע"א: שם מאתמול גמרה יעויין תוס' ב"ק דף מז ע"א ד"ה מ"ט: שם ואין יו"ט. יעויין תוס' פסחים דף מו ע"ב ד"ה רבה ובתוס' חגיגה דף כא ע"א סד"ה האונן: רש"י ד"ה לטעמיה דאמר רבה כו' ויליף מהכא כו'. יעויין תוס' עירובין דף לא ע"ב ד"ה רבה: ד"ה והתניא. ושמרתם את משמרתי כו' · יעויין מ"ק דף ה ע"א: תד"ה גבי כו' כ"ש מחמת איסור כו'. יעויין תוס' שבת דף יט ע"ב ד"ה הני ובדף קנז ע"א ד"ה לבד: ד"ה והיה כו' אך תימה הואיל והכנה דאורייתא כו'. יעויין בתוס' עירובין דף לח ע"א ד"ה משום:

דף ג ע"א גמ' ונגזור. יעויין חולין דף קד ע"א תוס' ד"ה ומנא: שם א"ל אביי. יעויין תוס' שבת דף יא ע"ב ד"ה אמר: תד"ה גזירה כו' ותימה ל"ל האי טעמא כו'. יעויין חולין דף יד ע"א תד"ה מתתכין: שם ואין לומר דכל דבר שיוכל לעשותו מעיו"ט כו'. יעו"ש ברש"י ותוס' ולקמן דף י"ב ע"ב רש"י ד"ה מהו לפרוכי ובתוס' שבת קמא ע"א ד"ה הני גם בתוס' שבת דף לה ע"א ד"ה והרודה ובחדושי רשב"א שם ולקמן כא ע"א תד"ה הואיל ובתוס' מס' מגילה דף ז' ע"ב ד"ה כאן: שם בסה"ד אבל שאר מלאכות דמקודם לכן אסורים כו'. יעויין תוס' לקמן דף יד ע"א ד"ה א"ב **ע"ב** גמ' וספיקה אסורה. יעויין בספר היכר לר"ת דף פב ע"ב ודף פג ע"א: שם סיפא אתאן. יעויין תוס' חולין סד ע"א ד"ה שאם רקמה [ואכלה] ובאסיפת זקנים לב"ק דף מז תוס' בדף זה ד"ה מ"ט: שם וכל דבר שיש לו מתירין כו'. יבמות פב ע"א ב"מ נג ע"א נדרים נח ע"א: שם בדרבנן. יעויין תוס' בכורות נד ע"א ד"ה ושני מינין: תד"ה ואתרוה כו' אאיסור עצמו קאי כו'. דברי הר"י בעל תוס' ע"ז הוא בספר התרומה סי' עו ובסמ"ג ל"ת סי' קמא: שם הואיל ואיכא כעין הרי רוכא כו'. יעויין סנהדרין דף פ' ע"א תד"ה ואחרים: תוס' יבמות ד"ה ר"מ כו' ולעיל כו' דקאמר ר"מ כו'. יעויין תוס' יבמות דף פא ע"א ד"ה מאי:

דף ד ע"א גמ' רב אשי אמר. יעויין תוס' עירובין דף מה ע"ב ד"ה א"א ותוס' יבמות דף פב ע"א ד"ה משום ויעויין דף ז ע"ב תד"ה כי: שם אפי' בדרבנן. יעויין ע"ב ובדף לט ע"א ובנדרים דף נב ע"א ובתוס' פסחים דף כז ע"ב ד"ה הקדש · שם ור' יוחנן ל"ל. יעויין לקמן דף יז ע"א תד"ה מ"ט: תד"ה נימא כו' תימה נימא דקסבר שתי קדושות כו'. יעויין תוס' שבת דף כב ע"א ד"ה אסור: שם דמוקצה מחמת מנוה שאני כו'. יעויין לשונם בתוס' סוכה ד"ה עד מולאי ובחדושי הריטב"א מס' סוכה דף מו ע"ב: ד"ה הלא כו' ועי"ל כו'. יעויין מ"ש לקמן דף ל ע"ב ד"ה עד ובסוכה דף י' ע"ב סד"ה עד: ד"ה ר"י כו' ואע"ג דפירשתי לעיל כו'. דף ג ע"ב ד"ה לדידי: **ע"ב** גמ' רב מתנה. במס' שבת איתא אמר רב מתנה אמר רב: שם ולרב אשי. יעויין ע"א ולקמן דף לט ע"א רב אשי אמר: שם מותרת בזה. יעויין תוס' סוכה דף י' ע"ב ד"ה עד:

דף יג ע"א גמ' הכנים. יעויין תוס' מנחות דף סו ע"ב ד"ה כדי ובתשובת הרשב"א ח"א סי' שס"א:

דף יד ע"א תד"ה א"ב כו' ופסק ר"י כו'. יעויין תוס' שבת דף [קמא ע"א ד"ה הני]: שם ולכל אחד ואחד יש קולא. יעויין תוס' נדה דף כ"ט ע"א ד"ה תשב ותוס' ב"ק דף י"א ע"א ד"ה דקא: **ע"ב** גמ' משום שנאמר לא יעלה עליך. בהגהת הגאון מו"ה ישעיה פי"ק זצ"ל מצויין כאן דליתא ביומא ובתמיד ויעויין בשנות אליהו פ"ט דכלאים שמביא הגירסא כמו שהוא לפנינו ומפרש היטב יעו"ש והוא מעין דברי הר"ן לאלפסי:

דף טו ע"ב אמר רבא. ברא"ש ור"ן הגירסא רבה בה"א. תד"ה לוו כו' כשאין לו לפרוע. בביאורי הגאון מהרא"ו זצ"ל ריש הלכות שבת מגיה כאן כשאין לו ממי ללוות:

דף יז ע"א גמ' אמר רבא. יעויין לעיל דף ו' ע"א: שם ממלאה אשה כל הקדירה. יעויין תוס' גיטין דף ח ע"ב ד"ה אע"ג ובתוס' מנחות דף ס"ד ע"א ד"ה שתים: שם ממלאה אשה כל התנור. יעויין תוס' לקמן כ"א ע"א ד"ה עיסה ודף כ"ב ע"ב ד"ה דנפישא ובתוס' פסחים דף מ"ו ע"א ד"ה עד ובדף ל"ז ע"א ד"ה וב"ה ובמלחמות שם: **ע"ב** במזיד לא יאכל יעויין תוס' שבת דף מ"ג ע"א ד"ה טבל ולקמן דף ל"ד ע"ב תד"ה הא קמ"ל: שם כלים. יעויין פסחים דף ע ע"א ברש"י ותוס': תד"ה ובלבד כו' מפסיק דרבה אדא כו'. דף י"א ע"ב ויעו"ש בתוס' ד"ה מערים:

דף יח ע"א גמ' משום סחיטה. יעויין כתובות דף ו' ע"א תד"ה האי ובשבת דף קי"א ע"א תד"ה האי: תד"ה גזירה. ולא הוי גזירה לגזירה כו'. יעויין שבת דף כג ע"ב בתוס' ד"ה גזירה כו' בסוף הדבור ובחולין דף ק"ד ע"א תד"ה ומנא ובגמרא שם בעמוד ב: ד"ה כלי כו' הואיל וצריך הערב שמש כו'. יעויין בתוס' חגיגה דף כא ע"א ד"ה האונן כו' ובזבחים דף לא ע"ב ד"ה טבול: ד"ה מערמת כו' דהואיל דהוי דרך טינוף כו'. יעויין בתוס' שבת דף קיא שליינתי ובזבחים דף לד ע"א תד"ה מקנחה: **ע"ב** גמ' מטבילין כלי כו'. יעויין מכות דף ד ע"א תד"ה אמר ובד"ה הגיא ובחידושי הריטב"א שם:

דף יט ע"ב גמ' כחג הסוכות. יעויין תוס' ר"ה דף ז ע"ב ד"ה והרי:

דף כ ע"ב תוס' סד"ה מ"ב כו' וי"ל דהכא הואיל כו'. יעויין תוס' יומא דף כט ע"א ד"ה אלא. גמ' ואם זרק. יעויין תוס' חולין דף מ ע"א ד"ה חייב:

דף כא ע"א עורבא. יעויין בערוך ערך ערב וערך סמך: תד"ה הואיל כו' דלענין או"כ אין לחלק כו'. יעויין תוס' מגילה דף ז ע"ב ד"ה כאן: **ע"ב** גמ' כדשמואל. יעויין תוס' ברכות דף כ ע"ב ד"ה כמאן:

דף כב ע"א וב"ה אומרים אין כנין. יעויין לעיל דף י' ובשבת דף קכב ובעירובין דף ל"ה:

דף כג ע"א במשנה מפני שעושה. יעויין תוס' כתובות דף ה ע"ב ד"ה את"ל ותוס' בכורות דף כד ע"ב ד"ה והיינו: גמ' אמר רבא אר"כ. יעויין תוס' שבת דף קמא ע"א ד"ה דלמא ובדף קיא ע"א תד"ה למימרא ושם בגמ' ע"ב אמר רבא הלכה כר"ש ולאו מטעמיה: תד"ה ע"ג כו' והר"ר יצחק פי' כו'. יעויין תוס' פסחים דף ה ע"ב ד"ה לחלק: **ע"ב** גמ' ואינה נגררת. יעויין תוס' שבת דף מא ע"ב ד"ה מיחם ובתוס' בכורות דף כד ע"ב ד"ה והיינו: רש"י ד"ה אין גדין כו' אבל גידה אפשר לגודו מבעו"י. יעויין לעיל דף יד ע"ב ברש"י ד"ה אבל לא את התבואה ולקמן דף כט ע"ב ד"ה אין טוחנין ובר"ן שם: תד"ה אין כו' דיותר טוב פת חמה כו'. יעויין שבת קל"ד ע"א: שם ולא נהירא כדמפרש בר"מ כו'. יעויין בהגהת סמ"ק סי' קנ"ד ד' פא ע"ב מ"ש שם בתוס' ר"י ובתוס' שבת לה ע"א ד"ה והרודה ודף קמא ע"א בד"ה הני ובתוס' מגילה דף ז ע"ב ד"ה כאן:

דף כד ע"א גמ' אמר ליה גמרא גמור. בה"ג שבת דף קיג ובע"ז דף לב [שבת קו: עירובין ס.]: שם והניא הלד. יעויין תוס' לעיל דף ט ע"א ד"ה אין:

דף כה ע"א תד"ה בחזקת כו' ולא נהירא כו'. יעויין חדושי רשב"א ליבמות דף ל ד"ה אשה: שם ר"ל בחזקת שלא נשחטה כו'. יעויין דברי רש"י בחולין דף ט ע"א ד"ה מר סבר ובחולין פו ע"א רש"י ד"ה מאי אריא:

דף כו ע"ב גמ' דמשכש. יעויין תוס' שבת מג ע"א ד"ה טבל:

דף ל ע"ב תד"ה עד כו' וי"ל דס"ט משום הכנה כו'. יעויין תוס' (סנהדרין) [סוכה] דף י ע"ב סד"ה עד: ד"ה אמר כו' נמי למפרך כו'. יעויין מ"ש במס' שבת ד' מד ע"א ד"ה שבגר: ד"ה אבל כו' ותי' ר"ת דמה שאמר כו'. יעויין מ"ש במס' שבת דף כב ע"א בתוס' ד"ה סוכה ובמס' סוכה דף ט ע"א ד"ה מנין:

דף לא ע"ב תוס' סד"ה ונפחת כו' דהא ס"ל כו' בש"ס דפוס ברלין הגירסא כאן דלמא כהגהות מהרש"א וכן הוא בהדיא בתוס' עירובין דף לד ע"ב ד"ה נוטל בזה"ל דאפשר דר"ש כו': ד"ה אמר כו' מכאן יש ראיה כו'. יעויין בחידושי הריטב"א לעירובין דף לד ע"ב ד"ה באוירא דליבני שמדחה ראיה זו:

דף לב ע"א גמ' ר"מ היא דתנן. דתניא גרסינן שהוא בתוספתא כ"כ הר"ש בסוף פ"ד דכלים: שם ר' יהושע. שם איתא ר' יהודה:

דף לג ע"א תוס' סד"ה מלמטה למעלה כו' דשא"מ לעשותו אבל הכא מתכוון כו'. יעויין בחדושי רשב"א למס' שבת דף קלג ע"א ד"ה ואביי כו':

דף לו ע"א גמ' יום טוב דקיל. יעויין לעיל דף ב' ע"ב: **ע"ב** במשנה ולא רוכבין. יעויין תוס' מ"ק דף י' ע"א ד"ה סוס: שם לא מקדישין. יעויין חגיגה ח ע"א תד"ה משום: שם ולא מגביהין. יעויין תוס' גיטין לא ע"א ד"ה במחשבה ובתוס' חולין ז ע"א ד"ה דלמא ובתוס' מנחות נה ע"א ובבכורות נט ע"א: גמ' תחומין דאורייתא. יעויין תוס' חגיגה דף יז ע"ב ד"ה דכתיב גם בדף ח ע"א תד"ה משום:

דף לז ע"א וכולהו טעמא מאי. יעויין מ"ק דף ה משנה וגמ' ובתוס' כתובות דף מז ע"א ד"ה דמסר: **ע"ב** תד"ה לאיסור כו' שבבהמה גדולה כו'. יעויין תוס' ב"ק דף סט ע"א ד"ה כל הנלקט:

דף לח ע"א תד"ה וליבטיל כו' וי"ל דה"מ מב"מ כו'. יעויין באסיפת זקנים לב"מ דף נג ד"ה וז"ל תוס' שאנן דכל דבר שיל"מ כו': **ע"ב** גמ' הרי שנתערב. יעויין ר"ן לנדרים דף נב ע"א ד"ה וקשיא להו: שם בעשרה קבין. יעויין תוס' בכורות דף כג ע"א ד"ה נבילה שני שהיה הגי' לפניהם קב חטים של חבירו בקבים שלו וכן מובא בתשובת רשב"א: שם לא בטל. יעויין תוס' יבמות דף פב ע"א ד"ה ר"י [ובזבחים] דף עז ע"ב ד"ה הא עבר ובמנחות דף כב ע"ב ד"ה מכאן ריש עמוד:

דף לט ע"א תד"ה משום כו' דלא שייך דשיל"מ כו'. יעויין בר"ן לנדרים דף נב ע"א ד"ה וקשיא להו כו' ובתשובה המיוחסת סי' קנא:

הגהות בהרא"ש

פרק א סי' י ירושלמי באפר שסוסק כו' ממה שניה הדם בלא כיסוי כו'. בירושלמי שלפנינו יש גירסא אחרת:

פרק ב סי' כד דתנן נזיר תופף כו'. פ"ו דנזיר משנה ג':

פרק ה סי' יד אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא ואמה אסורה כו'. יעויין שם ברש"י ד"ה היא ואמה כו' שכתב בזה"ל דשמעינן ליה לר"ת דאית ליה מוקצה כו' וכ"כ שבעל המאור ויעויין במלחמות ובתמים דעים:

דף ב ע"א גמרא. מ"ט דב"ש מוקצה הוא ומאי קושיא ודילמא כו'. וקשה דודאי ידע מתניתין דמגביהין דלמטה וא"כ ממנ"פ אי הוה ידע איפוכי דר"כ א"כ אית להו מוקצה ואי לא ידע איפוכי אלא מתניתין כפשוטו א"כ למה נקט דלמא הא ודאי לית להו ועוד דאמר אח"כ קס"ד אפילו מאן דשרי במוקצה כו' וכי סוגיית הש"ס להקשות קושיא עפ"י סברתו דקא סליק אדעתי' אימא דלא הוי כסברתי' ול"ק. ועוד דתירוץ ר"כ מאן דל"ל מוקצה ל"ל נולד. והא קא מהפך סברת המקשה מאי סוגיא [דאינו מחדש בתירוצו כלום רק היפוך סברת המקשה] ועוד למה לא מהדר ר"כ כפשוטו דכ"ע שרי במוקצה ובנולד קמיפלגי אי הוה כמוקצה או לא. ואף שקושיא זו י"ל דא"כ מתני' דאין מבקעין גבי י"ט דלא כמאן מ"מ עד השתא הוי יכול לתרץ כן. [א] וי"ל כי כולם היו יודעים איפוכי דר"כ ואעפ"כ מקשה ודילמא כו' כי בגמרא תי' לר"כ ב"ה אהדדי. יו"ט דקיל וכו' אבל ב"ש אהדדי לא תי'. ול"ל כי ב"ש דמיקל ביו"ט הוא כפשוטו דשבת חמור מיו"ט אבל להחמיר ביו"ט טפי משבת זה לא עלה על דעתו לכך אמר דלמא ב"ש ל"ל מוקצה גבי יו"ט אף דידע מאיפוכי דר"כ דלמא ביו"ט מיקל ותי' קס"ד [מחמת הוכחה] אפילו מאן דשרי במוקצה בנולד אסור דהא ב"ה דשרי גבי שבת מוקצה לפי איפוכי דר"כ [ומכ"ש ביו"ט] מ"מ אסור הכא [בנולד]. וא"כ אפילו אי ב"ש שרי ביו"ט מוקצה אסור בנולד כב"ה דשרי אפילו בשבת מוקצה ובנולד אסור אפילו ביו"ט דלא ידע השתא המקשה סברא להחמיר ביו"ט טפי משבת ותי' ר"כ אה"נ אי דמלינו מאן דשרי במוקצה אסור בנולד הוי אמרי' גם לב"ש כן אבל ב"ה עצמו נמי ל"ל חילוק בין מוקצה לנולד אלא מאן דשרי זה שרי נמי זה ופריך ומי אמר ר"כ הכי כו' וא"כ צריך לחלק בין מוקצה לנולד לב"ה ותי' יו"ט חמור [דיו"ט דקיל אתי לזלזולי] וזה לא הוי ידע המקשה והו"ק כנ"ל: **עוד** בקושיא זו. ומאי קושיא דלמא ב"ש כו' קס"ד וכו'. [אין להקשות] דלמא קס"ד מתני' דמגביהין מהופך כר"כ [וא"כ ודאי אית להו לב"ש מוקצה ז"א] דא"כ הו"ל להקשות ג"כ מ"ט דב"ה דאמר לא תאכל הא ס"ל מגביהין מעל השולחן עצמות וכו' וכ"ת ואם המשנה כסדר לפניו מאי קאמר דלמא ב"ש ל"ל מוקצה ודאי ל"ל מוקצה גם מאי מקשה מ"ט דב"ש הא ל"ל מוקצה אפילו לענין שבת כ"ש לענין יו"ט [ב] דאפשר שזהו הודילמא מנ"ל שהגירסא מהופך דלמא כמעמדו היא וב"ש ל"ל מוקצה [ג]: **עוד** שם. קס"ד אפילו מאן דל"ל מוקצה כו'. וקשה א"כ הוי אוכלא דאיפרת [דה"נ אי בעי שחיט התרנגולת ואכיל דמוקצה שרי ועי' בתוס' ד"ה אוכלא דאיפרת] וא"כ היאך אוסר אפילו מאן דשרי במוקצה כו' והא זה אוכלא דאיפרת. וצ"ל דמ"מ לאו אוכל הוא דלאו מיוחד לאוכלא אפילו אי שרי מוקצה היינו די"ל דעתי' עלי' אבל אינו מיוחד לכך דנקראהו אוכלא דאיפרת [והוא המתקת דברי המהרש"א]: **גמרא** ומי אר"כ הכי. אבל בקצרה מר"כ אמתני' ל"ק למאי דמהפך יהיה סברת ב"ש וב"ה הפוכות ז"א דב"ש מחמיר בשבת ומיקל ביו"ט וב"ה מיקל במוקצה ומחמיר בנולד אבל מכח (קס"ד) [תירוץ כנ"ל] מאן דשרי מוקצה שרי נולד מקשה שפיר: **ברש"י** בד"ה ומי אר"כ הכי דב"ה כר"י. אבל אב"ש ל"ק דשבת חמור מיו"ט. וא"ל ליפכי בקצרה דב"ש ל"ל מוקצה ול"ל נולד ביו"ט וב"ה ג"כ [אף ביו"ט] כר"ש ס"ל דשבת ויו"ט שוין ואע"ג דשרי במוקצה בנולד אסור ולא יוקשה ליפלוגי בתרנגולת דכ"ע מוקצה מותר ז"א חדא דזה פלוגתא חדשה שיפלגו בנולד וגם משנה דאין מבקעין דסתים רבי מוקצה אסור ביו"ט דלא כמאן [ד]: **ברש"י** בד"ה ואר"כ אנו אין לנו כו' אלא כך שמעתי מרבותינו. מ"ש רש"י ששמע מרבותיו אין ר"ל ששמע בפירוש מרבותיו שב"ש אומרים מסלק את הטבלא וב"ה מגביהין דא"כ למה הוצרך לומר גבי שבת סתים וכו' תיפוק לי' דכך קיבל מרבותיו ולא הו"ל להביא עליו אלא סתמא דיו"ט. אלא ר"ל דשמע מרבותיו סתמא דב"ש ס"ל כר"י וב"ה כר"ש ומסברת עצמו הואיל ואשכח גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש אוקי קבלתו ששמע מרבותיו שב"ה כר"ש גבי שבת אבל גבי יו"ט דסתם לן תנא כר"י אוקי לב"ה כר"י [ה]: **תוס'** בד"ה בש"א תאכל כו'. מ"ש וכ"ת אוסרין משמע לעולם הו"מ לאתויי ראיה מכמה מתני' ובסמוך אין סוחטין כו' אם ילאו מעצמן אסורין: **קודם** דנחית למאי דקי"ל דלטלטל אסור (אפי') הומ"ל דה"א אסור אפי' לטלטל: **ומ"ש** שמה שמתירין הבילה היינו לטלטל עי' משנה ב' פ"ד דעדיות. [כוונתו אף דנקיט שם לשון מותרת משום דשם קאי אמשנה הראשונה דאמר בית שמאי תאכל]: **ומ"ש** דה"א מותר לטלטל. והא דמותר שמן שבנר דנקיט ר"ש מתיר כתב מוהר"ש ז"ל משום דגבי עצמו של שמן לא שייך טלטול ולכך לא היים דנימא דאיירי בטלטול וא"ל לזה דנימא דלמא ה"כ דקאי אטלטול מאי אמרת דנסתייע מכח מתני' אחרינא דלר"ש ל"ל מוקצה אף באכילה א"כ מכ"ש ליכא למיטעי והנא מותר [ולא אתי לאשמועינן רק דזה לא הוי בכלל מוקצה חמור דמודה בה ר"ש דאסור משום דלא דחי' בידים דיושב ומלפה וממילא דדמי לשאר מוקצה דשרי אף באכילה] לאפוקי הכא די"ל התנא ס"ל מותר באכילה ואי תנא מותר ה"א דאיירי בטלטול: **ומ"ש** דנקיט לב"ש תאכל משום כו' עיין ברש"א: **בד"ה** אוכלא כו'. ברש"א ומיהו למאי דס"ד כו' [וכבר נכלל בדברי הגאון המחבר בד"ה עוד שם קס"ד]: **בד"ה** דלמא כו' מוקצה דבע"ח כו'. פירוש בבע"ח היכא דמקצה מדעתי' כיוני שובך דמקצה דעתי' מני' משום חורבן שובך חמור טפי משאר מוקצה ומיהו בתרנגולת הכא וכן בהמה שנתנבלה בסמוך אע"ג דהוי בע"ח אפילו בעומדת לגדל בילים לא מקצה דעתיה מינייהו לפי שהם גדילים בביתו של אדם כ"מ בהמאור וכ"כ רש"א ולכן פריך וליפלגו בתרנגולת אף דהוי בע"ח וכ"ע מודים דתרנגולת לא הוי מוקצה כ"כ דמיוחד לאכילה יותר משאר בע"ח כיונים: **בד"ה** קס"ד כו'. אפילו ר"ש מודה כו'. כתב מהרש"ל ומ"מ ר"כ סבר דבהאי נולד נמי פליג ר"ש ודוקא מיא בעיבא שהוא נולד גמור מודה ר"ש וק"ל והוא מתוספות פרק מי שהוליאוהו וא"ת ולימא ר"ש הוא דל"ל מוקצה ול"ל נולד כדאיתא ברים בילה [והיינו הא דר"כ] וי"ל בנולד כה"ג שהוא דבר חדש וכו' וכ"ה ברש"א: **בד"ה** מגביהין כו'. והאי דשער אפוכין אער התם כו' וא"ל לפי"ז ל"ל ט' די"ל כו' אבל האי דלועין ודאי עדיפא כיון שנשנית לבסוף עכ"ל רש"א: **ע"ב גמ'** גבי יו"ט דסתים לן תנא כר"י דתנן וכו'. מה צורך לזה הא קתני במתני' [וכן] תני בעדיות מקולי ב"ש וחומרי ב"ה [ו]: **יומא** מכדי מאן סתמה למתני' ר' כו'. א"ל להזכיר רבי והסתמות רק ב"ה אב"ה: **גמרא** כל בילה דמתילדא האידנא מאתמול גמרי לה. וצ"ל אבל נולד ביו"ט [לא הוי הלידה הכנה כמ"ש תוס' דף ד' בד"ה אלא בהכנה כו' בתירוצא קמא ע"ש] דעל עצמו יכול להכין. וקשה א"כ למה אסרו הכנה זו [דמאתמול גמרי לה] דהוי אוכלא דאיפרת ומוכן אגב אמו [ולא הוי אסור ביו"ט משום מוקצה ונולד ואי משום הכנה הא על עצמו יכול להכין וכיון דהיתה הך הכנה דאתמול מותרת ביו"ט עצמו ליכא למיסר משום שבת מכין ליו"ט] בשלמא שאר הכנות דהוי באיסור ביו"ט שפיר דאסור וי"ל דלא פלוג אלא והכינו וגו' היינו כל ההכנות: **גמרא** שבת דעלמא תשתרי כו'. לכאורה מאי קושיא דלמא אסורה משום מוקצה אף דעומדת לאכילה לא הוי אוכלא דאיפרת דאי בעי שחיט לה ואכיל כל מה דבגוי' דהא אסורה לשחוט וא"כ איתקלאי לבין השמשות ואף דבשבת סתים לן תנא כר"ש מ"מ רבה ס"ל מוקצה דאורייתא וצ"ל דוקא מוקצה כעין בילה שנתחדש בעולם [ס"ל דמוקצה דאורייתא לא במחמת איסור] והו"ק: **יש** לי לדקדק קצת [דפריך] שבת דעלמא תשתרי מאי קשה הא לר"כ נמי ע"כ צ"ל דשרי דסתים לן תנא כר"ש דשרי מוקצה [ז]: **יר'** ומי גזרינן והתניא השוחט את התרנגולת וכו'. וקשה היאך יפרש ר"כ ברייתא זו דדוקא בילים גמורות מותרות אבל נולד לא וי"ל דלקמן איכא בהאי תנאי דפליגי בהכנה דרבה והוא סבר כמאן דלא סבר הכנה דרבה [ח] ועי"ל דר"כ סבר נמי הכנה דרבה אלא דמתני' לא פירש כן [ט]: **בתוס'** בד"ה גבי שבת דסתם כו'. ותימה והא הוי סתם ואח"כ מחלוקת דהא ר"י פליג במתני' ואמר אם לא נתנבלה בע"ש כו"ל: **בא"ד** וא"ת גבי שבת נמי סתם לן כר"י כו'. ר"ל היאך קאמר גבי שבת סתם לן כר"ש דלמא כר"י סתם כו' ועז"א דהאי סתמא עדיפא הואיל ונשנית לבסוף והשתא ליכא לשנויי משום דבעדיות לא תני וכו' דש"ס מאי חזית למיזל בתר הך סתמא זיל בתר סתמא דנר ישן ויהיה ב"ה כר"י וב"ש כר"ש לכן אמרו הואיל ונשנית לבסוף לכן מוקי ב"ה כר"ש ואח"כ מקשין [בד"ה] מוקי לב"ה כר"ש למה מהפך בשביל כן ומגיה בהך משנה [דמגביהין] יגיה בהך סתמא [דמחתכין] דלענין מגיה לא שייך לבסוף [דאינו מועיל מה שלבסוף אלא דנוכיח מזה דעיקר דעת רבי לפסוק כהך סתמא דנשנית לבסוף אבל דלמא לאו סתמא הוא] ויגיה בהך משנה דמחתכין דברי ר"ש [ר"ל שיגיה מחתכין את הנבילה כו' דברי ר"ש ר"י אומר כו'] דרבי שנה שפיר רק הטעות לפנינו במשנה דמחתכין [שנשמט ב' תיבות דברי ר"ש] לז"א דמגיה יותר האי דמגביהין משום דבעדיות לא תני כו'. ובקצרה מעדיות בלא מתניתין דמחתכין אין ראיה [דמהופך] דמ"מ הא סתים כר"י בנר ישן ומאי אולמי [י] לאפוקי השתא אולמי הואיל ונשנית לבסוף [נדחית סתמא דנר ישן וע"כ צריך להגיה] ומגיה מגביהין ולא מחתכין משום דבעדיות לא תני משמע דמהופך הוא ולכן מגיה האי דמגביהין ולא [מגיה נמי] האי דנר ישן דנשאר קיים אף לפי המסקנא ואפ"ה שבקינן לאותו סתם ומכינן אסתם דלבסוף מסכת ועד"ז נוכל להמתיק ג"כ קושית התוספות וא"ת מאי אולמא הך סתמא (דמגביהין) [דמחתכין] מסתמא דנר ישן ודו"ק כי הנראה לענ"ד כתבתי: **ובמהרש"א** וז"ל מאי אולמא האי סתמא הך דמגביהין נמי סתמא איקרי כדאיתא ס"פ מי שהחשיך דקאמר ר"י סתמא אחרינא אשכח ומייתי האי דמגביהין ואמר ר"כ אנו אין לנו כו' אך קשה לדבריהם דבין אם נפרש דבריהם דמאי אולמא ולא היה להחליף האי דמגביהין אלא דכל חד תיקום אדוכתי' ובין אם נפרש דלמא אדרבה הך דמחתכין הו"ל להחליף אמאי לא תקשי להו הכי בכל דוכתא דאמרינן מוחלפת השיטה ולקמן דרמי דר"י אדר"י ומחליף האי דאין סוחטין כו' תקשי להו נמי הכי דמאי אולמי כו' דודאי ר"י דמשוה מדותיו דבין בשבת ובין ביו"ט לית ליה מוקצה כר"ש כדאיתא התם קאמר שפיר אנו אין לנו אלא ב"ה כר"ש ומחליף האי דמגביהין לפי קבלתו דתהוי סתמא כר"ש אבל ר"כ דאית ליה טעמא דמתני' דהכא משום מוקצה וב"ה כר"י ואליבי' פרכינן אמאי קתני בהך דמגביהין דב"ה כר"ש דהו"ל להשוות מדותיו בין בשבת ובין ביו"ט כר"י ומשנינן משום דגבי שבת סתים כו' ואהא מקשו שפיר דהאי שינויא לא יספיק לן דמאי אולמי' האי סתמא דדלועין ממגביהין וטפי מסתבר לאוקמי הך דמגביהין בדוכתיה כמו שהוא שנוי כדי להשוות מדותיהן בשבת ויו"ט כר"י ע"כ ואין אני רואה קושיא לענ"ד [כ]: **בתוס'** בד"ה אין מבקעין כו' אלא ביושב ומלפה. עיין ר"פ המביא דף ל' ע"ב תמצאנו: **בתוס'** בד"ה והי' כו' ואין שבת מכין ליו"ט מכ"ש. אין זה כ"ש דשבת חמירא ובעיא הכנה טפי ועוד אם הוא כ"ש למה תני בילה שנולדה ביו"ט ולא תני בשבת ואפ"ה לא תאכל [ל] מיהו זה נשמע ממילא כיון דביו"ט לא תאכל משום הכנה וע"כ בקרא (משבת ליו"ט) [מיו"ט לשבת] כתיב וק"ל: **בא"ד** ואפילו לדידן ניחא. לכאורה פירושו כמשמעו דרבה גופי' דס"ל כאן הכנה וס"ל לקמן הואיל [ניחא] ואפילו לדידן דלא ס"ל הואיל וס"ל כר"ת דפליג עמו לקמן דף כ"א וס"ל הכנה דרבה מ"מ ניחא וכו' ולר"ת לא קשה דדלמא לית לי' הכנה דרבה ובת"ש פירש לדידן דלית לן אורחים כו' אח"כ אינה לידי ספר מהר"ס והתמיה ג"כ על רש"ל ועי' בפרק אלו עוברין שם תמלא בגמ' קושיא ופירוקי התוס' גבי הואיל ע"ש

ב א ו ר

[א] **לקמן** בסמוך מקשה הגאון המחבר שנית קושיא זאת על ר"כ ושם העלה זה התירוץ למסקנא דא"כ יהי' מתניתין דאין מבקעין דלא כמאן ועוד העלה שם תירוץ אחר וכן בסמוך בד"ה קס"ד פי' האי ודילמא ב"ש כו' באופן אחר אלא שכאן בא לשלב כמה קושיות ודקדוקים בתי' אחד ובסמוך בא ליישב כל דבר בפני עצמו וליישב דבר דבור על אופניו: [ב] מה שהקשה בוכ"ת ועשה ב' קושיות א' על מה שהקשה ודילמא כו' וגם מאי מקשה כו'. לכאורה אינו מדוקדק קצת דאם כוונתו בקושיא שניה על המקשה מאי פריך מ"ט. קשה דהא קאמר בתר הכי קס"ד דנולד חמור לכ"ע. גם התי' שכתב דאפשר כו' לא מתרצא בהכי קושיא שני' על המקשה אם לא שנדחוק דהני תרתי קושיות קאי על מאן דפריך ודלמא דלשון ודלמא משמע דמסתפק בעצמו אי ב"ש אית להו מוקצה או לא הא ליכא לספוקי מידי. ועוד דהיה לו להקשות מאי קמותבית מ"ט כו' הא ודאי ל"ל לב"ש מוקצה ביו"ט מכ"ש דשבת. או אפשר להגיה ולמחוק מלת גם וכנ"ל מאי קאמר דלמא ב"ש ל"ל מוקצה כו' הא ודאי ל"ל מוקצה והו"ל למיפרך מאי מקשית מ"ט דב"ש הא ל"ל כו' והכל קושיא אחת. והרב המובהק החריף מוהר"ר דוד מק"ק הרובשוב כתב אלי במכתבו אחרי רואו העלה הראשונה הנדפס מכבר והגיה בענין אחר שנתחלף תיבת דא"כ שבתחלת דבריו עם תיבת וכ"ת שכתב אח"כ בדבריו וכצ"ל [וקשה] דלמא קס"ד מתני' דמגביהין מהופך [וא"כ ודאי אית להו לב"ש מוקצה] (דא"כ) [וכ"ת] דהו"ל להקשות ג"כ מ"ט דב"ה דאמר לא תאכל הא ס"ל מגביהין מעל השלחן עצמות כו' (וכ"ת) [דא"כ] אם המשנה כסדר לפניו מאי קאמר דלמא ב"ש ל"ל מוקצה ודאי לית לי'. [ר"ל דאם תרצה לדייק מדלא פריך נמי אב"ה דע"כ המקשה לא ידע מהיפוכא א"כ קשה מאי מקשה ודלמא כו' הא ודאי לית לי' מוקצה] גם [היאך אפשר לדייק בדעת המקשה דהמשנה כסדר] מאי מקשה מ"ט כו' ואפשר שזהו הודלמא כו' [ר"ל שאין סברת הוכ"ת מותלטת דבאמת הו"מ למיפרך גם אב"ה] ע"כ הגהת הרב הנ"ל. והיא הגה"ה יותר נכונה: [ג] רצונו מאן דמקשה ודלמא הוה קסבר בדעת המקשה דפריך אב"ש מחמת איפוכי דר"כ והיה סבור דבאמת הי' יכול להקשות גם אב"ה. לכך אמר ודלמא המשנה כסדר ול"ל לב"ש מוקצה. וע"ז קאמר קס"ד ר"ל אני שונה ג"כ המשנה כסדר רק דקס"ד מאן דשרי כו': [ד] ואף דמאין מבקעין אין ראיה דהאי מוקצה מחמת חסרון כיס רק עיקר הראיה מקורה שנשברה כמ"ש התוס' בד"ה אין מבקעין וא"כ הו"ל נולד. י"ל דבהאי נולד לא מיסתבר לי' לר"כ כלל להיות חמור ממוקצה דגם להס"ד דנולד חמור היינו נולד שמתחלה לא היה בעולם וכמ"ש התוס' בד"ה קס"ד: [ה] ואף שגם שהקבלה הי' סתם הוה יכול להוכיח בלאו הך משנה דשבת דקבלתו שב"ש כר"י היא בשבת מדאמר הכא ביו"ט תאכל. וב"ה כר"ש ג"כ גבי שבת דוקא מכח מתניתין דאין מבקעין מ"מ כיון דלא שמע בפירוש לשון המשנה מהופך עדיפא ליה למידק ממה דסתם רבי בפירוש גבי שבת כר"ש. גם יש לדחות הראיות ודו"ק: [ו] ולאידך תי' שכתב הגאון המחבר למעלה ברש"י בד"ה ומי אר"כ שכתב גם משנה דאין מבקעין כו' דלא כמאן שפיר הוצרך לאתויי הך משנה כי היכי דלא נימא ב"ה גם ביו"ט כר"ש ונולד שאני: [ז] נראה שיטת הגאון המחבר בפירוש הך קושיא שבת דעלמא תשתרי דמקשה ממעשים בכל יום דאסרינן אפילו בנולדה בשבת דעלמא וכן משמע מדבריו למעלה בסמוך. איברא באמת יש מקום לומר דקושית הגמרא הוא מברייתא לקמן דף ג' ע"ב דקתני בהדיא אחד שבת ואחד יו"ט אסור לטלטלה דמשמע אפילו שבת דעלמא ואף דספיקא אסורה ניחא לי' למקשה לקמן אליבא דרבה משום דהוי ספיקא דאורייתא והיינו ביו"ט אחר שבת דוקא מ"מ הא הגאון גופי' כתב לקמן אף דברייתא סתמא קתני מ"מ ספיקא אסורה לא קאי רק אשבת אחר יו"ט עיין בדברי הגאון לקמן בד"ה בשלמא לרבה וא"כ לא יקשה קושית המחבר דלר"כ לא קשה מברייתא די"ל דברייתא כר"י דאוסר מוקצה אפילו בשבת ומיירי בתרנגולת העומדת לגדל בילים אבל לרבה מקשה שפיר דלדידיה ליכא לאוקמי ברייתא כר"י דאם כן לתני בתרנגולת גופיה כי היכי דלא ניחא לי' לאוקמי מתני' בהכי דא"כ לפלוגי בתרנגולת משא"כ לר"כ דלא קיים להך קושיא דלפלוגי בתרנגולת ואולם באמת נראה בעליל שדחיקא לי' להגאון שיהי' שייך להקשות אברייתא הך קושיא דליתני בתרנגולת וכמו שנראה להדיא בדברי הגאון לקמן דף ג' ע"ב בגמרא בד"ה מיתיבי א' בילה שנולדה כו' ע"ש. ונראה משום דבברייתא לקמן קתני אין מטלטלין אותה לא לכסות בה פי הקערה ולא לסמוך בה כרעי המטה דלא שייך הך מלתא בתרנגולת: [ח] ולפי"ז צריך יישוב בהא דפריך לקמן דף ג' ע"ב מברייתא דא' בילה כו' אר"י ור' יצחק בשלמא לרבה ניחא כו' דלמא מוקי לברייתא כתנא דס"ל הכנה כדאוקי ר"כ להך ברייתא וכן לועי"ל דלמא קאי ספיקא אסורה על יו"ט אחר שבת ומשום הכנה כמו לרבה. וכן הקשה פ"י לקמן: [ט] אפשר משום דלא ס"ל הגזירה ביו"ט דעלמא ולכך לא רצה לפרש המשנה ביו"ט אחר שבת דוקא ומשום הכנה משא"כ ברייתא דנקיט היתירא דבילים גמורות בכל גוונא כמ"ש התוס' בד"ה נגזור אבל נולד לא ביו"ט אחר שבת: [י] ועיין בתוס' שבת דף קמ"ג בד"ה אנו כו' שהקשו קושיא זו דלסייע לר"כ מדלא תני בעדיות ותי' דמאי אולמא הא מהא משמע בלא הך דנר ישן ע"ש: [כ] דלפי פירוש הגאון מאי אולמא דהאי סתמא מהאי סתמא היינו מחתכין ונר ישן א"כ כיון דלענין מגיה לא שייך לבסוף והספק לפנינו אם נגיה משנה דמגביהין או דמחתכין האי דנר ישן מסייע יותר להגיה הך דמחתכין כדי שלא יסתור סתמא דנר ישן דעת ב"ה ולא נצטרך ג"כ לומר דרבי חזר באחרונה וגם לא נצטרך להפך כל המשנה רק השמטת ב' תיבות דברי ר"ש כנזכר למעלה בדברי הגאון: [ל] לכאורה אין זה קושיא כ"כ דהא התוס' לא נקטו בלשונם רק אין שבת מכין ליו"ט מכ"ש דלענין דיו"ט בעי הזמנה מבואר ברש"י משום דיו"ט נמי

קרי

ותבין כוונת התוס' [מ]: **בא"ד** שבת לא יהיה לרבות יום הכפורים בו לרבות שאר רגלים כצ"ל וכן נמצא במדרשות: **וא"ל** דלמא הכנה דרבנן וקרא אסמכתא [נ]:

דף ג ע"א גמרא ופירי אוכלא וכו' עיין ברש"י וכו'. ויש לי לדקדק קצת אמאי לא משני דס"ל לרב יוסף כרבי יהודה דלקמן דאם לאוכלין היוצא מהן מותר וא"כ ודאי דביצה מותרת דאוכלא דאיפרת הוא ובמשקין גופי' כה"ג מותר ולמה יסבור ב"ה לא תאכל וכולי' חדא גזירה לא שייך כלל לפי"ז דהא משקין גופיה שרי אם לאוכלין: **גמ'** אם לאוכלין וכו'. וקשה היאך תירץ ר"י רבנן דסברי לפי אהפוכי אם לאוכלין מותר והתם ס"ל קדושה אחת ואסור וצ"ל תרי רבנן הוו [והא קושיא ותי' מהרש"א שהביא הוא גופי' לקמן] או י"ל לטעמיה קאמרי לי' רבנן קדושה אחת ואסור ולהו לא ס"ל לאפוקי דרבינא דסבר דת"ק אמר לטעמייהו דזה ליכא סברא לר"י רק דתנא בתרא קאי על ת"ק ואמר ולטעמיך וכו' אבל בתוס' מאי קאמרי תוס' (לפירש"י) [לשיטת מאיירבהא] והא לפירש"י נמי צ"ל כן ודו"ק [ס]: **וא"ל** מאי מקשה ר' יוחנן דלמא יש חילוק בין שבת ליו"ט [דביו"ט מודה ר"י דאף לאוכלין אסור] דע"כ יש חילוק דמקשה לעיל כאן שהם רבי כר"ש מחתכין וביו"ט כר"י וצ"ל ע"כ יו"ט דקיל אתי לזלזולי ז"א די"ל ר"י משוה מדותיו ולא מקרי זה [דמחתכין] סתם כמ"ש התוס' לעיל בד"ה גבי שבת כו'. א"כ דלא אולמא האי סתמא מסתמא דנר ישן כו' [ע]: **בתוס'** בד"ה גזירה כו' ועי"ל דלא שייך מוכן לעורבים כו'. כתב בח"ש נ"ב פירוש לא אמרינן האי טעמא דמוכן לעורבים הוי מוכן לאדם אלא איירי בפירות אילן שרגילין להשיר והוא יושב ומצפה אף שליסנא קצת דחוק מ"מ העיקר כן וכ"ה בסמ"ג ע"כ ועיין פרק בכל מערבין דף מ' בד"ה הא ודאי מאתמול ובשבת ס"פ כל כתבי בד"ה אוני האמר ר"ה וברש"א וכתב כ"ז לפי הבנתו בתוס' דא"כ לאו מוכן לעורבים מותר בפירות הנושרין מטעם דיושב ומצפה אבל בהאי דפרק מקום שנהגו באנשי יריחו דהתירו פירות הנושרין איתא דלא התירו אלא במוכן לעורבים במחובר והשתא דברי התוס' אתיין כפשוטן דלא שייך להתיר משום מוכן וכן לעורבין במחובר אלא דומיא דאנשי יריחו דהתירו בפירות הנושרין דאיכא נמי טעמא דיושב ומצפה אבל האי דלא על המוקצה דאיירי בעשבים אע"ג דהוי מוכן לבהמה במחובר אפ"ה אסור משום דלית ביה יושב ומצפה ודו"ק ע"כ: **בא"ד** וי"ל דלקמן מיירי בדבר דבעי מרא וחצינא. נ"ל דלא הוי [נמי] בכלל פירות הנושרין [מה"ט] לאפוקי ביצה אע"ג דלא שייך בה שמא יתלוש מ"מ הוא דומיא דפירי הנושר והוא בכלל גזירה דפירות הנושרין ובסמוך [שכתבו] דדוקא בפירות וענבים שאדם מתאוה כו' נ"ל דביצה נמי מתאוה ואי לא גרסינן ועי"ל ניחא דהוי תירוץ א' בתרי טעמי [ואין נ"ל דביצה מתאוה] וצריך טעמא דמרא וחצינא דאל"כ אע"ג (דלא הוי פירי הנושר מ"מ ניחוש שמא יעלה ויתלוש) [נראה דצ"ל מהופך וכצ"ל אע"ג דלא חיישי' שמא יעלה ויתלוש [דאינו מתאוה] מ"מ הוי בכלל פירי הנושר ולכך נקיט טעמא דמרא וחצינא דמספיק לתרתי חששי לשמא יעלה ושלא יהיה בכלל פירי הנושר אלא שהוסיפו עוד טעם על הך חששא דשמא יעלה ויתלוש משום דאינו מתאוה] עיין בתוס' פ"ק דחולין בד"ה מחתכין וכו' וכתב רש"א ולפי"ז לא צריכי התוס' לפרש לעיל בהך דמחתכין את הדלועין דאיירי בתלושין אלא דמצינו למימר שפיר דאיירי במחוברין בין השמשות ולא שייך בהו גזירה שמא יעלה ויתלוש כיון דלאו פירות אילן הם (מיהו מ"מ לא שייך בי' טעמא דמרא וחצינא וכן הטעם השני אינו מוכרח) [כן היה בדפוס הקדוס במוסגר בין שני חצאי לבנה ובאמת דמבואר בהדיא טעמא דמרא וחצינא גבי דלועין בתוס' פ"ק דחולין בד"ה מחתכין וע"ש]: **בתוס'** בד"ה רי"א מוחלפת השיטה כו' ובשיטה מאייברא כו'. אף לי [נראה] מוחלפת האי דכלכלה [וצריך להיות במשנה] ור"י לא הודה להם [במקום וחכמים לא הודו לו] דס"ל דאסור משום מוקצה ושתיהם קדושה אחת לכן אסור אף בשני אך עתה [בלא מוחלפת] ור"י קאמר האי דוכן ביצה ע"כ טעמא לאו משום מוקצה דא"כ ליתני תרנגולת [פ] אלא משום משקין שזבו א"כ קשה דידי' אדידי' אבל אם הוא מוחלפת א"כ הת"ק קאמר האי וכן ביצה [ולא נקיט תרנגולת] משום דלית ליה מוקצה רק משום משקין שזבו ור"י לא הודה להם ממנ"פ האי דבראשון אסור ובשני מותר דקאמר ת"ק בכל ביצים שבעולם בין עומדת לגדל או לאכילה דאו בשניהם מותר או בשניהם אסור דאי עומדת לאכילה בשניהם מותר דלית לי' משקין שזבו דאוכלא דאיפרת הוא ואי בעומדת לגדל וכו' בשניהם אסור משום מוקצה דקדושה אחת הן אבל אין לי לומר בקצרה דאי מוחלפת י"ל ולא הודה להם דבשניהם מותרת משום דלית ליה משקין שזבו דע"כ משום קדושה אחת טעמא דר"י [דומיא דכלכלה ועירוב]: **וברש"א** וא"ל דהשתא נמי דהאי דאין סוחטין מוחלפת כ"ש דקשה דרבנן אדרבנן י"ל כיון דב"ש וב"ה פליגי בהכי במתניתין ה"נ נימא דהכי תרי רבנן תרי תנאי נינהו ופליגי נמי בהכי: **ומ"ש** ולדידהו דאסריתו נולד בהאי דאין סוחטין כו'. לפי"ז חכמים דהכא הן המה חכמים דהתם ומהר"ם ז"ל האריך בביאור התוס' ואין צורך בו והם דברים פשוטים:

ע"ב גמ' מיתיבי א' ביצה כו'. יש לי לדקדק מאי קושיא דלמא אינהו ס"ל נמי דביצה מתרנגולת העומדת לגדל ביצים אסור משום מוקצה כר"כ רק מתניתין פלוגתא דבית שמאי ובית הלל לא מיתוקמא בהכי משום קושיא א"כ ליפלגו בתרנגולת מש"ה מוקי פלוגתייהו בתרנגולת העומדת לאכילה אבל בעומדת לגדל ד"ה אסור ובהכי איירי ברייתא דאחד ביצה כו' [דבברייתא לא שייך בתרנגולת האי דלסמוך בה כו' וכמ"ש למעלה בגמ' דף ב' ע"ב בד"ה יש לי ע"ש במה שהגהנו] וביותר קשה למ"ש רש"א בשם ת"י דלר"כ לא פריך דלדידי' ניחא דמוקצה אמירא וכו': **גמרא** נתערבה באלף כו'. א"ל הא הוי ס"ם דשרי אפילו באיסור דאורייתא ואין שייך לומר דקאי (אנתערבה) [נתערבה אודאי]. דזה לא מיקרי ס"ם רק בים ס"ם אם יש כאן איסור כלל כמו בנשבר הגף עיין בפוסקים [צ]: **גמרא** בשלמא לרבה וכו'. ואוקי ברייתא בשבת אחר יו"ט ויו"ט אחר שבת אע"ג דתני סתמא סיפא דספיקא אסורה קאי דוקא אהא והא דלא הזכירו ר"כ ירא"ה משום דלא נשאר אוקימתא דר"כ מכח קושיא וקאמר אלא אמר רבה אבל רש"א כתב מתוספות ישנים דמוקצה חמירא והוי כעין דאורייתא כספק מוכן דאסור לקמן: **גמ'** אלא למ"ד את שדרכו למנות כו'. הוי כעין גברא אגברא קרמית דדלמא איהו ס"ל כשאר אוקימתות דמתני' משום הכנה או מוקצה [ק]:

גמ' האי תנא דליטרא קציעות הוא דאמר כו' אפילו בדרבנן לא בטיל. נ"ל הא דקאמר אפילו בדרבנן דלא תקשי דר"מ אדר"מ [אליבא דר"ל] הכא קאמר כולן ידלקו והתם אמר ר"מ דלר"א ור"י מ"מ במאה פומין יעלו אלא הא דרבנן והא דאורייתא [ועיין בסמוך]: **גמ'** ר"מ אומר ר"א אומר כו'. ברש"א והוא מתוספות ישנים השתא משמע דבטל ולעיל גבי תילתן דקאמר ר"מ לר"ל כל שדרכו למנות נ"ל הא דידיה הא דרבי' ע"כ ואין צורך לזה דלעיל קאי אכלאי הכרם וערלה שהוא איסור דאורייתא אבל בתרומות פירות דרבנן בטל. והגמרא מביא ראיה מכח כ"ש דלר"י אליבא דר' יהושע אפילו בתרומות פירות דרבנן ס"ל דלא בטל [ר]: **בתוס'** בד"ה אבל כופה עליה כלי כו' בצריך למקומו. וה"נ הי' יכול לתרץ בצריך לגופו כמו שסיימו בדבריהם או לגוף הכלי כו' וא"ש ומכאן פוסקין כו' [הא] במשניות איתא בהדיא דלצורך גופו מותר נוטל אדם את הקורדם לחתוך בו כו' רק לצורך מקומו שמעינן מהכא. מיהו התוס' לא נחית לזה רק לשמוע המ"מ [ר"ל דכוונת התוספות ומכאן פוסקין דהא דקי"ל כו' לצורך גופו או לצורך מקומו שרי מ"מ אם התחילו לטלטלו מותר להוליכו אפילו בחדרו] ועיין בר"ן: **ובמהר"ם** אבל דבר שבמוקצה אסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו כדאיתא בא"ח סי' ש"ח וע"כ קתני בביצה אין מטלטלין לא לכסות וכו': **בתוס'** בד"ה לדידי כו' רש"א. ולעיל לר"כ דמוקי פלוגתא דב"ש וב"ה במוקצה לא תקשי להו הכי וכי עביד ר"ש במוקצה כב"ש בי"ט ושביק ב"ה וכן ר"י עביד בשבת במוקצה כב"ש ושביק ב"ה די"ל דר"ש ור"י משוו מדותיהן בחד דינא שבת ויו"ט ולהכי ר"י אית לי' כיון דביו"ט אית להו לב"ה מוקצה הך מתני' דגבי שבת דשרי מוקצה לב"ה ליתא וכן ר"ש סבר כיון דגבי שבת לית להו מוקצה הך מתני' דגבי יו"ט ליתא ע"כ. ועיין: **בתוס'** בד"ה ואחרות באחרות כו' נוכל לפרש כפיר"ת כו' האיסור עצמה קאי משמע הא ריהטא דשמעתא (אנתערבה) [אספיקא] קאי ועכ"ז אמר רב אסי כו' ש"מ בדבר שיש לו מתירין אפילו ס"ס [אסור]: **בא"ד** אי נמי כו' ברייתא היא ומאי אולמא כו' לפי"ז לא ניחא מי איכא למ"ד דאסור אם לא שמברייתא ש"מ דאסור וא"ש הך ברייתא מהך ברייתא ע"ש בגמרא כי יש שם באופן אחר כלל [ש]: **בסה"ד** שהתערובות הראשון היה שוה. נראה דה"ה דהתערובות הראשון הי' א' בק' והשני שוה ל"ע בצ"ע דליכא תרי רובא והשתא א"ל לפיר"ת לעיל דנתערבה אגוף האיסור קאי רק [משום דלא עדיף] מן [אלו הי'] התערובות הראשון שוה בשוה: [בדפוסים ישנים הי' נכתב כל הכתוב למטה במקומות מפוזרין לאחר כמה דפין שלא במקומו וענינו ובערבוביא גדול ואנחנו סדרנוהו והגנטוהו במקומו]:

דף ד ע"א גמרא דרסה בעיגול ואינו יודע כו'. בלא"ה היה אפ"ל דדלמא ס"ל את שדרכו למנות וה"ט דלא בטיל משום חשיבותא דליטרא קציעות חשובין כמו ז' מינין דלעיל [ולזה הוצרך לאתויי נמי האי דדרסה לאוכוחי] דע"כ אין טעמו משום חשיבות דא"כ באינו יודע באיזה מקום עיגול נמי הא חשיב. אע"ג דאינו ניכר מאי תלוי בזה: **גמ'** ה"ק דרסה בעיגול ואינו יודע כו' אי לצפונה או לדרומה. לכאורה אף דידע לצפונה או לדרומה בדרסה בתוך העיגול ואינו יודע באיזה עיגול דרסה סגי ועיין. גם לא קאמר אי למעלה אי למטה וק"ל: **גמ'** ואלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים. לפי"ז האי דנקיט אמה לרבותא אע"ג דהוי מוקצה דבעלי חיים: **ברש"י** בד"ה פשיטא דהיא ואמה שריא כלומר אם בא לומר כב"ש לאשמעינן ביצה אמה ל"ל וכן פירש בסמוך גוזמא כו' ונחלק על ב"ה האוסרין כו'. לא ידעתי לפום ריהטא דלמא מוקי לפלוגתייהו בתרנגולת העומדת לגדל ביצים וטעמא משום מוקצה כר"כ לעיל וס"ל כב"ה דמוקצה אסור והא קמ"ל דלא חיישינן לפירות הנושרין ומשקין שזבו בעומדת לאכילה ועיין: **ברש"י** בד"ה היא ואמה אסורה דשמעינן לר"א דאית לי' מוקצה כו' לקמן דף ל"ד ועוד אמר ר"א עומד אדם על המוקצה. הא דמביא רש"י קאי על שבת כמבואר במשנה ואין ראיה מזה דלמא שאני יו"ט משבת ועוד דשאני התם דהוי מוקצה דגרוגרות ולמוקין כמ"ש רש"י בהדיא שם ע"ש אבל במשנה הקודמת לזה אית לי' לר"א מוקצה אפילו ביו"ט בהך דנוטל אדם קיסם כו' שכל מה שבחצר מוכן הוא והאי דמביא הך משנה דעומד משום דל"ל קודם משנה דאין מוליאין כמ"ש רש"י בהדיא ע"ש דף ל"ד ע"א ומהר"ם לא ידע זה [ת]:

ע"ב גמ' עצים שנשרו כו'. עיין בתוס"י והוא מלשון הרי"ף וז"ל ועצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיק ביו"ט משום הכנה דרבה ואם נשרו מן הדקל ביו"ט אסור משום נולד ומשום שמא יעלה ויתלוש וא"ל אם שייך הכנה בעצים שנשרו מן הדקל ל"ל טעמא דאם נשרו ביו"ט אסור משום נולד ומשום שמא יעלה ויתלוש הא איכא למיגזר יו"ט דעלמא משום יו"ט דאחר השבת כדאמרי' לעיל גבי ביצה לרבה דאוסר משום הכנה דאין שייך לומר כן כלל [גבי עצים] דטעמא דאסור הכא ביו"ט אחר שבת הוא גופי' משום נולד או משום שמא יעלה ויתלוש היכא דלא שייך מוקצה כגון ביושב ומצפה דהא ביצה שנולדה בשבת גופי' [אי הוי] שרי בו ביום כ"ש ביו"ט שלאחריו אין שייך לאסור רק אנן אסרינן ביצה שנולדה בשבת בו ביום משום נולד ומוקצה [או משום גזירה דנולדה בשבת אחר יו"ט דאסור בשבת אף למאן דל"ל נולד ומוקצה] אסרינן אח"כ ביו"ט שלאחריו [משום הכנה] דאי שרינן לי' בשני נמצא שראשון הכין לשני ולא לעצמו כיון שאסורה והו"ל כביצה שנגמרה בראשון ונולדה בשני שלא הכינה לעצמה כלום אלא לשני אבל אם היינו יכולין לומר שלעצמו הכינה הדבר ברור שאף בשני מותרת וכ"כ הר"ן בהדיא

באור

אקרי שבת ולענין דאין אחד מכין לאידך ודאי דכ"ש דאין שבת מכין ליו"ט וצ"ק נמי דלאשמעינן במשנה נולדה בשבת ומכ"ש יו"ט דלענין דבעי הכנה הוי יו"ט רבותא: [מ] מה שתמה הגאון והביא גם בשם מהר"ם לתמוה דמי דחקו לרש"ל דנייד ממשמעו דלדידן היינו דלית לן הואיל לפענ"ד הקושיה היה נראה דקשיא לי' לרש"ל דהרי פסקינן בהאי דהואיל כרבא וכן פסק התם בפסחים רבי הלכתא כר"א דס"ל שם הואיל וכן פסקו כל הפוסקים וכ"כ התוס' שם דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ואמרינן הואיל וכתבו שכן המנהג אלא שר"י דהה שם דאייתם דאפשר דלא אמרינן בכי הא הלכה כרבי מחבירו ע"ש וא"כ היאך יכתבו כ"כ בפשיטות לדידן דלית לן הואיל ע"כ הוצרך לדחוק דלדידן דלית לן אורחים. ומ"ש ועיין פרק אלו עוברין התמה קושיא ופירוקי שם לא איירי מאיסור הכנה רק עיקר הקושיא הוא מאיסור מלאכת האפיה וביטול והתוספות הכא מקשו מאיסור הכנה אלא דכולו חדא הוא ולא הוצרכו התוס' הך קושיא ופירוקי רק לדידן. אלא דהא קשיא לכל הפירושים בפירוש לדידן במה שתירצו התוס' דבאפיה לא שייך הכנה דמ"מ כיון דאית לן הכנה ע"כ לית לן תירוצא דר"ת בפרק אלו עוברין דצורכי שבת נעשין ביו"ט מדאורייתא דאי צורכי שבת מותר לעשות ביו"ט מדאורייתא הרי התירה התורה אפילו איסור מלאכה בשביל שבת וכ"ש הכנה של היתר וא"כ אי לית לן הואיל או דלית לן אורחים נהי דליכא איסור הכנה באפיה וביטול מ"מ במה הותרה איסור מלאכה ביו"ט לצורך שבת ואולי לזה כוון המג"א ברים סימן תקכ"ז שכתב על דברי התוס' אלו ובלא"ה תמוהים דברי התוס' מגמרא דפרק אלו עוברין ע"ש. ולפי מה שפירשו התוס' שם בד"ה ואי אמרת צורכי שבת כו' בטעם דצורכי שבת נעשין ביו"ט אפשר לדחוק ולחלק קצת ודו"ק: [נ] נראה דזה קאי על כל מה שתמהו התוספות דלא קשה אלא אי אמרינן הכנה דאורייתא. ועיין בגמרא דף ג' ע"ב דאמרינן בשלמא לרבה דאמר משום הכנה כו' הוי ספיקא דאורייתא כו' מבואר להדיא דהכנה דאורייתא. שוב מצאתי שבפירוש המשניות להרמב"ם כתב דהכנה טבעית דרבנן וכבר תפסו עליו מגמרא הנ"ל ותירצו דזה להס"ד דאמר בשלמא לרבה י"ל דזה דאורייתא אבל לבתר דאסיק רב אשי דאפילו ספיקא דרבנן אסור בדשיל"מ יותר מסתבר דהכנה טבעית דרבנן א"כ שפיר יש מקום לדברי הגאון למסקנא: [ס] ובלא"ה לא משמע כן בתוס' דכתבו ויפה פירש דע"כ כו' דאל"כ כ"ש דקשה כו' ואם היה צריך גם לפירש"י דלדבריהם קאמרי שפיר הו"מ לפרש האי דכלכלה ולדבריהם כשיטת מאייברא: [ע] לכאורה הדברים תמוהין דלמאי דיהיב טעמא דמחתכין לאו סתמא הוא ולהכי משום מדותיו משמע דבין בשבת ובין ביו"ט אסור כהך סתמא דאין מבקעין ובאמת ר"י פסק הלכתא בשבת דף קנ"ז כר"ש ושם משמע להדיא דאפילו ביו"ט פסק כוותי' והובא בתוס' דף ו' ד"ה הואיל וכ"ה במהרש"א לעיל הובא בדברי הגאון לעיל בתוס' בד"ה גבי שבת ואם נאמר דר"ל דמרבי אין הכרח דמחלק בין שבת ליו"ט דבלא"ה אין סתירה בדעת רבי מהך דאין מבקעין על האי דמחתכין דמחתכין לאו סתמא הוא וסובר בתרווייהו לאיסורא ור"י דמתיר בתרווייהו היינו כדקאמר התם בשבת ר"י סתמא אחרינא אשכח הך דמגביהין למה דאפיך ר"כ וע"ש דא"כ מה הועיל במ"ש דמחתכין לאו סתמא אכתי הך דמגביהין סתמא לסיתרא בשבת והיינו מוכרחין לחלק מהך דאין מבקעין או אין סוחטין דמייתי התם בין שבת ליו"ט א"ו צ"ל כמ"ש הרא"ש שם בסוף שבת להדיא דסתמא דגמרא וכולהו אמוראי לא ס"ל לחלק ולהחמיר ביו"ט טפי משום הך סתירה דמצינו בדברי רבי מלבד ר"כ שהוצרך לדחוקי בהכי משום אוקימתא דידיה וע"ש שסברית כן: [פ] לכאורה אינו מובן כלל דהיאך יאמר בתרנגולת מותר בשני אף אי שתי קדושות הן. ונראה דר"ל דהיינו בכי האי גוונא דכלכלה שמתנה בראשון ואומר אם הוא חול אני מכינה עכשיו לאכילה ומותרת בשני ממנ"פ: [צ] ועיין בתוספות בד"ה ואחרות כו' דר"ת משוי לי' ס"ס ומוקי דנתערבה קאי אודאי טריפה ותירוץ הגאון המחבר הוא דעת ר"י שחולק באמת עם ר"ת בזה: [ק] לכאורה דבריו אינן מדוקדקין דהא מ"ד את שדרכו הוא ר"י וכדאסיק בקושיתו אלא לר"י כו' ור"י הא ס"ל טעמא משום משקין שזבו כדלעיל: [ר] ואף דביבמות דף פ"א הוכיח ר"ל מדר"י דסובר תרומה בזה"ז דרבנן מדסבר עיגול בעיגולין עולה אף דכל שדרכו למנות לא בטיל ופירש"י דאי הוי בזה"ז דאורייתא לא היה בטל אף דתרומת תאנים מדרבנן דהוי גזרינן תרומה דרבנן אטו דאורייתא מ"מ נ"ל נמי טעמא דתרומת פירות דרבנן דאף דהוי בזה"ז דרבנן מ"מ הוי קשה אר"מ דנקט חבילי תילתן של כלאי הכרם דהוי נמי דרבנן דכיון דבזה"ז דרבנן ע"כ משום דקדושת עזרא לא קידשה לעתיד לבא והוי כמו בחו"ל דכלאים בחו"ל מדברי סופרים וע"כ דהכא הוי תרי דרבנן וכ"כ התוס' להדיא ביבמות דף הנ"ל ובזבחים דף ע"ג ע"א ד"ה רמ"א שהקשו קושית תוספות ישנים ותירצו כן ע"ש: [ש] לשונו מגומגם מאד ואולי כוונתו דלשון מי איכא דאסור שהוזכר בתוס' לא מיתרצא בהכי דאכתי איכא מ"ד בהאי ברייתא אם לא דאיכא התם ברייתא דנשמע מינה דאסור והאה קשיא להו לתוס' אמאי לא אייתי מהך ברייתא וא"ש תירוץ מאי אולמא וזה שסיים ע"ש כי יש שם באופן אחר דלא נזכר שם זה הלשון מי איכא למ"ד דאסור. ועיין בתוס' זבחים דף ע"ב בד"ה ונתערבו באורך: [ת] אינו מובן כלל דנהי דנ"ל משנה דעומד אדם על המוקצה קודם הך דאין מוליאין. עכ"פ הוא בתר משנה דנוטל אדם קיסם כמשמעות לשון ועוד אמר

וגם התוס' לעיל בועי"ל שכד"ה אלא בהכנה דרבה ולכן בעלים שנשרו מדקל בשבת ודאי שרו בו ביום אי לאו משום מוקלה או משום שמא יעלה ויתלוש רק כיון דאסור בשבת בו ביום משום נולד או משום שמא יעלה ויתלוש אי הוי שריק לי' בשני נמצא הראשון הכין לשני וא"כ היאך תאמר שביו"ט דעלמא אסור משום גזירה דיו"ט אחר השבת והתם גופי' אינו נאסר אלא משום נולד ושמא יעלה ויתלוש כיון דאסור משום הכי בראשון ממילא אסרינן ליה בשני משום הכנה א"כ נקלר שביו"ט דעלמא אסור משום שמא יעלה ויתלוש לאפוקי לעיל בבילה שנולדה ביו"ט אחר השבת דאסור בלא הך טעמא רק משום הכנה גופיה דכל בילה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה דאלו ילדה בראשונה היתה מותרת בעומדת לאכילה דאוכלא דאיפרת הוא גזרינן יו"ט דעלמא אע"ג דלא שייך מוקלה או נולד משום יו"ט אחר השבת וק"ל. דוגמא זה ברש"א [בתוספות בד"ה אלא בהכנה דרבה] וז"ל כתב הר"ן והכנה זו אינה מדאורייתא דהא בראשון גופי' אינה אסורה לרבה משום הכנה אלא משום גזירה ובזה יתיישב מה שמקשין וכו' דהכא גבי עלים לא שייך הכא הכנה דאורייתא האמור בבילה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה כו' אלא משום דבנשרו ביו"ט אסור משום שמא יעלה ויתלוש אם נאמר דבנשרו בשבת מותר ביו"ט שלאחריו הוי שבת מכין ליו"ט כמ"ש התוס' ע"כ אבל א"ל [לזה דיש] לומר דגזירה דלעיל אינו דומה לגזירה דהכא דבשלמא לעיל גזרינן בילה שנולדה ביו"ט דעלמא משום בילה שנולדה ביו"ט אחר שבת והוי הגזירה לידה ביו"ט משום לידה ביו"ט לאפוקי הכא לא גזרינן עלים שנשרו ביו"ט משום עלים שנשרו בשבת שקודם יו"ט וק"ל אבל א"ל דנשירת עלים מדקל לא שכיח והוי כבילים גמורין במעי אמן דלא גזרינן דע"כ שכיח דהא גזרינן משום שמא יעלה ויתלוש וק"ל: **גמ'** והא קמהפך באיסורא כיון דרובא דהיתירא וכו'. וקשה וכי לא ידע דרובא דהיתירא וכו' ועוד למה לא מקשה תיכף והא קמבטל כו' [י"ל] דבתחלה [סבר] דה"ק רב מתנא מרבה עלים מוכנים ומדליקן וזה דולק עמהן אף בלא ביטול דזה וזה גורם להנאת ביטול מותר אף דזה מסיקו והקשה והא קמהפך וכו' והי' מטעם ביטול והקשה א"כ דביטול והא קמבטל ועיין בר"ן. ול"ל נמי דמ"מ יש עלים מותרין בתחלה שהם מעורבין [באותן שנשרו] ולא ניכר דאלו ניכר פשיטא דאין מבטלין דא"כ יבטלו חתיכת חזיר ולמה לאתויי האיה ממשנה דאין מבטלין איסור אלא דמעורב כבר ואין בעין [והוא מוסיף ומרבה שיהיה רוב ובהכי איירי המשנה ג"כ] ודו"ק: **גמ'** והא רב אסי מבדיל כו' הכא לחומרא כו' לכאורה משמע מבדיל בלא ברכה דספק ברכות להקל וברש"י פי' בהדיא מבדיל ומברך וכו' וי"ל דמ"מ קים לי' בנפשי' שאינה ברכה לבטלה דהא איהו הוי ידע בקביעא דירחא רק אם חק חכמים הוא והטילו על בני הגולה לעשותו אף שירבו חכמים כו' אינו מחויב לעשות הבדלה ומכח ספק הבדיל לחומרא וק"ל ובאמת לר"ז [דאמר] כוותי' דר"א מסתברא [קשה] א"כ למה הבדיל ר"א דע"כ לא ידע [ר"ז] האי דשלחו מתם משום מנהג אבותיהם גם לא ידע כלל סברא שיהיה מנהג דאל"כ מאי קדייק: **גמ'** כוותי' דרב מסתברא וכו'. דהיכא דידעינן בקביעא ואין כאן ספק א"ל לעשות רק יום אחד ואין כאן חק קבוע מוטל על הגליות רק משום ספק עבדי תרי [דתנן וכו' ואלו כו'] וא"כ מ"ם בטלו כותיים להוי נפקינן מידי ספק השתא נמי ידעינן בקביעא דירחא נפקא מידי ספק והיכא דמטו שלוחים [א] ר"ל אלו שנה זו יגיעו השלוחים למקום מרחק שלא הגיעו אליו בשנה שעברה עבדי חד יומא דכיון דנפקא מידי ספק אין כאן טעם לעשות שני ימים וא"כ מ"ש השתא הא ידעינן בקביעות ויצאנו מידי ספק ומקשה א"כ ש"ס הא קחזינן דעבדי תרי יומא ומ"ע וכו' ויהיה כבטלו כותיים א"כ מטו שלוחים ומשני כדשלחו כו' משום גזירה לבד וכו' ופשוט: **בתוס'** בד"ה ותנן כו' וא"ת לעיל גבי עיגול כו' עיין במהרש"א. ז"ל רש"א משמע להו דבדרבנן היכא דלא הוי דבר שיש לו מתירין מבטלין לכתחלה אפי' איתא לאיסורא בעינא שלא הוצרך התלמוד לחלק ביניהם בין מיקלי קלי וכו' אלא לרב אסי דאמר דבר שיש לו מתירין וכו' אבל הרא"ש כתב וכו' ולפי"ז לק"מ מהאי דעיגול ע"כ ול"ל לפירוש המהרש"א דקודם רב אסי מחלק בין דאורייתא לדרבנן הכל במיקלי קלי אפ"ה בדאורייתא לא בטל וא"כ מחלק בהכל דרבנן בין מיקלי קלי והו"ק:

דף ה ע"א ברש"י בד"ה עד המנחה כו' ואם באו עדים כו' שהרי ודאי שיו"ט למחר כו'. דכיון דאם באו מן המנחה ולמעלה לא מקבלין אותם ועושין היום ל' מעובר אע"פ שמעידין שהיום יום ל' יו"ט מ"מ התקינו הב"ד שהדבר מסור בידם לעשות כרצונם שלמחר יהיה יו"ט ואעפ"כ תקנו לעשות היום יו"ט: **ברש"י** בד"ה הא לן והא להו. מהר"ס ז"ל מאריך בסברא ואין צורך כי פשוט הא לן וכו' מסביר וז"ל פירוש לבני א"י הבילה מותרת ר"ל אפילו כשעושין ב' ימים כגון שלא באו עדים כלל ביום ל' אלא נשתהו ולא באו עד יום ל"א דאז ע"כ היו עושין ב' ימים רק שאותן ב' ימים היו מספק שביום ל' היו נוהגין קדושה משום שהיו מסופקים שמא יבאו עדים היום ואם היו יודעין שלא יבאו עדים היום לא היו נוהגין בו קודש ולכך כשלא באו עד למחר למפרע היה אתמול חול ולכך הבילה מותרת להם כמ"ש התוס' אבל בני בבל עדיין עושין ר"ה ב' ימים כמו בתקנה הראשונה שבכל השנים היו צריכין לעשות ב' ימים משום דשמא באו עדים אחר המנחה ואז היו הב"ד עושין ב' ימים בקדושה אחת וכו' ולא פסקה וכו' דבריו פשוטין: **בתוס'** בד"ה ונתקלקל כו' והאיכא קלקול מוספין. לשון מהר"ס והאיכא קלקול מוספין פירוש שקודם שבאו לא היו יכולין להקריב המוספין דשמא לא יבאו היום כלל עד למחר ויהיה היום חול וא"כ יביאו חולין בעזרה ואחר שבאו עדים לאחר המנחה שכבר הקריבו התמיד של בין הערבים ג"כ לא היו יכולין להקריב המוספין מחמת עשה דהשלמה וא"כ לא הקריבו המוספין כלל ותירצו דהיכא דלא אפשר שאני מידי דהוי וכו' ור"ל דהא דאין שום קרבן קרב אחר התמיד היינו דוקא אותו קרבן שאפשר לדחותו ולהקריבו למחר וליום אחר אבל קרבן המוספין אי אפשר להקריבן כי אם היום שהוא יו"ט וכן מחוסר כפורים אם לא יקריב כפרתו היום לא יהי' באפשר לו לאכול את פסחו ולכך אי אפשר לדחות כפרתו עד למחר לכך נקרבין אפילו אחר הקרבת התמיד אלא שיש לתמוה דבהדיא איתא התם דף נ"ט דטעמא דמחוסר כפורים הוא משום דאתי עשה דפסח דענוש כרת ודחי עשה הקל דהשלמה וכמו שכתבו התוס' בתירוץ השני ולא מטעם דהיכא דלא אפשר שאני והתוספות חלקו הענין ולקחו טעם המבואר שם בגמרא לתירוץ שני והוסיפו תירוץ א' מלבם ואי לא מסתפינא הייתי אומר דט"ס הוא והם תי' א' דמשום דלא אפשר הוא לדחות קרבן זה עד למחר אתי עשה דרבים כו' ע"כ. ועיין ברש"א דכתב יש כאן דילוג ע"ש בגמרא ובתוס' דר"ה ומגיהו כאן ע"ש: **באו"ד** ויש מפרשים וכו' ולא נהירא וכו'. לשון מהר"ס ר"ל ולפי דבריהם לא קלקלו בתמיד של בין הערבים כלום כו' ומה שאמרו מתחלה שיר של חול כו' מה בכך דאינו אלא כקורא מזמור תהלים ואפילו יהי' קלקול מה מ"מ לא הוי' אותו קלקול בתמיד כ"א במוסף שאמרו עליו שיר שהיו רגילין לומר בתמיד של חול ע"כ ועיין: **בתוס'** בד"ה הא לן והא להו כו' וא"ת לר"י וכו' וא"כ ב' קדושות הן. [אף לרב אסי] דל"ד לב' ימים טובים של גליות דלעיל דס"ל לר"א קדושה אחת הן התם היינו טעמא כמ"ש רש"י לעיל שהב"ד הטילו וקבעום על בני הגולה כו' לאפוקי הכא לא שייך הטילו וקבעום רק לעולם עושין יום א' ואם נתעכבו העדים היום יושבין ולא עושים מלאכה משום ספק דלמא השתא יבאו ואי לא אתו אשתכח דלמפרע בטעות היו עושין יו"ט ועיין: **ע"ב גמ'** וכ"ת למצות עונה כו'. לשון רש"א וא"ת כיון דליתא לתקנתא ממילא נצטוו בפריה ורביה כמו שנצטוו כבר [הוספה מדברי הגאון המחבר ואינו קושיא לכאורה דפרו ורבו לבני נח נאמרה עד מתן תורה אבל השתא דשמעינן דפרישה קדושה הוא ס"ד מי שירצה להיות מן הפרושין יהי' דאל"כ תקשי נמי לפי האמת למה צריך למנין אחר להתירו הא כבר כתיב פרו ורבו] וי"ל דה"ק וכ"ת למצות עונה כו' דהו"ל מצות פרו ורבו דבר שנאמרה לב"נ ונשנית בסיני דלזה ולזה נאמרה והכי אמרי' בפרק ארבע מיתות והרי פריה ורביה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לך אמור להם וכו' לישראל נאמרה ולא לב"נ ומשני האי לכל דבר שבמנין וכו' והיינו כמסקנא דהכא ע"כ [עוד נכתב בדפוסים ישנים לקמן שלא במקומו]. עיין מ"ש בשם רש"א אבל ראה זה מצאתי בפ"ק דע"ג [דף ה'] אמר ר"ל בוא ונחזיק טובה לאבותינו שאלמלא הן לא חטאו אנו לא באנו לעולם שנאמר כו' למימרא שאם לא היו חוטאין לא היו מולידין והא כתיב פרו ורבו עד סיני והא בסיני נמי נאמר שם שובו לכם לאהליכם למצות עונה ע"כ ודו"ק היטב [ב]: **ברש"י** בד"ה מכדי כתיב בלוחות וכו' לא מקומו של אדם מכבדו וכו'. לא רצה להביא ממקרא ראשון לחודיה דהוא מכבד את מקומו מדכתיב ההוא כמ"ש רש"י דהוא מדיוקא ורצה להביא ממ"ש בהדיא: **לפירש"י** למה לא אמר הקב"ה קרא דבמשוך היובל לחודי' דכיון דלא אהני היתירא עד אחר בחודש שהוקם המשכן. ולמה הוצרך לחזור ולצוות גם הצאן והבקר אל ירעו ואפשר להורות דבר שבמנין צריך מנין וכו' דאע"ג דכתיב ההוא צריך היתר דבמשוך היובל וכו' ועיין: **בתוס'** בד"ה וביקש ר"א כו' וא"ת כו' א"כ מה הרויחו עניים. אבל זה אינו קושיא כלל אם קדושה ראשונה לא קידשה וכו' מה היה צריך להעלותו לירושלים [ג] ולמה ביקש להפקירו לעניים מ"מ צריך להעלותן משום תקנתא קמייתא כדי לעטר דדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו וכן הוא בתוספות מגילה דף י' ע"א בד"ה דכ"ע אבל לרש"י לא ניחא לומר כן דבשלמא אי קדושה ראשונה קידשה כו' וא"כ גם בזה"ז צריך פדיון או להוליך לירושלים הפירות [אף הרחוקים מיום א'] שפיר אמרינן דבר שבמנין צריך וכו' אע"פ דלא שייך הטעם כדי לעטר וצריך להוליך הפירות לירושלים [בתוך מהלך יום] אבל אם לא [קידשה לא] שייך כלל ירושלים להוליך שם וכו' ולכן מקשה [אמ"ש בתחלה והתירוהו לפדותו ולהעלות דמיו] ואע"ג דלאחר חורבן הוה כו' ולא רצה לפרש דפירות והתירו אפילו פדיון להעלות הדמים א"ל [רק פדיון ולהוליך הנאה ליס המלח] דלא קידשה לעתיד [משום דאי לא קידשה לעתיד לא היה זה בכלל דבר שבמנין כיון דליכא קדושת ירושלים כלל וא"ל מנין אחר להתירו ועיין היטב בתוס' מגילה הנ"ל]. ועי' מהר"מ ז"ל הגיה גם ברש"י קדושה אחרונה ר"ל קדושת עזרא וכו': **בתוס'** בד"ה מכדי כו' ת"ש במשוך היובל ל"ל והלא בלאו הכי יש להתיר מסברא וכו' וא"כ ממילא מישתרי כשנסתלק השכינה. יש מקשים דלמא במשוך היובל הוא סימן לסילוק השכינה שנדע אימתי נסתלק השכינה ונראה דלא הל"ל המה יעלו רק במשוך היובל יסתלק השכינה ועיין: **בתוס'** בד"ה מי לא מודה כו' ומ"מ קשה דכיון כו' כנ"ל: **באו"ד** וי"ל דה"פ שאם לא וכו' סמוך לחשיכה וכו'. דא"ל דמכח ספק עושין זה ז"א דכיון שאי אפשר לקבל העדות היום הזה הוי כאלו לא באו היום כלל ואף אם יאמרו העדים שהיום יו"ט אפ"ה למחר עיקר יו"ט ומנין מלמחרת ואפ"ה אין עושין היום מלאכה ולפי"ז לאו דוקא שבאו עדים סמוך לחשיכה אלא אפילו לא באו עדים כלל עד יום ל"א אפ"ה מיקרי קדושה אחת הואיל דכשהגיע סמוך לחשיכה עד שאם יבאו עדים באותה שעה אין יכולין לקבלן [ומעתה יודעין בלא ספק דלמחר יו"ט אף שיבאו עדים היום] אפ"ה אין עושין מלאכה ונוהגין אותו קודש ועיין [זה כתב מסברתו וכ"כ לקמן בסמוך ברש"י בד"ה דלמא מעברי לאלול]: **באו"ד** ומ"מ יש ליישב פירש"י וכו'. ר"ל כמו דקודם חורבן בכל פעם שעושין ב' ימים היה קדושה אחת מפני קלקול שמא באו עדים לאחר מנחה השתא נמי לאחר החורבן שהתקינו שיהיו מקבלין כל היום מ"מ כשהיו עושין ב' ימים כגון כשלא באו עדים לא מספק היו עושין כן אלא מחמת תקנה הראשונה כיון שעדיין היו עושין ב' ימים כבתחלה וכ"כ רש"א. עוד הוסיף אבל לשון רש"י אי אפשר להולמו כך שהרי כתב דאפילו בבאו עדים לאחר מנחה לא נעקרה תקנה הראשונה והיו עושין ב' ימים ואכתי תקשי מנ"ל הך סברא ובתוספות ישנים אינו ומדברי המלחמות נראה ליישב פירש"י בדרך זה וה"ק מי לא מודה כו' כגון קודם חורבן דהוי קדושה אחת משום דאף שהשני היה יו"ט ודאי אעפ"כ היו עושין גם הראשון יו"ט א"כ לאחר חורבן נמי לא נעקרה התקנה מלעשות ב' ימים אע"פ שהראשון היה ודאי יו"ט דלא תיקן ריב"ז אלא לקבל עדות אף לאחר מנחה ושיהיו מונין מיום א' אבל דברי התוס' א"א לפרש כך ע"כ. ומהר"ס ז"ל גרים פירוש ר"ח ע"ש ולא עמדתי עליו:

דף ו ע"א גמרא דמאי דעתך דלמא מעברי לאלול כו' לשון מהר"ס. צריך ליישב לישנא דנהרדעא דאמרי דלמא מעברי לאלול דלכל הטעמים המבוארין לעיל לדעת האמוראים דאסרי לבילה אף לאחר תקנת ריב"ז אין אחד מהם שיאמר הטעם משום דעברי לי' לאלול וכ"ל דה"ק מאי דעתך לאסור הבילה משום דבזמן הב"ד היו הרחוקין צריכין לעשות בכל שנה ושנה ב' ימים משום חששא דלמא מעברי לי' לאלול בב"ד ר"ל שיבאו העדים לאחר המנחה ויעשו ב' ימים קדושה אחת [ר"ל כדאמר רבא לעיל מי לא מודה ריב"ז שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש אף לאחר התקנה דריב"ז לפירש"י כדאית ליה ולהתוספות כדאית לי'] ואותה התקנה לא נתבטלה מרחוקים [אף לאחר שנתבטל הבית דין ומקדשין על פי קביעות החשבון] משום שלא פסקו מלעשות שני ימים וכמו שפירשו לעיל במ"ש הא לן והא להו כדלעיל הא אמר ר"ח כו' אם כן לא נתקנה התקנה מעולם כיון דלא נתקיימה אפילו פעם אחת ובטלה מעיקרא ומעולם לא היו הב' ימים קדושה אחת כמו שפירש"י ורב גופי' ושמואל דס"ל לעיל אסורה ס"ל כיון דבזמן הב"ד מוכרחין היו הרחוקים מב"ד לעשות בכל פעם ב' ימים מחמת חששא דשמא עתה בפעם זה באו העדים לאחר מנחה ואותן ב' ימים היו קדושה אחת [אף לאחר תקנת ריב"ז לרבא] גם הב' ימים שעושין עתה לאחר שנתבטל הב"ד הן קדושה אחת כיון שלא פסקו מעולם. ומ"ש התוס' בד"ה מימות עזרא דר"י אוסר אי אתרמי היינו ר"ל שאם יתרמי שיעשו הב"ד ב' ימים כגון אם יבאו עדים מן המנחה ולמעלה [לפירש"י או לפירוש התוס' סמוך לחשיכה] אז יהיו הב' ימים קדושה אחת ותהיה הבילה אסורה שר"י היה בזמן הב"ד שהיו מקדשין החודש על פי עדים [ד] וקאמר דאם איתרמי שהיו עושין ב' ימים היה קדושה אחת ור"י פליג עליו במתניתין וס"ל דאפילו אם היו עושין ב' ימים היו ב' קדושות וכו' ונהרדעי אמרי שלא איתרמי בב"ד עד היום שאנו מקדשין ע"פ חשבון ולכך נתבטלה התקנה ע"כ: **גמ'** מימות עזרא ואילך כו'. אע"ג דרב גופי' ס"ל בילה שנולדה בזה אסורה בזה

ב א ו ר

אמר ר"א א"כ מה הועיל כמ"ש דל"ל קודם אכתי הו"ל לרש"י להביא מהך משנה דמוטל הקודמת. ומ"ש ומהר"ס לא ידע זה אפ"ל כוונתו דמהר"ס הקשה הא הוי כמוקלה דגרוגרות וצמוקין ונדחק דמשמע מדקתני סתמא ע"ש משמע דלא ידע דמוכח מהאי דמוטל: [א] כוונתו לתרץ דהיכא דמטו שלוחים הא מעולם לא עשו ב' ימים לזה פי' ר"ל כו': [ב] אולי כוונתו דלפי"ז לא קשה כלל קושית מהרש"א דפשיטא דמחמת מצוה דפרו ורבו לא היו מצווין עכשיו משום שלא היו מולידין ופרו ורבו לא נאמר רק עד סיני כדאיתא שם בגמרא ולכך איצטריך שובו לכם למצות עונה כדמשני שם: [ג] כוונתו נהי דצריך לפדותו כמו כתו"ל דצריך לפדותו מדרבנן מ"מ מה הי' צריך להעלותו דבשלמא אי קידשה לעתיד לבא אף דלא שייך השתא כדי לעטר מ"מ בדבר שבמנין היה להוליכו לירושלים דוקא וצריך מנין אחר משא"כ אי נימא דלא קידשה וליכא קדושת ירושלים כלל היאך נימא דצריך להוליכו לירושלים מאחר דליכא בי' שום קדושת ירושלים כלל לזה תירצו שם במגילה דאפ"ה הוי בכלל דבר שבמנין דכדי לעטר וצריך מנין אחר: [ד] ומ"ש התוספות לעיל דף ה' ע"א בד"ה הא לן והא להו דר"י אמר דינו אקודם החורבן דוקא היינו לרבה דאמר מתקנת ריב"ז ואילך בילה מותרת לבני א"י והכא דנהרדעא התירו אחר שנתבטל הב"ד אף למה דאמר רבא מי לא מודה ריב"ז שאם באו עדים כו' מ"מ כיון דלא איתרמי אף בזמן הב"ד שיבאו מן המנחה ולמעלה לכך בטלה התקנה ובילה מותרת לזה שפיר יש לתרן מה שהקשו מר"י אנהרדעא דר"י איירי אף לאחר החורבן בזמן הב"ד דמודה ריב"ז שנוהגין אותו היום

קודש

בר"ה וא"כ היאך מביא ראיה מרב דאמר מימות עזרא כו' ודאי עם תירוץ תוספות ניחא דרב אוסר אי איתרמי ונהרדעי אמרי דלא איתרמי אבל עדיפא הו"ל לתוספות לאקשויי בלא ר"י ועיין [ה]: **גמ'** הואיל ומתיר וכו'. לכאורה בעגל שנולד לא שייך טעם זה הואיל ומתיר דמקודם ג"כ מותר בשחיטה לאפוקי אפרוח בקליפתו אסור וכן משמע בסמוך ע"ב תניא כוותי' דר"י עגל וכו' זה מפני שמוכן זה מפני שמתיר וכו' ולא קאמר אתרוייהו טעם אחד וא"כ ר"כ ור"א דמקשו לרב וכי וכו' קשה ולטעמיך וכו' וי"ל דכוונתם בקושייתם עגל שנולד מן הטריפה ושם שייך לומר הואיל ומתיר עצמו וכו' דע"כ קושיא שניה מדתנן סתמא עגל שנולד מותר משמע אף בטריפה [ה"נ מה דהקשו בתחלה וכי מה בין זה לעגל סתמא כוונו אנולד מטריפה] ורב לא הבינו וכו' אבל כ"ז אינו. עיין במאור הקטן ובמלחמות באורך: **ברש"י** בד"ה דלמא מעברי לי' כו' כגון שלא באו כו'. ברש"א אין זה מדוקדק דהתקנה הראשונה הי' בבאו עדים מן המנחה כו' אבל בלא באו עד יום ל"א מספק היו עושין ב' ימים אלא דר"ל דלא באו עדים היינו שלא קיבלו אותן עד יום ל"א וכגון שבאו אחר המנחה והיינו תקנה הראשונה ע"כ. והר"מ ז"ל הגיה כגון שלא באו עדים עד לאחר מנחה ואפ"ל דאף בלא באו עד ל"א הוי קדושה אחת וכמ"ש התוס' לעיל בד"ה מי לא מודה שאם לא באו עדים עד סמוך לחשיכה כו' וכמ"ש לעיל דה"ה אם לא באו כלל וכו' ולכן מתחלה קבעו ב"ד אם נעשה ר"ה ב' ימים שיהיה קדושה אחת ועיין: **ברש"י** בד"ה דאיכא חברי וכו' והאי גלימא דאמרי' כו'. הא דפירש"י הכא דס"ל לרש"י בזמן הזה [דליכא חברי] מותר הא דבר שבמנין הוא וליכא לתרץ כתירוץ של תוספות בד"ה והאידנא דהא לעיל פירש"י גבי ההר ההוא דהוי נמי כתיבא בהדיא ההיתר ומ"מ צריך מנין אחר להתירו א"ו לא אסרו אלא מה שאין צורך המת אבל צורך המת אפילו בזמן פרסיים כהאי דאמרו [לעיל] לצורך המת עושין: **בתוס'** בד"ה הואיל ומתיר עצמו פירש"י וכו' ותימה כו'. בל"ז בגמרא ה"א מותר משום דלית לי' מוקצה אבל מ"מ יהי' אסור משום מסקין שזבו לכן אמר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה וצריך עוד הכנה [ר"ל דפי' הואיל ומתיר עצמו לאו היינו בלידתו רק הואיל דצריך להיות מתיר עצמו בשחיטה ועדיין אינו ראוי לאכילה] משא"כ מסקין שזבו אבל לרש"י קשה ודו"ק. ברש"א והא דאסר לעיל ביצה שנולדה ביו"ט לאו מטעם מוקצה אלא משום מסקין שזבו. ולעיל איתא בהדיא ואף ר"י ס"ל משום מסקין שזבו וכיון שאסור באכילה משום מסקין שזבו אסור ביומי' לטלטלו [כדמשמע לעיל בהאי דאוספזיכנא דרב אדא בר אהבה]. אע"ג דפסק ר"י הלכתא כר' יהודה בשאר פירות בהאי דאין סוחטין כו' דלא גזרינן בהו משום מסקין שזבו כבר תירצו התוספות בפרק חבית דשייך למגזר טפי בביצה לפי וכו' ע"ש: **בתוס'** בד"ה וכי מה בין וכו' וא"כ יכול להושיט וכו'. לכאורה היה נראה דאסור משום חלדה כמו פירש טלית עלי' למה דמסופק וכו' [הוא אבעיא בחולין דף ל' ע"ב והוא כדעה שניה הנזכרת בשולחן ערוך יורה דעה בסימן כ"ד ס"א וכדעת הלבוש שבסי' י"ד ע"ש בט"ז]: **בא"ד** דהתם איירי דאירע שכלו לו חדשיו וכו'. לשון רש"א הא ודאי דאין להקשות דא"כ בלא נולד מן הטריפה תיקשי לי' וכי מה בין זה לעגל שנולד ביו"ט ולא כלו לו חדשיו עד היום דלא הוי מוכן היום הואיל ובין השמשות לא הוי חזי דהאי ביו"ט נמי אסור דספק נפל הוא וצריך להמתין ח' ימים מלידתו. אמנם תיקשי לי' מעגל שנולד קודם יו"ט ולא כלו לו חדשיו ויום ח' שלו הוא ביו"ט דהשתא לא הוי מוכן היום דבין השמשות לא הוי חזי ומיהו למאי דמסיק היתרא בנולד מן הטריפה הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים ניחא דקושטא דמלתא הכי הוא דעגל שנולד ויום ח' שלו ביו"ט דאסור לרב משום דלא הוי חזי בין השמשות לכלבים ע"כ וקושיתו מעיקרא לא יסר בעיני להקשות מעגל שנולד בעיו"ט לביצה שנולדה ביו"ט גופי' דבעיו"ט ביצה שנולדה ג"כ מותרת ועיין: **ע"ב ברש"י** בד"ה ביו"ט כו' ואסורה משום הכנה דרבה פירוש משום גזירה דלעיל וכ"ה בח"ש: **בתוס'** בד"ה עגל שנולד ביו"ט וכו' משום נולד וכו'. בתרנגולת העומדת לאכילה אין הביצה אסורה משום נולד כמ"ש לעיל אוכלא דאיפרת רק מטעם הכנה דרבה או גזירה משום מסקין שזבו וכו' כדלעיל ונראה פשוט דאיסור משום מסקין שזבו או פירות הנושרין קרי להו נולד בכל מקום וכדלעיל דף ג' בתוס' בד"ה מוחלפת השיטה ור"ל מ"מ אע"ג דמוכן אגב אמו וליכא איסור מוקצה מ"מ יאסור משום מסקין שזבו או פירות הנושרין [וע"ז תירצו היינו דוקא בדבר מאכל כו' אבל בעלי חיים לא וכוונתם משום שעדיין צריך שחיטה וכמ"ש הגאון לעיל ע"א בתוס' בד"ה הואיל]. וא"ל דהכא איירי אף בעגל העומד לגדל [מדקתני סתמא] דא"כ לאו מוכן אגב אמו הוא אם לא שנאמר דרב ס"ל מוקצה מותר ונולד אסור ועיין במאור ובמלחמות [ו]: **בתוס'** בד"ה ביצים גמורות וכו'. כוונת דבריהם נ"ל דמקשה מעדיות כל שכמוה נמכרת כו' דאסור דמשמע ביצים גמורים אסורין ותירצו דאע"ג דביצה כגופה מ"מ הכא מותר משום דבשר עוף כו' לכך הקשו מהא דאפילו ביעתא בכותחא כו' דע"כ הגמ' נקיט ביעתא בכותחא לאו משום דהיא מוסכמת בלתי מחלוקת דא"כ הו"ל [לא ליסרי אינם] אפילו הלכה פסוקה א"ו משום דהיתר של ביעתא בכותחא פשוט וברור מאד וטעמו נגלה ופשוט לכל ולכן מקשו הא אין טעמו נגלה ופשוט דהאיכא ר' יעקב דאסר [היכא דכגופי' הוא ואינו מיקל מטעם בשר עוף בחלב דרבנן] דע"כ לא מטעמא דת"ק מתיר [באינן מעורות] דאילו ס"ל אף ביצים גמורות שכמוה נמכר בשוק כגופי' הוא [וכב"ה] רק הכא שרי משום דבשר עוף דרבנן א"כ אם היו מעורות נמי שרי דמ"ש אע"כ ס"ל חילוק בין גמורים למעורים דגמורי' לא הוי כגופי' [דלא כב"ה] ומעורים הוי כגופי' וא"כ הברייתא מתיר מטעם דבשר עוף בחלב דרבנן כמ"ש התוס' אבל לעולם ביצה כגופה כבעדיות [ולכן אין חילוק בין מעורות לשאינן מעורות] ור' יעקב מתיר [באינו מעורה] מטעם דלאו כגופיה הוא ולכן מחלק בין אין מעורות למעורות וא"כ טעמו לאו פשוט [דטעם משום דבשר עוף בחלב דרבנן לא ס"ל לר' יעקב וטעמא דאינו מעורה לאו כגופו לא ס"ל לב"ה ות"ק] לכן תירצו דכ"ע שוין בטעמא דביצים גמורים שרי דלא הוי כגופי' רק בעדיות מחמירין מטעם גזירת טריפה וכו' ועיין היטב דלדעתי א"א ליישב באופן אחר [ופירוש] הא איכא ר' יעקב דאוסר ר"ל מטעם דשרי ת"ק הוא אוסר דלדידיה מעורים הואיל וכגופיה הוא אסור ולת"ק ביצים גמורים אע"ג דכגופיה הוא [לדידי'] שרי אבל ודאי זה פשוט [הי' לתוספות בקושייתם] דאינן מעורים שרי לר' יעקב ובפירוש אמר ואם היו מעורים וכו' ויש מגיהין וצ"ל טעמא דב"ה וכו' ואינו נראה. ודברי רש"א אינן מבוררין כל הצורך גם דברי רש"ל ז"ל ואף שיש לפקפק גם ע"ז [שכתבתי] דלמא כ"ע מתירין מטעם בשר עוף בחלב דרבנן ומה שאסר ר' יעקב ביצים מעורים דאתי לאחלופי בשאר בשר בשר ועיין: **בא"ד** וי"ל בשר עוף בחלב דרבנן וקשה בעירובין וכו'. וקשה דהו"ל להקשות בלא ר' יעקב הא לב"ה הי' אסור הכא אי לאו דבשר עוף בחלב דרבנן [וא"כ פשיטא דלא ליסרי דהא איכא מ"ד בשר עוף בחלב דאורייתא [ז]] ועוד לפי תירוץ השני א"צ לתירוץ הראשון כלל וי"ל דמ"מ צ"ל דהתם [ר"ל ר' יעקב] קאי על מעורות ובעירובין על גמורות אבל הקשו דהא גמורות הוי אסור דכמוה נמכרת בשוק [אסרי ב"ה בעדיות] אי לאו דהוי [בשר עוף בחלב] דרבנן וא"כ פשיטא [דאסור להורות] וצ"ל מ"מ דבנבילה חמורה דגזרינן ולא דאורייתא [כתירוץ השני] וא"כ הוי ממנ"פ אי התם ביעתא בכותחא גמורות א"כ אין הוראה כלל ואי הוי אין גמורות א"כ הא אסור לר' יעקב ופשיטא דאסור להורות שגמורות פשיטא דאין הוראה כלל אלא הוי גמורות ומ"מ איכא הוראה די"ל דהטעם התם משום בשר עוף בחלב הוי דרבנן ובדאורייתא הוי בשר וא"כ הוי הוראה וצריך הכל לפי האמת ר' יעקב ותירוץ ראשון [ח] אבל מ"מ קשה לפי תירוצם דבשר עוף בחלב דרבנן הא בגמרא דף ז' אמר גבי שלל של ביצים דהוא נמי דאורייתא בנבלת עוף טהור [ט] ואפילו לפי האמת מ"מ מה שאין גמורות (אמת) [אפשר] דאסור בדאורייתא וסוגיא זו לא משמע כן דלא מייתי ראיה משלל של ביצים ודו"ק [י]: **בתוס'** בד"ה וכ"ת כו' ותימה כו'. פירש"י צריכין ליישב דה"ק הא נמי תניא נולדה כו' ונוכל לומר דוקא נולדה אבל במעי אמו מותר לכ"ע מנ"ל לומר אסורין ולחלק מתני' מברייתא וכ"ת ב"ה אפילו במעי אמן כו' אלא הא דתניא כו' א"כ מני וכו' ויותר נשוה ברייתא ומתני' ונאמר דבמעי אמן מותרין מלשבש הברייתא וכן צ"ל בתוס' שכתבו ופריך תניא דאדרבה כו' ויותר ניחא דאתיא נמי כב"ה מלומר כב"ש לחודי' וזה הכל דוחק. וז"ל רש"א אבל במעי אמן היו מודין דאסור כתב רש"ל דקמ"ל בברייתא דשרי אליבא דב"ש אבל רב פסק בביצה שנולדה כב"ש אבל בביצה שנמצא תוך תרנגולת פסק כב"ה דאסרי [ופירוש עם יליאתה נגמרה היינו ביו"ט] ע"כ והכריחו לפרש כן השתא דבמעי אמן חמירא מנולדה אי הוי סבר רב כב"ה דאסר במתני' נולדה לא הוי אצטריך לן רב לאשמעינן במעי אמן דאסורה דכ"ש הוא מנולדה אבל הוא דחוק דלפי מה דס"ד השתא דרב מתיר בנולדה תיקשי לי' דרב אדרב מכמה מימרות דאסר רב בנולדה בו ביום דאפילו בב' ימים טובים של גליות לא מתיר אלא בנולדה בא' שמותר בב' וע"כ הנראה דרב סבר נמי למאי דס"ד השתא כב"ה דאסרי אפילו בנולדה ורב אילטריך לאשמעינן דבמעי אמן אסירה משום דלא נימא כפי הסברא האמיתית דנולדה חמירא טפי ובמעי אמן אפילו ב"ה מודו דשרי וא"ל דא"כ מאי פריך ממתני' דע"כ לא פליגי אלא בנולדה כו' דלמא אשמעינן במתני' רבותא טפי כפי הסברא האמיתית דאפילו בנולדה שרי ב"ש ובברייתא אשמועינן דלא נימא כפי הסברא השניה דס"ד השתא דבמעי אמן חמירא ומודו ב"ש דאסירי ואשמעינן בברייתא דשרי די"ל דהכי פריך דכיון דאיכא סברא בהיפך לא הו"ל להשמיט במתני' לאשמעינן נמי דשרי ב"ש במעי אמן כמו דאשמעינן בברייתא אע"כ דע"כ לא פליגי וכו' ולית לן בהך מלתא אלא כפי סברא האמתית בנולדה המירא טפי וברייתא אליבא דב"ה אשמעינן דמודו במעי אמן דשרי דאל"כ ברייתא מני כו' כדמסיק ודו"ק כי הדברים ברורין וק"ל:

דף ז ע"א גמרא ביעי דפחיא למאן. גירסת הרי"ף והרא"ש יהבו לי' ביעי דשחוטה ואותביניהו ולא אפרחו וטעם של גירסא זו עיין בר"ן ר"פ האיש מקדש תרל"ט [כ]: **גמ'** פשיטא כו'. ודאי ארב אמי לא קשה דמעשה שהיה הוא [דהוצרך להשיב על מה ששאלוהו] וכן ארב הונא א"ר ל"ק חדא דדלמא איהו קמ"ל רק דביני ביני וקמ"ל דאינה מבושלת [ל] וגם בסמוך ג"כ מקשה פשיטא ונראה דאסדרן מקשה [מ] ותירוץ מ"ד האי לאכילה כו' [למאי נ"מ כו'] ר"ל בין מאי דבעי להו לאכילה ואמר ביעי דפחיא וכוונתו דצריבן או דבעי (לאכילה) [לאפרוחים] סוף סוף איהו איפסי באלו הביצים וא"כ [אכתי] קשה פשיטא ומאי קאמר מ"ד האי לאכילה וכו' [ותי' למיתבי לי' דביני ביני] ר"ל דאם כוונתו רק לאכילה ואמר ביעי דפחיא משום דצריבין אין המקח בטל וכו' ויחזיר דמי מעליותן וכו' וכפירש"י: **בתוס'** בד"ה ומלא בה כו' ופ"ה דגמורות קאי אחלמון. ובטו"ד סי' פ"ו כתב מפירש"י משמע דמתיר אפילו אין לה עדיין חלבון כלל ע"ש: **ע"ב גמ'** וב"ה סברי ילפינן ביעור מאכילה. יש להקשות מה צורך ללמוד ביעור מאכילה כיון דאית לי' לריבותא דלעיל א"כ ממילא שניהם בכזית והתוס' אינן מתרצין רק מה עשה בלימוד ר"ז ותירצו לענין כרת באכילה גופי' אבל לענין מאי יליף ביעור מאכילה ודו"ק: **גמ'** דאי לא שרית לי אתי לאימנועי כו'. אבל ב"ש וב"ה אי אפשר לאוקמי דפליגי בהכי דא"כ לא הו"ל ומודים שאם שחט שיחפור וכו' רק אם יש לו עפר כו': **גמ'** והוא שיש לו דקר נעוץ. מפרש אסיפא לרבותא אע"ג דשחט וה"א דאתי עשה ודחי לא תעשה וכ"ש לב"ש דס"ל לכתחלה ומיהו אב"ש לא הוי קשיא לי' והא קעביד כתישה בלא רב יהודה [דלכתחלה ליכא עשה]

ב א ו ר

קודש ומחר קודש ואי אתרמי הכי הביצה אסורה: [ה] בדברי מהר"ס שהביא הגאון מבורר לתרץ זה דנהרדעי מחולקין בסברא זאת עם רב ולא מייתי מרב רק הך מלתא דמימות עזרא כו'. גם מ"ש הגאון דלתירוץ התוס' ניחא זה דרב אוסר אי אתרמי משמע דבימי רב עדיין לא נתבטל הב"ד שהיו מקדשין ע"פ ראייה ומלשון מהר"ס שבסמוך משמע דכבר נתבטל מימי רב ושמואל ועיין ברמב"ם פ"ה מהל' קידוש החודש וברז"ה במאור שמחולקין ג"כ מתי נתבטל ע"ש: [ו] כוונתו דהשתא שפיר קאמר דמוכן אגב אמו בשחיטה דאי שחיט לאמו דמוקצה מותר והוי אוכלא דאיפרת וצריכין לטעמא דמוכן אגב אמו כי היכי דלא נימא הא מקודם לא הי' בעולם לאוכלו והוי נולד לזה קאמר דמוכן אגב אמו והי' באפשר לאוכלו גם קודם לידה דאי בעי שחיט לאמה והוי אוכלא דאיפרת וכמו שהסבירו התוס' לעיל דף ב' בד"ה אוכלא דאיפרת פי' אוכל כו' דאי בעי שחיט לה ואכיל כל מה שבגוה. ולזה הקשו התוס' מאחר דע"כ נולד אסור מדהוצרך לטעמא דמוכן אגב אמו א"כ לא מהני זה לענין שם נולד כמו בביצה דאמרי' לעיל קס"ד אף דלית ליה מוקצה נולד אסור דקרי ליה נולד אף דאוכלא דאיפרת הוא דהא מוקצה שרי והיינו משום דנולד לו שם אוכל ומעיקרא לא הי' מיוחד לכך וכפירוש הגאון המחבר למעלה בגמרא דף הכ"ל ולזה תירצו דבעלי חיים שאני דהשתא נמי אכתי לאו שם אוכל הוא דהא מחוסר שחיטה. ומ"מ צריך לטעמא דמוכן אגב אמו דאל"כ כיון דמקודם לא היה בעולם ולא היה באפשר לבא לידי אכילה כלל שפיר הוי נולד גמור. אך לכאורה קשה על הגאון המחבר דכתב דרב לית לי' מוקצה הא בהדיא פסק בשבת דף קנ"ו ע"ב דמוקצה אסור ובברייתא היה אפשר לומר כן: [ז] וכן הוא הקושיא בתוספות דעירובין פרק הדר דף ס"ב ע"ב וטפי עדיף להקשות כן דאילו כקושייתם מר' יעקב לפי פירוש הגאון למעלה הוא דע"כ אין טעם ההיתר פשוט אבל עכ"פ הדין מוסכם לכ"ע להיתר באינן מעורות ויותר הי' להם להקשות דאין הדין פשוט ומוסכם לכ"ע דהא איכא מ"ד בשר עוף בחלב דאורייתא: [ח] בכאן לשון המחבר מגומגם מאד ומה שנראה מכלל כוונתו הוא דתירוץ שני לבד אינו מספיק דא"כ הא לא ליסרי דעירובין קשה ממנ"פ אי קאי אמעורות פשיטא דלא ליסרי דהאיכא ר' יעקב דאוסר ואי באינן מעורות אמאי לא ליסרי הא אין זה הוראה כלל דכיון דליכא איסור באינן מעורות רק משום גזירה דטריפה לא שייכא גבי בשר בחלב כלל לזה הוצרכו גם לתירוץ קמא דאפשר לומר דטעמא דשרי הכא הוא משום דבשר בחלב דעוף דרבנן א"כ אין זה הוראה פשוטה כ"כ להיתר דדלמא טעמא דב"ה דאסרי דכגופי' רק בבשר בחלב דרבנן הקילו והרי איכא למ"ד דסובר דבב"ח דעוף דאורייתא. ולהכי מקשו התוס' קושייתם מר' יעקב ולא כקושייתם בעירובין כנ"ל בכדי שלא יספיק תירוץ השני לחוד דהי' מקום לומר דאף דגמורות ואינן מעורות הוראה פשוטה להיתר מ"מ התם קאי אמעורות רק לפי מה דמקשו מר' יעקב א"כ עכ"פ צ"ל דהם מיירי באינן מעורות והוי הוראה פשוטה להיתר לתירוץ שני לזה הוצרכו לתירוצא קמא. וגם דעיקר הקושיא הי' מקום להקשות בלא ר' יעקב כקושייתם בעירובין מ"מ כדי להכריח צורך שני התירוצים ע"כ היו צריכין להביא דברי ר' יעקב להכריח ממנו דבעירובין קאי רק אאינן מעורות. דאל"כ אין הדין מוסכם לכן מקשו טפי מר' יעקב דע"כ אין הטעם פשוט ומוסכם כנ"ל. וזה שסיים וצריך הכל לפי האמת ר' יעקב ותירוץ ראשון זהו הנראה מכלל כוונת דבריו ושלא יהי' סתירה לפירושו בתוספות למעלה אף שיש קצת דוחק בדבר: [ט] וא"כ קשה בין ללישנא קמא שם ובין ללישנא בתרא דקאמר בלישנא קמא דלא כר' יעקב הא כת"ק נמי לא אתי דבדאורייתא מודה דכגופיה וללישנא ב' דקאמר מאן תנא מן האשכול טמא ר' יעקב הוא קשה הא הך סיפא כת"ק נמי אתיא דבדאורייתא מודה ואריסא בשלל של ביצים דטהור הו"ל לדייק דהוא דלא כת"ק דלת"ק אף דללישנא ב' איירי רישא באינן מעורות מ"מ לת"ק דסובר כב"ה דעדיות אסור אפילו אינן מעורות בדאורייתא: [י] אפשר כוונתו כמ"ש ואפילו לפי האמת היינו מסקנת התוס' בתירוץ השני דכל שכמוה דעדיות הוא מטעם גזירה אטו בילת טריפה מ"מ שאינן גמורות אפשר דמדאורייתא כגופי' רק דמקלינן הכא אפילו מעורות משום דבב"ח בעוף דרבנן וסוגיא לא משמע כן דלא מייתי ראיה משלל של ביצים פירוש דלא מייתי ראיה כלל בלישנא בתרא הא מני ר' יעקב ולא כת"ק הא אפשר דאתיא גם כת"ק דבמעורות בדאורייתא כגופי' ומ"ש דלא מייתי ראיה משלל של ביצים לאו בדוקא רק מאשכול של ביצים: [כ] ע"ש הטעם דאל"כ אף דבעי לה לאכילה לא גרע מיפות ונמצא רעות דמקח טעות אלא ודאי דאותביניהו ולא איפרחו דהשתא אי נימא דמאי דאמר ביעי דפחיא אפשר דלאכילה קבעי לה מאי המוכר לומר החזר לי ביצים הראוין לאכילה ואתה הוא דאפסדינהו במה דאותבית להו ולא אודעית לי דלגדל קבעית: [ל] אינו מובן דלמה לי' לחדש כוונה חדשה בדברי רב דביליאתה נגמרת היינו לאכילה וטפי הו"ל לומר דקמ"ל דאינה מגדלת אפרוחים ואז פשיטא דהוי מקח טעות רק דאיכו הך מלתא דאינה מגדלת קמ"ל אם לא שנגיה כן בדבריו וכנ"ל חדא דדלמא איהו קמ"ל דאינה מגדלת או דליתבי לי' ביני וביני וקמ"ל דאינה מבושלת כי הגם שאפשר להעמים בדבריו כוונה אחרת רק שנראה רחוק מהכוונה: [מ] כוונתו אסדרן דאמר. כי האי דאמר להו כו' דודאי לא הביא המסדר ראיה מרב אמי אגוף המציאות דאינה מגדלת כרב רק דמביא ראיה דבמקח וממכר מקח טעות הוא כרב אמי וע"ז קשה פשיטא דמקח טעות ומה צריך ראיה ומשני מהו דתימא ר"ל דהמסדר בא להשמיענו דאיכא נ"מ במקח וממכר אפילו בלא אמר להדיא ביצים לגדל רק ביעי דפחיא דמ"ד כו' קמ"ל

דמשום שמחת יו"ט לא בעי כלל אפילו אפר מוכן ועיין [ג]: **ברש"י** בד"ה דר"י לא שכיח כו' אבל בדספנא מארעא ולילד בלילה שכיח טפי מילתא רובה. אבל אי לא הוי שכיח טפי לא הוי אזלינן מכח ספק לחומרא משום דבר שיש לו מתירין והוי תלינן שנולדה ביממא וילאה רובה אי לא בדק יפה כיון דרוב יולדות ביממא וק"ל: **ברש"י** בד"ה שיעורו של זה כו'. ולא רצה רש"י לפרש שיהיה שאור לסימן בעלמא מדכתב שאור גלי לן דחמץ שיעורו בכותבת ואי לא כתיב שאור ה"א חמץ בכזית וכמו שאמרו בגמ' א"כ דחמץ בכזית לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור וה"א מה חמץ וכו' בכזית רק קושטא דמלתא מפרש היאך הורה לנו בשאור דחמץ בכותבת דאי ס"ד דכוונת התורה שניהם בכזית לכתוב חמץ ונילף שאור מני' בק"ו אלא כוון התורה הוא שחמץ בכותבת והשתא אצטריך למכתב שאור דלא נימא ג"כ שאור בכותבת מכח דיו: **בתוס'** בד"ה דאר"ז כו' וב"ה סברי ילפינן ביעור מאכילה. וא"ל א"כ למה לי גבי ביעור בכל א' לאו לחודי' [אף למאי דקאמרי הצריכותא] דהא שפיר הוי ידעינן דחמץ ושאור שוין באכילה י"ל דלא הוי ילפינן בעור מאכילה החמורה רק השתא [בזה מטעים המחבר קושיית התוס' וכפירוש המהרש"א שמביא בסמוך] דכתיב גבי ביעור ב' לאוין ונוכל לומר לאו לכל אחד גרידא ולהורות שיעורו של זה כו' ונוכל לומר שיעורן שוין וכתב ב' לאוין לעבור עליו בשני לאוין וכאלו נכתב ב' פעמים לא יראה לך חמץ יותר מסתבר לומר שיעוריהן שוין וזהו שאור זהו חמץ כמו גבי אכילה ועיין. גם עיין במהרש"א ז"ל וזהו כוון התוס' לכאורה וא"ת ל"ל הצריכותא וי"ל וכו' ודו"ק. לשון רש"א יש לדקדק דמאי קשיא להו דהא שפיר אצטריך משום קושיא דב"ש א"כ לכתוב חמץ ולא בעי שאור וי"ל דה"ק דלא הו"ל לתלמודא לאתויי אליבא דב"ה אלא הא דר"ז דזהו שאור וכו' וילפינן ביעור מאכילה דחמץ נמי בכזית והא דכתב רחמנא שאור ע"כ ללאוי יתירא ואהא תירצו דהואיל וחלקו וכו' לא הוי מוקמי ללאוי יתירא אלא דאין שיעורן שוה וכב"ש ודו"ק. עוד הקשה רש"א ע"ש ודו"ק:

דף ח ע"א גמ' א"ה. אפילו ודאי כו' לא שייך להקשות דלמא הא גופיה קמ"ל דלא תימא הוי בהמה הוא ושוחטין אותו כשאר בהמות דא"כ הו"ל לאשמועינן דחלבו אסור ועוד דא"כ למה תני סיפא ואם שחט אין מכסין כו' לא הוה ליה למימר רק אין שוחטין דלא תימא בהמה הוא וכיון דלאו בהמה הוא יהיה ודאי [חי'] מ"מ אין מכסין ודו"ק. אין להקשות ליתני הברייתא ביש לו דקר נעוץ ואין לו אפר כירה או קופה מלא עפר דדקר נעוץ אסור לכתחלה ולכן דוקא ודאי כו' [ס] דזה לא שכיח כמ"ש התוס' בד"ה א"ה [ע]: **בתוס'** בד"ה בעפר תיחוח וכו' תימה וכו' אבל הכא מיירי כו'. אין להקשות מאי מקשה הא קעביד גומא דלמא מיירי בעפר תיחוח לגמרי עיין בר"ן ולי אפשר לומר דא"כ מ"ט דב"ה דאסרי לכתחלה כיון שהוא מוכן בדקר נעוץ וליכא כתישה או גומא כלל ודאי שרי לאפוקי השתא פליגי שפיר כיון דגומא אסור לכתחלה ב"ש מתירין משום שמחת יו"ט וב"ה אוסרין דלית להו שמחת יו"ט כן נ"ל: **בתוס'** בד"ה ואין צריך כו' וי"ל דמשום שמחת יו"ט מותר אפילו לכתחלה. לשון רש"א לב"ה לא שייך לומר משום שמחת יו"ט מותר כיון דלא שרי ב"ה אלא בשכבר שחט ליכא בי' משום שמחת יו"ט דמשום דלא מכסי דם לא מיתסר באכילה אלא דכל דבריהם אלו לב"ש הם דמשמע להו דלב"ש נמי נ"ל והוא שיש לו דקר נעוץ ובעפר תיחוח דבהא לא פליגי ב"ש וב"ה אלא דכל מה דשרי ב"ש לכתחלה לא שרי ב"ה אלא דיעבד וכן נראה מדבריהם בד"ה ואם איתא כו' וכי פריך תלמודא דליעבד כב"ש כו' וכ"כ התוס' בהדיא לקמן דף ט' ע"ב בד"ה אר"י מוחלפת השיטה כו' ולב"ה ודאי ניחא להו משום מצות כיסוי מותר אפילו לכתחלה כיון שכבר שחט וכדאיתא בירושלמי גבי אפר שהוסק ביו"ט שהביאו בסמוך ע"כ. ואפשר דמפרשים כן למאי דאפכו דב"ש לב"ה וס"ל לב"ה לכתחלה כדבסמוך בד"ה ואם איתא: **בא"ד** וא"ת ל"ל דקר נעוץ כו' וי"ל כו'. משום דאיכא תרתי הדא דאינו מוכן וגם עביד גומא לכן בעי דקר נעוץ אף בשחט אבל באפר שהוסק ביו"ט כיון דלית בי' אלא איסור מוכן לחוד שרי בשחט כדבירושלמי וכך כתב האשר"י וא"ל דכאן איירי בלכתחלה מ"מ עכ"פ לב"ה בעי דקר נעוץ אפי' בדיעבד [פ]: **בתוס'** בד"ה ה"ק כו' וי"ל דמלתא דהכא באפי נפשיה קאמר כו'. עיין בחולין בתוס' דבאפי נפשי' הוא ולא קאי על ושוין רק לב"ה לחודא אבל קאי אכסוי דאל"כ [כמשמעות תירוץ התוס' שבכאן] היאך תלוי כאן גם בסמוך מקשה וליכסיי' באפר כירה כו' ול"ל [למ"ש תוס' כאן] אפר כירה מוכן לכ"ע לשאר דברים דאיסורייהו משום מוכן [ע"ז אמר ושוין וקטו הכא דכ"מ לב"ה לענין כיסוי] אבל לב"ש בלא"ה אפר אסור משום דאין מכסין באפר: **בא"ד** ואי איקרי עפר בשום מקום כו'. הלשון מגומגם ובקצרה יכולין למידק דבאפר שמגדל למחים יכולין לכסות אע"ג דלא איקרי עפר דילפינן מוכסהו וכו' א"כ ב"ש מיירי התם מאפר דלא מגדל למחים וקאמר משום דלא איקרי עפר הא איקרי עפר מכסין בו רק ע"ז ג"כ מייתי ראיה דאי איקרי עפר אע"ג דלא מגדל למחים דמכסין בו מברייתא דמכסין בטלית אבל אין צורך בו וק"ל: **וצריך** שתדע דהברייתא דהולך במדבר לא אתיא כב"ש ובגמרא פריך אליבייהו מולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת וגו' ומשני עפר סתמא לא מיקרי: **בתוס'** בד"ה אמר ר"י לא שנו כו' דמוקצה אינו אסור לטלטל כו'. ומיהו לענין כיסוי אוסר רב יהודה בהוסק ביו"ט משום דהאי טלטול אינו משום אוכל נפש אלא משום הכיסוי ואסור בשלא שחט וכ"כ רש"א: **בתוס'** בד"ה ואם איתא כו' משמע דקאי אסיפא כו'. לכאורה יש לדקדק באמת אמאי לא מקשה מרישא דאין שוחטין לכתחלה דאפשר לכסייה בקופת עפר שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתישה ולא הכנה לרב יהודה וא"ל נמי גומא אסור לכתחלה כמו בדקר נעוץ דלכאורה אין בו משום גומא דהא לפי האמת מקשה מרישא לפי' התוס' אי לא גרסינן דקר נעוץ [צ] ומ"מ י"ל דידע קושטא דמלתא [כדמשני לי' התרצן דלית לי' ולא מבעיא כו'] וקושייתו הוא מכח סיפא וכדמסיק: **ומה** שדייקו דהקושיא מהסיפא מולטעמיך לכסייה כו' דלמא הולטעמיך קאי לדידך תקשי הסיפא [אבל קושיית המקשה אפשר היה מרישא]: **ומה** שכתבו וכן פירש"י בסמוך כו'. משמע להו כן ממ"ש בד"ה אפילו ודאי נמי דהא כב"ה וכו' כ"כ רש"א. אבל יש לדקדק אם [גם] קושית א"ה ודאי נמי הוא על הסיפא מאי מתרץ לו לא מיבעי ודאי כו' שהוא רבותא ברישא והא ליכא למימר כיון דברישא הוי ספק רבותא תני סיפא אגב בספק דא"כ מאי מקשה א"כ והא מדקתני סיפא וכו' ועיין [ק]: **בתוס'** בד"ה א"ה מאי אריא ספק כו' תימה מאי אא"ב כו' וי"ל דה"פ אא"ב כו' דא"ל דלית לי' דקר נעוץ ואפר כירה כו' ודרב יהודה אית ליה כו'. לשון רש"א יש לדקדק לפי"ז מאי קמשני אלא אמר רבה אפר כירה מוכן לודאי כו' כיון דהוי ניחא לי' מאפר כירה ודקר נעוץ ולא הוי קא קשיא ליה אלא מדרב יהודה אמאי לא שביק רבה סברת המקשה דמיירי בדלית לי' אפר כירה ואלו הו"ל אפר כירה הוי מוכן גם לספק אלא דהו"ל לרבה למימר דהא דרב יהודה מוכן לודאי ואינו מוכן לספק ומי הכריחו למימר באפר כירה דמוכן לודאי ואינו מוכן לספק היפך סברת המקשה וי"ל דודאי עד השתא לפי סברתו שפיר איכא למימר דאפר כירה מוכן הוא לכל מילי (ואפ"ה) [ומש"ה] מכסין בו נמי ספק אבל הא דרב יהודה אינו מוכן לכל מילי ומש"ה אין מכסין בו ספק אלא ודאי משום מצות כיסוי אבל רב יהודה דאית ליה דעושה בו כל צרכיו ואפ"ה אין מכסין בו ספק וה"ט כדמסיק רבה דדעתו לודאי ואין דעתו לספק ומש"ה [גם אפר כירה] אי נמי דעושה בו כל צרכיו מ"מ אין מכסין בו ספק דאין דעתו לספק וק"ל: **ע"ב גמ'** מכלל דרישא כו'. אין צריך לדייק על הרישא דמסיפא נמי קשה: **עוד** שם גמרא והא מדקתני סיפא כו' מכלל דרישא כו'. מלת רישא מיותר ועוד דהוספות לא פירשו יותר מרש"י אלא דתוס' הקשו זו ואמרו דלעיל הקשה מסיפא [וליכסיי' כדר"י משום דאלו מרישא דלמא מ"מ לכתחלה אין שוחטין משום טירחא יתירא [כדאיתא בגמרא לקמן] אבל השתא דלית ליה הקשה [קושית א"ה] אפילו ארישא. דהיאך נופל מרישא והקשה מסיפא אלא הקשה מאי חידוש הוא והא ודאי נמי כן ותי' חידוש לא מיבעיא והקשה א"כ מאי חידוש ברישא וכיון דברישא לית חידוש ודאי בסיפא לא תניא משום חידוש זה והדרא קושיא לדוכתי' [ר]: **גמ'** לספק מ"ט לא כו' אלא כדר' אבא כו'. לכאורה מאי קושיא דהא גומא פטור אבל אסור לכן בודאי משום מצות כיסוי התירו וצ"ל דאלא אמר רבה לעולם ביש לו וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה דליכסיי' לכתחלה כמו שאמר מכלל דרישא כו' [דמשמע דהקושיא היה נמי מרישא] וע"ז אמר אפר כירה מוכן וכו' והשתא ניחא דלכתחלה שניהם שוין [דליכא אלא] משום שמחת יו"ט [ש] וא"כ לא יתכן אח"כ משום דעביד כתישה כו' (עשה ול"ת) [דאתי עשה ודחי ל"ת] כו' והא איירי לכתחלה. ועוד ומ"מ ניחא ודו"ק [ת]: **גמ'** אלא בחול מספיקא כו'. לא ידעתי למה מחק רש"י אלא והא ע"כ [אף דטעם איסור ביו"ט נשאר משום התרת חלבו וכמ"ש הגאון בסמוך מ"מ] חוזר מתירוץ לנקר חלירו [ובסמוך ברש"י מייסבו קא"ת]: **שם** בגמרא א"ל קיטור בתירוץ זה נ"ל התרת חלבו כיון דע"כ נ"ל ביו"ט מספיקא מי אמרי' לי' טרח וכסי וכן פירש"י בתני ר' זירא בסמוך דז"א דע"כ שמחת יו"ט עדיף מטירחא דהוי טורח לשמחת יו"ט דשרי וא"כ הו"ל לשחוט לכתחלה ולא ניחוש לטירחא וכיון דנשחוט נכסי דמו דלמאי ניחוש הא הוי מוכן ואין כאן מחוסר כלל באפר כירה וכמ"ש רש"י לכן אמר גזירה משום התרת חלבו לכן אין שוחטין לכתחלה ומקשה בחול מאי איכא למימר ומשני איהו לומד מכח טירחא וכו' ועיין היטב: **ברש"י** בד"ה לא גרסינן ולטעמיך אלא ה"ג כו'. מ"ש ה"ג לאפוקי יש גורסין שחט באספה מאי איכא למימר ולטעמיך בא לימלך מאי איכא למימר אלא כו' ואין שייך ולטעמיך: **ברש"י** בד"ה בחול אי נמי ספיקא כו' אמרי ליה טרח וכסי כו' אמרי' לי' גרסינן. נ"ל דהוי יש ספרים דלא גרסי אמרי לי' והוי תירוץ בפני עצמו משום טירחא יתירא לא התירו מספיקא ודוקא בודאי התירו כדאמר אח"כ ר' יוסי בר יאסינאה. לכך אמר אמרי לי' גרסינן והיינו דאמרי איכסי אי לאו דודאי חי' הוא וחלבו מותר לא היו מתירין מספיקא לטרוח. וי"ל נמי שפיר אלא לא גרסינן ובח"ש מחקו די"ל כי יש גורסין אלא ומחקו אמרי לי' והוי תירוץ בפני עצמו לכך אמר דלא היא [אלא איפוך. אלא ל"ג. ואמרי לי' גרסינן ותירוץ אחר הוא]: **בתוס'** בד"ה והא מדקתני סיפא כו' ופ"ה כו' ול"ע דקארי להו מאי קארי להו דהא ודאי מרישא לא קשה כדמשני הגמרא דבספק אימא משום שמחת יו"ט כו' קמ"ל ומי הביאם לתרץ קושייתם מתוך פירוש הקונטרס כיון דתלמוד ערוך הוא וי"ל דמשמע להו לכאורה דלא קאמרינן לעיל אלא דספק הוי רבותא לגבי ודאי מה"ט דאימא משום שמחת יו"ט כו' ומיהו קושטא דמלתא הוא דפשיטא דאף ספק לא לשחוט בדלית לי' ואהא הביאו פי' הקונט' שפי' מה"ט דהוי ספק רבותא לגבי ודאי לא תקשי ליה נמי ארישא פשיטא דאין שוחטין וכ"כ רש"א. עוד כתב רש"א בא"ד והדרא קושיא לדוכתי' ליכסיי' כדר"י אי בדקר נעוץ. לדברי התוס' דלעיל בד"ה א"ה דלא קשיא לי' אלא אהא דר"י נ"ל דלא הדרא קושיין לדוכתי' אלא דליכסיי' כדר"י אבל מאפר כירה ומדקר נעוץ לק"מ אלא שהתוס' כתבו או בדקר נעוץ לפי פי' הקונטרס שהביאו ומהרש"ל הגיה או אפר כירה כו' כי כן לשון הקונט' לפניו: **בתוס'** בד"ה ס"ס כו' וי"ל דגמרא דחיק נפשי' לאוקמי מלתא דרבה כו' לכאורה דלעיל ג"כ הוא רבא אפר כירה מוכן כו' [ולא רבה] למשמעות התוספות:

דף ט ע"א ברש"י במתני' אין מוליכין כו' קס"ד כו'. ברש"א אין לו מקום כאן לפי הנראה כי אם בדוחק: **ברש"י** בד"ה תנאי היא כלומר כו' וב"ש לית לי' שובכו מוכיח כו'. לשון רש"א לא הוה צריך לומר לב"ש דאסרי אפילו בחדרי חדרים דאי נמי מתירין ב"ש ברה"י לא תיקשי מדב"ש לרב כיון דאיכא תנא דקאי כוותי' והכי אמרינן ללישנא קמא אלא דניחא ליה למימר להאי לישנא דב"ש נמי אית להו הא דרב כיון דרב חנן נמי אית ליה הכי להאי לישנא אית לן למימר דרב לא פליג עלי' בהא: **בתוס'** בד"ה גלגל עיסה כו' אבל לא מצי למימר דלהכי מחלק בין כיסוי כו' משום דגבי כיסוי לא מימנע משמחת יו"ט כו'. וקשה מ"מ מ"ש מאין מגביהין וכו' אלא ה"פ בתוס' דאח"כ פירשו התוס' ובתוספתא פירש דטעם הוה משום דמיירי בחו"ל ולא חזי כמתקן כו' [דזה אינו מספיק רק לחלק בין גלגל למגביהין אבל בין גלגל לכיסוי אינו מבואר החילוק] וא"כ מ"ש דכיסוי אסור אלא י"ל דבלא"ה כיסוי גריע יותר דהוי טרחא יתירה כדלעיל [ר"ל גבי נתערבו כו'] לכל התירוצים וכן לפי' הקונט' דפירש חילוק [בין חלה לאין מגביהין] שהרי יכול לגלגלה ולהפרישה היום וכיסוי נמי יכול לשחוט ולכסות היום מ"מ גרע כדפירשתי לאפוקי לפירוש התוס' [לפי הירושלמי] שלא נגמר הלישה הוי כיסוי ותרומה שוין וגלגל שאני שלא גמר הלישה [ולהאי פירושא א"ל לחלק ולומר דכיסוי גרע] ולזה אמרו אבל אין לפרש די"ל נמי חילוק רש"י גבי אין מגביהין דיכול לעשות היום רק דאפילו אם תפרש כך צריך נמי חילוק בין כיסוי וגלגל עיסה דהכיסוי נמי יכול לעשות השחיטה והכיסוי היום ותרצה לפרש דהחילוק בין כיסוי לגלגל הוא משום מימנע וכנראה מפירש"י [גבי כיסוי ומשום אימנועי כו' ליכא]. ע"ז כתבו דז"א אלא החילוק בין גלגל לאין מגביהין י"ל כפירש"י אבל בין כיסוי לחלה הוי כמו לתוספתא דכיסוי גריע ביותר ולא משום אימנועי משום שמחת יו"ט ודו"ק כן נ"ל: **עוד** שם אבל לא מצי למימר דלהכי מחלק כו'. לפי"ז לא שייך להקשות לימא פליגי דשמואל אדאבוה כו' אדרבא ודאי אית לי' ועיין: **בא"ד** ובתוספתא כו'. [נ"ל] ובתוס' וכן מצינו בסוף החובל.

ב א ו ר

כרב אמי: [נ] אפשר כוונתו דר"ל להקשות קושיא אב"ש בלא רב יהודה לא הוי יכול דאפשר דמשום שמחת יו"ט שרינן כתישה וגם לא בעי אפר מוכן כלל היינו דקר נעוץ דהוא משום הכנה כמ"ש התוס' ע"א בד"ה ואינו צריך: [ס] ר"ל כמו דהוי ניחא לי' בלא רב יהודה קושית מאי אריא כו' משום דהוי סובר דאין הלכה כרב יהודה דאמר עושה בו כל צרכיו ולכך אינו מותר אלא בודאי כמ"ש התוס' בד"ה א"ה והיינו דבודאי התירו משום מצות כיסוי כמו שנראה להדיא מדברי מהרש"א שהביא הגאון בדבור הנ"ל אף דזה לא מהני אלא בדיעבד וא"כ בזה לא מתיישב רק הא דנקיט בסיפא בספק ה"ה אף לר' יהודה ליתני דלית לי' אלא דקר נעוץ דבודאי התירו לב"ה משום מצות כיסוי. או דקושיתו לבתר דמשני ארישא לא מבעיא כו' ומקשה אסיפא אי בדלית לי' אפילו ודאי נמי לא כפירש"י וע"ז הקשה שפיר דליתני דאית ליה דקר נעוץ ולכך נקיט בסיפא ספק דוקא וברישא לא מבעיא וע"ז תי' דל"ש. אך אכתי קשה דנוקי דיש לו אפר שהוסק ביו"ט דמותר לב"ה משום מצות כיסוי כמ"ש התוס' לעיל בשם הירושלמי ולכך ודאי דוקא מותר וע"ז לא שייך תירוצו דדוקא אפר שהוסק מעיו"ט כתבו התוס' דלא שכיח: [ע] לפי גירסת הספרים דמקשה וליכסיי' בדקר נעוץ וקאי אסיפא כפירש"י הוי' לו להקשות בפשיטות דמאי פריך דדקר נעוץ איכא איסור גומא לכן דוקא ודאי לא ספק וע"ז נ"ש תירוצו ויש ליישב ועיין: [פ] לכאורה לפי"ז קשה ארב יהודה מי הכריחו דמיירי בדקר נעוץ אימא דמיירי בעפר תיחוח לגמרי גם שכיבותיו דליכא גומא ולכתחלה אסור משום דאינו מוכן וכמו שסיימו אא"כ היה לו עפר מוכן מבעו"י ובדיעבד מותר דאיסור מוכן לחוד שרי בדיעבד: [צ] אינו מובן לכאורה דמאי צריך ראיה לזה דבהדיא אמר רב יהודה ועושה בו כל צרכיו: [ק] דלפי מ"ש הגאון המחבר לקמן בד"ה והא מדקתני סיפא דרק הך קושיא ואם איתא לא מצי להקשות רק מסיפא [illegible] קושיא דאי הכי ודאי נמי כו' מקשה באמת ארישא שפיר מפני ארישא לא מיבעיא ופריך והא מדקתני סיפא [illegible] אבל לפירוש מהרש"א דוכ"פ רש"י. הוא בקושית א"ה דשם נמי קאי אסיפא [illegible] אסיפא כו': [ר] לשון המחבר מגומגם ואינו מובן ויש להעמיס בכוונתו [illegible] לקמן בתוס' ד"ה והא וצ"ל ויודקדק יותר לפי"ז להגיה נמי כמ"ש אלא הקשה [illegible] שהוזכר ברישא נ"ל בסיפא ומלת בסיפא נ"ל ברישא. אך לאחר עלי' [illegible] לא נגענו בו יד והמעיין יבחר: [ש] כוונתו דרבה קאי אלכתחלה [illegible] כו' דמשמע אף לכתחלה מוכן לודאי ואינו מוכן לספק [illegible] אבא וע"כ נ"ל דה"פ אף דהכתי פטור אבל אסור מ"מ [illegible] באפר כירה שהוא תיחוח לגמרי מותר אף לכתחלה [illegible] ספק נמי דלכתחלה שניהם שוין בתרווייהו [illegible] [ת] [illegible]

ועוד

שהביאו תוספות אחרים: באד"ו ולא חזי כמתקן כו' ואין נראה כו' מי לא מודה שמואל שאם קרא כו' וא"כ ע"כ כיון שאסור לזרים הוי כמתקן: ומ"ש לענין חו"ל עיין בהשר"י ובהגהותיו ובמרדכי פסחים פרק אלו עוברין לא כתב כן: בתוס' בד"ה אין מוליכין כו' תימה אפילו הכין כו'. א"ל משום שמחת יו"ט דלא התירו לידה משום שמחת יו"ט כדמשמע לקמן. גם ב"ה הא לא ס"ל שמחת יו"ט: ע"ב גמ' מתני' דלא כי האי תנא. אין להקשות מנ"ל דלמא [הא דקאמר ר' יהודה] בסולם של עלייה הכל מודים דאסור פירוש חזרה וב"ה מתירין במתני' הולכה בסולם של עלייה [ופליגי בתרתי בחזרה בסולם של שובך ובהולכה בסולם של עלייה] [א] וי"ל דא"כ הו"ל לר' יהודה למימר מחלוקת בסולם של שובך כיון דעל הפלוגתא קאי אבל של עלייה לא פליגי וד"ה אסור אבל כיון דאמר בד"א משמע דקאי גם על ומודים ואכולה מילתא [קאמר ד"ה דבשל עלייה אסור]: ברש"י בד"ה סולם בא לידנו הולכת סולם כו'. לשון רש"א יש לדקדק לכאורה מי הכריחו לפרש הולכת סולם דאי נמי חזרת סולם בא לידנו א"ש כיון דת"ק אית לי' דפליגי בחזרה והלכה כב"ה דשרי אפי' חזרה וי"ל דאי נמי דפליגי בשל עלייה מ"מ לית הלכתא כתנא דברייתא דסבר דפליגי בחזרת סולם של עלייה אלא כתנא דמתני' דסבר דלא פליגי אלא בהולכת סולם של עלייה ע"כ דבריו ואין זה נח לי דהא עדיין פסק דלא כתנא דמתני' בלישנא בתרא. והייתי ר"ל דאם בא לידם חזרת סולם הו"ל איכו סברי הלכה כברייתא ולא היא הלכה כמתני' ומנ"ל להגמרא לעשות איכו סברי באופן זה. ועוד אפ"ל דס"ל לרש"י דלא שייך בחזרה [בסולם של עלייה] שובכו מוכיח עליו כיון דמחזירו מן השובך לביתו ודאי הרואה אומר להטיח גגו רק טעמא דשרי בחזרה הוא משום דלא איכפת לי' דהרואה אומר וכו' וא"כ ניחא דרש"י פי' לקמן מוחלפת השיטה (דמקשה ר"י אדר"י דר' יוחנן ס"ל לעיל משום מסקין שזבו) [ב] האי דסולם והשוחט כדקאי קאי ואע"ג דלא קיימא כן במסקנא הייני משום דע"כ לא אמרו ב"ה אלא משום דשובכו כו' [ולפי מאי דאיכו סברו דת"ק קאי אסולם של עלייה] ובחזרה לא שייך [שובכו מוכיח כמ"ש למעלה] ע"כ נ"ל בברייתא מוחלפת השיטה ובית הלל אוסרין בחזרה ובהולכה מודים דשרי משום דשובכו מוכיח וא"כ בני ר"ח דעבדי כבית שמאי לכן פירש"י בהולכה [וכ"ע מודה אף לפי היפוכא]: בתוס' ד"ה אמר ר"י מוחלפת כו' דא"כ מיתוקמא לפי המסקנא כו'. לשון רש"א נראה מדבריהם דלמסקנא לא מחליף אלא ההוא דתריסין דב"ש לקולא וב"ה לחומרא אבל כל הנך משניות דמייתי לא מחליף דמיתוקמי בשינויא דלעיל וקשה למאי דמחליף האי דתריסין וב"ש לקולא וב"ה לחומרא תיקשי לי' כל הנך משניות דלעיל דמייתי דב"ש לחומרא וב"ה לקולא דהכא לא מיתוקמי שינויא דלעיל וכן בכל הנך מוחלפת השיטה דקאמר לעיל משמע דלא מחליף הנך משניות דלעיל מיני' אלא דתוקמי כשינויי דלעיל ואמאי לא תיקשי לי' הנך משניות אהך דמוחלפת ול"ע ע"כ. וכן העיר בזה בעל המאור ע"ש ובמלחמות ויש עוד פירוש במוחלפת השיטה ר"ל שניהם כדקאי קאי [רק פירוש ב"ה החליפו שיטתן] ומשום נורכי רבים הקילו כאן ב"ה [בתריסין] עיין בשלטי גבורים והוא כדי ליישב הרי"ף שהביא המשניות כצורתן ולא הביא הך דמוחלפת והוא דחוק בעיני אותו פירוש ויותר נ"ל שהרי"ף גורס בסוגיא דמלתא ודלמא לא היא ע"כ לא קאמרי ב"ה כו' אלא משום דאין בנין כו' וכ"ה בר"ן ע"ש. ויש לי לומר לפי המסקנא ניחא הכל דבכל המשניות ב"ש לחומרא וב"ה לקולא חוץ מבהשוחט ומתרץ כולן על נכון אבל בסוף דמקשה מהאי דתריסין. בשלמא לב"ש ניחא כו' הכא ליכא דקר נעוץ ופירש"י ליכא טעמא להיתרא משום דקסבר יש בנין וסתירה בכלים משמע הא אם אין בנין וסתירה בכלים שרי כמו בהשוחט דקולין הם טירחותא דהשוחט ודתריסין ושאני הם משאר מתניתין דאייתי וא"כ למאי דאפיך להו וב"ש לקולא ע"כ דס"ל אין בנין וכו' וקיל כמו הכא דהשוחט וב"ה אסרי דס"ל יש בנין וסתירה בכלים וא"כ פשיטא דאסור ואין מסלקין ביו"ט לכן הקשו התוס' כיון דמוחלפת ס"ל דיש בנין וכו' והתם בר"פ כל הכלים סתם אין בנין וכו' ככ"ל [ג]: באד"ו ואומר ר"ת תמה אני על מה הגריכו העולם הכנה כו'. והא דבעי ב"ה הכנה בגוזלות עומד ואומר זה וזה וכו' היינו כדמפרש טעמא לקמן משום כחושה ושמינה וכו' או משום דהוי מוקצה דבעלי חיים כמ"ש התוס' לעיל אבל בשחיטה ע"כ מדקאמרי בית שמאי [לפי ההיפוך] לא ישחוט אא"כ הי"ל עפר מוכן מבעוד יום ש"מ לב"ה א"צ: באד"ו מדקאמר הכא ע"כ לא קאמרי ב"ש התם אלא משום וכו'. לשון רש"א אע"ג דלמאי דקיימינן השתא לפירוש ר"ת לא מיתוקמי כל הני שנויא דחיקא מסתמא הך מלתא דמיירי ב"ש בדקר נעוץ ודאי קיימא דאין להחליף פירוש המשניות וכמש"ל דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא מאי דשרי מר לכתחלה לא שרי אידך אלא דיעבד: באד"ו ותימה א"כ דמוחלפת כו'. לשון רש"א יש לדקדק דלמאי דמוחלפת נמי האי דתריסין תיקשי להו אמאי לא תני בעדיות מקולי ב"ש כו' וי"ל כיון דקתני האי דלא ישחוט לא אצטריך למיתני האי דתריסין דבחדא גוונא מישתמע הך תרתי מתני' דב"ש לקולא וב"ה לחומרא בשמחת יו"ט ע"כ:

דף י ע"א

גמרא א"כ ע"כ כו' משום דאין בנין בכלים. א"כ נמחק ובח"ש מגיה ודלמא לא היא ע"כ כו' וכ"ה בר"ן ובמלחמות אבל מלשון רש"י משמע דלא גרים [כלל האי תירוצא ונשאר האי דמוחלפת] כמ"ש רש"י בהדיא [בד"ה אף להחזיר ואע"ג דאמרינן אין בנין כו']: ברש"י בד"ה אף מסימות וקס"ד דבברירה פליגי כו'. וא"ל [דקס"ד] דפליגי בחישב ב"ש מטמא אף במכאן ולהבא [דמחשבה אינה מועילה אבל בנפתח לכ"ע טהורין אף למפרע מחמת ברירה] וב"ה מטהרין אפילו בחישב אף למפרע דז"א דאם ירד המקשה לסברא זאת מנ"ל לעשות פלוגתא בלמפרע ולהקשות דלמא פליגי בחישב מכאן ולהבא [אי מועלת מחשבה] ולכ"ע למפרע טמא [דאין ברירה] אע"כ לא ידע סברא שנחלקו כן [לענין מחשבה אי מועלת] אלא בברירה. וא"ל דלכ"ע יש ברירה וקס"ד דפליגי בחישב [לענין למפרע] ובנפתח כ"ע מודים דטהור למפרע [ולא יקשה קושית התוס'] דז"א דלענין למפרע אין חילוק בין חישב לנפתח אם אית א דחישב חשוב מעשה לענין מכאן ולהבא וכ"כ מהרש"א. והוסיף וקלת קשה לפי"ז מאי כתבו התוס' דע"כ פליגי בחישב משום רבותא דב"ה מאי רבותא איכא הכא כיון דבברירה ליכא לפלוגי בין נפתח לחישב אי נמי דהוי פליגי בנפתח ליכא למיטעי למימר לב"ה דבחישב איכו מטהר למפרע כיון דמטהר בנפתח למפרע וי"ל דאע"ג דליכא למיטעי מ"מ רבותא הוא לאשמעי' האי דיכא בחישב לב"ה ע"כ דבריו. ולי ק"ק למאי דס"ד למה קתני כלל נפתח בברייתא לאשמעינן רבותא בחישב דהכל מודים לטהור בכלים הבאים מכאן ולהבא: ע"ב גמ' כדאמר אביי בדף כו'. אביי אמרה על סיפא דמתני' בסמוך ומשום דרבא מתרץ שם בגוונא אחריתא לכן אמר הך דבדף אסיפא אבל ברישא לד"ה בדף כן כ"ל ועיין מ"ש בסמוך: גמ' ורבי אמר לך כו'. לשון רש"א משום דמשמע לי' השתא דלא פליגי אלא בכיסין מקושרין אבל בכיס א' ממש מודה רבי [לכל האמוראים] מש"ה אילטריך למימר השתא דטעמא דרבי כיסין נמי כו' ע"כ: בתוס' בד"ה חולין ומעשר כו' ואח"כ מחללו על מנה היפה כו'. לשון רש"א אין פירושו דלא סגי בלא"ה דודאי אי בעי מעלה הפרוטות לירושלים אלא עלה טובה קמ"ל דאי בעי להעלות מעות הראשונים שהן קלים מחללין על מנה יפה שבשניהם עכ"ל. ונעלם ממנו והוא לא ידע משנה שלימה במסכת מעשר שני פ"ב משנה ו' סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו מביא בסלע מעות ואומר סלע של מעשר שני בכל מקום שהוא מחוללת על המעות האלו ובורר את היפה שבהן ומחללין עליו מפני שאמרו מחללין כסף על נחושת מדוחק ולא שיתקיים כן אלא חוזר ומחללן על הכסף ע"כ והרע"ב שם והתוי"ט לא ידעו הברייתא הזאת שהביאו התוס' דאין מחללין כסף על כסף ולכן הקשו מה שהקשו. אך קלת קשה למה לא הקשו תוס' מהך מתני' וצריך לעיין וק"ל [ד]: בתוס' בד"ה הכל חולין כו' וי"ל דכיון שאין אדם מניח חולין כו'. לשון רש"א ל"ע דהכתי תקשי להו בסיפא דקאמר נמי שאני אומר כו' וליכא לפרושי שם משום דאין דרך להפרידם זה מזה כנראה מפירש"י דא"כ מאי קפיא לי' מגוזלות דהאי טעמא לא שייך בגוזלות ולמאי דמסיק [דמש"ה אילטריך לשנויי] שאני גוזלות כו' [דאיירי במקושרין] ניחא [דאיכא נמי הוכחה אי לאו דמשום דמדדין עבידי לנתוקי] ע"כ ואינו קשה דהמקשן מקשה כמו שהתם אמרי' הכל חולין ושניהם ניטלו לפי שדרך ליטול שניהם [כן היה סבור דליכא חשש שילאו מעלמן רק שמא ניטלו ובודאי ניטלו שניהם ולזה מתרץ שאני גוזלות דמדדין והייפיק דהלכו מאליהן א' א' וכפי' רש"י]:

דף יא ע"א

גמרא לימא מסייע לי' לר"ח כו'. לכאורה כאן ולעיל י"ל דלמא לעולם רוב וקרוב שוין ואזלינן לעולם אחר לד האיסור [בדאורייתא. והכא משום דספק מוכן להחמיר] דלא כר"ח שאמר לעולם הלך אחר הרוב בין לקולא ובין לחומרא כמ"ש רש"י לעיל: גמ' אמר אביי בדף. בת"י תימה אמאי לא אמר אביי כן לעיל. וכבר כתבתי לעיל הנראה לי ובזולת זה אפשר לומר כיון דמרישא לא הוי סיוע לר"ח בלא תירוץ של רבה לעיל כגון שזימן שחורים ולבנים כו' איתהפוכי איתהפך כו' ואפשר הו"ל לאביי תירוץ אחר על קושית פשיטא. וכן נ"ל לרבא דמתרץ בב' קנים ופירש"י בד"ה רבא הא לא אילטריך לאשמעינן אלא כו' ופירוש (שפיר) [דהוי] פשיטא כיון דבדף הו"ל רוב וקרוב ודאי הולך אחריהם אלא לא איירי בדף וא"כ נ"ל דברישא הי' לו תירוץ אחר על קושית פשיטא [ולא מוקמי בדף] ולא ניחא (לי') [לי'] לפרש [דפירוש] הא לא אילטריך [היינו] כיון דכבר אשמעינן ברישא הך דבדף: גמ' אילימא במפורחין. פירוש פריחה מועטת וכן הוא בר"ן דאל"כ אסור משום לידה וכמ"ש התוס' לעיל דף ט' בד"ה אין מוליכין דמיירי בקטנים שלא פרחו וכ"כ רש"א. ומיהו אין נורך לזה דאיירי בנטל ממי שלקחו כבר שאינם מחוסרין לידה רק משום איסור הכנה נגעו בה לאפוקי לעיל דקאמר אין מוליכין סולם משובך לשובך [ה]: גמ' אמר אביי מחלוקת בעלי וכו' מהו דתימא כו'. לכאורה קשה סוף סוף מהיכא תיתי שיהי' תברא גרמא אסור לפי מ"ש התוס' תימה הא לריך לגופה וכו' ותירצו במוקצה שיש בו חסרון כיס וא"כ תברא גרמא מהיכא תיתי אסור דמיוחד לקצב בשר ואף זולת פירוש התוס' קשה מאי איסורא בתברא גרמא ואף לפירוש האשר"י [דפירש על ושין שאם קיצב דאסור דמיירי] מחמה לגל מ"מ הא דתברא גרמא פירושו בהא לא פליגי ב"ש דמותר לקצב עליו בשר [דקאי אמחלוקת] וזה פשיטא ונ"ל דה"ק מ"ד אפילו תברא גרמא ופלוגתייהו הוא אם אסור משום טירחא ועובדא דחול אע"פ שמיוחד לכך מ"מ אסור לטלטלו קמ"ל דדוקא בעלי דמלאכתו לאיסור ומוקצה מחמת חסרון כיס פליגי [ו]: גמ' וב"ש לא חיים לאימלוכי ופי' רש"י בתמיה ופריך לאביי. ר"ל לא מחובר לשל מעלה לסיומא דמלתא [דלאביי דקמ"ל דלא חיים ב"ש לאימלוכי]. והא דלא מקשה ממתני' דלא יטול אא"כ נענע דשמעי' דחיישי ב"ש לאימלוכי שאני התם דבריכה הראשונה דחיים עליה טפי והא ראיה דבבריכה שניה מודים. והא דשמעינן לרב יוסף אליבא דב"ש דלא חיישינן לאימלוכי ושמחת יו"ט עדיפא שאני התם דהוי אימלוכי שלא לשחוט כלל בהא ודאי לא חיישינן אבל מבהמה לבהמה חיישינן: ברש"י בד"ה ולא מיבעיא קאמר לא גרסינן אלא ה"ג ולא מבעיא עיין במאור דגרים לי' והוא דוחק בעיני דמאי פסקא דהקן התחתונה פנימה והעליונה חיצונה: ע"ב גמ' מערים ומלח גרמא כו'. יראה דס"ל מדינא שרי למלוח אפילו גרמא גרמא ופליג אדשמואל וכ"ה בהשר"י משום שלא יסריח [ז] כן מפני גזירת הרואים דסריא טירחא שלא לצורך יו"ט ולכן לא שרינן הערמה רק לת"ח. ומ"ש התוס' וכן נוהגין למלוח ולאכול לאפוקי הוא לא אכל. ויותר נראה דלא היה מולח בפעם אחת דנראה כטורח שלא לצורך יו"ט דודאי לא יאכל כולו לכן הוא מערים ומלח די"ל משום שקודם היה דעתו לאכול מזה ואח"כ נמלך וערב עליו זה [והשתא רב אדא בר אהבה מחמיר מדשמואל]: גמ' מהו דתימא משום דחזי למיזגא עלה כו'. מ"ש התוס' למעלה בד"ה אמר ר"י מוחלפת השיטה נראה דלק"מ מ"ש גבי עור משום דחזי למיזגא הא מפרש טעמא לקמן דהתירו כו' איכו קושיא דה"ק מהו דתימא משום דחזי למיזגא לחודא שרי ואפילו מעיו"ט נמי קמ"ל דטעמא משום דהתירו סופן כו' [מתירין משום דחזי למיזגא] משום דלא חזי שפיר וכן משמע לעיל סוף ע"א דפריך ומ"ש מעור לפני הדורסן התם לא מוכחא מלתא משום דחזי כו' ומיהו י"ל דלא קאמר אלא דלא מוכחי [דהרואים יסברו דמתירים משום דחזי למיזגא] אבל הכן שרינן משום שמחת יו"ט. ומ"ש מבנין וסתירה י"ל אע"ג דס"ל לב"ה אין בנין מ"מ פירש"י דאסור מדרבנן [ופירשו התוס' הטעם] משום שמא יתקע [ח]: ומ"ש מרבה ורב יוסף אדרב' לדידהו יקשה למ"ד שחוט חפור וכסי

באור

ועוד ומ"מ ניחא אינו מובן לכאורה: [א] לכאורה אינו מובן קושיתו דהא הך הוכחה של ר"ת דבסמוך דר' יהודה לפרושי טעמא דת"ק דלא מיירי בשל עלייה הוא מלשון משובך לשובך ולשון זה איתא ג"כ במשנה: [ב] אין לו מקום כאן כלל והוא מיותר לגמרי: [ג] נראה דבזה מיישב קושית מהרש"א מהאי דתריסין לפי היפוכי אהך מתני' דאייתי אבל מה שהקשה בכל הנך מוחלפת דלעיל לא מתיישב. אבל גם בזה יש לעיין כמ"ש להוכית דאף לבתר איפוכי האי דתריסין דסברי ב"ש אף מחזירין מ"מ לא קשה מאינך מתני' כמו דלא קשה מהך דהשוחט דהרווייהו שקולין מדפירש"י דב"ש ס"ל יש בנין כו' לכאורה אין זה הוכחה דבשלמא בסילוק תריסין דהוא טירחא לצורך שמחת יו"ט שפיר ליכא איסורא לב"ש אי אין בנין כמו שמותר כל מיני טרחות לצורך יו"ט. ועדיפא טפי מהאי דהשוחט דאל"כ לא הוכיחו התוס' מידי דלמאי דמהפך סברי ב"ש יש בנין דלמא משום טירחא דהא אף בשוחט אסרי לכתחלה משום טירחא ומאינך מתניתין לא קשה דב"ה מקילין כמו דלא קשה מהך דהשוחט וכדשני לעיל א"ו דשאני הכא דהטירחא הוא בצורכי שמחת יו"ט פשיטא דשרי טפי מהאי דהשוחט שהטירחא בכיסוי והא דפריך ב"ה אהדדי מהאי דהשוחט ותריסין הוא מחזרה כדפירש"י להדיא בד"ה אף להחזיר כו' ומזרה ודאי שלא לצורך הוא כו' טירחא דלאו צורך מיהא הוא כו' וקשיא אב"ה דכיסוי. דמסילוק פשיטא דל"ק דטירחא דצורך הוא ולכך הוצרך רש"י לפרש דאיסור סילוק לב"ש משום יש בנין משא"כ למאי דאפיך וסברי ב"ש דאפילו בחזרה מותר ודאי דגרע מהשוחט דבשוחט הוי כעורת לצורך יו"ט כדי שיהא מותר לשחוט ואף ב"ה לא אסרי לכתחלה אלא מטעם גומא דפטור אבל אסור כמ"ש התוס' לעיל ולרש"י כאן בד"ה אבל התם לא כו' האיסור משום גזירת כתישה וב"ש לית לי' הך גזירה כיון דדקר נעוץ וכדדחי הגמרא בכל התירוצים דע"כ לא אמרו ב"ש אלא בדקר נעוץ דליכא איסורא כלל ולא בא להתיר איסור משום שמחת יו"ט משא"כ חזרה דאיכא איסורא והתירו סופן משום תחלתן דהיינו שמחת יו"ט ודאי קשה מכל הנך משניות דלא התירו משום שמחת יו"ט ולא מיתרצא בהכי קושית מהרש"א. ועיין מ"ש הגאון המחבר לקמן בגמרא דף י"א ע"ב לתרץ כל הקושיות של תוספות: [ד] דבריו תמוהין דמה שהקשה על התוס' אמאי לא הקשה ממתני' ומקשה מברייתא כי אחר העיון בהזהב ליתא שם שום ברייתא מפורשת דאין מחללין כסף על כסף והאמת הברור דמ"ש התוספות ובהזהב מפרש היינו דרש"י מפרש כן המשנה דקתני מפני שאמרו מחללין את הכסף על נחושת כו' הוא כדי ליתן טעם למה לא יחלל את הסלע מני' ובי' לכן אמר מפני שאמרו מחללין כסף על נחושת כו' אבל כסף על כסף לא ע"ש ברש"י בדף נ"ו ע"א והגליון הנרשם בתוספות דף מ"ה הוא ט"ס רק שבדף מ"ה הביאו התוס' פירש"י הנ"ל שם קושית הגמרא לפלגו בסלעים אסלעים דמשמע מחללין כסף על כסף ע"ש וא"כ אין התחלה לקושית הגאון דתוס' מקשים באמת מזאת המשנה ולפי מה שביארו רש"י גופי' להדיא ומזה תמוה מאד מ"ש דהרע"ב והתוי"ט לא ידעו מזאת הברייתא שהביאו התוס' והלא התוי"ט גופיה במשנה הקודמת הביא דברי התוס' דהכא ודהזהב ודבריהם שם נכונים למעיין ע"ש היטב: [ה] יש לפקפק דהכתי היאך אפשר להזמין יונים שמחוסרין לידה: [ו] וברש"י מבואר כן להדיא בתוספת ביאור שכתב בד"ה מ"ד כו' דלמא בתר דטלטלה מימלך ואשתכח דטרח בכדי: [ז] נראה דמ"ש וכ"ה בהשר"י הייט הגהת השר"י שכ"כ בהגהות ומשום פסידא שלא יסרים הבשר התירו ע"י הערמה. דהא בהשר"י גופא משמע קלת דשמואל מיקל יותר שכתב ואע"ג דלית ליה טעמא כלל בצריותא דשמואל כו' ע"ש. ונראה שחסר בדברי הגאון מלת ופירש וצ"ל ופירש כן מפני גזירת כו' ור"ל דלהכי הוצרך הג"ה למיהב טעמא להיתרא דהערמה מפני גזירת הרואים. וזה שכתב ולכן לא שרינן הערמה רק לת"ח היינו כמ"ש בהג"ה אח"כ כן ועלה שייס ומ"ש התוס' וכן נוהגין העולם כו' ר"ל דמשמע אפילו אינו ת"ח וגם בהג"ה העתיק זה היינו למלוח ולאכול לאפוקי הוא לא אכל ובזה הוא דאיט מותר רק לת"ח. [ח] יש לפקפק דרש"י ותוס' פירשו אהסירו

מסום דחיישינן לאימלוכי הא לית להו לב"ה אימלוכי אפילו מבהמה לבהמה [גבי אין מוליכין טבח וסכין אלא בהמה ולא בהמה אלא טבח וב"ה מתירין] כ"ש דלא חיישינן לאימלוכי ולא ישחוט כלל. מיהו יש לחלק דשאני הכא דעסיק בבהמה והוא מוליך אותה לטבח לא חיישינן לאימלוכי [ט]: **ורש"א** הקשה למאי דמוחלפת תריסין תיקשי ליה אדעולא ואינו דודאי עולא חשיב למאי דנסבית קמי' בטעות ע"כ. וכן א"ל מאי מקשה בסמוך הריסי חנויות תנינא דלמא קמ"ל לאפוקי מהיפוך דהגמרא מקשה אטעם דהתירו סופן וכו' מאי נפקא מן הטעם הול"ל התירו: **הרע"ב** [בהך דעלי מסנה י"ב] ס"ל כפי' התוס' דמוחלפת הסיא דהשוחט לכן א"ל טעם דעלי משום כלי רק הא דהביא הכל כצורתן גם הרי"ף הביא הכל כצורתן וכבר תירצו אותו דלא כתוי"ט ועכ"פ יש קיצור בקושיתו [י]: **גמ'** מהו דתימא משום דאין שבות במקדש. לשון רש"א צ"ע דא"כ לכתחלה נמי ובמתני' קתני מחזירין רטיה במקדש כו' אבל לכתחלה כאן וכאן אסור. ואינו קושיא כלל דמ"מ אסור לכתחלה משום ממרח וכמ"ש רש"י לעיל [בד"ה וחזרת רטיה בשבת] וטובא שבות אשכחן דאסירי במקדש לכתחלה כדאיתא שם [בעירובין] בתוספות במשנה הקודם לזה מחזירין ציר התחתון כו' והובא בתוי"ט [כ]: **גמ'** ועולא מ"ט לא אמר הא. דאין סברא לומר שמהו דתימא ס"ל לאמת ופליג ארחבא: **ברש"י** בד"ה רחבא אמר ר"י כו' יש מפרשים ספק כו'. דודאי ר"י התנא בר פלוגתא דר"מ לא הוי בימיו גם מדקאמר הגמרא ואליבא דר"י דאמר יגמור [ע"כ לא איירי מיני' עד השתא. והיה קשה לרש"י] דהול"ל רב יהודה או ר' יהודה נשיאה לכן פירש י"מ משום ספק אי רבי יהודה נשיאה או רב יהודה לכן אמר רבי יהודה והמה מפרשים כן האי דדייק וגריס ורש"י פירש דהוי רב יהודה וקרי לי' רבי משום דהיה רבו מובהק ואע"ג דשאר אמוראים לא אמרו כן מ"מ הוא אמר כן שלא נטעה ולכן אמר דדייק וגריס יותר משאר אמוראים [דגם רש"י מפרש דדייק וגריס היינו הך דהכא וכי"מ] וזה שכתב דלא נספקיה בדר"י אחרינא ולא כפשוטו משום שהיה רבו [אלא משום דבלא"ה לא הוי שייך ע"ז דדייק וגריס] מיהו מתוספות משמע דדייק מלשון שהיו וכל לשון הדבור הוא העתק מפירש"י [משמע דרש"י לא מפרש הך דדייק אהכא כי"מ]:

דף יב ע"א ברש"י בד"ה פליגי ב"ש וב"ה כו' וירמיה הי' מזהירן על השבתות כו'. לשון רש"א ולא ניחא לי' למימר לפי שיטתו דהשתא נמי נקיט ירמיה בשבת אין ביו"ט לא משום דהותר מן התורה לגמרי הוצאה במתוך וכו' דא"כ למה נקיט ירמי' הוצאה דהא שחיטה ובישול וכל מלאכה שהוא לצורך יו"ט נמי הותרה לגמרי ביו"ט מן התורה במתוך ע"כ. והוא דחוק די"ל דלא היו עוברין רק על הוצאה ומה לו להזהירם על שאר מלאכות ויראה דלא הול"ל בשבת כיון דאל תוציאו משא פירושו אבנים וקורה וכה"ג דאף לפירש"י דמותר מן התורה מ"מ מדרבנן מיהא אסור ונכון לגזור וא"כ ירמי' הול"ל סתם ואל תוציאו משא וגו': **בתוס'** בד"ה השוחט וכו' ותימה הואיל ומוקמינן לה כו'. לכאורה קשה דלמא כמ"ש לקמן בסמוך לב"ה דאינו לוקה משום לאו הבא מכלל עשה עשה. אבל דבריהם מבוארין בהא דאמרי' לקמן דף כ' ע"ב בעיקר פלוגתייהו תניא אמרו להם ב"ה לב"ש ומה במקום שאסור להדיוט וכו' ע"ש והנה ודאי לכאורה הק"ו נשאר ק"ו חזק אף לב"ש כמו שאמרו ב"ה אף זו קבוע לה זמן דתנן עבר הרגל כו' וא"כ הוי כאילו כתב היתרא בפירוש דהא ק"ו עדיף יותר ממתוך רק אח"כ שמכו ב"ש אלכם ולא לגבוה וא"כ לא הוי כ"א לאו הבא מכלל עשה וכן וחגותם אותו חג כו' דילפינן מיניה דוקא חגיגה כו' בלא קרא הוי היתרא מפירש [מכח ק"ו] וא"כ למאי דאהדרי' אהדרי' לאפוקי עולת נדבה שאין קבוע להם זמן ולא שייך בזה ק"ו דמה בשבת כו' שכן דוקא תמידין ומוספין שקבוע להם זמן ומתוך שהותרה לית להו לב"ש [דנימא דהוי היתרא מפירש מחמת מתוך כמו לב"ה לקמן] א"כ ודאי לוקה וא"כ א"ל לדחוק של תוספות שתירצו דבא לאשמעי' רבותא של דיוקא [גבי שלמי נדבה] ובמה שקאמר להדיא [דהיינו בעולה] איכא למיטעי [דעולת ראייה לא לקי. אלא דבאמת אינו לוקה דהוי לאו הבא מכלל עשה. אך כ"ז לכאורה] אבל איכהו מפרשי שב"ש וב"ה מחולקין בק"ו ולב"ש אינו ק"ו כלל לפי שאף זה אינו קבוע לו זמן כדתנן מי שלא חג כו' ולית להו סברת ב"ה הואיל ואינו חייב באחריותו חיישינן שמא יפשע והוי כקבוע לו זמן וא"כ ליכא היתרא כלל בעולת ראיי' [לב"ש] רק דאח"כ הוסיפו להקשות על ב"ה והלא כבר נאמר לכם וכי היכי דממעט עולת נדבה ה"נ עולת ראיי' וכן מורה לישנא דוהלא כבר נאמר דאי הק"ו ק"ו טוב ועדיין עלייהו לתרולי קושיא הראשונה הול"ל שכבר נאמר כו' וא"כ לב"ש דלית להו מתוך הדרא לאיסורא קמייתא ולוקה לאפוקי לב"ה דס"ל מתוך א"כ למאי דאהדרי' אהדרי': **באו"ד** אבל שלמי נדבה פטור כו'. ומ"מ איסורא מיהו איכא ועיין לקמן ובתוספות מגילה: **בתוס'** בד"ה דלמא כו'. הא בלא"ה מותר לטלטל מחצר לחצר לצורך כו' מיהו יש ליישב כו' דברים שאינן לצורך יו"ט כלל. לשון רש"א כן הוא בכל הספרים ישנים ויש לדקדק לדבריהם דקארי להו מאי קארי להו דאף אם מותר לצורך הא שלא לצורך אסור ומש"ה צריך עירוב ועוד מי הכריחם לומר דצריך עירוב לדבר שאינו צורך יו"ט כלל דהא גם לקטן וס"ת דהוי צורך יו"ט קצת צריך עירוב כיון שאסרו להוציא לרה"ר וזה הביא לחדשים מקרוב באו שהגיהו בדברי התוס' אף אם אסור לרה"ר ביו"ט מ"מ מותר לטלטל מחצר לחצר לצורך יו"ט [קצת] דהא איסור טלטול מחצר לחצר אף בשבת אינו אלא מדרבנן ע"כ ואין זה נכון דאם אסור לרה"ר ביו"ט לצורך דהיינו צורך קצת כגון קטן וס"ת למה לא נאמר לאסור טלטול מחצר לחצר ביו"ט כמו בשבת וכי כל הדברים שבשבת אינן אלא מדבריהם יהי' בהכרח מותר ביו"ט. אבל דבריהם מפורשין כך דמשמע להו השתא פליגי בים עירוב והוצאה אבל למאי דמוקי פלוגתייהו במתוך שהותרה כו' לא פליגי כלל בים עירוב ולב"ה נמי יש עירוב והא קא קשיא להו למה להו עירוב לב"ה בלא"ה מותר לטלטל מחצר לחצר לצורך דהא אפילו לצורך קצת מותר לב"ה אף לרה"ר במתוך שהותרה כו' והא תירצו דצריך עירוב לדבר שאינו צורך כלל דלא שרי במתוך כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק ע"כ: **בתוס'** בד"ה ה"ג כו' ואפילו דבר שהוא צורך יו"ט כגון כלי הצריך לו הי' ראוי לאסור. ורש"י כתב לישנא דאוכלין וזהו אי אפשר לומר ביו"ט דודאי אוכל נפש שרי רק כגון בשבת: **באו"ד** ולא רצה לגרוס כמו שכתב בספרים אלא מעתה הוציא אבנים לב"ה ה"נ דלא מיחייב. וא"כ הוי ה"ק וכ"ת ה"נ א"כ ניפלגו באבנים [ר"ל בהוצאת אבנים] כמ"ש בסמוך [נפירושם] דא"כ הוי מסיק דחייב ובאמת פטור דרש"י ס"ל מתוך שהותרה כו' פי' לגמרי וכ"ת סוף סוף תקשי באמת לפלגי באבנים ז"א דרצה להורות שריותא דב"ה לגמרי אפילו מדרבנן ואבנים אסירי לב"ה מיהו מדרבנן כיון שיש לאיסור דהוצאה ביו"ט עיקר מן התורה גם לרבותא דב"ש. אך ז"א דא"כ מאי פריך השתא וליפלגי אלא לרבותא דב"ש: **ע"ב בתוס'** בד"ה אין מוליכין כו'. עיין בפירוש הר"ש פרק הלוקח פירות דלא פי' כן ע"ש וברש"א ומהר"ס ז"ל מאריך מאד:

דף יג ע"א גמרא לימא מסייע לי' כו'. אין להקשות ליתני בקלרה תילתן איצטריכא לי' כו' ואע"ג דאתיא כר"י ומ"מ יכול לדייק הסברא הואיל [כו'] דולטעמיך וכו' [ל] דאפשר אביי לא הוי ס"ל כלל סברא זו של רבותא דאינו קשה כלל אע"ג דשיבלין הוא רבותא וכן קטניות מ"מ אינו קשה כלל דהדא נקיט [ולא הוי יכול לדייק הסברא הואיל כו' מולטעמיך] לכן אמר לא רבי הוא ואח"כ דמקשה רבותא [קאמר ולטעמיך אלא מאי כו']: **ברש"י** בד"ה כותש ל"ל כו' ודרבנן דומיא דאורייתא תקון. נראה משום דתרומת קטניות דרבנן. ומה שפירש אח"כ בד"ה קנסא שגרם להעריס ולעבור על דברי תורה כו' היינו נמי דכעין דאורייתא תיקון. ובגמרא בתניא נמי הכי [דמפורש בה טעמא אחרינא דכשם כו'] אפ"ל בתרומה דאורייתא צריך הלוי לעשות גורן כו' משום שכשם דתרומה גדולה כו' והה"נ בתרומה דרבנן היכא דהוא נטל מעצמו קנסוהו ועיין [מ]: **בתוס'** בד"ה הא ר"י כו'. ודאי לפירש"י הומ"ל כולה ר"י [ר"ל הא דרבא ומתניתין] ולעולם אינו זכאי בהרמתן ואע"ג דמולל והא ר"י פוטר אפילו אכילת קבע. רק ר"ל הא כלומר סברת המקשה דא"כ מלינו זכאי כו' דמשמע שכך הוא היינו לרבי וכו'. אבל הא ל"ק דלמא מתני' נמי כרבי וס"ל דאין מוללין דרבה [התלמודא] לתרץ כ"ע אית לי' מוללין ביו"ט וכיון דס"ל לרבי חייב א"כ זכאי בהרמתן [נ] רק לפי' התוס' יש לדקדק למה לא מפרשים דלכ"ע אין הכנסה גורם רק מלילות מביא שחיוב ולכ"ע בא החיוב ביו"ט ומתני' אתיא כרבי [ס] [ז"א] דלמה לא זכאי בהרמתן כיון שהחיוב בא ביו"ט [דנאסר אף אכילת עראי] וא"כ ע"כ צ"ל שהחיוב בא מאתמול מפעת הכנסה ולכן אינו זכאי בהרמתן ביו"ט. אבל בהא יש לעיין דלמא ר"י ס"ל פטור לגמרי אף במלילות כמ"ש רש"י ומ"מ קבע אסור [לאחר מלילה] אף שאין כאן עדיין חיוב תרומה ואקראי מותר (ובברייתא) [ורבא דסובר] דמוללין אתיא כר"י ושרי אפילו אכילת קבע דמשמע מוללין ביו"ט ואוכל אפילו קבע וליכא לאקשויי כל מה שהקשו ומתני' אתיא כרבי דאוסר למלול ביו"ט אבל אי הוי ס"ל דמותר למלול ביו"ט א"כ מלינו זכאי כו'. אותה סברא לא הוי ניחא להו. והעיקר דהיאך תלוי זה בדבריהם כיון דר"י פוטר לגמרי ואיכהו מיירי מכל השנה היאך נשמע מדבריהם שלזה ס"ל מוללין ולזה לא ס"ל בשלמא לפי' רש"י ניחא דכ"ע ס"ל מוללין ולזה זכאי כו' אבל לפי' התוס' [אם נאמר] דרבי לא ס"ל מוללין היאך נשמע זה מדבריהם דלמא מתניתין כר"י ואין מוללין ודלמא (ברייתא) [רבא] כרבי וס"ל מוללין וזכאי בהרמתן אבל לפי' התוס' ניחא הכל שפיר דלרבי כיון שהחיוב בא אתמול א"כ אין זכאי ולר"י החיוב בא עתה א"כ ודאי זכאי כו'. והשתא לא מלינו למימר מתניתין כר"י דא"כ מלינו זכאי בהרמתן באכילת קבע דמודה ר"י דאסור בלא הפרשה ואיהו ס"ל דמוללין [ע] ועוד [יש לתרץ קושית יש לעיין] כיון דהכניסן למוללן אי אין חיוב במלילות א"כ לא יוכל לבא לידי חיוב מעשר כלל א"כ ודאי שרי אפילו אכילת קבע כיון שלא יבא לידי חיוב ולשון [פ] דברייתא משמע דוקא עראי שרי ר"י אבל לפי' התוס' ניחא דיש חיוב במלילות ובל"ז בגמרא הכל שרי באמת וק"ל: **בתוס'** בד"ה איכא דאמרי וכו' מסיק הכא בדאיכא דאמרי ד"ה לא טבלי וא"ת כו' כצ"ל וז"ל רש"א במ"ש וה"ה דפליגי בקטניות סתם כו' יראה דלישנא בתרא ודאי הוצרכו למימר ה"ה דפליגי בפי' למוללן בין קטניות ובין שבלין ולא רצו לפרש דבפי' בין קטניות ובין שבלים כ"ע מודו דטבלי דהא לא מיירי פלוגתא אלא בפי' למוללן בשבלים ומיהו בסתמא נמי פליגי דכל שלא פי' לעיסה כמו שפי' למוללן הוא כמ"ש התוס' לקמן וכיון דפליגי בשבלים בפי' למוללן ע"כ דפליגי נמי בקטניות בפירוש למוללן דהא עדיפא להאי לישנא שבלים מקטניות דבשבלים פליגי בסתם ובקטניות כ"ע מודו דלא טבלי בסתם אך ללישנא קמא צ"ע מי הכריח אותם לפרש דה"ה דפליגי בקטניות ובשבלים סתם דהא י"ל בין בקטניות סתם ובין בשבלים סתם כ"ע מודו דלא טבלי [הגהה מדברי הגאון המחבר. מיהו בזה י"ל דא"כ הוי קשה קושיית מיתיבי בזה הלשון יותר מלימא מסייע וכו' ועיין] [צ] וי"ל דמשמע להו דהנהו לישנא לא פליגי בהאי

באור

אהתירו סופן משום תחלתן דהיינו חזרה בזה שייך שמא יתקע משא"כ בסילוק תריסין למאי דמהפכין ואוסר אף סילוק פשיטא דלא שייך שמא יתקע א"ו דאיסורו משום בנין: [ט] וכן נ"ל ברישא דכיון שמוליך הטבח והסכין תו לא חיישינן לשמא ימלך ולא ישחוט כלל: [י] דבריו בזה מגומגמים ואינם מובנים דמאחר דהביא המשניות כצורתן והיאך שיתרצו דברי הרי"ף עכ"פ צריך לחלק בין השוחט להך דעלי משום דתורת כלי עליו גם מה זה שכתב בתחלת דבריו דסובר בפירוש מוחלפת כתוספות מאחר שהביא הכל כצורתן ולא פי' בחד מהנך דמוחלפת כי היכי דלא נטעה דהלכה בשניהם כב"ה וכמו שהקשה התוי"ט גם מ"ש ולא כתוי"ט ועכ"פ יש קיצור בקושייתו שמעיין בדברי התוי"ט יראה שדבריו נכונים ואין מקום לפקפק עליו כלל ע"ש: [כ] גם בזה דבריו מגומגמין דמשמע מתוך דבריו דבחזרה לא שייך משום ממרח רק משום שחיקת סממנים ונהפוך הוא דהא לעיל כתב רש"י על חזרת רטיה ובפרק כלל גדול אמרו הממרח כו' וביותר מבואר להדיא ברש"י בעירובין דף ק"ב ע"ב שכתב שם מחזירין רטיה במקדש כו' אבל לא במדינה גזירה שמא ימרח והתוס' ביארו שם דרש"י לא נקיט משום שחיקת סממנים כיון דמאתמול הוי עלי' משמע להדיא דבחזרת רטיה לא שייך גזירה דשחיקת סממנים רק גזירה דשמא ימרח. ורש"י דנקיט הכא משום שחיקת סממנים לענין לקשור רטיה וכוונתו דאפי' לקשור רטיה אינו אלא משום שבות דשחיקת סממנים וה"ה דאיכא בי' נמי משום ממרח כמו בחזרה אלא דבחזרה ליכא אלא משום ממרח כמ"ש רש"י לעיל ובקשירה איכא נמי משום שחיקת סממנים ואולי להכי התמירו לכתחלה בקשירה אף במקדש טפי מחזרה משום דאיכא נמי הא או כסברת הגאון דאין לדמות השבותים להדדי דאפשר דגזירת שחיקת סממנים חמירא: [ל] נראה דכוונתו ליתני אף דכר"י אכתי שאני תילתן דהואיל וטעם עצו ופריו שוין ודרכו ליתנו בקדירה בעצו כפירש"י וא"כ א"נ מירות כלל והכנסתו זהו גורנו. ומ"ש הגאון ליתני בקלרה תילתן אצטריכא ליה ולא נקיט שאני היינו משום דנקיט לשון הגמרא וכוונתו דכי היכי דמשני תילתן איצטריכא לי' וה"א דליחייב להפרים אפילו מעצו והז פשיטא דזהו גורנו ואין חסר עוד גמר מלאכה כיון דמפרים אפילו מעצו כמות שהוא ה"נ ליתני בקלרה אף לפי האמת דלא חייבוהו מעצו מ"מ כיון שנותנו בקדירה עם עצו דטעמן שוה איננו חסר עוד גמר מלאכה ונראה דקושיתו אינו אלא לפי' התוס' דסבר ר"י דמלילה הוי במקום דישה ומירות ולהכי אסור באכילת עראי אחר מלילה וקודם מלילה אינו מותר רק אכילת עראי משום דאכתי חסר דישתו דהיינו מלילה ובזה יש לחלק שפיר כיון דבתילתן אינו חסר מלילה כלל כיון דנותנין אותו בעצו זהו גרנו אבל לפי' רש"י אינן מחולקין אם חסרון מלילה הוי כחסרון דישה ולרבי חייב מיד בהכנסתו משום דחסרון מלילה לא הוי חסרון מלאכה כלל ור"י סבר כיון דכתיב דגנך אינו חייב רק בדבר שנעשה כרי ומירות ולזה לא מהני הא דבתילתן טעם עצו ופריו שוה דמ"מ אין זה דיגון אלא ודאי דבקטניות מודה כיון דרובן למלילות זהו גרנן וממילא דחייב אף בהכנסה כרבי דחסרון מלילה לא הוי חסרון מלאכה ואיסורייתא טבלא: [מ] אבל משום דכעין דאורייתא תקון לאודויי פסיקא ליה לתלמודא דלא הוי מחייבינן ללוי בהכי כיון דמצי לומר לו כי היכי דיהבו לי וכו': [נ] לפי מה שתירץ לקמן לפי פי' התוס' על קושיא ויש לעיין בודאי מתורץ גם לרש"י בל"ז רק קודם דנחית לתירוצא נקיט זאת להצעה דלרש"י דאין להקשות רק אתלמודא ניחא דשפיר י"ל דלא ניחא לתלמודא לתרולי בהכי היכי' רבא דלא כרבי אבל לפירוש התוס' קשה לכאורה אמאי לא פירשו כוונת תלמודא בתירוצא דהא ר' פי' מתני' כרבי דאסור למלול: [ס] נראה דבר"י נ"ל כמ"ש לקמן בויש לעיין דפוטר אף אחר מלילה באכילת עראי אבל בקבע אסור לאחר מלילה כדמשמע להו לישנא דברייתא וז"ש ולכ"ע בא החיוב ביו"ט. ולכך קאמר הא ר"ל סברת המקשה דזכאי בהרמתן ר"י דסובר דאף אחר מלילה מותר באכילת ארעי ובקבע אסור אבל קודם מלילה אף קבע מותר נמצא דזכאי בהרמתו במולל ביו"ט כיון דקודם מלילה לא משכחת שום חיוב אפי' בקבע אבל לר' דסובר דמלילה מיתשב כרי ליאסר אפילו באכילת עראי פשיטא דאיכא איסור באכילת קבע אף קודם מלילה ולזה הוי סבר לכאורה כיון דגם אתמול נאסר באכילת קבע לא הוי זכאי בהרמתו היום ועי"ז דחה דמ"מ כיון דנאסר היום באכילת עראי הוי זכאי בהרמתו. וכ"ז דוחק: [ע] לכאורה אינו מובן מה דנקיט דזכאי בהרמתן באכילת קבע דפשיטא דלאחר מלילה זכאי בהרמתן דנאסר אף אכילת ארעי ובקבע אף קודם מלילה אסור לפי' התוס' ואולי מקומו לעיל בקושית ויש לעיין וכן מורה קצת סוף לשונו במ"ש ואיהו ס"ל דמוללין: [פ] לפום ריהטא לא הוי צריך לזה דפשיטא דאי נימא דר"י פוטר לגמרי אפילו בקבע ודאי דל"ק קושית יש לעיין דא"כ הא דקאמר הא ר"י דר"ל הא סברת המקשה דזכאי בהרמתן ר"י והא מתני' רבי ואי נימא דר"י פוטר לגמרי לא משכחת לדידי' דזכאי בהרמתן ואף אם נאמר לפי קושי' יש לעיין דהא ר"י היינו דרבא דסובר מוללין כר"י והא מתני' כר' דאוסר מ"מ למה לי' לאוקמי מתני' כר' וסובר דאוסר לימא דלכ"ע מותר למלול ומתני' ר"י דפוטר אף בקבע. ואולי כדי שלא נימא למאי דמסתבר דר"י פוטר לגמרי אף בקבע תקשי טפי דנימא דלר' אין הכנסה גורם רק המלילה ודקאמר הא רבי ר"ל סברת המקשה דזכאי בהרמתו ר' היא והא מתני' כר"י דפוטר לגמרי והוא ממש כפירש"י לזה כתב דלישנא דברייתא לא משמע הכי וכקושי' התימה: ודע דלפי הטעם שכתב הגאון נ"ל דמ"ש התוס' בתחלת דבריהם משמע לפירושו כו' דאם היה מחייב באכילת קבע משכחת לה כו' ה"ה דהו"מ לדחויי כדדחי הגאון כיון שאינו יכול לבא לידי חיוב כלל כו' אלא דעדיפא שתרו. אך אחר כל זה דברי הגאון תמוהים במה שהקשה בויש לעיין דאיך אפשר לפרש בגמרא דהא ר' היינו מתני' כר' דאוסר למלול דא"כ מאי פריך ולר' נמי משכחת לה כגון שהכנים כו' ונמלך עליהן למוללן ביו"ט הא לר' אסור למלול ואולי זהו כוונת המחבר בעצמו במ"ש בסוף דבריו ובל"ז בגמרא הכל שרי באמת שאין לתיבות האלו הבנה כלל אולי חסר בדבריו וצ"ל ובל"ז [משמע] בגמרא [לדברי] הכל שרי באמת [למלול]: [צ] דבריו נכונים לתירוצא קמא של התוס' על התימה להאי פירושא כו' וי"ל דמשמע דמיירי בכל ענין אפילו בסתמא וא"כ ע"כ הקושיא ללישנא בתרא משום דמשמע הברייתא אף בסתמא ואם נאמר דאף לל"ק לא פליגי בסתמא דלכ"ע לא טבלי כמו ללישנא ב' וכקושיית מהרש"א א"כ קשה קושיית המיתיבי גם ללישנא קמא כמו ללישנא ב'. אבל לאידך תירוצא דבעי אליבא דכולהו תנאי א"כ לל"ק שפיר

לק"מ

דקאמרי מחלוקת בשבלים אלא דפליגי בהא דקאמרי בקטניות ד"ה וא"כ כיון דהשתא ע"כ ללישנא קמא נמי פליגי בשבלים סתם כדקאמר ללישנא בתרא מחלוקת בשבלים סתם ע"כ דפליגי נמי ללישנא קמא בקטניות סתם דהא עדיפא קטניות משבלים להאי לישנא דשבלים ספי' למולגן פליגי ובקטניות ספי' כ"ע מודו דטבלי ודו"ק ע"כ: **ע"ב גמ'** מחשב הא מדידה בעי כו'. דא"ל מחשב ואוכל [בלא זה] כדבסמוך [היינו ניטלת באומד ובמחשבה דמשמע מחשבה לאו היינו אומד] דא"כ הול"ל מחשב ואוכל כו': **גמ'** ומה ראית כו'. ברש"י יש לייטב סברת המקשה קלת דאימא איפכא הקדימו בכרי אז הי' החיוב של כהן נעשה אלל ישראל והישראל נתחייב לכהן והלוי פטור אבל כשהקדימו בשבלים לא הי' חיוב כלל אלל ישראל וביד הלוי נעשה חיוב כשימרת וכו' ומשני הסברא לאיפך האי אידנן וא"כ לקח הוא חיוב של כהן כו': **גמ'** המולל מלילות מנפח מיד ליד כל"ל וכ"ה במתני': **גמ'** מתקיף לה ר' אבא בר ממל כו'. אבל לא מקשה כפשוטו מ"ש רישא מ"ש סיפא: **ברש"י** בד"ה כסי כסי מלא כוסות. הס"ד ואח"כ מתחיל הדיבור ואוכל וכו' אבל רב אפשר עישר מאתמול וכה"ג:

דף יד ע"א גמרא אמר אביי וכו'. ולא קאמר אלא כתב רש"א וז"ל דלאביי אפשר דהמתרץ לעיל נתכוין לזה וה"ק אי תני אין כותשין ה"א כו' אבל במכתשת קטנה אימא שפיר דמי אף בטיסני קמ"ל בהדיא אין עושין טיסני כלל אפילו בקטנה אבל אין כותשין במכתשת כדקאי קאי ובגדולה דוקא דסתם מכתשת בגדולה מיירי. אלא דא"כ קשה אם נתכוין לזה הול"ל לעיל אלא אי תני כיון דחזר ממה טעם קאמר וע"ז רלה רש"א לתרץ ולפי שאפשר לפרש דברי המתרץ לעיל בענין אחר כרבא וכמו שהבין המקשה להכי לא קאמר לעיל אלא אי תני והוא דוחק: **בתוס'** בד"ה וב"ה אומרים וכו' אבל מלח של יש כו'. אין לו קישור: **בא"ד** אבל שלנו אינו לריך וכו'. כן איתא בספרים ישנים וכן הוא ברש"א: **בתוס'** בד"ה איכא בינייהו כו' מיהו מהאי פיסקא לא נפקא כו'. דאי משום דמלח בעי אלויי ותבלין לא בעי וכמו שאמר בגמרא ודלמא תבלין הוי כו' משום האי שינוי מועטת לא איכפת לן ולכן לא הביא הרי"ף הני טעמא דאמוראי דר"ה ור"ח כו' כמ"ש האשר"י ואפשר [דלאו משום הך טעמי בעי במלח אלויי משום שינוי רק] משום שהמלח הוא נלול קליל מאד ואוושא טובא ותבלין כבותי מנבח וליכא כאן אוושא טובא ורש"א הניחו בקושיא ועיין בר"ן דמיישב ועיין במלחמות: **בא"ד** ואף לפי' התוס' דאזלינן לחומרא כו'. פי' בשלמא בלא תוספות הוי פסקינן כדברי המיקל וכלשון ראשון דמיקל טפי ביותר על איכא בינייהו דגמרא למר קולא וחומרא ולמר קולא וחומרא ישנו קולא יתירא למ"ד ראשון דהיינו פלפלין דע"כ האיכא בינייהו שקולין וכמו שכתב ר"י לעיל דאל"כ ודאי אזלינן אחרי דברי המיקל כמו בשאר דוכתי [ק] אבל לא ידעתי מ"ש דדבר פשוט הוא [דנראה לענין דמפיג טעמן]. גם למה לא הביאו ראיה מהתוספתא דלעיל פלפלין הוא כתבלין. ואיפכא ודאי ל"ק [למה הוצרכו תוס' לעיל לאיתויי ראיה מתוספתא] דלעיל הוצרכו לתוספתא דל"ת פלפלין הוי מלאכה כבידה וק"ל: **ע"ב גמ'** רבא אמר לא קשיא כו'. פי' רש"י ותוס' לעולם מה טעם קאמר. שלא תימא שאף רבא לא אמר מ"ט כאביי וקאי על קושיא ראשונה תרתי כו' [וע"ז מתרץ הא דאין עושין טיסני לן והא דאין כותשין להו] דלהו אין כותשין כלל משום דאתי לזלזולי יותר ולכתוש אף טיסני שטירחתו מרובה ולא משום ואומרים בקטנה עשיו [דברייתא כולה בגדולה כאידך ברייתא אבל בקטנה אפשר דמותר אפילו טיסני ולא גזרינן משום ואומרים כו']: **בתוס'** בד"ה הבורר כו'. עיין במס' שבת ובר"ן וברש"א אף כי אין לורך בזה לנוסחא שבגמרא שלנו: **בתוס'** בד"ה מפני מה אמרו כו' ולא נהירא דלא הסכנה כו'. פירוש וא"כ לא יתכן מפני מה אמרו כו' אבל קושטא דמלתא דאסור כיון דטמא מפני שהשמש מתעטף בשוליו וכו' כדאיתא בגמרא לאפוקי מדברי הב"י סי' ש"א שהבין מדברי התוס' שאין בו איסור כלאים כו' וכ"כ רש"א וזה פשוט:

דף טו ע"א גמרא והאנן תנן כל שנאותין כו'. יש לדקדק אמאי לא מקשה מרישא והן לצורך המועד גם היאך יתרץ הך דוהן לצורך המועד כו'. ועיין בהג"א תמלא יישוב לזה דפי' חול המועד ומכאן ראיה להנחת תפילין בחולו של מועד. ומהר"ש ז"ל לא ידע זה דכתב על הא [דכתבו התוס' בד"ה ה"ק] דביו"ט איסורא ליכא מכאן משמע דאין איסור להניח תפילין ביו"ט וכ"ש בחולו של מועד ותמה על הפוסקים שנחלקו בדבר שלא הביאו ראיה מכאן ע"כ דהא הג"א מא"ז דייק מכאן דחייב להניח תפילין בחולו של מועד: **גמ'** לא קשיא הא דמינטרי מחמת גנבי כו'. כוונתו מבואר פשוט דתירוץ ראשון של מנטרי וכו' נשאר רק מחדש לנו דפירוש לא מינטרא דהכא היינו לא מינטרא מחמת גנבי אע"ג דמינטרא מחמת כלבי [ולכך דוקא תפילין בראשו] והא דמכניסן זוג זוג פירוש דוקא דלא מינטרא אפילו מכלבי הא מנטרי מכלבי לא יזיזן ממקומן ובהכי איירי אביי וברייתא דמינטרא במקומן מכלבי ולא מינטרא מגנבי ואיירי אביי בדלא מינטרא [גם] בבית הסמוך רק מכלבי לחוד וברייתא בדמינטרא מהרוייהו בבית הסמוך: **בתוס'** בד"ה אלא בקשין כו' ופריך והא קמיתהני מכלאים. פי' אבנטו של כהן הדיוט למ"ד זהו אבנטו של כהן גדול בשאר ימות השנה כדאיתא התם ואע"ג דשרי בהן כלאים היינו דוקא בשעת עבודה כדאיתא בכמה מקומות: **בא"ד** שמתקשה מותר להציע תחתיו כן פירש"י ז"ל וכ"ה ברש"א ומיהו רש"י לא פי' כן ביומא רק כפי' התוס' דשרי אפילו ללבוש ע"ש והכא פי' לישיבה ועיין: **בא"ד** וא"ת מאי מייתי כו'. מ"ש מהר"ש הן דברים פשוטים עד מאד ז"ל כלומר דהכא בשמעתין היה יכול לפרש דקשין מותרין היינו אפילו ללבוש אלא משום דהתם ביומא גבי בגדי כהונה שהכהנים היו מקפלין וכו' וקאמר רב אשי נמי שאני בגדי כו' ומביא ג"כ ראיה מהאי נמטא כו' והתם ע"כ ל"ל דהא דבגדי כהונה מותרין מטעם דקשין היינו דוקא להציע כדי שלא תקשי לן האי דערכין לכך קאמרי התוס' האי פי' דקשין מותרים דוקא להציע כו': **בא"ד** וי"ל דגבי וילון כו'. לשון מהר"ש ז"ל וי"ל ה"ה גבי בגדי כהונה שהיו ג"כ שוע טווי ונוז [פי' לפירושו כיון דקושית התוס' לא קשה רק על גמרא דיומא דכאן אפשר לומר דאפילו למלבוש שרי בקשין ותוספות נקטו בתירוצם וילון לכן אמר וה"ה בגדי כהונה כו'. ע"כ הגה"ה מדברי הגאון] ומדברי התוס' משמע שהן מפרשים דהא דקאמר בגמרא הכא אלא בקשין ר"ל בוילון קשין ואינו מוכרח דשפיר נוכל לפרש דהשתא דמשני אלא בקשין הדר מפינויא דשני לעיל אלא בוילון אלא דנוכל לאוקמי מתני' גם במלבושים ממש ע"כ. אבל אפשר לפרש דקשיא להו לפירושו לפי' התוס' דקשים אסור להלבים מאי דוחקי' דהתלמודא לאוקמי מתני' בקשין ולהציע לוקמי בקשין וללבוש ופירוש משלחין בין תפורין בין שאינן תפורין כו' שאינו שוע טווי ונוז רק כמו לבדין דאפילו ללבוש [ר] לז"א דאינו מבקש לחזור מפינויא דוילון ואילו היה מבקש לחזור ודאי הומ"ל לעולם להלבים ושאינו שוע טווי ונוז וק"ל: **בתוס'** ל"ע ע"כ דקשין בשוע טווי ונוז אסור מדאורייתא דאל"כ הדרא קושיא לדוכתי' [מהאי דערכין] ועיין בהג"א שמעתיק מן התוס' לאו מדוקדק לישנא דמשמע דאפילו בשוע טווי ונוז דוקא רכים אסור מדאורייתא ויש לייטבו: בזה נשלם פרק קמא דבילה בעזרת השי"ת הוא ישייעני ויעזרני ישעדני ויסמכני ויראני דרך זו אלך:

יום טוב פרק שני

דף טו ע"ב גמרא מנא הני מילי וכו'. לפי מ"ש רש"י אזיל שמואל לרבא אבל הר"ן מפרש זכרהו מיו"ט שבא לאסור עליך שלא תבשל לשבת והזכירהו בעירוב כדי שתוכל לבשל לצורך שבת ע"כ. ועיין לעיל דף ב' בתוס' בד"ה והיה ביום הששי: **בתוס'** בד"ה או אוכל ושותה כו' ואע"ג דלעיל כו'. ולמה לא חרה עליהם דהא הוא הי' יושב ודורש כל היום לז"א משום דשיים כו' ומ"מ אמר להו כו' ר"ל ולמה אמר להם אכלו כיון דבשאר ימים ג"כ היו אוכלין אחר סיום הדרשה היינו משום שמחת יו"ט על שם שיאכלו משמנים וישתו ממתקים עיין ברש"א שכתב אין לשון זה מדוקדק דאם אינו שונה שמחת יו"ט מלוה כדכתיב עצרת תהיה לכם כו': **בתוס'** בד"ה לוו עלי ואני פורע כו' מפורש יותר בהגהת אשר"י ע"ש:

דף טז ע"א גמרא א"ה לא ליענשו נכרים כו'. במהרש"ל הקשה בישיבה מנ"ל דאעונש שבת קאי דלמא שבת דבלינעא לא ליענשו עלה ותי' דא"כ לא ליענשו על שאר התורה שיוכלו לומר אלמלא נתת לנו יום מנוחה היינו ג"כ מקבלין כו' והוא דרך דרש. וברש"א מתרץ דבן נח ששימר שבת חייב מיתה והיינו כשמתכוין לשם שמירת שבת כמו שכתב הרמב"ם ואמאי הא לא ידעו כו' וזה דוחק גדול דמ"מ היום ידעו שהשי"ת לוה שבת. וע"ש בסנהדרין בגמרא אמר רבינא בהדיא אפילו שני בשבת ופירש"י דר"ל שלא תימא [שביתה דקאמר ר"ל לשם חובה קאמר דלא ליכוין לשבות כגון בשבת שהוא יום שביתה לישראל אלא מנוחה בעלמא קאסר להו וכו'] וטעמא משום שנאמר לא ישבותו שלא יבטלו ממלאכה ע"ש [מזה מוכח דלא כרש"א]. ולי נראה דא"ה לא יהי' לנכרים עונש על שמירת שבת דאינה מלוה לו וא"כ גר שמקיים כל המלות אינהו מחויב לקיים שבת ויש לאל ידו לחלל שבתות שאינו מלווה עליו רק אומה ישראלית לבד: **גמ'** ואם ללאן נכרי בתוס' דע"ז לא גרים נכריעד ואי עבדינהו נכרי כשא דהרסנא וק"ל: **ברש"י** בד"ה ופת לא מלפתי כו' שהרי בכל יום יש לחם. הלשון מגומגם וז"ל רש"א אין פירושו שהרי הוא בכל יום ושכיח הוא דהא קאמר נמי ודייסא לא מלפתא ולא שכיח אלא דר"ל שהרי הוא עשוי בכל יום מימי השבוע דהיינו בחול ואינו עשוי לשבת כמו דבר המלפת שעשוי לשבת ומוכח מלתא והשתא דייסא נמי דלא מלפתא עשוי בכל יום מימי החול ואינו עשוי לשבת ומיהו לא שכיח הוא ע"כ: **בתוס'** בד"ה איזהו חג כו' ולא מלינו י"ב כו'. ובתוס' דר"ה ל"ל ל"ב ומנייהו י"ב דר"ח ושעיר דר"ה מלד אחר מניהו ע"ש וכן איתא סוף ר"ה בר"ן: **ע"ב גמ'** לא אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה. לפ"ז אינו מדוקדק שפיר לשון תחלתו וסופו אין לו שיעור וק"ל: **ברש"י** בד"ה לשנה לשנה האחרת ור"ה היה. ולא פי' כן בפעם ראשונה די"ל בכל יו"ט שהיו חלין ו' ז' דהשתא אינו יכול להתנות או ה' ו' ולא נזכר עד יום שני אבל כאן שאמר לשנה שהיה לריך לדחוק שהיה מכוון שהשנים נפלו זה כזה אעפ"י שיכול להיות כך לפעמים [מ"מ אינו מלוי] ניחא לי' יותר לפרושי ור"ה הי' ופעם הראשון אפשר דהוי שבועות [וקרי לי' לשנה דהוא שנה השנית] וזה מקרי פשיטה טפי ששכח ב' ימים טובים הסמוכים זה לזה ומ"ש רש"א אין לו מקום דמספר המעשה כמו שהיה. ועיין ברז"ה דמקשה כיון דשמואל מערב אכולה נהרדעא ודעת מי שהניחו לא בעינן אמאי לא נפיק האי סמיא בעירוב דשמואל בכלל כל בני נהרדעא ונכנס בדוחקים גדולים וע"ש: **בתוס'** בד"ה דגים קטנים מלוחים כו' ותימה כו'. אין רחוק לומר דדלמא דגים מלוחים עולה על שולחן מלכים וכן מלאתי אח"כ בב"י בי"ד סי' קי"ג שמתרץ כן בשם הרשב"א: **בתוס'** בד"ה קמ"ל קימחא עיקר כו' וא"ת הא יש לחוש שנילושה בבילים טרופות. ר"ל דהא בילים טרופות אסורין ודוקא בילים שלימות מותר ליקח ואין תולין בטמאות וטריפות ונבילות אבל טרופות אסורין וכאן ע"כ טרופות הן ובהג"א כתב בקלרה מטעם דאזלינן בתר רובא. ומ"מ אין לשונם מדוקדק דהול"ל והא נילושה בבילים טרופות או הול"ל אמאי אין לוקחין בילים טרופות [כדשרינן הכא]: **ומ"ש** ויש שמסירין השומן. כן משמע בפסקי התוספות לקמן:

דף יז ע"א גמרא יו"ט שחל להיות בשבת. ואח"כ נקיט שבת שחל בר"ח כו' ברש"א בשם ת"י דביו"ט מתפלל כסדר של יו"ט אבל ר"ח מתפלל כסדר של שבת: **ברש"י** בד"ה ומתנה כו' ובאותו פת עלמו. מ"ש רש"י באותו פת כן איתא בהדיא בגמרא דעירובין כדי שלא יצטרך לקרות שם עירוב כו' ע"ש: **ברש"י** בד"ה דמיקני שביתה בשבתא כו' ואם התירו בע"ת כו'. נראה שיש לחלק בלא"ה דבתחומין מיקני ודאי ביו"ט מס' [כיון שמתנה בב' הימים] משא"כ בעירובי תבשילין שאפשר שאותו פעם א' שמערב הוא חול ועי"ל דתבשילין מדרבנן דמדאורייתא לרבי שבת נעשין ביו"ט לר"ח ולרבה מטעם הואיל כדאיתא פרק אלו עוברין משא"כ תחומין ועיין: **בתוס'** בד"ה מ"ט למיקני שביתה כו' הואיל ויש שם ספק דשמא הוא חול כו'. פי' הכא דמיירי במניח מיו"ט לחבירו על תנאי מס' וממנ"פ העירוב מונח ביום חול לגמרי ולא שייך כאן הכנה אבל בהא דעירובין דאיירי במניח מיו"ט לשבת וספק הוא שמא הוא קודש שייך שפיר הכנה כ"כ רש"א ופשוט. וא"ל דלמא הגמרא קאמר הכא למיקני שביתה משום ר"י דל"ל הכנה כדבסמוך דרבא ס"ל להדיא לעיל בפ"ק הכנה: **בא"ד** מ"מ קשה דהתם בעירובין כו'. וא"ל דלמא התם למאן דלא חשש כאן למיקני שביתה היינו על הספק [והוא הממנפ"ש] אבל ודאי אסור למיקני שביתה כו'. ומיהו ע"ש בתוס' דמשני כן: **בא"ד** וכי פליג ר"י על כל הני תנאי ואמוראי כו' לעיל רפ"ק כולהו כרבה לא אמרי הכנה ל"ל [ולמה נקטו יותר ר"י] מיהו רב דהכא ודאי אית לי' הכנה כדאיתא לעיל בהדיא דהוא בר פלוגתיה דר"י דף ד'. ויגיעות יגע רש"א דרב לא פליג ארבא אלא במניח מיו"ט לחבירו אבל מיו"ט לשבת מודה דאסור דהא רב פסק לעיל כת"ק דברייתא וטעמא דרב ע"כ משום הכנה דרב אית ליה בהדיא פרק בכל מערבין דיו"ט ושבת ב' קדושות הוא מיהו רבי דאסר נמי לעיל מיו"ט לשבת אפשר ל"ל הכנה אלא דאסור משום קדושה א' כמ"ש התוס' לעיל ומ"מ כתבו התוס' שפיר וכי פליג ר"י על כל הני תנאי דהא ע"כ כיון דר"י מתיר בנולדה מיו"ט לשבת ע"כ לא סבר כרבי דמאן דאית לי' קדושה אחת אוסר בנולדה ביו"ט לשבת ע"כ וכ"מ בהדיא לעיל דף ד': **בא"ד** ומ"מ קשה מהסיא דגיטין וכו'. אע"ג דטעמא דהכא דאסור למיקני משום הכנה [זהו לפי גירסת הספרים הישנים שהיה כתוב זה המ"מ. קשה אחר ול"כ כו' ומסקנת התוס' דטעמא הכא משום הכנה] מ"מ אם היה שרי למיקני בו ביום לא היה מיקרי הכנה עיין במ"ש לעיל בפסט דעלים שנשרו וכמו לענין אפיה ובישול מיו"ט לשבת הואיל ואי מיקלע לי' אורחים והוי חזי לי' בו ביום הה"נ בעירובי תחומין רק אם אסור לקנות קונין בשבת למ"ל טעמא משום הכנה אם לא נאמר אע"ג דלבו ביום אסור לצורך מחר הוה מותר למ"ד ב' קדושות הם אי לאו משום הכנה ועיין. ומהרש"ל ונגרר אחריו מוהר"ס ז"ל מהפכין ומ"ש ול"כ מדקאמר כו' שייך לבסוף [וקושיתם מהסיא דגיטין ל"ל קודם מסקנת' משום

באור

לק"מ דכפי' כ"ע מודו דטבלי ושפיר מסייע ליה דסתמא ברייתא אליבא דכ"ע ושפיר הולרך מהרש"א ז"ל לתירוצו: [ק] כוונתו דקשיא לי' מ"ש התוס' ואף לפי' התוס' כו' דמשמע דאין זה פשוט להחמיר ומהיכא תיתי ניזיל בתר המיקל והלא סברת ר"י פשוטה דבכל א' יש קולא וחומרא ואין אחד מיקל יותר מחבירו לזה תי' דכוי' אפ"ל כיון דהכ"מ של שני האיכא בינייהו אין אחד מהמ"ד מיקל יותר מחבירו משום דשני הכ"מ ביולאין מהם לקולא שקולין א"כ כי מוספת להקל בפלפלין למ"ד ראשון אפי' אי נימא דלא מפיג טעמו הדר מ"ד ראשון מיקל יותר דהיינו קולא של פלפלין. והוסיף להוכיח במ"ש דע"כ הא"ב כו' ר"ל דע"כ חזינן השתא דשקולין הן הקולות של הא"ב אף דאין פלפלין בכלל הקולא דהא מפיגין טעמן דהכי מפ"ה כתב ר"י דאזלינן לחומרא משום דאין א' מיקל יותר מחבירו וע"כ דשני הקולות שוין בלא פלפלין ולזה הולרכו התוס' לכתוב ולף לפי' התוס' כו': [ר] וא"ל דבאמת הפירוש בגמרא אלא בקשין ולא לריך להני תירוצים להציע או וילון ומותר

הכנה וכמ"ש בספרים שלפנינו] ושרי למיקני קנין בשבת [לפי המסקנא] ועיין: בתוס' בד"ה אי אמרת כו' בגירסא דהלכות גדולות. כן איתא שם בהדיא. ומהרש"ל הגיה כגי' הספרים לבלי צורך: ע"ב גמ' ואם איתא ליתני עבר ואפה. היה נראה דה"ק ליתני עוד יש תיקון אם רוצה לעבור על דברי חכמים ולאפות שרי באכילה דלא קנסינן אבל אין ר"ל אם נעשה כן ועבר ואפה כו' דא"כ עדיין תיקשי ליתני אפה בשוגג דשרי לכ"ע: ברש"י בד"ה ישתמש בהן בו ביום. ולא פי' כן לעיל במעשר יאכל בו ביום מבואר מתוך הלכה שאח"ז דבאב הטומאה שצריך הערב שמש לא ישתמש [ש]: ברש"י בד"ה ושוין שמשיקין כו' במקום מים מלוחים כו'. ס"ל דלא מיקרי זה יפה ברעות כדאיתא בסוף מקואות: בתוס' בד"ה על מה כו' דברים איפכא כו'. ולא ניחא להו כאשר הוא לפנינו וכפי' שיהיה ב"ש לקולא וב"ה לחומרא והסיפך של מתני' וכ"כ רש"א ויותר נ"ל דמדפסק רבא בסמוך הלכתא כתנא דידן ואליבא דב"ה נ"ל דקאמר אליבא דב"ה ודאי לב"ה דאי כב"ש למה אמר כתנא דידן הא תנא דמתני' ודברייתא שוין אליבא דב"ש אלא ע"כ דב"ש ס"ל דג ובילה תבשיל אחד א"כ הו"א דפסק כב"ש וכתנא דידן לאפוקי תנא דברייתא וכב"ש דדג ובילה תבשיל א' וק"ל: בתוס' בד"ה אמר רבא כו' והא דקאמר אביי ל"ש אלא תבשיל אבל פת לא כו' דאינו רוצה לאפות. לפי"ז נראה דל"ל דאביי טעמא [דר' אליעזר] קאמר [דאל"כ מאי קמ"ל אביי טפי מר"א] למה אין מבשלין אלא על המבושל ולא על האפוי דהיינו פת משום דלא מלפתי כו' כדלעיל וטעמא דאין אופין אלא על האפוי משום שהוא עיקר חיי הנפש כי על הלחם יחיה האדם וכן משמע בהרז"ה ע"ש בד"ה הא דתנן ב"ש אמר כו' אבל לאפות ד"ה אין אופין אלא על האפוי כו' וחנניא אליבא דב"ש לא החמירו אלא בחמין בלבד מה שלא החמיר בו תנא דמתני' אליבא דב"ש וב"ה דאמרי מניח אדם תבשיל אחד ועושה בו כל צרכו ללי וקדירה וחמין כי כ"ז דומה לבישול אבל באין אופין אלא א"כ עירב בפת ליכא מאן דפליג כדכתיב את אשר תאפו וגו' מכאן סמכו כו' והא דאביי כו' ע"כ והוא כדפי' לעיל. ובעל מלחמות השיג מדקא איירי ב"ש באפיה ובישול והטמנה ומצריכין ג' מיני עירוב וקאמרי להו ב"ה דעושה כל צרכו בתבשיל אחד משמע בין לאפייה בין לבישול ולהטמין כו' ועוד דא"כ למ"ל לחנניא למימר אליבא דב"ש אין אופין כו' ועוד האריך בראיות ישרים וברורים תמה על עצמך תנא דמתני' היכי לא קתני עירוב פת וכי לא הוי לי' למתני תקנתא לאפיי' כי היכי דקתני לבישול ולכולהו תטיי דעירוב איירי עבר ואפה מקנה קמחו כדי שיאמרו אין אופין כו' [ר"ל דאיירי כולה באפייה. מדברי הגאון] ואביי איירי עלה דמתני' וקאמר התחיל בעיסתו גומר א"ו תנא דמתני' כולה תקנתא דעירוב קתני לב"ש בשני תבשילין ולב"ה בתבשיל אחד וכו' וחנניא אליבא דב"ש ור"א מיפלג פליגא אב' תבשילין דמתני' וכו' ודו"ק: דף יח ע"א גמרא והסברא אי אית לי' מיא כו'. א"ל למאי דמשני דלא שכיחי מפני מה אין מטבילין ע"ג מימיו וגזרינן בו משום שמא יעבירנו י"ל אם נתירנו לו להטביל ע"ג מימיו יהיה מילתא דשכיח שלא יזהר במשקין מלטמא כדי שיטבול הכלים: גמ' איתיבי' כלי שנטמא באב הטומאה כו' ואם איתא כו'. [לי"מ מקשה] נגזור בנטמא ביו"ט ולד הטומאה אטו אב. הא כבר תי' לעיל טומאה ביו"ט ל"ש ולא גזרו וא"ל דמקשה הא חזי' דאב הטומאה [אף דנטמא] ביו"ט לא [מלי מטביל] ואמאי הא טומאה ביו"ט ל"ש וא"כ אע"פ דבעי הערב שמש והו"ל צורך חול מ"מ מה איסור יש בטבילה זו דלא הוי טירחא אע"כ משום גזירה דשמא יעבירנו ש"מ דגזרינן אע"ג דטומאה ביו"ט לא שכיח אינו נראה דודאי בלא"ה אסורים לטבול לצורך חול ועוד א"כ הו"ל לאקשויי בזה האופן ולא ליפרוך נגזור הא אטו הא [כוונתו כיון דהוכיח לדחות תי' הראשון דלא הוי טומאה ביו"ט מלתא דל"ש והדק"ל נגזור יו"ט אטו עיו"ט] וצ"ל דלעיל משום מילתא דל"ש דלא גזרו ולד ביו"ט אטו ולד דעיו"ט כיון דים בולד צורך יו"ט וראוי להשתמש בו ביום. [ואף אם יטבול של עיו"ט יהיה בו צורך יו"ט] לא גזרו כיון דלא שכיח אבל הכא מקשה נגזור אטו אב הטומאה דלא הוי צורך יו"ט [ת] שצריך הערב שמש [ולא מהני מה דלא שכיח לחודא להקל] ודוחק דמנ"ל להקשות. ויותר נראה שהי"מ פירשו כן לפי האמת כמ"ש התוס'. [אך] מ"מ אמאי לא משני לו כן [כיון דבתירוצא אמרי' כים מפרשים דקאי אנטמא ביו"ט ואמאי לא משני דטומאה ביו"ט ל"ש]: ואיבא למידק להי"מ למאי צריך כלל טעמא דשמא יעבירנו דאי לאב הטומאה בין נטמא בעיו"ט בין ביו"ט אין מטבילין משום דהו"ל צורך חול דבעי הערב שמש. ואי לולד הטומאה ביו"ט שרי ע"כ מעיו"ט הא אין שייך בו גזירה דשמא יעבירנו כמ"ש התוס' משום דאינו להוט. ולפי מ"ש לעיל ניחא [דבעי טעמא לאב הטומאה ביו"ט] דאיהו גופא בעי טעמא [דנהי דשלא לצורך יו"ט היא] אכתי מאי איסורא לטבול. אבל אינו תירוץ לרב ביבי דטעמא משום שמא ישהה למה אב הטומאה ביו"ט אסורה הא אין כאן שמא ישהה ע"כ משום דהוי לצורך חול [א] ולמאי דמשני כהנים זריזין הם ירא דל"ל אבל ישראל אסור לטבול כלי הנטמא בולד הטומאה דמטמא משקין משום גזירה דשמא יעבירנו דאינו זריז וסברא דאינו להוט אינו רק במקבן דמתירא להקשות כן דשמא יש חילוק בין להוט לאינו להוט [ב] ונראה דבמקשן [נמי א"ל לסברת אינו להוט דלענין זה] ג"כ י"ל סברא דלעיל שאינו רוצה להקשות בקצרה נגזור שמא יעבירנו דטומאה ביו"ט ל"ש ואף אם יעבירנו משום שמחת יו"ט לא אסרו אבל מקשה נגזור אטו אב הטומאה דליכא צורך יו"ט ומ"ש התוספות סברת אינו להוט לא אזלי אליבא דים מפרשים רק לפי האמת פי' דרש"י דא"ל טומאה ביו"ט

ל"ש דמקשה מנטמא בעיו"ט ועיין: גמ' מתוך שלא הותרה לו אלא ע"י מלבוש. פי' דאין דרך טבילה במלבוש משא"כ כלי ע"ג מימיו דמתני' וכמש"ל בתוס' ועוד מים א"א להסיק אלא בכלי סבור ה"ה כלי לחוד מטבילין רק אם יש לו מים טמאים יותר טוב להטביל בפעם א' אבל מלבוש יכול להטביל כ"א לבדו אם כן זכורה היא וכן לר"י זכורה ולא תפחוט: באוקימתא דרב יוסף נ"ל דבאב להוט ובולד אינו להוט וליכא למיחש לסחיטה [ג] ובדרב ביבי נ"ל דבאב גזרי' שמא ישהה וישתמש תרומה ויהיו טמאים מדאורייתא אבל בולד לא יהיה התקלה רק מדרבנן: בתוס' בד"ה שמא יעבירנו כו'. דבריהם מפורשים יותר במגילה דף ד' דמרש"י לרה"ר לא טעו אינשי אבל זימנין שהמגילה קיימא כבר ברה"ר ויוליאנה ד' אמות בגווה: בתוס' בד"ה גזירה כו' ולא הוי גזירה לגזירה כו'. ובור בחצירו לא הוי גזירה לגזירה אטו שיהיה הכלי ברה"ר ויטביל ברה"ר שברה"ר אסור להטביל בלא גזירה וחדא הוא דעל הרוב הבאר רחוק ד' אמות מהכלי ובסמוך דמקשה נגזור השקה דשוין שמשיקין משמע אפילו ברה"ר יכול לטלטל ד' אמות ביו"ט [ומקשה נגזור] אטו הטבלה ביו"ט והוי חדא גזירה. וא"ל אם אף על חדא גזירה מקשה אמאי לא מקשה לקמן לרב ביבי [ד] ז"א שהוא לא אמר רק גזירה שמא ישהה אבל לא גזור היתירא אטו איסורא כרבה ורב יוסף [דהיינו כלים אטו בגדים]. אבל האמת אינו כן רק כמ"ש רש"י בהדיא בד"ה ומי גזרי' כו' וגזירה לגזירה וגם לרב יוסף ע"כ הוי השקה אטו הטבלה גזירה לגזירה [ה] ורבה גופה אמר גזירה שמא יעבירנו וכן בדלי דפריך דלמא אתי לאטבולי בעיני' בלא דרך שאיבה והוא אסור שמא יעבירנו [ו] ואפ"ה לא ניחא להו לתוס' להרבות בגזירות וכתבו ולא הוי גזירה לגזירה דשבת ויו"ט אחת הוא ועיין: בתוס' בד"ה נגזור השקה כו' וכן בסמוך בולד כו'. אבל האי דמדלין ליכא למיגזר שמא יעבירנו דהתם דלי מונח אצל הבור. ומ"ש בסמוך ד"ה מדלין תימה דבמתני' כו'. הייט לסברת המקשן [דבא להוכיח דלא כדעת רבה אלא כרבא] ודאי [לרבה] י"ל דבמתני' [גבי טבילת כלי ע"י השקה] איכא למיגזר שמא יעבירנו דלהוט אחר טבילות הכלי משא"כ בדלי וכן למאי דמתרץ התם זכור הוא כו' לפי שאין כן דרך שאר טבילות משא"כ כלי ע"ג מימיו אם טמאים הם דרך טבילה בהכי ויסבור ה"ה בלא מים שרו [ז] רק לסברת המקשה דלא ניחא לי' הך גזירה שמא יעבירנו [מקשה התוס'] לזה אמר ויש לומר כו'. וכן ברש"י בכולה שמעתין מפרש בהמקשן טעמא דמתקן כי כן מסקנא דשמעתין כרבא. ובהאי דואם איתא נגזור דיו"ט אטו עיו"ט לא מקשה בקצרה נגזור שמא יעבירנו י"ל דלא גזרו על כלים שנטמאו ביו"ט כיון דלא הו"ל לאטבולי מבעו"י כמו למ"ד דנראה כמתקן ולסבר' המקשה גופא דדעתו כרבא מ"מ שרי להטביל כלים שנטמאו ביו"ט רק פריך לדידך דגזרינן א"כ נגזור דיו"ט אטו דעיו"ט דהאי ודאי אסרו [ח] ולעניותי דברי התוס' הם סברות דחוקים בלהוט ואינו להוט וקרוב בעיני לומר שודאי הגמרא היה יכול להקשות בקצרה לרבה נגזור בהשקה שמא יעבירנו כו' רק משום דאותן קושיות בעלמן המה קשים על רב יוסף ג"כ ואביי גופא הקשה ג"כ על רב יוסף [כדקאמר איתיבי' כל הני תיובתא] וא"כ אביי הקשה בקצרה על רבה רק הסדרן אינו רוצה להאריך ולהמשיך הקושי' בסגנון אחר לרב יוסף כמו שאמר בסמוך איתיבי' כל הני תיובתא דלעיל ושני לי' כדמשני לכך הביאם בסגנון זה דקשה אתרווייהו וכן קושי' דאשה נדה מערמת קשה לרב יוסף בקצרה ניחוש שמא יסחוט והגמרא קאמר איתיבי' כל הני תיובתא דלעיל [וברבה לא היה קשה רק משום גזירה אטו בעיני'] ודאי לרב יוסף הקשה בסגנון אחר רק הגמרא מביא לנו בסגנון זה שיקשה ג"כ על רבה. והאי קושיא דולד הטומאה [דמקשה ג"כ נגזור הא אטו הא] הנכי לריך לעיין אח"ז [דאפשר גם בזה לר"י לריך להקשות מכח הא אטו הא לא משום שמא יסחוט גופא] שכמדומה ולד הטומאה אינו מטמא בגדים רק דבר שהוא כלי מטמא מחמת גזירה משקין דזב וזבה שהוא אב הטומאה ועיין לעיל ספ"ק בתוס' ד"ה מפני מה אמרו וילון טמא. וא"כ לא מצי להקשות לרב יוסף נגזור בולד הטומאה שמא יסחוט דבכלי לא שייך סחיטה רק בבגדים שאינם טמאים בולד הטומאה לכן מקשה נגזור הא אטו הא [ט] ועיין על הא דמשקין שנטמאו מחמת ידים שהם שניות מטמא כלים גזירה משקין דזב וזבה אם מטמא בגדים או לא ודבר פשוט שאינו מטמא בגדים וק"ל: בתוס' בד"ה מדלין בדלי כו' ויש בו הוכחה אבל הכא כו' והרואה כו' ואע"ג דס"ס כוונתו הוא על הכלי והוי כמתקן. דבאמת לא הוי מתקן רק שנראה כמתקן בעיני הרואים ובדלי כיון שהרואה יהיה סבור שלשאוב מכוין שרי והא דלא חיישינן דנראה כמתקן אלא מטביל עצמו שיודע שהדלי טמא דהא אף בבור בחצירו דליכא רואים אחרים אפ"ה אסור לטבול ודוחק לומר שלא עשו גזירה רק על רבים הרואים וכל שאסור מפני מראית העין אף בחדרי חדרים אסור אבל על עצמו לא גזרו ויש מפרשים הטעם שאסרו מפני שנראה כמתקן בפני הבריות והוי דומה למלאכה וגזרו בו שמא יעשה מלאכה אבל מידי שאינו נראה לפני הרואים כמתקן לא גזרו בה משום מלאכה דלא דמיא למלאכה ועיין ובזה ניחא קצת דלטעמא דנראה כמתקן לפני הרואים מ"ש ולד הטומאה מאב הטומאה ובמה ידע הרואה אם הוא אב או ולד ועוד אמאי מטבילין מגב לגב ניחוש לרואים ולמסקנא ניחא דולד הוי מלתא דל"ש וכן מגב לגב אפשר ל"ש [אבל במקשה שבא לסתור דעת רבה ודעתו כרבא כדלעיל קשה תקשי לנפשי' מה בין ולד לאב] אבל אם נאמר דדבר דהוי כמתקן דהוי כמלאכה לפני הרואים אסרו גזירה שמא יעשה מלאכה אבל דבר דלא הוי נראה כמתקן

ב א ו ר

ומותר אפי' בלבישה דעיקר חסר מן הספר והול"ל נמי כאינו שוע טווי ונוז: [ש] נראה דר"ל דרש"י לפירושו לקמן דבולד הטומאה בכל ענין מותר להטביל וע"כ דאיירי הכא באב הטומאה ובאב הטומאה לכאורה לא מצי לאשתמושי בו ביום דבעי הערב שמש והכא ע"כ היתירא לבו ביום דלמהר אפי' במזיד מותר לזה הוצרך רש"י לפרושי דגם באב הטומאה מצי איירי בו ביום וכדפירש"י לקמן דלחולין לא בעי הערב שמש: [ת] לכאורה צריך לעיין דא"כ תקשי בהאי דמשני אקושיא דנגזור השקה אטו הטבלה דכיון דלית ליה מים יפין מיזהר זהיר בהו והוי מלתא דלא שכיחא כפירש"י אכתי נגזור אטו הטבלה דכלי שנטמא באב הטומאה דהוי שלא לצורך י"ט דגזרינן ביה אפי' בלא שכיח. גם לאי נמי שברש"י ד"ה זריזין הן דפירושו דהוי מלתא דלא שכיחא הא בלא"ה טומאה בי"ט מילתא דלא שכיחא ואפ"ה פריך. ואולי י"ל דלעיל כיון דמיזהר זהיר בהו הוי מלתא דלא שכיח כלל ולא גזרינן אפי' משום נטמא באב הטומאה דיהי' שלא לצורך אבל טומאה בי"ט לא הוי כ"כ מלתא דלא שכיחא והוי גזרינן בי' משום היכא דלא יהיה צורך כלל ולזה משני כהנים זריזין הן ולא שכיח כלל ולא גזרינן ביה שום גזירה: [א] וה"ה לרבה למאי דבעי למימר דבולד הטומאה לא שייך גזירה דשמא יעבירנו ע"כ הא דאסור בנטמא בערב י"ט משום איסור טירחא לחוד דכיון דהיה אפשר לטובלו מעי"ט לא שרינן טירחא דטבילה בי"ט. ולפי"ז צריך טעם בהך דשוין שמשיקין דקאי אנטמא בעי"ט אמאי מתירין טירחא דהשקה טפי מהטבלת כלים כיון דאפשר לעשותו מערב יום טוב ואפשר דדוקא בכלי דהוי מכשירי אוכל נפש אסרינן טירחא דהי' אפשר לעשותו מערב י"ט אבל השקה דמים דהוי אוכל נפש עצמו מותר אפי' בהיה אפשר לעשותו מערב י"ט ולפי"ז נ"ל דשוין שמשיקין קאי רק אי"ט דבשבת אין לחלק בהכי ודקאמר לקמן ריש דף י"ט ואיבעית אימא רבנן וכולה בשבת קאי לאידך שינויא. ובעיקר קושיתו אין לתרץ דאיצטריך טעמא דשמא יעבירנו לכך דאין מטבילין ע"ג מימיו דאי לאו גזירה דשמא יעבירנו היה לנו להתיר להטביל כלי שנטמא אפי' באב הטומאה אגב השקה דאף דהוי שלא לצורך י"ט מ"מ אין כאן טירחא יתירה דמה לי שנותן המים בכלי אבן או בכלי עץ טמא ולכך איצטריך גזירה דשמא יעבירנו ומש"ה אסור להטביל אף דהשקה לא שכיחא משום דאם נתיר להטביל ע"ג מימיו יהיה מילתא דשכיחא. דז"א דבלא"ה אסור להטביל אגב השקה משום גזירה דלמא אתי לאטבולי בעינא בלא מים כדפריך לקמן בדלי ודוקא בדלי משני מתוך שלא הותר אלא ע"י דליו זכור הוא משום דאין דרך טבילה בכך כפירש"י שם אבל להטביל ע"ג מימיו הוי דרך טבילה כמ"ש הגאון לקמן בתוס' ד"ה נגזור שפיר גזרינן תדע דהא סתמא קתני אבל לא מטבילין דמשמע בכל הכלים דאסור לאטבולי בעינא אסור גם אגב השקה ואמאי אסור להטביל כלי שנטמא בעי"ט בולד הטומאה דליכא אלא משום טירחא דהי' יכול לעשותו מעי"ט דגזירה דשמא יעבירנו לא חיישינן בולד הטומאה דאינו להוט והכא ליכא טירחא ע"כ משום דגזרינן דאתי לאטבולי בעינא. אך מ"מ יש נ"מ בטעמא דשמא יעבירנו בי"ט שחל להיות בע"ש דאז אף בנטמא באב הטומאה לא הוי טירחא לצורך חול דמצי להשתמש בהו בשבת והוי מותר כי היכי דכל צורכי שבת נעשין בי"ט וכטירחא דאפיה ובישול ולזה מהני גזירה דשמא יעבירנו וגם זה יש לדחות וק"ל: [ב] ר"ל וא"כ שפיר איצטריך לפי האמת טעמא דשמא יעבירנו לולד הטומאה אפי' לנטמא בי"ט בישראל שאינו זריז. ולפי היותר נראה שכתב הגאון המחבר למעלה דהיש מפרשים לא קאי אלא במסקנא א"כ אין יתחלת

קושיא רק לפי האמת שפיר מתורץ דלפי האמת לא אמרינן סברת אינו להוט רק לתירוץ הראשון דיש מפרשים קאי גם במקשן ובמקשן ע"כ נ"ל סברת אינו להוט קשה לכאורה א"כ למה לי טעמא דגזירה שמא יעבירנו כנ"ל לזה סיים וכתב הגאון המחבר ונראה דבמקשן כו': [ג] לפי מה דאמר ושני ליה כדשנינן א"כ כיון דכהנים זריזין הן ולא שכיח לא גזרו בו בולד ע"כ דדברים הללו מוסב במקשה דקאמר איתיביה כל הני תיובתא משמע בזה האופן שהקשה למעלה נגזור הא אטו הא מקשה גם לרב יוסף והא ברב יוסף לא צריך לאקשויי נגזור ולד אטו אב דבולד ג"כ שייך שמא יסחוט וע"ז תי' דגם בר"י נ"ל סברת אינו להוט ובתוס' בד"ה נגזור תי' הגאון זה באופן אחר ע"ש: [ד] ר"ל בשלמא אי נימא דפריך על רבה דגזר גזירה לגזירה כדפירש"י וזה לא מצינו ברב ביבי רק חדא גזירה אבל לפי פירושם דאף ברבה ליכא כ"א חדא גזירה ודעת המקשה להוכיח דאפי' חדא גזירה לא גזרינן דלא כרבה א"כ הו"ל להקשות גם ארב ביבי. אבל הוא אמוה דבשלמא לרבה שפיר פריך דמוכח דלא גזרינן אפי' חדא גזירה דאל"כ נגזור השקה אטו הטבלה ברה"ר דאסור בלא גזירה וכמו שפי' הגאון אבל ברב ביבי ליכא איסורא בלא גזירה וליכא להקשות מידי נגזור דהדר הו"ל גזירה לגזירה: [ה] אף דברב יוסף גופיה מוכח לכאורה דגזר גזירה לגזירה כלים אטו בגדים ובגדים גזירה שמא יסחוט אך ברב יוסף היה אפ"ל דשמא יסחוט לאו גזירה הוא דקרוב לבא לידי סחיטה לזה מוכיח מקושית הגמרא דע"כ סובר הגמרא דשמא יסחוט נמי גזירה הוא מדאותביה נמי הך דנגזור השקה אטו הטבלה דהוי גזירה לגזירה דהטבלת כלים גופיה גזירה אטו בגדים אך לכאורה דלמא פריך נגזור השקה אטו הטבלת בגדים דאסור בלא גזירה ואולי משמע ליה דקו' הגמרא נגזור השקה אטו הטבלה היינו אטו הטבלה ע"ג מימיו דמשום טבילת כלים לחודה לא גזרינן בהשקה כי היכי דלא פריך לקמן בדלי נגזור אטו טבילת שאר כלים ולא פריך שם רק נגזור דלמ' אתי לאטבולי בעיני' אף דבבעיני' גופיה ליכא איסורא רק משום טבילת שאר כלים כמ"ש מהרש"א וכן הגאון בסמוך אע"כ דלא שייך למיגזר אטו שאר טבילה וה"ה הכא ליכא למיגזר רק אטו הטבלה על גבי מימיו וזה לא שייך בבגדים: [ו] ר"ל אטו גזירת שאר כלים דשייך בהו שמא יעבירנו דבדלי אפי' בעינא לא שייך שמא יעבירנו דהא דלי מונח מסתמא אצל בור כמ"ש מהרש"א והגאון המחבר לקמן בד"ה נגזור: [ז] לכאורה לא הוי צריך לכל זה דדוקא בדלי דלא שייך ביה גזירה דשמא יעבירנו אפי' אתי לאטבולי בעיני' רק בבעיני' אסור משום גזירת שאר כלים כמ"ש מהרש"א שפיר משני מתוך שלא הותר לו כו' זכור הוא שהטבילה אסורה כמו שפירש"י בד"ה זכור הוא ולא אתי לאטבולי בעינא אבל בטבילה ע"ג מימיו אף דנימא מתוך שלא הותר אלא אגב מימיו זכור הוא דבעינא אסור מ"מ בטבילה אגב השקה גופיה איכא חששא דשמא יעבירנו דמשום טבילת הכלי להוט הוא. אבל ז"א דע"כ ברב יוסף הקושיא מהך דנדה מערמת איכא לאקשויי בקצרה ניחוש שמא יסחוט וצריך לשנוי כדשני לעיל מתוך כו' זכורה היא ולא שייך בה גזירה דשמא תסחוט וכ"כ הגאון לעיל בגמרא בדבור מתוך כו' להדיא א"כ גם הכא בטבילה אגב השקה נימא מתוך כו' זכור הוא ולא יעבירנו לזה הוצרך לחלק דהכא דרך טבילה לא שייך זכור הוא אבל מ"מ לא הוי צריך למה דסיים ויסבור ה"ה בלא מים שרי דכיון דלא שייך זכור הוא איכא חששא דשמא יעבירנו בהך דהטבלת כלי אגב השקה גופיה: [ח] עיין בפני יהושע מ"ש בזה: [ט] לכאורה לפ"ז תיקשי להי"מ כעין קושי' הגאון דלעיל דמאי נ"מ בטעמא דשמא יסחוט כיון דנטמא באב הטומאה בלא"ה אסור משום

נפני הרואים יסבור דלכך שרי לי' לפי שלא נראה כמלאכה וליכא למיגזר שמא יעשה מלאכה ממש [י]: **ע"ב גמ'** רישא ביו"ט וסיפא בשבת. יש לדקדק לרב ביבי מאי איכא בין שבת ליו"ט ועוד למ"ש התוס' דלמאי דמוקי מתני' בשבת ורבנן ניחא עדיין לרב ביבי לא ניחא דאין לחוש לשמא יסחט כיון דנטמא בשבת גופא : **ברש"י** בד"ה אין מטבילין כלי כו' וה"נ כו'. ולהבעיא אימא רבי כו'. וע"כ רוב התלמידים שגו כו' אפשר שלא היה כתוב בספריהם וכולה מתני' ביו"ט וכולה מתני' בשבת ואין נראה שהגיהו בשבת במקום יו"ט [והיו גורסים וכולה מתניתא דרבי וחכמים בשבת אי מתני' רבי ולהבעיא אימא רבנן וכולה מתניתא ביו"ט] א"כ הו"ל להגיה מקודם רישא בשבת וסיפא ביו"ט [וזה' כמו לפירש"י] והוי ניחא בלי דוחק [ולא היו צריכין להגיה במקום ברייתא מתני' ובמקום מתני' מתניתא]: **בתוס'** בד"ה ושוין שמשיקין וכו'. ז"ל רש"א מדיוקא דקתני בכלי אבן ולא קתני סתם בכלי טהור משמע להו הכי דדוקא בכלי אבן אבל בכלי עץ אפילו בכלי טהור אסור שהוא מקבל טומאה מן המשקין מיהו בברייתא דתני נמי הכי ליתנא אין מטבילין כלים ע"ג מימיו לטהרו ע"כ לא איירי בכלי עץ שנטמא עכשיו מן המשקין אלא שנטמא כבר מעיו"ט איירי דאל"כ ע"כ רבי היא לי' דאפי' נטמא בולד הטומאה וביו"ט אין מטבילין ופליגי אברייתא דלעיל ואם ניחא להו למאן דמוקי מתני' בשבת וכרבנן דהברייתא דשרית לעיל להטביל ולד הטומאה שנטמא ביו"ט אתיא כרבנן ורבי פליג עלה א"כ מאי קשיא להו למאן דמוקי מתני' ביו"ט וכרבי דהא איכא למימר נמי דברייתא אתיא כרבנן ועיין היטב :

דף יט ע"א ברש"י בד"ה מידע ידעי כו' דמטביל ביו"ט שלא לצורך כו' יש לעיין בפסק הזה גם עיין ברש"א : **ע"ב גמ'** ראב"ש אמר מביא כו' אלא ביו"ט וקסבר נדרים ונדבות קריבין ביו"ט. יש להקשות דלמא פליגי בקלרה ולכ"ע אין קריבין ות"ק תלי טעמא לפי שאין מביאין בחג הפסח משום חמץ ובחג השבועות לפי שאין קריבין ביו"ט וזמנן עלה טובה שלא יעבור ולהקריב לבלי יעבור על בל תאחר . ולראב"ש מוכרח להביא בחג הסוכות שלא יעבור בב"ה ואין מועיל הבאתו אח"כ וא"ל אלו הוי ס"ל כן [דאין קריבין ביו"ט] מנ"ל לומר מלמד שהסוכות גורם דלמא משום טעמא דלעיל [וקת"ק דמשום עלה טובה יביא בחג הסוכות] ז"א מכמה טעמים . והפסוק לא איירי מתודה ועיין ברש"א : **בתוס'** בד"ה א"כ ק' הכיצ משמע ממילתיה דנדרים ונדבות כו'. אי קאי את"ק עדיפא הו"ל לאקשויי דהא קאמר בהדיא אבל מביא בחג (השבועות) [הסוכות] ואי לר"ש הא מוכרח דאל"כ מאי פליג את"ק : **בא"ד** וריש' דוקא כו'. מקושר פשוט בעיני דלר"ש כל שבא וכו' בא בחג השבועות ר"ל יכול להביא ובחג הסוכות ר"ל צריך להביא וכן כל שלא בא בחג המצות אינו בא בחג השבועות ר"ל אינו יכול להביאם דאין קריבין ביו"ט ואינו מחויב להביא בחול המועד סוכות אבל לפי התוס' דהשבועות קאי אדקמייתא ור"ל כל שבא בחג המצות ובחג השבועות מחויב להביא בחג הסוכות וכו' . ומ"ש רש"א ולא ניחא לפירש"י וכו' אין בו צורך :

דף כ ע"א גמרא כשכם להם בזגבו כצ"ל : **בתוס'** בד"ה דלא גמרי . ע"ש בחגיגה לר"י : **ע"ב גמ'** מה זו סמיכה כו' . עיין בתוס' חגיגה מה שכתבו בזה שלא הקשה מה זה עולה גם ביפה מראה פי' על הירושלמי : **גמ'** תניא אמרו להם ב"ה ומה במקום כו' . א"ל נימא דיו לבא מן הדין כו' דלא שייך עולת ראיה בשבת ויליף ק"ו מקרבנות עולות השייכים כתמידין ומוספים . ודקדק ברש"י שרצה לתרץ הדיו [שכתב] מקום שמותר להדיוט כל צד לרכי אכילות כו' ונראה [דכוונתו] דלא שייך כאן דיו כלל דודאי אי הוי ילפינן משבת הוי פרכינן שפיר דיו אך מקומות יליף מקום שמותר להדיוט כו' ולכן לא יליף בקלרה מה שבת דחמירא יו"ט דקיל וכו' [ועיקר ילפותא גבוה מהדיוט] : **גמ'** דהנן מי שלא חג ביו"ט ראשון כו' ביו"ט האחרון של חג . א"ל לומר שזה שמי אליבא דב"ה [דלב"ש הא אסור להקריב ביו"ט] וב"ש קאמרי לדבריכם . רק אף ב"ש ס"ל הך דקאי אחגיגה שדוחה יו"ט . ושבועות נ"כ יש לו זמן שבעה כדאיתא בחגיגה בהדיא : **גמ'** לדברי האומר נדרים ונדבות אין קריבין כו' . מתוך לשון הברייתא מוכח דע"כ מדאו' קאמר דקאמר נדרים ונדבות יוכיחו ש"מ דמדאורייתא אין קריבין ועיין ברש"א וא"ל דברייתא איירי מעולות והוא איירי משלמים דא"כ איזה מ"ד ס"ל כן ועיין : **ברש"י** בד"ה במאי קמיפלגי כו' אבא שאול דלא אמר כו' ס"ל נדרים ונדבות קריבין לב"ה . נ"ל דאף עולות נדרים ונדבות קריבין ביו"ט אליביה מדלא אמר עולות יוכיחו . מיהו בזה י"ל דדלמא אמרו להם עולות יוכיחו רק [הא דמוכיח תלמודא דפליגי משום] דמדברי הת"ק דקאמר נדרים ונדבות יוכיחו דמשמע הכל ש"מ דס"ל אין קריבין [אף שלמים] אך מאבא שאול לא איסתמע מידי ויכול להיות דל"פ אלא בשלמים רק מכח קושית התוס' מפרק אלו עוברין משמע דס"ל אף עולות קריבין מדלא קאמר לכם ולא לגבוה . ואפשר לומר דלעולה א"ל קרא . ומ"ש התוס' בסמוך ד"ה לכם לב"ה למעוטי נדרים ונדבות היינו שלמים ודו"ק : **בתוס'** בד"ה במאי קמיפלגי וכו' אבל אבא שאול דאמר ומה במקום שכירתך סתומה כו' . א"כ ודאי השיב להם נדרים ונדבות יוכיחו שכן כירתך פתוחה וכירת רבך סתומה ומדקאמר סתומה משמע לגמרי אפילו בשלמים ועיין בח"ש שהאריך . ואפשר לפרש שדיוקא דתוס' מעיקרא מדקאמר במקום שמותר להדיוט כגון שלמים כו' שר"ל בק"ו הוא קאי הכל על שלמים וקרבנות וה"ק ומה במקום שאסור להדיוט אפילו שלמים כגון שבת מותר לגבוה עולות תמידין וכל השייך לחובות היום מקום שמותר שלמים להדיוט אינו דין וכו' אבל אבא שאול דקאמר הק"ו מקום שכירתך סתומה שקאי הק"ו על הא דשרי אוכל נפש לצורך [אבל שלמי נדבה אסור וע"ז קאמרי נדרים ונדבות יוכיחו דאסור אפילו שלמים] ודו"ק :

דף כא ע"א בתוספות ד"ה אבל נדרים ונדבות כו' ואפילו לריה"ג כו' ע"ש בתוס' ב"ק וב"ב פי"ג לענין בכור נוטל ממתנות כהונה ע"ש : **בתוס'** בד"ה עיסה וכו' וי"ל כו' . לפ"ז קשה מאי מקשה בסמוך מעיסת הכלבים : **בתוס'** בד"ה הואיל כו' הרודה כו' . לכאורה נראה דאיסורא דהתם משום תולש מחובר דאסור ביו"ט דדוקא מקלירה ואילך מותר כדלעיל וע"ש במס' שבת בתוס' : **ע"ב גמ'** ופליגי דריב"ל . לפי' התוס' לעיל ד"ה חזינא אליבא דרב הונא לא פליג וכ"כ רש"א ועיין בב"י סי' תקי"ב בשם המ"מ ישבו דקאי אסמוך הני סופלי כו' ועיין אבל הר"ן כתב דל"ג ופליגי וע"ש : **בתוס'** בד"ה הני סופלי כו' וי"ל דהני גרעינן כו' . ר"ל דמבעיא הני סופלי דחיותא שעיקר מאכלם הוא לבהמה ע"י תיקון גדול וכיון דלמ"ד לכם ולא לכלבים אסור לתקן משום מלאכה היכי שדי' להו בלא תיקון שאינו אלא מאכל ע"י הדחק הא אסור לטלטל משום מוקצה עיין באשר"י : **בתוס'** בד"ה כנוגא כו' ואין נראה דלפום ריהטא משמע דהא דקאמר מטלטלין כו' . וא"כ ליכא כאן חדא לריעותא דהיינו הכוונה דלצורך גופו ומקומו מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אבל הכא הריעותא מה שבתוכה אפילו לצורך גופו ומקומו אסור כדלעיל גבי בילה אין מטלטלין כו' לכסות וסו' וק"ל : **בתוס'** בד"ה לא יחם כו' דלב"ש צריך לשתות הס"ד ואח"כ מתחיל הדבור וב"ה מתירין ועיין :

דף כב ע"א עיין דיני שמעתא זו באשר"י ובהגהותיו : **בתוס'** בד"ה הסיא ר' יהודה דאית לי' כו' וכן שלא תתעשן הקדירה אסור . לכאורה זה הוי ודאי אוכל נפש עיין במרדכי : **ע"ב גמ'** ר"ה אמר אסור מפני שהוא מכבה כו' . אמתני' גופא הומ"ל הך טעמא ועיין : **גמ'** ונימא מר מפני שהוא מבעיר . [למ"ש תוס' בסמוך ע"א ד"ה ע"ג חרס בשם הר"ר יצחק נ"ל] אפשר שמשמע כן ממנו דס"ל לחלק יצאה או רצה לדעת אם ס"ל כן : **ברש"י** בד"ה מחלוקת לגמר וכו' והשתא למה דקסבר רב אסי לא הוי טעמא משום דבר השוה לכל נפש כו' . פי' דודאי מוגמר לא הוי לצורך נפש ועוד דא"כ מנ"ל מחלוקת אבל וכו' ועיין : **בתוס'** בד"ה דנפים' בלישה . לפירושם בפיתים קטנים ממלאה אשה תנור פת לכ"ע [כרשב"א] רק בגרילין רחבים אסור לב"ש מכיון שעושה לצורך חול ולא כפישא טירחא חיישינן שימלא שני תנורין דודאי אסורין ועיין :

דף כג ע"א בתוספות ד"ה ע"ג חרס כו' ואפילו למאן דשרי הבערה שלא לצורך כלל כו' . ר"ל דלמ"ד לעיל הבערה ללאו יצתה בעי מיהו לצורך יו"ט רק אע"פ שאינו שוה לכל נפש [כ] אבל למ"ד אע"פ שאינו לצורך יו"ט כלל אע"פ שהוא אב מלאכה אפ"ה שרי כדלעיל פ"ק גבי הבערה, ובישול אינו משנה וא"ל משנה בית שמאי הוא דלבית הלל מתוך כו' ובישול לכולי עלמא אב מלאכה הוא ואפ"ה שרי מ"מ כיבוי אסור דלעולם אינו לצורך תיקון כו' : **ולא** נתחוור לי למה לעולם אינו לצורך תיקון הא בישרא אגומרא שרי אע"פ שמכבה ולעיל בשביל שלא תתעשן כו' עיין באשר"י שכתב בהדיא אם אין לו אם אחר הוי שפיר אוכל נפש ועיין : **בתוס'** בד"ה שלש מחלוקות כו' אבל במגירה שלנו של ברזל . משא"כ של ברזל שלהן דשרי דהיינו קירוד דמתני' וכפירש"י וכ"מ באשר"י וברש"א ועיין : **ע"ב גמ'** מני כו' . א"ל דלמא חכמים דגזרו קירטוף אטו קירוד וס"ל דבר שאינו מתכוין אסור דלא שמעינן להו דס"ל דעביד חריץ וכ"כ רש"א : **גמ'** חריץ לא . ולא מקשה בקלרה דר"י אדר"י [דברישא תני לר"י ואינה נגררת ובסיפא אמר ר"י חוץ מן העגלה] דדלמא רישא בשבת וסיפא ביו"ט דיש חילוק לענין דבר שאינו מתכוין אם אסור או מותר לכתחלה כמו לענין מנורה דלעיל דמחלקו [התוס' דכ"ב בד"ה ב"ה סברי] אבל לענין חילוק דחריץ וטבשת לא שמעינן : **בתוס'** בד"ה משום כלי כברה כו' . עיין בפסקי התוס' וכצ"ל של עץ כ"א בצמר ופשתים לכן נראה עיין ברש"א : סליק פרק שני

פרק שלישי אין צדין

דף כד ע"א גמ' הכא בצפור דרור עסקי' . אבל לא ניחא לאוקמי הכל במקורה [ל] [וברייתא] ומתני' דשבת בדרור דעופות קתני ולכן נמי לא מתרץ בחילוקים דלקמן בסמוך יוני שובך אווזין ותרנגולין כו' דעופות סתמא קתני אבל זה אינו [תירוץ לומר] מדלא קאמר בית וקתני ביברין [ע"כ לא מיירי בצפור דרור] דהקשה בל"ז ממתני' דשבת אמאי לא קתני בית דבין לר"י ובין לרבנן מגדל אין כו' אע"כ משום חי' נקיט ביברין . אבל אינו קשה אמתני' דהכא דלא מקשה בקלרה [ממשנה דשבת] כמאן דניחא ליה להקשות מיו"ט איום טוב ולא משבת איום טוב : **גמ'** חי' אחי' נמי לא קשיא . לכאורה הו"ל לשנויי עופות אעופות ג"כ הא בביבר קטן הא בביבר גדול וכמו שכתבו התוס' : **גמ'** הני לא עבידי לרבויי והני לא עבידי לרבויי לכלובן קאמרינן דעבידי כו' כן מצאתי מוגה ועכ"פ הוא בלשון קושיא [מ] : **ברש"י** בד"ה השתא דאתית להכי רשב"ג אף בביבר קטן פליג כו' א"כ לאו לאיפלוגי אתי . ומ"ש רש"י לקמן בד"ה הבא מצודה דרב אסי שעריכהו לעיל בחד שיורא ור"י בהאי שיורא ואידי ואידי חד שיורא היינו לאידך טעמא דלאו לאיפלוגי קאי . וקצת יש להקשות מה מקשה לעיל ורמינהו ליטני דברייתא מיירי במחוסר לידה כל שאומרים הבא מצודה ונצודנו או יהיה מה שיהיה דהא רואה לפניו משנתנו כל שמחוסר לידה וכו' ואע"ג דאה"כ משני לי' ביבר קטן וגדול דהיינו מחוסר לידה וכו' מ"מ מעיקרא לאו קושיא אם לא שס"ל רשב"ג פליג ולת"ק ס"ל אפילו מחוסר לידה שרי . ונראה דמש"ה כתב רש"י בלישנא קמא דרשב"ג אף בביבר פליג משום דסברת המקשן הי' דפליג ומשיב לו לשיטתו ודו"ק : **וריהטא** דשמעתתא משמע דלא פליגי כדקאמר לי' אביי גמרא גמור ואיהו שתיק ומדשתיק אודויי אודי ליה מיהו י"ל דלא חש דהא נמי הוי מצי להשיב הלכה לאפוקי מדר"י דשבת וע"ש בתוס' דשבת : **בתוס'** בד"ה ותניא כו' אי נמי ודאי מהכא הוי מצי לדחויי הכי רק סמוך וכו' כן מצאתי מוגה ועיין בח"ש : **ע"ב גמ'** אר"י א"ש הלכה כרשב"א . ר"ל אם מצאו מקולקלין כו' כמ"ש רש"י דאל"כ גם ת"ק ס"ל ס' מוכן אסור וק"ל : **גמ'** הא גופא קשיא לרב דבסמוך הומ"ל הא ספק שרי בטלטול ואסור באכילה וללוי אליבא דרבנן נ"ל דס"ל אסור לגמרי [דאל"ה לא פריך מידי בין לרב בין ללוי דדלמא רבנן הוא דלא פליגי אר"ג רק באכילה ומתירין בטלטול] וכ"מ בסמוך דמקשה אליבא דלוי ולא משני רבנן הוא מיהו התם ליסנא דמותרין אליבא דלוי ר"ל לגמרי דבלא"ה נ"ל דמאי פריך [אף אי אתי כר"ג] דלמא מותרין [דברייתא] הוא בטלטול מיהו י"ל ליסנא דאפילו ב"י מותרין משמע כמו אינו ב"י ממש [דהיינו ספק מוכן] דהסיא שרי באכילה ללוי אליבא דר"ג : **ברש"י** בד"ה אם יש באותו המין במחובר אסורים משום מוקצה ולערב אסורים בכדי שיעשו כדי שלא יהנה . מ"ש רש"י שני טעמים משום מוקצה ומשום כדי שלא יהנה עיין בר"ן [שכתב כ"מ אם הנכרי עושה בשביל עצמו דמשום שלא יהנה מותר ומשום מוקצה אסור] ויש עוד כ"מ [לענין טלטול דמשום מוקצה אף בטלטול אסור] וזה אינו כמ"ש (התוס') [הרא"ש כצ"ל] דאסור אף בטלטול [דכל מידי דאסור באכילה לא חזי למידי ומחמת זה נעשה מוקצה ואסור בטלטול וא"כ אף משום שלא יהנה אסור ג"כ אף בטלטול ועיין ברא"ש] והדברים ארוכין לכתוב ברש"י ותוס' עיין באשר"י יש בו כמה דקדוקים והרא"ש מאריך בו עיין ללמוד הדברים מספר המאור ובמלחמות ובר"ן הדברים ארוכים ומבוארין עד מאד ע"ש :

דף כה ע"ב גמרא נטיעה מקטע רגליהם כו' ובועלי נדות פי' שאמרה התורה ג' שנים יהי' לכם ערלים . ותימה תיפוק לי' מנדה הכתובה בתורה ואפשר לפרש נדה דרבנן טיפת דם כחרדל ז' נקיים כו' ועיין בספר מהרר"ל ז"ל נתיבות עולם נתיב הצדק ק"ד ע"ג כתב יישוב לזה : **גמ'** ויעזבו את ה' ולא עבדוהו . נראה שהוא מלתא באנפי נפשי' ותורמוס מקטע ר"ל שהתורמוס מטריח בעליו ז' פעמים ואח"כ חוזר למוטב וישראל לא הי' כתורמוס [נמצא דהנמשל של התורמוס קאי על ישראל] ובסמוך אפילו כתורמוס הזה כבישול כו' לא היה כתורמוס [דבזה הנמשל של תורמוס קאי על הקב"ה שלא נחשב אפילו אחר ז' פעמים] ודו"ק בפירש"י : **גמ'** מפני מה ניתנה התורה לישראל . נראה דר"ל [אף דהיה מחזיר על כל אומה ולשון ולא קיבלוה] למה היה כופה הר כגיגית על ישראל יותר מעל אומה אחרת לז"א שהיה דבר מוכרח שלא היה אומה ולשון יכולין כו' וי"א שקאי על לימוד התורה והגית בו יומם ולילה : **גמ'** משום ביעתותא ר"ל שהיו יראים ליפול אם הי' נושאין ע"ג היד ואמרי לה משום דוחקא דציבורא המתאספין לדרשא כדאמר אגרא דכלה

באור

משום דהוי לצורך חול ובולד הטומאה לא שייך לאסור משום שמא יסחוט כיון דבנגדים לא משכחת ולד הטומאה וסיעת הי"מ נראה מדברי הגאון דקאי לכל האמוראים שכן משמע להדיא בדבריו לעיל בגמרא בדיבור איתיביה בקו' ואיכא למידק במה שסוכית שם מרב ביבי ע"ש. ולמ"ש התוס' דסי"מ קאי במסקנא דמיירי בכהן ניחא דבישראל בנטמא באב הטומאה הוי צורך יו"ט דמצי להשתמש בו חולין אפ"ה אסור משום שמא יסחוט ואפי' בולד הטומאה משום גזירה דאב הטומאה . ולפי"ז מצי איירי ברייתא דמחלק בין נטמא ביו"ט לעיו"ט גם להי"מ אפי' בנטמא באב הטומאה דבנטמא ביו"ט כיון דבישראל הוי צורך יו"ט לא גזרו שמא יסחוט כמו לרבה לפירש"י וכן לרבא וכמ"ש המהרש"א והגאון לעיל : [י] ר"ל דפירשו חכמים מלתא דאיתעביד בפני הרואים יהיה נראה כמתקן נמצא שיש לו דמיון לתיקון מלאכה ותיישינן שיתקן המטביל גם שאר מלאכה אבל ולד הטומאה ידע המטביל דלא דמי למלאכה שהרי אם יעשה בפני הרואים וידעו שהוא ולד הטומאה לא יראה בעיניהם כמתקן ואין לו דמיון לתיקון מלאכה ולא יטעה המטביל לתקן מלאכה אבל ודאי לטעות הרואה לא חיישינן שיטעו הם להתיר תיקון מלאכה שיתלו בדבר המותר : [כ] וסא דמתיר נר של בטילה צריך לומר לפי דבריו דעושה זה לכבוד יו"ט והוי צורך יו"ט אלא דאינו שוה לכל נפש : [ל] עיין במהרש"א : [מ] נראה דגירסתו הכי

דוחקא והיו נדחקין לכך היו נושאין על כתפיהן כן הי' נראה לפרש לולי פירש"י : בתוס' בד"ה בכור שנפל לבור וכו' וקשה דאין זה מן המוכן משמע כו'. לישנא דרש"י אין התרתו היתר משמע נמי אפילו דיעבד ובסמוך [לקמן ע"ב] פי' כן בהדיא אין זה מן המוכן ואפילו עבר ובקרו כו' רק קושייתם הוא לטעמא דרש"י לא הו"ל למיסר רק לכתחלה דהוי כדן דין וגזרו משום וכו' דהיינו גזירה לכתחלה אבל בדיעבד הדין דין וז"א דהא אף בדיעבד אסור לכן פי' דטעמא משום מוקצה ואסור אפילו בדיעבד ועיין ברש"א שהניח כאן בצ"ע ובמ"ש ניחא אף שהלשון אינו מדוקדק קצת ודו"ק : ומ"ש בפרק כירה דף מ"ו ע"ב ע"ש בתוס' : בא"ד וכן הא דקאמר בגמרא מהו דתימא כיון דדעתי' כו'. ר"ל לראיה לפירושם דכמו דלר"י היכא [דמודה] לר"ש ואוסר היינו אפילו דיעבד דהא אית ליה מוקצה בכ"מ דומיא דהכי אית לן למימר באיסורא דר"ש דפליג אר"י היינו נמי בדיעבד רש"א ועיין :

דף כו ע"א גמרא לישחטי' הא תם הוא. ובל"ז אין חידוש רק דבר והיפוכו קאמר. אך עתה [מקשה אמאי דקאמר] סד"א לישחטי' : ברש"י בד"ה קמ"ל כו' א"כ משום דעבר ואסקי'. וכן בסמוך [בברייתא ברש"י בד"ה ואם לאו צ"ל ועבר ואסקי' כו' משום דעבר ואסקי'] א"כ לא יעלה בהערמת שחיטה כן נראה דצ"ל ומהרש"ל מחקו לקמן גם התוס' לא הביאו ולא ידעתי אם מחקו מ"מ קשה [לרש"ל] למה לי' הדוחק דלא יעלה בהערמת שחיטה ולא פי' כמו לעיל אם לא שנאמר דלטעם [ראשון] דמוקצה כתב זה : צריך ליישב לישנא דמתני' דמחלק בין מום קבוע לעובר לא"כ שפירש"י משום קנסא ולא מטעם מוקצה מחמת איסור מתני' ה"ק ירד מומחה ויראה אם יש בו מום קבוע מעיו"ט [נ] יעלה ואם לאו ועבר ואסקי' לאחר שאמר המומחה שאין בו מום קבוע לא ישחוט אע"פ דהיה בו מום עובר והשתא הו"ל מום קבוע והוא מוכן אפילו הכי אסור הואיל ועבר : ברש"י בד"ה בכור תם שנפל לבור גרסי' דל"ל מוקצה בבכור דדעתי' עלוהי. צ"ל משום דלא תפשוט מכאן בעי' דבעי לקמן אליבא דר"י הנשיא אי ס"ל מוקצה כמו שהקשו התוס'. ורש"א כתב דאל"כ הוי כמוקצה דגרוגרות וצמוקים דאסור לכ"ע וק"ל : בתוס' בד"ה ת"ר כו' וי"ל לא יעלה בהערמת שחיטה כדפי' לעיל. ר"ל הגמרא לעיל סד"א ליערים וליסקי' כר"י : ע"ב גמ' מדנקיט ג' בבי. והו"ל לכלול ברישא ושוין ומודה ר"ש לר"י בנולד מום מעיו"ט ובנולד ביו"ט הוא ומומו שבדיעבד מבוקר [ס] : גמ' ארנב"י מתני' נמי דיקא כו'. א"ל למה מדייק ר"נ ממתני' ולא קאמר מזה הברייתא גופי' נסתיים דקאמר אם נפל בו מום ביו"ט רש"א כו' [דהוא רשב"י] צריכא למימר. וא"כ ע"כ משובשת הוא י"ל דכאן לא נזכר ר"י בר פלוגתי' ודלמא פליג עמו ולית ליה מוקצה בבכור כמו ר"י הנשיא וכן דייק לישנא דרש"י בד"ה צריכא למימר וכו'. א"ל למ"ש רש"י לעיל אי נמי משום דעבר ואסקי' למאן דגרסי כן. אם יהיה פירושו כמשמעו אי נמי לא משום איסור מוקצה אלא משום דעבר ואסקי' א"כ מאי מקשה צריכא למימר דהא אם נפל בו מום עובר מעיו"ט ואח"כ מום קבוע ביו"ט [בלא עבר ואסקי'] ודאי צ"ל דר"י שרי לי' דדעתי' עלי'. ז"א דהא ר"ש ארישא דאם יש בו מומין יעלה וישחוט פליג וא"ל דה"פ בכור שיש בו מום עובר מעיו"ט שנפל לבור רי"א ירד מומחה ויראה אם נפל בו היום מום קבוע יעלה וכו' אם לאו שלא ראה בו מום קבוע ועבר ואסקי' אע"פ שנפל בו אח"כ מום קבוע לא ישחוט משום קנסא דז"א אם היה בו מום עובר בודאי ודאי הוי מוקצה [ע] ע"כ ה"ק בכור שיש בו מום ולא ידע אם עובר או קבוע שנפל לבור ירד ויראה אם אותו המום הוא קבוע יעלה וישחוט ועלה קאי ר"ש אם לא היה מומו ניכר מעיו"ט וכו' ודו"ק : גמ' הא בכור מעיקרא הוי חזי כו'. לפי"ז צ"ל דמכל מקום אם נולד תם ונפל בו ביו"ט מום אסור משום דהוי דיחוי לגמרי והוי מוקצה גמור [דאל"כ ליתני רבותא יותר ושוין בנולד תם ביו"ט ונפל בו מום כו'] וכן כתב רש"א מהתוספות ישנים :

דף כז ע"א בתוספות ד"ה אלא גמרו כו'. וא"ל דשאני התם דהוי גמרו [בידי אדם שבידו להפריחם מעליו דהא שרינן קדירות אע"ג דבה"ש רותחות הן ובפרק כירה קאמר אם היה עליו בה"ש אסור לטלטל כו'] וי"ל דהתם מיירי כו' כצ"ל עיין באסר"י ותמצא וכ"כ רש"א מת"י : ע"ב גמ' במסוכנת וד"ה. רש"י לא גרים וד"ה [דלא אתיא כר"י] ועי' ברז"ה [שגורס ד"ה אפילו כר"י דלא פליגי כ"א בחולה אבל בבריאה אף ר"ש מודה להך מ"ד ובמסוכנת אף ר"י מודה ומתני' מסוכנת וד"ה] ואליביה קשה מה קאמר ר"י אם לא היתה נבלה בע"ש כו' ולא אמר אם לא היתה מסוכנת מע"ש ועיין : אין להקשות לוקמה מתני' שמתה מעיו"ט דסתמא קתני (וכן כמה משניות בסמוך [פ]). ולמאי דאמר בבהמת קדשים אפ"ה מספקא לר"ט [אי שרי] משום בזיון קדשים [כ"ה ברש"א משום ת"י] : ברש"י בד"ה ההוא גברא כהן היה. לכאורה א"ל לזה דלכ"ע שואלין על המום היאך בא לו ולא משום דנחשד רק דלמא לא ידע דרשא דכל מום לא יהי' בו דבסמוך. רק רועי כהנים אינם נאמנים וצריך להביא עדים שכדבריו כן הוא ולא מציעו דא"ל להאי גברא אייתי עדים שכן הוא ודו"ק [צ] : ברש"י בד"ה לא יהיה קרי בי' לא יהיה. ללמד שאסור להטיל מום דפשטי' דקרא שאסור להקריב בכור בעל מום וכל אפילו גרמא : בתוס' בד"ה ועל החלה וקשה דהא דאין שורפין כו'. לפום ריהטא כבר תי' (ש"ס) [רש"י כצ"ל] דהא אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט ועיין : בא"ד ומ"מ קשה דהיכי מדמי כו'. הוא בל"ז [על המשנה] :

דף כח ע"א גמרא אלא משום דלא מיחזי כעובדא דחול עיין באסר"י : ברש"י בד"ה אסור לשקול בשר ביד כו'. משמע אבל ביד אחר שרי ועיין באסר"י :

ע"ב גמ' מהו להראות סכין לחכם. לפירש"י דוקא [טבח העשוי] למכור באטליז עיין בהגהת אסר"י. ובב"י מביא טעמים אחרים י"א משום דהוי כדן דין דלא שרי די"ל ראיית חכם הוי כראיית מומין דבכור והרמב"ם מפרש שמא ימצא בה פגימה וילך וישחיזנה במשחזת שלה דאסור לכ"ע ע"ש : בתוס' בד"ה גריפת תנור כו' ותיפוק לי' דאסור משום מוקצה. ושפוד שנצלה לא הוי מוקצה כיון דאיירי שנצלה ביו"ט דדוקא מכשירין שאי אפשר לעשותם מעיו"ט שרי' [וא"כ מסתמא משום דנצלה ביו"ט וכיון דבין השמשות לא היה מוקצה השתא נמי לא שייך ליה מוקצה כיון דמותר לתקן משום אוכל נפש מה שאין כן גריפת תנור חדש דהיה מוקצה בהש"מ וצ"ל דלא היה אפשר לעשותו מעיו"ט כגון שהיה טרוד ועיין במהרש"א] : בא"ד ומכאן יש להביא ראיה למאי דאמר בפ"ק. הוא בדף חי"ת אלא אפר כירה מוכן הוא : בתוס' בד"ה רבינא וכו' וי"ל דשאני שפוד כו'. והשתא אין צריך לתירוצם קמא [וכ"ה במהרש"א ז"ל בשם ת"י] ועיין בב"י שהביא ב' דעות י"א דאיירי דוקא כשנטל עץ בעלמא לצלות בו דלאחר צלייה הוי מעשה קוץ בעלמא ואין עליו תורת כלי רק קוץ בעלמא ואפי' ר"ש מודה דאל"כ מ"ש מאחר מוקצה דשרי ר"ש חוץ מגרוגרות וצמוקים ורבינו ירוחם ז"ל כתב אף בשפוד המיוחד לכך לאחר צלייה לא הוי תורת כלי כיון דאין שמושה רק תחיבה ע"ש : בתוס' בד"ה איכא בינייהו כו' ולכך אינו נותן סימן וכו' כצ"ל :

דף כט ע"א גמרא היכי עביד כו'. לעיל איירי אין נמנין להיות פוסק דמים על הבהמה שא"י מקחה ולומר לו הריני עמך בסלע כו' רק למחצה ולשליש ולרביע וכדי שידע שוי' קאמר שמעמיד ב' בהמות כו' והכא מיירי כשיודע כבר מקחה או שהעמיד ב' בהמות זו כזו רק אינו מבקש מחצה או רביע אלא מעט בדינר או בב' מה יאמר כו' ועיין בסמוך סוף הפרק : גמ' אלמא כו' ר"י לקולא ורבנן לחומרא. אבל אין במשמעות לישנא דמתני' לפרש בהיפך [דת"ק נקיט אבל לא במדה היינו אף עומד למדה ור"י דוקא אם הי' כלי של מדה אסור] דר"י איסור נקיט ולא היתירא כת"ק : ברש"י בד"ה כדעבדין בחול פעמים שאין הליטרא לפניו כו'. מיהו התם אין מניחין כל עיקר ואסור אפילו להניח אי תליא בתריטא : ברש"י בד"ה הכא לא קעביד כדעבדין בחול כו' ואע"ג דמיוחד למדה עבידי אינשי כו' במנא דכיילי של מדה הכל ד"א : מ"ש בשמעתא היתר המדה עיין בס"ע : ברש"י בד"ה תנא אף במועד כו' ולמאן דגריס במתני' מפני ברורי מדות. וטעמא דנקיט אבא שאול מפני ברורי מדות שגזל הוא והוצרך במועד לברר מעיו"ט לפי שטורח הוא וצריך לכך [ויהי' ביטול בהמ"ד] ולמ"ד אף בחול עושה כן מפני כשמכר שמן שסייך ביה מילוי וצריך להשהות מדה דמוכר ע"ג כלי שלוקח להטיף לתוכו כל הלילה :

ע"ב בתוס' בד"ה שמואל כו' מיהו בה"ג פי' דשמואל הלכה למעשה אתי לאשמועי' ופליג אברייתא כו'. ור"ל השתא דידע הברייתא ואפ"ה אמר איסורא הלכה למעשה אתי לאשמועי' שלא נפסוק כברייתא ועיין באסר"י. אבל א"ל דלה"ג [נמי] בלהלכה למעשה פליגי. וה"ק השתא דתני [דבי] שמואל מותר והוא אמר אסור ע"כ מצד מעשה אסור ומדפליג עם רב ש"מ בלהלכה למעשה פליגי [ורב מתיר אף למעשה] דא"כ לא פליג אברייתא : בא"ד וכן בפסח כו' וצריך לעשות פחות מכשיעור כו'. לא קאי לענין חלה רק לענין שיעור חלה לאפיית מצות ועיין [מבואר היטב במהר"ס ע"ש] : בתוס' בד"ה אגבא דפתורא כו' וחשוב שינוי כו'. דאל"כ והיא עשתה כר"י לעיל בלא שינוי ושייך שפיר [טפי] הא דידן ברתא כו' לא הול"ל כלל אגבא דפתורא ולפירש"י וכן לפי' התוס' הא דקאמר הא דידן ברתא כו' משום דהוי שינוי זוטרתא דלא הוי במהולתא גופא [אגבה] עיין באסר"י שהטיב אשר דיבר : בתוס' בד"ה אגל חנוני כו' היכא דאיכא חששא דמחובר או נולד באגוזים י"ל שאין במינו במחובר אבל בילים יש חששא דנולד. ועיין על הא דקי"ל אגל גוזלות של נכרי א"ל הכן תשובת הרשב"א ויש לחלק : סליק פרק שלישי

פרק רביעי המביא

דף לג ע"ב גמ' ואם קטמו פטור אבל אסור כו'. ר"א הוא כדבסמוך ר"א דקאמר חייב חטאת הכא פטור אבל אסור כו' : אין להקשות בשמעתין דהא הוי מוליד ריחא כשקוטמו. דאינו אלא מוסיף ריחא עיין לעיל דף כ"ג תמצא בהדיא. וברש"י שם ע"ש וצ"ל ובהמביא [ובקצת ספרי ש"ס איתא כן] : ברש"י בד"ה שלא יקטמנו אקיסם קאי דלא כתוספתא עיין באסר"י. ולישנא דקטימה משמע לגמרא דידן [דלתוספתא ע"כ קטימה שייך גם בכלי עיין באסר"י] ביד ולא בכלי לכן לא משני לעיל הברייתות כאן ביד כאן בכלי [ותרווייהו כרבנן דבכלי אף לרבנן חייב חטאת בלחוץ כמבואר ברא"ש. לכן גזרי' בלהריח וביד דפטור אבל אסור לרבנן בלהריח לא גזרו] : בתוס' בד"ה פטור אבל אסור כו' וע"ק דמשמע וכו' לכאורה אין כאן קושיא דזה בעצמו מקשה הגמרא בסמוך לסוגית רש"י ומשני הא ר"א והא רבנן ורב יהודה דשרי להריח לכתחלה היינו כרבנן ומ"מ איצטריך לי' לפלוגי בין קסם ורכים דושין שלא יקטמנו כו' דברי ר"א אקיסם קאי [אבל באוכלי בהמה אפילו לר"א שרי] וכן לפי האמת של התוס' נראה דלא משכחת היא ברייתא זאת רק קודם דירד לחלק בין רכים לקסים השיב לו ר"י דע"כ משובשת היא בין לר"א ובין לרבנן דמשמע לי' הך ברייתא דאיירי אף ברכים כדקתני עצי בשמים ויש עצי בשמים שהם אוכלי בהמה [ק] וזה דלא כמאן וע"כ משובשת היא ולא כמ"ש רש"א מכח סברא דמנ"ל לאמוראים לעשות סברא ולשבש הברייתא אבל למאי דמשני לי' רב כהנא חסורי מחסרא וכו' לא משתבשא ואתיא כר"א כדמסיק הסוגיא ותדע דהאי לא קיבל ר"י [ר] מאי מקשה בסמוך בקסין אמאי לא כו' ועוד כי הוינן בי רב יהודה כו' הא ר"י ס"ל משבשתא אע"כ לא משבשתא לפי האמת ומקשה מקסין [ומתרץ הא ר"א הא רבנן] וזהו ביאור התוס' וא"כ גם לפירש"י לא מקשו ויש ליישב וק"ל : א"ל למה לא משני רב יהודה לסברת המקשה דמשוה קסין ורכין [ש] הך ברייתא ר"א הוא ואנא דאמרי כחכמים. די"ל כיון דשוין הם רכין וקסין א"כ אמאי אוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי ושרי לכתחלה הא לרבנן פטור אבל אסור ומכאן נסתר [לכאורה] מ"ש לעיל דלפי' התוס' הכריח ר"י דמשובש מכח דלא כמאן דאי ידע רבנן ור"א א"כ כמאן ס"ל השתא למאי דלא ידע חילוק בין קסים ורכים. מיהו [כל] זה אינו דודאי ידע חילוק בין קסין ורכין רק לא ידע לאוקמי הך ברייתא בחסורי מחסרא כמ"ש לעיל וק"ל : בתוס' בד"ה כי הוינא כו' משום שמא יקטום והא לא חיישינן כדמוכח הכא אליבא דרב יהודה דס"ל כרבנן כו' לכאורה מה תלוי זה בר"י אף ר"א ס"ל כן ולכ"ע לא גזרינן שמא יקטום [כשמריח בלא קטימה] דהא קתני בברייתא מטלטלין עצי בשמים להריח בהן כו' ואף לחצוץ שיניו שרי [ת] ולא פליגי רק בקיטום אי גזרינן קטימה להריח משום קטימה לעשות כלי אבל לשמא יקטום הא אף אם קיטם הא הוי דיעבד ופטור לכ"ע. ונאמר אפשר משום הדס דלמצוה קיימא כשמברכין בורא מיני בשמים נוהגין לקטום שלא הוא במקום הקטימה וריחו נודף ועיין ובמרדכי הרבה נהגו לברך על בשמים אף כשחל יו"ט במוצאי שבת וכו'. ומה שקשה עליהם מהא דיקנה"ז עיין במ"ש במרדכי [בערבי פסחים גבי יקנה"ז בתחלת הסדר] :

דף לד ע"א גמרא ואין מפיגין אותן בצונן. וא"ת כיון דחדשים הם מדמצריך עדיין חיסום א"כ בלא הפגת צונן אפילו היסק ראשון אסור כדאמר לעיל ברעפים חדשים מפני שצריך לחסמן כבר תירץ האסר"י ע"ש [דתנור לא נגמר בהיסק עד שיפיגו בצונן] : ברש"י בד"ה ועוד אמר ר"א כו' שגירסת המשנה שלא כסדר וצ"ל קודם הך דאין מוציאין את האור וכו'. ולעיל דף ד' דמוכיח רש"י מהכא דאית לי' לר"א מוקצין הו"ל להוכיח ממשנה קמייתא דמן החצר מפני שהוא מן המוכן ועוד דאין ראיה ממשנה זו כלל דאפילו ר"ש מודה במוקצה דגרוגרות וצמוקים [ועיין מ"ש מזה למעלה בדף ד'] : ברש"י בד"ה עומד אדם על המוקצה כו' כגון אחזי ולא אחזי כו' ולעיל בפרק אין צדין

ב א ו ר

הכי. אמר רב מרי הני כו' והני לא עבידי לרבויי. הני לא עבידי לרבויי והני לא עבידי לרבויי. ור"ל דמקשה והא תרווייהו לא עבידי וע"ז משני לכלובן קאמרי' דעבידי : [נ] הא דנקיט מעיו"ט אף דבאמת אפי' נעשה ביו"ט מום קבוע קודם העלאה מותר לאי נמי אפ"ה במתני' ע"כ משמע ירד ויראה אותו המום אם הוא מום קבוע כמ"ש הגאון לקמן ע"ב בגמרא אמר רנב"י מתניתין נמי דיקא ע"ש : [ס] דאי ליערבינהו בהדי רישא כמות שהוא לפנינו לא הוי מצי למיתני על שניהם ושוין דלר"י מותר לבקר אף לכתחלה. ובדברי רש"י מבואר דליתני בהדי רישא אין מבקרין ולא ליתני ושוין דעיקר רבותא דושוין הוא בדר"ש וליערבינהו ברישא דהוא אליבא דר"ש : [ע] דכיון דידע דהוא מום עובר הוא מקצהו מדעתי' דמי יימר דיפול בו מום קבוע. ואף שכתב הגאון לעיל בדבריו המתחילין צריך ליישב לישנא דמתני' כו' דהא דקתני ואם לאו פי' שאמר החכם שאין בו מום קבוע ועבר ואסקי' ונפל בו מום הו"ל מוכן. צ"ל דהתם בלא נודע מאתמול שהוא מום עובר והיה דעתיה עליה בין השמשות ולא הקצהו מדעתו כיון דסבור היה שהוא מום קבוע : [פ] אין כאן מקומו : [צ] וא"כ הוא קצת ראיה דלא הוי כהן. וכן הוי מצי לדייק אמ"ש רש"י למעלה בד"ה ביו"ט שיולי קא מסייל

כו' מפני שנחשדו כהנים כו' : [ק] טפי הול"ל דמשמע לי' דאיירי ברכים מדקתני ומוללו וקסים לאו בני מלילה נינהו ולא ידע חסורי מחסרא והנראה שחסר זה מדברי הגאון וכן משמע לקמן בסמוך שכתב דודאי ידע החילוק כו' רק לא ידע לאוקמי הך ברייתא בחסורי מחסרא וסיים כמו שכתבתי לעיל : [ר] והתו' שכתבו מ"מ רב יהודה לא הוי מודה ליה כוונתם דאיהו סובר דמ"מ הברייתא משבשתא הוא דאף בקסין שרי לכ"ע בלהריח ולא פליגי ר"א ורבנן רק בלחצוץ או משום דמסתבר ליה הכי. או משום הך מתניתין דשובר אדם חבית כו' ולא מוקים לה כמוסתקי : [ש] כתב כן לכאורה דרב כהנא בקושיתו הבין שקסין ורכים שוין לדינא ומותיב עליה אף מקסין עד לבסוף דבריו שדחה כפי האמת דקושיתו היינו משום דמשמע ליה ברייתא נמי ברכין וכמו שכתב לעיל בסמוך : [ת] לכאורה הרי התוספות כתבו לעיל ע"א בד"ה וחכמים אומרים דטעמא דרבנן דאסרי לחצוץ שיניו כו' דגזירה שמא יקטום אף דבדיעבד פטור הוא לרבנן. ובזה אין ראיה נמי מהא דמטלטלין עצי בשמים דהך ברייתא ר"א הוא כדקתני חייב חטאת דאיהו לא גזור שמא יקטום אפי' היכא דבדיעבד חייב חטאת ולזה הוצרכו להוכיח מרב יהודה דפוסק כרבנן ומתיר אפי' לקטום להריח. גם מה [illegible]

דף כ"ו ע"ב הו"ל לאוכוחי ממתני' דהכא וכן רש"א העיר בזה: **ע"ב גמ'** לאו משום שבת קבעה. א"ל דלמא מתני' עומד ואוכל אכילת קבע קאמר וכ"ת אפילו בחול נמי קמ"ל טבל מוכן אגל שבת אבל לעולם שבת לא קבע. דסתמא קאמר אבל זה ל"ק דלמא מכאן אני אוכל למחר [דהיא אכילת בעה"ב ואכילות בעה"ב אקבעינהו] וכמ"ש התוס' בד"ה בניו וב"ב בשם הירושלמי דהכא אין כאן סברא דלמה יהי' קובע אכילתו יותר מבני ביתו בשלמא התם טעמא כו' [דכבר נגמרה מלאכתן כמות שהן אלא דכיון שחשב ליבשן עשאן ללא נגמרה מלאכתו והשתא שנוטל הבעה"ב לאכול גילה בדעתו שחזר ממחשבתו הראשונה ואיגלאי מלתא דנגמרה מלאכתן משא"כ במתניתין]: **בתוס'** בד"ה אומר מכאן כו' אבל קשה דמיחלפא שיטתייהו דב"ה כו'. אבל הא ל"ק להו דהא ב"ה ל"ל מוקצה בשבת כדלעיל ריש מכילתין. דהיינו לר"ג לחודא וניחא להו למיפרך לכולהו ולא רצו לתרץ [לאידך אמוראי דל"ל דר"ג נוכל לומר] חילוק בין שבת ליו"ט דיו"ט שני בעומד ואומר. דניחא להו לתרולי מלתא דשויא לתרוייהו [כדי שיתורץ גם לר"ג]: **ואחר** עיוני בדיבור הלז לעניותי דבריהם תמוהים האחד דטעמא דב"ש לעיל בגוזלות מבואר שם דדלמא חם עלה וכו' וכיון דמנענעם לא חם עלה וכדאמר בבריכה שניה כ"ע מודו בעומד ואומר שני' [א] שנית מה שהקשו דמיחלפא שיטתייהו דב"ה. דהא לעיל איפכא קאמר עומד ואומר זה וזה אני נוטל ודייק עלה דל"ל ברירה [ופריך התם ממת בבית כו' ומתרץ] דהתם לטהר את הפתחים מכאן ולהבא ודאי זה וזה דהתם עדיף כירשום דהכא ונאמר [על קושיא שניה] דלתי' דרבא דלעיל כתבו כן [ב] מ"מ הוא גופא קשה למה לרבא קך סברא דלמא מטלטל כחושים וכו' נימא לב"ה כדמתרצו התוס' לב"ש דמוקצה דבע"ח חמירי להו לב"ה לענין ברירה כמו שתי' התוס' כאן דכיון דאקליי' בידים חמירי לענין ברירה דהא לא שמעי' דל"ל לב"ה מוקצה דבע"ח. ועוד תקשי לב"ש דהכא אית לי' ברירה עומד ואומר מכאן כו' ולעיל לית להו ברירה לשני האוקימתות [ג] ועיין. ואם הירושלמי כתב זה אפשר שהיה שיטתן באופן אחר מסוגיא דילן ולא הו"ל להוס' להביאו: **בתוס'** בד"ה בניו ובני ביתו כו' דגילה בדעתו להניחם כך כצ"ל וכן הגיה מהר"ס ז"ל ור"ל שהבע"ה אסור לאכול דבאכילתו אקבעינהו ודעתו להניחם כך ולא ליבשן: **בתוס'** בד"ה הא בשאר כו' מהרש"ל הגיה כמו אם הכניסן דרך גגות וקרפיפות. ואין בו צורך כלל שר"ל דהוי כאלו הכניסן דרך שערים. אבל תוכן כוונתם לא ידעתי:

דף לה ע"א הא איתמר עלה ר' נתן אומר לא כשאמר ר"א כו' כצ"ל להגיה ובח"ש מגיה התם כדקתני טעמא ואינו נוח לי: **בתוס'** בד"ה ת"ש וכו'. צריך להגיה שהם שני דבורים וברירה הס"ד ואח"כ מ"ה. הא קמ"ל דטבל כו' והכא לא שייך כו' וכן ברש"י יש דבור חדש בתיבת דטבל מוכן הוא: **בתוס'** בד"ה א' שבת כו'. זה דבריהם בעצמם לעיל ד"ה הא בשאר שני שבוע. ובמוהר"ש דבת"י אינו: **בתוס'** בד"ה שבת לאפוקי מדהילל כו' דבלא"ה אין הלכה כמותו כו'. ועדיין הו"ל לאפוקי מדר"י דס"ל עדיפא מדר"א ולא יגמור אף במוצאי שבת ובמאור שלהי מכילתין כתב והעיקר שרולה להביא תנא א' שסובר כוותי' [וכ"מ ברש"י שכתב הילל כו' משמע דכל דורו חולקין עליו וס"ל כר"י] אבל לפי' התוס' לא נוכל ליישב בענין זה ועיין ברש"א: **ע"ב ברש"י** בד"ה רוב ע"ה מעשרין כו' דמאי ותומרא כו' כצ"ל: סליק פרק רביעי

פרק חמישי משילין

בגמרא כלל וכלל לא. לא מדויק דהא קתני משילין ומה שיש לדקדק בזה עיין בסמוך: **בתוס'** בד"ה השחור כו' ע"ש שמשירין השער. והרש"ל מגיה משחירין ואין צורך כי הלא הגמרא רצה עתה להביא ראיה שמשחיר הוא נשירה דהא קרי לי' משחיר ע"ש אומנותו שמשיר וכו': **בתוס'** בד"ה מי שנשרו כו' לכך קאמר הכא א"נ כו' כצ"ל:

דף לו ע"א גמ' כ"ש שבת דחמירא או דלמא כו' רש"ל מחקו. והטעם שנקיט סברות סותת באיבעיות מחבירו לא ידעתי: **גמ'** או דלמא מה הכא דאיכא הפסד פירות אמרת לא התם כו' לא כ"ש. אע"ג דסברת ביטול ביהמ"ד עדיף ודאי טפי דהא מהכי לפנות קופות בשבת מפני ביטול ביהמ"ד כדתנן מפנין וכו' ואלו מפני הפסד ממון תנן במתני' אבל לא בשבת וכיון דראינו לענין מה שהרי ביו"ט שרי בשבת יותר מפני ביטול ביהמ"ד מהפסד ממון א"כ אין כ"ש מה דאסר ביו"ט משום הפסד ממון שהיה ג"כ אסור מפני ביטול ביהמ"ד [ד] ורש"א הקשה לעיל אבל ביו"ט דקיל ואתי לזלזולי כו'. והא במתני' תנן ביו"ט אבל לא בשבת דהא אדרבה ביו"ט הו"ל להחמיר טפי מה"ט דקיל דלא ליתי לזלזולי בי' ותי' דודאי באיסורא דהכא דהוי טלטול שלא לצורך יש לנו לאסור בשבת טפי מביו"ט דטלטול שלא לצורך משום הוצאה והוצאה גופה ביו"ט מותר ובשבת אסור והכא ה"ק מלתא דשרי בשבת כהאי דמפנין משום אורחים וביטול ביהמ"ד דלא גזרו בי' משום הוצאה יש להתיר טפי מהתירא דהכא גבי יו"ט דלית בי' נמי למיגזר משום הוצאה דהתם לא אתי לזלזולי בי' משא"כ ביו"ט דאסור משום טרחא יתירא אפילו עד ד' וה' קופות משום דאתי לזלזולי בי' ע"כ: **גמ'** אבל לא חשיב כו' אדתני כו'. ולא מקשה אבל כי ליכא בה דבש מאי כו': **גמ'** במאי אוקימתא כנ"י. רש"י מפרש מדהו"ל לתרולי ארישא [דהיינו דלא צריך לתי' דאיכא דבש] ותוספות מפרשים כי פריך והא מוקצות נינהו כו' והא דלא מקשה אשיויא דדבש [לפירוש התוס'] אפשר דאף לר"ש בעי צורך קצת וכוורת לא הוי צורך קצת [ור"ל דהיכא דלא חזי למידי הוי כצרורות ואבנים דאסור אפי' לר"ש] [ה]: **ברש"י** בד"ה על גבי אבנים כו' והבנין שיהא ליבש כצ"ל: **ע"ב גמ'** פשיטא מ"ד במינו ניעוד כו'. השיג מהרש"א על הב"י סי' שט"ז במה שרצה לדחות דברי בעה"ת וכו' ע"ש. וזה ודאי א"ל קמ"ל דאיקרי במינו ניעוד שאין זה קמ"ל. ועוד דא"כ הו"ל מ"ד שאין במינו ניעוד הוי ושרי כו'. ואפשר שלא היה לפניו בנוסחתו [הקושיא פשיטא והתי'] גם אין קושי' כ"כ [פשיטא] לפי' התוס' דהא אם יש בה חור קטן לר"ש שרי גם במס' שבת ליתא. מיהו לפני רש"י ותוס' היה כדמוכח התם בתוס' [וברש"י כאן]: **במשנה** כל אלו ביו"ט אמרו ק"ו כו'. כי אתא בי מדרשא לענין יו"ט איתמר וק"ו לשבת. וברישא דקתני כל שחייבין כו' בשבת חייבין עליו ביו"ט ר"ל דינים אחרים שלא הוזכרו במשנתנו זאת. ודקתני ואלו הן אסיפא קאי כל אלו ביו"ט כו' דאלו הן שאמרו משום שבות [כ"ז הוא לשון התוי"ט במשנה הזאת]: **גמ'** ולא רוכבין ע"ג בהמה כו' שמא יחתוך כו'. אסר"י בשם ירושלמי משום שביתת בהמתו וקתני לה באלו משום שבות משום דלא הוי מלאכה ממש דהחי נושא את עצמו דאף לגמרא דילן עכצ"ל דאין כאן משום שביתת בהמתו משום דחי נושא א"ע: **בתוס'** בד"ה אלא אימא כו' וגם מעיקרא כו'. כתב מהרש"ל אינו קושיא על המקשן [דהא פריך באמת והסברא אלא דתמיהתם אמסקנא] רק ר"ל [במ"ש וגם מעיקרא פי' מש"ה פי' כן רש"י דגם מעיקרא כו' ופירשו] כמו מעיקרא [בעי למימר דר"ש פוטר לגמרי ע"ז השיב לעולם כר"י דמשמע לעולם כמו שעלה על דעתך תחלה דלר"ש פטור בשאינו מתכוין אפילו מכסה כולו ולר"י מחייב וה"ק כו' ע"כ]. ודבריהם תמוהים [לפי דבריו]. והמחוור דלא הוי בגירסתם והסברא וכן בשבת ליתא והקשו על המקשן. ועיין במרדכי ס"פ כירה ותמלא בהדיא וכ"כ רש"א ומלא כן בתוס' ישנים ע"ש: **בתוס'** בד"ה שופך כו' דלית בה פירי לא כצ"ל. אבל מהך גופא ליכא למידק דקאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ש"מ אסור לטלטל הדלף היינו הדלף גופי' אבל אגב כלי אפשר שרי: **ומ"ש** דהוי כגרף של רעי ולעיל [דמקשה על ר"י מנותנין כלי תחת הדלף] לא רלה לשנות דהוי כגרף דכ"ז שלא ירד עדיין איננו גרף: **בתוס'** בד"ה הא מצוה קעביד כו' אבל אם אין לו אשה ובנים מותר לקדש כו'. ול"ד להנך דבסיפא [דאסור אפילו במקום מצוה] שאינו מצוה להקדים להעריך ולהחרים רק אם קידש והחרים הוי מצוה ולא הוי מצות עשה כהנך דחליצה ויבום וקידושין: **בא"ד** הדא אמרי הדין דכנסין ארמלי כו'. ר"ל ע"י ביאה שצריך יחוד מבעו"י לפי שאין חופה לאלמנה וביאה קונה והוי הקנין בשבת ובחופת בתולה נמי ס"ל דצריך מבעו"י דחופה קונה בה דארוסה אין יורשה ואין מטמא לה כו' אבל היחוד והבעילה יכול לכתחלה בשבת:

דף לז ע"א גמרא כל אלו ביו"ט אמרו כו' כצ"ל בפיסקא [וקאי הקושיא על אין בין יו"ט לשבת כו']: **גמ'** ע"כ ל"ק ב"ש וכו'. ולא קאמר ע"כ ל"ק ב"ה אלא דאיכא צורך קצת כמ"ש התוס' לעיל במקומו קטן למולו או לטייל וכו' אבל משילין ליכא צורך יו"ט אפשר דהוי נמי צורך קצת. ולא קאמר ע"כ לא קאמרי [ב"ש] אלא היכא דליכא הפסד ממון אבל הכא איכא הפסד ממון ואף למסקנא יש להק' כך. ואפשר לומר ולדחוק כיון דהוי משום חשש גזירה דאורייתא [אליבא דב"ש דל"ל מתוך] לענין גזירה דאורייתא אין חילוק בין הפסד ממון או כיון דהתם צורך קצת עדיף כמשילין דאיכא הפסד ממון וליכא צורך מיהו עיין לעיל ר"פ: **ברש"י** בד"ה משום מקח וממכר וכו' ממצוא חפצך וכו'. לעיל דף כ"ז ע"ב פירש"י אין פוסקין דמים וכו' בס' עזרא והוא אל יבואו הרוכלים ביום השבת וגו': **ברש"י** בד"ה הרי הן כרגלי השואל כו' קונה שביתה הס"ד. ואח"כ מ"ה ביו"ט ואם שאלו סכל דיבור א' כצ"ל: **ברש"י** בד"ה אבל הכא לא אפשר לאערומי כו' שלא יניחנו כך. ר"ל הכל יודעין שלא יניחם כך כמות שהן למטה אלא כשיפסקו הגשמים יחזור ויעלם לגג לגמור יבשותן ואינו עושה עתה כשמורידן למטה אלא כשיפסקו הגשמים יחזור וכו' וכ"כ מהר"ס ז"ל: **בתוס'** בד"ה ורמינהו כו' ולכך לא מייתי מהוצאה דאיסורא דאורייתא כו' פירוש די"ל לענין דאורייתא יש חילוק בין שבת ליו"ט אבל בדבריהם לא חילקו וכתב הח"ש ול"ל דרבנן עשו חיזוק וכו' נראה שאין צורך בזה דרבנן השוו כל מדותיהן בכל איסור מלאכות דשייכי בשבת ויו"ט בשוה בהם השוו מדותיהן בכל מה שגזרו מדבריהם. אבל בהוצאה דאין עירוב והוצאה ליו"ט שמא לא דברו חכמים מידי אבל במה דאסרו חכמים ועשו [גזירה] דהיינו בשאר מלאכות יו"ט לא חילקו כמו לענין מלאכות דאורייתא אבל אם היה אין בין בדברי דאורייתא [לא מלי לשנויי דמיירי בשאר מלאכות דשייכי ביו"ט ד]היה קשה דס"ם איכא הוצאה במילי דאורייתא [לכך הוצרכו התוס' לשנויי דאין בין מיירי בדרבנן במה שהם דיברו]. ומהוצאה לא פריך אהאי דמגילה די"ל איפכא דהאי דמגילה איירי במילי דרבנן ומיהו מהנך תרתי מתני' משילין והוצאה הו"מ למפרך שפיר ממנ"פ אהאי דמגילה אלא דניחא ליה למיפרך [הכא] מהאי דמשילין לחודא כ"כ רש"א. ומהר"ס ז"ל כתב דשם במגילה לא פריך מהוצאה דמתירין ב"ה ביו"ט שלא לצורך משום דפשיטא לי' דהוה מתרץ דהאי אין בין דהתם אתיא כב"ש אבל הכא פריך ממתני' דמשילין דס"ד דלא מלי לשנויי לי' למתני' דאין בין דהכא אתיא כב"ש ומשילין כב"ה משום דתיקשי לי' דע"כ ל"ק ב"ש התם אלא הוצאה אבל טלטול לא כדפריך בתר דמשני לי' הא ב"ש הא ב"ה וכו' ע"כ. וכתב מוהר"ש אע"ג דבדרך דיחויא י"ל הכי מ"מ המקשה [דפריך דלמא ע"כ לא קאמרי ב"ש כו'] דאכתי לא ידע דטלטול משום הוצאה לא בעי לאקשויי ג"כ דלמא ע"כ ל"ק ב"ה אלא בהוצאה דאורייתא אבל בטלטול לא דסברא גרוע היא להחמיר טפי בדרבנן מבדאורייתא וניחא ליה למיפרך ע"כ ל"ק ב"ש כו' דזו סברא מעולה הוא להחמיר בדאורייתא טפי מבדרבנן ע"כ. ויש להתעורר מה שלא התעוררו הם התם במגילה דדייק אמתני' דלא כר"י וכו'. ומש"ה דקדקו [התוס' בכאן] אמאי לא פריך ממשילין במגילה וכו' וכמ"ש מוהרש"ל. לפ"ז דס"ל דאיירי מתני' במילי דאורייתא לימא מתני' דלא כב"ה דשרי הוצאה ביו"ט. ועוד מנ"ל דלא כר"י דלמא מתני' דהתם איירי במילי דרבנן כאין בין דהכא וזה ודאי אינו קושיא א"כ תרי זימני למ"ל דהתם אגב גררא דשארי אין בין מייתי התם. ואפשר לומר אף דאין בין במילי דרבנן קאמר מ"מ לר"י דאשוי קרא להיתירא אוכל נפש ומכשיריו א"כ גם במילי דרבנן ודאי התירו שם והו"ל למימר אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש ומכשיריו ועיין: **ע"ב גמ'** ומי אר"י הכי כו' כרגלי הבעלים כו' כצ"ל: **ברש"י** בד"ה כאן ברועה א' כו' הלכך בין מוכר בין לוקח כו'. ורישא דקתני הלוקח בהמה מעיו"ט אע"פ שלא מסרה כו' הרי הוא כרגלי הלוקח איירי היכא שאין דרכו למוסרו לרועה או שאין רועה בעיר דומיא דרישא דמתני' הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. וממה שכתב רש"י הלכך בין מוכר ולוקח כו' נראה שהיה גרים כגירסת האשר"י הלוקח בהמה מעיו"ט אע"פ שלא מסרה לו אלא ביו"ט הרי הן כרגלי הרועה [וא"כ ליכא ב' בבות כלל] או סיפא ארישא איתמר [ורישא בדליכא רועה כנ"ל]: **ומ"ש** כאן ברועה א' ומתני' בשני רועים ופירש"י הלכך הרי הן כרגלי הבעלים. אם אינו אלא הרועים מבעו"י. ק"ק אמאי לא מחלק מתני' ברועה בין מסרו לו ביו"ט או מבעו"י כמו בסיפא גבי שואל ומשאיל ואפ"ל דמסרו לו מעיו"ט פשיטא וביו"ט שפיר קמ"ל חידוש כיון דיש ב' רועים כו' ובשואל פריך בגמרא פשיטא לקמן. ומיהו ברועים נמי י"ל הכי דלא מסרו לו כו' ועיין: **הרי"ף** מפרש כאן ברועה אחד כו' בעה"ת וע"ש [דרועה א' היינו שמסרו לאחד ושני רועים היינו שמסרו לשניהם בשתם וביו"ט בירר דבריו לאחד מהן ולכך בעיו"ט לא קני חד מינייהו כיון שעדיין לא בירר למי ימסור שמירתה ולא אמרינן למחר כשבירר הוברר למפרע דבדרבנן יש ברירה כיון שעדיין לא בירר לא נמר אדעתי' לאפוקי מרשותי'] כן מפרש הר"ן דעת הרי"ף. וכן משמע מלשון הרי"ף לא קני חד מינייהו וכו' אבל אם מסרו כו' לפי זה צריך לדעת היאך יפרש דיקא נמי כו' כיון דברייתא ומתני' תרוייהו איירי בב' רועים ודלמא מסרו לאחד מהן בעיו"ט כברייתא ואפשר לפרש מדקתני במתני' לבנו או לרועה ל"ל [למינקט הכי אי איירי במסרו לא' מהן א"כ אין חילוק בין רועה אחד בעיר או שנים. אלא ודאי] משמע דדין דמתני' לא משכחת אלא כשישנו ב' רועים בעיר ומסר לתרוייהו ולמחר בירר לא' מהן השמירה משא"כ הברייתא לא תליא מידי בשני רועים. ונוכל לפרשו ברועה א' או בב' רועים ומסרו לא' מעיו"ט [ו] ועיין בס' המאור ובמלחמות מפרשו בע"א ע"ש: **א"ל** נדייק מכאן דאין ברירה

באור

שנראה מדברי הגאון בכוונת התוס' כמ"ש ולא גזרו שמא יקטום היינו שיהיה קוטם מעלי בשמים שבידו כדי להוסיף ריח ואין לשון התוס' משמע כן דהיאך שייך ולא גזרו כו' כיון דמתירין לו לכתחלה לקטום להריח גם ממ"ש בוא"ת כו' משום שמא יקטום והא לא חיישינן כדמוכח אליבא דר"י כו' משמע דאיכא איסור בקטימה אלא דלא חיישינן ובמרדכי מבואר דהנמנעים מלהריח במוצאי שבת הוא משום גזירה שמא יקטום מן המחובר: [א] דכוותיה הו"ל להגאון להקשות לעיל בריש מכילתין בתוס' בד"ה דלמא ב"ש לית ליה מוקצה שהקשו מהך דלא יטול ותירצו כמו הכא דמאי מקשו דלמא טעמא משום דחם וכן הקשה באמת הגאון פ"י שם: [ב] דמתרץ התם דב"ה ס"ל יש ברירה והכא משום כחושים ושמנים ע"ש ע"ז מקשו והכא ל"ל ברירה. אבל גם זה מגומגם דא"כ לא הו"ל לתוס' להביא רק מהך דמת בבית כו': [ג] ר"ל נרבה ורבא. ולכאורה אליבא דרבה ליכא סברת דלית להו לב"ש ברירה. ואולי משמע ליה מדלא פליגי נמי בנפתח לענין כלים דלמפרע משמע דב"ש וב"ה שוין: [ד] ולא תי' כלום. ויוכל להיות דמ"ש בתחלת דבריו אע"ג נתחלף אות ג' באות א' וצ"ל נע"ג. וה"ה דהו"מ להקשות הך קושיא למעלה בבעיא הראשונה בהא דקאמר א"נ לאידך גיסא התם היינו טעמא דליכא הפסד ממון כו': [ה] ועיין רש"י בשבת פרק כירה דף מ"ג ע"ב מפרש ג"כ כתוספות דהכא ע"ש: [ו] מ"ש ומסרו לאחד מעיו"ט לכאורה אינו מדוקדק דהא ברייתא בהדיא קתני אע"פ שלא מסרו לו אלא ביו"ט וכן בתחלת דברי הגאון כמ"ש כיון דברייתא ומתני' תרוייהו איירי בב' רועים ודלמא מסרו לא' מהן בעיו"ט נמי לאו בדוקא דהא אפי' לא מסר לו אלא ביו"ט דינא הכי ובמסר בעיו"ט הוא פשיטא. ואולי מסר ל"ד רק הבטיחו ובירר דבריו לאחד מעיו"ט. וה"ה אפי' לא הבטיחו מערב יום טוב כלל רק מסר לא' לבדו ביו"ט: לכאורה

אף [ז] לפירש"י למה לא אמרינן הוברר למפרע דז"א דהא אף אם אין ברירה מ"מ ליהוי כרגלי שתיהן היכא שמתיהן דוקא יכולין להלוך ולמה כרגלי בעלים אע"כ הכא אפשר דלא ימסרנה לרועה כלל כיון שיש ב' רועים בעיר [ועתה ביו"ט נשתנה דעתו] וק"ל : **ברש"י** בד"ה דאיסור מוקצה כו' דכל חד מינייהו אקלי דעתיה מכל חלק חבירו. אין להקשות א"כ לישמעינן [שמואל] דאין ברירה בלא איסור תחומין אפילו כאן במקומו אסור [אפילו לא חייסינן ליניקה] דיש לחלק דהתם דעתו מ"מ הוי אמה שיפול לו לחלקו לאוכלו ביו"ט אף שחלקו שייך לחבירו [ולא אקלי דעתי'] אבל רב גבי יניקה [כיון דס"ל יש ברירה והוברר הדבר דבשעת בה"ש היה דעתו לחלק זה שנפל עתה א"כ] בתוך אותו חלק יש מעט בתוכו משל חבירו [ממה שינק אחר בה"ש] : **ברש"י** בד"ה יש ברירה וחביות ובהמה מותרין. דמדפתיק רב לר"כ ור"א דלסברי' לא הוי צריכי [דנימא דלא חש להשיבם] ועיין במהרש"י :

דף לח ע"א בתוספות בד"ה והוינן בי' כו' וקשה וכו'. דא"ל כוונת רש"י ה"נ כמו בעירובין דא"כ למ"ל אילן או גדר אף אם הוא בתוך התחום מ"מ דלמא לא יזוז ממקומו. [אלא ע"כ דרש"י בעי לפרושי בהאי או בתוך ד' אלפים כו' והוא מכיר כו' כדי שיוכל לבא החכם משני לידי העיר ע"י אילן או גדר. ולזה מקשה התוס' דאפ"ה איך יכול לבא כו'] ומ"ש רש"י כגון שחשבה לו בתוך התחום ר"ל כמו ציור הרר"ף דהחכם תוך אלפים אמה לביהמ"ד. אך באמת אינו קושיא דע"י אילן או גדר יכול לבא פשוט כגון זה (הציור עיין בסוף הספר סימן א') שהחכם בצפון ויש לו [ב'] בהמ"ד כל אחד תוך ד' אלפים למזרח ולמערב [העיר שדר בה המניח. ואף שהעיר שבצד צפון שהחכם בתוכה רחוקה מעיר שדר בה המניח מ"מ יכול החכם לילך באלכסון ע"י אילן או גדר מהלך הד' אלפים לאיזה ביהמ"ד שירצה ואף שמשך השוה מהעיר שדר המניח עד הבה"מ ד' אלפים לכל צד וא"כ האלכסון הוא עודף על ד' אלפים מ"מ משכחת כגון] שהעיר שהחכם בתוכה גדולה יותר מעיר שדר בו [המניח] כשיעור העודף מהאלכסון דיכול לילך מקצה עירו דכל העיר כד' אמות לו. אך לפי"ז לא נתקיים ברירה דהא זה לא מיקרי ברירה כיון דהחכם ודאי קנה שביתה ע"י אילן או גדר בה"ש [בא' מהצדדים דודאי לא יוכל לבא לשום אחד מביהמ"ד כ"א ע"י אילן ומכי קנה בה"ש לצד אחד שוב לא יוכל לקנות אח"כ לצד האחר] רק דהוא לא ידע [לאיזה צד קנה שביתה] א"כ לא הוי רק איגלאי מלתא למפרע. וכמו שאין להרץ קושיתם דלא ידע אם יבא החכם דרך הצפונית או הדרומית או כגון שיש ב' ת"ח [מב' צדדים] וא"י איזה חכם יבא דזה לא מיקרי ברירה אלא איגלאי מלתא למפרע ולא מיקרי ברירה רק דלמא החכם גופי' בין השמשות הי' דעתו לרוח אחרת כמ"ש רש"י ועיין : **בציור** דברי הרר"ף המחוור שבכולן הוא כזה (הציור עיין סוף הספר סימן ב') וצ"ל שהעיר של חכם גדולה קצת יותר כשיעור עודף האלכסון דהא כיון שגדר הפשוט מן החכם לעירו הוא ו' אלפים כ"ש האלכסון אע"פ שאינו כאלכסון של ריבוע דעודף תרי חומשי שזה אינו משופע כל כך מ"מ הוא עודף וא"ת מן העיר עד הפשוט כנגד הביהמ"ד הוא פחות מד' אלפים ובדרך האלכסון הוא ד' אלפים א"כ לא יכול החכם לבא אל בתי המדרשות בשבת אע"כ עיר של החכם גדולה מאד. וא"ל דהו"ל להניח עירוב אחד באמצע כיון דנותנין לו כטבלא מרובעת י"ל חדא דבתי מדרשות רחוקים יותר מד' אלפים מזה לזה. ועוד דאין רוצה לילך רחוק בשבת אע"פ שמותר לו כיון שמפיס בהליכה וניחא ליה לילך כזה (הציור עיין סוף הספר סימן ג') מכזה (הציור עיין סוף הספר סימן ד') ואם נפשך לומר שאין עיר לחכם כלל רק בא מן השדה ויש לפניו שבילין ובתי מדרשות עשוין כציור הזה (הציור עיין סוף הספר סימן ה') וע"י עירוב אחד באמצע יכול לילך שרחוקין זה מזה והחכם יכול לילך. ומ"ש בשה"ד למזרחה של חכם ר"ל מהיכן שהחכם בא מן השדה או היכן שיהי' החכם לאפוקי מזרחה של עיר דלא מיקרי מזרח רק מה שכנגד העיר ממש ואם יפרשו שהוא כזה (הציור עיין סוף הספר סימן ה') ויהי' מזרחו של חכם ולא של עיר לא יתכן בעיני חדא דמ"מ למה דחקו בציור כזה (הציור עיין סוף הספר סימן ו') ולפרש מזרחה של חכם ולא כציור הנ"ל מזרחה של עיר ועוד דנ"ל דהעיר שהוא בו גדולה מאד דאל"כ יניח עירוב אחד מיהו בזה י"ל כדלעיל שלא להרבות בהליכה. ודרך מהר"ש הוא באופן הזה ומפרש שכל אחד גדול כחברתה אבל לא יתכן בזה מזרח ומערב של חכם גם מה שמפרש שקאי אליבא דר' חנינא בן אנטיגנוס כו' גם לשון התוס' באלכסון כו' ע"ש. ומ"ש לעביד ככיפה כו' הא מעברין העיירות ומשוין אותן ע"ש. ויש לדקדק ומאי דוחקייהו ולמה לא נפרש כזה (הציור עיין סוף הספר סימן ז') ויהי' מזרח ומערב של חכם שפיר ואף במקומות שוות נוכל למצוא אבל נוכל לציירו באופן הזה (עיין סוף הספר סימן ח') [הציורים חסרים ומאפיסת הפנאי לא נתנו לב לעיין בו כל הצורך ומקום הנחנו למעיין] : **בתוס'** בד"ה ואמר ר"י כו' מדפריך מדתני אין לר"י הא עכל"ל וכו' כל"ל : **ע"ב** הדברים המוסים בהלכה זו עיין במ"ש מוהרש"ל ומחוור יותר דכך תורף פלפולם שהם הקשו וליבטל מים ומלח כו' משום דנפישא אע"ג דלענין איסורא לא בטיל [והיינו כאידך הי' של תוס' בד"ה וליבטל] והשיב הרי שנהערב וכו' ואמר רב אושעיא וכו' מ"ש חטין ושעורים דלא משום דכיון דבטל הטעם לענין איסורא אמרינן דיאכל הלה וחדי כיון דאין הטעם מורגש ולכן הקשה מחטין בחטין דהוי מין במינו דשם אין הטעם בטל ואם יבטל שם בעלים משום דנפיש יאכל הלה וחדי חטין בחטין נמי נהי דלר"י וכו' לרבנן בטל ובאמת יאכל הלה וחדי ועיין :

דף לט ע"א ברש"י בד"ה סדומית דקה. ובפרק לא יחפור פירש"י בהיפך מלח סדומית הוא עב וק"ל : **ברש"י** בד"ה ואין בטלין כו' ומתני' פוטר במים ל"ש עיסה ל"ש קדירה. [לגי' הספרים שלפנינו הברייתות נמי סותרות אהדדי] ובקצת ספרים מוגה בברייתא קמייתא רי"א בין מים ובין מלח בטלין בעיסה [לכן פירש"י הקושיא ממתניתין] : **ברש"י** בד"ה כרגלי הממלא וכ"ת א"כ הו"ל הרי הן כרגלי כל אדם כו' קסבר יש ברירה להחמיר כו'. גם בלא"ה לרבנן דס"ל דהפקר כרגלי מולאן נראה דהוי מצי לאקשויי כן: **וא"ל** לר"כ למסקנא דבירא דהפקר הוא וס"ל דאין ברירה [אף להקל לפטור ממעשר. הדק"ל ליהוי כרגלי כל אדם] וי"ל היינו בדאורייתא אבל בדרבנן יש ברירה כדלעיל אליבא דרב אושעיא [ח] והגמרא לא יכול לשנויי כן [דמשמע לאורה דהקושיא מר"כ דאין ברירה קאי אמה דאמר למי שנתמלא לו דמוכח דיש ברירה] די"ל דמקשה ממודר הנאה דהוי דאורייתא וב"ת הא קלבון דרבנן [וא"כ ליפטרו מקלבון דיש ברירה בדרבנן] לז"א להחמיר יש ברירה אבל לקמן אי אמרי' יש ברירה הוי להקל לפטור מקלבון. וא"ל [לפי"ז דאמרי' יש ברירה להחמיר דוקא] למה [לא] עשו רבנן יש ברירה להחמיר אפילו בדאורייתא לענין מעשר. י"ל דהוי מביא חולין לעזרה ועיין ברש"א [שתירץ דהוה ליה חומרא דאתי לידי קולא לפוטרו מקלבון] ולא ידעתי מאי קאמר [דלא נימא] חומרא בדאורייתא דאתי לקולא במדרבנן : **ע"ב** והתנן השותפין כו'. עיין במאור : **ברש"י** בדבור המתחיל במגביה מציאה כו' ור"ש סבירא ליה ל"ק חבירו. ומתניתין דתנן אם לאחר שנתנו לו אמר אני זכיתי בה תחלה לא אמר כלום [דהתם כיון דנתן לידו אדעתא דליקני המקבל אם כן קנאו השני במתנה. אבל הכא נהי דנימא דקנה השני המים ביום טוב] מכל מקום לענין שביתה כו' [כיון דמשעה שמילא וקנה הוברר דבין השמשות היה בשביתתו ולא מהני נתינתו ביום טוב] ועיין : **בתוס'** בד"ה הכא במגביה כו' ועוד דאין סברא לרב ששת כו' ובח"ל הסוגיא [ט] דסבירא ליה לרב ששת :

בא"ד ומה שהקשה רש"י לק' וכו'. אבל [קושי'] הטעד נראה דבמקומה עומדת :

דף מ ע"א גמרא תנן ואם עירב הוא פירותיו כמוהו. ולא מקשה מרישא די"ל שלא עירבו הנפקדים [ומה שאמר ועירבו בני אותה העיר לא יביאו היינו אינן נפקדים] או י"ל דדלמא הוי כרגלי שתיהן וק"ל : **גמ'** צ"ל למימר משקין ושוחטין. עיין בר"ן ובב"י ושאר הדברים כתבתי בחילוקי :

בעזר העוזר האמתי סיימתי מסכת ביצה ברוך ה' צורי המלמד בר"ח ניסן שפ"ז לפ"ק

באור

[ז] לכאורה מלת אף ט"ס הוא דהא לפי' הרי"ף כבר תירצו הר"ן. ואולי כוונתו הא אף לרש"י יש לדייק דאין ברירה ולפירושו לא שייך תי' הר"ן : [ח] והיינו כשיטת רש"ל בספרו יש"ש ב"ק דהא דמחלק רב אושעיא בין דאו' לדרבנן לאו משום ספיקא אי יש ברירה ובדאו' לחומרא וספיקא דרבנן לקולא רק דבדאו' אין ברירה אף להקל ובדרבנן יש ברירה אף להחמיר. וע"ז הקשה בסמוך ויפטר מקלבון כיון דהוא דרבנן ותי' דלהחמיר אף בדרבנן אין ברירה ולפי"ז כ"ש דיש להחמיר בדאו' לענין מעשר ולומר יש ברירה ולזה חזר מתירוצו הראשון דאין חילוק בין דאו' לדרבנן דבתרווייהו להחמיר ובמעשר משום דהוי מביא חולין לעזרה : [ט] תיבות ובח"ל הסוגיא הוא ט"ס ואולי צ"ל ובח"ש הגיה דס"ל לר"ש אף דבח"ש שלפנינו לא נמצא כאן הגה"ה מ"מ כדבריו בקצת מקומות שהביא הגה"ה משמו ולא נמצא בספרי הח"ש שלפנינו : סליק

חדושים מס' מים חיים על מסכת ביצה לרבינו חזקיה די סילוא זצ"ל בעהמ"ס פרי חדש

דף ב ע"א ותמן בכותבת. כתב התוי"ט דנ"ע אי בעי ב"ש כמוה וכגרעינתה כמו התם ולשון קצרה דברו וזה היה נראה עיקר שלא הוצרכו ב"ש לבאר כיון דמהתם ילפי לה אלא שבפ"ב דיומא דף ע"ט אמרינן דב"ש כותבת סתמא קאמר ולא בעו גסה יע"ש ובתוס' ד"ה לומר לך :

דף יד ע"ב אבל לא סנדל. עיין בתוי"ט שהביא ברייתא דלא יטייל מבית וכו' וכתב דתמה על דלא מייתי הש"ס אדאביי תניא דמסייעי ליה ולי נראה דכיון דאביי מפיק הך דינא מדיוקא דמתני' לא אצטריך הש"ס לסיועי מברייתא ודו"ק :

דף טו ע"ב סומך עליו לשבת. כתב הרע"ב ואם התחיל וכו' מה שהתחיל גומר ודקדק הרב בלשונו דדוקא מה שהתחיל גומר אבל לא עניינים אחרים שעדיין לא התחיל והרא"ש והר"ן נסתפקו בדבר יע"ש:

דף יז ע"ב שמשיקין. כתב הרע"ב ונותנין במקוה מים מלוחים ועיין מ"ש התוי"ט בשם הרמב"ם ומבואר הוא בגמרא דפרכינן ותסברא אי אית ליה מים יפים הני ל"ל למעבד להו השקה יע"ש :

דף יט ע"א ואין סומכין עליהם. כתב הר"ב דלית להו לב"ש תיכף וכו' ובגמ' דף כ' משמע דתנא דידן ס"ל דכ"ע אית להו תיכף ובסמיכה עצמה פליגי דב"ש סברי דשלמי חובה לא בעי סמיכה ודו"ק : עוד עי' מ"ש התוי"ט ד"ה ועולות ומה שתירץ במ"ש תוספות דף כ"ז ותירוץ זה מבואר בפרקין דף כ"א ע"א :

דף כא ע"א וב"ה מתירין. כתב הרע"ב ופסק הלכה וכו' אבל לא כל גופו אבל התוספות כתבו דטעמא הוי דדבר השוה לכל נפש בעינן וזה אינו ראוי אלא לבני אדם מעונגים יע"ש :

דף כג ע"א אין מקרדין וכו' ביו"ט. עיין מה דאסיק התוי"ט דשביתת בהמה אינו אלא לאו וכן עיקר דאיסור שביתת בהמה ליתיה בי"ט אבל איסור מהמר איתיה מן התורה בי"ט וכמ"ש בביאורי לש"ע הל' י"ט:

דף כח ע"א אין משחיזין. כתב הרע"ב בריתיים והא דאמרי' בגמ' דרבה הוה מעבר סכינא אשפתא דריחיית ההוא ריחיים של חטים והכא מיירי בריחיים העשוי להשחיז בו דומיא דמשחזת כנ"ל ולמה שהקשה התוי"ט בסיפא דמתני' דמשנה שאינה צריכה היא דכבר נשנה לעיל אין נמנין וכו' לי נראה דאי תני ההיא דאין נמנין ולא תני הך הוה אמינא דבטבח אף לשחוט ולחלק ביניהם אסור משום דמיחזי כמשא ומתן שמוכר להם ומרוית משא"כ התם שלקחוה מערב יו"ט ומחלקין אותה ביו"ט ואי תני הך דטבח ה"א דהאי הכא שצריך לשקול לו אבל התם שאין שוקלין אלא פוסקים זוז לכל א' וחולקים ביניהם הו"א דשרי קמ"ל ודוק :

דף כט ע"ב אבל מביאה הוא בידו. תמה התוי"ט דהמג"י שנו דבריש' תני לפניו והכא תני בידו ולי נראה דהתם כד מביא אותו בשני ידיו ולפיכך נקט לפניו והתם קופה אורחא דמילתא להוליכה בידו אחת ולפיכך נקט בידו ולא לפניו דמשמע בשתי ידיו וכדכתיבנן ושייך שפיר לישנא דלפניו אבל כשמוליך הקופה בידו אחת אינה לפניו אלא לצד אחר כנ"ל ודו"ק :

דף לה ע"ב ומכסין פירות. כתב התוי"ט ויותר נראה כדברי ר"י דבשבת דקתני בסיפא קאי אהני תרי בבי ובסיפא קתני וכו' פירוש לפירושו דס"ל למיתני משילין פירות דרך ארובה ומכסין פירות וכו' וכדי שמן ביו"ט אבל לא בשבת ובסיפא הו"ל למתני ובשבת נותנין כלי תחת הדלף ומיהו ק"ל לרש"י מהא דמייתי בגמרא פורסין מחצלת על גבי לבנים בשבת וצ"ע :

דף לו ע"ב כל שחייבין עליו בשבת חייב עליו ביו"ט כלומר אבל לא כל שחייבין עליו ביו"ט חייבין עליו בשבת דהא איכא איסור מוקצה דאסור ביו"ט ושרי בשבת כדאיתא בר"מ :

דף לז ע"א המוסר בהמתו לבנו. כתב התוי"ט ואע"ג דהוא יחיד לא קנה וכו' זהו לשיטת הרמב"ם אבל לשיטת הרע"ב ורש"י אין חילוק בין בנו לרועה אחר ותימה על התוי"ט שכתבו סתם : **עוד** תנינן הרי אלו כמקום שהולכין לא ידעתי אמאי לא קתני הרי אלו כרגלי כולן דומיא דאידך ואין לומר משום דאחד מעכב על ידי חבירו ולהכי תלייה במקום שכולם שוין בו משא"כ ברגלים שאינן שוין דהא גבי אשה שאלה מחברתה קתני הרי אלו כרגלי שתיהן אע"פ שהאחת מעכבת על חבירתה וצ"ע :

דף לט ע"א כרגלי אותה העיר. עיין בתוי"ט מה שהקשה לדברי הטור ולא נהירא כלל דאין כאן שום משמעות בדברי הטור מזה דכיון דגלי לן הטור שהם מעכבים על ידו לפי שכולם שותפים במים שממלא ושותה כל אחד ממילא הדבר ברור שגם הוא מעכב ע"י שהרי יש לו חלק ושותפות במים שמוליכים האחרים ואינם יכולים להוליכן אלא למקום שכולן יכולין לילך דומיא דכלים שאינן מיוחדים דמשנה ג' וזה ברור ודו"ק : סליק

חדושים והגהות

מאת הגאון וכו' מוהר"ר אלעזר לנדא זצ"ל

דף יב ע"א תוס' ד"ה השוחט כו' וכיון דאשכחנא דהותרה. נ"ב בירושלמי דפרקין ובפרק כלל גדול מצינו בזה פלוגתא דר"י ורשב"ל דאמר ר' חייא בשם ר"י המבשל נבילה ביו"ט אינו לוקה שהותרה מכלל בישול ביו"ט ורשב"ל אמר לוקה שלא הותרה מכלל בישול אלא לאכילה בלבד ולפלוגתתם הוא דר"י סבר דאף דקיי"ל כר"י הגלילי דדרשינן לכם ולא לכלבים ונבילה אינה ראויה אלא לכלבים עכ"ז אינו אלא בעשה ולא אמרינן אהדריה לאיסורא קמא כיון דכבר הותר כל בישול מצד מתוך כסברת התוס' ורשב"ל פליג בזה וסובר אף דאמרינן מתוך מ"מ כיון שלא הותרה אלא לאכילה בלבד מקרא דלכם הרי ממילא אהדריה לאיסורא קמא של לא תעשה כל מלאכה ואם עבר ובישל לכלבים לוקה נמצא אליבא דרשב"ל אה"נ ברייתא דהשוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה אתיא אפילו לב"ה :

דף טו ע"א גמ' רוב לסטים ישראל. נ"ב צריך להיות רוב גנבי ישראל : סליק

מאת הגאון וכו' מוהר"ר משה סופר זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת חתם סופר)

דף ב ע"ב בתוס' ד"ה וכ"ת וכו' אבל אסורה. עי' חדוש בכלל זה בפסחים ק"ב ע"ב ברשב"ם ד"ה להודיעך וכו' :

דף ג ע"א תוס' ד"ה גזירה וכו' יש מיעוט אחר שלא לקצור. ולמאן דאמר שימור מצות קצירה ודרש אך למעוטי נכרי כפירש"י בחומש. דמותר קצירה ביו"ט. וכמ"ש פני יהושע בשיטת רש"י דשמעתין. וא"ש תוס' דשבת ל"ה ע"א :

דף טו ע"ב תוס' ד"ה לוו עלי וכו' כשאין לו לפרוע. ממי ללוות כצ"ל מהר"א ווילנא ז"ל :

דף כה ע"א גמ' שמא יעלה. עי' רא"ש פ' במה בהמה סי' ג' : סליק

הגהות וחדושים על מסכת ביצה

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא.

דף ב ע"א במשנה וחמץ בככותבת. עי' לקמן (ז ב) מש"כ על התוי"ט דכאן: **תד"ה** ביצה דאמרינן לקמן אפרוח כו'. הוא (ו א): **בא"ד** מותר שמן שבנר כו'. הוא בשבת (מד): **ד"ה** ובה"א וי"ל דלפירש"ת ניחא דפי' במס' שבת כו'. הוא שם (כא) ד"ה או שמן: **בא"ד** א"כ כיון דהוו שם אוכלין כו'. נראה דר"ל כיון דבשעה שהניחם מדעתו היו שם ג"כ אוכלין וא"כ כשנטלו האוכלין הפסולות נשארו שם ממילא: **ע"ב** רש"י ד"ה ולא מן הקורה מוקי ר"כ כו'. ב"ה כר"י כנ"ל: **ד"ה** רב יוסף הטומדת לאכילה וכדאוקימנא כו' כנ"ל: **תד"ה** גבי. דהכ"ג חשיב סתם וא"כ מחלוקת בפי"כ כו' וי"ל דהתם כו'. לכאורה י"ל בפשוט דהתם המחלוקת דבתר סתמא הוא ג"כ סתמא שהכוונה שם על משנה דריבה לאחד כו' משום ירושה לא א"כ ודאי דאין הלכה כסתם הראשון ואדרבה סתמא בתרא עדיף עי' שבועות (ד) ובתד"ה הדר ובמש"כ בע"ז (ו ב) אבל הכא דהמחלוקת היא מיחיד הלכה כסתם דהוה כרבים: **בציוני** גה"ש שבדבור זה צ"ל יבמות מ"ב ומ"ד: **ד"ה** ונפלוג וי"ל דהכא פריך כו' כצ"ל בא':

דף ג ע"א גמרא מוחלפת השיטה. הגה"ש שכח לציין עוד חולין (קכח) ופרש"י דשם: **רש"י** ד"ה שמא יסחט מתוך זג שלהן. ולקמן בסמוך בד"ה ומשקין כ' בלוטין בחלבן: **תד"ה** גזרה בסה"ד הוי מלאכה שאצ"ל דמותרת. עי' לקמן (ח) בתד"ה וא"ל וי"ל דהכא ר"ל דמותרת מדאורייתא וה"ל גזרה לגזרה או אפשר דיכוונו לשיטת הערוך המובאה בדבריהם שבת (קג) בד"ה לא ע"ש: **ד"ה** כי"א דא"כ (כצ"ל) כ"ש דקשה מדר"י לר"י כו'. הקשה המהרש"א דא"כ השתא נמי תיקשי מכ"ש דרבנן אדרבנן ובס' ב"א תירץ בהא דכתבו התוס' בשבת (מה ב) בד"ה דאית ביה בילה דלטעמא משום משקין שזבו לא הוי אסרו לר"ש בטלטול אבל לר"י גם בטלטול אסורה ולכן ל"ק דרבנן אדרבנן דא"ל דע"כ לא אסרו בילה אף בשני אלא באכילה אבל לא בטלטול וכר"ש והיא דלאוכלין היוצא מהן מותר היינו בטלטול ולכאורה נראה דלדעת התוס' גם למשקין היוצא מהן מותר לר"ש בטלטול וא"כ ע"כ דלאוכלין היוצא מהן מותר דקאמרי הוא אף באכילה ואולי יאמר דדוקא בילה דלא שייך בה גופה שמא יסחט רק משום חדא גזרה הוא דמותרת בטלטול וכן בלאוכלין אבל בלמשקין דשייך בהן גופייהו שמא יסחט אסורין אף לר"ש בטלטול וכ"כ מהתוס' לעיל בריש מסכתין בד"ה דתנן מתתכין: **ע"ב גמרא** בשלמא לרבה כו' אלא כו' משום גזרה כו'. וכתב הרש"א דלרבה ניחא די"ל דמיירי ביו"ט אחר השבת כו' ולא מחוור דכיון דברייתא סתמא תני משמע אפי' שבת ויו"ט דעלמא וכן אביי דמקשה ליה לעיל אלא מעתה כו' ע"כ כוונתו דמתניתין סתמא תני וגדולה מזו קושייתו השני' ומי גזרינן כו' אינה אלא מדתני סתמא וכמו שפרש"י ותוס' ול"נ דלרבה ל"ק משום דאף בספיקא שייכא הך גזירה גופה משום יו"ט אחר השבת דספיקא אסורה מה"ת (ואף לדעת הרמב"ם דספק בדאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן גם הוא מודה באיקבע אסורא דהרי חייבה התורה אשם תלוי) וכה"ג מצאתי להתוס' בב"ק (יא) בסד"ה שליא דגזרינן מקצתה אטו כולה וכולה גופה אינה אסורה אלא משום ספיקא דשמא נימוח שפיר של שליא כו' ע"ש ועוד ראיה מהגי' בפ"ב דיבמות במשנת מי שקדש א' משתי אחיות וא"י כו' מת ולו אח אחד כו' כתב דאם חלץ לאחת וכנס לחברתה דיוציא ואע"ג שהיא ספק אחות חלוצה דרבנן דכיון דגזרו אטו אחות גרושה גזרו אף על הספק ע"ש וזה יש לדחות דהתם הגזירה משום ספק איסור כרת וכ"מ לשון הנ"י שם ותדע דהא תני שילא התם (דף כד) ואפי' שניהם כהנים מ"ע חלוצה דרבנן היא וספק חלוצה ל"ג בה רבנן ואע"ג דגזרו בה משום גרושה דאורייתא אלא ע"כ משום דגרושה אינה אלא איסור לאו. ועי' פרש"י שם (קיט קע"א) ומ"מ לדידי לא תברא דש"ה דאיסור שאינו שוה בכל הוא: **שם** א"ל סיפא אתאן לש"ע. כ"מ שהיה הגירסא לפני מהרש"ס (לא וא"ל בו') וכ"ל שהוא ר"ת אמרי לך ובאמת מחקו המהרש"ס ואחריו הגרי"פ: **תד"ה** אבל. אם התחיל לטלטלו כו' כצ"ל אם בלא ו' וכ"כ מהמהרש"ל:

דף ד ע"א רש"י ד"ה וכי"א אם יש שם מאה פומין של היתר לבד פומין של איסור כו'. לכאורה ה"כ צריך להגיה לבד פום של איסור אבל י"ל דל"ר קאי על ג' מיני פומין שזכר מקודם: [**שם** ד"ה אפי' בדרבנן. וכי היכי דבבטולה מחמרינן מה"ע בספיקא נמי כו'. לפירושו העיקר חסר מה"ס. ועוד דלטעמא דהר"ן בנדרים (נג) בהא דדשיל"מ לא בטיל במב"מ ע"ש אינו ענין כלל לספיקא. אשר ע"כ נל"פ דה"ק מדמחמרינן בדשיל"מ אפי' בדרבנן דלא בטיל א"כ תוכח דספיקא ג"כ אסורה דאל"כ נהי דאינה בטלה מ"מ כל חדא וחדא תישתרי מספיקא דילמא לא זו היא שנתערבה]: **ע"ב גמרא** ואילו בטלו כותים עבדינן חד יומא. ר"ל דלמאי קתני מה שהיו נוהגין בראשונה מאי דהוה הוה ע"כ לאורויי לן דאם תבטל הסבה יחזור הדבר כמו שהיה וכמו בראשונה היו מקבלין עה"ח כה"י כו' כשבטלה הסבה דהיינו משחרב בהמ"ק החזיר ריב"ז הדבר ליושנו וכן בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה כו' הוא לאורויי כשיבנה בהמ"ק ב"ב יחזור הדבר לכמו שהיה: [**שם** וסיכא דמטו שלוחין עבדינן חד יומא. פי' ואילו היה תקנה קבועה לדורות דאפי' ירבו בהם חכמים יודעי העתים כדפרש"י לעיל ה"ל לתקוני אפי' במקום דמטו השלוחים דילמא יארע איזו סבה דעי"י לא יגיעו שלוחים לשם]: **רש"י** ד"ה שיהו שלוחים. בתוך ע"ו כו'. לכאורה נראה להגיה י"ד ואולי לפי שאלפים אמה יכולין גם ביו"ט לילך: **ד"ה** דגזרי המלכות ולעשות חסר מלא. עי' ר"ה (ד' כ) כל ספיקא לקמיה שדינן כו' וצ"ע: [**תד"ה** ותנן וכ"מ פ' ג"ה כו' ואמאי לא הוסיף עליהן כו'. לכאורה אינו מובן ממאי דאין רשאי להוסיף דילמא א"כ דרשאי אלא דמר בר"א סבר לשעוריה במתניתין דאם ימלא ל' לא יצטרך להוסיף או אם לא יהיה ל' יגוה להוסיף עד ל'. וא"ל אבוה לא תזלזל אלא צריך ס' לבטלו. ואם לא ימלא תוסיף עד ס' ואולי דמשמע להו דמסתמא כבר שמע להא דאמר אבוה דדשיל"מ אפי' בדרבנן לא בטיל. ואם היה רשאי להוסיף ה"ל כדשיל"מ דהיינו ע"י הוספה עד ס' שלא יהא ניכר טעם האיסור ולמה סבר לשער רק בל']: **שם** בא"ד בתלתין פלגי כו' כצ"ל:

דף ה ע"א רש"י ד"ה הא לן לבני א"י שעושין יום א' כו'. ק"ל הא גם בא"י לא היו עושין יום א' אלא במקום הועד או סמוך לו בתוך התחום כמ"ש הרא"ש בשם רה"ג וא"כ להרחוקים אף בא"י יהיה בילה אסורה והוא א"ש מה שהקשו התוס' מר' יוסי שהיה בא"י ואולי כיון דמקום הועד אחר חורבן היה מתחלף ממקום למקום כדאיתא בר"ה וכל א"י ראוי לזה וא"כ יכול להיות שלא יהיה בהם רק יום א' ולכן כשעושין ב' ימים אינן אלא מחמת ספק ועי' במלחמות: **ע"ב רש"י** ד"ה להפקירו ויעלוהו לירושלים כו' כצ"ל: **ד"ה** וכי תימא דיליף תו מיני' כו' כ"כ דצ"ל: **ד"ה** מכדי והלא לא נסתלקה שכינה כו' עד א' בחדש כו' ועד כ' באייר כו'. נראה דהוא"ו מן ועד כ' הוא ו' המחלקת במקום או כמו שמסתפק בדבר אבל בתענית פי' בהחלט דבא' בניסן זזה שכינה מן הסל כו': **תד"ה** מי בסופו ומ"מ י"ל פרש"י כו'. עי' במפרשים ול"כ כוונתם דאם נפרש דרבא חדש עתה דאפי' מתקנת ריב"ז נוהגין גם למחר קדש ואמר זה עוד בלשון תמיהה מי לא מודה שפיר קשה דמנ"ל הא אבל אם נפרש דלא חדש רק דגם לאחר תקנה הם קדושה אחת והא דנוהגין גם למחר קדש נודע מכבר שפיר תמה בינה זאת:

דף ו ע"א גמרא רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי. הגרי"פ הגיה אמי וש"כ ברי"ף ורא"ש וכ"ה ברש"י וכ"מ להדיא מדבריו ד"ה א"ל רב מרדכי אולם גם גי' שלפנינו תתכן ע"פ מש"כ המהרש"א בכתובות (כג) דמצינו רב אשי בתראה בתר אביי ורבא ועמש"כ שם (ח): **שם** הואיל ומתיר עצמו בשחיטה. כהאי הואיל מצינו ביבמות (ז ב וח) והכא עדיפא דלא בעינן שסותר הראשון ערם שאל הב' כהתם ע"ש: **שם** מ"ע שתיק רב. בהגרי"פ נפל ט"ס ול"ל עי' ב"ב (סב) בתד"ה ומודה: **ע"ב** רש"י ד"ה לאכלה בחלב אבל נמצאת במעי אמה כצ"ל: **תד"ה** השתא ע"כ נראה להר"י דגרסי' כו' מעיו"ע ול"כ דהא בהדיא כו'. שמעתי דכוונת הר"י לגרוס ג"כ דתניא והיא ברייתא המובאה לקמן (כז ב). וכהגהת הגרי"פ שם דתניא ושם מוכרח דבמשנה לא הוזכר ר"ש ולכן נוכל לגרוס בה מעיו"ע: **בא"ד** והתם מאי דרשינן כו' ול"ש לרבות יו"ע. לכאורה י"ל דאף ביו"ע יאסר לפי שהוקצה למצותו וע"ש (מד) תד"ה שבנר: **ד"ה** ביצים. וי"ל דטעמא משום דבשר עוף בחלב מדרבנן כו'. ר"ל דמלד הדין אפי' מעוכרות אינן כבשר רק באיסור נבלה דאורייתא גזרו ב"ה אפי' בגמורות אטו בשר אבל לענין בשר בחלב דרבנן ל"ג אפי' במעוכרות ור' יעקב סובר דבמעוכרות דקרובות לבשר גזרו אף לבב"ח ורב יוסף לקמן גבי שלל של ביצים הוה סבר דמחמת סברת אפושי טומאה לא מפשינן ה"ל לענין גזירה כמו בדרבנן לכן קאמר בב"ק דלא כר' יעקב (ואביי דחי ליה דמחמת אפושי טומאה ל"ג אפי' כדבר דגזרו בדרבנן) אבל כרבנן מצי אתיא דאע"ג דבאיסור נבלה דאורייתא גזרו אפי' בגמורות מ"מ הכא ל"ג משום אפושי טומאה כמו דל"ג בדרבנן ומה"ע מוקי נמי בב"ב דלא כרבנן אך ק"ק לפ"ז לא ה"ל להתום' לחדש בוי"ל הב' דב"ה גזרי משום בילת טרפה דלעולם י"ל דגזרי משום בשר ומ"מ לענין בב"ח דרבנן לא גזר ר' יעקב אלא במעוכרות דהוי גזרה קרובה וי"ל ואכמ"ל:

דף ז ע"א גמרא למנ"מ למיתבא ליה ביני ביני. עי' בר"ן בפ"ב דקדושין (דף רכה) וברש"ל כאן ולע"ד י"ל דלריבן פרש"י מבושלות כ"ל ויל"פ דלכן ראויין לגמען חיים אבל דשחוטה דלא לריבן א"כ לגמען חיים עד שיבשלם מעט ואז יהיו טובים כדפחיא ואין ביניהם אלא דמי עצים וקלת עירחא לבד: **שם** והאר"י ב"ש אמר רבי בדק טו' כצ"ל עי' לקמן (יד ב) וע"ז (כב ב):

ע"ב גמרא שאור דכ"ר ל"ל לומר לך שיעורו ש"ז לא כשיעורו ש"ז. ואין להקשות מדוע לא ניתא דאתי לגופיה לומר לך דאף בפחות מכזית וכאמר דשיעורו כשעורה כעלם המת או כעדשה דטומאת שרץ די"ל כיון דכתב רחמנא שאור לא ימצא כו' כי כל אוכל כו' משמע דשיעורו כמו שיעור אכילה דאשכחן באיזה מקום. ועי' בתוס' יומא (עט ב) ד"ה לומר ובמ"ש בסמוך: **שם** אבל שאור שא"כ לאכילה לא. ק"ל לפמש"כ הש"א בחשו' ע"ה דשלא כדרך אכילתן חמיר טפי משא"ר לאכילה דביוה"כ ובב"ח וכה"כ חייבין אפי' שלא כד"א ובשא"ר פטורין ע"ש א"כ קשה כיון דעל שאור חייבין כרת כמש"כ התוס' בסד"ה דאר"ז וכ"מ בגמרא כאן ובכ"ד יהיה חייבין עליה במכש"כ בשלא ד"א ובפסחים (כד ב כה) לא הוציאוהו מהא דכייל רוי"א דכ"א שבתורה אין לוקין עליהם אלא ד"א וכ"כ התום' שם ד"ה מה לכה"כ שחמץ אינו אסור אלא כד"א. וכן בדף כח בד"ה ותנן וכ"מ מהפוסקים וי"ל דשאני שאור מפני שראוי לחמע בו כמה עיסות אחרות עי' בפסחים (מה ב) וכ"כ הר"ן שם אבל מה נעשה להכ"מ ריש הל' חמץ דמסיק אף לדעת הראב"ד דחמץ א"ר לחמע אם לא נפסל מאכילת כלב אם אבל מאיזה תהס (ר"ל בין מחמץ בין משאור) חייב משמע דאפי' נפסל מאכילת אדם והרמב"ם בפי"ד מהל' מ"א הי"א כ' או שאכל כו' ובטל מאוכל אדם פטור ע"ש ויותר ק"ל שראיתי בתוספתא ריש מכלתין וז"ל מאימתי קרוי שאור משיפסל מלאכול לכלב והביאו הגמיי' שם. וזהו דלא כהכ"מ שכ' דאף שאור אם נפסל מאכילת כלב פטור: **שם** לענין אכילה כ"ע ל"פ כו'. פי' דבאכילה לא כתיב לא אזהרה ולא עונש בשאור רק דילפינן מחמץ ודברי התוי"ע בזה מגומגמין: **שם** חייבינן דלמא ממליך ולא שחיט לפמש"כ התוס' לקמן (ע ב) ד"ה אריו"ח דודאי אליבא דב"ה פליגי וכריו"ח דמוחלפת השטה קשה דהך חששא דממליך ל"ל לב"ה לקמן (יא) ואי נ"ל מוחלפת תקשה לרב יוסף מב"ש שם דאית להו חששא דממליך אמנם נראה דאין מדמין בזה שהרי לקמן (י) משמע דגם ב"ש לא חיישי לאמלוכי אלא בבריכה ראשונה: **רש"י** ד"ה דרוי"א לא שחיטה ליגד בלילה שחיטה עפי כו'. וכ"כ הר"ן ולכאורה בלא"ה תיפוק ליה דספיקא לחומרא מטעם דיל"מ היא: **ד"ה** שיעורו ש"ז כו' ולהכי נקיט כותבת דבהכי הוי יתובי דעתא כו'. וכן הסכימו התום' ע"י אך אין זה אלא לרב זביד דשם דלמד מכאן שיעורא דכותבת דיוה"כ אבל לפי מה שדחה שם הש"ס דאייתו לריכין אנו לטעמא שכתב התום' שם ד"ה לומר ואולי ס"ל ז"ל דכיון דמ"מ מסיק הש"ס התם כר"ז ממתניתין דברכות או ל"ל למימר דכותבת דהכא בבינונית ונצטרך לדחוקי בטעמא כמ"ש התוס' שם אלא דהכא נמי בגסה וכדר"ז וממילא הטעם מורווח כמ"ש כאן ולפמש"כ התוי"ע כאן פ"ש לא נריכנא להדוחק דתום' שם אפי' למאי דדחי דר"ז די"ל דהכוונה דב"ש פליגי אף ביוה"כ ומשערי גם שם בבינונית ותימה על התוי"ע שלא העיר מדברי התום' דשם ועוד הא דמשמע מדבריו דוכגרעינתה הוא תוספת על הכותבת לא כן כתב שם בעצמו בשם התום' והר"ן. ועוד דשביק לאיסתפוקי אי מיירי ב"ש בבינונית או בגסה ועוד דלא מייתי הא דר"ז ודלמי ליה כנ"ל: **ד"ה** והא קא עביד כתישה וכותש תולדה דטוחן ומלאכה היא. ק"ל הא קי"ל דאין טחינה אלא בגדולי קרקע (שו"ע סי' שכ"א ס"ע) ועפר לא תיקרא ג"ק (שם תרכ"ע ס"א) וכ"מ בשבת (עג ב) האי מאן דכניף מילחא כו' ועמ"א סי' תמ"ב סק"ד וכן ק"ל על לשון הרמב"ם בפ"ח מהלכות שבת הלע"ז שכ' שף לשון של מתכת במלאכת טוחן בשלמא הא דקאמר בפסחים (מז ב) וכתישה ביו"ע מי שרי איכא למימר משום דהתם איירי אליבא דרבה והוא ס"ל בשבת שם דיש עימור באינו ג"ק עמ"א סי' ש"מ סקט"ו וכן לקמן (ח ב) הוא ג"כ אליביה (רק המהר"ס שם כ' שמהתום' מוכח דשם הגי' רבא) אבל הכא ודאי קשה מאי פריך לר"י. ועי' תוס' שבת ע"ג ב' סד"ה מפרק:

דף ח ע"ב גמרא ואזדא רבא לטעמיה כו'. נראה דמ"מ הכא אמעינן כותא טפי דלאו הוא ספק גמור אם יצערך כדפרש"י אבל כוי אע"ג דספק הוא מ"מ ודאי הוא לו דחייב לכסות מספיקא והנ"ל דזהו פלוגתת כוי אם הוא כנואה או לאו דלקמן וכ"ל אם הכנים עפר לכסות דם כוי אם מותר לכסות בו נואה ותאן דאוסר סובר דכוי חשיב כודאי מטעם שכתבתי ומאי דקאמר תסתיים כו' הוא משום דאמר דם לפור אסור לכסות בו נואה דמשמע דוקא נפור דכיסויו הוא מלוה ודאי אבל אם הכנים לכוי מותר לכסות נואה ולפרש"י קשה דילמא נואה חשיבא ספק נגד נפור וכודאי נגד כוי: **שם** אמרי במערבא פליגי בה רב יוסף ב"ח כו' כן הגיה הסה"ד: **רש"י** ד"ה נהרבלאי כמי בר ברוכי כ"ה הגי' לפני הגרי"פ בסנהדרין שם ע"ש:

דף ט ע"א ד"ה תנאי היא כלומר כו'. והכוא תנא מוקי ב"ה כוותיה דלא התירו אלא ברה"י כו'. לכאורה תמוה דמנ"ל לר"ח לעשות ביניהם פלוגתא חדשה שלא נזכרה בדבריהם דכיון דלכ"א ור"ש ע"כ אף ברה"ר שרו ב"ה מטעם דשובכו מוכיח עליו מה יכריחנו לומר דת"ק פליג עליה בהא ואולי מפני זה מפרש הרמב"ם תנאי היא כלומר האיסור דחדרי חדרים איננו איסור פשוט ומוסכם שהרי יש שחולקין עליו ולכן יש לנו לומר שאף האוסרו מתירו משום שמחת יו"ט וכן תפרש התנאי היא דל"ק וליכא פלוגתא בין ר"ח לרב והה"מ נדחק ביישוב הרמב"ם בפ"ה מהל' יו"ט ה"ד: **בא"ד** י"מ כו' ולאו תילתא היא כו'. לכאורה י"ל דס"פ דרב סובר כר"א ור"ש ואינהו ע"כ סברי דל"כ ב"ש וכ"ה בד"ז וכמ"ש התוס' לקמן ע"ב אליבא דר"ד. ולפמש"כ ביבמות (פ) דרב ל"פ על מתניתין דסתמה רבי ע"ש א"ש דבדי רש"י: **ע"ב ד"ה** וממאי דמוחלפת דאיכא דקר נעוץ דליכא לד איסור. לכאורה יש עדיין איסור גומא: **ד"ה** אבל היכא דליכא דקר נעוץ דאיכא לד כמז חפירה ל"ש כו'. משמע דדקר נעוץ אינו מטעם הכנה כמו שהביאו התוס' בשמו ועי' לעיל (ח) בתד"ה וא"ל: **תד"ה** מאי ותימא כ"ד כו' וי"ל דר"ד יאמר דל"כ ב"ש כו'. לכאורה י"ל דס"ל דפלוגתייהו בהעיה: **בא"ד** והר"א מבורג' פי' דהתם מיירי בשבת כו'. כה"ג חלקו לקמן ר"פ המביא: **ד"ה** אמר דלפי פירושו נמי כו' כנ"ל:

דף י ע"א רש"י ד"ה בבריכה ראשונה דרך כו' של כל שנה כו'. משמע דדרך להניח מחדש בריכה ראשונה של שנה זו אף דיש להם ראשונות משנים עברו דכיון דכבר נתגדלו תו אינן מלטוותות עליהן וכן הרמב"ם בב"ב (פ) בד"ה מפריח כ' ראשונה של שנה זו: **ד"ה** בריכה ומפסיקין בתקופת טבת כו'. והרשב"ם שם כ' שמפסיקין בחדש אדר לבד: **ד"ה** ולו פתחים כולן פתוחים כו'. ובדבור הסמוך ואע"פ שאינו תחת הגג המאהיל עה"מ אולי דעתו כהים מחמירין שבשו"ע יו"ד סי' שע"א ס"ד ברמ"א ע"ש. אבל חס לי לייחס דעה זו למאור עינינו ז"ל שהיא נדחה ממשנה מפורשת ע"ש בהגר"א סק"ע ובא"ר פי"א דאהלות סוף מ"א לכן י"ל שכוונתו באמרו פתוחים היינו שאינם סגורים על המסגר אבל אינם פתוחים ממש וא"ש לפ"ז מה שאמר נפתח אחד מהן: **ד"ה** כולם טמאים שגזרו חכמים כו'. ולקמן (לח) מוכח להדיא דהוה דאורייתא הל"מ כדפי' בעצמו שם וכ"כ בעירובין (סח). ועתוי"ע פ"ז דאהלות מ"ג: **ד"ה** אף מפימות המת ולמאי דס"ד כו' דבנפתח א' מהם נמי הוי פליגי כו'. ועי' בתום' מה שתמהו בזה ולעד"נ יען כי בדיני בריכה נמצאו כמה חילוקים דקים כאשר האריכו בתום' בכ"מ וכן שאר המפרשים י"ל דה"כ ל"א בריכה אלא כשחשב גדול הבית אז אמרי' דגם מעיקרא הי' דעתו בכך משא"כ כשנפתח מאליו או אחרים הוליאוהו שלא מדעתו די"ל דלעולם דעתו היה להוליאו בא' משאר פתחים ועדיין לע"ג בזה כי דין בריכה עמוק מאד ומפוזר בש"ס בכמה שיטות ומה שהקשה הרמ"ש לשיטת רש"י למאי דס"ד ל"ל למיתני כלל נפתח א' לפמש"כ בעירובין שם בשם התוספתא דבנפתח אינו מליל אלא פתח ולא חלון וכ"מ להדיא מלשון המשנה ומתשבה מועלת אפי' בחלון לק"ת: **ע"ב** [**רש"י** ד"ה בשלמא. דהוו שני גוזלות. אולי נ"ל שלשה]: **שם** בסופו הכי קאמרי כנ"ל:

דף יא [**ע"א רש"י** ד"ה א"ד אמר אביי שני אביי גופיה הכי ל"כ כו' כנ"ל]: **ע"ב גמרא** אר"י א"ש מולח אדם כמה חתיכות בשר בב"א כו'. פי' ברא"ש ולכאורה יל"פ דר"ל דכל החתיכות עדיין מחוברות וקמ"ל דמולח אותה כמו שהיא ואע"ג דאפשר לתיפלגה פי' לקמן (כא) והטעם דמיקל כאן הוא כמ"ש הרא"ש משום דאין עבוד באוכלין אי משום פסידא שלא יסריח הבשר כמ"ש הג"א. ועי' לקמן (יז ב) ברש"י ד"ה ואם הערים ובתום' שם ולשון הירושלמי מולח הוא אדם דבר מרובה אע"פ שא"י לוכל ממנו אלא דבר ממועט: **רש"י** ד"ה ורחבא בסופו דלא נספקיה בדרב יהודה אחרינא כנ"ל. [ועתה נראה לי דר"ל דודאי לא יסתפק השומע שכוונתו על רבי יהודה אחר לפי שלא היה בזמנו ובמקומו זולת רב יהודה רבו: **שם** ד"ה דערב יו"ע לא. דהא יכול לשוטחו מבעו"י כנ"ל]:

דף יב ע"א תד"ה ה"ג. ורש"י ק"ל דב"ה ס"ל כו' הותרה לגמרי כו'. נראה דחיליה דרש"י מהא דא"ל לריו"ח לקמן במבשל גיד דאמרינן לב"ה מתוך אף דהוא אסור וא"כ אין בו צורך כלל והתום' לשיטתייהו כדחקו שם: **ע"ב רש"י** במשנה ד"ה מתנות הרמתן הותרה לו שהרי כו' ואע"פ שאין טובלין טו' מיהו כו'. הלכך כו'. לכאורה אדרבה לפי שאין טובלין ומותר לאכול הבשר קודם הפרשתן לכן מותר להרימם דאין זה שום תיקון וכמו דפריך לעיל (ט) גבי חלה לימא פליגא דשמואל כו' ע"ש ובפירושו ולזאת אפי' נמחטה מעיו"ע שרי להפרישם ביו"ע וכדאיתא בגמרא ולכן מה שמסיים משום גזירה דאין מגביהין אותם תמוה אח"ז ראיתי בהגהות הב"ח שמגיה דא"ת תרומה ולפמש"כ מדויק שפיר מה דסיימו ב"ה תאמרו במתנות שזכאי בהרמתן דבשקי לחלה ברת זוגי' משום דמילתא פסיקא קאמרי דמתנות לעולם מרימין משא"כ חלה דאם נגמרה הליסה

הלוים מפיו"ם לכ"ע אין מרימין אפי' לרבה לעיל (ט) כמו שהביאו התוס' שם בשם הירושלמי וכן ב"ש נקטי בסוף דבריהם מתנות לרבותא וכן בברייתא לקמן ורש"י שכ' שם בד"ה על המתנות וה"ה לחלה כו' לשיטתו לעיל (ט) דלא שמיע ליה הא דירושלמי : תד"ה אין וקאמר עליה כו' לא יעלם כיני מתניתין כו' כצ"ל : באו"ד ה"ק דהוא דשבת כו' והיא ילפינן מהוא כצ"ל . ולקמן נ"ל והותה דירושלמי (כ"ל מתניתין דדמאי שהיא שם בירושלמי) קרי הוא : באו"ד מה שמתירין ב"ה היינו דוקא כשרגילין כו' . ר"ל דמשמע הכא דאף בתרומה דמודו ב"ה לא אסרי אלא הולכה אבל בביתו שרי אינו אלא כשרגילין כו' וכ"ז לסתמא דמתניתין דאתיא כר' יהודה וכאחרים אבל לר' יוסי דפסקינן כוותיה ודאי מותר אפי' בהולכה כמו שאמר בהדיא מוליכין ודלא כמהרש"א ומיושב ג"כ תמיהת הרש"ל על הרא"ש וכ"כ שהבין המהר"ם ודקדוקו בתוס' דנקטי ב"ה אינו כדאי לדחות הפי' הפשוט שבדבריהם :

דף יג ע"א גמרא תנ"ה בן לוי כו' שכשם שת"ג כו' כך ת"מ כו'. משמע דיליף לה מהיקשא ורבא אמר משום קנסא : רש"י ד"ה ופרכינן לרבא כו' כצ"ל : ד"ה איכא דאמרי

אבל בקטניות שהם הכנסתם למרות . ק"ק א"כ מאי פריך מחבילי תלתן הלא פרש"י לעיל בד"ה לאשמעינן דאין דרכן להעשות כרי ושיפלגו הלשונות במציאות כזה הוא דוחק : ד"ה קנסא שהמשנה סדר המתעשרות כו' . ורמב"ם פי' דהפקיד לכהן התרומה שבו משמע דמשום לא תאחר ליכא הואיל דלא מטא עדיין זמן חיובייהו : תד"ה א"ד ותיכן דה"ק כו' . אכתי ק"ק דלנ"ק קטניות עדיפא דבדידהו מודה ריב"ל במפרש ולנ"ב שבלים עדיפי דמחייב בהו רבי בסתמא ובקטניות לא : ע"ב גמרא מתקיף לה רב ששת בריה דרב אידי. עמש"כ בפסחים (מט) : רש"י ד"ה מחשב הא מדידה בפי בשלמא כו' וכמ"ג כו' הילכך באומד שגי כו' . משמע דכש"כ מדידה דעדיף טפי ותימה דהתנן פ"א דתרומות מ"ז אין תורמין לא במדה כו' ע"ש : תד"ה כשם דה"ק בירושלמי כה"ת כו' חוץ מת"מ כו' . אבל בת"מ מדאורייתא לא בעינן מוקף וכ' מהר"ם שיש שום לימוד דת"מ ל"ב מוקף ונעלם ממנו שלום הירושלמי הביאו הר"ש ברפ"ב דתרומות דיליף מדכתיב גבה מכל מעשרותיכם (אולי צ"ל מכל מתנותיכם כמו שהגיה הגרי"פ בסוגיין ועמש"כ במ"כ גשא פ"ו אות ח' במ"ק בהערה) תרימו אפי' אחד ביהודה וא' בגליל ע"ש : ובעיקר דברי הירושלמי שאמר כה"ת למדה ומלמדה כו' ק"ל דאשכחן עוד בבכורות (נו ב) יהיה לך ולא של שותפות וזה כתיב בבכור ודרשינן ליה למעשר באה"ע דבכור איתא בשותפות ע"ש וכה"ג בסנהדרין (כד סע"א) ע"ש ובפרש"י : ד"ה ומה ראית ותימה כו' ואומר הרל"י כו'. עמש"כ בס"ד בעירובין ודע שהם כתבו זה בשם הריב"א :

דף יד ע"א גמרא אלא אימא לכל דבר. רש"י נדחק מנ"ל דלא בפו שינוי ואולי יל"פ לכל דבר היינו דמלח שוה לתבלין לכ"ד דאילו לא היה כוונתם רק למשרי לקדרה הל"ל

וכה"א אף לקדרה : שם אמר אביי כי תניא נמי מתניתא כו' . עי' רש"א והאשתמיטתיה מש"כ התוס' בכ"מ דהיכא דלא נזכר אמורא מקודם אין דרך לומר אלא ומהם בשבת (נח) ד"ה אטבעי וכ"כ הרשב"ם בב"ב (מד ב) ד"ה נ"ל : ע"ב במשנה וכה"א בורר כדרכו כו'. בתור"ע הקשה איך הותר לברור הפסולת כו' הא הוי מוקצה כו'. ותימה שנעלם מכ"ת התוס' בשבת (קמב ב) דכיון דאוכל מרובה עס"פ כדמוקי לה רשב"ג בשלה ברוב ליטלה מן האוכל ולזורקה ועי' לעיל (ג ב) תד"ה אבל : תד"ה הבורר וי"ל דהתם ה"פ נוטל האוכל לעצמו כו' כצ"ל : רש"י במשנה ד"ה אבל . שאין טוחנין ביו"ט. עתוי"ט שכ' דשחיקת מלח ודאי היא תולדה דטוחן ככל שחיקת תבלין כו' עמש"כ לעיל (ז ב) ותרא"ה שהגה בזה ועי' בפ"א דמע"ש מ"ג בתוי"ט ובתור"ע אות ד' : גמרא משום שנאמר לא יעלה עליך. עי' הגרי"פ וכן ברי"ף ורא"ש ל"ג ליה אבל הר"ן גריס ליה ופירשו וכן הגר"א ז"ל בפ"ט דכלאים מ"ב : תד"ה מפני וי"ל דשאני פרוכת הואיל דמיכף כו'.כדאי' בסוכה (ז ב) : באו"ד ומיירי במשקה דזב וזבה כו' . ע"כ ר"ל במשקה שאינה מתעיינותיהם דהם אה"ע אבל קשה דמאי איריא דזו"ז כולהו משקין מטמאין כלי מדרבנן ואולי משום דמשקי בי מדבחייא דכן בפסחים (יז) ללוי . ועי' עוד שם (יט ב) והכמ"ל :

דף טו ע"א גמרא סנדל המסומר אסור לנעלו כו'. התוי"ט תמה מדוע לא הביא הש"ס סיוע לאביי מהברייתא דשבת ע"ש ונעלם מכ"ת דברי הרמב"ן בשתה"א שהבאתי בברכות

(כו) ע"ש : שם בילת הגיר . נמלא במקרא ישעיה (כז ט) : שם ה"ק כל שנאותין בו בחול כו'. כ"ל דמוכח פי' זה מדאר"י מפני שצריך אומן משמע דאם היה הדיוט יוכל להשחיכן מותר והלא ביו"ט אסור משום נובע אלא ע"כ משום דראוי היה לחול ע"י הדיוט וכיון שלא נלכך אומן לא מיקרי מחוסר מלאכה : שם אמר אביי תפילין הואיל ואתא לידן כו'. כה"ג אמר בשבת (פא ב) וש"כ : שם ל"ק הא דמינכרא מחמת גנבי כו' . עי' גי' מהר"ם ולגירסתו קשה דבלא מינכרא מחמת גנבי לחוד סגי . ועמש"כ בעירובין (לז) וגי' שלפנינו יל"פ דהוי כמו אלא ל"ק כו' וקאי על קושיית ר"ה בריה דר"א מהברייתא על אביי הא ר"ל הברייתא דמנכרא כו' והא דל"ק אלא עי' מהרש"א לעיל (יד) ובמש"כ שם בס"ד : רש"י ד"ה מניח ידו דכך מלבוש דהיא העברה כלא"י . ובעירובין (לה ב) פירש דכך מלבוש דהוי תכשיט ולא משאוי ושם הוא מוכרח דלר"ג לא שרי עפי מב' זוגות משום דלאו תכשיט הם ע"ש ואי מטעם דהוי כלא"י אפילו טובא נמי : תד"ה אלא . אבל נמצא אינו אלא מדרבנן כו' כ"כ דנ"ל : ד"ה ה"ק . מ"מ ליכא איסורא להניחן. עתוי"ט ותור"ע ומה שהקשה הב' על הא' דגזירה שמא תיפסק כו' נ"ש ביו"ט דהוצאה לא אסירא ביה נ"ל דלק"מ דהא לקמן (ר"ד יח) דא"ר טעמא דאין מטבילין כלים שמא יעבירנו ד"א ברה"ר וגזירה יו"ט אטו שבת . והר"ש שם פסק כוותי' וע"ש בתד"ה גזירה ובשבת (קכד) והא בקעת דביו"ע דבר שמלאכתו להתיר כו' כיון דבשבת כו' גזירה יו"ט אטו שבת :

פרק ב ע"ב במשנה ואם הותיר הותיר לשבת . עי' לקמן (יז) דגם לכתחלה שרי להוסיף אף שא"צ אלא לתתיכה אחת ואפי' מיו"ט לחבירו דהכ' ספק חול וברש"י שם ע"ב

ד"ה שלא יערים כ' דאפילו לחול שרי ואולי יכוין כאן דאפי' הותיר כולו אח"כ שלא עשה ממנו מאומה אין בכך כלום הואיל דבתחלת בישולו כיון בלא הערמה לאכול מקצתו ועט"ז סי' תקכ"ז סק"כ או יל"פ הא' ואם כמו ואפילו כמש"כ בברכות (לד) בס"ד ובהשמטות בסוף שבת (ועי' תל"ע חלק ה' מאמר ג' פ"ג בשמות הס' דמלת אם) וכפל דהותיר הותיר מורה דאפי' טובא (ע"ש מאמר א' רפ"ד) ועי' ב"מ (לא) וכן יל"פ הלשון דואם נתרפא נתרפא דפ"ד דשבת מ"ד ודסוף פכ"ב ור"ל ואף דנתרפא יפה יפה : שם ושוין כו' שהן ב"ת. לכאורה הלשון תמוה דהכי פליגו במה נקרא ב"ת ואולי אתא לאפוקי מרשב"א לקמן (יז ב) דאמר דפליגי בזה אם הם ב"ת ובפשוט י"ל דה"ק ושוין בדג כו' דמערבין בי' ואמר הטעם מפני שהן ב"ת : גמרא א"ר כדי שיברור מנה יפה לשבת כו' . פי' בר"ן שכ' ול"ת כו' הא דתנן נאכל עירובו כו' לא יבשל כו' דמוטב שלא יתעדן שבת א' כו' מזה נראה לאיה לשיטת תר"י רים ברכות דלרבנן דאמרי שם עד חצות משום סייג היכא דעבר ול"ק עד חצות שוב א"כ לקרות ע"ש ודלא כהמ"א תמו' ד' שהקשה עליו מסברא ע"ש : רש"י במשנה ד"ה אכלו קודם שבשל כ"ל שבת. לולא דמסתפינא הייתי אומר דלטעמא דרבא כדי שיברור כו' אם נאכל העירוב אחר שסעד סעודת יו"ט מותר לבשל בתחילה לשבת דתו לא שייך שמא יכלה הכל ליו"ט וכ"ת לדינא דבמרדכי כ' שסמך ר"ש על הא דרבא פ"א דשבת ול"ע והניח ע"ת ביו"ט כו' הביאו הב"י ססי' תקכ"ז ע"ש : ד"ה ופירותיה. ול"כ שהוא מין עשב כו'. בר"ה (כג) חשיב קתרום במיני ארזים ומפרשו רב אדרא וע"ש בפרש"י וכן בחלק (קח ב) עלי גופר א"ר אדרא לגי' הערוך (וכן כאן אמר לשון נטיעה דעל הרוב הונח על אילנות) אולי יאמר דתרי אדרא נינהו כדמשני הגמרא כה"ג בכ"ת וכמ"ש התוס' בע"ז (יד) לענין תורניתא ע"ש :

דף טז ע"א גמרא תנ"ה בש"א מחד שביך לשבתיך כו'. תלוס הוא לומר תנ"ה לברייתא [וכה"ג הסיגו התוס' על פרש"י בבכורות (נא) בד"ה והלאיון] וכזה בסוכה (כו סע"א)

ועמש"כ שם וכיוצא בזה תמהתי במנחות (מא ב) ע"ש ואולי השני' היא מדל"א ור"א עי' חולין (קמא) : תד"ה איזהו פרש"י כו' . וקשה לפ"ז דהל"ל שהלבנה מתכסה רש"י נראה שיישב זה במש"כ בד"ה בכסה אבחדש קאי כו' וכן באיזו לשונות לועזיות נקראת הלבנה בשם שנקרא בו חדש : ע"ב גמ' תנן אכלו כו' לא דאית ביה כזית. ונראה דאשמעינן דל"ת כיון דקרא שם עירוב על כל הככר צריך שיהא כולו קיים אבל א"ל דקמ"ל אע"ג שהוא פרוס ולכתחלה א"מ בו מידי דהוה אע"א דקי"ל כר' יהושע בעירובין (פ ב) במשנה דהטעם דהתם משום איבה לא שייך הכא דמערב לעצמו ואי דמזכה לאחרים גם בזה ל"ש איבה כמ"ש הרא"ש שם :

דף יז ע"א גמרא רא"א בהודאה . וכ"ה אומר בהבדלה בפ"ה דברכות במשנה וטעם תנ"י דשם לא שייך כאן כ"כ : שם מניח אדם עירובי תחומין מיו"ט לחברו ומתנה

כל"פ דמיירי אפילו חלו באמצע השבוע והוא נלרך ללכת ביו"ט שני יותר מאלפים מניח עירוב ביו"ט א' ומתנה אם היום חול יהא עירוב לצרך מחר ואם היום קדש א"כ למחר חול וא"צ לעירוב כלל וכ"כ שהבינו התוס' בעירובין (לח) ד"ה ור"א ורש"י ותוס' כאן לא פי' כן : רש"י ד"ה מיו"ט לחבירו ובאותה הפת עצמה. לקח זה מהא דאיתא בעירובין (לט) ע"ש אבל התם הטעם משום הכנה דל"ש כאן כמ"ש התוס' ועוד ביום הא' מא"ל . שוב ראיתי להטור סי' שנ"ג שכ' לענין ע"ח ג"כ באותו הפת וע"ש בב"י ובאחרונים ולא העירו מפרש"י : תד"ה אין הלכה וא"ת כו' וי"ל כו'.ול"כ דאי הוה אמר הל' כת"ק ה"א דהכוונה איכה רק לאפוקי מר"א דאמר בהודאה וכ"מ נמל בחול אבל מה יענו הם ואני נהא דאיתא בנדרים (עו ב) כה"ג וכן לקמן (כד) א"ה כר"ג (ועמש"כ שם בס"ד). ועוד איכא ד"ע כה"ג . ועי' בתוס' שציין הגרי"פ : ד"ה אי אמרת. לכן נ"ל כגי' דה"ג הוא ר"ת דהלכות גדולות וכן הביא הר"ן בשמו : ע"ב גמרא אכלו עד שלא אפה עד שלא בישל עד שלא הטמין כו' כצ"ל וכ"ה ברא"ש : שם אסורה דשבת שאני. יל"פ דדיחוי זה מספיק גם על המעשר והמטביל דלעיל

דאיסורא דשבת חמירי אפילו שבותין דידי' כדלקמן (ר"ד כא) שאני שבות שבת משבות יו"ט ועמש"כ לקמן כפ"ה ובעירובין (פו ב ושם) אמרינן דמתיר אפי' נגד עשה דאורייתא ורש"י לא פי' כן וכן הר"ש בתרומות שם . אח"ז מצאתי להב"י ססי' תק"ג שהביא בשם תשובת הרשב"א כדברי : שם א"ל הלכתא כתנא דידן כו' . ובירושלמי אמר והלכה כדברי התלמיד פי' הק"ע דרבי (כ"ל שסתם המשנה) תלמידו דרשב"א הוה ואישתמיטתיה גמרא דכתובות (נא) דקרי ליה חבירו ולפמש"כ התוס' במנחות (ס"ד לא) דתרי רשב"א הוו א' חבירו דר"מ וא' תלמידו הוה א"ש ועי' ב"מ (ד ב) בתד"ה אין הב' בסופו ובמה שציינתי שם : תד"ה אמר והא דקאמר אביי ל"ש אלא תבשיל א' כו'. הוא לעיל (טז) ושם ליתא לתיבת א' : רש"י במשנה ד"ה וב"ה והא דנקט שבת לרבותא כו' . והתוי"ט בשם יש"ש כ' דדוקא קתני להטהר בכניסת הרגל ול"כ דאם יטבול ביו"ט יהי' שבוי עד שיעריב השמש ויהי' כל יום א' בטומאה : ד"ה ושוין ומטבלי אגבייהו כו' כצ"ל :

דף יח ע"א גמרא ביו"ט מא"ל. ממתניתין לא מוכח דאסור ביו"ט דהא דאמרי מלפני השבת דמשמע דביו"ט לא. י"ל כמש"כ שם אלא שסמך על הברייתות דלקמן וכה"ג לקמן

דפריך יוה"כ מא"ל ע"כ סמיך על הברייתא דכל חייבי טבילות דמייתי שם בתר הכי וכפרש"י : רש"י ד"ה בולד הטומאה בסופו הטריב שמשו אוכל בתרומה כצ"ל : ד"ה זריזין. א"כ כו' והויא מילתא דל"ש ומ"מ בהס"ע כיון דשכיחא בישראל גזרו אף בכהנים משום לא פלוג משא"כ בולד דאינו אלא ישראל : תד"ה גזרה ולא כו' דיו"ע ושבת אחת היא. ק"ק מלקמן ע"ב בפלוגתת רבי ורבנן דמחלקי שם בין יו"ט לשבת וי"ל דהתם הוא בדין פרטי והכא באיסור טבילה בכלל וצ"ל לדבריהם דכל הני דפריך מהם אביי הויין ג"כ כמו אחת : ד"ה כלי וכאה"ע מ"מ כו' כצ"ל בצ"ו : ע"ב גמ' הדר ביה רבא מהסיא. כתובות (יא ב) ב"ב (כד) [מנחות (ז ב)] : שם מני מתניתין לא רבי כו' . לפי מאי דס"ד דברייתא כולה מיירי בחד יומא קשה מ"ק רבי אין מטבילין אה"כ עג"מ כיון דמים גופייהו אפי' בכלי אבן אין משיקין וי"ל דמ"ל במים שנטמאו ביו"ט דלא גרע מכלי שנטמא ביו"ט והא דתכ"א ומשיקין אה"מ בכלי אבן אע"ג דקאמרי דמטבילין כלי ע"ג מימיו וא"כ כ"ע נמי י"ל דמ"מ לכתחלה אסור לגרום טומאה כמש"כ התוס' : תד"ה הדר הסיא שניא דהתם כאן קודם טיבול כו' כצ"ל : באו"ד כיון דמתרץ ליה עלה דמתניתין כו' והאה נמי מייתא כו' כצ"ל . ולכאורה אינו מובן דהא שניא דהתם ג"כ אמתניתין ואולי ר"ל דהכא מתניתין גופה מינה וכה טעמא בעיא ותירולי קמאי ע"כ לא יסרו בעיניו אבל התם רומיא מברייתא הוא ולכן אפי' תימא דלא ישר בעיניו תירולא דאביי איכא למימר דפליגי אהדדי עמש"כ שם בס"ד : ד"ה כל. דדוקא הם שהיו עוסקין כו' כצ"ל :

דף יט ע"א גמרא אמר רבה (כ"כ דצ"ל) אשכחתינהו כו' . סוכה י"ז וש"כ : רש"י ברה"ע ובספרים שלנו כו' וגורסין כו' ומתניתין כו' . לכאורה יצטרכו ג"כ לגרוס וכולה

מתניתא בשבת לאב"א רבי וכולה מתניתא ביו"ט להוצב"א רבנן : ד"ה עושה . והסיא טבילה שניה הבא להחמיר כו' מטביל ביו"ט וכן בד"ה הכשות מקיים מטביל ביו"ט . ולכאורה כיון דאפי' נטמא בולד שצריך טבילה מדרבנן מותר לטבול ביו"ט כש"כ הא · (ועתוי"ט) יותר ה"ל לפרש דזה איירי בשבת . עי' לעיל תד"ה ושוין. ועי' פי' הרע"ב וכ"ע התוי"ט וכ"ת דק"ל דא"כ היינו רישא דהא לדידי' נמי הוה זו ואצ"ל ז ולק"מ דהיינו הך פריך הש"ס בד"ע אבל זו ואצ"ל ז תשני הש"ס בכ"מ : ע"ב גמרא וקסבר א"מ קדשים לבה"פ. ק"ל מדוע ל"פ ר"ם ע"ז לפי מאי דמסקינן בזבחים (עו) דס"ל מ"ק לבה"פ אף לכתחילה : רש"י ד"ה לבה"פ . ומתוך כך חמץ שבה בא לידי נותר. הא דלא פי' דיהא צריך לשרפו בשעה ו' טרם שיבא לידי נותר הוא משום דקי"ל אבל אתה רואה של גבוה ומ"מ לריה"ג דאמר קק"ל. ממון בעלים הוא ואפי' לאחר שחיטה חלק בעלים ממונו הוא כמש"כ התוס' בב"ק (יב ב) . י"ל דעובר עליהם גם בב"י ובבי"מ . ועוד יש לעיין לרבנן דפליגי עלי' דריה"ג דלכאורה ודאי אינו עובר בב"י דשל גבוה הוא א"כ לראב"י בפסחים (כט) קודם חזרה דיליף שאור דאכילה משאור דראיה יהא מותר לאכול מתמן דתודה בפסח ויל"פ דעלייהו כוון שם באמרו אבל אתה אוכל של גבוה והתוס' נתקשו שם בזה :

דף כ ע"א גמרא אלא אתיא מגיגייא. רש"ל מחק מלת אלא ויש לקיימו ע"פ מש"כ התוס' בשבת (נז סע"א) ע"ש : שם ת"ר מעשה בהלל הזקן כו'. בליון הגרי"פ נ"ל

תוספתא דחגיגה פ"ב : רש"י ד"ה ב"ש היא הלכך לא דחי סמיכה דידהו יו"ט . עי' גה"ש וכבר קדמו בזה הפעה"מ בפ"ג מהל' מעה"ק ועי"ש גם ישוב נכון והגה"ש הביא דבריו דשם בפסחים (פט) בעירובין (ג) ופה שכחו : תד"ה נזיר.וכן בנזיר.נ"ל דמ"מ עולת הנזיר אינו רשאי להביא ממעות מע"ש כדמייתי התוס' ליה מנחות מן הספרי דממעט עולות משום דכתיב ואכלת : ד"ה למד ותימה דאמר התם וכו'. הוא במנחות (לב) : ע"ב גמרא ואמר כל מי שרולה לסמוך כו'. בתוספתא שם הגי' כל מי שצריך להביא עולות ושלמים יבא ויטול כו' והיא יותר נאותה לפי הענין . ועי' חגיגה (ז ב) תד"ה מביאין : רש"י ד"ה שמח ישמח ושמח כו' ונמלא מאחר נדרו . לכאורה יל"פ כשישהה יוכל לבוא לתקלה דגיזה ועבודה כדאמרי' בעלמא ויהי' דומה לשמח ישהה דלעיל (יח) דפי' שם משום תקלה . אכן בהאמר ולא הפרים לא שייכא תקלה זו : ד"ה הדם יזרק. עי' רש"א שכתב דבק"ל עלו נמי לשם חובה . ותימה דלפ"ז אמאי אם היתה שבת לא יזרק וגם אם זרק לא יקטיר אימוריו עד הערב כיון דעלו לשם חובה אבל הוא נמשך אחר הרע"ב בריש זבחים שכ' כן מפירוש הרמב"ם . אמנם בחבורו פע"ו מהל' פסה"ק חזר בו ועמש"כ שם (ד) בס"ד :

דף כא ע"ב גמרא א"ל חזי להיסק גדול. עי' לקמן (לג) : תד"ה לכם והכי איתא בספרים כו' כצ"ל . וכן העתיק המהרש"א לעיל ולא כהגרי"פ : רש"י במשנה לא יחם

ולא להבעיר כו' . לכאורה מדוע לא פי' משום בישול וכ"ל דבא לייטב קושיית התור"ע לרבה לעיל (יב) דמשמע דס"ל דגם לב"ה לא אמרי' מתוך א"כ מ"ע קשרו הכא לכן שבל לפרש דכאן לא איירי אלא באיסור הבערה ודומיא למדורה (ודיקא נמי דקתני לא יחם דמשמע רק להפיג ליינן וכדרך שמפשירין קלת לרחילת רגלים ולשתיה . ועי' בפ' כירה מ ב) ובהבערה איכא נמי מיעוטא ביום השבת בר"פ ויקהל ודרשינן ליה למעוטי יו"ט כדאמר שם לענין הולאה וכמ"ש הס"מ בפ"א מהל' יו"ט ה"ד ובירושלמי בפ' משילין סוף הל"ב דריש כן להדיא ומסיק שם ע"ז תנינן תמן ב"ש אוסרין וב"ה מתירין (הביאו הרא"ש לקמן סי' כ"ב והס"מ שם) ויל"פ דר"ל הא פלוגתא דלא יחם כו' דמשנתינו או דמדורה דברייתא ודלא כהס"מ שם (והאחרונים שנמשכו אחריו) דקאי על פלוגתתם בהולאת קטן כו' עוד י"ל דב"ה סברי הבערה ללאו יצאת עי' פסחים (ה ב) תד"ה לחלק ולקמן (כג) ד"ה ע"ג חרס ור"כ יאמר דל"ל ב"ש וב"ה בד"ז :

דף כב ע"א תד"ה והמסתפק אינו ר"ל מפני שממהר כיבוי כו' אלא ה"ט כו' . עי' ברא"ש שסותר דבריהם מהא דשפופרת ע"פ הנר דפ' ב"מ ועמש"כ שם בישוב דבריהם :

בסה"ד דאמר לקמן במתניתין כו'.הוא בדף לב : ע"ב רש"י ד"ה פת מרובה וד"ה וב"ה מתירין נ"ל ד"א : בסה"ע ד"ה מפני שמכבה כדפי' ואינו שוה כו' כצ"ל :

דף כג ע"א גמרא שלחו ליה אלמלא כו' גזרנו כו'. כצ"ל וכ"ה בפסחים ולפי הגי' גוזרני נ"ל בריפא שלח ליה שמעון בן שטח כדאיתא בברכות ודע דבתוספתא מסיימא מפני

שקולין אותן פסחים ועתה יש לי סעד למש"כ ברפ"ז דפסחים דר"ג היה קורא לגדי מקולס שלו פסח : תד"ה ע"ג חרס וכ"מ בירושלמי כו' ר' יוסי אסר כו' והטעם כו'· לפנינו בירושלמי משילין ליתא פלוגתת ר"י ורבנן רק חזקי' אסר מתניתא פליגא כו' וכן העתיקוהו הרא"ש והס"מ שם וגם טעם המתיר משמע מדיוקא דביום השבת כמש"כ לעיל ולגירסתם ופירושם נ"ל דר' יוסי דירושלמי איננו סתם ר' יוסי התנא דהא איהו ס"ל דללאו יצאת (שבת ע) ונראה שהוא ר' יוסי אמורא שנזכר כ"פ בירושלמי סתם עמש"כ בריש ערלה בס"ד ומש"כ דאם ללאו יצאת מותרת ביו"ט הוא כפי' ריב"א שהביאו בפסחים (ה רע"ב) : באו"ד ואפי' למאן דשרי הבערה כו' אבל כיבוי כו' . עמש"כ בשבת (עג) בס"ד : במשנה פרתו יולאה כו' . עתוי"ט סד"ה ביו"ט שכ' בשם הב"י דשביתת בהמתו הויא בלאו ועמש"כ בע"ז (טו) בס"ד :

פרק ג ע"ב רש"י ד"ה אבל לדין המכונסים מאתמול ולשון הרע"ב המוכנים : תד"ה אין לדין ולא נהירא כדפרישית בר"מ כצ"ל :

דף כד ע"א רש"י ד"ה הדלסקיאות ע"ש מקומם וי"א כו'. עי' בחולין (קלט ב) דלפי' הא' גרסינן הדלסקיאות ועמש"כ בשבת (קנה ב): תד"ה ותניא דאמר התם רשב"ג

מחוסר לידה הצד לתוכו פטור כצ"ל : גמרא אר"י א"ש א"ה כר"ג . לכאורה קשה פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים וכדפריך כה"ג בבכורות (לז) ובמ"מ ואולי משום דהורה הלכה למעשה באמרו מותרין הן ר"ל לכל מי שירצה הוי כמעשה רב קמ"ל ועמש"כ בב"ק (ל ב) : ע"ב רש"י ד"ה ופירי דכביני כשלקטום טמנום כו' כצ"ל : תד"ה ולערב ואומר הר"ם כו' דהוי ספק אם באו מחוץ לתחום וספק דדבריהם להקל ור"י אוסר כו' כצ"ל :

דף כה ע"א גמ' ולפרין שקננו בטפיחין בבירות. כן גריס רש"י לעיל (כד) ע"ש: שם והמקוסרין והמנוענעים כו' . לכאורה אתי כב"ש לעיל (י) במשנה אבל עי' בתוספתא פ"א

(בליון הגרי"פ ע"ש פ"ג) דקודם מאמר רשב"א זה נשנה רש"א בש"א לא יטול כו' עד שיקשקש בה"א עד שיכענע ודע שבגי' התוספתא שם איתא ומיה שקננה בפרדס לריכה זימון כו' וע"כ ט"ס הוא : רש"י ד"ה מדבלי רבינו ור"ן דקרי ליה כו' כצ"ל : ע"ב גמרא ג' עזין הן כו' . נל"פ שמעיזין פניהם נגד מי שגדול מהם בכח ובמעלה ועא"ח וצלף ג"כ פריו אינו חשוב כ"כ מדחשיב בהקלין שבדמאי הכלפה והוא צלף כדפי' הרע"ב וכדמוכח בברכות (לו) וטעמא דכולהו שם משום דלא חשיבי : רש"י ד"ה מלובא ובו תיחם כו' . הוא בב"ב (נו) : תד"ה וללף ופי' בתוספת' (כצ"ל) כו' ג' פירות עלי'

פלו' אבינות וקפריסין ובב"ב (כח ב) כתבו ג"כ שיש לו ג' פירות אך שלא פרטום ולכאורה קשה דהכי יש לו ד' וכמה ג' אגוזכים ופוד א' והוא תמרות כדאיתא בברכות שם לכן נלפע"ד דבגירסא תמרות תלוף עליו וכמו שחשבם ר"ח במתניתין דמעשרות ספ"ד והגאה שם בברכות (ועתמי"ש שם שכ' ג"כ ויש בו ג' מינין תמרות כו') ומשמע דעליו גם ר"ח פוטר וכן לענין ערלה בא"י כי ג"כ בשו"ע יו"ד סי' רצ"ד ס"ד ג' מינים אלו ומשמע דעלי' פטורים אף בא"י. ועי' בערלה פ"א מ"ז הסעלין כו' מותרות בערלה אלא דהם משמע דאיירי בעלי נפשים : ד"ה שאני ילתא. תמ"כ הרס"א וליכא למימר משום דבפניתא התירו כלל : תמוה דמאי הוה דבפניתא תלך ברגליה לא תלך כלל :

דף כו ע"א

במשנה רש"י כל שאין מומו ניכר מבעו"י כו'. היינו דלא איתחזי לתכס כדמפרש בגמרא הא חזי ליה הכא קע"ג שלא התירו עדיין ערי מבעוד דר' אמי וכנא לקמן (כז) ולפמש"כ התוס' בשבת (מו ב) בתד"ה התם אם ס"ל מבעוי"ש מום מובהק דניתר פ"י כו' כני הכהנים שרי אפילו לא חזו ליה : גמרא ג"כ דשבר ואקפי' כו' וכשתא ס"ל מום קבוע מ"ד כו'. נראה דלהא"י שבפרש"י דמעשה מחום קבוע דמיירי כ"ע דאסור כו' ולקמן ...

דף כז ע"ב

גמרא ... שם אמר מאן דהוא ...

דף כח ע"א

אסור לסקול בשר בסיס. עפרש"י ויל"פ ג"כ ע"ד שא"ר יהודה ...

מכוון כראוי כדא"ר יוסי שם ואולי להכי קאמר הכא אומן שיודע לכוין בשר כנגד בשר ועצמות כנגד עצמות : [שם אר"פ שדי גברא ביניייהו וכו'. כזה אמר ג"כ ביומא (יט ב)] : ע"ב אפומא דקולא. עפרש"י ויל"פ קלחת כדפרש"י בחולין (נח) ועי"ש בתוס' : שם והוא שיש עליו כזית בשר · בר"ן מוכח דלא היה גורס כזית דבכזית הי' מותר בטלטול גמור : רש"י ד"ה באנו למחלוקת ככנסנו בד"ז כו' כצ"ל :

דף כט ע"ב

תד"ה שלא וה"פ אמרת כו' מן לי ה' אגוזים כו'. נראה דכן הי' גירסתם בגמרא גבי אגוזים חמשה לא חמשים . וכ"ה ברא"ש ובב"ת (עה) העתיקו עשרים אגוזים :

פרק ד

ד"ה המביא י"ל דהתם מיירי בשבת שאינו כו' (כן הגיה הב"ח) . כה"ג חלקו לעיל (ט ב) ד"ה מאי בשם הכל"א : בא"ד וקאמר התם במס' שבת למעוטי בהילוכא עדיף כצ"ל :

דף ל ע"א

גמרא אר"כ ז"א מתחילין כו' מני ר"ש היא כו' איכא דמתני כו' מני ר"י היא כו' . הרע"ב מפרש למתניתין כל"ק אבל הרי"ף וכן בפי' הרמב"ם פי' כל"ב וכן מסתבר דהא מתניתין דאין מבקעין כו' אתאן לר"י פי' ברים מכילתין ולקמן (לא ב) תד"ה ונפחת . ולפמש"כ בר"ת במד"ה גבי יש לקיים פי' הרע"ב : רש"י ד"ה זימנין דמיפסיק וקשר העשוי להתקיים כו' כצ"ל : ע"ב גמרא הפריש ז' אתרוגין לז' הימים כו'.לפי מאי דמסיק בסוכה (מד) דלדידהו נמי לא דחי שבת ומיני ספק ז' אינו ניטל כמש"כ התוס' שם (ר"ד מז) לא מ"ל ז' ועמש"כ בפסחים (ל) בס"ד :

דף לא ע"ב

גמ' אימי והא"כ הכי ליבני כו' . עי' מהרש"א שנדחק ועי' חולין (עו סע"א) ולי נראה דפרגינהו דומה לקושר של קורות שכתבו התוספות ברים מכילתין דאפילו ר"מ מודה :

דף לב ע"א

רש"י ד"ה מסיקין בכלים דבני טלטול נינהו כו' כצ"ל : גמרא מאן תנא דפחיתת כר מנא הוא אר"י ר"מ היא כו' . לכאורה יש לתמוה על הפוסקים שסתמו משנתנו להלכה ושם לית הלכתא כר"מ . ומצאתי בב"י סי' תקי"ד דהסג"מי"י בשם איזה האמונים דחוה באמת מהלכה מטעמא דאמרן . וכ"ל דמפרשי דלאו אעיקר דינא קאמר מאן תנא דזה לכ"ע אסור וכמו שתמהו התוס' על פרש"י רק על לשון מפני שהוא עושה כלי דמשמעו דכלי גמור הוא ואף לענין טומאה ומדויק הלשון מאן תנא דפה"כ מנא הוא וראי' לדבר דבברייתא דלקמן דתני נמי הא דאין פוחתין אה"כ לא מסיימא טעמא דמפני שהוא עושה כלי (ואף דדרך ברייתא לפרושי יותר מהמשנה) והיינו משום דאתיא כחכמים (עי' ספ"ד דכלים) דאינה כלי עד שילרפוה ואפ"ה אסור ביו"ט וכמו בס"ד : שם ר' יהושע אומר משילרפו בכבשן . עמש"כ בפסחים (עז) בס"ד . אבל בתוספתא הגי' ר' יהודה וכן העתיק הר"ש בכלים שם : רש"י במשנה ד"ה ואין עושין שלריכה עשייה ותיקון כצ"ל : ד"ה משילרפו בין ביד כו' . התוי"ט בכלים שם העתיק בין במים וכמו מאד עי' שבת (מח ב) ונראה הא דהשאילו הז"ל לקישוי וחזוק לשון לירוף הוא מפני דהשבת קשיות וחזוק כל גשם הוא דבוק ולירוף חלקיו זה בזה ביותר : ד"ה לפי שצ"כ מלאכתן.מדאפלוג באלפסין. מזה אין הכרח לכאורה די"ל דנקטן לרבותא דת"ק אבל י"ל דפי' גמר מלאכה הוא מלאכת חקיקתן קודם לירוף כדמוכח לעיל מפלוגתת ר"מ ור"י : תד"ה אין . לכן נראה לפרש כו' כצ"ל : ע"ב גמרא תני ר"ח תותכה באור כו'.תוספתא ספ"ג : רש"י ד"ה עוי לי אווזא ותולה הגלי לתוכו כצ"ל : ד"ה שרקין שהרוח קשה נגלי. עי' שבת (יח ב) : בא"ד דגבול טיט תולדה דלישה הוא. וכן בשבת (יח) איתא דגבול עפר חייב משום לש ולכאורה גם מלאכת לש לא מנהוג אלא בג"ק כמו טוחן שכתבתי לעיל (ז ב) ע"ש בשלמא אפר אף דלא נאמר בו רק יסוד העפרי י"ל דמ"מ אתי מג"ק אבל עפר וטיט מה"ל וצכמ"ל :

דף לג ע"א

גמרא בדלת ק"ד. עפרש"י ויל"פ דדלת דהוי עליו תורת כלי למה יהא אסור עי' ר"פ כל הכלים : שם הא הזו להיסק גדול . לעיל כא ב : רש"י ד"ה והלכתא בין חזרה כצ"ל בא': בא"ד והקפת חביות כו' וקדרה. לכאורה היינו הקפת חביות היינו קדרה ואולי רלונו בהקפת חביות חביתא שהוזכר לעיל : בא"ד ורב ס"ל כר"י במוקלה. כן איתא בשבת (קנו ב) וגם בדשא"מ ס"ל כותי' שם (כ"ב): תד"ה ר"א ופריך מיתיבי לר"א כו'.פ"ש ברש"י ותוס' דסקוטי' הוא מחכמים וא"כ לק"מ על פרש"י דהכא : ד"ה והחכמים בסופו דמעמא דרבנן גזירה כו' וכ"מ נמי בגמרא . בעניותי לא מצאתי מסקנא זו בגמרא ואדרבה דלחכמים דס"ל דאם קטם פטור לא שייך למיגזר נטילה אטו קטימה כמו דל"ב מה"מ קטימה להריח אטו קטימה דלחצוץ כדמסיק בגמרא ולסיפך לר"א דס"ל דאם קטם לחצוץ חייב חטאת שייך שפי למגזר נטילה אטו קטימה כמו דגזר קטימה להריח אטו קטימה דלחצוץ ול"ע . שוב ראיתי בתוי"ט שמאריך הרבה בזה : ע"ב גמרא ואם קטמו פטור לחצוץ כו' כצ"ל ותיבות אבל אסור נראה למחוק וכן לקמן בתירולא דה"מ וכן בתוספתא ליתא : רש"י ד"ה אחד זה כו' אחד שבת כו' . פי' שבת (לה) : תד"ה פטור וע"ק דמשמע דבקטין מיתסר לר"י אף להריח ובסמוך מתיר ר"י דאמר כו' כצ"ל : ד"ה כי הוינן ולא גזרו שמא יקטום וא"ת כו' משום שמא יקטום . ליסנא קטיעא נקטי דהכוונה היא לקטום לחצוץ : בא"ד וכשאל יו"ט במ"ש אז אינו מפסיד כו' כצ"ל :

דף לד ע"א

רש"י ד"ה ואין גוזזין הירק דמאן דחזי סבר כו' כצ"ל : תד"ה ועוד בסופו היינו היכא כו' . ומדא לקולא · עי' מה שתמה עליהם התוי"ט וכן המהרש"א בעירובין שם כ' דדבריהם הכא מגומגמין וצ"ל לייסבם דהא מוכח בדבריהם שם ד"ה איצטריך דהא דסוכה דאר"א מי שלא אכל כו' הויא קולא דיש לו תשלומין ולכן הוקשה להם הכא לתירוץ ר"ת דקולא משום כח דהתירא (כ"כ שם) שייך למתני ועוד אף דאפסקינהו במילי אחריני א"כ מאי מקשה שם מסוכה והא תירלו דהתם הוי מדא לחומרא ונכון בעז"ה : ע"ב רש"י במשנה ד"ה פ"ש ואין רגילין לעשר קודם ג"מ. איסורא נמי איכא (ספ"א דתרומות) : ד"ה ותנן המעביר. השומא תאנים בתאכלו. אולי הכריחו הא דלקמן כפי מה שפי' ר' נתן דברי ר"א דיכא חוץ לחלר ויגמור דמשמע דאין החלר קובע אם הכניס לתוכו לשעה וא"כ הוקשה משם אכן מהירושלמי שהביא הר"ש שם בעטמא דהוא עלמו אסור (פי' תד"ה בניו) משום דאין אוכלין על המוקלה אלא על מקומו מוכח דלא כפירושו : תד"ה ואומר . מקשה בירושלמי כו' . לכאורה לפום גמרא דילן שם דמוקי לה בבריכה דאבונה וטעמא משום אמלוכי לק"מ . ולכן נדחה גם הלא נהירא שבדבריהם לקמן בס"ד א"ה די"ל דכונת הש"י בבריכה שניה . רק לי קשה על פרש"י שם דהא בגוזלות איכא טעמא דרבא שם דמטלטל ושביק ואפשר דגם ר"א יודה : ד"ה בניו בגליון צ"ל יש מוחקין תיבת שם עי' מהר"ם :

דף לה ע"א

גמרא הי' אוכל באשכול כו' . נראה דדוקא נקט היה אוכל דגלי דעתי' דנגמרה מלאכתו לאכלן כמו שהוא (עי' לעיל לד ב בתד"ה בניו ובמהר"ם שם) לכן קאמר ר' יהושע דאכל וכן שבת קובעות ודלא כפרש"י ובזה מיושב גמגום המהרש"א בתד"ה שבת ור"א לטעמי' דהיכא דמותרו מוזר אינו קובע ונכון בס"ד : רש"י ד"ה וא"ר אבהו ויכול לסלקן משם.נראה להגיה בדבריו דצ"ל כמו דאיתא בתד"ה ריסא ויכול לסלקו מלמעלה (ר"ל כשנטלו) שלא יגע (ר"ל הנגררא) באחרים : תד"ה ריסא כגון שנטלו בפשוטי כ"ע . לרווחא דמילתא כתבו כן דאז אפילו היה אה"ע א"ע אבל אה"כ דמ"ל אפילו בכלי המקבל טומאה רק דגגררא לא היה אלא ראשון וע"כ לתירוצא קמא צ"ל כן דאם היה אה"ע א"כ אותו שנטלו הוי ראשון ויכול לטמא אותו שאללו לעשותו שני אם לא שכל זית היה בפ"ע ואין בו שיעור לטמא אחרים שהוא כביצה ועי' בפ"ב דתרומות הפגול של דבלה שנטמא מקלתו ובהרע"ב שם ובפ"ג דעדיות מ"ב : ע"ב גמרא וש"מ רוב ע"ה מעשרין הן . לפע"כ דהדיוק הוא דאילו היו מחלה על מחלה א"כ כי מלטרפת מיעוט דא"מ קודם גמר מלאכה למחלה דא"מ כלל ה"ל רוב א"מ ולא ה"ל לאקולי ביה כדין שאר דמאי אבל ק"ל כיון דקי"ל דא"מ דבר שלא נגמר מלאכתו כמש"כ לעיל איך אפשר שהרוב או לכה"פ מחלה המעשרין יעשו שלא כהוגן ואולי ברייתא זו פליגא בזה דא"מ דבר שלא נ"מ על משנתנו ולכן לא הביאה הרמב"ם בחבורו או כיון דע"ה הן עושין שלא כדין בזה :

פרק ה

שם א"כ לאידך גיסא כו' דליכא הפסד ממון כו' . לכאורה תמוה לומר דהפסד ממון יהי' עדיף מהככ"א ובמול בה"ת פ"ש בשבת גודל ערכה ועמש"כ בפסחים (ז) בס"ד ויל"פ דה"ק דהתם ע"כ מחזי עפי כעובדא דחול דהא לא התירו רק משום הככ"א וביטול בהמ"ד אבל הכא דלא מחזי כ"כ עובדא דחול דהכי התירו משום הפסד ממון בעלמא אפי' מוכא נמי ולזאת בבעי' שני' דהאיסור הוא משום גזירה דאשוויי גומות דשוה הכא והתם ל"ק אלא סברא דיו"ט קיל ש"ד עי' לשון רש"י יבמות (קיט סע"א) וכמש"כ לעיל (יז ב) והכא לא שייך למימר סברת יו"ט דקיל דכיון דאין הטעם משום גזירה אמרינן מה לי איסור כרת מ"ל איסור לאו כדאמרי' ביבמות שם ובפי' ג' וד' לכך דמיא ישמע חכם ויוסיף לקח : רש"י ד"ה וכן כדי יין נמי מכסינן כו' כצ"ל : תד"ה השתור וקשה כו' . ונראה כו' ושני סכינים לזה ולזה אבל מה ישנו באינך דתני התם הסייף והסכין כו' ע"ש :

דף לו ע"א

גמרא לא נצרכה אלא לאותן שתי חלות . עי' שבת (מג ב) תד"ה רב אשי שהיה לפניהם הגי' כאן א"ל ל"כ כו' ופי' דר"א היטיב כן ולקמן ע"ב (תחת רב אשי אמר דבגי' שלפנינו) גרסי' והב"א מי קתני כו' : שם אותן שתי חלות מוקצות הן. ופרש"י לדבורים לכאורה קשה דהא מסקינן לעיל (ו ב) מוכן לכלבים הוה מוכן לאדם ועוד אטו מאכל בהמה כגון תבן מוקצה הוא במסתפק מהן וי"ל דמאי הכא שהוא מקצה אותם שלא יעלטם משם אלא שיהיו מונחים במקומן לאכילת דבורים : רש"י ד"ה אדתני ובלבד עד שלא מאיסור טלטול ובדבור הסמוך באיסור טלטול גופיה כו' . דבריו יובנו בהא דלקמן (לז) אטו טלטול לאו לורך הוא ועי"ש בפירושו : ע"ב תד"ה אלא פ"ה כו' ולר"ש מותר . רש"ל כ' דבפרש"י שלפנינו אינו ול"ל דמה שפי' פשיטא כיון דא"ל לר"י כו' מוכח להדיא דלר"ש באמת מותר אבל לפ"ז קשה מאי פריך פשיטא דילמא הא גופה אשמעינן דדבר שא"מ אסור . ועי' שבת שם תד"ה שלא ולכאורה נראה דלפי הגי' שלנו ותסברא כו'. שנויא דלא יעשנו מגודה אילטריך גם לר"ש ולהכי פריך פשיטא כיון דלכ"ע אסור אבל בשבת דל"ג ותסברא כו' דמשמע דלר"ש שרי בלבד שלא יתכוין ושנויא דלא יעשנו כמעודה אינו אלא לר"י לכן לא פריך שם פשיטא משום דאשמעינן דאפי' א"מ אסור והסוגיות מתחלפות כדמלינו באיזה מקומות : ד"ה שופך למה דס"ד לעיל דאיירי בדלף כו' כצ"ל : במשנה ולא מטפחין ולא מספקין הרי"ף והרא"ש הביאו ירושלמי מספקין הבא בחמתו מטפחין טפוח שהוא לרלונו.והתוי"ט כ' ע"ז מהיכא תיתי לחלק בין בחמתו לרלונו ואני אומר יש ויש דהטעם דשמא יתקן כ"ש לא שייך לבחמתו ואשמעינן דלא פלוג והוא בעלמו כ' לקמן דלרלונו הוה כש"כ מחמתו ואי קשיא הא קשיא דהרי"ף והרא"ש בהלכי עירובין הביאו הירושלמי דאוסר כל משמיעי קול ודחוהו מהלכה מפני גמרתנו דא"כ ל"א אלא קול של שיר וא"כ בחמתו נמי ליסתרי ודע דגי' הירושלמי מספקין קודם למטפחין כמש"כ התוי"ט וכ"ה גירסת הרי"ף והרא"ש וכן בגמרתנו בשבת ומש"כ התוי"ט דהיה למטפחין כף על כף מקרא דויכו כף ע"ש תמה א"כ דהוה על כף יותר ה"ל להביא קרא דיחזקאל (כא יט) והך כף אל כף דתרגם יונתן ג"כ וטפח : שם ולא מייבמין . הקשו המחברים דמאי איריא ביו"ט משום שמא יכתוב אפי' בחוה"מ תנן במו"ק (ח ב) דא"מ מפני שמחה היא לו והט"א בחגיגה (ח ב) תירץ דנ"מ ללול יו"ט הראשון דאין נוהג בו מלות שמחה וכ"ע הב"א שמותר א"ע למה שכתב בתשובה דגם בה חייב בשמחה מדרבנן מיהא ונעלם ממנו מש"כ הד"מ בא"ח סי' תרל"ו בשם הכלבו ל"ע אי נושאים בפורים ט' א"ד דל"א אלא רגלים שהוא דאורייתא כו' והד"מ הכריע להיתרא ע"ש וא"כ ה"ה לליל יום"א אם לא מה"ע ועמש"כ בחגיגה ביישוב קושיית המחברים בס"ד : שם ולא מחרימין. פרש"י וסתם חרמים לבה"ב וכ"כ הר"ן והרע"ב ותמה עליהם התוי"ט שפי' דלא כחכמים פ"ח דערכין וע"ש ונראה דדחקו לפרש כן דאי לכהנים מאי מלוה איכא (עתוי"ט שם במ"ד ד"ה מה אם לגבוה מש"כ בשם התוס') . ועי' בגמרא דערכין שם דרב פסק כריב"ב דסתם חרמים לבה"ב וכן ר"י שם ובאמת תמה הכ"מ על הרמב"ם שפסק כחכמים . והתוי"ט הביאו שם והנך רואה שאגב שיטפי' שכח גם ד"פ : רש"י ד"ה שמא יתלוש כצ"ל : תד"ה והא מלוה . עי' כה"ד ולע"ד ראיה לפרש"י דהא אין עולין באילן וכו' חשיב להו הכא בדברים שהן משום שבות ואפ"ה חזינן דאסורין אף במקום מלוה כדאיתא בר"ה (לב ב) במשנה . וכן ב"ש אסרו שמיכה ביו"ט משום הא דאין רוכבין ע"ג בהמה אע"ג דהיא מלוה עי' חגיגה (יז ב) שבות מלוה אילטריכא ליה הא נמי פשיטא וא"כ ע"כ צ"ל דעיקר גזירתם היה משום שבות ואגב גזרו אף במקום מלוה גמורה וא"כ הכי נמי דגזרו משום רשות הכוונה על עיקר גזרתם אבל מ"מ נאסרו אגבן אף במקום מלוה גמורה וכש"כ הוא :

דף לז ע"א

גמרא אלא אר"פ ל"ק הא ב"ש כו'. לכאורה לאוקימתא דר"כ ברים מכילתין לב"ש בשבת אית להו מוקלה וביו"ט לא וא"כ היכי קאמרי הכא אין בין כו' ואולי כי ל"ל מוקלה ביו"ט בדבר הנאכל דיקא כמו בילה ונכלל במה שאמר אלא או"כ בלבד או דגם בשבת לא אסרו אלא בדבר שאינו נאכל לאדם כגון עלמות וקליפין ולפ"ז יו"ט ושבת כי הדדי נינהו לענין מוקלה לדידהו אך א"כ הוי היפך ממה שאמרו בשבת (קכח) אליבא דרב במוקלה לאכילה ס"ל כר"י במוקלה לטלטל ס"ל כר"ש עוד י"ל כיון דמודו במוקלה דבע"ח כמש"כ התוס' שם וא"כ אינו היתר כולל ביו"ע לכן לא חשיב לה : במשנה כלים המיוחדין לא' מן האחין כו'. עמש"כ בזה ביומא (יא ב) בס"ד : ע"ב גמרא ותנן הבהמה והכלים כרגלי הבעלים וכו' ולאו אוקימנא כו' כצ"ל : שם ומאי בהמה דקא ינקי תחומין מהדדי . עמש"כ בסנהדרין (קיב) בס"ד : רש"י ד"ה כאן ברועה א' מעמידים בהמתם ברשותו ובקנין שביתתו . כ"ה לשון הר"ן ורש"י שם ולשון הרע"ב בקנית שביתתו : ד"ה אין אדם מתנה למקום שארלה ואברור כצ"ל :

דף לח ע"א

ד"ה בדאורייתא כדאמרינן בסוכה דה"ע הכי גמירי להו. כוונתו להא דאיתא שם (יח) והמרבים לדף ו' השתבש : ד"ה ה"ה כרגלי כ"א אוקמיה ברשותיה דמאן דאתי למחר כו'.עי' בר"ן : ד"ה פשיטא דכי שאלו מבעו"י כצ"ל : תד"ה והוינן דא"כ יהא משמע דפריך למזלח כו' . כ"כ דל"ל : ד"ה ולבטיל. ותימה הא הוי דשיל"מ כו'. ול"ל לייסב ע"פ מש"כ בעלמא בעירובין (ס"ד מה) לענין ספק בדשיל"מ דבערוב הקילו : ע"ב רש"י ד"ה ולא שני ליה ומתניתין ממון שאל"מ היום דאושלתינהו ניהלה עד לאחר יו"ט ולמד"כ דאף לאחר י"ט נקרא אנ"מ דאין לה לתבוע רק מים אחרים ולשון שאלה דנקט הוא משום דבלשון הלואה אסור כדאיתא ר"פ שואל · תד"ה נהי דהא סתמא דהש"ס קאמר הכי.לכאורה רב אושעיה הוא דקאמר לה לא הש"ס :

דף לט ע"א גמרא הא במלח אסתרוקנית. הערוך פי' שהוא ע"ש מקומו וכ"ל שהיא מדינת אסטרכא"ן בארץ רוסיא בחזיא על יד נהר וואלגא אשר יובילו משם המלח על הנהר הנזכר ברוב מדינות רוסיא: **שם** והתניא רי"א מים ומלח בטלין בין כו'. עי' גי' מהרש"ל וכ"כ הגי' מפרש"י בד"ה ואין מדכתב ומתניתין כו' דאילו לגי' שלפנינו יל"פ כפשוטו דפריך אסברייתא: **רש"י** במשנה ד"ה כרגלי המהלך קשה י"ב להחמיר. ומלא הטוי"ע את דבריו דתחומין דרבנן ובדרבנן קי"ל די"ב. עי' מ"א תשו' ל' ותרא"ה שהטוי"ע שגה במחכ"ת: **ע"ב גמרא** וכל"א אפי' חלקו גדים כו'. המהרש"א הקשה לעיל מדוע לא נאמר ג"כ בזה י"ב להחמיר לחייבם במעשר והס"א בשם למ"ם תירץ דחשו משום חולין בעזרה והוא תירץ משום גזירה דאתי לאפרושי מפטור על החיוב ע"ש ודבריהם מופרכין מהא דב"ת (ו ב) הב"ע כגון דל"ל אלא תשעה והוא דממ"כ כו' ע"ש אלמא דל"א להא דחשו המחברים הנזכרים. ולדעתי אין כאן קושיא ע"פ דאיתא שם דספיקא לאו בר עשורי הוא דעשירי ודאי א"ר ולא עשירי ספק ובזה מיושב ג"כ שיטת התוס' שהחזיקה הש"א שם דלמ"ד א"ב היינו שהוא ספק שמא החליפו כולו או מקצתו או לא החליפו כלל דלא תיקשי דלספק האחרון ה"ל לחוש לעשורי ודו"ק:

דף מ ע"א רש"י במשנה ד"ה לא יוליכו לסעודת הלילה ל"ע דזה אפי' זכה להם אסור דמכין מיו"ע לחול. עמ"א סס"י תרמ"ז ור"ס תק"ג ועוד לפמש"כ הרב"י בסי' תט"ו שדעת רש"י דאפי' עירב לדב"ת א"י ליגך לדבר הרשות וכ"פ דה"ה כליו נמי ויאסר אפי' זכה להם ועי' לעיל ספ"ק דכל שניאותין בו בחול מטלטלין אותו ביו"ע: **סליק בעזר צורי**

נשלמה בעז"ה מסכת ביצה

רא"ש

פרק ב בק"נ אות פ' ואפשר כו' דלמומחה בלחוד הוא דאמרי' מליח כרותח דלגי כו' וכן בנו"ב מ"ת חלק או"ח תשו' כ"ג נסתפק השואל אם הוא דאורייתא או דרבנן וע"ש תשובתו ובמחכ"ת איטתמיט להו גמרא דמנחות (כא) אלא טעמא דמיעטיה קרא לדם הא לאו ה"א דם לבעי מלח כיון דמלחי' נפק מתורת דם כו' דם שמלחו אינו עובר עליו ופרש"י מטעם דמליח ה"ה כרותח הכי דמדאורייתא הוא ואפי' לבשל:

סי' יז בפנים ומיהו ההיא דשפופרת כו'. עי' במה שציינתי בתוס':

פרק ה סי' ב'. בסופו ירושל' וכולן כו' וש"מ מאן דעבר ואקני בשבת כו' לכאורה מפורש ג"כ בגמרתינו בב"מ (ע סע"א) אלא מעתה הגביה ארנקי בשבת כו' ה"נ דלא קני:

סי' ז ישראל ונכרי שלקחו כו'. בגמרא ובי"ף הגי' שנים שלקחו כו' וכאן הוא ע"ס: **שם** ובה"ע כו' וצ"ל כדבריהם כו' ולי יש לאיה לפסק הרי"ף בחלק (קיב) כמש"כ שם בס"ד:

הגהות וחדושים למסכת ביצה

מאת הרב הגאון האמיתי מופת הדור כמהור"ר צבי הירש חיות זצ"ל אב"ד בק"ק זאלקווא.

דף ב ע"א תוס' ד"ה שאור. נ"ב עיין צל"ח ובאמת דרך התוס' בכמה מקומות ובפרט במס' זאת להעתיק ע"פ הרוב דברי רש"י לבד בלי שום הוספה. פעמים בהזכרת שמו עי' בדף זה ע"ב ד"ה כא דהיתרא. וד"ה והיה ביום הששי. י"ד ע"ב ד"ה רבא. ופעמים בלי הזכרת שמו. כמו בע"ב ד"ה נגזור. ע' ע"א ד"ה והאמר ר"י א"ר. י"א ע"ב ד"ה אמר רבא. ומה דתני פלוגתא זאת במקולי ב"ש וב"ה נדחו דברי הרב בית דוד הובאו בס' יד מלאכי סימן תקל"ע דקולי ב"ש שנחשבו בעדיות היינו דוקא במה דפליגי ב"ש וב"ה לחוד אבל לא במה שנחלקו בה גם תנאי אחריני. וכאן לאוקימתא הראשונה פליגי ב"ש וב"ה בפלוגתא דר"י ור"ש במוקצה: **ע"ב** גמ' כח דהתירא עדיף. נ"ב עיין צל"ח ודבריו תמוהים מהך דברכות ס' ע"א דאמרינן כח דהיתרא עדיף אף לענין ספק ברכה. ושם בלי דברי ר"מ היה פטור מברכה מטעם ספק ברכות להקל. ועיין עירובין עב ע"ב דשם ג"כ ענין דרבנן ומ"מ אמרינן כח דהתירא עדיף: רש"י ד"ה מאן סתם לן למתני'. נ"ב באמת יש גם משניות שנויות בל' יחיד והלכה כמותה. כמו לקמן כ"ד רשב"ג אומר לא כל הביברין שווים ועי' בפיה"מ להרמב"ם מנחות ס"א ע"א. אולם דוקא היכא דליכא מאן דחולק. אז גם דברי היחיד כסתם משנה הם. אבל אם יש חולק בדבר ולא נזכרה במשנה רק דעת היחיד אז לא הוה כסת"מ. ועיין נדרים כ"ג ע"ב בעיא אם פליגי רבנן על ר"א בן יעקב: שם ד"ה ומי גזרינן כו'. ושמרתם את משמרתי עשו משמרת כו'. נ"ב עיין יבמות כ"א ע"א. וחולין ק"ד א' תוס' ד"ה גזרה: תוס' ד"ה מוקים. נ"ב עיין תוס' שבת קמ"ג: ד"ה אין הכ' להיפך דאמרינן באמת מאי אולמא האי סתמא מהאי סתמא וצע"ג:

דף ד ע"ב רש"י ד"ה משיאין משואות. כמו להעלותם משאת העשן מן העיר. נ"ב עי' ר"ה כ"ב נזכר הראיה מן וישאם דוד. ובע"ז מ"ד תזרם ורוח תשאם. אבן הכתוב שהביא רש"י כאן איננו לא בר"ה ולא בע"ז וצע"ג: תוס' ד"ה ותנן אין מבטלין. הביאו בסוף דבריהם מש"ס חולין צ"ח א' דבים לו עיקר מה"ת אין מבטלין לכתחלה. ועיין צל"ח שהניח בצע"ג דהרי השיב לו דקי"ל ח"ם אסור מה"ת. והאמת דהנה הר"ש פ"ב דטבול יום ומהרש"א פסחים מ"ד כ' דח"ם ע"י תערובת שרי. והר"ש התעורר מהך דחולין שהיה ע"י תערובת ומ"מ א"ל ח"ם אסור מה"ת. ול"ל דהפי' שם בגמרא חולין לא תזלזל בשיעורי דרבנן. ועוד ח"ם (בעין) אסור מה"ת לכן לא יזלזל אפילו על ידי תערובות. ולדקו דברי התוס' דשם איתו רק מדרבנן מפני שהוא ח"ם בתערובת כשיטת ר"ש:

דף ה ע"א תוס' ד"ה ונתקלקלו. ותירץ דאפילו לא באו עדים עד לאחר הקרבת התמיד כו' דהיכי דלא אפשר שאני. נ"ב עיין מהרש"א שהשיג דברי התוס'. אולם כוונתם לדעתי ע"פ מה שכ' זבחים ל"ז ע"ב והוא בפסקי תוס' ס"פ דם חטאת סימן ס"ע. דאם א"א לקיים העשה בענין אחר לא בעינן בעידנא דמעיקר לאו לקיים לעשה ע"ש ועיין טורי אבן ריש חגיגה שהביא דברי תוס' הללו. וא"כ שפיר כתבו התוספות דעשה דהשלמה נדחה אע"ג דלא הוי בעידנא כיון דלא אפשר בענין אחר. ועוד כ' דעשה דחמור נמי לא בעינן בעידנא ועי' מג"א סי' תמ"ו:

דף ו ע"א תוס' ד"ה והאידנא. דכיון דזה הטעם מפני השמשא ועברה השמשא עבר הטעם. נ"ב עיין תוס' ע"ז ה' ע"ב ד"ה והתנן. ותוס' פסחים נ' ע"א לענין מלאכה בע"פ. ועיין ר"נ פ' בתרא דע"ז ופר"ת יו"ד סי' קט"ז מ"ש ע"ד תוס' אלו: **ע"ב** רש"י ד"ה וכ"ת. אין הל' כברייתא. נ"ב בכ"מ דאמרינן כאן שנה רבי בא הש"ס לאשמועינן דיש סמך לדבר זה ממתני' דאל"כ אין סומכין ע"ד הברייתא. ועיין תענית כ' ע"ב וכתובות ס"ע ע"ב מי איכא מידי דר' חייא ור' אושעיא ולא פשיטנא ממתניתין:

דף ז ע"ב רש"י ותוס' ד"ה דשמעה. שקול התרנגול אינו נשמע ביום כבלילה. נ"ב עי' יומא כ' ע"ב מפני מה אין קולו של אדם נשמע ביום כמו בלילה. ע"כ לאו דוקא של אדם: שם ותוס' דכיון דרובא בימא ילדן. תלינן בימא אפילו בספנא וכ"ב עי' ר"כ ומ"א תקי"ג דאף לענין כל דפרים מרובא פרים. דלא איתחזק איסורא גם כן לא מהני בדשיל"מ. ועיין מ"ל פ"ז מה' מעילה וצל"ח פסחים ז' ע"א בסוגיא דאזלינן בתר בתרא. ועיין ש"ך יו"ד ס"ס ק"י מה שהאריך בענין ס"ס דאינה מועלת בדשיל"מ. ובדברי הר"ן בספק מוכן. ולא התעוררו דאזלינן בתר רובא בימא בדבר שיל"מ. ועיין תוס' בדיבור שלאחריו להלן י' ע"ב ד"ה חד מינייהו אזל לעלמא וצל"ח שם: גמ' לכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור. נ"ב עי' פ"י דהרי אין עונשין מה"ד ולענין איסור בלא"ה ח"ם אסור מה"ת. והעלה דלענין ב"י לא שייך ח"ם אסור מה"ת. ובעיקר הדבר הסכימו עמו הח"צ בתשובה סי' פ"ו ובתשובת ש"א סס"י פ"א. אולם לא מטעמיה דהוא כ' דח"ם באכילה הנאת גרונו איכא עכ"פ אף דליכא הנאת מעיו. ובאמת אכן הנאת גרונו בעינן. ואכל חצי זית וחקיאו וחזר ואכלו חייב. עיין רמב"ם פי"ד מה' מא"ס ה"ג. וא"כ בח"ם לבד ע"כ אפילו הנאת גרונו ליכא. ועוד הלא ע"כ לא ידעו בגמרא עדיין דמיירי רק לענין ב"י. דאל"כ לא יתכן ואי כתוב חמץ משום דראוי לאכילה אבל שאור כו' ולענין ב"י וב"י אין חילוק בין ראוי לאכילה ובין אינו ראוי: רש"י ד"ה הא לא קפיה. לא יגמור מעשה השחיטה דהיינו הכסוי. נ"ב עי' יו"ד סי"ע ס"ד וטו"ז סק"ה דיש פלוגתא אם שחיטה גמר מצוה דכסוי ולא התעוררו דמכאן הראיה מוכרחת דכסוי גמר מצוה דשחיטה היא. וביותר מבואר כן בירושלמי דמכילתין שני' הכא דהמתחיל במצות אומרים לו גמר ע"ש ודו"ק: שם ד"ה והא עביד כתישה. נ"ב עיין פ"י שתמה על הטו"ז או"ת של"ח דלב"ש לאו משום עשה דוחה ל"ת נגע בה. דסבירא להו דסדין בציצית פטור ואין עשה דוחה ל"ת כיון דלא דרשו סמוכין. אולם ראה תוס' מנחות מ' ע"א דעתם אע"ג דב"ש לא דרשי סמוכין מ"מ גם לדדהו עשה דוחה ל"ת. וילפינן מהאש דכתיב גבי נזיר:

דף ט ע"א רש"י ותוס' ד"ה והאמר ר"י א"ר. ואע"ג דרב אמורא הוא מקשה מיניה. נ"ב בכתובות ח' ע"א אמרינן רב תנא ופליג. ובכ"מ מקשינן על אמורא מדברי תנא מ"מ לא לכל ענין נאמר זה דמצאנו יבמות כ"ד ע"ב ר"מ אמר כל נייס ושכיב אמר רב להא מלתא. וראה ס' יד מלאכי סימן תקל"ג ותקכ"ד כ"ה באריכות ולכן הוסיפו בתוס' כאן דאין סברא שיחלוק ר' חנן אבל לא באו מגד שאסור לחלוק עליו דהרבה מצינו דדוחין דברי רב מפני הברייתא. ועיין תוס' חולין מ' ע"א ד"ה ובסוף הביאו בשם הירושלמי דמתניתין פליגי על רב. וראה טו"ז או"ח ס"ס רמ"ג:

דף יב ע"א תוס' ד"ה ה"ג רש"י. בש"ד דלולב יש בו צורך יו"ט קצת לצאת בו. נ"ב הנה גם בשתם יו"ט יש צורך ללולב לכבד בו ביתו עיין רש"י סוכה מ' ע"א ד"ה יגאו. וירושלמי ס"פ לולב הגזול דראוי להניף על החולה בשבת. והא דאמרינן סוכה מ"ב ע"ב דלולב ביו"ט ובשבת אסור לטלטלו עיין כפות תמרים דהתעורר בזה. הנה בודאי לולב שהוקצה למצוה אסור לעשות בו תשמיש דחול. אבל הך דאין מוציאין את הלולב. אדרבה איתו מיירי בלולב של מצוה. וראוי קצת להניף על החולה שאב"ם דשכיח ומחשב צורך קצת והבן: **ע"ב** שם ד"ה הכא. עיין שו"ת בשמים ראש סימן ס"ח ובהא דהרבנא שם. ותוס' פסחים ה' ע"ב ד"ה לא. ומג"א סי' תמ"ו סק"ג:

דף טו ע"א ברש"י ד"ה כל שאותין ותוס' ד"ה ה"ק. נ"ב עיין מג"א סימן כ"ס ס"ק י"א. וט"ז ס"ק י"א. ושו"ת שאגת אריה סימן מ"א: **ע"ב** רש"י ד"ה מנה"מ. נ"ב עיין פסחים מ"ו ב' ומשום עירוב תבשילין שרינן איסור דאורייתא וירושלמי בסוגין. אולם מ"מ לשון מכאן סמכו לעירוב תבשילין מה"ת תמוה דהרי מצאנו כתובות י' ע"א מכאן סמכו לכתובת אשה מה"ת ושם הוא דבר תורה ממש לשיטת ר"מ ועיין שאגת אריה סימן ק"ב מה שייך לכאן:

דף יז ע"א גמרא באמת אמרו ממלאת. נ"ב כבר אמרו בירושלמי פ"ק דשבת ובפ' המצניע. דכל באמת לשון הלכה למשה מסיני. ועיין מבוא התלמוד ובהקדמת הרמב"ם לפיה"מ. אולם יפה דקדק הרמב"ם דדוקא היכי שנמצא לשון זה במשנה. דהכא כל עיקר יו"ט ב' של גליות איננו רק משום מנהג ומשום ספק. וקאמר ג"כ לשון באמת. אולם ראה רש"י סוכה ל"ה א' ד"ה באמת אמרו ושם ברייתא היא וצ"ע: **ע"ב** שם כ"ע כלי בשבת לא. נ"ב עיין שו"ת שאגת אריה סימן כ"ו ושו"ת בית אפרים חלק או"ח סימן כ"ב. ומה שפלפל הרב הנ"ל מהך דבתרנגולת ספק טריפה לא חיישינן לתקלה וכאן גזרינן שמא ישהה. עיין יומא ס"ו א' דבעיקר הדבר יש פלוגתא. ועיין לקמן מס' זו כ"ג ע"ב ונדרים ט' ע"ב:

דף יח ע"א נ"ב שיטת רש"י ותוס' בולד הטומאה א"צ הערב שמש. ועיין פסחים ע' ע"א בסוגיא דקופץ ולקמן י"ט א' דמקשה הש"ס ות"ק לא בעי הערב שמש והרי אפשר דמיירי בולד הטומאה וצ"ע: **ע"ב** הואיל וקודם טבול שרי לאחר טבול נמי. נ"ב עי' שאגת אריה סי' ק"ג באריכות:

דף כ ע"א נדור ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח. נ"ב עיין רש"י דמשום אמירה לגבוה כמסירה להדיוט. ועיין רמב"ם פט"ו מה' מעה"ק ה"א דאין חזרה בהקדש אפילו תכ"ד ולכן לא מחלק הש"ס כאן בין תכ"ד או לאחר זה. אולם בהך דמייתו בגמרא ארבע מאה שקיל ובדתיה אי בעי נסיב כו'. מדוע לא יוכל לחזור תכ"ד עכ"פ דהרי קי"ל דכדיבור דמי וצ"ע: רש"י ד"ה ולזבחי שלמים הבאתיה. מגרוב ענותנותו כו' היה משנה מפני השלום. נ"ב בכתובות י"ז א' האשה שנתארמלה סברי בית הלל דמרקדין לפני הכלה ואומרין כלה נאה וחסודה ולית בזה משום מדבר שקר תרחק משום ד"ש עיין רימב"א שם ואזלו בשיטת רבם הלל הזקן: **ע"ב** גמרא במקום שכירתך סתומה כו' שלא יהא כו' שלחן לכך ריקם. נ"ב ושמעתי מפי מורי הגאון מהרא"ז מרגליות ז"ל. שע"פ גמרא זאת יש להגיה בסליחה למחיבי נסתמה הבירה ונתרוקן טוהר השלחן שנ"ל נסתמה הבירה והמערכה טובה היא ע"פ גמרא זאת:

דף כב ע"א שם מסייע אין בו ממש. נ"ב עיין יו"ד סימן קל"ח בטו"ז ובנקודות הכסף שם. ותשובת חכם צבי סימן פ"ב:

דף כד ע"ב כליפור דרור. נ"ב עיין טורי זהב ביו"ד סימן פ"ב ס"ק ז':

דף כה ע"א נטיעה מקמע רגליהון דקצבים. נ"ב עיין ת"ה הארוך בית שני שער ג' ומכאן ראיה לבדיקת הריאה ועיין תבואות שור סימן ל"ה: שם אפילו כתורמס הזה. נ"ב עיין ריש מדרש קינות הגירסא אפילו כגרמיזא הבא באחרונה: שם רש"י שהן עזים. נ"ב ואני שמעתי כי הם עזים וראוים לקבלת התורה כי בכל הגזרות אשר עברו על ראשן לא עזבו חבל נחלתם וגורלם מסיני:

דף כו ע"ב גמרא אין מוקצה לחצי שבת. נ"ב עי' יו"ד רס"ו ובט"ז ס"ק א'. ועיין מג"א הל' לולב ס"ס תרנ"ח:

דף כז ע"ב רש"י ד"ה תלה. דרחמנא אחשבה להבערתן. נ"ב עיין פסחים ה' ע"ב ש"מ אין ביעור חמץ אלא שרפה ורש"י שם ופ"י מה שהתעורר מדברי רש"י הללו כאן:

דף ל ע"א גמרא מוטב שיהיו שוגגין. נ"ב עי' ש"ך יו"ד סימן ל"ט ס"ק ל"ז ודרמ"א שם סימן רל"ג דמיעוט הסרכות ויתר החדש בזה"ז הוא ג"כ מטעם מוטב כו'. ובתשובה הארכתי מזה שראינו במנחות ל"ח ב' דאסור לפרסם הקולות בפני ע"ה:

דף לב ע"ב רש"י ד"ה ונתן לך רחמים. שתרחם על הבריות. נ"ב מכאן הוציא הרמב"ם דבריו בפי"א מה' סנהדרין אין מוטעין למסית שהאכזריות על אלו המטעים הטעם אחרי ההבל רחמים הוא בעולם. שנאמר למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים ע"ש ודבריו לכאורה סתומים. אולם מכאן מדרשו ונתן לך רחמים היינו שאתם תהיו רחמנים ויש מעט הבנה לדבריו. ובפ' עיר הנדחת נאמר זאת שע"י האכזריות שתנהגו בהם תהיו רחמנים:

דף לד ע"ב גמרא לימוד ערוך. נ"ב עיין מנחות ט"ו א' ברש"י היינו כך שנאה מרבותיו. ועי' יד מלאכי סימן של"ד שהביא ראיות דכ"מ שנאמר לימוד ערוך אינו רק הלכה ברורה אבל לא הלכה מסיני: שם שבת קובעת. עי' נו"ב מהדו"ק חאו"ח סי' ל"ו:

דף לה ע"א גמרא לאפוקי מדהלל. נ"ב הלל זה איני יודע מי הוא דכיון שהוזכר בברייתא ע"כ היה תנאי ובתנאים לא מצאנו הלל רק הלל הבבלי חברו של שמאי. בפירוש אמרו בירושלמי פ"ב דחגיגה דלא היה מחלוקת בישראל ובימי שמאי והלל עמו אותן בעה. וכאן יש פלוגתא חדשה בין הלל ובני דורו לענין שבת קובע למעשר וצע"ג. ואולי הוא הלל בנו של ר"ג דיבנה ועיין סה"ד שהביא כן דהלל בן ר"ג בפסחים ר"פ מקום שנהגו:

דף לז ע"ב גמרא אי קסבר יש ברירה. נ"ב עיין שאגת אריה סימן פ"ט: שם לאיסור מוקצה לא חששו. נ"ב מה שלא כל הפוסקים קוש' גמרא זאת היינו דיש חילוק דתחומין נקרא ממון ולא בטל עיין לעיל ל"ט ע"ב תוס' ד"ה הרי. משא"כ מוקצה. ועיין יו"ד סימן ק"ב ומג"א סימן ש"ח ס"ק ח' ותוס' ב"ק ס"ט א' ונדרים כ"ז ב' אם גדולי היתר מעלין האיסור. ותשובות נו"ב מה"ת חלק יו"ד סימן כ"ס:

דף לט ע"א גמרא שלהבת בכ"מ. נ"ב עיין תוס' פסחים כ"ז ב' ד"ה מכלל דאם שלהבת בא מן הממש או מן משהו הנשרף:

דף מ ע"א שם כגון שיחד לו. נ"ב עיין רש"י כאן. ומה שהקשה מזה על שיטת הרא"ש פ"ק דפסחים דכל שהשאיל נפקד ביתו לשמירת ממונו ביתו קרינן עי' מחנה אפרים ה' שכירות סימן א':

דף מא ע"א שם משום סרכא דמשכא. נ"ב עיין ש"ך יו"ד סימן ל"ט ס"ק מ"ב:

צבי הירש חיות חופ"ק זאלקווא.

מסכת מצפה איתן ביצה

מהגאון מו"ה אברהם זצוק"ל בעהמ"ח ס' משכיל לאיתן, באר אברהם, נחל איתן

דף ב ע"ב תוס' ד"ה אין כו' ביושב ומצפה מתי. ועי' (דף ל): ד"ה וכ"ת כו' יכול להחמיר עליו. עי' בס' נר תמיד (דף כט) דדוקא על עצמו ולא על אחרים:

דף ג ע"ב רש"י ד"ה תלתן מן קטניות כו'. עי' תוס' סוכה (דף לה) ותוס' יבמות (דף פא) ותוס' זבחים ריש (דף עג) והר"ש פ"ג דערלה. ועי' לקמן (דף י"ג):

דף ז ע"א גמ' והאמר ר' יוסי בן שאול אמר רב. נ"ל רבי: ע"ב גמ' ואמר ר' יוסי בן שאול אמר רב. נ"ל רבי:

דף ט ע"ב גמ' מאי דקשרי ת"ק קאסר ר' דוסא. עי' שבועות (דף לח) ועי' תוס' יבמות (דף מו):

דף יא ע"ב גמ' ג' דברים התירו סופן כו'. עי' תוס' עירובין (דף מד):

דף יב ע"א תוס' ד"ה ה"ג כו' אבל שלא לצורך יו"ט כלל ודאי דאסור כו'. עי' לקמן (דף לז ע"א). ועי' לקמן (דף כב) וברוקח סי' שה:

דף יד ע"א גמ' אמר אביי כו'. עי' מהרש"א. ועי' תוס' שבת (דף קה) ונזיר (דף לג) וב"ב (דף לג) וברמב"ן פ"ב דמכות: תוס' ד"ה היכא כו' עבדינן לחומרא. עי' עירובין (דף ז ע"א):

דף טו ע"ב במשנה ושוין בדג ובילה. עי' תוס' סוכה (דף ט) ועי' בפסחים (דף קיד):

דף טז ע"א גמ' קובעין לו מראש השנה. עי' ב"ב (דף י'): ואם הוסיף מוסיפין לו. עי' שבת (דף קיט ע"ב): לשם שמים שאמר ברוך ה' יום יום עי' בחידושי בכ"י:

דף יז ע"א תוס' ד"ה מאי טעמא כו' דהתם מיירי בעירובי חצירות ולא שייך למקני שביתה. עי' עירובין (דף לא ע"ב):

דף יח ע"א גמ' גזרו יו"ט אטו שבת. עי' תוס' שבת (דף כד ע"א):

דף כא ע"ב גמ' ושני להו לב"ש וכו'. עי' תוס' סוכה (דף ע ודף לה ע"ב) ועי' מהרש"א עירובין (דף ע"ב):

דף כד ע"ב גמ' אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש. עי' עירובין ריש (דף כב): ופרי דכבישא בירקא. מנחות (דף ג):

דף כה ע"ב גמ' מפני שהן עזין. עי' רבה שמות פרשה מב: רש"י ד"ה מעלין מאד העלין. כוונתו להא דעירובין (דף כט): ד"ה שהן כו' והיא מתשת כחם. סנהדרין (דף כו):

דף כט ע"א גמ' בורות שיחין ומערות. ועי' במס' ד"א רבה: ע"ב גמ' ברתיה דרמי בר חמא ורמי בר חמא. הק"נ גרים אבא:

דף ל ע"א גמ' בתבנא סריא. עי' תוס' שבת (דף קנ ע"ב):

דף לד ע"א גמ' ואחד שופת את הקדירה. עי' מגילה (דף ז ע"ב):

דף לו ע"ב גמ' ולא מיבמין. עי' מ"ק (דף ח):

דף לט ע"א גמ' מנא משחא ואתלי ביה טרא. פסחים (דף ע:):

מסכת חכמת מנוח ביצה

מאת הגאון האשל הגדול ריש מתיבתא נר ישראל כמהור"ר מנוח המכונה הענדיל ז"ל (בעהמ"ס מנוח הלבבות וכו')

[נדפס פעם אחת בפראג שנת שע"ב]·

דף ב ע"א במשנה לא תאכל ב"ש כו' · נ"ב ק' אמאי לא תנא הכל בבבא אחת ב"ש אומרים ביצה שנולדה ביו"ט תאכל ושאור בכזית וחמץ בככותבת והשוחט חיה ועוף ביו"ט יחפור בדקר ויכסה · וב"ה אומרים ביצה לא תאכל וחמץ בכזית והשוחט לא ישחוט אא"כ כו' · וי"ל דנקט בבבא ראשונה ב"ה סמוך לב"ש להורות איידי דנקטי ב"ש תאכל נקטי ב"ה נמי לא תאכל ובטלטול נמי אסרי כמ"ש התוס' ובבבא אחרונה נקט נמי ב"ה סמוך לב"ש להורות כמו דב"ה מיירי לא ישחוט לכתחילה כן נמי ב"ש מיירי לשחוט לכתחילה והא דנקטי השוחט דמשמע דיעבד מיירי בבא לימלך ואומרים לו חפור ושחוט וכסה כדלקמן בגמרא ד' ז ע"ב והנה בבא אמצעית לא יוכל לכלול עם שום אחת משתי הבבות כדי שלא יפסיק בין ב"ה לב"ש: שם שאור בכזית כו' · נ"ב ק' האי דנקט האי בבא באמצע שהרי ביצה שנולדה כו' והשוחט חיה כו' הם דומין יותר כי דומי' בג' דברים שנוהגים בכל יו"ט בג' רגלים · ושניהם משום מוקצה · וי"ל דנקט כסדר שנשנו ע"י התנאים ב"ש וב"ה כפי סדר הששה סדרים זמ"ן נק"ט כי ביצה שנולדה בסדר מועד קודם שאור וחמץ דשייך לפסחים שהוא מסודר אחר ביצה ודין כיסוי דם שייך למסכת חולין שהוא בסדר קדשים אחר סדר מועד · ומיהו יש סדרים שמסכת פסחים מסודר קודם ביצה: תוס' בד"ה ביצה כו' ליתני דהתם כו' · נ"ב בין ב"ש בין ב"ה: בד"ה שאור כו' הכא מידי אלא כו' · נ"ב התוס' באו לפרש פירוש רש"י שלא יוכן אמרו משום דליכא בעולם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אלא אלו הג' · ולפי ששנים מהם מיירי במצות יו"ט והם ביצה שנולדה והשוחט חיה כו' לכך תנא להו כולהו הכא גבי יו"ט אע"ג דשאור וחמץ אינם ממצות יו"ט · ומ"ש רש"י גבי יו"ט נמשך למטה · גבי יו"ט תנא להו בהדי הדדי אמנם לתוספות ק' הכי בעדיות חשיב הרבה יותר מג' אלו מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ולכך פירשו דהלו הג' דוקא ביו"ט הם דגם שאור וחמץ כיון דאינם נוהגים אלא ביו"ט הוי נמי מעסקי יו"ט ודוק: ע"ב גמ' שבת דעלמא תשתרי כו' · נ"ב למ"ד מוקצה אסור ומיגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא לא פריך מידי דאסור משום מוקצה מחמת איסור דאינו יכול לשחוט התרנגולת בשבת והוי מוקצה כבתרנגולת העומדת לגדל ביצים וכנבלה שנתנבלה בשבת [ועי' בר"ן שלא כ"כ] · אלא למ"ד מוקצה מותר פריך וקשה דלמא אין הכי נמי דשרי ואין לומר מדנקט יו"ט אסור לב"ה ה"ה שבת דבכלל יו"ט איתיה לשבת דהא ע"כ למ"ד מוקצה אסור יש חלוק בין יו"ט לשבת · וי"ל דפריך ממנהגנו דאנן אסרינן לביצה בשבת דעלמא אע"ג דקי"ל הלכה כר"ש דמתיר מוקצה מחמת איסור כדלעיל במחתכין נבלה לכלבים: תוס' בד"ה מוקים כו' וקשה דמאי אולמי' כו' · נ"ב התוס' לא סבירי כרש"י שפי' כך שמעתי מרבותינו משום דק' להו א"כ לא היה צריך דסתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין כו' דבשמעתי מרבותינו לאוד סגי אלא רב נחמן אינו מגיה מתני' דמגביהין כו' אלא משום דסותר לסתמא דמחתכין כו' ולכך מקשין מאי אולמי' כו' ולמה אינו מגיה מתני' דמחתכין וקרא למתניתין דמגביהין סתמא משום דידוע דהלכה כב"ה וב"ש במקום ב"ה אינו משנה ואין קרוי מחלוקת אלא במקום שאר תנאים כגון ר' יהודה ור' שמעון פליגי היאך אמרו ב"ה וזה נמצא הרבה · ולא משני כמו בסוף הדיבור דלעיל בסמוך דהאי סתמא עדיפא הואיל ונשנה בסוף מי שהחשיך וסתמא דמגביהין נשנה לפני כן בפ' נוטל דלא שייך שרבי חוזר מדבריו הראשונים ואינן מותקם אלא בסתם דבתחילה סבר הלכתא כר' יהודה והה"כ הלכתא כר"ש ומ"מ משנה ראשונה לא זזה ממקומה דאמת הוא דפליגי ר' יהודה ור"ש כך אלא שרבי חזר מסתמא אבל אין נכון לומר שבתחלה נאמר שקר לפניו דב"ה כר' יהודה ואח"כ נאמר לפניו האמת דב"ה כר"ש דלא היה כותב שום דבר אלא בשקר ודרש היטב ואמת נכון הדבר · ועוד שהיה מוחק הראשון לגמרי: בד"ה אין כו' אלא מייתי מסיפא כו' · נ"ב וא"ת גם בסיפא יש מיגו דאתקצאי לבין השמשות שהיה שלם והוי מוקצה מחמת חסרון כיס הוי מוקצה לכולי יומא וא"ל כבסמוך שהיתה רעועה מאתמול א"כ למה מקשי התוס' קושיא אחרת ומשני הכי והרי מכח קושיא זו עצמה נ"ל הכי · וי"ל דע"כ לית ליה לר' שמעון מיגו דאיתקצאי כו' שהרי מתיר בנבלה לפני הכלבים אע"ג דנתנבלה בשבת ואתקצאי לבין השמשות בשבת דאינו ראוי לשוחטה והוי מוקצה מחמת איסור: בד"ה ונפלוג כו' משום כך כו' · נ"ב דכמו דתנא ג' תיבות ביצה שנולדה ביו"ט כו' כן יאמר ג' מלות תרנגולת וביצתה ביו"ט כו' ודו"ק:

דף ג ע"א תוס' בד"ה ר' יוחנן כו' לדבריהם דרבנן כו' · וא"ל לדידיה קאמר קדושה אחת היא ושניהם שוים דבשני הימים מותר דלשון קדושה משמע דאיסור משום קדושה קאמר ומיהו במתני' דעירובין דל"ט ע"א לא קאמר קדושה אחת היא אלא ולא הודו לו חכמים · וצ"ל ולא הודו לו משמע דלקדושה אחת קאי ולאיסורא קאמר דומיא דשאר לא הודו לו חכמים הנז' שם ברישא ובסיפא דקאי אקדושה אחת ע"ש ודו"ק:

דף ד ע"א גמ' אי לצפונה אי לדרומה כו' · נ"ב מיירי שהפימה מן הצד כי כל דבר עגול מכל צד ויש לו פה גבוה נמשך למעלה בשמעמידין אותו אינו עומד אלא מתגלגל והפה יורד כי הוא מכביד עליו · דאל"כ היה לו לומר אי למעלה אי למטה כמ"ש לעיל והתחתונות מעלות את העליונות · ודו"ק: שם אפילו בדרבנן לא בטיל נ"ב כלומר לעיל ס"ד דדוקא בדאורייתא דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל אבל בדרבנן בטיל משום דספקא דרבנן לקולא לכך אמר רב אשי דאפי' בדרבנן אפי' באלף לא בטיל וה"ה בכל ספקא דרבנן לא הוי לקולא בדבר שיש לו מתירין ודו"ק: שם אבל ביומי' לא כו' · נ"ב וק' הא קי"ל כר"ש דמוקצה מותר בשבת ואמאי אין מטלטלין ביצה שנולדה · וי"ל דגזרינן בטלטול כמו באכילה ולא הוה גזירה לגזירה דכולה חדא גזירה עם משקין שזבו ודומיהם דמשקין שזבו נמי אסורים בטלטול גזרה שמא ישחוט · וא"ת הא קאמר בסמוך בביצה כיון דביומא נמי חזיא לגומעה ולא קא שריא עד למחר מידע ידיע דבת יומא אסורה וליכא למיגזר ביום שני כיון דיש היכרא בראשון כמ"ש בסמוך לקמן · י"ל דהאי הכא כיון דעביד מעשה לטלטל בראשון אין היכרא דאיסור אכילה מועיל וחיישינן שמא יחשוב שגם האכילה מותרת ועוד דמ"מ הוי בכלל גזרת משקין שזבו דאסורים בטלטול אע"ג דיש היכרא שלא לשתותם עד למחר ובטלטול לחוד חיישינן שמא ישחוט ודו"ק [ודעת כל הפוסקים בפשיטות כיון דאסור באכילה ממילא גם טלטול אסור לכ"ע]: תוס' בד"ה אלא כו' דגם בשעת לידה שייך הכנה · נ"ב ומ"מ אם נולדה ביו"ט דעלמא אינו אסור אלא משום גזירה כדלעיל ד"ב ע"ב דביו"ט עצמו לאותו היום אין הכנה אסורה לא בידי שמים ולא בידי אדם דהרי אופין ומבשלין ביו"ט וכן בשבת עצמו לאותו שבת אין הכנה בידי שמים אסורה ולכך קאמר לעיל ד"ב ע"ב הטעם משום דכל ביצה דמתילדת האידנא מאתמול גמרה לה משמע דאי היום גמרה לה לא הויא אסורה אלא עיקר טעם האיסור משום הכנה שנתחדשה בשבת שקודם יו"ט לצורך יו"ט או ביו"ט שקודם שבת לצורך שבת דעיקר האיסור משום קדושת יום הקדוש דאין להכין בו דבר אלא לצורך עצמו ולא ליום אחר כיון דאותו היום האחר גם הוא קדוש ובעי הזמנה קנת מאתמול ודוק היטב: ע"ב גמ' ביומייהו נמי שרי כו' · נ"ב ק' והא אפי' ביומייהו אינו אלא משום גזרה שמא יעלה ויתלוש כמו פירות הנושרין ואנו ניקום ונגזור גזרה לגזרה · וכן גבי ביצה אמאי צריך טעם משום דביומיהם חזיא לגומעה הא שריא משום גזרה לגזרה · וי"ל דשבת ויו"ט הסמוכים אפי' למ"ד שתי קדושות הם מ"מ נראה לבני אדם כקדושה אחת וכיומא חדא אריכתא דמיא להו כיון דאין הפסק חל ביניהם ואין חילוק כמו ביום אחד שאין לחלק בין חצי היום הראשון לחצי האחרון ולזה כמו דביום הראשון אסור בעלים משום שמא יעלה ויתלוש כן ביום השני אסור משום שמא יעלה ויתלוש וכן בביצה כולה חדא גזירה בכלל משקין שזבו בשני כמו בראשון אי לאו משום היכרא דלא קא שרי עד למחר בביצה ובמשקין שזבו: תוס' בד"ה ותן כו' ואין מבטלין כו' · נ"ב ס"א ואי מבטלין אמאי לא כו':

דף ה ע"א תוס' בד"ה ונתקלקלו כו' דענוש כרת כו' · נ"ב דענוש כרת ומחוסר כפורים בע"פ נמי הוי טעמא משום שאינו יכול לאכול הפסח אם אינו מביא כפרתו ויבא לידי עונש כרת וכן [הוא] בפסחים בפ' תמיד נשחט: ע"ב רש"י בד"ה מכדי כתיב כו' ועד עשרים באייר כו' · נ"ב ועד עשרים באייר כלומר או עד עשרים באייר · רש"י מסופק אימתי נסתלקה שכינה אם מיד שהוקם המשכן בר"ח ניסן משום אז שרתה במשכן לבד או אם שרתה גם בהר סיני עד שנעלה הענן מעל המשכן ונסעו ישראל משם ואז פשיטא שנסתלקה גם מהר סיני:

דף ו ע"א גמ' לעגל שנולד כו' · נ"ב אפי' מאן דאית ליה הכנה דרבה סבר דעגל מותר דלא שייך ביה הכנה והטעם מפורש בהאשר"י [סי' ז']: רש"י בד"ה דילמא כו' כגון שלא באו כו' · נ"ב כלומר שלא באו ביום ראשון אלא סמוך לחשכה דהיינו מן המנחה ולמעלה שכבר פנה יום שלשים ונכנס יום ל"א ודו"ק · א"כ אם לא באו עד יום ל"א ממש או לא באו כלל היו עושים בירושלים ג"כ שני ימים והוי קדושה אחת מחוק החכמים שתקנו כן משום קלקול השיר פעם אחת ומשום לא פלוג תקנו שכל ב' ימים יהיו קדושה אחת אבל השתא דמימות עזרא לא אתרמי להיות ר"ה ב' ימים א"כ מעולם לא התחילה תקנת חכמים · וכן מוכח לשון דילמא מעברין ליה לאלול ולא אמר דילמא יבואו עדים מן המנחה ולמעלה ולכך פירש"י הכי: בד"ה הואיל ומתיר כו' דאתקן להא אתקן להא · נ"ב י"ל כל מוקצה אסור מדרבנן שגזרו משום שנראה כגמר מלאכה בשבת או ביו"ט ושמא יגמור ג"כ מלאכה האסורה אבל בבעל חי כיון שאין מועיל לו שום גמר ולא ניתר אלא בשחיטה והוי שחיטה גמר שלו כיון דיולא בזה מידי אבר מן החי א"כ גם במוקצה אין לאסור דלידה לא הויא כגמר כיון שעדיין חסר שחיטה ויתר השחיטה נתחדש משנולד מה שאין כן ביוני שובך ויוני עלייה דכבר היה עליו היתר השחיטה ומוקצה כשנתירה יהיה היתר אחרון וגמרו ודו"ק: תוס' בד"ה [יום] כו' והכא משמע דאין כו' · נ"ב כלומר דאין זו בכלל איסור מלאכה בחוה"מ דילפי' מן התורה שני כל מלאכת עבודה לא תעשו כמו שפירש"י בפ' אמור סי' כ"ג פסוק ל"ו: בד"ה והאידנא כו' אשכחנא דאינן · נ"ב ס"א דתנן: בד"ה הואיל כו' ותימה למה להו כו' · נ"ב שלא פירש"י היינו מפרשים הואיל ומתיר עצמו בשחיטה ליכא למיגזר ביה משום פירות הנושרים ומשום משקין שזבו דלא דמי כיון שהוא בעל חי וניתר בשחיטה מה שאין כן במשקין שזבו וביצה בראוים לאכילה מיד בלא שום מלאכה: ע"ב תוס' בד"ה מוכן כו' אפרוח נמי כו' · נ"ב התוס' לא סבירי כרש"י שכתב לעיל ואף לא היה ראוי ר"ל שאין הכלב אוכל ביצה שיש בו אפרוח · והא דלא כתבו זה התוס' לעיל גבי הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים כמו שפירש"י שם משם לפי שהם אינו מסקנא ובמאי המקשה סבר שאינו ראוי לכלבים והשתא שנשאר במסקנא מקשה הא תזינן דכלב אוכלו: בא"ד מוכן ועומד כו' · נ"ב כלומר ועגל אע"פ שספק הוא אם יולד ביו"ט מ"מ הוי מוכן ועומד לכלבים אגב אמו שכיון שספק הוא אם יולד טרם שתמות אמו מתיאש ומקצהו לכלבים אבל אפרוח ידוע הוא שיולד לרוב ודו"ק: בד"ה עגל כו' כמו ביצה · נ"ב דאפי' מאן דלית ליה מוקצה אית ליה נולד משום פירות הנושרין ומשקין שזבו והוי מאי למפרך זה לעיל גבי וכי מה בין זה כו' אלא דניחא למפרך במסקנא: בד"ה ביצים כו' אפי' ביעתא כו' · כתבו התוס' בעירובין דס"ב ע"ב בד"ה אפי' ביעתא כו' מפרש בערוך דלאו בסתם ביצים איירי דאותן אין צריכין היתר דאין לך עם הארץ שלא ידע שמותרות בחלב אלא מיירי בשוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות: בא"ד והאיכא בסמוך רבי יעקב כו' · כלומר וע"כ לא אסר אלא משום דסבר כמ"ד בשר עוף בחלב דאורייתא בחולין דקי"ג ע"א וא"כ הוי כמו בילת נבלה דאסורה אפי' אינה מעור' בגידין שכמוה נמכרת בשוק דאסורה לב"ה והא דקאמר ר' יעקב אם היו מעורות בגידין אסורות כלומר אסורות מדאורייתא דבשר גמור הוא וממילא שמעינן דאפי' באינם מעורות אסורה מיהא מדרבנן כבית הילל וליכא למימר דר' יעקב סבר בשר עוף בחלב מדרבנן ואם היו מעורות הוי כבשר גמור ואסורות מדרבנן קאמר אבל אינם מעורות מותרות דהא ע"כ למ"ד בשר עוף בחלב מדאורייתא הוי ביצה אסורה אפי' כמוהו נמכרת בשוק כבילת נבלה לב"ה ואם ר' יעקב לא סבר כמותו א"כ הוי ג' פלוגתות בדבר וזה לא נזכר בשום מקום ואין כן דרך הברייתות דהוה ליה לאזכרם יחד אלא ע"כ ר' יעקב הוא מ"ד בשר עוף בחלב דאורייתא והתוס' הוי מצי להקשות בקיצור ממ"ד בחולין בשר עוף בחלב דאורייתא והכי מקשי התוס' בעירובין בדבור הנ"ל אלא שבאו לאשמעינן שע"כ לפי זה ר' יעקב הוא דסבר הכי וע"ש בערובין · עוד נ"ב כלומר אסורות מדאורייתא כו' והא דמקשה אביי לקמן ד"ז ע"א דלמא ע"כ לא קאמר ר' יעקב התם אלא לענין איסורא כו' ופי' רש"י דאסר לה מדרבנן · י"ל דמיירי באינם מעורות ושלל הוא משמע ליה שאינן מעורות כל כך כדמשמע ליה לרב יוסף באיכא דאמרי כמו שפי' רש"י · והכי קאמר דאי כר' יעקב האמר אם היו מעורות בגידין אסורות מדאורייתא וא"כ ממילא באינם מעורות שהוא השלל אסורות מדרבנן ודו"ק: בד"ה וכי כו' היו מודים דאסור · נ"ב משום דאקצינהו מדעתיה לגמרי כגרוגרת וצמוקים: בא"ד דפריך תנינא דאדרבה כו' מדנקט נולדה ולא תנא ביצה הנמצאת בי"ט שהיה משמע בין נולדה בין במצי אמה דלכל אחת יש סברא לאיסור ולהיתר ודו"ק: בא"ד תנינא דאדרבה כו' · התוס' לא גרסי הא נמי תנינא אלא הא תנינא כו':

דף ז ע"א רש"י בד"ה שלל כו' של כובסין · נ"ב בשבת דמ"ח ועי' בערוך בערך שלל: ע"ב גמ' ילפינן ביעור מאכילה כו' · נ"ב ק' ג' קושיות · א' · כמו שקשה פתח בשאור וסיים בחמץ · כן ק' פתח בביעור שאור לא ימצא וסיים באכילה כי כל אוכל חמץ · ב' · לב"ה קשה כיון דילפינן ביעור מאכילה לא לכתוב גבי ביעור אלא חד קרא שאור או חמץ ונולף ביעור מאכילה כמו דלענין אכילה שאור והמץ שוים בכזית כן לענין ביעור · ג' · ק' אמרו ילפי' ביעור מאכילה למה לן למילף מאכילה הא מתרי קראי דלעיל משמע היטב דביעור בכזית כיון דאיכא צריכתא וליכא למימר הואיל והלקו הכתוב כו' כמ"ש התוס' בד"ה דאמר כו' ומקשי למה להו דר' זירא כו' · ונראה הא דילפי ב"ה ביעור מאכילה לאו משום בנין אב או מה מצינו דהא אין כאן דמיון ביעור לאכילה כלל אלא יליף מדפתח הכתוב בביעור וסיים באכילה וב"ש סברי דאתא לחיוב כרת גם בביעור · ולב"ה ליכא כרת בביעור והא דאצטריך תרי קראי לעיל בביעור חד להורות דליכא כרת בביעור אלא לאו דבל יראה לחוד ולא כרת וחד להורות דשאור אפילו באכילה אינו עובר אלא משום בל יראה לחוד כיון שאינו ראוי לאכילה · וכ"מ במקום שאין כרת כגון אם אוכל בשוגג אינו חייב אלא חטאת אחד · ואיצטריך צריכתות דלעיל שלא תאמר תרי קראי אתו כב"ש דאין שיעורן שוה ואין להקשות למה [לא] זכר פלוגתא דב"ש וב"ה בכרת בביעור משום דמ"מ איסור איכא ואין נפקותא אלא בעונש חמור או קל ואין דרך תנאים לפלוג בהכי · וב"ש מודי דבשאור באכילה בשוגג אין כאן אלא חטאת אחת כיון שאין ראוי לאכילה מסברא ואין צריך קרא להכי ודוק היטב: שם אומר לו לך שחוט חפור וכסה וב"ה כו' · נ"ב ק' ג' קושיות · א' · למה לי לאתויי דברי ב"ה · ב' · תימה דרבה ורב יוסף פליגי אליבא דב"ש ולדעת ר"ת ניחא דפירוש מוחלפת השיטה דב"ה אומרים יתפור כו' כדלקמן בתוס' דף ה' ע"א בד"ה ואי איתא כו' ובד"ט ע"ב בד"ה אמר כו' · ג' · כיון דלא בא אלא לתרץ קושיא שהקשה השוחט דיעבד משמע א"כ סגי כשמתרץ השוחט ובא לימלך יחפור כו' ותו לא מידי · ומנ"ל דב"ש אומרים שחוט חפור או חפור שחוט דילמא לא נחתי להורות דין זה · וי"ל דכיון דצריך להגיה ובא לימלך ולא קאמרי בקיצור ישחוט חיה ועוף ביו"ט ויחפור בדקר כו' משמע דיש כאן ענין המלכה זולת ענין השחיטה ולכך קאמרי דענין המלכה הוא אם בתחלה יכול לחפור ואחר כך ישחוט או בהפך · ורבה ורב יוסף פליגי אליבא דב"ש וב"ה דמדב"ש נשמע לב"ה דאם ב"ש סברי דלא יחפור משום עפר דלמטה אלא משום עפר דלמעלה להוד א"כ ב"ה פליגי אפילו משום עפר דלמעלה נמי לא יחפור ולזה לכתחילה לא ישחוט אע"ג דאית ליה עפר למטה מוכן מאתמול · אבל אי ב"ש סברי אפי' משום עפר דלמטה יחפור קודם שחיטה א"כ ב"ה עד כאן לא פליגי אלא בעפר דלמטה · אבל כשיש לו עפר למטה מוכן מאתמול יכול לשחוט ולחפור אחר כך משום עפר דלמעלה כיון שכבר נעשה השחיטה ועל זה קאמר ומודים שאם שחט שיחפור כו' ודו"ק היטב: תוס' בד"ה לומר כו' דא"כ קרא למה לי · נ"ב כלומר קרא דלא יראה לך המן ודו"ק: בא"ד גבי יום כפור כו' · נ"ב אי לאו יוה"כ ה"א שיעורים אחרים כגון שאור בכעדשה והמן בכזית:

דף ח ע"א תוס' בד"ה ואינו כו' דמשום שמחת יו"ט כו' · נ"ב לא משני משום דקר נעוץ מותר דא"כ אמאי לא התירו אלא ביו"ט ולא בשבת אע"כ משום שמחת יו"ט · ולכך מקשי בסמוך א"כ למה לי דקר נעוץ בשלמא בלא זה ה"א דצריך דקר נעוץ כדי להתיר לכתחילה אבל השתא דאמרינן משום שמחת יו"ט קשה ודו"ק: בא"ד ת"מ בעינן שיהא מוכן כו' · נ"ב התוס' לא סבירי כרש"י דפי' לעיל גבי והא קא עביד כתישה לרב יהודה פריך דאמר והוא שיש לו דקר נעוץ אלמא כו' ולפי תירוץ זה של תוס' אין הוכחה לרש"י יהתוס'

והתוס' סברי דהא דפריך והא קא עביד כתישה לאו לרב יהודה פריך תדע דהא לא קאמר אי הכי הא קא עביד כתישה ואמתני' פריך ואי לאו דרב יהודה היה קשה יותר והא קא תפיר ועביד כתישה ועביד גומא והשתא דאיכא לדרב יהודה לא קשו אלא תרתי כתישה וגומא דגומא איכא נמי לתלמודא אחר דרב יהודה ודו"ק · ורש"י סבר דבעי דקר נעוץ משום דלא אתי עשה ודחי לא תעשה וכן בהדיא בגמ' לקמן דף ח' ע"ב משום דיום טוב עשה ולא תעשה הוא ואף על גב דמשום שמחת יו"ט התירה התורה מלאכה גמורה היינו דוקא כשאינו יכול לעשות לצורך אוכל נפש אלא כדרכה אבל כשיכול לעשות בנקל בלא דחייה אסור לדחות העשה והכא נמי נקל לעשות ע"י דקר נעוץ מאתמול · והא דס"ד לקמן ואמר ודאי כי קא עביד כתישה אתי עשה ודחי לא תעשה מיירי בעפר תיחוח ודקר נעוץ אלא דבא לחוש שמא יש שם רגבים ויכתשם ומשני כיון דרוב פעמים אין צריך לכתוש לא גזור רבנן דאי נמי אתי לידי כך לאו איסורא דאורייתא כו' כמו שפרש"י שם דזה אי אפשר לו לעשות בלא דחייה כי איך יזהר שלא ישכח שם מעט רגבים ודו"ק : בד"ה ואי איתא כו' משמע דקאי אסיפא כו' · נ"ב כלומר מדסכיא הסיפא · ועוד וכן פירוש רש"י כו' ועוד ועל כרחיך כו' ודו"ק : **ע"ב** גמ' תני רבי חייא לא כו' כנ"ל :

דף ט ע"א גמ' כל מקום שאסרו חכמים כו' · נ"ב כלומר ולא פירשו בהדיא דבחדרים מותר כגון ב"ש דקאמר סתמא אסור · אבל ת"ק דשוטתן בתמה פירש בהדיא אבל לא כנגד העם ודו"ק : רש"י בד"ה שובכו כו' שובכו של סולם כו' שהוא ניכר כו' · נ"ב רש"י פירש שני דברים א' השובך מוכית שרואים שנשאו משובך לשובך · ב' שהוא נכר כו' ר"ל שהסולם קטן ולא גדול כשל עלייה · ודייק דאי לא' לחוד מכוין היה לו לומר שובך מוכית ולמה לו לומר שובכו בוי"ו אע"כ לפי' שני מכוין שהשובך והסולם מיוחדים זה לזה דהיינו שניכר שהסולם קטן ולא שייך אלא לשובך ולהא לחוד לא אתא דא"כ היה לו לומר סולם של שובך מוכית או הסולם מוכית · אע"כ נקט שובכו מוכית להורות נמי כפירוש ראשון שהשובך נמי מוכית ואיכא תרתי הוכחות הסולם והשובך וסבר דבחד לחוד לא סגי ודו"ק · ואי לאו פי' רש"י הייתי מפרש שובכו של אדם מוכית שהסולם שהוא נושא אינה אלא לצורך השובך שכיון שידוע שיש לו שובך ע"כ צריך סולם ולזה אינם אומרים להטית גגו אלא להשובך ודו"ק : **תוס'** בד"ה [גלגל] ובתוספתא פי' כו' · נ"ב י"ל בתוספות כ"ן או בשאר תוספות לא בתוספתא : בא"ד דקאמר מי לא כו' שאם קרא כו' כלומר כיון דשם חלה עליה מיחזי כמתקן כנ"ל : **ע"ב** גמ' (בסוף העמוד) בי"ט וכו' אמר כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה מאי כו' דלכ"ע שרי כו' · כלומר בין לר"ש בן אלעזר דפליג אמתני' דידן שסדר רבי [בין] לר' דתנא דפליגי בהולכה מ"מ לב"ה שרי הולכה וידוע דהלכה כב"ה ודו"ק : בד"ה אמר כו' משום הכנה כדפ"ה כו' · נ"ב לא מצינו פי' הקונטרס שהוא רש"י שכתב כן ואדרבה רש"י פי' בהדיא לעיל ד' ז' סוף ע"ב דדקר נעוץ משום תפירה שהוא מלאכה דבדקר ככר תפור ועומד הוא וכה"ג פירש הכא · ולזה נ"ל שפי' הקונטרס שכותבו התוס' אינו פי' רש"י · וכן בראש הדיבור לפי גרסת ת"ש אינו פי' רש"י וכן בד"ה אלמא כו' · וי"ל כדפ"ה קרינן כדפרישית התם וקאי אדקר נעוץ דלעיל כמו ע"כ לא קאמרי ב"ש התם · ולעיל פי' התוס' כן בשמעתין דאמר רב יהודה הוא דאיכא דקר נעוץ בד"ה ואינו צריך כו' בד"ה ע"א : בא"ד דמונה לה לפי הטעות כו' · נ"ב גם לרש"י קשה אמאי לא מונה בעדיות מתני' דתריסין וכל שאר המשניות דבעי להחליף ונ"ל ג"כ דנשנית לפי הטעות קודם דנוחלפת הטעם :

דף יא ע"ב רש"י בד"ה וכתבא כו' ספק משמיה דר' יהודה נשיאה כו' · נ"ב וא"ל דודאי משמיה דר' יהודה נשיאה דא"כ היה לו לומר נשיאה : **תוס'** בד"ה מעריס כו' ואוכלין הככד כו' · נ"ב הא דמשמע דרב אדא פליג אדשמואל דמולא אדם כמה התיכות בשר בשבת אחת · וק' והרי יכול להערים לומר שצריך לאוכלם כולם בו ביום וא"כ לא יאכל אלא אחת מהם כמו שמערימין בתרנגולת כולה אע"פ שאין אוכלין אלא הככד · י"ל דשמואל מיירי אפי' בחתיכות הרבה ובני בית מעוטין בענין שאי אפשר שיאכלו הכל בו ביום : בד"ה אמר כו' מרבי יהודה נשיא או כו' כנ"ל :

דף יב ע"א תוס' בד"ה השוחט כו' דאין לוקין עליו · נ"ב ק' א"כ לב"ש נמי הוי לאו הבא מכלל עשה כמ"ש לעיל דדרשי ותגותם חגיגה אין עולת ראייה לא י"ל דותגותם לב"ש אינו צריך לדיוקא עולות ראייה אלא משום דהוה אמינא דמותר להקריב משום דהוה חובה ברגל לעולת ראייה אע"ג דאינו לצורך אוכל נפש והשתא דמעטיה מותגותם חגיגה אין עולת ראייה לא א"כ אינו חובה ולא לצורך אוכל נפש לית לב"ש מתוך א"כ ע"כ הוא באיסור לא תעשה כל מלאכה דמעולם לא יצא מכללו : **ע"ב** רש"י בד"ה בהם כו' שהרי מאתמול הוגבהה · נ"ב כלו' ופריך בהם שאין מוליכין את התרומה משום דמאתמול הוגבהה כך אין מוליכין את המתנות שהורמו מאמש ודייק דבתרומה מודיתו דאל"כ ליסמעינן רבותא וב"ה מתירין אף בתרומה כמ"ש לעיל וב"ה מתירין אף לסחזיר ודו"ק : **תוס'** בד"ה אין כו' למיכל פיסתיה · נ"ב ס"א עיסתיה :

דף יג ע"א תוס' בד"ה הא כו' הואיל דאית ליה דהכנסתו זהו גרנו · ולי נראה דרש"י ר"ל דהכנסתו זהו גרנו כלומר הכנסתו למוללן במלילות ומחשבתו או זהו גרנו כשמוללן ולא מיד שהכניסם א"כ כשמוללין ביו"ט לא חל החיוב אלא ביו"ט וא"כ זכאי בהרמתן לצורך אוכל נפש : בא"ד דקאמר זכאי כו' כנ"ל : בא"ד וא"כ זכאי בהרמתה כו' · נ"ב ואין לומר דרבי יוסי ב"י סבר דאין מוללין ביו"ט כיון דאינו רשאי לתרום ביו"ט ואינו רשאי לאוכלם דהרי בכה"ג ע"כ רשאי לתרום לצורך אוכל נפש ואין אומרים שימלול מאתמול ויתרום כמו במתנות שאין אומרים שישחוט מאתמול ויפרישם ודו"ק :

דף יד ע"א תוס' בד"ה ב"ה שליניוזי כו' · נ"ב אפשר שהוא בל"א מאלפן זלץ ודומיהו המורגל בארץ רוסיא שהוא מלח המתבשל מן מי מעינות המלוחים ושופכים בני אדם בדפוסים דמתקרש ומתחבר והחבור רך הוא ונדוך בקלות ואינו קשה כמו גרעיני מלח של ים שנעשה בידי שמים : בד"ה איכא בינייהו כו' באשלי רבכי · נ"ב כמו אשל הגדול כלומר בחבלים גדולים ותשובים · וי"ל כלומר באילנות גדולים מלשון ויטע אשל [וע"ל כ"ז א' וע"ז ז' ב' ברש"י] : **ע"ב** תוס' בד"ה הבורר כו' ברירה ותימה כו' כנ"ל : בא"ד האוכל לעצמו כו' כנ"ל :

דף טו ע"א תוס' בד"ה אלא כו' ול"נ דשריא כו' · נ"ב ולא נראה קרי : בא"ד באשכנז דמזילא · נ"ב ס"א וואימשי : בא"ד אבל אם היו משימין בהן חתיכות קטנות של בגד צמר כלומר בענין שאי אפשר להוציאן דרך קרע קטן הוי כצמר ופשתן התפורין יחד ואסור משום דהתילון של פשתן והפנימי שתחוב בו ונתמלא ממנו הוא של צמר · והתוס' נקטי זה הדין כאן משום דבלא זה הדבר שפירשו בכאן הוי אמינא דנוהגים היתר בפורפויינטים משום דהם קשים קצת · אבל השתא דכתבו דכל שהוא שוע טווי ונוז אפי' קשיא אסורים בלבישה קשה ודו"ק : בד"ה ה"ק כו' בדור הזה הס"ד והשאר עד ס"ד נמחק : בד"ה היה כו' וקמ"ל דשבת לאו זמן תפילין · אע"ג דבלאו הכי בע"ש כשקדש היום הוי לילה לאו זמן תפילין י"ל דהורה דבשבת בלילה הוו תרי טעמי דאין זמן תפילין משום לילה ומשום שבת וכ"מ ליום של שבת דגם הוא אינו זמן תפילין · א"נ דקדש היום הוי מעט קודם שקיעה חמה דהא מוסיפין מחול על הקודש דאורייתא ואז הוי יום :

דף טז ע"ב תוס' בד"ה אמר כו' ואחד והכי כו' · נ"ב ס"א ואחד ואם יש כו' :

דף יז ע"ב רש"י בד"ה על מה כו' שני תבשילין צריך כו' · נ"ב ואין לפרש ב"ש לקולא וב"ה לחומרא דהא לא חשיב בעדיות מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה : בד"ה ומטבילין כו' מגב לגב ביו"ט כו' · וקשה הא מחבורה לחבורה ע"כ בערב פסח מיירי ולאו יו"ט הוא וע"כ נ"ל דבשבת מיירי · וי"ל דרש"י לא פירש דביו"ט מיירי אלא מגב לגב · דע"כ לאו בשבת מיירי דהא בא לעשות גתו או בדו לדרוך יין או זיתים ואינו מותר אלא ביו"ט :

דף יח ע"א רש"י בד"ה כלי שנטמא מעיו"ט ובאב הטומאה כו' · נ"ב וא"כ בסיפא ביו"ט מטבילין אותו אפי' באב הטומאה · וק' דבסמוך קאמר אין מטבילין אותו ביו"ט דכיון דטמא מן התורה הוה ליה כמתקן וא"כ מ"ש מעיו"ט מביו"ט · וי"ל דכלי שנטמא באב הטומאה שטובלין ביו"ט אינו אלא לצורך חולין דהרי לתרומה צריך הערב שמש ולצורך חולין אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא מותר להשתמש בו חולין בלא טבילה דאע"ג דראשון עושה שני בחולין מ"מ לא נאסרו חולין באכילה ואינו כמו תרומה שנטמאה דצריך שרפה ואסורה באכילה וא"כ בטבילה אינה נראה כמתקן · ובסמוך דמחלק בין אב הטומאה לולד הטומאה הוי מצי לחלק מיניה וביה באב הטומאה בין לחולין ולתרומה אלא דשפיר מחלק בכולה בתרומה בין אב הטומאה לולד הטומאה · וא"כ כלי שנטמא באב הטומאה אסור להטביל לתרומה מתרי טעמי א' משום מתקן · ב' משום דצריך הערב שמש ואם נטמא מעיו"ט יש עוד טעם שלישי דהיה לו להטבילו מבעוד יום · והא דהולכך רש"י לטעם דמתקן משום דבטעם דהערב שמש לחוד לא סגי כמו שכתב הרי ראוי להשתמש בו חולין כו' בצירוף מ"ש התוספות דאטו פסיקא ליה שכהנים לית להו חולין ובטעם דהוה ליה להטבילו מבעוד יום לא סגי דמ"ש מולד הטומאה דיכול נמי להטבילו מבעוד יום ואע"ג דלחולין יכול להטביל ביו"ט אפי' באב הטומאה זה דוקא כשנטמא ביו"ט אבל מעיו"ט לא הואיל והיה לו להטבילו מעיו"ט · והא דכתבו התוס' בחולין ובמעשר אין צריך טבילה אפי' מדרבנן היינו דוקא בכלי שנטמא בולד הטומאה דטומאה מעיקרא אינה אלא מדרבנן אבל בכלי שנטמא באב הטומאה דחולין שמשתמשים בו נעשו שני וטמא מדאורייתא לפסול תרומה שיגיעו בחולין לכך הצריכו רבנן טבילה לכלי אפי' לשמוש חולין בו : **תוס'** בד"ה גזרה כו' ולא הוי גזרה כו' · נ"ב לא מקשי התוס' גבי גזרה בור בתגלגו כו' משום דבור ברשות הרבים אסור מדאורייתא להוציא מרשות הרבים לבור דהוי רשות היחיד אם אין סביבות הבור פסי בירא אות כדאיפא בעירובין · וי"ל דה"ק גזרה בור בתגלגו אטו בור ברשות הרבים כשאין פסי בירא ות · והא דקאמר שמא יעבירנו ד' אמות כו' ולא קאמר שמא יוציא מרה"ר לבור · אשמעינן דאפי' כשיש פסי בירא ות איכא גזרה שמא יעבירנו ד' אמות טרם שיבא לפסין דאין היכרא בגיפופי הפסין עד שיבא לשם ודו"ק : **ע"ב** תוס' בד"ה ושוין [לה] כו' ביו"ט וכרבי קשיא כו' כנ"ל :

דף יט ע"א רש"י בד"ה ה"ג כו' ה"ה להסקה כו' · ולפי זה גרסי' איבעית אימא ר' וכולה מתניתא בשבת ואיבעית אימא רבנן וכולה מתניתא ביו"ט ודו"ק : **תוס'** בד"ה אמר כו' דלא תטעה לומר לה' כל דלה' · נ"ב ואין להקשות לא נכתוב לה' ולא ליצטריך ותגותם די"ל דאתא לה' לדרשא אחרינא וכן לב"ה ותגותם אתא לדרשא אחרינא ואיצטריך לה' שלא תטעה לומר ותגותם כו' כמ"ש בסמוך : בא"ד ומ"מ קשיא כו' · נ"ב סוגית התוס' בכל מקום דכתבי ומ"מ קשיא או אכתי קשה או ומיהו קשה שבתירוץ של קושיא אחרונה מתורץ גם הראשונה וגם הכא נ"ל כן דכיון דשני דאיצטריך לב"ה לה' משום ותגותם א"כ ב"ה נמי סברי דקרא דותגותם ייתורא וצריך לשום דרשא ואותה דרשא לא פליג ב"ש עלה וא"כ מתורץ נמי קושיא ראשונה דאמר טעמא משום ותגותם ה"ה דהוה מצי למינקט טעמא משום לכם ולא לגבוה אלא דהד מתרי קראי נקט דבך יוכל לדרוש מותגותם כמו מלכם ואין להקשות לא ליכתוב קרא דותגותם כלל דהא אתא נמי לדרשא אחרינא כמו לב"ה וכן קרא דלכם נמי אתא לדרשא אחרינא לב"ה ולב"ש ודו"ק : **ע"ב** גמ' שזה גורס · נ"ב תימה לעיל דמקשה היינו ת"ק ותירץ אלא ביו"ט וקסבר נדרים ונדבות קרבין כו' משמע דבך קאי במסקנא מדמייתי הא על האי דקאמר לעיל והכי תנאי כי הני תנאי כו' וקשה ליתרץ דת"ק לא סבר שזה גורס ורא"ב"ש סבר שזה גורס ולעולם נדרים ונדבות אין קרבין · וי"ל דה"ק היינו ת"ק כלומר הרי נקט ממש ליסנא דת"ק ואי בזה גורס פליגי הוי ליה לפרש בהדיא בשלמא אי ביו"ט פליגי איכא למימר דאין צריך לפרש משום דקי"ל סוגית המשנה דתנא בתרא לטפויי קאתא א"נ מדפירש ת"ק ולא בעזרת ור"א לא קאמר הכי ש"מ דמיירי אפי' ביו"ט ודו"ק : **תוס'** בד"ה ר"ש כו' קודם לכן ולאו כו' · נ"ב או לאחר מכן ולאו כו' :

דף כ ע"א גמ' אתיא מביניא כו' · נ"ב וב"ש לא גמרי שלמי חובה מביניא משום דסברי דאיכא למיפרך פירכא כל דהו מה להנך השוה שבכן שהם מצויים יותר משלמי חובה דגם עולת חובה אע"פ שאינן מצוי כנדבה מ"מ יותר מצוי משלמי חובה דהא איכא עולות התמיד שנים ליום לעולם ובשבת ומועדים יותר וב"ה סברי פירכא כל דהו כזה לא פרכינן ודו"ק : **שם** לסמוך כו' ולזבחי שלמים כו' · נ"ב י"ל שהיה להם מקום מיוחד בעזרה לסמוך שם כמו שיש מקום מיוחד לשחיטה בצפון בקצת הקרבנות ובזה ידעו תלמידי שמאי שרוצה לסמוך ומשמע דלא הקפידו אלא על הסמיכה ולא על ההקרבה [עתוס' חגיגה ז:] אע"ג דפליגי ב"ש במתני' אהקרבת עולה ג"כ י"ל דכבר הוקבעה הלכה בהקרבה כב"ה אבל בסמיכה עדיין לא הוקבעה · וקשה דבסמוך אמר נקבה היא וזבחי שלמים כו' והרי בסמיכת שלמים נמי פליגי במתניתין ובברייתא תרווייהו דאין סמיכה ביו"ט אפי' בשלמי חובה וכ"ש בשלמי נדבה דנדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט אפי' למ"ד קריבין אין סמיכה לב"ש ביו"ט וצריך להיות מערב יו"ט ודוחק לומר דאתיא כמ"ד קריבין וסבר דסומכין אפי' לב"ש ביו"ט דלא אשכחן שום תנא דפליג בזה · וגם דוחק לומר דלסמוך עליה לאו דוקא דב"ש ידעו שבא לסמוך שב"ש לא ידעו שבא לסמוך אלא להקריב ידעו והא דנקט לסמוך האמת נקט דהילל כוון לסמוך ג"כ ובשלמים סברי תלמיד שמאי שסמך מאתמול או סברי שאינו צריך סמיכה כחד תנא דברייתא כל זה דוחק · ונראה שיש ג' מיני שלמים · א' שלמי חובה כגון שלמי חגיגה · ב' שלמי נדבה שכבר התנדב בהם קודם יו"ט שלא לצורך יו"ט · ג' שלמי נדבה שהם לצורך יו"ט לצורך אוכל נפש שצריך לאכול בשר ביו"ט והנה הא' מותר לשחוט ביו"ט ולהקריב ממנו אבל הסמיכה צריך לעשות מאתמול לחד ברייתא כיון דמאתמול ידע שחייב להקריב במועד · הב' שלמי נדבה אין קרבין ביו"ט כלל ואפי' למ"ד קרבין אין סומכין אלא מעיו"ט כיון דידע מאתמול שחייב בנדבה · הג' שלמי נדבה שהתנדב ביו"ט משום שצריך לאכול בשר ובירושלים לא היו רשאין לשחוט שום בהמה לחולין אלא לשלמים בבית המקדש משום שנא' כי ירחק ממך המקום וגו' כי ירחיב וגו' ודרז"ל ברחוק מקום אתה זובח חולין ולא בקירוב מקום כמו בהיותם במדבר · ואלו השלמים יכול לסמוך ולהקריב מהם ביו"ט כיון שלא ידע מאתמול שיצטרך להם ודו"ק : **רש"י** בד"ה ויעשה כו' סמיכה ושאר · נ"ב בת"ש גרים כשאר ול"נ לגרוס ושאר דגמרי' סמיכה ועוד שאר כו' דאי סמיכה לחוד ליכתוב בהדיא ויסמוך מלה אחת ול"ל ב' מלות ויעשה כמשפט : **ע"ב** גמ' לא ליהדר מילתא טפי כו' · נ"ב ירא"ה פירושו ד"מ אם קראו גנב או ממזר לא יאמר וישוב לו אתה גנב או ממזר רק יאמר לו שתוק וראוי לך שתיקה כי מכזב אתה כדי שלא יאמרו שמודה לדבריו שגם הוא גנב או ממזר גם לא ישיב לו אני איני גנב אבל אתה גנב אלא יאמר לו שתיקה או כזב ושקר דברת וכיוצא בזה ודו"ק : **שם** ומה במקום שאסור להדיוט כו' · נ"ב לא יליף בקצור ומה שבת דהתיר מותר לגבוה כ"ש יו"ט דקיל משום דאיכא למיפרך דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה שבת אין מותר אלא קרבן צבור אף ביו"ט לאפוקי עולת ראייה שהיא קרבן יחיד אבל כיון דיליף ק"ו מקום ומה במקום כו' לא מצי למיפרך הכי דאמרי' מקום שמותר להדיוט אפי' צורך יחיד אינו דין שמותר לגבוה אפי' לצורך יחיד : **שם** אף זו אין קבוע לה זמן . ובעצרת יש ג"כ זמנה שבעת ימים דילפי' מקרא דבחג המצות ובחג השבועות וגו' מקישא מה חג המצות שבעת ימים אף שבועות ז' ימים זמנה וכן במסכת [חגיגה י"ז וש"מ] : **שם** ויו"ט האחרון של חג · נ"ב ירא"ה דאפילו ב"ש מודה דמייתי עולת ראייה ביו"ט האחרון כיון דלא נשאר אלא יום האחרון ואחר כך יעבור הרגל · א"כ האי מתנית' אליבא דב"ה שנויה וב"ש מביאין ראיה אפילו לדידך אין קבוע לה זמן שהרי גם אתה סבר חוגג והולך כל הרגל כו' וא"כ יכול להביא בחול המועד : **שם** מדאורייתא מחזא חזו כו' · נ"ב ק' הרי א"א לומר כן מדאמרו להן ב"ש נדרים ונדבות יוכיחו אק"ו שהוא מדאורייתא ש"מ דנדרים ונדבות אסורים לגבוה מדאורייתא ודוחק לומר אינו דין שמותר לגבוה אפילו מדרבנן · וי"ל הא דקאמר לא תימא מדאורייתא כו' קאי אתנאי דלעיל די"ט ע"ב ת"ק ור"ש לא תימא מדר' אליעזר בר שמעון בר פלוגתיהו מיירי קרבין מדרבנן כמו שהוכחתי ת"ק נמי דוקא מדרבנן אסר מדלא פירש דאפי' מדאורייתא אסר דהא שתי הלחם כו' ולזה אין צריך לפרש דסמך אשתי הלחם ודו"ק : **שם** אין קרבין כו' · נ"ב דלמ"ד קרבין פשיטא ליה לבעיין גם לרבא ולרבה דזורק את הדם אפילו נטמא הבשר או אבד להקטיר אימורין לערב דכיון דנדרים ונדבות קרבין ולא גזור משום שבות פשיטא דלהקטיר אימורין נמי לא גזור אפי' לרבא · ואין לומר דלמ"ד קרבין היינו מדאורייתא אבל מדרבנן גוזר משום שבות ולמ"ד אין קרבין אפילו מדאורייתא כדרב הונא בסמוך דהא ר' אלעזר בר שמעון דלעיל די"ט ע"ב סבר קרבין וע"כ אפי' מדרבנן קרבין דהא מיירי כל הברייתא לענין בל תאחר כדמסיק לעיל ואמר קרבין ביו"ט כדי שלא יבא לידי עון בל תאחר דוגמת דברי ת"ק ור"ש וא"כ ע"כ גם מדרבנן קרבין דא"כ יכול לבא לידי בל תאחר ודו"ק היטב : **תוס'** בד"ה נדרים כו' מדלא מוקי ליה לומר לכם ולא לגבוה כו' · נ"ב והא דבדבור שאחר זה ב"ה נמי דריש לכם ולא לגבוה כו' אלא נקט לעכו"ם וכלבים דפסיקא ליה אליבא דכ"ע · גבי אבא שאול ליכא למימר הכי דהתם בגמ' פרק אלו עוברין דמ"ז ע"א מייתי ליה אמאן דלא דריש לכם ולא לגבוה ואמר סבר לה כאבא שאול משמע בהדיא דקים ליה לתלמודא דאבא שאול בהדיא קאמר דוקא לכם ולא לעכו"ם דרשי' ולא לכם ולא לגבוה ודו"ק : בד"ה מאי כו' דלרבא לא זריק כו' · נ"ב וא"ל דרבא סבר זורק את הדם ומקטירין האימורין ביו"ט משום דאיכא בשר לאכילה דא"כ ליסמעינן רבא רבותא דאפי' אימורים מקטירין משום בשר באכילה אלא ודאי לכ"ע אין מקטירין אימורים ביו"ט ודו"ק :

דף כא ע"א גמ' כגון דאית ליה נבלה כו' · נ"ב ואין להקשות פשיטא דנאפית ביו"ט כיון דרועים אוכלים כולה · י"ל דמיירי דרועים לא צריכי לכולה ביו"ט ומ"מ כיון דכולה מוכנת לרועים ויכולים לאכול כל חדא וחדא שרי כמו שתירצו התוספות בד"ה עיסה כו' : **שם** הא חזי למיכל כו' · נ"ב לא מקשה לרב חסדא דסבר מותר לשחוט משום כזית שאוכל ממנה ישראל דזה דוקא כשאוכל ממש ולא משום דחזי למיכל והכא מיירי דידע רבי יהודה בן בבא דלא אכלו מינה אפילו כזית · א"נ משום שחיטה לא אסר ר"י בן בבא אלא משום בישול ובבישול לא שרי רב חסדא לחלקו של נכרי משום חלקו של ישראל דיכול לחלקו קודם בישול : **שם** והא חזי לכלבים כו' · נ"ב לא מקשה לעיל גבי עיסת כלבים בזמן שרועים אוכלים כו' אפי' אין רועים אוכלים לשתרי כיון דחזי לכלבים דשאני התם דמשום כלבים אין צריך לאפות דיכולים הכלבים לאוכלה בעודה עיסה טרם שנאפית [וע' בהמאור ומלחמות] : **תוס'** בד"ה עיסה כו' ממלאה אשה תנור פת כו' · נ"ב וא"ל דהכא בשני תנורים מיירי דהרי בשני תנורים אפי' כולו של ישראל אסור כיון דלא צריך אלא לחד תנור :

דף כג ע"ב תוס' בד"ה משום כו' בירושלמי כברה של כו' כנ"ל :

דף כד ע"א גמ' מרות דתנא דבי כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה השתא דאתית להכי דשופות כו' · נ"ב ולי נראה לפרש השתא דאתית להכי דמפלגת בין מקורה לשאינה מקורה ובין עוף לעוף אע"ג דנקט סתמא ביברים ועופות בכל מקום הכא נמי נחלק בין ביבר קטן לגדול אף על גב דנקט סתמא :

דף ל ע"א תוס' בד"ה דדרו כו' כמין רגל · נ"ב י"ג דגל בדל"ת ועיין בפי' רש"י בב"מ דפ"ג צ"א : בד"ה זמנין דמטמים במיא ואתי כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' ור' שמעון מתיר · הוא פיסקא :

דף לב ע"א גמ' ואין עושין פחמין · הוא פיסקא : **שם** ואין חותכין את הפתילה לשנים · הוא פיסקא :

דף לד ע"ב גמ' א"ל תלמוד ערוך כו' כנ"ל :

סליק מסכת ביצה בס"ד

דף ה ע"א אותו היום. יעויין תוס' מנחות דף ק ע"ב ד"ה שני: תד"ה ונתקלקלו כו' דהיכא דלא אפשר שאני כו'. יעויין מה שמגיה המהרש"א ואפשר לפרש דברי הר"פ ע"פ דברי התוס' במנחות מ"ט וכ' בסד"ה ת"ל: שם ועי"ל דאתי עשה דרבים ט'. יעויין תוס' מנחות דף מו ע"ב ד"ה צורת: **ע"ב** גמ' מהרה יבנה. יעויין תוס' גיטין דף יח ע"א ד"ה הכהו ותוס' עירובין מג ע"ב ד"ה ואסור:

דף ו ע"א הטריפה. יעויין תוס' סנהדרין דף פ: שם אגב אמו לכלבים. יעויין במלחמות להרמב"ן בסוגיא דלכם ולא לכלבים ובספר תמים דעים: תד"ה והאידנא כו'. וה"נ אמרינן גבי מים מגולים כו'. יעויין תוס' ע"ז דף לה ע"א ד"ה חדא: **ע"ב** גמ' מוכן לכלבים. יעויין תוס' חולין דף טו ע"ב ד"ה כגון: שם דמאי דחזי ליה לאינש לא כו'. כ"ב ובפירקא דחסידי [תענית כ:] איתא דקסבר ר"ה מאכל אדם אסור להאכילו לכלבים:

דף ז ע"ב גמ' מכרא. נ"ב כמו מעברא ונשמטה העין: שם לריכא. יעויין פסחים כג ע"א וחד בשאור וצריכי: שם ה"ק השוחט. יעויין תוס' לקמן דף ט ע"ב ד"ה אמר: שם כיצד אומר. נ"ל „אומרים" וכן בפעם השני [ובדפו"י איתא אומ' והוא ר"ת אומרים]: שם והוא שיש לו. יעויין חדושי הרשב"א לשבת קלד ד"ה והלכה כר"א:

דף ח ע"ב אפר כירה. בתורת סבית תחלת שער החמישי איתא בזה הלשון ואסקה רבא אפי' בדאית ליה אלא שדקר נעוץ מוכן לודאי ואין מוכן לספק וה"ה לאפר כירה כו' יעו"ש: שם אמרי במערבא פליגי כו'. נ"ב זה תידוש שבא"י היו שונין מחלוקת של אמוראים דבבל [וכ"ה בירושלמי כאן ר' יוסי בר' בון אמר אתפלגון רב זירא ור' אבא בר יוסף חד אמר כו' ופי' רבינו הגר"א דר' אבא הוא רבא דגמ' דידן. ועי' בירושלמי ריש כלאים רבא בשם רב כולהון זוגות זוגות כו' והיינו מ"ש בגמ' דידן פסחים ל"ט א' מתיב רבא כו' והאמר רב כו'. וכיוצא הרבה]: שם ר' „יוסי" ב"ח. נ"ל יוסף: שם ונתערבו. יעויין תוס' חולין דף עט ע"ב ד"ה בין: תד"ה סוף כו' ותימה כו'. יעויין מה שמתרץ ע"ז בספר יראים סי' קי"ג:

דף ט ע"א גמ' אלא ה"ל. יעויין תוס' נדה דף ז ע"א ד"ה ומקפת ותוס' בכורות דף כז ע"א ד"ה והוכל ותוס' חולין דף ז ד"ה והתיר ר': תוס' סד"ה גלגל כו' ולמחר ינית כו'. יעויין בהגהות סמ"ק סי' רמה אות ג': שם יעשה מלה אחת. יעויין במרדכי פרק אלו עוברין: **ע"ב** תד"ה ולא. והא כ"מ דתני כו'. עירובין דף פא ויעויין ברשב"ם בפרק ע"פ דף קב ע"א: ד"ה אמר כו' לכך פי' ר"ת דמוחלפת כו'. יעויין לעיל דף ח ע"א תד"ה ואי:

דף י ע"א במשנה לא יטול. יעויין תוס' לעיל דף ב ע"א ד"ה דלמא ולקמן דף לד ע"ב תד"ה ואומר: **ע"ב** תד"ה איכא כו' דבע"ת כו'. זבחים דף עג:

דף יא ע"ב גמ' עור לפני הדורסן. יעויין תוס' שבת מט ע"א ד"ה טומנין: שם דאין בנין. שבת דף קכב ויעויין לקמן כב ולעיל דף י' ובעירובין לד ובדף קב ע"ב תד"ה והעליון ויעויין תוס' שבת דף קב ע"ב ד"ה האי: שם דאין שבות. יעויין פסחים סה ע"א: תד"ה מעריס. שמערימים ואוכלין מעט כו'. יעויין בהג"א ולקמן דף יז ע"ב תד"ה ובלבד: ד"ה מהו. שהוא חייב משום מכה בפטיש כו'. יעויין תוס' שבת דף עד ע"ב ד"ה תכיתא וברשב"א למסכת שבת דף קב ע"ב ובר"ן לאלפס שם ובסוף פ' כירה ובספר יראים ד"י דף מב מג ומה:

דף יב ע"א במשנה מתירין. יעויין תוס' מ"ק דף יד ע"ב ד"ה ממנעי: גמ' מני ב"ש. יעויין בתמים דעים דף מו: שם לא אמרינן. יעויין ד' כא ע"ב תד"ה לא: שם הא אמרי. יעויין כתובות ד' ז ע"א: שם משום מבשל. יעויין תוס' סנהדרין ד' סג ע"א ד"ה על: תד"ה השוחט כו' אלא ניחא ליה למנקם כו'. יעויין בתמים דעים: שם וא"ת והא אפי' ב"ה מודו כו'. יעויין תוס' חגיגה ד' ז ע"ב ד"ה עולות ולקמן ד' יט ע"א תד"ה אמר: שם דהא אמרינן גבי גוזז פסמ"ק כו'. בכורות ד' טו יעו"ש בתוס' ובחולין לט תד"ה רבא אמר ובע"ז ד' סז ד"ה אמר ר"י: ד"ה דלמא כו' דברים שאין לצורך יו"ט כלל. יעויין בערוך ערך ערב ובתו' כתובות ד' ז ע"א ד"ה מתוך: ד"ה ה"ג כו' אבל שלא לצורך יו"ט כלל ודאי דאסור כו'. יעויין תוס' חולין ד' פד ע"ב ד"ה תקיעות: **ע"ב** גמ' ה"ל גרבא דחמרא דתרומה. נ"ב בבבל הוה נוהגת תרומה ומעשר כדתנן פ"ד דידים ועלח"ש [ועי' בהגר"א יו"ד סי' של"א ס"ק ב' וס"ק ה']: שם אתא לקמיה דרבה. נ"ב נראה דרבה גרסינן דרב"ח תלמידיה הוה כדאמר לאביי מסתייה את ורב"ח כדאי' בפ' שואל (שבת קנג.). ואביי מליך נמי קמי רבה:

דף טו ע"ב בשעת פטירתן א"ל לכו כו'. נ"ב א"כ עדיין היה שהות ביום לאכול ולשמוח. א"כ איך אמרו שהיה דורש כל היום כולו. נ"ל דלאו דווקא הוא אלא עד חצות היום ורובו ככולו. ומה שהקפיד על האחרונים לא משום דסבר או כולו לה' דווקא ואינו רשאי לחלקו כלל. דא"כ איך אמר לתלמידיו לכו אכלו כו'. הא ודאי איהו נמי מודה מיהו דאם חלקו יצא ג"כ. ול"פ אר"י אלא במאי דס"ל לכתחלה חלקהו שכך היא עיקר מצותו. ואיהו סבר דמאי למעבד כמה דבעי אי כולו לכם ואי כולו לה' א"כ חולקו ש"ד. אבל קפדתו על בעלי כוסות היתה משום שהם היו יכולים כמו כן לקיים שתיהן לחלקו לחצאין. וכיון שעדיין לא גמרו לה' בעוד דלא סיים הדרשה שהתחילו בו. ועדיין היה פנאי הרבה אחר סיום הדרשה לקיים גם לכם בכוסותיהם הקטנים. לכן בדין הקפיד עליהם. שמהרו לעסוק בחיי שעה (שיכולים לקיימה אח"כ) ומניחים בשביל כך חיי עולם. דהוי פסידא דלא הדר:

דף יז ע"א וכדתרין רבינא. כ"ב לאו רב יוסף קאמר לה אלא תלמודא מסיק בה הכי [ועי' תוס' חולין מ"ח א' ד"ה אמר ורא"ש שם ופ"ט דסנהדרין]: שם שבת שחל כו'. כ"ב משום לשון קלר נקט הכי דהא שבת מקדשא וקיימא לא שייך בה לישנא דחלה וכן בכ"מ אמרו י"ט שחל בשבת [ועי' ת"י]: **ע"ב** ואין טומנין אא"כ היו „לו" חמין כנ"ל [וכ"ה בתוס' ד"ה אמר ובגמ' לקמן כב א']:

דף יח ע"ב תוס' ד"ה ושוין. דלא נטמא כ"א בולד הטומאה. כ"ב ואע"ג דהא מיירי בכלי שאינו מנוקב [ועתוס' לעיל ע"א ד"ה היכי] הא ודאי אפי' לכהנים זריזין אסרה מתניתין השקה בכלי שטף כדמוכחא סוגיא דלעיל וק"ל. ואילו כלי שנטמא בולד דמטבילין בי"ט לכהנים א"ל כלי שאינו מנוקב:

דף כ ע"א גמ' שהיה יודע שהלכה כב"ה ושלא והביא כו'. כ"ב נראה שברשות הלל עשה זאת. אם מרוב ענוה שהיתה בו לא עשה כן בעצמו. או שמא מהמת גדולת נשיאותו עשה ע"י שלוחו: **ע"ב** שתקו בנזיפה. כ"ב אין לתמוה שלא היתה בו מדת רבו. כי באותו יום שהביא הלל עולתו כו' גברה ידם של ב"ש. והיה לריך כניעה. וזה היה אחר שכבר גברה ידם של ב"ה:

דף כא ע"ב אדבריה רבא למר שמואל. כ"ב נ"ע אם תרי מר שמואל או תרי רבא הוו או נ"ל רבה:

דף כד ע"א אמר שמואל הלכה כרשב"ג. כ"ב לא שמיע ליה דר"י דאמר בכ"מ ששנה רשב"ג כו' [ועתוס' ע"ז ל"ב ב' ד"ה הלכה ובהגר"א ח"מ סי' תכ"ג ס"ק ג']:

דף כז ע"ב תוס' ד"ה ועל כו' הא אית ביה לורך גבוה כ"א לאי אם. כ"ב הא לק"מ דמלות לאי אם לורך הדיוט הוא:

דף כט ע"א אדבריה ר"ת כו'. כ"ב משכו לדרשה זו. גם עשה לו להוליכו כשושבין להחשיבו לעיני שומעי הדרשה שיקבלוה ממנו. כך כ"ל [ועמ"ש עוד בתענית י"ג ב']:

דף לב ע"א במשנה ואין חותכין את הפתילה „לשנים" כנ"ל [וכ"ה במשניות וירושלמי ורי"ף ורא"ש ובגמ' לקמן]:

דף לט ע"א גמ' בדלית „ליה" שעורא. נ"ל ביה. וכן בפעם השני:

חדושים והגהות על מסכת ביצה

מהג"מ זאב וואלף באסקוויץ זצ"ל

דף יז ע"א גמרא אין אופין מיו"ט לחבירו. עיין בהרי"ף וברא"ש גירסא אחרת ונראה לע"ד שהגירסתם היתה ג"כ גי' רבינו הרמב"ם ז"ל כדמשמע ממה שלא העתיק בהל' שביתת יו"ט פ"א הל' ט' כ"א שאין אופין מיו"ט לחול ולא העתיק עדיפא מיניה מיו"ט לחבירו ומיו"ט לשבת העתיק שם רפ"ו ובחדושי הארכתי ודו"ק:

דף לב ע"א גמ' משנגמרה מלאכתו דברי ר"מ. נ"לי ר' יהודה ועיין במס' כלאים פ"ד מ"ד בפירוש ר"ש ז"ל: סליק

מאת הג"מ יחיאל היילפרין זצ"ל (בעהמ"ס סדר הדורות וכו')

דף ו ע"א רש"י ד"ה א"ל רב מרדכי כו' רב מרדכי תלמידו של רב אשי דאמרי' בסוטה (מ"ו ב') גבי לויה לרבי עד פרסה ורב מרדכי לוייה לרב אשי עכ"ל רש"י ול"ע דהא בברכות (ל"א א') ובסוטה הנ"ל איתא רב מרדכי לוייה לרב שימי בר אשי וכ"ה בע"י וכ"ה בסש"ח ברכות אכן בסוטה בסש"ח הגירסא לוייה לרב אשי יהיה איך שיהיה גירסת סש"ח במקום אחד טעות:

דף ז ע"א גמ' יוסי בן שאול אמר רב אולי נ"ל רבי כי כן הוא בהרבה מקומות. וזה גרם לבעל ש"י שהביאו בתלמידי רב כי סמך עצמו על גמרא זו ולא הרגיש בטעותו ונ"ל שצ"ל אמר רבי וכ"כ להלן עמוד ב' דאמר ואמר ר' יוסי בן שאול אמר רבי כו' דאין שם מקומו אלא לפי שאמר כאן ר' יוסי ב"ש אמר ר' עכ"א ואמר ר' יוסי בן שאול אמר רבי: סליק

קרני ראם מאת הג"מ אהרן משה טויבש זצ"ל

דף ט ע"ב בתוס' ד"ה ולא. כמה לחלק. נ"ב עיין סוכה דף ו' ע"ב בתוס' ד"ה שמא:

דף יז ע"א בתוס' ד"ה איזהו. אם לא. נ"ב עיין סוכה נ"ה והאיכא ר"ה דאיכא ג' מוספים: סליק

מאת הג"מ יצחק אייזיק חבר זצ"ל

דף ט ע"ב תוס' ד"ה ולא הוה כו' אבל לא בברייתא. נ"ב עי' תוס' חולין פ"ח ע"א ד"ה רבנן דיש שם סברא להיפך דאימתי דבא לפרש הייני במתני' ובברייתא יש אימתי דבא לחלוק ועי' תוס' עירובין פ"א ע"ב ד"ה ה"ג:

דף יא ע"א גמ' פשיטא יחיד ורבים הלכה כו'. נ"ב נ"ע לפי מאי דאיתא פ"ק דנדה ו' ע"א מעשה ועשה רבי כר"א לאחר שנזכר כו' מאי לאחר שנזכר אילימא דאין הלכה כר"א בשעת הדחק היכא עביד כוותיה אלא דלא איתמר הילכתא כו' הרי דיש נ"מ ביחיד נגד רבים במילתא דרבנן אי איתמר בפירוש דאין הלכה כיחיד אז אפילו בשעת הדחק אין עושים כמותו משא"כ בסתם יחיד נגד רבים וא"כ יש נ"מ כאן דהא כאן הוא איסור דרבנן וא"כ במ"ש אין הלכה כר"י נ"מ דגם בשעת הדחק לא עבדינן כוותיה ועי' עירובין מ"ו ע"א וצ"ע:

דף לד ע"ב תוס' ד"ה בניו כו' דוקא בניו אבל כו'. נ"ב עי' בירושלמי שם שדברי התוס' צ"ע וגם אינם מובנים דהא הכניסם לקצות וא"כ לא נגמרו מלאכתם ומה זה שכ' דאקבעינהו ועי' במפרש שם טעם אחר:

דף לה ע"א גמ' שבת לאפוקי מדהילל. נ"ב עי' במשנה למלך פ"ו מהלכות מעשר הלכה כ"ב ביאור לשיטה זו ותירוץ לקושית מהרש"א על דברי התוס' ד"ה שבת: סליק

מאת הג"מ זאב בן אריה זצ"ל

דף ו ע"א תוס' ד"ה והאידנא כו' כדאיתא ביבמות כו'. נ"ב ע"ש. [א"ה דשם איתא דתורמס נאכל כמו שהוא חי ורק הוצרך למה שאינם בני תורה משום שאינו עולה כו' ע"ש]:

דף טז ע"א גמ' מזונותיו של אדם קצובים מר"ה עד יו"כ. נ"ב ברי"ף וברא"ש איתא מר"ה עד ר"ה [ועי' כ"ב יו"ד]:

דף יז ע"א תד"ה אי כו' כגירסת בה"ג כנ"ל. ותיבת בה"ג הוא ר"ת בהלכות גדולות ע"ש בהלכות יו"ט:

דף יח ע"א תד"ה גזירה כו' אטו היא. נ"ב כדאיתא שבת דף ס ע"ב:

דף כא ע"א תד"ה תזינן כו' לא שייך אפשר למפלגיה „ואף" שנתנו משלהם „מ"מ" אם היו לוקחין כו'. נ"ב כן העתיק דברי התו' אלו באלי' רבא או"ח סי' תקי"ב סק"ז ע"ש ועי' במגן אברהם שם ס"ק ד': **ע"ב** בגמ' ופליגא דר' יהושע בן לוי. נ"ב גירסת הבה"ג מסייע לי' לר' יהושע בן לוי ובהכי ניחא דברי הרמב"ם שגם גירסתו היתה כן ועי' מגיד משנה שם [פ"א מה' יו"ט ה"ד. וכר"ן] [א"ה ומסייע ליה קאי על מה דס"ל לריב"ל דאסור מן התורה לצורך עובד כוכבים. ומסייע ליה מברייתא דכו"ע דרש"י לכם ולא לעובד כוכבים]: תד"ה לא כו' השוה לכל נפש כו'. נ"ב עי' תוס' שבת ל"ט ב' ד"ה וב"ה:

דף כג ע"ב תד"ה עגלה כו' פשיטא הא כו' גדול מזה. נ"ב עי' תוס' מנחות ל"א א' ד"ה שידה כו' ועוד נראה כו' ולא דמי לעגלה של קטן כו' [א"ה דלכאורה מיושב קו' התו' כאן דהא גופא קמ"ל שלא נימא דגם עגלה של קטן דינו כן]:

דף לט ע"א תד"ה ותיפוק כו' דלית בה ממש. נ"ב וכרב אשי בשבת דף ס"ב ב':

בראש פ"ה סי' ד שגם בנו „גדול". נ"ב נ"ל רגיל: סליק

מאת הג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש זצ"ל

דף ב ע"א תוס' ד"ה שאור בכזית נ"ב עי' צל"ח מה שפי' שם ועי' בשו"ת הרדב"ז חלק חמישי אלף קפ"ט דפי' משום דרש"י יהיב תרי טעמי משום דהוי מקולי ב"ש כו' ומשום דהתם תני להו גבי הדדי אך התוס' נאדו מזה הטעם משום דהתם תני להו כו' דאפסקו להו בתרי בבא ע"כ כתבו הטעם משום דהוי ב"ש לקולא:

דף ג ע"ב גמ' אלא לר"י ולר"י דאמרי משום גזירה סד"ר הוא. נ"ב מסוגיא זו הוכיח הפליתי דאף במקום חזקה אמרי' סד"ר לקולא ולא כדעת הש"ך סי' ק"י ס"ק כ' דאל"כ מאי פריך הא בביצה הזאת יש ס' אם נולדה מעיו"ט או ביו"ט והו"ל חזקה שהתא הוא דילדה ונולדה ביו"ט וממילא גם מספיקא אסור דמוקמיני' אחזקה:

דף ד ע"ב בגמ' כיון דרובא דהיתרא נינהו כי קא מהפך בהיתרא קא מהפך. נ"ב עי' ברשב"א שכ' דלא מתורת ביטול נגעו בה דכל שהוא בעין וניכר בשעת תשמישו אינו בטל אלא הכא א"צ לבטל אלא צריך רוב כדי שלא יראה כמטלטל את האיסור אלא כמטלטל בהיתר וטלטול איסור כטלטול מן הצד:

דף ח ע"ב תוס' ד"ה ס"ס. נ"ב עי' תוס' פסחים דף פ"ד ד"ה ולא מילה שלא בזמנה דהכריחו התוס' מסוגיא דשבת להיפוך דרבא אית ליה דר"א והביאו ראיה מהך דהכא:

דף כב ע"א תוס' ד"ה וב"ה סברי וי"ל כו' והכא מיירי ביו"ט ולא התמירו הכמים הואיל ואין בנין בכלים. נ"ב מבואר דביו"ט אף שאינו רפוי מותר וכן דייק מזה המ"א בהל' יו"ט סי' תקי"ט ועי' שבת דמ"ז ע"ב א"ל אנא כרשב"ג ס"ל דאמר ברפוי מותר ושם ביו"ט מיירי ועכ"ז משמע דבאינו רפוי אף ביו"ט אסור ועי' בשו"ת תפארת צבי:

דף כו ע"ב רש"י ד"ה אבא תני על אביו קאמר ור"ל אביו של רבה דהיה ר"ה כי לר"ה תברי' קרי ר"נ אבא כמבואר לקמן דף כ"ט ע"ב דריש רבא בר"ה כו' א"ל ר"נ פוקי וא"ל לאבא דפירש"י לחברי וע"כ פריך הכא ר"נ לרבה מדברי אביו גופא האיך אמר ההיפוך מדברי אביו גופא: סליק

חלופי גירסאות ע"פ נ"י במסכת ביצה

דף ט ע"א תוס' סד"ה גלגל כו' אגב אותה כו'. עי' בהגר"א א"ח סי' תק"ו ס"ק י"ג ונשתבש שם בדפוס וכנ"ל „ואם רוצה כו'. ע"ש י"ב ב' אמר ר' יהודה לא נחלקו ב"ש וב"ה כו' שמוליכין עם כו'. וכ"ש בבה"ג דאפי' אחרים מודי: (ליקוט) ואם רוצה כו'. ודמי למ"ש א' ב' נ"ש אלא שאין כו' וכפ"ב מטבילין כלי ע"ג מימיו כו' נדה מערמת כו' וכ"ש כאן שאין רק מחשבה. מרדכי (ע"כ): „ומה שנדפס שם „כמ"ש בפ"ג דפסחים כו' עד משא"כ כאן" זהו ס"ק כפ"ע ושייך למעלה למ"ש בהגהה שם ומותר לאפות הפת כו':

דף טו ע"א רש"י ד"ה נמטא „לבד" שקורין כו'. כנ"ל וכ"ה ברש"י שבאלפס ובר"ן וברש"י יומא ס"ע:

דף יח ע"ב רש"י ד"ה ומי אית ליה כו' לא „תיסריה" בהא. כנ"ל וכ"ה בדפוס ישן:

דף לא ע"ב במשנה מלא פירות „סתום" ונפחת. כנ"ל וכ"ה בדפו"י ובמשניות ועירובין ל"ד ב':

דף לד ע"א רש"י ד"ה ואין מוספין כו'. עי' גליון הש"ס. וי"ל דרש"י לשיטתו ביומא ל"ד ב' דר"י אינו אוסר דשא"מ רק באיסור דאורייתא [וקושית התוס' שם מהא דר"י אוסר בגרירה. י"ל ע"פ מ"ש התוס' בפסחים ק"א א' ד"ה והלכה]. ולהכי לא פירש"י משום דשא"מ לחוד וכר"ש דא"כ יותר ס"ל לאשמעינן בשאר איסורי תורה אלא ע"כ הברייתא אתיא כמ"ד דשא"מ אסור באיסור דאורייתא וז"ש רש"י דאפי' נקרעת לא אכפת לן ר"ל מה"ת:

דף לו ע"א תוס' ד"ה במאי אוקימתא פירש"י כו'. ברש"י שלנו ליתא כן כאן אלא ברש"י שבת מ"ג ב' וע"ש בגליון הש"ס להגרע"א:

דף לט ע"ב גמ' לרחוץ בכור לרחוץ ה"נ. נתערב בזה ב' נוסחאות י"ג לרחוץ ה"נ. וי"ג לרחוץ בכור ה"נ וגירסא זו יותר נכונה וכן הגיה הב"ח (דלא כבעל דקדוקי סופרים שכתב שהיה לו למחוק אף מלת בכור). וכה"ג מלינו עירובי נוסחאות בברכות ס' א' היינו דר' אחא דא"ר אחא. כי י"ג דא"ר אחא וי"ג דר' אחא ולשתי הנוסחאות קאי אמימרא דר' אחא שנזכר שם למעלה וכפירש"י: סליק

מהרב הגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ח ספר מלא הרועים

דף יד ע"ב רש"י (במתני') ד"ה אבל כו' שהיה לו לטחון מאתמול. נ"ב רש"י לשיטתיה לקמן ר"פ אין צדין ועמ"ש בתוס' שחולקין:

דף טו ע"ב גמ' בעלי פטסין. נ"ב עי' ב"מ ס' ע"א לתוך פטם במי"ם והוא חבית גדולה שנותנין בו יין ובר"ה כ"ז כ"ח א' לתוך הפיטם בסמ"ך ובב"ב צ"ג מקבל עליו עשר פטסאות למאה ועי' בערוך ערך פטס:

דף כ ע"ב גמ' עבר ושחט מאי רבא אמר כו'. נ"ב הא רבא אית ליה בתמורה כל מילתא דא"ר לא תעביד אי עבוד לא מהני וכאן דאסור נ"נ מה"ת כרב הונא א"כ לא מהני מידי אך לפמ"ש הסמ"ע והש"ך דהיכי דאין האיסור מצד המעשה רק מצד הזמן אזי לכ"ע מהני הכא נמי האיסור מצד הזמן: תוס' ד"ה נדרים כו' סתומה כו'. נ"ב וב"ש אהדרו ליה נו"נ יוכיחו שכירתך פתוחה וכירת רבך סתומה משמע כו' כצ"ל מהר"ם. אך זה דוחק דלא מוזכר בש"ם דב"ש אהדרו ליה נו"נ יוכיחו. ונ"ל דהר"ר שמואל מפרש דמקום שכירתך סתומה היינו שלמי נדבה דאסורין אף שיש בהן צורך הדיוט וכירת רבך היינו תמידין ומוספין שהן חובת היום מקום שכירתך פתוחה דהיינו שלמי חגיגה שאתם מודים שמותר אינו דין שכירת רבך דהיינו עולת ראייה ובזה א"ש דברי ר"מ ז"ל ודו"ק:

דף כא ע"א גמ' מהו לשחטה ביו"ט. נ"ב ומהך דמסוכנת דשרינן במשנה [כ"ה א'] ביכול לאכול כזית מבע"י אין ראיה די"ל מטעם מתוך אבל בנכרי כיון דגלי קרא ולא לנכרים גלי דל"א

דל"א נביה מתוך וכמ"ש בפ"י בשמעתין: **שם** ומי אית ליה לר"ח הואיל. נ"ב ואע"ג דבפסחים דס"ב א' אמרינן דבמחוסר מעשה אף רבה לא ס"ל הואיל מ"מ הא כ' התוס' דוקא מעשה רבה כהך דמילה ועי"ל דעדיפא קאמר דהא ר"ת גופיה לית ליה הואיל אבל אה"נ גם לרבה כאן [ל"א] הואיל ויתיישב בזה לשון הגה"ה בסי' תקי"ב אם יש לו ד"א ולא תקשה קו' הט"ז שם ס"ק ט' ויתיישב בזה ג"כ דברי הר"ן בשמעתין מקו' ב"י סי' תקי"ב שם: **ע"ב** תוס' סד"ה כנונא. שא"א לנערם. נ"ב לפי שהן דבוקין אל הכום כמ"ש הרשב"א בחידושיו לשבת שם:

דף כג ע"א רש"י ד"ה אי קטורא בידי שעושים לבתי שוקים. נ"ב עי' מו"ק יו"ד ע"ב שפרש"י שם עוד פי' אחר: **תד"ה** תליסר כו' אחר חורבן הבית טובא. נ"ב עמ"ש בגליון תוס' שבת נד ב': **ע"ב** תד"ה משום כלי כו' ונראה לפרש בכברה של סלתות. נ"ב משום כברה של סלתות:

דף כד ע"א במשנה ושאינו מחוסר צידה מותר. נ"ב לכאורה הוא מיותר ונ"ל דזה סעד לדברי הר"מ בפ"ב דרשב"ג פליג וס"ל דאפילו דגים אם אינם מחוסרין צידה מותרין ולכך כפל מחוסר צידה אסור אפי' חיה ועוף ואינה מחוסר צידה מותר אפילו דגים. עוד נ"ל דאי לא כפל הו"א דמחוסר צידה פטור אבל אסור ולכך כפל לאורויי דאסור דקאמר ר"ל חייב דאי ס"ד אסור א"כ ממילא נשמע דאינו מחוסר צידה מותר וסיפא ל"ל אלא ע"כ צ"ל דמחוסר צידה חייב וה"א דאינו מחוסר פטור אבל אסור לזה הוצרך לומר דאינו מחוסר מותר. ומיושב בזה קושית התוס' לקמן בסמוך ד"ה ותנא ודו"ק והא דלא תני בהדיא חייב דא"כ הוה צריך למיתני בסיפא פטור והו"א פטור אבל אסור דלגבי חייב שייך פטור וגם מזה סעד לדברי הר"מ דרשב"ג פליג אף בדגים דאל"כ לא הו"ל למימר רק מחוסר צידה חייב [ואין לומר דה"א] דאינו מחוסר פטור אבל אסור כיון דקאי את"ק דאמר צדין ואיהו לא פליג אלא במחוסר ממילא נשמע דבאינו מחוסר מותר כת"ק דכיון דלא פליג עליה ש"מ כוותיה ס"ל אלא ש"מ כדברי הר"מ דאף באינו מחוסר פליג עליו לענין דגים ודו"ק היטב:

דף כו ע"א בתוס' (סד"ה בעמוד הקודם) אבל לר"ש אית ליה דאין רואין כו'. נ"ב מבואר דס"ל דלר"ש מוקצה מחמת איסור דרבנן דאין רואין אף דכבר נסתלק המוקצה מן העולם ולקמן דל"א ב' כ' דבכה"ג ל"א מוקצה שוב מצאתי בפ"י שעמד בזה ונ"ל לחלק היכי דבידו לסלקו [חסר כאן ועמ"ש בשבת דף מ"ג]:

דף כז ע"א תד"ה אלא ר"מ כו' הלכה כר"מ בגזרותיו. נ"ב מכאן תשובה למ"ש בתשו' ש"י סי' ל"א דדוקא נגד ר' יוסי הלכה כר"מ בגזרותיו והוא סותר לדבריהם אלו:

דף כח ע"ב רש"י ד"ה הלכה כו' שלא יזלזלו אף בשאפשר. נ"ב ואף דרש"י ס"ל ריש פרקין דגם אוכל נפש אסור באפשר לעשותן מעיו"ט וא"כ גם באוכל נפש לגזור וא"ל דבאוכל נפש כ"ע ידעי דאפשר מעיו"ט אסור א"כ כ"ש דידעי במכשירין וי"ל דאוכל נפש דאסור באפשר מעיו"ט לרש"י אינו כ"א אסור דרבנן כמ"ש במגיני שלמה לעיל ר"פ וא"כ לא גזרינן לא אפשר אטו אפשר דהוה גזירה לגזירה אבל מכשירין אסור מדאורייתא באפשר לכך שפיר גזרינן לא אפשר אטו אפשר אך לפמ"ש הרא"ש ר"פ וגם הפ"י הוכיח שם דרש"י ס"ל דגם באוכל נפש אפשר מעיו"ט אסור מדאורייתא הדק"ל דא"כ גם באוכל נפש לגזור לא אפשר אטו אפשר וי"ל בדוחק ע"פ מ"ש הט"ז ביו"ד סי' קי"ו דדבר המפורש בתורה להיתר אין כח ביד חכמים לאסור ולכך אוכל נפש דמפורש בתורה אין כח לאוסרו משא"כ מכשירין אף דמרבינן מלכם ל"ח מפורש דלכם ולא לכלבים אך זה דוחק ובפשיטות י"ל דאוכל נפש ל"ש לומר ואין מורין כן דזהו כ"ע ידעי דאוכל נפש ביו"ט מותר דמקרא מפורש הוא ולגזור בפירוש לאסור לא רצו לגזור משא"כ במכשירין לא גזרו אמנם רק דלא רצו להתיר וממילא לא ידעו הלכה כמאן ויאסרו כחכמים: **תוס'** ד"ה רבינא. וקשה דמשמע הכא. נ"ב י"ל דביו"ט ס"ל מוקצה כר"נ ריש מכילתין ועי' בשעה"מ פ"א מהל' יו"ט דין י"ז שהאריך בזה: ד"ה איכא. וא"ת כו'. נ"ב ועי' רש"י ע"ז כ"ט א' שתי' קושיתם ע"ש:

דף ל ע"א רש"י ד"ה אין מטפחין משום שיר או משום אבל. נ"ב עי' רש"י לקמן ל"ו ב' שכ' משום שיר לחוד ועי' תוס' כאן:

דף לא ע"א רש"י (במתני') ד"ה מן המכונס. ואינו מוקצה. נ"ב קשה היאך אמר שמואל בגמ' אין מביאין אלא מן המכונסין דהא שמואל לית ליה מוקצה שוב מצאתי בצל"ח שמקשה כן והר"ן מפרש משום עמור רק דבאוכל נפש מותר עמור עיי"ש וי"ל דרש"י לשיטתיה דס"ל גם באוכל נפש אסור כל שאפשר מעיו"ט וזה אפשר מעיו"ט וע"כ לומר דזה ל"ח עמור כמ"ש התוס' כאן דק לר"נ בריש מכילתין דס"ל דב"ש לית לחו מוקצה ביו"ט היאך קאמר לקמן בגמ' דלב"ש לא יביא וי"ל דטעם ב"ש משום עמור ולכך ביו"ט אסרו אפילו מפוזרין שבקרפף כיון דאפשר לעשותו מעיו"ט ולפ"ז מיושב ג"כ מה שהקשיתי לעיל משמואל דהא דלא פרש"י משום עמור דקשה לו דמשום עמור אפי' בקרפף ליתסר דא"ל משום אוכל נפש כר"ן דרש"י לשיטתיה ס"ל דאוכל נפש אסור באפשר מאתמול ולכך לא מפרש משום עמור אבל לשמואל דס"ל באמת דגם קרפף אסור במפוזר שפיר י"ל משום עמור ולכך אסור לגמרי דאף אוכל נפש אסור באפשר:

דף לב ע"א תוס' סד"ה אלפסין. נ"ב וצ"ל דכבר נצרפו פ"א בכבשן ועדיין צריכין להצרף בכבשן עוד פ"א ועי' בדבור הקדום ודו"ק: **ע"ב גמ'** תני רחב"י קמיה דר' נחמן. נ"ב עי' בספרי שכתבתי דט"ס הוא וצ"ל ר' יוחנן [וכ"ה ברי"ף ורא"ש]:

דף לג ע"א רש"י (במתני') ד"ה לחצוץ כו' אלא היתר טלטול עצים אף שלא להסקה. נ"ב ואף דר"א אית ליה מוקצה כמ"ש רש"י לעיל ד"ד מ"מ ס"ל דעצים קיימי לכל דבר ואינו מוקצה כ"כ במגיני שלמה: **ע"ב** תוס' ד"ה פטור כו' וע"ק דמשמע דבקשין מיתסר לר"י ובסמוך כו'. נ"ב עפ"י וי"ל דהו"ל למימר ההיא בקשין ואליבא דר"א כי קאמינא אנא לרבנן:

דף לד ע"א גמ' א"ר אלעזר בר' ינאי משום ר"א בר אנטיגנוס. נ"ב ט"ס הוא וצ"ל בהיפך ר"א ב"א משום ר"א בר' ינאי וכ"ה בחולין שם ובחולין ס' א' ובכמה דוכתי: **שם** תוס' סד"ה אין. בשל אומן קא מיירי. נ"ב וכמ"ש בשבת מ"ט ב' כולו בבעה"ב קמיירי: **ע"ב** גמ' הא קמ"ל דטבל מוכן הוא אצל שבת. נ"ב ק' דליתני יו"ט דאז לא מצי למיטעי דטעם דיו"ט קובע דהא יו"ט אינו קובע למעשר רק שבת ומוכח ג"כ דטבל מוכן הוא וי"ל דהכא אליבא דר"נ קיימינן ור"נ ס"ל ריש מכילתין דב"ש ביו"ט לית להו מוקצה ור"א שמותי מתלמידי ב"ש א"כ לא מצי למיתני כלל הך דינא ביו"ט דביו"ט א"צ לעמוד כלל ולהזמין אך לפמ"ש התוס' לעיל ד"ה ואומר דהכא חמור מוקצה דידיה מגוזלות דהכא אקצייה בידים א"כ ב"ש דס"ל מוקצה בגוזלות כ"ש הכא ואף דב"ש ס"ל מוקצה [דבע"ח] חמור טפי היינו לענין שצריך נענוע בבע"ח אבל לענין הקצאה פשיטא דהכא חמור טפי דדחו בידים ואפילו ר"ש אית ליה מוקצה בכה"ג ועי' בשעה"מ פ"ב מהל' יו"ט דין ט' שכ' דבכה"ג דמיירי בחזי ולא חזי כמ"ש רש"י לעיל דס"ל לר"ש מוקצה [חסר כאן ועמ"ש בעירובין ל"ט]:

דף לו ע"ב רש"י (במתני') ד"ה ואין מרקדין ברגל וכלן לשמחה וכו'. נ"ב עי' רש"י לעיל דף ל' א' ובתוס' שם:

דף לט ע"ב רש"י ד"ה כשחייבין בקלבון כו'. הטילו עליהם שני קלבונים. נ"ב עי' בפ"א דשקלים משנה ח' דר"מ ס"ל ב' קלבונות ות"ק ס"ל קלבון א' וכ' הרב שם דאין הלכה כר"מ:

הגהות על הרא"ש

פרק א סימן א ודלא כרבינו אפרים דמוקי כו'. נ"ב וקשה לרבינו אפרים מה מקשה לקמן ו' ב' על רב מהך ברייתא לימא דרב מיירי ביו"ט אחר שבת שוב מצאתי בצל"ח שם שעמד בזה וע"ש מ"ש: **סי' ט** מותר ליקח ביצים מן הנכרי בליל יו"ט ראשון דרובן של זכרים. נ"ב צ"ע דבגמ' מוכח דאפילו בספנא מארעא רובן בימשא ילדן ולכך כי לא בדיק מותר אף בספנא מארעא וכ"כ המרדכי דאפילו אין תרנגול זכר בעיר שרי ועי' בהג"ה פ"ד מה' יו"ט ועי' בבינה לעתים מהגאון מו"ה יהונתן שעמד ג"כ על דברי הרא"ש אלו ותי' בדוחק דהרא"ש מיירי שהנכרי אמר שנולדו לו בלילה דדבר שהוא שלו נאמן לאסור וזהו דוחק גדול שלא נזכר ברא"ש מזה כלל ולי נראה דהרא"ש ס"ל דבספנא מארעא ליכא רובא רק ספק השקול והא דאמר בגמ' א"ה כי לא בדיק נמי ומשני כי לא בדיק אימא מאתמול הואי היינו דאי לא בדיק עכ"פ הוי ספיקא ונ"מ אם נתערב באחרות מותרת לדעת ה"ה והרשב"א הביא בב"י ובמג"א סי' תקי"ג אבל כי לא בדיק הוו ודאי משום דהא דר' יוחנן לא שכיח כלל. ויש ראיה לזה דאל"כ מאי מקשה א"ה כי בדיק נמי אימור יצאה רובה וחזרה ומאי הוצרך לתרץ דר"י לא שכיח נהי דשכיח מ"מ ספיקא הוה וספיקא אסורה אלא ע"כ דגם בלא בדיק ליכא רוב רק ספק רק דנ"מ לענין אם נתערב או דנ"מ לענין יו"ט שני כגון בבדיק סוף יום ראשון והשכים תחלת יום שני של גליות לדעת הרא"ש מלוניל דמתיר ס' מוכן ביו"ט שני מטעם ס"ס וא"כ כי לא בדיק ומצא ביצה קודם ע"ה של יו"ט ב' מותר מטעם ס"ס שמא מאתמול נולדה ואת"ל היום שמא היום חול אבל כי בדיק אסור מטעם ודאי ואפילו ביו"ט ב' או נתערב ג"כ אסור וע"ז מקשה שפיר א"ה כי בדיק נמי מידי ספיקא לא נפקא ונהי דספיקה אסורה מ"מ ליכא נפקותא בין בדק ולא בדיק והיכא דאסור בהא אסור בהא וביו"ט שני או נתערב דשרי בהא שרי ג"כ בהא וע"ז משני דר' יוחנן לא שכיח ולא חשוב ספק כלל ואסור אפילו ביו"ט ב' או בנתערב ודו"ק כי כן נ"ל נכון פי' הסוגיא בס"ד: **שם** וכתב ר"ת בספר הישר "והאידנא". נ"ב "ונהירנא" לשון [זכור אני] וכ"ה בתוס':

פרק ב סי' א ולר"א יכול לערב אפילו קודם עיו"ט. נ"ב והא דנקט במשנה מעיו"ט לא למעוטי קודם עיו"ט אלא למעוטי ביו"ט דלא: **סי' ד** בר אבוה דרבנאה חוזאה. נ"ב מ"ש בר אבוה הוא ט"ס דהיינו אחוה אלא גרסי' אבוה וכן הגי' ברי"ף:

פרק ג סי' ב וכן יו"ט ראשון ושבת. נ"ב עי' תוס' לעיל ד"ד א' ד"ה אלא ותוס' דף ל' ע"ב ד"ה עד: **סי' ז** דבשל סופרים הלך אחר המיקל. נ"ב דבפלוגתא דרבוותא אף בדשיל"מ דמחמירין בספיקא מ"מ בס' פלוגתא מקילין כ"כ האחרונים:

פרק ד סי' א דדרא בדוחקא לדרא ברגלא דדרו באגרא כצ"ל: **סי' ג** ואם איתא אם נכנסין כו'. נ"ב דבריו בהיפך מדעת התוס' דבתוס' מבואר דאם הוה משמע תרתי לקולא וכמבואר בדבריהם וכמ"ש מהרש"א:

פרק ה סי' יד היא ואמה אסורה דאלמא הכין הוא הילכתא. נ"ב צ"ע דלדבריו אכתי קשה מאי מקשה דהא כיון דר"א שמותי מתלמידי ב"ש וב"ש הא לית להו מוקצה ביו"ט כדאוקי ר"נ גופיה וע"כ צ"ל דמקשה דשמעי' ליה לר"א דאית ליה מוקצה כפרש"י וי"ל דהרי"ף סובר דמהך דעומד אדם על המוקצה אין ראיה דס"ל לר"א מוקצה דשאני התם דאקצי' בידים רק עיקר הקושיא דפשיטא דמוקצה אסור ביו"ט ואף דלב"ש מוקצה מותר ביו"ט היינו לאקומתא דר"נ אבל לדידן דקיי"ל דלא כאקומתא דר"נ מוקמינן דוקא בעומדת לאכילה אבל בעומדת לגדל אפי' לב"ש אסור משום מוקצה וכ"ש הוא דהא ב"ש אפי' בשבת אית להו מוקצה כ"ש ביו"ט ועוד דר"א גופיה אשכחן דס"ל דב"ש וב"ה בהכנה פליגי לעיל ד"ד ר"י אומר משום ר"א עדיין הוא מחלוקת שב"ש אומרים תאכל אלמא דס"ל דבהכנה פליגי וי"ל דבמוקצה מודו ב"ש דאסור: **שם** ול"ח להך לישנא דקאמר מכדי מאן מתיא כו' ומ"ש ביו"ט דסתם כר"י כו'. לענ"ד בל"ז י"ל דלדידן גם ביו"ט סתם כר"ש וא"ש בזה דברי רש"י דפסק כר"ש אף ביו"ט דהנה לעיל דל"א ב' בית שנפחת נוטל ממקום הפחת ופרש"י אף דאתקצי בין השמשות מ"מ הואיל והוא אסור דרבנן ל"ח מוקצה והתוס' הקשו עליו מהך דכופין סל לפני האפרוחים והנה בעירובין דל"ה פרש"י גופה דהך דבית שנפחת אתי' כר"ש דלית ליה מוקצה. ולכאורה דברי רש"י סותרים אהדדי גם התוס' הקשו שם על רש"י דא"כ היאך קאמר במכילתין גבי יו"ט סתם לן כר"י מהך דאין מבקעין הא בתר הכי סתים כר"ש בהך דבית מלא פירות. ונ"ל ליישב דברי רש"י דכאן כ' אליבא דר"נ ור"נ לשיטתיה מצי לאוקמיה הך דבית מלא פירות אפילו כר"י מטעם דבאיסור דרבנן ל"א מוקצה דהטעם נ"ל למה באיסור דרבנן ל"א מוקצה דסוף סוף הוקצה מדעתו מחמת איסורו ונ"ל משום דעיקר מוקצה הוא ביהש"מ ורבי ס"ל כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו ביהש"מ א"כ איסור דרבנן היה מותר ביהש"מ ונמצא דלא איתקצי כלל בין השמשות איברא דהא מילתא אי גזרו על השבות ביה"ש במחלוקת שנויה כמבואר בש"ס בכמה דוכתי ובספרי מ"ה אמרתי [דזה תלוי בפלוגתא דס"ד מה"ת לחומרא או] רק דרבנן החמירו בספק תורה דאם נאמר דס' מה"ת אסור א"כ ביה"ש מדאורייתא אסור כשבת עצמו וליכא לאיפלוגי בינו ובין שבת [אבל אם ס' מה"ת לקולא] א"כ ביה"ש גופא אינו אסור רק מדרבנן ואף דמצוה להוסיף מחול על הקודש דעת הר"מ דאינו מדאורייתא רק תוספות ענוי דיוה"כ עי' בהל' שביתת עשור [ע"כ לא] גזרו על השבות דכתיב ושמרתם את משמרתי ולא משמרת למשמרתי והנה הך מילתא אי ספק מה"ת לחומרא תלוי בהך דאשם תלוי אי בעי ב' חתיכות [והנה ר"נ] ס"ל בכריתות י"ח דבעי ב' חתיכות ומפרש הטעם דבעיא אקבע אסורא מבואר דס"ל סמה"ת לקולא שפיר קאמר גבי יו"ט סתם לן כר"י ולא תקשה מהך דבית מלא פירות די"ל ג"ז כר"י רק דאין מוקצה באיסור דרבנן דר"נ לשיטתיה [ס"ל דל"ג על השבות בה"ש] ולכך רש"י במכילתין פי' המשנה אליבא דר"נ לכך מוקי לה כר"י דלדידיה אין מוקצה באיסור דרבנן [ובזה מיושב] קו' התוס' מהך דס"ל לפני האפרוחים דר"נ מוקי להך ברייתא כמ"ד גזרו על השבות ביה"ש דתנאי פליגי בזה וגם בס' אי מה"ת לחומרא פליגי תנאי כמ"ש במ"ה אבל התם בעירובין דל"ד ב' מבואר דקאי אליבא דמ"ד דגזרו על השבות ביה"ש דאל"כ מאי מקשה והאר"ז ביו"ט אמרו אבל לא בשבת לימא דלא גזרו על השבות ביה"ש וע"ש בתוס' ד"ה והאמר א"כ שפיר כ' רש"י דאתי' כר"ש דכיון דס"ל התם דגזרו על השבות ביה"ש א"כ לאיסור דרבנן יש מוקצה ולא אתיא כר"י וא"כ לפ"ז לדידן לק"מ דביו"ט סתים לן כר"י דז"א כיון דאנן קיי"ל דאף באיסור דרבנן יש מוקצה א"כ ע"כ הך דבית כר"ש אתיא א"כ אדרבה גם ביו"ט סתים לן תנא כר"ש דהך דבית שנפחת היא בסוף ואין להקשות כיון דאנן קי"ל דלא גזרו על השבות ביה"ש א"כ למה יהיה מוקצה באיסור דרבנן י"ל דאנן ס"ל דדוקא לדבר מצוה לא גזרו על השבות אבל לדבר הרשות אפילו שבות אסור ביה"ש כמבואר בסי' שמ"ב ובזה א"ש דל"ק כיון דאנן קיי"ל דאף איסור דרבנן הוה מוקצה ולמה קיי"ל כהך דטבל מוכן הוא ולפמ"ש א"ש דהתם לתקן טבל הוא מצוה ובכה"ג לא גזרו על השבות ועי' ברש"י שבת ל"ד א' ובב"י או"ח סי' שמ"ב וסי' רס"א ובט"ז שם משא"כ לדבר הרשות אזי אף באיסור דרבנן היא מוקצה אך ק' בשבת דמקשה ומי אר"י הכי והתנן אין מבקעין עצים מן הקורות כו' ומאי קושיא נימא דסתמא אחרינא אשכח הך דבית שהוא מלא פירות דהיא בתר הכי ואתיא כר"ש דל"ל מוקצה וי"ל דר"י לשיטתיה דס"ל הלכה כסתם משנה ומאן דס"ל הלכה כסתם משנה ע"כ ס"ל דל"ג על השבות ביה"ש כסתם משנה דעירובין ל"ב וא"כ כיון דלא גזרו על השבות שוב אין כאן מוקצה באיסור דרבנן וא"כ הך דבית מלא פירות אף כר"י אתיא ועי' בספרי מלא הרועים ע' שבות אי גזרו עליו ביה"ש אות י' שכ' דאין ראיה מכאן דר"י ס"ל דלא גזרו ע"ש ועוד אי נמי דס"ל לא גזרו י"ל דוקא לדבר מצוה כהך דעירובין דאין מערבין אלא לדבר מצוה וצ"ע משא"כ לר"נ דס"ל ספק מה"ת להקל אפי' לדבר הרשות לא גזרו ביה"ש אך ק' דהא הר"מ ס"ל סמה"ת לקולא ואעפ"כ אינו מתיר שבות ביה"ש כ"א לדבר מצוה: סליק

מראה כהן חדושים והגהות מהגאון המובהק כו' מוהר"ר בצלאל הכהן זצ"ל מו"ץ בווילנא.

[א"ה יען כי ההגהות וחידושים על מס' הלז לא מצאתי מכתיבת יה"ק כי אם מעט מזעיר יען כי הגמ' הישנה שלו ד' סלאוויטא אשר שם היה כתוב על הגליון מכת"י הטהורה כמה הגהות נכונות נאבדו ולא מצאתיה בעקד הספרים שלו ולכן ראיתי לכתוב בכאן מה ששמעתי מפיו שאמר לתרץ ג' הפלוגתות דב"ש וב"ה השנויים כאן במשנה קמא על דרך הפלפול והחידוד וזה הוא]:

דף א ע"א ביצה שנולדה ביו"ט ב"ש אומרים תאכל וכו' ב"ש שאור בכזית וכו' השוחט חיה ועוף ביו"ט וכו' לתרץ ג' מחלוקת דב"ש וב"ה אלו י"ל ע"פ הא דאמר רב יהודא אמר רב לקמן ד' ז' ע"ב הא דמתירין ב"ש לשחוט לכתחילה ולחפור בדקר ולכסות וב"ה מתירין אם שחט לחפור בדקר ולכסות אינן מתירין רק אם יש לו דקר נעוץ מבעוד יום ומקשינן והא עביד כתישה ופירש"י דלרב יהודה פריך דאי לאו דר"י היה יש לומר דטעמא דמתני' משום דאתי עשה ודחי ל"ת אבל לרב יהודא אמר רב דלא ס"ל הכי קשיא עלוהי דמאי מהני דקר נעוץ והנה לכאורה תקשה על רב דמנ"ל הכי דילמא באמת דטעמא דמתני' משום דאתי עשה ודחי ל"ת ונראה דרב לשיטתו אזיל דס"ל דהכנה דרבה כמו דאמרינן לקמן ד' ד' והנה התוס' לקמן ע"ב הקשו למאן דאית ליה הכנה היאך אופין ומבשלין מיו"ט לשבת ותי' דרבה לטעמיה דאית ליה הואיל וא"כ מוכרח דרב נמי אית ליה הואיל והנה בפסחים מ"ז מקשה הגמ' למאן דאית ליה הואיל מהא דיש חורש תלם אחד וכו' דאהרישה לא לחייב דהא חזי לכיסוי דם ציפור ומשני באבנים מקורזלות דמחוסר כתישה וכתישה אסור ביו"ט ולכאורה למה אסור באמת כתישה כשצריך לכסות דם צפור נימא דאתי עשה דכיסוי ודחי ל"ת דיו"ט וע"כ דס"ל לרב דבאמת דגבי לאו דיו"ט לא דחי ליה עשה אך עדיין קשה דמנ"ל לרב הכי דביו"ט לא דחי ונראה דהכריח כן מפלוגתא דשאור בכזית וחמץ בככותבת דלכאורה תימה דמאי נ"מ בפלוגתא זו דהא מסקינן לקמן ז' דפליגי לענין ביעור ולענין לאו דבל יראה וא"כ מאי נ"מ הא מלקות בלא"ה ליכא גבי בל יראה דלאו שניתק לעשה הוא וגם אין בו מעשה ולענין איסור להשהות אפי' אגי שיעור אסור דהא קי"ל דחצי שיעור אסור מה"ת וכבר העיר הצל"ח בזה וע"כ צ"ל דנ"מ בפלוגתם לענין אם קנה המן ביום ז' של פסח דאז איכא מלקות באמת דהא עבר הלאו ע"י מעשה וגם אינו ניתק לעשה דהא אינו יכול לבערו ביו"ט והמנם לכאורה קשה דלמה אינו יכול לבערו ביו"ט ליתי עשה דתשביתו ותדחה לל"ת דיו"ט וע"כ דמוכרח מפלוגתא זו דאין עשה דוחה לל"ת דיו"ט [ואף די"ל דמשכחת לה בשביעי של פסח שחל בשבת דאז ודאי לא דחי משום דאין עשה דוחה לל"ת שיש בה כרת מ"מ ראיה עב"ש דב"ש ע"כ ס"ל דהשבערה ללאו יצאת וליכא רק ל"ת גרידא וכמו שביאר מר אחי הגאון זצ"ל בספרו ראשית ביכורים ד' ס"ו באריכות דלמ"ד דשני כתובין הבאין כאחד מלמדין ע"כ דס"ל דהשבערה ללאו יצאת דאלו לאו נתלק לא נריך דנפק"ל מכהרים וכן כמו שכ' רש"י ז"ל להדיא בשבת דף ע' וכ"ש הא ס"ל בקידושין דף מ"ג דשני כתובין הבאין כאחד מלמדין ע"ש ודו"ק] וא"כ תליא ג' הפלוגתות אלו בהדדי דמריש ס"מ דאית לן הכנה וס"מ דאמרינן הואיל וקשה ממשנה דיש חורש תלם אחד וע"כ סמך ליה דין דשאור בכזית וכו' דמוכח מזה דאין עשה דוחה ל"ת דיו"ט וכזה מיושב המשנה דיש חורש תלם אחד דמיירי באבנים מקורזלות דמחוסר כתישה וגם מזה שמעינן דהא דמתיר בסיפא לחפור בדקר ולכסות אם שחט [ולב"ש אפי' לכתחילה] דוקא אם יש לו דקר נעוץ מבעוד יום ורב נמי אזיל לשיטתו בזה. כל זה שמעתי ממנו בעל פה ושפתים יושק. ואמנם דבריו ז"ל צריכין תיקון דלכאורה קשה דאף דאין עשה דוחה ל"ת דיו"ט מ"מ הא ב"ה אית ליה מתוך שהותרה וכו' ושפיר יכול לבערו ביו"ט וכמו דמבואר בפסחים ה' דס"מ מדר"ע תלת וכו' ע"ש ולב"ש אף דלית מתוך וכו' מ"מ כיון דב"ש ס"ל דהשבערה ללאו יצאת א"כ ביו"ט ליכא איסורא כלל וכמש"כ התוס' בפסחים שם וא"כ אכתי הו"ל לאו הניתק לעשה אך נ"ל דכוונתו דמשכחת לה בז' של פסח שחל בשבת והראיה דאין עשה דוחה ל"ת דיו"ט ודשבת הוא מב"ש דס"ל דלאו יצאת ודו"ק וקצת תימה לי על הרשב"א ז"ל בחדושיו בשבת ד' ל"ט ע"ב דכתב שם דמאן דלית ליה מתוך לית ליה נמי הואיל דא"כ מאי מקשה בפסחים מ"ז לרבה דאית ליה הואיל ממתני' דיש חורש תלם אחד וכו' והא אמרינן במכות דף כ"א דמשנה זו אתיא כר"ע דמקיים בכלאים לוקה וא"כ י"ל דר"ע לשיטתו אזיל דס"ל בפסחים ה' דלא אמרינן מתוך והלכך לא ס"ל נמי הואיל וכמש"כ התוס' הנ"ל אבל לדידן דקיי"ל כב"ה דאית להו מתוך וכו' שפיר י"ל דאמרינן נמי הואיל ונע"ג. [ומיהו הא בלא"ה הוכיחו התוס' בפסחים שם בד"ה אהשבערה דמקושיות אביי שם נמי מוכח דאף לב"ש דלית ליה מתוך מ"מ אמרינן הואיל ע"ש ועיין היטב בדרוש והדוש להגרע"א ז"ל במערכה ז' ודו"ק] ע"כ הג"ה מאחיו מוהרש"ך נ"י:

דף י ע"א בגמ' עד כאן לא קאמרי ב"ה כו'. נ"ב רש"י והתוס' לא גרסי לכל זה. אך הוא גי' הרי"ף ז"ל ועי' ברש"ל מ"ש בזה:

דף טז ע"א בסוף התוס' ד"ה איזהו חג כו' וכן תקן לומר שני שעירים כהלכתן. נ"ב נ"ל שני שעירים לכפר כו':

דף יח ע"א התינח שבת יו"ט מאי כו' גזרו יו"ט אטו שבת. נ"ב בשבת כ"ג ב' משמע דרבה גופיה ס"ל הכי ע"ש: **שם** תוס' ד"ה גזרה יו"ט אטו שבת ולא הוי כו' דיו"ט ושבת כו'. נ"ב עי' תוס' שבת שם ד"ה גזרה ע"ש:

הגהות על הרא"ש ממסכת ביצה

מהרב הגאון האמתי המפורסם כו' מוהר"ר **ישראל ליפשיטץ** זצ"ל אבד"ק שאטטלאנד וכו' (בעה"מ פי' תפארת ישראל על משניות)

נעתקו מעצם כי"ק.

פרק א סי' א משום דבירושלמי לא אסיר ליה מטעם סכנה דלא שייך סכנה בכה"ג כו'. נ"ב פי' בתוס' ב' ע"ב ד"ה והיה וכו"ן גבי ביצה ותבין דברי רבינו בזה: **סי' ג** וכתב אביי לסא דרב יוסף. נ"ב ומתיב אביי על האי דר"י כצ"ל ובש"ס החדשים הוגהו וסתר: **סי' ה** בהגה"ה אבל אי איכא נכרים כו' ותיהו אי איכא נכרים ביו"ט שני כו'. נ"ב נ"ל ומיהו אי ליכא נכרים כו' כצ"ל: **שם** ברא"ש רבינא הוה יתיב קמיה דר' אשי כו'. נ"ב בש"ס גרסינן קמי דר' אשי וגירסת רבינו היא הנכונה פי' ברש"י ד"ה ר' מרדכי ע"ש: **סי' ו** וי"ל דלטעמיה דרב קאמר כו'. נ"ב דלטעמיה דר' יהודה קאמר כצ"ל לפי גירסת התוס' הואיל וכו': **סי' יג** בהגה"ה בתוספתא שי שלם. נ"ב ישראל שלם כצ"ל: **סי' יד** או שמא כיון דב"ש אסרי כו'. נ"ב מיהא י"ל כיון דב"ש כו' כצ"ל לענ"ד: **סי' טו** ובירושלמי גרסינן הדא אמר שלא לקבל עליו בשר הדא כו'. נ"ב שלא לקבל עליו בשר אסור הדא כו' כצ"ל וצ"ל לטעמא אפילו לצורך גופו ומקומו: **סי' טז** ואע"ג דלית ליה שמחה כלל בשר וסא דשמואל. נ"ב כצ"ל הא דשמואל ומ"כ במ"א הגי' בשריותא תחת מלות בשר והא" והיא היא כדברי: **סי' יט** אושפיזיכניה דר' ביבי בר מתנה כו'. נ"ב בגמרא לית בלישנא הדין: **סי' כ** לא הוה בידיה אתא לקמיה דרבה כצ"ל. וכ"ב בגמרא הגירסא רבא וגירסת רבינו נ"ל שהיא נכונה: **סי' כד** בהגה"ה ותלתא גברי בתלתא מיני שרי. נ"ב דבשל סופרים הלך אחר המיקל כצ"ל דהא אסקינן בגמרא בתיקו:

פרק ב סי' ד קטנין לו מר"ה עד ר"ה. נ"ב גירסת הגמ' עד יוה"כ ושניהם ישרים למבין: **סי' ה** בהגה"ה והוא שהתנה עליהן מעיו"ט. נ"ב וברש"י ד"ה גורלו משמע בע"א ע"ש ודו"ק: **שם** בהגה"ה ד"ה מכאן אנו למדים כו' וגם אין לחוש שמא הביצים הם מעופות שמאים כו' דאזלינן בתר רובא כו'. נ"ב ואמר מר בחולין סג ע"ב פרט לך הכתוב וכו' אלמא שמאין מעופא נינהו כנלע"ד: **סי' י** אי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר צריך לאקנויי קמחו לאחרים. נ"ב שלא יהי' שלוחו כמותו ובש"ס החדשים הגיהו אי אמרת כו' [לא] צריך לאקנויי קמחו כו' ואי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר צריך לאקנויי קמחו כו': **שם** ואי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר לא צריך לאקנויי קמחו לאחרים. נ"ב שלא יועיל לו: **סי' יא** וכל מילי בכלל ביטול קאמר דכתיב ובשלו את הפסח. נ"ב ועי' בפסחים דף ע"ד ע"ב ברים העמוד רש"י ד"ה לאחר ביטול: **שם** עד דמסיק קרא אשמכתא כו'. נ"ב קרא דאוכל בכסף תשברני ואכלתי: **סי' יב** והדבר שקול עד שיבא מורה צדק. נ"ב ולפע"ד נ"מ מדקאמר התחיל בעיסתו גומרה ולא קאמר התחיל בעיסה גומרה הני תרי דיוקי משמע דהכולה שירותא דשבת קאמר גומר ודו"ק כצ"ל לולא דעת רבותינו: **סי' יז** עולא איקלע לבי רב הונא. נ"ב בש"ס גרסינן לבי ר' יהודה [וכן להלן ברא"ש גופא איתא אימיביה ר' יהודה לעולא]: **שם** בהגה"ה ומכאן יש להתיר קנדילא כו'. נ"ב אבל לפי מה דאסיק הרא"ש גם זה אסור ודו"ק: **סי' כא** ורבינו חננאל והלכות גדולות צריך לומר דהכי תנאי כו'. נ"ב ולרבינו כו' כצ"ל לע"ד [ובש"ס החדשים הגיהו ורבינו חננאל והלכות גדולות ס"ל דהכי כו']: **סי' כד** בהגה"ה ור"ת ז"ל מתיר לדוך פלפלין כו'. נ"ב ועי' לעיל ספ"א סכ"ב בהגה"ה ד"ה וכן פסק:

פרק ג סי' א תני חזקיה אך הוא לבדו הרי אלו מעוטין מכאן שלא יקצור ולא ירקד ביו"ט. נ"ב הרי אלו ג' מעוטין מכאן שלא יקצור ושלא יטחן ולא ירקד כו' כצ"ל לענ"ד [ועי' בק"נ]: **שם** אמר ר' יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג. נ"ב נ"ל אמר ר' יוסף אמר ר' יהודה אמר שמואל כבש"ם: **סי' ב** הלכך מההוא שעיא שניטוד מאליו. נ"ב דוגמת בא מחוץ לתחום דנמי מותר בבא מאליו כמים שמעלין מנהרות אפילו בשבת: **שם** כתב הרז"ה הלוי שנשאל לפני חכמי לוניל. נ"ב היינו הרא"ש מלוניל כצ"ל וע"ש: **סי' ה** שאני התם דבעיתא. נ"ב ובש"ס שאני ילתא דבעיתא ואפשר הכוונה אחת ודו"ק ומדברי התוס' בש"ס כה ע"ב ד"ה שאני לא משמע הכי [ועי' בתפארת שמואל וק"נ]: **סי' ט** ולא נראה דא"כ הוה ליה למימר אבל שוקל בידו אחת ומניח ואם היה טבח כו'. נ"ב ומניח אלא כך פי' אם היה כו' כצ"ל לענ"ד [ועי' בק"נ שהגיה בא"א]: **סי' יב** בהגה"ה דאיושא מילתא נראה כשרוצה למכור כו'. נ"ב ונראה כרוצה למכור כצ"ל: **סי' יג** שפוד שנרלס. נ"ב גי' הגמ' שנרלף ועי' רש"י כי נרלס היינו שנשבר ראש חודו ונרלף היינו שנתעקם ע"ש [ובקצור פסקי הרא"ש גם בדפוס הגי' שנרלף ובש"ס החדשים הגיהו גם ברא"ש שנרלף]: **שם** ר' מלכי. נ"ב אמר ר' מלכיה כו' כצ"ל [ובדפוס החדשים הגיהו ר' מלכי' ואיתימא ר' אדא בר אהבה אמר]: **סי' יד** דבסורא אמרי תילתא ופלגו תילתא. נ"ב ובגמ' בגי' אחרת [ובדפוסים החדשים הוגה דבסורא אמרי תרטא ופלגא תרטא כו']: **סי' טו** בהג"ה ולא חיישינן שמא יזכיר לו סכום כו'. נ"ב ולא חיישינן אם יזכיר לו כו' כצ"ל לענ"ד: **סי' יז** אמר ר' אמי כו' (ורמי בר חמא הוה שכיח קמיה דר' פפא) כו'. נ"ב בש"ס לא גרסינן כל המוקף [ובגירסאות אחרות איתא קמיה דר' פפי ועי' בק"נ]:

פרק ד סי' ג אמר ר' שלא ב"ר שיחאי הלכה כו'. נ"ב גי' הגמרא אמר ר' שלא אמר ר' ירמיה [ובדפוסים החדשים הגיהו ג"כ אמר ר' שלא אמר ר' ירמיה]: **סי' ז** מדקאמר מוחמין סתם משמע דבכ"ע מותר. נ"ב והיינו בדלא שני בלאו הכי דבל"ז כל כבוי אסור וכלעיל פ"ב סי"ט: **סי' ח** דכבוי לצורך א"כ מותר אף לכבנן. נ"ב ועי' לעיל פ' יו"ט סי' י"ט: **סי' י** משום כבודו של יו"ט לא גזרו כו'. נ"ב משובש וצ"ל כבודו של אדם [עי' בק"נ]: **סי' יא** אחד יאחוז העליונות ואחר יעשה הדפנות כו'. נ"ב ואחר כך יעשה כו' [ובדפוסים החדשים הגיהו ואחד יעשה הדפנות או כ"ל שצריך להיות ואחר ר"ל שאדם אחר יעשה הדפנות]: **שם** וכן בילים כו' והאש ביניהם אוחז את העליונה. נ"ב והאש ביניהם לא יעשה כדרכו אלא אוחז כו' כנלע"ד: **סי' יג** ובתוספתא כו' ואם קטמו בשבת חייב חטאת. נ"ב ואם קטמו בשוגג בשבת חייב כו' כצ"ל: **שם** ואמרי רבנן כו' ושבות ביד באבוס של בהמה כו' ובאבוס כצ"ל: **סימן יד** ר' יהודה הוה מפשח כו' ואע"ג דחזיין לקתא ולגרי דחילים. נ"ב לקתא דנרגי ואלינא וכדגי' הש"ס [וכן הוגה בדפוסים החדשים]: **סי' טז** אבל מתקנים את הקנים. נ"ב את הקונדס כך גי' הש"ס וכצ"ל:

פרק ה סי' א הגה"ה ואפילו כבשים. נ"ב בכבשים ר"ל מדרגות כמו כבש הכבלים ביומא: **שם** דאשתכח באספרמקי דר' אמי נקטוה כו'. נ"ב גי' הגמ' דר' אמי אמר להו נקטוה כו' [וכן הוגה בדפוסים החדשים "דר' אמי" אך אלו התיבות אמר להו לא הוגה עודנה]: **סי' ב** ולהשען בכדי מותר בשבת אסור. נ"ב נ"ל שצ"ל ולהשען בכדי ביו"ט מותר בשבת אסור ובכדי ר"ל בחנם שלא לשום תשמיש כצ"ל [ובדפוסים החדשים הגיהו ולהשען בבריא מותר בתם אסור וכן להלן אבל שימוש להשתמש באילן או בבהמה אפי' בכדי אסור כן הוא גי' הישנה וגי' החדשה אפילו בבריא אסור]: **שם** ולא מספקין. הבא ממתתו. נ"ב כלומר מתוך כעסו: **שם** בהג"ה ואסור לאדם להוסיף דבר. נ"ב לשוט שט על פני המים: **שם** לנקות המים שיהו יפין ביו"ט. נ"ב אפילו ביו"ט צ"ל לענ"ד: **שם** ברא"ש כדתניא דהוו סכין ביומיה דר' יונה כו'. נ"ב ר"ל רגילין כמו הסכן הסכנתי [ובדפוסים החדשים דהוו סבין ופי' בק"נ דר"ל זקנים]: **סי' ו** הרי אלו לא יזדעזעו ממקומן. נ"ב לא יזיזנה כו' כצ"ל [ובדפוסים החדשים לא יזוזו]: **סי' ז** איתמר ישראל ונכרי שלקחו כו'. נ"ב נוסחת הגמרא שנים שלקחו [וכן הוגה אח"כ לפי פסקי הרא"ש]: **סי' יד** ת"ר אלו הן מדבריות כו' מדבריות שיוצאות בפסח ורועות ונכנסות ברביעה. נ"ב ברביעה ראשונה:

שם וכן פסק ר' האי והרמב"ם ז"ל דק"ל כו'. נ"ב והרמב"ם ז"ל פסק כצ"ל:

בקצור פסקי הרא"ש

פרק ג סי' ד ואפילו אין שהות ביום לנתחה ולבדקה (אבל בלא בדיק) [כן הוא מוקף בהש"ס שלו אבל בדפוסים החדשים הגיהו אוכל בלא בדיקה]:

פרק ד סי' ז ושורין בשמן ומסירין הפחם כו'. נ"ב ושורין בשמן וחותכה באור בפי שתי נרות ומסיר הפחם כו' כצ"ל: **סי' ח** אבל גריפת תנורים שלנו שמכבין הגחלים. אי אפשר לאפות זולתה מותר. נ"ב שמכבין הגחלים אסור ואם אי אפשר לאפות כו' כצ"ל [ובדפוסים החדשים הוגהו שמכבין הגחלים שאי אפשר לאפות כו']: **סי' טו** עוף שדרסתו בהמה ושהה מעל"ע ואח"כ בדקה יכול כו'. נ"ב שדרסתו בהמה ושהה מעל"ע והכי צריך אח"כ לבדוק יכול לשוחטו ביו"ט כצ"ל:

פרק ה סי' ב ולא מספקין להכות כף על כף. נ"ב להכות כף על ירך כצ"ל:

המתרגם

באור מלות הלועזיות שברש"י ותוספות למסכת ביצה

דף ב ע"א ד"ה יחפור בדקר פילא בלע"ז (שויפעל) רחת, מגריפה, מרא. ועי' במתרגם ברכות כ"ז ע"ב ד"ה חוץ ממר:

דף ג ע"ב ד"ה תלתן כו' פילוגר בלע"ז (גריכיש הייא, באקסהארען) ועי' במתרגם שבת ק"ס ב' ד"ה רוביא ולף ק"י ע"ב ד"ה שבלילתא:

דף ז ע"א ד"ה שלל בשטה (צוזאממענ־האפטונג) ענין תפירה והוא משאל על הביצים המחוברים בגידים וע"ע ברש"י מו"ק כ"ב ע"ב ד"ה שולל: **שם** ד"ה עטלף קלבא שורץ (פלעדער מויז) והוא עכבר בעל כנפים המועף בלילה ועי' ברש"י ויקרא י"א י"ה ובגמ' בכורות דף ז' ע"ב חוץ מעטלף וברש"י שם:

דף ח ע"א תד"ה אמר כו' לאפות הפשטידה (פאַשטעטע) עוגה הנאפה במחבת בשומן:

דף י ע"א ברש"י בריבה קופיד (אייער נעסט) קן אשר בו ימליטו הצפרים את ביציהם. ועי' ברש"י ברכות מ"ד ע"א ד"ה בריכות:

דף יא ע"ב רש"י ד"ה בשיש נהן ליר בלשנע פליטא (ריגעל) בריח:

דף יב ע"א בתוס' ד"ה ה"ג רש"י כו' דמשחקין בכדור שקורין פלוטא (שפיעלבאַלל). ועי' בסנהדרין דף ס"ח א' ד"ה אמרו לו:

דף יג ע"ב ברש"י לתוך חיקו פאנץ (הינטערטהייל) ונקרא בלה"ק ג"כ חוצן. צלחת. ועי' ברש"י עירובין דף ד' ע"א גבי חיק האמה יסוד:

דף יד ע"א או בעץ פוקיא (נראה שצ"ל קוקיא והוא בשפת איטלי'. (קאַבּלעפעל) והוא כף גדולה להגיס בה את הקדירה). ועי' לקמן ל"ד א' רש"י ד"ה מגיס: **שם** נבוחי מכבה קרויסנש (איינען גרעללען שאַלל פאַן זיך געבענד) המה, געה: **שם** בתוד"ה בית הלל שליניוני (זאַלצקלאָזע) נושי מלח: **שם** ד"ה היכא ביניהו כו' מוליכים בלע"ז (קליינע האנדמיהלע) רחים של יד קטנים: **שם** ע"ב ברש"י ד"ה שמא תכרך. קוש (קאטצע) קרמים, סדינין המצויירין:

דף טו ע"א נמטא פלטרא (פילץ) ובלשון המשנה לבד: **שם** בילא הגיר מטוגש עי' פסחים מ"ה ב': **שם** בתוס' ד"ה אלא בקשין פורפויינטים שקורין באשכנז למזילש (וואמס. קאמזאל) בגד ידוע:

פ"ב שם ע"ב בתוס' ד"ה קמ"ל כו' קנטויש (קאָנפעקט, צוקערבעקעריי) ועי' תוס' ע"ז ל"ח א' ד"ה קמ"ל דשם אין המלה משובשת כ"כ:

דף טז ע"ב שם ואובליאש (אבלאטטען) מין מאפה: **שם** פשטין (פאַשטעטע) מבואר למעלה בדף ח' ע"א: **שם** נילים עי' ברכות ל"ח ע"ב:

דף יז ע"ב ברש"י שרסק מינלר (צערשטיקקען) לפרר לפתיתים: **שם** קפלוטות כרתי פורים (לויך) שומין:

דף כב ע"א שרגא קרוזייל (טיגעל) ועי' פסחים י"א ע"א ד"ה כל נר: **שם** קנבא פוקייר (שנייטצען, פוטצען) לחתוך הפתילה ולנקותה, והוא מלשון קניבת ירק: **שם** בקעת איסטילא (שפאהן. האלצשייט) ופי' גזרי עצים ועי' רש"י סנהדרין פ"א ב' ד"ה גזירין: **שם** רירא ביבא (גייפער) רוק או ריר הנוזל מפה: בא"ד שקורין קלידה (בעשטענדיגעס אויגענ־טריפען) הנוטף ונוזל מן העין: **שם** ד"ה דמא שנקנר (בלוטען) נזילת דם: **שם** קדחתא איתקלפיטון (ערהיטצונג, היטציגע קראנקהייט): בתוס' ד"ה והמסתפק קנדילא (ליכט) נר. **שם** קנבא מוקייר פירשנו ברש"י:

דף כב ע"ב ברש"י ד"ה פת עמלה ברייתא עי' המתרגם פסחים ל"ז ע"א: **שם** ערדסקיאות אגליירים (רויבּפאם) מחתה:

דף כג ע"א אי קטורא בידי אונפרונלייר (פאלטען, אין פאלטען לעגען) קמטים. ועי' מו"ק דף י' ע"ב ובתו' שם: ומקרדין איסטריטייר עי' המתרגם פסחים דף י"א ע"ב:

פ"ג דף כג ע"ב ד"ה ביברין וויבייר (וויהער, פישטייך) אגם מים אשר דגים בו. או דיר ונדר אשר פריצי חיות סגורות בקרבו. ועי' סנהדרין ל"ט א' ברש"י ד"ה לביבר:

דף כד ע"א הצד נפור. כו'. משטייר. עי' המתרגם פסחים דף ח' ע"א ד"ה גג המגדל: **שם** ע"ב מפולמים אמי (פייכט. נאַס) רטוב, לח, ועי' חגיגה י"ב א':

דף כה ע"א בצל ניבולה (קליינע צוויבעל) ועי' פסחים ל"ד א': **שם** עזים אנדרייש (אבגעהאָרטעט) אמיץ, בלי רגש: **שם** ע"ב בגלודקי פלדייסטוהל (לעהנזעססעל) כסא אשר בו ידים לתמוך: **שם** ע"ב אלונקי שנביאלש (לאַסט טרעגער) וזה שני נושא סבל הנושאים הכסא על כתפיהם:

דף כו ע"א אפרסקין פרשקים (פפירזיכע): **שם** חבושים קרוינן (קוויטענ־אפפעל) שניהם מיני פירות ידועים:

דף כז ע"א ברוקין טיילא (פעל אים אויגע) עור על גב העין, ועי' במתרגם פסחים ע"ג ע"א:

דף כח ע"א אין משחיזין אגוויזיר (שלייפען, וועטצען) הדד. שנן: **שם** ע"ב אחד סכין אשמויינטיר (אבשטומפפען, דיא שפיטצע אבברעכען) הקהה, או לשבור ראש הסכין:

דף כט ע"א הוא כנס איסקומא (שוים) קצף, רתוח: **שם** יקדיח אהורשיר (פערזענגען, בראנדיג ווערדען) להרוך: **שם** ע"ב שקילא טיבותך כו' נריל (ווילליע. געפאַללען) רצון, חפץ: **שם** אגבא דפתורא כו' טורנרוירא (דרעהשטאַק) מטה. פלך המתהפך וסובב:

פ"ד דף ל ע"א דדרו בדוחקא פורקא (גאבעל) מזלג. קלשון. ועי' בב"מ ס"ג א' מ"ש רש"י שם דדרכם הי' לשאת משא על אופן זה: **שם** ע"ב מותר השמן כו' קרויזיל. עי' לעיל כ"ב א' ד"ה שרגא: **שם** וטטרה אוברייץ (געמוסטערטע צייגע) יריעות מרוקמות בציורים:

דף לא ע"א לא בקרדום איישים (אקסט) גרזן: **שם** בירגולה (קווערקסט) ועי' ברש"י ס"א י"ג: **שם** ולא במגרא שיגה (זאָגע) משור: **שם** מגל זילווירא (שניידמעססער, האבעל אייזען) מעצד: או שרפא (קליינעם גארטען מעססער) חרמש: **שם** ע"ב ד"ה ואיכא כלי אומן שקורין בירגולה (קווערקסט) וכמו למעלה: **שם** חותמות פרמדורים (איינפרעססונג. איינדריקקונג) רשום, לחץ בכח:

דף לב ע"א אין פותחין נר קרוייזיל, עי' לעיל כ"ב א' ד"ה שרגא: **שם** ע"ב אין שוברין גראדילא (ראסט) ועי' במתרגם פסחים ע"ד א': **שם** מכבשין פרימברא (דריקקען, פרעססען) אלץ, דחוק: **שם** לשפות כו' טרפייד (דרייפוס) בסיס על שלש רגלים להציב עליו הקדירה:

דף לג ע"א וכן ביעתא כו' טרפייד מבואר בדבור שלפני זה: **שם** אור כו' פורנין (אפענקריקע) משען לתנור. עץ לתמוך את הכירה: להצות בו שניו בורגייד (רייניגען, פוטצען) לנקות ולטהר: **שם** רעפים טייבלוש (ציגעל) לבנים: **שם** ע"ב להניף ווכטלייר (דורך פעכערן, אויסליפטען) לנשף, להפיח: **שם** הוה מפשח אייטברייר (אבברעכען) לקצץ: בא"ד בני היערים שקורין פליישין (איינגעציינטעם געהאלץ) עצים להבעיר: ד"ה ואע"ג דחזיא כו' ולפסל שקורין דולייר, עי' לעיל ל"א א' ד"ה מגל: **שם** במוסתקי שף (פיכטע. הארץ בוים) מן דבק הנוזל מן העץ שקורין פיכטע הארץ בויס: **שם** רייטינא (הארץ. גומי) שרף הנוזל מן העץ:

דף לד ע"א מגים קימיברא (הערום ריהרען) עי' לעיל י"ד א' ד"ה או בעץ:

פ"ה דף לה ע"ב אדמה גלייסא (טהאָן. טעפפער ערדע) טיט, חמר:

דף לז ע"א מקורזלות אגודש (שארף, שפיציג) חד, חרוץ, ועי' סוכה ל"ו ב' ד"ה במקורזלות, ובשבת מ"ג א' במ"ש רש"י שם:

א מיי' פ"ב מה' חמץ ומצה סמג עשין לט טור א"ח סי' תלא:

אור לי"ד. ליל י"ג שמחרתו י"ד. ולא שני לן פירושא דלישנא אי תנינן אור לי"ד אי נמי לאור י"ד אי נמי אור י"ד דמוכח בגמ' דבכל חד מהני תלת לישנא איכא לפרושי ליל י"ג שמחרתו י"ד ואע"ג דאיכא לפרושינהו נמי ליל שלאחר י"ד שמחרתו ט"ו דהני לישני משמען הכי ומשמען הכי אפ"ה כל חד וחד מוכח ממשמעותיה לפום דוכתיה והכא על כרחין אית לן לפרושי ליל י"ג שמחרתו י"ד כדפרשינן דליכא לפרושי ליל י"ד שמחרתו ט"ו שהרי כבר חל זמן איסורו כדמוכח בגמרא (דף ה.) וגמלא עובר עליו: **בודקין** את החמץ. פרש"י ז"ל כדי שלא יעבור בבל יראה ובל ימצא והקשו בתוספות דהא קיימא לן דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי כדאיתא בגמרא וסוף סוף לא סגי בלא ביטול כדאמרי' בגמרא (דף ו:) הבודק צריך שיבטל וכיון שכן הוא היכי אתיא בדיקה כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא הא לא פטר נפשיה בלא ביטול ובביטול לחודיה סגי וי"ל דמדאורייתא בחד מינייהו סגי כלומר או בבדיקה או בביטול דבדיקה לחודה נמי מהניא כדאמרינן עלה בגמרא (ז:) לאור הנר מנא לן ופשטינא ליה מקראי אלמא דבדיקה נמי מדאורייתא היא וכל שבדק מן התורה אינו צריך לבטל הלכך שפיר איכא למימר דבדיקה אתי כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ומה שהצריכו חכמים בטול אחר הבדיקה אינו אלא מדבריהם שמא ימצא גלוסקא יפיפיה ודעתיה עלויה כדאיתא בגמרא (ו:):

ומפני שראיתי בעניני בדיקה וביטול דברים מעורבין ראיתי לפרשן יפה יפה:

הרי שאמרה תורה (שמות יב) ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם ואמר בגמרא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ונפקא לן מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו או תשרפו כענין שפי' בעבודת כוכבים השחת שרוף וכלה כדברי רש"י ז"ל ולפי תרגום אונקלוס תשביתו תבטלון א"כ נפקא לן מדכתיב לא יראה לך כדברי רבותינו הצרפתים ז"ל והכי תניא בספרי לא יראה לך שאור בטל בלבך: **ומהו** ענין בטול זה מוכח בגמ' (שם) גבי הא דאמרי' הבודק צריך שיבטל דביטול מדין הפקר הוא והיינו דמייתינן עלה (שם) ההיא דסופי תאנים דהויא מתורת הפקר נגעו בה ואע"ג דהפקר כי האי גוונא לא מהני דודאי מאן דאמר בנכסי דידיה דלבטלו ולהוו כעפרא לא משמע דהוי הפקר ותו דבגמ' אמרי' מבטלו בלבו וכודאי דלענין הפקר ממונו הפקר בלבו לא מהני דדברים שבלב אינם דברים ותו למאן דאמר התם בנדרים (דף מג:) אליבא דר' יוסי דהפקר כמתנה מה מתנה עד דאתיה ברשות זוכה לא נפקא מרשות נותן ה"נ בהפקר וכיון שכן בטול חמץ לר' יוסי היכי מהני מדין הפקר והא לא אתי לרשות זוכה אלא היינו טעמא משום דנהי דמאי דהוי ברשותיה דאינים לא מצי מפקר ליה כי האי גוונא חמץ שאני לפי שאינו ברשותו של אדם אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו ומש"ה בגלויי דעתא בעלמא דלא ניחא ליה דליהוי זכותא בגוויה כלל סגי ומהני אפילו לחמץ ידוע כדאמרי' במוצא גלוסקא יפיפיה דדעתיה עלויה ובתלמיד היושב לפני רבו ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו כדאיתא בגמ' (ד' ז.) ותנן נמי לקמן בפ' אלו עוברין (ד' מט.) ההולך לשחוט את פסחו וכו' ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ואם לאו יבטל בלבו: **שמא** תאמר א"כ אין לנו מן התורה אלא בטול זה ואין לבדיקה וביעור חמץ עיקר מן התורה כלל אי אפשר לך לומר כן דהא בעי בגמ' (ד' ז:) בדיקה לאור הנר מנא לן ומוכחינן לה מקראי וכ"ת דאסמכתא בעלמא נינהו ליתא דהא חזינן תנאי דאיפלגו (דף כא.) חמץ זה במה מבערו ואיכא מ"ד דאין ביעור חמץ אלא שריפה ור' יהודה דסבירא ליה הכי (דף כז:) ודנו מנותר ואם אתה אומר שאין לנו מן התורה אלא בטול מהו ביעור זה שנחלקו עליו ומוכח בהדיא בגמרא דבשל תורה נחלקו כדאמר רבי עקיבא (דף ה.) מצינו להבערה שהיא אב מלאכה והתורה אמרה תשביתו שאור מבתיכם: **אלא** כך הוא עיקרן של דברים שזה שאמרה תורה תשביתו יכול להתקיים בא' מב' דברים או שיבטל בלבו כל חמץ שיש ברשותו ויוציאנו במחשבתו מרשותו וסגי בהכי מדאורייתא אפי' בחמץ הידוע לו או אם לא בטלו בלבו כלל צריך מן התורה שיבדוק אחריו בכל מקום שהוא רגיל להמצא שם ויבערנו מן העולם ובביעור זה הוא שנחלקו במה יבערנו ולפיכך כל שאינו מבטל חייב לבדוק כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא [ולפיכך כתב רש"י ז"ל שבודקין את החמץ כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא] והיינו למי שאינו מבטל אבל למי שמבטל סגי בהכי אלא מפני שבטול זה תלוי במחשבתן של בני אדם ואין דעותיהן שוות ואפשר שיקלו בכך ולא יוציאוהו מלבן לגמרי ראו חכמים להחמיר שלא יספיק בטול והצריכוהו בדיקה וביעור שהוא מספיק ג"כ מן התורה או מפני שחששו שאם ישהו בתוך ביתו יבא לאכלו ומשמע דתנא דמתני' לא בעי ביטול כלל אלא בדיקה ובהכי סגי ליה לפי שמכיון שבדק יצא ידי חובתו ואם שמא ימצא אחר כך גלוסקא יפיפיה יבערנה לאלתר שמא תאמר למפרע עבר עליה ליתא שהרי סמכה תורה על החזקות וכל שבדק אותן מקומות שרגיל להמצא בהן חמץ יצא י"ח ואין לו לחוש לככר בשמי הקורה ולפיכך תנא דמתני' לא הזכיר בטול אחר הבדיקה כלל אלא שבא רב יהודה אמר רב וחדש ואמר הבודק צריך שיבטל ומסקינן בגמ' (ו:) דהיינו טעמא שמא ימצא גלוסקא יפיפיה ודעתיה עלויה ופרש"י ז"ל דשמא מתוך שדעתיה עלויה ישהה אותה מלבערה ונמצא עובר עליה כלומר משעת מציאתה ואילך אבל מקמי הכי לא שכבר יצא י"ח בבדיקה כדכתיבנא. ונמצאת אתה אומר לפי דעת זה שהתורה שאמרה תשביתו הייתו או בבטול או בבדיקה וביעור והייתו בחמץ ידוע או מפני חשש מקומות שהוא רגיל להמצא בהן אבל כל שאין לו חמץ ידוע ולא מקומות שהוא רגיל להמצא בהן לא חלה עליו מצות השבתה שהרי אתה אומר שכל שבדק אע"פ שלא ביטל ונשתיירה בידו גלוסקא יפיפיה אינו עובר עליה אלא בשהייתה משעת מציאה ואילך אלמא אין מצות השבתה אלא על חמץ ידוע או מפני מקומות שרגיל להמצא בהן ואי אפשר לפרש שכל שבדק ולא בטל ואח"כ מצא גלוסקא יפיפיה עובר עליה למפרע שא"כ אפי' בדק הוא מחויב מן התורה לבטל מפני ספק חמץ שאינו מצוי וכיון דמדאורייתא בבטול בעלמא סגי אי אתה מוצא בדיקה [וביעור] מן התורה אלא כדאמרן זהו דעתי והוא על דרך רש"י ז"ל:

ומה שהצריכו חכמים בדיקה בחמץ יותר מבשאר אסורין ולא סמכו על הבטול כבר כתבתי שטעמו כן כדי לקיים מצות תשביתו שחששו לבני אדם שלא יבטלוהו במחשבתן לגמרי ואם אתה אומר שחששו שלא יבא לאכלו וכדברי [ב] הראשונים ז"ל היינו טעמא דחשו ביה טפי מבשאר איסורין משום דחמץ לא בדילי אינשי מיניה כולי שתא (א) והחמיר איסוריה טפי דאית ביה כרת ואפשר עוד שמפני טעם זה החמירה התורה בו לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא: **לאור** הנר. מפני שאור הנר יפה לבדיקה כדאיתא בגמ': **ולמה** אמרו לקמן במתניתין בסמוך דשתי שורות של חביות הסדורות במרתף של יין צריך לבדוק ביניהן כיון דאמרי' דכל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה דהוה ס"ל (במקום *שמכניסין בו חמץ) [ג] אין מסתפק ממנו צריך בדיקה ומפרש מקום שמכניסין בו חמץ כלומר לא אמרו אלא במרתף שמכניסין בו חמץ כגון מרתף שמסתפק ממנו [יין] לשולחנו ופעמים שהשמש עומד למזוג ופתו בידו וכשהיין כלה נכנס למרתף להביא יין: **בש"א** שתי שורות על פני כל המרתף וב"ה אומרים וכו'. בגמרא (דף ח:) איפליגו בפירוש דב' שורות והרי"ף ז"ל לא הזכיר זה בהלכותיו לפי שאין מסדרים עכשיו החביות באותו ענין כלל: **גמ'** ותנא דידן מ"ט לא תני לילי. שהוא יותר לשון מבואר: לישנא מעליא נקט. שמנוה ודרך נקיי הדעת לדבר בלשון נקיה: דבר מגונה. לאו משום דלילי לשון מגונה אלא כיון דמדרבי יהושע ב"ל שמעי' שראוי לספר בלשון נא ונקי אמרי' משום הכי פתח תנא דמתני' לשון אור כדכתיב (תהלים קיט) פתח דברך יאיר וכתב הראב"ד ז"ל דמ"ה נקט אור לומר שבתחילת הלילה שיש בו אור עדיין ראוי לבדוק כדי שלא יתרשל או שלא ישכח וכיון דאותה שעה קוסטא הוא שיש בה אור תנא אור משום לישנא מעליא ולא תנא בתחילת ליל י"ד בודקין את החמץ ואם לא מפני טעם זה משום לישנא מעליא לא היה שם התנא חשך לאור ומכאן אתה למד *(שהביעור) צריך להקדימו עם אור היום כדי שלא יתרשל. אלו דבריו ז"ל: שהרי עקם. שהרי הוסיף: אשר איננה טהרה. ולא כתב

רש"י

אור לארבעה עשר. ליל שלפני ארבעה עשר: בודקין לאור הנר. בגמ' מפרש טעמא: בודקין. שלא יעבור בבל יראה ובבל ימצא: ובמה אמרו כו'. כלומר אחרי שאמר כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה למה הצריכו חכמים לקמן במתני' לבדוק שתי שורות במרתף ומפרש לא אמרו אלא רק במרתף שמכניסין בו חמץ כגון מרתף שמסתפק ממנו יין לשולחנו ופעמים (א) השמש עומד למזוג יין ופתו בידו וכשהיין כלה נכנס למרתף להביא יין: החיצונות שהן העליונות. דהיינו חיצונה ושלפנים הימנה כשמואל בגמרא פירוש דרך אוצרי יין לסדר חביותיהן שורות שורות עד שממלאין כל קרקע המרתף וחוזרין ומניחין חביות על חביות (ב) עד הקורה ואמרי בית הלל שורה החיצונה חבית אחת על פני כל רוחב המרתף וכן שניה הסמוכה לפנים הימנה צריך בדיקה אבל שורה שלישית או שורות שתחתיהן אין צריכין בדיקה: גמ' דבר מגונה. לאו משום דלילי דבר מגונה הוא והא דר' יהושע בן לוי בעלמא איתמר ומיהו שמעינן מיניה דדרך חכמים לחזור אחר לשון נא ונקי: אשר איננה טהורה ולא כתיב מן הבהמה

נר מצוה

תורה אור

אור

[דף ב' ע"א]

לארבעה עשר * א בודקין את החמץ לאור הנר וכל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה [א] ובמה אמרו שתי שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ בית שמאי אומרים שתי שורות על פני כל המרתף ובית הלל אומרים שתי שורות החיצונות שהן העליונות: **גמ'** מאי אור רב הונא אמר נגהי ורב יהודה אמר לילי דכולי עלמא *בין לרב הונא בין לרב יהודה אור אורתא הוא ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דרב הונא קרו אור נגהי באתריה דרב יהודה קרו לילי ותנא דידן מאי טעמא לא תני לילי לישנא °מעליא נקט דאמר ר' יהושע בן לוי לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה שנאמר °מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה ותנא דבי ר' ישמעאל לעולם יספר אדם בלשון

תרפח

דף ג.

[ד"ה] [קף ג' ע"א]

בראשית ו

הגהות הב"ח

(א) שהשמש כצ"ל: (ב) נ"ב בשורות שתחתונות:

[א] ולמה: [ב] רש"י: [ג] דאפילו כצ"ל: (הגא"י)

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) פי' דאע"ג דבכמה אסורין יש בהם כרת כגון חלב וכיוצא בזה לכך צריך ג"כ לטעם דגבי חמץ לא בדילי אינשי מיניה כולי שתא ועכשיו מסיק לפי זה גבי נזיר יהיה ג"כ אסור לשתות יין בביתוד לא בדילי אינשי מיניה כולי שתא ע"ז מסיק והחמיר איסורייהו טפי:

ד"ה מ"ז. גי' מהר"ן שאין מכניסין

שהבדיקה כצ"ל

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א הזהירה תורה שלא לאכול חמץ בחג המצות וכשם שאסור באכילה כך אסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ לא יהא היתר אכילה כמו שמבואר בפ' שלפנינו והאוכלו חייב כרת שנאמר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת ונכרתה וכן עובר עליו כל ז' ימי חג המצות בלא יראה ולא ימצא ואע"פ שלא אכלו ולא נהנה ממנו וכן הוא מצווה לבערו בי"ד מחצי היום ואילך שנאמר אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם ומנין שביום י"ד הכתוב מדבר שנאמר לא תשחט על חמץ דם זבחי שיהא החמץ מבוער מזמן שחיטת הפסח שהוא מחצי היום ואילך שנאמר בו בין הערבים כשהשמש נוטה לערב והשוחט את הפסח על חמץ עובר בלא תעשה כמו שמבואר בפ' תמיד נשחט:

המאור הקטן

סוגיא דשמעתא כל היכא דכי הדדי נינהו משתעי בלשון כבוד והיכא דנפישי מהדדי שביק להחוא דנפיש ונקיט דרך קצר ובלבד שלא יהא לשון מגונה וטמא דכתב באורייתא איננו לשון מגונה לפי שצריך הכתוב לומר להזהיר את ישראל ולהפרישם מכל טומאה כדכתיב והזרתם את בני ישראל וגו' וכההיא דדרשינן גבי שרצים דכתיב בהו אני ה' המעלה אמר הקב"ה אלמלא הוצאתי את ישראל ממצרים אלא בשביל דבר זה דיים אבל בפרשת המבול שלא בא הכתוב להזהיר מן הטומאה אלא להראות מין שבעה ומין שנים עיקם הכתוב ואמר אשר איננה טהורה וכן במה שכתוב כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מאחר שכבר הוזהרת טומאתו במקום אחר והתחיל להזהיר ולומר ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה ולפי שהוא ענין מגונה למי שלא נזהר ובא לידי כךעיקם בו הכתוב ואמר אשר לא יהיה טהור וכן בדוד דכתיב ביה כי אמר מקרה הוא בלתי טהור ותנא דמתני' לפי שפתח בדבריו בהל' בריקת חמץ תפש לשון אור כדכתיב פתח דבריך יאירה] ותנא דבי שמואל דאמר ליל ארבעה עשר לא היה זה פתיחת דבריו:

השגות הראב"ד

א] תנא דבי שמואל כו' פתיחת דבריו. א"א זה הטעם אין לו טעם וכי לא שנה התנא לשון אור אלא בפתיחת דבריו והרי המפלת אור לשמנים ואחד יכול יהא נאכל אור לג' וכמה כיוצא בהן. ועוד אטו מי ליכא לילה במשנה ובברייתא ומה ראו לומר אור במקצת המקומו' ובמקצתן אמרו לילה אבל הטעם הכרו' שכל המקומו' שהוא צריך להקדים לתחלת הלילה כגון בדיקת החמץ ומשיאין משואות תני אור מפני שעדיין יש שם אור היום ואינו חשך כדכתיב ולחשך קרא לילה. והמפלת אור לשמנים וא' ויכול יהא נאכל אור לשלישי אף אלו לצורך כשנו שלא תאמר כל זמן שיש בו אור היום יהא נדון כיום שלפניו לכך שנו בהם אור וכן תמצא כל מקום ששנה אור לצורך שנאו. ותנא דבי שמואל ששנה לילה לא לפרש המשנה כי כן דרך בברייתו' לפרש המשניות:

מן הבהמה הטמאה כאורחיה הרי ח' אותיות עקם הטמאה ה' אותיות אשר איננה טהורה י"ג אותיות : **ובגמרא** פרכינן אטו בדאורייתא מי לא כתיב טמא כלומר למה לא עיקם לכתוב אשר איננו טהור ופרקינן דכל היכא דכי הדדי נינהו כלומר שאין צריך להאריך בזה יותר מזה משתעי בלשון כבוד [אבל היכא] דלא כי הדדי נינהו משתעי בלשון קצרה כלומר אע"פ שאינו לשון נקי ואפ"ה עקם בקרא דאשר איננה טהורה ללמדנו שראוי לו לאדם לחזור אחר לשון כבוד ונפקא מיניה להיכא דכי הדדי נינהו ואם לא עקם בשום מקום לא היינו למדים שיהיה ראוי לחזור אחר לשון נקייה כלל :

נר מצוה · תורה אור

בלשון נקיה שהרי בזב קראו מרכב ובאשה קראו מושב ואומר °ותבחר לשון ערומים ואומר °ודעת שפתי ברור מללו : *הנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דרבי חד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטומאה וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה אמר רבי מובטח אני בזה שמורה הוראה בישראל ולא היו ימים מועטין עד שהורה הוראה בישראל ומנו רבי יוחנן : *והשתא דקיימא לן אור אורתא הוא ודכולי עלמא מיהא חמץ לא איתסר אלא משש שעות ולמעלה כדבעינן למימר לקמן אמאי מקדמינן ובדקי' מאורתא נשתהי עד למחר ונבדוק בשית וכי תימא זריזין מקדימין למצות כדכתיב °וביום השמיני ימול בשר ערלתו מלמד שכל היום כשר למילה אלא שהזריזין מקדימין למצות שנאמר °וישכם אברהם בבקר נבדוק מצפרא אמר רב נחמן בר יצחק בשעה א שבני אדם מצויין בבתיהן ואור הנר יפה לבדיקה אמר אביי הלכך האי צורבא מרבנן לא ליפתח בעידניה באורתא דתליסר נגהי ארביסר דילמא ממשכא ליה שמעתא ואתי לאמנועי ממצוה : *המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר אם עד שלא מסר לו המפתח חל ארבעה עשר על המשכיר לבדוק ואם משמסר לו המפתח חל ארבעה עשר על השוכר לבדוק *איבעיא להו ב °המשכיר בית לחבירו בחזקת שהוא בדוק ומצאו שאינו בדוק מהו מי הוי כמקח טעות או לא ופשטה אביי דלא הוי כמקח טעות בין באתרא דיהבי אגרא ובדקי ובין באתרא דבדקי אינהו גופייהו מ"ט ניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה

בין

רש"י

הבהמה הטמאה כי אורחיה : בזב כתיב כל המרכב אשר ירכב עליו ובאשה כתיב או על הכלי אשר היא יושבת עליו לפי שאין לשון הגון להזכיר רכיבה ופיסוק רגלים גבי אשה ואף על פי שמרכב ומושב שוין בשניהם בטומאה : ותבחר לשון ערומים . מצוה עליך כך : ברור מללו · לשון נקי ומבורר : מפני מה בוצרין בטהרה · בענבים קרוי בצירה ובזיתים קרוי מסיקה : ומוסקין בטומאה · שאין צריך למוסקן בכלים טהורים דלא חשיב משקה מה שיוצא מהם להכשיר שאין שמן גמור אלא היוצא על ידי הבד אבל היין הזב מן הענבים מכשיר דניחא ליה ביה: נבדוק מצפרא. (א) ואיכא הקדמה לזריזין כדאשכחן גבי מילה וכזריזותיה דאברהם שנאמר וישכם אברהם בבקר ולא המתין עד הנץ החמה מכל מקום בלילה לא הקדים : ואור הנר יפה לבדיקה . אבל ביום אורו מחשיך ואם תאמר יבדוק לאור היום הא ילפינן לקמן בתלמודא חיפוש מנרות שמצותו בנר : לא ניפתח בעידני'· לא יתחיל ללמוד בגירסתו (ב) ואם קבע עתו לתורתו בלילה לא יתחיל להתעסק בשמעתיה: באורתא דתליסר נגהי ארביסר· ליל יציאת שלשה עשר שהוא כניסת י"ד והוא ליל בדיקת חמץ : אם עד שלא מסר לו מפתח · ומסירת מפתח היא קניית השכירות ואם עד שלא מסר לו מפתח נכנס ליל י"ד חלה מיד חובת הבדיקה על המשכיר שעדיין הוא ברשותו ואע"פ שמסר לו (ביום) כבר חלה עליו חובת הבדיקה : מי הוי כמקח טעות· ואם בא השוכר לחזור על ידי עלילותו (ג) ואומר לא כך שכרתי ולא קיים תנאי שלנו מהו לחזור : ניחא ליה לאיניש כו' . ואי נמי הוה ידע דלא בדיק לא היה מניחו בכך והאי דהדר ביה משום מילתא אחריתי (ד) דאשכח ביתא אחרינא דשפיר

שהרי בזב קראו מרכב ובאשה קראו מושב.(ה) לאו למימרא דמרכב גופיה קראו מושב שהרי מרכב ומושב אין דינם שוה שהנוגע במרכב אינו טעון כבוס בגדים כדאי' בתורת כהנים* ובמס' כלים (פ"א מ"ג) משא"כ במושב שמגעו שוה למשאו וטעון כבוס בגדים ולפיכך אי אפשר לומר דמרכב גופיה קראו מושב דהא אתי למטעי ומשום לשון כבוד לא משני קרא ממשמעותיה והכי מוכח בגמ' אלא לומר שלא כתב מרכב בהדיא גבי אשה כי היכי דכתביה גבי איש אלא דסמכי' אמושב ומרבויא בלחוד אתי והכי איתא בתורת כהנים* אשר היא יושבת עליו זה מושב כלי זה מרכב ופירוש מרכב היינו העץ שתופס בו האדם בשעה שרוכב הנקרא ארצו"ן אבל מושב שבמרכב שאדם עומד עליו בפסוק רגלים דינו כמושב :

מפני מה בוצרין בטהרה . בכלים טהורים ואין מוסקין בטהרה. בזיתים קרי מסיקה ואין צריך למוסקן בכלים טהורים כדאמרי' במס' שבת (דף יז·) דלא חשיב מוהל היוצא מהן משקה להכשיר שאינו שמן גמור אלא היוצא על ידי כובד הבד בלבד אבל יין הזב מן הענבים מכשיר דניחא ליה ביה : **מובטח** אני בזה . שאמר אין מוסקין בטהרה ואע"ג דאידך נקט לשון קצרה אפ"ה לא מתרץ ליסניה דאמר ומוסקין בטומאה ומשמע דלא סגי בלאו הכי הלכך לישנא דהאי דאמר ואין מוסקין בטהרה דייק טפי כלומר שאין מקפידין למסקו בטהרה ובתוספות כתבו דאפשר שעל אותו שאמר לשון קצרה קאמר הכי ואין נראה : **והשתא** דקי"ל וכו' וכ"ת זריזין מקדימין למצות כדכתיב כו' וישכם אברהם בבקר . שהשכים בבקר ולא המתין עד שיהא היום גדול : נבדוק מצפרא . דמשמע ליה מסברא דסגי ליה זריזות בהכי : בשעה שבני אדם מצויין בבתיהן . דהיינו בלילה ואיכא אור הנר שדרך בני אדם להשתמש בו בלילה (ו) שהוא יפה לבדיקה בהם יותר מאור החמה : **ואיבא** מ"ד שאם בא להקדים לבדוק בי"ג שרשאי והוא שיבדוק לאור הנר שאפי' ביום צריך אור הנר כדתני' אין בודקין לא לאור החמה ואמרי' עלה בירוש'(הלכה א) וכי יש חמה בלילה הדא אמרה אפי' ביום צריך בדיקה לאור הנר הלכך כי תנא אין בודקין לא לאור החמה כו' אלא לאור הנר מתוקמא או שעבר ולא בדק ליל י"ד או שבא להקדים בי"ג וכן דעת הר"ז הלוי ז"ל וליתא דהתם בירושלמי משמע שאם בא להקדים ביום י"ג אינו רשאי דאמרי' התם ולמה בלילה א"ר יוסי שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה ואמרינן תו התם מבואות האפלים מהו לבודקן בתחלה ביום לאור הנר מילהון דרבנן אמרו שרגא לא כמה דמנהר בליליא מנהר ביממא הלכך רב נחמן בר יצחק ה"ק בשעה שבני אדם מצויין בבתיהן שהם פנוים ובשעה שאור הנר יפה לבדיקה כדאמרינן שאורו מבהיק בלילה יותר מן היום ולפיכך אם בא להקדים לבדוק ביום י"ג לאור הנר אינו רשאי : **אמר** אביי הלכך האי צורבא מרבנן וכו' . כלומר כיון שאמרת שאור הנר יפה לבדיקה בלילה יותר מביום ועכוב מצוה תלוי בדבר לא ליפתח בעידניה לא יתחיל להתעסק [א] בשמעתא באורתא דתליסר נגהי ארביסר ליל יציאת י"ג שהוא כניסת י"ד והוא ליל בדיקת חמץ עד שיבדוק דילמא משכא ליה שמעתיה וישכח מלבדוק: **המשכיר** בית לחבירו בי"ד . לצורך י"ד וממנו ואילך אם עד שלא מסר לו מפתח חל י"ד וכו' לאו למימרא דמסירת מפתח קונה דהא אמרי' בבבא קמא (דף עט:) דלא קניא אלא כשם שקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה כן שכירות קרקע נקנית בא' מדברים הללו ואפ"ה אמרי' דנהי דהשוכר קנאו אפ"ה כיון שהבית של משכיר והחמץ שלו ועדיין הבית מעוכב אצלו שאין השוכר נכנס שם מפני שהמפתח בידו של משכיר על המשכיר לבדוק ואם מסר לו מפתח קודם י"ד כיון שקנאו כדינו ובידו להיות יוצא ונכנס על השוכר לבדוק : **גרסינן** בגמ' (ד' ד:) בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק המשכיר בית לחבירו בי"ד חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק למאי נפקא מיניה דליתיה' להאי דנשייליה כלומר דאי איתיה למשכיר קמן לא נפקא לן מיניה מידי דאפילו נימא דחזקתו בדוק כל היכא דאיתיה קמן שיילינן ליה דלא סמכינן אחזקה דכל היכא דאפשר לברורי מילתא מבררינן ולפיכך כתב הרב אלפסי ז"ל בפרק קמא דחולין דלא סמכינן ארוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן אלא היכא דאזיל ליה לעלמא וליתא קמן דנשייליה אבל איתיה קמן לא סמכינן אחזקה ובדקינן ליה וכמו שכתבתי שם בס"ד . ואמר להו רב נחמן [ב] תניתוה הכל נאמנין על ביעור חמץ אפי' נשים ועבדים ואפי' קטנים [ג] מ"ט לאו משום דחזקתו בדוק ודחי' לה בגמ' ואפ"ה כיון דפשטיה רב נחמן ומדרבנן הוא דאי מדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה נקיטינן כותיה דחזקתו בדוק ומיהו אי איתיה למשכיר קמן שיילינן ליה וכדכתיבנא וכן פסק הר"ס במז"ל בפ' שני מהלכות חמץ ומצה : **ואמרי'** נמי בגמ' (שם) דהיכא דמוחזק לן דלא בדוק וקאמרי הני אנן בדקנוהו דמהימני כיון דבדיקת חמץ מדרבנן הוא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי המניגהו רבנן בדרבנן ואיכא למידק דהכא משמע דנשים לא מהימני אלא בדרבנן ואילו בפרק המדיר (דף עב) אמרינן מאכילתו שאינו מעושר ופרכינן היכי דמי אי דידע כפרוש ואי דלא ידע נסמוך עילוה אלמא סמכינן עלייהו אפי' בדאורייתא ועוד שהרי מעשים בכל יום שאנו מאמינים אותן על [ד] השחיטה ועל הניקור יש לומר שמתוך שבדיקת חמץ [טריחה] דקדוק גדול ונשים עצלניות הן אי לאו מדרבנן בעלמא הוא לא סמכינן עלייהו אבל בשאר איסורין סמכינן והכי איתא בירושלמי דאיתא מאן דאמר התם דלית כאן [ה] גשיסדהן עצמן נאמנות הן ואיכא מאן דאמר [ו] מתוך שהן עצלניות בודקות כל שהוא : **המשכיר** בית לחבירו בחזקת שהוא בדוק כתבו בתוס' דבי"ג איירי (א) דאי בי"ד הא אסיקנא לעיל דעל המשכיר לבדוק (ב) ואחרים אמרו דכי אמרינן דניחא ליה לאיניש וכו' היינו לענין דלא הוי מקח טעות אבל שלומי בעי ואני אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא בי"ד עסקינן ומש"ה מסתם לה [ז] ואמר בחזקת שהוא בדוק דלא בעי (ז) למיחש לספקא דבעיין דלעיל משכיר בית בי"ד אי חזקתו בדוק אי אין חזקתו בדוק וקאמר סתמא בחזקת בדוק כלומר דאי חזקתו בדוק מתוקמא בסתמא ואם אין חזקתו בדוק מתוקמא דקא"ל בהדיא ומסקינן דלא הוי מקח טעות ודקא קשיא להו דהא מסקינן לעיל דעל המשכיר לבדוק לא קשיא לי כלל דלעיל שקלינן וטרינן מצות ביעור אמאן רמיא ומסקינן דאמשכיר רמיא והכא בעי אי אמר משכיר לא בעינא למיעבד מצוה אי נמי דליתיה למשכיר במתא ושוכר לא סגי ליה בלא ביעור דהא אמרינן לקמן (ד' ו.) וחמצו של נכרי עושה לו מחיצה גבוה י' וכיון שכן

בעינן

שלטי הגבורים

א ולכן יזהר כל אדם שלא יתחיל בשום מלאכה ולא יאכל עד שיבדוק וכתב הר"ר יונה שאם התחיל ללמוד מבע"י שאין צריך להפסיק וכתב הטור וכ"ל דכיון שהטעם שלא יטריד בלמודו וישכח מלבדוק אין חילוק ואפי' אם התחיל כבר פוסק :

לשון ריא"ז

בדיקה זו היא בליל י"ד בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם ועוד שאור הנר יפה לבדיקה בלילה לפיכך ת"ח שרגיל ללמוד בכל ערב לא יפתח בתלמודו בלילי י"ד עד שיבדוק חמצו שמא יפשע ולא יבדוק ונראה בעיני שאסור לו לאכול ולשתות בערב עד שיבדוק חמצו שאם נאסר עליו ת"ת כ"ש אכילה ושתיה כמבואר בקונטרס הראיות :

לשון ריא"ז

ב המשכיר בית לחבירו בליל י"ד ואינו יודע אם בדקו אם לא בדקו הרי זה חזקתו בדוק וא"צ לבדקו עוד כמבואר בקונטרס הראיות :

המאור הקטן

הא דבעו מיניה מר"נ המשכיר בית לחבירו בי"ד חזקתו בדוק או אינו בדוק לא כתבה הרי"ף ז"ל ובגמ' אסיקנא לעולם אימא לך חזקתו בדוק וכיון דבדיקת חמץ דרבנן נקטינן לקולא היכא דמוחזק דלא בדוק הוא ואתו נשים ועבדים וקטנים א] ואמרי אנן בדקנוה המנינהו רבנן בדרבנן :

השגות הראב"ד

א] ואמרי אנן בדקנוה כו' . א"א דאפילו בדאורייתא הרי מהימני כגון נטילת הגיד והחלב שאנו סומכים על הנשים ואפי' על חזקה נמי סמכינן שהרי אסרו לשלוח לנכרי ירך שתוכה במקום שמכריזין ולא הכריזו משום דאתי ישראל למזבנה מיניה וטעי בנטילת הגיד והחלב ומשום הכי אתי למטעי וטעמא דמילתא דהכל מכירים אצל המצות מכיון שהם עוסקים בהם עד שיתחשדו כמו שנחשדו עמי הארץ על המעשרות כשנבדקו שאם לא כן איך אדם סומך על אשתו בניקור הבשר ובירקות שהוחזקו בתולעים אלא הכא לא דאמרי אנן בדקנוה אלא דאמרי בדיק ליה מאן דהוא גבי עדות ודאי אין סומכים על עדותן במקום שנתחזק איסורא דאורייתא אבל לגבי ביעור המנינהו רבנן בדרבנן דלא צריך בדיקה מיהו ביטול בעי :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) אע"ג דכתב לעיל בעמוד שלפני זה דמשמע בירושל' בפשיטות שאינו רשאי לבדוק בי"ג וא"כ איך קאמר הכא דחזקתו בדוק י"ל דהא דאינו בודק בי"ג היינו ביום י"ג אבל בליל י"ג פשיטא שיכול להקדים ולבדוק וכ"כ רש"ל : (ב) ר"ל דאי מיירי שהשכירו ביום י"ד ובלילה של י"ד היה הבית ממש בחזקת המשכיר א"כ הבדיקה מוטלת על המשכיר ולמה מסקינן הכא דניחא ליה לאינש לקיומי מצוה בגופו וכן בממונו הלא הבדיקה אינה מוטלת עליו כלל אלא המשכיר מתוייב לבדוק וע"ז מסיק ואחרים אמרו כו' אבל שלומי בעי ר"ל ואיירי בי"ד ולפי שמוטל על המשכיר לבדוק מש"ה צריך לשלומי ואני אומר וכו' ומ"ה מסתם לה ואמר בחזקת שהוא בדוק דמסתמא אינו בדוק בי"ג אבל בי"ד יש לנו לומר דהוה בחזקת בדוק ולא בעי למיתח כו'

עין משפט

א מיי' פ"ג מה' חמץ ומצה טור א"ח סי' תלג:

הגהות הב"ח

(א) דאיכא כצ"ל : (ב) אם קבע כצ"ל : (ג) נ"ב זאת : (ד) נ"ב היא: (ה) נ"ב כך פירשו התוספות : (ו) שהוא יפה לבדיקה יותר מאור החמה ויום כצ"ל : (ז) למיחש כצ"ל:

[א] כ"ב בגרסתו אם קבע עת לתורתו : [ב] בר יצחק : [ג] מסימני : [ד] המליחה כצ"ל וכו' דמדרבנן : [ה] כ"ב אפילו: [ו] דמתו' כצ"ל: [ז] סתומי : (הגה"י)

בעיין אי הוי מקח טעות דהכא לאו במצות ביעור עסיקינן אלא לענין דינא שקלינן וטרינן ומסקינן דלא הוי מקח טעות דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה אפילו בממוניה ולא מצי תבע ליה שוכר למשכיר מה דאפיק עליה שהרי לא הסכהו למשכיר כלל דמצוה בלחוד הוא דרמיא עליה דמשכיר ואע"ג דלא עבדה ליכא חיובא דממונא עליה כלל כנ"ל : **תנן** התם ר"מ אומר אוכלין כל חמש . ה"ג ואע"ג דבפירקין הוא (ד' יא:) קאמר תנן התם : ושורפין בתחלת שש . ולא ימתין עד תחלת שבע שהוא אסור מן התורה לפי שאדם טועה בשעות : רבי יהודה אומר טועה אדם יותר מכן וצריך להתרחק מן העבירה יותר ולא יאכל מסוף ד' ולמעלה : תולין לא אוכלין ולא שורפין. כלומר אין צריך לשרוף ומאכיל [א] לבהמה כל חמש והוא לא יאכל : דכ"ע מיהא חמץ משש שעות ולמעלה אסור מןהתורה. דהא אי לא מיתסר עד לאורתא לא הוו גזרי ביה רבנן דבין יממא לליליא לא טעו אינשי : כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם . דמשמע אפילו שעה אחת בתוך השבעה : וכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור . ואי האי הראשון מכלל המנויין הוא הרי שהה בו שעה אחת : הא כיצד לרבות וכו' דע"כ האי הראשון ראשון לכל הז' קאמר דהוא י"ד : ואימא לרבות ליל י"ד . דכיון דסתם לך הכתוב נימא דמתחלת היום קאמר ומשנינן [ג] דביום כתיב: אך חלק . אכין ורקין מיעוטין הן אלמא מקצת היום מותר ומקצת היום אסור ומעתה יש לנו לחלק חציו מותר וחציו אסור וי"א אך הוא חן באלפא ביתא דא"ת ב"ש גי"ף דכ"ן ח' תחת א' וכ' תחת כ' : **תנו** רבנן שבעת ימים וגו' והלא כבר נאמר לא יראה לך שאור בכל גבולך . הרי בתים במשמע לפי שנאמר לא יראה לך משמע מיניה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים דהיינו נכרים ושל גבוה כגון שהקדישו לבדק הבית : יכול יטמין חמץ שלו דהא לא יראה כתיב וזה אינו נראה ויקבל פקדונות מן הנכרים דהא לך כתיב וזה אינו שלך תלמוד לומר לא ימצא אסר הטמנה שאף היא בכלל מציאה ואסר של אחרים דהא [ד] לא כתיב לך ולקמן פריך והא אמרת רישא שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ומשני ליה: אין לי אלא בנכרי שלא כבשתו.[ה] מפרש לה בגמרא דהכי קאמר אין לי שריותא דשל אחרים אלא בנכרי שלא כבשתו תחת ידך דלא מיקרי לך נכרי שכבשתו מנא לן

תורה אור

בין בגופיה בין בממוניה תנן התם ר"מ אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש רבי יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש דכ"ע [א] מיהת חמץ משש שעות ולמעלה אסור מנלן אמר אביי תרי קראי כתיבי °שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכתיב °אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם הא כיצד לרבות ארבעה עשר לביעור ואימא לרבות ליל ארבעה עשר לביעור *ביום כתיב ואימא מצפרא א אך חלק דהוה ליה בתחלת שבע ועבדו רבנן הרחקה יתירה כי היכי דלא ליגע באיסורא דאורייתא : *ת"ר °ב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מה תלמוד לומר והלא כבר נאמר *לא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ לפי שנאמר *לא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה [א] יכול יקבל פקדונות מן ב הנכרים ויטמין תלמוד לומר לא ימצא אין לי אלא נכרי שלא כבשתו ואין שרוי עמך בחצר נכרי שכבשתו ושרוי עמך בחצר מנין ת"ל לא ימצא ואין לי אלא בבתים בבורות שיחין ומערות מנין תלמוד לומר °בכל גבולך ועדיין אני אומר בבתים עובר משום בל יראה ובל ימצא °ובל יטמין [ב] ובל יקבל פקדונות מן הנכרים בגבולין שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של [ג] אחרים ושל גבוה מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה תלמוד לומר שאור שאור לגזירה שוה נאמר שאור בבתים ונאמר שאור בגבולין מה שאור האמור בבתים עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרים אף שאור האמור בגבולין עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרים ומה שאור האמור בגבולין שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים

רש"י

דשפיר מיניה : תנן התם . גרסינן אע"פ דבפירקין הוא : ושורפין בתחילת שש . ולא ימתין על תחלת ז' דהוא אסור מן התורה לפי שאדם טועה בשעות: רבי יהודה אומר. אדם טועה יותר מכאן וצריך להתרחק מן העבירה (א) ולא יאכל מסוף ארבע ולמעלה: דכולי עלמא מיהת חמץ משש ולמעלה אסור. מן התורה דאי לא אסור עד אורתא לא (ב) גזרו ביה רבנן דבין יממא לליליא לא טעו אינשי : שבעת ימים לא ימצא . אפילו שעה אחת תוך ז' וכתי' אך ביום הראשון תשביתו הרי שהה בו שעה : הא כיצד לרבות כו' . דעל כרחך האי הראשון ראשון הקודם לכל השבעה קאמר דהיינו י"ד: אך חלק . אכין ורקין מיעוטין (ג) מקצת היום מותר ומקצתו אסור ומעתה יש לנו לחלק חציו לאיסור וחציו להיתר וי"מ אך חן בגמטריא דא"ת בש"ע : והלא כבר נאמר לא יראה לך שאור בכל גבולך . ובתים בכלל גבולין : (ד) של אחרים . (ה) נכרים : ושל גבוה . אם הקדישן לבדק הבית : יכול . ילמוד מן המקרא הזה שיטמין את שלו בכלים דלא יראה כתיב ויקבל פקדונות מן הנכרים (ו) דהכא כתיב לך : אין לי אלא נכרי שלא כבשתו כו' . בתלמודא מסיק רבא דהכי קאמר אין לי דשרי לראות בשל אחרים בדלא קביל עליו אחריות : נכרי שכבשתו תחת ידך . דהוי ממונו כממונך או שרוי עמך בחצר מנין דשרי בדלא קביל עליה אחריות : ת"ל לא ימצא . ומס"ק דהכי קאמר נאמר בגבולין בשאור לך לך תרי זימני לא יראה לך שאור בכל גבולך וגו' וכתיב לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור וגו' אם אינו ענין להאי לך בגבולין גבי ראיה שהרי כבר אמור תנהו ענין ללא ימצא ודרים (ז) לא ימצא לך אף במצוי אצלך דהיינו שרוי עמך קאמינא לך דאינו עובר אא"כ הוא שלך : ואין לי אלא בבתים כלומר אם נאמר זה ולא נאמר לא יראה לך הייתי אומר דאין אסור להשהות חמץ אלא בבתים (ח) שהוא אצלך תמיד דהא בהאי קרא כתיב בבתיכם : תלמוד לומר בכל גבולך . בקרא דלא יראה : ועדיין . אף על פי שנאמרו שניהן יש לי (ט) ללמוד בבתים עובר בכל אלו דלא ימצא דמשמע אפילו הטמנה בבתים כתיב ולא כתיב (י) נמי לך להוציא של אחרים אבל בגבולין דכתיב לך אני אומר אבל אתה רואה : ומנין ליתן קולא של זה בזה וחומרא של זה בזה ולקמן פריך

דשרי דאיכא למימר דלך מיקרי תלמוד לומר לא ימצא מפרש לה בגמרא משום [דכתיב] לך לך תרי זמני מפקינן לה דשדי חד לך אלא ימצא ודרוש ביה הכי אפילו במצוי אצלך דהיינו נכרי שכבשתו לא מיתסר אלא לך כלומר בדקביל עליה אחריות ויש כאן דקדוקי דברים וכתבתים בחידושי : אין לי אלא בבתים וכו' . כלומר אי לא כתב אלא [לא] ימצא בבתיכם אין לי שאסור לשהות חמץ אלא בבתים מפני שמצוי אצלו תמיד: בבורות שיחין ומערות שבגבולין מנין תלמוד לומר בכל גבולך: ועדיין [אני אומר] אע"פ שנאמרו שניהם בבתים עובר בבל יראה דבכלל גבולין נינהו ובל ימצא דכתיב בהו ובל יטמין [ו] ובל יקבל פקדונות מן הנכרים דמתסרא בהו הטמנה דהא לא כתיב בהו ראיה אלא מציאה ולקבל פקדונות נמי מיתסר דלא כתיב לך אבל בגבולין דכתיב לך עדיין אני אומר בהן אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה מנין ליתן קולא של זה בזה וחומרא של זה בזה נאמר שאור בבתים וכו' ומפרשינן לקמן דחומרי דבתים שדינן אגבולין כשקבל עליו אחריות וקולא דגבולין שדינן אבתים בשלא קבל : **ותמיהא** לי כי היכי דילפינן קולא של אחרים מגבולין אמאי לא ילפינן מינייהו קולא דהטמנה כדאמרי' ברישא דברייתא יכול יטמין והיכי (לא) מקיימין היתרא דהטמנה דמשתמעא מגבולין ואיסורא דידיה דמשתמעא מבתים כי היכי דמקיימין היתרא ואיסורא דשל אחרים ונראה לי דאין ודאי מעיקרא אמרינן דאי לא כתב אלא לא יראה הוה אמרי' יכול יטמין אבל כיון דכתב לא ימצא גלי אלא יראה דראיה לאו דוקא אלא לישנא בעלמא ולהא לא איצטריך ג"ש דשאור שאור והיינו דתני תנא ועדיין אני אומר בבתים עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יטמין וכו' בגבולין שלך אי אתה רואה של אחרים אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ולא תני בגבולין אי אתה רואה אבל אתה מטמין דלאיסורא דהטמנה לא צריך ג"ש אלא בגלויה דלא ימצא סגי דהא היתרא דהטמנה דהוה סבירא לן מעיקרא לאו מקרא יתירא אלא ממשמעותא בעלמא ובגלויה דלא ימצא סגי אבל היתרא דאחרים מיתורא דלך נפיק ואית לן לקיומא על כרחך אי נמי דלאסור הטמנה נמי אילטריך ג"ש ואפילו הכי אתי שפיר דנהי דבגבולין לא משתמע הטמנה לאסור אפ"ה לית בהו קרא יתירא למישרייה הלכך כי דיינינן ג"ש [ליתן את האמור של זה בזה] היינו למיתן אסורא דהטמנה דכתי' בבתים למשדייה נמי אגבולין אבל ליכא למימר דהיתרא דהטמנה דכתיבה בגבולין דנשדייה נמי אבתים דנהי דהטמנה לא משמע לאסורא בגבולין מ"מ לית בהו ייתורא למישרייה[משא"כ בשל אחרים דהא כתיב לך יתירא בגבולין למשרייה]וכי דיינינן ג"ש על כרחך אית לן להיומא נמי היתרא בשל אחרים כנ"ל ולפי זה כי התני לעיל בברייתא ועדיין אני

למישרא נכרי שלא כבשתו והד' למישרא נכרי שכבשתו ואע"ג דבעלמא לא מפלגינן בנכרי בין שכבשתו בין שלא כבשתו כדדרשינן בעלמא דגנך ולא דגן נכרי ל"ש הכי ולא שנא הכי אבל הכא איצטריך מאחר דגלי רחמנא איסורא בפקדונות מן הנכרים בדקביל עליה אחריות סד"א ליהוי נכרי שכבשתו דלא קביל עליה אחריות כנכרי דקביל עליה אחריות א] להכי איצטריך לך לך תרי זימני למישרא בין שכבשתו בין שלא כבשתו וכיון דאיסורא דלא ימצא גלי אהיתרא דלך לך תרי זימני מש"ה נסיב ליה תלמודא דלא ימצא להיתרא והיכא שיחד לו בית אע"ג דקביל עליה אחריות אין זקוק לבער משום דכתיב לא ימצא בבתיכם מי שמצוי בידך יצא זה שאינו מצוי בידך וקמ"ל שאע"פ שהוא בבתיכם כיון שאינו מצוי בידך אין זקוק לבער והכין אסיקנא בגמרא וכן הלכתא אע"פ שלא כתבה הרי"ף ז"ל ואע"פ שנאמר איסור בבתים ונאמר היתר בגבולין הא ילפינן שאור שאור לג"ש ליתן את האמור של זה בזה ואת של זה בזה ואורחיה דקרא הוא לכתוב את החמור בחמור ואת הקל בקל וכי ההיא דדרשינן בעלמא בגלוח שיש בו השחתה שנא' בכהנים לא יגלחו ובישראל נאמר לא תשחית ודרשינן פאת פאת לג"ש ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה :

השגות הראב"ד

א) להכי אצטריכא לך לך כו' . א"א אין ספר הזה מישב את הדעת דאין דורשין מיעוט אחר מיעוט לרבות אלא מדוקק שאין מה לדרוש כ"כ המיעוטין אבל כאן שיש לנו לדרוש בהן בכבשתו ולא כבשתו אין מחזירין את המיעוט לרבוי ואין דורשים כן שלא מדוקק גם עתה שכתב לא ימצא נדרוש הכל לאסור לך לך אי קביל ולא ימצא אע"ג דלא קביל סוף דבר אין הדעת מקבלו אבל הפי' הנכון להקושיא כך היתה תנא מהדר אהיתרא ונסיב קרא לאיסורא כלומר הא ודאי פשיטא לן דלך להיתרא בדלא קביל ולא ימצא לאיסורא היכא דקביל וכי נסיב קרא לאיסורא ודאי בדקביל מיהו הוה ליה לתנא לאסוקי למלתיה להיתרא היכא דלא קביל בין שכבשתו בין שלא כבשתו והדר לנסוב קרא לאיסורא לתרוייהו היכא דקביל ומהיכא נפקא לן היתרא לתרוייהו להכי אמר אין משום לך לך תרי זימני כלומר מכיון שהראה לנו שדורשים חד לך להיתרא ממילא שמעינן אידך לך להיתרא וחד לנכרי שכבשתו וחד לנכרי שלא כבשתו הרי סבר ליה לתנא קרא תרוייהו להיתרא בדלא קביל והדר מסיק קרא בתרווייהו לאיסורא בדקביל דכי היכי דשוו תרוייהו להתרא הכי נמי שוו לאיסורא וקצר התנא את דבריו לומר כשם ששם שוים בהיתר כך הם שוים באיסור אע"פ שאין לנו אלא מקרא א' לאסור. ויש דוגמא זה בחולין פ"ב בענין ראש ופדרים וכמה אחרות מסורסות כזו ועוד יש דוגמת זאת בזבחים פרק דם חטאת :

עין משפט

א מיי' פ"ק מה' חמץ ומצה סמג לאוין עו טור א"ח סי' תמג ותמג :
ב מיי' פ"ק ופ"ד מה' חמץ ומצה סמג לאוין עח ועט טור א"ח סי' תמ :

נ"ל לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור

שלטי הגבורים

א נ"ל כיון דמפיק רבינו איסור אכילת החמץ ביום י"ד מו' שעות ולמעלה מאך ביום הראשון ולא מפיק ליה מלא תאכל עליו חמץ דאלמא ס"ל דאיסור מן התורה יש באכילתו אבל לאו אין בו וכן פי' ר"י דמאך תשביתו מפיק לאיסור דאורייתא אבל לאו אין בו וכן הארוך בזה סמ"ג לבאר בסברת דהלכה כר"ש דאמר חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום וכן פסק בשם ר"י בר יוסף ובעל העיטור כתב שאינו אלא מדרבנן ובעל המאור כתב שמותר לאוכלו עד הלילה דאכילתו מתביתו והמיימון פליג על זה וכתב שלוקין עליו מו' שעות ולמעלה וכן האריך הרא"ש לקיים דעת מיי' וכן פסק הטור כמיי' וסמ"ג פירש סברת מיי' למה פסק שהוא בלאו ואח"כ דחה סברת מיי' ופסק דאין שם רק איסור דאורייתא ואינו לוקה :
לשון ריא"ז
ב הטמין ישראל חמצו ואינו נראה ואפילו הטמינו בבורות שיחין ומערות הרי זה עובר עליו שנאמר לא ימצא וכן אם הפקיד חמצו בבית של נכרי שהרי כל מקום שהוא ברשותו הוא ונראה בעיני שאם היה חמצו של נכרי מופקד אצלו וקבל עליו אחריות והפקידו ביד נכרי שאינו בעליו ה"ז עובר עליו דהואיל וקבל עליו אחריות הרי הוא כשלו והרי הוא כמפקיד חמצו ביד נכרי כמבואר בקונטרס הראיות :

המאור הגדול

האי תנא מהדר אהתירא ונסיב קרא לאיסורא משום שנאמר לך לך תרי זימני. פי' דכיון דאי לא כתיב לא ימצא משמע היתרא דחמץ של אחרי' אפי' דקביל עליה אחריות מדכתיב לא יראה לך כדאמרינן יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרי ופרישנא בגמרא דקביל עליה אחריות ואילו היה זה מותר כ"ש חמץ דנכרי שכבשתו ונדע דהא במסקנא קי"ל חמץ של אחרים דקביל עליה אחריות לאיסורא דנכרי שכבשתו להיתרא אלמא שזה חמור וזה קל וא"צ לומר דנכרי שלא כבשתו שהכל היה במשמע היתר מדכתיב לך הלכך זה ששינה עליו הכתוב ואמר לך לך תרי זימני אם לא כתיב לא ימצא הוה אמינא אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אפי' חמץ של אחרי' לאיסורא בין שכבשתו בין שלא כבשתו לא שנא קביל עליה אחריות כו' השתא דכתיב לא ימצא דגלי לן איסורא דבל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרים דקביל עליה אחריות ועליו נאמר לא ימצא כלומר שזה הוא מצוי בידך שאתה חייב באחריותו מכלל דלך לך לאו לאיסורא דרשינן להו במיעוט אחר מיעוט שאלמלא כן לא הוצרך לומר לא ימצא הלכך דרשי' להו להיתרא חד

הגהות הב"ח

(א) ר"ה יותר: (ב) ר"ה הוי : (ג) נ"ב אלמא: (ד) נ"ב לפי שנא' לא יראה לך דמדכתיב לך משמע מינה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה בגבולין של כו' : (ה) נ"ב כגון: (ו) דהא כתיב לך ת"ל לא ימצא אסר לו הטמנה שאף היא בכלל מציאה ואסר לך של אחריםוכו': (ז) נ"ב ביה : (ח) מפני שהוא מצוי כנ"ל: (ט) נ"ב לומר ותי' ללמוד נמחק: (י) נ"ב בהו :

[א] יכול יטמין ויקבל פקדונות: [ב] הוא : [ג] ביום כתיב: [ד] הכא : [ה] וכן מפרש לה רבא : [ו] ובל יקבל פקדונות מן הנכרים נמחק : (הגא"י)

נר מצוה

אחרים ושל גבוה אף בבתים כן אמר מר יכול יטמין א ויקבל פקדונות מן הנכרים ת"ל לא ימצא והאמרת רישא שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה לא קשיא הא דקביל עליה ב אחריות הא דלא קביל עליה אחריות ואי קביל עליה אחריות אסור דהוה ליה כדידיה כדאמר להו רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא מבתייכו כיון דאילו מיגניב או מיתביד ברשותייכו קאי ובעיתו לשלומי כדידכו דמי ואי לא קביל עליה אחריות שרי דף ו.* אמר רבא *בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה תרנ"ב (א) (ואע"ג דמצי מסלק ליה בזוזי) ג עיסת תרנ"ג ארנונא חייבת בחלה ואף על גב דלא מצי מסליק ליה בזוזי מ"ט בהמה אית לה קלא דלנכרי היא ד עיסה לית לה קלא דלנכרי תרנ"ד היא (ב) (אמר רב יהודה אמר רב המוצא חמץ ה ביום טוב כופה עליו את הכלי ואמר תרנ"ה רב יהודה אמר רב חמצו של נכרי עושה לו מחיצה י' טפחים) ואמר רב יהודה אמר תרנ"ו רב המפרש בים והיוצא בשיירא ו קודם ל' יום אין זקוק לבער תוך ל' יום זקוק לבער אמר רבא הא דאמרת קודם ל' יום אין זקוק לבער לא אמרן אלא שאין דעתו לחזור אבל אם ז דעתו לחזור אפילו קודם שלשים יום זקוק לבער ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא העושה את ביתו אוצר קודם שלשים יום אין זקוק לבער תוך שלשים יום זקוק לבער ולא אמרן אלא שאין דעתו לפנותו אבל דעתו לפנותו אפילו קודם שלשים יום נמי זקוק לבער הני ל' יום מאי עבידתייהו כדתניא שואלין בהלכות הפסח קודם

רש"י

פריך רישא לסיפא: חמירא · חמץ: דבני חילא · גיים של בית המלך ומטילין תיקון טורח מזונותיהן על בני העיר: ארנונא · המלך נוטל עישור מן הבהמות: פטורה מן הבכורה · דקיימא לן כל שיד נכרי באמצע פטור מן הבכורה שנאמר כל בכור בישראל ולא באחרים ועדר זה שעישורו של מלך בתוכם פטור: עיסת ארנונא חייבת · ואף על גב דעיסת נכרי פטורה מחלה דכתיב עריסותיכם זו חייבת: דלית לה קלא · והרואה אומר שלו הוא ואוכלה בלא חלה אבל בהמה אית לה קלא: המפרש · מן היבשה לים: בשיירא · למקום רחוק: קודם ל' יום · לפסח ולקמן מפרש כנגד שלשים יום שדורשין בהלכות פסח קודם הפסח(ג) ומיד חל עליו להזהר בצרכי הפסח: דעתו לחזור · בימי הפסח דכי הדר בימי הפסח עבר עליה והשתא שעתא לאו ברשותו קאי דליבטליה(ד) כי אסור בהנאה הוא ולאו דיליה הוא וכשרואהו עובר עליו: אוצר · שהכניס שם תבואה ותחתיה חמץ ואמרינן לקמן חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער: תוך ל' זקוק לבער · דלכתחילה אין זה ביעורו: קודם שלשים · לא חלה עליו חובת הביעור וכי מטי הסיא שעתא לא מחייב כדאמרן דהא נפל עליו מפולת: שהרי

רבינו נסים

אני אומר וכו' בגבולין שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים לישנא קלילא הוא דאין הכי נמי דהוה ליה למימר בגבולין שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה ומטמין אלא לישנא קלילא הוא ולאו דוקא: **וכללא** דשמעתא דכל היכא דקביל עליה אחריות אסור בין בנכרי שכנסתו בין בנכרי שלא כנסתו בין בבתים בין בגבולין וכל שלא קבל עליו אחריות שרי בכלהו: **דבני** חילא. החיל של בית המלך ומטילין טורח תיקון מזונותם על בני העיירות: **ארנונא.** לשון מס המלך שנוטל עישור מן הבהמות ומן התבואות ואע"ג דמצי מסלק ליה בזוזי דכל כמה דלא סלקו ידו שייכא בבהמות וקי"ל כל שיד הנכרי באמצע פטורה מהבכורה דכתיב (במדבר יג) כל בכור בבהמת בני ישראל ולא באחרי': **עיסת** ארנונא חייב' בחלה. ואע"ג דעיסת נכרי פטורה מן החלה דכתיב עריסותיכם זו חייבת דלית לה קלא והרואה אומר שלו הוא ואוכלה בלא חלה אבל בהמה אית לה קלא והקשה הרשב"ם ז"ל היכי אמרי' דבהמת ארנונא פטורה מן הבכורה ואע"ג דמצי מסלק ליה בזוזי והא בהדיא תניא בתוספת' *דבהמת ארנונא חייבת בבכורה ואיכא נוסחי דגרסי בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה והוא דלא מצי מסלק ליה עיסת ארנונא חייבת בחלה אע"ג דלא מצי מסלק ולפי זה אתי שפיר ודוקא בעיסת ארנונא שאין לנכרי חלק בה אלא למלך יש חק עליה הוא דאמרינן דחייבת אבל עיסה שיש לו לנכרי שותפות בה פטור' מן החלה דתנן במס' חלה (פ"ג מ"ה) העושה עיסה עם הנכרי אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה מן החלה וגרסינן עליה בירושלמי (א) ומה בינה לעיסת ארנונא שאמרנו [א] אינה חייבת בחלה תמן ברשות ישראל היא כתובה שמא ימלך הנכרי שלא ליטלה: **גרסי'** בגמ' ת"ר נכרי הנכנס לחצרו של ישראל ובצקו בידו אין זקוק לבער הפקידו אצלו זקוק לבער ייחד לו בית אין זקוק לבער שנאמר לא ימצא ופרש"י ז"ל נכרי שנכנס לחצרו של ישראל ובצקו בידו אין זקוק לבער שלא הזקיקוהו להוציא את הנכרי מן הבית כדאמר אבל אתה רואה של אחרי' הפקידו אצלו בסתם זקוק לבער דכיון שקבלו ברשותו כמאן דקביל עליה אחריות דמי כדאמרינן בב"ק (דף מח:) כנוס שורך ברשותי חייב אבל ייחד לו בית הוה ליה כמאן דאמר כנוס שורך ברשותך דאמרי' התם דפטור זהו דרך פרש"י ז"ל אבל ר"ת ז"ל פירש דבשקבל עליו אחריות [ב] עסקינן ואפ"ה כיון דייחד לו בית שרי דהוה ליה כמקבל אחריות על חמצו של נכרי בביתו של נכרי דשרי שהרי אפילו חמצו של ישראל כל שהוא ברשות הנכרי אינו עובר עליו והכי איתא במכילתא בפר' י"ז דתניא התם בכל גבולך למה נאמר לפי שנאמר בבתיכם שומע אני כמשמעו ת"ל בכל גבולך א"כ למה נאמר בבתיכם לומר לך מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות הנכרי אע"פ שהוא יכול לבערו אבל אינו ברשותו [ויצא חמצו של נכרי שהוא ברשות ישראל וחמצו שנפלה עליו מפולת אע"פ שהוא ברשותו אינו יכול לבערו]: **ומיהו** ה"מ מדאורייתא אבל מדרבנן חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי צריך ביעור דהא תנן לקמן (דף לא.) אבל [ג] נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח עובר ואוקימנא בשהרהינו אצלו והרהין בביתו של נכרי משמע ואפ"ה אמרי' דעובר כלומר שהוא אסור אחר הפסח הואיל ועבר עליו שלא ביערו ועוד דהא תניא לקמן בריש פרק כל שעה (דף כא.) בית שמאי אומרים לא ימכור אדם חמצו לנכרי אא"כ יודע שיכלה קודם הפסח רבי יהודה אומר כותח וכל מיני כותח אסור למכור שלשים יום קודם הפסח והא הני בביתו של נכרי הם ואפ"ה אסירי ואע"ג דב"ה פליגי ואמרי דכל שעה שמותר לאכול מותר למכור מדידהו במכירה נשמע לב"ה במפקיד אלא ודאי חמצו של ישראל ברשות נכרי מדרבנן צריך לבער ואפ"ה גבי ייחד לו בית כיון דלאו דישראל הוא אלא דפקדון אע"ג שקבל עליו אחריות לא החמירו עליו שיהא חייב לבער הרמב"ן ז"ל אבל הר"ס במז"ל כתב בפ"ד מהלכות חמץ ומצה שישראל שהפקיד חמצו אצל נכרי עובר עליו בבל יראה ובבל ימצא ולא ידעתי מנין לו ואולי סמך על פשט השמועה שאמרו בפרק כל שעה אבל נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח דברי הכל עובר ולא נהירא דא"כ לא הוה ליה למיתני אחר הפסח: **המוצא** חמץ בי"ט כופה עליו את הכלי. דהא לא חזי לטלטולי ולאפוקי ומיהו בבל יראה לא עבר דהא בטליה בלביה מאתמול דאמרי' לקמן הבודק צריך שיבטל בלבו אלא משום שלא ישכח ויאכלנו כופה עליו את הכלי ולמואלי י"ט שורפו ובי"ט לא מצי למשרפיה אע"ג דקי"ל (ביצה יב.) מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך הני מילי היכא דאיכא צורך היום קצת אבל הכא ליכא דהא נפק ידי חובתיה בבטול: **חמצו** של נכרי המופקד אצלו ולא קבל עליו אחריות שאמרו דמותר לשהותו ועושה לו מחיצה בי"ד משום היכרא שלא ישכח ויאכלנו ולא סגי ליה בכפיית כלי כל ז' כדלעיל דהתם חד יומא בלחוד הוא שהרי בלילה יבערנו ועוד דמחילה בי"ט לא אפשר. ואחרים פירשו דעושה לו מחילה עשרה וסגי בהכי אע"ג דקביל עליה אחריות שכיון שייחד ליה מקום תו לא מיקרי גבולך ועל הדרך שפירשתי למעלה: המפרש מן היבשה לים והולך בשיירא מן הישוב למדברות קודם ל' יום ולקמן מפרש משום דשואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם פסח ל' יום הלכך מההיא שעתא חלה עליו חובת ביעור פירש"י ז"ל שאין דעתו לחזור בתוך הפסח אבל דעתו לחזור בתוך הפסח אפילו קודם ל' יום זקוק לבער כדי שכשיחזור בימי הפסח לא ימצא חמץ בתוך ביתו ולפי זה איכא למימר דלא פליג אירושלמי דאמר לא אמרן אלא בשדעתו לחזור אבל אין דעתו לחזור אפילו קודם שלשים יום זקוק לבער וה"ק לא שנו שאין זקוק לבער אלא בשדעתו לחזור קודם הפסח אבל אין דעתו לחזור עד תוך הפסח אפי' קודם שלשים יום זקוק לבער ואחרים פירשו דשאין דעתו לחזור היינו שאין דעתו לחזור כלל עד אחר הפסח אבל דעתו לחזור בין בתוך הפסח בין קודם הפסח צריך לבער שמא יחזור ערב הפסח בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער וכן כתב הר"ס במז"ל בפ"ב מהלכות חמץ ומצה ובירושלמי לא משמע הכי: **וגרסינן** בירושלמי ובספק אבל ודאי אפי' מר"ה כלומר דכי אמרי' קודם לפסח ל' יום אין זקוק לבער הני מילי בספק כלומר שאין שם חמץ ידוע אבל יש שם חמץ ידוע בודאי אפילו מראש השנה זקוק לבער ואינו נראה כן לפי גמרתנו דמדאמר לישנא דאין זקוק לבער ולא אמר אין זקוק לבדוק משמע דקודם ל' יום אפי' יש שם חמץ ידוע אין זקוק לבערו לפי שעשאוהו כחמץ שנפלה עליו מפולת דסגי ליה בביטול בעלמא: **העושה** את ביתו אוצר. שהכניס שם תבואה ותחתיה חמץ ואמרינן לקמן (דף לא:) חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער קודם ל' יום לא חלה עליו חובת ביעור וכי מטי ההוא שעתא לא מיחייב כדאמרן דהא נפלה עליו מפולת. תוך ל' יום זקוק לבער דלכתחילה לא זהו ביעורו: אבל דעתו לפנותו. בתוך הפסח: הני שלשים יום מאי עבידתייהו. למה קבעו חכמים זמן זה: דתניא שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום. כלומר דחשבינן ליה שואל כענין (ה) וקי"ל בעלמא*) בשני תלמידים ששואלים אחד שואל כענין ואחד שואל שלא כענין שמזקקין לשואל כענין: שהרי

תוספתא סנהדרין פרק ז' ע"ש:

שלטי הגבורים

א רבינו השמיט דין ייחד לו מקום שאמר לו הנה הבית לפניך הניחו במקום שתרצה דאמר דאינו זקוק לבערו וכן מיי' השמיטו משום דנראה דס"ל כפרש"י דמיירי כשלא קבל עליו אחריות דנמצא דין זה שוה לדין שלפנינו דהכל תלוי באם קבל עליו אחריות או לא אבל ר"ת ז"ל כתב דהיכא דייחד לו מקום אפי' קבל עליו אחריות אינו זקוק לבער דכיון דייחד לו מקום אינו מצוי בביתו וכ"כ הרא"ש ז"ל ור"ת וישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל חבירו או אצל נכרי וקבל עליו הנפקד אחריות יש מן הגאונים שכתבו כיון שקבל עליו הנפקד אחריות אין המפקיד עובר עליו והר"י כתב שהמפקיד עובר עליו אם אינו מבערו ולזה הסכים הרא"ש וטור ומיי' כתבו בסתם דישראל שהפקיד חמצו אצל נכרי עובר עליו בבל יראה ובל ימצא ואינו מחלק בין קבל נכרי אחריות או לא:

לשון ריא"ז

ייחד ישראל ביתו לנכרי שהשאילו או השכירו לו והניח בו הנכרי חמצו אף ע"פ שקבל ישראל אחריותו עליו אינו עובר עליו שהרי הוא כמקבל אחריות חמץ שבביתו של נכרי וכן ביאר מז"ה:

ב וכן נראה דעת מיי' דחיוב אחריות הוא דוקא גניבה ואבידה ולא פשיעה וכן כתב הר"י וכ"ה כתב דאפי' אם הוא שומר חנם עליו ואינו חייב אלא בפשיעה חייב לבער וכ"כ הרא"ש ז"ל.

טור סי' תמ"ו:

לשון ריא"ז

קבל עליו אחריות הרי הוא כשלו וחייב לבערו ואם לא ביערו עובר עליו ואפי' חמץ של נכרי שאינו כנוס תחתיו ואפי' אינו שרוי עמו בחצר ומז"ה אומר עד שיקבל עליו אחריות האונסין ואני אומר שאע"פ שלא קבל עליו אלא אחריות גניבה ואבידה הרי הוא כשלו וחייב לבערו כמבואר בקונטרס הראיות בפרק שלפנינו בהלכות נכרי שהלוה את ישראל ורוב הגאונים כדברי:

ג כתב הרא"ש ובתוספתא קתני תרוייהו חייב ולישנא קמא דרבא ניחא דמיירי בדמצי מסלק ליה בזוזי ואפ"ה פסק רב אלפס כאיכא דאמרי וכן משמע נמי בירושלמי דגרסינן אהך מתני' העושה עיסה עם הנכרי אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה מן החלה ומה בינה לעיסת ארנונא שהיא חייבת בחלה תמן ברשות ישראל עומדת שמא ימלך הנכרי שלא ליטלה הכא בדעת הנכרי היא תלויה ולישנא משמע אע"ג דלא מצי מסלק ליה מדקאמר שמא ימלך הנכרי שלא ליטלה ומשמע נמי אפי' אין שיעור חלה בשל ישראל חייב:

לשון ריא"ז

ד ואם יש לישראל חלק בעיסה כשיעור חייב על חלקו מן התורה כמבואר בקונט' הראיות:

ה ואינו יכול לטלטלו כדי להוציאו וכן הדין בחמץ שנשאר בבית בי"ד שחל להיות בשבת אחר חמש שעות וכתב סמ"ג דהא דביו"ט כופה עליו כלי מיירי בביטלו דאי לא ביטלו היה יכול לשרפו ביו"ט דכיון שיש קצת מצוה בשריפתו אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש רק שיהיה לצורך יו"ט וכ"כ הטור וי"א דאפי' אם לא בטלו שיש בו איסור דאורייתא אפ"ה לא יוציאנו וצ"ע מהו דעת רבינו ומיי' דסתמי מילייהו: לשון ריא"ז המוצא חמץ ביו"ט שהוא מוקצה ואינו יכול לטלטלו כופה עליו [illegible] שמא ישכח ויאכל ונראה בעיני שלא אמרו כן אלא כשקדם וביטל חמצו שאינו עובר עליו אבל אם לא קדם וביטל חמצו מסלקו בכל ענין שיוכל לסלקו או לכבדו במכבדת או בענין אחר כדי שלא יעבור עליו כמבואר בקונ[טרס] ו המפרש בים והיוצא בשיירא קודם שלשים יום אינו צריך לבער אלא כשיגיע זמן בדיקת החמץ מבטלו בכל מקום שהוא כמבואר בקונטרס הראיות: ז וכן כתב מיי' דאם דעתו לחזור אפילו קודם הפסח צרי[ך] [illegible] שתאחר ביאתו עד תוך הפסח או בין השמשות וכן כתב הרי"ץ גאות וטור פליג על זה וכתב דאם דעתו לחזור בתוך הפסח הוא דצריך לבער אפילו הלך לו מר"ה אבל אם דעתו לבא קודם הפסח לא משמע לי [illegible] לבער: לשון ריא"ז בד"א כשאין דעתו לחזור קודם הפסח אבל אם היה דעתו לבא [illegible]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ד מה' בכורות סמג עשין רי"א טור יו"ד סי' ש"כ:
ב מיי' פ"ו מה' בכורים סמג עשין קמ"א טוי"ד סי' של:
ג מיי' פ"ג מה' חמץ ומצה סמג עשין לט טור א"ח סי' תמו:
ד מיי' פ"ד מה' חמץ ומצה סמג לאוין עט טור א"ח סי' תמ:
ה מיי' פ"ב מה' חמץ ומצה סמג עשין לט טור א"ח סי' תלו:

הגהות הב"ח

(א) תא"מ וכ"ב בא"י כתוב והוא דמצי מסלק לי' בזוזי: (ב) אמר רב יהודה וכו' י' טפחים כ"ז מוקף וכ"ב בא"י אין זה: (ג) ומאז כצ"ל: (ד) שהרי כצ"ל ותי' כי נמחק: (ה) דקי"ל כצ"ל:

[ד' קלב ע"א]

[א] מ"ז נמחק: [ב] בהדיא: [ג] ישראל שהלוה את הנכרי כצ"ל: (הגא"י)

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ר"ל [צ"ל] (מה) אמרו בזה דאינה חייבת בחלה מ"ש מעיסת ארנונא וגירסת הירושלמי פ"ג דחלה לעסת ארנונא שמא אינה חייבת בחלה ור"ל בתמיה שמא עסת ארנונא אינה חייבת בחלה הלא פשוט הוא שחייבת בחלה

שהרי משה עומד בפסח ראשון וכו׳. כדאמרי׳ בפ׳ הישן (דף כה:) ויהי אנשים אשר היו טמאים מישאל ואלצפן היו שחל שביעי שלהם בערב פסח כדכתיב (במדבר ט) ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא הא למחר יכולין לעשות ולא מייתינן ראיה מפני שהשיב להם דהא לא סגיא בלאו הכי אלא שאם לא היו שואלין כענין לא היה לו להאריך כל כך ולפרש כל דיני פסח שני : אמר רב יהודה הבודק צריך שיבטל בלבו סמוך לבדיקה מיד דאמר הכי וכו׳. כמו שכתוב בהלכות לשון זה אינו בגמ׳ אלא כך הוא מקובל ביד הגאונים ז״ל : מ״ט כלומר כיון נר מצוה שבדק ובדיקה מהניא מדאורייתא כמ״ש למעלה למה הוא צריך שיבטל שהרי אפי׳ נשאר לו חמץ בביתו כיון דאינו יודע אותו אינו עובר עליו וכמו שכתבתי למעלה ואמרי׳ בגמ׳ אלימא משום פירורין כלומר שמא נשארו פירורין חמץ בביתו הא לא חשיבי ובטלים ממילא ואפילו ימצאם לאחר מכן אינו עובר עליהם ומהדרי׳ שמא ימצא גלוסקא יפיפיה דדעתיה עלויה כלומר שאינה בטלה ממילא כפירורים וגלוסקא יפיפיה לאו דוקא אלא כל שיצא מכלל פירורין גלוסקא יפיפיה קרי לה וכיון דלא בטלה ממילא לכשימצאנה חייב לבערה מיד כמו שכתבתי למעלה וחיישינן דילמא משהי לה אפי׳ פורתא ועבר עלה אבל משבטלה אינו עובר דלא כתוב אלא תשביתו דלאו ברשותיה קיימא ואינו שלו : שני דברים אינן ברשותו של אדם . אינן שלו אלא שעשאן הכתוב כאילו הן ברשותו להתחייב עליהן : בור ברה״ר . דקרייה רחמנא בעל הבור ואף על פי שאין רה״ר קנויה לו : וניבטליה בשית . ליתקון רבנן לכל אחד שיבטל בלבו בתחילת שש כשהוא עסוק בשריפתו : כיון שאסרו אותו רבנן מסוף חמש כדאיתא לעיל: **המקדש** משש שעות ולמעלה. פירש״י ז״ל מתחלת שש : קורדנייתא הגדלים בהרי אררט וקשין הם מאד ואפילו הכי אין חוששין לקדושיו אם באו עליהם מים והקשה עליו ר״ת ז״ל דעל כרחין ליסנא דמשש שעות ולמעלה מסוף שש משמע כדאמרי׳ לעיל(דף ז:) דכ״ע מיהא חמץ משש שעות ולמעלה אסור מנא לן ובודאי דמסוף שש קאמרי׳ כדמוכחי לה מתוך אך חלק ולפיכך פי׳ ז״ל דהכא נמי מסוף שש קאמר וכי תימא היכי מוכח דבאסורא דרבנן בלחוד לאו ברשותיה איכא למימר דהכא נמי איסורא דרבנן הוא דחטי קורדנייתא חמץ נוקשה הוא ולא מיתסר אלא מדרבנן הלכך מייתי ראיה לחמץ דאורייתא בשעות מדרבנן דלאו ברשותיה קאי מחמץ דרבנן בשעות דאורייתא ולפי זה אפשר דחמץ מדרבנן בשעות מדרבנן חוששין לקדושיו ונקט משש שעות ולמעלה למכלל דבכל חמץ אפילו דרבנן אין חוששין לקדושיו אבל אין ה״נ דבחמץ דאורייתא אפי׳ מתחלת שש אין חוששין לקדושיו וכן דעת הר״ם במז״ל אבל הרמב״ן ז״ל כתב בספר המלחמות דמתחילת ו׳ אפי׳ בחמץ דאורייתא חוששין לקדושיו דכיון דלבתר אסוריה מבדל בדילי אינשי מיניה מחמץ ובשש הכל עסוקין בו כדי לשרפו לא משמע להו לאינשי דמיתסר בהנאה ואי אמרת דבשש אין חוששין לקדושיו אתו למימר נמי הכי בד׳ וה׳ ואתו למישרי אשת איש לעלמא ומש״ה נקט משש שעות ולמעלה דוקא ולי נראה דמשום הכי נקט מו׳ שעות ולמעלה דאילו מה׳ ולמעלה איכא למיחש דדילמא הנך קידושין בחמש הוו אלא דטעו בין חמש לשש אבל משש ולמעלה ליכא למיחש למימר דה׳ הוי וטעו בין חמש לשבע שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב כדאמרי׳ לקמן בגמ׳ (דף יא:) הלכך בשש שעות חוששין לקדושיו אפ״ה שפיר מייתי ראיה דמאי דאסרו רבנן עליה לאו ברשותיה קאי כיון דאמרי׳ דנוקשה מו׳ שעות ולמעלה אין חוששין לקדושיו . והר״ז הלוי ז״ל השיב על הרב אלפסי ז״ל שהביא הא דרב גידל אמר רב בהלכותיו ואמר דרב לטעמיה דס״ל כר׳ יהודה דאמר חמץ מו׳ שעות ולמעלה אסור מן התורה כדאיתא בפרק כל שעה(דף כח:) ומיתסר נמי בהנאה ומשום הכי אין חוששין לקדושיו אבל לדידן דס״ל כר״ש דס״ל דבין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום חוששין לקדושיו אלו דבריו ז״ל ואינם נכונים מטעם שכבר כתבתי בחידושי דאפילו ר׳ שמעון מודה דחמץ מו׳ שעות ולמעלה מיתסר בהנאה מדאורייתא כמו שכתבתי שם בס״ד: **וניבטליה** בד׳ וניבטליה בחמש·כלומר למה הוצרכו לבטל בלילה:
יפשע

קודם הפסח שלשים יום מאי טעמא שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר בפסח שני *אמר רב יהודה [א]הבודק צריך א שיבטל היכי מבטל דאמר הכי (א) (כל חמירא דאיכא ברשותי דלא חמיתיה ולא ביערתיה ליבטיל וליהוי כעפרא) מאי טעמא אמר רבא גזירה שמא ימצא גלוסקא יפיפיה דדעתיה עילויה וליבטליה כד משכח לה דילמא משכח לה בתר איסורא ולא מצי מבטיל לה דלאו ברשותיה קיימא דאמר רבי אלעזר משום ר׳ ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה ב *וניבטליה בשית כיון דאיסורא דרבנן עליה לא מצי מבטיל לה דלאו ברשותיה קיימא דאמר רב גידל אמר רב [ב]המקדש אשה ג בחמץ משש שעות ולמעלה ואפילו בחיטי קורדנייתא דשירין ויבישן אין חוששין לקידושיו דאיסורי הנאה נינהו וניבטליה בארבע ובחמש

רש״י

שהרי משה רבינו עומד בפסח ראשון . ודרש להן הלכות פסח שני דהיינו שלשים יום שהוא בארבעה עשר באייר : מ״ט . צריך לבטלו הלא מבער כל הנמצא : אינן ברשותו של אדם . אינו שלו : ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו . להתחייב עליהן : וניבטליה בשית. לתקון רבנן שיבטל כל אדם (ב) בתחלת שש דהשתא לא פשע דאיכא זכרון טובא כי עסוק בשריפתו : כיון דאיסורא מדרבנן. (ג) משעברו שש שעות אסור מדרבנן לד״ה כדאורייתא דמי ואינו שלו ולא מצי מבטל ליה בליביה וכיון דחס עליה ומשהה לה פורתא עובר בבל יראה : דשירין . שהן קשין : וניבטליה בארבע . כלומר למה הצריכו לבטל בלילה ליתקנו שיבטל

עין משפט

א מיי׳ פ״ג מה׳ חמץ ומצה סמג עשין לט טור א״ח סי׳ תלד : ב מיי׳ פ״ה מה׳ אישות טור א״ח סי׳ תמג :

דף ו:

הגהות הב״ח

(א) כל חמירא וכו׳ כעפרא וכ״ז מוקף וכ״ב בא״י כל חמירא דאיכא ברשותי דלא ידענא ביה ליבטל ולהוי כעפרא דארעא וכ״כ רבינו ירוחם בנתיב ה׳ חלק א׳ כדעת הרי״ף ז״ל שוב מצאתי ברוקח סי׳ רס״ו נוסח זה מירושלמי וז״ל בירושלמי פ״ק צריך שיאמר כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואיני יודע בו יבטל ע״כ: (ב) נ״ב בלבו וכו׳ שהרי עסוק כו׳: (ג) נ״ב למשעברו חמש שעות כצ״ל:

שלטי הגבורים

א ולא יפרש לומר כל חמירא דאיתא בהדין ביתא כדי לכלול אף חמץ שיש לו במקומות אחרות:

לשון ריא״ז

זה שאמרה תורה תשביתו שאור מבתיכם השבתה זו היא לבערו מן העולם ואם קדם וביטלו קודם שעת איסורו יאמר הריני מבטל כל חמץ שיש לי ברשותי שיהיה כעפר . מן החלר ודיו בביטול זה וא״צ לבערו מה״ת הואיל ואין דעתו עליו ואינו חשוב בעיניו הרי הוא כאילו הפקירו ואינו שלו ושוב אינו עובר עליו שהתורה אמרה לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה כמבואר בקונטרס הראיות :

ב והרא״ש היה נוהג לבטל פעם אחרת ביום י״ד בסוף שעה חמישית לפי שרגילין לקנות פת ביום י״ד וגם הפת שנייר בלילה למאכלו חוזר וזוכה בו ויש לחוש שמא ישאר ממנו בביתו ויעבור עליו לכך טוב לחזור ולבטל קודם שהגיע שעה ששית ומ״מ לא יסמוך בביטול היום כי ביטול הלילה הוא עיקר וכתב סמ״ג בשם ריב״א דמנהג כשר הוא לחזור ולבטל בשעת הביעור :

לשון ריא״ז

חמץ הידוע לו אינו ראוי לבטלו בליל י״ד שהרי הוא עתיד לאוכלו ממנו או ליהנות ממנו ואין פיו ולבו שוין בדבר זה וכן אם ביטל אדם את חמצו ונמלך עליו לאוכלו הרי הוא כאילו חוזר וזוכה מן ההפקר ואם לא ביערו או אם לא בטלו פעם שניה הרי זה עובר עליו כמבואר בקונטרס הראיות :

ג מיי׳ כתב המקדש בחמץ בשעה ו׳ אינה מקודשת וטור א״ח סי׳ כ״ח כתב כרבינו :

לשון ריא״ז

וכן אם קדש בו את האשה בשעה ששית אין חוששין לקדושין ואינה צריכה ממנו גט הואיל והוא אסור בהנאה מדברי סופרים הרי קידשה בדבר שאין בו שוה פרוטה :

המאור הקטן

והא דאמר רב גידל אמר רב המקדש משש שעות ולמעלה אפי׳ בחיטי קורדנייתא אין חוששין לקדושין אע״פ שכתבה הרי״ף ז״ל לא נראה לנו לסמוך עליה דרב לטעמיה דס״ל כר׳ יהודה דאמר חמץ משש שעות ולמעלה עובר עליו מן התורה וחכמים עשו לה סייג שעה ששית מדבריהם ולא קי״ל הכי אלא כר״ש דאמר בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בולא כלום הלכך חוששין לקדושיו מיהו אע״ג דס״ל לר״ש אינו עובר עליו בולא כלום לא מצינו שחלק ר״ש על מדרש אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם אך חלק א״נ דכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים א] ואי אכיל ליה מיכל משש שעות ולמעלה עד הערב אינו עובר באכילתו שאין לך השבתה גדולה מזו אבל לכתחלה אין לו לשהותו משנכנסה שעה ששית דקיימא עליה מצות תשביתו מתחלת שעה שביעית מדכתיב אך חלק וחכמים עשו לה סייג שעה ששית מדבריהם שלא להשהותו ולא שרינן ליה לכתחלה למיכל ולא ליהנות בו אבל אם עבר וקידש חוששין לקידושיו אפילו בשעה שביעית ושמינית וכל שכן בשעה ששית ואי לאו דאמרו בגמ׳ אף ר׳ סבר לה להא דרב הוה אמינא אפילו בהא רב לטעמיה דס״ל כר׳ יהודה אלא כיון דאשכחן מעשה דיוחנן חקוקה דא״ל ר׳ חמישית צא ומכרה לנכרים כר׳ יהודה לא אפשר למדחייה ובהא עבדינן כר׳ וכרב ור׳ יהודה שאוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ומבערין בתחלת שש ולעולם אם עבר וקידש חוששין לקדושיו ואע״ג דסתם מתני׳ כר׳ יהודה דתנן עבר זמנו אסור בהנאה ואוקימנא לשעות דרבנן לא קי״ל הכי ודכוותה סיפא דמתני׳ ולא יסיק בו תנור וכיריים אליבא דר׳ יהודה היא ולית הלכתא כוותיה ומצאתי בתלמוד ירושלמי מודה ר״ש באיסור שהוא אסור ואיסורו מה הוא ר׳ ירמיה אמר איסורו מדברי תורה ר׳ יונה ור׳ יוסי תרוייהון אמרי איסורו מדבריהם : *יטמא דרישא היכי דריש וכו׳ עד אמרת ק״ו ומה משקה שמטמא אוכל אין מטמא כלי אוכל שאינו מטמא אוכל אינו דין שאינו מטמא את הכלי ב] וא״ת אם כן אוכל נמי לא יטמא את המשקה מק״ו ומה משקה שמטמא אוכל אינו מטמא משקה אוכל שאינו מטמא אוכל אינו דין שלא יטמא את המשקה יש להשיב וליטעמיך משקה נמי לא יטמא אוכל מק״ו ומה אוכל שמטמא משקה אין מטמא אוכל משקה שאינו מטמא משקה אינו דין שלא יטמא את האוכל ואם כן אין אוכל מטמא כלום ולא משקה מטמא כלום ואזל ליה מדרש יטמא יטמא אלא כל היכא דאיכא תרין קלין וחמורים דכל חד וחד סתר ליה לחבריה מכח הכתוב שהוא נעקר משניהם לא דרשינן ולא חד מינייהו ואתיא ליה בתורת טעמא שאין טמא עושה כיוצא בה ולעולם אוכל מטמא משקה ומשקה את האוכל אבל לגבי כלי דרשינן ק״ו דלגבי כלי לאו משום כיוצא בו הוא דאין מטמא דהא לאו כיוצא בה הוא וקרוב הוא מדרש דין ק״ו זה למה מצינו כלומר כשם שהמשקין אין מטמאין כך האוכלין וקולא וחומרא דנקיט גבי אוכל ומשקה כל דהו בעלמא נקט דהא אמרינן דלאו קולא וחומרא הוא אלא משום דאין טומאה עושה כיוצא בה ועיקר מדרש זה במה מצינו הוא ודרשינן אותו מעין ק״ו ולעיל נמי דקאמר ומה כלי שמטמא משקה אינו מטמא כלי משקין הבאין מחמת כלי אינו דין שלא יטמאו את הכלי עיקר מדרשו של ק״ו לפי שהוא בא מכחו ואינו דין שיהא חמור ממנו ואין בו ק״ו אחר ולא חומר אחר : *אמר רב יהודה אמר רב ידים קודם גזירת כלים נשנו כלומר עדיין לא גזרו טומאה על ספק כלים הנמצאים ואפילו בדומה לו שנטמא במת לא יטמא כלי אחר כיון שאין הדבר ברור לו והר״ל ספק טומאה בר״ה שהוא טהור וכדאסיק לקמן זאת אומרת עזרה ר״ה היא אמר רבא והא תרוייהו בו ביום גזרו דתנן הספר והידים וטבול יום והאוכלין והכלים שנטמאו במשקין ואע״פ שלא גזרו לו מטומאת משקין אלא מספק כלים הנמצאים יש לומר הוה ס״ל לרבא כשם שגזרו על זו כך גזרו
על

מלחמת ה׳

ועוד והא דאמר רב גידל אמר רב המקדש משש שעות ולמעלה אפי׳ בחיטי קורדנייתא אין חוששין לקדושין אע״פ שכתבה הרי״ף ז״ל לא נראה לנו לסמוך עליה דרב לטעמיה כו׳ עד ואי אכיל ליה מיכל משש שעות ולמעלה עד הערב אינו עובר באכילתו שאין לך השבתה גדולה מזו :

אמר הכותב אין זו נכון שאין לך בתורה דבר שצריך השבתה ומותר באכילה וכך אמרו בגמרא דכולי עלמא מיהת חמץ משש שעות ולמעלה אסור מדאורייתא ולא אמרו צריך ביעור מדאורייתא לפי שיש בכלל השבתה שבתורה אסור אכילה ולרבי שמעון ולרבי מאיר אחד איסור אכילה ואחד מצות ביעור מהכא נפקי ומשעה שהוא אסור באכילה אסור בהנאה ואפילו לר׳ שמעון מיהו לאו מדאורייתא דהא לא קאי עילויה אלא במצות השבתה ולא כתיב ביה לא תאכל לא תאכלו כבתוך זמנו אלא מדרבנן גזירה שמא ישהה ולא יבער ויאכל תדע דלא משהמיט תנא ותני חמץ לפני זמנו מותר ונימא ר״ש היא ואחר זמנו סתמי לן נמי כוותיה אלא ודאי מודה ר״ש באיסור שהוא אסור ואפי׳ איסורו מדבריהם מה בין שש שעות לר״ש לשעה ששית לרבי יהודה תדע דהא ר׳ מאיר ודאי כר׳ שמעון ס״ל דשמעינן ליה דשרי חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח והך סברא לא אתיא אלא אליבא דר״ש כדמוכח בפ׳ כל שעה ואפילו הכי הכא והתם מוקמינן רישא דפירקין דכל שעה כר״מ וקתני כל שעה שמותר לאכול מאכיל ומותר בהנאתו עבר זמנו אסור בהנאתו דהיינו שעות דרבנן ובמסקנא נמי אוקימנא הא מני רבן גמליאל היא ור״ג נמי כר״ש ס״ל דלדידיה נמי שמעינן ליה דאמר חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר מיד כדאיתא בעירובין גבי מעשה דמבגאי ועוד שאמרו שם בירושלמי מפורש ר״מ אומר משש שעות ולמעלה מדבריהם רבי יהודה אומר משש ולמעלה דבר תורה ומה טעמא דר״מ אך ביום הראשון זה חמשה עשר יכול משתחשך ת״ל אך הא כיצד תן לו לפני שקיעת החמה שעה אחת ומה טעמיה דרבי יהודה אך ביום הראשון זה ארבעה עשר וכו׳ רב אמר לדברי ר״מ המקדש בחמץ משש ולמעלה לא עשה כלום א״ר הונא ויאות אלו חטין קרטבניות במדבר דילמא טבא איזמן במועדא כלום ומה שהביא בעל המאור ז״ל משם מודה ר״ש באיסור שהוא אסור וכו׳ שחמץ לאחר זמנו הוא אמר ואינו ענין לכאן הא מכל מקום למדנו לפי גמרת ירושלמי שאפילו לדברי מי שאין לו בלפני זמנו כלום מודה הוא בכל שש שעות דאסור בהנאה מדבריהם והמקדש בו אין חוששין לקדושיו והוי יודע שזה שפירש רש״י ומקצת הראשונים דרב גידל המקדש חמץ בשעה ששית הוא אינו דבר מוסכם ותכמי הצרפתים נמי לא הודו שהרי בהרבה מקומות במסכת זו ובשאר מקומות בתלמוד אמרו משש שעות ולמעלה וכן מתשע ולמעלה וכן בשאר כל השעות שנאמר עליהן כלשון הזה וכולן אין במשמע אלא מסוף השעה ולמעלה אבל פירוש דברי רב גידל כן הוא המקדש מסוף שש שעות ולמעלה אפי׳ בחטי קורדנייתא שאין חמוצן אלא מדרבנן כגון נוקשה אין חוששין לקדושיו ובין לר׳ יהודה בין לר׳ שמעון נאמרו דברים ואילו במקדש בשעה ששית עצמה אפילו בחמץ גמור חוששין לקדושיו שכיון שעדיין שורפין ולא בדילי מחמץ אתו לאחלופי בד׳ וה׳ ואתי למישרא אשת איש ומה שאמרו לעיל אפילו בשעה ששית כיון דאסרוה רבנן עליה לאו ברשותו קיימא כדרב גידל הכי קאמר כדאמר רב גידל שהמקדש באיסורי הנאה של דבריהם אין חוששין לקדושיו אלמא לאו ברשותיה קאי הכא נמי לאו ברשותיה קאי דהא אסרוה רבנן עליה ואף על גב דבששית חוששין לקדושיו שאני קדושין דלא אפקעינהו רבנן אלא מתחלת שבע משום גזירה והאי דבפרק כל שעה כך מצינו בנוסחאות ישנות ושל בעלי הלכות פסוקות לא נריכא לשש שעות דרבנן וכן הגרסא הזו לדברי רש״י פי׳ שש שעות היינו שעה ששית דומה למה שאמרו מוספין בשש וכזיכין בשבע אבל ודאי יותר כל הענין מכוון לדעת זו שכתבנו והכי פירושא דאקשי׳ מעיקרא פשיטא כלומר דהא מכללא דרישא שמעת מינה וכיוונא בו נמי פשיטא משום דתנא ליה רישא בזה הפרק ולא בטבל פשיטא והא לאו פשיטא הוא אלא פלוגתא נמי הוא ודלא כהלכתא הוא אלא משום רישא והרבה כיוצא
בהן

השגות הראב״ד

א] ואי אכיל ליה מיכל משש וכו׳. א״א אין לדבריו ממש שקורא לאכילה השבתה אפילו דרך שריפתו אינו רשאי ליהנות ממנו כ״ש אכילה . והאמת כי רבי שמעון מודה שהוא אסור באכילה משש שעות ולמעלה איסור תורה מקרא אך ביום הראשון וכו׳ או מלא תשחט על חמץ וכו׳ אבל איסור הנאה אין לו דלא כתיב ביה לא תאכל ולא יאכל כמו שדרש רבי יהודה מ״מ איסור כל יראה וכל ימצא יש בו מכח העשה שנאמר בו תשביתו הלכך אינו רשאי לשהותו אלא ימכרנו או יבערנו וזהו דעת רבי שמעון דבר תורה ואם קבעו הלכה כמותו בלאחר זמנו במה שהוזכר במשנתנו לא נקבע הלכה כמותו בלפני זמנו שלא נזכר במשנתנו אבל כולן שוים בשורפים בתחלת שש או במפרר וזורה לרוח שהוא אבוד ואפילו נאמר שהוא אסור מדרבנן הלא לנו ללמוד שש שעות האחרונות משעה ששית לרבי יהודה שהיא מדרבנן וכמו שאין חוששין לקדושיו בששית לרבי יהודה כך אין חוששים לקדושיו בשש האחרונות וכל דכן הוא שהן אסורות באכילה מן התורה בששית אפילו לרבי יהודה וליכא לדחויי לדרב גידל דהא סוגיין כוותיה בענין הבודק צריך שיבטל וכדאוקימנא מתניתא בפרק כל שעה כוותיה דקתני עבר זמנו אסור בהנאתו ואמרינן עלה פשיטא ומתרצינן לה כרב גידל. ירושלמי רבי מאיר אומר משש שעות ולמעלה מדבריהם רבי יהודה אומר משש ולמעלה דבר תורה מ״ט דרבי מאיר אך ביום הראשון זה ט״ו יכול משתחשך ת״ל אך תן לו שעה לפני שקיעת החמה רבי יהודה דריש אך ביום הראשון זה י״ד יכול כל היום ת״ל אך חלקהו כו׳ הא לרבי מאיר אמר משש שעות ולמעלה מדבריהם שביעית משום גדר ששית למה משום גדר ויש גדר לגדר אלא שהששית מתחלפת בשביעית הא רבי יהודה אמר משש שעות ולמעלה דבר תורה ששית משום גדר חמישית למה משום גדר ויש גדר לגדר אלא שהחמישית מתחלפת בז׳ מתחלפא שעתיה דר׳ יהודה אלא שהעדות מסורה לזריזים ואמר רב המקדש בחמץ משש שעות ולמעלה לרבי מאיר אין חוששין לקדושיו הכה דברי רבי מאיר כדברי רבי שמעון ואפילו הכי אין חוששין לקדושיו : ב] ואם תאמר אם כן . א״א הוה ליה למדרש מרגניתא ודרש חספא דהיה ליה לגמרא למדרש ק״ו אחרינא להלומי למלתיה דאוכל לא יטמא את הכלי . ונימא הכי מה כלי שמטמא אוכל אינו מטמא כלי אוכל שאינו מטמא אוכל אינו דין שלא יטמא כלי והשתא לא הוה ליה למימר וכ״ת אוכל חמור דמטמא משקה דהא כלי נמי מטמא משקין ואפילו הכי אינו מטמא כלי וכ״ש אוכל שלא יטמא כלי אלא התירוץ לזה ולזה כל אב שדורשין ממנו ק״ו צריך שיהא קל מצד
אחד

יפסע. ושכח שע"י מה יזכור אבל עכשיו שעסוק בבדיקתו יזכור: עיסה מגולגלת שלא החמיצה: וכתב הרב בעל העיטור ז"ל דמסתבר דשליח מבטל דגבי הפרה וגבי השואל את פרתו הוא דפליגי בה תנאי בפרק השואל (דף צו.) אי שלוחו של אדם כמותו משום דבשואל כתוב בעליו ובהפרה כתוב אישה יקימנו הא בעלמא כ"ע מודו דשלוחו של אדם כמותו ואחרים חולקין דכיון דבטול מתורת הפקר נגעי בה וכמו שכתבתי למעלה שליח ודאי לא מצי מבטל שהרי אם אמר אדם לחבירו הפקר אתה נכסי אין בכך כלום: **הבודק** צריך שיברך. ואם תאמר פשיטא ולמה לא יברך כשם שהוא מברך על נר מצוה המצות כולן י"ל דהא קמ"ל דאע"ג דביעור חמץ עיקר המצוה אפילו הכי משעה שהוא מתחיל בה דהיינו בשעת בדיקה מברך עליה ומיהו אין מברכין לבדוק אלא לבער שעיקר כונת הבדיקה הוא הביעור: **מאי** מברך וכו'. אמרי' בגמ' דלבער כולי עלמא לא פליגי דלהבא משמע כלומר ושפיר דמי דברכה קודם לעשיית המצוה בעינן כדאמרי' לקמן כי פליגי בעל ביעור מר סבר להבא משמע ושפיר דמי ומ"ס מעיקרא משמע כלומר על הביעור שבערתי והרי עדיין לא ביער הלכך דוקא לבער ואסיקנא הלכתא על ביעור חמץ :

ובחמש כיון דלאו זמן איסורא הוא ולאו זמן ביעורא הוא דילמא פשע ולא מבטיל לה והא דתניא היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו מבטל בלבו °אחד שבת ואחד יום טוב בשלמא שבת מצינן לה כגון שחל שבת בארבעה עשר אלא יו"ט קשיא דהא בתר איסורא היא ואוקימנא התם בתלמיד היושב בפני רבו ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו ומתירא שמא תחמיץ דליקדים ולבטיל לה קודם דתחמיץ אבל לבתר דאחמיצה לא מצי מבטל לה אמר רב יהודה ב הבודק צריך שיברך מאי מברך רב פפי משמיה דרבא אמר על ביעור חמץ רב פפא משמיה דרבא אמר לבער חמץ *והלכתא על ביעור א חמץ ומיבעי ליה לאיניש לברוכי

רש"י

שיבטל בשעה רביעית קודם איסורא: שמא יפשע וישכח. שעל ידי מה יזכור אבל עכשיו שעסוק בבדיקתו יזכור: ואחד יו"ט. ויום טוב לאחר איסורא הוא ואפילו הכי קאמר מבטלו בלבו: עיסה מגולגלת. שלא החמיצה ומפני אימת רבו וכבודו אינו יכול לקום ולילך ולאפות: דליקדים ולבטיל לה. בלבו דעדיין היא ברשותו ולא נאסרה עליו: וימלא

וקשיא להו לרבוותא ז"ל כיון דלבער כולי עלמא לא פליגי למה אנו מכניסין ראשנו בין המחלוקת ותירץ הראב"ד ז"ל דהכי קאמר והלכתא דאף על ביעור להבא משמע ומיהו אם אמר לבער לא מהדרינן ליה אלא שהוא ניכר מברכותיו שאינו ת"ח וכיוצא בזה בפ' כילד מברכין (דף לח.) דאמרי' התם במוציא כ"ע ל"פ [א] ואעפ"כ פסקו והלכתא המוציא ואתמר עלה דמאן דמברך מוציא זהו שאומרים עליו אדם גדול הוא בשלמא אי אשמועי' המוציא וכו' שפיר אלא השתא מאי קמ"ל במוציא כ"ע ל"פ ומיהו אכתי איכא למידק למה שאלו כאן מאי מברך גבי ביעור ולא נחלקו בסתם על כל המצות כולן אלא ודאי אין כל המצות שוות ועליה ועל כיוצא בה נחלקו וכך אנו נוהגין לברך בקצת המצות בעל כמילה ושחיטה ולולב וקצתן בלמ"ד כתפילין וציצית וצריך טעם למה והכי הוא הירוצא דמילתא שיש לנו שני מיני מצות מצוה שעל כרחו יש לו לקיימה בעצמו ואי אפשר להפטר ממנה ע"י אחרים כתפילין וציצית וישיבת סוכה ודומיהם ובאלו ובדומיהם הכל מודים שצריך לברך עליהם בלמ"ד לפי שמשום הלמד מורה שהמצוה מוטלת עליו והכי מוכח בגמ' דאקשינן למאן דאמר לבער מדמברכין על המילה אלמא בעלמא בעל מברכינן ולא בלמ"ד ומתרצים לא סגי דלאו איהו מהיל בתמיה כלומר דכל היכא שאבי הבן קיים המצוה מוטלת עליו ולא על אחר הלכך [ב] לא מצי לברוכי בלמ"ד דהוה משמע [דלא סגי] דלאו איהו מהיל וליתא ואמרינן תו אבי הבן מאי איכא למימר ומהדרינן הכי נמי כלומר דאין ה"נ דלמאן דאמר לבער המל את בנו מברך למול אלמא שמשום הלמד מורה שהמצוה מוטלת עליו ויש מצוה אחרת שאע"פ שמוטלת עליו אפשר להפטר ממנה ע"י אחר כביעור חמץ ומילה ופדיון הבן ודומיהן ומצות הללו כשהן נעשות על ידי אחר הכל מודים שאותו אחר מברך עליהן בעל כדאמרי' בגמרא גבי מילה לא סגי דלאו איהו מהיל על מה נחלקו על המצות הללו המוטלות עליו חובה ואפשר לעשות ע"י אחר כשהוא בעצמו עושה אותן כילד מברך דמר אמר לבער דכיון דחיובא עליה רמיא ואע"פ שאפשר להפטר ממנה על ידי אחר מצי אמר לבער ואילו אמר בהכי על כיון דאפשר למימר בהו לבער משמע מעיקרא ומיהו כשנעשית ע"י אחר דלא מצי למימר לבער דלאו עליה [ג] רמיא כי אמר על ביעור לא משמע מעיקרא ומשום הכי מתרצין אליביה גבי מילה לא סגיא דלאו איהו מהיל ומר סבר דבביעור וכיוצא בו ליכא לברוכי בלמ"ד כיון שאפשר להתקיים ע"י אחר והלכך כי מברך עליה בעל להבא משמע ועדיף טפי מלברוכי בלמ"ד שלמדנו מטופס ברכה זו שני דברים חדא דלהבא משמע ועוד שאפשר להפטר ממצוה זו ע"י אחר ובגמרא הכי מפרש בלבער כולי עלמא לא פליגי דלהבא משמע ולפיכך באותן מצות שראוי לברך עליהן בלמ"ד אין לשנות המטבע דהא להבא משמע כי פליגי באותן מצות שיכולות להתקיים ע"י אחר דבדידהו שייך טפי על כדי שלא לשנות טופס הברכה בין שנעשית על ידי בעליה ובין שנעשית על יד אחר ואפ"ה מ"ד לבער ס"ל דעל כרחו יש לנו לשנותם שכיון שאפשר לברך עליה בלמ"ד לפי שהמצוה מוטלת עליו חובה אילו נברך בעל הוה משמע מעיקרא ומר סבר דלהבא משמע וכיון דלהבא משמע טפי הוה לן לברוכי בהני בעל מלברוכי בלמ"ד כדי שיהא ניכר מברכותיו שהמצוה יכולה להתקיים ע"י אחר וכדי שלא לשנות מטבע הברכה בין בעל המצות ושלוחו ואסיקנא על ביעור חמץ ולפיכך עליה וכיוצא בה שיכולה להתקיים ע"י אחר מברכין בעל דוקא ומינה דלמסקנא אבי הבן נמי מברך בעל שלא כדברי הר"ם במז"ל שכתב בפ' ג' מהלכות מילה שאם היה מל את בנו מברך אקב"ו למול את הבן ואין דבריו מחוורין דכי אמרינן הכי ה"מ לרב פפא דאמר לבער אבל לרב פפי דאמר על ביעור אבי הבן נמי מברך על המילה דמילה באבי הבן כביעור חמץ דמי דאיהו נמי מיחייב אלא דאפשר למעבד ע"י אחר ובאותן שאי אפשר להפטר [ד] ממנו אלא בשקיימן בעצמו מברכין בלמ"ד ולפיכך אנו מברכין בתפילין וציצית וישיבת סוכה בלמ"ד ובביעור חמץ ומילה ושחיטה בעל והיינו

מלחמת ה'

כאן בתלמוד כדאמרינן בפ' אלון בעירובין פשיטא כיון דאמר רישא ד' על ד' בתוך עשרה ממילא הוי ידענא דפחות מד' ולמעלה מי' נמי לא ומפרקינן לא צריכא לשם שעות דרבנן כלומר לאו אזמן דאינו אוכל קאי אלא עבר זמן איסורו קאמר ולא איסור דפסח אלא לשם שעות דרבנן ואליבא דר"ש והכי קתני עבר זמנו של חמץ דהיינו זמן שקבעה לו תורה לביעור אסור בהנאתו לגמרי שאפי' לענין קדושין אין חוששין לקדושיו ומשנה יתירה קא דייק והא דא"ר אלעזר משום ר' ישמעאל ב' דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו חמץ משש שעות ולמעלה הלכה היא ואין ראוי להוציא כל השמועות מהלכה אבל לפרש שהוא לשון כולל הבור בר"ה וחמץ בפסח עשאן הכתוב ובשש שעות עשאן חכמים ומפני שלא בא ר' ישמעאל להכריע כאן לא כר"ש ולא כר' יהודה לא הקפיד לפרש וכלל הכל בלשון אחד ובגמרא נמי לפי שלא שמענו סברתו של ר' ישמעאל בשש שעות אם כר' יהודה אם כר"ש לפיכך למדו שעה ששית אלא מדרב גידל וזו דרך ישרה וכן לגירסת שאר ספרים שגורסין לא צריכא לשעות דרבנן כך השמועה שאילו לשעה ששית ה"ל נומר לשעה ואין דברי בעל המאור נותין שם וירושלמי מוכית בזו כן דסוף שם שעות קאמר ותני קורדנייתא חמוצן מדבריהן מ"מ זו שאמר רב גידל א"ר אין חוששים לקדושיו הלכה היא ואין מי שיחלוק עליה אלא בעל המאור ז"ל תדע דהא קי"ל כרבי יהודה דאמר הבודק צריך שיבטל מיד ומרב גידל הוא דנפק לו כדאקשי' עלה וליבטליה בשית ומפרקי' לה משום דרב גידל וזו ראיה שהיא הלכה פסוקה וכך השיב הראב"ד ז"ל וכ"פ הגאונים ז"ל בתבוריהם ולא ערער אדם בדבר :

המאור הקטן

על זו דתרווייהו חששא דרבנן נינהו אלא אמר רבא הנח לטומאת סכין דאפילו בחול נמי לא מטמא וכו' א] ולטומאת מת בספק כלים הנמצאים לא חיישינן דתרי ספיקי נינהו שמא טהור הוא ואם ת"ל שהוא טמא טומאת שרץ היא ולא צריכין למימר עזרה ר"ה היא ואפילו בפרה חסומה ובאה חוץ לירושלים : האי מחט מאי עבידתה וכו' עד אמר רב יהודה אמר רב כגון שאבדה לו מחט טמא מת והכירה בבשר וקשיא לן. והא רב יהודה בספק כלים הנמצאים אוקמא וכדפרישנא לעיל וניחא לן בדומה לו שהכירה ולעולם טומאתה תלויה ואין היכרו היכר ידוע וברור ודייקא נמי מדקאמר כגון שאבדה לו למה ליה למימר הכי לימא ליה כגון שבלעה מחט מטמא מת אלא להכי אמר כגון שאבדה לו כאדם שזוכר אבידתו ומחזור עליה ודומה לו שזו היא שנמצאת ולעולם ספק טומאה היא והכי אסיקנא לקמן אליבא דרב יהודה זאת אומרת עזרה ר"ה היא ולאו משום ספק מגע נחתינן לה אלא משום ספק זה שהזכרנו ול"ק דרב יהודה אדרב יהודה לפום מאי דפרישנא ורבא מוקים לה כרבי יוסי בר אבין בפרה חסומה ובאה ודוקיא דרב יהודה דקא מוקים לה במחט שיש לו עליה ספק טמא מת מדאיצטריך ליה לתנא למתנא הסכין והידים טהורות למה לי למיתנא הסכין פשיטא שאין כלי מטמא כלי ואפילו בספק כלים הנמצאים שגזרו עליהם טומאה לא גזרו עליהם טומאת מת אלא טומאת שרץ לטמא אוכלין ומשקין ולשרוף עליהם את התרומה ב] וההיא דתניא סכין שנמצאת בי"ד שוחט בה מיד ובי"ג שונה ומטביל דאלמא צריך הזאה כטמא מת מעלה היא לקדש מפני שהיו כל ישראל זקוקין לשחיטת פסחיהם והיו כל סכיניהם באים עמהם אבל לטמא אדם ולטמא כלים לא גזרו עליהם לעולם אלא מדאיצטריכא ליה לתנא למיתנא שהסכין טהור אלמא איכא עליה חשש טומאה להטמא מן המחט שדומה לו שנטמא טמא מת ואפילו הכי טהורות משום עזרה שהיא רשות הרבים ואע"פ שנטמא הבשר מעלה הוא שעשו בו כמו שעשו במי החג שנטמאו ובענבים שנטמאו וכדאיתא בפירקא דלקמן ורבא לא חשש לדוקיא זו ואיידי דאיצטריך ליה למיתנא ידים תנא סכין ויש לרב רבינו שלמה בהלכה זו פי' אחר :

והלכתא* על ביעור חמץ. כלומר אף זה להבא משמע ואי אמר לבער לא מהדרינן ליה אלא שאינו ניכר מברכותיו שהוא ת"ח ובלולב לא מברכין לעולם אלא על נטילת לולב דמדאגבהיה נפק ביה ואע"פ שכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן כיון דאית ליה לקרות את ההלל ולנענע שהוא שירי מצוה כעובר לעשייתה דמי ולעולם נוטלו כדרכו ומברך על נטילת לולב ואינו מברך ליטול כיון דנפק ביה מדאגבהיה ואע"ג דהאי שנויא דמשנינן למ"ד לבער הוא ולא סבירא לן כוותיה אפילו הכי גמרינן מיניה דבנטילת לולב לא איפליגו רב פפי ורב פפא ופשוט' והצעה של אותה משנה דתניא העושה לולב לעצמו כך הוא כדאוקימנא בגמרא וסדר נטילת לולב אתא תנא לאשמועינן ולאו בדיעבד מיירי אלא אורחא דמילתא לכתחלה הכי הוא שאין לברך על המצוה עד שיטול תשמיש המצוה בידו והידור המצוה כך הוא ליטול הלולב כדרכו ולברך עליו ואלו שמראין עצמן כמדקדקין ואין נוטלין את הלולב עד שמברכין לכתחלה או שהופכין אותו מימין לשמאל טעות הוא בידם :

השגות הראב"ד

אחד ואומר מצד אחר ואז דורשין ממנו ק"ו למי שהוא קל ממנו להקל או למי שהוא חמור ממנו להחמיר אבל אלו הקלין והחמורין שאנו מקשים בכאן אין כאן קל מצד אחד לפי שהכלי כשאינו מטמא כלי אינו משום קולא של כלי אלא משום דאין טומאה עושה כיוצא בה והאומר המקבל הוא שאינו מיטמא מכיוצא בו. וכן אתה אומר מק"ו שכתב זה שהוא טעם אחד לזה ולזה הלכך לא דרשינן להו. וא"ת הרי אותו ק"ו שדרשו למעלה לענין משקין שלא יטמאו את הכלי אלא נוכח זה דרשוהו שהכלי אע"פ שמטמא משקה אינו מטמא כלי וכ"ש משקה כו' כהם הורתיה אחרינא הוא דס"ק אם האב אינו מטמא כלי הבן איך יטמא אותו וטעמא רבה הוא דאע"ג דליכא צד קולא מכן גישה דלא צריכין לקולא וחומרא אלא הכי אמרינן אם האב אינו מטמא אותו הבן איך יטמא אותו וכי יפה כח הבן מכח האב וזהו הדרך הישר ויש עוד קושיא אחרת שצריכה לפנים : א] ולטומאת מת בספק וכו'. א"א והלא ספק כלים הנמצאים מטמאים אדם דדומיא דהנך ספקי אחריני קתני לה ספק בית הפרס ספק הרוקין ומפרש לה במשנה באלו שמטמאין אדם וכיון שכן כלים נמי מטמאים דאבות טמאות שוינהו רבנן מעתה הא דאמר רבא בסכין אלא דנגע במחט הא אין כלי מטמא כלי לא בודאי מגע קאמר אלא בספק מגע שאע"פ שאמר במשנה בספק מגען ברשות היחיד תולין לא אמרו אלא למגע התרומה עצמה אבל כלי לא מטמא מספק משום דהוו כתרי ספיקי וגבי כלים לא מתמרינן כולי האי. מעתה מה שפירש זה כשאבדה לו מחט טמא מת והכירה כבשר לא שהכיר ולא הכיר קאמר דהוה ליה ודאי מגע וספק טומאה א"כ כי הוה עזרה רשות הרבים מאי הוי והלא על זה גזרו ששורפין עליו תרומה ואפילו ברשות הרבים ואפילו אדם וכלים נמי כדאמרן אלא ודאי בספק מגע קיימינן הכא. ופירוש דשמעתא הכי הוא דרב יהודה מוקים לה במחט טמא מת והכירה והיא ודאי טמאה וספק מגע כספק טומאה ודאי מגע ששורפין עליה תרומה אפילו ברשות הרבים ועדיף נמי מינה דאחר גזירת כלים על זה גזרו בירושלים ועל זה לא גזרו מיהו קודם גזרת כלים לא על זה ולא ע"ז גזרו כלל משום הכי כשלא אמרו על הסכין זכינו מפני שקודם גזרת כלים נשנית משנה זו שאילו היה אחר גזרה לא תועיל המקדש לא לאדם ולא לסכין ואפי' היתה עזרה רשות הרבים ורבא סבר מתניתין נמי אחר גזרה היא ובספק מחט כרבי יוסי בר אבין כי גזרו על ודאי מגען שהוא ספק טומאתן אבל הכא ספק מגען נמי הוא ואפי' בחול נמי לא מטמא וזהו פירוש שמועה זו באמת ובתמים ומה שאמר רבה והא תרוייהו בו ביום נשנו לא שגזרו עליהם בבת אחת שהרי ידים מגזרות ב"ש וב"ה וכלים משמונה ספיקות של אושא אלא שבבת אחת היו כשנשנית משנה זו מעולם קדמה גזרת ידים לגזרת כלים. מיהו בימי רבי עקיבא כבר נגזרו שתיהן ובתחלה כמו כן כבר גזרו על הכלים לטמא מטומאות קלות שאפי' מן המשקין מטמאים ואפי' ממשקים הבאים מחמת ידים כדאיתא בברכות ואיתא נמי בהאי פירקא לעיל ושמעיה רבה לרב יהודה דמוקי לה בודאי טומאה וספק מגע וקאמר ליה כיון דודאי טומאה היכא הוו להו למגזר בספק מגע כי היכי דגזרו עליה לטמא במשקים וכעין טומאת ידים דאפי' מספק עסקניות גזרו עליהן דהיינו ספק מגע ומשום הכי אמר רבא דמתני' בספק כלי קיימא נמי לא מטמא. ורבי יהודה סבר משקין הבאים מחמת ידים שיטמאו את הכלים לאחר גזרת כלים גזרו אבל הך דשמונה עשר דבר במשקין הבאים מחמת שכך היה כדאיתא בגמרא דשבת : ב] וההיא דתניא וכו'. א"ת טועה הוא שאין בכאן הזאה כלל אלא שונה דקאמר הכי קאמר אע"פ שיש לומר שכבר הטבילו בעליו הואיל והוא קרוב לעשיית פסחו ובודאי היום צריך להטבילו כדי שיערב עליו שמשו ויהיה ראוי לו למחר אעפ"כ צריך זה להטבילו שמא בלבו היה היום להטבילו ועדיין לא הטבילו וזה אפילו חוץ לירושלים מפני שבעת הרגל הכל מטהרין ומטהרים סכיניהם וקופיציהם :

*) אין סדר המאמרים כאן לפי סדר הגמ', ויען כי בדפוסים רבים מצאנו כן הנחנו על מקומו והמעיין ימצא בקל לסדר המאמרים לפי הסדר אשר בגמ'.

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז
א ואם רצה מברך אקב"ו לבער חמץ וכן כל שאר המצות אם רצה מברך על המעשה ואם רצה מברך לעשות כגון על תקיעת שופר או לתקוע בשופר. ר"ת אמר מצות שיש להן הפסק ואינו מאריך בהן כגון מילה ושחיטה וכסוי הדם מברך בהן על המעשה אבל מצות שיש להן הפסק ומאריך בהן כגון תורה ותפילין וציצית וכיוצא בהן מברך עליהן לעשות. ומז"ה אומר שאין חילוק ביניהם אלא כל המצות שמברך עליהן קודם לעשייתן והן מוטלות על המברך אם רצה מברך לעשות ואם רצה מברך על המעשה ודברי מז"ה עיקר שהרי במילת הגרים והעבדים מברך למול ובמילת קטן מברך על המילה ובקריאת הלל מברך לגמור ומקרא מגילה מברך על מ"מ וכן בספירת העומר מברך על ספירת העומר והכל לפי רצונו של אדם ולפי צחות לשונו הוא מברך ומצוה שאינה מוטלת על המברך אלא שנעשה שלית כגון אם נעשה שלית לבדוק בית חבירו או להדליק לו נר חנוכה או למול לו את בנו הואיל ואין המצוה מוטלת עליו אינו מברך לעשות אלא על המעשה הכל כמו שביאר מז"ה ודברי מז"ה וגבורתו הלא הם כתובים על ספר מלחמות השם כי את מלחמות השם הוא נלחם הוא ספר המכריע ומ"ש ריא"ז שיברך לתקוע בשופר הולך לשיטתו כדלקמן במס' ר"ה ע"ש :

עין משפט

א מיי' פ"ג מה' חמץ ומצה טור א"ח סי' תמד :
ב מיי' פ"ג מה' חמץ ומצה סמג עשין לט טור א"ח סי' תלב :

[א] דלשעבר משמע: [ב] אחר: [ג] דידיה: [ד] ממנה כצ"ל (הגה"י)

א מיי' פי"א מה' ברכות סמג עשין כז :
ב מיי' פ"ב מה' חמץ ומצה סמג עשין לט טור או"ח סי' תלג ותלה :

והיינו דתניא בתוספתא בשילהי מכלתין איזהו ברכת הפסח אקב"ו לאכול הפסח איזהו ברכת הזבח אקב"ו לאכול הזבח והיינו נמי דתנא בפ' ערבי פסחים (דף קיד:) פשיטא היכא דאיכא שאר ירקי מברך מעיקרא בפה"א ואכיל ולכי מטי לחזרת מברך לאכול מרור היכא דליכא שאר ירקי מאי אמר רב הונא מברך מעיקרא בפה"א ואכיל ולבסוף מברך על אכילת מרור ואקשינן עלה לאחר שמילא כריסו מהן מברך עליו אלא אמר רב חסדא מברך עליה מעיקרא בפה"א ולאכול מרור ואכיל מדאמר בכולהו לאכול ובדרב הונא על שמע מינה דכל היכא [א] דלאכיל ליה דלא טעים מיניה כלום מברך לאכול כשאר כל המצות שאי אפשר להפטר מהן ע"י אחר שמברך עליהן עובר לעשייתן בלמ"ד אבל במאי דסבירא ליה לרב הונא כיון שמילא כריסו אע"פ שלא אכלו לשום מרור כמברך לאחר המצוה הוא ומברך על ומשום הכי נמי מברכין בנטילת לולב על משום דכיון דאגבהיה נפיק ביה והכי איתא בגמ' : ומיהו איכא למידק בהאי כללא דהא הדלקת נר חנוכה שאפשר לעשותה ע"י שליח ואפ"ה מברכין עליה להדליק ואיכא למימר דכיון דאמרינן בפרק במה מדליקין (דף כג.) דצריך לאשתתופי בפריטי כיון שאינו יוצא אלא בשל עצמו הרי אין מצוה זו יכולה להתקיים על ידי אחר(א): ואיכא למידק תו מדתני' בתוספתא דברכות היה מהלך להפריש תרומה ומעשרות מברך אקב"ו להפריש תרומות ומעשרות והא הכא שאפשר להתקיים ע"י שליח ואפ"ה לא מברכין בעל וי"ל שכיון שהשליח אינו[ב] נכנס לתרום אלא מדעת בעלים דהא קי"ל תורם את שאינו שלו אין תרומתו תרומה דדרשינן אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם וכיון שכן הוא אינו יכול להפטר ממנה אלא ע"י עצמו ולא דמי לביעור ומילה שאחר יכול לפטרו מהם שלא מדעתו . ואיכא למידק תו ממה שאנו מברכין על ספירת העומר שאי אפשר להתקיים עלי די אחר ואיכא למימר שכיון שכבר *(קדם) העומר והן מונין ממנו ולא מונין לו תקנוהו בעל : ותו איכא למידק מפני מה אנו מברכין במגלה על קריאתה ותקנוה בעל מפני שיכולה הקריאה להתקיים ע"י אחר ובשופר תקנו הברכה על שמיעתו ותקנוה בלמ"ד לפי שאי אפשר להתקיים ע"י שליח נעביד איפכא שתהא ברכת מגילה על השמיעה ובלמ"ד וברכת שופר על התקיעה ובעל וי"ל שלפי שבמגלה יש פיסוק אותיות שצריך לשמוע אותן תקנו ברכתה על קריאתה ללמוד שלא בקול בלבד הוא יוצא אלא בשמיעת קריאתה אבל בשופר אין לשון תקיעה מוכיח פיסוק קולות יותר משמיעה. מיסוד רבותי' הצרפתים והרמב"ן ז"ל בלקוטים : ומי שיש לו הרבה בתים לבדוק אינו מברך אלא ברכה אחת כדאמרי' לענין שחיטה שאינו מברך אלא ברכה אחת בבהמות הרבה ואיכא מאן דאמר שאם שח בין בדיקה *(לבטול) חוזר ומברך ומדמי ליה לתפילין דאמרינן (מנחות דף לו.) לא שח מברך אחת שח מברך שתים כלומר אם שח בין תפלה של יד לתפלה של ראש מברך שתים וליתא דאילו התם שתי מצות ניכהו אבל הכא איכה אלא מצוה אחת והרי הוא כאילו יושב בסוכה ששח שאינו חוזר ומברך : ומיהו רבינו האי גאון ז"ל אמר ירושה לנו מאבותינו שלא ישיח עד שיגמור כדי שלא יסיח דעתו כי כשהוא נמנע מן השיחה לבו מוכן למעשה ומי שלא עשה כן לא יצא ידי חובתו עכ"ל : כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן . כלומר קודם כדילפינן בגמ' דעובר לישנא דאקדומי הוא ומכאן למד הר"ס במז"ל* שצריך לברך ליסב בסוכה קודם שיסב שאם ישב תחלה לא הוי עובר לעשייתה ולא נהירא דהא ודאי אילו רצה לאכול מעומד ולטייל בסוכה מעומד הרי יצא ידי חובתו וכיון שכן מה בין ישב ללא ישב אלא כל שלא אכל ונתעכב שם עובר לעשייתה הוא שאין לשון ליסב בכאן אלא כעין לדור דלישנא דקרא נקט דכתיב בסכות תשבו : גרסינן בירושלמי* חוץ מקדושין בבעילה וכתב הרמב"ן ז"ל דהיינו טעמא לפי שאין ראוי לברך על המצוה אלא כשהיא מזומנת לפניו לעשותה ובאותה שעה הרי הוא עם האשה במטה ואין ראוי לברך משום לא יראה בך ערות דבר ולא הצריכוהו חכמים לבטול הוא בבגדו והיא בבגדה ולהתכסות ומכל מקום שמעינן מינה דבקדושי כסף ושטר עובר לעשייתן צריך לברך ברכת אירוסין וכן כתב הרב אלפסי ז"ל בתשובה והר"ס במז"ל אבל בתוספות פירשו דכי אמרינן דמברך עובר לעשייתה ה"מ כשעושה המצוה הוא שמברך אבל כשמברך אחר לא : והאי כללא דשמואל ליתא אלא בברכת המצות אבל ברכת השבח כגון אותן שבפרק הרואה ודאי לאו עובר לעשייתה מברכין אותן אלא לאחר מכן שאין ראוי לומר שכשיתקרב לראות ים הגדול (והוא) יהא עוצם עיניו ומברך ורואה אלא רואה ומברך וכן בכולן ולפיכך נהגו לסדר הברכות של שחרית בבית הכנסת שאע"פ ששמע התרנגול בחצי הלילה מברך עליו בשחר דכיון דלאחר מכן מברך לא נתנו חכמים בהם שיעור תכיפה : ומיהו בירושלמי אמרינן במסכת ברכות גבי ברקים היה יושב בביהכ"ס או בבית המרחץ אם יכול הוא לצאת בתוך כדי דבור יצא ואם לאו לא יצא נראה מזה שאין ברכת השבח אלא בתוך כדי דבור של ראיה ושמיעה אלא י"ל שסדר הברכות הללו שמברכין בשחרית בבית הכנסת ברכת השבח הן על מנהגו של עולם אפילו לא שמע שכוי מברך עליו וכן בכולן ומנהגן של ישראל תורה היא כך כתב הרמב"ן ז"ל בלקוטיו אבל הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות תפלה כתב שכל ברכה מהן שלא נתחייב בה אינו מברך אותה וזה שנהגו העם לברך ברכות אלו כולן זו אחר זו בבה"כ בין נתחייבו בין לא נתחייבו טעות הוא בידם : ולענין ברכת נשואין נהגו שאין מברכין אלא לאחר שתכנס לחופה לפי שאין ברכות הללו אלא ברכות [ג] תפלה ושבח תדע שהרי מברכין אותם כל ז' וכן נראה מדברי בעל הלכות גדולות אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב מהלכות אישות שצריך לברך אותן קודם נשואין וכן דעת הרמב"ן ז"ל ולא מפני שהיא בכלל מה שאמרו כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן שהרי אלו ברכות השבח הן אלא מפני שחופה ייחוד היא ובעיה ראויה לביאה וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה : חוץ מן הטבילה . כתב רש"י ז"ל כיון דאיכא טבילה דאכתי גברא לא חזי כגון טבילת בעל קרי ומשמשת שפלטה שכבת זרע וטבילת גר תקנו בכולם שיברך לאחר טבילה וכן נראה שהרי בכולן מברך על מפני שהוא לאחר עשייתן אבל דעת הרב אלפסי ז"ל והגאונים שלא אמרו אלא באותה טבילה דגברא לא חזי לברכה אבל לא באחרות [ד] אבל האידנא דקי"ל דבטלוה לטבילת בעל קרי כדאיתא בפ' מי שמתו (דף כב:) לא מתוקמא אלא בטבילת גר בלבד דאכתי גברא לא חזי דמל ולא טבל כאילו לא מל ואינו יכול לומר אקב"ו : אבל שאר חייבי טבילות מברכין ואח"כ טובלין. דהא קי"ל נדה קוצה לה חלה ומברכת ברכת חלה קודם טבילה ואע"פ שהיא חייבת טבילה וה"ה לברכת טבילה דידה : הא לא ראה קרי ולא פלטה שכבת זרע קורין ומתפללין ואין צריכין טבילה. אלמא דלדינא דמתני' שאר חייבי טבילות [ה] חייבין בר מהני הילכך לדידן בתר דבטלי' לטבילה דבעל קרי אפ"ה נמי דאין לברך ומש"ה לא מתוקמא אלא בטבילת גר בלבד וכ"כ הר"ס במז"ל בפ' י"א מהל' ברכות וכ"ת א"כ בשאר כל הטבילות כולן חוץ מטבילת גר בלבד נברך בלמ"ד י"ל שלא רצו להתקין להם שתי מטבעות וכיון שבטבילת גר צריך לברך בעל [ו] *[אף כשנעשית לפני הטבילה צריך לברך בעל] וכן בכ"י מפני שפעמים שפסולות לברכות [ז] *(אבל כשמברכין לפני הטבילה קבעוה בעל) : ת"ר אין בודקין לא לאור החמה מקשינן בירושלמי וכי יש חמה בלילה ומשני תפתר בשלא בדק כדתנן (דף י:) לא בדק אור י"ד בודק י"ד שחרית הדא אמרה אפילו ביום צריך בדיקה לאור הנר : ולא לאור האבוקה. מפ' טעמא בגמ' משום דנר יכול להכניסו בחורין ובסדקין משא"כ באבוקה ואיכא נמי טעמא אחרינא בגמ' : אע"פ שאין ראיה לדבר.דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן זכר לדבר אסמכתא בעלמא : ואומר ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא.מה להלן חיפוש עם מציאה אף כאן חיפוש עם מציאה ואין חיפוש אלא בנר שנאמר בעת

נ"ל קרב — נבדיקה כצ"ל — [כל' סוכה פ"ו הל' יב] — [דברכות פ' הרואה הל"ג] — גי' ד"ם — ד"מ מ"י

רש"י

וימצא הגביע . וילפינן מציאה האמורה אצל חמץ ממציאה האמורה בגביע של בנימין מה מציאת גביע על ידי חיפוש אף מציאת חמץ על ידי חיפוש וחוזר ולומד חיפוש זה מחיפוש האמורה בירושלים שהיתה בנרות ומנר

תורה אור / נר מצוה

לברוכי ברישא והדר א בדיק דאמר רב יהודה אמר שמואל כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן אמר רב חסדא °חוץ מן ב הטבילה בלבד מאי טעמא דאכתי גברא לא חזי תניא נמי הכי טבל ועלה בעלייתו הוא אומר ברוך אתה ה' אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה ומפרשי לה רבנן דבטבילת גר בלבד אמר אבל שאר חייבי טבילות מברכין ואחר כך טובלין דהא קיימא לן נדה קוצה לה חלתה ומחייבא לברוכי להפריש חלה ותנן נמי* זב שראה קרי ונדה שפלטה ש"ז צריכין טבילה טמאה דראה קרי ופלטה ש"ז הא לא ראה קרי ולא פלטה ש"ז קורין ומתפללין ואין צריכין טבילה : ג בודקין את החמץ לאור הנר וכו' מפני שאור הנר יפה לבדיקה ת"ר אין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלבנה ולא לאור האבוקה אלא לאור הנר *מפני שאור הנר יפה לבדיקה ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר °שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם (שמות יב) ואומר °ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא וגו' ואומר °בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות (צפניה א) ואומר

[א] דלא אכיל: [ב] יכול לתרום: [ג] תהלה : [ד] לפיכך כצ"ל ותי' אבל נמחק: [ה] דשאין לברך כצ"ל ותי' חייבין נמחק : [ו] ואף על פי כשמברכין לפני הטבילה קבעוה בעל : [ז] כגון נט"י שלאחר בהכ"ס: (הגה"י)

המאור הקטן

[א] הא דתניא אין בודקין לאור החמה לא תימא ה"מ בי"ג שיש לו לבדוק ליל ארבעה עשר אלא אפי' בי"ד ומפורש בירושלמי לא לאור החמה וכי יש חמה בלילה אלא תפתר בשלא בדק הדא אמרה אפילו ביום צריך לבדוק לאור הנר :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור הא דתניא אין בודקין לא לאור החמה לא תימא הני מילי בשלשה עשר שיש לו לבדוק לילי ארבעה עשר אלא אפילו בי"ד ומפורש הוא בירושלמי : אמר הכותב וכי היאך עלה על דעתו לומר כן והלא בגמ' העלוה לגדדין דלא נפיש בהו אורה וצריך נר ומה שאמר דאפילו בארבעה עשר הוא לשון מעוקם אלא דוקא בי"ד אבל בי"ג אף לאור הנר אינו בודק ביום מדרב נחמן דאמר בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם ואור הנר יפה לבדיקה כלומר להמתין עד ארבעה עשר שחרית אינו רשאי מפני שבני אדם מצויין בבתיהם בלילה ואם בא להקדים נמי בשלשה עשר אינו בודק מפני שאור הנר יפה לבדיקה בלילה ומפורש הוא בירושלמי ורבינו ז"ל לא כתב דברים הללו (מסם) מפני שהם פשוטין בגמרא שלנו ולפיכך הוצרכתי לכתוב זה :

השגות הראב"ד

[א] הא דתניא אין וכו'. א"א וכי למדנו מזה הירושלמי שלא ימתין עד שחרית ויבדוק לאור הנר אבל למדנו מזה ממשנתנו ומן הטעם שפירשו עליה בשעה שבני אדם מצוים בבתיהם וכו'. ואור הנר וכו'. הא למדנו שאין רשאין להמתין ואם עבר ולא בדק בלילה הרי פירשו בגמרא דאכסדרה דנפיש נהורא או כנגד ארובה נבדקין לאור החמה אבל לגדדין אין נבדקין אלא לאור הנר ובאמת היה לו להביא הירושלמי האחר שאמר שאפי' בבית אפל אין אור הנר מבהיק ביום כמו שמבהיק בלילה ולמדנו מכאן שאפילו אדם בטל ובית אפל אינו רשאי להמתין ליל י"ד ומן הגמרא שלנו לא למדנו דבר זה :

שלטי הגבורים

א כ"ה כתב איכא מאן דמברך שהחיינו דמזמן לזמן קאתי ואיכא דלא בריך דאין לבדיקה זמן קבוע ומסתברא רשות ומאן דבעי בריך והרא"ש כתב דלא בריך וסמכינן אזמן דרגל כיון דבדיקה לצורך הרגל וי"א שאין לבודק לדבר עד שיגמור הברכה ואם שח בדברים שלא מעין הבדיקה שחוזר ומברך והרא"ש כתב דאינו חוזר ומברך ומיהו לכתחלה טוב ליזהר כדי שיתן לבו לבדוק בכל המקומות שמכניסים שם חמץ : לשון ריא"ז הבודק את החמץ מברך קודם שיתחיל לבדוק אקב"ו על מצות ביעור ואח"כ הולך ובודק ובפרדס כתוב ובככר הראשון שמוצא מברך ול' ראשון עיקר שראוי לברך מעת שמתחיל להתעסק בדבר בין ימצא בין לא ימצא וכן היה מנהג מז"ה וכן כתב רבינו משה :

ב סמג עשין כ"ז כתב דעל הטבילה אין מברכין אלא לאחריה ופירש ר"ת שמפני שטבילת הגר אינו יכול לומר וצונו עד אחר המילה וטבילה תיקנו שכל טבילות אחרות יברכו אחריהם וכן י"ל שמפני נ"י שאחר בית הכסא שאינו יכול לברך עד אחר נטילה תקנו בכל נטילות אחרות שלא יברכו עד אחר נטילה ויש מפרשים שנחשב עובר לעשייתן מפני שאין מצות נטילה נגמרה עד אחר הניגוב ומיי' פי"א מהל' ברכות כתב כרבינו :

ג וכתב הרא"ש על כן נוהגין באשכנז שאין בודקין אלא בנר של שעוה אבל לא בנר של חלב שמא יטיף על הכלים ולא בנר של שומן שמא יטיף על כלי החלב ולא בנר של שמן שמא יטיף על הבגדים וגם אינו יכול להכניסו לחורים ולסדקים : לשון ריא"ז ואף מי שלא בדק בלילה ובא לבדוק ביום אינו בודק אלא לאור הנר כמבואר בקונטרס הראיות :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ובס' תניא כתוב על שם רבינו יוסף ברכת חנוכה שטבעה להדליק טעות סופר הוא ואע"פ שבכל הספרים כתוב בהן להדליק ומפורש אמרו בירושלמי פ' לולב הגזול כיצד מברכין על נר חנוכה בא"י אמ"ה אקב"ו על מצות הדלקת נר של חנוכה מיהו בפנים הכא מיישב לה שפיר :

בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות ואומר נר (אלהים)[ה'] נשמת אדם חופש כל חדרי בטן ובגמ' פריך האי קרא בתרא למה לי ומשני ליה: **חורי** הבית העליונים. יותר מדאי והתחתונים יותר מדאי אין נוחין להשתמש ואין צריכין בדיקה: גג היציע. הואיל והוא משופע א"נ לבדוק אבל שאר גגין שלהן לא היו משופעין: רפת בקר. אם היה שם חמץ הבהמות אכלוהו: לולין. מקום דירת התרנגולין: מתבן. בית התבן דמה דרכו של חמץ לשם: במסתפק. אוצר שמסתפק יין לשלחנו צריך בדיקה שפעמים שהשמש נכנס שם באמצע סעודה ופתו בידו אבל שמן מוכח בגמרא דאפי' במסתפק ממנו אין צריך בדיקה לפי שיש קבע לספוקו ולא נתפרש זה בהלכות ואפשר דהיינו טעמא דכיון שנהגו עכשיו להדליק בשמן הוו להו אוצרות שמן כבי קירי דאמרינן לקמן דצריך בדיקה: הא ברברבי. בית דגים גדולים אין צריכין בדיקה לפי שיש להם קבע ואומד וא"צ לעמוד ולהביא [א] [אבל זוטרי אין להם קבע ואומד וצריך לעמוד ולהביא]: בי מלח. בית המלח: בי קירי. בית השעוה צריכין בדיקה לפי שעומד השמש באמצע הסעודה [ופתו בידו] להביא מלח ונרות: פלימו אומר וכו'. וקיי"ל כוותי' והכי מוכח בגמ': מפני הסכנה. ואע"ג דשלוחי מצוה אינן נזוקין היכא דשכיח היזיקא שאני: **חצר** אינה צריכה בדיקה. אמצעי של אגר אבל חורין צריכין בדיקה וכן דעת הר"ם במז"ל בפ' שני מהלכות חמץ ומצה. ובתי מדרשות ובתי כנסיות צריכין בדיקה [והכי אי' בירושל'][ב] ומש"ה צריכה להן בדיקה שכן נכנסין בו בעבוריות ובראשי חדשים פי' סעודות שהיו עושין למנין קדוש החדש ולמנין עבור שנה ולדידן נמי משום תינוקות שנכנסין שם ופתן בידן: **מתני'** אין חוששין שמא גררה. אין לדבר סוף שאי אפשר לכל ישראל לבדוק חמנס כאחת ודייקינן בגמרא טעמא דלא חזינן הא חזינן חיישינן: **ובודקין** אור י"ד וכו'. מסקי' בגמ' דה"ק אם לא בדק אור י"ד בודק י"ד שחרית ואם לא בדק בי"ד שחרית בודק בשעת הביעור דהיינו שעה ששית אבל מכאן ואילך אינו בודק דחייש ר' יהודה דלמא אתי למיכל מיניה ורבנן לא גזרי דכיון דהוא עצמו מחזר אחריו לשרפו לא אתי למיכל מיניה: יבדוק בתוך המועד. פירש"י ז"ל בשעה ששית ולא נהירא דמאי שנא דרבי יהודה קרי ליה שעת הביעור ורבנן קרי ליה תוך המועד ואיכא למימר דמשום דלר' יהודה אינו בודק מכאן ואילך מיקרי שעת הביעור אבל לרבנן דס"ל שהוא בודק לאחר מכאן לא מיקרי להו שעת הביעור ואכתי לא ניחא לן שרש"י ז"ל פי' לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד דהיינו לאחר הביעור עד שתחשך ואיכא למידק ומשתחשך ואילך למה לא יבדוק ואפשר [ג] דהיינו טעמא משום דאפילו רבנן מודו דכל היכא דענוש כרת אפילו מחזר עליו לשרפו חיישינן דילמא אתי למיכל מיניה ולא סמכינן אההיא טעמא אלא עד שתחשך דליכא כרת אבל הנכון כמו שפירש הרב אלפסי ז"ל שיבדוק בי"ד היינו כל יום י"ד לא בדק בי"ד כלל יבדוק בתוך המועד דהיינו בתוך הפסח לא בדק בתוך הפסח לא בדק בתוך המועד דהיינו תוך הפסח יבדוק לאחר הפסח דאע"ג דלא מיתסר אלא מדרבנן כי היכי דקנסוהו רבנן משום דעבר עליה בבל יראה ובל ימצא לאסרו ואפי' בהנאה עשו חזוק לדבריהם כשל תורה להצריכו אף בדיקה: **ומה** שמשייר בלילה לצרכו שיאכל בלילה וגם בבקר יניחנו בצינעה במקום

[א] באמצע סעודה: [ב] בתי כנסיות ובתי מדרשות צריכין בדיקה: [ג] למימר: (הגה"י)

נר מצוה / תורה אור

ואומר °נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן א ואכסדרה דנפיש נהורה בודקין אותה אפילו לאור החמה: כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה וכו' (א) (הא °דאמרי ב"ה שתי שורות החיצונות שהן העליונות פליגי בפירושה רב ושמואל והלכה כשמואל דאמר עליונה ב ושלפנים הימנה דהויין להו תרווייהו עליונות) ת"ר חורי הבית ג העליונים והתחתונים וגג היציע ורפת בקר ולולין ומתבן ד ואוצרות יין ושמן אין צריכין בדיקה והתניא אוצרות יין צריכין בדיקה התם במסתפק מהן: תני ר' חייא עשו אוצרות שכר בבבל כאוצרות יין בארץ ישראל במסתפק מהן: (ב) (וכבר בשמי קורה לא סגי בביטול אלא צריך סולם להורידו דילמא נפיל ואתי למיכליה) אמר רב חסדא בי דגים אין צריך בדיקה והתניא צריך בדיקה לא קשיא הא ברברבי הא בזוטרי אמר רבה ברב הונא בי מילחי ה ובי קירי צריכין בדיקה אמר רב פפא בי ציבי ובי תמרי צריכין בדיקה תניא חור שבין אדם לחבירו זה בודק עד מקום שידו מגעת וזה בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו *תניא חור שבין יהודי ו לארמאי (ג) זה בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו °פלימו אומר כל עיקר אינו בודק מפני הסכנה שמא יאמר הנכרי כשפים הוא עושה לי: אמר רבא ז חצר אינה צריכה בדיקה מפני שהעורבים מצויין שם: *מתני' א אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית וממקום למקום (ד) א"כ מחצר לחצר ומעיר לעיר אין לדבר סוף *ר' יהודה ב אומר בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר בשחרית ובשעת הביעור וחכ"א אם לא בדק אור ארבעה עשר יבדוק בארבעה עשר לא בדק בארבעה עשר יבדוק בתוך המועד לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד ומה ג שהוא משייר יניחנו בצינעה כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו פירוש בתוך המועד ח ולאחר המועד בתוך הפסח ולאחר הפסח: **גמ'** ומה שהוא משייר יניחנו בצינעה וכו' כגון ט שהניח עשר ומצא תשע אבל אם לא ידע כמה הניח אף על פי שלא הצניעו

רש"י

ומנר יחידי שנאמר נר ה' וגו' (ב): חורי הבית. שבכותל: העליונים. שגבהן יותר מדאי: והתחתונים. שנמוכין יותר מדאי ואין נוחין להשתמש: גג היציע וגג המגדל. שהן משופעים לכך אין צריכין בדיקה אבל תוכו צריך בדיקה: מגדל. שקורין שפריי"ם: ורפת בקר. שאם היה שם חמץ (ה) בהמות אכלוהו: ולולין. מקום דירת תרנגולים: מתבן. בית התבן דמה דרך חמץ לשם וכן אוצרות יין ושמן: במסתפק. אוצר שהוא מסתפק ממנו יין לשולחנו צריך בדיקה לפי שפעמים השמש נכנס להביא יין לשולחנו בסעודה על שולחנו ופתו בידו אבל אוצרות שמן אפילו במסתפק אין צריך בדיקה לפי שיש קבע לאכילה וקודם השולחן יודע כמה צריך ואינו צריך לעמוד מן השולחן אבל יין אין קבע לשתיה (ו) לפעמים שתיית היום מרובה משל אתמול: ברברבי. אין צריך בדיקה שיש להן קבע ואין צריך לעמוד ולהביא: בי מילחי. בית המלח: בי קירי. בית השעוה: צריך בדיקה. לפי שעומד מתוך הסעודה להביא מלח ונרות: כל עיקר. כלל לא יבדוק: שהעורבים מצויין שם. ואם היה שם חמץ אכלוהו העורבים: מתני' אין חוששין. כשבדק זוית זו ובא לבדוק זו שמא בתוך כך שבא לזו גררה חולדה חמץ למקום הבדוק וצריך לחזור ולבדוק: שאם כן. (ז) באת לחוש לכך הרי מחצר לחצר י"ל כן הרי בדקתי קודם לחבירי ולאחר הבדיקה הביאה חולדה מחצר לחצר: אין לדבר סוף. ולא חצר ממש קאמר אלא כל בתי החצר [קרויין חצר]: בתוך המועד. (ח) שעה ששית שהוא מועד הביעור: לאחר המועד. משש שעות (ט) עד שתחשך ובעמוד פי' בע"א וכן פר"י: ולאחר הפסח. שלא יתערב חמץ שעבר עליו הפסח בחמץ אחר: גמ' כגון שהניח י' כלומר חיישינן שמא יניח עשר וימצא תשע דהתם ודאי איכא למיחש לעכבר דהא נוכחא מילתא שנטלה

א ואפי' בחדר אין צריך נר כנגד החלון אבל מלדדין צריך נר:

לשון ריא"ז

אכסדרה שלפני הבית הואיל ודופן ד' כולו פרוץ אורה מרובה ויכול לבודקה אף לאור היום וכן חורין וסדקין שבבית אותן שהם כנגד הארובה בודקין לאור היום ואותן של צדדין אין בודקין אלא לאור הנר:

ב מיי' וסמ"ג וטור כולהו פליגי על זה ואמרי דבודק ב' שורות החיצונות שהן העליונות הרואות הקורה והפתח ואחרת למטה ממנה וכן פסק רבינו יונה ונותן טעם לדבר דכל ברייתא דלא מתניא בי ר' חייא ור' אושעיא לאו בר סמכא היא וכיון דר' חייא תני כרב אין לחוש לאידך ברייתות דתני כשמואל ואפי' תימא ר' אושעיא היה בכללם מ"מ הוה ליה רבי חייא ור' אושעיא חד לגבי חד והדרינן לכללא דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי:

לשון ריא"ז

מרתף שיש בו חביות וקנקנים מסודרות שורות לפנים משורות ושורות ע"ג שורות אע"פ שצריך לבודקן מפני שמסתפק מהן אינו בודק אלא שתי שורות השורה העליונה והשורה שלפנים הימנה כדברי ר"י ורבינו משה אומר שבודק העליונה ושלמטה הימנה:

ג פי' הטור גבוהין שאין יד האדם מגעת שם ונמוכים פחות מג' טפחים אין צריך בדיקה ובירושל' חשיב גבוה למעלה מי' טפחים ואינו נראה שעיקר תשמיש האדם הוא למעלה מי' אלא כדפרשינן שאין יד האדם מגעת שם:

לשון ריא"ז

חורין האמצעים צריכים בדיקה וגג היציע אינו צריך בדיקה ואע"פ שעומד אצל חלון (עשייתו) וכ"ש שאר הגגין שהעורבים מצוים שם כמו שביאר מז"ה:

ד מדברי רבינו (י) מוכח דאוצרות שמן אפילו במסתפק מהן אינן צריכין בדיקה וכן כתב הטור להדיא ומיי' וסמ"ג כתבו אוצרות יין ושמן שאינן צריכין בדיקה דוקא כשאינו מסתפק מהן אבל במסתפק משמע דצריכי בדיקה והשיג הראב"ד על מיי' והשיב מגיד משנה דאיכא טעות בספרים ולי נראה דכיון דגם סמג הכי כתב כלשון מיי' ממש דליכא טעות כלל וקא פליגי עם רבי' בפי' הדבר:

לשון ריא"ז

ואוצרות שמן אף ע"פ שמסתפקין מהם אין צריכין בדיקה שאין עומדין מתוך הסעודה להביא שמן כמו שעומדים מתוך הסעודה להביא יין ושכר: לשון ריא"ז ה כללו של דבר כל מקום שיש ספק שמא נשתמש שם בחמץ צריך לבדוק בו וכל מקום שאין ספק שמא נשתמש שם בחמץ שאין דרכו בכך א"צ לבדוק בו: ו מיי' השמיט דין חור שבין יהודי לנכרי וכתבו המפרשים דהטעם משום דלא ס"ל שיהא פטור מבדיקה וא"כ פליג עם רבינו ואפשר דהשמיטו מכיון דהוא מלתא דסכנה הוי מלתא דפשיטא דא"צ בדיקה דחמירא סכנתא מאיסורא דאם הוה ס"ל דחייב בדיקה לא הוה משמיט ליה כיון דאיכא בה פלוגתא בגמרא ומדהשמיטו נראה דס"ל כרבינו ודברי סמג מסופקים להיכן נוטין (כ) וצ"ע: לשון ריא"ז ואם היה ירא מן הנכרי שמא יאמר כשפים הוא עושה לי אינו בודק כל עיקר אלא מבטלו בלבו ודיו: ז מיי' וסמג כתבו דאמצע חצר אינו צריך בדיקה מלמע דמן הצדדין לדידהו צריך בדיקה ורבי' וכן הטור לא חילקו: ירושלמי בתי כנסיות ומדרשות צריכין בדיקה מפני שמכניסים בהן חמץ בעיבור השנים ובר"ת סילכך שלנו נמי צריכין בדיקה לפי שהתינוקות מכניסים בהן חמץ. טור: לשון ריא"ז חצר אינה צריכה בדיקה מפני שהעופות מצוין שם והן אוכלין כל חמץ הנמצא בה: ח כתב סמ"ג לשון המשנה כך הוא לא בדק בשחרית יבדוק בתוך המועד ומפרש ר"י ורבינו משה קרוי תוך המועד מתחלת שעה ששית עד אחר הרגל וכשבודק לאחר הפסח לא יברך: לשון ריא"ז לא בדק בשחרית יבדוק בשעה ששית שהוא זמן הביעור אם לא בדק בזמן הביעור יבדוק אח"כ וי"א שבודק והולך אפי' הפסח מפני שחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה: ט הניח י' ומצא ט' צריך לבדוק אחר כל העשרה שאנו אומרים מה שהניח נטל ואלו אחרים הם ואפי' אם ביטל ודוקא כשקשורים יחד אבל אם אינן קשורים ביחד א"צ לבדוק אלא אחר האחד: לשון ריא"ז הניח ט' פרוסות ומצא י' הואיל ומצא יותר ממה שהניח אומרים אלו אחרים הן שהרי אינו מכירן ושמא עכברים נטלו את הראשונים ובודקין כל הבית כולה בשביל אחרת הניח עשר ומצא ט' אינו צריך לבדוק עוד בד"א כשהיו מונחים ע"ג קרקע או בב' סלים שאינם קשורים יחד ונמצא חסר הא' שהוא לבדו בא' מן הסלים אבל אם היו כולם בסל א' או בב' סלים שהיו קשורים יחד אין אומרים שהאחד לבד נלקח אלא כולן נלקחו ואלו אחרים הן וצריך לבדוק בשביל כולן כמבואר בקונטרס הראיות:

חדושי אנשי שם מהר"ן שפירא (א) ר"ל שהר"ן כתב במתני' שהשמיט פי' דב' שורות לפי שאין עכשיו התביות באותו ענין כלל וצ"ל שמלשון הרי"ף מיניה וכיה משמע שאין גורס שאיך יכתוב פי' דב"ס ב' שורות כו' אחר פיסקא דכל מקום שאין מכניסין בו חמץ כו' ת"ר חורי הבית ואח"כ יכתוב הפיסקא אחרת ובה"א ב' שורות כו' דפליגי ביה רב ושמואל כו' ולכן נרא' פשוט שאין לגרסו (ב) נראה שבא לתרץ ל"ל האי קרא של נר ה' נשמת אדם וכן הוא ברש"י בגמרא וצ"ע דבגמרא אמר טעם להאי קרא למאי אתי:

המאור הקטן

א] **תשעה** צבורין של מצה ואחד של חמץ ואתא עכבר ושקל כו'. סוגיא דשמעתא כר' זירא דאמר בלחם משיירא ובקבוע הוי כמחצה על מחצה וצריך בטול שהוא מן התורה אבל בדיקה אינו צריך דספיקא דרבנן הוא ולקולא ודלא כרבא דלטעמיה אפי' ביטול לא צריך לעולם דהוי ליה תרי ספיקי אימר הוה אימר לא הוה ואם תמצא לומר הוה אימר אכלתיה וכיון דסוגיין כרבי זירא הלכתא כוותיה ויש מי שאומר מודה רבא בעכבר דודאי שיורי משייר: **ובשני** צבורין אחד של חמץ ואחד של מצה ושני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק צריך ביטול וא"צ בדיקה דבבדיקת חמץ דרבנן אמרינן שאני אומר ומותר: **צבור** אחד של חמץ ושני בתים בדוקים פלוגתא דרבי יהודה ור' יוסי והלכה כר' יוסי לענין בדיקה להקל כשם שהוא מיקל בספק טומאה שברשות הרבים אבל לענין ביטול שהוא מן התורה לעולם צריך ביטול ואם נשאלו בבת אחת צריכין שניהם בדיקה דכודאי דמי: **ספק** על ספק לא על היינו בקעה כגון דאיכא לפניו שני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק דהוו להו תרי ספיקי ספק על ספק לא על את"ל על דילמ' לאו להאי עייל אלא להאי היינו בקעה ולא תימא טעמייהו דרבנן דמטמאו בבקעה משום דכולה בקעה כחד שדה הוא שהרי מפורש טעמם של חכמים במסכת טהרות כל שאתה יכול לרבות ספיקא וספק ספיקא ברשות היחיד טמא ברה"ר טהור והלכתא גמירי לה הכין גבי טומאה אבל בשאר איסורין כל תרי ספיקי לקולא הילכך אפי' ביטול לא צריך. על בדק ואשכח פלוגתא דרבי ורשב"ג והלכתא כרבי דסוגיין כוותיה כדבעינן למימר קמן הילכך אפי' ביטול לא צריך: **הניח** תשע ומצא עשר פלוגתא דרבי ורבנן והלכתא כרבנן וצריך ביטול אבל בדיקה ספיקא דרבנן הוא ולקולא וכן שהניח עשר ומצא תשע לרבי א"צ לבדוק אלא על צבור אחד ואם מצא אותו דיו ולרבנן צריך לחוש לכולן הילכך אע"פ שמצא אותו צבור צריך לבטל על השאר וכן הלכתא ודכ"ע סבירא להו הכא כמ"ד התם זהו קבר שאבד זהו שנמצא הילכך אי הוי סבירא לן הכא מנה מונח ומנה מוטל דכ"ע שאין צריך לא בדיקה ולא ביטול מאחר שמצא צבור והיינו דאמרינן לעיל דסוגיין כרבי ודכ"ע נמי ס"ל הכא כמ"ד גבי קרדום אדם טמא נכנס ונטלו הילכך הניחו בזוית זו ומצא בזוית אחרת צריך ביטול דחיישינן לעכבר ולחומרא וכל הנהו בעיי דרבא דעכבר נכנס וככר בפיו נקטינן לחומרא לענין ביטול דהוא מדאורייתא ולענין בדיקה דהיא דרבנן נקטינן לקולא אבל ככר בשמי קורה כיון דאיכא למיחש דילמא נפלה ואתי למיכלה צריך סולם אחד להורידה וכן בבור צריך סולם להעלותו ובככר בפי נחש צריך חבר להוציאה והרי"ף ז"ל לא כתב מכל הענינים האלו

השגות הראב"ד

א] **תשעה** צבורין וכו'. א"א כמה ניירים הפסיד הרב מדבריו דאי כרבא האי ט' צבורין של מצה וכו' אפי' ביטול לא צריך משום דאיכא תרי ספיקי ספק מצה ואימר אכלתיה מכלל דלרבי זירא ליכא ספק אכילה אטו לרבי זירא ודאי משיירא קאמר וזו טפשות גדולה אלא ודאי אימר משיירא קאמר א"כ לרבי זירא נמי תרי ספיקי הוו וטעות גדולה מזו דקאמר כמחצה על מחצה דמי וצריך בטול ואנן בבדיקה עסקינן

א מיי׳ פ״ב מה׳ חמץ ומלה טור א״ח סי׳ תלח:
ב מיי׳ פ״ק מה׳ חמץ ומלה סמג לאוין עז:
ג מיי׳ פ״ג מה׳ חמץ ומלה סמג עשין לט טוא״ח סי׳ תמד:

במקום מוצנע ושמור שמא תבא חולדה ותטול [א] ממנו ויהא צריך בדיקה אחריו או שמא יניח י׳ וימצא תשע ובכה״ג מוכחא מילתא דעכברא נטלו אבל אם לא ידע כמה הם ולא הצניען אין צריך לחזור ולבדוק והיכא דצריך לבדוק פעם אחרת צריך לבטל פעם אחרת שהרי חמץ זה שגררה חולדה מתוך הבית לא נתבטל הילכך צריך ביטול : **ובגמרא** שקלינן וטרינן בגווני טובא בצבורי חמץ ומצה ואתא עכבר ושקיל ולא ידעינן אי חמץ שקל אי מצה שקל ובספק על ובספק לא על ובגוונא אחריני ולפי שהם דברים שאינן מצויים השמיטם הרב אלפסי נר מצוה ז״ל ולא ראיתי לכתבן מפני שהם דברים שצריכים דקדוק גדול בסוגית הגמרא : **ומצא** פירורין א״צ בדיקה. בשמצא פירורין כדי כל הככר: שאין דרכו של עכבר לפרר. ואפי׳ מצא פירורין כדי כל הככר צריך בדיקה : **ושורפין** בתחלת שש. דאע״ג דלא אסור מדאורייתא אלא מתחילת ז׳ כדאמרי׳ לעיל (ד: ה.) אתי לאיחלופי בין ו׳ לז׳ ור׳ יהודה מחמיר טפי ואמר דתולין כל ה׳ כלומר לא אוכלין ולא שורפין אבל נהגין : **ושורפין** תרומות תלויות. ספק טמאות ספק טהורות: מזון שתי סעודות ולא שלש דכל *)שבת ערבית שחרית ומנחה וערב הפסח אסור לאכול מן המנחה ולמעלה וכן הלכתא דבגמ׳ אמרי׳ (דף יג:) לא זזו משם עד שקבעו הלכה כר׳ אלעזר איש ברתותא ור״ז הלוי ז״ל רצה לדחותה מפני דקדוק [ב] סוגייתו ומפני שאין לדבריו עיקר לא ראיתי לכתבן *(אבל אכתוב מה שהשיב על הרי״ף רבינו אפרים ז״ל) : **ומיהו** איכא למידק

רש״י

שנטלה פרוסה אחת : מתני׳ ושורפין בתחילת שש · ואע״ג דכל שעה ששית מדאורייתא שריא גזור רבנן עליה דילמא טעי וסבור על השביעית שהיא ששית אבל אחמישית לא טעי אינשי לומר על השביעי׳ שהיא חמישית ומותר : תולין כל חמש · ואינו אוכל דטעי וסבר על השביעית שהיא חמישית ומיהו לשרוף אינו צריך ומאכיל לבהמתו אבל בששית אף בהנאה אסור מדרבנן גזרה משום שביעית : גמ׳ תלויות · ספק טמאות ספק טהורות : ומשיירין מזון שתי סעודות · ולא שלש דסעודה

הצניעו אינו צריך לחזור ולבדוק דהא תנן אין חוששין שמא גררה חולדה א מבית לבית וכו׳ : *והיכא דבדק ולבתר הכי חזא ב עכברא דעאל לביתא ובפומיה פיתא דנהמא אע״ג דעאל להוא ביתא ואשכח פירורין לא אמרינן מיכל אכל העכברא לההיא פיתא והני פירורין דידה אינון אלא אמרי׳ פרורין מעלמא אינון וצריך למיבדק על ההיא פיתא *)דעכברא דאמר רבא תינוק נכנס וככר בידו ונכנס אחריו ומצא פירורין אין צריך בדיקה שדרכו של תינוק לפרר עכבר נכנס וככר בפיו ונכנס אחריו ומצא פירורין צריך בדיקה שאין דרכו של עכבר לפרר : **מתני׳** *ר״מ אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש ר׳ יהודה אומר אוכלין כל ארבע ג ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש : **גמ׳** מאי טעמא לא אוכלין כל חמש *גזירה משום יום המעונן דכיון דליכא חמה אתי למיטעי ומיחלף ליה ד חמש בשבע אי הכי אפי׳ ארבע נמי לא ליכול אמר רב פפא ארבע זמן סעודה לכל היא ולא אתי למיטעי אמר רב נחמן אמר רב הלכה כר׳ יהודה : *ת״ר ארבעה עשר שחל להיות ^ג^בשבת מבערין את הכל ה מלפני השבת ושורפין תרומות תלויות טמאות וטהורות ומשיירין מזון ו שתי סעודות מן הטהורות כדי לאכול

*) וסנך בעיות דעכבר נכנס וככר דשמי קורה השמיטם רבינו משום דלא שכיחי נינהו :

[א] מלחם כצ״ל ופי׳ ממנו נמחק :
[ב] סוגית הגמ׳:(הג״ה)

דתנן לקמן בפ׳ אלו עוברין (דף מט.) י״ד שחל להיות בשבת מבערים הכל מלפני השבת ד״ר מאיר וחכמים אומרים בזמנו ר׳ אלעזר בר צדוק אומר תרומה מלפני השבת וחולין בזמנן וכתב הרב אלפסי ז״ל דקי״ל כרבי אלעזר בר צדוק דקאי כרבי אלעזר איש ברתותא *[דהלכתא כוותיה והשיב עליו ה״ר אפרים ז״ל היכי קאי ר׳ אלעזר בר צדוק כר׳ אלעזר איש ברתותא] והא בתרתי פליגי פליגי בחולין ופליגי בתרומה פליגי בחולין דאילו רבי אלעזר איש ברתותא סבר דמבערים את הכל ואפי׳ חולין שאוכליו מרובין מלפני השבת ורבי אלעזר בר צדוק אומר חולין בזמנן ופליגי בתרומה דאילו רבי אלעזר בר צדוק סבר תרומה מלפני השבת בלא שיור כלל ור׳ אלעזר איש ברתותא סבר דמשיירין ממנה מזון שתי סעודות אלו דבריו ז״ל ואינם נכונים דמאי דקאמר דפליגי בתרומה משום דלא תני ר׳ אלעזר ברבי צדוק שיור בתרומה ליתא שכבר פירש רש״י ז״ל עלה דההיא דאמר ר׳ מאיר מבערין את הכל מלפני השבת היינו בשיור דכל היכא דאמרינן מבערין בשיעור קא משמע דלעולם מאי דצריך ליה למיכל לא מבערינן ליה וכל שכן תרומה דאסור לשורפה כל היכא דאפשר בלאו הכי הילכך ר׳ אלעזר בר צדוק נמי דתני תרומה מלפני השבת בשיור קאמר כר׳ אלעזר איש ברתותא ובדין הוא דר׳ אלעזר איש ברתותא לא הוה ליה למיתני שיור דממילא שמעינן ליה כדאמרינן אלא איידי דבעי למיתנא כדי לאכול עד ארבע שעות לאשמועינן דאין אוכלין אלא עד ד׳ שעות תנא ליה ואע״ג דתניא בתוספתא י״ד שחל להיות בשבת מבערין הכל מלפני השבת ואופה לו מצה מע״ש לאו משום מזון *) ג׳ סעודות דשבת

ד״ה ג״י

אינו יכול לבערו מבטלו וכופה עליו את הכלי עד מוצאי יו״ט ומבערו בחה״מ : ו וסעודה שלישית יעשנה במצה עשירה :

לשון ריא״ז
א נטלה החולדה חמץ לפניו ונכנסה לבית צריך לבדוק כל הבית פעם שניה ונראה בעיני שצריך לבדוק אפילו במקום שאין מכניסים בו חמץ שהרי החולדה מוליכתו בכ״מ:

לשון ריא״ז
ב עכבר שנטל חמץ בפיו וספק נכנס לבית בדוק ספק לא נכנס אין צריך לבדוק שבדיקת החמץ מדברי סופרים הוא וספיקא להקל ובכל הספיקות הללו אף על פי שהקילו בבדיקה מספק צריך לבטל שהביטול הוא מה״ת וספיקו להחמיר כמבואר בקונט׳ הראיות: עכבר שנטל החמץ ונכנס לבית הבדוק ובדק אחריו בעה״ב ולא מצאו אין צריך לבדוק פעם שניה ונראה בעיני שאפי׳ לבטלו א״צ שתולין בעכבר שהוא אכלו ואם ברור לו שלא אכלו ויודע שיש חמץ בביתו אע״פ שהוא אינו יודע היכן הוא צריך לבטלו מן התורה בדק אחריו ב״ה ומצא חמץ אומרים זהו החמץ שהכניס העכבר וא״צ לבדוק עוד אבל צריך לבטל שמא חמץ אחר הוא זה ותולין להחמיר אבל ביטול כמבואר בקונט׳ הראיות :

לשון ריא״ז
ג מי שהיה מופקד בידו המנן מחבירו עד שעה רביעית ימתין לו שמא יבא בעליו ויצטרך לו ואם לא בא מוכרו שעה חמישית לנכרים :

ד בכל הפוסקים כתוב ומחלף חמש בשש וצ״ע בחדושי מזרחי :

לשון ריא״ז
ה וכן החולין מבערים הכל מלפני השבת כמבואר בקונטרס בפ׳ אלו עוברין ונראה בעיני שאם נשאר מן החמץ אחר ד׳ שעות מבערו בכל ענין שיוכל ומאכילו לעובד כוכבים או לבהמה קודם שתגיע שעה ששית אם

המאור הקטן

כלום . **א״ר יהודה** אימתי שלא בשעת ביעורו פי׳ משש שעות ולמעלה כמו ששנינו במשנתינו עבר זמנו אסור בהנאתו. ולא יסיק בו תנור וכירים ואוקימנא בגמ׳ לא צריכא לר׳ יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה דגמר להו מנותר שכל שעבר זמן אכילתו הוא בשריפה אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר ושעת ביעורו זו היא שעה חמישית שהוא זמן בדיקת חמץ לר׳ יהודה כדתנן ר׳ יהודה אומר בודקין אור י״ד ובי״ד שחרית ובשעת הביעור ומפורש בירושלמי הידין הוא שעת הביעור אמר רבא חמישית כר׳ יהודה חד בר נש אפקיד דיסקא דפיתא גבי ר׳ חייא רבא א״ר יוסי בר׳ בון יוחנן חקוקה הוה אתא שאל לרבי א״ל תמכר ע״פ ב״ד בשעת הביעור ובתוספתא שנינו בראשונה היו אומרים אין מוכרין חמץ לנכרי ואין נותנין לו במתנה אלא כדי שיאכלנו עד שלא תגיע שעת הביעור עד שבא ר״ע ולימד שמוכרין ונותנין לו במתנה אף בשעת הביעור ולפיכך נקרית שעת הביעור שעה חמישית כמו שלמדנו מן הירושלמי ומן התוספתא מפני שבסופה היא שריפת חמץ כדתנן ושורפין בתחלת שש מ״מ עד סוף שעה ה׳ השבתתו בכל דבר וא״צ לטרוח ללקט עצים א] ובפירושי רבינו שלמה מוחלפת שיטה זו לומר שקודם זמן איסורו הוא בשריפה ולאחר זמן איסורו השבתתו בכל דבר ויש עליו תשובות הרבה והפירוש הנכון הוא שכתבנו ודאמרי׳ בריש פירקין וניבטליה בחמש כיון דלאו זמן איסוריה הוא ולאו זמן ביעוריה הוא פשע ולא מבטל לרבנן קא אמרינן דפליגי עליה דרבי יהודה דלית להו בדיקת חמץ בשעה חמישית ובתלמוד ירושלמי מצאתי שיטה זו מוחלפת בעיקר הגירסא תאני עד שלא הגיע זמן ביעורו אתה מבערו בכל דבר משתגיע זמן ביעורו אתה מבערו בשריפה ואתיא כרבי יהודה ובין לר״מ ובין לר׳ יהודה אית להו אין ביעור חמץ אלא שריפה כדתנן ושורפין בתחלת שש ולא קי״ל כוותייהו אלא כרבנן דאמרי מפרר וזורה לרוח ומטיל לים ואע״ג דאמר רבא ש״מ מדר״ע תלת לא גמרינן מינה דלית הלכתא כר״ע בהא ואע״ג דסתם לן תנא כר׳ יהודה במס׳ תמורה דתנן אלו הן הנשרפין וכו׳ ההיא אגב גררא נקטא ולא שבקיה סתמא דרבים דאיתמר בדוכתיה בהלכות הפסח ואזלינן בתר סתמא דלאו בדוכתיה דאתא אגב גררא ועוד דהא איתותב ר׳ יהודה ואישתיק ומה שכתב בספר העתים ובפסוקות לרבינו שלמה שהלכה כר״י אין אנו למדים מהם וכן פסקו הגאונים ז״ל כמו שכתבתי :

ב] **והא** דתנו רבנן י״ד שחל להיות בשבת וכו׳ כתב עלה הרי״ף ז״ל וכן הלכה ובגמ׳ שקלינן וטרינן עלה מאי לאו אפי׳ לאכול ודחי לא לבער ומדאסיקנא א״ל רב אדא בר מתנא לרב יוסף בפי׳ אמרת לן צא ומכרה לנכרי כר׳ יהודה קי״ל הלכתא כר״א איש ברתותא לאכול אבל לבער לא קי״ל כוותיה אלא כסתמא דמתני׳ דתנן וחכמים אומרים בזמנן : והכין אסיקנא בגמרא תניא אמר ר״א בר צדוק פעם אחת שבת אבא ביבנה וכו׳ וקי״ל בכ״מ מעשה רב וכ״ש דקאי בחולין כרבנן דמתני׳ והרי״ף כתב בפ׳ אלו עוברין וקיימא לן כר״א בר צדוק דקאי כר״א איש ברתותא דהלכתא כוותיה עשה את הטפלה עיקר ואת העיקר טפלה והלין תרי תנאי בהריא פליגין אהדדי דר״א איש ברתותא לית ליה ביעור בזמנו בי״ד שחל להיות בשבת שאין אכילת חמץ עד ד׳ שעות נקראת ביעור אלא שריפה והדומה לה ובשעה ששית וכר״א בר

מלחמת ה׳

ועוד והא דתנו רבנן ארבעה עשר שחל להיות בשבת וכו׳ כתב עליה הרי״ף ז״ל וכן הלכה כו׳ והרי״ף ז״ל כתב בפ׳ אלו עוברין וקי״ל כר״א בר צדוק דקאי כר״א איש ברתותא דהלכתא כוותיה עשה את הטפילה עיקר ואת העיקר טפלה :

אמר הכותב יתבשר בעל המאור במה שבשר שהוא עושה בכאן את הטפלה עיקר ואת העיקר טפלה דר׳ אלעזר איש ברתותא ואמרו לו בלבער פליגי בהדיא ולא בלאכול ועלה קתני לא זזו משם עד שקבעו הלכה כר׳ אלעזר והלכה ודאי במאי דפליגי וזו מתשובותיו של ה״ר אברהם בר׳ דוד ז״ל ודבר פשוט הוא תדע דהא מעיקרא נמי אתינן לסיועי מינה לרב דפסק בפירוש כר׳ יהודה וסבירא לן הלכה לאכול ואפ״ה לא מפקי׳ לבער מכללה כדקאמר בהדיא מאי לאו אפי׳ לאכול כלומר אע״פ שלא נחלקו עליו חביריו בזו כיון שנחלקו בה תנאים אחרים והוצרכו לפסוק באותו מנין הלכה כמותו בלבער פסקו הלכה על הכל וכי דחינן נמי לא לבער ה״נ קס״ד שלא קבעו כאן הלכה אלא על עיקר דברי ר״א שהוא לבער ועליו נחלקו רבנן דאמרו לו אבל לאכול לא נחלקו כאן אלא מילתא אגב אורחיה הוא דאמר ר״א ולא איפלגו עליה דידיה חבריה אלא פלוגתא אחריתי דתלי בהאי אחרינא היא ולא פסקו בה באותו מנין כלום ונמצאו שתי הלשונות מעידות עיקר הלכה בלבער אבל לומר הלכה לאכול ולא לבער לא עלה על דעת ומש״כ רבינו ז״ל וקיי״ל כר״א בר צדוק דקאי כר״א איש ברתותא דהלכתא כוותיה והשיב ה״ר אפרים ז״ל דהלין תרי תנאי בהדיא פליגי אהדדי וכבר נתפרש ביד אחרים דר״א איש ברתותא לא איירי בחולין כלל ופרושי הוא דקא מפרש שמבערין כל התרומות ושורפין אותן טהורות טמאות ותלויות הילכך הא בחולין לא איירי ופלוגתא דאמרו לו נמי בתרומה היא הילכך בחולין שאוכליהן מרובים בזמנן הוא כרבנן וכר״א בר׳ צדוק וזה שהוצרך רבינו ז״ל לתלות דר״א כר״א בר׳ יהודה איש ברתותא לא לענין חולין דודאי דר״מ במקום רבים ומעשה אינה משנה אלא לתרומה נצרכה לפסוק בה הלכה מלפני השבת ולענין שיור לדברי הכל משיירין שתי סעודות בין בחולין בין בתרומה ואפי׳ לדברי ר״מ וכן פרש״י ומה ששנוי בתוספתא ואופה לו מצה מערב שבת אינו אלא זרוז שמא יקדים לאפותה בין השמשות לומר לך שר״מ מזרז בביעור ומזרז באפיה כדי שלא יבא לידי מלאכה או לידי טעיה אבל הכל מודים בשיור דהא לר״א בר׳ צדוק כיון דאית ליה חולין בזמנן מפני שאוכליהן מרובין א״א לומר שישרף תרומה טהורה בלא שיור שאין שורפין את הקדשים שלא לצורך והכי מפורש בתוספתא טעמא דר״א בר׳ צדוק תרומה מלפני השבת שאוכליה מועטין וחולין בשבת שאוכליה מרובין ולא נחלקו ר״א ואמרו לו אלא במה שאמרו לשרוף אבל לשייר דברי הכל משיירין וכל עיקר לא הוצרך לשנות שיור זה אלא לאשמועינן כדי לאכול עד ארבע שעות וגם זו מדברי ה״ר אברהם ז״ל והוי יודע שיש נוסחאות שאין בהם בדר״א איש ברתותא מבערין את הכל מלפני השבת אלא שורפין תרומות וכו׳ ואלו מעידות על האחרות וכולן נתכונו לדבר אחד ואם כפי הדעת הזו נפסקו ההלכות כהוגן דכיון שהלכה ודאי כר״א איש ברתותא בלבער והדברים מראין שהלכה כר״א בר׳ צדוק בחולין דקאי כרבנן ומעשה רב צריכין אנו לפרש שיהו דברי שניהם קיימין דלא מיירי ר״א איש ברתותא בחולין כמו שכתבתי או שנאמר שלא קבעו הלכה כמותו בלבער אלא בתרומה בפלוגתא דאמרו לו במאי דפליגי פסקו כמו שפירשתי

השגות הראב״ד

ושני צבורין אחד של מצה ואחד של חמץ יוכית דבעו בדיקה אי לאו דאיכא בית שאינו בדוק דתלינן להך עכבר דחמץ דלגויה עייל ולא אמריע דתרי ספיקי נינהו ואי בתרי ספיקי מספקינן להו אפילו שני עכברים אחד בחמץ ואחד במצה ובית אחד בדוק ולא ידעינן הי מינייהו עייל תרי ספיקי הוו למה ליה למימר שני בתים ואחד שאינו בדוק אלא ע״כ בבדיקה עסקינן והך דט׳ צבורין כי הוי קבוע בדיקה נמי בעי וכי פריש אפילו בטול לא בעי . מיהו מיבעי לן למימר טעמא למה לא הוו תרי ספיקי וביטול נמי לא ליבעי. נשיב ונאמר כגון שאין שהות לעכבר לאכלו וקמשמע לן שצריך לבדוק ואין לו להשהות עד כדי שיאכלנו והואיל ובית זה הותזק לפניו וצריך בדיקה תזר להיות כשאינו בדוק וזה הטעם לכולם הצריכים בדיקה שלא חשבנו ספק אכילה להיתר מש״כ בענין מדור הנכרים ולגבי נפלים לפי שלא הוחזק שעה אחת לפנינו באהל המת ולפיכך חשבנו אותו לתרי ספיקי ואין לנו מוצא מן הטעם הזה כי טוב הוא וראוי לסמוך עליו כי אם ספק על ספק לא על דאמרינן הייתו בקעה דמיתזי דקא חשיב ליה לתרי ספיקי והנהו תרי ספיקי דפרים בהו האי לאו כלום הוא דלא דמו כלל לתרי ספיקי דנקטו אלא כיון דבדיקה דרבנן היא ואיכא לספוקי דילמא לא עייל כלל הו״ל ספיקא דרבנן לקולא דהוי ליה חדא ספיקא דהכא כתרי ספיקי לרבי אליעזר גבי טומאה דאורייתא אבל בהנך ספיקי אחריני כיון דודאי איכא דעייל בחד ספיקא לא פטרינן ליה וכולהו חדא ספיקא נינהו כדפרישית . וטעמא דמלתא משום דעיקר בדיקה על הספק נתקנה ומשום הכי חדא ספיקא לא מסקעה לה כל היכא דאיכא ודאי עייל בחדא ביתא ומפיק לה מחזקתה. אבל ספק על ספק לא על לא מפיק לה מחזקתה . ומה שכתוב בגמר אחד של חמץ וב׳ בתים בדוקים דפלוגתא דרבי יהודה ורבי יוסי והלכתא כרבי יוסי לענין בדיקה להקל אבל לא לענין בטול זה למה שמשב שני שבילין בספק טומאה ואילו היו בספק לא היו טמאים כלל שהרי רשות הרבים היא אלא כיון דתרי נינהו וחד מינייהו ודאי טמא כודאי טומאה הוא והלכה כרבי יוסי אפילו בטומאה דאורייתא וכ״ש בביטול חמץ כי האי דלא ידיע אי איתיה אי לא וספק על ספק לא על ככר כתבנו את דעתנו שלא על דרכו של זה . על בדק ואשכח הלכתא כרבי דסוגיין כותיה ולא

מטעמו של זה דמההיא לא שמעי׳ מידי אלא מדברי רבא במצא פירורין דתינוק . והניח ט׳ ומצא י׳ פלוגתא דר׳ ורבנן והלכה כרבנן וצריך בדיקה עד שימצא ט׳. ועשר ומצא ט׳ צריך בדיקה עד שימצא עשר כרבנן . והניח בזוית זו ומצא בזוית אחרת צריך בדיקה כל הבית כרבנן יהנך בעיא דרבא בעכבר שנכנס ועכבר יוצא וכן בחולדה צריך ביטול אבל בדיקה אע״ג דחשבינן להנך דלעיל כחדא ספיקא כדפרישנא ומצרכינן להו בדיקה הכא אע״ג דחדא ספיקא היא אי נמי כימא האי דעייל הוא ניהו דנפיק אפילו הכי סגי ליה בבטול דכיון דנפיק ידים מוכיחות הויין והיינו ספיקי דרבא וכיון דלא איפשיטא ספיקא דרבנן היא ולקולא לענין בדיקה וזה שכתב דסוגיין כר׳ זירא בכולי שמעתא דליכא למימר אימר אכלתיה מכלל דלרבא תרי ספיקי איכא אם כן מאי בעיא דרבא בעכבר נכנס ועכבר יוצא הלא תרי ספיקי נינהו אימר האי דעל הוא ניהו האי דנפיק ואת״ל אחרינא הוא אימר אכלתיה ובודאי כל דבריו נשברים כחרס ואין לנו אלא כמו שפירשנו וכמו שפסקנו וכן כתב הרב רבי יצחק אבן גיאות ז״ל עוד אומר דכל הנך בדיקות דאמרינן בעכבר אע״ג דאיכא למיחש לשמי קורה ולבור לא מטרחינן ליה כולי האי אלא כל היכא דניחא תשמישתיה דלא עדיפא בדיקה דככר אחד מבדיקה דחמץ טובא אע״ג דאיכא עכברים דגרירי כולה שתא וראיה לדבר מדאיבעיא ליה לרבא בככר בשמי קורה מכלל דהיכא דלא חזי ליה לא צריך סולם לבדיקה והאי סברא לא מתוורא גם הראיה אינה כלום : א] **ובפירוש** הרב ר׳ שלמה ז״ל. א״א ומה שאמר בתחלת כל שעה הויא תיובתא לרב ר׳ שלמה ז״ל דאמרינן לא צריכא אלא לרבי יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה סד״א בהדי דקא שריף ליה ליתהני מיניה ואי קודם זמן קאמר אמאי לא ליתהני מיניה ותו לא מידי : ב] **והא** דת״ר י״ד שחל להיות בשבת וכו׳. קי״ל כרבי אלעזר איש ברתותא לאכול אבל לבער לא קיימא לן כוותיה. א״א כל דבריו הפוכים אם נדחת הראיה מן האכילה לא נדחת גוף השמועה שהוא הביעור ועליו היו חולקים ועליו נאמר לא זזו משם עד שקבעו הלכה כרבי אלעזר איש ברתותא שאמר מבערים את התרומה מלפני השבת אבל חולין לא שכבר שמשיירין מן התרומה הטהורה מזו שתי סעודות לשבת כך מניחין כל החולין עד זמן הביעור שהדבר שוה שתי סעודות הנזומנות לתרומה מפני

נר מצוה · תורה אור

לאכול עד ארבע שעות דברי ר' אלעזר איש ברתותא שאמר משום ר' יהושע וכן הלכה:

סליקא להו אור לארבעה עשר

כל שעה שמותר לאכול *א *מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות ומוכרו לנכרי ומותר בהנאתו עבר זמנו ב אסור בהנאתו ולא יסיק בו תנור וכירים ר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה וחכמים אומרים מפרר וזורה לרוח או מטיל לים: גמ' מתני' דלא כרבי יהודה דאי רבי יהודה הא איכא חמש דאינו אוכל ומאכיל וכבר פסק רב הלכה כרבי יהודה: ומותר בהנאתו: פשיטא לא צריכא שחרכו קודם זמנו וכדרבא דאמר רבא חרכו קודם זמנו מותר בהנאתו אפילו לאחר זמנו: (עבר (א) זמנו אסור בהנאתו: לא צריכא לשעות דרבנן דאמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב המקדש *משש ג שעות ולמעלה אפי' בחטי קורדנייתא אין חוששין לקידושין):אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה שנא' °לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר ד אכילה: א"ר יעקב א"ר יוחנן בכל ה מתרפאין במקום סכנה חוץ מעצי אשרה דתניא *ר"א אומר

רש"י

לסעודה שלישית במנחה ואסור לאכול בערב פסח מן המנחה ולמעלה:

הדרן עלך אור לארבעה עשר

כל שעה שמותר לאכול (ב) · לדיוקא איצטריך למידק הא שעה שאינו מותר לאכול אינו מאכיל: גמ' ומותר בהנאתו · קס"ד דאשעה שמותר לאכול קאי לכך פריך פשיטא דהא אמרת מאכיל ומוכר והיינו הנאה: לא צריכא שחרכו כו'. והאי מותר אלאחר זמנו קאי וכגון שחרכו (ג) יפה קודם זמנו שבטל טעמו ומראיתו: לא יאכל · מדלא קרינן לא יאכל משמע לא יהא בו שום היתר המביא לידי שום אכילה וסתם הנאות לידי אכילה באות שלוקח בדמים דבר מאכל: בכל מתרפאין · אפי' באיסורי

רבינו נסים

מזון שתי סעודות קאמר דהא שיורי שייר מיניה אלא אזהורי קא מזהר ליה שלא יאחר לאפות מאחו עד מוצאי שבת דילמא איידי דמטריד אתי לאקדומי מבעוד יום וכמאן מחלל שבת אלא יקדים ויאפה לו מאה מע"ש כדי שיהא לו במ"ש שולחן ערוך כמו שאמרו בכתובות (דף ה.) גזירה שמא ישחוט בן עוף ומשום הכי קאמר דבארבעה עשר שחל להיות בשבת מחמירין תרי חומרי דלא מחמירין להו בארבעה עשר דעלמא דמבערים את הכל מלפני השבת ועוד דאופה לו מאה מערב שבת אבל ודאי כל היכא דתני מבערין בשיור משמע ודקא קשיא ליה כמי דפליגי בחולין דר' אלעזר בר צדוק אומר חולין בזמנן ור' אלעזר איש ברתותא אומר דמבערין את הכל מלפני השבת איכא למימר דרבי אלעזר איש ברתותא לא איירי בחולין אלא בתרומה ואף על גב דאמר הכל כלישנא דר' מאיר דלקמן אפשר לומר דהכא משום דתנא תרומות תלויות טמאות וטהורות תנא הכל ופירושי קא מפרש ואפילו תימא שאפי' חולין בכלל אפשר שלא קבעו הלכה כמותו אלא בעיקר מחלוקתם דהייני תרומה מלפני השבת שעליה נחלקו כדאיתא בגמרא וכיון שכן לא נקיטי' כר' אלעזר איש ברתותא בחולין ושבקי רבנן ור' אלעזר בר צדוק דאמרי חולין בזמנן ועוד דאמרי' התם א"ר אלעזר בר' צדוק פעם אחת שבת אבא ביבנה וחל ארבעה עשר להיות בשבת ובא זונין ממונה של בית רבן גמליאל ואמר הגיע זמן לבער את החמץ והלכתי אחר אבא ובערתי את החמץ אלמא דחולין בזמנה דקיימא לן בכל דוכתא מעשה רב וזה שאמר הרב אלפסי ז"ל דקי"ל כר' אלעזר איש ברתותא בתרומה קאמר דאילו בחולין פשיטא דקיימא לן כותיה דרבנן דפליגי עליה דר' מאיר בחולין כותיה קיימי ועוד דקיימא לן מעשה רב ואין כן דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק שלישי מהלכות חמץ ומצה דמבערין אפילו חולין מערב שבת אלא שמשייר מזון שתי סעודות וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל:

הדרן עלך אור לארבעה עשר

כל שעה שמותר לאכול מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות. בגמ' פרכינן למה ליה למיתנא בהמה ולמה ליה למיתנא חיה: ומוכרו לנכרי. בגמרא אמרי' לאפוקי מהאי תנא דתניא ב"ש אומרים לא ימכור אדם חמצו לנכרי אא"כ יודע בו שיכלה קודם הפסח: עבר זמנו אסור בהנאתו. כלומר ואינו מאכיל ולא מוכרו לנכרי מיהו אם מכרו דמיו מותרין שאינו תופס דמיו כדתנן בפרק האיש מקדש (דף נו:) מכרן וקדש בדמיהן מקודשת. אמרינן בגמ' דלע"פ מדיוקא דרישא שמעי' ליה ממשנה יתירה אשמעינן הא דרב גידל דאמר המקדש מו' שעות ולמעלה אפילו בחיטי קרדנייתא אין חוששין לקידושיו והכי קאמר עבר זמנה אסור בהנאתו ונפקא מינה אפילו לענין קדושין והא דרב גידל פרשתיה למעלה בס"ד: ולא יסיק בו תנור וכירים. אתא לאשמועינן שאפילו בשעת ביעורו הוא אסור ליהנות ממנו: וחכ"א מפרר וזורה לרוח או מטיל לים. ומוכח בגמ' (דף כח.) דלרבנן לשאר נהרות בעי פירור אבל לים המלח לא בעי' פירור וליתא לדרבי יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה דיחיד ורבים הלכה כרבים הע"פ שבתוס' (כתבו) [פסקו] כמותו מדסתם לן תנא כותיה במס' תמורה (דף לג:) שהוא מונה חמץ מכלל הנשרפים: גמ' ומותר בהנאתו פשיטא. דכיון דתנא רישא דמאכיל ומוכרו לנכרי פשיטא דמותר בהנאתו: חרכו קודם זמנו מותר בהנאתו אחר זמנו. פי' כגון שחרכו עד שאין הכלב יכול לאוכלו דאי לאו הכי אמרי' בפרק אלו עוברין (דף מה:) הפת שעפשה ונפסלה מלאכול לאדם כיון שראויה לאכול לכלב צריכה ביעור ודאמרי' מותר בהנאתו בדין הוא דאפילו באכילה נמי שרי כיון שיצא מתורת פת קודם שיחול בו איסור חמץ אלא לפי שאין דרך אכילה בלחם חרוך נקט לישנא דמותר בהנאתו דאפי' אכיל ליה לאו אכילה היא אלא דמיתהני מיניה ודוקא שחרכו קודם זמנו אבל לאחר זמנו לא פקע אסוריה עד דשריף ליה לגמרי: שנאמר לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה דמדלא קרינן לא יאכל בפת"ח משמע לא יהא בו היתר המביא לידי [א] אכילה וסתם הנאות לידי אכילה הם באות שלוקח בדמים דבר מאכל ובגמ' פליג עליה ר' אבהו ואמר לא יאכל נמי איסור הנאה משמע והרב אלפסי ז"ל הביא בהלכות הא דחזקיה לפי שהוא יותר פשוט: בכל מתרפאין במקום סכנה. דכתיב (ויקרא יח) וחי בהם ולא שימות בהם: חוץ מעצי אשרה. פירשו בתוס' דמיירי כגון שאינו יכול להרפא בעץ אחר ואפילו ממינו כגון (ד) ע"י שדים או דבר אחר משום דאתי למיטעי בתר ע"ג דומיא דאמרי' בפ' אין מעמידין (דף כז:) גבי בן דמא שנשכו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא לרפאותו ולא הניחו ר' ישמעאל משום דשאני מינות דמשכה ואפ"ה אסכחן התם (דף כח.) דר' אבהו רמא ליה יעקב מינאה סמא בשקיה ולפיכך צריכין אנו לומר דבן דמא היה רוצה יעקב איש כפר סכניא לרפאתו בשם ע"ז והכי מוכח בירושל' בפ' שמנה שרצים אבל ע"י סמים שרי וכי האי גוונא נמי מתוקמא הכא דכי אמרי' דאין מתרפאים מעצי אשרה הייני היכא דאמר לו שאילן אחר מאותו המין לא יועילנו אלא אשרה בלבד דבכי האי גונא אתי למטעי בתר ע"ז ולאימשוכי בתרה אבל בירושלמי בפ' אין מעמידין לא משמע הכי דהתם אמרינן בהדיא שאפילו אמרו לו הבא עלין סתם והביא לו מעלי אשרה ימות ואל יתרפא בהן וש"מ דטעמא לאו משום [ב] דאתא לאמשוכי בתרה אלא משום שהוא עובר על לאו דלא ידבק בידך מאומה מן החרם ואע"ג דליתיה אלא לאו בע"ז הוא ממש כע"ז וכלהו לאוי דילה אמרי' יהרג ואל יעבור וכן [ג] לרבנן נמי דאמרו חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים [בכולהו לאוי בגלוי עריות אמרי' יהרג ואל יעבור והכי מוכח בסוף פ' בן סורר ומורה] דאמרינן התם (דף עה.) מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה בלבו טינא ואמרו הרופאים אין לו תקנה עד שתבעל לו אמרו חכמים ימות ולא תבעל לו תעמוד לפניו ערומה ימות ואל תעמוד לפניו ערומה תספר עמו אחורי הגדר ימות ואל תספר

עין משפט

א מיי' פ"ה מהל' חמץ ומצה הלכה ו' סמג לאוין עו טור א"ח סימן תמג:

ב מיי' פ"ה מהל' יסודי התורה סמג עשין ה טור י"ד סימן קנד קנה:

הגהות הב"ח

(א) עבר זמנו וכו' עד לקדושין תא"מ ונ"ב בא"י ז"א:
(ב) נ"ב מאכיל:
(ג) נ"ב באור:
(ד) נ"ב שהרפואה:

[א] נ"ב שום:
[ב] נ"ב דילמא:
[ג] לרבנן (הגא"י):

עי' פ"ק · שמות יג · דף כח.

שלטי הגבורים

א מעשה וקנתה שפחה נכרית ירקות בחמץ והתיר ר"ת לפי שאינו תופס דמיו כדאמרי' המגן כל עוברי עבירה וכו':
לשון ריא"ז

ב היה בידו חמץ של הקדש או של נכרי שלא קבל עליו אחריות ה"ז רשאי למוכרו בשעת איסורו כמו שהוא רשאי לשומרו שאין הנאה זו שלו כמבואר בקונט' הראיות:

ג פירש"י מתחלת שש שעות ולמעלה וליכא דמשש שעות משמע מסוף שש כדלעיל דכולי עלמא חמץ משש שעות ולמעלה אסור ומפרש ר"ת מסוף ו' שעות ולמעלה ומשוה יחד שעות דאורייתא וחיטי קרדנייתא דהוי חמץ דרבנן דחמץ נוקשה אינו אסור אלא מדרבנן משש שעות ולמעלה דהא דמרבינן לקמן חמץ נוקשה מקרא היינו דוקא תוך זמנו אבל לפני זמנו לא אסור אלא מדרבנן הילכך מייתי מרב גידל ומדמי אהדדי שעות דאורייתא וחמץ דרבנן לשעות דרבנן וחמץ דאורייתא ובעל העיטור ז"ל כתב דהא דרב גידל מתחלת שעה שביעית איירי ואליבא דר"ש דאמר לקמן מן התורה מותר בהנאה עד הלילה וקאמר רב גידל כיון דחכמים אסרוהו בהנאה מו' שעות ולמעלה אין חוששין לקידושין אבל בשעה שש חוששין ולא ידענא מנא ליה דלר"ש אסור בהנאה משש שעות ולמעלה מדרבנן ור"י כתב דמותר בהנאה לר"ש עד הלילה אפי' מדרבנן ובעל המאור ז"ל כתב אע"פ שהביאה רב אלפס להא דרב גידל בהלכותיו אין נראה לנו לסמוך עליה דרב לטעמיה דס"ל כר' יהודה דאמר חמץ משש שעות ולמעלה עובר עליו מן התורה וחכמים עשו סייג ואסרו שעה ששית מדבריהם ולא קי"ל הכי אלא כר"ש דאמר בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אין עובר עליו ולא כלום אבל לכתחילה אין להשהותו מו' שעות ולמעלה דלא פליג ר"ש אהא דדרשינן אך ביום הראשון תשביתו ואך חלק אי כמי לא תשחט על חמץ דם זבחי אלא אם עבר וקידש כל היום חוששין לקידושיו ואע"פ דסתם מתני' מוקמינן הכא לשעות דרבנן וכדרב גידל לא קי"ל הכי דהא סיפא דמתני' ולא יסיק בו תנור וכירים מוקמינן לה אליבא דר' יהודה ולית הילכתא כוותיה ולקמן נדקדק בפסק זה דיראה דאע"ג דרב פסק כר"ש היינו דוקא לאחר זמנו אבל לפני זמנו קי"ל כר' יהודה ואיתא לדרב גידל:
לשון ריא"ז

ד כל איסורי הנאה שמכרם לעובד כוכבים או שהאכילן לבהמתו נראה בעיני שדרך הנאתו בכך ולוקה עליהן כמבואר בקונטרס הראיות:

מלחמת ה'

שפירשתי למעלה וכיוצא בזו במסכת ע"ז הלכה כרשב"ג הואיל ותנן סתמא כוותיה ואינה אלא במה שחלקו דלא חיישינן לסתמא אבל במה שהשוו דחיישינן לזיופא אין הלכה כרשב"ג וכשתם שלו אלא כר"א דלא חיישי' לזיופא וכן פסק רב חננאל ז"ל כר"א בר' צדוק:

המאור הקטן

בר צדוק קיימא לן בחולין משום דקאי כרבנן דמתניתין וליתא לרר"א איש ברתותא אלא לענין אכילת חמץ שאינה אלא עד ד' שעות כרבי יהודה וחמישית מאכיל לבהמה ולחיה ואינו אוכל ל"ש חולין ול"ש תרומה ששית לא אוכל ולא מאכיל שהיא שעת איסור לרבנן ושורף או מפרר וזורה לרוח ומטיל לים:

א] הא דאמרי' לא צריכא שחרכו קודם זמנו בדין הוא דאפי' באכילה שרי אלא שאין דרך אכילה בלחם חרוך להכי נקט לישנא דמותר בהנאתו דכיון דנפק ליה מתורת חמץ ל"ש באכילה ולא שנא בהנאה שרי והא דתנן עבר זמנו אסור בהנאתו ואמרי' עלה בגמ' פשיטא וה"ר שלמה ז"ל כתב לא גרסי' פשיטא דהא איכא ר"ש דס"ל דחמץ מותר משש שעות ולמעלה עד הערב וכדאמרי' לקמן בגמ' ומשעה שאסור באכילה אסור בהנאה אתאן לת"ק מכלל דלא ס"ל לר"ש דאיכא איסורא בחמץ מדאורייתא ועד אורתא ור' יוסי הגלילי ס"ל מותר בהנאה אף כל ז' וכיון דכל הני תנאי סבירא להו הכי לא שייך למימר פשיטא ואנו שאנו מוצאים אותו בכל הספרים אין אנו רואין לדחותו וכך נראה לנו לפרש פשיטא הא תנא ליה כמה זימני בפרקא קמא ושורפין בתחלת שש והכא תנן כל שעה שמותר לאכול מאכיל דדייקי' מינה הא אסור לאכול אסור להאכיל וכדאוקימנא אליבא דר"ג לומר ששורפין בין חולין בין תרומה בתחלת שש למה ליה למימר תו אסור בהנאתו ואוקימנא לא צריכא לשעות דרבנן וכדרב גידל אמר רב כלומר ממשנה יתירה שמעינן דשעה ששית שהיא מדרבנן עשאוה כשל תורה וככל איסורי הנאה שאסורין מן התורה שהמקדש בהם אין חוששין לקדושיו ולהכי תנא אסור בהנאתו ללמדך שדינו כדין כל אסורי הנאה שהן מן התורה אפי' בשעה ששית שהיא מדרבנן ואפקעינהו רבנן לקדושין מיניה וזה האיסור שהוא מדבריהם אינו אלא שעה ששית בלבד ואע"ג דאמרי' לשעות דרבנן כיון דאיכא שעה חמישית שאסורה באכילה להרחקה יתירה אע"פ שאינה בדין זה מכל מקום שתי שעות הן שהם להרחקה מדבריהם משום הכי קאמר לשעות דרבנן ולעולם איסור זה שהוא מדבריהם אינו אלא שעה ששית בלבד וכל הדין פירוקא למסמכה לדרב גידל אמר רב ואפילו הכי לא סבירא לן כותיה וכבר כתבנו בזה מה שנראה לנו בפרק ראשון:

השגות הראב"ד

שאוכליה מועטין וכל החולין מפני שאוכליהם מרובים ורבי מאיר שאמר מבערים את הכל מלפני השבת חוץ ממזון שתי סעודות קאמר כמו שפירש ר' אלעזר בן יהודה ומעולם לא עלה על דעת אדם חכם שיאכל מצה מיד ומה צורך לזה ואם שייר מן החמץ שתי סעודות מגומגמות מה קלקול יש בדבר וכודאי יש לנו ללמוד סתום מן המפורש והם דברי ר' אלעזר בן יהודה שהם מפורשים ודברי ר' אלעזר בר צדוק בתרומה כדברי ר' אלעזר בן יהודה הם לבער מלפני השבת חוץ משתי סעודות ובביעור החולין כיון שכלם שוים שאין מתבערים אלא בזמנו חוץ מרבי מאיר ודברי ר' אלעזר בן יהודה אין מפורשין בחולין אין דברי רבי מאיר מסתייעים מדבריו ואע"פ שנקבעה הלכה כר' אלעזר בן יהודה לא נלמוד מהם הלכה כרבי מאיר לחולין אבל ודאי לתרומה למדים מדבריו הלכה למעשה לבער מלפני השבת חוץ משתי סעודות והחולין מתבערים בזמנן כדברי חכמים וכדברי רבי אלעזר בן צדוק ונאמר ג"כ שהשוה ר' אלעזר בן יהודה עמהם בחולין אלה הם דברי הרב ז"ל והם האמת והנכון דלא גמרינן הלכה כרבי אלעזר ב"ר צדוק בתרומה אלא מדברי ר' אלעזר בן יהודה שנקבעה הלכה כמותו ודבריו מפורשים בשיור שתי סעודות לתרומה וכן שוים לדברי חכמים שאמר בחולין בזמנן שכמו שצריך הישראל לחולין הרבה מפני שאוכליהן מרובים כך הכהן צריך לתרומתו למזון שתי סעודות לו ולאנשי ביתו וראיתי שגם הרב רבי יצחק אבן גיאות ז"ל טעה בזה שהיה סבר במה שאמר רבי מאיר מבערין את הכל מלפני השבת ביעור לגמרי קאמר ואוכל מצה והטעה אותו מה שראה בתוספתא ואופה מצה בע"ש ואם אמר אופה לא אמר אוכל ואין הדבר אלא זירוז שלא יפשע בשבת שמא יקדים לאפותה בין השמשות וכמו שמזרז אותו על הביעור לבער מלפני השבת שמא יותיר וישרוף כך זירז אותו לאפות מצה בע"ש שמא יפשע בשבת ויבא האמת:

א] הא דאמרינן לא צריכא וכו'. א"א סבור הוא שהוא ראוי לאכילה ואילו היה ראוי אפילו לאכילת כלב אסור הוא בהנאה כדאמרינן בפת שעפשה שהיא נשרפת עד שתפסל מלאכול לכלב הלכך אינו ראוי אלא לשריפה כמו פחם ומשום הכי לא הוי ליה למימר אלא בהנאה:

תורה אור

דברים ו ואומר (א) אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך לומר לך אם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך ואם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך כי אתא רבין אמר ר' יוחנן בכל מתרפאין (א) חוץ א מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ע"ז הא דאמרן גלוי עריות ושפיכות דמים מאי היא דתניא רבי דף כה: אומר שם כב כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש(ב) וכי מה ענין רוצח אצל נערה מאורסה אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח לנערה מאורסה מה נערה מאורסה ניתן להצילה בנפשו אף רוצח ניתן להצילו בנפשו ומקיש נערה מאורסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה מאורסה תהרג ואל תעבור ורוצח גופיה מנא לן סברא הוא כי

רש"י

באיסורי הנאה : למה נאמר בכל מאדך . יאמר החביב משניהן ודיו ומפרש לפי שפעמים שזה חביב ופעמים שזה חביב לכך הוצרכו שניהן לומר אהוב את בוראך יותר מן החביב עליך והמתרפא בעצי אשירה נראה כמודה בה : ושפיכות דמים . כגון שאמר לו הרוג את ישראל חבירך או תהרג וכן גלוי עריות : וכי מה ענין רוצח . מה למדנו מרוצח לנערה המאורס' מעתה והלא פירש בה דאונס פטור דכתיב ולנערה לא תעשה דבר : אלא . נראה כמי שרוצח בא ללמד כאן ונמצא שהוקש כאן להיות למד מכאן והכי קאמר כרוצח כנערה שניהן שוין : ניתן להצילה . ניתן רשות לרואה שרודף אחריה שיצילנה (ג) בנפשו של רודף כדכתיב ואין מושיע לה הא יש מושיע לה צריך להושיעה בכל אשר יכול אפי' בהריגתו אם אינו יכול להצילה באחד מאיבריו : יהרג . אם אמרו לו נכרים הרוג ואם

רבינו נסים

תספר עמו אחורי הגדר ובודאי שדברים אלו אינם גלוי עריות ממש אלא שעובר[בהם]על לאו דלא תקרבו לגלות ערוה שהוא לאו בגלוי עריות: **אם** נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך. כלומר יאמר החביב וכ"ש שאינו חביב וא"ת ולמה הוצרכו לדברי ר"א בכאן הלא ר"א לא דריש אלא ייתורו של מקרא אבל למסור נפשו לאהבתו של הקב"ה מקרא מלא הוא דכתיב בכל נפשך יש לומר לאפוקי מדר' ישמעאל דאמר שעל כולן הוא אומר וחי בהן ולא שימות בהם ובע"ז נמי בצינעא יעבור ואל יהרג ובפרהסיא יהרג ואל יעבור מולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל ילפינן ליה כדאי' פ' אין מעמידין (ע"ז דף כז:) ולדידיה קרא דואהבת את ה' וגו' לא משמע ליה שימסור נפשו באהבתו של הקב"ה אלא שיאהב אותו בכל לב ובכל נפש ובכל מאדו כענין שכתוב *אשר שב אל ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו ולאפוקי מדרבי ישמעאל מייתי הך ברייתא דר' אליעזר דאילו ר' ישמעאל לא קשיא ליה מידי אלא ארחי' דקרא הוא אבל לר' אליעזר דקשיא ליה אלמא משמע שחייבו ליתן נפשו ומאודו באהבתו של הקב"ה ומשום הכי קשיא ליה יאמר החביב וכל שכן שאינו חביב והיינו טעמא דמפקי מקרא דואהבת בע"ז בלחוד ולא מוקמי ליה בכל המצות שקיומן הוא אהבתו של הקב"ה (ד) היינו טעמא כיון דמקרא אחד מיקל דהיינו וחי בהם ולא שימות בהם ומקרא אחד מחמיר דהיינו ואהבת מסתברא לאוקמי קרא דוחי בהם בכל המצות כולן וקרא דואהבת בע"ז בלחוד שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כלה ובה תלוי עיקר אהבתו של הקדוש ברוך הוא: **חוץ** מע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים. שאם אומר לו לאדם עבור על אחת מאלו או תהרג יהרג ואל יעבור: וכי מה ענין רוצח אצל נערה המאורסה. שאם ללמדנו פטור אונס הרי כבר אמור ולנערה לא תעשה דבר אלא לא בא הכתוב אלא להקיש שניהם זה לזה דנלמוד כל אחד מחבירו והרי רוצח נראה בא ללמד ונמצא למד והכי קאמר כרוצח כנערה שניהם שוים וכל אחד אנו למדים מחבירו כמה שנאמר *והיה כעם ככהן מקיש רוצח לנערה המאורסה מה נערה המאורסה ניתן להצילה בנפשו דכתיב ואין מושיע לה הא יש לה מושיע יושיענה בכל דבר שיכול להושיעה אף רוצח נתן להצילו בנפשו ומקיש נערה המאורסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור זו היא גירסת ה"ר אלפסי ז"ל והר"ז הלוי ז"ל כתב שנוסחא זו משובשת היא שלא אמרו באשה תהרג ואל תעבור כדאמרינן פרק בן סורר ומורה (דף עד:) והא אסתר פרהסיא הואי אמר אביי אסתר קרקע עולם היתה כלומר דלא עבדא מעשה רבא אמר הנאת עצמו שאני ואף כאן אי לאביי אי לרבא ליכא למימר תהרג ואל תעבור בנערה המאורסה דסבירא ליה לרבינו זרחיה ז"ל דבגלוי עריות כל היכא דאין הנכרי מתכוין להעביר אלא להנאת עצמו לא אמרי' תהרג דאם איתא מאי קא מיבעי רבא דהנאת עצמו שאני דהא אסתר גלוי עריות הואי אי משום דאסתר אשת איש היתה כדדרשי' (מגילה יג.) לקחה מרדכי לו לבת אל תקרי לבת אלא לבית ואי משום דקא עברה אלאו דלא תתחתן בם ואפילו תימא דחתון באונס ליכא מ"מ הוה ליה ככנכרי הבא על בת ישראל בזנות דבית דינו של שם גזרו עליו כדאיתא בפרק אין מעמידין (דף לו:) ואחרים כתבו דליתא דכי אמר רבא הנאת עצמו שאני ה"מ בשאר מצות שדינן בצנעא יעבור ואל יהרג ואל יעבור אלא בפרהסיא משום ונקדשתי בתוך בני ישראל ובהנהו אמר רבא דכל שאין הנכרי מתכוין אלא להנאת עצמו ליכא חלול השם ולא אמרינן יהרג ולפיכך אפי' בפרהסיא יעבור ואל יהרג אבל בשלש מצות חמורות הללו שמפני חומר שבהן אמרו שאפי' בצנעא יהרג ואל יעבור להנאת עצמן נמי יהרג ואל יעבור דלא עדיפא הנאת עצמן מצנעא וס"ל לרבא דאסתר לאו אשת איש הואי דלית ליה לרבא דרשא דאל תקרי לבת אלא לבית וגזרת ב"ד של שם לא מקריא גלוי עריות.והביאו ראיה דבשלש עבירות הללו אפי' להנאת עצמן יהרג ואל יעבור מדאמרי' בשמעתין בכל מתרפאין חוץ מעצי אשרה ובודאי שהמתרפא מעצי אשרה בשביל חולי הרי הוא כהנאת עצמו שהרי אין עושין להעביר ואמרי' נמי גבי גלוי עריות בסוף בן סורר (דף עה.) באותו שהעלה לבו טינא ימות ואל תבעל לו ואע"פ שלא היה מתכוין אלא להנאתו ואמרינן נמי פרק יום הכפורים (דף פב.) עוברה שהריחה מאכילין אותה עד שתשוב נפשה שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש אלא ע"ז וגלוי עריות וש"ד משמע דבכי האי גונא ג' עבירות הללו עומדות בפני פקוח נפש ואע"פ שאין זה להעביר וא"ת הרי אמרו בפרק סורר ומורה (דף עד:) דאי לא תימא הכי הני קאקי וסימוקי פי' מיני מחתות היכי משאלינן להו אלא להנאת עצמן שאני אלמא דאפי' בע"ז להנאת עצמן שרי י"ל דבהשאלה זו אינו עובר עליה בלאו שהוא מיוחד לע"ז אלא משום לפני עור לא תתן מכשול שהוא כולל כל המצות ומ"ה כיון דלהנאת עצמן הוא וליכא חלול השם יעבור ואל יהרג: **וקשה** קצת בעיני כיון דאמרי' דבהני עבירות וכל אביזריהו פי' הנמשך אחריהם נמי יהרג ואל יעבור אמאי לא הוי נכרי הבא על בת ישראל אביזרא דגלוי עריות כי היכי דתעמוד לפניו ערומה מאביזרה דעריות וכי היכי דלא ידבק בידך מאומה מן החרם מאביזרה דע"ז ואלו הקושיות שהקשו על הר"ז הלוי ז"ל דמשמע מהנהו דבג' עבירות הללו אפי' להנאת עצמן יהרג ואל יעבור אפשר לדחותן משום דכי אמרינן הנאת עצמן שאני ה"מ כגון אסתר שהיתה מתרצה בגלוי עריות ולא מחמת גלוי עריות אבל אלו שהביאו אינם כן אלא הרי הם רוצים ליהנות באותו דבר (עד) שאסרה אותו תורה מחמת ההנאה שבו שהוא עיקר האיסור כגון המתרפא בעצי אשרה שהתורה אמרה שלא ליהנות ממנה והוא רוצה אותה כדי ליהנות ממנה וכן מי שהעלה לבו טינא שהתורה אמרה שלא ליהנות מן הערוה והוא רוצה אותה מחמת הנאה שבה אבל אסתר לא היתה מתרצת.בגלוי עריות מחמת ענין גלוי ערוה אלא להנצל ממיתה ולפיכך אפשר דאליבא דרבא בנערה המאורסה לא אמרינן תהרג ואל תעבור אלא היכא שאין האנס מתכוין להנאת עצמו כגון שאמר לה נכרי שתבעל לפלוני שאין עושה אלא להעביר בכי האי גונא מצינן למיגרס תהרג ואל תעבור ולאביי נמי דאמר אסתר קרקע עולם היתה שפיר מצינו למגרס [לרבא] תהרג ואל תעבור משום דההוא דהתם היינו בשאין עושין מעשה אבל בשמעתין מיירי כגון שאומר לה שתביא הערוה עליה דבכי האי גונא הוא שאנו למידין אותה מרוצח דרוצח נמי לא מחייב למימסר נפשיה אלא כשאומרים לו הרוג בידים אבל אם אמר לו הנח עצמך לזרוק על התינוק או תהרג אינו חייב למסור עצמו למיתה כדי להציל חבירו דאדרבה איכא למימר מאי חזית דדמא דחברך סומק טפי דילמא דמא דידך סומק טפי ומיהו אם אומרים לו לאדם הנח ויתקעו אותך בערוה ואם לאו תהרג יהרג ואל יעבור ולא מצי למימר לאו מעשה קא עבידנא דהא

שלטי הגבורים

א מיי' פליג עם רבינו דס"ל דבע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים בצנעא יעבור ואל יהרג וכן כתבו התוס' פ"ב דכתובות דף י"ט והגהת הרא"ש פ"ק דכתובות ורבינו כתב פרק בן סורר ומורה דגם בצנעא יהרג ואל יעבור בע"ז ש"ד וג"ע גם פליגי בהנאת עצמו דלמיי' המיר טפי כשהוא מכוין להנאת עצמו מכשהוא מכוין להעבירו על דת והדברים ארוכים ובחדושי הארכתי ועי' בפ' בן סורר ומורה :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב במקום סכנה : (ב) נ"ב וגו' : (ג) נ"ב ממנו וכו' הא אם וכו' מאיבריו יהרגנו כנ"ל : (ד) נ"ב אלא :

הגהות חרי

(א) עי' רי"ף יומא סימן תתקע"ג :

[ישעיה כד ופסוק ד]

המאור הקטן

א] **נמצא** כתוב בהלכות הרב ז"ל מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה מאורסה תהרג ואל תעבור ואנן לא גרסי' הכי אלא אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור אבל היא קרקע עולם היא ותעבור ואל תהרג. וכבר כתבנו בענין זה במס' סנהדרין: אלא אמאן תרמייה ועוד הא תניא בהדיא. וכו' ואיכא דקשיא ליה מאי חזית דמוקמת לה כר' אליעזר ומפקת ליה מדרבי הא לא שמעי' ליה לר' אליעזר דאית ליה חדש יותץ אלא משום דקתני ליה רבנן ולא פליג עלה ר' אליעזר כ"ש הכא דסמכא לדר' ויש להשיב משום דאמסקנא סמיך דאשכח תנא דתנא בהדיא וכן היה ר' אליעזר אוסר בכל אסורים שבתורה ולפום הכי ניחא ליה לאוקומה כדר' אליעזר ועוד דרבי לא הוזכרו דבריו מפורשים אלא בפת ויש להעמיד טעמו משום דיש שבח עצים בפת אבל בתנור לא הוזכרו דבריו מה שאין כן בדברי רבי אליעזר שהוא נתן כלל לכל משנתינו ואמר יוליך הנאה לים המלח כל הנאה במשמע בין בפת בין בתנור ולהכי ניחא לן לאוקומה כדר' אליעזר :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור נמצא כתוב בהלכות הרב ז"ל מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור ואנן לא גרסי' הכי אלא אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור אבל היא קרקע עולם היא ותעבור ואל תהרג :

אמר הכותב זאת הטענה אינה שלא אמר אביי קרקע עולם היא אלא בשאחד אנס אותה לבעלה שמאחר שיכולין לבעול אותה בעל כרחה אם נאמר שתהרג מה הנאה יש לך אבל משכחת לה שתהרג כשהעלה לבה טינא דאמרינן תמות ואל תבעל לו והוא הדין למאי דקי"ל כרבא דאמר הנאת עצמן שאני שכשם שאם העלה לבו טינא ימות אף כשהעלה לבה טינא תמות ואל תבעל ומשכחת לה נמי כגון שנתקשה לאשתו ואמרו לאותה ערוה הנכרים שתדביקנו לעצמה ואם לא תרצה לעשות כן שיהרגו אותה דבכל כי הני גווני לאו קרקע עולם היא ולא להנאת עצמו של אונס וכל שכן שהגירסא נכונה לדעת הגאונים ז"ל שאמרו אונס בערוה היכי דמי והאמר רבה אין אונס בערוה שאין קושי אלא לדעת משכחת לה כשנתקשה לאשתו או שהעלה לבו טינא נמצא למד לדבריהם האיש והאשה שוין בדבר וכי משכחת לה לרבה כגון דאמרי לה הבעלי לאיש פלוני והאנסין מתכוונין להעבירה על דת ולא להנאת עצמו . ולפי דעתנו אנן אפילו ישראל שאנסה להנאת עצמו תהרג . שאנו אומרים בע"ז ובגלוי עריות ושפיכות דמים אפילו להנאת עצמן יהרג ואל יעבור . ולא אמרו הנאת עצמן שאני אלא בשאר עבירות דאסתר פרהסיא הואי כדאיתמר התם . ולא מיקרי גילוי עריות דנכרי הבא על בת ישראל בזנות לאו מחייבי מיתות וכריתות היא אלא גזירת ב"ד של שם היא כדאמרינן במסכת עבודת אלילים וליכא נמי קרא לאסורא כלל . וכבר כתבנו בענין זה הרבה מזה במסכת סנהדרין אבל עדיין הגרסא האחרת היתה מחוורת לי מזו שלפי משמעות הכתוב הבועל הוא שהוקש לרוצח ולא נערה מאורסה עד שלמדתי מדברי רבינו חננאל ז"ל שכך אמר הכתוב הנערה הזאת שנאנסה פטורה שהיא דומה באונס שלה לרוצח וראוי לה ליהרג ואל תעבור אבל משתפסה זה ונתחזק עליה אין לה חטא מות ויש נוסחאות מהלכות רבינו ז"ל שכתוב בהן יהרג ואל יעבור :

השגות הראב"ד

א] **כתוב** שם בהלכות הרב נמצא כתוב כו'. א"א וכהדי תרגומא דסבי למה ליה ורב אחא ז"ל תרגמה כגון שעלתה לבה טינא על אהבת אדם דאמרינן תמות ואל תעבור ויש דוגמת זה במסכת סנהדרין והוא דקדק ביהרג ואל יעבור והלא אין קושי אלא לדעת ופירשה גם כמי שעלה בלבו טינא שימות ולא יעבור :

דהא קי"ל בפרק הבא על יבמתו (דף נג:) דאין קושי אלא לדעת הילכך מה שמתקשה מיקרי מעשה: מרי דוראי · מושל עירי : מאי חזית דדמא דידך סומך טפי · כלומר אין אתה בא לשאול על כך אלא מפני שאתה יודע שאין מצוה עומדת בפני פקוח נפש וסבור אתה שאף זו תדחה מפני פקוח נפש אין זו דומה לשאר עבירות דמכל מקום יש כאן אבוד נפש והתורה לא התירה לדחות המצוה אלא מפני חיבת נפשו של ישראל וכאן עבירה עשויה ונפש אבודה ומי יאמר שנפשך חביבה לפני המקום יותר מנפשו של זה דילמא שלו חביבה יותר ונמצא עבירה עשויה ונפש אבודה :

נר מצוה

כי ההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל אמר לי מרי דוראי זיל קטליה לפלניא ואי לא קטילנא לך אמר ליה [לקטלך ולא תקטליניה] מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דהאיך סומק טפי : מר בר רב אשי אשכחיה לרבינא דקא שייף לה לברתיה בגוהרקי דערלה א"ל אימור דאמור רבנן בשעת הסכנה שלא בשעת הסכנה מי אמור אמר ליה האי °אישתא צמירתא (א) כשעת הסכנה דמיא ואיכא דאמרי הכי קאמר ליה מידי דרך הנאתן קא עבידנא : אמר אביי הכל מודים בכלאי א הכרם שלוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן דלא כתיבה בהו אכילה איתמר (ב) הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו אביי אמר מותרת ורבא אמר אסורה אפשר וקא מכוין (ה) כולי עלמא לא פליגי דאסיר לא איפשר ולא קא מכוין כולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי דאפשר ולא קא מיכוין איכא דאמרי אפשר ולא קא מיכוין היינו פלוגתא דר"ש ורבי יהודה לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור אסור לר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר מותר כי פליגי דלא אפשר וקא א מכוין אביי אמר מותר ורבא אמר אסור וקיי"ל כרבא : *ולא יסיק בו תנור וכירים : ת"ר ב תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת רבי אומר הפת אסורה וחכ"א הפת מותרת בשלה על גבי גחלים ד"ה הפת מותרת והתניא ג בין חדש בין ישן יוצן לא קשיא הא דתניא יותץ ר' אליעזר היא דסבר זה וזה גורם אסור והא דתניא יוצן

ר"ן

מר בר רב אשי אשכחיה לרבינא דקא שייף לברתיה בגוהרקי דערלה · מושח לרפוא': בגוהרקי ערלה. בוסר זתים קטנים: דרך הנאתן. לאחר שנתבשלו ויצא שמנן בבית הבד אבל הכא עבידנא בעוד שהפסולת מעורב עם השמן והוה ליה שלא כדרך הנאתו דלא מתסר אלא מדרבנן כדאמרינן בגמ' (דף כה:) דכל איסורין שבתורה אין לוקין אלא כדרך הנאתן בר מכלאי הכרם ובשר בחלב שלוקין עליהן אפי' שלא כדרך הנאתן משום דלא כתיב בהו אכילה והילכך אין מתרפאין בהן כלל אלא במקום סכנה אבל שאר איסורין כולהו כיון דלא אסירי שלא כדרך הנאתן אלא מדרבנן מתרפאים בהן אפי' בחולי שאין בו סכנה : וראיתי מי שכתב דמהא שמעינן דמתרפאין בכל איסורי הנאות של דבריהם כגון חמץ שעבר עליו הפסח וכלאי הכרם בחוצה לארץ אפי' בחולי שאין בו סכנה ומיהו לענין אכילה אין לנו דאפשר שעשאום כשל תורה שלא להתרפאות בהם שלא במקום סכנה ואני אומר שאם באנו לחלוק אפשר שאין מתרפאין אף באיסורי הנאות של דבריהם כדרך הנאתן דדילמא קילי טפי איסורי תורה שלא כדרך הנאתן מאיסורין של דבריהם כדרך הנאתן : איתמר הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו. כגון ריח ע"ז ובעל כרחו היינו לומר שלא בא לכאן בשבילו אלא הריח ממילא קאתיא ובכי האי גוונא אפילו הוא מכוין לה בעל כרחו מקריא דהא שקלינן וטרינן בשמעתין באפשר וקא מכוין ולא אפשר וקא מכוין : אפשר לו. ליבדל : ומתכוין . ליהנות מאותו ריח או אפי' א"א לו ליבדל. ומיהו מתכוין הוא ליהנות כ"ע לא פליגי דאסור דהא קא מכוין לה לא אפשר לו ליבדל ולא מכוין ליהנות דאיכא תרתי להיתירא כ"ע לא פליגי דשרי: היינו פלוגתא במס' שבת (ד' כט:) בגרירת מטה כסא וספסל וקיי"ל כרבא הילכך בין לא אפשר בין אפשר אי מכוין אסור אי לא מכוין מותר: תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה · קליפי אגוזים ורמונים שאף הן אסורין משום ערלה כדכתיב וערלתם ערלתו את פריו את הטפל לפריו דהיינו שומר פרי אבל עלי ערלה מותרין : ובקשין של כלאי הכרם. שאפי' הקשין של כלאי הכרם אסורין דלא כתיב בהו פרי ודוקא נקט הני שמצותן בשריפה ואפרן מותר והיינו דקתני סיפא בשלה על גבי גחלים ד"ה הפת מותרת שהגחלים הרי הן כאפר אבל שאר איסורין שהן מן התורה אפי' על גבי גחלים אסור דלא גרע מאפרן דאסור : חדש יותץ . דרך התנור לגמור מלאכתו בהסק ראשון ומשום הכי יותץ ולית ליה תקנתא בליבון דסבירא ליה להאי תנא דזה וזה גורם אסור הילכך אע"פ שכשיצטרכו לאפות בו פת ויסיקוהו בעצי היתר אכתי הוו להו שני גורמין עצים דהיתר ותנור שנגמר באיסור ששבח העצים כאילו ניכר בתנור : ישן יוצן · אם התנור זה שהסיקוהו בקליפי ערלה הוא ישן יוצן וכשיאפה בו את הפת יסיקוהו בעצים של היתר וליכא גורם של איסור כלל· אפה בו את הפת בחדש שלא נתצו או בישן שלא צננו רבי אומר הפת אסורה דסבירא ליה דיש שבח עצים בפת ומוקמי' לה בגמרא כשאבוקה כנגדו דכל זמן שהיה הפת בתנור היתה אבוקה דולקת כנגדו ונמצא נהנה מן האיסור בשעה שהאיסור בעין וחכמים אומרים הפת מותרת דסבירא להו דאפילו כי האי גוונא מיקלא קלי איסורא ולא משכחינן לרבנן עצים דאיסורא אלא בשריפה . כלומר כשא ליסב עליה דאיתיה לאיסורא בעיניה אבל עלי איסור שכלים והולכין לא אוסרין רבנן מה שנאפה בהן ולא קיימא לן בהא כרבנן כדאיתא בסמוך : בשלה על גבי גחלים ד"ה הפת מותרת . דבהא אפילו רבי מודה דכיון שהעצים אינן בעין ליתא לאיסורא בעיניה ואיפליגו אמוראי בגמרא במאי דאמר בשלה על גבי גחלים הפת מותרת אי אמרינן דוקא גחלים עוממות או אפי' בלוחשות ומוכחא סוגיין (דף כז.) דאפי' בלוחשות ולפיכך הביאה סתם הרב אלפסי ז"ל :

הא דתניא יותץ ר"א היא דסבר זה וזה גורם אסור כדמוכחינן לה בגמרא (שם) והכא אי לא נתין ליה אלא דמצנן ליה אכתי איכא

רש"י

ואם לאו תהרג יהרג ואל יעבור : אמר לי מרי דוראי · מושל עירי : מאי חזית דדמא דידך סומק טפי . (ב) כלום אתה בא לשאל על כך אלא מפני שאתה יודע שאין דבר עומד בפני פיקוח נפש וסבור אתה שאף זה תדחה מפני פיקוח נפשך אין זה דומה לשאר עבירות דמכל מקום יש כאן איבוד נפש והתורה לא התירה לדחות את המצות אלא לשאר עבירות מפני איבוד נפש וכאן עבירה נעשית ונפש אבודה · דמי יאמר דשלך חביבה לפני המקום יותר מנפשו דילמא שלו חביבה טפי : שייף · מושח : בגוהרקי דערלה · בוסר של זיתים קטנים משום רפואה דקסבר מותר להתרפאות באיסורי הנאה : אישתא צמירתא · חולי קדחת : דרך הנאתן . הוא לאחר שנתבשלו ושמנו יצא בבית הבד : מותרת · אינו צריך לפרוש הימנו : אפשר · לו לבדול הימנה : וקא מכוין · ליהנות שמתקרב כדי ליהנות ממנו כגון ריח של עבודת כוכבים או אפילו אם אי אפשר לו ליבדל ומיהו מתכוין (ג) וחביב לו ליהנות : לא אפשר לו להבדל ולא קא מכוין ליהנות דאיכא תרתי להתירא דכ"ע לא פליגי דשרי : כי פליגי · דאפשר לו ליבדל ולא נבדל ומיהו לא קא מכוין מאן דאסר (ד) כרבי יהודה דאמר גבי גרירת מטה וספסל דבר שאין מתכוין אסור ומאן דשרי כרבי שמעון דאמר התם דבר שאין מתכוין מותר פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון במסכת שבת בגרירת מטה כסא וספסל : חדש יותץ · לפי שעל ידי היסק זה של ערלה נגמר ומתקיים כולו : ישן · שאין היסק זה מועיל לו אלא שאופה בו את הפת : יוצן שלא יאפה (ה) פת בהיסק זה : אפה בו את הפת · בהיסק זה ומוקי לה בתלמודא כשאבוקה של ערלה דולקת כנגדה שכל שעה שהיה הפת נאפה בתנור היה דולק האור בפי התנור ואופהו שהיה נהנה מן האיסור בשעה שהיה האיסור בעין : רבי אומר הפת אסורה · דיש שבח עצי איסור בפת : וחכמים אומרים הפת מותרת · דקסברי אין שבח עצים בפת ממש והוא הדין נמי דלית להו חדש יותץ אלא יוצן : דברי הכל הפת מותרת · ואפי' לר' דכי מתהני פת מן האיסור כבר כלה ובטל וגחלים איצטריכא ליה דלא תימא אכתי איסורא בעיני' וכ"ש בתנור גרוף ואין אבוקה כנגדה : זה וזה גורם · תנור חדש הנגמר ע"י עצי איסו' אין התנור עצמו נאכל אלא עומד להיסק אחר שיאפו בו ונמצאת פת הנאפה (ו)

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א וכן אם היה רואה נוי העו"ג או שהיה שומע נגינות הכומרים המנגנים לפני העו"ג אם אינו מתכוין ליהנות שאינו חפץ בהנאה זו ואינו צריך לה מותר ואם היה מתכוין ליהנות אסור שאף הקול והמראה אע"פ שאין בהם ממש אסור ליהנות בהם :

ב מיי' לא חלק בין חדש לישן וכן בפרק י"ו מהל' מאכלות אסורות כ' וז"ל תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה ובכלאי הכרם בין חדש בין ישן יוצן וכו' ונראה דהיינו טעמא כמו שכתוב בפירוש המשניות פ' כל הצלמים דהסיא דאמרי' חדש יותץ אתיא כמ"ד זה וזה גורם אסור ולמיי' דס"ל דזה וזה גורם מותר והילכך פסק דהלכה דבין חדש בין ישן יוצן כמו שכתב בהל' נטע רבעי פ"י ובפי' המשניות שם וכן בהאי פרק בחבורו דפסק הלכה בכל הדברים דזה וזה גורם מותר ותימה דבחבורו כאן גבי תנור שהסיקו פסק זה וזה גורם אסור דהא אסר הפת וא"ל משום חומרא דע"ז פסק כך וכמו שכתב הטור בשם הרמ"ה ובשם אביו דהא גם בפרק י"ו מהל' אסורי מאכלות גבי תנור שהסיקו בערלה פסק נמי הכי ואסר הפת ובדוחק י"ל דמיי' ס"ל דזה וזה גורם מותר והוא שיבאו שני הגורמים כאחד כדמשמע מלשונו פרק י"ו מה' מאכלות אסורות גבי קדרה שבשל אותה בקליפי ערלה שאסר הפת איכא לפרש כדמפרש לה בעל הגהת מיי' שם שהרגיש בזה ואף כי הטור מוקי להסיא דהגהה שם בלכתחילה אבל בדיעבד הפת מותרת מ"מ בעל הגהה מוקי לה אפילו בדיעבד והא ודאי פליגי דטור סבר דאפילו אפה בדיעבד הפת מותרת ומיי' סבר דאף בדיעבד הפת אסור וכן פליגי בתנור חדש דלטור יותץ משום שנגמר באיסורא ולמיי' כיון דזה וזה גורם מותר יוצן ושרי ואם באנו לומר דמיי' דאסר בפת הוא משום דאיכא שבח עצים בפת כמו שכתב בהלכות מאכלות אסורות יש לתמוה למה לא הזכיר דמיירי שיש אבוקה כנגדו או גחלים לוחשות דבלאו הכי ליכא למימר דאיכא שבח עצים בפת ובתנור שהוא גרוף וקטום למה יהיה אסור ועיין פרק כל הצלמים :

עין משפט

א מיי' פי"ד מה' מאכלות אסורות :
ב מיי' שם פי"ו טור י"ד קמב :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לא אפשר וקא מיכוין : (ב) נ"ב כלום וכו' שאין מצוה עומדת וכו' וסבור שאף זו תדחה כצ"ל : (ג) נ"ב הוא : (ד) נ"ב ובגמרא איתא דמאן דאסר אפי' לר"ש הוא דע"כ לא קאמר ר"ש התם אלא דלא אפשר אבל היכא דאפשר לא ע"כ : (ה) נ"ב נו : (ו) נ"ב נו :

הגהות חו"י

(א) עי' ר"ן סוף סנהדרין (סי' אלף קצ"ז) : (ב) עי' ר"ן ע"ז פרק ב' (סימן אלף רכ"ט) :

המאור הקטן

ופת שבשלה ע"ג גחלים לוחשות הפת אסורה מדגרסי' בפרק כיצד צולין בעא מיניה רב חיננא בר אידי מרב אדא בר אהבה תנור שהסיקו בקליפי ערלה וגרפו וכו' מדקא מיבעיא ליה בתנור שגרפו מכלל דבגחלים לוחשות מילתא פשיטתא היא דהפת אסורה דכעצים דמו וזה ממה שהשמיט הרי"ף ז"ל ולא הזכירו כלל :

א] ואף ע"פ שפירשה הרי"ף ז"ל להא דר' אליעזר במסכת ע"ז אעירוב פת ובגד נראה בעיני כי הוא הדין לתנור ולפת עצמו והרב ז"ל חדא ותרתי מתלת וארבע נקט והא דתניא וכן היה רבי אליעזר אוסר בכל איסורין שבתורה ש"מ דאזה וזה גורם קאי ולא קי"ל בהא כותיה דהא איפסיקא הלכתא בהדיא בע"ז כרבי יוסי דאמר זה וזה גורם מותר וה"מ דיעבד אבל לכתחלה אפילו רבי יוסי מודה כההיא דתניא רבי יוסי אומר נוטעין יחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי ותנור חדש שהסיקו בקליפי ערלה כדיעבד דמי לגבי נפשיה דכיון דלא סגיא ליה בלא נתיצה אם היה נאסר הפסד מרובה הוא ולהצין התנור בין בחדש בין בישן אין חוששין לפי שהוא הפסד מועט : ויש ספרים שכתוב בהן וכן היה ר' אליעזר נוהג בכל איסורין שבתורה ונר' מן הנוסחאות הללו דאפדיון קאי ובפדיון קי"ל כר"א ונר' שעל גירסא זו סמך ה"ר שמואל ז"ל שהתיר כל איסורי הנאה בפדיון ואנו אין אנו מורין כן וכבר כתבנו דעתינו בזה במסכת ע"ז וכיון דמסקנא הלכתא כרבי דאמר יש שבח עצים בפת קערות וכוסות וצלוחיות וקדירות כולן אסורות ואע"פ שנתבשלו בתנור ישן כיון דיש שבח עצים כפת כמאן דאיתי' לאיסורי' בעיניה דמי ולא אמרי' בהא זה וזה גורם מותר שהרי רואה אני את הפת כאילו הוא עצים דאיסורי אבל תנור שהסיקו בקליפי ערלה בין חדש בין ישן יוצן :

מלחמת ה'

וכתב עוד ופת שבשלה ע"ג גחלים וכו' עד ולא הזכירו כלל . גם זה אינו מוכרע שאם באנו לדון כן אף בגחלים עוממות נמי אסורה אלא סתם משום דבעי למיפרך עלה מדר' יוחנן משום הכי בעא מיניה גרפו ורב אדא מאי דבעא מיניה פשט ליה מברייתא דהכא פשט ליה דאפילו בגחלים מותרת כ"ש גרפו והיינו טעמא דפשט ליה אאם קפד רחמנא ואפילו גרפו נמי גלי אם קרינא ביה אבל הכא אעצים דאיסורא קפד רחמנא והא לית כהו והאי טעמא איכא למימר דאפי' לוחשות איתא דאפילו אמאן דמרבה בגחלים לוחשות אם כינהו ולא עצים מקרו אלא כיון דפלוגתא היא בגחלים לוחשות מסתברא לחומרא וכן פסק רב יצחק בן גיאת אבל דברי רבינו מטים לקולא משום דמתרצי' רב פפא ורמי בר חמא אליבא דמאן דשרי : ועוד ואע"פ שפירשה הרי"ף ז"ל להא דרבי אליעזר במסכת ע"ז אעירוב פת ובגד נראה בעיני כי הוא הדין לתנור ופת עצמו והרב חדא ותרתי מתלת וארבע נקט :
אמר הכותב לא כי אלא בעירוב פת ובגד דוקא אבל פת ותנור עצמן אין להם תקנה שהרי שנינו יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה רשב"ג אומר ימכר כולו לנכרים חוץ מדמי יין נסך שבו ואתמר עלה אמר רב נחמן הלכה למעשה יין נסך ביין כיין אסור חבית בחבית מותר וכיון שאף למכור לנכרים חוץ מדמי יין נסך אסרו ואע"פ שאינו נהנה מן האיסור כלל כ"ש שא"א לנו להתירו בהולכת הנאתו לים המלח מפני שעירובו כמותו ונאסר הכל בהנאה וא"ת שכבר נפדה א"כ שיש פדיון לאיסורי ע"ז לדעת ר' אליעזר

השגות הראב"ד

א] ואע"פ שפירש הרי"ף ז"ל וכו' . א"א תלמיד שלא שמש כל צרכו מפסיד שמועותיו כי הרב ז"ל דוקא אמר בעירוב הפת והבגד אבל בגד עצמו ופת עצמו כלן אסורים משום דיש שבח כרכר בבגד ושבח עצים בפת ובתבשיל וכן בגד שנצבעו בקליפי ערלה דתנן במסכת ערלה תבשיל שבשלו בקליפי ערלה ידלק נתערב באחרים יעלה באחד ומאתים וכן בפת ולא פליגי רבנן בהנך תלת דבאפי נפשייהו ידלקו דתנן נצבעו בקליפי ערלה ידלק נתערב באחרים רבי מאיר אומר כלן ידלקו וחכמים אומרים יעלה באחד ומאתים אלמא פת ותבשיל ובגד שאיסורם בעיניה הוא ובאנפי נפשייהו לדברי הכל ידלקו ולא יועיל להם הולכת דמי עצים לים המלח ולא להעלותם במאתים עם הקמח והמים והלא כלן נחשבין איסור הלכך פת עצמו אסור לגמרי ותנור אי לאו דסבירא לן זה וזה גורם מותר לא הוה סגי לן בלינון והשתא דסבירא לן מותר סגי ליה בלינון ולא בהולכת דמי עצים לים המלח ודבר זה ברור אגלי שלא יספיק לו בהולכת דמי עצים לים להתירו בלא ליבון לפי שראיתי בגמרא ירושלמי דערלה פ"ג א"ר חגי כד נחתית מן אלפא שמעית קליה דרבי יעקב בר אחא דקתני בגד שנצבעו בקליפי ערלה ידלק ותנינן נטל ממנה כרכר וארג בו את הבגד אסור בהנאה ותנינן יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה ותני רשב"ג אומר ימכר כולו לנכרי חוץ מדמי יין נסך שבו אמר רבי יעקב בר אחא חגי קשיתא ותני קיימא המן אין דרך בני אדם ליקח יין מן הנכרי ברם הכא דרך בני אדם ליקח בגד מן הנכרי כלומר לפיכך לא היה לו היתר למוכרו לנכרי חוץ מדמי נבע שבו אלא יעלה כולו באחד ומאתים . למדנו שאין לו היתר לבגד כדי ללבשו בהולכת דמי העצים לים ומשום הכי אינו רשאי למכרו לנכרי שהאיסור בעצמו לעולם אין לו היתר כאילו כולו אסור לפי שיש שבח עצים וקליפין כבולי פת וכבולי בגד וכבולי תנור

א מיי' פ"ג מה' חמץ ומצה סמג עשין לט טור א"ח סי' תמה:
ב מיי' פ"ד מה' חמץ ומצה סמג עשין לט טור א"ח סי' תמח:

איכא זה וזה גורס כדכתבינן לעיל דעלים דהיתרא ותנור דאיסורא והא דתניא יוצן רבנן היא דסברי זה וזה גורם מותר וכי תימא א"כ ישן אמאי יוצן דהא איכא זה וזה גורם תנור דהיתרא ועלים דאיסורא י"ל דכי אמרינן זה וזה גורם מותר ה"מ דיעבד אבל לכתחלה לא והכי מוכחא בע"ז (דף מט.) אבל בחדש לא אמרינן יותן דכיון דלית ליה תקנתא אלא בנתילה כדיעבד דמי: (א) ולענין אפה בו את הפת. כלומר בחדש שלא נתצו וביישן שלא נצנו ואבוקה כנגדו הפת אסורה משום דיש שבח עצים בפת דהא הוא כאילו האיסור מעורב בו (ב) (ומיהו אפה

רש"י

נגמרת ע"י איסור והיתר. עלי איסור שגמרו התנור ועלי היתר שגמרו את הפת: כרבנן. וא"ת לרבנן למה יוצן הא שרו לפת האפויה בהיסק איסור . ה"מ בדיעבד אבל לא שרו לאפות לכתחילה בהיסק איסור: יש שבח עצים בפת . ונמצא כשאוכלה גופו נהנה מן האיסור בגורם אחד אבל בתנור חדש וליכנו שרי: ואפילו מחביריו . נגד רבים דפליגי: אפכה . שנאה להיפך וחכמים אוסרין: קערות כוסות וצלוחיות. (ג) חדשים שצרפן בעצי איסור . אסור אפילו לרבי . דהא יש שבח עצים בהן והנאתן בלא גורם שני הוא דע"י גורם ראשון משתמש בהן הנאות גופו ולא דמי לתנור דלא מטי הנאה לגופו עד דאיכא גורם שני: דהא מקבלה בישולא . שנותן בו מים ובשר ואח"כ שופתו על האור ואיכא הנאת תשמיש בלא גורם (ג) אבל תנור אין נותנין בו פת אלא אחר היסק של גורם היתר: מתני' משום שנאמר לא יראה לך . כלומר קנסא קנסינן ליה הואיל ועובר בבל יראה לך וכר"ש אתי דאמר חמץ שעבר עליו הפסח של נכרי מותר לאכול ובשל ישראל קנסינן ליה הואיל וקא עבר בבל יראה כדמפרש בגמרא: נכרי שהלוה לישראל . מעות על חמצו קודם הפסח ועבר עליו הפסח מותר בהנאה (ד) מוקי לה כגון שהרהינו אצלו בביתו ושהה אצלו כל ימי הפסח וכיון דמטי זמניה ולא פרעיה ולא הוי מחוסר גובינא דברשותו היא איגלאי מלתא למפרע דמשעה שהרהינו אצלו הוה דידיה: וישראל שהלוה לנכרי . איגלאי מלתא דלמפרע הוה דישראל

הגהות הב"ח

(א) מן וחכמים עד המשנה נ"ב ס"א היא: (ב) נ"ב של חרס (ג) נ"ב אחר: (ד) נ"ב ולקמן בגמרא:

במכילתין דף כז.

[א] בא"י ליתא ונכתב זה על הגליון וגם בגירסא מפרר וזורה כו' או מפרר ומטיל לים: (מא"י)

חדושי אנשי שם

(א) ד"ת נ"ע דלמשה ממשע מדבריו אפיפה: (ב) ד"ה מ"ז:

תורה אור

נר מצוה

יוצן רבנן היא דסבור זה וזה גורם מותר והלכתא זה וזה גורם מותר כרבנן והכי אסיקנא במסכת ע"ז בפרק כל הצלמים בענין זורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים דר' יוסי סבר זה וזה גורם מותר *ואמר רב דף מט. יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ואמרינן התם ההיא גינתא דאיזדבל בזבל דע"ז שלחה רב עמרם קמיה דרב יוסף כי האי גונא מאי אמר ליה הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי · ולענין אפה בו את הפת הלכה כר' דאמר הפת אסורה משום דיש שבח עצים בפת *דהא אמר רב יהודה אמר שמואל רבי אומר הפת מותרת וחכמים אומרים הפת אסורה ומשום דבהא סבר שמואל דהלכה כרבי ואפילו מחביריו אפכה ותני לה כי היכי דתיקום רבנן לאיסורא הלכך קערות וכוסות וצלוחיות שבשלן בעצי ערלה אסור וקדרה נמי אסורה דקא מקבלה בישולא מקמיה דנייתו עצים דהיתרא כי פליגי בתנור למאן דאמר זה וזה גורם אסור אסור ולמאן דאמר זה וזה גורם מותר מותר וקיימא לן זה וזה גורם מותר כדפרשינן : [א] (א) * (וחב"א *מפרר וזורה לרוח או מטיל לים : א ופרישנא מפזר וזורה לרוח או מפזר ומטיל לים אלמא אפי' לים בעי פירור וכל שכן לשאר נהרות וחטים של חמץ בעו שחיקה והדר מטיל לים) : °מתני' *חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח דף כח. מותר בהנאה ושל ישראל אסור שנאמר °לא יראה לך חמץ: נכרי *שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה וישראל שהלוה את הנכרי על חמצו אחר הפסח אסור בהנאה : *חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער ר' שמעון בן גמליאל אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו: דף לא.

דף כט. גמ' *האי דקתני חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה לאו למימרא ב דבאכילה אסור אלא משום דקא בעי למיתנא ושל ישראל אסור בהנאה תנא נמי גבי נכרי מותר בהנאה אבל חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר ואפי' באכילה ומתני' רבי שמעון היא דאמר חמץ בין ג לפני זמנו בין

בהנאה דאף על גב דזה וזה גורם הוא תנור דהיתרא ועלים דאיסורא הא אמרי' בפ' כל שעה דיש שבח עלים בפת הילכך חמיר מזה וזה גורם לפי שהאיסור ניכר בהיתר ע"כ) : הילכך קערות כוסות וצלוחיות . של חרס ששרפם בעלי איסור באבוקה כנגדו אסירי דהא יש שבח עלים בהן והנאתן בלא גורם שני דעל ידי גורם ראשון הוא משתמש בהן וקדרה נמי ששרפה כשהיא חדשה בעלי איסור אסורה שמא תאמר הא אין יכולין לבשל בה אלא על ידי היסק דעלים אחרים ונמצא זה וזה גורם הוא אפי' הכי אסורה דהא מקבלא בישולא [מקמי דליתי עלים דהיתרא] ואיכא הנאת תשמיש שמשתמש בה בלא גורם אחר אבל תנור אין נותנין בו פת אלא בהיסק אחר של גורם ההיתר והא דאמרינן קערות כוסות וצלוחיות אסירי לית להו תקנתא כדרבן גמליאל דאמר בעלמא (ע"ז דף מט:) ימכר כולו לנכרי חוץ מדמי איסור שבו דהא לא אפשר משום דהוו להו דברי' הנקחים מנכרי וחוששין שמא יחזור וימכרם לישראל ודר"א נמי לית להו תקנתא דאמר (שם דף עד.) יוליך הנאה לים המלח דאפשר דתקנתא דר' אליעזר ליתא אלא באיסורי ע"ז שכיון שתופסין דמיהן אע"פ שאין להם פדיון ואין ניתרין בכך מ"מ הרי הוא כמבוער האיסור עצמו אבל בשאר האיסורין שאין תופסין דמיהן כשהוא מוליך הנאה לים המלח מה בכך ממון אחר הוא שמוליך לים ולא דבר שהוא נמשך מן האיסור כלל ומשום הכי קערות כוסות וצלוחיות אסירי ולית להו תקנתא :

מתני' חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח. בגמרא מפרש לה:

נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח . לפניו אפרש אותה בס"ד : גמ' הא דקתני חמץ של נכרי וכו' . ומתני' ר"ש היא דאמר חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בולא כלום דאילו ר' יהודה אפילו חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח אסור כדאיתא

שלטי הגבורים

א סמ"ג פסק כשם ר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה ודוקא לאחר שש אבל בשעה ששית השבתתו בכל דבר כר' יהודה ולרש"י בשעה ששית דוקא בשריפה ומכאן ואילך השבתתו בכל דבר ומיי' כתב כרבינו והגאונים וב"ה וכתב הרא"ש דאפי' לרש"י בשעה ה' השבתתו בכל דבר כיון שמותר בהנאה ואינו נראה כן מפירושו שהוא פירש דלר' יהודה אפי' יולא בשירא דוקא בשריפה ואם שורפו בשעת איסורו אסור ליהנות ולפיכך טוב לעשות לו מדורה בפני עצמו אבל ליהנות באפר אחר ששרפו תלוי בפלוגתא דר' יהודה ורבנן לרבינו ולמיי' דפסקו כרבנן אם אפו בו הפת או בשלו בו התבשיל אסור ואפי' אם כבו האפר אסור ולסמ"ג ורש"י אין התבשיל נאסר אא"כ נאפה הפת ונתבשל התבשיל בעוד גוף החמץ קיים או הגחלים לוחשות אבל אם כבו מותרין :

לשון ריא"ז

אין ביעור חמץ אלא שריפה ויש פוסקים הלכה מפרר וזורה לרוח או מפרר ומטיל לים וזו היא השבתה האמורה בתורה כמבואר בקונטרס הראיות אבל אם הקדים לבערו

ב וכתב כ"ה דחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח אסור באכילה

המאור הקטן

איבעיא להו מפרר וזורה לרוח וכו' כיון דפליגי עלה רבה ורב יוסף ולא איפסיקא הלכתא כחד מינייהו נקיטינן הכא והכא לחומרא וכתרתין ברייתא ובע"ז שוחק ומטיל לים ובחמץ מפרר ומטיל לים בין בים המלח בין בשאר נהרות בין בחיטי בין בדנהמא וכן כתב ה"ר אפרים ז"ל :
מני מתני' לא ר' יהודה ולא ר"ש ולא ר' יוסי הגלילי דתניא חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו וכו' עד ומשעה שאסור באכילה אסור בהנאה אתאן לת"ק פי' דאי לר"ש לא היה צריך לומר אלא זמנו עובר עליו בלאו וכרת ואסור בהנאה ומדאיצטריך ליה למיתנא ומשעה שאסור באכילה לא בא אלא לרבות לפני זמנו ואתאן לת"ק דהוא ר' יהודה ומסקנא אוקימנא רבא למתני' כר"ש ופסק הלכתא כוותיה ואסהיד מעובדא דבי רב נחמן כוותיה א] מכאן תשובה לאומרים דלא קיימא לן הלכתא כר"ש

מלחמת ה'

אפילו לא נתערבו יפדו ועוד אפילו באכילה נמי נשתרו ועוד מאן דאמר התם לא התיר ר' אליעזר אלא חבית לא מ"ט הא ככר נפדו והותרו אלא ודאי לא עלה על דעת שיהא פדיון לע"א כדמפיק לה ישמעאל ולא התיר ר' אליעזר אלא מפני שאינו נהנה ממנו כיון שהוליך הנאתו לים המלח ו... פדיון הוא והכל מודים שאין פדיון לע"א ומתני' נמי הכי משמע כפשטא דלא אמר ר"א יוליך אלא כשנתערבה באחרות דהוי כחבית בחביות ואילו ארישא דקתני הפת אסורה בהנאה לא פליגי שכיון מעורבים בה ה"ל כיין נסך ויין ביין שאין לו היתר עולמית וכודאי דר"א קילא מדרבי שמעון דרבי שמעון בן גמליאל אמרה אפילו יין ביין ור' אליעזר דוקא כבעין חבית בחבית כדפרישית אפי' יין ביין גבי תנור ופת ובגד נמי בדין הוא שימכרו חוץ מדמי איסור שבהן אבל טעמו במס' ע"א ויפנו במסכת ערלה דתנן בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק נתערב כולן ידלוקו וכו' ואתמ...

...' תגאי כד נתתי' מן אלפא שמעית קלי דר' יעקב בר אחא מתני' בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק ותנינן נטל ממנה ככר וארג בו את הבגד אסור בהנייה ותנינן יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהני... ימכר כולו לנכרים חוץ מדמי יין נסך שבו א"ר יעקב בר אחא תגאי קשיתי' תגאי קימיס מאי כדון תמן אין דרך בני אדם ליקח יין מן הנכרי ברם הכא דרך בני אדם ליקח בגד מן הנכרי זו היא ג... ברה זו ששנינו נמי תבשיל שבשלו בעצי ערלה ידלק בכל שנאכל כמות שהוא אי מתוקמה הא בשאר דברים מוכרין לנכרי כדברי רשב"ג ודברים הרבה למדנו מגמ' זו למדנו שכל דבר שאין לוקחין אותו מ... חוץ מדמי איסור שבו ולמדנו שבכל איסורין שבתורה מתירים כן כרשב"ג וה"ה להוליך הנאה לי"ה כר"א ק"ו מאיסורי ע"א ולמדנו שאין שבח עלים בפת ושבח ככר בבגד ושבח קליפין בצביעה חשוב איסו... חשב כאיסור עצמו כמו שעלה על דעת רבים שאילו כן היאך נתיר אותן במכירה חוץ מדמי איסורין והלא הוא עצמו אסור ליתן אותו לנכרי בין במכר בין במתנה ומן הנשרפין הוא ויש כאן מקום ספק לדיד... ך יין ביין אסור ולא התרנו אלא חבית בחבית האפוין בעצי ערלה שאנו רואין אותן בתערובת גמור של יין ביין מהו והדבר קרוב לומר שחומר זה באיסורי ע"א נאמר שהחמירו בהן יותר בכמה מקומות אב... סתם יינן הוא שאפי' יין ביין מתירין למכור שהרי לא מצינו נד חמור לכל האיסורין יותר מסתם יינן חמור מרובן שבמינו במשהו והכא בפסחים אתמר עליה כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון הילכ... ות וכן בגד של צביעה אסורין במכירה מפני שניקחין מן הנכרים ופת נמי אסורה שהרי היא מהלכות של עמעום ושאר המבוטלים כל שאינו ניקח מהן מותר למוכרו להם מפח"כ באיסורי ע"א כדפרישי' מ... מלה לא שמענו שאין לנו מדברי ר' אליעזר אלא תערובת פת בפת ורב חסדא אמר אפי' חבית בחבית אבל יין אפילו בסתם יינן לא והיינו דאתמר עלה ורב חסדא אמר אפי' חבית בחבית לא אלא כיון רבינו הגדול ז"ל במס... דאיעבי' ליה חביתא דאיסורא בחמריה שהיא סתם יינן בזיין להוליך הנאה לים המלח כמו שהתירו מכירה כרשב"ג וכן רמז עוד בפרק השוכר שם ולפי זה אף אנו נאמ... ה כגון ערלה וכלאי הכרם כן שהרי השוינו כל שאר איסורין להם כסתם יינן ומה שאמרו כאן קערות וכוסות וצלוחיות אסורות וכן בפת לומר שיש בהם שבח עלים והם אסורין בעצמם הא אם בא לתקן ולהו... כולן מותרין וזו הקושיא קשה עלי מפני ששנינו בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק ותנן נמי תבשיל שבשלו בעצי ערלה ותנן נמי תנור שהסיקו בעצי ערלה ואפה בו תדלק הפת ומשמע מכל הנך סתמי שאין לו... ליס המלח ואין ראוי להוציא סתם משניות מהלכה ועוד בירושלמי טרחו להעמידן כרשב"ג האיך לא הקפידו עליהן שהן מוצאות מדברי ר' אליעזר אלא משמע מכאן שלא התיר רבי אליעזר אלא חבית בחבי... ן ביין נסך בין בסתם יינן ובשאר כל האיסורין קל הוא בתקנת של רבן שמעון בן גמליאל מתקנת רבי אליעזר שלא יהא הוא עצמו נהנה באיסור ומה שפי' רבינו ז"ל סתם יינן שמא אינו בדוקא אלא מממע... ה"ר אברהם ברבי דוד ז"ל סובר דשבח עלים בפת וקליפין בצביעה איסור בעינו ולפי' אינו עולה במאתים עם הקמח והמים שבו ולא התיר רבי אליעזר שיהנה הוא עצמו באיסור הניכר אבל הותר למכור לנכ... כרשב"ג ולדברי כולנו סיפא דתנן בערלה נתערב באחרים עולה באחד ומאתים בא להודיעך שהוא עצמו בטל אף לאכילה הא אילו הוליך דמים לים המלח מותר בהנאה לקיים דברי רבי אליעזר וכן סיפא דמ... ורבנן בתבילי תלתן היא גופה קמ"ל לר"מ דכולן אסורין באכילה לעולם ובהנאה עד שיפדו אי סבירא ליה לרבי מאיר כרבי אליעזר קמ"ל דעולין ומותרין אף באכילה ובהנאה חוץ מששה דברים ה...

השגות הראב"ד

...יד יש מי שאומר כי הלבישה בבגד כאכילה בפת היא ולא התירו באיסורי הנאה בהולכת דמי האיסור כי אם ...נאה בלבד אבל האכילה והשתיה לא התירו והלבישה בבגד כאכילה ושתיה היא משום הכי אינו רשאי למוכרו ...כרי אלא אם כן נתבטל כולו במאתים שמא ימכרנו לישראל וילבישנו . הנה כי הלבישה כאכילה ואינה ניתרת ...יליך הנאת עלים לים המלח לפיכך אין ספק באפיית התנור שיהא מותר לאפות בו בהולכת דמי עלים לים ...לת בלא ציגון מפני שהוא כלבישת הבגד ולטעם הראשון כיון דיש שבח עלים בפת וכולו נחשב איסור אין לו ...יון כלל שהרי הוא כאילו העלים בעין מכל מקום מה שאמר רבי אליעזר בבגד יוליך הנאה לים המלה לטעם ...מני לא להתיר אותם בלבישה אלא לשטחה להתכבד בו או הנאה אחרת הדומה לה . עוד אני צריך לפרש אם ...לק רבי אליעזר אפילו בדבר שבמנין ואסור בהנאה שהרי משנה שלמה שנינו ואלו אסורין ואיסורן בכל שהן ...ן נסך וע"ז ועורות לבובין וכו' ואוקימנא בדבר שבמנין ואיסורי הנאה לומר שאוסרין עירובן בהנאה כמותן ...חלק בהן רבי אליעזר להתירן ביוליך הנאה לים המלח . ומסתברא שאף באלו חלק רבי אליעזר שהרי הבגד שארגו בככר כאילו כולו איסור תשבנוהו ודאי בגד דבר שבמנין הוא וכן בכל איסורי הנאה ש... את עירובן בהנאה יועיל להם הולכת דמי האיסור לים כדי להתיר עירובן בהנאה ולאו מדרבי... מדרשב"ג דאמר אפילו ביין שגופו של איסור נתערב בו סגי ליה בהוליך הנאה לים המלח . ויש... חלקו רבי אליעזר ורשב"ג על זו המשנה והמשנה כך אמרה כל זמן שהאיסור בתוכן לא יועיל ל... האיסור ולא אפילו אלף עד שיוציא מהם כדי האיסור ועיקר :

א] מכאן וכו' . א"א התמהמהו ותמהו השתעשעו ושעו ואני אומר שגם רבי שמעון מודה שאסו... שעות ולמעלה אלא שאינו עובר עליו לא בלאו ולא בכרת אלא בעשה דהשבתה וא... בו אלא מדבריהם ומשנתינו לא דברה אלא בלאחר זמנו והלכה כר"ש בלפני זמנו ולאחר זמנו... נמי אבל לענין אכילה והנאה שוים הם כמו שכתבנו למעלה ואין כאן מחלוקת רביעי...

כדאיתא בגמ': קנסא הוא דקניס ר"ש. הואיל ועבר עליה בבל יראה ובל ימצא ומתני' הכי קתני ושל ישראל אסור [בהנאה] שנאמר לא יראה לך כלומר דקנסינן ליה הואיל ועבר עליה בבל יראה ובל ימצא אי מדאורייתא כגון שהשהו בביתו אי מדרבנן כשהפקידו אצל נכרי דחמצו של ישראל המופקד אצל נכרי מדרבנן צריך ביעור כמו שכתבתי למעלה ומשום הכי לאחר הפסח אסור [וכן אמרו בירושלמי הפקיד חמצו לאחר הפסח אסור]: ודאמרי' קנסא הוא דקא קניס לאו לדידיה בלחוד דעביד איסורא הוא דקא קניס אלא אפילו לאחריני נמי אסור ורא"ה לדבר מדאמרי' פ"ק דחולין (דף ד.) חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהן מחליפין כר' שמעון וטעמא דמחליפין הא לאו הכי אסור וש"מ דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח לכ"ע אסור: וכי קניס רבי שמעון בעיניה אבל ע"י תערובות לא קניס. פירוש בין שנתערב קודם הפסח או לאחר הפסח אלא שאם נתערב בפסח או קודם הפסח בענין שעוברין עליו בבל יראה ובל ימצא אסור לאחר הפסח וזהו כזית בכדי אכילת פרס כמו

בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בולא כלום ובדין הוא דאפילו של ישראל נמי לאחר הפסח מותר אלא האי דקתני ושל ישראל אסור קנסא הוא דקא קניס ר"ש הואיל ועבר עליה בבל יראה ובל ימצא וכי קא קניס ר' שמעון בעיניה אבל על ידי א תערובות לא קניס הלכך חמץ של נכרי דלא עבר עליו בבל יראה ובל ימצא מותר אפילו באכילה וכן הלכתא: אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו ובין שלא במינו אסור ומדלא קא יהיב שיעורא למלתיה שמע מינה ב במשהו (א) (כרב) ושלא ג בזמנו בין במינו ובין שלא במינו מותר כר' שמעון דהא רבי שמעון לא קניס אלא בעיניה אבל ע"י ד תערובת לא: אמר רב קדרות בפסח ישברו ושמואל

רש"י

דישראל: גמ' ישברו · רב לטעמיה דאמר חמץ (ב)לאחר זמנו אסור כר' יהודה דאית ליה במשהו. וקסבר נותן טעם לפגם אסור ולית

שיתבאר בפ' אלו עוברין (א) בס"ד ואפשר שאם נתערב אחר הפסח אפילו ביותר מכזית בכדי אכילת פרס מותר ובלבד שירבה עליו ההיתר מידי דהוה אתרומת (בכורות דף כז.) חולה לארץ שמבטלין אותה ברוב דאיסורא דחמץ אחר הפסח אינו אלא משום קנסא בעלמא ודיים שינהגו בו ככל שבאיסורים שהוא מדבריהם: אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור. כלומר בין שנתערב במינו בין שלא במינו והאי בזמנו דקאמר רבא היינו משש שעות ולמעלה עד לאחר הפסח דליכא למימר דבזמנו לא מיקרי אלא בתוך הפסח אבל לפני הפסח ולאחר הפסח שלא בזמנו מיקרי דהיכי לימא רבא שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כר"ש דהא בגמרא מוכח (דף כח:) דר"ש מודה נמי דמשש שעות ולמעלה מיתסר באכילה כיון דאמר רחמנא תשביתו וכיון דמיתסר אי אפשר שלא יאסור בנותן טעם הילכך על כרחין מו' שעות ולמעלה עד לאחר הפסח בזמנו מיקרי: ומדלא יהיב רבא שיעורא למלתיה ש"מ במשהו. זהו לשונו של הרב אלפסי ז"ל ואחרים חולקין עליו דרב דאמר הכי בגמ' היינו משום דס"ל דכל איסורין שבתורה במינן במשהו וגזר שלא במינן אטו במינן כדאיתא בגמרא (דף כט:) אבל לדידן דקי"ל דכל איסורים שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם כי קאמר רבא אסור מסתמא בנותן טעם קאמר וזהו דעת רת"ם והר"ז ז"ל ואחרים אמרו דרבא מדקאמר אסור סתמא במשהו קאמר כרב ולא מטעמיה דרב ס"ל דכל איסורין שבתורה במינן במשהו שלא במינן בנותן טעם ורבא ס"ל דבין במינן בין שלא במינן בנותן טעם וכדכתיבנא אלא בחמץ אוסר במשהו מפני דהוה ליה דבר שיש לו מתירין שהוא מותר לאחר הפסח כיון דקי"ל כר"ש דלא"ג דר"ש אסר ליה לאחר הפסח מדרבנן משום קנסא מ"מ מודה הוא דע"י תערובות שרי ונמצא שתערובת זה דבר שיש לו מתירין הוא וכל דבר שיש לו מתירין במינו במשהו ואע"ג דשלא במינו בנותן טעם כמו שכתבתי במסכת נדרים (ד' נב. ד"ה וקסי') בס"ד רבא גזר שלא במינו אטו מינו הילכך רבא פסיק הלכתא כותיה דרב בזמנו ולאו מטעמיה וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ' ט"ו מהל' מאכלות אסורות שאיסורו של חמץ שאוסר בכל שהוא טעמא משום דהוי דבר שיש לו מתירין וכן דעת הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות: ואני תוהא בטעם זה דאם איתא דרבא כי אמר אסור לאו מטעמיה דאמוראי קמאי קאמר לא הוה ליה לאסתמיה למילתיה ועוד דמאי דאמר דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל משמע ודאי מדרבנן הוא וכיון דמדרבנן הוי היכי מחמרי' טפי למיגזר שלא במינו אטו מינו בשלמא לרב כיון דס"ל דמין במינו מדאורייתא לא בטיל שייך למיגזר שלא במינו אטו מינו אלא לרבא אמאי ועוד שקרוב הדבר לומר דכיון שחומרא דדבר שיש לו מתירין מדרבנן הוא לא החמירו בה אלא כשהמין בעצמו עתיד להיות ניתר אבל כאן שחמץ עצמו אסור אע"פ שתערובתו מותר אפשר שהשוו מדותיהן שלא לדונו בכלל דבר שיש לו מתירין ואע"פ שבעלי סברא זו אמרי דכיון דמדאורייתא לר"ש דבר שיש לו מתירין הוא כשאסרו ר"ש משום קנסא לא בא להקל עליו [אלא להחמיר עליו] לא נהירא לי שאילו היה מה שאנו אומרים אפי' באלף לא בטיל מדאוריי' יפה הם אומרים אבל ודאי משמע דחומרא דרבנן הוא שלא לבטלו מעכשיו כיון שהוא עתיד להיות ניתר וכיון שהם אסרוהו לאחר זמנו אין ראוי שיחמיר עליו חומרא זו בתוך זמנו הילכך אפשר האי אסור דקאמר רבא בנותן טעם וכדברי ר"ת ז"ל אלא שיש נוסחאות שגורסי' בפי' אסור במשהו כרב אבל מדברי הרב אלפסי ז"ל נראה שאינו מעיקר הגמרא ויש עוד לדקדק בזה וכתבתיו בחדושין בס"ד: אמר רב קדרות בפסח ישברו. דס"ל לרב דחמץ לאחר זמנו אסור כר' יהודה וא"ת בפ"ב דע"א (דף סח.) גבי עכברא דנפל בשיכרא דאסריה רב להוא

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז
אע"פ שהחמץ אסור מה"ת ביום י"ד משש שעות ולמעלה שהוא מצווה להשביתו אינו לוקה על אכילתו אלא בז' ימי פסח שהוא עובר עליו בלאו וכרת:

א וכתב הרא"ש דוקא כשנתערב שוגג אבל במזיד לא והר"י כתב אפי' נתערב במזיד ועש"ב בטור כמה חלוקין על זה:

לשון ריא"ז
אבל אם נתערב בין במינו בין שלא במינו עירובו מותר ונראה בעיני שלא אמרו כן אלא כשנתערב אחר הפסח אבל קודם הפסח הואיל ועובר על תערובות בפסח בבל יראה ובל ימצא כמו שיתבאר לפנינו הרי הוא כאילו היה החמץ בעיניה ואסור כמבואר בקונט' הראיות:

ב סמ"ג לאוין עח פליג עם רבינו פרק כל שעה שכתב דחמץ בזמנו בפסח הוה בששים כשאר איסורין וכ"כ בשאילתות דרב אחאי ובשם ר"ת אלא שלא רצה ר"ת להקל ולעשות מעשה וכשהיו מוצאין חטה בתוך תרנגולת מבושלת בפסח לא היה מתירה רק היה מתיר להשהותה עד אחר הפסח: ורבינו כתב שהוא במשהו וכן מיי' וטור והראב"ד כ' דבמשהו אינו אסור אלא באכילה ולא בהנאה ורבינו אוסרו אפי' בהנאה וכן הרא"ש והטור א"ח סי' תמ"ז וחמץ בפסח דהוי במשהו דוקא כשנתערבו בתוך הפסח אבל אם נתערב קודם לכן ונתבטל בס מותר ולא אמרי' דחוזר וניעור הילכך בשר יבש וגבינה שנמלחו קודם הפסח מותרים ואפי' שלא נזהרו לעשות הגבינה בכלי של כל השנה מותר ודג מליח (נמי) [במים] אסור וזיתים (שנכתשין) [שכובשין] כל השנ' אסורי':

לשון ריא"ז
החמץ בפסח הרי הוא כשאר אסורין ואם נתערב אינו אוסר אלא בנ"ט וכן ביאר ר"ת ומז"ה וכן עיקר ואם נתערב בשאינו מינו אסור מה"ת בנ"ט אבל אם נתערב במינו מה"ת בטל ברוב ומד"ס הוא עד שיהא בו ששים של היתר כנגד האיסור נפל תערובתו במקום אחר מז"ה אמר שאין משערין, אלא כפי חמץ המובלע בו. ואני אומר אם היתה התערובת מין במינו משערין לפי החמץ שבו אבל אם היה בשאינו מינו הואיל ואיסורו מה"ת עשו אותו התערובות כאילו היה כולו אסור ומשערים בכולו וכן בשאר איסורין כמבואר בקונטרס הראיות פרק גיד הנשה: ג רבי' לא פירש מהו שלא בזמנו נראה דסמך על פי' שלא בזמנו דלעיל מיניה בדברי ר"ש דההוא שלא בזמנו ר"ל לפני זמנו מו' שעות עד הלילה ולאחר זמנו ר"ל לאחר הפסח א"כ הוא דס"ל שלא בזמנו הוי פי' מו' שעות ולמעלה ולאחר הפסח נמצא דפליג עם הטור: טור א"ח סי' תמ"ז כתב דהחמץ מו' שעות ולמעלה עד הלילה שנתערב בין במינו בין שלא במינו הוי כשאר איסורין לרש"י כדינו ולר"ת כדינו ומיי' פ"ק מהל' חמץ פי' האי שלא בזמנו קאי אאחר הפסח ובזמנו דקאי אתוך הפסח וכן פי' סמג לאוין עח ולדבריהם לא נתברר דין תערובת חמץ מו' שעות ולמעלה מה דינו: ואם דעת רבינו הוא כפי' הר"ן שלפנינו חולק עם כל הפוסקים מיי' וסמ"ג וטור ויש סברא לומר דדעת רבי' הוא דמו' שעות עד הלילה אינו אוסר תערובתו כלל אלא שקשה לפ"ז למה יהיב רבי' טעמא להתירא משום שהוא קנס והלא מו' שעות ולמעלה אינו קנס כי הוא איסור מדאורייתא כמ"ש איהו בסמוך לעיל בפ"ק הלכך נראה דדעת רבי' כדעת הטור וכן מטין דברי מיי' וסמ"ג אך א"א לפרש דברי רבינו כדברי הר"ן: ד וחמץ שנתערב במאה ביבש כתב רש"י ז"ל שמשליך האחד והשאר מותר באכילה והרא"ש התיר הכל אפי' באכילה ועי' בטוא"ח באורך דין חמץ שנאפה עם מצה בתנור:

עין משפט

א מיי' פ"ק מה' חמץ ומצה סמג לאוין עח טור א"ח סי' תמח וסי' תמט:
ב מיי' פ"ק מה' חמץ ומצה סמג לאוין עח טור א"ח סי' תנא:

הגהות הב"ח

(א) תז"מ וכ"ב בא"י אין זה: (ב) נ"ב אף לאחר וכו' אסור בהנאה וכו' ואית ליה:

חדושי אנשי שם

(א) ד"ת בפ' אלו עוברין משמע מדבריו איפכא:

מלחמות ה'

ועוד אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור וכו' וכתב הרב אלפסי ז"ל מדלא קא יהיב שיעורא למלתיה ש"מ במשהו כרב ומדבריו אתה למד שמה שנמצא כתוב בכל ספרי הגמרא שלנו במשהו כרב וכו' ותלמידי צרפת וחכמי נרבונה עמודי עולם ז"ל פירשוה לשמעתיה דרבא כולה כר' יוחנן וכך נראה בשמעתא דפ' גיד הנשה וכו' ש"מ דרבא כר' יוחנן ס"ל במין במינו בנותן טעם:

אמר הכותב רבותא למחשב גברי והא בעל הלכות גדולות ובעל הלכות פסוקות כולם אמרו מדלא קא יהיב רבא שיעורא ש"מ במשהו וקבלה בידיהם מראשונים ופשטה ברוב ישראל בספרים ישנים ובכל הבאים מספרד ומן הישיבות וכבר נבדקו בכל ספרי הישנות בזה ע"פ שאלת חכמי הצרפתים וכן נמצא בנוסחאות בדוקות לגאונים הראשונים וכל זה מוכיח שהוא דבר מוסכם מפנים קדמוניות ועוד ממקומו הוא מוכרע דקאמר בין במינו בין שלא במינו אסור אלמא איסורא אתא לאשמועינן ואי בנותן טעם פשיטא אלא מי התירו שאלמלי היה מחלוקת בנותן טעם שמקצתן היו מתירין ובא רבא לפסוק הלכה כדברי האוסרין היה אפשר לו לומר הלכתא בין במינו בין שלא במינו אסור אבל עכשיו שלא בא אלא להתיר ולפסוק הלכה כדברי המיקל היה לו לומר בין במינו בין שלא במינו מותר שהרי לדברי כולם אסור סתם היינו משהו בנותן טעם מותר קרו ליה רב ושמואל אי נמי לימא כלישנא קמא דרבי יוחנן בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם ומה שאמרו דרבא כרבי יוחנן ס"ל בשאר איסורין דמין במינו בנותן טעם כדאתמר בפ' גיד הנשה אינה טענה דרבא בחמץ כולה משום גזירה נסיב לה דכיון דחמץ בזמנו החמירה עליו תורה יותר משאר איסורין שהוא בכרת ועובר משום בל יראה ובל ימצא ולא בדילי אינשי מיניה שהחמירו ביה רבנן טפי משאר איסורין עוד אני אומר דכיון דקיימא לן כל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל אף חמץ בפסח אינו בטל לעולם שהרי תבשיל זה שנתערב בו חמץ ואין אתה אוסרו אלא ליומו היום אסור למחר הוא מותר והוא עצמו בעינו מותר מן התורה ולא קנס רבי שמעון להקל עליו וליכא למימר בעינו כיון דחייב לבערו אין לו מתירין דכל דממילא מישתרי ואין התירו מחוסר מעשה ודאי יש לו מתירין הוא וכ"ש חמץ של נכרי שנפל לקדרה של ישראל שאפי' בעינו דבר שיש לו מתירין הוא וא"ת אם מפני כן במינו יהא אסור במשהו אבל שלא במינו עד שיהא בו בנותן טעם שהרי כל דבר שיש לו מתירין שלא במינו בטל כדתנן בפרק הנודר מן המבושל שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם אסור ונדרים דבר שיש לו מתירין הן כדאיתא בפ' הנודר מן הירק ומפורש שם עוד בירושלמי זה הכלל היה ר"ש אומר משום רבי יהושע כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בהן חכמים שיעור אלא מין במינו כל שהוא ושלא במינו בנותן טעם יש להשיב רבא גזר בחמץ בזמנו שלא במינו אטו מינו כרב וא"ת והא רבי יוחנן סבר לאחר זמנו מותר כר"ש ובזמנו אינו אוסר במשהו יש להשיב אמר לך ר' יוחנן פליגי רבנן עליה דר' שמעון דאמר במס' שביעית בברייתא ואיתא בנדרים כל דבר שיש לו מתירין כגון הטבל

המאור הקטן

אלא בלאחר זמנו בלבד אבל בלפני זמנו כר"י קיימא לן ולא כר"ש והיאך אפשר לומר כן והלא כל עצמינו לא טרחנו אלא להעמיד משנתינו כחד מהלין תנאי דאשכחן בברייתא והם שלש מחלוקות ר"י ור"ש ור"י הגלילי ועלה אמרי' מני מתני' לא חד מהלין תנאי ודחקינן לאוקמה למתני' כחד מינייהו כדי שלא תהא לנו מחלוקת רביעית ואם לא עלתה בידינו הלכה כר"ש אלא בלאחר זמנו ובלפני זמנו קי"ל כר"י מ"מ נמצאו ד' מחלוקות בדבר ועל חנם היה לנו כל הטורח שטרחנו בגמ' בפי' משנתינו אלא ודאי שאין לנו אלא ג' מחלוקות וכר"ש קיימא לן בין בלפני זמנו בין לאחר זמנו וכדכתבינן בפרקא קמא וסתמא פסק לן רבא הלכתא שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כר"ש ושלא בזמנו בין לפני זמנו בין לאחר זמנו משמע שאלמלא כן היה לו לפרש ולומר לאחר זמנו ולא היה לו לסתום ולומר שלא בזמנו: א] והא דתניא האוכל חמץ של הקדש במועד מעל ויש אומרים לא מעל אמר רב חסדא ר' נחוניא בן הקנה הוא פי' ודכ"ע כר' יוסי הגלילי סבירא להו דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה ובר דמים הוא ומותר להסיקו תחת תבשילו ודכ"ע פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וה"ה להסיקו תחת תבשילו מיהו ת"ק ס"ל כיון ששגג בהקדש מביא מעילתו ואשמו כי היכי דתהוי ליה כפרה בין ששגג בחמץ בין שהזיד בחמץ לפי שהמחויב כרת חייב בתשלומין דלא כרבי נחוניא בן הקנה וי"א ס"ל כרבי נחוניא בן הקנה הלכך אם הזיד בחמץ ושגג בהקדש פטור וכ"ש שהזיד בשניהם ואם שגג בשניהם חייב ואע"ג דקי"ל חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר פטור שאני הכא שהתשלומין לכפרה נתנו ומתוך שנתנה שגגת קודש לכפרה ניתנה אף שגגת חמץ לכפרה וכהאי גוונא אוקימנא למתני' לקמן כר' יוסי הגלילי וכר' נחוניא בן הקנה דתנן האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מן התשלומין ומדמי עצים רב יוסף אמר בפודין את הקדשים להאכילן לכלבים וה"ה להסיקן תחת תבשילו קמיפלגי ת"ק סבר פודים הלכך בר דמים הוא מהשתא ובר תשלומין הוא וי"א סברי אין פודין הלכך השתא מיהת בתוך הפסח לאו בר דמים הוא ולאו בר תשלומין הוא שכשם שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים דכתיב בהו ואכלת ולא לכלביך כך אין פודין להסיקן תחת התבשיל שאין אני קורא בהן ואכלת רב אחא בריה דרבא אמר דכ"ע אין פודין ולאו דוקא הוא דאי נמי בעלמא פודין הכא אין פודין דלא בר פדיה הוא ודכ"ע לית להו דרבי יוסי הגלילי אלא תנא קמא סבר דבר הגורם לממון כממון דמי ואשכחן חמץ בפסח שהוא גורם לממון כגון גזל חמץ ועבר עליו הפסח ובא אחר ואכלו או שגנבו שגרם לו הפסד ממון שאילו לא אכלו זה היה זה הגזלן אומר לנגזל הרי שלך לפניך והכא נמי באוכל חמץ של הקדש שהבעלים חייבין באחריותו שהוא גורם לבעלים תשלומי ממון הילכך בר דמים הוא ובר מעילה הוא מהשתא וי"א ס"ל דבר הגורם לממון לאו כממון דמי הלכך לאו בר דמים הוא ולאו בר מעילה הוא ואע"פ דלקמיה חזי דאי נמי ס"ל כר"ש דאמר חמץ לאחר זמנו מותר כיון דהשתא מיהת לא חזי בתר השתא אולא רב אחא בר יעקב אמר דכ"ע אין פודין והכא נמי לאו דוקא דאי נמי בעלמא פודין הכא אין פודין דלאו בר פדייה הוא ודכ"ע לית להו דרבי יוסי אלא בפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון קא מפלגי מ"ד לא מעל כרבי יהודה דס"ל חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה הילכך האי חמץ לא השתא חזי ולא לקמיה חזי ולאו בר דמים הוא ולית ביה מעילה וי"א סבירא להו כרבי שמעון דאמר חמץ לאחר הפסח מותר בהנאה הילכך אע"ג דהשתא לא חזי כיון דלקמיה חזי בר דמים הוא ובר מעילה הוא ב] והא רב אחא בר יעקב הוא דאמר יליף ר' יהודה אכילה מראיה לאחר זמנו מה שאין לומר כן בתוך זמנו דמכיון דלעשיה קנייה ושלך קרינא ביה לפי שברשותו בא עליו הפסח אבל לאחר זמנו לא קרינא ביה שלך הואיל ולא עבר עליו הפסח ברשותו אלא לאו שמע מינה הדר ביה רב אחא בר יעקב רב אשי אמר דכ"ע פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וכן להסיקן תחת תבשילו ודכ"ע בתר השתא אזלינן ולא אזלינן בתר מאי דחזי לקמיה ודכ"ע דבר הגורם לממון לאו כממון דמי והכא בפלוגתא דריה"ג ורבנן קא מיפלגי ת"ק אית ליה דריה"ג הילכך פודין אותו לכלבים ולהסקה ובר דמים הוא ובר מעילה הוא ורבנן כרבנן ולאו בר דמים הוא כלל ואי נמי חזי לקמיה כר"ש כיון דהשתא מיהת לא חזי כדהשתא אמרינן ולאו בר מעילה הוא ויש חלוף בדברים הללו בפירושי רבינו שלמה ז"ל והגהות משובשות בספרים ומה שכתבנו הוא הנכון: אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כר"ש וכתב הרי"ף ז"ל מדלא

השגות הראב"ד

א] והא דתניא האוכל חמץ של הקדש וכו' ודכ"ע כר"י הגלילי סבירא להו וכו'. א"א מה צורך להעמידה כר"י הגלילי מדאוקמת הכי למתניתין לדחות הראיה שאין למדין מן המשנה לפי מדה מכלל נאמר בכאן שלא לצורך שאינה דחייה שיהיה הכל שלא כהלכה שהרי אפי' לרבנן דאסרי ליה בהנאה ה"מ דהדיוט אבל דגבוה ודאחרים כיון שאין בהם משום תשביתו ולא משום לא יראה כך הם מותרים למכור לנכרי הלכך מאן דאמר מעל סבירא ליה פודים את הקדשים להאכילם לכלבים וכן למכור לנכרי ויעשה ממנו הנכרי מה שירצה ואין חוששין לבזיונו אחר שיצא לחולין ואע"פ שחוששין לקדשי בדק הבית הלכך ממון הקדש הוא וי"א ג"כ סבירא ליה הכי אלא שסברו אותו משום כרת כשהזיד בחמץ ועל זה הדרך הולכת כל השמועה דלא כרבי יוסי הגלילי אלא כרבי שמעון דלאחר זמנו מותר למכרו לישראל ובכולהו אין פודין גרסינן והוא לצורך שלא כדברי זה: ב] והא רב אחא בר יעקב וכו'. א"א וכי יש בל יראה לאחר זמנו אפילו בישראל והלא שבעת ימים כתיב אלא ע"כ תוך זמנו קאמר דאיכא בל יראה בשל ישראל ובשל אחרים ושל גבוה מותר ויליף שאסור דאכילה

א מיי' פ"ט מה' מאכלו' אסורות ה' ג: נאוין קמא טוי"ד סי' לז:
ב מיי' פ"ה מה' חמץ ומלה טור א"ח סי' תנא:

להוה שיכרא מספקא לן אי סבר רב נותן טעם לפגם אסור ואי סבירא ליה דמותר ומשום הכי אסריה דעכברא בשיכרא אשבוחיה משבח והיכי מספקא לן תפשוט מדאמר רב קדרות בפסח ישברו דס"ל דנותן טעם לפגם אסור דקדירה שאינה בת יומא נותן טעם לפגם הוא. יש מי שתירץ דלא מצינן למיפשט מהכא משום דאפילו מאן דאית ליה נותן טעם לפגם מותר ה"מ באיסורים שהן אוסרים בנותן טעם אבל חמץ שאוסר במשהו כיון שאין הולכין בו אחר נתינת טעם אפילו נותן טעם לפגם אסור ולא נהירא לי דהא מאן דשרי נותן טעם לפגם

רש"י

ולית הילכתא כוותיה מתרי טעמי · חדא דקיימא לן כר"ש דאמר לאחר זמנו שרי חמץ ע"י תערובות: ועוד דנותן טעם לפגם מותר· והאי נ"ט לפגם הוא לאחר הפסח: כל הפת אסורה · לאכול אפילו בחלב ואפילו במלח: מפני הרגל עבירה · שמא יבא לאכול עם בשר: אין טשין · לשון טח: בוכיא · כלי הוא העשוי מרעפים שקורין טיגל"ש ואופין ומטגנין בו: חמירא

ושמואל אמר אל א ישברו אבל משהי להו עד לאחר זמנו ועביד בהו בין במינו בין שלא במינו·ב והלכתא כותיה דשמואל דקאי כר' שמעון: תניא אאין לשין את העיסה בחלב ואם לש כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה *כיוצא בו אין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה עד שיוסק התנור ואי שני להו ועביד להו כעין תורא שרי דכיון דשני בהו מידע ידיע דלהיכרא עבד להו הכי דלא ליתו בהו לידי תקלה ולפיכך מותרין: גוהאי [א] בוכיא דאפי בה חמירא כוליה שתא אסירא למיפא בה מצה בפסח משום דהיסקו מבחוץ הוא · ואי מלייה גומרי והסיקו מבפנים שפיר דמי: והני ג סכיני דפיסחא מגעיל להו ולקתייהו ברותחין

נר מצוה מנבילה שאינה ראויה לגר גמיר לה (ע"ז דף סז:) דאינה קרויה נבילה וכיון דאפילו פגום בעינו אינו אסור היאך יאסור את תערובתו וכי תימא א"כ היכי אמרינן בפרק אלו עוברין (דף מה:) פת שנתעפשה ונפסלה מלאכול לאדם והכלב יכול לאכלה מטמאה טומאת אוכלין בכביצה ונשרפת עם הטמאה בפסח והא כיון שנפסלה מלאכול לאדם אינה ראויה לגר ואינה קרויה נבילה אלא משמע מהכא דחמץ בפסח אפילו פגום אסור לאו ראיה היא דלענין טומאת אוכלין היינו טעמא משום דטומאה חלה עד [שתפסל] לכלב כדאיתא בבכורות (דף כג:) ונשרפת עם הטמאה בפסח היינו טעמא מפני שהיא ראויה לשחקה ולחמע בה כמה עיסות אחרות כדאיתא התם פרק אלו עוברין (דף מה:) אבל ודאי כי היכי דנותן טעם (לפגם) שרי בשאר איסורין ה"נ שרי בחמץ בפסח וכיון שכן הדרא קושיין לדוכתיה אמאי לא פשטינן התם מיהא דרב דס"ל דנותן טעם לפגם אסור לאו קושיא הוא דאפילו למאן דאמר נותן טעם לפגם מותר הני מילי דיעבד אבל לכתחלה לא ואע"ג דלרב אי אפשר שלא לשבור את הקדרה אפ"ה לא הוה כדיעבד (א) ורמיה לדבר מדאמרינן פרק כל הבשר (דף קיא:) ההיא פינכא דאתמלח בה בישרא אתברה ר' אמי ואי כדיעבד למה ליה למתבריה לשהייה עד למחר אלא ודאי פינכא וקדרה אע"ג דלריך לשברן לאו כדיעבד דמי ומ"ש רש"י ז"ל דרב סבירא ליה דנותן טעם לפגם אסור אינו מחוור: **ופרכינן** בגמ' ונשהינהו לאחר זמנן ונעביד בהו שלא במינן פי' משום דס"ל לרב דחמץ שלא בזמנו במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם ואם תאמר' וכהי דשלא במינו בנותן טעם מאן לימא לן שלא יהא בפליטתו כדי ליתן טעם והא קי"ל דבכוליה משערינן ואמאי נשרי טפי קדרות בפסח מקדרות שנתבשלו בהן שאר איסורין והא אמרינן (חולין דף נז:) קדרה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בשלה בנותן טעם תירלו בתוספות דטעם חמץ בקדרות אי אפשר שיבא לידי נתינת טעם ששם קדרות אין משתמשין בהן חמץ הרבה והרמב"ן ז"ל האריך בתירוץ קושיא זו בלקוטיו ואין לריך [אלא] כמו שכתבתי וא"ת וגהוי נמי איסור משהו היכי נעביד בהו שלא במינן והא אין מבטלין איסור לכתחלה ואע"ג דאמרינן בריש בילה (דף ד:) דעצים שנשרו מן הדקל ביו"ט שמרבה עליהן עצים מוכנין ומסיקן משום דבדרבנן מבטלין משמע ודאי דה"מ באיסור מוקלה דלית ליה עיקר מן התורה אבל מידי דאית ליה עיקר מן התורה אין לנו שנוכל לבטלו דאי לא תימא הכי מה הועילו חכמים בתקנתם שהחמירו באיסור עד ששים או מאתים או מאה הרי יכול להוסיף עליו היתר לבטלו י"ל דאפשר דבחמץ וכיולא בו דכי אשתמש בהיתרא אשתמש והשתא ליתיה לאסוריה בעיניה הקילו לבטל לכתחלה: **ושמואל** אמר אל ישברו משהו להו עד לאחר זמנן ועביד בהו בין במינן בין שלא במינן. דס"ל כר"ש ולא קיים ר"ש אלא בעיניה אבל ע"י תערובות לא קיים: **מפני** הרגל עבירה . שמא יבא לאכלן עם הבשר: ואם טש כל הפת כולה אסורה עד שיסיק את התנור כדי להעביר את הטיחה שעל פניו דאילו למה שבלע [בתוכו לא לריך היסק דהא קי"ל דנותן טעם בר נותן טעם בבשר בחלב] (חולין קיא:) מותר והכי נמי נותן טעם בר נותן טעם הוא האליה בתנור והתנור בפת ולאו היתרא הוא אלא משום טיחה שעל פניו בעינן שיסיק את התנור וכי תימא א"כ למה ליה היסק בקנוח סגי ליה איכא למימר שאין התנור מתקנח יפה אלא ע"י היסק אי נמי מפני שדרכו להסיקו ואין דרכו לקנחו נקט היסק [ולא נקט קינוח]: **והאי** [א] בוכיא. כלי שטושין מרעפין ואופין ומטגנין בו: ואי מליא גומרי והסיקו מבפנים שפיר דמי. מיהו אמרינן בגמרא דלקדרה ליכא תקנתא במליא גומרי דחייס עלה דילמא פקעה ולפיכך אי אפשר להשתמש בה בפסח: **והני** סכיני דפסחא וכו'. הכי איתא בגמ' א"ל אמימר לרב אשי הני סכיני דפסחא היכי עבדינן להו א"ל לדידי חדתא עבדינן לי א"ל תינח מר דאפשר ליה דלא אפשר ליה מאי א"ל כעין חדתא קאמינא מטייל קתיהו בטינא ופרזלייהו בנורא והדר מטייל להו לקתייהו ברותחין ובכלי ראשון והלכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון פירוש משום הכי אמר להו קתייהו בטינא ופרזלייהו בנורא משום דס"ל שבני תשמישין משתמש בסכין אחד ע"י האור כעין שפוד ובשני ברותחין ואותו תשמיש שע"י האור אינו מגיע לקתו של סכין אבל אותו תשמיש שברותחין מגיע בו [ולפיכך אמרו] שמפני אותו תשמיש שע"י האור מטייל להו לפרזלייהו בנורא ומפני אותו תשמיש של רותחין מטייל לקתייהו ברותחין ובכלי ראשון ומיהא שמעינן שכלי של מתכת שמשתמשין במקלתו כל שמכשירין מקלתו דיו כי היכי דאמרינן פרזלייהו בנורא וכך אמרו בזבחים (דף נו:) כלי ואפי' מקלת כלי ולא אמרו כלי ולא מקלת כלי אלא בקדשים בלבד: **ודאמרינן** בריש כילד לולין דכלי של מתכת חם מקלתו חם כולו היינו לענין ללייתו של פסח שלא יהא ללי מחמת דבר אחר אבל לענין הכשר במכשיר' אותו מקלת שנשתמש בו סגי ואחרים אמרו כיון דחם מקלתו חם כולו לריך שיכשיר את כולו והכא אהגעלה דלבסוף דעביד להו ולקתייהו סמכינן [ב] וגרסי' בוי"ו ולא נהירא דאי הכי פרזלייהו בנורא לא מהני ולא מידי: **ומסקי'** והלכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון · כתב הראב"ד ז"ל דדוקא סכיני דפסחא הוא דסגי ברותחין משום דמעיקרא היתרא בלע וכי פלטי ליתיה אסוריה בעיניה וכל היכא דהיתרא בלע אפילו דברים שתשמישן ע"י האור סגי להו בהגעלה דהכי אסיק רב אשי בסוף ע"ז ודקאמר הכא לדידי כעין חדתא עבדן לקתיהו בטינא ופרזלייהו בנורא מחמיר על עצמו היה לחוש לדברי חביריו שלא היו מחלקין בין היכא דבלע היתרא להיכא דבלע איסורא היינו דקאמר לדידי חדתא עבדין לי וכו' והלכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון ורב אשי גופיה הוא דפסיק הכי ואי נמי תלמודא פסיק הכי לומר שאע"פ שרב אשי היה מחמיר על עצמו קי"ל כפירוקי' דפריק בסוף ע"ז (דף עו.) דכל היכא דהיתירא בלע אפילו תשמישו ע"י האור בהגעלה סגי ליה אבל בשאר איסורין הסכינים לריכין לבון ספעמים שנולין בהן הוו להו כשפוד ורא' לדבר מדתני בתוספתא דבר שתשמישו ע"י האור כגון הסכינין והספודין והאסכלאות מלבנן באור ובירושל' נמי אמרינן דסכין גדולה לריכה לבון ובפ"ק דחולין (דף ח.) אמרינן נמי גבי סכין של ע"ז כגון שלבנה באור אלמא לבון בעיא: **אבל** רש"י ז"ל כתב בפסקי הלכותיו שבכל האסורין כולן אין הסכין לריך אלא הגעלה אף ע"פ דאיסורא בלע ולפי דבריו זו ששנינו בתוספתא שהזכירו הסכינין וכו' משבשתא היא דהא מייתי לה בגמ' דילן ולא תנו בה הסכינין וכן זו שאמרו פ"ק דחולין גבי סכין של נכרים שלבנה באור לא מטייל נפשיה בדינהו דסכינין אלא דרך קלרה תפס לו לומר שטהר אותו טהרה גמורה וכן זו שאמרו בירושלמי בסכין גדולה לריכה לבון פליגא אגמרא דילן דהא פסקינן הכא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון ולא מפלגינן בין גדולה לקטנה וכי תימא אי מהא לא איריא דהא היתרא בלע הכא ואפי' כלים שלריכין בשאר איסורים לבון בחמץ בפסח דהיתרא בלעי בהגעלה סגי להו וכדאסיק רב אשי בסוף ע"ז. כתב הרמב"ן ז"ל דליתא שכל הכלים הבלועים מחמץ אע"פ שבלעוהו קודם הפסח איסורא בלעי·וכל שתשמישן ע"י האור

חדושי אנשי שם

(א) ד"ת נ"ע דלעיל גבי תנור אמר דכיון דלית ליה תקנתא אלא בשבירה ש"ד ושמא יש לחלק בין פליטת קדרה שטעם האיסור נאכל ובין אפיית תנור שאין שם איסור נאכל לא טעמו ולא ממשו אלא גרמת האיסור לבד וצ"ע ממ"ר א"ב ד"ל ז"ל:

[א] בוכיא: [ב] וגרסי' הכי מטייל להו ולקתייהו בוי"ו (מא"י):

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א כל הכלים שנשתמש בהן חמץ כל ימות השנה אין משתמשין בהן בפסח מפני טעם החמץ שבהן ואם בישל בהן הואיל ואינן בני יומן התבשיל מותר כדרך שאמרו בשאר כל האיסורין: ומז"ה אומר שכל כלי שאינו מזוהם מן האיסור בליעתו אינו אלא משהו ואין בו כח לאסור תבשיל המתבשל בו ואפי' אם הוא ב"י ונחלק על רבני צרפת שהן משערין בכל הכלי ואני אומר שאם היה האיסור שנתבשל בכלי רב מן הכלי משערינן בכל הכלי כדברי רבני צרפת ואם האיסור מעט מן הכלי משערין בכל האיסור שנתבשל בכלי שאין אדם יודע כמה איסור נבלע ממנו בכלי:

ב וכ"ע לפגם בפסח סמ"ג בשם ר"ת ור"י היו מורין להיתר ורשב"ם ורא"ם ומהר"ם אוסרין:

ג וקודם הגעלה צריך לשופם יפה במשחזת או במים להעביר החלודה שבהם אם יש בהן גומות צריך ללבנן ואין די להם ההגעלה וכלי ראשון מקרי שהרתיחו בו מים על האש אפי' אינו עתה על האש רק שעודנו רותח:

לשון ריא"ז

הסכינין הן וידותיהן מגעילן ברותחין בכלי ראשון והן טהורין ומז"ה אומר שלא אמרו כן אלא בסכינין גדולים שצולין בהן בזק כעין שפודין ודינן כשפודין אבל סכין קטנה שאין משתמשין בה על האור אע"פ שחותכין בה רותח בכלי ראשון שפה באכן הריתים של נפחים והיא טהורה כמו שביאר מז"ה בסוף הלכות ע"ז וזה הסכין צריך להגעילו ברותחין כדרך שבלע ואפילו בסכין קטנה ונראה בעיני שהנפה והכברה של עור וכן סלי נגרים וכן סלי פשתן שנותן בהם חמץ [רותח] בשאר ימות השנה כמו שרגילין לתת בהם עוגות ותרכות בשעת הוצאתן מן התנור אסור להשתמש בהן בפסח בדבר חם עד שיגעילם ברותחין שכדרך שבלע האיסור כך צריכין לפלט כמבואר בקונט' הראיות:

המאור הקטן

קא יהיב שיעורא למילתיה שמע מינה במשהו כרב ומדבריו אתה למד שמה שנמצא כתוב בכל ספרי הגמ' שלנו במשהו כרב אינו מעיקר הגמ' אלא תלויה היתה מפירושי הראשונים והכניסוה הסופרים בספרים ועיקר הגירסא הוא כמו שכתבנו וכן נמצא בנוסחאות מדוקדקות וישנות וחכמי צרפת וחכמי נרבונה עמודי עולם ז"ל פירשוה לשמעתיה דרבא כולה כר' יוחנן וכך נראה משמעתא דבפרק גיד הנשה אמר רבא אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן בקפילא ואמור רבנן בששים וכו' שמעת מינה דרבא כר' יוחנן ס"ל במין במינו בנותן טעם א] ואין חילוף בין מימרא דר' יוחנן דהיא היא בעינה אלא דפסק רבא הלכתא הכי ואילו אמר רבא הלכה כר' יוחנן הוה מספקא מילתא דילמא אבזמנו ואשאר איסורין שבתורה קאי לפי' הוצרך רבא לשנות דבריו של ר' יוחנן ולברר הדבר דלא קשיא דידי' אדידיה משום דכי קנים ר' שמעון ה"מ דאיתיה בעיניה אבל לא ע"י תערובת ולעולם רבא כר' יוחנן ס"ל לגמרי ומינה שמעת שכל איסורין שבתורה שהן בנותן טעם בין במינן בין שלא במינן וכן נמצא בכתב ידי מר יוסף בר יושת"ו ממדינת גייא"ן שהעיד על רבו הרי"ף ז"ל שחזר בו בסוף ימיו ממה שכתב בסוף מסכת ע"ז ופסק הלכתא כרב ושמואל מראביי ורבא וחזר לפסוק הלכה כרבי יוחנן וריש לקיש וכן דעתנו נוטה לדברים הללו כחזורו של הרי"ף וכדעת חכמי צרפת וחכמי נרבונה אלא שאין אנו מורים כן בחמץ בפסח לפי שנהגו בו איסור:

מלחמת ה'

ומעשר שני והדש לא נתנו בו חכמים שיעור והנא דאמרי כרבנן תדע דהא אמר רבי יוחנן כל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך והא טבל דבר שיש לו מתירין הוא ולא להוציא מן הכלל כיוצא בו ותניא נמי כרבי יוחנן בפ' השוכר במס' ע"ג אבל אנן מכיון דקי"ל כל דבר שיש לו מתירין במינו אפילו באלף לא בטיל א"א לנו לומר בתערובות חמץ בפסח שיהא בטל לעולם במינו וכיון שהשוה רבא שאינו מינו למינו למדנו שכולן במשהו ומ"ש בספר הזה על חכמי צרפת אינו כן אלא הרב ר' יעקב הוא שאמרה והלוקין עליו חביריו ז"ל:

השגות הראב"ד

דאכילה מדראיה ואי אמרת כיון דלעסיה קניא איכא למימר כגון שתחב לו חבירו למקום שאינה יכולה להחזירה אלא ע"י הדחק דבההוא דוכתא לא קני הואיל ובלא לרצונו הכניסה לו ותזרתה אינה אלא מדוחקת ולא אמרינן הכא אי בעי מהדר שהרי מקום דחוק הוא ואין כאן קניית ממון קודם חיוב הבליעה שנהנו מעיו מן החמץ וכיון שהוא של אחרים או של גבוה אין בו חיוב חמץ: ב] ואין חלוף וכו'. א"א יש חלוף גדול כי בדברי רבי יוחנן מפרש בנותן טעם ובדברי רבא לא קאמר אלא איסור סתם וזהו שכתב הרב מדלא קא יהיב שיעורא ש"מ במשהו כרב וכן כתב רב אחא ז"ל וטעמא קאמר אלא האי דקאמר כרב תוספת דברים הוא דילמא טעמיה דרבא לאו מטעמיה דרב דאילו לרב משום דאזיל לטעמיה דסבר כרבי יהודה וטעמא דרבא משום חומרא דחמץ ואע"פ שאין לבי מתיישב בזה דתמיהא לי היכי מחמירים בחמץ כולי האי דבמינו במשהו מה שאין כן בשאר איסורין ועוד גזרינן נמי שאינו מינו אטו מינו במשהו וזהו תימה גדול אלא שכבר סייעני דברי רבי יוחנן וריש לקיש בכל איסורין שבתורה דבין במינן ובין שלא במינן בנותן טעם מכמה סתומות ומסוגית הגמרא בחבורי האיסור והיתר שחברנו ..ם התימה שתמהנו אין תימה דכיון דלרבא מין ושאינו מינו אחד הם בנותן טעם אין כאן אלא גזרה א' דילמא אתי למשרי בנותן טעם הלכך בזמנו אסור במשהו בין במינו בין שלא במינו;

האור צריכין לבון דלא אמרו היתירא בלע אלא בקדשים שבשעת בליעתם של כלים לא היה שם איסור עליו שעדין לא נקרא נותר לפי' לא חל [שמו] על אותה בליעה מועטת שנשארה לאחר הגעלה ומשום הכי סגי להו בשפוד ואסכלא של קדשים בהגעלה אבל חמץ כיון שהיה שמו עליו קודם שנבלע בכלים הללו בשעת בליעתן איסורא בלעי וכן נראה שהוא דעת הרב אלפסי ז"ל שהביא כאן בהלכותיו דברים שנשתמש בהן ע"י האור כגון השפודין והאסכלאות מלבנן ולא חלק כלל בדין זה לענין חמץ משמע דס"ל שאף לענין חמץ דינן כן וכי בעו מיניה מרב אשי הכא סכיני דפסחא היכי עבדי להו לאו לענין חמץ בפסח בלחוד בעו מיניה אלא לפי שהיו עסוקין בהלכות הפסח שאלו מיניה סכיני דפסחא ומסקנא דברותחין ובכלי ראשון בין לענין חמץ בין לשאר איסורין שבתורה שהסכין אע"פ שנשתמש בו ע"י האור וכמו שכתבנו למעלה אגן בכל כלי בתר רוב תשמיש אזלי' שהרי צלוחיות וכוסות וקיתוניות ששנינו בהן מדיחן. אי אפשר שלעתים רחוקות לא ישתמש בהן בחמין ואפי' הכי סגי להו בהדחה אף הסכין גם כן אע"פ שלפעמים ישתמשו בו ע"י האור אין רוב תשמישו בכך ומשום הכי סגי להו בהגעלה ברותחין ובכלי ראשון ומיהו כלי ראשון בעי דזימנין דמעייל להו בדודא דבשרא והוה ליה כעין כפא וכן כתב הרב בעל הלכות גדולות ז"ל ואע"פ שבענין זה אינו עקר תשמישו כיון שפעמים משתמש בו ע"י האור ממש ולפי אותו תשמיש צריך לבון ופעמים שהוא משתמש בו בכלי ראשון וכמו שכתבתי ומפני אותו תשמיש צריך הגעלה בכלי ראשון אע"פ שהרבה פעמים הוא משתמש בו בכלי שני הטילו חכמים הכשר בינוני שהוא צריך לתשמיש אמצעי שלו דהיינו ברותחין ובכלי ראשון א"נ משום דאגב דוחקא דסכינא בלע טפי החמירו עליו שלא להתירו בכלי שני והצריכו כלי ראשון :

נר מצוה · תורה אור

ברותחין ובכלי ראשון אמר רב הונא בריה דרב יהושע ועץ פרור מגעילו ברותחין ובכלי ראשון קסבר כבולעו כך פולטו : °נקוט האי כללא בידך דמאני דאעא ומני דפרזלא ושאר מיני מתכות א ובורמי דגללי דאישתמש בהו חמירא כולה שתא בכלי ראשון צריך למיגעלינהו בכלי ראשון והני דאישתמש בהו בכלי שני כגון קערות וכיוצא בהן כי שדי עלייהו רותחין בכלי שני ומשהי להו ב בגוייהו עד דפלטן שפיר דמי דגמרינן להו מגיעולי נכרים דכתיב בהן °כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר (א) *ת"ר *הלוקח כלי תשמיש מן הנכרים דברים שלא נשתמש בהן כל עיקר מטבילן והן טהורין דברים שנשתמש בהן ע"י צונן כגון כוסות וצלוחיות וקיתוניות מדיחן ומטבילן והן טהורין דברים שנשתמש בהן על ידי חמין כגון יורות וקומקמוסין ומחמי חמין מגעילן ומטבילן והן טהורין דברים שנשתמש בהן ע"י האור כגון שפודין ואסכלאות מלבנן ומטבילן והן טהורין (ב) *כיצד מגעילן אמר רב הונא מניח יורה קטנה לתוך יורה גדולה: ויורה גדולה מאי עביד לה ת"ש דההיא יורה דהוה בי רב עוקבא (ג) אהדר לה *לישא אפומא ומליא מיא וארתח אמר רבא מאן חכים למעבד הכי אלא רב עוקבא דגברא רבא הוא וקסבר כבולעו כך פולטו מה בולעו בניצוצות אף פולטו בניצוצות · והני מילי בשאר ימות השנה אבל בפיסחא דאסיר למעבד בלישא עביד לה גדנפא דטינא ומרתח לה: *בעו מיניה מאמימר הני מאני דקוניא מהו לאישתמושי בהו בפסח ירוקי לא תיבעי לך דודאי אסירי כי תיבעי לך חיורי ואוכמי היכא דאית בהו קרטופני לא תיבעי לך דודאי אסירי °כי תיבעי ג לך דשיעי מאי אמר להו חזינא להו דמדייתי

רש"י

חמירא · חמץ : עץ פרור · שמגיסין בו את הקדרה : דאעא · של עץ כלי עצים : ודפרזלא · של ברזל : ובורמי דגללי · כלים העשויין משיש : שנשתמש בהן על ידי האור · שצולין בהן : מלבנו · ולא סגי להו בהגעלה : אהדר לה לישא אפומא · עשה שפה מבצק גבוה קצת להיות סביב כדי שיעלו הרותחין על שפתו סביב ויהא מוגעל: כבולעו · ע"י רתיחות העולין על שפתה כך פולטן: גדנפא· שפה : דטינא· מטיט : קוניא· פלומיר בלע"ז והוא של חרס וטוח באבר : ירוקי · עשוי מקרקע ירוקה שחופרין ממנו צריף אלו"ס בלע"ז (ד) ובולע לעולם: קרטופני· בקעים :

עץ פרור מגעילו ברותחין ובכלי ראשון. פי' הרמב"ן ז"ל דלאו היינו כף שמגערין בו את הקדרה בעודה על גבי האור (א) אלא הוא עץ שתוקעין בו עיסה ובולטין ממנו אילך ואילך וממחין ומפררין בו כל מאכל עב ועל שם כך נקרא עץ פרור ועיקר תשמישו לאחר שמסלקין את הקדרה מן האור ומניחין אותה על גבי הקרקע ואתא לאשמועינן שאע"פ שמשתמשין בו לפעמים בעוד שהקדרה על גבי האור ברותחין בכלי ראשון סגי דהיינו לאחר שהעבירוהו מעל האור דבכי האי גוונא מיקרי כלי ראשון והכי מוכח בפרק כירה (דף מב:) דאמרי' התם דמלח אפילו בכלי ראשון לא בשלה דמילחא צריכה בשולא כבשרא דתורא ואי כלי ראשון מיקרי בעוד שהוא על גבי האור היכי אפשר למימר דלא בשלה ביה והא ודאי אפי' בשרא [דתורא נמי בשלה ביה] אלא ודאי כלי ראשון היינו לאחר שהעבירוהו מעל האור כדפרישית : **נקוט** האי כללא בידך וכו' ובורמי דגללא. כלים של אבני גלל דכלי אבן דינן ככלי מתכת ולא הוו ככלי חרס וראיה לדבר מפ' בתרא דע"ז (דף עד:) גת של אבן שזפתה נכרי מנגבה והיא טהורה וקתני סיפא דבשל חרס אע"פ שקלף את הזפת אסורה אלמא כלי אבנים לא הוו ככלי חרס ולענין טומאות נמי תנן במסכת כלים (פ"ה מ"ה) תנור של אבן ושל מתכת טהור משום כלי חרס וטמא משום כלי מתכות אלמא כלים של אבנים ככלי מתכות דמיין ולא ככלי חרס ומ"ה סגי להו בהגעלה ובשם ר' יצחק אמרו שכלי אבנים אינם צריכין הכשר ומלא בתוספתא סמך לדבריו : **דברים** שלא נשתמש בהן כל עיקר מטבילן והן טהורין . כל מטבילן דאמרינן בהך ברייתא דוקא בכלי מתכות דמפרשת מדין ילפינן להו דכלי מתכת אמורין בפרשה אבל שאר כלים כל שלא נשתמש בהן כל עיקר אינן צריכין כלום ואם נשתמש בהן מגעילן כעין תשמישן אבל אין צריכין טבילה ובכלי מתכות נמי דוקא כלי סעודה הוא שצריכין טבילה אבל שאר כלים אין צריכין טבילה כגון זוזא דסרבלא והכי איתא בסוף גמרא דע"ז: **מדיחן** ומטבילן והן טהורין פירשו בירושלמי שצריך להטביל מפני שיצאו מטומאתו של נכרי [ונכנסו] לקדושתו של ישראל לפיכך נראה שצריך להכשיר את הכלי לפי מה שהוא בהדחה או בהגעלה או בלבון ואח"כ יטבילנו אבל אם הטבילו תחלה הרי הוא [עדיין] בשעת טבילתו בטומאה כטובל ושרץ בידו והכי דייקא לישנא דברייתא דקתני מדיחן ומטבילן מגעילן ומטבילן מלבנן ומטבילן ומיהו כתב הרמב"ן ז"ל דלכתחלה הוא שצריך לעשות כן דקרא ה"נ משמע תעבירו באש דהיינו לבון ובתר כן וטהר דהיינו טבילה אבל בדיעבד אי אפיך לית לן בה דעכובא לא כתיב ומכ"מ צריך שיזהר מדבר החוצץ בו שהרי הקיש הכתוב טבילה זו לטבילת נדה כדאיתא בסוף ע"א עוד דקדק הראב"ד ז"ל מדקתני מדיחן ומטבילן שצריך לשפשפו היטב במים בידו בשעת הדחה ולא שיעבור המים עליו בנחת דא"כ למה הוצרכו להדחה ולטבילה תסגי ליה בטבילה לחודה וגם נראה לשטפו במים אחר השפשוף והיינו דתנן בזבחים בפרק דם חטאת (דף צו:) מריקה כמריקת הכוס שטיפה כשטיפת הכוס ובכוס אסור קאמר דומיא דכלי אסור דאיירי בגווה ואלו דברי הר"ז ז"ל ואיני רואה בהם הכרע אלא שראוי לחוש לדבריהם ז"ל וכ"ש להחמיר : **דברים** שנשתמש בהן ע"י האור כגון השפודין והאסכלאות מלבנן ומטבילן והן טהורין · כיון שהביאה הרי"ף ז"ל בהלכות חמץ ומלה נראה שדעתו שדברים שנשתמש בהן חמץ ע"י האור צריכין לבון ואע"ג דאסיקנא בסוף ע"א (דף עו.) דכל היכא דהיתרא בלע בהגעלה סגי ליה כבר כתבתי למעלה דהיכא למימר דחמץ כיון ששמו עליו איסורא בלע מקרי : **קסבר** כבולעו כך פולטו מה בולעו בניצוצות · כלומר דאי לאו הכי לא הוה סגי ליה בגדנפא דטינא כיון שאין המים עומדין בה בקבע כל כך ומיהו בלא גדנפא לא סגי דלא דמי ניצוצות דחדא שעתא לניצוצות דכולא שתא : **עביד** לה גדנפא דטינא ומרתח לה · ויש שנוהגין ללבן רעפים ואבנים באש ובעוד שהכלי מלא ורותח משליכין אותן לתוכו : **ומיהא** שמעינן [א] [שאסור] להגעיל בכלי אסור דהא הך דודא כלי אסור הוות *ואפ"ה הגעילו אותה בעצמה [תחלה] וא"ת היכי סמכינן אהגעלה דילמא בתר דפליט הדר בלע תירץ הר"ז ז"ל שאין מגעילין לעולם אלא באחד משני ענינים או שהוא מגעיל בכלי כשר ושיהא במים ששים כנגד כל הכלי שהוא מגעיל דהא קיימא לן דבדידיה משערינן דמאי דנפק מיניה (חולין צז.) מנא ידעינן וכיון שיהא במים ששים כנגד כל הכלי הוי כל פליטת הכלי בטל ובענין זו הוכשרו כל כלי מדין שהיו בני יומן וכן אפשר נמי להגעיל כלי שאינו בן יומו ואפי' בכלי אסור והוא שלא יהא בן יומא ואין משגיחין בשעור המים כלל שהרי כל מה שפולט בין הוא בין הכלי שמגעילים אותו לפגם הוא ואע"פ שחוזר ובולע אין בכך כלום ואם תאמר אם כן מה הועלנו בתקנה זו והלא אף קודם הגעלה מה שבתוך הכלי פגום הוא ואפילו הכי צריך הגעלה לא היא דהתם תחלת בליעתו מן המשובח הוא ורואין אנו כאילו הוא בשבחו עד שיפלוט שחשו חכמים שאם אתה מתיר לו להשתמש בו לאחר יומו שיבא להשתמש בו אף ביומו אבל כל מה שבולע מן הפגום מותר : **ומיהו** אומר רבינו יצחק ז"ל דכלים שמגעילין מחמץ אם מגעילין אותן קודם זמן איסור של חמץ מותר להגעיל אותן אפילו בני יומן משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם של היתר קודם שבא האיסור כדגים שעלו בקערה שמותר לאכלן בכותח ואפשר לחלק קצת משום דהתם אין שם האיסור חל עליו דהיינו בשר בחלב אבל הכא מעיקרא חמץ והשתא חמץ : **וכך** הוא סדר הגעלה בתחלה מעביר החלודה מן הכלים כדתניא בספרי אך את הזהב מכאן שצריך להעביר את החלודה ואח"כ מגעיל ומשהה הכלי בתוך המים עד כדי שיראה בלומר יפה שפלט מה שבלע ואח"כ שוטפו בצונן כדאמר בזבחים מריקה כמריקת הכוס ושטיפה כשטיפת הכוס כלומר כוס אסור וכמו שכתבנו למעלה וכן נהגו : **ולבון** אמרינן בפרק בתרא דע"א (דף עו.) ועד כמה מלבנן אמר רבי מני עד שתסיר קליפתן וגרסינן בירושלמי בשילהי ע"א הלבון צריך שיהיו ניצוצות מנתזין ממנו : **הני** מאני דקוניא· כלים של חרס הן וטוחין אותם באבר: ירוקים· עשויים מקרקע שחופרים ממנה צריף שקורין אלו"ס ובולע לעולם: קרטופני· בקעים: **כי** תבעי לך דשיעי מאי· כלומר מבעיא לי אי ככלי מתכות דמו וסגי להו

שלטי הגבורים

א הר"י מסימפוני כתב דכלי גללים וכלי אבנים די להם בשטיפה : ובתשובה לרב האי דכלי גללים וכלי אבנים שנשתמש בהן ברותחין אין להם תקנה בהגעלה דדמו לכלי חרס וצריך להסיקן בתנור עד שיתלבנו באש והטור כתב כדברי רבינו· וכ"כ מיי' · וסמ"ג כתב בשם ר"ת ורבי' שמשון דמדוכה של אבן שלנו אסורין אף בהגעלה מפני שהן כבית חרוסת: אבל בשם ר"י בן רבי' י"ט ובשם ר"י שלא נאסרו אלא לגוש בהן מצה אבל לשאר תשמישין סגי בהגעלה לענין חמץ בפסח וכ"כ הטור בשם הרא"ש ור"י ואבי העזרי ובעל הערוך והרי"ן גאות וכתב דכך המנהג להגעיל מדוכות של עץ ואבן ובלבד שיהיו חלקים שלא יהיו בהם בקעין :

לשון ריא"ז

האילפסין שלנו המצופים מאבני שיש מז"ה אומר שהוא ככלי חרס שאינן ניתרים בהגעלה ור"י אומר שהן ניתרים בהגעלה ככלי מתכות וכדברי רבי' יצחק נ"ל וכן עיקר כמבואר בקונטרס הראיות :

ב וכן כתב מיי' דמשהי ליה בגוייהו עד דפלטי וכ' הטור בשם אבי העזרי מי' יודע לשער שיעור הפליטה אולי ישהה לתוכה וחוזרין ובולעים לכן ירא שמים הרוצה להגעיל ישהה מעט לעת לתשמישן שיהא טעמן פגום וכן כתב הרא"ש דקודם זמן איסורו יכול להגעיל אפי' כלי בן יומו אפי' אין במים ס' לבטלו אבל מזמן איסורו ואילך וכן כל ימות השנה הבא להגעיל כלי שבלע מאיסור אין להגעילו אלא א"כ לא יהא הכלי ב"י או שיהא במים ס' כדי לבטלו ונוהגין להכניסן ולהוציאן מיד. טור: וכן כתב סמ"ג שנכון לעשות כן ועוד כ' מיי' שלאחר ההגעלה שוטף אותם מיד במים קרים וכ' בשם רש"י והטעם כדי שלא יחזרו ויבלעו ממים הרותחין שעליהן וכן כתב רב האי וכן כתבו סמ"ג וטור וכתבו דלא נודע הטעם דאין לחוש למה שכתב אלא שנהגו כן וכן המנהג וסמ"ג כתב טעם לזה בשם ר"י עש"ב דברים עתיקים ובחדושי הארכתי לבאר כל דברי סמ"ג בזה באורך בס"ד :

לשון ריא"ז

כלי מתכות וכלי עץ שנשתמש בהן חמץ כל ימות השנה מגעילן והן טהורין כיצד כלים שבלעו מכלי ראשון כגון היורות שמבשלין בהם וכן כף של עץ או של מתכו' שמכניסין בהן ומשקען במים רותחין ע"ג האור בין שהוא משקען כולן בין שהוא משקען לחצאין משהה אותן שעה אחת עד שיפלוטו בליעותן ובלבד שיהיו תחלה רחוצים ומנוקין מן החמץ ואין צריכין שטיפה בצונן אלא בקדשים כמו שמבואר בזבחים בפרק דם חטאת וכבר בארנו ענין הגעלה בסוף הלכות ממס' ע"ג ונראה בעיני שאף הכלי שהוא מערב בו בכלי ראשון הרי הוא ככלי ראשון וצריך להגעילו במים הרותחים ע"ג האור כמבואר בקונטרס הראיו': אם ערה הרותחים לתוך כלי ואח"כ נגעלו בו כלים ובלעו ממנו הרי אלו בליעתן ככלי שני כיצד הוא עושה שופך עליהם מים רותחין או שופכן בכלי ומטביל בהן כלים שרוצה להגעיל ומניחן שם עד שיפלטו :

ג כתב סמג בשם ר"ח דהני מאני דקוניא מיירי דוקא שחיפן בהתוך זכוכית שהוא מן החול ככלי חרס אבל היתוך עופרת מותרת בהגעלה בכלי מתכות ורש"י לא פי' כן וכתב רב האי כלי עץ מצופין בסמנים ומשתמשין בהן בחמין דינן ככלי חרס ואין משתמשין בהם בפסח :

עין משפט

א מיי' פ"ק מה' מאכלו' אסורות סמג לאוין קמת טוי"ד קא קכא: ב מיי' פ"ה מה' חמץ ומצה סמג לאוין עה טור א"ח סי' תנא:

במדבר לא · ע"ז דף עה: · שם עו. · שם עו: · נ"ל גדנפא דלישא · מכלתין דף ל: · [דף קלו ע"א]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב באש וטהר וגו' ת"ר: (ב) נ"ב ואמרינן כיצד : (ג) נ"ב ואהדר לה : (ד) נ"ב והוא עז ובולע:

חדושי אנשי שם

(א) מהר"ן שפירא ר"ל דאותו כף לא די לו ברותחין בכלי ראשון אלא צריך שיעמוד על האור בשעת הגעלה כתשמישו אלא איירי בעץ שתוקעין בו כו' ומסיק דאותו כלי ברותחין בכלי ראשון סגי ולא צריך לעמוד על האור וק"ל :

[א] שמותר . א"י : וכן חסר שם מלת תחלה: (הגה"ה)

להו בהגעלה או ככלי חרס דמו שאינו יוצא מידי דפיו לעולם ולענין יין נסך נמי נהי דאפילו לכלי חרס יש לו הכשר אפילו הכא איכא פלוגתא בין שאר כלים לכלי חרס שאר כלים כל שאין מכניסן לקיום אפילו תחלת תשמישן ביד נכרי בהדחה בעלמא סגי להו אבל כלי חרס כל שתשמישו ביד נכרי אפילו אין מכניסו לקיום בעי מילוי ועירוי כמ"ש שם בפרק אין מעמידין בס"ד ומ"ה דרש מרימר דלענין יין נסך קוניא בין אוכמי בין ירוקי שרי כלומר שרינן ככלי מתכת אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק י"א מהלכות מאכלות אסורות דאוכמתא וחיורתא דמסקי' בפ' אין מעמידין (דף לג:) דשרו אפילו במכניסן לקיום נמי שרו לפי שכלים הללו אין בולעים כלל וכיון שלמדנו הרב ז"ל שיש כלים שאפילו מכניסן לקיום מותרין בהדחה מפני מיעוט בליעתן נראה לי להתיר כלי זכוכית אפילו במכניסן לקיום דשיע וקשים ובליעתם מעוטה מכל הכלים ומצאתי כתוב דהכי איתא באבות דר' נתן כלי זכוכית אין בולעין ואין פולטין : **חזינא** להו דמדייתי. כלומר פולטין המשקה מדופן החיצון וא"ת כי קאמר דמדייתי לאחר הגעלה קאמר דאי לפני הגעלה כלי מתכת נמי מדייתי וכיון דלאחר הגעלה קאמר למה ליה למימר והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דפיו לעולם תיפוק ליה דהא חזינן דהגעלה לא מהניא להו יש לומר לעולם לפני הגעלה קאמר ומדייתי היינו מבחוץ כדפרישית ומ"ה מוכח דכיון דבליעתה עוברת לחוץ אלמא בלעי טפי וככלי חרס דמו: **התורה** העידה על כלי

נר מצוה

רש"י

דמדייתי · פולטין המשקין מדופנן החיצון וכיון דמדייתי ודאי בלעי וכיון דבלעי שוב לא פלטי: שהתורה העידה על כלי חרס · שכיון שבולע שוב אינו פולט ואינו יוצא מידי דופיו דבכלי עץ ומתכות כתיב תעבירו באש ומורק ושוטף במים אבל בכלי חרס כתיב ישבר: זה · חמץ תשמישו על ידי חמין כל השנה אבל יין נסך לא נשתמש בהן אלא צונן: בית שאור · כלי שהאשה שורה וממחה בו את השאור ונותנתו בעיסה ופעמים ששוהה שם כל הלילה: ובית חרוסת· כלי שנותנין בו חומץ וכל דבר שיש לו קיהוי ורגילין לתת בו קמח ועשוי לטבל בו בשר כל השנה והקמח מתחמץ מחמת הקיהוי: אגני· עריבות

דמדייתי ומדמדייתי ודאי בלעי והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם ומאי שנא הכא מגבי יין נסך דדרש מרימר קוניא בין ירוקי בין אוכמי בין חוורי שרו אמר להו זה תשמישו על ידי חמין וזה תשמישו ע"י צונן האי דדרש [א]מרימר לענין יין תשכא נסך דקוניא ירוקי שרי לית הלכתא כותיה דקיי"ל כרב זביד דאמר ירוקי אסירי משום דמיצריף וכבר ברירנא לה במס' ע"ז (א) ודקא מקשינן הכא (א) מדאמימר לאו מירוקי קא מקשינן אלא מחוורי ואוכמי קא מקשינן: אמר רב חנן בר רב יצחק אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל כל כלי [ב]חרס שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בהן תשכב מצה בצונן א חוץ מבית שאור הואיל וחימוצו קשה : אמר אביי ובית חרוסת כבית שאור שחימוצו קשה דמי: אמר רבא הני אגני [א] דמחוזא הואיל ותדירי למילש בהו חמירא ומשהי בהו חמירא כבית שאור שחימוצו קשה דמי ואע"ג דרויחן ושליט בהו אוירא אסירי והאידנא נהוג עלמא דלא לאישתמושי תשכג בפיסחא במאני דפחרא עתיקי אבל בחדתי שפיר דמי: **מתני'** *[ג]נכרי שהלוה דף ל: את

חרס שאינו יוצא. מדכתיב (ויקרא ו) אשר תבושל בו ישבר אלמא לית ליה תקנתא וא"ת דבפרק דם חטאת בזבחים (דף צו.) פרכינן קדרות בפסח אמאי ישברו ליהדרינהו לכבשונות ומשני אין עושין כבשונות בירושלים אלמא אית להו תקנתא בהחזרת כבשונות והיכי אמרינן שאינו יוצא מידי דפיו לעולם. ותירץ ר"ת ז"ל דכי האי גונא לא מיקרי יוצא מידי דפיו דלאחר היסק הרי הוא ככלי חדש ומיהו במקדש אית להו תקנתא בהכי אבל לדידן לא דחיים עלייהו דילמא פקעי וכמו שכתבתי למעלה : **כל** הכלים שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בהם מצה חוץ מבית שאור הואיל וחמוצו קשה. כך הוא הגירסא ברוב הספרים ומשמע לכאורה דהכי פירושה שאם נשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בהן מצה אפי' בחמין דהא לא בלע מידי והא מילתא פשיטא היא שהצונן אינו בולע אלא דנקטא הכי לאשמועינן דבית שאור אע"פ שהוא צונן הואיל וחמוצו קשה הוא דיניה כאילו נשתמש בו בחמין שאסור להשתמש בו מצה בחמין אבל מצה בצונן משמע ודאי דשרי דאע"פ שמחמת שחמוצו קשה הוא בולע מ"מ לא יהא פולט בצונן כדאמרינן פרק כל הבשר (דף קיא:) סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח צונן אמרי לה בעיא הדחה ואמרי לה לא בעיא הדחה (א) : **אבל** הרב אלפסי ז"ל כתב שכל הכלים של חרס שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בו מצה בצונן חוץ מבית שאור וכו' ותרי תמיהי איכא במילתיה נשתמש בו חמץ בצונן למה לא ישתמשו בו מצה בחמין ובית שאור נמי אע"פ שמפני שחמוצו קשה כחמין דמי למה לא ישתמשו בו מצה בצונן דהא אע"ג דבלע לא פליט: ואיכא למימר דחמץ כיין נסך דמי דתרוייהו אית להו חורפא הילכך אע"פ שבשאר איסורין לא מצינו לצונן בצונן אלא הדחה בעלמא ואפילו נשתמשו בממשו של איסור כדאמרינן בפ' כיצד צולין (דף עו.) צונן לתוך צונן מדיח הכי שאני דמשום דחריפי ותקיפי אפילו בצונן בלעי כלים מינייהו הילכך כי היכי דכלי שנשתמש בו יין נסך בצונן אי נמי אין מכניסו לקיום אלא שהוא כלי חרס ותחלת תשמישו ביין נסך אסור להשתמש בו בלא הכשר הכי נמי בכלי שנשתמש בו חמץ בצונן וזהו שכתב הרב אלפסי ז"ל מותר להשתמש בו מצה בצונן אבל בחמין לא ואף לענין הכשר כלים מצא הרמב"ן ז"ל [בירושלמי] שמשוה אותו ליין נסך דאמרינן התם בפרק קמא הורה ר' אמי באלין גרביא דכותחא ממלא אותן מים שלשה ימים מעת לעת כלומר להכשירן להשתמש בהן בפסח ומאי דאמרינן חוץ מבית שאור שחמוצו קשה דמשמע דאפילו בצונן אסור להשתמש בהן מצה היינו דוקא נמי בכלי חרס שכל כלי חרס שנשתמש בו חמץ בחמין כיון שאין לו תקנה אלא שבירה אסור להשתמש בו אפי' בצונן דחיישינן שאם ישהה אותן להשתמש בו צונן שיבא להשתמש בו חמין ועוד שכיון שהוא בולע הרבה ואינו יוצא מידי דפיו הרי הוא כגוף האיסור הילכך כל היתר שנגע בו צריך הדחה כאילו נגע [באיסור] עצמו וראיה לדבר מדאמרינן דאגני דמחוזא כבית שאור שחמוצו קשה דמי ומשמע ודאי דלמילש בהו מצה קאמר דהא למילש בהו עבידי וכי לייש מצה בצונן לייש שמע מינה דכלי [חרס] שנשתמש בו איסור בחמין אסור להשתמש בו היתר אפילו בצונן והכי מוכחא נמי מההיא פינכא (חולין קיא:) דרב אמי דתברה ולא אשתמש בה צונן והיינו נמי דאמרי' דקדרות בפסח ישברו ולא שרינן להשתמש בהן צונן: **חוץ** מבית שאור. כלי שהאשה שורה בו את השאור שעושה [בעיסה] ומשהה אותו בו : אגני. עריבות ושל חרס הן : **מתני'** נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אוקימנא לה בגמרא כגון שהרהינו אצלו ואמר לי' קני מעכשיו וכי האי גונא אע"פ דההוא זימנא דקבע ליה הוי לאחר הפסח כיון דאמר ליה מעכשיו מההוא זימנא קאי ליה ברשותיה דנכרי ושרי וא"ת כיון דבידו לפדותו אמאי לא חשוב כחמץ של ישראל כדאמרינן גבי חלה דמגו דאי בעי מיתשל עלה כדידיה דמיא לעבור עליה בבל יראה וכדאיתא פ' אלו עוברין (ד' מו:) י"ל דלא דמי דאילו חלה לא מיחסר אלא דבורא בעלמא אבל הכא דמחסרא ממונא לא אמרי' ביה הואיל וכיון דאמר ליה קני מעכשיו הרי הוא כמכור אלא מעשה ראשונה דאי לא תימא הכי אלא דוקא כשהגיע זמנו קודם הפסח למה לן בגמרא לאוקומא בדאמר ליה מעכשיו קני וכי תימא משום דאי לא אמר ליה מעכשיו אפילו הגיע זמנו קודם הפסח לא הוי כדידיה דאסמכתא היא ולא קניא ליתא דבכי האי גונא ליכא במשכון דין אסמכתא שהמלוה את חבירו על המשכון ואמר לו אם לא פרעתיך עד יום פלוני משכוני מחול לך הגיעו המשכון אע"ג דלא אמר ליה קני מעכשיו והכי איתא בתוספתא וכתבתי בפ' הזהב בס"ד וטעמא דמילתא משום דבעל חוב קונה משכון לא שנא משכנו בשעת הלואתו ולא שנא שלא בשעת הלואתו הילכך אי בשהגיע זמנו קודם הפסח עסקינן לא הוה צריכין בגמרא לאוקומא בדאמר ליה קני מעכשיו אלא ודאי לאשמועינן שאף על פי שקבע לו זמן לאחר הפסח מכיון דאמר ליה מעכשיו כדידיה דמיא וזה שלא כדברי רבינו אפרים ז"ל שכתב דדוקא בשקבע לו זמן קודם הפסח [אבל לאחר הפסח אסור משום דנכרי לא קני ליה קנין גמור עד לאחר הפסח] והביא ראיה

המאור הקטן

והא דכתב הרי"ף ז"ל כל הכלים שנשתמש בהם חמץ בצונן משתמש בהן מצה בצונן חוץ מבית שאור לאו דוקא ובספרים שלנו אין בהם אלא משתמש בהם מצה ופירושה בין בחמין בין בצונן והכי הלכתא :

מלחמת ה' מן

ועוד והא דכתב הרי"ף ז"ל כל הכלים שנשתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה וכו' עד ופירושה בין בחמין בין בצונן והכי הלכתא :

אמר הכותב לפי דעתי דבר נאה ומתקבל הוא ולרבינו הגדול ז"ל נאה לדרשו לפי שמצינו גבי יין נסך שכל כלי חרס שתחלת תשמישו בידי נכרים אינו מותר בהדחה ואע"פ שאין מכניסו לקיום ונפקא לן הא מלתא מכסא דאשתי בהו נכרי פעם ראשון ושני ומדאמרי' גבי מאני דקוניא דכי אית בהו קרטופני דלא מחפי בקוניא אפירי ככלי חרס וכי מיכסו כולהו שרי דלא הוו ככלי חרס ואי מכניסן לקיוט אפי' דמתכת אסורין הן ואתמר נמי התם תנאבי שחמי ופואתא דבי מכסי כיון דלא בלעי טובא משכשכן במים ומותרין והכי איתא בנוסחי עתיקי דגאונים והכי נמי משמע בפ' השוכר דמסכת ע"ז גבי הגת והמחץ והמשפך ותכמים אוסרין מכולהו הני שמעינן דכל כלי חרס שתחלת תשמישן ביין נסך צריכין הכשר גדול והוא הכשר עירוי שהוא הגדול שבשפה ביין נסך וכן דעת רש"י והגאונים שם ואע"פ שלא מצינו צונן בצונן אלא הדחה בעלמא ואפי' בממשו של איסור כדאמרי' לקמן בפרק כיצד צולין צונן לתוך צונן מדיח שאני יין נסך איידי דחריף ותקיף מיבלע בלע דכל מילתא דאית ליה תורפא דמי קצת לחמין כדמוכח במסכת ע"ז גבי חלתית וכדאמרינן גבי צנון שחתכו בסכין בפרק כל הבשר ותמרא נמי מתקף תקיף וכיון דכלים חדשים ושל חרס נינהו בלעי והדבר ניכר ונראה לעינים וכן מצינו שכל דבר שמכניסו לקיום אפילו בשל עץ ומתכת ונודות דעור צריך עירוי ויש מהם נגוב ואע"פ שהוא בצונן והטעם לכולן משום דאיידי דתקיף תמרא ומישהו בגויה בלעי ומעתה נמצינו למדין לכלים של חרס שנשתמש בהן חמץ בצונן שכיון שתחלת תשמישן בחמץ הוא מיבלע בלעי דחמץ נמי אית ליה תורפא דומיא דיין שהרי מצינו ששוה לו בכלי שמכניסו לקיום כדאמרינן במעתין בבית שאור שחימוצו קשה והיינו משום שהאשה שוהה עליהן החמץ כמו שפירש רש"י ז"ל וכדאמרי' בהדיא באגני הואיל ותדירי למילש בהו חמירא ומשהו בהו חמירא כבית שאור שחמוצו קשה דמי שמע מינה כשם שכל דבר שמכניסו לקיום לענין יין נסך אין דנין אותו כדין צונן כך לענין חמץ אינו נדון כדין צונן ולפי מה שמצאתי בירושלמי אף לענין הכשרן שוין דגרסינן התם בשלהי כל שעה הורה רבי אמי באלין גרביא דכותחא ממלא אותן מים שלשה ימים מעת לעת פי' להכשירן להשתמש בהן בפסח לפי שלא נשתמש בהן חמין אלא מפני שמכניסן לקיום אין נדונין כדין צונן וצריכין עירוי וכשרין בכך כמו שאמרו לענין יין נסך הא למדנו שדין חמץ בכלי שמכניסו לקיום שוה ליין נסך בין באיסורו בין בהתירו מעתה נאמר כדרך שהן שוין במכניסן לקיום כך הן שוין נמי כשאין מכניסן לקיום הלכך שמעינן מינה דכל כלי חרס שנשתמש בו בשאר ימות השנה בחמץ אע"פ שתשמישו בצונן כיון שתחלת תשמישו בכך מיבלע בלע וכיון שכן אם משתמש בו עכשיו חמין מפליט ליה ואסור. לפי' פירוש רבינו הגדול ז"ל משתמש בהן מצה בצונן אבל לא בחמין שבמצה בצונן לא מפליט לה דצונן גמור הוא ובהדחה סגי ליה וא"ת אפי' נשתמש בהן בחמין מתחלה למה לא ישתמש בהן מצה בצונן והרי אמרו קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותחת הא צונן שרי איכא למימר התם בשל עץ אבל של חרס בחמין כל הכי בליעה דאפילו בצונן נמי אי אפשר דלא פליט להו משהו ואסור דהא אגני דמחוזא למילש בהו בפסח אסרינן להו ואע"ג דלישת מצה בפסח בצונן היא אלמא כל כלי חרס במכניסו לקיום וכל שכן בחמין אסורין אפי' להשתמש בהן בצונן תדע דאמר רב קדרות בפסח ישברו ולא אמר ישתמש בהן בצונן וכי תימא משום גזירה אי הכי ליקשי הכי בגמרא כדפריך אשלא במינן וכי תימא דעדיפא מינה אקשי והא היא פינכא דאמלח בה כישרא בי רבי אמי ותברה כדאיתא בפרק כל הבשר ואמאי ישתמש בה בצונן וא"ת גזירה שמא ישתמש בהן חמין הרי אפילו נשתמש הוא בנותן טעם וכל היכא דאיכא למיקם אטעמא לא גזרינן כדאקשי' גבי קדרות וליפשהינהו לאחר זמן ולעביד בהו שלא במינן ולא חיישינן משום נותן טעם ואפילו לדבריך הרי מצינו בכל הכלים של חרס שנשתמש בהן חמין באיסור שאין להם תקנה אלא שבירה אף אתה אל תתמה בזו שאמרו כל הכלים שנשתמש בהם חמץ בצונן שאילו בחמין אסור להשתמש בהן מצה בין בחמין בין בצונן אי משום גזירה אי משום איסורא וטעמא דמילתא דכל בחמין כיון שאינו יוצא מידי דפיו לעולם גזרו ביה רבנן אבל בצונן כיון שיש לו הכשר בעירוי כדאמרינן בירושלמי לא גזרו ביה רבנן ולפי זה הטעם תצטרך אתה לומר דבית שאור שחמוצו קשה הורע כחו כזה מיין נסך ומחבירות של כותח מפני שמתייבש ומתקשה שם. דבר אחר יש לנו לומר כלי חרס כרותח או כמכניסו לקיום בחמץ ויין נסך הרבה הוא בלוע וכאיסור בעיניה דמי אסור להשתמש בו צונן ואם נשתמש מדיחין אותו בצונן וזה דומה יפה :

שלטי הגבורים

א סמ"ג פליג על זה וס"ל מתוך גרסתו דבית שאור ובית חמץ שנשתמש בהן חמץ בצונן אסור להשתמש מצה בחמין אבל בצונן כגון להניח בו מצה אפויה שרי וכ"כ הטור ולדברי הטור האי בית שאור מיירי נמי בשאר כלים שאינן של חרס כדמוכח מדבריו והתיר להשתמש צונן בכל מיני תשמישין בצונן חוץ מתשמיש ליסה ומיימון כתב כדברי רבינו. כתב רבינו יואל דכלי חרס שבלע ע"י צונן מותר להגעילו ולהשתמש בו בפסח במידי דבלע ע"י צונן ורב האי כתב דלא מהני להו הגעלה אף בכה"ג והאריך הטור בראיותיהן עש"ב ומיירי דוקא בשאר כלים חוץ מבית שאור וחרוסת :

לשון ריא"ז

כל הכלים שנשתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה בפסח בין כלי שטף בין כלי חרס חוץ מכלי שמניחין בו את השאור מפני שחמוצו קשה וכן כלי שמניחין בו את החרוסת מתוך שהוא חריף ע"י חמוצו הרי הוא כרותח ונבלע בכלי ונראה בעיני שצריך להגעילו בכלי ראשון אם הכלי ראוי להגעלה כמבואר בקונ' הראיות וכן נראה בעיני לומר בכלים שיש בהן חומץ של איסור והקנקנים שיש בהן כותח שיש בו תערובת חמץ ממלאן מים ומערן ג' ימים מעל"ע כדרך שאמרו ביין נסך כמבואר בתלמוד של א"י : העריבות שמתמידים ללוש בהן את החמץ ומשהין בהן את החמץ אף ע"פ שתשמישן בצונן הרי הן ככלי שמניחין בו את השאור ונראה בעיני שהספלים שלנו שמעמלין בהן את הבצק ומשהין בהן את הבצק הרי הן ככלי שמניחין בו את השאור כמבואר בקונטרס הראיות ועוד שפעמים לשים בהן את השאור במים רותחין ור"י אומר נהגו עתה העולם שלא להשתמש בפסח אלא בחדשים ולא בישנים :

עין משפט נר מצוה

אמיי' פי"א מה' מאכלות אסורות סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סי' קלה:
ב מיי' פ"ה מה' חמץ ומצה סמג לאוין עח טור א"ח סי' תנא תנב :
ג מיי' פ"ד מה' חמץ ומצה טור א"ח סי' תמא:

הגהות חו"י

(א) דף ש"ב ע"ב [סי' אל"ף רל"ט] :

הגהות הב"ח

(א) מדמרימר כצ"ל :

[א] כני : (סנה"י)

חדושי אנשי שם

(א) מהר"ן שפירא וא"ת כיון דאית דאמרי דמ"מ הדחה צריך א"כ גם הכא יהיה צריכה הדחה בצונן ואין דרכה להדיחה גם לא שייך בה הדחה א"כ למה יהא מותר להשתמש מצה בצונן בבית שאור ואין לומר שאיירי שמדיחין תחלה הבית שאור דזה אינו מועיל מאחר דתשמישו נחשב כאילו היה ברותחין אינו מועיל לו הדחה וי"ל דמיושב במה שכתב בסמוך דשאני התם דאיירי בממשו [דהוי כממשו] של איסור ולכך אף אם שם צריך הדחה מ"מ בכאן לא הוה ליה לצריך הדחה מאחר דאין שם ממשות של איסור ודו"ק :

מן התוספתא דתניא נכרי שלוה את ישראל על חמצו ואמר לו אם לא באתי קודם הפסח הרי הוא מכור לך וכו' ולאו ראיה הוא דהא דתני בתוספתא בדלא אמר ליה מעכשיו עסקינן ומשום הכא דוקא בשאמר ליה אם לא באתי קודם הפסח אבל בדאמר ליה מעכשיו אפי' בשקבע לו זמן אחר הפסח מותר : **ואם** לא אמר ליה מעכשיו לא קני ליה נכרי וקאי ליה ברשותא דישראל ואסור : **מיהא** שמעינן דחמצו של ישראל המופקד אצל נכרי מדרבנן צריך ביעור דאי לא תימא הכי אמאי אסור והא לא עבר עליה בבל יראה ובל ימצא וכבר כתבתי זה למעלה (דף ז. ד"ה גמ' ודף ב: ד"ה נר מצוה ומיהו כו' ע"ש) : **אמר** רב חסדא וצריך שיבטל בלבו. איכא מאן דפירש דלבו לאו דוקא אלא לומר שאין צריך להשמיע לאזניו אבל צריך שיוציא בשפתיו דדברים שבלב אינן דברים וכי מצריכין בטול ה"מ מדרבנן אבל מדאורייתא כיון שנפלה עליו מפולת אינו עובר עליו והכי תניא במכילתא בהדיא יצא חמצו של נכרי שהוא ברשותו של ישראל וחמץ שנפלה עליו מפולת אע"פ שהוא ברשותו של ישראל אבל אינו יכול לבערו : **מתני'** אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח. חובת מצה בלילה הראשון שהוא מחויב לאכול מצה כדכתיב בערב תאכלו מצות : כוסמין . אספי"לטא : שבולת שועל. אוי"נא. ירושלמי ר' שמואל בר נחמן שמע לה מן הדין קרא (ישעיה כח) ושם חטה שורה ושעורה נסמן וכוסמת גבולתו חטה אלו חטים שורה זו שבולת שועל ולמה נקראת שמה שורה שהיא עשויה כשורה שעורה זו שעורין נסמן זה שיפון כוסמת זה כוסמין גבולתו ע"כ גבולו של לחם ולמדין מן הקבלה כלומר בתמיה א"ר

את א ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה *כגון שהרהינו אצלו *וא"ל קני לך מעכשיו אי לא מייתינא לך זוזי מכאן עד יום פלוני ואי לא אמר ליה קני לך מעכשיו לא קני ליה נכרי וקם ליה ברשותיה דישראל ואסיר וכן הלכה: חמץ *שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער °אמר רב חסדא ב וצריך שיבטל בלבו : רשב"ג אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו : תאנא וכמה חפישת הכלב שלשה טפחים: **מתני'** *אלו ג דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחטים ובשעורים ובכוסמין ובשיבולת שועל ובשיפון ויוצאין בדמאי ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו ובמעשר שני ובהקדש שנפדו והכהנים בחלה ובתרומה אבל לא בטבל ולא במעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו אינו יוצא בהן למכור בשוק יוצא בהן : **גמ'** תאנא כוסמין מין חטין שיבולת שועל ושיפון מין שעורים כוסמין גולפא שיפון דשרא שיבולת שועל שיבולי תעלא. הני אין אורז

רש"י

עריבות : מתני' ידי חובתו . ידי חובת מצה (א) לילה ראשונה שהוא מחויב לאכול מצה כדכתיב בערב תאכלו מצות : שיבולת שועל . הבר"א בלשכנז שבולת שלה עשוי כזנב שועל : שיפון . רוק"א בלשכנז : בדמאי . תבואה שנלקחה מעם הארץ וספק עישרה וספק לא עישרה וחייבו חכמים להפריש ממנה מעשר מספק ואם אכל מצה (ב) ולא הפריש ממנה מעשר יצא: ובמעשר ראשון של לוים שניטלה ממנו תרומתו . תרומת מעשר לכהן ואז המעשר מותר לזרים : והכהנים בחלה ובתרומה . אבל ישראל בתרומה לא שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות מי שאינו מוזהר על (ג)חמץ אלא משום בל תאכל חמץ יוצאין בו ידי חובת מצה יצא זה שאיסורו משום איסור אחר : ולא במעשר שני . חוץ לירושלים : עשאן לעצמו . לתודתו ונזירתו: אין יוצא בהן . אפילו לא שחט עליהן ולא קרא עליהן שם אלא עשאן לדעת כן וטעמא משום דכתיב ושמרתם את המצות דבעינן שימור לשם מצה יצא זה שמשתמר לשם זבח : למכור בשוק יצא בהן . דכל לשוק אמלוכי אימלוך שאם לא יקנוהו ממנו שיצא לשם מצה : גמ' (ד) חיטין . לענין תרומה

סימון מן מה דכתיב (שם) ויסרו למשפט אלהיו יורנו כמו שהוא דבר תורה ובגמ' דידן מפיק מקרא דבמין אחר אינו יוצא מידי מצה: **ויוצאין** בדמאי . תבואה שנלקחה מעם הארץ והיא נקראת דמאי ספק עישרה ספק לא עישרה וחייבו חכמים להפריש מעשר מן הספק ואם אכל ממנה מצה ולא הפריש ממנה מעשר יצא וטעמא מפרש בגמ' מגו דאי בעי מפקר ליה לנכסיה והוי עני וחזי ליה השתא נמי חזי ליה דתנן מאכילין את העניים דמאי ואת אכסניא דמאי : ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו . תרומת מעשר לכהן ומכאן ואילך מותר לזרים : ובמעשר שני והקדש שנפדו והכהנים בחלה ובתרומה. בגמרא פריך בכל הני פשיטא ומשני להו : אבל לא בטבל ולא במעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו. טעמא דכל הני משום דהוי ליה מצוה הבאה בעבירה וגרסינן בירושלמי תני מצה גזולה אסור לברך עליה אמר ר' הושעיא על שם (תהלים י) ובוצע ברך נאץ ה' הדא דאמרה בתחלה אבל בסוף דמים הוא חייב לו ר' יוסי אמר אין עבירה מצוה אמר ר' אילא אלה המצות אם עשייתן כמצותן הרי הן מצוה ואם לאו אינן מצוה : **חלות** תודה ורקיקי נזיר. שהן של מצה : עשאן לעצמו. שהיה מחויב תודה אין יוצא בהן ואפילו לא נשחט עליהן הזבח ומפרש טעמא בגמרא ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה יוצאת זו שאינה משתמרת לשום מצה אלא לשם זבח: למכור בשוק יוצא בהן. דכל בשוק אימלוכי מימלך אי מזבנינא מזבנינא ואי לא איפוק ביה אנא הילכך מצה המשתמרת לשום מצה היא ופרכינן בגמרא ותפוק ליה דהויא לה מצה עשירה שהרי היו נלושות בשמן ומשני רביעית היא המתחלקת לכמה חלות דבשמן מעט כזה לא מיקרי מצה עשירה: **גמ'** כוסמין מין חטים. ליכא למימר דלענין מצה וחמץ מיתניא ולומר שהללו מצטרפין אבל לא חטים ושעורים דהא

חמץ של ישראל שנפלה עליו מפולת אינו צריך לבדוק אחריו אלא מבטלו בלבו כמו שביארנו והואיל ולא עבר עליו בבל יראה מותר באכילה לאחר הפסח שאין לחוש בו להערמה הואיל ונפל עליו מפולת כמבואר בקונט' הראיות

מלחמת ה'

[illegible]

המאור הקטן

איתמר ב"ח אביי אמר למפרע הוא גובה רבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה ורמינן מתני' עלה דרבא ואוקימנא בשהרהינו אצלו ובדא"ל מעכשיו ומשום הכי קתני רישא מותר בהנאה דבכה"ג אפי' רבא מודה שלמפרע הוא גובה ודכותה גבי ב"ח ישראל אי אקדיש מלוה או זבין שפיר אקדיש שפיר זבין [illegible]

[illegible]

השגות הראב"ד

[illegible]

עין משפט

א מיי' פ"ג מה' חמץ ומצה סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תלג :
ב מיי' פ"ה ופ"ו מה' חמץ ומצה סמג לאוין עט טור או"ח סי' תנג :

הגהות הב"ח

(א) בלילה כצ"ל: (ב) ממני': (ג) חמצו כצ"ל: (ד) נ"ב מין :

שלטי הגבורים

א אבל אם חסר א' מכל אלו שלא משכנו בידו או שלא אמר לו מעכשיו או שפרעו בזמנו אסור אבל כשישנן כל שלשתן אע"פ שלא הגיע הזמן שקבע עד אחר הפסח מותר ומיי' פליג על זה וכתב דוקא שהגיע הזמן שקבע לו קודם הפסח וכן כתב הר"ר אפריסו והראב"ד השיג עליו ואמר שאם הגיע הזמן קודם הפסח ולא פרעו אפי' לא אמר לו מעכשיו מותר ולזה הסכים הרא"ש :

לשון ריא"ז

ואם לא אמר לו מעכשיו אינו קנוי לו אלא אחר הפסח ואין עובר עליו ונראה בעיני שישראל שהלוה חמץ לנכרי לפני הפסח ושלם לו חמץ כיוצא בו לאחר הפסח הואיל ואינו מחזיר לו חמץ הראשון בעינו מותר וכן [illegible]

עין משפט

א מיי' פ"ה ופ"ו מה' חמץ ומצ' סמג לאוין עט טוש"ע א"ח סי' תסב :

דהא תניא בכריתות ובמנחות (דף עה:) לקט מכולן כזית ואכלו אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא יוצא ידי חובתו בפסח ועל כרחין מכולן אכולהו חמשת המינין קאמר וליכא למימר אמנחות קאמר דהא כל המנחות באות מצה ושמע מינה דכולהו חמשת המינין מצטרפין למצה הילכך ודאי לא לענין מצה קאמר ופירש"י ז"ל דלענין תרומה קאמר דכל שהן ממין אחד תורמין מזה על זה ולא נהירא דהא תנן במסכת תרומה דכל שהוא כלאים זה עם זה אין תורמין מזה על זה ובריש מסכת כלאים מוכח דחטין וכוסמין כלאים זה בזה דתנן התם החטין והזונין אינם כלאים זה בזה השעורים ושבולת שועל

רש"י · **תורה אור** · **נר מצוה**

והכוסמין והשיפון אינן כלאים זה בזה אלא ודאי לענין חלה מיירי הכא דאע"ג דלענין תרומה אין הכוסמין ממין חטין לענין חלה כיון שעיסותיהן דומות כדאמרינן בירושלמי מצטרפות כל שהעיסות נושכות זו את זו כי היכי דמהניא בלילה לצרף אפי' חטין עם השעורין אע"פ שאין עיסותיהן דומות כמו שאכתוב בסמוך בס"ד ודאמרינן הכא כוסמין מין חטים לאו למימרא דלא הוי מין שעורים אלא אף מין חטין קאמר מדתנן במסכת חלה החטים אין מצטרפין עם הכל חוץ מן הכוסמין והשעורים מצטרפין עם הכל חוץ מן החטים אלמא כוסמין מצטרפין עם השעורים אלא ודאי ה"ק כוסמין אף מין חיטין אבל שבולת שועל ושיפון מין שעורים ולא מין חטים ומיהו ה"מ בנשוך בעלמא כלומר שכל אחת ואחת נעשית עיסה בפני עצמה ואחר כך נשוכו ונתחברו אבל בבלול כלומר שכל הקמחים נלושו יחד ועשו מהן עיסה מצטרפין דתנן התם בריש מסכת חלה ה' דברים חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה ורמינא לה בירושלמי אהא דתנן חטים אין מצטרפין עם הכל אלא עם הכוסמין ומשני כאן בנשוך כאן בבלול וכדפרישית : **דברים** הבאים לידי חמוץ אדם יוצא בהן ידי חובת מצה. אם עשאן מצה אורז ודוחן

אורז ודוחן לא מנא הני מילי אמר ר' שמעון בן לקיש וכן תנא דבי ר' ישמעאל וכן תנא דבי ר' אליעזר בן יעקב דאמר קרא °לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה יצאו אלו שאינן באין לידי חימוץ אלא לידי סירחון : אמר רבה בר בר חנה אמר(א) ר"ש בן לקיש *עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצה כרת מאי טעמא דרבי שמעון בן לקיש דהוי להו מי פירות ומי פירות אין מחמיצין *תניא אין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש ואם לש רבן גמליאל אומר תשרף מיד וחכ"א תאפה מיד אמר רבי עקיבא שבתי היתה אצל רבי אליעזר ורבי יהושע ולשתי את העיסה ביין ושמן ודבש ולא אמרו לי דבר ואע"פ שאין לשין בו מקטפין בו אתאן לת"ק(א) וחכמים אומרים את שלשין בו מקטפין בו ואת שאין לשין בו אין מקטפין בו ושוין שאין לשין את העיסה בפושרין : הא מתני' אוקימנא בגמרא ביום שני אבל ביום ראשון לא ואפילו לר' עקיבא משום דהוי לה מצה עשירה ומסתברא לן כר' עקיבא והלכתא כוותיה ביום ראשון דבעינן לחם עוני ואסיר אבל ביום שני דלא בעינן לחם עוני שרי דהא ר' יהושע בן לוי כוותיה סבירא ליה דאמר להו לבניה יומא קמא לא תלושו לי בחלבא מכאן ואילך לושו לי ולישנא בתרא ביומא קמא לא תלושו לי בדובשא מכאן ואילך לושו לי ובודאי דהא מתניתא בשמן ע"י מים היא שנויה (ב) דהא קיטוף שמן על ידי מים הוא שלשין במים תחלה (ג) ומקטפין בשמן ות"ק דאסר בלישה שרי בקיטוף ור"ג (ג) ורבנן אסרי בין בלישה בין בקיטוף ואי לאו דעבד ר"י בן לוי דהוא אמורא עובדא

תרומה דאין תורמין ממין על שאינו מינו ותורמין חטים על הכוסמין : אורז ודוחן· אין נעשין חמץ(ג) ואין מחמיצין אותן אלא מסריחין: ביין ובשמן· ולא נתן(ד) בהן מים: אין לשין את העיסה · של מצות ביין ושמן ודבש מפני שקרובה וממהרת להחמיץ ואין אדם יכול לשומרה (ה) מחמץ : (ו) תשרף מיד· בחולו של מועד ולא בי"ט דהוי הבערה שלא לצורך ואע"ג דאמרי' לעיל מי פירות אין מחמיצין היינו להתחייב כרת דלא הוי חמץ גמור אבל חמץ נוקשה מיהא הוי : שבתי · שביתתי שבתי (ז) ברגל אצל רבי אליעזר ורבי יהושע : מקטפין· (ח) לאחר עריכתה : יום ראשון · לילה ראשונה דף לו. שהמצה

דברים טז

אין נעשין חמץ ואם מחמילין אותם מסריחין : **עיסה** שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חמוצה כרת. פירש רש"י ז"ל בשלא נתן לתוכה מים וכרת הוא דאין חייבין עליה משום דמי פירות אינם מחמילין אבל נוקשה מיהא הוי כדתניא לקמן אין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש ואם לש תשרף דאלמא מי פירות מחמילין ואפי' רבנן דפליגי ואמרי תאכל ה"מ היכא שיכולין לשמרה מלהחמיץ כשאר עיסה אבל בעלמא מודו דמחמילין. וא"ת דלקמן משמע דאין מחמילין כדאמרי'* דותיקא שרי במישחא ומלחא משום דהוו להו מי פירות ואמרי' נמי בחלבא דאבישונא (דף מ.) דאפי' זקפא שרי דמי פירות נינהו ומי פירות אינן מחמילין ומהאי טעמא שרי לחרוכי תרתי שבלי בהדי הדדי ולא חיישי' דילמא נפיק מהך גיסא ובלע אידך אלמא מי פירות אין מחמילין כלל ואפילו לכתחלה נמי שרינן לפיכך פי' ר"ת ז"ל דאין מחמילין כלל בפני עצמן והייתו הנהו דשרינן לקמן אבל ע"י מים אין חייבין על חמוצן כרת אבל נוקשה מיהא הוי וממהר חמולה והייתו דתניא לקמן ואם לש תשרף מיד וכן פירשה הרב אלפסי ז"ל בהלכות (ד) ע"י מים וה"נ מוכח במנחות בפרק כל המנחות (דף נז.)דבלא מים אפי' נוקשה לא הוי דאמרינן התם אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחמוץ דברי ר' יוסי הגלילי ופרכי' מנחת נסכים מי פירות הן ומי פירות אין מחמילין אמר ריש לקיש אומר היה ר' יוסי מנחת נסכים מגבלה במים והיא כשרה ואם איתא *(דר' מאיר) מיירי בלא מים ואפי' הכי כרת הוא דליכא אבל מלקות איכא דחמץ נוקשה הוי אמאי אצטריך למימר התם דמנחת נסכים מגבלה במים אפילו בלא גבול מים נמי נוקשה הוי ופסול למנחות כדמוכח התם אלא ודאי בלא מים אפי' נוקשה נמי לא הוי : **נסתפק** רש"י ז"ל בעיסה שלשו אותה בבילים אי הויא דינה כאילו נלושה במי פירות לפי שאנו רואין שהעיסה שנילושה בבילים היא יותר עבה מִשנילושה במים אבל רבינו תם ז"ל היה יודע היתר בדבר והיה מנהגו ערב הפסח לאכול אחר ד' שעות עיסה שלשו אותה בבילים דאע"ג דאמרי' בירושלמי האוכל מצה בערב הפסח כאילו בא על ארוסתו בבית חמיו ה"מ מצה הראויה לצאת בה ידי חובתו אבל זו מצה עשירה היא : **תניא** אין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש . מפני שקרובה להחמיץ ואין אדם יכול לשמרה לפיכך אם לש תשרף מיד ובמועד קאמר ולא ביו"ט דהבערה שלא לצורך היא וחכמים אומרים תאפה מיד דקסברי אפשר לשמרה:שבתי היתה.שביתתי היתה רגל פסח אחד: מקטפין בו.טחין פניה לאחר עריכתה: אתאן לת"ק.שאין הכל מודים דמקטפין בו דהא רבנן בתראי פליגי ואסרי: ושוין שאין לשין את העיסה בפושרין.שהפושרין ממהרין להחמיץ ואע"ג דגבי מנחות כתיב מצות ותנן כל המנחות נילושות בפושרין ומשמרן שלא יחמילו (מבואר כאן בגמרא) לא גמרינן מינייהו דמנחות ליתנן בעזרה במקום זריזים : **הא** מתני' אוקימנא בגמ' ביו"ט שני וכו'.קטוף שמן ע"י מים הוא שלשין במים תחלה : ומקטפין בשמן . דכיון דקתני סתמא מקטפין משמע דגלושין כי אורחא דהייתו במים ואשכחן מקלת רבוותא וכו' ואנן כתבי' מאי דסבירא לן . השיב עליו הר"ז הלוי ז"ל ואמר דמדר' יהושע בן לוי לא איריא למיפסק כר' עקיבא דהא

הגהות הב"ח

(א) כ"ב ובגמ' גרסינן לה משמיה דר' יוחנן וכן משמע מפי' רש"י אבל באשרי"י כתוב ג"כ משמיה דר"ל : (ב) ואחר כך מקטפים בשמן ות"ק מאי דאסר כו' בקיטוף ורבנן כו' כצ"ל ותיבת ור"ג נמחק : (ג) ואם מחמילין אותן מסריחין כצ"ל ותיבת אלא נמחק : (ד) בה כצ"ל : (ה) מחימוץ כצ"ל : (ו) כ"ב לפיכך אם לש : (ז) כ"ב פסח אחד : (ח) כ"ב טחין פניה :

לקמן יא ריש ע"ב

[ג"ל דר"ל ד"ה]

שלטי הגבורים

א ויש אוסרין לאכול אורז וכל מיני קטניות בתבשיל לפי שמיני חיטין מתערבין בהן ותומרא יתירא היא זו ולא נהגו כן ויש אומר שצריך לברר החיטים אחד אחד מאכילת עכברים וכו' רבינו פרץ דאין להקל וטור כתב דאין לחוש על זה :

ב מיי' וסמ"ג כתבו דמי פירות מחמילין ועוד מביא סמ"ג דעת ריב"ם שכתב שהיה ירא להתיר חימוץ מי פירות לבדן מפני שהירושלמי מחמיר הלכה למעשה ולדברי רבי' מי פירות עם מים אין מחמילים ויש לד לומר דלא פליגי דהא דהתיר רבי' מי פירות עם מים היינו ללוש בהן כדרך שלשין במים לבדן ואתא לאפוקי ממ"ד דמי פירות עם מים ממהרין להחמיץ יותר ממים לבדם ואין לשין בהן ואיהו אתא לאסרי ללוש בהן וכן הוא דעת מיי' פ"ה מהל' חמץ ומצה בהלכה כ' אבל מי פירות עם מים לסניתן כל היום כולו פשיטא דמחמילין ולדידיה איכא ג' חלוקים במי פירות. א' דמי פירות לבדן אפילו יעמדו כל היום כולו אינן באין לידי חמוץ ומותרין באכילה והכי שמיעי ליה דברי ר"ל עיין בפ' כל המנחות ואגב גררא אגלה לך טעות שנפל במיי' בדפוס בפ"ה מהל' חמץ ומצה הלכה ב' שכתב ה' מיני דגן אלו אם לשן במי פירות בלבד בלא שום מים מעולם אינם באים לידי חמוץ אלא אפי' הניחם כל היום עד שנתפח הבצק אין חייבין עליו כרת שאין מי פירות וכו' ודבריו תמוהים שנראה כאילו מי פירות בלי מים מותרין באכילה ואח"כ כתב אין חייבין עליהם כרת דמשמע אבל איסור איכא אלא בודאי הכרת לומר דטעות הוא ובמקום אין חייבין עליו כרת צ"ל מותרין באכילה וכן כתב סמ"ג והביא בהעתקה דברי מיי' לאוין ע"ט וכ"כ בס' כלבו שהעתיק דברי מיי' וכתב שיש נוסחא אחרת שכתוב בו אין חייבין עליו כרת וכן נראה שהיה כתוב בספרי מיי' שהיו לפני הראב"ד ומ"נ מגדל עוז והגהות מיי' א"כ בזה שוין מיי' וסמ"ג עם רבי'. ב' מי פירות עם מים אם הניחן כל היום כולו מחמילין · ג' מי פירות עם מים מותר ללוש בהן אך שימהר לאפות העסה כדרך שממהר לאפות העסה שנילושה במים בלבד והרא"ש הקשה על דברי רבי' דהכא כ' דמי פירות עם מים אין מחמילין ולקמן פרק אלו עוברין גבי ותיקא במלחא ומיא כתב דאסור דאלמא מי פירות עם מים מחמילין .

חדושי אנשי שם (א) מהר"ן שפירא אין זה מדברי ר"ע אלא סיום הברייתא דלעיל אתאן לת"ק אין זה שם לשון הברייתא אלא התלמוד שאמר ע"ז לא תימא ר"ע סובר כן אלא ת"ק ר"ל תנא אחד מי שהוא סובר כן לאפוקי חכמים דפליגי : (ב) אין מדקדק מזה דהלכה כר"ע אלא ענין אחר הוא שאמר דהא דפסיק כר"ע שלשין במי פירות היינו לומר אפילו עם מים ודו"ק : (ג) תיבת ור"ג אינו בהרא"ש שהעתיק דברי הרי"ף ולכאורה נראה שהוא ט"ס ומ"מ יש לומר דס"פ מתחלה אמר דדעת ת"ק דהוא שאמרו בו אתאן לת"ק דשרי בקיטוף ועכשיו אמר דיש עוד ב' תנאים דהיינו ר"ג ורבנן דאסרי וכו' ר"ל כ"א כמו שהוא סובר דהיינו ר"ג אוסר בלישה · ומקיטוף לא דיבר. וחכמים דהיינו חכמים בתראי סברו דאסור אף בקיטוף : (ד) מהר"ן שפירא ר"ל שהרי"ף פי' בברייתא דקתני אין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש כו' ע"י מים וכמ"ש הרי"ף לקמן וא"כ ממילא גם דברי ר"ל נפרש דס"ל עם מים . ורש"י פירש דר"ל בלא מים הוא משום דסובר מדנקט סתמא משמע אפי' בלא מים וא"כ ממילא מפורש הברייתא נמי כן אבל הרי"ף שפי' הברייתא דר"ל עם מים גם דברי ר"ל נפרש כן ואין להקשות אליבא דרי"ף שפסק לקמן כר"ע דמותר ללוש במי פירות עם מים אפי' לכתחלה הלא נדברי ר"ל משמע דחמץ נוקשה מיהא הוי ר"ל אותן שבאין לידי חימוץ הוי חמץ נוקשה אבל כשירצה יכוין לשומרן היטב שלא יבאו לידי חימוץ · וככר אפשר לומר דהרי"ף סובר שר"ל סובר כרבן גמליאל והוא פסיק בהלכות כר"ע שרבי יהושע בן לוי סובר כוותיה ולא משמע כן לקמן ברי"ף שאמר ילא אשכחן אמורא דפליג עליה דריב"ל ולדידיה הרי מגינו ריש לקיש ודו"ק :

וכ"ל די"ל דלעולם מי פירות עם מים לא מחמילין מיהו דוקא ללוש בהן ובגונן אבל בחמין ודכך בישולא כהסיא דותיקא ודאי אסור דאדמבשל ליה מיחמע ואסיר כדמפרש שם רבי' בהדיא ומהסיא דמנחות שכתב הרא"ש נמי לא קשה דכל המנחות נילושות בפושרין ואפילו היו נתונים במנחת נסכים מים כרבי יוסי הגלילי היו מחמילין דמים פושרין יש בתוכן ועוד דאין הלכה כר' יוסי הגלילי . והשתא דאתית להכי מלית נמי אמרת דהסיא דר"ל דאמר אין חייבין על חמולו שממנו הקשו הראשונים מדברי רבינו לדבריו ממש י"ל דמיירי במי פירות עם מים בפושרין או בבישול כדלעיל ותידוק שפיר חיוב כרת ליכא הא איסור איכא והסיא דר"ע דשרי לכתחלה מיירי במי פירות עם מים כגונן . וכל זה כשנאמר דמלח הוא מי פירות אבל לדעתי דמלח עקרו מן המים הוא ובפרט כשמבשלים אותו שהוא נימוח וחוזר לברייתו ודין הוא דליהוי דינו כמים ויאסר כמים ממש ולדרך זו ליכא קושיא כלל על דברי רבינו והא יקשה לן הסיא דפ' אלו עוברין שכ' רבינו גבי שכר המדי שכבר תירץ אותם האשר"י ע"ש : לשון ריא"ז מצה הנילושה ביין או בשמן או בדבש או בחלב אין יוצאין בה שהתורה אמרה לחם עוני ואין זה דרך עוני אלא דרך עושר והיא נקראת מצה עשירה וכן אם לשה בשאר מיני פירות כמבואר בקונט' הראיות :

המאור הקטן

א"ל מעכשיו אינו גובה למפרע ואע"ג דקשיא ברייתא עליה דאביי אפשר ליה לאביי לדחוקי נפשיה ולמימר אנא דאמרי כתנא דמתני' ובשגבאו בחובו ולא אמר ליה מעכשיו מ"מ דרבא עדיפא וכותיה קי"ל בין לענין איסורא בין לענין דינא וכפי מה שכתבנו ויש לרב רבי אפרים ז"ל דברים בענין הזה שאינם דבורים על אופניהם ובהלכות הרי"ף דברים הללו מקצרים לענין איסורא ולענין דינא לא הזכירם כלל ואף ברייתא דחנות של ישראל ומלאי של ישראל כולה הלכה פסוקה היא אע"פ שלא הוזכרה בהלכותיו כלל :

ומאי דכתבו רבוותא דאסרי בין בלישה בין בקיטוף בין ביום ראשון בין בשאר ימים כרבנן כך נראה ומה שהביא הרי"ף ז"ל ראיה מדברי ר' יהושע בן לוי לאו ראיה היא דתרוצי הוא דמתרצי ליה למימריה דריב"ל א] ואפשר לתרוצי ולמימר דהכי קאמר יומא קמא לא תלושו לי בדובשא כלל מכאן

מלחמת ה'

גובה בחובך וכה"ג מכאן ולהבא הוא גובה שהדין נותן שיהא זה מוריד ג' לשום ויגבה אותו בשום הדיינין כשעתן אין כאן קנין . וה"ה נמי אפי' אמר במעכשיו אלא דלא שייך ליה מעכשיו לגבי שעבוד גביה דמוב וה"ק הא דא"ל קני מעכשיו הא דלא א"ל קני מעכשיו זהו פי' השמועה בלא ספק וככר נתבאר בפירושי רבינו שלמה ז"ל ודברי רבינו ז"ל נוטים כן ודברים החסרים לבעל המאור שלמים הם אתנו ומפורשים לענין איסורא ולענין דינא נמי מכאן נלמוד וכ"ש שאני אומר דכיון דנפסקה לנו הלכה מפורשת שאין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות ממילא שמעינן וק"ו וכ"ש הוא דאי אקדים מלוה או זבין לא כלום הוא שאין אדם מוכר ונותן בראוי כבמוחזק.וזה א"ל לפנים ושנוי היא בתוספתא בבכורות הבכורה והיורש את אשתו והמתנה אינן נוטלין בראוי כבמוחזק ודבר פשוט הוא אבל בדבר אחד בלבד דלג רבי' כאן שהוא יוצא מכלל השמועה הזו שנראה לפי פשט הסוגיא דישראל מישראל דקני משכון כדרבי יצחק אי זבין אי אקדים שפיר עבד ויש כאן מקום להפסיק כדי שלא להאריך שאין זה מגרכי הספר הזה :

עוד ומאי דכתבו רבוואתא ז"ל דאסרי בין בלישה בין בקטוף בין ביום ראשון בין בשאר ימים כרבנן כך נראה ומה שהביא הרי"ף ז"ל ראיה מדברי ר' יהושע בן לוי לאו ראיה היא דתרוצי הוא דמתרצי' למימריה

השגות הראב"ד

א] ואפשר לתרוצי ולמימר וכו'.א"א גם אנחנו תמהנו על הרב ז"ל ולאחר כמה ימים כ"ל כי האמת כדבריו שלא הוצרך רבי יהושע בן לוי לומר לבניו מכאן ואילך לושו לי בדובשא לאפוקי ממצה עשירה שהרי הדבר ידוע שאין מצות מצה בלילה הראשון אלא בעניה ולא בעשירה אלא ודאי לאגמורינהו שאין בה משום חמוץ במסקנא אפילו על ידי מים ומי שאמר זה שהחלב אין בו משום חמץ במסקנא ואפי' ע"י מים דבריו סותרין זה את זה הוא

דהא בלישנא בתרא מסקינן בגמרא לעולם בחלבא ואפשר דדין הוא דחלב מותר בין ע"י מים בין שלא ע"י מים אבל בשמן יין ודבש אסור שאין טבע כל המשקין שוה דחלב אינו מחמיץ ולפיכך לא הוזכר בו שום איסור אבל יין שמן ודבש מחמילין והא ודאי לא נהירא שכשאמרו אין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש דהוא הדין לשאר משקין אלא שדברו בהווה כענין שאמרו לענין מצה עשירה פרט לעיסה שנילושה ביין שמן ודבש ובודאי דהוא הדין לחלב דהא אמר להו ר' יהושע לבריה יומא קמא לא תלושו לי בחלבא ובירושלמי נמי תני סתמא אין לשין את העיסה במשקין אבל מקטפין א"ר עקיבא מעשה שהייתי עם ר' אליעזר ור' יהושע ולשתי להם עיסה במשקין ותניא בתוספתא אין לשין את העיסה בשאר משקין ואם לש יאפה מיד וכו' הא למדנו שכל המשקין בכלל חוץ מן המים אבל הוא ז"ל השיב עליו עוד דדילמא כי קאמר ריב"ל מכאן ואילך לושו לי הייני בלי מים דכי האי גוונא אפילו נוקשה לא הוי כדכתבינן לעיל והרמב"ן ז"ל דחה זה בספר המלחמות מדמייתו בגמרא הא דריב"ל לסיועי לר' עקיבא ואין דבריו ברורין אצלי כמו שכתבתי בחדושי ואי אפשר לכתוב בכאן יותר שזה תלוי בדקדוק סוגיית הגמ' וראוי לחוש לדברי הר"ז הלוי ז"ל: **ת"ר** לחם עוני פרט לחלוט ולאשישה. חלוט שמרתיחין אותו ואשישה גלוסקא גדולה ובדרך חשיבות הוא: פת הדראה. פי' הרי"ף ז"ל פת סובין ונקראה פת הדראה שניטלה כל הדראתו [וכן פי' רש"י] ולא נהירא (א) דהא אמרי' לקמן (דף לז:) דיוצאין בפת נקיה והדראה ובודאי שאין יוצאין ידי מצה אלא בלחם שחייב בחלה [ופת סובין אינו חייב בחלה] כדתנן במסכת חלה (פ"ב מ"ו) חמשת רבעים קמח ועוד חייבין בחלה הן וסובן ומורסנן ותנן נטל סובן ומורסנן מתוכה וחזר לתוכה פטורין מן החלה לפיכך פי' הרמב"ן ז"ל שהדראה מלשון הככה והדירה שבתבואה שאמרו במסכת פרה (פ"ט מ"ה) והיא התולעת הנעשית בתבואה והתבואה הנאכלת ממנה נקראת דראה [אף כאן נקראת פת הדראה על שדרואה והיא הסובין והפסולות נשאר בתוכה]:

תורה אור

נר מצוה

עובדא כר"ע הוה אמרינן הלכתא כרבנן דאסרי בין בלישה בין בקטוף כדקיי"ל בכל דוכתא דלא איפסיקא בה הלכתא בהדיא (א) ויחיד ורבים הלכה כרבים אלא השתא כיון דאשכחן דר' יהושע בן לוי דהוא בתרא עבד עובדא כר' עקיבא ש"מ דהלכה כר' עקיבא ולא מצית למימר דלית הילכתא כר' יהושע בן לוי חדא דלא אשכחן אמורא דפליג עליה ועוד דהא גמרא אייתי ראיה מיניה ואי לאו הלכתא כוותיה היכי אייתי ראיה מיניה אלא ודאי הלכה הוא ואשכחן מקצת רבוותא דאסרי בין בלישה בין בקיטוף בין ביום ראשון בין ביום שני כרבנן ואיתא רבוותא אחרינא דשרו ואנן כתבינן מאי דסבירא לן:*ת"ר °לחם א עוני פרט לחלוט ואשישה א יכול לא יצא אדם ידי חובתו בפסח אלא בפת הדראה בלבד ת"ל °מצות מצות ריבה הכתוב ואפילו במצתו של שלמה אם כן מה ת"ל לחם עוני פרט לחלוט ואשישה פירוש פת ב הדראה פת סובין:*) (ג) (ואי קשיא לך הא דאמרינן *האי חלוט דאמרינן מצה היא למאי הילכתא אמר רבינא לומר שאדם יוצא ידי חובתו בפסח התם שחלטו ברותחין הכא שחלטו בדבש דיקא נמי דקתני דומיא דאשישה ש"מ) *תניא בית שמאי אומרין אין אופין פת מרובה ביום טוב ובית הלל מתירין והני מילי בשאר ימים טובים אבל בימות הפסח אסיר למילש ג ולמיפא יותר מחמשת רבעים קמח ועוד (ג) היינו שיעור חלה והיינו דאמר *רבא קבא ד מלוגנאה לפיסחא: תנו רבנן יוצאין בפת נקיה והדראה ובסריקין המצוירין בפסח ואע"פ שאמרו אין עושין סריקין המצוירין בפסח אמר רבי יהודה דבר זה שאל ביתוס בן זונן לחכמים מפני מה אין עושין סריקים המצויירין בפסח אמרו לו מפני שהאשה שוהה עליהן ומחמצתן אמר להם °אפשר יעשנו בדפוס ויקבענו כיון אמרו לו יאמרו כל הסריקים אסורין וסריקי ביתוס מותרין ולא של נחתומין [א] ה אמרו אלא של כל ו אדם אבל של נחתומין כיון דבקיאי לא

*) לדברי בעס"מ ד"ה במעשה והרמב"ן במלחמות מוכח שאינו לשון הרי"ף ז"ל.

רש"י

שהמצה חובה בעינן לחם עוני: חלוט ואשישה · אשישה גלוסקא גדולה וחשובים הן: הדראה · שניטל ממנה כל הדרה דהיינו פת קיבר: פת מרובה · פת הרבה: וב"ה מתירין · ולא חיישינן לטרחא יתירא: ובסריקין המצוירין · מצות מצויירות: אע"פ שאמרו חכמים · אסור לכתחילה מכל מקום דיעבד שפיר דמי: שוהה עליהן · לציירן ואינה נותנתן לתנור מהר ומחמצתן: אפשר · יעשה צורה בדפוס ויקבענה (ד) כיון כלומר מהר בדחיפה אחת: יאמרו כל הסריקין אסורין · כי רוב נחתומין אין להן אותו דפוס: ומסיק ולא של נחתומין אמרו לאסור כי רגילין ובקיאין בדבר הדובשנין

מתירין· האי פת מרובה לא יותר מכדי צרכו קאמר דאי הכי מ"ט דב"ה דשרו וכי תימא טעמייהו דב"ה כר"ש בן אלעזר דשרי התם בפרק שני דבילה (דף יז.) אפי' יותר מכדי צרכו מפני שהפת נאפית יפה בזמן שהתנור מלא אלא ודאי אף במה שצריך לו נחלקו ב"ש וב"ה בפת מרובה דב"ש אוסרין לאפות פת מרובה בבת אחת מפני שטרחתו מרובה ולפיכך הביאו סוגיא זו בפ' י"ט שחל על אותה משנה ששנינו שם (דף כב:) אין אופין פתין גריצין אלא רקיקין לפי שהוא כיוצא בה שבשם שאסרו כאן ב"ש אפי' במה שצריך לו משום טרחא יתירא כך בזה אסרו או כמו שאמרו שם בירושלמי מתוך שאשה מיגעו אף הוא אינו אופה אלא כדי צרכו אף כאן מתוך שאין אשה מתיר לו הרבה בבת אחת אף הוא אינו אופה אלא כדי צרכו וב"ה מתירין דלא חיישינן להכי: **אבל** בימות הפסח אסור למילש יותר מחמשת רבעים קמח. למיפא לאו דוקא שאם גלוש ע"י נשים הרבה שלשה כל אחת חמשת רבעים קמח מותר לאפות כל צרכו דבהא ודאי ליכא פלוגתא בין פסח לשאר ימים טובים אלא איסורא בלישה משום חמוץ וכי נקיט למיפא לישנא בעלמא נקט: **המצוירין**· מצות מצויירות ואע"פ שאמר לכתחלה אסור בדיעבד שפיר דמי: שוהה עליהן· לציירן ואין נותנין מהר לתנור ומחמילין: אפשר יעשנה בדפוס ויקבענו כיון· יעשנה הצורה בדפוס ויקבענה מהר: יאמרו כל הסריקין וכו'· שאין לכולן דפוס: לא של נחתומין אמרו אלא של כל אדם· כלומר מתחלה לא גזרו בשביל

…און ע"ע בסתם דסריקין המצוירין אסור ולא חילק בין נחתום לאחר: לשון ריא"ז והנחתומין מותרין בלא דפוס לפי שבקיאין בהן אין חוששין עליהם ומז"ה אוסר אף בנחתומין וכדברי המתירין נראה בעיני כו… ן כתב הרא"ש ז"ל ופסק רב אלפס כאיבא דאמרי והא דלא פסק כחכמים דלא מפלגו בין נחתומין לשאר כל אדם לפי שנראה לו נומר מעשה רב ולכאורה היה נראה כחכמים דלעיל לא פסק רב אלפס ז… …ם שעשה מעשה אי לאו דמסייע ליה עובדא דר' יהושע שהוא אמורא ואם אפאו כאילפס בלא מסקה פסק כר"ת דלא הוי לחם ואין יוצאין בה י"ח בפסח ור"י פסק דהוי לחם וכן הטוא"ח סי' קס"ח:

מלחמת ה'

ואפשר לתרוצי ולמימר דס"ק יומא קמא לא תלושו לי כדובשא כלל מכאן ואילך לושו לי כדובשא להודיע שלא אסרו כו' אלא ע"י מים וכו':

…ב הרב ז"ל וכי לזו הולך ר' יהושע בן לוי לומר מכאן ואילך לושו לי אלא ע"י מים היא …שאין בה משום חמוץ כר"ע ועדיין דברי בעל המאור קרובים אלא שיש לו לרחקם ולסמוך … ז"ל שהרי הביאו בגמרא דברי ר' יהושע בן לוי ללמד שאין יוצאין ביום ראשון במצה … ואם בלא מים תיפוק ליה משום שכל שאינו בא לידי חימוץ אין יוצאין בו במצה וא"ת … הא ליתא כדאיתמר לעיל בדרים לקיש דברים שאין אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח כגון … חייבין על חימוצו כרת ואע"פ שיש במינו חמץ ומצה ואע"ג דאדחי הך סברא במסקנא … ן על חמוצו כרת ואין יוצאין בה משום שאינו קרוי מצה אבל אין לך דבר שאינו בא לידי … ן בו משום מצה דהא אתקוש ועוד דהא בעינן שימור דלישה ואפיה דכתיב ושמרתם את … אינה צריכה שימור לפי שאינה באה לידי חימוץ ותניא לקמן ושמרתם את המצות מצה … מצה ולדברי הכל יצאה זו שאינה משתמרת כלל וכיוצא בה אמרו בירושלמי יכול יצאו ידי … ושמרתם את המצות מצה שצריכה שימור יצאה זו שאינה צריכה שימור הא למדנו למצה … שאפילו היתה עניה אין יוצאין בה מעתה ר' יהושע בן לוי שהביאו דבריו ראיה לדברי ר"ע … במים קאמר וא"ת שמא לא הוזכרו כאן דברי ר' יהושע בן לוי אלא משום דאמר מכאן … כבר אמרנו דמקרא מלא דבר הכתוב לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות וכיון שהיא בלא … ראשון מי התירו ובשאר ימים מי אסרו ומה זו ראיה לדברי ר"ע אלא ש"מ כולן ע"י מים … ושי לי ומשום מצה עשירה ומכאן ואילך מותר ותרווייהו איתא דר"ע ומה שהשיב עוד דבמסקנא אסיקנא לריב"ל לעולם בחלבא וכעין תורא שרי וכמסקנא קי"ל בכולי תלמודא ובחלב מותר ללוש … שלא ע"י מים שלא נזכר בו שום איסור גם זה נראה קרוב והוא רחוק שכל שאר המשקין שוין בדבר אלא שדברו חכמים בהווה כמו שאמרו לענין מצה עשירה פרט לעיסה שנלושה ביין ושמן ודבש וה"… …ו הכמים בהווה והכי תניא לה בירושלמי אין לשין את העיסה במשקין אבל מקטפין אמר ר"ע מעשה שהייתי עם ר"א ור' יהושע ולשתי עיסתן במשקין ותניא נמי בתוספתא אין לשין את העיסה … …שקין ואם לש יאפה מיד וכו' הא למדנו שכל שאר משקין בכלל חוץ מן המים והרי ליסני דריב"ל כתב רבינו ז"ל לומר שמדברי שניהם נלמוד שהלכה כר"ע ונתקיימו פסקי הלכותיו כהוגן: … אין אופין פת מרובה ביו"ט וב"ה מתירין כתב עלה הרי"ף ז"ל אבל בפסח אסור למילש ולמיפא יותר על חמשת רבעים קמח דהיינו קבא מלוגנאה לפסחא וכו' עד ולא נראה לנו כדבריו … …גמרא בכל יו"ט ותנא בפסח קאי וכו':

…לא להשיב בכל דבר הוא משיב אבל דברי רבינו דרושים ומפורשים לכל תפאיסם שכיון שהוא מתיר בשאר ימים טובים בזה משום טורח יו"ט היאך יעלה על דעת שיהא אסור בפסח כל זמן … …ן כגון שאין ליסתן ועריכתן כאחד וכי תמור הוא משאר ימים טובים לענין אוכל נפש ודקא אמר רב קבא מלוגנאה לפיסחא וכי בא לומר שלא יאפה יותר אלא ודאי אף רבינו הגדול לא בא אלא … …ב"ה מתירין בשאר ימים טובים לאפות פת מרובה בין בלישה בין באפיה ובפסח אסור בלישה משום חמוץ אלא יעשה עיסתו קבין וילוש ויאפה כמו שהוא עושה בשאר ימים טובים וכן הוא דרך … …בפסח אפיה דוקא קתני וזו ששנויה ביו"ט בין ללישה בין לאפיה כדתנן אין אופין פתין גריצין וכו' ומה שאמר אסור למילש ולמיפא לאו דוקא למיפא אלא סוגיא דלישנא הוא אסור למילש … …ם לישה וכדאתמר נמי בגמרא נהוג למיפא קפיזא קפיזא משום דכיון דלא לשין אלא קפיזא קפיזא ואריכין למיפא מיד אשתכח דאפיס קפיזא קפיזא נמי היא ומיהו אם היו שתים מתעסקות בבצק שתיכן לבות … …ה נמצאת זו אופה פת מרובה אפי' בפסח כדברי ב"ה וכן אם היתה אחת לשה ואופה לשה ואופה מותר ואלו הן דברי רבינו ז"ל ואין צריכין לפנים אלא שתפס לו דרך ארוכה וקצרה על הברייתא … ביו"ט

המאור הקטן

ואילך לושו לי בדובשא לחודיה שלא אסרו ללוש ביין ושמן ודבש בשאר ימי הפסח אלא ע"י מים וכמו שהוזכר בהלכות בתחלת פרק אלו עוברין בגמ' דבני מערבא וכולהו ע"י מים שאין שאר משקים מחמיצין · ומסקנא אסיקנא לריב"ל לעולם בחלבא וכעין תורא וכמסקנא קי"ל בכולי תלמודא ובחלב מותר ללוש ולקטף בין במים בין שלא על ידי מים שלא הוזכר בו שום איסור בכעין תורא אלא ביום ראשון כדי שלא יהא מצה עשירה בין על ידי מים בין שלא ע"י מים וכשהביאו ראיה בגמ' מדברי ר' יהושע בן לוי לא לענין חימוץ הוזכר כלל אלא לענין מצה עשירה ואין להכריע מדבריו לדברי ר' עקיבא שהוא לענין איסור חמץ מפני שהעיסה מקדמת לחמץ מפני היין והשמן והדבש המעורבין בה עם המים והלכך הדרינן לכללא דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים וכל שכן שהם מחמירים:

תניא ב"ש אומרים אין אופין פת מרובה ביו"ט וב"ה מתירין כתב עלה הרי"ף ז"ל אבל בפסח אסור למילש ולמיפא יותר על חמשת רבעים קמח דהיינו קבא מלוגנאה לפיסחא ולא נראה לנו כדבריו דהא אוקימנא בגמ' בכל יום טוב ותנא בפסח קאי ובית שמאי חיישי לטרחא דאפיה ובית הלל לא חיישי א] ובההיא דאמר רב קבא מלוגנאה לפיסחא ללישה בלבד נאמרה ולא לאפיה ואע"ג דאמר רב יוסף הני נשי דידן נהוג למיפא קפיזא קפיזא עיקר משום שמור דלישה היא שלא יחמיץ וכאן טורח אפיה שלא לצורך אסרי בית שמאי ובית הלל מתירין כי ההיא דגרסי' ביו"ט ר' שמעון בן אלעזר אומר ממלאה אשה תנור פת וכו' ובירושלמי אין אופין פתין גריצין אלא רקיקין ביו"ט כדברי ב"ש טעם מתוך שטרחתן מרובה אף הוא אינו אופה אלא כדי צרכו:

השגות הראב"ד

…ברי רבי יהושע שלא ע"י מים ודכוותה בחלב שלא ע"י מים והיכי גמרינן מינה דבחלב אין בו משום חמוץ:

…רבא קבא וכו'. א"א שכל הכל דב"ה אפילו ביו"ט דפסח שרו טובא אפילו קבים או אפילו …קבים אע"פ שלענין חלה שיערו בקבים לב"ה לגבי פסח לא חייש לטרחא דליתי לידי חמוץ …ישה וב"ש חיישי אפילו בכל יו"ט ואפילו מה שצריך לו לא תלוש אשה אחת מפני הטורח וב"ה שרו אפילו ביו"ט דפסח והלכתא כב"ה בשאר ימים טובים אבל בפסח נקטינן לאשה אחת כרב דפסק מלוגנאה דחיישינן דילמא משום האי טרחא אתי לידי חמוץ. ומה שכתב דב"ה כי היא דרבי שמעון בן … היא לא כלום הוא דלא הוזקקו התנאים לחלוק סתם במחלוקת ב"ש וב"ה אפילו שלא בתנור אלא באלפס … כל צרכו ואפילו באשה אחת אלה הם דברי הרב ז"ל כהוגן:

בשביל נחתומין אלא בשביל כל אדם דעלמא אבל נחתומין כיון דבקיאי בהו שרי מדינא אלא שגזרו על הכל וגזרו על נחתומין אטו שאר כל אדם:

תנן התם הדובשנין מטוגנין בדבש והאסקריטין-כלפיתת בדבש מתרגמינן כאסקריטון ולשין עיסתה רכה מאד: המשרת-תרגום של מחבת: פטורים מן החלה דכתיב בה באכלכם מלחם הארץ והני לאו לחם נינהו: והמדומע-חולין שנפלו בתוך תרומה או תרומה בתוכן ופטור משום דכתיב חלה תרימו תרומה ולא שכבר היא תרומה: **מאי** חלת המשרת אמר ריב"ל זה חלוט של בעלי בתים שהיו חולטים אותו ברותחים

רש"י

הדובשנין · מטוגנין בדבש: והאסקריטין · עשויין כלפיתת (ב):והסופגנין-שלשין עסה רכה מאד: המשרת · תרגום של מחבת: פטורין מן החלה. דכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ והני לאו לחם נינהו: מעשה אילפס הן-לפיכך לאו לחם(ג)הן דקסבר אין לחם אלא האפוי בתנור דכתי' לחמכם בתנור אחד: והללו נהכי פטורין (ד) שאפאן בחמה ולא באור: שהרתיח · את האלפס ואח"כ הדביק בה הלחם דהוה לה כעין מעשה תנור

לא שהו בהו: תנו רבנן *הדובשנין והסופגנין והאיסקריטין וחלת המשרת והמדומע כולן פטורין מן החלה אמר ר' שמעון בן לקיש הללו מעשה אילפס הן ור' יוחנן אמר מעשה אילפס חייבין והללו שעשאן בחמה (א) וב"ע בין לר' יוחנן בין לר' שמעון בן לקיש הרתיח ולבסוף הדביק חייב בחלה דלחמא הוא כי פליגי בשהדביק ולבסוף הרתיח ר' שמעון בן לקיש סבר כמעשה חמה הן ופטירי ור' יוחנן סבר כמעשה אילפס הן ולא שנא הרתיח ולבסוף הדביק ולא

נר מצוה ולא מיקרי לחם וא"ת דהכא משמע דחלוט לאו לחם הוא כלל ואילו לעיל אמרינן לחם עוני פרט לחלוט ואשישה כלומר לחם הוא אלא שנתמעט משום מצה עשירה ותו נמי קשיא דאילו בפ' החולץ (דף מ.) אמרי' והאי חלוט דאמרת מצה היא למאי הלכתא ואמר רבינא לומר שאדם יוצא בה ידי חובתו בפסח והביאה הרב אלפסי ז"ל בסמוך וקשיא הנך תלתא אהדדי ותירץ רבינו אפרים ז"ל דכי אמרי' הכא דלאו לחם הוא היינו בשלא חזר ואפאן אלא שחלטו ברותחין אבל חזר ואפאן לחם קרינן ביה אלא שאם חלטו בשאר משקין יין ושמן ודבש מיפסיל משום מצה עשירה והיינו ההיא דלעיל וההיא דפרק החולץ מיירי שחלטו במים והר"ז הלוי ז"ל תירץ דהני תרתי דהכא מיירי בשחלטו במים רותחין ולא חזר ואפאן ולעיל דאמרי' לחם עוני פרט לחלוט ואשישה חלוט מלחם אימעיט ליה וה"ק לחם פרט לחלוט עוני פרט לאשישה וההיא דהחולץ כשחזר ואפאן והרמב"ן ז"ל הקשה עליו מדקתני א"כ מה ת"ל לחם עוני פרט לחלוט ואשישה ש"מ דמעוני ממעטי ליה דאי לא הוה ליה למימר עוני פרט לאשישה ולמה ליה למיתני חלוט אלא ודאי חלוט מעוני אימעיט וכי תימא א"כ למה לי לאדכורי לחם לאו קושיא היא דקרא כדכתיב קאמר כדתניא א"כ מה ת"ל [לחם] עוני פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש ובספרי נמי תניא א"כ מה ת"ל (לחם) עוני פרט לחלוט ואשישה אלמא דבהדר אפייה עסקינן ולא ממעיט אלא מעוני והוא ז"ל תירץ דההוא דפרק החולץ ל"ק דתרי גווני חלוט איכא שיש שחולטין הקמח ברותחין כדי ללבנו ואח"כ לשין אותו ועושין ממנו פת והנהו הוא דאמעט משום מצה-עשירה אבל ההיא דפרק החולץ מיירי שהרתיח הפת כדי שיאפה בתנור באפייה מועטת ואח"כ אפה אותו והעניים עושין אותו כן והיינו דגרסינן קלת טוסתי עליה דההוא דיבמות לומר שיוצאין בה ידי חובתו בפסח מ"ט לחם עוני כתיב ביה:

אמר ר' שמעון בן לקיש הללו מעשה אילפס הן · דובשנין ואסקריטין וסופגנין מעשה אילפס הן ומש"ה פטירי דס"ל אין לחם אלא האפוי בתנור: ר' יוחנן אמר מעשה אילפס חייבין והללו מ"ה פטורין-שאפאן בחמה ולא באור: **ופירש** ר"ת דהני דפטירי מן החלה לרשב"ל כדאית ליה ולר"י כדאית ליה דוקא כשבלילתן רכה אבל אם גלגל את העיסה ואע"פ שעשאה אחר מכאן אחד מהמינין הללו מן העיסה חייבין בחלה שכבר נתחייב בעיסה זו משעת גלגול כדתנן במסכת חלה (רים פג) דאין אוכלין עראי משתגלגל בחטין ותטמטם בשעורים מן העיסה וראיה עוד לדבר מדתנן התם (פ"א מה) עיסה שתחלתה סופגנין וסופה סופגנין פטורה מן החלה תחלתה עיסה וסופה סופגנין או תחלתה סופגנין וסופה עיסה חייבת בחלה אלמא דכל שתחלתה עיסה כלומר שבלילתה קשה אף על פי שעשאה סופגנין לאחר מכן חייבת בחלה:

אבל הרמב"ן ז"ל חולק עליו בהלכות בכורים ואמר דכי תנן התם תחלתה עיסה וסופה סופגנין חייבת בחלה היינו שעשאה מתחלה על דעת לחם דבכי האי גונא היא דמחייבא בגלגול אע"פ שנמלך לעשותה סופגנין לא פקע חיובא מינה אבל כל שעשאה מתחלה על דעת סופגנין אע"פ שבלילתה קשה ואיכא גלגול לא מיחייב והיינו רישא דתנן עיסה שתחלתה סופגנין וסופה סופגנין והיינו דקרי לה עיסה ואבלילתה רכה לא מקרי עיסה והיינו נמי דתנן (שם פ"א מ"ח)עיסת הכלבים בזמן שהרועים וכו' אלמא כל שעשאה מתחלה על דעת שלא יאכלו הרועים ממנה אע"פ שלא עשה בה שום שנוי אין גלגולה מחייבתה לפי שגלגול זה ע"מ לפטור הוא והכי איתא בירושלמי דגרסינן עלה דההיא איזו היא עיסת כלבים ריש לקיש אמר כל שעירב בה מורסן מתני' אמרה כן בזמן שהרועים אוכלין ממנה [פעמים שאין הרועים אוכלין ממנה] ר' יוחנן אמר כל שעשאה כעבין ותני כן כל שעשאה כעבין חייבת כלמודין פטורה ר' אבא בשם ר' שמואל ר' מני בשם ר"ח אפי' גלוסקין והא תנינן [אם] אין הרועים אוכלין ממנה תפתר בשעשאה משעה ראשונה שלא יאכלו הרועים ממנה אלמא דלהני אמוראי בתראי עיסת הכלבים אפי' עשאה כמאתו שלשלמה כיון דאדעתא דכלבים עבד פטורה מן החלה ואפי' ר' יוחנן וריש לקיש דפליגי התם ה"מ בעיסת כלבים דמיחלפא בלחם בעלמא ומש"ה בעי היכרא דמורסן או למודין אבל הסופגנין ודובשנין ואסקריטין הם מינכרי הילכך הולכין בהן אחר דעתו של אדם שכל שתחלתה וסופה על דעת סופגנין פטורה מן החלה והיינו רישא דתנן התם עיסה שתחלתה וסופה סופגנין פטורה מן החלה אבל גלגל על דעת עיסה ונמלך לסופגנין חייבת שכבר נתחייבה משעת גלגול וכן נמי גלגל על דעת סופגנין ונמלך שלא לעשותה סופגנין אלא עיסה חייבת והיינו סיפא דתנן התם תחלתה עיסה וסופה סופגנין או תחלתה סופגנין וסופה עיסה חייבת בחלה וכ"ת ומ"ש תחלתה סופגנין וסופה עיסה מהא דתנן (חלה פ"ג מ"ג) הקדישתה עד שלא גלגלה וגלגלה הגזבר ואח"כ פדאתה פטורה שבשעת חובתה היתה פטורה, י"ל דלא דמי דהתם מחוסר מעשה והכא לאו מחוסר מידי אלא שימלך עליה הלכך מעשה שבסוף מוציא מידי מחשבה: **דכולי** עלמא בין לר' יוחנן בין לריש לקיש הרתיח ולבסוף הדביק · שהרתיח האילפס ואח"כ הדביק בה הלחם דהוה ליה כעין מעשה תנור ומש"ה חייב בחלה דנהמא

[*א מיי' פ"ו מהל' בכורים הל' י"ג טוש"ע יו"ד סי' שכט]:

*בדפוסים הקודמים נדפס כאן הציון של עין משפט דלקמן ע"ב סי' א' וזה טעות כי מקומו שמה וכאן צ"ל כמו שהוספנו פה:

הגהות הב"ח

(א) דכ"ע צ"ל: (ב) נ"ב דמתרגמינן איסקריטוון והסופגנין עשויה כספוג שלשין עיסה רכה מאד: (ג) הוא כצ"ל: (ד) לפי כצ"ל:

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז
יוצאין במצה העשויה באילפס אע"פ שהדביק בו המצה ואח"כ הרתיח על האור עד שנאפית בו המצה והוא שהיה האילפס יבש ואין בו משקה אבל אם היה בו משקה הרי מצה זו חלוטה ברותחין ואינה קרויה לחם ואין יוצאין כמבואר בקונ' הראיות וכן כל מיני עיסה בין שבלילתה קשה בין שבלילתה רכה שהרתיחן במשקין אינן קרוין לחם ואין יוצאין בהן בפסח ואינן חייבין בחלה ואין מברכין עליהן המוציא כמבואר בקונטרס הראיות: אפאן בתנור או באילפס יבש הרי הן קרוין לחם:

המאור הקטן

ובמעשה אילפס כתב הרב ר' אפרים ז"ל מספקא לן מילתא טובא ונקטינן בחלה כר' יוחנן ולענין מצה כר"ל ואני רואה דברי הרי"ף במעשה אילפס כמו שכתב בהלכותיו אבל ההוא פירכא דאיתי מדגרסי' בפ' החולץ צ"ע דקשיא עליה הא דת"ר לחם עוני פרט לחלוט ואשישה והוא ז"ל הביא את שניהם ולא חשש להקשותם ולא לפרקם וכתב ה"ר אפרים ז"ל ל"ק כאן בחלוט במים בלבד כאן בחלוט בשאר משקין כגון יין ושמן ודבש דלא תיהוי מצה עשירה א] ודיקא נמי דקתני לה דומיא דאשישה לישנא דחשיבותא אלו דברי הרב ר' אפרים ז"ל ול"נ התם בשחלטו במים וחזר ואפאו בתנור ולפיכך יוצא בו בפסח וכאן שחלטו במים הרותחים כל צרכן ובשל בהן כל צרכי הפת שהוא דומה להמעיסה והחליטה ותרתין קא דייקי' מקרא דכתיב לחם עוני פרט לחלוט ואשישה כלומר לחם פרט לחלוט עוני פרט לאשישה ומאי דמייתי הרי"ף ז"ל פירכא לאו פירכא היא דמאן דפסק כר' יהודה לא פסק לפום האי שנויא דשנינן בגמ' ואוקימנא דר"י סבר אין לחם אלא האפוי בתנור מעיקרא דההיא שנויא אליבא דריש לקיש הוא אבל לר' יוחנן לית ליה הדין שנויא ומוקי לה לשמעתיה כתנאי ולדידיה לא פליג ר' יהודה בלחם שחלטו וחזר ואפאו ואע"פ שאין לחם אלא האפוי בתנור בלבד לא בא לומר בלבד להמעט המעיסה והחליטה ומעשה אילפס ולא בא לומר שיהא אפוי בתנור מעיקרא אלא אע"פ שחלטו וחזר ואפאו לעולם לחם הוא הדין סברא ב] דמאן דפסק כר' יהודה וליכא עליה פירכא מההיא דבפ' החולץ ואעפ"כ אין לנו ראיה לפסוק כר' יהודה אלא נראין הדברים שהלכה כר' יוחנן וליכא לשמעתיה: ותוי יודע דהא דכתב הרי"ף ז"ל במעשה אילפס נהמא הוא ואדם יוצא בו י"ח בפסח אחלת המשרת קאי ולא אסופגנין ודובשנין ואסקריטין דהוה להו מצה עשירה וכדתניא הדובשנין והסופגנין והאסקריטין אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה:

מלחמת ה'

ביו"ט שנשנית בין לאפיה בין ללישה וקתני בהדיא פת מרובה ולא רצה לכתוב זו ששנינו באידך ברייתא אין אופין פת עבה בפסח ולפרש מאי עבה מרובה וכאתריה. דהאי תנא הכי קרו ליה וה"ה לשאר ימים טובים אלא דתנא בפסח קאי ולומר כשהתירו ב"ה בפסח לא התירו אלא אפיה ומה לו לגרס הזאת שבכלל דבריו דברים הללו והוי יודע דלישנא קמא דאוקמה בגמרא מאי פת עבה פת מרובה ואמאי קרו ליה פת עבה משום דנפישא בלישה לא סבירא לן כרב דאמר קבא מלוגמא לפסחא דא"כ לא משכחת לה עבה בלישה אבל לישנא בתרא דאמר פת עבה קרו לה אתיא אפילו לרב וקי"ל הכי וזהו שפירש בעל המאור ז"ל בכלל הדברים דטעמייהו דב"ש משום טורח אפיה שלא לצורך וב"ה כר"ש ב"א טעות הוא אלא שהרבים טועים בו וכבר השיב ה"ר אברהם ז"ל ואמר דודאי לא פליגי רבנן ור"ש בן אלעזר שהם בפלוגתא דב"ש וב"ה ואי סבירא להו לרבנן דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר הזה הוו מפרשי ב"ה בגמרא ולא הוה פסיק רבא סתם הלכה כר"ש בן אלעזר דהא דב"ה הוא ועוד היכי קתני סתם פת מרובה בין מרובה בין מועט כדי צרכו מותר וליתני כדקתני התם אלא מה שצריך וב"ה נמי היכי תני מתירין היה לו לפרש בתנור אחד מפני שהפת יפה בשעה שהתנור מלא אלא ודאי אין כאן טורח שלא לצורך אלא ב"ש אוסרין לאפות פת מרובה ע"י אדם כלומר בבת אחת מפני שטרחתו מרובה ולפי הירושלמי מתוך שאתה אוסר עליו פת מרובה בבת אחת אף הוא אינו אופה אלא צרכו דומה זה למה ששנינו אין אופין פתין גריצין אלא רקיקין כדברי ב"ש וב"ה מתירין בזה ובזה ועל אותה משנה הביאו אותו בגמרא במס' ביצה מפני שהיא ענין לה:

ועוד ובמעשה אילפס כתב הרב רבי אפרים וכו':

אמר הכותב ומי יחוש חוץ ממנו שהרי כתב אע"ג דחלטיה מעיקרא כיון שהדר אפייה בתנור או באלפס לחם איקרי ואדם יוצא ידי חובתו בפסח ומכלל למדנו דההיא בחזר ואפאו ואתי כרבנן דמתייבי המעיסה והחליטה כשאפאן בתנור בקמח ומוגלשין וה"ה בחלוט ברותחין ע"ג האור ותקון הענין הזה

בכללו דחלוט של בעלי בתים היינו חלה שנותנין אותה במשרת לתוך המים ומתבשלת שם כל צרכה ואי נמי חולטין אותה כמים עד שאין חוטין נמשכין ממנה ואפי' אופין אותה שוב אין לה חיוב כלל שהרי נאכל מתוך בשולה ולפיכך נקראת חלת המשרת וכך אמרו בירושלמי חלוט דמיין וחלוט סתם דיבמות אינו של בעלי בתים אלא של עניים חלה שחולטין אותה מעט ונותנין אותה בתנור וקרמו פניה בתנור וגריעותא היא זאת כדאתמר עלה לחם עוני כתיב אבל חלוט השנוי למעלה בברייתא שהוא לחם ותשוב הוא החליטה השנויה במשנתינו קמח ע"ג מוגלשין וס"ה למים רותחין שהאור מהלך תחתיו ואעפ"כ כיון שחוזרין ועושין אותו בלק ואופין אותו בתנור לחם הוא וחייב בחלה אלא שהוא חשיבות שהסלת מתלבן ברותחין כשלג ועושין ממנו פת נאה וחשובה וזה החשיבות בעצמו של פת הוא דומיא דאשישה ולא מחמת יין ושמן ודבש מדלא קתני עיסה שנילושה בהם ומשום עוני ממעטינן ליה מדקתני לחם עוני פרט לאשישה וחלוט ולא קתני להו בהרתי וקא תני נמי א"כ מה ת"ל לחם עוני פרט לחלוט ואשישה ולא קתני א"כ מה ת"ל עוני פרט לאשישה ומה לי למתני לחם וחלוט ובספרי תני לה א"כ מה נאמר עוני פרט לחלוט ואשישה ר"ש אומר למה נקרא עוני על שם עינוי שנתענו במצרים ש"מ דמעוני ממעטי' ליה והא דקתני בגמ' מה ת"ל לחם עוני קרא קאמר כדתניא נמי א"כ מה ת"ל לחם עוני פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש ומאי דאייתי רבינו ז"ל פירכא למאן דפסק כר"י משום דליכא דפסיק כיחידאה בלא טעמא וטעמיה דמאן דפסק הכי משום דמפרש רבא טעמיה דר"י ומסמיך ליה אקרא דאין לחם אלא האפוי בתנור א' והך ודאי איכא עלה פירכא מההיא דגרסינן בפרק החולץ ומיהא נמי הויא תיובתיה דאמרינן בפ' כיצד מברכין בהאי כובא דארעא אדם יוצא בה י"ח בפסח ואע"פ שאינו לחם האפוי בתנור ולפי דעתי דהא דר' יוחנן נמי מסתייעא מינה דהתם בברכות קרי לה טריקני דכי אתא רבין א"ר יוחנן טריקני חייבת בחלה ופירשו מאי טריקני כובא דארעא ובירושלמי במס' חלה פירשו הסופגנין טריקנא וגרסי' התם ר' יוחנן אמר טריקנא חייב בחלה ואומרים עליו המוציא ואדם יוצא בה י"ח בפסח ר"ש בן לקיש אמר טריקנא אינו חייב בחלה וא"א עליו המוציא ואין אדם יוצא בה י"ח בפסח ר' יוחנן אמר כל שהאור מהלך תחתיו חייב בחלה ואומרים עליו המוציא ואדם יוצא בה י"ח בפסח ר"ש בן לקיש אומר כל שהאור מהלך תחתיו אינו חייב בחלה וא"א עליו המוציא ואין אדם יוצא י"ח בפסח א"ל ר' יוחנן ובלבד ע"י משקה מתני' פליגא על ר' יוחנן הסופגנין והאסקריטין וחלת המשרת פטורין מן החלה פתר לה בסופגנין שנעשה בחמה זו היא גירסת הירושלמי ולמדין אנו ממנה שהטריקני שהיא כובא דארעא היא עצמה מחלוקתן של ר"י ור"ל דמעשה אילפס דהיינו טריקני דירושלמי ובשתיהן נחלקו בכלל

השגות הראב"ד

א] ודיקא נמי וכו'. א"א דברי זה הרב אינם נכונים דא"כ מאי איריא משום חלוט אפי' בתנור נמי מצה עשירה הוא אבל או כדברי זה שחלטו במים כל צרכו ומלחם קא ממעט ליה או שחזרו ועשאו באילפס דאע"ג דלחם הוא כרבי יוחנן אפ"ה מצה עשירה הויא אבל אי חזר ואפאו בתנור כבר אבד העושר ההוא וזהו החלוט האמור ביבמות כמו שפי' הרב ז"ל:

ב] מאן דפסק כרבי יהודה כו'. א"א ומה שפסק כר' יהודה מטעם שהרי רבא פירש טעמו של רבי יהודה ואע"ג דההיא דחיה לא קיימא מההיא מלתא דיבמות אפילו הכי נקטינן מינה ללישנא קמא הלכה כרבי יהודה מדפירש רבא טעמיה דמ"מ טעמיה דרבי יהודה מהאי קרא נפקא ללישנא קמא וללישנא בתרא ועוד דסוגיא דשמעתא וכו' כרבי יהודה אזלא בבעיא דהדביק מבפנים והרתיח מבחוץ ובאבוקה כנגדו וזהו טעמא במה שפסק כרבי יהודה. ואף על פי כן אומר אני שאין הלכה כר' יהודה מההיא דאמרינן בברכות בכובא דארעא דמר זוטרא קבע סעודתיה עלויה ומברך עליה המוציא ושלש ברכות ומר בר רב אשי אמר שיוצא בה ידי חובתו בפסח ואע"פ שאין זה מעשה תנור. מיהו דברי רבי יהודה נדחו מזה אבל דברי ר"ל לא נדחו שהרי מרתיח ולבסוף מדביק והוא מודה בזה:

דנהמא היא: והלכתא כרבי יוחנן ובעל הלכות משמיה דכהן צדק וכו' · משום הכי פסק כר"ש לקיש אע"ג דר' יוחנן ור"ש לקיש הלכה כר' יוחנן בר מהני תלת דמנינן בפרק החולץ (יבמות לו.) משום דסוגיין בגמרא כר"ש לקיש ריהטא דמותבינן עליה דר' יוחנן ואוקי כפסיה כתנאי ואידחיא ליה בגמרא וסבירא ליה ז"ל דמש"ה נקטינן כר"ש לקיש ולא אצטריכין למימני התם בפרק החולץ כיון דאתותב ר' יוחנן וליתא דהא בהנהו דמני התם נמי תניא כוותיה דר"ש לקיש ואפ"ה מני להו אלמא דבכולהו אחריניתי נקטינן כר' יוחנן ואיכא מאן דפסק כר' יהודה דאמר אין לחם אלא האפוי בתנור בלבד טעמיה דמאן דפסק הכי משום דבגמרא מפרש רבה דרבי יהודה ה"ק אין לחם אלא האפוי בתנור מעיקרא ואסמך ליה אקרא (ויקרא כו) ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד לחם האפוי בתנור [אחד] קרוי לחם שאין אפוי בתנור [אחד] אין קרוי לחם ולהאי לישנא אפאו באילפס מעיקרא אפי' חזר ואפאו בתנור לאו לחם הוא לפי שאינו נאפה בתנור אחד אלא בשני תנורים ומש"ה פריך ליה הרב אלפסי ז"ל מדגרסי' בפ' החולץ והאי חלוט וכו' דאלמא לא חיישינן לדרשה דתנור אחד דהא האי חלוט חלטיה מעיקרא והדר אפייה ונמצא שנאפה שתי פעמים ואפילו הכי אדם יוצא י"ח: **הילכך** נקטינן כרבי יוחנן דאמר מעשה אילפס חייבין. ומיהו דוקא שאפאו באילפס שלא ע"י משקין אבל על ידי משקין אפילו רבי יוחנן מודה דלאו לחם מיקרי ולא מיחייב בחלה והכין מוכח בירושלמי בפ"ק דחלה דגרסי' התם ר' יוסי אומר בשם ר' יוחנן כל שהאור מהלך תחתיו חייב בחלה ואומר עליו המוציא לחם מן הארץ ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח ר"ש בן לקיש אומר כל שהאור מהלך תחתיו פטור מן החלה ואין אומרים עליו המוציא ואין אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח אמר רבי יוחנן ובלבד ע"י משקה אלמא על ידי משקה מודה ר' יוחנן דפטור ומ"מ לדברי ר"ת ז"ל שכתבנו למעלה דוקא בשבלילתן רכה אבל כל שתגלגל חייב בחלה אפי' אפאו בסוף ע"י משקה וכתב הוא ז"ל דהמוציא נמי מברכין עליה מדאמרי' במנחות (דף עה:) ובברכות (דף לז:) היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר שהחיינו נטלן לאוכלן אומר המוציא לחם מן הארץ וקא פסיק ותנא לא שנא מנחת מחבת ולא שנא מנחת מרחשת ואף על גב שמטוגנת בשמן ועוד נתבאר במסכת ברכות: **תניא** יוצאים במצה נא ובמצה העשויה באילפס. כלומר בלא משקה: מאי מצה נא. כלומר וכמה תאפה ויוצא בה: כל שפורסה ואין חוטין נמשכין ממנה. שפורסה שמשברה: **מתני'** ואלו ירקות וכו' בחזרת ובעולשין כולהו מפרש בגמ': כבושין. בחומץ: שלוקין. מבושלין הרבה עד שנמוחו: מבושלין. כדרך בישול: ומצטרפין לכזית. לצאת ידי חובתו וכ"ל דה"ה דהוה מצי למיתני לענין כזית מצה דמצטרפין אלא לגבי מצה פשיטא ליה אבל הכא איצטריך סד"א כיון דאמרירותא קפדינן טעמא דחד מבטל בחבריה קמ"ל דכיון דיש לכולן טעם מרירות מצטרפים: ובדמאי. אבל לא בטבל גמור דאע"ג דמעשר ירק מדרבנן הו"ל מצוה הבאה בעבירה: **גמ'** חזרת חסא. יש שפירשו אלקרצעינא האי פירושא ודאי לא נהירא דבגמ' מסקינן דכל א' מן הירקות שאדם יוצא י"ח בפסח מדין מרור הוא מר ויש לו שרף כלומר כמין חלב כשחותכין אותו ופניו מכסיפים כלומר שאינו ירוק ככרתי ואלקרצעינא אין לו שרף ואינו מין מרור כלל אבל משתמשים בו לחולים חולי החזה למתיקותו: **דהוה** קא מהדר אמרירתא. עשב מר מאד: והא אנן. ברישא דכולהו חזרת תנן ותנא דבי שמואל נמי חזרת תנא ברישיה אלמא היא קדמה לכולהו: מצוה בחזרת. כדמפרש טעמא בדרבי יונתן: מאי חסא. מ"ט קרו לה חסא משום דזכר הוא דחס רחמנא עלן אלמא להכי קדמה: למה נמשלו למרור. דכתיב (שמות א) וימררו את חייהם: מה מרור זה תחלתו רך וסופו קשה. שקלח שלו מתקשה כעץ: אף מצרים תחילתן קרבו את אבותינו ולבסוף נשתעבדו בהן: הדרי בי. לא אוסיף עוד: **ודאמרינן** למה נמשלו המצרים למרור היינו חזרת דעלה קיימינן ולאו היינו מרור דמתני' דהא תנן במתני' בחזרת ובמרור אלמא תרי מיני נינהו אלא משום דרגילי אינשי בחזרת קרי ליה רבי יונתן מרור סתמא: **לא** שנו אלא קלח. ל"ש דיבש יש לו טעם מרור אלא קלח דמתוך שהוא עב אינו מתייבש שיפסיד טעמו אבל עלין יבשין הרי הן כעפר בעלמא: **מתני'** אין שורין את המורסן לתרנגולין אבל חולטין. ברותחין שאין מניחין אותו להחמיץ: האשה לא תשרה את המורסן. לשוף בבשרה מפני שמחמיץ בשרייתו: אבל שפה היא על בשרה יבש. ואע"פ שהמים טופחין בבשרה: לא ילעוס. לא

יסוס

נר מצוה

תורה אור

ולא שנא הדביק ולבסוף הרתיח נהמא הוא וחייב בחלה ואדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח. והילכתא כרבי יוחנן והכי קא פסק רב אחא משבחא במעשה אילפס כרבי יוחנן ובעל הלכות אמר משמיה דכהן צדק שפסק כר"ש בן לקיש [א] [א] כשהרתיח ולבסוף הדביק ואיכא דפסק כר' יהודה א [ב] דאמר אין לחם אלא האפוי בתנור בלבד אבל מעשה אילפס לא שנא הרתיח ולבסוף הדביק ולא שנא הדביק ולבסוף הרתיח אין קרוי לחם ואין חייב בחלה ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ואין מברכין עליו המוציא °ואשכחן עלה פירכא מהיא דאמרינן בפרק החולץ *והאי חלוט דקא אמרינן מצה היא למאי הלכתא אמר רבינא לומר שאדם יוצא בה ידי חובתו בפסח אלמא אע"ג שחלטה מעיקרא כיון דאפייה בתנור או באילפס לחם היא ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח: תניא יוצאין במצה נא ובמצה העשויה באילפס מאי מצה נא אמר רב יהודה אמר שמואל כל שפורסין אותה ואין חוטין נמשכין הימנה והיכא דאפה ב מצה על ארעא וקא מינטר לה שפיר נפק בה ידי חובתו בפסח כדאמרינן* (א) מר זוטרא קבע סעודתיה עילויה (ב) ומברך עליו המוציא וג' ברכות אמר מר (ג) זוטרא בר רב אשי (הואיל) ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח מ"ט °לחם עוני (ד) כתיב ביה: והיכא דאיכא זקן או חולה דלא יכיל למיכל (ה) מיניה ביבשתא שרו ליה במיא עד דמירכבא ואכיל לה עד דלא מיתמחא דתנן* יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח דברי רבי מאיר ר' יוסי אומר יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח משום דבעינן טעם מצה וליכא:

מתני' *ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת ובעולשין ובתמכא ובחרחבינא ובמרור יוצאין בהן (ו) ידי חובתו בפסח בין לחין בין יבשין אבל לא שלוקין ולא כבושין ולא מבושלין ומצטרפין לכזית ויוצאין בקלח שלהן ובדמאי ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו: **גמ'** חזרת חסא עולשין הנדבי תמכא אמר רבה בר בר חנה תמכתא שמה וקורין לה בלשון ערבי אל שלים חרחבינא אמר ר"ש בן לקיש אצוותא דדיקלא (ז) ויש שפירשו אל קוצעינא ויש שפירשו אל[ד] הנדקוקי רבינא אשכחיה לרב אחא בריה דרבא דהוה קא מהדר ג אמריתא אמר ליה מאי דעתיך משום דמרירין טפי והא אנן חזרת תנן ותנא דבי שמואל חזרת וא"ר אושעיא מצוה בחזרת ואמר רבא מאי חזרת חסא (ח) דחס רחמנא עלן ואמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן למה נמשלו מצרים למרור לומר לך מה מרור זה תחלתו רך וסופו קשה אף מצרים תחלתן רך ולבסוף קשה א"ל הדרי בי: *יוצאין בהן בין לחין בין ד יבשין: אמר רב חסדא לא שאנו אלא קלח אבל עלין לחין אין יבשין לא: **מתני'** אין ג שורין את ה המורסן לתרנגולין אבל חולטין האשה לא תשרה את ו המורסן שתוליך בידה למרחץ אבל שפה היא על בשרה יבש ז לא ילעוס אדם חטים ויתן על מכתו בפסח

רש"י

תנור לכך חייבין: במצה נא. היכא שאין אפויה כל צורכה לשון אל תאכלו ממנו נא: (ט) ואין חוטין נמשכין ממנה. כשפורסה כשמשברה לשון פרוסה: מתני' בחזרת ובעולשין ובתמכא ובחרחבינא ובמרור. כולהו מפרש בגמרא: שלוקין. מבושלין הרבה מאד עד שנימוחין: כבושין. בחומץ: מבושלין. כדרך בישול: ומצטרפין לכזית (י). לצאת ידי חובה: ובדמאי ובמעשר ראשון כו' אבל לא בטבל. אע"ג דמעשר ירק דרבנן הוי ליה מצוה הבאה בעבירה דומיא דעלין שאינו נקוב דאמרינן לעיל בפרקין: גמ' חסא. לטוג"א: הינדבי. קריספל: תמכא (כ) אצוותא דדיקלא. סיב הגדל וכרוך סביב הדקל: מרירתא. מיר"סיך: תחלתן רך. בתחלה כשנתעבדו בהן ע"י שכר שהיו שוכרין אותם [ולסוף קשה] כדכתיב בפרך גם חזרת סופה קשה הקלח שלה מתקשה כעץ: מתני' אבל חולטין. ברותחין שאין מניחים אותו להחמיץ: לא תשרה את המורסן. לשוף בה בשרה מפני שמחמיצות בשרייתו: אבל שפה היא מורסן על בשרה יבש. ואע"ג שמים טופחים על בשרה: לא ילעוס. לא

שלטי הגבורים

א ור"ת פסק כר"ל משום דסוגיא דשמעתין כוותיה דקאמר סתמא דתלמודא לא דכ"ע מעשה אילפס פטורין ועוד דהך סוגיא דיתיב רבה ורב יוסף אחורי דר' זירא אליבא דר"ל מיירי דלר' יוחנן לא פטר ליה אלא עשאו בחמה ומיהו נראה דהלכה כר' יוחנן מדלא חשיב לה ביבמות בהדי תלתא מילי דהלכה כר"ל וכן פסק בשאלתות דרב אחאי בפ' צו את אהרן ועוד נראה דהא דמחייב ר' יוחנן במעשה אילפס היינו דוקא כשעשאו באילפס בלא משקין דומיא דתנור אבל אם בשלו במים או טיגנו בשמן מודה ר' יוחנן דלא הוי לחם כדמוכח בירושלמי בפ"ק דחלה. ועוד היה אומר רבינו תם דבדבר שבלילתו רכה פליגי דר' יוחנן סבר אפייתו באילפס עושה אותו לחם ור"ל סבר דוקא תנור אבל דבר שבלילתו קשה מודו כ"ע דמחייב בחלה אפי' סופו לבשלו במים או לטגנו בשמן דמשעת גילגול אתי חיוב חלה: ועוד היה אומר ר"ת ז"ל דכי היכי דמחייב בחלה הכי נמי מברך עליו המוציא לאחר הבישול או לאחר הטיגון כדמוכח בברכות בכיצד מברכין אבל ורמוזל"ש שקורין טליירל"י היה אומר ר"ת שאין מברכין עליו המוציא שאין בה תוריתא דנהמא אף ע"פ שנתחייב עיסתה בחלה ורבי' שמשון ז"ל כתב במס' חלה שהלש עיסה גמורה ודעתו לבשלה במים או לטגנה בשמן פטורה מן החלה: ורבינו מאיר היה נוהג כשלשין עיסה בביתו כדי לבשלה במים או לטגנה בשמן היה מצוה לאפות ממנה מעט ועל ידי כך נתחייבה העיסה כולה בחלה קודם שיקח ממנה מעט דחיישינן שמא תמלך וגם לא היה אוכלה בלא המוציא אחר שנתבשלה או נטגנה וגם לא היה מברך עליו המוציא אלא מברך על לחם אחר ואח"כ אכלה:

לשון ריא"ז

ב וכן עיסה הנאפה בחמה אינה קרויה לחם ואין מברכין עליה המוציא ואין יוצאין בה בפסח ואין אופין עיסה בחמה בפסח שמא תבא לידי חמוץ כמו שמבואר בתוספתא חררה קטנה שנאפית ע"ג קרקע להם עוני הוא ויוצאין בה משום מצה:

לשון ריא"ז

ג סימן לירק מר שיש לו שרף לבן כחלב ופניו מכסיפין שאינו ירוק הרבה ככרתי יוצאין בו משום מרור והוא שראוי למאכל אדם:

לשון ריא"ז

ד ומז"ה אומר שיוצאין בהם כמושין ולי נראה שהעלים צריכין שיהיו לחי' ולא כמושים והקלחין אפי' כמושים כמבואר בקונטרס הראיות והוא בתלמוד של ארץ ישראל:

ה אם שרו המורסן ושפשפו בו אווז בפסח אסור:

לשון ריא"ז

וכן אסור לחלוט מורסן לתרנגולין במים רותחין מתקנת הגאונים שכך היה איסור הנאה כמו איסור אכילה ורבי' משה מתיר ללוש מורסן לתרנגולין ומאכילן מיד או נותן לפניהם והוא עומד עליהם עד שלא ישהה לפניהם כדי הילוך מיל: ו כיון דאין אנו בקיאין אין לתת מורסן על הבשר אפילו יבש. טור: נתן שעורין לבהמתו ומצא בהם ריר צריך לבערם ועש"ב בטור סי' תס"ו שק שנפל עליו מים או שנתלחלח מזיעת החומה: לשון ריא"ז ז לא ילעוס אדם חיטין ויתן על גבי מכתו מפני שהן מחמיצות ונראה בעיני כי כמו שהרוק מחמיץ כך כל שאר המשקים מחמיצין חוץ ממי פירות בלבד וכן החיטים שבכורות שהן מטונפות בזיעות הבורות או בלחלוחית שבסלע הרי אלו חוששין בהן משום חמץ כמבואר בקונטרס הראיות:

מלחמת ה'

בכלל ופרט ובגמ' דילן נמי ר"י הוא דמחייב בתרוייהו וכיון דקי"ל כמסקנא דשמעתא בברכות דטריקני חייב בחלה ממילא למדנו לכל מעשה אילפס וא"ת לפום גמ' דילן דילמא התם בשהרתיח ולבסוף הדביק דמודה בה ריש לקיש הא ליתא דהרתיח ולבסוף הדביק דר"ל היינו בעשה חלה והדביק באילפס רותח כעין פת בתנור והסיא איתמר עלה בגמרא דגובלא הוא ואפ"ה קיימא לן דחייבת וזו ראיה לפסק של רבינו ז"ל אלא דא"כ נאמר דכובא דארעא כיון שהסיקו מבפנים כעין תנור הוי ובאמת שלפי הסוגיא הזו הפסק הזה מקום ספק גדול הוא כמו שאמר הרב ר' אפריס ז"ל מפני סתם מתניתין והכ"א אחד זה ואחד זה עשאן באילפס פטורין דהויא תיובתא דר' יוחנן ואיהו אוקים נפשיה כתנא דברייתא ואדחי וסוגיא דרבה ור' זירא בהדביק מבפנים והרתיח מבחוץ כריש לקיש אתיא דמשום דקים להו פטורא דאילפס בעי תנור כעין אילפס דהיינו הדביק מבפנים והרתיח מבחוץ ופשיט ליה דהוי כאילפס והדר בעי אבוקה כנגדו בתנור ופשט ליה לחומרא דרוב עניים עושין כן בתנור שלהם ורבינו שלמה ז"ל שמפרש לה באילפס אין הלשון מורה לנו דקאמרינן הכא מבפנים ומבחוץ ולדבריו נמי הסוגיא כריש לקיש היא דפשיט ליה מבחוץ היינו פלוגתא והדר בעא אבוקה כנגדו אי הוי כעין תנור לאיחיובי בחלה טפי מאשר מעשה אילפס וסוף דבר כיון שפסקו הלכה כריש לקיש בהני תלת דתניא כוותיה בכולהו בהדיא מכאן שלא נסמך באחרות אלא על דברי יוחנן כדעת רבינו ז"ל:

עין משפט

[א מיי' פ"ו מה' חמץ ומצה טור א"ח סי' תסא]: ב מיי' פ"ו מה' חמץ ומצה סמג עשין מא טוא"ח סי' תעג: ג מיי' פ"ה מה' חמץ ומצה סמג לאוין עט טור א"ח סי' תסה וסעו:

הגהות הרי"ו

[א] כשהדביק ולבסוף הרתיח: [ב] הגה הוא ופליג גם על ברייתא דבתר הכי: [ג] עיין רי"ף ברכות ד' י"ח ע"א [סי' קמ"ב]: [ד] עי' בקאגון ספר ב' מאמר ב' פרק רס"ו:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב במס' ברכות פ' כיצד מברכין הא' כוכא דארעא מברכין עלה במ"מ ואי קבע סעודתיה עילויה מברך עלה המוציא ולבסוף ג' ברכו' ואמר מר כו': (ב) ובריך עליה כצ"ל: (ג) מ"ז נמחק: (ד) קרינן ביה: (ה) מלה נ"ל: (ו) תיבות ידי חובתו בפסח נמחק: (ז) יש כצ"ל: (ח) מאי חסא כצ"ל: (ט) דברי רש"י מהופכין וכצ"ל כשפורסה וכו פרוסה ואין חוטין נמשכין ממנה: (י) נ"ב אם אין לו אלא מכן כזית אבל יש לו מזה חצי זית ומזה חצי זית מצטרפין זה עם זה כדי לצאת כו': (כ) נ"ב מרובי"א:

[א] כשהדביק ולבסוף הרתיח: (הגא"י)

יכוס: **גמ'** האפוי. לחם הנאפה כל מה ששורהו במים אינו מחמיץ: אדמבשל ליה מחמע. בעוד שהמים (רותחין) [פושרין] קודם שירתיח הוא מחמיץ ובדשדי ליה לתוך רותחין ליכא לאוקמ' דהא בהדיא תנא לה והלוט שחלטו ברותחין: אפוי שבשלו אפוי אפי' מבשלו אחר אפיה אינו מחמיץ: **דעביד** טיף טיף כנגד טיף טיף. שנופלת טפה אחר טפה סמוך תיכף ואין שהות בנתים פירש הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל דלאו למימרא דמה שסרוי ע"י מים אינו מחמיץ משום טיף טיף אלא לומר דאי לאו טיף טיף אפילו מה שאין אנו רואין שיהא שרוי במים הכל אסור לפי שכך דרכו של קמח שהוא שואב מן הלחות ודינו כשרוי במים אבל כשהוא טרוד ועושה טיף טיף אינו מניחו למה שאינו לח לשאוב כלל ואינו מחוור:

רש"י

לא יכוס: גמ' האפוי. לחם מהנאפה (אפי' בשלו במים) [כל מה ששורה במים] אינו מחמיץ: וקא מתמה מבושל אדמבשל ליה. בעוד המים פושרין קודם שירתיחו מחמיץ וליכא לאוקמי בדשדי לי' ברותחין דהיינו חלוט שחלטו ברותחין: אפוי שבשלו (ג) מיד. כלומ' (ד) אפילו מבשלו לאחר אפייה (ה) אינו מניחו להחמיץ: טיף טיף. שנוטף טיפה אחר טיפה בתיכף ואין שהות בנתים: ותיקא. מאכל קמח פפ"א בלע"ז: לא לימחי איניש קידרא. שמעבים את התבשיל ע"י שממחין קמח לתוכו: (ו) אפילו קימחא דאבישונא. שנתייבשת ונקלית בתנור כשהיא לחה (ז) וקלי והרי היא כאפויה ואפילו הכי אסור: דילמא לא בשיל שפיר. לא עשאו קלי כל צרכו ומחמצת בתבשיל (ח) כשטורפה בקערה היא מחמצת ועוד שאין דרך לתתה לתוך תבשיל רותח: אין לותתין. שורין במים מעט לכותשן במכתש' להסיר מורסנן כדי שתהא סולתן נקיה: נתבקעו. שתפחו מחמת המים אסורות דודאי ממהרות להחמיץ (ט): ביב. כלי ברזל מנוקב נקבים דקים ושמין אותו על גחלים לשון אבוב של קלאים: עבד שמואל עובדא. בנתבקעו ממש (י) והתיר: דשרירן. שקשין ואין ממהרין להחמיץ: דמהפכי כיפי. המעמרין (כ) וקוצרין עומרין בימות הקציר: ארבא. ספינה: חישתא. שם נהר: דטבעה. קודם פסח והיו בה חיטין: בגד שאבד בו כלאים שנארג בו חוט של כלאים ואינו ניכר: הרי זה לא ימכרנו לנכרי. דכיון שאין כלאים שבו ניכרין

תורה אור

בפסח מפני שהן מחמיצות: **גמ'** ת"ר אלו דברים שאין באין לידי חמוץ האפוי והמבושל וחלוט שחלטו ברותחין מבושל אדמבשיל ליה אחמועי מיחמע אמר רב פפא אפוי שבשלו קאמרינן: תניא רבי יוסי ברבי יהודה אומר קמח שנפל דלף עליו אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חמוץ אמר רב פפא והוא דעביד טיף טיף כנגד טיף טיף: אמרי דבי רבי שילא ותיקא שרי והתניא ותיקא אסור לא קשיא הא במיא ומילחא הא במישחא ומילחא (א) הכיון דלית בה מיא משחא א מי פירות הוא ומי פירות אין מחמיצין פירוש ותיקא קמח מבושל במים ומלח: אמר מר זוטרא לא לימחי איניש קידרא קימחא דאבישונא דילמא לא בשיל שפיר ואתי לידי חימוץ פירוש קימחא דאבישונא שתיתא דשבולי רטיבתא *אמר אביי לא ליחריך איניש תרתי שבולי בהדי הדדי דילמא נפקי מיא מהא ועיילי בהא ואתיא לידי חמוץ א"ל רבא אי הכי אפילו חדא נמי אלא אמר רבא מי פירות נינהו ומי פירות אין מחמיצין וקיימא לן כרבא ת"ר ג אין לותתין את השעורין בפסח ואם לתת נתבקעו אסורות לא נתבקעו מותרות רבי יוסי אומר שורן בחומץ וחומץ צומתן אמר שמואל אין הלכה כר' יוסי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא לא נתבקעו ממש אלא כל שאילו מניחן על פי הביב והם מתבקעות מאליהן ושמואל אמר נתבקעו ממש עבד שמואל עובדא נתבקעו ממש ואנן כיון דלא איפסיקא בהאי מילתא הילכתא בהדיא לא כמר עוקבא ולא כשמואל עבדינן לחומרא כמר עוקבא דהויא לה ספיקא דאורייתא וספיקא דאורייתא לחומרא והני מילי לענין מיכלינהו להנהו שערי בעינייהו אבל אי משתכחי בהדי בישולא ולא נתבקעו כיון דאיסור תערובת חמץ במשהו דרבנן היא לא אסרינן ליה להוא בישולא דמשתכחי ביה תרי ותלת שערי אלא אם כן נתבקעו כשמואל משום דהויא ליה ספיקא דרבנן וספיקא דרבנן לקולא ויש אומרים דהלכה כשמואל דמר עוקבא תלמיד דשמואל *הוה וקיימא לן דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד דהא עבד ליה שמואל עובדא ואי לאו דקים ליה דהכי הלכתא לא עביד בה עובדא: אמר רב ד בעל נפש לא ילתות כלומר מי שמדקדק (א) עצמו במצות לא ילתות אפי' חיטי דשרירן אמר רב נחמן מאן דציית ליה לאבא אכיל נהמא בחובשיהו (ג) דבי רב הונא לתתי בי רבה בר אבוה לתתי והאידנא שדרו ממתיבתא דאין אנו בקיאין ללתות הילכך לא שרי לן למילתת וחליטה נמי ליכא בזמן הזה מאן דידע למיחלט הילכך אסור: ומיבעי ליה לאיניש לנטורי קימחא דפיסחא מעידן ב קצירה דאמר קרא °ושמרתם את המצות ואמר להו רבא להנהו דמהפכי כיפי כי מהפכיתו הפיכו לשום מצה כלומר הזהרו בהן שלא יבא עליהם מים פירוש כיפי עמרים: *ההיא ג ארבא ה דטבעה בחישתה שרייה רבא לזבוניה לנכרים ד איתיביה רבה בר ליואי לרבא בגד שאבד בו כלאים הרי זה לא

דף מ.

מ"ק טו:

שמות יב

דף מ:

נר מצוה

בשמן אבל כשהוא טרוד ועושה

ותיקא שרי. מאכל של קמח שמבשלים אותו ואוקימנא לה במילחא ומשחא ולא אסרי' לה משום מלחא שהוא מים ומעורב עם השמן לפי שהוא מועט ונשתנה צורתה ואין בה כח עם השמן אבל מים גמורים חיישינן בכל שהן ואפשר נמי דאי איכא מלח מרובה חיישינן בה: **ומדאמרי'** דהא דתניא אסור דמיא ומילחא יש ללמוד שמותר לתת מלח לתוך לחם של פסח דדוקא ותיקא הוא דאסור משום הא דאדמבשל ליה מחמע אבל לחם לא: **לא** לימחי איניש דרכן היה בקדרה ישנה לבשל בה קמח במים כדי לשאוב הזוהמא והיה דרכן לעשות כן בקמח קליות ואמר דלא ליעביד הכי בפסחא דשמא אין החטין קלוין כל צרכן ויבאו לידי חמוץ שאילו היו החטין קלוין כל צרכן שוב אין באין לחום לכלום: **ת"ר** אין לותתין השעורים בפסח. דרכן היה לרחצן היטב מפני העפר והאבק שעליהן: נתבקעו. מחמת הנפוח שמחמת המים אסורות דודאי ממהרות להחמיץ: כל שאילו מניחן ע"פ הביב מתבקעות מאליהן. יש מפרשין ביב מלשון בוביא סקורין ליגא וכך היה גירסת ר"ח ז"ל ע"פ הביב של קלאין ויש מפרשין ביב מקום ששופכין בו שופכין ויש שגורסין על פי חבית ואינן יכולות לעמוד מפני ריח היין: **כיון** דאיסור תערובות חמץ מדרבנן הוא. דאף על גב דעיקר איסורא מדאורייתא' הוא כיון דשיעורא מדרבנן דהא מדאורייתא לא אסור במשהו תלינן לקולא וראיה לדבר מדאמרי' בפ' אלו עוברין (דף מד.) גבי שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהן שני סאין אחד של חולין ואחד של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרים שאני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה וחולין לתוך חולין נפלו ואי אמרת כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אמאי אמרינן שאני אומר אלמא דאי אמרי כזית בכדי אכילת פרס לאו דאורייתא ניחא דאע"ג דעיקר איסוריה מדאורייתא כיון דמדאורייתא מיהא בטיל תלינן לקולא

ואמרינן שאני אומר: **ואי** לאו דקים ליה דהכי הלכתא לא הוה עביד בה עובדא. ומיהו לא איתמר האי שיעורא דנתבקעו אלא בשעורים אבל בחטים כיון דאית בהו ניר' כלומר סדק שבחטים כמאן דנתבקעו דמי והכי מוכח בפרק בתרא דמסכת ע"ז כך כתב הרא"ה ז"ל ולא נהירא לי דהתם במסכת ע"ז (דף סה:) הכי קאמר דאע"ג דענבים שנפלו עליהן יין נסך כל שאין מבוקעות ידיחם והם מותרות בחיטי לא אמרי' הכי דכיון דאית בהו ניריא כמבוקעות דמיין כלומר שהיין נכנס לתוכן אבל לענין חמץ אינו ענין דאדרבה סוגיא דגמרא ריהטא דחיטי קילי טפי: **וחמה** או שעורה שנמלאת בזפק עוף לאחר שהבהבו אותו ליכא למיחש להוות עוף בהכי דאע"ג דלענין איסורא בלוע חשוב אוכלא כדאיתא בפ"ק דבכורות (דף ז:) דאמרינן דג טהור שבלע דג טמא אסור אפי' הכי כל מידי דלאו סגי בקליפה שאין לך אסור במשהו אלא בבשול אבל בלאו סגי בקליפה והכא איכא עור זפק דחשיב קליפה: **מאן** דציית לאבא אכיל נהמא בחובשיהו. לחם בעפושו כלומר לא תהא סלתו נקייה: **ומיבעי** ליה לאינש לנטורי קמחא דפסחא מעידן קצירה. ודאי דלמצוה מן המובחר הכי עדיף ספיר ומיהו אפשר שאע"פ שלא עשה כן אלא שלקח חטים מן השוק ושמרה לשם מצה יצא י"ח ובגמרא אמרינן דשימור דלישה לא הוי שימור כלומר מקמי לישה הוא דבעי שימור אבל כל ששמר את החטים קודם לישה יצא ומ"מ משמע שאם לא שמר אלא מלישה ואילך שאינו יוצא ידי חובת מצה בכך אלא דגאון אחד ז"ל אמר שהלוקח קמח מן השוק בשעת הדחק מותר דלא מחזקינן איסורא ויוצא ידי חובתו בה אבל לכתחלה בעי שימור ומשמע דס"ל ז"ל הכי דכי אמרינן בגמרא דשימור דלישה לא הוי שימור היינו לכתחלה: **ומיהו** ה"מ במצה דמצוה אבל שאר הלחם שאדם אוכל בפסח לא בעי שימור לשם מצה כלל אלא שיהא יודע בודאי שלא בא לידי חמוץ דתניא בגמ' הקמחים והבצקות של נכרים אדם ממלא כריסו מהן ופרש"י ז"ל כגון שהוא מכיר בה שלא בא לידי חמוץ שאין בה סיאור וסידוק ומיהו לא נהירא שהרי יש לו לחוש שמא עירב בה שאור כדרך שהנחתומין עושין לפיכך נראין דברי ר"ח ז"ל שפי' שלשה הנכרי בפני ישראל במים שלנו וראה שלא עירב בה שאור ואין בינה לבצק של ישראל אלא שלא נעשה בה שימור לשם מצה: **ההיא** ארבא דטבעה בחישתא. שם הנהר: בגד שאבד בו כלאים. שנארג בו חוט של כלאים ואינו ניכר: הרי זה לא ימכרנו לנכרי. דהואיל ואין כלאים שבו ניכר אתי לזבוני האי נכרי לישראל ולאו אדעתיה ואם תאמר וכיון שאבד

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א מותר לבשל הקמח בשמן או במלח וכן מותר ללוש אותו בשמן או בשאר מי פירות שמי פירות אינן מחמיצין וכן הכרמל כשמהבהבין אותו באור ויוצאין מימיו אין חוששין בו משום חמוץ שמי פירות אינן מחמיצין היין והדבש והחלב וכל השמנים והמשקים היוצאים מן הפירות הרי הן בכלל מי פירות אבל התפוחים והרמונים שהן חמוצים נראה שהמים שלהם מחמיצים שכל מקום חמץ מחמיץ ולוקין על חימוצו ואין חייבין עליו כרת כמבואר בקונטרס הראיות ולא אמרו שאין מי פירות מחמיצין אלא כשאין שם מים כל עיקר אבל אם יש שם תערובת מים אע"פ שאין חמוצו חמץ גמור להתחייב עליו כרת חייבין עליו מלקות כמבואר בקונ' הראיות: עיסה שנילושה במים מותר ללוש אותה בשמן או בשאר מי פירות ואין חוששין שמא ימהרו חמוצה יותר מן המים וכך היא שיטת רבי' יצחק ומו"ה ויש שאוסרין ולדברי הכל אין יוצאין בה משום מצה מפני שהיא מצה עשירה:

ב וכן כתבו מיי' וסמ"ג והטור פליג וכתב דא"צ לשומרן אלא משעת טחינה וכ"כ בשאילתות לא נפיק י"ח אלא במצה דמינטרא מחימון מן כד נפיל מיא עילויה ואי אמטינהו לחיטין נכרי תש"ו לא יצא י"ח: תשובה לגאון וליקח קמח מן השוק בשעת הדחק מותר ויוצאין בו דלא מחזקינן איסור' אבל לכתחילה בעי שימור:

לשון ריא"ז

מצוה להצניע חטים למצת מצוה של לילה הראשונה משעת קצירה ומשמרן שלא יבאו עליהן מים שנאמר ושמרתם את המצות כל שימור שיכול לעשות יעשה אם לא שמרן מתחלה לוקח חיטין מן השוק ואפי' חיטין הבאים בספינה ואין חושש שמא באו עליהם מים ומעיין בהם ומדקדק בהן שמא גרעין מקולקל ומשונה מן השאר ומשליכו וכן בדברי הגאונים ואומרים אותו בשעת טחינה אם לא מצא קונה קמחין וסלתות מן נכרי ויוצא בהן כמו שביאר מו"ה אבל בצק שלשו נכרי אע"פ שיודע שאין בו חמץ ומותר באכילה אין יוצא בו י"ח משום מצה הואיל ולא נילוש לשם מצת מצוה:

ג וכתב ה"ר אפרים דהני חיטין אסורין אפי' לא נתבקעו אע"ג דגבי ללתות אינן אסורים אא"כ נתבקעו שאני התם דעסיק בהו ולא אתי לידי חמוץ אבל הכא הכא כיון דמינח נייחי אתי לידי חמוץ וכתב בס"ג חיטין שבאו בספינה אם לחות הן או שנשתנו מראיתן בידוע שהגיע להם מים ואסור להשהותן בפסח ואם יבשות וקשות אחזוקי איסורא לא מחזקינן ומותרין באכילה:

לשון ריא"ז

תבואה שנכרית במים ואפי' אם נכרית בעודה מחוברת לקרקע לאחר שיבשה ועומדת ליקצר הרי זו חוששין על חמוצה כמבואר בקונטרס הראיות ואסור לקיימה בפסח:

ד ומיי' כתב דחיטין שנפל עליהם מים יכול למוכרן מעט מעט לנכרי כדי שיאכלם קודם הפסח ולא הרבה ביחד דאיכא למיחש שמא יחזור וימכרם לישראל ולמיי' וסמ"ג דאינהו כתבו דכשמוכר לישראל צריך להודיעו כדי שיאכלם קודם הפסח צריך לפרש הכי דלישראל מוכר הרבה ביחד ומודיעו אבל מעט מעט אין צריך להודיעו דהא גבי נכרי נמי מצי למכור מעט מעט ולגבי נכרי אין שייך הודעה דלאו בר הודעה הוא בענין זה וכן ס"ל לטור וגם לב"ה דכשמוכר לישראל מעט מעט אין צריך להודיעו ולא ידעתי למה תמה הטור על דברי מיי' דהא איכא לתרץ דבריו כדכתיבנא: לשון ריא"ז ואסור למוכרם לנכרי שמא יחזור וימכרם לישראל לצורך הפסח אבל מוכרה לישראל לזה מעט ולזה מעט כדי שתכלה קודם הפסח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ע"ל: (ג) נ"ב בגמ' גרסינן ורבא דבי רב הונא לתתי ובי רבה בר אבוה לא לתתי ע"ש:

חדושי אנשי שם

(א) מהר"ם פי' כרא"ה לשיטת הרי"ף דמי פירות עם המים אין מחמיצין:

לא ימכרנו לנכרי ולא יעשנו מרדעת לחמור אבל עושה אותו תכריכין למת: נכרי מ"ט לא לאו משום דהדר ומזבין ליה לישראל הדר אמר רבא ניזדבנינהו קבא קבא לישראל כי היכי דכליא קמי פיסחא: תנו רבנן אין מוללין את הקדרות בפסח והרוצה שימלול נותן את הקמח ואחר כך נותן את החומץ ויש אומרים נותן את החומץ ואחר כך נותן את הקמח עולא אמר אחד זה ואחד זה אסור משום לך לך אמרין לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב וכן הלכתא. אבל בחסיסי שרי דהא רבה גופיה מחו ליה בחסיסי פירוש חסיסי מצה אפויה שטוחנין אותה ומבשלין אותה במים ומוללין בה את הקדרות:

מתני' אין נותנין את הקמח לתוך החרוסת ולא לתוך החרדל ואם נתן יאכל מיד ורבי מאיר (א) אוסר אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות אבל סכין ומטבילין אותו בהם מי תשמישו של נחתום ישפכו מפני שהן מחמיצין: גמ' אמר רב כהנא מחלוקת לתוך החרדל אבל לתוך החרוסת דברי הכל ישרף מיד: מי תשמישו של נחתום וכו': תניא שופכן במקום מדרון ואין שופכן במקום האשבורן: אמר רב יהודה אשה לא תלוש אלא במים שלנו דרש רבא אשה לא תלוש לא בחמה ולא בחמין ולא בחמי חמה ולא במים הגרופים פירוש מים שנשאבו בו ביום אלא במים שלנו ולא תגביה ידה מן התנור עד שתגמור את הפת כלומר שלא תתעסק בדבר אחר ותניח העיסה וצריכה שני כלים של מים אחד שמקטפת בו ואחד שמצננת בו את ידיה: איבעיא להו עברה ולשה מאי מר זוטרא אמר מותר ורב אשי אמר אסור וקיימא לן כרב אשי ולא מיבעיא מיתב בשימשא ומילש דאסור אלא אפילו מיתב תותי רקיעא ביומא דעיבא ומילש אסור ואע"ג דלא נפלה שמשא בההיא דוכתא מאי טעמא יומא דעיבא כוליה שימשא:

סליקו להו כל שעה

רש"י

ניכרין אתי האי נכרי לזבוני לישראל ללבוש ולאו אדעתיה: ולא יעשנו מרדעת לחמור. [א] דדלמא שקיל מהתם ותופרו לאחר מבגדיו: אבל עושה אותו תכריכין למת · דתו לא שקיל ליה מהתם דבגדי המת אסורים בהנאה ומת אין מצות נוהגות בו דכתיב במתים חפשי (ב) חפשי מן המצות והכך תיפוק נמי דכיון דלא מינכר חמץ דידהו אתי האי נכרי והדר ומזבין לישראל: קבא קבא · קב לזה וקב לזה ולא (ג) כולו לאיש אחד: מוללין · בקמח קרוי מלילה כשנותנים קמח לתוך התבשיל: ואחר כך נותן את החומץ. ואין החומץ מניחו להחמיץ לפי שמבשלו: וי"א אף נותן את החומץ תחלה · ואע"ג דחומץ כבר מעורב בתבשיל הוא מבשל את הניתן לתוכו: בחסיסי · [ב] קמח של (ד) עדשים וי"מ [ג] קימחא דאבישונא ולא כפי' העמוד: מתני' בחרוסת. הוא דבר שיש בו חומץ ועשוי לטבל בו בשר (ה) וכל דבר שמקהה את טעמו וקמח לאחר זמן מחמיץ והוא מקהה את טעמו: סכין · בשעת צלייתו: ומטבילין · בשעת אכילתו: מי תשמישו של נחתום · שמצנן בו ידיו בשעה (ו) שמקטף את המלה: גמ' מחלוקת · דשרי ליה ת"ק לאוכלו מיד כשנותנו לתוך החרדל לפי שהוא חזק ואינו מניחו להחמיץ מהר: האשבורן · לשון שברים שהקרקע משתבר ויש בו בקעים שבו מתאספין (ז) ושוהים בתוכו ואין נבלעין ומחמיצין: ולא בחמה. מפני שחום השמש מחמם: ולא בחמי חמה · מים שהוחמו בחמה (ח): ושנשאבו בו ביום · מפני שבימי ניסן המעיינות חמין כי עדיין היא ימות הגשמים ובימות הגשמים החמה מהלכת בשיפולי רקיע לפיכך כל העולם קר והמעיינות רותחים הלכך צריך להלינו כל הלילה ולהצינן ולכך אין לשין אלא במים שלנו הלילה: שמקטפת בו · טח' פני החררה במים: (א) שמצננת בו · ידיה (ט) דאותו שמקטפת בו ידיה מתחממת העיסה מחום ידיה: עברה ולשה. בחמין: ביומא דעיבא · ביום המעונן:

הדרן עלך כל שעה

רבינו נסים

שאבד אמאי לא בטיל כדאמרינן התם בתמורה (דף לד.) בשער בכור ושער נזיר וי"ל דשאני כלאים דכיון שעיקר אסורו בתערובות לא בטלי ואע"ג דבשר בחלב שאסורו בתערובות בטיל שאני התם דלא תבשל אמרה תורה ואין בשול אלא בנותן טעם:

ולא יעשנו מרדעת לחמור. שמא יתפור ממנה טלאי בבגדו או שלא יזהר מליגע *בבגדו והאי דנקט באבד משום דאפי' בקשה עסקינן ובקשה דוקא באבד אבל אי מינכר שרי דהא תנן מרדעת החמור ותכריכי המת אין בהם משום כלאים והיינו טעמא דשרי דמדאורייתא כלאים לא מתסרי אלא בהעלאה אבל בהצעה שרי וכדאמרי' בפ"ק דביצה (דף יד:) לא יעלה עליך אבל אתה מציעו תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תכרך נימא על בשרו וכי גזור רבנן ברכין אבל בקשין שרי כל שאין בשרו נוגע בהן כדתנן [במסכת כלאים (פ"ט מ"ב) הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן] ואיתמר עלה בירושלמי הדא דתימא בקשין לפי שאין דרכן שתכרוך נימא אחת על בשרו ומרדעת נמי כל שהיא קשה לאו אורחיה בהכי הילכך כי אמרי' הכא אפי' בקשה דוקא בבגד שאבד בו כלאים מפני שיש לחוש שמא יתפור ממנו טלאי על בגדו:

אבל עושה אותו תכריכין למת. וא"ת והא איכא משום לועג לרש דבפ' התכלת (דף מא.) אמרינן רב טובי בר קטינא אמר שמואל כלי קופסא חייב בציצית אמר רבא ומודה שמואל בזקן שעשאה לכבודו שפטורה והיינו שעשאה כלומר בשעת מיתה ודאי רמינן לה משום לועג לרש חרף עושהו ומ"ש הכא בכלאים דלא חיישי' להכי וי"ל דבגד שאבד בו כלאים כיון שאין ניכרין בו ליכא משום לועג לרש ומיהו בפרק [בתרא] דכלאים משמע דאפי' בכלאים ידועים שרי דתנן התם תכריכי המת ומרדעת החמור אין בהן משום כלאים ואפי' הכי איכא למימר אין הדבר ניכר ומתפרסם כטלית בלא ציצית ועוד שאף החיים מותרין בכך כשאין מתחממים בהן ואין מתכוונים בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והמתים אינן מכוונים להנאתן ולא נהנין ומתחממין מהן ומ"מ מההיא דמנחות משמע שמטילין ציצית בטלית של מת ועכשיו לא נהגו כן וכבר כתבתי מקצת מה שיש לדקדק בזה בחידושי:

הדר אמר ניזבנינהו קבא קבא לישראל קב לזה וקב לזה ולא הרבה לאיש א' ובכי האי גונא אפי' לישראל שרי וכ"ש לנכרי [והא] דלא מפלגינן בהא אם נתבקעו אם לא נתבקעו משום דחיטי ניניהו ובחיטי לא בעי בקוע כך כתב הרא"ה ז"ל ולפמ"ש למעלה קלא חטים מבוקעות היו בהן וחיישינן דילמא זבין להו ישראל ולאו אדעתיה א"נ משום שמא יטתנס הנכרי ויחזור וימכרם לישראל:

אין מוללין את הקדרות בפסח. דרך היה בקדרה חדשה לבשל בה קמח ומים וחומץ והיינו מלילה נותן את הקמח להתבשל ואחר כך נותן את החומץ ואין החומץ מניחו להחמיץ ויש אומרים אף נותן את החומץ תחלה שאף על פי שהחומץ מעורב כבר בתבשיל ותם כמו נומת את הקמח שלא יחמיץ: אחד זה ואחד זה. בין בחומץ בתחלה בין לבסוף אסור ומיירי דאיכא מים אלא חומץ לחודיה לכולי עלמא שרי דמי פירות אין מחמיצין וכמו שכתבתי למעלה: מתני' אין נותנין את הקמח וכו'. וכגון שיש בהן מים: ור"מ אומר ישרף מיד. דלאלתר הוא מחמיץ: לא במשקין. אף על גב דכתיב במים ובגמרא מפרש טעמא: סכין. בשעת צלייתו ומטבילין בשעת אכילתו: גמ' מחלוקת. דשרי ליה ת"ק לאכלו מיד לתוך החרדל לפי שהוא חזק ואין מניחו להחמיץ: מתני' מי תשמישו של נחתום ישפכו. מים שהוא מצנן בה את ידיו בשעה שהוא עורך וקוטף את המצה: גמ' ואינו שופכן במקום האשבורן · מקום שהמים מתכנסין בו ששוהין שם ומחמיצין ובגמ' אמרי' דהיכא דלא כניסו אף שופכן במקום אשבורן ומשום דלא קים לן בכמה מיקרי כניסי השמיטה הרב אלפסי ז"ל: אלא במים שלנו. לשון לינה שנשאבו מאתמול ונלטננו כל הלילה: דרש רבא אשה לא תלוש לא בחמה. לפי שחום השמש מחמם העיסה ומחמיץ אותה: ולא במים הגרופים. פי' הרב אלפסי ז"ל מים שנשאבו בו ביום וקרי להו מים הגרופים לומר שטעם איסורן מפני שמתחממין בשעת שאיבתן ע"י תנועתן כדרך המים הנגרים בסלעים שהן מתחממין וגרופים מל' (שופטים ה) נחל קישון גרפם: ולא תגביה ידה מן התנור עד שתגמור את הפת. פרש"י ז"ל שתהא עוסקת בבצק כל שעה ולא נהירא שאם כן היה לו לומר לא תגביה ידה מן העיסה לכך נראה שחכמים אסרו עליה שלא תעסוק בדברים אחרים כלל שלא תמשך אחריהן ולא תדקדק בשיעור שהיית של עיסה אבל לא אסרו עליה לעסוק בענין התנור בנתים מפני שהוא צרכו של פת ובלבד שלא תשהה יותר מכשיעור ולפיכך לא תגביה ידה מן התנור כלומר שאינה רשאי לעסוק בדברים אחרים אלא בעסקו של תנור: וצריכה ב' כלים. אפשר שלא חייבו חכמים שתצנן את ידיה אלא לומר שאם מקטפת במים שלא תקטף באותן מים שמצננת בהן את ידיה מפני שהן מתחממין ומחמיצים את העיסה אבל כל שאינה מקטפת במים לא הצריכוה לדקדק אם ידיה חמין או צוננין שאין חשש חמוץ בכך וכן נהגו: ורב אשי אמר עברה ולשה אסור. פירש"י ז"ל ולא דמי לבצקות של נכרים דאמרי' לעיל דאדם ממלא כרסו מהן דהכא הוא דקנסוה רבנן לפי שעברה על דברי חכמים (ב) ולפי דבריו ז"ל משמע דאם לשה בשוגג לא מיתסר כדאמר' (ביצה יז.) דעבר ואפה מיו"ט לשבת דלא מיתסר אלא במזיד אלא שאפשר לומר דההיא בצקות של נכרי מיירי שלשה בפניו במים שלנו כמו שכתבנו למעלה בשם ר"ח ז"ל אבל עיסה שנילושה במים שלא לנו לא אסרוה משום קנס אלא משום חשש חמוץ שמהוך שהפושרים ממהרים להחמיץ שמא נתחמץ ולא מינכר:

יומא דעיבא כולה שמשא. הכי איתא ביומא בפ' אמר להם הממונה (דף כח:) לבעל הלכות גדולות ז"ל לשה נכרי חרש שוטה קטן לא נפיק ידי חובתיה ועבד ושפחה דלא טבלו אסור למילש מצה בלילה הראשון אבל שאר יומי שרי והכי חזינן לכהן צדק ז"ל:

הדרן עלך כל שעה

שלטי הגבורים

א בגמרא קאמר דאפילו במצה אפויה אסור היכא דאיכא עבדי במזלזלין במצוה או כיוצא בזה דאיכא למיחש דאתי לשרויי אף בקמחא טור:

לשון ריא"ז
ואין מוללין אפילו בקמח של קליות שמא לא נאפה כל צרכן והקמח שלהן בא לידי חמוץ ומז"ה מתיר וכדברי האוסרין נ"ל עיקר ולא התירו למלול אלא בקמח עדשים או בקמח מצה שנאפית כל צרכה:

ב נראה מדברי רבי' דפירוש מים שלנו רוצה לומר שלא יהיו במחובר בתחלת היום וכל היום ואפשר דדעתו הוא שיהיו שאובין כל הלילה מראש ועד סוף וכלשון רבינו כ' גם מיי' וסמ"ג כתב בשם רא"ש וכן הטור דצריך שלא יהיו במחובר משנכנס הלילה שבלילה מעיינות רותחין והשאובין בערב עם שקיעת החמה מותרים מיד וכן כ' הרא"ש דעמא דבר לשואבן עם שקיעת החמה ולדידהו השואבן ביום נראה דמותרין מיד וגם לדידהו אסור לאחר שאיבתן עד לאחר התחלת הלילה וריב"ן פסק שאסור לאפות קודם עלות השחר דאימא סוף הלילה גורם הצינון: ורש"י פי' לאו דוקא שלנו לילה אחת אלא שעבר עליהם י"ב שעות משנשאבו גם כתב רש"י דאין לחוש בנהרות אפילו לא לנו מותרין דדוקא מי בורות ומעיינות הם רותחים ומדברי ה"ג והטור מוכח דגם במי נהרות יש לנו לחוש וכתב סמ"ג דיש להתיר מים שלא לנו שנתבטלו ברוב מים שלנו הואיל ונתבטלו כבר קודם לישה והותרו:

לשון ריא"ז
אשה לא תלוש במים שנשאבו בו ביום אלא אם נשאבו מאמש ולנו בלילה שהן קרין ביותר בימי הפסח:

ג מיי' כתב דהא דצריכה שני כלים דוקא באשה שלשה ואפה ואינו נראה כן מדעת רבינו וגם לא מדברי הטור:

לשון ריא"ז
אשה שהיא לשה ואופה צריכה שני כלים של מים אחת שמקטפת ואחת שמצננת בו את ידיה שמתחממים מחמת אפיית הפת כדברי ר"ת ולדברי מז"ה אע"פ שאינה אופה צריכה לצנן ידיה מפני שמתחממים במישוש העיסה:

ד דעת רבינו לאסור היכא שעברה ולשה במים שלא לנו וכן כתב ה"ג והרי"ץ גיאת ומיי' וסמ"ג כדברי רבינו ולרש"י דוקא עברה ולשה בחמין וחמי חמה אסור אבל במים שלא לנו בדיעבד שרי ואפילו לכתחלה שרי למילש כהו אי ליכא אחריני ולזה הסכים הרא"ש והטור והא דאסרינן בעברה ולשה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה פירש אבי העזרי דוקא עברה במזיד אבל שוגג שרי ולרש"י אסור אפי' שוגג ולפירוש רש"י גם אסור באכילה משום חשש חימוץ ואפילו אם ירצה לאכול כזית מצה באחרונה דגרע מבצקות של נכרים *) וכן כ' הרי"ץ גיאת והרא"ש וב"ה דוקא למצה משומרת וכן מים שלא לנו דוקא למצה משומרת אבל לאכילה שרי דלא גרע מבצקות של נכרים:

לשון ריא"ז
עברה ולשה באחת מכל אלה שביארנו הפת היא אסורה ואין לחלק בהם כמבואר בקונטרס הראיות ויש דברים שאע"פ שהן אסורין לכתחילה אם עברה ולשה הפת מותרת כגון אם עברה ולתתה השעורים או אם עברה ועפתה סריקין כמצויירי' כמ"ש למעלה וכן אם עברה ולשה יותר מן השיעור שאין לך לאסור אלא כמו שאסרו חכמים כמבואר בקונטרס הראיות:

*) נ"ל וכן כתב הרא"ש והרי"ץ גיאת וב"ה כתבו דוקא כו' ועי' בטור.

עין משפט

ס"א כבשרו

א מיי' פ"ה מה' חמץ ומצה טור א"ח סי' תסג:

ב מיי' שם טא"ח סי' תס"ד:

ג מיי' שם סמג לאוין עט טא"ח סי' תנט:

ד מיי' שם סמג שם טוא"ח סי' תנה תנט:

הגהות הרי"ף

[א] עי' בפ"ק דבילה:
[ב] תוס':
[ג] רש"י:

הגהות הב"ח

(א) אומר ישרף כצ"ל:
(ב) נ"ב דכיון שמת אדם נעשה חפשי:
(ג) נ"ב הרבה:
(ד) נ"ב זה פי' הערוך:
(ה) ורגילין לתת בו קנה:
(ו) נ"ב שעורך ומקטף נ"ל:
(ז) נ"ב המים:
(ח) נ"ב וכ"ש בחמי האור:
(ט) נ"ל דאותן שמקטפת בהן מתחממו' מחום ידיה והעיסה:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ברש"י דאותו שמקטפת בו מתחממ' מחום הידים והעיסה כצ"ל. וכן הוא ברש"י בגמרא ונ"ל דלפירושו סיימו דאותן מים שמקטפת בו נעשה חמין ולכך אין לצנן בו את ידיו אבל מדברי הר"ן משמע איפכא דאותן מים מצננין וכן מסתבר דאותן מים שמצטנן בהם נעשין יותר בקל חמין מאותן שמקטף בו והנה נ"ל לכאורה להגיה ברש"י דאותן שמצטננת בו ידיה מתחממת מחום ידים והעיסה ואז א"ש הכל ויהיו דבריו כדברי הר"ן אבל במ"ש בגמרא ראיתי שלא הגיה כלום ומ"מ נ"ל להגיה כמו שכתבתי וק"ל: מהר"ם (ב) נ"ע בס' רבינו אשר דקדקו מפרש"י שאמר אפילו בשוגג והלא דברי אבי עזרי והאשר"י תופס כמו שפירש"י:

אלו עוברין. אלו מתבערין: כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי קרי להו בגמרא ארבעה מיני מדינה בבלי ומדי ואדומי ומצרי וארבעתן חמץ גמור על ידי תערובת לפי שכולן מערבין מין דגן ונאכל אותו חמץ מעורב עם דברים אחרים: זומא של צבעין ועמילן של טבחים וקולן של סופרים. קרוי בגמרא שלשת מיני אומניות וכולהו מפרש בגמרא ושלשתן נוקשה בעיניה כלומר חמץ שאינו ראוי לאכילה והוא [אינו] מעורב עם דברים אחרים: רבי אלעזר מוסיף אף תכשיטי נשים פירוש ר' אלעזר מוסיף אדת"ק אפי' נוקשה ע"י תערובות דאילו לת"ק לית ליה אלא או חמץ דגן גמור ע"י תערובות בארבעת מיני מדינה אי נמי נוקשה בעיניה בשלשת מיני אומניות ורבי אלעזר מוסיף אף תכשיטי נשים שהם חמץ נוקשה ע"י תערובות [מינין] אחרים שמערבין בו ורבי אלעזר גרסינן במתני' ולא רבי אליעזר דבגמ' (דף מג.) מסיקנא דר' אליעזר אפילו נוקשה בעיניה לית ליה: הרי אלו באזהרה ואין בהם משום כרת. פירוש ד' מיני מדינה (א) יש מהן שאין בהן כזית בכדי אכילת פרס שאינו נעשה אלא לטבול ושוהין הרבה באכילתו ומשום הכי אין בהן כרת ומיהו קאי עלייהו בלאו דסבירא ליה לתנא דמתני' דחמץ דגן גמור על ידי תערובות אפילו לא אכל ממנו אלא כזית עובר בלאו דהיתר שבו מצטרף לאיסור ונוקשה בעיניה ס"ל דקאי עליה בלאו ובגמ' דרשינן ליה מרבויא דכל ומש"ה קתני הרי אלו באזהרה ומיהו אנן לא קי"ל הכי אלא כרבנן דפליגי עליה דר' אליעזר ואמרי על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלא כלום כדאית' בגמ' בסמוך וכ"ש דקי"ל דנוקשה בעיניה בלא כלום דהא מוכח בגמ' דנוקשה בעיניה קיל טפי מחמץ דגן גמור ע"י תערובות ומיהו כל חמץ דגן גמור ע"י תערובות שלא נתבטל איכא איסורא דאוריי' דחצי שיעור מן התורה אבל נוקשה בעיניה כיון דלית בהו לאו לא מיתסר מדאורייתא כלל דמהיכא תיתי אבל מדרבנן מיהא אסור וכ"ת היכי דחינן סתמא דמתני' משום מחלוקת דרבנן לאו' בברייתא י"ל דהאי סתמא לאו סתמא דסמכא הוא דהא סתם לן תנא סתמא אחרינא בפירקין (מח:) שיאור ישרף והאוכלו פטור אלמא דנוקשה בעיני' בלא כלום דשיאור נוקשה הוא כדמוכח בגמ' והאי סתמא עדיף טפי דבתרא הוא ובחדא מסכתא יש סדר וכ"ת נהי דאידחי האי סתמא מנוקשה לא אידחי מחמץ דגן גמור ע"י תערובות דחמיר טפי ליתא דבגמ' מוכח דר' יוחנן ס"ל דחמץ דגן גמור ע"י תערובות בלא כלום אע"ג דאיהו גופיה אמר הלכה כסתם משנה אלמא ס"ל דלגמרי אידחיא הילכך הדרינן לכללין דיחיד ורבים הלכה כרבים וזהו דעת הרב אלפסי ז"ל שפסק בסמוך כרבנן ולא כסתם משנה וקיים דבריו כמי הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות על הדרך שכתבתי אבל הר"ז הלוי ז"ל פסק כסתם משנתנו דנוקשה בעיניה וחמץ דגן גמור על ידי תערובות הרי הן באזהרה: אלו עוברין. פרש"י ז"ל אלו שעוברין עליהם בבל יראה ובל ימצא והקשו בתוס' דהא אפילו לאיסור אכילה איצטריכא בהני ריבוייא כדאיתא בגמרא ובל יראה ובל ימצא מנא לן ובשלמא הנך דהוו חמץ דגן גמור על ידי תערובות איכא למימר דכיון שלא נתבטל ממילא אית לן למימר בהו שיהא עובר עליהן בבל יראה ובל ימצא דקרא לא איצטריך בגמ' אלא ללקות עליהן בכזית שיהא היתר שבהן מצטרף לאיסור אבל הני דהוו נוקשה בעיניה דלא הוו מיתסר כלל אי לאו רבויא (ג) דבל יראה ובל ימצא מנא לן: ולפיכך נראה דהאי עוברין אלו מתבערין קאמר אע"ג דמאורייתא לא קאי עלייהו בבל יראה ובל ימצא (*מדאורייתא) מיהו צריכין ביעור ולא מיבעיא' לתנא דמתני' דסבירא ליה דהרי אלו כולן באזהרה אלא אפילו למאן דאמר נוקשה בעיניה בלא כלום כיון דאיסורא דרבנן מיהא איכא צריך ביעור וראיה לדבר מדתנן לקמן בסמוך שיאור ישרף והאוכלו פטור ושיאור היינו נוקשה [בעיניה] כדאיתא בגמ' אלמא אפי' מאן דאמר פטור ביעור מיהא בעי דאי לאו הכי אמאי ישרף ישהא אותו עד אחר הפסח ויהא מותר אפילו לר' יהודה דלא אסר רבי יהודה חמץ לאחר הפסח אלא בחמץ גמור דאיכא תלתא קראי ומוקמינן להו לתוך זמנו ולפני זמנו ולאחר זמנו אבל בנוקשה אפילו ר' יהודה מודה אלא ודאי כדאמרן דלא (ד) פליגי רבנן בחמץ אלא הצריכו לבער הכל אפילו נוקשה דילמא אתי למיכל מיניה ומיהו מסתברא דכיון דביעורו מדרבנן בעלמא הוא אם השהה אותו ולא ביערו לאחר הפסח מותר בהנאה: גמ' קומניתא דאומא. עפושה של פת שמתעפש לאחר זמן בתוך הכותח: קורטמי. מוריקא שקורין זפר"ן: מיא דחיזרא. מים של סובין שהיו מערבין בלבע"ז: [א] פרודא דאושכפי. גלוד בלע"ז: כל מחמצת לא תאכלו לרבות וכו'. מריבויא דכל מרבי להו: יכול יהא ענוש כרת ת"ל כי כל אוכל חמץ ונכרתה. כלומר האי קרא למיעוטא אתי [שכבר] כתיב כי כל אוכל מחמצת (ה) אם במחמצת ענוש כרת דהיינו נתחמצת מחמת דבר אחר כדמוכח בפ' כל שעה (דף כח:) כל שכן חמץ שנתחמץ מאליו למה לי למכתב כי כל אוכל חמץ אלא לאשמועינן כל האוכל הוא בכרת ואין כל החמץ בכרת למעוטי עירובו לר"א ולרבנן דלא דרשי כל לגמרי מעטיה רחמנא בין מלאו בין מכרת: וחכמים אומרים על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלא כלום. (כלומר) פי' וכ"ש נוקשה בעיניה דפטור דבהדיא מוכח בגמרא דתערובות

רש"י

אלו עוברין בפסח. שעוברין עליהם בבל יראה ובל ימצא: זיתום וזומא וקולן ועמילן וטיפולי נשים מפרשי בגמרא: שהוא מין דגן. חמשת המינין חטין שעורין כוסמין שבולת שועל ושיפון: ואין בהן כרת. אלא לאו אם יאכלנו: גמ' בדאית בהו מיא. מים מעורבים: קומניתא דאומא דאית ביה. טיפוס' של פת שמתעפש לאחר זמן בתוך הכותח: דרמו ביה שערי. מטילין בו שעורים כדי שיחמיץ(ב): קורטמי. מוריקא: מיא דחיזרא. מי סובין: ליבא פירקא בלע"ז נוסא באשכנז: עירובו. אם

תורה אור

ואלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי וזומא של צבעין ועמילן של טבחין וקולן של סופרים ר' אלעזר אומר אף טיפולי נשים זה הכלל כל שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח הרי אלו באזהרה ואין בהן משום כרת: גמ' הא דתנן א שכר המדי וחומץ האדומי בדאית בהו מיא עסקינן אבל לית בהו מיא לא דקיימא לן דמי פירות אין מחמיצין ובגמרא דבני מערבא אמרי וכולהו על ידי מוי: כותח הבבלי. משום קומניתא דאומא דאית ביה ונקרית כובז אלבון: *חומץ האדומי [דף מב:] דרמו ביה שערי: וזיתום המצרי. תני רב יוסף תילתא שערי ותילתא קורטמי ותילתא מילחא: וזומא של צבעין. הכא תרגימו מיא (א) דחיזרא: ועמילן של טבחין. פת תבואה שלא הביאה שליש שמניחין אותה על פי הקדרה ושואבת את הזוהמא: וקולן של סופרים. הכא תרגימו [א] פרודא דאושכפי וסופרים נמי מדבקין בהם ניירותיהן *[דף מג.] ת"ר °כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי יכול יהא ענוש כרת תלמוד לומר °כי כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו עובר בלאו דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלא כלום. אע"ג דאמור רבנן על עירובו בלא כלום מילקא ב הוא דלא לקי

עין משפט

א מיי' פ"ק ופ"ד מה' חמץ ומצה סמג לאוין עט טור א"ח סי' תמג:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב דלבעי ביה לצא לשון הגמ' מיא דחיורא דלבעי בהו לצא: (ב) נ"ב לפי שיינס טוב ואינו בא לידי חימוץ עד שנותנים לתוכו שעורים: (ג) נ"ב איסורא: (ד) דלא פלוג כצ"ל: (ה) ונכרתה ואם כצ"ל: (ו) כר' מאיר כצ"ל: (ז) אלא שר"מ כצ"ל:

[א] פרורא בגמ': (הגה"י)

שמות יב

שם

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ראיתי מוגה בספר רמל"ש אם היה כזית בכדי אכילת פרס אז אם אכל כ"כ מהמאכל שיש בו חמץ שבו כזית חייב כרת ואם אכל כזית מאותו אוכל מצטרף ההיתר לאיסור ולוקין עליו אף לדברי חכמים ואם אין בהם כדי אכילת פרס כגון שאינו עושה אלא לטיבול וכו' אז אפילו אכל כ"כ מהמאכל שיש בו כזית חמץ אפ"ה אין בו כרת מאחר שהוא יותר מכדי אכילת פרס ואם לא אכל מאותו מאכל אלא אפי' כזית מצטרף ההיתר לאיסורו אליבא תנא דמתני' דהוא ר' אליעזר ולוקין עליו וחכמים פליגי עליה ואומרין דאין לוקין עליו כלל על התערובות ודוק וסברא זאת תמצא בב"י סי' תמ"ב ועי"ש שהם מפרש הטור דברי הרי"ף לפי מה שכתב ב"י שם ומ"מ נראה בפירוש דברי הר"ן כמו שכתבתי בתחלה:

שלטי הגבורים

א הלכך שכר שעושין באשכנז מחטים ושעורים חייבים לבערו ומעשה בא' שהעמיד גבינה בחלא דשכרא ואסר ר"ת להשהותם בפסח כיון דאוקמי מוקים חשיב כמו בעינייהו וכ"כ סמ"ג דאיכא משום בל יראה בשכר שלנו שיש בו שעורים כזית בכדי אכילת פרס:

לשון ריא"ז

והשעורים מחמיצין ע"י תערובת מים שבהם שאם אין בהם מים מי פירות לבדם אינן מחמיצין וכן מבואר בתלמוד של א"י:

ב וכתב הטור דדעת רבי' לפסוק כחכמים שאין לאו לא בתערובת חמץ ולא בחמץ נוקשה אלא איסור דרבנן ולפי זה מותר לערבו לכתחלה לפני הפסח להשהותו עד לאחר הפסח ולזה הסכים הרא"ש ודוקא שאין בתערובות טעם חמץ כגון כותח וכל אלו שאין נותנין אותו אלא לקיוהא בעלמא אבל אם יש בו טעם חמץ חייבים עליו דטעם כעיקר דאורייתא:

לשון ריא"ז

ועוברים על כל המינים הללו בבל יראה ובבל ימצא ולוקין על אכילתן ואין חייבים עליהם כרת ולא חייבה תורה כרת אלא על האוכל חמץ גמור בעינו ולא כאלה שהוא ע"י תערובות אפילו אכל כזית מן הכותח לוקה עליו הואיל ויש בו טעם מן החמץ אע"פ שרובו היתר מצטרף ההיתר עם האיסור והרי הוא כאילו הזית כולו אסור נתערב החמץ במינו הרי הוא בטל מן התורה ברוב ההיתר ואין איסורו אלא מדברי סופרי' והוא שנימוח ואין ניכר החמץ בעינו אבל אם החמץ ניכר בעינו ואכלו יחד עם ההיתר מצטרף ההיתר עמו להשלימו לכזית לחייבו מלקות ולא כרת כמבואר בקונטרס הראיות:

ג"י מהר"ם מדרבנן

המאור הקטן

אלו עוברין בפסח פירוש כמו אלו מתבערין בפסח כותח הבבלי וכו' ר"א אומר אף תכשיטי נשים רבי אלעזר גרסי' ולא רבי אליעזר דהא אסיקנא בגמ' דלית ליה לרבי אליעזר נוקשה בעיניה א] ואם תשאל לרב שימי מחוזנאה דפריש קולן של סופרים טפולן של בנות עשירים שמשיירין אותן לבנות עניים שהם בנות סופרים כדאמרי' לקמן בפירקין על כותבי ספרים שלא יתעשרו אם כן היינו ת"ק ותו למאי דאסיקנא פרורא דאושכפי מאי קא מוסיף ר"א יש להשיב ולומר שהוסיף ר"א תערובות נוקשה שטיפולי נשים שהעשירות עושות כן לבנותיהן הסולת מעורבת בטיפולין אחרות וכשמשיירות לבנות עניים מתוך שאר הטיפולין דמיהם יקרים חוזרות ונותנות בהם סולת מרובה עד שהוא כולו סולת וזו היא נוקשה בעיניה וכן פרורא דאושכפי אין בו אלא סולת בלבד ולפיכך הוסיף ר"א אף תערובות נוקשה בעיניה הרי אלו באזהרה באכילתן ואין בהם משום כרת:

וכתב הרי"ף אע"ג דאמור רבנן על עירובו בלא כלום מלקא הוא דלא לקי איסורא מיהת איכא ואי אית ביה כזית בכדי אכילת פרס אפילו לרבנן חייב ב] נראה מדבריו שאין הלכה כר"א אלא כרבנן והא ליתא דכסתמא דמתני' קי"ל ואוקמא רב יהודה (ו) לרבי מאיר דאמר נוקשה בעיניה בלאו וכ"ש דגן גמור ע"י תערובות ותנן נמי שיאור ישרף וכו' ותנינן לה לדר"מ במתני' בלשון חכמים וכן פסק שם הרי"ף כרבי מאיר ודברי ר"א הרי הם בכלל דבריו של רבי מאיר (ז) שר"מ מוסיף על דברי ר"א הוא הילכך לית הלכתא כרבנן דפליגי עליה דר"א דאמרי על עירובו בלא כלום ולית הלכתא כר' יוחנן דאמר כל איסורי שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר דאליבא דרבנן דפליגי עליה דר"א אמר לשמעתיה ולא קי"ל כוותיהו מאחר דקי"ל כר"מ ודר"מ עדיפא מדר"א דאילו לר"א לית ליה אלא ארבעה מיני מדינה ואילו רבי מאיר אית ליה אפילו שלשה מיני אומנות דהיינו סתם מתניתין ונפקא ליה לר' מאיר מהיכא דנפקא ליה לר"א מדרשא דכל מחמצת אלא שר"א אינו מרבה אלא תערובת חמץ גמור דדמי למחמצת ור"מ מרבה מיניה אפי' נוקשה בעיניה דכיון דכתיב כל לא שייר ולא מידי וכרת לית ביה דמעטיה תנא מדכתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו ג] וה"ה לנוקשה ביה לר"מ ומאי משמע דקרא למיעוטא אתא מכדי כתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה אם במחמצת היא חייב כרת דהיינו נתחמץ ע"י דבר אחר כ"ש חמץ שנתחמץ מאליו למה לי למיכתב שוב כי כל אוכל חמץ

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור וכתב הרב אלפסי ז"ל אע"ג דאמור רבנן על עירובו בלא כלום מלקא הוא דלא לקי איסורא מיהא איכא ואי אית ביה כזית בכדי אכילת פרס אפי' לרבנן חייב נראה מדבריו שאין הלכה כר"א אלא כרבנן והא ליתא דכסתמא דמתני' קיימא לן ואוקמה רב יהודה לרבי מאיר דאמר נוקשה בעיניה בלאו וכ"ש חמץ דגן גמור ע"י תערובות ותנן נמי שיאור ישרף וכו' ותנינן לה לדר"מ במתני' בלשון חכמים וכן פסק שם הרי"ף ז"ל כר"מ ודברי ר"א הרי הם בכלל דבריו וכו' הילכך לית הלכתא כרבנן וכו' ולית הלכתא כרבי יוחנן וכו' מאחר דקי"ל כר"מ:

אמר הכותב דרמא הא לא הם לקמתיה דהאי מתני' סתמא היא היכי סבר רבי יוחנן כרבנן והא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ועוד דאליבא דר"א בכל התורה כולה נמי היתר מצטרף לאיסור דגמרי' מחמץ בפסח ומשאור ושאר איסורין שכתוב בהן כל דאמרי' במס' נזיר בפ' שלשה מינין וזעירי כמאן כר"א דדריש כל מאי איריא הא אפי' כל איסורין שבתורה היתר מצטרף לאיסור דגמר מחמץ ואנן קים לן בכולי תלמודא שאין היתר מצטרף לאיסור וכל שטעמו וממשו עד שיהא בו כזית בכדי אכילת פרס אלא ודאי לית הלכתא כר"א ואי נמי הויא סתמא כוותיה כמו שבעל המאור סובר דר' יוחנן עדיפא דלא אשכחן אמורא דפליג עליה אלא זעירי תלמידיה דאוסיף שאור אליבא דר"א ולאו אליבא דנפשיה ור"א נמי הכי סבירא ליה כדגרסי' בנזיר אמר ר"א כל רביעיות שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מנזיר וכו' ומשום סתמא לא דחינן מימרא דאמוראי בשום דוכתא דאינהו קים להו בסתמי טפי מינן כ"ש דאנן מדר' יוחנן הוא דנפקא לן הלכה כסתם משנה והוה ליה למירמא דר' יוחנן אדר' יוחנן אבל כוף אזנך לשמוע דהא סתמא לאו דסמכא היא משום דסתם ואח"כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם סתם בריש פירקין דקתני הרי אלו באזהרה ומחלוקת בשילהי פירקין דקתני שיאור ישרף והאוכלו פטור אלמא נוקשה בעיניה לא עבר עליה בלאו ואדחי ליה סתם רישא בנוקשה וה"ה לחמץ דגן גמור ע"י תערובות ואע"ג דאיכא דמודה בתערובות ופליג בנוקשה ס"ל לר' יוחנן דהיכא דפליג ר' יהודה אנוקשה פליג נמי אתערובות דליכא תנא דדריש הכי אלא ר"א ועוד דמתני' מיהא מתפקא מסתם כיון ששנה אח"כ מחלוקת ופטר נוקשה ולא עוד אלא דדיוקא דסיפא מתני' כרבנן דפליגי עליה דר"מ בנוקשה דקתני רישא שיאור ישרף והאוכלו פטור סידוק ישרף והאוכלו חייב כרת דברי ר' יהודה וחכ"א זה וזה האוכלו בכרת ואיזהו שיאור כל שהכסיפו פניו ומדלא פליגי רבנן בהאוכלו פטור משמע

השגות הראב"ד

א] ואם תשאל לרב שימי. א"א אין בנוסחא ספרדית של בנות עשירים שהרי אין במשנה וקולן של סופרות. אלא כך היא הגרסא טפולן של בני עשירים שמשיירים אותם לבני עניים ומפני השיור שהזמן מאריך עליו נקשה ורבי אלעזר אומר אף טפולי נשים לא בא להוסיף אלא לגלות שיש בטפולי הנשים נוקשה של חמץ לפי שטופלות אותן בסיד ויש בזמן המור בא רבי אלעזר להזהיר גם על זה. עוד יש לומר שהטפול הזה של פעמים הוא שאינו ע"י מים אלא על ידי משקים אחרים ובא רבי אלעזר להזהיר עליו להעבירו בפסח מפני שיש שעושה במים ואפשר שהטפול ההוא קרוב הוא לחמץ גמור ולא בא אלא לגלות עליו:

ב] נראה מדבריו שאין הלכה כר"א וכו'. א"א הרב רבי יצחק אבן גיאות ז"ל כתב זה וגם כתב דאיכא מדבוותא דפסקו כחכמים ואני רואה דברי הרי"ף ז"ל שפסק בעירוב כחכמים ואף על פי שסתם משנתנו כרבי אלעזר כדאמרינן בעלמא מתניתין יחידאה היא וסתם יחיד עם רבים אינו סתם אלא ביש"ג עם יחיד וסתם המשנה כאחד מהם. מיהו בנוקשה קיימא לן כרבי מאיר דסתם לן כוותיה ולא פליגי רבנן עלויה וכן פסק הרב ז"ל וטעמא דרבי מאיר בנוקשה לאו מכל אלא ממחמצת מיהו כרת לית ביה מדשני ליה קרא לחמץ ורבנן מודו ליה לרבי מאיר בנוקשה כדאמרן ויחידאה הוא דפליג עליה ומנו רבי יהודה וכיון דסתם לן כרבי מאיר הלכה כוותיה:

ג] והוא הדין לנוקשה בעיניה וכו'. א"א אין טעם בזה הטעם אבל העיקר משום דשני בדבורים נכתוב כולהו מחמצת או כולהו חמץ אלא מדשני בהו ש"מ דלגבי כרת בעינן חמץ גמור. והקושיא שהקשה לרבנן לשתוק קרא מינה ממאי לשתוק והחמץ שכתב הוא שמיעט העירוב מכרת ומלאו. דאי לא שני בדבורים לא שמענו הפרש בין שהוא בעין או שהוא בעירוב:

(דף מג.) דתערובת חמץ חמור מנוקשה בעיניה: **מתני'** בצק שבסדקי עריבה וכו': **גמ'** ל"ש אלא במקום העשוי לחזק. פרש"י ז"ל בשולי העריבה שמועיל שם הבצק לחזקה ומ"ה בטיל לגבה אבל במקום שאינו עשוי לחזקה דהיינו דפנותיה שאין צריכין חזוק חייב לבער ויותר נראין דברי רבינו חננאל ז"ל שפירש מקום העשוי לחזק מקום שהעריבה רעועה וצריכה חזוק הבצק ולפי' הנראה יותר מסוגיית הגמרא אפילו במקום שאינו עשוי לחזק כי הוי שלא במקום ליסה אינו חייב לבער אבל הרב אלפסי ז"ל פסק כי הך לישנא דרב יהודה דכל מקום שאינו עשוי לחזק חייב לבער והארכתי בחדושי:

נר מצוה

לקי אבל איסורא איכא וכי אמרי רבנן נמי דלא לקי הני מילי היכא דליכא כזית בכדי אכילת פרס כגון כותח הבבלי וכיוצא בו אבל היכא דאיכא כזית בכדי אכילת פרס אפילו לרבנן לקי: *°**מתני'** א בצק שבסדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער ואם לאו בטל במיעוטו וכן לענין טומאה אם הקפיד עליו חוצץ ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה בצק החרש אם יש שם כיוצא בו שהחמיץ הרי זה אסור: **גמ'** ואם לאו בטל במיעוטו: אמר רב יהודה אמר שמואל א לא שנו אלא במקום העשוי לחזק אבל במקום שאין עשוי לחזק חייב לבער מכלל דכזית אפילו במקום העשוי לחזק חייב לבער: *ת"ר ב עריבת העבדנין שנתן לתוכה קמח תוך שלשה ימים חייב לבער לאחר שלשה ימים אינו חייב לבער אמר ר' נתן במה דברים אמורים שלא נתן לתוכה עורות אבל נתן לתוכה עורות אפי' תוך שלשה ימים אינו חייב לבער אמר רבא הלכה כרבי נתן ואפי' יום אחד ואפי' שעה אחת: ת"ר הפת שעיפשה ונפסלה מלאכול לאדם והכלב יכול לאוכלה מטמאה טומאת אוכלין בכביצה ונשרפת עם הטמאה בפסח הא אם נפסלה מלאכול לכלב

ד' מח. תשמג · ד' מה: · תשמד

חייב לבער והארכתי בחדושי:

ת"ר הפת שעפשה ונפסלה מלאכול לאדם. נתקלקלה בעפושה ממאכל אדם: מטמאה טומאת אוכלין. דכל זמן שראוי לכלב לא פקע תורת אוכל מינה: בכביצה. שאין טומאת אוכלין פחות מכן: ונשרפת עם הטמאה בפסח. אם תרומה טהורה היא דכיון דלא חזיא לאדם מותר לטמאה בידים וכי תימא אמאי צריכה ביעור והא נבלה שאינה ראויה לגר לא שמה נבלה ונותן טעם לפגם שרי אפילו בחמץ בפסח כמו שכתבתי למעלה בפ' כל שעה בס"ד* י"ל דהכא שאני מפני שראויה לחמע בה כמה עיסות אחרות

רש"י

אם נתערב החמץ בדבר אחר: כזית בכדי אכילת פרס. שאם אוכל פרס מן התערובות שהוא שיעור ד' ביצים יש בו כזית חמץ וקי"ל דכל שיעורי אכילות איסור מצטרפו' בכדי שהייה זו שאם אכל כחרדל חלב וחזר ואכל כחרדל עד שהשלים לכזית אם אין מתחילת האכילה עד סופה יותר מן שהיית אכילת פרס הוי כאילו אכל בבת אחת וחייב: מתני' וכן לענין טומאה. מפ' בגמרא בתלמודא:חוצץ. (א) ואם נגע טומאה בבצק שרץ או נבילה לא נטמאת העריבה אע"פ שנטמאה הבצק דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה: הרי הוא כעריבה. וכי נגע שרץ בבצק הוי כאילו נגע בעריבה: גמ' במקום העשוי לחזק. היינו למטה בשולים התם הוא דאמר פחות מכזית בטל: שאין עשוי לחזק. כגון בצדדים וכל שכן למעלה משפה: חייב לבער. אפילו פחות מכזית: עריבת העבדנין. שנותנין לתוכו עורות לעבד ונותנין שם קמח: תוך שלשה ימים. לפסח אם נתן קמח לתוכו עדיין שם חמץ עליו כשבא פסח וחייב לבער(ב): קודם שלשה ימים כבר נתקלקל(ג): שלא נתן לתוכה עורות. בקמח דהעורות הם מבטלין אותו מתורת חמץ: ונפסלה. שנתקלקלה בעיפוש ממאכל אדם: מטמאה טומאת אוכלין. דכל זמן שראוי לכלב לא פקע מינה שם אוכל המיוחד לאוכל אדם

א מיי' פ"ב מה' חמץ ומצה סמג עשין עט טור א"ח סי' תמב: ב מיי' פ"ד מה' חמץ ומצה טור א"ח סי' תמב:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב שאם נגע טומאה בבצק כגון כצ"ל: (ב) ואף על פי שהיו בה עורות כצ"ל: (ג) ע"י ריח הכלי ואע"פ שלא נתן לתוכה עורות כצ"ל: (ד) וכין לר"א כצ"ל:

א ור"ת פליג על זה ופסק כאביי דמתרץ תרי לישני אהדדי ויש חילוקין רבים בדין זה לפי פירש"י ולפי פי' ר"י והטור הביאם בארוך עש"ב וכן סמ"ג פליג וכתב דאם אין כזית במקום א' אם עשוי לתקן בו שברי העריבה בין במקום ליסה בין שלא במקום ליסה כגון שפתה דאגגא בטל במיעוטו ואם לאו חייב לבער ואבי העזרי כתב כל זה מיירי בעריבה שאין לשין בה אבל אם לשין בה בפסח צריך לגורדה ולהגעילה והר"י מפרי"ש כתב עריבות שלשין בהן כל השנה אין לסמוך על מה שרואים אותן בחמים ומנקרים החמץ כי א"א לנקרן שלא ישאר בין הכל כזית והכלי מצרפו וצריך ליתן במתנה לנכרי עד לאחר הפסח או לטוחן בטיט:

תשמד

מלחמת ה'

דהכי קתני איזהו שיאור שהאוכלו פטור כל שהכסיפו פניו ומפני שראה ר' דבריו של ר"מ באיזהו שיאור ואיזהו סידוק והוצרך לשנותה בלשון חכמים לא רצה לשנות במשנתנו שהאוכל שיאור יהא לוקה את הארבעים ושנה סתם וזה מקום טעותו של בעל המאור ז"ל שכתב דתנינן לה לר' מאיר בלשון חכמים וכן פסק שם הרי"ף ז"ל כר"מ שהרי הדבר מפורש שלא שנאה רבי בלשון חכמים אלא לשיאור (ושאור) וסדוק שראה בו דבריו של ר"מ משום טעמא דפרישי בגמ' שאין לך כל סדק וסדק מלמעלה שאין בו כמה סדקים מלמטה ואדרבה מדשנקה לדר"מ בדין שיאור ש"מ שלא ראה כזה דבריו ולא רצה לשנותה בלשון חכמים ור' חייא שנאה בשם אומרה וכן פסקו הגאונים ז"ל כר' יוחנן והוי יודע שפי' היתר מצטרף לאיסור אף לדברי ר"א אינו בשאין בו טעם האיסור שא"כ מצינו חמץ בפסח שלא במינו במשהו מן התורה ולא נמי בששינה טעמו לטעם הדם שאין טעם האיסור ניכר בו ואפי' בנותן טעם גמור ויש בו איסור בהיתר קרו ליה היתר מצטרף לאיסור להכא ליתנא דאיתמר התם בפ' שלשה מינין במס' נזיר בשלמא לדידי דאמינא דהיתר מצטרף לאיסור כגון דנפישי חולי אלא לדידך דאמרת משום דאיכא כזית בכדי אכילת פרס כי נפישי חולי מאי הוי ואתמר הכא בירושלמי לענין ארבעת מיני מדינה שרובן חמץ ומה שאמרו שם על דעתיה דר' אבא בר ממל מכיון שאכל ממנה כזית יהא חייב בנותן טעם הוא כדבעי' לפרושי קמן וכלל ופרט הדברים שטעם כעיקר הוא בכל נותני טעמים שאין שם ממשו של איסור כגון בשר בחלב וגעולי נכרים וכגון טיפת יין אסור שנפלה לקדרה ובטל ממשה ולא בטל טעמה ואפי' אין בו מגופו של איסור כלום כגון ענבים ששרה במים והוא שנתן האיסור בהיתר טעם גדול כאילו נתערב בו כזית ממשו של איסור ואפי' בתוך שיעור גרופו וזהו טעם כעיקר שלמדנו מנזיר לכל התורה כולה והיתר מצטרף לאיסור שכל היתר ואיסור שנתערב ממשן בין באוכלין בין במשקין ואוכל משניהם כזית היתר עמו נעשה איסור ולוקין עליו בנזיר ולמדנו שאף בזה לרבנן פטור בחמץ ובשאר איסורין שבתורה נמצאת אומר שאפשר לנו לומר דהיתר מצטרף לאיסור אין טעם כעיקר או חילוף דטעם כעיקר אין היתר מצטרף לאיסור ויש לך מקום שמניהם כאין כאחד כגון בחטאת שאם נתן טעם הפסולה בכשרה ואכל כזית ממנה לוקה דכתיב יקדש להיות כמוה לגמרי וזה שאמרו בפ' גיד הנשה לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור דמדגלי רחמנא יקדש להיות כמוה על כרחך עשתה כאן תורה טעם כעיקר שהרי אין כאן ממשו של איסור ואסרה הכתוב מפני הטעם ואע"פ שלמדנו מכאן שאף היתר מצטרף לטעם האיסור ולכך בא הכתוב מ"מ אין טעם כעיקר מוצא מכלל הכתוב ולא היה צריך רבא להזכיר שם היתר מצטרף לאיסור שאינו ענין למה שהתיר הכתוב זרוע בשלה אלא טעם כעיקר דבקדשים אסור זהו חדושו של זרוע בשלה ולפיכך אמר זהו היתר שבא מכלל איסור ומה שאמרו שבקדשים לא לומר שבחולין מותר אלא כשתמצא לומר בחולין נמי אסור אין חידושו של זרוע בשלה אלא מפני שבקדשים כיוצא בו אסור ואילו אמר רבא שם היתר מצטרף לאיסור היה הלשון בא שלא בדקדוק זהו פירוש טעם כעיקר והיתר מצטרף לאיסור וממנו לא תסור ומעתה הדבר נלב מסור להבחין בין דברינו לדברי בעל המאור ולראות איזה דרך יחלק אור ובדין שאר נותני טעמים יש דברים סתומים ותחומים ואין מענין ספרנו להיותנו בהם נלחמים:

ועוד בצק שבסדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד וכו' פסק הרי"ף ז"ל כלישנא בתרא וכו' ולי נראה לסמוך על דאביי דהוא עדיף דמיתרצן תרתין ברייתא ותרתין לישני דרב יהודה ורב אשי דהוא בתרא פירשה

המאור הקטן

אלא לאשמועינן כל האוכל הוא בכרת ואין כל חמץ בכרת לאפוקי עירובו לר"א ולאפוקי אף נוקשה בעיניה לר"מ (ד) בין לר"א בין לר"מ מכרת מעטינהו רחמנא וקיימא להו בלאו דכל מחמצת לא תאכלו דהא דרשי' כל ולרבנן דלא דרשי כל לגמרי מעטינהו רחמנא בין מלאו בין מכרת ואי אמרת לרבנן למה להו מיעוטא לישתוק קרא מיניה יש להשיב סד"א ליהוי תערובות חמץ כחמץ שנתחמץ מחמת דבר אחר שכח אחר מעורב בו ואידי ואידי תערובות הוא קמ"ל כי כל אוכל מיעוטא הוא משום הכי מהדרינן בגמ' אדרשא דכי כל אוכל חמץ דלמעוטא דרשינן ליה כלומר כל האוכל חייב ואין כל החמץ חייבין עליו אי לר"א למעוטי מכרת אי לרבנן מלאו וכרת דלא מפלגי בחמץ דכיון דגלי רחמנא במחמצת האמור בכרת שאין בכללו עירוב ילפינן מיניה מחמצת האמור באזהרה שלא הזהיר על העירוב ואיידי דכתב כל כתב נמי כי כל דליכא למדרש ביה טפי מ"מ בין לר"מ בין לר"א דאית להו תערובת חמץ בלאו סבירא להו היתר מצטרף לאיסור בחמץ בפסח:ונקוט האי כללא בידך דהיתר מצטרף לאיסור יש בו חומר גדול יותר מטעם כעיקר לפי שאין טעם כעיקר אמור אלא על דבר שיש בו כשיעור כזית מן האיסור והוא נמחה בו וניכר בו טעמו והוא אוכל ממנו בכא"פ שיעור כזית מן האיסור שנמחה בו זהו טעם כעיקר שאסור בכל התורה כולה ואין לוקין עליו אלא באיסורי נזיר ואם ניכר בו ממשו לוקין עליו בכל האיסורין והיתר מצטרף לאיסור אע"פ שאין בו טעם האיסור ואע"פ שאינו אוכל מן הכל אלא כזית חציו מן ההיתר וחציו מן האיסור מצטרפין זה לזה ואי אמרת והא ד' מיני מדינה דתנן במתני' כולהו לטעמא עבידי ובגמ' פרכינן א"ה חמץ בפסח נמי נחשביה שההיתר מצטרף לאיסור כר"א אלמא היתר מצטרף לאיסור טעמא נמי אית ביה א] יש להשיב ולהפריש בין טעם לטעם שכל הערובין השנוין במשנתינו אע"פ שהם עשויין לטעם טעמן משתנה ע"י העירוב לטעם אחר שאין טעם האיסור שהוא הדגן נראה בעירוב אלא שהוא מסייעו לתת לו טעם חדש וטעם זה שהוא מחדש בעירובו גרם לו להתבער בפסח ולעבור עליו באזהרה ואינו מתבטל ככל האיסורין שבתורה לפי שהדגן הוא יסוד אחד מיסודות המינין השנוין במשנתנו אבל טעמו הראשון אינו ניכר בו ברוב הטעמים ואע"ג דאמרינן בזיתום המצרי תלתא שערי תלתא קורטמי ותלתא מלחא לאו דוקא כי יש פעמים שאדם מרבה מזה וממעט מזה לפי מה שהוא רוצה בטעמו ופעמים שאין טעם השעורים ניכר בהן כטעמו הראשון אלא שמסייע עם השאר לעשות את הזיתום והיינו דחשבינן להו לכולהו עירובי דמתני' בהיתר מצטרף לאיסור ולא חשבינן להו בטעם כעיקר ואפ"ה מחייב בהו ר"א באזהרה ויש פעמים שאדם מרבה בהן ממין הדגן עד שטעם הדגן ניכר בהן ואעפ"כ לא היו חכמים מחייבין עליהן כלום והיינו דאמרינן בגמ' מכלל דכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אמר ליה אין אי הכי אמאי פליגי רבנן עליה דר"א בכותח הבבלי כלומר שסתם שנינו כותח הבבלי בכל דהו מחייב ר"א אפי' בהיתר מצטרף לאיסור ובכל דהו פטרי רבנן אע"פ שיש בו טעם כעיקר והוא אוכל ממנו כזית בכדי אכילת פרס ואפי' הכי ניכר בו ממשו ואסיקנא דליכא כזית בכדי אכילת פרס דאי בעיניה קא אכיל ליה בטלה דעתו אצל כל אדם וכו' וטעם כעיקר אין לוקין עליו אלא בנזיר בלבד דכתיב ביה משרת ואע"פ שממנו אנו דנין לכל התורה כולה אין עונשין מן הדין להלקות עליו בשאר איסורין ור"ע מוקים לה בהיתר מצטרף לאיסור והא דאמרינן בגמ' ר"ע טעם כעיקר מנא ליה פי' כלומר מהיכא נפקא ליה טעם כעיקר מעיקרא עד דאייתר ליה משרת לאוקמיה להיתר מצטרף לאיסור שהוא החומר הגדול ודמיא הא מילתא למאי דגרסינן בפרק כל שעה יתיב ההוא מרבנן קמיה דשמואל בר נחמני וכו' עד קסבר חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא כלומר ומיבעי ליה קרא יתירא חד לשאר איסורין וחד לחולין שנשחטו בעזרה דאי לא כתיב אלא חד לא הוה מוקמינא ליה אלא בשאר איסורין אבל לא בחולין שנשחטו בעזרה שלא הוזכר איסור אכילתן בפי' אלא מכללא ודכוותה אמרי' בגמ' בפ' ראשית הגז ור' אלעאי שותפות בנכרי מנא ליה וכל היכא דאמרי' בגמ' טעמו ולא ממשו היינו טעם כעיקר אלא בלישנא דתנאי הוא טעם כעיקר ובלישנא דאמוראי הוא טעמו ולא ממשו ב] ויש מקום אחד בגמ' שהוזכר בו טעם כעיקר שלא בדקדוק ופירושו כמו היתר מצטרף לאיסור והוא בפרק גיד הנשה רבא אמר לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור והכא שרי ולגמור מינה גלי רחמנא גבי חטאת יקדש להיות כמוה וכו' ובפי' אוקימנא הכא להיתר מצטרף לאיסור אלא ודאי בעל כרחך טעם כעיקר דהתם לאו דוקא ופירושו היתר מצטרף לאיסור דאמרינן בפרק גיד הנשה אנן לחומרא גמרינן דאי מדאורייתא חד בתרי בטיל לאו למימרא דבששים ובנותן טעם לאו דאורייתא הוא דהא אמרי' כל איסורי תורה גמרי' מנזיר אלא הכין פירושו אי לאו דגלי רחמנא באיל נזיר בששים ובנזיר בנותן טעם הוה אמינא זיל בתר רובא כדאזלי' בכל התורה כולה בתר רובא זה הוא פי' דאי מדאורייתא חד בתרי בטיל ודין אחד הוא שיעור ששים במין במינו ונותן טעם במין בשאינו מינו כדגרסינן התם אמר רבא אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן בששים וכו' וההיא דגרסינן בע"ז אמר ר' יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס הכין פירושו כל איסור שנתערב בהיתר ויש בו טעם האיסור וממש האיסור ניכר בו אע"פ שהוא פירורין פירורין ומעורב ברוב אסור ולוקין עליו והוא שאכל מן האיסור שיעור כזית בכא"פ והיינו דאמרינן הכא גבי שום ושמן של תרומה מה טעם פסול מקום מגעו הואיל וזר לוקה עליו בכזית בכדי אכילת פרס דהוא דאורייתא וה"ה לכל איסור שהוא בעין ולא נתערב שאין לוקין עד שיאכל כזית בכדי אכילת פרס טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו פי' טעמו ולא ממשו זהו טעם כעיקר. ואע"פ שהוא אסור מן התורה כדגמרינן מנזיר אין לוקין עליו לפי שאין מזהירין מן הדין וכדכתבינן לעיל שאין לוקין בטעם כעיקר מאחר שנמחה גוף האיסור ואין ממשו נראה לעין ואע"פ שהוא אסור מן התורה דגמרינן מנזיר ואע"ג דבפרק גיד הנשה אמר רבא לעולם טעמו ולא ממשו דרבנן ודרך בישול אסרה תורה דחוי בעלמא הוא דקא מדחי דליכא למשמע מהכא טעמו ולא ממשו דאורייתא משום דאיכא למימר גבי בשר בחלב דרך בישול אסרה תורה ומיניה לא גמרי' משום דחידוש הוא ולא סמכינן אהא דרבא אלא אדר' יוחנן ועל תנא דברייתא דסמיך ליה איסורי נזיר אקרא דכתב משרת ליתן טעם כעיקר והא דגרסינן בזבחים אמר ר"ל הפיגול והנותר והטמא שבללן זה עם זה ואכלן פטור ואסיקנא מין בשאינו מינו בטעמא מין במינו ברובא ההיא דריש לקיש פליגא אדר' יוחנן דהוא בר פלוגתיה בכולי תלמודא דר' יוחנן כללא קאמר כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו ל"ש מין במינו ול"ש מין בשאינו מינו ור' יוחנן עדיפא ועלה סמכינן ובנזיר ירושלמי פרק שלשה מינין גרסינן רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל נותני טעמים אין לוקין עליהן עד שיטעום טעם ממשו של איסור ואמר ר' זירא כל נותני טעמים אין לוקין עליהם חוץ מנותני טעמים של נזיר ונזיר אפי' לא טעם [אלא] טעם ממשות של איסור אסור אמר רבי אבא בר ממל כל נותני טעמים אין היתר ואיסור מצטרפין ונזיר איסור והיתר מצטרפין מתניתא מסייעא לדין מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעא לר' זירא כזית יין שנפלה בקדרה ואכל ממנה כזית פטור עד שיאכל את כולה על דעתיה דרבי אבא בר ממל מכיון שאכל ממנה כזית יהא חייב מתניתא מסייעא לרבי אבא בר ממל ממשמע שנאמר וכל משרת ענבים לא ישתה וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו אלא לפי שנא' מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל וכתיב מיין ושכר יזיר מה תלמוד לומר וכל משרת ענבים לא ישתה אלא שאם שרה ענבים במים ושרה פתו בהם ויש בהם כדי לצרף כזית חייב ומכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה וכו' ויש בזה סיוע ובירור לכל מה שכתבנו בדיני נותן טעם והיתר מצטרף לאיסור:

בצק שבסדקי העריבה אם יש כזית במקום אחד וכו' פסק הרי"ף ז"ל כלישנא בתרא כרב יהודה אמר שמואל וסמך על רב הונא דאמר סמי קילתא מקמי חמירתא ומדאסיקנא בגמ' שאין הלכה כרבי שמעון ב"א

השגות הראב"ד

א] יש להשיב א"א טעם חדש הוא זה ולא גמרינן מיניה כי הוא דבר שאי אפשר שיהיה הג' שבו ממין אחר ולא יהא טעמו ניכר בו. וכשפסקו לזעירי או הכי לרבי אליעזר חמץ בפסח נמי נחשוב כהיתר מצטרף לאיסור לאו על הנך דמתניתין אקשו ליה אלא אפילו על חמץ ומצה שאין מעורבין ושאין להם טעם זה מזה והנך דמתניתין לאו משום היתר מצטרף לאיסור אלא משום דטעם כעיקר ולרבי אליעזר אית להו מלקות מכל מחמצת ולרבנן מלקות לית בהו דלא דרשי כל מידי מן התורה אסירי מדינא דנזיר ומדין ק"ו לא מלקינן לדעת תכמים אבל לדעת רבי עקיבא מלקינן כיון דאיסורייהו בגופייהו כתיבי לטעם כעיקר או להיתר מצטרף לאיסור גמרינן להו מדינא או אפילו מבנין אב למלקות דגלויי מלתא בעלמא הוא למלקות כדאמרינן בשמעתא דרבי עקיבא מייתר ליה משרת להיתר מצטרף לאיסור משום דנ"ט כעיקר יליף מגעולי נכרים אלמא למלקות נמי מגעולי נכרים נפקא לן דאי לאיסורא בעלמא אכתי משרת לא מייתר דהוה צריך ליה למלקות אלא ודאי לרבי עקיבא הכי הוא כדפרשינן ורבי יוחנן לא סבירא ליה הכי אלא כרבנן דלא מלקינן מדינא. וזהו שאמר במסכת ע"ז כל שטעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו ורבנן סבירא להו דכל ע"י תערובת שאין האיסור ניכר בו או בעינו או בתזותא אין לוקין עליו אלא אם כן יש באכילתו כזית בכדי אכילת פרס. ואפילו כי האי גוונא נמי לא הוה פשיטא ליה לאביי עד דשמעה מרב דימי דהוה סבר אביי דכזית בכדי אכילת פרס שהיא אכילה לכל איסורין שבתורה ואפילו לקרבן כדאיתא בכריתות לאו ע"י תערובות הוא אלא באפי נפשיה ורב דימי פשט ניהליה דאפילו ע"י תערובות דאורייתא הוא. ומדר' יוחנן במסכת ע"ז שמעינן לה ואקשי ליה אביי כיון דאפילו על ידי תערובות דאורייתא הוא ללקות עליו אמאי פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בכותח הבבלי ואמאי לא לקי נמי עליה כלומר אי אמרת בשלמא דכל ע"י עירוב איכא מאן דפליג והיינו רבנן דפליגי אדרבי אליעזר בכותח דלא דרשי כל לעירוב משום הכי פטרינן בכותח דאף על גב דליכא נותן טעם נמי ילפינן ליה מנזיר ואפילו לרבנן מילקא מיהא לא לקי דסבירא ליה אין מלקין לא מבנין אב ולא מק"ו וכ"ש מהיתר מצטרף לאיסור ע"י עירוב אא"א דכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אפי' ע"י עירוב אמאי פליגי הא כ"ש הכא דטעמו וממשו הוא ושני ליה דליכא כזית בכדי אכילת פרס ומשום נותן טעם נמי לא מלקינן ליה בשאר איסורין אלא בנזיר דכתיב בגופיה ובכולה שמעתא לא גרסינן אלא מאי היתר מצטרף לאיסור ומי שיש לו לב יוכל להבין זה מתוך דברינו שכתבנו ובנוסחאות ספרדיות אינו ולא בנוסחאות ישנות כלל ואביי שהיה מקשה ורצה לומר שאומרים בכל איסורים היתר מצטרף לאיסור לדעת רבי עקיבא היה מקשה שהרי דברי רבי יוחנן לדעת רבי עקיבא הם כדאיתא בשמעתא ורצה אביי לומר דגמרי' לכל התורה כולה מנזיר אפילו למלקות כדפרישנא לעיל ומה שהקשה משתי מדורות ושתי קדרות באין בהם בנותן טעם קאמר דמ"מ הרי יש בהם כזית בכדי אכילת פרס דאי יש בהם בנותן טעם לכ"ע איסור מן התורה אית בהו ושתי סאין ושתי קופות אין בהם כלל טעם: ב] ויש מקום אחד בגמרא. א"א גנוב הוא מאתי שכבר כתבתי אותו לפני הרב רבי משולם ז"ל ועם כל זה לא

אחרות והכי איתא בגמרא דהא שאור לא חזי לאכילה ואפ"ה אסריה רחמנא מהאי טעמא והכי איתא במכילתא : **מלוגמא** שנסרחה אינו חייב לבער. פירוש שנסרחה קודם הפסח [ואע"פ שהחמילה ולבסוף נסרחה] דהוה ליה כחרכו קודם לזמנו (דף כא:) שמותר בהנאתו אחר זמנו אבל נסרחה בפסח [אם נתחמצה ולבסוף נסרחה חייב בביעור דכיון דחל עליה איסורא לא פקע אבל] אם נסרחה ולבסוף החמילה הוי כחרכו קודם זמנו דהא לא חל עלה איסורא הילכך אינו חייב לבער והכי איתא בירושלמי: **אין** שם כיוצא בה מהו. אפשר דדוקא באין שם כיוצא בה הוא דסמכינן אשיעורא דמיל אבל יש שם כיוצא בה לא שלא כל הזמנים שוין ולפנינו אכתוב עוד בזה בס"ד :

מתני' כיצד מפריסין חלה בטומאה ביו"ט. פירוש דליכא תקנתא דאי אפי לה הויא לה אפיה שלא לצורך דלא חזיא ליה דאע"ג דקי"ל (ביצה יב:) מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ה"מ שלא לצורך אוכל נפש והוא שיהא צורך היום קצת ודבר השוה לכל נפש (כתובות ז.) אבל היכא דלא הוי צורך היום כלל [לא] כדאמרינן בפ"ק דביצה (יב.) המוציא אבנים לבנין חייב ולשורפה אי אפשר דאין שורפין קדשים ביו"ט ולהאכילה לכלבים אי אפשר דתרומה שהיא אוכל אדם אין מאכילין אותה לבהמה כל זמן שהיא ראויה לאדם ולשהותה עד למחר אי אפשר דאתיא לידי חמוץ :

רבי אליעזר אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה. דס"ל לרבי אליעזר שאי אפשר להניחה לבוא לידי חמוץ לפי שזהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובל ימצא אי משום דס"ל טובת הנאה ממון וכדידיה דמי אי משום דאית ליה הואיל ואי בעי מיתשיל עלה הלכך להניחה לבא לידי חמוץ אסור אבל לאפות את כולן שרי דאע"ג דלא סגיא דלא מפריש מינייהו חלה לאחר אפייה ולא חזיא אפילו הכי בשעת אפייה הואיל וכל חדא וחדא חזיא ליה אמרי' הואיל ושרי ולבן בתירא סבירא ליה דלהניחה שיתחמץ אסור שטובת הנאה ממון ולאפות את כולן נמי אסור דלית ליה הואיל הלכך ליכא תקנתא אלא שתטיל אותה לתוך הצונן כדי שלא תחמיץ והך מתני' בשגלגל ממנה כשיעור ונתחייבה כבר בחלה עסקינן אבל כל שלא גלגל לא צריכי להכי אלא מגלגלה פחות מכשיעור כדי שלא תתחייב בחלה דאע"ג דאיפלגי במסכת חלה בכה"ג דתנן התם (פ"ב מ"ג) מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין קבין ואל יעשנה בטומאה רבי עקיבא אומר יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין קבין שכשם שהוא קורא לטהורה כך קורא לטמאה התם בחול שאפשר להפריש חלה בטומאה אבל ביו"ט הואיל ואי אפשר להפריש חלה בטומאה דברי הכל יעשנה קבין והכי מוכח בירושלמי :

רבי יהושע אומר לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובל ימצא. דס"ל דטובת הנאה אינה ממון ולית ליה הואיל אי בעי מיתשיל עליה ולאפות את כולן נמי ס"ל דאסור כדמוכח בגמרא בברייתא (דף מח.) דאהדר ליה לר' אליעזר לדבריך הרי הוא עובר משום לא תעשה כל מלאכה דלית ליה הואיל וכל חדא חזיא הלכך מפרישתה ומניחתה עד הערב ואם החמילה החמילה : **גמ'** תניא רבי אומר הלכה כרבי אליעזר וכו' והלכתא כר' אליעזר כדפסק רבי דקי"ל הלכה כרבי מחבירו. אע"ג דלא סמכינן אפסקא דתנא דקי"ל אין למדין הלכה מפי תלמוד כדאיתא בב"ב (דף קל: ע"ש) אפילו הכי כיון דחזינן דרבי ס"ל כר"א נקטינן כותיה דקי"ל הלכה כרבי מחבירו זהו דעת הרב אלפסי ז"ל ויש לידון בדבר דהא רבים פליגי עליה דרבי בהא דהא איכא בן בתירא ור' יהושע דתרוייהו אסרי באפייה כמו שכתבתי כן במשנתנו ולא איתמר הלכה כר' מחביריו. וכן מה שכתב הרב אלפסי ז"ל דהא דר"א שייכא בהך אחריתי דר' אליעזר דאמר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה לא נתבררו דבריו דהא לא שייכא אהדדי כלל דבן בתירא דאמר תטיל לצונן לאו משום דלית ליה הסל מצרפן קאמר דלצרוף סל לא שייך במתני' כלל דלא אצטריך ר"א למימר הסל מצרפן אלא בשעשה עיסתו קבין שלא נתחייבו בחלה בשעת גלגול שהן מחויבין אחר אפייה בצרוף הסל אבל מתני' בשגלגל שעור חלה עסקינן וכמו שכתבנו במשנתנו ובכי האי גוונא כל ככר וככר חייב בחלה ויכול להפריש מזה על זה ובלבד

תורה אור / נר מצוה

א לכלב אינה צריכה שריפה ותנן נמי כל המיוחד למאכל אדם טמא עד שיפסל מלאכול לכלב הא אם נפסל מלאכול לכלב נפיק ליה מתורת אוכל והוה לי' עפרא בעלמא ותניא נמי בתוספתא הקילור ב והאספלנית והרטיה שנתן לתוכה קמח אין צריך לבער מלוגמא ג שנסרחה אין צריך לבער : *בצק [דף מו.] החרש אם יש [א] שם כיוצא בו שהחמיץ אסור אין שם כיוצא בו מהו אמר רבי אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש כדי שיהלך אדם מן מגדל נינוה לטבריא דהיינו מיל :

מתני' כיצד ה מפרישין חלה בטומאה ביום טוב ר' אליעזר אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה בן בתירא אומר תטיל בצונן אמר רבי ד יהושע *לא זהו חמץ שמוזהרין [דף מו:] עליו בבל יראה ובל ימצא אלא מפרישתה ומנחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה :

גמ' *תניא רבי אומר הלכה כרבי אליעזר ור' [דף מח.] יצחק אמר הלכה כבן בתירא והלכתא כרבי אליעזר כדפסק רבי דקי"ל הלכה כרבי מחברו ועוד ה דהא דר' אליעזר שייכא בהך אחריתי דר"א *דאמר אף הרודה ונותן פת [דף מח.] לסל

רש"י

אדם ואל עליו שם אוכל טמא נעולם עד שיפסל מאכילת כלב : מתני' בצק החרש. כחרש שיש לו אזנים ואינו ניכר אם שומע אם לאו כך אין ניכר בזה הבצק אם החמיץ אם לאו : אם יש כיוצא בו. אם יש עיסה אחרת שנילושה בשעה שזו נילושה וכבר החמילה : מתני' חלה בטומאה. שנטמאה העיסה ושוב אין חלתה הניטלת ממנה ראויה לאכילת כהן כיצד מפרישין אותה ביום טוב של פסח הרי אין יכול לאפותה כיון שאינה ראויה לאכילה ולשהות' ולשורפה נערב אי אפשר שלא תחמיץ ולשורפה או להאכילה לכלבים אי אפשר לפי שאין שורפין קדשים טמאים ביום טוב : ר"א אומר לא תקרא לה שם . חלה עד שתאפה תחלה. דאכתי כל חדא וחדא חזיא ליה (א) דמפרישין מכל חדא פורתא ולאחר אפייה אם רצה יפרים חלה שלימה על כולם כדאמרינן בגמרא דקסבר ר"א הסל מצרפן לחלה הסל שרודה מן התנור אל תוכו מצרפן לחלה : לא זה הוא חמץ שמוזהרין עליו . כדמפרש בגמרא טעמא דלאו דידיה הוא לאחר שקרא עליה שם וקרא כתיב לך שלך אי אתה רואה וזה אינו שלך ולא של חבירך דאכתי לא מטא לידיה

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

וי"א שכל מקום שיש כזית במקום א' אפילו בשולי העריבה חייב לבער וכך היא שיטת ר"י בפסקיו ונראה בעיני להחמיר כדבריו כמבואר בקונטרס הראיות . היו שני חצאי זיתים וכו' במה דברים אמורים בעריבה אבל בבית אפי' חצי זית בזוית זה וחצי זית בזוית זה חייב לבער בין שהיו קבועין בין שלא היו קבועין כמבואר בקונט' הראיות . ונראה בעיני ששפתי העריבה הרי הן כבית שאין דרך לסנית שם חמץ ופעמים שמקבצן ונעשים זית במקום אחד כמבואר בקונט' הראיות . ומז"ה אומר שאף בבית א"צ לבער אלא פירורין של עיסה אבל פירורין של פת אין נחשבים לכלום ואני אומר שאף פירורין של פת מבערין אותן בתחלה כשהן נראין לעין כדרך שאמרו בפירורין של עיסה כמבואר בקונט' הראיות :

א וי"א שמותר אפילו באכילה והר"י ברצלוני כ' שאסור באכילה ומותר בהנאה ולזה הסכים הרא"ש ותלמודי שעושים קודם הפסח מפת שרוף אסור לאוכלו אחר הפסח:

לשון ריא"ז

ב הקילור והאספלנית והרטיה שנתן לתוכו קמח א"צ לבער כמו שמבואר בתוספתא ונראה בעיני שלא אמרו כך אלא כשנסרחו ונתקלקלו אבל אם לא נסרחו חייב לבער שהרי אמרו לא ילעוס אדם חטין ויתן ע"ג מכתו :

ג וכתב רב האי כיון שמלוגמא שנסרחה אין צריך לבער כ"ש עריקה שמערבין בו חמץ יבש שחוק עם בשר אפעה שא"צ לבער וכ"כ מיי' ואע"פ שמותר לקיימו אסו' לאוכלו עד אחר הפס' אפי' אין בו אלא חמץ משהו :

ד כ' הרא"ש נראה דר"א ור' יהושע לא פליגי אבן בתירא דלא מסתבר דפליגי בכך סברא אם מחמצת בתוך המים אלא דר"א אשמעינן דמוזהר על חימוץ חלה ור' יהושע סבר דאינו מוזהר אמנם בהא פליג ר"א אבן בתירא דסבר דטוב יותר שלא יקרא לה שם עד שתאפה אולי לא יזהר יפה בהטלתה לצונן ואם אירע שקרא לה שם היה אומר

רבינו תם שתטיל לצונן : ה וכ' הרא"ש ז"ל ומה שכ' רב אלפס ועוד דהך דר"א שייכא באידך דר"א כו' לא בא לחזק מה שפסק כר"א דהכא מאידך דר"א כיון דהלכה כאידך דר"א הלכה נמי כר"א דהכא דמה עניינם זה לזה אלא ה"ק אחר שפסק כר"א דהכא אמר ועוד הך דר"א שייכא באידך דר"א וכו' כלומר א"א לקיים הא דר"א דהכא בלאו מילתא דר"א דהתם כיון דאינו מפרישו מן העיסה ובמה יצטרפו לחלה להכי הוצרך לסבירא דהלכה כר"א דאידך ואחר אפייה יצרפם בסל וכ"פ רש"י דהלכה כר"א ויעשה עוגה קטנה אגל גדולה משמע מדבריהם דאפי' היה שם מתחילה כדי חיוב חלה אפ"ה בעי צירוף סל ואינו נראה לריב"א דלא מייתי דר"א אלא אהכי כשי דלייפי קפיזא

עין משפט

א מיי' פ"ה מה' חמץ ומצה סמג לאוין עה טור א"ח סי' תמב :

ב מיי' פ"ג מה' י"ט סמג לאוין עה טור א"ח סי' תנו תקו :

הגהות הב"ח

(א) דמפרישין כצ"ל: (ב) אלא מדמתניתא : (ג) לפרש כן כצ"ל : (ד) ודינהן שלש כצ"ל :

[א] אם יש בו כיוצא בו : (הגא"י)

המאור הקטן

בכופת שאור לא רצה לסמוך על רב יוסף דאמר תנאי שקלת מעלמא ולא על אביי דאוקימנא הא והא כר"ש בן אלעזר א] ול"נ לסמוך על דאביי דהיא עדיפא דמתרצן תרתין ברייתא ותרתין לישני דרב יהודה ורב אשי דהוא בתרא פירשה לא תימא שלא במקום לישה גבא דאגנא וכו' ומיהו לית הלכתא כר"ש בן אלעזר בכופת שאור שתהא בטלה עד שיטיח פניה בטיט וכן אין הלכה כמותו בכזית במקום העשוי לחזק ושאר דבריו הם הלכה ואין לחלוק עליהם ונקטינן מינה דכזית בכל מקום חייב לבער בין במקום העשוי לחזק בין במקום שאינו עשוי לחזק בין בשולי האגנא בין בדופנה בין בשפתה בין בגבה אבל פחות מכזית משוליה ומדופניה אין צריך לבער מפני שהכל הוא מקום לישה אבל משפתה ומגבה שאינן מקום לישה צריך לבער ודברי אביי ודברי רב אשי שמפרש דבריו תמצא הכל מפורש יפה בפירושי רש"י ז"ל :

מלחמת ה'

וכו' ונקטינן מינה דכזית בכל מקום חייב לבער וכו' אבל בפחות מכזית משוליה ומדופניה אין צריך לבער : **אמר** הכותב אלו דברי רבינו הגדול ז"ל שסומך על פירושו של רב אשי אבל אנו דעתנו לסמוך על דרב הונא ואלישנא בתרא דרב יהודה לחומרא משום דתרתי לישני דרב יהודה לא מיתרצן כדאביי מדלא איתמר בגמרא (ב) ולא מדמתניתא לא פליגי לישני נמי לא פליגי ומדלא פריך רב יהודה ותני ש"מ תרתי לישני נינהו ופליגן ועוד דאי הכי למה ליה לאוקמא למתני' כיחידאה ודלא כהלכתא אלא ודאי לישנא קמא ליתא דסבירא ליה הלכה כר"ש בן אלעזר ומוקי סתמא כוותיה וסמכינן לה מקמי לישנא בתרא ודרב אשי לא מכרעא דפירושא בעלמא הויא והא דאמר רב נחמן בעריבה כל שאילו ינטל החוט וניטלין עמו חייב לבער במקום העשוי לחזק היא ודאמר עולא לא אמרו אלא בעריבה אבל בבית חייב לבער זימנין דמכנשי להו ונפלו אהדדי דאלמא אי לאו האי טעמא דנפלו אהדדי והוו כזית אינו חייב לבער משום דבצק שבסדקי קרקעו של בית כמקום העשוי לחזק דמי שאינו מקפיד עליו ועשוי לידרס שם ברגלי אדם וכן רש"י עצמו ז"ל צריך לפרש (ג) ורבינו ז"ל השמיטה לזו או משום שהיא מן הדברים שאינן מצויין או מפני הטעם שרמזנו שהוא נוטה ללישנא דקילתא וסוי יודע שאין דעת רבינו הגדול שהזכרנו ולא דעת הגאונים בפי' השמועה כדברי רש"י ובעל המאור המסייעו שהדבר קשה כיון דשלשה מקומות נינהו שוליה ודופנה ושפתה (ד)והני הן שלש לערבינהו ולתנינהו כחד מינייהו והיכי קתני תרתי מתלת בכל חדא מידי גבי הדדי תניא אלא כך פירשו ראשונים מקום העשוי לחזק היינו סדק שנתמלא בבצק והוא מחזק העריבה ומקום שאינו עשוי לחזק שאינו מחזקה בקיומו וזה וזה בין מבפנים בין מבחוץ והא דמתרץ בגמ' הא במקום לישה הא שלא במקום לישה ה"ק קמייתא קילא רישא וסיפא שלא במקום לישה בתרייתא חמירתא רישא וסיפא במקום לישה וכך פר"ח והטעם לפי שהוא עשוי ליסור בשעה שנותנת מים לקמח ולגרדו בשעת לישה נמצא עכשיו כפי הדעת הזו כזית לעולם חייב לבער דלא קיי"ל כר"ש בן אלעזר פחות מכזית במקום העשוי לחזק אינו עובר במקום שאינו עשוי לחזק אם היה במקום לישה עובר ואם לאו אינו עובר ורבינו ז"ל מחמיר :

השגות הראב"ד

לא ירד לסוף הטעם שהיה לו לרבא לומר לא נצרכא אלא להיתר מצטרף לאיסור . אבל מפני שאנו מחמירים בקדשים שתי חומרות כי כל מה שקבל טעם הרקיק מן הרקיק האיסור נחשב אותו איסור בעין ואם יצטרף עמו מן המקום אשר לא קבל טעם האיסור יהא חייב עליו בצרוף כזית וזו החומרא בקדשים נאמרה שהבלוע כאילו הוא בעין ואף על פי שאינו נראה בעין מה שאין כן בחולין ולא אפילו בנזיר שהרי תוספת מיהא איכא במקום השרוי ביין ומשום הכי אמר לטעם כעיקר דבקדשים אסור וכו' ומה שאמר זה דהא דאמרינן חד בתרי בטיל לאו למימרא דששים ונותן טעם לאו דאורייתא דהא גמרינן כל התורה מנזיר שכח מה אמר לו רבו שכל מין במינו דליכא טעמא ברובא ומין בשאינו מינו או בששים היכא דליכא קפילא או בטעמא דקפילא וזהו מן התורה אבל מדרבנן היכא דמערבא איסורא ונמוחה בהיתר אמור רבנן אפילו מין במינו בששים . והיינו דמקשי' גבי גיד הנשה שנתבשל עם שאר גידים וליבטל ברובא שהרי במינו הוא וכך מפורש בזבחים והיינו שמעתא דריש לקיש בפגול ונותר וטמא שבללן ולא מדחייא כלל כדפרישנא . ומה שכתב זה בטעמו וממשו והוא כזית בכדי אכילת פרס דבעינן שיהא טעם האיסור וממשו ניכר בה אעפ"י שהוא פירורין פירורין ומעורב ברוב ומנין לו זה ההפך וכי כותח הבבלי וזיתום המצרי שהיה אביי סבור לומר שילקה עליו משום כזית בכדי אכילת פרס אוכלים החמץ שבהם או שותים אותו שיהא ממשו ניכר באכילתו והלא משקה הם עשויים לטבול ולשתיה . וכן מה שכתב דרבא פליג בטעמו ולא ממשו דסבר לאו דאורייתא טועה הוא . וגדול ממנו טעה ג"כ אלא הכי קאמר ליה לאביי אי מהכא ליכא למשמע מיניה ולדעת רבי עקיבא קאמר תרוייהו דמפיק מכרת להיתר מצטרף לאיסור ומצריך ליה טעם כעיקר למגמריה מדוכתא אחרינא דאביי אמר מבשר בחלב גמר לה כדאיתא הכא . ויש מקומות בשמועה זאת שצריכים מעט תיקון וכל חכם לב יוכל לתקן אותם במעט תקון חוץ ממה שאמרו בתחלת השמועה לזעירי דאמר אף שאור בבל תקטירו כמאן כרבי אליעזר דדריש כל אי הכי חמץ בפסח נמי ואמאי לא אקשי ליה כל איסורין שבתורה נמי דהא כתיב כל חלב וכל דם וכל נבלה וכל השרץ השורץ על הארץ וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת וכל שרץ בעוף בכל קדש לא תגע דדרשינן ליה באכילה וכל איסורין שבתורה דכתיב לא תאכל כל תועבה ודבר זה צריך עיון :

א] ולי נראה לסמוך וכו' . א"א הרב בן גאות ז"ל כתב בזה דברים מבולבלים ונראים דבריו סותרים זה את זה דהוא כתב דשלא במקום לישה כזית ועשוי לחזק חייב לבער אינו עשוי לחזק חייב לבער אבל פחות מכזית אפילו אינו עשוי לחזק אינו חייב לבער אבל במקום לישה כזית בין במקום העשוי לחזק בין שאינו עשוי לחזק אינו חייב לבער פחות מכזית עשוי לחזק אינו חייב לבער אין עשוי לחזק חייב לבער ופירוש עשוי לחזק שעמו אותו שם לחזוק כגון דבק שמדבקים שני לוחין אבל לא נתכונו שם לדבוק חייב לבער . הנה מכלל דבריו מקום לישה חמור משאינו מקום לישה ובאמת כך הוא פירוש הגאונים וכן מוכח בגמרא מדברי רב נחמן אמר שמואל ודברי עולא שאמר כשני חצאי זיתים וחוט של בצק ביניהם וכו' ופירוש עולא לא אמרו אלא בעריבה דבעינן ניטלין בחוט. אבל בבית אע"ג דאין ניטלין חייב לבער זימנין דמכנשי ונפלי אהדדי והא הכא בית ודאי אינו מקום לישה ואינו עשוי לחזק ועריבה דומיא דבית ואמרינן דחצאי זיתים חלוקים אינו חייב לבער . וזאת תשובה על פי' הצרפתי שפי' מקום לישה הוא מקום שעשוי לחזק ושלא במקום לישה הוא מקום שאינו ראוי לחזק . ועל דרך זה הפירוש נמצא שלא מקום לישה חמור ממקום לישה . וכבר נתבאר מדברי רב נחמן ועולא שאינו כן . אלא כפי' הרב בן גיאות ופירוש הגאונים ז"ל . מ"מ דברי הרב סותרים זה את זה שכתב בשלא במקום לישה כזית ועשוי לחזק אינו חייב לבער . והיינו כר"ש בן אלעזר בכופת שאור שאינו מקום לישה ועשוי לחזק . ואח"כ כתב כדברי ת"ק הפסח שעפשה ונפסלה מאוכל אדם בין שמקויימת לאכילה בין שאינה מקויימת לאכילה חייב לבער והיינו כת"ק וכן כתב בכופת שאור שיחדה לישיבה טח בפניה טיט בטלה . והיינו כת"ק . ברם נראין דברי הרי"ף ז"ל שפסק כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל ולא חשש לאוקימתא דאביי בתרתי מתניאתא דההיא אליבא דרבי שמעון בן אלעזר היא ולית הלכתא כוותיה ואין לנו לתפוס קצת דברי מי שנדחו דבריו בשביל סוגיא . ועוד דאביי לא אהדר אלא לתרוצי מתניאתא אבל לישני דרב יהודה פליגי אהדדי כעין כל תרי לישני דאמוראי ונקטינן מינייהו כלישנא בתרא וכת"ק דר"ש בן אלעזר ואפסיקא הלכתא כוותיה הלכך כזית אפילו עשוי לחזק ואפילו שלא במקום לישה דומיא דכופת שאור שייחדה לישיבה חייב לבער אבל פחות מכזית ועשוי לחזק אפילו במקום לישה אינו חייב לבער ואם אינו עשוי לחזק והוא במקום לישה חייב לבער . אבל שלא במקום לישה אינו חייב לבער שהרי שני חצאי זיתים בבית אינו מקום לישה ואינו עשוי לחזק וטעמא דזימנין דמכנשי אהדדי והוא כזית חייב לבער הא לא מכנש אינו חייב לבער . ובזה קצר הרב ז"ל אבל הוא האמת והישר :

וכתב הרב אלפסי ז"ל דמתני' בחלת ארץ ישראל ובלבד שיהא מן המוקף אבל יש עוד להכריע דקי"ל כר"א וכמו שנכתוב לפנינו בס"ד: שהיא נאכלת בטומאה אבל בחלת חוצה לארץ דמדרבנן היא לא צריכה ולא מידי אלא אפי לה ואכיל לה כהן קטן ואי ליכא כהן קטן עביד לה כר"א והשיבו עליו דאפילו ליכא כהן קטן מאי נמיכל לה כהן גדול שיטבול לקריו ולאו קושיא היא דהשתא מיהא הא לא חזיא ליה וכי תימא הואיל דהא מאי טביל ליתא דלא אמר הואיל במחוסר מעשה כדמוכח בפ' שני שעירים (דף סג:) גבי מחוסר הגרלה ומחוסר פתיחת דלתות ההיכל ואפשר עוד שאינו מותר [בחלה] נר מצוה

בתרומת חוצה לארץ בטבילה לבד בלא הערב השמש דאע"ג דרב עמרם אמר התם בבכורות (דף כו:) דטמא מת צריך טבילה לתרומת חוצה לארץ ומותר היינו לפי שאי אפשר לטהרו לגמרי מפני שאין לנו הזאה כדאמר התם וכי הזאה יש לנו ורב עמרם סבר להצריכו טבילה מיהא לפי שאין דין אפשר משאי אפשר ואסיקנא התם דלית הלכתא כותיה שאחר שאין טבילתו מטהרתו לגמרי אין מצריכין אותו לטהר לחצאין אבל מי שהוא טמא טומאת הגוף שאפשר לטהרו לגמרי בהערב השמש למה נקל עליו לטהרו בטבילה בלבד ואע"ג דטמא שרץ נמי אפשר לטהרו לגמרי ואעפ"כ לא הצריכוהו כלום התם היינו טעמא לפי שאין בדין להחמיר יותר בטמא שרץ מבטמא מת כיון שבשניהם לא יצאה טומאה מגופו אבל כל שיצאה טומאה מגופו כיון שאפשר לגמור טהרתה בהערב השמש אין ראוי להתיר בטבילה בלבד ומיהו עוד אחרת יש ולא רצה הרי"ף ז"ל לגלותה כדאמרי' התם בבכורות (דף כז:) תרומת חו"ל מבטלה ברוב ואמרי' התם רבה מבטלה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו ואפשר דטעמא דמילתא לפי שאין איסורה שוה בכ"מ אלא במקומות הסמוכים לא"י וכיון שבחו"ל יש מקומות שנוהגת ויש מקומות שאינה נוהגת כלל ראוי להקל עליה אף במקומות שנוהגת הלכך יכול הוא לקרות לה שם ולבטלה ולאפותה אבל הרמב"ן ז"ל כתב להעמיד דברי הרב אלפסי ז"ל דאפשר דכי אמרינן מבטלה ברוב היינו לומר שאם נתערב בכמותה או בפחות ממנה מרבה עליה חולין ומבטלה כדאמרינן בפ"ק דביצה (דף ד:) דמדרבנן מבטלין איסורא כי האי גוונא אבל לבטל בעירוב לכתחלה לא דלערב בשאר איסורים של דבריהם אין לנו:

איתמר האופה מיום טוב לחול. לאחר סעודתו של יום טוב שאינו בדעתו לאכול עוד בו ביום אינו לוקה אבל איסורא מיהא איכא וכתב הרב אלפסי ז"ל רבה. דאמר דאמרינן הואיל כר"א ס"ל שמוזהרין על חמץ של חלה משום בל יראה הואיל ואי בעי מיתשיל עליה והא ודאי לא נהירא דהא אסקינן בפרק האיש מקדש (דף נח:) דטובת הנאה ממון וכיון שכן אפשר דר' אליעזר דאמר שמוזהרין על חמץ של חלה טעמיה משום דטובת הנאה ממון ולאו משום הואיל ואי בעי מיתשיל עליה אלא כך ראוי לומר דרבה דאית ליה הואיל כר' אליעזר דשרי לאפותה משום הואיל דכל חדא חזיא ליה ומשום האי הואיל תלינן ליה לרבה כר' אליעזר וכן מוכח בסוגיית הגמרא (דף מח.) ומיהו אכתי איכא לעיוני מנא לן דהלכה כרבי אליעזר דנימא דהלכה כרבה משום דשייכא נמי בדר' אליעזר דאי משום דרבי פסק כוותיה לא אריא וכמו שכתבתי למעלה אבל הרמב"ן ז"ל הכריע דהלכה כרבה משום דאמר בגמרא דאמר ליה רבה לרב חסדא לדידך דאמרת לא אמרינן הואיל היאך אופין מיו"ט לשבת ואהדר ליה מדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט ואנן לא קי"ל הכי דהא איפסיקא הלכתא בפ"ק דביצה (דף ד:) כרב דאמר שבת ויו"ט טולדה בזה אסורה בזה ולאו משום דס"ל קדושה אחת הן דהא רב הוא דאמר בפרק בכל מערבין (דף לה:) ב' קדושות הן אלא משום הכנה דרבה הוא דקאמר והכי איתא בעירובין הלכך כיון דקי"ל כרבה שאין יו"ט מכין לשבת ודאי דאין צרכי שבת נעשין ביו"ט וכ"ש הוא כיון שאין יו"ט מכין לשבת בהכנה דממילא כ"ש דאין יו"ט מכין לשבת בהכנה דבידים הלכך נקטינן דאין צרכי שבת נעשין ביו"ט וממילא אידחייה לרב חסדא דהא לית ליה [פתרי] אלא בהכי כדאיתא בגמרא וכיון דקי"ל כרבה ממילא קי"ל כר"א דבהדדי שייכא כדאיתא בגמרא אבל בתוספות במסכת ביצה (דף ז.) כתבו דלא"ג

רש"י

לידיה דכהן: גמ' כעבין. ככרות עבין כעין שלנו: דאין נושכות. שאין נדבקות זו בזו: האופה מיום טוב לחול. לאחר שאכל וגמר סעודתו דפשיטא לן דלא חזי ליה מידי האידנא עד אורתא שהוא חול: לוקה. משום לא תעשה כל מלאכה: ומקלטי

לסל הסל מצרפן לחלה וחד טעמא הוא וכבר פסק שמואל הלכה כרבי אליעזר דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר ואמר ר' חנינא ואפי' °כעבין דאין א נושכות זו בזו הסל מצרפן לחלה אלא מיהו הני מילי בארץ ישראל דחלה דאורייתא היא וכיון שהיא חלה טמאה לא חזיא לאכילה כלל לא לגדול ולא לקטן ולפי שאסור לאפות ביום טוב דבר שאינו אוכל נפש וגם אסור לשרוף קדשים ביום טוב הוצרך לומר לא תקרא לה שם עד שתאפה דכיון דלא נקרא לה שם חלה עדיין לא נתקדש וכל ריפתא וריפתא דאפייה אמרינן הא היא דחזיא לאכילה וכד מיפרשא לחדא מינייהו וקרייה לה חלה אשתריין הנך כולהו ומיתסר לן ההיא חלה בלחוד ושביק לה עד מוצאי יו"ט ושריף לה אבל חלת חוצה לארץ דמדרבנן היא לא צריכה ולא מידי אלא קורא לה שם ואפי' לכתחלה ואכיל לה כהן ב קטן דאמר שמואל *אין חלת חוצה לארץ אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו באיש עד שיראה קרי ובאשה עד שתהא נדה ואי ליכא כהן קטן עבדינן כר' אליעזר דאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה ולכי נפיק יומי טבא שרפינן לה וכן הלכתא רב *איתמר *האופה מיו"ט לחול רב חסדא אמר לוקה ורבה אמר אינו לוקה

בכורות דף כז

דף מו:

שלטי הגבורים

קשיא קשיא דלא היה בו שיעור חלה אבל אם מתחילה היה בו שיעור חלה א"צ צירוף של אלא הקפה בעלמא כדי לתרום מן המוקף וכן מוכח במילתיה דר"א דקאי ארישא דקתני שעושה עיסתו קבין פטור מן החלה עד שישוכו ר"א אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפו לחלה ועוד ראיה מדאמר ר' יהושע אף התנור מצרפן מסתמא בעודן בתנור אין ניטלין מהן חלה אלא התנור מצרפן להתחייב בחלה ואחר שהוציאן יפריש מהן חלה כל שכן אם גם בתחילה כשיעור חלה דלא צריך תו צירוף ועוד מאי שנא מתרומה ומעשר דלא צריך צירוף של הפרים מזה על זה כיון שהכל מחוייב כן גבי חלה נמי היכא דהכל נתחייב לא צריך תו צירוף כלי אלא הקפה בעלמא ובמקום שיש כהן קטן שלא ראה קרי מימיו מותר לאפותה דחזיא ליה כדאמרינן בבכורות פ' עד כמה אין תרומת חו"ל אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו וכ"כ בס"ג בשם רב כהן צדק ריש מתיבתא ואף אם יש כ"ג שיכול לטבול נראה דמותר לאפותה דחזיא ליה אע"ג דטומאה יוצאה עליו מגופו לא חמיר בתר דטביל טפי מטמא מת שלא טבל דמסיק התם דאוכל בתרומת חו"ל ועוד דאפי' בלא טבילה חזיא לבעל קרי ע"י ביטול כדאמרינן התם רבה מבטל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו:

לשון ריא"ז

א ומז"ה אומר שאף התנור מצרף כמו הסל ואין אני רואה את דבריו כמבואר בקונטרס הראיות ושיטת המורה כדברי: נתן החלות ע"ג טבלא שאין לה לבזבז ואין לה בית קבול הרי זה ספק בתלמוד אם מצטרפת ואם לאו לפי שאינן עומדו' בתוך כלי אלא באויר כלי ומספק ראוי לפטור בחלת חו"ל שהיא מדברי סופרים לפיכך ראוי שיתן כל החלות של שיעור חלה תוך כלי מספתו ולמטה כדי

לצרפן צירוף יפה ולא יעמדו מקצתן מספתו ולמעלה וכן בס' התרומה: ב ויש מהגאונים שכתבו שאף חלת האור יכול לקרות לה שם ולאפותה אף במקום שאין כהן כיון דחזיא ליה אם איתיה אמרי' הואיל והלכה כרבה דאמר הואיל. וכתב הטור ומוטב שלא לקרות לה שם אלא א"כ יש כהן בעיר לאפוקי נפשיה מפלוגתא: לשון ריא"ז וכהן גדול שטבל לקריו או כהנת שטבלה לנדתה הרי הן ככהן קטן כמו שביאר מז"ה בפסקיו בפרק בנות כותים ואם אין שם כהן קטן או כהן שטבל מפרישה לאחר אפייתה כמו שביארנו וכך היא שיטת מז"ה וכן אם רצה מבטלה לחלת חו"ל ברוב חלות של היתר והיא מותרת אפי' לכהן שלא טבל ויש אומרים שהיא מותרת ע"י ביטול אפי' לישראל וכן נראה בעיני עיקר כמבואר בקונטרס הראיות. ועוד אמרו בחלת חוצה לארץ שאם רצה אוכל והולך ואח"כ מפריש וכל זה מבואר בפרק עד כמה:

א מיי' פ"ק מה' י"ט סמג לאוין עה:

הגהות הרי"ף

[א] עי' רי"ף ביצה פרק של [סי' תתפב]

מלחמת ה'

ועוד איתמר האופה מיו"ט לחול רבה אמר אינו לוקה ורב חסדא אמר לוקה ופירשו בגמ' טעמיה דרבה משום דאמרי' הואיל עד ומסקנא דהכא בגמ' אמר רמי בר חמא הא דרבה ורב חסדא מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע רבה כר"א ורב חסדא כרבי יהושע ודחאוה רב אחא ור' זעירא דאמרי דילמא לא היא ע"כ לא קאמר ר' אליעזר התם אלא בעידנא וכו' ואע"ג דס"ל דאמרינן הואיל ואי מיתשיל עליה ממוניה הוא ההוא הואיל דלחומרא הוא לא דמי להואיל דהכא דלקולא:

אמר הכותב דברי ה"ר אפרים ז"ל הם אבל אין הלכה כתלמיד במקום הרב הדא דמחוסר שאלה מחוסר עקירה הוא שהרי צריך לעקור ממנו שם חלה וכמחוסר מעשה דמי וצריך נמי שאלה ופתח ויחיד מומחה או שלשה הדיוטות ומי יימר דמזדקקי ליה כי דינא בדבר שלא בא לעולם ומדחינן ליה במס' קדושין וכיון דשמעינן ליה לרב חסדא דלית ליה הואיל במחוסר שאלה ור"א אית ליה היכי דתקינן לאוקומה לדרב חסדא כר"א ולא מקשינן ליה מינה ועוד דאי אמרי' הואיל ולחומרא הכא הוה לן למימר אינו לוקה דשלא היינו חומרא דמלקות תחת מיתה עומדת ורחמנא אמר ושפטו העדה ובכל כי האי גוונא נמצא קולו חומרו ועוד אי הואיל דינא הוא מאי שנא קולא מחומרא הא כל בדאורייתא ל"ש לקולא ול"ש לחומרא אטו הואיל ספיקא היא דלימא לחומרא ועוד דהכוא הואיל דהתם לאו הואיל דאתי הוא שאפי' זרק על מנת שיתכפרו בו ערלים לרב חסדא פסול ואע"ג דלא אפשר ליה לתקוני נפשיה שיהא ראוי לכפרה בזריקה זו תדע מדמקשי עליה מפסח שעברה שנתו וכו' ואמאי לימא הואיל ובזמנו פסול שלא בזמנו נמי פסול והאי הואיל לאו הואיל דעביד דאתי לעולם הוא ואפ"ה אמרינן הואיל לרב חסדא מה שאין לומר כן בכל שאר דיני איסור והיתר שלדברי הכל אין הואיל אלא בדבר שאפשר שיבא לעולם אלא הנח לקדשים שכל שם שהל עליו לפסול בזמן אחד פוסלו לעולם כגון שלא למנויו דמולין פוסל ובערלים נמי פוסל הואיל ואפשר שהיו מולין דכל שלא למנויו פסל רחמנא וכן בשוחט אחרים לשם הפסח הואיל ופסח שם הפוסל בו בזמנו פסול הוא בו לעולם שכל אותו השם פסל בו הכתוב משום הואיל ולא דמי להואיל דהכא דמשום דמעלמא אתי אי אפשר דאתי הוא וזה פי' לחומרא אית ליה כלומר שיהא אותו השם פוסל בקדשים משום הואיל אבל לא שנקל לומר שמא יצטרך לאורחים ולא מגד שזו קולא אלא שאנו מתירין לעצמנו לחוש שמא שאין דעתנו עליו ובכה"ג אתמר הואיל בפרק כל שעה בחלה של מעשר שני הואיל ואי לאו לקות הוא נפיק והואיל ולא קרא עליהם שם נפיק ואמרינן עלה מסתברא שם מעשר והוא כענין שפירשנו והיא דאתמר בפרק שני שעירי מחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמי לאו למימרא דבעלמא אית ליה הואיל אלא שתוטי הוא מילתא אחריתי היא דרחמנא אמר כל הראוי לבא אל פתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ וכל שאינו מחוסר מעשה ראוי לבוא הוא ומשום הכי אמר רב חסדא אין מחוסר זמן לבו ביום דראוי אמר רחמנא וראוי הוא אבל מחוסר הגרלה כמחוסר מעשה הוא והוה ליה מחוסר זמן ואינו ראוי לבא קרינא ביה. והא דאמר רמי בר חמא בשמעתין הא דרב חסדא ורבה מחלוקת ר"א ורבי יהושע

המאור הקטן

איתמר האופה מיו"ט לחול רבה אמר אינו לוקה ורב חסדא אמר לוקה ומפרש בגמ' טעמיה דרבה קסבר אמרינן הואיל ור"ח סבר לא אמרינן הואיל מיהו אע"ג דפליג רבה לענין מלקות מודה הוא דלכתחלה אין לו לאפות ובברייתא תניא בהדיא אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול ואי הות ברייתא פליגא עליה דרבה הוה מותבינן לה מיניה אלא ודאי דלא פליג רבה אלא לענין מלקות דקא סבר דליכא איסורא דאורייתא ובכל שעת הדחק הוי שרי רבה בכה"ג אפילו לכתחלה כגון מיו"ט לשבת אלא דאצרכוה רבנן עירובי תבשילין כטעמיה במסכת י"ט דאמר כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט וכטעמיה דשמואל דאסמכיה אקרא דכתיב זכור את יום השבת לקדשו זכרהו מאחר שאתה בא להשכיחו וכן בהני בני באגי דרמו עלייהו קמחא דבני חילא הוי שרי להו אפילו לכתחלה היכא דלא קפדי דאמרינן הואיל וכל חדא וחדא חזיא לינוקא ורב חסדא סבר לא אמרינן הואיל ומיו"ט לשבת מדאורייתא משרא שרי צרכי שבת ורבנן דגזרו ביה הגזירה שמא יאמרו אופין מיו"ט לחול דאלמא איכא בהא מילתא איסורא דאורייתא וגזרו רבנן עליה דכיון דאצרכוה רבנן עירובי תבשילין אית ליה היכרא ובפ' תמיד נשחט אמרי' דרבה אית ליה הואיל אפילו לקולא היכא דלא מחוסר מעשה והיכא דמחוסר מעשה לית ליה הואיל ואפילו לחומרא ורב חסדא אית ליה הואיל לחומרא אפילו היכא דמחוסר מעשה ולית ליה הואיל לקולא אפילו היכא דלא מחוסר מעשה כגון הכנסת אורחים ביו"ט שאין זה מעשה וקשיא לן ההיא דאמר רב חסדא בפרק שני שעירי יוה"כ מחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמיא אלמא מודה רב חסדא במחוסר מעשה דלא אמרינן הואיל וניחא לן דעד כאן לא פליג רב חסדא הכא בפרק תמיד נשחט אלא במחוסר מעשה בבעלים כגון ערלה אבל במחוסר מעשה בגוף הזבח כגון הגרלה אפילו רב חסדא מודה דלא אמרינן בה הואיל והתם נמי אסיקנא מחוסר עקירה כמחוסר מעשה דמיא ואפילו רב חסדא מודה דלא אמרינן בה הואיל ומסקנא דהכא בגמ' אמר רמי בר חמא הא דרבה ורב חסדא מחלוקת ר"א ור' יהושע רבה כר"א ורב חסדא כרבי יהושע ודחאוה רב פפא ורב זעירא דאמרי דילמא לא היא עד כאן לא אמר רבי אליעזר התם אלא בעידנא דקא אפי להו כל חדא וחדא חזיא ליה אבל הכא דלאורחין הוא דחזיא לדידיה לא חזיא לא אמרינן הואיל ואע"ג דסבירא ליה דאמרינן הואיל ואי מיתשיל עליה ממוניה הוא ההוא הואיל דלחומרא הוא ולא דמי להואיל דהכא דלקולא ועד כאן לא אמר רבי יהושע התם אלא דאיכא חדא מיהת דלא חזי לא לדידיה ולא לאורחים אבל הכא דכולהו חזיאן לאורחים הכי נמי דאמרינן הואיל ואפילו לקולא ואע"ג דסבירא לרבי יהושע דלא אמרינן הואיל ואי מיתשיל עליה ממוניה הוא א] ואע"ג דלחומרא הוא איכא למימר מחוסר שאלה לרבי יהושע כמחוסר עקירה הוא ב] והכל מודים במחוסר עקירה שהוא כמחוסר מעשה ולא אמרינן בה הואיל וכדכתבינן לעיל ג] והיינו דקא מותיב ליה התם רב הונא בריה דרב יהושע לרב חסדא מפסח שעברה שנתו אליבא דר"א דלית ליה

השגות הראב"ד

א] ואע"ג דלחומרא וכו'. א"א איכא טעמא אחרינא דאמרינן כי מתשיל עליה ומפיק ליה לחולין גופא אחרינא הוא הכא נמי הכי הוא:

ב] והכל מודים. א"א אעפ"י שכל דבריו אלה משל אחרים כולם חסרים כיון דאמר רבי אליעזר הואיל ואי מתשיל עליה ממוני' הוא א"כ חמץ של הקדש דפטר ביה רחמנא מבל יראה לימא הואיל ואי מתשיל עליה ממונא הוא ואי הקדש של אחרים הוא נימא כיון דאי בעי פריק לה ממוניה הוא מיהו בהקדש של אחרים איכא למימר דלא אמרינן אי בעי פריק לה שאין פודין את הקדשים לאיכוד והקדש של עצמו נמי איכא למימר לרבי אליעזר הכי נמי דעבר עליה בבל יראה ובבל ימצא:

ג] והיינו דקא מותיב ליה וכו'. א"א ועם כל זה דרבי אליעזר קשיא מדמקשה ליה על רב חסדא ליקשי דידיה אדידיה דהא ס"ל הואיל אפילו במקום שצריך שאלה והכא מ"ט לית ליה אלא עיקרא דמלתא פסול זבח מפסול זבח בעי לאקשויי כלומר דאפילו מאן דאית ליה הואיל לא פסלינן קרבן משום הואיל ואילו מדר' יהושע לא מצי לאקשויי דהא רב חסדא לא סבר לה כוותיה ומאן דאקשי נמי דרב חסדא דפסח שני אדרב חסדא דמסכת יומא ותירץ דערלות לרב חסדא לאו מחוסר מעשה בגוף הזבח אבל מחוסר הגרלה שהוא בגוף הזבח הוי מחוסר מעשה לאו תירוצא הוא דהא רבא יליף מיניה לפתיחת דלתות ההיכל דהסרון מעשה נינהו והא לאו בגוף הזבח הוא אלא יש להרך דהך מסכת יומא הוא כיון דאית ביה צד קולא דקא מחייבין ליה לאתויי קרבן משום הואיל וקא מעייל חולין לעזרה אי יכלינן למתלי מלתא במידי דלאו מחוסר מעשה כגון שעיר הנעשה בחוץ תלינן ומחייבין ליה קרבן דאמרינן מתקבל בפנים הוא אבל במחוסר מעשה כגון הגרלה דשעיר הנעשה בפנים לא מחייבינן ליה קרבן משום האי הואיל והכיא מלתא דפסח חומרא דלית בה קולא הוא דהא פסח שלמים הוא הואיל ואי לא חזי לפסח הזיא לשלמים וזריקה בכלל שפיכה הלכך אע"ג דמחוסר מעשה בגופו כיון דחומרא היא אמרינן הואיל ומייתי פסח אחר. עוד נראה לי טעם יפה מזה דהא דאמרינן הכא במסכת יומא דמחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמי ואפי' לחומרא לא אמרינן הואיל משום מחוסר זמן נגעו בה כיון דלא חזי אלא אחר הגרלה והסרון הגרלה כמחוסר מעשה דמי הוה ליה מחוסר זמן ופטור אבל הכיא דפסח שני ליכא מחוסר זמן דהכוא גברא דחשב עליה דלכפר ביה לאו בעלים הוא וכיון דאי בעי מתקן

דלאע״ג דהכנה דממילא אסורה הכנה דבידים איכא למימר דשריא ולאו טעמא מחוור : מתני׳ שלש נשים לשות כאחת . כל אחת מלא התנור שאין כאן חשש חימוץ אע״פ שהיא ממתנת עד שתאפנה שתיהן:וחכמים אומרים אין להקל כל כך שיהיו לשות כולן כאחת אלא שלש נשים עוסקות כל אחת בבצק שלה וכו׳ : לא כל הנשים שוות . יש עצלניות ומתמילות אם תשהינה כל כך ויש תנור שאינו חם מהר ויש עצים שאינן נבערין מהר:זה הכלל תפח·שתראה בבצק שבידה שרוצה לתפוח תלטוש ידה במים בצונן ותקטפנה ותצטנן : גמ׳ מתני׳ בשלש בצקות וכו׳.וכל זמן שעוסקים בבצק אינו בא לידי חמוץ יש מפרשים דדוקא כשיעור זה דשלש נשים אבל ביותר מכן אע״פ שעוסקות בבצק בא לידי חמוץ דאי לא תימא הכי סדרא דשלש נשים למה לי אבל הרמב״ם ז״ל כתב בפרק ה׳ מהלכות חמץ ומצה שכל זמן שאדם עוסק [בבצק] אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חמוץוכן נראה בתוספת׳ (דפסחים פ״ג) כדבריו . ומיהו דוקא בשיעור עיסה שנתנו חכמים לפי שאותו שיעור מתוך שאינו גדול עסקה של אשה מצילתו מידי חימוץ אבל ביותר מכן לא דתני׳ התם (בתוספתא פ״ג) כמה שיעור עיסה רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר בחיטים עד שלשה קבין ובשעורים עד ארבעה קבין וכל זמן שהאשה עסוקה בו אינו בא לידי חמוץ הילכך לדידן דאסיקנא דשיעור עיסה כשיעור חלה בכדי שיעור זה כל זמן שעוסקת בו אינו בא לידי חמוץ ורבי עקיבא נמי איפשר דלא פליג אדרבנן אלא אדרבן גמליאל בלחוד וכדתניא בברייתא בגמ׳ (דף מח:) תניא אמר ר״ע דנתי לפני רבן גמליאל . וכי תימא אם איתא דכל זמן שעוסקות בו אינו בא לידי חימוץ סדרא דשלש נשים למה לי י״ל דרבנן לכתחלה לא שרו טפי מהאי שיעורא שמא תרפה ידיה מלעסוק בבצק תדיר אבל אי קים ליה שלא פסקה מלהתעסק בה אפילו טפי מהאי שיעורא שרי (ה) או משום דר״ג נקט שיעורא בשלש נשים דלדידיה אפי׳ סלקה ידיה מן הבצק כל שלא שהה יותר משתי אפיות (ו) אינו בא לידי חמוץ [ורבנן] פליגי עליה ואמרי דבג׳ נשים ליכא

נר מצוה

רב חסדא אמר לוקה לא אמרי׳ הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזיא ליה השתא נמי חזיא ליה ולוקה ורבה אמר אינו לוקה אמרינן הואיל ואסיקנא *דבפלוגתא דרבי אליעזר ור׳ יהושע קא מיפלגי דרבה אמר אמרינן הואיל כר״א ורב חסדא דאמר לא אמרינן הואיל כר׳ יהושע דר׳ אליעזר סבר דהאי חלה חמץ שמוזהרין עליה בבל יראה ובל ימצא היא מ״ט דאמרינן הואיל ואי בעי מיתשיל עלה ומשוי לה חול וחזיא ליה והדר מפריש אחריתי השתא נמי כדידיה דמיא ומוזהר עליה בבל יראה ובל ימצא ור׳ יהושע סבר לא אמרינן הואיל והלכך לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובבל ימצא ואיפסיקא הלכתא כר׳ אליעזר הלכך הלכתא כרבה דקאי כרבי אליעזר דהלכתא כוותיה : מתני׳ *רבן גמליאל אומר שלש נשים לשות כאחת ואופות בתנור אחד זו אחר זו וחכמים אומרים שלש נשים עסוקות בבצק אחת לשה ואחת (א) עורכת ואחת אופה רבי עקיבא אומר °לא כל הנשים ולא כל העצים ולא כל התנורין שוין זה הכלל תפח תלטוש בצונן : גמ׳ מתני׳ בשלשה בצקות דרבן גמליאל סבר שלש נשים מתחילות ללוש כאחת שלשה בצקות וכשמגיעות לאפיה אופות זו אחר זו ואע״פ שממתנת השלישית עד כדי שלש הסיקות ושתי אפיות אין הבצק בא לידי חמוץ בשיעור הזה וחכמים אומרים ג׳ נשים עסוקות בבצק אחת לשה בתחלה א וכשמתחלת לערוך מתחלת חברתה ללוש וכשמתחלת הראשונה לאפות והשניה לערוך מתחלת השלישית ללוש שנמצאת כולן עסוקות בבצק בבת אחת אחת אופה שלה ואחת עורכת שלה ואחת לשה שלה והיינו דאמרי׳ תנא לשה [א] מקטפת וחברתה לשה תחתיה מקטפת [ב] אופה וחברתה מקטפת תחתיה [א] אופה לשה וחברתה אופה תחתיה [ב] וחוזרות חלילה וכל [א] זמן שעסוקות

רש״י

(ב) ומקלעי אורחים . שיהיו צריכין לפת זה היום : הואיל ואי בעי מיתשיל עליה . והדר לשיבלה ודידיה הוא דכל נדר והקדש ותרומה הקדוש באמירת פה יכול לישאל עליו לחכם ולעקור דבורו הלכך ממונו הוא ועובר עליו אי לא אפי לה ומניחה להחמיץ ומלאכת אפייתה מותר ביום טוב כי לא קרא עליה שם אף על גב דאיכא חדא דלא חזיא דכל חדא וחדא איכא למימר(ג) לאו חלה היא הואיל ואי בעי בלע מכל חדא פורתא ואפילו קרא עליה שם מן הדין מני למיפא לה הואיל דאי בעי מיתשל עליה והדר חזי ליה מיהו כיון דאית ליה לר״א הסל מצרפן לחלה הכי שפיר טפי למיעבד בלא הואיל ולא יקרא לה שם עד שתאפה: לא אמרי׳ הואיל · לכך על חימוצה אינו עובר אבל על אפייתה עובר דהא איכא חדא דלא חזיא ליה כיון שסופו להפרים אחת על כולן: מתני׳ ג׳ נשים לשות כאחת · כל אחת תנור מלא ואין כאן חימוץ אע״פ(ד) שכל אחת ממתנת עד שיאפו שתים : וחכ״א · אין להקל כל כך שיהו לשות כאחת אלא ג׳ נשים עוסקות כל אחת בבצק שלה : אחת לשה · האחרונה לשה כשחברתה האמצעית מקטפת והשלישית שלשה תחלה אופה וסדרא מפרש בגמרא . לא כל הנשים שוות · יש עצלניות ומתמילות אם שוהות כל כך ויש תנור שאינו חם מהר ויש עצים שאין נבערים מהר: זה הכלל תפח . הבצק שבידה שרואה שרוצה לתפוח תלטוש העיסה במים צוננין ותקטפנה

א מיי׳ פ״ה מה׳ חמץ ומצה טור א״ח סי׳ תנט :
[א] מיי׳ פ״ה מה׳ חמץ ומצה טור א״ח סי׳ תנט :

[א] נ״ב היא : [ב] היא : (הגה״י)

הגהות הר״י
[א] והשלישית לשה : [ב] והשלישית מקטפת [וכ״ה בא״י] :

לשון ריא״ז
א ומז״ה מתיר להפסיק שלשה התנור אחר שתערוך ואני אומר שאסור להפסיק בין עריכה לאפייה אלא שצריך שיוסק התנור תחלה שאחר עריכה תאפה מיד כמבואר בקונטרס הראיות :

הגהות הב״ח
(א) נ״ב מהופפי׳ הרא״ב״ד בפ״ז מעדיות מ״ז נראה שגורס ואחת עורכת על שם עריבות הנהתומין והם נסרים חלקות ומשופות מוכנים לעריכת הבצק ועי׳ בערוך ערך ארב : (ב) נ״ב הואיל ואי מקלעי כנ״ל: (ג) הא לאו כנ״ל:(ד) שהאחת כנ״ל : (ה) א״נ משום כנ״ל : (ו) ושלש הסיקות כנ״ל : (ז) ולא גדול כנ״ל : (ח) זר הוא דקאמרי׳ כנ״ל:

המאור הקטן

ליה הואיל ושבקה למתני׳ דהכא לאותוביה מדרבי יהושע דאשכחן ליה לר״י הכא דלית ליה הואיל ואי בעי מתשיל עליה אלמא מחוסר שאלה כמחוסר עקירה ומחוסר עקירה כמחוסר מעשה ואפילו רב חסדא מודה דלא אמרינן הואיל והרי״ף לא חשש לדחיות הללו דדחו רב פפא ורב זעירא וסמך על אוקימתא דרמי בר חמא ופסק הלכתא כרבה וכר״א וכדפסק רבי הלכה כר״א וקי״ל הלכה כרבי מחבירו ועוד דהא דר״א שייכא בהך אחריתי דר״א דאמר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן וחד טעמא הוא כו׳ כדכתיבנא בהלכות (והרא״ש הביאו בסי׳ ד׳) וזה שכתב ששייכא הא דר״א בהך אחריתי אנן לא ידעינן מאי קאמר דהא לא שייכא כלל ואין לזו שום ענין בזו שזו אמורה לענין מלאכת יו״ט וזו אמורה לענין צירוף חלה א] אלא מדפסק רבי כרבי אליעזר הא ודאי מכרעא כוותיה ואפ״ה נראה לנו שאין לנו לפסוק הלכה כרבה מדדחי רב פפא ואמר דילמא לא היא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם אלא דכל חדא וחדא חזיא ליה ומשום בל יראה ובל ימצא שריא ליה אפילו לכתחלה אבל בבני באגא דרמי עלייהו קימחא דבני חילא לא שרינן למעבד הכי לכתחלה והכין אסיקנא התם במסכת יו״ט שאין מזמנין את הנכרי לכתחלה ביו״ט גזירה שמא ירבה בשבילו והא מכרעא כרב חסדא דאלמא שייכא בהא מלתא איסורא דאורייתא וגזרינן עלה ולאורחים דליתנהו קמן לא חיישינן וכמאן דליתנהו בעולם דמו ואפי׳ ר׳ אליעזר מודה בהא וכטעמיה דרב פפא ומכרעא נמי דרב חסדא מדקאי רב אשי דהוא בתרא כטעמיה בעירוב תבשילין במסכת יו״ט והכי גרסינן התם רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופין וכו׳ והא אתיא כטעמיה דרב חסדא דהכא . ובירושלמי גרסינן על משנתנו דכיצד מפרישין חלה הדא דתימא בשנטמאת מאחר שנגלגלה אבל אם נטמאת עד שלא גלגלה דברי הכל יעשנה קבין פי׳ כדי שלא תתחייב בחלה הא למדת שלא נשנית משנתנו לענין צירוף שהרי כבר נתחייבה בחלה קודם שנטמאת ומכאן תשובה לדברי האומר דהא דרבי אליעזר שייכא בהך אחריתי דר״א דאף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה ב] והא דכתב הרי״ף ז״ל בחוצה לארץ היכא דליכא כהן קטן עבדינן כר׳ אליעזר ליתא ולא סמכינן עלה דקי״ל אפילו כהן גדול ל״ש בעל קרי ול״ש טמא מת טובל ואוכל בתרומת חו״ל אפילו למי שהיה עושה טמא מת כבעל קרי והתם אסיקנא דטמא מת אפילו טבילה לא צריך ובעל קרי הוא דצריך טבילה ולא אמר שמואל מי שטומאה יוצא עליו מגופו אסור בתרומת חו״ל אלא עד שיטבול אבל לאחר טבילה הכל מותרין בה וכ״כ רבינו האי בפי׳ בתשובת שאלה שלו היו יודעים שאין טעם המשנה הזאת בחו״ל כל עיקר וכן נראים הדברים כמו שכתבנו בבעל קרי וטמא מת מסוגיא דשמעתא במסכת בכורות בפרק עד כמה אבל ודאי היכא דליכא כהן כלל לא גדול ולא קטן עבדינן כר׳ אליעזר :

מלחמת ה׳

יהושע היא לאו אפלוגתייהו בחמץ אם מוזהרין עליה בבל יראה ובל ימצא דאי הכי הוה מדכר בגמרא חד מהני טעמי לאוקמה או לדחויה מינה אלא קס״ד דההיא בטובת הנאה ממון קא מיפלגי ומההיא לא מתוקמה דרבה ורב חסדא כתנאי דלכל חד אמר לך אנא דאמרי כדברי הכל והתם בטובת הנאה פליגי אבל בהיתר אפיה ודאי בהואיל פליגי ותנאי היא ודחי לה רב פפא ורב ששת מיהא דלא דמי אלין להדדי אלא מיהו כיון דאמסקנא בריש שמעתין אוקמתא לפלוגתייהו באזהרת חמץ בהואיל קס ליה ר״א דלא כרב חסדא דאילו לרב חסדא לית ליה הואיל ואע״ג דשכיחי אורחים ואילו לר״א אפי׳ בשאלה דליכא נמי אחרים ג׳ שיודעין לפתוח בפתחי נדרים ולא שכיחא אית ליה ול״ש קולא ול״ש חומרא כדפרישית וזהו דעתו של רבינו ז״ל שכתב ואסיקנא שבפלוגתא דר׳ אליעזר ורבי יהושע פליגי דר״א סבר דהדא חלה חמץ שמוזהרין עליה בבל יראה ובל ימצא היא מאי טעמא דאמרינן הואיל וכו׳ ואנן בגמרא לא אסיקנא הכי דרמי בר חמא בהואיל דאפיה אוקי לפלוגתייהו דרבה ורב חסדא ומינה דתאהו לה רב פפא ורב ששת אלא מסקנא דריש שמעתין הוא דקס ליה רבה כר״א והלכתא כותיה היינו דשרא רב קמחא דבני חילא משום ינוקא ל״ש למאן דאית ליה ינוקא ול״ש למאן דלית ליה ודרבה ורב חסדא נמי לאו משום דליכא אורחין קמן פליגי אלא בכל הואיל שאין דעתו לכך פליגי כדאמר ליה רבה לרב חסדא בשלמא לדידי דאמינא אמרינן הואיל ואי בעי למיכל מני אכל מש״ה שותא אלא לדידך וכו׳ ודאמר רב פפא ע״כ לא אמר ר״א אלא דחזיא ליה לדידיה כלומר ודעתו עליהן אבל לאורחים כלומר שאין דעתו עליהן ולא כוונתו לאכול הוא עצמו אימא לא אמרינן הואיל וממילא דרב כרבה ודלא כרב חסדא ואע״ג דפליגי דרבי יהושע בן לוי דאמר אין מזמנין את הנכרי ביו״ט גזירה שמא ירבה בשבילו לאו משום דשייכא בהא מילתא איסורא דאורייתא אלא גזירה משום איסורא דרבנן דכל מילתא דשכיחא אפילו בדרבנן גזרינן דהא רב אחא בר יעקב גזר בשבת משום שיורי כוסות דליתא אלא איסור טלטול דרבנן ובדרבנן דהתם ייגן איסורא דרבנן הוא אע״ג דלא קי״ל כוותיה משום דשרי לטלטולינהו . אגב כסא כדמטלטלין כונא אגב קטמיה הא לאו הכי גזרינן ומדחזינן למרימר ומר זוטרא דמקילי בה ואמרי ליה אי ניחא לך במאי דטריח לן מוטב שמע מיניה דלא שייכא בה איסורא דאורייתא כלל ודרב אשי דאמר כדי שיאמרו אין אופין מיו״ט לשבת כ״ש מיו״ט לחול משום איסור דבריהם הוא שדברי סופרים צריכין חזוק ולפי דעתי שזה דבר ברור במקומות הרבה דהא קי״ל כוותיה דרבה בהכנה דאמר חול מכין לשבת וחול מכין ליו״ט ואין יו״ט מכין לשבת ואין שבת מכינה ליו״ט ומש״ה פסק רבא דהוא בתרא בפ״ק דביצה בשבת ויו״ט כרב דאמר נולדה בזה אסורה בזה ואע״ג דהיא הכנה דממילא ובפרק כיצד מעברין אמרינן מי סברת סוף היום קונה עירוב תחלת היום קונה עירוב ושבת מכינה לעצמה וכולה סוגיא שמעינן מינייהו דהכנה דרבה בין בהכנה דממילא שהיום מכין לעצמו כגון ביצה שנולדה בין הכנה הבאה בידי אדם כגון עירוב שהוא מכין וקונה לו שביתה באותו מקום כולהו אסורין משום דהכנה דרבה ומערב ברגליו נמי מקשינן התם הא מכין מיו״ט לשבת ואפי׳ בדלא אמר מידי דמהלך ביו״ט לצורך שבת בתוך התחום אסור משום הכנה דרבה כאופה מיו״ט לשבת ובשמעתין נמי אמרינן דצרכי שבת ביו״ט כגון אפייה ובשול אסורא דאורייתא הוא והיינו משום הכנה וכיון דקי״ל הלכתא כרב דתלי טעמיה בדרבה אלמא הלכתא כוותיה דרבה בהכנה וה״נ קי״ל כוותיה בטעמא דביצה שנולדה ביו״ט וכן פסק רבינו ז״ל במקומה וכן בעל המאור מודה שם הילכך שמעינן מינה דממילא דצרכי שבת הנעשים ביו״ט משום הואיל הוא כדאמר רבה בשמעתין וליתא לדרב חסדא התם במס׳ עירובין נמי הכי משמע דרב חסדא לית ליה הכנה דרבה דאתמר התם כי נח נפשיה דרב הונא על רב חסדא למרמא דרב אדרב מי אמר רב הלכה כארבעה זקנים ואליבא דר״א דאמר שתי קדושות הן והאמר רב שבת ויו״ט נולדה בזה אסורה בזה אמר רבה התם משום הכנה וכו׳ אלמא הכנה לרב חסדא לית ליה ומתניתא דהכנה רבה תני לה ורב חסדא לא שמיע ליה ולא ס״ל והיינו דתלו בגמרא הכנה כרבה ואי נמי רב חסדא פרוקיה דרב טעמיה משום הכנה כי היכי דלא תיקשי דרב אדרב איהו מיהת לית ליה הכנה כלל לא בביצה ולא בעירוב ולא באופה כטעמיה בשמעתין דהכא הילכך לית הלכתא כוותיה דרש״י ז״ל פי׳ בטעמיה דרב חסדא דאמר הכא מדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו״ט משום דקדושה אחת היא ואנן הא קי״ל דשתי קדושות הן וגרסת ר״ה א״ל מדאורייתא יו״ט מכין לשבת וכן נוסחתו בכל השמועה ואי אמרת יו״ט מכין לשבת לפניה ביו״ט מיבעיא וגם זה סמך וראיה לדברינו שכתבנו ומה שהשיב בעל המאור במה שכתב דהיכא דליכא כהן קטן עבדינן כר״א ואמר דליתא ולא סמכינן עלה דקי״ל אפי׳ כ״ג לא שנא בעל קרי ולא שנא טמא מת טובל ואוכל בתרומת חו״ל ולא אמר שמואל מי שטומאה יוצא עליו מגופו אסור בתרומת חו״ל אלא עד שיטבול אבל לאחר טבילה הכל מותרים בה עד וכן נראין הדברים כמו שכתבנו בבעל קרי וטמא מת מסוגיא דשמעתא במס׳ בכורות בפ׳ עד כמה המהני עליו שהרי לא חדש רבינו הגדול ז״ל בדבר זה כלום אלא לשון הגמרא תפס לו והוא דאמר התם אמר רבינא הילכך נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן ואי ליכא כהן קטן שקלא פורתא וכו׳ ואם פי׳ קטן שאמר רבינא להוציא גדול שלא טבל בלבד אף פי׳ דברי רבינו כך הם היכא דליכא בההוא דוכתא כהן קטן (ז) אלא גדול שטבל לקריו שיאתה עליו טומאה מגופו עבדינן כר״א דליכא דחזי ליה השתא ולכתחלה ליכא למימר הואיל ואי מקלעי אורחים כהנים שכבר בקש ולא מצא וכן בעל המאור מודה ובמחוסר טבילה נמי ליכא למימר הואיל ואי טביל חזי ליה דהא מחוסר מעשה הוא דומיא דהגרלה ופתיחת דלתות היכל ורבה נמי לית ליה הואיל לכהני וכ״ש לדעת בעל המאור ז״ל שפוסק כדברי רב חסדא וכ״ש שאין לנו שום הכרע כלל מכל הסוגיא שבמסכת בכורות ולא ממשנת מס׳ חלה במי שטומאה יוצאה עליו מגופו שיהא אוכל בה כשהוא טבול יום אלא יש לומר דצריך הוא טהרה גמורה מאותה טומאה דהיינו הערב השמש תומר הוא בטומאה זו לדברי הכל ונמצא שאינה ראויה לבו ביום וה״ר יצחק בן גיאת כתב תשובת רבינו האי שאמר שמשנה זו בחלת א״י היא ופי׳ בה שעכשיו בחו״ל הרי קטנים כהני וקטן שלא ראה קרי וקטנה שלא פרסה נדה מותרין לאכול חלה בטומאה ומעתה ילך בעל המאור ויטיב על הגאון המסייעו מה שהשיב על דברי רבינו ז״ל אבל אני מדקדק אחר כולם ז״ל שהרי יכול הוא לבטלה ולאכלה אפי׳ גדול דקי״ל תרומת חו״ל מבטלה ברוב ורבה מבטל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו ואפי׳ לדברי בעל המאור היכא דליכא כהן לא קטן ולא גדול הרי רש״י ז״ל מפרש דלאוכלה זר (ח) דקאמרי׳ דמבטלה ברוב וכן עיקר בראיות ונמצא שיכול לקרות שם ולאפותה ודעתו עליה לבטלה וא״צ שיכול לקרות שם ולבטל ולאפות ולא צריכין למעבד כר״א כלל אבל הגאונים יכולין לומר שאם רצה ליתן לכהן נוהג כדברי ר״א עוד סברתי לפרש כדי להעמיד דברי ההלכות כהלכתו דכי אמרי׳ מבטלה ברוב לומר שאם נתערבה בכמותה ממנה מרבה עליה חולין ומבטלה כמו שאמרנו בפ״ק דביצה דבדרבנן מבטלין איסורין אבל לבטלה בעירוב לכתחלה לא דלערב בשאר איסורין של דבריהם אין לנו לפיכך צריכין לעשות כדברי ר״א ולא ראיתי לאחד מן הראשונים שיפרש כן :

השגות הראב״ד

מתקן נפשיה חבילו דומיא דידיה קרינא ביה וליכא התם מחוסר זמן לא בזבה ולא בבעלים . ומה שמדמה רבא פתיחת דלתות ההיכל למחוסר הגרלה טעמיה דנפשיה קאמר דכיון דלא חזי לשחיטת שלמים כמי שאין בית דמי ומחוסר בית ודאי מחוסר מעשה הוא וכמחוסר זמן הוי :

א] אלא מדפסק רבי כר׳ אליעזר . א״א כל דבריו כנגד האמת שהרי העלו בגמרא הך דרבה כרבי אליעזר ואפילו לא נפסקה הלכה כרבי אליעזר אין לנו להלקותו מספק ואע״ג דקי״ל כרבי אליעזר דאמר כל חדא וחדא חזיא ליה דוקא הכא דאפילו ההיא דתרומה לצרך החולין הוא דלא אפשר ליה בלא הפרשה ולמשקה נמי לא אפשר :

ב] והא דכתב הרב אלפסי ז״ל בחוצה לארץ וכו׳ . א״א ואיך אפשר שלא ראה הרב דברי הגאון אבל ראה

ליכא למיסרי אלא כי האי גונא שכל אחת עסוקה בבצק תדיר ואינו מניחתו כלל ואין הכי נמי דכל שעה שעסוקה בו אינו בא לידי חמוץ וכשאינה עסוקה בה תדיר אי נמי בעסוקה אלא שהוא יותר משיעור עיסה מסתברא דילפינן שיעורא מבצק החרש דאמרינן (דף מו.) אין שם כיולא בו שיעורו מיל או אפשר דקולא הוא שהקילו בבצק החרש לפי שאינו ממהר להחמיץ ואין למדין ממנו לבצק אחר : **אמר** [א] רב קבא מלוגנאה לפסחא. קב של אותו מקום לשין בפסח ולא יותר כדי שיוכל לשמרו מן החמוץ וכן לחלה וכן שיעור כל עיסה של שאר ימות השנה להתחייב בחלה : ה' רבעים קמח של קבים

נר מצוה · תורה אור

א שעסוקות בבצק אינו בא לידי חימוץ: אמר רב ב קבא מלוגנאה לפיסחא וכן לחלה והא אנן תנן חמש רבעים קמח ועוד חייבין בחלה הכי קאמר קבא ג מלוגנאה קאי כי האי שיעורא אמר רב יוסף והני נשי דידן [*]נהוג למיפא קפיזא קפיזא בפסחא א"ל אביי מאי דעתיך לחומרא חומרא דאתי לידי קולא הוא דקא מפקען ליה מחלה דעבדן כרבי אליעזר דתניא ר"א אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה דכתיב °והיה באכלכם מלחם (במדבר טו) הארץ חלה תרימו ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' אליעזר א"ל והא איתמר עלה א"ר יהושע בן לוי לא שנו אלא ככרות של בבל שנושכות זו את זו אבל כעבין לא הא איתמר עלה אמר ר' חנינא אפי' כעבין : **מתני'** שיאור *ישרף והאוכלו פטור סידוק ישרף והאוכלו חייב כרת איזהו שיאור כקרני חגבים סידוק שנתערבו סדקיו זה בזה דברי ר' יהודה ד וחכמים אומרים זה וזה האוכלו חייב כרת ואיזהו שיאור °כל שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו : **גמ'** הא דתנן וחכמים אומרים זה וזה האוכלו חייב כרת תאני לה בתוספתא בשם ר' מאיר ואע"פ כן הילכתא כוותיה משום דתנינן לה במתניתין בלשון חכמים אמר רבא מאי טעמא דר"מ אין לך כל סדק וסדק ה מלמעלה שאין בו כמה סדקים מלמטה: **מתני'** *ב ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת דברי ר' מאיר וחכ"א בזמנו ר' אלעזר בר צדוק אומר תרומה מלפני השבת וחולין ו בזמנן : **גמ'** תניא א"ר אלעזר בר צדוק פעם אחת שבת אבא ביבנה וחל ארבעה עשר

רש"י

ותקספנה ותלטגן: גמ' קבא מלוגנאה. קב של אותו מקום: לפסחא. שלא ללוש יותר כדי שיוכל לשומרן מחימוץ : וכן לחלה. וכן שיעור עיסה נמי כל ימות השנה להתחייב בחלה : חמשת רבעים. לוגין (א) לפוריות שהן שש ירושלמיות שהן שבעה לוגין ובילה וחומש בילה מדבריות שזהו שיעור חלה שנאמר ראשית עריסותיכם ודרשינן כדי עיסת מדבר דכתיב והעומר עשירית האיפה הוא האיפה שלשה סאה שהם שש קבין שהן שמונה עשר קבין קב ארבע לוגין דהיינו ע"ב לוגין טול עישור של שבעים הרי שבעה והשנים הנשארים הם שתים עשרה בילים עישור שלהם בילה וחומש בילה הרי ז' רביעיות ובילה וחומש בילה ובירושלמי הוסיפו על המדות שתות מלבר שהוא חומש מלגו נעשו ו' הראשונות חמש אחרונות ... ו' רבעים ראשונים נעשו ה' והרובע ... ו' בילים נעשים ה' בילים ובילה וחומש ... שהם ו' חומשים נעשו בילה גדולה הרי ... בילים גדולים שהם רובע הרי העומר ... רבעים ירושלמיות וסאה ציפורית עודפת ... של ירושלמית שתות מלבר שהוא חומש ... הרי העומר שהוא ו' רבעים ירושלמיות ... בחמש ציפוריות: קפיזא קפיזא. שלשת לוגין ... לחומרא. לשומרן מחימוץ : הלכה כר' אליעזר. והאידנא דקיימא לן כרבי אליעזר ... בחלת האור ואי אפשר לשרפה דאין שורפין קדשים ביו"ט ולהשהותה אי אפשר מ... חימוץ וא"א לאפותה (ג) דהא לאו ... אכילה היא ולהכי לא קרינן עליה שם ... אלא עושה חררה קטנה אבל חררה גדולה ... ואופה את שתיהן וכשרודה נותן לסל ו... מצרפן ונוטל (ג) הימנה וקורא שם ומברך ע... ומגניע לשורפה משתחשך או למחר וכן הו... רבינו יעקב בר יקר מ"כ : שנושכות זו ... זו. שהן רחבות ועגולות כעין שלנו וכשמדב... זו אצל זו בתנור נושכות זו מזו לכך ה... היא. אבל כעבין ארוכין וקצרים אין נוש... זו מזו : מתני' שיאור. שלא החמיץ ... צרכו : סידוק. כשהחמיץ נעשה סד... סדקין : כקרני חגבים. סדק לכאן וס... לכאן : וזה וזה האוכלו חייב כרת. דק... חגבים נמי הוא סידוק: ואיזה שיאור. ש... [illegible]

שאין בו סידוק (ד): כל שהכסיפו פניו. כאדם שעמדו שערותיו מתוך פחד: גמ' כמה סדקין מלמטה. בתוכו הילכך כי הוי למעלה כקרני חגבים נתערבו סדקין למטה בתוכו : מתני' מבערין הכל. בין חולין בין תרומה חוץ מכדי אכילתו לשבת : תרומה מלפני השבת. שאין יכול להאכילה לא לזרים ולא (ה) לבהמה ולשהותה אי אפשר אבל חולין אין צריך לבער אלא בזמנו שיכול למצוא להן אוכלין הרבה : גמ' שבת. נשתהה שם שבת אחד וי"ד שחל להיות בשבת היה : מתני'

לפוריים שהם שבעה ועוד מדבריים שזהו העומר שהיתה עיסת מדבר שנאמר בחלה ראשית עריסותיכם כדי עריסותיכם עומר לגולגולת והוא עשירית האיפה והאיפה שלש סאים והסאה ששה קבין מדבריות השוב עשור שלהן ותמצא שבעה רביעים קמח ובילה וחומש בילה כיצד חלוק ג' סאין שהן שמונה עשר קבין עשה מהן רבעי קב דהיינו לוגין ותמצא בהן שבעים ושנים טול עשור של שבעים הרי שבעה ושנים הנשארים הרי שתים עשרה בצים טול עשור שלהם הרי בילה וחומש בילה הרי שבעה רבעים ועוד שהוא בילה וחומש בילה ובירושלמי הוסיפו על המדות שתות מלבר שהוא חומש מלגאו שנתנו שש מן הראשונות בתוך חמש מן האחרונות הרי שש הראשונים יעשו חמש והרובע ובילה וחומש בילה הנשארים יעשו רובע שהרובע שש בילים עשה מהם חמש בילים גדולים והבילה וחומש בילה יעשו בילה גדולה שנתוסף עליו חומש מלגאו דהוא שתות מלבר הרי שש בילים שהוא רובע קב גדול הרי עומר המדבר שש רבעים ירושלמיות וסאה לפוריות עודפת על ירושלמיות שתות מלבר כדאמרינן בעירובין (דף פג.) הרי עומר שהיה שש רבעים ירושלמיות נכנס בחמש לפוריים רש"י ז"ל לא גרים חמשת רבעים קמח ועוד דהא חמש רבעים מלומלמים הן ור"ת ז"ל אומר דשפיר גרסי' ליה ואתיא כרבי יוסי דאמר התם ומייתינן ליה בפ"ק דשבת (דף טו.) חמשה פטורין חמשה ועוד חייבים ויהיב ר"ת ז"ל טעמא למילתא דלאחר הפרשת חלה בעינן שישאר שיעור עריסותיכם: **קפיזא**. שלשה לוגין מאי דעתיך לחומרא שלא יבא לידי חימוץ חומרא דאתי לידי קולא הוא דקא מפקען ליה מחלה ולאו למימרא דבחלת חובה לארץ קפדינן בהכי אלא שמא יבאו לעשות כן בא"י דכתיב באכלכם מלחם הארץ (במדבר טו) אלמא דזימנין דלא מחייב מעיסה ומיחייב בתר דהוי לחם והיינו ע"י צירוף של שנושכות זו את זו שהן רחבות כעין שלנו ועגולות ומדביקין זו עם זו אבל כעבין לא שאין מדביקין זו בזו: בגמ' איבעיא לן טבלא שאין לה לבזבז מהו אויר כלי בעינן והא איכא או דילמא תוך כלי בעינן והא ליכא ולא איפשיטא: **מתני'** שיאור ישרף והאוכלו פטור. לפי שלא החמיץ כל צרכו: סידוק ישרף והאוכלו חייב. סידוק כשהוא מתמיץ עושה בו סדקים: כקרני חגבים סדק לכאן וסדק לכאן: זה וזה. אפילו כקרני חגבים סידוק הוי דכיון דלמעלה הוי כקרני חגבים בידוע שנתערבו סדקיו מלמטה כדאיתא בגמ': ואיזהו שיאור. שפטור זה שאין בו סדק : אלא שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו. מתוך פחד ורתת שפניו מכסיפין ומיהא שמעינן דאף על גב דנוקשה בעיניה בלא כלום אפי' הכי צריך ביעור דאי לא תימא הכי אמאי ישרף וכבר כתבתי זה למעלה* והארכתי עוד בחדושי : נר"פ זה
מתני' ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערים וכו'. ומיהו משיירין מזון שתי סעודות כבר הארכתי בזה בסוף פרק קמא בס"ד : תרומה מלפני

[א] מיי' פ"ה מה' חמץ ומצה סמג לאוין טור א"ח סי' תנו תנו :
א מיי' פ"ה מה' חמץ ומצה סמג לאוין עח טוא"ח סי' תנט:
ב מיי' שם סמג עשין לט טוא"ח סי' תמד :

וסידוק הא דתנא לעיל בברייתא דלר"מ לוקה על שיאור בהא הילכתא כר' יהודה דאמר האוכלו פטור דכיון דלא תני הא דר"מ לעיל כי הכא בלשון חכמים א"כ חזרנו לכללנו ר"מ ור"י הלכה כר' יהודה : ה וכן פסקו סמ"ג וטור ומיי' השמיט דין הסידוק וכתב מגיד משנה מפני שסמך הרב על מה שאומר דהבהנתו למי שאינו בקי תלוי בשיעור הילוך מיל דהוי מלתא דפסיקא : ו נראה מדברי מיי' שצריך לבער התרומה והחולין מע"ש כשחל י"ד בשבת ...

מלחמת ה'

ועוד מתני' ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני שבת וכו' בין תרומה בין חולין ואפשר לו לסעוד בשבת מן המצה ואע"ג דגרסי' בירושלמי האוכל מצה בע"פ כבועל ארוסתו בבית חמיו ה"מ מו' שעות ולמעלה אבל עד ו' מותר ודיקא נמי דמדמי לה לארוסה :
אמר הכותב על דבר זה חזרתי כאן לכתוב הירושלמי כמו שהוא בגמ' שלנו וכן גורסין שם א"ר לוי האוכל מצה וכו' תני רבי יהודה בן בתירא אומר בין חמץ בין מצה אסור פירוש משום דכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים ומכשיר היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית לקמן בגמרין רבי' סימון בשם ריב"ל אמר רבי לא היה אוכל לא חמץ ולא מצה לא מן הדא דר' לוי ולא חמץ מן הדא דר"י ב"ב ומקשי ורבי תלמידיה דר"י ב"ב הוא ולא תלמידיה דרבי יעקב בר קורשיי והדבר ידוע שחולקין עליו חביריו על ר"י ב"ב וליכא דחיים ליה אלא תלמידיו שחוששין לדבריו ומתרץ אלא דהוה בכור פי' והבכורות מתענין בע"פ מנהג במסכת סופרים א"ר יונה אבא הוה בכור ולא הוה אכיל א"ר תנחומא לא מן הדא אלא מן הדא דרבי אסטנים הוה כד הוה אכיל ביממא לא הוה אכיל ברמשא ולמה לא הוה אכיל ביממא כדי שיכנס למצה בתאוה זו היא גמרא ירושלמית ואתה למד ממנה שכל היום אסור ...

המאור הקטן

מתני' א] י"ד שחל להיות בשבת מבערים את הכל מלפני השבת דברי ר"מ פירוש רבי מאיר לטעמיה דאמר ושורפין בתחלת שש משום דסבר לה כר' יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה וכיון דמקלע י"ד בשבת דלאו בר שריפה הוא שאין שריפת חמץ דוחה את השבת ויש לחוש שמא ישתייר מן החמץ עד זמן איסורו ואינו יכול לשורפו לפיכך עשו לו שעת שתים עשרה ביום י"ג שהוא ע"ש כשעה ששית ביום י"ד ברוב השנים וזו היא ששנינו מבערין את הכל מלפני השבת בין תרומה בין חולין ואפשר לו לסעוד בשבת מן המצה ואע"ג דגרסינן בירושלמי האוכל מצה בערב הפסח כבועל ארוסתו בבית חמיו ה"מ משש שעות ולמעלה אבל עד שש שעות מותר ודיקא נמי דמדמי ליה לארוסה זה הוא טעמו של רבי מאיר דאמר מבערין את הכל מלפני השבת והחכמים אומרים בזמנן רבנן לטעמייהו דסבירא להו בביעור חמץ מפרר וזורה לרוח ומטיל לים ואין בזה אב מלאכה שידחה שבת ומשום מצות השבתת שאור שהיא בזמנה התירו לו אף בשבת להיות מפרר וזורה לרוח ומטיל לים בין בחולין בין בתרומה ובלבד שלא יעבירנו ברשות הרבים רבי אליעזר ברבי צדוק אומר תרומה מלפני השבת לפי שאוכליה מועטין וחולין בזמנן לפי שיש להן אוכלין מרובין ושמא ימצא להם אוכלים נמצאו דברי חכמים ...

עין משפט

א מיי' פ"ז מה' חמץ ומצה טור או"ח סי' תעא: ב מיי' שם פ"ג טור או"ח סי' תמד: ג מיי' פ"ה מה' דעות: ד מיי' פ"כ מה' איסורי ביאה: ה מיי' פ"י מה' עדות סמג לאוין ריד:

רבינו נסים

מלפני השבת שאוכליה מועטין אבל חולין ימלא לכן אוכלין הרבה בזמנן: גמ' ירושלמי אמר רבי לוי האוכל מצה בערב הפסח כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה. כתב הר"ז הלוי ז"ל דהני מילי משש שעות ולמעלה אבל עד שש שעות מותר דס"ל דבשעת איסור חמץ חיילי איסורי דמצה והרמב"ן ז"ל השיג בספר המלחמות ואמר דסוגיית ירושלמי מוכחת דכל היום כולו אסור וכך היא אמר רבי לוי האוכל וכו' תניא ר' יהודה בן בתירא אומר בין חמץ בין מצה אסור פירוש משום לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים ומכשיר היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית כדאיתא לקמן בפרק ערבי פסחים ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי אמר רבי לא היה אוכל לא חמץ ולא מצה לא מצה מן הדא דר' לוי ולא חמץ מן הדא דרבי יהודה בן בתירא ומקשינן רבי תלמידיה דר' יהודה בן בתירא הוה ולא תלמידיה דר' יעקב בר קורשאי כלומר והדבר ידוע שחולקין חכמים על ר' יהודה בן בתירא וליכא דקיים ליה אלא תלמידיו שחוששין לדבריו ומתרץ אלא דהוה בכור פי' שנהגו הבכורות להתענות בערב פסח כדאיתא במס' סופרים (פכ"א הלכה ג) אמר ר' מונא (ו) ר' יונה אבא בכור הוה ולא הוה אכיל אמר ר' תנחומא לא מן הדא אלא דרבי אסטניס הוה וכי הוה אכיל ביממא לא הוה אכיל בליליא ולכך לא הוה אכיל כדי שיכנס למצה בתאוה זו היא סוגיית הירושלמי ואתה למד ממנה שכל היום אסרו לאכול מצה כדקתני עלה בן בתירא אומר בין חמץ בין מצה אסור שפירושו אסור כל היום לפיכך היו אומרים על רבי שהיה מתענה ערב הפסח ולא היה אוכל מצה מדר' לוי אלו דבריו ז"ל ולדידן מהא לא איריא דר' לוי הכי קאמר שהאוכל מצה בערב הפסח משעת איסור חמץ כבא על ארוסתו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ולר' יהודה בן בתירא שאסור לאכול חמץ כל היום כולו אסור לאכול מצה ג"כ כל היום משום הכי הוה סבירא לן התם דרבי דלא הוה אכיל חמץ כל היום מדר' יהודה בן בתירא מצה נמי לא הוה אכיל מדרבי לוי אבל לדידן דלא מיתסר לן חמץ אלא מחצות ולמעלה מדאורייתא אי נמי מסוף ד' מדרבנן אפשר דמצה נמי לא מיתסרא אלא מהאי זימנא ואילך:

מתני' ההולך לשחוט את פסחו וכו' אם יכול. שיש שהות ביום: להציל מן הגיים. ישראלים הנרדפים: יבטל בלבו. ולא יחזור אפי' יש שהות ביום דכיון דמילתא דסכנתא היא סמכינן אביטול דסגי מדאורייתא: לשבות שביתת הרשות. פירש"י שהיה הולך להחשיך על התחום ולקנות שביתה כדי שיוכל ללכת משם אלפים אמה לדבר הרשות יחזור מיד אבל לקנות שביתת מצוה כדי שילך מחר לבית האבל או לבית המשתה הוה ליה כהולך לשחוט את פסחו והקשו בתוס' דאם כן תקשי למאן דאמר בפרק בכל מערבין (ד' לא.) דאין מערבין אלא לדבר מצוה ולפיכך פי' [ר"י] ז"ל דלשבות שביתת הרשות היינו שהולך לשבות ברגל עם קרוביו ורעיו כדי לשמוח עמהם: גמ' בת כהן לישראל. שמפני כבוד הכהונה ראוי שתנשא לכהן: או אלמנה או גרושה או זרע אין לה כדכתיב (ויקרא כב) ובת כהן כי תהיה לאיש זר וסמיך ליה ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וגו': או קוברה או קוברתו. בלא זמן: מאלמן את אשתו. שמבקש למודו ואינו מולא וגולה למזונות והרי אשתו כאלמנות חיות: גוזליו. יתומיו: ומחלוקות רבות עליו. מחמת שככח תלמודו: ואין מקבלין עדות ממנו. הקשה הרב אלפסי ז"ל מדאמרינן בפרק חומר בקדש (דף כב.) כמאן מקבלין האידנא סהדותא מעם הארץ כר' יוסי ותירץ דעם הארץ דהתם דאיתיה בדרך ארץ ועם הארץ דהכא דליתיה בדרך ארץ לפי דבריו צריך לומר דכי קתני אין מקבלין ממנו עדות דמשמע דקבולי לא מקבלים אבל דיעבד עדותו עדות לאו דוקא דהא עם הארץ כי האי פסול לעדות כדתנן פ"ק דקידושין (דף מ:) כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב אמר רבי יוחנן ופסול לעדות אלא על כרחיך לאו דוקא אין מקבלין דמיפסל נמי פסל ודאמר נמי התם כמאן כר' יוסי לאו למימרא דרבנן פליגי עליה דלא אשכחי' בהאי פלוגתא כלל ואשכחן כהאי לישנא במידי דלית ליה פלוגתא כדאמרינן (שבת סז.) כמאן תלינן קיבורא בדיקולא כמאן כי האי תנא [ואמרינן נמי (סנהדרין נג) כמאן קרינן לרשיעא בר רשיעא כמאן כי האי תנא] זו היא שטתו של הרב אלפסי ז"ל אבל רש"י ז"ל פירשה שם בפ' חומר בקדש דהא דהכא פליגי אדר' יוסי ותרוייהו מיירי בעם הארץ דליתיה בתורה אבל דרך ארץ ומצות מיהא איכא וכל כי האי (נימא) [גוגא] דכשר לעדות אלא דסבירא להו לרבנן לכתחלה לא מקבלין והאידנא דמקבלינן סמכינן אדר' יוסי וזה נראה יותר נכון: ויש אומרים אין מכריזין על אבדתו. ואם תאמר והיאך הוא יודע שהיא של עם הארץ יש אומרים כגון שראה שיירא של עמי הארצות עוברת ונפל מהם אי נמי יש לומר שאם בהמתו תועה בין הכרמים אינו חייב לחזור אחריה ואשכחן בבבא מציעא לשון הכרזה שפירושו לחזור אחר האבדה אבל מי שבאתה לידו אבדה של עם הארץ ואיתיה הכא וקא בעי לה דאז מהדרינן ליה: ומאי דפי' הרב אלפסי ז"ל הא דאמר ר' אלעזר עם הארץ מותר לנוחרו ביום הכפורים כגון שהיה רץ אחר הזכור ואחר נערה המאורסה לא נהירא דאי הכי אפילו ת"ח נמי אלא בלאו הכי נמי קאמר

רש"י

מתני' ההולך. בי"ד קאי: אם יכול. שיש שהות: להציל מן הגיים. את ישראל הנרדפין: יבטל בלבו. ולא יחזור ואפילו יש שהות דספק נפשות להחמיר וחמץ דאורייתא בביטול בעלמא סגי והצלת נפשות גדולה היא לדחות מצות ביעור דרבנן: לשבות שביתת הרשות. שהיה הולך להחשיך על התחום ולקנות שביתה להלך משם והלאה אלפים אמה לדבר הרשות (א) יחזור מיד אבל לקנות שביתת מצוה כגון שצריך לילך למחר לבית האבל או לבית המשתה היינו (ד) הולך לשחוט את פסחו: גמ' בת כהן. צריך ליכנס לכהן ולא לפגום משפחתו וליכנס לישראל: אין זווגן עולה יפה. במז"ט: מאי היא. מאי עולה בידו: או אלמנה או גרושה כו'. דכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר וסמיך ליה ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וגו': או קוברה או קוברתו. בלא זמנו: מאלמן את אשתו. שמבקש לימודו ואינו מולא למזונות ומניח אשתו כאלמנות חיות: וגוזליו. יתומים: ותלמודו משתכח. שאינו עוסק לחזר אחריו: ומחלוקות רבות עליו. מחמת שתלמודו משתכח: בתחלה. קודם שיהיה גס עמו ורגיל אצלו: אין מוסרין לו עדות. אין מזמנין אותו לשמוע עדות להעיד עליו ואין מקבלין ממנו עדות מפיו: ואין מגלין לו סוד. סוס (ה) סוד לפי שהוא הולך רכיל: על היתומים. לפי שחשוד על הגזל: מולא אבידה חייב להכריז. ועם הארץ לאו אחיך הוא דאינו עושה מעשה עמך:

תורה אור | נר מצוה

עשר להיות בשבת ובא זונן ממונה של בית רבן גמליאל ואמר הגיע זמן לבער את החמץ והלכתי אחר אבא ובערנו א את החמץ וקיימא לן כר' אלעזר בר צדוק דקאי כרבי אלעזר איש ברתותא דהלכתא כוותיה: ירושלמי א"ר לוי א האוכל מצה בערב הפסח כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה: **מתני'** ב ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ואם לאו יבטל בלבו להציל מן הגיים ומן הנהר ומן הדליקה ומן המפולת יבטל בלבו לשבות ב שביתת הרשות יחזור מיד: **גמ'** תניא ר"ש בן אלעזר ג אומר כל סעודה שאינה של מצוה אין ת"ח רשאי ליהנות ממנה כגון מאי א"ר יוחנן כגון בת כהן לישראל ובת ת"ח לע"ה דא"ר יוחנן בת כהן לישראל אין זווגן עולה יפה מאי היא אמר רב חסדא או אלמנה או גרושה או זרע אין לה במתניתא תנא או קוברה או קוברתו או מביאתו לידי עניות איני והאמר ר' יוחנן הרוצה שיתעשר ידבק בזרעו של אהרן כ"ש תורה וכהונה מעשרתו לא קשיא הא בת"ח הא בע"ה ת"ר כל ת"ח המרבה סעודתו בכל מקום סוף מחריב את ביתו ומאלמן את אשתו ומייתם את גוזליו ותלמודו משתכחת (א) מידו ומחלוקות רבות עליו ודבריו אינן נשמעין ומחלל שם שמים ושם אביו ושם רבו וגורם שם רע לבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות וגרסי' בפרק (*נגמר הדין) אמר רבי אלעזר למה ת"ח דומה בפני עם הארץ מתחלה דומה לקיתון של זהב סיפר עמו דומה לקיתון של כסף נהנה ממנו דומה לקיתון של חרס כיון שנשבר שוב אין לו תקנה ת"ר לעולם ד ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם וישיא בתו לת"ח שאם מת (ב) בניו ת"ח ואל ישא בת עם הארץ שאם מת או גולה בניו עמי הארץ תנו רבנן לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח וישיא בתו לת"ח משל לענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל ואל ישא בת עם הארץ ולא ישיא בתו לעם הארץ משל לענבי הגפן בענבי הסנה דבר כעור *ואין מתקבל תנו רבנן ה ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מוסרין לו עדות ואין מקבלין ממנו עדות °ואין מגלין לו את הסוד ואין ממנין אותו אפוטרופוס על היתומים ואין מוסרין לו קופה של צדקה ואין מתלוין עמו בדרך ויש אומרים אין מכריזין על אבדתו ותנא קמא אמאי לא תני אין מכריזין על אבדתו קסבר זימנין דנפיק מיניה זרעא מעליא ואכיל ליה ומקיים ביה °יכין (רשע) וצדיק ילבש והלכתא כתנא קמא ואי קשיא ג לך הא דאמרינן התם* כמאן מקבלינן סהדותא האידנא מעם הארץ כמאן כר' יוסי ההוא עם הארץ דהתם לאו כעם הארץ דהכא הוא דאילו התם ליתיה במקרא ובמשנה אבל בדרך ארץ ובמצות איתיה כגון דלא חשיד אשבועתא ואגזלנותא ולא חדא אנפא מאנפי פסלנותא אבל עם הארץ דהכא דחשיד אכל הני דאמרן הוא דהא חשוד (ג) על הגניבה ולפיכך אין ממנין אותו אפוטרופוס וחשוד נמי אשפיכות דמים ולפיכך אין מתלוין עמו בדרך ועוד שהוא חשוד על העריות כדאמר ר' אלעזר מותר לנוחרו ביום הכפורים כגון שהיה

הדרן עלך ואלו עוברין

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א בספר הפרדס אומר שאין אופין מצה בע"פ אלא מחצי היום ואילך אחר שנתבער החמץ וכן בדברי מז"ה ואני אומר שאופין מצה לצורך פסח אפי' בי"ג וכן בי"ד שחל להיות בשבת אופין מצה בע"ש שהוא יום י"ג ובלבד שתהא עשייתה לשם מצת מצוה שהרי חלות תודה שיוצאין בפסח בהן לפני יום י"ד נעשו עם החמץ כמבואר בקונטרס הראיות בפרק שלפנינו:

ב כתב הטור א"ח סימן תמ"ד דההולך לערב כדי לילך ללמוד לפני רבו חשוב דבר הרשות ונראה הטעם משום דהכי נמי הוה מצי ללמוד מאליו בביתו והיה מקיים המצוה ג"כ (ז) וע"ע פרק כיצד משתתפין:

ג כ' הרא"ש ז"ל ולא ידענא מה היה קשה לו לרב אלפס מההיא דחגיגה דקאמר כמאן מקבלינן סהדותא מעם הארץ ואדרבה מהתם מוכח שפסול לעדות כדאמר הכא דאין מקבלין ממנו עדות אלא שצריכין אנו להכשירן ולקבל מהן עדות שאם היינו מרחקים אותן ביותר היו עושין דת לעצמן וממנין להם דיינין מתוכם כדקאמר ר' יוסי התם מפני מה אמרו הכל נאמנים על טהרת יין ושמן כל השנה כולה כדי שלא יהא כל א' וא' הולך ובונה במה לעצמו ושורף פרה אדומה לעצמו והא קאמר רב פפא כמאן מקבלין סהדותא האידנא מע"ה כר' יוסי משמע אע"פ שמן הדין לא היה לנו לקבל עדות מע"ה צריכין למיחש למאי דחייש ר' יוסי ואי איירי התם בע"ה שאין בו שום פסול כמו שכ' רב אלפס ז"ל למה יהא פסול לעדות אלא ודאי פסול הוא וצריכין להכשירו משום דר' יוסי ועוד תימה הוא מה שכ' דהא דאמר ר"א דמותר לנוחרו ביוה"כ מיירי כגון שהיה רץ אחר הזכר או אחר נערה המאורסה ביום הכפורים דמותר להצילו בנפשו וא"כ הוא כדבריו מאי איריא ע"ה אפי' ת"ח נמי אלא כדפרש"י דע"ה דלעיל מיירי במכיר וכופר כדי להכעיס והוא רע לשמים ורע לבריות ותשוד על שפיכות דמים כיון שהוא רגיל בכך אע"פ שאין עושה כלום באותה שעה וע"ה דהכא דקאמרי' עלה דאין מכריזין על אבידתו משמע דוקא על אבידתו אין מכריזין אבל אסור לגזול ממונו לא מיירי באותו ע"ה דאיירי בו ר"א כל כמה דלא ידע יכין רשע וצדיק ילבש כדפרשינן בב"ק ובמס' ע"ג למאן דלית ליה זימנין דנפיק מיניה זרעא מעליא אלא בע"ה אחר איירי דכמה מינין עם הארץ יש כדאיתא בפ' שלשה שאכלו ומ"מ אע"פ שאין חשוד בודאי על שפיכות דמים אין טוב להתלות עמו:

הגהות הב"ח

(א) ממנו כצ"ל: (ב) או גולה כצ"ל: (ג) על הגנבה ועל: (ד) כהולך כצ"ל: (ה) סוד לפי וכו': (ו) כ"ה אמר: (ז) כ"ה ועיין בעירובין פ' כיצד משתתפין:

הגהות הגר"א

(א) בתוס' בקטו מרים פ' כיצד משתתפין:

נ"ל ד' מיתות דף נב.

דף מט:

[ר"קמח ע"ב]

איוב כז

חגיגה כב.

קאמר ובודאי דלאו דוקא שאין דמו של עם הארץ מסור בידינו ולהרבה ההורגו נהרג אלא מתוך שבועלים תלמידי חכמים עמי הארץ מגזמין בהן תדע דאמרי' בגמ' עם הארץ מותר לקרעו כדג ומגבו ואין בין שפיכות דמים דסייף וחנק לקריעה כדג ומגבו היתר ואסור ואמרי' נמי בגמ' דמותר לנוחרו ביום הכפורים שחל להיות בשבת וכל הני מילי ודאי גוזמא נינהו אבל רב שרירא גאון ז"ל פירשה בתשובת שאלה דה"ק אוי לו לעם הארץ שפעמים שבורות שלו גורם לו למות מיתה מגוולת שעמיותו מביאו לרוץ אחר נערה המאורסה אפי' ביום הכפורים שחל להיות בשבת ואין ממתינין להמיתו וממיתין אותו מיתה מגוולת ולא כשאר הרוגי ב"ד שבוררין להן מיתה יפה והאפשר שלזה נתכוין הרב אלפסי ז"ל וכן מה שאמר בגמרא עם הארץ אסור לאכול בשר הכי נמי קאמר אוי לו לעם הארץ שפעמים שיש לו בהמות ועופות ומתוך עמיותו שאינו יודע לשחוט ולבדוק אסור לאכול מהן וכן כתב ר' יהודה אלברגילוני ז"ל :

הדרן עלך ואלו עוברין

מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין. פירוש עד חצות תולין במנהגא אבל מחצות ולמעלה מיהא איכא איסורא ומסמתינן ליה כדאיתא לקמן בגמרא ומאי דאמרינן דמחמרינן טפי בערבי פסחים משאר ערבי ימים טובים מפרש בירושלמי דהיינו טעמא משום דזמן פסח מחצות ואילך ואמרינן נמי תענית התם דאף בשאר ימות השנה ביום שיחיד מביא קרבן אסור בעשיית מלאכה ומקשינן התם אם כן כל היום של ערב פסח יהא אסור ומשני לפי שאין רשאי להקריבו עד חצות ומקשינן תו התם א"כ קרבן תמיד שהוא לכל ישראל יהא אסור במלאכה לעולם ומשני תורה הוציאתו מן הכלל דכתיב ואספת דגנך אם כל ישראל ישבו בטלים מי יאסוף להם דגן זו היא סוגית הירוש' וכתבו בתוס' דמהך שקלא וטריא משמע דמדאורייתא אסור ואפשר דמדרבנן היא ואסמכינן ליה אקראי וכתב הר"ז הלוי ז"ל דכיון דמשום פסח הוא לאסור האידנא דליכא פסח לא שני לן בין ערבי פסחים לשאר עי"ט והשיבו עליו דכיון שנאסר אע"פ שבטל טעם איסורא לא בטיל עד שיעמוד ב"ד ויתיר שכל דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו כדאיתא בדוכתי טובא[ביצה ה. וש"נ:] וה"נ משמע מדאמרינן בפ' ערבי פסחים לא יאכל אדם עד שתחשך ומספקא לן אי משום פסח אי משום מצה ואמרינן עלה(לקמן דף קח.) דרבי יהודה נשיאה הוה יתיב בתעניתא כולי יומא קסבר דמשום פסח הוא וסבר לה כמאן דאמר מודה ר' יהודה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית שהוא כשר ואם איתא אדרבה כיון דמשום פסח הוא לא הוה ליה להתענות כלל שהרי בזמן הזה אין פסח נוהג אלא ודאי כדאמרן וכן דעת הרב אלפסי ז"ל שהביא משנתנו ומאי דאיתמר עלה בגמרא וכן העלו בתוס' וכ"ש שאפשר לפום גמרא דילן דמאי דאמר בערבי פסחים היינו טעמא משום דמרובה במצות דאיכא מצה ומרור דטרחתן מרובה וכן דעת רש"י ז"ל : **ההולך** ממקום שעושין למקום שאין עושין או ממקום שאין עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום וכו'. פי' מתני' בשדעתו לחזור מתוקמא ורא"ה מדאמרי' פ"ק דחולין (דף יח:) כי סליק ר' זירא אכיל מוגרמתא דרב ושמואל ומקשי' ור' זירא לית ליה נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם ואסיקנא הני מילי בשדעתו לחזור ור' זירא אין דעתו לחזור הוה ופשטא דמתני' נמי הכי מוכח ומשום הכי קתני ההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין כיון שדעתו לחזור נותנין עליו חומרי המקום שיצא משם מדינא וממקום שעושין למקום שאין עושין אע"ג דמדינא עושה כיון שדעתו לחזור אפ"ה אל ישנה מפני המחלוקת וכיון דמפני המחלוקת הוא ולאו מדינא יש לומר דוקא בפניהם הוא דמתסר הא בצנעא שרי ובגמ' אאריך בזה בס"ד : **גמ'** מאי איריא ערבי פסחים אפי' ערבי שבתות וערבי ימים טובים נמי . כלומר ודאי מנהגא דאיסורא לא אסר מידי אלא במקום שיש עיקר איסור אי מדאורייתא אי מדרבנן והם רוצים להחמיר יותר כדי ליזהר מן העברה ומשום דערבי פסחים מחצות ולמעלה איכא איסורא מהני מנהגא למיסר טפי ולהאי מילתא מאי איריא ערבי פסחים אפילו ערבי שבתות וערבי ימים טובים נמי אית בהו עיקר איסורא ומשום הכי הוה ליה למכלליניהו בהדי ערבי פסחים דהאי מנהגא נמי אסר בהו ומשני דלא אפשר למכלליניהו דלא דמו והא עדיפא להו למתני אי משום דקדים איסוריה דהוי מחצות אי משום דחמיר דמשמתינן עליה אבל אפשר דאי נהוג נמי אסורא בערבי שבתות וערבי ימים טובים מקמי זמן איסוריה ודאי מהני כיון שיש בהן עיקר איסורא אי נמי דכיון דלא חמיר איסוריה דלא משמתינן עלייהו אי נהוג מקמי הכי לאו כלום הוא וכך נראה לי דכיון דבזמן אסורה לא משמתינן ליה אלא דאינו רואה סימן ברכה לעולם לא חמיר לאקבועי מנהגא טפי מיניה ורא"ה לדבר ממוצאי שבת דאמרינן ביה דאינו רואה סימן ברכה ואפ' הכי אמרי' בירושלמי דאי נהוג נשי דלא למעבד עבידתא טפי משיעורא דאתפני סדרא אינו מנהג וכתיבנא ליה בסמוך בסייעתא דשמיא : **העושה** מלאכה במוצאי שבתות . פירוש דוקא עד שישלימו ישראל תפלתן אבל בתר הכי לא מיתסר והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם הני נשיא דנהיגי דלא למיעבד עבידתא באפוקי שבתא אינו מנהג עד דתתפני

נר מצוה תורה אור

שהיה רץ אחר הזכור או אחר נערה המאורסה ביוה"כ שמותר להצילו בנפשו כדתנן* ואלו שמצילין בנפשו וכו' :

סליקא להו אלו עוברין

דף נ. **מקום** *שנהגו א לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין או ממקום שאינן עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם והומרי מקום דף נ: שהלך לשם *ואל [א] ישנה מפני המחלוקת: **גמ'** מאי איריא דתני ערבי פסחים אפילו ערבי שבתות ועי"ט נמי דתניא כל העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם התם °מן המנחה ולמעלה הוא דאסור סמוך למנחה שרי הכא מחצות אי נמי התם סימן ברכה הוא דאינו רואה הא שמותי לא משמתינן ליה הכא שמותי נמי משמתינן ליה תניא העושה ב מלאכה בערבי שבתות ובערבי י"ט מן המנחה ולמעלה ובמוצאי שבתות ובמוצאי ימים טובים ובכל מקום שיש נדנוד עבירה לאתויי תענית צבור אינו רואה סימן ברכה לעולם רבא רמי כתיב °כי גדול מעל שמים חסדך וכתיב כי

רש"י

מקום שנהגו. עד חלות . עד חלי היום : שלא לעשות. כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמץ ושחיטת פסח ותיקון מלה לצורך הלילה דמלוה לטרוח מבע"י כדי להסב מהר כדאמר בפרק בתרא חוטפין מלה בלילי פסחים בשביל תינוקות שלא ישנו: ואל ישנה אדם . בגמ' מפרש : גמ' מאי איריא ערבי פסחים . דקתני לעשות עד חלות מכלל דעד חלות תלוי במנהגא ומחלות ואילך אסור ולמה לי למתני חלות גבי ערבי פסחים דכל ערבי ימים טובים נמי אסירי מחלות ואילך כדקתני בברייתא : מן המנחה ולמעלה. (א) מתשע ומחלה : סמוך למנחה. (א) דהיינו מתחלת עשר : נדנוד עבירה . רמז עבירה : תענית לבור . אסור במלאכה כשהיו מתענין על הגשמים אסור בעשיית מלאכה אבל לא שאר תעניות דלאמר שמואל אין חומר תענית לבור בבבל

שלטי הגבורים

א וכיס ריב"א אומר דבירושלמי מפרש טעמא משום דאף יחיד בשאר ימות השנה אסור לעשות מלאכה ביום שמביא קרבן ודייק התם א"כ כל היום אסור כמו יחיד שמקריב קרבן ומפרש התם משום דיחיד שמקריב קרבן ראוי להקריב כל היום אבל פסח זמנו מחלות ואילך והשתא נמי אע"פ שאין הפסח קרב כיון דבזמן הפסח היה אסור השתא נמי אסור כדאיתא במגילת תענית ומייתי לה בשילהי כל מערבין אמר ר"א כו' לדוק אני ממשפחת סנאב בן בנימין ופעם אחת חל ט"ב להיות בשבת ודחהו עד לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שי"ט שלנו היה פי' שאבותיו היו מקריבין קרבן עליס בו ביום כדאמר' בפ' בתרא דתענית בני באב בני סנאב בן בנימין ור"א בר לדוק אחד מהרבן היה אלא כיון שאבותיו היו מקריבין קרבן בו ביום ועשו בו י"ט כל משפחותיו נוהגין בו י"ט לעולם :

חדושי אנשי שם

(א)מהר"ן שפירא כן הוא בפירש"י בגמ' ע"ם הגהות רש"ל ותמה אני א"כ למאי לריך תלמודא להזכיר סמוך למנחה הל"ל התם מן המנחה הכא מחלות אלא נראה לפרש התם מןהמנחה כו' דהיינו מנחה גדולה שהוא מו' שעות ומחלה הכא סמוך למנחה דמתחלת שבע אסורה וכן מלאתי בפי' מדויקים וכ"ה הטור :

א מיי' פ"ח מה' י"ט סמג לאוין עה טור א"ח סי' תסח : ב מיי' פ"ח מה' שבת סמג לאוין עה טור א"ח סי' רנא ורנט ורסח ותיו :

סנהדרין עג.

הגהות הב"ח

(א) ג"ב פ' שעות ומחלה :

[א] ואל ישנה אדם ממנהג המדינה מפני המחלוקת : (מא"י)

[ר"קמט"א]

תהלים קח

המאור הקטן

א] **מקום** שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין נראה ממשנתנו שמחצות ולמעלה אינו תלוי במנהג אלא אסור הוא בכל מקום ופי' בירושלמי אינו בדין שתהא עסוק במלאכתך וקרבנך קרב לכך אסרו לעשות מלאכה ומכאן אנו למדים שבזמן הזה שאין קרבן דינו כשאר ערבי שבתות ושאר ערבי ימים טובים במקום שנהגו לעשות עושין לפי המנהג . ולפום סוגיא דשמעתא במנהגות יש על כל אדם לעשות חומרי מקום שיצא משם ואין הפרש בדבר זה בכל מקום בכל מי שדעתו לחזור למקומו כי זה קבלת אבות הוא ויש בו משום שמע בני מוסר אביך כמעשה דבני בישן וזהו שהוצרך תנא דמתני' לפי פירושו של אביי לתת טעם לדבריו לחומרי מקום שהלך לשם מפני המחלוקת ולא הוצרך לתת טעם לחומרי מקום שיצא משם לפי שטעם חומרי מקום שיצא משם ידוע הוא מן הכתוב שנאמר שמע בני מוסר אביך והוא חומר גדול. שהוא נוהג בכל מקום ואין להפריש בו בשדעתו לחזור אבל אם אין דעתו לחזור מאחר דקי"ל כרב אשי שמפליג בין דעתו לחזור לשאין דעתו לחזור בין לקולא בין לחומרא הרי הוא נחשב בכלל אנשי המקום שהלך לשם כרבי זירא שאכל מגרומתא דרב ושמואל כדאיתא בפרק הכל שוחטין והתם נמי קא מפליג רב אשי בין דעתו לחזור לשאין דעתו לחזור : **אבל** בחומרי מקום שהלך לשם בזה יש דרכים הרבה שאם הם כותאי או בני מדינה אין להתירם בפניהם מפני המחלוקת והוא נוהג היתר לעצמו ביחיד אם דעתו לחזור ואם אין דעתו לחזור נוהג כמותם ואם הם ת"ח או מקום שמצויין תלמידי חכמים ביניהם נוהג היתר לעצמו אפילו בפניהם אם דעתו לחזור ואם אין דעתו לחזור נוהג כמותם וכל זה בדברים שיודע בהם שהוא מותר ונהג בו

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין נראה ממשנתנו שמחצות ולמעלה אינו תלוי במנהג אלא אסור הוא בכל מקום ופירשו בירושלמי אינו בדין שתהא עסוק במלאכתך וקרבנך קרב לכך אסרו לעשות מלאכה ומכאן אנו למדין שבזמן הזה שאין קרבן דינו כשאר ערבי שבתות ושאר ערבי ימים טובים :

אמר הכותב זה הפסק בא במחתרת על דברי רבינו הגדול ז"ל לפיכך נתן לנו לסלו שהוא פקקה למשנתנו ולגמרא שעליה בהלכות וממנו אנו למדין שאף בזמן הזה חמור משאר ערבי ימים טובים וכן עיקר שאלמלא כך היו שונים משנתם בעושי פסחים בפירוש וכן משמע מסתם מחלוקתו דר"מ ורבנן שעל זמן שלהם נאמרו דברים ואין הירושלמי אלא נותן טעם על מה שהחמירו בו תחלה אבל משנאסר הדבר נאסר לעולם בכל מקום שאפילו נמי בטל דבר לא בטלה גזירה עד שיעמוד בית דין ויתיר שכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו כדאיתא במסכת ביצה ובמקומות אחרים רבים הרבה וכ"ש בזה שאפילו לא היתה תקנה לשם כך הדבר מהני ומועיל לעסקי מצה ומרור ואין ב"ד רשאי להתיר דבר שיש בו נדנוד עבירה ומ"מ לא הותר וזו מתשובת הרב ז"ל לא ורא"ה מה שאמרו בערבי פסחים כרב ששת דלא אכל במעלי פיסחא דקסבר משום פסח ולא שהיה פסח בזמנו מ"מ אפי' בתחלת גזירה נכון הוא ונראה לפי גמרתנו שהטעם אף מפני מצה ומרור שטרחתן מרובה משאר ימים טובים להחמיר בהן קצת וליתן להם חצי שעה יותר כדברי רש"י ז"ל : **ועוד** כתב בדיני המנהגות אבל בחומרי מקום שהלך לשם בזה יש דרכים הרבה שאם הם כותאי או בני מדינה אין להתירם בפניהם מפני המחלוקת וכו' ואם הם תלמידי חכמים וכו' עד נוהג היתר לעצמו אפילו

השגות הראב"ד

א] **מקום** שנהגו וכו' ומכאן אנו למדים שבזמן וכו' . א"א מתבורי הרב בן גיאות ז"ל הוציא זה אבל הרי"ף ז"ל לא אמר כן וכדבריו אנו עושים כי מעולם לא דברו חכמים ור' מאיר בגמר מלאכה ובתחלתה בכל זמן שבית המקדש קיים שלא ראו אותו בימיהם ומאי דהוה הוה אלא כל שהיה להם אסור עכשיו אסור לנו ובכמה מקומות אמרו לו מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אתמקד מי לא אכלנו כך וכך ולא עשינו כך וכך ודברים שנאסרו במנין מי עמד להתירם . והירושלמי לא בא להתירם אלא לחזק טעם האיסור . והנה זה סבור שקבץ כל תורת המנהגות ולחציים לא הגיע שאין כל המנהגות שוות שכל מנהג שנהגו בו מצד איסור וקבלו אותו על עצמו סתם אותו מנהג אין הבנים רשאין להתירו ולא לשאל עליו לחכם להתירו להם ואם קבלו אותו על עצמם לבד יכולים הבנים לשנותו אם לא נהגו בו אחרי מיתת אביהם . ואם נהגו בו כבר קבלוהו ושוב אין מתירין אותו ואין נשאלין עליו אבל מנהגים אחרים שאינם מחשש איסור אלא מהסכמת קהל לדבר אחד אפילו קבלוהו על עצמן אין הבנים נתפסין עליהם ואם יסכימו כולם לשנותו הרשות בידם אלא שאין היחיד רשאי להוציא את עצמו ממנו ודכין אותו על פי המנהג שנהגו הראשונים . והירושלמי שכתב הרב ז"ל בדבר שהוא יודע שהוא מותר ונהג בו באיסור נשאל אין מתירין לו לא כמו שזה סובר שאם נדר ונשאל מתירין לו אלא בדבר שקבלו אביו סתם ויש בו חשש שבא לידי איסור כמו שכתבתי למעלה בההיא דבני בישן שגזרו על עצמן שלא ללכת בים אפי' מצור לצידן שהוא מקום קרוב וגזרו עליו משום דאסור לפרוש בים ערב שבת . והכי איתא בירושלמי ואפינו הוא גזר על עצמו משום נדר ונהג בו באיסור עד שהוחזק באותו מנהג כמחזיק בדבר מצוה לעשותה שוב אין נשאל עליה שמי שנשבע לקיים את המצוה או שלא לעבור עבירה וכא לישאל אין מתירין לו וכענין שאמרו נודר ועובד יורד ומגרש דלא חיישינן דילמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה דקסבר צריך לפרוט את הנדר וכיון דשמע חכם דמשום גדר הוא לא שרי ליה . ואל תשיבני מזיר דההוא חוטא נמי מקרי משום דתהי ביה אגב צעריה . ומה שכתב בחומרי מקום שיצא משם שאין להפריש במי שדעתו לחזור למקומו בין כותאי ובני מדינה לשאר בני תורה זו אפילו התינוקות יודעים אותה וכי היאך נופל בכאן אי אתה רשאי להתירן בפניהם והלא כבר יצאו מתוכם והלכו למקום שמתירים ואין כאן סירכא דמלתא כלל . אלא ודאי הטעם אינו אלא מפני שגדל במקום האיסור ואינו רשאי להתירו לעצמו עד שיעקר מאותו מקום לגמרי וכשנעקר והלך למקום המתירים הואיל ואין סברתו אוסרת אותו דבר הרי הוא מותר : ועל כל זה יש לנו להקשות מדרב אשי דידיה אדידיה דבמסכת חולין מוקים להאי מתני' דחומרי מקום שיצא משם בדעתו לחזור ועלה קאמר שנותנים לו חומרי מקום שהלך לשם והכא בפסחים מוקים להאי מתני' דחומרי מקום שהלך לשם כשאין דעתו לחזור ועלה קאמר שנותנין עליו חומרי מקום שיצא משם קשיא דידיה אדידיה דמתני' ודאי כולה בחד גוונא קא מיירי וניחא לן דלטעמיה דרב אשי נמי כולה מתניתין חד גוונא היא דהכי אמרינן כולה מתניתין כשאין דעתו לפרוש מן האיסור טעה באיסורו אע"פ שנתרחק לשעה נמצא רישא דמתני' כשאין דעתו לחזור וסיפא כשדעתו לחזור ;

דתתפני סידרא מנהג בשני ובחמישי אינו מנהג עד דתתפני סדרא בתעניתא מנהג וכתב הרב אלפסי ז"ל וכי אמרינן נמי ובכל מקום שיש בו נדנוד עבירה לאיתויי תענית צבור דוקא עד דתתפני סדרא דתעניתא אבל [מבתר] הכי לא דאין תענית צבור אסור בעשיית מלאכה כדאמרי' בפרק הקורא את המגלה עומד ויושב (דף כב:) יום שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית צבור כלומר שאם היו מאריכים את הסדר היו מתבטלים ממלאכה לפי שהוא יום שעושין בו מלאכה ומאי דאמר לקמן אין בין ט' באב לתענית צבור אלא שזה מותר וזה אסור כלומר דתשעה באב מותר ותענית צבור אסור היינו דוקא תעניות אחרונות השנויות פ"ק דתענית (דף יב:) אבל תענית צבור לא מיתסר בעשיית מלאכה :

כאן לעושין לשמה כאן לעושין שלא לשמה. דבעושין לשמה גדול מעל שמים חסדך כלומר שהקב"ה מבטל ומשנה מערכות שמים בשבילו : דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. וא"ת הא רב יהודה גופיה אמר בפרק היה קורא (דף יז.) דכל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא יש לומר גווני טובא איכא בשלא לשמה דההיא דהתם איירי שעוסק בתורה כדי לקנטר ולהתגדר וכיון שכונתו לדבר עבירה נוח לו שלא נברא אבל הכא איירי שאינו מתכוין לדברי מצוה ולא לדברי עבירה אלא כגון אדם שהוא עצל ומתוך עצלותו אינו עושה מלאכה בימים שאסרו חכמים דומיא דשפל ונשכר דאמרינן בגמרא : **בני ביישן** נהוג דלא אזלי מצור לצידן בפ"ק דשבת (דף יט.) אמרינן דאין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת ומצור לצידן אפילו מערב שבת והני אחמיר עלייהו ואתו לקמיה דר' יוחנן אמר להו כיון דאבהתיכו קיבלו עלייהו איכהו נמי מיחייבי :

תניא דברים המותרים וכו' הך ברייתא לאו בגוונא דמתני' היא דבמתני' עסקינן במנהג שנהגו בני העיר שאסרו עצמן במותר להן אע"פ שיודעין בו שמותר להן כדי להזהר מן העבירה וההיא גוונא תנן חומרי מקום שיצא משם וחומרי המקום שהלך לשם אבל הכא עסקינן בדברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור וסבורים הן שהם אסורים מן הדין (א) ובכה"ג אמרי' שאין אדם רשאי להתיר לפני מי שאינן בני תורה דמסרכן ומדמו מילתא למלתא אבל ת"ח השרוי בתוך אותה העיר נוהג היתר בצנעא בתוך ביתו ויש בכלל זה ג"כ שאם נהגו אבות איסור בדבר שהוא מותר משום מגדר איסורא ובניהן שאינן בני תורה סוברין שמן הדין אסורים בו שאין לגלותו לומר להם שאינו אסור אלא משום מנהג כדי שלא יקילו בו והיינו עובדא דיהודה והלל שרחצו שניהם כאחד בכבול שהוא מקום שאבותיהן החמירו על עצמן בכך דמדינא עם הכל אדם רוחץ חוץ מאביו שמתוך שרואה את ערותו ונזכר שמשם יצא נותן לבו להרהור וכן בחמיו נותן בלבו שמשם יצאה אשתו וכן בעל אחותו נמי איכא הרהורא ודורות הראשונים של בני כבול שהיו בני תורה גזרו בשני אחים משום בעל אחותו ויהודה והלל לא הוו בקיאי במנהגייהו דאי הוו בקיאי בהו לא הוו עבדי משום חומרי מקום שהלך לשם וכשלעזה עליהם מדינה לא רצו לומר להם מותרין אתם כלומר לא תלעיזו עלינו שאף אתם מותרין מן הדין אלא שאבותיכם החמירו על עצמם לא רצו לומר זה להם לפי שבאותו הדור לא היו בני תורה וחשו שאם יגלו להם שהוא מותר מן הדין שיקילו בו כך נראה לי : רבי יהודה מתיר באביו מפני כבוד אביו. כדי שישמשנו : ואם רבו צריך לו. לתשמישו : **ירושלמי** ר' אליעזר בר בון אמר וכו'. נראה לפי הירושלמי דבמאי דאמרי' נשאל ומתירין לו אפי' בכותאי אמרינן הכי דכיון שבאים לישאל מתירין לו ואין לחוש לסירכא

נר מצוה | תורה אור

כי גדול עד שמים חסדך הא כיצד כאן [א]לעושין לשמה וכאן לעושין שלא לשמה כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות ואפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה בני [ב]בישן נהוג דלא הוו אזלי מצור לצידן במעלי שבתא אתו בנייהו לקמיה דרבי יוחנן אמרו ליה אבהתין הוי אפשר להו דלא למיתי ולא אתו אנן לא [א]אפשר לן מאי אמר להו כבר קבלו עליהן אבותיכם וכתיב שמע בני מוסר אביך וגו' תניא דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור *אי אתה רשאי להתירן בפניהם אמר רב חסדא (א) בכותאי מאי טעמא משום דמסרכי ומדמו מילתא למילתא ואתו למישרי איסורא ולאו כותאי בלחוד הוא דאסיר למישרי להו אלא כל מקום שאינן בני תורה כדתניא רוחצין שני אחים כאחד ואין [ג]רוחצין שני אחים כאחד בכבול ומעשה ביהודה והלל בניו של ר"ג שרחצו שניהם כאחד בכבול ולעזה עליהם כל המדינה ואמרו מימינו לא ראינו כך ונשמט הלל ויצא לבית החיצון ולא רצה לומר להם מותרין אתם דתניא עם הכל אדם רוחץ חוץ מאביו וחמיו ובעל אחותו ר' יהודה מתיר באביו מפני כבוד אביו ותאנא תלמיד לא ירחץ עם רבו ואם רבו צריך לו מותר ירושלמי רבי אלעזר ברבי בון אומר כל דבר שאינו יודע בו שהוא מותר וטועה בו באיסור ונשאל מתירין לו וכל דבר שיודע בו שמותר ונהג בו באיסור ונשאל אין מתירין לו כל הדברים תלו אותן במנהג נשיא דנהגן דלא למעבד עובדא בריש [ב]ירחא מנהג ודלא למעבד באפוקי שבתא [א] עד דתתפני סידרא מנהג ובשני ובחמישי [ב] עד דתתפני תעניתא

רש"י

בבבל כו' : עושה לשמה. מעל השמים : עושה שלא לשמה עד השמים דמצוה מיהא עביד כרב יהודה : מצור לצידן. יום השוק של צידון היה בערב שבת והם היו מחמירים על עצמן מלילך ליום השוק שלא להבטל מצורכי שבת : הוה איפשר להו. להמנע מן השוק לפי שעשירים היו : דמסרכי מילתא. כשרואין דבר קולא מזלזלין ביותר : רוחצין שני אחין. כאחד ואין כאן פריצות דנימא מתוך שכן אחין ומצויין יחד ועתה רואה אחד את חבירו ערומים נותנין עין איש באחיו למשכב זכור : ואין רוחצין. כלומר ואין נוהגין לרחוץ שני אחין כאחד בכבול מקום ששמו כך : חוץ מאביו. שמתוך שרואהו ערום ונזכר שמשם יצא נותן לבו להרהור וכן בחמיו נותן לבו שאשתו יצאת מכאן וכן בבעל אחותו משום הרהור : תלמיד לא ירחוץ עם רבו. שצריך להתביים מכבודו וממוראו : ואם רבו צריך לו. שישמשנו במרחץ מותר : וטועה. שסובר שהוא אסור : נשיא - נשים : באפוקי שבתא - במוצאי שבת : עד דתיתפני סידרא. עד שיסיימו את התפלה כסדר שמתפללים :

שויכטו

שיודעין בו שמותר להן כדי להזהר מן העבירה...

המאור הקטן

איסור א] ואם הוא דבר שמנהגו בטעות מתירין אותו בפניהם בכל ענין ואין להוש לאותו מנהג וכפי הירושלמי שכתב הרי"ף ז"ל בהלכות דבר שאינו יודע בו שהוא מותר וטעה בו באיסור נשאל ומתירין לו וכל חוץ לתחום אין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם מעובדא דרמי בר תמרי דהוא רמי בר דיקולי בפ' כל הבשר ובחלתא מארוזא עבדינן כרב אשי משום דאיכא למיחש להכא ולהכא ב] והני דנחתי ממערבא אסור להו למעבד עבידתא ביו"ט שני ביישוב אפי' דעתו לחזור לפי שהוא מנהג גדול שפשט בכל הגולה כולה ואין לפרוץ בו ובמדבר מותר אפי' אין דעתו לחזור כל זמן שלא הגיע לישוב לפי שעדיין לא הוקבע להיות כמותם ואם הגיע לישוב ואין דעתו לחזור הוקבע ביניהם ונעשה כמותם ואסור בין בישוב בין במדבר זאת תורת המנהגות : ג] וספיחין אסורין בשביעית אפי' קודם הביעור מדכתיב ולא נאסוף את תבואתנו ולאפוקי מפי' ה"ר שלמה ז"ל שפירשה לאחר הביעור ובמס' מנחות פרק הקומץ מתברר דבר זה :

מלחמת ה'

בפניהם וכו' וכל זה בדברים שיודע בהם שהוא מותר ונוהג בו באיסור ואם דבר שמנהגו בטעות מתירין אותו בפניהם בכל ענין ואין לחוש לאותו מנהג וכפי הירושלמי שכתב הרי"ף ז"ל : והוצרכתי להשיב על דבריו מפני שתלאן בדברי רבינו הגדול ז"ל מה שכתב תחלה אין להתירם בפניהם מפני המחלוקת אם לומר להם מותרין אתם למה לי מפני המחלוקת והלא הן עצמן אסורין הן ואפי' בתלמידי חכמים שבאין לישאל כי זו קבלת אבות הוא ואפי' לנהוג היתר לעצמו כתלמידי חכמים נמי דהיינו מתניתא ולא אוקימו בגמ' בכותאי אלא ברייתא ומעשה דרמי בר תמרי נמי דאכל כחלי בפומבדיתא ודעתו לחזור הוא ואקשי ליה רב חסדא לית לך חומרי מקום שהלך לשם והא פומבדיתא שכיחי רבנן גבייהו ושכיחי נמי מתיבאתא ואפי' הכי נותנין עליו חומרי של מקום וכן מה שאמר בדבר שמנהגו בטעות שמתירין אותו בפניהם בכל ענין א"א שבני כבול וכירי ועכו טועין באיסור שנתחלפה להם כאילו גזירה שלא מן הדין שאלמלא קבלו עליהם האבות לדעת היכי קתני ולא רצו לומר להם מותרין אתם והלא הם ודאי אסורים הם ויהודה והלל ורבן גמליאל נמי היאך נהגו בהם היתר במדינתן והלא ודאי יודעין היו מנהגם וא"ת שדעתם לחזור והלא לא פירשו בגמ' כן אלא על עובדא דרבה בר בר חנה ועוד דא"כ תיקשי לאביי דלית ליה הך סברא דהא מארץ ישראל לא"י הוא אלא ש"מ בין דעתם לחזור בין שאין דעתם לחזור נוהג היתר לעצמו והיינו משום שאין מנהגם אלא בטעות כדפריסית וכך נוטים דברי רבינו הגדול ז"ל ועוד דהא בני בי תוזאי דמפרשי חלה מארוזא מנהג בטעות היה שטעו בדברי יוחנן בן נורי שאם קבלה להחמיר לא אמר רב יוסף ניכליה זר באנפיה וא"ת חושש היה דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב א"כ אפילו בכותאי ונשי נמי מתירין להם שלא יביאם טעותם לידי תקלה אלא לא התיר רב יוסף אלא משום שטעו באיסור ואמרינן עלה בגמ' דבכותאי ונשי אין מתירין אותם בפניהם אלא כללא דוקא דמנהגות דמקום שנהגו תורת מנהג וידעים היו ראשונים שאין בו איסור אלא לעשות סייג למצוה הוא שהחמירו על עצמן כעין משנתנו בזה אין מתירין להם אע"פ שהם באין לחזור בהם כעין בני ביישן וכן אמרו בירושלמי ונשאל אין מתירין לו שכן הנשבע לקיים את המצוה ונשאל אין מתירין לו כדאיתא בגטין ובבכורות וכן הר' אברהם ז"ל אומר ולפי דעתי שהבא ממקום אחר לשם אל ישנה מפני המחלוקת ואפי' כולם חכמים כולם יודעין את התורה לעולם חוששין למחלוקת ואפי' בחדרי חדרים אסור ואע"פ שדעתו לחזור והיינו מתני' דאי לא תימא הכי אלא מתני' היכי משכחת לה אי [אין] דעתו לחזור חומרי מקום שיצא משם אין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם נותנין עליו ומשמע נמי דמן הדין הזה נמי הוא חייב בהן שהרי נעשה בן עיר ליומו ולא מפני חשש המחלוקת בלבד הוא אסור אלא מתניתין בשדעתו לחזור וכדפריסית והיינו דאמר רב ספרא ביישוב לא קא עבידנא מפני המחלוקת וחוץ לתחום אין בו משום מחלוקת והיינו דרמי בר תמרי והיינו מדבר דאמרינן הכא במדבר מותר והאי דנקטי לישנא דיישוב ומדבר ולא אמרי חוץ לתחום ותוך לתחום אורחא דמילתא הוא דאינו שובת ביו"ט בתחומה של עיר שלא יכנס לתוכה א"כ דיוקא דלישנא נמי הוא הכי יישוב תוך לתחום מדבר חוץ לתחום והוא מנהגא דכולא בבל הוא ולא איתמר חוץ לתחום אלא בעיר אחת ובדברים המותרים ונהגו בהם איסור והלכה פסוקה שמנהגם בטעות כגון חלה דארוזא אין נותנין על הכא חומרי מקום שהלך לשם ואע"פ שאין דעתו לחזור והוקבע ביניהם אלא עושה בצנעא בתוך ביתו ואינו מתירו להם ולא נוהג בו היתר בפניהם בכותיים ובמקום שמצויין תלמידי חכמים מתירין להם היינו ברייתא דגמרין והיינו מעשה דיהודה והלל ושל ר"ג שבצנעא עשו והרגישו בהן בני מדינה וכדברי הר' אברהם אין חוששין נמי לחומרי מקום שיצא משם למנהג בטעות ועל כיוצא בזה אמרו בירושלמי ונשאל ומתירין לו ויש לפרש בו אפילו בכותיים כיון שבאים לישאל מתירין להם ואין לחוש לסרכא שכבר הדבר מרופה בידם שכן באין לישאל עליו ומלמדין אותן כל עיקר הדברים שלא יסרכו ולא יסתבכו בהן ויש לפרש שלא אמרו בבני תורה ואע"פ שבאין לישאל ואם דבר שמנהגו מחמת איסור תורה ואין טעותו מוכרע כגון תרבא דאייתרא והוא דעתו לחזור למקומו אין עליו תורת מנהג בזה אלא נוהג בו היתר בפרהסיא אבל אינו מתירו להם שא"א להתירו שאפילו בדברי מקומו אין אלו טועין אלא בשיקול הדעת ואין כמה שהוא נוהג בו היתר מפני המחלוקת שלא מחמת מנהג שלהם תפסו בו מתחלה אלא מחמירין הם על עצמן לפסוק הלכה כן וכאיסורי תורה הוא להם ואין צריך היזוק שכבר הם יודעין שמחלוקת חכמים הוא ואין מנהג עירם מכריע ואם כותיים או בני מדינה הם נוהג היתר לעצמו בצנעא אבל לא בפניהם משום דמיסרכי והיינו דרבה בר בר חנה וזו *שטו עליו ממשנתנו אינו ענין אלא לנותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם דאפילו במנהג של איסורי תורה ודאי הוא חייב לנהוג בחומרי מקום שהלך לשם כדאמרי' בפירות שביעית ולהכי *פריך דעתו לחזור הוא וכיון דודאי משום מחלוקת ליכא שאין זה אלא כמחלוקת ב"ש וב"ה שאלו עושין כדבריהם ואלו עושין כדבריהם ונוהגין אהבה ואחוה זה עם זה ומשום קביעות ליכא שלא נתקבל עליו ישוב המדינה ומנהגם כיון שהיה דעתו לחזור למקום ההיתר :

*נ"ל שהשיגו *נ"ל פריך

השגות הראב"ד

א] ואם הוא דבר שמנהגו. א"א מה שכתב הוא טעות שאין רשאי להתיר בפני בני מדינה שום דבר ממעשה דבני חוזאי וממלתיה דרב אשי דוק ותשכח. עוד אני אומר שהמנהג שהוא בטעות אין חוששין לו בין לחומרי מקום שיצא משם בין לחומרי מקום שהלך לשם אלא שלא יתיר אותו בפניהם כמו שאמרתי :

ב] והני דנחתי ממערבא. א"א זה אינו כלום שאין בכל הגולה ולא בארץ ישראל מי שלא ינהוג שני ימים טובים של גליות וממעשה דרמי בר תמרי בכחלי שאכל אותם חוץ לתחום ולא אמר להם דעתי לחזור יכולים אנו ללמוד שאין תלמיד רשאי לעשות כן במקום שיש גדול ממנו להתירו לעצמו במקום הרב ומשום כבודו דרב חסדא לא היה רשאי לעשות וכמה מקומות הוא זה בגמ' אתריה דרב הוא באתריה דר' יוחנן לא הוא מטלטל ואין ספק :

ג] וספיחים אסורים. א"א זה אינו שלו מכל מקום אינו מתברר שיש לדמות אותה הראיה ועכשיו ספיחים אין לנו ולא שביעית :

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א וכן מקום שנהגו בו הציידין שלא לצוד דגים בחש"מ אינן חייבין לעמוד במנהגן מפני שהן ממעטין בשמחת הרגל וזה מבואר בתלמוד ארץ ישראל ונראה בעיני ש"ל גם כן במה שנהגו קדמונינו שלא לאכול בשר מי"ז בתמוז עד ט"ב חייבין לעמוד בחול במנהגן אבל בשבת אינן חייבין לעמוד במנהגן מפני שממעטין בכבוד שבת כלל אומר כל מנהג שנהגו לשם שמים ואין בו נדנוד עבירה חייבין לעמוד במנהגן ואם יש בו נדנוד עבירה אין עומדין במנהגן כמבואר בקונטרס הראיות :

ב ואיתא בפ' מ"ד מפרקי ר"א טעם לאיסור מלאכה לנשים בר"ח לפי שלא רצו נשים לתת נזמיהן לבעליהן לכך נתן להן הקב"ה שכרן שיהיו משמרות ר"ח יותר מן האנשים ור"י כתב שפסח נתקן כנגד אברהם שבועות כנגד יצחק סוכות כנגד יעקב וי"ב ר"ח שגם הם נקראים מועדים כנגד י"ב שבטים וכשחטאו בעגל נטלו מהם וניתנו לנשותיהם לזכר שלא היו באותו החטא :

עין משפט

א מיימוני פ"י מהל' תשובה סמג עשין סי' יב :

ב סמג לאוין עה טור י"ד סי' ריד :

ג מיי' פכ"ב מה' איסורי ביאה סמג לאוין קט :

הגהות הב"ח

(א) ובכותאי כנ"ל :

חדושי אנשי שם

(א) מהר"ם בתוספות והאשר"י לא כתבו כן אלא מנהג הכא מכח טעות יכול החכם להתיר לפניהם וברי"י דאי אתה רשאי להתירן בפניהם במנהג הכא מכח חומרא שנהגו בני המדינה ממילא ולא ע"פ חכם הילכך אין מטילין עליו חומרי מקום כו' ומשנהגו במנהג שנוקבע ע"פ ותיקין :

[א] אינו מנהג [ב] אינו מנהג עד דתתפני סדרא מנהג : (מא"י)

לסירכא שכבר הדבר מסופק בידם שהרי באים לישאל עליו ומלמדין אותן כל עיקרי הדרכים שלא יסרכו ויסתבכו בהן שאין לך לומר דאבני תורה קאמר דאי הכי מאי איריא נשאל כי לא נשאל נמי אלא משמע דאפי' בכותאי וכיוצא בהם אם נשאלו מתירין להן ומיהו לפום גמרין משמע דדוקא בבני תורה אבל בכותאי לא אפי' באו לישאל דהא בכמה דוכתי אשכחן שאף כשהיו שואלין לא היו מתירין להן לפי שאינן בני תורה ואף במה שלא היו נוהגין בו לא איסור ולא היתר כדמוכח בפ' חולין (דף קלט.) בעובדא דבני בשכר עוד אפשר לי לומר דבירושלמי נמי בבני תורה וגשאל דקאמר נשאל לחכם כעין היתר נדרים שכל שנהגו איסור בדבר כעין נדר הוא וכשהוא רוצה לנהוג בו היתר צריך שאלה והכי מוכח בפרק בתרא דנדרים (דף פא:) דאמרינן התם מאן תנא דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי לנהוג בהן היתר כדי לבטלן משום שנא' (במדבר ל) לא יחל דברו והיינו לישנא דנשאל ולא אמר ישאל: **ורבה** בר בר חנה לית ליה דנותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם. נ"ל [דבין למאן] דאמר דבני בבל נהגו איסור בתרבא דאייתרא משום חומרא בעלמא או משום דסבירא להו דמדינא הוא דאסור כדשקלינן וטרינן הכי בפ' אלו טריפות (דף נ.) שפיר מקשה אמאי לא נהג חומרי מקום שהלך לשם לפי שכיון שנהגו בני מתיא כדברי האוסר ועשאוהו לחומרא כרבם שתלמידיו ואנשי מקומו נוהגים כמותו בין לקולא בין לחומרא כדאמרינן (שבת ד' קל.) במקומו של ר' אליעזר היו כורתין עצים לעשות פחמים לעשות ברזל וכל שכן אם נוהגין איסור בדבר אחד הרי הן כאילו קבלו עליהם לנהוג אותו איסור עליהם ועל כל הנלוים עליהם וכל הנכנס באותו מקום אם אין דעתו לחזור חייב לנהוג איסורא באותו דבר מן הדין ומשום הכי מקשינן היכי אכל רבה בר בר חנה תרבא דאייתרא דהוה ס"ד שלא היה דעתו לחזור וכי היכי דתנן במתניתין דכל שדעתו לחזור נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם מדינא ואפילו בצנעא הכי נמי כל שאין דעתו לחזור נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם מדינא ואפי' בצנעא דחד טעמא הוא ושני אביי דמארץ ישראל לבבל כיון דאנן כייפינן להו במילתא דהוראה לפי שהן סמוכין עבדינן כותייהו ובודאי דעבדי כותייהו הוה ליה למימר ולא עבדינן אלא משום דהך לישנא שייך שפיר בפ"ק דחולין (דף יח:) גבי מוגרמת דרב ושמואל נקטיה הכא ורב אשי אסיק דדעתו לחזור הוה הילכך מדינא

נר מצוה

תעניתא מנהג: כי אתא רבה בר בר חנה אכל דאייתרא פירש שני מקומות הן בחלב שעל גבי הקבה אחד בקשת וא' ביתר שעל הקשת אסור ושעל היתר איכא מאן דנהג ביה איסורא ואיכא מאן דנהג ביה התירא ובבבל נהגו בו איסור וכי אתא רבה בר בר חנה מארץ ישראל לבבל א אכל חלב דאייתרא כמנהג מקומו עול לגביה רב אויא ורבה בר חנין כיון דחזנהו כסייה אתו ואמרו ליה לאבוה[א] דשמואל אמר להו °שוינכו כבותאי תשסב ורבה בר בר חנה לית ליה נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם אמר אביי הני מילי מבבל לבבל ומארץ ישראל לארץ ישראל אי נמי מבבל לארץ ישראל אבל מארץ ישראל לבבל כיון דאנן כייפינן להו עבדינן כוותיהו רב אשי אמר אפי' תימא מארץ ישראל לבבל הני מילי היכי שאין דעתו לחזור רבה בר בר חנה דעתו לחזור הוה וקיימא לן כרב אשי דהוה בתרא: דף נב. * [ב] רב נתן אסיא אתא מבי רב תשסג לפומבדיתא ביום טוב שני ב דעצרת שמתיה רב יוסף (א) איכא דאמרי נגדיה רב יוסף אמר ליה אביי ולישמתיה מר שמותי דהא רב ושמואל דאמרי תרוייהו מנדין על שני ימים טובים של גליות א"ל הני מילי בשאר אינשי אבל הכא צורבא מרבנן הוא דטבא ליה עבדי ליה דבמערבא (ב) מימנו אנגידא דצורבא מרבנן ולא מימנו אשמתא פירש מימנו אנגידא מתקבצין אצל הרב ואין מלקין אותו עד שיסכימו כולם להלקותו ולא מימנו אשמתא משום דאין משמתין אלא על דבר חמור ובדבר חמור אין חולקין כבוד לרב אלא משמתין אותו מיד (ג) לפיכך השמתא חמורה יותר מן המלקות (ד) וגרסי' בפרק ואלו מגלחין *מאי שמתא אמר רב שם מיתה: דף יז. **מתני'** *מקום שנהגו תשסד לאכול צלי בלילי ג פסחים אוכלין מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכפורים מדליקין מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין ומדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים ועל גבי החולים: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל אסור לאדם שיאמר ב בשר זה לפסח הוא מפני שנראה כמקדיש בהמתו בחוצה לארץ ונראה כאוכל קדשים בחוץ אמר רב פפא דוקא בשר אבל חיטי ושערי לא דעבידי אינשי דמנטרי לפיסחא וגדי מקולס אף על גב דלא פריש ואמר זה לפסחא אסור דתניא אמר רבי יוסי תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי

רש"י

שוינכו כבותאי. דאמרינן לעיל דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור אי אתה רשאי להתיר (ה"מ כותאי) [ואוקמי ר"ח בכותאי]: מבבל לבבל. מעיר לעיר בבבל כיון דלא כייפי להדדי אם ישנה מנהגם לעיניהן יש כאן מפני המחלוקת: וכ"ש מבבל לארץ ישראל. שלא ישנו מנהג המקום מפני המחלוקת אבל מארץ ישראל לבבל אם ישנה את המנהג בבבל אין כאן מחלוקת דאנן כייפינן לבני ארץ ישראל דאינהו סמיכי ובבבל אין סמיכה: עבדינן כותייהו. כלומר אם באין משם לכאן אין לשנות מנהגם אלא עושין כמנהגם במקומם: דטבא ליה. מה שיותר נוח לו: מימנו אנגידא דבי רב. תלמיד שסרח היו נמנין להלקותו ולא לנדותו: משום דשמתא חמורה. וחוששין לכבוד התורה: מתני' שלא נהגו לאכול. שנראה כאוכל פסח בחוצה לארץ: להדליק את הנר. מערב יום הכפורים לצורך יום הכפורים לראות בביתו: מדליקין. בגמרא מפרש לה: גמ' בשר זה לפסח. ואפילו היא שחוטה כבר דנראה כמקדיש את בהמתו לשם קרבן פסח: דמנטרי לפסחא. להצניעם עד הפסח ולא אמרינן דמיחזי כאילו אמר למכרם וליקח פסח בדמיהן קאמר: גדי מקולס. צלוי ראשו על כרעיו ועל קרבו כצליית פסח דתניא בכילד צולין ר"ע *קוריהו מקולס לפי שתולה כרעיו חוצה לו בגלדו כנושא כלי זיינו כובע נחשת דגלית מתרגמינן קולסא דנחשא: אסור. משום דנראה

הוה שרי ומפני המחלוקת ליכא דבצנעא הוה אכיל וכי תימא אם כן היכי אמר אבוה דשמואל שוינכו כבותאי הא מדינא הוה ליה למכסייה כדי שלא ישנה מפני המחלוקת ליתא כיון דבצנעא הוה אכיל ליה דאיהו לא ידע דליעיילי גביה אפילו מלאוהו אוכל ויושב לא היה נופל מחלוקת בכך בין תלמידי חכמים שכבר היו יודעין שבדין היה עושה ומשום הכי אמר אבוה דשמואל שוינכו כבותאי שאין מתירין לפניהם מה שהם סוברים שהוא אסור כי היכי דלא ליתו לסרוכי מילתא למילתא [וכ"ת] והיכי אמרינן דבשדעתו לחזור דכיון דלא מתסר אלא מפני מחלוקת דבצנעא שרי והא אסיקנא בגמרא (דף נג.) בדרב ספרא דהוה ידע בקביעא דירחא דביישוב אסור [לעשות מלאכה ביו"ט שני ורב ספרא בא מא"י לבבל הוה] ובודאי דדעתו לחזור הוה דאי לא כיון דבבבל הוה ודאי אפילו במדבר אסור הוא ואפילו הכי אמרינן דביישוב אסור יש לומר דלא דמי מלאכה לאכילה דמלאכה קלא אית ליה וכל ביישוב מפרסמא מילתא מה שאין כן באכילה ואפשר גם כן שמלאכתו של רב ספרא היתה מלאכה מפורסמת שא"א לעשותה בצנעא ועובדא דרמי בר תמרי דאכל כחלי בפומבדיתא כדאיתא פרק כל הבשר (דף קי.) והקשו עליו מדתנן נותנים עליו חומרי מקום שהלך לשם והדר דחוץ לתחום אכלתינהו בדין הוא דבתוך התחום נמי הוה שרי בצנעא אם היה דעתו לחזור אלא דבעי לשנויי אפי' אין דעתו לחזור נמי שרי דחוץ לתחום אכלתינהו כנ"ל: **ונמצינו** למדין בתורת המנהגות שכל מנהג איסור שהוא בעיר אחת כל שאינו מנהג בטעות אלא שהן החמירו על עצמן לעשות סייג לתורה או לדבר שהוא מחלוקת חכמי ישראל ונהגו כדברי האוסר כל בני העיר חייבין בו מן הדין שנאמר ואל תטוש תורת אמך וכל היוצא מתוכה ודעתו לחזור חייב ג"כ בו ואפילו בצנעא עד שיעקור דירתו משם ויקבענה בעיר אחרת דבכי האי גוונא פקעו מיניה חומרי מקום שיצא משם כדמוכח ההיא דפרק קמא דחולין (דף יח:) וכן כל הנכנס מעיר אחרת לתוכה ואין דעתו לחזור לעירו הרי הוא כבני העיר אבל הנכנס מעיר אחרת לתוכה ודעתו לחזור בכי האי גוונא לא חיילי עליה חומרי מקום מדינא אלא שאין לשנות מפני המחלוקת ובכי האי גוונא בצנעא שרי אבל מנהג שהוא בטעות אינו חייב להתנהג בו אלא בכותאי ודכותיהו אינו רשאי להתירו בפניהם אבל נוהג בצנעא בתוך ביתו אפילו דירתו קבועה באותה העיר זהו הדרך שבררתי בדברים הללו: **מימנו** אנגידא דבי רב ולא מימנו אשמתא. פירש הרב אלפס ז"ל כמו שכתוב בהלכות ורש"י ז"ל פירש דתלמיד שסרח ממנין להלקותו ולא לנדותו משום דשמתא חמורה וחוששין לכבוד התורה: מאי שמתא אמר רב שם מיתה. שסופה להמית: **ואיכא** למידק דמהא משמע דמאן דעבר אדרבנן משמתינן ליה ובריש פרקין נמי אמרינן הכא שמותי משמתינן ליה ובברכות נמי אמרינן (דף יט.) דבכ"ד מקומות ב"ד מנדין על כבוד הרב ובפ' כירה (דף מ:) אמרינן דהמבזבז בחמי טבריא לוקה מכת מרדות מדבריהם ובדוכתי טובא נמי אמרינן הכי אלמא מילקא אין שמותי לא וי"ל דבמילתא דהוי עיקריה (א) מדרבנן דכי עקר ליה קא עקר ליה לכולא מלוה משמתינן ליה כגון האי וכדאמר נמי (ברכות דף יט.) את מי נדו את אלעזר בן חנוך שפקפק בנטילת ידים וכדאמרינן בפרק שלישי דמועד קטן (דף כז:) רב המנונא איקלע לההוא מתא שמע קלא שיפורא דשיכבא חזי הנהו אינשי דעבדי עבידתא אמר ליהוו הנהו אינשי בשמתא אבל בדבר שעיקרו מן התורה והוא עובר על מה שאסרו בו חכמים מכין אותו מכת מרדות כי ההוא דמבזבז בחמי טבריא וכי ההוא דגזינהו לגפא דפרק שלוח הקן (דף קמא:): **מתני'** מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלין מקום שנהגו שלא לאכול. שנראה כאוכל פסח בחוצה לארץ: **גמ'** אסור לאדם שיאמר בשר זה לפסח. אפי' היה שחוט כבר מפני שנראה כמקדיש בהמתו דאתי למימר מחיים אקדשה: גדי מקולס. ראשו על כרעיו ועל קרבו כצליית הפסח דתניא בכילד צולין (דף עד.) *ר' עקיבא קורהו מקולס מפני שתולה

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ז"ל וקשה היאך התיר רבי בבית שאן בפ"ק דחולין משום שהעיד על ר"מ שאכל שם עלה של ירק בלא מעשר מ"מ בני המקום נהגו בו איסור ופירש רבינו נסים במגילת סתרים דוקא דברים שידוע להן שהן מותרין ונוהגין בהן איסור לפי שרוצים להחמיר על עצמם אי אתה רשאי להתירן בפניהם אבל אם נוהגין מחמת טעות שסוברין שהוא אסור והוא מותר יכול להתירן לפניהם ולפ"ז ניחא הך עובדא דבית שאן דטעות היה שהיו סבורין שהוא א"י והכי איתא בהדיא בירושלמי ר' יוסי בר בון אומר כל דבר שאין ידוע בו שהוא מותר והוא טועה ונוהג בו איסור נשאל ומתירין לו וכל דבר שידוע בו שהוא מותר ונוהג בו איסור נשאל ואין מתירין לו כלומר אם בא לחכם לישאל אם יכול לזלזל במנהג שנהגו בו אבותיו כההיא דבני בישן לא יתיר לו החכם וכן נמי אדם שנהג איסור בדבר המותר לסייג ולפרישות לא יתיר לו החכם המנהג השוא ממילא דהוי כמו נדר כדאית' בפ"ב דנדרים תניא דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור אי אתה רשאי להתירן לפניהם משום שנאמר לא יחל דברו אבל החכם יכול להתיר לו בחרטה כמו שאר דברים ויפתח בחרטה שהוא מתחרט שנהג כן לשם נדר והא דאמר הכא דדוקא בכותאי או בני מדינה אי אתה רשאי להתירן בפניהם אבל שלא בפניהם או בפני ת"ח אתה רשאי לנהוג בו היתר קשיא אמאי והאנן תנן נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם ושוי ליה לאקשויי ממתני' אהך ברייתא כדפריך לקמן ממתניתין ארבה בר בר חנה דאכל תרבא דאייתרא הלכך צריך לומר שיש חילוק במנהגים דמתני' איירי במנהג חשוב שנהגו בני המקום על פי ת"ח ות"ח נוהג עמהם אבל מנהג גרוע של בני המדינה שנהגו מעצמם דבר אחד מותר להתירן שלא בפניהם כגון כל הני דחשיבי בברייתא רחיצת ב' אחין ויציאת קורדיקיסין וישיבת ספסלי נכרים בשבת ודאייתרא מנהג חשוב היה ע"פ ת"ח:

ב יש מפרשים דוקא טלה וגדי שראוי לפסח אבל רש"י פי' אפי' בשר בהמה לפי שיהיו סוברי' שהקדישו לדמי פסח ואפילו שחוט נמי וכן נזהרים לאכנז כשמולחים בשר לצורך פסח אין מזכירים עליו שם פסח אלא אומרים בשר זה ליו"ט. טור:

חדושי אנשי שם

(א) ד"ת ק"ל עובדא דהכות גברא דזרע בית כור דמעי ושערי ולא שמתוהו משום דאפילו מדרבנן נמי לא מבטל דאי הוה עבר הוה משמתינן ליה ותו"ש דעיקרו מן התורה כדאיתא בפ"ק דקדושין:

עין משפט

א מיי' פ"ח מהל' יו"ט טור א"ח סימן תסח:
ב מיי' פ"ו וס"ז מהל' ת"ת ומיי' פ"א מה' י"ט טוא"ח סי' תצו טור י"ד סי' של"ד:
ג מיי' פ"ח מה' חמץ ומצה טור א"ח סי' תסט תע:

הגהות הרי"ב

(א) עי' בגמ': (ב) עי' רי"ף מ"ק דף רפ"ז ע"ב: [סי' א' ק"ל]: (ג) נ"ע ביבמות פ"ה ד' יז ע"ב וכתובות פ"ב דף מח ע"א עי' בש"כ סי' של"ד ס"ק ע"ב בי"ד ודו"ק ועי' במגילת אסתר דף יו"ד סוף ע"ב: (ד) כל שכן ממכות מרדות עי' רמב"ם סוף הלכות י"ט:

לפנינו הגירסא ר' טרפון

דף נג.

[א] כדפוס קושטנטינא וסביוניטא וריווא די טרינטו ואמשטרדם מגנת ת"ג ליתא תיבת דשמואל: [ב] בארבעה דפוסים הנ"ל בר נתן

בגמ' איתא ר' טרפון

רבינו נסים

שתולה כרעיו תולה לו בלדו כנושא כלי זיינו כובע נחשת מתרגמינן קולסא דנחשא: אלמלא תודוס אתה. אדם חשוב: מטיל מלאי בכיס של תלמידי חכמים. נותן סחורה לכיס של תלמידי חכמים להשתכר בהן: בצל החכמה. במחילת החכם יכנס זה שההנהו מנכסיו:

מתני' מקום שנהגו להדליק את הנר. מעיה"כ: **גמ'** בין שאמרו להדליק. אותן שנהגו להדליק והנוהגים שלא להדליק לא נתכוונו אלא לדבר אחד להפריש עצמם ממשכבי אשה האומר להדליק משום דאין אדם משמש מטתו לאור הנר והאומר שלא להדליק סבר כשהנר דולק נר מצוה הוא רואה את אשתו ומתאוה לה:

מתני' רשב"ג אומר לעולם יעשה אדם עצמו כתלמיד חכם. ולא חיישינן משום יוהרא דהרואה אומר מלאכה הוא דלית ליה ות"ק חייש ליוהרא: הלילה ב"ש אוסרין וב"ה מתירין עד הנץ החמה. הלכך אפילו במקום שנהגו שלא לעשות אם נהגו הלילה בכך טעות היא: כל מלאכה שהתחיל בה קודם ארבעה עשר גומרה בארבעה עשר. כלומר עד חצות אפילו במקום שנהגו שלא לעשות ומיהו דוקא לצורך המועד כדאיתא בברייתא בגמרא: אבל לא יתחיל בה תחלה בי"ד. כלומר במקום שנהגו בו איסור: וחכמים אומרים שלשה אומניות עושין החייטין והספרי' והכובסים. מפרש בגמ' מש"ה מקילי רבנן בהנך שלשה אומניות לפי שמצינו בהן קולא בחולו של מועד הילכך מקילין נמי בהו בארבעה עשר ואפי' במקום שנהגו שלא לעשות בו מלאכה ובהא פליגי דר' מאיר אסר בכולהו מלאכות להתחיל במקום שנהגו בו איסור ומתיר בכולן לגמור ורבנן שרו בשלש מלאכות אלו ושאר כל המלאכות מתירין לגמור ודוקא עד חצות אבל מחצות ולמעלה הכל שוה לאסור ואפי' לגמור והר"ם כתב בפ' ראשון מהלכות שביתת יום טוב דכי אמר גומרה בארבעה עשר ושריותא דשלשה אומניות דוקא במקום שנהגו לעשות ולא כראו דבריו וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל: **גמ'** עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות (א) מקום שנהגו אין לא נהגו לא. כלומר שאם נהגו שלא לעשות אסור להתחיל בשום מלאכה אע"פ שהיא לצורך המועד (ולעמוד שם) אבל מקום שנהגו לעשות מותר עד חצות ואפילו להתחיל:

מתני' מושיבין שובכין לתרנגולים בארבעה עשר. כשנותן ביצים תחת התרנגולים להתחמם לגדל אפרוחין קרי מושיב שובכים: ותרנגולת. המחממת ביצים שברחה מעליהן מחזירין אותה ופרכינן בגמ' אותובי מותבינן אהדורי מבעיא ופריק דסיפא אתא לחולו של מועד שאין מושיבין אותה לכתחלה אבל אם [ברחה או] מתה מחזירין: גורפין זבל. ואפילו מחצות ולמעלה: ובמועד מסלקין אותו לצדדין. כלומר בחולו של מועד דאילו במועד עצמו אין מטלטלין אותו כלל: ובחולו של מועד אין מביאין אלא לצורך המועד. משום מראית העין דנראה כאילו תיקן במועד:

הדרן עלך מקום שנהגו

רש"י

דנראה כקורא שם: אלמלא תודוס אתה. אדם חשוב: מטיל מלאי לכיס. נותן סחורה לתלמידי חכמים להשתכר בה: בצל החכמה. במחילת החכם יכנס זה שההנהו מנכסיו: בין שאמרו להדליק. אותן שנהגו להדליק והנוהגין שלא להדליק לא נתכוונו אלא לדבר אחד להפריש עצמם ממשכבי אשה אותם האומרים להדליק משום דאסור לשמש מטתו לאור הנר ושלא להדליק סברי כשהנר דולק הוא רואה את אשתו ומתאוה לה: מתני' תלמידי חכמים. בטילין ממלאכתם כל אותו היום כדי שלא יסיחו דעתם מאכילות: רשב"ג אומר כו'. ולא אמרינן מיחזי כיוהרא ואם רצה לבטל רשאי: הלילה. ליל י"ג שהיא כניסת י"ד ליל בדיקת חמץ: שלשה אומניות עושין מלאכה בכל מקום ובתלמודא מפרש טעמא: החייטין. שכן מצינו קולא בהן משאר אומניות בחול המועד כדתנן במועד קטן (ג) הילכך בי"ד דקיל שרי לכ"ע: ספרים וכובסים. שכן הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורי' מספרים ומכבסים בחול המועד: אף הרצענין. (ג) שעולי רגלים מתקנין מנעלים בחול המועד ות"ק דלא תני רצענין משום דלא גמיר תחילת מלאכה רצענין שעושין מנעלים חדשים מסוף מלאכה תיקון מנעלים (ד): מושיבין שובכין. (ה) יונים: ותרנגולת. המחממת ביצים וברחה מעליהן מחזירין אותה: גמ' סיפא. דקתני' מחזירין בחול המועד איירי והכי קאמר מושיבין שובכין בי"ד ותרנגולת שברחה בחול המועד מחזירין אותה משום הפסד בצים דדבר האבד הוא: ל"ש דאף במועד מחזירין אלא תוך שלשה למרדה שעדיין לא עברו שלשה ימים משעברה מעליהן דהכתי לא עבר צימרה משם ותהא נוח להחזיר. ואחר ג' לישיבתה שכבר ישבה עליהן ג' ימים קודם שעמדה מעליהן וכבר נשתנו הבצים ואם לא תחזור עליהן הרי הן אבודים ואין ראויין לאכילה אבל אחר ג' למרדה שקשה וטורח גדול להחזירה: מתני' גורפין משליכין לחוץ: ובמועד שחמור יותר אין משליכין לחוץ אבל מסלקין לצדדין:

הדרן עלך מקום שנהגו

גמרא

רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסחים שלחו לו אלמלא תודוס אתה גוזרני עליך נידוי שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ ותודוס איש רומי גברא רבה הוה ועוד מטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים הוה דא"ר יוחנן כל המטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר כי בצל החכמה בצל הכסף: גרסינן בסוף שני דייני גזירות כתיב ואתם הדבקים בה' אלהיכם וגו' וכי אפשר לו לאדם שידבק בשכינה והלא כבר נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אלא כל המשיא בתו לת"ח והעושה פרקמטיא לת"ח והמהנה ת"ח מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו נדבק בשכינה ת"ר אי זהו גדי מקולס כל שצלאו כולו כאחת נחתך ממנו אבר או נשלק ממנו אבר אין זה גדי מקולס: מקום שנהגו א להדליק את הנר: תאנא בין שאמרו להדליק ובין שאמרו שלא להדליק שניהם לא נתכונו אלא לדבר אחד פירש תשמיש המטה:

מתני' ב מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אינן עושין ובכל מקום ת"ח בטלין בו רשב"ג אומר לעולם יעשה כל אדם עצמו כתלמיד חכם וחכמים אומרים ביהודה היו ג עושין מלאכה בערבי ב פסחים עד חצות ובגליל לא היו עושין כל עיקר והלילה ב"ש אוסרין וב"ה מתירין עד הנץ החמה ר"מ אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם ארבעה עשר גומרה בארבעה עשר אבל לא יתחיל בה בתחלה בארבעה עשר אע"פ שהוא יכול לגומרה וחכמים אומרים שלש ג אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות החייטין והספרין והכובסין ר' יוסי בר יהודה אומר אף הרצענין: **גמ'** איבעיא להו לצורך המועד תנן אבל שלא לצורך המועד אפילו למגמר נמי לא או דילמא שלא לצורך המועד תנן אבל לצורך המועד אתחולי נמי מתחילינן או דלמא בין לצורך בין שלא לצורך מיגמר אין אתחולי לא תא שמע ר"מ אומר כל מלאכה שהיא לצורך המועד גומרה בארבעה עשר ושלא לצורך המועד לא יגמור (א) ועושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות (ה) מקום שנהגו ש"מ נהגו אין לא נהגו לא וש"מ [ה] לצורך המועד אין שלא לצורך המועד לא: **מתני'** מושיבין שובכין (ב) לתרנגולין בארבעה עשר תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה ואם מתה ד מושיבין אחרת תחתיה: **גמ'** השתא אותבי אותבינן אהדורי מיבעיא אמר אביי סיפא אתא לחול המועד אמר רב הונא לא שנו אלא ה תוך ג' למרדה דאכתי לא פרחה צימרה מינה ואחר ג' לישיבתה דקא פסדי בצים לגמרי אבל לאחר ג' למרדה דפרחה לה צימרה מינה או תוך ג' לישיבתה דלא פסדי בצים לגמרי לא הדרינן: **מתני'** גורפין זבל מתחת רגלי הבהמה בי"ד ובמועד מסלקין לצדדין ו מוליכין ומביאין כלים מבית האומן אע"פ שאינן לצורך המועד: **גמ'** ת"ר הזבל שבחצר מסלקין אותו לצדדין ואם נעשית חצר כרפת בקר מוציאין אותו לאשפה מוליכין ומביאין כלים מבית האומן אע"פ שאינן לצורך המועד אמר רב פפא בדיק לן רבא תנן מוליכין ומביאין כלים מבית האומן ואע"פ שאינן לצורך המועד ורמינהו אין מביאין כלים מבית האומן ואם חשש להן שמא יגנבו מפנן להצר אחרת ושנינן לה לא קשיא הא בארבעה עשר והא בחולו של מועד בארבעה עשר מביאין ובחולו של מועד אין מביאין אלא אם כן הן לצורך המועד וכן הלכה:

הדרן עלך מקום שנהגו

עין משפט נר מצוה

א פ"ג מה' שביתת עשור טור א"ח סימן תרי:

ב מיי' פ"ה מה' תענית סמג עשין ג טוא"ח סי' תקנד:

ג מיי' פ"ח מה' י"ט סמג לאוין עה טור א"ח סי' תסח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב במקום שנהגו כצ"ל: (ב) נ"ב שהדיוט תופר כדרכו וכו' דקיל מתוס"מ כצ"ל: (ג) שכן עולי כצ"ל: (ד) נ"ב לצורך המועד תנן הא דר"מ: א"ד שלא לצורך המועד תנן ומשום הכי אין מתחילין אבל לצורך המועד אפי' אתחולי נמי שרי כו': גומרה בי"ד אפי' במקום שלא נהגו לעשות מלאכה: לא נהגו לא אפי' גמר דהא בגמר קיימינן כו': (ה) ליונים כצ"ל:

[א] מגמר אין אתחולי לא: (מא"י)

שלטי הגבורים

א ויש לנרך עליו כמו בשבת:

ב פי' ר"י דאם התחיל מאתמול והוא לצורך המועד יכול לגומרה בערב מועד אפילו אחר חצות והרא"ש כ' דוקא עד חצות:

לשון ריא"ז

אף במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות מלאכה שהתחיל בה קודם י"ד גומרה בי"ד והוא שתהיה אותה המלאכה לצורך המועד אפילו צלצול קטן שראוי לגומרו קודם חצות:

ג מיי' כ' שהג' מלאכות חייטין וספרין וכובסין לא יתחילו במלאכה אלא במקום שנהגו לעשות עד חצות ושאר אומניות נמי שאנו אומרים אם התחילו מאתמול גומרין עד חצות מיירי נמי דוקא במקום שנהגו לעשות והכי כתב סמ"ג לאוין ע"ה אמנם מדברי רבינו נראה דג' אומניות עושין מלאכה עד חצות אפי' במקום שנהגו שלא לעשות וכן שאר אומניות גומרין במקום שנהגו שלא לעשות וכ"כ הטוא"ח סי' תס"ח והרא"ש:

לשון ריא"ז

שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ואע"פ שמתחיל בהן בו ביום ואפי' במקום שנהגו שלא לעשות ואלו הן החייטין והספרין והכובסין שהתירו לתפור ולספר ולכבס לצורך המועד ונראה בעיני שאף שאר מלאכות שהן אסורות לעשות ע"י ישראל מותר לעשותן ע"י נכרי שלא אמרו כל שאין אתה עושה אין אומרים לנכרי ועושה אלא במועד אבל בע"פ מותר לעשות כל מלאכה ע"י נכרי כמבואר בקונט' הראיות:

ד מיי' כתב שאם מתה תרנגולת בתוך המועד דאין מושיבין אחרת תחתיה ונראה מדברי רבינו שמושיבין:

לשון ריא"ז

ותרנגולת שברחה מעל הבצים מחזירין אותה למקומה אפי' בחה"מ ואף ע"פ שלא ישבה עליהן עדיין ג' ימים כמבואר בקונט' הראיות: וכן אם מתה מושיבין אחרת תחתיה בד"א שמחזירין אותה כשלא עברו עליה ג' ימים למרדה אבל אם עברו עליה ג' ימים למרדה אין מחזירין אותה לפי שאין תקנה בחזרתה:

ה מיי' לא חלק בין ג' ימים למרדה או לא בענין החזרת התרנגולת ורבינו פסק לחומרא כרב הונא וחילק וטוא"ח סי' תקל"ו הביא דעת ר"ת שהוא כדעת מיי' דלשניהם איסור מלאכת חול המועד מדרבנן ורבינו ס"ל שהוא מדאורייתא:

ו מיי' כתב דאין מוליכין ומביאין כלים מבית האומן ביום י"ד אלא עד חצות ומדברי רבינו נראה דמוליכין ומביאים כל היום סמ"ג לאוין ע"ה כתב כמיי' וטור א"ח סי' תס"ח כ' כרבינו. ובמיימוני בדפוס כתוב בו אחר חצות ונראה דהגיה בו הכי מדברי מ"מ אבל נדעתי כי כן דבריו אחרי כי גם הסמ"ג כתב הכי וחזי מאן גברא רבה מסהיד עליה דהייטו סטור:

חדושי אנשי שם

(א) מהר"ן שפירא ועושין מלאכה בע"פ כו' ר"ל ואפי' לכתחלה מתחיל במלאכה בי"ד במקום שנהגו ומסיק נהגו אין לא נהגו לא ר"ל דאם נהגו שלא לעשות מלאכה אין מתחילין אפי' לצורך המועד דהא ברישא דקתני גומרה בי"ד דמשמעות אבל להתחיל אסור צ"ל דאיירי במקום שלא נהגו כלומר במקום שלא [נהגו] לעשות מלאכה והא"ה קתני דוקא לצורך המועד(עד)גומרה שלא לצורך המועד לא וכן פירש הר"ן לפי מה שכתב שאבאר אותו וכן משמע שפירשו הרא"ש המדקדק שם וכתבתי זה בעבור שראיתי דברים אשר כתב רש"ל בח"ש אשר לא ישרו בעיני ולא ירדתי לסוף דעתו לא במה שפי' הגמ' ולא במ"ש בשם הרא"ש שכתב שהרא"ש כתב דוקא במקום שנהגו הוא דבעי לצורך המועד אבל במקום שלא נהגו הכל שרי לא ידעתי מאי קאמר והמדקדק ברא"ש יראה ויבין דבמקום שנהגו שרי אפי' להתחיל כל שהוא לצורך המועד ומיניה וביה קשיא דאיך יהיה כל מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה ומקום [שלא נהגו] לעשות מלאכה וכתב עוד הר"ן פי' מקום שנהגו אין כלומר שנהגו שלא לעשות מלאכה כו' ושלשון מגומגם וצ"ע עכ"ל גם בכאן דבריו תמוהין ונכאדם אי"ה בהר"ן: שם כהר"ן עושין מלאכה כו' במקום שנהגו נהגו אין לא נהגו לא כצ"ל ומסיק כלומר שאם נהגו שלא לעשות כו' ר"ל דמה שאמרו לא נהגו לא משמע בשלא נהגו איסור לכתחלה להתחיל במלאכה היינו ר"ל שנהגו שלא לעשות מלאכה אבל במקום שנהגו לעשות מלאכה מותר אפי' להתחיל וזהו שכתב ועושין מלאכה בע"פ עד חצות מקום שנהגו וזהו פשוט אך שיש לתמוה על מ"ש רש"ל כאן וגם בח"ש הנראה מדברי הר"ן שהוא פי' מקום שנהגו דר"ל מקום שנהגו איסור במלאכה וכתב עליו לשון מגומגם הוא לפי זה אם נאמר בהר"ן דמפרש כן א"א מעולם שיהא דברי הגמ' והרי"ף מתורצים ולא דברי הר"ן עצמו דא"כ צריכין לומר כמ"ש הר"ן מקום שנהגו לעשות מותר ר"ל מקום שלא נהגו ור"ל מקום שלא נהגו איסור במלאכה והוא כתב מקום שנהגו לעשות ולשון הגמ' והרי"ף פשיטא מגומגם וכמ"ש רש"ל בעצמו דהלשון מגומגם ופשוט דהר"ן לא עלה על דעתו לפרש כן אלא כמ"ש והאמר כלומר שאם נהגו שלא לעשות כו' על מ"ש לא נהגו לא על מ"ש נהגו ודו"ק:

(ב) מהר"ם היו מושיבים להתחמם לגדל אפרוחים ותרנגולת המחממת כו' וזהו לשון אחר שפירש"י וגריס מושיבין שובכין ותרנגולת בי"ד:

ועוד אמר עולא אמר ריש לקיש מחלוקת בשל מכבדות פי' שמנהגם היה לכבד תחת הדקלים מערב שבת או להניח שם מסוכי הדקלים הנקראים מכבדות כדי שלא יטנפו שם התמרים הנושרים בשבת וכו' אבל בשל בין הכיפין והם התמרים הנופלים בשעת גדירה ונטמנין בעפר ובצרורות בין הסלעים ותרגום סלע כיפא:

אמר הכותב רואה אני דבריו דשל מכבדות הם הנושרין בשבת מן המחובר והוא פי' של ר"ח והוא הנכון אבל לשון מכבדות הם האשכולות עצמן כדאמרינן בסוכה קשין והן שבלים מכבדות והן תמרים וכו' כדאיתא התם ושנוי בתורת כהנים תעזוב הנח לפניהם תבואה בקשה תלתן בעמיר תמרים במכבדות יכול אפי' הסיר אותן הרוח כשם שזכו בהן כך זכו בעציהן וכו' ובתוספתא פאה אמרו בעל הבית שנתן פאה לעניים אינו רשאי לומר לעניים טלו זרע ותנו פשתן טלו תמרים ותנו מכבדות נשרו ואח"כ הפרישן אינו חייב משום פאה אלא זרע בלבד ונקראין האשכלות כן על שם סופן וכן פי' בעל הערוך ז"ל ושל בין הכיפין הלוסין הן מבעוד יום אבל אינן הנטמנין אחורי עפר וכיפים שא"כ מוכנין לאדם הן שהרי אנשי יריחו דעתם עליהן מבעוד יום להאכילן לעניים למחר ולליסנא בתרא דרבין כל עיקר לא היו פורצין פרצות בגנותיהן אלא לשם כך והיאך היו מוכנין לעורבין שלהן שאין רצונם להאכילם להם ולא היו מוכנים לעניים שרצונם ומעשיהם מוכיחין שדעתם עליהם זה ודאי שבוש ועוד א"כ למה שנינו להאכיל נשר לעניים בשבתות אין כאן פירות נושרין כלל אלא של בין הכיפין הם כדברי רבינו חננאל הנשכחין בכפות התמרים בשעת גדירה וכענין ששנינו בברייתא אוכלין על שבין הכיפין ואין אוכלין על שבין השיאין והם מוקצין לאדם לפי שאין עולין באילן ואע"פ שדעתו על נשירתן מוקצה מחמת איסור הוא ואין ספיקו מתיר למה זה דומה לשמן שבנר שאע"פ שהוא מצפה אימתי תכבה נרו אסור כדברי ר"מ ורבי יהודה ואע"פ שזה מוקצה מחמת איסור של דבריהם אין הספק מתיר שהרי הוא כנר שכבה שלא אסר מתחלה אלא מדבריהם מפני שנעשה בסיס לדבר האסור בטלטול וכן מטה שהיה עליה מעות כל בין השמשות מוקצה מחמת איסור דדבריהם הוא וכן הרבה אף כאן גזירה שמא יעלה ויתלוש מן המחוברין עושה אותו מוקצה של איסור אבל הם מוכנין במקומן לעורבין שלו והכנה זו מתירתן לדעת אנשי יריחו והריני צריך עכשיו לברר פסק הלכה זו שלכך באתי כאן של מכבדות ודאי אין לך בהם צד היתר לעולם אלא לדברי ר"ש דלית ליה מוקצה וכיון שכבר פסקו בגמ' וכתבה רבינו הגדול ז"ל שאין הלכה כמותו במוקצה מחמת איסור ואע"פ שדעתו עליו כגון שמצפה לשמן שבנר א"נ לומר בפירות הנושרין מן המחובר בשבת שהן אסורין ודאי אפי' בלא גזירה דשמא יתלוש ועוד שכבר כתב בפ' ביצה בעגלים שנשרו מן הדקל ביו"ט אסורין דהוו להו נולד וכתב בהן הטעם שהוא כדברי הכל גזירה שמא יעלה ויתלוש ושל בין הכיפין כמו כן לעורבין אם מוכן לאדם נ"ל דהלכה כעולא לקולא דרבה ואי תימא רב יוסף הכי סבירא להו ומעתיה דרב בעגל מן הטרפה ביו"ט בהך טעמא תליא וקיימא לן נמי דהלכה הוא כמו שכתבנו במקומה וגם שם שתק הרב ז"ל ממנה ור"ח העלה שמועה זו כרבין להחמיר כגון ובמסכת יו"ט אבאר דעת רבינו ז"ל בפירות הנושרין בעזרת השוכן יתברך:

פרק כיצד צולין

כתוב בספר המאור אמר רב בשר שחוטה וכו' עד והרי"ף ז"ל פסק כחלוף וכו' ויש עליהם קושיות גדולות וחזקות:

אמר הכותב עשיר הוא בתשובות אבל לא כיון להלכה שמה שאמר דכולי עלמא אית להו דריש לקיש אלא דאביי מדמי ליה לחבית פתוחה מתוך חוזק היין ושהוא מתכוין להריח בו ומהנאת ריחו ניכר טוב טעמו כמתכוין להנאתו דמי ורבא סבירא ליה כיון שאינו מתכוין להנאת ריח אלא לבדיקת היין אפשר ולא קא מיכוין הוא ושרי זה הדבר שבוש גדול שאם היה להם מחלוקת בדבר שאינו מתכוין לא אמרו ריחא לאו מילתא היא ולא הביאו שם את שמע מתנור שהסיקו בכמון של תרומה שהפת מותרת מפני שאין טעם כמון אלא ריח כמון אלמא ריחא לאו מילתא היא ואמאי שאני התם שאינו מתכוין להריח ובמתכוין נמי מותר שתרומה מותרת היא בהנאה ועוד מינה לאו מי אמר רבא בתנור שהסיקו בכמון של תרומה שאפילו אבוקה כנגדו מותר שריחא לאו מילתא היא ואע"פ שהוא פת חמה וחבית פתוחה וכן לדבריו הרודה פת חמה ונתנה ע"פ חבית יין של תרומה מינה ענין לה ועוד אי לרבא אפשר ולא קא מיכוין הוא א"כ היכי אמרינן לרבא ודאי תנאי היא לימא טעמא דידי משום שאינו מתכוין הוא והתם טעמא אחרינא הוא דהא תלמוד בפת חמה וחבית פתוחה דכ"ע לא פליגי דאסורא ואף רבא מודה הילכך דר' מאיר נמי לא תיקשי דלר' מאיר פת נוגנת או חבית סתומה כפת חמה וחבית פתוחה דמיא ליה ועוד דהוה לן לפרושה לדרבא דאפשר ולא קא מיכוין הוא ואיהו דאמר כר"ש וגירסא דוקנא בכולהו ספרי והאי נמי כפת חמה וחבית פתוחה דמיא ומיעוט נוסחא והאי דידי ומאן דאמר לדידי ודאי משתבש דלכולי עלמא כפת חמה וחבית פתוחה היא שהרי זה מכוין חוטמו כנגד קלוחו של ריח וקולט את כולו ומשום שאינו מתכוין אין הריח מתמעט כדי שיהא דומה לחבית מגופה אבל כוף אזנך לשמוע פי' השמועה האי בת תיהא נקב הוא שנוקבין במגופת החבית ומניחין פיהם ע"פ הנקב ושואבין ריחו של

אמר עולא אמר ריש לקיש מחלוקת בשל מכבדות פי' מנהגם היה לכבד תחת הדקלים מערב שבת או להטיל שם מסוכי הדקלים הנקראים מכבדות כדי שלא יטנפו התמרים הנושרים שם בשבת וכיון דדעתיה עליהו מאתמול הרי הם מוכנים אלא שיש שם לחוש שמא יעלה ויתלוש וזהו שנחלקו בו אנשי יריחו וחכמים דרבנן גזרי ואנשי יריחו לא גזרי אבל בשל בין הכיפין והם תמרים שנופלין בשעת גדירת ונטמנין בצרורות ובעפר בין הסלעים ותרגום סלע כיפה ואלו כיון שנפלו שם מע"ש דברי הכל מותר א] אע"פ שמוקצין מאכילת אדם כיון דחזו לעורבים הוי מוכן לאדם לפי שמאתמול נותן דעתו עליהם והוא מכין אותם לעורבים הגדלים בביתו וברשותו אם נמלך עליהם בשבת לאכול הוא עצמו מהם שהם מוכנים לעורבים שלו הכנה היא לכל ב] ודוקא לעורבים שלו אבל לעורבים דעלמא אין הכנה אלא מי שכתוב בו מי יכין לעורב צידו ודרבין פליגא אדעולא דקא סבר מחלוקת בשל בין הכיפין דרבנן סברי מוכן לעורבים לא הוי מוכן לאדם לאכילתו אע"פ שהוא מוכן לטלטלו כי בטלטולו אין ספק שהוא מותר כמו שמטלטלין העצמות שהם מאכל לכלבים ובשר תפוח שהוא מאכל לחיה אבל לאכול אדם ממה שהכין לבהמה לחיה לעופות רבנן אסרי ואנשי יריחו שרו ובשל מכבדות שנשרו בשבת דברי הכל אסור גזירה שמא יעלה ויתלוש ג] והרי"ף ז"ל לא כתב מזה כלום ולדבריו היה לו לפרש אם הלכה כעולא או כרבין ונ"ל מאחר דהלכתא כר"ש במוקצה של בין הכיפין מותר ושל מכבדות אסור ובמס' יו"ם נפרש לפי דעתנו תורת המוקצה ועכשיו לא באנו אלא לפרש ההלכה לפי שראיתי בה פירושין אחרים ופסקי הלכה שלא כדעתי ומה שנראה לי כתבתי:

פרק תמיד נשחט

במאי קא מיפלגי במכמר בשרא קא מיפלגי ר' ישמעאל סבר חיישינן למכמר בשרא ואם תשאל א"כ יאוחר הפסח עד שמונה ומחצה ואל יאוחר התמיד משש ומחצה שהוא זמנו אנו רגילין לפרש שאין כח למנוע כל ישראל לאחר התמיד שהתמיד הוא שהיה מעכבן מלשחוט את הפסח וכיון שנשחט התמיד היו סומכין לו הפסח אחריו מפני ההמון הרב עד שראיתי פירוש לרב ר' משה ז"ל שאמר ר' ישמעאל אגזרת נדרים ונדבות סמיך אפילו בטעמיה דרבא והיא היא עיקר הגזירה ומכמר בשרא טפילה לה: והא דאמר רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה שטובל ואוכל בקדשים לערב יש שמוחקין לערב מן הספרים והוא נמצא ברוב הספרים ומסתברא לי דהאי לערב לאו דוקא משחשיכה דהא אמרי' במסכת חגיגה בכלים הנגמרים בטהרה טבילה אין הערב השמש לא וה"ה לטבילת אונן ומחוסר כפורים לקדש אלא דכיון דבתר תמיד הוא דקא אכיל קרי ליה אכילת ערב ולאשמועינן נמי דבשלמים דאתמול ובחטאת דיומא אכיל א] אבל בשלמים דיומיה כיון דאית ליה שהות למיכל למחר לא דחי עשה דהשלמה: ה"ג ת"ש שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלים ולטמאים פסול הכא פשיטא דבעבודה א' ומדסיפא בעבודה אחת רישא נמי בעבודה אחת ומשום סיפא נסיב לה לרישא דקתני סיפא לאוכליו ושלא לאוכליו כשר דההיא ודאי בעבודה אחת כדקיימא לן דמקצת אוכלין לא פסלי ויש נוסחאות אחרות דמייתי לה מסיפא ולא מדברי רישא כלל והכלל עולה לטעם א': ב] במגים מקטר להו פי' הא קיימא לן דהולכת אמורין ואברים בידו של כהן היא ואין שם כלי ובפי' רבינו שלמה ז"ל לא נתכונה שמועה זו לפי שעלתה בדעתו ללמדה ממנחה ואין זה דומה לזה דהתם מדם ילפינן לה במסכת סוטה ומפורש הוא שטעונה כלי אבל באימורין ואברים ואין שם כלי לעולם אלא בידו היה הכהן מוליכן למזבח והיינו דקא מתמהינן במגים מקטר להו ודוגמתה במסכת יומא דתנן קרצן והוציא את אימוריהן נתנן במגים וכו' אבל במסכת סוטה בענין קומץ מנחה דתניא מעלו ומקטירו בכלי שרת התם ל"ג בכלי שרת מקטר לה שהרי מצותו בכך אלא הגירסא הנכונה כך הוא מקטירו ס"ד והא בעי מליחה:

פרק אלו דברים

ורבי א] יהושע לטעמיה דאמר שמחת יו"ט נמי מצוה היא דתניא ר"א אומר וכו' פירוש ואפי' לר"א לא נפקא שמחת יו"ט מכלל מצוה לגמרי אלא שיש לה חליפין ותמורה ביושב ושונה לפיכך הוא קורא אותה רשות ובכמה דוכתי אמרינן ואתי לאמנועי משמחת יו"ט וליכא מאן דפליג ומעובדא דמר בריה דרבינא מכרעא דר"א משום דקיימא לן מעשה רב ובשבת נמי הכל מודים כדרבא כדכתיב וקראת לשבת עונג ונראה כי ראשי חדשים וחולו של מועד הכל מודים ששמחתן רשות שלא נאמרה בהם עצרת ובמסכת ברכות בפרק שלשה שאכלו אמרינן בר"ח דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל ושבתות וימים טובים לא סגיא דלא אכל ובמס' סוכה אמרינן מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אף סוכה אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל ונראה מזה שמותר להתענות בחולו של מועד ובמסכת תענית אמרי' למה לי למיתני מריש ירחא לימא מבתרין בירחא וריש ירחא גופיה אסור ואמר רב לא נצרכה אלא לאסור את שלפניו והתם אסיקנא דר"ח דאורייתא ולא בעי חזוק ושלפניו מותר כדין שבתות וימים טובים והוא גופו אסור וחולו של מועד נמי אסור וה"מ כולהו מי דמו אהדדי ונ"ל שהתעניות חלוקות הן למיניהן והם ג' מינין יש תענית של צער ושל אבל ובכי וזו היא שאסורה בכל יום קדש ועליה שנינו במגלת תענית אלין יומיא דלא להתענאה בהון תדע דקתני לה דומיא דלא למספד אלמא בתענית של בכי קא עסיק ותאני זה הוא המין הראשון ממיני התעניות: ויש תעניות שאדם מסיח דעתו מאכילה מחמת עסקיו בדברים אחרים או שמעביר את שעתו במיני פירות או במיני תרגימא דברים שאין טעונין שלש ברכות לאחריהן ואין טעונין סוכה וזו היא שרמזו עליה במסכת ברכות ובסוכה והיא מותרת בראשי חדשים ובחולו של מועד ואסורה בשבתות וימים טובים שצריך לקבוע להם סעודה והיינו דתנן בסוכה וחכ"א אין לדבר קצבה חוץ מלילי יום טוב הראשון ולמחרת ביו"ט הראשון עצמו יש לומר שנפטר בקביעות הסעודה שקבע בלילה וביום אם רצה לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה אינו חייב בסוכה א"נ יש לומר אם רצה אינו אוכל כלל ביום לפי שמשונה הוא יו"ט של סוכה משאר ימים טובים דהא אקשיה רחמנא לדירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל וכשם שהיה ר"א משנה בו להחמיר כך חכמים משנים ביה להקל ובחולו של מועד דכ"ע אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל כדין ר"ח שלא נאמרה עצרת אלא ביו"ט וזה המין השני ממין התעניות: ויש תענית שאדם מכוין לבו לאביו שבשמים כגון בקשת רחמים לקרוע גזר דין כתענית חלום ובו ביום זה מותר ואפי' בשבת וזהו עונג שלה וכ"ש בימים טובים ור"ח וחולו של מועד וזה אין עליו תורת תענית ולא שם תענית שלא נאסר בכל יום שבעולם אלא שאין אנו מורים כן בפורים מפני שפרט בהם הכתוב ימי משתה ופרסומי ניסא עדיף בכ"מ ואם יושב ושונה כל היום ונפשו חשקה בתורה דומה הוא במקצת לזה והוא מותר לכל ימים טובים חוץ משבת ויומא דעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכפורי כמר בריה דרבינא וכדרבא דאמר הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם ומר בריה דרבינא לא פליג אדרבא זהו המין השלישי ממיני התעניות שכוונת האדם בו לשם שמים יש בו דברים המותרים לגמרי ויש שנאסר מכללם וכמו שפירשנו ואלו ההלכות מסורות לת"ח ולא לנשים וע"ה וזהו שאמרו בירושלמי במסכת תענית רבי אחא בר יעקב הוה מפקד לספריא מאן אתא משאל לכון אתון אמרין ליה בכל מתענין חוץ משבתות ויו"ט וחש"מ וראשי חדשים וחנוכה ופורים ובכל הימים הללו אין ב"ד גוזרין תענית כדאיתא במסכת תענית ואם התחילו אין מפסיקין בחנוכה ובר"ח ובפורים אבל מפסיקים ליו"ט וחש"מ כדתנן אין גוזרין תענית על הצבור בר"ח בחנוכה ובפורים וכו' כדאיתא התם ולפום סוגיא דשמעתא אם תשאל מ"מ לא פרכיה ר' יהושע לר"א מיו"ט דסוכה דהא ס"ל ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה והרי שמחה זו מצוה והותר בו משום מלאכה ולא הותר בו משום שבות א"נ מיו"ט דעצרת מ"מ לא פרכיה שהרי הכל מודים דבעי נמי לכם ב] יש להשיב מיו"ט דסוכה ליכא למיפרך דהא אמרינן התם במסכת סוכה חזר בו ר"א ומיו"ט דעצרת נמי ליכא למיפרך אע"ג דאמרי' הכל מודים ביו"ט של עצרת דבעינן נמי לכם ההיא לא מצוה מן התורה היא אלא מעלה הוא דעבוד רבנן כדקא יהיב לה טעמא יום שנתנה בו תורה:

פרק כיצד צולין

[דף עד ע"א] **אמר** רבא האי מולייתא שריא פי' הוא עוף או גדי ממולא בשר כתית ותופרין אותו מפיו ומבית נקובתו וקושרין אותו על השפוד וצולין אותו בלא מליחה כלל והתירה רבא לפי שאע"פ שפולט המלוי דם בתוך העוף והעוף בולע אותו גם הוא חוזר ופולט אותו על האש כשם שפולט את דם עצמו שאין הבשר צריך מליחה לצלי כלל דמידב דייב ושרי וההיא דגרסינן במנחות אמר רבא וכן לצלי אנן לא גרסינן אלא וכן לקדרה ואפילו למאן דגרים וכן לצלי לא בא ללמד על הצלי שמצותו במליחה אלא ללמד דרך מליחת בשר הקרבן כדרך ארץ כצלי שמי שהוא רוצה לאוכלו במליחה נותן בו מעט מלח והופכו מכל צדדיו וכדרך הטעם לבשר ודם כך עושין לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ולעולם מי שרוצה לאכלו בלא מליחה הרשות בידו נימא מסייעא ליה א] הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו קס"ד בבישול צלי קאמר כדכתיב ויבשלו את הפסח באש ומשום דאמרינן כבולעו כך פולטו ואסיקנא שאני לב דשיע ואפילו מבלע לא בלע והילכך אפילו לקדרה שפיר דמי ואע"ג דהאי שינויא למידחא לדרבא הוא ומסקנא קי"ל כרבא אפ"ה קי"ל כי האי שינויא חדא דהא קא חזינן דהכי הוא דלב מישע שיע ועוד דפשוטה דברייתא בבישול קדרה משמע ולית לן לאפוקה מפשוטה ולאוקמה בבישול צלי דהא לא אייתי רבא סייעתא מיניה לשמעתא דאילו אסתייע מיניה רבא לנפשיה ואמר מנא אמינא לה דתניא הלב קורעו לא הוה לן למידחיה השתא דלא אסתייע רבא מיניה אלא אנן הוא דקס"ד לסיועי ולדחוקה לברייתא ולאפוקה מפשטה למעשה מן המקום הזה והוא מגדול לוניל מרביץ לתורה:

[דף עו ע"ב] **אמר** רב בשר שחוטה שמן שצלאו עם בשר נבלה כחוש אסור וכו' ומסתברא לן דהלכתא כרב מדאסיקנא בגמ' והא נמי כפת חמה וחבית פתוחה דמי לפי שכח האש גדול מאוד ומערב הטעמים זה בזה והתם במסכת ע"ז בענין בת תיהא אמרי' אמר לך אביי לאו מי אתמר עלה אמר רבה בר בר חנה אמר ר"ל וכו' והא נמי לדידי כפת חמה וחבית פתוחה דמיא והתם לא קי"ל כאביי אלא כרבא ולאו משום דרבא לא ס"ל דריש לקיש דהא דכ"ע אית להו דריש לקיש אלא דאביי מדמי לה לחבית פתוחה מתוך חוזק היין ושהוא מתכוין להריח בו ומהנאת ריחו ניכר טוב טעמו כמתכוין להנאתו דמי ורבא ס"ל כיון שאינו מתכוין להנאת הריח אלא לבדיקת היין אפשר ולא קא מיכוין הוא ושרי כדאמרינן בפרק כל שעה ולא דמי לזולף יין נסך שהוא אסור מפני ריחו דהתם להנאת הריח קא מיכוין והכא לבדיקת היין קא מיכוין ומשום הכי ריחא לאו מילתא הוא והיינו דאמר אביי והא נמי לדידי כפת חמה וחבית פתוחה דמיא מדקאמר לדידי מכלל דרבא לאו הכי מדמי לה ודכ"ע אית להו דריש לקיש והכא אמרינן סתמא והא נמי כפת חמה וחבית פתוחה דמיא אלמא מסקנא דגמ' הוא והכי הלכתא ודתאני רב כהנא ועובדא דההיא ביניתא כולהו מסייע לרב הלכך דרב עדיפא דמסתייעא מכולהו אמוראי וליתא לדלוי ב] והרי"ף ז"ל פסק בחילוף זה ודבריו כתובים בפרק גיד הנשה ויש עליהם קושיות גדולות וחזקות דמאי דאמר רבא לא ס"ל דריש לקיש אנו כבר ברורנו דבין לאביי ובין לרבא אית להו דריש לקיש ומאי דאייתי ראיה מדרבי יוסי לאו ראיה

השגות הראב"ד

א] **אע"פ** שמוקצין מאכילת אדם. א"א הכל כי מה שפי' במכבדות ובכיפין שנפל עליהם מע"ש מה גזרה יש בו ומאי שנא המכבדות מן המתגלות שפורשין תחתיהם וכן הכיפין שפי' סלעים ומה יעשה הא דתנן אוכלין על של בין הכיפין ואין אוכלים על של בין השיאין אלא שתיהן מחוברים בדקלים. אבל מכבדות הם הענפים הגבוהים ויש בהם גזירה שמא יעלה ויתלוש. והכיפין בעקרי הדקלים ואין בהם גזרה עליה ותלישה. והשיאים הם דקלים רעים שמוציאים כעין קוצים ותמריהם גרועין ואין אדם רשאי ליגע בהם והוא כמו שאמרו במועד קטן טעון דיקלי שיאי: ב] **ודוקא** לעורבים שלו. א"א כל זה הבל שאין צורך להכינה לעורבים שלו שהתמרים הללו כבר נתלשו מע"ש אלא שנשארו בין הענפים ומפני חשש שמא ישתמש באילן עם נטילתם משם אסרום אע"פ שהענפים נמוכים עד שיפלו לארץ מ"מ אין עליהם תורת מוקצה לכשיפולו מפני שכבר היו מוכנים במקומם לעורבים. ורבין סבר דלדעת חכמים אפי' של בין הכיפין אין מוכנים לא לטלטל ולא לאכול לפי שאינו רשאי ליטלן משם ומוכן לעורבים לא הוי מוכן לאדם הואיל ואין האדם יכול ליטלו עד שיורידוהו העורבים וזהו האמת: ג] **והרי"ף** ז"ל. א"א כל מחלוקת שני אמוראין שאין אחד מהם ידוע שהלכה כמותו או שהסוגיא מסייעת לאחד מהם ובאו לחלוק על פי' המשנה או על פי' ברייתא ופשוטה של משנה או של ברייתא כפי' האחר לזה שומעים והשני כעין שינויא הוא ואשינויא לא סמכינן. ודברי זה משנתנו כדברי רבין שהכל אסור כדברי חכמים אלא שלא מיחו בידם וגם אנשי יריחו לא היו מתירין אלא מפני הדחק בשני בצורת ולעניים. ואי משום דהלכה כר"ש במוקצה אינו כלום שהרי יש כאן צד מוקצה מחמת איסור ואי לאו הכנה דעורבים אסורים הם. והנה כי שתיקת הרב ז"ל והנחת המשנה כמות שהיא הוא הוא הפסק לאסור. והנחותיו טובות מפסקותיו של זה:

א] **אבל** בשלמים דיומיה. א"א אדרבה איפכא מסתברא דלהכי נקט לערב לאשמועינן דאפי' אכילת שלמים דיומיה דאית ליה שהות למיכלינהו למחר ואית להו ערב ובקר אפ"ה דחי עשה דאכילה דידהו לעשה דהשלמה. ואי לא תנא לערב הוי אמינא דוקא לשלמים דאתמול דדחיק להו זימנא ולית להו ערב ובהכי מתרצא כולה מלתא שפיר דהא לערב לאו למימרא דבעי הערב שמש אלא לאגמורי דאפי' בהנך קדשים דיומיה דאית להו ערב ובקר דחינן להאי עשה דהשלמה: ב] **במגים** מקטר להו פי' הא קיי"ל וכו' ובפי' הרב ר' שלמה ז"ל לא וכו'. א"א באמת ובברור אין לדמות הקטרת אימורין להקטרת קומץ דבהדיא אמרי' במנחות דבעו רבנן קדוש קומץ לכלי שרת ומעלהו ומקטירו בכלי שרת ור"ש הוא דפליג בקומץ ואמר דלא בעיא קדוש קומץ לכלי אלא כיון שקמצו מכלי שרת מעלהו ומקטירו אפילו בהמייניה אבל בהקטרת אימורין לא נתברר אם מוליכם כמות שהם בכלי אם לא לפיכך אין להתימה עליהם לומר במגים מקטיר להו דאפשר לומר הכי נמי שהרי אינו הקטרה בכלי ואין כאן משום תגלה. אלא שנוסחא הברורה והשוה לכלן והקטירן ס"ד כמו שכתב הרב ר' שלמה ז"ל. וכן מצאנו אותה בספרי ספרד המוגהים ובכל המקומות תהיה הקושיא על טעם אחר בשביל המליחה שאינו יכול להקטירם עד שימלחם וזה הדרך טוב ויפה כי הוא שוה לכולן. ואפשר שלא דקדק אלא על הלשון וזה שאמור כאן ואותו של מסכת יומא ואותו של מס' סוטה כולן מדקדוק הלשון. ולא כמו שזה סובר ולא כמו שהרב ר' שלמה סובר ולעולם בכולן גרסי' במגים מקטיר להו ומסכת סוטה נמי בכלי שרת מקטיר להו ולא על העלאה לגבי המזבח דאפשר דאפי' אמורין נמי בכלי שרת מעלה אותן וזהו כבודה וכ"ש קומץ שהוא צריך לכלי ואילו אמרו בקומץ מעלהו בכלי שרת ומקטירו לא קשיא להו מידי אבל מפני שאמרו ומעלהו ומקטירו בכלי שרת משמע שהיתה הקטרה בתוך הכלי כעין מחתה דקטרת דיוה"כ. וכן נתנן במגים והקטירן משמע שהקטירן בתוך המגים. ומשום הכי אקשי ליה נמצאת הקושיא שוה לכל המקומות וזהו הדרך טובה ע"ד כל הספרים והוא עיקר:

א] **ור'** יהושע כו' משום דקי"ל מעשה רב. א"א אני רואה הבל כל דבריו. והגאון רבינו האיי גאון ז"ל בתחלה הורה למעשה דמר בריה דרבינא שהיה מתענה אפי' בשבת שלא להוציא אלא לאותן שבפרט ולבסוף חזר בו ואמר דהא דמר בריה דרבינא לא קיימא כר' אליעזר ולא כר' יהושע דאפי' ר' אליעזר לא אמר אלא רשות. אבל למקבע ביה תעניתא אסור ואפי' בר"ח ומועד ואפי' בחנוכה ופורים והא דמר בריה דרבינא לא נודע על מה היתה קבלתו בתעניות הללו ואפשר שהגיע מעשה לידו שנתאבל עליו הרבה ולא נתקררה דעתו עד שקבל תענית כל ימיו חוץ מן הימים הללו שהם לעתים רחוקים יום לשנה ואין למדים מן המפליג אלא ביושב ושונה ולא במתענה לשום תשובה: והדבר האמיתי שעלה על דעתי שלא היה מר בריה דרבינא מתענה כל השנה ולא קבל עליו להתענות אלא שני וחמישי של כל השנה ולא חשש להוציא מכללם שאר ימים טובים אלא אלו בלבד ומתוך כך נאסר בכולן חוץ מאלו שהוציאם בפרט וח"ו שהיה מתענה בשבתות: ב] **יש** להשיב מיו"ט דסוכה. א"א הקושיא נקלה והתירוץ נדחה שאם חזר ר' אליעזר מאחר הימים ולא חזר מלילה הראשון ולפרכיה מאותו לילה. אלא שכל יום טוב לר' אליעזר רשות ולפיכך אסרו בהן שבות שאפשר לעשותו מעיו"ט לא נחלוק בשבות זה להתירו אפי' ביו"ט דמצוה וכי דייקת בה שפיר ר' אליעזר שהוא מודה כאן בשבת שהוא אסור לדבריו דר' יהושע קאמר דהא אמר במסכת שבת פרק תולין דר' אליעזר עדיפא מדר' יהודה דאיהו שרי אפי' מכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב:

א] **הלב** קורעו וכו' וכך יצאה הוראה וכו'. א"א אין למדין מן המקל ואינו רואה הוראה כי לא יצאה ההוראה בימי העמודים הגדולים ז"ל ומעשים בכל יום שנשאלין אף על התרנגולת שנתבשלה עם הלב שלה. ואיך יתפרץ האדם להתיר הלב ולאסור התרנגולת והם מסופקים אם נחשוב כל הלב כחתיכת נבלה ולדבריו של זה הוא עצמו מותר ועוד אם איתא דהכי הוא רבי אליעזר דאמר כבד אוסרת ואינה נאסרת וטעמא דמילתא משום דשיעי לימא ליה נמי הלב אוסר ואינו נאסר ואפי' למאן דמפרש כבד אינה נאסרת משום דטרידא למפלט ולא בלעה אפי' הכי מבעי ליה נמי למיתנא בלב מטעם דשיע אלא ודאי לא תימא הכי שנויא והאי פירושא בתרא דסברא נ"ל דשבוש הוא לפום סוגיא דשמעתא: ב] **והרי"ף** ז"ל כו'. א"א הקושיות הגדולות אשר מצא זה על דברי הרב ז"ל כמה הם רפות וחלושות וכבר דקדקתי אני אחריו בחבור האיסור והיתר שחברתי לפני הרב ר' משולם ז"ל והם דברים של טעם וכולן חזרתי ותפשתי להעמיד דבריו חוץ ממעט קושיא שעמדה עליו מדברי עצמו ואפשר שתקן אותה בתקון דבריו האחרים ועתה אשיב על דבריו של זה שאמר

דרבא

עין משפט

א מיי' פ"ו מה' חמץ ומצה סמג עשין כט וסי' מ טור או"ח סי' תעב : נ"ל יומא דף פ:

ב מיי' פכ"ט מהל' שבת סמג עשין כט טור א"ח סי' רעא :

רבינו נסים

ערבי פסחים סמוך למנחה. מנחה קטנה דהיינו ט' שעות ומחצה וסמוך לה היינו חצי שעה דהיינו בסוף שעה תשיעית כדתנן תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשע ומחצה וסמוך לה כחצי שעה קודם : לא יאכל אדם. כלומר לא יתחיל לאכול ומפרש בגמרא דהיינו טעמא כי היכי דלא ליתי למיכליה למצה אכילה גסה כלומר שלא יוכל לבלוע אותה אלא בקושי וכי האי גונא לא יצא בה ידי חובתו דלא מיקריא אכילה וכדאמרי' *(ביבמות) שהאוכל תרומה אכילה גסה אינו חייב בו משום אוכל אלא משום מזיק : לא יאכל עד שיסב. כדרך נר מצוה בן חורין זכר לחירות : לא יפחתו. (ד' צט:) גבאי צדקה המפרנסים את העניים כדתנן אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום אלמא ליסנא דלא יפחתו אגבאי צדקה קאי : מארבעה כוסות של יין . תקנו חכמים לארבע ברכות ארבעה כוסות כדי שתהא כל אחת על כוס אחד ובירושלמי משמע כנגד ארבע גאולות הכתובים בפרשה ועוד אמרו כנגד ארבעה כוסות התרעלה שעתיד הקב"ה להשקות את העובדי כוכבים ונראה שלפיכך נהגו לומר בכוס רביעי קודם ההלל שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך : **גמ'** כדי שיכנס לשבת כשהוא בתאוה . כדי שיהיה קדוש וסעודת שבת חביב עליו : רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך . מתחיל לאכול עד שתחשך : **ובערבי** שבתות וערבי ימים טובים היכא דאתחיל

ערבי *פסחים סמוך א למנחה לא יאכל ב אדם עד שתחשך ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין ואפילו מן התמחוי פירוש סמוך למנחה מט' שעות ולמעלה (א) ומנחה גופה מתשע שעות ומחצה ולמעלה וסמוך לה (א) תשע שעות: **גמ'** תניא לא יאכל אדם בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאוה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אוכל והולך עד ג שתחשך והלכתא כר' יוסי דקיימא לן הלכה כרבי יוסי מחבירו ומתניתין דערבי פסחים דברי הכל היא דמודה ד רבי יוסי בערב הפסח משום הובא דמצה ובערבי שבתות ובערבי ימים טובים היכא

רש"י

ערבי פסחים סמוך למנחה. מעט קודם למנחה לא יאכל כו' כדי שיאכל מצה לתיאבון משום חיבוב מצוה : ואפילו עני שבישראל לא יאכל . בלילי פסחים עד שיסב כדרך בני חורין במטה ועל השולחן : ולא יפחתו לו . גבאי צדקה ואפילו הוא מתפרנס מתמחוי של צדקה דהיינו עני שבעניים דתנן במסכת פיאה מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי: ד' כוסות. כנגד ד' לשונות גאולה האמורים בגלות מצרים והוצאתי אתכם והצלתי אתכם וגאלתי אתכם ולקחתי אתכם : מט' שעות ומחצה . דהיינו

הגהות חו"י

(א) תחלת :

הגהות הב"ח

(א) דמנחה כצ"ל :

שלטי הגבורים

א הטור כתב דאסור לאכול פת מתחלת שעה עשירית ולמעלה ולדברי רבינו אסור מט' שעות ולמעלה וכן מיי' וכן סמ"ג ונראה דבהא פליגי דרבי' וסייעתו מפרשי סמוך למנחה דמתני' אלפני שעת המנחה והטור מפרש סמוך למנחה על אחר שעת המנחה :

לשון ריא"ז

ערבי פסחים סמוך למנחה שהוא מסוף ט' ולמעלה לא יאכל אדם עד שתחשך כדי שיכנס לאכול מצה בתאוה :

ב מיי' וסמ"ג וטור כתבו כגון מצה עשירה לא מבעי למיכל אבל בשר וירק ומיני תבשיל שרי ובלבד שלא ימלא כריסו מהן ויין כתב הטור דמותר לשתות הן רב הן מעט וצ"ע דהא אמרי' פרק כיצד מברכין *פורתא גריר טובא סעיד וצ"ע :

לשון ריא"ז

ג ערבי שבתות וערבי שאר ימים טובים אוכל והולך כל היום כולו ומז"ה אוסר אף בע"ש וי"ט כמו שאסר בערבי פסחים ואין שיטת התלמוד כדבריו שלא אסרו אלא בערבי פסחים בלבד כמבואר בקונטר' הראיות : ד כתב הרא"ש ז"ל תימה הוא על לשון הרי"ף שכתב שמודה ר' יוסי בערב הפסח שלא יתחיל בסעודה מט' שעות ולמעלה אלמא דסבירא לר' יוסי דבערב שבת

*[לפנינו בגמ' אי' טובא גריר פורתא סעיד]

המאור הקטן

ראיה הוא דהא אמרינן בפת חמה וחבית פתוחה דברי הכל אסור דאלמא ליכא מאן דפליג עליה ואפי' לר' יוסי ומה שכתב דהדין מימרא דרב שייך בההיא מימרא דיליה דבפ' גיד הנשה יש עליו כמה תשובות חדא שסתרו דבריו זה את זה דהכא פסק כל איסורין שבתורה בששים בין במינן בין שלא במינן ובמסכת ע"ז פסק כרב ושמואל דכל איסורין שבתורה במינן במשהו והתם כתב ומחק והגיה ותקן וכאן לא תקן ולא שנה כלום ועוד היכי סליק אדעתיה דריחא במשהו חשיב ובטל בששים ולא בנותן טעם ורב דאסר ליה לטעמיה אזיל דאסר מין במינו במשהו והא אסיקנא בגמ' והא נמי כפת חמה וחבית פתוחה דמיא והא ודאי מין בשאינו מינו הוא ודכ"ע בנותן טעם אלמא ריחא כנותן טעם דמי ולא שייך מימריה דרב דהכא במימריה דהתם כלל ומאי דכתב דלוי שצלאו קאמר ולא קאמר צולין לכתחלה מפורש הוא זה בגמ' דהא אותביניה ללוי מהא דתני' אין צולין שני פסחים כאחד ואי לא קא שרי למעבד להכי לכתחלה היכי ס"ד לאותובי מיניה ללוי דהא ליכא בברייתא בדיעבד מאי דיניה אלא לכתחלה קאמר אין צולין ולוי נמי הא קא מודה לכתחלה אלא ודאי מדאמר לוי ריחא לאו כלום הוא אפי' לכתחלה הוא שרי דהא לאו כלום הוא ודומיא דבת תיהא דקא שרי רבא אפי' לכתחלה משום דריחא לאו כלום הוא ועובדא דעבד לוי בי ריש גלותא בלכתחלה עבד ומש"ה אותביניה מברייתא דקתני אין צולין דאתני רב כהנא ועובדא דההוא ביניתא כולהו פליגי עליה דלוי : ועוד הא דכתב דפת שאפאה עם צלי כיון דשריא בלחוד כדבר שיש לו מתירין הוא ואפי' באלף לא בטיל קשיא עליה הא דגרסינן בפ' כל הבשר דגים שעלו בקערה רב אמר אסור לאוכלן בכותח מ"ט נותן טעם הוא למה ליה למימר נותן טעם הוא תיפוק ליה דהוה ליה דבר שיש לו מתירין ואפילו באלף לא בטיל אלא לאו שמע מינה כה"ג לאו דבר שיש לו מתירין הוא ותו לא מידי ולדידן אע"ג דסבירא לן דריחא מילתא היא יש בו צד להקל שהפת שאפאה בתנור שמשו אותו באליה אסורה בכל דבר משום גזירה ובריחא לא אחמור רבנן כולי האי א] ויש מחכמי הדור שאמרו שלא אסר רב אלא בתנור מתוך שהוא צר וקטן אזיל האי ומפטם ליה להאי דומיא דפת חמה ע"פ חבית פתוחה שהוא מקום צר וקטן אבל בפורני שהוא גדול אין להחמיר כל כך דהא שליט ביה אוירא טובא :

פרק מי שהיה טמא [דף צג ע"א] ת"ר אלו עושין את השני הזבין והזבות המצורעים והמצורעות וכו' עד א"כ למה נאמר טמא ומתמהינן עלה למה נאמר טמא דאי בעי למעבד לא שבקינן ליה אלא אימא א"כ למה נאמר דרך רחוקה לפטרו מהכרת הא אי בעי למעבד שבקינן ליה כרב נחמן דאמר הורצה ואיכא מאן דקשיא ליה מאי אולמיה דברייתא ממתני' דקתני א"כ למה נאמר טמא ודרך רחוקה שאלו פטורין מהכרת ואלו חייבין בכרת ועל מה לא אותביניה ממתני' לרב ששת ומאי שנא דמתמהינן עילוי ברייתא למה נאמר טמא ולא מתמהינן עילוי מתני' לתרוצה ולפרושה כדתרצינן ברייתא ולאותוביה לרב נחמן ולסיועיה לרב ששת ותשובת זאת הקושיא שזאת התמהה שאנו מתמיהים על הברייתא משום סיפא דברייתא הוא דקתני לפטרו מהכרת ולא קתני לפוטרן מהכרת דבשלמא לתנא דמתני' דנקט להו לתרווייהו טמא ודרך רחוקה כדכתיבי בקרא ליכא למשמע מינה ולא מידי אלא לתנא דברייתא דלא קתני אלא חד מינייהו ב] מדקתני לפוטרו מהכרת ולא קתני לפוטרן מ"ש דנקטיה לחד ושבקיה לאידך אלא ודאי משום דחדיש בה רחמנא ופטריה ואע"ג דאי בעי למעבד שבקי' ליה חס רחמנא עליה מיחס ופטריה ולאשמעינן הא משמעתא יתירתא לפטורא נקטיה תנא דברייתא לחד מינייהו ושבקיה לאידך ואי אתה יכול לומר זה בטמא דטמא ודאי מידחא דחייה רחמנא כדכתיבי קראי בהדיא ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב ואע"ג דבעו למעבד לא שבקינהו רחמנא ונגרעו מלעשות פסח ראשון הלכך בעל כרחך הא דקתני בברייתא למה נאמר טמא שבושא הוא דהאי פטורא יתירתא ליתא בטמא והיינו דמתמהין עלה א"כ למה נאמר טמא דאי בעי למעבד לא שבקינן ליה אלא תריץ ואימא למה נאמר דרך רחוקה לפוטרו מהכרת ואע"פ שהיה יכול לעשות דאי בעי למעבד שבקינן ליה אפילו הכי חס עליה רחמנא מיחס ופטריה והיינו דנקטיה תנא דברייתא לדידיה לחודיה לפטורא לאשמועינן ביה הדין חידוש דחדיש ביה רחמנא וכמ"ד הורצה . וכיוצא בזה הדבר מן התמיהות המוקדמות בתלמוד בתחלת הדברים על שם סופן ההיא דגרסינן ביבמות בפ' ר"ג בשטר כיצד דתניא כתב לה על הנייר או על החרס וכו' והדברים מפורשים לכל מבין :

כתב עלה הרי"ף ז"ל ג] ובערבי שבתות ובי"ט היכא דאתחיל מקמי ט' שעות ואמשיך ליה וכו' ואני אומר אף בערבי פסחים אם התחיל קודם ט' שעות אין מפסיקין עד דקדיש יומא ופרים מפה ומקדש והיינו הך דתניא ושוין שמתחילין ואוקימנא קודם תשע ולא מפלגינן בה בין בערב הפסח ובין בערבי שבתות וי"ט וההיא דאמר ר' יוחנן הלכה כרבי יהודה בעה"פ להפסקה ליתא מדרב יהודה אמר שמואל

מלחמת ה'

יין ויודעין ומכירין בכך טעמו אם החמיץ אם לאו וכן מפרש בספר הערוך וכן אמרו הגאונים עכשיו חלקו בזה אביי ורבא והכל מודים שאין כאן הנאת ריח לאיסור משום הנאה הבאה לו וא"ת שהנאה באה לו מן הריח בעל כרחו דכ"ע אפשר ולא מיכוין הוא לענין הנאת הריח ודכ"ע דבר שאינו מתכוין מותר כר"ש ואפילו בדאפשר למאן דמתני ליסנא קמא דרבא אתותב ועוד דאמרא לאו לריחא דכה"ג עביד ושלא כדרך הנאתו הוא אלא הכא בהא קא מיפלגי אביי סבר ריחא דקלט בפומיה כטעמא ואפילו באיסורי אכילה דלאו איסורי הנאה כגון כמון של תרומה אסור דהא בלע ליה ממש לריח וכטעמא דמי ואכילת כל איסורין שבתורה כי לא מתכוין נמי אסור כדאמר בעלמא המתעסק בחלבין ובעריות חייב שכבר נהנה ואע"פ דהכא בפרק כל שעה אמרי' בדלא קא מיכוין דברי כר"ש שאני התם דלא בלע ליה ממש לריח אבל התם טועם הריח ובולעו כטועם איסור ממש הוא שפעמים שהריח כגון זה משביעו ופעמים משכרו ורבא סבר ריחא לאו כטעמא הוא והיינו דמייתי עלה ת"ש מכמון דתרומה ומהרודה פת חמה ונתנה ע"פ חבית של תרומה והאי ודאי כפת חמה וחבית פתוחה דמיא ומשום הכי אסקי' לרבא ודאי תנאי היא ולית ליה דריש לקיש ומעתה הדבר מוכרע כדברי הגאונים ורבינו הגדול ז"ל דרבא כלוי ס"ל דאמר ריחא לאו כטעמא הוא ותרווייהו לית להו דריש לקיש ולתרווייהו אמרי' הכא והתם דודאי תנאי היא ומה שטען רבינו ז"ל בדרב כהנא ולוי שצלאו קאמר ולא קאמר צולין וזה הסברא מדברי בעל הלכות גדולות קבל אותה והסבר שהוא כן והאי דאותביניה מהא דתניא אין צולין ב' פסחים כאחד משום דקתני מפני התערובת דמשמע שיש שם תערובת טעמים ממש ואילו ללוי הוה ליה למיתני מפני הריח ושוב ראיתי לרב ר' אברהם ז"ל שפי' דללוי כיון דלא מיתסר אלא לכתחלה ליכא למיסר אלא באיסורין אבל בשני פסחים כיון דתרווייהו היתרא נינהו וליכא למיקם אטעמא אפי' לכתחלה שרי ומשום הכי אותביה מינה ללוי ואע"ג דלא שמעינן דשרי לכתחלה ואע"ג דרבא שרי בת תיהא אפילו לכתחלה הנאה הבאה לידי אכילה שאני וזה הדעת שלהם עולה היא לפי גמ' שלנו אבל אני איני מודה בזה מפני שזו השמועה בגמרא ירושלמית אמורה בלכתחלה וכך היא בלשונה מהו לגלות שני ספודין אחת של שחוטה ואחת של נבלה בתנור אחד רבי ירמיה בשם רב אוסר שמואל בשם לוי מתיר מתניתא פליגא על רב וכו' אבל הריני כמוסיף על דברי רבינו ז"ל דהא דמתני רב כהנא אסור לאוכלה בכותח ודאי גזירה דרבנן היא לכתחלה משום דאיכא תערובת טעמים ונראה כאוכל בשר בחלב שאילו לא היה אוכל יודע שמן הריח קלט סבור הוא שבשר בחלב ממש אכל מש"כ בשאר כל האיסורין שאין הטועם אותם מכיר בהן איסור עד שיודע מאיזה מין נתערב כאן טעם זה ואם בא לישאל אומרים לו מן הריח קלט ואין בו ממש ועוד שגזרו בבשר בחלב יותר משאר איסורין משום דלא בדילו מיניה שלא מצינו בשאר איסורין שלא יהו עולין על שולחן אחד חוץ מן הבשר שאינו עולה עם הגבינה על השולחן וכן מצינו בחלת הארץ שאינה עולה וחד טעמא הוא משום דהיתרא הוא לכהן וישראל בכהן אתי למיטעא ולאחלופי וכן מצאו בקערה בנתל וגדרו בה גדר והאי נמי סייג בעלמא הוא כיון שהוא נראה כאוכל בשר בחלב ויש היתר לפת לאכלה עם הבשר אין מתירין אותו בכותח וסיוע לדברי רבינו ז"ל שלא אמרו בגמ' האי רב כהנא בריה חיננא סבא לסיועיה לרב אלמא אף כלוי אתיא הוא אלא שהביאוה ענין לה לומר ריחא באיסורין פלוגתא דרב ולוי בפת ולוי אסור מפני הרגל עבירה בכותח אבל לא עם הבשר ואם נאמר דאתיאן כרב נדחה את כולן מפני שהלכה ודאי כרבה דע"א ומר בר רב אשי כמוך דידיה עסיק ולא מודה ולא פליג בדין איסורא כלל אבל כמה שכתב רבי' ההדין מימרא דרב שייך בהדיא מימרא דיליה דפרק גיד הנשה איני יודע לו טענה לפטרו וכן מה שכתב דפת שאפאה עם הצלי דבר שיש לו מתירין הוא ואפילו באלף לא בטיל והקשי עלה בעל המאור מההיא דגרסי' בפרק כל הבשר דגים שעלו בקערה אסור לאכלן בכותח מאי טעמא נותן טעם הוא לאו קושיא הוא כלל דהתם הכי קאמר אותו טעם שנתערב מן הקדרה בדגים בין שהוא הרבה כדי ליתן טעם בין שהוא משהו טעם ממשו של איסור הוא חשוב ולאפוקי מדשמואל דשרי משום דנותן טעם בר נותן טעם הוא והינו כדאי לאיסור דאפי' בריה ממשו של איסור לא הואי ולעולם אימא לך דלרב אפי' אין טעם בשר ניכר בדגים נאסרו במשהו משום דהוו ליה דבר שיש לו מתירין ועוד מאן לימא לן דרב סבר דבר שיש לו מתירין אינו בטל הא תנאי היא אבל יותר יקשה על הרב ז"ל מה שאמרו שם לגון שחתכו בסכין מותר לאוכלו בכותח ופריש רבא משום דאפשר למטעמיה ועוד אי ריחא במשהו אסור היכי אמר רבא בת תיהא לאו מילתא היא ועוד מחל לו בעל המאור מחילה גדולה בטעות בכאן שכל דבר שיש לו מתירין כשאמר אינו בטל לא אמר אלא במינו אבל שלא במינו בטל הוא שכך רמוז במסכת נדרים במשנה פרק הנודר מן המבושל מפורש שם בירושלמי ושנוי שם בתוספתא דמסכת שביעית וכבר כתבתי כן למעלה בפרק כל שעה ואל ישבש עליך דעתך בזה מה שאמרו בפרק מסילין וליבטיל מים ומלח לגבי עיסה ואמר רב אשי עלה הוה ליה דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל דאיכא למימר מים ומלח לגבי עיסה כמין במינו דמי דהא מעיקרא אהדר עלה ר' אבא הרי שנתערב לו קב חטין שלו בעשרה קבין של חבירו יאכל הלה וחדי אחיכו עליה וא"ר הושעיא שפיר עבוד דאחיכו עליה מאי שנא חטים בשעורים דלא קאמר להו דהוה ליה מין בשאינו מינו ובטיל חטים בחטים נמי לר' יהודה הוא דלא בטיל לרבנן בטיל ומדלא אחיכו נמי למימר ליה האי חטים ושעורים הוא ולכולי עלמא בטיל אלמא מים ומלח לגבי עיסה כמין במינו דמי והתירוץ שנראה לי דמים ומלח בעיסה נותן טעם הוא ובכל איסורין שבתורה נמי לא בטיל אלא שהקשו בגמ' כיון דלא חשיבי לגבי דין ממון ותחומין איסורא תלוי בדין ממון הוא דינא הוא דליבטלו בטעמא דר' יהודה במים ומלח סדומית לפי שאינן ניכרין מה שאין לומר כן בכל איסורין שבתורה ואתא רב אשי למימר כיון דיש לו מתירין ואינו מתמירין בכל דבר שיש לו מתירין שאינו בטל אפי' באלף ואפי' בדרבנן אע"פ שהוא דבר מועט ואינו חשוב הכי נמי אין נותן טעם שלו בטל אע"פ שאינו חשוב לענין תחומין אם מצינו שהחמירו בהן במינו יותר מכל האיסורין דין הוא שנחמיר בהן שלא במינו כשאר איסורין וזה פירוש יפה ונכון אבל אין ספק דכל דבר שיש לו מתירין שלא במינו בטל הוא כשאר כל איסורין שבתורה והדבר מוכח בראיות גמורות והכלל העולה בידנו בעיקר פסקה של הלכה זו כדברי רבינו הגדול ז"ל ורבינו ואע"פ שמקצת טעמותיו בכאן אינן דברים נכונים הרי נפתח בגדולים ונסתיים בקטנים :

כתוב בספר המאור כתב עלה הרי"ף ז"ל ובערבי שבתות וערבי י"ט היכא דאתחיל מקמי תשע ואמשיך ליה וכו' ואני אומר אף בע"פ: **אמר** הכותב דעתו של רבינו ז"ל שהרי השמיט זו שא"ר יוחנן הלכה כר' יהודה בערב הפסח להפסקה וכן עיקר

השגות הראב"ד

דרבא לא פליג אדריש לקיש והייק לה מדאביי במסכת ע"ז לדידי כפת חמה וחבית פתוחה דמי מכלל דלרבא לא דמי לפת חמה וכו' מיהו כפת חמה וחבית פתוחה מודה רבא דאסור אלמא לר"ל נמי ריחא מילתא היא . וזה הדקדוק אינו שלו כי אם מן הצרפתי האחרון ואת הכל ישא רוח שהרי רבא הביא סיוע לדבריו מתנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת שהיא מותרת אלמא אפילו בפת חמה וחבית פתוחה ס"ל לרבא ריחא לאו מילתא היא ומה שכתב הצרפתי דרבא ס"ל כיון שאינו מתכוין להנאת הריח אלא לבדיקה אפשר ולא קא מתכוין עליה ושרי וכו' קשיא עליה א"כ טעמיה דרבא משום דלא מכוין הוא ולאו משום דריחא לאו מילתא היא. ועוד הא דבשר נבלה ושחוטה נמי שאין מתכוין הוא שאין כונתו לריח כלל ויהא מותר וכמה הם צריכים לדברי אברהם המודעי שפי' בחבורו . גם מה שכתב דהא דתני רב כהנא בפת שאפאה עם הצלי וכו' ועובדא דההיא ביניתא מסייע לדרב ואיך לא הבין ולא שמע דהני תרתי מדתו מדגים שעלו בקערה של בשר דאפסקא הלכתא במסכת חולין דלא כרב דאסר אלא כשמואל דשרי מעתה בשר שחוטה ונבלה מותרת כלוי דאי עבד ופת שאפאה עם הצלי וביניתא דאטויא בהדי בשרא מותרים לאכלן בכותח לכתחלה כעין דגים שעלו בקדרה . והקושיות שהקשה זה על דברי הרב ז"ל אינן כלום הראשונה שהקשה דידיה אדידיה הרי חזר בו בכאן ממה שכתב בע"ז ואם לא נמחק משם מעגלות הסופרים היא . ומה שהקשה על מה שאמר במשהו והוקשה לו פת חמה וחבית פתוחה כמין בשאינו מינו הוא ואני אומר שלא אמר הרב כך אלא בבשר שאין ריחו ניכר בו הלכך הוה ליה במשהו אבל מין בשאינו מינו כיון שהוא ניכר למ"ד ריחא מלתא הוא כנותן טעם דמי ומאי דמקשה ליה דלוי אפי' לכתחלה נמי שרי מדאקשינן עליה ממתני' דאין צולין ב' פסחים כא' לכתחלה היא הא לאו קושיא היא ,לוי לא אסר לכתחלה אלא באיסור בהדי היתר לכתחלה ודאי אין מערבין אבל שני פסחים היתרא נינהו וכיון דריחא לאו מילתא היא אפי' לכתחלה נמי מותר ובתרתי הא דשרי רבא לכתחלה משום דריחא בלחוד הוא ואין בו הנאת אכילה וכיון שהיין עיקר הנאתו לשתיה אין הנאת ריחו בכלום כלום כי אם על ידי זלוף בקרקע ע"י הריח הנקלט בעפר והוא הוא המרחיב נפשו של אדם אבל ריח הבא לידי אכילה מודה רבא דלכתחלה אסור לערבן בדבר אסור . ומה שהקשה מדגים שעלו בקערה למה ליה למימר לרב נותן טעם הוא לימא משום שיש לו מתירין שלא לאכלו בכותח לא קמא ליה מלתא שפיר דהא דאמר רב נותן טעם הוא לאו שהדגים נותנין טעם בכותח אלא שהם קבלו טעם הבשר וחשיב להו רב כאילו הם בשר בעין ואסר אותם עם כותח מ"מ אין הלכה כמותו לא בדגים ולא בפת שאפאה עם הצלי ולא בביניתא דאטויא בהדי בשרא כדאמרן לעיל מ"מ כאן תפסתי מעט על הרב ז"ל המקום ימחול לי ולו :

א] ויש מחכמי הדור כו'. א"א אני הוא שכתבתי זה בחבורי לפני הרב ר' משולם ז"ל ומראיות המאירות :

ב] מדקתני לפוטרו מכרת וכו' . א"א כל דבריו הבל הם אבל הקושיא שהקשה מן הברייתא על רב ששת וסייעיה לרב נחמן ולא סייע אותו מן המשנה משום דמתני' קתני להו לתרווייהו כי הדדי ואיכא למימר דשוו להדדי כי היכי דטמא אי בעי למעבד לא שבקינן ליה הכי הוא דרך רחוקה אי נמי בעי למעבד לא שבקינן ליה והא דקאמר לפוטרן מהכרת חד מתרי טעמי נקט דהא ע"כ בטמא תרי טעמי אית ביה וכי היכי דאיתנהו בטמא איתנהו בדרך רחוקה א"כ איכא למימר לאידך גיסא דהאי דנקט במתניתין להאי טעמא ולא קאמר דאי בעי למיעבד לא שבקינן להו משום דאיכא דרך רחוקה דאי בעי למעבד שבקינן ליה משום הכי נקיט טעמא דשוי לתרווייהו הלכך ממתניתין ליכא למשמע מידי אבל בברייתא דלא קתני אלא חד וע"כ לאו אטמא דאי אטמא עדיפא מיניה הוה ליה למתני דאי לא שבקינן למעבד דפשיטא דפטור מכרת דגברא הא לא חזי אלא ודאי אדרך רחוקה קאמר והשתא ודאי מדקאמר לפטרו מהכרת ולא קאמר דאי בעי למעבד לא שבקינן דהא הוה עדיפא ליה לאשמועינן אלמא אי בעי למעבד שבקינן ליה וכמאן דאמר הורצה זה הוא הפי' המאיר כאור נוגה . עוד נ"ל טעם יפה מזה דמתני' כיון דתנא סיפא ואלו חייבים בהכרת דאשמועינן טובא דמזיד ואונן חייבים במזיד אשמועינן דפסח שני לא מתקן ליה לכרת דראשון לאפוקי מדר' חנינא בן עקביא ובאונן אשמועינן דאחר חצות לא חיילא עליה אנינות ואיכא עלה כרת דפסח ואיידי דבעי למתנא חייבין תנא נמי רישא פטורין אבל בברייתא ליכא למימר הכי ותו לא מידי :

ג] **כתב** עלה הרי"ף ז"ל ובערבי שבתות וכו' ואני אומר אף בערבי פסחים וכו' . א"א ומנין לו לזה לדחות הלכה פסוקה שפסק רבי יוחנן ורבי יוסי בר רבי חנינא הלכה כר' יהודה בערב הפסח ואוקימנא להפסקה

דאתחיל לה מקמי תשע וכו' זה שכתב הרב ז"ל דאתחיל ליה מקמי ט' לערבי פסחים נגרסה דאילו לשאר ימים טובים לא אצטריך למנקט מקמי תשע דהא קי"ל כר' יוסי דאמר אוכל והולך עד שתחשך אלא משום דאף ערבי פסחים בכלל יו"ט נקטה הכי ומיהו אף בערב הפסח נמי אם התחיל לאחר ט' אע"פ שעשה באיסור כך דינו לענין הפסקה שפורס מפה ומקדש: **דתניא** מפסיקין לשבתות דברי ר' יהודה. כלומר מפסיקין מלאכול ומברכין ברכת המזון והכי איתמר לקמן בהדיא אבל עקירת השולחן לא מעלה ולא מוריד ומאי דאמרינן בגמרא עקירת השלחן בהדי הפסקה לאו דוקא אלא נר מצוה

תורה אור

היכא א דאתחיל ליה מקמי תשע שעות ואימשך ליה בסעודתיה עד דקדיש יומא פרים ליה למפה על השלחן ומקדש והדר גמיר ליה לסעודתיה *דתניא מפסיקין לשבתות דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אין מפסיקין ומעשה ברשב"ג ור' יוסי ור' יהודה שהיו מסובין בעכו וקדש עליהם היום אמר לו רשב"ג לרבי יוסי רצונך נפסיק וניחוש לדברי ר' יהודה חברנו אמר לו בכל יום ויום אתה מחבב דברי בפני ר' יהודה עכשיו אתה מחבב דברי ר' יהודה בפני °הגם לכבוש את המלכה עמי בבית לא נפסוק שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות אמרו לא זזו משם עד שקבעו הלכה כרבי יוסי ואמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כר' יהודה דאמר מפסיק את סעודתו ועוקר את השלחן ומקדש ואח"כ גומר סעודתו ולא כרבי יוסי דאמר גומר סעודתו ואח"כ מקדש אלא ב פורס מפה ג ומקדש ואחר כך שרי המוציא וגמר לסעודתיה ומברך ברכת המזון תניא כותיה דשמואל* ושוין שאין מביאין את השולחן אא"כ קדש ואם הביא פורס מפה ומקדש וה"מ לקדוש אבל להבדלה אינו מפסיק כדבעינן למימר לקמן והא דאמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה לומר שפורס מפה ומבדיל ואחר כך גומר סעודתו כדרך שהוא עושה בקדוש ליתא ואותן *בני אדם שקדשו בבית הכנסת אמר רב ידי קדוש יצאו ידי יין לא יצאו ושמואל אמר *אף ידי קדוש נמי לא יצאו ורב למה ליה לקדושי בביתיה כדי להוציא בניו ובני ביתו ושמואל למה ליה לקדושי בבי כנישתא °לאפוקי אורחים ד ידי חובתן דאכלי ושתו בבי כנישתא ואזדא

רש"י

דהיינו זמן עשיית תמיד הערב:גמ' ואימשך ליה. שהאריך בסעודתו: עד שקדש יומא. עד שקדש היום: אין מביאין את השלחן. לאכול משקדש היום אלא אם כן קדש: ואם הביא. קודם לכן. א"נ אין מביאין את השלחן בערב פסח אפילו מבעוד יום אלא א"כ קידש (א) דאפילו ר' יוסי מודה בערב פסח: אבל להבדלה. אם היו מסובין לאכול וחשך ליל מוצאי שבת: ידי יין לא יצאו. שאם יש להן יין לשתות בביתם חייבין לברך בורא פרי הגפן שאינן פטורין בברכת

לפי שהיה דרכן לאכול על גבי שלחנות קטנות ולסלק אותן מלפניהן אחר אכילה קרי ליה להפסק אכילה עקירת שולחן: רצונך נפסיק וניחוש לדברי רבי יהודה חברנו. שהיה אומר מפסיקים לשבתות ומיהא שמעינן דהפסקת אכילה קאמרי ולאו עקירת שולחן דהא ר' יהודה דפסיק ורשב"ג היה אומר להפסיק לכבודו ואי אפשר שעקרו השלחן שהרי עדיין היה רבי יוסי אוכל אלא ודאי הפסקת אכילה קאמרי: **אין** הלכה לא כר' יהודה ולא כר' יוסי אלא פורס מפה ומקדש. וא"ת ושמואל דאמר כמאן י"ל רבנן הכי קאמרי והיינו ברייתא דקתני פורס מפה ומקדש כמו שנפרש אותה בסמוך בס"ד וכן אמר בירושל' אבל חכמים אומרים פורס מפה ומקדש: **ואח"כ** שרי המוציא ומברך ברכת המזון. לשון הרב אלפסי ז"ל הוא והקשה הרז"ה הלוי ז"ל עליו אם איתא דשרי המוציא אף ברכת המזון נמי הוה צריך מקמי דשרי ליה שלא מצינו בהמ"ז אחת לב' ברכות של המוציא וכיון שאינו צריך ברכה למפרע אלמא לקבעיה הדר ולא צריך לברוכי המוציא ולאו קושיא היא דהא איכא נמלך דמברך על כל כוס וכוס לכתחלה כדאיתא לקמן (דף קג:) ואינו נראה שיהא מברך ברכה למפרע אלא אחר כולן ובפת נמי הכי איתא לדינא דנמלך דאמרינן הכא בפ' כל הבשר (דף קז:) השמש מברך על כל כוס וכוס ועל כל פרוסה ופרוסה ותניא אידך מברך על כל כוס וכוס אבל לא על כל פרוסה ופרוסה ומשני הא דאיכא אדם חשוב הא דליכא אדם חשוב אלמא דדינא דנמלך אפילו בפת איתיה ולא מסתבר דמברך על כל פרוסה ופרוסה ברכה למפרע: **תנ"ה** ושוין שאין מביאין את השולחן אא"כ קדש. פי' הרז"ה הלוי ז"ל דבערב הפסח קאמר דאפי' ר' יוסי מודה משום חיובא דמצה דלא יאכל עד שתחשך ולא נהירא דמדקאמר אא"כ קדש משמע דלא יביא את השולחן בזמן קדוש קאמר אלא הכי פירושא שאע"פ שמיקל ר' יוסי ואומר אוכל והולך עד שתחשך מודה הוא שאין מביאין את השולחן משתחשכה אא"כ קדש: ואם הביא פורס מפה ומקדש.הך סיפא דברייתא לאו אשוין קא מהדר דהא ר' יוסי לא מודה בהכי דאין מפסיקין כלל קאמר אלא תנא דהך ברייתא הוא דאמר הכי וכיון דאפי' רבי יוסי מודה דאין מביאין את השולחן משחשיכה אא"כ קדש אם הביא מבעוד יום אע"פ שאינו חייב להפסיק לגמרי פורס מפה ומקדש: ידי קדוש יצאו.דלא בעי רב קדוש במקום סעודה:ידי יין לא יצאו.שאם יש להם יין לשתות בביתם חייבין לברך בפה"ג שאינן פטורין בברכת היין של שתיית הכוס ששתו בבהכ"נ דאע"ג דתנן(ברכות דף מב.) בירך על היין שלפני המזון פטר היין שלאחר המזון ומוקמינן לה התם בברכות (דף מב:) בשבתות וימים טובים שאדם קובע סעודתו על היין הכא כיון שנעקרו ממקומן ה"ל היסח הדעת וצריך לברך: **אף** ידי קדוש לא יצאו.דס"ל לשמואל דאין קדוש אלא במקום סעודה וכתב רב אחא ז"ל דטעמיה מדכתיב וקראת לשבת עונג במקום קריאה שם תהא עונג: **לאפוקי** אורחים ידי חובתן דאכלו ושתו בבי כנישתא. שאע"פ שאמרו (מגילה כח.) בבתי כנסיות שאין אוכלין בהן ואין שותין בהן אפשר דאורחין

שרי אף לכתחיל ופסק הלכה כמותו והדר תו קאמר וערבי שבתות וימים טובים היכא דאתחיל ליה מקמי תשע שעות ואמשיך ליה וכו' אמאי נקט מקמי תשע שעות והרמב"ן כתב שמצא בהל' רב אלפס ז"ל מדוייקות היכא דמתחיל מקמי דקדיש יומא אבל בהלכות גדולות כתב מן ט' שעות דמעלי שבתא ומעלי יומא טבא לא מתבעי ליה לאינים מיתחיל בסעודתא דתניא לא יאכל אדם וכו' ואפי' ר' יוסי לא אמר אלא דאי אתחיל אין מפסיק אבל לכתחילה לא יתחיל והא ליתא דהא אמרי' במעתין אלא הא דקתני ושוין שמתחילין אימתי אי בערבי שבתות וימים טובים הא מיפלג פליגי אלמא דר' יוסי שרי אף להתחיל והר"ר ישעיה מטראני הביא ראיה לדברי הלכות גדולות מדאיצטריך ליה לר' יוחנן לפסוק הלכה כר' יוסי בע"ש להפסקה מכלל דלא ס"ל כוותיה בהתחלה דאי סובר כוותיה בשתא להתחיל שרי כ"ש שא"צ להפסיק אלא שמע מינה דוקא בהפסקה פסק כוותיה ולא בהתחלה והא ליתא דא"כ תיקשי לך לר' יוסי גופיה מאי איצטריך ליה. לאשמועינן דאין מפסיקין השתא אתחולי מתחילין אפסוקי מבעיא אלא ודאי כמו דפר"י דתרי מילי ניניהו דאפשר דאע"ג דשרי ר' יוסי להתחיל ולא חייש ליכנס בשבות תאב מ"מ לכשתחשך צריך להפסיק מפני כבוד השבת סילכך אע"ג דר' יוחנן סבר כר' יוסי בהתחלה הוצרך לפסוק כמותו בהפסקה וכן פסקו רשב"ם ור"י דמותר להתחיל בסעודה בע"ש עד שתחשך וכן מוכחת סתם מתני' מדתני ערבי פסחים וכו' עד שתחשך מכלל דבערב שבת וי"ט שרי: א סמ"ג כ' דבע"ש ובעי"ט יכול להתחיל לאכול מתשע שעות ולמעלה עד שתחשך ורבינו כתב ובע"ש ועי"ט היכא דאתחיל מקמי תשע שעות כו' משמע דלא שרי לאתחולי לאכול גם בע"ש ובעי"ט אלא מקמי תשע שעות וכ"כ ה"ג כדברי רבינו אמנם מיי' פ'(כ"ט) [ל] מהל' שבת וטור א"ח סי' רע"א נראה כדברי ס"ג : ב כתב רשב"ם אע"ג דבשאר שבתות וי"ט קי"ל פורס מפה ומקדש בפסח צריך להפסיק סעודתו בעקירת שולחן ופליג נמי עם רבינו ודברי מיי' וסמ"ג וטור מוכיחים דאין חילוק בין ע"פ לשאר פי"ט כדברי רבינו : ג סמ"ג כ' מי שהיה אוכל בע"ש וקדש עליו היום והוא בתוך הסעודה פורס מפה על השולחן וגומר סעודתו ואח"כ מברך ברכת המזון דהלמא אין צריך לברך ברכת המוציא מדקאמר גומר סעודתו ורבינו כתב דמברך המוציא וכן כתב הטור א"ח סימן רע"א וז"ל ולזה הסכים הרא"ש שלא לברך בפה"ג אם שתה מתחלה אבל המוציא יברך ויראה מדבריו שאם אין לו יין ומקדש על הפת שגם המוציא אין צריך לברך וכ"כ הרי"ן גיאת ומיי' פכ"ט מה' שבת כסמ"ג : ד וכתב הטור ואני תמה היאך נתפשט המנהג לקדש בבהכ"נ כיון דליכא אורחים ראוי שלא לקדש ואי איסור מילי אבטליניה וכן כ' רב האי שאם אין אורחים אין מקדשין בבהכ"נ :

דף ק: דף ק: קא.

א מיי' (פכ"ט) [פ"ל] מהל' שבת סמג עשין כט טור א"ח סי' רסט רעג :

הגהות הב"ח (א) ר"ב כדאמרן :

אסתר ז

[ר"קנב ע"ב]

מלחמת ה'

עיקר שלא נאמרה זו אלא מקמי דאיתמר פורס מפה ומקדש ולהוציא מדברי רבי יוסי דאמר גומר סעודתו הא לדידן בפורס מפה ומקדש סגי אפי' לערב פסח שאין הפסק עקירת השולחן מהני לחיובה דמצה יותר מפריסת מפה וקדוש אלא שאין לשונו בכאן מכוון דבערבי שבתות וימים טובים למה לי אתחיל מקמי תשע אפי' בתר תשע נמי מתחיל וכבר נמצא בהלכות מדוקדקות היכא דאתחיל מקמי דקדיש יומא ותפס לו רבינו ז"ל הענין השנוי בגמרא למתחיל בהיתר אבל לפי דעתי אף בערב פסח נמי אם עבר והתחיל מתשעה ולמעלה וקדש היום אינו מפסיק אלא פורס מפה ומקדש ולא עוד אלא בין בערב הפסח בין בשאר ימים טובים אפילו משתחשך אם התחיל אינו פוסק אלא פורס והיינו דתניא ושוין שאין מביאין את השלחן אלא א"כ קדש כלומר אע"פ שנחלקו ר' יהודה ור' יוסי בערבין ובהפסקה שוין שאין מביאין את השלחן משתחשך אא"כ קדש ואם עבר והביא פורס מפה ומקדש ולמאן דאמר טעם אינו מקדש מאי מקדש שאחרים מקדשים לו והרב ר' אברהם ז"ל מפרש ואם הביא מבעוד יום וקדש היום פורס מפה ומקדש אבל א"א לפרשה בערב הפסח כדברי בעל המאור ז"ל ושבוש הוא דמדקתני אא"כ קדש משמע שבשעת קדוש הוא שאמרו אין מביאין ומשמע נמי דטעמא משום קדוש והא אינן שוין בערב הפסח אלא משום חיובא דמצה ומה שכתב ולא צריך למשרא המוציא כמו שכתב הרי"ף ז"ל דהא לקבעיה הדר ואילו היה מברך המוציא היה טעון ברכת המזון לסעודה ראשונה שלא מצינו ברכת המזון אחת לשתי ברכות של המוציא והרי נמלך מברך בתחלה על כל דבר ודבר בין בברכת היין בין בברכת המוציא כמו שאמרו בפרק כל הבשר השמש מברך על כל כוס וכוס ועל כל פרוסה ופרוסה ואילו בסוף ודאי שאינו מברך שלש ולא מעין שלש אלא פעם אחת בסוף וכן בעובדא דתלמידי דרב דאמריתו הכו ונבריך איתסר לכו למישתי פירשו ראשונים עד שיברכו ברכת היין ולא שיהו צריכין לברך שלש ולא מעין שלש על כוס ראשון וכן ודאי מוכיח בגמרא שאין דבריהם של תלמידי רב לקביעות ברכת המזון אלא לענין הפסק ברכת היין וה"נ מוכח בפרק כסוי הדם הא מצינו ברכה אחת בסוף לשתי ברכות שבתחלה בין מבלש בין במעין שלש וכן הדין בכל הפסקה כגון זו אע"פ שאין כן בשנוי המקום משני שהוא עקירה גמורה שכשהוא יוצא צריך ברכה למפרע (לא) שמא לא יחזור ונמצא שלא בירך אחריהן במקומן ולהכריע כדברי רבינו ז"ל נראין הדברים שכיון שקדש היום ואסר עליו מעתה לאכול כלום אא"כ סילק בפריסת מפה והפסיק בקדוש היום ויתחיל בסעודה אחרת אין לך הפסק גדול מזה וכל מודה על האמת יודה בזה וכ"כ הר"ב ר' אברהם בתשובותיו כטעם הזה וראינו לראשונים כגון בעל ה"ג ופסוקות שכתבו כדברי רבינו ז"ל וזו מחלוקת ישנה היא וכבר עמדו ראשונים עלה וכן כתוב בהלכות רב יצחק בן גיאות ז"ל שיש מי שסובר דקדוש לא הואי הפסק שלא עקר דעתו מאכילה ולא דייק עד כאן :

המאור הקטן

שמואל דאמר אין הלכה לא כרבי יהודה ולא כר' יוסי וכבר ראיתי לדברי ה"ר שמואל ז"ל שכתב בפירושו ולא נתיישבו לי ומאי דקשיא ליה שמואל דאמר כמאן לאו קושיא היא דשמואל גמרא גמיר לה משמא דרבנן ותניא נמי כוותיה ובתלמוד ירושלמי הוא בפי' רב יהודה בשם שמואל זו דברי רבי יהודה ורבי יוסי אבל דברי חכמים פורס מפה ומקדש א] והא דתניא ושוין שאין מביאין את השולחן אא"כ קדש בערב הפסח היא ומתשע שעות ולמעלה ואתיא כההיא דתניא ושוין שאין מתחילין דאוקימנא בגמ' בערב הפסח דאפי' ר' יוסי מודה ביה משום חיובא דמצה נקוט האי כללא בידך כל הבאת שולחן זו היא התחלת אכילה וכל הפסקה בעקירת השולחן שאמרו בגמ' היא ברכת המזון וזו היא שאמר ר"ג לרבי יוסי רצונך שנפסיק וניחוש ליהודה חברנו ול"ג לדברי רבי יהודה אלא ליהודה לפי שהפסיק רבי יהודה את אכילתו ורצה לברך ברכת המזון חשש ר"ג לכבודו של רבי יהודה שלא יהו הם אוכלים והוא מפסיק וממתינין זה לזה היו ואע"פ שאין שנים ממתינין לאחד רצה ר"ג לחלוק כבוד לר' יהודה ואמר ליה ר' יוסי בכל יום אתה מחבב דברי בפני יהודה ועכשיו אתה מחבב דברי רבי יהודה לפני כלומר שהרואים יטעו במעשיך ויקבעו הלכה כדבריו ב] ובמסקנא אמר שמואל אין הלכה לא כרבי יהודה דאמר מפסיקין בברכת המזון ולא כרבי יוסי דאמר אין מפסיקין כלל אלא מפסיקין בפריסת מפה ומקדש וחוזר לסעודתו ולא צריך למישרא המוציא כמ"ש הרי"ף ז"ל דהא ג] לקבעיה הדר ואילו היה מברך המוציא כדברי הרי"ף היה טעון ברכת המזון לסעודה ראשונה שלא מצינו בהמ"ז אחת לשתי ברכות של המוציא ובחברים שהיו מסובין ועקרו רגליהם ולא הניחו שם זקן או חולה תניא כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה על מה שעתיד וצריך ברכה למפרע על מה שעבר ואם היה מברך בהמ"ז לסעודה ראשונה היתה הפסקה גמורה כר"י ואין הלכה כר"י ויש מפרשים הבאת שלחן קרובי תכא כי היכי דניתי תכא ביקרא דשבתא וכבר ראיתי כל הדברים ההם והם יגעים מהשיגם לדעתי : [דף קא ע"ב] **דברים** שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן פירש הרי"ף ז"ל כגון פירות ויין ויש שמקשין על דבריו מההיא דתניא חברים שנכנסו לשתות יין ועקרו רגליהן וחזרו אין צריכין לברך ואמרינן בגמ' מדקתני עקרו מכלל דבדברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן עסקינן אלמא יין נמי טעון ברכה לאחריו במקומו וברוב הספרים גרסינן בהא תניא כותיה דרבי יוחנן יש שגורסין תניא כותיה דרב חסדא משום דקשיא להו אם איתא דתניא כותיה דרבי יוחנן היכי אסיקנא בגמ' בתיובתא מההיא דתניא שנוי מקום צריך לברך הוה לן לשנויי ולמימר אמר לך ר' יוחנן אנא דאמרי כי האי תנא ואין לנו כיוצא בזה בכל התלמוד תיובתא דפלוני ות"כ ובעלי הסברא הזו אומרים שהיין טעון ברכה לאחריו במקומו ויש שמוחקין ברייתא זו מן הספר לגמרי מפני שקשין עליהם הדברים הללו :

השגות

הפסקה והלכה כר' יוסי בע"ש נמי להפסקה ואיכא לאוקמינהו בהלכתא דשמעינן מפומייהו דאיכא חילוק בין ערבי פסחים לע"ש להפסקתן שבע"פ מפסיק לגמרי ובע"ש אינו מפסיק אלא במפה ואעפ"י שאמרו הלכה כר' יוסי בע"ש לא כרבי יוסי לגמרי אלא לאפוקי הפסקה דרבי יהודה. מיהו בערבי פסחים עבדינן כר' יהודה לגמרי דכי היכי דתמיר לענין התחלה הכי תמיר לענין הפסקה אבל התימה על הרב ז"ל מאחר שפסק כר' יוסי לענין התחלה ומן המנחה ולמעלה למה ליה למימר בע"ש ובע"פ היכא דאתחיל מקמי תשע ואמשיך והלא לבתר ט' ולבתר עשר נמי מצי מתחיל. וי"ל דרבותא אשמועינן דאפי' אתחיל מקמי תשע שהוא מותר לדברי הכל לענין הפסקה מיהא מפלג פליגי ואין הלכה כחד מנייהו אלא פורס מפה ומקדש דלא תימא כי אמר רבי יהודה מפסיק היכא דאתחיל באיסור בלחוד קאמר אלא אפי' אתחיל בהיתר נמי קאמר ממעשה דרשב"ג ורבי יוסי שהיו מסובין בעכו' כו' דר' יהודה ודאי קודם ט' שעות התחיל ואפי' הכי כי קדש היום הפסיק והא"כ מצאתי נוסחא מדוקדקת שכתב היכא דאתחיל מקמי דקדיש יומא ואמשיך וכו' והוא עיקר :

הראב"ד

א] והא דתניא ושוין. א"א זה אינו כלום אלא אפי' בע"ש וכי פליג ר' יוסי כשהתחיל עד שלא קדש היום אבל משקדש היום אפי' ר' יוסי מודה שאין מתחילין ואם הביא מבעוד יום כשיקדש היום פורס מפה ומקדש :

ב] ובמסקנא אמר שמואל אין הלכה וכו'. א"א באמת ובבירור צריך למשרא המוציא כדברי הרב ודברי רבוותא ז"ל ולא הועיל כאן לקבעיה הדר שהרי מפסיק אכילתו על כרחו בקידוש דלא אפשר לקדושי ומיכל בחדא זימנא ועל כרחיה בעי לסלוקי ממיכלא עד דמקדש ואסור הוא לאכול עד שיקדש וכן הטעם לד' כוסות שטעונים ברכה לפניהם כל אחד ואחד שהרי הוא מפסיקן בהגדה על כרחו ואפי' אם נאמר שהוא מותר לשתות בתוך ההגדה ולעולם שהרי הפסיק בע"כ בדבר שאינו יכול לעשותו עם שתייתו :

ג] לקבעיה הדר וכו'. א"א ומאי תמיהא הרי מצינו ברכת מזון אחת עולה לאכילת הפת שצריכה המוציא ולאכילת דייסא הבאה בתוך הסעודה שטעונה בורא מיני מזונות. וכן לתאנים וענבים הבאים בתוך הסעודה שטעונים ברכה לפניהם וברכת המזון פוטרתן :

א מיי' פ"ד מה' ברכות סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' קעח:

דאורחין מותרין שמלות הרבים היא שאוכלין שם מקופה של צדקה של בני העיר. אי נמי דאכלי בבי כנשתא לאו דוקא אלא בחדרים הסמוכים לה ושומעין קדוש משם שהוא קביעות סעודתן ואנו עכשיו אף על גב דלא אכלי אורחין בבי כנשתא ונקטינן דאין קדוש אלא במקום סעודה אפילו הכי נקטינן לקדושי בבי כנישתא דכיון דמעיקרא אתקון משום אורחים אמרינן ליה שתקנות חכמים קבועות הן כדאשכחינן במעין שבע דמערב שבת (שבת דף כד:) דאתקון משום עם שבשדות הבאים באחרונה ואפילו היכא דליתא להאי טעמא כגון דאיתנהו כולהו בבי כנשתא אמרינן ליה דכיון דאתקן אתקן: **סבור** מיניה הני מילי. דאין קידוש אלא במקום סעודה אלא מבית לבית אם קדש בבית זה וסעד בבית אחר דומיא דקידוש בבית הכנסת דאפלגו ביה רב ושמואל: אבל מפינה לפינה. באותו בית: ואפילו מארעא לאגרא הוה מקדש. ואע"ג דליכא למיפשט מהא מפינה לפינה אפ"ה כיון דמבית לבית לאו דוקא אלמא אין הקביעות תלוי בבית אלא במקום סעודה ומעתה אפילו מפינה לפינה מיהו איכא למאן דאמר דהני מילי היכא דלא חזו ליה דוכתא דקדיש ביה אבל חזו ליה דוכתא דקדיש ביה לא צריך ומדמו ליה לשתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד דתנן בפרק שלשה שאכלו (דף נ.) דמזמנין כאחד: בי מר. רבה ומדאמרינן לעיל דלשמואל דאמר אין קדוש אלא במקום סעודה דקידושא בבי כניסתא לא מהני אלא לאורחים שמעינן שהמקדש בבית זו ובשעת קדוש דעתו לאכול בבית אחר לא יצא אע"ג דבירושלמי בפרק כילד לא משמע הכי דגרסי' התם רבי אבא בר כהנא ורבי חייא בר אשי בשם רב אמרי צריך אדם לפסול סוכתו מבעוד יום ר' יהושע בן לוי אמר צריך אדם לקדש בתוך ביתו ר' יעקב בר אחא בשם שמואל אמר קדש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר צריך לקדש רבי חנינא בשם ר' הושעיא אמר מי שסוכתו עריבה עליו מקדש ליל יו"ט האחרון בתוך ביתו ועולה ואוכל בתוך סוכתו אמר רבי אבין לא פליגין דמר רבי הושעיא (בשלא) היה דעתו לאכול בבית אחר כלומר שתחלה כשקדש בבית זה היה דעתו לאכול בסוכתו דמר שמואל [בשלא] היה דעתו לאכול בבית אחר משמע מיהא דכי אמר שמואל אין קדוש אלא במקום סעודה דוקא כשהיה דעתו מתחלה לאכול בבית שקדש ונמלך אבל כשהיה בדעתו מתחלה לאכול בבית אחר לא ולפום סוגיין לא משמע הכי וכדכתיבנא ואיכא מ"ד דכי איתמר בירושלמי דהיכא שהיה דעתו מתחלה לאכול במקום אחר מהני ה"מ מבית לסוכה דהוה ליה כמארעא לאגרא ומפינה לפינה דלא הוי שנוי כולי האי וכי משמע מגמ' דילן דלא מהני ה"מ מבית לבית ולא נהירא דכיון דלענין קדוש דייה מפינה לפינה כמבית לבית ליכא לאפלוגי בינייהו ותו דבשלמא מארעא לאגרא חזו אהדדי אבל בסוכה מי לא עסקינן דביתו כאן וסוכתו במקום אחר דהוה ליה מבית לבית אלא ודאי דירושלמי פליגא ואנן כגמרא דידן נקטינן: **ושמעינן** מו מטובדא דאביי ורבה דלא תימא כי אמר שמואל אין קדוש אלא במקום סעודה ה"מ דוקא כשסועד במקום אחר אבל כשאינו סועד כלל ידי קדוש יצא דליתא אלא כל שלא אכל לא יצא ידי קדוש כלל ובגמ' נמי משמע דמי שקדש בבית אחר אע"פ שדעתו בשעת קדוש לאכול שם כיון שלאחר כך לא אכל לא מיקרי קדוש במקום סעודה וצריך לחזור לקדש: **אבל** מברך הטוב והמטיב. מוכח בפ' הרואה (דף נט:) דה"מ בדאיכא אחרינא בהדיה אבל ליכא אחריני בהדיה מברך שהחיינו וכתב הראב"ד ז"ל דהוא הדין נמי בשנוי הפת מברך הטוב והמטיב אבל חכמי הצרפתים אומרים דלא מברכין על שנוי פת הטוב והמטיב דאורחייהו דאינשי למיכל מיניה מתרי מיני וכי בריך מעיקרא יהיב דעתיה אכולהו מינייהו אבל יין לפי שאין דרך לשתות בסעודה אחת משני מינין מברכין הטוב והמטיב ויש מי שכתב דבעינן שיהא האחרון יותר משובח הא לאו הכי אינו מברך הטוב והמטיב והרב בעל העיטור כתב דמסתברא דעל רוב היין שבא לו מברך הטוב והמטיב ולאו משום חשיבותא דאטו אי גריע מי מברך דיין האמת כדאקשינן בסנהדרין (דף מג.) אמאי דאמרינן דליברך בתוספת דלבנה הטוב והמטיב ומהדרינן כי חסרה מי מברך דיין האמת אלא ודאי על רבוי היין הוא מברך ותו דגרסינן בירושלמי על כל חבית וחבית שהיה פותח מברך הטוב והמטיב וכי אחרון משובח היה ותו מקמי דלשתי היכי יודע חשיבותיה אלא ודאי על רבוי היין קבעו ברכה זו והרמב"ם ז"ל כתב בפ' ד' מהלכות ברכות דשנוי יין הייתו ממין אחר כגון ששותין אדום והביאו לבן ישן והביאו חדש: **אבל** מפינה לפינה לא. ואע"ג דלעיל גבי אין קדוש אלא במקום סעודה מסקינן דאפילו מפינה לפינה הייתו טעמא משום דקביעות סעודה לא הוי אלא במקום סעודה ממש שאין דרך בני אדם לקבוע מקום סעודה בתוך כל הבית אבל גבי שתיית היין אין אדם מייחד מקום מיוחד בבית לשתייתו הילכך משמע דבפת ומיני דגן דאדם קובע באכילתן מקום מיוחד כל שכן אפילו מפינה לפינה צריך לברך ושנוי מקום דאמרינן צריך לברך הייתו בין שהלך למקום אחר ולא חזר למקומו בין שהלך וחזר למקומו דהא והא שנוי מקום מיקרי וצריך לברך והכי מוכח לקמן בסמוך: **לא** שנו אלא בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן. כתב הרב האלפסי ז"ל כגון פירות או יין פירוש אפילו פירות של שבעת המינין דומיא דיין שאין לך דבר שטעון ברכה לאחריו במקומן לדעת הרב אלפסי ז"ל אלא פת ותבין קידרא שאדם קובע סעודתו עליהם אבל כל שאין אדם קובע סעודתו עליהם אפילו

רש"י

בברכת הכוס [לשתות] יין בלא ברכה כיון שעקרו ממקומן: אין קידוש אלא במקום סעודה. ואם קידש ולא סעד לא יצא ידי קידוש: מתעקרא שרגא. ולא תאכלו ואפילו אם תלכו לישן בלא אכילה חייבין אתם לקדש דלא נפקיתו בקידוש דהכא וכן הילכתא דאין קידוש אלא במקום סעודה ומי שמקדש לאחרים חוץ לביתו נ"ל שאין צריך לסעוד שם שאפילו לא סעד שם יצאו בני אותו בית שקדש להם ידי חובתן דלדידהו מקום סעודה הוא: שנוי יין. שהביאו לו יין אחר מחבית אחרת: אין צריך לברך. שהית בפה"ג על היין אחר: בדברים שאין טעונין ברכה. חשובה בפני עצמן כגון מים ופירות לודאי כיון שעמד והלך למקום אחר עמידתו זו היה גמר סעודה והך סעודה אחרת היא וצריך לברך בתחילה: אבל דברים הטעונין ברכה לאחריה במקומן. כלומר ברכה חשובה בפ"ע כגון שבעת המינין הואיל ולא בירך לאחריהם ועומד ליגך לסעוד במקום אחר על דעת קביעות הראשונה הלך לברך דפקא אחריהן ברכה אחת על שניהן ולפניהן נמי

תורה אור | נר מצוה

ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל אין קדוש אלא במקום סעודה מ"ט דכתי' וקראת לשבת ענג במקום שקראת שם תהא עונג סבור מינה הני מילי מבית לבית אבל מפינה א לפינה לא אמר להו רב ענן בר תחליפא זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דשמואל ואפילו מארעא לאיגרא הוה מקדש. ואף רב הונא סבר אין קדוש אלא במקום סעודה ואף רבה סבר אין קדוש אלא במקום סעודה דאמר אביי כי הוינן בי מר כי הוה מקדש אמר לן טעימו מידי הכא דילמא אדעייליתו לביתיכו מתעקרא לכו שרגא ולא מתקדיש לכו ולא מתאכיל לכו ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קדוש אלא במקום סעודה וכן הלכה ובין לרב ובין לשמואל תרוייהו סבירא להו אידי יין לא יצאו ותניא כותייהו דתניא *שנוי יין א"צ לברך שנוי מקום צריך לברך וכן הלכתא *אמר רב יוסף בר אבא אמר רב אף על פי שאמרו שנוי יין א"צ לברך אבל מברך הטוב והמטיב ב *יתיב רב אידי בר אבין קמיה דרב חסדא ויתיב רב חסדא וקאמר משמיה דרב הונא הא דאמרן שנוי מקום צריך לברך לא אמרן אלא מבית לבית אבל מפינה לפינה לא אמר ליה רב אידי בר אבין הכי תנינא לה במתניתא (א) דבר הינק ואמרי לה במתניתא דבי בר הינק כוותך ותו יתיב רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה הא דאמרת שנוי מקום צריך לברך לא אמרן אלא בדברים שאינן טעונין ברכה לאחריהן במקומן כגון פירות ויין אבל בדברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן כגון פת ומיני דגן אין צריך לברך

ישעיה נח | שבת קיח: | תוספתא | ברכות נט: | [ערובין קח:] | ד"ה מ"ז

הגהות הב"ח

(א) דבי רב כצ"ל:

לשון ריא"ז וכן בשנוי יין מברכין הטוב והמטיב והוא שהיו אחרים שותים עמו שיש לו שותפות באותה הטובה. ונראה בעיני שאין מברכין הטוב והמטיב אלא על יין טוב ומשובח ואע"פ שאינו מעולה מן הראשון אבל אם היה יין גרוע אין מברכין עליו הטוב והמטיב כמבואר בקונטרס הראיות:

המאור הקטן

ואני דעתי נוטה לדברי הרי"ף דאמר אין היין טעון ברכה לאחריו במקומו ואע"ג דקתני בברייתא עקרו ודאמרינן בגמרא הא מדקא תאני עקרו שכלל דבדברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן עסקינן לאו למימרא שלשון עקירות מלמדת כך אלא לשון קצרה היא כלומר מדקתני עקרו לצאת לקראת חתן ולקראת כלה או ללכת לבהכ"נ או לבית המדרש טעמא דעקרו לדבר מצוה אבל לדבר הרשות לא היה להם לעקור אע"פ שהניחו שם זקן או חולה דחיישינן דילמא ממשיך ולא הדר לברוכי בדוכתיה אלמא בדברים שטעונים ברכה לאחריהן במקומן עסקינן והא דתניא חברים שנכנסו לשתות יין ועקרו רגליהן וחזרו אין צריך לברך אין שם עקירה לדבר מצוה ואתיא כרבי יוחנן ומסתברא כדברי הרי"ף שהיין אין טעון ברכה לאחריו במקומו מדאמר ר' יוחנן ידי יין נמי יצאו ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דאמר ר' יוחנן אחד שינוי יין ואחד שנוי מקום אין צריך לברך ואותבינה מברייתא דתניא שנוי מקום צריך לברך וסלקא ליה בתיובתא א] ואתא רב חסדא ואוקמה להיא בדברים שאינן טעונין ברכה לאחריהן במקומן אלמא יין אין טעון ברכה לאחריו במקומו וה"ר שמואל טרח בפירושו להעמיד דברים הללו ולומר שהיין טעון ברכה לאחריו במקומו ולא נתיישבה דעתי בדבריו ואנן תניא כותיה דרבי יוחנן גרסינן בהא ברייתא בתרייתא דבמסקנא בודאי שאין לנו כיוצא בזה בכל התלמוד תיובתא דפלוני ותניא כוותיה אלא יש לומר שמא חיצונה היתה שהגיעה ליד רבנן סבוראי מאחרי סתימת התלמוד וקבעוה בגמ' ב]וכיון דעלתה לראשונים ההיא דר' יוחנן בתיובתא לא חיישינן להא וקי"ל כרב ושמואל דאמרי תרווייהו ידי יין לא יצאו ובההיא דתניא שינוי מקום צריך לברך ואפי' בדברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן כרב ששת וכדפסק הרי"ף

מלחמת ה'

ועוד ואני דעתי נוטה לדברי הרי"ף ז"ל דאמר אין היין וכו' ודאמרינן בגמרא הא מדקתני עקרו מכלל דבדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם עסקי' לאו למימרא שלשון עקירות מלמדת כך אלא לשון קצרה היא כלומר מדקתני עקרו לצאת לקראת חתן וכו' טעמא דעקרו לדבר מצוה וכו':

אמר הכותב טוב מזה מדקתני עקרו לצאת כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע אלמא במקומן הם מברכין דאי לא הוה ליה למתני ויצאו לקראת חתן טעונין ברכה למפרע חזרו טעונין ברכה לכתחלה ועוד אני אומר שאין שנוי מקום מטעינו ברכה לאחריו בין שחזר למקומו בין שאכל במקום אחר אלא בדברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן מפני הטעם שהזכיר בעל המאור עצמו ז"ל דילמא ממשיך ולא הדר לברוכי בדוכתיה הא בדברים שאין טעונין ברכה במקומן ויצא ולא בירך כשהוא חוזר אין טעון ברכה למפרע הילכך מדקתני עקרו טעונין ברכה למפרע מכלל דבדברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן עסקי' וזה פי' נכון וברור ולענין מה שאמור בגמרא תיובתא ותניא כותיה דרבי יוחנן דבר ברור הוא דאותבוה במימרא קמייתא וסייעוה *בברייתא במקצת אותבוה במאי דאמר ידי יין יצאו דאלמא אפילו שינה מקום ושתה במקום אחר אין צריך לברך ובברייתא קתני מיהת שנוי מקום צריך לברך ואסתייע במקצת במימרא דאמר שנוי מקום אין צריך לברך דברייתא קתני בשנוי מקום וחוזר אין צריך לברך כדקתני וחזרו אין צריכין לברך ברכת היין והיינו כרבי יוחנן בהא דאילו לרב חסדא ורב ששת בחוזרין למקומן נמי צריך לברך וכיוצא בזה סיוע במקצת בפ"ק דעירובין אמר ליה רב פפא לרבה תניא דמסייע לך מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה יתר מפתחו של היכל ימעט וזה סיוע במקצת למבוי כשר ולאפוקי ממאן דאמר זה וזה לפסול אבל אינו מסייע לסוכה כשרה ועדיין יש לומר כדרבה

עירובין ב.

השגות הראב"ד

א] ואתא רב חסדא וכו'. א"א עכ"ז לא בירר דבריו היה לו לומר אמאי סליק לתיובתא לישני ליה כי קאמר רבי יוחנן ביין שטעון ברכה במקומו אבל מתניתא דאמר שנוי מקום צריך לברך בפירות אלא ש"מ דיין נמי אין טעון ברכה לאחריו במקומו ש"מ ועוד מדוכתיה נמי שמעינן ליה ממתני' דברכות דקתני מי שאכל ושכח ולא בירך אבל קתני שתה לא קתני:

ב] וכיון שעלתה לראשונים וכו'. א"א זה מוחק ומעמיד דברי הגמרא בסבאי ודברים בטלים ואני אעמיד הכל ולעולם תניא כוותיה דר' יוחנן איתא ודוקא בדקתני לה כשחזרו למקומן הואיל והדר לדוכתיה אבל אי הדר ובעי למשתי בדוכתא אחרינא צריך לברך. מיהו כשחזרו ודעתן היה לשתות עוד הואיל ולא הוצרכו לברך למפרע בגלאתם שהרי אין טעונים ברכה במקומן ועכשיו חזרו אין צריכין לברך בתחלה אבל דברים שטעונין ברכה

שלטי הגבורים

א מיי' כתב דמקדש בפנה זו ואוכל בפנה זו ולפי גירסת רבינו אינו כן לשון ריא"ז ונראה בעיני שאם קדש במקום סעודה והתחיל לאכול וכבה הנר ואח"כ הלך ואכל סעודתו במקום אחר יצא בקדוש הראשון וכן אם היה רוצה לאכול מיני מגדים בבית א' ועוד היה רוצה לאכול עיקר סעודתו בבית א' מקדש במקום שאוכל אכילה הראשונה וא"צ לקדש במקום סעודה השניה לפי שכל סעודת שבת חשובה היא ואפי' סעודת עראי סעודת קבע היא נחשבת בשבת ויצא בקידוש הראשון ועל הסעודה השניה מברך בפה"ג ואח"כ אוכל סעודתו כדרך שעושה בסעודת היום כמבואר בקונטרס הראיות:

ב בברכת הטוב והמטיב רבו הדעות רוב הפוסקים הסכימו דעל שינוי יין מברכין הטוב והמטיב ולא על שנוי הפת ודברים אחרים והראב"ד כתב דגם על שינוי הפת מברכים הטוב והמטיב ויש לדקדק מה מברכין על שינוי פירות שלא בסעודה או אותן שבסעודה וכתבתי בחדושי המהלוקת בס"ד ועל שנוי יין רוב הפוסקים הסכימו דאין מברכין בפה"ג וראבי"ה כתב דעל שנוי יין חדש וישן מברכין בפה"ג ומרדכי פרק ע"פ והגהות הרא"ש בשם א"ז שצריך לבאר ספיקות השייכים לזה ועל איזה יין יברך הטוב והמטיב ורבינו לא חילק בין יהיה יותר גרוע מן הראשון או טוב ממנו וכן נראה דעת מיי' וסמ"ג וטור כתבו דאפילו היו שני המינין לפניו בשהתחיל לסעוד מברך על השני הטוב והמטיב והש"ס כתב דאינו מברך על השני הטוב והמטיב אלא א"כ יודע שהוא משובח ממנו וי"א דאם השני לבן לעולם מברך עליו הטוב והמטיב אפילו הוא גרוע דהוא בריא לגוף יותר מהאדום וי"א דבשתים יש לו לברך הטוב והמטיב אלא א"כ יודע בודאי שהוא גרוע יותר ואם שתה מאותו מין תוך שלשים יום לא יברך הטוב והמטיב והרי"ף כ' דיין של ב' חביות והכל ממין אחד אם בתוך ארבעים יום לבצירתה שמוהו בב' כלים מברכין עליו הטוב והמטיב ואם לאחר מ' יום חלקוהו אין מברכין עליו: והמרדכי כ' דהכשנאי לא יברך הטוב והמטיב ורבינו יחיאל כתב שאין מברכין הטוב והמטיב ביחיד ואם הם מסובין לא יברכו כולם הטוב והמטיב אלא אחד מברך על אותו יין לכל השותים והתוס' והרא"ש כתבו דכשהן מסובין לאכול כל אחד מברך לעצמו הטוב והמטיב ובהגהות הרא"ש בשם א"ז שצריך לבאר בספיקות השייכין לדין זה:

אפילו הוא משבעת המינים אינו טעון ברכה לאחריו במקומו אבל ר' שמואל ז"ל כתב בפירוש דכולהו שבעת המינים טעונים ברכה לאחריהן במקומן ואין דעתו מתחוור מסוגיית הגמרא והיינו טעמא דמפלגינן בין שאינן טעונין לטעונין דשאינן טעונין כיון שעמד והלך למקום אחר עמידתו זו היא גמר סעודתו והך סעודה סעודה אחריתי היא וצריך לברך אבל הטעונין ברכה לאחריהן במקומן הואיל ולא בירך אחריהן והלך למקום אחר לסעוד על דעת קביעות הראשונה הלך ואין צריך לברך: **מיתיבי**. לרב חסדא: חברים שהיו מסובין וכו'. מדקתני עקרו מכלל דבדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומם עסקינן פירוש לאו מליסנא דעקרו קא דייק דהא כי האי ליסנא איתמר בגמ' ביין ואע"פ שאין טעון ברכה לאחריו במקומו לדעת הרב אלפסי ז"ל אלא דייק לה מדקתני כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע בשלמא בדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן ניחא לפי שכשהוא יוצא ממקומו הרי הוא עוקר ממקומו ומשום הכי צריך לברך דאע"ג דתנן בפרק אלו דברים (דף נג:) שמי שאכל ושכח ולא בירך יחזור למקומו ויברך הני מילי בשוכח אבל לכתחלה קודם שיעקור ממקומו צריך לברך ומש"ה ניחא אבל אי בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן עסקינן אמאי טעונין ברכה למפרע והרי אין לך עקירות שהוא סלוק יותר מנמלך וגמלך קובע ברכה לפניו אבל לא לאחריו כמו שכתבתי (לעיל יט: ד"ה ואח"כ) : **וטעמא** דהניחו שם זקן. כלומר שכיון שנשאר שם לא נעקר הקביעות אבל לא הניחו שם וכו' וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה ומהא משמע דאפילו חזר למקומו הראשון שנוי מקום מיקרי : **אמר** רב נחמן בר יצחק מאן תנא עקירות ר' יהודה. כלומר מאן תנא להך ברייתא דקתני אפילו בדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן אם לא הניחו שם זקן או חולה : **וקא** אמרי רבוותא דהלכתא כרב ששת וכו'. והיכא ששכח ויצא ולא בירך נראים הדברים דלאחר שיחזור יברך למפרע עד שלא יחזור ויאכל ואחר כך יברך לכתחלה וכן דעת הרמב"ן ז"ל והרא"ה תלמידו ז"ל : **כוס** ראשון אומר עליו קדוש היום והשני אומר עליו ברכת המזון דברי ר' יהודה. ור' יהודה לטעמיה דאמר (דף ק.) מפסיקין לשבתות והפסקה זו היינו ברכת המזון וכמו שכתבתי למעלה ולפיכך קודם לה קדוש היום כמו שהוא גרם לה כדאמרינן ביין שהוא גורם לקדוש שתאמר : ר' יוסי אומר אוכלין ושותין עד שתחשך. ר' יוסי לטעמיה דאמר אין מפסיקין וה"ה דשרי ר' יוסי אפילו משתחשך אלא משום דר' יהודה מצריך להפסיק משקדש היום והיינו קודם צאת הכוכבי' דבין השמשות מיקרי קדוש היום כדמוכח בפ"ק דברכות (ד' ב:) נקט ר' יוסי עד שתחשך וה"ה לאחר מכן והיינו דקאמר כוס ראשון וכו' כלומר אם גמרו ואם לאו אוכלין ושותין עד שיגמרו : כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני אומר עליו קידוש היום. ואע"פ שאינו אוכל כלל לאחר קידוש היום כיון שגמרו שם סעודתם מקום סעודה מיקרי : דקדושא ואבדלתא חדא מילתא היא. דתרווייהו עיולי יומא נינהו אבל ברכת המזון וקידושא תרתי מילי נינהו דברכת המזון למפרע על מזונו וקדושה להבא עיולי יומא הוא : **רב** אמר יקנ"ה. סבירא ליה דקידוש היום ברישא דעדיפא מהבדלה אי נמי דכי מבדיל ברישא מחזי דתהוי קדושת היום עליה כמשאוי ולפיכך יין קודם לקידוש דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם ואחר הקדוש נר והבדלה כשאר מוצאי שבת : ושמואל אמר ינה"ק. דס"ל דהבדלה קודמת לקדוש כמלך שיוצא והפרכוס נכנס דהיינו י"ט מלוין את המלך ואחר כך יוצאין לקראת האפרכוס : אביי אמר יקזנ"ה ורבא אמר יקנה"ז אביי ורבא ס"ל כדרב ובזמן הוא דפליגי אביי אמר יקזנ"ה דס"ל דכי היכי דבשאר ימים טובים אומר זמן אחר קדוש הכא נמי לא שנא בתר קדוש אמרינן ליה ורבא ס"ל דמה מליצו בכ"מ זמן בסוף הכא נמי אומר זמן בסוף ואיכא לעיוני אמאי לא מברכין משבת ליו"ט אבשמים כשאר מוצ"ש ואיכא מ"ד דהיינו טעמא גזירה שמא יקטוס וליתא דאמאי נגזור בתלוש שמא יקטוס טפי ממחובר דקי"ל (סוכה דף לז:) הדס במחובר מותר להריח בו ולא חיישינן להכי ותו כי קטיס בתלוש מאי הוי דהא ריחני כאוכלין דמו שאין בהם משום תקון כלי וכדאמרינן בפ'

נר מצוה

לברך המוציא מ"ט לקביעה קמא הדר ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה צריך לברך °מיתיבי חברים שהיו מסובין א ועקרו רגליהם לצאת לקראת חתן או לקראת כלה כשהן יוצאין אין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין אין טעונין ברכה לכתחלה בד"א בזמן שהניחו שם זקן או חולה אבל לא הניחו שם זקן או חולה כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה מדקתני עקרו מכלל דבדברים ב שטעונין ברכה לאחריהן במקומן עסקינן וטעמא דהניחו שם זקן או חולה אבל לא הניחו שם זקן או חולה כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה וקשיא לרב חסדא אמר רב נחמן בר יצחק *מאן תנא עקירות ר' יהודה היא וכו' וקאמרי רבוותא הלכתא כרב ששת דתניא כוותיה ואע"ג דשני (ה) רב נחמן בר יצחק לא סמכינן אשינויא: תנו רבנן בני *חבורה שהיו מסובין וקדש עליהן היום מביאין כוס ראשון ואומר עליו קידוש היום והשני אומר עליו ברכת המזון דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אוכלין והולכין עד שתחשך *גמרו כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני אומר עליו קידוש היום: הא מתניתא כבר אידחיא לה דאמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה (ג) כרבי יהודה ולא כרבי יוסי אלא פורס מפה ומקדש מיהו אף על גב דאידחיא לה גמרינן מינה דהיכא דגמור ג סעודתייהו מקמי דקדיש יומא ואדמשו ידייהו קדיש יומא מקדמינן ומברכינן ד ברכת המזון על כוס ראשון ואחר כך אומר קידוש היום על כוס שני כרבי יוסי דאמר גמרו כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני אומר עליו קידוש היום אמאי ונמרינהו אחד כסא אמר רב הונא בר' יהודה אמר רב ששת לפי שאין אומרין שתי קדושות על כוס אחד מ"ט אמר רב נחמן בר יצחק לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות ואי קשיא לך יו"ט אחר שבת דאמר רבא יקנה"ז דאלמא אמרינן שתי קדושות על כוס אחד התם לאו שתי קדושות הן דקידושא ואבדלתא ה חדא מילתא היא אבל ברכת המזון וקידוש היום תרתי ו מילי נינהו: גופא יו"ט שחל להיות אחר שבת רב אמר יקנ"ה ושמואל אמר ינה"ק *מאי הוי עלה אביי אמר יקזנ"ה ורבא אמר יקנה"ז והלכתא כרבא ורב דאמר יקנ"ה ולא אמר יקנה"ז בשביעי של פסח עסקינן דליכא זמן רב הונא ברבי יהודה (א) איקלע לבי רבא איתו

רש"י

נמי אין צריך לחזור לברך : לקבעיה קמא הדר · כלומר על דעת סעודה הראשונה הוא אוכל עכשיו לסיים את סעודתו : אין טעונין ברכה למפרע . כלומר לברך ברכה של אחריהם הואיל ועתידין לחזור : וקשיא לרב חסדא . דמדקתני עקרו מכלל דבדברים הטעונין ברכה לאחריהם איירי דעקרו משמע דמשום מהירות חתן וכלה הן נעקרים אבל אם לא כן עדיין היו צריכין לעמוד כאן ולברך ברכה של אחריהם : מאן תנא עקירות · כלומר מאן תנא הך ברייתא דקתני אף על גב דדברים הטעונין ברכה לאחריהם בפ"ע צריך לברך רבי יהודה היא : מביאין כוס ראשון ואומר עליו קידוש היום · באמצע סעודתו : והשני אומר עליו · מיד ברכת המזון כדאמר ר' יהודה לעיל ומיהו הואיל והגיע עונת קידוש צריך לקדם תחילה ליסנא אחרינא ראשון אומר עליו בהמ"ז שני אומר עליו קדוש היום : (ג) גמר סעודתו ראשון אומר עליו כו' · רבי יוסי קאמר לה : שתי קדושות · קידוש וברכת המזון : יקנה"ז · יין קדוש נר הבדלה זמן אלמא אמר קידוש והבדלה על כוס אחד : קידושא ואבדלתא חדא מילתא היא · דתרווייהו משום קדושת יו"ט נינהו ובהבדלה עצמה מזכיר קדושת יו"ט המבדיל בין קודש לקודש : רבא אמר יקנה"ז · והלכתא כרבא דקידושא והדר אבדלתא דכי מבדיל ברישא מיחזי דהוי עליה

שלטי הגבורים

א סמ"ג כתב דהיכא דהיו מקומם החברים והיו מסובין בדברים שאינם טעונים ברכה אחריהם אם רוצים לאכול שם דחוזרין ומברכין על מה שרוצים לאכול אבל אינם מברכין ברכה אחרונה על מה שאכלו ולדידיה אין חילוק בין יחיד לרבים דהא ס"ל דאין חילוק בין הניחו שם מקצת החברים או לא אפי' כשהן רבים א"כ יחיד והבור' שוין דבין הכא ובין הכא אם היה אוכל דבר שטעון ברכה לאחריו במקומו א"צ לברך כשמינה מקומו ודבר שאין טעון ברכה לאחריו במקומו מברך על הבא לא למפרע ולרבי' יחיד שמינה מקומו בין היה אוכל דבר שטעון ברכה לאחריו במקומו או לא לעולם צריך לברך למפרע על מה שאכל וגם על העתיד לאכול וחבורה יש חילוק בין הניחו שם זקן או קטן או לא ומיי' פרק ד' מהלכות ברכות כתב כרבינו ופוסק סמ"ג ביחיד כדברי הרא"ש וטור דבדברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן אינו חוזר ומברך ובדברים שאין טעונין ברכה חוזר ומברך ובחבורה פסק כרבינו :

ב הטור כתב דכל ז' המינין הם דברים שצריכין ברכה לאחריהן במקומן ורבינו כ' דוקא מין דגן ופת צריך לברך אחריו במקומו אבל לא יין ופירות וכן כתב ר"י וכתב סמ"ג ורבינו משה ס"ל דיין הוא מהדברים שצריך לברך אחריו במקומו ופליג בזה עם רבי' וקצת נראה דלא פליג דע"כ לא קאמר מיי' שם פ"ד מהל' ברכות וכן אם היו מסובין בשתיה או לאכול פירות דצריכין לחזור ולברך אלא בחבורה דאין חילוק בין דברים שטעונין ברכה או לא דלעולם הכל תלוי בהניחו שם מקצת החברים אבל ביחיד דילמא ס"ל למיי' דיין אין טעון ברכה לאחריו במקומו וצ"ע וסמ"ג כתב כרבינו ולא כרשב"ם והרא"ש והטור :

ג הטור פליג על זה וס"ל דאפילו גמר סעודתו א"צ לברך ברכת המזון תחילה אלא פורס מפה ומקדש ומברך המוציא ואוכל מעט ואח"כ ברכת המזון. וכתב הטור וצריך להזכיר של שבת בברכת המזון אע"פ שמברך קודם הקידוש :

ד כתב הרא"ש ז"ל ותמיה לי לדברי רב אלפס דע"כ צריך לאכול מיד אחר הקידוש אליבא דשמואל דאמר אין קידוש אלא במקום סעודה דסעודה שאכל אינה מועלת להחשב קידוש במקום סעודה וכיון דצריך לאכול מיד ברכת המזון צ"ל לפרוס מפה ולקדש אע"ג דמשו ידייהו ואיתסר להו למיכל הא קיימא לן דשב לן ונברך א"צ לברך ברכת המזון וסגי בפריסת מפה וקידוש והמוציא ואם הוא סובר דחשיב קידוש במקום סעודה כיון שהיתה הקריאה במקום עונג ואע"ג דלא היתה לכבוד שבת לא מסתבר לי טעמיה בהאי ורבינו ישעיה מטרני כתב דודאי לר' יוסי דאמר גומר סעודתו ומתיר לאכול ולשתות קודם קידוש לדידיה מברכין ברכת המזון קודם קידוש אבל לשמואל דמצריך להפסיק בפריסת מפה ואוסר לאכול ולשתות קודם שיקדש א"כ היאך ישתה כוס של ברכת המזון קודם קידוש ודברים של טעם הם הלכך נראה לי לפרש דאין חילוק בין גמר קודם חשיכה ובין לא גמר אלא לעולם פורס מפה ומקדש : ה סמ"ג פליג וכתב וזה לשונו צריך לחלק בהא דתניא הנכנס לביתו במ"ש אם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחריו ומשלשלן כולן כדאמרינן התם דל"ל שאני עש"כ : ו ומטעם זה נהגו בתוספה שאין אומרים שש ברכות על כוס של ברכת המזון אלא מביאין כוס אחר ואומר עליו שש ברכות ואחר כך חוזר ולוקח כוס של ברכת המזון ומברך עליו בפס"ג ואל תתמה שמביאין כוס לשש ברכות ואין אומרים עליו בפס"ג דכי האי גוונא אמרינן

עין משפט

א מיי' פכ"ט מה' שבת סמג עשין כ"ט טור א"ח סי' רפא :
ב מיי' פכ"ט מהל' שבת סמג עשין כט טור א"ח סי' תעג ·

הגהות חו"י

(א) עיין ברי"ף בברכות פ' אלו דברים ס"ס קנ"ג :

הגהות הב"ח

(ה) נ"ב לה : (ב) נ"ב לא : (ג) גמרו סעודתן כצ"ל :

מלחמת ה'

במבוי כשר בסוכה פסולה אף כאן סייעו לר' יוחנן במקצת בשנוי מקום וחוזר ולאפוקי מדרב חסדא ורב ששת ורבינו והגאונים ז"ל סמכו להם אדרב חסדא ורב ששת דמתניתא קמייתא דעקירום כותייהו ובתרייתא נמי כותייהו דיקא וכל אלו דברים מחוורים אבל הפסק שאמרו כרב ששת דאע"ג דפריק רב חסדא שינויא הוא תוכך אני בו כנגדם דהא מתניתא קמייתא על כרחין ר' יהודה היא ולית לה לדרב ששת קיום אלא או שיפסוק הלכה כר' יהודה יחיד במקום רבים או שיאמר שלא בא אלא לפרש דברי חכמים וסוגיין בעלמא אימתי לפרש ובמה לחלוק ועוד שלא אמרו כן אלא במשנתנו אבל בברייתא הכל לחלוק כדאיתא בדוכתא ושמא סברו הראשונים ז"ל לומר דמאחר שמצינו ברייתא קמייתא דקתני סתם בד"א כשהניחו שם זקן או חולה היא מוכחת על חברתה שאין כמה זה של ר' יהודה אלא לפרש וכן רואין שזה פשטן והנעתן :

המאור הקטן

משמיה דרבוואתא והוי יודע כל שעקרו רגליהם והלכו להם למקום אחר ל"ש לא חזרו ול"ש חזרו למקומן כל זמן שלא הניחו שם זקן או חולה הוה שנוי מקום ואפי' הניחו שם זקן או חולה אין להם לכתחלה לעקור רגליהם אלא לדבר מצוה בדברים שטעונים ברכה לאחריהן במקומן עד שיברכו וכדפרישית א] והא דתנן בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהם היום מביאין כוס ראשון ואומר עליו קדוש היום והשני אומר עליו ברכת המזון דברי ר' יהודה ר' יהודה לטעמיה דאמר מפסיקין לשבתות ומה היא הפסקה זו זו היא ברכת המזון ומי גרם לה קדושת היום שאלמלא כן לא היה מפסיק לפיכך קדושת היום קודמת לה כשם שהיין קודם לקדוש היום לפי שהיין גורם לקדושה שתאמר כך אף זו הפסקה קדושת היום גורמת לה לפיכך היא קודמתה ר' יוסי אומר אוכלים והולכין עד שתחשך ר' יוסי לטעמיה דאמר אין מפסיקין גמרו כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני אומרים עליו קדוש היום לפי שברכת המזון קודמת או משום שהיא תדירה או משום שכבר בא המזון קודם שיקדש היום ב] ואין הלכה לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא פורס מפה ומקדש והדר לקביעה :

השגות הראב"ד

ברכה במקומן כיון שאין רשאים לצאת אפילו למצוה עד שיברכו שמא ישכחו מלחזור ואם חזרו נמי טעונים ברכה בתחלה שהרי הפסיקו הפסק גמור והלכה כרב ששת כדפסק הרב ז"ל והלכה כרבי יוחנן ג"כ כי הא מתניתא וכדפרישנא כשחזרו: א] והא דתנו רבנן וכו' ר' יהודה לטעמיה וכו'. א"א טעם מסורטט הוא זה אבל טעמו של ר' יהודה מפני שהקידוש עכשיו הוא זמנו ובהמ"ז אינו בשעתו ודומה זה למה שאמרו מי שלא התפלל במנחה שבת מתפלל ערבית שתים של חול ומבדיל בראשונה וכו' מפני שהוא מצוה בשעתה וכן בתפלת המנחה ושל מוספין של מנחה קודמת : ב] ואין הלכה כו'. א"א איך שטף ועבר ולא דקדק על ל' הברייתא שאמר ר' יוסי באוכל והולך עד שתחשך מאי עד שתחשך ומאי גמרו אבל הנוסחא העיקרית אוכל והולך משתחשך פתי יערים ונבון יוסיף לקח . ואמרו בתוספתא

בפ' המביא במסכת י"ט (לג:) כי הויגא בי רב הוה מפשח ויהיב לן אלוותא אלוותא ואע"ג דחזו לקתא דנגרי ואליני אלא היינו טעמא דמשבת לחול שיצא ממנוחה שלימה לעמל גדול צריך הנחת נפש בבשמים אבל משבת ליו"ט הרי יש ביו"ט ג"כ קצת מנוחה ומיו"ט לחול גם כן אינו יוצא ממנוחה גמורה שהרי טרח באוכל נפש ולפיכך אין מברכין על הבשמים בשניהם : **אייתו** לקמייהו מאור ובשמים. מוצאי שבת היה : נר ומזון בשמים והבדלה. בברכות פ' אלו דברים (דף נא:) איתא להך מתניתין במי שיושב ואוכל בערב וחשך עליו היום ואין לו אלא כוס אחד ופליגי בסדר ברכות כיצד סודרן: על המזון שבתחלה. דכיון דגמר סעודתיה איחייב ביה ואין מעבירין על המצות: **קאי** עלייהו. משמש עליהם והוא עומד עליהם מתרגם והוא משמש עילויהון : בירך אכסא קמא. בורא פה"ג : ואכסא דברכתא. לאחר ברכת המזון בירך בורא פרי הגפן כמו שאנו עושים : נמלך אנא. על כל כוס וכוס אני נמלך שלא הייתי סבור לשתות והרי הוא כתחלת שתיה : כתלמידי דרב. מפקינן בהאי עובדא דמייתינן דברכת המזון הויא הפסקה : איתסר לכו למשתי. פירש הרב אלפסי ז"ל דהא דאמר איתסר לכו למשתי בלא ברכה וכיון דמכי אמרו הבו ונבריך איתסר להו למשתי כל שכן לאחר ברכת המזון צריכין לברך בורא פרי הגפן ואחרים כתבו דכי איתמר איתסר לכו למשתי משום קביעות ברכת המזון קאמר שאסורין לשתות אפילו בברכה עד שיברכו והארכתי בזה בחדושים : דהא י"ט אחר השבת קאמר רב יקנ"ה. והנה הברכה אינה מפסקת כלומר שאין הבדלה מפסקת בין בורא פרי הגפן לשתיה ומכולהו קידושי לא מייתי ראיה שאין הקידוש מפסיק בין בורא פרי הגפן לשתיה דהא פשיטא ליה דכחדא ברכה היא אבל מיקנ"ה דאיכא הבדלה דהיא מילתא אחריתא מקשי ואההיא גופא מהדרי' דכחדא ברכה דמיין : התם עקר דעתיה ממשתיא. ואע"ג דכסא בידיה דדעתיה למשתי אפילו הכי כל ברכת המזון עקירות וסלוק היא למה שלפניו : **בי** מטי לאבדולי קם שמעיה ואדליק אבוקה משרגא. בגמ' מוכח דלאו אהאי עובדא דאמימר ומר זוטרא ורב אשי קיימא אלא אעובדא אחריתא דמייתי בגמרא לעיל מהא עובדא דר' יעקב בר אבא דעל לבי רבא : לא סבר לה מר דאבוקה להבדלה מצוה מן המובחר. משום דמברכינן בורא מאורי האש בלשון רבוי לפי שהרבה מאורות יש באור כדאיתא בברכות (דף נב:) והיינו דעדיפא אבוקה מפני שניכרין בה : והמוסיף לא יוסיף על שבע. דשבע הבדלות אשכחן בתורה ותו לא כדאיתא בגמ' : **בין** יום השביעי לששת ימי המעש' מעין חתימה הוא. ומכאן דקדקו בתוספות שאין לומר באתה חוננתנו בין יום השביעי לששת ימי המעשה אלא בין קדש לחול בין אור לחשך בין ישראל לעמים דהא מוכח הכא דלא אמרינן בין יום השביעי לששת ימי המעשה אלא משום דבעי למימר מעין חתימה סמוך לחתימה ובאתה חוננתנו לא הוי מעין חתימה שהרי חותמין בחונן הדעת הילכך יו"ט שחל להיות אחר השבת דבעינן למימר סמוך לחתימה בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת משמע דלא בעי למימר בין יום השביעי לששת ימי המעשה דהא לאו מעין חתימה הוא וליכא למימר דסדר הבדלות הוא מונה כדאמרינן ביו"ט שחל להיות באמצע שבת כדאמר בפ"ק דחולין (דף כו:) דהתם מעין חתימה הוא שאף היא הבדלה בין קדש לחול אע"פ שאינו קדש לעצמו (א) אבל כאן אינו מעין חתימה וכבר קבעו במקומו בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת אבל עכשיו נהגו לאומרו ואפשר דהיינו טעמא משום דלא פסיקא לן אי קי"ל כמ"ד מעין פתיחה אע"פ שהרב אלפסי ז"ל פסק כשמואל אי נמי דמ"ד מעין חתימה אף מעין חתימה קאמר והוא הדין מעין פתיחה ואף על פי שלא מתוך יום השביעי הוא חותם שאני הכא דלא אפשר : **הוה** אמרינן בין קדש לחול ואפכינן סילתי. העצים שעל האור ופירש"י ז"ל במסכת שבת (דף קנ:) דלהיכרא בעלמא היו אומרים כן כדי ללוות את המלך ועושין מלאכה ואח"כ מברכין על הכוס ברכה גמורה דהבדלה כ"ש דאי אבדיל בתפלה מותר לעשות צרכיו וחוזר ומבדיל על הכוס כך פרש"י ז"ל שם נראה מדבריו שהוא מפרשה בלא שם שאינו אומר אלא המבדיל בין קדש לחול ומיד מותר בעשיית צרכיו אבל אינו מותר באכילה ושתיה אבל ממש"כ הרב אלפסי כאן ובפ' שואל נראה שהוא מפרשה בשם ומלכות ועל הכוס ואפי' לענין היתר אכילה ולמימר דסגי בהדא אי לאו משום מנהגא ולא נהירא דהא רב אשי לענין היתר (אכילה) [מלאכה] בלחוד (ב)אמרה דלענין היתר מלאכה בכל דהו סגי לן ומוכח נמי בהדיא בפ' שואל דהא דרב אשי בשדה ובלא כוס לפיכך לדברי רש"י ז"ל עיקר: **אומר** הבדלות במוצאי שבת וכו'. שמקדש חמור לקדש

אייתו לקמיה מאור ובשמים פתח רבא בריך אבשמים ברישא והדר אמאור א"ל והא בין ב"ש ובין ב"ה מאור ואח"כ בשמים דתנן ב"ש אומרים נר ומזון ובשמים והבדלה ובית הלל אומרים נר ובשמים ומזון והבדלה עני רבא בתריה זו דברי ר' מאיר אבל ר"י אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה °על המזון שבתחלה ועל הבדלה שבסוף על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים שב"ש אומרים מאור ואח"כ בשמים ובה"א בשמים ואח"כ מאור וא"ר יוחנן נהגו העם כב"ה ואליבא דר' יהודה [א] *אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו *יתבי בסעודתא וקאי עלייהו רב אחא בר רבא אמימר בריך על כל כסא וכסא מר זוטרא בריך אכסא קמא ואכסא דברכתא רב אשי בריך אכסא קמא ותו לא בריך (א) ואמר רב אחא בריה דרבא ואנן כמאן נעביד אמימר אמר אנא נמלך אנא ומר זוטרא אמר אנא דעבדי כתלמידי דרב דרב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא הוה קאי עלייהו רב ייבא סבא אמרו ליה הב ונבריך ולבסוף אמרו ליה הב ונשתי אמר להו הכי אמר רב כיון דאמריתו הב ונבריך איתסר לכו א למישתי פי' משום דקא עקרי דעתייהו ממשתיא הילכך אי בעי למהדר ומשתי צריכי לברוכי בפה"ג רב אשי אמר לית הלכתא כתלמידי דרב דהא יו"ט אחר שבת וקאמר רב יקנ"ה והנה הברכה אינה מפסקת וכ"ש אם אמר הב ונבריך ולא היא התם כדאמר הב ונבריך דעקר דעתיה ממיכלא וממשתיא הילכך אי בעי למיהדר ומשתי צריך לברוכי הכא לא עקר דעתיה ממשתיא דהא איתיה לכסא בידיה ודעתיה למשתי וברכות כולהו דקא מסדר עליה כולהו כחדא ברכה נינהו : וקי"ל כמר זוטרא וכתלמידי דרב ובנמלך קי"ל כאמימר דאי בריך ליה אחד כסא אדעתא דלא למשתי אלא ההוא כסא בלחוד והדר אמלך למישתי כסא אחרינא צריך לברוכי בפה"ג והדר שתי כי ב מאטו לאבדולי קם שמעיה אדליק אבוקה משרגא אמר (ג) למה ליה למר כולי האי הא מנחא שרגא קמן א"ל הכי אמר רב אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר פתח ואמר המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחשך ובין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה אמר ליה למה ליה למר כולי האי האמר רב יהודה אמר שמואל המבדיל בין קדש לחול זו היא הבדלתו של ר' יהודה הנשיא א"ל אנא כי הא סבירא לי דא"ר אלעזר אמר רבי הושעיא הפוחת לא יפחות משלש והמוסיף לא יוסיף על שבע אמר ליה *והא מר לא תלת אמר ולא שבע (ג) אמר ליה איברא בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה היא דאמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל כל הברכות כולן צריך שיאמר מעין חתימתן סמוך לחתימתן ופומבדיתאי אמרי מעין פתיחתה סמוך לחתימתה וקי"ל כשמואל הילכך יו"ט שחל להיות אחר השבת בעי למימר סמוך לחתימתה בין קדושת שבת לקדושת ב יום טוב הבדלת (ד) והלכתא אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר והמבדיל לא יפחות משלש ולא יוסיף על שבע ואע"ג דאמר רב יהודה אמר שמואל המבדיל בין קדש לחול זו היא הבדלתו של רבי יהודה הנשיא ועולא נמי עבד כוותיה ובפרק שואל אדם מחבירו* נמי אמרינן אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרינן המבדיל בין קדש לחול °ואפכינן סילתי אפילו הכי נהגו העם לומר שלש וקיימא לן בכי הא דמנהגא מילתא היא הילכך צריך למימר ג' המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחשך ובין ישראל לעמים אבל בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה היא וליתא בכלל המנין מיחתם מאי חתים רב אמר מקדש ישראל ושמואל אמר המבדיל בין קדש לחול והלכתא כשמואל דהא לייט עלה אביי ואיתימא רב יוסף אהא דרב והלכתא אומר הבדלה במוצאי שבתות ובמוצאי ימים טובים ובמוצאי יום

[א] הובא ברי"ף ברכות מ"ד ע"א .

רש"י

עליה קדושת שבת כמשאוי : נר ומזון בשמים והבדלה · היכא דאין לו אלא כוס אחד : על המזון שבתחל'. דכיון דגמר סעודתו בההוא (ה)דאיחייב ברישא ואין מעבירין על המצות : אכסא קמא · כשהתחיל לשתות· והדר בריך בורא פרי הגפן אכסא דברכת המזון כמו שאנו עושין בכל סעודה וסעודה ובשאר סעודות עסקינן ולא במוצאי שבת : קאי עלייהו· משמש עליהן : הב לן ונבריך· ברכת המזון : והדר אימליכו ואמרו הב ונשתה ברישא : כיון דאמריתו הבו וניברך· ברכת המזון אסחיתו דעתייכו שוב מלשתות עד לאחר ברכת המזון אלמא דברכת המזון אסוחי דעתא (ו) וצריך לחזור ולברך : ואמר רב יקנ"ה· ולא בעי לברוכי ברכת היין תרי זימני חד אקידושא וחד אהבדלה : כי מטא רבא לאבדולי . ולעיל קאי ואגב גררא אייתי להא עובדא: אדליק אבוקה משרגא· הדליק אבוקה מנר : א"ל . ר' יעקב בר אבא לרבא למה ליה למר כולי האי הא איכא שרגא : על שבע · מפרש להו לקמן : והא מר לא שלש אמר כו' · דארבע איכא : מעין חתימה · ולאו ממניינא היא : בין קדושת שבת · דהוי מעין חתימה דבעי למחתם המבדיל בין קודש לקודש : ואפכינן סילתי · ומטלטלין עצים דקים לתקן המדורה : ובמוצאי

שלטי הגבורים

לקמן רב אשי בריך אכסא קמא ותו לא וברכ' אירוסין ונשואין כנהוג רבינו משולם לעשות על כוס אחד ולא דמי להא דאמר דברכת המזון וקדוש תרתי מילי נינהו דהתם זה בא אחר הסעודה וזה בא לקדוש היום ור"ת אומר שצריך ב' כוסות לפי שאומרים ברכת אירוסין בבית האירוסין וגם לפעמים אדם מקדש אשה ונושאה לאחר זמן מרובה ויש מקומות שנהגו לקרות הכתובה בינתים :

א ורש"י פי' אתסר לכו למשתי עד דמברכיתו ברכת המזון וכתב הרא"ש ז"ל ופירוש רב אלפס הוא עיקר דאפי' הב ונבריך הוי הסיחת הדעת לצריך בפה"ג כ"ש ברכת המזון ומהאי טעמא נמי נשתנה ברכת המזון מכל דברים האחרים הטעונים כוס כגון קדוש והבדלה ברכת חתנים וברכת מילה שכולן בפה"ג קודמתן וכאןמברך בפה"ג באחרונה ואין לומר משום דא"א לברך בפה"ג תחלה שהרי אם היה רוצה לשתות היה שותה בלא בפה"ג ואיך יתכן שיברך בפה"ג דהא ליתא דהא מכי אמר הב לן ונבריך אסור לשתות בלא בפה"ג כ"ש שנטל הכוס בידו לברך אלא היינו טעמא לפי שבבהמ"מ הוא מודה ומשבח לבורא על מה שאכל ושתה והיה היסח הדעת והפסק על מה שעשה ואפילו על בפה"ג שיברך והכוס בידו והלכך צריך לברך תכף לשתייתו ומה שאין מברכין ברכה אחרונה על היין שבתוך המזון אפי' אם לא נשאר לו כוס לברכת המזון פירש רשב"ם משום דברכת המזון פוטרת מקל וחומר השתא ברכה מעין שלש פוטרת שלש מבעי והאי ק"ו פריכא הוא דדברים הבאים שלא מחמת סעודה בתוך הסעודה יוכיחו שטעונין ברכה לפניהם ולאחריהם ואין ברכת המזון פוטרתן אלא היינו טעמא משום דהיין בא לשרות האכילה ואי אפשר לאכילה בלא שתיה והוי כדברים הבאים תוך הסעודה מחמת הסעודה שאין טעונין ברכה לא לפניהן ולא לאחריהם ומהאי טעמא פריך התם יין נמי ליפטריה פת שלא יברך עליו בפה"ג ומשני דמחמת חשיבותו גורם ברכה לעצמו אבל לאחריו ודאי נפטר מהאי טעמא ובהלכות גדולות כתב דכוס של ברכת המזון אין צריך לברך אחריו ודבר תמוה הוא ושמא חושבו כבא מחמת הסעודה אע"פ שהפסיק בברכת המזון והעולם לא נהגו כן :

ב תמה רבינו אפרים מסיכן בא להם תוספת זה וגם אינו לא מעין חתימה ולא מעין פתיחה והשיב לו ר"ת משום דאמר המוסיף אל יוסיף על שבע רצו לפעמים להזכיר ז' הבדלות והוסיפו בהבדלות יו"ט במוצאי שבת לפי שהן מענין יו"ט ואלו הן בין קדש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים הרי שלש בין יום השביעי לששת ימי המעשה אגב דאמר ליה בעלמא אחר השלש אמר לה נמי הכא ואינה מן המנין בין קדושת שבת לקדושת יו"ט היינו אוכל נפש דהרי ביו"ט ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת היינו יו"ט אחרון של חג שהוא חלוק מששת ימי חול המועד שלפניו הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך היינו ב' הבדלות בין כהנים ולוים וישראלים והיינו מעין חתימה המבדיל בין קודש לקודש ורמז בעלמא הוא לשבע הבדלות דמקצתן אינן כתובות בתורה :

עין משפט

א מיי' פ"ד מה' ברכות סמ"ג עשין כז טוש"ע סי' קעד :
ב מיי' פכ"ט מהל' שבת סמג עשין כט טוש"ע סי' רצט רצח :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אמר לכו : (ב) נ"ב אמר ליה : (ג) נ"ב אמר : (ד) נ"ב בה"י כתוב בריית' זו פה , ת"ר כל הברכות כולן פותח בברוך וחותם בברוך חוץ מברכת הפירות וברכת המצות וברכה הסמוכה לחברתה וברכה אחרונה שבק"ש שיש מהן פותח בברוך ואינו חותם בברוך ויש מהן חותם בברוך ואינו פותח בברוך הטוב והמטיב פותח בה בברוך ואינו חותם בה בברוך וכו' : (ה) איחייב כצ"ל : (ו) נ"ב הוא :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ר"ל ביו"ט שחל באמצע השבוע מסיימין המבדיל בין קדש לחול אע"פ שמלת קדש שאמר לא שייך למלת השביעי שאמר קודם לזה כ"ל שאמר ואת יום השביעי אלא ביו"ט בעצמו וק"ל ומ"מ הלשון קצת מגומגם אבל מוכרח הוא : (ב) לענין היתר מלאכה כו' כצ"ל ור"ל דהר"ן סובר בפשיטות דלענין לעשות מלאכה א"צ כ"כ הבדלה כמו לענין אכילה וכמו שהדין באמת דלאכילה צ"ל ג' הבדלות ולמלאכה בחד סגי וא"כ לפרש"י ספ' מימרא דרב אשי בשם ומלכות ואותה ברכה גם לאכילה סגי מוכרחין לומר דלאכילה צריך שם ומלכות ולמלאכה סגי בלא שם ומלכות וא"כ קשה דהא רב אשי אמר דהיו עושין הבדלה והיו עושין מלאכה דמשמע דמשום מלאכה היו אומרים הבדלה וע"ז כתב דלא נהירא ליה דרב אשי אמר כן שהיו עושין הבדלה משום היתר אכילה בלחוד ולענין מלאכה בכל דהו סגי ר"ל אפילו בלא שם ומלכות סגי דודאי אם היה היתר אכילה ומלאכה שוין היה דברי רב אשי אתיין שפיר דהוי בשם ומלכות משום שמזכיר אחד מהם אבל עכשיו דקאמר דמלאכה בכל דהו סגי וא"כ רב אשי שאמר שהיו עושין הבדלה בשם נ"ל דלאכילה לחוד היו עושין כן וזה לא נראה לו ודו"ק ע"כ נראה להגיה מלאכה במקום אכילה :

לקדש קל אומר הבדלה אבל לא ממוצאי יו"ט לשבת דהוי מקדש קל לחמור: **פוק** חזי אי נגה יומא. כלומר אם לילה הוא לגמרי כדאמרינן בריש מכילתא (דף ג.) באתריה דרב הונא קרו נגהי ומספקי אי מטא אכתי זמניה דיכלי למיקבעיה ואמר להו לא צריכיתו שבת היא דקבעה אנפשה כלומר אין אתם צריכין להמתין שלא לקבוע היום עד שחשכה דשבת קבעה אנפשה כשיקדש היום אתם יכולין לקובעה ולקדש כיון שהוא בין השמשות דהכי אמר רב כשם ששבת קובעת למעשר כך קובעת לקדוש היום כלומר שכשם שהשבת קובעת למעשר מבעוד יום כדתנן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הודאי משום דכיון דאסור לאכול מן הטבל אפי' עראי בשבת חשיב כמתקן כך שבת קובעת לקדוש כלומר שיכול לקדש כיון שהוא בין השמשות וסבור מינה כשם שקובעת לקדוש כך קובעת להבדלה ולא למימרא שתהא קובעת הבדלה דומיא דקדוש מבעוד יום דאפוקי יומא מאחרינן ליה אלא שבקדוש אמרינן תרתי אמרי' קובעת ואמרינן מבעוד יום כמעשר וגבי הבדלה לא אמרינן שתהא קובעת לגמרי כקדוש ואפילו מבעוד יום אלא שהיא קובעת שצריך להפסיק בשבילה כשם שצריך להפסיק בשביל קדוש ומסקינן דאינה קובעת להפסקה כלל זו היא שיטתו של הרב אלפסי והר"ז הלוי ז"ל הקשה עליו שהרי שבת אינה קובעת למעשר אלא משתחשך דתנן (ביצה דף לה.) חשכה בליל שבת רבי אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור ולאו קושיא היא דחשכה ודאי לאו דוקא דהא אמרינן התם המעביר פירות ממקום למקום וקדש עליו היום אמר ר' יהודה הלל עצמו אוסר וקדש היינו בין השמשות כדמוכח בריש ברכות (דף ב:) אלא ודאי חשכה לאו דוקא ודכוותה הא דתנן (שבת דף יט:) משלשלין את הפסח לתוך התנור עם חשכה אין נותנין פת לתוך התנור עם חשכה ופי' חשכה בכולן שקיעת חמה כדתנן וכולן בית הלל מתירין עם השמש וחשכה בליל שבת נמי דכותה וכן בדין שהרי מה שהשבת קובעת למעשר משום דכתיב בה עונג ובודאי שעונג שבת קודם חשיכה הוא כדתניא בפ"ק דברכות (דף ב:) משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות והיינו קודם צאת הכוכבים כדמוכח התם ויש *)לרבינו שמואל ז"ל דרך אחרת בשמועה זו וכתבתיה בחידושי בס"ד: **רבנן** דבי רב אשי לא קפדי אמיא. ודוקא קמי אבדלתא אבל קמי קדושא אפי' מיא לא:

מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל היום כולו. תרי לישני נינהו בגמ' חד לישנא דרבא (א) ואידך דמרימר דאמרי' בגמרא מרימר מתני הכי דבחד גרסינן כל היום כולו ובאידך גרסי' כל השבת כולה ובודאי דכלישנא דגמרא דהיינו לישנא דרבא קי"ל אלא שבנוסחאות שלנו איכא בלישנא דרבא כל השבת כולה ובלישנא דמרימר כל היום כולו ולפיכך נקטינן דמבדיל והולך כל השבת כלישנא דרבא ומיהו דוקא עד רביעי בשבת דבגמרא בעי ועד כמה ומהדרין עד ד' בשבת כדאמרינן (גיטין דף עז.) לענין גיטין דחד בשבא ותרי בשבא ותלתא בשבא בתר שבא ארבעה וחמשה ומעלי שבתא קמי שבתא אבל הרב אלפסי ז"ל גורס בלישנא דרבא מבדיל והולך כל היום כולו ולפיכך כשחל תשעה באב במוצאי שבת אין מבדילין כלל אבל בעל הלכות גדולות כתב שאע"פ שהבדלה אין לה תשלומין אלא כל היום כיון שאי אפשר להבדיל במוצאי שבת מבדיל במוצאי ט' באב והקשו עליו (ב) דכיון דנקטינן דאינו מבדיל אלא כל היום כולו נמצא שאין לה תשלומין כלל דכיון

*) גי' ד"ס גרש"י

נר מצוה

תורה אור

יום הכפורים ובמוצאי יו"ט לחולו של מועד ובמוצאי שבת ליום טוב אבל לא במוצאי יו"ט לשבת: גרסינן בשחיטת חולין בסוף פרק ראשון* (דף כו:) אמר רבי זירא יום טוב שחל להיות באמצע שבת אומר המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחשך ובין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה מאי טעמא סדר הבדלות הוא מונה תניא לילי שבתות ולילי ימים טובים יש בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון (ד' קה.) *רב חיננא בר שלמיא ותלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא הוה קאי עלייהו רב המנונא סבא אמרו ליה זיל עיין אי נגה *יומא ניפסוק (תשעו) ונקבעיה לשבתא אמר להו לא צריכיתו למיקבעא דהיא קבעה נפשה דהכי אמר רב כשם שהשבת א קובעת למעשר כך קובעת לקידוש פירוש כל דבר שאוכל ממנו בחול עראי ועדיין לא הוציא ממנו המעשר אסור לאכול ממנו בשבת אלא אם כן עישר מ"ט כיון דכתיב °וקראת (ישעי' נח) לשבת ענג ובעי לענוגי לשבת במאכל ובמשתה (א) איסתלק להו כל פירי מתורת עראי והוו להו בשבת כמאן דאזמנינהו למיכל מינייהו בשבת בתורת קבע ואי עשרינהו מבעוד יום מצי למיכל מינייהו בשבת ואי לא עשרינהו מבעוד יום אסור לעשורינהו משחשכה ואפילו ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הודאי ומאותה העת קבעתן השבת למעשר ואסור לאכול מהן באותה שבת מפני שנקבעו למעשר וכן (ב) מספק חשיכה לספק אינה חשיכה קבעה שבת עצמה ב לקידוש ולא (ג) צריכו למידק אי חשיכה אי לא חשיכה למיקבעה משום דהיא קבעה נפשה הואיל וספק ג חשיכה ספק אינה חשיכה (ד) פריסו מפה וקדישו ותיהדור לסעודתייכו סבור מינה כשם שקובעת לקידוש ובעו למיפסק סעודה לקדושי כך קובעת להבדלה ובעו למיפסק סעודה ד לאבדולי אמר להו רב עמרם הכי אמר רב להבדלה אינה קובעת והנ"מ לענין מיפסק דלא פסיק לסעודתיה אבל אתחולי בסעודה לא מתחיל ומיפסק נמי לא אמרן אלא באכילה אבל בשתיה פסיק ושתיה נמי לא אמרן אלא בחמרא ושיכרא אבל מיא לית לן בה דהא רבנן דבי רב אשי לא הוו קפדי אמיא (תשעו) וכן הלכתא בעא מיניה רבינא מרב נחמן בר יצחק מי שלא קידש ב בע"ש מהו שיקדש (דף קז.) כל היום כולו *ומסקנא אמר רבא הלכתא טעם מקדש טעם מבדיל ומי שלא קידש בערב שבת מקדש והולך כל היום כולו ומי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל היום כולו אבל לא על האור מיהא שמעינן דאי

רש"י

ובמוצאי שבת ליו"ט. שהחמור יוצא והקל נכנס דיו"ט שרי לעשות בו צורך אוכל נפש ולא ממוצאי יום טוב לשבת לפי שהקל יוצא והחמור נכנס: הוו יתבי בסעודתא. בערב שבת והאריכו בה עד שחשכה: נפסיק. בעקירת שולחן ונקבע סעודתנו לשם שבת: לא צריכיתו. כלל בעקירת שולחן כדי להפסיק בין סעודת חול לסעודת שבת: שבת היא קבעה. סעודתה לעצמה: כשם שקובעת למעשר. אפילו לאכילת עראי כדמסיק כך קובעת לקידוש שאסור לטעום עד שיקדש אלמא משחשכה היא חשובה אכילה שניה מאיליה דסעודת שבת חשובה ונבדלת מסעודת חול ודי לה בפריסת מפה וקידוש: כך. יאמר הוא קובעת להבדלה שאם יושבים על השולחן וחשכה במוצאי שבת אסורים לאכול עד שיבדיל: והני מילי. דלהבדלה אינה קובעת לאפסוקי סעודתא אבל לאתחולי לא מתחלינן משחשכה עד שיבדילו: והני מילי. דלא מפסיקינן לאכילה אבל לשתיה דלאו דבר חשוב הוא מפסיקינן: אבל לא על האור. שאין מברכין על האור אלא במוצאי שבת הואיל ותחלת ברייתו הוא שהאור נברא במוצאי שבת: על האור. בורא

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ז"ל וקא ק"ל לפי זה מה אייתי ראיה מקביעת שבת למעשר לענין ספק חשיכה היכא אשכחן דספק חשיכה קובעת לענין איסור אכילת עראי ועיקר הראי' דמייתי היינו מהא דספק חשיכה אין מעשרין את הודאי אין זה נכלל במלת שבת קובעת למעשר וגם בספרים שלנו כתוב פוק חזי אי קדים יומא והר"ז הלוי פירש שרצו לעקור משעה שקדש היום שהוא משתשקע החמה ואמר להו לא צריכיתו למהר כל כך שהיא קובעת עצמה בעיצומה של שבת והוא כצאת הכוכבים דהכי תני גבי מעשר היה אוכל באשכול וחשכה לילי שבת ר"א אומר יגמור ורבי יהושע אומר לא יגמור אלמא אין השבת קובעת למעשר עד שתחשך לגמרי וכן פריסת מפה סבור מינה כשם שקובעת לקדוש ובעי למפסק סעודה ולקדושי כך קובעת להבדל' ובעי למפסק סעודה ולאבדולי אמר להו רב עמרם הכי אמר רב להבדלה אינה קובעת והני מילי לענין מיפסק דלא פסיק בסעודתיה אבל אתחולי בסעודה לא יתחילו ומפסק נמי לא אמרן אלא באכילה אבל בשתיה פוסק ושתיה נמי לא אמרן אלא בחמרא ושכרא אבל מיא לית לן בה דהא רבנן דבי רב אשי לא קפדי אמיא ופליג רב אדשמואל דאמר כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה וקי"ל כרב באיסורי ובעל העיטור פי' דלא פליגי רב ושמואל והא דאמר להבדלה אינה קובעת קאי אמאי דקאמר להו שבת קבעה נפשה מספק וצריכין להפסקה אע"פ שעדיין לא חשכה והיו סבורין לומר דה"ה להבדלה צריך להפסיק בספק חשיכה ואמר להו דלהבדלה אין צריך להפסיק מספק לסעודת שבת עד שתחשך ודאי אין דברים של טעם ורחוק מן הדעת הוא לומר דשקלא וטריא דתלמודא דמפליג בין הפסקה דקידושא להבדלה ובין שתיה לאכילה ובין חמרא ומיא איירי בספק חשיכה דוקא:

ב נראה לי מכאן ראיה דלאו שפיר דמי לקדש מבעוד יום בשבת עד צאת הכוכבים דכי היכי דאין השבת קובעת למעשר עד שתחשך לגמרי כן אינה קובעת לקידוש עד שתחשך לגמרי דאלמא זמן הראוי לקידוש הוא עיצומו של שבת וכן נראה מהסיא דאמר זכרהו על היין בכניסתו ואין כניסתו אלא עד צאת הכוכבים:

ג מיי' פליג על זה דס"ל דאפי' בודאי חשיכה אין צריך להפסיק להבדלה וכן כתב הטור כדברי מיי' וסמ"ג כתב כרבינו: לשון ריא"ז היה אוכל וכא בשבת ונמשכה סעודתו עד חשיכה ה"ז גומר סעודתו אע"פ שאינו מבדיל אבל אסור לו לשתות יין אחר חשיכה ונראה בעיני שלא אסרו לשתות אלא אחר חשיכה אבל בין השמשות מותר לשתות לפי שמוסיפין מחול על הקדש וסעודה בין השמשות הרי הוא כסעודת שבת בין בכניסתו בין ביציאתו ומזכיר של שבת בברכת המזון כמבואר בקונט' הראיות: ד והרא"ש כתב והאידנא יש שנזהרין שלא לקבוע סעודה בין מנחה ומעריב בשבת וגם ר"ת כתב על רבינו משה שהנהיג לאכול בין מנחה למעריב בשבת משום דאמרינן במדרש השותה מים בשבת בין השמשות גוזל את המתים וכתב שפעם אחת אירע בלותיר ובא לידי סכנה וגם רב שלום ממתא מחסיא כתב שתקנו לומר צדוק הדין על

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ט מהל' שבת סמג עשין כט טור א"ח סי' רעא: ב מיי' פכ"ט מה' שבת סמג עשין כט טור א"ח סי' רעג:

הגהות הב"ח

(א) ר"ש איסתלק: (ב) ספק חשיכה ספק אינה חשיכה כצ"ל: (ג) צריכיתו כצ"ל: (ד) נ"ב הוא:

חדושי אנשי שם

[illegible] ... מבדיל כמס"ב. ומשני דזה שאנו נקטינן שאינו מבדיל אלא כל היום אבל כל היום מיהא מבדיל אין בקטס משום דזה מ"ש אלא משום דנקרא תשלומין וכל דאין לו תשלומין בלילה לפי שעשאוהו כמזיד ודו"ק ומ"ש צריכין לפני"ם בסקושיה היום אחר הלילה נקרא א"כ כל היום מ"ש הוא וכן הגי"ה מהרי"ו בנגלתם:

מלחמת ה'

עוד רב חיננא בר שלמיא ותלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא קאי עלייהו רב המנונא סבא וכו' עד אמר להו לא צריכיתו שבת היא קבעה אנפשה פי' כלומר אין אתם צריכין לקבעה משעה שקדש היום שהיא מתחלת שקיעת החמה עד דהכי קאמר רב כשם שקובעת למעשר כך קובעת לקדוש ותנן חשכה לילי שבת רבי אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור אלמא אין השבת קובעת למעשר עד שתחשך לגמרי וכן לקדוש ולפריסת מפה ובהלכות הר"ב ז"ל מפורש בחלוף:

אמר הכותב עד שהוא למד משם לענין מעשר ילמוד מהא דתניא המעביר פירות ממקום למקום וקדש עליהם היום ר' יהודה אומר הלל עצמו אוסר משמע שמשעה שקדש היום שהיא משקיעת החמה קובעת למעשר **וכן** בדין שהרי שבת שקובעת למעשר משום דכתיב ביה עונג הוא ועונג מקמי צאת הכוכבים הוי משעה שבני אדם אוכלין פתן בערבי שבתות ואותה שעה מקדשין והוא קודם צאת הכוכבים כדאיתא בברכות ואף קודם לכן משעה שקדש היום קרינא ביה עונג הילכך קובעת למעשר וזו היא ששנינו בספק חשיכה אין מעשרין את הודאי מפני שהוקבע למעשר ונאסר באכילת עראי והוא ליה מתקן ומה שכתב רבינו כאן מרבינו האי גאון ז"ל קבל וכן כתוב בתשובותיו וזו ששנינו חשכה לילי שבת כיוצא בה שנינו במקומות הרבה דתנן הכוס והכובר והמלילות שרסקן מערב שבת ר' ישמעאל אומר יגמור משתחשך ר' עקיבא אומר לא יגמור ותנן אין נותנין פת לתוך התנור ערב שבת עם חשכה ותנן נמי משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה ות"ר לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמוסין ותניא לתוך התנור ע"ש עם חשיכה וכן כיוצא בהן ופי' חשיכה בכולן שקיעת החמה כדתנן וכולן ב"ה מתירין עם השמש ולענין קידוש עצמו ת"ר לעיל בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהם היום מביאין כוס ראשון ואומרים עליו קידוש היום אלמא משקדש היום מפסיקין ומקדשין דקתני קידש היום ולא קתני חשכה ועוד דתני עלה ר' יוסי אומר אוכלין והולכין עד שתחשך כלומר אין צריך להפסיק משעה שקדש היום אלא אוכלין והולכין עד שתחשך וה"ה אף משתחשכה אלא אורחא דמילתא קתני שדרך חברים לר' יוסי שהיו מסובין מבעוד יום בכדי שהיו גומרין סעודה קודם שיקדש עליהם היום ואם שהו עד שקדש עליהם א"ר יוסי אוכלין והולכין עד שתחשך שבזמן כזה יגמרו סעודתן ואם לא גמרו אוכלין אפילו עד חצות והיינו דקתני גמרו כלומר אוכלין והולכין עד שתחשך ואם גמרו מקדשין הא לא גמרו אף משתחשך אוכלין וזה לפי נוסחת ההלכות ושל ר"ח ז"ל ורוב הספרים אבל יש מהן מוגהין אוכלין והולכין משתחשך וכשמועה זו כך גורסין בכל ספרי הגאונים ובהלכות פוק חזי אי נגה יומא נפסוק ונקבעיה והכי לילי איתנו אמרי משתחשך ממש והיינו אמר משעה שקדש היום:

המאור הקטן

רב א] חיננא בר שלמיא ותלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא קאי עלייהו רב המנונא סבא וכו' עד אמר להו לא צריכתו שבת היא קבעה אנפשה פירוש אין אתם צריכין לקבעה משעה שקידש היום שהוא מתחלת שקיעת החמה שהיא קובעת עצמה בעיצומה של שבת דהיינו משתחשך דהיינו ביאת אורו והיא שעת צאת הכוכבים דה"ק רב כשם שקובעת למעשר כך קובעת לקדוש ותנן היה אוכל באשכול ונכנס מן הגנה לחצר ר' אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור אלמא אין השבת קובעת למעשר עד שתחשך לגמרי וכן לקדוש ולפריסת מפה ובהלכות הרי"ף ז"ל מפורש זה בחילוף ומדאסיקנא להבדלה אינה קובעת אלמא ליתא להא דשמואל דאמר כשם שפוסקין לקדוש כך פוסקין להבדלה וכן כתב הרי"ף ז"ל: אמר רב ברונא אמר רב נטל ידיו לא יקדש פי' רב לטעמיה דאמר טעם אינו מקדש ואף זה שנטל ידיו גילה בדעתו שחפץ לאכילה והלול בקידוש היום וה"ל כאילו טעם ולא יקדש הוא אבל אחרים מקדשים לו והדר רב יצחק להא שמעתא דכיון דאפשר לקדושי אריפתא אין זה זלזול בקדוש היום ומקדש על איזה מהם שירצה ואע"פ שנטל ידיו וכ"ש אנן השתא דקי"ל טעם מקדש לא חיישינן להא דרב ברונא כל עיקר:

השגות הראב"ד

בתוספתא ואומר של שבת בבהמ"ז ולתרוייהו קאמר והוא דבר נכון מאד: א] רב חיננא בר שלמיא וכו' עד אמר להו וכו'. א"א פי' הצרפתים הוא זה אבל מה שכתב הרב ז"ל הוא מפירוש הגאונים ז"ל והוא נכון על לשון הגמרא שלהם וה"ג א"ל פוק חזי אי נגה יומא נפסיק וכו' הא ודאי משמע אי חשכה דנפק ליה בין השמשות או לא ואין לשנות פירושם לפי נוסחא זאת ועוד כי הוא לחומרא וראוי להחמיר בכבוד השבת ולא להקל: ב] אמר רב ברונא וכו'. א"א טוב פי' הגאונים מפי' הצרפתים והם פירשו לא יקדש על היין אלא על הפת דכיון דנטל ידיו גלי דעתיה דעל הפת בעי לקדושי דהא דב"ה אומרים מוזגין את הכוס ואח"כ נוטלין לידים קאמרינן משום תיכף לנטילת ידים סעודה ואמר להו רב יצחק לאו בנטילה תליא מלתא דזימנין דמשי רב ידיה משום דמספקא ליה כמאי מקדש וכי חזי לסו לתרוייהו ותביא ליה חמרא מקדש עליה ואפסר הדר משי ידיה כב"ה אי נמי דמטבר ידיה לסעודתא ולא צריך ספי:

דכיון שיום אחד הלילה כל יומא מולאי שבת הוא ולפשר לומר לדעתו ז"ל שלפי שעשאוהו כפושע ומזיד כיון שלא הבדיל כל היום כולו לא נתנו לו תשלומין כדאמרינן בפ' תפלת השחר (דף כו.) דמי ששכח ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים אפי' הכי אם הזיד ולא התפלל אין לו תשלומין וכאן אפילו שכח דשוכח מזיד הוא כיון שעבר יום אחד ולא נזכר אבל היכא דלא אפשר כגון בתשעה באב שמכינן אליבא דאמימר דאמר מבדיל והולך כל השבת כולה ומיהו הרמב"ן ז"ל כתב בספר תורת האדם דאפילו למאן דאמר מבדיל והולך כל השבת כולה הבדלה של מולאי תשעה באב אינה צריכה תשלומין

רש"י

בורא מאורי האש: ובת טוות. לן בתעניתו: ש"מ המבדיל בתפלה · דסתם בני אדם מבדילין בתפלה ואעפ"כ לן בתענית: כל השבת כולו · עד יום ד': שיכרא · שכר תמרים: עד רביעי בשבת. אבל מרביעי ואילך לגבי שבת הבא מתחשב: אבל לא על האור · אם לא בירך בורא מאורי האש בלילה במולאי שבת שוב אינו מברך: לקדשו · משמע בשעה שמתקדש היום: אין לי אלא ביום. לקמן פריך אדרבה עיקר קידושא בלילה הוא דבכניסתו היא קדושתו: ליברך מר קדושא רבא. בפה"ג ולקמן מפרש דקרי ליה קידוש' רבא נפי דבכולהו קידושי אמרינן ליה: אגיד ביה. האריך בו: הנוטל ידיו לא יקדש · דקדוש מפסיק בין נטילה לאכילה והוי היסח הדעת ובעי נטילה (ו) אחר קידוש: דחביבא ליה ריפתא · שהיה רעב: מקדש אריפתא · אלמא (ג) לא בעי נטילה (ז) אחרים אלא מעיקרא נטיל ואכיל נהמא (ח): דחביבא ליה חמרא · שהיה למה: אין אומרים שבא כוס של ברכה · ברהמ"ז: מסכל

תורה אור

דאי לא אבדיל אכסא בליליא אע"ג דטעם מצי לאבדולי למחר כדאמרינן טעם מקדש טעם מבדיל והאדלא טעם אמימר מידי ובת טוות °ולמחר אבדיל וטעם מידי לאו משום דאי טעים מידי לא מצי לאבדולי הוא דעבד הכי אלא משום דאסור לאדם שיטעום כלום קודם שיבדיל הוא דעבד הכי לא שנא בליליא ולא שנא בימנא דאמרי ליה מר ינוקא ומר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי (א) זימנין סגיאין הוה איקלע אמימר לאתרין ולא הוה לן חמרא ואייתינא ליה שיכרא ולא אבדיל ובת טוות למחר טרחנא ואייתינן ליה חמרא ואבדיל וטעם מידי ש"מ תלת ש"מ אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיבדיל וש"מ המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס ושמע מינה מי שלא הבדיל במוצאי שבת (א) מבדיל והולך כל (ג) השבת כולו לשנה אחרת אקלע לאתרין ולא הוה לן חמרא ואייתינא ליה שיכרא אמר (א) חמר מדינה הוא אבדיל וטעים מידי (ג) ולא מחייב למיתב בתעניתא עד דמשכח א חמרא ושיכרא (ג) היכא דלא אשכח במוצאי שבת ובת טוות ולמחר טרח ולא אשכח אוכל וכי מתרמי ליה עד סוף ב יום שלישי מבדיל אבל לא על האור *ת"ר °זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין אין לי אלא ביום בלילה מנין ת"ל זכור את יום השבת תנא מהדר אליליא ונסיב ליה קרא לימנא ועוד עיקר קידושא בליליא הוא אלא אימא זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין בכניסתו אין לי אלא בלילה ביום מנין תלמוד לומר זכור את יום ביום מאי אומר אמר רב יהודה בורא פרי הגפן רב אשי איקלע למחוזא אמרי ליה ליקדיש לן מר קידושא רבה אמר מאי קידושא רבה מבדי כל היכא דאיכא ברכה בפה"ג ברישא בריך בורא פרי הגפן ואגיד ביה חזייה (ד) גברא סבא ג דקא גחין ושתי ליה קרי אנפשיה °החכם עיניו בראשו אמר רב ברונא אמר רב *נטל ד ידיו לא יקדש וכן אמר רב אדא בר אהבה אמר רב נטל ידיו לא יקדש אמר להו רב יצחק בר שמואל בר מרתא אכתי לא נח נפשיה דרב (ס) *שבקינן לשמעתיה זמנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב זימנין ה דהוה חביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא וזימנין דהוה חביבא ליה חמרא מקדש אחמרא אלמא בחביבותא תליא מלתא ולאו בנטילה תליא מילתא וכן הלכתא °*תנו רבנן אין מקדשין אלא על היין ואין מברכין אלא על היין ואין אומרים שירה אלא על היין אטו אשיכרא ואמיא מי לא מברכין שהכל אלא אמר אביי הכי קתני אין *אומרים הבא כוס של ברכה לברך

נר מצוה

מולאי תשעה באב אינה צריכה תשלומין שלא נתחייב אותו מולאי שבת בהבדלה על הכוס דהא אמרינן בפ' אין עומדין (ד'לג.) בתחלה קבעוה בתפלה העשירו קבעוה על הכוס חזרו והעני קבעוה בתפלה והם אמרו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס וכיון שהבדלה על הכוס מטולטלת היא בין עניות לעשירות אין לך עניות גדולה מתשעה באב שכל ישראל עניים מרודים הילכך לא מחייב' בתשלומין: **ובת** טוות. לן בתענית ולשון ארמי הוא בדניאל: ש"מ תלת. שלשה דברים בסדר הבדלה ואע"ג דשמעינן מינה דמבדילין על חמר מדינה אע"פ שאינו יין לא קא חשיב ליה דלא איירי אלא בסדר הבדלה אי נמי מילתא דפשיטא היא דכיון דאין יין בעיר טוב לו שיבדיל על השכר משיאכל בלא הבדלה ומדאמרי' דאמימר בת טוות שמעינן דאע"ג דמקדשין על הפת כדאיתא בסמוך אין מבדילין עליו וטעמא דמילתא דכיון דאין קדוש אלא במקום סעודה פת מעניגא דקדוש הוא אבל אינו מעניןהבדלה והכי נמי משמע מדאמר ד' קי·בברכות (דף לג.) דכשהעני אמרו שהמבדיל בתפלה אין צריך שיבדיל על הכוס ואם איתא אכתי אמאי לא מבדיל על הפת אלא ש"מ דהבדלה על הפת ליתא כלל: **זכרהו** על היין. בכניסתו דמשמעה הכי קאמר קרא לקדשו בכניסתו: אין לי אלא בלילה ביום מנין. משמע ליה דהך דרשא אסמכתא בעלמא היא דאי קידושא דימימא דאורייתא היכי לא אמרינן ביה אלא בורא פרי הגפן ותו לא והלא ברכה זו ברכת הנהנין היא ולאו מעין קידושא היא אלא קידושא דאורייתא בלילה היא דהוי בכניסתו אלא משום דכבוד יום עדיף מכבוד לילה ראו חכמים לעשות ביום זכר לקידוש והייתו בורא פרי הגפן ותו לא שהוא התחלת קידוש של לילה ועוד שלפי שאין אומרים שירה אלא על היין כיון שמברכין על היין תחלה שלא כדרך שאר הסעודות הוי כעין שבח ושירה לקדושתו של יום ומשום דלא הוי אלא מדרבנן לא ראו להאריך בו יותר כדי שלא להשוותו לקידושה של לילה וקראוהו קידושא רבא לכנוי לפי שאינו עיקר כקידוש של לילה וזוטר שיעוריה כדקרינן לסומא סגי נהור ומ"מ כיון דתקנוהו רבנן כעין קידוש אפשר שאף ביום אסור לטעום קודם שיקדש ואפשר שצריך ג"כ שיהא במקום סעודה כקידוש של לילה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפכ"ח מהלכות שבת אבל הרא"ד ז"ל השיגו ואמר דכיון דהאי קידושא מדרבנן בעלמא הוא מותר לטעום קודם שיקדש ולא אסרו אלא לקידוש של לילה: **ואגיד** ביה. האריך בו לדעת אם ישרהב אחד מהם לשתות ובכך יבינו שבורא פרי הגפן רגילין לומר ותו לא שאם לא כן היה אומר להם קידוש גדול של לילה כמנהגם: חזייה להאוא סבא דהוה גחין ושתי. מהא משמע דהאי, דנהיגי דרמו מכסא דברכתא לכל כוס וכוס לאו חובה היא דהא סבא לא נטר להכי משום דנהיגי ביה יקרא עד דשקיל ליה בלבד: **נטל** ידיו לא יקדש. פרש"י ז"ל לא יקדש הוא כדי שלא יסיח דעתו ויצטרך ליטול ידיו פעם שנית ודחינן ליה מדרב דהוה מקדש אריפתא וכודאי דהוה משי ידיה מעיקרא אלמא אין הקידוש מפסיק בין נטילת ידים לאכילה ואע"ג דאיכא למידחי דדוקא במקדש על הפת הוא דלא הוי הפסקה לפי שהפת לפניו ודעתו לאכול מיד לאחר קידוש אבל כי מקדש אחמרא הוי הפסק אפילו הכי כיון דתלמודא לא דחי הכי אנן לא מפלגינן ביניהו ומיהו לכתחלה מקדשין ואח"כ נוטלין כב"ה דאמרינן בפרק אלו דברים (דף נב:) דתקף לנטילת ידים סעודה ותמהני אם איתא דלא מפלגינן בין מקדש אריפתא למקדש אחמרא רב היכי עבר אדב"ה והוי משי ידיה מעיקרא ואפשר דמשום חביבותא דריפתא הוה עביד הכי אע"ג דלא מקיים מצות נטילה מן המובחר ומיהו מינה ילפינן דאע"ג דמקדש אחמרא לית ליה לממשא ידיה עד בתר קידוש כב"ה מיהו אי משא ידיה מעיקרא שפיר מצי לקדושי ולא הוי היסח הדעת זהו תורף פירושו ז"ל והר"ז הלוי ז"ל פירש דרב לטעמיה (דף קו:) דאמר טעם אינו מקדש ואף זה שנטל ידיו גלה בדעתו שקפץ לאכילה ונזל בקדוש היום והוה ליה כאילו טעם ולא יקדש הוא אבל אחרים מקדשין לו ודחה ר' ילחק להא שמעתא דכיון דאפשר לקדושי אריפתא אין זה זלזול בקידוש היום ומקדש על אוזה מהם שירלה וכל שכן אנן השתא דקי"ל טעם מקדש טעם מבדיל לא חיישינן להא דרב ברונא כל עיקר אבל מדברי הרב אלפסי ז"ל נראה שהוא מפרש כך נטל ידיו לא יקדש משום דכיון דאין נוטלין ידים לפירות גלי אדעתיה דחביבא ליה ריפתא וסבירא ליה לרב ברונא דאין מקדשין על הפת הילכך לא יקדש כלל שטל הפת א"א (מ) ולי מקדש אחמרא נמצא מקדש על שאינו חביב הלכך לא יקדש אבל אחרים מקדשין על היין ואסיקנא דליתא דהא רב כל אימת דחביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא דאלמא בחביבות תליא מלתא וכל אימת דחביבא ליה חמרא מקדש אחמרא הילכך נקטינן דמקדשין אריפתא ומיהו הכתי נפיק לן מדרב ברונא דנטל ידיו לא יקדש אלא על הפת (י) דממרימר מיהא שמעינן דמכי משא ידיה גלי אדעתיה דריפתא חביבא ליה ומיהא לא אתותב זו היא דעתי בדברי הרב אלפסי ז"ל וכן הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ט מהלכות שבת וראיתי לאחרים שלא פירשו כן: **אין** מקדשין אלא על

שלטי הגבורים

על שמת משה רבינו באותה שעה וגם נהגו שלא לקבוע מדרש בין שתי תפלות משום דהכם שמת בתי מדרשות בטלים ומנהג אבותינו תורה היא וכא דמשמע במתניתין שהיו אוכלין סמוך לחשיכה מיירי שהתחילו מבעוד יום והשיב לו שמלא במדרש השותה מים בערב שבת בין השמשות וגם מה שכתבו שמת משה רבי' ע"ס בשבת ליתא דכתיב בן מאה ועשרים שנה אנכי היום ודרשו רבותינו היום מלאו ימי ושנותי ואמר בו ביום כתב י"ג ספרי תורות ובשבת היאך היה כותב ועוד מוכח בסדר עולם דבערב שבת נפטר דקתני אחר הפסח בכ"ב בניסן סבבו את העיר ונאמר ויהי ביום השביעי והפיל החומה רי"א שבת היה וכ"א בניסן היה נמלא ר"ח בא' בשבת ור"ח אדר בשבת וא"כ בשבעה באדר שמת בו משה רבינו היה בע"ש ומה שאומרי' לדקדק על המתים שיחזרו לדינם:
א ועל הפת נראה דגם רבינו סובר דאין מבדילין עליו והטור כתב בשם הר"ם דיש ליזהר שלא יביא הלחם על השלחן עד אחר הבדלה ואם הביא פורס עליו מפה ומכסנו לפי שהוא מוקדם בפסוק וצריך לסקדימו אם לא יכסנו:
לשון ריא"ז
ואם אין לו יין במ"ש אינו אוכל כלום עד שימלא למחר יין ויבדיל שאין מבדילין על הפת כדרך שמקדשין על הפת:
לשון ריא"ז
ב ומי שלא הבדיל במ"ש מבדיל והולך עד סוף יום שלישי וי"א מבדיל והולך כל יום ראשון בלבד שכך היתה גרסת ספריהם:
ג כתב הרא"ש ואם תאמר והסוף סבא היאך שתה קודם שמברך הא אמרינן בפרק שלשה שאכלו אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך וי"ל דפשט ידו ליקח הכוס לפי שהיה מאריך אבל עדיין לא שתה ויש מפרשים שיינו דוקא גבי המוליא שצריך המברך לטעום כדאמרי' בפ' כרואה לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אא"כ אוכל עמהם הילכך לא יטעום אחר לפניו אבל גבי קדוש דאין חובה רק שיטעום אחד יכול אחר לטעום לפניו מיהו בירושלמי משמע דאין חילוק דגרסי' התם אמר ר' אבא בשם רבינו אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך ר' יהודה בן לקיש אומר שותין אע"פ שלא שתה הוא ולא פליגי מה דא"ר אבא כשהיו כולן זקוקים לכוס א' ומה דאמר ר' יהודה בן לקיש כשיש לכל א' וא' כוסו בידו והשתא ניחא הכא כשהיה כוסו בידו וצריך לומר כי כוסות שלהן לא היו פגומין שיהו ראוין לברכה שאנו רואים כאילו כל א' קדש על כוסו ואע"פ שאין צריכין לשתות לכתחלה מיהו מלוה לשתות וכן בשבת אם רלה כל א' לאכול מככרו צריך שיהא לפניו שתים משום לחם משנה ויש שנוהגין לשפוך מכוס של ברכה לשאר כוסות והכא משמע דלא צריך דהסוא סבא שתה מכוסו ואע"פ שלא שתה מברך ושפך מכוס ברכה לשלו וכ"ל דאין ראיה מהכא דאיכא למימר דגחין והגביה כוסו להושיט למברך שישפוך לכוסו וגחין ושתי דקאמר זירוז גחין ליתן כוסו כדי לתקנו לשתות: לשון ריא"ז ד המקדש על היין מקדש ואח"כ נוטל ידיו שיהא היקף כנטילה ידים סעודה ולא יפסיק הקידוש בינתים ואם נטל ידיו תחלה ה"ז יכול לקדש על היין וה"ל נטילה אחרת כמבואר בקונטרס הראיות:
ה סמ"ג פסק כשם ר"ת דא"ן מקדשין קדוש על הפת והביא ראיה מן הירושלמי בארוך ואפי' בזמן דחביבא ליה רפתא אין מקדש עליו ורבינו כ' דמקדשין עליו וכן מיי' פכ"ט מהל' שבת וטור א"ח סי' רל"ז: לשון ריא"ז מי שאין לו כוס לברך עליו ליל' שבת מקדש על הפת ומברך המוליא כדרך שמברך על היין בפס"ג ואפי' אם יש לו יין והיה הפת חביב עליו מן השתיה ה"ז מקדש עליו אם ירלה ונוטל ידיו תחלה ומברך עליו המוליא ומברך עליו ברכת קידוש:
לא חביב עליו כגון שהיה רעב וה

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) מבדיל והולך כל השבת כולה כתוס' כתבו לא שמעינן מהכא אלא כל היום ונקט השבת משום דהלכה כן הוא ע"כ וקשה דבשלמא התוס' קאי לספרותיהם דגרסי בדברי רבה כל השבת ובפ"ס הר"ן אבל הרי"ף שגרס לעיל כל היום קשיא וראיתי בדפוס תוגרמה דכתוב שם להדיא גם כאן כל היום כולו ונכון בעיני דזה תלוי בגירסא דלעיל וק"ל וכן מה שכתוב בסמוך ולא נתחייבנו כו' עד אבל על האור אינו שם ונראה בעיני דיפה היא וצריכין למחקו כדי שלא יהיו דברי הרי"ף סתרי אהדדי דפסק כל היום לפי גרסתו ולכן יכתוב עד סוף יום ג' וכבר היה אפשר לייסב כל השבת כולו וכ"מ לענין דינא דלא נסמכין אם לא מלא יין עד הלילה אלא מיד שלא אשכח יין אוכל וא"ל לטרוח יותר וק"ל:

לברך אלא על היין אבל אשיכרא א לא והני מילי דלא קבע סעודה עילויה אבל קבע ב עילויה לית לן בה אמר רב הונא וכן תאני גידול דמן נרש המקדש ג וטעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא וכסא דטעם ליה בפומיה לא מיבעי ליה לברוכי עליה ברכת המזון ולא למימר עליה קידושא ואבדלתא דאמר מר טעמו פגמו: גרסינן בפרק המוכר פירות ל, :בירו* אמר *מר זוטרא בר טוביה אמר רב אין אומרים קדוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח לאפוקי שריחו רע ולאפוקי מגולה ואע"ג דעבריה במסננת אפילו הכי פסול משום °הקריבהו נא לפחתך אבל יין מגתו מקדשין עליו דתני ר' חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפילו לכתחלה מקדשינן עליה (א) *דאמר רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קדוש היום ויין מזוג נמי אחשובי אחשביה דא"ר יוסי בר הנינא מודים חכמים לר' אליעזר בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים הילכך מקדשין עליו: °ויין של מרתף ויין של צמוקים לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפי' לכתחלה מברכין עליה מיהו אמרי רבוותא לאו כל צמוקים שרי לקדושי עלייהו אלא כגון דכמישן בגופנייהו ולאו (ב) דיבשן וכד עצרת להו נפקא מינייהו לחלוחית הני הוא דתרינן להו במיא ומעצרינן להו ומקדשינן עלייהו אבל אי כד עצרת להו לא נפקא מינייהו לחלוחית לא מקדשינן עלייהו וחמרא דריחיה חלא וטעמיה חמרא מקדשינן עליה ומברכינן עליה בפה"ג דגרסינן בפרק המוכר פירות לחברו* אמר רב יהודה אמר שמואל יין הנמכר בחנות מברכין עליו בורא פרי הגפן ורב חסדא אמר גבי חמרא דאקרים למה לי ואמרינן עלה א"ל אביי לרב יוסף הא רב יהודה והא רב חסדא מר כמאן סבירא ליה אמר ליה אנא מתניתא ידענא *דתניא הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה והולך ואח"כ נמצאת חומץ כל

על היין. לאו למעוטי ריפתא אלא למעוטי שיכרא: אבל קבע עילויה לית לן בה. אשיכרא קאמרי אבל אמיא אפי' קבע עילויה לאו כלום הוא והיינו לישנא דקאמר קבע עילויה ולא אמר קבע עילוייהו ושיכרא נמי דמעלי כי קבע סעודתיה עילויה דוקא לענין ברכת המזון אבל לענין קידוש אפילו קבע סעודתיה עילויה אי נמי הוי חמר מדינה אין מקדשין עליו דהא אמרינן בפרק המוכר פירות (דף צז.) שאין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח לקידוש אפשר בפת אבל בהבדלה וברכת המזון שאי אפשר בפת התירו בהבדלה כל היכא דהוי חמר מדינה ובברכת המזון כל היכא דקבע נר מצוה סעודתיה עילויה:

אם טעם מלא לוגמיו יצא. מלא לוגמיו דקאמרינן הכא לאו דוקא אלא כדי שיסלקנו לצד אחד ויראה מלא לוגמיו דאילו מלא לוגמיו ממש הוי טפי מרביעית מדאמרי' בפ' בתרא דיומא (דף פ.) כמה ישתה ויהא חייב בש"א כדי רביעית ובה"א מלא לוגמיו ומפרש ליה דלא מלא לוגמיו ממש קאמר אלא כל שאילו מסלקו לצד אחד ויראה מלא לוגמיו ומקשינן דא"כ הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה משמע דאי הוה סבירא לן מלא לוגמיו ממש ניחא דהוה ליה מחומרי ב"ש ומקולי ב"ה אלמא מלא לוגמיו הוי יותר מרביעית אלא והאי כי אמרינן הכא מלא לוגמיו היינו שיסלקנו לצד אחד ויראה מלא לוגמיו ומיהו כי אמרינן האי שיעורא ה"מ לאדם בינוני דהאי שיעורא הוי (ג) בציר מרביעי' אבל לעוג מלך הבשן ודכוותיה דהויא ביה האי שיעורא טפי מרביעית ברביעית לחודיה סגי דאע"ג דלגבי יום הכפורים מסקינן התם דכל חד וחד בדידיה משערינן היינו טעמא משום דהתם ביתובי דעתא תליא מילתא וכל חד וחד בדידיה מיתב דעתיה אבל הכא דכוליה כוס ברביעית סגי אי אפשר דנבעי דנטעום מיניה יותר מרביעית אלא בכדי שיסלקנו לצד אחד או ברביעית סגי הי מינייהו דבציר טפי ומיהו הני מילי לענין קידוש אבל לענין ד' כוסות אמרינן לקמן והוא דשתי רובא דכסא הלכך בקידושא דפסחא דאית ביה תרתי קידוש והוי נמי דארבע כוסות בעינן שיטעום ממנו רובא דכסא מדין ארבע כוסות ואי רובא בציר מכדי שיסלקנו בעינן שיטעום נמי בכדי שיסלקנו מיהו ברביעית סגי וכדכתיבנא: אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח. שאע"פ שמברכין עליו בפה"ג אין מקדשין עליו והיינו דאמר למעוטי יין שריחו רע ומגולה אתא וליכא למימר שאין מברכין עליו בורא פרי הגפן דהא אפי' לקדושא לא איפסל אלא משום הקריבהו נא לפחתך ואמר תורין נמי דאסיקנא בפ' המוכר פירות (דף צז:) דאין מקדשין עליו מדכתיב אל תרא יין כי יתאדם אין ספק שמברכין עליו בורא פרי הגפן ואם תאמר כי היכי דאמרינן דלמעוטי יין שריחו רע או מגולה אתא אמאי לא אמרינן למעוטי מעושן ומבושל דפסילי לגבי מזבח כדתנן במסכת מנחות (דף פו:) אין מביאין יין מבושל ולא מעושן ואם הביא פסול יש לומר דהא דאמרינן דאין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך ע"ג מזבח לא אמרו אלא באותו שאין ראוי לנסך מפני גריעות שבו והיינו דאמרינן (שם) גבי יין מזוג עלויי עליוה כלומר דאע"ג דאיפסיל לגבי מזבח כיון דלא איפסיל אלא מחמת שאינו מסכר ולא מחמת גריעות שיש בגופו דאדרבה עלויי עליוה לא איפסיל לקדוש ויין מבושל ומעושן נמי אין פוסלין לנסכים מפני גריעותן דאדרבה העשון והבשול משביחן וכדאמרי' בבבא בתרא (דף פ:) באמת ביין התירו מפני שמשביחו *[כלומר העשון משביחו ומבושל נמי הבשול משביחו וכדתנן בפרק בתרא דתרומות אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו ור' יהודה מתיר מפני שמשביחו] והא דאפסילו לגבי נסוך אינו אלא מפני שנשתנו מברייתן ואנן דרשינן כבש ונסכים מה כבש שלא נשתנו אף נסכים שלא נשתנו כדאי' בפ"ב דבכורות (דף יז.) אבל אלו כיון שלא נשתנו לגריעותא דאדרבה השביחו בשנוייהן מקדשין עליהן אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק כ"ט מהלכות שבת שאין מקדשין על המבושל ומשמיה דרב נמה גאון ז"ל אמרו דהיינו טעמא דלא קאמר למעוטי מבושל משום דמבושל לאו מקדוש בלחוד אימעיט שאף בורא פרי הגפן אין מברכין עליו וכ"כ רש"י ז"ל ואינו כן שהרי אמרו בירושלמי בפרק ערבי פסחים יוצאין ביין מבושל והרי אמרינן על כוס ראשון קדוש היום וש"מ שמקדשין עליו ואין צריך לומר שמברכין עליו בפה"ג כמו הטעם שכתבנו ולפי זה גם כן יין שנפל לתוכו מעט דבש אע"פ שהוא פסול לגבי מזבח כיון שאינו פסול מפני גריעות שבו מקדשין עליו ורא"ה עוד לדבר מדאמרינן בפסחים מהו לצאת בקונדיטון מן מה דתני בר קפרא קונדיטון כיין הדא אמרה יוצאין בקונדיטון ומפרש בהגדה שקונדיטון יש בו דבש דאמרינן התם למה נמשלו דברי תורה לקונדיטון מה קונדיטון יש בו דבש ופלפלין וכבר כתב הרב הנזכר בזה שתי דעות בפרק הנזכר ולמדנו שעיקר הדבר כדברי המתיר וכן דעת הראב"ד ז"ל בהשגות: יין מגתו. ותירוש לא יביא דכתיב הסך נסך שכר וכו' מידי דמשכר ואם הביא כשר דעכובא לא כתיב אי נמי הסך נסך שכר לה' מ"מ וכיון דלנסכים כשר בדיעבד לגבי קידוש אפילו לכתחלה שרי דלא חמיר קדוש כנסוך: דאמר רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קדוש היום. כלומר וכי תימא דחמור קדוש כנסוך ליתא דהא אמר וכו' אלמא מקדשין עליו [לכתחלה] דלא חמיר קדוש כנסוך: ויין מזוג נמי. אע"ג דלענין נסכים פסול דאינו בכלל שכר ובספרי דריש לה הכי ונסכו יין רביעית ההין אתה מנסך ולא המזוג לענין קדוש עלויי עליוה דהא אמר ר' יוסי בר חנינא וכו': מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים פלוגתייהו בפרק שלשה שאכלו (דף נ:) דרבנן סברי דמברכין אין חי בפה"ג דחשוב הוא ור' אליעזר סבר דאין מברכין עליו בפה"ג אא"כ נתן לתוכו מים ואמרינן דמודים חכמים לר"א בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים ואם תאמר והא אדרבה אמרינן התם (דף נא.) באחד מעשרה דברים שנאמרו בכוס של ברכה חי וכו' תירץ רת"ס ז"ל דחי לאו דוקא דאף מזוג ולא מזוג קרי חי והכי משמע בפרק בן סורר ומורה (דף ע.) ואחרים אמרו שצריך שיהא חי בכוס עד שיברך ברכת הארץ ואין נותנין בו מים ובברכת הארץ נותנין עליו מים ורש"י ז"ל פי' דחי דבעינן בכוס של ברכה היינו שיהא חי בכוס ואח"כ ימזגנו ואחרים פירשו דעל הכלי קאמר שיהא שלם ולא שבור ומלינו חי שפירושו שלם כדאמרינן במסכת מכות (דף טז:) רסק ע' נמלים וא' חי ואינו נוח לי מדאמרינן בפרק שלשה שאכלו (דף נא.) דחי בברכת הארץ נותן עליו מים:

גרסינן בפרק המוכר פירות (דף צז:) חמר חוריאן מהו אמר ליה אל תרא יין כי יתאדם פירוש לענין קדוש קא מבעי ליה אי נמי לקדוש ולנסכים אבל ליכא למימר דלנסכים בלחוד קאמר ליה דאם כן הוה ליה לפרושי וכיון דפשיט ליה מאל תרא יין כי יתאדם ש"מ דחמר חוריאן פסול לקדוש ואם תאמר היכי אסיקנא דפסול הא תניא הכא בפרקין (דף קח:) דר' יהודה אמר עד שיהא בהן טעם ומראה יין ואמר רבא מ"ט דר' יהודה דכתיב אל תרא יין כי יתאדם מכלל דפליגי רבנן עליה ומאי קא מבעיא ליה איכא למימר הלכה בעא מיניה ופשט ליה כר' יהודה אי נמי לא פליגי רבנן עליה ואע"ג דמשמיה דר' יהודה איתמר מלינו כיוצא בה: וכתב הרמב"ן ז"ל דאפילו בדיעבד אם קדש ביין לבן לא יצא דמליסנא דעד שיהא בהן מראה יין אפי' דיעבד משמע ואע"פ שאמרו בירושלמי אמר ר' ירמיה מנוה לצאת ביין אדום מ"ט אל תרא יין כי יתאדם אפילו דיעבד נמי הוא דליכא למימר דלכתחלה בלחוד הוא דקאמר דמנא תיתי אי בעי קרא כדכתיב אפילו דיעבד נמי לא ואי לא בעי קרא כדכתיב אפי' לכתחלה יהא כשר שהרי חשוב הוא ועולה על שלחן מלכים ולא אשכחן בגמרא דלענין קדוש לא יביא ואם הביא כשר: ויין של מרתף. פירוש יין שלא נבדק ואיכא למיחש שמא יין תוסס הוא כלומר דריחיה חלא וטעמיה חמרא דאורחיה בהכי כדאיתא התם (דף צז:) במרתף של יין שמקבל עליו עשרה קוססות למאה ולא הוה צריך הרב אלפסי ז"ל להביא בהלכותיו יין של מרתף דהא אפילו ודאי ריחיה חלא וטעמיה חמרא מקדשין עליו כמו שהביא ז"ל בהלכותיו בסמוך אלא משום יין של צמוקים אתייה דתרווייהו סמיכי להדדי בגמ': יין הנמכר בחנות. דטעמיה חמרא וריחיה חלא: הבודק את החבית. לראות אם ריח של יין היא כדי שיהא מתקן ממנה חביות אחרות כפי מה שישתה מהן בכל יום ולא שיטול ממנה כלום אלא שאומר שהתרומה תהא בתוכה וצריך שיהיין מקום בפיה או בשוליה דאי לא אלא דאמר סתמא לתוכה לא אמר כלום והכי אמרינן בהדיא במעשרות כל שלשה ימים הראשונים ודאי יין וכל מה שהפריש

שלטי הגבורים

א ועל השכר אע"פ שהוא חמר מדינה נראה מדברי רבינו דאין מקדשין עליו שהרי הסמיט דינו וכן כ' מיי' וסמ"ג אמנם הטור פסק דמקדשין עליו ופליג:

ב רבינו שמואל כ' דאפילו קבע סעודתו על השכר לא מצי לומר עליו ברהמ"ז ורבינו כ' דמצי לומר עליו בהמ"ז וכ"כ הטור כרבינו:

לשון ריא"ז

ובמקום שקובעין סעודתן על השכר ורוב שתייתן שכר השכר הוא להן כמו היין ומבדילין עליו ומקדשין עליו ומברכין עליו ברכת המזון וכ"ש יין המעורב בו דבש כגון ייגומלין שהוא מבושם ומבושם וראוי לקבוע עליו לומר עליו כל שירות ותשבחות וכן היין המבושל ראוי לקדש עליו ולהבדיל עליו ויוצאין בד' כוסות של פסח כמו שמבואר בתלמוד ארץ ישראל בפ' המוציא יין וכן ביאר מז"ה:

לשון ריא"ז

ג המקדש אם טעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא ואם לא טעם המקדש וטעם א' מן המסובין מלא לוגמיו יצאו כולן ידי קידוש כמו שביאר מז"ה בפסקיו וכך ראוי לומר בכל ברכה הטעונה כוס ונראה בעיני שא"צ מלא לוגמיו אלא כדי שיסלקנו לצד א' ונראה כמלא לוגמיו כמו שאמרו לענין יה"כ כמבואר בקונ' הראיות וכל ברכה הטעונה כוס צריכה שיעור ושיעור הכוס רביעית לוג יין מזוג שהוא ביצה ומחצה שיעור מדתו אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע ותומש אצבע ובגודל וראוי להקפיד על הכוס הפגום שטעמו ממנו שלא לקדש עליו ולא להבדיל עליו ולא לברך עליו ברכת המזון ואם אין לו כוס אחר ראוי לברך עליו ולקדש עליו כמו שביאר מז"ה:

עין משפט

א מיי' פ' כט מה' שבת סמג עשין כט טור א"ח סי' רעב:

תשעט

הגהות הב"ח

(א) ואמר כצ"ל: (ב) דיבישן כצ"ל: (ג) נ"ב ביה:

[דף קנו ע"א]

דף צה.

שם צו.

גי' ד"ת

תורה אור

כל שלשה ימים (א) הראשונים ודאי(יין)מכאן ואילך ספק מאי קאמר אמר רבי יוחנן הכי קאמר כל שלשה ימים הראשונים ודאי יין מכאן ואילך ספק מאי טעמא חמרא מעילאי עקר והאי טעמיה ולא עקר ואם תימצי לומר בתר דטעמיה עקר הוה ריחיה חלא וטעמיה חמרא וכל דריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא ואע"ג דפליג ר' יהושע בן לוי ואמר ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא ולא ידעינן כמאן מינייהו קא פשיט רב יוסף הא אשכחן אביי ורבא דאיפליגו בהאי פלוגתא בע"ז בפ' השוכר את הפועל* (א) דאיתמר חלא בגו חמרא דברי הכל בנותן טעם חמרא בגו חלא אביי אמר במשהו ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא ורבא אמר בנותן טעם ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא וקי"ל דהלכתא כותיה דרבא וכיון דקם לה רבי יוחנן כרבא ורבי יהושע בן לוי כאביי ממילא שמעינן דהלכתא כר' יוחנן ושמרים דרמא עלייהו מיא אף על גב דאית בהו טעם יין לא מברכין עלייהו בורא פרי הגפן דאמרינן* בעא מיניה רב נחמן מר' חייא שמרים שיש בהן טעם יין מהו א"ל מי סברת חמרא הוא קיוהא בעלמא הוא: *סמוך למנחה א לא יאכל אדם עד

דף קז: שתחשך וכו': *מאי טעמא דילמא אתי למיכל מצה אכילה גסה אמר רב אסי אבל מטבל הוא במיני תרגימא פירוש מטבל מטפל כלומר מעביר פתו במיני תרגימא כגון פירות וקטניות וכיוצא בהן ר' צדוק מטבל בירקי תניא נמי הכי השמש מטבל בבני מעים ונותן לפני האורחים ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר °נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים רבא הוה שתי חמרא כל מעלי יומא דפיסחא כי היכי דגריר ליה ללביה כי היכי דתתהני ליה מצה לאורתא: *ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד ג שיסב: איתמר מצה צריכה הסיבה מרור לא צריך הסיבה יין איתמר משמיה דרב נחמן צריך הסיבה ואיתמר משמיה דרב נחמן לא צריך הסיבה ולא פליגי הא בתרי כסי קמאי והא בתרי כסי בתראי אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא אמרי לה להאי גיסא תרי כסי בתראי בעי הסיבה דהוי לן חירות בתרי כסי קמאי לא בעי הסיבה דאכתי לא הויא לן חירות דאכתי עבדים קאמרינן ואמרי לה להאי גיסא תרי כסי קמאי בעו הסיבה דההיא שעתא הויא לן חירות תרי כסי בתראי לא בעי הסיבה דמאי דהוה הוה °והשתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי כולהו צריכי הסיבה פרקדן לא שמיה הסיבה ב הסיבת ימין לאו שמיה הסיבה ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לושט ואתי לידי סכנה אשה אינה צריכה הסיבה ואם אשה חשובה היא צריכה הסיבה בן אצל אביו צריך הסיבה תלמיד אצל רבו מאי ת"ש דאמר אביי כי הוינן בי מר הוה זגינן אבירכי דהדדי כי אתאן לבי רב יוסף אמר לן לא צריכיתו דמורא רבך כמורא שמים איבעיא להו שמש מאי ואסיקנא דצריך הסיבה אמר ר' יהושע בן לוי נשים חייבות בארבע כוסות הללו *שאף הן היו באותו הנס: אמר רב יהודה אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה שתאן חי יצא ידי ד' כוסות ולא יצא ידי חירות שתאן בבת אחת יצא ידי חירות ולא יצא ידי ארבע כוסות השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא אמר רב נחמן בר יצחק והוא דשתי רובא דכסא: ת"ר ד' כוסות הללו צריך שיהא בהם כדי רביעית אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות אמר רבי יהודה וכי מה

רש"י

מטבל. יכול אדם לטבל ולאכול: מיני תרגימא. פירות והא דנקט מטבל לפי שכל מאכלם היה ע"י טיבול: בירקי. היה אוכל ירקות מן המנחה ולמעלה לפי שאינו משביע: בני מעיים. מה שדרך השמש לעשות רשאי לאכול מהן מן המנחה ולמעלה דהואיל והוא עוסק בהן מגערי ליה אי לא אכיל ואי אכיל לא משביעין ליה: נירו לכם ניר. כשאתם טורחים אז תטרחו בדבר שתוכלו ליהנות בו וטמא שטרח בסעודה ובבית המטבחים אם אינו נהנה מגער ליה: הסיבה. על שמאל: מצה צריכה הסיבה. כבני חורין שהיא זכר לגאולה: מרור אין צריך הסיבה. שהוא זכר לעבדות: פרקדן. שוכב על ערפו ופניו למעלה: שמא יקדים. אפרקדן קאי שמתוך שצוארו שוחה לאחריו כובע הסותם את פי הקנה נפתח ומתגולל למעלה והקנה פוסק למעלה והמאכל נכנס לתוכו ונחנק: הוה זגינן. נשענין: אבירכי. כל אחד על ברך חבירו: שאף הן היו באותו הנס. כדאמרי' במסכת סוטה שבשכר נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו וכן גבי מקרא מגילה אמרינן הכי (ב)ומשום דע"י אסתר היה וכן גבי נר חנוכה ע"י מרים ויהודית: כוס יפה. כוס ברכת המזון ושיעורו רובע [רביעית] הלוג שהוא רביעית הקב כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית *הקב דכל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא: שתאן חי. שלא מזג במים: בבת אחת. עירה ארבעה לתוך אחד: לא יצא ידי חירות. כלומר שלא קיים מצוה שלימה: ואחד תינוקות. שגם

ר"ן

שהפרים עליה בתוך אותן ג' ימים הוי מתוקן ואת"ל בתר טעמא אזלינן (ובתר) דטעמיה עקר כלומר לאלתר אם סלק ידו הוי ריחיה חלא וטעמיה חמרא כלומר שמשהוא מתחיל להחמיץ אינו נעשה חומץ גמור בריחא וטעמא עד ג' ימים: מכאן ואילך ספק שמא כשהפרים עליה היה כבר זה חומץ ונמצא תורם מן החומץ על היין והוי ליה ממין על שאינו מינו דלענין תרומה לכ"ע תרי מיני נינהו: ואע"ג דפליג ר' יהושע בן לוי ואמר ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא ולא ידעי' כמאן מינייהו קא פסיק רב יוסף משום דמתניתין דאייתינן איכא לפרושי בפירושה אחריכא דאתיא כר' יהושע בן לוי וכדאיתא התם בגמ': חלא דאיסורא לגו חמרא דהיתירא דברי הכל בנותן טעם דהו"ל מין בשא"מ חמרא לגו חלא אביי אמר במשהו ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא פירוש דחמרא דאתי לגו חלא עד דלא מטי ליה נקט ליה לריחא דחלא ודיניה כחלא והוה ליה כמין במינו ובמשהו דמיירי ביין נסך או בטבל: ורבא אמר בנותן טעם ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא. והוה ליה כמין בשאינו מינו ובנותן טעם וקי"ל כרבא: ושמרים דרמא עלייהו מיא לא מברכין עלייהו בפה"ג. פירוש כל היכא דלא רמא תלתא ואתא ארבעה: ומיהו דוקא בשמרים אי נמי בפורצני הנדרכים בגת ע"י קורה שהקורה דוחקת ומוציאה כל לחלוחית שבהם אבל בפורצני שלנו שהן נדרכים ברגלי אדם ורמי בהו מיא והיין נמשך מאליו לא אמרינן הכי שהרי ברוב הפעמים אינו מוצא כדי מדתו ואפילו הכי חמרא מעליא הוא לפי שהפורצנים עצמן בולעין היין והיין יוצא הלכך הכל לפי טעמו וריחו: דילמא אתי למיכל מצה אכילה גסה. ואכילה גסה לא שמה אכילה בין לענין מצות בין לענין איסורין דהא אמרי' במסכת יומא (דף פ:) דהאוכל אכילה גסה [ביה"כ פטור *וביבמות נמי אמרי' דהאוכל תרומה אכילה גסה] אינו חייב משום אוכל אלא משום מזיק: אכילה גסה. היינו כל שאכל קודם לכן כ"כ שאינו יכול לאכול לאחר מכן אלא בקושי אבל על השובע ודאי שמה אכילה [וחשיבא טפי ומשום הכי פסח וקדשים אין נאכלים אלא על השובע כלומר אחר אכילה] כדרך כל מאכל חשוב שהוא בא לבסוף אבל מצה ומרור אין מצותן בכך אלא אי בעי הכי ואי בעי הכי והכי איתא בספרי: ואיבעיא לן בגמרא (א) האי סמוך למנחה אי סמוך למנחה גדולה אי סמוך למנחה קטנה ולא איפשיטא הילכך מינקיט לחומרא עדיף (ב): ואע"פ שאין ראיה לדבר. דאכילה ממשכת אכילה זכר קצת יש לדבר: נירו לכם ניר. חרשו הקרקע כדי שתקבל הזריעה שהרי אם אינה חרושה ופתוחה אינה מקבלתה אף אדם האוכל דברים שאינן משביעין אותו פותחין את בני מעיו ומרחיבין אותן ומקבל מאכל של סעודה אח"כ לתאבון: מצה צריכה הסיבה. כשאוכל מצה של מצוה לילה הראשון: מרור אין צריך הסיבה. לפי שהוא זכר לעבדות: דההיא שעתא משתעי בחירות. שאומר הגדה:

והשתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי כולהו בעו הסיבה. ואע"ג דבעלמא קיימא לן איפכא דכל ספקא דרבנן לקולא הכא כיון דלאו מילתא דטירחא היא עבדינן לרווחא דמילתא כך פירשו ז"ל ולי נראה דעל כרחך [בעי] למיעבד הסיבה בכולהו דאי ניזיל לקולא אמאי נקיל בהני טפי מהני ואי נקיל בתרווייהו הא מיעקרא מצות הסיבה לגמרי: פרקדן לא שמה הסיבה. מוכח בפרק המוכר את הספינה (דף עד.) שהשוכב על ערפו נקרא פרקדן דאמרינן התם גבי מתי מדבר דהוו גנו אפרקיד והוה עבר טייעא כי רכיב גמלא תותי כרעייהו מיהו אפשר שהשוכב על פניו ג"כ נקרא פרקדן ובתרווייהו איתיה לטעמא שמא יקדים קנה לושט: הסיבת ימין לא שמה הסיבה. שהרי צריך לאכול בימינו ולא עוד וכו' אפרקדן קאי: אשה אינה צריכה הסיבה. לפי שמשמשת לבעלה: שאף הן היו באותו הנס. פירשו בירושלמי שאף הן היו בספק סכנה כלומר בספק סכנה ודכוותיה אמרי' גבי חנוכה ומגילה ודוקא מהאי טעמא הא לאו הכי פטורות דהויא לה מצות עשה שהזמן גרמא וכי היכי דבדאורייתא פטור הכי נמי בדרבנן דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון: כדי מזיגת כוס יפה. היינו כוס של ברכת המזון. וקרי ליה כוס יפה משום די' דברים נאמרו בכוס של ברכה כדאיתא בפרק שלשה שאכלו (דף נא.) ושיעורו רובע רביעית לוג יין חי כדי שימזגנו ויעמד על רביעית דכל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא: שתאן חי. שלא מזגן יצא וכגון שיש בכל כוס רביעית לוג דבציר מרביעית לאו כלום הוא דכי היכי דבמזוג בעינן רביעית בין הכל הכי נמי בחי' בעינן רביעית: ידי חירות לא יצאו. כלומר שלא קיים מצוה מן המובחר ומיהו אינו צריך לחזור ולשתות ארבעה כוסות: שתאן בבת אחת. לאו בחדא כסא דהא לא צריכה למימר שהרי הכוסות הללו אע"פ שיש מהם שיעור למטה אין להם שיעור למעלה ואפילו גדול כמה אינו נידון אלא ככוס אחד אלא הכי קאמר שאם שתאן סמוכין בזה אחר זה שלא על הסדר שסדרו אותן חכמים בארבע כוסות לא יצא וצריך לחזור ולשתותן כסדרן: השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא. כלומר בני חיובא יצאו כולן. ובכוס שיש בו שיעורין הרבה עסקינן: והוא דשתה רובא דכסא. כלומר דשתי כל חד וחד רובא של רביעית (ג) וקמ"ל שאין צריך שיהא לכל אחד כוס חלוק בפני עצמו: ארבע כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית. כלומר בין כולן רביעית יין חי כדי

שלטי הגבורים

א שהבכורות מתענין בע"פ ואפילו בוכרא דאימא וכן הצנועין מתענין בו כדי לאכול מצה לתיאבון טור: ומורי הרע"ז ז"ל הורה להתענות לבכור לאב בערב הפסח ובשם מהרי"ל יש שמהר"ם הנהיג לבכורות להתענות ביום ה' כשחל פסח בא' בשבת ואמר שכן הוא בס' הרוקח והיה מורה להם לטעום מידי ביום ה' בין השמשות אי לא מצו מצערו נפשייהו עד אחר הבדיקה וכן נראה דודאי אין חילוק בין תענית זה לתענית דפורים:

ב רשב"ם פירש דמשום הכי הסיבת ימין אינה הסיבה מפני שצריך לאכול בימינו ולפי זה אטר יד ימינו יטה על ימינו ורש"י פירש כרבינו ולפי זה אין חילוק בין איטר לאחר ולהסיבת אשה כתב רשב"ם טעם מפני שאימת בעלה עליה ולפי זה אלמנה וגרושה בעי הסיבה ובה"ג כתב משום דלאו אורח ארעא דאשה למזגא ולפי זה כל אשה אין צריכה הסיבה:

חדושי אנשי שם

(א) מהר"ן ז"ע דהא בגמ' דף ק"י איפשיטא להדיא דסמוך למנחה קטנה תנן וכ"כ הרא"ש: (ב) מהר"ם אע"ג דספיקא דרבנן היא הכיבא היא המצוה דהא אמרי' רב ששת הוה יתיב בתעניתא כולי מעלי יומא דפסחא משום דאיסטניס הוה וכן ר' איתא בירושלמי מביאו בהשר"י בהלכה והר"ן מביאו למעלה בס"פ אלו עוברין לא היה אוכל לא חמץ ולא מצה כל היום חמץ לא אכיל משום דכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי ומשום דרבי יהודה בן בתירא שהיה מכשיר בפסח ששחטו שחרית ומצה נמי לא אכיל משום דר' לוי דאמר האוכל מצה בע"פ דהיינו מזמן שכשר לשחיטת פסח כאילו כו' וז"ל הר"ן שם אבל לדידן דלא מתסר חמץ מדאורייתא אלא מחצות ולמעלה א"כ מסוף ד' מדרבנן אסור דמצה נמי לא מיתסרא אלא מהאי זימנא ואילך עכ"ל והיינו דמסיק הכא הילכך מנקט לחומרא עדיף ולטעמים אזיל והאשר"י כתב ז"ל ואסיקנא סמוך למנחה קטנה תנן אבל קודם לכן מותר והכל לפי מה שהוא אדם דהא אמרינן רב ששת הוה יתיב בתעניתא כולי יומא משום דאיסטניס הוה כו': (ג) מהר"ן שפירא עיין כמ"ש הרי"ף לעיל (פי' תקט"ת כר"ן ד"ה אם) כי נראה דברי הר"ן כסותרין זה את זה ומה שתירצו לעיל נראה שזה מוכח דהא מביא שם מ"ש כאן והוא דשתה רובא דכסא ולזה פי' דהוא ס"ל רוב רביעית א"כ אין ראיה לעיל כלל וצ"ע:

עין משפט

א מיי' פ"ו מה' חמץ ומצה טור או"ח סי' תעא:
ב מיי' שם פ"ז סמג עשין מא טור א"ח סי' תעב תעה:

הגהות הו"י

(א) ע"ש בתו' דף ס"ו ע"א:

דף סו.

הגהות הב"ח

(א) ת"ז נמחק: (ב) שמשום כצ"ל:

גי' מהר"ם סלוג

הושע י

דף קח.

דף קח:

כדי שימזגנו ויעמוד על ד' רביעיות דמטי רביעית לכל חד : **מה** תועלת לתינוקות ביין . כלומר דבכי הא לא שייך לחנכם במצות דכיון שאין נהנין ושמחין בו אינו להם דרך חירות : **חוטפין** מצה. מסלקין את הקערה ואת הלחם מיד התינוקות כדי שלא יאכלו הרבה ויישנו שכך דרכן של תינוקות והכי מוכח בתוס' דתניא ר' אליעזר אומר חוטפין מצה לתינוקות כדי שלא יהו ישנים : **קיסטא** דמוריסא. מדה שמוכרין בה המוריים ובה משערין רביעית לפסח שממלאין אותה ומחלקין אותה לארבע כוסות דלוג ד' רביעיות : תמניתא קמייתא. [מדה] קודמה [שמה] תמניתא הות יתירא על דא נר מצוה תמניתא דהשתא רביעית:ובה משערין רביעית לפסח . שהיו ממלאים אותה מים ואח"כ מריקין ממנה בתמניתא דהשתא עד שיהא מלאה ומים הנשארים הם רביעית :

רביעית של תורה. כגון רביעית יין של נזיר הלכה למשה מסיני ורביעית דם הבאה משני מתים דנפקא לן מקרא וכגון רביעית שמן לרקיקי נזיר דאיכא דיליף לה מקרא במנחות(דף פט.): **אצבעיים** על אצבעיים וכו'. כדתניא לקמן דכיון דאמה על אמה ברום ג' אמות מחזיק ארבעים סאה מיניה ילפינן דאצבעיים על אצבעיים מחזיק רביעית וכך הוא דרך החשבון בלשון קצרה לתלמידים שנחלק רום הכלי שהוא שלש אמות לעשרים חלקים יהיה כל חלק מהם י"ח חומשי אצבע שהרי בשלש אמות י"ח טפחים ובכל טפח ד' אצבעות ובכל אצבע ה' חומשים [יגיע לי"ח טפחים ע"ב אצבעות עושין ש"ס חומשין עיין בפירש"י ורשב"ס] נמצא חלק העשרים י"ח חומשי אצבע אח"כ נוציא מאלו הי"ח חומשים הרביע נשארו י"ג חומשי אצבע וחצי שהן אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע וכן נעשה מן המים עשרים חלקים יהיה החלק הנחלק ב' סאין נוציא הרובע ישאר סאה ומחצה שהן תשעה קבין נמצא שאמה על אמה ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע מחזיק תשעה קבין שהן ל"ו לוגין ואמה על אמה הוו ששה טפחים על ששה טפחים שהם בתשבורת ל"ו טפחים נמצא לוג לכל טפח ורובע הטפח שהוא אצבעיים יחזיק רביעית הלוג ומאחר שלמדנו שטפח על טפח ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע מחזיק לוג והוא רובע קב למדנו שחמשת רבעים קמח שחייבים בחלה שיעורם ה' טפחים בתשבורת וה' בכלי שארכו ב' טפחים וחצי ורחבו טפחיים *על שני טפחים הם ד' טפחים בתשבורת וחצי טפח על פני ב' טפחים הוא טפח שלם נמצאו ה' טפחים ויהיה רום הכלי אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע :

לא יאכל תרי וכו'. דבזוגות חיישינן לכשפים כדאיתא בגמרא : כוס של ברכה מצטרף לטובה . לבטל זוג שתי כוסות הראשונות ואינו מצטרף לרעה להשלים זוג עם הרביעי שלאחריו

דף קח. | דף קט: | נ"ל שני טפחים על טפ'

תורה אור

מה תועלת לתינוקות ביין אלא מחלק להם *קליות ואגוזים כדי שישאלו תניא אמרו עליו על רבי טרפון שהיה מחלק קליות ואגוזים בערבי פסחים לתינוקות כדי שישאלו תניא רבי אליעזר הגדול אומר חוטפין מצה בלילי פסחים בשביל התינוקות שלא יישנו אמרו עליו על ר' עקיבא מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש חוץ מלילי פסחים וערבי יום הכפורים לילי פסחים בשביל התינוקות שלא יישנו וערבי יוה"כ כדי שיאכילו את בניהם : ת"ר [א]חייב אדם לשמח את ביתו ברגל שנאמר °ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ובמה משמחן ר' יהודה אומר אנשים בראוי להם ונשים בראוי להן אנשים בראוי להם יין ונשים בראוי להן במאי תני רב יוסף בבבל בבגדי צבעונין בארץ ישראל בבגדי פשתן המגוהצים אמר ר' יצחק קיסטא דמורייסא דהוות בצפורי היא הות לוגא למקדשא ובה משערין [ב]רביעית לפסח א"ר יוחנן תמניתא קמייתא דהוות בטבריא הוה יתירא על דא רביעית ובה משערין רביעית לפסח:אמר רב חסדא רביעית של תורה אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע ובגודל כדתניא °ורחץ במים את (א) בשרו °במי מקוה את כל בשרו במים מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן *אמה על אמה ברום ג' אמות ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה פירוש רביעית של תורה ביצה ומחצה והלוג ד' רביעיות שהן שש ביצים ומנא לן דלוגא ארבע רביעתא הוה (א) דתנן הין וחצי הין ושלישית הין ורביעית הין לוג וחצי לוג ושלישית לוג ורביעית לוג אלמא לוגא ארבע רביעתא הוי הין שנים עשר לוג דכתיב (א) זה וזה בגימטריא תריסר לוגי הוו נמצא הין ארבעים ושמונה רביעיות שהן שבעים ושתים ביצים קב ארבעה לוגין שהן שש עשרה רביעיות שהן ארבע ועשרים ביצים ומנא לן דקבא ארבעה לוגי הוי דתנן הלל אומר [מלא] הין מים שאובין פוסלין את המקוה שחייב אדם לומר בלשון רבו וכמה הין שנים עשר לוג . שמאי אומר תשעה קבין שהן ששה ושלשים לוג אלמא קבא ארבעה לוגי הוי הסאה ששה קבין שהן שני הינין שהן כ"ד לוגים שהן תשעים ושש רביעיות שהן מאה וארבעים וארבעה ביצים האיפה שלש סאין שהן שמונה עשר קב שהן ששה הינין שהן שבעים ושנים לוג שהן מאתים ושמונים ושמונה רביעיות שהן ארבע מאות ושלשים ושתים ביצים שיעור חלה עומר שהוא עשירית האיפה שהוא ארבעים ושלש ביצים וחומש ביצה וכן למצה רביעית של תורה אצבעיים על אצבעיים וכו' שיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה הסאה ששת קבין הקב ארבעה לוגין הלוג ארבע רביעיות אמה ששה טפחים טפח ארבע אצבעות בגודל אמה על אמה ברום שלש אמות ארבעים סאה חציין אמה על אמה ברום אמה ומחצה דהוה תשעה טפחים עשרים סאה חציין אמה על אמה ברום שלש רביעיות אמה שהם ארבעה טפחים ומחצה עשר סאין חציין אמה על חצי אמה ברום ארבעה טפחים ומחצה חמש סאין חציין חצי אמה על חצי אמה ברום ארבעה טפחים ומחצה שתי סאין ומחצה שהן ט"ו קבין נמצאו ג' טפחים על ג' טפחים ברום ד' טפחים ומחצה ט"ו קבין חציין שלשה טפחים [על שלשה טפחים] ברום שני טפחים ורובע ז' קבין ומחצה חציין שלשה טפחים על [טפח ומחצה] ברום ב' טפחים ורובע ארבעה קבין פחות רביע קב שהן חמשה עשר לוגין חציין טפח ומחצה על טפח ומחצה ברום שני טפחים ורובע שבעה לוגין ומחצה נמצאו ו' אצבעות [על ו' אצבעות] ברום ט' אצבעות שבעה לוגין ומחצה הציין שש אצבעות על שלש אצבעות ברום תשעה אצבעות ארבעה לוגין פחות רביע לוג שהן חמש עשרה רביעיות וכמה הן שש אצבעות על שלש (ג) ברום תשע מאה וששים ושתים אצבעות נמצאו מאה וששים ושתים אצבעות חמש עשרה רביעיות לכל רביעית י"א אצבעות חסר חומש שהן חשבון אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע בשיבור וזה חשבון שיבור אצבעיים על אצבעיים הרי ארבע ברום אצבעיים נמצא הכל שמונה וכשאתה מוסיף חצי אצבע על ארבע הרי שתי אצבעות ויש בידך שמונה הרי עשרה ועוד חומש על ארבעה הרי אחד פחות חומש ובידך עשרה הרי י"א אצבעות פחות חומש והן רביעית נמצא רביעית של תורה אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע לא פחות ולא יותר : ולא [ג]יפחתו לו מארבעה כוסות של יין ואפילו מן התמחוי היכי קיימי רבנן ומתקני מילתא דאתי בה לידי סכנה והתניא לא יאכל אדם תרי ולא ישתה תרי אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא °ליל שמורים הוא לה' לילה המשומר ובא מן המזיקים רבא אמר כוס של ברכה מצטרף לטובה ואין מצטרף לרעה רבינא

תוספ' | עז | תוספ' | [דף קט, א] | תוספ'

רש"י

שגם הם נגאלו:וכי מה תועלת יש לתינוקות. והלא הם פטורין מן המצות : וקליות . קלי מחטין ישנים שהרי חדש עדיין אסור בליל ראשון של פסח ומקומות יש שמייבשין חטים ישנים על האור ואוכלים אותם עם אגוזים בקנוח סעודה : חוטפין מצה . מגביהין הקערה בשביל התינוקות שישאלו וי"מ חוטפין מצה אוכלים מהר ולי נראה חוטפין מצה (ב) מסלקין הקערה והמצה מיד התינוקות כדי שלא יאכלו הרבה ויהיו ישנים כדרך תינוק שישן אחר אכילתו ושוב לא ישאל : קיסטא דמורייסא . מדה שמוכרין בה המוריים : תמניתא קדמייתא. [מדה] שהיתה כבר בטבריא היתה יתירה על תמניתא דהשתא ריבעא ובה משערין שהיו ממלאין דבריס אותה לתוך אותה של עכשיו עד שיהא מלאה ומה שנשאר בקמייתא הוא רביעית:רביעית של תורה . כגון רביעית יין לנזיר ורביעית שמן לרקיקין ורביעית דם של מת : ברום אצבעיים ורום חצי אצבע וחומש אצבע בגודלים בטפח ד' אצבעות מהן: אמה על אמה ברום ג' (ג) מחזיקין מ' סאה ודוק בחשבון המבואר בעמוד והוא מכוון : לא יאכל תרי. משום סכנה של זוגות : מצטרף לטובה . אם שתה כבר זוגות כוס של ברכה מבטל : [ואינו מצטרף] לרעה . (ד) ואם שתה אחד או ג' כוס של ברכה אינו מצטרף לעשות זוגות

עין משפט

א מיי' פ"ו מה' י"ט סמג לאוין עה טור א"ח סי' תקכט
ב מיי' פ"ו מה' חמץ ומצה טור א"ח סי' תעב :
ג מיי' פ"ז מה' חמץ ומצה סמג עשין מא טור א"ח סי' תעב :

ויקרא טו | שמות יב

הגהות הרי"ו

(א) שמן משחה קדש יהיה זה לי וכתיב התם שמן זית הין:(ב)מסלקין המצה מיד כצ"ל :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כל : (ב) נ"ב אצבעות ברום תשע אצבעות : (ג) נ"ב אמות : (ד) שאם כצ"ל :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא
(א) פי' מנ"ל דרביעית הלוג נקרא בשם מדה שמא אין לו שם מדה כלל וק"ל :

מלחמת ה'

ועוד מתני' לא יפתחו לו מד' כוסות של יין וכו' כתב עלה הרי"ף ז"ל ואמרי רבוותא הואיל וכל חד וחד מצוה באפי נפשה הוא צריך לברך בורא פרי הגפן אכל כסא וכסא וכו' כמו שכתוב בהלכותיו ואין בכל הראיות שהביא לדבריו ראיה לא לכסוי הדם ולא לסעודתא דתלמידי דרב לפי שברכת המזון סלוק אכילה עד וכסוי הדם נמי סלוק הוא לשחיטה שקדמתו :

אמר

המאור הקטן

מתני' לא יפתחו לו מארבע כוסות של יין וכו' כתב עלה הרי"ף ז"ל ואמרי רבוותא הואיל וכל חד וחד מצוה באפי נפשה הוא צריך לברך בפה"ג אכל כסא וכסא וכו' כמו שכתוב בהלכותיו ואין בכל הראיות שהביא לדבריו ראיה לא לכסוי הדם ולא לסעודתא דתלמידי דרב לפי שברכת המזון סלוק אכילה הוא ואמטו להכי הוה הפסקה כיון דלא אפשר למשתי ולברוכי בהדי הדדי וכסוי הדם נמי סלוק הוא לשחיטה

שקדמתו

א מיי' פ"ח מה' חמץ ומצה סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעד:

שלאחריו: **רבינא** אמר כל חד וחד מצוה באנפיה נפשיה הוא. כלומר שאף על פי שד' כוסות תקנו חכמים מכל מקום בכל חד וחד קבעו מצוה באפי נפשיה: **כתב** הרב אלפסי ז"ל דכיון דכל חד וחד מצוה באפי נפשיה לענין ברכה נמי צריך לברוכי בפה"ג אכל כסא וכסא למד הרב ז"ל ענין הברכה ממה שאמר לענין זוגות לפי שהן שוין בדין נמלך שהרי נמלך אין בו משום זוגות ונמלך נמי קובע ברכה אחרת הילכך כיון דחזינן דהכי כסי לא מצטרפין דלהוי זוגות אלמא לא מימשכי אהדדי והוו כנמלך הילכך כל אחד קובע ברכה לעצמו ולמדה עוד הרב מדאמר בפ' כסוי הדם (דף פו:)

נר מצוה

רש"י

זוגות: בהדי הדדי לא אפשר. לכן הוי ברכת המזון הפסק: מברך

רבינא אמר כל אחד ואחד מצוה בפני עצמו הוא ואמרי רבואתא הואיל וכל אחד וא' מצוה בפני עצמו הוא ברכינן בפה"ג א אכל כסא וכסא ומסייע להאי סברא (א) מהא *דתנן שחט מאה חיות במקום אחד כסוי אחד לכולן מאה עופות במקום אחד כסוי א' לכולן [א] ר' יהודה אומר שחט חיה יכסה ואח"כ ישחוט העוף ואמרינן עלה א"ר יוחנן מודה ר' יהודה לענין ברכה שאין מברך אלא ברכה אחת א"ל רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי מ"ש מדרב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב דהוו יתבי בסעודתא וקאי עלייהו רב ייבא סבא ואמרו ליה הב ונבריך והדר אמרי ליה הב ונשתי אמר להו רב ייבא סבא הכי אמר רב כיון דאמריתו הב ונבריך איתסר לכו למישתי חמרא (א) ואהדרו ליההכי השתא התם מישתא (ב) וברוכי °בהדי הדדי לא אפשר הכא אפשר דשחיט בחדא ידא ומכסי בחדא ידא שמעינן השתא דכי היכי דלענין ברכת המזון כיון דלא אפשר למשתי וברוכי בהדי הדדי הויא הפסקה וכד מסיק ליה לברכת המזון צריך לחזור ולברך בפה"ג הכי נמי כיון דלא אפשר ליה למיקרי ומשתי בהדי הדדי צריך לחזור ולברך בתר דגמר הגדה ובתר דגמר הלילא בורא פה"ג וסברא מעליא ב הוא והכין מיבעי למיעבד אבל על הגפן ועל *פרי הגפן איכא מ"ד לא מברכינן אלא בסוף ואיכא מ"ד מברכין לבתר תרין כסי דמיקמי סעודה ולבתר תרין דבתר סעודה

חולין פו:

הגהות חו"י (א) פירוש לאלו דינא: (ב) נ"א א"כ ליכוי המוציא הפסק בשבת ויו"ט ויחזור ויברך בפה"ג אם ישתה יין:

[דף קנז ע"ב]

הגהות הב"ח (א) נ"ב ה"ג כיון דאיטפל ליה לכסוי איחייב ליה לבירוכי כו':

תוספ'

גבי הא דאמר רבי יהודה שחט חיה יכסה ואחר ישחוט בן עוף ואמרי' עלה ומודה ר' יהודה לענין ברכה שאינו מברך אלא ברכה אחת ומקשינן ומאי שנא מדרב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב דהוו יתבי בסעודתא וכו' ומתרצי' הכי השתא התם משתי וברוכי בהדדי לא אפשר הכא אפשר דשחיט בחדא ידא ומכסה בחדא ידא והכי נמי משתי ומימר הגדה ומאי דבעי מימר בהדדי לא אפשר והר"ז הלוי ז"ל הקשה למה הוא צריך לברך על כוס שני שהרי מקרא ההגדה אינו מפסיקו משתיה שהרי אמרו (דף קיז:) בין הכוסות הללו אם רצה לשתות שותה ואלו קושיא היא שאפי' תימא דהכי הוא מ"מ הרי עליו לקרות ההגדה ומיקרי ומישתי בהדדי לא אפשר ועוד דאע"ג דאמרי' דבין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה משמע ודאי דהיינו בין כוסות אבל לא באמצע הכוס שאחר שמזג הכוס לספר עליו יציאת מצרים שהוא מן התורה אינו בדין שימזוג כוס אחר וישתה ועוד שהרי אומר עליו ב' פרקים מן ההלל וברכה אשר גאלנו שהן מפסיקים אותו בעל כרחו משתיה ואומר עוד הר"ז ז"ל דכי אמרי' משום דמשתי וברוכי לא אפשר צריך לחזור ולברך הני מילי בדבר שהוא סלוק אכילה כברכת המזון או סלוק שחיטה ככסוי אי לאו משום טעמא דאפשר דשחיט בחדא ידא ומכסי בחדא ידא [והקשו עליו שהרי מה שאמרו דמודה ר"י לענין ברכה שאינו מברך אלא ברכה אחת לא לענין שחיטה בלבד אמרו כן אלא אף לענין כסוי ואף על פי שהשחיטה בנתים אינה הפסק לכסוי צריכינן לטעמא דאפשר דשחיט בחדא ידא ומכסי בחדא ידא] ואין זו קושיא אלא דאפילו נפרש כן (א) כיון שהכסוי והשחיטה עניינן חלוקים הן לגמרי בדין הוא שתהא שחיטה הפסק וחלוק לכסוי אי לאו משום טעמא דאפשר דשחיט בחדא ידא וכו' מה שאין כן בארבע כוסות הללו שכולן מצות שתיה ואין בכאן סלוק שיפסיק אבל דעת הרב אלפסי ז"ל דכל היכא דמשתי וברוכי לא אפשר אע"פ שאינו דבר של סלוק צריך לברך ומיהו ה"מ בדבר הקבוע עליו חובה כקריאת ההגדה אבל דבר שאינו קבוע עליו חובה לא דאי לא תימא הכי תקשי להא דאמרי' (דף קג.) בחברים שהיו מסובין ועקרו רגליהן לילך בבהכ"נ או בבית המדרש שאם הניחו שם זקן או חולה כשהן חוזרין אין טעונין ברכה לכתחלה ואע"פ שהתפללו שם ענו שם קדושה וקדיש וכיוצא בהן והא הכא דמיכל ומימר הנהו מילי בהדי הדדי לא אפשר [ותנן נמי (ברכות דף מב.) דבירך על היין שלפני המזון בשבתות וי"ט דפטר את היין לאחר המזון ואע"פ שבירך המוציא בנתים ומשתי וברוכי בהדי הדדי לא אפשר] אלא ודאי לא אמרי' הכי אלא בדבר הקבוע עליו חובה אבל דבר הרשות שאם רצה אינו מפסיק לא וכי תימא דהא קי"ל *(ברכות דף מב) דסח בין תפלה לתפלה צריך לברך והא התם שיחת הרשות היא ואפ"ה מפסקת לא דמי דהתם ב' מצות הן ואפי' שיחה דרשות מפסקת בין הברכה לעשיית המצוה כדאמרי' (ברכות מ.) דטול ברוך לא הוי הפסק דמשמע הא שיחות אחרים הוי הפסק אבל אחר שהתחיל המצוה אין שיחה מפסקת דהא אמרינן (שם דף יד.) בהלל דשואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ואינו חוזר ומברך אבל שיחת חובה מפסקת וד' כוסות נמי אף על גב דקביעות אחת הם וכמצוה אחת דמי אפ"ה כיון שיש ריוח ביניהם שיחת חובה הוי הפסק וא"ת למה אינו מברך על המרור בפה"א שאע"פ שבירך בטבול ראשון הרי הפסיק ביניהן ההלל והברכה שסדר על כוס ב' ואילו לקמן (דף קיד:) אמרי' דמברך אמרור לאכול מרור ולא מדכרינן בורא פרי האדמה כלל י"ל שאינו נפטר בכך בבפה"א שברך בתחלה אלא שברכת המוציא פוטרתו שפת פוטרת כל מיני מאכל והיינו טעמא נמי דברכת לאכול מרור לא מפסקא להמוציא שברך בתחלה לפי שהכל מענין הסעודה הוא: **ולענין** על הגפן ועל פה"ג כתב הרב אלפסי ז"ל שנראין הדברים שהוא מברך אותו בתר תרי כסי קמאי ובתר תרי כסי בתראי בתר תרי כסי קמאי היינו לומר שהוא מברך אותו קודם

[א] שחט חיה ועוף במקום אחד כסוי אחד לכולם: (מא"י)

נ"ל מנחות נו.

המאור הקטן

שקדמתו ולפום הכי ס"ד לשוייה הפסקה אי לאו משום דאפשר דשחיט בחדא ידא ומכסי בחדא ידא אבל מדרש הגדה זו מנין לנו שהוא סלוק והרי שלחן ערוך בסעודתו לפניו ואין זה נראה סלוק ומה דאמר הרב ז"ל דלא אפשר ליה למקרי ולמשתי בהדי הדדי אנו אומרים כי אם רצה לשתות בתוך ההגדה הרשות בידו כדתנן בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה ואין הפרש בין שותה לפני ההגדה לשותה בתוך ההגדה ואין לנו למחות בידו אם בא לשתות בתוך ההגדה וזו הסברא שעלתה על דעת הרב ז"ל היא הזקיקתו לכתוב בהלכות בתחלת זה הפרק פורס מפה ומקדש ואח"כ שארי המוציא וגמר לה לסעודתיה משום דהוה ס"ל דקידוש הפסק הוי ואנו כבר ברנו דלקבעיה הדר ולא צריך למשרא המוציא וקידוש לא הוי הפסקה כמו שעולה על דעת מקצת החכמים ואין טעון ברכה למפרע ולא לכתחלה אלא בדבר שמסלק בו ידיו ממה שעשה כגון ברכת המזון וכיסוי הדם למה דקס"ד מעיקרא ודכותה חברים שהיו מסובים ועקרו רגליהם לצאת ולא הניחו שם זקן או חולה שהן טעונין ברכה למפרע כשיוצאים ולכתחלה כשחוזרים אבל הגדה אינה מפסקת ומצאתי בהלכות ה"ר יצחק בן גיאות ז"ל משום מר רב יוסף בן רב מארי גאון ז"ל אינו מברך בפה"ג אלא על כוס של קידוש וכוס של ברכת המזון ואני קורא עליו שפתים ישק משיב דברים נכוחים ועל זה ראוי לסמוך: ולענין ברכה אחרונה כתב הרי"ף ז"ל מברך בתר תרי דמקמי סעודה ובתר תרי דבתר סעודה ושפיר דמי למעבד הכי ויש מחכמי מקומותינו מי שסבר למצוא עליו קושיא

מלחמת ה' בהמ"ז

אמר הכותב הריני כמשיב על דברי רבינו הגדול והתניא חברים שהיו מסובין ועקרו רגליהם לצאת לבית הכנסת כשהם יוצאין אינם טעונין ברכה למפרע וכשהם חוזרין אין טעונין ברכה לכתחלה והא הכא דתפלה וקדיש ואמן יהא שמו הגדול מבורך ומשתי בהדי הדדי לא אפשר ואפ"ה לא צריך לחזור ולברך ועוד דתנן ברך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון בשבתות ובימים טובים שאדם קובע סעודתו על היין וה"נ משתי וברוכי המוציא בהדדי לא אפשר ואפ"ה פטור ועוד יש להשיב מהא דאתמר לקמן היכא דליכא אלא ירקי מברך מעיקרא בורא פרי האדמה ואכול מרור ולבסוף אכיל ליה בלא ברכה ואמאי הא איכא אגדתא והלילא וברכות דעל מצה דמיכלי והני בהדי הדדי לא אפשר ומפסיק לענין ברכת הפירות כמו שמפסיק לענין ברכת היין ואנו מקשים ועלינו לתרץ והוי יודע שהפרש גדול בין הפסקת רשות להפסקת חובה שמי שקבע סעודתו ובירך תחלה על היין או על הפת ואם רצה שלא לצאת לבהכ"נ אינו יוצא שאין הדבר קבוע עליו חובה בתוך הסעודה אין כאן הפסק אלא שנוי מקום אבל ד' כוסות הדבר קבוע עליו חובה לאחר שבירך על הראשון שיפסיק מלשתות ויתחיל במצוה אחרת הלכך משעה שנאסרה עליו שתיה הוי הפסק וצריך לחזור ולברך בזה ודאי דומה לכיסוי הדם שאין בו עקירת דעת אחרת אלא שמצוה להפסיק בכסוי ונאסר עליו שחיטה עד שיכסה אלא שמצאו לה היתר ממקום אחר דאפשר דשחיט בחדא ידא ומכסי בחדא ידא וכיון דאפשר אע"פ שהפסיק הוא מדעת עצמו וכסה בנים ואח"כ שוחט אינו צריך לחזור ולברך וה"ה והוא הטעם ליין שלפני המזון שפוטר יין שלאחר המזון ואין ברכת הלחם מפסקת לפי שאין הפסקה זו קבועה עליו מצוה בתוך השתיה וטעם בורא פרי האדמה

שאינו חוזר ומברך מפני שהפת פוטרתו דכיון שהוא בא חובה בתוך הסעודה כדבר הבא מחמת הסעודה דמי וכן כתוב בפסוקות רבי' שלמה ז"ל שהפת פוטרת חזרת מברכת הנהנין ולפי לשון פירושו דבר הבא מחמת הסעודה ודאי הוא שהוא ז"ל קורא אותה במשנתנו פרפרת הפת כלומר פרפרת הנאכלת עם הפת ותנן בירך על הפת פטר את הפרפרת וא"ת ואעפ"כ הלא לאחר שבירך על המצה צריך הוא לברך לאכול מרור ומיכל והך ברכה גופה לא אפשר ולמה לא תפסיק בו לאו מילתא היא דהאי כשבירך המוציא כאילו בירך על מצה ומרור ברכת הנהנין ואין ברכת המצות שעל המרור מפסקת בו כשם שאין ברכת המצה עצמה מפסקת בה וכענין שנפרש ביקנ"ה והיינו נמי דאמר רבינא כל חד וחד מצוה באנפי נפשה הוא כלומר והוה ליה כנמלך שאין בו משום זוגות כיון שנפסקה קביעותו והוא מברך על כל כוס וכוס ובזה נתקיימו דברי רבינו הגדול ז"ל בראיותיו ויש כאן מקום טעות למקצת הגאונים שכתבו ומה ברכת המזון מפסקת תפלה לא כ"ש אלא שדברי רבינו ז"ל קיימים וכשתמצא לומר שתי מצות שכל אחת עליו חובה אפי' שיחה קלה מפסקת בהן והיינו תפילין מצוה אחת אין שיחה מפסקת והיינו שואל ומשיב בקריאת שמע והלל כמו שכתוב בהלכות בראש השנה וכן הסעודה קביעות אחת היא ואין שיחה מפסיק בה ולא אפי' רשות דמצוה כגון אמן וקדיש לא אמרו בה אלא עקירות אבל שתי מצות בקביעות אחת כגון ד' כוסות אין דמיונן יפה להפסיק בשיחה קלה כתפילין אלא כל שהוקבעה לו מצוה אחרת ואסרה עליו שתיה ראשונה ה"ז מפסיק אפי' בקביעות אחת כמו שפירשתי מדין כסוי וקל וחומר: והריני מוסיף לו ראיה מהא דאמרי' לעיל לית הלכתא כתלמידי דרב דהא יו"ט שחל להיות אחר השבת ואמר רב יקנ"ה ולא היא גבי ברכת המזון עקר דעתיה ממשתיא הכא לא עקר דעתיה ממשתיא כולה כחדא ברכתא נינהו מדקא מקשי' איקנ"ה ולא מקשי' מכל קידוש והבדלה דעלמא דתנן מברך על היין ואח"כ מברך על היום שמעינן מינה דהכי אקשי' ברכת המזון לתלמידי דרב מאי טעמא מפסיק כיון דהיתה לכסא בידיה ודעתיה עילויה ודאי משום דמכיון לאחר ברכת היין מחמת מצוה אחרת שהוקבעה לו נפסקה שתייתו וצריך לחזור ולברך אם כן אף ביקנ"ה נמי כיון דנאסרה עליו שתיה לאחר ברכת היין מחמת מצוה אחרת הוי הפסק דהבדלה מצות כוס אח ולברך ומהדרינן לא היא גבי ברכת המזון מכיון דאמר הב ונבריך עקר דעתיה ממשתיא עד שיברך שהרי נתן דעתו לברך ומשתי וברוכי בהדי הדדי לא אפשר הילכך אע"ג דכסא בידיה ודעתיה עילויה הכא לא עקר דעתיה ממשתיא עד שיעשה מצוה אחרת דכולהו כחדא ברכתא נינהו ויין גורם לברכות הללו שיסדרם עליו ושמעינן מינה דטעמא דברכת המזון לאו משום דסילוק אכילה הוא דאי הכי לדמויינהו הא לאו מין במינו הוא כלל אלא טעמא משום הפסק הוא שאע"פ שהוא סילוק אכילה אינו סילוק שתיה וה"נ מוכח בפרק אלו דברים במס' ברכות מברך על היין ועל המזון בכוס אחד שהוא מפסיק בידיה. וכתשובה לדברי רבינו ז"ל מצינו בפרק ראשון של מסכת ברכות ירושלמית דאתמר התם כל הברכות פותחין בהן בברוך אם היתה ברכה הסמוכה לברכה כגון ק"ש ותפלה אין פותחין בהן בברוך ו שאם היה יושב ושותה מבעוד יום וקדש עליו היום אינו אומר בפה"ג והא סיפא א"ר מנא טופס ברכות כך הוא וכו' הרי זו כתשובה לדברי רבינו ז"ל ואינה תשובה שהירושלמי היה סובר כרב אסי דאמר ל דרב דאמרי כל כי האי גוונא לא הוי הפסק ומיהו התם נמי הא אסיקנא טעמא אחרינא דטופס ברכות כך הוא והדר ביה מהך סברא דאמרן וכן נראין ודאי הדברים שאם היו מסובין וקדש עליהן היום שמ ברכת המזון וברכת היין כשהוא מברך על כוס שני קדושת היום חוזר ומברך ברכת היין שאם לא תאמר כן לא תאמר כך היה להם לפרש בברייתא ששנינו כאן שחלוק קדוש זה משל שאר שבתות בכך אלא ודאי מכיון לאכול עד שיקדשו הוי הפסק וצריך לחזור ולברך מזו הסברא שעלתה על דעת ראשונים והסכים רבינו ז"ל אמרו בתחלת זה הפרק פורס מפה ומברך ואח"כ שארי המוציא. ומיעל לאיפנוי לא הוה הפסק אבל בעל הדר שארי המוציא וטעמא דמילתא משום דגברא דחיה הוא ורבינו האי אמר בית הכסא מפסיק ולא פסיק ולא פשיטא לנא ודאמי דלא מפסיק ובפירושיו היא בפ' כיצד מברכין וזו הוראה ממנו ז"ל שאין ברכת ה שאינה קבועה עליו חובה בסעודה ומעתה אנו דנין בתפלה כן ושמא הוא ז"ל שאמר מפסקת מפני שהיא דבר גדול וצריכה כונה יתירה והרי כעוקר מסעודתו לגמרי ואין טעמו מאור: ומה שכתב בעל המ שאם רצה לשתות בתוך ההגדה הרשות בידו כדתנן בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה הם ושלום שלא התירו אלא בין כוס לכוס אבל משמזגו לו כוס שני והתחיל במצותו לאכול עליו ולדרוש אינו רשאי יעמוד בדבורו ואינו חוזר וטוען עליו טענה אחרת על כרחו זכה רבינו ז"ל בדינו שאפילו כשתמצא לומר רשאי הוא לשתות בתוך ההגדה בתוך ההלל אינו רשאי להפסיק כדאיתא בברכות ואין צריך לומר בהמ וזהו שאמר רבינו זלה"ה הכא נמי כיון דלא אפשר למקרי ולמשתי בהדי הדדי צריך לחזור לברך בתר הגדה ובתר דגמיר הלילא: ולענין ברכה אחרונה בין שאין לו לשתות בתוך הסעודה בין שיש לו לשתות דין ה הגאונים שברכת שלש פוטרת מעין שלש אין לומר כן אלא ליין שבתוך הסעודה שהוא בא לשרות והוה ליה כדברים הבאים בתוך הסעודה שפטורין בין לפניהם בין לאחריהם ולא היה טעון כדאמרי' בהדיא בפ' כיצד מברכין אלא מפני שהוא גורם ברכה לעצמו ולפניו הוא שגורם ברכה לעצמו אבל לאחריו אינו גורם ברכה לעצמו ולפיכך ברה"מ פוטרתו אבל יין שלפני המזון למה הוא פוטר מעין שלש והלא הכל מודים בהביאו לפניהם תאנים וענבים שלא מחמת הסעודה ולאחר הסעודה שטעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם וכ"ש קודם הסעודה ומחלוקת בתוך הסעודה בזה אין אומרים שלש ואע"פ שזה לאכול וזה לאכול כ"ש יין שזה לשתות וזה לאכול ואין דינן אלא כפת הבאה בכסנין משום דמזון הוא כדאתמר התם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה

שלטי הגבורים

א וכן כתב מיי' וכן נראה דעת סמ"ג ורב נטרונאי ורב עמרם ואבי העזרי ורב שרירא ורב האי אבל הטור פליג וס"ל דצריך לברך בפה"ג על כוס ראשון ועל כוס שלישי שהוא של ברכת המזון אבל לא על השני ועל הרביעי וכן כתב רב כהן צדק:

לשון ריא"ז

על כל כוס וכוס מאלו הד' כוסות צריך לברך עליו בפה"ג לפי שבין ראשון לשני מפסיק קריאת ההגד' ואסור לשתות כוס שני בלא ברכה וכן בין שני לשלישי מפסיק בהמ"ז וכן בין ג' לרביעי מפסיק קריאת ההלל וכן ביאר ר"י בפסקיו משם הגאונים וכן עיקר:

ב כתב הרא"ש ז"ל ולא נהירא לי ומה שהביא ראיה משום דכל חד וחד מצוה באנפה נפשה היא צריך לברך בפה"ג אכל כוס וכוס שהמצוה אינה מזקקת ברכה כל כמה דליכא היסח הדעת כדחזינן לעיל רב אחי דבריך אכסא קמא ותו לא בריך אע"ג דברכת המזון טעונה כוס לא בעי לברוכי כיון דליכא היסח הדעת ה"נ אע"ג דכל חד וחד מצוה באנפה נפשה היא כיון דליכא היסח הדעת לא בעי לברוכי אכל כסא וכסא ואע"ג דלית הלכתא כרב אחי היינו מטעמא

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא

(א) ר"ל דהר"ז הקשה דלא מצינו שיצטרך ברכה אחרת אלא בדבר שהוא סילוק ולא בארבע כוסות ותמה הר"ן דלא תימא שאומר לך דהרי"ף פליג וסובר דאין שחיטה נקרא סילוק אלא אף אם נפרש כן דשחיטה נקרא סילוק מש"כ בד' כוסות כו' אפ"ה לא תקשה על הרי"ף דנוכל לומר גם הרי"ף סובר ששחיטה הוא סילוק משא"כ בד' כוסות אבל סובר שאין סילוק ביניהם לענין דינא אף שאינו דבר של סילוק צריך לברך כ"ל:

בהמ"ז שא"א לפטור יין של אחר ברכת המזון ושלפניו בברכה אחת שהרי בהמ"ז מפסקת ביניהם כדרך שהיא מפסקת לענין ברכה הראשונה שקובעת לו ברכה והר"ז הלוי ז"ל חלק עליו שהרי הגאונים ז"ל אמרו שברכת שלש פוטרת מעין שלש וכל מה ששתה קודם ברכת המזון ברכת המזון פוטרתו ואין זה נכון שאם אמרו הגאונים שברכת שלש פוטרת מעין שלש לא אמרו כן אלא בדברים של מזון כדייסא וחביץ קדרא וכדאמרי' נמי גבי תמרים בפ"ק דברכות (ד' יב.) משום דתמרי נמי מיזן זייני אבל בשאר פירות כתאנים וענבים הדבר ברור שאין ברכת המזון פוטרת ברכה אחרונה שלהם דהא פסקו בפ' כילד מברכין (דף מא:) הלכתא דברים הבאים לאחר הסעודה שלא מחמת הסעודה טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם ודאי לאחר הסעודה היינו קודם בהמ"ז דאילו לאחר בהמ"ז פשיטא אלא ודאי דברכת שלש במידי דלא זיין אינה פוטרת מעין שלש ומיהו אע"ג דברכת שלש אינה פוטרת מעין שלש אכתי איכא למימר שאין צריך לברך על הגפן ועל פרי הגפן אלא בתר כולהו כסי דאע"ג דברכת המזון מפסיק אין לנו הפסק שיהא קובע ברכה לאחריו שאין לנו הפסק גדול מנמלך שהוא קובע ברכה לפניו ואין קובע ברכה לאחריו וכן דעת רבינו האי גאון ז"ל שאינו מברך על הגפן ועל פרי הגפן אלא לבתר כולהו כסי: **מתני'** מברך על היום ואח"כ מברך על היין. מפרש טעמא בגמרא *שהיין גורם לקדוש שיבא וכבר קדש היום ועדיין יין לא בא ובית הלל אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על היום מפרש טעמא בגמרא שהיין גורם לקדוש שתאמר ועוד שברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם: **הביאו** לפניו מטבל בחזרת. מתני' בדלית ליה שאר ירקי דאי אית ליה שאר ירקי מטבל כדאיתא בגמ' ופרש"י ז"ל דמאי מטבל מטפל דלא ניחא ליה לפרושי מטבל ממש שהרי עדיין לא הביאו לפניו חרוסת דבתר הכי קתני לה וליתא דבגמ' משמע דעבדינן תרי טיבולי כי היכי דליהוי היכרא לתינוקות ואמרינן נמי (דף קטו:) נטל ידיו בטבול ראשון צריך שיטול ידיו בטבול שני אלא ודאי בטבול ממש קאמר ובחרוסת ואע"ג דבתר הכי קתני הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת לאו למימרא שלא הביאו לפניו החרוסת קודם לכן אלא הבאה דרישא שאינו אלא מה שהוא צריך לשעתו לא קאמר הביאו לפניו כך וכך(דהא)[להכי] לא קתני אלא הביאו לפניו סתמא ומטבל בחזרת היינו לומר דמטבל במה שנהגו שהיינו בחרוסת אבל הבאה דסיפא שאינו צריך לה עכשיו עד לאחר ההגדה ואעפ"כ מביאין לפניו משום הכירא דתינוקות בדידה קתני הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ועוד דאצטריך ליה למנקט חרוסת בסיפא למתני אע"פ שאין חרוסת מצוה ופלוגתא דרבי אלעזר בר צדוק וליכא לפרושי דטבול ראשון לא צריך למיהוי בחרוסת אלא במאי דבעי והוא דמהני לקיפה דהיינו תולעת דאמרינן בגמ' דאיתא בחזרת ומש"ה לא קתני חרוסת בטבול ראשון דהא לת"ק דס"ל שאין חרוסת מצוה בטבול שני נמי ליתיה אלא משום קיפה ואפ"ה קתני חרוסת ועוד דמסקינן בגמרא דבדלית ליה שאר ירקי בטבול ראשון יוצא ידי חובתו ושני אינו אלא להכירא דתינוקות אלא ודאי כדפרישית: **עד** שמגיע לפרפרת הפת. פירש"י ז"ל דחזרת שהוא אוכל אחר מצה קרי הכי שכיון שנאכלת בתוך הסעודה הרי היא כלפתן והרמב"ן ז"ל פירש דמצה גופה קרי הכי לפי שהיא עשויה רקיקים וה"ק עד שמגיע לפרפרת דהיינו פת שהיא מצה: **הביאו** לפניו מצה וחזרת וחרוסת. לאחר טבול ראשון מביאין לפניו מצה וחזרת וחרוסת ואע"פ שאין אוכל מהן עד לאחר הגדה מקדימין להביאן לפניו כדי שישאלו התינוקות וישאלו ושני תבשילין מפרש בגמרא אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה: ואע"פ שאין חרוסת מצוה. שיילינן בגמרא אי לאו מצוה אמאי מייתו לה ומהדרינן משום קיפה: **גמ'** מצוה להביא מצה וחזרת וכו'. מוכח בגמ' דר' יוסי ס"ל דמצות צריכות כוונה ומש"ה קאמר שאע"פ שטבל בחזרת קודם מצה מצוה להביא לפניו חזרת לאחר מצה דכיון דמקרא משמע מצה ברישא כדכתיב על מצות ומרורים כי אכיל מרור ברישא דילמא לא איכוון למצוה הלכך לא נפיק מטבול קמא אלא מטבול בתרא ומש"ה [קאמר] מצוה דאי משום היכרא דתינוקות בלחוד לא שייך לישנא דמצוה אבל רבנן פליגי עליה דס"ל מצות אין צריכות כוונה ולדידהו בטבול ראשון נפיק ושני ליתיה אלא משום הכירא דתינוקות וכיון שהביאו הרב אלפסי ז"ל להא דר' יוסי בהלכותיו משמע דס"ל דהלכתא כוותיה אבל הר"ז הלוי ז"ל פוסק כרבנן דאמר אכלן בלא מתכוין יצא וכתב רבינו האי גאון ז"ל אע"פ שהלכה היא שהטועם מצה אע"פ שלא נתכוין יצא יהא אדם רגיל להתכוין למצוה וכתב הרא"ה ז"ל דאפי' למ"ד מצות אין צריכות כונה דוקא בשיודע שהוא פסח וזו חזרת אלא שאינו מתכוין למצוה אבל כסבור שהוא חול או שאין ירק זה מין מרור לא יצא והביא ראיה מדאמרינן בר"ה (דף כח.) למ"ד מצות אין צריכות כוונה כפאוהו ואכל מצה יצא ואמרינן כפאו מאן אילימא כפאו שד והתניא עתים חלים עתים שוטה כשהוא חלים הרי הוא כחלים לכל דבריו וכשהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבריו אלא כפאוהו פרסיים ולמה ליה למנקטה כי האי גוונא ולא נקט כסבור שהוא חול ואכל מצה או סבור שאינו מצה ואכלה אלא ש"מ דבכי האי גוונא לא יצא: **מאי** שני תבשילין אמר רב הונא סילקא וארוזא. רבותא קאמר דאפי' בהני סגי ולא בעינן שיהיו מיני בשר: הואיל ונפק מפומיה דרב הונא. אע"ג דלא נקטינהו אלא לדוגמא בעלמא: אפי' דג וביצה שעליו. רגילין היו לתת ביצים טרופות בתבשיל דגים וקאמר דדג וביצה שעליו חשיבי שני תבשילין ואפשר דחזקיה לא מודה בסילקא וארוזא דס"ל דבשר בעינן ובשר דגים מיהא חשוב בשר לענין נדר כדאי' בנדרים (דף נד:): רב יוסף אמר שני מיני בשר א' זכר לפסח וא' זכר לחגיגה. כולהו אמוראי מודו דטעמא דשני תבשילין משום הכי הוא ורב יוסף מה

טעם

נר מצוה

סעודה והדין ב טעמא בתרא טעמא דמסתבר ג הוא ושפיר דמי למיעבד הכי:

מתני' *א מזגו לו כוס ראשון בית שמאי אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין ובה"א מברך על היין ואח"כ מברך על היום הביאו לפניו מטבל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת (א) ואע"פ שאין חרוסת מצוה רבי אלעזר בר צדוק אומר מצוה ובמקדש מביאים לפניו גופו של פסח: **גמ'** *תניא רבי יוסי אומר אע"פ שטיבל בחזרת מצוה להביא לפניו מצה וחזרת וחרוסת ושני תבשילין °מאי שני תבשילין אמר רב הונא סלקא וארוזא רבה מהדר אסלקא וארוזא הואיל ונפק מפומיה דרב הונא חזקיה אמר אפילו דג וביצה שעליו רב יוסף אמר שני מיני בשר אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה הצלי זכר לפסח והמבושל

רש"י

מתני' מברך על היין · והוא הדין למקדש על הפת שהוא גורם לקידוש שתאמר שאם אין לו יין או פת אינו מקדש: מטבל בחזרת· זהו לשון התלמוד כדתנן (ב) השמש מטבל בבני מעיים לפי שכל מאכלם ע"י טיבול כלומר אם אין שם ירק אחר מטבל החזרת בחרוסת ואוכל: עד שמגיע לפרפרת הפת · קודם שמגיע לאותו חזרת שאוכל אחר המצה שמברך עליה על אכילת מרור וטבול ראשון זה כדי שיכיר תינוק וישאל לפי שאין בני אדם רגילין לאכול ירק קודם סעודה: הביאו לפניו · אחר אותו טיבול מצה וחזרת וחרוסת (ג): אע"פ שאין חרוסת מצוה · ולקמן מפרש כיון דלאו מצוה היא למאי מייתי ליה: גמ' דג וביצה שעליו · היו רגילין להטיח את הדג בביצה: זכר לחגיגה· חגיגת ארבעה עשר: פשיטא

שלטי הגבורים

אחרינא משום דברכת המזון חשיב הפסק ואיכא היסח הדעת אבל לפום סברא דידיה דברכת המזון לא הוי הפסק ליכא מאן דפליג עליה דהוא סברא דברכת המזון אע"ג שהיא טעונה כוס למצוה אינה מזקקת ברכ' לסברתו דליכא הפסקה והיסח הדעת וכן תפילין שתי מצות הן ואינן מעכבות זו את זו ומברך ברכה אחת על שתיהן ואפי' מאן דבריך שתים מ"מ ברכה ראשונה עולה גם לשל ראש דאילו לא היה מניח אלא של ראש היה מברך שתים ומה שהביא ראיה מהא לן ונבריך דהוי הפסק משום דמישתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר לאו ראיה היא דשאני ברכת המזון דהוו ליה היסח הדעת וסילוק על מה שאכל ושתה הלכך צריך לברך לכתחלה אם רצה לאכול או לשתות וכן כשהוי הדם הוי גמר וסילוק השחיטה אבל אם עמד להתפלל באמצע הסעודה אפילו הגיע זמן המנחה ואין שהות לו לגמור סעודתו ולהתפלל שחייב להפסיק ואי אפשר לו לאכול עד שיתפלל אפ"ה לא הוי הפסק כדאמרינן גבי עקרו רגליהם לילך לבית הכנסת דמיירי בכל ענין אפי' אין שהות ביום דחייב להפסיק ואפ"ה לא הוי הפסק כדפרשינן כל שכן בין כוס ראשון לכוס שני שאם ירצה לשתות דשות' לא הוי היסח הדעת וכן בין שלישי לרביעי אף ע"ג דאסור לשתות כיון שהכוס לפניו ודעתו לשתות לא הוי הלילא הפסק והיסח הדעת הלכך נראה שאין לברך כי אם על כוס ראשון ושלישי:

ב הקשו לדברי רבינו למה יברך אחר הב' והלא הסעודה לפניו והוא פוטר יין שבתוך הסעודה ואבי העזרי כתב שיש לברך אחר ראשון ואחר ג' וד' ור"ת כתב שיש לברך אחרי ב' כוסות אחרונות והגאונים כתבו שאין לברך אלא אחר אחרון וכ"כ סמ"ג והטור ומיימוני השמיטו מהבורו:

לשון ריא"ז

ואין מברכין על הגפן אלא בסוף כולן כמו שביארנו למעלה:

ג ודברי רב אלפס תמוהים שכתב שמברך בתר תרי דמקמי סעודה דעל כוס שני למה יברך והלא הוא פוטר יין שבתוך המזון דקי"ל יין שלפני המזון פוטר יין שבתוך המזון ויש מיישבין דבריו דהמתני' קאי ולא יפחתו לו מד' כוסות ואין לו יין לשתות בתוך המזון ולא נהירא לי דמי שאין לו אלא ד' כוסות שני כוסות הראשונים שותה אותם רוב הכוס ויוצא בו ידי חובתו והשאר שותה בתוך המזון ונמצא שאין זוקק לברך ברכה אחרונה ועוד דאם איתא דיין שלפני המזון טעון ברכה לאחריו כשאין לו יין בתוך המזון אם כן כשיש לו יין נמי בתוך המזון יצטרך לברך אחר יין שלפני המזון קודם ברכת המזון דיין ששתה בתוך המזון אין טעון ברכה לאחריו דהוי דברים הבאים מחמת סעודה בתוך הסעודה ואיך יתכן שיהו נפטרין בברכה ראשונה אחת כיון שאין נזקקין לברכה אחת באחרונה והלא מיד אחר ששתה היין שלפני המזון נזקק לברך אחריו ברכה שאינה צריכה ליין שבתוך המזון הילכך אין מצטרפין כלל ליפטר בורא פה"ג הילכך נ"ל דיין שלפני המזון כיון שבא לפתות בני מעיים ולהמשיך אדם לתאות אכילה ברכת המזון פוטרתו ואין צריך לברך אחריו אף כשאין לו יין בתוך המזון ולא דמי לדברים הבאין אחר סעודה קודם ברכת המזון דטעונין ברכה לפניהם ולאחריהם דהתם סילק מלאכול ואותן דברים אינם בכלל סעודה כלל הילכך אין בהמ"ז פוטרתן אבל דברים הבאין לפני הסעודה כגון פרפראות ויין שבא לגרר ולהמשיך לסעודה בכלל הסעודה הן ונפטרין בברכת המזון:

עין משפט

א מיי' פ"ח מה' חמץ ומצה סמג עשין מ טור א"ח סי' תעג:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ושני תבשילין: (ב) נ"ב לעיל וכו' טיבול הס"ד ואח"כ מה"ד מטבל בחזרת כלומר: (ג) נ"ב ושני תבשילין ואע"פ

לפנינו בגמרא איתא שהיום גורם ליין שיבא וכצ"ל:

מלחמת ה'

טעון לפניו כל זמן שאינו בא לפרפרת אבל אינו טעון לאחריו דמזון הוא ויש אומרים אף בתמרים כן כדאמרי' בפ"ק דברכות דהיכא דאכל תמרי וסבר דנהמא אכל ופתח בדתמרי וסיים בדנהמא יצא מאי טעמא דתמרי נמי מיזן זייני והואיל וישנן בכלל מזון ואם בירך עליהם ממש ברכת המזון היא פוטרתן כל שכן אם בירך על הפת שהן בכלל ברכה ופטורין אבל רב שמעון בעל הלכות גדולות אמר דתמרי ורמוני ושאר מגדים דלאו מזון נינהו לא מפטרי בברכת המזון ולפי דבריו כי אמרי' מיזן זייני ה"מ כשהם עיקר סעודתו אבל לאחר סעודתו טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם ויש בדברים אלו מחלוקות גדולות בירושלמי בפת הבאה בכסנין ובתמרים לאחר סעודה אבל אנו מ"מ כפי' למדנו בגמרתנו בכל שאינו מין מזון ואינו נאכל בכלל מזון בתוך הסעודה אין ברכת המזון פוטרתו וכך הם דברי בעל המאור עצמו בברכות ומעתה אין מחלוקתו ביין זה כלום וכן מצאתי למקצת הגאונים כאן שצריך לברך על הגפן לכוס של קדוש היום ואע"פ שרב עמרם אמר אם קדש ובירך על מזונו יצא לזה שומעין שאמר כהלכה לפיכך מי שיש לו יין בתוך המזון בלילי הפסח אם כדעת רבינו ז"ל ימתין עד שיגמור מלאכתו ויברך על הגפן קודם בהמ"ז וכן בשאר ימות השנה אלא שאין בידי להכריע דלא חזינא שום ספק אלא להטעינו ברכה לפניו אבל לאחריו לא מצינו אלא בעקירת מקום ובדברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן אבל בחד מושב אפי' בנמלך אין לנו לפיכך על הגפן שבסוף פוטרת הכל וכשאנו הולכים אחרי דברי ראשונים אין לנו בזה אלא דברי הגאון אביהם של ישראל שהוא רבינו שרירא אביו ז"ל השיבו בלשון הזה ד' כוסות הללו כל א' וא' טעון ברכה לפניו משום דבתר קדושא איתסר ליה למישתי עד שדורש מארמי אובד אבי וחותם בגאולה ומן כדאמר הכו נבריך ברכת מזון אסור למשתי עד דמברך ומן כדמברך בין שליש לרביעי לא ישתה ואיתסר ליה עד שאומר הלל הגדול וברכת השיר אלא לאחריו אמאי מחייב על כל חד וחד הא יתיב ודעתיה אשאר כוסות הללו הילכך מברך ברכה אחרונה ודיו אלו דברי הגאונים ז"ל ויש לנו סיוע בהם לכל טענותינו וכך קבע רב יצחק בן גיאת ומה שאמר הגאון כיון דחד מקום הוא וליכא נמלך למיקם בברכה לבסוף סגיא לומר שאם היה נמלך למיקם כשהיה סבור לקום שהיה מברך בסוף אבל אם לא בירך עד שחזר ונמלך לשתות אינו צריך אלא ברכה אחת לבסוף:

ועוד הא דתניא ר' יוסי אומר אע"פ שטבל בחזרת מצוה להביא לפניו מצה וחזרת וחרוסת נקיטינן מינה בגמ' מצות צריכות כוונה ור' יוסי לטעמיה עד והרב אלפסי ז"ל כתבה בהלכותיו למימר דהלכתא היא ואף הוא נמי אזיל לטעמיה לפי מה שכתב במס' ר"ה: **אמר** הכותב ודאי שכן דעת רבינו ודעת ראשונים ואף לרבינו האי גאון ז"ל מינו שפסק מצות צריכות כונה ונוסיף לבאר הדבר במס' ר"ה אם גומר השם עלינו אבל בכאן אנו צריכין לפרש כיון דקיי"ל כרב

המאור הקטן

לומר היאך יברך בתר כסא דאגדתא והלא יש לפניו כמה כוסות שהוא שותה בתוך סעודתו ויין שלפני המזון פוטר יין שבתוך המזון וזה החכם חמר מדינתו אטעיה שהיה סבור שיש בכל המדינות יין כמדינתו ולא ידע כי הרי"ף ז"ל סמך על מה שכתב על משנתנו שהיא שנויה בעני שבישראל שלא יפחתו לו מד' כוסות ולא הוסיפו לו א] ובזה נראין דבריו הואיל ושתה שני כוסות קודם הסעודה ואין לו יין לשתות בתוך הסעודה השתא מיהת עקר דעתיה מלמשתי וכן הדין בכל מקום שלא נהגו לשתות יין בתוך הסעודה כגון מקצת מדינות שבאספמיא אבל מי שיש לו יין הרבה לשתות בתוך סעודתו כיון שיש לו לברך ברכת המזון פטור ב] וכתבו הגאונים ז"ל שג' ברכות של המזון פוטרת ברכה אחרונה של יין שהיא מעין שלש ואף ה"ר שמואל כתב כן הילכך אין לו לברך ברכה אחרונה אלא בסוף כל הכוסות בלבד וכן כתב רבינו האי גאון ז"ל לא חזי לנא מאן דמברך על הגפן אלא בתר כלהו כסי כיון דחד מושב נינהו וליכא נמלך בברכה לבסוף סגיא:

הא דתניא ר' יוסי אומר אע"פ שטבל בחזרת מצוה להביא לפניו מצה וחזרת וכו' נקטינן מינה בגמ' מצות צריכות כוונה ור' יוסי לטעמיה דאמר בתקיעת שופר עד שיתכוין משמיע לשומע אלמא בעינן כוונה והרי"ף ז"ל כתבה בהלכותיו למימרא דהלכה היא ואף הוא נמי אזיל לטעמיה לפי מה שכתב במסכת ר"ה שנראה מדבריו דכר' יוסי סבירא ליה ואנו לא נראה לנו אלא כרבנן וכההיא דתניא אכל בלא מתכוין יצא וכדשלחו ליה לאבוה דשמואל כפאוהו ואכל מצה יצא ואסיקנא התם דלצאת לא בעי

השגות הראב"ד

א] **ובזה** נראים דבריו וכו'. א"א ואפי' אין לו יין לשתות בתוך הסעודה אין צריך לברך ברכה אחרונה אלא בסוף כולם שהרי יין לפניו שתי כוסות והגאונים לא הפרישו בכך · ומר רב עמרם כתב כך בפי': ב] **וכתבו** הגאונים ז"ל שג' וכו'. א"א ומאין הוציאו הגאונים דבר זה אם משום דברכה אחת מעין שלש פוטרתו ק"ו שלש ברכות דברים הבאים בתוך הסעודה יוכיחו שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם ואין ברכת המזון פוטרתן ועוד אמרו בענין נקיט כסא דשכרא בידיה וכו' תמרי נמי מיזן זייני ומשום הכי כי אמר ברכת המזון עלייהו מפטר הא לאו הכי לא מפטר אלמא לא אתי שלש ופטרי מעין שלש וטעמא משום דשלש ברכות מדכרינן בהו מזון ופירות אינם מזון ואע"ג דכל מילי זייני בר ממלחא ומיא מזון מיהא לא הוו אלא חמשת המינין לבד ואי אמרת יין שבתוך הסעודה כדברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה הוו א"כ לא לבעי ברכה לפניו אלא מאי אית לך למימר חשיבותיה גרמה ליה ה"נ לא מפטר בברכת המזון וכך הוא בידי מעולם הלכך אם יש לו כוס של ברכה עליו הוא מברך ברכה אחרונה והכל פטור ואם אין לו כוס של ברכה מברך באחרונה על היין ששתה בתוך

בתוך

טעם קאמר כלומר כיון דשני תבשילין זכר לשני קרבנות הן לאו בעינן שני מיני בשר : אפי' גרמא ובשולא. גרמא לחודיה ודאי לא מהני אלא בדשביך ביה בשרא פורתא דהאי נמי גרמא מיקרי ובשולא מרק שנתבשל עמו ולרבינא מיהא בישרא בעינן : **היכא** דליכא שאר ירקי מאי. הך בעיא ודאי במצות צריכות כונה שייכא דאי אין צריכות כונה על כרחך מקמא נפק ידי חובתיה ועלה בעי ברוכי : מברך אמרור ברישא בפה"א ולכי מטי אחזרת. כלומר וכי מטי אחזרת שאחר מצה לצאת בה ידי חובתו שכך הוא מצוה מן המובחר מברך על אכילת מרור ומקמא לא נפיק דמצות צריכות כונה וכיון דקמא בבפה"א הוה דאכליה לא איכוין למצות מרור ולא נפיק ביה ורב חסדא אהדר ליה דאפילו נימא מצות צריכות כונה מחזי כי חוכא שיברך עליו לאחר שמלא כריסו ממנו ואיפסיקא הלכתא כרב חסדא . בדרב הונא גרסינן על אכילת מרור ובדרב חסדא לאכול מרור דכיון דסבירא ליה לרב הונא דמטבול שני נפיק כיון שמלא כריסו ממנו אע"ג דעד השתא לא נפיק ביה לא מיקרי שפיר עובר לעשייתן אבל לרב חסדא דנפיק בטבול ראשון מברך לאכול וכבר כתבתי זה בפרק קמא בס"ד* : **הכי** אמר הלל משמיה דגמרא. הלל זה אמורא היה : ומרור דרבנן. דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו דמשמע בזמן דאיכא פסח אין בזמן דליכא פסח לא אבל מצה אהדרה קרא דכתיב בערב תאכלו מצות ואתי מרור דרבנן ומבטל לה למצה דאורייתא דבעינן טעמא דמצה לחודה וכי תימא והא חרוסת לתנא דמתניתין דלא מצוה אלא רשות ולא מבטל מרור דאורייתא בזמן שבהמ"ק קיים איכא למימר שאני התם דטבול בעלמא הוא ולא חשיב שדרך אכילתו בכך : שהיה כורכן בבת אחת ואוכלן. בזמן שבית המקדש קיים משום שנא' על מצות ומרורים יאכלוהו דמשמע פסח מצה ומרור בהדי הדדי : תלמוד לומר יאכלוהו אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו . מיאכלוהו קא דייק : **והשתא** דלא אתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן. כלומר דאי אתמר הלכתא כרבנן הוה אכיל כל חד וחד לחודיה ובהכי הוה סגי ואי אתמר הלכה כהלל הוה ניה למיכל מצה לחודא כי היכי דלא תיבטל במרור דרבנן מיהו בתר הכי הוה כריך מצה ומרור דליכא למימר דמצה דרשות מבטל לה למרור דרבנן דלאו רשות גרידא הוא דמיבעי למיעבד זכר למקדש אבל השתא [לא] יכלינן למעבד הכי דילמא קי"ל כרבנן וכיון שכבר אכל מצה לחודה כי כרך לה בהדי מרור בתר הכי הויא לה רשות גמור וכי היכי דמצוה מדרבנן מבטלה לה לדאורייתא ה"נ רשות גמור מבטל ליה לדרבנן הילכך משום ספיקא דתרוייהו אכיל ברישא מצה לחודיה והדר אכיל מרור לחודיה והדר כריך להו לתרוייהו זכר למקדש כהלל: **ומסתברא** דבעי טבול בכריכה זו דהא למ"ד חרוסת מצוה הלל ודאי בזמן הבית מטבל היה בחרוסת ואנן בעינן למעבד זכר למקדש : **כל** שטבולו במשקה צריך נטילת ידים. דסתם ידים שניות הן ושני מטמא משקין להיות תחלה כדאיתא בפ"ק דשבת (דף יד.) הא אי לא משקין משום אוכלין לא צריך דהא אין שני עושה שלישי בחולין בר מסעודת פת דתקון בה רבנן נטילת ידים משום סרך תרומה ואסמכוה למילתי' אקרא דוהתקדשתם : **אגב** חולייה. שעושין בו תפוחים כדאמרינן לקמן זכר לתפוח : **נטל** ידיו בטבול ראשון צריך שיטול ידיו בטבול שני . איידי דנקט טבול ראשון נקט נמי טבול שני אבל בלאו טבול נמי צריך שיטול ידיו משום המוציא ויש אומרים דנקט טבול לפי שהוא קובע נט"י יותר מן המצה שידים שניות הן ואין שני עושה שלישי בחולין אלא ע"י משקה אלא שגזרו עליהן משום סרך תרומה : **דילמא** אסחיה לדעתיה ונגע . אם תאמר ואי נגע לברכה נמי פסול דגרסינן בפ' שני נזירים (דף נט.) מהו לחוך בבגדו בתפלה א"ל אסור ולית הלכתא כותיה משמע הא שלא בבגדו אסור משום דנגע י"ל אי נגע ה"נ שאף לברכה פסול אבל הכא לא נגע ודאי אלא דאסחי' לדעתיה וידים של היסח הדעת כשרות לברכה ולתפלה אלא שגזרו בהן לענין טומאה ועשו אותן שניות ועל ידים אלו של היסח הדעת אמרו שהנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח אבל לא בודאי נגע שהרי פסולות הן לברכה : **והא** דבעינן נט"י במה שטבולו למשקין טפי מלסתות משום דהתם לא עביד דנגע במשקין בתוך הכוס אבל הכא עביד דנגע במשקין ע"י טבול מיהו בפ' כילד מברכין (דף מג.) משמע שצריך ליטול ידו אחת ששותה

נר מצוה — תורה אור

והמבושל זכר לחגיגה רבינא אמר אפילו גרמא ובישולא . פשיטא היכא דאיכא שאר ירקי מברך ברישא א בורא פרי האדמה ואכיל ולכי מאטי אחזרת מברך על אכילת מרור ואכיל אלא היכא דליכא שאר ירקי מאי מברך אמר רב הונא מברך ברישא אמרור בורא פרי האדמה ואכיל ולכי מאטי אחזרת מברך על אכילת מרור ואכיל *א"ל רב חסדא לאחר שמלא כריסו ממנו חוזר ומברך עליו אלא אמר רב חסדא מברך ברישא אמרור בפה"א ועל אכילת מרור ואכיל ולבסוף אכיל בלא ברכה והלכתא כרב חסדא ואמאי מטבלי תרי זימני כדי שיראו התינוקות וישאלו רב אחא בריה דרבא מהדר אשאר ירקי לאפוקי נפשיה מפלוגתא אמר רבינא אמר רב (א) בריה דרב חנן הכי אמר הלל משמיה דגמרא *לא ליכריך איניש מצה ומרור בהדי הדדי וליכול משום דסבירא לן מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן ואתי מרור (ג) ומבטיל ליה למצה דאורייתא ואפי' למאן דאמר מצות אין מבטלות זו את זו הני מילי דאורייתא ודאורייתא דרבנן ודרבנן אבל דאורייתא ודרבנן אתי דרבנן ומבטל דאורייתא : תניא אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בבת אחת ואוכלן משום שנאמר °על מצות ומרורים יאכלוהו (שמות יב) אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חביריו על הלל דתניא יכול לא יצא בהן ידי חובתו אלא א"כ כרכן בבת אחת ואכלן כדרך שהלל אכלן ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו (ג)ואפי' זה בפני עצמו וזה בפני עצמו והשתא דלא איתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן ואנן בעינן למיעבד זכר למקדש ובעינן נמי דליכול כל חד וחד מינייהו בפני עצמו כי היכי דלא ליתי מרור דרבנן וליבטיל מצה דאורייתא מברך אמצה לחודיה ואכיל ומברך אמרור לחודיה ואכיל והדר ב כריך מצה ומרור בהדי הדדי ואכיל ליה בלא ברכה זכר למקדש כהלל. אמר רבי אלעזר א"ר הושעיא כל ג שטיבולו ד במשקין צריך נטילת ידים *אמר רב פפא לא לישהי איניש מרור בחרוסת דילמא אגב חולייה עייל ביה וקא מבטל ליה (ד) למרריה ובעינן טעם מרור וליכא אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש נטל ידיו בטיבול ראשון צריך שיטול ידיו בטיבול שני למה לי הא משא ליה חדא זימנא כיון דבעי למימר אגדתא והלילא דילמא אסחיה לדעתיה ונגע במידי

רש"י

פשיטא היכא דאיכא ירקי מברך · מעיקרא אירקי בורא פרי האדמה ואח"כ יברך על החזרת על אכילת מרור : ולבסוף אכיל בלא ברכה · משום דבעינן תרי טיבולי : ומרור דרבנן · בזמן הזה וטעמא מפורש בסוף פירקא : שהיה כורכן בבת אחת · פסח מצה ומרור : זכר למקדש כהלל · זכר למה שהיה הלל עושה בזמן שהיה בית המקדש קיים : כל שטיבולו במשקה · כגון ירק בכותח או בחומץ צריך נ"י משום משקה שהידים שניות וכל הפוסל את התרומה מטמא משקה להיות תחילה : ואין

עין משפט

א מיי' פ"ח מה' חמץ ומצה סמג עשין מא טור א"ח סי' תעה :

ב מיי' פ"ח מה' חמץ ומצה סמג עשין מא טור א"ח סי' תעג :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מהרש"א [וכ"ה בכ"י]: (ב) נ"ב דרבנן: (ג) נ"ב אפילו זה: (ד) למרריה:

שלטי הגבורים

א מה שאינו מברך בורא פה"א על החזרת בטיבול פי' רשב"ם לפי שנפטר בבורא פרי האדמה שבירך בטיבול ראשון משום הכי אינו מברך בנ"ר אחר טיבול ראשון ור"י כתב משום דחשיב כדברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה והילכך שפיר מאי מברך בנ"ר בתר טיבול ראשון וכתב הטור דאפילו אין לו שאר ירקות דגם טיבולו הראשון בחזרת אין לטבול בחרוסת כיון דאין בטבול ראשון עיקר מצותו ולר"י מברך אחר הטבול בנ"ר ולרשב"ם א"צ לברך ולזה הסכים הרא"ש וכ' מיי' דטיבול ראשון בחרוסת וכ"כ רב עמרם ור"ת וסמ"ג וטור והרא"ש כ' שהוא בחומץ ולא בחרוסת :

ב וכורך כתב אבי העזרי שאין לטבול בחרוסת ורש"י והרא"ש כתבו שצריך לטבול הכריכה בחרוסת שכך היה הלל עושה :

ג ולא יטול קודם קידוש אא"כ הוא רגיל בכל ימות השנה ליטול ידיו קודם קידוש ולא חשיב לקידוש הפסק וכתב מהר"ם דהאידנא דא"צ נטילה על דבר שטיבולו במשקה אין לברך על נטילה זו וכן כתבו התוס' וב"ה וכ' מיי' והגאונים ורש"י וטור דגם האידנא צריך לברך וכתב הטור דלצאת ידי ספק יביא עצמו לידי חיוב נטילה מצד אחר כגון שיסך רגליו וישפשף :

המאור הקטן

כוונה א] והחיא דא"ל רבי זירא לשמעיה איכוין ותקע לי לא קיימא לן כוותיה דכר' יוסי סבירא ליה כדאסיקנא התם ודרבנן עדיפא וכתב רבינו האי גאון ז"ל אף על פי שלא נתכוין יצא יהא אדם רגיל להתכוין למצוה :

כתב הרי"ף ז"ל אמר רבי יוחנן חלוקין עליו חביריו על הלל דתניא יכול לא יצא אדם ידי חובתו וכו' ולא זו דרך הגמ' דהא אוקמ' רב אשי להא ברייתא כהלל ובגמ' אין לנו ראיה על מה שאמר ר"י אלא שיש לנו לומר שקבלה היתה בידו וכיון דלא איתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן עבדינן כדנהוג עלמא שאילו עמדה הלכה כרבנן היה אוכל זה בעצמו וזה בעצמו ואילו עמדה הלכה כהלל היה אוכל כזית מצה לחודיה דהיא דאורייתא כי היכי דלא ליבטליה מרור דרבנן והדר כריך להו בהדי הדדי ואכיל זכר למקדש נמצא אוכל שני זיתי מצה ואחד של מרור השתא דמספקא לן הלכתא צריך שני זיתי מצה ושני זיתי מרור והיכא דלית ליה כולה סעודתא ממצה דמנטרא אלא כזית לחוד דמנטר כתב הרי"ף ז"ל היאך תקנתו* ולפי דבריו עלו בידינו שני זיתי מצה וקשה הדבר היאך כתב בכזית אחד וסיים בכשני זיתים ובודאי היכא דליכא אלא כזית אחד אינו כורך מצה ומרור ובהא אפילו הלל מודה בזמן הזה :

מלחמת ה'

חסדא דמברך ברישא אמרור בורא פרי האדמה ולאכול מרור ואכיל ולבסוף אכיל בלא ברכה ודאי מטבול ראשון הוא דנפק ליה ידי חובה שהרי אכלו לשם חובה במתכוין ועליו בירך הילכך הא דתניא אע"פ שטבל בחזרת מצוה להביא לפניו מצה וחזרת בדיעבד הוא והכי קאמר אע"פ שלא טבל טבול ראשון בשאר ירקות אלא טבל בחזרת שלא במתכוין שלא היה דעתו אלא כמטבל בשאר ירקות ולא בירך עליה אלא בפה"א דמצוה להביא לפניו מצה וחזרת וחרוסת אבל כשנהג כדברי רב חסדא אינו מצוה אלא כמו שאמר רבינו ז"ל כדי שיראו תינוקות וישאלו אבל ריש לקיש כרב הונא סבירא ליה והיינו דקאמר זאת אומרת מצות צריכות כונה כלומר שלפיכך הוא יכול לטבל תחלה בחזרת ושלא לברך עליה בפה"א ובטבול שני מברך על אכילת מרור ויוצא בו דלכתחלה מצות ואה"נ מרורים אלא דמיקדמי' לטבול לפני אכילה שלא כדרך שאר לילות משום דאית ביה היכירא לתינוקות דאי ס"ד מצות לא בעי כוונה א"כ על כרחנו משעת טבול ראשון יצא ואינו יכול להמתין מלברך עד טבול שני וכיון שיצא בטבול ראשון ובירך עליו למה הוא חוזר ומטבל פעם אחרת וא"ת משום תינוקות יטבל בשאר ירקות תחלה כדי שיהא יוצא בטבול שני שאחר מצה וכולה סוגיא כדאיתא ריש לקיש כרב הונא גם בזה דברי רבינו ז"ל מסתייען דהא רב הונא סבר מצות צריכות כונה ורב חסדא גופיה לא אתקיף עליה לאחר שיצא י"ח יחזור ויברך עליו אלא לאחר שמלא כריסו ממנו משמע דאיהו נמי מודה לזה דמצות צריכות כונה :

ועוד כתב הרי"ף ז"ל א"ר יוחנן חלוקין עליו חביריו על הלל דתניא יכול לא יצא אדם ידי חובתו וכו' ולא זו דרך הגמ' דהא אוקמה רב אשי להאי ברייתא כהלל ובגמ' אין לנו ראיה על מה שא"ר יוחנן אלא שיש לומר קבלה היתה בידו : אמר הכותב מגיהי ספרים גרמו לו לבעל המאור ז"ל לתפוס על רבינו מפני שהגיהו במקום הנוסחאות אלא א"ר אשי האי תנא תנא דהלל היא וכבר עמדנו על נוסחי ספרד ישנות ואין הגירסא כן גם אינו נראה לפרש כך מדקתני כדרך שהלל אוכלן ואילו לתנא דהלל כדרך שאמרה תורה הוא ועוד דהאי לישנא לכתחלה משמע דאי דיעבד הו"ל למתני יכול אם אכלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו לא יצא בהן ידי חובתו ת"ל וכו' ואי האי תנא דהלל הוא כיון דא"ר יוחנן חלוקין עליו חביריו דתניא הא ואדחי אלמא אתמר בגמרא במסקנא השתא דלא אתמר הלכתא כמר וכמר הא בלא פלוגתא אשכחן ליה לדהלל ורבי יוחנן מיהא מתניתא אמרה ואדחי' לה אלא האי תנא תנא דרבנן הוא והכי קתני יכול לא יצא אדם ידי חובתו אלא בכריכה כהלל ת"ל יאכלוהו אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו יוצא בהן לכתחלה ומכאן א"ר יוחנן חלוקין עליו חביריו על הלל שהוא אומר בכריכה והם אומרים אפי' בלא כריכה ורב אשי לאו לר' יוחנן אתקיף אלא למאי דקאמרינן ואפילו למ"ד מצות אינן מבטלות זו את זו ופירשו בגמ' דהלל היא אבל לרבנן מבטלות דא"ר יוחנן חלוקין עליו חביריו דתניא וכו' ואהא אקשינן א"כ מאי אפי' דכ"ע מצות אינן מבטלות ואם רצה אפי' לרבנן כורכן ואוכלן כדרך שהלל אוכלן ועיקר מצותן אפי' בלא כריכה וחלוקין עליו חביריו וזה שאין אנו פוטרין עצמינו בכזית מצה לחודה ובכזית אחד במצה ומרור בכריכה משום דאפי' תימא מצות אינן מבטלות זו את זו ה"מ מצוה ומצוה אבל מצוה ורשות אתי מצוה דרשות ומבטלת מרור דמצוה דדבריהם והיינו נמי טעמא דאתי דרבנן ומבטל דאורייתא משום דרבנן ודאורייתא רשות ומצוה נינהו ועוד שהיה צריך לברך על המרור ולא על המצה שעמו וכיון שמצותן לכתחלה אפי' בלא כריכה לא נראה לחכמים לעשות מצה טפילה למרור שמא ינהגו כן בזמן הבית במהרה יבנה אלא זכר למקדש כשוין עבדינן כיון דאפשר הוא זה פירושא לפי דעתו של רבינו ז"ל וכן הוא אלא שקשה לי בו מה שאמרו בזבחים בפ' שנתערבו דא"ר אליעזר כשם שאין מצות מבטלות זו את זו כך אין איסורין מבטלין זה את זה מאן שמעת ליה דאמר מצות אין מבטלות הלל היא דתניא אמרו עליו וכו' ומסקנא דשמעתא היא התם ולא אתקיף עלה רב אשי לומר דאפי' לרבנן אין מבטלין והיכא למימר דלא נחית התם גמרא למקשי קושיא בהך ברייתא אי כרבינא אי כרב אשי אלא קאמר להלל שמעינן ליה הכי

השגות הראב"ד

בתוך הסעודה : א] והחיא דאמר ליה . א"א כבר כתבתי במס' ר"ה דרבי זירא אדרבה הוא דפליג דאמר התוקע לשיר יצא אבל אדאבוה דשמואל לא פליג והיכא דכפאוהו ואכל מצה יצא דשניא אכילה משאר מצות הואיל ונהנה שכן מצינו מתעסק בשבת פטור אבל מתעסק בחלבים ועריות חייב שכבר נהנה ורבה הוא דיליף לשאר מצות מאכילת מצה ולא קי"ל כוותיה אלא כרבי זירא דמעשה רב ובזה לא השויתי עם הרב ז"ל שהוא לא הביא הא דאבוה דשמואל ולא הא דתניא אכלן דמאי יצא דאלמא בכל המצות נמי בעינן כונה ואפי' באכילה ואפשר משום דפשוטן של משניות דבעי כונה ואע"ג דמתרץ להו רבא שנויי נינהו ולא סמכינן עלייהו דשנויי דחיקי ומשום הכי סמכינן עליה דרבי זירא ודחינן לרבא אלא דקשיא ליה דהא דר' אליעזר ור' יהושע בענין מתנות פליגי עליה דרבי יוסי :

שפותה בה: **גרסי'** בגמ' (דף קטו:) בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא בלע מצה ומרור ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא כרכן בסיב ובלען אף ידי מצה לא יצא והכי פי' בלע מצה יצא דמכל מקום הרי קיים מצות אכילה בלע מרור לא יצא דמרור זכר לוימררו את חייהם הוא דאתי הילכך לא נפיק עד דטעים ליה בלע מצה ומרור ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא אע"ג דלעיל אמרי' דאתי מרור דרבנן ומבטל מצה דאורייתא וכ"ש רשות גמורה והכא כיון דלא יצא ידי מרור רשות גמור הוא ואפ"ה לא מבטל למצה הייטו טעמא דכי אמרי' דמבטל ה"מ כשנכנס במעיו וטעם אחר מעורב בו והיינו ע"י אכילה אבל כשבלען אין הטעמים מתערבין וכזית מצה לחודיה קאי ומ"ה יצא כרכן בסיב ובלען אף ידי מצה לא יצא שאין דרך אכילה בכך:

ואין עוקרין את השלחן אלא בפני מי שאומר ההגדה. דרכן היה לאכול בשולחנות קטנים כל אחד בשולחן שלו: כולהו נמי לפני מי שאומר הגדה. שדרכן היה שאחד אומר הגדה ואחרים שומעין: שעונין עליו דברים הרבה. שאומר עליו הגדה: מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה. למהר מתוך שצריכין לפת אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה למהר מלאכתו שלא יחמיץ:

הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע. ודאי על הפרוסה יברך לאכול מצה דהא להכי אתיא אבל המוציא איכא מ"ד דאשלימה מברך ליה ולא נהירא דטפי עדיף לברוכי המוציא בפרוסה גופה דאיתעבידא בה חדא מצוה כדאמרינן (ברכות דף לט:) (בעירובין) דמהדרי רבנן לברוכי המוציא אריפתא דעירובי דהואיל ואיתעביד ביה חדא מצוה ליתעביד ביה אחריתי ועוד דהא דאמר רב פפא הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע אתמר בכילד מברכין (דף לט:) עלה דההיא דאפליגו התם הביאו לפניו פתיתין ושלמין אי מברך המוציא אשלמין משום דשלם עדיף או אפתיתין משום דמיקרבא הנאתייהו ואמרינן עלה וירא שמים יוצא ידי שתיהן מניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע כלומר בוצע הפתיתין דאי לאו מאי עבידתייהו ואמרינן תו עלה הכל מודים בפסח משמע דכוותה עבדינן בפסח דמברך אפתיתין המוציא: **מיהו** כתב רבינו האי גאון דלא איתמר אלא בהביאו לפניו פתיתין [דומיא דהתם כשהביאו לפניו פתיתין] ה"נ בהביאו לפניו פרוסה וקאמר שהוא רשאי לברך על הפרוסה אבל אם הביאו לפניו שלמין שיהא רשאי לפרוס אין לנו דאי משום דדרשי' לה מלחם עוני לא איתמר אלא לרשות דומיא דאמרינן בפרק כילד מברכין (דף לח.) האי כובא דארעא נהמא הוא ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח מ"ט לחם עוני כתיב והיא ודאי לרשות איתמר דליכא למימר דבעי כובא דארעא למצוה אבל עכשיו נהגו הכל לברך על הפרוסה אלא שמקדים לפורסה קודם הגדה כדי שבשעת המוציא ימצאנה כשהיא פרוסה:

זכר לתפוח. אמרי' בפ"ק דסוטה (דף יא:) שהיו הולכות לילד תחת התפוח כדי שלא ירגישו בהן מצרים והיו יולדות שם בלא עצב והיינו דכתיב תחת התפוח עוררתיך: צריך לקהויי במיני קיוהא. כגון תפוחים חמוצים וחומץ: וצריך לסמוכיה. זכר לטיט: תגרי חרך שבירושלים. על שם שיש בחנויותיהן חלונות כעין פתחים ומוציאין לשם שולחנות שמניחין בהן מה שמוכרין נקראים תגרי חרך על שם מציץ מן החרכים: **מתני'** מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל. שעכשיו באין לעקור השלחן נותן לב הבן לשאול מה נשתנה וכו': כולו צלי. מוקמינן לה בפסח שני פרק אלו דברים (דף ע.) כמ"ד חגיגה הבאה עם הפסח הרי היא כפסח ואינה נאכלת אלא צלי: **כל** מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו. כלומר לא יצא ידי חובתו כראוי אבל לא יצא ידי חובתו כלל לא קאמר ודכוותה בסוכה (דף כח.) א"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך לאו דוקא דהא לא הוי טעמא דההיא אלא משום דילמא אתי לאמשוכי בתר שולחנו וכל היכא דלא אימשך לא סגי דלא יצא אלא ודאי כדאמרי': **מצה** על שום שנגאלו שנאמר ויאפו את הבצק וגו'. ולא יכלו להתמהמה שאילו יכלו להתמהמה היו מחמיצין אותו דפסח מצרים לא נהג אלא לילה ויום כדאיתא בפסח שני* ולמחר היו מותרין במלאכה ובחמץ ולפיכך אילו יכלו להתמהמה החמיצו עיסותיהם לצורך מחר שלא הוזהרו בבל יראה אלא מתוך שלא היה להם פנאי אפאוהו מצה וזכר לאותה גאולה נצטוו באכילת מצה: **רבי** טרפון אומר ואינו חותם. דס"ל לרבי

דף צו:

נר מצוה | תורה אור

במידי דמיטניף אמר רב שימי בר אשי מצה לפני כל אחד ואחד מרור לפני כל אחד ואחד °ואין עוקרין את השלחן אלא לפני מי שאומר הגדה ורב כהנא אמר כולהו נמי לפני מי שאומר הגדה והלכתא כרב כהנא. ולמה עוקרין את השלחן [א] אמר ר' ינאי כדי שיראו תינוקות וישאלו אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזא דקא מגבהי פתורא (א) אמר אכתי אנן אכלינן דקא מגבהיתו פתורא אמר ליה רבה פטרתן מלומר מה נשתנה: אמר שמואל °לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה תניא נמי הכי לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה ד"א לחם עוני מה דרכו של עני בפרוסה *אף כאן בפרוסה ד"א לחם עוני מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה הילכך בפסח מברכינן על א חדא ופרוסה אבל בשאר ימים טובים בצעינן על תרתין ריפאתא שלמאתא (א) כשבת דא"ר אבא *חייב אדם לבצוע על שתי ככרות שלמות בשבת מ"ט °לקטו לחם משנה כתיב ופירשו רבנן דבימים טובים נמי בעינן לבצוע על שתי ככרות כשבת דעיקר חיובא בשבת משום דלא הוה המן נחית בשבת אלא הוה נחית בערב שבת זוגי זוגי ובימים טובים נמי לא הוה נחית אלא הוה נחית [ב] בערב ימים טובים זוגי זוגי כמו דהוה נחית בערבי שבתות הילכך בעינן למיבצע ביום טוב על תרתין ריפאתא שלמאתא כדמחייבין בשבת ובפסח אתא לחם עוני וגרעא לפלגא דחדא הילכך בצעינן אחדא ופלגא וכד בצע מנח לה לפרוסה בגוה דשלמתא ובצע דאמר רב פפא *הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע מאי טעמא °לחם עוני כתיב ביה: אף על פי שאין חרוסת °מצוה ר' אלעזר בר' צדוק אומר מצוה: מאי מצוה [ג] זכר לתפוח פירוש °תחת התפוח עוררתיך ור' יוחנן אמר זכר לטיט אמר אביי הילכך צריך לקהויי וצריך לסמוכי תניא כותיה דר' יוחנן תבלין זכר לתבן פירוש כגון קנמון וסנבל שהן דומין לתבן חרוסת זכר לטיט א"ר אלעזר בר' צדוק כך היו תגרי חרך שבירושלים אומרים בואו וקחו לכם תבלין למצוה: **מתני'** מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אם אין דעת בבן לשאול אביו מלמדו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות (ב) אין אנו מטבילין פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה (ג) שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל הלילה הזה כולו צלי (ג) לפי דעתו של בן אביו מלמדו מתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש °מארמי אובד עד שהוא גומר את כל הפרשה: (ד) **גמ'** והשתא לא לימא בשר צלי דלית לן פסחא ת"ר חכם בנו שואלו ואם לאו אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל לעצמו ואפי' שני תלמידי חכמים הבקיאן בהלכות פסח שואלין זה את זה מה נשתנה הלילה וכו': מתחיל בגנות ומסיים בשבח: מאי גנות אמר רב מתחלה עובדי ע"ז ושמואל אמר עבדים והאידנא עבדינא כתרוייהו: **מתני'** רבן גמליאל היה אומר כל מי שלא אמר *שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר °ואמרתם זבח פסח הוא לה' וגו' מרור על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים שנאמר °וימררו את חייהם בעבודה קשה: °מצה על שום שנגאלו (ה) שנאמר °ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות וגו' לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר ולברך למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו הוציאנו מעבדות לחירות ונאמר לפניו הללויה: עד היכן הוא אומר ב"ש אומרים עד °אם הבנים שמחה ובה"א עד °חלמיש למעינו מים וחותם בגאולה ר"ט אומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור ואינו חותם

רש"י

ואין עוקרים את השלחן. א"נ להגביה את הקערה כשמתחיל ההגדה אלא לפני הגדול שבהן שעושה הסדר ואומר ההגדה: אף כאן בפרוסה. לברך על אכילת מצה ושתי שלימות מייתינן משום ברכת המוציא דלא גרע משאר ימים טובים שצריך לבצוע על שתי ככרות שלימות ובוצע מן האחת מהשלמות: אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה. שלא תחמיץ העיסה: לסמוכיה. להטיל בו תבלין ולכתוש בו ירקות כדי שיהא עבה: וצריך לקהוייה. להטיל בו תפוחים ויין ומילתא דאית ביה קיוהא: צריך לקהוייה זכר לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטיט: התבלין. וירקות שמטילין בחרוסת זכר לתבן: וחרוסת. שכותשין אותו הדק(ו): תגרי חרך. חנונים היושבין אצל חלונותיהן כמו מציץ מן החרכים (שיר ב): מתני' וכאן הבן שואל את אביו. במזיגת הכוס השני הבן שואל את אביו מה נשתנה עכשיו שמוזגין כוס שני קודם אכילה: וחותם בגאולה. כלומר מסיים ההגדה בברכת גאולה ולא פי' איך מברכין אותה ופליגי בה רבי טרפון ורבי עקיבא

[דף קנט ע"א]

מלחמת ה'

ולאו למימר דהשכת לאו לרבנן דפליגי עליה דמצות מבטלות גדולה מזו הא מני ר"ע היא דדייק ליתנא יתירתא וליכא דפליג עליה כלל אלא לדידיה הוא דשמעי' ליה ומימרא דר"א גופא דייקא דקאמר כשם שאין מצות מבטלות זו את זו כך אין איסורין וכו' ואי ס"ד לרבנן מבטלות היכי שביק רבנן ופסיקא ליה דהלל וגמר מינה נמי לאיסורין אלא משמע דסבירא ליה מצות לכ"ע אינן מבטלות זו את זו ואע"פ שהביא בהלכות מימרא דרבינא כלשונה חפי' למ"ד מצות אינן מבטלות שלא בהקפדה כתבה דלא פסיק כהא מילתא כלום דלא קאמר לא ליברוך אינים מצה ומרור משום דמצות מבטלות זו את זו ואפי' למ"ד אין מבטלות ס"מ דאורייתא ודאורייתא וכו' אלא טעמא דמעיקרא נמי משום דמצה דאורייתא ומרור דרבנן הוא אלא דפרים בגמרא דהלל היא הא לרבנן מבטלות ואפשר דמרבינא גופיה נפקא ואפשר דגמרא הוא דפריש הכי ועלה אתקיף רב אשי ודחיה ורבינו ז"ל לא על מנת לדקדק ממנה מחלוקת של כלום הוא כתבה ולא לפסוק כדבר זה כלום בא לכאן וזו שכתב רבינו ז"ל במאן דלית ליה כולא סעודתא דמינטרא אלא כזית בלחוד דהוא דאית ליה כזית הצריך לו קאמר ודבר פשוט הוא:

א מיי' פ"ח מה' חמץ ומצה סמג עשין מא טור א"ח סי' תם תעה:
ב מיי' פ"ח מה' חו"מ סמג עשין מא טור א"ח סי' תעג:

ברכות לט:
שמות טז
ברכות לט:
תבנ
דף קטז:
שמות יב
תהלים קיג
שם קיד
דברים טז
דברים כו
שיר ח
שמות יב
שם ה

שלטי הגבורים

א סמ"ג כ' דצריך לעשות ג' מצות לשמורים זכר ללחמי תודה שמביא היוצא מבית האסורים ויעשה להם סימנים לידע איזו נעשה ראשונה ושניה וכן כתב הטור ומברך על הראשונה המוציא ועל השניה על אכילת מצה ועל הג' כריכה ורבינו כתב דשני בב' וכן כתב מיי' והרבה מן הגאונים וכתב סמ"ג והר"ר מנחם מיוני היה מברך המוציא ועל אכילת מצה על הפרוסה ובשלימה לא היה נוגע כלל שאינו אלא משום לחם משנה וכתב הטור ויאכל משניהם ביחד כזית מכל א' וא' ואם אינו יכול יאכל של המוציא תחלה ואח"כ של אכילת מצה ומפני שיש מי שאומר דצריך לברך על הפרוסה המוציא ועל השלימה על אכילת מצה טוב לאחוז שתיהן בידו ויברך המוציא ועל אכילת מצה מיד זה אחר זה ואח"כ יבצע משתיהן ביחד ויאכל בהסיבה וכתבו רב עמרם ומיי' דצריך לטבול המוציא בחרוסת והקשו עליהם האחרונים והסכימו שאין לטובלו בחרוסת:

הגהות חו"י

(א) אמר אכתי אנן לא אכלינן: (ב) אנו אוכלין המן כו' כולו מצה שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות הלילה הזה מרור שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי כו' כולו צלי שבכל הלילות אין אנו מטבילין ט':

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כמו בשבת וכן בסמוך ככרות כמו בשבת: (ב) שבכל הלילות אנו אוכלים שאר ירקות הלילה הזה מרור כו': (ג) נ"ב ולפי דעתו: (ד) הגיון גמ' נמחק מכאן וצ"ל אחר תי' פסחא: (ה) נ"ב אבותינו ממצרים: (ו) נ"ב זכר לטיט:

[א] אמרי דבי רבי ינאי: [ב] בערבי ימים טובים: [ג] ר' לוי אמר (הגא"י):

[דף קנט ע"ב]

עין משפט

א מיי' פ"ח מה' פסח טור א"ח סי' סו קי"א רפד תעג :
ב מיי' פ"ב מה' תפלה ופכ"ט מה' שבת סמג עשין יט כט טור א"ח סי' רסח רעא :
ג מיי' פ"ז מה' חמץ ומצה סמג עשין מא טור א"ח סי' תעט תפ :
ד מיי' שם פ"ז סמג שם טוא"ח סי' תפו תפז :

[א] בשלום (הגא"י) :

לרבי טרפון שמטבע קלר הוא שפותח בברוך ואינו חותם : גמ' לריך שיזכיר יליאת מלרים בקדוש היום כתיב הכא למען תזכור וכתיב התם זכור את יום השבת . וימים טובים ילפינן להו משבת במה מלינו : דללותא מלמיח קרן ישועה . לפי שכבר חתמנו מגן אברהם ושתי חתימות כי הדדי לא שייכי בתפלה:ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים . נתן הנביא אמרו לדוד מפי הגבורה : זה שאומרים מגן דוד . כשם שאומרים מגן אברהם : סבי דפומבדיתא . רב יהודה ורב עינא הכי איתא בסוף פ"ק דסנהדרין (דף יז:) בשבתא שבת דעלמא בלא יו"ט : ביומא טבא . שאינו שבת דאילו שבת ויו"ט חתמינן בתרוייהו מקדש השבת וישראל והזמנים :
מתני' ואומרים עליו ברכת השיר. מפרש לה בגמ' : גמ' ירושלמי למה בשביל שלא ישתכר . כלומר וישכח לגמור את ההלל : שמעת מינה ברכה טעונה כוס . ודאי מפשט פשיטא ליה דמלוה מן המובחר על הכוס שהרי נאמרו כמה מעלות טובות בכוס של ברכה אלא מדתקן ואפי' מן התמחוי בעי' למפשט שמחזירין עליה כדרך שמחזירין על המלות דקס"ד דכוס ג' משום ברכת המזון בלחוד הוא דאתי ודאי דעיקר תקנתא משום חירות אלא כיון דאיתי' עבדינן ביה מלות ברכה וכיון שהביא זה הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו נראה שהוא פוסק דברכה אינה טעונה כוס :
מאי ברכת השיר רב יהודה אומר יהללוך. מדמברכינן בליל פסחים לאחר קריאת ההלל יהללוך משמע שמברכין לפניו לגמור הלל כדרך שמברכין לפניו לגמור הלל בכל הימים שגומרין אותו שאי אפשר שיברכו לאחריו ולא לפניו שהרי שנינו כל הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו כדאיתא בפ' בא סימן (דף נא:) וראיה לדבר מדתניא במס' סופרים (פ"כ הל"ט) ר"ש בן יהולדק אומר שמונה עשר יום ולילה אחד יחיד גומר בהן את ההלל ואלו הן שמונת ימי חנוכה ויו"ט של עלרת וחג הסוכות ויום שמיני עלרת ויו"ט הראשון של פסח ולילו ובגולה אחד ועשרים יום וב' לילות ומלוה מן המובחר לקרות הלל בבית הכנסת בשתי לילות של גליות ולברך עליהן ולאמרו בנעימה לקיים מה שנאמר וגרוממה שמו יחדו וכשהוא קורא אותו בביתו אינו לריך לברך שכבר בירך ברבים הא משמע דכשהוא קורא אותו טעון ברכה שהוא בכלל ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל [אלא] שאם קדם וקרא בבית הכנסת אינו לריך לברך בביתו שכבר בירך ברבים וכי תימא והא בגמרא דילן בערכין (דף י:) תני לה דרבי שמעון בן יהולדק דאמר י"ח יום שיחיד גומר בהן את ההלל ולא קתני לילה הראשון של פסח לאו קושיא

תורה אור | נר מצוה

חותם ר"ע אומר כן ה' אלהינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו [א] לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים שהגיע דמן על קיר מזבחך לרצון ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו בא"י גאל ישראל וקי"ל כר"ע : גמ' אמר רבא וצריך שיאמר ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו וגו' ואמר רבא מצה צריך להגביה מרור צריך להגביה בשר אין צריך להגביה שמא יאמרו בשר זה לפסח ונראה כאוכל קדשים בחוץ וחותם בגאולה *אמר רבא ק"ש והלילא גאל ישראל דצלותא גואל ישראל מ"ט רחמי אינון : א"ר זירא דקידושא קדשנו במצותיו דצלותא קדשנו במצותיך מ"ט רחמי אינון : אמר רב אחא בר יעקב וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום כתיב הכא למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים וכתיב התם זכור את יום השבת לקדשו אמר רבה בר שילא דצלותא מצמיח קרן ישועה דאפטרתא מגן דוד ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ תני רב יוסף זה שאומרים מגן דוד אר"ש בן לקיש ואעשך לגוי גדול זה שאומרים אלהי אברהם ואברכך זה שאומרים אלהי יצחק ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב יכול יהו חותמין בכולן ת"ל והיה ברכה בך חותמין ואין חותמין בכולן אמר רבא אשכחתינהו לסבי דפומבדיתא דיתבי וקאמרי ב בשבתא בין בצלותא בין בקדושא מקדש השבת ביומא טבא בין בצלותא בין בקדושא מקדש ישראל והזמנים וכן הלכתא : מתני' ג מזגו לו כוס שלישי מברך על מזונו רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר ובין הכוסות ד האלו אם רצה לשתות ישתה ובין ג' לד' לא ישתה : גמ' ירושלמי למה בשביל שלא ישתכר כבר משוכר הוא מה בין יין שבתוך המזון ליין שלאחר המזון יין שלאחר המזון משכר יין שבתוך המזון לא משכר א"ל רבינא לרבא שמעת מינה ברכה א טעונה כוס אמר ליה ארבעה כסי תקינו רבנן דרך חירות הואיל ואיכא כל חד וחד נעביד ביה מצוה : רביעי גומר עליו את ב ההלל ואומר עליו ברכת השיר מאי ברכת השיר ג רב יהודה אמר יהללוך ורבי יוחנן אמר נשמת כל חי [דף קס ע"א] ת"ר חמישי

רש"י

עקיבא : גמ' ק"ש ברכת גאולה שלאחר ק"ש והלילא של ערבי פסחים שחותם גאל ישראל כר"ע דמתני' : גאל ישראל . שהרי מספר ומשבח על יליאת מלרים שעברה : דללותא . גואל ישראל שאנו מתפללין על העתיד : דקדושא . וקדשנו שהוא הודאה על שעבר : דללותא . קדשנו לפי שאנו אומרים אותה באמלע תפלה ראוי לומר בלשון בקשה:ולריך שיזכיר יליאת מלרים.בין על הכוס בין בתפלת שבת (א) מג"ש דפסח ושאר מועדים במה מלינו מן פסח כדמסיק: (א)דאפטרתא מגן דוד-בללותא שייך למימר ספי מלמיח קרן ישועה דרחמי נינהו ואנן מבקשין שילמיח קרן לישראל כנ"ל ורבינו(ב) ז"ל אמר דבתפלה לא אמרי' מגן דוד משום דכבר אמר מגן אברהם ותרתי חתימה בהדי הדדי לא שייכי בתפלה : כשם הגדולים . נתן הנביא הוא דאמר הכי לדוד מפי הגבורה . שכשם שחותמין במגן אברהם כך חותמין במגן דוד : הגדולים . אברהם יצחק ויעקב ואף על גב דבשלשתן לא חתמינן היינו משום דאין חותמין בשתים מיהו שלשתן נזכרין בברכת אבות : סבי דפומבדיתא . רב יהודה ורב עינא : בשבתא . שבת דעלמא בלא יו"ט : ביומא טבא . ולא שבת דאילו בשבת וי"ט חתמינן בתרוייהו : למה . כלומר למה לא ישתה בין שלישי לרביעי : כבר משוכר הוא ששותה הרבה בסעודתו: יין שבתוך המזון . בתוך הסעודה אינו משכר ה"ה יין שלפני המזון אינו משכר ואם רלה לשתות בין ראשון לשני שותה דלא ממעט תנא אלא בין שלישי לרביעי : ש"מ ברכת המזון טעונה כוס . ובמסכת ברכות לא מתניא (ג) בהדי הנהו דטעונה כוס אלא מדיוקא שמעינן ליה ולאו כמי ממתני' שמעינן ליה : כל חד וחד נעביד ביה מלוה . כלומר כל אחד ראוי שיעשה בו מלוה אבל בשאר ימות השנה אימא לך דלא בעי כוס שאף כאן אין הכוס בא בשביל בהמ"ז : יהללוך (ב) ונשמת כל חי . גומרין (ד) אותו עד מלך מהולל בתשבחות : ר' יוחנן אמר נשמת כל חי . (ה) יאמר דהיינו ברכת השיר דאילו יהללוך אנו אומרים אותו בכל יום שאנו אומרים הלל ומ"ש ליל פסח דנקט אם לא בא [להוסיף] עוד ברכה אחרת והיינו דאמרי' תרוייהו דהילכתא כר' יוחנן ולאחר הלל הגדול קבעוה לאמרו דעתה איכא ברכה

היא דהתם הלל שעל עשיית מלוה לא קתני תדע דהא לא מני נמי [הלל] שבשחיטת פסחים דמני להו במתני' דהתם ועוד דהתם ימים קתני לפרושי מתני' דהחליל מכה לפני המזבח ועוד ראיה שמברכין על הלל שבלילי פסחים מדגרסי' בירושל' בפ"ק דברכות כל הברכות פותחין בברוך ואם היתה ברכה הסמוכה לחברתה כגון ק"ש ותפלה אין פותחין בהן בברוך . התיב רבי ירמיה הרי גאולה של הלל שניה היא דאמר ר' יוחנן הלל אם שמעו בבהכ"נ ילא התיב רבי אליעזר קומי ר' יוסי והא סופא אמר ליה שתים הנה (להבא) אחת להבא אחת לשעבר וכך פירושו לפי שאמרו שברכה אחרונה שבק"ש מפני שהיא סמוכה לאהבת עולם שלפניה אינה פותחת בברוך הקשה רבי ירמיה הרי ברכת אשר גאלנו שאנו מברכין בלילי פסחים שהיא סמוכה לברכה ראשונה של קריית הלל ולמה פותחין בה בברוך שהיה רבי ירמיה סבור דברכה ראשונה דהיינו לגמור את הלל על שני פרקים הללו מברכינן אותה וברכה אחרונה אשר גאלנו כעין ששנינו בה וחותם בגאולה וכיון שכן דמיא לברכה אחרונה שבק"ש שאין פותחין בה ומתרץ שניה היא דאמר ר' יוחנן הלל אם שמעו בב"ה ילא וכשהוא קורא בביתו אינו מברך עליו שכבר בירך ברבים כדאיתא במסכת סופרים אבל מברך אשר גאלנו על כוס שני שלא בירך אותו בבהכ"נ הילכך כיון שלפעמים אינם סמוכות פתחו בה בברוך כמו שנהגו בברכת אשר ברא ששון ושמחה והקשה רבי אלעזר על פירוש זה והא סופא כלומר ברכה של סוף הלל דהיינו יהללוך שאינה סמוכה ואינה פותחת דאלמא לאו בסמיכותא תליא מילתא לפי שהיה רבי אלעזר סבור שברכה ראשונה דהיינו לגמור את הלל כשמברכינן אותה אינה אלא על שני פרקין ראשונים ואין להם בסוף אלא ברכת גאולה וברכת השיר על פרקין אחרונים ואין להם ברכה לפניהם ואעפ"כ אין פותחין בה ולא אמרי' כיון דפעמים אינה סמוכה כגון בביתו אע"פ שהיא סמוכה בב"ה יפתח בה כמו שתירלנו בגאולה ופריק רבי יוסי דברכת של הלל שתים הן להבא כלומר על מלותה של קריאה והיינו ראשונה של קריאה שמברכין לגמור את הלל ואחרונה דהיינו ברכת השיר ושתים אלו באות לעולם כאחת וסמוכות זו לזו לעולם שאם קורהו בבית הכנסת מברך שם שתיהן כאחת ובביתו אינו מברך מהן כלל ואם לא קראו בבית הכנסת מברך שתיהן בביתו ואף שם יהללוך היא סמוכה לברכה שלפני ההלל שהיא לגמור לפי שעל קריאת ההלל היא באה וברכת אשר גאלנו שהיא אינה להבא כלומר על מלותה של קריאה אלא הודאה היא לשעבר על גאולתם של מלרים זהו מה שכתב הרמב"ן ז"ל בפירוש זה הירושלמי ותמהני אם כפירושו למה הולרך בתחלה לתרץ שניה היא דאמר רבי יוחנן הלל אם שמעו בבית הכנסת ילא הא אפילו תימא דלא ילא ברכת גאולה אינה סמוכה שאינה אלא הודאה לשעבר על גאולתם של מלרים כמו שתירץ רבי יוסי אח"כ תאמר דלפירכיה דרבי ירמיה בההוא פירוקא סגי ליה ובתר דפריק רבי יוסי לא לריכין לההוא פירוקא ויותר נראה לי דה"ק שניה היא דאמר רבי יוחנן הלל אם שמעו בביהכ"נ ילא ואינו מברך לגמור ואפ"ה מברך אשר גאלנו אלמא ברכת*אשר גאלנו אינה סמוכה לברכה ראשונה אלא ברכה שתקנו על כוס שני ובתר הכי פריך והא סופא כלומר והרי ברכת יהללוך שאע"פ שנתקנה לכוס רביעי אינה פותחת בברוך ואף ברכת אשר גאלנו ואע"פ שנתקנה לכוס שני לא היה ראוי לפתוח בה בברוך שמפני זה לא נתבטל סמיכותה כשם שלא נתבטל מברכה שהיא בסוף שהיא יהללוך ופריק רבי יוסי דלא דמו דברכת יהללוך אע"פ שמברכינן אותה על

שלטי הגבורים

א ולריך עיון דהא לפי מה שכתב רבינו פ' אלו דברים מוכח דס"ל דברכת המזון טעונה כוס שכתב מי שאין לו אלא כוס אחד במו"ש מניחו לאחר בהמ"ז ומברך עליו ברכת המזון ואחר כך הבדלה ומהתם דייקינן דבהמ"ז טעונה כוס ע"ש וצ"ע :
ב בענין ברכת ההלל איכא פלוגתא דרבוותא ריא"ז היה מברך עליו ב' פעמים אחת קודם אכילה ואחת אחר אכילה וכן היה נוהג הרב ר' מאיר מרוטנבורג וכן רב האי ורב נמא ורב עמרם אבל הרי"ן גיאת ואבי העזרי כתבו שאין לברך עליו כלל לפי שחולקין אותו לשנים לפני הסעודה ולאחריה ואם כן היאך יברכו כיון שפוסקים באמצע וכן היה נוהג הרא"ש וכן ראוי לעשות בכל דבר שיש ספק בברכתו שאין לברך דברכות אינן מעכבות ויש מקומות שנוהגים לקרות ההלל בבית הכנסת בצבור כדי שלא יצטרכו לברך עליו בשעת ההגדה ומה טוב ומה נעים ההוא מנהג ויש לו סמך במסכת סופרים דאיתא התם תניא ר"ש בן יהולדק אומר י"ח ימים ולילה אחת גומרים בהן ההלל ובגולה כ"א יום וב' לילות :
ג וכ"כ מיי'.ורשב"ם כתב כיון דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר עבדינן כתרוייהו וחותמין בהלל ואח"כ אומר הלל הגדול ונשמת וחותם גם בנשמת והר"ר חיים לא היה חותם בהלל רק בנשמת כי למה יחתום ב' פעמים בענין אחד וכן היה נוהג הרא"ש :

הגהות חו"י

(א) נ"ע ועי' בר"ן :
(ב) נ"ע מאוד כל פיסקא ועיין בטור :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב זה מל' פי' רשב"ם : (ב) נ"ב שלמה : (ג) בהדי דטעונה כוס כנ"ל : (ד) גומרין בו מלך מהולל בתשבחות וזה ברכת השיר דמתני' כלומר ברכת השבח כנ"ל : (ה) נ"ב אף נשמת :

על כוס רביעי אפ"ה על קריאת ההלל היא באה שהרי בכל הימים שגומרין בהן את הלל אומרין אותה ושתים הם להבא כלומר על קריאת הלל אבל אשר גאלנו אינה אלא הודאה לשעבר על גאולתה של מצרים שהרי לא נתקנה אלא מפני כוס שני וזהו דרך נכון בפי' הירושלמי ומ"מ כיון שהקשו והרי גאולה של הלל שמעינן מינה שמברכינן בתחלתו לגמור שאל"כ לא היה מקום לאותה קושיא כלל וכי תימא והרי מפסיקין בו וקובעין סעודה בתוכו ואם איתא דמברכין לפניו לגמור וברכת יהללוך הויא ברכה שלאחר מצוה היאך קבעו הפסק זה בין שתי ברכות הללו איכא למימר שאין הפסק הכא מחמת המצוה מבטל המצוה [ולא] קבע ברכה שהרי הגאונים ז"ל אמרו שאם הפסיק באמצע מצוה ושח אינו חוזר ומברך שהרי הלל שמברכין קודם קריאתו ואעפ"כ בין פרק לפרק פוסק ואינו חוזר ומברך ותקיעות למיושב ותקיעות דמעומד נמי ברכה אחת לכולן ואסור להפסיק ביניהם ואעפ"כ אומר תפלה ואשרי דסדרו של יום אינו הפסק אף כאן אינו הפסק שכך נתקנו למצוה וסדרו של יום ועוד אמר הרמב"ן ז"ל שמצינו גדולה מזו בברכת התורה דמעיקר תקנה הפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה והרי כאן כמה הפסקות שזה ברך וקרא ונסתלק והלך לו ושמא יצא לשוק ושסה האחרונים קוראין בברכה שלו ואחרון מברך בסוף ופוטר בברכה שלו ששה הראשונים והטעם כיון דקריאת כל השבעה חובה ליום מצוה אחת היא ואין הפסקות שלהם כלום שעיקר מצוה זו להפסקות הללו היא וכן קריאת הלל על אכילת פסחים ומצה חובה היא ואין הפסקה של סעודה גורמת ברכה לא בתחלה ולא בסוף הילכך מברך בתחלת מצוה וסופה וכ"ת א"כ אחרון הקורא בתורה לא יפתח בברוך כשמברך לאחריה כשם שאין ברכת יהללוך פותחת בברוך לא דמי דהתם כיון שהיא באנשים הרבה אין ברכתו של אחרון כסמוכה לברכתו של ראשון אבל בהלל כיון שאחד מברך לשתיהן עשו אותן כסמוכות:

אבל רבינו האי גאון ז"ל כתב בתשובה שאין מברכין על הלל שבלילי פסחים לגמור את ההלל שאין אנו קוראין אותו בתורת קורין אלא בתורת אומר שירה שכך שנינו ר"ג אומר וכו' ובסיפא לפיכך אנו חייבין להודות להלל וכו' לפיכך אם בא אדם לברך משתקין אותו אלו דברי הגאון ז"ל וכן הסכימו הגאונים רב צמח ורב יוסף ורב יצחק בן גיאות ז"ל וזו שהקשו מדתנן כל הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו אפשר לתרץ לפי דבריהם שברכת יהללוך בלילי פסחים אינה באה על קריאת ההלל לאחריו כדי שנאמר שתהא טעונה לפניו אלא על כוס רביעי היא באה והיינו טעמא דקרי ליה הכא ברכת השיר והיינו דהכא שיילינן מאי ברכת השיר ואילו התם בסוכה דהוא עיקר דינא דהלל כי קתני (דף לט') מקום שנהגו לברך אחריו יברך לא שיילי מאי מברך אלא ודאי ברכה אחרונה של הלל היתה ידועה אצלם ולא שאלו עליה מעולם אבל הכא ברכת הכוס היא ולפיכך שינו שמה וקראוה ברכת השיר כלומר שאינה ברכה על קריאת הלל אלא ברכת השבח היא ולפיכך חותמת ואינה פותחת כענין שמצינו ברכות השבח שבאות בחתימה בלא פתיחה כגון על הגשמים מודים אנחנו לך וכו' וחותמת ואינה פותחת כך תירצו בזה ותמהני דא"כ אף ברכת אשר גאלנו לא היה לה לפתוח בברוך מפני טעם זה וקרוב אני לומר דברכת יהללוך בלילי פסחים הויא כסמוכה לברכת אשר גאלנו שמתיקן בלות על מה שנתחדש בלילי פסחים מד' כוסות שברכה ראשונה של קידוש אף בשאר יו"ט היא באה וכן ברכת המזון אבל ברכת גאולה ויהללוך באות על מה שנתחדש בליל זה ולפיכך דנו אותה ברכה של יהללוך כסמוכה א"כ לפי שברכת יהללוך בימים שקורא בהם את ההלל סמוכה ואינה פותחת אף בלילי פסחים שאינה סמוכה לא ראו לפתוח בה שלא רצו לתקן ברכה אחת בשתי מטבעות כדי שלא יבא לפתוח בה בזמן שהיא סמוכה וזה יותר מסכים עם מה שכתבתי למעלה בפירוש הירושלמי וזה מה שאמרו בירושלמי שכיא היא שאם שמעו בבהכ"נ יצא תירץ הרשב"א ז"ל לפי שיטה זו דה"ק שעיקר תקנת קריאת ההלל בלילי פסחים בבהכ"נ היתה ולא בביתו ולפיכך בין שמעו בבהכ"נ בין לא שמעו אינו מברך בביתו שהשוו חכמים מדותיהם כדי שלא יהא מי שלא שמעו מברך ומי ששמעו אינו מברך: **חמישי** אומר עליו הלל הגדול ד"ר טרפון. כתב הר"ז הלוי ז"ל דר' טרפון אמתני' פליג דתנן ולא יפחתו לו מד' כוסות של יין ור' טרפון ס"ל דחמשה ניהו ועל החמישי אומר הלל הגדול ולפ"ז לא קי"ל כר' טרפון ולא נהירא דאי ברייתא פליגא אמתני' הוה ליה למתני בגמרא מני מתני' לא ר' טרפון ולא יש אומרים דהכי אורחא דתלמודא ועוד דאם איתא דהכי הוא היכי אפשר דלא אשתמיט חד תנא למתני ולא יפחתו לו מד' כוסות של יין ר' טרפון אומר חמשה ועוד דמדסקלי וטרו אמורא' בדר' טרפון אלמא הלכתא כוותיה וסוגיין

רש"י

ברכה לכל חד: הלל הגדול. שהקדוש ברוך הוא יושב ברום עולם וזן כל העולם שנאמר נותן לחם לכל בשר: מתני' אין מפטירין. לשון הנפטר מרבו כלומר אין נפטרין מן הסעודה אין אומרים אפיקו מיני

תורה אור

נר מצוה

א חמישי אומר עליו הלל הגדול דברי רבי טרפון וי"א ה' רועי לא אחסר מהיכן הלל הגדול אמר רב יהודה מהודו ועד על נהרות בבל ורבי יוחנן אמר משיר המעלות עד על נהרות בבל רב אחא בר יעקב אמר מן כי יעקב בחר לו יה עד על נהרות בבל ומנהגא דעלמא כרב יהודה בתרווייהו בברכת השיר ובהלל הגדול: **מתני'** *אין מפטירין ב אחר הפסח אפיקומן ישנו

דף קיט:

עין משפט

א מיי' פ"ו ופ"ח מה' חמץ ומצה סמג עשין מא טור א"ח סי' תעח תעט תפא:

שלטי הגבורים

א לפי' רשב"ם אין לעשות כוס חמישי וכן יראה מדברי רב האי. ומיי' וסמ"ג וטור כתבו שהוא רשות ומדברי רבינו וגם מדברי מיי' מוכח דאין חותמין בשום ברכה כשעושה כוס חמישי ומדברי רב שר שלום ורב עמרם והרבה מן הגאונים מוכח דמי שירצה לעשותו לא יחתום אחר הלל ויאמר עליו הלל הגדול ונשמת ויחתום וכן כתב הרי"ץ גיאות וכ"כ סמ"ג בשם רבינו חיים:

ב י"א דכזית אפיקומן צריך לכורכה במרור ולטובלה בחרוסת ולאכול אחריו כזית מצה לבד והרא"ש כתב דא"צ אלא כזית אחד לבד ואם שכח מלאכול האפיקומן עד שאמר הב לן ונבריך כתב הרי"ף דיכול לאוכלו בלא ברכה דאתכא דרחמנא סמכינן ואבי העזרי כתב דיטול ידיו ויברך המוציא ויאכלנו וכן הדין אם לא נזכר עד לאחר ברכת המזון קודם שיברך בפה"ג ואם לא נזכר קודם שבירך בהמ"ז וגם בירך בפה"ג אינו אוכל פעם אחרת מפני שהיה צריך לברך ברכת המזון ולברך בפה"ג ומרבה על הכוסות אלא סומך על המצות שלנו וכ"ש כתב דלעולם כששכח אינו חוזר לאכול דיוצא הוא בכזית שאכל בראשונ' אע"פ שאכל דבר אחר אחריו והרא"ש הסכים לדעת אבי העזרי:

לשון ריא"ז

ועיקר מצות אכילת מצה באחרונה היא אלא שאין מברכין עליה שכבר ברכו עליה בתחלת אכילתה והיא שנקראת אפיקומן על שם אין מפטירין לומר אחר אכילתה אפיקו מיני מזון שאסור לאכול כל דבר ואפי' מיני מגדים אחר אכילת מצה כדי שיהא טעם מצה בפיו ור"י אוסר אפי' לשתות יין

מלחמת ה'

ועוד כתב הרי"ף ז"ל מנהגא דעלמא כר"י בתרוייהו בברכת השיר ובהלל הגדול וכו' וקיימא לן כתנא דידן דלית ליה אלא ארבעה כוסות:

אמר הכותב בכאן לא שמע בעל המאור ז"ל דברי הראשונים ולא ראה הלכות הרב ר' יצחק בן גיאת ז"ל ולא מצא רב מארי גאון גם מן התשובה שכתב לרבינו האי גאון לא קרא ממנה אלא מקצתה כדי שלא יהיה לו תרעומות אלא על דברי רבינו אבל הצריכנו להעתיק דברי ראשונים שכולן פירשו דארבעה כוסות חובה כוס חמישי רשות אם רצה לשתות יקרא ואם לאו לא ישתה והדבר הפשוט מן הגמרא דאי ברייתא פליגא אמתניתין הוה לן למימר בגמרא מני מתניתין לא רבי טרפון ולא יש אומרים כדרך כל התלמוד ולא מישתמיט חד תנא וליתני לא יפחתו לו מד' כוסות של יין ר"ט אומר חמשה ועוד דסקלו וטרו אמוראי כר"ט אלמא הלכתא כוותיה וקיימא לן ד' כסי תקינו רבנן דרך חירות ולא חמשה: והוי יודע שטעם אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כדי שיהא הפסח נאכל על השבע וגזרה גזרו בו שלא יאכל אפילו דברים שאין משביעין ואינן באין אלא בקינוח והיינו פלוגתא דשמואל ורבי יוחנן דשמואל סבר לא אסרו אלא כגון ארדילא וגוזלא לאבא שהן חביבים עלינו ואנו ממלאין כרסנו מהן ורבי יוחנן סבר אפי' קליות ואגוזים אסור ותניא כוותיה דרבי יוחנן וזהו שאמרו לא מיבעיא אחר מצה דלא נפיש טעמיה וכו' דבעינן שיהא מברך בעוד שטעם פסח בפיו כדי שיהא לו בכל זה היכר שלא יחזור ויאכל ונמצא פסח נאכל באמצע סעודה וכן אמרו ראשונים שלא קודם קריאת הלל בלבד אסרו אלא כל הלילה כדי שלא יאכל פסח בכרס ריקנית מפני דוחק חבורות ולאחר שיגמור סדר הלילה יצא עורך שולחן ואוכל זה כפתור ופרח וכשם שאמרו בפסח כך אמרו במצה ולא שיהא דינה כן שהרי לא אמרו בפסח שיהא נאכל על השבע אלא משום שלא יבא לידי שבירת עצם ואין טעם זה במצה אלא מצות חכמים היא בלכתחילה זכר לפסח ואף על פי ששנו בברייתא ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה בכאן מן הראשונה הוא שיצא ועליה הוא מברך ואין אותה שבאחרונה באה חובה דתניא במכילתא יאכלוהו מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שבע ואין מצה ומרור נאכלין אכילת שבע וגמרינן נמי מוכחא שאילו היה כן היו חולקין במי שכל פתו מצה כדרך שחלקו במי שאין לו שאר ירקות אלא שלדברי הלל שהיה כורכן בזמן דאיכא פסח כולן נאכלין על השבע לא מפני חובת עצמן אלא מפני הפסח הבא עמהן ומפני כל זה תקנו שיהו מפטירין סעודתן במצה זכר למקדש ולענין משתא בתר כוס רביעי ודאי אסור לא מפני מצה שהרי כבר שתה אחריה שתי כוסות ועוד אמרו כגון תמרי קליות ואגוזים מיני מיכלא אבל במיני משתיא לא אלא טעם הדבר כדי שלא יהא מוסיף על ד' כוסות ונראה כמו שמתחיל בסדר אחר ורוצה לאכול פסח מצה ומרור ואין נמנין על שני פסחים כאחד ועוד שאם כן לא היה פסח ראשון נאכל על השבע וכן במצה לפיכך אסרו לשתות אחר ד' כוסות אלא שהתירו לו כוס חמישי והצריכו עליו את הדרך לקרות עליו הלל גדול וזהו מה שאמר רבינו הגדול ז"ל ומאן דנחי לית ליה רשותא למישתי אלא מיא ולאחר הלל זה לא אשכחן בגמרא דאסור דאיכא למימר דיו שהתמרת עליו בכוס חמישי לקרות עליו הלל גדול וכל מי שרוצה לשתות בקריאה זו הותר לו אלא שאמר רבינו הגאון דנקיטי רבנן ממנהגות דנהיגין בישראל דכל מאן דבעי למישתי שתי בין שני לשלישי ולא חזי לנו ולא שמיע לנא מאן דשתי חמרא בתר ברכת השיר בליליא קמא ובשמא דכולהו רבוותא אמר נמי רב יצחק בן גיאת הכי וכתב דכן מנהג ומעשה בכל ישראל מאין שינוי כלל ואין אנו משגיחין על כל מה שהתיר בבעל המאור ז"ל ולא שומעין אנו לדבריו לפרוץ גדרן של ראשונים ובאותו הירושלמי שכתב רבינו ז"ל שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בלילי הפסח כבר כתבנו גם אנו בו דעתנו במסכת שבועות בדברים נכונים וברורים ומה שכתב בעל המאור ז"ל בספירת העומר והכין אסיקנא במנחות אמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש הוא ואע"פ שאנו מונין ימים ושבועי מנהג הוא בידינו ואינו אלא עיקר הלכה דקיימא לן כרבנן דבי רב אשי דמנו יומי ומני שבועי וכן פסקו כל הגאונים ורבינו ז"ל: סליק מסכת פסחים

המאור הקטן

כתב הרי"ף ז"ל מנהגא דעלמא כרב יהודה בתרוייהו בברכת השיר והלל הגדול. ואנן לא חזינן האי מנהגא בהלל הגדול דאליבא דר"ט הוא דאית ליה כוס ה' א] וקי"ל כתנא דידן דלית ליה אלא ד' כוסות ואם רצה להוסיף כוס חמישי ולעשות כר"ט אין אנו מונעין אותו ואומר עליו מה שירצה או כרב יהודה או כרבי יוחנן או כרב אחא בר יעקב ואם בא לשתותו בולא כלום אין בנו כח למחות בידו וכן אם רצה לשתות כוסות הרבה: ומצאתי בתשובה לרבינו האי גאון ז"ל לענין משתיא דבכוס חמישי לא משכחן בגמ' דאסור ודאי מיכל קא אמרינן אין מפטירין אחר מצה אפיקומן וכיון דבריכנא בהמ"ז לית לן למיכל מדעם אבל משתיא מנהגא היא ירושת בנים מאבות אלו דברי הגאון ז"ל ומדבריו אתה למד שזה שאמרו בירושלמי בין ג' לד' לא ישתה למה בשביל שלא ישתכר דוקא בין ג' לד' שלא יפסיד קריית ההלל אבל אחר כוס רביעי שכבר גמר ההלל אם נשתכר לא הפסיד ולא נשכר וכן כתב הה"ר שמואל ז"ל וכן נראין הדברים ומינה נקטינן שאין לו לשתות בין פסח לברכת המזון ולא בין מצה שבאחרונה לברכת המזון והא דתנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן יש שפירשו טעמו של דבר כדי שיהא הפסח נאכל על השבע וכדי שיאמר עליו את ההלל בכרס מלאה ובירושלמי פירשו מה טעם הפסח נאכל על השבע כדי שלא יבא לידי שבירת העצם וכך ראיתי במגילת סתרים לרבינו נסים ז"ל. ואין טעם זה מספיק לנו למה ששנינו אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן דהא בגמ' דילן אמרינן לא מיבעיא אחר מצה דכיון דלא נפיש טעמא מפכח לה אלא אחר הפסח סלקא דעתך אמינא כיון דנפיש טעמיה אימא לא מפכח ליה קמ"ל אלמא משום פכחי טעמא הוא ויש לשאול מה לנו אם נתפכח טעמו לאחר אכילתו ונ"ל טעם דבר זה כטעם שאמרו בשתיית יין שבין כוס ג' לד' שלא יפסיד קריאת ההלל ולפי שהיו כל ישראל בזמן שבהמ"ק קיים אוכלים לפנים מן החומה והיה המקום צר להם כמו שאמרו בזיתא פיסחא והלילא פקעי באיגרא ופירשוה דאכלי ארעא ואמרי התם נראה לנו מזה כי מפני דוחק המקום היו צריכין לזוז ממקומן אחר אכילתן מיד ועולים לראש גגותיהם לומר את ההלל לפיכך חשו להם חכמים שלא ישכחו מלומר את ההלל ב] לכך אסרו להפטיר אפיקומן שלא לפכח טעם הפסח והנהיגו הדבר אף לאחר חורבן הבית במצה זכר למקדש (כמאן) אין מפטירין אחר מצה אפיקומן ג] אבל הא דתנן ישנו מקצתן יאכלו ההיא ודאי דוקא בפסח שלא יהא הפסח נאכל בשני מקומות ואין לנו כן במצה וה"ר שמואל כתב שה"ה למצה שיהא זכר למקדש והביא ראיה מדברי אביי דהוה יתיב קמיה דרבה וחזייה דהוה קא מנמנם ובידוע שרבה ואביי לאחר חורבן הבית הוו ואני אומר מעשה דאביי ורבה בשאר ימות השנה היה ולא בפסח ולפרושי דמתני' נקטינן ליה לההיא עובדא למימרא דאיכא הפרש בין מינם ובין ומנומי דעלמא מתנמנם הוא נים ולא נים וזהו ששנינו רבי יוסי אומר נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו ואין למעשה של אביי שום סרך בדבר מצה אלא מה שהזכירוה לפי' משנתנו וכן הרי"ף לא חשש לכתבו ואין אנו משגיחין באכילת מצה במתנמנם ולא בנרדם. ועל כל מה שכתב הרי"ף במאן דבעי לברוכי בתרי הלת בתי היכי עביד* אין אנו כמו כן משגיחין מאחר שפירשנו טעם אין מפטירין אחר הפסח ואחר מצה אפיקומן שלא ישכח מלומר את ההלל אחר שגמר את ההלל מה לנו עליו בכל מה שיעשה ואם אכל מצה וחזר ואכל כל הלילה מה עבירה היא בידו אנו אין לנו אלא קום אכול מצה ובל תאכל חמץ אבל בל תאכל מצה מנין לנו ואין אנו רואין שרש וענף לכל אלו הדברים ד] ואף אותו הירושלמי שכתב שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה לא נתברר לנו טעמו וכבר כתבנו בו דעתנו במסכת שבועות. ויש ששואלין באכילת מצה מה טעם אין אנו מברכים עליה כל ז' כמו שמברכים על הסוכה כל ז' דהא גמרינן מהדדי שלילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות בין במצה בין בסוכה כדאיתא בפרק הישן ויש להשיב לפי שאדם יכול בשאר ימים לעמוד בלא אכילת מצה ויהיה ניזון באורז ודוחן וכל מיני פירות משא"כ בסוכה

השגות הראב"ד

א] וקי"ל כתנא דידן דלית ליה אלא ארבעה כוסות וכו'. א"א זה לא ידע על מה הוקבעו וכודאי יש סמך למנהג הזה מדברי ר' טרפון שאמר חמישי אומר עליו הלל הגדול ומצוה לעשות כדבריו והד' כוסות סמכום באגדה כנגד ד' גאולות והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי והה' כבר סמכוהו בהגדה כנגד והבאתי ומ"ק נמי לא יפחתו לו מד' כוסות קאמר אבל הוסיף עליהם חמישי הרי זה משובח ומדקאמר אומר עליו הלל הגדול דבלא אמירה לא שתי ליה ויש טעם בדבר דבזמן שהיה פסח כדי שלא ימשכו אחר השתיה ויניחו אכילת הפסח לנותר ועכשיו שאין פסח נמי כדי שיהא היכר לד' כוסות שכנגד הגאולה כי כל מה שאדם שותה תוך סעודתו אין בו היכר לחירות לפי שהוא צורך האכילה ובכל מה שישתה לא יפטר מד' כוסות אלא א"כ ישתה אותם שלא בשעת הסעודה וטעם יפה הוא וראוי לסמוך עליו ולא להלעיג על המנהגות. וכן כתב רבינו נסים על ענינים אחרים: ב] שלכך אסרו. א"א באמת ובבירור זה הטעם בלא טעם ובלא ריח: ג] אבל הא דתנן ישנו מקצתן. א"א בירושל' פירשו הטעם משום היסח הדעת פי' כמו היסח הדעת ולטהרה משום פסלות נגעו בו. ואין הדרך הזה למצה ור' יוסי לקולא קאמר שאפי' כלן נתנמנמו אין בו היסח הדעת ומעשה דאביי ורבה אפשר דבסעודתא קיימי ומשום היסח הדעת דידים קאמר ליה כדאמרינן ביומא הלכה בסעודה אדם יוצא להשתין נוטל ידו אחת ונכנס דיבר עם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו ונכנס אלמא כל היכא דאיכא היסח הדעת צריך נטילת ידים ושינה נמי כיון דחשו לה להיסח הדעת צריך נטילת ידים ואמר ליה נמי מינם קא מנמנמנא ולא אסחי דעתאי ושמעינן מינה דהלכה כר' יוסי וזה הדרך הטוב לענין הזה. וכבר כתבנו שכרון דבריו בכל מה שהוא מחבר על דברי הרב ז"ל ובעל ההלכות והרב אבן גאות ז"ל כתבו ככל מה שכתב הרב ז"ל:

ד] ואף שכתב הירושלמי שבועה. א"א אין אומרים למי שלא ראה את החדש יבא ויעיד. וזה לא ידע ולא יבין על כן תמה תמהון לבב ואי משום דקשיא ליה הא דתניא יחיד שקבל עליו תענית של כל השנה ופגעו בו ימים הכתובים במגלת תענית אם גזרתנו קודם לנדרו ידחה נדרו מפני גזרתנו וכו' והא הכא דכולל הוא וקא מדחי מפני גזרתנו וכ"ש מפני מצות מצה שהיא גזרת המקום. זאת היא הקושיא שמקשים חסרי הדעת על הירושלמי ועל הרב ז"ל שהביא אותו בהלכותיו ואנן כבר העמדנו על העיקר שאין פי' הברייתא השנויה בגמרא כמו שהם סוברים בו אבל אם נדרו קודם לגזרתינו שכבר התחיל בתעניותיו קודם שפגעו בו הימים הכתובים במגילת תענית תדחה גזרתנו מפני נדרו כמו שאמרו במסכת תענית אין גוזרין תענית בתחלה בר"ח בחנוכה ופורים ואם התחילו אין מפסיקין וכ"ש בשאר ימים של מגלת תענית ומשום הפסקה נקט הכך אבל אם גזרתנו קודמת לנדרו כלומר שלא התחיל עדיין בקבלתו עד שפגעו בו אותם הימים לא יתחיל בהם אע"פ שהיתה קבלתו קודם לכן. מ"מ זה הדחוי אינו אלא לאותם הימים הראשונים שפגע בהם אבל מאותם ואילך מתענה בהם שכבר התחיל בקבלתו עד שלא פגע באחרים שבאו אחריהם וזה שנדר שלא לאכול מצה מיד נאסר במצה וחל נדרו עליו קודם חיוב מצה. וכלא הירושלמי הרי שנינו במשנתנו בשבועות שבועה שלא אוכל נבלות

בכולי פרקין ריהטא [דד' כוסות ניהו ולא חמשה אלא ודאי כדברי הגאונים ז"ל עיקר] דד' כוסות חובה וחמישי רשות ואם רצה לשתות אומר עליו הלל הגדול אי נמי דמצוה מן המובחר לשתות כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול והיינו לישנא דאומר עליו הלל הגדול וכך מטין דברי הרמב"ם ז"ל בפרק אחרון מהלכות חמץ ומצה: **מתני'** ישנו מקצתן יאכלו. פי' מתני' לענין פסח מיתניא דאם ישנו מקצתן לכשיקיצו יאכלו אפי' אותן שישנו אבל ישנו כולן לא יאכלו דהוה ליה כשני מקומות: רבי יוסי אומר נתנמנמו יאכלו. דנמנום לא הוי הפסק: נר מצוה **וכתב** רבינו שמואל ז"ל דהוא הדין למצה בזמן הזה דנרדמו (כולן) לא יאכלו והביא ראיה מדאיתא בגמרא דאביי הוה יתיב קמיה דרבה וא"ל מינם קא נייס מר ואינהו אחר חורבן היו וכן נראה דעת הרב אלפסי ז"ל שהביא משנה זו בהלכות ומהאי עובדא פסק רבינו שמואל כר' יוסי דהא רבה לאודיה הוה נייס ולא אביי ואפ"ה א"ל מינם קא נייס מר ואין זו ראיה לפסוק כר' יוסי שאפשר שאביי לא היה מבעלי הסעודה אלא שהיה יושב לפני רבו לכבודו עד שהיה גומר סעודתו והר"ז הלוי כתב דדינא דמתני' בפסח דוקא הוא ולא במצה ועובדא דאביי ורבה לא בפסח הוה אלא בבי מדרשא ולא הביאוהו בגמ' [אלא] כדי ללמוד ממנו פי' דנרדמו ונתנמנמו: **גמ'** מאי אפיקומן רב אמר שלא יעקרו מחבורה לחבורה. ואפיקומן לשון אפיקו מנאי ופירש רבינו שמואל דהא דרב ושמואל בהא פליגי דרב ס"ל שמותר לאכול אחר הפסח מה שירצה באותה חבורה אבל אסור לאכול דבר בחבורה אחרת כדי שלא יבא לאכול הפסח בשני מקומות ושמואל ור' יוחנן סבירא להו שאפילו באותה חבורה אסור לאכול כלום אחר הפסח שאם תתיר לו לאכול כלום לפעמים יאכל רוב אכילתו אחר הפסח ונמצא שאין הפסח נאכל על השבע ושמואל ורבי יוחנן לא פליגי אלא מר נקיט מאי דארחי' ומר נקיט מאי דארחי' וכי אמרינן תניא כותיה דרבי יוחנן בדין הוא דמצי למימר תניא כותיה דשמואל אלא משום דסליק מיניה דגמ' מסדר ליה בתרא קאמר תניא כותיה דר' יוחנן זהו תורף פירושו ז"ל ולא נהירא דאם איתא דמשום הכי הוא היכי אמרינן בסמוך בגמרא לא מבעיא לאחר מצה דכיון דלא נפיש טעמא מפכח ליה וכו' והא לאו בפכותי טעמא אתינן עלה כלל לפיכך נ"ל דרב ושמואל ור' יוחנן כולהו בחד טעמא שייכים דחיישינן שמא יבא לאכול את הפסח בב' מקומות ומשום הכי אסר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה כמו שפירש"י ז"ל ושמואל חייש טפי שאפילו באותה חבורה אסור לאכול אחר הפסח מיני בשר דשמא לא יזכור שאכל הפסח דטעמא דבישרא בתרא מפכח ליה לטעמא דבישרא קמא ויסוב עוד לאכול פסח ושמא יאכלנו במקום אחר ודוקא במיני בשר הוא דחייש דארדלי' אינן שתי תיבות ולא מיני כמהין ופטריות כמו שפרש"י ז"ל אלא מיני עופות הן כמו גוזליא וכך אמרו בירושלמי ארדלין וגוזלין ולמיני בשר הוא דחייש שמואל לפי שמתוך שטעם בשר אחריו בפיו ישכח טעם הפסח אבל למיכל תמרים וקליות ואגוזים לשמואל שרי שאין אלו מעבירין טעם בשר הפסח ורבי יוחנן חייש אפילו בהני ותניא כותיה דרבי יוחנן ולפי זה מאי דתניא כותיה דר' יוחנן דוקא היא: **אמר** רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן. דסבירא ליה דכיון דמצה זכר לפסח אתיא כשם שאין מפטירין אחר הפסח כך אין מפטירין אחר מצה ולישנא בתרא לא חייש להכי וקיי"ל כלישנא קמא: **ומאן** דלאי לית ליה רשותא למשתי אלא מיא אבל חמרא לא. זו היא סברת הגאונים והרב אלפסי ז"ל דסבירא להו דכיון דתנא חמישי אומר עליו הלל הגדול אלמא דבלאו הכי אסור ליה למשתי בתר כוס רביעי ולא משום מצה שהרי כבר שתי אחרי' שתי כוסות ועוד אמרו כגון תמרים וקליות ואגוזים ומיני מיכלא אבל מיני משתיא לא אלא טעם הדבר כדי שלא יהא מוסיף על ארבע כוסות ונראה כמי שמתחיל בסדר אחר ורוצה לאכול פסח ומצה ומרור ואין נמנין על שני פסחים כאחד ועוד שאם כן לא היה פסח ראשון נאכל על השבע וכן למצה לפיכך אסרו לשתות אחר ד' כוסות אלא שהתירו לו כוס חמישי והאריכו עליו את הדרך לקרות עליו הלל הגדול כך כתב הרמב"ן ז"ל לקיים דברי רב אלפסי ז"ל והר"ז הלוי ז"ל חולק עליו ואומר דדוקא בין שלישי לרביעי הוא שאמר לא ישתה ופירשו עלה בירושלמי כדי שלא ישתכר כלומר ויפסיד קריאת ההלל אבל אחר כוס ד' שכבר גמר את ההלל אם נשתכר לא הפסיד ולא נשכר: **והיכא** דלית ליה כולה סעודתא ממצה דמנטרא וכו'. יש תמהים על הרב אלפסי ז"ל על שהתחיל ואמר היכא דלית ליה ממצה דמינטרא אלא כזית בלבד ואחר כך סיים בשני זיתים דאמר דלבסוף מברך על כזית דמנטר לאכול מצה וכו' והדר אמר דכריך מצה ומרור ואכיל בלא ברכה והרי כאן שני זיתים ואפשר שכשאמר הרב ז"ל כריך מצה ומרור מההיא דלא מינטרא קאמר דכיון דכריכה אינה אלא משום זכר למקדש בעלמא מסתייה דעביד לה אפילו ממצה דלא מינטרא אי נמי דכי קאמר דלית ליה אלא כזית בלחוד לאו כזית בלחוד דוקא קאמר אלא כשיעור חובתיה קאמר והר"ז הלוי ז"ל כתב דהיכא דלית ליה אלא כזית מצה דמינטרא אינו כורך כלל אלא אוכל זה בעצמו וזה בעצמו שהכריכה בזמן הזה אינה אלא לזכר בעלמא והיכא דלאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר: **הסופגנין** והדובשנין והאסקריטין. לא חזו למצה דמצוה דמצה עשירה נינהו מפני שמטוגנין בדבש: ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה. דמצת מצוה נאכלת באחרונה כשם שהפסח היה נאכל על השבע: **ומאן** דלית ליה חמרא בלילי דפסחא מקדש אריפתא וכו' והיכי עביד שארי ברישא המוציא. מידי דהוה אבורא פרי הגפן דקדים לקידוש ומנח ידא עילויה עד דגמר קידושא שכיון שמקדש עליה מנוה לאוחזה בידו כשם שאוחז בכוס שמקדש עליו ובתר דגמר קידושא מברך לאכול מצה משום דקדוש *עדיף טפי: **ומאן** דבעי דבעי ברוכי בתרי או בתלתא בתי וכו' ומברך ברכת המזון והדר מברך לכל חד וחד בביתיה. פירוש לאחר ברכת המזון לאלתר שהוא כוס ג' יכול לברך לכל אחד ואחד בביתו קודם כוס ד' ואין צריך לומר אחר כוס ד' שיכול

רש"י

מיני מתיקה שרגילין לאכול אחר הסעודה: גמ' כגון ארדליא (ב) · שאני רגיל לאכול כמהין ופטריות אחר סעודתי: וגוזליא לאבא (ג) רב שהיה רגיל לאכול גוזלות אחר סעודתו: אין מפטירין אחר מצה אפיקומן · שצריך לאכול מצה בגמר סעודה זכר למצה הנאכלת עם הפסח (ד) היא המצה הבלועה שאנו אוכלין באחרונה לשם חובת מצה ולאחר אותה מצה אין נפטרין באכילת ד"א שלא נשכח טעמו ובמצה בזמן הזה איירי דליכא פסח דבזמן דאיכא פסח בהדיא תנן: סופגנין · העשויין כספוג מעיסה שבלילתה רכה ואין תורת לחם עליהן ואנן לחם בעינן: דובשנין ואיסקריטין מטוגנין בשמן ודבש ולא הוי לחם עוני אלא לחם עושר: באחרונה* לא · דאין אדם רשאי לאכול כלום

ישנו מקצתן יאכלו כולן לא יאכלו ר' יוסי אומר נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו: **גמ'** מאי אפיקומן אמר רב שלא יעקרו א מחבורה לחבורה ושמואל אמר כגון ארדליא [א] לי וגוזליא לאבא חנניה ור' שילא ור' יוחנן אמרי כגון תמרים קליות ואגוזים תניא כותיה דרבי יוחנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כגון תמרים קליות ואגוזים אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן *מר זוטרא מתני הכי אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אבל לאחר מצה מפטירין (א) מסתברא לן כלישנא קמא דאליבא דגמרא הוא ולישנא בתרא אליבא דמר זוטרא הוא הילכך עבדינן כלישנא קמא דהוא אליבא דגמרא והכין נהוג עלמא כלישנא קמא דבתר דאכלין כל מגדני ומיני דפירי אכלין בסוף כזית מצה דמינטרא ולא טעמין לבתר הכין כלום בר מכסא דבהמ"ז וכסא דהלילא ומאן דצחי לית ליה רשותא למישתי אלא מיא ב אבל חמרא לא. והיכא דלית ליה כולה סעודתא ממצה דמינטרא אלא כזית ג בלחוד דמינטר הוא דאית ליה אכיל ברישא מהאיך דלא מינטר ומברך עליה המוציא ולבסוף מברך על כזית דמינטר לאכול מצה ואכיל ומברך אמרור ואכיל והדר כריך מצה ומרור ואכיל בלא ברכה דתניא הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה. ומאן ד דלית ליה חמרא בלילי פיסחא מקדש אריפתא מידי דהוה אשבתות וימים טובים והיכי עביד שרי ברישא המוציא ובצע לה לריפתא ומנח ידיה עילויה עד דגמר קדושא ובתר דגמר קדושא מברך לאכול מצה ואכיל והדר מטביל בשאר ירקי ועקר להו לפתורא ובתר הכי אומר מה נשתנה וכולה הגדה עד גאל ישראל ומברך אמרור ואכיל והדר כריך מצה ומרור ואכיל בלא ברכה: ומאן דבעי לברוכי בתרי ותלתא בתי היכי עביד מברך ברישא בביתא דיליה ואכיל כל

וכן כתב מיי' אמנם הרי"ץ גיאת כתב שאינו מברך בשעת קידוש אלא המוציא וגומר הקידוש ואוכל ומטבל ירקות ואומר ההגדה ואח"כ מברך על אכילת מצה ובעל העיטור ורב נטרונאי כתב דמוטב שיטבול בירק מיד בלא קידוש ואח"כ יסדר ההגדה וההלל עד למעינו מים ויקדש ויברך המוציא ויגמור הקידוש ויברך על אכילת מצה ויאכל אח"כ מרור כסדר וכן נראה דעת הטור: *) דברים מקוטעים כאן ובטור המה נכונים ע"ש.

שלטי הגבורים

יין אחר המצה כי אם מים לבד ומדברי התלמוד נראה שלא אסרו שתיה אלא אכילה כמבואר בקונ' הראיות. ומי ששכח ולא אכל (ה) מצה ואפי' אפיקומן ונזכר אחר ב"ה נראה בעיני שמברך המוציא ואוכל מצה כל מה שרוצה לאכול ואוכל כזית מצה באחרונה ומברך על היין כדרך שעושה בכל סעודות שבתות וי"ט ואחר אכילת מצה מברך בפה"ג ואינו חושש מפני שעושה בין ג' לד' שהרי הואיל וחוזר ואוכל יין שבתוך הסעודה הוא ויין שבתוך הסעודה אינו משכר ועוד שאינו צריך לשתות מכוס אלא מלא לוגמיו ואין לחוש על שתיה זו ואם רוצה גומר ההלל וכל הסדר ושותה כוס רביעי ואחר כוס רביעי מברך המוציא ואוכל מצת אפיקומן ומברך עליו ברכת המזון ואינו חושש מפני שמרבה בכוסות שלא אמרו חכמים אלא שלא יפחות:

א מדהביא רבינו המשנה כצורתה נראה דדעתו לפסוק כחכמים דהחילוק הוא בישנו דוקא בין כולן למקצתן אבל נתנמנמו כר' דס"ל דלעולם יאכלו וכן כתבו מיי' והר"י והרא"ש והטור כתבו דודאי ישנו כולם לא יאכלו אבל ישנו מקצתן יש חילוק בין אם נשתקעו או נתנמנמו דאם נתנמנמו אכתי יכולין לאכול אבל ישנו אפילו מקצתן חשיב סילוק ולא יאכלו אותם שישנו:

ב הטור כתב דאביו הרא"ש תמה על רבינו מהיכן גמר דאסור לשתות אחר הכוסות דהא לא קאמר בגמרא אלא אין מפטירין לאחר הפסח דהיינו שלא לאכול אבל למישתי שרי ומיהו המנהג פשוט שלא לשתות וכן כתבו הגאונים ורבינו יוסף טוב עלם וכתב רבינו יונה הטעם כדי שלא ישתכר וימנע מלספר ביציאת מצרים:

ג והטור כתב מי שאין לו אלא כזית מצה של שימור יאכל מיד כזית דמינטר כדי שיאכל מצה לתיאבון ויברך עליו המוציא ועל אכילת מצה ואינו חושש אם יאכל לבסוף דלא מינטר ותמה הרא"ש על סברת רבינו שכתב דיאכל כזית שמור לבסוף היאך יעשה כריכה אחר שיאכל כזית המשומר ויאכל שאינו שמור אחריו ויבטל טעם המצה *) ויותר טוב היה לאכול בסוף כזית שמור ולא לאכול אחריו כלום וכ"כ רבינו יונה שאוכל לבסוף כזית דמינטר (ויברך עליו על אכילת מצה ולא יאכל אחריו כלום וב"ה כתב שיאכל מיד דלא מינטר) ויברך עליו המוציא ועל אכילת מצה ויאכל דמינטר בסוף בלא ברכה וגם מיימון פליג על אלפסי וכ' דיאכל כזית שמור באחרונה ויברך עליו על אכילת מצה ולא יאכל אחריו כלום:

ד הטור כתב דמי שאין לו יין לא יקדש על הפת בלילי פסחים שהרי אמרו לא יפחתו לו מד' כוסות וכן כתב בשם רב יוסף בר רב ורב האי גאון וב"ה ורבינו כתב שיברך על הפת המוציא

עין משפט

א מיי' פ"ח מה' חמץ ומצה טור א"ח סי' תפב:
ב מיי' שם טור א"ח סי' תפב תפד:

[א] מלת לי ליתא בה"י:

ס"א כראשונה

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ומסתברא:
(ב) נ"ב לי:
(ג) נ"ב לרב שהיה:
(ד) נ"ב וזו:
(ה) נ"ב מלת אפיקומן והיבת ואפי' נמחק:

נ"י ד"ה תדיר

פי' בערוך ערך אכד

המאור הקטן

שאין יכול לעמוד בלא שינה ג' ימים והוא חייב לישן בסוכה ולטייל בה והיינו דאמרינן בשבת בפרק רבי אליעזר מצה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי רבי אליעזר מנא ליה לר"א הא אי מסוכה מה לסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים זהו טעם שמברכין על הסוכה כל ז' ואין מברכין על מצה כל שבעה וטעם נכון הוא:

השגות הראב"ד

נבלות וטרפות ואכל חייב ואוקמוה רב ושמואל ורבי יוחנן בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים והאי נמי כולל הוא. והא דאמרינן אם התחילו אין מפסיקין דוקא בר"ח ובחנוכה ופוריש אבל לימים טובים והאי מפסיקין לפי שאין כאן לא נדר ולא שבועה אבל מי שנדר להתענות אינו מפסיק אלא ע"י שאלה כעין מנה מיהו דוקא כשחל עליו הנדר קודם איסור תורה שכבר נכלל האיסור עם ההיתר אבל אם לא חל עליו הנדר התלה מפסיק אפי' למגלת תענית וכ"ש לאיסור תורה לפי שאין זה כולל אלא מתחיל באיסור. והאי דנקט ימים הכתובים במגלת תענית לאו משום נדרו קודם לגזרתנו דהתם אפי' ימים טובים נמי מדחו מפני נדרו משום כולל אלא משום סיפא נקט דהיכא דלא חל נדרו קודם גזרתנו אפי' ימים של מגלת תענית דוחים את נדרו. ויש עוד לומר אם נדרו קודם לגזרתנו כפשוטו שנדר להתענות קודם שנתקנו אותם הימים וכן גזרת קודמת לנדרו כפשוטו. וא"ת הלא מצה בלילי הפסח גזרת המקום קודמת לנדרו ובכולל נדר דוחה גזרת המקום ומה שקבל עליו תענית שני וחמישי של כל השנה כולל הוא וכי גזרתנו קודמת לנדרו למה ידחה נדרו מפני גזרתנו. נשיב ונאמר המקבל עליו תענית אינו לא נדר ולא שבועה כדאמרינן בתענית לוה אדם תעניתו ופורע כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי וכי נדר הוא דלא סגיא דלא משלם וכו' ולישנא בתרא נמי דאמרה לא יהא אלא נדר מי לא משלם ואזיל אדנפשיה אלמא קבלת תענית אינו חמור כנדר אבל היא כעין תשובה ואין כאן לא נדר ולא שבועה. ולפיכך הוא נדחה מפני גזרתנו אם קדמה לקבלתו ואע"פ שהוא כולל:

כל מאי דצריך ומברך ברכת המזון והדר מברך לכל חד וחד בביתיה ושתי אינהו כסא דקדושא ואגדתא ואכלי מצה וירקי ואיהו לא אכיל בהדייהו ולא מידי ושביק להו למגמר סעודתייהו ומברכי אינהו ברכת המזון והדר אזיל לביתא אחרינא ועביד הכין וכן לכל ביתא וביתא ולבסוף אזיל לביתיה וגמר הלילא ושתי כסא דהלילא (א) דגמרינן להא מילתא (ב) מהא דתניא* כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת הפירות שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא ובעי רחבה (א) °ברכת הלחם של מצה שהיא המוציא וברכת היין של קידוש היום שהיא בפה"ג מהו כיון דחובה הוא מפיק או דילמא ברכה לאו חובה ופשטינן לה מהא דאמר רב אשי כי הוינן בי רב *פפא הוה א מקדש לן וכי הוה אתי אריסיה מדברא הדר מקדש ליה: ושמעינן מינה שאע"פ שבירך לעצמו המוציא על המצה שהיא חובה כי איכא מאן דלא שמע ולא נפיק ידי חובתיה הדר ומברך ליה בין המוציא בין על אכילת מצה בין בפה"א בין על אכילת מרור בין בורא פה"ג כולהו חד טעמא אינון דמצוה נינהו וכן הלכה ואיהו כיון דבריך ליה ברכת המזון לא ליטעום מידי דקיי"ל דאין מפטירין לאחר מצה אפיקומן ואי בעי לאקדומי להנהו בתי ברישא (ג) ומברך להו לא אכיל ולא טעים מידי בהדייהו והדר לביתיה ומקדש הרשות בידו ושפיר דמי: אמר רבא *מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן מאי שנא מרור דכתיב °על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח אין בזמן דליכא פסח לא מצה נמי הא כתיב על מצות ומרורים יאכלוהו מצה הדר אהדריה קרא דכתיב °בערב תאכלו מצות: תניא כוותיה דרבא °ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לי"י אלהיך מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות מ"ט הוה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא יכול אף לילה ב הראשון רשות ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין ת"ל בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה. ירושלמי בשבועות בפ"ג שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בלילי הפסח שבועה שלא אוכל מצה בלילי הפסח לוקה ואוכל מצה בלילי הפסח שבועה שלא אשב בצל אסור לישב בצל סוכה שבועה שלא אשב בצל סוכה לוקה ויושב בצל סוכה: כתוב *בסיפרי דבי רב °מיין ושכר יזיר לעשות יין מצוה כיין הרשות וכו' *רבי שמלאי איקלע לבי פדיון ג הבן בעו מיניה על פדיון הבן ודאי אבי הבן מברך [א] שהחיינו מאן מברך כהן מברך דקא מאטי הנאה לידיה או דילמא אבי הבן מברך דקא עביד מצוה לא הוה בידיה אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה אבי הבן מברך שתים והלכתא אבי הבן מברך שתים °ומיחייבין ג למימני ג יומי דשבעה שבועי מאורתא דחמיסר בניסן נגהי שיתסר דכתיב °וספרתם לכם ממחרת השבת *ות"ר (ב) וספרתם לכם כל אחד ואחד מונה לעצמו ממחרת השבת ממחרת יו"ט ותנ"ה* °מיום הביאכם תספרו יכול יקצור ויביא ויספור אימתי שירצה ת"ל °מהחל חרמש בקמה תחל

רש"י

כלום אחר מצת חובה: אע"פ שיצא מוציא. דכל ישראל ערבים זה בזה ולכך יכול להוציאו כיון שהם חובה עליו: חוץ מברכת הלחם. דכיון שאינה חובה אלא ברכת נהנין וכשלא נהנה אינו חייב לברך לכך אין חברו ערב בדבר להשכותו ע"י ברכתו: ברכת הלחם של מצה. כלומר ברכת המוציא שמברכין על מצה כיון דחובה הוא לאכול מצה וחובה נמי לקדש על היין מפיק חבריה ידי חובתו לפי שא"א לאכול מצה בלא ברכה וכן א"א לשתות בלא ברכה או דילמא הך ברכה לאו חובה דברכת נהנין היא ברכת המוציא ובורא פה"ג ולא ברכת המצוה כמו על אכילת מצה וכי האי גוונא: מצה בזמן הזה דאורייתא. לילה ראשונה חובה: (ד) הוה דבר שהיה בכלל. שביעי דכתיב שבעת ימים תאכל מצות ויצא מן הכלל בהאי קרא דששת ימים לומר שהוא רשות: לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. דהיינו שבעת ימים וזו אחת מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן והכי קי"ל דמצה בזמן הזה [בלילה ראשונ'] דאורייתא' ומרור דרבנן וקי"ל נמי כרבי יוחנן דאין אוכלין אחר מצת חובה שום דבר דלא ליבטל טעם מצת מצוה אבל שתיית יין לא מבטל ליה דשתיה לא מבטלה אכילה: שבועה שלא אוכל מצה בלילי פסחים. אז אין השבועה חלה דנשבע לבטל המצוה הוא ולוקה משום שבועת שוא: יין מצוה. כגון יין של קידוש והבדלה או כדמסיק התם שנשבע תחילה שבועה שאשתה יין וחזר ונשבע שבועה שלא אשתה:

סליקא להו ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

רבינו נסים

שיכול לברך לכל אחד ואחד: כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא שהרי כל ישראל ערבין זה לזה במצות חוץ מברכת הלחם והיין ושאר ברכת הפירות שאינן אלא שלא ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה ובזו אין כאן ערבות שאין זה חובת האדם לא ליתהני ולא ליבריך: ברכת הלחם של אכילת מצה. שמברכין לפניה המוציא: וברכת היין. שמברכין לפני קדוש היום מהו על אכילת מצה ומקדש ישראל והזמנים לא תבעי לך דחובה נינהו ומפיק אלא ברכת המוציא וברכת היין מיבעיא לן שאינן באות אלא שהמברך צריך שיטעום ואי אפשר ליהנות בלא ברכה ואי נמי לא טעים איהו אי אפשר דלא יהיב לחד מינייהו למטעם ובעי ברכה מהו כיון דחובה היא אכילת מצה חובה עליו וכן קדוש היום חובה עליו ואי אפשר בלא הנאה והנאה אי אפשר בלא ברכה נמצאת המצוה תלויה בברכת ההנאה ומפיק או דילמא ברכת הנאה לאו חובה למצוה אתי' שאף בכל ההנאות היא נוהגת: מאי טעמא הוי דבר שהיה בכלל. יום ז' בכלל קרא דכתיב שבעת ימים תאכל מצות היה ויצא מן הכלל דכתיב ששת ימים תאכל מצות ומפיק ליה לשביעי: בזמן שאין בית המקדש קיים מנין. כלומר שאין שם פסח: גרסינן בגמ' (דף קכ:) אמר רבא אכל מצה בזמן הזה אחר חצות לא יצא ידי חובתו פי' כר"א בן עזריה דאמר דפסח אינו נאכל אלא עד חצות ואיכא מ"ד דהכי קי"ל כיון דסתם לן תנא בפ"ק דברכות (דף ב:) כותיה דתנן התם כל הנאכלים ליום* (ולילה עד חצות) מצותן עד שיעלה עמוד השחר הקטר חלבים ואברים (עד חצות) מצותן עד שיעלה עמוד השחר ודייקינן עלה בגמרא (דף ט.) ואילו אכילת פסחים לא קתני מני ר' אלעזר בן עזריה היא ובפרקין נמי סתם לן כוותיה דתנן (דף קכ:) הפסח אחר חצות מטמא את הידים ואוקימנא לה כר' אלעזר בן עזריה ובפרק איזהו מקומן (דף נו:) סתם לן תנא כוותיה דתנן הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות ואע"ג דסתם לן נמי כר' עקיבא דפליג עליה דתנן בפ' הקורא את המגילה למפרע (דף כ:) דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה ואמרינן בגמרא לאתויי מאי לאתויי אכילת פסחים דלא כראב"ע ותלתא סתמי לא אלימי מחד סתמא כדאמרינן בפ' מצות חליצה (דף קא:) מה לי חדא סתמא מה לי תרי סתמי ואפ"ה מספקא לן הי מינייהו סתמא בתרייתא הילכך אזלינן לחומרא כר' אלעזר בן עזריה ולפיכך צריך ליזהר ולאכול קודם חצות מצה של אפיקומן ואפילו בקריאת ההלל החמירו בתוספ' לקרותו קודם חצות ויש מקילין ואומרים דסתמא דסתים כר"ע אלים טפי מדקתני ליה התם גבי הלכתא פסיקתא ועוד דקיי"ל הלכה כר"ע מחבירו והיינו דאמר רבא לר"א בן עזריה ולא אמר לה סתמא ואין ראוי להקל בכך: ירושלמי בשבועות פרק שלישי שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בלילי הפסח. דשבועה חלה לבטל את המצות בשב ואל תעשה בכולל הילכך האיך שבועה מגו דחיילא אמצה דכל ימות שנה חיילא נמי אמצה דלילי הפסח: שבועה שלא אוכל מצה בלילי הפסח לוקה ואוכל מצה בלילי הפסח. דכיון דהכא ליכא כולל אין שבועה חלה לבטל את המצוה: שבועה שלא אשב בצל אסור לישב בצל סוכה. דמגו דחיילא אשאר צללים חיילא נמי אצל סוכה: שבועה שלא אשב בצל סוכה לוקה ויושב בצל סוכה. משום דהכא ליכא כולל וכי תימא אמאי והלא כשם שמצה כוללת מצה שאינה של מצוה כך סוכה כוללת סוכה שאינה של מצוה יש לומר דהיינו טעמא משום דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם וכל לחם שהוא מצה קרוי מצה ואין סוכה סתם בלשון בני אדם אלא סוכת מצוה וכן לולב והרז"ה הלוי ז"ל חולק על הרב אלפסי ז"ל שכתב זה הירושלמי ואמר דלפום גמ' דילן ליתיה דבפ' שבועות שתים בתרא (דף כג:) משמע דשבועה אינה חלה לבטל את המצוה ואפי' בכולל דאמרינן התם עלה דמתני' דתנן שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים חייב ומוקמינן לה התם (דף כג:) בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים כלומר דאמר שבועה שלא אוכל נבלות וכשרות דמגו דחיילא אכשרות חיילא נמי אנבלות ואמרינן התם (דף כד.) בשלמא לאו משכחת לה אלא הן היכי משכחת לה כלומר דבשבועות בטוי בעי שתהא בלאו והן ומ"ה פרכינן דבשלמא לאו משכחת לה שלא יאכל נבלות וכשרות דבכי האי גוונא מגו דחיילא אכשרות חיילא נמי אנבלות ולא אמרינן מושבע ועומד מהר סיני הוא (ה) דכיון דמ"מ אין שבועתו לבטל את המצוה אבל בהן היכי משכחת לה דאפי' אמר שבועה שאוכל נבלות ושחוטות אע"ג דהוי כולל לא חייל כיון דלבטל את המצוה הוא אלמא שאין שבועה חלה לבטל את המצוה אפי' בכולל והא ודאי לאו קושיא היא (ו) דהני מילי בקום עשה שאין אומר לו לאדם עמוד וחטא כדי לקיים שבועתך אבל בשב ואל תעשה חיילא כדמוכח הכי בירושלמי: רבי שמלאי איקלע לבי פדיון הבן וכו' (על פדיון הבן) אבי הבן ודאי מברך. על פדיון הבן: שהחיינו מי מברך. פי' דפשיטא לן שראוי לברך עליה שהחיינו מפני שהיא תלויה בזמן של ל' יום לתינוק שאינו בן (ז) קיימא עדיין עד ל' יום ומסקינן דאבי הבן מברך שתים: ומיחייבין למימני יומי דשבעה שבועי וכו' ותנו רבנן וכו'. במנחות בפ' ר' ישמעאל היא (דף סה:) וספרתם לכם כל א'. גמרי רבנן דהאי וספרתם מכין ממש מה שאין כן בשאר ספירות הכתובות בתורה: יכול יקצור. כלומר בזמנו: ויביא ויספור אימתי שירצה ת"ל מהחל חרמש בקמה תחל לספור. דאלמא משעת קצירה ספירה: יכול יקצור ויספור

שלטי הגבורים

א על מה שכתב רבינו ומברכי אינהו בהמ"ז כתב רב עמרם הרי תקנה ליודעים אם אינם יודעים אין תקנה להוציאם ולא מצי מקדש כי אם בבית אחד והאריך בזה רב כהן צדק והרא"ש כתב דיש תקנה להקרותם מלה במלה וכן כתב הרי"ץ גיאת וכ' הטור ואפשר דאף בהמ"ז יכול לברך כדי להוציאם כי היכי דברכת הלחם של מצה מוציאם כיון שהיא חובה ה"נ בהמ"ז כיון שתקנו ארבע כוסות ותקנו אחד מהם ברכת המזון הרי חובה: וכתב ב"ה מסתברא דלא מצי מברך בפה"א אשאר ירקות כיון שאינו טועם עמהם אלא יעשה טבול ראשון בחזרת ויברך בפה"א ואכיל וכי מטי למרור אכיל בלא ברכה והרא"ש כתב דמצי שפיר לברך אע"פ שאינו טועם דכיון דתקנת חכמי' היא משום היכרא לתינוקו' הוי כברכת מצוה ויכול להוציאם:

לשון ריא"ז

וכן מי שרוצה לברך בבתים אחרי' ולהוציאם ידי חובתן הולך ומקדש להם ומברך להם בורא פרי האדמה ועל המצה ועל המרור וקורא להם ההגדה ועושה להם כל הענין אבל אינו טועם עמה' כלום ומברכין הן ברכת המזון כדברי רבינו יצחק ול"נ שאם רצה לטעו' עמהם טועם ומברך להן כמו כן ברכת המזון ואינו אוכל עמהם מצת אפיקומן ומברך בהמ"ז ואח"כ הולך לבתים להוציאן י"ח ואוכל עמהם כל מה שירצה ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה שהרי יש טעם מצה בפיו כמבואר בקונטרס הראיות:

ב רבינו השמיט (ח) מפסקיו הא דאמר ר' אלעזר בן עזריה דהאוכל מצה אחר חצות בליל פסח לא יצא י"ח אלמא דס"ל דלית הלכתא כוותיה וכן כתב מיי'. וסמ"ג וטור כתבו דהלכה כר' אלעזר וצריך שיאכלנה קודם חצות:

לשון ריא"ז

ומצות אכילת מצה היא עד חצות הלילה ואם אכל אחר חצות לא יצא י"ח כמבואר בקונטרס הראיות:

ג וכתב הטור דהמנהג הוא לספור כך ביום ראשון אומר היום יום אחד עד שמגיע לשבעה ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד וביום ח' יאמר היום שמונה ימים שהן שבוע אחד ויום אחד עד שיגיע לי"ד ימים ואז יאמר היום י"ד ימים שהם שני שבועות וכן לעולם. ועוד יש מנהגים אחרים אמנם אנו נהגינן כמו שכתבנו וכתב אבי העזרי היכא דפתח ואמר בא"י אמ"ה אדעתא דלימא היום יום ד' שהוא סבור שהם ארבע וסיים חמשה וכן חמשה א"נ איפכא הם ד' ופתח אדעתא דלימא ד' וטעה וסיים בחמשה מסתברא דבתרוייהו לא נפיק דבעי' פתיחה וחתימה ודאי. אם אינו יודע ופתח אדעתא דלסיים בה כמו שישמע מחבירו ושתק עד ששמע מחבירו וסיים כמוהו יצא דפתיחה וחתימה איכא ע"כ ונ"ע מ"ש הכא מדין פתח בשיכרא וסיים בחמרא דאית' פ"ק דברכו' ועיין במרדכי פ' הקורא המגילה למפרע ויש חילוק בין היכא שעיקרו דאוריי' כי הכא גבי ספירת העומר ובין דבר שעיקרו דרבנן כי ההיא דפ"ק דברכות:

הגהות חו"י

(א) עי' רי"ף ר"ס דף רי"ד ע"א: (ב) פ' ר' ישמעאל דף ס"ו

עין משפט

א מיי' פ"ו מה' חמץ ומצה סמג עשין מ טור א"ח סי' תעה תפה:
ב מיי' פ' י"א מה' בכורות סמג עשין קמד טוי"ד סי' שה:
ג מיי' פ"ז מה' תמידים סמג עשין ר טור א"ח סי' תפט:

הגהות הב"ח

(א) וגמרינן כצ"ל: (ב) נ"ב בסוף פ"ב דר"ה ועי' לקמן דף ש"ב ע"ב: (ג) נ"ב מברך להו ולא אכיל: (ד) נ"ב שביעי רשות דכתיב וביום השביעי עצרת ולא כתיב תאכל מצות שהרי הוציאו מן הכלל: (ה) נ"ב כיון דמ"מ: (ו) וכ"כ התוס' בשם ר"י ס"ג דשבועות דף כ"ד כדבור אלא הן היכי משכחת ועיין עוד בדברי הר"ן פ"ג דשבועות דף י"ח ע"א ובדף י"ד ע"א ויתבארו לשם דברי בעל המאור והשגת הרמב"ן עליו בענין זה: (ז) נ"ב פדיון עד: (ח) ובא"י אי' להאי מימרא דרבא אכל מצה בזמן הזה אחר חצות לר"א בן עזריה לא יצא:

דברים טז. כ"ה בנזיר דף ג: ודף ה. דף קכא: [א] בא"י אקב"ן: [דף קסא ע"ב] מנחות סה: שם סו. דברים טז

א מיי' פ"י מה' מאכלו' אסורות סמג לאוין קמב טוש"ע יו"ד סי' רצג:

ויספור ויביא אימתי שירצה ת"ל מיום הביאכם תספרו . אלמא קצירה וספירה והבאה באין ביום א' : אימתי הן תמימות בזמן שהוא מתחיל מבערב . פי' לספור וקצירה נמי מבערב כדאיתא במנחות (דף סו.) אבל הבאה ביום : וכי היכי דמצוה למימני יומי ה"נ מצוה למימני שבועי . ומצוה למימני שבועי פלוגתא היא במנחות פ' ר' ישמעאל דגרסי' התם אמר אביי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי רבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי אמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש בעלמא הוא וכיון דאביי ורבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי קי"ל כותייהו אע"ג דאמימר פליג עלייהו והפירוש הנכון במצוה למימני שבועי היינו בהשלום כל שבוע ושבוע אבל ברוב המקומות החמירו על עצמם לומר בכל יום היום כך וכך לעומר שהם כך וכך שבועות וימים כך ורוב מפרשים מסכימים דספירת העומר עכשיו דליכא הבאה ולא קרבן אינה אלא מדרבנן בעלמא זכר למקדש כדאמר אמימר התם זכר למקדש בעלמא הוא : ובהגדה גם כן אמרו בשעה שאמר להם משה תעבדון את האלהים על ההר הזה אמרו לו ישראל משה רבינו אימתי עבודה זו אמר להם לסוף חמשים יום והיו מונין כל אחד ואחד לעצמו

נר מצוה

תחל לספור יכול יקצור ויספור ויביא אימתי שירצה ת"ל מיום הביאכם תספרו חמשים יום יכול יקצור ביום ויביא ביום ויספור ביום ת"ל °שבע שבתות תמימות תהיינה אימתי הן תמימות בזמן שהוא מתחיל מבערב הא כיצד קצירה וספירה בלילה והבאה ביום : וכי היכי דמצוה למימני יומי ה"נ מצוה למימני שבועי דאמר אביי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי : ואסיר לן למיכל חדש עד *אורתא דשבסר בניסן נגהי תמניסר דכתיב °ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ותנן* החדש אסור מן התורה בכ"מ ואמרינן בגמרא* אמר רבינא אמר' לי אם אבוך אכיל באורתא א דשבסר נגהי תמניסר סבר לה כרבי יהודה דאמר והלא מן התורה הוא אסור שנאמר °עד עצם היום הזה עד עצומו של יום וקא סבר עד ועד בכלל וחיישינן לספיקא הילכך שבסר דספיקא דשיתסר הוא לא אכיל עד אורתא וכן הלכתא :

ויקרא כג | מנחות דף סח: | ויקרא כג

סליק פירקא וסליקא מסכת דפסח ראשון

מכאן קבעו חכמים לספירת העומר כלומר בזמן הזה שאין אנו מביאין קרבן ולא עומר אלא מחשבין כ' יום לשמחת התורה כמו שמנו ישראל באותו זמן וזה ודאי דרך מדרש הוא דעיקרא דמילתא זכר למקדש כדאמר אמימר אבל מ"מ כל זה מוכיח שאין הספירה עכשיו אלא מדרבנן ולפיכך אמרו בתוספות דכיון דמדרבנן היא טוב לספור ביום ראשון בספק חשיכה כדי שיהיו שבע שבתות תמימות לגמרי ואין זה נכון שיכנים עצמו בספק לכתחלה ואי משום תמימות אין להחמיר בתמימות בזמן הזה שהוא מדרבנן טפי מספירה דאורייתא אלא כל שסופר בלילה תמימות קרינן ביה אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ' ח' מהלכות תמידין ומוספין שמצוה זו של ספירת העומר מוטל' על כל איש ישראל בכל מקום ובכל זמן ומשמע לי דסבירא ליה ז"ל דאמימר דלא הוה מני שבועי הוא דס"ל דזכר למקדש בעלמא הוא ולפיכך היה פוטר עצמו מן השבועות אבל איכך רבנן דהוו מנו יומי ושבועי דקיימא לן כותייהו סבירא להו דבזמן הזה דאורייתא . וכתב מר יהודאי ז"ל דמאן דלא מני עומר בליליא קמא לא מני בשאר לילות פירוש דמשום דבעינן תמימות אבל בשאר לילותא היכא דלא מני מאורתא מני מיממא ורב האי ז"ל חולק ואומר דאי משום דבעי תמימות שכח באחד הימים נמי חסר המנין ולפיכך הוא אומר שאם לא ספר בלילה סופר ביום וכן כתוב בהלכות גדולות שסופר ביום ונראה שסומכין הן על מתניתין דבס"פ ר' ישמעאל במנחות דתנן התם (דף עא.) מצותה לקצור בלילה ואם נקצר ביום כשר וכיון דקצירה דיעבד ביום אף ספירה דיעבד ביום אבל ר' יצחק ז"ל אומר שאינו סופר ביום ומתני' דסוף פרק רבי ישמעאל ליתא דקיימא לן כסתם מתני' דמגלה (דף כ:) דקתני כל הלילה כשר לקצירת העומר והתם בס"פ ר' ישמעאל מייתינן לה ואמרי' עלה מה דיום בלילה לא אף דלילה ביום לא אלמא נקצר ביום פסול וכיון דקצירה פסולה ביום ספירה נמי ליתא ביום דהא בהא תליא כדתניא בברייתא דלעיל יכול יקצור ויביא ואימתי שירצה יספור תלמוד לומר מהחל חרמש וגו' וקתני נמי בסיפא שקצירה וספירה בלילה והבאה ביום וסתמא דהתם עדיפא ליה דתני לה גבי הלכתא פסיקתא וכתוב עוד בהלכות גדולות אם שכח יום א' ולא ספר שוב אינו סופר דבעינן תמימות וליכא ובתוספות חלקו עליו : **וכתוב** בספר המאור שיש שואלין מה טעם א"א זמן בספירת העומר ועוד מה טעם אין אנו סופרים בלא ברכה ביו"ט שני של פסח כדאמרינן בסוכה (דף מז:) בשמיני ספק שביעי מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן מפני שברכת הסוכה עומדת כנגד קדוש היום [הכי נמי ברכת העומר עומדת כנגד קידוש היום] ונמני מימני ולא ליבריך ברוכי ועוד מה טעם אין אנו סופרין ב' ספירות מספק כמו שאנו עושין שני י"ט מספק והוא ז"ל השיב דכיון דספירת העומר אינו אלא לזכר בעלמא דהכי אסיקנא בדוכתיה במנחות אמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש הוא ואנו שאנו מונין ימים ושבועות מנהג הוא בידינו אבל להטעינו זמן אין לנו ועוד שלא מצינו ברכת זמן אלא בדבר שיש בו שום הנאה כגון נטילת לולב שהיא באה לשמחה ותקיעת שופר לזכרון לאבינו שבשמים ומקרא מגלה דחס רחמנא עלן ופרקינן ופדיון הבן שמברך אבי הבן שהחיינו לפי שילא מספק נפל דכל ששהה ל' יום באדם אינו נפל ולספירת העומר אין בו זכר לשום הנאה אלא לעגמת נפש לחורבן בית מקדשנו ואם אמרו בשמיני ספק שביעי של סוכה מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן שלא תבא ברכה מכח יו"ט ב' מדרבנן ותעקור יו"ט ראשון של שמיני של חג דאורייתא שהוא עומד כנגדה ומשום הכי יתבינן ולא מברכינן אבל אנו היאך נעקור ברכת ספירת העומר משום יו"ט שני *דרבנן שהוא עומד כנגדה ולא אתי דרבנן ודחי דאורייתא הילכך מונין ומברכין ואם באנו לספור שתי ספירות מספק נמצא ספירה שניה מושכת עד יום טוב ראשון של עצרת ואתי לזלזולי ביום טוב ראשון דאורייתא הילכך אין לנו אלא מה שנהגו והמקומות שנהגו שלא למנות שבועות בכל יום ויום עד מלאת השבוע ובסוף כל השבוע כן הוא המנהג היפה : בריך רחמנא דסייע בהדן :

[שהיא באה מכח יו"ט ראשון שהוא מה"ת ונדחה אותה מפני יו"ט שני]

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

המאור הקטן

א] ובספירת העומר יש ששואלין מה טעם אין אנו אומרים בו זמן ועוד מה טעם אין אנו סופרים בלא ברכה ביו"ט שני של פסח כדאמרי' לענין סוכה בשמיני ספק שביעי מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן מפני שברכת הסוכה עומדת כנגד קדוש היום ה"נ ברכת העומר עומדת כנגד קידוש היום ונימני נמנאי ולא ליבריך ברוכי ועוד מה טעם אין אנו סופרין שתי ספירות מספק כמו שאנו עושין שני י"ם מספק וכללו של דבר אין לנו להחמיר בספירת העומר שאינו אלא לזכר בעלמא והכין אסיקנא בדוכתא במנחות דאמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש הוא ואע"פ שאנו מונין ימים ושבועות מנהג הוא בידינו אבל להטעינו זמן אין לנו ועוד שלא מצינו ברכת זמן אלא בדבר שיש בו שום הנאה כגון נטילת לולב שהוא בא לשמחה ותקיעת שופר לזכרון בין ישראל לאביהם שבשמים ומקרא מגלה דחס רחמנא עלן ופרקינן ופריון הבן שמברך אבי הבן שהחיינו לפי שיצא בנו מספק נפל דכל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל ולספירת העומר אין בו זכר לשום הנאה אלא לעגמת נפשנו לחרבן בית מאויינו ואם אמר בשמיני ספק ז' של סוכה מיתב יתבי' ברוכי לא מברכין שלא תבא ברכה שהיא באה מכח יו"ט שני של סוכה שהוא דרבנן ותעקור יו"ט ראשון של שמיני חג דאורייתא שהוא עומד כנגדה ומשום הכי יתבינן ולא מברכינן אבל אנו היאך נעקור ברכת ספירת העומר ביו"ט שני שהיא באה מכח יו"ט ראשון שהוא מן התורה ונדחה אותה מפני יו"ט שני דרבנן שהוא עומד כנגדה ודרבנן לא אתי ודחי דאורייתא הילכך מנינן ומברכינן ואם באנו לספור ב' ספירות מספק נמצאת ספירה שניה מושכת עד יו"ט ראשון של עצרת ואתי לזלזולי ביו"ט דאורייתא הילכך אין לנו אלא מה שנהגו והמקומות שנהגו שלא למנות שבועות בכל יום ויום עד מלאת השבוע בכל שבוע ושבוע הוא המנהג היפה :

סליקא מסכת פסחים

השגות הראב"ד

א] וספירת העומר יש ששואלין . א"א שאלות הילדים המה ותשובת השאלה הזאת שאין כאן תשש עמידת הברכה כנגד קדושת היום לפי שיש לפנינו כמה ימים ואין היכר לקבעו בששה עשר בברכת ספירתו שא"כ אף ספירתו בלא ברכה פוגמתו שהרי אנו אומרין היום יום אחד לעומר והיא עדות לששה עשר ואנו נוהגין בו קדושת ע"ו ועוד שאחר שעשיתו קדש לא תעשנו חול אמרינן אבל אחר שעשיתו חול לא תעשנו קדש לא אמרי' שהרי הקדש לעולם בא אחר חול :

השמטה מבעל המאור בפרק ביצד צולין

דף יח ע"ב ד"ה אמר רב בשר שחוטה שצלאו וכו' . והרי"ף ז"ל כתב בחילוף זה ודבריו כתובים בפרק גיד הנשה וזה לשונו הא מילתא פסקו בה רבוותא כלוי וסייעוה למילתא מהילך דגרסינן במסכת ע"ז פ' השוכר את הפועל לענין בת תיהא ישראל לעכו"ם אביי אמר אסור ריחא מילתא היא ורבא אמר מותר ריחא לאו מילתא היא וקי"ל כל היכא דפליגי אביי ורבא הלכתא כרבא וכיון דהלכתא כרבא שמעינן מיניה דהלכתא כלוי דקאי כרבא הדין הוא סברא דקמאי ואיכא מאן דפליג עליה ואמר דהלכתא כותיה דרב בהאי דהא מסתברא טעמיה מהא דתניא הרודה פת חמה וכו' וארשב"ל בפת חמה ותבית פתוחה ד"ה אסור והא נמי כתבית פתוחה ופת חמה דמי ועוד מהא פת שאפאה עם הצלי וכו' והיא ביניתא דאיטוויא בהדי בשרא וכו' דאלמא כרב ס"ל ואנן לא סבירא לן אלא כדפסקו קמאי והני ראיות דדחי בהו לפסקא דקמאי אית להו דחיתא דהא רשב"ל לא הויא ראיה למידחי בהא דלוי ורבא דלוי רביה הוא לגבי רשב"ל ורבא נמי בתרא הוא לא ס"ל הא דרשב"ל וקי"ל דהלכתא כבתראי הלכך כד מסלקת להאי מימריה דרשב"ל מהכא קאי רב כר' מאיר ולוי כר"י וקי"ל דר"מ ור"י הלכה כר"י ולא עוד אלא דרבי יוסי לענין ריחא כר"י ס"ל דלא פליג אלא בשעורים מפני שמואבות גופו של יין ולאו ריחא היא ועוד הא דתניא אין נולין ב' פסחים כא' כלוי דייקא ורב איצטרך לאסורה ולאתרצה לטעמיה ועוד כד דייקת למימריה דרב משכחת לי' דשייך הדין מימרא דרב בהאי מימרא דיליה דפ' ג"ה דאמר כיון שנתן טעם בחתיכה כ"נ ואוסרת כל החתיכה כולה ואמרי' מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כר"י דאמר מין במינו לא בטיל ורבנן פליגי עליה דקי"ל דכל איסורין שבתורה בששים ואפי' נתערב גופו של איסור בדבר של היתר וכ"ש מריחא בעלמא דלא אסרינן ליה והא דתני רב כהנא פת וכו' והדין ביניתא דאיטוויא וכו' לאו כרב אסרה בלחוד אלא אפילו כלוי אסירי למיכלינהו בכותחא מ"ט כיון דשרי למיכלינהו בלא כותחא אי שריא למיכלינהו בכותחא איתחזק כמאן דשרי לאטוויי בשר שחוטה בהדי בשר נבילה לכתחלה ולוי לא קשרי אלא דיעבד דהא שצלאו קאמר ולא צולין לכתחילה ועוד דהאי פת שאפאה כיון דשריא בלחודא הוי לה כדבר שיש לו מתירין ודבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל וכל דבר שהיא א' באלף כריח בעלמא הוא ואפ"ה לא בטיל הואיל ויש לו מתירין והאי פת נמי הכין הוא ולא משום דס"ל כרב עכ"ל :

א והאידנא שאנו עושין ב' ימים אסור כל י"ז עד תחלת ליל י"ח משום שהוא ספק י"ו ואין העומר מתיר אלא תבואה שנשרש קודם העומר אבל אם לא נשרשה קודם העומר אינו מתירה כתב הרא"ש ז"ל בתשובה ודאי בכל השנים אין לחוש מספק על התבואה לאוסרה שמא לא נשרשה קודם דסמכינן ארובה דנשרשה קודם לעומר ועוד שהוא ס"ס שמא היא מתבואות שנה שעברה ואפילו היא מתבואת שנה זו שמא נשרשה לפני העומר ועתה לפני הפסח נתתי אל לבי יען שימי עינוי עכו"ם היה בפרוס הפסח וגם הבריד היה ולא יכלו לחרוש ומיעוטא דמיעוטא זרעו לפני הפסח ולא מלאני לבי לאסור אולי לא ישמעו לי ואני משיב לשואלים דרשו מאת עובדי אדמה אם יאמרו שהרוב נשרש לפני הפסח מותר ואם לאו אסור וגם אני זכור מנעורי פעמים וג' שימי עינוי עכו"ם היה בפרוס הפסח שרבותי נהגו איסור אבל לא הורו הלכה למעשה לאיסור והאח סמכינן ואיני מורה איסור דמוטב שיהו שוגגין ואל יהיו מזידין והמחמיר יפרוש ע"כ :

ספר מרדכי למסכת פסחים

לרבינו מרדכי בר הלל אשכנזי ז"ל

כולל כל דיני התלמוד וכל שיטות הגמרא ורש"י ותוספות כסדר האלפסי עם הרבה סברות וחידושי דינים רבים :

ראו זה דבר חדש אשר לא היה לעולמים הגהת רמ"א ז"ל על מרדכי כתוב בכתב ידו ממש . והצגנו ציונים לזה שני חצאי לבנה מרובעים עם כוכב כזה [*] וגם מה שמחק מהמרדכי איזה תיבות הצגנו אותו בשני חצאי לבנה עגולים עם כוכב כזה (*) . גם הצגנו הדפין מהגמרא שרשם רמ"א ז"ל על כל מאמר ומאמר מהמרדכי :

[דף כ] תקכט *אור לארבעה עשר [בודקין את החמץ] פרש"י שלא יעבור עליו בבל־ יראה ובל ימצא (א) וקשה דהא בביטול בעלמא סגי (ב)ופי' ר"י הואיל והחמירה תורה בו כל כך לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא היכא דלא בטיל אמרו חכמים שיהא צריך בדיקה אפילו היכא דבטלו גזירה שמא יאכלנו ועוד פי' ר"י משום דאיכא כרת ולא בדילי אינשי מיניה לכך צריך בדיקה עם הביטול : [שם] לאור הנר אומר רבינו מנחם עבר ולא בדק בלילה ובא לבדוק ביום (ג) כמו שאמרו חכמים [צריך לבדוק] לאור הנר וטעמא יש מפני שצריך להכניסו לחורין ולסדקין : תקל [דף ד] הכל (ד) נאמנים על ביעור חמץ אפילו נשים ואפילו עבדים וקטנים ומפרש טעמא משום דבדיקת חמץ דרבנן (ה) ופירש ר"י דאף על פי דנשים נאמנות אף בדאורייתא [א] כגון ניקור גיד וחלב (ו) ומליחת בשר היינו בדבר שיודעות הנשים שיש בודאי איסור אבל על בדיקת חמץ סבורות הן שאין חמץ בחורין ונמנעות מלבדוק מפני עצלותם הכי מפרש בירושלמי : [שם] תקלא אך ביום הראשון תשביתו שאור (ז) רש"י ז"ל (ד' ד:) והמיי' (פ"ב מה' חו"מ ה"ב) פירשו דהא דאמר דמדאוריי' בביטול בעלמא סגי היינו מתשביתו (ח) ורבינו תם אומר דביטול מועיל מטעם הפקר דדרשינן שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ואע"ג דאמרינן בנדרים (דף מה:) שאין הפקר פחות מג' זהו מדרבנן והכא בחד סגי (ט) דודאי גמר בלבו להפקיע האיסור : [שם] לא (י) ליפתח אינש כו' תקלב (יא) מכאן נראה דאסור לאכול ליל י"ד קודם בדיקה דגזרינן דילמא אתי לאימשוכי : [דף ו] (יב) כופה עליו כלי וכן (א) אם חל י"ד בניסן תקלג בשבת דארז"ל (ד' יג.) דצריך לבדוק החמץ בע"ש שהוא ליל י"ג ומניחו במקום צנוע ולמחר בע"ש מבערו (יג) ואם נשאר ממנו בחורין ביום שבת אחר ד' שעות מבטלו וכופה עליו כלי עד למוצאי יו"ט הראשון ומבערו (יד) וגם נאמר בשם ר"י שהחטה הנמצאת בהרנגולת בפסח צריך כפיית כלי ביו"ט כדי לשורפה בחול המועד דקי"ל כר' יהודה (ד' כא.) דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה דסתם לן תנא פרק בתרא דתמורה (ד' לג:) כוותיה (טו) ואפילו לאחר (*איסורו) [*ביעורו . מ"י] [ב] (טז) דהיינו משש שעות ולמעלה הוי בשריפה [*נל"ה וכ"ש בפסח ובמ"י אינו כתוב וה"ה בפסח] והוא הדין בפסח (יז) דאמרי' בגמ' (ד' יב:) א"ר יהודה אימתי הוא בשריפה שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר ופר"ת דמזמן האיסור ואילך קרוי שלא בשעת הביעור לפי שאין בני האדם ממתינין כל כך לבער ועוד דמנותר למדנו (ד' כז:) דשריפתו לאחר זמן איסורו ורש"י פי' (ד' יב:) שלא בשעת ביעורו היינו בשש אבל בשעת ביעורו דהיינו בשבע השבתתו בכל דבר ולפי' ר"ת דמפרש בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר היינו בשעה ששית דאז רגילים העולם לבערו (יח) אין נפקותא בפסק זה כולי האי דאין אדם משהה חמצו עד אחר חצות (יט) ואף לפירוש רש"י דפירש [*שלא בשעת ביעורו בשש] [בשעת ביעורו היינו בז' ומז' ואילך השבתתו בכל דבר] בשעה חמישית מודה שמבערו בכל דבר וה"ר שמואל מפולייזא אמר שמעתי על ר"י בר' אברהם שהיה רגיל להשהות פרוסה אחת מלשורפה עד תחלת שעה ז' (כ) כדי לקיים ביעור [*חמץ בזמנו.מ"י] כדפי' [ר"ת] דפי' [דשלא] בשעת ביעורו בתחלת (שש) [שבע] ופליאה היא דמפני(*שרפה) [*ברכה] [*שבימיהם היו רגילין לעשות ברכה ועין בתשובות קולון] : דביעור שאינה אלא מדרבנן היה סומך על השעות לעמוד בספק השביתו מתחלת שבע : [שם] חמצו של נכרי עושה לו מחיצה ופסק ראבי"ה דהיכא תקלד דמונח חבית של יי"נ עם חביות כשרים דצריך לעשות הכירא דלא בדילי אינשי מיניה : [*משמסר מפתחות עי' פ' ח"ה : צריך שיבטל כו' כדפרש"י וראבי"ה קבל מר"י הלוי דצריך לומר ליבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא ולה"ג ורש"י לא הועיל הפקר וכן נהג רבינו יואל הלוי ובתשובת רש"י כתב שמיד כו' . מ"י] : [שם] וצריך שיבטל כו' רש"י תקלה פירש בתשובה שמיד בלילה יבטל (כא) ויש נוהגין לבטל ממחרת בתחלת שש בשעת שרפה ואמר ראבי"ה דשניהם כאחת טובים (כב) וכן בספר המצות בשם ר"י ור' יהודה שמנהג כשר הוא לבטל אף בשעת הביעור (כג) לפי שרגילין לחזור ולקנות חמץ למחר וחוזר וזוכה בו ואין בכלל הביטול דלילה . העושה ביתו אוצר תוך ל' יום צריך לבער . (כד) וכתב ראבי"ה דאפי' הוא ביתו של נכרי ויוצא הישראל ממנו אע"פ שהנכרי יתן לתוכו את חמצו בפסח המצוה מוטלת על הישראל לעסוק ולבדוק ולבער כשיוצא והכ"מ במפרש ויוצא ממנו בשיירא אבל אם נכנס הישראל ממנו בבית אחר בעיר הזאת או באחרת שיבדוק ויבער שמה תו לא בעי למיבדק הכא : אמרינן בירושלמי (הל' א) בתי כנסיות ובתי מדרשות מהו שיהיו צריכין בדיקה מה צריכה לזה מפני שמביאין שם חמץ בשבתות ובראשי חדשים ותהא פשיטא לן (כה) הכין צריכה ליה מפני שאמרו אורה מרובה (כו) מהו שיהא צריך לבודקו מתחלה ביום לאור הנר ומסיק שלא לחלק בין ביעור לביעור (כז) דצריך לבדוק בלילה לאור הנר וגם אם כבדו וטאטאו את הבית מקודם לכן אפי' הכי צריך לחזור ולבדוק שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה וכ"פ ראב"ן והכי איתא בירושלמי בריש פסחים (שם) רב מני בעי הצירות שבירושלים שאוכלין שם חלות תודה ורקיקי נזיר מהו צריכות בדיקה ופריך והלא כבר בדקו מן הנותר ומשני שלא לחלוק בין ביעור לביעור (כח) מיהו בתלמוד שלנו (ד' ח:) יש אכסדרה לאורה נבדקת : תקלו כתוב בתשובה

חדושי אנשי שם

ג"מ [א] וצ"ע דהא לקמן בחולין פי' רבינו דנשים נאמנות משום דניקור ומליחת בשר הוי דרבנן כ"מ קושיא זו בגליון ול"נ דלא דק דהא לא הוזכר שם ניקור וגם ממליחת בשר לא קשיא מידי דהתם לא איירי אלא בדם שהוא אחר מליחה דאינו אלא מדרבנן כדאמר זעירי במנחות וכאן מיירי באם לא נמלח כראוי אז היה האיסור דאורייתא דדם האברים דאורייתא ודו"ק : מהר"ם [ב] מדנקט לאחר איסורו בשריפה דהיינו כר"ת וא"כ מאי אפילו דקאמר דהא אימתי הוא בשריפה שלא בשעת ביעורו אמר ר' יהודה ופר"ת דזהו לאחר איסורו דומיא דנותר ונל"ק דלאו למידק נקט אפיה אלא דמתמה דלא תימא כי טעון שריפה דוקא בערב יו"ט שנאמר אך ביום הראשון תשביתו וא"ר עקיבא דהיינו שריפה אבל מכאן ואילך הרי כבר עבר עליו ואין לו תקנה לס"ק ע"כ אפי' בעי"ט לאחר שש אינו שלו ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו :

(א) כצ"ל אם חל י"ד בניסן בשבת ארז"ל שצריך לבדוק את החמץ בליל ע"ש שהוא ליל י"ג ולמחר בערב שבת מבערו ומניח מן החמץ כדי לאכול ממנו עד ד' שעות ביום השבת ומניחו במקום מוצנע ואם נשאר ממנו ביום השבת אחר ד' שעות מבטלו וכופה עליו [סמ"ג] :

בגדי ישע*)

אור לי"ד בודקין כו' פירש"י כצ"ל: (א) וקשה דהא בביטול בעלמא סגי. ר"ל וכיון דצריך ביטול כדאיתא בש"ס הבודק צריך שיבטל אמאי הצריכו חכמים בדיקה כלל וכן הוא בתוספות וע"ל בר"ן שיישב הכל באורך בטוב טעם ודעת : (ב) ופר"י הואיל והחמירה תורה כו' ועוד פר"י משום דאיכא כרת ולא בדילי כו' . אלו השני תירוצים הם בתוס' אלא שתירוץ הראשון שכתב הספר הוא תירוץ אחרון בתוס' והאחרון הוא ראשון ור"ל בתירוץ האחד דמאחר דחזינן דהתורה החמירה בזה לעבור בבל יראה כו' לכך גזרו חכמים בו לבערו מן הבית יותר משאר איסורים ובתירוץ השני ר"ל דאף אם לא החמירה התורה בו מ"מ היו החכמים מצריכין לבערו יותר משאר איסורים משום שלא בדילי אינשי מיניה ומ"ש הספר משום דאיכא כרת ולא בדילי לא הוצרך להטעם דכרת ועוד דגם חלב כרת הוא וא"צ לבערו אלא תלוי הכל במה דלא בדילי מיניה וכן התוס' לא כתבו כרת אלא דלא בדילי מיניה לחוד ואפשר לומר דכוונת הספר הוא משום דאי לאו דחמץ היה כרת או היה קשה למה לא נצריך ג"כ בחלב ביעור מאחר דכרת הוא ואיכא בכל א' צד א' למעליותא דהיינו בחמץ לא בדילי ובחלב כרת ע"כ אמר דבחמץ איכא כרת ולא בדילי ואפשר עוד לומר דהוצרך לתרווייהו דאי משום כרת לבד היה קשה א"כ נצריך גם לחלב בדיקה ואי משום דלא בדילי לחוד א"כ קשה בנזיר דלא בדיל מיניה דהא קודם נזירותו היה שותה ממנו ולמה לא יצטרך לבער מבי'תו יין אלא הוא משום דשם ליכא כרת ואינו צריך בדיקה וביעור אלא בחמץ שהוא כרת ולא בדילי מיניה וק"ל . אמנם התוס' דלא הזכירו כרת כתבו תירוץ אחר על נזיר וז"ל ונזיר נמי איסורו שרי לאחריני עכ"ל ור"ל ונזיר נמי שא"צ לבער היין מביתו היינו משום שאיסורו שרי לאחריני דבני ביתו שותין ממנו לכך א"א לבערו מביתו וז"ל הר"ן לעיל דף רכ"ז ע"א ה"מ דהחשו בחמץ טפי מבשאר איסורין משום דחמץ לא בדילי אינשי מיניה כולי שתא וחמיר איסורו טפי דאית ביה כרת ואפשר עוד שמפני טעם זה החמירה בו תורה לעבור עליו בבל יראה עכ"ל : (ג) כמו שאמרו חכמים צריך לבדוק לאור הנר כצ"ל וכן הוא במ"י וראייתו דצריך לבדוק גם ביום לאור הנר היא מהא דאמרינן לקמן דף ר"ל ע"א דאין בודקין לאור החמה ומקשה בירושלמי וכי יש חמה בלילה ומשני בשלא בדק בלילה שאז בודק ביום לא יבדוק לאור החמה אלא לאור הנר : (ד) הכל נאמנין על ביעור חמץ · ש"ס דף ד' סוף ע"א : (ה) ופר"י דאע"פ כו' . כ"כ התוס' דף ד' ע"ב בד"ה הימנוהו רבנן ולעיל בר"ן דף רכ"ח ע"א : (ו) ומליחת בשר . צ"ע דהא מליחת בשר אינה מדאורייתא אלא מדרבנן כמו שכתבו הפוסקים וכדאיתא בהדיא בחולין פ"ק דף ט"ו ובשבת פ' מפנין דף קכ"ט גם התוס' והר"ן לא הזכירו מליחת בשר גם באגודה אינו אכן בסמ"ג איתא ואפשר דה"ק אע"ג דנשים נאמנות אף בדאורייתא כגון ניקור גיד וחלב ומליחת ר"ל גם במליחת בשר שהוא דרבנן הן נאמנות ואמר כן כדי שלא תאמר שמא דוקא בדבר שהוא מה"ת שחמיר להו נשים נאמנות ולכך מביא דאף בדבר שהוא מדרבנן נאמנות ודו"ק . מיהו יש לישבו דגם מצינו לפעמים שהוא דאורייתא כגון מניח דבר על החתיכה שלא הודח ממנו או שנצרר בחתיכה או שפירש ממקומו ונתעורר לצאת ונבלע במקום אחר דאסור לאכלו חי ומבושל והניח עליו וכמ"ש ביו"ד סי' ס"ו ע"ש : (ז) לרש"י ז"ל ומיימוני כו' בתוס' דף ד' ע"ב בד"ה מדאורייתא כו' ולעיל בר"ן דף רכ"ז ע"א ע"ש : (ח) ואר"ת דביטול מועיל כו' . ז"ל רש"ל פי' אבל עיקר מצוה היא בשריפה דתשביתו הוא ביעור שלא כדרך הנאתו והיינו שריפה כר"ע אלא שבדיעבד מהני אף הביטול וק"ל עכ"ל . ר"ל דהא כתיב אך ביום הראשון תשביתו ואמר ר"ע בש"ס דף ה' שפירושו הבערה וכמ"ש התוס' כאן בד"ה מדאורייתא בביטול בעלמא סגי ע"ש א"כ הרי לך מדאורייתא צריך לשרוף החמץ אלא הא דאמר מדאורייתא בביטול בעלמא סגי ר"ל דאם בטלו שאז הוא הפקר ואינו שלו אז ל"צ לשורפו משום דאמרה התורה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים וזה אינו שלו אלא שמה שאמרה תורה תשביתו דהיינו בחמץ שלא הפקיר ואז מאחר שהוא שלו אין לו תקנה אלא לשורפו ודו"ק והשמר זה הכלל בידך : (ט) דודאי גמר בלבו להפקיע האיסור . וע"ל בר"ן באורך וז"ל הגה' מיי' פ"ב דהל' חמץ ואע"ג דאמרי' כו' זהו מדרבנן כריב"ל דפליג אדר' יוחנן בס"פ אין בין המודר ואמר דבר תורה אפי' בא' הוי הפקר ומ"ט דאמרי בפני ג' כדי שיהא א' זוכה וב' מעידין והא מלתא לא שייכא הכא בחמץ עכ"ל : (י) לא ליפתח אינש' דף רכ"ז ע"ב : (יא) מכאן נראה כ"ש דאסור לאכול כו' . כן הוא באגודה וכן הוא בטור סי' תל"א כלשון רש"י ז"ל לכן יש ליזהר כל אדם שלא יתחיל בשום מלאכה ולא יאכל עד שיבדוק ואפי' אם יש לו עת קבוע ללמוד לא ילמוד עד שיבדוק והספר שלא כתב בלשון כ"ש הוא משום דיש גם סברא להיפך להחמיר יותר בלימוד מבאכילה דבלימוד איכא למיחש דלמא משכא ליה שמעתתא שאין לה גבול ותכלה משא"כ באכילה וק"ל : (יב) כופה עליו כלי . דף רכ"ח ע"ב : (יג) ואם נשאר ממנו פירורין ביום שבת כצ"ל : (יד) וגם נאמר בשם ר"י שהחטה כו' . בכתבי מהרא"י ז"ל סי' קס"ד כתוב וז"ל ואין נראה דאחטה נטפה קאי דיהא שורפה אבל התרנגולת א"צ לשרוף דהא פחות מכזית א"צ ביעור כדאיתא פרק אלו עוברין ור"י מייתי ראיה משם דאין ביעור אלא שריפה עכ"ל : (טו) ואילו אחר איסורו דהיינו כו'. כצ"ל נלע"ד : (טז) דהיינו מו' שעות ולמעלה הוי בשריפה . והא דתנן ושורפין בתחלת שש לאו דוקא שורפין אלא ומבערין בכל דבר ולא בא אלא לאשמועינן דהביעור יהיה בתחלת שש ונקט שורפין דאורחא דמלתא כן הוא וק"ל ואח"כ מצאתי בביאורי מהרא"ש על הסמ"ג דף רצ"ד ע"א שכתב בזה"ל השבתתו בכל דבר כו' והא דתנן שורפין בתחלת שש פר"י מדרבנן קאמר אבל מדאורייתא לא בעי שריפה אלא השבתתו בכל דבר עד שעת ז' שהוא אסור מדאורייתא אז בעי שריפה דאורייתא . הג"ה בסמ"ק עכ"ל : (יז) דאמרי' בגמ' . דף י"ב ע"ב . ע"ש בתוס' ובאשר"י פ' כל שעה : (יח) אין נפקותא בפסק זה כולי האי . ר"ל אם ההלכה היא כרבנן דסברי השבתתו בכל דבר או אם ההלכה כר' יהודה דסבר אין ביעור חמץ אלא שריפה דהא אף לר"י בשעה ו' שהוא זמן ביעור לכל עולם דאין אדם משהה חמצו עד אחר חצות אף לדידיה נ"כ השבתתו בכל דבר אף כי לפעמים הוא נפקותא כגון אם מצא חמץ לאחר ו' מ"מ אין נפקותא כולי האי דלרוב אין נפקותא דהא אין אדם כו' : (יט) ואף לפירש"י דפי' בששי בשעה ה' מודה כו' כצ"ל . וכ"כ נ"כ הרא"ש בפ' כ"ש אליבא דרש"י וכתב הב"י סי' תמ"ה ונראה שדקדק כן ממ"ש רש"י שלא בשעת ביעורו בתחלת שש וכל שש דאכתי מדאורייתא שרי ומדלא כתב שלא בשעת ביעורו קודם ז' משמע דל"ק אלא בשעה ששית דוקא אבל קודם לכן שמותר בהנאה ואפי' מדרבנן השבתתו בכל דבר והטור כתב שאין נראה כן מדברי רש"י שהרי כתב בפ' כ"ש דלר' יהודה אפי' יוצא בשיירא הוא דוקא בשריפה עכ"ל ואפשר לומר דיוצא בשיירא אע"פ שהוא מחויב לבער נחשב כשלא בשעת ביעורו מאחר שלכל עולם אין עדיין זמן ביעור ועכ"פ נחשב בשעה ששית מאחר שהוא מחויב לבער וק"ל : (כ) כדי לקיים ביעור . כדפי' ר"ת דפי' שלא בשעת ביעורו בתחלת ז' ופליאה הוא דמפני דשריפה דביעור כן הוא בס"א וכן הגיה רש"ל ור"ל שודאי צריך לבער החמץ בתחלת ו' כדתנן אוכלין כל ד' ותולין כל ה' ושורפין בתחלת ו' אלא שהשהה פרוסה אחת לתחלת ז' דאז הוא שלא בשעת ביעורו ומצותו בשריפה כדפי' ר"ת כדי לקיים מצות שריפת החמץ כהוגן וכתיקונה אמנם במרדכי ישן הגי' כמו שהוא לפנינו אלא במקום מפני שריפה מפני ברכה דביעור גורם מפני ברכה דביעור וכן הוא בקולון שורש קע"ד ענף ד' וז"ל ועל אשר תמהת ברכה בשעת שריפה מאי עבידתיה אקדים לך תחלה תוס' שיטה פ"ק דפסחים א"ר יהודה הבודק צריך שיברך נמצא בתשובת רש"י שיש ב"א שמברכין בשעת בדיקה על בדיקת חמץ ובשעת שריפה על ביעור חמץ וטעות הוא בידם דהא ביעור הוי בדיקה הרי לך לדעת שיש לברך בשעת ביעור ואם הר"ר שמואל מפלייז"א הוא מאתו הדעה או גם הריב"א עצמו אינו מן התימה עכ"ל מהרי"ק ועש"ב וז"ל הרא"ש בפירקין ומה שאין מברכין על הביעור בשעה שהוא מוצא חמץ מן הבית והוא מצוה מה"ת כדכתיב ביום הראשון תשביתו אומר אני דהוצאת חמץ קודם זמן איסורו לא נפיק מתשביתו כו' ע"ש וע"פ הדברים האלה נ"ל דר' שמואל השהה פרוסה אחת מלשורפה עד תחלת שעה ז' משום דהוא היה מברך על ביעור חמץ ולא רצה לברך שלא בשעת ביעורו והיה סובר כרש"י דשש נקרא שלא בשעת ביעורו ומש"ה שרף כל שאר חתיכות ולא ה"מ לבערם בכל דבר ומתחלת ז' ואילך נקרא שעת ביעורו ע"כ השהה פרוסה א' שלא היה מבערה עד אותו הזמן דאז היה שפיר מברך עליה על ביעור מאחר דהוא שעת ביעורו אף מה"ת וכן הוא במהרי"ק וע"ז תמה דמפני ברכה דביעור דאינו אלא מדרבנן היה סומך כו' וע"ש במהרי"ק באורך . חמצו של עכו"ם סוף דף רכ"ח . עם חביות יין כשר כצ"ל : צריך שיבטל . דף רכ"ט ע"א : (כא) ויש נוהגין לבטל ממחרת בתחלתה . וז"ל הרא"ש ומ"ש בתשובת רש"י בתחלת שעה ו' ר"ל סוף ה' קודם שיתחיל איסוריה . בספר רש"ל הביאו הג"ה וז"ל וראבי"ה קיבל מר"י הלוי דצ"ל ליבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא וה"ג ורש"י לא הזכירו הפקר וכן נהג ר' יואל הלוי ע"כ הג"ה ואמר ראב"י דשניהם כא' טובים עי' בב"י סי' תל"ד באורך מה שביאר ע"ז : (כב) וכ"כ בספר המצות בשם ריצב"א כצ"ל גם הרא"ש הביאו : (כג) לפי שרגילין לחזור ולקנות חמץ למחרת . וגם מי שאינו קונה הוזר וזוכה בלחם שביטל כן הוא שם בסמ"ג וכן באשר"י : העושה ביתו אוצר . דף רכ"ט ע"א : (כד) וכתב ראב"י דאפי' הוא ביתו של עכו"ם כו' . ז"ל הטור סי' תל"ו ונ"ל שא"צ לבדוק כיון שהעכו"ם נכנס בביתו אף אם נשאר לישראל חמץ ודאי מתייאש ממנו ואין לך הפקר גדול מזה וכתב הב"י עליו ואין זה מענה מפני שטעמו של ראבי"ה הוא כיון שנכנס ל' יום חל עליו מצות חכמים שצוו לבער ולא סגי בביטול וא"כ אע"פ שאין לך הפקר גדולה מזה כל שאינו מבער לא קיים מצות חכמים דמאחר שנכנסו ל' יום חל עליו חובת הביעור ומה שחילק ראב"י בין נכנס לבית אחר או לא נכנס נראה שהוא משום דאע"ג דל' יום קודם הפסח חל עליו חובת הביעור אין חובת הביעור חל עליו אלא לענין שזקוק לבער אבל לא לענין שזקוק לבער בית זה הלכך כל שהוא נכנס לבית אחר ה"ה מקיים מצות ביעור ודיו ואם אינו נכנס בבית אחר צריך לבער בית זה כדי לצאת י"ח ביעור שחלה עליו עכ"ל : (כה) הכין צריכה ליה מפני שאורן מרובה כצ"ל . וכן הוא בירושלמי ובמ"י : (כו) מהו שיהא צריך לבודקו מתחלה ביום לאור הנר . ר"ל אם עבר ולא בדקו בלילה שצריך שיבדוק ביום וזה פשיטא ליה שאם עבר ובדקם ביום בלא אור הנר דבדיעבד הוי בדיקה דהא הש"ס שלנו מכשר אכסדרה שאורה רב לבדוק ביום אפי' לכתחלה בלא אור הנר אלא מבעיא ליה כשבודק ביום אי מחויב לכתחלה לבדוק לאור הנר או לא ומסיק דלא לחלוק בין ביעור לביעור עכ"ל וצריך לבודקו לאור הנר אם שכח ועבר דלא בדק בלילה יבדוק ביום לאור הנר : (כז) וצריך לבדוק בלילה כצ"ל . וכן הוא במ"י ומלתא באנפי נפשא היא ואינו מדברי הירושלמי ובא להשמיענו אפי' אדם בטל דלא חיישינן ביה דלמא יפשע ולא יבדוק למחר אפ"ה צריך לבדוק בלילה כדי שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה מאחר דאדם אחר מחויב לבדוק כמ"ש רב נחמן בשעה שבני אדם מצוין בבתיהם וכ"כ רבינו ירוחם בחלק א' נתיב ה' ע"ש א"נ בא להשמיענו פסק הלכה דצריך לבדוק בלילה דוקא לאור הנר ולא בעי למעוטי דלא ימתין עד יום י"ד דזהו פשיטא דאסור שמא ישכח ולא יבדוק אלא בא למעוטי דלא יקדים לבדוק ביום י"ג לאור הנר . וע"ל בר"ן דף רכ"ז ע"ב שכתב שאיכא מ"ד שאם בא להקדים ולבדוק ביום י"ג לאור הנר שרשאי וע"ש שסתר דבריו . וזהו שכתב הספר אח"כ וגם אם כבדו כו' הכל הוא המשך דין זה ואמר דצריך דוקא לבדוק בלילה וגם אם כבר עשה כן שכיבד וטאטא את הבית היטב אפ"ה צריך לחזור ולבדוק מן הטעם שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה ר"ל שאם היה יוצא בכך אז היינו מחלקים בין בדיקה לבדיקה דלפעמים היה חייב לבדוק בליל י"ד כגון שלא בדק ביום י"ג ולפעמים היה פטור : (כח) מיהו בתלמוד שלנו יש אכסדרה כו' . עד הנה הוא המשך סברת הירושלמי דלא לחלוק בין בדיקה לבדיקה בשום אופן ואחר שהפסיק הענין קאי אדלעיל ואומר דמיהו בש"ס שלנו משמע במקום שאורה מרובה א"צ לבודקה ביום לאור הנר אבל רבי' ירוחם בספר אדם וחוה חלק א' מנתיב ה' כתב דיש חילוק בין אכסדרה לשאר מקומות שאורן מרובה דבית אחר אע"ג שיש בו אור הרבה צריך לבודקו לאור הנר וכתב חילוק זה כי היכי דלא תקשי ש"ס שלנו והירושלמי אהדדי ועי' בב"י סי' תל"ג מ"ש אדברי ר"י ונלע"ד דלא דק כי הוא ראה דברי רבי' ירוחם בנתיב ה' דף ל"ט

סוף

*) הדפים מהאלפס הנזכרים בו המה לאלפס ישן . והדפים שלו מצויינים באלפס זה בגלו מוקפים בחצאי רבוע

הגאונים מאן דבדיק לא לישתעי עד דכלי לבדיקותיה (כט) ואי משתעי צריך למיהדר ולברך וכן אמר אדונינו הגאון ובס' הפרדס כשמבער חמץ בככר ראשון כשמוצא (ל) מברך על ביעור חמץ [א] וצריך לכבד את הבית קודם בדיקה (לא) דאמרינן פרק דם הנדה (נדה דף כו) מפני מה אמרו שרץ שבמבוי מטמא למפרע עד שיאמר בדקתי את המבוי הזה ולא היה בו שרץ או עד שעת הכיבוד מפני שבנות ישראל בודקות מבואותיהן בשעת כיבודיהן (לב) אלמא הכי אורחא דמילתא דלא מיבדק שפיר בלא כיבוד (לג) ובכיבוד לחוד לא סגי דדילמא משתכח בגומא כדאיתא התם דאשתכח בגומא: [שם] דילמא פשע ולא מבטל ליה (לד) משמע דאם ביטל פעם אחת די אעפ"כ טוב לבטל פעמים כדפרישית לעיל (סי' תקלה) וכן שמעתי תקלז (*יש) [*שים] נוהגין דבשעת לישת העיסה של מצות להתנות ולבטל כל מה שיפול לארץ דליבטיל וליהוי כעפרא וראיה מדאמרינן לקמן (ד' ז.) בתלמיד היושב לפני רבו ונזכר שיש לו עיסה וכתב בא"ז דמי שלא בטל קודם שיתחיל שעה ו' שוב אינו יכול לבטל שכבר נאסר בהנאה (לה) ואז אינו ברשותו (לו) ואין יכול לבטלו (שכבר נאסר בהנאה): [דף ז ע"ב] והלכתא תקלח על ביעור חמץ [ויש] לתמוה דכיון דלבער חמץ כ"ע לא פליגי דלהבא משמע אמאי (לז) לא אמרינן מידי דלישתמע טפי להבא בשלמא בפרק כיצד מברכין (ד' לח.) דפסקינן הלכתא המוציא לחם מן הארץ אע"ג דמוציא משמע מעיקרא טפי. מצא ר"י הטעם בב"ר (לח) כדי שלא לערב האותיות [ב] העולם מוציא ואע"ג דאיכא לחם מן הארץ [ג] דשאני התם בשביל הפסוק להוציא לחם מן הארץ (לט) ור"ת אומר כל מצוה הנעשית מיד שייך לברך בה על כגון מגילה ומילה טבילה נטילת לולב הפרשת תרומה אבל להניח תפילין להתעטף בציצית (מ) יש שיהוי במצותן וכן בסוכה [ד] וא"כ לר"י דמ"ש לקרות את ההלל מעל מקרא מגילה וריב"א פירש טעם אחר שבאותן מצות שאי אפשר לעשותן ע"י שליח שייך לברך בלמ"ד וזהו קצת סברת התלמוד לימא למול לא סגי דלאו איהו מהיל (מא) ולפי זה א"ש לשמוע קול שופר ולקרות הלל ואע"ג דשומע כעונה מכל מקום מצוה לענות ראשי פרקים כדאמרינן בפרק לולב הגזול (סוכה ד' לח:) וגבי טבילה נמי אע"ג דטבילת אדם א"א ע"י שליח משום טבילת כלים לא חילקו דטבילת כלים אפשר על ידי שליח ועל נטילת לולב משום שפעמים לאחר שילא בו שכבר נטלו והגביהו לא שייך לברך בו ליטול שכבר יצא בו וליטול משמע להבא (מב) וקשה לר"י מלהדליק נר חנוכה ועל אכילת מצה דנר חנוכה אפשר על ידי שליח ולא אכילת מצה וגם לפירוש ר"ת קשיא נמי האי מיהו להדליק איכא למימר לפירוש ר"ת דאיכא נמי שיהוי במצותו משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. ועוד קשה לר"י (מג) מ"ש תפלין של יד להניח ושל ראש על מצות ויש ספרים שכתוב בהם במצות. ור"ת ור"י נתנו טעם בדבר והאריכו בתוספות. [שם] תקלט עובר לעשייתן מיהו בנטילת ידים מברכין בשעת ניגוב ידים והיינו עובר לעשייתן לפי שהאוכל בלא ניגוב כאילו אוכל לחם טמא ועוד אם היה מברך קודם נטילה היה מיד נוגע בפת בלא ניגוב אבל בשאר חייבי טבילות כגון טבילת נשים (מד) מברכין ואחר כך טובלין. ויש גאונים שחולקין ואומרין דלא חילקו בין טבילה לטבילה וכי היכי דטבילת גר אינו מברך עד אחר הטבילה כדאמרינן משום דאכתי גברא לא חזי ולא מצי מברך קודם אשר קדשנו דעדיין נכרי הוא (מה) הוא הדין נמי בטבילת נשים טובלות ואחר כך מברכות והא דמברכינן אחר המילה להכניסו (מו) דחיישינן שמא תתקלקל המילה והוית ברכה לבטלה [*ומשום דאין אבי הבן מוהל ואין המילה בידו לעשותו משום הכי חיישינן להכי ועוד שאינו אלא שבח בעלמא שאנו מברכין להקב"ה שצונו על המילה לשם ברית אברהם ולא לשם מורנא ולא לשם הר גריזים ועוד אומר ר"ת כו'. מ"י] ועוד אומר רבינו תם דכל היכא דאחר מברך והמברך אינו עושה המצוה מברך לאחריו תדע דהא גבי ברכת אירוסין מברך לאחר אירוסין. תקמ והלולב יש מהפכין אותו שלא כדרך גידולו ויש שמתכוין שלא לצאת עדיין וא"כ הוא עובר לעשייתו א"כ אין המצוה נגמרת עד לאחר הנענוע: יבדוק בתוך המועד ר"י והמיימוני (פ"ג מה' חו"מ ה"ה) פירשו כדברי האלפסי תקמא וה"ק אם לא בדק בתוך המועד פירוש תוך הפסח יבדוק לאחר המועד פירוש לאחר הפסח וכי תימא לאחר הפסח אמאי צריך בדיקה אי משום שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא הרי עבר ויש לומר כיון דלאח"כ יש איסור דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח משום הכי צריך בדיקה ופרש"י שפי' תוך המועד היינו שש לאחר המועד לאחר שש לא נראה לר"י (מז) דהל"ל תוך זמן הביעור ולאחר זמן הביעור דלישנא דתוך המועד משמע ממש זהו פסח: [[שם]*אין בודקין לאור החמה ומפרש בירושלמי (הל' א) כגון ששכח לבדוק בלילה ובא לבדוק ביום: [דף י ע"ב] ומה שמשייר יניחנו בצינעא כתב רבינו יעב"ץ מכאן הייתי אומר הבודק ליל י"ד תיכף לבדיקתו שורפו ולא מניחו עד למחר בשעת ביעורו ומדקתני מה שמשייר דמשמע מאכילה ולא קתני מה שמצא בבדיקתו ומה שמשייר ועוד כיון דטעמא שלא תבא חולדה ותטול בפניו א"כ להצניעו אסור דהצניע עד למחר לא מצינו בתלמוד. מ"י]: [דף יג ע"א] תקמב י"ד שחל להיות בשבת כו' ומשיירין מזון שתי סעודות כדי לאכול עד ד' שעות (מח) יש מוכיחין מכאן דסעודה ג' בשבת שאכלה קודם ד' שעות לא יצא ורא"ס פי' בס"י ב' סעודות ב' שביעית ואותן ב' סעודות יחלק לג' סעודות: נשאל לר' שמשון משנץ תקמג כשחל הפסח להיות באחד בשבת אם אסור לאפות המצות מיום הששי (מט) והשיב דאסור משום דאיתקש לפסח דאמרינן בע"פ (ד' קכ:) אכל מצה לאחר חצות לרבי אליעזר לא יצא דאיתקש לפסח. וגם בתשובת רב יהודאי גאון כתב לאיסור וז"ל פסח שחל להיות באחד בשבת לא תאפו מצות מיום הששי מפני מראית העין ואע"פ שמותר לאפות בע"ש (נ) מ"מ נראה כמכין משבת לי"ט והדרו המצוה [ה] (נא) ואפו אותה במוצאי שבת בזמנה ותאכלו בזמנה גם ראיתי תשובת ר"ת דאסר שמא יאמר (נב) פסח הוא משבת שעבר ונמצאים מקלקלין לימים האחרונים ויש מתירין מדתניא בתוספתא דפסחים (פ' ג) יוצאים במצה ישנה ובלבד שנעשית לשם פסח מיהו יש לדחות דהתם מיירי במצה שנעשית אשתקד כהלכתה אחר (ז') ו' ומחלה לשם *מצה ומהא דתניא בתוספתא דפ' ג' דפסחים יש ראיה להיתר דהניא י"ד שחל להיות בשבת מבערין הכל מלפני השבת ואופה לו מצה מע"ש (א) (*וי"ל) [*ומיהו י"ל] משבשתא היא (נג) מדמסיים בה תרומה טמאה וטהורה מבערה במ"ש [*וז"א דהא טמא אפי' מע"ש בפ"ק] ועוד ראיה להתיר מפרק כל שעה (ד' לז:) דתנן חלות תודה ורקיקי נזיר שעשאן למכור בשוק יוצא בהם ומפרש טעמא בגמרא דילמא אימלוכי ממליך ועל כרחיך כשאפאה בי"ג איירי דתנן פ"ק (ד' יג) אין מביאין תודה בי"ד לפי שאין מביאין קדשים לבית הפסול וקתני דיוצא בה ועוד ראיה להתיר מדגרסינן בירושלמי דפסחים פרק כל שעה (הל' ד) מצה ישנה פלוגתא דב"ש וב"ה עיקר פלוגתא דב"ש וב"ה פ"ק דסוכה גבי סוכה ישנה ותניא (סוכה ד' ט.) איזו היא סוכה ישנה כל שנעשית שלשים יום קודם החג אלמא דבעי לאכשורי מצה ישנה שנאפית ל' יום קודם הפסח ובא מעשה לפני מורי ה"ר יחיאל מפרי"ש והתיר מהניא דירושלמי מצה ישנה כו' והיקשא דמצה לפסח לא הויא אלא לענין אכילה ולא לענין אפיה אמנם ג' מצות של מצוה יש לאפות בליל פסח במוצאי שבת משום

בגדי ישע

סוף ע"ג וז"ל ויבדוק לאור הנר ואפי' ביום ואפי' בבית שיש בה אורה זולתי אכסדרה שאורה גדול שאם שכח ולא בדקה בלילה יכול לבדוק בו ביום בלא נר עכ"ל אבל בדף ל"ח ע"ג כתב בהדיא מקום מוצא הדין וז"ל ולא יבדוק לאור החמה ואכסדרה דגדול אורה בודק לאור היום זה פשוט בפסחים ומיירי ששכח ולא בדק בלילה שלא יבדוק למחר לאור היום אלא לאור הנר זולתי אכסדרה שאורה רב שאם שכח ולא בדק בלילה בודק לאור היום והכי איתא בירושל' שאפי' ביום צריך נר אפי' בבית שיש בה אורה אם שכח ולא בדק זולתי באכסדרה כמו שכתבתי עכ"ל: (כט) ואי משתעי צריך למיהדר ולברך. והרא"ש כתב דוקא בין תחלת ברכה לבדיקה הוי הפסק וחוזר אבל אח"כ אין חוזר כו'. ובספר פרדס יש כשמבער כצ"ל: (ל) מברך על ביעור חמץ. אמנם רוב הגאונים כתבו לברך מתחלה לבדוק ואף אם לא ימצא. אגודה: (לא) דאמרי' פרק דם הנדה. דף כ"ו: (לב) ומה שמסיק אלמא הכי אורחא דמלתא דלא מיבדק שפיר בלא כיבוד. קשה הא אדרבה מדאמרי' שם עד שיאמר בדקתי את המבוי או עד שעת הכיבוד ש"מ דתרתי קאמר ויש בדיקה בלא כיבוד ונראה דהכי דייק דכיון מה שמטהרין הטהרות שנעשו קודם הכיבוד זהו משום דבנות ישראל בודקות אז מבואותיהן ע"כ קשה למה תני התנא תרתי עד שיאמר בדקתי או שעת הכיבוד ה"ל למתני בקיצור מטמא למפרע עד שיבדק המבוי אלא ש"מ הכי אורחא דמלתא דלא מיבדק שפיר בלא כיבוד ולהכי תליא בכיבוד דלא שמעינן דגם הכיבוד מעסק הבדיקה א"ל שיאמר בפירוש בדקתי יפה יפה דאז סגי בלא כיבוד ולכן צריך לכתחלה בביעור חמץ ג"כ לכבד הבתים א"נ הא דקאמר עד שיאמר בדקתי את המבוי נ"כ ע"י כיבוד מיירי והא דקאמר או עד שעת הכיבוד הוא כמ"ש ראשונה דלצורך טהרות שעשינו עד שעת כיבוד א"צ לומר כלום ולצורך טהרות שנעשו אחר שעת הכיבוד צ"ל בפירוש בדקתי ור"ל בדיקה באופן המועיל והיינו ע"י כיבוד וק"ל ועי' בריש נדה דף ג': בודקת מבואותיהן בשעת כיבודיהן כו' כצ"ל: (לג) ובכיבוד לחוד לא סגי דדלמא משתכח בגומא. צ"ע לעיל דקאמר דאם כבדו וטאמא צריך לחזור ולבדוק שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה ל"ל טעם זה תיפוק ליה דצריך לחזור ולבדוק משום דדלמא אשתכח בגומא ונלע"ד דלעיל ה"ק וצריך לבדוק בלילה לאור הנר אבל לא יבדוק ביום שלפניו וגם אם עשה בדיקה הב' כתיקונה שלא חיסר שום דבר שגם כבד וטאמא אפ"ה צריך לחזור ולבדוק וזהו שדייק בדבריו דצריך לחזור ולבדוק דאילו היה מיירי שלא בדק ביום י"ג אלא שכיבד לבד כך הי"ל צריך לבדוק בלילה ומדאמר צריך לחזור משמע דבדק ביום. וכן בטור ס"ס תל"ג שהביא לדברי ראב"ן שהביא הספר כתב בזה"ל כתב ראב"ן אותן בני אדם שמכבדין הדירה בי"ג ומכוונין לבדוק החמץ ולבער כו'. ולכך הצריך הספר לעיל לטעמא דאין חילוק בין בדיקה לבדיקה כן נלע"ד אמנם בתרומות הדשן סי' קל"ג לא משמע הכי וז"ל שאלה אותן ב"א המכבדין הדירה קודם ליל י"ד ובאור י"ד מניחין ג' או ד' פתיתין במקצת חדרים וכשבודקין ומוצאין אלו הפתיתין מפסיקין שוב לבדוק ש"ד או לאו תשובה מלתא דפשיטא דלא שפיר עבדי דבמרדכי פ"ק דפסחים כתב בהדיא דאם כיבדו הבית קודם לכן אפ"ה צריך לחזור ולבדוק אלמא דבכיבוד לחוד לא סגי ואע"ג דמסיק התם משום שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה וא"ל דהיכא דעביד בדיקה כ"ש באור י"ד די בכך אחר הכיבוד מ"מ כתב נמי התם טעם אחר דכיבוד לחוד לא סגי משום דלמא לא משתכח בגומא עכ"ל: (לד) משמע דאם ביטל פעם א' די ז"ל רש"ל בביאוריו על הסמ"ג אבל לכתחלה אין לסמוך על ביטול הלילה לחוד וש"ס דקאמר שאין לבטלה ביום היינו לסמוך על ביטול היום ולא לבטלה בלילה מ"מ משמע בהדיא דסגיא בדיעבד בביטול לילה דאל"כ אכתי איכא למיחש שמא פשע כו' עכ"ל: דלמא פשע. דף רכ"ט ע"א: וכן שמעתי שיש נוהגין כו'. מלתא באנפי נפשא היא ושייך להא דלעיל דף רכ"ט ע"א: (לה) ואז אינו ברשותו. וכן הוא בטור ס"ס תל"ד: (לו) ואין יכול לבטלו שכבר נאסר בהנאה. רש"ל מחק זה: והלכתא על ביעור חמץ. דף רכ"ט ע"ב: ויש לתמוה דכיון דלבער כצ"ל: (לז) אמאי לא אמרי' מידי דמשתמע טפי להבא: והתוס' וכן הר"ן בשם הראב"ד כתבו דה"ק דהלכתא דאף על ביעור חמץ יכול לומר ועיין באשר"י ולעיל בר"ן בארוך: (לח) כדי שלא לערב האותיות. ובזוהר כתב עוד טעם אחר וז"ל בפ' תרומה מ"ט המוציא ולא מוציא דהא כתיב בורא השמים ולא כתיב הבורא עושה ארץ ולא כתיב העושה מ"ט הכי המוציא אלא כל מילי דאינון מרזא דעלמא עילאה סתירה אסתתר ה' מתמן לאתחזאה דהא מעלמא גניזה וסתירה איהו וכל מיליה דאינון מעלמא דאיתגליא יתיר כתיב בה' דכתיב המוציא במספר צבאם הקורא למי הים כו' לא מעלמא תתאה כו' ור"ל כי בספירות מלכות זן הש"י את העולם כענין שנאמר ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם ולא תחסר כל בה זהו מן הארץ ובעל באר מים חיים כתב וז"ל וטעם במוציא בלא ה"א יש בברכה מ"ל אותיות כנגד יו"ד ה"א וא"ו שעולה בחשבון מ"ל ולכן נפסקה ההלכה לומר בה"א לרמוז על הה"א אחרונה שבשם ויכוין להוריד שפע האותיות יה"ו אל הה"א אחרונה וזהו הסוד מוריד הט"ל וכו': (לט) ור"ת אומר כל מצוה כו'. הוא מלתא באנפי נפשא ובא לתת טעם על מה שחילקו במטבע ברכות יש מהן שתיקנו בעל ויש מהן שתיקנו בלמ"ד ועיין באשר"י שהביא לדברי ר"ת ועיין לעיל בר"ן בארוך שנתן טוב טעם לכל ברכה וברכה: (מ) יש שהוי במצותן. ר"ל שהם עליו כל היום. וז"ל הרא"ש יש שהוי במצותן והלשון מורה על כך להיות עטוף בציצית ולישב בסוכה לאכול ולטייל כל היום: (מא) ולפ"ז א"ש לשמוע קול שופר ולקרוא הלל. ר"ל אבל לפיר"ת קשה הוא דמאחר שאין שהוי במצותן היה לו לברך בעל. ולפי' ריב"א א"ש דלא סגי דלאו איהו שומע וכן בקריאת הלל אע"ג דשומע כעונה מ"מ מצוה שיענה הוא בעצמו ראשי פרקים ועיין ברא"ש שיישב לר"ת שופר והלל למה מברכין בהו בלמ"ד: כדאמרי' פ' לולב הגזול כצ"ל: (מב) וקשה לר"י מלהדליק נר חנוכה. שמעתי דיש ליישב דלא קשה מידי מלהדליק דהתם טעמא אחרינא יש בדבר דהדין הוא בנר חנוכה אם היתה דלוקה ועומדת צריך לכבותה ולחזור ולהדליקה לשם מצות נר חנוכה דקי"ל הדלקה עושה מצוה הלכך אם היינו מברכין אקב"ו על הדלקת נר חנוכה היה במשמע דהמצוה חלה על הדלוקה רק שיעשה הנחה לשם חנוכה לכך מברכין להדליק דמשמע שפיר דמחוייבין אנו בתחלה להדליקה לשם מצות חנוכה ודו"ק. והרא"ש כתב אע"ג דיכול לעשות ע"י שליח מ"מ אורחא דמלתא הוא שכ"א מדליק לעצמו מפני חביבות הנס וכן נר של שבת: (מג) מ"ש תפילין של יד להניח ושל ראש על מצות. והרא"ש כתב דלא רצו חכמים לתקן על מצוה א' שתי ברכות זו אחר זו שוות: עובר לעשייתן. שם: (מד) מברכין ואח"כ טובלין. וכ"כ לעיל הרי"ף דף ר"ל ע"א: (מה) ה"ה נמי בטבילת נשים טובלות כו'. ז"ל רש"ל ומסקנת הרא"ש כשפושטת מלבושיה ועומדת בחלוקה תברך ותפשוט חלוקה ותטבול: (מו) דחיישינן שמא תתקלקל המילה והויא ברכה לבטלה. משום דאין אבי הבן מוהל ואין המילה בידו לעשות מש"ה חיישינן להכי ועוד שאינו אלא שבח בעלמא שאנו מברכין להקב"ה שצונו על המילה לשם ברית אברהם ולא לשם מורנא ולא לשם הר גריזים ועוד אומר ר"ת דכל היכא דאחר מברך כו'. ומ"ש לשם מורנא פי' רש"ל בחכמת שלמה פי' שיש תולעת בערלתו ומצאתי מי שכתב אדברי הספר שאמר והא דמברכין אחר המילה להכניסו כו' וז"ל תימה א"כ ברכת על המילה איך מברך בתחלה ניחוש שמא תתקלקל המילה ויהיה ברכה לבטלה ונראה דבשלמא על המילה שהברכת קאי על החיתוך כיון שחתך לא הוי ברכה לבטלה אבל להכניסו שהברכה קאי על הכניסה בברית והוא לא עשה כן ע"כ מצאתי. ואין צורך בכל זה דנוסחא איכא במ"י כמו שהבאתי לעיל ומתרץ בעצמו הקושיא זו דהיינו כמו שכתבתי דאין אבי הבן מוהל ואין המילה בידו כו' ור"ל בשלמא המוהל שמברך משום דיכול לומר קים לי בגוואי דמומחה אני ואמול כהוגן אבל האב שאין המילה בידו ולא יוכל לומר קים לי במוהל שימול כהוגן וא"כ איך יברך וק"ל: יבדוק בתוך המועד. דף ר"ל ע"ב: (מז) דהל"ל תוך זמן הביעור כו'. וע"ל בר"ן שיישבו ע"ש לעיל ברי"ף שם: ומה שמשייר יניחנו בצנעא. כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו. ירושלמי כיצד הוא עושה כופה עליו כלי כפה ולא מצא אני אומר. יד נטלתו לא כפה עליו ולא מצא צריך בדיקה: ומה שמשייר כו'. כתב רבינו יעב"ץ מכאן אומרים הבודק ליל י"ד תיכף לבדיקתו שורפו ולא משהי עד למחר בשעת בדיקתו מדקתני מה שמשייר ולא קתני מה שמצא בבדיקתו ועוד כיון שהטעם כדי שלא תבא החולדה ותטול בפניו א"כ להצניע אסור דלהצניעו עד למחר לא מצינו בש"ס ע"כ מצאתי במ"י גם רש"ל העתיק זה: י"ד שחל כו'. שם: (מח) יש מוכיחין מכאן דסעודה כו'. עיין בפ' כ"כ דף קע"ה ע"ב ובהגה' מרדכי דף ק"פ ע"ב ובטור סי' רצ"א ובב"י שם הביא לכל הדיעות וכתב הב"י דהתוס' והמרדכי והרא"ש סברי דאין זמנה אלא מן המנחה ולמעלה ע"ש: ואותן ב' שביעות יחלק לג' סעודות כצ"ל: (מט) והשיב דאסור משום דאיתקש לפסח. לכאורה משמע דבמצה שהוא עתיד לצאת בה י"ח איירי דאילו שאר מצה שאדם אוכל בפסח לא אתקש לפסח אך ממה שכתב לקמן בסמוך בעמוד שאח"ז וז"ל ובא מעשה לפני מורי הר"ר יחיאל כו' ע"ד אמנם ג' מצות של מצוה יש לאפות בליל פסח במ"ש ומדכתב אמנם כו' משמע ודאי דעד השתא אפי' כשאינן של מצוה איירי וכ"כ הב"י סי' תנ"ח ואפשר לומר דהטעם הוא מפני שאם ישברו או שיאבדו המצות של מצוה צריך ליקח לצאת ידי חובות המצות שאינם של מצוה לכך צריך ליזהר בהן ג"כ שיהיה כתיקון המצות של מצוה: (נ) ומ"מ נראה כמכין משבת ליו"ט. ר"ל שהרואה בליל מ"ש מצה אפויה אתי למימר שנאפית בשבת ויאמרו כמו ששחיטת הפסח דוחה שבת ה"נ המצות דדמיא לפסח וזהו מ"ש מפני מראית עין הוא מפני החשש הזה שלא יאמרו שנאפית בשבת כ"כ הב"י: (נא) ואפו אותה במ"ש בזמנה ותאכלו בזמנה. כוון לזה שכתב הטור סי' תנ"ח וז"ל וכ"כ רב מתתיה ע"פ שחל להיות בשבת דקי"ל מבערין הכל מלפני שבת ומשיירין מזון ב' סעודות ולמה אין מבערין הכל ויאפו מצה ויאכלו בשבת כדי להדר המצוה שלאחר שמילא כריסו ממנה אינו מברך עליה הלכך אל תאפו מצה אלא במ"ש כו' עכ"ל וע"ז אמר ותאכלו בזמנה כלומר לא מבעיא שלא לאפות מצה ביום ו' ולאכול חמץ בינתים אלא לא יאכל בשבת מצה שצריך שיאכלה בזמנה ולא לפני כן כדי להדר המצוה שלאחר שמילא כריסו איך יברך. בשם החסיד מ' יעקב. ואני אומר שלא תאמר כיון שע"כ צריך לדחות דהא לא יכול לאפות ע"פ אחר חצות דזמנה אחר חצות דאיתקש מצה לפסח וכיון שע"כ צריך לדחות ולאפות במ"ש ה"ה שיכול להקדים ולאפות יום ו' ע"כ כתב ותאכלו בזמנה כלומר שטוב יותר לאפות במ"ש שזמנה לאכול מצה ממה שמקדים לאפות ביום ו' שאין זמן אכילת מצה ע"כ מצאתי. ויותר נראה לומר שכוונתו בזה להא דכתב הטור בשם רב האי ז"ל ואנו אין לנו אלא מנהג אבותינו לאפות בע"ש ולא למרוח ביו"ם ולאחר אכילת מצה וכ"כ הב"י בשם ר' ירוחם שאם יאפה במ"ש איכא למיחש שמא יפשע ויאחר באפיית מצה עד שיאכל אפיקומן אחר חצות כו' וע"ז אמר ואפו במ"ש בזמנה ותאכלו בזמנה ר"ל אפו במ"ש ותהיו זריזים בדבר ותראו שתאכלו בזמנה דהיינו שלא תפשעו ותאחרו האפיה עד שיאכל אפיקומן אחר חצות וק"ל ופי' זה נראה עיקר: (נב) פסח הוא משבת שעבר. ר"ל פסח התחיל מיום שבת שעבר ונמצא מקלקלים כו' ר"ל שיאכל חמץ ביום אחרון דפסח. ומהא דתניא בתוספתא כו' כצ"ל: ומיהו י"ל דמשבשתא היא כצ"ל: (נג) מדמסיים בה תרומה טמאה וטהורה מבערה במ"ש. בתוספתא שבספרים שלנו לקמן סוף דף רס"ה כתוב בה מבערין לפני שבת אלא בתוספתא של הרב היה כתוב בה מבערה במ"ש וע"כ אמר שהיא משובשת כי איך

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] אמנם רוב הגאונים כתבו לברך ואף אם לא ימצא. אגודה: ג"מ [ב] פי' דהאי אמרי' מוציא בלא ה"א הוי ב' ממי"ן סמוכין להדדי ואתי לידי טעות ולכך אמרי' המוציא כ די שיפסיק הה"א ביניהם: [ג] פי' והכא נמי ב' ממי"ן סמוכין להדדי: [ד] פי' משום דכל היום חייב להניחן וכן סוכה מצוה כל שבעה: [ה] פי' דהעולם יסברו שבשבת נאפו ומצות דוחה שבת וה"ר ליווא מפראג פירש משום דמצות מוקצה הן דהא לצורך שבת לא חזו ודילמא מטלטל אותן והוה כמכין בטלטול זה לצורך י"ט ועיין בב"י סי' תנ"ח כי שם מפרש מפני מראית העין שלא כדעת הספר:

(א) א"ה הרא"מ בס"י גרס תרומה טהורה וטמאה מבערה במוצאי שבת ע"ש סי' ק"ה שפי' פירוש יפה:

דהביבה מלוה בפעתה והנהיג רש"י כשחל י"ד להיות בשבת לשרוף חמץ בי"ג ביום ששי בערב שבת קודם חלות גזירה שמא ישהה לשנה הבאה לאחר חלות וצריך לשורפו (יד) שלא יחליף בשאר השנים דקי"ל כרבי יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה ומביאין מים ללוש באור י"ג ולא בערב שבת (נה) שמא יקדים קודם הערב שמש או יאחר ויחלל שבת:

סליק פרקא

כל שעה (א) תניא ציידי **תקמד** חיות ועופות כו': (ב) פסק ר' יחיאל דאסור לעשות סחורה בדבר האסור באכילה ובדבר טמא וראיה מהא דאמרינן בתוספתא דשביעית פרק ז' ציידי חיות ועופות שנזדמנו להם חיה ועוף ודגים טמאין מותרין למוכרן ודוקא משום דנזדמנו אבל לא נזדמנו להם אסור לעשות בהם סחורה ואף ביין נסך וכן מוכח בירושלמי דשביעית (ג) והתם פריך עלה והאיכא חמור והאיכא גמל והאיכא סוס ומשני התם למלאכה הוא גדל אמנם ר' אבי העזרי כתב דמותר לעשות סחורה בדבר טמא והביא ראיה מפ' כל הבשר [חולין דף קו.] (ד) מים ראשונים האכילו בשר חזיר* ואכשלאי יהודי הוה התם. [דף כה] איכא דאמרי אמר ליה מידי דרך הנאתן קעבידנא כ' [*ודברי ר' יחיאל עיקר וכן דעת הפוסקים והסיא דהאכילו את החזיר אינה ראיה דאיכא למימר ישראל רשע הוי ועוד דאיתא במדרש דבימי הגזירה היו מחזיקין עצמם לנכרים. ב"י יו"ד סי' קי"ד]: רבינו אבי העזרי דכל איסורין שבתורה **תקמה** שרי לאוכלן שלא כדרך הנאתן (ה) או ליהנות מהן שלא כדרך הנאתן וכל שכן מאפרן דתנן כל הנשרפין אפרן מותר ומעשה בא לידי ושאלוני מהו לשרוף שרץ אחד טמא ולשתות האפר לרפואה והשבתי דמותר (ו) דכל הנשרפין אפרן מותר אך בכלאי הכרם ובשר בחלב פליג אביי ואמר שלוקין עליהם שלא כדרך הנאתן וכוותיה קי"ל ושאר איסורין מותרין אפילו באכילה דהכי אמר ר' יוחנן שאם הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו שפטור וכ"ש אוכל חלב חי שהוא פטור והא דנקט פטור לאו דוקא אלא פטור ומותר דלאו מפטורי שבת הוא דפטור אבל אסור [*ותו דמשום סיפא נקט לה לאשמועינן דדרך הנאה חייב. מ"י] ומיהו אדם שהוא בריא יזהר בדבר (ז) וה"נ אמרינן פרק מי שאחזו [גיטין סט:] לטחול פי' טחול נפוח לייתי שב ביני דמיא פי' יביא ז' עלוקות של מים (*ונכבשה) [*ונכבשינהו] בטולא כל יומא לישתי תרי (ח) או תלתא במיא (והכי נמי אמרינן) פרט לאוכל חלב חי דפטור וכו' ולא דמי להא דאמרינן בפ' גיד הנשה [חולין קב:] **תקמו** אכל לפור [טהורה] בחייה בכל שהוא במיתתה בכזית דהתם עוף רך וחזי לאומלא וחשיב דרך הנאתו אבל חלב חי לא: [שם] ורבא אמר **תקמז** אסור וקי"ל כרבא אבל בדבר שאינו עקרו עומד להריח בהא קאמר רבא ריחא לאו מלתא היא (ט) וראיה מהדס במחובר ואתרוג במחובר במסכת סוכה (*) ואביי דס"ל התם לאסור הכא שרי משום דלא אפשר. אבי"ה. [דף כו] (י) (קול) [*וקול] ומראה וריח מעילה לית להו אבל איסורא איכא: **תקמח** תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה או בקש של כלאי הכרם משמע דקש ועצים אסורים (*מקשים) [*וקשה] מפרק האשה שנפלו [כתובות דף פ.] גבי המוציא הוצאות על נכסי אשתו כו' דקא מפרש רב יהודה אפילו לא אכל אלא חבילי זמורות רב יהודה לטעמיה דאמר אכלה ערלה שביעית כלאי הכרם הרי זו חזקה פי' אע"פ שבכל אלו אינו יכול לאכול אלא העצים ולא הפירות אלמא

דעצים של כלאים שרו ואומר ר"י דהתם מיירי (יא) בעצים שהיו קודם זריעת כלאים וקודם שהוסיפו מאתים כגון שנטע בתבואה זמורה גדולה שהיו בה ענבים שלא נגמרו והוסיף הפרי מאתים והזמורה לא הוסיפה מאתים אבל אותם הגדלים לאחר שזרען בכלאים אסורים מאחר שהוסיפו מאתים: לאו למימרא דבאכילה אסורים אלא משום כו' תניא בתוספתא [פרק ב] ואיתא נמי בירושל' [פ"ב הל"ב] **תקמט** (יב) נותן ישראל חמצו לנכרי במתנה וחוזר ולוקחו הימנו לאחר הפסח ובלבד שיתננו לו במתנה גמורה. רשאי הישראל שיאמר לו (יג) עד שאתה לוקח במנה בא וקח במאתים [*ס"א עד שאתה לוקח במאתים [בא] קח במנה] ואם אצטרך לו אבא ואקח ממך אחר הפסח. גם פסק רבינו אבי העזרי דמשכיר ישראל לנכרי בהמתו להוליך עליה חמץ אפילו ממקום למקום וכן משמע פו השוכר את הפועל [ע"ז סב.] דאמר קנס הוא שקנסו חכמים בעכו"ם ויי"נ משמע דשאר איסורי הנאה שרו כתב ה"ר יצחק בא"ז מותר אדם לומר לעבדו ולשפחתו הנכרים הילך דינר זו ולך אכול בין הנכרים אע"פ שיאכל שם חמץ בודאי אע"פ שמזונותיו עליו ואין זה נהנה מן החמץ וכקונה אותו וראיה מפרק בתרא דמס' ע"ז [שם:] אומר אדם (*לחבירו) [*לחמריו] ולפועליו לכו ואכלו בדינר זה ואין חושש לא משום שביעית ולא משום מעשרות ולא משום יין נסך ואם אמר לאו ואכלו לאו ושתו ואני פורע חושש משום שביעית ומשום יין נסך ופירש"י משום יין נסך אם נכרים הם ונמצא מאכיל אותן יי"נ והרי מזונותיהם עליו ונהנה מן יי"נ עכ"ל משמע דמיירי במזונותיו עליו *ואפ"ה שרי ואע"פ שיין נסך אסור בהנאה (יד) ואפילו אם אומר לאו ואכלו נראה דמותר דהתם מוקי הסיא דלאו ואכלו אסור במקדים לו דינר (טו) או נשא ונתן ביד: [*ר' שמעון אומר חמץ לפני פסח פי' משש שעות עד שתחשך ולאחר זמנו פי' משעבר הפסח] אינו עובר **תקנ** בולא כלום (טז) פי' ר"י אין לוקה (יז) מיהו לפני זמנו איסורא דאורייתא יש בו כדמשמע מאך חלק והשביתו דמשום הכי שורפים בשש אפילו תרומה טהורה ועוד דלא מלינו דפסקו שמואל ורבא הלכה כרבי שמעון אלא בחמץ לאחר זמנו אבל בלפני זמנו הואיל ולא אשכחן דפסקו נסמוך אכללא דפרק מי שהוליאוהו [ד' מו.] ר' יהודה ור' שמעון הלכה כרבי יהודה ורבי יהודה אסר חמץ משש שעות ולמעלה דדרש לא תאכל עליו חמץ אשחיטת פסח קאי. גם נראה דחמץ של ישראל לאחר הפסח דהיינו שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כרבי שמעון דהא רבא פסק הכי פ' כל שעה [ד' ל.] וגם ריש לקיש ור' יוחנן פסקו הכי והא דקאמר רב קנסא קנים ר"ש [הואיל] דקעבר על בל יראה ובל ימצא הני מילי בעיניה אבל על ידי תערובת שרי ר' שמעון: [*לשון ר"יף ומדלא יהיב שיעורא למלתא ש"מ במשהו כרב וכן נמצא בה"ג ואומר ר"ת דמשמע ליה שלא היה בספרים שלהם בדברי רבא במשהו כרב ומעתה יכול להיות שרולה רבא לומר אסור בששים ולא הוצרך לפרש לפי שכבר פסק בפ' ג"ה [ד' לז:] דכל איסורין שבתורה בששים וכן פסק בשאילתות דרב אחאי דחמץ בפסח בס' אמנם ר"ת לא רצה. מ"י] (יח) (ור"ת היה רוצה לפסוק דחמץ בפסח בששים וכן פוסק בשאילתות דרב אחאי) אמנם רבינו תם לא רצה להקל לעשות מעשה וכשהיו מוצאים חטה תוך תרנגולת מבושלת בפסח לא היה מתירה (יט) אך היה מתיר להשהותה עד לאחר הפסח וכן פסק בספר התרומה [בשם מחזור ויטרי

בגדי ישע

איך יתכן לומר שיבער במ"ש שהוא ליל פסח אלא היא משובשת והמ"ש שכתוב אצל תרומה צ"ל כתוב אצל האפיה והע"ש שכתוב אצל האפיה צ"ל כתוב אצל תרומה כנלע"ד ודו"ק: (נד) שלא יחליף בשאר השנים דקי"ל כר' יהודה כו'. אבל בלא חשש חילוף לא היה צריך שריפה אפילו לרש"י דס"ל שלא בשעת ביעורו דהיינו קודם ז' ואז בעי שריפה ה"מ בשש דוקא אבל קודם שש לא כמ"ש הרא"ש והספר לעיל בדף זה ע"א ודלא כטור סי' תמ"ה: (נה) שמא יקדים קודם הערב שמש ואז אסור מפני שיתחממו המים או שמא יאחר ויחלל שבת לכך יביא מים באור י"ג: סליק פרקא

כל שעה (א) ותניא ציידי חיות ועופות כו' מ"ס הוא זה וצ"ל תנן ציידי כו' כי משנה היא בפ"ז דשביעית והביאה הש"ס בפירקין דף כ"ג ע"א ועליה קאי הספר וכתב פסק ר' יחיאל כו': (ב) פסק ר' יחיאל דאסור לעשות סחורה בדבר האסור באכילה ובדבר טמא וראיה מהא דאמרינן בתוספתא דשביעית פ"ז כו'. בכאן יש ג' תמיהות א' מ"ש וראיה מתוספתא דשביעית פ"ז כי יגעתי בכל פרקי תוספתא דשביעית ולא מצאתי דבר זה אלא משנה שלימה היא פ"ז דשביעית כמ"ש לעיל הב' למה לו לר' יחיאל להוציא הדין מדיוקא דמשנה הלא משנה קרובה היא דאסור לסחור בדבר האסור וטמא והיא רישא דמשנה הנ"ל שנויה שם בפ"ז דשביעית וז"ל אין עושין סחורה לא בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומה ולא בנבילות ולא בטריפות ולא בשקצים ולא ברמשים כו' וממשנה זו למדו כל הפוסקים דאסור לסחור בהן הרמב"ם בפ"ח מהלכות מאכלות אסורות והטור י"ד ריש סי' קי"ז והביאו משנה זו בהדיא ע"ש ה"ג והיא תימה גדולה על מ"ש הספר בשם ראבי"ה שהתיר לעשות מהם סחורה איך מלאו לבו לפלוג על משנה שלימה זו שהבאתי ולא אישתמש שום תנא לפלוג עליה. לכן נראה דזה פשוט אליבא דכ"ע דאסור לסחור בדבר האסור לאכול ובדבר טמא דהא משנה שלימה היא מיהו צריכין שנדע דיש חילוק בין בעל הבית הרוצה ליקח ולמכור ובין סוחר שדרכו וניכר בכך וכן הוא משנה בהדיא סיפא דמשנה דציידי חיות ועופות ודגים הנ"ל וז"ל ר' יהודה אומר אף מי שנתמנה לו לפי דרכו לוקח ומוכרו וחכמים אוסרים ופי' ר' שמשון שם בפי' המשניות שלו מי שנתמנה שאינו צייד דת"ק נקט דוקא צייד וחכמים אוסרים למי שאינו צייד ומפרש טעמא בירושלמי א"ר יוסי תמן אין מלכות אונסת הכא מלכות אונסת כלומר לוקח מס מן הציידין עכ"ל ור"ל דצייד הניכר מלאכתו בכך לוקח המלך ממנו מס ממלאכת ציידות שלו ואם לא יתיר לו למכור גם דברים הטמאים היה לו הפסד כי יהיה לו הוצאות המס ולא ריוח הציידות משא"כ בעל הבית שאינו ניכר ואינו נותן מס והנה ר' יחיאל בא לומר שבעה"ב פשיטא שאסור לסחור כרישא דמשנה הנ"ל אלא אפילו צייד דהתירו לו דוקא בנזדמנו לו התירו ולא שיתכוין מלאכת סחורתו לכך וזה הוצרך לדייק וללמוד מהסיפא דקתני צייד חיה כו' שנזדמנו כו' אבל ראבי"ה דמתיר יש לו שטה אחרת בפי' סיפא דסיפא דמשנה ההיא והוא כמו שפירשה הרמב"ם שם בפי' המשנה שלו וז"ל מי שנתמנה לו כו' הוא שיתכוין לצוד עוף טמא או חיה טמאה בכוונה או בלא כוונה שנזדמנה לו כגון שעברו עליו או שיעבור הוא על קן מקיניהן והלכה כר' יהודה עכ"ל הנה לפנינו שהרמב"ם פי' מי שנתמנה לו דר"ל אפילו נתכוין לצוד טמאין אפ"ה מותר לר' יהודה ופסק כמותו וס"ל אליבא דר' יהודה דצייד בכל אופן מותר כיון דהמלך נוטל ממנו מס ובעה"ב דוקא אסור כרישא דמתני' וזהו טעמו של ראבי"ה דפסק דמותר לסחור ומיירי כה"ג בסוחרים ידועים כההיא מעשה דמייתי מאכסנאי כו' דדרך המלך ליטול מס ושכירות ממי שהוא באכסנאות שלו והא דהוצרך ראבי"ה להביא ראיה מההוא מעשה דפ' כל הבשר ולא הוכיח התרתו מההיא משנה גופא משום דא"ל מנ"ל לפסוק כר' יהודה הא ניחא טפי לפסוק כחכמים שיחיד ורבים הלכה כרבים אלא שמההוא מעשה הוכיח דהלכה כר' יהודה ור' יחיאל שהביא ראיה מדיוקא דסיפא דרישא ס"ל כשיטת פי' ר"ש כמ"ש ובאמת שגם לפי שיטת פי' הרמב"ם היה יכול להביא ראיה לפסק שלו מסיפא דסיפא דתנינא מי שנתמנה לו לפי דרכו שחכמים אוסרים שפי' הרמב"ם אף בצייד אסרו כיון שכוון מלאכתו בכך אלא משום דא"ל דילמא הלכה כר' יהודה כמ"ש הרמב"ם לכך מסתבר ליה להביא מדיוקא דרישא ולפרש סיפא דסיפא דפליגי כפירוש ר"ש דקאי אבעל הבית אבל במי שמכוין מלאכתו לדבר איסור וטמא בין צייד בין בעל הבית אליבא דכ"ע אסור דבהא לא פליגי. לכן נמי נראה ע"פ מ"ש מה שהוא בגירסת הספרים שבידינו בנוסח משנה שמייתי ז"ל צידי חיות ועופות שנתמנה היא היא הנוסחא האמתית ולא כמו שמצאתי מוגה בספרים מדויקים שהגיהו ג"פ שנזדמנו במקום שנתמנו ואני אומר כי גירסא שלנו מכוונת וזה כי אף ששם ממשנה נשנו לשון שנזדמנו הלא בסיפא דסיפא נשנו לשון שנתמנה וכן הוא בכל הספרים תלמוד בבלי וירושלמי וכל הפרשנים שנקטו בגירסתם שנתמנו והוא מוכרח ע"פ פי' הרמב"ם שפי' שנתמנו שנתכוין לכך כמ"ש אלא שר"ש ור' עובדיה פי' שנתמנו ונזדמנו חד ענינא וכן הוא דעת ר' יחיאל בפסקו כאן שפירושו חד ומזה הביא ראיה כמ"ש. וכדי שלא נטעה לומר שתרתי קתני שם במשנה ע"ד שפי' שם הרמב"ם שפי' שנתמנו שנתכוין וא"כ אם נאמר שהלכה כר"י כמ"ש הרמב"ם לא יהיה לו ראיה כלל משם אלא אדרבה יהיה מוכח להתיר לכך שינה הספר או ר' יחיאל עצמו לשון המשנה ונקט גם בסיפא דרישא לשון שנתמנו לאשמועינן שפירושו נזדמן ודייק מיניה דוקא נזדמן כו' או אפשר שהם גרסו גם בסיפא דרישא שנתמנו וכן מוכרח ע"פ פירושם כי מאחר שפי' ששניהם נזדמנו למה ישנה התנא בלשונו שוב מצאתי בהדיא כדברי שהמ"מ פ"ח דהלכות מ"א הביא לשון המשנה וגרס בתרוייהו שנתמנו בסיפא ובסיפא דסיפא ע"ש ומ"ש וראיה מהא דאמרינן בתוספתא דשביעית פ"ז צ"ל דפ"ס הוא וכצ"ל וראיה מהא דתנינן במשנה דשביעית פ"ז והיא היא שכתבתי לעיל ומובאת בשמעתין דף כ"ג ע"א. ואח"כ מצאתי שהב"י בסי' קי"ז העתיק כן דברי המרדכי ע"ש והיותר נראה שאין למחוק הספרים ולהגיה בהן קצת וה"ג וראיה דאמרינן בתוספתא דשביעית פ"ו, ובפ"ז דשביעית תנינן צידי חיות כו' וה"פ כי שם בתוספתא פ"ה דשביעית לעיל דף ט"ד ע"ד גם הב"י ... אה ..גיא ז"ל לא יהא מביא כלבים וחולדת הסנאים וחתולים וקיפור למכרן לנכרי ולהשכיר עליהן כו' והנה זאת התוספתא מוכח בהדיא דאסור לסחור בדבר טמא ומיירי סתמא מכל אדם אפילו צייד וה"ם דאסור מפני שמכוין מלאכתו לכך כדמשמע לשון לא יהא מביא גם מסיפא נלמוד כן מדלא התיר אלא מורייי וגבינה כו' שאסורין מדרבנן הא דברים שאיסורן מדאורייתא אסור ואחר שהביא סתמא דתוספתא המפורש שם בהדיא לאיסור חזר להביא ראיה מדיוקא דמשנת דשביעית פ"ז ע"ד שכתבתי לעיל ולא הביא המשנה בראשונה משום דניחא ליה למנקט מתוספתא דתניא שם בהדיא טפי מדיוקא דמשנה גם משום דיש מקום לבעל דין לחלוק ולפרש ע"ד שפירש הרמב"ם ולומר דהלכה כר' יהודה ע"ד שכתבתי לעיל אלא שנשאר לפנינו מקום עיון שא"כ יסתרו פי' המשניות של הרמב"ם שכתבתי מה שכתב בפסקיו בפ"ח מהלכות מ"א שכתב שם בסופו ז"ל הצייד שנזדמנו לו חיה ועוף ודגים טמאים או שניצודו לו טמאים וטהורים

הגה"ה

*אח"כ מצאתי דהאי מותר ט"ס דבדפוס קטן של מיימוני כן הוא ובדפוס גדול הנוסח אסור למכרן והיא גירסא נכונה:

*מותר למכרן אבל לא יכוין מלאכתו לכך הרי שפסק שאפילו צייד שנותן מס למלך לא יכוון מלאכתו לכך ושם בפי' המשנה פסק כר' יהודה דמתיר אף במכוין ע"פ פי' שפי' שנתמנה נתכוין מיהו אין לתמוה כ"כ דבכמה מקומות סתרו פי' המשניות שלו וספרו

אהדרי גם י"ל הא דכתב הרמב"ם אבל לא יכוין לכך קאי אסוף דבריו שכתב שם או שניצודו לו טמאין וטהורין דבכה"ג ס"ל דאם כוון מלאכתו לשניהם אסור ושם במשנה איירי בכוון מלאכתו לטמאים לחוד דמותר באם א"א לו לעסוק בטהורים מותר לכוין ולעסוק אף בטמאים בשביל חיוב המס שצריך ליתן למלך אבל אם יש לפניו לעסוק בטהורים לחוד אינו מותר אא"כ נזדמנו עמהן טמאים והב"י בי"ד סי' קי"ז עשה צריכות בדברי הרמב"ם למה נקט תרתי וע"ד שכתבתי אין צריכות לצריכותא דילית כי אין דיניהם שוה אלא שקשה דא"כ לא ה"ל למכתב צייד שנזדמנה לו כו' כיון דאפילו לכתחילה מותר לכוין מלאכתו לטמאים בעת שאין לו להתעסק בטהורים שוב ראיתי כתב שם במ"מ ז"ל וחכמים אוסרין וקי"ל כחכמים דבכל ענין לוקה לכתחילה עכ"ל וקשה דזה הוא ב' הפכים בנושא א'. ומ"ש ואף ביין נסך ר"ל סתם יינם דאילו יינם ממש הלא אסור בהנאה בכל ענין אפילו נזדמנו אלא בסתם יינם איירי מ"ה א"ש דכתב ואף ביי"נ ור"ל דאע"פ דאינו אסור אלא מדרבנן ושאר אסורי דרבנן מותר לסחור בהן כמ"ש לעיל בשם התוספתא וכ"פ הרמב"ם שם פ"ח מהמ"א וגם הטור בסי' קי"ז: (ג) והתם פריך עלה והא איכא חמור כו'. עיין בתוספות דפירקין דף כ"ג ע"א בד"ה אמר קרא יהיו כו' הביאו לזה הירושלמי ע"ש ובב"י סימן קי"ז: (ד) מים ראשונים האכילו בשר חזיר. וז"ל רש"י פי' שהיה חנוני ישראל מוכר בשר שחוטה לישראל ומבשלה ומאכילה וכשהנכרי בא בחנותו מאכילו נבילה ובא יהודי אחד ולא נטל ידיו וסבר זה שנכרי הוא והאכילו בשר חזיר עכ"ל. וז"ל ב"י בסוף סי' קי"ז ודברי רבינו יחיאל עיקר וכן דעת הפוסקים וההיא דבהאכילו את החזיר אין ראיה דא"ל ישראל רשע הוי ועוד דאיתא במדרש דעה מהומה היה ובפרהסיא היו מחזיקין עצמן לנכרים עכ"ל ותימה לי על הב"י שכתב דישראל רשע הוי ע"כ זה אינו דהא חזינן דמדקדק היה במעשיו של הנכרי היה נותן טריפות ולישראל היה נותן כשר ולא הכשילו אלא לישראל זה נתן בשר חזיר משום שהיה סבור שהוא נכרי מאחר שלא נטל ידיו לכך נראה כתירוצא בתרא של הב"י עי"ל דשם הטריפות היו נזדמנו לו ודו"ק: איכא דאמרי. דף רל"ב ע"ב: (ה) או ליהנות מהן שלא כדרך הנאתן. ז"ל רש"ל ראיתי בס' אחר שהגיה אפילו בדרך הנאתן ונ"ל שהגיה שלא כדין וה"ק בין אכילה ובין הנאה שרי דוקא שלא כדרך הנאה וק"ל עכ"ל. ואיני יודע מי הכריחו לזה דהא בהדיא משמע בש"ס דף כ"ד ע"ב זה הנאה חמירא מאכילה מפני שהאכילה שנכנסת לגוף מזקת היא לו וז"ל הש"ס אמר רבי אבהו א"ר יוחנן כל האיסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא דרך אכילתן למעוטי שאם אכל חלב חי שפטור א"ד כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן למעוטי שאם הניח חלב של שור הנסקל ע"ג מכתו שהוא פטור וכ"ש אוכל חלב חי שהוא פטור עכ"ל הש"ס אך בכלאי הכרם ובבשר בחלב פליג אביי ואמר כו' כצ"ל וכן הוא במ"י ובדפוס קטן: (ו) דכל הנשרפין אפרן מותר. ז"ל רש"ל אפילו דבר שאסור בהנאה שרי ופי' שאין זה דרך הנאה כ"ש מה שאינו אסור בהנאה כגון שרץ ודו"ק והא דנקט פטור כו' ז"ל רש"ל ובתוס' פ"ג דשבועות דף כ"ג בד"ה אהתירא כו' כתבו דאסור מדרבנן שלא כדרך הנאתו ומ"מ נראה דאף לדברי תוספתא אפשר בחולה לא גזרו רבנן ודו"ק עכ"ל: דפטור אבל אסור. ותו דמשום סיפא נקט לה לאשמועינן דרך הנאתו חייב ומיהו אדם כו' כצ"ל וכן הוא מוגה בהרבה ספרים וכן הוא במ"י: (ז) וה"נ אמרינן בפ' מי שאחזו. חוזר אדלעיל וק"ל: ונייבשינהו בטולא כצ"ל: (ח) או תלתא במיא. הס"ד ואח"כ מתחיל הדיבור פרט לאוכל חלב חי והשאר נמחק וכן הוא במ"י: פרט לאוכל חלב חי כו'. הוא נמי כן בתוס' דף כ"ד אכל חלב חי הס"ד: ורבא אמר אסור. דף רל"ב ע"ב: (ט) וראיה מהדס במחובר כו'. עיין לקמן ריש דף ש"נ ותמצא שאין שום מחלוקת בזה גם בש"ס אין שום מחלוקת וחפשתי בכל מסכת סוכה ולא מצאתי במקום אחר שום רמז מזה וצ"ע: (י) קול ומראה וריח. ש"ס דף כ"ו ע"א: תנור שהסיקוהו כו'. לעיל דף רל"ב ע"א: (יא) בעצים שהיו קודם זריעת כלאים וקודם שהוסיפו מאתים. כן פרש"י פרק האשה שנפלו כגון שגדלו כבר הזמורות ואח"כ זרע שם חטה ושעורה והפירות גדילים אח"כ ומת שגדל אז הוא באיסור שאז הוא כלאים וכשהוסיף הפרי מאתים על מה שהיה מתחילה גדל בהיתר אז נאסר הכל אף אותו שגדל כבר בהיתר כי נתבטל במאתים דאיסור שהוא שיעור של ערלה וכלאים ומיירי שהזמורה לא הוסיפו מאתים באיסור לכך היא עדיין בהיתרא וק"ל: שהוסיפו מאתים הס"ד: לאו למימרא דבאכילה אסור. כצ"ל והוא לעיל דף רל"ג ע"א: (יב) נותן ישראל חמצו כו'. גם הרא"ש בפירקין הביא כל זה: (יג) עד שאתה לוקח במנה בא וקח במאתים. וכן הוא ג"כ ברא"ש ובטור ור"ל שאומר לו מה איכפת לך ליקח במנה או במאתים הרי יש לך לחם תחת המעות ואם אצטרך לו אבא ואקח ממך ובמ"י הגירסא עד שאתה לוקח במאתים בא וקח ממני במנה ור"ל שאני אתלך בזול מה שאתה לוקח במקום אחר במאתים אתן לך במנה: קנס הוא שקנסו חכמים בחמרא ויין נסך כצ"ל וכן הוא במ"י ור"ל חמרים העושים מלאכה בפירות שביעית ע"ש דף ס"ב: וראיה מפ' בתרא דע"ז אומר אדם לחמריו ולפועליו כצ"ל: (יד) ואפילו אומר צאו ואכלו נראה דמותר. כתב רש"ל וכ"נ עיקר אף שהטור סי' ת"נ אוסר ע"ש: (טו) או נותן ונושא ביד. והא דאמר ואני פורע תני ואני מחשב ש"ס שם: אינו עובר בולא כלום. רל"ג ע"א: (טז) פר"י אין לוקה כו'. תוס' דף כ"ח ריש ע"ב: (יז) מיהו לפני זמנו. ר"ל מו' שעות עד הלילה איסורא דאורייתא יש בו ע"ל בפ"ק דף רל"א ע"א בספר המאור באורך: (יח) ר"ת היה רוצה לפסוק כו' בתוס' ריש דף ל' ולעיל בר"ן דף רל"ג ע"א ע"ש: (יט) אך היה מתיר להשהות עד אחר פסח. וכן הוא בסמ"ג ג"כ ז"ל הגאון ר"א מזרחי בחידושיו על הסמ"ג נ"ל שאין הגירסא הזאת נכונה משום דמהכא משמע שאילו היה איסור חמץ במשהו לא היה מתיר לשהותה ואין הדבר כן דהא לדידיה אפילו היה איסורו במשהו לא היה עובר עליו בבל יראה כדלקמן ולכך הוצרך לפרש אלו עוברין מעל השלחן ולא משום בל יראה. כדפרש"י אבל בתוס' חולין פ' ג"ה כתוב וז"ל כשהיו מוצאין חיטין בתוך תרנגולת רותחת בפסח היה מצרין להשהות כלומר שלא היה מתיר באכילה והיא גירסא נכונה לכן ראוי לכתוב מצריך במקום מתיר עכ"ל ורש"ל כתב אבל מ"מ נ"ל שאין למחוק כי כלשון זה הוא ג"כ במרדכי והוא לאפוקי משאר גאונים כמו שנהגו עכשיו ומחמירין לשורפו בח"ה ואם במועד כופין עליה כלי וכך הוא פי' לא היה מתיר באכילה כמו אחרים אבל להשהות לא היה דעתו שוה עם גאונים אחרים ולא אסרה רק מתירה כו'

דחטה הנמלאת בזפק שרי להשהותה] דאע"ג (כ) דתנן במסכת אהלות (פ' י"א) ובסוף שבת [ד' קה:] בדגים ובעופות כדי שתפול לאור ותשרף דלמא לא ילפינן איסור מטומאה כדאמרי' פ' כיסוי הדם [דף פו:] אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להתיר בתמיה [*ואפי' לדברי האומר במשהו מ"מ אם נתבטל קודם זמן איסורו די בס'] (כא) אבל ראבי"ה פוסק במשהו כמו האלפסי (*וכן פסקו כדבריו השאילתות) [*דבמשהו] ובה"ג כתב דנמצא בספרים ישנים שהיו בימות רב אשי סוף הוראה [ב"מ ד' פו.] בהדיא כרב במשהו וכן פסקו רוב הגאונים כרב וכן המנהג (כב) *וראבי"ה חולק [*קאי על מ"ש בס' התרומה דחמץ שנתבטל קודם הפסח בס' אין חוזר וניעור כו' כמ"ש בסמוך לקמן]: על ספר התרומה והביא ראיה מנדרים פרק נערה [*דף עו] אם מטבילין כלי טמא לטהר (כג) יטבילו כלי (טהור) לכשיטמא יטהר ה"ה דאיו חמץ בטל קודם איסורו. וחטה מבושלת בתרנגולת (כד) אין להשהותה אלא אם כן נמצאת ביום אחרון של פסח דאין בו איסור כי אם מדרבנן. ונשאלתי על **תקנא** דג טמא שנמצא בדג טהור ונתבשל והשבתי (כה) אם נלמוד איסור מטומאה נתיר [א]הטהור מפני דאמרי' בפרק סדר תענית (דף כב:) אירע מעשה ובלעו זאבים תינוקות והקיאום דרך בית הרעי ובא מעשה לפני חכמים וטהרו את הבשר וטמאו את העצמות והתן נמי במסכת אהלות [פ' יא] כמה ישהה במעיו שלשה ימים מעת לעת ובדגים ובעופות כדי שתפול לאור ותשרף אבל לפי' ר"ת דלא יליף איסור מטומאה יש לאסור אף הטהור אם אין בו ס' כנגד טמא הנמצא בו: **תקנב** כתב ה"ר אליעזר ממיץ שמה שחמץ בפסח במשהו הייתו דוקא בדבר לח אבל יבש (כו) כגון חטה הנמצאת בצלי חותך מקום פעפועו לפי אומד הדעת ודיו [א] אבל בספר [ב]המצות כתב דחטה בצלי אסור במשהו לפי שטעם החטה הולך בכל הצלי כשהופך השפוד בשעת צליה (כז) וכן בספר הרוקח אוסר הצלי בהגאה כשנמצא בו חמץ אבל אם נמצא חטה על בשר מלוח אין אוסר אלא כדי קליפה וכן כתב הרב רבי שמואל מפלמיז"א בשם רבו הקדוש רבינו שלמה מדרו"ש שקיבל מרבו ר"י ברבי אברהם דחטה בתרנגולת מלוחה אין אוסר אלא כדי קליפה ושוב כתב משום חכמי נרבונא ומשום רבינו יהודה לאסור (כח) וכתב דכל הקדמונים הושוו לאסור מצאתי כתוב דמהר"ם ז"ל אינו אוסר אלא כדי קליפה. **תקנג** ככר של חמץ שנתערב עם ככרות של מצה (כט) אינו בטל לעולם ואפילו ככר קטן (ל) שאינו חשוב ככרות של נחתום או אפילו פחותה מכאן ואע"ג דיבש ביבש חד בתרי בטיל ואפילו מדרבנן שרי והיינו טעמא דהקילו מדרבנן לפי שכל אחד ואחד עומד בפני עצמו ואוכל כל אחד בפני עצמו וכיון שנתבטל ברוב דבר תורה הו לא חיישינן דבכל חד אמרינן זה של היתר הוא ואין דברים אלו אמורים אלא באיסורי נותני טעמים דכיון שאין איסורו אלא מחמת טעמו ואפשר לומר בכל חד אינו טועם עכשיו טעמו של איסור לכך הקילו בו אבל באיסורין שהחמירו בהן לאוסרן למעלה מנהינת טעם דהיינו למעלה מששים אין הפרש בין יבש לבלול שהרי לא מחמת טעמן בלבד אסרום אלא חומר הוא שהחמירו באיסורין אלו (לא) ועד שנתערבו בשיעור שהחמירו ונהנו להם אין בטלים למה הדבר דומה לתרומה שנתערבה בחולין שאפילו יבש ביבש אינה עולה בפחות ממאה וכן נראה לרשב"א: (לב) כתב בספר התרומה דאם **תקנד** נמצאת חטה או שעורה בעופות מלוחים או צלויים ערב פסח אחר ד' שעות ישליך החטה [*והשעורה] והעופות מותרין (לג) דלא מיתסר חמץ במשהו אלא בזמנו אבל שלא בזמנו דאין בו כרת בטל בס' ואינו חוזר וניעור לאסור כשהגיע זמנו וכן פסק בס"ה *וכן מצאתי בתשובת ר"י בשם [*וראבי"ה דלעיל שייך כאן וא"נ להגיה הספרים וגם אינו במשהו עד הלילה שהוא בכרת והכיא כו'. מ"י]: ר"ת דחמץ שנתבטל קודם הפסח בס' אין חוזר וניעור בפסח לאסור במשהו והכי תנן נמי במסכת כלאים [פרק ט מ"א] **תקנה** (לד) למר גמלים ולמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב גמלים מותר להביא פשתן לשם [*וכן קנבוס והפשתן שטרפן זה בזה כן איתא בהדיא בתוספתא [פ"ח]. מ"י] אלמא אף על פי שאיסור כלאים הוי במשהו אפי' בחוט אחד *של פשתן בבגד גדול של למר כיון [ג] דמקודם בטל ברוב גמלים אינו חוזר וניעור אחר כך עם הפשתן לאסור במשהו אע"ג דכלאים במשהו דאורייתא ה"נ גבי חמץ ומהאי טעמא שפוד ישן שללו בו עופות בפסח מותרין אע"ג דמקודם לכן ללו בו בשר מלוח מן המלח שלא נבדק מחמץ לפי שטעם החמץ שהיה במלח נתבטל קודם הפסח וכן דגים שקורין הריג"נ או בשר מלוח בחורף שלא נבדק המלח מן החמץ מותרין בפסח מזה הטעם וכן מצאתי בתשובת רב פלטוי גאון אבל שומן מהותך קודם הפסח אסור לטגן ממנו בפסח (לה) בשביל המחבת שהתיכו בתוכן השומן שהיתה בלועה מחמץ [*שמבשלים בו לחם שקורין שלנקוק או מטגנים בה רישו"ש וגם פעמים נשאר לאחר הטיגון כו'. מ"י] ועוד דפעמים מטגנין רושל"ש ונשאר לאחר הטיגון מעט שומן במחבת ומחזירין אותו שומן בקדירה (לו) וכן מזלג שקורין הוי"ט בלע"ז (*שמהפכין בו את הקדירה) [*שמשתמשים בו בקדרה] טריי"ש וכן בקדרה ורמזיי"ש יש לאסור וכן הדין בחביות פעמים נותנין עיסה בשולים לדבק הנסרים מותר לשתות היין בפסח שטעם חמץ ביין כבר נתבטל קודם הפסח ובתוך הפסח אינו (*נותן) [*חוזר ונותן. מצאתי מוגה] טעם ביין שכבר הוקשה החמץ (לז) אבל סמוך לפסח ב' חדשים אם נתן עיסה בין השולים אסור לשתות בפסח מאותו חבית לפי שעדיין העיסה רכה (לח) וגם בימי הפסח נותנת טעם תוך היין [*ספר התרומה וספר המצות. מ"י] **תקנו** מעשה היה שחטה אחת כברייתה נמצאת תוך מצה אחת ואסר (*ר"י) [*ר"ת ור"י] כל המצות שנילושו מאותה עיסה ולא אמרינן די בנטילת מקום או בקליפה משום דחמץ מפעפע וכבר פשט החמץ בכל העיסה ורבינו שמשון משאנץ התיר מדאמרינן פרק דם חטאת [דף צ.] רקיק שנגע ברקיק וחתיכה שנגע בחתיכה לא כל הרקיק ולא כל החתיכה אסורה אינו אסור אלא במקום שבלע אלמא דלא אמרינן נתפשט בכל הרקיק הוא הדין הכא דסגיא בנטילה מקום מיהו רבינו שמשון לא רצה לעשות מעשה כדבריו ומעשה בא ליד רבינו יחיאל (לט) והתיר כל המצות על ידי קליפה או ע"י נטילת מקום בעומק והטעם דאין להחמיר בחמץ לענין משהו יותר מבשאר איסורין לענין ששים כי היכי דשאר איסורין האוסרין בס' אין להם כח להתפשט על ידי צליה ואפיה כדמשמע פרק גיד הנשה [ד' צט.] ההוא בוקא דאטמא דאומלחא בגידא דנשיא ומסקינן דדוקא חלב מפעפע ולא דבר אחר והתם מייתי ראיה מצליה על מליחה והוא הדין לענין חמץ בפסח במשהו (מ) כי יש כמה ספיקות בדבר דשמא החטה לא היתה במים שלשו בהן את העסה ולא נתן טעם במים ולא נתפשט ע"י המים הטעם בכל העיסה ואפילו אם היתה במים שמא לא נתבקעה וכל המצות העמד על חזקתם לכן הכשיר כל המצות האמנם בתשובת רבי מנחם המכירי כתוב גרגיר חטה מצאו במצה אפויה (מא) ואסרוה לאותה מצה אבל לא האחרות ולזה דעתי נוטה וזה לא הוי כדברי (*ר"ת ור"י) [*במ"י לא הוי כדברי ר"י ולא כדברי ר"ם] ולא כדברי רבינו שמשון ורבינו יחיאל מפרי"ש דמר אסר כולן ומר התיר כולן: ה"ר יחיאל מפרי"ש כתב בתשובה **תקנז** מלח ששמו במדוכה של חמץ יכול למלוח בו בשר לצורך הפסח כי כן התיר רבינו תם (מב) אפילו מלח ששכח ישראל בכליו של נכרי למלוח בו בשר היתר וגם בספר התרומה כתב אם עשה ישראל גבינות בדפוסי הנכרי מותרין משום דמלח אינו מפליט מה שבלוע בכלי מתכות עץ ואבן והוי טהור מלוח וטמא תפל וגם רגילות לתת מלח בקערה או בקדרה של בשר וליתן מאותו המלח בתבשיל של חלב והיינו טעמא שהמלח אינו מפליט מה שבלוע בדבר שאינו אוכל עכ"ל **תקנח** [ג] נשאל לרבינו יחיאל מפרי"ש על התרנגולת שנמצא בה חטה בבישול אפילו בימים הראשונים של פסח ואע"פ שהחטה היתה מבוקעת וחמץ אסור בהנאה אם מותר למוכרה לנכרי והשיב דמותר למכור התרנגולת לנכרי מיד ואין צריך להשהותה עד לאחר הפסח לפי שאינה נמכרת יותר בשביל החטה שנמצאת בתוכה ביוקר משלא נמצאת נמצא שאין לו הנאה כלל מן החטה והביא ראיה מהא דאמרינן פרק ה' במס' ע"ז [ד' סה:] הסיא ארבא דחיטי דנפל עליה יין נסך שרייה רבא לזבוני לנכרי אלמא אע"ג דיין נסך אסור בהנאה מכל מקום כיון שאין החיטים נמכרים בדמים יקרים יותר משום יין נסך שנפל בהן מותר למוכרם לנכרי (מג) ויש לחלק דהתם ביין נסך דרבנן ודו"ק: הג"ה (מד) ועוד ראיה **תקנט** מקנקן של נכרי שמותר לתת לתוכו שכר והטעם אע"פ שהיין נסך בלוע בהן הואיל ואין נהנה מן הבלוע מותר בהנאה דאי לא תימא הכי לא מלינו ידים ורגלים שהרי **תקס** מחממין לנו חמין ביורות אסורות בפסח ורוחצין בהן וכל צרכי הנאה אנו נהנין מכלים ישנים בפסח ואפילו אם נתיר אותם מטעם נותן טעם לפגם לכתחלה היה לנו לאסור אלא ע"כ הואיל ואין בהם כדי הנאה מותר שהרי אין נהנה מן הבלוע ה"ר מרדכי הקשה וז"ל נ"ל תשובה לדבריו דטפה לחלוחית דסביב החטה היא חמץ וקיימא לן בפרק בתרא דע"ז [דף עד:] (מה) הלכה כרבי שמעון בן גמליאל חבית בחביות ולא יין ביין דאורייתא

הגהות הר"י והרה"ש א נתיר הטמא: ב התרומה:

חדושי אנשי שם

ש"י [א] ונראה שכל הני רברבתא וגם הר"ס אינו אוסר אלא כדי קליפה אבל בא מעשה לידי ואסרתי כל החתיכות שנמלחו עם החטה כי כן ראיתי מרבותי וגם שמעתי שהועד לפניו שגדול אחד אסרו והטעמים שלי תמצא בתשובה שלי סימן מ"ו: [ב] דמקודם בטל ברוב גמלים אינו חוזר וניעור וכו' אבל באגודה בתוס' דף קס"א וז"ל וגדולי אשכנז דחו לראייתם ונהגו לאסרן מלבד יום אחרון של פסח: [ג] ג"מ ול"ע דמשמע מתוך הספר הזה בדבר אוכל מפליט המלח וקשה הא אמרינן טהור מלוח וטמא תפל מותר:

בגדי ישע

כא. והאידנא אין נוהגין להשהותה כלל אלא לשורפה בחוה"מ אף שראיתי במרדכי ארוך שמותר למכור אותה לנכרי מאחר שמוכר אותה חוץ מדמי החטה שבה מ"מ אין אנו נוהגין כן אלא לשרוף כל מה שאסור מחמת חמץ עכ"ל: (כ) דתנן במסכת אהלות פ' י"א וקאי אכלב שאכל בשר המת ומת הכלב אז בשר המת שבו מטמא משא"כ כשהיה חי דטומאה בלועה בב"ח אינה מטמא ותני שם כמה ישהה בשר המת במעיו של כלב קודם שימות הכלב ושוב לא יטמא מפני שיהא חשוב כמעוכל ואמר בכלב ג' ימים ובדגים ובעופות כדי שתפול לאור ותשרף וע"ז מקשה למה תיאסר התרנגולת מהחטה שנמצאת בתוכה הלא בודאי היתה מעוכלת כי שיעור קטן הוא כדי שתפול לאור ותשרף וז"ל הסמ"ג חלק ל"ת סי' פ"ח ואותן חיטין שנמצאו במעי תרנגולת בפסח ראוי להחמיר ולאסור אם נתבשלו או נצולו עמהם דלא הוי עיכול ול"ד להיא דאהלות גבי בשר המת כמה ישהה במעיו ויהיה עיכול כו' ששם מדבר בבשר המת שנלעס ולא נכנס שלם בגוף עכ"ל: (כא) אבל ראבי"ה פוסק כמו האלפסי ובה"ג וכתב דנמצא כו' כצ"ל וכן הוא מוגה בהרבה ספרים וכן הגיה רש"ל וכן הוא במ"י והשאר נמחק: (כב) וראבי"ה חולק על ספר תרומה כו' עד דאין חמץ בטל קודם איסורו. זה אין שייך כאן אלא לעמוד שאחר זה אחר דברי ספר התרומה שהאריך וכתב דחמץ בטל קודם איסורו והלק עליו ראבי"ה וסובר דאין חמץ בטל קודם איסורו וכן הוא מוגה בכל הספרים וכן הגיה רש"ל וכ' רש"ל דראבי"ה סובר כרב נטרונאי שאוסר היין שנעשה מצימוקין ונמצא בו ג' חיטין קודם הפסח ואוסר בשתיה והטור הביאו סי' תמ"ב ותמה עליו והיינו שסבר כר"י ור"ת וס"ה וכל השותים מימיהם דלא אמרינן חוזר וניעור וראייתם ישרה מצמר גמלים ורחלים שטרפן כו' עכ"ל: (כג) יטבילו כלי לכשיטמא יטהר. ר"ל וכי מהני כשטובלין כלי קודם שנטמא שיהיה טהור אח"כ כשיטמא מכח טבילה זו: (כד) אין לשהות אא"כ נמצאת בי"ט אחרון של פסח. ז"ל הב"י בסי' תס"ז ואע"פ שכתב קודם לכן שכשהיה מוצא ר"ת חטה בתרנגולת מבושלת בפסח היה מתיר להשהותה ר"ת לטעמיה אזיל שסובר דחמץ בס' אלא שלא רצה לעשות מעשה להתיר בפסח עצמו ומ"מ היה מתיר להשהותה עד אחר הפסח אבל לדידן דחמץ במשהו אסור להשהותה אא"כ נמצאת בי"ט האחרון וא"ת מ"ש יום אחרון משום דהוי דרבנן בשאר ימי פסח נמי איסור משהו לא הוי אלא דרבנן וי"ל דבשאר ימי פסח עיקר איסורן הוי דבר תורה ומשום הכי מחמרינן בה טפי עכ"ל: (כה) אם נלמוד איסור מטומאה מותר הטהור. ז"ל רש"ל נראה בעיני אף שלפי זה מותר אף הטמא מ"מ מאום הוא ואסור משום בל תשקצו וק"ל עכ"ל: (כו) כגון חטה הנמצאת בצלי. או על בשר מלוח או על מצה רותחת כן הוא בטור סי' תס"ז בדברי ר"א ממיץ אלא שהספר לא חש להאריך וכתב הרבותא שאפילו בצלי שמהפכין תמיד התיר: (כז) וכן בספר רוקח אוסר הצלי בהנאה כו' עד אבל אם נמצא חטה בבשר מלוח אין אוסר אלא כדי קליפה עיין ברא"ש ובטור סי' תס"ז שכתבו בשם רוקח דאסור כל התרנגולת הן בצלי והן במליח. וכן הוא בהדיא ברוקח אלא שהרא"ש חילק כן בין צליה למליחו ונראה דהאי אבל אם נמצא הטה על בשר מלוח הם דברי ספר המצות שסובר כן ולא הרוקח אמנם בדקתי בכל הסמ"ג ולא מצאתי מבואר בו דבר זה אלא מהא שכתב דף ל' ע"ג דחטין שנמצאו במעי תרנגולת ראוי להחמיר בין בבישול בין בצליה ואח"כ בסוף עמוד זה מביא דברי ר"א ממיץ שמתיר במליחה וצליה ע"י קליפה ולא חלק עליו משמע שבענין א' סובר כמותו דהיינו במליחה ובצליה סמך על מ"ש לעיל דראוי להחמיר בצליה וכ"כ רש"ל בביאוריו על הסמ"ג ועש"ב שהקשה על זה ותירץ אמנם כ"ז דוחק הוא ואפשר לומר דמ"ש הספר אבל בספר המצות כתב כו' אינו ר"ל סמ"ג אלא סמ"ק וכ"כ הב"י בסי' תס"ז שבהגהות מיימון בפ"א כתב בשם סמ"ק כדברי הרא"ש שיש חילוק בין צליה למליחה: (כח) וכתב דכל הקדמונים הושוו לאיסור. ז"ל רש"ל וכן אנו נוהגין לאסור הכל במשהו בין בישול בין צלויה בין מלוחה נ"ל עכ"ל וכ"פ בשו"ת שלו סי' ע"ט ויהיב טעמא לדבר מאחר דבכל השנה אנו נוהגין כמהרא"י לשער בס' במליחה א"כ בפסח משערינן במשהו וכ"כ מ' יוסף מקראקא בשו"ת שלו סימן מ"ד דאלו הגאונים דמתירין בקליפה משום שסברי דמליחה בשאר ימות השנה דמליחה מפעפע בס' א"כ ממילא בפסח אסור במשהו עש"ב וטעמם ונימוקם עמם ודלא כמו שפסק מוהר"ם איסרלן בש"ע שלו לקולא: (כט) אינו בטל לעולם. עיין בטור סי' תמ"ז: (ל) שאינו חשוב ככרות של נחתום. ר"ל שהוא ככרות של נחתום שעושין למכור ועושין קטנים ואינו חשוב משא"כ בעה"ב העושה לעצמו שאז עושה ככרות חשובים וק"ל: (לא) ועד שנתערבו בשיעור שהחמירו חכמים ונתנו להם כו'. פי' קודם שנתערבו בזה השיעור דהיינו בחמץ יותר בס' רק כשיש משהו חמץ וחומרא זו דומה לתרומה כו': (לב) כתב בספר התרומה כו'. כל דברי ספר התרומה הם בסמ"ג דף ל' סוף ע"א וע"ב: (לג) דלא מיתסר חמץ במשהו אלא בזמנו. והא דכתב הספר לעיל דספר התרומה פסק כר"ת דחמץ בפסח בס' מ"מ לא רצה ג"כ לעשות מעשה כן וכמ"ש לעיל דר"ת עצמו לא רצה לעשות מעשה להקל וכ"כ הספר למטה בסמוך דמצא בתשו' ר"י בשם ר"ת דחמץ שנתבטל קודם פסח אין חוזר וניעור בפסח לאסור במשהו וק"ל: (לד) צמר גמלים וצמר רחלים כו'. משנה היא בפ"ט דכלאים ור"ל שעירב יחד צמר גמלים וצמר רחלים ואם צמר מגמלים הוא הרוב שאז צמר הרחלים בטל אצלם אז מותר לערב עמהם פשתן אח"כ ואינו חוזר וניעור לאסור במשהו: (לה) בשביל המחבת שהתיכו בתוכו השומן. ר"ל שהקדירה של חמץ שמא היתה בת יומא בשעה שהיתה בתוכה ולא נתבטל החמץ דבעינן שיהא בהיתר ס' כנגד כל הכלי דבכוליה משערינן וא"א לדבר המתבשל בתוך הכלי שיהא בו ס' כנגד כל הכלי עיין בב"י סי' תמ"ז: (לו) וכן מזלג שקורין הוי"ט בלע"ז שמהפכין בו את הקדירה טרוי"ש וכן בקדירה ורמזיי"ש יש לאסור כ"ז בס"א אינו גם בסמ"ג אינו גם במ"י אינו וז"ל הרוקח סי' רנ"ב המזלג שלוקחין בו בשר צריך להגעיל עכ"ל ומצאתי מי שכתב ונראה דהוא דוגמת עץ הפרור שמגיסין והופכין בו תבשיל שבקדירה כן מזלג זה עשוי להפך בקדירה טרוי"ש ורמזיי"ש וקאמר דיש לאסור אותו מזלג בפסח ולפי פי' זה אין כאן מקומו ואפשר ליישב דה"ק גם אותו שומן מהותך יש לאסור מטעם שמגיסין ומהפכין בתוך השומן בשעה שמהתכין אותו באותו מזלג שמהפכין בקדירה טרוי"ש ורמזיי"ש והן תבשיל של מיני דייסא וקמחין שהוא חמץ גמור ונמצא גם המזלג בלע מהן חמץ גמור ולפעמים ביומו מגיסין עמו בשומן שמהתכין ונתחמץ ממנו לכך יש לאסור השומן וק"ל וכ"כ בב"י בסי' תמ"ז גבי מרקחת דצריך שיהיה להם כף מיוחד לנער בו המרקחת שאין דרכם לנער בו חמץ כו' ע"ש: (לז) אבל סמוך לפסח ב' חדשים כו'. כ"כ סמ"ג והגהות מיימון פ"א ובתרומת הדשן סי' ק"ז כתב בשם סמ"ק דדוקא נתן בתוך שלשים יום אסור: (לח) וגם בימי פסח נותנת טעם תוך היין. ע"כ מספר התרומה כן הוא במ"י וכאן שייך דברי ראבי"ה הכתובים לעיל בעמוד שלפני זה: (לט) והתיר כל המצות ע"י קליפה. ר"ל שקלף כל המצות שהיתה מונחת החטה א"נ ה"ק דהתיר כל המצות על ידי קליפה שקלף מצה זו שהיתה בו החטה כלומר שלא אסר אלא כדי קליפה מקום החטה של מצה בלחוד וק"ל: (מ) כי יש כמה ספיקות בדבר. ר"ל וכ"ת ניחוש דלמא היתה החטה במים וכשהוא במים שפיר מוליך הטעם בכל מקום עז"א דלא חיישינן להא דס"ס הוא וק"ל: (מא) ואסרוהו לאותה מצה. ז"ל רש"ל וכן אנו נוהגין ואם נמצא בעיסה כל העיסה אסורה וכ"כ מהר"ש מוינא וכן נהג אחריו מהרי"ל עכ"ל: (מב) אפילו מלח ששכח ישראל בכליו של נכרי. דאז כשבלע איסורא בלע משא"כ בחמץ שבשעת בליעה בלע היתירא: (מג) ויש להלק דהתם ביי"נ דרבנן. ר"ל דהתם מיירי בסתם יינם ולא בידוע שנתנסך ואז אינן אלא מדרבנן אע"ג דגם כאן מדרבנן דהא חמץ בפסח דמשהו אינו אלא מדרבנן מ"מ אותו משהו שיש כאן הוא חמץ גמור ומצד עצמו הוא אסור מן התורה וק"ל. וז"ל רש"ל וכן אנו נוהגין שלא למכרו אלא לשורפו ועוד דחמץ חמירי משום דעובר בבל יראה ובל ימצא ולא בדילי אינשי מיניה כו' וק"ל עכ"ל: (מד) ועוד ראיה מקנקן של נכרי שמותר לתת לתוכו שכר. פי' אפילו לשתות ישראל אותו שכר משום דטעם היין היוצא ממנו פוגם השכר וה"ה מים אבל יין אסור לתת לתוכו בלי עירוי או ניגוב כמבואר בי"ד ס"ס קל"ז ע"ש: והר"ר מרדכי הקשה כו' כצ"ל: דסביב החטה היא חמץ ממש כן הגיה רש"ל: (מה) הלכה כרשב"ג חבית בחביות. ז"ל רש"ל פי' שרשב"ג אסר לשם שימכור לנכרי חוץ מדמי יי"נ שבו אם נתערב חבית יי"נ בחביות כשרים ופסק התם דאין הלכה כרשב"ג ביי"נ ממש אלא חבית שנתערב בשאר חביתים אבל יי"נ ממש שנתערב ביין אוסר הכל והוא בטור י"ד סי' קל"ד ומביא ראיה דה"ה כאן בחטה דמעט חמץ שנתחמץ ממנו נתערב בתרנגולת והוא כמו משהו של יי"נ גמור שנתערב ונבלל בחבית גדול של היתר שאסור משא"כ בקנקן של נכרי שהוא דומה לחבית בחבית דהא קודם שנותנין בו שכר מדיחין הכלי שלא ישאר בו לחלוח יין כמ"ש הרשב"א והב"י הביאו בטי"ד ס"ס קל"ז ומעם היין היוצא לתוך השכר הוא נטל"פ אע"ג דהכלי עצמו שם איסור עליו מ"מ הוא עומד בפ"ע ואינו נבלל בתוך ההיתר וזה ג"כ מעם היתר שאנו רוחצין מכלי חמץ בפסח וק"ל. והטור ס"ס ת"ן כתב דכלי חמץ אסור בהנאה אמנם הרמ"א בש"ע שלו פסק להתיר

(מו) וטיפת עכבת יין אוסר כלי מלא בהגאה ע"כ. מצאתי בתשובה **תקסא** (מז) אם נמצא גרגיר חטה אצל התרנגולת בקערה ולא בתרנגולת עצמה הדעת נוטה להתיר שהרי ס"ס הוא ספק דשמא נתעכל בתוך התרנגולת ואת"ל דאינו מתעכל בתרנגולת שמא השתא נפל בקערה ובתרנגולת מעולם לא היה: [א]קדרות בפסח ישברו מעשה בא לפני ר"י **תקסב** בדבש שבשלו במחבת בשר בת יומא והריקוהו חם בשל חלב בת יומא והתיר ר"י [*עיין סוף אין מעמידין דף כט] ואע"ג דבת יומא היא אשכחן דשמנונית בדבש הוי נ"ט לפגם אפילו הוי השמנונית (מח) בעין בשעה שנתערב שם וכ"ש בקדרה בת יומא כדתנן פ' אין מעמידין [דף כט:] (מט) ואלו דברים של נכרים אסורין [*כו']. מסקינן כללו של דבר אין **תקסג** תקנה לכלי חרס ע"י הגעלה [ולא אמרינן כשם שלא פלט מן האיסור על ידי הגעלה כך לא תפלוט ע"י בישול משום דאיכא למימר אע"ג דלא פליט בהגעלה ע"י כל בישול ובישול תפלוט] והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופנו לעולם דכתיב וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר אם כן מה שאומר בזבחים כל יום נעשה ניעול לחבירו היינו (*בכלי מתכות) [*בכלי עץ ובכלי מתכות. מ"י] ושרי בהגעלה אבל כלי חרס לא וה"ה לכלי מתכות שתשמישן ע"י האור (נ) אם הגעילן ולא ליבנן באור אם אחר כך נשתמש בהן (חמין) בבישול דאוסר התבשיל **תקסד** מצאתי כתוב בשם[ב] ה"ר שמואל מבונבירק (נא) קיימא לן כר"ת וכרשב"ם פעמים עירוי דכלי ראשון ככלי ראשון כרבינו תם ופעמים עירוי ככלי שני כרשב"ם ושניהן להחמיר כגון אם עירו רותחין (נב) על התרנגולת למולגה אסור (נג) אבל אין לערות רותחים על כלים שקבלו טעם רותח ואסורו חזק וחריף כגון אגני דלישה או כלי שטף (*(נד) דאין להם תקנה אלא בהגעלה) [*לא סגי להו בעירוי דעירוי ככלי שני וכן לא היה מתיר ר' שמואל בר ברוך שום כלי שטף בהגעלה ע"י עירוי. מצאתי מוגה במ"י אח"כ מצאתי בפנים מ"י אחר] אלא אותם שהם פשוטים כגון דפוס [*ס"א דפיס] ושולחנות וכיוצא בהם אבל אגני דלישה של נחושת צריכים להגעיל בכ"ר: [שם] **תקסה** כל הכלים שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בהם מצה בצונן כו' (נה) נראה דלא אתי לאפוקי מלהשתמש בהן מצה בחמין אלא משום סיפא נקט ליה חוץ מבית שאור הואיל וחימוצו קשה דאפילו מצה בצונן (נו) אסור להשתמש בה צונן [*ומ"ש מצה בצונן לשון הרי"ף הוא ואינו בגמרא] וה"ה לכל דבר שתשמישו בחמין לא סגי ליה בהדחה אפילו להשתמש בהן בצונן דילמא אתי לאשתמושי בהו חמין [*ומילתא דפסיקא תני בברייתא כל דבר שנשתמש בהן צונן מדיחן והן טהורין משמע אפילו להשתמש בחמין כל דבר שנשתמש בהן חמין מגעילן אפילו להשתמש בהן צונן דגזרינן דילמא אתי לאשתמושי בהן חמין. מ"י] מצאתי בשם רבינו שמריה שפירש משם ריב"א הלוי הני אגני דמחוזאי הואיל והדירי למילש בהו פירוש מפני שבני מחוזא עשירים היו והיו אופין בכל יום פת חמה ואוכלין ובכל יום עיסה חמוצה באגני דידהו הלכך כבית שאור ממש דמי ואסירי ומשמע מכלל דאגני שבשאר מקומות שאין מחמיצין [בהן] העיסה אלא פעם אחת בשבוע כמו שאנו עושין משמע שיכול להשתמש בהן עיסת מצה ואין להורות היתר מפני שהעולם נהגו בהן איסור וקונין ערבות מיוחדות לפסח (נז) ע"כ דברי רבינו שמריה שאמר משם ריב"א הלוי. מסקינן שאין הגעלה מועלת לבית שאור (נח) ורבינו שמריה *הישיש הורה הלכה למעשה שאין הגעלה מועלת לבית שאור ואין חילוק בין אגני דמחוזא לשאר אגני דעלמא: **תקסו** גרסי' בירושלמי פרק כל שעה [הל' ז'] אורי רבי אמי באלין גרביא דכותחא ממלא אותם מים שלשה ימים מעת לעת דדבר שתשמישו בצונן לענין חמץ דינו כיי"נ וסגי ליה בעירוי (*(נט) וכ"ש בכלי מזופף) [*וה"ה בכלי שמזופף. מ"י] [*שמסירים זפתו. ע"פ מורי ז"ל במ"י אינו] ורבינו יואל התיר קדרות של חרס שנותנין בהן שכר כל השנה ואפילו מכניסו לקיום (ס) דמותר בהגעלה להשתמש בפסח מדקאמר במסכת ע"ז [דף לד.] ובפסחים [דף ל:] דמאי דקוניא דמשוי תלמודא חילוק בין יין נסך לחמץ ומשני זה תשמישו בחמין וזה תשמישו בצונן (סא) ולא[ג] גרע יין מחמץ בפסח צונן אפילו מכניסו לקיום דמותר בהגעלה כדאמרינן בירושלמי שהבאתי הני גרבי דכותחא ממלאן ג' ימים מעת לעת ומערן כל היכא דמועיל עירוי הוא הדין רתיחה כדאמרינן פרק בתרא דע"ז [דף עה:] הרוצה לטהרם מיד מגעילם ברותחין ודיו ומה שבכלי חרס אינו יוצא מידי דופנו לעולם זהו כשנתבשל בו איסור כדכתיב וכלי חרס אשר תבושל בו

[*הישיש מורה צדק הורה כן שאין הגעלה מועלת לבית שאור והראה לנו הלכה למעשה שהיה לו אגן א' של עץ שהיה לו מיוחדת לקיבת חלב ומלא הקיבה לתוך אותו אגן להעמיד בו החלב לגבינה וכאשר היה מולא הגבינות מאותו המוהל היוצא וזב מן הגבינות היה מוסיף על הקיבה וממחה בתוך אותו האגן ומפני שמורי ז"ל בעל מעשים היה וכשהיה לן ההלכה אמר אני רוצה להראות שאין הגעלה מועלת לא לבית שאור ולא לבית חרוסת והדית ושכשך אותו אגן יפה יפה ואח"כ הגעילו ולאחר הגעלה יום או יומים נטל חלב כמות שהוא חי ונתן לתוך אותו האגן בלא כל דבר המעמיד ומיד לאחר שעה נתחמץ אותו החלב כאלו נתן לתוכו הקיבה ואמר לן כמה גדולים דברי חז"ל שאמרו חוץ מבית שאור שחימוצו קשה. העתיקו רוקח]:

תקסז *וכה"ר יצחק מוינא כתב בס' א"ז להתיר לכתחלה בחבית של שכר להדיחן במים ולנגבן ולתת בו יין ודבש לצורך הפסח משום דטעם השכר בטל בס' קודם הפסח ואינו חוזר וניעור בפסח וראיה מלמר גמלים ולמר רחלים שטרפן זה בזה כמו שכתבתי לעיל ואין להחמיר לשער בכל החבית כדאמרי' פ' ג"ה [דף לז:] גבי קדרה דכולה משערינן משום דלא ידעינן כמה נפיק מינה (סב) דשאני הכא דהתירא בלע הלכך משערינן כפי מה שהיתה פולטת ובטל בס' (סג) וכן הסכימו ראבי"ה ורבינו שמחה ועוד כל הנבלע בכלי ליכה פוגמתו ועוד דשכר ביין נ"ט לפגם הוא והנה רשב"ם[ד] וה"ר יצחק מפרלג"א ורבינו יהודה מפרים ורבינו יחיאל מפרים סבירא להו דנ"ט לפגם בפסח מותר [*קצרתי מא"ז דלא כר' אפרים ור' יואל הלוי. מ"י] וה"ר אליעזר ממיץ היה אומר דנ"ט לפגם בפסח אסור והטעם דכיון דחמץ בפסח אסור במשהו אין הדבר תלוי בטעם ועוד הביא רבינו יצחק בר' אברהם (סד) ראיה דאמר רב קדרות בפסח ישברו [פסחי' דף ל.] ואשכחנן גבי עכברא בשיכרא [ע"ז סח:] דמספקא ליה לרבא אי סבר רב נ"ט לפגם מותר ועכברא בשיכרא אשבוחי אשבח ואמאי תפשוט ליה מהתם דאסור אלא ודאי שאני חמץ בפסח משאר איסורין וכת' הר' יצחק מוינא בס' א"ז בהיותי מליק מים על ידי

[*ור' אפרים שאל מר' יואל על כך וכתב לו אני כשאלתי עתה בפסח על החבית של שכר מזופף ומסירין זפתו ע"י האור ונותנין לתוכו יין והתרתיו ותכרו עלי חבירי ואמרו ראיה מקינסא דאסור אע"פ שנשר זפתו ואמרתי להם אם אתם מקניטין אותי אני מתיר אפילו היכא דלא נשר זפתו כלל אלא מיד כשהוציא שכר ושכשך במים אם נותן לתוכו יין מותר הוא דלא דמי ליי"נ שהיה בחבית וקנקנים דהשתא כשיתן בתוכו יין כשיפלוט יין נסך טעמא והוא עיקר איסור אבל הכא חבית שכר שתפליט טעם שכר ביין בפסח הוי נ"ט בר נ"ט דהא שכר בפסח אינו עיקר איסור אלא חמץ ע"י תערובות הוא כדאיתא באלו עוברין אין בשכר אלא טעם חמץ וכשיתן השכר טעם בחבית ומחבית טעם אחר ליין היינו ממש כדגים שעלו בקערה דמותר לאוכלו בכותח ולא דמי כלל ליין נסך בחבית דהתם עיקר איסור הוא ולא טעם איסור ומזה הטעם יש להתיר קנקנים של שכר להשתמש בהן בפסח ואומר אני כל מה שאמרו חכמים להגעיל כלי חמץ בפסח היינו אותם כלים שנשתמש בהן עיקר חמץ אבל אותם כלים שנשתמש בהם טעם חמץ כגון שכר ואפילו רותח אין צריך הגעלה דנ"ט בר נ"ט הוא ואפילו יורה שמבשלין בה שכר אינה צריכה הגעלה ולא כמו שאמרת דדוקא חמץ בצונן ואפילו שכר רותח אם נשתמש בכלי א"צ הגעלה עכ"ל ר' אפרים. ור' יואל השיבו על החבית שכר המזופף ומסירין זפתו ע"י האור ונותנין לתוכו יין והתיר מורי ותכרו עליו חביריו ואסרו וראיה מקינסא הדין עמהם דשכר הוא חמץ ולא טעם כ"א ממשות כדאיתא באלו עוברין דכל מה דמני התם הרי אלו באזהרה ושכר המדי חד מינייהו ומוכח בגמ' דחמיר ע"י תערובות מחמץ נוקשה בעיניה ואי חמץ ע"י תערובות טעם איכא ולא ממשות אין לוקין עליו הא אמר ר' יוחנן טעמו ולא ממשו אסורין למילקי עלה ותו לדברי מר דהוי נ"ט בר נ"ט אמאי צריכין עירוי כדמוכח בירושלמי ע"ז השיב ר' אפרים והחזיק דבריו דנ"ט בר נ"ט ונלאתי לכתוב מ"י]:

רבינו יהודה מפרים ראיתיו יושב על פתח ביתו ביום טוב של פסח וכתות של תלמידים ובעלי בתים לפניו ובא השואל ושאל הלכה למעשה על נ"ט לפגם והתיר לו. מעשה **תקסח** שמלגו תרנגולת ערב פסח בנולתה ברותחין בקערה של חמץ והוא כלי שני ואסרו לאוכלה בפסח (סה) כדאמרי' פרק דם חטאת [דף לה:] עירה לתוכו רותח כו' ומעשה שהגעילו יורה מחומצת וכששפכו המים מחומצים ירדו לבאר (סו) ואסרו המים לשאוב בפסח שחמץ במשהו רוקח וכן פסק רבינו אבי העזרי [*דחטין שנפלו לבאר המים אסורים בפסח וכתב ראבי"ה בתשובת הגאונים קדמונים ראיתי מעשה שנפלו חטין לבור ואסרו לשתות מימיו בפסח דאיסורו במשהו וסוף פסק ראבי"ה. [מצאתי מוגה בס' ישן אחר שכתב וכן פסק ראבי"ה דחטין שנפלו לבאר מים מותרין בפסח]: (*אבל) החטים שנפלו לבאר המים מותרין (סז) לדברי רבותי שפסקו נותן טעם לפגם מותר בפסח (סח) ותו דאינו מחמיץ בעוד שהחטה מוטלת בצונן כדאמרינן פרק אלו עוברין [פסחים דף מו.] הטיל לצונן הלכך נראה לרבינו אבי העזרי דלדברי הכל מותרין המים וכתב רבינו (*יחיאל) [*יצחק] בספר אור זרוע ככר לחם חמץ שנפל לבור ואין בו כדי ליתן טעם במימי הבור בזה יש להסתפק אם מותרין מי הבור או אסורין דשמא יש להחמיר בו טפי מחטה משום דהככר כבר נתחמץ ועיסה שהחמיצה שנפלה לבאר בודאי יהבא טעמא ולא ידעינן אם לשבח אם לפגם ומסתמא נותן טעם לפגם ותו כל כי האי גוונא סמכינן אשאלתות דרב אחאי שהתירו חמץ בפסח בס': [דף לט] טיף טיף להדי טיף טיף וכתב רבינו אבי העזרי אם ספק אם דלף טורד היה אם לאו ספק דאורייתא לחומרא: [דף מ] **תקסט** ובעל נפש *לא ילתות (סט) פירוש אפילו חטין דשרינן אבל רבינו אליעזר ממיץ פסק דוקא שעורין דלא שרינן אבל חטין דשרינן (ע) קיימא לן כרבא דאמר מלוה ללתות הלכך חטין המונחין בשוק וגשמים מזלפין עליהם אין לחוש אבל אם ירדו עליהם רוב גשמים ושרייתן מרובה חוששין להם לביקוע והאוכלן בכרת (עא) כי ההוא ארבא דטבעה בחישתא* [שם דף מ.] רבי' מאיר כתב על העכברים שהטילו מי רגלים בחטין דאפילו[ה] למר עוקבא דאמר לא נתבקעו ממש הכא אין לחוש דקרוב הדבר ודאי דמי רגלים אין מחמיצין דאם היו מחמיצין (עב) היו

[*וכמנחות חטין שירדו בעבים מהו פרש"י שטבעה ספינתו בים עם התבואה ובאו עבים ושאבו מהו ואמרי' למאי אי למנחות כשר אע"ג דתנן כל המנחות באות מצות מכאן פי' ראבי"ה דחיטין שירד עליהן דלף ונתבקעו ונתייבשו ואין ביקוען ניכר דודאי חוזרין לאיתנן וכשרין ועוד הביא ראיה מפרק כל שעה בגמ']

הגהות מהר"י והרה"ש א אמר רב: ב שכתב הר"ר מנחם הלוי בשם הר' שמואל בן ר"ב: ג נ"ל ולא עדיף יין נסך. ס"א ולא גרע חמץ בפסח מיין צונן: ד הר' שמואל והר' אליעזר מפרגא ורבינו יהודה שירלאן: ה דאפילו למאן דאמר:

בגדי ישע

להתיר ע"ש: (מו) וטפת עכבת יי"נ. כן הגיה רש"ל והוא שם פ' בתרא דע"ז ובטור"ד סי' קל"ב: (מז) אם נמצא גרגר חטה אצל תרנגלת בקערה. כו' ז"ל רש"ל וראב"ן אוסר תרנגולת שמלגו בפסח ונמצא חטה בכלי אחר מליגתה במים דשמא היתה במים לפני הרתיחה ונתחמצו המים ותרנגולת בלעה מהם וגם הכלי שהרתיחו בו המים והכלי ששפכו בו המים מחומצים. מחיבור מהר"א הג"ה עכ"ל: (מח) בעין. כ"ש בשעה שנתערב כצ"ל: (מט) ואלו דברים נכרים. של איסורים כו' כצ"ל והס"ד: (נ) אם הגעילן ולא ליבנן באור אם אח"כ נשתמש בהן חמין בבישול כצ"ל. וכתב רש"ל הא דאמר בבישול לאו דוקא בבישול במים קאמר כעין קדירה דהיה משמע מכאן דמיירי מכלים שתשמישן שמבשלין בהם דהא אפי' קדירות מתכות שתשמישן ע"י האור יכולין להגעיל בחמין העומד על האש לכ"ע וא"צ ליבון אלא ר"ל שפודין ואסכלאות והדומה להן שתשמישן ע"י האור בלא מים אלו צריכין ליבון כמ"ש הטור וא"כ בבישול לאו דוקא. [הג"ה ומיהו אין צורך בכל זה אלא הא דאמר בבישול לרבותיה נקטו וכ"ש אם אח"כ נשתמש בו שלא ע"י בישול מים דנאסר וק"ל. ע"כ הג"ה]. אלא בודאי הוא כלי שמשתמש בו בתבשיל בלי מים ודו"ק. גם אפשר לתרץ דמיירי במחבת שמטגנין בו וסובר כר' יואל הלוי שמצריך ליה ליבון כדאיתא בטור והשתא לא קשה מידי אבן מסקנת הטור שדי לו בהגעלה ע"ש עכ"ל: (נא) קי"ל כר"ת וכרשב"ם. מחלוקתם הוא בפ' כירה דף מ"ב ועי' בתוס' דפירקין דף מ' ע"ב ולעיל בר"ן דף קי"ז: (נב) על תרנגולת למולגה אסור. מפני שמבשלה בדמה: (נג) אבל אין לערות רותחין כו'. ועי"ל בר"ן דף קי"ז ע"ב דכתב דאינו משום חומרא אלא אפי' אם תאמר דעירוי ככלי ראשון אין מגעילין בעירוי דברים שנשתמשו בו בתיך כלי ראשון דכלל גדול אמרו כבולעו כך פולטו כו': (נד) אין להם תקנה אלא בהגעלה. ולא סגי להו בעירוי דעירוי ככלי שני לכך לא היה מתיר ר"ש שום כלי שטף בהגעלה ע"י עירוי אלא אותן שהן פשוטים. כ"ה במ"י: כל הכלים שנשתמש. דף רל"ד ע"ב: (נה) נראה דלא אתי לאפוקי כו'. ע"ל בר"ן באורך ובאשר"י: (נו) אסור להשתמש בה. הס"ד ותיבת צונן נמחק: (נז) ע"כ דברי רבינו שמריה שאמר משום ריב"א הלוי. מדברי ר' שמריה שאמר משום ריב"א שמעינן שאין הגעלה מועלת כו' כן הוא במ"י. ולפי ספרים שלנו נלע"ד להגיה כך. ע"כ מדברי ר' שמריה כו'. ומ"ש שאין הגעלה מועלת לבית שאור זה נשמע מדקונין עריבות מיוחדות לפסח ש"מ בהדיא דאם הם אסורין דאין מועיל להן הגעלה מדהוצרכו לקנות עריבות חדשות ולא התירו להגעיל אותן שלשו בהן ואף שכתב שאין להתיר להן כיון שנהגו כו' דמשמע דאינן מן הדין היינו משום דנוהגין חומרא באותן שאינן בית שאור ממש לפירושו אבל אותן שהן ממש בית שאור צריכין למימר דמדינא ס"ל דלא מועיל להן הגעלה וק"ל: (נח) ורבינו שמריה הישיש הורה כו'. נוסחת מ"י כך הוא ומורי הישיש רבינו שמריה מורה צדק הורה דאין הגעלה מועלת לבית שאור כו' והראה לנו הלכה למעשה שהיה לנו אגן א' כו' כמו שהוא ברוקח סי' ר"נ אות באות ע"ש: (נט) וכ"ש בכלי מזופף. ז"ל רש"ל וז"ל רוקח כלי מזופף שקיבל חמץ די לו בעירוי ג' ימים כדאמרי' בירושלמי ואם אינן מזופפין מגעילן וכן הוא בהגהת מיימוני בפ"ה והמנהג דכל כלים שנשתמש בצונן סגי בעירוי חוץ מכלי חרס נ"ל עכ"ל. והא דאמר וכ"ש בכלי מזופף מצאתי מי שכתב אע"ג שמכח הזפת בלעה טפי כדאיתא בפ' בתרא דמס' ע"ז גבי יי"נ מ"מ ר"ל כשמסירין הזפת מ"מ אין הלשון משמע כן ואפשר לומר דודאי מזופף בולע יותר מכשאינו מזופף אלא שכשהוא מזופף א"א להגעילו משום דאז יתפסד הזפת לכך הקילו להכשירו בעירוי אבל כשאינו מזופף אע"ג דלא בלע כ"כ הצריכו לכתחלה הגעלה ודו"ק: (ס) דמותר בהגעלה להשתמש כו'. הטור ס"ס תנ"א השיג על ר' יואל וכתב וז"ל ומיהו בפ' בתרא דע"ז הוכיח דעירוי לא עדיף מהגעלה וכתב ב"י דלק"מ דהא לא יליף ר' יואל עירוי מהגעלה אדרבה להגעלה יליף מעירוי ועירוי פשיטא ליה דמהני כדמפורש בירושלמי עכ"ל: ומשני זה תשמישו בחמין. לעיל דף רל"ד ע"ב: (סא) ולא גרע יין מחמץ בפסח צונן אפי' מכניסו לקיום כו'. כיון שהש"ס במס' ע"ז ובפסחים לא חילק בין יי"נ לחמץ אלא שזה נשתמש בו חמין כו' הא אם גם חמץ היה בצונן היה הכשרן ודינן שוה וז"ש ולא גרע יין כו' ר"ל אע"ג דבמאי דקניא הנ"ל הש"ס משוי חילוק ביניהן דלענין חמץ לא סגי להו בהגעלה ולענין יי"נ סגי בעירוי וה"ה בהגעלה נמצא דתיקון דאיסור יין גרע מתיקונו דחמץ היינו מטעם דמשני זה תשמישו בחמין כו' אבל כששניהן צוננין לא גרע תיקונו של יין מתיקון דחמץ וכשם שמצינו דמועיל עירוי לכלי חרס דיין כך מועיל לכלי חרס דחמץ ומסיק אפילו מכניסו לקיום ר"ל אפי' הכלי חרס של חמץ הכניסו בו בתוך שנה חמצן לקיום אפ"ה מועיל להן הגעלה כההיא גרבא דכותחא דמייתי דקאי אחמץ גם בריש דברי ר' יואל התחיל ואמר קדירות של חרס שנותנין בהם שכר כל השנה אפי' מכניסו לקיום כו' ש"מ דאחמץ קאמר מכניסו לקיום ובספר מהר"י נלאלז ז"ל ובס"א מצאתי מוגה וז"ל ולא גרע חמץ צונן בפסח מיין אפי' כו' והיינו משום דקי"ל לא גרע כי פירושו דקאי אחומר האיסור אבל לפענ"ד נראה כמ"ש וא"ש טפי וגם א"צ להגיה הספרים דכן הוא ג"כ במ"י ודו"ק: (סב) דשאני הכא דהתירא בלע כו'. כתב ב"י בסי' תנ"א וכבר כתבתי בסי' זה דטענה זו דהתירא בלע לא מהניא לדעת רוב הפוסקים עכ"ל. גם לעיל בריש דף זה סובר כן דאף בחמץ דהתירא בלע משערינן בכולו דהיינו במה שכתב אבל שומן מהותך קודם פסח אסיר לטגן בשביל המחבת שהיתה בלועה מחמץ וכמו שכתבתי שם: (סג) וכן הסכימו רבינו אבי העזרי כו'. צ"ע דהא לעיל ס"ס תק"ן כתב בשם ראבי"ה דאמרי' חוזר וניעור וכאן אמר דהר"ר יצחק מווינא התיר בחבית של שכר כו' משום דאינו חוזר וניעור וכתב עלה דכן הסכים אבי העזרי וצ"ל דאבי העזרי לא הסכים מטעם זה אלא מטעם שכתב אח"כ דנ"ט לפגם הוא ובהדיא כתב ראבי"ה בסוף עמוד זה דרבותיו פסקו נט"ל בפסח מותר ועי"ל דראבי"ה הסכים על סברא זו שכתב דבמקום שבלע התירא לא משערינן בכולו ולא אנוף הדין: (סד) ראיה דאמר רב קדירות בפסח ישברו. ע"ל בר"ן דף רל"ג סוף ע"א שרחה זה: (סה) כדאמרי' בפ' דם חטאת דף צ"ה. דכלי שני אינו מבשל מ"מ בולע: (סו) ואסרו המים לשאוב בפסח שחמץ במשהו. ז"ל ב"י בסי' תס"ז משמע דבירדו לבור בתוך ימי פסח מיירי דאי קודם פסח חמץ מתבטל בס' ושוב אינו חוזר וניעור לדעת כמה גדולים כמו שנתבאר וצ"ל שהיורה שהגעילה היה בת יומא שאל"כ ה"ל נט"ל ושרי לדברי המתירין אותו אף בפסח עכ"ל ומ"ש דמיירי דירדו לבור בתוך ימי פסח לישנא דאסרו כו' בפס"ה לא משמע הכי דמדקאמר בפסח ש"מ דהנפילה היתה קודם הפסח ועוד דהא אסור להגעיל תוך הפסח ומסתמא מיד לאחר הגעלה שפכו המים המחומצין קודם שנכנס הפסח. ע"כ נלע"ד דס"ל לבעל מעשה הזה דאמרי' חוזר וניעור בפסח והעד הנאמן ע"ז מדכתב וכ"פ רבינו אבי העזרי וכבר כתב הספר לעיל סוף סי' תק"ן בשם ראבי"ה דסובר דאמרי' חוזר וניעור ואין להקשות א"כ הטור שסובר דלא אמרי' חוזר וניעור כמו שפסק בסי' תמ"ז א"כ למה מביא זה המעשה בסי' תס"ז די"ל דהטור מביא לדון ממנו באם אין ס' כנגדו או כשנפל תוך הפסח ודו"ק: (סז) לדברי רבותי שפסקו נט"ל מותר בפסח. התרומת הדשן סי' קכ"ח מוכיח מזה דמאן דאוסר נט"ל אוסר אף אם אינו אלא משהו דאיכא תרתי לטיבותא דלכאורה מוכח דחיטין שנפלו לבור משהו הוא נגד מי הבור ואפ"ה אמר דדוקא לדברי המתירין נט"ל שרי משמע אבל לא לדברי האוסרין: (סח) ותו דאינו מחמיץ בעוד שהחטה מוטלת בצונן כדאמרי' כו'. והטור סי' תס"ז כתב ונ"ל דהגדון אינו דומה לראיה דההיא דוקא בעיסה אבל חטה בודאי מחמצת במים צוננין כההיא ארבא דטבעא בחישתא. והב"י כתב ונ"ל דאין מכאן ראיה דא"ל דהא דחיטין מחמיצין ע"י מים צוננין היינו אחר שיצאו מתוך המים אבל בעודן בתוך המים צוננין לעולם אינם מחמיצין עכ"ל: (סט) פירוש אפי' חיטין דשרינן. כן פירשה הש"ס עצמה דברי רב דף מ' ע"א: (ע) קי"ל כרבא כו' ודברי רבא המה נזכרים בש"ס דף מ' ע"א: (עא) כי ההוא ארבא דטבעא בחישתא. והר"ן לעיל דף רל"ט ע"א כתב דההוא ארבא דטבעא קצת חיטין מבוקעות היו בהן: (עב) היו מקצת חיטין מבוקעין. כן הוגה בכל הספרים ואע"ג דהרי"ף פסק לעיל כמר עוקבא דאמר לא נתבקעו ממש וצ"ל דס"ל דטבע המים כך הוא דמחמיצין אע"ג דלא נתבקעו לפנינו ממש משא"כ במי רגלים שאין מטבען להחמיץ אם לא נתבקעו ממש וזהו שמסיק הספר וכתב ז"ל אע"ג דבפ"ק דבכורות קאמר אמי רגלים כו' ש"מ דקרי למי רגלים מים ופסיק ומ"מ אין לאסור אא"כ ידאה בקוע והיינו משום דאין מחזיקין

(*רוב) [*מקלת] החטין מבוקעין ואף על גב דפ"ק דבכורו' [ד' ו.] (עג) גבי מי רגלים קאמר מיא עול ומיא נפיק אלמא מים הם מ"מ *אין לאסור אלא א"כ יראה ביקוע. מעשה בא לפני רבינו יצחק מוויגא על שק של קמח שנפל לטיט *בפסח וצוה להריק השק (עד) ואמר שיש לנהל הקמח כדי שישאר הלחות למעלה וזה יזרוק והשאר מותר בכך (עה) כדתנן נפל מרוטבו של הפסח על הסולת יטול את מקומו הכא נמי ישליך המלוחלח והשאר מותר ודוקא כל זמן שהוא מלוחלח אבל אם עמד השק עד שנתייבש הלחלוחית לא מהני ניהול דמיפרך ונכנס עם השאר (עו) ולא ישאר למעלה כלום וחמץ בפסח במשהו [*פי' אע"ג דהיה קודם הפסח כדלקמן מ"מ תוך הפסח חוזר וניעור לענין לאוסרו באכילה כן סובר בעל תשובה זו וכן דעת ראבי"ה לעיל] וצריך ליקח קמח אחר לצורך פסח וזה ינהלנו אם ימלא כמו עיסה זה יזרוק והשאר ישמרו עד לאחר הפסח [א] ודוקא אם נתייבש קודם הפסח אז יכול לשומרו [*עד אחר הפסח דחמץ שלא בזמנו בנותן טעם וכאן אינו נ"ט בכל כיון שמנהל אותו אבל בפסח דאיסורו במשהו יזרקו הכל. מעשה ביהודי אחד שטחן לצורך פסח והשיב השק עם הקמח על צואת התרנגולים ונתלחלח השק ודבק מצפנים כמו בצק (עז) והורו חכמי מגנצ"א לרקד הקמח דאין מחמיץ דהכי אמרי' במנחות [נז:] שעורים שנמצאו בגללי בהמה מהו ופריך למאי כו' (עח) *אילימא למנחות וטעמא משום הקריבהו נא לפחתך ולמנחות בעינן מנה ודוקא משום הקריבהו נא לפחתך אבל משום חימוץ לא והא ליכא למימר לחמץ שבתודה דמנחות משמע כל המנחות. (עט) **תקע** מעשה אירע בפסח שנכרי השליך עוגת חמץ בתנור מלא מצות והורו להם שאם נגע חמץ במצה אסור ודמי למאי דאמרינן פ' בתרא דע"ז [דף סו:] בפת חמה וחבית [פתוחה] ד"ה אסור ה"נ אסור בנגיעה אבל אם לא נגע מותר דקי"ל ריחא לאו מילתא היא וכן השיב ר"ת לבני מינטפש על חמץ ומצה שנאפו יחד בתנור אחד והשיב כמה ריחות מצינו בתלמוד ריח נבילה ריח כמון של תרומה וריח יין בפת אבל ריח פת איסור בפת היתר לא מצינו וכמה פעמים (פ) שאנו אופין חלה עם הפת בפחות מכ"ד ואין מקפידין בכך ועוד הביא ראבי"ה ראיה להיתר דהא לחמי תודה ארבעה מינין היו חמץ ומצה רקיקין ורבוכה (פא) והיו נותנים לכהן אחד מכל מין ומין והיה החמץ נאפה עם המצה שלא מצינו שום תנא או אמורא *דליטעמא שבשני תנורים היו נאפים וריש פ' שתי הלחם [דף לד.] גרסי' מנין שאפייתן ב' ב' פירוש בלחם הפנים איירי ת"ל ושמת אותם (פב) יכול אף שתי הלחם [*כן] תלמוד לומר אותם ומדלא פריך ואימא אותם למעט לחמי תודה ש"מ דנאפות לחמי תודה ביחד: **תקעא** (פג) כתב בה"ג לא אסרינן להוא ביעתא דאישתכח [*ביה] תרי או תלתא טערי' וכן פירש רבינו אליהו מפרי"ש ויש שרוצה להחמיר משום דיש לו מתירין וראיה מספק מוכן דאסור מדרבנן ואסרי לה פרק אין צדין [ביצה דף כד:] משום דיש לו מתירין וכ"פ בספר המצות דיש להחמיר כיון דאין אנו בקיאין מה נקרא ראויה להתבקע

האוכל תרומת חמץ בפסח לא היתה לה שעת הכושר ו"ד דאחמיץ במחובר והשתא דמצינו חמץ במחובר אין לך תבואה שכשרה בפסח דזימנין דירדו הגשמים שבוע והשיבולין שוכבין במים ממש דאין לומר אגב מידלייהו לא מחמיצין פי' שהמים זבים עליהם ולא מחמיצין דאדרבה הן שוכבין על המים אלא ודאי סמכינן איבושי. ושוב חזר בו ואסר וראיה מההיא ארבא דטבעה בחישתא ומלתיתא דאסורה והשיא ראיה דפרק כל שעה לאו ראיה היא דשאני תבואה שירד עליה גשמים אחזוקי איסור לא מחזקינן כל זמן שלא ראינו החטין מבוקעין וכן ההיא דמנחות חטין שירדו בעבי' אפי' לפרש"י אפשר שלא היה נראה בהן בקוע ושנוי מראה ולא מחזקינן איסור ותו שיש לפרש שירדו מן הגשמים בלא מים כמו ההיא אטמהתא דנפל מן שמיא פרק ארבע מיתות ועוד כתב ראבי"ה על תבואה שירד עליה דלף ולא עביד טיף טיף להדי טיף כההיא דפ' כל שעה והחטין מבוקעין באותו צד שירדו עליהן דלף ועלו בחטין קצת הך מכת הלחלוחין והשליכו אותן לחוץ וא"ת שלא נתערב קצת מן החטין שנתבקעו בשאר הכרי אחר התערובת קודם הפסח ומחמת שנתייבשו החטין אין המבוקעין ניכרין ועתה אם כודאי המבוקעין בכרי אסורין בפסח דחמץ בפסח בין במינו בין שלא במינו במשהו ואפילו לאחר הפסח אסורין דהא דלא קנים ר"ם ע"י תערובות היינו כשאינו ניכר כמו קדירות בפסח אבל הכא אע"ג דאינו ניכר הוי כמונח בבור ואסור להשהותו והלכך אי ברי לן שהחמץ בכרי אסור אפילו למכור לנכרי כההיא ארבא דטבעה בחישתא אבל הכא דאכלו מן התבואה עד הפסח הוה ליה ס"ס ושרי למיכל אפילו בפסח כדאמרינן פ' התערובות אמר רב טבעת של ע"ז שנתערבה בק' טבעות ונפלה א' מהן לים הגדול הותרו כולן מטעם ס"ס כדאי' התם ה"נ שמא אכל כבר האסור ואפילו לא אכלו איכא למימר דאוכל עתה ממקום המותר ואפילו לא אכלו מינייהו שקלינן מינייהו ושדינן לים או מפזר לרוח או יאכל מהן קודם הפסח ואינך איתתרו ואין כאן משום דאין מבטלין איסור לכתחילה דאכתי לא חל הפסח ודוקא שריין למיכל בתרתי תרתי דכל הפחות ודאי היתר איכא בכדי ספק איסור כדאמרינן בפרק כל התערובת לא התיר ר"א אלא שנים אבל אחד אסור ואין לך כל מנה שלא יהא בו יותר מן שיעור האיסור והוי ליה תרתי תרתי וס"ס אפילו באיסור דאורייתא תלינן להקל עיין סוף פרק כל הצלמים. מ"י:

ומפני המנהג אני אוסר מספק והמיקל משום שמחת יו"ט לא הפסיד. **תקעב** ומעשה היה ששרו בשר בלילה בפסח למחר מצאו גרעין אחד של תבואה במים ושאלו לרבינו משולם ולרבינו שמואל הכהן ואסרו שניהם לאכלו וטעמא משום דאין כאן כי אם ספק אחד אם היה עם הבשר במים או נפל שם אח"כ (פד) וספיקא דאורייתא לחומרא ולא דמי לאותו מעשה שכתבתי לעיל דמצא גרגיר אצל התרנגולת ולא בתרנגולת עצמו שהתרתי דהתם שייך הרי ספיקי כדפירש לעיל דשמא היה בתרנגולת ונתעכל אבל הכא לא שייך: (מכאן עד טעמא בעלמא שייך לעיל קודם מעשה היה ששרו כו') (לעיל) וכתב ה"ר שמואל מפליזא משם רבינו תם **תקעג** דלא שייך דבר שיש לו מתירין היכא שהמאכל מתקלקל וכן שמע *משם רבינו חיים כ"ל דדבר החוזר לאיסורו מאליו כגון חמץ שחוזר לשנה הבאה לאיסורו לא שייך לומר דבר שיש לו מתירין כל שכן דבר שאין בעין כי אם טעמא בעלמא: [שם] **תקעד** דברים שמשתמשין ע"י צונן פירוש כגון כוסות כתב ראבי"ה מיהו כוסות של כסף נמי יש לחוש שפעמים מרתיחין בהם יין ופלפל ובשמים אצל האור וצריך להגעילו בכלי ראשון (פה) וטוב שלא להגעילן עם שאר כלים דשמא לא נשתמש בהן (*חמץ) [*חמין] ורבינו יחיאל מפריס היה אומר דהני כוסות כלי זכוכית ששתו בהן בשאר ימות השנה אסור לשתות בהן בפסח אפילו ע"י עירוי משום דהוי ככלי חרס הואיל ותחלת ברייתן מן החול והתורה העידה על כלי חרס שאין יוצא מידי דופיו לעולם ואע"ג דהשמישו בצונן מ"מ שורין בהן פתיתין של לחם חם ביין והוי כבוש והוי כמבושל וראבי"ה כתב סוף. סי' הס"ד (פו) דכלי זכוכית שיעא ולא בלע כדאמרינן גבי לב וראיה מאבות דרבי נתן שלשה דברים נאמרו בכלי חרס ושלשה בכלי זכוכית כלי חרס בלע ומפליט (פז) ומשמר מה שבתוכו משא"כ בכלי זכוכית [ג]: [שם] דברים שנשתמש בהן *חמץ פסק בספר המצות ובספר התרומה **תקעה** כגון שלא להגעיל כלים בני יומן אם לא שיהא במים ששים כיוצא בו (פח) שהרי המים נאסרו מחמת פליטת איסור כי הכלי נתן טעם במים לשבח אבל כשאין בן יומו (פט) שאין נותן טעם לשבח אלא לפגם מותר **תקעו** אמנם ערב פסח מותר להגעיל קודם ד' שעות אותם כלים בני יומן שנשתמש בהן חמץ רותח באותו יום (צ) שהרי יש כאן ג' נ"ט של היתר בטרם יבא האיסור כיצד החמץ נותן טעם בכלי והכלי במים והמים חוזרין ונותנין טעם בקערה ועדיין איסור חמץ לא הגיע אבל לאחר ד' שעות לא יגעיל כלי בן יומו אלא אם כן יש ס' מן המים כי מיד שנפלט החמץ אל המים נעשין נבילה וחוזרין ונבלעין בכלי ואוסרין אותו ועל זה אנו סומכין **תקעז** שאנו מגעילין כלי ראשון עם כלי שני אע"פ שאלו ממהרין לפלוט ואלו מאחרין וגם מחמירין להגעיל אפילו כלי שהשמישו בצונן ולא אמרי' כיון דלא טרידי לפלוט בלעי ואסיר אלא (*מתוך) [*משום] דהוי נ"ט בר נ"ט מותר וכן עץ פרור מגעילו ברותחין אפילו הבית יד (צא) וכן המחבת כתב ראבי"ה (צב) מחבת אע"ג דמטגנין בה חלבים [*ואופין עליו בלק. מ"מ] סגי בהגעלה (צג) שלא חילקו חכמים בין יורה ליורה אע"פ שיש יורה שמטגנין בה חלבים ותו דתניא בתוספתא [ע"ז פ"ה] היורות והקומקומסים והטיגנין ומחמי חמין מגעילן: **תקעח** ועל ענין טלאי שעל גב הסבר היה רגיל רבינו יואל הלוי שבעת שהיו מתקנין הכלי היה מצוה להגעילו קודם שידביקו בו הטלאי (צד) ושוב היה מצוה ללבן הטלאי ולהדביקו ושוב אע"פ שהיו משתמשים בו קודם הפסח מגעילו עם הטלאי דכבולעו כך פולטו ואפילו בלא הגעלה קודם דיבוקו היה נראה להתיר מטעם זה אלא דאיכא למיחש שמא עד ערב הפסח נדבק בחוזק ושוב בפסח רפה הדיבוק ומוציא מה שתחתיו ופולט וכל הכלים המטולאין היה מסיר הטלאי ושוב מגעיל וכללו של דבר כל טלאי שהוא מחדש וקדם הטלאי לבליעת האיסור אין צריך להסיר שאין לך יורה ומחבת שאין בה כמה מסמרים ושפה לפיו סביב אלא אמרינן בהו כבולעו כך פולטו תדע דהא גבי סכינין פסקינן [פסחים דף ל:] והלכתא אידי ואידי ברותחין ולא מצריך להסיר הברזל מן הקתא ולא דמי להא דאמרינן פרק בתרא דע"ז [דף עה:] גבי ניגוב דכיתנא מייסגן ואי אית ביה קיטרי שרי ליה דיש לחלק משום דיין נסך צלול והניגוב דאפר עב ואינו נכנס לתוך קשר: **תקעט** כתב המיי' [פ"ה מהל' ח"ומ הל"ג] כלי מתכות וכלי אבנים שנשתמשו בהן חמץ ברותחין כגון קדרות ואילפס נותן אותן לתוך כלי גדול וממלא עליהם מים ומרתיח לתוכו (צה) ואח"כ שוטף אותן ומשתמש בהן מצה. (צו) כלי מתכות ואבנים ועצים שנשתמש בהן בכלי שני כגון קערות וכוסות

הגהות מהר"י והרה"ש א בערב פסח: ב בטל: ג פי' שלא נתבקעו: ד פסק: ה בסה"מ נמתק:

בגדי ישע

מחזיקין ריעותא במי רגלים דדומה קצת למי פירות אא"כ יראה ריעותא דבקיעו לפנינו וכמ"ש לכתחלה דקרוב הדבר ודאי דמי רגלים אין מחמיצין וכמ"ש הספר אח"כ במעשה דהושיבו שק קמח בצואת תרנגולים דאינו מחמיץ: (עג) גבי מי רגלים קאמר ומיא כו' כצ"ל: (עד) ואמר שיש לנהל הקמח כדי שישאר הלחלוח למעלה כו'. והרא"ש שכתב שקולא גדולה הוא לעשות כך בתוך פסח שחמץ במשהו שמא יעביר עם הקמח כל שהוא דרך הנפה וראיתי מורים הלכה למעשה שיאחז בידו כל מקום המלוכלך בשק עד שיריח כל הקמח שבשק כו' וז"ל רש"ל והנראה דתרוייהו בעי וכ"פ מהר"י סג"ל: (עה) כדתנן נפל מרוטבו כו'. משנה הוא פ' כ"צ דף ע"ה ע"ב: (עו) ולא ישאר למעלה כלום וחמץ בפסח במשהו. אע"ג דהוי קודם הפסח כדלקמן מ"מ תוך הפסח חוזר וניעור לענין לאוסרו באכילה כן סבר בעל תשובה זו וכן דעת ראבי"ה לעיל ורש"ל כתב דאינו משום חוזר וניעור אלא דהוי כמו חמץ בעין ואוסר במשהו וכן מוכח מדברי הרמב"ם שכתב דבר שנתערבו בו חמץ ואינו מאכל אדם כגון הטריא"ק וכיוצא בו אע"פ שמותר לקיימן אסור לאכלו עד לאחר הפסח אע"פ שאין בו חמץ אלא כל שהוא עכ"ל רש"ל אמנם הרב המגיד בפ"ד דהל' חמץ ומצה פי' דטעם הרמב"ם הוא דסובר דחוזר וניעור ולא כמ"ש רש"ל שפי' מפני שהוא בעין אכן גם הטור דסובר דלא אמרי' חוזר וניעור הביא לדברי הרמב"ם בסי' תמ"ב ש"מ דגם הטור סובר דטעם הרמב"ם הוא משום דיש כאן חמץ בעין ולא משום חוזר וניעור אמנם הב"י בסי' תמ"ב דף ש"א סוף ע"ג כתב אדברי הטור שתמה אדברי רב נטרונאי כו' וכתב הב"י דלא היה לו לתמוה דהא גם דעת הרמב"ם בפ"ד דאמרי' חוזר וניעור ובדקתי בכל הפ' הנ"ל ולא מצאתי שום רמז מזה אלא ההיא דטריק"א כו' וצ"ל אליבא דהא דמביא הטור לקמן לדברי הרמב"ם היינו ללמוד ממנו אם לא היה ס' נגד החמץ דאפ"ה מותר לקיימן ודו"ק. אמנם יותר נראה כדעת רש"ל שהטור סובר דהכוונת הרמב"ם הוא משום דהחמץ הוא בעין דאלת"ה בודאי היה קשה אטור מה שתמה ארב נטרונאי שסובר חוזר וניעור כיון שהרמב"ם שהוא הפוסק המפורסם סובר כמותו ודו"ק. ומיהו מעשה זה משמע דהיה בתוך ימי פסח כמו שהתחיל ואמר על שק קמח שנפל לטיט בפסח א"כ קשה למה התיר לשהותו עד לאחר פסח מ"ש מחטה שנמצאת בתרנגולת בפסח דאסור לשהות י"ל בחטה דיש ודאי חמץ לפנינו מה שנתחמצה מהחטה בבישול לתוך התרנגולת לכך החמירו אפי' במשהו משא"כ הכא דכבר השליכו החמץ ונכח חומרא דלמא נפרך קצת ובא לתוך הקמח מחמרינן דלא לאכלו בתוך הפסח אבל להשהותו לא מחמרינן בספק וכיוצא בזה כתב הטור בסי' תמ"ב בשם רב נטרונאי במעשה שבא לפניו שנמצאו חיטין בתוך יין והשיב דלשרותו ודאי אסור אבל לבערו אם ידוע שנכחש מן החיטין חמץ לתוך היין צריכין לבערו ואם לא לא ואז א"ש דאין אנו צריכין לדחוק ולומר דסובר חוזר וניעור דלא כהלכתא דהא אנן קי"ל דאין חוזר וניעור ולאו דוקא לח בלח דהא כתב מהרא"י בתה"ד סי' קי"ד בשם סמ"ג והביאו ב"י בריש סי' תמ"ז דתערובת קמח בקמח קודם פסח בטל ואינו חוזר וניעור בתוך הפסח ודו"ק. מיהו קשה ממעשה שכתב הספר אח"ז בסמוך ביהודי אחד שטחן לצורך הפסח כו' דמשמע מינה דקודם הפסח הוי ואפ"ה לא התירו אלא משום דאין מחמיץ ולא התירו משום דנתערב קמח בקמח קודם הפסח ונתבטל ולפי מ"ש רש"ל דריקוד לאו היינו ניהול א"ש דשם לא הצריכוהו ניהול אלא לרקד וליקח קצת מה שנתלחלח ונמאס משום מיאוס והידור מצוה ולא דקדקו שלא נשאר כלום מדבר הנתלחלח ונדבק יחד שלא נתערב יפה בתוך הקמח וזהו דוקא הוצרכו להתיר מטעם דצואת התרנגולים אינו מחמיץ וק"ל: והשיב השק עם הקמח. כצ"ל: (עז) והורו חכמי מגנצ"א לרקד הקמח דאין מחמיץ. ז"ל רש"ל פי' בצק הנדבק ירקד לחוץ וכן בטור אבל לא בעי ניהול וק"ל עכ"ל. ונלע"ד דהא דמרקד זה לחוץ זהו דוקא משום מיאוסתא ולא משום חימוץ דהא כתב דאינו מחמיץ: (עח) אילימא למנחות הקריבהו נא לפחתך. כך הביא הרא"ש בפירקין נוסח הש"ס: (עט) מעשה אירע בפסח כו'. זה המעשה הוא ברוקח סימן רצ"ב: (פ) שאנו אופין חלה עם הפת בפחות מק"א. כן הגיה רש"ל ור"ל דשיעור ביטול חלה הוא בק"א ולפעמים אנו אופין אותה נפחות משיעור זה. ולענ"ד דא"צ להגיה כלום ורומז למה שתנן במסכת חלה והביאה הטור י"ד ריש סימן שכ"ח שיעור חלה לבעה"ב א' מכ"ד בעיסה ולנחתום א' ממ"ח וא"כ הבעה"ב שאופה אותה פת בפחות מכ"ד עם החלה שהרי בפת אינו אלא כ"ג חלקים ובחלה חלק אחד ואם היה ריחא מלתא בפת ודאי היה אסור דהא כאן הוא בפחות מכ"ד וחלה אינה יכולה להיות בטל בפחות מק"א כדפי' כנ"ל אח"כ מצאתי כן בהדיא ברוקח סי' רצ"ב שכתב וז"ל אבל ריח מצה לא מצינו לא מן התורה ולא מד"ס והלת תרומה נאפת עם כ"ד לבעה"ב עכ"ל: (פא) והיו נותנין לכהן א' מכל מין ומין. הוא כמו ועוד ר"ל חדא דהיה נאפה חמץ אצל מצה ועוד דהיו נותנין לכהן א' מכל מין ומין והשאר היה אוכל הזר וא"כ היה נאפה חולין אצל קדשים וזה ודאי אסור כדאיתא בפרק ג"ה דיליף מזרוע בשלה שיעור ששים משום דאל"ה היה האיל לנזיר אסור לאכול לזר ודו"ק: (פב) יכול אף שתי הלחם כן ת"ל ושמת אותם. שהיה לו לומר ושמתם מה ת"ל ושמת אותם אותם אתה נותן שנים שנים ואין אתה נותן שתי הלחם שנים שנים אלא א' א' ומדלא פריך ואימא כו' כצ"ל: (פג) כתב בה"ג לא אסרינן כו'. וכן הוא לעיל ברי"ף דף רל"ח ע"ב. אמנם בבה"ג לא נמצא דבר זה וגם במ"י תיבות כתב בה"ג אינו: (פד) וספיקא דאורייתא לחומרא. ז"ל רש"ל ואע"פ שאיסור משהו בפסח לכ"ע מדרבנן משום חומרא דפסח החמירו כמו שהחמירו בודאי דאורייתא עכ"ל: דברים שמשתמשין ע"י צונן. דף רי"ג ע"א: (פה) וטוב שלא להגעילו עם שאר כלים. וכתב הב"י סוף סי' תנ"א דלפי מ"ש הטור לקמן שאין לחוש במי שמגעיל קודם שש אם יבלע הכלי ממי הגעלה אין צריך לדקדק בכך עכ"ל וכ"כ הטור בעצמו בהדיא לעיל מיניה אדברי ראבי"ה כן ע"ש וכן יתבאר בסמוך בדברי ספר התרומה כדעת הטור שקודם זמן איסורו אין אנו חוששין משום שהוא נ"ט בר נ"ט דהתירא: (פו) דכלי זכוכית שיע ולא בלע כדאמרי' גבי לב. בתרומת הדשן דחה דברי ראבי"ה וז"ל נראה דלא סמכינן עליה דהתם בפ' כ"צ מפרש בשם ר"ת דההוא שנויא שאני לב דשיע דהויה בעלמא היא ואינו נשאר במסקנא כן וכן המנהג באלו הארצות עכ"ל והב"י ס"ס תנ"א פסק כראבי"ה ע"ש: (פז) ומשמר מה שבתוכו. ר"ל מה שנותנין לתוכו אין נפסד ונשתמר כמו שאמר באגדה דהחכמה מפוארה בכלי מכוער שהשיב לה לבת קיסר אביך במה רמי חמרא במאני דפחרא כו': דברים שנשתמש בהן ע"י חמין. כצ"ל והוא שם: (פח) שהרי המים נאסרו מחמת פליטת איסור. עי' בחידושי מזרחי על הסמ"ג דף רנ"ו ע"א מ"ש על זה: (פט) שאין נותן טעם לשבח אלא לפגם ומותר. ז"ל רש"ל בביאוריו על הסמ"ג מ"ש מותר ר"ל מותר להגעיל לכתחלה אבל לא המים דקי"ל נותן טעם לפגם לכתחלה אסור והא דקאמר אין המים נאסרין ה"פ שאין נאסרים המים איסור ממש שיכולין לאסור כלי הנגעל ומש"ה מותר להגעיל אף לכתחלה אבל המים לעולם אסורין דלא שרינן טעם פגם לכתחלה גבי מים שהוחמו בכלי נכרים אף דסתם כלי נכרים אינן בני יומן מ"מ לא שרינן נטל"פ לכתחלה כ"ש הכא דהוי לכתחלה ממש אלא כדפריש עכ"ל. ועי' בחידושי מזרחי דף רנ"ו ע"ב באורך. וכתב הרא"ש הא דלא גזרינן להגעיל כלי שאינו בן יומו אטו בן יומו כמו דאסרינן לבשל בכלי שאינו בן יומא אטו בן יומא דהתם ראוי לגזור שאם יבשל בן יומו התבשיל אסור מה"ת וגם בישול תבשיל שעושין בני הבית בקל יטעו אם נתיר לכתחלה לבשל בכלי שאינו בן יומו כך יבשל בכלי בן יומו אבל הכא אם יחזור ויפלוט מעט מן הנפלט דבר מועט הוא ונ"ט בר נ"ט הוא וגם להכשיר כלי אין רגיל לטעות עכ"ל: (צ) שהרי יש כאן ג' נ"ט של היתר. ז"ל חידושי מזרחי אע"ג דבתרי נ"ט סגי שהרי דגים שעלו בקערה מותר לאכלן בכותח אע"ג דלית בהו אלא תרי נ"ט דהתירא מ"מ קושטא דמלתא קאמר דנידון דידן ג' נ"ט יש בו כו'. עש"ב דף רנ"ו סוף ע"ב וברוקח סי' רצ"ה ועי' בב"י ס"ס תנ"א מ"ש בשם שבולי לקט שאז לא יקשה מידי למה אמר שהוא ג' נותני טעם: וכן עץ פרור מגעילו ברותחין אפילו הבית יד. ר"ל אע"ג דהבית יד שלא בלע הרבה ממהר לפלוט יותר וק"ל: (צא) וכן המחבת. ר"ל גם במחבת מגעילין הבית יד וק"ל: (צב) מחבת אע"ג דמטגנין בה סגי. כצ"ל וכן היא במ"י ובהגהות מיימונית ובהרא"ש ובטור סי' תנ"א: (צג) שלא חלקו חכמים בין יורה ליורה. ר"ל בדיני הגעלה דכל ימי השנה כשמגעילין מטריפות לא חלקו בין יורה ליורה אע"ג דיש יורה שמטגנין בו חלב אפ"ה אמרו סתמא דיורה דינו בהגעלה כדאיתא במס' ע"ז והביאו לעיל הרי"ף דף רל"ג ע"א: (צד) ושוב היה מצוה ללבן הטלאי ולהדביקו. אינו יודע ליבון זה למה אם היה הטלאי חדש אז א"צ לכלום ואף אם היה ישן דהיינו שלקח התיכה ברזל מכלי אחר ודבקו כאן מ"מ להוי סגי בהגעלה ולמה צריך ליבון ואפשר משום דהאומנין הצורפים יש להם כמה טלאים בערבוביא ואין ידוע מאיזהו כלים הם ואפשר שהוא מכלי שהיה צריך ליבון כגון טלאי של מחבת שס"ל לר' יואל בעל המעשה הזה דהמחבת צריכה ליבון כמ"ש הרא"ש והטור לכך הצריך ללבן הטלאי. ומצאתי מי שכתב שצוה ללבנו כדי להדביקו יפה דאל"כ אסור להגעילו אח"כ משום החריץ ובמהרי"ל דף ה' ע"ב משמע כפשוטו וכתב דיגעילו או ילבנו ע"ש: (צה) ואח"כ שוטף אותן. וכ"כ הטור סי' תנ"ב בשם רש"י שמיד אחר הגעלה בעוד מים רותחין צריך לשוטפן במים קרים שלא יחזרו ויבלעו מהרותחין שעליהן ואע"ג שדחה אח"כ טעם זה מ"מ כתב דנהגו כך: (צו) כלי מתכות ואבנים שנשתמש בהן בכלי שני נותן עליהם מים רותחין כו'. ר"ל כשם שתשמישן היה ע"י עירוי כך הכשרן ע"י עירוי דס"ל דהולכין אחר רוב תשמישן אבל אנו קי"ל דבעי הכשר בכלי ראשון.

דחיישינן

חדושי אנשי שם

ג"מ [א] כלומר דיכול לשומרו עד לאחר הפסח משום דאינו חוזר וניעור בפסח ואע"ג דלעיל סימן תקכ"ג לענין חביות שכר משמע למהר"י מווינא דאמרינן דאין חוזר וניעור אפילו באכילה אבל מ"מ יש לחלק ודו"ק: מהר"ם [ב] וכן מוכח באשר"י מני דקוניא פר"ת היתוך זכוכית ואע"ג דכלי זכוכית שלם לא בלע כיון שמתוספה על החרס ונצרף עמו ככבשן בלע:

וז"ע

נותן אותם לתוך כלי גדול ונותן עליהם מים רותחין ומניחן בתוכו עד שיפלטו ושוטפן ומשתמש בהן מצה וכתב רבינו אבי העזרי ראיתי בתשובת הגאון כשמגעילים צריך להשהות בו עד שתפלוט יפה וכן כתב האלפסי ואנו רגילים למהר ולהוציאם (נז) וכיסוי קדרה של מתכת צריך[א] ליבון: כתב בספר רוקח **תקפ** לא יניח אדם כלים הרבה לתוך של ולהגעיל בבת אחת ואע"ג דאמר פרק חומר בקדש [חגיגה ד' כב.] גבי (*טבילת) [*טבילה] של שמלאו כלים ומטבילן טהורים ופרק ו' דמקואות [משנה ב] אומר סלים שמלאן כלים ומטבילן טהורים דוקא לגבי טבילה ולא לגבי רתיחה **תקפא** וקערות גדולות או לוח שנושאין עליו מלייתות של בשר או של גבינה צריך ללבן אבנים באש ויניח על הדף ויערה עליהן או בקערה גדולה שאין יכול להכניס בכלי יעשה להם כן כי לפעמים נשפך מן המולייתא רותחת על הדף על כן צריך כלי ראשון [א]: כתוב בא"ז נראה בעיני **תקפב** דכלי עצם א"צ הגעלה דלא בלעי ואם תחב כף חולבת של עצם לתוך קדרה של בשר אפילו בת יומא ואפילו אין בה ששים אינה אוסרת דלא בלעה מן החלב כלום ולא פלטה לתוך קדרה של בשר וכן פירש רבינו יחיאל מפריש דלא מצינו בליעה ואיסור גבי כלי עצם ואני עושה מעשה כאשר כתבתי [*וכן משמע מתוך פרש"י שפי' פ' ג"ה [חולין ד' צח.] גבי זרוע בשלה דעצם לא בולע וע"ש גם ראיה בפ' כיצד צולין [פסחים ד' פג.] דקאמר העצמות והגידים ישרפו מפני שנעשו בסים לדבר האסור ומדלא קאמר טעמא משום דאינהו בלעי טעם ש"מ דעצם לא בלע. מ"י] אמנם לבי נוקף קצת דהא *אמר בפרשת כלי מדין וכל מעשה עזים ופירש רש"י להביא את הקרנים ואת הטלפים והעצמות וכל שכן כלי עצם וכלי קרן של שור הגדול אלמא איכא בליעה בכלי עצם מדקאמר תתחטאו וכן דריש ליה תלמודא בפ"ק דחולין [כה.]. השיב רב האי גאון **תקפג** על אודות היורה הגדולה שמגעילין בה כלים שאין צריך להגעילה אחר שהגעיל בה הכלים וכן הורה רש"י ובספר המצות כתב שיש להגעילה אחרי שהגעיל בה את הכלים ורשב"ם פירש דיורה גדולה שמכשירין בה (נח) שצריך להכשירה ולהגעילה (נט) קודם שיגעילו הכלים: **תקפד** *עביד [*הרי"ף הביאו כאן ויליף לה מגיעולי נכרים]: גדנפא [*דטיגנא] ומרתיח לה כתב ראבי"ה ראיתי בבית אבא מרי שלא היו מתקנים גדנפא אך אוד או אבן רותח היה משליך ביורה שהיו המים מכסין את כולו ועדיף מהתזת ניצוצות: [דף ל ע"ב] והני סכינא דפסחא כו' [*והלכתא אידי ואידי ברותחין] (ק) ודוקא גבי חמץ דהתירא בלע אבל במקום שאיסורא בלע הני בתוספתא דע"ז [פרק ט] סכין מלבנה וע' סיף מס' ע"ז. אר"ת הא דאמרינן פרק כל שעה [פסחים דף ל:] מנא דקוניא אסור לאשתמושי בהו בפסחא היינו דוקא היתוך של זכוכית והוא מן החול ככלי חרס כדאמרינן פ' קמא דשבת [ד' טז.] אבל היתוך של עופרת מותר בהגעלה ככלי מתכת: **תקפה** [דף ל] בורמי דגללי פי' כלי אבן גלל [*פי' של שיש] *והא דתניא בתוס' [*הרי"ף הביאו כאן ויליף לה מגיעולי נכרים]: דזבחים [פרק ז'] כלי אבנים אין טעונין מריקה ושטיפה אלא מדיחן ההוא מדיחן פירוש מגעילן וכן פירשן בספר המצות וכן מצינו בתוספתא דע"ז [פרק ט] היורות והקומקמוסין מדיחן וכן מדוכות של נכרים צריכין הגעלה לפי ששופכין שם רוטב נבילה ושמנוניתא עם הפלפלין שהן חריפין אמנם ר"ת ורבינו שמשון בר יונה אסרו מדוכות שלנו בפסח אף בהגעלה מפני שהן כבית הרוסת [ב] ואומר ר"י מפריש דלא אסרו[ג] אלא גלוס מלה בהן לפי שכח התבלין גורם לעיסה להחמיץ וכהאי גוונא איכא בריש פרקין שחרוסת מחמיץ את הקמח: ג*ודאישתמש בהן בכלי שני כגון קערות כו' מיהו קערות [*הרי"ף הביאו כאן ויליף מגיעולי נכרים]: שלנו לפעמים שואבין בהן מים רותחין מן הקדרה של חמץ או מכסין בהן שאלקוק ע"ג האש וטוב להגעילן בכלי ראשון: *הא דדרש מרימר כו' דקי"ל כרב זביד כו' **תקפו** פירש ראבי"ה דרב זביד מיירי בצונן אבל בחמין כולהו אסירי אפילו אוכמי וחיורי ואפי' לית בהו קרטופני:

[דף לא] כשהרהינו אצלו (קא) ואמר ליה קנה מעכשיו תניא בתוספתא **תקפז** ישראל שלוה ככר מחבירו לפני הפסח מותר לפרוע לאחר הפסח וראיה מפ' בתרא דע"ז [ד' סב:] דבי רבי ינאי יזפי פירי מעניים בשביעית קודם זמן הביעור ופרעי להו בשמינית אמר רבי ינאי יאות הן עבדין וכן ישראל שקנה לחם חק מן הגלחים פורעים לאחר פסח מה שחסר בימי הפסח ולא דמי להא דאמרינן התם [דף סד:] טול אתה בשבת ואני בחול אין שומעין לו (קב) דהכא ליכא למקנסיה ופ"ק דחולין [דף ד:] נמי גרסינן (קג) חמצן של עוברי עבירה מותר לאחר הפסח מיד מפני שהן מחליפין: מעשה בא לפני רבינו שמשון משאנץ בישראל ונכרי שהיו שותפין בתנור ולישראל היה לו נכרי אחד שהיה גזבר שלו ואופה עבורו ובא האופה גזבר של ישראל והביא לישראל ב' ככרות במוצאי פסח מה שהשביח לו תנור שלו כפי כל התנורים שבעיר ואסר לו לקבלם ולא מבעיא האי חמץ דאסור דזכה בו הישראל בשביל שכר תנורו שכן מנהגם וה"ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אלא אפילו מעות לקבל בשבילו אסור דכיון דחמץ של ישראל בפסח אסור בהנאה ה"ל משתכר באיסורי הנאה דאפילו חמצו של נכרים בפסח אסור לישראל ליהנות ממנו אע"ג דלענין בל יראה ובל ימצא אינו עובר עליו בשל אחרים מ"מ בפסח אסור ליהנות דלא יאכל כתיב דמשמע אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה ומיהו אם קבל הישראל כבר המעות מותר ליהנות מהן (קד) כדתנן מכרן וקדש בדמיהן מקודשת (קה) ואע"ג דתנן פרק בתרא דע"ז [דף סב:] השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך שכרו אסור הא מסקינן התם קנס הוא שקנסוהו חכמים ביין נסך *וע"ז אבל בעלמא לא דלשאר איסורי הנאה דאין תופסין דמיהן לא קנסו (קו) ומיהו שרי ליה לישראל להשכיר תנורו לנכרי בפסח ע"מ שיאפה מצה בו ואם יאפה בו חמץ אין זקוק לו כדתניא שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת אף על פי שאמר לו העבר לי חבית של יין נסך שכרו מותר: [דף לה] **תקפח** (קז) ומי פירות אין מחמיצין כלל ושרו לכתחלה ולכך נהגו להמחות קמח לתינוקות בחלב ולבשל אבל מי פירות עם מים מחמיצין וכן כתב המיימוני [פ"ה מהל' חו"מ הל"ב] וזה לשונו מי פירות כגון יין וחלב ודבש ושמן זית ומי תפוחים ורמונים וכל כיוצא בהן אין מחמיצין והוא שלא יתערב בהן מים ואם נתערב אפילו כל שהוא הרי זה חמץ עוד כתב המיי' [פ"ד מהל' חו"מ הל"י] קילור ורטייה ואספלנית ותריאק"א שנתן לתוכן חמץ מותר לקיימן בפסח שהרי נפסל צורת חמץ ממנו וקטנית כגון אורז ודוחן ופולין ועדשים וכיוצא בהם אין בהם משום חימוץ ולא עוד אלא אפילו לש אורז וכיוצא בו ברותחין וכסהו בבגדים עד שנפח כמו בצק שהחמיץ הרי זה מותר באכילה שאין זה חימוץ עכ"ל ועל כ"כ להתיר (קח) מאכל שמוכרין מוכרי הבשמים (קט) שקורין רי"ז ופי' בערוך שהוא אורז ואנו אומרים בפרק ערבי פסחים [דף קיד:] שמע מינה לית דחש להא דא"ר יוחנן בן נורי דאמר אורז מין דגן הוא ואפילו לדברי רש"י שפי' אורז מיליי"ו מכל מקום אינו מחמשת המינין תדע מדלא חשיב ליה בברייתא בגמרא [ברכות ד' לז.] אמנם גיסי ה"ר יצחק מקורבויל כתב בספר המצות הקצר אשר יסד נראה לי לקיים המנהג ולאסור כל קטניות בפסח ולא מטעם חימוץ כי טעות הוא בידם כדפרישית אלא משום גזירה הוא דכיון דקטניות מעשה קדרה היא ודגן נמי מעשה קדרה כדייסא אי הוה שרינן קטניות דילמא אתי לאיחלופי להתיר דייסא דאידי ואידי מעשה קדרה וגם מידי דמידגן [הוא] כגון חמשת המינין כדאי' בפ' הפועלין [ב"מ דף פח:] דקרי לקטניות מידי דמדגן וגם יש מקומות שרגילין לעשות מהן פת כמו מחמשת המינין ולכך אתי לאיחלופי לאותם שאינם בני תורה ולא דמו למיני ירקות כגון כרוב וכרישין וכיוצא בהן דהני לא דמו כלל לדגן ולא אתי לאיחלופי ומנהג הגון הוא ליזהר מכל קטניות ומכל דבר שקורין ליגו"ם וגם חרדל נכון לאסור משום דהוה מידי דמדגן אע"ג דתלמודא שרי אפי' אורז זהו דוקא בימיהם שהיו בקיאין כולן (במצות)[בהלכות] איסור והיתר אבל השתא

הגהות מהר"י והרה"ש א שאופין עליו בצק : ב בית התרוסת ובית התבלין : ג וקשה דהא בתוספתא מתיר מצה מתובלת :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] וצ"ע דהא לעיל משמע דכלים פשוטים כגון דפין אף שקבלו טעם רותח אין צריך כלי ראשון : [ב] וכתב באגודה רבינו תם ורבי שמשון אסרו מדוכות נכרים אפילו בהגעלה אמנם נהוג להתירם לכתת ולקולפם ואח"כ הגעלה ואגנים של כל השנה שלשין בהם כל השנה התיר הר"מ ז"ל ע"י הגעלה משום דרב אלפס מפרש כל הכלים שנשתמשו כו' בכלי חרס ועלה קאי הני אגני דמחוזא ע"כ :

בגדי ישע

דחיישינן לפעמים משימין הקערה ע"ג מחבת כשהיא עומדת ע"ג האש וכמ"ש הטור בסי' תנ"א בשם ראבי"ה ומ"ש הספר בשם ראבי"ה ואנו רגילין למהר ולהוציאן כ"כ הטור בשמו סי' תנ"ב וז"ל כתב ראבי"ה מי יודע לשער שיעור הפליטה אולי ישהם בתוכה והוזרין ובולעין לכך ירא שמים הרוצה להגעיל כלים הרבה ישהם מעט לעת לתשמישן דכיון דמעטם פגום אין אוסרן כו' ע"ש : (נז) וכיסוי קדירה של מתכת צריך ליבון . רוקח והס"ד כן הוא במ"י ואינו מדברי רבינו אבי העזרי . וז"ל רש"ל אהא דכתב כיסוי צריך ליבון והטור כתב דסגי בהגעלה וטעמא דמסתבר הוא שההבל לאו עדיף מבישול גמור כגון קדירה שעומדת על האש דסגי בהגעלה ואולי בזמנו היה דרך לאפות עליו בצק וכן משמע בהגהת מיימוני עכ"ל וכ"כ הב"י סי' תנ"א ע"ש ותנוח דעתם שכוונו אל האמת שהרי במרדכי ישן חתום על פסק זה דכיסוי . רוקח . כמ"ש לעיל ועיינתי ברוקח ומצאתי כן בהדיא ריש סי' רנ"ד וז"ל כיסוי הקדירה יגעיל בכלי ראשון ואם אפה עליה בצק צריכה ליבון עכ"ל . כי לפעמים נשפך מן המולייתא רותחת עליה על הדף צ"ע למה ליה הך טעמא דנשפך תיפוק ליה שהמולייתא מצד עצמה היא חמה . גם ברוקח סי' ת"ז שכתב זה הדין לא כתב זה : בפ"ק דחולין . דף כ"ה ע"ב : (נח) שצריך להכשירה ולהגעילה כו' . וז"ל רש"ל וכ"פ הטור וכן עיקר : (נט) קודם שיגעילו הכלים . וראבי"ה כתב מה תקנה יש בדבר זה מ"מ נאסרו המים אחר שהגעילו בהן מקצת כלים אלא בע"כ בעוד שטרודים לפלוט לא בלעי וא"כ אפי' לא הכשירו נמי ע"כ . והרא"ש דחה דבריו בטוב טעם ודעת ע"ש : והני סכיני דפסחא . דף רל"ב ע"ב : (ק) ודוקא גבי חמץ כו' . עיין בר"ן באורך : כשהרהינו אצלו . דף רל"ב ע"ב : (קא) וא"ל קנה מעכשיו דתניא בתוספתא ישראל שלוה ככר מחבירו כו' . תימה מה ענין זה לזה גם האי דינא דישראל שלוה ככר מחבירו לפני פסח לא מתוספתא היא כי אין דין זה בתוספתא והטור ריש סי' ת"ן כתב כן בשם רש"י וכן מוכח מדברי הספר מיניה וביה מדהוצרך להביא ראיה מפרק בתרא דע"ז מדברי ר' ינאי יזפי פירא כו' ואי בתוספתא מיתניא כך ה"ל כיהודה ועוד לקרא לכן נראה דכוונת הספר הוא שמציין הש"ס דף ל"א ע"ב דאמרי' שם ז"ל ל"ק הא דאמר מעכשיו הא דלא אמר מעכשיו ומנא תימרא דשני לן בין היכא דאמר מעכשיו דתניא נכרי שהרהין פת פורני אצל ישראל אינו עובר עליו ואם א"ל קני מעכשיו אם לא אפרע עובר הנה הספר תפס סוגית הש"ס בקיצור וכתב שבהרהינו אצלו וגם א"ל קנה מעכשיו כדתניא בתוספתא ורמז לההיא ברייתא שמייתי הש"ס לראיה דמוכח מינה דמיירי באמר מעכשיו ואח"כ כתב דין בפני עצמו ישראל שלוה ככר כו' וכן מתחלת הגהות מיימונית וק"ל ולא בא הספר לחדש מידי אלא שכתב פסק הסוגיא בקיצור כמו שדרכו בכמה מקומות או שכתב זה כדי לסמוך לו דין ישראל שלוה ככר מחבירו שיש לו קצת סעד וראיה ממנו וע"ל בש"ג דף רל"ד ודו"ק . ועוד נלע"ד יותר דאפשר דיש חסרון בדברי הספר וכצ"ל כשהרהינו אצלו וא"ל קני מעכשיו ובקבע לו זמן קודם הפסח כדתניא בתוספתא והס"ד וזהו דעת ר' אפרים שהביאוהו הרא"ש ולעיל הר"ן שכ"כ והביא ראיה מתוספתא ע"ש : (קב) דהכא ליכא למקנסיה . ר"ל דוקא בשבת יש לקנסו משום דהוא כשכירו משא"כ הכא דהמלאכה נעשית לגלחים אלא שקנה הוא חוק שלהם ודו"ק . ועיין בהגהת מיימונית פ"א דחמץ ומצה שכתב עוד יישוב דלא דמי לטול אתה בשבת כו' : (קג) חמצן של עוברי עבירה מותר לאחר הפסח מיד מפני שהן מחליפין . ע"ש פ"ק דחולין דף ד' ריש ע"ב דפירש"י ז"ל מותר מיד אע"ג דלא שהה כדי לאפות דודאי עבר עליו הפסח אפ"ה מותר לכשרים לאכול מחמצן מיד מפני שהן מחליפין בשל נכרים דכיון דמצי לאכול התירא דחמץ דנכרי דעבר עליו הפסח מותר לא אכיל דידיה דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור ואע"ג דהשתא נמי הוא אסור לגביה דהא מתהני מחמץ שעבר עליו הפסח דאי לא דיהיב ליה לנכרי לא יהיב ליה דידיה אפ"ה כל מאי דמצי למיעבד בהתירא פורתא עביד ולדידן מיהא שרי דאין איסור חמץ תופס את דמיו כו' עכ"ל והנה ק"ק מה ראיה מייתי הספר משם לנדון דידן למי שקנה חוק הגלחים כו' דמתירין לו לקבל מאי שפסיד בימי פסח הא כאן אסור להמחליף כי אם לאחריני גם א"ל שכתבו לאשמועינן דמותר לקבל מנכרים מחמצן שעבר עליו הפסח מדשרינן לחמץ שביד עוברי עבירה מפני שהן מחליפין אע"ג דלא שהה כדי לאפות אחר פסח דלזה לא הוצרך ראיה שמשנה שלימה היא בפירקין דלעיל ריש דף רל"ג חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה וכתב הרי"ף והרא"ש דלא דוקא הנאה אלא אפי' באכילה מותר וגם דוחק לומר שהספר לא כתבו לראיה והא דכתב נמי גרסי' כו' האי נמי ר"ל שגם עוד גרסי' שם שיש להקל באיסור חמץ וכן מוכח קצת שהרי הגהת מיימונית לא כתבו שם להאי והפ"ק דחולין כו' מ"מ להספר לא משמע הכי לכן נראה דשפיר מייתי ראיה מיניה דכמו שראינו משם שהתירו חכמים לאכול מחמץ שנמצא ביד עוברי עבירה אע"פ שהוא חליפי איסור חמץ שעבר עליו הפסח ש"מ שלא החמירו כו' מדינא אלא בפסח עצמו ולאחר הפסח משום קנסא כר"ש ולגבי אחריני דלא שייך לקנסינהו התירו ה"נ האי שקנה חק לגלחים דליכא טעם דליקנסיה דהוא לא עביד מידי מותר ודו"ק : (קד) דתנן מכרן וקדש בדמיהן מקודשת . מצאתי מי שכתב דה"ה לכתחלה אלא מ"ש לישנא דמקודשת אשמועינן דמקודשת ושוב אין תופסין בה קידושין אחרים וק"ל כך היה נ"ל לפרש כדי שלא תקשה אמאי דמתיר כאן ליהנות לכתחלה מהמעות אם כבר קבלם וכן משמע בטור ס"ס תמ"ג וז"ל מעשה וקנתה שפחה נכרית ירקות בחמץ אחר ו' שעות והתירם ר"ת לפי שאינו תופס דמיו כדאמרי' חמצן של עוברי עבירה לאחר פסח מותר מפני שהן מחליפין עכ"ל הרי דאף לכתחלה שרי מאחר שאינו תופס דמיו לכך צריך לפרש דהאי מקודשת לכתחלה נמי הוא ועוד מבואר יותר דהאי מקודשת לכתחלה הוא כמ"ש התוס' פ"ק דחולין דף ד' ע"ב וז"ל דכל מה שנהנה אח"כ מן האשה לכתחלה הוא כו' אלא שקשה שא"א לפרש כן דבנדרים פ' השותפין והביאו התוס' פ"ק דחולין דף ד' ע"ב בד"ה חמצן של עוברי עבירה מותרין מיד מפני שהן מחליפין משמע שם דרש"י ותוספות דאף דמי חליפין נאסרו ביד המחליף מדרבנן והביאו ראיה מנדרים דרצה שם הש"ס להוכיח מהא דתנן קידש בדמיהן מקודשת ש"מ דחילופי איסורי הנאה מותרין ודחי דלמא לכתחלה הוא דלא הא דיעבד עביד ש"מ דהאי קידש בדמיהן מקודשת דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור לקדש בהן [הג"ה כ"כ תוס' ע"ש אלא שרש"ל הרחיב דבריהם כדי שיהיו מבוארים לכך הבאתי דברי רש"ל וז"ל חכמת שלמה שם לכתחלה אסור ליהנות מן החליפין אבל גבי קידושין שכבר קידש ונהנה מש"ה שריא ליה ואע"פ שהיה ראוי שלא יהנה מטנה אחר הקידושין דכל מה שנהנה אח"כ הוי כמו לכתחלה מ"מ משום פו"ר התירו לו מאחר שכבר קידש א"נ מאחר שאין כאן אלא דמים שהוא דבר שאינו ניכר לא החמירו בו בפרט מאחר שכבר קידש ודו"ק עכ"ל . ע"כ הגה"ה] וי"ל מ"מ מייתי שפיר כאן ראיה דמדהאשה מתקדשת ש"מ שהיא מותרת ליהנות מהדמים לכתחלה דאל"כ למה היא מתקדשת כיון שאסורה ליהנות מהם אלא ודאי דוקא אהמחליף אסרו אבל לא אאחרים שבאו דמי החליפין בידו וכ"פ שם התוס' ע"ש והנה נ"ל דמביא כאן דאם כבר קיבל הבעה"ב מהגזבר שמותר ליהנות ממנו שהוא נחשב לענין זה כאחר כיון שהוא לא צוה להחליפן וכן נ"ל בשפחה דלעיל דהתיר ר"ת מטעם שהגבירתה נחשבת כאחר ולא שייך לקנסו כיון שלא צותה על השפחה וק"ל ע"כ מצאתי ולעד"נ דאין צורך לכל זה אלא שרבינו שמשון בעל תשובה ור"ת בפסק דשפחה ס"ל דאף לכתחלה שרי מאחר דאין תופס דמיו וס"ל דמ"ש חמצן של עוברי עבירה לאחר הפסח מותר דר"ל אפי' לעצמו מותר כיון דאינו תופס דמיו לא קנסוהו אלא שאסור לו למכור ואף אם כבר מכרו אסור לו לקבל דמיו מיהו אם כבר קיבל מותר ליהנות מהם וכבר כתב שם רש"י גופא שי"א כן ודחה דעת זו והתוס' כתבו עליו שם דמהא לא איריא כי יש לדחות דחויו וכתבו אלא שיש להביא ראיה לדבריו מהא דנדרים פ' השותפין כו' דאמר דלמא לכתחלה הוא דלא כו' והא דהתירו ליהנות מהאשה שנתקדשה תירצו דמשום פו"ר הקילו א"נ כו' ע"ש אבל לר"ש משנץ ולר"ת לא מסתבר להו הנך שינויא דחוקא אלא ס"ל דמשם ראיה דאף לכתחלה מותר והא דקאמר שם דלמא לכתחלה הוא דלא כו' זה דיחויא בעלמא הוא דבאמת משמע משם דאף לכתחלה שרי כמ"ש התוס' שם דכל מה שהבעל נהנה אח"כ מאשתו לכתחלה הוא אלא שהש"ס אמר שם דלמא איכא לחלק ודו"ק : (קה) ואע"ג דתנן בפ"ב דע"ז השוכר את הפועל כו' . קשה מה מקשה דלמא התם לכתחלה קאמר וגם בנידון זה אסור לו לקבל מעות לכתחלה וישוב קושיא זו נתיישב ג"כ מתוך מ"ש התוס' שם בסוף אותו הדיבור שעסקנו בו וגם בתוס' ר"פ השוכר את הפועל כי שם הוכיחו מן הסוגיא דש"ס אהא דתנן שכרו אסור ר"ל אסור אפי' לאחרים ליהנות ממנו ומש"ה מקשה שם בש"ס ר"פ השוכר את הפועל ממנו אהא דתנן מכרן וקידש בדמיהם מקודשת דכיון שהמעות אסורין אפי' לאחרים אמאי האשה מתקדשת כיון שגם היא אסורה ליהנות בו ומתרץ שם הש"ס שאני יי"נ שהוא חמור וקנסו לאסור אפי' שכרו אכ"ע . וכן הוא דברי הספר ודו"ק : קנס הוא שקנסוהו חכמים ביי"נ וע"ז . נמחק וע"ז : (קו) ומיהו שרי ליה לישראל להשכיר תנורו לנכרי בפסח ע"מ שיאפה מצה בו ואם יאפה בו חמץ אין זקוק לו כדתנן שכרו כו' . ז"ל ב"י סי' ת"נ משמע לי דלפום פשטא דמתני' אין משם ראיה דהתם ה"ק אם שכר הפועל לעשות עמו מלאכה ועשה עמו אותה מלאכה אע"פ שאומר ליה העבר לי חביות של יי"נ שכרו מותר לפי שאין פירעון שכרו על העברת אותה חבית אלא על אותה מלאכה ששכרו לעשות ונ"ל דהר"ר שמשון בן אברהם מפרש דה"ק אם שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת אע"פ שאח"כ לא עשה אותה מלאכה אלא שאמר לו שיעבור חביות של יי"נ ממקום למקום שכרו מותר עכ"ל ואיני יודע מה הפרש מצא הב"י בין לשון המשנה דהתם ובין לשון ר' שמשון שאם נפרש המשנה דמיירי בעשה עמו אותה מלאכה ה"נ נפרש בדברי ר' שמשון דמיירי באפה בו הנכרי מצה ושוב אפה בו חמץ אלא הא והא סתמא קאמר ומיירי דלא עשה אותה מלאכה וק"ל . ומצאתי מי שכתב על הב"י ותימה על הב"י איך יעלה על דעת ר' שמשון שאם יאמר לו בפירוש העבר לי חביות של יי"נ שיקבל עליו שכרו דמ"ל ששכירתו היה למלאכת היתר כיון שאותה מלאכה לא נעשית מעולם אלא נראה פשוט דה"פ ששכרו לעשות מלאכה אחרת דהיינו להעביר לו חביות ממקום למקום וא"ל שיש בהן דברים המותרים ולא גילה לו שבהן יי"נ וקמ"ל דאע"ג דיש בהן נמי באותן החביות יי"נ וא"ל להעבירן וה"א שצריך זה הפועל לבדוק בחביות לעמוד על אמיתת הדבר כדי שלא יכשל ליהנות במלאכת איסור קמ"ל דאין זקוק לזה ושכרו מותר לדוגמא זה ה"נ כיון שישראל שכר לו תנורו והתנה עמו לאפות בו מצה לא חייבינהו תו לבדוק בפסח אם קיים הנכרי תנאו או לא ובכל ענין שכרו מותר וק"ל : (קז) ומי פירות אין מחמיצין . סוף דף רל"ו אבל מי פירות ומים מחמיצין כ"כ התוס' והרא"ש והר"ן וע"ש הוכחתם ע"ז : (קח) מאכל שמוכרין מוכרי בשמים . כן הגה בס"א וא"צ כי הקריאה היא הבשמים בפתח ור"ל בבעלי בשמים כמו החמרים הגמלים וק"ל : (קט) שקורין רי"ז ופי' בערוך

שורא

בדורות האחרונים גזרו כדפריסית וכיוצא בזה הטעם פירש רב סעדיה גאון גבי דין לידה בזוב שחלק בין דורות הראשונים לדורות האחרונים (קי) ואפילו ליתנו במים רותחין נכון לאסור דילמא אתי ליתנו במים קרים עכ"ל גיסי ורבינו ברוך ורבינו שמשון מאוירא לא היו אוכלין מיני קטניות בפסח אבל ה"ר יחיאל מפרי"ז היה רגיל לאכול פול הלבן שקורין פיי"ש ומעשה בא תקפט שנמצאת חטה בחומץ והורו להתיר (קיא) כדאמרינן שורן בחומץ וחומץ צומתן: (קיב) רבינו אבי העזרי כתב שמותר ללוש עיסה בביצים בלא מים וה"ר שמואל מפלי"א כתב בשם הקדוש[א] מדרוסי ורבינו יהודה מפרי"ש ורבינו דוד ממיץ [ורבינו מנחם] שצוה להשליכם במים ותדע שהרי העיסה תפוחה מהן: מעשה ושאלו לר"י באשה שבושלין לה דדיה ואמרו הרופאים להשים עליה קמח הנילוש בדבש ושמן זית מבלי מים אם מותר בפסח משום חמץ והתיר משום דמי פירות אין מחמיצין: וגם מעשה בא לפניו תקצ על חלב הנשפך על חטין והתיר ר"י משום חמץ דמי פירות אין מחמיצין (קיג) כדאמר רבי יהושע לבריה יומא קמא לא תלושו לי בחלבא מכאן ואילך לושו לי בחלמא [פסחים ד' לו.] וטעמא משום מצה עשירה דאי משום חמץ אפי' בשאר יומי נמי (קיד) אבל אותם חטים אסורים לאוכלן עם בשר משום בשר בחלב (קיד) דדמי לאין טשין את התנור כו' [שם דף לו.] והדחה לא סגי מאחר דאית ביה גירדא דהא אמרינן פרק בתרא דע"ז [דף סה:] יין שנפל על גבי ענבים ידיחם ומותר ואם היו מבוקעים אסורים עוד כתב ה"ר יצחק תקצא דבש בפסח נראה דאסור לא שנא בעינייה ולא שנא משקה שקורין מע"ד (קטו) לפי שרגילין לערב בו קמח או סולת אך דבש שמוציאין אותו מן הכוורת (קטז) שיודעין בו שאין בו תערובת [מים] היה נראה להתיר[ב] [א] (*אף על גב דממלות אותו הדבורין מגופן [*כל זה איתו בס"א ועיין בהגהת מיימוני פ"ז דחמץ ומצה]: מכל מקום הוי מי פירות כדאמרינן פרק בתרא דסוטה [דף מח:] כאשר תעשינה הדבורים ומתרגמינן כמה דכתן דבורייתא ושייטין ברום עלמא ומייתי דובשא מעשבי טוריא וכיון *שבא מן הפרח הוי ליה מי פירות) (קיז) ומ"מ נכון לאוסרו דילמא אתי לאיחלופי כדאמרינן יאמרו כל הסריקין כו' ומהאי טעמא היה נראה לאסור התאנים לפי שרגילין לערב בהן סולת כשמתקנין אותם ואע"ג דיש הרבה תאנים שאין בהם סולת מכל מקום הא איתא לפי דברי בני ספרד אשר שם גדולים התאנים (קיח) (*ואומר ר"י) [*ואומרים] כי התאנים [*השמנים] אין צריכין תיקון סולת [*והרזות צריכין תיקון סולת]. [דף מ] אמר רב הונא בלקות של נכרים אדם ממלא כרסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה פרש"י שמכיר בהם שלא החמיצו שאין שם לא קרני חגבים ולא הכסיפו פניו יש תמהים על פירש רש"י שפירש שמכיר בהם וכו' דלא מסתבר להקל כולי האי לאכול בצק שלש הנכרי שלא בפניו דחיישינן שמא לשו בחמין ומפרש כגון בלקות של נכרים שלשן הנכרי בפניו ול"נ להרא"ם דאם כן הוה ליה לומר קמח של נכרים שלשו בפניו לכן נראה כפרש"י דכיון שאין אנו רואין בו לא סיאור ולא סידוק מותר: תקצב הג"ה [דף לז] פרט לחלוט (קיט) פר"ת דמיירי בחלוט גדול כגון אשישה ומפסיל מפני חשיבותו דאין זה לחם עוני אבל חלוט קטן אמרינן בשמעתין ובפרק החולץ [יבמות דף מ:] דאדם יוצא בהן: *כי פליגי [*לשון רי"ף ופלוגתא דר"ל ור"י כדף לז כגמ'] בדביק ולבסוף הרתיח פי' רבינו אליעזר ממיץ דפלוגתייהו היכא דאפייתן תרתי לריעותא הדביקה מבפנים והרתיחה מבחוץ והרתיחה אחר הדביקה אבל היכא חדא לטיבותא הרתיחה קודם הדביקה או (הרתיחה והדביקה) [הדביקה והרתיחה] מבפנים כ"ע מודו דהא דמי לאפיית (קכ) בצק בתנור קצת ור' יוחנן סבר מעשה אילפס כו' דלא מיפקי מכעין תנור לר' יוחנן אא"כ עשאן בחמה או חלטן *במים אבל אפאן באילפס או בדפוסי ברזל אפי' הדביק מבפנים והרתיח אח"כ מבחוץ חייב [*בחלה] דכעין תנור חשיב ליה הלכך אפילו ליתן רכה כעין ניל"ש דהיינו תחלתו סופגנין אחרי שאפייתן כעין תנור חייב לר"י ויש פוסקין כר' יוחנן ויש פוסקין כר"ל הלכך היכא דאיכא תרתי לריעותא המיקל לא הפסיד והמחמיר תבא עליו ברכה: אלמא אע"ג דחלטה מעיקרא כיון דהדר אפייה כו' (קכא) פירש ר"ת ורבינו אליעזר ממיץ דמיירי בתחלתו סופגנין אבל תחלתו עיסה אפי' לא הדר אפייה בתנור הוי לחם דתנן במסכת חלה [פ"א מ"ה] וכולן שתחלתו עיסה וסופו סופגנין תחלתו סופגנין וסופו עיסה חייב בחלה ואותה עיסה שלשין לקרעפלי"ך ולפשטי"ד ורמזל"ש היינו תחלתו עיסה וסופו סופגנין וחייבים בחלה ומברכים עליהם המוציא וכן אובליא"ש תחלתו סופגנין וסופו עיסה שאפייתן בלא משקה וחייבים בחלה ובהמוציא דכיון דחייבים בחלה הוא הדין בהמוציא וראיה ממנחות [דף פז:] ומפרק כילד מברכין [ברכות דף לז:] היה עומד ומקריב מנחות בירושלים כו' נטלן ואכלן מברך עליהן המוציא וקפסיק ותאני לא שנא מנחת מאפה תנור או מחבת ומרחשת אע"ג שמטגנות בשמן ואין סברא לחלק בין שמן למים אבל (*ורימזל"ש) [*וורמזי"ל] מודה רבינו תם דאין לברך עליהם ברכת המוציא דלית להו תוריתא דנהמא מיהו מן העיסה שלהן הורה ר"י פרק החולץ [יבמות ד' מ.] ופרק כל שעה [פסחים ד' לז:] ופרק כילד מברכין [ד' לז:] דעיסת וורימזל"ש חייבת בחלה דהויא לה תחלתו עיסה וסופו סופגנין וכן כתב רבינו שמשון משאנץ במס' חלה [פ"א מ"ה] ושוב חזר בו דדוקא תחלתו עיסה ונמלך לסופגנין חייב בחלה (קכב) אבל אם מתחלה עשאה עיסה לבשלה פטור כיון דדעתו היה מתחלה לעשותה סופגנין ולבשלה במים: הג"ה מצאתי ועל אודות החררה קטנה שלוקחות הנשים מעיסה ורימזיל"ש ואופין אותה ומשימות אותה אצל אותו עיסה ומפרשת חלה יפה עושין *וכן הורינו להם לפי שהתוס' כתבו בפ' החולץ [ד' מ.] ובפ' כל שעה [דף לז:] ובפרק כילד מברכין [דף לח:] דעיסה ורימזלי"ש חייבת בחלה דהוה ליה תחלתו עיסה וסופו סופגנין וכן כתב רבינו שמשון במסכת חלה [פרק א' מ"ה] תחלה ושוב חזר בו ופטר כיון דדעתו לעשותו סופגנין היה מתחלה ולבשלה במים אלא אם כן עשתה ממנה חררה קטנה ואפאה ע"ג גחלים דחיישינן שמא תמלך (קכג) ותעשה ממנה לבנה כדי חיוב חלה כדמשמע בירושלמי אמרתי בלבי לאפוקי נפשיה מפלוגתא לעשות חררה קטנה ולאפותה וליטול חלה מעט ממנה ומן העיסה ביחד [*פ"א דאין נוטלין] שהרי נוטלין חלה מן האפוי על העיסה (קכד) ומן העיסה על האפוי כדמשמע במסכת חלה [פרק א מ"ו] והשתא ממה נפשך שקלה חלה כדין (*ולפי) [*גם לפי] דברי רבינו שמשון שכתב במסכת חלה [שם משנה ה] דפטור אלא אם כן אפאתה ממנה חררה קטנה (קכה) כדמשמע התם [בירושלמי] חדא איתתא דשאלה לרב מנא כו' אין להקשות מזו (קכו) דתנן תחלתו עיסה וסופו סופגנין חייב דהתם מיירי שנמלך לעשות סופגנין [*ושלום העני] מאיר בר ברוך עכ"ה: [דף מב] תקצג שופכן במקום מדרון וכן צריך ליזהר במי הדחה שאחר הלישה: [שם] אשה לא תלוש אלא במים שלנו (קכז) כתב רש"י חשו חכמים לכמה עיירות שאין להם מי נהרות אלא מי בורות ובארות הנובעין ואמרו שילונו בלילה כדי שילטננו עד יום המחרת (קכח) כתב ראבי"ה דמנהג כשר הוא שנהגו קדמונינו שהם ממלאים מן הנהרות (קכט) ועוד כתב קדמונינו נהגו לשואבן אחר שקיעת החמה (קל) ובה"ג כתב מיא מצוה למימלי ביני שימשי וכוכבי ורבינו אליעזר ממיץ פירש הטעם דאשה לא תלוש אלא

[*ונמצא בתשובה הנוטל חלה מן העיסה מברך להפריש חלה מן העיסה ובפסח מברך להפריש חלה ממצה הג"ה יוצאים במצה עבה עד טפח כלחם הפנים ושמעי' שיכולים לעשות מצה עבה עד טפח ואין בה משום חמוץ דגמרינן לחם לחם כתיב הכא לחם עוני וכתיב התם לחם הפנים לפני תמיד מה התם טפח אף כאן טפח ע"כ. מ"א]:

הגהות מהרי"ו והרה"ש א רבינו דוד ורבינו נסים: ב והדבש שהוא מתמרים או מגוף הדבורים אע"ג וכו': ג חייב בחלה:

בגדי ישע

שהוא אורז. ז"ל רש"ל אבל ראבי"ה כתב שהוא דוחן ונ"מ לברכה וכן פסק מהר"י סג"ל: (קי) ואפי' ליתנו במים רותחין נכון לאסור. נלע"ד דר"ל אפי' ליתנו ברותחין דהיינו חליטה. ועיין בטור סי' תס"א: (קיא) כדאמר שורן בחומץ וחומץ צומתן. ז"ל רש"ל ואיירי בחומץ שאפי' נתערב במים דאל"כ תיפוק ליה דמי פירות אין מחמיצין כאשר כתב הטור גבי חומץ והאידנא נראה שאין להקל בזה כי לא בקיאי בשיעור חומץ איזהו צומתו ואיזהו לא צומתו וגם משום מראית עין נ"ל עכ"ל: (קיב) רבינו אבי העזרי כתב שמותר ללוש עיסה בביצים בלא מים. ז"ל הב"י סי' תס"ג כתב בסמ"ק סי' רי"ט ר' נתנאל היה מקפיד בי ביצים כשהיה לשין העולם שיעור חלה מפני שהיא טהורה שמי פירות אין מכשירין ומה יעשה בחלתה דאע"ג דעכשיו בזמן הזה שאין לנו מי חטאת אין אדם טהור מטומאת מת מ"מ כיון שנילושה בביצים שלא הוכשרו בשום משקה אינה מקבלת טומאה וא"כ מה יעשה מחלתה לשורפה אינו יכול כיון שהיא טהורה וגם לאכלה אינו יכול כיון שאין רובן טהורין ומיהו היה יכול ליתן לכהן קטן כדאי' בבכורות עכ"ל וע"ש בב"י מ"ש בסמוך מקודם לזה: (קיג) כדאמר ר' יהושע לבריה כו'. ז"ל רש"ל ובחלב שלנו אין להתיר כלל לפי שרגילין באחרונה לשטוף הכלי שחולבין במים ולערב באותה חלב אף שברור לנו שלא עירב מ"מ כי שלא אתי לאחלופי ראוי לאסור עכ"ל: (קיד) אבל אותן חיטין אסורין לאכול עם בשר כו' דדמי לאין טשין כו'. ע"ל דף רל"ב ע"ב בההיא דאין טשין דפירש"י ואם טש כל הפת אסורה לאכלה אפי' במלח משום גזירה שמא יאכלנו עם בשר וכן הוא בהדיא בש"ס דף ל"ו ע"א ע"ש ואין מותר אלא אי עביד ביה סימנא כעין תורא והא דכתב הספר דאסור לאכול עם בשר ר"ל ג"כ אפי' אם רוצה לעשות בהם שום סימן הכירא דמטעם זה שעושה הכירא צוה ריב"ל לבניה ללוש מיומא קמא ואילך בחלבא כדאי' בש"ס ע"ש: (קטו) לפי שרגילין לערב בו קמח או סולת. וז"ל ב"י סי' תס"ז וחששא זו איני מכיר שאפי' נודע בבירור שנתערב בו קמח או סולת מה בכך מי פירות הוא ואינו מחמיץ אלא אם באנו לומר דשמא עירבו בו ג"כ מים דמי פירות עם המים מחמיצין את הקמח הנילוש עמהם ואפ"ה נראה דאין לאסור מפני חששא זו דחששא רחוקה היא לערב בו ב' דברים וכולי האי לא מחזקינן איסורא ומיהו לחוש שמא עירבו בו סולת אפשר דחיישינן שהסולת אנו מחזיקין אותו לחמץ גמור מפני שלותתין החטין במים קודם טחינה וכמ"ש בתה"ד סי' ק"ס כו' עכ"ל. עש"ב: (קטז) שיודעין בו שאין בו תערובות היה נראה להתיר. ז"ל רש"ל להתיר לכל אף ללוש בו מצות ולא חיישינן משום חימוץ וכ"ש לאכלו ולשתותו ודו"ק עכ"ל ולעד"נ דיש חסרון בספר מא"ף לא"ף וכצ"ל היה נראה להתיר אף ללוש בו אע"ג כו' אח"כ ראיתי במ"י כי צריך להיות היפוך וכך הוא הנוסח שם ואם היו מבוקעים אסורים והדבש שמוציאין אותו מן הכוורת שיודעין בו שאין בו תערובות כו' ע"ש וכיון שבא מן הפרח ה"ל מי פירות ואח"כ צ"ל עוד כתב הר"ר יצחק כו' ואז א"ש דנסמך זה הדין של הדבש המוציאין מן הכוורת להא דלעיל משום שמיירי שלשין בו את העיסה ומותר משום דמי פירות אין מחמיצין ודו"ק: (קיז) ומ"מ נכון לאוסרו. ז"ל רש"ל פי' לאכלו ולשתותו ובמדינות הללו רוסי"א ופולי"ן נהגו לשתותו ולא לאכלו עכ"ל: (קיח) ואר"י כי התאנים השמינות א"צ תיקון סולת. אבל בלקות מתקנין אותן בסולת כן הוא בס"א ורש"ל הגיה ואר"י כי התאנים טובות ואין צריכין תיקון סולת. וכן הגיה מהר"ל מפראג: פרט לחלוט. דף רל"ז ע"א: (קיט) פיר"ת דמיירי בחלוט גדול כו'. עי' בתוס' דף ל"ז ובראש ולעיל בר"ן באורך דף רל"ז ע"ב שהקשו ג' סוגיות אהדדי דהכא אמרי' דחלוט הוי לחם ובסמוך אמר דחלוט לא הוי לחם עוני אלא דלא הוי לחם כלל ופטור מחלה ועוד אמרי' בפ' החולץ דחלוט מקרי לחם עוני ויוצאין בו בפסח הרי לך דקשיא הני ג' אהדדי והאריכו הפרשנים בתירוצים הרבה ע"ז והנה הספר רוצה לתרץ בתירוץ אחר דהא דהכא מיירי בחלוט גדול דמיפסל מפני חשיבתו ולא מקרי לחם עוני וההיא החולץ דאדם יוצא בה דמיקרי לחם עוני מיירי בחליטה קטנה שאינה חשיבה וההיא דשמעתין דלא מיקרי לחם כלל מיירי ג"כ בחלוט קטן ומיירי שלא נאפה אחרי החליטה בתנור דכן משמע סתמיות הלשון דקורהו סתם חלוט משמע דלא נאפה אח"כ ולא נעשה בו שום מלאכה אלא החליטה לבד אבל בפ' החולץ דאיתא שם בש"ס בהדיא דף מ' ע"א וז"ל אע"ג דחלטיה מעיקרא כיון דהדר אפייה בתנור או באילפס לחם קרינן ביה ואדם יוצא בו י"ח הרי דפי' שם בהדיא דמיירי באפייה אח"כ ונ' דיני חלוקים יש חלוט גדול הדומה לאשישה אפי' לא אפאה אח"כ כדמשמע הכא דלא אמר אלא פרט לחלוט ולא אמר פרט לחלוט שנאפה אח"כ ש"מ דמיירי שלא נאפה אח"כ אלא נחלט לבד ואפ"ה מקרי לחם מאחר שגדול ולא זה דמקרי לחם אלא שנקרא לחם עשירה ואין יוצא בו וההיא דשמעתין דאמר דלא מקרי לחם וכן ההוא דהחולץ דמקרי לחם עוני ואדם יוצא בו י"ח הנך תרווייהו איירי בחלוט קטן אלא שהכא בשמעתין מיירי שלא נאפה אח"כ מקרינהו חלוט וגם הוא קטן ולכך לא מיקרי לחם כלל אבל ההיא דהחולץ שמיירי ג"כ בחלוט קטן מ"מ מיירי שנאפה אח"כ כמ"ש שם להדיא לכך מיקרי לחם ונקרא לחם עוני מאחר שהוא קטן וק"ל והא דלא חשש הספר לכתוב החילוק שיש בין ההיא דשמעתין להחולץ משום דמלתא דפשיטא היא בעיניו כדפי' דבכ"מ שמזכיר חלוט סתם מיירי שלא נעשה בו מלאכה אחרת אלא החליטה ובההיא דהחולץ מפורש שם בהדיא דמיירי בשנאפה אח"כ ומ"ש אבל חלוט קטן אמרי' בשמעתין ובפ' החולץ דאדם יוצא בהן תימה דלא נזכר בשמעתין שום רמז מזה דאדם יוצא בחלוט ע"כ נלע"ד להגיה אבל בחלוט קטן איירינן בשמעתין ובפ' החולץ דאדם יוצא בהן ותרי מילי נינהו וה"ק דבשמעתין דאמר דחלוט לא מקרי לחם וכן ההיא דהחולץ דאמר דמקרי לחם עוני תרווייהו מיירי בחלוט קטנה אלא ששמעתין לא מיירי בהדר אפייה וההיא דהחולץ בהדר אפייה ולא חשש לפרש זה משום דמלתא דפשיטא הוא בעיניו כדפי' ומ"מ עדיין צ"ע דבר דהספר כתב תירוץ זה בשם ר"ת והתוס' כתבו תירוץ אחר בשמו דההיא דהכא דאין אדם יוצא בו משום דלא מיקרי לחם עוני מיירי בבלילתו עבה וההיא דהתם מיירי בבלילתה רכה ודוחק לומר דחלוט גדול קטן ובלילתה עבה ורכה חדא מלתא היא ותיא היא דודאי תרי מילי נינהו אח"כ מצאתי בתוס' דפ' החולץ דף מ' ע"א דכתבו תירוץ זה שכתב הספר בשם ר"ת וכתבו ב' תירוצים בשמו דהכא מיירי בבלילתו עבה והתם ברכה או הכא מיירי בגדולה והתם בקטנה ע"ש: כי פליגי כשהדביק כו'. דף רנ"ז ע"ב: (קכ) בצק בתנור קצת. הס"ד: ור' יוחנן אמר מעשה כו'. כצ"ל והוא שם: (קכא) פירש ר"ת ור"א ממיץ כו'. באשר"י ובר"ן באורך וע"ש: (קכב) אבל מתחלה עשאה עיסה לבשלה פטור. ומה שהביא לעיל ר"ת ראיה מהא דהיה עומד ומקריב מנחות בירושלים כתב הרא"ש דלאו במנחת מחבת ומרחשת איירי דמטוגנות בשמן ובטילות מתורת לחם אלא במנחה מאפה תנור וסולתא איירי א"נ בכל המנחות ושומנא מעט והוי כמו אפוי עכ"ל: (קכג) ותעשה ממנה לבנה כדי חיוב חלה. פי' שאותה החררה שאפאה ואם מה שתוסיף לעשות לבנה הקטן שמא יהיה הכל ביחד כדי שיעור חלה. ועיין באשר"י שהביא להירושלמי באורך: (קכד) ומן העיסה ביחד דאין נוטלין חלה מן האפוי על העיסה כצ"ל. וכן הוא במ"י וז"ל הגהות מיימוני דסדר זרעים בהלכות חלה והנה מורי ר"מ אמר כדי להסתלק מן הספק מן תעשה העיסה ההיא מעט חררה קטנה בגחלים דהויא אפיית לחם גמור ואח"כ יקיפנו אל העיסה ויפריש חלה משניהם מן העיסה ומן החררה מכ"א עם לפי שאין תורמין מן האפוי על שאינו אפוי לפיכך יקח גם מן העיסה ובכן יצא ידי שניהם עכ"ל וז"ש אח"כ והשתא ממ"נ שקלה חלה כדין ר"ל דאם חייב בחלה עיסת הסופגנין הזה הרי לקח מיניה חלה דהא לקח משניהם מכל א' ואם פטור מן החלה אז לא היה צריך לכלום אבל האשר"י בפירקין כתב בשם ר' מאיר ע"א ממ"ש הספר והגהות ח"ל ורבינו מאיר הנהיג בביתו כשהיו לשין עיסה כדי לבשלה במים או לטגנה בשמן היה מצוה לאפות ממנה מעט ועי"כ נתחייב כל העיסה קודם שיקחו ממנה מעט דחיישינן שמא תמלך עכ"ל מזה מוכח דהיה לו שיטה אחרת בהנהגת מהר"ם בתרתי חדא דהיה מפריש חלה מכל העיסה קודם שיחתך ממנה המעט שאפו לחררה והב' שהיה מפריש לפעמים מן עיסת החררה על עיסת הבישול ולפעמים מעיסת הבישול על עיסת החררה דהא בשעת הפרשת חלה העיסה כבר נילושה כתיקונה וכשמפריש חלה מצד זה מהעיסה ותותך מהעיסה מעט לחררה מצד האחר הרי מפריש מעיסת הבישול על עיסת החררה ואם אפכא אפכא ונראה ליישב דשניהם צדקו יחדיו כ"א לפי ענינו דודאי אם תחלת לישת העיסה היה ע"ד לבשלו או לטגנו ולא ע"ד ליקח ממנו מעט לאפות אלא שאח"כ בא הרב או מאן דהוא לפסוק שיצא י"ח כל הדעות לאפות ממנה מעט אזי אינו יוצא י"ח אא"כ יחתוך ממנה מעט ויאפה תחלה ואח"כ יקיפנה אל העיסה ויפריש משניהן ומזה איירי הספר והמ"י אבל אשה שהיא כבר מלומדת לעשות דבר זה ותחלת לישתה העיסה היתה אדעתה ליקח מן העיסה מעט לאפות כההיא דהירושלמי אז יותר טוב שיפריש חלה קודם שיחתוך ממ"נ שאז הוא בלול יחד החיוב עם הספק שבכה"ג מצטרפין אפי' כלאים גמורין כמ"ש הר"ן לעיל דף רל"ו ע"ב והטור י"ד בסי' שכ"ד ע"ש וגם יותר טוב שאז שייך לומר טפי שמא יחתוך חתיכה גדולה שיעור חלה משא"כ כשחתכה כבר דאז לא שכיח כולי האי שיחזור ויחתכנה או תמלך על כולה ומזה איירי הרא"ש והטור סי' שכ"ם ע"ש בטור ומ"ש ב"י עליו דלפי מ"ש יפת דקדק הטור בכותבו אם דעתם לאפות ממנו ור"ל שכן דרכו ולא כמו שפי' ב"י שם וכתב עוד הרא"ש דרבינו מאיר גם לענין ברכת המוציא היה מוצא עצמו מפלוגתא ולא היה אוכל בלא המוציא אחר שנתבשלה או נטגנה וגם לא היה מברך עליו המוציא אלא מברך על לחם אחר ואח"כ אכלה עכ"ל וכ"ה לעיל במרדכי פ' כיצד מברכין סי' ק"כ ע"ש: (קכה) כדמשמע התם בירושלמי חדא איתתא כו' כצ"ל. והאשר"י בפירקין הביא להירושלמי ע"ש: (קכו) דתנן תחלתו עיסה וכו'. ז"ל רש"ל ונשים שלנו מדקדקות לעשות אף לחם משנה מן אותה העיסה דהוי כדי חלה כמו שתחלתה וסופה עיסה וזה הדרך הוא המובחר שאין כאן חשש ברכה לבטלה ולפי תיקון של מהר"ם לא אדע איך נכון לברך דדלמא הירושלמי לא חייב אלא בחלה לחוד מכח ספק כדפי' שמא תעשה לבנה כדי חלה אבל לא לברך ודו"ק עכ"ל מאיר בר ברוך עכ"ה כצ"ל: שופכין במקום מדרון. דף רל"ם ע"א: (קכז) כתב רש"י חשו חכמים כו'. כ"כ רש"י בתשובה והרא"ש הביאו ע"ש וז"ל רש"י בש"ס אשה לא תלוש אלא במים שלנו משום שבימי ניסן המעיינות חמין שעדיין הוא ימות הגשמים וחמה מהלכת בשיפולי הרקיע לפיכך כל העולם צונן ומעיינות חמין הלכך מלינן בלילה ומצנן עכ"ל וכתב הרא"ש כתב ראבי"ה לפי טעם זה השואב בבקר ומניחין עד הערב ש"ד דאין קפידא אלא שיעבור עליהם י"ב שעות משנשאבו עד שיצטננו: (קכח) כתב ראבי"ה דמנהג כשר הוא כו' שהם ממלאים מן הנהרות. ר"ל דהא הנהרות אינם רותחין כמו המעיינות לכך אף שמעביר עליהם י"ב שעות מ"מ מנהג טוב הוא שישאבו מן הנהרות שאינם רותחין וכ"כ הטור מדברי רש"י וז"ל ויראה מדבריו שבמי נהרות אין לחוש ומ"מ אין להקל אלא אפי' במי נהר אין ללוש אא"כ לנו עכ"ל: (קכט) ועוד כתב ראבי"ה דנהגו לשואבן אחר שקיעת החמה. אף לרש"י דאין קפידא בכך מ"מ עדיף טפי וק"ל וראיתי בהרא"ש שהביא לדברי ראבי"ה שכתב אלו ב' פירושים דהיינו פירש"י ופי' ר"א ממיץ ואח"כ כתב דמנהג של ראשונים כו' ע"ש וכך נלע"ד להגיה בספר ולהפך האי כתב ראבי"ה לאחר מ"ש אסור לשאוב אחר התחלת הלילה וכצ"ל ועוד כתב ראבי"ה דמנהג כשר הוא כו' עד שימשי וכוכבי ור"ל דלרש"י הקפידה שיהיו עומדין תלושין י"ב שעות ולר"א ממיץ ההקפדה שלא יהיו מחוברין בהתחלת הלילה ואסור לשאוב לדידיה אחר התחלת הלילה והשואבין בתחלת הלילה לדידיה מותרין מיד והא דתלה הש"ס ההיתר במים שלנו עי' בב"י בסי' תנ"ח דף שי"ג ריש ע"ג ועש"ב בדעת ר"א ממיץ וע"ז כתב ראבי"ה דמנהג כשר הוא לצאת ידי שניהן ששואבין אחר שקיעת החמה והנח אין לשון המצות אלא בע"פ ביום נמצא דלא היו מחוברין מתחלת הלילה כדעת רא"ם והיו עומדין תלושין י"ב שעות ודו"ק: (קל) ובה"ג כתב מיא מצוה למימלי כו'. אינו פליג עם ראבי"ה ולשון שאינו מדוקדק כתב הספר דהל"ל וכ"כ בה"ג אם לא שתאמר דר"ל דפליגי דראבי"ה כתב דמנהג בעלמא

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] ואין מושכין בו לערוב קמח או סולת מן הסתם נמצא למסקנא דחיים לאחלופי הייני בסתם אבל במקום ידוע בישראל אין אסור לפי זה ומיהו בסמ"ק אין כתוב שם האי אע"ג וכו' עד ומ"מ ולפי אותה גירסא לפי המסקנא יש לאסור אפילו במקום ידוע בישראל שאין בו תערובת סולת:

במים שלנו משום דאמרינן פרק מי שהיה טמא [פסחים צד:] חכמי אומות אומרים בלילה החמה הולכת מתחת לארץ על התהום ונראין דבריהם שהרי ביום המעיינות צוננין ובלילה רותחין הלכך אין להם תקנה אלא שלא יהו הלילה במחובר וכן פי' רבינו חננאל כהן וכתב ראבי"ה דלפי טעם זה אסור לשאוב אחר התחלת הלילה (קלא) מעשה אירע בפסח שחל להיות באחד בשבת וגם נפלה התקופה בלילה שלפניו ואעפ"כ לא חשו ולשו במים השאובים בלילה וכתב רבינו יהודה החסיד דאין להקפיד דכתיב שומר מצוה לא ידע דבר רע (קלב) וכולן לא יאפו אלא לצורך יום מחר דאין יו"ט מכין לחבירו וגם בליל שני לא יאפו אלא לצורך אותו יום דאין יו"ט מכין לחול וכן מצאתי תשובת ר"י [*שכתב] (קלג) שאם נשפכו כל המים עבור המת אין בידי להתיר מים שלא לנו על ידי הדחק וכן בא מעשה לפני ר' ערב פסח ואמרו שאין לשפוך המים שלנו בשביל המת דליל שמורים הוא לה' וכן הייתי אומר בשאר לילות של פסח דשומר פתאים ה' וחלילה שיארע דבר תקלה במצות השם: [שם] עברה ולשה מאי פרש"י דקאי אחמין ורבינו אליעזר ממיץ פי' דקאי אכולהו אף אמים שלא לנו כיון דעברה פי' הזידה ולשה אבל היכא דאישתלי לא איתסר ולכתחלה לשין בהן היכא דלא אפשר והמיימוני אסר אפי' בדיעבד וכן דקדק ה"ר שמואל מה"ג: כתב הרבי שמואל מפלמיזא אני הייתי משתומם מנעורי תקצד על הנשים שעושין ציורין בסריקים באומנות שהרי אסרו כולם ואפילו לעשותם בדפוס קבוע (קלד) מיהו האלפס פסק כלישנא בתרא לא (*של) [*בשל] נחתומין אמרו שיש להם דפוסין: לעיל [דף לט] הא במישחא ומילחא יש ליזהר שלא למלוח המצות ובתשובת גאוני לותיר כתוב כל האוכל מצה מלוחה כאילו אוכל חמץ ומביאין ראיה דמלח אפילו בכותל מוסיף הבל כדאמרינן פרק לא יחפור [ב"ב יז.] מרחיקין מלח מן הכותל וגם גבי הטמנה מוסיף הבל כדאמרינן [שבת מז:] אין טומנין במלח כל שכן בעיסה שמוסיף חום ואין להקל בדבר ועוד דמליח כרותח ועוד דאמרינן פ' המוליא [שם עט.] ג' עורות הן (קלה) מצה דלא מליח ולאפוקי מדרשב"ע דשרי למלוח מצה בר מיום ראשון (קלו) גם אומר ר"י שמותר לתת תבלין במצה בפסח דגרסינן בפ' הקומץ רבה [מנחות כג:] תיבלה (קלז) בקלא ובמיני תבלין כשרה מצה היא אלא שנקראת מצה מתובלת וכן התיר המיימוני אפילו לכתחלה:

סליק פירקא

[דף מב] **אלו** עוברין פר"ת תקצה אלו עוברין מעל השולחן אבל אינו עובר בבל יראה ובל ימצא כי חמץ על ידי תערובת מותר להשהותו בפסח וכן פסק רשב"ם וכל שכן התרנגולת שנמצא בה חטה וכן פסק רבינו יוסף (א) וראיה מקדרות בפסח (ב) ונהגו כרש"י דאסר: [שם] תקצו מכלל דכזית אפילו במקום העשוי לחזק והיינו *כלישנא בתרא דמחמיר ואסור להשתמש באותן עריבות [*הספר כתב כן מדהכיא הרי"ף לישנא בתרא פסק כן לחומרא נל"ה]: בפסח ואפילו להשהותה אי אפשר פן ישאר כזית במקום אחד והלכך טוב לגוררה היטב או לתתה לנכרי ולקנותה לאחר הפסח והמקילין סומכין על הביטול (ג) וכתב ראבי"ה דאי בעי ללוש בה בפסח צריך לגוררה ולהגעילה כתב ראב"ן הגהות מהר"י והרה"ש א מגוהים:

מה שנהגו לגרור הכתלים שהגיע בהן חמץ לפני הפסח וגם לרחוץ הכסאות והספסלים מצאתי סמך בירושלמי אמר רבא הטח ביתו בבצק צריך לבער והא דא"ר שמעון בן אלעזר כופת שאור שיחדה לישיבה בטלה [פסחים מה:] מוקי לה בכופת מאוס וספק בידי על הכרים שטחין אותם במי סובין אם צריך לבער ונראה דאין צריך דאין עליו שם אוכל ומאוס ופסול מאכילת כלב (ד) ועוד שמיוחד לישיבה. וראיתי כתוב העיד רבינו משולם על רבינו אליעזר הגדול (ה) שהיו בגדיו *נשטרקי"ם בפסח וכן יש בדברי המיי' [פ"ד מהל' חו"מ הל' י"א] בגדים שמכבסים בחלב חטה וכן נייר שדבקוהו בחמץ וכן כל כיוצא בו מותר לקיימו בפסח לפי שאין בו צורת חמץ (ו) והא דאמרינן במתני' קולן של סופרים דעבר עלייהו היינו כשמתקנין הנייר בכך כעין עיבוד וניכר החמץ. ראיתי בספר רוקח הנותן שעורים לסוסים והסוס מלכלך אותם ברירו חייב לבער דמחמיץ כדתנן לא ילעוס אדם חטין ויניחם על מכתו וע"ד כתב שם צריך ליזהר לאחר שאופין המצות שלא יתנוהו במפה או בכלי שיש בו קמח שמא ידבק הקמח במצה ואחר כך ישרה המצה במרק עם הקמח שעליה ויבא לידי חימוץ ואיסור גדול ותמיד יש לנערם מן הקמח שעליהם עכ"ל: [*לשון רי"ף] אבל חלת חוצה לארץ מדרבנן כו' וכן הלכתא וכן פי' בספר המצות תקצז ורוב הגאונים ועוד פסקו הגאונים דאפילו ליתיה לכהן קטן בעיר (ז) אמרינן הואיל ומיקלע דהלכתא כרבה לקמן [דף מו:] וכן פי' ר"ח ושיטת ה"ג וראב"ן ומצות האפויות מערב יום טוב כיון דנחת להו חיובא בחול (ח) הרי הן כתרומת דגן ותנן אין מגביהין תרומות ומעשרות ביום טוב ואם שכח ולא הפריש מערב יו"ט אין לסמוך על שיורי המצה להיות אוכל והולך ואח"כ מפריש כדין תרומה (*ואם) (ט) [*דאם] היתה כל העיסה נילושה ביחד אז היה מותר דלא בעינן מוקף (י) אך מצות הנילושות כל אחת לבדה אין להם דין זה וכתב ה"ר שמואל מפלייז"א דצריך לאפות מצה אחת (יא) ובשעת הפרשה יפריש מאחת על כולן והפטור את האחרות בצירוף ודמי לשחט בהמה וחיה ועוף ונתערב דמן דאם יכול לכסות דמן בדקירה אחת מכסה אף ביו"ט ועוד דבפ"ב די"ט [דף יט.] אשכחן דרבנן שרו להטביל כלי על גב מימיו לטהרו ועוד נדה מערמת וטובלת בבגדיה וכ"ש בהפרשה שיש להתירו אפילו בגלגל מערב יו"ט דאין עושין בהם שום מעשה אלא שמחשב לפטור האחרות אגב המצה המחויבת: [דף מח] תקצח קבא מלוגמא לפיסחא וכן לחלה שהוא שיעור עומר מ"ג ביצים (*וכן פסק) [*ופסק] ר"י בר יהודה דה"מ בתנוריהם שהיו קטנים ואיכא למיחש לחימוץ שהיו צריכין לחמם לכל עיסה ועיסה (יב) אבל תנורים דידן עדיף טפי ללוש הרבה ביחד אבל ס"ה ושאר הגאונים החמיר בדבר וכתבו דיותר טוב ללוש פחות ממ"ג ביצים (יג) ויפריש חלה ע"י צירוף סל כדלקמן כדי שלא ללוש יותר ממ"ג ביצים. מצאתי כתוב בשם ר"י בר אברהם (יד) שאין גודשין מדה של פסח כי מאחר שהיא עשירית האיפה נלמדה משל כהן גדול שהיתה מדתו כמו כן עשירית האיפה והיה גודשה בתוכה כדאמרינן פרק ב' מדות [מנחות דף ל:] מה שאין כן בכל המדות שבמקדש שהיו נגדשות: [שם] תקצט אף הכודה ונותן לסל והוא הדין על גב טבלא שיש

בגדי ישע

הוא ובה"ג כתב דמצוה ה"א לשמוע דברי חכמים ולצאת ידי כלם א"נ אפשר דס"ל כפי' רא"ם לחוד ודו"ק: (קלא) מעשה אירע בפסח שחל להיות בא' בשבת כו'. ז"ל ב"י ס"ס תנ"ה וכן הוא בהגהת מיימוני ודבר פשוט הוא דהיינו כדברי האומרים שכשחל פסח בא' בשבת לשין בליל פסח עצמו דאילו לדברי האומרים שלשין ואופין בע"ש לא שייך הא ואפי' לדברי האומרים דלשין ואופין בליל פסח עצמו יש לתמוה למה לא שאבן מע"ש ואפשר דס"ל כמי שאמר דכל כה"ג לא חשיבי מים שלנו כמ"ש בסי' זה ואכתי קשה שאע"פ שלא היתה נופלת התקופה בלילה שלפניו היאך היה מותר לשאוב בשבת לצורך יו"ט וא"ת דשאיבה כיון דלא הויא טרחא כולי האי שריא א"כ כי נפלה בלילה שלפניו מאי הוי היה להם לשאוב בע"ש בה"ש ועוד יש לתמוה כי נפלה בלילה שלפניו מאי הוי כיון שבשעה שלשין בהן אינה שעת התקופה ועוד שאפי' היתה שעת התקופה בשעה שלשין לא היה להן לחוש דלא חיישינן אלא כשאדם שותה מהם בשעת התקופה ואפשר דס"ל שכל מים שהיו בתלוש בשעת התקופה כל ששותה מהם או לש בהם ואוכל אפי' אחר כמה ימים הם מזיקים עכ"ל נלע"ד דכוונת ב"י כך הוא שהוא מפרש שהתקופה נפלה בליל פסח ע"כ לא היו יכולין לשאוב באותו ביה"ש משום שהיה התקופה בתחלת הלילה והוצרכו להמתין אחר שעברה תחלת הלילה ושאבו ולשו מיד אע"ג דלא עבדו כמאן דלרש"י צריך להיותן עומדין תלושין י"ב שעות ולר"א ממיץ צריך שיהיו תלושין בתחלת הלילה ואעפ"כ לא חשו לכל זה אלא לשו במים ששאבו בלילה ומפני הכי לא חשו לזה מפני סכנת התקופה דלא היה אפשר להם לתקן בשום ענין והקשה הב"י למה המתינו מלשאוב עד אחר התחלת הלילה של ליל פסח ולמה לא שאבו מע"ש שאז היה רחוק מהתקופה ולא היה שום סכנה בדבר ותירץ דסובר דכל כה"ג לא חשיבי מים שלנו ר"ל דללוש בע"ש בעוד היום גדול זה ודאי אסור כמ"ש ב"י בסי' זה דאם שאבו בעוד החמה על הארץ אין להם תקנה ולשאובן בליל ו' כמנהגנו ג"כ לא רצו לעשות מאחר שהשאיבה רחוקה כ"כ מהלישה פוסל כמ"ש ב"י בסי' זה שהשואל שאל להרשב"א אם לנו יותר מלילה אחת בבית אם נחוש לכך אף שהרשב"א השיב בפשיטות דמותר מ"מ השואל היה מסופק בדבר לכך במעשה הזה שאבו בלילה בשעת הלישה ולא רצו לרחק כ"כ השאיבה מהלישה משום דהיו סוברין דזה עדיף טפי מאחר שבדיעבד לא פסול אם לשו במים שלא לנו כדעת הרבה מהפוסקים וכמו שיתבאר בהיפך הדף דאפי' לכתחלה לשין בהן היכא דלא אפשר והקשה הב"י איך תלוי זה בתקופה תיפוק ליה בכל פסח שחל בא' בשבת מאחר שסובר בעל תשובה זו שלשין במ"ש וסובר דאין להרחיק השאיבה מהלישה כ"כ ממילא צריכין אנו לומר לדידיה דשואבין אחר התחלת הלילה במ"ש דאילו ביה"ש שהוא עדיין שבת אסור לשאוב בשבת לצורך יו"ט וא"כ למה הוצרך הספר לומר וגם נפלה התקופה כו' דמשמע דבלא"ה לא היו עושין כן וכ"ת שאין זה טרחא ומותר לשאוב בשבת לצורך יו"ט א"כ כי נפלה התקופה נמי למה המתינו אחר התחלת הלילה ולמה לא שאבו ביה"ש של הכנסת שבת שאז אינו מרוחק מן הלישה אלא יום א' שלם שזה נקרא לינה אחת דזה פשוט בעיני ב"י דאין נפילת התקופה מזיק לאותן מים כיון שנשאבו זמן ארוך קודם נפילת התקופה וגם אינו שותה אותן בשעת נפילתה וכדמסיק וכתב ועוד יש לתמוה דאף בביה"ש דמ"ש אין סכנה בדבר אף שהוא סמוך לתקופה כיון שבשעת שלשין כבר עברה התקופה והשאיבה היא קצת קודם נפילת התקופה שאז אין סכנה בדבר שהרי אין סכנה אלא כששותן בשעת התקופה או עושה בהן מלאכה בשעת התקופה אבל כיון שבשעת הלישה לא היתה שעת התקופה א"כ מאי איכפת לן ואז בשום ענין לא היה להם לאחר השאיבה יותר מביה"ש של מ"ש אף אם היה כוונתם שתהיה השאיבה סמוכה מאד להלישה ודו"ק ותירץ דאפשר דס"ל שכל מים שהיו בתלוש כו' ולפי תירוץ זה מתורצת ג"כ קושית ב"י הראשונה דלמה לא שאבו מע"ש וק"ל כן היא כוונת הב"י אבל הנך רואה שפירושו מראשו ועד סופו דחוק הוא ומגומגם ועוד דלישנא דלא חשו לא יתכן לפי פירושו דלא חשו משמע דקאי אתקופה שהזכיר ולא אשאיבה שעדיין לא הזכירה ועוד דלדידיה צריכין אנו לומר דרבינו יהודה החסיד פליג אמעשה זה ומשמעות הלשון אינו כן מדלא אמר ור' יהודה חסיד כו' משמע דאינו חולק אלא פירושו קמפרש ועוד דלילה שלפניו דוחק לפרש דר"ל ליל פסח ע"כ נלע"ד דה"פ דהתקופה נפלה בליל שבת וכן משמעות הלשון *דאמר דנפלה התקופה בלילה שלפניו דאלו ליל פסח עצמו לא מיקרי לילה שלפניו אלא ליל פסח והנה היה להם לחוש שלא לשאוב אלא עד מ"ש מפני סכנת התקופה אלא לא חשו לזה מטעם דכתב ר' יהודה חסיד שומר מצוה לא ידע דבר רע ושאבו המים בליל ו' כדין וכדת וע"ז אמר דלא חשו לאימת התקופה ולשו במים השאובין בלילה ר"ל שלשו בלילה במ"ש באותן המים התלושין אע"פ שעברה עליהן התקופה משום דאנשי בעלי המעשה הללו סברי כהנך דסוברים כשחל פסח ביום א' שלא ללוש בע"ש אלא במ"ש ובא להשמיענו דאף שנפלת התקופה בינתיים לא חשו לה לשאוב במ"ש או ללוש בע"ש אלא עשו המצוה כתיקונה ולשו בלילה באותן המים שנשאבו כבר. ועז"א וכתב ר' יהודה חסיד דמש"ה אין להקפיד משום דכתיב שומר מצוה לא ידע דבר רע ודו"ק. אח"כ מצאתי ברוקח סי' רע"ה מעשה זה כצורתו אלא שכתב שם וגם נפלה התקופה בליל ו' שלפניו וכן מצאתי במ"י ונלע"ד דט"ס הוא וצ"ל בליל ז' שלפניו א"נ ליל ז' נקרא ליל ו' בלשון בני אדם וכה"ג אשכחן לעיל בפ"ק דמכילתין לא ליפתח איניש באורתא דתליסר נגהי די"ד א"כ ש"מ דקורא ליל י"ד אורתא די"ג וק"ל והוא ממש כדברי כמ"ש ואפשר לומר שגם ב"י מסכים לזה דהתקופה היתה ליל שבת אלא שנגיה תיבה א' בב"י במקום שכתב היה להם לשאוב בע"ש ביה"ש ור"ל למה שאבו אחר תחלת ליל פסח למה לא שאבו במ"ש ביה"ש שאז הוא לאחר התקופה וע"ק למה לא שאבו בביה"ש של הכנסת שבת דאז היו יוצאים דעת רש"י ורא"ם וכ"ת מפני התקופה עז"א וכי נפלת התקופה מה הוי כו' כן היא דעת ב"י אמנם לפענ"ד נ"ל פשוט כמ"ש ודו"ק. הג"ה אבל על צד האמת נראה דכך היא כוונת הב"י דגם הוא מפרש דהתקופה היתה בליל שבת וס"ל ששאבו בליל שבת בשעת נפילת התקופה ולא חשו לתקופה כמו שפי' ואילו היו שואבים בע"ש קודם נפילת התקופה היו יכולין לתקן הדבר דהיינו להניח בו ברזל כמו שאנו עושין אבל מאחר שבעת התקופה היו שואבין א"כ לא היו יכולין לתקן ע"כ תמה למה לא שאבו בע"ש בעוד היום ואמר בעוד היום ולא ביה"ש כי אז היו מרויחין ג"כ שלא חללו שבת לשאוב בו כמו שיתבאר וק"ל. ותירץ דס"ל כמ"ד שאסורין כשנשאבו בעוד החמה על הארץ כמבואר בב"י בסי' זה ואח"כ מקשה דבלא חשש דתקופה היאך היו רשאין לשאוב בשבת וכ"ת דשרי א"כ היה להם לשאוב אז בביה"ש קודם התקופה וגם אז מותר כי בא השמש ואין החמה בארץ ודו"ק וזה אמת. ע"כ הגה"ה: (קלב) וכולן לא יאפו אלא לצורך מחר. ר"ל אם אופין במ"ש דהיינו בלילה ראשונה דפסח לא יאפו יותר מכדי צורך מחר וכל זה עד אין יו"ט מכין לחול כתוב שם ברוקח

ובמקום וכולן לא יאפו כתב שם וכל א' לא אפה כו' והוא סיום סיפור המעשה שאמר איך התנהג כ"א ואע"פ שאין לזה שייכות להתקופה מ"מ מונה והולך ומספר המעשה כמו שהית כדי לאשמועינן דבר זה שלא להכין מיו"ט לחבירו בשעת אפייה ולא מיו"ט לחול ונ"ל דכצ"ל בספר וכולן לא אפו כו' וגם בליל שני לא אפו כו': (קלג) שאם נשפכו המים עבור המת אין בידי להתיר מים שלא לנו ע"י הדחק. נראה דה"פ דבשעת הדחק התירו ללוש במים שלא לנו וכדמשמע קצת מפירש"י דסוף פירקין דמשום קנס אסרו אפי' בדיעבד ללוש במים שלא לנו אבל ע"י דחק היכא דליכא למקנסיה שרי אבל בזה ששפכו אותו משום המת לא מחשב ע"י הדחק כי לא היו צריכין לשפוך אותם משום דליל שמורים הוא לכך לא התירו להם והוצרכו לצמצמם לשאול א' מחבירו מצות או מים: (קלד) מיהו האלפס פסק כלישנא בתרא כו'. וע"ל בר"ן דפי' דאפי' ללישנא בתרא אסורין אפי' אומנין מיהו משמעות הרי"ף אינו כן וע"ש ברש"י: (קלה) מצה דלא מליח. והרא"ש דחה ראיה זו דעור שלא נגמר כהלכתו קרי מצה משום דמצה נמי לא נגמרת כהלכתו כמו חמץ ולא שהדבר שלא נגמר בשניהם שוה אלא שבעור נקרא שלא נגמר שאינו מליח ובמצה נקרא אינו נגמר מאחר שאינו כחמץ וק"ל: (קלו) גם אור"י שמותר לתת תבלין במצה בפסח. מצאתי כתב וקשה והלא לעיל ס"ס תקע"ד כתב אר"י מפריש דלא אסרו אלא ללוש מצה בהם לפי שהתבלין גורם לעיסה להחמיץ כו' וי"ל דלעיל מיירי בפלפלין שחד אסור ללוש בהן וכאן מיירי בשאר תבלין וכ"כ הטור ס"ס תנ"ה חילוק זה ע"ש ע"כ מצאתי וכן הוא בביאורי סמ"ג ס"ס ע"ש ע"ש באורך ונלאיתי להעתיקו. ול"נ דלק"מ דלעיל ה"ק דמאחר שהעיסה רכה גורמין התבלין לבלוע החמץ מהמדוכה לתוך העיסה אבל להכניס תבלין לתוך עיסת המצה אינו ענין לכאן וק"ל: (קלז) בקצת. פי' רש"ל אנו"ם בל"א:

סליק פרקא

אלו עוברין (א) וראיה מקדירות בפסח. שמותר לשהותם אע"ג שחמץ נבלע בדפנותיהן אפ"ה שרי: (ב) ונהגו כרש"י דאסר. הרא"ש כתב דאפי' ר"ת אוסר להשהות אלא שסובר שאינו עובר עליו בבל יראה אבל הסמ"ג כתב דמותר לכתחלה: (ג) וכתב ראבי"ה דאי בעי ללוש בהן בפסח כו'. ז"ל הטור אהא דבצק שבסדקי העריבה ואבי העזרי כתב כל זה מיירי בעריבה שאין לשין בה אבל אם לשין בה בפסח צריך לגוררה ולהגעילה והר"ר יחיאל מפריש כתב עריבות שלשין בהן כל השנה אין לסמוך על מה שרוחצין אותן בחמין ומנקרין החמץ מהם כי א"א לנקרן שלא ישאר בהן בין הכל כזית והכלי מצרפו וצריך ליתנן במתנה לנכרי עד לאחר פסח או לטוחן בטיט עכ"ל: (ד) ועוד שמיוחד לשכיבה כצ"ל. וז"ל הרא"ש ואע"ג דאמרי' בפת שאור שמיוחד לישיבה צריך לבער אם לא שטח פניה בטיט משמע דלא מפסיל אלא ע"י הטיט הכא מאים טפי עכ"ל: (ה) שהיו בגדיו שטרקי"ם בפסח. ז"ל הטור סי' תמ"ב וכן העיד רבינו משולם על רבי אליעזר הגדול שהיו בגדיו מכובסין במי קמח בפסח עכ"ל: (ו) והא דאמרי' במתני' קולן של סופרים דעובר עלייהו היינו כשמתקנין הנייר בכך ע"י עיבוד. וכ"כ הטור סי' תמ"ב חילוק זה בשם אבי העזרי וז"ל הב"י אהא דכתב הרמב"ם וכן נייר שדבקוהו בחמץ כתב הרב המגיד מ"ש רבינו וכן ניירים שדבקו אותם בחמץ אינו מה שנזכר בש"ס קולן של סופרים דהתם אסור לקיימו והוא קודם שדבקו בו הניירות שה"ה נוקשה בעיניה ואסור לקיימו אלא דברי רבינו הם אחר שדבקו בו הניירות וה"ל כעריבה שנתן לתוכה עורות וזה שכתב רבינו שאין צורת החמץ עומדת עכ"ל ובזה אין אנו צריכין לדברי אבי העזרי שכתב רבינו לעיל שמחלק בין כשניכר החמץ לאינו ניכר דלטעם זה אפי' בניכר החמץ שרי. עכ"ל ב"י: (ז) אמרי' הואיל ומקלע דהלכתא כרבה. והטור ס"ס תנ"ז כתב ומוטב שלא לקרא לה שם אא"כ יש כהן בעיר לאפוקי נפשיה מפלוגתא עכ"ל: (ח) הרי הם כתרומת דגן ותנן כו'. וז"ל רש"י פ"ק דביצה ריש דף ט' והר"ן לקמן דף רפ"ב ע"ב ואע"ג דתנן אלו הן משום שבות אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט והא נמי כתרומת דגן דמיא שהיה יכול להפרישה מעיו"ט אפ"ה מפריש שלא גזרו על תרומת עיסה שהרי מותר לגלגלה ביו"ט ולאפותה כדי לאכול פת חמה עכ"ל וע"ש בתוס' באורך ריש דף ט': (ט) דאם היתה כל העיסה נילושה ביחד כצ"ל. וז"ל התוס' שם והיכא דאפה עריבה מליאה עיסת מעיו"ט ושכח ולא הפריש חלה מעיו"ט ישייר פת אחת בשביל כלם עד למחר מפני שנבלן כא' אבל במצות בע"פ אם שכח ולא הפריש צריך להפריש מכל אחת ואחת מפני שנבלן כל אחת ואחת בפני עצמה ולמחר יניח כל החתיכות בסל א' ומצרפן לחלה ויפריש מן כלם אחת ומיהו אם ירצה לעשות דבר קל יעשה מצה אחת ויאפה אותה ויצרפם ויפרוש מכל האחרות אגב אותה מפני שחיובה בא עכשיו עכ"ל ועוד כתב הר"ר שמואל מפלייזא דיאפה מצה אחת ביו"ט דאז יכול להפריש חלה על אותה מצה מאחר שלא נחת לה חיובא בחול ואגבה יפרוש על אותן שנאפו מעיו"ט: (י) אך מצות הנילושות כל עיסה ועיסה לבדה. כן הגיה רש"ל וכ"ה במרדכי ישן: (יא) ובשעת הפרשה יפריש אחת על כולן. אין ר"ל דאותה מצה אחת שאופה אח"כ מפרישה כולה אלא ר"ל דבורר מהמצות שנאפו מאתמול עם אותה מצה ומפריש מהן מצה אחת הקטנה שבהם על כולן ובס"א יפריש מאחת על כולן וכ"ה בהגהות אשר"י פ"ק דביצה בהדיא וכן הגיה בחכמת שלמה שם בתוס' ור"ל שמאותה מצה האחת שאפה ביו"ט מפריש ממנה על כולן: ופסק ר"י בר יהודה. כצ"ל וכן הוא במ"י: (יב) אבל תנורים דידן עדיף טפי ללוש הרבה ביחד. ז"ל הב"י סי' תנ"ו והגהות מיימוני כתב בפ"ה מה שאין אנו נזהרין מזה ואנו לשין עיסות גדולות יחד אנו סומכין על דברי ראב"י והרוקח ושאר גדולי אשכנז שהתירו ללוש עיסה גדולה כפי מה שיש בני אדם העוררים וטוב הוא ללוש כ"כ שיהיו כלם וכל הכלים עסוקים בבצק וזה טוב יותר ממה שהיו מקצתם פנויים ויתחמץ הבצק הדבוק בידיהם וכן ר"י בר יהודה בביתו היו רגילין ללוש ב' עומרין או ג' יחד ואמר שלא הקפיד התלמוד כ"א עליהם שתנוריהם היו קטנים ובקל מצטנן ואולי יצטרכו המצות לעמוד זמן ארוך אבל תנורים שלנו גדולים הם ואין לחוש לזה אמנם הר"מ אינו סומך ע"ז ונזהר שלא ללוש בפעם אחד יותר משיעור חלה ואליו תשמעון עכ"ל: (יג) ויפריש חלה ע"י צירוף סל. והטור כתב ריש סי' תנ"ז דיקרב העיסות יחד בשעת הפרשת חלה ואם לא הפריש מן העיסה יתנם בסל: (יד) שאין גודשין מדה של פסח. ז"ל רש"ל ובאשר"י ריש חלה משמע דאין צריכין לגדוש הקמח לחלה בשאר ימות השנה אלא חומרא נהגו הנשים וממילא בפסח אסור לגדוש ומש"ה לא כתב הטור שום גידוש בחל' פסח אלא בי"ד גבי חלה ודו"ק אבל מהר"ש פסק להקל הרבה ומהרי"ו פסק להחמיר עכ"ל וכ"כ הב"י סי' תנ"ו שזו היא כוונת הטור והביא עוד הרבה דעות דאסור לגדוש בפסח וכתב עוד אדברי ריב"א שמביא הספר שהביא ראיה משל כהן הגדול וז"ל ואע"פ שאין ראייתו ראיה דאי איכא למגמר מהתם איפכא הוא דאיכא למגמר דהתם היינו לומר שאותה מדה היתה גדולה כ"כ שכשהיתה נמחקת היה בה עשרון גדוש מ"מ לענין הדין כיון

שהוא

לה לבזבזין גבוהין יותר מן המצות ובולעין אחד מהן לפטור כל המצות ורבינו אליעזר ממיץ כתב בס"י דכי קאמר ר' אליעזר דמהני לירוף סל (טו) להחמיר דוקא לחייב עיסה הגילוסה שלא כשיעור כדמייתי לה הכא על הגהו נשי דנהיג למיפא קפיזא קפיזא אבל אם היה שיעור עיסה אין לירוף סל פוטר זה את זה דלא אשכחן לירוף סל אלא גבי מעלות בקדש דתנן הכלי מצרף כל מה שבתוכו לקדש אבל לא לתרומה. ותנן נמי בפרק ב' דמסכת חלה [מ"י] ומייתינן לה בסוטה פרק כשם [דף ל.] רבי אליעזר אומר ניטלת מן הטהור על הטמאה כיצד עיסה טהורה ועיסה טמאה נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה ונותן פחות מכביצה באמצע כדי ליטול מן המוקף מדמצריך רבי אליעזר [א]חוט של בצק אלמא לירוף סל לא מהני היכא שנילושה כשיעור. [ב]וספר המצות ואבי העזרי חולקין ופוסקים דלירוף מהני (*מההיא) [*וההיא] דפרק כשם (*ומתרץ) [*מתרץ] בירושלמי משום דהוי דבר שהוא מקפיד על תערובתו על כן אין הכלי מצרפן: [שם] אי זה הוא סיאור כו' תר ומי שאינו בקי באלו הסימנין (טז) בהא פי' ר"ל כדי שיהלך מגוניא עד טבריה מיל דהיינו אלפים אמה מצאתי בשם רוקח (יז) לא תשהה העיסה כשיעור הזה מלעסוק בה ושיעור הזה בבית שאין בו אש או שאר חמימות אבל לפי יתרון החמימות ממהר להחמיץ*: [*אם רואה שהנחתום משהה מצות מלרדותו לתנור טוב לשברו ולגוש פעם אחרת. אגודה] : כל *שפורסין ואין חוטין נמסכין ממנה כתב ה"ר שמואל מפלייז"א (יח) דיש לאפות המצות בטוב ואם לאו ישרפם מיד והשיעור כל שפורסה ואין חוטין נמסכין ממנה וכן בלחמי תודה וריב"א פי' דקרימות פנים דאמרינן לענין שבת ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה היינו כי האי שיעורא תדע דהא קאמר וכן לענין לחמי תודה (יט) ופרק כל שעה אמרינן הלחם אינו קדוש עד שיקרמו פניה בתנור מצינו קרימות פנים היינו האי שיעורא: תרא ירושלמי דפרק אלו עוברין [הל' א'] רבי אבהו מפקד לטחוניא דלא למיתב קופיא אלין על אלין דלא ירתיחו ויחמצו פי' קופיא שקים ר' חנינא בן פזי אזיל לגבי טחוניא (כ) ומשמע התם דאפי' האמוראים היו הולכים לבית הריחים בספר רוקח אם אפה ביום טוב מצות סולת נקייה הרבה לא יאפה שאינן נקיות (כא) דומיא להא דפרק כל כתבי [שבת דף קיז:] הציל פת נקיה לא יציל פת הדראה: סליק פירקא

[דף נ] **מקום** שנהגו תרב (א) נשאל לרבינו מאיר על מי שרגיל להתענות בכל שנה תענית שלפני ראש השנה ובין ראש השנה ליוה"כ או מי שרגיל שלא לאכול בשר ולשתות יין מריש ירחא דאב או משבעה עשר בתמוז ורוצה לחזור בו מחמת שאינו בריא והשיב וז"ל אמר לי מורי קרובי רבי יהודה כהן שצריך שלשה שיתירו לו (ב) ורא'יתו מפ"ב דנדרים [דף טו:] *דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתירו בפניהם שנאמר לא יחל דברו וכן משמע [*הג"ה דברים המותרים ואחרים נוהגים בו איסור כו' דוקא היכא דאיכא למיסרך דליכא רבנן בהדייהו אבל איכא רבנן בהדייהו יכול להתיר בפניהם. משום מורי מהריב"ק וה"ר ברוך מ"א] : בירושלמי דריש פרק מקום שנהגו [הלכה א'] דהוי כמו נדר ונשאל לחכם ומתירין לו וכגון שבשעה שהתחיל לנהוג דעתו היה לעולם לנהוג כן דומיא דאחרים נהגו בו איסור דהוי לעולם ואפילו בפעם אחת אם נהג צריך היתר (ג) כתב ר"י דהא דאמרינן [דף נ ע"ב] דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור כו' דוקא דבר שהוא יודע שהוא מותר ונהג איסור משום חומר כגון (ד) לישב על ספסלי נכרים בשבת דמיחזי כמקח וממכר ולצאת בקורדקסי בשבת דילמא משתלפי ואתי לאתויי [*ד' אמות] והתם אין חכם רשאי להתיר להם אבל דבר שאינו יודע אם מותר או אסור והוא נוהג בו איסור מספק מתירין לו שאינו חומר אלא טעות. תרג רבינו מאיר לא מיחה לכתוב בערב שבת לאחר חצות (ה) כי אמר במלאכת שמים הוא עוסק אבל סופרים שכותבים בשביל שכירות אין להם לכתוב לעולם מחצות ואילך כדאיתא ריש פ' מקום שנהגו [*דף נ] העושה מלאכה בערב שבת ובערב יום טוב מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם (ו) ומנחה רלה לומר מנחה גדולה זהו חצי היום: [שם] אתה לא תאכל בפני ולא שלא בפני פירש ר"ת תרד מכלל שהבא מכה אחד שראה מי שעשה אף על פי שהוא עושה כמותו אין סומכין עליו לא בפניו (ז) ולא שלא בפניו. *כל סעודה שאינו של מצוה אין ת"ח רשאי ליהנות

ממנה. נשאל לרבינו מאיר (ח) היאך אנו אוכלים בנישואין בת כהן לישראל או בת ת"ח לע"ה הא סעודת הרשות ניכהו והשיב תרה דשמא על כן נהגו לומר שירות ותשבחות להקב"ה ולהללו על החסד שעשה עם אדם וחוה אם כן איכה סעודת הרשות וסעודת הרשות נראה דלא מיקרי אלא היכא דליכא סעודה בלא מלוה כגון בשמחת מריעות או בחנוכה *שמרבים סעודות אלו לאלו ואלו לאלו [א]: [*אעפ"כ נראה דהואיל וחנוכה הוא מימים שנתחייב בהם באכילה שהרי אסור להתענות בהן אין בהן משום סעודת הרשות. ועוד הרי בכל סעודה אומרים על הנסים ומהללים להקב"ה על הנס ועל גבורתן והוי פרסום הנסים. מ"א] : [דף נא] (ט) עם כל אדם רוחץ כו' כתב רבינו מאיר תרו לרחוץ עם אביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו אינו יודע היתר וכמה פעמים הוריתי לאיסור ואינו נראה לומר דהתם בגיגית אבל במרחץ שלנו מותר (י) דמנין לנו לחלק מדעת הכרם: [דף נה] תרז שלש אומניות עושין מלאכה חייטים ספרים כובסין כו' כתב המיי' [פ"ח מה' י"ט הי"ט] וז"ל אפי' במקום שנהגו לעשות לא יתחיל לכתחלה בארבעה עשר אע"פ שיכול לגומרה קודם חצות (יא) אלא שלש אומניות בלבד מתחילין במקום שנהגו ועושין עד חצות (יב) ואלו הן חייטים ספרים כובסים אבל שאר אומניות דוקא אם התחיל בה קודם ארבעה *עשר הוא שגומר עד חצות (יג) לפי שאין העם צריכין לשאר אומניות כל כך [ג] וכן פירש ר"י דשלש אומניות עושין מלאכה דוקא עד חצות ומשמע דאסור אפילו ע"י נכרי כמו מלאכה דחול המועד כדאמרינן פרק מי שהפך ויש לתמוה על המנהג שנהגו לתפור על ידי נכרי בגדים חדשים בביתו של ישראל כל יום ארבעה עשר ואפילו בחנם אין לישראל לספר לחבירו מחצות ואילך דאין לחלק בין בחנם ובין בשכר כיון שהם מלאכות: [שם] שכן עולי רגלים מתקנים מנעליהם בחול המועד אבל שאר אנשים לא ואם תאמר והלא דבר האבד הוא פן יקרע יותר ויש לומר שיכול לקנות חדשים: [דף נג] תרח מקום שנהגו לאכול בשר צלי ירושלמי [פירקין הל' ד'] רבי בא בעי קומי רבי אמי אפילו בשר עגל או בשר עוף סוברין למימר אפילו ביצה אפילו דג קולים פירוש (*דג) [*לשון] קולים האיספנין פרק כירה [שבת לט:] רבי יודן בר חנן אמר (יד) ובלבד מין שחיטה וכתב ראבי"ה דיש בני אדם (טו) שאוכלין בשר עוף [*צלי] בלילי פסחים ואין חילוק כדפרישית (טז) ונראה *דרך בישול מנהג כשר הוא למקום שנהגו שלא לאכול צלי בלילי פסחים (יז) ואתאן מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים: [שם] תרט מקום שנהגו להדליק ידליק (יח) על הדלקת הנר אין מברכין אלא בשבת בלבד אבל ביום כפור אין מברכין דאמרי' מקום שנהגו להדליק ידליק אלמא אינו חובה אלא למנהג א"כ משום מנהג אין מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו דאי הוה מצוה מאי אריא מקום שנהגו אפי' מקום שלא נהגו נמי מצווים לעשות מצוה אלא ש"מ דאין מברכין: [*ירושלמי והרי"ף שניהו פרק אלו עוברין] תרי האוכל מצה בערב פסח (יט) ירושלמי [פ' ע"פ הל' א'] ר' סימון וריב"ל רבי לא הוי אכיל לא חמץ ולא מצה ומסיק משום דרבי בכור היה אמר רבי מני אמר רבי יונה' אבא בכור הוה והוה אכיל אמר רבי תנחומא לא מן הדין אלא איסטניס הוה ואי הוה אכיל בימאמא (כ) לא הוה אכיל בליליא כדי שיכנס למצה כשהוא תאב מכאן רגילים שמתענין הבכורות ערב פסח ואע"ג דפלוגתא הוא העולם סוברין כמ"ד בכור הוה ועוד תנן במסכת סופרים [פרק אחרון] אין מתענין בניסן אלא הבכורות ערב פסח וכן הצנועים כדי שיכנס למצה כשהוא תאב: תריא עושין עיסה אחר הפסח (כא) ומחמילים בשאור של נכרי ומברכין על החלה והא דתניא פרק יוצא דופן [נדה מו:] עיסה שנדמעה או נתחמצה בשאור של תרומה רבי מאיר מחייב בחלה ורבי יהודה ורבי יוסי ור"ש פוטרים ומסיים הלכתא כוותייהו דאפי' ר"מ ור"י הלכה כר' יוסי כדאיתא פרק מי שהוציאוהו [עירובין מו:] היינו כשאין מן החולין ה' רבעים (כב) אבל אם אחר שתסיר התרומה נשתיירו עדיין ה' רבעים חולין [*פי' בלא תרומה] לפי חשבון תרומה שנתערבה חייבת בחלה כ"פ ר' שמשון פרק קמא דחלה ומכל מקום בכל השנה נוהגין ליקח שאור מן העיסה קודם הפרשת חלה דאי לאחר הפרשה הוי שאור פטור וכשמחמץ בו עיסה אחרת פחות מה' רבעים לפי חשבון [*פירוש בלא השאור] השאור היתה העיסה פטורה והיה מברך ברכה לבטלה ולכך אפילו כשרולין ליתן ביותר מחמשת רבעים נהגו להחמיץ בשאור של חיוב. העתק מן התוספות:

סליק מסכת פסחים

הגהות הרי"ו והרה"ש א לירוף: ב וספר התרומה: ג אבא לא בכור הוה ולא הוה אכיל כצ"ל:

בגדי ישע

שהוא מסכים להנך רבותא הכי נקטינן עכ"ל: (טו) להחמיר דוקא. עי' בב"י סי' תנ"ז: והחיא דפ' כשם מתרץ בירושלמי. כצ"ל וכ"ה במ"י: (טז) פי' ר"ל כו'. לעיל דף רמ"א ע"א: (יז) כלומר לא תשהה עיסה. כן הוא במ"י: (יח) דיש לאפות המצות בטוב. ז"ל רש"ל פי' בפעם ראשון ולא לחזור ולאפות. וכן פסק מהר"י סג"ל עכ"ל: (יט) ובפ' התודה אמרי' הלחם אינו קדוש כו'. כצ"ל ועיין ברש"י דף ל"ז סוף ע"א: (כ) ומשמע התם דאפי' האמוראים היו הולכים לבית הרחיים. וכתב הב"י ס"ס תנ"ג ועכשיו שאין נזהרין בכך אפשר שהוא מפני שסוברים דליכא למיחש להכי אלא לדידהו דהוי לתתי אבל לדידן כיון דלתיתה אסורה ליכא למיחש להכי ואפשר שמפני כך לא כתבוהו הפוסקים ומ"מ טוב ליזהר אם אפשר עכ"ל: אם אפה ביו"ט כו'. שייך לעיל לדף רל"ז ע"א: (כא) דמיא להא דפ' כ"כ הציל פת נקיה כו'. ע"ל דף קמ"ג ע"ב ובר"ן כתב שכתב שהרשב"א חולק וכתב דלא דמי דגבי הצלה אסרו אפי' דברים המותרים משום דאי שרית ליה אתי לכבויי אבל ביו"ט אם התירתו פת הדראה אופה ואי.. נמנע עכ"ל: סליק פרקא

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] ואף על פי כן נראה דהואיל וחנוכה הוא ימים שנתחייב בהם באכילה שהרי אסור להתענות בהם אין בהם משום סעודות הרשות ועוד הרי בכל סעודה אומר על הנסים ומהללין להקב"ה על נסיו ועל גבורותיו והוא פירסום עכ"ל. מצאתי בשם מרדכי הארוך. עוד מצאתי ע"ש פ' במה מדליקין וז"ל במגילת תענית אמרו דנקבע י"ט משום חנוכת המזבח והכא קאמר משום הנס וי"ל דמשתה משום הכי קבעו אבל הלל והודאה קבעו בשביל הנס. תוספות וכן משמע מלשון רש"י דפי' ועשאום יו"ט שאסרום במלאכה אלא לגמור הלל ולומר על הנסים בהודאה משמע דלא אפיק רק עשיית מלאכה משמע דה"ה למשתה עשאום יו"ט ע"כ מרדכי ארוך מצאתי: ג"מ [ב] וקשה הא אמרי' בגמ' טעם אחר חיישינן שכן הדיוט תופר כדרכו וכו':

מקום שנהגו (א) נשאל רבינו מאיר כו'. דין זה נמצא גם בהגהות מיימוני פי"ב מהל' שבועות ע"ש: (ב) וראייתו מפ"ב דנדרים כו'. ע"ל בר"ן דף רמ"ד ע"ב ובאשר"י: (ג) כתב ר"י דהא דאמרי' כו'. בתוס' ריש דף נ"א: (ד) לישב על ספסלי נכרים כו' ולצאת בקורקסי כו'. כל זה הוא בגמ' דף נ"א ע"א: (ה) כי אמר במלאכת שמים הוא עוסק. משמע דשאר מלאכות אפי' לעצמו אסור ורש"ל הביא בביאוריו על הסמ"ג את הא"ז שכתב וז"ל נראה בעיני האי דאסור במלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה היינו דוקא לקבוע עצמו במלאכה כדי להשתכר אבל מלאכה בעלמא שהיא לצורך שעה ההוא ודאי שרי כדתנן בפ"ק דשבת ב"ש אומרים אין שורין דיו וב"ה מתירין: (ו) ומנחה ר"ל מנחה גדולה. ולא כמו שפירש"י מן המנחה תשע שעות ומחצה דתימה לפ"ז למאי צריך לומר התם מן המנחה הוא דאסור סמוך לא הלא ג' שעות וחצי הוא מותר קודם המנחה וזה לא נקרא סמוך אלא חצי שעה מקודם כדלקמן בר"פ ע"פ ועוד מאי ס"ד דמקשה דפריך מאי איריא ערבי פסחים אפי' ערבי שבתות וי"ט נמי הלא ע"ש ועיו"ט מן המנחה הוא דאסירי שהוא ג' שעות ומחצה אחר חצות עכ"ל רש"ל בח"ש ר"פ מקום שנהגו וכתב עוד רש"ל ונראה בעיני שם"ס הוא ברש"י ומן המנחה פירושו סמוך למנחה גדולה שהיא חצי שעה אחר חצות והמקשה סבר דבחצי שעה לא דקדק כך התנא ולא איירי ביה עד דמשני דאיכא חילוק חצי שעה בין חצות ובין המנחה והב"י סי' רנ"א כתב בע"א עש"ב ועי' בחידושי מזרחי ריש הלכות חמץ ומ"ש הספר וזהו חצי היום לאו דוקא דהא מנחה גדולה הוא חצי שעה אחר חצי היום וכ"כ הטור סי' רנ"א אלא ר"ל חצי היום בקירוב לאפוקי מפירש"י והו"ק: (ז) ולא שלא בפניו. הס"ד ובכאן כתב המ"י טעמים אהא דנשים אין עושין מלאכה בר"ח שהוא משום שלא חטאו בעגל וכתב עוד טעם אחר וז"ל כתיב תתחדש כנשר נעוריכי תדע שבכל חודש האשה מתחדשת וטובלת וחוזרת לבעלה והיא חביבה עליו כיום החופה כשם שהלבנה מתחדשת בכל חודש והכל מתאוים לראותה כן האשה בכל חודש מתחדשת ובעלה מתאוה לה וחביבה עליו כאשה חדשה עכ"ל: (ח) היאך אנו אוכלין בנישואין בת כהן לישראל כו'. ז"ל הגמ' תניא ר"ש אומר כל סעודה שאינה של מצוה אין ת"ח רשאי ליהנות ממנה כגון מאי א"ר יוחנן כגון בת כהן לישראל ובת ת"ח לע"ה איני והא א"ר יוחנן הרוצה שיתעשר ידבק בזרעו של אהרן וכ"ש שהתורה וכהונה מעשרתו ל"ק הא בת"ח הא בע"ה פירש"י ת"ח הוא שבח לו אבל ע"ה ואינו כהן גנאי הוא לו לאהרן ע"כ הרי מהר"ם שאמר בת כהן לישראל לישנא דר' יוחנן אמר וצריך לפרשו כמו שפירשו בגמ' וק"ל: (ט) עם הכל אדם רוחץ. כצ"ל והוא לעיל דף רמ"ד ע"א: (י) דמנין לנו להלק מדעת הכרם. ובאגודה כתב אכן עתה שמכסין הערוה נהגו לרחוץ יחד: (יא) אלא ג' אומניות בלבד מתחילין במקום שנהגו לעשות כו'. עיין בחידושי מזרחי דף רנ"א ע"ד ורנ"ב ע"א: (יב) ואלו חייטין ספרים כובסין כו'. ז"ל רש"ל מהרי"ל פסק כדברי הרא"ש שאותן ג' מלאכות מותרין אפי' במקום שנהגו שלא לעשות ומהרי"ו פסק כדברי הרמב"ם וכתב להדיא שלא כדברי הרא"ש ומהרי"ו כתב שאנו במקום שלא נהגו במלאכה ומהרי"ל כתב להיפך וכן המנהג עד חצות אבל לאחר חצות אסור אפי' ע"י נכרי וכן משמע מהמחבר שאין חילוק בין ישראל לנכרי וכן להסתפר מן הנכרי פסק הר"ר חיים להדיא שמותר ואף התיר שם ע"י ישראל כשאינו עושה להשתכר ואין המנהג כן עכ"ל רש"ל וז"ל רש"ל בביאוריו על הסמ"ג המרדכי כתב דאסור אחר חצות אפי' בחנם ואפי' ע"י נכרי אבל בעל עץ חיים חולק וז"ל עץ חיים בסי' כ"ח בהל' חו"ה ואמר הר"ם שאין אסור להסתפר מהנכרי או מישראל מחצות ואילך ודוקא בעלי אומנים שעשוים להסתפר אסורין אבל איש שמסתפר מחבירו אין לאסור משום מלאכה עכ"ל והמנהג הוא להסתפר אחר חצות ע"י נכרי אבל לא ע"י ישראל וכן קבלתי וכן עמא דבר. עכ"ל רש"ל: (יג) לפי שאין העם צריכין לשאר אומניות. כ"כ ז"ל חידושי מזרחי אע"ג דמברייתא דתנא בגמ' דף קמ"ז החייטין שכן הדיוט כו' משמע דטעם היתר ג' אומניות יותר מהשאר אינו אלא משום דאקילו בהו רבנן בחוש"מ אבל לא משום צרכם הרב מיהו כבר פירשה רב אשי בפ' מי שהפך ג' אומניות דאית בהו צורך יו"ט ומשתרו נמי במועד שרו רבנן שאר אומניות דלית בהו צורך יו"ט אע"ג דמשתרו במועד לא שרו בהו רבנן דאל"כ קשיא לבלר ובנין דשרו בהו בחוה"מ אגב דוחקא ובי"ד אסירי בלא דוחקא עכ"ל ואפשר לומר דהיא היא שגם שם בחוה"מ ה"ט דהתירו להם דוקא ג' אלו לפי שצריכים להם ביותר וק"ל: כדאמרי' פ' שהפך. כצ"ל וכן הוא במ"י: סוברין למימר אפי' ביצה אפי' קולים. פי' דג לשון קולים האספנין דפ' כירה כצ"ל וכן הגיה רש"ל וכן הוא במ"י: (יד) ובלבד מין שחיטה. ר"ל דאז הוא נראה כמקריב קדשים מבחוץ וכדאמר בגמ' דילן אסור שיאמר בשר זה לפסח אבל חיטי ושערי לית לן בה: (טו) שאוכלין בשר עוף. ר"ל צלוי: (טז) ונראה דרך בישול מנהג כשר הוא. ז"ל ב"י בס"ס תע"ו ואיכא למידק למה כתב דמבושל מנהג כשר הוא דמאי כשרותא כיון דלא נהגו לאכול צלי אסור הוא לאכול צלי וכל מי שאינו אוכל צלי מ"ל אם יאכל בשר מבושל או אם יאכל דברים אחרים ואפשר דהיינו כשרותא דכי חזו ליה דאכיל בשר מבושל איכא הוכחה קצת דצלי אסור אבל כשאינו אוכל בשר מבושל לא מוכחא מלתא דמשום צלי אסור לא אכיל בשרא דא"כ ה"ל לאכלו מבושל וכיון דכי אכיל בשר מבושל מוכח דצלי אסור שפיר קאמר דמנהג כשר הוא לאכול בשר מבושל עכ"ל עוד אפשר לומר דה"ק ונראה דמנהג כשר הוא לאכול מחמת שמחת יו"ט בשר מבושל דאין שמחה בלא בשר וכתיב ושמחת בחגך והמנהג הוא כשר יותר משאם לא ירצה לאכול בשר מבושל משום הרחק צלי ודו"ק עוד אפשר לומר דס"ל דחגיגה היתה מבושלת כמ"ש התוס' בפ' ע"פ דף קי"ד ע"ב בשם ר"ח אהא דלוקחין ב' מיני בשר דצלי זכר לפסח ומבושל לחגיגה וא"כ ה"א דגם מבושל יהא אסור קמ"ל דלא והטעם משום שלאכול דרך בישול כן הוא דרך בכל השנה ומש"ה לא הויא כאילו אוכל חגיגה משא"כ בצלי דבר חדוש הוא וק"ל: (יז) וארצנו מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים. ז"ל רש"ל ובארץ אשכנז מקום שנהגו שלא לאכול צלי עכ"ל: (יח) על הדלקת הנר אין מברכין. הטור בסי' תר"ע כתב בשם הרא"ש דמברכין והכי נהיגין: (יט) ירושלמי ר' סימון כו'. עיין בתח"ד בארוך בסי' קכ"ו: ר' סימון וריב"ל אמרי. כצ"ל: (כ) לא הוי אכיל בלילה ולמה לא הוי אכיל בימאמא כדי שיכנס למצה כו'. כן הביא לעיל בספר המלחמות דף רמ"ד ע"ב נוסח הירושלמי: (כא) ומחמיצים בשאור של נכרי ומברכין על החלה. ר"ל אע"ג דעיסת נכרי פטורה וא"כ ה"א דהואיל ששאור מחמיץ כל העיסה יהא פטור קמ"ל: (כב) אבל אם אחר שתסיר התרומה נשתיירו עדיין ה' רבעים חולין כו'. ז"ל ר"ש במס' חלה ומסקנא דדמוע פטור מן החלה היינו כשאין מן החולין ה' רביעים דאם נתערב סאה תרומה בצ"ם של חולין ולקח מהן ה' רביעים קמח ונגלגל נמצא א' מק' שבהן תרומה לכך פטורה מן החלה אבל אם אחר שתסיר א' מן ק' נשתיירו עדיין ה' רביעים לפי חשבון תרומה שנתערבה נתחייבה בחלה עכ"ל ר"ל כשנתערב סאה תרומה בצ"ם של חולין או כל מה שלוקח מזה מחשבון אינו חלק המאה שבו לתרומה דהיינו לפי חשבון שנתערב ע"כ אמר שאם מה שמגלגל נשאר ה' רביעים קמח לבד מחלק ק' שבו אז נתחייב בחלה וק"ל: סליק מסכת פסחים

הא לך הסדר בקצרה

בלילי פסחים במוצאי שבת יברך יקנה"ז ולא על ההדס דגזרינן (א) שמא יקטמנו ועוד שאין כאן איבוד נשמה דביום טוב [*נמי] איכא נשמה יתירה ושותין ונוטלין ידיהן ומברכין [על] נט"י לפי שרוצה לטבול וקי"ל (קטו.) כל שטיבולו במשקה צריך נט"י (ג) וקודם קידוש אינו נוטל משום דאמרי' [חולין קו.] הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח וצריך בשר ובילה אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה ונוטל מן הירקות שקורין ארפויי"ל (ג) או מן אפיי"ו ומברך בפה"א וטובל בחומץ ואוכל ומטבל (ד) ונותן לכל אחד ואחד כזית (ס) וצריך (*לבלול) [*לטבול] כולו תוך החומץ וקי"ל [קיד:] היכא דשכיחי שאר ירקות מעיקרא מברך עליהם בפה"א לפי שאסור ליהנות מעולם הזה בלא ברכה (ברכות לה.) (ו) והפטור [*גם] המרור הבא לאחר ההגדה מברכת בורא פרי האדמה ואין צריך לברך א] על המרור הבא ב' ברכות שאין עושין מצות חבילות חבילות [קב:] וב' ברכות הבאות להתיר דבר אחד לאכול אין לברכן ביחד ולא דמי ליקנה"ז שמברכין על היין בבת אחת (ז) שאין זה להתיר הנאה אלא מעלות היום מספר ואין נכון להמתין (*מלהטביל שאר ירקות) [*ס"א גם טיבול של ירקות כו'. וכן הלשון במ"י] עד לאחר ההגדה ולעשות עם טיבול המרור ב] כמו שעושין על מצה (*אחת) [*כאחת] המוציא ועל אכילת מצה (ח) כי ב' טיבולים הללו נתקנו חלוקים הראשון כדי שישאלו התינוקות ויתמהו ואם נעשו הטיבולין רצופין לא ישאלו כי אין דבר תימה לטבול פעמים כאחת כי כן דרך לטבול כמה פעמים כאחת זו אחר זו ולכך תקנו להפסיק בהגדה: הג"ה (ט) לכך אנו חולקין ג] ההגדה ואמרינן חליה קודם סעודה וחליה לאחר הסעודה כדי שיאמרו שבח על כל כוס וכוס שעל הראשון אומר קידוש ועל השני חלי ההגדה פירוש ואותו הוא סיפור דברים ולכך אומר חלי ההלל בכוס שני והכי איתא בסמוך ועל הג' בהמ"ז ועל הד' החלי הנשאר: הגה"ה שבכל הלילות [*אין] אנו מטבילין [אלא] פעם אחת וכו' [קטז.] (אמר) [מתקיף לה] רבא אטו כל יומא לא סגי דלא מטבלינן חדא זימנא אלא אמר רבא הכי קתני שבכל הלילות אין אנו חייבין לטבל והלילה הזה אנו חייבין לטבל (אמר רב ספרא) [ומתקיף לה רב] ספרא חיובי לדרדקי פי' משום היכרא דתינוקות כדי שישאלו קא עבדינן [*וא"כ מאי חיוב איכא] אלא אמר רב ספרא הכי קתני שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפי' פעם אחת הלילה הזה ב' פעמים פי' רשב"ס אבל בכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות כו' ליכא למיפרך הכי דהתם ה"ק בשאר הלילות אין אנו מחזרין אחר מרור פי' שאין אדם מניח המתוק בשביל המרור ובלילי הפסח אנו מחזרין אחר מרור: במתני' ישנו מקצתן וכו' גמרא [קכ:] אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזייה דהוה קא מנמנם אמר ליה מינם נייס מר א"ל אין נמנומי קא מנמנמא ותנן ר' יוסי אומר נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו והכי הלכתא דהא רבה קאי כוותיה וטעמא דנראה כאוכל בב' מקומות וחומרא בעלמא הוא אפילו בזמן הזה במצת אפיקומן דהא בימי רבה לא היה פסח (י) אם נרדמו אפי' מקצתן לא יאכלו מלאתי: הגה"ה (יא) ונאמר לפניו שירה חדשה (קטז:) (יב) אבל לא גרסי' שיר חדש לשון זכר לפי שכל השירות שעברו [*מיוסדים] לשון נקבה לפי שאחר הנס [היתה] צרה מתחדשת להבא (יג) וכן יסד הפייט בקרוב"ץ שירות אלה לשון נקבה כי תשועתם כיולדה לבא צרות (*ומספדת ונרסינן) [*מוספדין ולבסוף גרסינן] ונודה לך שיר חדש לשון זכר משום דהכא איירי מגאולה דלעתיד ומאותה גאולה לא תתחדש עוד צרה אחרת. ה"ג ונאכל שם מן הזבחים [*ומן הפסחים] (*זבחים) [*דזבח] קודם פסח כדי שיהא נאכל על השובע (ע.] ע"כ מהגה"ה: ומסלקין את הקערה לראש השולחן [קטו:] (יד) כדי שיראו התינוקות וישאלו מה היום מיומים והרי בכל יום אנו אוכלין מיד לאחר קידוש ועתה היה לנו לאכול ואתם מסלקין את הקערה (טו) ולפי שפעמים אין תינוקות [*בשעת אכילת מצה ומרור שישאלו] או שאין התינוקות פקחין לשאול לכך תקנו לעקור השלחן בעוד שבני הסעודה מסובין להתמיה התינוקות [וה"מ לדידהו] לפי שסולחנותיהם היו קטנים ונוחים לטלטל אבל אנו די לנו בעקירת הקערה א"כ מידי דמיכלא מיקרי שולחן כי לשון בני אדם לומר שימו השולחן פתרונו שימו לחם כלומר הזמינו צרכי הסעודה על השולחן וחותם בגאל ישראל [קיז:] וכן בק"ש אבל בתפלת י"ח גואל ישראל משום דרחמי נינהו ואומר שבכל הלילות אין אנו מטבילין [קטז.] ואין לומר אין אנו חייבין לטבל (*כדפריסית) [*כדפרכינן] חיובא לדרדקי ואומר גמר ההגדה וקלת מן ההלל ואח"כ יברך בפה"ג ולכך חולקין את ההלל ואין אומרים אותו כולו לאחר המזון לפי שר"ל שירה על היין של כוס שני כי כל ד' כוסות מהודרים כוס ראשון מהודר בקידוש היום שלישי מהודר בבהמ"ז רביעי בהלל והב' במה נהדר אותו אם לא נאמר עליו קצת הלל כי [בהגדה] (הגדה) אינו מהודר כי אינו כי אם סיפור דברים בעלמא ואע"ג דבכל שבת ויו"ט (*צריך) [*עבדינן] [באלו] (אלו) ב' כוסות של קידוש ושל בהמ"ז והיה לנו לתקן ד' כוסות לבד מאותם שנים אין לתמוה דהא שבת ויו"ט אין חיובן על היין כי יכול לקדש על ד] הפת ולברך בהמ"ז בלא כוס. ואע"פ שבירך על הראשון בורא פרי הגפן מברך גם על השני (טז) דקי"ל הואיל ואיכא כוס נעביד מצוה בכולהו [א] ונוטלין ידיהן ומברכין ענט"י ואע"פ שנטל קודם ההגדה דקי"ל (קטו:) כיון דצריך למימר הלילא ואגדתא [חיישינן] דילמא אסח דעתיה (יז) וחצי מצה הנפרסת ישים (*על) [*בין] ב' השלימות ומברך המוציא על העליונה השלימה והיא השניה ואח"כ יברך על אכילת מצה על הפרוסה דכתיב לחם עוני ודרכו של עני בפרוסה [שם] לפי שברכת המוציא תדירה לכך קודמת לעל אכילת מצה ומשום לחם משנה צריך שתי שלימות כמו בשבת ואחר שבלע יתן לכל אחד כזית מכל אחת ואחת וכן מן המרור (יח) דכל אכילה המחויבת ברכה לפניה ולאחרי' צריך שיהא שיעורו כזית ועל הג' יקיים מצות כריכה ואוכל בלא ברכה [קטו.] (יט) [דהואיל] (הואיל) ולא איתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן מברך אמצה לחודה ואכיל והדר מברך אמרור לחודי' ואכיל [הדר] (והדר) אכיל מצה ומרור בהדי הדדי בלא ברכה זכר למקדש כהלל הזקן שהיה כורך פסח ומצה ומרור ואוכל בזמן שביהמ"ק קיים דכתיב על מצות ומרורים ס] יאכלוהו מצה ראשונה זכר לאותה מצה והאחרונה זכר לפסח שהיה נאכל בקינוח סעודה: הגה"ה א"ר יוחנן חלוקין עליו חביריו על הלל [כו'] מדכתיב יאכלוהו [אפילו] כל אחת בפני עצמו מדלא כתיב יאכלו ואלא ידענא דאפסח קאי דכתיב לעיל ואכלו את הבשר והשתא דלא איתמר הלכתא נעביד תרתי [*עכ"ה] [מן] ומן הדין היה לנו לעשות הכריכה לבסוף של הסעודה כדרך שהיו אוכלין הפסח על מצות ומרורים לאחר הסעודה אלא הואיל והתחיל [במצות] מצה ומרור בתחלת הסעודה הולך וגומר כל מצותו וכן היה נראה לרבינו מאיר שבזמן שבהמ"ק קיים היו עושין כל הסדר אחר הסעודה ולא היו אוכלין מצת מצוה אלא לאחר שמלאו כריסן מקמח ובלקת ושאר דברים אבל אנו שכל סעודתינו ממצת מצוה [ב] כיון שאנו מתחילין בהלכותיה אנו עושין מצותיה זו אחר זו בלא הפסקה אמנם זכר לפסח אוכלין האפיקומן בסוף כל אכילה (כא) ורמז בעלמא הוא למסובין ושוב אין אומרים אפיקו מיני מתיקה בקינוח סעודה כדי שלא יפוג טעם פסח מפיו: ארבעה כוסות כנגד ארבע לשון גאולת (ירושלמי) והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי. בין כוס ראשון לשני אם רצה לשתות שותה [קיז.] דתמרא מיגרר גריר לליביה [קח.] ויאכל מצה של מצוה לתיאבון וי"א (ירושלמי) גם יין לפני הסעודה אינו משכר (כב) וגם מצוה הוא דמיגרר גריר ויאכל מצה לתיאבון: בין שני לשלישי אוכל ושותה כל רצונו דיין שבתוך

חדושי אנשי שם

ג"ם [א] וצ"ע אמאי לא אמר הטעם כדלקמן דלמא אסח דעתיה מיניה כיון דצ"ל ההגדה: [ב] וא"ת ולא נעביד סעודתינו ממצות המצות ונבריך על האחרונה וי"ל לפי שאין אנו נזהרין כמותן שלא נאכל מצה אכילה גסה ולכך מברכין עליה תחלה ועיין לקמן בהגהות:

בגדי ישע

הסדר בקוצר כלו הפוך וצריך להיות אחר סוף המסכתא וכן הוא במרדכי ישן

בלילי פסחים (א) שמא יקטמנו. לקמן במס' ביצה ס"פ המביא כדי יין סתר הספר זה הטעם וכתב בשם הר"י הטעם דתענוג יו"ט ושמחתו משיב נפש שאבדה וכ"כ התוס' פ' ע"פ סוף דף ק"ב וסתרו נ"כ זה הטעם דאיבוד נשמה דא"כ במוצאי יו"ט אמאי לא תיקנו בשמים ע"ש: (ב) וקודם קידוש אינו נוטל משום דאמרי' הנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח. ז"ל רשב"ם דף ק"ו ע"ב אתא דאמר רב ברונא הנוטל ידיו לא יקדש משום דקידוש מפסיק בין נטילה לאכילה ובשביל קידוש לא בעי נטילה דהנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח עכ"ל וכ"כ התוס' בשם הר"ר אלחנן דנוטל ידיו לא יקדש משום דמחזי כנוטל ידיו לפירות: (ג) או מן אפיי"ו. ז"ל ב"י כתב האגור מהר"י מולין הורה לחזור אחר כרפס לטיבול ראשון שקורין בלעז אפי"ו כי אינו מרור ויש סמך בלוקח כרפס אותיות ס' פרך ששעבדו מצריים ס' רבוא עכ"ל: (ד) ונותן לכל א' וא' כזית. וכ"כ הרמב"ם והביאו הב"י סי' תע"ג וכתבו עליו ההגהות כזית זה לא ידעתי מה טיבו דכיון דאין טיבול זה אלא להתמיה התינוקות בכל דהוא סגי עכ"ל וכן כל הפוסקים השיגו על הרמב"ם בזה: (ס) וצריך לטבול כולו תוך החומץ. כ"כ הטור סי' תע"ה אצל הטיבול של מרור בתוך החרוסת שצריך שישקיענו כולו והב"י כתב דבגמ' משמע דא"צ לשקועיה כולו דקפא מריחא מיית ע"ש מיהו אפי' למשמעות הגמ' עדיין נוכל לומר דבטיבול ראשון שאין הטעם משום קפא אלא כדי שישאלו התינוקות צריך לטבלו כולו: (ו) ותפטור המרור הבא לאחר הגדה מברכת פה"א. אבל דעת הר"י הוא דלעולם א"צ לברך אמרור שבתוך הסעודה משום דחשיב כדברים הבאים מחמת סעודה שהפת פוטרתן: (ז) שאין זה להתיר הנאה אלא מעלות היום מספר. אע"ג דבגמ' סוף דף ק"ב תירצו דמש"ה לא חשיב חבילות משום דקידושא והבדלה חדא מלתא נינהו נלע"ד דכוונת הספר כן הוא דהמקשה שם הקשה אהא דאמר שאין אומרים ב' קדושות על כוס א' משום דאין עושין מצות חבילות חבילות והא איכא יקנה"ז דמברכין אכוס א' משום דהבין שקידוש והבדלה הם ב' קדושות ותירץ דהבדלה וקידוש חדא מלתא היא ומקשה הספר אע"ג דהם קדושה א' וענין א' מ"מ הם ב' ברכות ואיך מברכין ב' ברכות אכוס א' ותירץ שאלו הברכות אין באות להתיר הנאה אלא מעלות היום מספר אע"ג דברכת פה"ג מיקנה"ז הוא בא להתיר הנאה מ"מ שאר הברכות אין להם שייכות על הכוס דאף אם אין לו כוס מ"מ מקדש היום משא"כ באכילת מרור ששני הברכות באים להתיר שא"א לו לאכול מרור בפחות בלא ברכת אכילת מרור ובלא ברכת פה"א וגם ברכת על אכילת מרור א"א לברך בלתי אכילת מרור וב' הברכות שמברך כלם הם ברכות ששייכות על האכילה משא"כ בקידוש שאין לו שייכות על הכוס כמו שאר שירות ותשבחות שאינן שייכים על הכוס אלא שאלו תקנו חכמינו ז"ל לאמרם על הכוס ואין להקשות א"כ למה אמרו בגמ' הבדלה וקידוש חדא מלתא היא בהמ"ז וקידוש תרי מילי נינהו נימא דאף אם הם תרי מילי מכל מקום מאחר שאין שייכות להן על הכוס יברכם עליו דו"א דבודאי כל שהם תרי מילי חלוקים לגמרי לא יצרפם יחד בשום צירוף אלא דוקא כשהם ענין א' וכשהם ענין א' אז מצרפם יחד אף שיש בהם ב' ברכות מכל מקום אין בכך כלום מאחר דאין אלו ב' הברכות באות להתיר ודו"ק: (ח) כי ב' טיבולים הללו נתקנו חלוקים. הא דלא נתן לעיל האי טעמא ולא יצטרך לטעמא משום ברכה דאין עושין מצות חבילות י"ל דודאי לעיל לא רצה ליתן טעם על הא דנתקן טיבול ראשון דהוא משום דיפטור המרור מברכת פה"א דזה בודאי אינו דהא בגמ' אמרו הטעם משום כדי שישאלו התינוקות וכ"כ התוס' דף קט"ו ע"א וז"ל והר"ר יוסף טוב עלם כתב בסדרו למה שאר ירקות באין תחלה לפטור חורת מברכה ראויה לה וליתא דהא משום הכירא באין כו' אלא הספר סובר שפוונת ר"י טוב עלם כך הוא דודאי הטיבול הוא משום הכירא דתינוק אלא למה נוטלין דוקא הירקות ולא בשר וכיוצא בו שדרכו לטבל ולא ירקות ועז"א דמש"ה נוטלים ירקות כדי שלא יהא חבילות והתוס' הקשו עוד דאיך שייך חבילות דהא רב חסדא בריך תרווייהו וכ"כ לקמן ההגהות דף רס"ד ריש ע"ד ע"ש ובודאי אין זה חבילות גמור כמ"ש התוס' ז"ל ולא שייך כאן חבילות אלא בתרי מילי ואי לאו משום הכירא דתינוק לא הוה תקינו חז"ל לטיבול זה אלא מאחר שעכ"פ מטבלין משום שישאל התינוק מטבלין ירקות כדי לפטור המרור שלא יהיה אפי' כעין חבילות וק"ל: הג"ה (ט) לכך אנו חולקין כו' עד ועל הרביעי חצי הנשאר כ"ז מחק רש"ל כי כפול הוא: שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת. כצ"ל ועיין בגמ' דף קט"ז ע"א: אבל אשבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות כו' ליכא למיפרך כצ"ל וכ"ה ברשב"ם: (י) אם נרדמו אפי' מקצתן כו'. ע"ל בר"ן דף רנ"ה סוף ע"א ובבעל המאור שם ע"ב דדחה דאין מכאן ראיה: ה"ג (יא) ונאמר לפניו שירה חדשה כצ"ל. וז"ל רש"ל פי' קודם הלל ובנוסח שלנו לא נמצא שירה חדשה אלא ונאמר לפניו הללויה וטוב הוא לומר שירה חדשה כדי שיהא היכר בין שיר זה למה שאחריו ונודה לך שיר חדש ודו"ק וכן הגירסא בתוס' דף קט"ו ריש ע"ב וכ"כ רש"ל בתשובותיו בסדר של פסח לומר כן וראיתי בספר מהר"י צלאל ז"ל שנקד האי ונאמר לפניו שירה חדשה בסגו"ל תחת הנו"ן ובפת"ח תחת המ"ם וכן נלע"ד דהא מוכרח דהא שירה חדשה ר"ל אז ישיר שהיא נאמרה בלשון נקבה כמו שנאמר את השירה הזאת ואותה השירה אין אנו אומרים בתוך הסדר אלא שאנו אומרים שאנו מחויבין להללו כמו שהם בשעת הגאולה שרו לפניו בשירה כן אנו מחויבין להללו עתה בהלל כמו שנאמר אז לפניו שירה וק"ל ומ"מ תיבת הללויה הנזכרת במשנה לא אתיא לפי הגירסא הזו שפיר בשלמא לפי הגירסא שלפנינו שכתוב ונאמר לפניו הללויה א"ש והייתי רוצה לומר דתיבת הללויה הנזכרת במשנה אינו מנוסח הסיפור שיאמר תיבת הללויה אלא התנא מסמן מה שיאמר אחר הנוסח של לפיכך שסיומו הוא ונאמר לפניו שירה חדשה ואמר שיאמר הללויה ר"ל הלל ויש קצת הוכחה לזה דהתוס' והמרדכי לא כתבו אלא ה"ג ונאמר לפניו שירה חדשה ולא הזכירו תיבת הללויה אבל מ"מ אין המשמעות כן: (יב) אבל לא גרסי' שיר חדש לשון זכר. אל תשגיח בנוסחת התוס' שלנו שכתב בהם ה"ג ונאמר לפניו שיר חדש כי ט"ס הוא וכצ"ל ה"ג ונאמר לפניו שירה חדשה וכן הגיה רש"ל בחכמת שלמה ומ"ש וכן נודה לך שיר חדש האי וכן אינו קאי על נוסחת לשון זכר או נקבה אלא קאי אעיקר תיבות אלו דה"ג ונאמר לפניו שירה חדשה לאפוקי מספרים שלנו דאין בהם תיבות הללו וכן אמרי' ונודה לך שיר חדש ומה שמשנין הלשון שקודם הלל אומרים בלשון נקבה ואח"כ בברכת אשר גאלנו אומרים בלשון זכר משום דהכי תניא במכילתא כל השירות לשון נקבה חוץ כו': (יג) וכן יסד הפייט. באופן של יום ז' וח' של פסח: שירות אלה לשון נקבה מיוסדים כי תשועתם כיולדה לבא צרות ומספדים כצ"ל: ה"ג ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שחגיגת י"ד נאכלת קודם לפסח כצ"ל וכן הוא בתוס' סוף דף קט"ז: (יד) כדי שיראו התינוקות וישאלו מה היום מיומים כו'. והתשובה תהיה אנו מסלקין השלחן כי עדיין אין אנו רוצין לאכול עד שנספר האגדה ואז ישאל התינוק מה סיבה של האגדה וישיב לו שמדברת מנפלאות האל שעשה לאבותינו במצרים וכ"ה במהרי"ל: (טו) ולפי שלפעמים אין תינוקות בשעת אכילת מצה ומרור שישאלו. כ"ה מוגה בהרבה ספרים ומ"כ וקשה דמ"מ אע"פ שיהיו שם אח"כ בשעת אכילת מצה ומרור מ"מ צריך שישאלו מיד קודם האכילה אחר הא כלחמא קודם מה נשתנה דע"ז השאלה נתקנה ונראה דה"ס דקשה ליה להספר למה לא נהגו הראשונים כן לעקור השלחן ולא הקערה ותירץ לפי שפעמים כו' פי' לפעמים בשאר ימות השנה אין התינוקות אצל השלחן דלרוב אין אוכלין אצל השלחן לכך לא מינכר להו מלתא בעקירת הקערה אלא בעקירת השלחן שרושם גדול וק"ל: (טז) דקי"ל הואיל ואיכא כוס נעביד מצוה בכולהו. ר"ל והואיל שב"א וא' מצוה בפ"ע הוא מברכין בפה"ג אכל כסא וכסא וכ"כ הרי"ף ואמרי רבוותא הואיל וכ"א מצוה בפ"ע הוא מברכין בפה"ג אכל כסא וכסא אבל הרא"ש כתב דלא נהירא דאע"ג דכל חד וחד מצוה באנפי נפשא הוא כיון דליכא היסח הדעת לא בעי לברוכי אכל כסא וכסא: (יז) וחצי מצה הנפרסת ישים בין ב' השלימות. כן הגיה רש"ל וז"ל היינו שסבר שצריך לפרוס מצה עליונה לשתים משום שאין מעבירין על המצות וראבי"ה כתב דאין מצוה בשבירת מצה לשנים ואדרבה עיקר המצוה בברכת המוציא הלכך אם יבצע הראשונה ויברך על השניה המוציא נמצא מעביר על המצות עכ"ל וכן המנהג נ"ל וכ"ה בפ' ע"פ לקמן ע"ש עכ"ל רש"ל ומצאתי כתוב וא"צ להגיה כלום אלא ה"פ דמנהג שלהם היה כן להשים הפרוסה העליונה על ב' השלימות ובוצעין מן השלימה עליונה שתחת הפרוסה דהיא השניה ממ"נ מן הפרוסה שכן מנהג קצת שבוצעים אפי' בשבת ויו"ט על ככר התחתון ואומרים שהוא לחם משנה מכש דהיא השניה ואנו סוברין דהעליונה חשיבא טפי לברך ולבצוע ועוד נראה קצת שהדין עמהם לבצוע אחת בין השלימות ואח"כ להשים פרוסה עליהם דאז לחם משנה בין שלימות מונחין יחדיו וע"ז אבל מנהגנו הפרוסה מפסיק בין ב' השלימות ולא נכון הוא דלא מיקרי לחם משנה שלימות ועוד דגם שפיר דהמוציא בוצע מן העליונה הוא ג"כ דהיא עליונה מן השלימה שתחתיה עכ"ם: (יח) דכל אכילה המחויבת ברכה לפניה ולאחריה צריך שיהא שיעורו כזית. ר"ל דברכה אחרונה אינו מברך על שום דבר אלא כשאכל כזית א"כ ש"מ דאין אכילה חשובה שיברך לפניו וגם לאחריו אלא בכזית והואיל שכן הוא שאין אכילה בפחות מכזית לכך במרור שמברך על אכילת מרור צריך שיאכל כזית וכ"כ הרא"ש וז"ל משום דמברך על אכילת מרור צריך שיאכל כזית דאין אכילה בפחות מכזית עכ"ל: (יט) הואיל ולא איתמר הלכתא לא כהלל. לעיל בר"ן ע"ש באורך: (כא) ורמז בעלמא הוא למסובין. ז"ל רש"ל ומזה אני נוטה לדברי בעל העיטור שכתב אם שכח לאכול אפיקומן שלא יחזור דיצא במצה שאכל בראשונה ודו"ק וכמו שנהג רבי קלונימוס הזקן לקמן נ"ל: (כב) וגם מצוה הוא דמגרר גריר. ז"ל רש"ל והמנהג הוא שלא לשתות אף בין כוס ראשון שהרי צריך לכוין לבו שלא יצטרך לברך פעם שניה פה"ג כמ"ש אבי העזרי והביאו הטור סי' תע"ג וא"כ שמא לא יכוין על כך ומי שרוצה לעשות מצוה דמגרר גריר יקח כוס גדול וישתה הרבה נ"ל עכ"ל וז"ל הכלבו והביאו הב"י בסי' תע"ג ואפשר לומר דאף בין ראשון לשני לא ישתה כדי שלא ישתכר וימנע מעשות הסדר ומקריאת ההגדה והא דנקט בין ג' לד' לא ישתה ולא ביאר בין א' לב' משום דמלתא דלא שכיחא הוא להיות אדם שותה כ"כ קודם אכילה והר"ר יונתן כתב דיין שלפני המזון אינו משכר מ"מ ראוי להזהר שלא

ביאורי הרמ"ב

א] על המרור הבא ב' ברכות כו'. זהו מדברי ר"י ע"פ המובא בתוס' קט"ו ע"א ד"ה והדר וכו' מבואר: ב] כמו שעושין על מצה כו'. ר"ל דזה לא מקרי חבילות כיון שאין עושין על מצה אחת ממש אלא המוציא על השלמה ועא"מ על הפרוסה כן ה"נ ניקח ב' טבולין בזמן אחד ויברך על אחד בפה"א ועל אחד עא"מ דאז תו לא מיקרי חבילות ומתרץ כי ב' טבולין הללו כו': ג] ההגדה. ר"ל ההלל כמובן מדבריו לקמן: ד] ולברך בהמ"ז בלא כוס. עיין בהרא"ש סימן ל"ב וז"ל משום דעיקר ד' כוסות כו' עד והעולם לא נהגו כך ויותר טוב לנהוג כדברי הספר ולברך בהמ"ז בלא כוס דקי"ל הואיל ואיכא כוס נעביד מצוה בכולהו וכמ"ש הר"ן שם בדעת הרי"ף ואח"כ מתחיל דבור אחר ואע"פ שבירך על הא' בפה"ג מברך גם על הב' ועיין בזה ק"ט ב' בדברי הראשונים ז"ל: ס] מצה הראשונה כו'. אי מצה ראשונה ממש קאמר כדי שיא לתובת מצה דכתיב באורייתא אלא מצה הראשונה ר"ל מצה של כריכה והאחרונה ר"ל האפיקומן:

הסעודה אינו משכר ושלאחר המזון משכר הלכך בין שלישי לרביעי לא ישתה פן ישתכר ולא יגמור את ההלל אבל לאחר כל הכוסות אם רצה לשתות שותה מים א] (כג) ואם סילק כל שולחנו אף יין יכול לשתות אבל על שולחנו אין נכון להוסיף בשתיית יין שלא יהא נראה כמוסיף על הארבעה (כד) ובקושי התירו באסטנים וחולה להוסיף כוס חמישי אם [לא] יכול להתאפק מלשתות עד גמר ובעלילה לוו עליו לומר בו הלל גדול ברכת השיר [קיח.] נשמת כל חי (*תקנו) [*שתקנו] אנשי כנסת הגדולה. מאודך ואילך כופלין הפסוקים [קיט:] לפי שכל פסוק ופסוק כפרשה בפני עצמה שהרי דוד וישי ושמואל אמרום כולם: לפיכך אנחנו כו' [קטז:]. יש שבע הודאות כנגד ז' רקיעים ויש שמוסיפין לומר לקלס וא"כ [*הוי] שמונה הודאות [הן] והשמיני כנגד רקיע של החיות (כה) ובין תשובת הגאונים מצאתי לרבינו מאיר תשובה אחת מסובבת ואומרת כיון ששתה כוס שגמר עליו [את] ההלל אסור לשתות ומביאין ראיה מהא [קיז:] בין שלישי לרביעי לא ישתה (כו) ומפרשי טעמא משום דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן [קיט:] וטעות הוא בידם דהא בהדיא מפרש טעמא בירושלמי [הלכה ו'] (כז) משום שכרות כדפרישית דהא דמפרש טעמא דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אינו טעם לכאן אלא לענין פסח שלא יביאו מיני תרגימא לאחר שאכלו הפסח שלא להפיג טעמו של פסח עד כאן לשון רבינו שמעיה: [ונראה לקיים דבריו כדאמרינן לענין עירוב דכל מילי זייני בר ממיא ומלחא] אין מפטירין אחר מצה אפיקומן פי' רשב"ם שצריך לאכול מצה בגמר הסעודה זכר למצה הנאכלת עם הפסח בכריכה וזו היא מצה הבלועה שאנו אוכלין *מצה באחרונה לשם חובה ועל כן אנו מברכין על אכילת מצה בראשונה אע"פ שאינה חובה כדאמר רב חסדא לעיל [קטו.] גבי מרור דלאחר שמילא כריסו ממנו היאך חוזר ומברך עליו הלכך מברך אתרוייהו ברישא והדר אכיל מצת מצוה באחרונה [בלא ברכה] ואחר אותה מצת מצוה אין מפטירין (ממנה) [ממצה] באכילת דבר אחר שלא לשכח טעמה ובזמן הזה מיירי דליכא פסח בהדה דבזמן המקדש תניא בהדיא [דף קיט ע"ב] אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן ופירוש אחר הפסח ומצה שעמו פירוש אין מפטירין לשון הנפטר מחבירו כלומר כשנפטר מן הסעודה אין מסיימין אותה באפיקומן: רב ושמואל פליגי בהכי רב אמר שלא יעקרו מחבורה לחבורה זה אפיקומן פירוש לאחר שאכלו הפסח בחבורה זו לא יעקרו לילך בחבורה אחרת לאכול שום דבר דילמא אתי לאכול פסח בשני מקומות ולרב משמע ליה אפיקו מנייכו כלומר הוציאו כליכם מכאן ונלך לאכול במקום אחר ושמואל אמר כגון אורדיליא [לי] וגוזליא לאבא זהו אפיקומן פי' הוציאו והביאו מיני מתיקה ושמואל היה רגיל לאחר הסעודה לאכול כמהין ופטריות ורב היה רגיל בגוזלות אחר הסעודה ושמואל אמר לא מיבעיא שלא יעקרו מחבורה לחבורה אלא אפילו בחבורתו אסור שיאכל כלום לאחר שאכל הפסח שלא יאבד ממנו טעם הפסח לפי שדינו לאכול אותו בסוף על השובע וכן כל הקרבנות [תמורה כג.] כדכתיב למשחה בהם לגדולה (כח) כדרך שהמלכים אוכלים ובירושלמי [פ"ו] ובמכילתין מפרש טעמא דפסח נאכל על השובע כי היכי דלא ליתי לידי שבירת עצם לחטט אחר מוח שבעצמות. כתב רשב"ם [קטו:] ויש שנוהגין להוציא [שני] התבשילין מן הקערה כשמגביהין אותה ולאו מילתא היא דהא דאמר לקמן [קטז:] בשר אין צריך להגביה ולא עוד כו' הני מילי בשעה שאומר ההגדה פסח שהיו אוכלין אבותינו כו' (כט) וכשמגביה הקערה דמי לעקירת שלחן ובכך יראה התינוק וישאל [*כמו] שעוקרין לגמרי ומניח בקרן זוית כאילו אכלו כבר. כל שטבולו במשקה צריך נט"י [קטו.] פי' (רשב"ט) [רשב"ם] (ל) לפי שגזרו על הידים שיהו שניות ואם יעשה הטבול בלא נטילה א"כ יקבל המשקין טומאה מן הידים ויעשו המשקין ראשונים דכל הפוסל את התרומה מטמא את המשקין להיות תחלה (פרה פ"ח מ"ז) (ורשב"ס) [ורשב"ט] כתב וז"ל כ"ל נטילה זו אין צריכה ברכה דאינה אלא משום דילמא נגע במשקה דאי משום אכילת ירק הא אמרי' [חולין קו.] הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח ותו דבזמן הזה אין אנו אוכלין חולין בטהרה והנטילה אינה אלא לקיים מנהג הראשונים שהיו אוכלין חוליהן בטהרה וגם [סדר] פסחיהם ואין זו משום ברכת המוציא דהא בהדיא דרש רב חסדא הנוטל ידיו בטיבול ראשון צריך ליטול (לא) בטיבול שני פירוש כשמברך ברכת המוציא כדמסיק ואזיל דאגדתא והלילא הוי היסח הדעת בין טיבול לטיבול (לב) לפי ראות עיני נראה לי אם נתכוין בנטילה ראשונה לגמור בה כל סעודתו בלא היסח הדעת אין צריך לחזור וליטול שנית ובסדר רב עמרם מצאתי דאין מברכין על הנטילות שנוטלין בלילי פסחים רק על אותה שנוטלין לפני המוציא וכן נראה לי אבל רבותי חולקין על פסק זה ומצריכין ברכה על נטילה ראשונה [ועל] (שעל) טיבול ראשון עכ"ל רשב"ט: (לג) כתב ראב"ן [בימיהם] היו נוהגין לישב על המטות ולשכב ונהסב בהסבת שמאל דרך העינוג לכך היו חייבין לאכול בהסבה אבל אנו שאין אנו רגילין בכך יוצאין שלא כדרך הסבה ואין לנטות ימין ושמאל: כתב הרשב"ם הא דאמרי' [קיז] טעם מצה לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא כגון שלא טעם א' מן המסובין אבל טעם אחד מן המסובין יצאו כולם ידי חובתן אף על פי שלא טעמו כלום: על קריאת הלל שבלילי פסחים (לד) כתבו הגאונים שאין מברך עליו לגמור לפי שמפסיקין בו לאכול סעודתן ואינו אלא כקורא בעלמא וכן פירש רב צמח ורב האי שאין אלא כקורא בעלמא וכן כתב בעל הלכות גדולות אין מברכין בלילי פסחים לגמור את ההלל לפי שחולקין אותו לאמצע אבל במסכת סופרים [פ"כ ה"ט] יש שמברכין וכן כתב הריב"א שמברכין (ובפרק) [דבפרק]ב' דערכין [י:] מפרש הטעם[למה] אין גומרין הלל שמונת ימי הפסח כמו בסוכות לפי שימי החג חלוקין בקרבנות וימי הפסח אין חלוקין בקרבנותיהם. בירושלמי דערבי פסחים [הלכה ג'] למה נקרא שמו חרוסת זכר לגבינה שהוא מעשה חרסית ריב"ל אומר צריכה שתהא עבה זכר לטיט והלבנים אית תנא דתנא צריכה דקה זכר לדם*) [קטז:] בערוך בערך חרסת רבי יוחנן אומר זכר לטיט עושין חרוסת מכל מיני מאכל מתוק מרים וחמוצים כמו הטיט שיש בו כל דבר וכן כתב בירושלמי חרסית זכר לטיט והלבנים והתבלין זכר לתבן שעשו במצרים בספר רוקח כתב לכך משימין בחרוסת קנה וקנמון וזנגביל לפי שאי אפשר לדוכן היטב שלא יהא בהן חוטין קשין וזהו זכר לטיט שהיה תבן מעורב עם הטיט. (לו) מה שאין מברכין בפה"א (*רק) על אכילת מרור פי' באותו מרור שנאכל אחר אכילת מצה לפי שהוא מדברים הבאין בתוך הסעודה מחמת הסעודה שאינן טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם [ברכות מא:] ודמי לפסח שנאכל על השובע [ע.] דתניא בתוספתא [סוף פ"י] שמברכין עליו (על אכילת פסח) [לאכול הפסח] ולא שהכל אע"פ שאין מלפתים בו את הפת אבל רש"י פירש ערבי פסחים [קיד:] שברכת בפה"א שמברכין בטיבול ראשון פוטרת מלברך בטיבול שני: אמרו עליו על רבינו קלונימוס הזקן זקנו של רבינו יהודה החסיד *שפעם אחת שכח ולא אכל האפיקומן בליל פסח אחר סעודתו וכשבירך ברכת המזון [א] נזכר שלא אכל אפיקומן ואף על פי כן סיים ברכתו כי חשב בעצמו מה אעשה [ב] אם אפסיק בברכה ולא אשתה נמצא שברכתי לבטלה ואם אשתה הרי אמרו חכמים [קיז:] בין שלישי לרביעי לא ישתה (לז) ולאחר סיום ברכת המזון לא (*אכל) [*רצה לאכול] אפיקומן כי אמר אם כן הייתי [עושה] צריך [אני] ליטול ידי ולברך ברכת המוציא ולאח"כ לברך ברכת המזון שניה על כוס חמישי ונמצא מוסיף כוס מדעתי ואוכל ב' סעודות בליל פסח (לח) ואני כיון שיצאתי ידי חובתי במצה [*של] מצוה אוכל אפיקומן לשנה הבאה אם הבורא יזכני עיין עוד סוף פרק ערבי פסחים :

סליק סדר של פסח

תוספת מערבי פסחים

[דף צט] **פירש** הקונטרס דלא גרסינן ערבי אלא ערב דדוקא גבי שבתות וי"ט שהן הרבה בשנה שייך למיתני ערבי אבל פסח שאינו אלא פעם אחד בשנה לא שייך למיתני ערבי אלא גרסינן ערב פסחים פירוש ערב ששוחטין בו הרבה פסחים ול"נ דהא בפרק מקום שנהגו (נ.) גרסינן בכל הספרים ערבי פסחים גבי איסור דמלאכה

*) שפרעה פי' שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדמם כדאיתא במדרש.

חדושי אנשי שם

ג"מ [א] וצ"ע ממ"נ אי סבירא ליה ברכת המזון אין טעונה כוס אם כן יגמור ברכת המזון בלא כוס ויאכל אפיקומן ויניח הכוס לכוס שלישי גם אי סבירא ליה טעון כוס מכל מקום יגמור ברכת המזון בלא ברכת בורא פרי הגפן ויאכל אפיקומן וגם אם טעון כוס מכל מקום כיון שישתה ממנו אחר כך לא הוי ברכה לבטלה אף אם יפסיק בין ברכת המזון לשתיה. מיד כדאמרינן בפרק ע"פ אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון ומשלשלן כולן לאחריו פירוש ואומר ברכת המזון והבדלה הכל על כוס אחד אם כן ע"כ הפסיק בין שתיית הכוס לברכת המזון בהבדלה וכן ביקנה"ז יפסיק ע"כ בין קידוש לשתיה אלמא לא חשיב הפסק כיון ששותה אחר כך וסוף שמשני בגמרא בההיא דמשלשלן אין לו שאני כלומר כיון שעת הדחק היא התירו לו אין לך שעת הדחק גדול מזה ששכח אפיקומן אולי ענין האכילה עם ברכותיה הוי הפסק יותר ודו"ק :

בגדי ישע

שלא לשתות בין א' לב' אם לא לצורך גדול עכ"ל: (כג) ואם סילק כל שלחנו אף יין יכול לשתות. חילוק זה לא נמצא בפוסקים ואדרבה משמע בהדיא בטור ס"ס תפ"א דכל הלילה אסור לשתות ע"ש מ"ש בשם הר"ר יונה טעם למנהג שאין שותין יין מ"מ יש סמך לדבר למה שחילק הספר בין סילק שלחנו ללא סילק והוא דכבר תמהו הרא"ש והטור על הרי"ף מנין לו דבר זה דאסור לשתות אחר ד' כוסות וכתב טעם לדבר בשם ר' יונה כדי שיעסוק בלילה בהלכות פסח וביציאת מצרים והספר סובר טעם אחר כדי שלא יהא מוסיף על ד' כוסות וכמ"ש הר"ן דף רנ"ה ע"ב דטעם הדבר כדי שלא יהא מוסיף אד' כוסות דנראה כמו שהתחיל בסדר אחר ורוצה לאכול פסח מצה ומרור ואין נמנין על ב' פסחים כא' כו' עכ"ל וזה הטעם לא שייך אלא בעודו יושב מסובה ושלחנו לפניו אבל בסילק לא שייך כלל ע"כ מותר לשתות אף יין וק"ל: (כד) ובקושי התירו לאיסטנים וחולה להוסיף כוס ה' אם לא יכול להתאפק מלשתות עד גמר ההלל ובעלילה כו' כצ"ל כן הגיה רש"ל: (כה) ובין תשובת הגאונים מצא רבינו מאיר כו'. כן הגיה רש"ל: (כו) ומפרשי טעמא משום דאין מפטירין כו'. ונלע"ד דטעמייהו דפרשי כך הוא משום דמשנה שהיא אחר משנה זו דבין ג' לד' לא ישתה היא משנה דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן לכך סברי דהאי אין מפטירין כו' הוא טעם ע"ז דבין ג' לד' לא ישתה : (כז) משום שכרות כדפרישית. ר"ל כדמפרש לעיל פן ישתכר ולא יגמור את ההלל וא"כ כיון שגמר ההלל מותר לשתות: (כח) כדרך שהמלכים אוכלין. פי' דאוכלין דבר צלי בקינוח וכן בקרבנות הכהנים שהיו אוכלין בקינוח לא היו אוכלין אחריה מידי: (כט) וכשמגביה הקערה לא דמי לעקירת השלחן. כנלע"ד דצ"ל ור"ל שהרשב"ם חולק בתרתי על אותן שמגביהין הקערה משום היכר התינוק ולוקחין משם התבשילין בשעת הגבהה וסובר דלקיחת התבשילין אין צורך בהן דהא דאמרו בשר א"צ להגביה אין שייך אלא כשאומר פסח כו' וגם על מה שמגביהין הקערה משום היכר התינוק חולק ג"כ וסובר שלא די בהגבהה אלא צריך לעקר הקערה לגמרי ולהניחה בזוית אחרת וק"ל ועיין ברשב"ם בגמ' סוף דף קט"ו מבואר באר היטב עש"ב: (ל) לפי שגזרו על הידים שיהו שניות. פי' דשני מטמא משקין אבל לא אוכלין ואפי' ראשון אינו מטמא אוכלין והטעם דמשקין עלולים הם: (לא) בטיבול שני פי' כשמברך ברכת המוציא. ע"ל בהגהות ומ"ש שם: (לב) ולפי ראות עיני נ"ל אפי' נתכוין כו' א"צ לחזור וליטול. ז"ל ב"י בסי' תע"ה על דברי הספר נ"ל דלא לכוין בכך שלא לבטל תקנת חכמים שתיקנו ליטול פעמים בליל פסח: (לג) כתב ראב"ן בימיהם היו נוהגין כו'. דבר זה כתב הטור סי' תע"ב בשם ראבי"ה וגם הגהות מיי' כ"כ בשם ראבי"ה וכתבו עליו דיחיד הוא בדבר זה ע"כ נלע"ד שט"ס הוא כאן וצ"ל ראבי"ה במקום ראב"ן אלא שגם הב"י שם כתב דראב"ן כתבו כן: (לד) כתבו הגאונים שאין מברך עליו לגמור. אינו ר"ל שלקרוא יברך אלא ר"ל שלא לברך כלל ומ"ש שאין מברך עליו לגמור משום שסברי בכל השנה כשגומרין ההלל מברכין לגמור וק"ל: (לה) וכן פי' רב צמח ורב האי שאין אלא כקורא בעלמא כצ"ל. ועי' בטור סי' תע"ג שכתב להיפך בשם רב צמח ורב האי שיברך על ההלל אבל הר"ן לעיל דף רנ"ה ע"א כתב בשם רב האי ורב צמח שלא לברך כמ"ש הספר : (לו) מה שאין מברכין בורא פרי האדמה רק על אכילת מרור. בס"א האי רק אינו: רש"ל הביא הג"ה אחת וז"ל. פעם אחת שכח מלומר הבדלה ביום טוב של פסח במ"ש ולא היה זוכר עד שעשה טיבול ראשון ובגמר האגדה הזכיר ולא רצה לחזור וסיים גאל ישראל ואח"כ הבדיל שהיה אומר אכילת ירקות לאו כלום הוא ולא חשיב אכילה וחברו עליו כל חביריו ואמרו מיד כשהזכירו היה לחזור ולהבדיל אבל כמדומה לי שיפה עשה משום דברכות אינן מעכבות. צפנת פענח ע"כ: (לז) ולאחר סיום בהמ"ז לא אכל אפיקומן. ז"ל ב"י ס"ס תע"ד ויש לתמוה עליו דהני לאו טענות נינהו שה"ל לסיים בהמ"ז כתקנה על הכוס ושותהו ואע"פ שנמצא שאוכל ב' סעודות אין לחוש כדי לקיים מצות אכילת מצה ואפשר שהיה סובר דבהמ"ז טעונה כוס וכל שבירך בלא כוס או שבירך על הכוס ולא שתהו הוי ברכה לבטלה ומפני כך לא תיקן בענין זה אבל לדידן ודאי יש לתקן כך וכדעת אבי העזרי עכ"ל נראה מהב"י שהבין הפשט כך ואם אשתה הרי א"ח כו' שר"ל אם אשתה אחר סיום בהמ"ז ולברך בפה"ג ובאמת אין המשמעות כן דמשמע דקאי הכל אתוך בהמ"ז במקום שנזכר שלא אכל אפיקומן כמו שפתח ואמר אם אפסיק בברכה ולא אשתה כו' וע"ק למה בסוף דבריו לא סתר מכח סתירה זו דאמרו חכמים בין ג' לד' לא ישתה ולמה סתר מכח הסתירה שמזכיר בסוף דבריו דנמצא מוסיף כוס ה' מדעתו ובודאי אין זה סתירה גדולה דהא לפעמים יכול להוסיף כוס ה' כגון שהוא איסטנים ורשב"ם סובר דאפי' לכתחלה יכול להוסיפו וע"ק מ"ש ולאחר סיום בהמ"ז לא אכל אפיקומן כי אמר כו' קשה הלא סתר זה כבר במ"ש ואם אשתה כו' ומצאתי מ"ש דה"פ ולאחר סיגם בהמ"ז ר"ל אחר גמר כל המזון שהוא אחר כוס הרביעי לא רצה לאכול כי אמר כו' ולפ"ז תיבת ברכ"ה ט"ס הוא וצ"ל לאחר סיום המזון ר"ל אחר סיום כל השייך למזון ואז א"ש מ"ש ולאח"כ לברך בהמ"ז על כוס חמישי מ"מ כל זה נראה דוחק ונלע"ד דה"פ כי חשב בעצמו מה אעשה אם אפסיק בברכה ר"ל שלא אחשוב לכלום מה שברכתי וכאילו לא ברכתי ואוכל אפיקומן ואח"כ אברך נמצא מה שברכתי הוא לבטלה ואם אפסיק ואשתה ומה שברכתי לא יהיה לבטלה כי יעלה למה שתיקנו רז"ל בבהמ"ז לכוס ג' שכוונתם היתה בתיקונם שכל הכוס מהד' כוסות יהיה מהודר בשיר ושבח כמ"ש הספר לעיל בדף זה ע"ב וא"כ אותו השבח שאמר להש"י באותו קצת בהמ"ז שבירך נתהדר הכוס ועולה לו לזה ע"כ חשב אם אשתה דאז לא יהיה ברכה לבטלה דיעלה לכוס ומ"מ לא אגמור בהמ"ז דאז אין קצת בהמ"ז שברכתי יצאני מידי חובתי כאילו לא ברכתי ואז אוכל לאכול אפיקומן ולחזור ולברך ואותו קצת בהמ"ז שברכתי אינו עולה אלא שיצאתי ידי כוס ג' הרי א"ח בין ג' לד' לא ישתה ר"ל דבזה כ"ע מודים דעכ"פ לכתחלה צריך לברך בהמ"ז אכוס וזה לא יוכל לעשות דאסור לשתות בין כוס ג' לד' ומסתייע להך סברא דצריך לכתחלה כוס ממ"ש אבי העזרי החולק על ר' קלונימוס הזה והביאו לקמן הספר בסוף המכילתין שס"ל דאם בירך ונזכר באפיקומן קודם שבירך בפה"ג שיטול ידיו ויברך המוציא ויאכלנו ואם לא נזכר עד אחר שבירך בפה"ג לא יאכל פעם אחרת מפני שהית צריך לברך בפה"ג על הכוס אחר שיברך בהמ"ז ונמצא מרבה בכוסות ולאחר סיום בהמ"ז לא אכל כו' ר"ל לאחר סיום בהמ"ז קודם שבירך בפה"ג אמר אם אטול ידי ושוב אברך על הכוס כדעת אבי העזרי נמצאתי מוסיף כוס מדעתי ר"ל דאדרבה ר' קלונימוס ס"ל היפוך ממה שהבינו הב"י אלא ס"ל דבעלמא כשמברך על הכוס אף אם לא שותהו די בכך דיצא בנטילה לחוד ע"כ אמר אף כי לא שתיתי כשברכתי בהמ"ז תחלה מ"מ מכח שנטלתי כוס גם לבהמ"ז הראשון נמצא דנראה כאילו אני מוסיף כוס מדעתי ובזה יתורץ הא דלא אמר עתה הרי א"ח בין ג' לד' לא ישתה דבאמת מיירי עתה כשאין שותה הכוס שנטל לבהמ"ז הראשון אלא על נטילתו לחוד מתרעם ובזה מסולקת תמיהת ב"י שלא היה יכול כלום לתקן שלא יהא נראה כמוסיף על הכוסות ומ"ש ולאח"כ לברך בהמ"ז שניה על הכוס ה' נלע"ד דט"ס הוא וצ"ל על כוס ד' או יש כאן חסרון וכצ"ל לברך בבהמ"ז שניה על כוס ד' וברכת השיר על כוס ה' וק"ל ומה שהקשה הב"י ואע"פ שנמצא שאוכל ב' סעודות אין לחוש כדי לקיים מצות אכילת מצה אין זה קושיא בעיני דבאמת יש לחוש ולחוש מפני הרואים הנכנסים שיסברו שכבר אכל אפיקומן ורוצה לאכול עוד אפיקומן וזה אסור אשר מטעם זה כתב לעיל הר"ן דף רנ"ה ע"ב שרי"ף אוסר לשתות יין אחר הסדר ע"ש א"נ בלא רואים הוא מחזי כאילו אוכל אפיקומן ב"פ מאחר שאכל כבר מצה שמורה ובירך אחריה בהמ"ז. כן דעת ר' קלונימוס ודוק כנ"ל: (לח) ואני כיון שיצאתי י"ח כו'. ז"ל ב"י סי' תע"ז והא דאמרי' דכדי הם מצות שלנו לסמוך עליהם כתב הר"ר דוד אבודרהם וא"ת שמא לא אכל מצה לבסוף אלא פירות ומיני קטניות י"ל דאין זה מעכב שלא אמרו אלא אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אבל לא אמרו שאם הפטירו שעושין פסח שני ולא עדיף אפיקומן מפסח עכ"ל: סליק סדר של פסח

באורי הרמ"ב א] שותה מים. וקשה דמים גם קודם גמר כוס הד' רשאי לשתות לטעם זה דלא ס"ל האי טעם דמים מפיגים טעם והרי במים לא מתחזי כמוסיף על הכוסות. וצ"ל דאה"נ דשרו קודם אלא לדיוקא קא אתי דביין אפי' אח"כ אסור ונראה כמוסיף : ב] אם אפסיק כו'. נראה לענ"ד דתוכן כוונתו שאם יברך בהמ"ז האי בלא כוס ויאכל אפיקומן אח"כ ה"ל ב"ה האי בלא כוס ואם ישתה בכ"ס האי קשה ממ"נ אם יברך אח"כ בלא כוס ה"ל ב"ה בלא כוס ואם יברך גם בכ"ה הב' על הכוס ה"ל כוס נוסף בין ג' לד' ואם יגמור הרל ואח"כ יאכל אפיקומן ה"ל כוס חמישי. ותיקון הלשון כך הוא אם אפסיק בברכה נמצא שברכתי לבטלה ואם לא אפסיק רק שלא אשתה יהא בהמ"ז בלי כוס ואם אשתה ואברך אח"כ בהמ"ז שנית בכוס הרי אמרו חכמים בין ג' לד' לא ישתה ולאחר סיום כל הסדר לא אכל אפיקומן כו' ה"ל כוס ה' כו' והנה לכאורה חולק הוא על כראבי"ה שהביא הספר סוף סדר הארוך ויש לחלק דהתם לא נזכר עד אחר סיום בהמ"ז ע"כ לא איכפת לן במה שנשאר הבהמ"ז בלי כוס דמה דהוה הוה והקלקול כבר עבר והרי אין בידו לתקן ב' הקלקולים שעברו שבירך בהמ"ז בלי כוס ושלא אכל האפיקומן ע"כ מתקן הב' ושביק הא' משא"כ הכא שנזכר תוך בהמ"ז ואסור להפסיק וכשהוא גומר בהמ"ז לכתחלה צריך לגומרה אדעתא לעשות כתיקון חז"ל ולברך גם על הכוס לכן א"א לו לאכול עוד אפיקומן כן נראה לענ"ד :

לכן נראה דגרסינן ערבי ור"ל ערב פסח שבכל שנה ושנה (א) אי נמי נקט ערבי משום לישנא דקרא ושחטו אותו כל [קהל] עדת ישראל בין הערבים : [שם] סמוך למנחה וטעמא מפרש בגמ' [דף קז:] כדי שיאכל מצה לתיאבון וא"ת תיפוק ליה שאסור לאכול כשלא התפלל(שבת ט:) וי"ל שכבר התפלל א"נ מיירי בסעודה קטנה א] דמותר לאכול בשבת כדפריסית וא"ת תיפוק ליה דאין לו מה לאכול דאי ב] (חמץ) [מחמץ] אסור משש שעות ולמעלה ואי מצה הא אמרינן בירושלמי כל האוכל מצהבערב פסח (ב) כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו ואי מיני תרגימא הא אמרי' בגמרא [דף קז:] דמותר לאכול ויש לומר דאיצטריך ג] משום מצה עשירה וא"ת הא אמרינן לקמן [קיט:] הסופגנין [והדובשנין] והאסקריטין אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה אלמא לא חיישינן ד] כדי שיאכל מצה לתיאבון (ג) ויש לומר דהתם מיירי באותה סעודה עצמה דבאותה סעודה ליכא אכילה גסה ה] לפי שבני מעים פתוחין לאכילה אבל הכא בסעודה אחרת אסור וקשה דאמרינן בגמרא (דף קז:) אמר רבא מנא אמינא לה דחמרא מיגרר גריר דתנן בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה ואי אמרת מסעד סעיד אמאי אם רצה לשתות ישתה הא אכיל לה למצה אכילה גסה ומאי פריך הא אמרת דבאותה סעודה ליכא למיחש (ד) יש לומר כיון דמפסיק באגדתא והילכא כסעודה אחרת דמי : [שם] עד שתחשך ותימה אמאי נקט הכא טפי עד שתחשך ולגבי שבתות וימים טובים דמייתי בגמרא [שם] לא נקט עד שתחשך ותירץ ה"ר יעקב מקורביי"ל דדוקא נקט עד שתחשך דאף על גב דכל שבתות וימים טובים מוסיפין מחול על הקדש כדאמרי' פרק תפלת השחר [*דף כח:] מתפלל אדם של שבת בע"ש ואומר קדושת היום על הכוס (ה) אפילו הכי אינו יכול לאכול בפסח עד שתחשך משא"כ בשאר ימים טובים ושבתות [*ולא נראה דא"כ מאי פריך בגמרא מאי איריא ע"פ כו' לימא דנקט ע"פ משום דאז אסור עד שתחשך משא"כ בשאר שבתות וימים טובים . מ"י] . וע"ק דבירושלמי דריש פירקין [הלכה א] תני גבי ערבי שבתות וימים טובים תני רבי יהודה מן המנחה ולמעלה לא יטעום כלום עד שתחשך לכן נראה דלאו דוקא נקט עד שתחשך אלא תיקון הלשון כך הוא ורבינו יחיאל ייסב פירוש ה"ר יעקב דעד שתחשך דוקא הוא ומ"מ אין זה עיקר מתני' דהא כבר תנינא חדא זימנא [זבחים נו:] הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואתקש מצה לפסח ואין זה עיקר חידוש מתני' אלא מלא יאכל ואגב החידוש שונה בטוב עד שתחשך אע"ג דלא צריך ומש"ה פריך בגמ' אפי' חידוש דלא יאכל מאי איריא כו' והיא דירושלמי לא קשה כלל דכיון דברייתא היא תני שפיר אריכות לשון בחנם אבל לא במתני' : [שם] אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב משום דעני אין לו כרים וכסתות אלא ספסל וס"ד דאין חייב להסב [דאין] דרך חירות בכך (ו) קמ"ל : [שם] ולא יפחתו לו מד' כוסות פירוש גבאי לדקה לא יפחתו לו (*ד') [*מד'] כוסות כנגד ד' לשוני גאולה [*והוצאתי אתכם . והצלתי אתכם . וגאלתי אתכם . ולקחתי אתכם . מ"י] וקשה דא"כ (*שמא) [*לימא. מ"י] (ז) ליבעי ארבע לחמים לכך י"מ כנגד ד' כוסות האמורים ליוסף(ירושלמי)מנת חלקי וכוסי.כוס רויה.כוס ישועות דמשמע תרי: [שם] ואפילו [*המתפרנס] מן התמחוי דהיינו עני שבעניים דתנן במסכת פאה (פ"ח מ"ז) מי שיש לו מזון ב' סעודות לא יטול מן התמחוי מ"מ אם לא יתנו גבאי לדקה ימכור מלבושיו עבור ד' כוסות ולא נראה לרבינו יחיאל דמאי קמ"ל פשיטא כיון דמחויב בד' כוסות מה לי עשיר מה לי עני וע"ק דמשמע דקאי אגבאי לדקה שיתנו לו מן התמחוי דהא קאי אלא יפחתו לכן נראה לרבינו יחיאל דמיירי שיש לו מזון ב' סעודות ואמרי' מי שיש לו ב' סעודות לא יטול מן התמחוי ואם לא בשביל ד' כוסות לא היה נזקק ליקח מן התמחוי ובשביל ד' כוסות קאמר שיתנו לו גבאי לדקה אפילו מן התמחוי וכן משמע בירושלמי [בפירקין הל"א] ר' חייא בר' יודן לפי שאין ערב לו לאדם ליקח מן הקופה של לדקה כאן אפילו מן התמחוי : מאי איריא ערבי פסחים כו' ואם תאמר ליסני ליה תנא בפסח קאי כדמסני פרק כל שעה [*דף לז.] גבי אין אופין פתין גריצין[בילה כח:] וי"ל דהתם גבי אפייה דלא שייכא בשבת אלא בי"ט דרך להניח שאר י"ט ולשנות פסח הואיל ובפסח קאי (ח) אבל הכא כיון דשייך גם בערבי שבתות וימים טובים אין לו להניח ערבי שבתות וערבי ימים טובים בשביל פסח אע"ג דבפסח קאי אך לריך עיון מאי פריך מאי איריא נימא משום סיפא דלא יפחתו כו' [שם ודף ק] ומאן לימא לן דהא ברייתא מהרלתא כו' וקשה וכי משום דקשיא מתני' אברייתא דלעיל נימא דהך ברייתא משבשתא היא וי"ל דסמי חדא מקמי תרתי מקמי ברייתא דקתני לא יאכל בערבי שבתות מן המנחה ולמעלה דמשמע הא סמוך למנחה שרי והכא קתני מט' שעות ולמעלה ומקמי מתני' דקתני ע"פ סמוך למנחה לא יאכל דמשמע הא בערבי שבתות וי"ט מותר לאכול סמוך למנחה ומשמע דאתיא כדברי הכל אף כר' יהודה [שם] ולרב הונא מי ניחא והא אמר ר' ירמיה כו' וא"ת גברא אגברא קא רמית שמא רב הונא לא (היה) [יהיה]סובר הך מילתא דהנך אמוראי י"ל דהכי פריך לדידן דקי"ל דשינויא דרב הונא עיקר (וגם) אית לן שפיר הך מילתא דהני אמוראי והא דקאמר ולרב הונא מי ניחא ה"פ ולשנויא דרב הונא מי ניחא : [שם] הלכתא מכלל דפליגי בהפסקה דתניא מפסיקין לשבתות תימה היכי מוכח מהא דפליגי אף בהפסקה דערב פסח דילמא דוקא בשבת פליג רבי יוסי י"ל דא"כ למה ליה לרבי יוסי למימר אין מפסיקין בע"ש השתא לר' יוסי מתחילין בע"ש כל שכן דאין מפסיקין אלא פשיטא דמיירי אף הפסקה דערב פסח : [שם] לא נפסיק בירושלמי [בפירקין ה"א] גרסינן א"ל (ר"ג) [א"ב] לא נפסיק כלומר כיון שאתה כועס לא נפסיק שמא ירגא כו' : [שם] לא זזו משם עד שקבעו הלכה כרבי יוסי פרשב"ם דבהתחלה דע"פ כ"ע סברי דאין מתחילין אבל בהתחלה דע"ש פליגי ור' יהודה ורבי יוסי הלכה כר' יוסי [עירובין מו:] ועוד דבמתני' סתם לן כר' יוסי דקתני ע"פ לא יאכל משמע הא בערב שבת שרי להתחיל דאוהו תירוץ הוא עיקר דאמרינן לעיל אלא מחוורתא כרב הונא ובה"ג כתוב גבי ההוא דערבי שבתות ואפי' ר' יוסי לא קאמר אלא היכא (*דאתחיל) [*דהתחיל] אבל אתחולי לא וקשה (ט) דלכאורה משמע בשמעתין דשני מחלוקות הם דפליגי בהתחלה ופליגי בהפסקה ועוד דקאמר בסמוך בשלמא הא דתניא ושוין שאין מתחילין מסכתא לה בערב פסח משמע אבל בע"ש פליגי בהתחלה ורבינו יחיאל מיישב הה"ג דה"ק ואפילו רבי יוסי לא קאמר דסבירא לן כוותיה אלא היכא דהתחיל כו' דלהתחיל לא סבירא לן כותיה דאע"ג דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי היינו היכא דלא איתמר כמאן הלכה אבל הכא איתמר דאין הלכה כמותו בהתחלה דכי היכי דפסקינן הלכה כרבי יהודה בע"פ ו] היינו לענין הפסקה [*ה"נ הא דפסק [הלכה] כר' יוסי בע"ש היינו לענין הפסקה] ולפי זה נכון להחמיר שלא לאכול מט' שעות ולמעלה בע"ש ובעי"ט אם לא התחיל לאכול קודם ט' : [שם] אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה לא כרבי יהודה ולא כר' יוסי כו' (י) תימה וכי תנא הוא לחלוק על ר' יהודה ור' יוסי י"ל דאיכא תנא שלישי שסובר שמואל כמוהו כדאיתא בירושלמי זו דברי רבי יהודה ורבי יוסי אבל חכמים אומרים פורס מפה ומקדש : [שם ע"ב] מאי לאו לעקירת שולחן לא למפה ואם תאמר ודקארי לה מאי קארי לה י"ל דס"ד מדקאמר כך מפסיקין להבדלה וגבי הבדלה לא שייך פריסת מפה דדוקא גבי קידוש שייך פריסת מפה משום יקרא דשבתא אבל גבי הבדלה לא שייך כ"א עקירת שולחן ולכן היה סבור דהא דקאמר נמי כשם שמפסיקים לקידוש ר"ל לעקירת שולחן ומ"מ מסני לא (למפרס) למפה (פי') גבי קידוש הא כדאיתא והא כדאיתא . ממה"ר פרץ : [שם] תניא נמי הכי ושוין כו' ואם הביא פורס כו' וטעמא כי היכי דליתי סעודה ביקרא דשבתא וי"ס דגרסי בתר מילתיה דשמואל תניא נמי הכי ואין נראה מה ענין הברייתא לסיועי לשמואל והא לא מיירי הברייתא כלל בהפסקה לכן נראה דגרסינן תניא נמי הכי בתר עובדא דרבה בר בר חנה כפ"ה ורבינו יחיאל מיישב דגרסינן שפיר בתר מילתיה דשמואל והכי מייתי סייעתא לשמואל דכי היכי דמהני פריסת מפה לענין הבאת שולחן ונעשה נמי כמי שסילקוהו וחזרו והביאוהו כמו כן יועיל לענין הפסקה (יא) כמו עקירת שולחן והייט כשמואל (יב) [וקשה] דהכא משמע דאין מביאין את השולחן קודם קידוש ובשבת פרק כל כתבי [*דף קיט:] אמרינן שני מלאכים מלוין לו לאדם מבית הכנסת עד ביתו בערב שבת מלא שולחן ערוך מלאך טוב אומר יהי רצון שיהא לשבת אחרת כך כו' אלמא משמע שיש לו לסדר השולחן קודם קידוש וי"ל דודאי ערוך היה קודם קידוש אלא מונח הוא במקום אחר שלא במקום סעודתו עד לאחר קידוש ודוקא בימיהם שהיה להם שולחנות קטנות והיו יכולים להביא שולחן קטן לכל א' ואחד לאחר קידוש בלא הפסק בין קידוש לסעודה אבל עתה שאין לנו רק שולחן גדול אם לא היו מביאין אותו עד לאחר קידוש היה הפסק גדול בין קידוש לסעודה : ומה שאנו משימין המפה על הלחם בליל שבת זהו כדי לעשות הכירא שלאחר קידוש מסלקין המפה כי היכי דליתי סעודתא ביקרא דשבתא מיהו מה שאנו משימין המפה על הלחם שחרית לאו היינו מהאי טעמא דהאי טעמא לא שייך רק בליל שבת דאז הויא הכנסת שבת (יג) ויש ליתן טעם דהיינו שלא לבייש את הפת דאם היה הפת מגולה בלא מפה יהיה בושת לפת דבכל יום מברכין על הפת קודם ליין ועכשיו אנו מקדימין לברך על היין וממה"ר אברהם שמעתי שאם היה הפת מגולה היה לריך לברך על הפת קודם ליין משום דאקדמיה קרא דכתיב ארץ חטה וגו' כדמשמע בברכות [מא.]: [שם] כאן קודם ט' דשוין שמתחילין ואם תאמר פשיטא דמותר לכתחלה קודם ט' וכי תעלה על דעתך שאסור להתחיל מן השחר וי"ל דס"ד אמינא דאסור להתחיל סמוך לסוף ט' כיון שיודע שא"א לגמור סעודתו קודם ט' קמ"ל דמתחילין לכ"ע ואוכלין והולכין עד שתחשך אפי' לר' יהודה כיון שהתחילו בהיתר : [שם] ידי יין לא יצאו פי' אם יש להם יין בביתם חייבין לחזור ולברך בפה"ג דכיון דאיכא שינוי מקום לריך לברך אבל אם לא היה שינוי מקום משמע דאין לריך לברך דיין (שלפני) [של] קידוש דלפני סעודה פוטר יין שבאמלע סעודה וה"ה ליין של הבדלה (יד) אם הבדיל לאחר שנטל ידיו לאכול סעודתו במולאי שבת דפוטר יין שבתוך הסעודה : [שם] ושמואל אמר [דף קא] אף ידי קידוש לא יצא משום דאין קידוש אלא במקום סעודה (טו) דכתיב וקראת לשבת עונג במקום קריאה דהיינו קידוש שם תהא עונג : [שם] כדי להוליא בניו ובני ביתו ואע"ג דאמר [ר"ה כט.] כל שאינו מחויב בדבר אינו מוליא אחרים יד"ח ה"מ באדם שאינו בר חיובא כלל כגון קטן אבל גדול שהוא בר חיובא אע"פ שילא כבר בבית הכנסת מחויב בדבר קרינן ביה דכל ישראל ערבים זה בזה ולכך יכול להוליא בניו ובני ביתו (טז) וה"נ אמרינן בר"ה [שם] כל הברכות כולן אע"פ שילא מוליא חוץ מברכת הלחם וברכת היין משום דהוי ברכת נהנין (יז) ובהאי לא הוי מחויב בדבר להוליאם כיון שילא כבר והכא גבי קידוש אע"פ שיש ברכת בפה"ג מ"מ כיוןדא"א לקדוש בלא ברכת היין ז] יכול להוליאם אע"פ שילא : [שם] דאכלו ושתו וגנו בבי כניסתא (יח) וקשה דאמר [מגילה כח.] (יט) [אין] אוכלין

בגדי ישע

תוספות ערבי פסחים (א) א"נ נקט ערבי כו' . ובתוס' כתבו עוד תירוץ אחר א"נ ע"פ ראשון ושני : (ב) כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו . ופי' מהרי"ו הטעם דכמו ששם בכלה מברכין ז' ברכות כן במצה מברכין ז' ברכות קודם אכילתה : (ג) וי"ל דהתם מיירי באותה סעודה עצמה . דבאותה סעודה אדם נזהר ואינו אוכל כל שבעו כדי שיאכל מצה לתיאבון אבל מבעוד יום אין אדם נזהר ואוכל כל שבעו וסובר שעד הלילה יתאוה ואדרבה יהיה שבע יותר כי יתברך המאכל במעיו כן הוא לשון התוס' : (ד) י"ל כיון דמפסיק באגדתא כו' . והתוס' כתבו עוד תירוץ אחר דשתיה א"א להזהר : (ה) אפ"ה אינו יכול לאכול בפסח עד שתחשך . וטעמא משום דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה ומצה ומרור איתקשו לפסח כן הוא בתוס' . אפ"ה אינו יכול לאכול בפסח עד שתחשך ולא נראה דא"כ מאי פריך בגמ' מאי איריא ע"פ כו' נימא דנקט ע"פ משום דאז אסור עד שתחשך משא"כ בשאר י"ט כצ"ל ואגב החידוש שונה בטוב עד שתחשך ר"ל דאגב אורחיה הזר ושנייה הכא בקיצור והכא אגב אורחיה הוא והתם העיקר ע"כ ליכא למיפרך מתני' דאיזהו מקומן ל"ל וק"ל עי' בחכמת שלמה : (ו) קמ"ל . ובתוס' כתבו עוד פי' אחר וז"ל וי"מ דאדלעיל קאי עד שתחשך ואפי' עני שבישראל פי' ואפי' עני שלא אכל כמה ימים לא יאכל עד שתחשך עכ"ל : (ז) ליבעי ד' לחמים לכך י"מ כו' . מכח סברא זו יתורץ שלא תקשה דברי רש"י אהדדי דבריש מכילתא פי' ד' כוסות כנגד ד' לשונות של גאולה ולקמן דף ק"ח סוף ע"א כתב וז"ל ד' כוסות ג' כוסות שנאמרו בפסוק זה וכום פרעה בידי וגו' ורביעי בהמ"ז וס"ל לרש"י דצריכין אנו לכל הדרשות דאי משום ד' לשונות גאולה ה"א יקח ד' לחמים ואי משום דרש של ג' כוסות הנזכרים בפסוק של וכום פרעה לא הוי נשמע כלום חדא דמאן לימא לן דיקח כנגדן מאחר דאינם רומזין על גאולת ישראל ממצרים ועוד דשמא לא נקח אלא ג' עם כום בהמ"ז אבל השתא שנשמע מד' לשונות של גאולה דצריך ליקח ד' תקינו חז"ל ליקח ד' כוסות מאחר שהם נזכרים ג"כ אצל שום גאולה דהיינו גאולת יוסף שמכח פתרון חלום זה נתגדל ויצא מבית האסורים למלוך :

(ח) אבל הכא כיון דשייך ג"כ בע"ש כו' . והתוס' כתבו עוד תירוץ אחר דהכא דאיכא למטעי ולמימר דדוקא נקט ע"פ משום חיובא דמצה לא ה"ל למתני ע"פ : (ט) דלכאורה משמע בשמעתין דשני מחלוקות הם . ר"ל דהא אותו תירוץ הוא עיקר דמתני' אתיא כר' יוסי ובא להשמיענו דבע"פ לא יתחיל משמע הא בע"ש יתחיל : (י) תימה וכי תנא הוא לחלוק על ר' יהודה ור' יוסי . ורשב"ם כתב דא"ל לשמואל הלכה כר' יוסי אלא שבא להחמיר על דבריו שלא לגמור סעודה קודם קידוש והתוס' כתבו דבתנם דחק לפרש כן דשמואל סובר כחכמים דהכי איתא בירושלמי כו' וכ"כ לעיל הר"ן : (יא) כמו עקירת שלחן והיינו כשמואל . ומה שהקשה לעיל וכי תנא הוא לחלוק כו' לא קשה מידי לרבינו יחיאל דהא שמואל סובר כהך ברייתא וכ"כ לעיל הר"ן אלא שלעיל מקשה לפי גירסת ספרים שלנו שכתב בהם תנ"ה בתר עובדא דרבה בב"ח כגי' הקונט' : (יג) ויש ליתן טעם דהיינו כו'. ובתוס' עוד טעם אחר שהוא זכר למן שלא היה יורד בשבתות וימים טובים והיה טל מלמעלה ומלמטה והמן בינתיים עכ"ל : (יד) אם הבדיל לאחר שנטל ידיו . וכ"כ לעיל המרדכי בפ' כיצד מברכין סי' קמ"ד ע"ש והרא"ש כתב דאף אם הבדיל קודם שנטל ידיו אם הבדיל במקום סעודה אין צריך לברך על היין שבתוך המזון דהא רב ס"ל דיש קידוש שלא במקום סעודה וא"כ אין חילוק בין קידוש להבדלה עכ"ל וכ"כ ר' יונה בפרק כיצד מברכין דף ל"ד ע"א ע"ש : (טו) דכתיב וקראת לשבת עונג כו' . כ"כ רשב"ם וכ"ה ברי"ף וכתב עוד רשב"ם דנ"כ סברא הוא מדאיקבע קידוש על היין כדתניא זכרהו על היין מסתמא על היין שבשעת סעודה הוקבע דחשיב עכ"ל : (טז) וה"נ אמרי' בר"ה כל הברכות כולן כו' הרי"ף הביא להך ברייתא לעיל : (יז) ובהאי לא הוי מחויב בדבר להוציאם . וז"ל הר"ן לעיל הוץ מברכת הלחם והיין ושאר ברכת הפירות שאינן אלא שלא ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה ובזו אין כאן ערבות שאין זה חובת האדם לא ליתהני ולא ליבריך עכ"ל : (יט) אין אוכלין ושותין כו' . וז"ל תוס' אע"ג דאכילה ושתיה של מצוה מותר כדאמרי' בירוש' שהיו אוכלין שם בקידוש החודש וגם עכשיו נוהגין לשתות כום של הבדלה

באורי הרמ"ב א] דמותר לאכול כדפריסית בשבת . כצ"ל [וכן הגי' במ"י] והוא שם בהגהת מרדכי האחרונים ויש לקיים גם הגי' שלפנינו משום דבדבריו שם עיקר ראייתו להתיר הוא מדמותר לאכול סעודה ג' בשבת ע"ש : ב] המן אסור משש שעות ולמעלה . כדכתבו התוס' לעיל כ"ח ב' ד"ה ר"ש דאפי' לר"ש איכא איסור דאורייתא מלד עשה דתשביתו ואפי' לסמאור ספ"ק דלא ס"ל כן עכ"פ מודה דאיסור דרבנן מיהא איכא ע"פ הירושלמי שהביא ע"ש ועיין בא"ע סי' כ"ח בכ"ש סוף ס"ק כ"ג : ג] משום מצה עשירה . משא"כ בנקות שנאמרו מתמון שלא לשם מצה דאע"ג דאין יוצאין בהן ידי חובת מצה אפ"ה אסורין כל היום כיון שיש להן טעם מצה כמ"ש המהרש"א ז"ל : ד] כדי שיאכל מצה לתיאבון . פי' דבמתני' ע"כ משום ה"ט הוא ולא משום קידוש וסעודת יו"ט דהא מה"ט מודה הכא ר' יוסי אליבא דר"י או מה"ט אפי' סמוך למנחה נמי אסור אליבא דר"פ : ה] לפי שבני מעים פתוחין לאכילה . ובתוס' כתב טעם אחר וז"ל דבאותה הסעודה אדם נזהר כו' וגם סברא זו כתב וז"ל ואדרבה יהיה שבע יותר כו' והוא כעין פי' אחר וכתירוץ הספר ומ"ש התוס' בסמוך וז"ל אבל בשתיה א"א להזהר קאי לפי תירוץ הראשון ומה שסיימו התוס' וז"ל א"כ מבין ההמון לשני דייק דאיכא אגדתא כו' קאי לפי תי' ב' הכ"ל ע"ש והספר תפס רק תי' השני : ו] היינו לענין הפסקה . מאמר חסר הוא וצריך להוסיף כמו כן פסקינן הלכה כר' יוסי בע"ש דהיינו לענין הפסקה אבל בהתחלה לא : ז] יכול להוציאם . ודוקא בברכת בפה"ג וקידוש אבל בברכת המוציא אין יכול להוציאם כ"א כשמקדש אחת דאז ס"ל דינו כיין וכדלקמן וע"ל בתוס' קיז א' ד"ה דהוה מוכח דס"ל דאף בקידוש שבשחרית ג"כ יכול להוציא אחרים ע"ש :

[ואין] שותין בבהכ"נ ואין ישנים בהם ואין לומר משום דבתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשוין דהיינו דוקא בחורבנם אבל בישובן אין תנאי מועיל כדמשמע במסכת *תענית [צ"ל מגילה] דקאמר (כ) לאו משום זילותא דמיטרא (וזילותא דמנודה) דאין נכנסין בבהכ"נ בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים אלא משום דשמעתא בעי צילותא ואם היה התנאי מועיל אף בישובן א"כ אמאי אין נכנסין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים דהא בבבל איירי אלא ודאי בישובן אין מועיל שום תנאי וא"כ היכי אכלו ושתו בבי כנישתא (כא) וי"ל דלאו דוקא בבי כנישתא אלא בבית הסמוך לבהכ"נ קאמר ומ"מ לא הוי קידוש שלא במקום סעודה שהיו שומעין הקידוש במקום שהיו אוכלים שם: [שם] אדאזליתו לביתייכו איתעקרא לכו שרגא ובקידושא דהכא לא נפקיתו (כב) פי' כי צריך נר לקידוש (כג) אבל משום סעודה אין חששא כי יכולין לאכול בלא נר: [שם] כקולי דרב [לא הוה] עביד וא"ת הא אמרינן [עירובין ו:] העושה כחומרי זה וכחומרי זה עליו הכתוב אומר והכסיל בחשך הולך ה"מ בתרי חומרי דסתרי אהדדי כפ"ה והשתא כיון דהני אמוראי בתראי רב הונא ורבה כולהו סברי כוותיה דשמואל דאין קידוש אלא במקום סעודה נראה לפסוק הלכה כשמואל ולא כרב ומה שרגילין בארץ אשכנז לקדש על היין בבהכ"נ וליכא מאן דאכיל התם אמר רבינו נסים גאון דיש ליישב מנהגם ופי' כיון דבשעת קידוש דעתם לאכול במקום אחר הוי כקידוש במקום סעודה *ושמואל מודה בכה"ג כדאמר בירושלמי [ברכות פ"ו] מאי דאמר שמואל כשאין דעתו לאכול במקום אחר

[*ועל תירוץ זה יש להשיב תשובות חבילות וי"ל מנהג אבותינו בידינו עכ"ל מרדכי ישן וכל מה שכ' במרדכי שלפנינו ושמואל מודה כו' עד והרוקח אינו שם אך מיד כתב והרוקח כו']:

אבל אם דעתו לאכול במקום אחר שפיר נפיק ואם תאמר הא תלמודא דידן פליג אירושלמי (כד) דהא פריך לשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא ואי איתא כירושלמי לימא משום דדעתם לאכול בביתם (כה) נפקי שפיר בקידוש דבי כנישתא ועוד אמר ליה רבה לאביי טעימו הכא מידי [*כו'] ובקידושא דהכא לא נפקיתו כו' ומאי קאמר והלא היה בדעתם של התלמידים לאכול בביתם (כו) א] י"ל דלא פליג דהירושלמי מיירי מפינה לפינה ובהא ודאי נפיק שפיר כשדעתו לאכול בפינה אחרת ושמעתין מיירי מבית לבית ושם אין מועיל דעתו לאכול וא"ת (כז) והאמרינן לעיל במילתיה דשמואל אף ממקום למקום בחד ביתא ואפ"ה קאמר דלא נפיק י"ל דממקום למקום דשמעתין היינו מחדר לעליה או מחדר לחדר שיש חילוק מחיצות אבל מפינה לפינה מהני שפיר כיון דדעתו לאכול במקום אחר והא דאמרינן בסוכה [בירושלמי הלכה ה] מי שסוכתו עריבה עליו מקדש בביתו ואוכל בסוכתו והתם איכא מחיצה של סוכה מפסקת י"ל דהתם אין המחיצה עשויה לתשמיש אלא לשם מצות סוכה והוה כמו מפינה לפינה בלא מחיצות. והרוקח כתב דאם אכל לאחר הקידוש כזית יכול לאכול בבית אחר בלא קידוש (כח) ואם הדליק נרות בביתו ורוצה לאכול בחצר ב] יקדש במקום שחפץ לאכול ע"כ. ועתה נהגו לעשות קידוש לאותן אלמנות דהא יוצאות שפיר דלדידהו הוי קידוש במקום סעודה ולכשיחזור בביתו חוזר ומקדש במקום סעודה אפילו אם הוא יחיד בביתו שהרי לא יצא בקידוש שעשה שלא במקום סעודתו וכתב מור"ם דהמקדש בבהכ"נ לא ישתה וה"ר שמואל היה אומר בשם השר מקולי דמותר המקדש לשתות במקום אחר ולא חשיב כשותה קודם קידוש וראיה מדאמרינן לעיל [דף ק:] ידי יין לא יצאו פי' דצריך לחזור ולברך בפה"ג משום שינוי מקום הא ליכא שינוי מקום היה יוצא ידי יין וע"כ מיירי ששתה דאי בלא שתה היאך נפיק אף באותו מקום כיון דאיכא היסח הדעת אלמא משמע דמותר לשתות אף כי עושה קידוש שלא במקום סעודה ואפילו לשמואל דאמר אין קידוש אלא במקום סעודה מ"מ יש להוכיח מדאמרינן אף ידי קידוש משמע דכ"ש דידי יין לא יצאו ואף אם לא היה צריך לחזור ולקדש מ"מ אם ירצה לשתות יין יברך על היין (כט) אבל אינו אסור לשתות דכמו כן שייך לדקדק כמו מדברי רב ומ"מ נהגו העולם להחמיר על עצמם שלא לשתות עד שמקדשין במקום סעודתן (ל) ולעשות להם ברכת המוציא פשיטא דאסור דהיינו ברכת הלחם דאמר [ר"ה כט:] לא יפרוס לאורחין אא"כ אוכל לחם עמהם וכמו כן אדם העושה תענית חלום בשבת לא יעשה ברכה לבני ביתו (לא) דכיון דליכא רק ברכת בפה"ג (לב) שמא הוי כמו ברכת היין דאינו יכול להוציא אחרים כיון שאינו (*אוכל) [*מוציא. מ"י] הוא עצמו: [שם] שינוי יין אין צריך לברך בפה"ג דוקא בפה"ג אבל צריך לברך הטוב והמטיב על השני כדאמרינן פרק הרואה [דף נט:] אמר רב יוסף בר אבא א"ר יוחנן אע"פ ששינוי יין א"צ לברך אבל מברך עליו הטוב

בגדי

והמטיב והא דמברכינן הטוב והמטיב על היין היינו דוקא כששני משובח יותר מן הראשון וכן משמע בירוש' (ברכות ספ"ו) (לג) דאמר רבי אבא בר רב הונא יין חדש ויין ישן צריך לברך *ולכך נקט יין ישן אחרון לאשמועינן שיהא האחרון משובח יותר מן הראשון אבל אם אינו משובח יותר לא מברכינן הטוב והמטיב כך פ"ה *ול"נ דקא (אמר)

[*אע"ג דבירושלמי מיירי לענין בפ"ג כדמייתי לקמן בסמוך מ"מ מייתי ראיה דלענין שינוי ברכות בעינן שהשני משובח וה"ה לענין ברכת הטוב והמטיב. כ"ל מורי ש"ן]:

[אמרי'] בירושלמי דברכות [שם] מברך אכל חביתא וחביתא (לד) משמע אפילו בכל ענין ואף אם יהיה האחרון גרוע לכ"נ לר"ת דמברך הטוב והמטיב ג] אפילו האחרון גרוע יותר מן הראשון לפי שעל רבוי ייגות מברך הטוב והמטיב ובלבד שלא יהא גרוע יותר מדאי מן הראשון (לה) אבל יין לבן מברך הטוב והמטיב ד] אפילו גרוע הרבה יותר מן הראשון לפי שהוא בריא לגוף יותר מן האדום (לו) והא דמברכינן הטוב והמטיב היינו דוקא כי איכא אחר בהדיה כדאמר בפ' הרואה [שם] דהטוב לדידיה והמטיב לאחריני אבל היכא דליכא אלא הוא ה] לא מברך הטוב והמטיב ומה"ט יש שרוצים לומר דאע"ג דקי"ל [שם מב:] דיין שבתוך הסעודה כל אחד מברך לעצמו מ"מ ברכת הטוב והמטיב אחד מברך לכולם שאם היה מברך כל אחד לעצמו אם כן הוה ליה כל אחד יחידי ולא מברך יחידי הטוב והמטיב. ורבינו יחיאל פי' דגבי הטוב והמטיב נמי כל אחד מברך לעצמו כמו בברכת בפה"ג דהא שייך שפיר טעמא דהתם [שם מג.] לפי שאין בית הבליעה פנוי והא דאמרינן הטוב לדידיה והמטיב לאחריני לא שיהא צריך לפטור אחרים מברכתן אלא בעינן שיהנה מאותו דבר שחבירו נהנה ממנו והרי כולן נהנין ששותין ממנו וכן משמע (בירושלמי דפ') [בפרק] הרואה דאמרינן התם אמרו לו ילדה אשתך זכר מברך הטוב והמטיב משום דהוי מטיב לאחריני דאשתו נהנית בדבר ואע"פ שאין אשתו באותו מעמד דמי לא עסקינן שהיה בעלה בעיר אחרת כששמע ואז אין אשתו יוצאה באותה ברכה כיון שאינה שומעת אלא ודאי ש"מ כיון שנהנית ממה שהוא נהנה מברך הטוב והמטיב כדפרישית והקשה רבי' נסים גאון(לז)אמאי לא מברכינן הטוב והמטיב על שינוי פת דבשלמא על שיטי בשר שבתוך הסעודה ניחא דהא על הראשונה נמי ליכא ברכה אבל מפת דמברך בראשונה ברכת המוציא למה אין מברך על השניה הטוב והמטיב ואומר ר"ת דשאני יין דאית ביה תרתי מסעד סעיד ומשחי משמח אבל פת סעיד ולא משמח [שם לה:] ועוד י"ל לפי שתיקנו ברכת הטוב והמטיב על הרוגי ביתר שנתנו לקבורה[שם מח:]ושבלרו כרמיהם מדמם כדאמרי' בגיטין [נז.] ולכן נתקנה על היין שהוא אדום כמו דם ועוד זכר לבצירת כרמיהן וכתב ראבי"ה נראה היכא דשתו יין חדש ויין ישן מיבעי ליה למיהדר ולברוכי בפה"ג ולא הטוב והמטיב אלא בשינוי יין דתרווייהו חדשים או ישנים והכי איתא בירושלמי אבא בר רב הונא אמר (לח) יין חדש ויין ישן צריך לברך בפה"ג שינוי יין א"צ לברך בפה"ג אלא הטוב והמטיב [*א"ה בסי' קנ. מ"י]: ו] והמיי' חולק פ"ד דברכות ה"ט: [שם ע"ב] הא דאמרי' שינוי מקום צריך לברך לא אמרו אלא בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומם דכיון דיכול לברך ברכה של אחריהם בכל מקומות שירצה א"כ כסעודה אחרת דמי. אבל דברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן א"צ לברך מ"ט לקיבעיה קמא הדר שהרי גומר סעודתו הוא ולא הוי כסעודה אחרת כיון שצריך לברך לאחריהם במקומן (לט) וי"מ לקיבעיה קמא הדר שאם לא יאכל כאן יצטרך לחזור למקום קביעות סעודתו לברך ברכה של אחריו ופ"ה דדברים הטעוני' היינו ז' המינים וכ"פ המיי'[רפ"ד מברכות] וראבי"ה (מ) וא"ת א"כ אמאי איתותב ר' יוחנן לעיל ליפני דמיירי בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן ומש"ה קאמר דא"צ לברך וברייתא דקתני צריך לברך מיירי בדברים שאין טעונים כו' ותירץ בקונ' דר' יוחנן הוי אמורא וא"כ הו"ל לפרש דבריו יותר מן הברייתא אלא ש"מ מדלא פירש דמיירי בכל ענין ואפילו בדברים שאין טעונין ולא נראה דהא שפיר פי' דבריו דמיירי בדברים הטעונים כיון שהזכיר יין דמשמע דשינוי מקום ושינוי יין הוו בחד מילתא ואע"ג דבברייתא נמי מזכיר יין מ"מ כיון שלדברי הברייתא הן חלוקין דשינוי יין ושינוי מקום אין כוללן יחד לא משמע דהא מיירי כי אם בחד מילתא אבל ר' יוחנן שכוללן יחד משמע שפיר דמיירי ביין וע"ק דהיכי פליג רב חסדא לכל רבותיו לרב ושמואל דאמרי לעיל [דף ק:] ידי יין לא יצאו ויין הוי מדברים הטעונים לפ"ה וע"ק דבירושלמי [ברכות ספ"ו] אמר היה אוכל במזרחה של תאנה ובא (לו) [לאכול] למערבה צריך לברך ותאנה הוי מז' המינין אלמא משמע דגם בז' מינין צריך לברך בשינוי מקום לכן נראה לר"י ולרב אלפסי דדברים הטעונין היינו פת לחוד והא דנקט דברים לשון רבים היינו משום ה' מינין שעושין מהן פת ועוד דטובא

ישע

הבדלה וברית מילה מ"מ שאינה של מצוה ושינה אסור : (כ) לאו משום וזילחא דמיטרא היו נכנסין בב"ה דאין נכנסין בב"ה כו' כצ"ל וכ"ה במ"י ובדפוס קטן : (כא) וי"ל דלאו דוקא בבי כנישתא כו'. והר"ן כתב לעיל עוד תירוץ אחר דאפשר דאורחין מותרין שמצות הרבים היא שאוכלין שם מקופת הצדקה של בני העיר : (כב) פי' כי צריך נר לקידוש. והרא"ש דחה זה וז"ל יש רוצים להביא ראיה מכאן שאין מקדשין אלא לאור הנר ומפרשין מתעקרא לכון שרגא ולא תוכלו לקדש בלא נר וליתא דה"פ ולא תאכלו בלא נר אבל אם היו רוצים לאכול בלא נר היו יכולין לקדש עכ"ל : (כג) אבל משום סעודה אין חששא. ועיין בתה"ד סי' מ"ג ובכתביו סי' קנ"ח : כחומרי דרב עביד. כצ"ל : (כד) דהא פריך לשמואל ל"ל לקדושי כו'. ז"ל ספר ברכת אברהם דף צ"ב ויש להקשות דלעולם אימא לך דהתנאי והדעת מועיל אף בשינוי ב' בתים ואפ"ה שפיר קפריך ולשמואל כו' ל"ל לקדושי בבי כנישתא כלומר דאפי' אם כוונתם לצאת בזה הקידוש בעד האכילה שיעשו כ"א בביתו דבבה"ג מועיל התנאי והדעת אפי' בשינוי ב' בתים מ"מ למה להם להרחיק הקידוש ממקום הסעודה היה להם לקדש כ"א בביתו ובפרט להוציא בני ביתו כדקאמר תלמודא אליבא דרב וא"כ איכא תרתי למיבותא חדא דאינו מפסיק ומרחיק הקידוש מהסעודה שנית דמוציא בניו ובני ביתו ונראה לתרץ דמ"מ הא עדיפא לקדש בב"ה להוציא את שאינו בקי כטעם תפלת ש"ץ ועי"ל דמ"מ הא עדיפא לקדש בב"ה לאשמועינן הלכה למעשה דהתנאי והדעת מועיל אפי' בשינוי ב' בתים דבבה"ג היה משמיענו חידוש ועוד כדי שלא יבא לחזור ולקדש בבה"ג אם קידש שלא במקום סעודה על תנאי ודעת דלפ"ז הוי ברכה לבטלה הקידוש השני וראיה לזה דמהני טעמי אמרי' המוציא ולא מוציא אע"ג דבמוציא כ"ע ל"פ כו' עכ"ל ועש"ב : ואם איתא דירושלמי לימא משום דדעתא כו'. כצ"ל וכל הפלפול הזה הוא בתוס' דף ק' ע"ב בד"ה ידי קידוש ובאשר"י ולעיל בר"ן דף רמ"ז ע"ב : (כה) נפקי שפיר בקידוש דבי כנישתא ועוד דא"ל כו'. כצ"ל : (כו) י"ל דלא פליג דהירושלמי מיירי מפינה לפינה כו'. תימה גדולה א"כ הדרא קושיא לדוכתיה מה שרגילין לקדש יין בבהכ"נ וליכא מאן דאכל התם והנה הסמ"ג במצות עשה כ"ט כתב בזה"ל אומר רב נסים גאון דאם קידש במקום א' כדי לאכול בבית אחר שוה נחשב במקום סעודה ומביא ראיה מהירושלמי דלולב וערבה דקאמר מי שסוכתו עריבה עליו מקדש בליל ח' של סוכות בביתו ואוכל בסוכתו ואומר שם דלא פליגי אדשמואל דאמר אין קידוש אלא במקום סעודה דהכא שאני שדעתו לאכול בבית אחר עכ"ל ע"כ נלע"ד שדברי ר"ן גאון שמביא הספר הם עד שפיר נפקי ומואם תאמר הא תלמודא דידן כו' ואילך הם דברי הספר וכן מצאתי בהדיא כן באשר"י שמביא דברי ר"ן גאון שהביא ראיה מהירושלמי שאם היה דעתו לאכול במקום אחר דשפיר דמי ואח"כ כתב הרא"ש מדיליה וז"ל דלכאורה נראה דהירושלמי פליג אגמ' דידן דלפי הירושלמי מאי קאמר לשמואל למה לקדושי בבי כנישתא לימא להוציא בני העיר שדעתם לאכול בביתם אלא שיש לפרש דה"ק לשמואל למה מקדשין בבי כנישתא דאתי למטעי ונפיק מינה חורבא דמאן דחזי סבר שיש קידוש שלא במקום סעודה שלא יעלה על לבם לומר להוציא את מי שדעתו לאכול בביתו ומשני דלא אתי למטעי שיבינו הכל שהוא להוציא האורחים שבבהכ"נ ומיהו בהא פליגי אגמ' דידן כו' עד מיהו יש לתרץ דלא פליג וההיא דירושלמי מיירי כו' עד והשתא פריך שפיר לשמואל ל"ל לקדושי בבי כנישתא כי אין תנאי מועיל לצאת בביתו ומהשתא הוי ברכה לבטלה אם אין שם אורחין כו' עכ"ל הרא"ש הרי דפתח בדברי ר"ן גאון ופילפל אח"כ בסוגית גמ' דילן וירושלמי עד שהעלה וסיים דהוי ברכה לבטלה אם אין שם אורחין וכך הם המשך דברי הספר ג"כ ודו"ק ובענין עיקר הטעם למה מקדשין בבהכ"נ עי' בטור סי' רס"ט ובב"י שם ותמצא הרבה טעמים ע"ז : (כז) והאמרי' לעיל דמלתא דשמואל אף ממקום למקום. וא"ת דלמא שם מיירי בשאין דעתו לאכול אבל אי היה דעתו לאכול הוי מועיל וי"ל דזה לשון הגמ' סבור מינה ה"מ מבית לבית אבל ממקום למקום לא אמר להו רב ענן כו' וא"כ ע"כ מיירי כשדעתו לאכול דהא ע"כ מבית לבית אף כשדעתו לאכול לא מהני כמ"ש לעיל בסמוך וק"ל : (כח) ואם הדליק נרות בביתו ורוצה לאכול בחצר כו'. זה חולק אדברי הספר לעיל שכתב שצריך לקדש לאור הנר אלא כדעת הרא"ש שהבאתי לעיל שפי' מתעקרו לכו שרגא ולא תוכלו לאכול בלא נר כן סובר הרוקח ואכתי קשה מה שהוא מתיר לאכול בלא נר וי"ל דעדיין ביום הוא היה מתיר דא"צ לנר דאין נר בא אלא משום שלום בית והאיכא : (כט) אבל אינו אסור לשתות. והרא"ש והטור סי' רס"ט כתבו דאסור לשתות אלא יתן לתינוק וש"ד דהא אמרי' המברך צריך שיטעום לאו דוקא הוא אלא ה"ה נמי אם טעם אחר ש"ד עכ"ל : (ל) ולעשות להם ברכת המוציא. קאי על אלמנות או מי שיצא כבר : (לא) ומ"ש הספר כיון דליכא רק ברכת בפה"ג. כתב רש"ל עלה וז"ל והא דאמרי' לשם ס"פ ראוהו ב"ד בסופו דברכת אכילת מצה וברכת היין של קידוש היום דיכול להוציא אע"פ שכבר יצא שאני הכא מאחר דשייך באותה ברכה א"כ ה"ל כברכת הלל ומגילה כו' אבל היכא שמתענה דאין שייך לאותה ברכה כלל דמי לברכת היין בעלמא ודו"ק ומ"מ צ"ל הא דכתב לא יעשה ברכה לבני ביתו היינו גדולים דאי קטנים אפי' לחם פורס כדי להנכם במצות כדאיתא שם להדיא ודו"ק עכ"ל רש"ל : (לב) שמא הוי כמו ברכת היין. ר"ל בשאר ימים דלא בא משום קידוש והא דאמר שמא משום דאיכא נמי סברא למימר דלא דמיא וכמ"ש הב"י בסי' רע"ג בשם רבינו ירוחם שאע"פ שאינו מברך אלא ברכת הנהנין כיון דמשום דמצוה לקדש הוא מברך מוציא את אחרים : (לג) דאמר ר' אבא ב"ר הונא יין חדש ויין ישן צריך לברך. קשה אדרבה הירושלמי סותר דבריו דמסיים צריך לברך בפה"ג כמו שמביאו בסמוך ראבי"ה וי"ל דהכי אייתי ראיה כשם שאין מברכין בפה"ג על השני כ"א בזמן ששותה הישן באחרון כן הדין לענין שינוי יין וחד מין דאין מברך הטוב והמטיב א"כ האחרון יותר משובח וק"ל כך מצאתי כתוב בשם הר"מ איסרלש ז"ל אבל אין צורך לכל זה ולא דק שבהדיא משמע בתוס' ובהרא"ש דפ' הרואה והביאה הב"י בסי' קע"ה דבירושלמי לא נזכר לא בפה"ג ולא הטוב והמטיב אלא שהמפרשים מחולקים בפי' הירושלמי וז"ל הרא"ש י"מ דהא דגרסי' בירושלמי יין ישן ויין חדש צריך לברך בברכת בפה"ג איירי כו' וכ"כ התוס' די"מ דההוא חדש וישן מיירי בברכת בפה"ג כו' הרי מבואר מדאמר י"מ כו' שהירושלמי סובל ב' פירושים ויהיה דעת ראבי"ה שמביא הספר אח"כ כדעת הנך י"מ דפירשו הירושלמי אברכת בפה"ג ודעת רשב"ם שמביא ראיה מירושלמי דדוקא כשהשני משובח כו' הוא מפרש הירושלמי אברכת הטוב והמטיב וק"ל : דאמר ר' אבא ב"ר הונא יין חדש ויין ישן צריך לברך שינוי יין א"צ לברך לפי שהישן טוב מהחדש אבל שינוי יין סתם א"צ לברך ולכך נקט יין ישן כו' כן הגיה רש"ל וכן הוא בתוס'. ול"נ דקאמר בירושלמי דברכות רבי מברך אכל חבית כצ"ל : (לד) משמע אפי' בכל ענין כו'. וז"ל התוס' מיהו יש לדחות שהיה מברך לפי שלא היה מכירו אבל אם ידוע שהשני גרוע לא עכ"ל וכ"כ התוס' בפ' הרואה וז"ל ולפי' רשב"ם יעמידנו הא דרבי במסופק אם אחרון טוב ומספק היה מברך אבל אחד שמא משובח הוא ע"כ וכתב הב"י בסי' קע"ה ומשמע מדבריהם דבמסופק אם האחרון טוב יותר לד"ה מברך הטוב ומטיב ואם הוא גרוע יותר מדאי שאין יכולין לשתותו אלא ע"י הדחק לד"ה אינו מברך הטוב ומטיב כי פליגי כשהאחרון גרוע מראשון אבל יכול הוא לשתותו ע"י הדחק דלרשב"ם אינו מברך ולר"ת מברך ויש לתמוה על הטור שמשמע מדבריו דלרשב"ם אף במסופק אינו מברך ולר"ת מברך במסופק אבל לא בידוע עכ"ל : (לה) אבל על יין לבן מברך הטוב ומטיב. ז"ל רש"ל ולפ"ז ה"ה יין ישן ואח"כ חדש דס"ם איכא מעלה שמתוק הוא וכן פסק המיימוני ועיקר עכ"ל : (לו) והא דמברכין הטוב והמטיב כו'. כ"ז כולו הוא בתוס' ובהרא"ש ובמרדכי לעיל בפ' הרואה : אע"פ שאין אשתו עמו באותו מעמד. כצ"ל : (לז) אמאי לא מברכין הטוב והמטיב על שינוי פת. ולא כראב"ד שפסק דמברכין כמ"ש הר"ן לעיל : (לח) יין חדש ויין ישן צריך לברך בפה"ג. כבר כתבתי לעיל שאינו כן בירושלמי בהדיא אלא שהוא מפרש הירושלמי כן ומ"ש בפשיטות והכי איתא בירושלמי משום דסוגית הירוש' מתפרשת יותר בכך וכמ"ש הרא"ש בפ' הרואה והביאו הב"י בסי' קע"ה עש"ב : (לט) וי"מ לקבעיה קמא הדר. ז"ל רש"ל אין חילוק ביניהם אלא פי' הלשון לקבעא קמיה ודו"ק עכ"ל : (מ) וא"ת א"כ מאי איתותב כו'. כל זה כתב רשב"ם :

בני

באורי הרמ"ב א] י"ל דלא פליג כו'. וזהו כתב לדנפשיה אבל אין זה תירוץ על דברי רבינו נסים גאון שבא לייסב המנהג כיון שבשעת קידוש דעתם כו' והכי מבית לבית או מחדר לחדר לא מהני מה שדעתו עליו לפי' זה אבל דברי ר"נ גאון צריך ליישב כמ"ש הרא"ש וז"ל אלא שיש לפרש כו' דאתי למטעי כו' ולדבריו גם שמואל מיירי בלא היה דעתן מפורש לאכול במ"א והספר השמיט תירוץ זה ומסיק דבאמת לא מהני דעתו רק מפינה לפינה : ב] יקדש במקום שחפץ לאכול. אע"ג שמקדש במקום שאין הנר כיון דמ"מ יש לו נר בבית שפיר דמי : ג] אפי' האחרון גרוע כו'. ובש"ע סי' קע"ה ס"ב נקטינן דמברכין על כל שינוי יין מן הסתם כו' כל שאינו יודע שהוא גרוע ממנו : ד] אפי' גרוע הרבה כו'. ולדידן דס"ל דאין לברך בידוע שהוא גרוע ממנו ממילא ביין לבן אין לברך רק בגרוע קצת אבל לא הרבה דנחת דרגא לדידן ואם מתחלה שותה לבן ואח"כ מביאין לו אדום אין מברכין מן הסתם כ"א בידוע שהוא משובח כ"כ המג"א סי' קע"ה סק"ג : ה] לא מברך כו'. וכ' המג"א ס"ס קע"ה דאף אם מהיין הראשון שותין שניהן ורק מהיין השני שותה רק אחד ג"כ אינו מברך ושכ"מ במרדכי ושכן עיקר ועיין בפ' הרואה שם : ו] והמיימוני חולק כו'. וכ"ה דעת הטור סי' קע"ה והכי קי"ל בסג"ס ס"כ :

מיני פת כגון הבאה בכיסנין וטרוקנין וכיוצא בהן ואע"ג דאיכא מינייהו דאין טעונין רק ברכה מעין ג' מ"מ כיון דמיני מזונות חשיבי צריך ברכה לאחריהן במקומן והשתא ניחא דלא מצי לשנויי דר' יוחנן מיירי בדברים הטעונין דהא מזכיר יין במילתיה ויין הוי מדברים שאין טעונים והשתא ניחא הכל וכן הלכה דאין לך דבר שטעון ברכה לאחריו במקומו אלא פת וכל מיני מזונות ומהאי טעמא בשינוי מקום דידהו א"צ לברך אבל בכל שאר דברים אף על ז' מינין חוץ מפת צריך לברך בשינוי מקום : [שם] (מא) בני חבורה שהיו מסובין פ"ה דלא גרסי' לשתות יין וטעמא משום דמשמע דלא מצי למיפשט דמיירי בדברים הטעונים כו' אלא מדקתני עקרו מקביעות שהיה שם ולא שייך קביעות רק בדברים הטעונים (מב) ואי גרס לשתות יין תפשוט ליה מדקתני בברייתא בהדיא יין ויין הוי מדברים הטעונים אלא ש"מ דלא גרסינן וזהו לפי שיטתו דלעיל אבל לפי' ר"י שפי' דיין הוי מדברים שאין טעונים א"כ ניחא דלא מצי למידק מדקתני יין אלא מדקתני עקרו ושפיר גרס ליה כדפי' אבל מ"מ קשה אי גרסי' יין היכי קאמר דמיירי בדברים הטעונים אדרבה מיירי מדברים שאין טעונים מדקתני יין וי"ל דמיירי בסעודה של פת ומה שמזכיר ויין היינו משום דסעודה של פת מיקריא על שם היין כדכתיב גבי אסתר במשתה היין : [שם] כשהן יוצאין טעונים ברכה למפרע פ"ה צריכין לברך בהמ"ז דהוי שינוי מקום ואע"ג דחוזרים ואוכלים במקומם מ"מ איכא היסח הדעת א] והיסח הדעת כשנוי מקום דמי ולא נראה דכיון דצריכין לברך ברכת המזון משום היסח הדעת א"כ מאי קאמר וכשהן חוזרין טעונים ברכה לכתחלה פירוש ברכת המוציא פשיטא כיון דברכו כבר ברהמ"ז למה לא יברכו ברכת המוציא כשירצו לאכול וע"ק דקאמרי' פרק כל הבשר [דף קז:] השמש מברך על כל פרוסה פי' משום היסח הדעת שהסיח דעתו מלאכול מפני שעסוק לשמש האוכלים ואם היה צריך לברך ברכת המזון בשביל היסח הדעת וכי תעלה על דעתך שיברך בהמ"ז על כל פרוסה ופרוסה לכן נראה דודאי משום היסח הדעת א"צ לברך בהמ"ז כ"א ברכת המוציא והא דקאמר הכא דטעונים ברכה למפרע עלה טובה קמ"ל דשמא ישהו (מג) עד שיהו רעבים מאותה אכילה וכשהוא רעב מאותה אכילה אינו יכול לברך עוד בהמ"ז כדאיתא פ' אלו דברים במס' ברכות [נג:] וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה פירוש בכל ענין אף אם לא ברכו למפרע כשילאו מ"מ הם צריכין לברך ברכת המוציא משום היסח הדעת : [שם] וטעמא דהניחו שם זקן או חולה כו' בלא דיוקא הוי מצי לאקשויי (*לגופא) [*מגופא] דברייתא דקתני [חזרו] אין טעון ברכה לכתחלה (מד) [א] אלא מפרש הוא הקושיא : [דף קב] ועקרו רגליהם ללכת לבהכ"נ אין טעון ברכה לכתחלה מכאן ראיה דאם התפלל תפלת המנחה באמצע סעודתו דא"צ לחזור ולברך ברכת המוציא : [שם] תניא כוותיה דרב חסדא חברים שהיו מסובין לשתות יין כו' אין צריכין לברך וא"ת אמאי לא מייתי סייעתא לרב חסדא מת"ק דרב יהודה לעיל דאמר בכל ענין א"צ לברך ומיירי בדברים הטעונים מדקתני עקרו ופי' בקונט' דלהכי מייתי סייעתא מהך ברייתא משום דמוכח בהדיא דמיירי בדברים הטעונין מדקתני יין אבל מההיא דלעיל דלא קתני בה לשתות יין ליכא הוכחה רק מעקרו וזהו לפי שיטתו שלמעלה אבל לפי' ר"י דפי' דיין הוו מדברים שאין טעונין אמאי לא מייתי מברייתא דלעיל דהא מהא נמי לא מצי דייק דמיירי בדברים הטעונין אלא מדקתני עקרו וי"ל משום דמצי למימר דההיא דלעיל כולה ר' יהודה היא ור' יהודה בא לפרושי מילתיה דת"ק ולהכי לא מייתי סייעתא אלא מהא דקתני בהדיא דדברים הטעונים א"צ לברך (מה) וא"ת והא אמרינן בסנהדרין [דף כה.] דלכ"ע במה לחלוק ולעיל קאמר רבי יהודה במה וי"ל ה"מ במשנה אבל בברייתא הוי במה שפיר לפרושי כדפרישית בגיטין (ז:) ועי"ל דה"פ דהתם אימתי לעולם בא לפרש ובמה פעמים בא לחלוק ופעמים בא לפרש : [שם] וחזרו א"צ לברך פירוש ברכת המוציא (מו) אבל מ"מ צריכין נט"י כדאי' פ' (קמא) [ג'] דיומא [ל.] קרא חבירו (והפליג) [והפלינו] מאד צריך נט"י : האלפסי פסק כרב ששת וכן פסק ר"ח ורבינו יואל הלוי (מז) ב] משום דרב ושמואל ס"ל דידי יין לא יצאו [ג] *אבל רשב"ם פסק כרב חסדא דתניא כוותיה בהדיא בתלמודא כו' : [שם] כוס ראשון אומר עליו קידוש היום והשני אומר עליו בהמ"ז ה"ג בקונטרס ופירש טעמא משום דהואיל והגיע שעת קידוש אין לו לטעום כלום קודם שיקדש ולכן צריך לקדש תחלה והשני אומר עליו ברכת המזון ומפסיק כדאמר ר' יהודה לעיל [ק.] (*מסמ"ג) (מח) ג] ראשון אומר עליו בהמ"ז והב' אומר עליו קידוש היום אבל בתוס' דמסכת ברכות מוכיח כלשון

[*ויין נמי טעונה ברכה חשובה במקומו לאחריו וזו היא ראיות ר' יואל אבל לא ראיית רב אלפס דלדידיה אין יין טעון ברכה חשובה במקומו ועיין לעיל] :

ראשון דאמרינן התם [פ"ה] אורחים שהיו מסובין אצל בעה"ב ד] וקדש עליהם היום מוזגין את הכוס ואומרים עליו קידוש היום דברי ר' יהודה ה] מיהו קשה דהא משמע לעיל דמפסיקין לרבי יהודה היינו עקירת שולחן ובהמ"ז היינו עקירת שולחן וכיון דבהמ"ז בא בשביל הפסקה שמפסיק בין סעודת חול לסעודת שבת יש לו לברך בהמ"ז קודם קידוש לכן נראה כגירסא שניה הראשון אומר עליו בהמ"ז כדי להפסיק ושני אומר עליו קידוש היום והא דמשמע בתוס' דקידוש היום קודם התם מיירי שכבר בירכו בהמ"ז כשעקרו לילך (לבהכ"נ) [לבהמ"ד]:[שם] ר' יוסי אומר אוכל והולך עד (שיגמור) [שתחשך] גמרו כוס ראשון אומר עליו בהמ"ז והשני אומר עליו קידוש היום וא"ת והא הוי קידוש שלא במקום סעודה שהרי אינו אוכל אחר הקידוש י"ל כיון שאכל שם סעודתו שפיר הוי קידוש במקום סעודה ופי' רב אלפס בהא מילתא דר"י ורבי יוסי הלכה כר' יוסי (מט) ותימה מאי נ"מ בהא והא אמרי' לעיל [ק.] פורס מפה ומקדש וי"ל דנ"מ היכא דאיתרמי בדיעבד דלא פרס מפה וקידש (גומר) [וגמר] כל סעודתו דעבדי' כר' יוסי [ג] דהכא : [שם] אמאי נימרינהו לתרוייהו אחד כסא לרבי יוסי פריך דס"ל דאין מפסיקין וא"כ בהמ"ז נמי הוי בשביל סעודת שבת וצ"ל רצה והחליצנו ולכך פריך ולימרינהו תרוייהו כו' (נ) אבל לא פריך לר' יהודה דהא כיון דסבר דצריך להפסיק א"כ ברכת המזון הוי בשביל הפסקה וא"כ לא שייך עם קידוש בחד כסא ועוד דאינו מענין אחד דבהמ"ז הוי בשביל סעודת חול וגם לא הזכיר רצה והחליצנו וקידוש הוי בשביל סעודת שבת (נא) א"כ אין (צריך יין) שייך לאומרן על כוס א' אלא פריך לר' יוסי דוקא כדפרישית : [שם] לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות [*מכאן נהגו העולם בחופות שלא לברך ז' ברכות על כוס של בהמ"ז אלא על כוס אחר לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות.מ"י] וכן ברכת אירוסין וברכת חתנים נהגו לברך בשני כוסות מהאי טעמא[א] : [שם] ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו עד לאחר המזון ומשלשלן כולן לאחריו וא"ת והיאך יאכל קודם הבדלה והאמרי' לקמן [קז.] דאסור לטעום קודם שיבדיל ופי' ר"ח גאון דהכא מיירי כשהתחיל בהיתר שהתחיל לאכול מבעוד יום ול"נ דהא פשיט לקמן [קה:] מינה דהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס וכיון שהתפלל א"כ מיירי לפי הפשט באדם שבא מבית הכנסת וא"כ לא התחיל לאכול מבעוד יום (נב) וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה לכך נראה דודאי כשיש לו יין אסור לטעום כלום קודם שיבדיל (נג) אבל היכא דאין לו יין א"צ שיתענה ודי לו בהבדלה שבתפלה וה"נ דיש לו כוס אחד מוטב שיעשה ברכה על הכוס ויאכל בלא הבדלה קודם שיבדיל על הכוס מיד ולא יברך על הכוס דבהמ"ז טעונה כוס ולכך קאמר מניחו לאחר המזון ומשלשלן כולן לאחריו וא"ת האמרינן לקמן[קז.] דאמימר בת טות פי' לן בתענית לפי שלא היה לו יין ולא רצה לטעום קודם הבדלה ואמאי כיון דלא היה לו יין די לו בהבדלה דתפלה י"ל שהיה מחמיר על עצמו א"כ היה דעתו שיביאו לו יין למחר ולכך לן בתענית : [שם] והא יו"ט שחל להיות אחר השבת דאית ליה וקאמר רב יקנ"ה פ"ה דקס"ד דמיירי ביו"ט הראשון של פסח שחל להיות אחר השבת שיש לו ריבוי יין בשביל ד' כוסות ולא נהירא דא"כ אמאי משני בז' של פסח עסקינן (נד) לישני ליה דבכל יו"ט מיירי לבד מיו"ט ראשון של פסח ועוד מאי פריך בתר הכי והא יו"ט ראשון כו' (*וא"ר יקנ"ה) [*ואמר אביי יקזנ"ה. גל"ה וכן מצאתי במ"י] ורבא אמר יקנה"ז דילמא מיירי בשאר יו"ט כגון עצרת וסוכות [ב]דמנא לן דלא פליגי כל הני אמוראי רק בפסח וע"ק שפ"ה שיש לו ריבוי יין בשביל ד' כוסות [*והא כל ד' כוסות צריכי כל חד למילתיה] (נה) לכ"נ דפריך משום דסבר דבכל יו"ט יש לו ריבוי יין משום דכתיב ושמחת בחגך ואמר לקמן אנשים בראוי להם ביין ומש"ה פריך שפיר ומשני מדלא קאמר זמן ש"מ בז' של פסח עסקינן דכל מה דה"ל אכליה פי' ששתה כל ריבוי יין שהיה לו בימים ראשונים ופריך ליה והא יו"ט ראשון כו' דכיון דאיכא זמן א"כ לאו ז' של פסח הוא וא"ת לישני ליה דמיירי בשמיני עצרת דאיכא זמן וכל מה דה"ל אכליה וביו"ט ב' של שמיני עצרת דאילו יו"ט ראשון של שמיני עצרת אינו חל באחד בשבת משום דלא בד"ו רא"ש כי היכי דמשני דבז' של פסח עסקינן ר"ל י"ט שני דלא בד"ו פסח י"ל דדוקא בז' של פסח שייך למימר דכל מה דה"ל אכליה לפי ששתה רוב יין בי"ט ראשון של פסח בשביל ד' כוסות ועי"ל דשמיני עצרת כיון שהוא רגל בפני עצמו יש לו ריבוי יין כמו בשאר רגלים וא"ת ולישני דמיירי ביו"ט שני של ר"ה שחל להיות אחר השבת דכל מה דה"ל אכליה ביו"ט ראשון דבשלמא משאר רגלים לא מצי למימר הכי דהא כיון דרגל הוא יש לו ריבוי יין ליום שני כמו ליום ראשון אבל ר"ה דאינו רגל אע"פ שיש לו רבוי יין לצורך יו"ט שייך לומר כל מה דה"ל אכליה ביו"ט ראשון ויש רוצים להביא ראיה מכאן דאין אומר זמן ביו"ט שני של ר"ה ולכך לא מצי לשנויי הכי מיהו נראה דאיכא ראיה דלעולם

הגהות מהר"י והרה"ש א וצ"ע מיקנה"ז אלא משום שהם דברי שבת ה"נ וצ"ע : ב ועוד ·

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] נ"ל משום דקתני חזרו אין טעונים לכתחלה קאי לאקשויי לרב חסדא דמשמע חזרו למקומן הראשון הוא דאין טעונים ברכה לכתחלה אבל הסכימו לגמור במקום שהלכו שם לא אמרי' דסמכו אקיבעא קמא והיינו דלא כרב חסדא דאיירי בשינוי מקום ואפ"ה לא מצריכהו לברך וע"ש בפירש"י שפי' כן וזהו שאמר ה"מ לאקשויי הכי אלא מפרש הוא קושייתו בדיוק : ש"י [ב] וקשה לי שהרי האלפס והמרדכי מביאו לעיל מתרץ דרב ושמואל כרב חסדא ס"ל ולא כרב ששת וי"ל שמה שכתב משום דרב ושמואל וכו' לא קאי הטעם ארב אלפס אלא מפרש טעם דרבינו חננאל ור' יואל הלוי והבאים שהרי האלפס כתב בהדיא טעם אחר שהרי כתב מטעם שתניא כוותיה הלכה כרב ששת : [ג] וקשה שהרי הרי"ף מתרץ הקושיא בתירוץ אחר :

וקשה

בגדי ישע

(מא) בני חבורה שהיו מסובין . שם ולעיל ברי"ף ריש דף רמ"ח : (מב) ואי גרס לשתות יין תפשוט ליה מדקתני כו' . ולפי מ"ש הר"ן לעיל ריש דף רמ"א דלא דייק מדקתני עקרו אז א"ש ולא קשה מידי : (מג) עד שיהיו רעבים מאותה אכילה . פי' ולא יאכלו אח"כ וק"ל : בלא דיוקא ה"מ לאקשויי מגופא דברייתא דקתני כו' [הניחו שם זקן מעון ברכה לכתחלה] : הגה"ה א"צ להגיהו הארוכות הזה אלא דקתני אין טעון ברכה לכתחלה וקאי אחולה וזקן עכ"ל . ע"כ הגה"ה : (מד) אלא מפרש הוא הקושיא . כצ"ל וכן הגיה רש"ל ור"ל שודאי כוונת המקשה הוא על גופא דברייתא אלא שהאריכות הלשון שאמר הוא שמפרש קושיתו באורך באר היטב וק"ל ואפשר לקיים גירסת הספרים ולומר דה"פ בלא דיוקא דעקרו רגליהן דדייק מינה דאיירי בדברים הטעונין ה"מ לאקשויי מגופא דברייתא לאותה ברייתא דמייתי מינה סייעתא בסמוך לרב חסדא מאחר שבה נאמר ועקרו רגליהן ומסתמא דפירושו התם כמו הכא כיון דאיכא חד לשון א"נ החיא ברייתא דפריך לעיל בסמוך מינה א"ר יוחנן דיש בה דשינוי מקום צריך לברך ומתרץ משום דמפרק הוא כו' ר"ל ר"ח במה שמחלק בין דברים הטעונין לדברים שאינן טעונין איכא נמי לתרץ הב' ברייתות אהדדי א"כ ליכא לאקשויי מידי לא לר"ח ולא הברייתות אהדדי אבל השתא דדייק מהא לישנא דמיירי מדברים הטעונין א"כ ליכא לתרץ ב' ברייתות כה"ג א"כ קשה לר"ח מאי אולמיה האי ברייתא מהאי ולמה שביק האי ועביד כאידך ולפי' הראשון שכתבתי דמיירי בהאי דיוקא דטעמא דאיכא חולה כו' ק"ק דהאי אינו דיוק אלא לישנא דברייתא הוא מהדר ואזיל גם י"מ אלא מפרק כו' ר"ל הוא מתרץ ב' הברייתות בהאי דיוקא וקשה מה מייתי בסמוך ראיה מיניה לר"ח ואין להקשות לפי מה דפרישית עדיין למה לא פריך ב' הברייתות אהדדי איכא כאן ב' קושיות דהברייתא כנגדו וגם קושיית מה אולמיה האי מהאי א"כ האי קושיא עדיפא ליה לאקשויי ודו"ק מ"מ כ"ז דוחק ומחוורתא כמו שהגיה מהרש"ל וכ"ה בכל הספרים ועיקר : (מה) וא"ת והא אמרי' בסנהדרין דלכ"ע במה לחלוק . תימה גדולה דהא בסנהדרין פ' זה בורר ריש דף כ"ה אינו כן שם אלא דאפליגו ריב"ל ור' יוחנן דלריב"ל כ"מ שאמר ר' יהודה בד"א אינו אלא לפרש דברי חכמים ור' יוחנן קאמר שהוא לחלוק וכ"כ הכ"מ בפשיטות בפ"ד מהל' ברכות דהאי ר' יהודה דהכא לפרש הוא מדאמר במה ע"ש וכ"כ כאן התוס' : (מו) אבל מ"מ צריך נט"י כדאיתא פ"ק דיומא . ע"ל ברי"ף ובר' יונה ס"פ אלו דברים דף מ"ו ע"ב : (מז) משום דרב ושמואל ס"ל דידי יין לא יצאו . וכשרוצה לשתות יין בביתו צריך לחזור ולברך ואינו יוצא בברכה זו דכיון שנעקר ממקומו הוי היסח הדעת וסברי דיין הוי מדברים הטעונים . ודע דהא דכתב הספר משום דרב ושמואל ס"ל כו' האי משום לא קאמרי אלא ר"ח ור' יואל הלוי אבל אין זה הטעם של האלפסי דהא הרי"ף מתרץ דברי ר"ח שאינם סותרים דברי רב ושמואל וכמ"ש הספר בעמוד שלפני זה דודאי לר"י ולרב אלפסי דדברים הטעונין היינו פת לחוד אלא רב אלפס פסק מטעם אחר כרב ששת כמ"ש לעיל דף רמ"ח ע"א ע"ש ולכן הפסיק הספר ביניהם וכתב האלפסי פסק כרב ששת וכ"פ ר"ח ור' יואל כו' ולא כתב האלפסי ור"ח ור"י הלוי פסקו כרב ששת וק"ל : (מח) וי"ס דגרסי ראשון אומר עליו כצ"ל . וכן הוא במ"י : (מט) ותימה מה נ"מ בהא כו' . צ"ע הלא כתב לעיל דף רמ"ח ע"א הרי"ף בהדיא מאי נ"מ יש בדבר וראיתי לרש"ל שכתב דהאי תימה וי"ל הוא ג"כ מדברי הרי"ף עכ"ל ר"ל דהוא ממש הנ"מ שהזכיר הרי"ף וכ"ז מדברי הרי"ף הוא אלא שהספר קיצר הלשון וכך הוא ביאור דברי הספר ג"כ דאם איתרמי דגמר סעודתו ולא פירס מפה וקידש שיעשה כר' יוסי ומה שהאריך הרי"ף בלשונו והזכיר שנטל ידיו במים אחרונים הוא משום דאל"ה היה סובר דעדיין יפרוס מפה ויאכל מעט כמו שפסק הטור סי' רע"א ואפשר שהספר לא היה גורס בדברי הרי"ף ואדמש"ו ידייה"ו וכן הטור סי' רע"א שהביאו לדברי הרי"ף ולא כתב זה בשמו והנה אותו הנ"מ שכתב הרי"ף ופסק כר' יוסי לא שייך אלא לפי גירסת הספרים שגרסי לעיל כוס ראשון אומר עליו קדושת היום והשני אומר עליו בהמ"ז אבל הספר העלה לעיל דעיקר הגירסא היא כוס ראשון אומר עליו בהמ"ז כו' ע"כ אין חילוק אם הלכה כר' יהודה או כר' יוסי אלא שהספר שאמר עבדינן כר' יוסי לשון הרי"ף הוא וק"ל : (נ) אבל לא פריך לר' יהודה דהא כיון דסבר דצריך להפסיק כו' . ואפי' לגירסת הרשב"ם דגרים כוס ראשון אומר עליו קדושת היום והשני בהמ"ז צ"ל ג"כ דפריך אליבא דר' יוסי ולא אליביה דר' יהודה דהא אף שאומר בהמ"ז אחר הקידוש מ"מ הוא על סעודת חול ולא על סעודת שבת דהא מיד אחר הקידוש צריך להפסיק ולברך בהמ"ז כמו שפי' רשב"ם : (נא) א"כ אין שייך לאומרו על כוס ראשון . כצ"ל והשאר נמחק וכ"ה במ"י ובדפוס קטן : (נב) וא"כ הדרא קשיא לדוכתיה . וע"ל בפ' אלו דברים ברבינו יונה דף מ"ב ע"ב באורך : (נג) אבל היכא דאין לו יין א"צ שיתענה . ז"ל רש"ל תימה דאין לזה הכרח דלמא לעולם צריך להתענות אם אין לו יין כמו שעשה אמימר והכא מאחר שיש לו יין טוב לשלשלו כולן לאחריו ואפשר דסבר דאין חילוק מאחר דאסור לאכול קודם שיבדיל מה לי יברך למחר או יברך לאחריו ס"ס טעם קודם שהבדיל ודו"ק עכ"ל : (נד) לישני ליה דבכל יו"ט מיירי לבד מיו"ט ראשון של פסח . קושיא זו בתוס' ליכא וגם לענ"ד אינו מחוורת דהתרצן לא רצה לתרץ כך משום דהמקשה שהקשה והא יו"ט שחל להיות אחר שבת דאית ליה ולא רצה לאוקמי דמיירי באותו י"ט דלית ליה משום דרב סתמא אמר יו"ט שחל להיות אחר שבת יקנ"ה משמע דמיירי בכל יו"ט דכל השנה ע"כ לא היה יכול התרצן לתרץ כך אלא תירץ לו דמיירי בז' של פסח משום דלזה יש הוכחה דמיירי מז' של פסח כמ"ש בגמ' אמרי מדלא אמר זמן ש"מ דבז' ש"פ עסקינן מיהו ע"כ גם התוס' לא סברי סברא זו דהא הקשו בסמוך דפריך והא יו"ט ראשון כו' ואמר רבא יקנה"ז לימא דבח' של חג מיירי דאיכא זמן ואם נאמר דקושיית המקשה היא מדאמר סתמא משמע דמיירי בכל יו"ט דכל השנה לא הוי מקשי תוס' מידי מיהו יש לדחות דשפיר מקשי התוס' משום מאחר דרב מיירי בז' ש"פ כן נאמר ג"כ דרבא דאמר יקנה"ז מיירי ביו"ט אחרון של חג אע"ג דאמר סתמא משום דקאי ארב שאמר יקנ"ה ביו"ט של פסח אמר איהו דביו"ט אחרון של חג הוא יקנה"ז לכך דקדקו התוס' בדבריהם וכתבו ועוד דבסמוך דפריך מיקנה"ז לימא דבח' של חג מיירי ולא כתבו לימא דבשאר יו"ט מיירי כגון בעצרת ובסוכות כמ"ש הספר אלא ש"מ הוא כדפרישית והספר דכתב לימא בעצרת ובסוכות מיירי הוא משום דאזיל לשיטתיה דלא מסתבר ליה הך סברא דכתיבנא כדפריש' ודו"ק : (נה) לכ"נ דפריך וכ"ה בתוס' עוד הקש בתוס'

באורי הרמ"ב א] והסה"ד כש"מ דמי ול"נ כו'. יש לפרש דהכי קאמר דכיון דהס"ד כש"מ דמי ע"כ אם לא יברכו מיד ה"ל ברכה שלא במקומן ואכן בדברים הטעונין ב"ב קיימינן ועי"ז שפיר מקשין התוס' דא"כ פשיטא שיברכו לכתחלה כיון שכבר ברכו למפרע אבל בדברי המאור ריש פירקין משמע דסברתו היכא שטעונין ברכה לכתחלה ממילא טעונין למפרע ע"ש ולפ"ז הא דטעונין ברכה למפרע נמשך מהא דטעונין ברכה לכתחלה א"כ לא תיקשי כלל קושית התוס' דפשיטא דטעונין ברכה לכתחלה כיון שכבר ברכו למפרע שהרי אדרבה זה נמשך מזה אלא שסתנא נקט כסדר זמן הברכות בריסא בהמ"ז והדר המוציא : ב] משום דרב ושמואל כו'. זה קאי לרבינו חננאל ולרבינו יואל אבל להרי"ף דס"ל דגם מיני דגן הן בכלל דברים הטעונין ב"ב ליכא ראיה מרב ושמואל ככל כמ"ש על הגליון ע"ש : ג] ראשון אומר עליו בהמ"ז כו'. וכ"ה גי' התוס' : ד] וקדם עליהם היום ועקרו עם חשיכה לבה"ה מזגו ומזגו להם את הכוס אומר עליו כו'. כצ"ל וכמ"ש התוס' בד"ה ה"ג ור"ל כיון דלא הזכיר בהמ"ז בהתוספתא ש"מ דעל כוס הא' הוא אומר קידוש והא אתא לאשמועינן דמקדש על הראשון וממילא מובן דאח"כ מברך בהמ"ז : ה] וקשה דהא כו' כנ"ל. וכוונתו למ"ש התוס' בד"ה ה"ג וז"ל מנ"ל לעיל דמפסיקין לר"י בעקי"ש קודם קידוש ועי' במהרש"א אבל קושית התוס' וקושית הספר א' הוא כמובן :

אימא לך (נו) דאומרין זמן ומש"ה לא שייך לומר כל מה דה"ל אכליה כיון שלא עבר אלא יום אחד מיו"ט זה דדוקא בז' של פסח שעברו עליו ז' ימים של הרגל שייך לומר כל מה דה"ל אכליה (נז) ופרש"י בתשובה אחת דאומר זמן ביום שני של ראש השנה דטעמא מאי אין אומרים זמן אי משום דקדושה אחת הן א"כ הוי כיומא אריכתא מה בכך אימת הוי קדושה אחת כשבאו עדים מן המנחה ולמעלה דאז היו נוהגין שיום קדש ולמחר קודש דכשבאו קודם המנחה שנהגין אותו היום קדש בלבד (נח) וא"כ למה לא יברכו (*מיד) [*ממ"כ . מ"י] אי כשבאו קודם המנחה [*הו"ל כשאר רגלים ואי באו לאחר המנחה] והלא יום שני עיקר לענין מועדות דיום ראשון אין נוהגים אותו קדש אלא משום דחוכא ואיטלולא וא"כ צריך לברך זמן ביו"ט שני כיון שהוא עיקר ואע"ג דהשתא בזמן הזה מנינן מועדות מיום ראשון דחשבינן ליה עיקר מ"מ מה שהם קדושה אחת היינו מחמת המנהג שהיו נוהגים בזמן שבית המקדש קיים כשהיו באים עדים מן המנחה ולמעלה ואם כן ממה נפשך צריך לומר זמן ביום שני של ראש השנה כמו ברגלים : [שם] ברכת המזון וקידוש תרי מילי נינהו . שאלו לרבינו נסים גאון מ"ש דבכל הברכות תקנו בפ"ה בתחלה ובברכת המזון באחרונה והשיב דשאני בהמ"ז דעקר דעתיה משתיה והפסק הוא ואם היה מברך בפה"ג בתחלה היה בהמ"ז מפסיק בין ברכה לשתיה ולכך תקנו אותה סמוך לשתייתה אבל קידוש דעתו לשתות ולא הוי הפסקה ולכך מברכין בפה"ג קודם ואם תאמר אכתי כשמברכין ברכת המזון בחופה למה נהגו להמתין לברך בפה"ג עד לאחר שבע ברכות היה לו לאומרו מיד לאחר ברכת המזון י"ל כיון שנתקן כבר לומר אחר ברכת המזון סמוך לשתיה לכך גם בחופות נתקן לומר לאחר שבע ברכות סמוך לשתיה ממש אבל בברכת נישואין דליכא ברכת המזון ודעתו לשתות שם היין קודם מטעם שהוא תדיר : [שם] רב אמר יקנ"ה מ"ד קידוש קודם הבדלה היינו טעמא משום דסבר (נט) דכיון שהגיע הזמן לקדש מקדשין מיד ואחר כך מבדילין ומ"ד הבדלה קודמת לקידוש היינו טעמיה כדמפרש בסמוך לה משל למלך ואפרכוס : [דף קג] לוי אמר קני"ה (ס) פ"ה דלכך סמך יין להבדלה משום דעיקר הבדלה איננה כ"א על היין אבל קידוש אפילו על הפת יכול לקדש כדאיתא לקמן [קו:] וזהו לפי שיטת הקונטרס דלקמן אבל לפי' ר"ת שפירש לקמן דאין מקדשין כי אם על היין מא"ל וי"ל דאדרבה לאידך גיסא דלכך סומך יין להבדלה להשמיענו דקאי יין נמי אהבדלה שלא יאמר דדוקא אקידוש קאי יין לפי שקידוש הוא עיקר יותר אבל לא אהבדלה לכך סמך יין אצל הבדלה וכן מאן דאמר יהנ"ק סבר דהבדלה קודמת לקידוש וסומך יין להבדלה מטעמא דפרישית ומאן דאמר ינה"ק אינו חושש לסמוך יין אצל הבדלה כ"כ ולכך עושה הבדלה כסדר ואחר כך קידוש ומ"ד נהי"ק היינו כדי שיהא יין בין קידוש להבדלה ופירש רשב"ם דגר' לוי מקמי רבה דהא קדים לרבה טובא וגר' ולוי אמר יהנ"ק ורבה אמר קני"ה . ורבינו אלחנן פירש דגרסינן שפיר כמו שכתוב בספרים רבה מקמי לוי לפי שהתלמוד לא חשש לסדרן כאותו סדר של הקדמת דורות אלא מסדר אותן אמוראים שאמר יין קודם כסדר אף על גב דלא קשישי אינהו כי אינך ואח"כ מסדר אותן שאומר קידוש קודם כסדר וכן כולם ורבינו יחיאל כ"ע (סא) מצא בירושלמי דפ' אלו דברים כפרשב"ם דקא חשיב התם *הכי ר' יוחנן אמר יקנ"ה בשם ר' יהושע בן לוי אומר נהי"ק ולוי אמר יהנ"ק (סב) (משמע) [מסתברא] דלוי (אף) [דאמר] מעין שניהם דיין קודם כר' יוחנן (סג) והבדלה קודם קידוש כרבי יהושע בן לוי : [שם] שלח ליה אבא אבוה דשמואל לרבי ה"ג ברוב הספרים וקשה דמ"ש דבכל דוכתא לא מדכר שמא דאבוה דשמואל והכא מדכר ליה ועוד דבפ' האשה שלום [דף קטו:] משמע שהיה שולח אבוה דשמואל ספקותיו לר' יהודה נשיאה והכא שלח לרבי לכ"כ א] דגר' אבוה דאבוה דשמואל והוא היה בימי רבי ולכך שלח לו וקלא קשה דהא גם שמואל היה בימי רבי כדאי' בב"מ [פה:] שמואל ירחינאה אסיא דרבי הוה : [שם] אביי אמר יקזנ"ה [מאחר] שעושה קידוש בתחילה (דים) [יש] לו לברך כסדר ואח"כ הבדלה. ורבא אמר יקנה"ז שאין לו לברך זמן לעולם כ"א באחרונה דהא לא שייך מידי אכוס של ברכה דזמן אומר אפילו בשוק [עירובין מ:] אלא שסדרוהו על הכוס : [שם] והלכתא כרבא וא"ת פשיטא דהא הלכתא כרבא לגבי אביי בר מיע"ל קג"ם [קדושין דף נב.] י"ל דמשום שאר אמוראי דפליגי עליה דרבא בסדר יקנ"ה : [שם] וא"ר יוחנן נהגו העם כבית הלל ואליבא דרבי יהודה וא"ת והא רבי יוחנן הוא דאמר הלכה כסתם משנה [שבת דף מו.] וסתם משנה הוי מאור וא"כ בשמים והיכי פסיק בשמים ואח"כ מאור כ"ל דהיה שונה בהדיא דברי ר' מאיר וא"כ לא הוי סתמא : [שם] והדר בריך אכסא דברכתא וא"ת אמאי צריך לברוכי אכסא דברכתא הא אמרינן בברכות [דף מב:] בירך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון וי"ל דלאחר המזון דהתם ר"ל לאחר שמשכו ידיהם מן הפת וקודם בהמ"ז אבל לאחר ברכת המזון לא פטר דברכת המזון מפסיק : [שם] לא ידעיתו אי משכו לכו בתר כסא קמא וא"ת אמאי לא הוי ידעי (סד) הא כיון דשתו יין בסעודה א"א לברך בלא יין וי"ל דודאי לפני המברך היה יין אבל היו אוכלין שם רוב עם ולא היו סומכין כולן לשתות : [שם ע"ב] איתסר לכו למישתי עד דבריכיתו (סה) פ"ה עד דברכיתו בהמ"ז לפי שסובר דהיסח הדעת גורס לברך בהמ"ז ולא נראה מההוא דשמש מברך על כל פרוסה [חולין קז:] כדפרי' לעיל [דף קא:] לכן כ"ל עד דברכיתו בפה"ג לפי שברכה שבירך כבר על היין לא פטרה השתא כיון דאמר הב לן ונבריך וכ"פ ר"ח ורב אלפס : (סו) ועל היין שבתוך המזון פרשב"ם דא"ל ברכה לאחריו משום דבהמ"ז פוטרתו מק"ו דהשתא [ברכה] אחת מעין ג' פוטרת ג' עצמן לא כ"ש . וקשה לרבינו אלחנן על טעם זה (סז) דדברים הבאים לאחר סעודה שלא מחמת סעודה יוכיחו שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם (סח) ולא פטר להו ברכת המזון [א] אף על גב דברכה אחת מעין שלש פוטרתן אלא נראה דלכך לא יברך ברכה לאחריו ביין שבתוך הסעודה משום דהוי כדברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה דפת פוטרתן דאין טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם והא דצריך ברכה לפניו ולא פטר ליה פת מברכה שלפניו היינו משום דקובע ברכה לעצמו כדאי' פרק כיצד מברכין [דף מא:] בהדיא ובמחזור ויטרי פי' דעל יין שבתוך הסעודה צריך לברך לאחריו ברכה אחת מעין שלש ואין הלכה כן אלא כדפי' וגם רש"י לא היה מברך אחריו ועל היין של כוס ברכת המזון צריך לברך ברכה של אחריו מעין שלש ולא חשיב בא מחמת סעודה כיון דהפסיק בברכת המזון ודלא כה"ג : [שם] (*אמימר) [*רב אשי] בריך אכסא קמא ותו לא וא"ת מאי טעמא דמה שמברכין בפסח בורא פרי הגפן על הארבעה כוסות ואין לומר משום דאגדתא שאומר בנתים הוי הפסק דהא ליתא (סט) דאי עדיף מברכת המזון דהכא דסבר (*אמימר) [*רב אשי] דלא הוי הפסק וי"ל דשאני גבי סדר פסח דכיון דכל חד וחד למילתיה איתקן [לקמן דף קט:] מסיח דעתו ממנו עד שיגיע זמנו ולכך איתא היסח הדעת טפי מברכת המזון דהכא וצריך לברך אחר הכוס ראשון על הגפן כו' (ע) וכן על כולן חוץ מן השני לפי שהוא תכף לסעודה ופוטר יין שבתוך הסעודה : [שם] ואמר רב יקנ"ה פ"ה אלמא לא הוי היסח הדעת מדלא תקינו ברכת היין בראשונה ובאחרונה ולי נראה דלא מישתמיע לן בשום דוכתא לברך ברכת היין על כוס אחד שתי פעמים לכ"כ דה"פ אמר רב יקנ"ה פירוש ואם איתא דברכת המזון הוי הפסקה א"כ הוה ליה למימר ברכת היין לבסוף ולא בתחלה : [שם] ולא היא גבי ברכת המזון עקר דעתיה ממשתיא גבי הבדלה לא עקר והשתא לא קי"ל כרב אשי אלא כתלמידי (*דרבא) [*רב] קיימא לן ודיחויא דרב אשי לאו מילתא היא כדקאמר ולא היא כו' : [שם] כי מטי לאבדולי פרשב"ם דקאי אההיא עובדא דאמרינן לעיל [ע"א] דרב יעקב בר אבא איקלע לבי רבא והא דאפסיק עובדא דאמימר ומר זוטרא ורב אשי בינתים אגב גררא מייתי לה משום דפליגי במילתיה ב] דמר זוטרא אית ליה הא דרבא ורב אשי לית ליה הא דרבא ועוד פי' בקונטרס דקאי אעובדא דרב הונא (בריה דרב יהושע) [בר יהודה] (עא) וה"ק כי מטי לאבדולי פירוש לומר המבדיל בין קדש לחול (עב) וראשון נראה עיקר: [שם] א"ל ולא סבר לה מר (הא דאמר רבה) אבוקה לאבדלה מצוה מן המובחר וא"ת אמאי לא השיב לו מתחלה האמת כמו שהשיב לבסוף ולא סבר לה מר וכו' ואומר ה"ר יעקב מקורבויי"ל דהמשיב טעה בדברי השואל והשואל טעה בדברי המשיב (עג) דרבא היה סבור ששואל לו למה לו למר כולי האי הא מנחא שרגא ואף על גב דאבוקה להבדלה ב מצוה (עד) מ"מ לית לן לאהדורי אאבוקה כיון דאיכא כבר נר א' [*דולק] (עה) ורבא טעה שלא היה שואל לו כך אלא [שאל] למה לי אבוקה כלל מתחלה ולכך השיב לו שמעא אדעתא דנפשיה קא עביד כלומר ודאי כיון דאיכא כבר נר אחד לית לן לאהדורי אאבוקה ושמעא אדעתא דנפשיה קעביד והשואל טעה בדברי רבא שהיה סבור שהיה משיב לו דבתחילה נמי איכא צריכה אבוקה כלל לפי שהיה סבור שהבין רבא שאלתו ששאל לו ולכך א"ל אי לאו דשמע מיניה דמר פעם אחת שיהא מצוה באבוקה לא הוה עביד ועכשיו הבין רבא בדבריו מאי בעי ליה ואמר ליה ודאי שמע ממני שמצוה באבוקה היכא דלא מנחא שרגא ולכך (חוזר) [חזר] על האבוקה אף היכא שהיה נר (אחר) [אחד] [*אבל השמש עתה אדעתיה דנפשיה עביד דהכא נר דולק כבר והאי עביד אדעתא דנפשיה (וכיון) [דכיון] שהיה נר אחד] דולק כבר לא צריך לאהדורי אאבוקה:[דף קד] והא מר לא תלת ולא שבע אמר ואם תאמר מאי קאמר הא לא אמרינן אלא דלא יפחות משלש הא יותר משלש ועד ז' מלי אמר י"ל דכיון דאמר טפי משלש צריך לומר שבע וה"פ לא יפחות משלש והמוסיף אל יוסיף (משבע) [על ז'] אבל עד ז' יוסיף ולא פחות מז' (עו) כיון שמוסיף (כלל) על שלש וראיה מפרק התכלת [דף לט.] דקאמר הפוחת לא יפחות מז' חוליות והמוסיף אל יוסיף מי"ג וקאמר התם טעמא כנגד שבעה רקיעים וי"ג כנגד ז' רקיעים ג' אוירים שביניהם והתם ל"ל דאי עביד טפי משבעה חוליות דצריך לעשות שלשה עשר (עז) דאי עביד יותר מז' ופחות מי"ג כנגד מאי הוי אלא שמע מינה דה"פ לא יפחות משבעה ואי עביד טפי משבעה צריך לעשות עד שלשה עשר ולא יותר ה"נ הכי פירושא כדפרישית : [שם] איברא בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה הוא מכאן אומר רבינו יחיאל דאין אומרים באתה חוננתנו בין יום השביעי לששת ימי המעשה רק ותבדילנו ה' אלהינו בין קדש לחול [*בין אור לחושך בין ישראל לעמים דהיינו ג' הבדלות אבל אין אומר . כן מצאתי הגירסא במ"י] בין יום השביעי לששת ימי המעשה דהא משמע הכא דלא נתקן אלא להיות מעין החתימה (עח) (*שהרי חותמין) [*והמבדיל בתפלה חותם] בחונן הדעת (*ומדובקים ביראתך) [שם] בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הבדלת ושאל ה"ר אפרים לר"ת מפני מה אנו אומרים ביו"ט שחל במוצ"ש כל האריכות בשלמא (*ביום) [*בין יום] השביעי לששת ימי המעשה ובין

הגהות מהר"י גהרה"ש א דרבא : ב מצוה מן המובחר :

בגדי ישע

בתוספות על פירוש הקונטרס מ"ש דאכיל כל מה דהוה ליה לשון אכילה לא הוה ליה להזכיר אכוסות : (נו) דאומר זמן ביום שני . ז"ל רש"ל וכן המנהג רק שמהדרים אחר פרי חדש או מלבוש חדש כמו שעשה מהר"ם עכ"ל : (נז) ופירש"י בתשובה אחת כו' . כן כתב הטור סימן ת"ר וע"ש ובב"י : (נח) וא"כ למה לא יברכו . סמ"ג כשבאו קודם המנחה אז ה"ל כשאר יו"ט של גליות ואי כשבאו לאחר מנחה והלא יום שני עיקר כו' עכ"ל : (נט) דכיון שהגיע זמן לקדש מקדשין מיד . ז"ל רשב"ם ס"ל קדושת היום עדיפא מהבדלה א"נ דכי מבדיל ברישא מחזי דהוי עליה קדושת היום כמשוי ולפיכך יין קודם לקידוש מטעם תדיר ואחר הקידוש נר והבדלה כשאר מ"ש שהנר קודם להבדלה : (ס) פ"ה דלכך סמך יין להבדלה . ז"ל רשב"ם קני"ה ס"ל דקידוש קודם להבדלה כרב וסומך יין להבדלה משום דעיקר הבדלה כו' והאי דלא מקדים יין מקמיה מאור כשאר מ"ש שא"כ היה נראה על הקידוש ולא על הבדלה אבל במ"ש דעלמא דליכא קידוש אקדמי ליה עכ"ל : (סא) מצא בירושלמי דפ' אלו דברים . ע"ל דף ק"ג ע"א שהביא הירושלמי בנוסח אחר וצ"ע : (סב) משמע דלוי כו' . זה המשמע מדברי הירושלמי הוא ודו"ק וכן הוא ברשב"ם ע"ש : (סג) והבדלה קודם קידוש כריב"ל. מייתי ראיה דס"ל ללוי ינה"ק אבל לגירסת ר' אלחנן שהוא גורם רבה קודם א"כ צ"ל דס"ל ללוי קני"ה דהא חשיב יין קודם וכן סימנו התוס' את הגמ' בנוסח זה : (סד) הא כיון דשתי יין בסעודה א"א לברך בלא יין. ז"ל תוס' וזה דוחק לומר שלא היו שותים בבי ריש גלותא יין באמצע הסעודה : (סה) פי' הקונטרס עד דברכיתו ברכת המזון . כצ"ל וכ"פ ר"ח ורב אלפס וכן הסכים הרא"ש והאריך ע"ש : (סו) ועל היין שבתוך המזון פרשב"ם כו' . וכן הוכיח לעיל המרדכי פ' כ"מ סימן קמ"א מהא דאמר הכא דבירך אכסא דברכתא ואם מברכין על היין שבתוך המזון ברכה לאחריו א"כ מה אשמועינן הכא דבירך אכסא דברכתא הלא הפסיק בלא ברכת המזון כשבירך לאחריו עכ"ל : (סז) דברים הבאים לאחר הסעודה. פי' וקודם ברכת המזון : (סח) ולא פטר להו בהמ"ז . ואע"ג דברכה מעין ג' פוטרתן צ"ע מאי יוכיח זה דלעולם ג' עצמן פוטרתן יותר מעין ג' והתם דאין בהמ"ז פוטר טעם אחר יש לדבר כמ"ש לעיל רבינו יונה בשם ר"י הזקן וז"ל מפני שכבר סילקו השלחן ע"כ אמרו שאינו מצרף עם מה שאכל שנראה כסעודה בפ"ע וצריך לברך עליו תחלה וסוף עכ"ל מיהו גם רבינו יונה עצמו כתב לעיל שם בעמוד זה לעיל מיניה דרבני צרפת אמרו דמהכא שמעינן דברכה ג' אינה פוטרת מעין ג' כו' ע"ש ואפשר לומר דר' יצחק הזקן חולק עלייהו וסברת ר' אלחנן דהכא היא כדעת רבני צרפת ודו"ק : (סט) דמי עדיף מבהמ"ז דהכא דסבר רב אשי דלא הוי הפסק כצ"ל . וא"ת מה מקשה מרב אשי והלא אנו לא קי"ל כוותיה אלא כמר זוטרא דבירך אכסא קמא ואכסא דברכתא וכן פסקו כל הפוסקים וכמ"ש הספר בסמוך וי"ל דגם מר זוטרא דבירך אכסא דברכתא אינו משום דבהמ"ז הוי הפסק אלא משום דהוי היסח הדעת דבהמ"ז הוא סילוק אכילה ושתיה א"כ פריך שפיר מאחר דחזינן דרב אשי סבר דלא הוי הפסק ואף מר זוטרא דבירך נוכל לומר שג"כ סובר דלא הוי הפסק אלא משום דאסח דעתיה וכן אמר אח"כ בהדיא בגמ' דעקר דעתיה ממשתיא א"כ קשה למה אנו מברכין בורא פרי הגפן על ארבע כוסות וק"ל : (ע) וכן על כולן חוץ מן השני . וכ"כ הטור סימן תע"ז בשם אבי העזרי שיש לברך אחר א' ואחר ג' ואחר ד' וכתב הב"י וטעמו שכיון שמפסיק בין כוס לכוס שלא בעניני אכילה ושתיה צריך לברך אחריו משא"כ בין שני לשלישי שאין מפסיק ביניהם אלא בסעודה וברכת כוס שני פוטר יין שבתוך הסעודה הלכך אין לברך אחריו עכ"ל : (עא) וה"ק כי מטא לאבדולי . רצה לתרץ קושית רשב"ם שהקשה אפירוש זה וז"ל וליכא לפרש דקאי אעובדא קמא דרב הונא בר יהודה כו' דלא שייך למימר כי מטא לאבדולי קם שמעיה כו' והרי כבר אמרנו שהיה מבדיל ובירך כבר אבשמים ואמאור עכ"ל עו"א כי מטא לאבדולי פירושו לומר המבדיל בין קודש לחול וק"ל : (עב) וראשון נראה עיקר . וכ"פ רשב"ם ודלא כרש"י : (עג) דרבא היה סבור ששואל לו . למה לו למר כולי האי הא מנחא שרגא ואע"ג דאבוקה להבדלה מצוה מן המובחר מ"מ לית לן כו' כצ"ל וכ"ה במ"י : (עד) מ"מ ל"ל לאהדורי אאבוקה כיון דאיכא כבר נר אחר . ר"ל ודאי אם לא היה כאן שום נר דאז צריך להדר אחר נר מצוה מן המובחר שיהדר אחר האבוקה אבל אי איכא כאן נר לא צריך : (עה) ורבא טעה . ר"ל בהבנתו זו שהבין טעה שלא היה שואל לו כך אלא כך שאל ל"ל אבוקה כלל כו' : (עו) כיון שמוסיף על ג'. כצ"ל וכ"ה במ"י : (עז) דאי עביד יותר מז' ופחות מי"ג כנגד מאי הוי . צ"ע דלקמן במס' ר"ה דף שי"ט ע"ר כתב וז"ל ואין לתמוה היאך יתכן להוסיף כו' עד אבל מוסיפין דאפילו אינו מכוין נגד שום דבר אינו כלום ותלע"ד דלקמן אמרי' הכי דכל מה שרוצה להוסיף במלכיות זכרונות ושופרות יותר משובח רק שחכמים אמרו שעד עשרה לא יוכל לפחות מאחר שהוא מכוון נגד י' מאמרות אבל בכאן לא נוכל לומר דכל מה שיוסיף יותר משובח ומ"ש אל יוסיף ירצה לומר אין מחויב להוסיף רק שהכוונה של י"ג אם אמר על הפחות ע"כ ז"א חדא דהא המוסיף אל יוסיף הוא דומיא דהפוחת אל יפחות שר"ל דאסור לפחות ועוד דא"כ איך אמרו שיוכל לעשות ז' וא"ל דה"פ פחות ומז' עד י"ג יכול להוסיף אך יותר מי"ג אסור להוסיף דא"כ קשה מאחר שאין אנו מקפידין בדבר המכוון אלא שלא יהא פחות מזה אבל ביותר מזה לא איכפת לן מאחר שהמנין המכוון הוא בכלל מנין זה א"כ למה לא היה רשאי להוסיף יותר מי"ג נמי מאחר שמנין י"ג בכלל הוא ודו"ק ועיין עוד לקמן ושם הארכתי בס"ד : (עח) והרי חותמין בחונן הדעת ומדובקים ביראתך

חדושי אנשי שם

ש"י [א] וקשה דבברכות כתב ר"י דין זה אינו נוהג בינינו שאין אנו מושכין ידינו מן הפת ואין סברא שנשתנה המנהג בימים שבין הר"ר אלחנן ור"י וגם ר' יונה מביא ר"י הזקן שכתב הטעם שבימיהם סלקו השולחן וי"ל שאינו סובר ר' אלחנן שעתה הדין כו' רק שמביא ראיה שלפי מנהגם נמצא שג' ברכות פוטרות ולא בהמ"ז אבל מ"מ קשה מה הראיה שמביא הלא התם אינו פוטרו בהמ"ז כמ"ש ר' יונה בשם ר"י הזקן מפני שכבר סלקו השולחן ונראה כסעודה בפ"ע כו' וא"כ איך יכול להביא ראיה די"ל שבהמ"ז פוטר יותר ממעין ג' ברכות רק משום שסילק השולחן והן שתי סעודות :

באורי הרמ"ב א] דגר' אבא אבוה דאבוה דשמואל כו'. כצ"ל ור"ל דבזה א"ש שגם אביו של אבוה דשמואל היה שמו אבא כדאיתא בספר היוחסין אבוה דשמואל היה שמו אבא בר אבא הכהן וכן אמר שמואל בברכות י"ח ב' בציון אבא בר אבא אבוה דשמואל היכא ע"ש :

קדושת שבת לקדושת יו"ט יש ליתן טעם משום (עט) דבעי למיעבד כתרווייהו מעין פתיחה ומעין חתימה כיון דלא אפסיק הלכתא לא כמר ולא כמר בין יום השביעי לששת ימי המעשה הוי מעין פתיחה ובין קדושת שבת לקדושת יו"ט הוי מעין חתימה אלא מאי דקאמר ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת למה לי וכן הא דקאמר [קדשת והבדלת] (הבדלת וקדשת) את עמך ישראל בקדושתך למה לי (פ) והשיב לו ר"ת (פא) שנתקנו על ז' הבדלות שרצו לתקן ז' הבדלות בשום מקום והכי הוי מבדיל בין קדש לחול בין אור לחשך בין ישראל לעמים הרי ג' כשאר הבדלות שבחול ובין יום השביעי לששת ימי המעשה נתקן מעין פתיחה ובין קדושת שבת לקדושת יו"ט נמי מעין חתימה ולא הוו בהמין לא זה ולא זה ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת היינו הבדלה אחרת ור"ל (מחול) מחול המועד וה"פ ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת (*מיירי בחול המועד) [*מימי חול המועד. מ"י] דמותר לעשות דבר האבד בחול המועד הרי (*ז') [*ד'] הבדלות. הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך הייא ב' הבדלות. בין כהנים ללוים בין לוים לישראל כדאמר לקמן הרי ו' הבדלות ובין קדש לקדש היינו הבדלה אחריתי דכתיב והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים. והשר מקולי פי' דשלש הבדלות הראשונות הוו כשאר הבדלות שבחול ובין יום השביעי לששת ימי המעשה הוי מעין פתיחה ובין קדושת שבת לקדושת יום טוב הוי מעין חתימה כדפרישית (פב) והא דקאמר עוד ואת יום השביעי מששת ימי המעשה היינו משום דהיה רחוק מעין פתיחה מ"ש הדר קאמר ליה השתא והא דקאמר הבדלת וקדשת את עמך ישראל היינו משום דעד השתא אמרו כולהו ועתה סומך עלי' בכת אחת וה"פ הבדלת וקדשת הבדלת בין קדש לחול וקדשת בין קדש לקדש : [שם] (פג) ובין יום השביעי לששת ימי המעשה (והא) [הא] דחשיב ליה הכא באמצע ההבדלות לאו משום דהויא להיות לפי שהוא מעין (פתיחה) [חתימה] סמוך לחתימה (פד) אלא אגב דהיא אחרונה כי ליכא אלא שלש חשיב ליה [גם הכא] באמצע : [שם] רבי מנחם ברבי סימאי (*וורבי) [*רבי] מנחם גופיה היה קדוש ועל שם כבודו קראו בנן של קדושים וה"נ אמרינן פרק ד' מיתות [דף נב.] מכאן קרינן לרשע בן צדיק רשע בן רשע וה"נ קרי לצדיק צדיק בן צדיק וכן משמע בפרק בתרא דמועד קטן [*דף כה:] דרבי מנחם גופיה קדוש היה דקאמר כי נח נפשיה דר' מנחם בר' סימאי (פה) אישתני כל צלמניא והוו (מחי') [*למחצלייא] : [דף קד] אחרים אומרים ביוצר בראשית ומשום דהכל נוצר מיום ראשון אלא שכל אחד נקבע ביומו : [שם] מקדש ישראל פ"ה מכל שברא בעולמו (פו) לא קדש אלא ישראל ודוחק לכ"נ לפרש דמקדש היינו שמקדשין שבתות שמשמרים אותו ושובתין בו והשתא הוי שפיר בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה דמקדש ישראל : [דף קז] סמוך למנחה קטנה תנן ומשום מצה דילמא אתי למיכל אכילה גסה וא"ת ולימא נמי טעמא משום פסח דילמא אתי למיכל אכילה גסה (פז) וי"ל דנקט מצה משום דהאי טעמא שייך נמי בזמן הזה א"כ גבי מצה איכא למיחש דילמא אתי למיכל אכילה גסה *אבל פסח שהוא מין בשר ליכא למיחש כל כך : [*פי' דלגבי לחם הוי אכילה גסה באכילה מועטת נקט מצה · רשב"ם] [שם ע"ב] היינו רבותיה דאגריפס פ"ה אע"ג דאכתי לא מטא זמן איסורא בשעה תשיעית עד אחרי כן מ"מ לא אכל אבל לא גרסינן מה שבספרים כדבעי למימר קמן אלא היינו רבותיה כדפרישית : [שם] הא מטי (לזמן) [ליה זמן] איסוריה פי' קודם שיגמור סעודתו דאפילו רבי יוסי דפליג לעיל [דף ק.] בהפסקה דע"פ דאית ליה דאין מפסיקין כיון שהתחיל לאכול בהיתר מ"מ הכא מודה דאסור דהיינו דוקא לעיל משום דמעיקרא לדעת כן היה אוכל בט' שעות דאולי יגמור סעודתו בהיתר אבל הכא גבי אגריפס שהיה יודע שאי אפשר לגמור סעודתו בתוך ט' שעות ודאי הוי כמו מתחיל לאכול לאחר זמן איסור (פח) ואפילו רבי יוסי מודה וא"כ מאי רבותיה כפ"ה : [שם] ט' שעות דאגריפס כד' דידן דמיא פירוש דכיון דהיה למוד לאכול בתשע שעות ואפילו הכי היה רגיל לאכול לערב בשעה שבני אדם אוכלים א"כ שפיר אוכל מצה לתיאבון כמותינו שאנו אוכלים בארבע שעות ביום והואיל ואכתי לא מטא זמן איסורא היה מותר לו לאכול בתחלת ט' אע"פ שממשיך סעודתו אחרי כן קמשמע לן דאפילו הכי לא יאכל אבל אם סמוך למנחה גדולה תנן ליכא רבותא כלל ולא הוה שייך למיתני אפילו אגריפס דהא ליכא לשנויי כדמשני השתא ט' דאגריפס כד' דידן דמיין דהא כי תנן סמוך למנחה גדולה לא הוי טעמו משום אכילה גסה אלא דילמא אתי לאימנועי מלמיעבד פסח ולגבי האי טעמא שייך לאסור לאגריפס כמו לדידן ואין לחלק כלל : [דף קד ע"ב] כל הברכות כולן פותח כו' (*פי') [*פירשתי] בברכות פרק שלשה שאכלו (דף מו:) סדר רוב הברכות (פט) מיהו (*לא) קשה יהללוך שבסוף הלל אמאי אינה פותחת בברוך [*בשלמא בבית הכנסת משום דקאי אברכה שלפני הפסוקים שהרי אינם הפסקה כמו שפי' שם מיהו בליל פסח שאומרים הלל אמאי אינה פותחת בברוך וכ"ת משום דסמוכה לברכת הלל ז"א שהרי מפסיק בינתים ואכל כל סעודתו וי"ל דמברך ב' ברכות א' כשהתחיל הלל לקרא ההלל וא' לאחר האכילה כשאומר לא לנו שמברך לגמור את ההלל ולכך יהללוך שבסוף הלל אינה פותחת בברוך לפי כו'. מ"י] לפי שסמוכה לברכה אחרונה שמברך לגמור הלל דפסוקין לא הוי הפסקה וכן משמע בירושלמי [סוף פרק א' דברכות] דפריך עלה [*דהך] (*דהא הכא) [*דהכא] מתיב רב ירמיה הרי גאולה פי' אשר גאלנו שפותחת בברוך אף על פי שסמוכה היא לברכת הלל דפסוקין לא הוי הפסקה ומשני שניא היא (*דמדרבי) [*דאמר ר'] (יוחנן) [הלל] אם שמעה בבית הכנסת [*יצא] ואז לא הויא סמוכה ולכך פותחת בברוך ברכת גאולה אף כשאומר הלל בביתו ופריך והרי סופה פירוש סוף הלל דהיינו יהללוך אמאי אינה פותחת בברוך שהרי אינה סמוכה לברכת הלל שהרי הפסיק בסעודה (צ) ומשני שתים הן אחת להבא וא' לשעבר כלומר שתי ברכות מברך בהלל (בליל) [שבליל] פסח א' בתחלת הלל היינו לשעבר ואחת להבא לאחר אכילתו בשביל שהפסיק מברך לגמור ולכך יהללוך אינה פותחת בברוך לפי שסמוכה לברכה אחרונה אלמא משמע דמאריכין שתי ברכות בהלל בפסח. מיהא קשה דסופה לא משמע דר"ל סוף הלל אלא משמע דקאי אברכת גאולה לכ"נ לפרש דודאי אין מברכין על הלל לאחר אכילה וה"פ והרי סופה דברכת גאולה שחותמת בברוך ואמאי חותמת בברוך והרי הודאה היא כמו ברכת הפירות וברכת המצות דמשום דהוו הודאה אינן חותמות בברוך וקס"ד דברכת גאולה ליכא אלא הודאה דלא אמרינן כן יגיענו דפלוגתא היא לקמן [דף קטז:] ומשני שתים הן אחת להבא כו' כלומר דאותה ברכת גאולה מיירי משתי גאולות מגאולה להבא שאומר כן יגיענו למועדים ולרגלים כו' ואחת לשעבר שמברך אשר גאלנו וכיון דמיירי מגאולה להבא א"כ תפלה היא וגם תפלה ארוכה היא ולכן חותמת בברוך אבל [לעולם] אין מברכין לאחר (הלל) [האכילה] ומ"מ מדפריך והרי גאולה [*ראיה] [משמע מ"י] שמברך לפני הלל בליל פסח מיהא קשה דאם היו מברכין לפניה היאך היו מפסיקין לאכול סעודתם בינתים הא אמרינן בברכות [דף יד.] ימים שאין היחיד גומר בהן הלל דכיון דבירך עליהן בתחלה אינו פוסק כי אם מפני הכבוד לכך נראה לפסוק דאין מברך בפסח בהלל לא לפניו ולא לאחריו והא דפריך התם והרי גאולה דמשמע שמברכים עליו בתחלתו היינו באדם שעושה הסדר חוץ מביתו שאינו מפסיק כלל (צא) אבל אנו שמפסיקין בסעודה אין לנו לברך לא לפניו ולא לאחריו וכן פי' בה"ג ובסדר רב עמרם גאון והכי סדר רב נמה גאון דאין מברכין על הלל בליל פסח מפני שחולקין אותו באמצע בסעודה וא"ת (צב) א"כ (*הק"ל) [*ק"ל] מיהללוך אמאי אינה פותחת בברוך שהרי אינה סמוכה לברכה דאין מברכין הלל בליל פסח י"ל לפי שהיא הודאה ושבח בעלמא ומ"מ חותמת בברוך לפי שהיא ארוכה כמו באלהי נשמה ואתה הוא קודם שבראת כו' ועוד י"ל דלכך אינה פותחת בברוך דכיון דבשאר ימים שאומרים הלל בבית הכנסת דסמוכה היא דמברכין בתחלת הלל ואין מפסיקין (צג) השתא נמי דאינה סמוכה לא פלוג ואינה פותחת [בברוך] וטעמא דברכה הסמוכה [*מצאתי מוגה במ"י דחתימה במקום דפתיחה] לחברתה אינה פותחת בברוך היינו משום *(דפתיחה) דברכה שלפניה פוטרתה (*דכ"מ) [*וכ"מ] שהברכה קצרה [אע"פ שהיא סמוכה] צריך שתהא פותחת בברוך [אותה] שלאחריה שאם לא כן היא דומה כמו ברכה א' ומהאי טעמא ניחא (צד) למה כל הברכות שאומר לאחר אלהי נשמה פותחים בברוך וכן ז' ברכות שבברכת אירוסין ונישואין שפותחים בהן בברוך אע"פ שסמוכות זו לזו וכן ברכות של הבדלה אע"פ שהן סמוכות פותחות בברוך משום דהן קצרות ואין בהם חתימה בברוך וא"ת א"כ הערב נא ה' אלהינו אמאי אינה פותחת בברוך שהרי ברכה שלפניה אין בה חתימה בברוך י"ל דכולה חדא ברכה היא דהערב הוא סיום ברכת לעסוק בדברי תורה וגי' ר"ת והערב בוא"ו (*וברכה ארוכה) [*דברכה ארוכה היא] שפותחת בברוך וחותמת בברוך (צה) מיהו קשה לפר"ת דאמר בירושל' (שם) התיבון הרי הבדלה ומשני שנייא משום דר' היה מפזרן וחוזר וכוללן על הכוס (צו) הא קידוש שנייא היא שאם היה יושב ושותה וקדש עליו היום שאינו אומר בפה"ג והא *סופה א"ר [*יונה] טופס ברכות כך הוא משמע בהדיא דברכה פוטרת חברתה אע"פ שהראשונה קצרה ואינה חותמת בברוך דלא כפר"ת לכ"נ דפטור ברכה הסמוכה היינו משום דפתיחה דברכ' ראשונה פוטרתה [ואע"פ שהראשונה נמי קצרה] (צז) [א] והשתא לא גרסי' והערב (צח) אלא הערב דסמוכה היא לברכת לעסוק והיא דז' ברכות אינן סמוכות משום דשהכל ברא לכבודו על שם אסיפת העם נתקנה ומתחילת אסיפה היה ראוי לאומרה וכן יוצר האדם לא היה צריך לאומרו כלל כיון דאיכא אשר יצר את האדם ועל שתי יצירות נתקנה הקדימוה לאשר יצר. ורבינו חננאל פירש לפי שיש אמורא בפרק קמא דכתובות (דף ח.) שלא היה מברך אלא ה' ולא היה מברך יוצר האדם וברכות שלאחר אלהי נשמה היינו לפי שנתקנו כל אחת ואחת לבדה כו' (צט) בתוספתא דברכות. [דף קה] קשיא לעולא וא"ת אמאי פריך לעולא אימא דסבר כרבי יהודה הנשיא [לעיל קג:] דלא היה אומר אלא המבדיל בין קדש לחול וע"ק דמאי ס"ד וכי לא הוה ידע שהיא כברכת הפירות י"ל דודאי אמר ג' הבדלות אלא לא היה חותם בה כלל רק פתיחה ומש"ה פריך דהיה סבור דלא דמיא לברכת פירות דהא הויא ארוכה ומשני דמכל מקום דמיא לברכת פירות דהודאה היא : [שם] שבת קבעה לנפשה דבלא שום הפסק מיתסרו למיכל כלום כיון שקדש היום דממילא קבעא למיסר אכילה עד שיקדשו ואם תאמר רב המנונא כמאן ס"ל אי כרבי יהודה [לעיל ק.] הא בעי הפסקה דברכת המזון ואי כרבי יוסי הא שרי למיגמר סעודתו קודם קידוש ואילו רב המנונא קאמר להו דצריך שיעשו קידוש קודם שיגמרו סעודתן ואומר רבינו יחיאל דס"ל כוותיה דשמואל דבעי פריסת מפה כי היכי דתיתי סעודתא ביקרא דשבתא והכי *קאמר להו שבת קבעה לנפשיה ובעי פריסת מפה : [שם] אבל לשתיה מפסיקין וטעמא משום דדוקא באכילה הוא דאין צריך להפסיק משום דהסעודה נמשכת עד שתגמור וחדא מילתא היא אבל שתיה מפסיקין משום דאין קבע לשתיה וכל כוס וכוס ששותה לחודיה קאי והוה ליה כהתחלת שתייה ולכך מפסיקין : [שם] רבנן דבי ר"א לא קפדי אמיא והא דאמרינן כל הטועם קודם שיבדיל [כו'] מוקמינן לה בשאר משקין חוץ ממים ועתה משמע הכא שהיו אוכלין בין מנחה למעריב בשבת ומ"מ נראה שיש ליזהר כדאמרי' במדרש כל השותה מים במנחה [*בשבת] כאילו גוזל (קרוביו) [קרובי] המתים מפני שהם שותים כשהם רוצים לחזור לדינן ואומר ה"ר מאיר אבי ר"ת כי בלותיר התחילו לאכול בין מנחה למעריב ובא הדבר לידי סכנה עד שפירשו והא דאמר כל השותה כו' היינו דוקא קרוביו שמתאבל עליהם אבל (*מאחריני) [*באחריני] [מידי אחריני] לאו רבינו יחיאל אומר ששמע שא"צ ליזהר מלשתות אלא י"ב חדשים שהנשמה עולה ויורדת בגוף אבל טפי לא והעולם נהגו ליזהר אף לאחר יב"ח ורבינו משולם הנהיג במלאון עירו לאכול לאחר מנחה בשבת ושלח לו ר"ת למה

חדושי אנשי שם

נ"ם [א] ובפ"ק דברכות במרדכי פסק בשם ר"י והערב בוי"ו :

בגדי ישע

ביראתך כו'. כנ"ל דצ"ל והס"ד ור"ל שחותמין ותננו מאתך דעה ובינה והשכל שהוא דומה לחתימה שהיא חונן הדעת וק"ל :

(עט) בעי למיעבד כתרווייהו . ר"ל כשמואל דאמר המבדיל צריך שיאמר מעין חתימה סמוך לחתימה וכפומבדיתאי דאמרי מעין פתיחה סמוך לחתימה : (פ) והשיב לו ר"ת . עי' בתום' ובאשר"י ותמצא שם בע"א : (פא) שנתקנו על ז' הבדלות שרצו לתקן ז' הבדלות כו' כצ"ל . ר"ל דאמרו המוסיף אל יוסיף מז' הבדלות לכך רצו לתקן בפעם אחת ז' הבדלות ומפני חובת היום האריכו : (פב) והא דאמר עוד ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת היינו כו' כצ"ל : (פג) ובין יום הז' לו' ימי המעשה. שם בברייתא המתחלת סדר הבדלות היאך כו' שם פי' רשב"ם כן דהא דחשיב ליה הכא באמצע כו' : (פד) אלא אגב דהיא אחרונה כי ליכא ג' . ז"ל רשב"ם לגבי שלש קתני לה דכי לא עביד אלא ג' הבדלות קאמר לה סמוך לחתימה עכ"ל : (פה) אישתנו כל צלמניא והוי למחצליא . כצ"ל והס"ד ור"ל ש"ם דהוא טפא לא איסתכל בצורתא דזווא לכך כשמת אישתנו כל צלמניא והוי למחצליא פי' חלקים בלא צורה . תוס' : (פו) לא קדש אלא ישראל . ז"ל רשב"ם ולפי פי' זה שייכא חתימה זו כמ"ש עכ"ל : (פז) י"ל דנקט מצה משום דשייך כו' . והתוס' דחו זה והסכימו עם תירוץ האחר ע"ש : (פח) ואפי' ר' יוסי מודה כו' . וקשה דלעיל דף רס"א ע"ב כתב הספר דאפי' ר' יהודה מודה היכא דהתחיל בהיתר אע"ג דא"א לסיים סעודתו בזמן היתר דמותר להתחיל וא"ל דהתם דברי הספר הוא והכא הוא דברי רשב"ם דא"כ מה יעשה הספר עם מה שמשמע כן בהדיא הכא בתלמודא דאסור לאכול אף קודם זמן איסורו דהיינו בט' כשיודע בודאי שיאכל עד תוך זמן איסור בשלמא בלא הספר ל"ק תלמודא דהכי אתלמודא דלעיל דף ק' ע"ב דקאמר דקודם ט' מתחילין אף לר' יהודה די"ל דלעיל מיירי באדם שבדעתו לגמור קודם גמר ט' אבל לפי מ"ש הספר לעיל קשה ואין לחלק בין ע"ש לע"פ דהא לר' יהודה מפסיקין בע"ש ואפ"ה כתב דהיכא דהתחיל בהתירא שרי אף כשא"א לסיים אכילתן ובזמן היתר כ"ש לר' יוסי דאמר אין מפסיקין בע"פ ומיקל יותר בע"פ מר' יהודה בע"ש כ"ש דהיה לו להתיר ע"פ כמו ר' יהודה בע"ש וצ"ל דה"ק לעיל הספר שיודע שא"א לגמור סעודתו קודם גמר ט' אבל סובר שיגמור סעודתו לגמר ט' והכא באגריפס ידע בודאי שלא יוכל לגמור עד אחר זמן איסוריה וצ"ע : (פט) מיהו קשה יהללוך שבסוף הלל אמאי אינה פותחת בברוך בשלמא בב"ה היינו משום דקאי אברכה שלפני הפסוקים שהרי אינם הפסקה כדפרי' שם מיהו בליל פסח שאומר הלל אמאי אינה פותחת בברוך וכ"ת משום דסמוכה לברכת הלל ו"א שהרי מפסיק בינתיים ואוכל כל סעודתו וי"ל דמברך ב' ברכות אחת כשמתחיל הלל שמברך לקרוא הלל ואחר לאחר האכילה כשמברך לא לנו שמברך לגמור את הלל ולכך יהללוך שבסוף הלל אינה פותחת בברוך לפי שסמוכה לברכה אחרונה כו' כ"ה בס"י הגי' ועי' בתוס' : (צ) ומשני שתים הן אחת להבא ואחת לשעבר . ע"ל בר"ן דף רנ"ה ע"א שהיתה לו גירסא אחרת בירושלמי ופי' עליה פירושים אחרים והאריך : (צא) אבל אנו שמפסיקין בסעודה אין לנו לברך לא לפניו ולא לאחריו . ולפ"ז הוי מצי לתרוצי דמה"ט ברכת גאלנו פותחת בברוך משום דלפעמים אין מברך על ההלל כגון אם אוכל בביתו אלא דעדיפא מיניה קמשני ועל המקשה לא קשה מה מתחיל להקשות משום דלא ידע זה החילוק והיה סבור דממ"נ כשמברך על ההלל לא יברך אשר גאלנו וק"ל : (צב) א"כ הק"ל מיהללוך . ר"ת הדרא קושיא לדוכתא : (צג) השתא נמי דאינה סמוכה לא פלוג . ואין להקשות גבי ברכת אשר גאלנו מה"ט ה"ל שלא לברך דהא אם אמר הלל כשעושה הסדר בבית אחר ה"ל סמוכה לחברתה אע"פ שלפעמים אינה סמוכה נימא ל"פ כמו הכא גבי יהללוך וי"ל בשלמא הכא רוב פעמים קורין בבהכ"נ לכך הולכין תמיד אחר ב"ה שלא לברך אבל ברכת גאלנו רוב פעמים אינה סמוכה דאם אמר הלל בבהכ"נ שוב אין מברך עליו בביתו ואף לא אמרו בבהכ"נ מ"מ כשאינו עושה הסדר אלא בביתו שאז מפסיק בסעודה אין מברך וק"ל : (צד) למה כל הברכות שאומר לאחר אלהי נשמה . ז"ל רש"ל פי' כל אותן ברכות סמוכות זו לזו כסדר התלמוד עכ"ל : (צה) מיהו קשה לפר"ת . ר"ל דמפרש כיון שהברכות קצרות פותחת בברוך : (צו) הא קידוש כו' . פי' שסמוכות לברכת בפה"ג ומשני שניא היא שאם היה אוכל מבע"י כו' והא סופה פי' סוף הקידוש שחותם בברוך וס"ד דכולי הודאה והויא כברכת פירות והמצות ומשני ר' יונה תופס ברכה כך היא דא"ר יודין מטבע קצרה פותח בברוך ואינו חותם בברוך מטבע ארוך פותח וחותם בברוך, וקידוש הוא מטבע ארוך ויש הפסק שהוא אומר כי הוא יום תחלה למקראי קודש ולכך חותם בברוך . תוס' דף ק"ד ע"ב : (צז) והשתא לא גרסינן והערב אלא הערב . ז"ל רש"ל והתוס' והרא"ש הסכימו לדברי ר"ת לומר והערב וכ"נ דהא התוס' הביאו דברי ר"ת בע"פ והביאו נמי הא הירושלמי ולא הקשו מידי ש"ם דלא חשו לה והדו"ק עכ"ל : (צח) אלא הערב . ולעיל פ"ק דברכות כתב הספר בשם ר"י לומר והערב נא בוי"ו משמע דסובר כוותיה ונלע"ד דמה שכתב הספר ל"ג והערב אין ר"ל דלא נאמר והערב אלא קאי אדלעיל דאמר וגרס ר"ת והערב בוי"ו משום דלפי גירסת ר"ת היה כתוב בגמ' הערב והוצרך להגיה בנוסח שלו והערב משום פירושו שפי' אבל השתא דליתא פירושו דר"ת אז לפי הנוסחא שהיתה לפני ר"ת ל"ג והערב בוי"ו אבל לפי האמת בנוסחאות המדויקות נמצא בהם והערב בוי"ו משום דברכה אחת היא כמ"ש לעיל בשם ר"י ולא מטעם פי' דר"ת דליתא אלא שכ"ז הוא נוסח ברכה אחת ועי' בב"י א"ח סי' מ"ז שכתב וז"ל דנראה מדברי רש"י בפ"ק דכתובות גבי ברכת חתנים דמטבע קצר נמי ברכת הסמוכה לחברתה אינה פותחת בברוך וזה דלא כר"ת ומ"מ דעת רש"י בברכת והערב כדעת ר"ת שאינה ברכה בפ"ע שכתב ור' יוחנן מסיים בה הכי דבעי פתיחה בברוך וחתימה בברוך עכ"ל הרי לך שגם דעת רש"י הוא כמו שפי' דעת הספר ודו"ק : (צט) עיין בתוספתא דברכות . כצ"ל והס"ד :

אבל

היה עושה כן והשיב לו כי מלא במדרש שלו דנרים כל (האוכל) [השותה] בע"ש במנחה וטעמא משום דעייפין מן הדין ששבלו בשבוע ושותים ולכך היה מקפיד לשתות במנחה בע"ש (ק) ומ"מ נראה כר"ת דסעודה שלישית נתקנה קודם המנחה בשבת ולכך אנו אומרים ואני תפלתי וגו' אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא כשאר אומות עובדי כוכבים שאני לא כשאר מלכים לאחר ששותין ומשתכרין אין מזכירין רבונם אלא שוכחין לטייל עצמן בסדה אבל כשאני אוכל ושותה מיד אני מזכיר שמך אם כן משמע שיש לאכול בשבת קודם המנחה והא דמשמע הכא שהיו אוכלין בין מנחה למעריב (קא) מיירי כגון שהתחילו לאכול ביותר (קב) ובקושי התירו בתשעה באב שחל להיות בשבת לאכול לאחר המנחה וגם לכך אומרים לדקדק במנחה בשבת לדקדק הדין מפני הנשמות שחוזרים לדינם במוצאי שבת (קג) אבל כשחל ר"ח במוצ"ש אין אומרים אותו דנשמות אין חוזרין לדינם כדאיתא בפסיקתא אמר רבי פטפוריקי אור של גיהנם שובת בשבת ובראש חדש ודריש ליה מדכתיב ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו' וסמיך ליה והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו וגו' וכן כשחל יום טוב במוצאי שבת אין אומרים אותו אע"ג שחוזרות לדינם ביו"ט כמו שפירש במסכת ביצה פרק המביא [דף לג:] מ"מ אין לאומרו מפני כבוד יום טוב כדי שלא לפרסם הדבר שחוזרות לדינם ביום טוב וכן אומר סדר קדושה במוצ"ש לפי שמלאך הממונה על הנשמות אומר להן במוצאי שבת שלמו ישראל [*סדרן] חזרו נשמות לדיניהם אבל בתשובות הגאונים פי' דלכך אומר צדוק הדין במנחה בשבת מפני שמשה רבינו נפטר במנחה בשבת וגם הורגלו שלא ללמוד במנחה בשבת כדאמרינן [מ"ק דף כב:] נשיא שמת כל [בתי] מדרשות בטלין ול"נ דהא כתיב גבי פטירתו של משה בן מאה ועשרים שנה אנכי היום כדאמרינן בקדושין [דף לח.] היום מלאו ימי ושנותי א"כ משמע דביום שנפטר כתב זה ואם היה שבת לא היה כותב ועוד דקאמר בספרי ביום שנפטר מרע"ה כתב י"ג ספרי תורה אחת לכל שבט ושבט ואחת שהיה מונח בארון ואם היה שבת היאך היה כותב ועוד תניא בהדיא בסד"ע (*בכ"ב) [*בכ"א] בניסן בא' בשבת סיבבו יריחו באותו הפרק מת משה וכיון (*דכ"ב) [*דכ"א] בניסן היה באחד בשבת א"כ ר"ח ניסן כמו כן היה באחד בשבת ור"ח אדר היה בשבת בז' באדר מת משה א"כ על כרחך בע"ש שהוא שביעי לשבת מת [*עיין במרדכי הלכות קטנות דף פה ע"א] אלא נראה דלכך אומרים צדוק הדין כדפרישית לעיל מפני שהנשמות חוזרין לדינן : [שם ע"ב] ושמע מינה (*ברכה) [*ברכת המזון] טעונה כוס משמע דר"ל דטעונה כוס אף ליחיד מדקאמר הנכנס דמשמע לשון יחיד (קד) ומיהו יש לדחות דמיירי כשהן שלשה [*ומ"מ נקט הנכנס דהיינו הבעל הבית שהכל טפלים אצלו וכן הסיא דלקמן יש לפרש דמיירי כשהן ג'] ומכל מקום אומר רבינו יחיאל דעל כרחך ברכה טעונה כוס אף ליחיד דאם לא היתה טעונה כוס ליחיד אמאי אינו מבדיל קודם שיטעום ואח"כ ילכו ויאכלו כל אחד בפני עצמו ולא יצטרכו לברך ברכת המזון על הכוס אלא שמע מינה דברכה טעונה כוס אף ליחיד דלכך משלשלן כולן לאחר המזון : [דף קו] מה טעם טעמו פגמו משום דכוס של ברכה צריך שיעור פירוש ואם היה שותה לא ישאר בו שיעור ואם תאמר מאי סלקא דעתך דקאמר תרי מילי נינהו הא ודאי חדא מילתא היא והיכי הוה מוכח דטעמו פגמו בעלמא היכא שיש בו [*ס"א שישאר בו] שיעור דילמא לעולם אימא לך דכה"ג טעמו לא פגמו ושאני הכא דאם היה שותה לא ישאר בו שיעור כדקאמר רב אשי י"ל דמשמע ליה דאע"ג דאין לו ב' רביעית יין מ"מ אי אפשר לצמצם שלא יהיה לו טפי פורתא מרביעית ומש"ה קאמר דטעמו פגמו נמי היכא שישאר לו שיעור דאם לא כן אמאי מניחו לאחר ברכת המזון יבדיל מיד וישתה אותו פורתא שיש יותר מרביעית אלא ש"מ טעמו פגמו ולכך אינו מבדיל קודם ברכת המזון וא"ת רב אשי מאי קא סבר חדא מילתא היא הא שפיר קאמר מעיקרא דע"כ דטעמו פגמו (*הכא נמי שיש בו) [*נמי הכא שישאר בו] שיעור דאל"כ הוה לו לעשות הבדלה קודם שאוכל וישתה אותו פורתא שיש יותר מרביעית כדפרישית וי"ל דקסבר רב אשי דצריך שישתה שיעור מלא לוגמיו וא"כ לא ישאר רביעית וכוס של ברכה צריך שיעור והרי אין לו טפי מרביעית כל כך כמלא לוגמא ולכך מניחו לאחר המזון וא"כ שא דטעמו פגמו היינו משום דכוס של ברכה צריך שיעור והרי אין לו טפי מרביעית ואם תאמר למאי דסבירא ליה מעיקרא דלא בעינן שישתה מלא לוגמיו כדפרישית א"כ תקשי ליה אמאי מניחו לאחר המזון יבדיל מתחלה וישפוך אותו פורתא שיש יותר מרביעית בכלי אחד לבדו וישתה אותו ועל הרביעית יברך ברכת המזון (*והא) [*דהא] אינו פגום י"ל דס"ל דמ"מ צריך לשתות במקום שיש בו רביעית [א] ולכך מניחו לאחר המזון : [שם] קפיד אחביתא פגומה פירש בקונטרס דהיינו דוקא בחביות שלהם שהיו של חרס קטנים אבל בחביות של עץ שלנו דגדולים הם אין להקפיד אם הם פגומים והא דקפיד אכסא פגומא היינו דוקא לברך עליו קידוש והבדלה אבל בפה"ג אפילו הוא פגום מברך עליו דאסור ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה [ב] ובקידוש וברכת המזון (קה) נמי היכא דלית ליה אלא פגום מברך על הפגום וכן פירש רש"י במסכת כתובות ומכל מקום עדיף לתקנו כדאמרינן בירושלמי [סוף פרק ז' דברכות] רב מנא טעים כסא ומתקן ליה פי' למחר היה מוסיף עליו יין (קו) שאינו פגום ומברך עליו ורבינו יחיאל אומר (קז) דכמו כן מהני לתקנו במים : [שם] זכרהו על היין ואשכחן דכתיב זכירה על היין דכתיב זכרו כיין לבנון : [שם] ביום מאי מברך פירוש שהרי אינו אומר קדוש היום דהא אמר לעיל [דף קה.] ימי שבתות וימים טובים אין בהם קידוש על הכוס [שם] אמר רב יהודה בפה"ג והוי שפיר לכולה שבת שבת דמברך על היין קודם ברכת המוציא דבשאר ימות השבוע אין היין בא עד לאחר ברכת המוציא : [שם] ליברך מר קדושא רבה (קח) ומ"מ בפה"ג בעי ברישא דאין אומרים ויכולו אלא בלילה כדאמרינן פרק כל כתבי [דף קיח.] והא דקרי ליה קידושא רבה (קט) היינו משום דאסלוכי קודשי קאמר ליה. והשתא הואיל ואתו ויכולו לידן נימא ביה מילתא (קי) מה שנהגו לומר ויכולו בקול רם לאחר תפלה אע"פ שכבר אמרוהו בתפלה היינו משום דהואיל ואיכא יום טוב שחל להיות בשבת שצריך לומר תפלה אחר תפלה שהרי לא אמרוהו בתפלה אלא אתה בחרתנו השתא נמי דלא הוי יו"ט דאומר ויכולו בתפלה מ"מ לא פלוג ויאמר אותו לאחר תפלה ומה שאנו אומרים אותו מעומד בקול רם (קיא) היינו משום דהוי עדות שהקב"ה שבת בשבת ועדות מעומד הוא דכתיב ועמדו שני אנשים ומהאי טעמא דפרישית דלא פלוג רבנן ניחא מה שאומר ברכת מעין שבע דהיינו מגן אבות בדברו כשחל יו"ט בע"ש דאע"ג דעיקרה נתקנה משום עם שבשדות [שבת כד:] וביו"ט ליכא עם בשדות מ"מ לא פלוג רבנן . בספר החכמה כתב ר"ב דהא דאמרינן הכא אין לי אלא בלילה ביום מנין תלמוד לומר זכור את יום דוקא בסעודה שניה לכבוד שבת אבל לא בסעודה שלישית (קיב) משם רבינו אפרים ותשובות הגאונים : [שם] אבל לא על המאור פי' אם לא בירך במוצ"ש בורא מאורי האש שוב אינו מברך כדאמרינן פרק מקום שנהגו [דף נד:] הואיל ותחלת ברייתו במ"ש כדקאמרינן (במדרש) [שם] דאדם הראשון הכה שני אבנים זה בזה במ"ש והוציא מהן אש : [שם ע"ב] הנוטל ידיו לא יקדש פ"ה לא יקדש אותו שנטל [*ידיו] דא"כ יצטרך ליטול פעם שנית לאכילה משום דהסיח דעתו לקידוש אלא יקדש אחר שלא נטל ידיו ואם תאמר אמאי קאמר האי לישנא נימא אסור ליטול ידיו קודם קידוש י"ל דאי הוה אמר הכי משמע דאסור ליטול ידיו קודם קידוש בכל ענין אפילו אם לא (קידש) [יקדש] וזה אינו דשפיר מצי ליטול ידיו קודם קידוש ובלבד שלא יקדש הוא אלא אחר ואם תאמר ולימא הנוטל ידיו וקידש צריך ליטול ידיו פעם אחרת י"ל דאי הוה אמר הכי משמע דמותר ליטול ידיו ולקדש ובלבד שיטול פעם אחרת וזה אינו טוב לעשות כן משום דא"כ הויא קמייתא ברכה לבטלה (קיג) וא"ת והא אמרינן פ' כל הבשר [דף קו:] נוטל אדם ידיו שחרית ומתנה עליהם כל היום כולו וא"כ היכי הוי קידוש היסח הדעת והלא אין לך תנאה גדולה מזו כיון שדעתו לאכול מיד י"ל דהיינו דוקא בשחרית משום דבשחרית רגילות להתנות ועוד י"ל דלא מהני תנאה אלא דוקא היכא דאין לו מים בסמוך לו ואע"ג דמוכח התם דאמר למילתיה [ג] היכא דשכיחי מיא היינו שיש מים באותו מקום אלא שאינן בסמוך וצריך לחזר אחריהן או צריך מהן לדבר אחר ולכך מהני תנאה אבל הכא יש לו הרבה מים בביתו לא מהני תנאי ורבינו אלחנן פירש דלהכי אמרינן הנוטל ידיו לא יקדש משום דמחזי כנוטל ידיו לפירות דאמרינן [שם קו.] הרי זה מגסי הרוח והשתא ניחא הכל (קיד) והשתא לית הלכתא הכי כדאמר בסמוך ולכך מותר ליטול ידיו קודם קידוש דלא הוי היסח הדעת (קטו) אבל בפסח שיש הפסק גדול בינתים אין לו לבעל הבית ליטול ידיו קודם קידוש משום דצריך ליטול ידיו פעם אחרת לעשות הטיבול ונמצא דברכה ראשונה היתה ברכה לבטלה אבל כל בני הבית רשאים ליטול ידיהם קודם קידוש דלדידהו לא הוי היסח הדעה ולא יצטרכו ליטול ידיהן שנית כדי לעשות הטיבול מידי דהוה אקידוש לרב למאי דס"ד השתא דחשיב קידוש להיסח הדעת למקדש ולא חשיב היסח הדעת לאחרים היוצאין באותו קידוש מדקאמר לא יקדש דמשמע אבל אחר שלא נטל ידיו יקדש ויצא ידי חובתו בקידוש שלו : [שם] זימנין דחביבא ליה ריפתא ומקדם אריפתא פ"ה שהיה מקדש על הפת מתוך חביבותו ואז היה נוטל ידיו קודם קידוש כיון שהיה רוצה לאכול (וממ"ה) [ואפ"ה] לא בעי נטילת ידים אחרת והוא הדין דכשהיה מקדש על היין דהיה נוטל קודם קידוש ולא בעי נטילה אחר קידוש דקידוש לא הוי היסח הדעת ופירש הקונטרס דמהכא שמעינן שמקדשין על הפת ואומרים ויכולו ובמקום בפה"ג אומר המוציא ואינו פורס עד שיקדש וכן פסק האלפסי ול"נ דמנא ליה לדמות קידוש שעל היין לקידוש שעל הפת הא לא דמו אהדדי דדוקא כשהיה עושה קידוש על הפת אז היה נוטל ידיו קודם דלא הוי קידוש היסח הדעת דהא נקיט ריפתא ואינו מסיח דעתו אבל כשעושה קידוש על היין לעולם אימא לך שהיה נוטל ידיו לאחר קידוש דהוי היסח הדעת ועו"ק דהיכי מצי למימר דמקדשין על הפת האמרינן לעיל (ד' קו.) זכרהו על היין דמשמע דוקא על היין ולא על הפת ועוד קשה דבפרק במה מדליקין (ד' כג.) בעי נר חנוכה וקידוש היום איזה מהן קודם פירוש אם אין מעות ליקח שניהן אלא האחד ומאי בעי הא אפשר לקיים שניהם ליקח הנר ממה שיש לו ויעשה קידוש על הפת ועוד דאמרינן בירושלמי פרק אלו דברים מדברי שניהם נאמר דמבדילין בלא יין ואין מקדשין אלא על היין לכן נראה לר"ת דודאי אין מקדשין כלל על הפת דה"פ זימנין דחביבא

הגהות הר"י והרה"ש א מכאן יש לדון בדבר ששופכים מכוס של ברכה לכוסות אחרים : ב ס"א והבדלה : ג נ"ל אפי' היכא :

נגדי

(ק) ומכל מקום נראה כר"ת . והרמב"ם כתב לאחר מנחה וכ"כ הטור דהכי עדיף וכן אנו נוהגין ואם תאמר לפי מנהגנו למה אין אנו נוהגין איסור לשתות בערב שבת במנחה כמו שמצא רבינו משולם במדרש שלו דנרים כן ואנו קי"ל כוותיה וי"ל דאין איסור לשתות אלא דוקא מן הנהר כ"כ הב"י סימן רצ"א ח"ל וכתבו הגהות מיימונית שאפילו האוסרים וזה דוקא מהנהר אבל מים שבבית מותר ומדברי ההגהות נלמד למה שכתב רבינו משולם דה"ג במדרש כל השותה מים בערב שבת דהיינו דוקא מהנהר עכ"ל : (קא) מיירי כגון שהתחילו לאכול בהיתר . ובאמצע סעודה התפללו מנחה . תוס' : (קב) ובקושי התירו בת"ב כו' . ר"ל שאז אוכלין סעודה מפסקת לאחר מנחה משום חשש שמא לא יוכלו להתענות והא דאמר ט"ב שחל בשבת ונדחה ולא אמר ט"ב שחל ביום א' נלע"ד דאפשר משום רבותא דהתירו קאמר דאפי' כשנדחה דהשתא כיון שאין התענית קבוע בזמנו לא חמיר כולי האי ולא היה לנו לחוש כ"כ לשמא לא יוכל להתענות למחר אפ"ה התירו לאכול לעת ערב משום חשש זה ופי' זה דוחק : (קג) אבל כשחל ר"ח במ"ש אין אומרים אותו . ואז אפשר דמותר ג"כ לשתות בעת ההיא : (קד) ומיהו יש לדחות דמיירי בשהן ג' . והלשון יחיד איכא לפרש דא' נכנס ושנים היו בבית וכ"כ הרא"ש וז"ל מיהו יש לדחות הנכנס לביתו היינו בעל הבית ויש לו בני בית ויכול לזמן (קה) נמי היכא דלית ליה אלא פגום מברך על הפגום . וז"ל תוספות והרא"ש ותימה אם כן איך התירו לאכול קודם הבדלה משום קפידה דפגימה וכתבו עוד התוספות מיהו ראוי רשב"ם לסמוך עליו בשעת הדחק : (קו) שאינו פגום ומברך עליו . ז"ל רש"ל ונ"ל טוב לערות כוס הפגום בשאינו פגום ולא להיפך דקמא קמא בטיל וכמדומה שכן מצאתי בשם מהר"ם וכשמוזגין כוס לברך ידקדק שיערה כל מה שבתוך הכוס לקנקן ואח"כ ימזוג לברכה כו' נ"ל עכ"ל : (קז) דכמו כן מהני לתקנו במים . וז"ל הרא"ש ותימה אם כן הכא למה לא יבדיל על הכוס ויתקנו במים ויכשרנו לברכת המזון וי"ל דמיירי שכבר היה מזוג כדינו ואם היה משים בו מים יותר היה מקלקל ולא היה ראוי לשתיה עכ"ל : (קח) ומכל מקום בורא פרי הגפן בעי ברישא . ז"ל רש"ל פי' דלא תימא מאחר דבשחרית הוא עיקר קידוש היום מבלילה א"כ ניבעי ברישא לומר ויכולו ודו"ק עכ"ל : (קט) היינו והר"ן לעיל דף ר"ן ע"א כתב טעם אחר דמש"ה קרי ליה קדושי רבה לפי שאינו עיקר כקידוש הלילה וזוטר שיעורא כדקאמרינן לסומא סגי נהור עכ"ל וז"ל רש"ל בביאוריו על הסמ"ג ומאמ"ז קבלתי שהוא קידוש רבה כמשמעו כמו צומא רבה והושענא רבה וזהו חשיבותו שמקדש אפי' על שכר לאפוקי קידוש לילה שאינו מברך אלא על היין ודומה לזה כתב הרא"ש בפ"ק דכתובות גבי כוס של ברכת האירוסין ע"ש עכ"ל רש"ל : (קי) מה שנהגו לומר ויכולו כו' . וכ"כ הספר לעיל בפ' כ"כ וכ"כ הרא"ש : (קיא) היינו משום דהוי עדות . ועל כוונה זו ארז"ל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו ב' מה"ש המלוין לו לאדם מניחין ידיהן על ראשו ואומרים לו וסר עונך וחטאתך תכופר ויש לשאול מה ענין וסר עונך כו' אצל ויכולו אלא משום דהוי עדות ואילו לא היה אומר ויכולו היה מכובשי עדות כ"כ לעיל ש"ג פ' כ"ב וכ"ה ג"כ באבן שועיב ובשבילי אמונה ובתולעת יעקב כתב דף מ"ב ע"ב הקשה שהרי כבר אמרו ושמרו בני ישראל את השבת וגו' אות היא לעולם וגו' ואין לך עדות גדול מזה ולמעומד לא חיישינן שאין דנין ולא מקבלין עדות בלילה וגם על מ"ש שאומרים ויכלו אחר התפלה שהוא מפני יו"ט שחל להיות בשבת כתב דגם זה אינו נראה כי ביו"ט שחל להיות בשבת א"א לאומרו ומפני זה לא יטריחנו לאומרו כל השנה והעלה

ישע

הטעם ע"ד הסוד כי בויכלו יש ל"ה תיבות וצריך לאומרו אחר התפלה כדי להשלים חמנין שהוא ע' נגד ע' עטרות שנוטלת הכלה מז' מעלות שעליה בזאת הלילה כו' ומפני זה צריך לכפלו אחר התפלה כי בזה כולל מעלות הקדושות שהם סוד מעשה בראשית ולטעם זה צריך לאומרו מעומד שהוא כנגד העולם העליון עכ"ל : (קיב) משם ר' אפרים . ולא כדברי הרמב"ם שמצריך אף בסעודה שלישית . (קיג) ואם תאמר והא אמרינן בפרק כל הבשר כו' . ע"ל בברכות בפרק אלו דברים דף מ"ה ע"ב בר"י באורך מה שתירץ על קושיא זו : (קיד) והשתא לית הלכתא הכי כדאמר בסמוך . ר"ל דאמר א"ל רבי יצחק בר שמואל כו' עד זימנין דחביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא כו' אבל בטור סימן רע"א תמה על אביו הרא"ש שנטל ידיו קודם קידוש מהמימרא דרב ברונא והתימה על הטור וסיעתו דהא נדחית מימרא דרב ברונא מהא דזימנין דחביבא ליה כו' וכמו שפירש"י ורשב"ם ותוס' א"ל ברכת אברהם סימן רי"א ונלע"ד דשיטת הטור כך היא זימנין דחביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא אחר הנטילה וזה אינו הפסק מאחר שהקידוש אחר המוציא בא ודמי לגביל לתורי כמ"ש התוס' וזה דלא כר"ב דאמר נטל ידיו לא יקדש דמשמע בין אחמרא בין אריפתא וכד הוי חביבא ליה חמרא מקדש אחמרא ר"ל קודם הנטילה והיינו כרב ברונא ובזה לא נדחו דברי ר"ב או נאמר דס"ל לטור דמימרא דר"ב לא נדחית כלל כי הוא לא אמר בסתם נטל ידיו לא יקדש אלא אחמרא דסתם קידוש הוא איין אך התלמידים טעו וסברו שגם אפת אמר וע"ז בא ר' יצחק להוציא מטעותא דאפת לא אמר דהא רב ברונא כשחביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא ר"ל קודם נטילה כדפרישית כו' עכ"ל ועש"ב ועיין ג"כ בר"ן : (קטו) אבל בפסח שיש הפסק גדול בינתים כו' משום דצריך ליטול ידיו כו' . ז"ל הב"י סי' תע"ג ואיני יודע מה הפסק גדול יש בקידוש הפסח יותר מבקידוש שאר שבתות וי"ט כו' גם איני יודע למה לא תעלה נטילה דקודם קידוש לנטילה דקודם הטיבול כשם שעולה לו בשבתות וי"ט נטילה דקודם קידוש לנטילת דסעודה וצ"ע עכ"ל ואני בעניי איני יודע ואיני מבין כלל תמיהות הב"י דהא בלאו הכי תקשה לנפשך אדברי הספר שפתח דבפסח איכא הפסק גדול וסיים משום דצריך ליטול ידיו פעם אחת וע"כ צ"ל דה"ק דבפסח לא יטול ידיו קודם קידוש דלמאי יטול אי כדי לצאת בו י"ח לאכילה כדרך כל השנה שנוטל ידיו קודם הקידוש וסועד אח"כ בלא נטילה אחריתי זה ודאי לא שייך לומר בפסח כיון דאיכא הפסק גדול בין נטילה זו לאכילה דהיינו סדר כל אמירת האגדה וגם א"ל שיטול קודם קידוש כדי לצאת בו ידי טיבול שיטבול מיד אחר הקידוש דזה פשוט לו שאין אותה נטילה עולה לו לטיבול דבשלמא בכל השנה אין קידוש אלא במקום סעודה לכך נפטר הסעודה בנטילה שקודם קידוש אפי' לרב דסבר יש קידוש שלא במקום סעודה מ"מ שאני סעודה דדעתו עילוה דדרך לאכול משא"כ בטיבול ול"ד ג"כ להבדלה שכתב הספר בעמוד שאח"ז דלא הויא היסח הדעת משום דדעתו לאכול אבל הטיבול שאינו צורך הסעודה א"כ ודאי מחשב הקידוש הפסק ואין עולה לו וא"כ נמצא דברכה ראשונה תהיה לבטלה משא"כ בשאר בני בית שאין עושין קידוש א"כ נטילה דקודם קידוש עולה להן לטיבול כיון דאין להן הפסק והרי מסולקת תמיהת הב"י ומיהו ודאי גם בני בית בעי נטילה אחריתי לאכילה מטעם הנ"ל דאמירת האגדה שאומרים כ"א מבני בית מחשב להם הפסק וזה שדקדק הספר וכתב ולא יצטרכו ליטול ידיהם שנית לעשות הטיבול משמע אבל לאכילה פשיטא דגם הם צריכין נטילה אחריתי וק"ל . ור' ירוחם ג"כ כתב דאין ליטול ידיו בפסח קודם קידוש ומטעם אחרינא וז"ל בכל ימי השנה יכול לקדש על הפת והוא צריך נטילה

ליה ריפתא פירוש שהיה רוצה לאכול מיד ריפתא אחר הקידוש בלא נטילה אחרת דאין לומר שהיה נוטל ידיו בינתים דא"כ לאו היינו מקדשין אריפתא דמשמע לאכול מיד אחר הקידוש כדפרישית וזימנין דחביבא ליה חמרא ומקדש אחמרא פירוש שהיה רוצה לשתות יין בלבד בלא אכילה ומקדש כדי לשתות חמרא דרב לטעמיה דאמר [לעיל ק:] יש קידוש שלא במקום סעודה [*וכן פסק רבינו שמריה באבי"ה סי' קלה כפי' ר"ת . מ"י] והכי קיימא לן ליטול ידיו ולקדש דלא הוי קידוש היסח הדעת כיון שדעתו לאכול וכן פסק ברוקח (קטו) דעיקר נטילה קודם קידוש כב"ה וכן גבי הבדלה מותר ליטול ידיו ולהבדיל דלא הוי הבדלה היסח הדעת כיון שדעתו לאכול דליכא למימר דדוקא גבי קידוש לא הוי היסח הדעת לפי שהוא כמו הסעודה אבל הבדלה דלא שייכא מידי בסעודה הויא היסח הדעת [*דהא רב אית ליה יש קדוש שלא במקום סעודה ואפ"ה אמר דלא הוי היסח הדעת] כדפרישית וה"ה הבדלה לדידן : [שם] טעם אינו מבדיל ואם תאמר והא אמרי' לעיל (דף קה:) משלשלן כולן לאחר המזון אלמא דטעם מבדיל [*וי"ל דהא דקאמר טעם אינו מבדיל] היינו דוקא היכא דטעם באיסור אבל לעיל דאמרי' משלשלן כולן לאחריו היינו טעם בהיתר דתקנת חכמים כך הוא דכשאין לו אלא כוס אחד דיאכל בלא הבדלה כדי שיברך ברכת המזון על הכוס והוי אוכל בהיתר כיון דברשות חכמים הוא : [דף קו ע"א] מי שלא קידש בע"ש מקדש והולך כל היום כולו פי' אפילו טעם בלא קידוש מקדש ואפילו באותה לילה ומי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך כל היום כולו (קטז) וה"ה כל השבת כולה עד יום רביעי (קיז) דהא [*לא פליג] אהא (דתני) [דבני] ר' חייא לעיל ואגב דנקט כל היום גבי קידוש נקטיה נמי גבי הבדלה . ומכאן יש לפסוק דמי שאין לו יין במוצ"ש יברך על הבשמים ועל המאור ואם יבוא לו יין *תוך יום רביעי יבדיל עליו אע"פ שטעם [*כבר] ואם חל ט' באב להיות באחד בשבת מברך על המאור [*מיד במוצאי שבת דאינו יכול להמתין עד מוצאי יום ראשון לברך על המאור כשיבדיל על היין כדפי' לעיל דאין מברכין על המאור אלא במוצאי שבת] [א]אבל לא על הבשמים דהוי תענוג ובליל יום שני יבדיל על היין (*דבט"ב) [*דבמ"ש . מ"י] אינו יכול להבדיל דהא אמר [לעיל קה:] המברך צריך שיטעום ואם תאמר ליהביניה לינוקא לטעום דהוא הדין יטעים כמו שהוא יטעום י"ל (הלכך) דילמא אתי למסרך כשיהיה גדול לשתות בט"ב כדאמרי' בפ' (ב')[ג'] דעירובין [ד' מ:] ואם תאמר ויבדיל ביום שבת מבעוד יום דאמרינן במסכת ברכות [דף כז:] מתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת ואומר הבדלה על הכוס י"ל דאם היה מבדיל בשבת מבעוד יום א"כ הוא בודל (בשבת) [משבת] מיד ומקבל עליו הצום ואסור לשתות וכשחל ברית מילה או חופה בתענית כמו בתשעה באב או ביום כפור או בעשרה בטבת או בשבעה עשר בתמוז יהיב לינוקא ושתי דליכא למיחש דילמא אתי למיסרך כיון דאין זה קביעות שיארע חופה או ברית מילה בתענית ואם תאמר כמו כן אין קביעות שיארע לעולם תשעה באב באחד בשבת יש לומר כיון שעיקר התענית בא בשביל יום קבוע בכך גזרינן דילמא אתי למיסרך : [שם] שמע מינה תלת ולא קאמר שמע מינה שמבדילין על השכר משום דפשיטא הוא כיון דהוי חמר מדינה ורשב"ם פירש דלא חשיב רק מסדר הבדלות ורש"י פסק אם לקו הכרמים ואין יין מצוי אע"פ שבשאר שנים מצוי רוב יין לשנה זו מיהא (חזו) חמר מדינה הוא השכר ומבדילין עליו : [שם] כך אין מבדילין עליו והיינו דוקא היכא דלא הוי חמר מדינה השכר אבל היכא דהוי חמר מדינה ודאי מבדילין עליו כדאמרינן לעיל ודוקא הבדלה אבל קידוש אין מקדשין על השכר אפילו הוא חמר מדינה ואפילו היכא דאין לו יין אומר מה"ר פרץ דטוב יותר לקדש על הפת כרשב"ם ולא לקדש על השכר דאע"ג דהוי חמר מדינה מכל מקום אין עליו שם יין דגבי זכירה כתיב וזכרו כיין לבנון וכן עשה מעשה כשהלך בברובכ"ט : וה"מ דלא קבע סעודתיה עילויה פ"ה דל"ג (קיח) משום דבכל ענין אין מברכין עליו כיון שאינו חמר מדינה וקשה לרבינו אלחנן דהא הבדלה נמי דפשיטא לן דטעונה כוס אוקמינן לעיל דמבדילין על השכר כ"ש ברכת המזון דלא איפשטא לן אי טעונה כוס דמברכין על השכר ומ"מ נראה למותקו דהא אין הטעם תלוי כלל בקביעות אלא תלוי בחמר מדינה דאי הוי חמר מדינה מברכין עליו בכל ענין : [שם] מלא לוגמא אינו ר"ל מלא לוגמיו ממש אלא כדפירש פרק [בתרא דיומא דף פו] דאמר כל שאילו מסלקו לצד אחד (קיט) ונראה כמלא לוגמא : [שם:] זכר לדבר נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים פ"ה שהיה מראה להם דוגמא שחורשין הקרקע כדי לקבל הזרעים שאם לא היתה חרושה אינה מקבלת הזרעים וכי היכי דחרישה גורמת לקבל הזריעה כך אכילה גורמת אכילה וק"ק דאין זה דמיון *לכ"כ לפרש דפשטיה דקרא ה"ק נירו לכם ניר שהיו רגילין לחרוש קרקע מתחלה (קכ) כדי להמית שרשים רעים שבקרקע ואחר כך היו חורשין פעם אחרת כדי לזרוע ומחמת זה אל תזרעו אל קוצים שתהיה הזריעה טובה ולומחת והשתא ניחא דמייתי דומה בדומה דכי היכי דחרישה שהיו חורשין בתחלה היתה גורמת שתהיה החרישה שאחריה יפה לזרוע כדפרישית כמו כן אכילה גוררת אכילה שאחרי כן שהאכילה מרחבת בני מעים לקבל המאכל של סעודה שאוכלה אחרי כן לתיאבון כן נראה למוה"ר פרץ ז"ל : [שם] דהמרא מיגרר גריר (קכא) ודוקא טובא אבל פורתא מיסעד סעיד כדאמרינן בברכות [דף לה:] ומכל מקום מייתי שפיר ראיה מהא דקאמר בין הכוסות הללו

[*דמאי מייתי מחרישה לזריעה הו"ל לאתויי מחרישה לחרישה כמי שרוצה לומר דאכילה גוררת אכילה . תוס' שאנ"ן . לשון תוס' מיהו חרישה וזריעה תרי מילי נינהו ולא דמי לשתי אכילות . תוס']:

אם רצה לשתות ישתה דהייטו טובא דהא שתה כבר כוס ראשון ומה ששתה בינתים וכוס שני שישתה אחרי כן וא"כ הוי טובא : (קכב) רב ששת איסטנים הוה ט' ועכשיו נהגו הבכורות להתענות בערב פסח והכי משמע במסכת סופרים [פכ"א הלכה ג] (קכג) דקאמר הבכורות מתענין ערב פסח ובירושלמי נמי קאמר רבי בוכרא הוה ולא הוי אכיל במעלי דפסחא ומיהו התם דחי לה דקאמר לאו משום דבוכרא הוה אלא משום דאיסטנים הוה ואי הוה טעים מידי בצפרא באורתא לא הוה [ב]מהני ליה (קכד) ורבינו יחיאל היה אומר דמותרין לאכול מיני תרגימא:[דף קח.] ואמרי לה איפכא תרי כסי קמאי כו' אבל לענין מצה ליכא חילוק דבין בתחלה כשמברך על אכילת מצה ובין בסוף כשאוכל אפיקומן צריך הסיבה משום דעיקר הסעודה הוא מן מצה ועוד דעיקר החירות היה מן מצה כדכתיב ויאפו את הבצק [אשר הוציאו ממצרים] עוגות מצות וגו' : [שם] השתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי כולהו בעי הסיבה : ולענין מצה אם *אכל בלא הסיבה פשיטא דלא יצא דהא אמרי' לקמן השמש שאכל כזית [מצה] כשהוא מיסב יצא מיסב אין לא מיסב לא אבל הא מבעיא לן אם שתה בלא הסיבה מהו לכאורה נראה דבדיעבד יצא מדקאמר כולהו צריכי הסיבה משמע דוקא לכתחלה אבל בדיעבד [*אם לא היסב] יצא (קכה) (*והיאך) [*דהיאך] יתקן המצוות דבשלמא כשאכל מצה בלא הסיבה היה יכול לתקן שיחזור ויאכל ויסב אבל כששתה יין בלא הסיבה אם יחזור וישתה ויסב יהיה נראה כמוסיף על ארבעה כוסות או שמא כיון שלא היסב כששתה הוי כאילו לא שתה מעולם [שם] (קכו) הסיבת ימין לאו שמיה הסיבה פי' שהרי בימינו צריך הוא לאכול ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לושט דהושט הוא לצד ימין (קכז) ויבא לידי סכנה ע"י שיסב בימין ופרש"י דולא עוד קאי אפרקדן ואין נראה דא"כ אמאי קאמר ליה ולא עוד בהדי הסיבת ימין כו' כפרשב"ם : [שם] ואם אשה חשובה היא צריכה הסיבה פי' בתוספות (קכח) דכולהו נשים דידן חשובות נינהו וצריכות הסיבה : [שם] ומורא רבך כמורא שמים (קכט) וכ"ל אפילו רבו שאינו מובהק דאי ברבו המובהק דוקא א"כ כי משני כי תניא ההיא בשוליא דנגרי הוי ליה לאוקמי הברייתא ברבו שאינו מובהק: [שם ע"ב] שאף הן היו באותו הנס פ"ה ע"י הנשים בא הנס שבזכות נשים לדקניות שבאותו הדור נגאלו כדאיתא בסוטה (ד' יא:) וכן חייבות במקרא מגלה לפי שבא הנס ע"י אסתר [מגילה דף ד.] וכן בנר חנוכה שבא הנס ע"י יהודית כדאיתא בשבת [דף כג.] ולא נראה דלישנא דאף הן היו באותו הנס לא משמע הכי מדקאמר אף ועוד דבירושלמי [מגילה פ"ב הלכה ד] קאמר שאף הן היו באותו ספק לכך נראה דהכי פירושו שאף הן היו כו' כלומר שאף להן נעשה נס כמו לאנשים : [שם] ושתאן חי יצא ודוקא בדיעבד אבל לכתחלה צריך שיהא מזוג כדאמרינן במסכת ברכות [*דף נ:] ודוקא ביין שלהן שהיה חזק ביותר כדאמרינן בכמה דוכתי אבל ביין שלנו שאינו חזק כל כך טוב לשתות חי : [שם] (קל) שתאן בבת אחת יצא פי' אם עירב כל הד' כוסות ונתנן לתוך כוס אחד ולא נראה לרשב"ם דאפילו כי נתן ק' רביעיות בכוס אחד לא חשיב כ"א כוס אחד וארבעה כוסות בעינן לכן נראה לפרש שתאן בבת אחת שלא שתאן כתיקון חכמים אלא שתאן רצופין וכן משמע בירושלמי דקאמר שתאן בכרך אחד פי' רצופין : [שם:] ידי יין יצא פ"ה משום שמחת יום טוב כדתניא לקמן (דף קט.) ושמחת בחגך במה שמח ביין [*וא"ת פשיטא וכי בעי שמחת יו"ט ד' כוסות] ושמא י"ל כיון דתיקנו רבנן ד' כוסות וגם צריך יין בשביל שמחת יו"ט כדפרישית א"כ צריך שיהא אותו יין מארבע כוסות ועי"ל דה"פ ידי יין יצא פי' מארבע כוסות לא יצא שלא עשה מצוה מן המובחר וכיוצא בו אמר [מנחות לג:] מעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר וכיפר : [שם] אחד חדש ואחד ישן וא"ת היאך יכול להיות יין חדש בפסח י"ל כגון שהיה לו אשכול של ענבים ועשה מהן יין : [שם] קתני מיהא כדי רביעית ואת אמרת כדי מזיגת כוס יפה וקס"ד דהני שיעורין הן מדלא קאמר שמואל כדי רביעית ומשני אידי ואידי חד שיעורא הוא דמזיגת כוס יפה היינו כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית כפ"ה וי"מ דס"ד (דמקשה) [דמדקאמר] (דשמואל) [שמואל] כדי מזיגת כוס יפה ר"ל בין כל ארבע כוסות ובריית' קאמר בכל אחד ואחד ומשני דשמואל נמי בכל א' ואחד קאמר ולא נראה דהא לא מוכח מן הברייתא שיהא ר"ל בכל אחד ואחד טפי ממילתיה דשמואל דהברייתא נמי קאמר סתמא צריך שיהא בהן דאיכא לפרש דבין כולם קאמר כמו לשמואל : [שם] מה תועלת לתינוקות יש ביין כו' לכאורה נראה דהלכה כרבי יהודה דאין צריך ארבע כוסות והכי משמע לעיל השקה מהם לבניו (ולבנותיו) [ולבני ביתו] יצא משמע דאין להם ד' כוסות וכן משמע ממתני' [לעיל לט:] דקתני לא יפחתו לו מד' כוסות משמע דוקא לו לבעל הבית אבל לבניו לא ומכל מקום נראה (*דקאמר) [*דהלכה] כת"ק דהא דאמרינן לעיל השקה מהן לבניו (ולבנותיו) [ולבני ביתו] היינו לאחר ששתו (כוסן) [ד' כוסות] והא דקאמר ולא יפחתו לו מד' כוסות ה"ה לתינוקות צריך ארבע כוסות ונקט לו לפי שבעל הבית הוא עיקר וכל בני ביתו טפילין אצלו ור"י היה מסופק והיה מצריך אפילו לתינוקות ד' כוסות : [דף קט ע"א] חוטפין מצה בלילי פסחים פירוש מגביהין הקערה . ועוד פרשב"ם גוזלין המצה מיד התינוקות כדי שלא יאכלו הרבה ויהיו ישנים כדרך תינוקות שישנים לאחר אכילה ושוב לא ישאלו כלום ועוד נראה שחוטפין מצה שאוכלין במהרה ומתוך כך לא ישנו שלא יתעכבו כל כך : [שם] חוץ מלילי פסחים פ"ה דגרסי' חוץ מערבי פסחים כדי שיישנו התינוקות ביום ולא בלילה שאם לא יישנו ביום יהיו נרדמין

הגהות מהר"י והרה"ש א מיד במוצאי שבת ואינו יכול להמתין עד יום א' כשיבדיל על היין כדפי' לעיל דאין מברכין על המאור אלא במ"ש : ב ס"א מיסב :

בגדי ישע

נטילה קודם ולא חילקו בין קידוש לקידוש דמקדש על היין נמי עולה משא"כ בפסח דאפי' עני המתפרנס מן התמחוי יש לו ד' כוסות עכ"ל וב"י הביאו שם גם הביא שהרא"ש בתשובה כ"כ וגם מהרי"ל כ"כ מיהו כתב דיפול ידיו פעם קודם קידוש כדי לנקות ידיו לברכה ואם ידיו נקיות א"צ : דא"כ לאו היינו מקדש אריפתא כצ"ל : (קטו) דעיקר נטילה קודם קידוש כב"ה . צ"ע מאי קאמר כב"ה הלא אדרבה ב"ה אמרי מוזגין את הכוס ואח"כ נוטלין כדאיתא לעיל ר"פ אלו דברים והביאוהו כאן התוס' ומפרש טעמא שם משום דתיכף לנטילה סעודה וב"ש סברי נוטלין ואח"כ מוזגין ומיהו אפשר לומר דגי' הרוקח בפלוגתות ב"ש וב"ה היתה איפכא וכן משמע באשר"י לפי הנוסחא שבידינו שכתב וז"ל מיהו לכתחלה מוזגין ואח"כ נוטלין לידים כב"ש במס' ברכות אכן ט"ס הוא באשר"י דהא הרא"ש העתיק דברי הרשב"ם וברשב"ם איתא כדברי ב"ה במס' ברכות וכ"ה בכל הנוסחאות בגמ' ובתוס' ואפשר דיש כאן חסרון וצ"ל כמו שהוא ברשב"ם ובאשר"י דעיקר נטילה קודם קידוש מיהו לכתחלה מוזגין ואח"כ נוטלין לידים כב"ה ויותר נלע"ד דצ"ל דעיקר נטילה אחר קידוש כב"ה ור"ל דעיקר נטילה הוא אחר קידוש אבל גם קודם קידוש מותר וכן מצאתי אח"כ בהדיא ברוקח וז"ל בסי' נ"ב לאחר הקידוש נוטלין ידיהם כדקי"ל בברכות בפ' א"ד כש"א מוזגין ואח"כ נוטלין ידיהם כדמסיק בסוף הלכה תיכף לברכה נטילה ומסיק בע"פ אם נטל ידיו קודם הקידוש שיכול לקדש דרב כד חביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא ומסתמא דנטל ידיו כבר מיהו עיקר נטילה אחר קידוש כב"ה עכ"ל : (קטז) וה"ה כל השבת כולה עד יום רביעי . עיין בגמ' ותמצא שאיתא בהדיא כדברי רבא מי שלא הבדיל במ"ש מבדיל והולך כל השבת כולו אלא שהרי"ף גורס בדברי רבא מבדיל והולך כל היום כולו וצריך לדעת עוד דיש בספרים בל"א דאמימר מתני לה כו' ואע"פ שאינו בנוסחאות גמ' שלנו מ"מ גם התוס' מסמני ליה ריש דף ק"ז וכתבו התוס' דבלישנא דאמימר גרסי' מבדיל והולך כל היום דאל"ה היינו לישנא קמא וכ"כ הר"ן סוף דף רמ"ט וז"ל תרי לישני איכא בגמ' דבחד גרסי' כל היום כולו ובחד כל השבת כולו ובנוסחאות שלנו איכא בלישנא דרבא כל השבת כולו ובלישנא דמרימר כל היום כולו אבל הרי"ף גורס בלישנא דרבא כל היום כולו עכ"ל משמע דגם הרי"ף גורס לישנא דמרימר אלא שגורס בו כל השבת כולו ובדברי רבא גורס כל היום כולו וכ"פ ולכתא כרבא דדוקא כל היום אבל הספר שכתב מבדיל והולך כל היום וה"ה כל השבת נלע"ד דלא היה גורס לישנא דמרימר כלל כי גם בנוסחאות גמ' שלנו ליתא אלא לישנא דרבא לחוד ובדברי רבא היה גורס מבדיל והולך כל היום וכתב עליה דר"ל ה"ה כל השבת ודו"ק : (קיז) דהא לא פליג אהא דתני בני ר' חייא לעיל . כצ"ל וכ"ה כמ"י . ודברי בני ר' חייא הם לעיל בגמרא דף ק"ו ע"א : לשנה זו ומיהו חמר מדינה הוא כצ"ל : (קיח) משום דבכל ענין אין מברכין עליו כיון שאינו חמר מדינה . ר"ל אף אם קבע עליה לא מהני אלא כשהוא נ"כ חמר מדינה וע"כ הקשה הר"ר אלחנן הלא בהבדלה סגי כשהוא חמר מדינה ומבדילין עליו ועי' בתוס' דף ק"ו ע"ב בסוף ד"ה מקדש אריפתא וצ"ל דס"ל להר"ר אלחנן דהנך תרתי שוים הם קבע עליה אף כשאינו חמר מדינה או חמר מדינה אף כשאינו קבע עליה דאלת"ה מה מקשה הר' אלחנן שמא כוונת רשב"ם כך הוא דקבע לא מהני אלא כשהוא חמר מדינה ר"ל אף בלא קבע ודו"ק וז"ל הרא"ש רשב"ם ל"ג דלא קבע עילויה דס"ל כיון דבהמ"ז טעונה כוס מה תלי בקביעות סעודה מיהו היכא דהוי חמר מדינה נראה דמברכין עליו דהא הבדלה דלכ"ע טעונה כוס ומבדילין עליו וכ"ש בהמ"ז דאיכא למ"ד בפה"ג וא"ר אינה טעונה כוס עכ"ל : (קיט) ונראה כמלא לוגמא . וכתבו התוס' והרא"ש והוא פחות מרביעית אבל מלא לוגמא ממש הוא יותר מרביעית וע"ל בר"ן באורך דף ר"ן ע"ב : כדי להמית שרשי זרעים שבקרקע . כצ"ל וכ"ה במ"י : (קכא) ודוקא טובא אבל פורתא מסעד סעיד כדאמרי' בברכות כו' . ומיהו יש לדחות ולומר דה"ק יין בין רב ובין מעט טובא מיגרר גריר ר"ל שהרבה הוא מגרר אבל פורתא מסעד סעיד ר"ל שמעט הוא מסעד לכך כתב הטור סי' תע"א ויין מותר לשתות הן רב הן מעט ובזה מסולק תמיהת ב"י שתמה על הטור דבגמ' משמע דמעט אסור לשתות ולפי פי' זה דגם מעט מותר יתכן יותר מה שהביא רבא ראיה מה דאמר בין הכוסות הללו כו' ולא נצטרך לדחוק למ"ש הספר דזה הוי טובא ודו"ק : (קכב) רב ששת איסטנים הוה . דף ק"ח ע"א : (קכג) דקאמר הבכורות מתענין ע"פ . ז"ל רש"ל חל פסח ביום א' הבכורות מתענין ביום ה' וכ"פ מהרא"י ומהרי"ו . ואל יאכל עד שיבדוק החמץ וה"ה לר"ח שחל ביום א' מתענין ער"ח יום ה' אבל חל פסח בשבת מתענין ביום ו' וכן לר"ח ג"כ עכ"ל : (קכד) ור' יחיאל היה אומר דמותרין לאכול מיני תרגימא . וא"ת אי קאי אבכורים למה מותרין במיני תרגימא ממ"נ אם חייבים להתענות לא מקרי זה תענית ואם אינם חייבים והא דהתענה רבי הוא משום דהוי איסטנים א"כ הם כשאר כל אדם לאכול מה שיטיב להם ונלע"ד דקאי אאיסטנים דשרי לאכול מיני תרגימא דהא דאמר בגמ' רב ששת הוי יתיב בתענית משום דאיסטנים הוה לאו דוקא תענית אלא שומר עצמו מלאכול כמ"ש התוס' אבל הב"י פי' ת"ע ס"ל דר' יחיאל אמר זה אבכורות ששם בדיני תענית בכורים כתב וז"ל והמרדכי כתב בשם ר"י דמותרין לאכול מיני תרגימא ולא נהגו כן עכ"ל ואפשר להרץ דר"י דייק כן מהירושלמי הזה דבכורים מותרין במיני תרגימא דאם היו צריכין להתענות תענית גמור א"כ מה דחי בירושלמי דרבי לא היה מתענה משום דבכור הוה אלא משום דאיסטנים הוה ממ"נ אכל מיני תרגימא או לא אי לא אכיל בודאי לא היה עושה כן משום איסטניסו דגם איסטנים עכ"פ אוכל מיני תרגימא אלא ודאי התענה משום דבכור הוה ואי אכיל תרגימא בודאי לא עשה כן משום דבכור הוה דא"כ היה לו להתענות תענית גמור אלא ש"מ דס"ל להירושלמי דגם בכורים לא יתענו תענית גמור מאחר דהוא ביומי ניסן אלא יאכלו מיני תרגימא ודו"ק : (קכה) והיאך יתקן המצוות . ז"ל רש"ל וראבי"ה כתב דבזמן הזה אין דרך חירות לאכול בהסיבה וכתב האגודה אם שתה בלא הסיבה אין לחזור ולשתות ולהסב וכדאי הוא ראבי"ה לסמוך עליו בכה"ג עכ"ל : (קכו) הסיבת ימין . שם וברי"ף דף רנ"א ע"ב : (קכז) ויבא לידי סכנה ע"י שיסב בימין : ז"ל רש"ל ולפ"ז אין חילוק בין איטר לאחר והכי הלכתא וכ"פ מהרא"י ע"ש : (קכח) דכולהו נשי דידן חשובות נינהו . ז"ל רש"ל ולא נהגו כך : (קכט) וכ"ל אפי' רבו שאינו מובהק . וכ"כ הרא"ש : (קל) שתאן בבת אחת ידי יין יצא ידי ד' כוסות לא יצא פירוש בו' כצ"ל :

בלילה ול"נ דבכל הספרים גרסי' לילי ממש וע"ק דמש"ה לא היה צריך למנוע מללמוד שהרי בלאו הכי היו יכולין לישן לכ"נ לפי שבימיהם היו רגילין לדרוש בהגדה בכל הלילות של י"ט ורא"ה ממסכת בילה [דף כא.] מעשה בשמעון התימני (כו') שלא בא אמש לבית המדרש [כו'] וקאמר הכא דבלילי פסחים לא היו דורשים כדי שלא יישנו התינוקות :

סדר של פסח (א)

[דף קיד ע"א] **הביאו** לפניו מצה וחזרת וחרוסת פ"ה דטיבול ראשון היה בחרוסת וכן משמע מדלא הזכיר חרוסת עד טיבול שני כדקתני הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת (ב) מכלל דעד השתא לא בא חרוסת לפניו ועוד פי' בתוספות דעל כרחך טיבול ראשון אינו בחרוסת דהא עיקר טיבול ראשון הוי משאר ירקות ואם כן אותו טיבול למה יעשו בחרוסת הא בגמרא [דף קטו:] מפרש דטובלים בחרוסת משום קפא או משום זכר לטיט (קטז:) והני טעמי לא שייכי רק בטיבול שני דלמאן דאמר משום קפא בשאר ירקות ליכא קפא ולמאן דאמר זכר לטיט לא שייך אלא דוקא בטיבול שני שהוא זכר למרור ושם צריך חרוסת זכר לטיט כדכתיב וימררו את חייהם בעבודה קשה וגו' אבל טיבול ראשון אינו משום זכר לטיט אלא לעשות היכר לתינוקות (קיד ע"ב) ואם כן אין לעשות בחרוסת רק בחומץ או ביין : וממשנה זו [*יש] מדקדקין דאין צריך להיות רק מצה אחת שלימה וכן הסדר שעושין מתחילה שתי מצות ובוצעין האחת ומניחין חציה לאפיקומן ועל חצי האחר מברכין ברכת המוציא ועל אכילת מצה וכן משמע הכא דקאמר הביאו לפניו מצה משמע דליכא כ"א מצה אחת שלימה ואע"ג דבשאר ימים טובים בעינן לחם משנה שלם מ"מ שאני הכא דכתיב לחם עוני ודרשינן (לקמן קטו:) מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה ואימת הוי דרכו של עני בפרוסה בשאר ימים היינו בברכת המוציא שעושה ברכת המוציא על הפרוסה וה"נ הא דקאמר אף כאן בפרוסה ר"ל ברכת המוציא וכן פירש בה"ג שפירש דאף על גב דבעינן לחם משנה מכל מקום אתיא לחם עוני וגרעיה ללחם משנה ואוקמיה אפלגא ולא נראה דלמה יגרע משאר ימים טובים דבעינן לחם משנה שלם דהא דבעינן שיהא דרכו של עני היינו דוקא לענין ברכה דעל אכילת מצה לברך על אכילת מצה בפרוסה אבל לענין ברכת המוציא לא דודאי [*בעינן] לחם משנה שלם לכן נראה דודאי עושין שלש מצות כדי שיהו שתי מצות שלימות לבד הפרוסה ומיהו היה אומר ה"ר יו"ט דמברך גם ברכת המוציא על הפרוסה (ג) והשלימות אינן באות אלא משום הכירא דבעינן לחם משנה (*אלא) [*אבל] ודאי מברך גם ברכת המוציא על הפרוסה משום דכתיב לחם עוני מה דרכו של עני בפרוסה כו' והיינו נמי בברכת המוציא כדפרישית ולא נראה חדא דלמה יגרע משאר ימים טובים שמברכין ברכת המוציא על השלימה דמברכת המוציא לא איתקש לעני כדפי' לעיל ועוד דבמס' ברכות [לט:] אמרינן הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע מדקאמר בתוך השלימה (ד) משמע דשלימה היא עיקר שמברכין עליה ברכת המוציא לכן נראה דהסדר הוא כך שעושין שלש מצות כדפרישית ובוצעין האחת פירוס האמצעית ומניחין חציה לאפיקומן והחצי האחרת מניח בין שתי השלימות ומברך ברכת המוציא על השלימה ועל אכילת מצה על הפרוסה וכן נהגו העולם אבל אין מברכין ברכת המוציא ועל אכילת מצה על השלימה [*ועל הפרוסה] ביחד לפי שאין עושים מצות חבילות חבילות (לעיל קב:) ולא נראה דלא שייך חבילות חבילות כהאי גוונא כיון שברכת המוציא בא בשביל ברכת נהנין והדע דהא אנו מברכין בפה"ג וקידוש יחד ולא חשבינן להו חבילות (ה) דדוקא קידוש (והבדלה) [וב"ה] שהן שתי מצות חשוב חבילות [א] אבל בברכת נהנין לא שייך לומר כן לכך היה נוהג ר"י ליטול בידו הפרוסה והשלימה ולברך ברכת המוציא ועל אכילת מצה על הפרוסה ועל השלימה ובוצע משתיהן יחד ופעמים שלא היה רוצה לשנות מנהג העולם [וכו'] ומן המצה השלישית [*יעשה כריכה] כיון דתקינו רבנן שלש מצות אכל חדא וחדא נעביד בה מצוה ומהשתא (דהביאו) דהכא לא קשה [*דקאמר] הביאו לפניו מצה דמשמע דליכא אלא מצה אחת שלימה דהיינו דוקא בימיהם שהיו עושין הסדר אחר סעודתן ולכך לא היו צריכין אלא מצה אחת שלימה לעשות הסדר עליה דהא כבר בירכו ברכת המוציא ואכלו כל סעודתן אבל אנו שעושין הסדר בתחלה קודם הסעודה אז ודאי צריך שלש מצות כדפרישית וה"ר מנחם מיוני וה"ר יו"ט ורמב"ם (פ"ח מהל' חמץ ומצה ה"ו) כתבו דסגי בשני מצות ובוצע אחת לשתים ושומר חציה לאפיקומן ומברך על הפרוסה המוציא ועל אכילת מצה והשלימה יעשה כריכה מצה ומרור (ו) ורבינו אבי העזרי כתב שבוצע האמצעית ושומר חציה לאפיקומן והא ליכא למימר יבצע העליונה משום דאין מעבירין על המצות (לעיל סד:) דאין מצוה בשבירת מצה לשנים וכי אתיא למיבלע המוציא בלע אשלימה ואפרוסה על אכילת מצה דלחם עוני כתיב דהיינו פרוסה וכן נראה למור"ם ז"ל ויש אומרים דלכך צריך שלש מצות לזכר לחמי תודה כדאמרינן [ברכות דף נד:] ד' צריכין להודות וחשיב יוצא מבית האסורים [*והשתא נמי] נגאלו משעבוד מצרים ובלחמי תודה היו ג' מינים מצה (מנחות עז.) ואע"ג דבלחמי תודה היו ארבעים חלות (שם עז:) מ"מ אם אפאן בדיעבד ד' חלות יצא (שם עו.) והשלשה היו ממצה והד' מחמץ וכן נהגו העולם לעשות סימנים לידע איזו היא ראשונה איזו שניה ואיזו שלישית כמו שהיו עושין (ז) על השופרות שכותבין א' ב' ג' (יומא סב.)* ולכך עושין כן כדי לעשות המצות שתקנו חכמים עליהם כסדר שנעשו על האחת ברכת המוציא

[*לאו דוקא א' ב' ג' רק לסימנא דמילתא נקט ואסור למיכתב א' ב' ג' משום איסור מחיקה ביום טוב כשבולע המצה כמ"ש המרדכי פרק כלל גדול] :

ועל הב' על אכילת מצה ועל הג' כריכה : [שם] אע"פ שאין חרוסת מצוה ואם תאמר כיון דחרוסת אינו אלא רשות א"כ אתא חרוסת דרשות ומבטל ליה למרור דרבנן דכה"ג קאמר בגמ' [קטו.] י"ל כיון דמעיקרא הכי איתקן להטביל מרור בחרוסת אין חרוסת מבטל אותו : [קטז ע"א] שבכל הלילות אנו אוכלין בשר שלוק כו' ועכשיו אין אומרים זה משום דהאידנא אין עושין פסח : [שם ע"ב] לפיכך אנחנו חייבין להודות להלל כו' כאן יש ז' הודאות כנגד ז' רקיעים ויש שמוסיפין לקלס וא"כ ח' הודאות והשמיני כנגד רקיע שמיני על החיות : (ח) ונאמר לפניו שירה חדשה ה"ג אבל לא גרסי' שיר חדש לשון זכר לפי שכל השירות שעברו לשון נקבה לפי שאחר הנס [היתה] צרה מתחדשת להבא וכן יסד הפייט בקרובץ (בזולת שביעי של פסח) [*אי פתרום] שירות אלה לשון נקבה מיוסדים כי תשועתם כיולדה לבוא צרות ומפסדים [כו'] : [דף קיז] עד חלמיש למעיינו מים ולכך אנו חולקין ההגדה ואמרינן חציה קודם הסעודה וחציה לאחר האכילה כדי שיאמרו שבח על כל כוס וכוס שעל הראשון אומר קידוש ועל הב' חצי ההגדה ועל הג' ברכת המזון ועל הד' חצי האחר שנשאר מן ההגדה : [שם] ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים ה"ג זבחים קודם פסחים משום דחגיגה היתה באה קודם הפסח כדמפרש טעמא בפסח שני (ע.) כדי שיהא נאכל על השובע ובירושלמי מפרש טעמא דהיתה באה קודם הפסח (ט) כדי שלא יבא לידי שבירת עצם וקשה דלמה לי טעמא משום שבירת עצם תיפוק לי משום טעמא דכדי שיהא הפסח נאכל על השבע וי"ל אי לאו טעמא משום שבירת עצם היה קשה אמאי לא היה הפסח נאכל קודם כדי שיהא חגיגה נאכל על השבע דהא הויא חגיגה [*קדשים] כמו פסח וקדשים נאכלין על השבע (תמורה כג.) דכתיב למשחה כדרך שהמלכים אוכלים דהיינו על השבע להכי איצטריך טעמא דמפרש בירושלמי דחגיגה באה קודם הפסח משום שיהא הפסח נאכל על השבע ועוד טעמא אחרינא משום שלא יבא לידי שבירת עצם : ונודה לך שיר חדש על גאולתינו ה"ג שיר חדש לשון זכר משום דהכא מיירי בגאולה דלעתיד ובאותה גאולה לא תתחדש עוד צרה אחרת : [שם ע"ב] בין שלישי לרביעי לא ישתה (י) פ"ה (לעיל קח.) משום דמיחזי כמוסיף על ארבע כוסות ובירושלמי מפרש טעם דלא ישתה (יא) משום שמא ישתכר ופריך והא כבר משוכר הוא פי' מיין ששתה בתוך הסעודה ומשני יין שבתוך הסעודה אינו משכר אלא יין שלאחר הסעודה (יב) ויש נזהרים מלשתות כלום לאחר אפיקומן משום דשתיה מפיגא טעמא של אפיקומן ולי נראה דאמר הכא דאסור לשתות שמא ישתכר אבל משום הפגת טעם אינו אסור ועוד אפי' מאן דאסר עפי בגמרא (לקמן קיט:) לא אסר אלא לאכול קליות ואגוזים אבל לשתות לא אסר וגם רב אלפס שאסר לשתות לא אסר אלא יין (יג) משום דמיחזי כמוסיף על ארבע כוסות אבל מים לא אסר וה"ר שמואל מאויר"א היה מחמיר על עצמו ולא היה שותה אפילו מים : גמרא [דף קיד ע"א] מפני שהיין גורם לקידוש שתיאמר ופ"ה דה"ה דהפת גורם לקידוש שתיאמר דכשאין לו פת או יין אינו מקדש וגם כשהוא מקדש על הפת הוא במקום יין ודוחק דמשמע דוקא יין ולא פת (יד) וע"ק לכדפירש לעיל (קו:) [*מה שהקשה ר"ת כו'] : [שם] א"כ לשמעינן בשאר ירקי ואם תאמר למאי דס"ל דהשני טיבולין אינן משום היכרא אלא משום דמצות צריכות כוונה א"כ תקשי ליה אמאי עביד תרי טיבולי לא ליעבוד כי אם חד טיבול וליכוין שפיר למרור וי"ל דודאי הוה ידע דצריך תרי טיבולי משום היכרא והאי דמוכח מעיקרא דמצות צריכות כוונה היינו כדקאמר השתא דמדלא אשמעינן טיבול ראשון בשאר ירקות אלא אשמועינן כולהו במרור שמע מינה דהיינו נמי משום דמצות צריכות כוונה ובעי חד טיבול לשם יציאת מרור ומטיבול קמא לא איכוין ליה כיון דבירך עליו בפה"א כדקאמר תלמודא להכי בעי תרי טיבולי דאי סלקא דעתך דמצות אין צריכות כוונה והאי דבעי תרי טיבולי היינו משום היכרא לחוד א"כ אמאי אשמעינהו השני טיבולין במרור לישמעינן הטיבול ראשון בשאר ירקי אלא ש"מ דהיינו (טו) משום דמצות צריכות כוונה (כרב) [כר"ל] ומעיקרא נמי הוה מוכח אלא הכי הוה (*תני) [*ס"א מפרש] ואזיל: [שם] (רבה בר רב הונא) [רבא הוה] (טז) מהדר אסילקא וארוזא הואיל ונפק מפומיה דרב הונא ומכאן יש מתירין אורז וכל מיני קטנית בפסח דכיון שהיו עושין מהן תבשיל כדקאמרינן הכא דמהדר אסילקא וארוזא שמע מינה דאין בהם משום חימוץ וכן היה רבינו יחיאל נוהג : [שם] רבינא אמר [אפילו] (יז) גרמא ובישולא פירו' יש מפרשים דכשחל להיות י"ד בשבת שאין עושין רק תבשיל אחד זכר לפסח אבל אין עושין תבשיל שני משום זכר לחגיגה שהיתה קריבה בי"ד בזמן שבהמ"ק קיים דהא כשחל י"ד בשבת החגיגה אינה קריבה וכן משמע בפ' אלו דברים (סט:) דקאמר אימתי מביאין עמו חגיגה בזמן שהוא בא בחול בטהרה ובמועט אבל בזמן שבא בשבת במרובה או בטומאה אין מביאין עמו חגיגה. מדקאמר אין מביאין משמע דכשחל י"ד בשבת שהחגיגה אינה קריבה (יח) ומ"מ עתה יש לעשות שני תבשילין אפילו כשחל י"ד להיות בשבת דהא התבשיל השני שעושין אינו חגיגה אלא זכר לחגיגה ואדרבה אם לא יעשו התבשיל שני כשחל י"ד להיות בשבת יהא נראה דבשאר פעמים שאין הי"ד בשבת דהתבשיל השני שאנו עושין בשאר פעמים דהיינו חגיגה ממש וזה אינו טוב דא"כ הוי כמו קדשים בחוץ : [דף קטו] אלא אמר רב חסדא [מעיקרא] מברך [עליו] בפה"א ועל אכילת מרור ואכיל ומכאן קשה למה שכתב ה"ר יוסף ט"ע למה ירקות באים בתחלה כדי לפטור מרור מן הברכה הראויה לה שאין לומר שתיקן כא' *אחר שהיה ואכילה משום דהיינו חבילות חבילות (לעיל קב:) דהא הכא אמרי' דמברך לשתיהן כא' ואומר בפה"א ועל אכילת מרור ביחד ולא קשה היאך מברך לשתיהן כאחד דהא הוי חבילות חבילות דלא שייך לומר חבילות בברכת נהנין כדמפרש לעיל במשנה (קיד.) ועוד קשה היכי מצית למימר דשאר ירקות פוטרות מרור מברכה שלפניו [ג] הא אסח דעתיה באגדתא והלילא

בגדי ישע

סדר של פסח (א) רש"ל מחק זה והגיה במקומו הגהות : (ב) מכלל דעד השתא לא בא חרוסת לפניו. וכתב הרא"ש וא"ת תינח היכא דאית ליה שאר ירקות אלא מתני' דאיירי בדלית ליה שאר ירקי [דגם בטיבול ראשון הזכיר במשנה חזרת] ות"ק ס"ל חרוסת משום קפא א"כ אמאי לא מייתי חרוסת בהדי חזרת קמא מפני הסכנה ותירץ הרב יונה ז"ל משום שטיבול הראשון אינו אלא להיכרא בעלמא ורגילין כל השנה שאוכלין חזרת בלא חרוסת ואינן חוששין לקפא גם עתה נמי לא חשו חכמים אם יאכלוהו בלא חרוסת כמו שעושין בשאר ימות השנה אבל טיבול שני שהוא של מצוה הזהירו חכמים שלא יהיה בו חשש סכנה עכ"ל אבל לפי מ"ש הספר אח"כ בסמוך והני טעמי לא שייכי רק בטיבול ב' כו' משמע דס"ל דכשאין לו שאר ירקות ואוכל חזרת גם לטיבול ראשון שיטבול אותו ג"כ לחרוסת וק"ל :

(ג) והשלימות אינן באות אלא משום היכרא . לפום רהיטא משמע שר"ל שמביא ג' מצות כמנהגנו אלא שאפרוסה מברך המוציא ועל אכילת מצה והשתי השלימות אינן באות אלא משום הכירא דבעינן לחם משנה כן משמע לכאורה אבל בסוף העמוד כתב הספר בהדיא בשם הר"ר י"ט דסגי בב' מצות וכ"כ התוס' בדף קט"ז ע"א בשמו ע"כ צריך לפרש דמ"ש והשלימות אינן באות אלא משום הכירא ר"ל מה שמביאין מתחלה ב' מצות שלימות למה הן באין למה לא יהא די מצה אחת ויעשו הכל בה וק"ל ואפשר לומר דהר"ר י"ט קאי אאותן שלוקחין ג' מצות ואמר אף שלוקחין כן משום לחם משנה מ"מ לא יברכו אלא אפרוסה וכן משמעות הלשון ודו"ק : לא אתקיש לעיל . כדפרישית לעיל כצ"ל : (ד) משמע דשלימה היא עיקר . וע"ל ברי"ף ובר"ן דף רנ"ד ע"א דדייק מזה להיפך דיבצע מן הפרוסה וכן דקדקו התוס' ריש דף קט"ז ע"ש : (ה) דדוקא קידוש והבדלה שהן ב' מצות חשוב חבילות . אע"ג דמסיק בגמ' דף ק"ב ע"ב דעושין יקנה"ז על כוס א' דהיינו קידוש והבדלה נלע"ד שהספר אומר לפי סברת המקשה דהתם דחשיב להו חבילות דפריך אהא דאמר רב נחמן בר יצחק לפי שאין עושין מצות חבילות ולא והא יקנה"ז ובא להשמיענו הספר רבותא דאף לפי סברת המקשה דר"ל דאף קידוש והבדלה מיחשב חשיבי לחבילות ואף התרצן לא דחה דבריו אלא משום דהבדלה וקידוש חדא מלתא היא משמע דא"ל ה"מ חשיב חבילות אפ"ה בנידון זה מודה דלא חשיב חבילות ועיין מ"ש כאן השארית יוסף ולא דק ועיין מ"ש לעיל דף ר"ס סוף ע"א : ומההיא דהכא לא קשה דקתני הביאו לפניו מצה . כצ"ל וכ"ה במ"י : (ו) וראבי"ה כתב שבוצע האמצעית . ז"ל רש"ל ומ"כ בשם רוקח שיקח כל הג' מצות בידו דהיינו ב' שלימות והפרוסה ביניהם ויברך המוציא על לחם משנה ויבצע העליונה ולא יפרידנו לגמרי ואח"כ יקח השלימה והפרוסה ויניח השלימה על הפרוסה ויבצע משתיהם יחד מכל א' כזית ויאכלם יחד בהסיבת שמאל וכ"פ מהרי"ל עכ"ל : (ז) על השופרות שכותבין א' ב' ג' . לאו דוקא שיכתבו א' ב' ג' על המצות אלא סימנא בעלמא הוא ויעשו סימן אחר דאי יכתוב עליו יהיה אסור לאכול מקום הכתב משום איסור מחיקה כמ"ש הספר לעיל בפ' כלל גדול ע"ש : (ח) ונאמר לפניו שירה חדשה . מ"כ בכל מחזורים שלנו כתוב ונאמר לפניו הללויה ולא נזכר בהם לא שיר חדש ולא שירה חדשה וכ"כ הגאון רש"ל בשו"ת שלו לומר נוסח זה ונאמר לפניו שירה חדשה ולפי גי' זו צ"ל ולנקוד ונאמר שהוא לשון עבר כמו ונאמר אל אדוני עכ"מ ולעיל כתבתי משם מהרי"ץ ז"ל לניקוד אחר וכדבריו עיקר ע"ש : (ט) כדי שלא יבא לידי שבירת עצם . פי' שיחטט אחר השמנונית שבתוך העצם : ומאותה גאולה לא תתחדש כו' כצ"ל : (י) פ"ה דמחזי כמוסיף על ד' כוסות . אבל בתוך הסעודה או בין כוס א' לב' לית בה דמשום גירור ליבא שרינן ליה אבל לאחר סעודה דליכא למימר גירור ליבא חיישינן לטעמא דנראה כמוסיף כן משמע מפי' רשב"ם : (יא) משום שמא ישתכר . כלומר וישכח לגמור הלל : (יב) ויש נזהרין מלשתות כלום לאחר אפיקומן משום דשתיה מפיג טעמא . תימה הלא ע"כ צריך להפיג קמעא בב' כוסות אחרונות וא"כ מאי איכפת לן שוב אם ישתה יותר וכ"כ לעיל הר"ן דף רנ"ה ע"ב ע"ש : (יג) משום דמחזי כמוסיף על ד' כוסות . וכ"פ הר"ן טעמו של הרי"ף אבל הטור כתב הטעם בשם הר"ר יונה משום שמא ישתכר וימנע מלספר בי"מ וכ"ה סברת הר"ר שמואל מאוירא וק"ל : (יד) ועוד כדפירש לעיל . כצ"ל והס"ד ז"ל רש"ל פי' דפי' לעיל דף רס"ג ע"ד דפת אינו ראוי לקדש עליו כמו שהוכיח ר"ת לפ"ז היה דוחק האי מימרא וק"ל עכ"ל : (טו) משום דמצות צריכות כוונה כר"ל . ומעיקרא נמי היה מוכח אלא הכי הוא מפרש ואזיל . כצ"ל וכ"ה במ"י : (טז) מהדר אסילקא . ז"ל רש"ל מכאן נראה דאין עושין צלי וכ"כ התוס' דב' תבשילין משמע מבושלים ולא צלוים ועוד נ"ל שאין לדקדק כ"כ בדבר והנלע"ד כתבתי וגם נראה בעיני שיאכל מהן אחר המרור כי כך נשנה במשנה וכל מה שבא באותה הלילה לזכר הכל נאכל והמדקדק שלא יאכל א"כ נראה כקדשים ממש וגם אין אוכלין צלי ואפי' ביצה צלויה אין לאכול כדאיתא בירושלמי והביאו הספר לעיל דף ר"ס אבל מנהג שטות הוא שדינו בבישול כרפרישית ואותן שצולין אין אוכלין כי אפשר המנהג שנתפשט שלא לאכול היינו משום שסוברין שצריך זרוע ומה יעשה בליל ב' ולפעמים אחד משאיל שלו לחבירו וטעות הוא בידם כי לא נמצא בתלמוד זרוע אלא עילוי הוא בעלמא כמ"ש הטור ויכול ליקח בשר אחר אם אינה מספקת לב' לילות הנלע"ד כתבתי עכ"ל רש"ל : (יז) גרמא ובישלא י"ם דכשחל כו' כצ"ל . ורש"ל הגיה גרמא ובישלא פי' הקונט' חתיכת בשר ומרק שנתבשלה ביה מספיק לב' תבשילין י"ם דכשחל כו' : (יח) ומ"מ עתה יש לעשות, ד"ל

חדושי אנשי שם

ג"ם [א] וקשה שהרי יקנה"ז היינו קידוש והבדלה וכתב דמברכין וכאן אמר דדוקא קידוש והבדלה חשוב חבילות חבילות וי"ל דס"פ דדוקא קידוש והבדלה שהן שתי מצות חשיב חבילות ולכך אנו צריכין לטעם דמפרש לעיל שאין זה להתיר הנלה אלא מעלות היום מספר אבל אלו בודאי מברכין על כוס א' אף כי הם ב' מצות וחשיב חבילות ולולי טעם הנ"ל דמעלות היום אז היו צריכים ב' כוסות לאפוקי ברכת הנהנין אין צריכין טעם ומברכין על אחד וק"ל : מהר"ם [ג] האשר"י כתב דאגדתא והלילא לא חשיב היסח הדעת מד' חברים שעקרו רגליהם לילך לבה"כ ואם הניחו שם מקצת חבריהם לא הוי היסח הדעת ושאני נטילה שמא נגע במקום טינופת דידים עסקניות הן :

שאומר בינתים בין הטיבול של שאר ירקות ובין הטיבול של מרור ומאי טעמא כמו דאמרינן לקמן(ע"ב) הנוטל ידיו בטיבול ראשון צריך שיטול ידיו בטיבול שני משום דאסח דעתיה כדפרישית לכן נ"ל דוודאי שאר ירקות אין פוטרות מברכה שלפניו ואם תאמר א"כ למה הן באין כיון דאין באין לפטור מרור כדפרישית וי"ל דבאים בשביל הכירא לתינוקות כדאמרינן לעיל [דף קיד.] אבל קשה דכיון דשאר ירקות אין פוטרות מרור א"כ מאן (*פטרה) [*פטר מרור] מברכה שלפניו וי"ל דפת (*פטרה) [*פטר] ליה למרור וא"ת והלא כל מאכל דירקות הוי דברים הבאים בתוך הסעודה שלא מחמת סעודה דצריכי מיהא ברכה לפניהן כדאמרי' פ' כיצד מברכין (מא.) ואומר ר"י דשאני מרור דכיון דרחמנא קבעיה אפת דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו ולא סגי בלא אכילת מרור א"כ הוי ליה דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה דא"צ ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם : [שם] כורכן בב"א ואוכלן פי' היה נוטל כזית מצה וכזית מרור (יט) וכזית (*חרוסת) [*פסח] ואוכלן וא"ת הא אין מחזיק בית הבליעה כל כך דהא אמרינן (כריתות יד.) (דשיעור) [דשיערו חכמים דאין] בית הבליעה מחזיק [יותר מב' זיתים] היינו כבילה י"ל הני מילי כשאוכל שלם אבל כשהוא מרוסק מחזיק טפי וכשמגיע לבית הבליעה מרוסק הוא ולכך מחזיק כולי האי : [שם] ת"ל יאכלוהו [אפי'] זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ואם תאמר רבנן היכי דרשי ליה לקרא דעל משמע דוקא בבת אחת י"ל דאינהו דרשי דקרא דעל אתי למישרי אפילו בבת אחת דאי לאו קרא ה"א דצריך לאוכלן מצה ומרור כל אחת ואחת בפני עצמו דמשמע יאכלוהו להכי איצטריך על דמותר לאוכלן אפילו בבת אחת וא"ת א"כ היכי מוכיח רבי יוחנן מהכא [*לענין מצות מבטלין זו את זו] דחלוקין עליו חביריו על הלל הא שפיר סבירא להו דמותר לאוכלן בבת אחת כמו הלל וי"ל כדפירש רשב"ם דרבי יוחנן קבלה היתה בידו דחלוקין על הלל מיהו מהכא לא שמעינן ליה ולא נראה דמשמע דמוכח לה רבי יוחנן מהכא מדקאמר דתניא כו' וע"ק דהיכי מוכח דהלל סבירא ליה דמצות אין מבטלות זו את זו בעלמא *דילמא שאני הכא גבי מצה ומרור דגלי קרא דהס אין מבטלות זו את זו דכתיב על דמשמע בבת אחת וי"ל דעל כרחך ס"ל להלל דמצות אין מבטלות זו את זו מדקא דריש ליה לקרא דעל אתא לאשמועינן דחובה לאכלן בבת אחת דאדרבה אימא דעל אתא לאשמועינן דמותר לאכלן בבת אחת דאי לאו על הוי אמינא דצריך לאכול כל אחד ואחד בפני עצמו אבל לא בבת אחת משום דמצות מבטלות זו את זו בעלמא להכי איצטריך לאשמועינן דהכא אין מבטלות ומותר לאוכלן בבת אחת אלא שמע מינה דסבירא ליה דבעלמא נמי מצות אין מבטלות זו את זו והשתא ניחא דעל לא איצטריך לאשמועינן דמותר לאכלן בבת אחת משום דהכא אין מבטלות זו את זו דהא בעלמא נמי סבירא ליה דאין מבטלות זו את זו כמו שהוכחנו וא"כ לא מצי למדרש על לאשמועינן רשות דמותר לאוכלו בבת אחת אלא ודאי על אתא לאשמועינן דחובה לאוכלן בבת אחת והשתא ניחא נמי דרבי יוחנן מוכח שפיר (כ) דחלוקין עליו חביריו על הלל מדדרשי רבנן קרא דעל אתא לאשמועינן דמותר לאוכלן בבת אחת דאי לאו על הוי אמינא דצריך לאוכלן כל אחת ואחת בפני עצמו אבל לא בבת אחת משום דמצות מבטלות זו את זו כמו בעלמא ולהכי איצטריך על לאשמועינן דהכא אין מבטלות זו את זו ומותר לאוכלן בבת אחת כדמפרש והשתא ניחא שפיר דאיצטריך על לאשמועינן היתרא לומר דמותר לאוכלן בבת אחת : [שם] השתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר מברך אמצה לחודיה ואכיל [*וכו'] וקשה דמשמע אי הלכתא כהלל לא היה עושה כך וזה אינו דאפילו אי איתמר הלכתא כהלל לא היה מברך אמצה ומרור בהדי הדדי דאפילו הלל מודה (כא) דבדאורייתא ובדרבנן אתי דרבנן ומבטל ליה לדאורייתא כדאמרינן לעיל ויש לומר דאין הכי נמי דאי איתמר הלכתא כהלל לא עבדינן כוותיה *כדקאמר תלמודא אלא היה מברך על מצה לחוד ואכל והדר אכיל מצה ומרור בהדי הדדי ועכשיו אין מבטלות זו את זו דהא מכי אכיל מצה לחודיה מיד יצא ממצה דאורייתא (כב) ומכאן ואילך הוה מצה מדרבנן והוה דרבנן ודרבנן : [שם] והדר אכיל מצה ומרור בהדי הדדי בלא ברכה זכר למקדש כהלל ואין צריך לטבול הכריכה בחרוסת דאין לחוש משום קפא דהמצה מבטלתו (כג) ורבינו יחיאל היה טובל הכריכה בחרוסת וטעמא הוי משום דעושין כריכה זכר למקדש כהלל והלל היה טובל הכל פסח מצה ומרור בחרוסת (כד) כדאמרינן לעיל כרכן ואכלן : [שם קטו ע"ב] הנוטל ידיו בטבול ראשון צריך שיטול ידיו בטבול שני וא"ת תיפוק לי' (כה) משום דצריך לעשות ברכת המוציא יש לומר דאיצטריך לאשמועינן דלא סגי ליה בנטילה דעד הפרק כמו בחולין (כו) אלא צריך נטילה כמו בתרומה דהיינו היד (*והזרוע) [*עד הזרוע] (כז) כדמוכח בחולין (קו.) ועוד אומר הר"ס דמיירי באדם שאין לו אלא כזית מצה (כח) דהשתא אינו מברך ברכת המוציא ואפילו הכא קאמר דצריך ליטול ידיו בטיבול שני : [שם] בלע מרור לא יצא דבעינן טעם מרור בפיו וליכא דמשום הכי קפיד רחמנא בדבר מר כדי למרר פיו של אדם זכר לוימררו את חייהם כ"פ הרשב"ם ורש"י פירש בלע מרור יצא דאי אפשר שלא יהא טעם מרור בפיו : [שם] בלע מרור ומצה ידי מצה יצא שאינה צריכה טעם ידי מרור לא יצא דצריך טעם ואם תאמר לפירוש רשב"ס שפירש בלע מרור לחודיה לא יצא פשיטא דהשתא בלע מרור לחודיה אמרת לא יצא בלע מרור ומצה מיבעי וא"כ אמאי איצטריך לומר דכי בלע מצה ומרור דידי מרור לא יצא בשלמא לפירוש רש"י ניחא דכיון דגרסינן בלע מרור יצא אם כן שפיר איצטריך לאשמועינן דאף על גב דבלע מרור לחודיה יצא מכל מקום כי בלע מצה ומרור ידי מרור לא יצא אלא לפירוש רשב"ס קשיא כדפרישית ויש לומר דאיצטריך לאשמועינן דמכל מקום ידי מצה יצא (כט) מיהו בכל ענין בין בלע מצה לחודיה בין בלע מצה ומרור ביחד (*לא) יצא : [שם] והלכתא כולהו לפני מי שאומר ההגדה והכי קי"ל כמ"ד אין עוקרין דאפילו מאן דאמר עוקרין היינו דוקא להם שהיה להם שולחנות קטנים אבל אנו ששולחן שלנו גדול ודאי לא צריך ויש מפרשין דכשמגביהין הקערה שצריך להסיר התבשילין שאם יגביה אותן נראה כמקדים בהמתו כדאמרי' לקמן (קטז:) ולא נראה דהא דקאמרינן לקמן היינו דוקא כשאומר פסח זה שהיו אבותינו אוכלים כו' דאסור להגביה התבשיל מפני שנראה כמקדים אבל כשמגביה הקערה (ל) אז ודאי אין צריך להסיר התבשילין ועוד דאין צריך להגביה הקערה (לא) אלא שמסלקה [*ומצדדה ומניחה לצד השולחן. מ"י] מצד זה ומביאה לצד השולחן : [דף קטז] אטו לא סגי דלא מטבלינן הדא זימנא וא"ת תקשי ליה נמי דקאמר שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות אטו לא סגי לן דלא אכלינן שאר ירקי יש לומר דמהא לא קשה ליה דהכי קאמר שבכל הלילות אנו מחזירין טפי לשאר ירקות ולא למרור משום דשאר ירקות מעלי טפי ממרור אבל הכא אנו מטבילין ומשמע דצריך לטבול פעם אחת משום הכי פריך : [דף קיז] ושמע מינה ברכה טעונה כוס יש מדקדקין מכאן דברכה טעונה כוס אף ליחיד דהא בעי למיפשט הכא דברכה טעונה כוס מכוס שלישי דארבע כוסות וארבע כוסות הוי ליחיד ורבינו אלחנן פירש דהכי קאמר שמע מינה ברכה טעונה כוס בעלמא לכל הפחות בשלשה מדלא תיקנו שיר אחר על כוס שלישי דאם איתא דברכה אינה טעונה כוס בעלמא אף בשלשה א"כ מה ראו לתקן ברכת המזון על כוס שלישי [*יותר] משיר אחר [דף קיח] ורבי יוחנן אמר נשמת כל חי פירש הקונטרס דאף נשמת כל חי אומר עם יהללוך דמיהללוך לחודיה לא סגי דהא בכל פעם שאנו אומרים הלל אנו אומרים אותו (לב) ומאי נקט (ערב) [נקטיה רבי] [*פסח] אם לא להוסיף ברכה אחרת (לג) והלכתא כר' יוחנן ולכך אמרינן תרוייהו והר"ר חיים הכהן הגדול היה ר"ל שאין חותמין ביהללוך בליל פסח דהא הוי חתימה בישתבח ולמה יחתום ב' פעמים על ברכה אחת מיהו נראה דשפיר חותמין ביהללוך דהא לא קיימי תרוייהו אחד ענינא דחתימה דיהללוך קיימא אהלל וחתימה דישתבח קאי אהלל הגדול : [דף קיט ע"ב] אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן פי' אפיקו מיני תרגימא שלא לבטל טעם מצה ומרור ומצה אחרונה היא עיקר ונאכלת על השבע ותימה למה אנו מברכין על הראשונה שהיא רשות ליבריך על האחרונה שהיא עיקר ונראה לי משום דבימיהם היו אוכלין מצה עשירה על סעודתן ולבסוף אוכלין [*כזית] מצה שהיא כדי לצאת ידי חובתן ואז הויא עיקר ואז היו מברכין עליה אבל אנן דלא אכלינן מצה עשירה אין לברך על האחרונה לאחר שמילא כריסו מהן וא"ת ונעביד הכי וניברך על האחרונה י"ל לפי שאין אנו זהירין כמותן שלא נאכל מצה אכילה גסה ולכך מברכין עליה תחלה : [דף קכ ע"א] מר זוטרא מתני מפטירין אחר (*הפסח) [*המצה] אפיקומן וכיון דלא איפסטא הלכתא אזלינן בתר לישנא קמא להחמיר שלא לאכול אחר אפיקומן כלום וקיימא לן כרבי יוחנן דלעיל דאמר אפילו קליות ואגוזים : [שם] מה שביעי רשות פירש הקונטרס דכתיב ביה עצרת לחוד ולא כתיב ביה אכילת מצה אף (*שביעי) [*ששת ימים] אם רצה לאכול (*מצה) [*בשר] לחודיה או להתענות הרשות בידו וקשה דאף בראש השנה אסור להתענות (לד) כדאיתא בפרק קמא דר"ה וכן משמע במגילת תענית וא"כ היאך יהיה הרשות בידו להתענות ומה שפירש דאם [לא] רצה לאכול מצה הרשות בידו ניחא (לה) נראה לפרש דהרשות במצה של מצוה אבל במצה עשירה (יכול) [חובה] לאכול : [שם ע"ב] ר' יוסי אומר נתנמנמו כו' ונראה דהלכה כר' יוסי ומכאן נראה דיש ליזהר שלא ישן באמצע אפיקומן משום דנראה כאוכל בשתי חבורות שכל מה שנוהג בפסח נוהג באפיקומן משום דהוקשו זה לזה וכן פסק ראב"ן : [שם] אלמא מחצות הוה ליה נותר מאן תנא אמר רב יוסף ר"א [בן עזריה] היא תימה כמו כן נמי אית ליה לרבי עקיבא דמחצות הוי ליה נותר כדי להתרחק מן העבירה כדאיתא בברכות וי"ל דלדידיה לא הוי נותר מחצות כי אם מדרבנן והלכך אינו נותר לטמא את הידים אבל לרבי אלעזר בן עזריה הוי נותר דאורייתא : [שם] מה שלמים נאכלים לב' ימים ולילה אף פסח כו' והאי דנקט יום אחד לאו משום דנאכל ביום דהא אינו נאכל אלא בלילה אלא שלא יפסל בעוברו (*רק) אותו היום פרשב"ם וא"ת מאי חזית דמקשי' ליה לשלמים דנאכלין לשני ימים אקשיה לתודה ואיל נזיר דנאכלין ליום ולילה (זבחים נה.) י"ל כיון דמותר פסח קרב שלמים (שם ט.) דין הוא שנאכל לשתי לילות (וכשלמים) [כשלמים] לשני ימים : [שם] אמר רבא אכל מצה בזמן הזה לאחר חצות לראב"ע לא יצא נראה דהלכה כראב"ע ואם שכח ולא אכל אפיקומן ונזכר אחר בהמ"ז קודם שבירך בפה"ג אז יטול ידיו ומברך המוציא על האפיקומן ויאכל הוא וכל המסובים ויחזור ויטול ידיו למים אחרונים ויברך שנית בהמ"ז ובורא פה"ג וישתה אבל אם לא נזכר עד לאחר בהמ"ז וגם בפה"ג ושתה אז לא יאכל אפיקומן כי בלא ברכה דבהמ"ז א"א דהכי תיקון מעיקרא שכוס ג' לאחר גמר האכילה וד' כוסות לבהמ"ז לא תקון ותו דקי"ל (לעיל קיז ע"ב) בין ג' לד' לא ישתה ובכה"ג (*כדאין) [*כדאי הן] שאר המצות לסמוך עליהן בשעת הדחק דכולהו מסתמא אית להו שימור וטעם מצה בפיו (לו) ואחרים אומרים שאין תקנה לשכחות אבי"ה :

סליק פירקא וסליקא לה מסכת פסחים

בגדי ישע

ר"ל רש"ל כן סברת הטור בשם הר"ר פרץ ובעל העיטור ולא כדעת הרא"ש שמוחה בדבר ע"ש : (יט) וכזית חרוסת . איני יודע מנין לו כזית זה ולא הוזכר בפוסקים דהא אדרבה אמרי' בגמ' לא לישהי איניש מרור בחרוסת דלמא אגב חולייה עלייה ביה ומטעם זה כתב הר"ר יונה שצריך לנער החרוסת מעליו כדי שלא יתבטל טעם מרירותו כמ"ש הטור ואפשר דר"ל דצריך ליטול כזית חרוסת שישקע בו המרור ולא שיאכל הכזית חרוסת והטעם דצריך ליטול כזית הוא משום דס"ל כר"א דאמר חרוסת מצוה היא וכל דבר אכילת מצוה צריך להיות כזית ולא כת"ק דאמר אינו מצוה אלא בא שישקע בו המרור משום קפא וכ"כ הסמ"ג דמצוה היא ורש"ל מחק מן הספר האי וכזית חרוסת וצ"ע : (כ) דחלוקין עליו חביריו על הלל . ר"ל לענין מצות מבטלות זא"ז ודו"ק : (כא) דדאורייתא ודרבנן כו' . ר"ל מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן ע"ל דף רנ"ג ע"א : (כב) ומכאן ואילך הוי מצה דרבנן . וליכא למימר מאחר דיצא בה א"כ מכאן ואילך הוה מצה רשות ונימא דמצה דרשות מבטל לה למרור דרבנן דלאו רשות גרידא היא דמיבעי למעבד זכר למקדש אבל אי קי"ל כרבנן כיון שכבר אכיל מצה לחודא כי הדר כריך לה בהדי מרור הויא לה רשות גמור וכי היכי דרבנן מבטל לדאורייתא כן רשות גמור מבטל לדרבנן הלכך משום ספיקא דתרווייהו אכיל ברישא מצה לחודא והדר מרור לחודא והדר כריך לתרווייהו זכר למקדש כהלל כ"כ לעיל הר"ן ע"ש וכ"כ התוס' והרא"ש : (כג) ור' יחיאל היה טובל הכריכה בחרוסת . ז"ל רש"ל וכ"פ ר' שמעיה בשם רש"י וכן הסכים הרא"ש וכן נהג מהר"ם וכ"כ לעיל הר"ן : (כד) כדאמרי' לעיל כרכן ואכלן . וא"כ ע"כ אז טיבל בחרוסת דאל"כ אימתי : (כה) משום דצריך לעשות ברכת המוציא דהוי קודם טיבול שני . וק"ק דלעיל כתב המרדכי דף ר"ס סוף ע"ג הנוטל ידיו בטיבול ראשון צריך ליטול בטיבול שני פי' כשמברך ברכת המוציא ומשמע דר"ל שטיבול שני פירושו ברכת המוציא משום דדרכם היה לטבול הפרוסה של מוציא . ונראה לומר דלעיל אינו ר"ל דטיבול ב' פירושו ברכת המוציא אלא ר"ל כמו שנוטל לטיבול ב' כן נוטל להמוציא אמנם משמעות הלשון שם אינו כן : (כו) אלא צריך נטילה כמו בתרומת . ז"ל רש"ל והתוס' כתבו לאו דוקא נקט טיבול ב' דהא עביד לה בתר המוציא בעינן אלא אגב טיבול ראשון נקט טיבול ב' והנטילה נמי גם לצורך טיבול באה ע"כ משמע דס"ל דלא בעי נטילה יותר לטיבול מלהמוציא וכ"ד הרמב"ם והטור ועיקר עכ"ל : דהיינו חיבור היד והזרוע . כצ"ל וכן הגיה רש"ל : (כז) כדמוכח בחולין . ז"ל רש"ל פי' מאחר שאמרי' בפ' כ"ה כל הפוסל את התרומה מטמא המשקין להיות תחלה א"כ משמע דשוין ולא נהירא דמנין שהחמירו לענין משקין ליטול ידיו במקום שאין דרך ליגע בו כגון כף היד ומעלה בעלמא עשו בתרומה יותר מבחולין ותדע שהרי כתב ר' אלחנן בפ' אין דורשין דאפי' נטל ידיו לחולין אינו פוסל התרומה וק"ו האידנא ודו"ק עכ"ל : (כח) דהשתא אינו עושה ברכת המוציא . כ"ה במ"י ובדפוס קטן ונלע"ד דה"ק מאחר דאין לו אלא כזית צריך להמתינו מלאכול לאפיקומן עד לאחר גמר כל הסעודה נמצא שהטיבול הוא קודם ואינו בא למעט שאין מברכין עליו המוציא דודאי ז"א דהא ברכת המוציא היא ברכת הנהנין שלו אלא בא למעט ברכת המוציא שעליה מקשה שהוא לפני הטיבול ודו"ק . ובס"א דהשתא אינו נוטל קודם ברכת המוציא וסברא זו כתבה הרוקח והביאו הב"י בסי' קנ"ח וז"ל כתב הרוקח אוכל פחות מכביצה יטול מספק ולא יברך ע"ש בב"י : (כט) מיהו בכל ענין בין בלע מצה ומרור לחודיה בין בלע מצה ומרור ביחד והס"ד והשאר נמחק . ז"ל רש"ל ז"ל בגמ' אמר ר' שימי בר אשי מצה וחרוסת לפני כ"א ואין עוקרין את השולחן אלא לפני מי שאומר ההגדה ר' הונא אומר כולהו נמי לפני מי שאומר הגדה והלכתא כרב הונא ע"כ והנה המחבר סבר שרב הונא פסק שאינם עוקרים כלל אלא הכל יהיה בפניו וק"ל ואין הסוגיא לשם משמע הכי אלא כ"ע מודים בעקירת השולחן כדי שישאלו וכו' עכ"ל רש"ל : (ל) אז ודאי א"צ להסיר התבשילין . כצ"ל וכתב רש"ל דכ"פ מהרא"י : (לא) אלא שמסלקה מצד זה ומביא לצד השולחן . ז"ל רש"ל ולעיל דף ר"ס ע"ג כתב שיעקור לגמרי ויניחה בקרן זוית וכן עיקר עכ"ל : (לב) ואמאי נקט ליל פסח אם לא כו' כצ"ל : (לג) והלכתא כר' יוחנן . אבל הרי"ף דף רנ"ה ע"א פסק כרב יהודה ורשב"ם כתב כיון דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר עבדינן כתרווייהו והמסקנא כר' חיים כהן : (לד) כדאיתא בירושלמי פ"ק דר"ה . כנלע"ד דצ"ל וע"ל במרדכי ריש מסכת ר"ה אהא דף ש"ח ע"ב דאין להתענות בר"ה וז"ל והנ"ג איתא בירושלמי פ"ק דר"ה דגרסי' התם א"ר סימון כתיב כי מי גוי גדול וגו' כו' ע"ש ובדף ש"ט סוף ע"א ודו"ק ומה שפי' דאם רצה לאכול בלא מצה כצ"ל וכן הגיה רש"ל : (לה) נראה לפרש הרשות במצה של מצוה אבל מצה עשירה צריך לאכול כצ"ל . וכן הגיה רש"ל וזהו דעת הרא"ש בפ' שלשה שאכלו דביו"ט בעי פת וע"ל במרדכי בפ' כ"כ סי' שצ"ז ובהגהות מרדכי דף ק"פ ע"ב : (לו) ואחרים אומרים שאין תקנה כו' . ז"ל רש"ל ולעיל דף ר"ס ריש ע"ג כתבתי שאין לחזור עכ"ל :

סליק מסכת פסחים

לוח הדינים אשר בהר"ן

כולל כל חדושי דינים אשר הובאו ברבינו נסים על דעת הרמב"ם ז"ל.

נלקטו וחוברו ע"י

הגאון המובהק ומופלא מוהר"ר יוסף אוטלינגן ז"ל

ונדפסו (פעם אחת) על ידו ומהונו בדפוס ריווא די טרינטו בשנת שי"ט לפ"ק.

מסכת פסחים

פרק אור לארבעה עשר

א לענין הפקר ממונו לא מהני הפקר בלבו : דף ח' ע"א ד"ה הכי קאמרה

ב תשביתו דקאמר רחמנא היינו בביטול או בבדיקה וביעור בחמץ ידוע או חשש מקומות שרגיל להמצא בהן חמץ אבל כל שאין לו חמץ ידוע ולא מקומות [שרגיל להמצא בהן חמץ] לא חלה עליו מצות השבתה : שם ד"ה אלא כך הוא

ג הביעור צריך להקדימו עם אור היום : שם ד"ה ותנא דידן

ד אם לא עקם הכתוב בשום מקום לא היינו למדים שיהיה ראוי לחזור אחר לשון נקיה כלל : שם ע"ב ד"ה ובגמרא

ה הבדיקה בשעה שבני אדם מצויים בבתיהם פירוש שהם פנויים : שם ד"ה והיכא מ"ד

ו אור הנר יפה לבדיקה בלילה יותר מביום ועכוב מצוה תלוי בדבר לפיכך לא ליפתח בעידניה : שם ד"ה אמר אביי

ז הכל נאמנים על הבדיקה ואפי' קטנים משום דחזקת בית שהוא בדוק : שם ד"ה גרסינן

ח מעשים בכל יום שמאמינים נשים על ניקור ושחיטה : שם

ט לא מצי תבע שוכר למשכיר מה דאפיק על בדיקת הבית : שם ד"ה המשכיר בית

י עיסה שיש לנכרי שותפות בה פטורה מן החלה: דף ב' ע"ב ד"ה עיסת ארנונא

יא מדרבנן חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי צריך ביעור : שם ד"ה ומיהו ה"מ

יב הבודק צריך שיבטל בלבו מיד : שם ד"ה המוצא

יג חמץ דרבנן בשעות דרבנן חוששין לקדושיו : דף ג' ע"א ד"ה המקדש

יד אם אמר אדם לחבירו הפקיר אתה נכסי אין בכך כלום : שם ע"ב ד"ה עיסה מגולגלת

טו יושב בסוכה ששח אינו חוזר ומברך : דף ד' ע"א ד"ה ומי שיש

טז לישב בסוכה ירצה לדור בו ולכן כל שלא אכל ונתעכב שם מברך והוי עובר לעשייתה : שם ד"ה כל המצות

יז בקדושי כסף ושטר צריך לברך ברכת ארוסין עובר לעשייתן לרי"ף ורמב"ם אבל התוספות חולקים : שם ד"ה גרסינן

יח בברכת השבח לא מברכינן להו עובר לעשייתן : שם ד"ה והא כללא

יט ברכת נשואין הוו ברכת השבח ותפלה לכך מברכין להו אחר כניסת כלה לחופה : שם ד"ה ולענין ברכת

כ גג היציע שהוא משופע א"צ בדיקה אבל שאר גגין [שלהן לא] היו משופעין : שם ע"ב ד"ה חורי

כא חצר אין צריך בדיקה היינו אמצעו אבל חוריו צריכין : שם ד"ה חצר

כב כל היכא דתני מבערין בשיור משמע : דף ה' ד"ה ומיהו איכא למידק

פרק כל שעה

כג מפרר וזורה לרוח ומטיל לים המלח ובנהרות בעי פירור והלכה כחכמים ולא כרבי יהודה דאמר שריפה : שם ד"ה כל שעה

כד אמרו לו הבא עלין סתם והביא מעצי אשירה ימות ואל יתרפא בהם משום שהוא עובר על לאו דלא ידבק בידך מאומה מן החרם ובכולי לאוי דע"ז יהרג ואל יעבור : שם ד"ה בכל מתרפאין

כה כל אסורין שבתורה אין לוקין אלא כדרך הנאתן חוץ מכלאי הכרם ובשר בחלב שלוקין אף שלא כדרך הנאתן : דף ו' ע"ב ד"ה מר בר רב אשי

כו אפשר שאין מתרפאין באיסורי הנאות של דבריהם כדרך הנאתן ואסורי דאורייתא שלא כדרך הנאתן שרי : שם ד"ה ולאיתי

כז זה וזה גורם מותר ה"מ דיעבד אבל לכתחלה לא: שם ד"ה הא דתניא

כח קערות כוסות וצלוחיות ששרפן בעצי איסור לית להו תקנתא ואסירי : דף ז' ע"א ד"ה ולענין

כט איסורין שאין תופסין דמיהם כשהוא מוליך הנאה לים המלח אין בכך כלום : שם ושם

ל חמץ אחר הפסח אינו אלא משום קנסא בעלמא ולכן אפשר אם נתערב אחר הפסח יותר מכזית בכדי אכילת פרס מותר ובלבד שירבה ההיתר : שם ע"ב ד"ה וכי קנים

לא משש שעות ולמעלה עד לאחר הפסח בזמנו מקרי : שם ד"ה אמר רבא

לב כל דבר שיש לו מתירין במינו במשהו : שם ד"ה ומדלא יהיב

לג אסור מוקצה דרבנן מבטלינן אבל מידי דאית ליה עיקר מן התורה אין לנו שנוכל לבטלו : דף ח ע"א ד"ה ופרכינן

לד כלי של מתכת שמשתמשין בו במקצת כל שמכשירין מקצתו דיו : שם ד"ה והכי

לה כל היכא דהיתרא בלע אפילו דברים שתשמישן ע"י האור סגי להו בהגעלה : שם ד"ה ומסקינן

לו סכין אע"ג שלפעמים ישתמשו בו ע"י האור אין רוב תשמישו בכך וסגי ליה בהגעלה : שם ד"ה אבל רש"י

לז כלי ראשון הוי לאחר שהעבירוהו מעל האור : שם ע"ב ד"ה ען פרור

לח בשם ר' יצחק אמרו שכלי אבנים אין צריכין הכשר : שם ד"ה נקוט הלי כללא

לט צריך להכשיר הכלי [של נכרי] לפי מה שהוא או בלבון או בהגעלה או בהדחה ואח"כ יטבילנה : שם ד"ה מדיתן

מ לרי"ף דברים שנשתמש בהם חמץ ע"י האור צריכין ליבון : שם ד"ה דכרים

מא מותר להגעיל בכלי איסור : שם ד"ה ומיהא

מב אפשר להגעיל כלי שאינו בן יומו בכלי אסור והוא שלא יהא בן יומו ואין משגיחין בשיעור המים כלל : שם ושם

מג לבון צריך שיהו ניצוצות נתזין ממנו : שם ד"ה וליבון

מד כלי זכוכית אפי' במכניסן לקיום מותרים דשיעי וקשים ובליעתם מעוטה מכל הכלים : שם ד"ה כי תבעי לך

מה כלי חרס לאחר היסק הרי הוא ככלי חדש ולא מיקרי יוצא מידי דפיו : דף ט ע"א ד"ה סתורה

מו המלוה חבירו על המשכון ואמר לו אם לא פרעתיך עד יום פלוני משכוני מחול לך הגיעו המשכון אע"ג דלא אמר ליה קני מעכשיו : שם מתני' ד"ה נכרי

מז בעל חוב קונה משכון בין משכנו בשעת הלואתו בין משכנו שלא בשעת הלואתו : שם ושם

מח נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אי אמר ליה מעכשיו אפילו בשקבע לו זמן לאחר הפסח מותר : שם ושם בסוף הדיבור

מט חמץ שנפלה עליו מפולת צריך בטול מדרבנן ולא מדאורייתא : שם ע"ב ד"ה אמר

נ מצה גזולה אסור לברך עליה : שם ד"ה ויוצאין

נא מצה עשירה לא מיקרי כשנלושה במעט שמן : שם ד"ה תלות

נב נסתפק לרש"י מצה שנלושה בביצים אי הוי כמי פירות : דף י' ע"א ד"ה נסתפק

נג האוכל מצה בערב פסח כאילו בעל ארוסתו בבית חמיו ה"מ מצה הראויה לצאת בה ידי חובתו אבל מצה עשירה לא : שם ושם

נד פת הדראה ר"ל פת נעשה מתבואה הנאכלת מן התולעת הנקרא דראה : שם ע"ב ד"ה ת"ר

נה בימי הפסח כשנשים הרבה כל אחת מהן לשה ה' רבעים מותר לאפות כל צרכו ואין איסור אלא כשלשות יותר מחמשת רבעים: שם ד"ה אבל

נו כל שתגלגל חייב בחלה אפילו אפאו בסוף ע"י משקה והמוציא נמי מברכין עליה : דף י"א ע"ב ד"ה הילכך

נז הא דאמרינן והוא דעבידי טיף טיף מותר לאו למימרא שהשרוי במים שיהא מותר שאסור הוא אלא למימרא שמה שאין אנו רואין שרוי במים אי לא הוי טיף טיף היה מחמיץ גם הוא ששואב הלחות : דף י"ב ע"א ד"ה דעביד

נח מותר לתת מלח לתוך לחם של פסח : שם ד"ה ומדאמרינן

נט אסורא מדאורייתא ושעוריה מדרבנן בתערובתו תלינן לקולא אע"ג דאסוריה הוי דאורייתא : שם ד"ה כיון

ס כל מידי דצלוי סגי בקליפה שאין לך אסור במשהו אלא בבשול ובצלי סגי בקליפה ובזפק אם נצלה בו חטה או שעורה בפסח העוף חשיב קליפה : שם ד"ה והטם

סא הלוקח קמח מן השוק בשעת הדחק מותר אבל לכתחלה בעי שימור. לגאון אחד: שם ד"ה ומיבעי

סב כלאים כיון שעיקר אסורו בתערובת לא בטיל אבל בשר בחלב עיקר אסורו בבישול בטיל בתערובתו : שם ד"ה הסיה הרבה

סג מטילין ציצית בטלית של מת ועכשיו לא נהגו כן : שם ע"ב ד"ה אבל

סד לא חייבו הכמים אשה הלשה (לקטף) [לצנן] ידיה בפסח אלא שאם היא מקטפת לא תקטף במים שמצננת בו ידיה וכל שאינה מקטפת לא צריכה צינון ידיה במים : שם ד"ה וצריכה

סה עבד ושפחה שלא טבלו אסור (למיכל) [למילש] מצה בליל ראשון אבל בשאר יומי שרו. לכהן צדק : שם ד"ה יומא

פרק אלו עוברין

סו אי ביעורו מדרבנן בעלמא אם השהו ולא ביערו לאחר הפסח מותר בהנאה : דף יג ע"א ד"ה ולפיכך

סז נותן טעם לפגם שרי אפילו בחמץ בפסח : שם ע"ב ד"ה ת"ר

סח לדידן דאסיקנא דשיעור עיסה כשיעור חלה בכדי שיעור זה כל זמן שעוסקת בו אינו בא לידי חמוץ : דף ט"ו ע"א ד"ה מתני' בצק בנקות

סט לאחר הפרשת חלה בעינן שישאר שיעור עריסותיכם : שם ע"ב סוף ד"ה אמר

ע לדידן אתסר לן מצה מסוף ד' מדרבנן ומחצות ולמעלה מדאורייתא : דף ע"ז ע"א סוף ד"ה ירושלמי

עא עם הארץ דליתיה בתורה אבל בדרך ארץ ומצות איתיה כשר לעדות וסבירא להו לרבנן דלכתחלה לא מקבלינן והאידנא דמקבלינן סמכינן אדרבי יוסי : שם סוף ד"ה בת כהן

עב מי שבאתה אבדתו של עם הארץ לידו ואיתיה הכא וקא בעי לה מהדרינן ליה : שם ד"ה ויש אומרים

פרק מקום שנהגו

עג לר"ז הלוי האידנא דליכא פסח לא שני לן בין ערבי פסחים לערבי ימים טובים ותוספות חולקים : שם ע"ב ד"ה מקום

עד אי נהוג איסורא בערבי י"ט מקמי שיעורא לאו כלום הוא כיון דבזמן אסורא לא משמתינן ליה לא חמיר לאקבועי מנהגא טפי מיניה : שם ד"ה מאי איריא

עה אם נהגו אבות אסור בדבר שהוא מותר משום מגדר אסורא ובניהם שאינם בני תורה סייריין שמן הדין אסור אין לגלות ולומר להם שאסור מכח מנהג : דף י"ז ע"א ד"ה תניא

עו דברים המותרים ואחרים נהגו בהן אסור אי אתה רשאי לנהוג בהן היתר כדי לבטלן משום שנאמר לא יחל דברו : שם בסוף ד"ה ירושלמי

עז כל מנהג איסור שהוא בעיר אחת ואינו בטעות אלא שהחמירו לעשות סייג כל בני העיר חייבים בו מן הדין וכל היוצא מתוכה ודעתו לחזור חייב בו אפילו בצנעא עד שיעקור דירתו: שם ע"ב ד"ה ונמצינו

עח האומרים שלא לחדליק נר מערב יום כפורים והאומרים להדליק שניהם נתכוונו להפריש עצמם ממשכב אשה : דף י"ח ע"א ד"ה בין שאמרו

עט במקום שנהגו שלא לעשות [מלאכה] אם נהגו בליל [י"ד] (ט' באב) טעות הוא : שם ד"ה בלילה

פ כל המלאכות מחצות ולמעלה שוות לאסור ואפי' לגמור בע"פ : שם ושם

פרק ערבי פסחים

פא בע"פ אם התחיל לאכול לאחר ט' אע"פ שעשה באיסור פורס מפה ומקדש : דף י"ט ע"א סוף ד"ה ובערבי

פב בפת נמי איתא לדינא דנמלך לענין ברכה : שם ע"ב ד"ה ואח"כ

פג ר"ז הלוי פסק דבע"פ ר' יוסי מודה דלא יאכל עד שתחשך והוא ז"ל חולק : שם ד"ה תנ"ה

פד מי שקדש בבית אחד אע"פ שדעתו בשעת קדוש לאכול שם כיון שלאחר כך לא אכל לא מקרי קדוש במקום סעודה וצריך לחזור ולקדש : דף כ' ע"א ד"ה סבור

פה ויין לפי שאין דרך לשתות משני מינין בסעודה אחת מברך הטוב והמטיב אבל בשאר דברים לא : שם ד"ה אבל

פו חזר למקומו הראשון מקרי שנוי מקום : שם ד"ה אבל מפינה

פז היכא ששכח ויצא ולא בירך לאחר שיחזור יברך למפרע עד שלא יחזור ויאכל ואחר [כך] יברך לכתחלה ויאכל : שם ע"ב ד"ה וקא אמרי

פח בין השמשות מקרי קדוש היום : שם ד"ה כוס

פט לוקחין אבוקה להבדלה ולא נר אחד דמברכין על מאורי האש בלשון רבים לחכי אבוקה עדיפא : דף כ"א ע"א ד"ה כי

צ היתר מלאכה בהבדלה כל דהו סגי לן : שם ד"ה כוס אמרינן

צא שבת קובעת לקדוש כלומר שיכול לקדש כיון שבין השמשות הוא : שם ע"ב ד"ה פוק חזי

צב לא קפדינן אמיא קמי אבדלתא אבל קמי קדושא אפילו מיא לא : שם ד"ה רבנן

צג חל ט' באב במוצאי שבת לרי"ף אין מבדילין כלל ולבעל הלכות מבדיל במוצאי תשעה באב והבדלה אין לה תשלומין אלא כל היום : שם ד"ה מי שלא

צד קראו קדושא רבא כנוי הוא על דרך סגי נהור וזוטר שיעורי' מקדוש לילה ואינו עיקר . ומיהו אפשר שאסור לטעום מקמיה וצריך שתהיה במקום סעודה : דף כ"ב ע"א ד"ה וכהנו

צה לכתחלה מקדשין ואח"כ נוטלין : שם ד"ה נטל

צו בהבדלה התירו כל היכא דהוי חמר מדינה ובברכת המזון כל היכא דקבע סעודה עילויה וטעם למה אין מקדשין אלא על היין שראוי לנסך דקדוש אפשר בפת : שם ע"ב ד"ה אבל

צז קדושא דפסחא בעינן שיטעום מאותו כוס רובו ואי הוי בציר מכדי שיסלקנו בעינן שיטעום בכדי שיסלקנו : שם ע"ב ד"ה אם טעם

צח יין שנפל לתוכו דבש מקדשין עליו אף על פי שפסול ע"ג מזבח : שם ד"ה אין אומרים

צט מזוג ולא מזוג קרוי חי ושם פירושים הרבה מה ר"ל חי : שם ד"ה מודים

ק אפי' בדיעבד לא יצא אם קדש על יין לבן : שם ד"ה גרסינן

קא בפורצני שלנו הנדרכין ברגלי אדם הכל לפי טעמו וריחו : דף כ"ג ע"א ד"ה ומיהו דוקא

קב אם שתה ד' כוסות סמוכים זה לזה שלא על הסדר שסדרו חכמים לא יצא וצריך לחזור ולשתותן כסדרן : שם ד"ה שתאן

קג כוס שיש בו שיעורין הרבה . הרבה שותין ממנו ואין צריך שיהא לכל אחד כוס חלוק בפני עצמו : שם ד"ה ספקה

קד בין הכוסות אם רצה לשתות ישתה אבל באמצע הכוס שאחר שמוזגו לומר ההגדה אינו בדין שימזוג כוס אחר וישתה : דף כ"ד ע"א ד"ה כתב

קה כ' אמרינן משתי וברוכי לא אפשר וצריך לחזו. ולברך ה"מ בדבר הקבוע עליו חובה אבל בדבו הרשות שאם רצה אינו מפסיק לא אמרינן הכי : שם ושם

קו פירות דלא מזון זייני כתאנים וענבים ברכת המזון אינה פוטרת ברכה אחרונה שלהם : שם ד"ה ולענין

קז אין צריך לברך על הגפן ועל פרי הגפן אלא בתר כולהי כסי : שם בסוף הדבור

קח טבול ראשון הוא בחריסת : שם ד"ה הביאו לפניו

קט כסבור שהוא (חזרת) [חול] או שוה ירק אינו מרור לא יצא אפי' למ"ד מצות אין צריכות כונה עד שידע שזו חזרת ופסח הוא ואז יצא אף אם אין מתכוין למצוה : שם ד"ה מאוס להביא

קי מברך בטבול שני לאכול מרור : דף כ"ה ע"א ד"ה היכא

קיא על ידים של היסח הדעת אמרו הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח אבל לא בודאי נגע שהרי פסולות הן לברכה : שם ד"ה דילמא

קיב כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו פי' כראוי אבל לא יצא כלל לא קאמר : שם ע"ב ד"ה כל מי

קיג ברכה אינה טעונה כוס רק לענין ד' כוסות של פסח : דף כ"ו ע"א ד"ה ממעט מינה

קיד כל הטעון ברכה לפניו טעון ברכה לאחריו : שם ד"ה מאי

קטו עיקר קריאת ההלל בלילי פסחים היתה בבית הכנסת ולא בביתו ולפיכך בין שמעו בבה"כ בין לא שמעו אינו מברך בביתו לפי דעת הרשב"א : שם ע"ב סוף ד"ה אבל

קטז ד' כוסות חובה וחמישי רשות א"נ מצוה מן המובחר לשתות כוס חמישי : שם סוף ד"ה חמישי

קיז מצה בזמן הזה נרדמו כולן לא יאכלו ויש חולקים : דף כ"ז ע"א ד"ה וכתב

קיח צריך ליזהר לאכול אפיקומן קודם חצות ויש מחמירין אף בקריאת ההלל לקרותו קודם חצות : שם ע"ב ד"ה גרסינן

קיט שבועה אינה חלה לבטל את המצוה ואפילו בכולל : שם ד"ה ירושלמי

קכ רוב המקומות החמירו על עצמם לומר בכל יום היום כך וכך לעומר שהם כך וכך שבועות וימים : דף כ"ח ע"א ד"ה ופיקייביע

אור לארבעה עשר פרק ראשון

(א) אמרו חכמים שיהא צריך בדיקה אפי׳ שיהא דכשלו :
(ב) עבר ולא בדק בלילה בודק ביום לאור הנר :
(ג) הכל נאמנים על ביעור חמץ אפי׳ עבדי׳ וקטנים:
(ד) פר״י דנשים נאמנות אף בדאורייתא בדבר שיודעות בודאי שיש איסור :
(ה) ביטול מועיל משום הפקר :
(ו) בביטול בחד סגי אע״ג דהפקר אין פחות מג׳ דודאי גמר בלבו להפקיע האיסור :
(ז) אסור לאכול ליל י״ד קודם בדיקה :
(ח) י״ד שחל להיות בשבת אם נשאר חמץ בחורין אחר ד׳ שעות מבטלו וכופה עליו כלי עד למוצאי יו״ט הראשון ומבערו :
(ט) החטה שנמצאת בתרנגולת בפסח צריך כפיית כלי ביו״ט כדי לשורפה בחוה״מ :
(י) קי״ל כר׳ יהודה דאין ביעור חמץ אלא שריפה:
(יא) היכא דמונח חבית של יי״נ עם חביות כשרים צריך לעשות היכרא דלא בדילי :
(יב) מנהג כשר הוא לבטל אף בשעת הביעור :
(יג) ביתו של נכרי ויוצא הישראל ממנו אע״פ שהנכרי יתן לתוכו חמץ בפסח מצוה מוטלת על הישראל לבדוק ולבער אבל אם נכנס בבית אחר שיבדוק ויבער שמה לא בעי למיבדק הכא:
(יד) אין לחלוק בין ביעור לביעור וצריך לבדוק בלילה לאור הנר וגם אם כבדו וטאטאו את הבית קודם לכן צריך לחזור ולבדוק :
(טו) מאן דבדיק לא ליסתעי עד דכלי לבדיקותיה ואי מישתעי צריך למיהדר ולברך :
(טז) בספר הפרדס כשמבער חמץ בככר ראשון שמוצא מברך על ביעור חמץ :
(יז) וצריך לכבד הבית קודם בדיקה :
(יח) יש נוהגין דבשעת לישת העיסה של מצות להתנו׳ ולבטל כל מה שיפול לארץ דליבטל וליהוי כעפר:
(יט) א״ז. מי שלא ביטל קודם שיתחיל שעה ששית שוב אינו יכול לבטל שכבר נאסר בהנאה ולאו אינו ברשותו :
(כ) הלכתא על ביעור חמץ :
(כא) ר״ת אומר כל מצוה הנעשית מיד שייך לברך בה על :
(כב) ריב״א אומר שאותן מצות שא״א לעשותן ע״י שליח שייך לברך בלמ״ד :
(כג) בנט״י מברכין בשעת ניגוב ידים והיינו עובר לעשייתן :
(כד) מברכינן אחר המילה להכניסו דחיישינן שמא תתקלקל המילה והויא ברכה לבטלה :
(כה) ר״ת אומר כל היכא דא׳ מברך והמברך אינו עושה המצוה מברך לאחריו :
(כו) הלולב יש מהפכין אותו שלא כדרך גידולו ויש שמתכוונין שלא לצאת עדיין :
(כז) אם לא בדק תוך הפסח יבדוק לאחר הפסח :
(כח) יש מוכיחין דסעודה ג׳ בשבת שאכלה קודם ד׳ שעות לא יצא :
(כט) הרבה מן הגאונים אמרו כשחל פסח להיות בא׳ בשבת שאסור לאפות המצות מיום השבת:
(ל) ג׳ מצות של מצוה יש לאפות בליל פסח במ״ש משום דחביבה מצוה בשעתה :
(לא) כשחל י״ד להיות בשבת ישרוף חמץ בי״ג ביום ששי בע״ש קודם חצות גזירה שמא ישהה לשנה הבאה אחר חצות :
(לב) מביאין מים ללוש באור י״ג ולא בע״ש שמא יקדים קודם הערב שמש או יאחר ויחלל שבת :

כל שעה פרק שני

(לג) אסור לעשות סחורה בדבר האסור באכילה ובדבר טמא וראבי״ה מתיר בדבר טמא :
(לד) כל אסורין שבתורה שרי לאוכלן שלא כדרך הנאתן או ליהנות מהן שלא כדרך הנאתן :
(לה) מותר לשרוף שרץ ולשתות האפר לרפואה :
(לו) אכל צפור בחייה בכל שהוא במיתתה בכזית :
(לז) בדבר שאינו עיקרו עומד להריח ריחא לאו מלתא היא :
(לח) קול ומראה וריח מעילה לית להו אבל איסורא איכא :
(לט) תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה או בקש של כלאי הכרם :
(מ) נותן חמצו לנכרי במתנה וחוזר ולוקחו הימנו לאחר הפסח ובלבד שיתנו לו במתנה גמורה :
(מא) רשאי הישראל שיאמר לו עד שאתה לוקח במנה בא וקח במאתים ואם אצטרך לו אבא ואקח ממך אחר הפסח :
(מב) ראבי״ה. משכיר ישראל לנכרי בהמתו להוליך עליה חמץ אפי׳ ממקום למקום :
(מג) א״ז. מותר לאדם שיאמר לעבדו ולשפחתו הכנענים הילך דינר זו וצא ואכול בין הנכרים אע״פ שיאכל שם חמץ ודאי אע״פ שמזונותן עליו :
(מד) ר״י פי׳ אין לוקה מיהו לפני זמנו איסורא דאורייתא יש בו :
(מה) ר״ת היה רוצה לפסוק דחמץ בפסח בס׳ וכן בשאלתות דרב אחאי :
(מו) ר״י לא רצה להקל לעשות מעשה כשהיו מוצאים חטה תוך תרנגולת מבושלת בפסח לא היה מתירה אך היה מתיר להשהותה אחר הפסח :
(מז) דג טמא נמצא בדג טהור ונתבשל :
(מח) מעשה ובלעו זאבים תינוקות והקיאום דרך בית הרעי טהרו הבשר וטמאו העצמות :
(מט) מה שחמץ בפסח במשהו היינו בלח אבל יבש כגון חטה המוצאת בלי תוך מקום פעפועו לפי אומד הדעת ודיו :
(נ) סמ״ג. חטה בגלי אסור במשהו לפי שטעם החטה הולך בכל הגלי כשהופך השפוד :
(נא) אם נמצא חטה על בשר מלוח אין אסור אלא כדי קליפה :
(נב) ככר של חמץ שנתערב עם ככרות של מצה אינו בטל לעולם :
(נג) אם נמצאת חטה או שעורה בעופות מלוחות או צלויות ע״פ אחר ד׳ שעות ישליך החטה והעופות מותרות :
(נד) צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב גמלים מותר להביא פשתן לשם :
(נה) שפוד ישן שצלו בו עופות בפסח מותרין [אע״ג] דמקודם לכן צלו בו בשר מלוח מן המלח שלא נבדק מחמץ :
(נו) וכן דגים שקורין הערינג או בשר מלוח בחורף שלא נבדק המלח מן החמץ מותרין בפסח :
(נז) אבל שומן מהותך קודם הפסח אסור לטגן ממנו בפסח בשביל המחבת שהתיכו בתוכן השומן שהיתה בלועה מחמץ :
(נח) וכן מזלג שקורין הויט בלע״ז שמהפכין בו את הקדרה ערייש וכן בקדרה ורמזים יש לאסור:
(נט) וכן הדין בחביות פעמים נותנין עיסה בשוליים לדבק הנסרים מותר לשתות היין בפסח שטעם [חמץ] ביין כבר נתבטל קודם הפסח וסמוך לפסח [ב׳ חדשים] אסור :
(ס) מעשה שחטה אחת כברייתה נמצאת תוך מצה אחת ואסר ר״י כל המצות שנילושו מאותה עיסה ור״ש משאנץ התיר ור׳ יחיאל התיר ע״י קליפה ור״ש אסר לאותה מצה :
(סא) מלח ששמו במדוכה של חמץ יכול למלוח בו בשר לצורך הפסח :
(סב) התיר ר״ת אפי׳ מלח שבכח ישראל בכליו של נכרי למלוח בו בשר היתר :
(סג) אם עשה ישראל גבינות בדפוסי הנכרים מותרין משום דמלח אינו מפליט :
(סד) גם רגילות לתת מלח בקערה או בקדרה של בשר וליתן מאותו המלח בתבשיל של חלב :
(סה) חטה שנמצאת בתרנגולת בבשול אפי׳ בימים הראשונים של פסח מותר למכרה לנכרי :
(סו) קנקן של נכרים מותר לתת לתוכו שכר :
(סז) מחממין לנו חמין ביורות אסורות בפסח ורוחצין בהן וכל צורכי הנאה אנו נהנין מכלים ישנים בפסח :
(סח) אם נמצא גרגיר של חטה אצל התרנגולת בקערה ולא בתרנגולת עצמה הדעת נוטה להתיר כי ספק ספיקא הוא :
(סט) דבש שבשלו במחבת בשר בת יומא והריקוהו הם בשל חלב בת יומא והתיר רבי יצחק :
(ע) אין תקנה לכלי חרס ע״י הגעלה :
(עא) כלי מתכת שתשמישו ע״י האור אם הגעילו ולא ליבנו באור אם אח״כ נשתמש בו חמץ בבישול אוסר התבשיל :
(עב) פעמים עירוי דכלי ראשון ככלי ראשון כר״ת ופעמים עירוי ככלי שני כרשב״ם :
(עג) כל הכלים שנשתמש בהם חמץ בצונן מותר להשתמש בהן מצה בצונן חוץ מבית שאור :
(עד) משמע דהאגני שאין מחמיצין [בהן] העיסה אלא פעם אחת בשבוע כמו שאנו עושין שיכול להשתמש בהן עיסה מצה ואין להורות היתר מפני שהעולם נהגו בהן איסור וקונין עריבות חדשים :
(עה) אלין גרביא דכותחא ממלא אותם מים ג׳ ימים מעת לעת :
(עו) ר׳ יואל התיר קדרות של חרס שנוהגין בהן שכר כל השנה :
(עז) א״ז התיר לכתחלה חבית של שכר להדיחו במים ולנגבו ולתת בו יין ודבש לצורך הפסח:
(עח) כמה גדולים סבירא להו דנותן טעם לפגם בפסח מותר :
(עט) מעשה שמלגו תרנגולת ע״פ בצואה ברותחין בקערה של חמץ והיא כלי שני ואסרו לאוכלה בפסח :
(פ) מעשה שהגעילו יורה מחומצת וכששפכו המים מחומצים ירדו לבאר ואסרו המים לשאוב בפסח שחמץ במשהו :
(פא) אבל חטים שנפלו לבאר המים מותרין לדברי רבותי שפסקו נ״ט לפגם מותר בפסח גם אינו מחמיץ בעוד שהחטה מוטלת בצונן :
(פב) ככר לחם חמץ שנפל לבור ואין בו כדי ליתן טעם במי הבור יש להסתפק :
(פג) עיסה שהחמיצה שנפלה לבאר נ״ט לפגם :
(פד) כל כי האי גוונא סמכינן אשאלתות דרב אחאי שהתירו חמץ בפסח בששים :
(פה) כתב ראבי״ה אם ספק אם דלף טורד היה אם לאו ספק דאורייתא לחומרא :
(פו) חטין המובאים בשוק וגשמים מזלפים עליהם אין לחוש אבל אם ירדו עליהם רוב גשמים ושרייתן מרובה חוששין לבקוע והאוכלן בכרת:
(פז) עכברי׳ שהטילו מי רגלים בחטין אין מחמיצין:
(פח) שק של קמח שנפל לטיט בפסח מריק השק ומנהל הקמח כדי שישאר הלחלוח למעלה וזה יזרוק והשאר מותר :
(פט) אם עמד השק עד שנתייבש הלחלוחית לא מהני ניהול דמיפרך ונכנס עם השאר ולא ישאר למעלה כלום וחמץ בפסח במשהו וצריך ליקח קמח אחר לצורך פסח וזה יכהלנו אם ימצא בו עיסה יזרוק והשאר ישמרו עד אחר הפסח :
(צ) אם נתייבש קודם הפסח יכול לשמרו [עד] אחר הפסח אבל בפסח יזרקו הכל :
(צא) מעשה שטחן לצורך הפסח והשים השק עם הקמח על צואת התרנגולים ונתלחלח השק ודבק מבפנים כמו בצק והורו לרקד הקמח דאין מחמיץ :
(צב) מעשה בפסח שנכרי השליך עוגת חמץ בתנור מלא מצות והורו להם שאם נגע חמץ במצה אסור ואם לא נגע מותר :
(צג) לא אסרינן להווא בישולא דאישתכח תרי תלתא שערי :
(צד) סמ״ג. כיון דאין אנו בקיאין מה נקרא ראויה להתבקע ומפני המנהג אני אוסר מספק והמיקל משום שמחת יו״ט לא הפסיד :
(צה) מעשה שסרו בשר בלילה בפסח למחר מצא גרעין א׳ של תבואה במים ואסרו לאכלה :
(צו) לא שייך דבר שיש לו מתירין היכא שהמאכל מתקלקל :
(צז) דבר החוזר לאיסורו מאליו כגון חמץ שחוזר לשנה הבאה לאיסורו לא שייך לומר דבר שיש לו מתירין כ״ש דבר שאין בעין כ״א טעמא בעלמא:
(צח) כתב ראבי״ה מיהו כוסות של כסף נמי יש לחוש שפעמים מרתיחין בהן יין ופלפל ובשמים אצל האור וצריך להגעילן בכלי ראשון וטוב שלא להגעילן עם שאר כלים :
(צט) ר׳ יחיאל היה אומר דהני כוסות [זכוכית] ששתו בהן בשאר ימות השנה אסור לשתות בהן בפסח אפי׳ ע״י עירוי :
(ק) כתב ראבי״ה כלי זכוכית שיעא ולא בלע :
(קא) פסק סמ״ג נכון שלא להגעיל כלים בני יומן אם לא שיהא במים ס׳ כיוצא בו :
(קב) אמנם ע״פ מותר להגעיל קודם ד׳ שעות אותם כלים בני יומן שנשתמש בהן חמץ רותח באותו יום שהרי יש בכאן ג׳ נ״ט של היתר :
(קג) על זה אנו סומכים שאנו מגעילים כלי ראשון עם כלי שני אע״פ שאנו ממהרין לפלוט :
(קד) וכן עץ פרור מגעילו ברותחין אפי׳ הבית יד וכן המחבת :
(קה) ועל ענין טלאי שעל גב הסכר רגיל ר׳ יואל שבעת שהיו מתקנין הכלי היה מצוה להגעילו קודם שידביקו בו הטלאי ושוב היה מצוה ללבן הטלאי ולהדביקו ושוב אע״פ שהיו משתמשים בו קודם פסח מגעילו עם הטלאי דכבולעו כך פולטו :
(קו) כללו של דבר כל טלאי שהוא מחדש וקדם הטלאי לבליעת האיסור א״צ להסיר :
(קז) כלי מתכות וכלי אבנים שנשתמשו בהן חמץ ברותחין כגון קדרות ואילפס נותן אותם לתוך כלי גדול וממלא עליהם מים ומרתיח לתוכו ואח״כ שוטף אותן ומשתמש בהן :
(קח) כלי מתכות ואבנים ועצים שנשתמשו בהן בכלי שני כגון קערות וכוסות נותן אותן לתוך כלי גדול ונותן עליהם מים רותחים ומניחן בתוכו עד שיפלוטו ושוטפן ומשתמש בהן מצה:
(קט) ראבי״ה והאלפסי כ׳ כשמגעילין צריך להשהות בו עד שתפלוט ואנו ממהרין להוציאם :
(קי) לא יניח אדם כלים הרבה לתוך סל ולהגעיל בבת אחת :
(קיא) קערות גדולות או לוח שנושאין עליו מלייתות של בשר או של גבינה צריך ללבן אבנים באש ויניח על הדף ויערה עליהן וכן קערה גדולה:
(קיב) כלי [עצם] א״צ הגעלה דלא בלעי :
(קיג) יורה הגדולה שמגעילין בה כלים א״צ להגעילה אחר שהגעיל בה את הכלים ויש מצריכין :
(קיד) רשב״ם פי׳ דיורה גדולה שמכשירין בה צריך להכשירה ולהגעילה קודם שיגעילו הכלים :
(קטו) כ׳ ראבי״ה בבית אביו לא היו מתקנים גדנפא אך אוד או אבן רותח היה משליך ביורה שהיו [המים] מכסים את כולו ועדיף מהתזת ניצוצות:
(קטז) הני סכיני דפיסחא כו׳ דוקא גבי חמץ דהיתרא בלע אבל אם איסורא בלע מלבנה :
(קיז) מנא דקוניא אסור היינו של זכוכית אבל של עופרת מותר בהגעלה ככלי מתכות :
(קיח) מה דאמר כלי אבנים מדיחן ר״ל מגעילן :
(קיט) מדוכות של נכרים צריכין הגעלה :
(קכ) ר״ת ור״ש אסרו מדוכות שלנו בפסח אף בהגעלה מפני שהן כבית חרוסת ור״י מפרש דלא אסרו אלא ללוש מצה בהן :
(קכא) מיהו קערות שלנו לפעמים שואבין בהן מים רותחים מן הקדרה של חמץ וטוב להגעילן :
(קכב) ישראל שלוה ככר מחבירו לפני הפסח מותר לפרוע אחר הפסח :
(קכג) וכן ישראל שקנה לחם חק מן הגלחים פורעים לאחר פסח מה שחסר בימי הפסח :
(קכד) ישראל ונכרי שהיו שותפים בתנור ולישראל יש לו נכרי גזבר שלו ואופה עבורו וגם האופה גזבר של ישראל להביא ב׳ ככרות במוצאי פסח מה שהשבית התנור אסור לקבלם ואפי׳ מצות אסור לקבלם :
(קכה) מותר לישראל להשכיר תנורו לנכרי בפסח ע״מ שיאפה בו מצה ואם יאפה בו חמץ אין זקוק:
(קכו) מי פירות אין מחמיצין ושרו לכתחלה ולכך נהגו לסמות קמח לתינוקות בחלב ולבשל :
(קכז) מי פירות עם מים מחמיצין :
(קכח) קילור רטיה ואספלנית וטריאקה שנתן לתוכן חמץ מותר לקיימן בפסח :
(קכט) קטנית כגון אורז ודוחן ופולין ועדשים וכיוצא בהן אין בהם משום חימוץ :
(קל) סמ״ג קצר אסר כל מיני קטניות לא משום חימוץ אלא משום דאתי לאיחלופי :
(קלא) מנהג הגון הוא ליזהר מכל קטנית ומכל דבר שקורין ליאו״ס :
(קלב) וגם חרדל נכון לאסור :
(קלג) ר׳ יחיאל מפריש היה רגיל לאכול פול הלבן שקורין פויש :
(קלד) מעשה שנמצאת חטה בחומץ והורו להיתר :
(קלה) כ׳ ראבי״ה מותר ללוש עיסה בביצים בלא מים:
(קלו) אשה שכואבים לה דדיה ואמרו הרופאים להשים עליה קמח נלוש בדבש ומנוזית מבלי מים מותר:
(קלז) מעשה על חלב שנשפך על הטין והתירם ר״ז:
(קלח) דבש בפסח נראה דאסור ל״ש משקה שקורין מעד לפי שרגילין לערב בו קמח או סולת אך דבש שמוציאין אותו מן הכורת מותר ונכון לאוסרו משום דאתי לאיחלופי :
(קלט) תאנים אסור לפי שרגילין לערב בהן סולת וגם אותו שאינן מערבים מהאי טעמא :
(קמ) בלקות של נכרים אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה :
(קמא) פרע לחלוט פר״ת מיירי בחלוט גדול אבל חלוט קטן אדם יוצא בהן :
(קמב) עיסה שלשים לקרעפליך ולפשטי״ד ולורמיזל״ש היינו תחלתו עיסה וסופו סופגנים וחייבים בחלה ומברכים עליהן המוציא וכן אובליאש :
(קמג) וורמשויש מודה ר״ת דאין לברך עליהם המוציא דליכא עליהם תורת׳ דנהמא אבל העיסה חייבת בחלה :
(קמד) החררה קטנה שלוקחות הנשים מעיסה ורומזילש ואופין אותה ומשימות אותה אצל העיסה ומפרשות חלה יפה עושין :
(קמה) נוטלין חלה מן האפוי על העיסה ומן העיסה על האפוי :
(קמו) שופכן במקום מדרון וכן צריך ליזהר במי הדחה שאחר הלישה :
(קמז) כ׳ ראבי״ה דניהוג כשר הוא שנהגו קדמונינו שהם ממלאים מן הנהרות ולשואבן אחר שקיעת החמה ולא אחר התחלת הלילה :
(קמח) מעשה אירע בפסח שחל להיות בא׳ בשבת וגם נפלה התקופה בלילה שלפניו ולא חשו ולשו במים השאובים בלילה :
(קמט) פסק ר״י נשפכו כל המים עבור המת אין להתיר מים שלא לש ע״י הדחק :
(קנ) וכן בא מעשה לפנינו ע״פ ואמרו שאין לשפוך המים שלנו בשביל המת דליל שמורים הוא וכן בשאר לילות [של פסח] :
(קנא) משתומם אני על הנשים שעושין ציורים בסריקים באומנות :
(קנב) כל האוכל מצה מלוחה כאילו אוכל חמץ :
(קנג) מותר לתת תבלין במצה בפסח :

אלו עוברין פרק שלישי

(קנד) אלו עוברים פר״ת מעל השלחן אבל אינו עובר בבל יראה ובל ימצא כי חמץ ע״י תערובות מותר להשהותו בפסח :
(קנה) אסור להשתמש באותן עריבות בפסח ואפי׳ להשהותם אי אפשר פן ישאר כזית במקום אחד הלכך טוב לגוררה היטב או לתתם לנכרי ולקנותה לאחר הפסח :
(קנו) כתב ראבי״ה אי בעי ללוש בה בפסח צריך לגוררה ולהגעילה :
(קנז) ספק על הנכרים שטחים אותם במי סובין אם צריך לבער ונראה דאין צורך :
(קנח) פסק מיימוני בגדים שכבסום בחלב חטה וכן נייר שדבקוה בחמץ מותר לקיימו בפסח :
(קנט) פסק רוקח הנותן שעורים לסוסים והסוס מלכלך אותו ברירו חייב לבער דמחמיץ :
(קס) עוד כתב צריך ליזהר לאחר שאופין המצות שלא יתנום במפה או בכלי שיש בו קמח שמא ידבק הקמח במצה ואח״כ ישרה המצה במרק [illegible]:
(קסא) דין אם שכח ולא הפרים חלה מעיו״ט :
(קסב) תנוריהם שהיו קטנים והיכא למיחש לחימוץ שהיו צריכים לחמם ביותר אבל תנורים דידן עדיף טפי ללוש הרבה ביחד ושאר גאונים כתבו דיותר טוב ללוש פחות ממ״ג ביצים :
(קסד) מהני צירוף סל דוקא לחייב עיסה הנילושה שלא כשיעור אבל אם היה שיעור עיסה אין צירוף סל פוטר :
(קסה) שיעור הזה בבית שאין בו אש או שאר חמימות אבל לפי יתרון החמימות ממהר להחמיץ :
(קסו) יש לאפות המצות בטוב ואם לאו ישרפם מיד :
(קסז) אפי׳ האמוראים היו הולכים לבית הריחים :
(קסח) אם אפה ביו״ט מצות סולת נקיה הרבה לא יאפה שאינה נקיה :

מקום שנהגו פרק רביעי

(קסט) מי שרגיל בכל שנה להתענות תענית שלפני ר״ה ובין ר״ה ליוה״כ או מי שרגיל שלא לאכול בשר ולשתות יין מריש ירחא דאב או מי״ז בתמוז ורוצה לחזור מחמת שאינו בריא צריך ג׳ שיתירו לו וכגון שבשעה שהתחיל לנהוג דעתו היה לעולם :
(קע) דבר שאין יודע אם מותר או אסור והוא נוהג בו איסור מספק מתירין לו :
(קעא) רבינו מאיר לא מיחה לכתוב בע״ש לאחר חצות כי אם לסופרים בשכירות :
(קעב) הבא מכח אחד שראה מי שעשה אע״פ שהוא [עושה] כמותו אין סומכין עליו לא בפניו ולא שלא בפניו :
(קעג) כל סעודה שאינה של מצוה אין ת״ח רשאי ליהנות ממנה ואנו אוכלים בנשואים בת כהן לישראל או בת ת״ח לע״ה ונהגו לומר שירות ותשבחות להקב״ה שלא יהיה כסעודת הרשות:
(קעד) סעודת הרשות מיקריא היכא דליכא סעודה בלא מצוה כגון בשמחת מרעות או בחנוכה שמרבים בסעודות אלו לאלו :
(קעה) לרחוץ עם אביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו איני יודע היתר ואין לחלק בין גיגית למרחץ שלנו :
(קעו) ג׳ מלאכות בלבד מתחילין במקום שנהגו בי״ד:
(קעז) יש לתמוה על המנהג שנהגו לתפור ע״י נכרים בגדים חדשים בביתו של ישראל כל יום י״ד ואפי׳ בחנם :
(קעח) אין לישראל לספר לחבירו מחצות ואילך אפי׳ בחנם :
(קעט) כתב ראבי״ה יש בני אדם שאוכלין בשר עוף [צלי] בלילי פסחים ואין חילוק :
(קפ) נראה דדרך בישול מנהג כשר הוא למקום שנהגו שלא לאכול צלי בלילי פסחים :
(קפא) על הדלקת הנר אין מברך אלא בשבת בלבד אבל ביוה״כ אין מברכין :
(קפב) אין מתענין בניסן אלא הבכורים בע״פ וכן הצנועים כדי שיכנס למצה כשהוא תאוה :
(קפג) עושין עיסה אחר הפסח ומחמיצים בשאור של נכרים ומברכין על החלה :
(קפד) בכל השנה נוהגין ליקח שאור מן העיסה קודם הפרשת חלה :
(קפה) הסדר בקוצר :
(קפה) בלילי פסחים במ״ש מברך יקנה״ז ולא על ההדס דגזרינן שמא יקטמנו ועוד שאין כאן איבוד נשמה דביו״ט איכא נשמה יתירה :
(קפו) לא גרסי׳ שיר חדש וגרסי׳ ונודה לך שיר חדש:
(קפז) אנו די לנו בעקירת הקערה :
(קפח) בזמן שבהמ״ק קיים היו עושין כל הסדר אחר הסעודה ולא היו אוכלין מצת מצוה אלא לאחר שמלאו כריסן מקמח אבל אנו שכל סעודתנו ממצת מצוה כיון שאנו מתחילין בהלכותיה אנו עושין מצותיה זו אחר זו בלא הפסקה אמנם זכר לפסח אוכלים האפיקומן אחר הסעודה :
(קפט) בין ראשון לשני אם רצה לשתות שותה דתמרא מיגרר גריר :
(קצ) לאחר כל הכוסות אם רוצה לשתות מים שותה:
(קצא) ואם סילק כל שלחנו אף יין יכול לשתות אבל על שלחנו אין נכון לשתות :
(קצב) בקושי התירו לאיסטנים וחולה להוסיף כוס חמישי אם לא יכול להתאפק מלשתות כוס ה׳ :
(קצג) היו נוהגים ליסב על המטות ולשכב בהסיבת שמאל דרך תענוג לכן היו חייבים לאכול בהסיבה אבל אנו שאין אנו רגילין בכך יוצאים אנו שלא כדרך הסיבה ואין לנטות ימין ושמאל :
(קצד) י״א שמברכין על הלל בליל פסח וי״א שאין מברכין :
(קצה) רבי קלונימוס הזקן שכח ולא אכל אפיקומן :

לוח הדינים אשר נמצאו בתוספת שבמרדכי מערבי פסחים

(א) אינו יכול לאכול [בערב] פסח עד שתחשך משא״כ בשאר [ערבי] ימים טובים ושבתות:
(ב) אפי׳ עני שבישראל לא יאכל עד שיסב משום דעני אין לו כרים וכסתות אלא ספסל ואפי׳ הכי נראה דחייב:
(ג) ד׳ כוסות כנגד ד׳ כוסות האמורים לישועה מנת חלקי וכוסי כו׳:
(ד) ואפי׳ מן התמחוי דהיינו עני שבעניים ימכור מלבושיו עבור ד׳ כוסות אם לא יתנו גבאים:
(ה) נכון להחמיר שלא לאכול מט׳ שעות ולמעלה בע״ש ובעיו״ט אם לא התחיל לאכול קודם:
(ו) דוקא בימיהם שהיו להם שולחנות קטנות והיו יכולים להביא שלחן קטן לכל א׳ ואחד לאחר קדוש שלא הפסק בין קדוש לסעודה אבל עתה שאין לנו רק שלחן גדול אם לא היו מביאין אותו עד לאחר קדוש היה הפסק:
(ז) ומה שאנו משימים המפה על הפת בליל שבת כדי לעשות היכרא כי היכי דליתי סעודתא ביקרא דשבתא:
(ח) מיהו מה שאנו משימין המפה על הלחם שחרית לאו היינו טעמא והוא משום שלא לבייש הפת או משום שלא לברך על הפת קודם ליין כי הוא מוקדם בקרא:
(ט) משמע דא״צ לברך אם לא היה שינוי מקום דיין שלפני קדוש דלפני סעודה פוטר יין שבאמצע סעודה וה״ה ליין של הבדלה אם הבדיל לאחר שנטל ידיו לאכול סעודתו כמ״ש דפוטר יין שבתוך הסעודה:
(י) אע״ג דאמרי׳ כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים י״ח ה״מ באדם שאינו בר חיובא כלל כגון קטן אבל גדול אע״פ שיצא כבר בבהכ״נ מחויב קרינא ביה ולכך יכול להוציא בניו ובני ביתו:
(יא) דאכלו ושתו בכנישתא ר״ל בבית הסמוך לבהכ״נ:
(יב) ומה שרגילין באשכנז לקדש על היין בבהכ״נ וליכא מאן דאכל התם יש לייסב מנהגם:
(יג) מפינה לפינה מהני שפיר:
(יד) רוקח כתב דאם אכל לאחר הקידוש כזית יכול לאכול בבית אחר בלא קידוש:
(טו) ואם הדליק נרות בביתו ורוצה לאכול בחצר יקדש במקום שחפץ לאכול:
(טז) ועתה נהגו לעשות קידוש לאותן אלמנות דלדידהו הוי קידוש במקום סעודה ולכשיחזור בביתו חוזר ומקדש במקום סעודה אפי׳ הוא יחיד:
(יז) כתב מור״ם דהמקדש בבהכ״נ לא ישתה:
(יח) בשם השר מקוצי מותר המקדש לשתות במקום אחר ולא חשיב כשותה קודם קידוש מ״מ נהגו להחמיר שלא לשתות עד שמקדשין במקום סעודתן:
(יט) ולעשות להם ברכת המוציא פשיטא דאסור:
(כ) וכמו כן אדם העושה תענית חלום בשבת לא יעשה ברכה לבני ביתו:
(כא) שנוי יין א״צ לברך בורא פרי הגפן:
(כב) אבל צריך לברך הטוב והמטיב על השני:
(כג) נראה לר״ת דמברך הטוב והמטיב אפי׳ האחרון גרוע יותר מן הראשון לפי שעל רבוי יינות מברך ובלבד שלא יהא גרוע יותר מדאי מן הראשון:
(כד) אבל [על] יין לבן מברך הטוב והמטיב אפי׳ גרוע הרבה יותר מן הראשון לפי שהוא בריא לגוף יותר מן האדום:
(כה) אם גבי הטוב והמטיב כל א׳ וא׳ מברך לעצמו או אחד מברך לכולן:
(כו) אין מברכין על הפת הטוב והמטיב משום דלית ביה תרתי סעיד ולא משמח:
(כז) נתקן ברכת הטוב והמטיב על הרוגי ביתר שנתנו לקבורה וע״כ על היין:
(כח) הא דאמרי׳ שנוי מקום צריך לברך לא אמרו אלא בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהם במקומן אבל דברים כו׳ שם באורך:
(כט) אין לך דבר שטעון ברכה לאחריו במקומו אלא פת וכל מיני מזונות:
(ל) בני חבורה שהיו מסובין כו׳ שם באורך כשהן יוצאין כו׳:
(לא) ראיה דאם התפלל תפלת המנחה באמצע סעודתו א״צ לחזור ולברך המוציא:
(לב) חזרו א״צ לברך פי׳ ברכת המוציא אבל מ״מ צריכין נט״י:
(לג) כוס ראשון אומרים עליו קדוש היום והשני אומרים עליו בהמ״ז שם באורך:
(לד) וכן ברכת אירוסין וברכת חתנים נהגו לברך בשני כוסות לפי שאין עושין מצות חבילות:
(לה) נראה דודאי כשיש לו יין אסור לטעום כלום קודם שיבדיל אבל היכא דאין לו יין א״צ שיתענה כי די לו בהבדלה שבתפלה:
(לו) יקנ״ה ורב אומר יקהנ״ז וכו׳:
(לז) פירש״י דאומר זמן ביו״ט שני של ר״ה וטעמא:
(לח) אע״ג דהשתא בזמן הזה מנינן מועדות מיום ראשון מ״מ מה שהם קדושה א׳ היינו מחמת המנהג וא״כ מאי נפשך צ״ל זמן ביום שני של ר״ה כמו ברגלים:
(לט) למה נהגו להמתין לברך בפה״ג עד לאחר ז׳ ברכות:
(מ) במחזור ויטרי פי׳ דעל יין שבתוך הסעודה צריך לברך לאחריו ברכה אחת מעין ג׳ ואין הלכה כן אלא כדפירש״י:
(מא) אימימר בריך אכסא קמא ותו לא והא דמברכין בפה״ג על הד׳ כוסות בפסח משום דכל חד וחד למלתיה איתקן:
(מב) וה״פ לא יפחות משלשה והמוסיף אל יוסיף מז׳ אבל עד ז׳ יוסיף ולא פחות מז׳ כיון שמוסיף על שלשה:
(מג) אומר רבינו יחיאל דאין אומרים באתה חוננתנו בין יום השביעי לששת ימי המעשה רק ותבדילנו ה׳ אלהינו בין קודש לחול (בין יום השביעי לששת ימי המעשה) כו׳:
(מד) שאל ה״ר אפרים לר״ת מפני מה אנו אומרים ביו״ט [שאל במ״ש] כל האריכות ותשובתו:
(מה) אם מברכין על הלל בליל פסח שם באורך:
(מו) שבת קבעא לנפשה כו׳:
(מז) רבנן דבי רב אשי לא קפדי אמיא והא דאמרי׳ כל הטועם קודם שיבדיל מוקמינן לה בשאר משקים:
(מח) מ״מ נראה שיש ליזהר כדאמרי׳ במדרש כל השותה מים כאילו גוזל מתים כו׳:
(מט) ורבינו יחיאל אמר ששמע שא״צ ליזהר מלשתות אלא י״ב חודש שהנשמה עולה ויורדת בגוף אבל טפי לא והעולם נהגו ליזהר אף לאחר י״ב חודש:
(נ) רבינו משולם הנהיג במלאון עירו לאכול לאחר מנחה בשבת ושאל לו ר״ת למה היה עושה כן והשיב לו כי מצא במדרש שלו דגרים כל האוכל בערב שבת במנחה:
(נא) אומרים צדקתך במנחה בשבת כדי לצדק הדין מפני הנשמות שחוזרות לדינם במ״ש:
(נב) אבל כשחל ר״ח במ״ש אין אומרים אותו דנשמות אין חוזרות לדינן:
(נג) וכן כשחל יו״ט במ״ש אין אומרים אותו אע״פ שחוזרות לדינם ביו״ט מ״מ אין לאומרו מפני כבוד יו״ט שלא לפרסם הדבר שחוזרות לדינם ביום טוב:
(נד) וכן אומרים סדר קדושה במ״ש לפי שמלאך הממונה על הנשמות במ״ש אומר להן שלמו ישראל [סדרן] חזרו נשמות לדיניהם:
(נה) הגאונים פירשו דאומרים צדוק הדין במנחה בשבת מפני שמשה רבינו ע״ה נפטר במנחה בשבת:
(נו) וגם הורגלו שלא ללמוד במנחה בשבת כדאמרי׳ נשיא שמת כל מדרשות בטלין:
(נז) ולא נראה ומוכית שמשה רבינו ע״ה מת בע״ש:
(נח) ש״מ ברכה טעונה כוס פי׳ אפי׳ ליחיד:
(נט) מה טעם טעמו פגמו משום דכוס של ברכה צריך שיעור כו׳ באורך:
(ס) הא דקפיד אכסא פגומה היינו דוקא לברך עליו קידוש והבדלה אבל בפה״ג אפי׳ הוא פגום מברך עליו דאסור ליהנות מהעוה״ז בלא ברכה:
(סא) ובקידוש ובהמ״ז נמי היכא דלית ליה אלא פגום מברך על הפגום:
(סב) וטוב לתקנו ביין שאינו פגום ור״י אומר דכמו כן מהני לתקנו במים:
(סג) זכרהו על היין ואשכחן דכתיב זכירה על היין דכתיב זכרו כיין לבנון:
(סד) ביום מאי אומר פי׳ שהרי אינו אומר קידוש היום א״ר יהודה בפה״ג:
(סה) מה שנהגו לומר ויכולו בקול רם אחר תפלה אע״פ שכבר אמרוה בתפלה:
(סו) ומה שאנו אומרים אותו בקול רם ומעומד משום דהוא כמו עדות שהקב״ה שבת:
(סז) מ״ד שאומרים מגן אבות כשחל יו״ט בע״ש ליתא אע״ג דמעיקרא לא נתקנה אלא משום עם שבשדות וביו״ט ליכא עם שבשדות לא פלוג:
(סח) כתב ר״ב הא דאמרי׳ הכא אין לי אלא בלילה ביום מנין ת״ל זכור את יום דוקא בסעודה שניה לכבוד שבת אבל לא בסעודה שלישית:
(סט) אבל לא על המאור פי׳ אם לא בירך במ״ש בורא מאורי האש שוב אינו מברך:
(ע) הנוטל ידיו לא יקדש פ״ה לא יקדש אותו שנטל דא״כ יצטרך ליטול פעם שניה לאכילה משום דהסיח דעתו ושם באורך:
(עא) מי שיש לו הרבה מים בביתו לא מהני תנאה:
(עב) מותר ליטול ידיו קודם קידוש דלא הוי היסח הדעת אבל בפסח שיש הפסק גדול בינתים אין לו לבעל הבית ליטול ידיו קודם קידוש אבל כל בני הבית רשאים:
(עג) זמנין דחביבא ליה ריפתא ומקדש אריפתא:
(עד) פ״ה דמהכא שמעינן שמקדשין על הפת ואומר ויכולו ובמקום בפה״ג אומר המוציא ואינו פורס עד שיקדש וכן פסק רי״ף ול״נ שם באורך:
(עה) מי שלא קידש בע״ש מקדש והולך כל היום כולו:
(עו) יש לפסוק דמי שאין לו יין יברך על הבשמים ועל המאור ואם יבא לו יין תוך יום רביעי יבדיל עליו אע״פ שטעם:
(עז) ואם חל ט״ב להיות בא׳ בשבת מברך על המאור אבל לא על הבשמים דהוו תענוג ובליל יום שני יבדיל על היין:
(עח) מתפלל אדם של מ״ש בשבת ואומר הבדלה על הכוס:
(עט) וכשחל ברית מילה או חופה בתענית כגון ט״ב או יוה״כ או י׳ בטבת או י״ז בתמוז יהיב לינוקא ושתי וליכא למיחש דלמא אתי למיסרך:
(פ) ש״מ תלת ולא קאמר ש״מ שמבדילין על השכר משום דפשיטא הוא כיון דהוי חמר מדינה:
(פא) ודוקא הבדלה אבל קידוש אין מקדשין על השכר אפי׳ הוא חמר מדינה ואפי׳ היכא דאין לו יין:
(פב) מלא לוגמיו אינו ר״ל מלא לוגמיו ממש אלא כל שאילו מסלקו לצד א׳ ונראה כמלא לוגמיו:
(פג) דחמרא מיגרר גריר ודוקא טובא אבל פורתא מסעד סעיד:
(פד) עכשיו נהגו הבכורות להתענות בע״פ:
(פה) ורבינו יחיאל היה אומר דמותרין לאכול מיני תרגימא:
(פו) ולענין מצה אם אכל בלא הסיבה פשיטא דלא יצא אבל אם שתה בלא הסיבה נראה דבדיעבד יצא:
(פז) הסיבת ימין לאו שמיה הסיבה:
(פח) פי׳ בתוס׳ דכולהו נשי דידן חשובות ניהו ובריכות הסיבה:
(פט) שאף הן היו באותו הנס פי׳ הקונטרס שע״י הנשים בא הנס שבזכות נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו ולא נראה אלא ר״ל שאף לכן נעשה נס כמו לאנשים:
(צ) דווקא ביין שלהן שהיה חזק ביותר אבל ביין שלנו שאינו חזק כ״כ טוב לשתות חי:
(צא) שתאן בבת אחת שלא שתאן כתיקון חכמים אלא רצופין:
(צב) הוא הדין לתינוקות צריך ד׳ כוסות:
(צג) פי׳ חוטפין מצה בלילי פסחים:
(צד) בימיהם היו רגילין לדרוש באגדה בכל הלילות של י״ט ובלילי פסחים לא היו דורשים כדי שלא ישנו התינוקות:
(צה) סדר של פסח:
(צו) וממשנה זו מדקדקין דא״צ להיות רק מצה אחת שלמה:
(צז) ואע״ג דבשאר י״ט בעינן לחם משנה שלם מ״מ שאני הכא דכתיב לחם עוני:
(צח) אומר ה״ר יו״ט דמברך גם ברכת המוציא על הפרוסה והשלימות אינן באות אלא משום היכרא דבעינן לחם משנה:
(צט) הסדר כך הוא עושין ג׳ מצות ובוצעין האמצעית ומניחין חציה לאפיקומן כו׳:
(ק) דוקא קידוש והבדלה שהן שתי מצות חשיב חבילות חבילות אבל בברכת הנהנין לא שייך לומר כן:
(קא) בימיהם שהיו עושין הסדר אחר סעודתן לכך לא היו צריכין אלא מצה אחת שלימה לעשות הסדר עליה אבל אנו שעושין הסדר בתחלה קודם סעודה אז ודאי צריך ג׳ מצות:
(קב) ה״ר מנחם מיוני ורבינו יו״ט ורמב״ם כתבו דסגי בב׳ מצות כו׳:
(קג) י״א דלכך צריך ג׳ מצות לזכר לחמי תודה:
(קד) וכן נהגו העולם לעשות סימנים לידע איזו ראשונה איזו שניה איזו שלישית:
(קה) שבכל הלילות אנו אוכלין בשר שלוק. ועכשיו אין אומרים זה דהאידנא אין עושין פסח:
(קו) לפיכך אנחנו חייבים להודות כו׳ כאן יש ז׳ הודאות כנגד ז׳ רקיעים ויש שמוסיפין לקלס ויהיה ח׳ כנגד רקיע שמיני שעל החיות:
(קז) ונאמר לפניו שיר חדשה ה״ג. אבל לא גרסי׳ שיר חדש לשון זכר כו׳:
(קח) ולכך אנו חולקין ההגדה ואומרים חציה קודם סעודה וחציה לאחר האכילה כדי שיאמרו שבח על כל כוס וכוס:
(קט) ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים ה״ג זבחים קודם פסחים:
(קי) ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ה״ג שיר חדש לשון זכר:
(קיא) בין שלישי לרביעי לא ישתה פ״ה משום דמחזי כמוסיף על ד׳ כוסות:
(קיב) יש מתירין אורז וכל מיני קטנית בפסח כיון שהיו עושין מהן תבשיל:
(קיג) יש מפרשין דכשחל להיות י״ד בשבת שאין עושין רק תבשיל א׳ זכר לפסח אבל אין עושין תבשיל זכר לחגיגה ועכשיו אנו עושין שני תבשילין:
(קיד) פי׳ כורכן בבת אחת ואוכלן פירוש היה נוטל כזית מצה ומרור וחרוסת ואוכלן. שם באורך:
(קטו) רבינו יחיאל היה טובל הכריכה בחרוסת וטעמא זכר למקדש כהלל:
(קטז) הנוטל ידיו בטיבול ראשון צריך שיטול ידיו בטיבול שני:
(קיז) בלע מרור לא יצא דבעינן טעם מרור בפיו ורש״י פי׳ דיצא:
(קיח) בלע מצה ומרור ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא:
(קיט) מאן דאמר עוקרין היינו דוקא להם שהיה להם שלחנות קטנות אבל אנו ששלחן שלנו גדול ודאי לא צריך:
(קכ) ויש מפרשין דכשמגביהין הקערה שצריך להסיר התבשילין שאם יגביה אותן נראה כמקדיש בהמתו. ולא נראה:
(קכא) ה״ר חיים הכהן היה ר״ל שאין חותמין ביהללוך בלילי פסח מיהו נראה דחותמין:
(קכב) אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן פי׳ אפיקו מיני תרגימא:
(קכג) תירץ למה אנו מברכין על הראשונה דהיא רשות ליבריך על האחרונה שהיא עיקר והתירוץ:
(קכד) מה שביעי רשות פ״ה דכתיב ביה עצרת לה׳ ולא כתיב ביה אכילת מצה:
(קכה) נראה דיש ליזהר שלא יישן באמצע אפיקומן דנראה כאוכל בשתי חבורות:
(קכו) אכל מצה בזמן הזה לאחר חצות לא יצא:
(קכז) אם שכח ולא אכל אפיקומן ונזכר אחר בהמ״ז קודם שבירך בפה״ג כו׳:

סליק בע״ה סימני הדינים בתוספת שבמרדכי מערבי פסחים

הגהות מעשה אילפס

דף א ע״ב בר״ן ד״ה שהרי דהא אתי למטעי. נ״ב וכן פירש התשב״ץ ח״א סימן ק״כ וכוונתם פשוטה דאפשר למטעי ולהשוות טומאתן כמ״ש התשב״ץ בהדיא וליישב המקראות באופן שיסכים למשמעותי׳ וז״פ וע׳ בלשונות הכנה״ג באו״ח שהאריך הרבה לפרש לשונות הכתובים ע״ש ולפע״ד אין צורך ועי׳ברא״ם: **שם** ד״ה מובטח כו׳ ואין נראה. נ״ב כוונתו דאי קאי השבח על האומר מוסקין בטומאה היה לו להזכירו באחרונה כדי שיהיה השבח חוזר על הקרוב אליו וע״כ דקאי השבח על האומר אין מוסקין בטהרה וכסברא זו כתב הרלב״ש בהגהות התשב״ץ ח״ג סי׳ ע״ח אבל זהו לפי גרסת הרי״ף אבל לפי מה שהוא לפנינו בש״ס דמזכיר מוסקין בטומאה באחרונה א״כ דברי התוס׳ נכונים. ועי׳ בתשב״ץ שם מ״ש בשם הרבנית אשת הרב ר״י בר״י דלכך שבח להאומר אין מוסקין דאף דהשני קיצר בלשונו. מ״מ לא אמרו ידרך קצרה עדיף רק ברב לתלמיד ומשום כדי שלא יתבלבל בלשון רבו הארוך אבל התלמיד השואל מרבו לשון נקיה עדיף ע״ש שקלסו: **שם** ד״ה ואיכא כו׳ ובשעה שאור הנר יפה לבדיקה. נ״ב דהו״א דעיקר מה דאמרו לבדוק בלילה הוא משום שאנשים מצוין בבתיהם והנר מצוי אבל לא משום עדיפות הנר בלילה מביום ואנשים פנוים יותר ולכך אם רצה לבדוק בי״ג רשאי לזה חידש שהנר מבהיק יותר ואנשים פנוים יותר בלילה ויש עדיפות בלילה מביום.כנה״ג בהגהות ב״י סימן תל״ג בשם מ״כ (ולפ״ז בליל י״ג מהני בדיקתו ועי׳ באחרונים שם ובחק יעקב דלא כב״ח שם ועי׳ בק״ע בהלכה א׳ שפירש שני פירושים בירושלמי ובב״ח שם ועי׳ בהגהת מהרנ״ש גבי חזקתו ברוק מ״ש בשם רש״ל): **שם** ד״ה אמר כו׳ כלומר כיון שאמרתי וכו׳. נ״ב כוונתו דאף בת״ח דל״ש טעם דפנוים דמצוי תמיד. וגם בלילה טרודים בגירסא יותר מ״מ שייך טעמא דאור הנר יפה לבדיקה (כנה״ג סי׳ תל״א בהגהות ב״י משום מ״כ) ועי׳ בט״ז שם ס״ק ד׳ ולפי מ״ש א״ש ודו״ק: **שם** ד״ה המשכיר בית לחבירו בחזקת שהוא בדוק כו׳ אבל שלומי בעי. נ״ב ומה דאמרו ניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה היינו דוקא בכה״ג דסוף סוף אתי לאשתלומי מיניה כמ״ש הה״מ פ״ב מחו״מ הלכה י״ח בשם הרמב״ן והרא״ה ובזה מיושב קושיית הקדמונים בב״מ דף כ״ח ובהגה״מ כאן דלא קי״ל דניחא ליה לאינש לקיים מצוה בממוניה ע״ש ועי׳ בשו״ת זקננו בעל שער אפרים סי׳ ב׳ ומ״ש בחיבורנו מגן גבורים סי׳ י״ד ודו״ק והכנה״ג בהגהות ב״י סי׳ תל״ז הביא בשם מהריב״ל שנדחק מאד בישוב קושיא זו על הר״ן דבש״ס אמרו כאן דניחא ליה אף בממוניה ולא נזכר מדברי הרמב״ן אלו ע״ש: **שם** בא״ד ומש״ה מסתם לה. נ״ב היינו דלפירוש התוס׳ דבי״ג מיירי היה לו לפרש דאמר לו בהדיא כן דביום י״ג ודאי אין חזקתו בדוק אבל לפירוש הר״ן א״ש וכמ״ש.(כנה״ג שם בשם מהריב״ל) ועי׳ בהגהות מהרנ״ש כאן שכתב גם כן כעין זה:

דף ד ע״א בר״ן ד״ה ומיהו כו׳ מברכין עליה להדליק. נ״ב עי׳ בהגהות מהר״ם מטיקטין מ״ש בשם התניא דבירושלמי פרק לולב הגזול מבואר דמברך בעל ובאמת כן הוא שם בהלכה ד׳ אבל בש״ס דילן בסוכה דף מ״ו מבואר דמברכין להדליק וכן הוא בשבת דף כ״ג וקי״ל כש״ס דילן. ועי׳ בתמים דעים להראב״ד סי׳ קע״ט וברד״א בשער ג׳ ובמהריב״ל ח״ג סי׳ פ״ד מ״ש בכלל זה דברכות:

דף ה ע״ב בוי״ף וחכמים אומרים מפרר וכו׳. נ״ב כן הגירסא ברא״ש אבל בש״ס הגירסא אף מפרר ועי׳ במ״א סי׳ תמ״ה ובח״י שם אמנם בירושלמי הגירסא במשנה מפרר בלא אף וכגירסתם ובחבורנו נר מערבי על הירושלמי הארכנו בזה:

דף ז ע״א בר״ן ד״ה ולענין כו׳ בחדש שלא נתצו וכו׳. נ״ב עי׳ ד״ת בגליון כאן ועי׳ בשו״ת רא״ם חלק א׳ סי׳ מ״ד שהאריך הרבה בלשון זה עיין עליו ועי׳ בשו״ת תומת ישרים סימן מ״ז מ״ח מ״ט נ׳ מ״ש בלשון הזה:

דף ח ע״א ד״ה אמר כו׳ ולא נהירא לי וכו׳. נ״ב כוונתו דלא דמי למשהו דאוסר משום דאע״ג דבטיל להו בשאר איסורין אבל בפסח חשבינן ליה כנו״ט דקצת נו״ט הוא אבל נטל״פ דחשיב כעפרא דמנבלה גמרינן לה א״כ היאך אפשר לאסור תערובתו. (נמוקי הראנ״ח ז״ל הובא בשכנה״ג סי׳ תמ״ז אות כ״א הגהות ב״י ע״ש באורך): **שם** בא״ד לאו כדיעבד דמי. נ״ב עי׳ בגליון מ״ש הד״ת בזה. ובשו״ת רדב״ז ח״ג סימן ת׳ נשאל ג״כ על דברי הר״ן אלו וכתב דתנור דלית ליה תקנתא אלא בנתיצה הוה כדיעבד אבל קדרה ופינכא שיש לו תקנה בחזרת כבשונות רק שהוא לא רצה לטרוח אלא לשבר לא חשיב כדיעבד ומ״ש הר״ן אע״ג דצריך לשברן היינו אם אינו רוצה לטרוח עליהם ע״ש ועי׳ בש״ע סי׳ תנ״א ובב״ח ומ״א סק״ד ודו״ק:

דף ט ע״ב בשה״ג [אות ב׳] ד״ה חמץ כו׳ מותר באכילה לאחר הפסח. נ״ב עי׳ברשב״א ח״א סי׳ ע׳ ובאחרונים סי׳ תל״ג ובשו״ת מנחת יעקב סימן ו׳:

דף י ע״א בר״ן ד״ה עיסה וכן פירש ר״א ז״ל וכו׳. נ״ב עי׳ ברשב״א ח״א סי׳ של״ג ובראנ״ח ח״א סי׳ ע״ד ובגליון מהרנ״ש כאן ובשה״ג מ״ש בדברי הרמב״ם ועי׳ בשו״ת הרשב״א ח״א ס״ד:

דף יב ע״ב ברי״ף ולא במים הגרופים. נ״ב עי׳ ברש״י מה שפירש בזה ועי׳ בתשב״ץ ח״ב סימן פ״ז:

דף יד ע״א ברי״ף והלכתא כר׳ אליעזר. נ״ב עי׳ בר״ן מ״ש בזה ועי׳ בשו״ת הרשב״א ח״א סי׳ של״ה: **ע״ב** ד״ה וכתב כו׳ אבל הרמב״ן ז״ל כתב. נ״ב עי׳ בשו״ת הרשב״א ח״א סי׳ של״ו מ״ש בישוב דברי רמב״ן אלו והכריע כדבריו וצ״ע דבב״י ביו״ד סי׳ שכ״ג הביא בשם הרשב״א בפסקי חלה דאפילו לכתחלה נוטל ומבטל דלא כרמב״ן עי״ש:

דף טז ע״ב ברמב״ן ד״ה ועוד כ׳ בדיני המנהגות כו׳ כעין בני בישן. נ״ב עי׳ בשו״ת הרשב״א ח״א סי׳ של״ז ועי׳ בסי׳ תס״ח ותצ״ו ובאחרונים שם:

דף יז ע״ב ד״ה ואיכא כו׳ דהוה עיקריה מדרבנן. נ״ב כדברים האלה כתב גם כן הרמב״ן בספר המצות שורש א׳ ועי׳ בכ״מ פ״ו מת״ת הלכה י״ד ובמשנה למלך שם ומה שהקשה ד״ת כאן בגליון עי׳ בפר״ח סי׳ תצ״ו שהאריך בענין הלז ועי׳ בהה״מ פ״א משבת הלכה ב׳ ובמל״מ שם ועי׳ בשו״ת שארנו בעל כנסת יחזקאל בא״ח סי׳ י״ט ועי׳ פנים מאירות חלק א׳ סימן צ׳:

דף כג ע״א ד״ה ואיבעיא כו׳ ולא איפשטא. נ״ב עי׳ בגליון מ״ש מהרנ״ש בזה וכבר קדמו הרדב״ז בתשובה ח״ג סי׳ תק״פ והאריך בישוב דברי הר״ן עי״ש ועי׳ בשכנה״ג סי׳ תע א שהקשה כן מדעתיה דנפשיה והאריך ג״כ בישיבו

דף

הגהות מעשה אלפס

דף כג ע"ב בר"ן ד"ה אצבעיים כו' למדנו שחמשת רבעים. נ"ב צ"ע דחשבונו אינו מרוקדק דהר"ן ז"ל חשב חמשת רבעים דשיעור חלה לפי מדת ציפוריים וחשבון של טפח על טפח ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע הוא לוג מדברי שיב ראינו בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' י' שהעיר בזה ועי' בשו"ת דבר שמואל סי' קל"ז מ"ש בזה:

דף כז ע"ב ד"ה גרסינן וכו' ויש מקילין וכו'. נ"ב עי' בר"ן פ"ב דמגילה בסופו ועי' בב"י סי' תע"ז וצ"ע:

דף כח ע"א ד"ה וכתב וכו' ועוד שלא מצינו וכו'. נ"ב דבריו סתומין ועי' ברלב"ח סי' ס"ב ובשו"ת רדב"ז ח"א סימן רנ"ו שביארו דבריו ועי' בתמים דעים סימן כ"ט ובשו"ת הרשב"א סימן קכ"ו:

במרדכי פ"א (סי' תקכ"ט) כרת ולא בדילי. נ"ב הוצרך לתרוייהו דמשום כרת חלב נמי ומשום דלא בדילי נזיר נמי ולכך הוצרך שניהם (בגדי ישע) וכ"כ הר"ן ז"ל ב' הטעמים שם ועיין בהגהות מהרנ"ש שם ועי' בתוס' שם ובמהרש"א: (סימן תקל) ומליחת בשר. נ"ב ע' בגליון מ"ש הג"מ בזה ודבריו תמוהים דמ"מ אינו רק מדרבנן דמה שלא יצא הוה דם האברים שלא פירש כמו בבישול ועי' בט"ז סימן ס"ט ס"ק כ"ו אמנם לפמ"ש התוס' בחולין דף קי"א ע"א ד"ה דם וברשב"א שם דכשנסחט קודם הבישול הוה דאורייתא וגם לפמ"ש הבית יעקב סי' קע"א דבתחלת בישולו או בתחילת מליחתו הוה דאורייתא ופירש כן דברי התוס' הנ"ל א"כ שפיר מיקרי דאורייתא דנאמנים אף בכה"ג לומר שמלחו כנ"ל: (סי' תקלג) צריך כפיית כלי. נ"ב עי' בפסקי מהרי"א סי' קס"ד וברמ"א סי' תמ"ז דמפרשי דקאי על הכל ועי' בשו"ת אא"ז הגאון הח"צ ז"ל סי' פ"ו שהשיג עליהם וכ"כ בחי' שם: (שם) דמפני שריפה דביעור. נ"ב במרדכי ישן הגירסא מפני ברכה דביעור ועי' פירושו במהרי"ק שורש קע"ד ענף ד': (סי' תקלה) מיהו בתלמוד שלנו. נ"ב היינו דבזה מחולק הירושלמי עם ש"ס דילן ובזה נתיישב הא דאמרו בירושלמי שם אפילו בית שיש בו אורה וכו' משום דאין לחלק בין ביעור לביעור ועי' בב"י סימן תל"ג ועי' בד"מ שם והש"ך ד"ה לא הקשה מש"ס דילן ול"ק כמ"ש וע"ש עוד בד"ה בתי כנסיות וגם שם דבריו אינם מוכרחים:

(סי' תקלו) דלא מבריק שפיר בלא כיבוד. נ"ב כוונתו כדאמרו בנדה שם דף מ"ו איבעיא להו עד שעת כיבוד חזקתו בדוק וכו' אלמא דבעי בדיקה וכיבוד ואף דלא אפשטא איבעיא אבל עכ"פ נשמע דדרכו בכך ובבגדי ישע ובג"מ נדחקו בזה ע"ש: (סי' תקלט) דחיישינן שמא תתקלקל. נ"ב כ"כ גם כן בשו"ת שערי צדק בשם רב שר שלום גאון ז"ל ועי' מ"ש בזה בחבורנו מגן גבורים סימן ח' ליישב דבש"ס לא מסיק כן ומצאנו כעת בבגדי ישע שכתב סברא זו בשם מ"כ ושמחנו:

פ"ב (סי' תקמד) מותר לעשות סחורה וכו'. נ"ב עי' בבגדי ישע מה שהאריך לתמוה על ר"י ועל הראב"י שנעלם ממנו משנה שלמה פ"ז דשביעית מ"ש בזה. וכן תמה בשו"ת שי למורא סי' י"ז ועי' בכנה"ג ביו"ד סי' קי"ז בהגהות ב"י אות כ"ג מ"ש בזה ובאחרונים: (סי' תקמז) מהדס במחובר ואתרוג במחובר. נ"ב משם אין ראיה דשם לענין שבת נקטיה אבל הראיה ממימרא שלפניה וצ"ל וראיה מהדס ואתרוג בסוכה ושם לענין ריחא קאי וכן העתיק הש"ך ביו"ד סי' ק"ח ס"ק כ"ז ועיין בכנה"ג ביו"ד שם בהגהות ב"י אות ח' ומיהו מ"ש המרדכי ואביי דס"ל התם לאסור הוא תמוה כמ"ש הבגדי ישע דלא נמצא שם. ועי' במרדכי בסוכה סימן תשנ"א שם: (סי' תקע) פת חמה וחבית פתוחה. נ"ב כצ"ל דבחבית סתומה מחלוקת היא. וכן הגיה בבגדי ישע. ועי' בשכנה"ג סי' תס"א בהגהות ב"י שהגיה ג"כ דברי המרדכי כאן וע"ש אות ט' ויו"ד מה שהאריך בדברי המרדכי אלו: (סי' תקעג) כי אם טמא בעלמא. נ"ב ע' במהרי"ט סי' א' בחלק או"ח מ"ש בזה ועי' בש"ע יו"ד סי' ק"כ ברמ"א ובכנה"ג ואחרונים שם:

פ"ו (בתוספות ממרדכי) אלא מפרק הוא הקושיא. נ"ב צ"ל מפרש הוא הקושיא. והיינו שמפרש היטב בקושייתו (בגדי ישע בשם רש"ל) ועיין בהגהות מהר"ם כאן: (שם) במה לחלוק. נ"ב עי' בבגדי ישע מה שתמה דבמה הוא לפרש לריב"ל שם וכ"כ הכ"מ ועי' בט"ז סי' קע"ח ס"ק ט' ודבריהם תמוהים דבמה דברייתא לחלוק הוא כמ"ש בכמה מקומות ועי' באהעו"ז ועמ"ש בחבורנו שם ועי' בשטה מקובצת לב"ב דף קל"ב: (שם) דמותרין לאכול מיני תרגימא. נ"ב ז"י בטור וב"י סימן ת"ע ועי' בשו"ת מהר"ע חלוי א"ח סי' ג':

קרני ראם

כולל **חדושים והגהות** על פי' **הר"ן** לאלפס מסכת **פסחים** מאת הגאון האמתי כו' מוהר"ר **אהרן משה טויבש** זצ"ל, אבד"ק יאסי והמדינה (בעה"מ שו"ת תועפות ראם).

דף א ע"א בר"ן ד"ה אלא כו' מפני ספק חמץ שאינו מצוי. דאע"ג דסתורה סמכה על החזקה מ"מ אם נימא דעבר למפרע הו"ל מחויב לבטלו וכמו שאין סומכין על החזקה במקום שיכולין לברר: **ע"ב** שם ד"ה והשתא כו' דמשמע ליה כו'. דלפי' הרי"ף זריזין מקדימין ילפינן מאברהם והא דסגי מאפרא אי אפשר למילף משום דהיינו טעמא דלא הקדים משום שאין ת"ח יוצא בלילה ועי' בגי' התוס' בסוגיין:

דף ב ע"א שם ד"ה ותמיהא לי כו' דהיתרא דהטמנה. ובלא"ה א"א לקיים היתרא דהטמנה כיון דילפינן שאור שאור וגבי הטמנה דמיירי בחמץ שלו א"כ לא משכחת תרי גווני להיתרא ולאיסורא כמו דמשכחינן להלק ברא"ה דאחרים בין קבלת אחריות ללא קיבל:

דף ד ע"א שם ד"ה ותו איכא למידק כו' י"ל שלפי שבמגילה. ועוד י"ל כיון דאיכא האחשתרנים והרמכים דלא ידעינן מה קאמר כמו דאמרי' שם א"כ השמיעה דהוי כוונת הלב ליכא בהכי והקריאה היא העיקר וגם כיון דהשמיעה יוכל להיות בע"פ וקרהא ע"פ לא יצא א"כ אמרי' על מקרא מגילה מצא"כ בשופר דלא שייך זה אמרי' לשמוע וז"ב:

דף ז ע"ב שם ד"ה ואני כו' שיחמיר עליו. עיין בחולין ע"ג ע"ב בתוס' ד"ה שוכברו בדמים מבואר ראיה לדעת רבינו ז"ל:

דף ח ע"א שם סד"ה אמר רב. וראיה לדבר. עי' בחי' אנ"ש מה שהקשו ולק"מ. דבאב"י עיקר הטעם משום דחששו שיבוא להשתמש אף ביומו כמ"ש הר"ן בסמוך. ובלא"ה כאן כבר היה אסור מעיקרא ולא רצו חז"ל להקל באב"י מצא"כ התם וז"פ: **ע"ב** שם סד"ה ומיהא. אבל כל מה שבולע. עי' ע"ז שיש חילוק בין סרוחה מעיקרא לנתנבלה וא"כ נסרחה וא"כ באב"י הוי נתנבלה וא"כ נסרחה אבל מה שחוזר ובולע הרי סרוחה מעיקרא:

דף יב ע"א שם ד"ה כיון כו' וראיה לדבר. ומ"מ אין כאן ראיה לענ"ד דכאן כיון דהספק נולד בהטה אם היה מבוקעת והטה אסורה משום ספק דאורייתא או גם התבשיל נגרר אחרי' משום דהוי נתגלגל מדאורייתא לדרבנן דקי"ל להחמיר. גם לדעת הרבה מהפוסקים דחמץ הוי דשיל"מ א"כ נמי דהתבשיל לא הוי דאורייתא הא כדשיל"מ אפי' בדרבנן ספיקא להחמיר ועי' בחי' הר"ן לעיל:

דף יג ע"א שם ד"ה ולפיכך כו' ומיהו מסתברא. ול"ד לחמץ שברשות נכרי דמדאורייתא אינו עובר עליו רק מדרבנן ומ"מ אסור לאחה"פ בהנאה כמ"ש הר"ן בפ"ק גבי נכרי הנכנס בחצרו של ישראל ובסוגיא דנכרי שהלוה. משום דשם הוי חמץ דאוריי' וכיון שעשו חז"ל שלא יועיל מה שהוציא לרשות נכרי או עשאוהו כשל תורה ואסור לאחה"פ מצא"כ הכא דגוף החמץ דרבנן לא החמירו לאסרו לאחה"פ וז"ב:

דף יד ע"ב שם ד"ה וכתב כו' ליתא דלא אמר. ולמ"ש התוס' בפסחים ס"ב ד"ה הא מחוסר מעשה לחלק בין מעשה חשוב עי"ש א"כ כיון דנראה מסוגיא דף ס"ט ע"ב דאמרי' האי מיחזי חזי תיקוני היא דלא מתקין עי"ש דטבילה לא הוי מעשה חשוב ועיי"ש בתד"ה האי מחזי חזי א"כ תו שפיר אמרי' הואיל אף דמחוסר טבילה ועוד יש לחלק כזה:

דף טז ע"א שם ד"ה מתני' כו' לשבות כו' למ"ד כפ' בכל מערבין. לפמ"ש רבינו יהונתן בר"פ בכל מתתפין בעירוב ברגל כ"ע מודו דמערבין אפי' לדבר הרשות לק"מ קושי' התוס' ועמ"ש בגליון:

דף יט ע"א שם ד"ה ערבי כו' לא יאכל בה. מדברי רבינו משמע דעיקר הטעם שלא יאכל המצה ולא יצא י"ח שיאכל אכילה גסה שיזיקנו וכמ"ש התוס' דתרי אכילות גסות הוי אבל לא ידע דל"ל שיאכל דוקא בכה"ג שלא יצא י"ח כלל דהא בלא"ה מצוה שיאכל מצה לתיאבון ומשום ה"ט לחוד אסור לאכול בע"פ והרי איסטנים אסור לאכול בע"פ ואע"ג דאם אכל בבקר לא היה אותו אכילה מזיקו מ"מ אסור כדי שיאכל מצה לתיאבון וה"ה לדידן אסור באכילה גסה אע"ג דיצא י"ת מ"מ לא יאכל מצה לתיאבון ושוב ראיתי בטור שכתב להדיא אסור לאכול פת משעה עשירית כדי שיאכל מצה לתיאבון וזקני הב"ח שם פי' דבאינו מתאוה להכול אע"ג דיש בה טעם מ"מ אסור דבעינן שיאכל מצה לתיאבון והביא ראיה מאיסטנים עי"ש. וזהו כמ"ש ודברי התוס' ורבינו צל"ע: **ע"ב** שם ד"ה ובערבי כו' דאף ערבי פסחים. ולפ"ז לא אבין דא"כ מ"ט נקיט הרי"ף דוקא היכא דאתחיל ליה מקמי תשע שעות כיון דאפילו בהתחיל באיסור דינו שיפרוס מפה ויקדש וצ"ל דהרי"ף סובר כפי' התוס' דאע"ג דלר"י אין מפסיקין מ"מ בהתחיל באיסור פוסק ומש"ה נקיט ליה בהתחיל קודם ט' שעות לפרש פלוגתא דר"י ור' יוסי דאף לר"י אין מפסיקין אלא דלטעמו של תוס' לא ירדנו מ"ט לר"י מפסיק בהתחיל באיסור כיון דכבר הגיע זמנו של מצה ויכול לקיים באותה סעודה המצוה המוטלת עליו א"כ כיון דמטעם שיהיה הסעודה ניכר לכבוד שבת אינו פוסק לר"י דהא בהתחיל קודם תשע שעות אינו פוסק א"כ אפי' בהתחיל באיסור מ"ט מפסיק לר' יוסי ואפשר כיון דהתחיל באיסור יותר מסתבר לפסוק משום דליתי סעודתו לכבוד שבת משום דהוי הזמן המגיע לכבוד שבתות צריך יותר היכרא לסעודתא דשבתא וכן בפסח ומש"ה פוסק ויותר מסתבר לומר כיון דהתחיל באיסור בדאורייתא פוסק והא דאינו פוסק משום קידוש דהא ק"ה דבר תורה משום דהתחיל בזמן היתר וכמ"ש רבינו בסוכה וכיון דקידוש הו"ל התחלת סעודה דאין קידוש אלא במקום סעודה וכמ"ש הר"ן שם ומש"ה בהתחלת איסור לענין סעודה מיסך שייך להתחלת איסור לענין קידוש ותו הוי דאוריי' ובדאורייתא פוסק בהתחיל באיסור והבן זה ועיין ברא"ש באורך ולפמ"ש נכון הדבר דכיון דלדידן פורס מפה ומקדש אין לחלק בין פסח לשאר שבתות וי"ט אע"ג דבפסח הוי התחלה באיסור כיון דלא הוי רק מענין קידוש וכמ"ש והרי לדידן פו"מ ומקדש ומש"ה אינו פוסק וזה נכון: שם סד"ה ואת"כ. ולא מסתבר. ומה שהקשה עוד מהא דתפלה באמצע סעודה לא הוי הפסק עי' ברא"ש בישובו וגם לפמ"ש רבינו בפרקין יש חילוק בין הפסק הרשות להפסק החיוב עי"ש וא"כ תפלה דהוי הפסק הרשות מש"ה אינו חייב לברך אבל הכא כיון דהו"ל חובה לפרוס מפה ולקדש והו"ל הפסק החוב מש"ה צריך לברך למפרע. ומ"מ לענין כוס של קידוש א"צ לברך בפה"ג כמ"ש הרא"ש בשם הירושלמי וכמו שביאר טעמו. ויש להוסיף עוד דהרי על כוס של קידוש אין כאן נמלך שהרי מחמת הקידוש הוא מפסיק סעודתו וא"כ על הכוס הזה דעתו לשתות ומש"ה אין צריך לברך ועי' במ"מ פכ"ט מה"ש ותבין שמ"ש וגדולה מזו מצאנו בירושלמי עי"ש אין מזה ראיה דל"ד להדדי וכמ"ש. אבל הרמב"ן במלחמות לקמן סובר דאפי' ברכת בפה"ג צריך לברך קודם קידוש כיון דאסור למישתי והירושלמי שסובר דמש"ה לא הוי קידוש בקבה הסמוכה לחברתה משום שהיה אוכל ושותה וקידש עליו היום אינו אומר בפה"ג סובר כר"א דלית הלכתא כתלמידי דרב עי"ש ולפענ"ד יש לומר דהירושלמי סובר כר"י דא"ל להפסיק בפריסת מפה ומ"מ אם רוצה פו"מ ומקדש וכיון דאין חיובא לפרוס מפה ולקדש מש"ה א"צ לברך בפה"ג משא"כ לדידן דקי"ל כחכמים דפורס מפה ומקדש הוי הפסק וצריך לברך גם בפה"ג ומ"מ ל"ק לדידן מקידוש דהוי סמוכה לחברתה משום דנהי דבקדש עליו היום פורס מפה ומקדש מ"מ פשיטא כיון דיכול לקדש מבעוד יום אם רוצה לפסוק בסעודה מבעו"י ולפרוס מפה ולקדש מבעוד יום שפיר דמי ובכה"ג כיון דלא חל עליו חיוב לפרוס מפה ולקדש אם עושה כן א"צ לברך בפה"ג וא"כ אכתי אינה סמוכה לחברתה כנ"ל נכון. מיהו בדברי הרי"ף בסוגיא דזיל עיין אם נגה לילה משמע דאין לקדש רק עד הלילה דוקא עיי"ש ובפ"ג אבל מדברי הפוסקים לא נראה כן ובברכות כ"ז מתפלל אדם של שבת בע"ש ואומר קדושה על הכוס וע"כ מה דכתב הרי"ף וה"ג שם דאין לקדש עד הלילה היינו לכתחלה אבל בדיעבד מהני וא"כ ל"ק עכ"פ מקידוש וכמ"ש:

דף כ ע"א שם ד"ה סבור כו' מפנה לפנה. והתוס' חולקים וס"ל מפנה לפנה הו"ל כבמקום סעודה ודוקא מאיגרא לארעא ולפענ"ד יש לתלות זה במחלוקת התנאים אם הוי כל הבית כד' אמות או לא ועי' ברכות כ"ה ע"ב ובתר"י שדעת הרי"ף גיאות דקי"ל כרשב"א דכל הבית כד' אמות דמי וא"כ מפנה לפנה הוה כחד מקום ממש אולם רוב פוסקים סברי שם דלא כרשב"א ועי"ש ברבינו יונה באורך ולדידהו יש לומר דמפנה לפנה הוי כמו מבית לבית: בא"ד דבירושלמי כו'. י"ל דודאי אם (אין) קידוש במקום סעודה מדרבנן וכמ"ש הר"י א"כ י"ל דזה דוקא היכא דליתא ליה מקום סעודתו במקום קידוש אבל כשלא ערבה לו סעודתו במקום קידוש וא"א לו לקדש במקום שערבה לו סעודתו וא"כ הרי זה מעונג שבת שלא יהיה לו הכרת סעודה במקום שלא ערבה לו אע"ג דהוי מקום קידוש ואם היה מן התורה אז צריך דוקא סעודה במקום קידוש וכל הסוגיא מבואר דקידוש במקום סעודה מן התורה הוא וכמו שהאריך הרא"ש להשיג על רבינו יונה בזה דסובר דקידוש במקום סעודה מדרבנן דא"כ מועיל הקידוש בכהכ"נ לאפקועי חובתו מה"ת ומעתה נאמר דהיכא דמקדש ודעתו לאכול במקום אחר יצא עכ"פ מה"ת אבל מדרבנן מוקראת לשבת עונג צריך שיהיה הקידוש במקום הסעודה ממש ול"מ מה שדעתו לאכול במ"א וכיון שהוא מדרבנן או בהיכא דסעודתו לא ערבה לו במקום קידוש והקידוש א"א לעשות במקום שערבה לו סעודתו מש"ה מהני ומש"ה דייק בירושלמי מי שסוכתו ערבה לו וא"כ מקום סעודתו אינו ערב לו ולעשות הקידוש בסוכה א"א משום דמחזי כמוסיף ומש"ה סגי לו בזה שדעתו לאכול בסוכתו אף שמקדש בביתו דזה מענין עונג שבת אבל בלא"ז לא מהני אף שדעתו לאכול במקום אחר משום דמדרבנן בעינן הקידוש במקום סעודה ממש כנ"ל נכון: שם ד"ה אבל כו' אי גריע. ואיני מבין כלל דאיך שייך לברך על יין גרוע דיין אמת ואטו אם אין לו יין לשתות מברך דיין אמת וא"כ מ"ט יברך ביין גרוע לא ישתה ולא יברך: **ע"ב** שם ד"ה מיתיבי כו' אמאי טעונין ברכה. והא דאמרי' בסוגיא אבל דברים שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן אפי' לרבנן כשהן יוצאין טעונים ברכה למפרע עי"ש הרי להדיא דאפילו דברים שאין טעונים ברכה במקומן טעונים ברכה לאחריהן נראה דודאי מ"ש לומר דאפי' כאין טעונין ברכה במקומן מ"מ צריך ברכה למפרע עכ"פ כשהן יוצאין משום חשש דישהה וישכח לברך אלא דאם מהני מה שהנית חברים במקומן הרי לאו חששא לא מהני בה שהנית חברים במקומן ועי' בדברי זקני הב"ח סי' קע"ח ושם בט"ז ובמג"א ועכ"פ אם הטעם דשמא ישכח ל"ש לחלק בין הנית חברים במקומן וע"כ הא דצריך ברכה למפרע הייטו משום עקירות מקום ול"ש זה בהנית חברים במקומן ומש"ה או ע"כ מיירי דוקא בדברים הטעונין ברכה במקומן וא"כ כ"ז דוקא למאי דס"ד דת"ק נמי איתא ליה האי חילוקא בין הנית מקצת חברים ללא הנית אבל כאן דלת"ק אין חילוק בין הנית או י"ל דטעונין ברכה למפרע משום שמא ישהה וישכח לברך וא"כ אפי' באין טעונים ברכה במקומן מ"מ צריך לברך וכמ"ש וזה נכון ומ"מ יש חילוק דבטעונים ברכה במקומן אז אפי' כשהוא חוזר צריך לברך למפרע אבל באין טעונים ברכה במקומן דוקא כשיוצא צריך לברך למפרע במה ישהה וישכח לברך אבל כשחוזר למקומו א"צ לברך למפרע ועוד יש להקשות דמהיכי דייק תיובתא לר"י דלמא באין טעונים ברכה במקומן פשיטא דאין צריך לברך וכר"י אלא דבטעונין ברכה במקומן אז ס"ד כיון דיוצא ממקומו צריך לברך ותו ממילא יצטרך לברך כשהן חוזרין וכמ"ש תוספות ואשמועינן רבותא דאפי' בכה"ג א"צ לברך ויש ליישב באריכות כמ"ש בחי' ואכ"מ: שם ד"ה כוס כו' ברכת המזון. דמשום שהיא תדירה וגם חלה עליו מתחלה מש"ה קודמת כ"כ ברז"ה. והרא"ש הקשה דאיך ישתה כוס של בהמ"ז קודם קידוש כיון דקי"ל קודם קידוש אפי' שתיה אסור ופו"מ ומקדש עיי"ש וצ"ל כמ"ש בב"ת סי' רע"א דשותה כוס בהמ"ז אחר קידוש עי"ש אבל מדברי הרמב"ן במלחמות מבואר שכוס של בהמ"ז מברך עליו קודם עי"ש וצריך לומר דמותר לשתות משום דהוי טעימה של מצוה לכוס של בהמ"ז דאע"ג דאין מחזירין על הכוס מ"מ הידור מצוה איכא כמ"ש הרמב"ן בברכות ורבינו בפרקין ודוקא טעימה של הרשות אסור קודם קידוש. וכדברי הרמב"ן נראה דהרי גבי הבדלה דאסור לאכול קודם שיבדיל ומ"מ כאין לו אלא כוס אחד דמניחו לאחר המזון מותר לאכול קודם שיבדיל כדי שיברך בהמ"ז על הכוס וכמבואר בתוס' בסוגיא ד"ה מניחו לאחר המזון תזינן דמשום מצות בהמ"ז על הכוס התירו לו לאכול קודם הבדלה מכ"ש משום מצות בהמ"ז על הכוס התירו לשתות קודם קידוש ואע"ג די"ל דמתין בשתיית כוס בהמ"ז עד אחר קידוש מ"מ מצוה שבא לידו קודם חל עליו החיוב להקדימו ורשאי לשתות ולגמור בהמ"ז בשתיית כוס אפי' קודם קידוש וכמ"ש ובמה שהקשה הרא"ש על סברת הרי"ף דא"צ לסעוד משום דהסעודה שגמרו מתחשב כבמקום סעודה לא מסתבר טעמי' עי"ש המעיין בתוס' בסוגיא ד"ה ונימרינהו לתרווייהו עי"ש יראה הכרח סברת הרי"ף ורבינו וזקני הב"ח בסי' רע"א סובר דלשיטת הרי"ף באמת צריך לסעוד אחר ק"ה עי"ש ול"נ עיקר כדעת רבינו שכן מוכחת הסוגיא וכמ"ש: בא"ד וקדושא להבא. ובהמ"ז והבדלה מבואר בסוגיא דדוקא באין לו אלא כוס אחד אמרי' תרוייהו אחד כסא אבל הרמב"ם בפכ"ט מה"ש כ' בסתם לומר הבדלה ובהמ"ז אחד כסא עי"ש והש"ג תמה עליו כיון דבגמ' משמע דוקא באין לו אלא כוס אחד אמרי' תרוייהו אחד כסא ומ"ט סתם לה הרמב"ם ורצה ליישב משום דהרמב"ם סובר בהמ"ז אינה טעונה כוס לא הוי שתי קדושות עי' בדברי הש"ג בברכות בפ' אלו דברים ודבריו תמוהין דא"כ גבי בהמ"ז וקידוש ג"כ יאמרו אחד כסא דכיון דבהמ"ז אינה טעונה כוס לא הוי שתי קדושות והרי הרמב"ם שם בהי"ג כ' להדיא דאמרן על שתי כוסות עי"ש וע"כ דאע"ג דבהמ"ז אין טעונה כוס מ"מ כיון דעכ"פ להידור מצוה בעינן כוס מיתחשב שתי קדושות ובעיקר הקו' נראה לפמ"ש הה"מ שם בטעם הרמב"ם דאומר הבדלה ובהמ"ז על כוס אחד דבהמ"ז והבדלה הכל היא על מה שעבר שההבדלה אינה על הזמן שהווה ועתיד שהיא חול אלא על הזמן שעבר שהיתה שבת עכ"ד הקדושים וא"כ נראה דדוקא אם הסעודה שמברך עליו בהמ"ז היה התחלתו מבעו"י וכיון שבהמ"ז על הסעודה של שבת והבדלה על העבר הוי כדבר אחד ומש"ה דקדק הרמב"ם שם בלשונו היה אוכל בשל שבת ויצא השבת והוא בתוך סעודתו ע"ש אבל אם התחיל לאכול במוצאי שבת שאין הבהמ"ז על הסעודה של שבת אסור לאומרן על כוס אחד דלא הוי הבדלה ובהמ"ז על דבר אחד. ומש"ה בסוגי' אקשי' מהך דהנכנס לביתו במו"ש דאומר תרוייהו על כוס אחד ולשון הנכנס לביתו משמע שלא התחיל מבעו"י וכמ"ש התוס' בסוגי' ד"ה מניחו ובזה הבדלה ובהמ"ז לא הוי בד"א ומש"ה דוקא באין לו כוס התירו וז"ב בסברא. ומיושב בזה קוש' התוס' בסוגיא ד"ה מיתיבי דלא פריך ממתניתין ב"ש אומרים נר ומזון בשמים והבדלה עי"ש ולמ"ש דמתני' דמיירי בהתחיל סעודתו בשבת. בלא"ה לק"מ משום דבהמ"ז והבדלה באו על ד"א וכפי' הרמב"ם וע"כ דייק הש"ס לאקשויי דוקא מהך דנכנס לביתו דמיירי בהתחיל סעודתו במו"ש ונכפייעו דברי הרמב"ם בזה ונכון הוא:

דף כא ע"א ד"ה קאי כו' בהמ"ז. והתוס' בדף ק"ה ע"ב ד"ה כשהן יוצאין כ' דאי אסור למשתי עד שיברך בהמ"ז מנ"ל דאחר בהמ"ז יצטרך לברך בפה"ג וכתב די"ל לדחות דאי אחר בהמ"ז אין מברך בפה"ג דלא הוי הפסק בהב ונברך אמאי איתסר למישתי עכ"ד. ודבריהם מוקשים דהרי כבר באר בקונטרס דהא דאסור למישתי אינו מטעם הפסק רק משום דכבר נתחייבו בבהמ"ז ומה הועילו ביה דכיון דלא הוי הפסק מ"ט אסור בהב ונברך הרי אין הטעם משום הפסק רק משום חיוב בהמ"ז שנתחייב. ונראה דודאי בהב ונברך לא חל עליו שיברך תיכף רק אם באו לברך על דבר אחר אז אמרינן דמצוה הקודמת עדיף וכמו דאמרינן גבי ברכת היין לקידוש היום ומש"ה כיון דבהמ"ז הוי הפסק ואם שותה צריך לברך מחדש בפה"ג מש"ה אין רשאי לשתות אפי' בברכה משום דכיון דהוא רוצה לברך הברכה שיברך מצות בהמ"ז שקדמו. וכ"ז אם בהמ"ז מפסיק וצריך לברך על מה שישתה אבל אם בהמ"ז אינו מפסיקו וא"כ לענין לשתות בלא ברכה אין החיוב בהמ"ז מונע שתייתו כיון שאין עליו חיוב לברך מיד וזה נכון מאד ואולי יש לכוין זה בכוונת התוס' ובחי' האדרכתי: שם ד"ה בין כו' אי קי"ל כמ"ד. ולפ"ז למאי דאמרינן בסוגיא מאי בינייהו בין למ"ד מעין התימה סמוך לחתימה ובין למ"ד מעין פתיחה סמוך לחתימה הו"מ לומר דנ"מ לענין אמירת בין יום השביעי לששת ימי המעשה דלמ"ד מעין פתיחה אמרינן ולמ"ד מעין חתימה לא אמרינן וע"כ בסוגיא חדא קאמר וה"ה לאידך. ולתי' אי נמי בלא"ה אתי שפיר כיון דמעין פתיחה גם שמואל סובר. ולפמ"ש התוס' דמש"ה מוסיפין עוד לומר ואת יום השביעי משום דבעינן פעם אחת לומר שבע הבדלות יעיי"ש א"כ בלא"ה צ"ל בין יום השביעי לששת ימי המעשה דהוא נמנה בחשבון ז' הבדלות וכמבואר בתוס' בסוגיא. אלא דנראה בימי הגמ' לא נתקן זה. ובלא"ה יש גמגום בחשבון הני שבע הבדלות ועיין בתוס' ובמרדכי באורך מזה. והרמב"ם לא הביא כלל הך דהוסיפו בהבדלת יו"ט במו"ש בין קדושת שבת עי"ש וכ' בפכ"ט מה"ש הכ"א רק דהחתימין ביו"ט שחל במו"ש המבדיל בין קודש לקודש ולא ס"ל הך הוספה נראה דפוסק כפומבדיתא ולא צריך מעין התימה סמוך לחתימתן ומש"ה לא הביא תוס' זה ולא אדע טעמו שלא פסק כשמואל. וחולק על דברי הרי"ף בזה וצ"ע: **ע"ב** שם ד"ה פוק כו' כדתנן. דברי רבינו כדברי הרמב"ן במלחמות עיי"ש. וע"כ דסברו דאי נימא דבספק חשיכה שבת אינה קובעת א"כ יוקשה דמשכחת לעשר בספק חשיכה פירות שלא נגמרה הכנסה לבית דאז מעשרין בספק חשיכה והיכא פסקינן דאין מעשרין את הודאי כיון דיש מקום לעשר את הודאי אלא דאכתי אין ראייתם מבוררת דעכ"פ נהי דספק חשיכה אינה קובעת מ"מ אין מעשרין משום דמתקן אכילת קבע ונהי דלענין אכילת עראי בלא"ה מותר מ"מ הוי תיקונו לענין אכילת קבע ואסור לעשר בספק חשיכה. ונראה דהם סברי כשיטת הב"א בפ"ד מהל' יו"ט דהא דמטבילין ביו"ט כלי שנטמא בולד הטומאה משום שאינו רק מדרבנן ולא מיחשב תיקון. זה דוקא גבי טבילת טומאה דעכ"פ קודם טבילה הוי חזי להשתמש בו בטומאה ומש"ה לא מיחשב תיקון אבל בכלים הנקחים מנכרים אע"ג דאין טבילתן רק מדברי סופרים מ"מ כיון דלא חזי קודם טבילה לשום תשמיש אסור

לטבילו

להטבילו עיי"ש וא"כ כיון דתרומה בזה"ז הוי מדרבנן וגם תרומות פירות הוי מדרבנן א"כ הא דאסור לעשר בשבת ע"כ משום דלא חזי לשום בן אדם קודם אפי' בדרבנן הוי כמתקן וכשיטת הה"מ אבל אם נימא דערלי מותר תו לא מיחשב כמתקן כיון דעכ"פ חזי לאכילת עראי וא"כ מה שמתקן גם לאכילת קבע מ"מ כיון דלא הוי רק מדרבנן מותר וע"כ דאפי' אכילת עראי מותר כנ"ל בכוונתם והבן היטב . ועיין במל"מ פ"ה ממעשר הכ"ב כמה שנסתפק שם אי שרי לעשר בשבת היכי דשרי קודם שבת וע"י שבת אסור עיי"ש ונעלם ממנו דברי הרמב"ן ורבינו שמדבריהם מוכרח שאסור לעשר והבן . ולפמ"ש הר"מ בפכ"ג משבת הי"ד דאין מגביהין תו"מ שזה דומה למקדיש אותן פירות שהספרים יע"ש ולפי' אין ראיה הרמב"ן ורבינו מוכרח דנהי דליכא תיקון אסור עכ"פ משום מקדיש ובחי' הארכתי והכ"מ : שם בא"ד חשיבה הוא . ונראה דודאי אם קובע הסעודה לענין שבת ודאי דמקריא סעודת שבת וקובעת לענין מעשר . אבל כ"ז שאינו קובע הסעודה לענין שבת כל זמן שלא חשכה אין השבת קובע ומש"ה שפיר דייק הרז"ה מהא דחשכה בליל שבת דשם מיירי בהיה אוכל מקודם ומש"ה דוקא חשכה אבל בלא"ה אינה קובעת הסעודה לענין שבת וא"צ לעשר כי אם בחשכה ממש אבל הך דקידוש היום מיירי היכא דאינו אוכל רק לסעודת שבת ובזה קובע אפי' מבקידש ובזה סרה קושי' הרמב"ן ורבינו משיטת הרז"ה ויפה דקדק הרז"ה על שיט' הרי"ף דמיירי באכל קודם חשכה דבזה ס' חשיבה אינה קובע דאינו רוצה שיהיה הסעודה לסעודת שבת כנ"ל נכון ובחי' הארכתי : שם ד"ה מי כו' מבדיל והולך. ומדברי הרי"ף מבואר דאפי' בטעם מבדיל כל היום ובה"ג כ' דדוקא בלא טעם מבדיל כה"י עיי"ש והטור כ' בסי' רצ"ה דא"י מ"ט לחלק בזה ולכאורה סוגית הש"ס דלא כבה"ג דא"כ מ"ט דדייקינן מהא דאמימר בת טוות דאסור לאכול קודם הבדלה דילמא מש"ה בת טוות כדי שיבדיל למחר וכדמשמע גם מלשון הרי"ף דאי טעים אינו מבדיל כה"י ויש טעם דהא דבת טוות כדי שיבדיל למחר ומהיכא נפקא לן דאסור לטעום קודם הבדלה וי"ל דודאי אי מותר לטעום קודם שיבדיל אע"ג דטעם מבדיל כה"י אבל אחר דאסור לטעום קודם שיבדיל אז אי טעם נהי דמבדיל מ"מ כה"י אינו מבדיל וטעם הבה"ג נראה דהיכא דהוי רק תשלומין אי טעם אינו מבדיל אבל היכא דלא הוי לתשלום כמו בלילה טעם מבדיל כנ"ל בדעת בה"ג ונראה דהיה לו הכרח משום דקשה לו דא"כ הא דקאמר בת טוות היינו משום דאסור לטעום קודם שיבדיל קשה כיון דבשביל שיברך בהמ"ז על הכוס התירו לאכול קודם שיבדיל ואע"ג דהא דבהמ"ז טעונה כוס אינו רק להידור מצוה כמ"ש הרמב"ן במלחמות בברכות פ' א"ד ורבינו בפרקין ומ"מ מה"ט התירו לאכול קודם שיבדיל א"כ כיון דלעולם יסדר אדם שלחנו במוצ"ש כמבואר בשבת קי"ט וכש"ע או"ח סי' ש"ו א"כ מ"ט לא התיר לטעום כדי לקיים הך דסידור שולחנו במו"ש דעכ"פ עדיף זה מהך דהידור מצוה בכוס בהמ"ז ומ"ט בת טוות וע"כ דהא דבת טוות היינו רק משום דאם היה טועם לא היה מבדיל למחר אלא דמזה גופיה דייק דאסור לטעום קודם שיבדיל וכמ"ש ובזה תלי אם לא טעם מבדיל כה"י ואחר דאסור לטעום קודם שיבדיל ותו אם טעם אינו מבדיל כל היום ומש"ה בת טוות כדי שיבדיל למחר וכמש"ל וזה ראיה נכונה לשיטת הבה"ג והבן היטב :

דף כב ע"א שם ד"ה כפושע ומזיד . מדברי רבינו מבואר דהיכא דלא הבדיל במזיד אין לו תשלומין ולענין קידוש מבואר מדברי הר"מ בפכ"ט מהל' שבת דאפי' בלא קידש במזיד מקדש כל היום ובהבדלה כ' ואם לא הבדיל מבדיל למחר ולא כתב דאפילו במזיד משמע דבהבדלה במזיד אין לו בזה תשלומין וכן בש"ע או"ח סי' רע"א בקידש כתב אפילו במזיד וגבי הבדלה כתב בשוגג ודברי הרמב"ם סתומים ולולא דמסתפינא הייתי מחלק בזה למ"ש זקני בב"ח סי' רע"א בטעם הרמב"ם דבקידוש ואפי' במזיד משום דכה"י היא עיקר הקידוש ואינו בשביל תשלומין אלא דמה דמקדשין בערב היינו משום אקדומי מצוה בזמנו יע"ש וא"כ לכאורה בהבדלה דאפוקי יומא מאחרינן ע"כ דזמנו בלילה עיקר ומש"ה מה דמהני היינו משום תשלומין ובמזיד ל"מ תשלומין אלא דמ"מ כיון דמחד קרא נפקא זכרהו בכניסתו וביציאתו וכמ"ש הה"מ בפכ"ט מהל' שבת א"כ כמו דבקידוש כל היום מעיקר הדין ג"כ הבדלה כה"י מעיקר הדין ומ"מ מקדמינן בלילה אע"ג דהוי אפוקי יומא כדי שיהיה כמו קידוש כנ"ל נכון וא"כ לענין מזיד יש לחלק בין יום א' לשאר יומא דיום א' אינו מכח תשלום ומהני אפי' במזיד ושאר יומי הוי מכח תשלום ול"מ במזיד ובזה יש ליישב סתירת דברי הרי"ף דהתחיל מבדיל כל היום וכו' לבסוף עד ג' ימים מבדיל ועי' בהגהות מוהרנ"ש מזה ולפמ"ש לעולם עד ג' ימים ומ"מ כתב כל היום לענין דמהני אפי' במזיד כנ"ל נכון לולי שלא מצאתי לי חבר בזה ועי' מש"ל בדעת בה"ג והבן ובחידושי הארכתי : שם ד"ה נטל כו' כל אימת . נלענ"ד לשון הרי"ף שכתב אלמא בחביבותיה תליא מלתא ולא בנטילה ל"מ כפי' רבינו אלא דהרי"ף מפרש דודאי רב דסובר דאין מקדשין על הפת וסובר דא"א לקדש על היין כיון שכבר נטל ידיו וגילה דעתו דאין רצונו רק על הפת ולדידן י"ל דבחביבותא תליא מילתא היינו היכא דחביבא ליה ריפתא מקדש אפת אבל בחביבא ליה ייגא אף בנטל ידיו מקדש איין דאין בנט"י כח להפקיע קידוש איין אחר דהוא יודע בעצמו דחביב ליה ייגא ל"מ זה שיהיה גילוי מילתא דחביב ליה ריפתא זה נ"ל בלשונו ודעת הרמב"ם ג"כ אין נראה בו פי' רבינו דלאו מטעם דנט"י מרא' ג"כ דחביב ליה ריפתא אלא דרמב"ם סובר כשיטת הרז"ה דטעמא דרב דנטל ידיו לא יקדש משום כאילו טעם ולא קידש ומ"מ אם מקדשין על הפת ל"ש לומר דהוי כטעם כיון דמקדשין על הפת לא שייך לומר דהוי כטעם אלא דרב סובר דאין מקדשין על הפת ודחה ר"י דזימנין דחביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא ותו לא שייך לומר דהוי כטעם כיון דמקדשין על הפת . אמנם בנטל ידיו לקדש על היין אינו רשאי לכתחלה דאף על גב דקיימא לן טעם מקדש מ"מ זהו דוקא בדיעבד ולענין קידוש על היין הוי בנט"י כאילו טעם ומש"ה דקדק הרמב"ם ז"ל בלשונו שם מי שנתכוין לקדש על היין בליל שבת ושכח ונטל ידיו מקדש על הפת לאפוקי דעת הרי"ף דבחביבותא תליא מלתא אלא דאע"ג דנתכוין על היין ושגג שנטל ידיו דעדיין איכא אגלו חביבות היין מ"מ מקדש על הפת דאם יקדש על היין מיחשב נטילתו כמו טעם וכסברת הרז"ה ולכתחלה טעם לא יקדש אבל אם מקדש על הפת לא מיחשב זה כטעימה כלל זה נ"ל ברור בכוונתו ובזה נראה טעם הרמב"ם דאפילו בקידוש שחרית לא יטעום קודם קידוש והראב"ד השיגו ונראה דהוכחת הרמב"ם היה דהרי הך דנטל ידיו לא יקדש קאי אפי' בקידוש שחרית דאחר דאמרינן אין לי אלא בלילה ביום מנ"ל מייתי הך דרב דנטל ידיו לא יקדש דקאי נמי אקידוש היום וכמ"ש זקני הב"ח בסי' רפ"ט עיי"ש וא"כ אי ס"ד דבקידוש היום טעם מקדש א"כ מ"ט נטל ידיו לא יקדש כיון דהרמב"ם סובר כשיטת הרז"ה דהא דנט"י לא יקדש היינו משום דהוי כטועם קודם קידוש וע"כ דאפי' בקידוש שחרית טעם אינו מקדש וזהו הוכחה ברורה לדעת הרמב"ם ומ"מ לדידן בקידוש שחרית כיון דא"א לקדש על הפת דאין היכר לפת לקידוש היום וכמ"ש הפוסקים א"כ בקידוש שחרית נטל ידיו יקדש על היין כיון דבדיעבד קי"ל טעם מקדש וכ"ז ברור בעיני : **ע"ב** שם ד"ה שאין מקדשין . ולענ"ד אין מכאן ראיה דשם כיון שנשתנה טעמו ומש"ה אין ראוי לנסך ע"ג המזבח מש"ה לא חזי לקידוש אבל היכא דהוי חמר מדינה כיון דע"י שהוא חמר מדינה מיחשב כיין והרי עמד טעמו בו מקדשין בו וצ"ע ומ"מ גם לדעת רבינו דוקא בקידוש לילה אין מקדשין משום דבקידוש אפשר בפת אבל בקידוש יום דאין מקדשין על הפת ודאי מקדשין עליו : שם ד"ה אם כו' יותר מרביעית . ומ"מ לא אדע כיון דסגי ברביעית אע"ג דלא מייתבא דעתו וע"כ דבקידוש לא בעינן כלל יתיבי דעתיה א"כ מ"ט יצטרך דוקא רביעית ולא סגי ברוב רביעית ומה סברא יש לחלק בין רוב רביעית לרביעית שלימה כיון דבין כך ובין כך לא מייתבא דעתו ואם מהני ברביעית יועיל ג"כ ברוב רביעית כמו בשאר אדם בינוני וצ"ע : שם ד"ה אין כו' מפני שמשביחו . תמיה לי דאין הטעם דיין מבושל טוב יותר רק משום דמבושל מתקיים יותר אבל לענין הטעם טוב שאינו מבושל ממבושל עי' פ"ב דתרומות לא מן המבושל על שאינו מבושל דהוי מרע על היפה והיינו דאינו מבושל יפה לשתות מהמבושל וא"כ לענין קידוש תליא בטוב לשתיה ולא במתקיים ומש"ה אין לקדש על המבושל גם מה דהביא רבינו מהא דביין התירו לא נזכר שם כלל מפני שמשביחו על המבושל אלא דהתירו ביין לערב קשה ברך משום שמשביחו עיין בב"מ דף ס' וצ"ע :

דף כו ע"ב ד"ה אבל בשאר פירות ובדברי רבינו יונה בברכות בפ' כיצד מברכין מבואר לחלק בזה בין יין לתאנים וענבים וזה כוונת הרז"ה ועיי"ש : שם ד"ה והביא ראיה ואפשר לומר דאם סבור שהיא חול דאין כאן היכר מחשבתו שאינו רוצה בקיומו של מצוה ודאי יצא דמצות א"צ כוונה אבל בכפאוהו ס"ד כיון דאינו אוכל רק ע"י כפיה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שאינו רוצה בקיומו של מצוה ולא יצא קמ"ל דיצא גם בזה והבן

גליון מהרש"א

מאת הרב הגאון מהור"ר שלמה איגר על הרי"ף ממסכת פסחים

פ"א דף א ע"א בר"נ ד"ה הרי שאמרה תורה וכו' מדכתיב תשביתו . עי' בלקוטי אות ד' וה' : שם ד"ה ומהו ענין כו' דדברים שבלב א"ד . עי' בהר"ן לקמן פ' כל שעה ד"ה אר"ת וצריך שיבטל בלב די"א בלבו לאפוקי שיהיה צריך להשמיע לאזנו אבל צריך שיוציא בשפתיו דאל"כ הוה דברים שבלב . ועי' בלקוטי אות ד' : שם ד"ה אלא כך כו' סמכה תורה על החזקות . ואף דהיכא דאיכא לברורי לא סמכינן אחזקה. והביטול אינו טורח ואף דא"ל לבדוק מקומות שאין מכניסין בו מ"מ למה יסמוך ע"ז בלא ביטול . י"ל דזה דאיכא לברורי לא סמכינן הוא רק מדרבנן . או למ"ש הב"י א"ח סי' תל"ז דמש"ה לא בדקינן אחר י"ח טריפות משום חזקת כשרות והייט דחזקה גמורה סמכינן אף דאיכא לברורי . ושאני בית שיש לו חזקת חמץ אלא דחזקתו בדוק . הייט דרוב בודקין עדיף מחזקה . ועדיפות רובא מחזקה . וזהו העודף אין כאן כ"כ כמו חזקה ומש"ה במקום שאין מכניסין דהוה חזקה גמורה סמכינן : בא"ד שא"כ אפי' בדק הוא מחויב. עי' בתוס' ביצה כ"ה ריש ע"ב : שם אי אתה מוצא בדיקה . לכאורה אתה מוצא בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות דלבטלו א"י שהרי אינו שלו וכמ"ש בתי' ש"א סי' ע"ז : **ע"ב** שם סה"ד גרסינן כו' לאו משום דחזקתו בדוק . ואמירה דידהו צריך דלא יהיה צורך לשאלו בדאי' קמן . תוס' :

דף ב ע"ב שם ד"ה ומיהו ה"מ כו' הואיל ועבר עליו שלא ביערו . והיינו היכא שמגד החמץ היה דאורייתא אלא דהרשות גורם לעשותו דרבנן אבל אם החמץ בעצם אינו דאורייתא אינו אסור אחר הפסח וז"ש לקמן רפ"ג ד"ה ולפיכך דנוקשה כיון דביעורה מדרבנן לאחר הפסח מותר בהנאה :

דף ג ע"ב שם ד"ה וקשיא להו כו' נמי מברך בעל שלא כדברי הרמב"ם ז"ל . בב"י יו"ד ריש סי' רס"ה כ' ליישב דעת הרמב"ם :

דף ד ע"א שם ד"ה ומיהו בירושלמי כו' ברכת השבת אלא בתכ"ד . נ"ל פירושו דגם לירושלמי יש חילוק בין ברכת שבת לברכת מזוה דאל"כ אלא דגם במזוה מברכי' תכ"ד יקשה על ק' רב חסדא פרק ע"פ ריש דף קט"ו :

פ"ב דף ו ע"א בריי"ף אדם שממונו חביב אם כו' שגופו חביב עליו כו' ואם כו' שממונו חביב כו'. כן הנוסח בגמ' : שם בר"נ ד"ה גמ' כו' לאו אכילה היא אלא דמתהני מיניה . לכאורה משמע דהאוכל דבר שאין דרכו לאכול ואית ליה הנאה באכילתו לא מקרי שלא כדרך הנאתן אך מדברי רמב"ם פ"ה מיסה"ת ה"ח דתולה שאב"ס מתרפא בשתית איסור שמעורב בו דבר מר מבואר דגם שנהנה מה דמתרפא מ"מ הוי שלא כדה"נ . גם ממניח חלב ע"ג מכתו מוכח דאין דין זה אמיתי : בר"נ סה"ד חוץ כו' י"ל דכהשאלה זו אינו . עי' בגליון ברכות ריש פרק היה קורא : בא"ד עובר עליה בלאו שהוא . ק"ל הא השואל מחזיק לו טובה וזה חשוב הנאה מע"ז וכמו בהרפואה בעצי אשירה בהר"ן לקמן בסמוך וי"ל כיון דהנכרי שקיל בע"כ של ישראל וכמ"ש רש"י שם אינו מחזיק לו טובה ועי' ע"ז מ"ד ב' תד"ה נהנין : שם ד"ה וק"ק כו' אפשר לדתוהן משום דכי אמרינן . ועי' מ"ש הר"ן במסכת יומא דף רכ"ד ע"ב [ד' זולצבאך סי' תתקע"ג] ד"ה חוץ מע"ז עוד הוכחות אחרות נגד הרז"ה :

דף ז ע"א בר"נ סד"ה הא כו' כדיעבד דמי . נ"ע מלקמן ע"ב ועיין שער המלך הלכות חו"מ עלה ס"ו ע"ד : שם חדושי אנשי שם נ"ע . (עי' חדושי אנשי שם לקמן בדף ח' ע"א שם מבואר הקושיא) וליישב דברי הר"ן ז"ל י"ל במה קנא דזה וזה גורם דאסורים לכתחלה הוא רק באפשר להוציא האיסור מתוכו דבזה אין הפסד כלל דהא דין הוא שלא ישתכר מהאיסור ועי' בתוס' סוף דף כ"ו . אבל איסור לכתחלה של נטל"פ הוא שלא לערב הטעם באוכל בידים . וא"ת כיון דשניהם מדאורייתא מותרים מה ראו להחמיר בזה מבזה . י"ל אולי כיון דטעם פגום אפשר שיחזור לאיסורו כגון שיבשל באותה קדירה דבר חריף ע"כ גזרו בו יותר או דגזירה אטו בת יומא הוא באותו דבר עצמו שטעם כזה לא ישהה אותו בפעם אחר כ"ד שעות אבל זוז"ג אטו גורם א' הם דברים חלוקים ל"ג ביה כלל . אך שיברר האיסור מתוכו זהו חייבוהו כיון דאיסור הנאה הוא לא יהנה ממנו אף ע"י זוז"ג כ"א יצין התנור . דאין מגיע לו הפסד כ"א מניעת רווח שאינו משתכר ע"י גורם של היתר . אבל בחדש אם יותן שיהיה לו פסידא לא הצריכוהו :

דף ז ע"ב שם ד"ה ודאמרינן כו' וראיה לדבר . ק"ק הא ממקומו יש ראיה דהא חמץ של נכרי דמותר בהנאה היינו שישראל רשאי ליהנות ותיפוק ליה דאחר הוא ואף כתש"י אחר שרי אע"כ בשל ישראל לאחריני נמי אסור ואף א"ת לדחוק דשל נכרי דקתני מותר י"ל לעצמו וכגון שנתגייר אחר הפסח . לא הועיל בזה דמ"מ אחר הוא כעת ואין היתרו משום דחמץ של נכרי הוא אלא גם אם היה תש"נ שוה לאחש"י מ"מ היה מותר בו : שם ד"ה ואני תוכך כו' . בשלמא לרב כיון כו' מדאורייתא לא בטיל . ואף דבסמוך לקמן בקדירה בפסח גזר דלמא אתי לאשתמושיה ביה במינו אף אם יסבור נטל"פ מותר ורק לכתחלה לבשל אסור כמ"ש הר"ן להלן והוא רק דרבנן גם במינו . נ"ל דבל"ז קשה הא לאח"ז לא גזר רב אטו אינו מינו וצ"ל כמ"ש התוס' לקמן (דף ל' א') דדוקא בתערובת חמץ דל"ש לא גזר משא"כ בקדירה א"כ י"ל ה"ה בקדירה דשכיח גם אטו מינו דרבנן גזר וגם לתוס' עכצ"ל הכי דהא כ' ג"כ דקוש' דלשהינהו היינו אם נטל"פ שרי . ומ"מ מתרץ שם גזירה דלמא כו' : בא"ד אטו מינו אלא לרבא אמאי . בזמנו דאכלו בעינא יש בו כרת (דהא לאח"ז נמי אסור במינו מדאמרי' לרב ומ"מ לא גזר) וע"כ יש מקום להקל ק' הר"ן די"ל הא מטעם דאסור במינו מדאורייתא לא ה"ל לגזור כיון דתערובת גם לר"א אינו אלא בלאו אלא כיון דבעינו יש כרת גזר ה"כ אם במינו רק דרבנן גזר כיון דבעינו איכא כרת : בא"ד להיות ניתר אבל כאן . וע"כ גם לרמב"ם איתא לסברא זו דהל"כ ק' על ר' יוחנן דס' גם בזמנו במינו בנ"ט וכי לא סבר ר"י דין דשיל"מ והא מתני' וברייתא הוא עי' שעה"מ הל' חו"מ פ"א ה"ה עלה נ"ה ד"א ריש ע"ב . אלא דלרמב"ם רבא נ"ל האי חילוק וע"ש עוד די"ל דר"י סבר דהאיסור שאינו בעצם כ"א בזמן דשיל"מ בטל וביצה ביו"ט שאני דנולד ואסורו מעיקרו . גם י"ל דס' ר"י משום דיחזור לאיסורו : בא"ד ולא נהירא לי שאלו . עי' בתשו' א' חלק שני מתשו' מהרי"ט :

דף ח ע"א שם ד"ה אמר רב כו' נתינת טעם אפילו נטל"פ אסור . למה שנסתפק בתה"ד בדאיכא תרתי נטל"פ ומשהו אפשר דגם היש מי שתירץ יודה דשרי . נ"ל הוא יתרץ הקושיא שבהר"ן בסמוך ד"ה ופרכינן כתי' הרמב"ן בלקוטיו . דאילו לתירוץ הר"ן מוכח דגם בדאיכא תרתי אסור . ועי' בזה בס' שעה"מ הל' חמץ ומצה עלה ס"ז ד"א ריש ע"א : בא"ד וכיון דאפילו פגום בעינו . עי' מ"ש בגליון הר"ן ע"ז עלה סס"ג א' : שם בעינו אינו אסור היאך יאסור . וא"ל דבחמץ באמת גם פגום בעינו אסור ומהאי טעמא כיון דאסור במשהו דהא בין לטעמיה דרב דגזרי' אינו אטו מינו ובין לכשת"ל דבלעדי גזירה אית ליה לרב נמי סברת הסוברים דחמץ במשהו והוא משום דשיל"מ מ"מ זה שייך רק בדבר שבבר אסור שלא יתבטל אבל לא שיאסור . גם הא בכל אסורי משהו בעינו אסור מטעם ח"ש ומ"מ נטל"פ מותר . ועדיין י"ל כיון דסברתו דחמץ שאוסר במשהו (משא"כ שאר איסורים דאסורי' ולא אוסרין במשהו . ואסורן לא משום דלא תלוי בנתינת טעם אלא משום דחזו לאנטרופי) ולא הלכו בתר טעם אלא דכיון דלמחר יהיה מותר ס"כ משהו פגום או בעיניה כיון דלמחר בל תאכלנו באיסור חמץ כלל אל תאכלנו היום באיסור ע"י היתר משהו ופגם . א"כ מ"מ יקשה הא רב סבר כר"י דגם לאחר זמנו אסור מה"ת כדאיתא בגמ' כ"ט ב' ולא הוי דשיל"מ ואינו אוסר במשהו . דהא הר"ן לעיל בסמוך תלה זה במאי דקיי"ל כר"ש . וי"ל דמ"מ גם לר"י הוי דשיל"מ משום איסור כרת שמותר למחר ונימא עד שתאכלנו לאיסור כרת ע"י ביטול תאכלנו למחר בלא איסור כרת . ועכצ"ל דהתרגן סבר דטעמא דרבא דבמשהו משום חומרא דחמץ וכמ"ש בתוס' ואז ודאי פשוט דבעינו במשהו גם בלעדי טעם ח"ש אסור וה"ה נטל"פ . וביותר כיון דמשהו בעינן חמור ממשהו בתערובות כמ"ש בתוס' ע"ז ס"ח א' דלר' יקיר ע"כ לא ס' ר"ש כ"ש למכות אלא בעין א"כ כשאסרו משהו משום חומרת חמץ ממילא משהו בעין בכלל . אך א"כ מה הקשה הר"ן דהמין עצמו אינו עתיד כו' הא מ"מ מכרת יהיה מותר גם המין עצמו : בא"ד ונשרפת עם הטמאה . אם תרומה טהורה היא כיון דלא חזי לאדם מותר לטמאה בידים : בא"ד ה"מ דיעבד אבל לכתחלה לא . ובתוס' תי' עוד דהתם טעמו נפגם כשהוא בעין עדיף מהכא דנפגם רק בדופני הקדירה ואולי י"ל כיון דאפשר להדר לשבת ע"י ביטול דבר תריף אסור עכ"פ מדרבנן : שם ד"ה ופרכינן כו' בקדירות אי אפשר שיגא. ק"ל למ"ש הר"ן לעיל ד"ה ואני תוכך דלדידן גם בפסח אינו אסור כ"א בנ"ט א"כ גם בפסח יהיה רשאי לבשל בקדירות כיון דאין מבטלין איסור לכתחלה ל"ש מטעם שכ' הר"ן בסמוך וגזירה אטו מינו לא ס"ל לשמואל הוה לשמואל בפסח כמו לרב אתא"פ לפי ס"ד דהמקשן דהקשה ולשהינהו . וצ"ל ג"כ דבקדירות דשכיח גזר גם שמואל : שם סה"ד ופרכינן כו' י"ל דאפשר דבחמץ . ובתוס' כ' דקושית אי ס' רב נטל"פ מותר בדיעבד וע"כ בצירוף משהו מבטלין . ולענ"ד י"ל גם אי נטל"פ אסור מה"ת מ"מ אם נפגם עד שבטל האיסור ודאי אינו כ"א מדרבנן ומקשה על אמרו קדירות סתם והא אותן שהיו אינן בני יומן כשהגיע הפסח דאסורים רק מדרבנן בצירוף משהו מבטלין : שם ד"ה מפני כו' וה"כ נ"ט בר נ"ט הוא . מכאן נ"ל מבואר דל"ד בביטול מתיר הר"ן נ"ט בר נ"ט ומשום דאיכא ג' נ"ט . הבשר בקדירה וקדירה במים ומים בדגים אלא גם בכלי מתיר דהא הפת דומה לכלי דנאפה בלא מים וכ"ה באשר"י פ' כ"ה . ובב"י סי' צ"ה ביו"ד מדייק מהר"ן מדלא חילק הר"ן שם משמע דבכליה נמי מתיר . והרי הוא מבואר כאן וא"צ לדייק : סה"ד ודאמרינן כו' ולא מידי . ק"ק דלמא התלק שלא נשתמש באור . אף דבולע משום חם מקלתו כו' מ"מ בליעה זו אינה חזקה כ"כ ויוצאת ע"י רותחים : **ע"ב** שם ד"ה מדיחו כו' דעכובא לא כתיב . עי' תוס' במסכתין ריש דף י"א ובגליון :

דף ט ע"א שם מתני' ד"ה נכרי שהלוה דבורא בעלמא אבל הכא דמתסרה. עי' פסחים ס"ב א' . והר"ן לקמן ד' י"ד ע"א בסוגיא כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט ד"ה וכתב הרב אלפסי : בא"ד דמתסרא ממונא ל"א. לקמן פרק כ"ש בסוגיא על מתני' אלו דברים ד"ה אבל הרמב"ן קרי הר"ן לחסרון פדיון מחוסר מעשה: בא"ד ליתא דבכה"ג ליכא . אינו מובן למ"ש בסמוך לקמן דמש"ה לא הוי אסמכתא משום דבעי"ת קונה משכון והרי נכרי מישראל קונה משכון : בא"ד וטעמא דמילתא משום דבעל חוב קונה משכון . איני מבין כיון דזהו הטעם . א"כ שפיר י"ל דמיירי בהגיע זמנו קודם פסח אלא כיון דנכרי מישראל קני משכון שפיר אית כו' משום אסמכתא ואחר ימים רבים מצאתי שהקשה כן בספר מתנה אפרים דיני אסמכתא ס"ג :

דף יא ע"א שם סד"ה אבל כו' דהתם מחוסר מעשה. לעיל גבי נכרי שהלוה א"י על חמצו כתב הר"ן דפדיה כיון דמחוסר ממון ל"א הואיל :

פ"ג דף יג ע"א שם סוף ד"ה ולפיכך כו' מותר בהנאה . עי' מ"ש בגליון ריש מסכת בד"ה ומיהו ה"מ בדאורייתא :

דף יד ע"א שם סד"ה מתני' כיצד מפרישין כו' לאכילה לכלבים א"א . ורש"י כ' דגם זה בכלל אין שורפין קדשים ביו"ט דרחמנא אחשביה לבעורו והוה מלאכה וכן מבואר יותר ביצה כ"ז ב' :

פ"ד דף טז ע"ב שם מתני' מקום שנהגו כו' ואפשר דמדרבנן הוא ואסמכי'. ולפ"ז נ"ל דמה דמשני בירושלמי תורה הוציאתו מן הכלל הכונה כיון דהתורה התירה בפירוש שוב א"א לחכמים לאסור וכמ"ש בט"ז יו"ד סי' קט"ז ס' אור חדש . ועי' במל"מ פ"ג מעבדים ה"ג ד"ה וכופהו ובתוס' בב"מ ס"ד ב' ד"ה ולא ישכור כו' ולפר"ת כו' ובכ"מ פ"ג ממלכים ה"ז ובגמ' פרק כ"ש כ"ג א' אי הכי אפילו לכתחלה נמי: בא"ד שנאסר במנין צריך מנין אחר . ומשמע בתוס' כאן דאף אם מדאורייתא הוא משום פסח מ"מ אסור לעולם :

דף יז ע"ב שם ד"ה ואיכא כו' י"ל דבמילתיה . עי' ש"ך יו"ד סי' של"ד ס"ק ע' : בא"ד אבל בדבר שעיקרו מה"ת . ומ"ש רב ושמואל מנדין על ב' י"ט הנה ביום א' מיירי בעבר אדאורייתא אבל אדרבנן כיון דלא עקר כוליה מלתא היו מכין אותו . ב"י א"ח ר"ס תנ"ו :

פ"י דף כ ע"ב שם סד"ה כוס ראשון כו' דברכת המזון למפרע. עי' מה שהביא הר"ן לקמן (סי' תשפ"ט) ד"ה הכל מודים:

דף כב ע"ב שם ד"ה אם כו' שיעור הוי בגיר מרביעית . אך רובו היא : בא"ד אבל הכא דכוליה כוס. ובתוס' יומא דף פ' א' לא משמע כן :

דף כג ע"א שם ד"ה שאף כו' דכל דתקון . וצריך לחלק בין זה לבין מ"ש הר"ן פ' כל כתבי וז"ל כי ר"ת שנשים חייבות בג' סעודות וכ' ככלות שאף הן היה בנס המן ואין צורך שבכל מעשה שבת איש ואשה שוין כדילפי' מזכור ושמור את שישנו בו) ובכלל זה הוא כל חיובי דשבת עכ"ל והרי ה"נ ילפינן כל שישנו בבל"ת חמץ ישנו בקום אכול מצה ונימא בכלל זה כל חיובי דחג הפסח :

דף כה ע"א שם ד"ה היכא כו' מחזי כי הוכא שיברך . עי' בגליון לעיל דף ו' ע"א :

ע"ב שם ד"ה הכל כו' דערובי דהואיל ואתעביד . עיין גליון לעיל (כ' ב') סד"ה כוס ראשון :

במרדכי פ"ב (אות תקמה) וכ"ש מאפרן. בשעה"מ פ"ה מיסודי תורה עלה ב' ע"ג הקשה שור הנסקל יוכיח דמותר שלכה"ג ואפרו אסור דהוא מהנקברין : שם בתוס' מע"פ סד"ה דאכלי ושתו כו' במקום שהיו . ולפי מה שכתב לקמן מלבד זה ניחא וכמו שכתבו תוס' ד"ה אכלו ושתו :

מאת הרב הגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים וכו'

דף א ע"א במאור ד"ה סוגיא כו' ולהפרישם מכל טומאה כדכתיב . נ"ב עי' ברש"א שתמה עליו ועי' ברבינו יונה בשערי התשובה שער ג' סי' ר"ל דלדבריו שם מוכרח ג"כ כדברי הרב לומר דטמא אינו מגונה אך מבואר שם טעם אחר דדוקא בפ' המבול דטמאה הי' מותר באכילה רק לקרבן נאסרה אזי גנאי הוא לגנות דברים הראוים לאכילה לקרותן טמא משא"כ אחר מ"ת דאסורין באכילה אין גנאי לקרותן טמא ובגליון הש"ס הארכתי בזה ע"ש : **ע"ב בר"נ** ד"ה ובגמ' פרכינן כו' ואפ"ה עקם בקרא דאשר איננה טהורה . נ"ב עי' בבעל המאור ועי' בש"ת לרבינו יונה שער ג' סי' ר"ל ובגליון הש"ס הארכתי בזה :

דף ו ע"ב רש"י ד"ה כי פליגי דאפשר לו ליבדל כו' מאן דאסר כר' יהודה . נ"ב ז"א דבגמ' מבואר דאליבא דר"ש פליגי דמאן דאסר ס"ל דע"כ לא שרי ר"ש אלא בלא אפשר אבל באפשר מודה דאסור :

דף ז ע"א ברי"ף וחטים של חמץ בעו שחיקה כו'. נ"ב עי' בא"ר דמוכיח מזה כדעת המג"א בסי' תמ"ה שצריך לחתוך החטים ל"ב או ל"ג ואף דמשמע מדברי הב"ח שאין זה מדברי הרי"ף מ"מ איזה גדול אחד כתבו עכ"ל. ול"נ דודאי איזה תלמיד טועה כתבו דממנ"פ האיך כ' מתחילה ופרישנא מפרר ומטיל לים משמע דס"ל בכל חמץ בעי פירור כרבה ורבה מוקי הא דתנן במתני' מפרר ומטיל לים היינו לשאר נהרות ואיך כ' אח"כ אלמא אפי' לים בעי פירור וכ"ש לשאר נהרות הא לים אפי' לרבה לא בעי פירור ורבה מפרש הך דתנן מטיל לים היינו שאר נהרות ואם נאמר דכוונת רבה למעט רק ים המלח אבל שאר ימים מודה וצ"ל הטעם מפני שעוברים שם בני אדם כמו בשאר נהרות אכתי קשה מאי כ"ש בשאר נהרות דנקיט הא שאר נהרות וימים דומין כיון דבתרוויהו עוברים בני אדם וע"ק האיך אמר אח"כ וחטים של חמץ בעו שחיקה הא כיון דאליבא דרבה קיימינן אין חילוק בין חטים לשאר חמץ ואם נאמר דפסק כרב יוסף א"כ ק' היאך כ' מתחלה ופרישנא כו' או מפרר ומטיל לים דהא לרב יוסף פי' המשנה דמטיל לים בעיניה דודאי משנתנו לא מיירי בחיטי רק בשאר חמץ אך י"ל דלעולם דפוסק כרבה והא דאמר וחטים של חמץ בעו שחיקה לא בא למעט שאר חמץ רק דמשמיענו דבחטין לא סגי פירור דהיינו פזור שיפזרם כמ"ש רש"י רק צריך שחיקה דווקא ומזה הטעם יצא לו לרבה דכל חמץ בעי פירור משום הך ברייתא דתני' מפרר ולא ניחא ליה לאוקמי בריי' בחיטי משום דאי בחיטי הו"ל לומר שוחק או מחתך נמצא לפי זה אין ראיית הא"ר ראי' כלל מהך גאון דחיטי בעו שחיקה דע"כ הך גאון פוסק כרבה כמ"ש אבל אנן דקיי"ל כרב יוסף וכדס"ל להרמב"ם וש"ע בסי' תמ"ה א"כ אדרבה מוכח דלרב יוסף סגי בפזור דהא מוקי ברייתא דמפרר בחיטי ולא נקיט שוחק אלמא דאף חיטי א"צ שחיקה : **ע"ב בר"נ** ד"ה אמר רבא כו' א"א שלא יאסור בנותן טעם כו'. נ"ב וס"ל דמותר דאמר רבא היינו לגמרי אבל דעת הטור בסי' תמ"ז דאף לאחר זמנו אינו מותר כ"א בס' וא"כ אין ראיה וכן ס"ל להטור באמת דלפני זמנו כלאחר זמנו :

דף ח ע"א בר"נ כדאיתא בבכורות . נ"ב בכריתות כ"א וכ"ה בפסחים מ"ה ב' :

דף ט ע"א בר"נ ד"ה והתורה כו' בזבחים פרכינן קדרות בפסח אמאי כו'. נ"ב במקדש: **שם ד"ה** מתני' נכרי שהלוה כו' עד וטעמא דמילתא משום דבעל חוב קונה משכון . נ"ב קשה דהא נכרי מישראל לכ"ע לא קני משכון וכן ישראל מנכרי לת"ק דר"מ דקיי"ל כוותיה לא קני משכון ובר"ש כ' טעם אחר דאין דין אסמכתא בנכרי ע"ש:

דף יא ע"ב בר"נ ד"ה מתני' אין שורין את המורסן כו' עד ואע"פ שהמים טופחין בבשרה. נ"ב עי' ברא"ש שפי' דווקא מי זיעה אבל מים ודאי אסור :

דף יב ע"א בר"נ ד"ה ומבעי ליה לאינש כו' עד ובגמ' אמרינן דשימור דלישה . נ"ב צ"ע דרבא הוא דאמר הכא ואיתותב :

דף יד ע"ב ברי"ף אלא קורא לה שם ואפילו לכתחלה . נ"ב ואפי לה :

שם בר"נ ד"ה וכתב הרב אלפסי כו' עד ואפשר עוד כו' . נ"ב וכן הוא דעת הראב"ד בפ"ז מהל' תרומה וצ"ל דהא דתנן בפ"ד דחלה בחלת חו"ל דטבול יום אוכל היינו בחלה שני' הנאכלת דלא כפי' הרב שם רק כפי' התוס' והרא"ש ר"פ כ"ה וס"ל דחלה דידן חמור מחלה שני' דסמוכין לא"י דלא כתוס' שם ע"ש ודו"ק :

הגהות במרדכי

תוס' מערבי פסחים וא"ת והא אמרינן בסנהדרין דלכ"ע במה לחלוק כו'. נ"ב עי' בשעה"מ פ"ה מהל' יו"ט דין ד' שמקשה עליו דהא ריב"ל ס"ל בסנהדרין שם דאף במה לפרש והניח בצ"ע וי"ל דמ"ש דכ"ע היינו ר' יוחנן ורמב"ח דלא פליג ר"י ארמב"ח אלא על אימתי אבל במה מודו תרוייהו דלחלוק והוה ריב"ל יחיד לגבייהו :

הגהות בתוספתא

פ"ב ה"א חמץ של כותים כו' עד בין שנתבלה באלפס בין שנתבלה בקדירה יוצאין כו'. נ"ב ע' בראב"ד פ"י מהל' חמץ דין ה' :

פ"ו ה"א אימתי אמרו וכו' עד ונודע לו עד שלא עשה את פסחו : נ"ב היינו שלא שחט עדיין אבל אם שחט ונודע לו קודם זריקה הציץ מרצה וזורק לכתחילה כמבואר בפסחים דפ"א ב' וכן משמע בתוס' שם ד"ה וטמא שמפרשים התוספתא דהכא על קודם שחיטה דוקא והרמב"ם בפ"י מהק"פ דין י"א ס"ל דאפילו נודע לו קודם שחיטה שוחט לכתחילה הפסח וצ"ל דס"ל דאין הלכה כתוספתא זו רק כברייתא דמביא בפסחים פ"א ב' דטבות משמע לכתחילה אפילו לשחוט לכתחילה ודאי' דתוספתא זו אינו עיקר דא"כ אדמותיב למר בר רב אשי שם מברייתא ליסעיי' מתוספתא דהכא דמשמע כמר בר רב אשי דעד שלא עשה פסחו צריך לעשות פ"ש וקודם זריקה חשיב לא עשה פסחו דעיקר הוא הזריקה אלא ע"כ דקים להו להש"ס דתוספתא זו אינו עיקר או דס"ל להרמב"ם דתוספתא זו מיירי בטומאת התהום ודאי ר"ל שודאי לו שנטמא בט"ה ובכה"ג ס"ל להרמב"ם אף בנודע לו קודם זריקה אין הציץ מרצה רק באם כבר עשה פסחו לגמרי ואח"כ נודע לו שנטמא ודאי בט"ה א"צ לעשות פ"ש ועמ"ש בגליון בפסחים דפ"א א' באורך בשיטת הרמב"ם ולפי זה מ"ש כאן עד שלא עשה פסחו היינו עד שלא זרק דכאן מיירי בנטמא ודאי כו' קבר התהום הי' עמך בבית שנכנסת תחת אבן שישבת עליו והכא ודאי נטמא ועד כאן לא מכשיר הרמב"ם לשחוט לכתחילה רק באפשר שלא נטמא כמבואר שם בדבריו בדין י"א אבל בודאי נטמא מודה דטמא כמש"ש בטעון או רכוב שטמא וכאן מיירי אפילו בודאי נטמא ואעפ"כ משעשה פסחו א"צ וכמ"ש הרמב"ם שם בדין י"ב נמצא מ"ש הרמב"ם בדין י"א הוא מברייתא שמביא בפסחים פ"א ב' ומ"ש בדין י"ב למד מתוספתא דהכא ודו"ק היטב כי הדברים ברורים ולא ביארו אותו נושאי כלי הרמב"ם ובזה מיושב כמה קושיות בדברי הרמב"ם כמש"ש בגליון פסחים פ"א א' ב' : **שם ה"ה** עד שלא עשה את פסחו צריך לעשות פסח שני משעשה פסחו א"צ לעשות פסח שני וכן נזיר כו' כצ"ל :

חדושים והגהות

מהרב הגאון כו' מהור"ר יהודה בכרך זצ"ל

דף א ע"א בר"נ ד"ה אלא כך סוא שפירש טעם הא דלא סגי בביטול לחוד משום שביטול זה תלוי במחשבתן של בנ"א ואין דעותיהם שוות כו' משמע דלדידי' ז"ל בזה לחוד סגי ולא משום שמא יבא לאכלו . כטעם השני . וכן מסיק אח"כ לתרץ שיטת הראשונים שהטעם משום שמא יבא לאכלו הא דחיישינן כאן יותר משאר איסורים . וצ"ע הא בככר בשמי קורה יו"ד ב' מפורש הטעם משום שמא יבא לאכלו [והתוס' הביאו ראי' זו] ולפי טעם הר"נ גם שם הי' צריך בדיקה ולא תסגי בביטול . וצ"ע . ועכ"פ צריך לחלק בין חמץ דחיישינן שמא יאכל לשאר איסורים כיון דמפורש החשש להדיא בגמ' . וצ"ע בדבריו הקדושים :

דף ב ע"א שם ד"ה ותמיהא לי כי היכי דילפינן קולא של אחרים וכו' . עי' רמב"ם הל' חמץ ומצה הל' ג' אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא כו' משמע מדברי רבינו דלאו דל"י ול"י אינו ניתק לעשה ופליג על הר"י בתוס' כ"ט ב' ועי' מ"ל כאן שהאריך בזה . ולי נראה בס"ד ראי' ברורה לדעת רבינו מש"ס דילן ה' ע"ב דמהא דכתיב לא ימצא נשמע דאסור לקבל פקדונות מהעכו"ם ומשלך משמע שלך אי אתה רואה . ומסיק בגמ' הא בקבל עליו אחריות כו'. והר"נ הקשה קוש' עצומה דאמאי לא מקיימינן נמי שריותא ואיסורא דהטמנה דהא מל"י משתמע היתר הטמנה ומלא ימצא משתמע לאיסור . והנראה אחרי דילפינן שאור משאור דנוהג בזה כמו בזה א"כ י"ל דאין סתירה כלל דלא יראה מוסיף על לא ימצא דעובר נמי על ב"י דהנה באמת הדין היכי שהטמין אינו עובר רק על לא ימצא . והיכא שלא הטמין עובר בשני לאוין גם על ב"י . ועי' כ"מ רק קודם שידענו מלא ימצא אז דייקינן מלא יראה דבהטמנה אינו עובר משא"כ לבתר דילפינן מלא ימצא לאסור הטמנה א"כ לכן כתיב לא יראה לאסור הראיה ג"כ ולעבור בשני לאוין משא"כ לענין פקדון הוצרך הש"ס לתרץ דשם שפיר איכא סתירה מאיסור להיתר . והנה הא דאמרינן לעבור בב' לאוין הוא דוקא היכא דלוקין ועי' תוס' ב"מ ס"א ד"ה לעבור דהיכא דלא לקי לא שייך לעבור בב' לאוין ומזה ראיה להרמב"ם דלוקין וא"ש . משא"כ לדעת ר"י בתוס' דאין לוקין . ולכן פסק הרמב"ם שפיר . ודוק היטב : **ע"ב** ברי"ף אמר רבא בהמת ארנונא כו' . עי' ברא"ש שכתב ובתוספתא קתני בתרוייהו חייבת ולל"ק דרבא ניתא ואפ"ה פסק רב אלפס כה"ד וכן משמע נמי בירושלמי כו' ע"ש לכאורה קשה מאי ראיה מזה לבהמת ארנונא ומנ"ל לרבינו דלל"ק שוים חלה ובכורה . גם לענין חלה למה ☜ מייתי מתוספתא כפי שהובא בתוס' לפנינו ד"ה בהמת ארנונא . ועיין בר"נ . וכבר עמד ע"ז הגר"א מווילנא ז"ל ביו"ד ס' ש"כ והשיג על הרא"ש . ומה שפי' בזה בהגהות הב"ח הוא תמוה . והנה בתוספתא כתיב בזה"ל עיסת ארנונא חייבת בחלה מפני שחייב באחריותה עד שעה שימסור . ולא נזכר אע"ג דלא מצי מסלק לי' . וכן נראה שאינו מלשון התוספתא כי התוספתא תמיד כלשון משנה ולא כלשון הגמ' . ואפשר דמשמע להתוס' הכי דמיירי אע"ג דלא מצי מסלק לי' מחמת הטעם שכתוב שם מפני שחייב באחריותה כו' וא"כ אין הפרש בין מצי מסלק ללא מצי מסלק . וכונת התוס' על הענין ולא על המלות . ולהרא"ש נראה שהי' מוקים להתוספתא במצי מסלק ולכן לא הביא מהתוספתא . ולהסביר דבריו נראה בפשיטות משום דללישנא קמא הנך תרתי ברייתות דקתני חייבת מוקים לה בחדא גונא . ולמאי נימא לל"ק דחייבת בבכורה מיירי במצי לסלק והייבת דגבי חלה אף בלא מצי מסלק . ולזה שפיר הביא לאיכא דאמרי מירושלמי לענין חלה . ולהכא דקדק הרא"ש שכתב ובתוספתא קתני בתרוייהו חייבת לא הו"ל להזכיר רק הך דבכורה . ולפמ"ש ניתא . והיותר נראה דגם לענין בכורה ג"כ מייתי ראיה . והוא . דהנה בודאי אין לבדות גזירות מלב אף לאמוראים כי אם מחמת הכרח קושי' . והנה לאיכא דאמרי דבהמת ארנונא לעולם פטור אף במצי מסלק א"כ מה דקתני בתוספתא גבי חלה חייבת מוכרחים לומר מפני שאין לו קול והוא מחמת גזירת הרואים . כי אף אם נימא דשם במצי מסלק הא גם זה מצד הדין פטור . וא"כ אין חלוק בין מצי מסלק ללא מצי . משא"כ לל"ק מנ"ל לבדות גזירות הרואים . הא יכול לאוקמא במצי מסלק כמו גבי בכורה . ולזה שפיר מביא ראי' מחלה לבכורה . ודוק . ולולא דמסתפינא הייתי מגיה בתוספות הך עיסת ארנונא חייבת בחלה אע"ג דלא כו' בתר ואית ספרים דגרסי . וכמ"ש בר"נ כאן . ודוק היטב : **שם** בר"ן ד"ה העושה כו' דתניא שואלין ודורשין כו' . עי' ר"ן פרק קמא דמגילה תוספתא פ"ז דסנהדרין . ועי' ט"ז או"ח סי' תכ"ט ס"א ועי' בח"י שם שכתב דאשתמיט לכולהו לשון הירושלמי פ"ק דפסחים וז"ל שואלין בהלכות פסח בפסח ובבית הועד ל' יום . אמנם לדעתי שדברי הירושלמי ודברי הר"ן הכל אחד. ובית הועד דירושלמי היינו מקום שלומדים תלמידים לפני הרב וכונת הירושלמי ג"כ דנ"מ לענין דליכוי שואל כענין וכמ"ש הר"ן וכן משמע בפר"ת ולא נעלם הירושלמי מהר"ן אדרבה ראיה להר"ן דבלא"ה אין טעם לחלק בין בית הועד לשאר מקומות . והא"ר ס"ק ב' כתב על הח"י כיון דבמגילה כ"ט ובפסחים ה' כו' מייתי ברייתא זו בסתם שואלין קודם ל' יום כו' ולא ליאשתמיט בחדא דוכתא לומר בבית הועד אלא דלא ס"ל הכי לש"ס דילן . ולפי מ"ש אלא הדבר מוכרח בגמ' כמ"ש הירושלמי והר"ן דהכל אחד ועי' רמ"א בתו"מ סי' י"ד ס"א בהגהה ד' ע"ש :

דף ו ע"ב בר"ן ד"ה הא דתניא יוחנן ר"א היא . עי' מה שעמד בזה בנידו בהגהת אלפסי אשר דברי הר"ן סתרי אהדדי . עי' במנחת יעקב בת"ח כלל פ"ה ס"ק ד' מה שמסיק שם בשם הגאון ר' ליב סרוואל שרמז על דברי הר"ן האלו . אבל כי דייקת שפיר אין כאן התחלת קושיא וסתירה בדברי הר"ן ולא דמי להדדי . דהנה כל מה שאסרו חכמים קדירה שאינה ב"י הגם דהוא נ"ט לפגם הוא דמשום הכי אסרו חכמים לבשל בה לכתחלה גזירה אטו ב"י והוא מימרא בגמרא בע"ז ע"ו א' ובש"ע סי' קכ"ב ס"ב והנה לפ"ז בשלמא בהא דפיגלא דלכתחלה אסור משום גזירה שמא יבא לבשל בה כשתהיה ב"י ולא יהיה נ"ט לשבח ולפיכך אין להכלי תקנה אלא שבירה . ואם נתבשל בה התבשיל מותר משום דהוה דיעבד. ולא גזרינן משום ב"י משום דהתבשיל קבל הטעם פגום מעיקרא ולא היה אלא התבשיל טעם לשבח מעולם . משא"כ בכלי דתחלת בליעתו מן המשובח הוא שאם אתה מתיר לו להשתמש בו לאחר יומו יבא להשתמש ביומו אבל כל מה שבולע מן הפגום מותר וכמ"ש הר"ן שם לענין הגעלה דלזה מועיל הגעלה ע"ש ד"ה ומיהא דף ע' וכ"כ התוס' בע"ז ע"ו א' ד"ה מכאן כו' . וכל זה בכלי שנשתמש בה איסור . משא"כ בזוג"ג דתנור חדש . דלעולם לא יכול לבא לידי גורם האיסור לחודיה ותמיד לענין הנאפה בתנור תמיד יהיה זו"ג אף דלכתחלה אסור . מ"מ בתנור דאין לו תקנה אלא שבירה הוה כדיעבד . וזה ברור בסברא . וא"כ לפ"ז אם נתבשל בקדרה אסור דרבנן נימא דלאחר מעל"ע יהיה מותר אף מדרבנן דכאן אין לגזור משום ב"י שהרי אפילו ב"י אין כאן איסור תורה והוה גל"ג ובאמת כך מצאתי שעלה על דעת הנו"ב מה"ת סי' כ"א רק בסוף כתב ובדברי הפוסקים ל"מ שום חלוק בזה וכן עמא דבר כשנאסר איזה כלי באיזה איסור שיהיה הן של תורה הן של דבריהם לאסור הכלי בלי הגעלה לעולם . ואני תמה מאד שהביא ראיה מסתימת הפוסקים הלא גמרא ערוכה היא בההוא פינכא דאימלח בה בשרא תברא ר' אמי כנ"ל והתם היה מה שמלחו בה בשר שנבלע בה הדם כמו שפירש"י שם וקיי"ל ד"ם אינה אלא מדרבנן וכ"ה דעת רוב הפוסקים ואם איתא דבאיסור דרבנן מותר אחר מעל"ע למה תברה לשהיה אחר מעל"ע וקוש' הר"ן מוכח מזה דאין חלוק וכולה חדא גזירה ולא רצו לחלק בין כלי לכלי . והארכתי בזה בחי' : **עוד** שם מה שהקשה הר"ן ונהוי נמי איסור משהו כו' וכן הקשו התוס' . מכאן יש לעיין על מה שפסק בש"ע יו"ד ס"ס צ"ט וסי' קכ"ח כלי שנשתמש בו בשפע היתר ונבלע שם מעט איסור כו' דמותר להשתמש כו' וא"כ לא יהיה קשה קושית הר"ן . וא"ל דגם כאן אין בו ס' רק כשנשתמש בו במלא א"כ הו"ל להגמ' לתרץ דלמא ישתמש באופן שלא יהיה בו ס' . וצ"ע גם יש לעיין בהא דקיי"ל ביו"ד סי' פ"ז וגם בא"ח הלכות פסח סי' תנ"ג דאם אין כוונתו לבטל מותר לבטל הלא גם כאן אין כונתו לבטל . ודוק :

דף ט ע"א שם ד"ה התורה העידה כו' וא"ת דבפרק דם חטאת פרכינן קדרות במקדש אמאי כו' כנ"ל:

דף כד ע"ב שם ד"ה ולענין על הגפן אבל בש"פ הדבר ברור שאין ברכת המזון פוטרת ברכה אחרונה שלהם . נ"ב עי' טור וב"י א"ח סי' ר"ח לענין יין והר"י ותוס' ורא"ש פ"ק דברכות :

דף כו ע"ב שם ד"ה מצה על שום שנגאלו כו' שאילו יכלו כו' היו מחמצין אותו. דפסח מצרים לא נהג אלא לילה ויום כדאיתא בפסח שני ולמחר היו מותרין במלאכה וחמץ וכו' . וכתב ע"ז התוי"ט ומ"ש הר"ן ולמחר היו מותרין במלאכה ובחמץ אינו מובן לי דאי לראות חמץ אף בלילה לא נאסרו . וכן במלאכה ואי לאכלו גם ביום נאסרו עכ"ל מ"ש ואי לאכלו גם ביום נאסרו אינו מובן דכוונת הר"ן על מחרת יום היציאה . והיינו מיד כשפנה יום היציאה . היו מותרין לאכול חמץ וכדין כל שבתות ומועדים בזמננו ומ"ש הר"ן למחר לאו דוקא רק מ"ש הר"ן זה באמת אינו מובן והנראה לי להגיה בר"ן ולמחר היו מותרין באכילת חמץ וא"ש הכל . אבל ראה זה מצאתי בס' תניא רבתא וז"ל מצאתי בשם רבינו ישעיה ז"ל אילו היו יכולין להתמהמה היו אופין אותה חמץ שפסח מצרים לא נצטוו על חמץ אלא לילה אחת ומה שכתוב ששת ימים תאכל מצות אינו אלא לדורות וא"ת הרי הוא אומר מצה זו כו' על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ . כך פירושו דכיון שהקב"ה רואה את העתיד וצופה ומביט מה שעתיד להיות ע"כ ליום מבערב על הנס של מחר עכ"ל הרי מפורש שפסח מצרים לא נצטוו על חמץ אלא לילה אחת ולא ביום כלל . ותימה דזה נגד הגמ' צ"ו ב' אלא אחמץ מכלל דפסח מצרים לילה אחת ותו לא והתניא רבי יוסי הגלילי אומר מנין לפסח מצרים שאין חמוצו נוהג אלא יום אחד כו' אלא ס"ק וחמוצו כל היום כו' . ובאמת זה כוונת הר"ן במ"ש כדאיתא בפסח שני :

פעולת שכיר

הגהות מהרב המאוה"ג המפורסם בתורתו וחכמתו , מוהר"ר ישכר בער זלה"ה גאון עדתו . זקן ההוראה פה ק"ק ווילנא .

פ"א דף ד ע"א בר"ן ד"ה הא לא ראה קרי כו' חייבי טבילות חייבין . נ"ב ר"ל לברך עובר לעשייתן וד"ת הגיה ראין לברך . שם אפי' הכי נמי כו' כצ"ל : שם צריך לברך בעל . וכן בנט"י כו' לברכות אף כשמברכין כו' כצ"ל . ומתיבת אף עד אחר תיבת בעל של לפני נמחק ותיבת אבל נמחק . ועי' ד"ת :

פ"ב דף ו ע"א שם ד"ה חוץ מע"ז כו' . והר"ז הלוי כו' דסבירא ליה ז"ל לרבה דבגלוי : שם כדדרשינן לקמה. נ"ב מגילה דף י"ג ע"א: **ד"ה** וקשה כו' מצינו למגרס תהרג כצ"ל ותיבת לרבה נמחק : **ע"ב** ברי"ף ד"ה אפשר וקמכוין אפשר ולא קמכוין כו' כצ"ל: בפרק כל הצלמים. נ"ב דף מ"ט ע"א : **בר"ן** ד"ה ולטפן כו' שלא נתנו. נ"ב ד"ת מוחק שלא נתנו וגורס בחדש וכיון שלא ניתנו כו' (באמת גם למעלה בדבור אפה הפת מוחק הד"ת תיבת שלא נתנו ודעת מר אבא מכרעת כי לגם תנא דברייתא מפרש מילתא דרבי אף לת"ק דהוא ר"א דסבר זו"ג אסור (ועי' תשובת זקן אהרן סי' ק"ס קס"א קס"ב) :

דף ח ע"ב בר"ן ד"ה עץ פרור בסופו היינו לאחר שהעבירוהו מעל האור . נ"ב עי' שלטי מס' ע"ג גבי נעוה ארתחו שהעלה שם הר"ן דכלי ראשון האמור לענין הגעלה דוקא שעומד על גבי האור : ד"ה ומהא שמעינן שמותר להגעיל בכלי אסור כנ"ל . ותיבת שאסור נמחק :

דף ט ע"א בר"ן ד"ה והתורה כו' דבפרק דם חטאת (דף צ"ו ע"א) פרכינן קדרות במקדש אמאי כו' כנ"ל ותיבת בפסח נמחק : **ע"ב** בר"ן ד"ה שיכולת שועל כו' ירושלמי . נ"ב חלה פ"א ה"א : ד"ה אבל לא בטבל כו' ירושלמי . נ"ב חלה ספ"א :

דף י ע"א ד"ה עיסה שנילושה כו' ואם איתא דר"מ כו' . נ"ב ד"ת מוחק דר"מ וגורס דר"ל : בר"ן ד"ה ומקטפין ואשכחן מקלת כו' הר"ז הלוי ז"ל כו' מדריב"ל לא איריא כו' כנ"ל : **ע"ב** ברי"ף ואי קשיא עד תניא ב"ש מוקף בין עיגולים. וכ"כ מדברי בעל המאור ד"ה וכמעשר ורמב"ן במלחמות מוכח שאינו מלשון הרי"ף :

דף יא ע"א בר"ן ד"ה מאי הלת כו' לאו קושיא כו' כדתניא א"כ מה ת"ל לחם עוני פרט לעיסה כו' ובספרי נמי תניא א"כ מה ת"ל עוני כו'. כנ"ל ותיבת לחם בברייתא דספרי נמחק : ד"ה ופי' ר"ת כו' במסכת חלה פרק ג' דאין אוכלין ערלי מן העיסה משתגלגל כו' בשעורים ורואים עוד כו' כנ"ל : ד"ה אבל הרמב"ן כו' בירושלמי פ"א כו' שהרועים אוכלים ממנה פעמים שאין הרועים אוכלים ממנה רבי יוחנן כו' כנ"ל : **ע"ב** ברי"ף ד"ה כדאמרינן מר זוטרא. נ"ב ברכות דף ל"ח ע"א ושם הגירסא האי כובא דארעא כו' מר זוטרא כו' אמר מר בר רב אשי ואדם יוצא כו' :

דף יב ע"א בר"ן ד"ה ואי לאו דקים ליה כו' בסוף הדיבור אבל לענין חמץ אינה ענין . נ"ב ול"נ לפי מאי דקי"ל בהא דארבא דטבעה באיסתא כסברת רבינו אפרים שהביא הרא"ש וטור דמשום דמינת נייתי אתי לידי חימוץ אפילו לא נתבקעו ושאני לעיסה

דעסק

הגהות פעולת שביר

דעסק בהו מש״ה לא אתי לידי חימוץ עד שנתבקעו א״כ כוונת הרא״ה ז״ל ראיה דכתני אפי׳ בלתיתה דעסיק מכחון מינח נייחי מיא בתוך הגירי משום שאינו מגיע העסק לשם כהא דפרק א״ע דף מ״ת גבי קמא מלוגמא שכתב הרא״ש דביותר מזה השיעור אינם מספיקין עסק הידים לכל העיסה מתוך גודלה. והראיה מש״כ דמש׳ ע״ג דייקא כוותיה דהרא״ה דמשום דבעינן הדחה והדחה היא שפשוף היטב כמ״ש הר״ן לעיל ושם גבי מדיתן ומטבילן. ובמבוקשות ובגירי דחיטי שא״א שם לשפשף אסורות מוכח שפיר דה״ה לענין חמץ אינו מגיע לשם העסק ומינח נייחי ואף שיש לפקפק אם כוונת הרא״ה ז״ל לזה ממ״ש הר״ן לקמן גבי ארבא דמיירי בחיטי ולסברת ר״א בטבעא בחיטתא דמינח נייחי כודאי ליכא לאיפלוגי בין חיטי לשאר מינים מ״מ לדידן דקי״ל כרא״ה דין אמת דבחיטי אפי׳ בלתיתה לא מהני מידי ואסורות אפי׳ לא נתבקעו והא דרהיטא סוגית הגמרא לענין לכתחלה דחיטי קילי עפי יש לדחות דוק ותשכח: ע״ב ברי״ף אבל בהסיסי שרי. נ״ב וכן ברא״ש.הטור סי׳ תס״ג תמה על הרי״ף עי׳ ב״י והט״ז כתב דלישנא בתרא לא פליג רק דלרבא לא הוו ליה עבדים וא״כ שב קושית הטור על הרי״ף והרא״ש ולסלק התמיהה נאמר בהקדם דקשה דהרי״ף והרא״ש פסקו בדינא דמכתשת ביו״ט בהתרא דאיכא עבדי דמזלזלי דאסור כמ״ש הטור בסי׳ תק״ד. ועוד דרב פפי דהתיר לבורדקי דבי ריש גלותא ולא חייש לעבדי קשה הא שם בביצה דף י״ד ע״ב משני גמרא אליביה אב״א שאני דאיכא עבדי דפריצי. ולפי דברי הבית יוסף דהך איכא דאמרי פליג ולא חייש לעבדי תקשה הא בביצה מתרץ רבא גופיה הא לן והא להו דחיישינן לעבדי והנראה בזה מ״ש הב״י בעצמו בסי׳ תק״ד לחלק בין סתם עבדי דדוקא לפריצותא דעבדי הוא דחיישינן ולשיטתייהו לא תקשה כאן קושית הטור דפסקו בביצה ובפסחים כרב פפי. אכן רבא בפסחים ובביצה חושש לסתם עבדי ולישנא בתרא לא פליג כלל וכמ״ש הט״ז ולא הזכירו חששא דפריצותא דעבדי כמו שלא הזכיר הרמב״ם בדינא דמכתשת לפי פי׳ הב״י שם ותלוקא דפריצותא הוכיח הרי״ף מהא דרב פפי. ויש לומר דרך אחר דהך איכא דאמרי פליג כפי פירוש הב״י ומפרש הא דרבא בביצה הא לן והא להו כפירוש הרמב״ם או כפירוש הרשב״א שהוא בב״י סימן תק״ד וליכא כלל חששא דעבדי וכתירוצא קמא דמתרץ גמרא אליבא דרב פפי בביצה ועי׳ תוס׳ ביצה דף כ״ו ע״א ד״ה ת״ר בכור תם שכתבו כעין זה דלא פסק להוכיח מהכא דאיכא לפרושי תרי לישנא. ואף שהרי״ף הביא בביצה הך תירוצא דפריצותא אינה רק לראיה דלבני בבל כותשין והגירסא ברא״ש ואוקימנא לבני בבל דאמרי׳ רב פפי איקלע כו׳. וכן נראה לגרוס ברי״ף. ופסקו הרי״ף והרמב״ם כתירוצא קמא דמשני גמ׳ אליבא דרב פפי כפשטא דסוגיא וכאיכא דאמרי דרבא גופיה ממהה בהסיסי ורש״י בביצה דמחלק חילוקא דעבדי מפרש כלישנא קמא דבפסחים. ויש לעיין במס׳ ע״ז דף ז׳ ע״א ד״ה בשל תורה:

דף יב ע״א בר״ן ד״ה אבל עושה כו׳ ומתפרסס כטלית כו׳ כצ״ל: שם ד״ה ורב אשי דלא מהסר אלא במזיד כו׳ כצ״ל:

פ״ג דף טו ע״א ר״ן ד״ה גמ׳ מתני׳ בשלש בלקות כו׳ נהאי שיעורא שרי א״כ משום ר״ג: ד״ה אינו בא לידי חימוץ פליגי עליה כו׳ כצ״ל ותיבת ורבנן נמחק:

פ״ד דף יז ע״א ברי״ף ובשני ובחמישי אינו מנהג עד דתתפני כו׳ כצ״ל:

דף יח ע״א בר״ן ד״ה גמ׳ עושין מלאכה כו׳ לצורך המועד. נ״ב ולגמור שום מלאכה שאינה לצורך המועד. גירסת ד״ת. ותיבת ולעמוד שם נמחק: שם ברי״ף גמ׳ ת״ר הזבל כו׳ לאספה סוף הברייתא מוליכין ומביאין ציון למשנה:

פ״י דף כ ע״ב בר״ן ד״ה כוס כו׳ והיינו דקאמר גמרו כוס ראשון כצ״ל:

דף כא ע״א בר״ן ד״ה קאי כו׳ דהא יו״ט כו׳ דהא פשיטא ליה כצ״ל: שם ד״ה בין כו׳ אע״פ שאינו כו׳. נ״ב גירסת ד״ת אע״פ שאינו עושה קודש בעצמו: ע״ב ברי״ף ולא צריכו למידק. נ״ב בצל״ת תמה לשיטת הרי״ף ז״ל אהא דסליק אדעתייהו שאין לקדש עד שתחשכה ור״ה התיר גם בספק חשיכה משמע שבעוד ודאי יום לכ״ע אסור לקדש. והרי הלכה רווחת בש״ע סי׳ רס״ז דמפלג המנחה יכולין להתפלל ולאכול מיד. וכודאי שמקדשין קודם האכילה. ולא נחלק בזה אדם מעולם. ולפי מה שנתבאר לנו בספר מעשה רב הל׳ שבת סעיף קי״ז מדברי המג״א סי׳ רע״א ס״ק ה׳ שאין לקדש על הכוס מבעו״י אלא א״כ קבל עליו שבת מתחלה לדידהו דלא רגילי לקבל שבת אלא בתפלה ולדידן באמירת מזמור שיר ליוה״ש סגי אבל לקבל שבת מבעו״י ע״י הקידוש לכ״ע לא א״כ קדים יומא ממילא קודם הקידוש ודבר זה מוכרח בראיות מן הש״ס ע״ש. ולפ״ז פירושו של הרי״ף ז״ל כראי מוצק דהכי רבנן שהתחילו בהיתר ולא הוי צריכי להפסיק סעודתם ולהתפלל כ״א לפרוס מפה ולקדש הוי דייקי טובי כל חד לשיטתיה אי כבר קידש היום ממילא יכולים לקדש קודם שיתפללו דמבעו״י אינם רשאים לקדש על הכוס אא״כ יקבלו שבת תחלה ע״י תפלה כמנהגם ומדברי רי״ף אלו ראיה חזקה למה שנתבאר לנו שם. ובצל״ת הוליד מקושיא זו דברים אין להם שחר ע״ש:

דף כב ע״א ברי״ף ד״ה ולא מחייב כו׳ עד על האור. נ״ב ד״ת מוחק כל זה:

דף כג ע״א ברי״ף כל שלשה ימים ודאי מכאן ואילך כו׳ כצ״ל ותיבת הראשונים ותיבת יין נמחק: **ע״ב** בר״ן ד״ה אצבעיים כו׳ בכלי שארכו שני טפחים ותלי ורחבו טפחיים שני טפחים על שני טפחים כו׳ כצ״ל:

דף כד ע״ב בר״ן ד״ה מתניתין מברך כו׳ על היין מפרש טעמא בגמרא שהיום גורם ליין שירא כצ״ל וכן גרס ד״ת וצריך למחוק שהיין גורם לקידוש:

דף כז ע״א שם ד״ה וכתב רבי שמואל וכו׳ דנרדמו כולן. נ״ב מגומגם הרבה דלת״ק אפי׳ נתנמנמו כו׳ לא יאכלו לפי׳ רשב״ם ולר׳ יוסי אפילו נרדמו מקצתן לא יאכלו ועי׳ בפי׳ רשב״ם דליתא כהאי לישנא: בא״ד דהא רבה לחודיה הוי נייס כו׳. נ״ב דלפי׳ רשב״ם דרבי יוסי איסנו מקצתן קאי מוכח מהא דרבה דהלכה כרבי יוסי והשיג הר״ן ע״ז דאפשר דעובדא דרבה ישנו כולן הוי וכמו דמחלק ר״י בין נתנמנמו לנרדמו בישנו מקצתן מחלקו רבנן בישנו כולן ובמקצתן אפילו נרדמו יאכלו ואתיא דרבה כרבנן: שם ברי״ף ד״ה ומאן דלית ליה תמרא כו׳ ובצע לה לריפתא. נ״ב עי׳ מ״א סי׳ תפ״ג סק״א ופמ״ג שם:

דף כח ע״א בר״ן ד״ה גרסינן כו׳ אחר חצות לר״א בן עזריה לא יצא כצ״ל: שם ד״ה מי חייבין בכל מקום ובכל זמן ומשמע דספירה כצ״ל ותיבת לא בין תיבת ומשמע לתיבת דספירה נמחק: בא״ד דקתני כל הלילה כשר לקצירת העומר כצ״ל ותיבת לספירת נמחק: שם ד״ה וכתוב בספר המאור כו׳ ברכת יו״ט שני. נ״ב שהיא באה מכח יו״ט ראשון שהוא מן התורה ונדחה אותה מפני יו״ט שני דרבנן וכצ״ל:

חדושים והגהות

מהג״מ שמואל מרובזעויץ ז״ל מו״ץ דמאהליב (והרד״ל ז״ל העתיקם בבי״ק מגליון האלפס שלו)

דף א ע״א בר״ן לישנא מעליא ולא תני בתחלת ליל י״ד כו׳. לא הי׳ צ״ל בזה משום לישנא מעליא אלא הו״ל משום לשון קצרה עי׳ בגמ׳: **ע״ב** סד״ה ואיכא מ״ד כו׳ אם בא להקדים לבדוק ביום י״ג א״ר. והא דאמרי׳ לקמן בגמ׳ הא בי״ד הא בי״ג. היינו בליל י״ג:

דף ב׳ ע״ב ד״ה ומיהו ה״מ מדאורייתא אבל מדרבנן כו׳. נ״ב ועדיין אינו מחוור. דהא אמרי׳ הא דאסור לר״ש אחר הפסח משום קנסא דקא עבר עליו בב״י ובי״. וכיון דמה״ת לא עבר. לא הוי שייך למיקנסי׳ וצ״ע:

דף ג ע״א ד״ה המקדש כו׳ אבל משש ולמעלה ליכא למיחש כו׳. וצ״ע למה שכתב לעיל דחיטי קורדנייתא הוי נוקשה ובתרי דרבנן לכ״ע הוי קדושין אף בז׳ להוי קדושין משום דטעה בין ו׳ לז׳ כדאי׳ שם בסוגיא. ובשש הוי קדושין בחיטי קורדנייתא. אבל האמת הוא דמאי איכפת לן מאי דכ׳ אולי חמש הוי וטעו למימר שש הוא דעכ״פ כל השעה שיכולין לטעות אותה על שש וז׳ אסרוה בהנאה. ויש לעיין בזה. עכ״פ מאי דכתבתי צ״ע: **ע״ב** סד״ה עיסה כו׳ שהרי אם אמר אדם לחברו הפקר אתה נכסי כו׳. צ״ע דמג״ל בזה ג״כ דאינו מועיל: ד״ה הבודק כו׳ פשיטא ולמה לא יברך כו׳. לא ידעתי קושיתו. דהא קמ״ל שאף במצוה דס׳ צריך לברך וכדקמ״ל רב בנר חנוכה ובלולב:

דף ה ע״ב סד״ה בכל מתרפאין כו׳ וד״ה אם נאמר כו׳. אפשר ליישב שיטה זו דס״ל כמ״ש הר״ן להלן דאף בג״ע הנאת עצמן שאני. והתם בהא דסנהדרין שהיא ג״כ מוזהרת על לאו זה ובדידה ליכא פיקוח נפש. דבשלמא לגבי דידי׳ י״ל והי בהם כו׳ אבל איסי דלא העלתה טינא אינו בדין שתעבור משום דידי׳. משא״כ לגבי עצי אשרה שהוא עצמו העובר ולא אחר ולגבי דידי׳ איכא פ״נ. ובסברא זו יש לדחות כל מה שהאריך להלן והכן:

דף ז ע״א בבעל המאור ד״ה אבע״ל מפרר כו׳ בין ביה המלח בין כו׳. זה צ״ע דחמץ ליה המלח לכ״ע לא בעי פירור. עי׳ בגמ׳: **שם** ד״ה מני מתני׳ כו׳ וסתמא פסק לן רבא כו׳. צ״ע דהא רבא אמר שלא בזמנו כו׳ מותר והיינו אף בפחות מס׳ לדברי בהמ״א ז״ל שסובר אף תוך זמנו בס׳ לרבא לקמן. וא״כ לפני זמנו אסור להשהותן משום מצות תשביתו כל שלא נתבטל האיסור החמץ דכוותי׳ בשאר איסורין ואי לענין אכילה קאמר מותר שבאכילתו הוא משביתו נ״ל ע״י תערובת לפ״ז הלא אף בעין מותר באכילה לפ״ד בהמ״א דכ׳ לעיל ספ״ק. א״ו שאין בכלל דברי רבא לפ״ז. ואפשר דאיירי הכא דאין החמץ בעין רק טעמו ולענין ב״י ומצות השבתה לא טעם כעיקר והדברים ארוכים ואכמ״ל: **ע״ב** בר״ן ד״ה אמר רבא כו׳ וכיון דמיתסר א״א שלא יאסור כו׳. אפ״ה איפשר לומר הואיל דאינו אסור אלא משום מצות השבתה כל שאסור בב״י וצריך השבתה אסור באכילה. וכל שא״צ השבתה דהיינו ע״י תערובת מותר אף באכילה: **שם** ד״ה ואני תוכך כו׳ שקרוב הדבר לומר שכיון דהומרא דדשיל״מ כו׳ וכיון דמדרבנן הוי היכר מחמרינן טפי כו׳. לכאורה מוכח בפ׳ הזהב במע״ש שנכנס לירושלים ויצא דאמרי׳ לעולם בטהור ונפלו מחילות ואמרי׳ שם אף שמהיכא לקלוט דרבנן ומה״ת הי׳ ניתר בפדיון אפ״ה הוי דשלי״מ ע״ש. ואפשר דהכא שאני דאינו אלא קנסא בעלמא ולא הוי אף כאיסור דרבנן. ומתורץ בזה מה שהק׳ על הרמב״ן לקמן והבן: **שם** ד״ה א״ר קדרות כו׳ תפשוט מדא״ר קדרות כו׳. יש לדחות דהכא חיישי׳ שמא יבא לבשל דבר חריף ומכ״ש לפמש״ל דחמץ הוי כיי״נ דאית לי׳ הורפא ע״ל דף ט׳:

דף ח ע״א בא״ד דאפי׳ למ״ד נטל״פ מותר ה״מ דיעבד כו׳. ואינו מחוור ממאי דאמרינן ונשהינהו כו׳ גזרה דלמא אתי למעבד במינו. ואי בדיעבד מותר לא שייך לגזור כמ״ש בכ״מ: **שם** ד״ה ופרכינן כו׳ והא קי״ל דכולי׳ מטעינן כו׳. וי״ל דהואיל ושלא בזמנו בכ״ט. א״כ אף נטל״פ מותר בו. משא״כ בזמנו דהוי במשהו ואף נטל״פ אסור בו. ולקושי׳ הר״ן דלעיל מגילה יש ליישב ואכמ״ל. והנה לכאורה קשה א״כ מאי פרכינן אדרב מאחר דאתותב כו׳ מ״ט ישברו כו׳. הא י״ל דלא מהני היסק אלא למות שעל פניו ולא לבלוע בתוכו. ומש״ה שרי התם דהוי נ״ט בר נ״ט משא״כ בקדרות בפסח דאסור משום הבלוע דלא הוי נ״ט בר נ״ט כמבואר ולבלוע לא מהני היסק. ואי מסברא משמע לי׳ דמהני היסק אף לבלוע א״כ הו״ל למפרך בלא״ה נ״ל למימר וכי מאחר דאיתותב כו׳. והנה כאן י״ל דלרב פריך דס״ל בחולין נ״ט בר נ״ט אסור. וא״כ מ״ט בברייתא תני דכי הוסק התנור שרי ובע״כ דהיסק מהני אף לבלוע ופריך שפיר מ״ט ישברו. אבל בזבחים פריך סתמא בגמ׳ מהך ברייתא קדרות במקדש אמאי ישברו ודוחק לומר דסתמא דגמ׳ פריך שלא אליבא דהלכתא דקי״ל נ״ט בר נ״ט מותר: **ע״ב** סד״ה מדיחן כו׳ תיסגי ליה בטבילה לחודיה כו׳. וי״ל דבעי׳ שיהא מותר קודם טבילה כמש״ל. ודוחק לומר שהואיל ובכ״א כאו הכשר וטבילה לא הוי כטובל ושרץ בידו:

דף ט ע״א ד״ה נכרי כו׳ וטעמא דמלתא משום דבע״ת קונה משכון כו׳. צ״ע דטעם זה לא שייך בנכרי דלא קני משכון מישראל כדאי׳ בגמ׳. וא״כ אפי׳ בשהגיע זמן קודם פסח ליבעי דוקא מעכשיו ויש לעורר בזה בגמרא ואכמ״ל: **ע״ב** ד״ה אבל לא בטבל כו׳ דהו״ל מהב״ע כו׳. בגמ׳ אי׳ הטעם משום מי שאיסורו מב״ת חמץ כו׳ והדברים עתיקים ואכמ״ל בזה:

דף י ע״א ד״ה תניא כו׳ דהשערה שלא לצורך הוא כו׳. אפשר אף ביו״ט שורפה קודם שתחמיץ ומותרת בהנאה וחזי להסיקה תחת תבשילו ואף דבהפיה א״א ליזהר שלא תחמיץ. אבל בשרפה ממש ודאי יכולין לשורפה קודם שתחמיץ. וכ״מ בגמ׳ דאמרי׳ הא ביו״ט שני:

דף יא ע״ב ברי״ף ואיכא דפסק כר״י כו׳ מעשה אילפס ל״ש הרתית כו׳. זה אינו מבואר בדברי ר״י ע״ש בגמ׳. אלא דר״י סבר דבעינן דוקא שנאפה בתנור אחד והרתית ולבסוף הדביק הוי כתנור ורא״ה מדבעי לאוקמי דר״ל כר״י ולר״ל הרתית ולבסוף הדביק חייב דהו״ל כתנור: **שם** בלשון ריא״ז [אות ד׳] והקלאין אפי׳ כמושים. צ״ע דאפי׳ יבשים שרי:

דף יב ע״א בר״ן ד״ה ומיבעי כו׳ אבל כל שמשמר את החטים קודם לישה כו׳. צ״ע דזהו דלא כמאן. דכיון דפסק כס״ד דגמ׳ דשימור דלישה לאו שימור הוא ומוכח מזה דמצוה ללתות ולדבריו כל שמשמר החטין קודם לישה ג״כ יצא אף דשימור דלישה לאו שימור הוא. א״כ איך מוכח דמצוה ללתות: **שם** בא״ד דס״ל כו׳ לא הוי שימור היינו לכתחלה. ז״א אלא דס״ל דשימור דלישה נמי הוי שימור כדדחי בגמ׳ אלא שלכתחלה אין ליקח קמח מהשוק שמא נלתתו הא דיעבד לא מחזקינן איסורא ופשוט:

דף יג ע״א ד״ה ולפיכך כו׳ אלא ודאי כדאמרן דלא פליגי רבנן כו׳. אפשר לומר מ״מ מדרבנן אסור כמו תוך זמנו לר״י. ה״נ אף בלאח״ז וא״כ אין ראיה מהא דשיאור ישרף: **שם** סד״ה יכול כו׳ למעוטי עירובו לר״א ולרבנן כו׳. זה צ״ע דא״כ מאי פריך בגמ׳ דנימא כל לרבות עירובו שיהא בכרת או כי כל לרבות עירובו הא לא איצטריך קרא אלא למעוטי עירובו מכרת דל״ל דה״פ דאימא כל לרבות עירובו לכרת והדרבה מש״ה איצטריך קרא משום יתורא דכל. הנה מלבד שדוחק גדול לומר כן דלכתוב קרא משום יתורא דכל. ועוד דא״כ למסקנא דמרבה נשים מכל א״כ נימא דהאי קרא איצטריך משום ריבויא דכל. גם מה דכתב דלרבנן דלא דרשי כל אתי קרא למעוטי מלאו וכרת נ״ל למעוטי ממילא מדלא דרשי כל מנ״ל לאו וכרת. והדברים עתיקים והארכתי בזה במ״א וע״ש במאור בזה והוא דוחק:

דף יד ע״א ד״ה מלוגמא כו׳ דחל עליה איסורא לא פקע כו׳. ולא דמי לנבלה שאף שנקרא עליה שם איסור מה״ת מ״מ מותרת כשנסרחה מאוכל אדם. דהכא שאני הואיל והחיוב מצות השבתה ואין זה השבתה אף שבאכילה היא מותרת מה״ת עכשיו: **ע״ב** ד״ה וכתב הר״ח כו׳ דלא אמר הואיל במתוסר מעשה כו׳. וצ״ל דהואיל ואי בעי מתשיל עליו לא הוי מחוסר מעשה. ולא ידעתי מ״ט אי משום דדבורא בעלמא הוא והרי הגרלה ג״כ דיבורא הוא ותוס׳ במס׳ פסחים הוצרכו לתרץ גבי ערלה דקאמר הואיל שמחוסר מעשה שאני ערלה שהוא מעשה גדול. ועוד דהכא שרי לאפות ג״כ החלה משום דאי בעי מתשיל עלה ושרי ליה לאכול משום דחלת חו״ל אוכל והולך וא״כ מפריש או משום דכל חדא חזיא ליה והדברים ארוכים וצ״ע:

דף טז ע״ב בר״ן ד״ה מקום שנהגו כו׳ והשיבו עליו דכיון שנאסר כו׳. ואין זה קוש׳ די״ל הרז״ה ס״ל דמה״ת אסור משום פסח ולא נאסר במנין ועוד אף בזמן הבית היו מותרין אותן שלא הקריבו פסח כמו נשים וטמאים ושבדרך רחוקה. ול״ד להא דשובו לאהליכם דבילה דשם היה האיסור בפירוש. אבל כאן לא נאמר האיסור בתורה בפי׳ על ע״פ רק בכלל שבכל יום שמביא קרבן אסור במלאכה. ממילא נאסר ע״פ. א״כ אפשר אף שהי׳ מדרבנן ג״כ הותר עכשיו. ולפ״ז נ״ק ג״כ מהך דרבי לא אבל בע״פ כמבואר. ואפשר יש לאסור משום מסרה יבנה בהמ״ק ויאמרו עד עכשיו עשינו מלאכה בע״פ כדאמרי׳ בביצה לגבי ביצה וכן לגבי יום הנף אם הוא מה״ת:

דף יט ע״א בסה״ג [אות א׳] ונראה דהכא פליגי כו׳. דבריו תמוהין דמט׳ ולמעלה היינו מתחלת שעה עשירית ופשוט. גם אין לפרש סמוך למנחה על לאחר המנחה כמבואר בגמ׳ דא״כ קשה ע״פ מע״ש ועיו״ט למאי דבעי לאוקמא כר״י ע״ש: **ע״ב** בר״ן ד״ה תניא כו׳ דהא ר׳ יוסי לא מודה בהכי כו׳. אפשר אם התחיל לאכול מבעו״י אף ר״י מודה דמפסיק:

דף כג ע״א בר״ן ד״ה והבע״ל כו׳ לחומרא עדיף. דבריו נע״ג דנסי דהכא דף ק״ז: י״ל דלא איפשיטא משום דאיכא למימר שיש לחוש לבניהם אי דלמא [לא] אתי למעבד פסחא ואי משום דאכל למצה אכילה גסה. והוי רבותא דאגריפס שפיר דהיינו אף אחר שעשה הפסח דתו ליכא למיחש משום פסח רק משום מצה ולאגריפס הוי ט״ש כארבע שעות לדידן ואפ״ה לא יאכל ובגמ׳ לא פשט רק דל״ל משום פסח לחוד דא״כ מאי רבותא דאגריפס אבל לב׳ החששות יש להוש כמ״ש ולעולם י״ל דאסור אף סמוך למנחה גדולה. אבל סוגיא דר״פ מוכחת בהדיא דאף בע״פ אין אסור אלא סמוך למ״ק דאל״כ לא הוי פריך מאי איריא ע״פ אפי׳ שבת ויו״ט נמי ע״ש כל הסוגיא מוכיח כן: **ע״ב** ברי״ף דתנן הלל אומר מלא הין כו׳. צ״ע דזה לא נזכר במשנה דבט״ק יש ל״ו לוגין ע״ש וא״כ היאך מוכח מזה דקב ד׳ לוגין: בר״ן. סד״ה אצבעיים כו׳ שיעורם ה״ע בתשבורת כו׳. נע״ג דהא ה׳ רבעים הוא לאחר שהגדילו המדות של צפורי וה׳ רבעים צפורי עולים ז׳ ועוד מדבריות כמבואר לפי חשבון דעשירית האיפה וכמבואר במשנה דעדיות. וחשבון המקוה הוא הכל לפי מדבריות כמבואר. ולפי חשבון כל לוג מדברית מחזיק טפח ע״ט ברום אצבעיים ותאי אצבע וחומש אצבע וא״כ עכ״פ הכלי דשיעור הלה יותר מז׳ טפחים ברום אצבעיים וכו׳ דהא מדבריות שבעה לוגין בעינן כמבואר. וזה ודאי לא יאמר אדם כשם שהגדילו המדות כך הגדילו האמות וטפחים וגם שיעור מקוה לפי חשבון צפורים. דזה ודאי אינו מדמשער רביעית באצבעות וכל טפח ד׳ אצבעות והאצבעות לא נתגדלו וגם הטפחים לא נתגדלו. ועוד א״כ מאי אמרי׳ שלחן של מקדש של פרקים היה דאמתא באמתא היכא מטביל ודחי ביש מעשה שלמה וא״כ ע״כ מיירי לזמן שהיו בירושלים ואז הגדילו המדות והשלחן לא נשתנה ממדתו שנעשה בימי משה דהא בודאי לא עשו שלחן אחר וא״כ הרי שפיר מצי למיטבל. ודוחק לומר משלחנות שעשה שלמה פריך דלא משמע. ועוד דהכן אין מק״ט שהרי עשוין לנחת. א״ו פשוט דשיעור מקוה לא נשתנה כלל דהא לא בעי׳ רק שיהא כל גופו עולין בהן והגופות לא נשתנו. וא״כ דבריו נע״ג ליישבם:

דף כד ע״א ד״ה כתב הרב אלפסי כו׳ אבל דבר הרשות שאם רצה אינו מפסיק לא כו׳. מיהו שם בשו״ע צריך בע״כ לברך המוציא והוי חובה עליו ואפ״ה אינו מפסיק וכן כוס קידוש דפוטר שבתוך המזון ואע״ג דבע״כ צריך לברך המוציא שאין קידוש אלא במקום סעודה. אבל זה פשוט שעיקר החילוק הוא דהתם הכוס ששותה בתוך המזון היה יכול לשתות קודם המוציא משא״כ הכוס ששותה אחר שאומר הגדה והלל א״א לו לשתותו קודם ובע״כ צריך לומר תחלה הגדה והלל והוי הפסק וכן שם בכסוי דא״א לו לשתוש קודם הכסוי לר״י ואף דהיה יכול לשתותו קודם הגדה דבין הכוסות הללו אם רצה שותה מ״מ כוס אחר הוא זה אבל כוס זה ששותה אחר הגדה א״א לשתות קודם ולצאת י״ח כוס ב׳ ולפ״ז ניחא ג״כ הך דחברים שעקרו רגליהם אף דהתפללו לא הוי הפסק דהא האכילה שאוכל אחר התפלה יכול לאכול קודם ואף שכשאין שהות ביום צריך להפסיק זה אינו מחמת איסור האכילה רק מפני שחובה עליו להתפלל אבל אין חובה עליו להתפלל דוקא קודם אכילה אילו היה שהות ולא דמי להגדה דבע״כ היה נ״ל ההגדה קודם הכוס וא״א בע״א. ובזה ניצול הרי״ף מקושית הרא״ש ע״ש ונכון: **שם** בד״ה ולענין כו׳ בברכה א׳ שהרי בהמ״ז כו׳. לפ״ז רב ייבא דהוי משמש על תלמידי דרב מדוע לא הורה להם כן שיברכו ברכה אחרונה על היין שתו תחלה והבן: **בא״ד** קודם בהמ״ז דאילו לאחר בהמ״ז כו׳. לא הבנתי מהו. דלאחר בהמ״ז אין דבר שיפטור: **ע״ב** ד״ה הביאו כו׳ בטבול ראשון יי״ת ושני אינו כו׳. ז״א אליבא דר׳ יוסי דס״ל מצ״כ דעיקר המצוה בטיבול שני ע״ש בתוס׳. אף מהר״ן לקמן לא משמע הכי:

דף כה ע״א ד״ה הכי אמר כו׳ א״ל שאני התם בטבול כו׳. י״ל בלא״ה הואיל דמרור נפיש מתרוסת מרור מבטל ליה כמו בכל דוכתי. ורק בששניהן שוין מבטלין זא״ז. ואף בששניהן שוין משמע בזבחים משום דא״א שלא ירבה מין א׳ על חבירו. והא דאסור לכרוך מצה ומרור ביחד ולא אמרי׳ דיטול מצה יותר. דאז יבטל המצה את המרור ודוקא כששניהן מצות אז אין מזא״ז. ויש לדבר בזה הרבה ואכמ״ל:

דף כו ע״א בר״ן ד״ה מאי ברכת השיר וכו׳ וברכת השיר על פ״א ואין כאן ברכה לפניהן ואעפ״כ כו׳. לפ״ז איך הוי מפרשי׳ מתני׳ דכל הטעון ברכה לאחריו כו׳ כמש״ל. ויותר נראה לפרש דר״א הוי ס״ל דיהללוך בליל פסח לא משום הלל נתקן אלא משום ברכת הכוס וראיה דהא ברכה אחרונה של הלל במנהגא תליא ואילו בפסח חובה לברך בכל מקום. וא״כ פריך כמו בדוכתי דאין מברכין אחר הלל א״כ אם קרא הלל בבהכ״נ לא ברך אחריו יהללוך וא״כ בביתו צריך לברך משום הכוס א״כ מ״מ אינו פותחת בברוך אף בכל דוכתי ומשני שתים הנה א׳ להבא כו׳ או הפירוש כפי׳ הר״ן לקמן דהיא סמוכה לברכת אשר גאלנו וממ״נ היא סמוכה אם קרא את ההלל בבהכ״נ בדוכתי דנהיגי לברך אחריו א״כ היא סמוכה לברכה שלפניו ובדוכתי דלא נהיגי ומברך יהללוך בביתו הרי סמוכה לאשר גאלנו. או דנפרש דלעולם יהללוך היא סמוכה לברכת הלל שלפניו ואף בדוכתי דלא נהיגי לברך אחר הלל אבל בפסח בכל דוכתי מברכינן אחר הלל ולעולם משום הלל נתקנה והרי היא סמוכה לברכה שלפניה:

דף כז ע״ב ברי״ף ירושלמי כו׳ שלא אוכל מצה בלילי הפסח כו׳. וצ״ל דמצה עשירה לא מיקרי מצה סתם. שא״כ הו״ל כולל במיגו שתל על מצה עשירה:

דף כח ע״א בר״ן סוף המס׳. ולא אתי דרבנן ודחי להורייתא כו׳. ואף דסס״ע בזה״ז ג״כ דרבנן כמ״ש. אלא העיקר הוא משום דאנן בקיאין בקביעא דירחא והבן דלכך סס״ע חייב וסוכה אינו חיוב: **במרדכי** ס״ס תקנ״א ורא״בי״ה חולק כו׳. זה שייך להלן על ס׳ התרומה בסי׳ תקנ״ד ע״ש. **שם** סי׳ תקנ״ה בשביל המחבת ששתיכו כו׳. וצ״ע דהא נ״ט בר נ״ט הוא ומותר קודם פסח כדלקמן גבי הגעלה: **שם** סי׳ תרי״א באגבי שם סי׳ א׳ וצ״ע כו׳ וליתא.דאסת לדעתי׳ לא שייך רק לענין נטילה ולא לענין ברכה ע״ש ברא״ש: **שם** ד״ה דלמא דוקא בשבת כו׳ שמתא לר״י מתחילין בע״ש כו׳. אין זה ראי׳ עי׳ ברא״ש:

ששס

שם ד"ה וצ"ע ממ"נ כו'. זה צ"ק דאף בכ"ז בהמ"ז אינה טעונה כוס בפסח תיקנו שיהא בהמ"ז ע"כ כמבואר ואם יאכל קודם שיברך עה"כ ויחזור ויברך בהמ"ז וישתה הכוס וזהו על בהמ"ז שני אבל בהמ"ז ראשון הא הי' בלא כוס והתקנה הי' שיהי' דווקא על הכוס. אבל אנו שמפסיקין בסעודה אין לנו כו'. לפ"ז לא הוי צ"ל שאם שמע בבהכנ"ס כו' שגם אם עשה בביתו אינה סמוכה: **סד"ה** מ"ט טעמו פגמו כו' דמ"מ צריך לשתות במקום שיש בו רביעי' כו'. ומ"מ ק' ישפוך המותר לכלי אחר וישתה מכוס שיש בו רביעי' ואח"כ ישפוך המותר לתוך הכוס ולא יהי' פגום כדלקמן

ע"ש: **סד"ה** זמני' דהביאה כו' דל"ל דדווקא לגבי קידוש כו'. דרב ס"ל יש קידוש שלא במ"ס. ולפ"ז הא דדייק מברייתא טעם מבדיל לא ידעתי איך מוכחא. וצ"ל דקאי על טעם בהיתר וא"כ היינו ברייתא גופא ומה צריך להוכית. על הא' ברכת המוציא ועל הב' על א"מ כו'. ות"מ צ"ע דהא המשנה איירי בזמן הבית כמבואר והוי מרור דאורייתא. ולא שייך תירוצו כמבואר ועמ"ש בר"ן: **שם** וכזית מרור וכזית חרוסת ואוכלן. זה צ"ע דלא מבטל חרוסת למצה או למרור:

בתוספתא ספ"ק: כשא"א כו' בשר טהור עם בשר טמא. היינו פגול ונותר: **שם** האוכל קדש חמץ בפסח אינה תרומה. צריך לומר שהיו לפניו קדש גרידא וחמץ קדש וא"י איזו מהן אכל דחייב א"ת משום המץ: **שם** ספ"ב משכיר ישראל חמורו לנכרי וצ"ע איך מותר להשכיר לכתחלה באיסורי הנאה. ודוחק לפרש דמיירי אחר הפסח. והא דתני אם רצה חמץ מותר היינו במקום שישראל עוברין או דס"ל כר"י דחמץ של נכרי ג"כ אסר לאחה"פ וקאמר אם רצה חמץ אחה"פ מותר ותלינן שהוא מחמץ שלאה"פ: **שם** ואין יוצאין בהן יבשין. אפשר זה קאי על עלין. וריש' מיירי בקלח עי' בגמ'.

השמטה ממסכת ברכות

ברכות פ"ד תר"י דאמרי' ביומא כו' היכי קאמר דת"צ פוטרת. כ"ב הלשון מגומגם דאף דאיכא מצוה פוטרת דהא מסיק שם דרב לדברי האומר חובה קאמר פוטרת. ויש לדחוק כוונתו י"ל כאן שיתכוין לקושי' הרא"ש ע"ש אבל לקמן שכ' לדעת בה"ג דקבעה עלי' חובה האיך יפטר כו' וודאי צ"ע דהא אפי' קבעה חובה פוטרת. גם מ"ש ואי בלא קבעה עליו חובה למה צריך לפוטרה כו' הוא תמוה שזה בעצמו קושי' הש"ס שם לרב ע"ש:

חדושים והגהות

מהגאון המפורסם כו' מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות מבראדי זצ"ל.

דף א ע"א בר"ן ד"ה אלא כו' שמא תאמר למפרע עבר עליה ליתא כו'. וכ"כ אח"כ וא"א לפרש כל שבדק כו' עובר למפרע כו' מזה מבואר דלא כמ"ש מ"א סי' תל"ד סעיף ה' דהוה כאוכל חלב בשגגה אלא כדברי הרמב"ם שהביא שם ועי' בפרי חדש ואליהו רבה:

ע"ב בר"נ ד"ה ואמרי' דאי מ"ד התם לית כאן נשים כו'. עי' באליהו רבה שהביא בשם מהרי"ל דאיכא מ"ד דאין נאמנות משום שעצלניות הם ולענ"ד אפילו לגירסת הר"ן לכ"ע נאמנות הם לומר בית זה בדוק:

דף ב ע"ב בהאג"ה סק"א בשם רש"ל והט"ז לא כ"כ ועי' פרי חדש: שם בר"נ ומה שנה לעיסת ארנונא כו'. נולא דברי הר"ן הי' אפשר לפרש הירושלמי דס"ל דעיסת ארנונא אינה חייבת רק היכא דמלי מסלק ליה ולכך קאמר דהתם ברשות ישראל נתונה ר"ל שאם ירצה יסלק את העכו"ם אלא כיון דבש"ס דילן שתי הגרסות בחלה אע"ג דלא מצי מסלק חייבת לכך הוצרך לפרש הירושלמי כש"ס דידן:

דף ד ע"א בר"נ ד"ה גרסינן כו' ובאותה שעה כו' משום לא יראה בך כו'. לפי משמעותו הטעם משום דאשתו עמו וצ"ע לשיטת הרי"ף והרמב"ם דס"ל דבאשתו עמו מותר לקרות ק"ש בהחזרת פנים בלא הפסקת טלית משום דכגופו דיינינן ליה ודוחק לפרש כוונתו דעל כל פנים צריך להתכסות בבגדו שלא יהא לבו רואה את הערוה שאין זה במשמעות לשונו ואולי הרמב"ן ס"ל כדעת האוסרים אפי' באשתו ובעי הפסקת טלית דוקא עי' ברכות פרק מ"ש:

להג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז (נקראים בשם בן אריה).

פ"א דף ג ע"א ר"ן ד"ה שהרי משה כו' כדאמרינן בפ' הישן דף כ"ה. כ"ב עי' בסוכה שם וכתו' שם סד"ה שהל כו'. [וע"ע ברש"ל ובמהרש"א בגיטין דף ס' ע"א על פרש"י ד"ה פרשת טמאים וכפי' התורה והמצוה בהעלותך על פסוק ויהי אנשים כו']:

פ"ב דף ח ע"א ר"ן ד"ה אמר רב כו' דלרב א"א שלא לשבור את הקדירה כו'. כ"ב עי' רדב"ז חלק שלישי תשובה הראשונה סי' א' [שהקשה שם ע"ז מדברי הר"ן לעיל סד"ה הא דתגיא כו' וכמו שהקשה כד"ת כאן ותירץ דשאני הכא דאפשר בהחזרת כבשונות ואע"ג שכתב הר"ן לקמן בד"ה והתורה העידה כו' לדידן לא דהיים עלייהו שמא פקעי כו' היינו דלית להו תקנתא במלייא גומרי אבל בהחזרת כבשונות אית להו תקנתא כו' ע"ש. אבל השער המלך בפ"ח מס' חמץ ומצה הלכה כ"ה ד"ה אלא כו' דחה תירוץ זה על הר"ן משום דמפרש דברי הר"ן דלקמן דלית להו תקנתא לדידן אפי' בהחזרת כבשונות וע"ש ובפרי חדש רים סי' תנ"א ועי' הגהות אשר"י סוף מסכת ע"ז ד"ה אבל קדירה כו' וברא"ש שם ועי' תשובת ר"ע איגר ז"ל סי' מ"ג ד"ה אמנם נראה כו' מ"ש על דברי ר"ן הללו ועי' פמ"ג יו"ד סי' ק"ג ש"ד ס"ק י"ז]: **ע"ב** ר"ן ד"ה וכך היא כו' כשטיפת הכוס כלומר אסור. כ"ב כלומר הכוס האסור [וכמו שכתב הר"ן לעיל בד"ה מדיחן]:

דף יא ע"ב ברי"ף סי' תש"ל. ובעל הלכות אמר כו' שפסק כר"ל כו'. כ"ב בבה"ג פרק כיצד מברכין פסק כר' יוחנן ע"ש:

פ"ג דף יד ע"ב ר"ן ד"ה אתמר האופה כו' דהא אסקינן בפרק האיש מקדש דטובת הנאה ממון כו'. כ"ב ע"ש ועי' שאילת שלום [שעל השאילתות] פ' קרח אות קל"ב [א"ה נראה שצ"ל דהא אסקינן בפרק ואלו נדרים דטובת כו' וכוונתו לדף פ"ה ע"א שם אמר רבא כו' וכמו שפירש הר"ן שם וזה לשון הר"ן סוף פ"ב דקדושין וכתב ר"ת כו' דטובת הנאה כו' קיי"ל דהיא הוה ממון דהכי אסיק רבא במס' נדרים פרק ואלו נדרים דטובת הנאה ממון עכ"ל וכ"כ הרא"ש שם ועי' ש"ך חו"מ סי' ש"ג]:

דף טז ע"א ר"ן ד"ה ירושלמי א"ר לוי כו' א"ר מונא ר' יונה אבא בכור הוה ולא הוה אכיל כו'. כ"ב לפנינו בירושלמי [פרק ערבי פסחים הלכה א'] איתא בכור הוה והוה אכיל כו' וע"ש בקרבן עדה ובפני' משה יהושע:

במרדכי סי' תקס"ט הלכך תטין המוצאין בשוק וגשמים כו'. כ"ב צ"ל המוצאין בשק [וכן העתיק הב"י ר"ס תס"ז בשם הג"מ בשם הר"א ממיץ]:

דף לח ע"ג בסדר של פסח ד"ה הנוטל ידיו בטיבול ראשון כו' באדם שאין לו אלא כזית מצה דהשתא איט מברך ברכת המוציא כו'. כ"ב נראה דצ"ל אינו צריך נטילה לברכת המוציא ועי' בית יוסף סי' קנ"ח בשם הרוקח סי' רפ"ג:

גליון אלפס

הגהות מאת הג"מ שניאור זלמן בר אברהם שליט"א אבד"ק גאלדינגען.

דף א ע"א בר"ן ד"ה ומה ענין בטול וכו' ותו דבגמ' אמרינן מבטלו בלבו וכו'. כ"ב עי' לקמן דף ט' ע"ב בר"ן ד"ה אמר רב חסדא: **דף ב ע"ב** ברי"ף שואלין בהלכות וכו'. כ"ב בגמ' איתא ודורשין: **שם** בר"ן ד"ה ומיהו ה"מ וכו' כלומר שהוא אסור אחר הפסח. כ"ב וכ"כ לקמן דף ז' ע"א בסד"ה גמרא. ועי' במ"א סי' תמ"ז ס"ק מ"ו: **שם** בד"ה (הנמשך מעל"ד) ונבטליה בד' וכו' אם אמר אדם לחבירו הפקר אתה נכסי וכו'. כ"ב טעם ע"ז עיין בב"י או"ח ס"ס תל"ד ובמחנה אפרים הל' שלוחים סי' ז' ובס' בית מאיר אהע"ז סי' ק"כ סעיף ד' ד"ה לא יכתבנו כו':

דף ה ע"ב בר"ן ד"ה ושורפין בתחלת שש וכו' דכל סעודות שבת. כ"ב צ"ל דכל ג' סעודות דשבת:

דף ז ע"א שם ד"ה (הנמשל"ד) הא דתניא יותן וכו' והכי מוכחא בע"ז דף (מ"ט). כ"ב ע"ש בר"ן: **שם** ד"ה הא דקתני (הנמשך על ע"ב שם) כמו שכתבתי למעלה. כ"ב וכ"כ הר"ן בדף ב' ע"ב ד"ה ומיהו ה"מ כו' עי"ש ועי"ל דף י"ג ע"א ד"ה ולפיכך נראה ובמ"א סי' תמ"ז ס"ק מ"ו: **ע"ב** שם ד"ה אמר רבא וכו' דהא בגמ' דף כ"ח מוכח וכו'. כ"ב ע"ש בתוס' ד"ה ר"ש אומר: **שם** בד"ה ואני תוכך וכו' אפשר שהשוו מדותיהן וכו'. כ"ב עי' שו"ת ר"ע איגר ריש סי' י"ט:

דף ח ע"א שם ד"ה מפני הרגל עבירה וכו' אלא ע"י היסק אי נמי וכו'. כ"ב עי' בר"ן פ' כל הבשר סי' תתמ"ט ד"ה עד שפי' דקנות מהני: **דף יג ע"א** שם ד"ה ולפיכך נראה וכו' מדרבנן בעלמא אם השהה. כ"ב ועי' לעיל דף ז' ע"א ד"ה הא דקתני ובדף ב' ע"ב ד"ה ומיהו ובגליון רש"א דף ב' וכוונה במ"א סי' תמ"ז ס"ק מ"ו:

דף יד ע"ב שם ד"ה איתמר האופה וכו' אבל בתוס' במס' ביצה דף ד' וכו'. כ"ב לא נמצא בתוס' שלנו והר"ן כתב בעצמו סברא זו בריש ביצה סוף סי' תתמ"ד בר"ן סוף ד"ה ואידך שני י"ט של ר"ה (דף מ"ח ע"א) ע"ש וצ"ע:

דף טז ע"א שם ד"ה ויש אומרים וכו' ואשכחן בב"מ לשון הכרזה וכו'. כ"ב בכל מס' ב"מ לא נמצא לשון הכרזה שפירושו לחזור אחר האבידה. רק בדף כ"ח ע"א במשנה ויכריז יום אחד. ושם ע"ב בברייתא לפי פי' הר"ר יהונתן ור"ת שהובא בש' אסיפת זקנים שם שפירשו ויכריז היינו ויחפש אחר האבידה. מכאן מבואר שהר"ן אינו מפרש ויכריז כמו שפרש"י שם שפי' לשון הכרזה ממש רק כפי' הר"י ור"ת:

דף כ ע"ב שם ד"ה כוס ראשון וכו' והייט דקאמר כוס ראשון וכו'. כ"ב דצ"ל גמרו כוס ראשון וכו':

דף כב ע"א ברי"ף ואין אומרים שירה אלא על היין. תא"מ וכ"ב בגמ' וברא"ש אינו והוא בברכות דף ל"ה ע"א: **ע"ב** בר"ן ד"ה גרסינן בפ' המוכר פירות וכו' והכי אמרינן בהדיא במעשרות. כ"ב אינו בכל מס' מעשרות לא במשנה ולא בתוספתא וצ"ל במס' תרומות פ"ג משנה ה':

דף כג ע"א שם ד"ה דלמא וכו' וביבמות נמי וכו' וכ"ב דצ"ל והתם נמי אמרינן וכמן הוא. כי לא נמצא ביבמות רק ביומא סוף דף פ' ע"ב ופלא שגם בריש פרק זה הביא זה הר"ן בשם גמרא דיבמות וגם שם ע"ש וצ"ל יומא דף פ' ע"ב:

נוסחאות שונות במרדכי לרבינו מהר"ם טיקטין ז"ל

בסי' תקמו אבל חלב חי לא [עיין בהגהת מיימון פי"ד מהל' מאכלות אסורות] ורבא אמר אסור וקיי"ל כרבא: **סי' קב** וכן פסקו רוב הגאונים כרב וכן המנהג [עיין במרדכי ס"ס כל הצלמים]:

אור זרוע קצר

להג"מ חיים מנוושאטט בר הריא"ז ז"ל כולל קיצור מספר אור זרוע לאביו ז"ל.

(ונדפס פעם אחת בגליון הרא"ש בש"ס וויניציאה).

פסח דוקא אין מקחו מכשבור אבל טעון בקור ד' ימים קודם השחיטה נמנין על פסח ומשכין הימנו עד שנשחט. חבורה שנמנו על הפסח הרי אילו (כולן) נמשכין כולן ונמנין עליו חבורה אחרת ובלבד שישאר אחד מחבורה ראשונה שהיו בשעת לקיחה. אין נמנין על שני פסחים כאחד פירוש כדי לאכול בשעת אכילה מאיזה מהם שירצה דקים ליה לאביי דלענין פסח ל"א ברירה ואע"ג דקיימא לן דיש ברירה אפילו בדאורייתא אין אדם ממנה אחרים על פסחו כדי ליקח במעותיהם חלוק או טלית: **הפסח** בא מן הצאן ואינו בא מן הבקר בא מן הכבשים ומן העזים בא מן הנקבות בא בן שנה ואינו בא בן שתי שנים: **הפסח** נשחט אחר חצות. עקירה בטעות הויא עקירה אחד שוחט פסח של כל החבורה [אף] דאינו תורם ואינו מפריש פסח של חבירו שלא מדעת' אבל היכא שכבר הופרש לשם פסח מצי למישחט שלא מדעתו דזכות הוא לו: **הפסח** נשחט לאוכלין ולמנויין שחטו שלא לאוכלין ושלא למנויין לערלין ולטמאין פסול ואכילת פסחים לא מעכבא: **הפסח** נשחט בשלש כתות של ל' בני אדם כיצד עיילי תלתי' ושחטי מינייהו פסחיהם ונפקו הנהו דשחטו והדר עיילי עשרה אחריני והשתא איכא ל' בכל כת וכת דלא שחטו. אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד ואפילו לכהן גדול אין ישיבה בעזרה: **שחיטת** הפסח דוחה את השבת וביקור מעכב: **כיצד** צולין את הפסח תוחבו מתוך פיו בשפוד של רימון עד בית נקובתו. מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלים ומקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין ודוקא מקולס אבל שאינו מקולס מותר בכל מקום ומתניתין בשאינו מקולס: **הפסח** והמצה אינן נאכלין אלא עד חצות כתב רבינו יהודה ב"ר יצחק שר"י זצ"ל היה נוהג לאכול מצה קודם חצות וכן מצה של אפיקומן והר"ר יעקב הקדוש מקורבי"ל זצ"ל כתב דגר' לו שהלכה כר' אלעזר בן עזריה דאמר עד שיעלה עמוד השחר פעם אחת שכח ר' קלונימוס הזקן זצ"ל לאכול אפיקומן אחר סעודה קודם ברכת המזון ואחר כך הוזכר לו ולא רצה לחזור ולאכול הימנה: **אין** אוכלין יותר אחר מצת חובה באחרונה אנו מברכין על אכילת מצה בראשונה ובה"ג אוסר לשתות שאר משקין לבד ממים אחר מצת אפיקומן אין לאכול מצת מצוה מן החדש: **אין** לנעול דלתי הבתים בלילי פסח כי זאת האמונה בדברי של הקב"ה ובהבטחתו: **חגיגת** ט"ו לא דחייא שבת וטופלין בהמה לבהמה ומעות למעות: **חגיגת** י"ד מדרבנן ואדם שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך להעביר מעל השולחן כל הלחם שהיה עם הגבינה ולהביא לחם אחר ולאכול עם הבשר. אין חובה לאכול מצה כי אם לילה ראשונה אבל כל שבה אם ירצה יאכל בשר או פירות רק שלא יאכל חמץ: **ונשים** נמי חייבות במצה לילה הראשון: **מצה** של מצוה מותר לתבלה בפלפלין ובכל מיני תבלין ולחם עוני פרט לנילושה ביין ושמן ודבש וחלב: **אסור** למלוח מצות בפסח משום חמץ ומצה שנילושה בביצים רש"י זצ"ל ורבינו שמשון ז"ל בר אברהם זצ"ל לא אמרו בה לא איסור ולא היתר וריצב"א זצ"ל תחילה היה נוהג בה היתר ושוב חזר בו ומיהו ר"ת ז"ל היה נוהג היתר בדבר: **אשה** לא תלוש אלא במים שלנו ולא תלוש לא בחמה אפילו מיתב תותי רקיעא ביומא דעיבא ומילש אסור ואע"ג דלא נפל שמשא בההוא דוכתא ולא תלוש בחמין ולא במים הגרופים מן המולייאר: **עברה** ולשה בחמין ובחמה ובמים הגרופין מן המולייאר אסור עברה ולשה במים שלא לנו מותר בדיעבד: **אין** לשין בפושרין. מצה גזולה אין מברכין עליה יוצאין במצה שאינה אפוייה כל צורכה שפורסה ואין חוטין נמשכין הימנה ויוצאין בשרוייה בתבשיל. מדאורייתא בביטול בעלמא סגי דהיינו הפקר ואפילו ביחיד מהני האי הפקר דאכן סהדי שלא יחזור בו: ואין ביעור חמץ אלא שריפה היינו דוקא משעה שביעית ואילך אבל בשעה שבית השבתתו בכל דבר. אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר וטרב' מדרבנן לא נפתח בעידניה באורתא דתליסר נגהי ארבסר דילמא מימשכ' שמעת' ואתי לאמנועי מבדיקת חמץ המשכיר בית לחבירו אם עד שלא מסר לו מפתחות חל י"ד על המשכיר לבדוק אם משמסר לו מפתחות חל י"ד על השוכר לבדוק: **המשכיר** בית לחבירו בי"ד שחרית אי איתיה למשכיר לישייליה אי בדקו ואי ליתיה יבדוק השוכר מספק והכל נאמנין על ביעור חמץ להעיד שבדקו בעליו אמש: הבודק צריך שיבטל מיד סמוך לבדיקה יאמר כל חמירא דאיכא בהא ביתא ליבטל וליהוי כעפרא: **הבודק** צריך שיברך על ביעור חמץ ולמחר כששורף אינו מברך כלום: **מותר** להפקיר חמצו קודם שעה שביעית על מנת לזכות בו אחר הפסח: **הלוה** חמץ מחבירו קודם הפסח מותר לפרוע אחר הפסח והיכא שקונין לחם הכומרים שקורין פא"ן בלע"ז ולוקחין מהן בכל יום כמה שקצבו ובפסח לא לקחו מותר להם ליקח אחר הפסח כנגד מה שחסרו מליקח בפסח: **תניא** משכיר ישראל בהמתו לנכרי להוליך עליה חמץ. ספק אם מותר להשכיר לנכרי יורה בפסח לבשל בה שכר. מכשירין אוכל נפש אם אפשר לעשותן מערב יו"ט אסור לעשותן ביו"ט ואם אי אפשר לעשותן מערב יום טוב מותר לעשותן ביום טוב: **כשם** שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצות: **אסור** ללתות ולחלוט הא ודאי הלכה הוא דמיבעי ליה לאיגש לנטורי קימחא דפסחא משעת קצירה ודוקא למצה של מצוה אבל לשאר מצות לא: **אם** נאבדו בפסח מצות של מצוה אינו יוצא במצות אחרות. מותר לאפות מצה של מצוה קודם ארבעה עשר: **אכילת** מצה בכזית: **מנהג** לעשות ג' מצות של מצוה בפרוסה מברך על אכילת מצה. אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב מצה צריך הסיבה מרור אין צריך הסיבה כולהו ד' כסי צריכי היסבה פרקדן לא שמיה היסבה: **הסיבת** ימין אינה הסיבה אשה אינה צריכה הסיבה ואם אשה חשובה היא צריכה הסיבה בן אצל אביו צריך הסיבה תלמיד אצל רבו א"צ הסיבה בשולית דנגרי צריך. שמש צריך הסיבה: בלע מצה ולא טעמה יצא בלע מרור לא יצא ורבינא פי' יצא בלע מצה ומרור ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא: כרכן בסיב ובלען אף ידי מצה לא יצא: **מנהג** להסיס מס על הקהל לצורך החיטים ליתן בפסח לעניי העיר כדאיתא בירושלמי לאיתוי דפיסחא י"ב חדש בין ליצא בין ליתן:

השמטות מהגהות מלא הרועים

דף א ע"ב בר"ן ד"ה גרסינן וכו' למאי נפקא מיני' לשיולי' דליתי' וכו' כצ"ל:

דף ט ע"ב בר"ן ד"ה יאמרו כל הסריקין וכו' וגזרו על התומין וכו' כ"ב צ"ע דבגמ' מבואר זה לענין בית רבן גמליאל שהיו עושין סריקין מצויירין משמע דמותר לגמרי:

דף י ע"א ברי"ף אמר מר בר רב אשי ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח כצ"ל ותיבות זוטרא הואיל נמחק: **תוספתא** פרק שני יוצאים ברקיק וכו' דברי ר"מ ר' יוסי אומר וכו' כצ"ל:

ההגהות לא נדפסו על סדר הראוי לפי ערך כבוד המחברים רק לפי מקרי הדפוס.

פסחים פרק ראשון

א (א) אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר אין בודקין (ב) לא לאור החמה ולא לאור הלבנה (א) אלא לאור הנר (ב) [לפי (ג) שבדיקת הנר יפה מרובה] (ד) אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר (ג) (צפניה א) והיה בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות ואומר (משלי כ) נר אלהים נשמת אדם (ד): ב בית שמאי אומרים שתי שורות על פני כל המרתף (ה) שורה החיצונה הרואה את הפתח (ה) [העליונה] הרואה את הקורה (ו) [אבל שלמטה הימנה ושלפנים הימנה אין צריך בדיקה א) ב"ה אומרים (ז) [שורה החיצונה היא] העליונה הרואה את הפתח ואת הקורות (ח) שלמטה הימנה אבל ב) שלפנים הימנה אין צריך לבדוק: ג (ו) חורי הבית העליונים (ט) [ותחתונים] היציע [והדות וגג הבית] וגג המגדל (י) [בית התבן בית הבקר ובית העצים ובית האוצרות אוצרות של] יין ואוצרות [של] שמן (יא) [ואוצרות של תבואה] אין צריך לבדוק רשב"ג אומר (ז) מטה (יב) [החוצצת] את כל הבית (יג) [והיו תחתיה עצים ואבנים] בודק [את] צד החיצון ואין צריך לבדוק [את] צד הפנימי: ד (ח) היוצאין [בו] בשיירא (יד) [והמפרשין] בספינה לפני שלשים יום אין צריך לבדוק בתוך ל' יום בודק ומשכים והולך לדרכו: ה ר' יהודה אומר משום רבן גמליאל [שתי] חלות (ט) של תודה פסולות מונחות על [גב] האצטבא כל זמן (טו) [שהם מונחות] כל העם אוכלין חולין ניטלה אחת מהן כל העם אוכלין תרומה ניטלו שתיהן ג) שורפין אלו ואלו (טז) [שורפין תרומה תלויה טמאה וטהורה] כאחת (י) דר"מ (יז) [וחכ"א תלויה בפני עצמה וטהורה בפ"ע וטמאה] בפ"ע אר"ש לא נחלקו ר"א ור' יהושע על הטהורה ועל הטמאה (יח) [ששורפין זו בעצמה וזו בעצמה] על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה שר"א אומר תשרף זו [בעצמה וזו בעצמה] ור' יהושע אומר שתיהן כאחת (כ) א"ר יוסי אין הנידון [זה] דומה לראיה (יט) [בשר שנטמא בולד הטומאה (כ) [עם בשר] שנטמא באב הטומאה (כא) [שניהן טמאין] אלא שזה טמא טומאה חמורה וזה טמא טומאה קלה (כב) [וכן שמן] שנפסל בטבול יום (כג) [ובנר] שנטמא בטמא מת (כד) [שניהם טמאים אלא שזה טמא טומאה חמורה וזה טמא טומאה קלה ואני אומר ששורפין תרומה (ל) שנטמאת בולד טומאה] עם תרומה שנטמאת באב הטומאה אע"פ שמוסיפין [לה] טומאה על טומאתה (כה) [ותלויה וטמאה אומר אני שהתלויה [א] אם נשרפת עם הטמאה נמצאת זו מטמאתה ב"ש אומרים אין שורפין בשר טהור עם בשר טמא וב"ה מתירין]: ו בראשונה (מ) היו אומרים אין מוכרים חמץ לנכרי ואין נותנין לו במתנה אלא כדי שיאכל עד שלא הגיע שעת ביעור עד שבא רבי עקיבא ולימד [שמוכרין ונותנין במתנה] אף בשעת הביעור א"ר יוסי אלו דברי בית שמאי ואלו דברי בית הלל הכריע רבי עקיבא לסייע דברי בית הלל (כו): ז (נ) האוכל חמץ אחר חצות וחמץ שעבר עליו הפסח הרי זה בלא תעשה ואין בו כרת (כז) דברי ר' יהודה (כח) [וחכמים אומרים] כל שאין בו כרת אין בו (כט) [בלא תעשה] האוכל כזית חמץ בפסח חייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועל לא הודע אשם תלוי: ח (ס) האוכל תרומת חמץ בפסח (ל) [אין משלם דמי עצים לכהן] אמר רבי יוחנן בן נורי נמתי לו לרבי עקיבא מפני מה האוכל תרומת חמץ בפסח אין משלם דמי עצים לכהן (לא) [מה] נשתנית ד) זו משאר ימות השנה שבשאר ימות השנה משלם דמי עצים לכהן אמר לי לא אם אמרת (לב) בשאר ימות השנה ה) שאע"פ שאין לו בה היתר אכילה יש לו בה היתר (לג) [עצים תאמר בזו] (ע) שאין לו בה (לד) היתר אכילה ולא היתר (לה) [עצים] למה זה דומה לתרומת תותים (לו) [ואבטיחים ומלפפונות שנטמאות] שאין לו בה היתר אכילה ולא היתר (לז) [עצים (פ) בד"א בתרומה שהפרישה חמץ קודם לפסח לשום תרומה אבל המפריש] תרומת חמץ בפסח (לח) [אינה תרומה]: ט האוכל קדש חמץ בפסח אינה תרומה [ב] האוכל (צ) קדש חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש [ואשם ודאי] ואשם תלוי במזיד פטור (לט) [בד"א בקדש שהפרישו חמץ קודם לפסח שהוא קדש (ק) אבל המקדיש] חמץ בפסח אינו קדש: י (ר) אחד האוכל אחד (מ) [ממחה ושותה] אכל וחזר ואכל (מא) [אם יש (ש) מתחלת אכילה ראשונה ועד] סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפים ואם לאו אין מצטרפין [ג] שתה וחזר ושתה (מב) אם יש מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי (מג) [שתיית רביעית] מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין (*ש) כשם שאכילה בכזית (ת) כך שתיה בכזית ושתיה ואכילה אין מצטרפין (א) אכל כזית אפי' מחמשת (מד) [מינין] הרי אלו מצטרפין (ב) אבל כחצי זית ונודע לו וחזר ואכל כחצי זית
אחר

הגהות הגר"א (א) ולא לאור האבוקה: (ב) מפני שאור הנר יפה לבדיקה: (ג) שנאמר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם ואומר ויחפש בגדול החל ואומר: (ד) חופש כל חדרי בטן: (ה) והעליונה: (ו) ושלפנים הימנו ושלמטה: (ז) שתי שורות החיצונות שהן העליונות: (ח) ואת שניות: (ט) והתחתונים וגג: (י) ורפת בקר ומתבן ולולין ואוצרות: (יא) אין צריכין בדיקה: (יב) שהיא חוצצת וחולקת: (יג) ועצים ואבנים מונחים תחתיה: (יד) והמפרש: (טו) שמונחות: (טז) י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ושורפין תרומות טמאות תלויות וטהורות: (יז) ר' יהודה אומר טהורות בפ"ע ותלויות בפ"ע וטמאות: (יח) שאין שורפין על התלויה ועל הטהורה ששורפין: (יט) כשהעידו רבותינו על מה העידו אם על הבשר: (כ) ששורפין אותה עם הבשר: (כא) זה טמא וזה טמא: (כב) אם על השמן: (כג) שמדליקין אותו בנר: (כד) זה פסול וזה טמא אף אנו מודים בתרומה שנטמא בולד הטומאה שורפין אותן: (כה) אבל היאך נשרוף התלויה עם הטמאה שמא יבא אליהו ויטהרנה: (כו) ר"י אומר כותח הבבלי וכל מיני כותח אסור למכור ל' יום קודם הפסח: (כז) תוך זמנו עובר עליו בלאו וכרת: (כח) רש"א: (כט) לא תעשה חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו א"ע עליו בלא כלום תוך זמנו עובר עליו בכרת ובלאו ועל לא הודע אשם תלוי ומשעה שאסור באכילה אסור בהנאה: (ל) פטור מן התשלומין ומדמי עצים לכהן דברי ר"ע ריב"נ מחייב: (לא) ומה: (לב) בתרומה טמאה: (לג) הסקה תאמר בזה: (לד) לא: (לה) הסקה הא: (לו) וענבים שנטמאו: (לז) הסקה בד"א במפריש תרומה והחמיצה אבל במפריש: (לח) זה אינה קדושה: (לט) בד"א במפריש קדש והחמיצו אבל במפריש קדש: (מ) הממחה והשותה: (מא) וחזר ואכל אם יש מאכילה הראשונה עד: (מב) וחזר ושתה: (מג) אכילת פרס: (מד) המינים:

אור הגנוז

פרק א [א] טהורה ואם: [ב] ד' תיבות הללו לא גרס בכ"י: [ג] מכאן ועד חמץ של נכרי לא גרס בכ"י:

נוסחאות כ"י

א) וחכמים אומרים: ב) שלמטה: ג) אלו ואלו שורפין: ואח"ז מתחלת הלכה ו' שורפין תרומה טהורה וטמאה ותלויה כו': ד) פסח: ה) שמשלם.

חסדי דוד

פרק א אור לארבעה עשר כו'. מתניתין היא אלא משום דלא תיסק אדעתין לפרש שהרית של י"ד וכדהוס' ס"ד דתלמודא מש"ה אתא תנא תוספתא למסמך אין בודקין וכו' אלא לאור הנר וכו' דממילא שמעינן דהיינו לילה לפי שהנר אינו מאיר יפה אלא בלילה דשרגא בטיהרא כו' וכדאיתא בירושלמי לא כמה דהוא מנהר בלילא מנהר ביממא: חורי בית העליונים וכו'. כזה איתא בגמ' דף ח' אבל יש שינוי בין זו לזו לפי הגירסא שלפנינו בתוס' אמנם בירושלמי הגירסא יותר קרובה לגירסת התוס' וז"ל וגם איתא חורי הבית העליונים והתחתונים והיציע והחבית והעליה וגג הבד וגג המגדל בית התבן ובית הבקר ובית האוצרות אוצרות יין ואוצרות שמן ואוצרות הפירות א"צ ע"כ ומדברי הירושל' מוכח כי תחת גג הבית בגמ' דידן נ"ל גג הבד דאילו גג הבית אינו משופע. ועוד איתא בירושלמי דחורי העליונים המה למעלה מי' ותחתונים המה למטה מי' וכי' מלומלמין בעי בדיקה והטור והש"ע בסי' תל"ג לא כתבו כן וע"ש בפר"ח: **בראשונה** היו אומרים אין מוכרין חמץ וכו'. וה"פ בראשונה היו סבורין דתשביתו שאמרה תורה היינו דבעי' דוקא שלא יהא קיים בעולם ולכך היו אומרים שאין מוכרין וכו' אא"כ ברור לו שיאכלנו קודם הפסח או עד שלא הגיע שעת ביעור ומדלא קתני שעת הביעור משמע דכוונתו קודם שתגיע שעה שמתחיל שייכות חיוב ביעור דהיינו ל' יום קודם פסח כדחזינן לעיל גבי יוצא בשיירא עד שבא ר"ע ולימד שמוכרין אף בשעת הביעור כלומר אפי' בע"פ עצמו ומיהו שעת הביעור לאו דוקא דשעת הביעור היינו שעה ששית ואז אסור בהנאה מדרבנן אלא כלומר בשעה ה' שאסור לאכול אפ"ה מותר למכור: **אחד** האוכל ואחד הממחה כו'. פי' דממחה נמי שיעורו בכזית כמו האוכל דאע"ג דבשאר איסורין של תורה שיעור השתיה הוא ברביעית דבתרומה לבד קי"ל דבשתיה ג"כ חייב בכזית וכדתניא לעיל ברפ"ז דתרומות ע"ש:
חמץ

מצפה שמואל (א) פסחים ב.: (ב) (ז:) ירושלמי פ"א ה"א: (ג) ירושל' שם: (ד) שם ושם: (ה) (ח:) ירושלמי פ"א סה"א: (ו) (ח.) ירושלמי פ"א הל"א: (ז) ירושלמי שם: (ח) (ז.) ירושלמי שם: (ט) יג: ועי' ירושלמי הל"ד: (י) (יג. כ.) וירושלמי שם: (כ) כ: טו. וירושלמי שם: (ל) עי' טו: (מ) (כא.): (נ) (כח:) וירושלמי פ"ב הל"ב וסנהדרין פ"ה הל"ג: (ס) לב. ועי' ירושלמי פ"ב הל"ג וכתובות פ"ג הל"א ותרומות פ"ג הל"א: (ע) עי' ירושלמי רפ"ב: (פ) עי' ירושלמי פ"ב הל"ג: (צ) עי' כח.: (ק) ע"ש ועי' ירושלמי פ"א רה"ג ופ"ב הל"ב ע"ש: (ר) חולין קכו ועי' ירושלמי יומא פ"ח הל"ג ושבועות פ"ג הל"ב ומ"ש רפ"ב: (ש) כריתות יב: ועי' שבת ירושל' פ"א הל"א: (*ש) עי' מיי' פ"א מהלכות חמץ ומצה הל"א וע"ש במ"מ: (ת) חולין קכ: (א) חלה פ"א מ"ב ועי' ירושלמי שם: (ב) עי' שבת קב. וירושלמי שם פי"א הל"ו ופי"ג הל"א:

מנחת בכורים

פרק א א אור לי"ד. ל"ל השייך לארבעה עשר בניסן: בודקין. כדי להצניעו ולבערו למחר שמא ימצא ויאכל ממנו בפסח ומשום דהמץ חמור דבכרת וגם לא בדיל מיניה כולי שתא הצריכו חכמים בדיקה לבערו דמה"ת בביטול בעלמא סגי שלא יעבור בבל יראה ובל ימצא: לאור החמה. אם לא בדק בלילה ובא לבדוק ביום י"ד אין לו לבדוק בחמה דאין אורה יפה לבדיקה אלא סותם חלונותיו ובודק בנר: בנוסחת הגר"א ולא לאור האבוקה משום דא"י להכניס בחורים וסדקים ואינו יפה לבדיקה ועוד הרבה טעמים בגמ': יפה מרובה. כלומר שהרבה יפה לבדיקה א"נ גרסינן יפה לבדיקה וכן הגיה הגר"א ואתיא כפשוטו: בנרות. אף שיבדקו בנרות לא ימצאו עון אלמא דיפה הוא לבדיקה וראיה גמורה ליכא די"ל אדרבה זכותא דירושלים קא מדכר שלא יחפש ירושלים רק בנרות דעון רבה משתכח עון זוטא לא משתכח: ואומר. מכאן ראיה גמורה דכתיב יפא דקרא חופש כל חדרי בטן כל מה שבלב הנסתרות הרבה ויליף לחיפוש דחמץ דבנר הוא משום דכתיב לא ימצא בבתיכם וכתיב בבנימין ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא הגביע אלמא היכא דכתיב מציאה בחפוש הוא וחפוש ילפינן מחפוש דירושלים דבנר א"כ מציאה דחמץ צריך לחפש בנר שלא ימצא בפסח רק קודם פסח יבער הכל: ב מרתף. מסודרות בו הרבה חביות יין זה על גב זה שורות שורות מן הארץ עד הקורה וגם צריך לבדוק שפעמים השמש נכנס באמצע סעודה ופתו בידו להביא יין לסעודה ואין צריך בדיקה אלא שורות החיצונות ששם חיישינן לנפילת חמץ ופליגי בזה ב"ש וב"ה: כל המרתף. צריך בדיקה וזה מבואר במשנה ומבאר כאן דהיינו שני שורות כמין ג"ם יוני: החיצונה. כל החביות הסדורות בשורה החיצונה: העליונה. כל החביות הסדורות נגד הקורה עד הכותל: שלמטה ממנה. מן השורה הרואה את הקורה: שלפנים ממנה. מן השורה הרואה הפתח: א"צ בדיקה. דאין מדרך שיפול שם חמץ: החיצונה. נגד הפתח שהיא ג"כ עליונה וראש לכל השורות ההולכות מלמעלה למטה ומלפנים לחוץ: ושלמטה הימנה. נגד הקרקע אבל לא כל השורות הרואות הפתח: שלפנים. נגד הכותל: לבדוק. אף השורה העליונה שבנגד הקורה: ג העליונים. שאין ידי אדם שולטות שם ונמוכין יותר מדאי שאין דרך להשתמש שם חמץ: היציע. בגמרא איתא גג היציע וכן הגיה הגר"א שגגו משופע ואינו נח להשתמש אע"פ שהוא נמוך ולפי הגירסא בכאן ביציע עצמו קאמר חדר שהוא אחורי הבית ואין דרך להכניס בו חמץ: הדות. בנין בתוך הקרקע והגר"א לא גרס וכן בגמ' ליתא: וגג הבית. שאין משתמשין מפני גבהו בירושלמי הגירסא בגג הבד והיינו של זיתים: המגדל. בנין של עץ שמכניסין לתוכו אוכלין וכלים ותוכו צריך בדיקה אבל לא גגו: בית הבקר. שאם היה שם חמץ הבהמות יאכלוהו: של יין. שאינו מסתפק מהם: של שמן. אף במסתפק דיש קבע לאכילה ומכין מקודם הסעודה לכל הסעודה אבל ביין אם מסתפק צריך בדיקה דלא ידע כמה יצטרך להכין הכל קודם הסעודה דאין קבע לשתיה ונכנס בתוך הסעודה ופתו בידו: של תבואה. דאין רגילין לכנס שם בחמץ: עצים ואבנים. ואין יכול לעבור תחת המטה לצד השני א"כ צד הב' מאחורי המטה אין רגילין להכניס חמץ לכן אין צריך בדיקה: בשיירא. למרחוק ואין דעתו לחזור בימי הפסח: שלשים יום קודם פסח. אינו חל עליו חובת הרגל: בתוך ל' יום. חל עליו חובת הרגל דשואלין ודורשין ל' יום קודם הפסח ובדעתו לחזור בימי הפסח אף בהולך קודם ל' יום צריך לבדוק שמא יחזור בימי הפסח ולאו ברשותיה קאי דליבטליה: ה משום ר"ג. דס"ל במשנה דחולין נאכלין כל ארבע ותרומה כל חמש דתרומה דקודש היא ואיכא פסידא דקדשים הקילו באכילתה עוד שעה ולא גזרו רק על שעה ששית דלא ליתי לאיחלופי באחר שש דלאסור מה"ת ומבאר כאן דהנחת החלות היה לסימן לחולין ולתרומה: פסולות. שאין מביאין תודה בע"פ מפני הלחם שחמץ הוא ומביאו לבית הפסול דלא יאכל אותן ליום ולילה ומתוך שמקריבין הכל בי"ג ויש חלות מרובות נעשו נותר וטעונות שריפה ונתנו החלות אלו לסימן: על גב. בגמרא מגיה על גג שהיו הכל רואין שהיה גג על האצטבא להגן מפני הגשמים: מונחות. עד סוף ארבע: ניטלה. אחר שעה ד': תרומה. ולא חולין. והיינו כל שעה ד': שתיהן. בסוף שעה ה': אלו ואלו. חולין ותרומה דאף דנאסרין באכילה משעה ד' נשרפין בסוף ה' הגר"א הגיה כאן י"ד שחל להיות בשבת ועי' בש"ס (דף מט.) ועי' לקמן פי"ג הלכ"ה ועי' תוס' יג ד"ה ומשיירין ור"ן ספ"ק: תלויה. שטמאה מספק: כאחת. בע"פ כולן נשרפין מחמת חמץ ואין אנו מוזהרין מבלי לטמאותה: תלויה בפ"ע. לא עם הטהורה שתטמא להטהורה ולא עם הטמאה שהיא נטמאת ודאית: זו בעצמה. דלא תטמא הטהורה בידים אף דאזלא ממילא לאיבוד אסור לטמאותה: ה"ג על התלויה והטהורה וכן הגיה הגר"א וכן הוא בגמרא: ששורפין. כיון דלא אתחזקה בטומאה ודאית לא איכפת לן במה שהטהורה נטמאת בספק: וזו בעצמה. דלא ליטמא התלויה בודאי: כאחת. כיון דסוף סוף טמאה לא איכפת לן בהוספת ודאי ואי אתה מוזהר על שמירתה: אין הנידון. דר"מ לשרוף טמאה עם הטהורה דומה לראיה דמביא לדבריו דבמשנה מבואר דהעיד ר"ח סגן הכהנים על בשר שלישי ששורפין עם ראשון לטומאה אף שמוסיפין טומאה שנעשה שני לטומאה וכן העיד ר"ע ששורפין שמן שלישי במתכות הנוגע במת דהוה כמת והשמן נעשה אב הטומאה ומוסיפין טומאה על טומאתו ואר"מ במשנה מדבריהם למדנו ששורפין טהורה עם הטמאה בפסח והבין ר"י כי מדברי ר"ח ור"ע יליף וע"ז אמר ר"י דאינו דומה: ולד ולד. דהוה שלישי: ותלויה. אבל תלויה וטמאה זו הטמאה מטמאתה להתלויה ודאית: בשר טהור. היינו פיגול ונותר שטמא מדרבנן וטהור מה"ת: הטמא. שטמא מה"ת: כאחת. הואיל ופיגול טמא מדרבנן דגזרו טומאה לטמא את הידים אבל טהורה וטמאה לא שרפינן ומוקמינן בגמ' דמחלוקת בשעה ששית דעדיין אינה אסורה מה"ת אבל בז' מותר לכ"ע ולכן לב"ה פיגול ונותר דאסור מן התורה מותר לשרוף עם טמא: ו ביעור. שם שאסור בהנאה: בשעת הביעור. כלומר אף שודאי לא יאכלנו קודם הביעור בשעת הביעור מ"מ מותר: דברי ב"ש. דאוסרין: ב"ה. דמתירין ור"ע למד לעשות כדברי ב"ה: ז לפני זמנו. משש שעות עד שתחשך: בלא תעשה. דג' קראי כתיבי לא יאכל חמץ וכל מחמצת לא תאכלו ולא תאכל עליו חמץ חד ללפני זמנו וחד לאחר זמנו וחד לתוך זמנו: ואין בו כרת. דכרת לא נאמר אלא באוכל מיום הראשון עד יום השביעי: שאין בו כרת. קודם זמנו ולאחר זמנו: אין בו בל"ת. מה"ת אלא מדרבנן וקרא דלא יאכל חמץ איצטריך דסמכיה להיום אתם יוצאים להורות דפסח מצרים לא היה חימוצו אלא יום אחד וכל מחמצת אצטריך לנתחמץ מחמת ד"א דהוה חמץ ולר"י תרתי ש"מ (כ"ח ב'): לא הודע. שלא ידע מה אכל אם חמץ אם מצה: ח האוכל. בין שוגג בין מזיד: דמי עצים. אף דמי עצים אינו משלם דאסור בהנאה: משאר ימות השנה. מתרומה טמאה שבשאר ימות השנה דאכלה שוגג משלם קרן וחומש משום דלפי מדה משלם הראוי להיות קודש שתחזור לתרומה ולא קפדינן בשווי הדמים וה"ה חמץ בפסח: היתר עצים. להסקה ולפי דמים משלם א"כ בפסח דלא שוה מידי אינו משלם: תרומת תותים. משקה הן ואינם ראוין להסקה ולזילוף נמי אינם ראוין דאסור להשהותן פן יבוא לידי תקלה כמבואר בספ"ק ובהסיא נמי פטור מלשלם וכן בחמץ: לשום תרומה. ואח"כ הגיע פסח ובזה פליגי ר"ע וריב"נ: אינה תרומה. אף לר"י הגלילי דחמץ בפסח מותר בהנאה דכתיב בקרא תתן לו ודרשינן לו ולא לאורו (ל"ב ול"ג) ובלא היתה לה שעת הכושר מיירי כגון דאחמיצה במחובר ואיכא מ"ד דנפקא ליה מדכתיב ראשית שיהא שיריה נכרין ויתוסף היתר ע"י התרומה וכאן אין התרומה מוספת היתר דטבל שרי בהנאה ואסור באכילה וכן עתה כיון שהיא חמץ א"כ לענין מאי הוה שירים וה"ה בהפרים המלה ונתהמלה הוה תרומה ותדא מינייהו נקט: ט בשוגג. שלא ידע שהוא חמץ: ואשם ודאי. על המעילות: תלוי. על החמץ אם לא נודע בבירור שאכל חמץ הי נמי במעילות גופא איכא תנא בכריתות (דכ"ט) דחייב עליה אשם תלוי בספק ואו או קאמר או אשם ודאי כשידע או אשם תלוי שהוא ספק: ומשלם. דאתיא כרבי שמעון דמותר לאחר הפסח והוה גורם לממון וכממון דמי: במזיד פטור. כיון שידע שהוא חמץ חייב כרת ואתיא כר"נ בן הקנה דכרת פוטר מתשלומין כדס"ל בכתובות (בפ' אלו נערות דף ל'): אינו קדש. דאינו ברשותו להקדישו: י האוכל. חמץ: ממחה. החמץ ועושה כמין שתיה ג"כ חייב דכתיב בכרת ונכרתה הנפש האוכלת נפש משמע כל דבר המשיב הנפש וה"ה המחוי (חולין ק"כ וכאן ל"ה): אכל. פחות מכזית: פרס. חצי ככר שהוא ג' ביצים וי"א ד' ביצים: כדי שתיית רביעית. הגר"א הגיה כדי א"פ וכן לקמן בשיעור שתיה הוא בכזית א"כ דינו כאכילה: כך שתיה. שיעור שחייב בכזית והוא חצי ביצה וי"א שליש ביצה ולא קי"ל הכי אלא שעור שתיה ברביעית הלוג: אכילה. חצי זית ושתיה חצי זית אינם מצטרפין לחייב חטאת או מלקות: מחמשת המינים. חטין שעורין וכוסמין שבולת שועל
ושיפון

אחר אפי' ממין אחד אין מצטרפין: יא (ג) חמץ של נכרים מותר אחר הפסח מיד רשב"ג א) ור' ישמעאל (מס) [בר'] יוחנן בן ברוקה אומרים אף של הקדש מותר אחר הפסח מיד:

פרק ב א (א) חמץ של כותים מאימתי מותר אחר הפסח של בעלי בתים אחר שלש שבתות של אפייה ושל נחתומים בכפרים עד ג' ימים ובכרכין עד שלשה תנורין רשב"א אומר ב) כשאמרו של בעלי בתים אחר ג' שבתות של אפייה אם היה (א) [בעל הבית או שמשיא את בנו] ואפה בשלשה תנורים זה אחר זה מותר ושאמרו של נחתומין בכפרים עד ג' ימים ואם נדחק ואפה בשלשה תנורים זה אחר זה אפי' ביום א' מותר ג) ר"ש אומר אף כשאמרו (ב) [של נחתומין] בכרכים עד ג' (ג) [א][תנורים] אסור עד ג' ימים (ד) [שמשחרית היה ד) בודק (ה) [לו] שאור כל אותו היום בד"א בזמן שלא עשו פסחיהן עם ישראל או שהקדימו יום אחד אבל אם עשו פסחיהן עם ישראל או שעכבו [אחר ישראל] יום אחד (ו) חמצו מותר אחר הפסח מיד: ב (ב) מצה של כותים מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ורבי ה) אליעזר אוסר לפי שאין [ב] בקיאין בדקדוקי מצוה רשב"ג אומר כל מצוה שהחזיקו בה [כותים] הרבה מדקדקין בה יותר מישראל: ג (ג) חמצן של עוברי (*ג) עבירה מותר אחר הפסח מיד מפני שמחליפין את השאור (ז) [המלוי] (ד) של ישראל (ח) ופועלי נכרים (ט) [עושין בתוכו ומצאו בו חמץ] אחר הפסח ו) אסור בהנאה ואצ"ל באכילה: ד חנות של נכרים (י) ופועלי ישראל עושין בתוכו ומצאו בו חמץ אחר הפסח מותר באכילה ואצ"ל בהנאה (חנות של ישראל ופועלי נכרים [עושין בתוכה ומצאו בו חמץ] אחר הפסח אסור בהנאה ואצ"ל באכילה חנות של נכרים ופועלי ישראל (יא) [עושין בתוכה ומצאו בה חמץ] אחר הפסח מותר באכילה ואצ"ל בהנאה): ה (ה) נכרי (*ה) שהלוה את ישראל על חמצו ואמר לו אם לא באתי קודם הפסח הרי (יב) [הוא] מכור לך אחר הפסח מותר באכילה ואצ"ל בהנאה ישראל שהלוה את הנכרי על חמצו ואמר לו אם לא באתי קודם (יג) [לפסח] (יד) הרי [הוא] מכור לך אחר הפסח אסור בהנאה ואצ"ל באכילה: ו (ו) נכרי שבא לביתו של ישראל (טו) [והחמץ] בידו אין זקוק לבער הפקידו אצלו חייב לבער ייחד לו בית בפני עצמו אין זקוק לו ישראל (ז) ונכרי (*ז) שהיו באין בספינה וחמץ ביד ישראל ה"ז מוכרו לנכרי ונותנו במתנה וחוזר ולוקח ממנו (טז) [לאחר] הפסח (ז*) ובלבד שיתנו לו במתנה גמורה: ז (ח) רשאי ישראל שיאמר לנכרי עד שאתה לוקח במנה (יז) [קח במאתים (*ח) שמא אצטרך ואבא] ואקח ממך אחר הפסח: ח משכיר (ט) ישראל (*ט) חמורו לנכרי להוליך עליה חמץ ז) ממקום למקום מצא חמץ בדרך אם רבה חמץ מותר ואם לאו אסור: ט מעשה ברבן גמליאל (י) שהיה (יח) [מהלך מעכו לכזיב מצא גלוסקין בדרך אמר לעבדו טבי טול אתה גלוסקין ראה] נכרי אחר אמר לו (יט) [מגבאי טול גלוסקין רץ אחריו אמר לו ר"א מה טיבך] א"ל מהעיירות הללו של בורגנין (כ) [אני אמר לו מה] שמך אמר לו (כא) [מגבאי] אמר לו מכירך ר"ג מימיו א"ל לאו (כב) [מכאן] למדנו שכוון ר"ג ברוח הקודש (כג) [למדנו שלשה דברים למדנו שהחמץ של נכרי אחר הפסח מותר מיד ואין מעבירים על האוכלים והולכין אחר רוב הולכי דרכים הגיע לכזיב בא אחד ושאל לו את נדרו א"ל לשעמו כלום שתינו רביעית יין האיטלקי אמרו לו הן אמר לו אם כן תטייל עמנו עד שיפיג יינו הלך עמהן] עד שהגיע לסולמה של צור [כיון שהגיע לסולמה של צור] ירד (כד) מן החמור ונתעטף וישב והתיר לו [את] נדרו (כה) [ודברים הרבה למדנו באותו היום למדנו שרביעית יין משכרת והדרך מפיגה את היין ואין מורין שתויי יין ואין מפירין נדרים לא רוכבים ולא מהלכים ולא עומדין אלא עטופין ויושבין]: י רבי יוחנן בן נורי (*י) אומר (כ) אף הקרמית אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח (ל) ח) יוצאין במעשר שני בירושלים אבל לא בבכורים (כו) [מה הפרש] בין מעשר שני לבכורים מעשר שני יש לו היתר אכילה בגבולין [ובכורים אין להם היתר אכילה בגבולין]: יא יוצאין ברקיק השרוי (כז) [ומבושל] שלא נמוח דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר (מ) יוצאין ברקיק השרוי (כח) [אבל לא] במבושל אף על פי שלא נמוח יוצאין בסופגנין (נ) הנעשים באור ואין יוצאין בסופגנים הנעשים בחמה (כט) [אין] עושין סופגנים בחמה בפסח: יב יוצאין (ל) [בסריקין בין מצויירין (ס) ובין שאין מצויירין] ואין עושין סריקין מצויירין בפסח א"ר יהודה (לא) שאל בייתוס בן זונן לחכמים מפני מה (לב) אין עושין סריקין (לג) [מצויירין] בפסח אמרו לו מפני שהאשה שוהה עליהן ומחמצתן אמר להם (לד) [א"כ יעשו בדפוס] אמרו לו יאמרו כל הסריקין אסורין (לה) [סריקי בייתוס מותרין] רבי יוסי [אומר] עושין סריקין כמין רקיקין ואין עושין סריקין כמין גלוסקאות: יג (ע) אין (*ע) יוצאין לא בחלוט ולא במעיסה ולא בסופגנין ולא (לו) [בדובשנין] ולא באסקריטין אבל ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה (פ) יוצאין במצה (*פ) מתובלת בין שנתבלה באלפס בין שנתבלה בקדרה יוצאין בחררה ובמצה ישנה

הגהות הגר"א (מס) בנו של ר': (א) הרבה בני הבית או שעשה משתה לבנו: (ב) הנחתומים: (ג) התנורים: (ד) מפני שמשיירים ואם: (ה) מותר: (ו) אחר ישראל: (ז) החנות: (ח) ומלאי של ישראל: (ט) נכנסין לשם חמץ שנמצא: (י) ומלאי של נכרי: (יא) נכנסין לשם חמץ שנמצא שם: (יב) זה: (יג) הפסח: (יד) הרי זה: (טו) וחמצו: (טז) אחר: (יז) בא ולקח במאתים ואם אצטרך לי אבוא: (יח) רוכב על החמור והיה הולך מעכו לכזיב והיה ר' אלעי מהלך אחריו אמר לאלעי טול גלוסקין מן הדרך מצא: (יט) מבגאי טול גלוסקין הללו מאלעי נטפל לו ר' אלעי א"ל מהיכן אתה: (כ) ומה: (כא) מבגאי: (כב) באותה שעה: (כג) וג' דברים למדנו באותה השעה למדנו שאין מעבירים על האוכלים ולמדנו שהולכים אחר רוב הולכי דרכים ולמדנו שחמצו של נכרי אחר הפסח מותר בהנאה כיון שהגיע לכזיב בא אחד ושאל על נדרו ואמר לזה שעמו כלום שתינו רביעית יין האיטלקי אמר לו הן א"כ יטייל אחרינו עד שיפיג יינו וטייל אחריו ג' מילין: (כד) ר"ג: (כה) והרבה דברים למדנו באותה שעה למדנו שרביעית יין האיטלקי משכר ולמדנו שיכור אל יורה ולמדנו שהדרך מפיגה את היין ולמדנו שאין מפירים נדרים לא רכוב ולא מהלך ולא עומד אלא מעוטף ומיושב: (כו) ומה הפרש יש: (כז) ובמבושל: (כח) ואין יוצאין: (כט) ואין: (ל) בפת נקיה ובהדראה ובסריקין המצויירין: (לא) דבר זה: (לב) אמרו: (לג) המצויירין: (לד) אפשר יעשנה בדפוס ויקבענה כיון: (לה) וסריקי בייתוס מותרין אמר רבי אלעזר ב"ר צדוק פעם אחת נכנסתי אחר אבא לבית ר"ג והביאו לפניו סריקין המצויירין בפסח אמרתי אבא לא כן אמרו חכמים אין עושין סריקין המצויירין בפסח אמר לי בני לא של כל אדם אמרו אלא של נחתומין אמרו: (לו) בדובשין:

נוסחאות כ"י

א) ור' יוחנן בן ברוקה אמרו: ב) אף: ג) רשב"א: ד) בודה: ה) אלעזר: ו) מותר באכילה ואצ"ל בהנאה: ז) ואפילו: ח) יוצאין בהן ובהדראה שלהן בכזיב:

אור הגנוז

פרק ב [א] תנורים אסור עד ג' ימים לא גרים בכ"י כל זה. אלא עד ג' ימים שמשחרית היה בודה לו וכו': [ב] פקיעין בדקדוקי מצה:

חסדי דוד

חמץ של נכרי מותר וכו' רשב"ג וכו'. צ"ע במאי קמיפלגי הני תנאי דהא בכולהו סוגיא נראה דשל נכרי ושל גבוה שוין. לר"י תרוייהו אסירי מה"ת אחה"פ כמו של הדיוט. ולר"ש שרו כולהו מה"ת אלא בשל ישראל קנסא קניס. והנלע"ד דתרוייהו בין ת"ק ובין רשב"ג ור"י סברי כר"ש דחמץ שעבר עליו הפסח שרי מה"ת אלא משום דעבר על ב"י קנסוהו רבנן וקמיפלגי בפלוגתא דר"א ור"י בפא"ע דף מ"ו בענין כיצד מפרישין את החלה דר"א סבר אמרינן הואיל ואי בעי מיתשל עליה ממוניה הוא ור"י סבר לא אמרינן הואיל ופירש"י שם דעל כל נדר והקדש ותרומה הקדוש בקדושת פה יכול לשאל לחכם ולעקור דבורו הלכך ממוניה הוא והשתא ת"ק דהכא כר"א דאמרינן הואיל הלכך של הקדש שהיה בביתו של ישראל אע"ג דאקדשיה ס"ל דקעבר על ב"י מטעמא דהואיל. ולא קשרי רק חמץ של נכרי ולדידיה נ"ל דהא דדרשינן אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה מיירי כשבא ליד גזבר דלא מצי למתשל עליה. עוד ע"ש בתוד"ה הואיל ורשב"ג ור"י כריב"ק סברי כר"י דהתם דלא אמרינן הואיל והלכך בהקדש ג"כ שרי ואע"ג דבעלמא קי"ל דאמרינן הואיל אפי' להקל ע"ה דכתב לה' וכמ"ש התוס' שם:

פרק ב חמץ של כותים כו' אם היה ב"ה א' שמשיא את בנו וכו' ואם נדחק ואפה וכו' בכרכים עד ג' תנורים אסור וכו' כצ"ל. וה"פ דהאי תנא סובר כותים גרי אמת הן ובמאי דכתיב באורייתא מזהר זהירי וקודם שגזרו על פתן מיירי ומיהו על לאו דב"י וב"י חשודין הן כדאיתא בירושלמי פ"ק אר"י הדא דתימר בבתים אבל באגירות חשודין הן דאימון דרשין לא ימצא בבתיכם ולא באגורותיכם וא"כ חמצו סמוך אחר הפסח אסור בהנאה מספק דשמא קיימוהו באגר והוא חמץ שעבר עליו הפסח ולדעתם שרו אבל אם עברו אחר הפסח ג' שבועות דאז הוו חזקה דנאפה אחר הפסח שרי כיון דרגילין היו לאפות פת בכל ע"ש וזה בשל בעלי בתים אבל נחתומים בכפרים שאופין פת בכל יום די אם עברו ג' ימים אחר הפסח ורשב"א סובר דאם נודע שב"ה אחד אפה ג' תנורים ביום אחד כגון שמשיא את בנו מותר מיד וכן אם נודע לנו שנדחק לפת ואפה ביום א' ג' פעמים ג"כ מותר מיד ות"ק סובר דלא פלוג רבנן בבעלי בתים ואזלינן בתר רובא וה"נ לא פלוג רבנן בנחתום דכפרים משום דרוב זמנין לא שכיחי אורחים ור"ש מחמיר בכרכים והשוה דינם לכפרים וטעמיה דמסתמא משחרית בודק הנחתום אי איכא אורחים טובא ובאפיה אחת אופה כל מה שצריך לאותו יום ומה שמסיים בד"א בזמן שלא עשו פסחיהם כו' הוא כסברא שניה בירושלמי דאם עושים מצותיהם עם הישראלים נאמנים גם על ביעור חמץ וכרשב"ג דאמר לקמן כל מצות שהחזיקוהו מדקדקים בה יותר מישראל: **נכרי** שהלוה את ישראל על חמצו כו'. לפרושי מתני' קאתי דקתני נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה וכו' ומשמע דאפי' לא מסרו לו מיירי אלא בשעבוד בעלמא קמ"ל דמיירי בהרהינו אצלו וא"ל אם לא באתי וכו' קמיירי וכמ"ש בגמ': **אין** יוצאין לא בחלוט ולא במעיסה כו'. כל אלו מעשה אלפס הן ולא קרוי לחם לדעת האי תנא ופליג אתנא דלעיל בסמוך שאמר

מצפה שמואל (ג) עי' כ"ט: (א) ירושלמי ערלה פ"ב וע"ז פ"ה הל"ח: (ב) גיטין י. ועי' ירושלמי פ"א הל"א וערלה פ"ג: (ג) חולין ד:: (*ג) עי' ב"י יו"ד סימן קי"ב: (ד) לא: ועי' ירושלמי חלה פ"ב ז.: (ה) לא: ועי' ירושלמי פ"ב הל"ב ועי' ברא"ש ור"ן בפ"ב: (*ה) עי' מיי' פ"ד מהלכות חמץ ומצה הל"ה ושו"ע סימן תמח: (ו) ל. וירושלמי פ"ב הל"ב: (ז) שם ירושלמי פ"ב הל"ב: (*ז) עי' סימן תמח סעיף ב ועי' מ"מ שם הל"ו: (ז*) מיי' שם הל"ז ושו"ע שם סעיף ד: (ח) שם: (*ח) עי' שו"ע סימן שז סעיף ג וסימן תמח סעיף ד ומיי' שם: (ט) עי' ירושלמי שם דאסור: (*ט) עי' שו"ע סימן תנ סעיף ז דמותר ולא קי"ל הכי אלא אסור במפרש ומותר בסתם ועי' מ"א שם ס"ק יא: (י) עירובין סד: ירושלמי ע"ז פ"א הל"ט: (*י) עי' מיי' פ"ו מהל' חמץ ומצה הל"ו דלא כריב"נ: (כ) לה. וירושל' פ"ב הל"ד וחלה פ"א הל"א: (ל) לו. וירושל' שם ומגילה פ"א הל"ב: (מ) לח.: (נ) עי' לז.: (ס) שם וירושלמי פ"ב הל"ד: (ע) שם ושם ועי' הל"ו: (*ע) עי' פר"ח סימן תנה: (פ) ירושלמי שם ועי' תוס' קטו. ד"ה אתי ועי' מנחות סג: ותוס' שם ועי' פ"ג הל"א: (*פ) עי' מיי' פ"ו מהלכות חמץ ומצה הל"ו:

מנחת בכורים

וביפון דאין חמוץ בא אלא מהן כמבואר בפ"א דחלה וכזית מכל ה' המינים מצטרפין: ונודע לו. וידיעה מתלקת: ממין אחד. חטין והטין או שעורים ושעורים: **יא** חמץ של נכרים. דלא קעבר עליה בב"י ובב"י דכתיב לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים לכן אחר הפסח מותר אבל חמץ ישראל קנסינן ליה לאסור לכל ישראל בהנאה אחר הפסח לחכמים דר"י דלעיל דהיינו ר"ש: מיד. אף דלאי אפשר למהלי שמאחר הפסח הוא רק מקודם הפסח מ"מ מותר: של הקדש. דהיינו ג"כ אינו שלו ולא קעבר עליה בפסח בב"י לכן מותר אחר הפסח ע"י פדיון מן ההקדש ות"ק ס"ל דכדבר שחייב באחריותו הוי' גורס לממון וכדידיה דמי:

פרק ב א חמץ של כותים גרסינן והוא אותן הבאין מכותה בשמרון בגלות סנחריב ונתגיירו מאימת האריות שאלת בהן הקב"ה כמבואר בקראי דמלכים והשודין המה בקביעות ימי הפסח דלפעמים מקדימים מחמת קביעות החודש כדי שיחול עצרת אחר השבת כדכתיב ממחרת השבת ולכן חיישינן שמא החמיצו בשאור ביום אחרון של פסח דלהם כבר כלה הפסח ואינם נזהרין בחמץ: שלש שבתות. שלשה שבועות דאז כבר כלה טעם השאור ואחר הפסח הוא בכ"ע: ושל נחתומים. שאופין הרבה למכור: בכרכין. שאופין האפיות תכופין בג' תנורים סגי שכבר כלה מן השאור שבפסח: בעל הבית גדול. גרסינן שבני ביתו מרובים: משיא את בנו. ואופה אפיות תכופות: אף ביום אחד מותר. דעיקר טעמא בכפרים הוא משום דאינו אופה תכופין א"כ כי אפה תכופין דינו דמותר בג' תנורים ככרכים ות"ק פליג בהא וס"ל טעמא דכרכים שהאפיות מרובות לכן מותר בג' תנורים אבל בכפרים דבעינן ג' ימים דוקא וס"ל לת"ק דבכרכים מותר אחר ג' תנורים מיד: אסור. עד ג' ימים הג' תנורים צריך שיהיה בג' ימים דוקא: ר"ג שמשחרית בודה לו שאור כל אותו היום. וטעמא קא יהיב דכיון שמשחרית מפרים שאור מיוחד לכל העיסות ואינו לוקח מעיסה לחברתה א"כ שאור החמץ בשניה כמו בראשונה וכן בשלישית ומה יוסיף היתר בג' תנורין אבל ג' ימים בג' תנורין דכרכין שלוקחין שאור מעיסה לחברתה אז בטל טעם השאור בתנור רביעי שהתנורין גדולים ובכפרים הותר מחמת שאופין הרבה אפיות בג' ימים אבל בג' תנורים לא סגי. ונוסחת הגר"א שמשיירים הכונה שנשאר פת בתנור ולכן אסור לאפות בו ואם בודק ורואה שלא נשתייר מותר:בד"א. דחמץ כותים אסור אחר הפסח דחיישינן שמא מפסח בא: שלא עשו כלל. פסחיהן ואיחרו אחר הפסח זמן ארוך א"כ חשודין על החמץ: שהקדימו. דסברי דחודש ניסן התחיל מיום א' קודם שנחלקו עם ישראל בעבור החודש וכדמצינו בר"ה בפ"ב שקלקלו הכותים להטעות את ישראל ואל זמנם יום אחד קודם וחשודין לאכול חמץ ביום האחרון של פסח: אחר ישראל. א"כ כלה זמן ישראל קודם ואחר זמן הפסח שלהם אשר מוכרים חמץ מסתמא מאחר הפסח הוא דמפסח א"א שהרי כלה זמנם א"כ. עי' בפי' הרא"ש בערלה פ"א בירושלמי ומ"ש עיקר: **ב** מותרת. דכותים מחזיקי מצות מצה כישראל ואין בה חשש חימוץ: ידי חובתו. בלילה הראשונה שאדם מחויב לאכול מצה כדכתיב בערב תאכלו מצות ובעינן שימור לשם מצה כדכתיב ושמרתם את המצות ואמרי' דכותים מוזהרין בשמירתה ויוצאין י"ח אף בלילה הראשונה: אוסר. אף בשאר ימות הפסח: שאין בקיאין. וחיישינן שמא נתחמץ שהחזיקו. ואע"ג דלא כתיבי באורייתא מ"מ כיון דאחזקי להשתמר בהם סמכינן עלייהו וכ"ש מצה דכתיבא ואחזוקי (חולין דף ד'): **ג** עבירה. שאין מבערין חמץ בפסח מפני הפסדה: שמחליפין. בשל נכרים דלא שביק היתרא ואכיל איסורא ומותר לישראל כשר ליקח מחמצן דודאי שאור של נכרים היא ואף מיד דלא שהה כדי לאפות אחר הפסח: מלוי. סחורה כגון פת ויין: אסור בהנאה. דתלינן במי שהמלוי שלו וכן בסיפא וכן בחנות בסיפא מה"ט הוא ו"ג איפכא דתלינן הכל בפועלין ובגמרא גרסינן חנות ומלאי הכל בחד בבא וכן הגיה הגר"א: **ה** מכור לך. קודם הפסח: אחר הפסח מותר. דנעשה חמצו של נכרי ולהיפך בסיפא נעשה חמצו של ישראל ואסור אבל בלא תנאי רק משכון בעלמא ישראל מנכרי א"ע ואם אינו חייב באחריותו מותר לאחר הפסח דישראל מנכרי לא קנה משכון ונכרי מישראל אסור לאחר הפסח דשל ישראל הוא דהנכרי לא קנה ואף שאחר הפסח נעשה של הנכרי מ"מ מכאן ולהבא נעשה זה של נכרי א"כ בפסח של ישראל הוא: **ו** לבערו. להוציאו מן הבית כיון דלא קבל אחריות הוה של נכרי ושלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של נכרי: הפקידו אצלו. ובאחריות הישראל הוא: חייב לבער. שהרי כשלו הוא וישלם לנכרי דמיו: לו בית. כפ"ע שהפקדון הוה כמונח בבית הנכרי וכשמקבל אחריות על חמץ של נכרי בביתו של נכרי אינו עובר: ונותנו. או נותנו: גמורה. שלא ע"מ להחזיר דאז הוה כשל ישראל ויש מפרשים בלי שום תנאי עי' סימן תמ"ח: **ז** שמא יצטרך. ומרמז לו שיקנה ממנו אחר הפסח אף דהויא הערמה שרינן דמדאורייתא בבטול בעלמא סגי עי' שו"ע סימן תמ"ח ס"ח דיש גורסין בענין אחר ודינא דהכא מבואר שם ס"ד: **ח** חמץ. ולא הוה כנהנה מחמץ דעיקר הנאתו מן החמור הוא ואין הלכה כן בירושלמי מבואר דאסור ובשו"ע סימן ת"נ מביא תוס' זו להתיר בחמור וע"ש בב"י: **ט** מבגאי גרסינן בעירובין: מותר מיד. שנהנה ממנו ונתנו לנכרי והוה הנאה וקא שרי ר"ג ואחר הפסח הי' ולא חייש דלמא חמץ שעבר עליו הפסח הוא: ואין מעבירין. להניחו על הדרך בלי להגביהו אלא מחויב להגביה: עוברי דרכים. מדלא צוה לאכלו ש"מ דתלה זה בככר של נכרי דרוב הולכי דרכים נכרים ניהו וקא אסר לאכול משום פתו של נכרי: לשעמו. בעירובין מבואר דר' אלעי היה עמו: כלום. הלא שתינו. ואסור להורות דין והיתר נדרים דין הוא: לסולמה של צור. ג' מילין היה: והדרך. אף ברכוב מפיג בג' מילין דאילו במהלך ברגליו דרך מיל מפיג ולא בעי ג' מילין: ויושבין. דסבר ר"ג אין מתירין בהרטה לחוד שמא מתחרט על נדרו אלא צריך למצוא פתח לנדרו וצריך ישוב הדעת טפי ולכן צריך ישיבה אבל למ"ד פותחין בחרטה לא בעי ישיבה (עירובין ס"ד ב' ובתוס' שם נדרים ע"ז ב'): **י** אף הקרמית. זולת ה' המינים המבואר במשנה פ"ב דאדם יוצא בהן י"ח מצה אף קרמית הוא מין דגן קרמית הוא קנה עגול כמו דוחן ושחור וי"מ מין גריסין הנמצא בשיפון: בגבולין. ע"י פדיון א"כ הוא בכלל בכל מושבותיכם תאכלו מצות דהוה מצה הנאכלת בכל מושבות יצא בכורים שאינם נאכלין בכל מושבות וכיון דאינם נאכלין בכל מושבות א"י ידי מצה (לו): **יא** יוצאין י"ח מצה ברקיק השרוי. בתבשיל לאחר אפייתו אע"פ שנתמסמס כל זמן שלא נמוח לגמרי לחם הוא וכן במבושל: ואין יוצאין במבושל. אף דאפייה בתנור כיון דהדר בשלו ביטלו מתורת לחם: בסופגנין. עיסה העשויה כספוג: בחמה. דלאו לחם הוא: בחמה בפסח. דקודם שיאפה תחמיץ העסה: **יב** בסריקין. במצה העשויה בדפוס: בין מצויירין. ולא חיישי' שמא נתחמצה בשהיית עשיית הציור: ואין עושין. לכתחלה אבל בדיעבד יוצאין: שוהה עליהן. בציורן: אסורין. שאין להם אותו דפוס לעשותן מהר וגזרו הא מפני הא: ונוסחת הגר"א נחתומים ששוהין בעשייתן שמקפידים על נוי שעשוים למכור ובא לידי חימוץ: סריקין. מצות מצויירות כמין רקיקים דקין דמתוך שהן דקין אינו ממהר להחמיץ אבל אין עושין הציורין בגלוסקאות דמתוך שהם עבים חיישינן שימהרו להחמיץ: **יג** בחלוט. מין עיסה חשובה הוא דלא הוה לחם עוני וקרא כתיב לחם עוני לשון עניות: מעיסה. קמח שנותנים למים רותחים: דובשנין. מטוגנין בדבש: והאיסקריטין. עשוין כצפיחית דמתרגמינן איסקריטין (שמות יו) שלשין עיסתן רכה מאוד: מתובלת. שנתבלה אחר האפיה עיין רא"ד פ"ו מהו"מ ה"ה וע"ש פ"ה ה"ג ובפ"ב מהלכות מע"ק ה"ו ועיין תוס' פסחים קטו ד"ה אתי: כזית מצה. דצריך לצאת י"ח מצה במצה אחרת ולא באלו דלאו לחם עוני הוא: באחרונה. שעם הפסח נאכלת כדכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו והפסח נאכל על השובע כמבואר בסוף מכילתין אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן שישאר טעם פסח בפיו: באלפס. מין קערה שנשברה המצה בקערה או בקדירה ולא נימוח עדיין דאז יוצאין י"ח מצה (מנחות כג ב'): בחררה. עשוי כעין

ישנה ובלבד שעשאה מתחלה לשם פסח: יד רבי יהודה בן בתירא אומר (צ) יוצאין (א) בחזרת ובחרדל: (לז) [ר' ישמעאל בר' יוחנן בן ברוקא] אומר כל שיש (לח)לו שרף (ב) אין יוצאין בו (לט) [ר' יהודה אומר כל שמכסיף יוצאים] (ק) בהם בין לחים בין [ג] יבשים ואין יוצאין בהן (מ) [יבשין] ר"מ אומר אף יוצאין בהן יבשין (מא) ג) [ר' צדוק אומר אף] יוצאין בהן (מב)[כבושין]: טו החזרת (ר) והמצה והפסח לילי יו"ט (מג) [הראשון חובה ושאר ימים] רשות ר"ש אומר לאנשים חובה לנשים רשות (ש) הלל הזקן היה (מד) [כרכן] שלשתן זה בזה ואוכלן מאימתי אוכלן משתחשך לא אכלן משתחשך (ת) אוכלן כל הלילה לא אכלן כל הלילה (א) לא יאכלם מעתה (ב) החזרת והמצה והפסח אין מעכבין זה את זה:

פרק ג

א (א) בצק שבסדקי עריבה (א) [עשאו לחיזוק אין חוצץ ואם לאו הרי זה חוצץ] אם יש כזית במקום אחד בין כך ובין כך (ב) [א] [חייב לבער] (ב) היה כחצי זית מכאן וכחצי זית מכאן וכמין חוט באמצע אם נטלין שלשתן כאחד הרי זה צריך לבערם ואם לאו א"צ לבער: ב עריבת העבדנין שנתן (ג) [לתוכן קמח ג' ימים קודם הפסח הרי זה צריך לבער אחרים אומרים כיון שנתן לתוכה עורות א"צ לבער] (ג) הקלור (*ג) והאספלנית והרטייה שנתן לתוכה קמח אין צריך לבער [מלוגמא (ג*) שנסרחה א"צ לבער] (ד) (ד) [חמסית] שנתן לתוכה קמח ה"ז אסור (ה) חלות (*ה) בצק שעפשו או שיבשו הרי אלו אסורים: ג (ה) [חמרן] שירד לתוך הבור (ו) הרי (ו) [הוא] כמבוער ר' יוסי בר' יהודה אומר (*ו) (ז) קמח [קלי] שירד לתוכה דלף אין בו משום חמץ: ד (ח) השורה חטים ושעורים במים והחמיצו הרי אלו אסורות רבי יוסי אומר השורה שעורין במים ונתבקעו הרי אלו אסורות ובחומץ בין כך ובין כך מותר מפני שהחומץ צומתן: ה (ט) אין לשין את המצה ברותחין מפני שהן חולטין ולא בפושרים מפני שמחמיצין אבל לשין (ז) [אותן] בצונן (י) אין לשין את המצה (*י) בשאר משקין ואם לש (ח) [אופה מיד ור"מ אוסר] אבל מקטפין אותה בכולן: ו (כ) מי תשמישו של נחתום שופכין אותן במקום האשבורן ואין שופכין אותן במקום (ט) (קטפרוס) מפני שמתכנסות ובאות לידי חמוץ: ז (ל) האשה שכינסה מי תשמישו של נחתום ללוש בהן [למוצאי יו"ט] הרי אלו אסורין יתר על כן היו נשים נוהגות שלא היו לשין במוצאי יו"ט בחמין שהוחמו ביו"ט (מ) אמר לו ר"א לר' יהושע היאך אתה אומר שמפרישין חלה בטומאה ביו"ט ד) והכתוב אומר (שמות יב) שאור לא ימצא בבתיכם אמר לו ר' יהושע (י) [הרי (נ) הוא אומר אך אשר יאכל לכל נפש] אמר ליה ר"א עדיין הדבר שקול מי מכריעו א"ר יהושע אני אכריע כשאני עושה בידי נמצאתי עובר על לא תעשה והרי הוא בידי כשאני מניחה כמו שהיא נמצאתי עובר על ל"ת ואינו בידי: ח וחכמים (ס) אומרים ג' נשים (יא) [עסוקות בבצק] אחת לשה ואחת (יב) [מקטפת אחת] אופה לשה היא מקטפת (יג) [ואחרת] לשה תחתיה (יד) מקטפת היא אופה (טו) [ואחרת] מקטפת תחתיה (טז) [הואיל ושלשתן עוסקות בה וכולן חוזרין חלילה] אינו בא לידי חמוץ כמה הוא שיעור העיסה רבי ישמעאל ב"ר יוחנן בן ברוקא אומר בחיטין עד שלשת קבין ובשעורין עד ארבעת קבין וכל זמן שהאשה עסוקה בו אינו בא לידי חמוץ (ע) רבי נתן אומר משום ר"א חלוף הדברים: ט (פ) ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת (יז) [ואופה] לו מצה מערב שבת (צ) תרומה טהורה וטמאה מבערין אותן מלפני השבת דברי רבי מאיר וחכמים אומרים (יח) בזמנן תרומה טהורה וטמאה מבערין בשבת (ק) אמר רבי אלעזר בר' צדוק תרומה מלפני השבת שאוכליה מועטין וחולין בשבת שאוכליהן מרובין אמר רבי אלעזר בר' צדוק פעם אחת (יט) [היינו יושבין לפני רבן גמליאל בבית המדרש בלוד ובא זונין הממונה ואמר] הגיע עת לבער החמץ (כ) [הלכתי] אני ואבא לבית רבן גמליאל וביערנו את החמץ: י (ר) איזה הוא (כא) [צופה] הרואה ואינו מפסיק מכאן אתה אומר ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול סעודת ארוסין בבית חמיו ונזכר שיש לו חמץ בתוך הבית אם יש לו שהות כדי ה) שיחזור (כב) חוזר ואם לאו אינו חוזר (כג). ר' שמעון בן אלעזר אומר (ש) כל סעודה שאינה (כד) [לשום] מצוה אין חבר רשאי לאכול הימנה. אם (כה) [עובר את הצופים] שורפו במקומו ואם לאו חוזר ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה הוי לא אמרו לחזור אלא להקל עליו (ת) עד כמה הן ו)חוזרין בן בתירה אומר עד כשני ביצים ולא מצינו לו חבר (א) רצה לשורפו לפני בירה מעצי עצמו או על גגו מעצי המערכה אין שומעין לו: יא מקום שנהגו

הגהות הגר"א (לז) ר' יהודה: (לח) בו: (לט) ר"י בן ברוקה אומר כל שפניו מכסיפין אחרים אומרים כל ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין: (מ) כמושים: (מא) משום ר' אליעזר בר"י אמרו: (מב) כמושין: (מג) ראשון חובה והשאר: (מד) כורכן: (א) במקום העשוי לחזק אינו חוצץ ואינו עובר ובמקום שאינו עשוי לחזק חוצץ ועובר: (ב) חוצץ ועובר: (ג) לתוכה קמח תוך ג' ימים חייב לבער קודם ג' ימים אינו חייב לבער מלוגמא שנסרחה א"צ לבער: (ד) חרוסת: (ה) חמוץ: (ו) זה: (ז) אותה: (ח) ר"ג אומר תשרף מיד וחכמים אומרים תאפה: (ט) מדרון: (י) לדברינו הרי הוא עובר משום לא תעשה כל מלאכה: (יא) עוסקות בבצק כאחת: (יב) עורכת ואחת: (יג) והברתה: (יד) והיא: (טו) וחברתה: (טז) והשלישית לשה אופה היא לשה וחברתה אופה תחתיה והשלישית מקטפת וחוזרות חלילה כל זמן שעוסקות בבצק: (יז) ואופין: (יח) חולין: (יט) שבת אבא ביבנה וחל י"ד להיות בשבת ובא זונין ממונה של ר"ג ואמר: (כ) והלכתי: (כא) צופים: (כב) לביתו: (כג) ומבטלו בלבו: (כד) של: (כה) עבר צופים:

אור הגנוז

[ג] כמושין: פרק ג [א] הרי זה חוצץ:

נוסחאות כ"י

א) בחזרת הגל ובחוורור: ב) יוצאים בו יוצאים בהם בין לחים כו': ג) רבי אלעזר ברבי צדוק: ד) כתוב אחד אומר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם אמר ליה ר"י כתוב אחר אומר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם אמר ליה ר"א כו': ה) שילך ויחזור: ו) שורפין:

חסדי דוד

יוצאין בסופגנין וכ"ה בגמ' דתנאי פליגי בזה. ומ"ש יוצאין בחררה הנה מרן בסי' תס"ה כתב בשם הא"ח שראוי למחות מלעשות חררה ברמץ ובכל מלה קאמר משום חשש חימוץ ואפשר משום שאנו אין בקיאים מלעשות ומ"מ חומרא בעלמא היא:

פרק ג בצק שבסדקי העריבה כו' אין חוצץ ואין חייב לבער ואם לאו הרי זה חוצץ וחייב לבער אם יש כזית כו' חוצץ וחייב לבער כצ"ל. וכ"ה בגמ' דף מ"ה בברייתא תניא דהיינו המירתא והכי קי"ל והכי פסק הרמב"ם בפ"ב: חמץ שירד לתוך הבור וכו' כצ"ל. והא דלא פסקו מתוס' זו בעיא דרבא ככר בבור מהו שיהא צריך סולם להעלותו כדף י'. י"ל דאיכא למדחי דהך תוס' מיירי בבור שיש בו מים דהתם הרי הוא כמבוער לפי שהחמץ נמחה במים. ותו דליכא למיחש שמא אדעתית אתי למיכליה דבבור מלא מים לא נחית איניש. והאבעיא שם בגמ' הוא בבור דלית בי' מים: מי תשמישו וכו' שופכין אותם במקום קטפרס ואין שופכין אותן במקום האשבורן מפני כו' כצ"ל. וקטפרס הוא מדרון הנזכר בברייתא דף מ"ה: ארבעה עשר שחל להיות בשבת כו' ואופה לו כו'. פשט הדברים דמבערים את הכל בלי שום שיור מלפני השבת. וכ"ת אטו יתענה בשבת לכן אמר ואופה לו מצה עשירה לאכול בשבת ורש"י והר"ן ושאר מפרשים לא פירשו כן ע"ש ובדברי חכמים צ"ל חולין ותרומה טהורה בזמנן משום דיוכל לאכלם בשבת אם יזמין אנשים הרבה ותרומה טמאה מלפני השבת כי אסור לשרפן בשבת והאב"ל פליג וסובר דגם תרומה טהורה מע"ש שמא לא ימצא אוכלין מרובין אבל בחולין סובר

מצפה שמואל (צ) לט. וירושלמי שם הל"ה: (ק) לט: (ר) נח: ועי' ירושלמי סוכה פ"ב הל"ז וקדושין פ"א הל"ז: (ש) קטו. וירושלמי חלה פ"א ה: (ת) קכ: (א) עי' תוס' סוכה כז ד"ה תזר: (ב) מכילתא פ' בא: (א) מה. ועי' ירושלי' פ"ה הל"ד: (ב) מד: (ג) עי' ירושלי' פ"ב הל"ו ועי' תוס' טו.: (*ג) מיי' פ"ד מהלכות חו"מ הל"ג ובשו"ע סי' תמ"ב סעיף ה' ועי' פר"ח שם סס"ק ה: (ג*) עי' מיי' שם הל"א וכמ"מ ובשו"ע שם: (ד) עי' בערוך ערך חמס בשם השאילתות זנגביל ועי' בנדה נה: ובעוקצין: (ה) עי' מה: כה: וברא"ש שם: (*ה) עי' בהשגות רפ"א ופר"ח סימן תמב ס"ק ט': (ו) י: ובבטלו מיירי: (*ו) עי' פר"ח סימן תס"א ס"ק ב: (ז) לט: (ח) מ. ירושלמי פ"ב הל"ז: (ט) מב. וירושלמי שם וע"ש הל"א: (י) עי' לו. ופ"ב הל"ד והל"ז: (*י) עי' שו"ע סימן תסב סעיף ד: (כ) מב. וירושלמי שם: (ל) שם: (מ) מח: וירושלמי פ"ג הל"ג ובעירובין פ"י הל"ד: (נ) עי' מח. ובהגהות הגאון ריי"ב: (ס) (מח:) וירושלמי פ"ג הל"ד: (ע) (מח:): (פ) מט.: (צ) עיי' פ"א הל"ח ותרומות פ"ח ועי' פ"י הל"ו: (ק) (מט:): (ר) שם וירושל' פ"ג הל"ח: (ש) (שם): (ת) (נא.): (א) פד.:

מנחת בכורים

חררה: ישנה. שנאפה מכבר: לשם פסח. וכב"ש היא אבל לב"ה יוצאין אף שנעשה מכבר א"נ שלא נעשה לשם פסח חזקה שלא נשתמר כראוי ואין יוצאין (ירושלמי פ"ב וסוכה פ"א): יד יוצאין. מצות מרור: בחזרת. אף בחזרת יולין וחזרת גלין אף דאיכא להם שם לווי מ"מ יוצאין וכן הוא בגמ' (לט): שרף. שסוחטין אותו במקום התוכו יוצא ממנו שרף לבן: יוצאין בו גרסינן דכל שיש שרף הוא בכלל מרורים דקרא ולא זולת וכן הוא בהגהת הגר"א דזה הסימן למרור: שמכסיף. שאינו ירוק מאוד ככרתי אלא בקצת השתנות: ובנוסחת הגר"א אחרים אומרים וכן הוא בגמרא דס"ל דמרור הוא שם כולל לכל ירק ולא למינים אחרים: יוצאין בהם. במרור ז' בין כמושין. ואין יוצאין בהם יבשים גרסינן דחכמים ס"ל דאף בקלח שהוא עב אין יוצאין יבישין: בין יבישין בקלח שלהן. אבל בעלין אין יבישין לא: יוצאין בהן כמושין גרסינן בדברי ר' צדוק דמשמע לת"ק דאמר דאין יוצאין בהן כמושין ופליג עליה וכן הוא בגמ' אין יוצאין בהן כמושין ר"א בר"צ אומר אף יוצאין בהן כמושין ר"מ וחכמים דלעיל לא פליגי על ר"א בר"צ דר"מ וחכמים מודו דיוצאין בהן כמושין. ועיין מג"א סימן תע"ג: טו חובה במצה. דכתיב בערב תאכלו מצות וקבעו חובה אבל בשאר הימים רשות דכתיב בחד קרא ששת ימים תאכלו מצות ואפקיה לשביעי מכלל הששת ימים לומר לך שהוא רשות ושביעי בכלל היה דכתיב שבעת ימים תאכלו מצות ויצא מן הכלל לידון שהוא רשות לא ללמד ע"ע יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא מה ז' רשות אף כל רשות חוץ מלילה הראשונה דכתיב בערב תאכלו מצות וחזרת היינו מרור דינו כמצה דכתיב בפסח על מצות ומרורים יאכלוהו ומצות המרור עם המצה והפסח הוא: רשות. המצה ומרור קאי אבל אפסח לא שייך רשות דאסור לעשות פסח ביום אחר חוץ מליל ראשון: לנשים רשות. אפסח קאי דכתיב בפסח איש לפי אכלו ודרשינן איש ולא אשה רק דנטפלות לאנשים ועושות פסחיהן כאחד עם אנשים דכתיב במכסת נפשות ומרבינן נשים לטפילה לחוד ובמצה מודה ר"ש דנשים חייבות דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כל שישנו בבל תאכל חמץ דנשים מוזהרות על ל"ת דחמץ ישנו בקום אכול מצה: משתחשך. אף לר"י דס"ל בברכות דמפלג המנחה הוה זמן ערבית מודה במצה ובאינך: כל הלילה. דכתיב ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לה' ודרשינן מבחפזון עד שעת חפזון והיינו עד הבוקר שאז יצאו ממצרים דכתיב לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר: לא יאכלם מעתה. פסח לא יאכל עוד והמצה והמרור רשות ולא מהני התשלומין למצוה זו: שלשתן. פסח מצה ומרור דכתיב בקרא על מצות ומרורים יאכלוהו והיינו כאחד: אינם מעכבין. דהיכא דליכא פסח חייב במצה ומרור דכתיב בערב תאכלו מצות וה"ה מרור. ומיירי בזמן דחייב בפסח רק שהוא טמא ושהיה בדרך רחוקה דחייב במצה ומרור. וכן ערל ובן נכר ממעטיה קרא דכתיב כל ערל לא יאכל בו וכל בן נכר לא יאכל בו בו אינו אוכל אבל אוכל במצה ומרור אבל בזמן דליכא פסח כגון האידנא מרור דרבנן דאתקש לפסח בזמן דליכא פסח ליכא מרור ורק במצה חייב דכתיב בערב תאכלו (פסחים דף ק"כ):

פרק ג א שבסדקי העריבה. לחזק בדקי העריבה היינו בדופני עריבה שלא ישפך העיסה משם: אינו חוצץ. ואינו עובר גרסינן אינו חוצץ אם נטמאת ובא להטבילה דבטל לגבי העריבה ואינו עובר בפסח בשהייתו כיון דבטל לגבי עריבה: ואם לאו. שאינו עשוי לחזק כגון שפה העליונה שאינו מחזק כלל: ובין כך. אף שעשוי לחזק חייב לבער והיינו בדופני עריבה אבל בשולי עריבה אף כזית אינו חייב לבער דשם בטל לגמרי: כחצי זית. בדפנות: חייב לבער. דחוט של בצק מחברן. והוה כזית במקום אחד (מ"ה) ודוקא בעריבה בעינן חוט אבל בבית אף בלא חוט הוה חבור דזמנין דמתכנשין אהדדי עי' תשו' ח"צ סי' פ"ג ועי' מג"א סימן תמ"ב ס"ק יז ובט"ז שם סק"ה: ב עבדנין. שמעבדין לתוכן עורות: ה"ג ג' ימים קודם הפסח אין צריך לבער תוך ג' ימים צריך לבער יש אומרים וכו' וס"ל לת"ק דקודם ג' ימים כבר נתקלקל ולאו שם חמץ עליו בפסח ולכן א"צ לבער אף שלא נתן לתוכן עורות: תוך ג' ימים. אף שנתן לתוכן עורות חייב לבער: כיון שנתן. אפי' נתן הקמח תוך ג' ימים אפילו שעה אחת א"צ לבער דמתקלקל: הקילור. שעושין לעין: והאספלנית. מין תחבושת: שנסרחה. ונפסלה מאכילת כלב קודם זמנו א"נ שנסרחה ואח"כ נתחמצה אבל נתחמצה ואח"כ נסרחה חייב לבער (ירושלמי פ"ב ה"י): חמסית. הוא מין ירק חד כמו חרדל ונותנים בו קמח להקהות טעמו דקמח מקהה הטעם: שעפשו. בפסח. א"נ קודם פסח ולא נפסלה מלאכול לכלב: ג חמרן. הוא מין חמץ ואולי הוא מי תשמישו של נחתום שהנחתום מדית בהן ידיו כשטח העיסה ונשפכין במקום מדרון ואמר כאן דאם נשפכין לתוך הבור אין חייב לבער ולגירסת הגר"א א"ש דגרס חמץ ומיירי בביטל ופ"ל דככר בבור א"צ סולם להעלותו ובש"ס י' ע"ב מספקא לן בהכי וקי"ל לקולא (עפר"ח סי' תל"ח ס"ק כ'): דלף. מן הגג דנוטף טיפין טיפין תכופים יחד דאינו מניחו להחמיץ וקלי ל"ד: ד והחמיצו. אבל נתבקעו אינם סימן חמוץ: נתבקעו. מחמת שרייתן ממהרות להחמיץ ואיכא מ"ד דלאו דוקא נתבקעו אלא כל שמניחן ע"פ חבית יין ונתבקעו מחמת ריח היין הוו חמץ: בין כך. אף שנתבקעו: צומתן. מחזקן ואינו מניחן להחמיץ כאן נראה חילוק בין חיטים לשעורים ואין כן הלכה: ה חולטין. ולא הוה לחם עוני א"נ דכתיב ושמרתם את המצות מצה שצריכה שימור יצאתה זו שא"צ שימור דאינו בא לידי חימוץ ואינו יוצא ידי חובת מצה (ירושלמי פ"ב הל' ז'): אופה מיד. דממהר להחמיץ יותר ממים: ור"מ אוסר. אף מיד דאי אפשר ליזהר שלא תחמיץ מיד: מקטפין. טחין פני המצה קודם אפיה בכל המשקין ע"ש תס"ז ס"ט ובפר"ח שם ובביאור הגר"א: ו מי תשמישו של נחתום. שטובל בהן ידיו מן העיסה הנדבקת בידיו: ה"ג שופכין אותם במקום הקטפרס (מקום משופע) ואין שופכין אותם במקום האשבורן: האשבורן. הוא לשון שבירה שהקרקע נשברת ויש בקעים והמים נאספים שם עיין רמב"ם פ"ו ומה שהשיג עליו מתוספתא זו ועיין ירושלמי פ"ב הל' ז' ובש"ס דילן (מ"ב) וברש"י שם ולדינא עיין בשו"ע סימן תמ"ט ס"ד: לידי חימוץ. מחמת השריית ידים שבתוכן: ז של נחתום. ביו"ט: אסורין. שמחמיצין שנתחמצו קודם מוצאי י"ט בשהייתן: בחמין. שהוחמו ביו"ט כיון דפעם אחת נתחממו ממהרין להחמיץ והוה כמופשרין ואין לשין אלא בצונן א"נ אסאר יו"ט קאי ומשום סכנה: אמר לו ר"א לר"י. דס"ל במשנה דעיסה שנטמאת דאי אפשר להפריש החלה ולאפותה ביו"ט דאינו ראוי לאכילה וגם אין לאכילה לכלבים או לשורפה קודם שתחמיץ דאין שורפין קדשים בי"ט לכן ס"ל דמפרישין ומניחה כמות שהיא עד הערב אף שתחמיץ לא איכפת לן ואמר לו ר"א הרי הוא אומר שאור לא ימצא א"כ עובר בב"י אלא לא יקרא לה שם חלה עד שתאפה דמותר לאפות אף חלק דחלה דיכול לומר על כל א' אין זו חלה ואופה בהערמה: אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה. וא"כ כאן שאופה כל העיסה ומקצת ממנה לא יאכל עושה מלאכה שלא לצורך אוכל נפש: שקול. דברי שניהם דלר"א עובר בלא יעשה כל מלאכה ולר"י עובר בב"י א"כ איך נכריע: כשאני עושה בידי. לאפות העיסה כדס"ל לר"א: על ל"ת. כל מלאכה לא יעשה: בידי. בקום ועשה: כמות שהיא. שמפרישה בעיסתה ומניחה למוצאי יו"ט אף שתחמיץ עובר על ל"ת דב"י בשב ואל תעשה ולדבריו דר"א קאמר אבל הוא ס"ל במשנה דאין זה חמץ שמוזהר עליו בב"י דשלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים: ח וחכ"א. במשנה פ"ג מבואר דר"ג ס"ל דשלש נשים עוסקות כאחת בבצק ואופות זא"ז אע"פ שהאחרונה ממתנת באפייתה עד שנגמרו השנים אפייתן אינו בא לידי חמוץ בעת זו וחכמים פליגי עליו במשנה העוסקות במלאכתן זא"ז כמבואר כאן ומפרש בתוס' דברי חכמים כיצד סדר עשייתן: אחת לשה. האחרונה לשה כשהשניה מקטפת והראשונה שהתחילה ללוש מקודם אופה ומתחילות בעיסתן בעשיה א' מאוחרת לחברתה כדי שתהיה עוסקת בעיסתן קודם אפיה ואינו מחמיץ: לשה. בראשונה. והאחרות אינן עושין כלום: מקטפת. שהיתה מקטפת בשעה לישת השניה: היא אופה. עתה אופה בשעה שהשניה מקטפת: ואחרת. השניה מקטפת בשעה שאופה הראשונה ואז מתחלת השלישית ללוש ואחר שגמרה הראשונה אפיה מתחלת השניה לאפות והשלישית מקטפת והראשונה לשה וכן חוזרות חלילה ונמצא שכולן עוסקין בבצק ואינו בא לידי חמוץ והשלישית לשה חסר כאן בתוס' וכנוסחת הגר"א כן הוא בגמ': כמה הוא שיעור העיסה. של מצה ללוש ביחד דעיסה גדולה בא לידי חמוץ מתוך שאינו יכול לעסוק יפה בב"א בכל העיסה: בשעורין. שכחושין אינו ממהר להחמיץ ושרי בד' קבין: וכל זמן. כלומר בעיסה כזו מהני התעסקות של אשה: חלוף הדברים. בחיטין ד' קבין בשעורין ג' קבין בגמרא מוקמינן לה כרעות אבל בסוגיות ירושלמי פ"ג הל' ג' ע"ש לת"ק בחיטין ב' קבין בשעורין ג' קבין ולר"נ חלוף הדברים. עיין (לו) ופי' הרמב"ן במלחמות: ט הכל. כל מה שעתיד לבער בשבת יבער עתה אף חולין רק ישייר מה שצריך לשבת: מע"ש. על מוצאי שבת דא"א לאפותה במ"ש בכדי שלא ישנו התינוקות. וכדתניא פ' ע"פ חוטפין מצה בלילי פסחים כדי שלא ייסנו (עי' בסי' תנ"ת): תרומה טהורה וטמאה. אף תרומה טהורה שאפשר שימצא לה אוכלין מ"מ שורפין בע"ש ולא משהינן ליה עד שבת וה"ה חולין כתרומה לדידיה: וחכ"א בזמנם. מבואר במשנה והיינו תרומה טהורה בשבת מבערין ולא לפני שבת אבל תרומה טמאה מע"ש דא"א לאוכלה וה"ג תרומה טהורה בזמנה ותרומה טמאה מבערין בע"ש: שאוכליה מועטין. רק כהנים קא אכלי לה ושמא לא יאכלוה ויצטרכו לשורפה ובשבת אי אפשר: ובערנו את החמץ. ובשבת היה וכנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא וביעורו היינו אכילתו שאכלוהו (עי' בר"ן ספ"ק דמכילתין) ועיין במרדכי ספ"ק ולפמ"ש הגי' אין כאן שיבוש: י איזהו צופה. דמבואר במשנה פ"ג דמי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קודש אם עבר צופים שורפו במקומו ואם לאו שורפו לפני הבירה מעצי המערכה ומפרש כאן דצופה היינו שיכול לראותו מכל צד ואין דבר מפסיק אבל עבר מירושלים כ"כ שאינו יכול לראותו שורפו במקומו (דף מ"ט ובתוס' ד"ה אם): מכאן אתה אומר. מהא דר"ג שהלך מבית המדרש לבער החמץ אף שעוסק במצוה היה מ"מ לא סמכינן אביטול א"כ ה"ה בהולך לשחוט ולמול את בנו כיון שיכול לחזור ולעשות המצוה אח"כ לא סמכינן על הביטול לחוד: חוזר. לבער: אינו חוזר. ומבער אלא מבטל בלבו: שאינה לשום מצוה. כגון בת כהן לישראל ע"ה: חבר. ת"ח: הימנה. דהיא סעודת הרשות וסעודת אירוסין דקאמינא דהוה מצוה היינו בת כהן לכהן או בת ישראל ת"ח לת"ח: אם עבר את הצופים. חזר לעניינו לדבר בענין קודש שיצא חוץ לירושלים דנפסל דממקום שצופה הוא חוזר לירושלים: הבירה. בית המקדש: אלא להקל. שאין צריך עצים שוב דשורפין על עצי המערכה וקולא הוא לדידיה: אין שומעין לו. דעל הבירה מעצי עצמו לפעמים יותר מן העצים ויטול לביתו ויחשדוהו שנוטל מן עצי המערכה ולא יניחנו להנות בהן רק לשריפה קאי דכן היתה תנאי ב"ד ואיכא מ"ד דאף שמביא עצים שאינם ראויין למערכה דליכא חשדא מ"מ שלא לבייש את מי שאין לו תקנו דלא לשרוף בעצי עצמו לעולם ועל גגו מעצי המערכה לא דלמא יותר ויהנה מהם בביתו (פ"ב א'): יא מקום שנהגו. אידי

דתנא

(כ) להחזיר את הקדושין מחזירין מקום שנהגו שלא (כו) [להחזיר] אין מחזירין (כז) מקום שנהגו (ל) לעשות מעמד ומושב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין אין מעמד ומושב פחות מז' פעמים (ד) מקום שנהגו (*ד) לשאול שלום אבלים בשבת שואלין מקום שנהגו שלא לשאול אין שואלין (ה) מקום (ה*) שנהגו להיות אבלים הולכין לאחר המטה הולכין מקום שנהגו שלא להלך אין הולכין (ו) מקום שנהגו להדליק [את] הנר (כח) [לילי יום] הכפורים מדליקין מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין רבי שמעון בן אלעזר אומר (ז) מדליקין בפונדקאות ובבית המים (ח) אלו שאמרו מדליקין ואלו שאמרו אין מדליקין (כט) [לא אמרו אלא מפני] הרגל עבירה: יב מקום שנהגו לעשות מלאכה (ט) במחובר לקרקע עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין: יג מאימתי (י) ארבעה עשר אסור במלאכה רבי אליעזר בן יעקב אומר מאור ארבעה עשר ר' יהודה אומר משתנץ החמה אמר רבי אליעזר בן יעקב (ל) היכן מצינו שמקצת היום אסור במלאכה ומקצתו מותר אמר לו [רבי יהודה] הוא (לא) יוכיח [על עצמו] שמקצתו (לב) [אסור בחמץ ומקצתו מותר]: יד וחכמים (*י) אומרים אף מקום שאמרו אין עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות (לג) [עושין] (כ) ג' אומניות עושין החייטין והספרין והכובסין החייטין שכן מצינו הדיוט תופר כדרכו במועד הספרין שכן נזיר ומצורע (ל) ומי שעלתה לו מכה בראשו מספרין במועד הכובסין שכן הבאין (לד) [מחוף הים וממדינת הים] מכבסין במועד ר' יוסי ברבי יהודה אומר אף הרצענין שכן עולי רגלים מתקנין מנעליהן וסנדליהן (לה) [במועד זבל שבאמצע] (מ) מסלקין אותו לצדדין שברפת ושבחצר (לו) [מוציאין אותו] לאשפה: טו (נ) ששה דברים עשו אנשי יריחו שלשה ברצון חכמים ושלשה שלא ברצון חכמים (לז) [נ] מרכיבין דקלים [בערבי פסחים] כל היום [כולו] וכורכין את שמע וקוצרין לפני העומר ברצון חכמים ואלו שלא ברצון חכמים (לח) [מתירין גמזיות של הקדש (ס) ואוכלין נשורין בשבת ונותנין פאה לירקות א"ר יהודה] אם ברצון חכמים (לט) [הן] עושין יהו כל אדם עושין כן (מ) [אלא שלשה מיחו בידן ושלשה] לא מיחו בידן (מא) [אלו] שלא מיחו בידן מרכיבין דקלים [בערבי פסחים] כל היום וכורכין את שמע וקוצרין וגודשין לפני העומר (מב) [ולא מיחו בידן אלו] שמיחו בידן [מתירין] גמזיות של הקדש (מג) ואוכלין נשורין בשבת ונותנין פאה לירק (מד): טז כיצד כורכין את שמע אומרים שמע ישראל ולא היו מפסיקין רבי יהודה אומר מפסיקין היו אלא שלא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו וגו': יז (ע) כיצד נותנין פאה לירק (מה) [לא] היו נותנין אלא ללפת ולקפלוט מפני שלקיטתן (מו) [כאחד ר' יוסי] אומר אף לכרוב אמר רבי יוסי מעשה בבנו של נבו [היו] שנתן [אביו] פאה ללפת ובא (מז) ומצא עניים על פתח גינתו אמר להם בניי לא נהוש לדברי חכמים השליכו מה שבידכם והשליכו ונתן כפלים במעשר (פ) ולא (מח) [היתה] עינו צרה אלא שחש לדברי חכמים: יח כיצד (צ) אוכלין נשורין בשבת שהיו פותחין גנותיהן [ופרדסותיהן] לעניים [שהיו] בשני בצורת והיו עניי ישראל נכנסין ואוכלין נשורין (א)[מותרות] תמרים בשבת (ק) כיצד מתירין גמזיות הקדש [אמרו להן חכמים אי אתם מודים לנו שגידולי הקדש אסורין] אמרו [להן] אבותינו [כשהקדישו] לא הקדישו אלא (מט) [לקורות] עצמן מפני שבעלי אגרוף באין ונוטלין אותן בזרוע (נ):

פרק ד

א (א) הביא אשמו ולא הביא גזילו לא יהא ממרס בדמו עד שיביא גזילו אלא תעובר צורתו ויוצא לבית השריפה הביא אשמו ולא הביא מעילתו לא יהא ממרס בדמו עד שיביא מעילתו אלא תעובר צורתו ויצא לבית השריפה מצורע שהביא חטאתו קודם לאשמו לא יהא (א) [אחד] ממרס בדמה עד שיביא אשמו אלא תעובר צורתה ותצא לבית השריפה: ב (ב) כל הקדשים (*ב) שהקריבן קודם (ב) תמיד של שחר או שעכבן אחר תמיד של בין הערבים [הרי אלו] פסולין (ג) שאין לך קודם תמיד של שחר אלא קטורת (ג) [ואין לך מתעכב] אחר תמיד של בין הערבים אלא קטורת (ד) ופסח בערבי פסחים ומחוסרי כפרה (ה) כדי [שיאכלו בפסחים לערב (ד) ר' ישמעאל (ו) ב"ר] יוחנן בן ברוקה אומר מחוסרי כפרה (ז) [מביאין קרבנותיהן *עם תמיד של בין הערבים כדי שיאכלו בקדשים לערב] ג (ה) שחטו לשמו ומירק שלא לשמו כשר מפני שהוכשר בשחיטה (ו) כיצד שלא לאוכליו שחטו (ז) לחולה ולזקן (ח) [שאין] יכולין לאכול כזית כיצד שלא למנוייו (ט) [שחטו לבני] חבורה אחרת (ח) שחטו למולין ולערלין (י) [ולטמאין ולטהורין] כשר אבא שאול (יא) [פוסל] והדין נותן שיהא פסול הואיל (יב) [וזמן] פוסל [וערלה פוסלת] (ט) מה (יג) [הזמן] עשה בו מקצתו ככולו אף ערלה נעשה בה מקצתה ככולה או כלך לדרך זו (י) הואיל [וטומאה] וערלה פוסלת (יד) מה טומאה [לא] עשה בה מקצתה ככולה אף ערלה לא נעשה בה מקצתה ככולה נראה למי דומה דנין דבר (טו) [שנוהג] בכל הזבחים מדבר (טז) [שנוהג] בכל הזבחים ואל יוכיח זמן (יז) [שאינו נוהג

הגהות הגר"א (כו) לחזור: (כז) אותו: (כח) ביום: (כט) שניהם לא נתכוונו אלא לדבר אחד משום: (ל) לר"י: (לא) עצמו: (לב) מותר באכילת חמץ ומקצתו אסור: (לג) אבל: (לד) ממדינת הים והיוצא מבית האסורים: (לה) בחש"מ הזבל שבחצר: (לו) מסלקין אותן: (לז) ואלו ברצון חכמים: (לח) גודשין לפני העומר ואוכלין נשרין בשבת ומתירין גמזיות של הקדש של חרוב ושל שקמה דברי ר"מ א"ל ר"י: (לט) היו: (מ) אלו ואלו שלא ברצון חכמים על ג' מיחו בידן ועל ג': (מא) ואלו: (מב) ואלו: (מג) של חרוב ושל שקמה: (מד) ומיחו בידן חכמים: (מה) לא: (מו) באחת ר' שמעון: (מז) אביו: (מח) שהיתה: (מט) קורות: (נ) ואנו נתיר גמזיות של הקדש ושל חרוב ושל שקמה אמרו להם חכמים אי אתם מודין שגידולי הקדש אסורין: (א) אחר: (ב) לתמיד: (ג) כלבד שנאמר בבוקר בבוקר ואין לך דבר שמתעכב: (ד) ונרות: (ה) בערב פסח שטובל שנית ואוכל את פסחו: (ו) בנו של ר': (ז) אף בשאר ימות השנה שטובל ואוכל בקדשים לערב: (ח) שאינם: (ט) נמנו עליו חבורה זו ושחטו לשם: (י) לטהורין ולטמאין: (יא) ואומר: (יב) והזמן: (יג) זמן: (יד) וטומאה פוסלת: (טו) שאינו נוהג: (טז) שאינו נוהג: (יז) שנוהג:

נוסחאות כ"י

(א) בשבת והיו פותחין גנותיהן של תמרים:

אור הגנוז

[נ] ואלו ברצון חכמים:

חסדי דוד

כרכן: אר"י מעשה בבנו של בוסיין שנתן פאה לירק ובא אביו ומצא עניים וכו' א"ל בני לא ניחוש כו' כצ"ל. וכ"ה שם בגמ' וע"ש הטעם למה נוה לו כן:

פרק ד הביא אשמו ולא הביא גזילו כו'. איידי דתנן בפ"ה שחטו קודם לתמיד כשר ובלבד שיהא אחד ממרס בדמו עד שיזרק דם התמיד קמ"ל הכא דבהני לאו דינא הכי דדוקא התם שאין הקדימה של תמיד לפסח לעיכובא אלא למצוה בעלמא משום דאמרי' יקדם תמיד שנאמר בו בין הערבים בלבד לפסח שנאמר בערב ובין הערבים אבל בדיעבד אפי' נזרק דם הפסח קודם דם התמיד כשר הלכך לכתחילה מהני בי' מריסה

מצפה שמואל (ב) ב"ב קמ"ה: (ג) שם ק: (ד) ירושלמי ברכות פ"ב ומו"ק פ"ג הל"ה ח: (*ד) עי' טור ושו"ע סימן שפ"ה: (ה) עי' סנהדרין כ.: (*ה) עי' טור ושו"ע יו"ד סימן שסו וסימן שנט בש"ך שם: (ו) ק"א: (ז) ירושלמי פ"ד הל"ד: (ח) (נג:): (ט) עי' ירושלמי חלה פ"ב ג.: (י) (ב:): (*י) עי' מיי' פ"ח מהלכות יו"ט ודבריו דלא כתוספתא זו: (כ) (נה:) וירושלמי פ"ד הל"ז: (ל) עי' תוס' מו"ק יד. ד"ה אומן ועי' ירושלמי פ"ג דמו"ק הל"א: (מ) (נה:): (נ) נו. וירושלמי פ"ד הל"ט: (ס) עי' ירושלמי בילה פ"א הל"א: (ע) נו. ירושלמי פ"ד הל"ח: (פ) נז. ועי' ירושלמי פ"ד הל"ט ובק"ע: (צ) נו. ועי' תוס' מנחות עא: (ק) עי' ירושלמי פאה הל"ה: (א) עי' תוס' זבחים ק"ב. ד"ה ומודה: (ב) מנחות יט. וירושלמי יומא פ"ב הל"א ועי' תוס' יומא כט: (*ב) עי' מל"מ ריש הלכות תמידין ומוספין: (ג) (נט.) ועי' ירושלמי פ"ה הל"א וע"ש ס"ג ויומא פ"ב הל"א ופ"ג הל"ה: (ד) שם ושם: (ה) עי' חולין כט. ועי' ירושלמי שקלים פ"ב הל"ה: (ו) (סא.): (ז) סא: ירושלמי פ"א הל"ג פ"ז הל"ה: (ח) (סא:) ועי' סנהדרין סח ובכורות ג' ותוס' שם: (ט) עי' ירושלמי יבמות פ"ח הל"א ועי' סנהדרין פ"י הל"ה ומגילה פ"א הל"א ופ"ג הל"ב: (י) ירושלמי פ"ה הל"ד:

מנחת בכורים

דתנא בר"פ מקום שנהגו מעניני מנהגים החלוקין במקומן תנא נמי הך: להחזיר. אם קדש אשה ונתבטלו הקדושין כגון שחזרה או שמתה מחזירין לארוס את כסף הקדושין: מחזירין. ולאין חשש שמא יאמרו קדושי טעות היה ויתירו לו קרובותיה כיון דהמנהג כך הוא: אין מחזירין. ומחשש הנ"ל דס"ל להאי תנא דקדושין לטיבועין ניתנו שיהיו אבודין לכן מדינא אין חוזרין אא"כ היכא מנהגא (ב"ב קמ"ה): מעמד ומושב. המת כשמוליכין לקברו היו יושבין ז' פעמים לבכות את המת והרוצה לספוד יספוד וכן מבואר בב"ב (דף ק' ב') אין פותחין משבעה מעמדות ומושבות למת כגון עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו וכן תנא לקמן: בפונדקאות. להלוך בהן שלא יכשל: ובית המים. לטבול בהן בעל קרי דס"ל בעל קרי מותר לטבול ביוה"כ כמבואר בפ' יוה"כ ומדליקין אף במקום שנהגו שלא להדליק: הרגל עבירה. טעם שאין מדליקין שלא יראה אשתו ויתאוה לה ותשה"מ אסור ביום הכפורים וטעם המדליקין אדרבה מפני הנר יזהר דאין משמשין לאור הנר: יב במחובר. אף במחובר לקרקע מ"מ עושין: עד חצות. ע"פ ואחר חצות אסור מדינא מחמת הקרבן פסח דהוא יו"ט: יג אסור. לאנשי גליל דסברי דמדינא אסורין אף קודם פסח א"כ למקום שנהגו דליהוי המנהג מחמת סייג וגדר דהוי מנהגא ומקמי הכי לאו מנהגא הוא אף שנהגו לאו כלום היא: מאור. עלית השחר דאז הוא התחלת הפועלים: משתנץ החמה. בי"ד דאז הוא זמן יציאת פועלים כמבואר בב"מ ר"פ השוכר את הפועלים: ומקצתו. מעה"ש ובשלמא אי חשבינן מעה"ש מצינו דתלקו רבנן בין יממא לליליא בתענית דאוכל והולך בליל התענית עד עה"ש והיום אסור אבל לאפלוגי בין הנץ החמה לעה"ש לא מצינו: אסור. מחצות מה"ת ומד' שעות מדרבנן ורא"י ס"ל התם מה"ת היא דמחצות אסור והא דד' שעות הרחקה היא דלא ליתי לטעות לאכול בשש יש סברא לחלק ולהתיר קודם דאין לטעות אבל במלאכת ע"פ לחלק בין יום גופיה אין סברא דלאו משום הרחקה לדאורייתא הוא (כ"ב): יד עד חצות ג' אומנות גרסינן ולא גרסינן עושין קמא והגר"א הגיה אבל והיא היא מכאן מבואר להדיא כשיטת הרא"ש דג' מלאכות הללו הוי במקום שאין עושין הוא: תופר כדרכו. משנה במ"ק (ח) וכיון שמצינו קולא במועד התירו בע"פ דקיל לגמרי: נזיר. שהתיר נדרו ברגל: ומצורע. שכלתה ימי ספירתו ברגל שלא היו יכולין לספר מקודם הרגל ומשנה היא בר"פ אלו מגלחין: בראשו. ונתרפא במועד: מתקנין. ויליף תחלת עשיית המנעל מסוף מלאכת המנעל היינו תיקונו ות"ק ס"ל דלא תלינן הא בהא כיון שבע"פ מנעל חדש לא התירו וכל אלו הטעמים אסמכתא בעלמא הוא ועיקר טעמא הוא משום דאלו המלאכות היו צורך יו"ט לכן הותרו (מ"ק י"ג): שבאמצע. החצר: לצדדין. ולא לחוץ: שברפת ושבחצר. חדא מלתא היא אם נעשה החצר מלא זבל כרפת בקר שאין מקום לסלק לצדדין מותר לפנות לחוץ ומועד וי"ד שוין בזה וי"מ דקאי אמועד אבל בי"ד מותר לפנות לחוץ אף שלא נתמלא החצר: טו מרכיבין. ענף רך של דקל זכר מרכיבו על דקל נקבה שהזכר עושה פירות והנקבה אינה עושה פירות: וכורכין את שמע. כדמפרש לקמן: וקוצרין. דקי"ל אסור לקצור לפני הבאת העומר אבל ביריחו מותרין דממקום שא"א להביא העומר אתה קוצר (מנחות ע"א) ואין מביאין העומר מעמקים שבשדות דאין הפירות יפין אלא מן המשובחין כמבואר במנחות (דף פ"ה): גמזיות. פרי הגדל באילן הקדש וסברי שאינו אסור אלא הפרי שהוקדש עי' תוס' מנחות ע"א ד"ה וקוצרין וע"ש הגי': נשורין. שנשרו פירות בשבת ולא ידעי אי מאתמול אי היום וספק מוקצה התירו ואינו ברצון חכמים: לירקות. דדבר שאינו מכניסו לקיום הוא ופטור מן פאה והם מניחים להם פאה ומפקעי ליה ממעשרות דבאמת אינו פאה: ותייבת בתרומה ומעשרות. אבל פאה פטורה ובנוסחת הגר"א איתא במקום פאה וירק גודשין לפני העומר שעשו גדיש מן התבואה וגזרינן דלמא אתי למיכל מיניה דליכא פסידא כ"כ לכן גזרו שמא יאכל ממנו בהתעסק בזה: וקוצרין. בגמרא מסקינן דל"ג לה הך וקוצרין דקצירה מותר לכתחלה דאי משום קצירה קודם הבאת העומר ממקום שא"א מביא הוא ואי משום שמא יאכל מן החדש בשעת קצירה לא גזרי כיון דלצורך הוא לא גזרו דבדיל מיניה כולי שתא: טז מפסיקין. שצריך להפסיק בין אחד לואהבת דזה מורה על קבלת מלכות שמים ואהבת עול מצות: שלא היו אומרים. וכורכין היינו שהיו אומרים בכרך אחד וי"ג שהיו אומרים והיינו שהיו אומרים בקול רם: יז כיצד נותנים. אנשי יריחו לא לכל ירק היו נותנים: ה"ג בגמרא אלא ללפת ולכרוב ר"י אומר אף לקפלוט ור"י קאי על תחלת דברי ת"ק דאמר ללפת ולכרוב ואר"י אף אקמייתא היינו לפת וקפלוט אבל כרוב לא וקפלוט היינו בצלין דבאמהות מתקיים הוא ולכ"ע נותנים פאה ולגירסת הגר"א ר' שמעון אומר דת"ק דר"ש הוא ר' יוסי ס"ל דנותנין פאה ללפת ולקפלוט ואמר ליה ר' שמעון אף לכרוב אקמייתא וס"ל ללפת ולכרוב ולא לקפלוט ונמצא לר"י לפת וקפלוט ולא כרוב ולר"ש לפת וכרוב ולא קפלוט: בוסיין. גרסינן בגמרא ובירושלמי הגירסא מביא יין: במעשר. חולין מתוקנים: עינו צרה. בירק שלהן שהיתה יפה ולכן נתן להם כפלים ממין אחר. ובב"ס הגירסא עיני צרה ומדבר בעצמו ומפרש דלא נימא דהויי קא מדחי ליה ובירושלמי הגירסא כמו כאן וכדפרשתי שחש לדברי חכמים דלא להפקיע מתרומה ומעשר דפאה פטורה ממעשר דכתיב ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך מי שאין לו נחלה עמך חייב לעשר יצא פאה שיש לו חלק ונחלה עמך וכשמפקירין והעניים זכו מפקיע מתרומה ומעשר דהפקר לעניים לחוד חייב במעשר: יח מותרות תמרים. מה שנותר ונשרה מן התמרים וספק מוכן היה דלא ידעינן אימת נשרו: בעלי אגרוף. שידן תקיפה ועוברין על איסור גזל ולכן הקדישו דהיה תמור להן איסור הקדש:

פרק ד א הביא אשמו. כאשם גזילות שהגוזל מחברו שוה פרוטה ונשבע לו לשקר ואחר כך הודה משלם קרן לבעלים ומביא אשם גזילות וכן בפקדון כדכתיב בקרא בסוף פרשת ויקרא ונאמר בפרשת במדבר (ה) בגזל הגר האשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו ודרשינן מדכתיב אשר יכפר משמע בשעה שמשיב האשם והיינו הקרן עדיין לא כיפר א"כ הכסף קודם (ב"ק קי"א א'): ממרס. ממעך בדם שקבל שלא יקרש כדי שתהא נוח לזריקה ולא יביא אשם אחר: תעובר צורתו. ילינו עד למחר ומאילא יהא נותר ואז יצא לבית השריפה דכל שאין פסולו בגופו טעון לינה לשריפה ואינו נשרף עד למחר: הביא אשמו. כמעל מן ההקדש דגם שם הקרן קודם דכתיב (ויקרא ה) באשם מעילות והכהן יכפר עליו באיל האשם ונסלח לו והאשם היינו קרן כדילפינן מאשם גזילות דכתיב האשם המושב לה' מלבד איל הכפורים א"כ אשם דהקדש נמי קרן הוא ומשמעות הקרא איל האשם איל הבא חובה לאשם דהיינו קרן א"כ הקרן כבר השיב: קודם לאשמו. ואשמו קודם דהוא בא להכשירו בקדשים וביאת מקדש כמבואר בזבחים בפ' כל התדיר (צ"ב) ונקט כל הני איידי בבא דתמיד קודם לפסח איירי נמי בכל מילי דהקדמות: ב קודם תמיד של שחר. דכתיב וערך עליה העולה (ויקרא ו) העולה הידועה היינו הראשונה: אחר תמיד של בין הערבים. דכתיב והקטיר עליה חלבי השלמים היינו על העולה הזאת יקריב כל חלב השלמים ודרש השלמים לשון השלם שעליה משלים כל הקרבנות כולן היינו אחר תמיד של שחר ואינו מאחרן עד אחר תמיד של בין הערבים: קטורת. שמקטיר כה"ג בכל יום פרס בשחרית דכתיב בה והקטיר עליו אהרן בבקר בבקר ויוקדם דבר שנאמר בו בבקר בבקר לדבר שלא נאמר בו אלא בקר א' והיינו תמיד: וקטורת של בין הערבים. פרס בערב דכתיב בנרות יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר אין לך עבודה כשרה מערב שאין מאוחרת לה אלא נרות והקיש קטורת לנרות דכתיב ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה ונרות לא קא חשיב דלאו מלתא דזבח הוא (תוס' נ"ט ד"ה אין) והגר"א גרס בהדיא ונרות: ופסח. שנאמר בו בערב ובין הערבים אבל בתמיד אינו נאמר אלא בין הערבים ויאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בערב (שם דף נ"ט וזבחים): ומחוסר כפרה. כגון זב או מצורע ששכח ולא הביא כפרתו עד אחר התמיד מביא כפרתו כדי שיאכלו פסחיהן דמחוסר כפורים אסור בקודש ופסח חמור דענוש כרת ודחי עשה דהשלמה דאין בה כרת. בנוסחת הגר"א שטובל דמחו"כ בעי טבילה לקדשים כמבואר ברפ"ג דחגיגה ובשאר ימות השנה שהביא שלמי נדבה קודם לתמיד של בין הערבים ולא הביא חטאתו המכשרתו לאכול בשלמיו דהוה מצוה דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם: עם תמיד. אחר התמיד ומעלה ומלינה בראשו של מזבח כדכתיב והקריבו לפני ה' וכפר עליה ולמחר אחר תמיד השחר מקטירה ולינה אינה פוסלת בראשו של מזבח כדיליף בפ' המזבח מקדש (פ"ז) לד"ה דלא ירדו ולא חיישי' שמא ישכחו ויקטירו אותה היום דכהנים זריזין הם ועבדינן כל הני טנדקי כדי שיאכל בקדשים דמ"ע הוא ואכלו אותם אשר כופר בהם ובלא הלנה אי אפשר דלא אתי עשה דאכילת קדשים ודחי עשה דהשלמה דמאי אולמי' רק בפסח דחי דמ"ע דיש בו כרת דחי עשה דהשלמה ואיכא דמוקי במצורע עני שמביא חטאת העוף דליכא הקטרה בראשו של מזבח דאין למזבח אלא דמה ומותר להוות אחר תמיד שערב ובשכבר קרב אשמו ועולתו של בהמה מיירי דאינו אלא מחוסר חטאת ומביא חטאת העוף אחר התמיד: שחטו. לפסח רוב סימנים לשמו: ומירק. שגמר אחר שחיטתו שלא לשמו ודרך בקדשים למרק אחר שחיטתו כדי שיהיה הכהן מוכן לקבל תיכף דם הנפש מהבהמה לזריקה: שהוכשר בשחיטה ברוב סימנים. אבל הכשר שחיטה פוסל שלא לשמו כדילפינן בר"פ כל הזבחים דכל הזבחים כשר שלא לשמן חוץ מפסח וחטאת ומבואר במשנה כאן פ"ה: ג כיצד שלא לאוכליו. המבואר במשנה פ"ה דשחטו לשם שלא לאוכליו פסול אף שהוא ממנין הנמנים על הפסח: שלא למנויו. דבפסח מנוין בעינן כדכתיב במכסת נפשות והיינו במנין נפשות תכוסו והדבר מעכב ושלא לאוכליו איתקוש למנוין דכתיב איש לפי אכלו תכוסו: והדין נותן. מדברי ת"ק הוא: כשר. דמקלת מחשבה לא פסיל כיון דעירב במחשבתו אותן הראוין לאכול כגון מולין וטהורין: זמן פוסל. מחשבת חוץ לזמנו שמחשב בשחיטה ע"מ לזרוק דמו למחר או ע"מ להקטיר או לאכול מבשרו למחר והיינו פגול: מקצתו. שחושב לזמנו ושלא לזמנו פוסל: מה טומאה. אם נטמא אחד מאבריה לא נטמא כולו א"כ מקצתו אינו ככולה וה"ה מקצת ערלה היינו ערלין ומולין לא פסלה: ה"ג דבר שאינו נוהג בכל הזבחים מדבר שאינו נוהג בכל הזבחים ואל יוכיח זמן שנוהג בכל הזבחים וכן הגיה הגר"א וה"פ דערלה יש למילף מטומאה דאינו נוהג בכל הזבחים דמחשבת ערלה אינה נוהגת אלא בפסח דכתיב איש לפי אכלו בראוי לאכילה וערל אסור בקדשים כדנפקא לן ביבמות ר"פ הערל וגם טומאה אין דינם שוה דאילו בכל הזבחים נטמא בשר וחלב קיים זורק את הדם ואילו בפסח אינו זורק אא"כ בשר קיים דבעינן זריקה המתרת לאכילה דוקא א"כ אין דין טומאתן שוה. א"כ מאינו שם טומאה דאינו נוהג בכל הזבחים דאילו בכל הזבחים

ערל

נוה"ג] בכל הזבחים או כלך לדרך זו דנין דבר שלא הותר מכללו מדבר שלא הותר מכללו ואל תוכיח טומאה (יח) [שהותר] מכללה : ד (ב) השוחט את הפסח על החמץ בארבעה עשר עובר בלא תעשה (יט) [פסח] עצמו כשר (*כ) ויוצא בו ידי חובתו בפסח (ל) אחד השוחט ואחד הזורק וא' המקטיר (מ) בד"א (כ) [א] [שיש חמץ לאחד מבני חבורה אין חמץ לאחד מבני חבורה] פטור אבל המולק את העוף מבפנים על החמץ בי"ד (כא) עובר בלא תעשה : ה (*מ) ר"ש אומר (כשר) [ב] (נ) הפסח בי"ד לשמו חייב מפני שהוא כשר שלא לשמו פטור מפני שהוא פסול [ובמועד (ס) לשמו פטור מפני שהוא פסול [ג] שלא לשמו חייב מפני שהוא כשר] אימתי בזמן שהן ראויין לבא (כב) [פסח] אבל אין ראויין (כג) [לבא] פסח בין לשמו בין שלא לשמו [חייב מפני שהוא] כשר [אמר רבי שמעון פסח בארבעה עשר לשמו כשר שלא לשמו פסול בחולו של מועד לשמו פסול שלא לשמו כשר ואימתי בזמן שראוי להביא [ד] פסח אבל אין ראוי להביא [ה] פסח בין לשמו בין שלא לשמו כשר] : ו (כד) [שחטו אחרים לשמו] בארבעה עשר (ע) ר' אליעזר פוסל ורבי יהושע מכשיר אמר רבי יהושע ומה (כה) בשאר ימות השנה שאינו כשר לשמו כשרו אחרים לשמו [י"ד] (כו) שכשר לשמו אינו דין שיכשרו אחרים לשמו אמר לו רבי אליעזר (כז) [לא אם אמרת] בשאר ימות השנה שאינו כשר לשמו כשר הוא לשם אחרים (כח) [י"ד שכשר לשמו אינו דין שיכשר הוא לשם שמו ולשם אחרים וכן אתה אומר מפני מה כשרו] אחרים [לשמו] בשאר ימות השנה (כט) שכן כשר [הוא] לשם אחרים (ל) [יכשרו אחרים לשמו בי"ד שאינו כשר] לשם אחרים [ו] אמר לו ר' יהושע (לא) הורעת כח פסח (לב) [ואתה נותן] כח לשלמים חזר ר"א ודנו דין אחר מצינו (לג) [*שהמקדיש פסח באו שלמים ולא *מהמקדיש] שלמים בא פסח (פ) ומה פסח (לד) [שמהקדישן באו שלמים אינו כשר לשם שלמים שלמים שאין מהקדישן (צ) בא פסח דין הוא שלא יכשרו לשם פסח אמר לו רבי יהושע חטאת תוכיח שאין מהקדישה באו שלמים וכשרה לשם שלמים אף אתה אל תתמה על השלמים שאע"פ שאין מהקדשן בא פסח [ז] שיכשרו לשם פסח] אמר לו ר"א לא אם אמרת בחטאת שכן כשרה לשמה (לה) [בשאר ימות השנה] תאמר בפסח שאינו כשר לשמו (לו) [בשאר ימות השנה] הואיל ואין כשר לשמו בשאר ימות השנה אם שחטו אחרים לשמו בי"ד ה"ז פסול : ז (ק) השוחט את הפסח לאוכלו בי"ד כשר לאוכלו נא (לז) [שלוק] ומבושל כשר השוחט את הפסח על בני (לח) [חבורה] ואמר (*ק) שלא לשמו שחטתיו שורת הדין אין נאמן (ר) ר' יהודה אומר עד שלא (לט) [יתחילו] בו נאמן משהתחילו בו אינו נאמן : ח (ש) הפסח ששחטו (מ) [בשחרית] בי"ד שלא לשמו [ח] ר' יהושע מכשיר כאילו נשחט בשלשה עשר (מא) [בן] בתירא פוסל כאילו נשחט בין הערבים אמר רבי יהושע הואיל ושלשה עשר אינו ראוי ובי"ד שחרית אינו ראוי מה שלשה עשר אם שחטו שלא לשמו כשר אף י"ד שחרית אם שחטו שלא לשמו כשר (ת) השיב (מב) [ט] לסייע דברי בן בתירא (מג) [לאו] אם אמרת בשלשה עשר שאין מקצתו ראוי תאמר בי"ד שחרית שמקצתו ראוי הואיל ומקצתו ראוי אם שחטו (מד) שחרית [בי"ד] שלא לשמו פסול: ט (א) פסח ראשון בשלשה (מה)[בתים ואין השני בשלשה בתים נשחט תמיד] של בין הערבים (ב) מקטיר את הקטורת ומטיב את הנרות ובא לו אצל פסח קרעו [והוציא] את אימוריו (ג) אפילו של ארבעה ושל חמשה נתנו במיגס והקטירו על גבי המזבח (ד) ובשבת (מו) [מלביש א) בגויתו ומניחו] ויוצא ר' ישמעאל בר' יוחנן בן ברוקה אומר(ה) י"ד שחל להיות בשבת לא היה מפשיט אלא עד מקום חזה כהן הקרוב אצל המזבח (ו) שופך (*ו) שפיכה [אחת] כנגד היסוד [י] [פסול] הלוים עומדין על דוכנן ב) וגומרין הלל בשורה אם גמרו שנו ואם שנו שלשו ואע"פ שלא שלשו מימיהן [א"ר יהודה (ז) מימיהן] של כת שלישית לא הגיעו לאהבתי כי ישמע ה' (מז) (ח) מפני שעמה מועטין (ט) והיא היתה נקראת כת (מח) [עצלנין] : י כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיו הכהנים מדיחין את העזרה שלא ברצון חכמים כיצד מדיחין את העזרה היו פוקקין אותה ומרגילין לה אמת המים עד שנעשית נקיה כחלב רבי יהודה אומר (י) כוס היה ממלא (מט) [מדמי התערובות וזרקו] זריקה אחת על גבי המזבח שאם (נ) [נתערב] דמן של אחד מהן נמצא (נא) [זה מכשיר (כ) אמרו לו והלא אין מתקבל] בכלי ודם שאינו מתקבל בכלי פסול לגבי מזבח דבר אחר שהוא דם התמצית ודם התמצית פסול לגבי מזבח (ל) אמר להם (נב) [אם כן] למה פוקקין את העזרה (נג) [והיו כהנים מפקיעין בדם עד ארכובותיהן אמרו לו שבח הוא לכהנים שיהיו ג) מפקיעין בדם] עד ארכובותיהן (מ) רבי אליעזר בן יעקב אומר כת שלישית הלכה וישבה לה בעזרת (נד) [הנשים] : יא פעם אחת (נ) חל י"ד להיות בשבת שאלו את הלל הזקן פסח מהו שידחה

את

* נ"א שמהקדש

הגהות הגר"א (יח) שהותרה : (יט) והפסח : (כ) בזמן שהוא לשוחט או לזורק או למקטיר או לאחד מבני חבורה היה לאחד בסוף העולם : (כא) אינו : (כב) בפסח : (כג) להביא : (כד) הפסח שעברה שנתו ושחטו בזמנו לשמו וכן השוחט אחרים לשם פסח בי"ד : (כה) אם : (כו) בזמנו : (כז) או חלוף הדברים ומה אם : (כח) ויוכשר פסח בי"ד שלא לשמו וכך אתה אומר מה לי הוכשרו : (כט) לשמו שכן הוא : (ל) ויוכשרו אחרים בזמנו לשמו שכן הוא פסול : (לא) א"כ : (לב) ונתתי : (לג) מותר פסח בא שלמים ואין מותר : (לד) שמותרו בא שלמים שחטו בזמנו לשם שלמים פסול שלמים שאין מותרו בא פסח אם שחטו לשם פסח בזמנו אינו דין שיהא פסולין א"ל ר"י מצינו מותר חטאת בא עולה ואין מותר עולה בא חטאת ומה חטאת שמותרה בא עולה שחטה לשם עולה פסולה עולה שאין מותרה בא חטאת שחטה לשם חטאת אינו דין שתהא פסולה : (לה) כל השנה כולה : (לו) אלא בזמנו והואיל והוא פסול לשמו דין הוא שיפסלו אחרים לשמו : (לז) ושלוק : (לח) החבורה : (לט) התחילו : (מ) שחרית : (מא) ובן : (מב) ר' : (מג) לא : (מד) בי"ד : (מה) כתות ואין פ"ש בשלש כתות נשחט התמיד : (מו) היה מלבישן בגויתיהן ומניחן : (מז) את קולי : (מח) עצלנית : (מט) מדם התערובות וזורקו : (נ) ישפך : (נא) שמכשירו א"ל לר"י והלא לא נתקבל : (נב) ר"י לדבריכם : (נג) אמרו לו שבח הוא לבני אהרן שיהלכו : (נד) נשים :

אור הגנוז

פרק ד [א] בזמן : [ב] כל זה נמחק : [ג] ובחולו של מועד לשמו פטור מפני שהוא פסול : [ד] אחר : [ה] אחר : [ו] אינו דין שיכשרו אחרים לשמו : [ז] שלא יכשרו : [ח] רבי יהודה : [ט] רבי : [י] אם שופכו שלא כנגד היסוד פסול :

נוסחאות כ"י

א) בגיותו : ב) ואומרים את ההלל בשירה : ג) משקיעין :

בן

חסדי דוד

בדם אבל בהך דסקדימה היא לעיכובא לא מהני מריסה : השוחט את הפסח על החמץ כו' בד"א כו' אבל המולק את העוף של מחוסר כפורים על החמץ בי"ד אינו עובר בל"ת דש"א הפסח בי"ד כו' שלא לשמו פטור מפני שהוא פסול ובחש"מ לשמו פטור מפני שהוא פסול שלא לשמו חייב מפני שהוא כשר אימתי בזמן שהיו ראויין להביא וכו' אם אין ראויין להביא וכו' כצ"ל. ובא להוסיף על המשנה אף דעבר בל"ת מ"מ הפסח כשר והטעם מפרש בירושלמי תני חזקיה לא תשחט וגו' דם זבחי הכתוב קראו זבחי : ראב"י אומר כת שלישית הלכה וישבה לה בעזרת נשים . בשבת קאי ופליג אמתני' דקתני והשלישית במקומה עומדת בעזרה עצמה קמ"ל דראב"י סובר

מצפה שמואל (כ) סג. וירושלמי שם : (*כ) עי' פר"ח סימן תנח : (ל) (סג:) ועי' ירושלמי יבמות ספ"י לענין התראת ספק ועי' שבת רפ"א בענין עשה מלאכה בשני בה"ש ונזיר רפ"ח ועי' יבמות פי"א הל"ז ושבועות פ"ג הל"ז וברכות : (מ) עי' סד. ועי' יומא כט תוס' שם ד"ה אלא : (*מ) עי' מיי' פי"א מהל' ק"פ הל"ה וכ"מ שם : (נ) ירושלמי פ"ה הל"ד : (ס) (סב זבחים יא:) ועי' ירושלמי פ"ה הל"ד : (ע) עי' ירושלמי שקלים פ"ב הל"ה ומעשר שני פ"ג ה : (פ) עי' ירושלמי פ"ה הל"ב וספ"ו : (צ) עי' זבחים ל. : (ק) עי' גיטין נד : (*ק) עי' מיי' פ"ד מהלכות ק"פ הל"ד וע"ש בהשגות ובכ"מ ועי' יו"ד סימן קכז ועי' מיי' סוף הל' פסולי המוקדשין : (ר) (זבחים יא:) : (ש) שם (יב.): (ת) לה. : (א) עי' יומא לג. ועי' נט . וירושל' פ"ה הל"א הל"ג: (ב) עי' סד: וירושל' פ"ה הל"ו : (ג) עי' תוס' שבת קי"ז ד"ה דשקיל: (ד) שם (קטז. ודף קלג: מנחות סג:) ועי' ירושלמי פ"ו הל"א : (ה) עי' זבחים לו ועי' ירושלמי פ"ה הל"ו : (ו) עי' תוס' סד. ד"ה קראו וסוכה נ"ד ד"ה שייר : (*ו) עי' בלח"מ פ"ה מהלכות מעה"ק הל"ז : (ז) עי' ירושלמי פ"ה הל"ז וירושלמי תענית ספ"ג : (ח) (סה.) ירושלמי פ"ה הל"ז : (ט) (שם וזבחים לד:) : (י) (שם: ירושלמי שבת קי"ב יבמות כא) : (כ) סה: וירושלמי שם הל"ח : (ל) זבחים לה ירושל' שם הל"י : (מ) (סו.) וירושל' פ"ו הל"א ושבת פי"ט הל"א עי' ירושל' יומא פ"ו הל"ו: (נ) עי' כתובות פי"ב הל"ג

מנחת בכורים

ערל וטמא משלחין קרבנותיהן ואילו בפסח ערל וטמא אין משלחין דבעינן ראוי לאכלו : שלא הותר מכללו . ערל אסור בכל הקדשים וכן זמן אבל טומאה הותרה מכללה כגבור בטומאת הגוף ושם טומאה אשתרי א"נ אשתרי בטומאת בשר בפסח דהפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה : ה"ג ת"ל זאת והיינו זאת חוקת הפסח כל ערל לא יאכל בו וכל היינו אפי' מקצת ערלה דכל רבויא הוא כל שיש בו מחשבת ערלה פוסל כתב רחמנא זאת לעכובא עד דאיכא כולה ערלה ומדברי ת"ק הוא ואבא שאול לא דריש זאת וממילא מקצת ערלה נמי פוסל : ד בל"ת . דלא תשחט על חמץ דם זבחי : כשר . דלא שנה עליו הכתוב לעכב (תוס' דף ס"ג ד"ה השוחט): הזורק ומחמת. שחיטה לא עבר כגון ששחט אחר ובשעת זריקה איכא חמץ גבי כהן הזורק וכן בהקטרה עוברין בל"ת אף דלא תשחט כתיב איקא אתרבי מדם זבחי והקטרה ילפינן מדסמכיה לנאו דלא ילין כל שישנו באזהרת לא ילין דהקטרה נמי בכלל כדכתיב לא ילין הלב חגי ישנו באזהרת על חמץ דם זבחי הלכך מקטיר נמי עובר : לאחד מבני חבורה . הנמנים על הפסח משום דאיתנהו בכלל לא ילין דמוזהרים בכל תותירו מן הבשר : מבני חבורה . אלא שישנו לאחד בסוף העולם : פטור . דס"ד לומר לא תשחט על חמץ היינו כל זמן שיש חמץ בעולם סמכיה רחמנא ללא ילין הכך דקאי בלא ילין והבני חבורה מוזהרין בלא ילין היינו בל תותירו אבל לא איש אחר : על החמץ עובר בל"ת גרסינן ול"ג בי"ד דבמועד קאי והאי תנא מוקמינן בגמרא דר"ש הוא דמחייב ג"כ בשוחט שאר זבחים על החמץ בחוה"מ שלא בזמן פסח דכתיב תרי קראי לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא תזבח על חמץ דם זבחי דמרבינן כל הזבחים ומדלא כתיב זבחי. פלגינהו רחמנא זמן פסח לחוד וזמן המועד לחוד דבזמן פסח אינו עובר אלא על הפסח ובחוה"מ עובר אשאר זבחים ובמליקת העוף נמי עובר אף דלאו הוה זבח ילפינן מדסמכיה לא תשחט ללא ילין והעוף נמי בלא ילין והגר"א הגיה בזה דאינו עובר וקאי בי"ד דלרבי שמעון גם כן אינו עובר : ה הכי גרסינן בל"ת וכשר ר"ש אומר הפסח בי"ד וכו' וקמ"ל דהעוף כשר אף שעבר ולא תימא דשינה הכתוב ב' פעמים לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא תזבח על חמץ לעכב א"כ אינו עובר בשאר זבחים אף בחולו של מועד לכן קמ"ל כאן דכשר ואינו מעכב וקרא לרבות שאר זבחים הוא דאתא : פסול . שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה כדס"ל (בב"ק דף ע' וחולין דף פ"א ופ"ה) ולכן אם שחטו על החמץ אינו עובר בל"ת : לבא פסח . שהן ממין פסח כגון צאן : אינו ראוי . אלא מן הבקר ניכר דאינו פסח וכשר לשלמים אף כשחטו לשמו לכן עובר : אמר ר"ש . כללא דהך מלתא . וממילא מתבאר הטעמים בשוחט על החמץ ולעיל לאו מדברי ר"ש הוא רק הוספת טעמים מן הברייתא על דברי ר"ש במשנה דאמר הפסח לשמו חייב שלא לשמו פטור ובמועד לשמו פטור שלא לשמו חייב ומוסיף הטעמים . והגר"א לא גרס לה דכפל לשון הוא : ו אחרים . קרבנות אחרים לשם פסח בי"ד דהוא זמן שחיטתו : בנוסחת הגר"א שעברה שנתן דקי"ל בזבחים פ"ק דקרב שלמים והוי כשוחט קרבנות אחרים : שאינו כשר . הפסח לשמו דבעינן עקירה לשם שלמים : כשרו אחרים לשמו . דכל הזבחים כשרים שלא לשמן אלא שלא עלו ואף שכוון לפסח וחטאת דפסולין שלא לשמו : אמר לו ר"א . לא כן הדבר אם נאמר ק"ו נימא איפכא להכשיר פסח בי"ד שלא לשמו וכדמפרש : אם אמרת . כיון שאמרת : שיוכשר לשמו ולשם אחרים . אף שחשב לשם אחרים יוכשר : וכן אתה אומר . בתמיה וכי הדין כן להכשיר פסח שלא לשמו ומעתה איכא פירכא על ק"ו דר"י כדמפרש : מפני מה כשרו . לא תילף לאחרים לשם פסח דכשר מדכשר לשמו אדרבה כיון דהוא פסול לשם אחרים אחרים פסולין לשמו ולכן בשאר ימות השנה כשרו אחרים לשמו שכן הוא כשר לשם אחרים דהוא שלמים ולפי תשובה זו גם באחרים הנשחטין לשם חטאת פוסל ר"א כיון דחטאת פסול לשם אחרים אחרים פסולין לשמו : הורעת כח פסח . מגרע אתה כח מחשבת פסול בפסח להכשיר יותר משלמים שהרי בכל השנה פסח לשם שלמים דזמן שלמים הוא כשר ואילו בזמן פסח שלמים לשם פסח פסולים והתורה רבתה לפסול שלא לשמו בפסח יותר משלמים כדכתיב הוא בפסח שמעכב שלא לשמו : דין אחר . לפסול אחרים לשמו בזמן פסח : שהמקדיש פסח . וניתותר או ששחטו קודם זמנו : בא שלמים . כשרים לשלמים דכתיב וזבחת פסח לה' צאן ובקר וכי הפסח מן הבקר הוא בא אלא למותר הפסח שיהא לדבר הבא מן הצאן והבקר והיינו שלמים דמקריב מכל מין בקר בין זכרים בין נקבות וכן נפקא לן מדכתיב ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים דבר הבא מן הצאן יהא לזבח שלמים ותלתא קראי כתיבי כמבואר בזבחים (ח' וט') : בא פסח . משלמים לא יבא לעולם פסח : שאינו כשר לשם שלמים . בזמנו אף שיכול להיות מזה קרבן שלמים אם ישהנו עד אחר הפסח : ה"ג א"ל ר"י עולה תוכיח . שאין מהקדשה בא חטאת וכשרה לשם חטאת וכו' וה"פ דמותר חטאת היינו אם ניתותרו מעות שהפרים לחטאת א"נ הפרים שתי חטאות לאחריות ונתכפר באחת מהן השניה תרעה עד שיפול בה מום ותפדה ויביא בדמיה עולה לקיץ המזבח מדרשא דיהוידע הכהן דדבר הבא ממותר חטאת וממותר אשם ילקח עולה לקיץ המזבח כמבואר בתמורה (כ"ג וכ"ד) וקי"ל חטאת לשם עולה פסול א"כ איכא למילף בק"ו דעולה לשם חטאת שאין מותר העולה בא חטאת אינו דין שפסל ואנן קי"ל כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים וא"כ ה"ה פסח אף דהוא לשם אחרים פסול אחרים לשמו כשר : אמר לו רבי אליעזר . ס"ל לר"א בחטאת הדין כר"י דאחרים לשמו כשר רק בפסח כיון דפסול בשאר ימות השנה לשמו לכן אחרים פסולים לשמו בי"ד והמורה ש"י במלתא דר"א אם אחרים כשרים לשם חטאת ולמ"ד דפסול דייק לה מסיפא ולמ"ד דכשר דייק לה מרישא דאמר טעמא הואיל והוא פסול לשם אחרים אחרים פסולין לשמו אם כן ה"ה בחטאת והא דבסיפא מכשיר ר"א בחטאת כדאמר כאן מה לחטאת וכו' לדבריו דר"י קאמר וליה לא ס"ל (זבחים דף י"א) : ז בי"ד . קודם ליל ט"ו : שורת הדין . הדין נותן : עד שלא יתחילו בו . לעסוק בעבודות אחרות אמר כן כיון דבפעם הראשון שמצאם אמר כן נאמן על עצמו בדבר שהיה בידו שהתורה האמינה לכהן הגדול ביום הכפורים על פיגול ואין איש שומע : משהתחילו בו . לעסוק בעבודות אחרות . והוא שתיק ולא אמר כלום : אינו נאמן . דלמה לא אמר כן בפעם ראשונה ושקורי קא משקר (עיין גיטין נ"ד ב' וקדושין מ"ו ב') : ח שלא לשמו . אלא לשם שלמים : בי"ג . אף דמקצת היום ראוי לפסח אין עתה ראוי וכשאר ימות השנה דמי : השיב . ר' יהושע : שמקצתו . אחר חצות ראוי הוא לכן פסול שלא לשמו אף קודם דאין מחוסר זמן לבו ביום : ט בשלשה בתים . ג' כתות חלוקות בשחיטתן כדכתיב ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל קהל עדה וישראל כמבואר במשנה : ואין השני . פסח שני הבא לטמאים בראשון או שהיה בדרך רחוקה : הנרות . מן המנורה ונותן שמן ומדליק : אצל פסח . שכבר שחטו מיד אחר התמיד דנרות וקטורת מאוחר מפסח דכתיב יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר אותו מערב עד בוקר שאין לך מאוחר בערב ממנה ואין עבודה מאוחרת לה וקטורת איתקש לנרות דכתיב ובהעלות אהרן את הנרות יקטירנה ואיכא תנא דשחיטת הפסח הוא אחר הטבת הנרות וכן הלכה (דף נ"ט) : של ארבעה ב"א . לוקח האימורים מהרבה פסחים בב"א ומקטירן כל אחד ואחד לבדו שלא יערב חלבו של אחד בחבירו שנאמר והקטירו כל אחד לבדו עיין ירושלמי פ"ה ה"ו ע"ש ודלא כהק"ע שם ונעלם ממנו דברי הרמב"ם פ"א מהלכות ק"פ ה"ו : מלביש בגויתו . מלביש גופו בעורו ומניע הבשר עד הערב לגלות דבשבת אין גולין דאין גלייתו דוחה שבת עיין תוס' נ"ה. ד"ה מה בין מ"ש בזה : מקום חזה . ומניחו בעורו דיותר הוה מלאכה שא"ל ולמה יפשיט בחנם ורבנן סברי דאיכא בזיון קדשים שלא יהיו מוטלין כנבלה ועוד שלא יסריח לכן מפשיט בברזא בחתיכות דקות דאינו מפשיט העור שלם ולא הוה מלאכה : שופך שפיכה אחת . כמ"ד פסח בשפיכה : ה"ג שלא כנגד היסוד פסול . דצריך ליתן דוקא כנגד היסוד והיסוד היה בצד המזבח בצד צפון ובצד מערב כמבואר במס' מדות (פ"ג) ולפי הגירסא דהכא יש לפרש דהדא מלתא היא אם שפך כנגד היסוד (ולא בזריקה אלא בשפיכה) פסול דבעינן זריקה דוקא כמבואר במשנה ואתיא כר"י הגלילי דפסח בזריקה ולא בשפיכה והראשון עיקר וכן אתיא לגירסת הגר"א דלא גרס כלל פסול וכ"מ בזבחים דלמ"ד פסח בזריקה אם נתן בשפיכה יצא : בשירה גרסינן ומה דתנן במשנה קורין את ההלל הלוים היו קוראין : גמרו. פעם אחת את ההלל ועדיין לא גמרו כולם שחיטת פסח שהיה עמה מרובין : שנו . הלוים קוראין עוד הפעם את ההלל: ואע"פ שלא שלשו . דכהנים זריזין ומהירין במלאכתן : לא הגיעו לאהבתי . אף בפעם ראשונה : והיא. הכת השלישית : עצלנים . שנתעצלו בעשייתן ועשו באחרונה ואף שא"א להיות בלא ג' כתות כמו כן א"א לעולם בלא בסם ובלא בורסקי אשרי למי שאומנתו בסם אוי לו למי שאומנתו בורסקי וכאן נמי אוי לו למי שמתאחר (גמ' דף ס"ה) וקמ"ל נמי דרך מוסר אם המתעצל לדבר מצוה אשר ההכרה כן נקרא עצל כ"ש מי שמתעצל בדבר שאין הכרת (ירושלמי פ"ו הל' ז') : י בשבת . דפסח דחי שבת וכדילפינן לקמן : היו פוקקין . נקב אשר המים יוצאין ממנה המים פושטין והולכין על כל גדותיה ואח"כ פותחין הנקב והודח קרקע העזרה והיו עושין כן בע"פ שדמים מרובין ועשו כן גם בשבת שחל בע"פ שלא ברצון חכמים : אמת המים . שבתוך העזרה : שנעשית . קרקע העזרה : התערובות . אשר ברצפה : שאם ישפך גרסינן : אינו מתקבל בכלי . שמא לא יתקבל בכלי אלא נשפכו מן הבהמה על הרצפה ותנן מן הבהמה על הרצפה ואספו פסול (זבחים דף ט"ו א') : שהוא דם התמצית . דם העזרה הוא דם התמצית היינו שמתמצה מן הגוף ואינו דם הנפש ודם הנפש של אחד מהם שנשפך בטל במיעוטו בדם התמצית ולא מהני ליה זריקה ור"י ס"ל דמקבלין ממקום שיודעין שנשפך מן הכלי דכהנים זריזין הם וידעי היכן הוא שפוך ועל הא דדם התמצית ס"ל לר"י דאין דם מבטל דם ובכל פורתא דמטי מיניה למזבח אית ביה דם זריקה ומתכפר ור"י לטעמיה דס"ל כן בפ' כל הזבחים שנתערבו : למה פוקקין . בכל ע"פ היו פוקקין העזרה מקום שהדם יוצא עם אמת המים ע"כ הוא כדי שיתאסף דם הפסחים ויתערבו ויקבל מהם כוס אחד לזריקה ולא יצא מה שנשפך לחוץ : מפקיעין . הולכין עד ארכובותיהן ומדוע עושין כן : שבח הוא גרסינן : ארכובותיהן . ועוסקין בעבודת הקב"ה באמונה ואינם נמאסים בעיניהם מחמת הדם וההלוך בדם הוה במידי דלאו עבודה כגון הולכת עצים למערכה דאילו בעבודה הלא א"א להגביה הבגדים דמדו בד כתיב שלא יחסר ולא יותיר ויתלכלכו הבגדים ונפסלים כשהן מלוכלכין אלא בשעה שהיו עושין עבודה חשובה היו הולכין על האצטבאות של בנין שהיה שם דהוה כרצפה רק בעת הולכת עצים למערכה דלאו עבודה היא היו מגביהין הבגדים שלא יתלכלכו ואין הקפד לעשות בבגדי כהונה כדין : בעזרת נשים . אמשנה ספ"ה קאי דמבואר דיצאה כת ראשונה להר הבית ושניה בחיל (הוא בין הסורג לחומות עזרת נשים בתחלת עליית ההר) שלישית במקומה והיינו בעמידה כמבואר בירושלמי דאין ישיבה בעזרה וקאמר ראב"י דשלישית בעזרת נשים היתה יושבת : יא להיות בשבת . ושכחו הלכה אם פסח דוחה שבת : מג' מאות פסחים . מאם

את השבת אמר להם וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה (נה) [את השבת] הרבה מג' מאות פסחים יש לנו (נו) [בשנה ודוחין] את השבת חברו עליו כל העזרה (נז) אמר להם תמיד קרבן צבור דוחה את השבת אף פסח קרבן צבור דוחה את השבת דבר אחר נאמר [בתמיד] (במדבר כח) מועדו (נח) ונאמר [בפסח] (שם ט) מועדו (נט) [מה תמיד שנאמר בו מועדו] דוחה את השבת אף (ס) [פסח שנא' בו מועדו] דוחה את השבת ועוד ק"ו ומה תמיד שאין חייבין עליו כרת דוחה את השבת פסח שחייבין עליו כרת אינו דין שידחה את השבת ועוד מקובלני מרבותי שפסח דוחה את השבת [ולא פסח ראשון אלא פסח שני ולא פסח צבור אלא פסח יחיד] אמרו לו מה יהא [על העם] שלא הביאו סכינין ופסחים למקדש אמר להם (סא) [הניחו להם רוה"ק עליהן] אם אין נביאים הן בני נביאים הן מה עשו ישראל באותה שעה מי שפסחו טלה טמנו בצמרו גדי קשרו בין קרניו והביאו סכינין ופסחים למקדש [ושחטו את פסחיהן] (ס) בו ביום מנו את הלל (סב) [נשיא והיה מורה] להם בהלכות הפסח: יב פעם אחת בקש אגריפס המלך לידע [כמה] מנויין של (סג) [אוכלוסין] ואמר להם לכהנים הפרישו לי כוליא מכל פסח ופסח והפרישו לו שש מאות אלף זוגות של כוליות כפלים כיוצאי מצרים ואין לך כל פסח ופסח שלא היו עליו יותר מעשרה מנויין חוץ מטמא ושהיה בדרך רחוקה בו ביום נכנסו ישראל בהר הבית ולא היה מחזיקן והיה (סד) [נקרא פסח מעוכין]:

פרק ה

(א) רבי אליעזר אומר כשם שהשחיטה דוחה את השבת כך מכשירי שחיטה ידחו את השבת כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר (א) [לה לעשות] מערב שבת אינו דוחה את השבת (ב) [ושא"א לה לעשות] מערב שבת דוחה את השבת אמר לו רבי אליעזר אמורי צבור יוכיחו שהן כשרין למוצאי שבת (ג) [ודוחין] את השבת (ד) [בזמנן מה] לי (ב) מכשירי שחיטה אחר שחיטה ומה לי מכשירי שחיטה לפני שחיטה (ג) אמר ר"ע מה למכשירי שחיטה אחר שחיטה שדוחה (ה) [שבת] שכן דחתה (ו) [שחיטה] את השבת ידחו מכשירי שחיטה לפני שחיטה את השבת (ז) [שכן לא דחתה שחיטה] את השבת ועוד שמא יארע בו פסול ונמצא חלל את השבת ולא עשה (ח): ב פסח בא מן הצאן ואינו בא מן הבקר בא מן (ט) [הכשבים] ומן העזים בא מן הזכרים ואינו בא מן הנקבות בא בן שנה ואינו בא בן שתים ואינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות ואינו נאכל אלא למנויו ואינו נאכל אלא צלי וחייבין עליו משום שבירת עצם: ג (ד) חגיגה הבאה עמו באה מן הצאן ומן הבקר (י) ומן [הכשבים] ומן העזים מן הזכרים ומן הנקבות ובאה בת שנתה (יא) [בת] שתים ונאכלת לשני ימים ולילה אחד ואין חייבין עליה משום שבירת (יב) [העצם] (ה) חגיגה הבאה עמו היא נאכלת תחלה כדי שיהא פסח נאכל על השובע (יג) [חגיגה (ו) הבאה עמו] יוצא בה [ידי חובתו] משום שמחה (*ו) ואין יוצא (יד) [ידי חובתו] משום חגיגה רשב"א אומר (ז) חגיגה העולה עמו על השלחן (*ז) ותבשילין העולים עמו על השלחן הרי אלו מתבערין עמו: ד (ח) י"ד שחל להיות בשבת אחד דברים שהן ראויין לבא פסח ואחד דברים שאין ראויין לבא פסח ושחטן לשום פסח (טו) [והשוחט] לשם חטאת צבור (טז) [לשם] עולות [א] [ופסח ששחטו בשבת שלא לשמו] [ב] פטור דברי ר"מ (*ח) אמר רבי שמעון (א) לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע (ט) על דברים שאין ראויין לבא פסח ושחטו לשם פסח (יז) [והשוחט] לשם חטאת צבור (יח) [לשם] עולת צבור שהוא חייב על מה נחלקו על דברים שהן ראויין לבא פסח ושחטם לשם פסח שר"א מחייב חטאת (י) ור' יהושע פוטר: ה (כ) השוחט את התמיד בשבת שלא לשמו חייב אמר רבי יוסי שמעתי שהשוחט (יט) [תמיד] בשבת שאינו מבוקר (כ) [שחייב] חטאת ויחזור ויביא תמיד אחר להכשירו [חוץ מן הנשחט] שנאמר (במדבר כח) [תמימים] יהיו לכם ונסכיהם כשהן מבוקרין (כא) תמידין כשאינן מבוקרין אינן תמידים: ו (ל) שחטו ונודע שמשכו בעלים את (כב) [ידן] או שמתו או שנטמאו הרי זה חייב (מ) רבי [ישמעאל בר'] יוחנן בן ברוקה אומר אם יש לו שהות כדי שידע הרי זה חייב (כג) ואם לאו הרי זה פטור (*מ) חטאת צבור ששחטן בשבת [ג] שלא לשמן הרי זה חייב (נ) ויקטיר אמורין לערב: ז (*נ) חטאת יחיד ועולת יחיד ששחטן בשבת לשמן וזרק דמן שלא לשמן חייב (ס) שהורצו הבעלים (ע) השוחט שתי (כד) [חטאות] לצבור ואין צריכין אלא אחת חייב על האחרונה שתי עולות לצבור ואין צריכין אלא אחת חייב על האחרונה: ח (פ) רבי יהודה אומר כשם (כה) של עץ אין נשרף כך (כו) של מתכת אין מרתיח אמרו לו (כז) [אין דומה העץ למתכת מתכת] חם מקצתו חם כולו (כח) [של עץ אע"פ שחם] מקצתו [לא] חם כולו: ט (צ) פסח ששכו יין ושמן אע"פ שמנטף מלמעלה למטה אין בו משום בישול (ק) בשלו ואחר כך צלאו (כט) צלאו ואח"כ בשלו הרי זה אסור אין מולגין את הראש ואת הכרעים ואין טופלין אותן בחרסית ובאדמה אבל מפספסין אותן באור: י הפסח (ר) צולין אותו שלם ואין צולין אותו התיכות רצה (*ר) מנתחו ומטילו אבר אבר ע"ג גחלים (ל) [אין] צולין (ש) שני פסחים בתנור אחד מפני (לא) [תערובות] (ת) אפי' זה גדי וזה טלה מפני הרגל (לב) אבל צולין ארבעה וחמשה פסחים בארבעה וחמשה תנורין זה אצל זה ואין חוששין (ב) (א) ה' חבורות שנתערבו פסחיהן נאמן אחד מבני (לג) [חבורה] לומר פסח (*א) זה אחד של אותה חבורה הוא פסח אין נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות ואין חייבין עליו משום נותר (ב) ואין מחשבה פוסלת בו משום פגול עד שיעלה עמוד השחר:

פרק ו

א אימתי אמרו הפסח נאכל בטומאה בזמן שבא מתחלתו בטומאה

הגהות הגר"א (נה) והלא: (נו) שדוחה: (נז) אמרו לו מנין לך: (נח) בפסח: (נט) בתמיד מה מועדו האמור בתמיד: (ס) מועדו האמור בפסח: (סא) הלכה זו שמעתי ושכחתי אלא הנח להן לישראל: (סב) הנשיא ודרש: (סג) אוכלסי ישראל: (סד) קורין אותו פסח מעובין: (א) לעשותה: (ב) וכל מלאכה שאי אפשר לעשותה: (ג) והן דוחין: (ד) בזמנו ומה: (ה) את השבת: (ו) שחיטתה: (ז) שלא דחתה שחיטתה: (ח) מצוה: (ט) הכבשים: (י) מן הכבשים: (יא) ובת: (יב) עצם: (יג) בן תימא אומר חגיגה הבאה עם הפסח ה"ה כפסח ואינה נאכלת אלא ליום ולילה וחגיגת פ"ו נאכלת לשני ימים ולילה אחד וחגיגת י"ד: (יד) בה: (טו) וכן השוחט: (טז) ולשם: (יז) וכן השוחט: (יח) ולשם עולת צבור שחייב: (יט) את התמיד: (כ) חייב: (כא) הן: (כב) ידיהן: (כג) ותעובר צורתו ותצא לבית השריפה: (כד) חטאות: (כה) ששפוד: (כו) שפוד: (כז) זה: (כח) וזה חם מקצתו אינו: (כט) או: (ל) ואין: (לא) התערובות: (לב) עבירה: (לג) החבורה:

נוסחאות כ"י

א) בן אלעזר: ב) אין צולין את הפסח בשפוד של מתכת ואם צלאו קולף את מקומו ואוכל את השאר שתי חבורות כו':

אור הגנוז

פרק ה [א] צבור: [ב] חייב. אם יש לו שהות כדי שידע הרי זה חייב הקטיר אימורין הרי זה חייב. עולת צבור ששחטן בשבת שלא לשמן הרי זה חייב ויקטירנה לערב:

חסדי דוד

דאין זה כבוד להתעכב בעזרה בשר פסחיהם. אבל פשיטא דהלכה כסתם משנה וכ"פ הרמב"ם: **פרק ה פסח** בא מן הצאן כו'. כל הני דקתני גבי פסח ז"ל קרי ביה רב הוא. ואגב דבעי למיתני בחגיגה היפך ולאפוקי מבן תימא דסובר דחגיגה הבאה עם הפסח ה"ה כפסח לכל מילי וכדאיתא בגמ' דף ע' לכן קתני מילי דפסח ג"כ או י"ל דנקט הכי דפסח ללמד לנו כי הם לעיכובא אע"ג דבקדשים בעינן דשנה עליהם קרא לעיכובא מ"מ כיון דהברכה מהם שנה הכתוב לעכב אמרינן כי גם אידך דלא שנה קרא מעכב: **חטאת** צבור כו'. לכאורה הוא משנה שא"ל דהא כבר תנא לעיל השוחט את התמיד שלא לשמו וא"כ חטאת צבור דפסול שלא לשמו הוא כ"ש מעולת תמיד דכשר שלא לשמו. וגם היכי מסיים ויקטיר אמוריו לערב כיון ששחטה שלא לשמה פסולה ולשריפה קיימא. ואם נפרש שלא לשמן שלא לשם בעלים דבצבור ליכא שינוי בעלים דהכל בעליו הם וכדאיתא רפ"ק דזבחים דף ד' ע"ש א"כ כשרה היא ואמאי חייב. אמנם הרמב"ם העתיק התוס' בהלכותיו השוחט בשבת קרבן צבור שלא לשמו ה"ז חייב חטאת ויקטיר אימורין לערב ע"כ ולדבריו לא איירי התוס' בחטאת כלל ומיירי בשאר קרבנות חוץ מחטאת דקבוע להם זמן וניחא הכל ופלא הוא על מרן הכ"מ שהביא את התוס' זו כצורתה ולא העיר ע"ז כלל: **חטאת** יחיד ועולת יחיד כו'. גם בזה העתיק הרמב"ם בנ"א וז"ל שחט קרבן יחיד שאין דוחין את השבת בשגגה חייב חטאת והבשר מותר בסגלה ואין זורקין את הדם ואם עבר וזרק דמם לשמן בין בשוגג בין במזיד עלו לבעלים לשם חובה ויקטיר אימורין לערב והבשר יאכל ע"כ. ונוסחא דידן תמוה היא הדא דהיך תלי הטעם גבי וזרק דמן שלא לשמן חייב שהורצו הבעלים דמשמע הא לא הורצו אינו חייב והדרבה כי לא הורצו גרע טפי וחייב מכ"ש. וגם חטאת פסולה שלא לשמו ומאי הורצו דקתני. וע"ש עוד בכ"מ: **פסח** ששכו יין כו'. משום דמבשל מבושל מרבינן גם כל משקין קמ"ל דמים גרע טפי דאסור גם בסיכה אבל בשאר משקין שרי לסוכו ולפ"ז הך תוספתא לא אתיא אלא כרבי דדריש בפכ"ש דף מ"א שאר משקין מרבויי דבשל מבושל:

מצפה שמואל בעובדא דר': (ס) סו: (א) סה: וירושלמי פ"ו הל"ג ושבת פי"א הל"ג ועי' ירושלמי ר"ה פ"ב הל"ג ומגילה פ"ב הל"ז ויבמות פ"ח סה"א: (ב) (סט.): (ג) סט: וירושלמי שם: (ד) שם: (ה) ירושלמי פ"ו הל"ד: (ו) ע.: (*ו) עי' בהשגות הראב"ד בפ"ב מהלכות חגיגה הל"י: (ז) ירושלמי שם: (*ז) עי' יו"ד סימן פ"ח ועי' מיי' פ"ו מהלכות ק"פ הל"ד: (ח) עי' עא: עב: וירושלמי פ"ו הל"ה ועי' תוס' יבמות לד. ד"ה באים ב"א: (*ח) עי' מיי' פ"ב מהלכות שגגות הל"ב וי"ג וכ"מ ולח"מ שם ועי' תשובות מ"ע סימן קה מה שכתב בתוספתא זו: (ט) עי' ירושלמי הוריות פ"א הל"א: (י) עי' ירושלמי תרומות פ"ה הל"א: (כ) סוכה מב. ות"כ פ' ויקרא פ"ג סימן י"ב וע"ש בק"א ועי' ירושלמי שבת פי"ג הל"ג ופי"ט הל"ד והל"ו וביצה פ"א הל"ג ויבמות פ"ח סה"א ונדרים ספ"ב וסוכה פ"ג הל"א: (ל) עג.: (מ) עג: ירושלמי ספ"ו: (*מ) מיי' פ"ב מהלכות שגגות הל"ג: (נ) עי' ביצה כח.: (*נ) מיי' שם הל"ד וע"ש בכ"מ: (ס) עג. וירושלמי פ"ג דשבת הל"ג: (ע) עי' עד. וירושלמי פ"ז הל"א ועי' ירושלמי יומא פ"ו הל"ה: (פ) מנחות סד.: (צ) עי' מ:: (ק) מא: וירושלמי פ"ז הל"ב: (ר) עה.: (*ר) עי' מיי' פ"י מהלכות ק"פ הל"א דחותכו ממש והוא מהתוס' דהכא ודלא כרש"י כאן ד"ה חותכו עי' תוס' ע"ד ד"ה ונתחך: (ש) נו: וירושלמי תרומות פ"י: (ת) עו: לט:: (א) עי' ירושלמי סוטה פ"ו הל"ב ונזיר פ"ח הל"א: (*א) עי' יו"ד סימן קכז ובטור שו"ע שם דהיכא דלא איתחזק איסורא נאמן ע"א לסתיר: (ב) עי' קכ: וירושלמי ברכות פ"א ד:

מנחת בכורים

תמידין שנים בכל שבת הרי מאה לשנה מאה מוספין שני כבשים לשבת הרי מאה אם חל ר"ה בשבת מקריבין י"א דר"ח ועשרה דר"ה הרי כ"א ושבת שבתוך החג שלשים הרי נ"א ובשמיני עצרת עשרה הרי ס"א ובשבת בפסח י"א ולפחות שני ר"ח בשנה בשבת הרי צ"ד ואם חל עצרת בשבת הרי כאן יותר ממאה: כל העזרה. כל האנשים שבתוכה: ודוחה שבת. דכתיב עולת שבת בשבתו על עולת התמיד משמע שעולת התמיד קרב בשבת: אף פסח. והייט במה מצינו ויש לזה פירכא דמה לתמיד שיש לו קצבה משא"כ בפסח שאין לו קצבה ולכן אמר ד"א מג"ש: ועוד ק"ו. ואם נימא דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו לכן לא ידעיתון אי פסח דוחה שבת אכתי איכא ק"ו והא פירכא דיש לו קצבה לאו פירכא גמורה היא למיפרך ק"ו אבל איכא פירכא אחריתי מה לתמיד שכן קרב עולה שהוא קין וגם כליל למזבח אבל פסח קדשים קלים והבשר נאכל ועוד מה לתמיד שכן תדיר תאמר בפסח שאינו תדיר וע"כ דנינן מג"ש ואם נימא דגם ג"ש אין דנים שאין אדם דן ג"ש מעצמו לזה אמר ועוד מקובלני קבלה הוא בידי שפסח דוחה שבת: אלא. אף פסח שני דוחה שבת: פסח יחיד. היינו פסח שני וכפל לשון הוא א"כ אם אינן מנויין עמו א"כ כגון שהיו רוב צבור זכין והגר"א לא גרס לה: סכינין. אם מותרין לתחוב בטלה ושבות הוא דהוה כמחמר כלאחר יד דמתמר ממש לא הוה שאין דרך טלה לשאת משא אם עוקרין שבות כזה במקום מצוה אם לא: **יב** אוכלוסין. של ישראל כמה הם: כוליא. יטול הכוליא עד שיתן דבר אחר נגדה דאילו כוליא ממש קרב על המזבח עם שאר אימורים כאחד: פסח מעוכין. שצריכין להתמעך זה כזה ובגמרא גרסינן מעובין לשון עבה שהיה עם רב וכן הגיה הגר"א:

פרק ה א מכשירי שחיטה. כגון הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום ותתיכת יבלתו כמבואר במשנה רפ"ו: כלל אר"ע. פליג על ר"א וס"ל מכשירי שחיטה כיון דאפשר לעשותו מאתמול אינו דוחה שבת: אחר שחיטה. שיכול להקריבן בחול למ"ש: שכן דחתה. וניתן קרבן זה לדחות אף לאמורים דמצוה לקרבן בזמנו ועוד דמכשירי שחיטה לפני שחיטה לא דחתה שבת שמא יפסול הזבח והא טעמא פריכא הוא דא"כ שחיטה גופא לא תדחה שמא יפסל ויחלל שבת אלא הא טעמא אמר ר"ע ברישא ופרכה ר"א ואמר שוב טעמא קמא דלא דמי מכשירי שחיטה לאחר שחיטה ללפני שחיטה שכבר ניתן שבת לדחות אגל שחיטה (ס"ע א'): ולא עשה. מצוה כלל וחלל לחנם: **ב** בן שנה. דשה כבש בן שנה הוא: חצות. ליל ט"ו דכתיב ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והיה בחצי הלילה וכתיב בפסח ואכלו את הבשר בלילה הזה ילפינן בג"ש הזה הזה דהוי חצות וכראב"ע מתוקמא ולעיל בסוף פ"ב דמבואר דאוכלין כל הלילה כר"ע אתיא דפליגי בזה (ברכות ט') בקראי: למנויו. שנאמר במכסת נפשות לשון מנין הוא: **ג** על השובע. שלא יבא לידי שבירת עצם מחמת רעבתנות: הבאה עמו. בזמן שהיה מנויי הפסח מרובין והפסח נאכל על השובע מביאין קרבן חגיגה ואוכלין קודם אכילת הפסח וקמ"ל כאן דחגיגה אף שבאה עם הפסח אין דינה כפסח: ומן הבקר. כדין שלמים ולאפוקי מבן תימא דס"ל דחגיגה דמי לפסח בכל מילי דכתיב ולא ילין לבוקר זבח חג פסח זבח חג זה חגיגה הפסח זה קרבן פסח ואיתקשי אהדדי קמ"ל דלא כדבריו: שמחה. שלמי שמחה שמחוייב להביא ברגל יוצא בה חובתו אם שחה מלשחטה עד למחר שאע"פ שמופרשת ועומדת וקי"ל כל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין כמבואר במנחות פ"ב שלמי שמחה נתרבו בחגיגה (ח' א') מדתני' בבשרי ושמחת לרבות כל מיני שמחה יכול אף בעופות ת"ל בחגך מי שחגיגה באה מהן יצא עופות מכאן אמרו יוצאין י"ח בנדרים ונדבות וכו' אע"ג דמחייב ועומד הוא: חגיגה. המחויב להביא ברגל מחמת הרגל אין בחגיגה זו הדבר נתקדש מאתמול וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין: עמו. עם הקרבן פסח: מתבערין. נאכלין קודם הגות כמו הפסח אף שדין חגיגה לב' ימים בעלה על השולחן מתבער ונאכל כמו הפסח עצמו שבשר הפסח נדבק בו וכן בתבשילין (ירושל' פ"ו הל' ד'): **ד** שאינה ראויין. כגון עגל ואיל בן שתי שנים ונקבה: שלא לשמו. דפסול ונמצא חלל את השבת: פטור בכל אלו. משום דהשוחט לשם קרבן צבור מיתלף ופסח שלא לשמו משום דטריד בהקרבתו וכן דברים שאינם ראויין לפסח משום דטריד בהקרבתן כיון דקדשים הן וטועה ושוחטן לשם פסח: לשם פסח. דליכא טעמא דאיחלופי: עולות צבור דיש להן קצבה ואינו רואה אחרים עסוקין בשחיטתן א"כ היה לו לזה לידע שלא לשחוט קרבן זה: פוטר. דמיחלף כפסח וגם אין להם קצבה שהכל עסוקין בשחיטתו וכזה טעות המצוי הוא ולא הוי שוגג להתחייב חטאת ומתניתין דמחלק בין ראויין לשאינם ראויין ר"ש הוא ולא ר"מ דלר"מ אף בשאינם ראויין פטור משום דטרוד להקריבן הוה טעות ולא שוגג: **ה** שלא לשמו. דלא עלו לבעלים וצריכין להקריב אחר דכתיב מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה אם כמה שנדרת עשית יהא נדר ואם לאו (שאינה במחשבה אחרת היינו שלא לשמו) יהא נדבה כדילפי' בזבחים דף ב' וא"כ ה"ל כמקריב נדבה בשבת וחייב חטאת: שאינו מבוקר ממומין. דקרבן תמיד צריך שיהיה מבוקר ממומין ד' ימים קודם לשחיטתן ואף שביקרו מבערב צריך לבקרו קודם שחיטתו לאור האבוקה כמבואר בפ"ג דתמיד מפרש כאן דבלא בקור אינו קרב כלל ומוקמינן זה בגמ' כגון שהביא מלשכת הטלאים שאינם מבוקרין דהוה קרוב למזיד ולא הוה טועה כד"מ: תמימים. בחג השבועות כתיב בפ' פינחס מלבד עולת התמיד ומנחתו תעשו תמימים יהיו לכם ונסכיהם והך לכם מיותר אלא להורות על קרבן התמיד שיהיה מבוקר דוקא וכל שלא בקרו פסול והיינו תמימים יהיו לכם שיבדק קודם שחיטתו בבירור שיהיו תמימים: **ו** שחטו. לפסח: משכו ונמנו. לפסח אחר: ה"ז פטור גרסינן דלא הוה ליה לבדוק כמבואר במשנה פ"ו: כדי לידע. כדי לברר הדבר חייב גם בזה דה"ל שוגג ולא טועה: ויקטיר אימורין. דנהי דחייב בקרבן כשר דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן דינם כנדבה ולכן בשבת חייב דאין קרבן נדבה דוחה שבת: **ז** ה"ג וזרק דמן לשמן חייב שהורצו הבעלים דחטאת יחיד דאינו דוחה שבת וכן עולת יחיד אף שהיה הכל לשמן מ"מ חייב חטאת אף שהורצו הבעלים בקרבן זה הכהן המקריב עבר על עבירה על שגגת שבת: על האחרונה. ואם היתה האחת כחושה והא' שמנה ושחט הכחושה תחלה פטור על השמנה ששחט אח"כ אח"כ שחט השמנה תחלה דאז חייב חטאת על מה שהביא הכחושה אח"כ (מנחות ס"ד): **ח** ר"י אומר. פליג על תנא דמשנה פ"ז דאין צולין בשפוד של מתכת דהפסח נצלה מחמתו ולא מחמת האש וע"ז פליג ר"י: אינו מרתיח. דאם הוה מרתיח בפנים כשתוחב לתוך הקרבן של עץ היה גם כן נשרף: חם כולו. אף מה שמכוסה וה"ל צלי שפוד: לא חם כולו. לכן אין הפנימי נשרף: **ט** אע"פ שמנטף. לא אמרינן דהפסח נצלה מחמת הרוטב: ואחר כך בשלו. דבטלו מתורת צלי וכר"י אתיא דאמר לעיל בפ"ב דאין יוצאין במצה מבושלת אחר האפיה א"נ שאני פסח דרחמנא אמר ובשל מבושל ומרבינן דלא יהא בו שום בישול: אסור לאכלו וחייב מלקות בזה וכן הגירסא בגמ' (מא) ה"ז חייב: אין מולגין. שדרך למלוג הראש והרגלים בחמין להסיר השער וא"א כן בפסח דהוה בשול מחמת המים: טופלין. שהיו מדביקין חרסית ואדמה על הראש והרגלים ונתחמם ומסיר השער ואין לעשות כן בפסח דהוה צלי מחמת ד"א ואינו צלי אש: מפספסין. כמו מהבהבין: באור. דהוי צלי אש: **י** התיכות. דאם יצלו התיכות בשפוד יתחמם כולו מחמת האור וממ"נ בשל עץ ישרף ובשל מתכות חם מקצתו חם כולו אבל בשלם מכניסו לתוכו ואינו נשרף בשל עץ: גחלים. דהוה ג"כ צלי אש: ע"ג גחלים. תולה אותו ע"ג גחלים: תערובות טעמים. שהטעם יוצא מזה ונכנס לזה וה"ל שלא למנויו דפסח זה אפילו היה מפסיק ביניהם תל גבוה דה"ל כעין קדירה דבזה ריחא לאו מילתא היא ואסור מפני החשש שמא יוחלפו ובזה נמי אסור אפי' גדי וטלה אע"פ דמינכרא מ"מ חיישינן שמא יוחלפו והיינו מפני הרגל עבירה (וכנוסחת הגר"א) שמא יאכל זה מזה וזה מזה וברישא דאיכא תערובות טעמים ודאי אסור אפילו גדי וטלה דמ"ש ואיכא למ"ד דריחא לאו מילתא היא וברישא נמי מפני תערובות גופים שמא יקח זה לזה ואמר עוד ואפי' גדי וטלה חיישינן לתערובות גופים מפני הרגל דחיישינן לאיחלופי: חמשה תנורין. דאז לא הוה ריחא וגם לא חיישינן לאיחלופי כיון שהם בתנורים מיוחדים: נאמן. דלא אתחזק אסורא וע"א נאמן בזה שאינו מוציא מידי חזקה: עד חצות. אפילו לר"ע דכל הלילה זמנו מפני סייג שלא יבוא לאוכלו אחר עה"ש אסור מחצות ואילך: מחשבה. שחישב לאכול מבשרו חוץ לזמנו: שיעלה עה"ש. שחישב ע"מ לאכלו משיעלה עה"ש:

פרק ו א בטומאה. היינו בטומאת צבור ולנוסחת הגר"א בטהרה וכן הוא בגמרא היינו שכהנים טהורין יזרקוהו ולא

(א) שחטו בטהרה (א) [ונטמא הצבור] יזרק הדם (ב) [בטומאה] ואל יאכל הבשר בטומאה (ג) [שחטו בטהרה ונטמא הדם יזרק הדם בטומאה ואל יאכל הבשר בטומאה: ב (ב) הצבור והכהנים טהורין וכלי שרת טמאין עושין אותו בטומאה] אימתי פסח בא בטומאה בזמן שרובו של צבור טמאין (ג) היו הציין טהורין והציין טמאין הטהורין עושין את הראשון והטמאין עושין את השני היחיד מכריע את הפסח לעשותו בטומאה [דברי רבי יהודה רבי אליעזר בן א) מתתיה אומר אין היחיד מכריע את הפסח לעשותו בטומאה] שנא' (דברים יו) לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך רבי שמעון אומר (ד) [חציין טהורין וחציין טמאין הטהורין] עושין לעצמן והטמאין עושין לעצמן (ה) [אמרו לו] אין חולקין את הצבור אלא או ב) כולו עושין בטהרה או ג) כולו עושין בטומאה: ג ר' יהושע אומר (ד) כל הזבחים שבתורה שנשתייר [מהן] כזית בשר (ו) [וכזית] חלב זורק את הדם (ז) [עליו כחצי] זית בשר (ח) [וכחצי] זית חלב (ה) אין זורק (ט) [הדם עליו בעולה אפילו לא נשתייר ממנה אלא כחצי] זית בשר (י) [וכחצי] זית חלב זורק את הדם [עליה] מפני שכולה (יא) [ראויה להקטרה] ובמנחה ד) אפי' (יב) [כל המנחה קיימת ולא נשתייר מן הזבח כזית בשר וכזית חלב אין זורק את הדם עליה] ובפסח אם יש כזית לכל אחד ואחד (יג) זורק ואם לאו לא יזרוק: ד רבי יהושע אומר (ו) כל הזבחים שבתורה שנטמא (יד) [בשר] וחלבים קיימין זורק את הדם על החלבים נטמאו (טו) [חלבים] והבשר קיים זורק את הדם על הבשר אבל (טז) [פסח] אינו כן אע"פ שנטמא (יז) [בשר] וחלבין קיימין אין זורק את הדם על החלבים (ז) שלא בא מתחלתו אלא לאכילה נטמאו (יח) [הלבים] והבשר קיים (ח) אם יש כזית לכל אחד ואחד יזרוק ואם לאו לא יזרוק: ה (ט) כל קרבנות צבור והיחיד הציץ מרצה על טומאת הדם (יט) [ועל (*ט) טומאת הגוף חוץ מנזיר ועושה פסח [שהציץ מרצה על טומאת הדם ואין מרצה על טומאת הגוף] ואם נטמא טומאת התהום ה"ז מרצה כיצד היה הולך ה) לשחוט את פסחו ואמרו לו מת היה עמך בבית שנכנסת בו או תחת אבן שישבת (כ) [עליה] ונודע לו בין משעשה פסחו ובין עד שלא עשה פסחו צריך לעשות פסח שני אבל (כא) אמרו לו קבר התהום היה עמך בבית שנכנסת [בו] או תחת האבן שישבת עליה ונודע לו עד שלא עשה את פסחו צריך לעשות פסח שני (כב) וכן נזיר שהיה הולך להביא קרבנותיו ואמרו לו מת היה עמך בבית שנכנסת (כג) [לו] או תחת אבן שישבת עליה ונודע לו בין (כד) [שהביא קרבנותיו] (כה) [ובין] עד שלא הביא קרבנותיו צריך להביא קרבן טומאה אבל (כו) אמרו לו קבר (כז) תהום היה עמך בבית שנכנסת לו או תחת אבן שישבת עליה ונודע לו עד שלא הביא קרבנותיו צריך להביא קרבן טומאה משהביא קרבנותיו אין צריך להביא קרבן טומאה: ו (י) שחטו ונודע ו) עד שלא משכו בעלים (כח) את [ידם] או שמתו או שנטמאו ישרף מיד (כ) רבי ישמעאל ב"ר יוחנן בן ברוקה אומר אם יש שהות [כדי] שידע ישרף מיד ואם לאו תעובר צורתו ויצא לבית השרפה (ל) זה הכלל אירע פסול בגופו ישרף מיד בדם או בבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השרפה: ז (כט) [השורף (מ) את העצמות (נ) והמחתך בגידים ובקרנים ובטלפים אינו עובר בל"ת (ס) העצמות והגידין הרכים הרי הן כבשר לכל דבר השובר את העצם בפסח טהור הרי זה לוקה ארבעים (ע) ופסח עצמו כשר ויוצא בו ידי חובתו בפסח (פ) פסח כשר חייבין עליו משום שבירת עצם פסח פסול אין חייבין עליו משום שבירת עצם רבי (ל) יעקב אומר היתה לו שעת הכושר ונפסל חייבין עליו משום שבירת עצם לא היתה לו שעת הכושר ונפסל אין חייבין עליו משום שבירת (לא) [העצם ר"ש אומר אע"פ שהיתה לו שעת הכושר ונפסל אין חייבין עליו משום שבירת העצם] רבי ישמעאל ב"ר יוחנן בן ברוקה אומר (צ) אפילו לא נפסל בו אלא אבר אחד בלבד אין חייבין עליו משום שבירת (לב) [העצם]: ח השובר את העצמות לאכול כזית מוח מן המוח שבראש (ק) ושבקוליא ז) אינו עובר בלא תעשה והמוח עצמו כשר ויוצא בו ידי חובתו בפסח וחייבין עליו משום פגול משום נותר ומשום טמא (ר) ומטמא ח) במשא (לג) [וכעדשה] במגע כללו של דבר המוח הרי הוא כבשר לכל דבר (ש) אכל ממנו כזית נא ומבושל עד שלא חשיכה הרי זה פטור משחשיכה הרי זה חייב (לד) כזית צלי עד שלא חשיכה לא פטר עצמו מבני חבורה משחשיכה פטר עצמו מבני חבורה: ט (ת) המוציא כזית בשר מבית לבית ומחבורה לחבורה בשעת אכילה (לה) [הרי זה חייב] שנאמר (שמות יב) לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה וגו' אע"פ שנאמר בבית אחד יאכל אוכלין אותו בחצרותיהן (א) ובגגותיהן מה תלמוד לומר בבית אחד יאכל בחבורה אחת רבי שמעון אומר הרי שהיו יושבין ואוכלין וראו נחש או עקרב הרי אלו עוקרין את פסחיהן ואוכלין אותו במקום אחר שנא' (שם) על הבתים אשר יאכלו אותו בהם א"כ למה נאמר בבית אחד יאכל שלא יהא שתי חבורות אוכלות זו כנגד זו כשהיה שמש עומד ט) למזוג קופץ את פיו ומחזיר את פניו ולועס עד שמגיע אצל חבורתו ובולע כדי שלא יראה אוכל משני פסחים אם אין שם אלא חבורה אחת אוכל בכל הבית כולו ואינו חושש:

פרק ז

א ארבעה עשר שחל להיות בערב שבת (א) משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה ועושין לו (ב) למודין ונותנין עליו מע"ש (א) [נותנו] על

הגהות הגר"א

(א) ואח"כ נטמאו הבעלים: (ב) בטהרה: (ג) הרי שהיו ישראל טמאין וכהנים וכלי שרת טהורין או שהיו ישראל טהורין וכהנים וכלי שרת טמאין ואפילו ישראל וכהנים טהורין וכלי שרת טמאין יעשו בטומאה שאין קרבן צבור חלוק: (ד) אפילו שבט אחד טמא ושאר כל השבטים טהורין: (ה) אמר לו רבי יהודה: (ו) או כזית: (ז) חצי: (ח) וחצי: (ט) את הדם ובעולה חצי: (י) וחצי: (יא) כליל: (יב) כולו קיימת לא יזרוק: (יג) ה"ז: (יד) הבשר: (טו) החלבים: (טז) הפסח: (יז) הבשר: (יח) החלבים: (יט) ואין מרצה על [הגה"ה זו צ"ע]: (כ) עליו: (כא) אם: (כב) משהביא פסחו א"צ לעשות פסח שני: (כג) בו: (כד) משהביא: (כה) בין: (כו) אם: (כז) התהום: (כח) ידיהם: (כט) אבל השורף בעצמות: (ל) אליעזר בן: (לא) עצם: (לב) עצם: (לג) כעדשה: (לד) כזית צלי עד שלא חשיכה פטור ומשחשיכה ה"ז חייב: (לה) אע"פ שהוא בל"ת ה"ז טהור והאוכלו ה"ז בל"ת: (א) ונותן:

נוסחאות כ"י

א) מתיא: ב) כולן: ג) כולן: ד) אם נשתייר מן הזבח כזית כחצי זית בשר וכחצי זית חלב אפילו כל המנחה קיימת אין זורקין עליה את הדם: ה) למול את בנו ולשחוט: ו) שמשכו בעלים את ידם: ז) עובר בל"ת: ח) כזית: ט) ללעוס:

חסדי דוד

פרק ו שחטו ונודע עד שלא משכו בעלים את ידם כו'. ע"כ לא מתרצתא היא וכפי הנראה והעולה מהסוגיא דס"פ אלו דברים דף ע"ג נראה דכן צ"ל שחטו ונודע שמשכו בעלים את ידם או שמתו או שנטמאו פטור ובתול ישרף מיד ר"י בריב"ק אומר אם יש שהות כדי שידע חייב ואם לאו פטור ותעובר צורתו כו' והשאר נמחק ואע"ג דפלוגתייהו לענין שבת כבר תני תנא כפ' דלעיל הדר תנא הכא אגב פלוגתייהו דבתול וטעמא דת"ק דקאמר ישרף מיד משום דאיירי שנודע קודם שחיטה שמשכו וכו' דחשיב פסולו בגופו דהוי כמו שחטו שלא לאוכליו כך הכריחו התוס' שם דאל"כ הא תני סיפא זה הכלל וכו' בדם ובבעלים תעובר צורתו וכו' ע"ש דהא ודאי זה הכלל דסיפא ע"כ אתאן לת"ק דאילו ר"י בריב"ק סבר דעכ"פ אפי' פסולו בגופו ואפי' פיגול גמור בעי עיבור צורה עש"ה בגמ': השורף את העצמות וכו' השובר את העצם בפסח טהור כו'. פי' לאפוקי פסח הבא בטומאה כגון שהיו רוב הצבור טמאים שכך למדנו הלמ"מ לא תשברו בו בטהור ולא בטמא ומה דמסיים ופסח עצמו כשר לכאורה מלתא דפשיטא היא ונראה דהא קמ"ל דאיסור שבירת עצם הוא אפי' מבעוד יום כדאי' שם בגמרא וכמ"ש הרמב"ם שם ואשמעינן דאפי' אם שבר עצם קודם זריקה אפ"ה אינו מזיק לקרבן כלל אלא הרי הוא כשר ומ"ש דיוצא בו י"ח נראה דמלתא אחריתי היא וקמ"ל דאפי' לא אכל אלא כזית מאותו האבר ששבר בו העצם יצא י"ח ודומיא דמאי דקתני לקמן בסמוך גבי מת ואע"ג שלא מצאתי הדבר מפורש להיתר אם שבר קודם זריקה מ"מ הכי ודאי מסתברא וכן מוכרח מהכא. ובבא שאח"ז השובר את העצמות כו' דאיתא ואינו עובר בל"ת ע"כ משבשתא היא וצ"ל עובר וכדמוכח בגמ' דף פ"ה ע"ש:

פרק ז ארבעה עשר שחל להיות בע"ש כו'. הנה רישא דמלתא מתני' היא ספ"ק דשבת משלשלין את הפסח וכו' ואמרינן עלה בגמ' שם דבני חבורה זריזין הן הלכך שרי ע"ש והכא קמ"ל דשרי גם לעשות למודין היינו נסרין ולכסות פי התנור שישמור חומו ואע"ג דהוי הטמנה ממש והוי כתנור שאינו גרוף (דאי בגרוף אסור לצלות בו את הפסח כדאמרי בגמ' דף ע"ה) עם כל זה גבי פסח לא אסרו רבנן ונותנו ע"ג מע"ש ונוטלו בשבת ומ"ש וכלבד שלא יחזיר לאו למימרא שאסור להחזירו בתנור דהא ב"ה שרי בפ' כירה אף מחזירין ואע"ג דהתם בגרופה וקטומה מיירי מ"מ גבי פסח שרי טפי וכדאמרן וכסיפא לקמן פלוגתא היא אלא הכא מיירי שכבר שמטו מן השפוד ואסור להחזירו ולתותבו בשפוד וכדיהיב טעמא משום שע"י תחיבתו נדחק השומן שבו ותייב משום ממרח ושוב קאמר שמבקרו לראות אם נצלה כל צרכו בעודהו בתנור אבל לא יטלנו מן התנור לחוץ לבודקו דא"כ שוב לא יכול להחזירו והיינו בשבת וזה כדברי ר"י דאסר לקמן ותו קתני שאם אחר שהסירו ראה שנצלה כחיצון כו' ותו

מצפה שמואל

(א) עח: וירושלמי פ"ז הל"ה ועי' ירושלמי שקלים פ"ד סה"א ועי' סוטה פ"א הל"ב הוריות פ"א הל"ב: (ב) עט.: (ג) שם. וירושלמי פ"ז הל"ו והוריות פ"א סוף הל"ו: (ד) עט. זבחים מנחות ט' מעילה יד: (ה) פירוש אכילת אדם ואכילת מזבח לא מצטרפין: (ו) עז: (ז) פ"ז הל"ד וע"ש הל"ה: (ח) עי' עח: (ט) פ: וירושלמי נזיר פ"ט הל"ב וכאן פ"א הל"ז וברש"י במשנה ועי' ירושלמי נזיר פ"ז הל"ג ושבועות פ"א הל"ד ופ"ג הל"א: (*ט) עי' מיי' פ"ד מהלכות ביאת מקדש הלט"ו: (י) סג: ועג: רש"י שם ד"ה בדם ותוס' שם ד"ה בדם: (כ) עי' ספ"ו ופ"ז הל"ט: (ל) לד עג פ"ב: (מ) פד: חולין יא וירושלמי פ"ז הל"י: (נ) פד וירושלמי פ"ז הל"א וסנהדרין פ"ח הל"ב: (ס) פד: (ע) עי' תמורה ד: ותוס' שם ד"ה רבא וירושלמי פ"ז הל"ב: (פ) פד: (צ) פה.: (ק) עי' חולין קכה.: (ר) מח: וירושלמי פ"ז הל"ב: (ש) פה. ועי' ירושלמי פ"ז הל"ג בשם ר"י המוציא אינו חייב עד שעה שיאכל ועי' פ"י הל"ז: (ת) פו. וירושלמי פ"ז הל"ב ומ"ש פ"ג: (א) פז. ועי' ירושלמי ספ"ז: (א) שבת יט: וירושלמי פ"ט הל"ח: (ב) שם כ.:

מנחת בכורים

ולא טמאים דטומאה לא הותרה בה: ואל יאכל הבשר בטומאה. דאף דקרבן צבור ניתן לדחות בטומאת הגוף כאן דנטמאו אחר שחיטה גזרינן שמא פ"א יטמאו אחר זריקה ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו השתא נמי ניכול ולא ידעי דאשתקד קרב הדם בטומאה אבל האידנא דכולו בטהרה רק נטמאו אחר זריקה דהיא טומאה אכילת פסח ואינו נאכל דמעיקרא פסח טהור וראוי לאכילה היה ולכן גם בנטמא אחר שחיטה נמי גזרו אף שנזרק הדם בטומאה: ב וכלי שרת טמאין. כגון סכין של שחיטה שנטמא בטמא מת דקי"ל חרב הרי הוא כחלל ומטמא את השוחטו בטומאת הגוף וכי קא מתעביד בטומאת הגוף דכרת קא מתעביד וניתנה טומאה לדחות אבל כי נטמא סכין בטומאת שרץ דה"ל סכין ראשון ואינו מטמא אדם דאין אדם מקבל טומאה אלא מאב הטומאה רק בשר הוא דאטמי ליה ולא טומאת הגוף א"כ טמאין שיש בהן טומאת הגוף אין עושין דלא ניתנה טומאה זו לדחות וטהורין הוא דעבדי ולא טמאין: את השני. דמחצה אינו כרוב א"כ טהורין עבדי בטהרה דאי הוה מיעוטא עבדי נמי בטומאה וכי עבדי בטהרה כ"ש דשפיר דמי אבל טמאין דהוה מיעוטא נידחין לפסח שני: היחיד. איש יחיד מכריע את המחצה להיות כרוב. אף באחד סגי לעשותו רוב צבור טמאין ועושין בטומאה כראשון: באחד. כלומר שהיחיד אינו מכריע לזביחת הפסח להקרב בטומאה שנאמר כאן שעריך ונאמר להלן בשעריך תאכלנו הטמא והטהור וילפינן הך שעריך מהתם דלענין טומאה מיירי: עושין לעצמן. דמחצה הוה כרוב וכרוב טהורין דמיא ולכן עושין ולא בטומאה דאין רוב צבור נגררין אחר המיעוט. וטמאין נמי כיון דהוה רובא ורוב צבור לא נדחו לפסח שני לכן עושין בטומאה כראשון וכנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא פליגי ג"כ בשבט א' דלר"ש הוה קהל והוה כמו מחצה טהורין ומחצה טמאין ועושין לעצמן ולר"י אין קרבן צבור חלוק אלא כולן עושין בטומאה: ג וכזית חלב. או כזית חלב וכן הוא בגמרא: אין זורק. דאכילת אדם ואכילת מזבח לא מצטרפי לזריקת הדם דבעינן שיהיה הדם מתיר לאכילת אדם או לאכילת מזבח ופחות מכזית לא מקריא היתר אכילה או הקטרה: ובמנחה. אם לא נשתייר אלא מנחת נסכים הבאה עם הזבח: כזית חלב. מפניהם לא נשאר כזית שלא נשאר כזית בשר ולא נשאר כזית חלב אף דאיכא כזית על ידי צירוף: אין זורק. שנאמר והקטיר החלב לריח ניחוח לה' חלב אע"פ שאין בשר וריח ניחוח מרבה אף יותרת הכבד והכליות אם נשתיירו זורק עליהן א"כ למה נאמר חלב הרי הוא בכלל לריח ניחוח אלא להוציא המנחה דלא הוה שיור: ובפסח. דעיקר מצותו הוא אכילת הבשר: לכל א' וא'. לכל המנויים עליו דכזית זה לא יאכל למנוייו דיש לכל חלק בו: ד ר"י אומר. כדין השיור כן דין הטומאה: לא יזרוק. דבעינן אכילה ומ"מ אם זרק הורצה כמבואר ע"ת ב' לר"י: ה טומאת הדם. שנטמא הדם וזרק הורצה: טומאת הגוף. שנטמאו בעלים: מנזיר. אם נטמאו בעלים סותר נזירותו וצריך למנות ז' ימים לטהרתו ואחר כך ישלים פ"א נזירותו שגזר קודם בטומאה: ועושה פסח כיון דנטמא במת רחמנא דחייה לפסח שני א"כ אין הציץ מרצה והכל מבואר במשנה (פב): התהום. כדמפרש לקמן שאין א' יודע מהטומאה ומרצה בנזיר ובעושה פסח: עמך. אין זה טומאת התהום דאמרי' שאם אדם הניחו שם אדעתא לפנותו וא"כ הכיר אדם בה והוה כטומאה ידועה: קבר התהום. דאמרינן נתגלגל שם ואין אדם יודע כלל (ירושלמי בנזיר פ' בתרא הל' ב') ואין אדם עתיד לפנותו: צריך לעשות. דטומאת התהום הותרה כשנודע לו אחר שעשה פסחו ולא קודם ותסר כאן הבבא דאם נודע אחר שעשה פסחו א"צ לעשות פסח שני וכן הוא בנזיר פ"ו דהכי הלכתא גמירי לה וציץ מרצה בזה וכן הגיה הגר"א בהדיא: צריך להביא קרבן טומאה. מחדש אחר שימנה ז' ימים דסותר נזירותו שהרי הקרבנות שהביא איגלאי דבטומאה הביא: משהביא. קרבנותיו וקי"ל נטמא אחר שהביא קרבנותיו אינו סותר א"כ הוה כנודע אחר הגמר ואיכא תנא דס"ל דבנזיר תגלחת מעכבת אם כן אם נודע קודם שגלח אף שהביא קרבנותיו הוה כנודע קודם הבאת הקרבן דסותר לדידיה והקרבן שהביא לטהרתו לאו כלום הוא ולכן מבואר במשנה נזיר גלח משום דכהאי תנא אתיא ופליגי בזה רבנן ור"א בנזיר: א"נ להביא. וזה הל"מ בטומאת התהום: ו ה"ג ושחטו עד שלא נודע שמשכו הבעלים את ידם: ישרף מיד. ס"ל להאי תנא דכל שפסולו מחמת שאין לו אוכלין הוה כפסולו בגופו וכיון שמתו או נטמאו קודם זריקה לא היה ראוי לאוכלו לכן ישרף מיד ואתיא כריב"ב במשנה דף פ"ב דנשתנו הבעלים או שמתו ישרף מיד וכדאוקימנא בגמ' שנטמאו או מתו קודם זריקה דכי איזדריק דם לא ראוי לאכול וה"ל פסולו בגופו: יש שהות. קודם שחיטה: כדי שידע. שמשכו הבעלים א"כ לא היה ראוי קרבן זה מעולם לשחיטת פסח ואם היה שנשחט בשבת היה חייב משום דשוגג הוא ולא אנוס לכן ישרף מיד דה"ל כפסולו בגופו: ואם לאו. שלא היה לו שהות לידע א"כ ראוי לשחיטה היה ופסולו מחמת ד"א דבכל שעה קודם שחיטה ראוי לבעלים למשוך ידם מהם ה"ל כד"א וטעון עיבור צורה להלינו למחר עד אחר יו"ט כדי שיפסל בלינה ואז ישרף דכל שאינו פסולו בגופו טעון עיבור צורה וכללא דר"י כל שחייב על שחיטתו בשבת א"כ אינו פסול מחמת ד"א הוא רק לשחיטה זו גופה אינה ראויה לכן ישרף מיד אבל אם שחטו קודם שהיה לו לידע דבשבת כה"ג פטור שראוי היה בהמה זו לשחיטה א"כ פסולו מחמת ד"א הוא: זה הכלל. לר"י בנו של ריב"ב קאמר הך כללא אבל לת"ק דהאי ברייתא בכהאי גוונא לא בעי עיבור צורה: ז אינו עובר בל"ת. דעצם לא תשברו בו. דשריפה לאו שבירה היא ובגידים ואילך אין אלו קרויין עצמות: אין חייבין עליו. דכתיב ועצם לא תשברו בו בו בכשר ולא בפסול: שעת הכושר. שנעשה נותר ונפסל: לא היה לו שעת הכושר. כגון נטמא לפני זריקת דם דמעולם לא הוכשר ומיעוטא דבו ללא היתה לו שעת הכושר הוא: ר"ש אומר. פליגי ר"י ור"ש במלתא דת"ק דר"י ס"ל לת"ק לחלק בין היתה לו שעת הכושר או לא ור"ש בא לומר דת"ק אינו מחלק: עליו. על אותו האבר דפסול הוא וכגון שיצא מקצתו: ח ושבקוליא עובר בל"ת גרסינן דלא אמרינן אתי עשה דאכילת פסח ודוחה לל"ת דעצם לא תשברו בו ונפקא לן מקרא דכתיב בפסח שני ועצם לא ישברו בו דמיותר דכתיב בשני ככל חוקת הפסח יעשו אותו איתקש לראשון לכל דבר אלא לרבות אף עצם שיש בו מוח: עליו. על המוח דבשר הוא: פגול. מחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו: וטמא. אם נטמא: ומטמא במגע ומשא בכעדשה גרסינן ומיירי במוח מן השרץ דהוה כבשר ומטמא במגע ובמשא בשיעור כעדשה דשרץ מטמא בכעדשה וקמ"ל דבשר הוא: פטור. דכתיב אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל כי אם צלי אש בשעה שישנו בקום אכול צלי (היינו בלילה) ישנו בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי (היינו ביום) אינו בבל תאכל נא: לא פטר. אינו נפטר מבני חבורה ושלא לאכול עוד עמהם ובגמרא גרסינן לא פסל עצמו והיא היא דקי"ל אין האוכל אוכל בשני מקומות (דף פ"ו) ואם אכל א' מן המנוין כזית מבע"י לאו שמיה אכילה דלהוי כאוכל בב' מקומות: ט ומחבורה לחבורה. אפילו בבית א': לא תוציא מן הבית. היינו בית ממש ותלה מרבה לב' חבורות אף בבית וכשמוציא חוץ לבית וחוץ לחבורה עובר בב' לאוין (ירושלמי פ"ז הל"ג) בנוסחת הגר"א אע"פ שעובר בל"ת ה"ז טהור כולו שלא נפסל בפסול יוצא: ובגגותיהן. שוין לאויר החצר שהבית בתוכו דנתקדשו בקדושת החצר ואוכלין שם קדשים: בחבורה א'. ואין האוכל אוכל בב' מקומות שהאוכל צריך שיאכל בחבורה א' ולא בב' מקומות: על הבתים. שני בתים יאכלו כל או"א מותר לאכול בב' בתים: שתי חבורות על פסח א'. דס"ל האוכל אוכל בב' מקומות ואינו נאכל בב' חבורות דר"ש סבר יש אם למקרא וקרינן יאכל ולא בב' חבורות ות"ק סבר יש אם למסורת וכתיב יאכל והיינו שהאוכל יאכל במקום א' ולא בב' מקומות ועל הבתים דרשי יאכלו כל א' וא' פסח א' בשני בתים והיינו שהפסח נאכל בב' חבורות: למזוג. לבני חבורה האחרת שאוכלין בבית א' פסח אחר ולת"ק אתיא דהפסח נאכל בב' חבורות: ומחזיר פניו לצד חבורתו. שנמנה עמהם: משני פסחים. כלומר מב' חבורות דאין האוכל אוכל בב' מקומות וכאן כיון דבב' חבורות הוא הוה כב' מקומות ובת"כ מפרש בב' פסחים ממש וקאי אף לר"ש דאין להוציא מפסח זה לפסח זה וכמ"ש רש"י פ"ה ב': ואינו חושש. שלא לעקור ממקומו ולאכול במ"א כיון דליכא חבורה אחרת כחד בית כחד מקום דמי ולא הוה כאוכל בשני חבורות:

פרק ז א משלשלין. כל תנורים שלהם פיהם למעלה ולכן קרי ליה שלשול מלמעלה למטה: עם חשיכה. ערב שבת אחר זמן המנחה ואף שנגמר צליתו בשבת לית לן בה ולא גזרינן דילמא אתי לאחתויי בשבת דבני חבורה זריזין הן ואע"פ שלא נצלה מבע"י: למודין. נסרים: נותנו. להלמודין: לידי מירוח. שמא ימרח בטיט

על גביו כיסוי ונוטלו בשבת ובלבד שלא יחזיר ואם החזיר ה"ז חייב מפני שבא לידי מירוח (ג) והממרח בשבת [הרי זה] חייב חטאת מבקרו ועודהו בתנור אם נצלה נוטלו ואם לאו (ב) [ממתינין] לו [עד שיצלה נצלה החיצון ולא נצלה הפנימי קולף ואוכל] עד שמגיע לנא: ב (ד) הפסח מחזירין אותו שלם ואין מחזירין [אותו] חתיכות דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר בשבת בין כך ובין כך אסור (ג) [בי"ט] בין כך ובין כך מותר אמר רבי אלעזר ברבי שמעון לא נחלקו ב"ש וב"ה על הפסח שמחזירין אותו שלם ואין מחזירין אותו חתיכות על מה נחלקו על האברים שבית שמאי אומרים (ד) מחזירין ובה"א [אין] מחזירין: ג (ה) יתום ששחטו עליו (ס) [אפטרופין] יאכל (ו) [ממקום] שהוא רוצה (ו) הומנה על אחד מהן אוכל (ז) [ממקום] שהומנה (ז) הומנה על שני פסחים (ח) [אוכל] מאיזה מהן (ט) [שנשחט בו] ראשון (ח) רבי שמעון אומר לעולם ממנין על הפסח עד שישחט ומושכין ידיהן ממנו עד שיזרוק עליו (י) הדם: ד (ט) לא ישחוט אדם (יא) על [ידי] בנו ובתו הגדולים [וע"י] עבדו ושפחתו העברים ועל [ידי] אשתו אלא מדעתן אבל שוחט הוא על [ידי] בנו ובתו הקטנים ועל [ידי] עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתן ובין שלא מדעתן וכולן ששחטו לעצמן (יב) [או ששחט] רבן עליהן (יג) [אוכלין משל עצמן חוץ מן העבד שאוכל משל רבו] עבד עברי (י) ומי שחציו עבד וחציו בן חורין אוכלין משל עצמן עבד של שני שותפין אוכל משל שניהן (כ) הומנה על אחד מהן אוכל ממקום שהומנה (ל) הומנה על שני פסחים אוכל מאיזה [מהן] שנשחט ראשון (א) (יד) [א] [או ששחטו] שניהם כאחד אוכל משל (טו) [רבו] (מ) שכח רבו מה אמר לו שניהם יצאו לבית השריפה וצריכין לעשות פסח שני רבי נתן אומר אין צריכין לעשות פסח שני שכבר נזרק הדם עליהן: ה (נ) בני חבורה שנמנו על הפסח אם יש כזית לכל אחד ואחד יאכלו ואם לאו לא יאכלו (ס) נמנו עליו זה אחר זה הראשונים שיש להם יאכלו והאחרונים לא יאכלו וצריכין לעשות פסח שני דברי רבי רבי נתן אומר אין צריכין לעשות פסח שני שכבר נזרק עליהן הדם בני חבורה שרצו (טז) [להמנות] אחרים על (יז) [פסחן] הרשות בידן [ב] רצו [להמשך ולהמנות אחרים על פסחן הרשות בידם רצה] להמשך ולהמנות אחרים על חלקו הרשות בידו (ע) לעולם נמשכין והולכין ובלבד שנשתייר אחד מחבורה ראשונה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר בין מחבורה ראשונה בין מחבורה אחרונה ובלבד שלא יניחו את פסחו כמות שהוא (פ) בני חבורה (יח) [רצו] להמנות אחרים על חלקן הרשות בידם (יט) [המעות] חולין רצו להמשך להמנות אחרים על חלקן הרשות בידם (כ) [המעות] חולין: ו [הממנה (צ) אחרים על חלקו הרשות בידו המעות חולין רצה להמשך להמנות אחרים על חלקו הרשות בידו המעות חולין] הממנה אחרים על תגיגתו המעות חולין רצה להמשך ולמנות אחרים על תגיגתו המעות חולין: ז המוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום (כא) [(*צ) המעות גזל ביד בעלים] ואצ"ל בחטאת ואשם בני (צ*) חבורה שמתו מקצתן או שנטמאו מקצתן השאר אוכלין ואין חוששין (ק) בני חבורה שהיה [אחד בהן שהיו] ידיו (כב) [רפות] רשאין לומר לו טול חלקך (כג) [שלך] ולא מפני שהוא פסח אלא (כד) [אף בני חבורה שעשו [ג] חבול והיה בהן אחד שהיו ידיו רפות] רשאין לומר לו טול חלקך (כה) [שלך] רצו לעשות עמו טובה בא ואוכל (כו) [מהן] (ר) מצורע מוסגר שוחטין עליו בשביעי מוחלט שוחטין עליו בח' (ש) יולדת שוחטין עליה ביום מ' לזכר (כז) [ויום] פ' לנקבה (ת) וכולן שנטמאו בין לפני זריקת דמים בין לאחר זריקת דמים הרי הן כמפקח (כח) הגל וצריכין לעשות פסח שני רבי (כט) [ישמעאל ב"ר] יוחנן בן ברוקה אומר (ל) (א) [פעמים שהן כמפקח הגל ופעמים שאין מפקח הגל כיוצא בהן כיצד (ב) היה גל ארוך בדק בצד זה ונמצאת טומאה בצד השני הרי הן כיוצא בו (ג) וצריכין לעשות פסח שני וכולן שנטמאו לפני זריקת דמים הרי הן כיוצא בהן וצריכין לעשות פסח שני]: ח היה טמא בשעת שחיטה וטהור בשעת זריקה טהור בשעת שחיטה וטמא בשעת זריקה הרי זה אינו אוכל וצריך לעשות פסח שני חולה בשעת שחיטה ואינו יכול לאכול כזית [חלים בשעת זריקה ויכול לוכל כזית] חלים בשעת שחיטה ויכול (לא) [לוכל כזית חולה] בשעת זריקה ואינו יכול (לב) [לוכל] כזית הרי זה אינו אוכל וצריך לעשות פסח שני לעולם אינו יוצא ידי חובתו עד שיהא חלים בשעת שחיטה ובשעת זריקה (ג) וכולן ספק נזרק עליהם דם ספק לא נזרק עליהן דם ספק יש (לג) [בהן] כזית לכל אחד ואחד ספק אין (לד) [בהן] ספק טמאין ספק טהורין (ד) פטורין מלעשות פסח שני זה הכלל כל (*ד) הספיקות פטורין מלעשות פסח שני רבי יוסי בר' יהודה אומר (ה) שומרת יום כנגד יום שנזרק עליה דם ואח"כ ראתה הרי זה אינה אוכלת ופטורה מלעשות פסח שני שכבר יצתה בזריקה (ו) אבל ערל שנזרק עליו דם ואח"כ מל ה"ז אינו אוכל וחייב לעשות פסח שני: ט אמר (ג) (לה) [ר"א בר צדוק (ז) מודים בית שמאי ובית הלל בערל זר שמקבל הזאה ואוכל] על מה נחלקו על ערל נכרי שבית שמאי אומרים טובל ואוכל (לו) פסחו לערב ובה"א הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר אחד נכרי שמל ואחד שפחה שטבלה רבי אליעזר בר צדוק אומר (לז) (ח) [שטרדיוטות ושומרי] צירין [היו] בירושלים שטובלין ואוכלין פסחיהן לערב: י (*ח) בני חבורה שנטמא אחד מהן ואין ידוע איזה הוא צריכין לעשות פסח שני צבור שנטמא אחד מהן ואין ידוע איזו הוא

הגהות הגר"א (ב) ממתין: (ג) ובי"ט: (ד) אין: (ס) אפוטרופסין: (ו) ובמקום: (ז) במקום: (ח) יאכל: (ט) שירצה: (י) את: (יא) את הפסח: (יב) ושחט: (יג) יוצאין בשל רבן ואין יוצאין בשל עצמן חוץ מן האשה שיכולה למחות: (יד) ואם שחט: (טו) שניהם: (טז) למנות: (יז) פסחיהן: (יח) שרצו: (יט) והמעות: (כ) והמעות: (כא) והמעות כל שהן יפלו לנדבה: (כב) של אחד מהם יפות: (כג) וצא לך: (כד) אפילו חמשה ועשו סיבולת: (כה) וצא: (כו) עמהם: (כז) ביום: (כח) את: (כט) ר"ש בנו של ר': (ל) מפקח בגל עתים פטור עתים חייב כיצד גל עגול ונמצא טומאה תחתיו חייב גל ארוך ונמצא טומאה תחתיו פטור: (לא) לאכול כזית וחולה: (לב) לאכול: (לג) בה: (לד) בו: (לה) רשב"א לא נחלקו ב"ש וב"ה על ערל ישראל שטובל ואוכל את פסחו לערב: (לו) את: (לז) איסטרטיוטות היו שומרי:

נוסחאות כ"י

א) אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון: ב) ופטור לעשות פסח שני זה הכלל כל שנטמא לאחר זריקת דם הרי הן כיוצא בו וצריך לעשות פסח שני: ג) רבי יוסי בר' יהודה:

אור הגנוז

פרק ז [א] אינו ידוע איזו מהם נשחט ראשון: [ב] הממנת אחרים על פסחו הרשות בידו: [ג] סבול:

חסדי דוד

מייתי אח"ז פלוגתא דתנאי בחזרה: שכח רבו מה אמר לו כו'. הא מלתא באפי נפשה היא ואמתני' קאי דקתני האומר לעבדו צא ושחוט כו' שכח רבו וכו' שניהם יוצאים לבה"ש ופטורים מלעשות פסח שני קמ"ל הכא דאיכא סברא מוסכמת דמתני ר"נ היא וטעמי' לפי שכבר נזרק הדם וכו' דהיינו כדאמר אביי התם בדף פ"ח ל"ש אלא ששכח אחר זריקה דבעידנא דזריק דם הוה חזי בשר לאכילה ע"ש ובהא נמי קמ"ל דאיכא מאן דפליג והיינו ת"ק דהכא: חולה בשעת שחיטה וכו'. שנויה בשנוי קצת בפ' כ"ג דף ע"ח ולפי לשון הברייתא בגמ' שם וכ"כ הרמב"ם בפ"ב נראה דהכא קמ"ל דאפי' היה חולה אח"כ ואינו יכול לאכול כלל: בני חבורה שהומנה אחד עמהן כו'. נראה דטעמא מדקרינהו רחמנא לבני חבורה הנמנין על הפסח בית אב כדכתיב שה לבית אבות מסויין דינן לבית אב של כהנים דכשם שחולקין בבשר כך חולקין בעורות אפי' קבלוהו בתורת צדקה:

מצפה שמואל (ג) עירובין פ"י הל"א: (ד) ירושלמי שבת פי"א הל"א ועי' עד.: (ה) פח. וירושלמי פ"ח הל"א ע"ש פ"ז: (ו) עי' תוס' פ"ח ד"ה שמעת: (ז) עי' פה: ותוס' שם ד"ה וההגיא וירושלמי פסחים פ"א הל"א בשם ר' חייא והל"ב: (ח) פט.: (ט) פח. וירושלמי פ"ח הל"א עירובין פ"ז הל"ו ומע"ש פ"ד ה:: (י) שם וירושלמי שם הל"א: (כ) פ"ח הל"ב: (ל) פח: וירושלמי פ"ח הל"ב ופ"ז הל"ה ופ"ח הל"ו ופ"ט הל"ט ועי' ירושלמי קדושין ל"ב ספ"ו: (מ) עי' עח: וירושלמי פ"ח הל"ז: (נ) לט וירושלמי שם הל"ד ועי' ספ"ו: (ס) פט: (ע) שם: (פ) פט: ועי' ירושלמי קדושין פ"ב הל"ז והל"ח ובסופו ועי' ירושלמי כאן פ"ח הל"ג: (צ) עי' ירושלמי ספ"ז: (*צ) עי' מל"מ פ"ז מהלכות עבודת כוכבים הל"ט ובפ"ה מהלכות איסות הל"י ויש ראיה מכאן לפי הנו"י: (צ*) מיי' פ"ד מהלכות ק"פ הל"ג: (ק) פט: וירושלמי פ"ח הל"ד עי' צ. וירושלמי פ"ח ס"ד: (ר) עי' צ. וירושלמי פ"ח הל"ד: (ש) כריתות י.: (ת) צ. וירושלמי פ"ח הל"ד: (א) צ. וירושלמי שם הל"ו: (ב) עח: (ג) עי' רש"י צא ד"ה ל"ש ועי' פט.: (ד) עי' תוס' פט ד"ה הכ"מ: (*ד) עי' לח"מ רפ"ד מהלכות ק"פ: (ה) פא.: (ו) עי' ירושלמי פ"ח הל"ו: (ז) צב. ועי' ירושלמי ספ"ח ונזיר פ"ח הל"א: (ח) ירושלמי ספ"ח ונזיר שם: (*ח) עי' מיי' פ"ז הל"ז:

מנחת בכורים

את הכסוי שידבק בתנור ובא לידי חיוב חטאת דממרח הוה אב מלאכה: מבקרו. בלילה של שבת ועודהו הפסח בתנור: החיצון. דכן דרך החיצון למהר צליתו שדבוק לדופן התנור: לנא. למקום שלא נצלה כל צרכו דאסור לאוכלו: ב ובין כך אסור. דחיישינן פן יסמוך ע"ז ולא ימהר צליתו מבע"י (בשבת) ומחמת זה יבא לידי פסול שלא יהא נצלה כל צרכו מבע"י וצלייתו בשבת א"א ולאוכלו נא א"א אבל כי אתה אוסרו להחזירו יזהר לצלותו מבע"י (ירושלמי פ"א משבת הל' י"א ע"ש): על האברים. בעלמא בשבת לא בפסח דס"ל לב"ש דאסור חזרה לתנור ולב"ה מותר ופלוגתייהו בר"פ כירה אבל בפסח בחתיכות אסור: ג יתום ששחטו עליו. בלא ידיעתו: שהוא רוצה. עתה דשם לבית כתיב כל א' שוחט על ב"ב אף בלא ידיעתם וזה מבואר במשנה פ"ח: הומנה על א' מהם. קודם שחיטתו בידיעתו: שנשחט ראשון. דא"י להמשך אחר שחיטה ולא להמנות אחר שחיטה באחר: ר"ש אומר. קאי על המשנה דפ"ח (דף פ"ט) ולת"ק שם נמנים ומושכין עד שישחט ור"ש קאמר עד שיזרק הדם ומבואר כאן דר"ש לא פליג אלא על המשכה דמותר להמשך אחר שחיטה דכתיב ואם ימעט הבית מהיות משה לת"ק מחיותא דשה יכולין להתמעט ולר"ש מהוייתו דשה והיינו זריקה אבל להמנות הוא רק עד שחיטה דכתיב במכסת נפשות והדר תכוסו על השה והיינו שחיטה א"כ פליג ביתום דאמר דאוכל ממקום שהומנה ונשחט ראשון והיינו לת"ק דאחר שחיטה א"י להמשך אבל כיון דלאחר שחיטה נמי יכול להמשך א"כ עתה אם רוצה מושך יד מן הנשחט הראשון ואוכל מן השני ל"מ אם לא שחט עדיין הב' דיכול להמנות עליו אלא אפילו שחט לב' מ"מ יכול קטן לאכול ממנו דכיון דהתמנות דידיה על הראשון לאו התמנות היא שהרי יכול להמשך א"כ כי משך הוה כלא הומנה כלל וממילא הפסח השני נשחט לשמו ג"כ דלא בעינן דעתיה ולא עקר דעתיה מהשני כיון דבכל עת ראוי למשוך יד מראשון ולאכול משני: ד גדולים. אפילו בסמוכים על שולחנו: אלא מדעתן. דשתקי ואינם מוחין: ובין שלא מדעתן. דהא דמחו לאו כלום הוא דאינם ברשותן למחות: וכולן ששחטו לעצמן ושחט רבן עליהם גרסינן. וכולן המבוארין ברישא דברייתא די"ש להן רשות לעצמן במיחוי הכא כיון ששחטו לעצמן אין לך מחאה גדולה מזו ויוצאין בשל רבן חוץ מן העבד כנעני וכל דדמי ליה המבואר בסיפא דאין להם רשות א"י בשל עצמן דמחאתם לא מהני מידי ובגמ' הגירסא וכולן ששחטו ושחט עליהן רבן יוצאין בשל רבן חוץ מן האשה מפני שיכולה למחות וכן הגיה הגר"א וכן הגירסא בתוס' עירובין לענין עירוב ומפרשינן אשה וכל דדמי ליה והיא היא: עבד עברי. משום אליו עבד נקט לה: משל עצמן. כמשנה אחרונה דתניא עבד ותציו ב"ח כופין רבו ועושה אותו כולו ב"ח ולכן הוה ברשות עצמו ואוכל משל עצמו אבל למשנה ראשונה דעובד את רבו יום א' ואת עצמו יום א' אינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו: אוכל משל שניהם. מאיזה שירצה ובלא הומנה על שום א' מהם וכדלא קפדי אהדדי אבל בדקפדי אהדדי אינו אוכל לא מזה בשביל חלקו של זה ולא מזה בשביל חלקו של זה ומתניתין דקתני דלא יאכל מיירי בקפדי אהדדי: הומנה העבד על א'. כיון דלא קפדי אהדדי המנאה המנאתו ואוכל מזה שהומנה ולא מזולתו: על ב' פסחים. של רבותיו: ה"ג שחט לעצמו ושחט רבו עליהן או ששחטו שניהם כא' יוצא בשל רבו ומיירי בעבד של שני שותפין וקמ"ל דאף דאמרינן דאוכל מן הנשחט ראשון היינו בשניהם של רבותיו אבל של עצמו לא מהני מידי ולגירסת הגר"א אתיא כפשוטו דאוכל משל שניהם כיון שאשחטו שניהם כא' ולא קפדי אהדדי: שכח רבו. בא' שאמר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח ושכח העבד אם גדי אמר לו או טלה ולקח שניהם והתנה אם גדי אמר לו רבי גדי שלו והטלה שלי ואם טלה אמר לי רבי טלה שלו וגדי שלי אם שכח רבו ג"כ מה אמר א"כ א"י של מי הגדי ושל מי הטלה: שניהם. שני הפסחים: וצריכין. אף שנזרק הדם כיון דאינו ראוי לאכילה צריך לעשות פסח שני ומיירי בשכח בין שחיטה לזריקה: ה שנזרק עליהן. ואכילת פסחים אינה מעכבת ואיש לפי אכלו דכתיב בקרא היינו דבעינן גברא דחזי לאכילה וכיון דהיה גברא ראוי לאכילה אע"ג דא"י לאכול מחמת התערובות פטור מפסח שני אף שנתערב אחר שחיטה (עי' ירושלמי פ"ח הל"ב ובבלי פ"ח): אחרים. עמהם: רצו. רבים מבני חבורה: להמשך. אף שאינו נשאר כלום על הפסח ראוין ובלבד שימנו אחרים וכר"י דס"ל הכי: רצה. א' מבני חבורה: רשאי. אף על חלקו בלבד ולא שיאכלו שניהם חלק א' דאילו שניהם חלק א' אינו רשאי שמא יאכלו יותר מכדי הצריך ובזה מבואר במשנה דף פ"ט ב' הממנה אחרים בחלקו רשאין בני חבורה ליתן לו את שלו: מחבורה ראשונה. ממי שנתמנה בראשונה דלא ישאר הפסח מבלי איש שמבראשונים דכתיב אם ימעט הבית משמע שנתמעט מהמנוין ויש שיור אבל אם משכו כולן מחבורה ראשונה אינו נקרא מיעוט: כמות שהוא. בלא שום אדם א' אלא נמשכין בני חבורה ראשונה ומניחין א' והוא ממנה אחרים ואח"כ מושך הוא את ידו: בני חבורה. חזר ושנה להורות דהמעות שלוקחין מאחרים חולין הם בין אם מושכין את ידם מן הפסח ובין אם ממנים אחרים גם להם אף שאינם לוקחין פסח אחר לא אמרינן דהוה כמוכרי הקדש וגם המעות הלא הופרשו להקדש ואיך תילף הקדש בהקדש ויהיה המעות חולין קמ"ל דמ"מ חולין שמה דסתמא כן היה תנאי הקדשם מתחילה הממנה אחרים ל"ג לה דכפל לשון הוא וכנוסחת הגר"א: ו ועל תגיגתו שבי"ד. שאף היא באה לכל המנוין כמו הפסח וטעמא דשרי כמו בפסח דע"מ כן מקדים וזה מפריש מעותיו ג"כ ע"מ כן שיצא לחולין: ז המוכר עולתו. להתכפר בה אחר ולא הוא וכן שלמיו: לא עשה כלום. ויתכפרו בה בעלים הראשונים: המעות גזל. ויפלו לנדבה ליקח מהן עולות לקיץ המזבח דקנסינן ליה ללוקח אף אם שוה ד' זוזי ונתן ה' קנסינן ליה וכן הגיה הגר"א בהדיא: בחטאת ואשם. דלכפרה אתיא ונאכל לכהנים: השאר אוכלין. אף חלק זה שמת ולא אמרינן דהוה כנאכל שלא למנויו: יפות גרסינן. שאוכל הרבה: שהוא פסח. דאמרי' ליה כי קבלינך לתקוני זיבחא כמידת איש א' מאתנו: שעשו סבול גרסי'. והוא תערובות סעודה של כל ימות השנה דלמצותא בעלמא הוא אימא דלא הוה קפידא במה שיאכל הרבה ואינם רשאין לסלקו קמ"ל דרשאין לסלקו ודוקא ידיו יפות: שלא רצו. אם לא היו ידיו יפות הלא אוכל כדרך שאר ב"א ורוצין להפרידו משום שלא רצו לעשות עמו טובה לאכול ביחד: בא ואוכל עמהן. ואינם רשאים להחלק כלל א"כ גרסינן שלך והך רצו לעשות עמו טובה ענין בפ"ע הוא וכמו לנוסחת הגר"א ולנוסחת הגר"א פי' אף באוכל הרבה אם רצו לעשות עמו טובה אוכל עמהן בפסח אף שאוכל יותר מהם לא הוה כאוכל מחלקם: מוסגר. שנטהר מתוך הסגר דאינו מביא קרבן: בז'. דאינו מתו"כ וראוי לאכול לערב: מוחלט. שנטהר מתוך החלט דסופר ז' ומביא קרבן בשמיני: בשמיני. שיביא כפרתו ויאכל בערב ולא בז' דמתו"כ אסור בקדשים ואסור לאכול מפסחו א"כ למה יביא: ביום מ'. שילדה זכר ליום מ' להריונה דימי יצירת הולד לזכר מ' יום וקודם לכן לא הוה ולד וכי ילדה אינה טמאה לידה ובלידה יבשתא דלא תזאי דם דהל"כ טמאה מחמת הדם: ויום פ' לנקבה. שהנקבה נוצרת לשמונים יום כר"י דס"ל כן בנדה (לג) ובלידה יבשתא דאינה טמאה: וכולן. האונן וזקן וחולה המבואר במשנה (פ"ח דף צ"א) דבפ"ע אין שוחטין עליהן ואם שחטו בפ"ע ואירע פסול המפקח הגל חייב בפסח שני דטמא היה מתחלתו ושהאהיל על המת שתחת הגל דבגל עגול מיירי וכמבואר לקמן דודאי האהיל אבל איך פטורין ואמר כאן דאם נטמאו היינו האונן ואיך כגון זקן וחולה נפסלו שניהם שא"י לאכול כזית וה"ג בין לפני שחיטה בין לפני זריקה וכו' דכיון דהזריקה בפסול הוא צריכין לעשות פסח שני ולא אמרו במשנה דפטורין אלא בהיו ראוין ג"כ בשעת זריקה: שהן. חולה וזקן ואונן: כמפקח הגל. וצריכין לעשות פסח שני: ה"ג ופעמים שמפקח הגל כיוצא בהן. והיינו שא"צ לעשות פסח שני כדמפרש ואזיל: בצד השני. הרי הוא כיוצא בה וא"צ לעשות פסח שני גרסינן וה"ט דכשהגל ארוך אמרינן דלא האהיל על הטומאה מתחלתו ובשעת שחיטה וזריקה ראוי היה ואח"כ הוא דנטמא לכן אינו עושה פסח שני: שנטמאו קודם זריקת דמים הרי הן כיוצא בו וצריכין. גרסינן דאם נטמא (באונן) ונפסלו בזקן וחולה שא"י לאכול כזית קודם זריקה צריכין לעשות פסח שני דהרי לא נזרק הדם בהכשר ובעינן גברא דראוי לאכילה והא דמבואר במשנה דא"צ לעשות פסח שני מיירי בראוין בשעת זריקה: ח טמא בשעת שחיטה. כגון טמא שרץ וס"ל דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ: וטהור בשעת זריקה. שטבל בינתים אף דמחוסר הערב שמש שימשא ממילא ערבא ואינו מחוסר מעשה ונקרא טהור דמיד כשיבא הלילה הותר לאכול הפסח: צריך לעשות פסח שני. דמתחלה אינו ראוי היה: חלים. בריא: בשעת שחיטה. ובשעת זריקה אף למ"ד אכילת פסחים לא מעכבא מ"מ מודה דבעינן גברא דחזי לאכילה (ע"ע ב): פטורין מלעשות פסח שני. דא"א להביא פסח שני ולהתנות דאם אינו פסח יהיה שלמים ל"מ בקרבן אנשים דבעי סמיכה ופסח לא בעי סמיכה א"כ היכי ליעבד לסמוך דילמא פסח הוא וקא עביד עבודה בקדשים לא לסמוך דלמא שלמים הוא ונהי דלא מעכבא מצוה מיהת איכא אלא אפי' בקרבן נשים דלא בעו סמיכה מ"מ א"א להביא ספק שלמים דאינו שוה בזריקת הדם דפסח מתן א' ושלמים מתן שנים שהן ד' וכן פסח בשפיכה ושלמים בזריקה אף שבדיעבד אם נתן במתנה א' כפר וכן אם נתנם בשפיכה יצא א"כ יתן מתן א' וגם יתן בשפיכה דממ"כ יצא מ"מ לכתחילה אין לעשות כן (פ"ט): שומרת יום. זבה הרואה יום א' צריכה לשמור יום המחרת בטהרה וטובלת וטהורה היא וכן ראתה בשני ימים שומרת יום הג' נגדן ואם טבלה ונזרק הדם עליה ואח"כ ראתה לא אמרינן דסותר למפרע שאם תראה עוד למחר הויא זבה גדולה א"כ אגלאי מילתא למפרע דטמאה היתה בשעת זריקה אלא משעת הטומאה חשבינן וטהורה היתה בשעת זריקה לכן פטורה מפסח שני דכל שהזריקה כדין אף שנטמאת אח"כ פטורה מפ"ש: אבל ערל בשעת שחיטה. דערל אסור בפסח כדכתיב כל ערל לא יאכל בו שוב לא חזי אף שמל בשעת זריקה וקאי על המשנה דספ"ח דאונן טובל ואוכל פסחו לערב ואמר דערל אינו כן א"כ אלעיל קאי: ט מודים ב"ש וב"ה. דפליגי במשנה ומבואר לקמן: בערל זר. כלומר ישראל: שמקבל הזאה. אם נטמא במת מזין עליו ג' וז' אף שהוא ערל ומקבל הזאה וכשרה היא לטהרתו וביום הז' טובל ואוכל פסחו: ערל נכרי שנתגייר בע"פ. וטובל מגיותו דגר צריך מילה וטבילה כמבואר בהונך: מן הערלה. נכרי הפורש מן הערלה: כפורש מן הקבר. ומונה ז' ומזה ממי חטאת בג' ובז' דמסתמא עד עתה לא נזהר מטומאת מת ומדינא א"צ למנות ז' לטומאת מת שעליו דבגיותו אינו מקבל טומאה רק דגזרו אם יאכל מיד לשנה האחרת שמא יטמא במת ויסבור מדאשתקד אכל ולא מנה ג וז' כן גם עתה יעשה כן ולא ידע דאשתקד היה נכרי ולכן גזרו דאף בשנה הראשונה ימתין וימנה ג' וז': שטבלה. ונעשית ישראלית דבטבילה נעשית ישראלית הדין כן בטבלה בע"פ לא תאכל בפסח בערב: שטרדיוטות. חיילות. ונכרים היו: ושומרי צירין. שומרי שערי ירושלים ונוסחת הגר"א מכוון יותר כי כן נקרא חיל וכן הוא בערוך ערך אסטרטיא: שטובלין. מעשה כן היה שטבלו ומלו בע"פ וראיה לדברי ב"ה הוא (ירושלמי ספ"ח): י שנטמא א' ונהם. קודם זריקה צריכין לעשות פסח שני אף שספק הוא מ"מ בשעת

עושין אותו בטומאה בני חבורה שהוטמא אחד עמהן אפילו מן הצדקה הרי זה חולק עמהן בעורות בני חבורה שטעו ואכלו פסחיהן [של] חבריהם אומרים להם אכלו [את] שלנו ואכלו [את] שלהם (מ) ונמצאת יבלת בעורו של אחד מהן צריכין לעשות פסח שני עשו פסח שני וטעו ואכלו את פסחיהן של חבריהן אומרין להם אכלו [ד] את (לט) שלכם אכלו [את] שלהן (לט) [ונמצאת] יבלת בעורו של אחד מהן צריכין לעשות פסח שני נמצאו אוכלין ארבעה פסחים וידי חובתן לא יצאו חמש חבורות שנתערבו פסחיהן (מ) [ונמצאת] יבלת בעורו של אחד מהן (מא) [צריכין לעשות פסח שני]:

פרק ח

א (א) [אלו] עושין את השני הזבין והזבות הנדות והיולדות האנוסין והשוגגין והמזידין והמצורעים ובועלי נדות ומי שהיה טמא או בדרך רחוקה א"כ למה נאמר (במדבר ט) טמא או (ג) בדרך רחוקה [שבא הכתוב] לפטרו מן הכרת רבי עקיבא אומר נאמר טמא [נפש] ונאמר (ג) [דרך] רחוקה מה טמא (ד) [נפש] רוצה לעשות ואין יכול אף דרך רחוקה רצה לעשות ואין יכול] ר"א אומר נאמר רחוק מקום במעשר ונאמר רחוק מקום בפסח מה רחוק מקום האמור במעשר חוץ למקום אכילתו אף רחוק מקום האמור בפסח חוץ למקום אכילתו רבי יוסי בר' יהודה אומר חוץ למקום עשייתו א"ר יוסי לפיכך נקוד על ה' [כלומר] לא מפני שהיא רחוקה ודאי אלא מאסקופת העזרה ולחוץ רבי יוסי הגלילי אומר דרך רחוקה שומע אני מהלך יום אחד או מהלך שני ימים [או ג' ימים] כשהוא אומר ובדרך לא היה הוי מאסקופת העזרה ולחוץ קרוי דרך: ב גר שנתגייר בין שני הפסחים צריך לעשות פסח שני דברי רבי ר' נתן אומר אין צריך לעשות פסח שני שכבר לא נתחייב בראשון [ניתן להם] לישראל לבנות בית הבחירה היחיד עושה פסח שני ואין הצבור [עושה] פסח שני רבי יהודה אומר אף הצבור [עושה] פסח שני [אמר רבי יהודה] מעשה בחזקיהו המלך שמיעשה] את הצבור לעשות פסח שני שנאמר (ד"ה ב' ל) כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה ומישכר ומזבולון לא הטהרו וגו' ר"ש אומר לא מפני [שהעשיה את הצבור] לעשות פסח שני אלא מפני שעבר ניסן בניסן שאין מעברין אלא אדר ר"ש בר' יהודה אומר משום ר"ש אף מפני [שהעשיה] את הצבור לעשות פסח שני אין עושין חבורה של נשים ועבדים וקטנים שלא להרבות [את] התיפלה: ג אלו דברים שבין ראשון לשני הראשון בג' (יג) [כתים] ואין השני בג' (יד) [כתים] הראשון דוחה את הטומאה ואין השני דוחה את הטומאה הראשון חייבין עליו כרת (טו) [השני] אין חייבין עליו כרת דברי רבי (טז) רבי [נתן] אומר אף השני חייבין עליו כרת רבי חנניה בן עקביא אומר אם עשו את השני אין חייבין [כרת] על הראשון לא עשו את השני חייבין [כרת] על הראשון הראשון (יז) טעון חגיגה ואין השני טעון חגיגה הראשון נוהג כל שבעה והשני יום אחד: ד אלו דברים ששוה בהן הראשון לשני הראשון נאמר בו (שמות יב) שה תמים זכר בן שנה והשני כיוצא בו הראשון נאמר בו (שם) אל תאכלו ממנו נא ובשל והשני כיוצא בו הראשון דוחה את השבת והשני דוחה את השבת (יח) [ה] הראשון טעון לינה והשני טעון לינה ר"י אומר אין השני טעון לינה אלא כיצד הוא עושה נכנס ושוחט את פסחו בעזרה ויוצא ומספיד את אביו בבית פגי: ה בזמן שהפסח נאכל בטומאה טמא מת נכנס לעזרה ואוכלו זבים וזבות נדות ויולדות הרי אלו לא יכנסו ואם נכנסו הרי אלו חייבין רבי אליעזר אומר אם נכנסו הרי אלו פטורין שנאמר (במדבר ה) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וגו' בשעה שטמא נפש חייב זבין ומצורעין חייבין בשעה שאין טמא נפש חייב אין זבין ומצורעין חייבין בזמן שהפסח [נ] בא בטומאה טמא מת נכנס לעזרה ושוחט זבים וזבות נדות ויולדות הרי אלו לא ישחטו ואם שחטו הרי אלו חייבין ר"ש אומר משום רבי יהושע אם שחטו הרי אלו פטורין שנאמר (ויקרא ז) כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וגו' הנשחט לטהורין חייבין משום טומאה הנשחט לטמאים אין חייבין [עליו] משום טומאה: ו פסח ראשון שוחטין על האשה בפני עצמה (יח) [והב' עושה טפלה אצל אחרים] דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר פסח שני שוחטין על האשה בפני עצמה ואצ"ל פסח ראשון (יט) [ר"א בר' שמעון אומר פסח ראשון עושה טפלה אצל אחרים ואין עושין פסח שני] אמרו לו מעשה ביוסף הכהן שהעלה את (כ) [בתו] לעשות פסח שני והחזירוה שמא יקבע הדבר חובה (כא) [אמר] לא שמא יקבע הדבר חובה אלא שאין האשה עושה פסח שני: ז אלו דברים שבין פסח מצרים לפסח דורות פסח מצרים מקחו (כב) [בעשור] שחיטתו בכ"ד אין חייבין עליו כרת (כג) פסח [דורות חייבין עליו כרת פסח] מצרים לא נהגו בו דקין ותבלולין [אתנן ומחיר] משא"כ בפסח דורות פסח מצרים נאמר בו (שמות יב) ולקח הוא ושכנו מה שאין כן בפסח דורות ר"ש אומר אומר אני אף בפסח דורות כן וכל כך למה כדי שלא יניח אדם שכנו הקרוב אל ביתו וילך ויעשה את פסחו אצל חבירו לקיים מה שנא' (משלי כז) טוב שכן קרוב מאח רחוק פסח מצרים לא היה טעון דמים והחלבים לגבי מזבח מה שאין כן בפסח דורות פסח מצרים נאמר בו (שמות יב) והגעתם אל המשקוף ואל שתי

הגהות הגר"א (לח) שלנו : (לט) ונמצא : (מ) ונמצא : (מא) כולן יוצאין לבית השריפה : (א) אלו שעושין את השני הזבים והזבות והמצורעין ונדות ובועלי נדות היולדות השוגגין והאנוסין והמזידין וטמא ומי שהיה בדרך רחוקה : (ב) שהיה : (ג) בדרך : (ד) שספק בידו לעשות ואינו עושה אף דרך רחוקה שספק בידו לעשות ואינו עושה : (ה) לומר : (ו) הפסחים וכן קטן שהגדיל בין שני : (ז) וכן כשניתן : (ח) עושין : (ט) עושין : (י) שכן מצינו בחזקיה שעישה : (יא) שעישה : (יב) שעישה לציבור : (יג) כתות : (יד) כתות : (טו) והשני : (טז) נתן : (יז) הראשון דוחה את הטומאה והשני דוחה הטומאה : (יח) ובשני עושין אותה טפלה לאחרים : (יט) ר"ש אומר אשה בראשון עושין אותה טפלה לאחרים בשני אין שוחטין עליה כל עיקר : (כ) בני ביתו : (כא) א"ל : (כב) מבעשור : (כג) ופסח :

אור הגנוז

[ד] את שלנו : פרק ח [א] הראשון נאמר בו לא תותירו ממנו עד בוקר והשני כיוצא בו : [ב] נאכל :

נוסחאות כ"י

א) עורות : ב) ר' יהודה אומר : ג) הראשון נאמר בו לא תותירו ממנו עד בקר והשני כיוצא בו : ד) בן אלעזר

חסדי דוד

פרק ח ר"א אומר נאמר רחוק מקום כו' ר"י בר יהודה אומר משום ר"א כצ"ל. וכ"ה בגמ' דף צ"ד ותרי תנאי נינהו אליבא דר"א : ניתן להם לישראל לבנות בית הבחירה כו'. זה קשה הלא מפורש הוא במשנה. דפסחים נקרבו גם בבמה וכדאיתא אין בין במה גדולה לקטנה אלא פסחים וקרא כתיב ויעשו בני ישראל את הפסח בגלגל ועי' בזבחים קי"ח וא"כ אין הפסחים תלוים כלל בבנין בית הבחירה ואפשר לומר ע"פ מה דאיתא בירושלמי סנהדרין פ"ק אהא דחזקיהו שמצא גולגולת ארונה היבוסי תחת המזבח. וע"כ צ"ל דבאותו זמן נתקלקלה כרצפה או המזבח והוצרכו לחתור ולחפור שם כדי לבנות המזבח מחדש ועי"ז מצאו הגולגולת דבלא"ה יקשה איך לא נודע הדבר בזה כמה שנים לפני חזקיה. וזה הוא גם הפירוש כאן בתוס' ניתן להם לישראל לבנות בית הבחירה פי' לחדש ולתקן איזה דבר ואז הוצרכו להלכה זו לדעת אם צבור נדחה לפסח שני וכגון שאירע התקון הזה לפני הפסח. ופליגי בזה ת"ק סובר דאין הצבור נדחה לפסח שני רק בשביל טומאה ור"י סובר כי גם בשביל זה הצבור עושה פסח שני : אלו דברים שבין ראשון לשני כו'. במשנה פ"ט קתני מה בין פסח ראשון לשני ותנא וסייר כל הני דהכא ותנא תוספתא תנינהו. וכן בהכא שאח"ז אלו דברים ששוה בהן הכי נמי שיירינהו תנא במתני' ותנינהו הכא : בזמן שהפסח בא בטומאה טמא מת נכנס לעזרה ושוחט זבין וזבות כו' הרי אלו לא יכנסו ואם יכנסו כו' רא"א וכו' בזמן שהפסח נאכל בטומאה טמא מת נכנס לעזרה ואוכל זבים וזבות כו' הרי אלו לא יאכלו ואם אכלו הרי אלו חייבין רא"א וכו' אם אכלו הרי אלו פטורין שנאמר וכו' כצ"ל וגירסא זו מוכחת מגמ' דידן

מצפה שמואל (ס) פח: : (י) שם וירושלמי פ"ז הל"ס : (א) צד. וירושלמי פ"ט הל"א ע"ש בשם ר' חייא : (ב) צג. ועי' ירושלמי פ"ו הל"ג : (ג) צג: : (ד) שם: וירושלמי שם הל"ב : (ה) צג: : (ו) צג. ופ"ט הל"ג ע"ש : (ז) פ"ט הל"א : (ח) סנהדרין יב: וירושלמי שם פ"א הל"ו וכאן פ"ט הל"א : (ט) צח. וירושלמי פ"ח הל"ז : (י) עי' תוס' צה ד"ה מה בין : (כ) צה. וירושלמי פ"ט הל"ג : (ל) צג. וירושלמי פ"ט הל"ג ועי' יומא כט: בתוס' שם : (מ) עי' צה: וירושלמי שם : (*מ) עי' מיי' פ"י מהלכות ק"פ הלט"ו ובכ"מ שם ועי' סמג עשין ה"פ סוף מצוה רכח : (נ) כח: וירושלמי פ"ט הל"ה : (ס) צה. וירושלמי שם הל"ג : (ע) יומא כ: : (פ) צ"ה : (צ) סז. וירושלמי פ"ט הל"ד : (ק) צה: וירושלמי שם : (ר) ירושלמי פ"ט הל"ד : (ש) צח: וירושלמי פ"ח הל"א והלה ספ"ד וקדושין פ"א הל"ב ועי' פ"ח הל"ז : (ת) צו. ועי' ירושלמי פ"ז הל"ב דאיכא לר"ג צלי אש : (א) ירושלמי פ"ט הל"ה : (ב) מכילתא פרשת בא :

מנחת בכורים

בשעת זריקה לא היה ראוי לשום א' מהן והרי גברא לא חזי לאכילה : עושין אותו בטומאה . כשפיקן כמו שהוא דכי מדחה לפ"ש כל הצבור נדחין וכתיב איש איש כי יהיה טמא איש נדחה ואין צבור נדחין : מן הצדקה . שנתנו לו מעות לחלקו לפסח : בעורות . ולא אמרינן דלא זכו לו בעד מעותיו רק בבשר שזה צריך לו אבל לא יקנה דבר רשות במעות צדקה קמ"ל דלא : אומרים להם. כאילו אומרים להם בני החבורה האחרת : אכלו את שלנו . וגם שלהם שהרי הפסח שלהם א"י לאכול דאינו נאכל אלא למנויו כמצא אוכלין גם פסח שלהם א"כ בני החבורה האחרת כאילו קובלין עליהם על מעשה זו דאכלו שני הפסחים ולהלוך אינם רשאין : ונמצא . כמו כאשר נמצא או דגרסינן נמצא בלא וא"ו : יבלת . הוא מום כדכתיב בקרא בפ' אמור והקרבן נפסל : של א' מהן . שנתערבו עורות פסחיהם כא' קודם זריקה דכי אזדריק לא היה ראוי לאכילה נמצא מספיקא לא יצאו י"ח ב' החבורות : צריכות . ב' החבורות : וטעו. אותה החבורה שטעה בראשונה ואכלה פסחן של חבריהן כן היה גם בשניה : אומרים להם . לבני החבורה שלא אכלו פסח כלל : שלכם אכלו שלהם . כלומר יאכל גם פסחן שהרי א"א לאוכלו אחר זולת המנוין ולנוסחת הגר"א גם בשני אמרינן לבני החבורה שאכלו הפסח כמו בריש' : ונמצאת . כאשר נמצאת גם בשני הפסחים השנים יבלת בתערובת העורות בטל גם הזריקה שניה : אוכלת . החבורה שאכלה בטעות : ד' פסחים . שנים בראשונה ושנים בשניה : לא יצאו מספק. שמא היבלת היה בראשון גם בשני הכל בפסחן : וצריכות. כלומר עדיין חיובן במקומו עומד : חמש חבורות שנתערבו. היינו קודם זריקה וכדפירשתי וכללא דבבא דלעיל נקט ובגמ' גרסינן א"צ לעשות פסח שני ומפרש' בנתערב אחר זריקה (פ"ח) והגר"א לא גרס וצריכין דבאמת תנינן לה לעיל אלא קמ"ל דכולן יוצאין לבית השריפה:

פרק ח א שהיה טמא . במת : נדות . כמ"ד דנשים חייבות בשני : א"כ למה נאמר טמא ודרך רחוקה . וטמא ל"ד נקט דטמא אצטריך דאי בעי למעבד בראשון לא מצי עביד אלא עיקר הדקדוק למה נאמר דרך רחוקה כיון דכל אנוס עושה את השני ולגופיה לא איצטריך לומר דאי בעי למיעבד לא מצי עביד דס"ל אם שלח קרבנו הורצה אף אם היה בדרך רחוקה אלא להורות דאי לא עשה בראשון פטור מכרת : ר"ע אומר . ס"ל במשנה דדרך רחוקה היא מן המודיעים ולחוץ שהוא רחוק מירושלים ט"ו מילין ור"א סבר דרחוק הוא מי שהוא חוץ לאיסקופת עזרה ומייתי ר"ע ראיה לדבריו : רוצה לעשות . אף שירצה אינו יכול אף דרך רחוקה כן ואם הוא יכול ליכנס לעזרה בשעת שחיטה הרי ספק בידו (תוס' דף צ"ג ד"ה ה"ג) וממילא כיון דמקיש לטמא אם זרק על מי שהיה בדרך רחוקה לא הורצה ורב נחמן ס"ל בגמרא אם זרק הורצה וס"ל דר"ע לטמא שרץ מקיש דפסול טמא שרץ אינו מצלה קרבנותיו א"כ אף דחזי לאכילה לאורתא לא הורצה וה"ה בדרך רחוקה אבל למ"ד שוחטין וזורקין על טמא שרץ א"כ כיון דחזי לאכילה באורתא זריקה מעליא היא ה"ה מי שהיה בדרך רחוקה אם זרק הורצה ורב ששת ס"ל דלא הורצה דלטמאת מת מקיש א"כ אף אם נימא שוחטין על טמא שרץ מ"מ בדרך רחוקה לא הורצה : רחוק מקום . כי ירחק ממך המקום כי לא תוכל שאתו ואף פסיעה אחת לירושלים אינו נאכל אלא נפדה : חוץ למקום אכילתו . פסיעה א' חוץ לירושלים וזה הוא בדרך רחוקה ותרי תנאי אליבא דר"א ס"ל במשנה חוץ מאיסקופת העזרה הוה רחוק מקום דחוץ למקום הכשירו הוה דרך רחוקה אע"ג דמצי עייל וכן ס"ל לר"י כאן : ה' שבדרך רחוקה . למעט הכתב בא דכל נקודה על הכתב ממעט את הכתב שלא לדרשו כפשוטו : ב גר שנתגייר ובגמרא גרסינן נמי וכן קטן שהגדיל בין ראשון לשני שהביא ב' שערות דכל זמן שלא הביא קטן הוא : צריך לעשות . אף שפטור בראשון חייב בשני דשני רגל בפ"ע הוא ואינו תשלומין לראשון : שכבר לא נתחייב בראשון . ושני תשלומין דראשון הוא · ניתן להם לישראל לבנות בית הבחירה . ולחוג בו ג' פעמים בשנה גרסינן ומכאן מוכח דצבור אינם עושין פסח שני דאי עושין א"כ ד' פעמים בשנה הוא דכי נמי טמא בראשון ונטהר ברגל מביא קרבן בשאר ימות החג ואפילו למ"ד אינו מביא מ"מ בשהיה דרך רחוקה או בשאר אונס מביאין ברגל א"כ משכחת בצבור שעושין ד' פעמים אלא אין צבור עושין פסח שני וטמא וזבין וטמא מת עושין בראשון : שמיעשה . שצוה לעשות ובגמרא שהשיא : הטהרו . ועשו פסח בחודש השני : לא מפני . הא דמבואר בקרא דשלא כדין עשה שבקש רחמים ע"ע כי אכלו את הפסח בלא ככתוב : בניסן . ביום ל' שראוי לקבוע בו ניסן ואין מעברין ביום ל' של אדר : לעשות פסח שני . דאין צבור עושין פ"ש וס"ל דמעיקרא נמי סבר חזקיה דאין צבור עושין פסח שני אלא שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין ונשים טהורות משלימות לרוב מעיקרא סבר נשים בראשון חובה וה"ל טמאין מיעוטא ולבסוף סבר דרשות וה"ל רוב צבור טמאין ואין צבור נדחה לפסח שני רק עושין בטומאה ור"ש לטעמיה דס"ל נשים בראשון רשות ולכן התפלל על עצמו (לעיל בספ"ב) : נשים ועבדים . ביחד : וקטנים . ועבדים : את התיפלה . קלות ראש נשים ועבדים שמא יבואו לידי פריצותא וכן קטנים ועבדים חשש משכב זכור אבל נשים בפ"ע עבדינן : ג בג' כתים . בג' כתות כמבואר לעיל (פ"ד) : ואין השני דוחה . שמפני טומאה נדחה ועתה יעשה בטומאה : אין חייבין . דרגל בפ"ע הוא וכתיב בקרא וחדל לעשות הפסח ונכרתה כי קרבן ה' לא הקריב במועדו חטאו ישא האיש ההוא ודריש כי לשון דהא מפני שקרבן ה' היינו הראשון לא הקריב במועדו לכן חייב על הראשון אף שעושה השני לא מתקן לראשון לפוטרו מכרת בהזיד בראשון וכרת בשני לא נזכר בקרא : דברי ר' נתן רבי אומר גרסינן וכן הוא בגמרא : אף השני . אם הזיד ולא עשה השני חייב כרת בפני עצמו אף שגג בראשון ודרש כי קרבן ה' ענין בפ"ע הוא אם קרבן ה' היינו השני לא הקריב במועדו חטאו ישא ויליף מגזירה שוה ממברך השם (בויקרא כ"ד) דכתיב ונשא חטאו ומגדף היינו מברך השם ובמגדף כתיב כרת אם כן מברך השם חייב כרת א"כ ונשא חטאו דכתיב במברך השם היינו כרת אף חטאו ישא דכתיב בפסח שני היינו כרת : אם עשו את השני . ס"ל ג"כ דתשלומין דראשון הוא ותקוני מתקן לראשון דדריש כי לשון אי ותנאי הוא אימתי חייב על הראשון אם קרבן ה' לא הקריב בשני אז חייב על הראשון ושגג בראשון והזיד בשני פטור שהרי אין על שני כרת בפני עצמו ונתבאר מפלוגתתן שגג בזה ובזה לכולי עלמא פטור הזיד בזה ובזה דברי הכל חייב לרבי חייב מחמת השני לר"נ ולר"ח בן עקביא חייב מחמת הראשון לר"נ שהרי הזיד בראשון ואין לו תקנה ולר"ח בן עקביא הרי לא עשה בשני ולא תקן הזיד בראשון ושגג בשני לר"נ ולרבי חייב כרת על הראשון ולר"ח פטור שהרי לא נשלם הכרת עד שיזיד בשני דכי קרבן ה' לא הקריב היינו במזיד שגג בראשון והזיד בשני לרבי חייב על השני דאיכא גביה כרת בפ"ע ולר"נ ולר"ח פטור שהרי שגג בראשון ועיקר חיובו על הראשון הוא : חגיגה עם הפסח . דכתיב כליל התקדש חג את שטעון הלל טעון חגיגה שני שאין טעון הלל אינו טעון חגיגה ג"כ (עיין ירושלמי פ"ט הלכה ג') : נוהג . מצות מצה כל שבעה עם הפסח שקרב בראשון אבל בפסח שני אינו נוהג רק יום אחד : ד כיוצא בו . דכל מצות שבגופו דמי פסח שני לפסח ראשון : לינה בירושלים . לילה אחרי יום הקרבה דכתיב ופנית בבוקר והלכת לאוהלך כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא בבוקר ואינו רשאי לצאת חוץ לחומת ירושלים אף בתוך התחום דאילו לביתו בלאו הכי יום טוב הוא ועוד דקא בעי לאתויי עולת ראיה : אין הב' טעון לינה . דכתיב ופנית בבוקר וסמיך ליה ששת ימים תאכל מצות מי שנוהג מצה כל ששה טעון לינה יצא פסח שני שאינו נוהג כל ששה רק יום אחד עם הפסח דכתיב ביה על מצות ומרורים יאכלוהו אינו טעון לינה : בבית פגי . חוץ לחומת ירושלים וקמ"ל דלא הוה יום טוב ואף להספיד מותר : ה נכנס לעזרה . דהותרה טומאה לאכילת קדש ולביאת מקדש בעזרה וליכנס להיכל מספקא לן בגמ' ופשטינן ג"כ לקולא בחד לישנא : חייבין . קרבן עולה ויורד כדין טמא מקדש דלהם לא הותרה דלא הותר רק טומאת מת : וכל זב וכל טמא לנפש. בשעה שאין טמא מת חייב כגון בצבור : ואם שחטו . ואכלו מהקרבן הוה אוכל קודש בטומאה וחייבין כרת ולעיל איירי בביאת מקדש ועתה איירי בקודש : הנשחט לטהורין. כלומר שנאכל לטהורין היינו שנוהג כל טהור יאכל בשר בזה אם טומאתו עליו ונכרתה אבל כאן שלולא טומאת הזב לא היה טהור לא קרינן וטומאתו עליו ונכרתה : ו בפני עצמה . כלומר כחבורה בפ"ע חבורות נשים יחד דאילו על יחידה אין שוחטין את הפסח על היחיד : טפלה . חבור לאנשים . דבראשון נאמר במכסת נפשות אפילו נשים אבל בשני נאמר חטאו ישא האיש ההוא איש אין אבל אשה לא וכתיב בשני ככל חוקת הפסח יעשו אותו אהני לאקושי לראשון דבטפלה עושין גם הנשים : פסח שני . דכתיב ונכרתה הנפש ההיא מישראל נפש ואפילו אשה וחטאו ישא האיש ההוא למעוטי קטן מכרת : עושה טפלה . אבל בפ"ע לא דכתיב איש לפי אכלו איש ולא אשה ואין עושה אף טפלה בפסח שני דכתיב האיש ולא האשה ואי למעוטי באנפי נפשייהו השתא ראשון לא שני מיבעיא אלא אף טפלה לא : שהעלה בניו וב"ב גרסי' וגם הנקבות העלה לעשות פסח שני : והחזירוהו . אלמא דטעמא משום שמא יקבע הדבר חובה ויעשנה חובה בפ"ע אבל בלא"ה היה עושה פ"ש והוא דלא כר"א בר"ש דס"ל דאינו עושה כלל בשני : אמר ר"א . וכן הוא לנוסחת הגר"א א"ל דהוא תשובה דאין ראיה מזה : לא . שמא אין הטעם משום זה אלא החזירוהו משום שאין האשה עושה פסח שני כלל : ז מקחו מבעשור . לקיחתו ביום עשירי לחודש היה ואין פסח דורות מקחו מבעשור דכתיב בעשור לחודש הזה ויקחו להם זה מקחו בעשור ואין פסח דורות מקחו בעשור : אין חייבין . דלא נאמר כרת אלא בהר סיני : דקין ותבלולין . מומין הפוסלין בקרבן כגון דק או תבלול בעינו כדכתיב בקרא וקודם מתן תורה היה להם דין ב"נ ומומין אלו כשרין לב"נ רק חסר אבר הוא דאסור א"נ לפי שאין מן הדס לטזבח לכן אין מומין אלו פוסלין ומ"מ בעינן שיהיה שלם באיבריו דכתיב שה תמים למעט מחוסר אבר ירושלמי

שתי המזוזות מה שאין כן בפסח דורות פסח מצרים נאמר בו (שם) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר מה שאין כן בפסח דורות פסח מצרים כל אחד ואחד שוחט בתוך ביתו (ג) פסח דורות כל ישראל שוחטין במקום אחד פסח מצרים מקום אכילה שם היתה לינה פסח דורות אוכלין במקום אחד ולנין במקום אחר אחד פסח מצרים ואחד פסח דורות מי שהיו לו (ד) עבדים שלא מלו (*ד) ושפחות שלא טבלו מעכבין אותו מלאכול בפסח ראב"י אומר אומר אני בפסח מצרים הכתוב מדבר: ח אלו דברים ששוה בהן פסח מצרים לפסח דורות (ה) פסח מצרים בג' כתות ופסח דורות כיוצא בו פסח מצרים נאמר בו (שמות יב) שה תמים זכר בן שנה פסח דורות כיוצא בו פסח מצרים נאמר בו (שם) ולא תותירו ממנו עד בקר פסח דורות כיוצא בו [ג] רבי יוסי הגלילי אומר (ו) אומר אני שלא נאסר חמץ במצרים אלא יום אחד שנאמר (שם יג) לא יאכל חמץ (כד) היום פסח מצרים טעון שיר ופסח דורות טעון שיר:

פרק ט א פסח שנתערב בחולין יקריב חולין לשם פסח והרי הן כשני (א) זבחים שנתערבו (א) שנים שנתערבו פסחיהן זה מושך לו אחד וזה מושך לו אחד זה ממנה עמו אחד מן השוק וזה ממנה עמו אחד מן השוק זה בא אצל זה וזה בא אצל זה וכן הוא אומר אם שלי הוא (א) [פסח זה ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי ואם שלך (ב) [פסח זה ידי משוכות משלי ונמניתי] על שלך: ב ב' של ג' ג'. ג' של ד' ד'. ד' של ה' [ה'. ה'] של ו' ו'. ו' של ז' ז'. ז' של ח' ח'. ח' של ט' ט'. ט' של י' י' ממנין להן אחד מכל חבורה וחבורה ומחבורה אחרונה שנים מפרישין פסח אחד (ג) [ואמרו] כל שהוא שלו פסח זה ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלו (ד) [ג' של ב' ב' ד' של ג' ג' ה' של ד' ד' ו' של ה' ה' ז' של ו' ו' ח' של ז' ז' ט' של ח' ח' י' של ט' ט' נמשכין להן אחד מכל חבורה וחבורה ומפרישין פסח א' ואומרים כל מי שהוא שלו פסח זה ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלו נמצאו] אוחזין את הטפלה ומניחין את העיקר אמר להם ואמרו לו (ה) [אוכלין מן] הראשון (ב) לא (ו) [אמרו] להם ולא אמרו לו אינן אחראין זה לזה מכאן אמרו יפה שתיקה לחכמים ק"ו לטפשים וכן הוא אומר (משלי יז) גם אויל מחריש חכם יחשב (ג) [ואצ"ל חכם מחריש] ואוטם שפתיו נבון: ג נתערב בעולה ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן פסח ובדמי (ג) (ז) [פסח אחר קרב עולה יביא בדמי היפה] שבהן עולה (ח) [קרב פסחו יביא בדמיה עולה אחרת] נתערבו בתודה ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי (ט) [יפה שבהן תודה קרב] פסחו יביא בדמיו פסח אחר (י) [קרבו] תודתו יביא (יא) [בדמיה] תודה אחרת נתערבו בחטאת ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי (יב) [יפה] שבהן פסח (יג) [ובדמי] היפה שבהן חטאת קרב פסחו יביא בדמיו פסח אחר קרבה חטאתו יביא בדמיה חטאת אחרת (יד) באשם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי יפה שבהן פסח ובדמי יפה שבהן אשם קרב פסחו יביא בדמיו פסח אחר קרב אשמו יביא בדמיו אשם אחר נתערבו בשלמים [שניהם] ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן פסח (טו) [ובדמי] היפה שבהן שלמים קרב פסחו יביא בדמיו פסח אחר קרבו שלמים יביא בדמיו שלמים אחרים שלמים שנתערבו בשלמים הבאים מחמת הפסח ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא [בדמי] היפה שבהן שלמים ויאכלו ליום ולילה עד חצות ובדמי היפה שבהן שלמים אחרים ויאכלו לב' ימים ולילה אחד (טז) בן עזאי אומר שלמים הבאין מחמת (יז) [הפסח] הרי הן כפסח לכל דבר אלא שהן נאכלין ליום ולילה (ז) נתערבו בבכור [שניהם] ירעו עד שיסתאבו (*ז) ויאכלו (יח) כבכור רש"א זה ישחט לשם מה שהוא וזה ישחט לשם מה שהוא ושניהם יאכלו כפסח (ח) וכמנויו של פסח [נתערב במעשר שתיהן ירעו עד שיסתאבו ויאכלו כמעשר רש"א זה ישחט לשם מה שהוא וזה ישחט לשם מה שהוא ושניהם יאכלו כפסח וכמנויו של פסח] בכור ומעשר שנתערבו זה בזה [שניהם] ירעו עד שיסתאבו (יט) רש"א (כ) זה ישחט לשם מה שהוא (כא) [וזה ישחט לשם מה שהוא ושניהם יאכלו] כאחד מפני שמתן (כב) [דמן] שוה (ו) וכן היה ר"ש אומר באשם (כג) [ושלמים שנתערבו זה בזה ולא הודו חכמים לר"ש במביא] קדשים לבית הפסול בד"א בזמן שנתערבו חיים אבל (כד) [בזמן שנתערבו] שחוטין יאכלו כחמור שבהן נתערבו בפסולי מוקדשין או בחולין שנשחטו בעזרה תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה: ד (ז) המפריש פסחו ואבד [והפריש אחר תחתיו] ולא הספיק להקריבו עד שנמצא הראשון והרי הן שניהן עומדין יביא איזה מהן שירצה כדברי חכמים ר' יוסי אומר מצוה להביא (כה) [את] הראשון (ח) ואם היה השני מן המובחר יביאנו (ט) והשני ירעה (*ט) עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים לששה עשר (י) המפריש [מעות] לפסחו ואבדו והפריש מעות (כו) תחתיהן ולא הספיק ליקח בהן פסח עד שנמצאו מעות הראשונים יביא מאלו ומאלו פסח ויקריב והשאר יביא בה שלמים לששה עשר המפריש מעות לפסחו ואבד והפריש פסח תחתיהן ולא הספיק (כז) להקריבו עד שנמצאו מעות (כח) המעות יביא בהן פסח ויקריב והפסח ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים לששה עשר [המפריש פסחו ואבד והפריש מעות תחתיו ולא הספיק ליקח בהן פסח עד שנמצא פסח פסח יקרב והמעות יביא בהם שלמים לששה עשר]: ה המפריש פסחו ואבד והפריש [אחר] תחתיו (כט) [והקריבו] ואח"כ נמצא (ל) [ראשון] הוא עצמו יקרב שלמים לששה עשר: המפריש מעות לפסחו (לא) [ואבדו] והפריש מעות אחרות תחתיהן ולקח בהן פסח אחר והקריבו ואח"כ נמצאו מעות הראשונות יביא בהן שלמים לששה עשר: ו (י) הפסח שנמצא בשלשה עשר ירעה עד שיסתאב בי"ד יקרב [שלמים]

הגהות הגר"א (כד) ונאמר היום אתם יוצאים: (א) הפסח ידיך משוכות: (ב) הוא הפסח זה ידי משוכות משלי ונמנית: (ג) ואומרין: (ד) נמצא: (ה) אוכל שם: (ו) אמר: (ז) היפה: (ח) בדמיו פסח אחר קרב עולתו יביא בדמיו עולה אחרת: (ט) היפה שבהן פסח ובדמי היפה שבהן תודה קרבה: (י) קרבה: (יא) בדמיו: (יב) היפה: (יג) ומביא בדמי: (יד) נתערב: (טו) ויביא בדמי: (יז) פסח: (יח) שניהם: (יט) וכו': (כ) שניהם ישחטו בצפון: (כא) וזה ישחט לשם מי שהוא ויאכלו שניהם: (כב) דמים: (כג) שנתערב בשלמים שניהם ישחטו בצפון ויאכלו כחמור שבהן ולא הודו לו חכמים מפני שאין מביאין: (כד) נתערבו: (כה) מן: (כו) אחרות: (כז) ליקח: (כח) הראשונים: (כט) ולא הקריבו: (ל) הראשון: (לא) ואבד:

נוסחאות כ"י

(א) זבחים: (ב) כבר קרב פסחו כבר קרב עולתו יביא בדמיה עולה אחרת נתערבו בתודה:

אור הגנוז

[ג] פסח מצרים נהג כל שבעה פסח דורות כיוצא בו:

חסדי דוד

דף נ"ה וכן באלו דברים דף ס"ו: אחד פסח מצרים ואחד פסח דורות מי שהיו לו עבדים שלא מלו כו'. במכילתא נמי פליגי תנאי בהך מלתא מיהו בגמ' פרק הערל מייתי סתמא דתלמודא בפשיטות דמילת זכריו ועבדיו מעכבת וכתבו שם התוס' תימה דהא הך סוגיא כר"א ור"א גופא דריש [במכילתא] דמילת עבדיו אין מעכבת מלאכול כו' ע"ש ולפי המתבאר כאן בתוספתא נ"ק דהכוונה ר"א דמכילתא היינו ראב"י כדחזינן הכא:

פרק ט שתים של ג' ג' וכו' מושכין להן א' מכל וכו' מפרישין פסח א' ואומרין כל מי וכו' שלש של שנים שנים וכו' ממנין להן א' לכל חבורה וכו' ואומרין כל מי וכו' כ"ה דצ"ל וקאי אמתני' שם דקתני ב' חבורות שנתערבו פסחיהן וכו' ע"ש וכפי' הרע"ב: נתערב בעולה וכו' בדמי היפה שבהן פסח ובדמי היפה שבהן עולה קרב פסחו יביא בדמיו פסח אחר קרב עולתו יביא בדמיה עולה אחרת נתערב בתודה וכו' היפה שבהן תודה ובדמי היפה שבהן פסח קרב פסחו וכו' נתערב בחטאת וכו' חטאת אחרת נתערב באשם וכו' נתערב בשלמים וכו' כצ"ל. וכוליה עניינא נתבאר ממתני' דף פ"ט הפסח שנתערב בזבחים וכו' ומג' הש"ס שם דף צ"ח. וכן בבבא שלמים שנתערבו וכו' ב"ע אומר וכו' כפסח לכל דבר ואין נאכלין אלא בלילה ואין נאכלין אלא צלי כן נראה דצ"ל והכי איתא להדיא בברייתא בת"כ פ' ויקרא (פרק י"ח) כשהוא אומר אם כבש לרבות פסח שעבר זמנו כו' לכל מנות שלמים שיטענו סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק אבל אין נאכלין אלא ליום ולילה כתחלה הקדשן בן עזאי אומר אין נאכלין אלא בלילה ואין נאכלין אלא צלי ע"כ:

מצפה שמואל (ג) עי' מגילה ג: במשנה וגמרא: (ד) עי' ירושלמי גיטין פ"ד הל"ד: (*ד) עי' מיי' פ"ה מהלכות ק"פ הל"ה ובהשגות ועי' סמ"ג עשין מצוה רכד שכתב דבר זה מפי הקבלה והביא תוספתא זו ועי"ש היטב והיינו כת"ק: (ה) ירושלמי פ"ה הל"א: (ו) כח: וירושלמי פ"ב הל"ב ופ"ט הל"ה: (א) נח: ועי' ירושלמי ספ"ג: (ב) נט. וירושלמי פ"ט הל"ט: (ג) הגר"א ל"ג זה דמאי ק"ו הלא מתחלה אמר ק"ו לטפשים וכירושלמי הגירסא כנו"י: (ד) עי' נח. וירושלמי פ"ט הל"ח ופ"ג דמעשר שני ה: (*ד) עי' מל"מ פ"ח מהלכות תו"מ: (ה) עי' תוס' יומא כט: פ"א מהלכות תו"מ הל"ג: (ו) זבחים עה: (ז) יומא סד. וירושלמי כאן פ"ט הל"ז ותוס' נו ד"ה קודם: (ח) מנחות סד ועי' תוס' יומא סד ד"ה אם ועי' ירושלי' פ"ט הל"ו: (ט) עי' נו ועי' תשובת ח"צ סי' מה מ"ש בזה: (*ט) עי' מיי' פ"ד מהלכות ק"פ הל"ו ועי"ש בכ"מ ובלח"מ סמג עשין הל' פסח סוף מצוה רכג: (י) עי' תמורה כב: (כ) עי' ט:

מנחת בכורים

(ירושלמי פ"ט הל"ג): אתנן זונה ומחיר כלב. היה מותר במצרים דאינו קרב מהם למזבח כלום וכתיב באתנן ומחיר לא תביא בית ה': בפסח דורות. אין הקפד בשכנו: במקום א'. בעזרה: שם לינה. דלא יצא איש מפתח ביתו: ולנים. רשאין ללון במקום אחר (נ"ע דתנא הך דתנא לעיל): שפחותיו. שלא טבלו דמקשינן למילת עבדיו שמעכבין מלאכלו כל זמן שלא הכניסן תחת כנפי השכינה ה"ה בשפחה וס"ל לת"ק דקרא וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו על הרב קאי דאז יאכל כשמלו ונאמר פרשה זו בין בפסח דורות בין בפסח מצרים: אומר אני. דפרשה זו נאמרה רק לפסח מצרים ופסח דורות ילפינן מקרא דכתיב ככל חוקותיו וככל משפטיו יעשו אותו ובדינא לא פליגי דמילת עבדיו וכן שפחותיו שלא טבלו מעכבתו מלאכול בפסח: ח לא יאכל חמץ היום. אתם יוצאים. סמוך היום ללא יאכל חמץ לומר דלא יאכל חמץ רק היום: שיר. הלל דהלל ישראל אמרו במצרים דאי אפשר ששחטו את פסחיהן ולא אמרו שירה (דף נ"ה):

פרק ט א יקריב חולין. כל מקום לשם קדושת פסח: כשני זבחים. שוין שנתערבו דמקריב שתיהן ומתנה ובמשנה ספ"ט מבואר דינייהו באינם שוין: שנים שנתערבו. כללא דהך מילתא דבני חבורה רשאין למשוך מפסחיהן על של חבירו ובלבד שישאר א' על הפסח ולא ישאר הפסח בלא אדם לכן כשכל א' מושך א' וממנה א' מן השוק על פסחו בכל מקום שהוא וכן חבירו כשמחליפין שנים מזה לזה ומזה לזה ממ"נ נשאר א' על פסחו דאם זה הפסח שלו מושך את הא' מבני חבורה האחרת אצלו ונשאר אצל הב' ג"כ ממונה על פסחו ואם אין זה שלו ושל חבירו הוא א"כ הרי הוא של זה שבא אצלו שמתחלה היו מנוי לחבירו ומושך הוא את ידו ואף לר"י דס"ל בגמ' דצריך שיהיה א' מבני החבורה הראשונה קיים לא חיישינן כאן שמא לא כוונו יפה במשיכתם והוחלפו ואח"כ כשמושך יד לא נשאר עליו רק זה שבא מן השוק שהוא מושך ידו מזה שהוא ממונה על אחר לא חיישינן לזה דס"ל אין שוחטין את הפסח על היחיד א"כ מעיקרא למנות אחר קאי וזה שנתמנה הוה כאילו הוא משעה ראשונה א"כ כשמחליפין אח"כ ממ"נ נשאר א' על פסחו: ב ב' של ג' ג'. שני פסחים של ג' ג' ב"א בכל חבורה דאם היו שוין כגון ב' בכל חבורה מבואר במשנה דמחליפין מזה לזה וכן בחמש חבורות של חמשה ב"א בס' פסחים עושין חבורות חדשות באופן שיהיה עכ"פ בכל פסח א' מהחבורה ראשונה דאז כולן ימשכו אליו ולא ישאר הפסח בלא א' מחבורה ראשונה דכן ס"ל לר' יהודה וכר"י אתיא מתניתין כמבואר בגמרא ספ"ט ומפרש כאן אם היו יותר בכל חבורה ממנין הפסחים דכן עושין ג"כ כאופן הזה: ממנים להם. להפסחים: א' מכל חבורה. לכל פסח נמצא עכ"פ א' מחבורה ראשונה יש כאן: ומחבורה האחרונה שנים. אחר שנמנו א' מכל חבורה לפסח ראשון הוה מנין האנשים כמנין הפסחים ומתחלה היה א' יותר א"כ כשממנים על פסח ראשון באחרונה ממנים שנים ויהיה א' יותר כמו בתחלה וכן בכולן: מפרישין. אחר כל אלה פסח א' וממ"נ אחד מחבורה ראשונה עליו ומתנים על האופן המבואר לעיל: ג' של ב' ב'. אם מנין ב"א בכל חבורה פחותין מהפסחים שנתערבו א"כ אף אחר התילוף כאשר יהיה בכל חבורה כמנין ב"א שהיה מקודם יתכן שכל החבורה אינו מפסחן אף א' כגון ביו"ד פסחים וט' בני אדם בכל חבורה כאשר יתקבצו עתה ג"כ חבורות מט' ט' אפשר שכל הט' לא יכונו פסחן שמתחלה ואף אחד מהם שאפשר שלקחו הפסח העשירי שלא היה אחד מהם מנוי עליו כלל בזה אין תקנה אלא א"כ ישאר פסח אחד מבלי מנוים ואז יקרבו הט' פסחים והעשירי יהיה מותר הפסח ונעשו עתה חבורות חדשות מיו"ד יו"ד דבזה איכא ממ"נ אחד מחבורה ראשונה: נמשכין להם. אמר לשון משיכה לפי שמושכין את ידם מפסח אחד לגמרי: מכל חבורה. אף מן החבורה העשירית והיו"ד נשאר בלא מנוין ואין תקנה אחרת בזה דלמנות אחד מן השוק ויהיה בכל חבורה יו"ד אין תקנה דשמא ישאר הוא על הפסח ובעינן שישאר אחד מחבורה ראשונה ולא נאמר תקנה זו אלא בפסח של יחיד דמעיקרא לאמנויי קאתי כדפרישית לעיל: אוחזין את הטפלה. כאשר נעשו עתה על תשעה פסחים חבורות מיו"ד יו"ד הניחו המנוין על העשירי את העיקר ואחזו את הטפלה (ועי' נוסחת הגר"א): אמר להם. בחבורה שאבד פסחם ואמרו לאחד לא ובקש עלינו את הפסח אם תמצאנו תשחוט עלינו ואמר להם השליח אם אחרתי תשחטו פסח גם עלי ואח"כ מצא השליח את פסח שלהם ושחט והם ג"כ שחטו פסח עליהם ועל השליח: מן הראשון. ממי שנשחט ראשון דעליו כולן מנוין והשני ישרף ואם א"י מבואר במשנה דשניהם יוצאין לבית השריפה: לא אמר להם. שישחטו עליו אם יאחר והם ג"כ לא אמרו לו אם ימצא פסחם ישחוט עליהם נתחלק הבורתן כל אחד אוכל את שלו א"כ דבורם מגרע גרעי: יפה שתיקה. שאילו לא אמרו כלל יפה טפי וכל שפת יתר מגרע: חכם יחשב. מנא ידעינן אם חכם הוא א"ו דכל חכם מחריש שלא יוציא בדבריו דבר שאינו מתוקן: ואצ"ל חכם. מדקאמר גם אויל משמע דחכם פשיטא שהוא שותק: ואוטם שפתיו נבון. סיפא דקרא שנבון אוטם שפתיו ומסתים מגלי לדבר הרבה: ג נתערב בעולה. לעיל ר"פ מבאר בפסח שנתערב בחולין ואחר כך דין פסח שנתערב זה בזה ועתה מבאר דין פסח שנתערב בעולה: ה"ג יביא לדמי היפה שבהן פסח ובדמי היפה שבהן עולה קרב עולה יביא בדמי היפה עולה אחרת קרב פסחו יביא בדמי היפה שבהן פסח אחר וכן הגיה הגר"א וה"פ דאם נתערב בעולה ועולה טעון מתן ב' שהן ד' וגם כולה כליל ופסח מתן א' והבשר נאכל לכן ימתין שיוממו דאין קדשים תמימים נפדים ויביא ב' סלעים מביתו דמי היפה שבהן ואומר כל מקום שהפסח הוא מחולל על הסלע וכן העולה והבהמות יוצאות לחולין מפסיד מה שאינו שוה הגרוע לדמי היפה מכיסו: קרב עולה. שהיה מחויב עולה והקריב עולה לא אמרינן דנפטר אלא יביא בדמיה עולה אחרת דזו שהקדיש לא פקעה רק בפדיון והא על המעות קדושת הקרבן וכן בפסח שקרב פסחו בע"פ: פסח אחר. כלומר כדין מותר הפסח דקרב שלמים: בתודה. תודה נאכלת ליום ולילה ובעי לחם וטעון מתן ב' שהן ד' משא"כ בפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו טעון לחם וטעון מתן א' ומעשיהן ודיניהם כתערובות עולה בפסח וכן פסח בחטאת ואשם: קרבה תודתו. שהיה מחויב תודה כגון הד' דצריכין להודות כמבואר בפ' הרואה עיין תמורה כ"ג בהך דאביי ור"י ומכאן מוכח דלא הוי אבודה שהרי קרב חטאתו הנתערב ועיין בתוספתא זבחים פ"ח ה"ב שכ' דמבואר דמתה ועי' רמב"ם פ"ו מהל' פסוהמ"ק הל' א' כתב כהך תוספתא דזבחים וע"ש בלח"מ מ"ש בהך דתמורה: מחמת פסח. שנתותר הפסח וקרב שלמים ואינו נאכל אלא ליום ולילה כדמפרש לקמן א"כ אין דיניהם שוה וא"א להקריב על תנאי אם זו שלמים להוי שלמים ויאכל כמותר הפסח דהרי ממעט זמן אכילתו: לכל דבר לפסח. לסמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק כדין פסח דא"נ כל אלה: בבכור. שמתנותיהן שוות ולא בעי סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק: ירעו. עד שיפול בהם מום ופודה הפסח בכל מקום שהוא ואוכל שניהם בקדושת בכור בעל מום דבכור אינו נפדה בע"מ דכתיב לא תפדה אין קדושתן חל על המעות אלא נאכל במומו לכהנים אבל פסח אינו נאכל בלא פדיון לכן אוכל שניהם בקדושת בכור בעל מום דאינו נמכר באטליז ואינו נשחט באטליז ואינו נשקל בליטרא כמבואר בבכורות וכל א' כספק בכור הוא: רש"א. ומיירי בחבורת כהנים דקא אכלי ליה לבכור וכן מבואר במשנה ומבאר כאן דנאכל ג"כ כדין פסח וכתומרי שניהם וא"צ לרעות עד שיפול בו מום אלא קרב כמו שהוא ונאכל כמו פסח בלילה אף דממעט זמן אכילתו של בכור לא חיים ר"ש בזה: כפסח. צלי ובלילה ולא ביום י"ד: בכור ומעשר. חלוקין באכילתן בכור לכהנים והמעשר לכל אדם א"כ ממעט באוכלין ויביא לידי פסול לכן ימתין עד שיפול בהם מום ויפדו ויאכל המעשר לכהנים דאז אין קפידא: וכו'. (בנוסחת הגר"א) כלומר כמו דמבואר לעיל שצריך לחללו על המעות: זה נשחט בלא פדיון. דאינו הקפד בממעט זמן באכילה הן בזמן הן באוכלין: באשם ושלמים. ששניהם מתן ב' שהן ד' אלא שאשם טעון נפון ואינו נאכל אלא לזכרי כהונה לפנים מן הקלעים וליום ולילה: במביא. שמביא קדשים לבית הפסול ובכל מקום שמביא אין לעשות כן: חיים. א"א לשחטן שמביא קדשים לבית הפסול: שחוטין. בשר בבשר כגון שלמים באשם: בפסולי מוקדשין. שנפל בהן מום ונשחטו בלא פדיון דאסור בהנאה וכן חולין שנשחטו בעזרה ונתערב בשר בבשר: תעובר צורתן. בלינה דאינו פסולו בגופו וכל שאינו פסולו בגופו טעון עיבור צורה ואח"כ ישרפו כמבואר לעיל: ד כדברי חכמים. לחכמים אבל ר"י פליג דכיון שא' הופרש קודם יש לו דין קדימה להקרבה אא"כ השני מן המובחר (ירושלמי פ"ט הל"ו): והב'. שנשאר מראשונים שלא נשחט: ירעה. כיון שהיה בשעת שחיטה ונדחה תו לא חזי להקרבה הוא עצמו רק יפדה: לט"ז. דאין נדרים ונדבות קרבין ביו"ט: מאלו ומאלו. כיון דהופרשו שתיהן לפסח יביא הפסח מהן לקיים כן משא"כ בבהמות: המעות. שהופרשו ראשון: ה והפסח ירעה. דהוה מנוי בשעת שחיטה ונדחה לא הוה כמותר הפסח אלא נדחה שוב מלהקריבו: פסח יקרב. שהופרש ראשון: הוא עצמו יקרב. כיון שלא היה בשעת שחיטה אינו נדחה ותזי להקריבו הוא עצמו זהו מותר הפסח דקרב שלמים: מעות. כדין הבהמות כך דין המעות ומשנה שא"צ הוא דהכי במעות לוקחין תמיד שלמים והגב דלעיל תניא: ו בי"ג ירעה. שהרי דחיה בי"ד ולא הקריב: בי"ד. אם נמצא בי"ד אין כאן דחיה אף שנמצא קודם חצות כיון

דראוי

רא"א (לב) קודם חצות (לג) [יהא רועה] עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים [הוא עצמו] לאחר חצות (לג) יקרב שלמים (מ) הפסח שלא קרב בראשון יקרב בשני לא קרב בשני יקרב בשלישי מעות שלא קרבו בראשון יקרבו בשני לא קרבו בשני יקרבו בשלישי (נ) חגיגה שלא קרבה בראשון תקרב בשני לא קרבה בשני תקרב בשלישי : ז (ס) המפריש מעות לפסחו ומת אם היה בנו ממונה יביאם אחריו לשם פסח ואם לא יביאם שלמים לששה עשר המפריש (לד) פסחו ומת אם היה בנו ממונה עמו יביאנו [אחריו] לשם פסח (לה) [אם לאו] יביאנו שלמים לששה עשר : ח תמורת (לו) [הפסח] (ע) ולד תמורת (לז) [הפסח] ולדן ולד ולדן עד סוף העולם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמיהן שלמים (פ) ר"א אומר ולדות עצמן יקרבו שלמים תמורת שלמים ולד תמורת שלמים [ולדן] ולד ולדן עד סוף העולם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמיהן שלמים רא"א (לח) [ולדן] עצמן (צ) יקרבו שלמים המפריש נקבה לעולתו (לט) [לפסחו] ולאשמו עושה תמורה רבי שמעון אומר לעולתו עושה תמורה לפסחו ולאשמו אין עושה תמורה (מ) [אלא (ק) אין לך דבר העושה תמורה אלא דבר הרועה ומסתאב (ר) א"ר רואה אני את דברי רבי שמעון בפסח שהמקדיש פסח יביא שלמים] : ט (ש) המפריש נקבה לפסחו (מא) [תרעה] עד שתסתאב ותמכר (מב) [ויפלו דמיה לפסח] ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש תמכר שלא במום ילדה [זכר] ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו פסח (מג) ר"א אומר הוא עצמו יקרב [פסח] :

פרק י

א (א) ערבי פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין (א) [שיש בהן כדי רביעית (ב) בין חי בין מזוג (ג) בין חדש בין ישן רבי יהודה אומר ובלבד שיהא טעם יין ומראהו] : ב (ד) מזגו לו כוס ראשון בש"א (ב) [יברך] על היום ואח"כ (ג) יברך על היין (ד) שהיום גורם ליין שיבוא וכבר קדש היום ועדיין (ה) לא בא ובה"א מברך על היין ואח"כ מברך על היום (ו) שהיין גורם לקדוש היום שתאמר דבר אחר ברכת היין תדירה ברכת היום אינה (ז) [תדירה] והלכה (ח) [כדברי ב"ה] : ג (ה) מצוה על האדם לשמח (ט) בניו ובני ביתו ברגל (י) במה משמחן ביין [כדכתיב (תהלים קד) ויין ישמח לבב אנוש וגו'] רבי יהודה אומר (יא) [נשים] בראוי להם וקטנים בראוי להם : ד (ו) השמש (יב) [מכביש בבני מעים] ונותן לפני האורחין (יג) [אע"פ] שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר (ירמיה ד) נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים (*ו) המקרא את ההלל הם הולכין אצלו [וקוראין] והוא אין הולך אצלם המקרא את בניו ובנותיו קטנים צריך להיות עונה עמהן (ז) במקום שעונים באיזה מקום הוא עונה הגיע לברוך הבא (יד) [אומר] (ח) עמהן בשם ה' הגיע לברכנוכם (טו) [אומר] עמהן מבית ה' : ה (*ח) בני העיר (ט) שאין להם מי שיקרא את ההלל (טז) [הולך] לבית הכנסת (יז) [וקורא] פ' ראשון (יח) [והולכין] ואוכלין ושותין וחוזרין וגומרין את כולו ואם א"א להם כן גומרין את (יט) [כולו הלל] אין פוחתין ממנו ואין מוסיפין עליו (י) ר"א בן פרטא (כ) [היה פושט בו] דברים ר' [היה] כופל (כא) [בו] דברים : ו ר"א אומר חוטפין מצה לתינוקות בשביל שלא יישנו ר' יהודה אומר משמו אפילו לא אכל אלא פרפרת אחת אפילו לא טבל אלא חזרת אחת חוטפין (כ) מצה לתינוקות בשביל שלא יישנו עד היכן הוא אומר ב"ש אומרים עד אם הבנים שמחה (כב) [וב"ה] אומר עד חלמיש למעינו מים וחותם בגאולה (ל) *) אמרו ב"ש וב"ה (כג) [וכי] כבר יצאו (כד) [שמזכירין] יציאת מצרים אמרו להם ב"ה אפילו הוא ממתין עד קרית הגבר הרי אלו לא יצאו עד שש שעות ביום היאך אומר את הגאולה ועדיין לא נגאלו : ז (מ) (כה) [המצה החזרת והחרוסת] אע"פ שאין חרוסת מצוה ר' אליעזר בר' צדוק אומר מצוה במקדש מביאין לפניו גופו של של פסח (כו) [מעשה (נ) ואמר להם ר"א ב"ר לתגרי לוד בואו וטלו לכם תבלי מצוה] : ח אין מפטירין אחר הפסח [אפיקומן] כגון (ס) [אגוזים] תמרים (כז) [וקליות] (ע) חייב אדם (כח) (*ע) [לעסוק בהלכות הפסח] כל הלילה אפילו בינו לבין בנו אפילו בינו לבין עצמו אפילו בינו לבין תלמידו מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסובין בבית ביתוס בן זונין בלוד והיו (כט) [עסוקין בהלכות הפסח] כל הלילה עד קרות הגבר (ל) הגביהו מלפניהם ונועדו והלכו [להן] לבית המדרש (ע*) איזו היא ברכת הפסח ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו (פ) לאכול (לא) הפסח איזו ברכת הזבח ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול (לב) הזבח :

סליק מסכת פסחים

הגהות הגר"א (לב) ירעה: (לג) הוא עצמו: (לד) את: (לה) אין בנו ממונה עמו יביאנו לשם שלמים: (לו) פסח: (לז) פסח ולדן ולד ולדי וולדן: (לח) ולדות: (לט) ולפסחו: (מ) שאין לך דבר עושה תמורה אלא הרועה להסתאב א"ר אין אני רואה דבריו של ר"ש בפסח הואיל ומותר הפסח קרב שלמים : (מא) ירעה : (מב) ויביא בדמיה פסח : (מג) נשתיירה אחר הפסח ירעה עד שיסתאב ויביא בדמיה שלמים ילדה ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיה שלמים : (א) אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן רי"א צריך שיהא בו טעם ומראה יין : (ב) מברך : (ג) מברך : (ד) מפני : (ה) היין : (ו) מפני : (ז) תדיר : (ח) כב"ה : (ט) את : (י) שנאמר ושמחת בחגך אתה ואשתך וגו' : (יא) אנשים בראוי להן ונשים : (יב) מטביל בני : (יג) ואע"פ : (יד) ועונה : (טו) ועונה : (טז) הולכין : (יז) וקוראין : (יח) ובאין : (יט) כל ההלל : (כ) מוסיף בה דברים : (כא) בה : (כב) ב"ה : (כג) הלא : (כד) שיזכירו : (כה) הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת : (כו) אר"א בר"צ היו אומרים תגרי חרך שבירושלים בואו וטלו לכם תבלין למצוה : (כז) קליות וא גוזים : (כח) לספר יצ"מ : (כט) מספרין ביצ"מ : (ל) כיון שעלה עמוד השחר : (לא) את : (לב) את :

חסדי דוד

פרק י מצוה על האדם לשמח בניו וב"ב כו'. הכי תניא בגמ' דף ק"ט בשנוי לשון קצת בין בת"ק ובין בר"י ובמילתא דר"י איתא אנשים בראוי להם ונשים בראוי להן ול"ג התם קטנים כלל ומפרש בגמ' אנשים בראוי להם ביין ונשים דבבל בבגדי צבעונין ובא"י בבגדי פשתן מגוהצין. ומיהו התם לעיל מיניה תניא אידך לענין ארבע כוסות דת"ק אמר הכל חייבין וכו' ואחד קטנים ור"י וכי מה תועלת יש לקטנים ביין אלא מחלקין להם קליות ואגוזים משום דקטנים שמחים בקליות ואגוזים א"כ ממנו נקח לפי הנוס' שלפנינו קטנים בראוי להם היינו קליות ואגוזים וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' יו"ט ובזה מיושב מה שהקשה הכ"מ בסוף הל' יו"ט והביא בש"ע ואף לפי הנוס' שלפנינו רי"א כו' מסתברא דת"ק לא פליג בקטנים דהא אמרא לקטנים אזוקי מזיק להו ולא משמח ומ"ש במה משמחן ביין בבניו הגדולים מיירי : המקרא את ההלל הם הולכים אצלו כו'. ידוע שכך היה דרכם שאחד היה מקרא את ההלל וכולם עונים אחריו ראשי פרקים ויוצאים י"ח וכדאי' בסוכה פ"ג דף ל"ח והכא לא אשמעינן אלא הלכות דרך ארץ והכסיא דאמרי' בעלמא מאן דכתיב לי' כאבא אזיל לבי אסיא ואע"ג שהם הרבים וס"ד דכבוד רבים עדיפא קמ"ל : חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח כל הלילה כו'. הנה ברישא אמר דהחוב הוא על כל אדם ואח"ז מייתי המעשה בר"ג והזקנים ומאי רבותייהו פשיטא כ"ע נמי הכי מחויבים למיעבד. ובמכילתא החוב על כל אדם רק עד חצות הלילה והרמב"ם בפ"ז לא כתב אלא מצות עשה לספר וכו' בליל ט"ו בניסן וכו' וכל המוסיף ומאריך וכו' הרי זה משובח אמנם הטור בסי' תפ"א העתיק לשון התוס' שלפנינו אכן מרן ז"ל בש"ע השמיט וכתב חייב כו' עד שתחטפנו שינה הורנו לדעת כי כל הלילה לאו דוקא אלא כלומר עד שתבוא לו שינה ומסתמא אחר המאכל שהמאכל מביא שינה כבר נפטר בזה וא"כ מייתי עובדא דר"ג והזקנים דאע"ג דהיו מסובין ואכלו ושתו מ"מ התגברו על שנתם עד קרות הגבר ואז הלכו משם לבהמ"ד :

מצפה שמואל (ל) עי' זבחים עב: (מ) יומא סו: (נ) ירושל' ר"ה פ"א הל"א: (ס) נח. : (ע) נו. : (פ) תמורה יט. : (צ) שם כ. וירושל' שקלים פ"ד הל"ז: (ק) עי' תוס' נז: ד"ה ויביא ותמורה כו ד"ה ש"מ: (ר) תמורה כ. : (ש) שם יט: (א) צט: וירושל' פ"י הל"א : (ב) שבת פ"ח הל"א : (ג) קח. וירושל' פ"י הל"א ושבת פ"ה הל"א ושקלים פ"ג הל"א בשם ר"ת: (ד) קיד: וירושל' שם וכאן פ"י הל"א ושבת פ"ח הל"א ושקלים פ"ג הל"ב בשם ר' חייא ונזיר פ"ז סה"א ועי' במה"פ שם ד"ה ומתיא וסוכה פ"ה סה"ו : (ה) קט. וירושלמי שם פ"י הל"א : (ו) קז: וירושלמי שם : (*ו) עי' מיי' פ"ח מהלכות חו"מ הל"ט ובשו"ע סוף סימן תפ בהג"ה : (ז) סוכה לח: וירושלמי ברכות ספ"ח ור"ה ספ"ו וסוכה פ"ג הל"ט : (ח) שם וסוכה פ"ג הל"י : (*ח) עי' מיי' שם וטוש"ע סי' תפג סעיף ד ע"ש שנובע מזה מנהגנו שאין קוראין ההלל בבית הכנסת דכלנו בקיאין : (ט) ירושלמי פ"י הל"א ושבת פ"ח הל"א ושקלים פ"ג הל"ב ועי' סוטה פ"ה הל"ד ובברכות פ"א הל"י : (י) סוכה לט. ירושלמי שם פ"ג הל"י : (כ) קט וירושלמי פ"י : (ל) עי' קיז: וירושלמי פ"י הל"ה : (מ) קיד. ופ"ג הל"י : (נ) קטז. וירושלמי פ"י הל"ג : (ס) קיט: וירושלמי פ"י הל"ו : (ע) קטז. ומכילתא פרשת בא : (*ע) עי' שו"ע סימן תפא סעיף ב' : (ע*) ועי' מיי' פ"ח מהלכות חו"מ הל"ז ועי' לח"מ פ"ג מהלכות חו"מ הל"ו : (פ) עי' ר"ן פ"ק בענין הברכה בלמ"ד וע"ש :

מנחת בכורים

דראוי ליקרב אחר חצות קביע קדושתו בי"ד והרי תחלת י"ד לא היה : ס"ג לאחר חצות הוא עצמו יקרב שלמים. דחצות קובע ודוחה את הפסח האחר וכשלא היה בחצות לא הוה דחיה אף דהיה בשעת שחיטה ולעיל דאמר דתלינן בשחיטה תנא שלישי הוא (עי' בדף צ"ו ב'): בשני. לפסח שני : בשלישי. כלומר לשם שלמים ברגל שלישי: מעות. שהופרשו לפסח קונה מהם ק"פ שני אם צריך : חגיגת י"ד. שמביא עם הפסח א"כ בחגיגת יו"ט הראשון : בשני. ברגל שני : בשלישי. ברגל שלישי ושוב אם איחר עובר בבל תאחר בר"ה פ"ק (ועי' יומא ס"ו ובתוספתא פ"ד) וע"ש ס"ו הגי' יקרב לשנה הבאה ומפרש כרבי דשנה הוא שס"ה ימים ועדין לא עבר שנתו בפסח שלאחריו: ז ומת. קודם חצות : לשם פסח. שני אבל בפסח ראשון לא דהוה אונן ותו לא תיילא חיובא דפסח והא דהכן במשנה פ"ח אונן שוחטין עליו היינו בחלה החיוב קודם : לשם שלמים. דלא קבעתיה חצות כיון דמת קודם וס"ל להאי תנא דחצות קובע אבל מת אחר חצות אינו קרב שלמים דקבעתו חצות ונדחה ואינו קרב שלמים והכי מוקים לה רבא ואביי מוקי רישא במת אחר חצות בנו ממונה עמו יביאנו לשם פסח אין בנו ממונה עמו. מבואר במשנה דרועה עד שיסתאב דקבעו חצות וסיפא במת קודם חצות אין בנו ממונה עמו יביאנו לשם שלמים דלא קבע חצות בנו ממונה עמו ממילא עושה פסח שני ורב שרביא מוקי במת אחר חצות והיה גוסס בחצות ולכן בנו ממונה עמו מביאו לפסח דהל עליו חיובא מעיקרא אין בנו ממונה יביאנו שלמים וחצות לא קבעתיה דרוב גוססין למיתה ומתחלה עמד לכך שיופסל ור"א מוקי לה במת אחר חצות ומ"מ מביאו שלמים דר"ש הוא דאמר אין בע"ח נדחין אלא מחמת מום או אתנן או מחיר שאינם ראויין אבל למה שהוא ראוי יקרב והאי חזי לשלמים (יומא ס"ד) ורבינא מוקי בהפרישו אחר חצות ולכן לא קבע חצות ויקריבנו לשלמים דחצות קובע ולא זולת (צ"ח) : ח תמורת הפסח. דפסח עצמו זכר הוא ולא משכחת ולד : תמורת שלמים. בעלי מומין דאילו תמורת תמימים יקרבו כמבואר בתמורה רפ"ג : ר"א אומר · כמבואר בתמורה (יז:) : לעולתו · דקרבין זכרים וכן פסח ואשם : עושה תמורה · דמגו דנחתה לה [illegible]

שלא ימלא כריסו מהן כגון ירק וכדומה : עד שתחשך . אין לו תקנה כי אם משתחשך ואז יאכל מצה שמטה מה"ת וקודם לכן אסור לאכול מצה אפילו מפלג המנחה לר"י אין יוצא י"ח מצה דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה ולילה צאת הכוכבים היא ומצה אתקש לפסח : אפילו עני שבישראל. שאין לו כרים וכסתות לסמוך עליהן כדרך חירות חייב בהסיבה דכתיב ויסב אלהים את העם מכאן סמכו להסיבה : ולא יפחתו לו . אפילו מן הצדקה יתנו לו לצורך ד' כוסות : שיהא בהן . בכל א' וא' כדי רביעית הלוג דכתיב וכל משקה אשר ישתה ודרשינן מיניה לשתית רביעית דפחות מכן לא חשיבא מידי . חי . יין שאינו מזוג . חדש גרוע מן הישן דיין ישן דעת זקנים נוחה הימנו מ"מ יוצא בו : מזוג . הוא חלק א' יין וג' חלקים מים : טעם . לאפוקי חדש : ומראה . לאפוקי אינו אדום דיין אדום הוא : ב על היום . ברכה דקידוש קודם לברכת היין : שהיום . יו"ט : שיבא . לצורך קידוש : וכבר קדש . ועוד טעמא הוא מפני שקדש היום ממילא משתחשך ואל עליו הוכה לקדשו ומוקדם בזמן : שהיין גורם לקידוש . דקידוש על היין דווקא הוא ואם אין יין בעינן פת דבמקום יין עומד : תדירה . בכל יום ויום ובכל סעודה וה"ל ב' טעמים כנגד שני טעמים הנ"ל : והלכה כדברי ב"ה . אף קודם שיצתה בת קול ביבנה דהלכה כב"ה א"נ ר"י היא דאמר בפרק הזהב אין משגיחין בבת קול וקמ"ל כאן דבזה ודאי הלכה כב"ה : ג נשים בראוין להם . בבגדים בבבל בבגדי צבעים בא"י בבגדי פשתן המגוהצין כל מקום לפי חשיבותו : וקטנים בראוי להן . קליות ואגוזים שלב התינוקות נמשך אח"ז . עיין רמב"ם פ"ו מהלכות יו"ט הלכה י"ז והוא מתוספתא זו וכן בירושלמי : ד מכביש . מטביל : בבני מעים . של בהמות הנשחטות לכבוד יו"ט ואוכל מהן ע"פ אחר מנחה ונותן גם לפני האורחים למנוין על פסח כדי שיאכלו לתיאבון דאכילה כזו הוא גורר ומביא לידי תאות אכילה יותר : זכר לדבר . דאכילה מושכת אכילה: נירו לכם ניר . הנביא הראה לישראל שחורשין את הקרקע כדי שיהא יפה לזריעה ואם אינה חרושה אינה מקבלת זריעה כן הוא באכילה שע"י אכילה מועטת המעיים נפתחין ומקבלת אכילה יותר : המקרא ההלל. [illegible]

לקוטים וחדושים על תוספתא מסכת פסחים

מכ"י של הג"מ יונה בהג"מ יהודה גרשון זצ"ל ד"ץ מווילנא.

פרק א אור לארבעה עשר כו'. בגמרא בברייתא פ"ק ל"ג שם אלא מפני שאור הנר יפה לבדיקה. וכ"ל לפרש לישנא דתוספתא דתני שאור הנר יפה מרובה כו' משום דבגמרא שם גרסינן נמי לא לאור האבוקה וע"ז קאי שפיר הטעם דסמיך ליה מפני שאור הנר יפה לבדיקה דסד"א כדרבא דאמר אבוקה להבדלה מצוה מ"ה וכדמפרש הש"ס שם משום דנר יכול להכניסו לחורין כו' או כאידך טעמי דהתם ע"ש משא"כ הכא דלא תני אלא לאור החמה ולאור הלבנה שאורן נמי יפה לבדיקה כמו אור הנר וכן מוכח מדברי רש"י דף ד' שפי' לאור הנר יפה לבדיקה כו' וא"ת לבדוק לאור היום ותירץ הא ילפינן חיפוש מחיפוש כו' ע"ש משמע דאורן יפה כמו אור הנר ולזה דייק שפיר הכא בתוספתא ותני הטעם שאין בודקין לאורן מפני שאור הנר יפה מרובה ר"ל אור הנר ברוב פעמים הוא יפה כגון בלילה וכן ביום בבית אפל וכיוצא בו שאין החמה והאור שולטין שם משא"כ אור החמה שאינו אלא ביום וכן אור הלבנה אינה אלא בלילה וע"ז מביא ראיה ג"כ מן המקרא דתלה החיפוש בנרות ולא תלה באור החמה משום דחיפוש בנרות הוא המועיל ברוב הזמנים כדפי'. ועוד יש לפרש שיש לגרוס כאן שאור הנר יפה מארובה דמוקי לה הש"ם שם דמיירי הכא לגידי הארובה לזה קאמר הכא שאור הנר יפה מאור הארובה כיון שהוא נגדדין כ"ש: **ותב"א כל** שאין בו כרת כו'. כ"ל דר"ל דהאי דאסרי למכור לנכרי עד שיאכל קודם הפסח הייט דווקא כשמוכר לו בשעה שאסור לאכול ומותר למכור דהיינו בשעה חמשית ומיקרי שעת הביעור מחמת שאסור לאכול אבל קודם לזה מותר למכור לו ור"ע ס"ל דאף בשעה ה' נמי מותר למכור וקאמר ר"י דר"ע אתי' כב"ה ואי תקשי הלא ב"ה ס"ל ברפ"ב כל שעה שמותר לאכול מותר למכור דמשמע דווקא בשעה ד' יש ליישב כמו שמתרץ רבה בר עולא למתני' שם דהיינו כל שעה שמותר כהן לאכול בתרומה דהיינו כל חמש לר"ג ע"ש וכ"ה בש"ע ר"ס תמ"ג ע"ש: **בפסח בשוגג** וכו'. כ"ל דר"ל שאכל חמץ של הקדש וכאן לא שייך לפרש הטעם כמו גבי תרומה בשוגג כמתני' דפ"ב דגבי תרומה בעינן לשלם דבר הראוי להיות קודש דהיינו פירות והן נעשין תרומה וא"כ לפי מדה משלם כמו שפרש"י שם אבל בהקדש לא שייך זאת דבוודאי לפי דמים וחמץ בפסח לאו בר דמים וע"כ צריך לפרש כמו שפרש"י שם דחזי לאחר הפסח דמאי גזבר לזבן לי' וא"כ בר דמים הוא וכדאי' בש"ם פ"ב שם ולכך בשוגג צריך לשלם כמו הנהנה מן ההקדש בשוגג שמשלם קרן וחומש לגזבר ואשם ודאי למזבח ואיידי דתני הכא אשם ודאי תני נמי אשם תלוי והיינו כשהוא מסופק אי אכל חמץ או מצה שמחויב על לא הודע אשם תלוי כדתני לעיל בתוספתא אבל במזיד פטור כדתניא בברייתא שם וחטאה בשגגה פרט למזיד ע"ש: **אינה קודש** וכו'. ואי תקשי כיון דלמאי דפי' א"כ בר דמים הוא ואמאי המקדיש חמץ בפסח אינו קדוש יש ליישב דאתי' כרבי דגמר חטא חטא מתרומה כדאיתא בש"ם שם א"כ כמו גבי תרומה המפריש חמץ בפסח אינה תרומה כדלעיל וכדיליף בש"ם מתתן לו ולא לאורו וכמו שפי' התוס' שם דאיירי אפי' לר"י הגלילי ע"ש ה"ה לענין הקדש נפקא ליה דאינו קדוש כמו שיליף ליה בג"ש לענין כזית ושאר מילי מתרומה כדאי' בש"ם שם:

פ"ב על חמצו ואמר לו כו'. כ"ה במתני' שם ומוקי לה הש"ם אליבא דרבא דאיירי דווקא בהרהינו אצלו ואמר לו מעכשיו ע"ש וכה"ג צריך לפרש הכא אלא שהרמב"ם בחי' פ"ד דייק מהכא דדווקא היכא שקבע לו שישראל לנכרי הזמן קודם הפסח כדתני ברישא ואמר לו אם לא באתי קודם הפסח דאז מותר אבל אי הוה הזמן אחר הפסח אסור דהנכרי לא קני' ליה עד אחר הפסח ע"ש אלא דסיפא דהכא לא הביא שם בחיבורו כלל משום דלא פסק כוותא כר"מ דס"ל בש"ם שם דישראל מנכרי קני משכון ולא חילק בו כלל כסתם מתני' שם דאסור בהנאה וכמו שפי' המ"מ לדבריו שם והראב"ד שם כתב דאפי' לא הגיע זמנו עד אחר הפסח נמי מותר ברישא דהכא כיון דא"ל מעכשיו ובהגיעו זמנו קודם הפסח אפי' בלא מעכשיו נמי קני שאין דין אסמכתא לעכו"ם והאי תוספתא פי' הרא"ש לדברי הראב"ד דהאי דקתני הכא קודם הפסח דאמר לו קאי אבל זמן הפרעון היה אחר הפסח כו' ע"ש: **בפ"ע** אין זקוק לו כו'. ופרש"י שם דאיירי בלא קבל עליו אחריות אלא אמר לו הרי הבית לפניך והתוס' הקשו ע"ז דא"כ מאי אירא ייחד אפי' בלא ייחד נמי ופר"ת דאיירי אפילו בקבל עליו אחריות ואפ"ה שרי דהוי כקבל אחריות על חמצו של נכרי בביתו של נכרי ע"ש ולי נראה קצת ליישב קושית התוס' דלעיל דאיתא בפרק הזהב דהיכא דאמר ליה הא ביתא קמך אינו לא ש"ש ולא ש"ח וכפי' רב אלפס שם ורש"י סובר כדעת בה"ג דלעיל דאפי' ש"ח נמי חייב לבער ואשמועינן הכא בהך דתני הכא ייחד לו בית דדווקא בכה"ג דאמר לו הרי הבית לפניך דאינו אפי' ש"ח הוא דא"צ לבער אבל אי הוי ש"ח היה צריך לבער כדעת בה"ג דלעיל והשתא אתי שפיר לפי' רש"י האי דתני הכא ייחד לו בית: **בין** שנתבלה באלפס כו'. כ"ה ברא"ש שם ובספר הרוקח הביא ג"כ מהכא דפי' הקומץ רבה תבלה בקמח ובשומשמין ובכל מיני תבלין כשרה כו' ע"ש ובפלפלין העלה הרא"ש שם דאסור ע"ש והאי דתני הכי בין שנתבלה בקדרה אע"ג דהיינו מבושל נ"ל דאיירי כר"מ דלעיל דס"ל דיוצאין במבושל שלא נימוח ע"ש ובירושלמי דהכא גרסי' יוצאין במצה מתובלת אע"פ שאין בה טעם דגן והוא שיהא רובה דגן כו' ע"ש והראב"ד בהשגות פ"ו פירש לתוספתא דהכא דאיירי שתבלה משנאפת ר"ל דאל"ה הוי כמו נילושה ביין ושמן דאין יוצאין בהן דהוי מצה עשירה והמ"מ פירש שם שהתוספתא אינה סוברת כר"ע דדרים לחם עוני פרט לנילושה ביין ושמן כו' אלא כר"י הגלילי דדריש ליה למעט מ"ש ע"ש:

פ"ג הבור הרי היא כמבוער וכו'. כ"ל דר"ל חמרן כמו חמירא ומתוספתא דהכא יש להביא ראיה למה שפסק הרמב"ם בפ"ב מה' חו"מ דא"צ שולם להעלותו אלא מבטלו בלבו ודיו דלא כהא"ל שבש"ם בפ"ק דמשמע שם שצריכין לבערו ע"ש אף שסיטת הרמב"ם לפסוק כהא"ל שבש"ם כמו שהקשה הראב"ד בהשגות שם ע"ש שאני הכא דהתוספתא מסייע לי' עוד יש לפרש בע"א ע"פ מה שכתב המרדכי בפ"ב דפסחים דעיסת חמץ שנפלה לבאר דמסתמא הוי נותן טעם לפגם ע"ש אלא דלשון ה"ה כמבוער אינו כ"כ מדויק לפירוש זה: **שירד** לתוכה דלף כו'. ברייתא פ"ב אלא דל"ג שם קלי אלא סתם קמח ומפרש שם רב פפא והוא דעביד טיף להדי טיף ופרש"י שם שטירוד הדלף הנופל תמיד אינו מניחו להחמיץ: **אוסרות** ובחומץ כו'. ברייתא שם ופ"ג שם אין לותתין שעורים בפסח ואם לתת נתבקעו אסורות לא נתבקעו מותרות ר' יוסי אומר שורן בחומץ והומץ צומתן וגי' הירושלמי ספ"ב כגי' דהכא ע"ש ולפי גירס' התוספתא נ"ל דת"ק דהכא חולק על ת"ק דהש"ם וס"ל דלא מהני נתבקעו וכן פי' בעל ק"ה שם ע"ש ור' יוסי דהתם ס"ל בהא כת"ק דהתם דמהני נתבקעו אלא דפליגי בחומץ דר"י מתיר ע"י שריית חומץ ות"ק אסר ובזה פסק שם הש"ם דאין הלכה כר"י ע"ש: **מפני** שהן המין כו'. כ"ל דר"ל אע"ג דברותחין אין בו חשש חימוץ כדתני בברייתא שם אלו דברים שאין באין לידי חימוץ כו' והלוש שחלטו ברותחין אפ"ה אין לשין בו מצה לצאת י"ח מפני שהן חולטין ר"ל ותניא לעיל בפ"ב דאין יוצאין לא בחלוט וכ"ה בש"ם שם ומפרש שם דהיינו מוגלשין ע"ג קמח ע"ש: **יו"ט** בחמין כו'. כ"ל דר"ל מדתני הכא יתר על כן ועוד מדתלה דין זה במנהג הנשים למשמע שהחמירו בזה על עצמן אף שלא מן הדין דמיירי שאותן המין הוחמו ביו"ט לצורך יו"ט והותירו דמן הדין הן מותרין לחול כמו שכתב הרמב"ם בחי' פ"א מהל' י"ט דלאו מיירי בהוחמו במזיד לצורך חול מאי רבותא דנשים שנהגו כן כיון דמדינא אסור כמו שכתב הרמב"ם שם הלכה ט' עשה כדי לאכול ביו"ט והותיר מותר לאכול בחול דמשמע הא במזיד עושה לחול אסור והאי שכתב הרמב"ם שם הלכה ט' מפני שהחמירו במערים יותר מן המזיד דמשמע דבמזיד מותר תירץ מהר"ל בן חביב דקאי אמיו"ט לשבת ולא מיו"ט לחול ע"ש בל"מ הלכך נ"ל דמיירי הכא כדפי': **הרואה** ואינו מפסיק כו'. התוס' שם הביאו לתוספתא דהכא והקשו שם על פרש"י שפי' שם כפר דא"כ ה"ל למימר וכמדתו לכל רוח כמו בפסחים מן המודיעים ולחוץ וכמדתה לכל רוח ואור"י דבתוספתא מפרש בהדיא איזה נופים הרואה ואין מפסיק פי' כ"מ סביב ירושלים שיכול לראות משם ע"כ. ולי נראה ליישב דברי רש"י עם התוספתא דרש"י מדייק בלישנא דקתני הכא איזה נופה לשון יחיד ובמתני' תנן אם עבר נופים לשון רבים ומהאי שינוי ל' דקדק רש"י כפירושו דנופה הוא שם כפר אחד והיה שם לרוח א' של ירושלים והיינו דמפרש לה בתוספתא איזה הוא נופה כי כמה כפרים היו שם ואיזה הוא הנקרא נופה לזה קאמר אותו כפר הרואה ואין מפסיק ר"ל שמשם יכול לראות ירושלים ומשם והלאה אין יכולין לראותה ולכך נקרא אותו כפר נופה והאי דתנן במתני' אם עבר נופים ע"כ צריך לפרש דר"ל כמדת אותו נופה לכל רוח שיכולין לראות משם כיון שלא היה אלא כפר אחד ומרוח אחד הנקרא נופה כדפי' והיינו כמו דתני לה בהדיא וכמידתה לכל רוח אלא שסתמא דמתני' קיצר בלשונו ומובן מאליו והתוס' גרסי בתוספתא כמו במתני' איזהו נופים דלא כגירסא שלפנינו ולכך מיאנו בפרש"י שוב מצאתי קצת מזה בפי' בעל תוי"ט ע"ש: **ההולך** לשחוט את פסחו כו'. כ"ל דר"ל דדינא דצופים הוזכר במתני' שם גבי מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קודש דאם עבר צופים לא הטריחוהו לחזור אלא שורפו במקומו לזה קאמר הכא מכאן אתה אומר ר"ל כמו ששם לא הטריחוהו לחזור כמו כן גבי ביעור חמץ פעמים שלא הטריחוהו לחזור וכן במתני' שם השוה אותן ותנן וכן מי שיצא כו' והאי דתני הכא סעודת אירוסין דמשמע שהיא מצוה כמו אינך מוקי לה הש"ם כר' יוסי דס"ל הכי או כר' יהודה דפליג עליו אלא דאיירי בסעודה שניה דלד"ה מצוה: **אלא** להקל עליו כו'. כ"ל דר"ל שאותה שהצריכוהו כאן אינה אלא חומרא דאתי לידי קולא דאילו היה שורפו במקומו היה צריך לשורפו דוקא מעצי עצמו כדתני בברייתא בסמוך משא"כ כשחוזר ושורפו לפני הבירה שורפו מעצי המערכה וכ"ל שבאה התוספתא לתרץ בזה מאי דקשה כיון דבשר קודש וחמץ שניהן שוים כדמשמע הכא ובמתני' שם וכן מפורש בירושלמי שם א"כ אמאי גבי חמץ כשהולך לדבר הרשות צריך לחזור מיד וגבי בשר קודש אם עבר צופים א"צ לחזור אפי' לדבר הרשות ואפילו לפירוש התוס' דלעיל עכ"פ הוי האי חזרה מצוה דרבנן כמו גבי ביעור חמץ ולזה קאמר הכא דהאי חזרה לאו חומרא גרידא היא אלא חומרא דאתי לידי קולא כדפי' ולכך לא חילקו בה בין דבר מצוה לדבר הרשות אלא בשניהם אם עבר צופים שורפו במקומו מעצי עצמו כדמסיק הכא בסמוך:

פ"ד הביא אשמו ולא הביא גזילו כו'. כ"ל דר"ל לענין הגוזל את הגר ונשבע לו כדתנן במתני' ס"פ הגוזל עצים שצריך לשלם קרן וחומש לכהנים ואשם למזבח ותנן שם שהמביא גזילו עד שלא הביא אשמו יצא הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא ואשמועינן הכא כיון שנשחט האשם קודם גזילו אע"פ שלא נזרק לא יהא ממרס בדמו אלא תעבר צורתו כו': **יהא** ממרס בדמו כו'. כ"ה בברייתא ס"פ הגוזל עצים מנין שאם הביא אשמו עד שלא הביא מעילתו שלא יצא ת"ל באיל האשם האשם בכבר ופרש"י משמע הואיל שהוא בא חובה לאשם שהוא קרן אלמא קרן ברישא מייתי ע"כ והאי שכתב הרמב"ם בחי' פ"א מהל' מעילה וז"ל הביא מעילתו עד שלא הביא אשמו לא יצא כו' כבר השיג עליו הראב"ד שם והרי"ק תירץ שהרמב"ם קרא להקרבן בלשון מעילתו ולהקרן בלשון אשמו כלישנא דקרא והשתא עולין דברי הרמב"ם כמו דינא דברייתא דלעיל והתוספתא דהכא ע"ש בכ"מ אע"ג דלישנא דברייתא שם הוא בהיפוך דקרא להקרבן אשמו ולהקרן מעילתו כמו שפירש רש"י שם: **שיש** חמץ לאחד מבני חבורה כו'. לכאורה כ"ל דהאי בד"א ברייתא אחרת וכ"ה בש"ם שם דברייתא קמייתא דתני בה א' המקטיר דחייב מסיק בה שם אבל המולק את העוף בי"ד אין עובר בלא כלום ובברייתא אחרת תני שם אימתי בזמן שיש כו' או לא' מבני חבורה הי' לא' בסוף העולם אין זקוק לו וא' השוחט וא' הזורק וא' המולק וא' המזה חייב. אבל הקומץ את המנחה אין עובר בל"ת המקטיר את האימורין אין עובר בל"ת כן נ"ל לפי גירס' התוספתא שלפנינו דתני בה אבל המולק כו' עובר בל"ת אבל לפי מסקנת הש"ם שם דמתרץ ליה ומוקי להך ברייתא דתני בה חייב במליקה דאיירי בחולו של מועד ותי' היא ע"ש א"א לפרש כמו שפי' דהא מפורש הכא בהדיא דאיירי בי"ד ואפ"ה תני חייב במליקה אלא ע"כ נ"ל דט"ס הוא כאן וצריך להגי' אבל המולק כו' בי"ד אינו עובר בלא תעשה והיינו תנא דברייתא קמייתא שם ולפ"ז מדויק נמי לישנא דאבל דתני הכא משום דברייתא תני המקטיר דחייב והדר תני אבל המולק אין עובר בל"ת וכ"ה בהדיא בברייתא קמייתא שם: **והקטירו** ע"ג המזבח כו'. כ"ה במתני' ס"פ דלעיל ומפרש הש"ם דה"ק נתנו במגים להקטירן ע"ג המזבח דהוא עצמו שהפשיט לא היה מקטירן דבזר מיירי כמו שפרש"י שם והאי דתני הכא אפי' של ארבע וחמש נתנו במגים כו' נ"ל דר"ל שמותר לערב חלבים אפי' של ד' וה' פסחים כא' ואי תקשי הא איתא בש"ם שם והקטירו שלא יערב חלבים זה בזה יש ליישב דאתי' כההיא דירושלמי דקאמר שם הכא את אמר והקטירו שלא יערב כו' והכא את אמר והקטירן כולן כאחת ומשני כאן למגים וכאן ע"ג המזבח ופי' בעל ק"ה דבמגים אסור להקריבן כא' וע"ג המזבח מותר ע"ש והרמב"ם בפ"א מהל' ק"פ פסקה וכתב שלא יערב חלביו של זה בזה ולא חילק כלל נ"ל משום דפסק כהש"ם שלנו שם וכמו שפרש"י שם דמפרשי' להאי והקטירן כלאמורין של קרבן א' כדאי' שם: **עד** מקום החזה כו'. כ"ה בברייתא בשבת פ' כ"כ ומפרש הש"ם שם דאפי' רבנן לא שרי אלא להפשיט כדרכו עד החזה והשאר מפשיט ותולך בחתיכות קטנות ע"ש והרמב"ם בפ"א מהל' ק"פ סתם וכתב ותולין ומפשיטין את כולו כו' ע"ש וכ' עליו הכ"מ שם שכתב כן לאפוקי מר' ישמעאל דתוספתא דס"ל דאין מפשיט אלא עד החזה ע"ש והקשה הל"מ ע"ז דלפ"ז קשה אמאי השמיט הרמב"ם דמן החזה ואילך מפשיט בחתיכות קטנות כדאיתא בש"ם פרק כ"כ ע"ש ולענ"ד לא קשה כלל על הכ"מ לפי דפריסית דהאי דתני הכא לעיל ובשבת מלבישו בגויתו כו' דר"ל שמפשיטו כולו ומלבישו בעורו כדלעיל דהאי תנא ע"כ לא איירי בחתיכות קטנות כמו חכמים דפ' כ"כ ופסק הרמב"ם כסתם תוספתא דהכא והיינו שמדייק הכ"מ בלשונו וכתב על הרמב"ם שכ"כ לאפוקי מר' ישמעאל דבתוספתא כו' ע"ש ולא כתב לאפוקי מר' ישמעאל דהש"ם דפ' כ"כ משום דחכמים דהתם לא מכשרי אלא בחתיכות קטנות וכונתו על סתם תוספתא דהכא שחולק על ר"י כדפי' ומכשיר בכל ענין ואולי דברי הכ"מ היה כ"ל ליישב דברי הרמב"ם שסתם הענין והלך בדרך המשנה כמו שהקשו התוס' בר"פ אלו דברים ותירצו דסמך המשנה על דין הקטר חלבים ע"ש וכמו כן אפשר לומר שהוא ג"כ דעת הרמב"ם שם: **שפיכה** א' כנגד היסוד פסול כו'. כ"ל דר"ל כדתנן במתני' פרק תמיד נשחט כהן הקרוב אצל המזבח זורקו זריקה אחת כו' והיינו למרחוק כמו שפרש"י שם אבל אם שפכו שפיכה א' והיינו שמקריב הכלי בנחת לכותל המזבח כפרש"י שם פסול משום דמפרש הש"ם דאתיא כר' יוסי הגלילי דיליף מבכור דכתיב ביה את דמם תזרוק והיינו דוקא בזריקה והרמב"ם בחי' שם שכתב שופכו שפיכה א' כו' ע"ש הייט משום שפסק דלא כמתני' דלעיל אלא כר"י וכר"ע דס"ל בסוף פסחים ובזבחים פ' ב"ש דפסח בשפיכה ומפיק להו מודם זבחיך ישפך ע"ש. ותמיה לי על הכ"מ שלא העיר מזה כלום וכתב שהוא מהמשנה פרק תמיד נשחט ובמתני' לא תנן אלא זורקו וצ"ע: **הלבו** ויושבו להו בעזרת הנשים כו'. כ"ל דראב"י פליג אמתני' דפ' תמיד נשחט דתנן התם יצתה כת ראשונה ישבה לה בהר הבית כו' והשלישית במקומה עומדת ולא תנן נמי גבי שלישית ישיבה ומפרש הטעם בירושלמי שם משום דאין ישיבה בעזרה כו' וראב"י פליג ע"ז וס"ל דגם השלישית ישבה בעזרת נשים ואפשר לומר דראב"י מיירי שסמכו עצמן לכותל דהוי כישיבה וכה"ג מתרץ בהדיא בירושלמי שם ומוקי למתני' דסוטה פ"ז דתנן וקורא יושב דמיירי בסמך לכותל ע"ש כדי שלא יצטרך לומר דראב"י פליג אהך דאין ישיבה בעזרה כו' ומזה הירושלמי כ"ל להוכיח קצת דהך דאין ישיבה בעזרה לא הוי אלא מדרבנן דאי הוי דאורייתא לא התירו בזה סמיכה לכותל כמו שכתב הסמ"ע בח"מ סימן י"ז וסי' כ"ח ע"ש אבל רש"י פי' בפ' חלק דף ק"א דהוי הלכה למשה מסיני ע"ש ובפ"ב דיומא כתב דנפקא ליה מדכתיב לעמוד ולשרת העומדים שם כו' משמע דנ"ל מקרא ואולי אסמכתא בעלמא הוא ומדברי התוס' בפ"ב דזבחים משמע דספוקי מספקא להו בזה ע"ש ועיין ברמב"ם פ"ז מהל' בית הבחירה מה שכתב בעל מ"ל שם:

פרק ט וק"ו לטפשין כו'. כ"ה בברייתא שם. לכאורה יש לדקדק ששינה הברייתא מלשון הפסוק דבברייתא נקט הכא הרבותא גבי חכם והפשיטות אצל הטפשים ובקרא נקט הרבותא גבי אויל דכתיב גם אויל מחריש דמשמע דפשיטא חכם מחריש כדמסיק הכא ואנ"ל חכם מחריש. ויבואר ע"פ מ"ש הרמב"ם בחי' פ"ג מהק"פ דמיירי הכא שהיו שם רמיזות ודברים שאומדין הדעת בהן שכ"א שימלא ישחוט על חבירו רק הואיל ולא פירשו ולא אמרו זה לזה אינן אוראין כו' ע"ש ובזה יבואר דהכא נקט בברייתא הרבותא גבי חכם ר"ל אפי' שחכם שהי' לו להבין שזה הוא חסרון אצלו שישחט הא' על חבירו וא"כ לא הי' לו אפי' לרמז בזה אלא א"כ שרוצה בזה אפ"ה יפה לו השתיקה שלא אמרו בפירוש ואין ברמיזתו כלום וק"ו לטפשים שאינו מבין שום חסרון בזה והוא מרמז מחמת חסרון ידיעתו כי כן דרך האוילים שמרמזין אף בלי שום כוונה כלל ק"ו שיפה לו השתיקה ואין ברמיזתו כלום והפסוק מיירי שהוא מחריש וגם אינו מרמז כלל לכך נקט בהיפוך הפשיטות גבי חכם שהוא יפה לו שעושה זאת מחמת הבנתו ומדעתו מפני שמכיר חסרונו בזה אלא אפי' האויל שאינו עושה זאת מדעת אלא כסומא בארובה אפ"ה יפה הוא לו וחכם יחשב כדמסיק. עוד י"ל ע"פ פשוטו בע"א דהברייתא ה"ק יפה השתיקה לחכמים אע"פ שאין משיגין ע"י מעלה יתירה רק שישארו בחכמתם כמו שהן ק"ו לטפשים שהשתיקה יותר יפה להן שגם משיגין ע"י מעלה יתירה שיחשבו לחכמים ע"י כדכתיב בקרא דבסמוך וקרא ג"כ ה"ק אפי' האויל שמחריש יחשב בשם חכם וישיג ע"י מעלה יתירה ומכש"כ החכם שמחריש שלא יגרע ע"י שם חכם ממנו:

ביצה שנולדה וכו' וב"ה אומרים לא תאכל. מפרשינן טעמא בגמ': שאור בכזית וחמץ בככותבת. אמרינן בגמרא [דף ז:] דלענין אכילה כולי עלמא לא פליגי דזה וזה בכזית כי פליגי לענין ביעור כלומר לעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא דב"ש סברי מדפלגינהו קרא דכתיב לא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ ש"מ שיעורו של זה לא כשיעורו של זה וב"ה סברי מלרך לריכי כדאיתא בגמרא וכי היכי דלענין אכילת שיעורן שוה כך לענין ביעור שיעורן שוה ותנא לה הכא משום דהויא מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה כרישא ושייכא ביו"ט: שאור. הייני המחמץ אחרים: ככותבת. תמרה: **גמ'** במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה. שאינה מוקצה: אוכלא דאיפרת הוא. אוכל שנפרד מחבירו ואין לאסרו משום נולד דהא חזי האי פלגא למאי דהוה חזי כוליה: אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמייהו דב"ש מוקצה הוא: **ואיבא** למידק דהכא משמע דכיון שהתרנגולת מוקצה אף הביצה נגררת אחריה ואילו לקמן בשמעתין אקשינן אלא מעתה שבת דעלמא תשתרי והא התם התרנגולת מוקצית מחמת איסור שחיטה ואפ"ה אי לאו משום גזירה הוי שרינן ביצתה ובפרק חבית (דף קמד:) נמי הכי משמע דאמרינן התם חולב אדם עז לתוך הקדרה שיש בה אוכל משום דכיון דהוה ליה משקה הבא לאוכל חשיב כאוכל והא עז בשבת מוקצית היא מחמת איסור שחיטה ואפ"ה לא מתסר חלבה משום

רש"י

ביצה לא תאכל. בו ביום: שאור בכזית. משום דהנך הוו מקולי בית שמאי ומחומרי ב"ה כמו גבי יו"ט תני להו גבי הדדי ובגמרא מפרש טעמייהו: ככותבת. תמרה: **גמ'** העומדת לאכילה. שאינה מוקצה: אוכלא דאיפרת. אוכל שנפרד: ומשום הכנה. קאסרי בית הלל כדמפרש ואזיל: כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה. ואע"ג דבידי שמים הוא אסור דבעינן בכל סעודת שבת וסעודת יום טוב להיותן מזומנות מבעו"י של חול: רבה. לאסר בהכנה שאינה בידים ממש לטעמיה דאמר רבה בפסחים ויליף מהכא דמוקצה דאורייתא: והכינו. והזמינו כגון מכאן אני אוכל למחר דאי משום הכנה בידים ולומר שיאפו ויבשלו מבעוד יום בהדיא כתיב את אשר תאפו אפו אלא הזמנה בפה קאמר וכתיב ביום הששי והתם ששי חול הוא ואחשבה רחמנא לסעודת שבת שיזמינה מבעו"י

ביצה

אשנולדה א ביום טוב ב"ש אומרים תאכל ובית הלל אומרים לא תאכל בית שמאי אומרים שאור בכזית וחמץ בככותבת וב"ה אומרים זה וזה בכזית: **גמ'** במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה מאי טעמייהו דב"ה אוכלא דאיפרת הוא ואלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמייהו דב"ש מוקצה הוא ואוקמה רבה*בתרנגולת העומדת לאכילה וביו"ט שחל להיו' אחר השבת עסקינן ומשום הכנה וקא סבר רבה כל ביצה דמתילדא האידנא מאיתמול גמרה לה (א) רבה לטעמיה דאמר רבה °והיה ביום הששי והכינו חול

לתא דידה יש לומר דכי פרכינן הכא מאי טעמייהו דב"ש מוקצה הוא מדין נולד אתינן לה (ב) קס"ד דכל שהוא נולד ודאי כ"ע מודו ביה וכדמוכח בגמרא וכמו שכתבתי בחדושי והכא נולד גמור חשבינן ליה דכיון דתרנגולת עומדת לגדל ביצים יצתה מתורת אוכל לגמרי וביצה שלה אע"פ שהוא אוכל גמור ואפילו חשב לאכלה מע"ש על כרחך נולד הוא ומיתסר [דהשתא הוא דמשוי אוכל] אבל תרנגולת העומדת לאכילה משום איסור שבת לא יצתה מתורת אוכל דאיסורא הוא דרביעא עלייהו כאריה בעלמא הלכך לא מיתסר משום מוקצה אלא היא דאסירא אבל ביצתה דלא נאסרה מעולם שריא והיינו נמי ההיא דחולב אדם עז לתוך הקדרה דבעז העומדת לאכילה עסקינן ומשו"ה (ג) נהי דעז מיתסרא לה מחמת איסורו של שבת חלבה לא נאסר מעולם ונמצאת אומר לפי דרך זה שכל מה שנאסר מחמת איסור בין השמשות מיתסר לכולי יומא אע"פ שתבא לו שעת היתר ואין הכי נמי דלמאן דאית ליה דשבת ויו"ט קדושה אחת היא דלא שחיט בשרא ביום טוב שלאחר השבת אלא דאנן לא סבירא לן הכי וחלב וביצה הניתרין היינו משום שלא נאסרו מעולם וזה דרך נכון וברור ויש להרמב"ן כאן דרך אחר וכתבתיו בחדושי [ומביאו בר"פ חבית]: **ואוקמא** רבה בתרנגולת העומדת לאכילה וביו"ט שחל להיות אחר השבת ומשום הכנה. פירוש דחשיבא להו לב"ה הכנה דממילא כדמפרש ואזיל דכל ביצה דמתילדא האידנא מאיתמול גמרהלה והזמנה דבידי שמים נמי מיקריא הכנה ואם הוכן ביו"ט בידי שמים אסור לאוכלו בשבת דבעינן בכל סעודות שבת וסעודות יו"ט שיהו מוכנות מבעוד יום של חול והא דאיצטריך למימר מאתמול גמרה לה משום דאי היום גמרה לה לא מיתסרא דהא קי"ל בעירובין (דף לח:) גבי תחלת היום קונה עירוב דשבת מכינה לעצמה אבל יו"ט אינה מכינה ויו"ט נמי דכותה ומשו"ה איצטריך למימר דמאיתמול גמרה ואיצטריך נמי למימר גמרה דאילו לא גמרה אע"פ שנתגדל לא מיתסרא דאי הכי ביו"ט אחר השבת היכי שחטינן והלא כבר נתגדלה בשבת אלא דלא חשיבא לן הכנה אלא כי גמרה מפני שאז מתחדשת בריה חדשה לגמרי: **רבה** לטעמיה. רבה דאסר בהכנה דאינה בידים ממש: לטעמיה. דאמר בפרק אלו עוברים בפסחים (דף מז:) דמוקצה דאורייתא ויליף לה מקרא דוהכינו כדאיתא התם וכיון דמוקצה דאורייתא אלמא הכנה דממילא חשיבא דהא מאי דאסיר משתרי ע"י הכנה וכיון דחשיבא כולי האי שפיר מידרים קרא דוהכינו להכנה דביצה דממילא ולא מוקמינן ליה להכנה דבידים בלחוד זהו דרך פירוש רש"י ז"ל וכבר הקשו עליו דהא הדר ביה רבה התם בפרק ואלו עוברים (דף מח.) וכתבתי בחידושי: והכינו. והזמינו כגון מכאן אני אוכל למחר דאי משום הכנה דבידים בא לומר שיאפו ויבשלו

דף ב:

שלטי הגבורים

א קי"ל דאין בין יו"ט לשבת אלא צורך אוכל נפש בלבד או מכשירי אוכל נפש שא"א לעשותם מאתמול אבל שאר כל המלאכות אסורות ביו"ט ולוקין עליהן:

לשון ריא"ז

הזהירה תורה שלא לעשו' מלאכה ביום טוב כדרך שהזהירה שלא לעשות מלאכה בשבת אלא שבשבת חייבים עליה סקילה במזיד וקרבן חטאת בשוגג כמ"ש בהל' שבת אבל ביו"ט לוקין עליה מלקות ארבעים שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו וכן יש בו מצות עשה שנאמר בו שבתון שהוא מצוה לשבות ממלאכה והרי יש בו עשה ול"ת ואע"פ שיש חילוק מלאכות בשבת כמו שמבואר בהלכות שבת אין חילוק מלאכות ביו"ט שאם עשה הרבה מלאכו' בהתראה אחת אינו לוקה אלא מלקות אחת כמו שמבואר בפסחים בפרק אלו עוברין וכן הותרה מלאכת אוכל נפש מה שלא הותרה בשבת שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש וגו' ואע"פ שהותרה בו מלאכת אוכל נפש אין יו"ט מכין לשבת ולא שבת מכינה ליום טוב:

שיטת רבינו יהודה ב"ר ברכיה זצ"ל

ביצה שנולדה ביו"ט ב"ש אומרים תאכל ובית הלל אומרים לא תאכל בו ביום ובגמ' מפרש [טעמ]א: שאור בכזית. הנ[ך] מקולי בית שמאי ומ[חומרי] בית הלל היא ובגמ' [...] מחלוקת לענין ביע[ור ...] לענין אכילה דברי [...] וזה בכזית: כותבת. תמרה: גמ' העומדת לאכילה. שאינה מוקצה: אוכלא דאיפרת הוא. אוכל שנפרד והכרו במסכת מנחות תבורי אוכלין כמאן דמיפרתי דאמו: אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים. להוציא מהן אפרוחין: מאי טעמייהו דבית שמאי מוקצה הוא. ודוקא בעומדת לגדל ביצים להוציא מהן אפרוחין אבל בעומדת להטיל ביצים לאכילה אע"פ שהתרנגולת מוקצית אין הביצה מוקצית דהא דעתיה עלה מאיתמול כדאשכחן בעז לחלבה שאע"פ שהעז מוקצית אין החלבה מוקצית כדגרסינן במסכת שבת אמר רב חסדא חולב אדם עז לתוך הקדרה. ולא קאמר הך סברא ואוקמה רבה דביצה בכל ענין היא אסורה ואפי' בתרנגולת העומדת לאכילה ומשום הכנה וכל ביצה דמתילדא האידנא מאיתמול גמרה לה ואין מותר בשבת דבר שנברא ביו"ט ולא ביום טוב דבר שנברא בשבת וגזרה יו"ט דעלמא אטו יום טוב אחר השבת. ודין ביצה כך הוא ביצה שנולדה בכל יום טוב אסורה בו ביום ובשבת ויו"ט הסמוכין זה לזה נולדה בזה אסורה בזה וכן שני ימים טובים של ראש השנה נולדה בזה אסורה בזה ושני ימים טובים של גליות נולדה בזה מותרת בזה. והיכא דשחט תרנגולת ומצא ביצים גמורות מותרות הן לעולם דביצים במעי תרנגולת כאחד מאיבריה הן ואינן נאסרות אפילו ביום טוב

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ק מה' יו"ט סמג לאוין עה טור א"ח סי' תקיג:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל ורבה:
(ב) נ"ל דקס"ד:
(ג) נ"ל נמי אף על גב דעז כו' כנ"ל:
(ד) נ"ב וכן פירשו התוס':
(ה) נ"ב דרבה:
(ו) נ"ל כוותי':

הגהות מא"י

[א] בכל האלפסים ישני' קודם המסכת זו יום טוב:

המאור הקטן

[דף ב' ע"א] **מאי** קושיא דילמא בית שמאי לית להו מוקצה וקשיא לן וכי אפשר לומר כן והא במתני' תנינן לה דתנן בית שמאי אומרים לא יטול אא"כ נענע אלמא אית להו לבית שמאי מוקצה וכי תימא טעמייהו דבית שמאי התם לאו משום מוקצה הוא אלא משום דאתי לאמנועי משמחת יו"ט כדמסקינן התם בגמרא זו טעות ביד קצת המפרשים ועיקר פי' אותה שמועה כך הוא זמנין דמנח כחושים ושקיל שמנים כלומר שעלה בדעתו מאתמול לזמן שמנים וביו"ט יבאו לידו תחלה כחושים ויניח הכחושים ויטול השמנים אי נמי בחלוף נמצא מטלטל ושביק וקא מטלטל מידי דלא חזי ליה כלומר מה שלא הכין מאתמול אי נמי זמנין דמשכח להו כולהו כחושים מה שלא עלתה בדעתו נמצאת הכנתו מאתמול כשאמר מכאן אני נוטל למחר הכנה בטעות ואינה הכנה אלא כולן מוקצין הנוקא מטלטל מידי דלא חזי ליה ועוד דקא מימנע ליה משמחת יו"ט לגמרי כדשביק להו לכולהו לפיכך צריך שיאמר מעיו"ט לב"ה זה וזה אני נוטל שמאחר שאינו מקפיר למשמש בהן כבר נמלך עליהן בדעתו בין שיהיו שמנים בין שיהיו כחושים ולא אתי לטלטולי ולמשבק ולב"ש צריך לנענע בבריכה ראשונה כדי שיהא זמונו זמון יפה ואי לאו הכי אתי לאמלוכי ולא הוי זמונו זמון ולעולם טעמייהו דב"ש משום מוקצה ואי הכי הדרא קושיין לדוכתה היכי סליק אדעתין למימר דב"ש לית להו מוקצה וי"ל (ד) דילמא שאני מוקצה בעלי חיים דחיים עלייהו ומקצה להו מדעתיה משום חורבן שובך א] וכדאוקימנא לקמן בבריכה הראשונה דחיישינן דילמא ממליך עלה משום חורבן שובך ב] ודכותה אמרי' לענין בהמה שמתה מודה היה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין ודב"ש עדיפא מדר"ש דאית להו מוקצה בדבר שמלאכתו לאיסור אפי' לצורך גופו וכדתנן אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר ובהא עדיפא דב"ש אפילו מדר' יהודה וכל שכן מדר"ש אבל בביצה לית להו מוקצה ומותרת היא ואמה לפי שהם גדלים בביתו של אדם ודעתיה עלייהו לפום הכי קא מהדרינן למימר קס"ד אפילו למאן דשרי במוקצה בנולד אסר ואוקמה רב נחמן בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ודאית ליה מוקצה אית ליה נולד ודלית ליה מוקצה לית ליה נולד ג] ודוקא בעומדת לגדל ביצים להוציא מהם אפרוחים אבל בעומדת להטיל ביצים לאכילה אע"פ שהתרנגולת מוקצית אין הביצה מוקצית דהא דעתיה עלה מאתמול כדאשכחן ליה לר"נ דאמר במס' שבת עז לחלבה ותרנגולת לביצתה ורחל לגיזתה פלוגתא דר' יהודה ור"ש ובמסכת שבת פרק חבית אמר רב חסדא חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ואנו מפרשין אותה אפילו בשבת ואע"פ שהרי"ף ז"ל פירשה ביו"ט אנו רגילים לפרשה אפילו בשבת ואע"פ שהעז מוקצית היא בעצמה בשבת אין חלבה מוקצה דדעתיה עליה מאתמול וכשם שאתה אומר בעז לחלבה כך בתרנגולת לביצתה אע"פ שהתרנגולת מוקצית אליבא דרבי יהודה אין הביצה מוקצית ומותרת היא אליבא דר"נ ולא קי"ל כותיה בהא מדכולהו אמוראי דבתר ר"נ אוקמוה למתני' אפילו בתרנגולת העומדת לאכילה אין לחלוק בביצה אלא היא אסורה בכל ענין למר כטעמיה ולמר כטעמיה והרי"ף ז"ל סמך בפירושא דמתני' על רבה דפירשה לטעמיה משום הכנה ואע"ג דכולהו אמוראי לא אסרי כרבה דהכנה לית להו כלומר הכנה דחול לית להו אלא כיון דאיתכין מאתמול שרי אפילו מיו"ט לשבת ומשבת ליו"ט אפילו הכי (ה) דרב עדיפא מדאשכחן ליה לרב דאית ליה הכנה דרבה בשבת ויו"ט ואפסיקא הלכתא (ו) בהדיא אלמא הלכתא כותיה דרבה דתלי ביה טעמיה דרב וזהו טעמו של הרי"ף ז"ל שסמך בפירוש משנתנו על טעמי' דרבה אע"פ שטעם הכנה דרבה במשנתנו זו ובכל הדומה לה יותר רחוק מכל שאר הכנות האמורות בתלמוד לענין מוקצה שאין בזו שום סרך מוקצה אלא שאין מותר בשבת דבר שנברא ביו"ט מאתמול ולא ביום טוב דבר שנברא בשבת מאתמול ואין בזה שום סרך מוקצה אלא גזירת הכתוב כך היא והיינו דאיצטריך רבה למימר כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה ואילו היה בדבר סרך מוקצה לא היה צריך לומר מאתמול גמרה אלא כל ביצה דמתילדא האידנא האידנא גמרה לה וכיון דלא איתכנא מאתמול אסירא אלא בעל כרחך אין כאן חשש מוקצה וגזירת הכתוב היא בהכנה הבאה מיום קדש לחבירו אבל בהכנה הבאה בו ביום אין בה שום איסור כדאמרי' התם במסכת עירובין מי סברת סוף היום קנה עירוב לא תחלת היום קנה עירוב ושבת מכינה לעצמה והלא אתה יכול ללמוד מזאת שאם היתה הכנה זו תלויה בתורת מוקצה לא היתה שבת מכינה לעצמה שאין שבת ולא יו"ט מכינין לעצמן שום מוקצה בעולם: והא דאמרינן עלה בשבת דעלמא תשתרי איכא דקשיא ליה כיון דאוקימנא בתרנגולת העומדת לאכילה היכי סליק אדעתין למימר שבת דעלמא תשתרי והלא אין התרנגולת עומדת לאכילה בשבת כי היכי דתשתרי ביצתה ד] ומוקים לה בשיש לו חולה של סכנה בתוך ביתו שאף התרנגולת עצמה מותרת לאכילה ולא חזי לן למיסמך על הדין פירוקא דהא מילתא דלא שכיחא היא וליכא למיגזר בה משום שבת אחר יו"ט אלא מסתברא לן שאע"פ שאין התרנגולת עומדת לאכילה בשבת אם אינה עומדת לגדל ביצים להוציא מהן אפרוחים אלא להטיל ביצים אין על הביצים תורת מוקצה והרי הם כחלב הבא מן העז לתוך הקדרה שמותר אפילו בשבת וכדפרישית לעיל בטעמיה דרב נחמן וכיון שהביצים בעצמן מוכנים הם אין הפרש בין הנולדים בשבת לנולדים ביו"ט ואע"פ שאמן של אלו עומדת לאכילה ואמן של אלו אינה עומדת לאכילה והיינו דאיצטרכינן למימר עלה גזירה משום שבת אחר יו"ט: והא דאמרינן בגמ' בטעמיה דר"נ שבת דהמירא ולא אתי לזלזולי בה סתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבילה לפני הכלבים י"ט דקיל ואתי לזלזולי בה סתם לן תנא כר' יהודה כדתנן אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט ה] ואע"ג דאיכא למדחי' להיא מתני' ולאוקמה בארזי ואשוחי דהוו להו קורות מוקצות מחמת חסרון כיס וכן קורה שנשברה ביו"ט

השגות הראב"ד

א] **וכדאוקימנא** לקמן בבריכה ראשונה וכו'. א"א אנן מכולה מתניתין קשיא לן דקתני זימן שחורים ומצא לבנים בתוך הקן ומצא לפני הקן וכו' וכולה מתני' כדברי הכל היא דיוני שובך בעי זימון בכל הבריכות שבעולם אבל מתרצינן להאי קושיא דיוני שובך כיון דמדדו ואזלי כמדבריות דמי ולד"ה נמי איכא למימר משום דאיכא למיחש למטלטליה ושביק. אבל מדבריות נמי לית להו מוקצה לד"ה וכשטתיה דר"ש קיימי כדאית ליה לרבי יוחנן בסוף שבת ושנויא דשני האי בהכנה דב"ה לאו כלום היא דלא אשכחן בהו חילוק כלל לענין הכנה דהא תורא לרדיא ותמרי דעסקא שוים הם לרבי יהודה ורבי שמעון: ב] **ודכוותא** אמרי' גבי בהמה שמתה וכו'. א"א כל זה שבוש הוא בידו בדבר שמלאכתו לאיסור מה שאסרו בו לא כאו לו משום מוקצה אלא משום דמחזי דרוצה לעשות בו מלאכתו דוק ותשכח: ג] **ודוקא** בעומדת לגדל ביצים להוציא מהן אפרוחים וכו'. א"א לא תהא כזאת בישראל שסברי תרנגולת לביצתה דומיא דעז לחלבה דהכל אסור בשבת דהא דאמרינן חולב אדם עז לתוך הקדרה אין בעולם מי שיאמר שיהא מותר זה בשבת דשויה אוכלא בשבת והוספתי עליה נמי אסור אלא ביו"ט ובעי העומדת לאכילה: ד] **ומוקים** בשיש לו חולה מסוכן בתוך ביתו וכו'. א"א לא הקושיא קושיא ולא התירוצין כלום. אבל האמת שהרי ב"ה אין להם מוקצה אפילו מחמת איסור כרבי שמעון מעתה בשבת נמי תשתרי. ולדעת ר"נ הכי נמי דשריא ואפילו עומדת לביצתה: ה] **ואע"ג** דאיכא למדחיים להאי מתניתין ולאוקמה בארזי ואשוחי וכו'. א"א אלו הדברים אין להם ממש שהרי הקשה מזו המשנה לרבי יוחנן בסוף שבת ואוקמה כר' יוסי בר יהודה דלא מתוקמא ליה בארזי ואשוחי כדאוקים למתניתין דרישא דקא פירשו לה לרישא מן הסוכה של קורות דהיינו מוקצה מחמת חסרון כיס וסיפא דקתני ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט אם איתא דבארזי ואשוחי מיירי הוה ליה למימר ואפילו נשברו ביום טוב ומשום הכי אצטריכא לאוקמה כיחידאה. וסתמא דמדבריות נמי רבי שמעון מודה דכגרוגרות וצמוקים דמו אע"ג דאקשו מינה לרבי יוחנן ולא תיכן הכי הסיא משום דלרבי יוחנן אין שום מוקצה לרבי שמעון אלא שמן שבנר הואיל והוקצה למצותו. מיהו אנן אפילו בגרוגרות וצמוקים נמי ובמדבריות דדמי להו יש מוקצה והא דקשיא ליה מי איכא מידי דבשבת שרי וביו"ט אסור מאי קושיא דלמא דלר"נ הכי נמי דהא דפ' מבילין פירות איכא נמי כי האי מילתא בהנהו בעיי. מיהו רב אחא ז"ל ובעל ההלכות לא הסגיחו בדרב נחמן דהכא והכא אין מוקצה כרבי שמעון. והנך פלוגתא דאפילו האי במוקצים כבקוע עצים ובשחיטת תרנגולת והסקת שברי כלים והדומים להם כבר נמצאו בבלואי סחבות הזכיונות אשר כתבנו בנעורנו מפי מלמדנו ולא נתחוורו כהוגן. והבינה תקשה עלינו. גם כל הדברים

רבינו נסים ביצה פרק ראשון ביצה

נר מצוה · תורה אור

חול מכין לשבת וחול מכין ליו"ט ואין יו"ט מכין לשבת ואין שבת מכינה א ליו"ט א"ל אביי אלא מעתה יו"ט דעלמא תשתרי גזירה יו"ט דעלמא אטו יום טוב לאחר שבת שבת דעלמא תשתרי גזירה משום שבת אחר יו"ט א"ל ומי גזרינן והתניא השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאכלן ביו"ט ואם איתא ב נגזור משום הנך דמתילדן ביומייהו א"ל ביצים גמורות במעי אמן מילתא דלא שכיח הוא ומילתא דלא שכיח לא גזרו ביה רבנן : דף ד. *איתמר שבת ויו"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ור' יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה וקא מיפלגי בהכנה דרבה °דרב אית ליה הכנה דרבה ור' יוחנן לית ליה הכנה דרבה וקי"ל כרב דאמר דף ד: *רבא הלכתא כותיה דרב בהני תלת בין לקולא ג בין לחומרא חדא הא דאמרן ואידך דאיתמר ב' ימים טובים של גליות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה ואידך דאיתמר שני ימים טובים של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרווייהו נולדה

רש"י

מבעו"י בחול : אין יו"ט מכין לשבת כו' · ויו"ט קרוי שבת ובעיא סעודתא הזמנה והזמנתה בחול אבל סעודת חול לא חשיבא ולא שייך בה הזמנה הלכך באחד בשבת בחול לית לן למיסר ביצה שנולדה בשבת משום [דאתקן] בידי שמים דלא שייך ביה מוקצה : יו"ט דעלמא · שאינה אחר השבת : ומי גזרינן · ומי אחמור רבנן בביצה למיגזר היתר משום איסור : שבת ויו"ט · הסמוכין והוא הדין ליו"ט ושבת : הכנה דרבה · דאמר הכנה בידי שמים מיתסרא מיו"ט לשבת דסעודת שבת בעיא הזמנה מיום חול מן הכתוב : של גליות · שאין עושין אלא בני גולה הרחוקים מב"ד ואין השלוחין יכולין להגיע אצלן מר"ח ועד יו"ט ואין יודעין אם נקבע ר"ח ביום ל' או ביום ל"א : מותרת בזה · דחד מינייהו חול הוא וממה נפשך שרי : אסורה בזה · דקסברי קדושה אחת היא וחכמים קבעוה על בני הגולה לעשותן לדורות מחמת ספק זה והטילו עליהן כחומר יום ארוך : רב ושמואל דאמרי תרווייהו נולדה בזה אסורה בזה · שהוא

ויבשלו מבעוד יום בהדיא כתיב את אשר תאפו אפו אלא הזמנה בפה קאמר : חול מכין לשבת וחול מכין ליו"ט. דיו"ט נמי איקרי שבת ומשמע ליה אין יו"ט מכין לשבת מדכתיב גבי מן ומן לא היה יורד לישראל בשבתות וימים טובים כדאיתא במדרש אי נמי מה"א דהששי גמר לה דמשמע ליה הששי הידוע שהוא חול ברוב ולאפוקי יו"ט וכיון דשמעינן דאין יו"ט מכין לשבת ילפינן מקל וחומר דאין שבת מכינה ליו"ט ואחשבה רחמנא לסעודת שבת ויו"ט שיזמינוה מבעוד יום בחול אבל סעודת חול לא חשיבא ולא שייכא בה הזמנה מש"ה באחד בשבת בעלמא שאינו יו"ט לית לן למיסר ביצה שנולדה בו משום דאיתקן בידי שמים בשבת : אלא מעתה יו"ט דעלמא. שאינו אחר השבת: שבת דעלמא. שאינו אחר יו"ט: תשתרי. לגמוע ביצה חיה שנולדה בו : ומי גזרינן ומי אחמור רבנן בביצה למיגזר היתרא אטו איסורא והתניא וכו' : ומדפרכינן הכי משמע דאפי' ביו"ט אחר השבת שרו דאי ביו"ט דעלמא בלחוד מאי פריך ליגזור אטו הנך דמתיילדין ביומייהו הא הויא לה גזירה לגזירה דהא נולדה ביו"ט דעלמא לא מיתסרא אלא משום גזירת יו"ט אחר השבת אלא ודאי סתמא קתני דשרו ואפילו ביו"ט אחר השבת וכיון שכן הוא איכא למידק ואמאי והא דילמא מאתמול גמרה לה והויא לה שבת מכינה ליו"ט דאע"ג דספיקא הוא הוה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא וי"ל דביצים במעי תרנגולת אף על פי שהן גמורות הרי הן כאחד מאבריה דאע"ג דאמרינן לקמן [דף ו:] דמותרות לאכלן בחלב היינו לומר שאין תורת בשר עליהם אבל לענין הכנה חשיבא לן כגדולי תרנגולת עצמה דלא מיתסרי משום הכנה וכדכתבינן לעיל : ובירושלמי אמרו שאינו דומה טעם אכילתה מבחוץ לטעם אכילתה מבפנים והיינו משום שכל זמן שהיא בפנים אינה נעשית בריה לעצמה הלכך אפי' תאמר דמאתמול גמרה לה לא חשיבא הויא הכנה כלל והרמב"ן ז"ל תירץ שאין הכנה אוסר אלא בדבר שלא בא לידו אלא מחמת אותה הכנה כגון ביצה שנולדה שאלמלא הכנת שבת לא באו לידו ביו"ט שאע"פ שהיינו יכולין לשחטה מ"מ כיון שלא שחטה וילדה מחמת שבת באה לידינו אבל הכא [ביצים גמורים] לא בא לידינו מחמת הכנת שבת אלא מחמתינו ששחטנו התרנגולת הלכך לא מיתסרי אפי' ביו"ט אחר השבת וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז"ל שכתב סתם ולא חלק ושלא כדברי רבינו אפרים ז"ל שכתב דלא שרינן לה אלא ביו"ט דעלמא אבל לא ביו"ט שלאחר השבת : איתמר שבת ויו"ט. הסמוכין והוא הדין ליו"ט ושבת ול"ש שבת ויו"ט ראשון ול"ש שבת ויו"ט שני כגון שחל להיות יו"ט ראשון בשבת דחומרא דשבת של גליות היינו משום דשני ימים טובים של גליות תרווייהו ספק ניהו ובכל חד וחד איכא למימר שמא האי חול הוא אבל שבת ויו"ט שבת ודאי קדוש הוא ויו"ט הסמוך לה נמי שמא יו"ט גמור הוא : דרב אית ליה הכנה דרבה. פי' לאו דמיתסרא מדאורייתא דהא נולדה בראשון שריא ביה מדאורייתא ולא מיתסרא אלא משום גזרה כדאמרינן לעיל והיאך תאסר בשני אלא הכי קאמרינן דכיון דמיתסרא בראשון מדרבנן אסורה בשני משום הכנה שאם אתה מתירה בשני נמצא שהראשון (א) הכין לשני ולא לעצמו כיון שאסורה בו והוה ליה כביצה שנגמרה בראשון ונולדה בשני שלא הכינה לעצמו כלום אלא לשני אבל אם היינו יכולים לומר שלעצמו הכינה הדבר ברור שאף בשני מותרת : ואידך דאיתמר שני ימים טובים של גליות. שאין עושין אותן אלא בני גלות ישראל הרחוקים שאין השלוחין יכולין להגיע אצלם מר"ח ועד יו"ט לידע באיזה יום נקבע החדש אם ביום ל' או ביום ל"א עושין שני ימים טובים מספק : נולדה בזה. מותרת בזה דממה נפשך חד מינייהו חול הוא : נולדה בזה אסורה בזה. מפרשינן בגמ' משום דס"ל דקדושה אחת היא כלומר שהחכמים קבעוה על בני הגולה לעשותן לדורות מחמת ספק זה והטילום עליהם כחומר יום אחד ארוך : ואידך שני י"ט של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרווייהו נולדה בזה אסורה בזה · שהם ודאי חק חכמים קבוע להיות כיום ארוך שמתחלה לא מחמת ספק התחילו לעשותן כמו שיתפרש בסמוך בס"ד : וכ"ת כיון דאית לן הכנה דרבה היכי סמכינן אערובי תבשילין לאפות מיו"ט לשבת [וכי אתי תקנה דרבנן לעקור הכנה דאורייתא] י"ל דמדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט דהואיל ואי מקלע ליה אורחים חזי ליה וכדאיתא בפ' אלו עוברין (דף מו:) וכי תימא א"כ בטלה לה הכנה דרבה משום הואיל ליתא *) דמשכחת לה בהכנה דממילא כגון ביצה שנולדה בשבת שאחר יו"ט דמאתמול גמרה לה דלא משכחת בה הואיל וכי תימא ואי אמרי' הואיל היכי כתב רחמנא לכם ודרשי' ביה [דף כא.] לכם ולא לעכו"ם איכא למימר במבשל להם דברים האסורים דליכא למימר בהו הואיל ודאמרי' לקמן [שם ע"ב] דאין מזמנין את העכו"ם גזירה שמא ירבה בשבילו הסיא מדרבנן בעלמא היא דמשום הואיל לא פקע אלא איסורא דאורייתא ואכתי אית ביה איסורא דרבנן ולהכי מצטרכי עירובי תבשילין למשרייה והיינו דאמר רבה האופה מיו"ט לחול אינו לוקה דמשמע מילקא הוא דלא לקי אבל איסורא דרבנן מיהא איכא : הלכך לדידן דאית לן הכנה דרבה ביצה שנולדה בזה אסורה בזה ופירות נמי שנשרו בזה אסורים בזה דאע"ג דלא שיהיו אסורים מן התורה כביצה אפ"ה כיון דביומן אסור אף הוא אינו מכין לחבירו וה"ה לאפרוח שנולד ביום טוב

לרב

*) עי' בר"ן פ"ג דפסחים סי' תשמ"ז סוף ד"ה אתמר כו' שכ' סברא זו בשם התוס' ודחי לה וצ"ע.

לאוסרם בשבת משום מוקצה וכן מי שהיה רוצה להעמיד מתניתנו בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה אע"פ שהביצה אפשר לגומעה חיה מ"מ דרך הנאתה ע"י בשול הוא שהוא מעשה האסור בשבת וכל מוקצה שבא על דבר שדרך הנאתו בלא שום מלאכה ומעשה האסורים בשבת ואין בו שום איסור אלא משום מוקצה בלבד כגון להגביה מעל השולחן עצמות וקליפין שמתחלת השבת היו מוכנין לאדם אגב אמן ולא היו מוכנין לבהמה שמוכן לאדם אינו מוכן לבהמה ועכשיו שנתפרקו העצמות מן הבשר והקליפות מן הפירות נעשו ראוין לבהמה אלא שהן מוקצין וכגון התוך נבלה לפני הכלבים וכגון תמרי דעיסקא זהו מוקצה שמותר בשבת כר' שמעון ואין צריך לומר ביום טוב. ומכאן אתה למד לכל דיני המוקצה האמורין לשבת וביום טוב והרבה מהן שלא נאמר כהן הרב אלפסי ז"ל ובסוף מסכת זו תמצא מהם בכלל דבריו שכתב ממילא שמעי' דהני מילי דאינון עז לחלבה וכו' דכולהו ביום טוב אסירי ומאי דתני מנהון למיכל מיניה בשבת כגון תמרי דעיסקא שרי למיכל מינה בשבת אלמא בשבת שארי למיכל מתמרי דעיסקא ולא ביו"ט. ועוד שנה בענין הזה בפירוש ואמר ותמרי דעיסקא כולהו לר"נ ביו"ט אסירי · וצריך אתה להזהר בהני המוקצה בכלל דברי הרב אלפסי שלא שם אל לבו הספרש שהפרשנו בו והוא נכון וברור : שבת ויום טוב. הסמוכין והוא הדין ליום טוב ושבת : רב אית ליה הכנה דרבה. כלומר רב אית ליה טעמא דב"ה במתני' משום הכנה הוא וכדפירשה רבה וכי היכי דביצה שנולדה ביו"ט אסורה בו ביום משום גזרה דיום טוב אחר השבת דאית ביה איסור הכנה הם הכי נמי נולדה ביום טוב אסורה בשבת נולדה בשבת אסורה ביום טוב משום הכנה : ור' יוחנן. לית לי' דטעמא דב"ה במתני' משום הכנה הוא אלא משום גזרה דמשקין שזבו שאסרום משום גזרה דשמא יסחוט וכיון דטעמא דביצה כשהיא אסורה משום משקין שזבו שאסרום משום גזרה דשמא יסחוט די לנו אם נאסרה בתוכו יום שנולדה : שני ימים טובים של גליות. חד מנייהו חול הוא : שני ימים טובים של ר"ה. קדושה אריכתא היא וכיום אחד ארוך דמי :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור והריני מוסר לך כלל גדול בתורת המוקצה כו' עד וצריך אתה ליזהר בדיני המוקצה בכלל דברי הרב אלפסי ז"ל שלא שם אל לבו הספרש שהפרשנו בו והוא נכון וברור : אמר הכותב לא נכון ולא ברור ולא ראוי לסמוך עליו והוא מתכבר בשברי כלים עכשן שמותר להשתמש בהן בשבת דקי"ל כסתם מתני' כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה ואיתמר עלה דר"מ היא ואיהו לית ליה במוקצה אלא מחמת איסור ולא קי"ל כר' יהודה דפליג עלה התם ואסר משום דנולד הוא מעיקרא כלי והשתא שברי כלי אי נמי משום דכיון דלא אתקין מאתמול להאי מלאכה אסירי כדאיתא בפירקא קמא דחולין ואילו ביו"ט לא מפלגינן בהו אלא בין עושין מעין מלאכה בין אינן משמשין כלום אסור להשתמש בהן ולטלטלן כלל דקי"ל כר' יהודה דאמר אין מסיקין בשברי כלים ואע"ג דסתם כולהו שברים חזו לכסויי בהו מאני כדמוכח התם ובפרק כירה אפילו הכי אסירי מדין מוקצה ובודאי אם היו מותרים לטלטול ולהשתמש בהן שום מלאכה היו מותרין אף להסיק בהן דהוו להו כלים והיה מרבה עליהם עצים מוכנים ומדליקן כמו שהוא עושה אף בכלים עצמן כדמפורש בפרק במה מדליקין הרי למדנו ששברי כלים מותרים בשבת ואסורין ביו"ט מטעם איסור מוקצה ואיכא מידי דבשבת שרו וביו"ט אסירי ועוד דגרסינן בפרק אין צדין אמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שצלה בו בשר אסור לטלטלו ביו"ט וכו' ורבינא אמר אע"פ שאין עליו בשר מותר מידי דהוה אקוץ ברה"ר והא שפוד שמותר לטלטלו בשבת דכלי הוא ותורת כלי עליו ואע"פ שמלאכתו לאיסור היא הא קי"ל לצורך גופו ולצורך מקומו מותר כ"ש שביו"ט מלאכתו להיתר היא ואפ"ה אסר ליה לגמרי כדקאמר אסור לטלטלו ורבינא לא שרא אלא להניחו בקרן זוית מידי דהוה אקוץ ברה"ר ולא מפני צורך מקומו לפי שהוא מוקצה מחמת מיאום וכמו שפירש"י ז"ל וליכא ספיקא דכרבינא קי"ל דבתרא הוא ועוד דאיהו הוא מאן דפסק בכל השבת כולה הלכה כר"ש בר ממוקצה מחמת איסור כדאיתא במס' שבת נמצינו למדין שכל מוקצה בין מחמת מיאום בין מחמת דבר אחר אע"פ שמותר בשבת אסור ביו"ט כרב נחמן ורבינא דהוא בתרא דסבר לה כותיה ורב יהודה אמר שמואל גופיה אפשר דסבר לה הכי ואיכא למימר דטעמייהו בשפוד דבמוקצה מחמת מיאום סבר לה כר' יהודה כליבנא דרב אחא דאמר בר ממוקצה מחמת מיאום מיהו אנן כרבינא קי"ל כדפרישית מעתה כללו של בעל המאור ז"ל בטל והדין נותן שיבטל שהרי ביו"ט אין דרך לחלק בין תורי דדדיא והמדבריות לתמרי דעסקא לאסור שחיטת אלו משום מוקצה ולהתיר התמרים אע"פ שהן מוקצין כמותן שהרי השחיטה עצמה אינה מעכבת עלינו כלום ביו"ט וכיון שאיסור מוקצה ראוי להיות נוהג ביו"ט והוא נוהג יותר היה ראוי להם לחכמים להנהיגו בכל כדינו ולגזור אף בשבת מחמתו (ת *) כלומר

*) נ"ל מלומר

המאור הקטן

לפי שאין אדם יושב (ה) ומצפה אימתי תשבר קורתו הא תנן תוב אין משקין ושוחטין המדבריות סתמא ודאי כר' יהודה מיהא איכא לאקשויי עלה מההיא דאמר רבא בפ' יו"ט מי איכא מידי דשבת שרי וביוה"כ אסור ה"נ מי איכא מידי דבשבת שרי וביו"ט אסור (ו) והכי קי"ל הלכתא בשבת כר"ש וביו"ט כרבי יהודה : (ז) הריני מוסר לך כלל גדול בתורת המוקצה כדי שתסתלק הקושיא הזו מעליך כל מוקצה שבא על דבר שהנאתו על ידי מלאכה או מעשה המותר ביו"ט ואסור בשבת כגון בקוע עצים הקורות וכגון אין מסיקין בשברי כלים וכגון

השגות הראב"ד

כלם אינם מחוורים שהרי איסור שבת באותם הדברים אין משום מוקצה ואם שחט בשוגג מותר בשבת וביום טוב אסור כדעת רב נחמן והדר קושיין לדוכתיה . אלא הדרך ישר בעיני שלא לתמוה על דברי רב נחמן כמו שאפרש . ותחלה אומר שלא תהא סבור דבית הלל ורבי שמעון אית להו הכא לקולא והכא לחומרא דמאן דשרי שרי בתרווייהו ומאן דאסר אסר בתרווייהו ולישנא דגמרא הכי מוכח דהא לא אקשיה לב"ש הכא אית להו מוקצה והכא לית להו אלא אקשיה לר' דסתם מתניתין היכי מזכי שטרא לבי תרי ושני ליה אין ודאי לבית הלל לית להו מוקצה כלל כרבי שמעון אלא ר' היא ובעי לסתומא למלתיה ולא לפרסם ביום טוב כי היכי דלא לזלזלי בה ורובא דעלמא כי חזו מתניתין הכא לחומרא מחמרו ביה ואי חזו גבי שבת לקולא לא נפיק מיניה חורבה מיהו מאן דבקי בהלכה למעשה עביד הכא והכא לקולא וממי שהוא בקי אין חורבה יוצאה שהוא יודע העיקר ויודע שלא נסתם ביו"ט להחמיר אלא לשאינן בקיאין זה הדרך נ"ל בדברי רב נחמן וראוי לסמוך עליו. וביצה מ"מ אסורה כאן וכאן ואפי' הטלטול ואפילו בתרנגולת העומדת לאכילה כדברי רבה ורב יוסף ורבי יצחק וטעמא דמלתא משום דאתי למיכלה ומשקין שזבו נמי אסורין בטלטול שמא ישתה מהם ובברייתא דקתני שאסור לטלטלה אחד שבת ואחד יו"ט וכו' לדעת ר"נ רבי יהודה דאית ליה מוקצה ומוקצה דאוריי' ומכלל דברינו אלה אין מחלוקת בדברי הרב ז"ל כי מי שאינו בקי בהוראה ועושה מעשה מתוך משנתו נוהג במוקצה ביום טוב שני להחמיר ובשבת להקל כדברי הרב ז"ל. וקרוב אני לומר שאם בא לישאל מורה יורה ביום טוב להחמיר ובשבת להקל כדברי רב נחמן חוץ מהביצה כדאמרן :

כלומר

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' שכב תקיג :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב וכס"ג כתבו גם התוס' ע"ש וע"י דברי הרמב"ן בספר המלחמות במ"ש לדברי ה"ר אפרים בדין השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות : (ב) נ"ל אוכלא: (ג) נ"ב ביצה מדאורייתא בשבת ויו"ט עכ"ל: (ד) נ"ב עכ"ל: (ה) נ"ב והתוס' תירצו קוש' זו באופן אחר ע"ש : (ו) נ"ל וסיכי: (ז) נ"ל והריני: (ח) ולא לומר הואיל כנ"ל :

שיטת ריב"ב

אחר השבת : ובענין המוקצה כתב הרב דודי ז"ל הריני מוסר לך כלל גדול בתורת המוקצה כל מוקצה שבא על דבר שהנאתו ע"י מלאכה או מעשה המותר ביום טוב ואסור בשבת כגון בקוע עצים מן הקורות וכגון אין מסיקין בשברי כלים וכגון שחיטת המדבריו' וכגון עז לחלבה ורחל לגיזתה והתרנגולת לביצתה ותורי דדדיא זהו מוקצה שאסור ביום טוב כרב יהודה ומאליו הוא נאסר בשבת משום מלאכה דאית ביה דהוא בקוע עצים והסיסק בשברי כלים והשחיטה למדבריות ולעז ולרחל ולתרנגולת ולבורים ואין אנו צריכין

שלטי הגבורים

א אין יו"ט מכין ליו"ט ומשום הכי אסרו לשחוט ביו"ט ראשון אחר אכילה לצורך יו"ט שני ואם הערים לשחוט ע"י שיאכל ממנו כזית בו ביום אסור ליהנות מאותה שחיטה ביו"ט הכוא דעפי שהתירו בהערמה מבמזיד ועיין בתשובות הרשב"א גם בטור א"ח סי' תק"ג ל"ש שחיטה ל"ש בישול הכל אסור :

ב כתב הרא"ש ז"ל ויראה מה שתפס רב אלפס ז"ל שיטת דרבה עיקר אע"ג דרבי יוחנן אית ליה נמי טעמא דמשקין שזבו משום דנראה לו גזירה רחוקה לדמות ביצה למשקין שזבו ולפירות הנושרי' כדמפרש תלמודא משום דביצה (ב) אוכלים ובלועה ופירות מיגלו הלכך נראה לו לפרש משום הכנה כיון דקיימא לן הלכתא כרבה דאמר דאית ליה הכנה וגם קי"ל דכל ביצה דמיתלדא האידנא מאתמול גמרה לה ועוד נראה לו לפסוק לחומרא לאסור (ג) :

ג כתב הרא"ש ז"ל וא"ת הא דאמר בירושלמי שיורי פתילה שכבו בשבת מהו להדליק ביו"ט רב ורבי חנינא אוסרים ור' יוחנן מתיר ומ"ט אין אנו נוהגין איסור מאחר דפסקינן הלכתא כרב וי"ל משום דבירושלמי לא אסיר ליה מטעם הכנה דלא שייך הכנה בכי האי גוונא אלא מטעם קדושה אחת אסר ליה דמסיק עלה בירושלמי רב הונא אמר בשם רב הלכה כד' זקנים רב חסדא מיחלפא שיטתיה דרב תמן הוא דעביד ליה שתי קדושות והכא עביד ליה קדושה אחת אלמא בהדיא מטעם קדושה אחת אסר ליה ולא מטעם הכנה והא דפסקינן כרב היינו באיסורי הכנה ומהאי טעמא נמי כי מיקלע שמחת תורה בא' בשבת שרי אתרוג באכילה אע"ג דבשבת אסור דשתי קדושו' הן והכנה אין כאן וה"ר ברוך בעל התרומות ז"ל כתב דרב חסדא לטעמיה דלית ליה הכנה בפ' בכל מערבין הלכך מפרש טעמיה דרב משום קדושה אחת אבל לדידן דאית לן הכנה אין מחלפין שיטתי' דרב וטעמא משום הכנה שיותר טובות הן להדליק כשהודלקו כבר וכבו הלכך בשבת ויום טוב ושני ימים טובים של ר"ה אסור להדליק בלילי יו"ט שני הפתילות שכבו בראשונה אם לא שנדלקו וכבו בחול דהשתא הוכנו מערב יו"ט (ד) :

לרב דאסור משום מוקצה כדאיתא לקמן [דף ו.] דאף בשבת שלאחריו אסור דכל שאינו מכין לעצמו אינו מכין לשבת ואף בעגל שנולד בשבת אפשר להחמיר ולאסרו ביום טוב שלאחריו דכיון דשבת עצמו אסור משום מוקצה מחמת איסור אינו מכין ליום טוב אלא שיש חולקין בזה דכיון דאילו אית ליה חולה בתוך ביתו חזי אפי' לבריא באומצא אפי' ביו"ט שרי אבל עגל שנולד ביום טוב הדבר ברור שהוא מותר בשבת דהואיל ושרי ביו"ט נמצא שיו"ט לעצמו הכין וממילא הותר לשבת: וביצה דמתילדא בשבת וכו' נר מצוה לכסות בה את הכלי. פי' צלוחית: לסמוך בה. זוקפה כנגד חודה וסומך בה: אבל כופה עליה כלי. אע"ג דהיא אינה ניטלת מטלטלין את הכלי לצרכה ולאפוקי מדר' יצחק דאמר בפרק כירה [דף מג.] דאין כלי ניטל [אלא] לדבר הניטל ואיהו מוקי לה התם בצריך למקומו: **ומכינה** דכשהתירו לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו שאין מחייבין אותו להניחו לאלתר בסמוך לאותו מקום שהוא צריך אלא כיון שטלטלו ברשות מוליכו לאיזה מקום שירצה ומדר' יצחק נשמע לדידן שדוחק הוא לומר דכי אוקימנא בצריך למקומו הייתו דוקא כשהבילה סמוכה שם: נולדה בשבת תאכל ביו"ט. דס"ל דבילה לא מיתסרא משום הכנה אלא משום דדמיא לפירות הנושרים או למשקין שזבו וכדאיתא בגמרא הלכך לא מיתסרא אלא ליומא. וא"ת ואכתי אמאי תאכל בשני דהא כיון דאסורה בראשון איתקצאי לבין השמשות של סוף אותו היום ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכל יום הבא י"ל (א) דלא אמרי' מגו דאיתקצאי לבין השמשות אלא היכא שהאיסור מחמת אותו יום אבל היכא שהאיסור מחמת יום שעבר כי הכא לא וראיה לדבר מדאמרי' בפרק בכל מערבין (דף לו.) לגבי טבול יום שמלאהו מחבית של מעשר טבל ואמר הרי זה תרומת מעשר לכשתחשך דבריו קיימין כלומר דטהור הוא דכשנעשה תרומה אף הלגין כבר העריב שמשו ואם אמר ערבו לי בה לא אמר כלום ומפרש רבה*) טעמא התם משום דבעי' סעודה הראויה מבעוד יום אלמא דלכשתחשך ראויה היא לו ואע"פ שלא היתה ראויה בין השמשות והא רבה [שבת כב.] בכל מילי עביד כרב ורב [שם מד:] כר' יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה אלא ש"מ דלא אמרי' מיגו דאיתקצאי מחמת יום שעבר וא"ת והא אמרינן דסוכה אסורה עד מוצאי יו"ט האחרון של חג משום טעמא דמגו דאיתקצאי לבין השמשות של שביעי איתקצאי נמי לשמיני והא התם מחמת יום שעבר הוא איכא למימר מוקצה למצותו חמיר טפי וכי תימא והא אמרינן התם ומייתינן לה בריש פרק המביא (דף ל:) הפריש ז' אתרוגים לז' ימים כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר אלמא אדרבה מוקצה למצותו קיל טפי דלא אמרינן ביה מגו דאיתקצאי אפי' מחמת אותו יום תירץ הרא"ה ז"ל דהתם שאני דכיון שהפריש ז' אתרוגים לז' ימים הרי הוא כמתנה בפירוש שאינו מקצה אותו אלא למצותו בלבד: ועצים שנשרו מן הדקל וכו' מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן. איכא מ"ד דדוקא בשיש בתנור עצים של היתר הא לאו הכי לא והכי מוכחי מקצת נוסחי דגרסי מוסיף ומרבה עליהם עצים מוכנים: כיון דרובה היתירא ניהו הנך בטלי (ב) ובהיתר' קא מהפך ומסתברא דדוקא בשאינו מכיר עצי האיסור לאחר שנתערבו

*) בגמ' הגירסא רב ספא וצ"ע

רש"י

ודאי חוק קבוע להיות כיום ארוך מדרבנן כי מתחילה לא מחמת ספק התחילו לעשותן: לכסות בה את הכלי · פי' צלוחית: לסמוך בה · זוקפה כנגד חודה וסומך בה: אבל כופה עליה כלי · אע"ג דהיא אינה ניטלת מטלטלין את הכלי לצורכה ולאפוקי מדר' יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ואיהו מוקי לה בצריך למקומו של כלי: ספיקה אסורה · ספק נולדה ביו"ט ספק בחול: כולן אסורות · דכל דבר שיש לו מתירין כזה דיש לו היתר למחר בחול אפי' באלף לא בטיל ואפי' באיסור דרבנן: מן הדקל · שנשבר בשבת אסור להסיק ביו"ט הסמוך לו: ויתלוש · והוי קוצר דהיא אב מלאכה: דקמהפך באיסורא · כשמוליכן בתנור

תורה אור

בזה א אסורה בזה. וביצה אדמיתילדא בשבת או ביו"ט לא מיבעיא למיכלה דאסיר אלא אפי' לטלטלה נמי אסיר דתניא *אחת ביצה שנולדה ביו"ט ואחת ביצה שנולדה בשבת אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר ב וספיקה אסורה ואם נתערבה באלף כולן אסורות: והאי דאמרינן בשבת ויו"ט נולדה בזה אסורה בזה לא שנא שבת אחר יו"ט ולא שנא יו"ט אחר שבת דקיימא לן כרבה דאמר חול מכין לשבת וחול מכין ליו"ט ואין יו"ט מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב. *ותניא נמי הכי נולדה בשבת תאכל ביום טוב נולדה ביום טוב תאכל בשבת רבי יהודה אומר משום ר' אליעזר עדיין היא מחלוקת שב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל וקיימא לן כר' יהודה ואמרינן נמי אושפיזכניה דרב אדא בר אהבה הוו ליה הנך ביצים מיו"ט לשבת אתא לקמיה א"ל מהו לאטווינהו האידנא ולמכלינהו למחר א"ל מה דעתיך רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן עד כאן לא קא שרי ר' יוחנן אלא לגמעה (א) למחר אבל לטלטלינהו ביומיה לא דתניא אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביו"ט אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה: אושפיזכניה דרב פפא הוו ליה הנך ביצים משבת ליו"ט אתא לקמיה דרב פפא א"ל מהו למכלינהו למחר א"ל זיל האידנא ותא למחר דרב לא מוקים אמורא עליה מיו"ט לחבירו משום שכרות כי אתא למחר א"ל *איכו השתא אשתלאי ואמרי לך רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן הכי אמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא: °ועצים גשנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיק ביו"ט משום הכנה דרבה ואם נשרו מן הדקל ביו"ט אסור להסיק ביו"ט בפני עצמן משום דהוו להו נולד ואסרי להו רבנן שמא יעלה ויתלוש אבל אם נשרו מן הדקל לתוך התנור עביד להו כרב מתנה דאמר רב מתנה עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביו"ט מרבה ג עליהן עצים מוכנים ומסיקן ואע"ג דקא מהפך [*באיסורא] כיון

*) דף ד:

שלטי הגבורים

א אסור להסיק ביו"ט שני של ר"ה הצפידים שנשרו ביו"ט ראשון וכן בכל יו"ט שאחר השבת אסור להסיק באותן שנשרו בשבת אא"כ ירבה עליהן עצים אחרים ויבטלם ברוב ובלבד שלא יגע בהן עד אחר שנתבטלו ברוב ובשאר יו"ט מותר:

לשון ריא"ז

שבת ויו"ט הסמוכים זה לזה ביצה הנולדה באחד מהם אסורה בשניהם לפי שאין שבת מכין ליו"ט ולא יו"ט מכין לשבת שיורי מדורה ושיורי פתילה ושמן שכבו בשבת יש שאוסרין להדליק בי"ט מכח תלמוד ארץ ישראל ומז"ה מתיר וכן נראה בעיני כמבואר בקונט' הראיות. הבא בספינה מחוץ לתחום בשבת נראה בעיני שכשם שאסור לירד בשבת כך אסור ביום טוב שלאחריו כמבואר בקונט' הראיות:

ב (ג) אבי"ה אסר אפי' התבשיל שנעשה בספק ביצה שנולדה ביו"ט וכן כתב הר"ם מרוטנבורק ולפי מה שפי' ר"ת הא דאמרינן דבר שיש לו מתירין לא בטיל דוקא שהוא בעין אבל טעמא בטל בששים נראה שהתבשיל מותר כיון שלא נתכוין לבטלה:

לשון ריא"ז

... גזירה שמא יעלה ויתלוש אבל הנך שנשרו בשבת אסורין מדאורייתא ביו"ט משום הכנה ובאיסור דאורייתא אין מבטלין איסור: לשון ריא"ז וכן עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיק ביום ...

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקיג:

שיטת ריב"ב

הגהות הב"ח

הגהות חו"י

המאור הקטן

... ישות המדבריות וכגון עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורי דרדיא זו היא מוקצה ... יו"ט כרבי יהודה ומאליו הוא נאסר בשבת משום מלאכה דאית ביה דהיא בקוע עצים וההיסק ... ים והשחיטה למדבריות ולעז ולרחל ולתרנגולת ולשוורים ואין אנו צריכין לאוסרם בשבת משום ... בד וכל מוקצה שבא על דבר שדרך הנאתו בלא שום מלאכה ומעשה האסורים בשבת ואין בו ... אלא משום מוקצה בלבד כגון להגביה מעל השולחן עצמות וקליפין שמתחלת השבת היו ... ים אגב אמן ולא היו מוכנין לבהמה שמוכן לאדם אינו מוכן לבהמה ועכשיו שנתפרקו העצמות ... שר(ומן)הקליפות מן הפירות נעשו ראויין לבהמה אלא שהן מוקצין וכגון חיתוך נבילה לפני כלבים ... דעיסקא זהו מוקצה שמותר בשבת כר"ש ואין צריך לומר ביו"ט ומכאן אתה למד לכל דיני ...

מלחמת ה'

השגות הראב"ד

שנתערבו הא מכירן אין ביטול מועיל להן שאין ביטול מועיל לדבר שהוא ניכר לעין : ואע"ג דקי"ל אין מבטלין איסור לכתחלה דאע"ג דאיסורא בטל ברובא ה"מ היכא דאיערב ממילא אבל לערובי ולבטולי בידים אסור דהכי תנן במס' תרומות [ספ"ה] סאה של תרומה שנפלה לתוך תשעים ותשעה וחזרה ונפלה לתוכו סאה של חולין אם שוגג מותר ואם מזיד אסור : אבל איסורא דרבנן מבטלי ליה. פי' לאו בכל איסורי דרבנן אלא בדרבנן כי הלי קאמר שאינו אלא טלטול בעלמא [לשון תוס' שאין לו עיקר דאורייתא] ומיקלא קלי איסורא ואמסקנא סמיך ומיהו בבכורות [דף כז.] אמרינן דתרומת חוצה לארץ מבטלה ברוב והיינו לומר שמותר לערב ולבטל אותה לכתחלה אפי' חד בתרי דהא בהדיא אמרי' התם דרמו חדא דתרומה בתרתי דחולין ומיהו דוקא בכי הא שאין לה עיקר בדאורייתא כלל דבחוצה לארץ ליכא מידי שיהא חייב בתרומה דבר תורה וקילא טפי שאינה נוהגת *בכל בחוצה לארץ וכדמוכח בהאי פירקא בגמ' אבל בשאר איסורין דרבנן אין לנו :

כל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל. דוקא במינו הא שלא במינו בטיל והכי משמע בהדיא פרק הנודר מן המבושל כמו שכתבתיה שם [בדף נג.] בס"ד ובמינו נמי לא אמרן אלא דומיא דביצה שאינה נפסדת אם ימתין לה לערב אבל בדבר שהוא נפסד לא מחמירין עליה משום דבר שיש לו מתירין ומוכח בגמ' [כאן דף ד.] דכי היכי דאמר רב אשי דכל דבר שיש לו מתירין אפי' בדרבנן אפי' באלף לא בטיל ה"נ מחמיר ביה בספיקא אפילו בדרבנן לחומרא ומיהו בספק ספיקא בדאורייתא *) ה"נ אפי' בדרבנן צריכא עיונא אי אזלינן ביה לקולא או לא וכתבתיו בחדושי : **אמר** רבה מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה מותרת. פי' בפ' בתרא דר"ה (דף ל:) תנן שפעם אחת נתקלקלו הלוים בשיר ביום שלשים של אלול בתמיד של בין הערבים שאמרו שיר של חול שהיו סבורין שלא יבאו העדים עוד ואח"כ באו ונתקדש ר"ה בו ביום ומתוך כך נמצא שטעו בשיר תמיד של בין הערבים שהיה להם לומר בו שיר של קדש ואמרו שיר של חול ומתוך כך התקינו שלא יהו מקבלים העדים אלא עד המנחה וכשהיו באין מהמנחה ולמעלה לא היו מקדשין החדש אלא למחר והוא היה עיקרו של ר"ה וממנו היה מונין ליוה"כ ולסוכות ויום ראשון היה חול מן הדין ולפיכך א"א להתקלקל שיהו אלא שכיון שילא רובו של יום בקדושה מתוך שהיו מלפין שמא יבאו עדים התקינו שיהיו גומרין אותו בקדושה ונמצא שכ"ז שיבואו עדים מן המנחה ולמעלה היו נוהגין ב' ימים בקדושה ודאית ולא מחמת ספק ולפיכך כ"ז שנמשך תקנה זו בכל יו"ט של ר"ה ביצה שנולדה בזה אסורה בזה לכל אותן מקומות שהן חוץ לבית הוועד שקדשו בו את החדש לפי שהיה להן לחוש שמא כך אירע בבית הוועד שבאו עדים מן המנחה ולמעלה וקדשו ב' ימים בקדושה ודאית ומשו"ה קאמר רבה דלאחר תקנת ריב"ז שהתקין משחרב בה"מ שיהיו מקבלין עדות החדש כל היום משום דתו ליכא לקלקול שיר דביצה שנולדה בזה מותרת בזה דתו ליכא למיחש לקדושה אחת אלא הרי ספיקא של ר"ה כספיקא של שאר ימים טובים של גליות אם באו עדים ביום ל' או ביום ל"א : **הא** לן והא להו. פי' דהיינו בני בבל כיון שלא נתחדש לנו שום דבר מחמת תקנתו של ריב"ז

*) עי' ר"ן ר"פ אין נדין ד"ה וכתבו שהרא"ש מלוגל כו'. ועי' ט"ז יו"ד סימן ק"י ס"ק י"א ונקה"כ שם.

נר מצוה

דרובא היתרא נינהו הנך בטלי ברובא ובהיתירא קא מהפך אואע"ג דקי"ל אין מבטלין איסור לכתחלה ה"מ איסורא דאורייתא אבל איסורא דרבנן מבטלינן ליה לכתחלה ואע"ג דקיימא לן כרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטל ואפילו בדרבנן והני עצים שנשרו מן הדקל ביום טוב דבר שיש לו מתירין הן דהיום אסורין ולמחר מותרין ה"מ היכא דאיתיה לאיסורא בעיניה אבל הכא מיקלא קלי איסורייהו (א) : *אמר רבה מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך בביצה מותרת ביום טוב שני של ר"ה דתנן משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום א"ל אביי והא רב ושמואל דאמרי תרווייהו ביצה אסורה ופריק לא קשיא הא לן והא להו ואסיקנא *רבא אמר אף א מתקנת רבן יוחנן בן זכאי

רש"י

בתנור מזוית לזוית : אין מבטלין איסור לכתחלה · ואע"ג דאיסור בטל ברוב ה"מ דאיערב ממילא אבל לערב ולבטל בידים לא : ה"מ איסור דאורייתא. כגון תרומה אבל בדרבנן כגון מוקצה דהכא שרי לבטל : מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך כו' · כלומר קודם תקנת רבן יוחנן בן זכאי כגון בימי הבית שבית המקדש היה קיים אז היתה ביצה אסורה בשני ימים טובים של ר"ה לפי שהתקינו שלא יהיו מקבלין העדות לקדש החדש אלא עד המנחה (א)לפי שפעם אחת באו אחר המנחה ונתקלקלו הלוים בשיר שאמרו שיר של חול בתמיד של בין הערבים שהיו סבורים שלא יבאו עוד היום וכשבאו נמצא שהי' קודש ולכך התקינו שלא יהיו מקבלין העדות אלא עד המנחה ומתמיד של שחר אין טעות דבתמיד של שחר אפי' (הוקרב)[הוקדש החודש] קודם (קביעתו) [הקרבתו] שיר של חול היו אומרים לפי שברוב השנים אין העדים ממהרין לבא כ"כ ואם לא באו עדים עד לאחר המנחה אין מקדשין אותו היום והרי הוא מעובר ומונין מיום המחרת יוה"כ וסוכות ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה(ב)היו נוהגין אותו קודש וגומרין אותו בקדושתו אלמא תחילת עשייתן שני ימים לר"ה אפי' בב"ד היה ולא מספק שהרי ודאי שיו"ט למחר ואעפ"כ תקנו לעשות אותו ש"מ חוק חכמים היה ומנותן לעשות כבאו עדים אחר המנחה והרחוקים יש עליהן לעשות ב' ימים בכל שנה שמא באו עדים אחר המנחה הרי קדושתו אחת ואין כאן לומר ממ"נ חד מינייהו חול דשמא שניהן קודש והא קאמר מתקנת רבן יוחנן בן זכאי שהחזיר הדבר ליושנו לקבל עדותן כל היום (ג) נמצא שאין ב"ד עושין שני ימים קודש והרחוקין העושין ב' ימים אינו אלא מספק שאין יודעין אם נתקדש החדש ביום ל' או ביום ל"א והרי הן כשאר ימים טובים של גליות וביצה שנולדה בזה מותרת בזה דממ"נ חד מינייהו חול : משחרב בית המקדש · וליכא למיחש לקילקול שיר : הא לן והא להו · לבני א"י מותרת שעושים יום אחד אחד (ד) תקנת רבן יוחנן בן

יהו מקבלין את העדים אלא עד המנחה עד הקרבת תמיד של בין הערבים. אבל לאחר מיכן (מקדשין אותו מכן) אין מקדשין אותו היום והרי הוא מעובר ומונין מיום המחרת ליום הכפורים ולסוכות. ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש אע"פ שאין מונין למועדות מאותו יום לא מזלזלין ביה בכדי יום שני ימים טובים ראש השנה כי אנו בקיאין בסוד העיבור וקובעין ר"ה ע"פ החשבון אלא אף על פי כן אמרו לנו דבר זה שנזהר לעשות ביום שהעדים ראויין לבא א"כ מהאי טעמא תהא ביצה מותרת אלא ודאי מדאסר רבה ביצה לבני דורו שהיו

שלשים אלא גומרין אותו בקדושה אלמא תחלת שני ימים של ראש השנה אפילו בב"ד ולא מספק שהרי ודאי יום טוב למחר ואע"פ כן תקנו לשמור יום ראשון בקדושה שמע מינה חוק חכמים ומנותן הוא. והרחוקים לעשות שני ימים בכל שנה שמא באו עדים לאחר המנחה : ועלה אמר רבה מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך שהחזיר הדבר ליושנו לקבל עדותן כל היום מתקדש היום ונמצא שאין בית דין עושין שני ימים ואם כל יום שלשים אלא למחר אותו יום שלשים היו חושבין חול וכל מה שנהגו אותו יום שלשים בקדושה משום דשמא יבאו עדים מועטין היו ואנוסין והרחוקים נמי שעושין שני ימים אינן אלא מספק שאין יודעים אם שלשים או ביום שלשים ואחד והרי הן כשאר ימים טובים של גליות וביצה שנולדה בזה מותרת בזה דחד מינייהו חול הוא : משחרב בית המקדש. דליכא שיר: לא קשיא הא לן והא להו. לדידן דבני בבל שאנו רגילים ימים מספק בין קודם תקנה בין לאחר תקנה לא נתחדש אצלנו שום סימן לתקנת רבן יוחנן בן זכאי וכשם שקודם תקנה היתה ביצה אסורה לפי ששני הימים היו קדושה אחת כך לאחר תקנה אע"פ שחזרו להיותן טובים של גליות שהן מספק אפי' הכי ביצה אסורה כמנהגנו קודם תקנה והוא הדין אף בארץ ישראל חוץ ממקום הועד הכל הוא כמנהג בני בבל אבל לדידהו במקום הועד שלא היה להם שום ספק קודם תקנה אותו היום קדש ולמחר קדש היתה ביצה אסורה דהויא לה קדושתא אריכתא ושני ימים כיום אחד ארוך דאמי ולאחר שהתקין רבן יוחנן בן זכאי להיות מקבלין עדות החודש כל היום אפי' באו עדים מן המנחה נוהגין כי אם אותו היום בלבד קודש ואם לא באו עדים כלל כל אותו היום היו נוהגין אותו למחר בלבד קודש . נמצא בין כך ובין כך אין הקדושה אלא יום אחד ואע"פ שהיו משמרין כל היום הראשון בקדושה שמא יבאו הערב ולא היו מפסיקין אותו מקדושתו עד הערב משום זה הספק ולערב אם לא באו עדים כלל היו נוהגים למחר קודש אין קדושת הספק של יום הראשון מצטרפת קדושת הודאי של יום שני ואם נולדה בזה מותרת מיהת איגלאי מילתא למפרע דיומא קמא חול גמור הוא מאחר שלא באו עדים כלל : אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה . ואפילו להו דמי לא מודי רבן יוחנן וכו' דאע"ג דתקן לקבל עדות החודש כל

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ברי"ף ישן כתוב הג"ה וז"ל ואני שמואל מוסיף במידי דאכילה אין מבטלין דבר האסור תרומה בפחות מק' בחולין ואסרום אין מוסיפין עליהן חולין לבטלן שעל זה נשנית המשנה אין לכתחלה וכן איסור שנפל בקדרה בפחות מששים של היתר אין מוסיפין עליהן לבטלן ולהתירן אבל בתנור מותר וכן בסכך פסול דסוכה תנן בהדיא דמבטלין אותו לכתחלה ברוב סכך של היתר כדתנן בשפודין או בארוכות המטה אם היה נותנן שתי נותנין את הסכך כשר ערב ומעדיף עכ"ל. ונראה לי שהג"ה זו דברי הרשב"ם היא שכ"כ במרדכי בשמו בקיצור אלא דבמרדכי הארוך מצאתי שהקשה מהר"ם על דבר באיסור טלטול מוקצה קאמר דאין מבטלין לכתחלה : עוד מצאתי במרדכי הארוך פ"ק דסוכה בשם ראבי"ה בהא דסכך באילן דאוקמינן בשחבטן פי' ערבן ובטלן ברוב וא"ת והלא אין מבטלין איסור לכתחלה וי"ל דקודם איסור עדיין ועוד דהא דאין מבטלין איסור לכתחלה מדרבנן הוא וה"מ במקום שנהנה כגון לאכול או להתם אבל מצות לא ליהנות ניתנו ע"כ . והנה אפשר לפרש גם דברי ההג"ה שהוסיף לומר דדוקא במידי דאכילה שהגוף נהנה הוא דאין מבטלין אבל בסוכה שהיא מצוה או ע"ג עצים בתנור היכא דמקלי קלי לאיסורי' מותר . ודו"ק : (ב) נ"ל כבית : (ג) נ"ב בני (ד) וכוס ליה יו"ט כנ"ל :

הגהות חו"י

(א) נ"ע איך עשו בתקיעות וברכות ותפלה : (ב) והיו אומרים כדין שיר של חול : (ג) ואם יבואו עדים שראו מחר חול : (ד) ולפיכך היתה מותרת לכן ואפילו כשעושין אותן שני ימים כגון שלא באו עדים הרי הוא מחמת ספק והרי הן ב' קדושות . לשון התוספות :

מלחמת ה'

ולא משוין בו כמדות : **ועוד** ומצאתי לרב ר' אפרים ז"ל וכו' ולא נתכוונו דברים הללו אצלי כי ביצים במעי תרנגולת כאחד מאבריה : **אמר** הכותב דברי ה"ר אפרים ז"ל צריכין הם לפנים אבל לא ראינו לרבינו הגדול ז"ל שכתב שהם מותרות לאוכלן בי"ט שיחלק ביניהן וכן בגמ' הקשו ואם איתיה נגזור משום הנך דמתילדן ביומיהו ולא הקשו נגזור משום יו"ט שאחר שבת שהם אסורות ספק דאורייתא ופעמים בודאי כשהיא גמורה שכשיוצא בה נמכרת בשוק עוד השיבו עליו רבי' שפי' זו האתקפתא נגזור משום הנך דמתילדן ביומי' על כרחנו אינו ביו"ט דעלמא דהוה ליה גזירה לגזירה אלא ביו"ט אחר השבת היא דהנך דמתילדן דבר תורה ואפילו הכי במעי תרנגולת מותרות אבל דברי הרב ז"ל אצלי צריכא טעם ומה שמשיב בעל המאור שהם כאחד מאיברי התרנגולת אינו נכון שהרי אמרו מותרות לאכלן בחלב ועוד כשהקשו נגזור משום הנך דמתילדן לא אמרו דכאחד מאיבריה הם אלא הטעם הנכון והברור שאין להרהר אחריו שכל דבר שיו"ט מכין לשבת וכן שבת ליו"ט ואלמלא הכנת הראשון לא יהיה השני נהנה באותו הדבר אסור דרחמנא אמר ביום הששי הכינו ולא ביום קדש הכינו וזה טעם לביצה שנולדה ביו"ט שמאתמול גמרה לצאת היום ואלמלא גמר של אתמול לא יצא היום הלכך אסורה שעל ידי הכנת השבת בא לידינו ליום טוב מה שאין כן בביצה במעי תרנגולת שאנו זכינו בה ביו"ט ולא הביאה לידינו הכנת שבת וא"ת והלא ביו"ט יכול הוא לשחטה ולאכול היא וביצתה ומה הועיל לנו גמר של אתמול זו אינה שאלה כיון שלא שהא ונולדה שבת הכינה לפנינו ועוד אמרו בירושלמי לא דמי טעם אכילתה מבפנים לטעם אכילתה מבחוץ הרי נתפרש טעם לשאלת ה"ר אפרים ז"ל יפה יפה וזה הטעם נמי למה שאמרו נולדה בזה אסורה בזה משום הכנה דרבה שהלידה כמו כן נקראת הכנה שמחמת לידתה אנו נהנין בה מ"מ אתה צריך לידע שאין לידה דומה להכנת גמר שהכנת גמר אינה ליומא אלא למחר ואין יום קדש מכין לתבירו דבר תורה אבל הכנת לידה מדין תורה הכנה ליומא היא ומותרת היא ביומה דשבת מכינה לעצמה וכן יו"ט ואנ"ל למחר בשני שמותרת ולמה אסרו אותה מדבריהם מפני שכבר נאסרה ביומא ונמצאת הכנתה ליום שני (ד) והוה ליו"ט מכין לשבת :
ועוד והרב אלפסי ז"ל כתב מדאמר רבא אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך כו' הרי חזרה כל ארץ ישראל להיות כבית הועד שאין להם ספק בקדושת היום : **אמר** הכותב לא באתי לסתום אלא לפרש כרי עלה בידינו

המאור הקטן

דבר שיש לו מתירין אלא אי אמרת ספק טרפה אפילו ודאה דבר שאין לו מתירין הוא ולי[...] אבל ספיקה שנתערבה באחרות אינה אוסרת שאין לנו איסור ספק ספיקא כה"ג אלא לר' י[...] רמוני באדן אסורין בכל שהן כיצד נפלה אחת מהן לרבוא ומרבוא לרבוא אסור ואיתא בכל ספרים משובשים בענין הזה במקצת הנוסחאות' ואיכא דקשיא ליה על הא דרב אשי דאוקמא ספק חול מההיא דאמרינן כי לא בדק אימור מאתמול גמרה ואמאי תיהוי בספק יו"ט ספק חול ותי[...] למימר דאפי' בדספנא מארעא טפי שכיח למירמא ביממא מלמירמא בליליא ומשום הכי תלינן ל[...] בתר רובא ולמירמא בליליא טפי שכיח מדר' יוחנן דאמר ביצה שיצאה רובה מערב יו"ט היכא דבדיק מאתמול אסורה בדספנא מארעא וכדר' יוסי בן שאול : **ומצאתי** לרב ר' אפרי[ם] דשחט תרנגולת ביו"ט אחר השבת ומצא בה ביצים גמורות אסורות דאיכא למימר דילמ[א] גמרי ואין שבת מכינה ליו"ט וכשם שאסור ספק יו"ט ספק חול כך ספק בשבת גמרו ספק בו[...] אסורות א] ולא נתכוונו דברים הללו אצלי כי ביצים במעי תרנגולת כאחד מאיבריה הם וא[...] אפי' ביו"ט שאחר השבת: **ל"ק** הא לן והא להו לדידן בני בבל שאנו רגילים לעשות שני ימי[ם] קודם תקנה בין לאחר תקנה לא נתחדש אצלנו שום סימן לתקנת רבן יוחנן בן זכאי ו[...] תקנה היתה ביצה אסורה לפי ששני הימים היו קדושה אחת כך לאחר תקנה אע"פ שחזרו ל[...] ימים טובים של גליות שהן מספק אפ"ה ביצה אסורה כמנהגנו קודם תקנה והוא הדין אף מקום חוץ ממקום הועד הכל הוא כמנהג בני בבל אבל לדידהו במקום הועד שלא היה לה[ם] קודם תקנה שהיו נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש היתה ביצה אסורה דהויא לה קדושה שני הימים כיום אחד ארוך דמו . ולאחר שהתקין רבן יוחנן להיות מקבלין עדות החדש כל באו מן המנחה ולמעלה לא היו נוהגין כי אם אותו היום בלבד קדש ואם לא באו עדים כל היו נוהגין אותו למחר בלבד קדש נמצא בין כך ובין כך אין הקדושה אלא יום אחד ואע"פ ש[...] כל היום הראשון בקדושה שמא יבאו עדים עד הערב ולא היו מפסיקין אותו מקדושתו עד זה הספק ולערב אם לא באו עדים כלל היו נוהגין למחר קדש אין קדושת הספק של יום ראש[ון] לקדושת הודאי של יום שני ואם נולדה בזה מותרת בזה דהשתא מיהת איגלאי מילתא למפרע דיומא קמא חול גמור מאחר שלא באו עדים כלל : **והרי"ף** ז"ל כתב מדאמר רבא אף מתקנת רבן יוחנן בן

השגות הראב"ד

והדר לפרוש מספיה רובא ולעולם בדוכתא אסור אפילו בספק ספקא : א] **ולא** נתכוונו דברים הללו וכו'. א"א אין בדבריו כלום שלא התירו אותם בגמ' מזה הטעם . דכיון דגמורות הם לאו כאחד מאבריה הם אלא מטעם מלתא דלא שכיחא התירו אותם שלא גזרו עליהם . מעתה דברי הר' אפרים מראים פנים שהרי י[...] השבת אינו משום גזירה אלא שיש לדקדק עליו שהרי בגמ' מיו"ט אחר השבת הקשה על רבה דהוא א[...] לג[...]

א רבינו פוסק דבני ארץ ישראל צריכין לעשות ר"ה שני ימים ורבינו אפרים תלמידו נחלק עליו וכתב דהני מילי בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה אבל עכשיו שאנו סומכין על סוד העיבור חזר כל ארץ ישראל להיות (ב) בית הוועד שאין להן ספק בקדושת היום ואין להם לשמור אלא יום אחד וכו' בעל המאור ז"ל כדברי רבינו אפרים ז"ל ועוד כתב שכן נהגו בא"י כל הדורות שהיו לפנינו עד עתה חדשים מקרוב באו לשם מחכמי פרובינצא"ה והנהיגום לעשות שני ימים טובים ... אותו היום קדש וכמה מקבלין עדותן ועושין אותו היום קדש והוי קדושה אריכתא מטעם זה כמו אנו צריכין לעשות שני ימים וא"ת כיון דבקיאין בסוד העיבור לעולם לא יארע לנו דבר זה שנצטרך לעשות ביום שהעדים ראויין לבא

א מיי' פ"ו מהל' מ"א סמג לאוין קמח טוש"ע יו"ד סי' צט [קכ] [קי] ב מיי' פ"ק מהל' יו"ט סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תקיג

א מיי' פרק ו מהלכות י"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקכו:

ריב"ז אית לן למימר דביצה אסורה דאע"ג דמדינא שריא כיון דלא מינכר לן טעמא דשריותא אסרינן לה אבל לבני א"י שנשתנה להם יו"ט של ר"ה מחמת תקנתו של ריב"ז דהא מעיקרא כי באו עדים מן המנחה ולמעלה עבדי תרי יומי ואחר תקנה לא עבדי אלא יום אחד (ב) ואית לן למימר בכל א"י דביצה מותרת דקא מינכר בה טעמא דשריותא: **מי** לא מודה רבן יוחנן בן זכאי וכו'. דאע"ג דהתקין לקבל עדות החדש כל היום ה"מ להיות מוכן למועדות מן הראשון ואפילו באו לאחר המנחה אבל מלעשות יו"ט לא נעקרה תקנה ראשונה ממקומה: וכת' הרב אלפסי ז"ל דשמעי' (ג) מיהא דבני א"י צריכין למעבד בזמן הזה שני יו"ט של ר"ה והשיגו עליו רבינו אפרים תלמידו והר"ז הלוי ז"ל ואמרו דמהא לא איריא דהשתא דידעינן בקביעא דירחא ע"פ חשבון העיבור שבידינו הרי חזרה כל א"י כבית הוועד שבאו עדים קודם המנחה שאין עושין אלא יום אחד והרמב"ן ז"ל סמך דברי הרב אלפסי ז"ל ומה שיש לדקדק על מה שכתב תלוי בסוגית הגמ' וכתבתי בחדושי: **אמר** רבא מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממים וכו' מיהו בשבת ויוה"כ לא יתעסקו בו עממים דהא אמרינן בפ"ק דר"ה (דף כ.) אפשר בעממים כלו' אבל בשבת ויוה"כ לא: מה שאין כן בביצה·

נר מצוה

ואילך ביצה אסורה °מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש אלמא קדושה אחת היא וביצה אסורה בתרוייהו ושמעינן (א) מיהא דבני ארץ ישראל צריכי למעבד שני ימים טובים של ר"ה: *אמר רבא מת בי"ט ראשון יתעסקו בו א עממים בי"ט שני יתעסקו בו ב ישראל ואפילו בשני יו"ט של ר"ה מה שאין כן בביצה אמר רב זוטרא לא אמרן אלא דאישתהי אבל לא אישתהי משהינן ליה ורב אשי אמר אע"ג דלא אישתהי לא משהינן ליה מ"ט יו"ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן ואפי' למיגד ליה גלימא ואפי' למיגז ליה אסא רבינא הוה איתיב קמיה דרב אשי בשני ימים טובים

רש"י

זכאי אבל לדידן בני הגולה אסירא כי עדיין אנו עושין שני ימים ועודנו כבתחילה או מפני תקנה ראשונה או מפני הספק הלכך הואיל ולא פסקה אותה תקנה מאצלנו שנה אחת מלעשותו יום אחד עדיין היא באיסורו הראשון ועודנו כיום אחד ארוך: מי לא מודה כו' · אע"ג דתקון לקבל העדות כל היום כולו ה"מ למנות המועדים מן הראשון אבל מלעשות יו"ט שני לא נעקר התקנה ממקומה: מת המוטל ליקבר אם יו"ט ראשון הוא כו': מש"כ בביצה · דקי"ל נולדה בזה אסורה בזה בשני ימים של ר"ה: לא אמרן · יתעסקו בו ישראל אלא דאישתהי ומתירא שמא יסריח: למיגד · לחתוך כמו גודו אילנא: למיגז · לגזוז לו מן המחובר: אסא · הדס היו מניחין על מטת המת לכבודו

לענין ביצה לא הקלו ביו"ט שני של ר"ה להיות כשל גליות דאילו בר"ה נולדה בזה אסורה בזה דקדושה אחת היא: אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דאשתהי · היכא מ"ד דמר זוטרא אכולה מילתא דרבא קאי דלא אמרינן ביו"ט ראשון ע"י עממין ולא ביו"ט שני ע"י ישראל אלא בדאישתהי אבל בדלא אישתהי לא ופירו' אישתהי בין שנשתהה כבר בין שעתיד להשתהות כגון שיש שבת אחריו ורב אשי נמי דאמר אע"ג דלא אישתהי נמי לא משהינן ליה לא פליג אלא במת ביו"ט שני משום דכחול שויוה רבנן אבל מת ביו"ט ראשון דהוי מדאורייתא מודה רב אשי למר זוטרא דדוקא בדאישתהי אבל בדלא אישתהי לא והזקיקם לומר כן מדאמרי' בפרק תולין [דף קלט·] עובדא הוה בי כנשתא דמעון ביום טוב הסמוך לשבת ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה ושלחו לקמיה דרבי יוחנן ואמר יתעסקו בו עממין אלמא דוקא משום יום טוב הסמוך לשבת דמשתהי אבל ביום טוב דעלמא לא ולא נהירא דאם כן לא ה"ל לרב אשי למימר סתמא אף על גב דלא אישתהי נמי לא משהינן ליה אלא הכי הוה ליה למימר רב אשי אמר מת ביו"ט ב' אע"ג דלא אשתהי לא משהינן ליה אלא ודאי משמע דמר זוטרא לא קאי אלא אמת ביו"ט שני משום דשרינא לאתעסוקי ביה ישראל אבל מת ביו"ט ראשון דלא שרי אלא בעממים אפילו למר זוטרא שרי ואע"ג דלא אישתהי והיא דפרק תולין לא קשיא דמאן דחזא דר' יוחנן דשרא מספקא ליה אי בעיא ר' יוחנן אישתהי אי לא ולפיכך הביא המעשה כמו שהיא אבל אין ה"נ דר' יוחנן אפילו בלאו הכי הוה שרי ואפילו תמצא לומר דלרבי יוחנן דוקא היכא דלאישתהי אנן לא נקטינן הכי משום דסוגיין מוכחא דלא בעינא אישתהי כלל וכדכתיבנא: **יום** טוב שני לגבי מת כחול שויוה רבנן מסתברא דכיון דכחול שויוה רבנן אפילו אפשר בעממין יתעסקו בו ישראל וכן הסכים הרמב"ן ז"ל שלא כדברי רב אחא משבחא ז"ל שכתב דדוקא היכא דליכא עממים אבל בדוכתא דשכיחי עממים לא שרי אלא בעממים: **אפי'** למיגד ליה גלימא·למיגד לחתוך כמו גודו אילנא: גלימא· לתכריך: למיגז ליה אסא·לגזוז הדס מן המחובר שהיו מניחין אותו על מיטת המת לכבוד. וכתב רש"י ז"ל במסכת (משקין) [מ"ק דף ח:] דדוקא הני לפי שטרחותן מעט אבל לחצוב לו קבר שטרחתו מרובה לא שרי והזקיקו לומר כן מדתנן התם בפ"ק דמשקין אין חופרין כוכין קברות במועד. ולא נהירא אלא הכי קאמר דאפילו הני דלא מעכבי דהא אפשר בלא אסא ואפשר נמי לכרכו בתכריכין אפילו הכי שרו וכל שכן חפירת הקבר דלא אפשר בלאו הכי ודקא קשיא לן הא דתנן התם אין חופרין כוכין וקברות במועד ואי במועד מיתסר כל שכן ביו"ט שני לאו קושיא היא שכבר פירשה הרב אלפסי בהלכותיו דההיא בחופר במועד לצורך מתים שימותו לאחר המועד עסקינן שכך היה דרכם וכך הן דברי הר"מ במז"ל בפרק ח' מהלכות יו"ט ומה שהקשה הראב"ד ז"ל א"כ שאין בהם צורך המועד למה התירו להאריך ולהרחיב בהן כדאיתא התם כבר תירץ הרמב"ן ז"ל שכיון שהם צרכי רבים אע"פ שאינן לצורך המועד להתחיל בהן הוא שאסור אבל להרחיב בהן שרי וכמו ששנינו שם [דף ב·] מתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים וחוטטין אותן ואוקימנא לה התם [דף ה·] בשאין הרבים צריכין להם ואפילו הכי כיון שצרכי הרבים הן מותר לתקן אבל לא להתחיל והכא נמי צרכי רבים הוא ואפי' בקבר של בני משפחה ואפי' של יחיד נמי אפשר דשרי דכיון דמצוה היא התירו בו מקצת מלאכה אפילו שלא לצורך המועד כמו שהתירו בצרכי רבים וכל שכן שמא יצטרך לו במועד וא"ת עוד והא תנן התם [דף ח:] וארון עם המת בחצר ורבי יהודה אוסר אא"כ היו לו נסרים המוטסרים מערב יו"ט וכיון שכן היאך נהגו עכשיו לחצוב קבר שלא בפני המת י"מ דההיא דוקא באדם שאינו מפורסם הא באדם מפורסם שרי והכי איתא בירושלמי וכתבו שם הרב אלפסי בהלכותיו והיינו לדידהו שהיו חופרין קבר ומתקנין ארונות לצורך מתים שימותו אבל עכשיו שאין חופרים אלא לצורך השעה כל אדם לדידן כאדם מפורסם לדידהו ומשום הכי שרי לחצוב קבר ולעשות ארון

ביצה. לא הקלו ביום טוב שני של ראש השנה להשוותו לשל גליות דאלו ראש השנה נולדה בזה אסורה בזה: לא אמרן·יתעסקו בו ישראל אלא דאשתהי ושמא יסריח: למיגד. לחתוך כמו גודו אילנא: גלימא. לתכריך: למיגז. לגזוז את המחובר: אסא· הדס שהיו מניחין על מטת המת לכבודו:ים מן החכמים מי שאומרים דהא דאמרינן יו"ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן דוקא ביו"ט שני שהוא חול גמור מן התורה דשרו רבנן לגבי מת כדרבנן אבל ביום

[left margin — שלטי הגבורים]

בקיאין בסוד העיבור אלמא טעמא דידיה מדביצה אסורה בזמן שמקדשין ע"פ הראייה מטעמא דקאמר גם בזמן שאין מקדשין נמי אסורה כדאמרינן בשני ימים טובים של גליות הזהרו במנהג אבותיכו דילמא גזרי גזירה ואתי לקלקולי וזה הטעם עצמו שייך למימר בשני ימים טובים של ר"ה בארץ ישראל(ד):

א כתב הטור (ה) ואפי' אם יכולין להשהותו עד למחר שלא יסריח [illegible]

ב סמ"ג כ' בארוך פלוגתא' דר"ת ור"י והר"ר יהוד' והר"ר יוסף אחיו בזה ומסיק כר"ת דבזמן הזה לא יתעסקו בו ישראל ביו"ט ב' ורבינו כתב דביו"ט ב' יתעסקו בו ישראל. (ו) וה"מ שרוצי' לקוברו בו ביום אבל אם אין רוצים לקוברו בו ביום אין עושין לו שום דבר איסור מלאכה ואפי' ע"י נכרי אבל טלטול שרי ונראה שהכיפה שבונין על הקבר שאין לבנותה ביו"ט דכיון שנקבר בקבר למה יחלל יו"ט שלא לצורך אלא יכסו הקבר בנסרים ועפר עד אחר המועד וטוב למעט באיסו' דאורייתא: כתב בה"ג מותר ללוות המת ביו"ט ראשון בתוך התחו' וביו"ט שני אפילו חוץ לתחום והרמב"ן היה מסופק אם

שיטת ריב"ב

להיות מוכן למועדות מן הראשון ואפילו באו עדים לאחר המנחה אבל מלעשות יו"ט שני לא נעקרה תקנה ראשונה ממקומה: ושמעי' מיהא כו'· וכבר כתב הרב דודי ז"ל בענין הזה ודבריו הנם כתובים בספר המאור: מה שאין כן בביצה לענין

[right margin — הגהות הב"ח]

הגהות הב"ח

(א) מהא כנ"ל: (ב) אית כנ"ל: (ג) מהא כנ"ל: (ד) נ"ב עכ"ל הרא"ש: (ה) נ"ב או"ח סימן תקכ"ו: (ו) נ"ב לשון הטור שם: (ז) נ"ב פירש כבית הועד כשבאו העדים קודם המנחה שאין עושין אלא יום אחד: (ח) נ"ב הן: (ט) מהא כנ"ל: (י) נ"ב פירש היאך אפשר לומר שלא היו בקיאין והלא רבא גופי' ודאי התקין קביעות החודש ע"פ החשבון וכדאמ' ר"ז שהיה סמוך לדורו של רבא דידעינן כו' והיינו ידיעה של תקנה זו שע"פ החשבון כו': (כ) ידעינן כנ"ל: (ל) נ"ב זו: (מ) נ"ל היהו: (נ) נ"ל רבה: (ס) אידך מתניתא דמודה כנ"ל: (ע) ורב אסי דבשמעתי' נמי לא כנ"ל ונ"ב פי' דאמר בשני יו"ט של גליות נולדה בזה אסורה בזה משום דספוקי מספקי ליה אי קדוש' אחת היא לא שמיע ליה נמי הסיא מתניתא דאפי' ר' יוסי מודה דלאו קדושה אחת היא: (פ) רבה כנ"ל:

המאור הקטן

ביצה אסורה מי לא מודה וכו' שמעי' מינה דבני א"י מחייבי למעבד שני ימים טובים של ר"ה ואין לנו שום ראיה מדברי רבא על מה שכתב שלא נאמרו דברי רבא אלא בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה אבל בדורות הללו מאחר שהותקן סדר העיבור ע"פ המנהג שנהוג בידינו הרי חזרה כל א"י להיות (ז) כבית הועד שאין להם ספק בקדושת היום ואינן חייבין לשמור כ"א יום אחד בין בר"ה בין בשאר ימים טובים וכן נהגו לעשות בא"י כל הדורות שהיו לפנינו עד עתה חדשים מקרוב באו לשם מחכמי פרובינציאה והנהיגום לעשות שני ימים טובים בר"ה על פי הלכות הרי"ף ז"ל וכן כתב ה"ר אפרים ז"ל כמו שכתבנו אנו ונמצא בשאלה למר רב נסים ז"ל מלפני רבינו האיי גאון ז"ל למה אמר אדונינו כי בני ארץ ישראל תופסין ר"ה שני ימים הלא אנו רואים עד עתה שאין תופסין אלא יום אחד והשיב בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה אין מקום הוועד עושין אלא יום אחד אבל חוץ לתחום אותו מקום נוהגין שני ימים מקודם ושולחין שלוחים לכל מקום לאיזה יום קדשו בית דין את החדש וכל מקום ששלוחי תשרי מגיעין אין נוהגין את שאר המועדות אלא יום אחד וזו היא ששנינו על ששה חדשים שלוחים יוצאין ואשר אמרתם בעבור בני א"י ביו"ט של ר"ה כך אמרנו בדין הוא שיעשו כמנהג הראשונים ולא ישנו ממנהג אבותיהם נ"ע אלו דברי גאון ז"ל ומכל מקום אתה למד שלא היו נוהגין בכל ארץ ישראל לעשות אלא יום אחד בין בראש השנה בין בשאר ימים טובים:

מלחמת ה'

מפי שמועה זו שבזמן שהיו מקדשין על פי הראיה היו כולן עושין שני ימים חוץ ממקום הועד והיו תופסים אותם בקדושה אחת שמא באו עדים מן המנחה ולמעלה נמצאת תקנה זו שהוטלה עליהם לעשות שני ימים בר"ה מוחזקת בידם בקדושה אחת שכן בית הועד עצמו אם לא באו עדים עד השני ביצה אסורה להם שהרי אפקד שבאו מן המנחה ולמעלה היתה אסורה וכל זמן שעושין שני ימים קדושה אחת היו נוהגין בהם וכיון שכן מעתה נלמוד שאפילו לאחר שלמדו סדרי העבור צריכין הם לעשות שני ימים שלא משום ספק היו נוהגין בהן בתחלה אלא קדושה אחת הותקנה עליהם וכל היכא דקדושה אחת (ח) אע"ג דהדר ידעינן בקביעא דירחא עבדינן תרין יומי כדאמרן לעיל כותיה דרב אסי מסתברא וכו' זו היא ראיה של רבינו זכרונו לברכה וה"ר אפרים ז"ל תלמידו סבר שלא הותקנה עליהם תקנה לעשות שני ימים בקדושה אחת אלא צריכין לעשות שני ימים מספק ולנהוג בהן קדושה אחת מספק משום חשש שמא באו עדים מן המנחה ולמעלה וכיון שאינו אלא משום ספק עכשיו נתבטל הכל במנין המתקן סדר העיבור זהו מקום מחלוקתו של הרב הזה זכרונו לברכה בדקדוק וא"כ כדבריו ביצה מותרת ומניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחבירו ומתנה ואפילו בשני ימים טובים של ראש השנה שהרי פי' רבא טעמו באיסור ביצה מפני התקנה שמודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין שני ימים וכבר בטלה תקנתן של ראשונים ושל רבן יוחנן בן זכאי בימי רבי הלל ברבי יהודה הנשיא ובית דינו שתקנו למנות ע"פ החשבון וכיון שכן רבינא ורב אשי דבתראי הינון למה אסרוה ולקמן נמי דאסרינן למכחל עינא ביום טוב שני של ר"ה (ט) מיהא דרבא דאסר ביצה אמאי והלא בטל טעמו של רבא בדורות האחרונים גם כל הגאונים הבאים אחריהם

א"כ למה אסרוה לפי שאינן בקיאין (י) ורבא גופיה ביומיה התקין כדאמר רבי זירא לעיל דידעי' בקבוע דירחא והיינו ידיעה של תקנה וכדקאמר דהאידנא (כ) דידעינן ואלו קודם תקנה (ל) שעל פי עדים מקדשי' אין אדם יודע בקביעא דירחא אלא בקרוב מקום אלא שמע מינה שלעולם עושין בר"ה שני ימים ואפילו לאחר תקנה וקדושה אחת הן לעולם ומילתא פסיקא היא גבן דשני ימים של ר"ה קדושה אחת הן ועוד דהא רבא אמר בפשיטות מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש לומר שהכל מודים בכך ומתניתא היא בפ' בכל מערבין אמר להם רבי יוסי אי אתם מודים לי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין היום קדש ולמחר קדש והיינו אפילו לאחר תקנה וכדרבא לומר שאע"פ שמקבל רבי יוחנן בן זכאי העדים היום וקדשו בית דין החדש נוהגין שני ימים בקדושה כמו שהיו עושין בזמן הבית לפי שלא בטל רבן יוחנן בן זכאי דברי ב"ד ראשון לשנות מנהגם בשני הימים כדי שיהו כל הזמנים כמנהגן בין קודם חרבן בין לאחר חרבן בין לכשיבנה הבית במהרה בימינו והרי זו ראיה נכונה שאין בכל התקנות שנוי וקולא בסדר הנהגת שני ימים של ר"ה בקדושה אחת אלא עדיין תקנת בית דין שהתמידו ותקנו קדושה אחת קיימת עלינו בין בחוצה לארץ בין בארץ והוי יודע שכל זה לדעת רבא שהוא סובר כרבי יוסי בקדושות כדאיתא התם בפרק בכל מערבין אבל לדעת רבי יהודה אף ר"ה שתי קדושות לעולם דתנן התם רבי יהודה אומר ראש השנה שהיה ירא שמא תתעבר מערב שני עירובין ולא הודו לו חכמים ומפרשי' עלה בגמ' התם טעמא משום דלא ליזלזלו ביה כלומר שכל עיקר לא תקנו מתחלה שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה (מ) יהיו נוהגין אותו היום קדש אלא משום דלא ליזלזלו ביה ולא שיהו קדושה אחת וכ"ש לאחר תקנת ריב"ז ומיהו (נ) רבה מוקים לה לר"י לאחר תקנת רבן יוחנן בן זכאי דוקא וטעמא דרבי יוסי דאסר משום דקסבר אפילו שני ימים טובים של גליות קדושה אחת הן וסיפא דקתני מתנה אדם על הכלכלה וכו' ולא הודו לו חכמים לרבה אפילו בשאר ימים טובים היא והכי נמי מוקי לה רב ששת לדר' יוסי התם וקסבר רבה דלית הלכתא כותיה אבל רבא ודאי כר' יוסי סבר לה דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי ועוד דסתם מתניתין הוא ומפרש פלוגתייהו בין קודם תקנה בין לאחר תקנה דמי לא מודה ריב"ז שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה וכו' לומר שבכל התקנות סדרן שוה כדפרישית ובריית' דקתני התם אמר להם רבי יוסי אי אתם מודים לי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין וכו' מסייע ליה לרבא דפלוגתייהו ודאי לדידהו דרבי יהודה ור' יוסי היא ולא קודם חורבן ועוד דבשעת סכנה לא הוה ליה למימר אי אתם מודים לי אלא היה לו לומר והלא אם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין וכו' ורבה דילמא לא שמיע ליה לרבה (ע) אמר דבשמעתי' לא שמיע ליה הסיא ואי נמי רבה שמיע ליה וקסבר טעמיה דרבי יהודה משום דבזמן הבית דהתקנה עיקר כדלא שמיעא ליה (ס) מתניתא אידך דמודה רבי יוסי בשני ימים טובים של גליות ורב אסי (ע) אמר מנין אין תופסין לקדושה אחת והיינו דאמר (פ) רבה בפשיטות מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי דאלמא אפילו לרבה מודה התקנה עיקר החשו לביצה אבל אחר תקנת רבן יוחנן בן זכאי שאינו אלא משום מהרה יבנה בית המקדש ומיום ראשון מתחוור ויוצא לעשות שני ימים בר"ה בכל מקום כמו שכתבתי למעלה ועוד דכי היכי דאנן עבדינן מנהגין משום דילמא גזרי גזירה הכי נמי אינהו עבדי מנהגייהו מהאי טעמא והלא כל ארץ ישראל היו עושין שני ימים טובים של ר"ה חוץ ממקום הועד שפעמים אינן עושין ופעמים עושין וזהו שאמר רבינו הגאון ולא ישנו ממנהג אבותיהם נ"ע וכן כתב ר"ת ז"ל ואשר אמרו בעבור בני ארץ ישראל בדורות שלפנינו אינה טענה לפי שגלינו גלות שלמה ובעונותינו לא נשאר בארץ ישראל בימים ההם אלא מעטי' ואינן בני תורה בנדנוד אחר נדנוד וטלטול אחר טלטול והוחלף להם בשאר ימים:

השגות הראב"ד

לגזור משום הנך דמתילדין ואם ביום טוב דעלמא גזרה לגזרה היא ואי אמרת כיון דביום טוב אחר השבת משמע ליה לימא ליה מגופא אמאי מותרת הנך נמי לתסרי משום הכנה דדילמא הוו מתילדין ואיכא למימר משום דקים להו דכל ביצה דגמרה מאתמול שפיר בהשכמה ילדה לה והך מדלא ילדה בהשכמה ודאי לא גמרה שפיר מאתמול מיהו לגזור משום הנך דמתילדי ושני ליה מילתא דלא שכיחא היא הילכך מכלל דבריו אם שחט שלא בהשכמה ומצא [illegible]

ארון אע"פ שאין המת בתוך שאף בארון אין דרכיו אלא למת ביומו ועוד דבמקומות הללו שישראל מועטים דרים בשכונה הכל יודעין ומרגישין והוה ליה כמת מפורסם: **ודאמרינן** יתעסקו בו עממים איכא מאן דאמר דדוקא בקבורתו אבל טלטולו מותר ע"י ככר או תינוק והולכתו נמי מותרת כב"ה דאמרי [דף יב.] מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ואיכא מאן דאסר וליכא דיתעסקו בו עממין הכי משמע דמדלא אמרו יקברו אותו עממים משמע דכל עסקיו ע"י עממים דוקא שאין כאן כבודו של מת שנתיר בו משום כבודו כלל כיון שסופו להתעסק בו עממים

ועוד כתב הרמב"ן ז"ל דהוצאת המת לקבורה כהוצאת אבנים לבנין שאין לומר בו מתוך כיון שאין בו צורך היום כלל וכי תימא הא איכא צורך היום כיון דאיכא מצוה ליתא דהא שריפת קדשים מצות עשה [שבת כד:] ואפי' הכי אינה דוחה יו"ט ועוד דהא אמרינן בפ"ק דכתובות (דף ז.) דלא אמרינן מתוך אלא בהנאה השוה לכל נפש והרי אין כאן נפש ואיכא מאן דאמר דכיון דיו"ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן קורעין בו שאף זה כבודו של מת ואינו נראה שאין אלו עסקיו וכן דעת הרמב"ן שלא נקרוע: **חזייה**. רבינא לרב אשי דהוה עציב: דלא אותיבי. כלומר לא הכנתי עירובי תבשילין לאפות מיו"ט לשבת דתנן לקמן [דף טו:] עושה תבשיל מעיו"ט לשום ערוב: האידנא. ביום ראשון והוא בחמישי בשבת על תנאי אם היום חול ולמחר קדש יהא ערוב ואם היום קדש ולמחר חול איני צריך לכך: בשני יו"ט של ר"ה מי אמר. הרי הן כיום ארוך ושניהם קודש: א"ל רב מרדכי לרבינא. מנהרדעי לא תותביה למר דבפירוש שמיע ליה מיניה דלא סבר לה להא דנהרדעי. רב מרדכי תלמידו של רב אשי היה כדאמרינן בסוטה (דף מו:) גבי לויה תלמיד לרב עד כמה עד פרסה רב מרדכי אלוייה לרב אשי וכו':

נר מצוה

של ר"ה חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת א"ל דלא אותיבי עירובי תבשילין א"ל וליתב מר האידנא מי לא אמר רבא מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחברו ומתנה א"ל אימור דאמר רבא בשני ימים טובים של גליות בשני יו"ט של ר"ה מי אמר א"ל והא אמרי נהרדעי אף (א) בביצה א"ל רב מרדכי בפירוש אמר לי מר לא ס"ל להא דנהרדעי :
תתנא איתמר אאפרוח א שנולד ביו"ט רב אמר אסור ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר רב אמר אסור מוקצה הוא ושמואל ואיתימא רבי יוחנן אמר מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה : ועגל שנולד ביו"ט מותר הואיל ומוכן אגב אמו והוא דקים ליה שכלו לו חדשיו אבל אי לא קים ליה שכלו לו חדשיו אסור עד ליל שמיני וכבר בירדנו ענין זה בשבת בפרק ר"א
תתנב אומר אם לא הביא כלי (ג) : *) °)תניא השוחט בתרנגולת ומצא בה בצים
תתנג גמורות מותרות לאכלן ביו"ט גוהשוחט תרנגולת ומצא בה בצים גמורות מותרות לאכלן בחלב והוא שאינן ב מעורות בגידין אבל מעורות בגידין
תתנד אסור לאכלן בחלב *אמר רב מארי בריה דרב כהנא דבדק בקינה של תרנגולין מערב יו"ט ולא מצא בה בצים ולמחר השכים ומצא בה ביצה מותרת בידוע דמאיתמול איתילדה דקי"ל כל שתשמישו ביום מוליד ביום ולא בלילה ומאי ניהו תרנגולת ואע"ג דבדק מערב יו"ט אימור לא בדק יפה יפה ואע"ג דבדק יפה יפה אימור יצתה רובה וחזרה ומותרת הואיל ואינה יולדת בלילה וכדר' יוחנן דא"ר יוחנן ביצה שיצאה רובה מערב יו"ט וחזרה מותרת לאכלה ביו"ט ודוקא דאיכא זכר בהדה אבל ליכא זכר בהדה
תתנה לא דכיון דספנא מארעא איפשר דילדה בליליא : **מתני'** **)ההשוחט חיה

*) דף ו: °) [דף קפד ע"ב] **) דף ב'

רש"י

לכבודו : דלא אותיבי כו' · כלומר לא הכנתי לי עירובי תבשילין לאפות ולבשל מיו"ט לשבת : האידנא · ביו"ט ראשון והוא חמישי בשבת ועל תנאי אם היום חול ומחר קודש יהא עירוב ואם היום קודש ומחר חול איני צריך לכך : אף בביצה · דנולדה בזה מותרת בזה אפי' בשני יו"ט של ר"ה : הואיל ומתיר את עצמו · בלידתו להיות נשחט מה שלא היה לפני לידתו אף מאיסור מוקצה מתיר עצמו בלידתו דמגו דאיתקן להא איתקן להא : בילים גמורות · ואפי' בלא קליפה לבנה אלא שהחלמון לבדו גמור : אימור יצאה רובה וחזרה · אע"ג דמילתא דלא שכיחא הוא מגו דפסיק לן דאינה יולדת בלילה תלינן בה: דספנא מארעא· מתחממת מן הקרקע ויולדת בילים : בלילה · בליל יו"ט :
בדקר

איתמר אפרוח שנולד ביום טוב רב אמר אסור · משום דמוקצה הוא : הואיל ומתיר עצמו בשחיטה · הואיל ומתיר עצמו בלידתו להיות נשחט מה שלא היה לפני לידתו אף מאיסור מוקצה התיר עצמו בלידתו דמגו דאתקן להא אתקן להא · רב אלפסי ז"ל לא פסק בזה הלכתא כמאן משום דאסתפקא ליה מדקי"ל רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי וקי"ל נמי רב ורבי יוחנן הלכה כר"י ורבינו חננאל פסק כרב וכן דעת הר"מ במז"ל אבל הר"ז הלוי ז"ל פסק כשמואל לקולא משום דבגמרא משמע דרב כהנא ורב אסי סברי כוותיה וכן דעת הרשב"א ז"ל משום דבגמרא תניא כוותיה דמר ותניא כוותיה דמר והוה ליה ספיקא דרבנן ונקיטי' לקולא ומפלוגתא דרב ושמואל שמעינן דלא קי"ל כראב"י דאמר דאפרוח שלא נתפתחו עיניו אף בחול אסור דע"כ לא פליגי אלא ביו"ט אבל בחול לכולי עלמא שרי ואע"פ שלא נתפתחו עיניו דסתמא הכי הוא *) מדקאמר ר"א בן יעקב אף בחול אסור לפי שלא נתפתחו עיניו וכמו שכתבתי בחדושי : **תניא** השוחט את התרנגולת ומצא בה בילים גמורות מותרות לאוכלן ביו"ט · כבר פירשתי למעלה דאפי' ביו"ט אחר השבת שרי: והשוחט את התרנגולת ומצא בה בילים גמורות מותרות לאכלן בחלב בגמרא · מוכח דבילים גמורות שיש להן חלבון וחלמון אע"פ שעדיין מעורות בגידין מותרות לאכלן בחלב וה"ה נמי דבילים גמורות כי האי גוונא לא בעו מליחה אבל שאין גמורות בעו מליחה דבשר גמור נינהו : **אמר** רב מרי בריה דרב כהנא בדק בקינה של תרנגולין מעיו"ט · בהש"מ דשוב לא ילדה אלא בלילה : ולמחר השכים · קודם עלות השחר והא דנקט בדק לרבותא נקטיה דאע"ג דבדק ולא מצא דליכא למתלייה בנולד בחול אפי' הכי מותרת דכיון שתשמישה ביום אינה יולדת אלא ביום והא ודאי לא ילדה בלילה: אימור יצתה רובה וחזרה הואי וכדרבי יוחנן · ואע"ג דמילתא דלא שכיחא היא כיון דפשיטא לן דאינה יולדת בלילה תלינן בה: **ודוקא** בדאיכא זכר בהדה · משום דכל היכא דאיכא זכר בהדה לא ספנא מארעא ובגמ' אמרינן דכל היכא דאיכא זכר תוך שיתין בתין איכא זכר בהדה מיקרי אבל ליכא זכר בהדה כיון דספנא מארעא בליליא אפשר דילדה בליליא מיהו מוכח בגמרא דכי אמרי' דאפשר דילדה בליליא ואסורה דוקא היכא דבדק מעיו"ט ולא מצא בה בילה אבל לא בדק כל שהשכים למחר ומצא בה בילה מותרת דתלינן דילמא מאתמול רמתה ואע"ג דספיקא בדבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן אסור וכמו שכתבתי למעלה אפ"ה שרי משום דאף ספנא מארעא אינה יולדת על הרוב אלא ביום כי היכי דעל הרוב לא ספנא מארעא אלא ביום אבל בדק טפי שייך למיתלי דילדה בלילה אע"ג דמיעוטא הוא מלמתלי כדר' יוחנן דיצתה רובה דמיעוטא דמיעוטא הוא דעבדי הכי אלא דבאיכא זכר בהדה תלינן בה דלא אפשר בלאו הכי ומהא משמע דאפילו בדבר שיש לו מתירין בדרבנן אזלינן בתר רובא משום דלא איתחזק איסורא ואע"ג דאמרינן דכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל שאני הכא דלא איתחזק איסורא ומהא שמעינן שמותר ליקח בילים מן עובדי כוכבים בלילי יו"ט ראשון לפי שרובן הן של זכרים שאינן יולדות אלא ביום ואפי' בדספנא מארעא הא אמרי' דרובן יולדות ביום וכן בליל יו"ט שני של גליות · אבל ביו"ט שני של ר"ה אסור דאפילו יולדת ביום אסורה דקדושה אחת הן ונולדה בזה אסורה בזה ואיכא מאן דשרי אפילו ביום ראשון של ר"ה ובשני ימים של גליות משום דרובן של בילים לאו בני יומן נינהו ואזלינן בתר רובא כל היכא דאתי מאן דמזבן לגביה אבל למיזל לבתי דידהו דהוה ליה מקום קביעותן אסור דילמא איכא חד דמזבן בילים בני יומן וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי : **מתני'** השוחט חיה ועוף ביו"ט בית שמאי אומרים יחפור בדקר.
פאל"ח

*) [והתוס' כתבו נראה לומר שנתפתחו עיניו היום]

פסק בה הלכתא כמאן ונראה לנו כיון דאיכא רב כהנא ורב אסי דסברי כשמואל נקיטינן לקולא · ועגל שנולד ביום טוב אפילו רב מודה דשרי כיון דאית ביה תרתי דמוכן אגב אמו ומתיר עצמו בשחיטה ואפילו נולד מן הטרפה נמי מותר דתרתי נמי אית ביה הואיל ומתיר עצמו בשחיטה והואיל ומוכן אגב אמו לכלבים. ופירוש הואיל ומתיר עצמו בשחיטה כלומר הואיל ומתיר עצמו בלידתו להיות נשחט מה שלא היה לפני לידתו אף מאיסור מוקצה התיר עצמו בלידתו דמגו דאתקן לאתקן נמי להא ופירוש הואיל ומוכן אגב אמו שאם שחט האם בעודו בתוך מעיה היה נאכל אבל באפרוח שנולד ביו"ט ליכא למימר ביה דהואיל ומוכן אגב אמו (דלמא כל) [דלכל] אדם אינו ראוי ואף לאכילת כלבים לא הוה עומד : ואע"ג דבדק יפה יפה: דליכא למימר דמאיתמול איתיילידא כיון דקיימא לן דכל שתשמישו ביום מוליד ביום ולא בלילה אומר יצתה רובה מערב יו"ט וחזרה ובליל יום טוב שני נולדה ומותרת ביו"ט כר' יוחנן ואע"ג דאין דרך התרנגולת להוליד בלילה כי האי גוונא ביצתה רובה ביום וחזרה מולידה בלילה ודוקא בדאיכא זכר בהדה אבל ליכא זכר בהדה ובדק מערב יום טוב ולא מצא ולמחר השכים ומצא כיון דספנא מארעא איפשר דילדה בליליא ולא אמרי' דילמא יצתה רובה מערב יו"ט ותשתרי דכיון דספנא מארעא טפי שכיח למרמא ביממא מלמרמא בליליא מלמימר יצתה רובה וחזרה והיכא דליכא זכר בהדה ולא בדק מערב יום טוב ולמחר השכים ומצא מותרת דאפלו בספנא מארעא טפי שכיח למרמא ביממא מלמרמא בליליא ומשום הכי תלינן לקולא ואמרי' דמאיתמול רמתה. הכי סלקא שמעתא בגמ' והרב ז"ל לא פרשה כל הצורך: **מתני'** השוחט חיה ועוף ביום טוב · פרכינן בגמ' השוחט דיעבד אין לכתחלה לא אימא סיפא ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה מכלל דרישא אפלו לכתחלה ואוקימנא לעולם רישא אפי' לכתחלה והכי קאמר השוחט שבא לימלך כיצד אומר לו בית שמאי אומרים אומרין לו לך חפור שחוט וכסה ובית הלל אומרים וכו' ולקמן בפרקין איתפריך בה האי פלוגתא דבית שמאי ובית הלל וקמא לה מתניתין הכי בית הלל אומרים אומרין לו לך חפור שחוט וכסה ובית שמאי אומרים לא ישחוט אלא א"כ וכו' וכי אמרי בית הלל דאומרין לו לך חפור שחוט וכסה הני מילי כשיש לו דקר נעוץ מבעו"י דכי היכי דמודים באם שחט פליגי בלשחוט

שלטי הגבורים

מותר לחזור למקומו או אם נאמר שאין לו אלא אלפים ממקומו ואם הוא אלפים נבלעים בתוך תחומו יחזור למקומו : מעשה שמת תינוק בן ב' יום ביום טוב ב' ואמר הריב"ם כיון שלא היה ודאי ידוע שכלו לו חדשיו אין דינו כשאר מת לחלל עליו יו"ט ור"י בן רבינו יעקב הלבן אומר כיון שרוב נשים יולדות ולד של קיימא דינו כשאר מת (א):

לשון ריא"ז

מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין ולא ישראל ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל ואפילו בב' יו"ט של ר"ה שהרי יום ב' מדברי סופרים ואין עושין יו"ט שני אלא מפני שפעמים היו מקדשין בירושלים יום ב' אפילו אם הוצרך לתקן לו תכריכין או לתלוש לו הדס מן המחובר עושין לו ביו"ט ב' הכל ע"י ישראל לפי שיו"ט ב' כחול עשאוהו אבל המת בין שמת ביום א' ונשתהה בב' בין שמת ביום ב' עצמו ונראה בעיני שאם היו הקברות חוץ לתחום מוליכין אותו לבית הקברו' וחוזרין למקומן והרי הן כאילו לא יצאו כמבואר בקונטרס הראיות :

א נ"ל דדעת רבינו לפסוק כר' יוחנן לפי שרב ורבי יוחנן הלכה כר"י יוחנן אולם באשר"י (ב) פסק דדעת רבינו הוא לאסור אפרוח שנולד ביו"ט ועגל דשרי דוקא בעומדת אמו לאכילה אבל עומדת לגדל ולדות אסור לדברי רבינו וכן לדעת מיי' דפסק במוקצה כרבי יהודה ביו"ט ולדעת ר"י ור"ת וסמ"ג אפילו עומדת לגדל ולדות שרי (ג) ואם נולד בשבת כתב הר"ר אפרים שאסור ביו"ט שלאחריו משום הכנה וב"ה והרא"ש כתב שמותר דלא שייך הכנה בלידות סעגל (ד) וצ"ע בסמ"ג דס"ל כר"י ור"ת בענין מוקצה ואפ"ה נראה מדבריו דלא שרי לשחוט סעגל שנולד ביום טוב אא"כ היה מוכן אגב אמו וזה כדברי רבי יהודה כמו שכתב הטור וצ"ע :

לשון ריא"ז

אפרוח שנולד ביו"ט אסור לשוחטו ביו"ט וכן אסור לטלטלו אבל עגל שנולד ביום טוב מותר לשוחטו ולאכלו שהרי עד שלא נולד היה ראוי בשחיטת אמו ואפילו אם נולד מן הטרפה מוכן היה עם אמו להאכילו לכלבים שבשר הטרפה לכלבים הוא עומד:

ב כתב הרשב"א כל שיש לה חלבון וחלמון אף על פי שהיא מעורה בגידין הרי זו גמורה אין לה אלא חלמון עדיין בשר הוא. ורש"י פי' כשגמר החלמון ועדיין היא אדומה ומעורה כמו הכלל של הכבי' שמחובר באשכול הרי ויראה מדבריו שמתיר אפילו אין לה עדיין חלבון :

עין משפט

א מיי' פרק ב מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תלא ותקיג :
ב מיי' פ"ק מהלכות יט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תיג :
ג מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות סמג לאוין קלב טור י"ד סימן פז :
ד מיי' פ"ק מהל' יו"ט ופט"ו מהלכות מכירה סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקיג:
ה מיי' פרק ב מהלכות יו"ט סמג לאוין עה טאו"ח סי' תלה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב עכ"ל הטור: (ב) כתב כצ"ל: (ג) נ"ב לשון טור בסי' תלא : (ד) נ"ב ע"כ: (ה) נ"ל דשרי ותי' שם נמחק :
דף ז'

הגהות חו"י

(א) נ"ל אף בילה מותרת : (ב) ברי"ף שבת סי' תלא :

שיטת ריב"ב

טוב שהוא מן התורה אולו של מועד לא: בשני ימים טובים של ר"ה · שהיו סמוכין לשבת כגון יום חמישי ויום ששי : ליתיב מר האידנא · ביום ראשון שהוא יום חמישי ועל תנאי אם היום חול איני צריך לכך : מי אמר · והרי הן כיום ארוך ונכנס קודש : אף בבילה · הם חשובים כשני ימים טובים של גליות שהם ספק ומותרת : אמר ליה רב מרדכי לרבינא מנהרדעי לא תותביה למר דבפירוש שמיע לי מיניה דמר דלא סבירא ליה דנהרדעי · רב מרדכי תלמידו של רב אשי היה. כתב הרב דודי ז"ל אפרוח שנולד ביום טוב פלוגתא דרב ושמואל ואיתימא ר' יוחנן והרב אלפסי ז"ל לא

מלחמת ה'

ועוד אפרות שנולד ביום טוב פלוגתא דרב ושמואל וכו' · ונראה לנו כיון דאיכא רב כהנא ורב אסי דסברי לה כשמואל נקטינן לקולא: **אמר** הכותב והא איכא רבה ואיתימא רב יוסף דבתראי אינון וסבירא להו כרב והכי פסוק להו קמאי רב אחא משבחא ורב שמעון בעל הלכות זכרונו לברכה ומה שכתב עוד בעגל שנולד ביום טוב שאפילו רב מודה (ה) שם כיון דאית בהו תרתי מוכן אגב אמו ומתיר את עצמו בשחיטה דברי הבאי הם ושלא לצורך הוא נראין בהם דרב לית ליה מתיר עצמו בשחיטה כלל אלא טעמא דשמעתא דבילה לרב משום הכנה דרבה היא אסורה והכא ליכא משום הכנה אלא משום מוקצה בלחוד דאסור והיכא

המאור הקטן

אפרוח שנולד ביום טוב פלוגתא דרב ושמואל ואיתימא ר' יוחנן והרי"ף ז"ל לא פסק בה הלכתא כמאן משום דאסתפקא ליה מדקי"ל רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי וקיימא לן רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן א] ונראה לנו כיון דאיכא רב כהנא ורב אסי דסברי לה כשמואל נקטינן לקולא ועגל שנולד ביום טוב אפילו רב מודה דשרי כיון דאית ביה תרתי דמוכן אגב אמו ומתיר עצמו בשחיטה ואפילו נולד מן הטריפה נראה לנו שהוא מותר כטעמיה דרבה ואיתימא רב יוסף דבתראי אינון ותרתי לקולא אית ביה נמי חדא דמוכן אגב אמו לכלבים וחדא דמתיר עצמו בשחיטה והיכא דמתיר עצמו בשחיטה ואינו מוכן על גב אמו היינו פלוגתא דרב ור' יוחנן באפרוח ולא דמי למדבריות דהתם אין היתר שחיטה בא להן בו ביום כאפרוח · והיכן דמוכן אגב אמו ואינו מתיר עצמו בשחיטה אפילו רבי יוחנן מודה שהוא אסור וזו היא ביצה שנולדה מתרנגולת העומדת לאכילה דאסר לה רבי יוחנן משום משקין שזבו ומדאיפליגו בה אמוראי באפרוח שנולד ביו"ט שמעינן מינה דליתא לדרבי אליעזר בן יעקב דאמר אף בחול אסור לפי שלא נתפתחו עיניו וכן כתב הרי"ף ז"ל במסכת חולין : **מתני'** השוחט חיה ועוף ביום טוב אוקמא רבה ורב יוסף בהשוחט שבא לימלך ומדרמי' לקמן מתני' אהדדי ואמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה ג] איתהפכא לה מתני' דהשוחט חיה ועוף והוו להו בית הלל לקולא דאי אחורת תריסין

השגות הראב"ד

בה ביצים גמורות מותרות וכ"ש שאין גמורות אפילו ביו"ט אחר שבת : א] **ונראה** לנו עד נקטינן וכו' : א"א זה ורב יוסף סייעוהו למלתיה ותרתי מתנייתא אשכחן כרב : ג] **איתהפכא** לה מתניתין דהשוחט חיה ועוף דהוו אינו כלום דרב אחא ובעל הלכות פסקו לחומרא כרב אע"ג דאתמהו עליה רב כהנא ורב אסי לא הדר ביה ורבה להו כ"ה לקולא וכו' : א"א כולה מילתא דידי ועוד הוספתי ראיות מה שלא כתב זה :

פאל"ה בלע"ז: ומודים שאם שחט. כדמפרש בגמרא בשיש לו דקר נעוץ מבעוד יום: שאפר כירה מוכן הוא · בגמרא בעי אפר כירה מאן דכר שמיה ומתרץ הכי קאמר ואפר כירה מוכן הוא: כתב הר"ס במז"ל בפ"ג מהלכות יו"ט השוחט בהמה ביו"ט מותר לתלוש נמר במקום הסכין ובלבד שלא יזיזו ממקומו אלא ישאר שם מסובך בשאר נמר הצואר אבל בעוף לא ימרוט מפני שזה הוא דרכו ונמצא תולש ביו"ט ע"כ· וגמרה להא מילתא מדתנן בבכורות בפרק הלוקח בהמה (דף כה:) רבי יוסי בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השער ואיבעיא לן עליה בגמרא כנגדו ביו"ט מהו ואסיקנא דכנגדו ביו"ט מותר דתולש לאו היינו גוזז ופרכינן עלה והא תניא התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות ואמר ריש לקיש תולש חייב משום גוזז ומפרקינן שאני כנף דהיינו אורחיה ומשמע דכיון דהיינו אורחיה אסור למרוט את הנוצה ביו"ט והרמב"ן ז"ל חלק עליו ואמר דהתם הכי קאמרינן היכי אמרת דתולש נמר מן הבהמה לאו היינו גוזז מ"ש מן התולש את הכנף דחייב משום גוזז ומפרקינן דלא דמי כנף לנמר דנמר לאו היינו אורחיה בתלישה אלא בגיזה וכנף היינו אורחיה וכיון דהיינו אורחיה אם לא היה סופו של יו"ט לידחות אגל מלאכה זו כשם שאין סופו לידחות אגל נמר הבהמה אין ה"נ דהוה אסור אבל כיון שסופו לידחות דהא אפילו לאחר מיתה מיקרי גוזז כדגרסינן בירושלמי בפרק כלל גדול התולש מן הבהמה [המתה] חייב תלישתה זו היא גזיזתה וכיון שכן אף על גב דהיינו אורחיה מה לי מחיים מה לי לאחר מיתה הלכך שרי וכן נהגו וכבר כתבתי זה בפרק כלל גדול בס"ד: גמ' והא קא עביד כתישה· לרב יהודה פריך דאמר והוא שיש לו דקר נעוץ אלמא טעמא דמתניתין לאו משום דאתי עשה ודחי לא תעשה אלא משום דכבר חפור ועומד הוא והא קא עביד כתישה שעדיין רגבין מדובקין ואין ראוין לכסות אלא א"כ כותשם וכותש תולדה דטוחן הוא: בעפר תיחוח· ואמרי' בגמרא דמשום גומא נמי ליכא דהא קי"ל החופר גומא בשבת ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה דמקלקל הוא וכל המקלקלין פטורין וכיון דבשבת פטור אבל אסור הכא דשחט שרי לכתחילה וא"ת דהכא משמע דעפר תיחוח יש בו משום גומא ואלו בפרק כירה [דף לט·] אמרינן גבי לא יטמיננה בחול מ"ט רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ רב יוסף אמר גזירה שמא יזיז עפר ממקומו ופרש"י ז"ל וקא עביד גומא ואמרינן מאי בינייהו א"ב עפר תיחוח כלומר דלרבה איכא דדמי לרמץ לרב יוסף ליכא דבעפר תיחוח ליכא גומא יש לומר דעפר תיחוח דאמרי' התם היינו שהוא תיחוח כל כך שכשהוא נותן הבילה על גב עפר נכנסת מאליה בתוכה ואיהו לא עביד מידי הלכך ליכא שום גומא ובשמעתין ליכא לתרוצי הכי אבל רבינו האיי גאון ז"ל פירשה שם בהפך דלמ"ד גזירה שמא יטמין ברמץ ליכא דעפר תיחוח ברמץ לא מחלף אבל למ"ד שמא יזיז עפר ממקומו איכא דבעפר תיחוח שייכא ביה גומא וכדאמרינן בשמעתין ושמעתא דהתם לא מחוור לי וכמו שכתבתי שם בס"ד: מידן לכולי עלמא אפי' תמא לומר דבעפר תיחוח איכא משום גומא בפירות ובקמח וכיוצא בו ליכא משום גומא שאם לא תאמר כן יהא אסור ליטול קמח ביו"ט לגוס והכי מוכח בירושלמי בפרק כירה [ה"ג] דבקמח אין בו משום גומא דגרסינן התם תמן אמרינן חמה מותרת תולדות חמה אסורה ורבנן דהכא אמרין בין חמה בין תולדת חמה מותרת ואמרי' מתני' פליג על רבנן דהכא לא יטמיננה בחול ובאבק דרכים ומפרקינן שניא היא שהוא עושה חריץ*) ולא אסור בקמחיות אלמא בקמח אין בו משום חריץ וגומא: לא שנו אלא שהוסק מעיו"ט דמאתמול דעתי' עלויה לכל מילי: אבל הוסק ביו"ט· דליכא למימר דעתיה עלויה מאתמול הוה ליה כנולד ואסור וביו"ט אית לן מוקצה ונולד כמו שכת' הרב אלפסי ז"ל בסוף המסכתא: ואם ראוי לצלות בו ביצה דמאתמול אותן עצים מוכנים להסקה לבשל ולצלות ועודנו בהתמים זה ואיידי דחזי לאפוכי ביה לצליית ביצה שקיל ליה נמי ומנח ליה על הדם: הכניס עפר הרבה במקום א' לצורך גינתו או לצורך חורבתו מותר לכסות בו· דכל זמן דהוא לצור דעתיה עלויה לכל צרכיו: מכניס אדם מלא קופתו עפר· בסתם ונותנה במקום אחד ועושה בה כל צרכו ולא אמרי' בטלה לה אגב קרקע הבית איידי דזוטרא: והוא שייחד. דלא שטחה דהשתא מוכחא מילתא דלצרכו קא בעי ובעפר תיחוח קאמר שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתישה אלא הכנה וזימון: וכוי אסור למשחטיה ביו"ט · כוי בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם מין בהמה הוא או מין חיה הוא: אין שוחטין אותו ביו"ט· משום שמא חיה הוא וטעון כסוי והוא אינו יכול לכסותו היום כדקתני [ואם] שחטו אין מכסין את דמו דשמא מין בהמה הוא

*) נ"ל אלו אמר בקמח יאות · כ"ה בד"ס וכ"ה בירושלמי שלפנינו:

נר מצוה

א ועוף ביו"ט בש"א יחפור בדקר ויכסה ובה"א ב לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבעו"י ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה שאפר כירה מוכן הוא: גמ' *א"ר זריקא א"ר יהודה והוא שיש לו דקר נעוץ מבעו"י והא קא עביד כתישה אמר רב חייא בר אשי אמ' רב *בעפר תיחוח: שאפר כירה מוכן הוא: אמר רב יהודה אמ' רב לא שנו אלא שהוסק מערב יו"ט אבל (א) ביו"ט אסור °ואם ראוי לצלות בו ג ביצה מותר תניא נמי הכי כשאמרו אפר כירה מוכן לא אמרו אלא שהוסק מעיו"ט אבל הוסק ביו"ט אסור ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר· הכניס עפר לגנתו ולחורבתו מותר לכסות בו: א"ר יהודה מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכו: דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה והוא שייחד לו קרן זוית °וכוי אסור למישחטיה ביו"ט דתנן כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו ד אין מכסין את דמו ואפילו איכא עפר מוכן ואפי' באפר כירה מאי טעמא *אמר רמי בריה דרב ייבא גזרה משום התרת חלבו דמאן דחזי ליה דמיכסי לדמיה ביום טוב אתי למימר דמין

רש"י

מתני' בדקר· פולא: ומודים שאם שחט וכו'· כדמפרש בגמ' שיש לו דקר נעוץ מבעו"י: גמ' והא קעביד כתישה· דכיון דאמרת והוא שיש לו דקר נעוץ אלמא טעמא דמתניתין לאו משום דעשה דחי לא תעשה אלא משום דכבר חפור ועומד והא קעביד כתישה שעדיין רגבים מדובקים ואין ראוין לכיסוי אלא א"כ כותשם וכותש תולדה דטוחן *והא מלאכה היא: שהוסק מעיו"ט · אז אפר הכירה מוכן הוא דמאתמול דעתיה עילויה לכל מילי: אבל הוסק ביום טוב · דליכא למימר דעתיה עילויה מאתמול אסור: ואם ראוי לצלות בו ביצה · שעדיין הוא רמץ חם מותר דמאתמול בעודם עצים הוכנו להסיק ולבשל ולצלות בם ואיידי דחזי לאפוכי ביה לצליית ביצה שקיל ליה ומנח על הדם: הכנים עפר · הרבה במקום אחד לצורך גינתו או לחורבתו לשוטחו בה: מותר לכסות בה דכל זמן שהוא צבור דעתיה עילויה לכל צרכיו: מכנים אדם מלא קופתו עפר · בסתם ונותנו במקום אחד ועושה בה כל צרכו ובעפר תיחוח איירי שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתישה אלא הזמנה בעלמא: כוי · ספק חיה ספק בהמה אין שוחטין אותו ביו"ט

הכנים עפר הרבה במקום אחד לצורך גנתו או חורבתו מותר לכסות בו דכל זמן שהוא צבור דעתיה עליה לכל צרכיה: מכנים אדם מלא קופתו עפר. בסתם ונותנה במקום אחד ועושה בה כל צרכו ולא אמרינן בטליה אגב קרקע הבית איידי דזוטר והוא שייחד וכו' · ולא (שחטה) [שטחה]. דהשתא מוכחא מילתא דלצרכיה קא בעי לה ובעפר תיחוח שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתישה אלא הכנה וזימון: כוי. ספק חיה ספק בהמה: אין שוחטין אותו ביום טוב · דשמא חיה הוא וטעון כסוי והוא אינו יכול לכסותו כדקתני ואם שחטו אין מ[כסין את דמו]

שביאר מז"ה ואם לא היה העפר מוכן וכן אם (ג) היה לו דקר נעוץ בעפר תיחוח מעיו"ט לא [...] שוחטו ביו"ט אע"פ שהיה באמצע החצר:

המאור הקטן

קאי רבי יוחנן לומר שהיא המוחלפת לא מיתרצא מתני' משום דבית שמאי דקשיא דבית שמאי אדבית [שמאי ה]שתא ומה היכא דשובכו מוכיח עליו מחמרי ב"ש גבי חזרת תריסין שאין שם שום צד היתר אלא [...] סופן משום תחלתן דלא ליתא לאימנועי משמחת יו"ט נמצא שכל טעם ההיתר תלוי בשמחת יו"ט [...]א בדבר אחר לא כ"ש שהיה להם להחמיר אלא ודאי מתני' דהשוחט היא המוחלפת והוו להו ב"ש [...] וב"ה לקולא בשמחת יו"ט וכל המשניות כולן כאחת והיינו דאמרי' לקמן וליכסייה בדקר נעוץ [...]ה ואריש[א] דברייתא קאי דקתני אין שוחטין אותו ביו"ט על מה אין שוחטין ישחוט ויחפור [...] נעוץ כב"ה דאלמא מתני' דהשוחט היא המוחלפת ואין אתה יכול לומר דאסיפא דברייתא קאי [...]אם שחטו מדמסקי' בה והא מדקתני סיפא אם שחטו אין מכסין את דמו מכלל דעד השתא [...] דברייתא קא מקשה ליה מכל זה למדנו דמתני' דהשוחט היא המוחלפת ואע"ג דתנינן לה [...]א גבי קולי ב"ש שיבושא הוא דאישתבשא ליה מתני' לתנא דהתם כי היכי דאישתבשא ליה [...] הכא ועל תלמוד ערוך שבידינו אנו סומכין ובפלוגתא דרבה ורב יוסף קי"ל כרב יוסף דבשל [...] הלך אחר המיקל וסוגיין בכולה מסכתא דחיישי' לאימנועי משמחת יו"ט ולאימלוכי לא חיישינן [...] דתניא ב"ה אומר מוליכים זה אצל זה והרי"ף ז"ל לא חשש לכתוב מכל זה כלום: ואנו תמהים [...]אך פסק בחזרת תריסין כב"ה לקולא וכתב מתני' דהשוחט כצורתה בלא חילוף ובגמרא רמינן [...]דדי ומתרצי' ומפכינן חדא מקמי חברתה ומדאמר רבה בריה דרב ייבא כוי היינו טעמא דלא [...] גזירה משום התרת חלבו שמעי' מכללא דהא דאמר רב יהודה מכנים אדם מלא קופתו עפר [ועושה] בו כל צרכו בין לספק בין לודאי הוא מוכן ומותר לכסות בו אפילו צואה ואין לנו לחוש אם צואה

מלחמת ה'

דמוכן אגב אמו ליכא מוקצה ושמואל ואיתימא רבי יוחנן מוקצה לית להו (ד) משום שזבו ראוי ליאסר ואפילו במוכן אגב אמו ומטעמא דמתיר עגמו בשחיטה הותרו הוא זה אבל יש לומר וקרוב הדבר לאמרו דבבעלי חיים לית בהו משום גזירה ו[...] שזבו ולא דמו לפירות הנושרין וטעמא דאיסורא משום מוקצה הוא דשמואל נמי ביום [...] מוקצה כמו שפרשתי למעלה ולמאן דתני רבי יוחנן איהו נמי אית ליה מוקצה ביום [...] גב דלית ליה בשבת (ה) תרוייהו כסברא דרב נחמן אמרי והסיא סוגיא דבפרק מי ש[...] לרבי יוחנן מיום טוב לשבת אתיא כמאן דאתלי לה להך כדשמואל ויהא גם זה סיוע לסברת [...] המאור דהלכה כרב נחמן במוקצה ביום טוב:

ועוד ואנו תמהים עליו היאך פסק בחזרת תריסין כבית הלל לקולא כו': אמר הכותב הנה בעל [...] על רבינו הגדול ז"ל ואני תמה על כל הגאונים שכך פסקו כולם זכרונם לברכה ולא ראינו [...] המגיעים לידינו טעם מפורש בדבר וכשאני מתפש ומהפך בשמועות לזכותם יש לי לפרש ולומר דלד[...] שיטתן של ב"ה דקסבר בשיש להם ציר מן הצד פליגי דשרו ב"ה משום דאין בנין בכלים ואע"[ג] קבועה ודינה להיות פטור אבל אסור עליה כדאמרינן בפרק כירה בבנין מן הצד נמי דאיסורא דרבנן מיהא איכא כלומר מפני שהיא מלאכה מתקיימת אפילו הכי משום שמחת יו"ט מותרת [...] ליה מהשוחט דהתם נמי מלאכה היא דאי צריך לגופיה חייב עליה אלא שפטור משום כוונה שלו [...] לעפרה וכטילתן נמי קשיא ליה ולפום הכי אפיך מאי דאפיך והשתא דקיימא לן דבאין להם [...] פליגי נטילתן מותרת אפילו בשבת ובחזרתן נמי אין בה משום שמא יתקע שאין עשוי ליתקע [...] עצמן לטלטלן הם עשויין ולהדבה רפויין ניכנו כדי שיהו נוחין לתשמישן הילכך מדינא אפילו [...]

דמין חיה הוא דאי ספק הוא לא הוו מטרחי רבנן לכסות לדמיה ביו"ט מספיקא ואתי למישרייה תרבא דיליה הלכך אין מכסין את דמו ביו"ט כלל אבל לערב במוצאי י"ט מכסין את דמו כיון דלא מכסי ליה בי"ט אע"פ דמכסי ליה בחול לא אתי למימר הכי תני רבי חייא לא כוי בלבד אמרו אלא אפי' שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו א דמם זה בזה אסור לכסותו ביו"ט א"ר יוסי בר אבין לא שנו אלא שאין יכול לכסותו בדקירה אחת אבל יכול לכסותו בדקירה אחת מותר אמר רבה שחט צפור מעיו"ט אין מכסין אותו ביו"ט דף ט' *אגלגל עיסה מעיו"ט מפריש ממנה חלתה ביו"ט אבוה דשמואל אמר אפילו ב גלגל עיסה מעיו"ט אין מפריש ממנה חלה ביו"ט והילכתא כאבוה דשמואל דגרסינן בפרק דף לז' משילין*ולא מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט ואפילו ליתנם לכהן בו ביום והני מילי דטבילי מאיתמול אבל פירי דטבילי האידנא כגון עיסה לאפרושי ממנה חלה מפרשינן ויהבינן לכהן :

מתנה **מתני'** גב"ש אומרים אין מוליכין את הסולם משובך לשובך אבל מטהו מחלון

הוא ואין בו מצות כסוי : **אלא** אפי' שחט בהמה חיה ועוף דאיכא חד דטעון כסוי ואפ"ה אין מכסין משום דקטרח נמי בשל בהמה : אבל אם יכול לכסותו בדקירה אחת מותר. דלא טרח אלא בהמה כלל ולא גזרינן דקירה אחת אטו ב' דקירות : **אמר** רבה שחט צפור מעיו"ט אין מכסין אותו ביו"ט · דהיה לו לכסותו מבעו"י ומשום אמנועי משמחת יו"ט ליכא דנהי דלא מכסי לא מיתסר צפור באכילה : גלגל עיסה מעיו"ט · להכי נקט לישנא דגלגול משום דהוא התחלת חיוב חלה כדתנן במסכת חלה [פ"ג] משתתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים:מפריש ממנה חלתה ביו"ט· נר מצוה ואע"ג דתנן לקמן [דף לו:] אלו הן משום (שבות) [מצוה] אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט והא נמי כתרומת דגן דמיא (א) ואע"פ שהיה יכול להפרישה מעיו"ט אפ"ה מפרישה ביו"ט לפי שלא גזרו על תרומת עיסה שהרי מותר לגלגלה ביו"ט ולאפותה כדי לאכול פת חמה : ואבוה דשמואל אמר אפי' גלגל עיסה מעיו"ט אין מפרישין ממנה חלה ביו"ט·שלא התירו להפריש חלה אלא בעיסה שנתגלגלה ביו"ט אבל זו היה לו להפריש מעיו"ט כתרומות דגן ופירות · ופסק הרב אלפסי [ז"ל] כאבוה דשמואל מדגרסינן דף ט' א בפ' משילין [דף לז'] אבל פרי דטבילי האידנא כגון עיסה לאפרושי ממנה חלה מפרישינן ויהבינן לה לכהן אלמא דוקא משום דהך עיסה טבילא האידנא הא אילו טבילא מאתמול הוה מיתסר דף לז' לאפרושי מינה חלה כאבוה דשמואל אבל חלקו עליו מפני שזאת הגירסא אינה ברוב הספרים (א) ועוד כת' הר"ז הלוי ז"ל שאפי' לאותה גירסה אין ראי' תתנח ממנה לפסוק כאבוה דשמואל דהתם מיירי בחלת א"י שהיא טובלת ומש"ה כי טבילא מאתמול אסור להפרישה דהוי מתקן אבל הכא בחלת ח"ל עסקינן שאינה טובלת וכדאמר בגמ' דחלת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש הלכך אית לן למנקט כרבה דלע"ג דאיחייב מאתמול מפריש לה האידנא דכיון דרשאי לאכול *בתרומה בלא הפרשתה לא הוי כמתקן והרמב"ן ז"ל סמך דברי הרב אלפסי ז"ל דכיון דרבה אמר סתמא גלגל עיסה מעיו"ט משמע דאפי' בחלת הארץ קאמר והיינו דשייכא בהדי שחט צפור דנהי דאין מכסין אותו ביו"ט היינו משו' דלא מימנע משום שמחת יו"ט בהכי שהרי מותר לאוכלו אע"פ שלא כסה דמו אבל גלגל עיסה מעיו"ט מתוך *) שאין יכול לאכול ממנ' מפריש ממנה חלתה ורבא נמי דהוא בתרא מתרץ בגמ' אליבא דאבוה דשמואל דס"ל דאפילו בחלת חוצה לארץ אין מפריש ממנה ביו"ט : גרסי' בגמ' [דף ט·] חלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש דהואיל ואינה מן התורה כדקי"ל בפ"ק דקדושין (ד' לו:) דכל מצוה התלויה בארץ בפירות הגדלין אינה נוהגת אלא בארץ אוכל והולך כל הפת ומשייר כדי חלה ומפריש באחרונה וכתב ר"ת ז"ל דמהא שמעינן שאין צריך להפריש מן המוקף בחלת חוצה לארץ אבל יש מי שאומר שצריך להניח לבסוף יותר משיעור חלה כדי שיפריש מן המוקף : **מתני'** ב"ש אומרים אין מוליכין את הסולם משובך לשובך· סולם המיוחד לכך וניכר שהוא של שובך טעמא דב"ש מפרש בגמ' דהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך והרי הוא עושה מלאכה ביו"ט וב"ה מתירין משום דשובכו מוכיח עליו כלומר שובכו של סולם מוכיח שהוא ניכר שהוא של שובך : מחלון לחלון·כאותו שובך עצמו שכן דרך להיות בו מחילות הרבה קן לכל זוג וזוג וחלון לכל קן וקן ובגמרא איכא תרי לישני דרב חנן בר אמי עלה דהא מתני' ולישנא בתרא אמר הכי מחלוקת ברה"י דב"ש אית להו דרב יהודה א"ר דאמר כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור וב"ה לית להו אבל בר"ה דברי הכל אסור והרב אלפסי ז"ל לא הביא מכל זה כלום לפי שהוא פסק בפ' חבית [סי' תקג"ב] כהא דאמר ר"י אמר רב הלכך על כרחיך אמר ב"ה אפילו ברה"ר שרי דאי הוו אסרי ברה"ר ברה"י נמי הוו אסרי אלא ודאי בכל ענין שרו : **אבל** רבינו נסים גאון ז"ל כ' דליתא לדרב משום דאשכחן כמה מתני' דפליגי עליה דהתם בפר' השוחט (ד' מא·) אמר דשוחט אדם בגומא בחצירו ובשוק לא יעשה כן מפני שהוא מחקה את המינין ובפ"ק דמועד קטן (ד' ח:) אמרינן דעושין נברכת במועד וארון עם המת בחצר אלמא דוקא בחצר אבל ברה"ר אסור והיינו דלא כרב ובפרק אע"פ (ד' ס·) נמי אמר לגור שעלו בו קשקשים ממעכן ברגלו בלינעה ואינו חושש ופסקינן לה התם אלמא ליתא דרב ולפי זה קי"ל כלישנא בתרא דרב חנן דמחלוקת ברה"י אבל בר"ה דברי הכל אסור : **ומיהו** לא נהירא דודאי הנהו לא קשיין לרב דאם איתא דקשיין הוה אמר התם לימא מתני' דלא כרב כדאמרינן בפ"ק דע"ז (דף יב·) גבי נתפזרו לו מעות בפני ע"ז לא ישחה ויטלם והיא דפרק השוחט לא קשיא משום דכשהוא שוחט בגומא שבחצירו מי שרואה אותו לא יבא לומר שהוא מחקה את המינין דאדרבה אומר לנקר חצירו הוא צריך והיא דפ"ק (דמשקין) [דמ"ק] נמי לא ידענא מאי פירכא דהתם כי עביד לה עם המת בחצר ליכא למיחש למראית העין שהכל רואין

*) י"ג שהוא יכול

רש"י

ביו"ט דשמא חיה הוא וטעון כיסוי והוא אינו יכול לכסותו ביו"ט כדקתני אם שחטו אין מכסין דמו ביו"ט דשמא בהמה הוא כדמסיק טעמ' : ואתי למשרי תרבא דיליה· דאמרי חיה הוא : לא כוי בלבד אמרו. דאין מכסין את דמו בי"ט דדין הוא שלא יכסהו דשמא בהמה הוא : אלא אפי' שחט כו' · דאיכא חד דודאי טעון כיסוי אפ"ה אין מכסין משום דטרח נמי בשל בהמה : אין מכסין אותו בי"ט · דהיה לו לכסות מבע"י ומשום אימנועי משמחת יו"ט ליכא דמשום דלא מיכסי דמא לא מיתסר בשר באכילה: גלגל עיסה מעיו"ט מפריש ממנה חלתה בי"ט · אע"ג דתנן אלו הן משו' שבות אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט והאי נמי כתרומה דמי : אין מפריש הימנ' · דלא התירו להפריש חלה אלא בעיסה שנתגלגלה ביו"ט אבל זו היה לו להפריש מעי"ט : **מתני'** אין מוליכין את הסולם משובך לשובך· דגזרינן סולם שובך אטו סולם של עלייה ושל עלייה ד"ה אסור כדאמר בגמרא גזירה שמא יאמר הרואה להטיח גגו הוא

שלטי הגבורים

א נראה מדברי רבינו דמיירי היכא שיש לו עפר מוכן דהא לדידים לא מצי לשחוט לכתחילה אא"כ יש לו עפר מוכן כדלעיל וכן הוא דעת מיי' והטור סבירא דוקא דברי מיי' והשיב עליהם וז"ל דאם יכול לכסותו בדקירה אחת כיון ששחט כבר מותר אפילו אין לו עפר מוכן רק שיהיה לו דקר נעוץ מבעו"י אמנם אם סטעם הוא משום טרחא אי אפשר לפרש כן :

לשון ריא"ז

וכן אם שחט ביו"ט בהמה חיה ועוף ונתערב דמן זה בזה אסור לכסותן ביום טוב ואפי' שחט בעפר מוכן ואם היה באמצע החצר מכסין אותו בעפר מוכן אבל אין מכסין אותו בדקר נעוץ אלא דם חיה ולא דם בהמה ואם יכול לכסותן בדקירה אחת מותר שהרי דקירה זו לדם חיה היא צריכה :

ב ועיסה שנילושה מערב יו"ט בא"י לכ"ע אסור להפריש ממנה חלה ביום טוב אבל בחו"ל דקי"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש רק שישייר ממנה מעט יותר מן החלה פסק רבינו חננאל שיכול להפריש ורבינו וכן רש"י פסקו שאין להפריש ורבינו חיים כתב בשם רש"י דאפילו מה שאוכל ומשייר תחילה הרי בכלל אין מגביהים תרומות ומעשרות וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא טוב שלא להפריש אלא אוכל ומשייר :

לשון ריא"ז

גלגל עיסה מערב יו"ט מפריש ממנה חלה ביו"ט לפי שחלה צריך להאכילה בו ביום לכהן בד"א בחלת חו"ל שאינה נאכלת שאם רצה אוכל והולך ואח"כ מפריש אבל בחלת א"י שהיא נאכלת ואינו יכול לאכול בלא ספרשה אסור להפרישה ביו"ט כמבואר בקונטרס הראיות :

חדושי אנשי שם

מהר"מ (א) והתוספות חלקו על פי הירושלמי דגרסינן כל הלש עיסה מערב יו"ט אין מפרישין חלתה ביום טוב וקאמר לא אין אבל ערס לא וערס היינו גילגול דהכא שלא גמר הליסה מערב יו"ט אלא ביום טוב ואע"ג דסוף סוף היה יכול להפריש מבעו"י משעת גלגול אפ"ה מפריש ביו"ט והיינו דרבה אבל גמר ליטתה מעיו"ט אפי' רבה מודה דאין מפריש חלתה ביו"ט והיינו נמי דירושלמי :

עין משפט

א מיי' פרק ג ופ"ד מהל' י"ט סמג לאוין עה טור או"ח סימן תקד תקו:

ב מיי' פרק כו מהל' שבת ופ"ה מהלכות י"ע טור או"ח סימן תקיח :

הגהות הב"ח

(א) תוי' אע"פ נמחק :
(ב) נ"ב היינו :
(ג) נ"ל תנאי :
(ד) ותסא נמי משמע דלאו כנ"ל :

ס"א בעיסה

שיטת ריב"ב

דאי ספק הוא לא הוו מטרחי רבנן וכו' לאו למימר דלדידן יהא אסיר לאטרותי בשביל ספק מצות כסוי דאי הכי למאי ליה לרבא כרים דרב ייבא למימר כזי· היינו טעמא דלא מכסינן גזרס משום התרת חלבו לימא כוי היינו טעמא דלא מכסינן דלא מטרחינן בכסויו מספק·אלא ודאי לדידן שרי לאטרוחי בכסויו משום ספק מצוה אבל מאן דחזי סבר דאסיר לאטרותי בכסויו מספק וכיון דמטרחינן בכסויו ודאי חיה הוא ואתי למשרי חלבו : לא כוי בלבד אמרו· דהשוא ודאי אסיר לכסויי דמיה משום התרת חלבו כדאמרינן:אלא אפילו שחט וכו'·דליתיה להאי טעמא כיון דאיכא בהמה ודאי דלא בעיא כסוי לא טרחינן אף בחיה דבעייא כסוי ולעולם טעמא דכוי משום התרת חלבו הוא דאי לאו הכי כיון דשמא טעון כסוי הוא מטרחינן בכסויו כך נראה לי הכותב פירושה. ומפירושי רבינו שלמה ז"ל נראה דר' חייא סבר דכוי היינו טעמא דלא מכסינן משום דלא מטרחינן בכסויו מספק דהשתא בבהמה וחיה דאיכא חד דודאי בעי כסוי לא טרחינן כל שכן בכוי דשמא אינה טעון כסוי כלל: והלכתא כאבוה דשמואל וכו' · והרב דודי ז"ל כ' דההיא דבפרק אין משילין בחלת ארץ ישראל היא שהעסה טבולה לה ובההיא איכא לאפלוגי בין דטבלה האידנא כגון שגלגלה עכשיו ובין דטבלה מאתמול כגון שגלגלה איתמל דאי טבלה האידנא מפרישין ממנה חלה ואי טבלה מאיתמול אין מפרישין אבל חלת חוצה לארץ שאנו עסוקין בה כאן כיון דקיימא לן כשמואל דאמר אוכל והולך ואחר כך מפריש הא לא טבילי כל עיקר ואין בה משום מתקן דהא לית בה משום טבל וכיון שכן אפלו גלגלו מערב יו"ט מפריש ממנה חלה ביו"ט:מתני' אין מוליכין את הסולם. סלם המיוחד לכך שהוא של שובך ואע"פ שהוא בא ליטול גוזלות לשמחת יו"ט אסור כדמפרש טעמא בגמ' שהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך: אבל מטהו

מלחמת ה'

קודם שחיטה אבל יש לו עפר כיון דבשעת שחיטה נופל בעפר אין אוסרין לו לשחוט דכי שחיט בהיתירא קא שחיט וכיון ששחט מודים שיתפור בדקר ויכסה והיינו סיפא ואנן קיימא לן בכוליה תלמודא רבה ורב יוסף הלכתא כרבה בר מדמנינן הילכך ב"ש אסרי לעולם לשחוט אלא א"כ יש לו עפר מוכן לכסוי ודברי ר"ח ז"ל מעין כן שכך כתב וקיימא לן כב"ה דאמרי לא ישחוט אלא א"כ היה לו עפר מוכן וכרבה : **ועוד** אמר רבה שחט צפור מערב יום טוב וכו' · הילכך כרבה מסתברא וטעמיה טפי עדיף ובעיסת חוצה לארץ נאמרו כל הדברים הללו : **אמר** הכותב אין משמען של דברים כן דאי הכי הוי ליה למימר גלגל עיסה בחוצה לארץ מדקאמרינן סתם שמע מינה דבכל נחלקו ועוד דאי בהא פליגי הא באשלי רברבי תליא דאיפליגי (ג) במסכת שבת שר' יהודה אומר מעלין את המדומע באחד ומאה שיכול ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר אף בא להפריש מפריש וחבריו חולקין עליו לומר שאף עפ"כ אסור לקרות שם ונראין נמי הדברים דעד כאן לא אמר רבי יהודה התם אלא משום שאינו קורא שם דמעיקרא תרומה והשתא תרומה אבל חלה מודה דמעיקרא חול והשתא חלה תדע דמי לא מודה רבה שאין מגביהין תרומה ומעשרות בשבלין אע"פ שלא נטבלו ותמה על עצמך אם כן לישמעינן בתרומה ומעשרות של חוצה לארץ שמגביהין אותן ביום טוב אלא ודאי אין להתיר מפני טעם זה אבל רבה אפילו בחלת ארץ ישראל אמרה לפי שלא גזרו חכמים אלא שלא להגביה בתרומה ומעשרות לפי שהן טבולין מאתמול ואפשר היה לו לתקן אבל חלה מאחר שהותר להעלותה מפני שרובן אינן טבולין מאתמול הותרו לעולם ולא פלוג רבנן ושרו משום שמחת יו"ט והיינו נמי דקאמר שחט צפור מערב יו"ט אין מכסין אותו ביו"ט כלומר אף על פי שאנו מתירין בחלה מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט אין אנו מתירין כן בכסוי דם צפור לפי שיש בחלה משום שמחת יו"ט ואין כך בכסוי (ד) ומיהא נמי משמע משום דשמואל שרא רבה אלא משום שמחת יום טוב ואבוה דשמואל אסר בכל שיכול לעשותה מערב יום טוב ומתמהי' עלה בגמ' ואפילו בחוצה לארץ נימא פליגא דבריה ופריק דאי משום הא לא אריא דכיון דאם קרא שם אסורה לזרים הכל מודים בכלל אין מגביהין ורבים השתכחו בה מפני שמצאו בתוספתא הלש עיסה ביו"ט בין טמאה בין טהורה מותר לטלטלה ומותר להפריש ממנה חלה לשה מערב יו"ט אסור לטלטלה ואסור להפריש ממנה חלה ומתקשים לומר אם בשל ישראל נמי התיר רבה הא במאי מוקים לה וכבר ראינו בירושלמי שאמרו עליה תיפתר בעיסה טמאה שאינו מפריש חלתה אלא בסוף כלומר בעיסה טמאה אסור לטלטלה ואסור ליטול חלתה אלא נוטל אחת אחת ומשייר שיעור חלה בסוף וקורא שם ולפי גמרא שלנו יש לומר דההיא אבוה דשמואל תנא לה במתני' אבל רבה אפילו בשל ארץ ישראל התיר לפי' אמר רבינו הגדול זכרונו לברכה שנדחית מסוגיתו דבפרק משילין ואע"פ שיש למתעקש לומר דהתם ס"ק וה"מ בפירי דטבילי מאתמול אבל בפרי דטבילי האידנא מפרשי' ומשום הכי מפרשין חלה מעיסה ומיהו הואיל והותרה הותרה כרבה אנן לא מדחינן בני גולה דכיון שמצינו תרומה שזכאי בהרמתה לימא אבל פירי דטבילי האידנא מפרשינן ויהבי' מדקאמר חלה משמע דבחלה נמי בעי' טבילי האידנא ובאמת אם זו שאמר בפרק משילין היא עיקר בנוסחאות ראיה גמורה היא מ"מ רבה דהוא בתרא ואבוה דשמואל מפרקי אליביה ואמר מי לא מודה שמואל שאם קרא שם שאסורה לזרים ומסתייע מזה דהלכתא כאבוה דשמואל : **ועוד** בית שמאי אומרים אין מוליכין את הסולם וכו' שנראה לנו שאין הלכה כרב יהודה אמר רב : **אמר** הכותב אבל מכאן היה נראה שהיא הלכה מדקא מקשינן מינה לרב חנן בר אמי ואיצטריך לומר תנאי היא ואנא דאמרי כתנא דהתם ולא מוקים למימר דלרב פרכינן דהא מאי קושיא רב מוקי לה למתני' בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד ובית שמאי אוסרים מפני מראית העין וב"ה מתירין משום ששובכו מוכיח עליו ופשטא נמי הכי משמע מינה לרב חנן פרכינן מדרב משום דהלכתא היא ורבן של בני גולה היה בדורו כמו שפי' רבינו שלמה ז"ל :

המאור הקטן

צואה היא ודאי כנהרבילאי או אם היא ספק כרב' וכוי טעמא אחרינא הוא : **אמר** רבה שחט צפור מערב יו"ט וכו' · כתב עלה הרי"ף ז"ל והלכתא כאבוה דשמואל דגרסינן בפרק משילין וכו' כדכתיבנא בהלכות א] ואדרבה אפכא מסתברא דהא אמרי' בפ' משילין אבל פירי דטבילי האידנא כגון עיסה לאפרושי ממנה חלה מפרשינן ויהבינן (ג) חלת ארץ ישראל שהעיסה טבולה לה אבל חלת חוצה לארץ מאחר דקיימא לן כשמואל דאמר הולך ואוכל ואח"כ מפריש הא לא טבולא כל עיקר ואין בה משום דמיחזי כמתקן דהא לית בה משום טבל הילכך כרבה מסתברא וטעמי' טפי עדיף ובעיסת חוצה לארץ נאמרו כל הדברים הללו האמורים כן : **ב"ש** אומרים אין מוליכין את הסולם וכו' מדפסיק הרי"ף במס' שבת כרב יהודה אמר רב דאמר כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור וכרבי אליעזר ור' שמעון דתניא שוטחן בחמה קאמר לן פלוגתא דמתני' בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים ולא כרב חנן בר אמי ובמסכת שבת יש לנו בזה סברא אחרת שנראה לנו שאין הלכה כרב יהודה אמר רב הילכך הליכת סולם ברשות הרבים אסור כלישנא בתרא דרב חנן בר אמי ובהטוי סולם של עלייה קיימא לן לאיסורא מעובדא דבני רבי חייא דנפק לקריאתא :

השגות הראב"ד

א] **ואדרבא** איפכא וכו' : א"א אף אני כך תפסתי על דברי הרב ז"ל ולאחר ימים רבים הורתי בי מפני שראיתי רבה שהוא בתרא מסייע ליה לאבוה דשמואל ומסדר לאוקומיה מלתיה דשמואל כאבוה ומפרש טעמיה אלמא הלכתא

עין משפט

א מיי' פרק ב מהל' יו"ט טור או"ח סי' תצז :
ב מיי' פכ"ב מהל' שבת טור או"ח סימן תלט :

הגהות הב"ח
(א) נ"ב שרי : (ב) דכרבנן כצ"ל : (ג) דרבא כצ"ל :

הגהות חו"י
(א) נ"ב אבל משנענע :

רואין שלוקח המת עושה אותו ולפיכך אמרו בירושל' עלה דההיא ל"ש אלא באדם שאינו מפורסם אבל אם הוא אדם מפורסם עושין לו ארון אפי' בשוק וכתבו הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו אלא מההיא דתניא התם [דף ח:] ועושין לו ארון מנסרים המנוסרין מעיו"ט רשב"ג אומר אף מביא נסרים ומנסרן בצינעה בתוך ביתו הוא דאיכא למידק עליה מאי מהני לן צינעה וחלקו ואמרו דכשחושדין אותו בדבר שאלו עשאו עבד איסורא בהכי אמר דאפילו בחדרי חדרים אסור כהולכת סולם ונפלו כליו למים אבל היכא שחושדין אותו שסוברין שהוא נר מצוה עושה איסור ואינו עושה אותו בכי ה"ג בצנעה שרי והיינו ההיא דארון וההיא דנטור שעלו בו קשקשין שכיון שהדבר מותר אלא שהרואים טועים וחושבים שהוא אסור דוקא במקום רואים הוא דאסור אבל שלא במקום רואין שרי כיון שאין חושדין אותו בדבר שהוא אסור אלא בדבר שהן סוברין שהוא אסור ואיכי אומר כן אלא הנהו לא שייכי בדרב כלל דרב ה"ק דכל דבר שהוא מותר גמור וחכמים אסרוהו מפני מראית העין בלבד אין לחלק בו בין רה"ר לרה"י שאם אתה מתיר לו ברה"י אף הוא יעשה כן ברה"ר כיון שהדבר מותר ויאמר אין כאן רואים וכן נמי יש להם לחכמים לחוש שמא יראהו אדם ברה"י ולאסור לגמרי אבל ההיא דארון וניטור ודכוותייהו לא שייכי בדרב כלל דאדרבא מצד עצמם אסורין הן ומפני הצורך והדוחק התירום דארון מלאכה גמורה היא וניטור נמי הא אמרינן עלה בפרק אע"פ (דף ס·) דמתקן כלאחר יד הוא אלא דבמקום פסידא לא גזור רבנן הלכך כיון דאסירי לא רצו חכמים להתירן אלא בצנעה וליכא למימר נמי שלא יתירום כלל דאי אפשר בלאו הכי וליכא למיחש נמי שמתוך הצינעה יבא לידי פרהסי' שכיון שהדבר אסור בעצמו ישמע לך מאח"כ בדבר שהוא מותר בעצמו וא"כ אמרת דאיכא למיחש אי אפשר בלא"ה : **בש"א** לא יטול אדם מן הגוזלין ביו"ט אלא א"כ נענע מבעו"י · ולא סגי בהכנה בדבור בעלמא ומוקי לה בגמ' [דף י·] בבריכה ראשונה וטעמא דב"ש משום דילמא חייס עליהן בתר דשקיל להו לפי שדרך להניח יוני בריכה ראשונה עם אמן ונמצאת הכנתו מאתמול בטעות והא מטלטל מידי דלא חזי ליה אבל משנענע בהן מבעו"י ולא חייס עלייהו תו ליכא למיחש : (אבל מטהו מחלון לחלון · באותו שובך עצמו שכן דרך להיות בו מחילות הרבה קן לכל זוג וזוג וחלון לכל קן וקן) : וב"ה אומר עומד ואומר זה וזה אני נוטל · ובהכי סגי להו ולא חיישי ב"ה לאימלוכי ומיהו אמר בגמרא דדוקא באומר זה וזה אני נוטל אבל באומר מכאן אני נוטל למחר לא סגי דאע"ג דה"ל למסרייהו כי האי גוונא משום ברירה אפ"ה חיישינן דזימנין דמנח כחושים ושקיל שמנים ונמצא שטלטל אותם שלא הזמין א"נ דמשתכחי כולהו כחושים ואתי לאימנועי משמחת יו"ט ולפיכך צריך שיאמר מעיו"ט זה וזה אני נוטל שמאחר שאינו מקפיד למשמש בהן כבר נמלך עליהן בדעתו בין שיהו שמנים בין שיהיו כחושים ולא אתי לטלטל ולמשבק ומיהו כי אמר דמהני זימון דוקא במדדין אבל במפריחין לא דהא אמר בפרק אין צדין (דף כד·) הצד יוני שובך ויוני עלייה ופרים שקננו בטפיחין ובבירות חייב : **אבל** בסולם של עלייה ד"ה אסור. משום דהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך שהיה דרכן להטיח בהן טיט בגגותיהן ומוכח בגמרא דאפי' להטות מחלון לחלון אסור : **מתני'** זימן שחורים ומצא לבנים· אמר בגמרא פשיטא ומפרשי' לה: שנים ומצא שלשה· ואינו מכיר את המוכנים כולן אסורין דע"כ איכא חד מעלמא שאינו מוכן דמיערב בהו וליכא למשריינהו משום דחד בתרי בטיל דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי ועוד דכל דשיל"מ אפילו באלף לא בטיל : ג' ומצא שנים מותרין · דאמרי' שאחד הלך והשנים נשארים ולא אמר הואיל והאחד הלך כן הלכו השנים ואלו אחרים הן ולא מיבעי בשאינם מקושרין דמבעי לן למימר הכי אלא אפי' בגוזלות שהניחם מקושרים ובא ומצאן שאינן מקושרין הואיל ומנתחי אהדדי ואורחייהו בהכי אמרי' דהני איניהו ניניהו וחד מנייהו אזל לעלמא וכדמתרץ לה רב אשי בגמ' : בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורין· כגון שזימן בתוך הקן ומצא לפני הקן ובתוך הקן לא מצא כלום : ואם אין שם אלא הן· אלא הקן שזימן מותרין ומוקמינן לה בגמרא במדדין דליכא למיחש דאתו מעלמא אבל במפריחין אפילו פריחה מועטת כל היכא דאיכא למיחש דילמא אתו מעלמא אסורין : **גמ'** קמ"ל דהנך אזלו לעלמא והני אחריני ניניהו. דקי"ל כרבי חנינא דאמר [דף י:] רוב וקרוב הלך אחר הרוב: ויוני הרדיסאות· על שם מקומן נקראים כן וי"א על שם הורדוס שגדלן בביתו: מפני שהן ברשות אדם· ולא מחסר הכנה דדעתו עליהן : **מתני'** אין נוטלין את העלי· דף עב וכבד שכותשין בו את החיטין לטרגיס וטיסני וקסברי בית שמאי דאע"ג דכלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מותר בהא אסור משום דדמי לעובדין דחול ובית הלל לא חיישי להכי : אין נותנין את העור. שהופשט ביום טוב : לפני הדורסן· לא ישטחנו במקום דריסת הרגל שנמצא מתעבד על ידי דריסה : לא יגביהנו אא"כ יש עמו בשר · משום דלא חזי לגמרי למיזגא עליה : וב"ה מתירין. משום שמחת יו"ט דאי לא שרית ליה לא שחיט וכדאמר בגמ' בסמוך [דף יא:] דמני לה עולא בהדין ג' דברים שהתירו סופן משום תחלתן וא"ת דהכא משמע דעור אסור לטלטלו אי לאו משום תחלתן ואילו בפרק במה טומנין [דף מט·] תנן טומנין בגלחין ומטלטלין אותן ולא מפליגינן התם בין עבודין לאין עבודין אלא לענין טומאה בלבד אבל לענין שבת לא ותנן נמי בפרק כל כתבי הקודש (דף קכ·) פורסין עור ע"ג תיבה ומגדל כדי שלא יאחז בהן האור אלמא דעור שרי לטלטולי ותירץ ר"ת ז"ל דהתם ביבשין דחזו שפיר למיזגא עלייהו והכא בלחין שאינן ראוין להשתמש בהן אלא מדוחק וכן נמי ההיא דאמר התם [דף קטז:] אם נטלטל תיק הספר עם הספר לא נטלטל עור אגב בשר דמשמע דבלאו בשר אסור הייתו טעמא מפני שהוא לח : **גרסינן** בגמרא [דף יא·] בש"א אין מוליכין טבח וסכין אצל בהמה ולא בהמה אצל טבח וסכין וב"ה מוליכין זה אצל זה · פירוש ואפי' דרך רה"ר ואע"ג דאפשר דעביד לה מאתמול אפ"ה שרי משום דהולכה באוכל נפש כתיקון אוכל נפש עצמו היא ולא כמכשירין ותיקון אוכל נפש עצמו (א) אפי' אפשר לעשותו מעיו"ט

(רי"ף)

מחלון לחלון °וב"ה א מתירין בש"א לא יטול אלא א"כ נענע בו מבעוד יום ובה"א עומד ואומר זה וזה אני נוטל : **גמ'** *תניא א"ר [דף ט:] יהודה בד"א בסולם של שובך אבל בסולם של ב עלייה דברי הכל אסור: **מתני'** *א זימן שחורים ומצא לבנים לבנים ומצא שחורים שנים ומצא שלשה אסורין שלשה ומצא שנים מותרין בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורים ואם אין שם אלא הן הרי אלו מותרין : **גמ'** זימן שחורים ומצא לבנים פשיטא אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שזימן שחורים ולבנים והשכים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מהו דתימא הני אינהו נינהו ואיתהפוכי איתהפך קמ"ל הנך אזול לעלמא והני אחרינא נינהו תניא במה דברים אמורים ג ביוני שובך וביוני עליי' ובצפרים שקננו בטפיחים או בבירה אבל אווזין ותרנגולין ויוני הרדיסיאות אינן צריכין זימון מפני שהן ברשות אדם : **מתני'** *בית שמאי אומרים אין בנוטלין את העלי לקצב עליו בשר וב"ה מתירין בש"א אין נותנין את העור לפני הדורסן ולא יגביהנו אלא א"כ יש עמו *)בשר ובית הלל מתירין:

*) בגמרא וברא"ש איתא כזית בשר

רש"י

צריך והרי עושה מלאכה בי"ט : מחלון לחלון · באותו שובך עצמו שכן דרך שובך להיות בו מחילות הרבה וקן לכל זוג וזוג וחלון לכל קן וקן : ובית הלל מתירין · דשובכו מוכיח עליו שניכר שהוא של שובך: לא יטול · מן הגוזלות בי"ט : אלא א"כ נענע מבעו"י · ולא סגי ליה בהכנה בדיבור [דף י·] בעלמא כדמפרש בתלמודא טעמא דלמא למחר כי שקיל להו חייס עלייהו ומימלך ולא שקיל ונמצא דטלטלינהו בכדי (א) ומשנענע ומשמש בהן מבעוד יום ולא חס עלייהו תו לא חיישינן דחייס עלייהו : **גמ'** אבל בסולם של עליה דברי הכל אסור· כדפרישי' דהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך: **מתני'** זימן שחורים · ולא היו שם עוד ולמחר מצא הכל לבני' ודאי המזומני' הלכו להן ואלו אחרים דאתו מעלמא לשובך וכן שנים ומצא שלשה ואינו מכיר את המוכנים כולן אסורין : שלשה ומצא שנים מותרין · האחד הלך והשנים נשארו ולא אמרי' כיון שהאחד הלך כולן הלכו ואלו אחריני נינהו : זימן בתוך הקן ומצא לפני הקן · ובתוך הקן לא מצא כלום : הרי אלו אסורים · דהני מעלמא אתו: **גמ'** כגון שזימן שחורי' ולבני' בשני קני' וכל הקנים מובדלים במחילות ועליו' כדרך כל שובכים והבעה"ב זימן שחורים בקן זה ומצא [בו] לבנים ולבנים זימן בקן שני [דף יא·] ומצא [בו] שחורים: אחריני נינהו · מעלמא אתו : **מתני'** עלי · מלאכתו לאיסור לכתוש במכתש ולכך אסרי בית שמאי : לפני בית הדריסה · שידרסו עליו ומתעבד בכך : ולא יגביהנו · דמוקצה הוא דאיירי בעור בהמה ששחטה ביום טוב : ובית הלל מתירין · משום דאי לא שרית

דתניא אמר ר' שמעון בן אלעזר מודים בית שמאי ובית הלל שמוליכין את הסולם משובך לשובך לא נחלקו אלא להחזיר מכלל דתנא דמתניתין סבר דלהוליך קא מיפלגי אבל להחזיר דברי הכל אסור : והרב ז"ל הביא מתניתין סתומה ולא פירש דין להחזיר בסולם של שובך ומשמע דסבירא ליה דבמתניתין בין בהולכה בין בחזרה קא מיפלגי והאי דנקט הולכה להודיעך כחן דבית שמאי אלא דקביא לי לאשמועינן פלוגתייהו בחזרה להודיעך כחן דבית הלל דהוא כח דהתירא ואיצבא דהלכתא : מתני' שנים ומצא שלשה אסורין. פירשוה בגמ' מה נפשך אי אחריני ניהו הא אחריני ניהו אי לאו אחריני ניהו הא איכא חד מעלמא דמערב בהו : שלשה ומצא שנים מותרין· פירשוה בגמ' מאי טעמא הני איניהו וחד מינייהו אזל לעלמא : בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורין . דאמרי' אותן שהניח אחד אזלי לעלמא והני אחריני ניהו ואוקמה אביי בגמ' בדף שיש דף לפני השובך בולט ויוצא ממנו ושם באים היונים מעלמא ויושבים תדיר הילכך אע"ג דאיכא למימר אותן שבתוך הקן יצאו לפני הקן כיון דאיכא רוב וקרוב ביונים דעלמא תלינן להו : ואם אין שם אלא הן . ואם אין סביבותיהם אתמול אלא הן הרי אלו מותרין דודאי אלו הן שהזמין בתוך הקן ויצאו לפני הקן ואוקמוה בגמ' במדדין שאותן יונים שהניח הן מדדין: דליכא למימר מעלמא ניהו דכל המדדה אין מדדה יותר מחמשים אמה ובדליכא קן אחר בתוך חמשים אמה : גמ' פשיטא אמר רבא הכא במאי עסקי' וכו' פשוט הוא : מתני' עלי דבר שמלאכתו לאסור משום הכי אסרי בית שמאי ובית הלל מתירין שאע"פ שמלאכתו לאסור תורת כלי עליו מותר לטלטלו לצורך גופו : אין נותנין את העור שהופשט ביום טוב לפני הדורסן . לא ישטחנו במקום דריסת הרגל שזה הוא צורך העבוד שמתעבד על ידי דריסה : ובית הלל מתירין . משום שמחת יום טוב דאי לא שרית ליה לא שחיט:

המאור הקטן

[דף יא ע"א] **רבא** אמר בשתי קינין זו למעלה מזו עסקי' ולא מיבעיא קאמר כתב עלה ה"ר שלמה ז"ל ולא מיבעיא קאמר לא גרסינן ליה ואנן גרסינן ליה והכי מפרשי' לה למתני' אליבא (ג) דרבה א] זו ששנינו בתוך הקן ולפני הקן הן שתי קינין זו למעלה מזו התחתונה היא הפנימית ועלה שנינו בתוך הקן והעליונה היא החיצונה ועליה שנינו לפני הקן והיינו דקתני בתוך הקן ומצא לפני הקן

השגות הראב"ד

הלכתא כוותיה ולא כרבה דפליג עילויה:א] זו ששנינו בתוך הקן ולפני הקן הם שתי קינים זו למעלה מזו התחתונה היא הפנימית:א"א אין בדבריו של זה כלום ופי' השמועה ישר וברור והרב גרפתי ז"ל שאמר דלא גרסי' ולא מבעיא קאמר באמת צריך לייטב אותו ואנו אומרים דלאו דברי רבה הם אלא דברי בעל הגמרא דרבא העמיד המשנה שיש שם קנין אחרים שלא הוכנו ובשבילם הללו נאסרים הואיל ונשתנו ממקומם ואין האחרים שלא הוכנו נמצאים בקיניהם דהוה ליה

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש תרי לישני איכא בגמ' אליבא דרב חנן בר אמי לחד לישנא מודה ב"ה דבר"ה אסור ולחד לישנא שרו ב"ה אפילו בר"ה ופסקו הגאונים ז"ל (ב) דכרבנן עבדינן לקולא ולכך לא הביא רב אלפס אלא המשנה כצורתה משום דסבירא ליה דב"ה מתירין בכל מקום :

ב וכן כתב מיי' דאסור לטלטלו וטור או"ח סימן ש"ו מתיר לטלטלו אף בשבת וצ"ע בדברי הטור כי בהלכות יו"ט סימן תקי"ח כתב להדיא דסולם של עליה אסור לטלטלו אפילו בבית ועי' פרק חבית בין דברים שאסורים משום מראית העין :

לשון ריא"ז
אבל אם היה סולם של עלייה אסור להוליכו לשובך ואפי' להטותו מחלון לחלון שהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך ויש שאוסרים אפי' ברה"י שכל דבר שאסור מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור ולי נראה שלא אסרו אלא ברה"ר אבל ברה"י מותר כמבואר בקונטרס הראיות ובענין זה ביארתי בפרק חבית שנשברה :

ג וכן כתב מיי' דכל יוני שובך ועלייה וצפרים שקננו בטפיחים מועיל להו זימון ובטור כתוב דוקא לקטנים דא"צ צידה מועיל זימון אבל בגדולים דאסור לצודן אין מועיל להן זימון ואע"ג דגבי חיה שקננה בפרדס כתב רבינו הגדול שצריכה צידה ולא מועיל זימון היינו משום שצריכה צידה מעליא אבל יוני שובך לא צריכי צידה מעליא וזה הכרח דאל"כ תיקשי דידיה אדידיה :

שיטת ריב"ב
מחלון לחלון . באותו שובך עצמו שכן דרך שובך להיות בו חלונות הרבה: וב"ה מתירין. אף להוליך דשובכו מוכיח עליו כלומר שובכו של סולם מוכיח שהוא ניכר שהוא של שובך ולא של עלייה: בית שמאי אומרים לא יטול מן הגוזלות ביו"ט אא"כ נענעם מערב יו"ט· כדי שיהא זימונו זימון יפה דאי לאו הכי אתי לאימלוכי ולא הוי זימונו זימון ואסורין משום מוקצה ובית הלל אומרים בעומד ואומר זה וזה אני נוטל סגיא: גמ' בסולם שניכר שהוא של שובך אבל בסולם שניכר שהוא של עליה אסור ואף להטותו מחלון לחלון בסולם של עליה אסיקנא בגמ' דאסיר דהרואה ודאי אתי למימר להטיח גגו הוא צריך . נראה ממתניתו דבהוליך קא מיפלגי אבל בלהחזיר דברי הכל אסור ועוד דאמרינן בגמ' מתני' דלאו כי האי תנא

מעיו"ט דלא מפלגינן בין אפשר ללא אפשר אלא במכשירין וכמו (ג) שנכתוב לפניט בס"ד: **אבל** לקדירה דבעי מליחה טפי לא· (ג) אמר בגמרא דאפי' לצלי כעין קדירה כגון אדם שמולח לצלי שלו קרוב למליחת קדירה שלו אסור: **אין** מולחין את החלבים· כדי שלא יסריחו דמולח מידי דשייך ביה עבוד כגון חלבים דלאו אוכלין גמורין הן יש בו משום מעבד ונסתפק הראב"ד ז"ל כי היכי דשרינן גבי עור למלוח עליו בשר לצלי אי שרינן הכי בחלבים ומשמע ליה דאסור שמתוך שאין דרך למלוח על החלבים מחמת איסורן מוכחא מילתא דלעבדן קא עביד: **מולח** אדם כמה חתיכות בבת אחת· דחד טירחא לכולהו: מערים· לאחר שמלח זו לאכלה היום אומר חברתה חביבה לי לאכלה היום וחוזר ומולחה ואע"ג דאמרינן לקמן גבי מי שלא הניח ערובי תבשילין ובשל בהערמה [דף יז:] דקנסינן ליה טפי ממזיד התם היינו טעמא לפי שפשיעתו גרמה לו פסידתו שהיה לו להניח ערובי תבשילין אבל הכא כיון שההפסד בא לו מחמת יום טוב התירו לו להערים ולפיכך אמרו בירושל' גבי עור דמלח הכא ומלח הכא עד דמלח כוליה לפי שההפסד בא לו מחמת יו"ט ולא מחמת פשיעתו: **מתני'** אין מסלקין את התריסין ביו"ט· מפרש בגמרא תריסי חנויות שהן כמין תיבות ועומדות בשוק ואינן מחוברות בקרקע· ותריסין הן דלתות החלונות של חנויות שסוגרין בהן את החלונות בלילה ומסלקין אותן ביום ונותנין אותן לפניהן ושוטחין עליהם תבלין למכור לרבים וביו"ט מותר ליקח מחנוני המכירו ובלבד שלא יזכיר לו סכום המקח וב"ש אסרי אפילו סלוקן אע"פ שאין להם ציר אלא באמצע גזירה אטו יש להם ציר מן הצד כדפרשי' בגמ' משום דס"ל לב"ש דיש בנין בכלים ויש סתירה בכלים וב"ה לא גזרי ולהכי שרי אף להחזיר וחזרה ודאי שלא לצורך היא ואע"ג דאמרינן אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים אפ"ה איכא למיגזר ציר באמצע (ד) אטו ציר מן הצד וציר מן הצד [בדבתי] שמא יתקע וחייב משום מכה בפטיש אלא [בחנויות הוא] דשרו ליה משום תחלתן כדאמרי' בגמרא ובגמרא רמו הא מתני' דב"ש אזלי בה לחומרא וב"ה לקולא אמתני' דהשוחט חיה ועוף ביו"ט דאזלי בה ב"ש לקולא וב"ה לחומרא ואמרי' דמוחלפת השיטה כלומר דחדא מינייהו מתהפכת ולפיכך כתב הר"ז הלוי ז"ל אנו תמהין על רב אלפסי ז"ל היאך פסק בחזרת תריסין כב"ה לקולא וכתב מתניתין דהשוחט כצורתה בלא חלוף ובגמ' רמינן להא אהדדי ומפרקי' הפוך חדא מקמי חברתה ע"כ אבל הרב אלפסי ז"ל הביא לשתיהן כצורתה משום דמשמע דאיהו גריס כמקצת נוסחי דגרסי עלה דההיא דילמא לא היא ע"כ לא אמרי ב"ה הכא אלא משום דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים אבל התם לא ולפי גירסא זו לא מתהפכה חדא מינייהו: **גמ'** אבל דבתי לא דכיון דברשותיה נינהו. כלומר שאותן תיבות עומדות בתוך הבית פתח ולא אתי לאמנועי שאינו ירא להניח אותן תיבות פתוחות: ובשיש להם ציר מן הצד כ"ע ל"פ דאסור. לב"ש משום דס"ל יש בנין בכלים ולב"ה גזירה שמא יתקע ציר מן הצד: ציר היינו ידות לשני ראשי הדף דסותמין בו חלון החנויות כמו שעושין לדלתות הבית: ושאין להם ציר כל עיקר כ"ע ל"פ דשרו. דליכא למיחש בהו לא משום בנין ולא משום שמא יתקע: כ"פ בשיש להם ציר באמצע ב"ש סברי גזרינן משום ציר מן הצד. דכיון דמן הצד אסור מדאורייתא דסבירא ליה לבית שמאי יש בנין בכלים גזרינן באמצע אטו מן הצד: ובית הלל סברי לא גזרינן· דכיון דמן הצד גופיה לא מיתסר אלא משום שמא יתקע לדידהו דס"ל דאין בנין בכלים לא גזרינן באמצע דלא שייכי בהו תקיעה אטו מן הצד ומיהו דוקא בתריסי חנויות משום שמחת יו"ט אבל להחזיר בדבתי אפי' כה"ג גזרינן: **שלשה** דברים התירו סופן משום תחלתן ואלו הן עור לפני הדורסן· דאי לא שרית ליה מימנע ולא שחיט: וחזרת רטיה במקדש· לכהן שלקה בידו וצריך לעבוד עבודה וצריך ליטול רטיה מעל ידו שלא תהא חוצצת בין ידו לעבודה מחזיר הרטיה לאחר העבודה דאי לא שרית ליה להחזיר לא שקיל ליה מעיקרא: **מתני'** אין מוציאין לא את הקטן· למולו או לטיילו: **גמ'** אבל אבנים וכיוצא בהן אפי' ב"ה אסרי· פי' דכי אמרי' [דף יב·] מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה שלא

מצוה נר

גמ' תנא ושוין שאם קיצב עליו בשר א שאסור לטלטלו והני מילי מחמה לצל אבל לצורך גופו ולצורך מקומו מותר כדאוקימנא לה בפרק כל הכלים (א): בית שמאי אומרים אין נותנין את העור וכו': תנא ושוין שמולחין עליו בשר לצלי אמר אביי ל"ש אלא לצלי דלא בעי מליחה טפי אבל לקדרה דבעי מליחה טפי לא משום דמעבד ליה למשכא במילחא: ירושלמי ומערים ומלח הכא ומלח הכא עד דמלח כוליה כלומר ממלח ע"ג העור מעט כאן ומעט כאן עד דמלח כוליה ת"ר אין מולחין את החלבים ואין מהפכים בהן משום רבי יהושע אמרו שוטחן ברוח ב על גבי יתדות אמר רב מתנה הלכה כר' יהושע ואיכא דאמרי אמר רב מתנה אין הלכה כרבי יהושע וסוגיין דעלמא כלישנא בתרא *א"ר יהודה אמר שמואל מולח ג אדם כמה חתיכות בבת אחת ואע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת רב אדא בר אהבה (*אמר) מערים ומלח גרמא גרמא: **מתני'** בש"א ג אין מסלקין את התריסין ביו"ט וב"ה מתירין אף להחזיר בש"א אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ס"ת לר"ה וב"ה מתירין: **גמ'** מאי תריסין אמר עולא תריסי חנויות ודוקא תריסי חנויות דבעי לאפוקי תבלין (א) דאי לא שרית ליה להחזיר לא פתח ואתי לאימנועי משמחת יום טוב אבל דבתי לא דכיון דברשותיה נינהו פתח ולא מימנע וכשיש להן ציר מן הצד כולי עלמא לא פליגי דאסור ואפי' דחנויות ושאין להן ציר כל עיקר כולי עלמא לא פליגי דשרי ואפי' דבתי כי פליגי בשיש להן ציר ג באמצע בית שמאי סברי גזרינן משום שיש להן ציר מן הצד וב"ה סברי לא גזרינן אמר עולא ג' דברים התירו סופן משום תחלתן ואלו הן עור לפני הדורסן והחזרת רטיה במקדש ותריסי חנויות: *ב"ש אומרים אין ד מוציאין לא את הקטן וכו': ב"ש סברי לא אמרי' מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וב"ה סברי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך פירוש לצורך אכילה ושלא לצורך ה כגון קטן ולולב וס"ת והוא הדין לכלים אבל אבנים וכיוצא בהן אפי' ב"ה אסרי

רש"י

ליה אתי לאמנועי משמחת יו"ט: **גמ'** שאסור לטלטלו· דכבר איתעביד בו צורך יו"ט: לצורך גופו· למלאכת היתר: לצורך מקומו· שצריך להשתמש במקומו: משום דמעבד ליה למשכא· הוא מעבד את העור במלח דזהו עבודו: מערים· ומלח בשר על גבי העור: אין מולחין את החלבים בי"ט· כדי שלא יסריחו ביו"ט ואפי' נשחטה הבהמה ביום טוב דכיון דלאו אוכלין גמורין נינהו מליחתן זהו עבודן: בבת אחת· דחד טרחא לכולהו: מערים· לאחר שמלח זו לאכלה היום אומר חבירתה חביבה עלי היום לאכלה וחוזר ומולחה: **מתני'** תריסין. דלתות חלונות של חנויות· שסוגרין בהן החלונות בלילה ומסלקין אותם ביום ונותנין אותם לפניהם ושוטחין עליהן בשמים למכור וביו"ט מותר ליקח מחנוני המוכר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח: אף להחזיר. לסגור בהן: **גמ'** חנויות כעין תיבות הן ועומדות בשוק ואין מחוברות לקרקע: כשיש להן ציר מן הצד. בשני ראשין כשאר דלתות: דאסור· דדמי לבנין: באמצע כעין פלטייא ותוחב אותו בחור שבאמצע הדופן פתח התיבה: התירו סופן. שאין צורך יו"ט: משום תחילתן. שהוא לצורך יום טוב דאי לא שרית סופן לא עביד תחילתן: עור לפני הדורסן. הותרו שטיחתן מפני שחיטתן: תריסין. הותרו חזרתן משום סילוקן: חזרת רטייה בשבת במקדש. הותרה לכהן שלקה בידו וצריך לעבוד עבודה וליטול הרטייה מידו שלא תהא חוצצת בין ידו לעבודה ומחזיר הרטיה לאחר העבודה דאי לא שרית ליה להחזיר לא שקיל ליה מעיקרא: לצורך אוכל נפש. דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה

שלטי הגבורים

א ור"י אוסר אפילו לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו וכן כתב הטור בשם הרא"ש ופליג:
לשון ריא"ז
אבל לאחר שקצב עליו בשר אסור לטלטלו אפילו ליסב עליו לפי שהוא כלי ואדם קפיד עליו ומייחד לו מקום ואסור לטלטלו בין בשבת בין ביום טוב:
לשון ריא"ז (ס)
ב ואם רצה למלוח בשר עליהן באויר בתוך ידו בענין שאינו נוגע בהן יש מתירין כיון שאין כאן הוכחה שעושה בשביל החלבים שיש לתלות שבשביל הבשר הוא עושה ויש אוסרים מדלא שרי אלא למלוח ע"ג העור מכלל דע"ג החלבים אסור בכל ענין משום דבמליחה מועטת סגי להו ואפילו במליחה לצלי הוי בהו כעבוד והכי מסתבר:
לשון ריא"ז
ג היו להן ציר באמצע אם היו של בעלי בתים הרי אלו אסורים בין ליטול בין להחזיר גזרו ציר שבאמצע משום ציר שהוא מן הצד ואם היו של חנונים לא גזרו בהן משום שמחת יו"ט שצריכין לפתוח חנויותיהן ולמכור לרבים ומותרין בין ליטול בין להחזיר וכן ביאר מז"ה היו דלתות של כלים כגון שידה תיבה ומגדל הרי אלו מותרים לטלטל אפילו יש להן ציר מן הצד ואפי' של בעלי בתים שאין זה בנין וסתירה בכלים ואסור להחזירן שמא יתקע כמו שביארנו בפ' כל הכלים:
ד וכשם שמותר להוציא כך מותר להחזירו וכן אם צריך ללכת לביהכ"נ או לטייל לשמחת יו"ט ואינו יכול להניח קטן בבית יחידי יכול להוציאו עמו וכן מפתח שסגר בו האוכלין שירא להניחו בבית יכול להוליכו עמו וכתב רבינו שמואל דוקא להוליכו בידו אבל ברצועה כדרך חול לא ואין נראה לחלק דלא מיחזי כ"כ עובדא דחול מה שהוא תלוי ברצועה וכן כל צרכי תכשיט יכול להוציא כדי להתקשט בו ביו"ט:
לשון ריא"ז
ולא התירו אלא שיש לו בהן צורך אע"פ שאינו צורך אוכל נפש אבל הוצאה שאין בה צורך כל עיקר כגון הוצאת אבנים וכיוצא בהן אע"פ שהיא מותרת מן התורה ע"י מתוך הרי היא אסורה מד"ס כמבואר בקונטרס הראיות ואפילו לטלטלן אסור שאסרו טלטול האבנים בשבת וביום טוב גזירה משום הוצאה. ומז"ה מתיר להוציא כלים ביו"ט אע"פ שאין לו שום צורך בהן אלא שהוא רוצה לשומרן ול"נ שלא התירו אלא הוצאה הצריכה לו כעין הוצאת קטן לולב ס"ת אבל הוצאה שאינה צריכה לו לא התירו כמבואר בקונטרס הראיות וכן מבואר בתלמוד של ארץ ישראל שלא התירו להוציא אלא מפתח של אוכלין אבל להוציא מפתח של כלים שאינן צריכים לו לא התירו: ה פי' ר"ח קטן למולו לולב לצאת בו ספר תורה לקרות בו דטעמא דבית הלל דשרו מפרש בגמ' דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ולא שרי במתוך אלא דבר שהוא קצת לצורך כגון הנך שהן לצורך מצוה דאי לא תימא הכי האופה מיום טוב לחול לא ילקה וכן שריפת קדשים ביום טוב אמאי אסרינן בפרק כיצד צולין ובפרק כמה מדליקין ומוגמר נמי אסרינן בפרק קמא דכתובות ולא שרינן ליה במתוך לפי שאינו שוה לכל נפש כל שכן דבר שאין לצורך היום במקצת ועולת נדבה נמי חשיב ליה צורך היום כדקאמר לקמן בפרק שני שלא יהא שולחנך

עין משפט נר מצוה

א מיי' פרק ג מהלכות יו"ט סמג לאוין ס"ה עוש"ע א"ח סי' תצה:
ב מיי' פ"ק מהל' יו"ט סמג לאוין שם טור א"ח סימן (תלח) (תצט) תק:
ג מיי' פ"ד מהל' יו"ט סמג לאוין שם טור א"ח סי' תקיט:
ד מיי' פ"ק מהל' יו"ט סמג לאוין שם טור א"ח סי' תקיח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לצורכי לרבים: (ב) נ"ב עיין לקמן במ"ש ר"ס א"ל: (ג) אמרינן כצ"ל: (ד) אטו ציר מן הצד שמא יתקע ציר מן הצד וחייב כצ"ל: (ה) נ"ב והוא נמי ג' סמוך:

הגהות הרי"ו

(א) נ"ב פי' בגמ' דף קכ"ג ע"ב ולא כאוקימתא קמייתא שם ע"א דס"ל דגם לצורך גופו ומקומו אסור דדמי לסיכי זיירי ומזורי עי' רי"ף שבת סימן תס"ד רק לא תמיה משאר מוקצה. ומ"מ קשה הרי הרי"ף פסק שלפי מכילתין דכל מוקצה ביו"ט אסור. וי"ל אין ה"נ ומ"ש הרי"ף וה"מ מחמה לצל וכו' ר"ל לענין שבת הדין כך ואף על פי דמשנתינו ביו"ט מיירי מכל מקו' הרי"ף במ"ש וה"מ וכו' כוונתו להורות הדין בשבת. ועי' בתוי"ט:

שיטת ריב"ב

גמ' לצלי. שאין מולחין אותו יפה: אין מולחין את החלבים. כדי שלא יסריחו ואפילו נשחטה הבהמה ביום טוב ואע"פ שהתירו נתינת העור לפני הדורסן התם לא מוכחא מילתא דלעבודיה קא עביד משום דחזי למיזגא עליה אבל הכא דמוכחא מילתא אף שטיחתן אסורה בבת אחת דחד טירחא לכולהו: מערים. לאחר שמלח זו לאכלה היום אומר חברתה חביבה עלי לאכלה היום וחוזר ומולחה: מתני' תריסין. דלתות החלונות של חנויות שסוגרין בהן חלונות בלילה ומסלקין אותן ביום ונותנין אותן לפניהם ושוטחין עליהן תבלין למכור לרבים וקא אסרי ב"ש משום דסבירא להו יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים וב"ה מתירין. דסבירא להו אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים אבל אסורא דרבנן מיהת איכא וגבי שמחת יו"ט כגון סלוק התריסין למכור תבלין ביו"ט אקילו רבנן ואף חזרתן מותרת דאי לא שרית ליה להחזיר לא מסלק ואתי לאמנועי משמחת יו"ט: גמ' ודוקא תריסי חנויות הוא שהתירו אף להחזיר דאי לא שרית ליה להחזיר לא פתח לפי שהחנויות אינן ברשותו וא"א להניחן בלא שמירת דלתות אבל תריסי דבתי לא התירו חזרתן דכיון דברשותיה נינהו אע"פ שלא הותרה חזרתן לא אתי לאימנועי מסלוקן: כשיש להם ציר מן הצד. ידות לשני ראשים דדמו לבנין: עור לפני הדורסן· אי לא שרית ליה לא שחיט: תריסי חנויות· אי לא שרית להחזיר לא מסלק: חזרת רטיה במקדש. לכהן שלקה בידו וצריך לעבוד עבודה וליטול רטיה מידו כדי שלא תהא חציצה בין ידו לעבודה מחזיר הרטיה לאחר העבודה. מתני' לא את הקטן. כל מידי דלאו צורך אכילה: ובית הלל מתירין· כיון דאיכא צורך כל דהוא אע"פ שאינו צורך אכילה: גמ' מתוך שהותרה הוצאה לצורך. אוכל נפש: הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש·אלא לצורך דבר אחר. והוא הדין לכלים. כדתנן לקמן משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין והסיא בית הלל היא דהוצאת כלים נמי הוצאת

המאור הקטן

לא שזימן בתוך הקן אלא הרי הוא כאילו אמר הניח בתוך הקן ומצא לפני הקן ולא הוזכר הזימון במשנתינו אלא שאנו מפרשי' אותה כך בשזימן בעליונה ולא זימן בתחתונה וכך היא הצעת משנתינו על דרך פרושה הניח בתוך הקן יונים שאין מזומנין אבל זימן לפני הקן ולמחר מצא לפני הקן ולא מצא במקום הקן כולם אסורים ולא מיבעיא קאמר כו' וההיא דברייתא דבפרק אין צדין דקתני בהדיא אמר ר' שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי וב"ה על שזימן בתוך הקן ומצא לפני הקן שאסורין ההיא ודאי מסייעא ליה לרבי חנינא אליבא דרבא ואליבא דאביי דחיה לה כרדחינן לה למתני' דהכא בדף: [דף יב ע"א] **תני** תנא קמיה דרב יצחק בר אבדימי השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה ואוקימנא לב"ש לב"ש אין לב"ה לא ולב"ש נמי עולת נדבה אין עולת חובה לא א] ואתיא כמ"ד נדרים ונדבות קרבין ביו"ט לב"ה ולב"ש אין קרבין גזירה שלמים אטו עולות ועולה של יו"ט נמי גזירה אטו עולה שאינה של יו"ט שמן הדין היה להם להקריב משום שנאמר וחגותם אותו חג לה' כל דלה' ועולא דדריש ליה אליבא דב"ה ס"ל כמ"ד נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט אבל עולת נדבת ודאי לוקה לב"ש דהא לא קביע ליה זמן ואין בה שום

השגות הראב"ד

כאיסור משום קרוב ורבא לא מבעיא קאמר ואמסקנא קאי וכולה מילתא כדאיתא אי נמי על משנה עצמה קאמר דלא תימא כיון דאיכא התם קנין אחרים שלא הוכנו פשיטא הואיל וכשתנו שאסורים דהא איכא רוב וקרוב לאיסורא להכי אמר לא מבעיא קאמר כלומר דלדידיה לא הוה צריך לאשמועינן אלא אפילו לעלייה נמי חיישינן אע"ג דלאו אורחייהו דמדדין למיסק אפילו הכי אמרינן סרוכי סרוך וסליקו: א] ואתיא כמ"ד נדרים ונדבות קרבים ביו"ט לב"ה ולב"ש אין קרבין וכו': א"א לא מחוורא הא מילתא דאפשר דהאי תנא ס"ל לדברי הכל אין קרבים ביו"ט משום שנאמר לכם ולא לגבוה ועשה מיהו איכא מיהו לב"ה כיון דאית להו מתוך לא לקי אפילו על עולה וכ"ש על שלמים והנך גזרות דקאמר האי ארץ גזרה הם שאין להם שורש וענף ובגמ' מפרש למ"ד נדרים ונדבות אין קרבים ביו"ט לא תימא מדאורייתא מחזו חזו ורבנן גזרו בהו שמא ישהא וכולה מלתא

א מיי' פ"ח מהל' עירובין סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקכח :

ב מיי' פרק ד מהלכות י"ט טור או"ח סי' תקו :

ג מיי' פרק ג מהלכות י"ט טור או"ח סי' תקי :

שלא לצורך היינו דוקא בשיש בה קלת צורך כגון קטן למולו או לטיילו בחוץ דאיכא משום עונג יו"ט או ס"ת לקרות בו ומה שכתב הרב אלפסי ז"ל והוא הדין לכלים בכה"ג נמי הוא שיש בהם צורך ליום קלת אבל אין בהם צורך היום כלל אסור ונוקה כאבנים וכיולא בהן זו היא הסכמת האחרונים ז"ל אבל מדברי רש"י ז"ל כ"ל דהולאת כלים אע"פ שאין בהם צורך ליום כלל כל שאינו מוליא אותן לצורך [מחר] שרי ואף דברי הרב אלפסי ז"ל מטין כן וזה תלוי בדקדוק סוגית הגמרא וכבר כתבתי בחידושי : **וקיימא** לן דיו"ט צריך עירובי תחומין וא"ל עירובי חלירות· נר מצוה מלשונו זה נראה שהוא סובר דביו"ט לא בעינן עירובי חלרות כלל אבל הרשב"א ז"ל כתב דכלים שאין בהם צורך ליום כלל אסור להוליאן מחלר לחלר בלא עירוב דכי היכי דמרה"ר לרה"י אית בהו איסורא דאורייתא וכדכתיבנא ה"נ מחלר לחלר איכא איסורא דרבנן והלכך לריך עירוב והא דאמרי' באידך פרקין [דף טז:] מערבין עירובי חלרות מיו"ט לשבת ואין מערבין עירובי תחומין מפני שאתה אוסרו בדבר האסור לו כלומר שאתה אוסרו לתקן לשבת דבר שהוא אסור בו ביו"ט אבל אי אתה אוסרו בדבר המותר לו דמשמע מההיא דאין לריכין לערב בחלרות ביו"ט כלל ההיא בכלים שיש בהן צורך ליום קלת וכדכתיבנא מותר להוליאן וקרוב היה לחלק ולומר שכיון שרוב ההולאות אין לריכות עירוב אף במיעוטן לא הזקיקו לערב ושריין בלא עירוב ודברי הרב אלפסי ז"ל מטין כן כמו שכתבתי אלא שיש בגמ' הוכחה לסברת הרשב"א ז"ל כמו שכתבתי בחידושי : **ירושלמי** תני ולא את המפתח וב"ה מתירין אמר ר' הושעיה הדא דתימא במפתח של אוכלין אבל במפתח של כלים לא והא רבי אבא יתיב ומתני ומפתח דפלטרין בידיה פלפלין הוה ליה בגויה ומשמע דלאו דוקא אוכלין אלא הוא הדין לכלים שיש בהן צורך ליום (א) ומפתח של כלים דקאמר דלא היינו כלים שאין ליום צורך בהן : **מתני'** אין מוליכין חלה ומתנות · אף על פי שמותר בהפרשתה של חלה לא שרו ליה הולכתה אלא תיקון עיסתו התירו לו ולא יותר : מתנות · הזרוע והלחיים והקיבה ואף הן הרמתן הותרה לו שהרי נלטוה להרימן והיאך יאכל שאר הבשר ואף על פי שאין טובלין כשאר טבל לאסור הבשר באכילה מיהו אם לא יפריש משאר הבשר ואוכלם עובר בעשה הלכך הרמתן התירו לו ולא הולכתן : ובית הלל מתירין · אף הולכתן דהא לורך כהן היא : **גמ'** א"ר יוסי וכו' · ר' יוסי בא לחלוק עם מתני' דאוקי פלוגתייהו במתנות : על המתנות שמוליכין·הואיל וזכאי בהרמתן וה"ה לחלה וחדא מינייהו נקט : שבש"א אין מוליכין·הואיל שאינו זכאי בהרמתה דאין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט : **הלכה** כרבי יוסי ואליביה דב"ה· דאפי' תרומה נמי מותר להוליך ומשמע מהכא דפירות חולה לארץ חייבין בתרומה ומעשר וה"נ מוכח בפרק עד כמה (דף כז·) דאמרי' דרבה מבטל תרומת ח"ל ברוב ואכיל לה בימי טומאתו וה"נ מוכח בפ' בנות כותים (דף לב·) גבי מעשה היה והטבילוה קודם לאמה דאוקי לה לסוכה שמן של תרומה ובפ' כילד מברכין (דף לו·) נמי משמע דאפילו ללף דליתיה בארץ אלא מדרבנן חייב בתרומה בחו"ל ואיכא למידק דבפ"ק דחולין (דף ו:) משמע דפטור דאמרי' התם אני ראיתי את ר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן והתיר רבי בית שאן על ידו משום דס"ל דבית שאן חו"ל וה"נ משמע בפרק ר' ישמעאל בע"ז (דף נח:) דאמרי' התם ריש לקיש איקלע לבלרה חזנהו דקא אכלי פירי דלא מעשרי אסר להו אתא לקמיה דר' יוחנן א"ל אדמקטורך עלך זיל הדר בלר לאו היינו בלרה כלומר דבלרה מחולה לארץ היא ופטורה מן המעשר י"ל שאין כל המקומות שבחו"ל שוים דמקומות הסמוכין לא"י חייבין משום לתא דא"י וכן [ידים פ"ד מ"ג] בבל ומלרים כדאיתא התם משום דשכיחי שיירתא אבל שאר חו"ל איכה חייבת במעשר כלל לא בדמאי ולא בודאי דכי אמרי' התם [דמאי פ"א מ"ג] מכזיב ולהלן פטורין מן הדמאי ה"ה מן הודאי אלא דנקט דמאי משום דמיניה איירי התם כן הכריע רבינו שמשון בפירוש המשנה וכי תימא א"כ בלרה שהיתה קרובה כל כך לא"י עד שהיה טועה בה ריש לקיש לומר שבא"י היא למה לא חייבוה איכא למימר שאפי' באותן מקומות של חו"ל שחייבין מדבריהם יש חילוק בין פירות לפירות שהפירות שדומים לשל א"י חייבין וכדאיתא בירושלמי ועובדא דבלרה מן הפירות שאינן דומין היה : **אושפיזכניה** דרבה בר רב חנן וכו' מהו לפרוכי מינייהו האידנא· לפרק השרביטין ולהוציא (מן) [מהן] הזרע ביו"ט מי אמר כשחיטה וביטול דמי או דילמא כיון דאפשר מעיו"ט לא : אמר ליה מוללין מלילות· דדש כלאחר יד הוא ואפילו בשבת לאו איסורא מדאורייתא הוא אלא מדרבנן וביו"ט לא גזור : יד על יד. מעט מעט : אבל לא בקנון· כלי הוא שראשו אחד רחב והשני עשוי כמין מרזב ונותן הקטנית בראשו הרחב ומנענע והאוכל מתגלגל דרך המרזב והפסולת נשאר בכלי : בתמחוי. קערה גדולה וה"ה נמי דבשתי ידים אסור שאינו מותר לנפח בשבת אלא בידו אחת והכי איתא בגמרא אלא דאיידי (ב) דבעי למיתנא סיפא גבי יו"ט אפילו בקנון ובתמחוי נקט רישא אבל לא בטבלא וכו'· דמחזי כמאן דעביד לצורך מחר שאין דרך לעשות בכלים הללו אלא לימים הרבה : מעיו"ט אין.המולל מעיו"ט קתני ולא קתני המולל ביו"ט ופרקינן דאפי' ביו"ט שרי ואיידי דתנא רישא מע"ש דבשבת אסיר תנא סיפא מעיו"ט : **ואיבא** למידק דמהא משמע דבשבת לא שרי למלול כלל ואלו בפרק מפנין (דף קכח·) אמרי' חבילי סיאה אזוב וקורנית קוטם ואוכל וחכ"א מולל בראשי אלבעותיו ואוכל דאלמא מותר למלול בשבת תירץ הר"ז הלוי ז"ל דהתם דוקא בחבילי סיאה אזוב וקורנית אבל בחבילי תבואה וקטנית לא שרינן כלל והיינו סוגיין ואחרים תרלו דהתם אינו מולל אלא לרכך את האוכל ומש"ה שרי ע"י שינוי ומולל דהכא לפרק האוכל מתוך הקשין דאסיר לגמרי ולפי דעת זה מאי דאמר

רש"י

יעשה לכם : **מתני'** אין מוליכין · אע"פ שהותר בהפרשתה לא שרו לו הולכתה אלא תיקון עיסתו התירו לו ולא יותר : מתנות · הזרוע והלחיים והקיבה אף הם הרמתן מותר כי נלטוו להרימן ואע"ג שאין טובלין כשאר טבל לאסור הבשר באכילה מיהו אם לא יפריש עובר בעשה הילכך התירו הרמתן ולא הולכתן : **גמ'** על המתנות שמוליכין · כמו שמותר להפרים ביו"ט : על התרומה · שהופרשה מערב יו"ט : שב"ש אומרים אין מוליכין · גזרה דילמא אתי לאפרושינהו ביו"ט ואין מגביהין תרומה ומעשרות ביו"ט : הלכה כר' יוסי · ואליבא דב"ה דאפי' בתרומה נמי שרי ב"ה להוליך : איסורייתא . חבילות של חרדל בשרביטים והזרע בתוכן : מהו לפרוכי . השרביטין ולהוציא את הזרע ביו"ט מי שרי כשחיטה וביטול או דילמא כיון דאיפשר מעיו"ט לא כי תולדה דדישה היא: מוללין מלילות . דדש כלאחר יד הוא ואפי' בשבת לא הוי דאורייתא אלא מדרבנן וביו"ט לא גזור : מלילות של חיטין . שמוללין בידו כשהן רכין . גבי שבת גרסינן מיד ליד וגבי יו"ט גרס יד על יד . מיד ליד. שלא כדרך חול : קנון . כלי הוא ראשו א' רחב והשני עשוי כמין מרזב קצר ונותנין הקטנית בראשו הרחב ומנענע והאוכל מתגלגל דרך המרזב והפסולות נשאר בכלי : ובתמחוי . קערה גדולה : על יד . מעט מעט : אבל לא בטבלא . דמיחזי כמאןדעביד לצורך מחר שאין דרך לעשות בכלים אלו אלא הרבה : מעיו"ט . דלא קתני המולל

על יד על יד . שלא כדרך חול : קנון . סל : תמחוי . קערה גדולה : אבל לא בנפה ולא בטבלא · דמחזי כמאן דעביד לצורך מחר : המולל מערב יום טוב קתני ולא המולל ביום טוב · ופריק אפלו ביום טוב וכו' :

אסרי וכן הלכה אוקי"ל דיו"ט צריך עירובי תחומין וא"צ עירובי חצרות ושתופי מבואות אבל יוה"כ צריך אפי' עירובי חצרות ושתופי מבואות כשבת דתניא *אמרו להם בית הלל לב"ש אי אתם מודים שמערבין לגדול ביום הכפורים אע"פ שחייב בתענית ואסור לו לאכול כך מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה שמעינן מינה דבין ב"ש ובין ב"ה כולהו סבירא להו דמערבין לגדול ביוה"כ עירובי תחומין וחצרות כשבת וכן הלכה :

מתני' *בש"א אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביו"ט בין שהורמו מאמש בין מהיום וב"ה מתירין : **גמ'** תניא א"ר יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על המתנות שמוליכין על מה נחלקו על התרומה שב"ש אומרי' אין מוליכין ובה"א מוליכין אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי רב טובי בר מתנה הוה ליה גרבא דחמרא דתרומה אתא לקמיה דרב יוסף אמר ליה מהו לאמטויי לכהן האידנא אמר ליה הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אושפיזכניא דרבה בר רב חנן הוה ליה איסורייתא דחרדלא אתא לקמיה דרבה בר רב חנן אמר ליה מהו לפרוכי מינייהו האידנא ביו"ט לא הוה בידיה אתא לקמיה דרבא א"ל מוללין מלילות ומפרכין קטניות ביום טוב איתיביה אביי המולל מלילות מערב שבת למחר מנפח יד על יד ואוכל אבל לא בקנון ולא בתמחוי ולא בנפה ולא בכברה והמולל מלילות מעיו"ט למחר מנפח יד על יד ואוכל ואפי' בקנון ובתמחוי אבל לא בטבלא א ולא בנפה ולא בכברה מעיו"ט אין ביום טוב לא ופריק אפילו ביו"ט שרי ואיידי דתנא רישא מע"ש

שלטי הגבורים

מלא ושולחן רבך ריקן ומבשל גדי בחלב אמו ואכלו אע"ג דאסור מ"מ כיון דבאכילתו איכא שמחת יום טוב חשיב לורך היום וכן בבעילת מלוה שרינן במתוך בפרק קמא דכתובות משום דאיכא שמחת יו"ט והא דאסר לקמן בפרק שני לכבות את הנר מפני דבר אחר משום דהוי כעין מכשירין ורבינו תם פירש דלאו דוקא למולו אלא הוא הדין נמי אם לריך לילך לבית הכנסת או לטייל בשמחת יו"ט ואי אפשר לו להניח את הקטן יחיד בבית יכול הוא להוליאו עמו וכן להוליך ספרים עמהם לבית הכנסת ואף להחזירן דהתירו סופן משום תחילתן :

א ומ"מ לוזים ובטנים שנשתברו ועדיין מעורבין בקליפיהן אע"פ שהפסולת מרובה על האוכל מותרין דלא מקרי פסולת מרובה כיון דאורחייהו בהכי והוא כמו שומר לפרי ולא דמי לעצמות וקליפין כיון שנפרד לגמרי מן האוכל :

לשון ריא"ז

ואם היה פסולת מרובה על האוכל אע"פ שהיה מועט בשיעור ומרובה בטורח כגון שהי' עפרורי' דק הרי זה בורר אוכל ומניח הפסולת וכ"ש אם היו הפסולת מרובה אפי' בשיעור שהוא נוטל האוכל ומניח הפסולת כמבואר בקונטרס הראיות :

שיטת ריב"ב

גופו היא ולא אוכל נפש: יום טוב לריך עירובי תחומין . אפילו לצורך אוכל נפש ואין לריך עירובי הולאות לכל מידי דאיכא לורך כל דהוא : מתני' ב"ש אומרים אין מוליכין חלה וכו' . אע"פ שמותר בהפרשתה לא שרו ליה הולכתה דתיקון עיסתו התירו לו ולא יותר : מתנות . הזרוע והלחיים והקבה ואף הן הרמתן הותרה : גמ' לא נחלקו על המתנות שמוליכין . בין שהורמו מאמש בין שהורמו היום דכיון דהרמתן הותרה ביו"ט אף הולכתן הותרה לא נחלקו אלא על התרומה שלא הותרה הרמתה ביום טוב שבית שמאי אומרים אין מוליכין ובית הלל אומרים מוליכין : הלכה כר' יוסי . ואליבא דבית הלל דאפלו תרומה נמי מותר להוליך: אסורייתא. חבילו' של חרדל בשרביטין והזרע לתוכן : מהו לפרוכי.השרביטין ולהוליא הזרע ביו"ט מי שרי בשחיטה ובשול או דילמא כיון דאיפשר לעשות מערב יום טוב לא דתולדת דישה הוא : מוללין מלילות . דדש כלאחר יד הוא . ואפלו בשבת לאו דאורייתא הוא אלא דרבנן וביו"ט לא גזור :

המאור הקטן

שום צורך הדיוט והא דתניא אמרו להם ב"ש לב"ה והלא כבר נאמר עצרת תהיה לכם לכם ולא לגבוה דשמעת מינה דעל עולת חובה לוקה לב"ש ההיא כמ"ד נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט והא דאמרי' לב"ה מתוך שהותרה מלאכה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אין התרה זו שוה בכל דבר אלא יש לה דרכים חלוקים זה מזה בקטן ולולב וס"ת דאיכא לחדיוט צורך כל דהו אע"פ שאינו לאוכל נפש מותר לכתחילה ובעולת נדבה שהיא כולה לגבוה ואין בה להדיוט כלום לא הותרה לכתחלה אלא שאם עבר ושחטה אינו לוקה כיון שהוא מצוה וה"ה למבשל גיד בחלב ואכלו אע"פ שהוא איסורי הנאה כיון דקא מתהני מיניה ביו"ט אינו לוקה אבל הוציא אבנים לעשות מהן בנין אפילו ב"ה מודו דחיובי מחייב עליהן והוצאת כלים פלוגתא דב"ש וב"ה כמ"ש בהלכות : א] והא דתנן משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין ב"ה הוא דכי היכי דפליגי ב"ש במדורה פליגי בהוצאת כלים דאידי ואידי הנאת גופו היא ולאו אוכל נפש : [דף יג ע"א] ל"ק הא ר' הא ר' יוסי בר' יהודה לר' דמחייב במעשר במכנים שבלים למוללן במלילות משעת כניסתן (ג) ולא מצינו תרומה שזכאי בהרמתה ביו"ט שהרי הן טבולין מאתמול אבל לר' יוסי ברבי יהודה דפטר להו ממעשר עד שעת מלילה כיון דמוללין מלילות ביו"ט הוו להו פירי דטבילי האידנא ומותר להפריש מהן תרומה ביו"ט ולדבריו מצינו תרומה שזכאי בהרמתה ואקשינן עלה (ד) ולרבי נמי משכחת לה כגון שהכניס שבלים לעשות מהן עיסה ונמלך עליהן ביו"ט למללן דטבלן ביומיה ואוקימנא מאי תרומה רוב תרומה וזו השיטה (ה) בפירש"י ז"ל: [שם ע"ב] והא דתניא לענין מעשר המולל מלילות של חטין מנפח על יד על יד וכו' ואר"א עלה וכן לשבת : ופליגי בה אמוראי כיצד מולל וכיצד מנפח ופירושה ביו"ם ופירושה בשבת ולא הזכיר הרי"ף ז"ל מכל זה כלום במקום הזה אלא במסכת שבת וגם שם לא כתבה כראוי :

מלחמת ה'

ועוד ופליגי בה אמוראי כיצד מולל וכו' וגם שם לא כתבה כראוי : **אמר** הכותב סכינא חריפא מפסקא שמעתא אלא תרוייהו בשבת כדעת רבינו הגדול ז"ל וכבר פירשנו הכל כראוי במסכת שבת בס"ד :

השגות הראב"ד

מלתא כדאיתא ואיכא לאקשויי על רב יצחק בר אבדימי דמוקים להאי מתניתין כב"ש מאי איריא עולת נדבה אפי' עולת ראייה נמי דהא אמרינן ותגותם חג . לה' חגיגה אין עולת ראיה לא וא"ל משום דהסוא הכתוב נתקו לעשה :

א] והא דתנן משלחין כלים וכו' כי היכי דפליגי ב"ש במדורה כו' : א"א הרב ז"ל לא אמר דבר זה מעולם ולעולם מלבוש הולאתו כהולאת אוכל נפש ד"ה אבל הולאת כלים שלא לצורך מלבוש ולא לצורך אוכל נפש בהם מחלוקת ב"ש

הגהות הב"ח

(א) נ"ל דמפתח (ב) נ"ב וכ"כ התוס': (ג) לא כנ"ל: (ד) וכן קתני תוס' דגרסינן ולרבי כו' ולא כגירסת רש"י ופירושו ע"ש: (ה) בלא כפי' רש"י כנ"ל:

דאמר בגמרא כילד מולל ומסקינן דלמלול בחדא אצבע אכולהו שרי ביו"ט היא שלפי דעת זה כי אמר מוללין ביו"ט דוקא ע"י שינוי אבל בשבת אסור אפי' ע"י שינוי ואין זה דעת הרב אלפסי ז"ל שהוא הביא להא דכילד מולל בפרק מפנין ולא הביאה כאן משום דס"ל דבשבת מותר למלול ע"י שינוי כדמוכח ההיא דמפנין וביו"ט מותר למלול בלא שנוי כלל והכי מוכח ממאי דאהדר רבה בר רב חנן לאושפיזכניה מוללין מלילות בסתם שאילו היה צריך שינוי היה לו לפרש כדי שלא יטעהו ודאמרי' הכא אידי דתנא רישא מע"ש דמשמע דלא שריא מלילה בשבת כלל כ"ל נר מצוה דהכי קאמר דלא מצי תני המולל בשבת והמולל ביו"ט דאם איתא הוה משמע שאין בין שבת ליו"ט כלום לענין מלילה וליתא דבשבת שינוי מיהא בעיא ומש"ה לא תנא נמי ביום טוב המולל ביום טוב דאי תנא הכי הוה משמע דבשבת מיתסרא לגמרי וליתא ומש"ה לא תנא הכא מלילה בשבת ויו"ט כלל : **מתני'** ב"ש אומרים תבלין נדוכין במדוך של עץ · מדוך הוא בוכנא : והמלח · במקום שיש מלח גסה ידוכנו בפך ובעץ הפרור דהיינו כף גדולה דמלח בעי שינוי כי האי : והמלח במדוך של עץ · נהי דשינוי בעי אבל סגי בהאי שינויא זוטא : **גרסי'** בגמרא [דף יד:] דכ"ע מיהת מלח בעי שינוי מ"ט רב חסדא ורב הונא חד אמר כל הקדירות צריכות מלח ואין צריכות תבלין· פי' כל מיני קדירות צריכות מלח הלכך מאתמול הוה ידע ואיבעי ליה לדוכה ואין כל מיני קדרות צריכות תבלין והוא אינו יודע מה יעלה בלבו לאכול מחר וחד אמר כל התבלין כולן מפיגין טעמן כלומר אם נדוכין מאתמול ומלח אינה מפיגה טעמה הלכך איבעי ליה לדוכה מאתמול ואמרי' איכא בינייהו דידע מאי קדרה בעי לבשולי. פי' ללישנא קמא אפי' תבלין בכי האי גוונא בעו שינוי כיון דכבר ידע מאתמול וללישנא בתרא לא בעו שינוי אי נמי במוריקא כלומר דתבלין של כרכום נמי איכא בינייהו שהכרכום אינו מפיג טעמו אם נדוך מבעו"י והוא לא היה יודע מה יבשל מחר ללישנא בתרא בעי שנוי וללישנא קמא לא בעי שנוי : **וכתבו** בתוספות וכן הר"ז הלוי ז"ל דכיון דבכל חד מהני לישנא איכא קולא וחומרא נקטינן חומרי דכל חד דליכא למימר הלך אחר המיקל כיון דכל חד מינייהו מיקל ומחמיר ולפי זה מלח ומוריקא לעולם בעו שינוי וכולהו תבלין נמי היכא דידע מאי קדרה בעי בשולי בעי שינוי אבל היכא דלא ידע שרי בלא שינוי כלל אבל הרב אלפסי ז"ל השמיט לשטות הללו מדאמרי' אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנדוכין נדוכין כדרכן אפילו מלח ואמר עלה בגמרא דהוא דאמר כתנא דברייתא ובתר הכי אמרינן א"ל רב לרב אחא ברדלא כי דייכת כלומר מלח אצלי ודוך כלומר הטה המדוכה על צדה דסבירא ליה כשמואל דאמר לנדוכת כדרכה ובמדוך של אבן ומיהו שינוייא זוטא בעי ועובדא דרב ששת נמי מוכח דדוקא לענין מלח א"ל אצלי ודוך כמו שכתב הרב אלפסי ז"ל דרב ששת שמע קל בוכנא א"ל האי לאו מגו ביתאי היא כלומר יודע אני שאין זה בתוך ביתי שאסרתי עליהם לדוך במדוך של אבן בלא שינוי : נבוחי מנבח. כשהגרעינין משתברין נשמע קולם עם המדוכה כמנבחין : **וכתב** הרב אלפסי ז"ל דממילא שמעינן דהא דאמר רב לרב אחא ברדלא אצלי ודוך לענין מלח קאמר ליה אבל תבלין לא בעו הטייה ובודאי דהכי הוא ומיהו כי היכי דבעי אמתניתין דכולי עלמא מיהא מלח בעיא שינוי מאי טעמא ויהבינן טעמא רב חסדא ורב הונא מר כדאית ליה ומר כדאית ליה ה"נ איכא למבעיא אהך מסקנא מאי טעמא מלח בעיא הגלאה טפי מתבלין ומלטרכינן לטעמייהו דרב חסדא ורב הונא והיה לו לרב אלפסי להביאן בהלכותיו משום דנפקא מינה (ג) וכמו שכתבתי ומה שכתב הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות בזה לא נתיישב לי כלל אבל נראה לי דמאי דאמר ליה רב כי דייכת אצלי ודוך חומרא בעלמא היא דאיהו ודאי כרב יהודה אמר שמואל דאמר כתנא דברייתא ס"ל דאי כתנא דמתני' היכי סגי בהגלאה והוא מדוך של עץ בעינן אלא ודאי לחומרא בעלמא אמר דלמלח ניגלי פורתא וליסנא דרב ששת נמי דאמר האי לאו מגו דביתאי הוא הכי מוכח לומר שהוא מחמיר על עצמו דבמילתא דאיסורא ממש לא שייך האי לישנא וכיון דמשום חומרא בעלמא עבדי הכי דלמא לא מחמרי אלא במלח דלעולם אית בה תרתי שכל הקדרות צריכות לה ושאינה מפיגה טעמה אבל בחדא מינייהו לא מחמרי ומוריקא נמי (ד) ויודע מאי קדרה בעי בשולי אע"ג דאית בה תרתי אפשר שלא החמירו בו דכיון דחומרא בעלמא היא ובדרבנן אין לנו בה אלא מלח מן הטעמים שכתבנו ועוד מפני שהיא נדוכת יפה בהגלאה מפני (ה) דקותה מה שאין כן בתבלין : **ואיבא** למידק אמתניתין דעל כרחין דיכת תבלין ומלח מלאכת אוכל נפש היא ולא מכשירין דלא אשכחן מכשירין שאיפשר לעשותן מעיו"ט דלשתרו בשינוי ומלח הא אפשר אלא על כרחין מלאכת אוכל נפש עצמו היא ואי הכי קשיא לן (ו) שינוי [זה למה] דהא באוכל נפש עצמו לא חלקו בין אפשר ללא אפשר וכמו שכתוב לפנינו בס"ד וי"ל שמתוך שאדם עשוי לדוך תבלין ומלח לימים הרבה ואיכא למיחש דמיתחזי כעביד לצורך חול אסרוה עליו בלא שינוי אלא שהתירו בתבלין לפי שלא פשט כשלא דך מאתמול אי משום שמפיגין טעמא ואי משום דלא ידע מאי קדרה בעי בשולי ואין כל הקדרות צריכות תבלין אבל כל היכא שהיה לו לדוך ולא דך החמירו להצריכו שינוי שמא יחשוב הרואה דלצורך חול קא עביד ודמיא לבקוע עצים דאמרינן לקמן [דף לא:] דבעי שינוי מפני שדרך בני אדם לבקען לימים הרבה ומיחזי כמאן דעביד לצורך חול : **ומדמסקינן** דתבלין לא בעי שינוי תשובה על רש"י ז"ל שכתב בפרק תולין [דף קמא.] במימריה דרב יהודה דאמר התם הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרי אסור ורבא אמר דכיון דקא משני אפי' טובא נמי דביו"ט קאי וליתא דהא מסקינן דתבלין לא בעו שינוי כלל אלא בשבת קאי וכמו שכתב הרב אלפסי ז"ל שם : **ירושלמי** ר' ירמיה ור' אמי בשם ר' יוחנן השום השחליים החרדל נדוכין כדרכן וכתב הרשב"א ז"ל דמסתבר דלרבנן דאסרי לקמן לשחוק פלפלין בריחים שלהם משום עובדין דחול חרדל נמי אין שוחקין אותו בריחים שלו מהאי טעמא וגרסי' תו התם רבי יצחק שאל לר' יוחנן מהו לשחוק קונדיטון ביומא טבא א"ל שרי רבי יצחק עטושיא שאל ריש לקיש מהו לשחוק קונדיטון ביומא טבא א"ל הב לי ואנא שתי ר' זעירא שאל עבדי דר' יודן נשיא שחיק מר קונדיטין ביומא טבא א"ל אין וכל מיני סקריקין : **תנן** רבנן אין עושין טיסני ביו"ט · שטורח גדול הוא שכותש החטים שנחלקין א' לד' : מה טעם קאמר אין עושין טיסני לפי שאין כותשין במכתשת · מוכח בגמרא דלאו דוקא טיסני אלא הוא הדין טרגיז שהוא לחלק חדא לתלת וחלקה שהוא נחלק לשנים אלא להכי נקט טיסני לגלויי דכי תנא אין כותשין במכתשת לאו בגדולה בלחוד קא אסר אלא אפי' בקטנה

מע"ש תנא סיפא מעיו"ט וכן הלכה :

מתני' *ב"ש אומרים א תבלין נדוכין במדוך של עץ והמלח בפך ובעץ הפרור וב"ה אומרים תבלין נידוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ : **גמ'** אר"י אמר שמואל כל הנידוכין נידוכין כדרכן ואפי' מלח אמר ליה רב לרב אחא ברדלא כי *) דייכת אצלי ודוך והא דרב אוקמוה רבוותא במילחא אבל תבלין לא בעי הצלאה ומסתייע הדין סברא(א) מיהא דאמר רב ששת שמע קל בוכנא אמר האי לאו מגו ביתאי הוא ואקשינן ודלמא אצלויי (ב) אצלי ודייקי ופריק שמעיה דהוה ציל קליה ודילמא תבלין הוו תבלין נבוחי מנבח קליהו מדקא מקשינן ודילמ' אצלויי אצלו ודייקו ופריק שמעיה דהוה ציל קליה והדר אקשינן ודילמא תבלין הוו שמעינן דתבלין לא בעו הצלאה וממילא שמעינן דהא דאמר רב לרב אחא ברדלא אצלי ודוך לענין מלח קאמר ליה אבל תבלין לא בעו הצלאה והכי איפסיקא הילכתא בהלכות פסוקות ובהלכות גדולות תנו רבנן אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת ותריצנא הכי קאמר מה טעם אין עושין טיסני לפי שאין כותשין במכתשת

*) כד"ס סגי' דייקת אצלי ודוק

והא

רש"י

המולל ביו"ט : **מתני'** מדוך · בוכנא של עץ מכה בו : כדרכו · וא"צ שינוי : אבל מלח · במקום שיש מלח גסה : בפך · של חרס דוכן דהוי שינוי : או בעץ של פרור · כף גדולה דמלח בעי שינוי משום דהיה לו לדוך מעיו"ט דאינו מפיג טעמא אבל תבלין מפיגין טעמן : והמלח במדוך של עץ · דבעי שינוי אבל סגי בשינוי זוטא: **גמ'** אצלי ודוק · הטה המדוכה על צדה דקסבר כשמואל דכל הנדוכים נידוכים כדרכן מיהו שינוי זוטא בעיא : קל בוכנא · הכאת מלח : הא לאו מגו דביתאי הוא · יודע אני שאין זה בתוך ביתי כי אסרתי להם לדוך במדוך של אבן בלא שינוי : ציל קליה · ואלו דך בהטאה באלכסון לא היה קולן צלול : ודילמא תבלין הוו · שאין צריכין שנוי : נבוחי נבח · כשהגרעינין מתשברין נשמע קולו עם המדוכה : אין עושין טיסני · ביום טוב שטורח גדול הוא שכותש החטין עד שנחלקין אחד לארבע : אין עושין טיסני. כלל לפי שאין כותשין שום כתישה בשום

עין משפט

א מיי' פרק ג מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקי :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל מהא : (ב) אצלו ודייקו כצ"ל : (ג) נ"ב טוכא (ד) אפי' ידע כצ"ל : (ה) רכותא כצ"ל : (ו) אמאי בעינן שיטי דהא כצ"ל : (ז) מעיקרא כצ"ל :

שלטי הגבורים

א סמ"ג הביא דעת ר"ח והשאלתות ורש"י דפליגי עם רבינו ס"ק דבילה גבי כתישת פלפלין ביו"ט דאינהו סברי דבעי שינוי כמו בשבת ורבינו התיר לכותשן בלא שינוי והטור כתב וז"ל תבלין או פלפלין נדוכין כדרכן לרב אלפס אפילו במדוך של אבן חוץ מן המלח שצריך שינוי שיטה קצת ומיהו אסור לטחון הספלפל בריחיים קטנים שלהם וכן כתב מיי' אבל לדעת התוס' גם פלפלין ותבלין צריכין הטייה אם יודע מעיו"ט כמה קדרות רוצה לבשל ואם אינו יודע שרי ושום וחרדל ושחלים אפילו אם יודע מעיו"ט שרי לפי שנפגמים ביותר אם שוחקין אותם מעיו"ט :

לשון ריא"ז

תבלין נדוכין כדרכן ביו"ט אפילו במדוך של אבן והמלח אינו נדוך אלא על ידי שינוי או מטה המכתשת ודך בהטייה לפי שהמלח אינו מפיג טעמו ואם היה יודע מאתמול שהוא צריך לכרכום ביו"ט היה יכול לדוכו מאתמול ואם בא לדוכו ביו"ט צריך שינוי כמלח כמבואר בקונטרס הראיות ומותר לשחוק תבלין כדי לעשות קונדיטון ביו"ט שהוא יין המתובל בתבלין וזה מבואר בתלמוד ארץ ישראל :

שיטת ריב"ב

מתני' תבלין נדוכין במדוך של עץ . דאיכא שנויא זוטאי : והמלח בפך ובעץ הפרור. דמלח בעיא שנוי כדמפרש בגמ' : והמלח במדוך של עץ . שינוי הוא דבעי אבל בהאי שינויא סגי: גמ' כל הנדוכין נדוכין כדרכן ואפילו מלח. בגמ' פרכינן והא אמרת דכולי עלמא מלח בעיא שינוי ופריק הוא דאמר כי האי תנא וכו' תניא וכו': כי דייקית מלח אצליי. המדוכה על צדה ודוק דקסבר כשמואל ומיהו מלח שנויא זוטא בעיא : אין עושין טיסני וכו'. פרכי' בגמ' תרתי : כלומר לימא אין כותשין במכתשת ותו לא ותרצי' הכי קאמר מה טעם אין עושין טיסני לפי שאין כותשין בשום מכתשת אפילו בקטנה :

מלחמת ה'

ועוד ופלוגתא דרב הונא ורב חסדא במלח כו' עד בעי שינוי : **אמר** הכותב אבל לא נאמרו דברים הללו אלא למשנתינו דקתני תבלין כדרכן ומלח במדוך של עץ דאלמא בעיא שינוי גמור אבל אנן הא קי"ל כברייתא דקתני כל הנדוכין נדוכי' כדרכן בכלל כזה אפילו מוריקא שאין טעמו פג וחרדל שכל הקדרות צריכות לו לפי שהוא נאכל בפני עצמו וכן יש בכלל כל הנדוכין אפילו יודע מאי קדרה בעי בשולי וכולן קתני כדרכן והיינו בלא שינוי ובלא הגלאה כלל אבל במלח לא קתני כדרכה אלא לכל דבר והיינו נדוכה יפה במדוך של אבן אפילו לקדרה ומשום הכי חדית בה רב דדוקא ע"י הגלאה הא שאר כל הנדוכין כדרכן כדקתני בהדיא ומיהו (ז) בעיקרא אפליגו בה אמוראי אמתני' משום דלא קתני בה בהדיא כל הנדוכין אלא תבלין נדוכין כדרכן ומלח במדוך של עץ והוה אפשר להו למימר דה"ה לשאר מינין כגון דידע מאי קדרה בעי בשולי אי נמי מוריקא דרישא דמתני' דוקא דלא מפקא אלא תבלין דסתמן אי אפשר לדוכן מבערב אי משום דמפיגין טעמן אי משום דלא ידע בהו ועוד דהוה קשיא להו מאי טעמא בעיא מלח שנוי יותר משאר מינין אבל אמסקנא אדחו להו כל הנך מילי דמדקתני בברייתא כל הנדוכין נדוכין כדרכן ואתא רב ותדיח במלח דנכי דלא בעיא שנוי אבל בעיא הגלאה דלא קתני בה כדרכה והשתא לא קשיא מאי שנא מלח משאר הנדוכין מפני שהמלח נדוכת יפה יפה בהגלאה וכיון שכן בעיא הגלאה משום דלא לעביד עובדין דחול שלא לצורך והיינו טעמא שנדוכת עם שאר הנדוכין הואיל ואינו טורח בה בפני עצמה לאו עובדין דחול עביד דלא לצורך וזו היא הדרך שדרכו בה רבינו הגדול ור"ח זצ"ל שלא הזכירו כלל הא דרב הונא ורב חסדא אבל רב שמעון בעל הלכות ז"ל אמר וכל דמידק ביו"ט לא צריך לאצלויי בר ממלחא ומוריקא תפס לו הלשון שמפיגין טעמן משום דכל מילי דיו"ט כהך טעמא תליאן :

המאור הקטן

[דף יד ע"א] א] **ופלוגתא** דרב הונא ורב חסדא במלח מאי טעמא בעי שנוי לא אסתיימא הילכך נקטינן כחומרי דמר וכחומרי דמר והיכא דידע מאי קדרה בעו בישולי אי נמי במוריקא כולהו בעי שינוי :

השגות הראב"ד

ב"ש וב"ה והלכה כב"ה: א] **ופלוגתא** דרב הונא וכו' עד וכחומרא דמר : א"א אין בדבריו כלום שהגאונים לא הצריכו שטייה בשום תבלין והירושלמי מסייע שהקשו וידוך מאתמול בשם רבי יוחנן שטעמו מר דזעירא בשם ר"י השום והשחלים והחרדל נדוכין כדרכן. הלכך לעולם אין תבלין צריכים שינוי אבל מוריקא בעי שינוי לדעת מי שאומר שטעמו מר כי מוריקא לעולם אין טעמו מר וכל הקדרות צריכות מוריקא. אבל למ"ד שטעמו פג מוריקא נמי טעמו פג. וי"מ מוריקא אין טעמו פג אבל כל הקדרות אין צריכות מוריקא ולזה הפי' אינו יודע מה בין טעמו מר לטעמו פג :

בקטנה דכי היכי דבטיסני ליכא ספיקא שמתוך שטרחותן מרובה אסור אפי' בקטנה כמי ה"נ בחלקא וטרגיז: והאי מתניתא אוקימנא לבני א"י. פירוש דאית להו עבדי ומזלזלי ועושין בגדולה ואומרים בקטנה עשינו ומשום הכי אסרין עלייהו אפי' בקטנה אבל לדידן בני בבל כותשין במכתשת קטנה כך פי' רש"י ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק שלישי מהלכות יו"ט ובא"י אפי' בקטנה אסור שהתבואה שלהן טובה היא ואם כותשין אותה מעיו"ט אין בכך הפסד: קליף ליהריה-לוהר מראיתו היה קלוף ולבן: **מתני'** הבורר קטנית ביו"ט בש"א בורר אוכל ואוכל-אבל אינו מותר לברור הפסולת: ובה"א בורר כדרכו-אפי' ליטול הפסולת: אף מדיח ושולה-מפרש בגמרא שמדיח במים ושולה הפסולת הצף למעלה כמו (א) מה שישלה בחביות דהיינו כמי שנוטל חרצנים הצפים על פי החבית: **גמ'** במה דברי' אמורי' (ב) דשרי ב"ה ליטול פסולת ממש ולהשליך: מי איכא מאן דשרי-היכא דאיכא טרחא יתירא כגון הכא דאיכא פסולת מרובה וטרחא יתירא דמוטב ליטול האוכל: דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא-כגון שהפסולת אבנים דקות וא' מן האוכל גם שנים מן הפסולת וה"ק בד"א בזמן שטורח האוכל מרובה על של פסולת דבהא הוא דקא אמרי ב"ה דנוטל פסולת דמיעוטא טרחא עדיף אבל אם טורח פסולת מרובה על האוכל דברי הכל וכו' כך פרש"י ז"ל ואחרים פירשו דהאוכל קאי דנפיש בטרחא כגון שהוא דק אבל הוא מעט והפסולת מרובה והוא גס וזוטר בטרחא דמהו דתימא דמעוטי בטרחא עדיף ונוטל את הפסולת קמ"ל דכיון דפסולת מרובה אסור ואפשר דתרוייהו איתנהו: **מתני'** ב"ש אומרים אין משלחין ביו"ט-דורון איש לרעהו: אלא מנות-דבר המוכן להניחו בפני האורחים: אבל לא את התבואה-שאינה ראויה היום שאין טוחנין ביו"ט שהיה לו לטחון מאתמול שלא תפיג טעמה: ור"ש מתיר בתבואה-שמא יבשל בקדר' ויכתשה במכתשת קטנה: **גמ'** שלא יעשה כשורה-ע"י שלשה בני אדם דאוושא מילתא ונראין כמוליכן למכור בשוק ורבינו אפרים ז"ל פירש מפני שנראה האחד מוכר והשני לוקח והשלישי סרסור ובגמרא אמר בעי רב אשי תלתא גברי ותלתא מיני מאי תיקו והרמב"ם ז"ל פסקה לקולא בפ' ה' מהלכות יו"ט אבל בעל הלכות ז"ל פסקה לחומרא וכן נראה דעת הרב אלפסי ז"ל שהשמיטה וצריך עיון למה: **רבי** שמעון מתיר בתבואה של חטין לעשות מהם עססיות-מאכל חטים: רסיסים-מאכל העשוי מן העדשים ונראה שדעת הרב אלפסי ז"ל לפסוק כר"ש מדפרשיה מילתיה אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפרק חמישי מהלכות י"ט כתנא קמא דאמר אבל לא את התבואה: **מתני'** משלחין כלים-בגדים: והן לצורך המועד: וגמרא בעי כלאי' למאי חזי: אבל לא סנדל מסומר-סנדל של עץ מגופה (ג) מסמרות שגזרו חכמים עליו שלא לנועלו בשבת וביו"ט משום מעשה שהיה כדאיתא במסכת שבת בפרק במה אשה (דף ס.): מנעל שאינו תפור-אמר בגמ' לא צריכא דנקיט בסיכי פירוש יתדות קטנות של עץ דבלאו הכי פשיטא דלא חזי למידי וי"א שתי תפירות באמצעו ושתים בעקבו: אף לא מנעל לבן-שאינו ראוי היום לנועלו שצריך אומן להשחירו: **גמ'** למימך-לקפל: שמא תכרך לו נימא-של בגדים גדולים וגסים ומחממת במקומה ועובר משום לא תלבש שעטנז: דמפסיק מידי-שנותן בגד בינתים: אסור ליישן עליהם-מדרבנן תמהני מאי איריא שמא תכרך דמשמע דלא מפסיק מידי אפילו עשר מצעות נמי וכלאים תחתיהן אסור ליישן עליהם גזירה שמא יעלה אותן עליו וכדאמרינן עלה משום שנאמר לא יעלה עליך כלומר משום גזירה דהעלאה ומלשון רש"י ז"ל שכתבתי נראה שהוא מפרש אסור לעשות כן שמא תכרך ואיכא אסורא דאורייתא ודר"ש בן פזי מדרבנן ואין צורך לזה אלא כך נ"ל דברייתא' נקיט לה הכי משום דאפי' בכלאי' שאין דרכן בהעלא' אלא בהצעה כל היכא דלא מפסיק מידי

רש"י

מכתש אפי' קטנה: לבני ארץ ישראל-שיש להן עבדים דמזלזלי ועושין בגדולה ואומרים בקטנה עשינו ולכך אוסרין להן אף בקטנה: אבל לדידן-בני בבל: דהוה קליף ליהריה-מראיתו היה קלוף ולבן: מדיח ושולה-מדיח במים ושולה מה שצף למעלה: **גמ'** בד"א-הא דשרו ב"ה ליטול הפסולת ולהשליך: מי איכא מאן דשרי-ואפילו לשלשל הא בטל מיעוטא לגבי רובא והוי כולה פסולת ותו לא חזי: דנפיש בטירחא-שכולו דק וה"ק בד"א בזמן שטורח האוכל מרובה על הפסולת הוא דקאמר בית הלל נוטל הפסולת דמעוטי בטירחא עדיף אבל טורח הפסולת מרובה ד"ה נוטל האוכל: **מתני'** אין משלחין-דורון איש לרעהו: אלא מנות-דבר המוכן שאינו עשוי להניחו למחר כגון חתיכות לפני האורחין וכן דגים: אבל לא תבואה-שאינה ראויה היום שאין טוחנין ביו"ט כי היה לו לטחון אתמול כי לא תפיג טעמה: מתיר בתבואה-כי שמא יבשלה בקדרה ויכתוש במכתשת קטנה: **גמ'** שלא יעשנה כשורה-לא ישלח דורון ע"י אנשים הרבה דאוושא מילתא ונראה כמוליכן בשוק כדי למכור: עססיות-מאכל חיטין: רסיסין-מאכל העשוי מן העדשים: **מתני'** משלחין כלים-לצורך המועד ובגמרא מפרש למאי חזו כלאים: אבל לא סנדלי' של עץ ומגופה עור ומסמרות וגזרו חכמים עליו שלא לנועלו בשבת ויו"ט משום מעשה שהיה שנהרגו *הרוגי מלכות על ידו כדאמרי' במסכת שבת: ולא מנעל שאינו תפור-דלא חזי למידי: אף לא מנעל לבן-שאינו ראוי לנעול שצריך אומן להשחירו: שגילותין-שנהנין שמתקשטין בו: **גמ'** למימך-לכפול אותו: שמא תכרך נימא-של בגדים גדולים וגסים כגון של גלופקרין שקורין קופא ומחממת במקומה ועובר משום שעטנז אי נמי דעיקר הבגד מהנהו ומחממו למשה הוי לה כלבישה דאית ביה הנאה: דמפסיק מידי-שנותן בגד בינתים: אסור-ליישן עליהם

תורה אור

והא מתניתא אוקימנא לבני ארץ ישראל אבל לדידן כותשין במכתשת קטנה דתניא אין כותשין במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה ואוקימנא לבני בבל: רב פפי איקלע לבי מר שמואל אייתו ליה דייסא ולא אכיל ודילמא במכתשת קטנה עבדוה חזייה דהוה דייק טפי ודילמא מאתמול עבדוה חזייה דהוה קליף צידהריה טפי ואי בעית אימא שאני בי מר שמואל דאיכא פריצותא דעבדי: **מתני'** *הבורר קטניות ביום טוב בש"א בורר אוכל ואוכל ובה"א בורר כדרכו בקנון ובתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה רבן גמליאל אומר °אף מדיח ושולה: **גמ'** תניא רשב"ג אומר בד"א בזמן שהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל דברי הכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא מאן דשרי לא צריכא דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא: **מתני'** ב"ש אומרים *אין משלחין ביו"ט אלא מנות ובה"א משלחין בהמה חיה ועוף חיין ושחוטין: משלחין יינות שמנים וסלתות וקטניות אבל לא תבואה ר"ש מתיר בתבואה: **גמ'** תני רב יחיאל ובלבד שלא יעשה *כשורה: תנא אין שורה פחותה מג' בני אדם: ר"ש מתיר *בתבואה: *של חטים לעשות מהם עססיות שעורים ליתן לפני בהמתו עדשין לעשות מהן רסיסים: **מתני'** משלחין כלים בין תפורין ובין שאינן תפורין אע"פ שיש בהן כלאים והן לצורך המועד אבל לא סנדל מסומר ולא מנעל שאינו תפור רבי יהודה אומר אף לא מנעל לבן מפני שהוא צריך אומן זה הכלל כל שנאותין בו ביו"ט משלחין אותו: **גמ'** בשלמא תפורין חזו למלבוש שאינן תפורים נמי חזו לכסויי אלא *כלאים *למאי חזו וכ"ת חזו *) למזגא עלייהו והתניא °לא יעלה עליך אבל אתה מציע תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן גזירה שמא תכרך נימא אחת על בשרו וכי תימא דמפסיק מידי ביני ביני והאמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יוסי בן שאול משום קהלא קדישא שבירושלים אפי' עשר מצעות זו על גבי זו וכלאים **) ביניהן אסור לישן עליהן

*) בס"י הגי' למימך תותיה והתניא **) בס"י הגי' תחתיהן

נר מצוה

ויקרא יט

שלטי הגבורים

א ותלתא מיני בתלתא גברא בעיא ולא איפשטא ומיימון מתיר:
ב ומיי' אוסר בתבואה ולזה הסכים הרא"ש:
לשון ריא"ז
אבל לא תבואה מפני שצריך לטוחנה לעשות ממנה פת והרי הטחינה אסור ביו"ט ונראה בעיני שמשלחים שעורי' הראויי' לבהמה שמותר לטרוח בשביל בהמה כמבואר בקונטרס הראיות:
ג כ' הרא"ש ז"ל מדהביא רב אלפס ברייתא זו משמע דפסק הלכה כר"ש ולא ידענא טעמא מאי ובעל העיטור ז"ל כתב דטעמא דתנא קמא כדגרסינן בירושל' אתיא דר"ש בשיטת רבי עקיבא כמה דדריש ר' עקיבא לכל נפש אף אוכל נפש בהמה בכלל וכן סבר רבי שמעון אף נפש בהמה בכלל ותנא קמא דאסר סבירא ליה כר' יוסי הגלילי ונראה לי דגמרא דידן פליגי אירושלמי דטעמא דרבי שמעון מפרש בגמ' משום דחזיא למיעבד מינייהו מאכל אדם וגם לישנא דמתניתין משמע דלא כירושלמי דמשמע דרבנן אסרי תבואה לפי שאינן ראויות למאכל אדם כקטניות והרמב"ם ז"ל פסק כתנא קמא וכן עיקר:
לשון ריא"ז
ד שלשה חלוקין הן בכלאים בגדים רכים שראוי לו להתכסות בהן אסור לו לאדם להציען תחתיו ואפילו היו עשר מצעות זו ע"ג זו וכלאים תחתיהן אסור לו לשכב עליהן גזרה שמא יעלה עליו והתורה אמרה ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך ואם אין ראוי להתכסות בהן כגון הכרים והכסתות אם היה מציען תחתיו ואין בשרו נוגע בהן מותר כמו שמבואר במסכת כלאים ואם היו קשין שאין ראוי להתחמם אע"פ שבשרו נוגע בהם מותר לפיכך הערדלין שמשימים כמין לבד קשה תחת פרסות הרגל אין בהם משום כלאים ולא התירו הקשין אלא להציען תחתיו אבל להתכסות בהן אסור שנאמר ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך שהרי בגדי כהונה קשין שהיה חוטן כפול לכ"ד חוטין ולא הותרו לכהני' אלא בשעת עבודה אבל שלא בשעת עבודה אסורין ללובשן כמו שמבואר בפ' ראשון של ערכין אבל מקפלין אותן ומשימין אותם תחת ראשיהם כשהיו ישנים כמו שמבואר במס' תמיד וכן ביאר מו"ה: לבדין הקשין מותרים אפילו בלבישה כיון שאפי' לבישת הרכים אינו אלא מדרבנן:

עין משפט

א מיי' פרק ג מהל' י"ט טור או"ח סי' תקי:
ב מיי' פרק ה מהלכו' י"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקיז:
ג מיי' פרק י מהל' כלאי' סמג לאוין רפג טור י"ד סי' שא:

הגהות הב"ח

(א) משישלה בחבית כצ"ל וכ"כ בפרק הפועלים: (ב) דשרו כצ"ל: (ג) עור ומסמרות קבועין בו כצ"ל: (ד) נ"ב א"ב הטעם:

ע"ז סרוגים ע"י

המאור הקטן

[דף יד ע"ב] **הא** דתנן משלחין כלים אע"פ שיש כלאים אוקימנא בקשין ובמסכת יומא אמר רב אסי בגדי כהונה קשין הן ולפיכך היו פושטין אותן ומניחים אותן תחת מראשותיהן ואיכא דקשיא ליה ההיא דגרסינן במס' ערכין הכל חייבין בציצית כהנים ולוים וישראלים והוינן בה פשיטא כהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל ואשתרי כלאים לגבייהו וכו' ואם איתא דבגדי כהונה קשין הם הא לא אשתרי להו כלאים א] ונ"ל כאן באבנט כאן בשאר בגדים ההיא דבמסכת יומא באבנט נאמרה שפרחי כהונה הדיוטים היו ולא היה בבגדיהם כלאים אלא באבנט בלבד והאבנטים של כהן גדול ושל כהן הדיוט היו קשין מפני שהיו חוגרין בהן מתניהן אבל זה שאמרו במסכת ערכין דאשתרי כלאים לכהנים בבגדי כהונה בחשן ואפוד של כהן גדול שהיה בהן כלאים והיו רכין ולא קשין לפי שהיו עשויין ללבישה ואסיקנא התם בבגדי כהונה היוצא בהן במדינה אסור איכא למימר דאדחיה לה דרב אשי דאמר בגדי כהונה קשין הן ואיכא למימר האי דקתני במדינה אסור לאו משום כלאים אלא מעלה דרבנן היא ומעלה עשו בבגדי קדש ודיקא נמי דקתני אסור ולא קתני חייב ש"מ (ד) ויש מי שפירש שלא אמרו בגדי כהונה קשין הן אלא לענין הצעה תחתיו של אדם דמדאורייתא שריא ורבנן הוא דגזרו בה ברכין ולא בקשין שאין דרכו של אדם להשתמש בהן ליהנות מהן אבל בלבישה אסורין הן בגדי כהונה אע"פ שהן קשין כיון שהן שוע טווי ונוז ולפי' חייב בהן במדינה משום כלאים וכל שהוא שוע או טווי או נוז דהוא כלאים מדרבנן ולא דאורייתא אם הוא קשה מותר אפילו בהעלאה דלא גזור רבנן בקשין והיינו טעמא דנמטא גמדא דפריש שאפילו היה מן הרכים לא היה אסור אלא מדרבנן כדתנן ב] הלבדין אסורין מפני שהן שועין ובסוף מס' נדה אסיקנא דמדאוריי' בעי' שוע טווי ונוז שלשתן כאחד מדאפיק בהו רחמנא בחד לישנא דכתיב שעטנז:

שיטת ריב"ב

והא מתניתא אוקימנא לבני ארץ ישראל דאית להו עבדי דמזלזלי. ואי שרינן להו בקטנה עושין בגדולה ואומר בקטנה עשינו אבל לבני בבל דלית להו עבדי דמזלזלי מותר לכתוש במכתשת קטנה: קלוף נהרים. נהר מראיתו היה קלוף ולבן: מתני' בורר אוכל ואוכל-דאיכא שינוי והוא מתעסק בדבר הראוי: אף מדיח במים ושולה פסולת הצף למעלה כמי משישלה בחביות: גמ' בד"א-דשרו בית הלל ליטול פסולת ולהשליך כשהאוכל מרובה על הפסולת דמעוטי טירחא עדיף אבל פסולת מרובה על האוכל דברי הכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת דאיכא שינוי ומעוטי טירחא: פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא מאן דשרי. להניח את האוכל שהוא מועט וליטול את הפסולת שהוא מרובה: ושניק לא צריכא וכו'. והכי קאמר בד"א בזמן שטורח האוכל מרובה על טורח הפסולת דמעוטי בטירחא עדיף והתם קאמרי בית הלל דנוטל את הפסולת אבל אם טורח הפסולת מרובה על האוכל דברי הכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת ואע"פ שהפסולת מועט בשיעורו כיון שהוא מרובה בטרחו נוטל את האוכל ומניח את הפסולת דאיכא שינוי ומעוטי טרחא והוא מתעסק בדבר הראוי: מתני' אין משלחין. דורון איש לרעהו:אלא מנות: דבר המוכן שאינו עשוי להניחו למחר: אבל לא תבואה. שאינה ראויה היום שאין טוחנין ביו"ט שהיה לו לטוחנה מבעוד יום: ור' שמעון מתיר בתבואה. שמא יבשלה בקדרות ויכתשה במכתשת קטנה. ומדפריש בברייתא טעמיה שמע מינה הלכתא כותיה: גמ' שלא יעשנה כשורה. שלא ישלח הדורון על ידי אנשים רבים דאושא מילתא ונראין כמוליכין למכור בשוק: תאנא אין שורה וכו'. ובעיא דרב אשי בתלתא גברי ותלתא מיני השמיטה הרב ז"ל:לודיות.מאכל חטים: רסיסים. מאכל העשוי מעדשים: מתני' אע"פ שיש בהם כלאים. בגמ' מפרש למאי חזי: אבל לא סנדל המוסמר. לפי שגזרו חכמים עליו שלא לנועלו בשבת ויו"ט משום מעשה שהיה: ולא מנעל שאינו תפור-דלא חזי למידי שצריך אומן להשחירו:

השגות הראב"ד

[א] ונ"ל כאן באבנט וכו' עד היו קשין. א"א גם זה היפך שאין הקושיא אלא בשביל שחוטן כפול מאוד והדרכא חשן ואפוד הם כפולים יותר ויותר משל אבנט כדאיתא ביומא אבל תירץ לא כפירוש האחרון שאמר שלא הותרו קשין אלא בהצעה התחתון שאינה אלא גזרה שאין עמידה לזה הפירוש כמו שמפרש זה אלא כמו שאלה בע"ס: ב] הלבדין וכו' עד שהן שועין. א"א זה המפרש לא דקדק כל צרכו חדא דא"כ מה ראה רב יהודה לומר בנמטא גמדא והלא אפילו בבגד שדרכן להעלאה נמי מותר לדבריו ועוד כי מעיינת ביה אפילו בלבישה נמי מותרין מן התורה ואפילו הן שוע טווי ונוז הואיל והן קשין דמהכא נפקא לן דקשין מותרין הם מדקאמר ובגד כלאים שעטנז ובגד ודאי אינו אלא של חמוס אלמא בלבישה והעלאה נמי בעינן רכים מעתה קשה לנו מימרא דערכין דאמרינן כהנים אשתרי כלאים לגביהן במס' יומא א"ר אשי בגדי כהונה קשין הן ואי קשין הם היכן אשתרי כלאים לגבייהו וכ"ל דבגדי כהונה אע"ג דקשין הם יש הנאה בלבישתן מיהו אין הנאתן מרובה הלכך לא גזרו עליהן בהצעה תחתיה כמו שגזרו בכלאים אחרים שהנאתן מצויה והנאתן מרובה כדאמרינן בעלמא מלתא דלא שכיחא לא גזרו בהו רבנן ולעולם בכל לבישה גזרו ואפילו בגמדא דגרם משום דהוו דרך לבישה ומש"ה אמרינן בנמטא גמדא דשריא דוקא נמטא אבל מלבוש אסור אע"פ שהוא קשה ואינו שוע והא דפשיטא במסכת

ואלא בוילון והאמר עולא מפני מה אמרו וילון *)אסור מפני שהשמש מתחמם א כנגדו*אלא בקשין כי הא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע האי נמטא גמדא דנרש שריא: °ערדלים וצררי דזוזי ודפשיטי ודביזרני אין בהם משום כלאים לפי שאין דרך חימום בכך: גרסי' בנדה* ת"ר בגד (א) שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרנו לעובד כוכבים ולא ב יעשנו מרדעת לחמור אבל עושה אותו תכריכין למת אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא בגד שאבד בו כלאים צובעו ומותר דעמרא וכיתנא לא סליק להו ציבעא בהדי הדדי וכיון דלא ידע אימר מינתר נתר אמר רב אחא משמיה דמר זוטרא האי מאן דאבד ליה חוטא דכיתנ' (ב) בגלימא דעמרא ונתקיה ולא ידיע אי נתיק ואי לא נתיק שפיר דמי מאי טעמא מדאורייתא שעטנז אמר רחמנא עד אשיהא שוע טווי ונוז ורבנן הוא דגזרו ביה והאי כיון דנתקיה נתקיה מתקיף לה רב אשי ואימא או שוע או טוו ג או נוז והילכתא כמר זוטרא מדאפקינהו רחמנא בחדא מילתא: *זה הכלל כל שנאותין בו ביום טוב משלחין אותו

רב

*) בגמ' וברא"ש איתא טמא

מידי אסור שמא תכרך נימא על בשרו אבל כל היכא דמפסיק כל שאין דרכן בהעלאה שרי והיינו דתנן בפ' בתרא דכלאים הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן והיינו מפני שאין דרכן להעלותן וכן פי' רבי' שמשון בפי' המשנ' וריב"ל אתא לאשמועינן דאפילו עשר מצעות זו על גב זו שאין דרכן בהעלאה כל שכלאים תחתיהן שדרכן להעלותן אסור ליישן עליהם משום שנא' לא יעלה עליך כלומר משום לתא דהעלאה כיון שדרכן בכך: **אלא** בוילון· שראוי לפרוס כנגד הפתח: מפני מה אמרו וילון טמא· שמקבל טומאה ולא עשאוהו כאח' נר מצוה ממחיצות הבית שאינן מקבלות טומאה: מפני שהשמש מתחמם כנגדו· ומהאי טעמא אסור לעשותו מכלאים: בקשין· בגדים קשין שאין מחממין מותר לישכב עליהן: נמטא· לבד שקורין פילטור"י: גמדא· קשה: דנרש· מקום: שרי· לישיבה שאין מחמם והוא קשה ואין נימא נמשכת ממנו: **ונראה** ממה שכתב' רש"י ז"ל במס' יומא בפ' בא לו (דף סט·) גבי פרחי כהונה שהיו מקפלין בגדיהם ומניחין אותם תחת מראשותיה' דאפילו כלאים דאורייתא דהיינו שוע טווי ונוז כל שהוא קשה מותר לגמרי אפי' בהעלאה דפרכינן עלה התם והא איכא משום כלאים ופרקינן בגדי כהונה קשין הן ופי' רש"י ז"ל דכיון דקשין הם שרו לגמרי והקשה עליו ר"ת ז"ל מדגרסי' בערכין (דף ג:) הכל חייבין בציצי' כהני' לוים וישראלי' ופרכינן בה פשיטא ופרקינן כהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל ואישתרו כלאים לגבייהו לא ליחייבו בציצית קמ"ל ואם איתא דבקשין אפי' כלאים דאורייתא שרו הא לא אישתרי כלאים לגבייהו דקשין כבגדי כהונה לכולי עלמא נמי שרו לפיכך פירשו דבקשין לא אישתרי מידי דאסור מדאורייתא אלא שמה שהחמירו מדבריהם בכלאים התירו בקשין ולפיכך בכלאים דאורייתא כבגדי כהונה כיון דקשים הם התירו בהם הנעה שאינה [אלא] מדבריהם והיינו ההיא דיומא שהיו מקפלין אותם ומניחין אותם תחת מראשותיהם ובכלאים דרבנן כל שהם קשים התירו לגמרי לפי שלא הטילו חכמים חומרא שלהן על הקשין כלל ומש"ה שרי אפי' בהעלאה והיינו נמטא גמדא דנרש דשריא לגמרי לפי שהלבדין אפילו ברכין אין איסורן אלא מדבריהם שאינן שוע טווי ונוז אלא שוע בלבד וכדתנן בפרק בתרא דכלאים הלבדין אסורין מפני שהן שוע ולפיכך כל שהוא לבד קשה והייט כנמטא גמדא דנרש שריא אפילו בהעלאה אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק עשירי מה' כלאים שהלבדין אסורין מדאורייתא ולדבריו כי שריגן נמטא גמדא דנרש היינו בהנעה בלבד אבל אפשר לקיים דברי רש"י ז"ל לפי שתרצו קושייתו בשם הר"ז הלוי ז"ל דכי אמרינן דבגדי כהונה מותרין משום דקשין הם היינו דוקא באבנט שהיה קשה מפני שהיו חוגרין בו מתניהם וכלאים של פרחי כהונה אינו אלא באבנט דפרחי כהונה ודאי כהנים הדיוטים היו שאין בגדיהם כלאים אלא באבנט בלבד [והא] דאמרינן בערכין (דף ג:) דאישתרי כלאים לגבייהו היינו לגבי כ"ג בשאר בגדים שהיו רכין לפי שעשויין ללבישה ומיהו כי שני ליה בקשין ה"ה דהוה מצי לשנויי בשאין עשויין להעלאה (א) ככרים וכסתות ולהנעה אלא דהא לא איצטריכא ליה דמתני' הוא בפרק בתרא דכלאים הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן: **ערדלים**. כמין נמטא שהיו מניחין אותו תחת העקב: צררי דזוזי ופשיטי ודביזרני. בגד כלאים שצוררין בו מעות וזרעים מותר לתתם בחיקו לפי שאין דרך חמום בכך: **גרסי'** בנדה (דף סא:) ת"ר בגד שאבד בו כלאים ה"ז לא ימכרנו לעובד כוכבים דאתי עובד כוכבים ומזבן ליה לישראל: ולא יעשנו מרדעת לחמור·דאע"ג דתנן בפרק בתרא דכלאים תכריכי המת ומרדעת החמור אין בהם משום כלאים אבד שאני דכיון שאין הכלאים ניכר בו איכא למיחש שמא יקרע כסותו ויקח ממנו טלאי ויתפרנו על גבי בגדו: צובעו ומותר. שעל ידי הצבע הוא ניכר כדמפרש: עמרא וכיתנא לא סליק להו צבעא בהדי הדדי שהפשתן קשה לקבל צבע יותר מן הצמר: **מדאורייתא** שעטנז אמר רחמנא שוע טווי ונוז. פירש רש"י ז"ל שוע שיהא חלוקים יחד הצמר והפשתן במסרק ושיהיו טווין יחד ונוז לשון אריגה כלומר שיהיו ארוגים יחד והיינו לומר שאע"פ שהן טווין יחד וארוגין יחד לא הוי כלאים דאורייתא עד שיהו גם כן חלוקין יחד במסרק והשיב עליו ר"ת ז"ל א"כ כלאים בציצית דשרא רחמנא היכי משכחת לה שהרי אינן לא חלוקין ולא טווין ולא ארוגין יחד אלא שהם קשורין ומחוברים זה בזה וכדאמרינן בפ' התכלת [דף לט·] ש"מ קשר העליון דאורייתא דאי ס"ד לאו דאורייתא כלאים דשרי רחמנא למה לי אלמא משום קשר בלחוד הוי כלאים לפיכך פי' ר"ת ז"ל דשוע היינו שיהא כל אחד ואחד חלוק במסרק בפני עצמו וטווי בפני עצמו ונוז בפני עצמו כלומר שזור שיהו שני חוטין שזורין יחד מכל מין ומין ואח"כ אם חברן זה עם זה בשתי תכיפות איכא משום כלאים וקרא ה"ק לא תלבש צמר ופשתים שכל אחד מהם שוע בפני עצמו וטווי בפני עצמו ושזור בפני עצמו יחדיו כלומר בזמן שהם מחוברין והכא משמע התם במסכת כלאים דנוז מל' שזירה הוא דתנן התם [פ"ט מ"ח] נלוז הוא ומליז עליו אביו שבשמים אלמא דנוז היינו ענין פתלתול כדרך השזורין שהן נפתלים והאי דאיצטריך רחמנא למישרי כלאים בציצית משום דחוטי ציצית שזורין בעינן וכדתניא בספרי פתיל תכלת טווי ושזור אין לי אלא תכלת לבן מנין אמרה תורה הטיל בו תכלת הטיל בו לבן מה תכלת שזור אף לבן שזור ובפרק בתרא דעירובין (דף צו:) נמי אמרי' המוצא תכלת בשוק לשוטת פסולה חוטין כשרה מאי שנא לשוטת דפסולה דאמר אדעתא דגלימא לבעינהו חוטין נמי לימא אדעתא דגלימא (ג)*שריכהו בשזורין שזורין נמי נימא אדעתא דשפתא דגלימא טייפינהו מהא משמע דחוטי ציצית צריכין שיהו שזורין ומשמע נמי דסתם בגדים אינם שזורים והיינו דאמר הכא כתמא דהאי חוטא דכיתנא דאבד בגלימא דהוי מדרבנן לפי שסתם בגדים אינם שזורים והא דתנן במסכת כלאים אין אסור משום כלאים אלא טווי וארוג דכתיב לא תלבש שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז ורשב"א אומר נלוז הוא ומליז עליו אביו שבשמים לאו למימרא דארוג נפיק משעטנז וכדברי רש"י ז"ל אלא טווי נפיק משעטנז וארוג משום חבור הוא ומלשון יחדיו נפיק ומכל מקום משמע דחוטי ציצית צריכין שיהו שזורין וזה שלא כדברי האומרים שאין לשזור חוטי ציצית משום דזימנין דמפרקי מהדדי והוו להו ט"ז חוטין וליתא דאדרבה צריכין שיהו שזורין וכדכתיבנא ומיהו אי מפרקי לית לן בה דהוו להו כגרדומי ציצית דכשרים ומיהו משמע דבעינן שישתייר בשזור כדי עניבה כדאמרי' התם בפרק התכלת (דף לח:) גבי גרדומין:

רב

רש"י

עליהם מדרבנן: בוילון· שראוי לפרוס כנגד הפתח: מפני מה אמרו וילון טמא· מקבל טומאה ולא עשאוהו כאחת ממחיצות הבית שאינן מקבלות טומאה: מפני שהשמש מתחמם כנגדו· מתעטף בשוליו לפיכך יש תורת כלי עליו וכיון דמתחמם כנגדו אסור לעשותו כלאים: בקשין· בגדים קשין שאין מחממין מותר לשכב עליהם: נמטא· לבד: גמדא· קשה: דנרש· מקום: שרי· לישיבה שאינה מחממת: ערדלים· מנעלים שרגילין ללבוש תחת מנעליהן וכותלין עליהן עור של תיישים תחת הקרקע וכנגד העקב של רגל יש שעושין אותו של צמר וקורין לו נמטי אין בהם משום כלאים דקשין הן: צררי דפשיטי· בגד שצוררין בו מעות או זרעים והוא של כלאים מותר לתתו בתוך חיקו ואין בו איסור כלאים: דביזרני· זרעים: כל שנאותין ממנו ביו"ט· ותפילין אין נאותין בהן ביו"ט כדאמרינן התם יצאו שבתות ויו"ט שאין צריכין אות שהן עצמן

בגדים קשים שאין מתחממין בהם: מותר לשכב עליהם·דכיון דהנעת כלאים תחתיו של אדם מדאורייתא שריא ורבנן הוא דגזרו בה ברכין הוא דגזרו רבנן ולא בקשין ואע"פ שהן שוע טווי ונוז דהוא כלאים דאורייתא וכיון נמי בכלאים דרבנן כגון שהוא שוע או טווי או נוז אם הוא קשה מותר אפילו בלבישה דלא גזור רבנן בקשין ונמטא גמדא דנרש דאמרינן בגמ' דאין בו משום כלאים אפילו בלבישה לפי שאפילו היה מן הרכים אין בו משום כלאים אלא מדרבנן אבל כלאים דאורייתא אסורין הן בלבישה אע"פ שהן קשין: נמטא.פלטרי בלע"ז: גמדא. קשה: דנרש. מקום: וצררי דפשיטי.בגדי כלאים שצוררין בהן מעות מותר לתתן לחיקו לפי שקשין הן ואין מחממין: דבזרוני· שצוררין

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א בגד כלאים שצרר בו מעות או זרעונים ונתנם בחיקו מותר ואפי' שהזרעונים רכים הם ומתחמם בהם אין דרך חימום בכך ומותר ללבוש בגד כלאים כדי לסחרו בו את המכס והוא שאינו מתכוין ליהנות בו כגון שהיה לבוש בגדים יפים ממנו שמתחמם בהן ומתכבד בהם וכל דבר שאינו מתכוין מותר וזה מבואר בפ' הגוזל ומאכיל וכן נראה בעיני שמותר לו לאדם ללבוש בגד כלאים כשהוא רוצה לקנותו וצריך לבודקו ולכסות על גופו שהרי אינו מתכוין ליהנות בו לפי שעה וכן ביארתי שם בקונטרס הראיות· כתב מיי' אין איסור כלאים אלא בגדים שהן דרך חמום כגון כתונת ומצנפת ומכנסיים ואבנט ושמלה ובגדים שהם מתפים בהן השוקים והידים וכיוצא בהן אבל צנצלים שעושין סעם בבית יד שלהם לצרור בהן תבלין או מעו' או סמרטוט שנותנין על הרטייה והספלנית וכיוצא בהן מותר: צנצול של עור של משי שתולין בו צמר והוטי פשתן מדולדלים על פני אדם להבריח בו הזבובים אין בו משום כלאים עד כאן:

ב כתב מיי' ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בה והרא"ש כתב שמותר אפי' אם בשרו נוגע בה ובלבד שלא יתכנה על כתפו אפי' להוציא בה את הזבל ודוקא שהכלאים ניכרים וידועים בבגד אבל בגד שאבד בו כלאים ואין מקומו ניכר אסור לעשות ממנו מרדעת לחמור דכיון דאין מקומו ניכר שמא ישכח ויקח ממנו טלאים לתופרו ע"ג בגדו ולא ימכרנו לנכרי שמא יחזירנו וימכרנו לישראל:

ג דבר תורה לא הוי כלאים לרש"י אא"כ עירב הצמר והפשתן יחד וסרקן יחד במסרק וטואם וארגם יחד ולר"ת הוי כלאים דאורייתא אפילו סרק כל אחד ואחד לבדו וטואו לבד ושזרו לבד ואח"כ חברו ביחד על ידי אריגה או קשרם או תפרם יחד בשתי תכיפות והרמב"ם כ' צמר ופשתים שטואם ביחד ושוע אותן ועשה לבדין אין זה כלאים טרפן וטווה אותם כאחד וארג בגד מטווי זה פ"ח כלאים ע"כ ומיהו מדרבנן אסור אפילו אינו שוע וטווי ביחד הלכך הלבדין אסורין מדרבנן אע"פ שאינן טווים ולא ארוגין ביחד:

שיטת ריב"ב

גמ' בוילון. שראוי לפרוס כנגד הפתח: מפני מה אמרו וילון מקבל טומאה.ולא עשאוהו כאחת ממחיצות הבית שאינן מקבלות טומאה: מפני שהשמש מתחמם כנגדו· וכיון שיש דרך חמום בכך אסור לעשותו כלאים: אלא בקשים.

עין משפט

א מיי' פרק י' מהל' כלאים סמג לאוין רפג טור יו"ד סי' שא שב:

הגהות הב"ח

(א) אלא להנע' ככרים וכסתות אלא כצ"ל: (ב) נ"ל שזרינהו וכ"כ בלשון רש"י שזרינהו טואם ע"כ: (ג) נ"ב אלא:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' רי"ף ספ"ב דפסחים: (ב) נ"ב נ"ל אם החוט פשתן שזור לפי' ר"ת אסור כי בשפת גלימא החוטין שזורין עיין בר"ן:

צ"ל שזרינהו

מלחמת ה'

ועוד הא דאמר אביי היה בא בדרך ותפילין כו' עד הלכה ואין מורין כן הילכך אין צריך להניח ידו עליהם: **אמר** הכותב ראיתי לר"ח ולרש"י ז"ל שפירשוה כולה כגון שהחשיך עליו בדרך בערב שבת וכן הדעת מטה שאלו היה בחול לא היה צריך להניח ידו עליהן משום דלשמרן לו הוא ואפילו היה הבית סמוך לחומה משתמרת ואם לשמרן הרי זה מותר אפילו למאן דאמר עובר בעשה ועובר בלאו כדאיתא במסכת מנחות ואם אסור יחלוץ ויניח בידו למה מניח ידו עליהן אלא כולה בערב שבת היא אמורה ולענין השנוי בברייתא ולשון ששנה אביי לומר בדרך שקעה עליהם חמה ובבית המדרש קדש עליו סיום דרך הענין תפס לו שהבא בדרך מסתכל בשקיעת חמה אליו והיושב בבית המדרש לתקיעות וקדוש בית דין ולפי' כתבה רבינו הגדול זכרו לטובה: כתוב

המאור הקטן

[דף טו ע"א] **הא** דאמר אביי היה בא בדרך ותפלין בראשו כתבה הרי"ף ז"ל בפרק המוצא תפילין בקצרה ויש לומר דלענין שקיעת חמה בחול לא קיימא כוותיה דאביי א] משום דאסיקנא בדרוכתא לילה זמן תפילין הלכה ואין מורין כן הלכך אין צריך להניח ידו עליהן אבל ביושב בבית המדרש ותפלין בראשו וקדש עליו היום איתא לדאביי וכרבי עקיבא דאמר לילה זמן תפילין שבתות וימים טובים לאו זמן תפילין קיימא לן הלכך מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו ולא שביק להו היושב בבית המדרש בבית הסמוך לבית המדרש או הבא מן הדרך בבית הסמוך לחומה אע"ג דמנטרין התם מחמת כלבי אי לא מנטרין מחמת גנבי (ג) ממטי להו לביתי' דכיון דדידיה נינהו בעו לנטורינהו ואי מנטרן אפילו מחמת גנבי בבית הסמוך לבית המדרש או בבית הסמוך לחומה ממטי להו עד דמטי התם ושביק להו והיכא דלא מנטרן לא מחמת כלבי ולא מחמת גנבי אפי' מחתן בארעא ומשכח להו ממטי להו דרך מלברש עד דמטי לביתיה ואי משכחלהו בשבת ומחתן בארעא בדוכתא דמנטרן מחמת כלבי ולא מחמת גנבי שביק להו כדאיתנהו:

השגות הראב"ד

במסכת יומא בגדי כהונה נתנו ליהנות בהם מדתניא בגדי כהונה היוצא בהם למדינה אסור משום דרך חול ובמקדש בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה מותר י"א דוקא ביום שהוא זמן עבודה ואפילו בלבישה ואע"ג דאיכא פרחי הכל בלילה בכניסה לא אבל הנעה מותרת. ול"נ אפילו בלינה הדא דהא איכא איברים ופדרים ועוד דהא תנן לא היו ישנים בבגדי קדש אלא פושטים אותן וכו' אלמא עד זמן שינה היו לובשים אותן: א] משום דאסיקנא וכו' עד ידו עליהן. א"א ואם מניח ידו עליהן זהו שאין מורין כן שאם לא הוה לילה זמן תפילין היה מורידן מראשו ומוליכן בידו אבל כיון שהוא זמן תפילין מניחן במקומן ומניח ידו עליהן:

אחד

רב ששת שרא להו וכו' · והא תנן כל שניאותין בו ביו"ט ותפילין אין ניאותין בהם ביו"ט כדאמר בעירובין (דף צו·) והיו לאות על ידך יצאו שבתות ויו"ט שהן עצמן אות : כל שניאותין בו בחול· שהוא מתוקן כל צרכו:משלחין אותו ביו"ט· דהאי דקתני במתניתין ביו"ט לאו אניאותין דלקמיה קאי אלא אמשלחין דלבתריה ולאתויי תפילין אתא דאי נמי לביש ומנח להו ביו"ט ליכא איסורא מיהו סנדל המסומר לא דמאן דחזי אמר מדשרו רבנן לשלחו שמע מינה מותר לנועלו : סליקו להו ביצה שנולדה

יו"ט מתני' לא יבשל בתחילה· להיות תחילת בשולו ועיקרו לשם שבת אלא לשם יו"ט יהיה תחילת בשולו והמשייר יהא לשבת כדקתני ואזיל אבל מבשל הוא ליום טוב ובלא הערמה כדקתני לקמן: עושה תבשיל· לשם עירוב : וביצה שעליו·שהיו טחין ביצה על הדג כשצולין אותו : אכלו או שאבד · קודם שבשל כל צרכו : סומך עליו· לבשל בשבילו : גמ' מנא הני מילי·ואע"ג דעיקר ערוב מדרבנן אפ"ה בעי אהיכא אסמכוהו ודכותיה בפרק אין מעמידין (דף לז:) גבי שלקו' דלא מיתסרי אלא מדרבנן ואפ"ה בעינן מנא לן אמר קרא אוכל בכסף תשבירני:זכרהו מאחר שבא להשכיחו· זכרהו מיו"ט שבא לאסור עליך שלא תבשל לו והזכירהו בערוב כדי שתוכל לבשל לצורך השבת ולא כן פרש"י ז"ל : מ"ט· למה תקנו ערוב קרא ודאי לאו בערוב משתעי ולא ערוב משמע (א) אלא אסמכתא בעלמא הוא וקרא לקדוש היום הוא דאתא כדתניא בפסחים (ד' קו·) זכרהו על היין וערובא תקנת' דרבנן (ב) ומה ראו לתקן:אמ' רב' כדי שיברור· מתוך (ג) שמעיו"ט זוכר השבת (ד) יברור מנה לזה ומנה לזה ולא תקשי לרבא דס"ל דערוב משום כבוד השבת נתקן הא דתנן אכל עירובו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה לשבת דמוטב *) שלא יתעדן שבת א' ויתעדן שבתות הרבה שאם אתה מתיר לו לבשל כשנאבד ערובו אף הוא יתרשל בו ולא ישמרנו או יאבד או יאכל ולא יזכור לברור לשבת כלל: רב אשי אמר· לא לכבוד שבת תקנוהו אלא לכבוד יו"ט כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת אלא בגומר והולך אבל אתחולי לא ק"ו דמיו"ט לחול לא: באלן התענה תשיעי ועשירי·כאלו נצטווה להתענות תשיעי ועשירי ועשה : ושלחו מנות לאין נכון לו·מקרא הוא בספר עזרא : שלא היה לו להניח· כגון שאבדה לו

תורה אור

רב ששת אשרא להו לרבנן לשדורי תפילין ביום טוב א"ל אביי והא אנן תנן כל שנאותין בו ביו"ט משלחין אותו א"ל הכי קאמר זה הכלל כל שנאותין בו בחול משלחין אותו ביום טוב :

סליקו להו ביצה שנולדה

*יום טוב שחל להיות ע"ש לא יבשל בתחלה מיו"ט לשבת אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת : ועושה תבשיל מע"יוט וסומך עליו לשבת בש"א שני תבשילין וב"ה אומרים תבשיל אחד ומודים בדג וביצה שעליו שהן שני תבשילין אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת : גמ' מנא הני מילי אמר שמואל דאמר קרא °זכור את יום השבת לקדשו זכרהו מאחר שבא להשכיחו מ"ט אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול:תניא ר' אליעזר אומר אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה רבי יהושע אומר חלקהו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר °עצרת לה' אלהיך וכתוב אחד אומר °עצרת תהי' לכם הא כיצד ר"א סבר או כולו לה' או כולו לכם ור' יהושע סבר חלקהו חציו לה' וחציו לכם גרסי' בפסחים בפרק אלו דברים *א"ר אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם דיום שנתנה בו תורה לישראל הוא אמר רבא הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם דכתי' °וקראת לשבת עונג רב יוסף אמר הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם דמעיקרא להכי איתקן °ימי משתה ושמחה כתיב ביה מר בריה דרבנא הוה יתיב כולה שתא בתעניתא לבר מיומא דעצרתא ופורים ומעלי יומא דכיפורים דתני רבי חייא מדפתי °ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש וכי בתשעה מתענין והלא בעשירי מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי °ושלחו מנות לאין נכון לו מאי לאין נכון לו א"ר חסדא שלחו מנות למי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין אבל היה לו להניח ולא הניח פושע הוא מאי

רש"י

עצמן אות : כל שניאותין ממנו בחול · שהוא מתוקן כל צרכו : משלחין אותו ביו"ט · דהא דקתני במתניתין ביו"ט לאו אניאותין דלקמיה קאי אלא קאי אמשלחין דלבתריה :

סליקו להו ביצה שנולדה

יו"ט לא יבשל · לכתחילה להיות תחילת בישולו ועיקרו לשם שבת אלא לשם יום טוב יהיה תחילת בישולו והמשויר יהיה לשבת כדמפרש ואזיל : אבל מבשל הוא ליו"ט · ובלא הערמה כדקתני לקמן : עושה תבשיל · לשם עירוב : וביצה שעליו · שהיו טחין ביצה על הדג כשצולין אותו : אכלו או שאבד · קודם שבישל כל צורכו לשבת : סומך עליו · בבישולו : גמ' מנא הני מילי · לאו דוקא מקרא יליף דעירובי תבשילין דרבנן והכא קא מיבעי ליה אהיכא אסמכוהו רבנן : זכור · אין זכירה אלא בדבר המשתכח: זכרהו מאחר שבא להשכיחו· כשבא יום טוב ע"ש קרוב שבת להשתכח מחמת יו"ט שמרבה בסעודת היום ואינו מניח לשבת כדי צורך שבת והזהיר הכתוב לזוכרו וכשמערב עירובי תבשילין נמצא זוכרו כי לכבוד שבת עושהו : מ"ט · תקינו עירוב תבשילין דקרא אסמכתא בעלמא הוא דעיקרו לקידוש אתא כדתניא בפסחים זכריהו על היין ועירוב תקנתא דרבנן ולמה תקנוהו כדי שיברור מנה יפה דמתוך שמערב זוכר ומבשל הכל ביו"ט וברור מנה לזה ומנה לזה : רב אשי אמר · לא לכבוד שבת תיקנוהו אלא לכבוד יו"ט כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת אא"כ התחיל מבעו"י שאינו אלא כגומר והולך אבל אתחולי לא מתחלינן : ק"ו מיום טוב לחול · אפילו לאגמורי לא : או כולו לה' · להיות יושב ושונה : או כולו לכם · להיות אוכל ושותה :

שלטי הגבורים

א וי"א שצריך לעשות בו ג' סעודות וכ"כ מיי' והרא"ש לא נהיג כן ועי' פ"ו מהל' יו"ט כיצד היא השמחה ביו"ט אוכלים ושותים ושמחים ואין להתענות בו כלל ורב נטרונאי כ' ביום ראשון של ר"ה אסור לישב בו בתענית משום דמדאורייי' הוא אבל ביו"ט ב' ושבת לית בהו קושיא משום דעשרה ימים אינון משונין מכל ימות השנה לפיכך נהגו רבותינו לישב בהם בתענית בין בחול בין בשבת וכתב הרא"ש ודבריו תמוהים שאוסר להתענות ביו"ט ראשון של ר"ה והתיר להתענות בשבת ונראים דברי רב האי שכתב להתענות בשני יו"ט של ר"ה אנו רואים שיפה הוא שלא להתענות שכך אמרו פרנסי ישראל הראשונים לישראל לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים וכן בשבת שובה אין אנו רואים שיתענה האדם שהרי ע' באב שהוא תענית חמור לא רצו לקבוע בשבת וכ"כ הרי"ן גיאות שאין להתענות דעשי"ת איקרו ימי צום לא איקרו וכן ירא"ה מהמדרש כי מי גוי גדול וכן איתא בירושלמי בר"ה מתריעין ולא מתענין :

לשון ריא"ז

אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה שהרי כתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיכם וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם הא כיצד או כולו לה' או כולו לכם . ואם בא להתענות כל ימות השנה ואפילו ביו"ט כדי לעסוק בתורה הרשות בידו חוץ מיום טוב של עצרת שנתנה בו תורה ויום הפורים שעיקר תקנתו לשמחה ולמשתה היא וכן ערב יוה"כ שהרי אמרו כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה ט' וי' וכן בשבתות של כל השנה שנא' וקראת לשבת עונג וזה מבואר בפסחי' בפ' אלו דברי' וכן נראה' בעיני שאסור להתענו' בשבת שבין ר"ה ליוה"כ כמו שאסור להתענות בעי"ה ובשאר שבתות ויו"ט של ר"ה הרי הוא

שיטת ריב"ב

בהן זרעים : והא אנן תנן וכו' . ותפילין אין

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ו מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור א"ח סי' תקכז :

ב מיי' פ"ו מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור א"ח סי' תקכז :

ג מיי' פרק ל מהל' שבת ופ"ו מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור א"ח סי' תקכט תקכו :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מיני' : (ב) נ"ב הוא : (ג) שמערב ע"ב (ד) מיו"ט נ"ל : (ד) ויברור נ"ל :

מניחין אותן ביום טוב כדאמרינן בעירובין יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות : כל שנאותין בו בחול משלחין אותו ביום טוב · אבל סנדל המסומר לעולם גזרי' ביה משום מעשה שהיה : סליק פירקא

פרק שני יו"ט שחל להיות בע"ש לא יבשל בתחלה . להיות תחלת בשולו ועקרו לשם שבת אלא לשם יום טוב יהא תחלת בשולו והמותר יהא לשבת כדקתני ואזיל אבל מבשל הוא ביום טוב ובלא הערמה כדקתני לקמן : ועושה תבשיל לשם עירובי· מערב יום טוב וסומך עליו לבשל בתחלה מיום טוב לשבת : וביצה שעליו . שהיו טחין ביצה על הדג כשצולין אותו : אכלו · לעירוב או שאבד קודם שבשל לשבת : סומך עליו לשבת . אפילו לבשל לכתחלה : גמ' מנא הני מילי. לאו דוקא דעירובי תבשילין מדרבנן נינהו וקרא לקדוש היום הוא דאתא כדאיתא בפסחים אלא הכי מיבעיא לן היכא אסמכוה רבנן : זכור את יום השבת. אין זכירה אלא בדבר המשתכח : זכרהו מאחר שבא להשכיחו . כשבא יום טוב ערב שבת קרוב שבת להשתכח מחמת יו"ט שמרבה בסעודת היום ואינו זכור לשבת לפיכך הזהירך הכתוב לזכרו וכשמערב ערובי תבשילין נמצא שזוכרו שהרי אינו עושה אלא לכבוד שבת : מאי טעמא. למה תקנו ערוב ומה ראו לתקן : אמר רבא כדי שיברור וכו' . שמתוך שמערב יום טוב זוכר את השבת בורר לזה מנה ולזה מנה ולרבא הוא הדין שאם שכח ולא עירב מערב יום טוב שמערב ביו"ט עצמו קודם סעודת יו"ט דהשתא נמי יש כאן זכירת שבת לברור מעתה מנותיו שהרי כל עצמו של עירוב אינו אלא לכבוד השבת והיינו טעמא דמערב מערב יום טוב גזרה שמא יפשע ביום טוב ולא יערב כלל : רב אשי אמר כדי שיאמרו וכו'. כלומר לא לכבוד שבת תקנוהו אלא לכבוד יום טוב כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת אלא כגומר והולך אבל אתחולי לא מתחילין קל וחומר דמיום טוב לחול לגמרי אסור ולרב אשי אם שכח ולא עירב מערב יום טוב אסור לערב ביום טוב וקיימא לן כותיה אלא דקשיא לי דהא טעמיה דרבא שייך כדשמואל דאוקי אסמכתא דעירוב אקרא דזכור את יום השבת זכרהו מאחר שבא להשכיחו וכמו שפירשה רבינו שלמה ז"ל : אבל היה לו להניח ולא הניח פושע הוא . ואסור לו ליהנות אפילו משל אחרים והא דאמרינן לקמן דמי שלא הניח ערובי תבשילין הוא נאסר וקמחו נאסר אבל מקנה קמחו לאחרים דוקא במי שלא היה לו להניח ואפילו היה צריך להקנות קמחו לאחרים :

המאור הקטן

הא דתנן בית שמאי אומרים שני תבשילין א] אחד לצלי ואחד לקדירה ולחמין וב"ה אומרים תבשיל א' בין לצלי בין לקדירה ובין לחמין וצלי ושלוק ומבושל הכל בכלל קדרה והכל כשר לעירוב אבל לאפות דברי הכל אין אופין אלא על האפוי כתנא דמייתי לה מאת אשר תאפו אפו ב] והלכה קבועה היא וכן פסק רבי שמעון קיירא בעל הלכות ז"ל לערב בפת ותבשיל אע"פ שאין דברי הרי"ף כן מסתבר טעמיה דר"ש בעל הלכות וחנניא אליבא דבית שמאי לא החמיר אלא בחמין בלבד מה שלא החמיר בו תנא דמתני' אליבא דבית שמאי ובית הלל דאמרי מניח אדם עירוב תבשילין אחד ועושה בו כל צרכו צלי וקדרה וחמין כי כל זה דומה לבישול אבל באין אופין אלא אם כן עירב בפת ליכא מאן דפליג כדכתיב את אשר תאפו אפו מכאן סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה והא דאמר אביי לא שאנו אלא תבשיל אבל פת לא לומר שאינו יוצא בפת משום תבשיל דבעי' מידי דמילפת דומיא דתבשיל ואין צריך לומר שאינו יוצא בתבשיל משום פת שהוא עיקר חיי נפש :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור הא דתנן ב"ש אומרים שני תבשילין כו' עד וחנניא אליבא דבית שמאי לא החמיר אלא בחמין בלבד מה שלא החמיר בו תנא דמתני' : אמר הכותב גמלא דמר אקבא רקדא דאי הכי אמרי ב"ה עושה אדם תבשיל אחד ועושה בו כל צרכו דהא מדקא איירו ב"ש באפייה ובשול והטמנה ומצריכין שלשה מיני ערוב וקאמרי להו בית הלל דעושה כל צרכו בתבשיל אחד ודאי משמע בין לאפות בין לבשל ולהטמין וכן פירשה רבינו חננאל ז"ל שאם כדברי בעל המאור הוה להו למימר וב"ה אומרים עושה תבשיל אחד ומבשל ומטמין ועוד נמי למה ליה לחנניא למימר אליבא דב"ש אין אופין אלא אם כן עירב בפת ועוד דהא ב"ש במתניתא לא איירו בשני תבשילין אלא קאמרי ואין מבשלין אא"כ עירב בתבשיל וכיון שכן ב"ה דקאמרי להו עושה תבשיל א' על כרחך לאפוקי פת וחמין דבעי ב"ש אתו והיינו דקאמרי' נמי עושה בו כל צרכו דהיינו אפייה ובשול והטמנה דקאמרי' ב"ש ודבר ברור הוא ומילתא דאביי דאמר לעיל לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא א"א לומר שאינו יוצא בפת משום תבשיל כמו שפירשו דהא מדברי אליעזר ומדחנניא נמי שמעינן ליה דאמרי אין אופין אלא על הפת ואין מבשלין אלא על התבשיל אלמא אין מבשלין (אלא) על הפת ובודאי אפשר לפרש שאין אופין על הפת לבדו ואין מבשלין אלא על התבשיל אלמא אין מבשלין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל הא איהו מדב"ש הוה וכותיה ס"ל כדאמרינן בכולי תלמודא ר' אליעזר שמותי הוא שפירושו מתלמידי בית שמאי כמו שמפורש בירושלמי בזו המסכתא ולפיכך בא ופירש שאמרו בית שמאי במשנתינו שני תבשילין לא אמרו אלא לבשל אחד כנגד הצלי ואחד כנגד המבושלין ואע"פ שמכניסם תבשיל אחד גולה ומבשל עליהם קל הוא במיני הבשול שלא תקנו אלא זכר לשני תבשילין הא לאפות צריך פת שהוא אפוי כמותו ממש ונמצאו לב"ש ג' דברים בעירוב כנגד ג' מינין שבסעודה וחנניא הוסיף הטמנה הא לבית הלל ד"ה תבשיל אחד לכל צרכו ולפי דעתי יותר נכון לומר דחנניא אליבא דב"ש ור' אליעזר נמי מיפלג פליגי אשני תבשילין דתנא במתניתין לב"ש דהא מתניתין קתני סתמא ב' תבשילין ובין שנפרש שהוא לאפות ולבשל בין שתדחוק לומר דלבשל בלבד קתני מ"מ לית להו לבית שמאי עירוב בתבשיל אחד כלל אלא שני תבשילין תקנו לעולם אחד כנגד אפייה וצלי ואחד כנגד בשול והלו חנניא קתני אין מבשלין אלא א"כ עירב בתבשיל ולא קתני אלא אם כן עירב בשני תבשילין אלמא אפילו בתבשיל אחד לבית הלל סגי' דכיון דעירב בפת משום אפייה ובתבשיל משום בשול היינו שני תבשילין וכן בדין שלא יהא תבשיל זכר לצלי שוה יותר מן הפת שהוא אפוי ממש ותמה על עצמך תנא דמתני' לדבריהם היכי לא קתני עירוב פת וכי לא הוה ליה למתני תקנתא לאפייה כי היכי דקתני לבשול ולכולי תנויין דעירוב אמרינן עבר ואפה מאי יקנה קמחו כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת ואביי איירי עלה דמתני' וקאמר התחיל בעיסתו אלא ודאי תנא דמתני' כולה תקנתא דעירוב קתני לב"ש בשני תבשילין ולב"ה בתבשיל אחד כדקתני וסומך עליו לשבת והיינו דלא קתני בכולה מתני' אלא בשול לא יבשל בתחלה מיו"ט לשבת וכו' ואפייה נמי בכלל היא וככר מלאתו דתניא בתוספתא מערבין בפת (לשבת) ובתבשיל ליו"ט תבשיל שאמרו אפילו צלי אפי' שלוק אפילו קולים שנתן עליו חמין מעיו"ט הטושה תבשיל מעיו"ט אופה ומבשל עליו לשבת ומטמין עליו את החמין ורשאי לאכלן מבעוד יום ורשאין בני חצר לעשות תבשיל לאפות ולבשל עליו בשבת הא לך מפורש דלא בעו ב"ה פת אלא תבשיל אחד בלבד ושוב מצינו כן בירושלמי כתיב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ר' אליעזר אומר אופין על האפוי ומבשלין על המבושל ר' יהושע אומר אופין ומבשלין על המבושל ומה שאמרו על ר' שמעון בעל הלכות ז"ל לא מצינו כן מפורש בהלכותיו ואמת הוא שכך כתב והיכי עבדין שקלין חדא ריפתא ממעלי יומא טבא ומתנח בגוה בישרא או ביעתא או כוורא כד מבשלין אבל אין לנו מזה ראיה וכך כתב במקום אחר וכשם שאין אופין ומבשלין מיו"ט לחבירו כך אין אופין ומבשלין מיום טוב לשבת אלא אם כן עירב בתבשיל דתניא וכו' וזו יותר ראיה שמסכים לדעת רבינו אבל אם אמרה ואם לא אמרה האמת כדברי רבינו הגדול ז"ל כמו שהראיתיך מפורש :

השגות הראב"ד

א] אחד לצלי וכו' עד ולחמין . א"א זה מתגאה בשל אחרים ואעפ"כ אינו אלא מפסיד דא"כ לדבריו דב"ש צריך שיהא אחד לצלי ואחד מבושל ולמיהו לא אמרו הכי דהא דג וביצה שעליו ענין אחד הם ועולים לב' תבשילין אבל הכל הבל שאין הטעם לב"ש אלא שיהא הדבר ניכר פרסום לסמוך עליו : ב] והלכה קבועה היא וכו' עד לערב בפת ובתבשיל . א"א באמת כך אנו נוהגין כדברי בעל ההלכות והרב לא כתב אלא הגמרא כמות שהיא ומן הגמרא אין מחוור אם צריך פת אם לא ויותר נראה שאינו צריך מדאמר אביי לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא משמע דהא דאמרינן תבשיל אחד לא בעינן פת בהדיה . וי"ל בודאי היכא דצריך לאפות ולבשל צריך לערב בפת ובתבשיל כדכ' קרא אבל היכא דאינו צריך לאפות סגי ליה בתבשיל לחודיה ועל זה אמר אביי שאם ערב בפת במקום תבשיל אינו עירוב דתבשיל דמלפת בעינן ופת ודייסא נמי לא מלפתי . אבל הרב מודה אם צריך לאפות ולבשל שצריך פת ותבשיל:

אבידה ומחזי' עליה כל ערב יו"ט: מאי חדות ה' היא מעוזכם · אמר הקב"ה לישראל לוו עלי ושמחו היום וקדשוהו והאמינו בי ואני פורע כלומר קיימו מצות חדוה שאמר הקב"ה ושמחת בחגך והאמינו בי שאני מזמן לכם ברכה במעשה ידיכם: כל מזונותיו של אדם. כל מה שהוא עתיד להשתכר (ג) בשעה שהוא נדון קוצבים לו כך וכך ישתכר בשנה זו ויש לו להזהר מלעשות הוצאה מרובה שלא יוסיפו עליו שכר למזונות אלא מה שפסקו (ד):חוץ מהוצאות שבת. שלא פסקו לו מה ישתכר (ה) לצרכו ומהיכן תבואהו ולפי מה שרגיל ממציאין לו לשעה או לאחר שעה: פותחין לו · כלומר ממציאין לו שכר מועט: ואוכל. הראשונה כדי להיות היפה נאכלת בשבת והויא לה אכילתה של ראשונה לכבוד שבת: לשם שמים (ו) ובוטח לו שתזדמן נאה לשבת: מחד בשביך לשבתיך·מחד בשבת שלך תן לבך לכבוד שבת הבאה: יום יום יעמס לנו. אתדף טז· לצרכינו: אמר אביי לא שנו. דהוי ערוב: מלפת. לפתן בעינן דמוכחא מילתא שעשוי לשבת: ופת לא מלפתא. הילכך לאו מילתא דמוכחא היא שהרי כל היום יש להם: עדשים שבשולי קדרה· שנשארו בלא מתכוין: סומך עליהן מעיו"ט לשם ערוב. ולא אמר' לא חשיבי ובטלי: גורדו. מעיו"ט: אין בהם משום בשולי נכרי'. שגזרו חכמים בבשולי נכרים משום חתנות וכל דבר שנאכל כמות שהוא חי לא גזרו חכמים על בשולו ואלו נאכלין על ידי מלחן חיים: אם צלאן נכרי סומך עליהן משום עירובי תבשילין. שאע"פ שאין בו משום בישולי נכרים לאו משום דלא להוי תבשיל אלא דהתם משום איקרובי דעתא הוא וכל שנאכל כמות שהוא חי אין קירוב הדעת בבשולו אבל מ"מ כיון דתבשיל מיהא הוי סומכין עליו משום ערובי תבשילין: ואי עבדינהו נכרי כסא דהרסנא. שמטגנן בשומן קרבי דגים ובקמח אסירי דקמח לא נאכל כמו שהוא חי לפיכך יש בו משום בשולי נכרי: דקמחא עיקר. ולמדו מכאן רבותינו בעלי תוספות ז"ל דהני ככרות של פלטר נכרי שטחין אותן בביצים מותרים שאע"פ שיש בביצים משום בשולי נכרי קמחא עיקר: בין לאחד בין למאה · די להם בכזית: שלוק· מבושל הרבה מאד: מבושל. כהלכתו: כבוש. בחומץ ובחרדל ובמיני ירקות: קוליים האספנין. מלוח הוא ונאכל חי אלא שנותנין עליו חמין וזהו בשולו כדתנן במסכת שבת [דף לט·] שהדחתו זו גמר מלאכתו: **אמר** רב הונא אמר רב ערובי תבשילין צריכין דעת. ורב הונא לא פי' דעת מי ומפרשי' לה אכן דאמרי' הא ודאי פשיטא לן דכי אמר רב הונא צריכין דעת דעתו של מניח מיהא בעינן דאיהו עדיף שעושה לשם כך מיהא מיבעיא לן דעת מי שהניחו לצרכו בעינן כגון שעשה לצורך חברו כלום צריך להמלך בו תחלה ולעשות על פיו ת"ש וכו': מכריז ר' יעקב וכו' · עיקר הוכחתיה מדרבי יעקב בר אידי דמדמכריז משמע שלא היו יודעין בדבר בשעת הנחה דמדשמואל ורב אמי ורב אסי ליכא לאוכחי דמדלא מכריזי משמע שמתוך שהיו רגילין בכך היה נודע לכל אנשי מקומן וסומכין עליהם מאתמול ואיכא דעת מי שהניחו לו (ז) ומיהא שמעינן שמי שדרכו להניח בכל שנה כשמואל ורב אמי ורב אסי אין צריך להכריז אלא סומכין עליו מן הסתם אבל מי שאין דרכו להניח כרבי יעקב בר אידי צריך להכריז: ועד כמה עד תחום שבת. דמסתמא דעתו על כל הנמצאים בתחומו אבל טפי מהכי אפשר דאפי' במפרש ובמתנה לא מהני שאינו בדין שיערב אחד על כל העולם ושמעינן מהני כולהו וכו': **ומאן** דמערב אחבריה וכו' הא אמר שמואל צריך לזכות· ואומר לזוכה קבל תבשיל זה וזכה בו לשם בני העיר וצריך הזוכה להגביהה מן הקרקע טפח דכיון דברשות מזכה הוא לא מצי זכי בלא הגבהה דהכי תני לה בתוספתא גבי עירובי חצרות אם משלהן אין צריך לזכות ואם שלו השליח מגביהה מן הקרקע ואומר זכיתי להם: וכשהוא מזכה וכו' אבל מזכה הוא וכו'· וע"י אשתו פי' דאע"ג דבפרק בתרא דנדרים (דף פח:) אוקימנא דכי קתני ע"י אשתו דוקא בשיש לה חצר באותו מבוי עסקינן דמגו דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחריני ולפי זה משמע דבעירובי תבשילין דלא שייכא בהו חצר באותו מבוי דלא מצי מזכה ע"י אשתו וליתא דכי אוקימנא לה התם הכי ה"מ אליבא דר"מ דאמר אין קנין לאשה בלא בעלה כדאיתא בפ"ק דקידושין [דף כג:] אבל לרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר התם לא צריכנא בעירובי חצרות

נר מצוה · תורה אור

מאי °כי חדות ה' היא מעוזכם אמר רבי (נחמיה ח) יוחנן משום ר"א בר"ש אמר להן הקב"ה לישראל בני לוו עלי וקדשו היום והאמינו בי ואני פורע תני רב תחליפא אבוה דרבנאי חוזאה ואמרי לה אחוה דרבנאי חוזאה *כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה ועד ר"ה חוץ מהוצאת שבת והוצאת ימים טובים והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פיחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו תניא אמרו עליו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אומר זו לכבוד שבת למחר מצא אחרת נאה ממנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו היו לשם שמים דכתי' °ברוך ה' (תהלים סח) יום יום תניא נמי הכי בש"א מחד בשביך לשבתיך ובה"א ברוך ה' יום יום: ועושה א תבשיל מעיו"ט וכו' · אמר אביי לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא מ"ט מידי דמילפת בעי' ופת לא מילפתא וכן דייסא נמי לא מילפתא דא"ר זירא הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא תני ר' חייא עדשים שבשולי קדרה סומך עליהן משום ערובי תבשילין והני מילי דאית בהו כזית אמר רב יצחק בריה דרב יהודה שמנוני' שעל גבי הסכין אדם גורדו וסומך עליו משום עירובי תבשילין והוא דאיכא כזית א"ר יהודה אמר רב ב דגים קטנים אין בהן משו' בישולי נכרים ואמר רב יוסף °אם צלאן נכרי ב סומך עליהן משום עירובי תבשילין ואי עבדינהו נכרי כסא דהרסנא אסיר מ"ט *קימחא ג עיקר א"ר אבא (דף טז:) אמר רב ג ערובי תבשילין צריכין כזית בין לאחד בין למאה כלומר דלא בעינן כזית לכל אחד ואחד ותבשיל זה אפילו צלי ואפילו שלוק ואפילו כבוש ואפילו מבושל ואפילו קוליים האספנין שהדיחו בחמין מערב יום טוב אמר רב הונא אמר רב ערובי תבשילין צריכין דעת פשיטא דעת מניח בעינן דעת מי שהניחו לו בעינן או לא בעינן ת"ש דשמואל מערב אכולה נהרדעא רבי אמי ורבי אסי מערבי אכולה טבריא מכריז ר' יעקב מי שלא הניח עירובי תבשילין יבא ויסמוך על שלי ועד כמה א"ר נחומי בר זכריה משמיה דאביי עד תחום שבת ושמעינן מהני כולהו דלא בעינן דעת מי שהניחו לו אלא כשמודיעו ביום טוב עצמו שהוא ערב שבת כי עירב עליו מאתמול הולך וסומך עליו ומבשל לכתחלה לשבת: ומאן דמערב אחבריה או אבני מאתיה (דף פ·) צריך לזכות (א) דגרסי' בעירובין בפרק חלון שבין ב' חצרות *בעי ר"נ עירובי תבשילין צריך לזכות או לא אמר רב יוסף ומאי תיבעי ליה הא אמר שמואל צריך לזכותו(א) וכשהוא מזכה אינו מזכה לא ע"י בנו ובתו הקטנים ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנעניים מפני שידן כידו אבל מזכה ע"י בנו ובתו ד הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העבריים ועל ידי ה אשתו כדאמרינן לענין שבת (ב) [א](*ואוקמי' להאי דקתני ע"י אשתו בפרק אלו נדרים (ג) שיש לה לאשתו חצר באותו מבוי והיא שרויי' לבדה מגו דזכיא לגופא זכיא נמי לאחריני אבל אתתא דיתבה בהדי בעלה בחצר אחת לא זכיא מידי לאחריני דקי"ל יד אשה כבעלה ואע"ג דהתם משמע דלר"מ הוא דצריך לרבנן לא צריך מיהו כיון דרב קאמר התם כר"מ קי"ל כרב באיסורי ועוד דבקידושין (ד) קאמר רבא דכולי עלמא יד אשה כבעלה ובענין אחר פליגי דאשתכח דלדברי הכל צריך שיהא לה

רש"י

כי חדות ה' היא מעוזכם · מקרא הוא בספר עזרא: כל מזונותיו של אדם · כל מה שעתיד להשתכר בשנה קצוב לו כך וכך ישתכר ויש לו ליזהר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו לו שכר למזונות אלא מה שפסקו: חוץ מהוצאת שבת ויו"ט · אותה לא פסקו לו מה ישתכר לצרכה ומן היכן תבואהו אלא לפי מה שהוא רגיל ממציאין לו *לשעה או לאחר שעה: פותחין לו · כלומר ממציאין לו שכר מועט: לכבוד שבת ואוכל · אותה ראשונה כדי להיות היפה נאכלת לשבת והויא אכילה ראשונה לכבוד שבת: לשם שמים · ובוטח שתזדמן לו נאה לשבת: מחד בשביך לשבתך · באחד בשבת שלך תן לבך לשבת הבאה: יום יום יעמס לנו · את צרכינו: דמילפת · הנאכל עם הפת בעי' דמוכח מילתא שעשוי לשבת: ופת לא מילפת · הלכך לא מוכח מילתא היא כי בכל יום [פת]יש להן:שבשולי קדירה· שנשארו בה בלא מתכוין: סומך עליהן · מעיו"ט לשם עירוב ולא אמרי' דלא חשיבי ובטלי: גורדו · מעיו"ט: אין בהן משום בישולי נכרי · שגזרו חכמים בבשולי נכרים משום חתנות וכל דבר שנאכל כמו שהוא חי לא גזרו על בישולו דכיון דנאכל חי אין כאן בישול דלא אהני מידי ואלו נאכלין ע"י מלחן חיין:סומך עליהן כו'·דהא שרו באכילה:כסא דהרסנא · מטגנין בשומן קרבי דגים וקמח: אסור· דקמח אינו נאכל כמו שהוא חי הלכך אסור משום בישולי נכרי: בין לאחד בין למאה· די בכזית: פשיטא · דכי אמר ר"ה עירובי תבשילין צריכין דעת דדעת מניח ודאי בעי שעשאו לשם כך מיהו מיבעיא לן דעת מי שהניחו לצורכו כגון שעשאו לצורך חבירו כלום צריך לימלך בו תחילה לעשות על פיו: עד תחום שבת · אבל לעומדים חוץ לתחום לא

שיטת ריב"ב

כל מזונותיו של אדם. כל מה שעתיד להשתכר בשנה שיהא נזון מאותו שכר קצוב לו כך וכך ישתכר פלוני בשנה זו ויש לו להזהר מלעשות הוצאה מרובה לפי שלא יוסיפו לו

שלטי הגבורים

[illegible]

עין משפט

[illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות חו"י

[illegible]

הגהות מא"ר

[illegible]

שכר למזונות:חוץ מהוצאת שבת ויו"ט· אותה הוצאה לא פסקו מה ישתכר לצרכם ומהיכן תבואהו לפי מה שרגיל ממציאין לו לשעה או לאחר שעה: פותחין לו. כלומר ממציאין לו שכר מועט: ואוכל את הראשונה. נמצא אוכלה לזו כדי להיות היפה נאכלת בשבת והויא לה אכילתה של ראשונה לכבוד שבת לשם שמים: ובוטח שתזדמן לו בשבת נאה סימנה: מחד דשביך לשבתיך: מאחד בשבת שלך תן לבך לשבת הבאה להכין לה בשר נאה דגים נאים: פיס' ועושה תבשיל וכו': גמ' לא שנו. דהוי עירוב: שבשולי קדרה. שנשארו בלא מתכוין: סומך עליהן·מערב יום טוב לשם ערוב ולא אמרי' לא חשיבי ובטלי: אין בהן משום בשולי נכרים. דדבר שנאכל כמו שהוא חי ולפיכך אם צלאן עכו"ם סומך עליהן משום עירובי תבשילין: בכסא דהרסנא. מטגנן בשומן קרבי דגים ובקמח אסירי דקמח אינו נאכל כמות שהוא חי: כבוש. בחומץ: שלוק. מבושל הרבה מאד. מבושל. כהלכתו: קוליים האספנין. מלוח הוא ורך והדחתו בחמין הוא בשולו הראוי לו: דעת מניח בעינן. שתהא דעתו על מי שהוא רוצה להוציא בעירובו: דעת מי שהניחו לו בעינן או לא בעינן. כגון שערב לצורך חברו כלום צריך שימלך עמו

א מיי' פ"ב וס"ו מהלכות תפלה סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן תפז:

ב מיי' פרק ו מהלכות יו"ט סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סימן תקכח:

חצרות שתהא לה חצר באותו מבוי הלכך מלי מזכה ע"י אשתו: **ההוא** סמיא דהוה מסדר מתניתא · שהיה יודע משניות בגירסא ומחזר עליהם לפני מר שמואל שיהו סדורות בפיו: סמוך אדידי. דמערבנא אכולה נהרדעא: לשנה. לשנה אחרת ור"ה היה שאין יכול להניח ולהתנות א"כ בשני ימים טובים של גליות ולא נזכר לו עד יום שני: א"ל פושע את· דכיון דעליבת גלית אדעתיך שאיך רוצה לסמוך בשל אחרים ולא הנחת ואף אני אין דעתי על הפושעים שאינן רוצים לסמוך עלי: **ת"ר** יו"ט שחל להיות בע"ש אין מערבין לא עירובי תחומין·דלא שרו אלא עירובי תבשילין נר מצוה

דבר שהוא דומה לתקון סעודה כגון אפייה ובישול ומיהו דוקא כגון שלא ערב בראשון אבל אם ערב בראשון מערב ברגליו בשני: ולא עירובי חצרו'· לטלטל מחר בחצר דמחזי כמתקן: בדבר האסור לו·(ז) בידך לאסור עליו מלעשות לצורך מחר דבר שהוא אסור בו ביו"ט והיינו תחומין שאף ביו"ט אסור לצאת חוץ לתחום: ואי אתה אוסרו·אין כח בידך לאסור לו מלתקן למחר דבר שהוא בו ביום מותר ואיסור טלטול חצירות ליתא ביו"ט שאין עירוב והוצאה ביו"ט כדאמרי' לעיל ומאי דאמרינן דהוי דבר המותר לו הני מילי בכלים שיש בהן צורך ליום קצת אבל כל שאין בהם צורך ליום כלל אפשר דכי היכי דכי מפיק להו מרה"י לרה"ר עבר אדאורייתא הכי נמי לאפוקינהו מחצר לחצר בלא עירוב אסור מדרבנן או אפשר שכיון שרוב ההוצאות ביו"ט אינן צריכות עירוב אף מפני מעוטן לא הצריכוהו וכבר כתבתי זה למעלה ומיהו ליכא ספיקא שאם עירב מהני ליה עירוב להוציא מחצר לחצר אף דבר שאין בו צורך יום כלל ובלבד שיהא תורת כלי עליו וכמו שהוא דינו בטלטול:

מתחיל בשל שבת. ברכה אחת לשניהם ומזכיר שבת תחלה ואומר ותתן לנו את היום המנוח הזה: ומסיים בשל שבת· מקדש השבת: ואומר קדושת היום באמצע·ותתן לנו את יום המנוח הזה ואת יום חג פלוני הזה: תני תנא קמיה דרבינא·במילתיה דרבי מקדש ישראל והשבת והזמנים: אטו שבת ישראל מקדשי ליה·שהקדמת ישראל לשבת בשלמא זמנים צריך להקדים קדושת ישראל לקדושתן שע"י קדושת ישראל נתקדשו הם ואלו לא נתקדשו ישראל לא היו קובעים חדשים וקוראים מועדים בב"ד אלא שבת מקדשא וקיימא מששת ימי בראשית ואינה תלויה בקביעות ב"ד: מתפלל שבע·כשאר שבתות דכי היכי דבחולו של מועד ליכא ברכה קבועה בשלש תפילות אף בשבת אין צריך לקבוע לו ברכה לב"ש ולא (ח) לכוללן לבית הלל: המאורע·ר"ח או מועד:(ט) יעלה ויבא בברכת עבודה: בהודאה· כמו שאומר על הנסים: כל מקום שזקוק

רש"י

לא היתה דעת המניח עליהן: מסדר מתנייתא· שהיה יודע המשניות בגירסא והיה חוזר עליהן לפני מר שמואל: סמוך אדידי· דמערבנא לכולא נהרדעי: לשנה· לשנה אחרת: לדידך אסור· שאין דעתי על המזידין הפושעים ואינם חרידים לדברי חכמים: ולא עירובי חצירות· לטלטל מחר דנראה כמתקן: בדבר האסור· לו היום יש בידך לאסור עליו לעשות לצורך מחר דהיינו תחומין שאף ביו"ט אסור לצאת חוץ לתחום: ואי אתה אוסרו· אין בידך כח לאוסרו לתקן למחר דבר שהוא מותר בו ביום ואיסור טילטול חצירות ליתא ביו"ט: מתחיל בשל שבת· ברכה אחת לשניהם ומזכיר שבת תחלה ותתן לנו את יום השבת הזה ואת יום חג פלוני הזה: תני תנא קמיה דרבינא· במילתא דרבי מקדש ישראל והשבת והזמנים: אטו שבת ישראל מקדשי מה שהקדמת קדוש ישראל לשל שבת בשלמא זמנים צריך לקדם קדושת ישראל לקדושתן שע"י קדושת ישראל הם מתקדשין ואילו לא נתקדשו הם לא היו קובעים חדשים ומועדים בב"ד אלא שבת מקדשא וקיימא מששת ימי בראשית ואינו תלויה בקדוש החודש: מתפלל שבע· כשאר שבתות דכי היכי דבחול אין לו לר"ח ולחול המועד ברכות בשלש תפלות הללו אף בשבת אינו צורך לקבוע לו ברכה לב"ש ולא לכוללן לב"ה: מעין המאורע· ר"ח או מועד: בעבודה· כגון יעלה ויבא ברצה: בהודאה· בברכת מודים: כל מקום שזקוק לשבע· כגון ערבית שחרית ומנחה: אין הלכה כאותו הזוג·אלא כת"ק דאמר ערבית שחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה מיהו לית הילכתא כוותיה בהא דקאמר מוספין מתחיל בשל שבת כו' אלא הילכתא כר' דאמר אף בהא חותם מקדש השבת וישראל והזמנים או וראשי חדשים בר"ח: מיו"ט לחברו· ואם נזכר ביום טוב ראשון ואלו שני ימים טובים בחמישי וע"ש: ומתנה· כדמפסיק בעמוד בסמוך: דלמיקנא

לה חצר ואותו חצר נותנהו לה על מנת שאין לבעלה רשות בה וכדרבנן דלר"מ לא משכחת שיהא לה חצר שלא יהא שלו דקאמר בכסף על ידי (א) (א) (עצמו) [אחרים] (א) דקניה רבו בכל ענין אלא אליבא דרבנן וכיון דהחצר שלה ולא לבעלה ומקבלת פרס ואוכלת במקומה דינא הוא דצריכו' לערב כרבי יהודה בן בבא (ב) דאמר (ג) בנדרי' דאוסר בנשים אבל בעירובי תבשילין דלא שייך לא מצי זכייה לאחרינ' משום הכי לא תנן (ג) גבי מערים אדם על מעשר שני (ב) על ידי אשתו אלא בשתופי מבוי בלבד (ד) כדאמ' לענין שבת (ה)):

ההוא סמיא דמסדר מתנית' קמיה דמר שמואל יומא חד חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת א"ל דלא אותיבי עירובי תבשילין א"ל סמוך אדידי לשנה חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת א"ל דלא אותיבי עירובי תבשילין א"ל פושע את לכו"ע שרי לדידך אסיר: ת"ר יו"ט שחל להיות ע"ש אין מערבין לא עירובי תחומין ולא עירובי חצירות רבי אומ' מערבין עירובי חצרו' אבל לא עירובי תחומין (ו) (*מתוך) שאתה אוסרו בדבר שאסור לו °ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו: שלח ר' אלעזר לגולה לא כשאתם שונין בבבל רבי מתיר וחכמים אוסרין אלא ר' אוסר וחכמים מתירין *אמר רבא אמר רב סחור' א"ר הונא הילכתא כותיה דרבי לאיסור: ת"ר יו"ט שחל (א) להיות בשבת בש"א מתפלל שמנה של שבת בפני עצמה ושל יו"ט בפני עצמה ובה"א מתפלל שבע מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע רבי אומר אף חותם בה מקדש השבת וישראל והזמנים תני תנא קמיה דרבינא מקדש ישראל והשבת והזמנים א"ל אטו שבת ישראל מקדשי ליה שבת הא מקדשא וקיימא אלא אימא מקדש השבת וישראל והזמנים אמר רב יוסף הלכה כרבי וכדמתרץ רבינא: ת"ר שבת שחלה להיות בר"ח או בחולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ר"א אומר בהודאה ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע רשב"ג ור' יוחנן בן ברוקא אומר כל מקום שהוא זקוק לשבע מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע א"ר הונא אין הלכה כאותו הזוג: א"ר חייא בר אשי א"ר מניח אדם עירובי תחומין מיו"ט לחבירו ומתנה וכל שכן עירובי תבשילין ורבא אמר מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה אבל לא עירובי תחומין דלמיקנא

לשבע· ואפילו ערבית ושחרית ומנחה: אין הלכה כאותו הזוג· אלא כת"ק דאמר ערבית שחרית ומנחה יתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה מיהו לית הילכתא כוותיה בהא דקאמר במוספין ומסיים בשל שבת מדאשכחן בפרק שלשה שאכלו [דף מט· ע"ש] דאיתיביה לוי לרבי מקדש השבת וישראל וראשי חדשים שמע מינה כי היכי דפליגי ביו"ט פליגי בשבת שחלה להיות בר"ח ובחולו של מועד והאי דתנא יו"ט משום פלוגתא דב"ש וב"ה דלמר אית ליה כולל ולמר לית ליה כולל: **מניח** אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחברו ומתנה·כתב הרמב"ם

[illegible] ולא היה רוצה לצאת בעירובו של שמואל אלא בעירוב עצמו ופשע בעירובו שנה אחרי שנה לפי' אמר לי' שמואל כבר גלית אדעתך שאינה רוצה לצאת בערובי שאתה מתעצב כשאתה נזכר שלא עשית ערוב לעצמך ופשעת [illegible] זה שנה אחרי שנה גם אני אין בדעתי להוציא אלא מי שסמך עלי או מי שאינו בקי או מי ששגג או נאנס אבל אין בדעתי להוציא את הפושעים ולדעתי זה המעשה לא היה בנהרדעא ואם היה בנהרדעא לא היה אותו סומא [illegible] ולא מן השרויים בתחומה אלא מחוץ לתחום היה בא (עלי כי) [על ידי] ערובי תחומין ומעולם לא יצא בעירובו של שמואל והאי דקאמר ליה סמוך אדידי.כלומר סמוך על המתוקן שלי כאדם שסומך על שלחנו של חברו וכשנודע לו [illegible] פושע במצות ערוב אסר לו כההיא דאמר רב חסדא ושלחו מנות לאין נכון לו למי שלא היה לו להניח ולא הניח פושע הוא וכן הא דמכריז ר' יעקב בר אידי יבוא ויסמוך על שלי דרך נדיבות [illegible] שיסמכו על שלחנו כל מי שלא עירב ואגב גררה אתיוה להוא עובדא גבי הנך עובדי דמר שמואל ורב אמי ורב אסי ולאו משום דדמו כולהו עובדי להדדי דהא שמואל מערב ולא מכריז ורב אמי ורב אסי נמי מערבי ולא [illegible] ור' יעקב בר אידי מכריז ולא מערב אלא לעצמו בלבד כי מנהג עירו היה שהיו כלן מערבין לעצמן והא דאמרי' עלה ועד כמה הוא חוזר על המעשים הראשונים דמר שמואל ורב אמי ורב אסי ואינו חוזר על המעשה האחרון [illegible] יעקב בר אידי ודוגמתו מן החוזר על הרחוק ולא על הקרוב במקרא במשנה ובתלמוד הרבה מאד אין להם קץ כל זה לשון הרב דודי ז"ל ודייק פירושו מדקאמר רבא יבא ויסמוך על שלי ולא קאמר יסמוך על שלי אלמא לשון [illegible] כזו כאדם שאומר לחבירו בוא סמוך על שלחני ואינו מלשון סומך עליו לשבת דתנן במתניתין: ולא עירובי חצירות לטלטל מחר. דנראה כמתקן: ה"ג שאתה אוסרו בדבר האסור לו. כלומר יש כח בידך לאסור עליו מלתקן [illegible] דבר שהוא אסור בו ביום והיינו תחומין שאף ביום טוב אסור לצאת מחוץ לתחום: ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו. אין כח בידך לאסור לו מלתקן למחר דבר שהוא מותר בו ביום ואסור טלטול חצירות ליתיה ביו"ט.

[illegible] בשל שבת. ברכה אחת לשתיהן ומתחיל להזכיר שבת תחלה שאומר ותתן לנו את יום המנוח ואת יום טוב מקרא קדש הזה: ומסיים בשל שבת. מקדש השבת ותו לא ואומר קדושת היום באמצע כמו שפירשנו שאומר ותתן לנו [illegible] יום המנוח הזה ואת יום פלוני הזה: אטו שבת ישראל מקדשי ליה. בשלמא זמנים צריך להקדים קדושת ישראל לקדושתן שהן קובעים חדשים וקוראין מועדים בבית דין אבל שבת הא מיקדשא וקיימא מששת ימי בראשית ואינה [illegible] בקביעות חדשים וקדושם: מתפלל שבע. כשאר שבתות דכי היכי דבחול אין לו לקבוע ברכה בשלש תפלות אף בשבת אין לו לקבוע לו ברכה לבית שמאי ולא לכוללן לבית הלל אלא מתפלל כשאר שבתות ובעבודה אומר יעלה [illegible] בהודאה (כגון) [כמו] שאומר בחנוכה ופורים: ובמוספין מתחיל בשל שבת וכו'. כענין שפירשנו ביום טוב שחל להיות בשבת: כל מקום שזקוק לשבע. אפי' ערבית שחרית ומנחה: אין הלכה כאותו הזוג. אלא כתנא קמא [illegible] ערבית ומנחה מתפלל שבע ואו' מעין המאורע בעבודה מיהו לית הילכתא כותיה בהא דקאמר ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת לא כר' דאמר מקדש השבת וישראל והזמנים והוא הדין לראש חדש וחולו של [illegible] מדאשכחן במסכת ברכות איתיבי לוי לר' במקדש השבת וישראל וראשי חדשים אלמא כי היכי דפליג רבי ביו"ט שחל להיות בשבת הכי נמי פליג בשבת שחל להיות בראש חדש או בחולו של מועד: מניח אדם עירובי [illegible] מיום טוב לחבירו ומתנה. כגון דאתרמו שני ימים טובים של גליות חמשה ומעלי שבתא מניח עירובו ואומר אם היום קדש אין בדברי כלום ואם היום חול בהאי עירובא לשתרי לן למיפק בשבתא חוץ לתחום ולמתר [illegible] אומר כמו כן ובלותה הפת עצמה דממה נפשך הוי ערוב: מניח אדם עירובי תבשילין ומתנה. כדמפרש לקמיה:

המאור הקטן

והא דאמר ליה שמואל להוא סמיא פושע את לכולי עלמא שרי לדידך אסור . איכא מאן דקשיא ליה כיון דהוה שמואל מערב לכולה נהרדעא ודעת מי שהניחו לו לא בעי' אמאי לא נפק ההוא סמי' בעירוביה דשמואל בכלל כל בני נהרדעא ויש מי שאמרו בפירוק קושיא זו כיון דההוא (י) הוה ידע ביה בשמואל דהוה מערב אכולה נהרדעא והוה מערב לעצמו ולא היה רוצה לצאת בעירוב של שמואל אלא בעירוב עצמו ופשע בעירובו שנה אחר שנה לפיכך א"ל שמואל כבר גלית דעתך שאינך רוצה לצאת בעירובי שאתה מתעצב כשאתה נזכר שלא עשית עירוב לעצמך ופשעת בדבר זה שנה אחר שנה גם אני אין בדעתי להוציא אלא מי שסמך עלי או מי שאינו בקי או מי ששגג או נאנס אבל אין בדעתי להוציא את הפושעים ולדעתי זה המעשה לא היה בנהרדעא ואם היה בנהרדעא לא היה אותו סומא מנהרדעא ולא מן השרויין בתחומה אלא מחוץ לתחום היה בא ע"י עירובי תחומין ומעולם לא יצא בעירובו של שמואל והאי דא"ל סמוך אדירי כלומר סמוך על המתוקן שלי כאדם הסומך על שולחנו של חבירו וכשנודע לו שהיה פושע במצות עירוב אסר לו כההיא דאמר רב חסדא ושלחו מנות לאין נכון לו למי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין אבל היה לו להניח ולא הניח פושע הוא וכן הא דמכריז (כ) הא דרבי יעקב בר אידי מי שלא הניח עירובי תבשילין יבא ויסמוך על שלי דרך נדיבות היתה שיסמכו על שלחנו כל מי שלא עירב ואגב גררה אתיוה להוא עובדא גבי הנך עובדי דמר שמואל ורב אמי ורב אסי ולאו משום דדמי כולה עובדי להדדי דהא שמואל מערב ולא מכריז ורב אמי ורב אסי נמי מעורבי ולא מכריזי ורבי יעקב בר אידי מכריז ולא מערב אלא לעצמו בלבד כי מנהג עירו היה שהיו כולן מערבין לעצמן והא דאמרי' עלה ועד כמה הוא חוזר על המעשים הראשונים דמר שמואל ורב אמי ורב אסי ואינו חוזר על המעשה האחרון דרבי יעקב בר אידי ודוגמתו מן החוזר על הרחוק ולא על הקרוב במקרא ובמשנה ובתלמוד הרבה מאד אין בהם קץ: **והא** דתנו רבנן שבת שחלה להיות

שלטי הגבורים

דמינו דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחרינא אבל אין לה בית באותה חצר לא דיד אשה כיד בעלה ובעירובי תבשילין אין אדם צריך לזכות לאשתו ולבני ביתו אלא כשהוא עירב [כולן מותרין] וכיון דאינה צריכה לזכות אין מוכין על ידה מידי דהוה אערובי חצירות כשאין לה בית וחצר ומה שמזכה ע"י בנו ובתו הגדולים היה אומר ר"ת דלר' יוחנן דאמר גבי מציאה בפרק קמא דבבא מציעא לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא קטן ואינו סמוך על שולחן אביו הוי גדול וגדול הסמוך על שולחן אביו זהו קטן הוא הדין הכא נמי ואין לזכות העירוב ע"י גדול הסמוך על שולחן אביו דידו כיד אביו ועבדו ושפחתו העברים אע"פ דסמוכין על שולחנו לא הויא ידם כידו דדוקא גבי בנו גדול הוא דאמר ר' יוחנן דידו כיד אביו לפי שרגיל לסיו' תמיד סמוך על שולחנו אבל נכרי הסמוך על שולחן בעל הבית אין מציאתו של בעל הבית ואפילו אוכל אצלו בחנם וכל שכן עבדו ושפחתו העברים דבשכרן קאכלו:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לענין שחרור עבדים ופי' רש"י בכסף ע"י אחרים שיתנוהו לרבו ע"מ שיצא זה בן חורין אבל הוא עצמו לא יקבל מהם דאין קנין לעבד בלא רבו ולא לאשה בלא בעלה: (ב) בפ"ד ממע"ש תנן מערימין על מע"ש לפדותו בלא חומש כיצד אומר אדם לבנו ובתו הגדולים כו' מפני שידן כידו א"ר יוחנן כל מעשר שאין הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש:

שיטת ריב"ב

עמו תחלה לעשות על פיו: לשנה. לשנה אחרת כתב רבינו שלמה ז"ל וראש השנה היה שאינו יכול להניח ולהתנות ולא ידעתי מי דחקו לומר כך כי שמא ביו"ט שני נזכר שאין כאן דרך לתנאי וכתב הרב דודי ז"ל בספר המאור איכא מאן דקשיא ליה כיון דהוה שמואל מערב אכולה נהרדעא ודעת מי שהניחו לו לא בעינא אמאי לא נפק ההוא סמיא בערוביה דשמואל בכלל כל בני נהרדעא. ויש מי שאמרו בפירוק קושיא זו כיון דההוא סמיא הוה ידע ביה בשמואל דהוה מערב אכולה נהרדע' והיה מערב

הגהות הב"ח

(א) אחרים וכצ"ל ... (ב) כצ"ל בפרק ... (ג) כ"ב ... (ד) ... (ה) ... (ו) מפני ... (ז) כ"ב ... (ח) ... (ט) כ"ב ... [illegible]

הגהות חוי"

(א) שם הג"ה אחרים ... (ב) ... [illegible]

ז"ל בפ"ו מהל' יו"ט דהכן השתא כיון דבקיאינן בקביעא דירחא לא מצינן לאתנויי ואין דבריו מחוורין דרבא דאמר ליה מסתברא דלדידיה הוא דאמר ואע"ג דבקי בקביעא דירחא וכן בדין דכיון דהשתא לא עבדינן להו אלא משום דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם לית לן לאחמורי טפי מינייהו וכיון דאינהו הוו מלו מתנו אנן נמי מתנינן וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל וכתב רבינו אפרים כי מתני דוקא דאית ליה מידי דבשיל מאתמול אבל לכתחילה אסור וכן נראה מן הירושלמי רבי חייא רבה עלה לביתיה אגשין מערובי אמר להו אית הכא טלפחים מאתמול אמרו לו אין וכו' וכדאנא ערובי תבשילין לא מלי למיפא מיומא דחמש לשבתא דשבת קרובה התירו על ידי עירוב שבת רחוקה לא התירו:

באמת אמרו ממלאה אשה קדרה בשר. דבחד טרחא סגי וכן בנחתום לגבי מלוי: אבל לאפות. כל ככר וככר צריכה עריכה ואפייה ורידוי כל אחד ואחד לעצמו: בזמן שהתנור מלא. שתנוריהם קטנים היו ומדביקין הפת בדפנות ומתוך שהוא מלא מתמעט חללו ואין מקום לחמימות להתפשט והפת נאפה יפה: **ומיהא** משמע דלרבות בשיעורא ביום טוב מותר (ג) ודאמרינן לקמן דאין מזמנין את העכו"ם ביום טוב גזירה שמא ירבה בשבילו היינו שמא ירבה בשבילו בקדרה אחרת ומיהו איכא למידק מדאיבעיא לן פרק רבי ישמעאל במנחות(דף סד.) חולה שאמדוהו לשתי גרוגרות ואיכא שתי גרוגרות בשתי עוקצין ושלש בעוקץ אחד הי מייתינן שתים מייתינן דחזיין ליה או דילמא שלש מייתינן דקא ממעט בבצירה ואסיקנא דשלש מייתינן שתים לא מייתינן משום דמעוטי בבצירה עדיף ועד כאן לא איבעיא לן התם אלא כי האי גוונא דף י. דבשתים בשני עוקצין איכא רבוי בצירה אבל משמע דפשיטא לן דשנים בעוקץ א' ושלשה בעוקץ (אחד) [אחר] דשתי' מייתי' שלש לא מייתינן דלרבויי בשיעורא אסור תירץ ר"י ז"ל דהתם בשבת דוקא דאיכא איסור סקילה אבל ביו"ט דאיסור לאו הקלו ולא תקשי לך ההיא דגרסינן בעירובין בפ' הדר (דף סח.) ההוא ינוקא דאישתפוך חמימיה אתו לקמיה דרבא אמר להו נשיילה לאמיה אי צריכה ניחם ליה אגב אימיה וההוא מעשה בשבת הוה דאלמא אפי' בשבת שרי לרבויי בשיעורא דלא קשיא שכבר פרש"י ז"ל [שם] וכן בתוס' דניחם ליה ע"י עכו"ם קאמר והרשב"א ז"ל מוסיף עוד ואומר ואפילו למאן דמפרש התם דף יו. דע"י ישראל קאמר לא קשיא דכיון דלא מיתסר אלא מדרבנן כיון דביו"ט שרי התם גבי מילה משום מצוה התירו לגמרי אפי' ע"י ישראל מכלל דסבירא ליה ז"ל דרבויי בשיעורא בשבת לא מיתסר אלא מדרבנן ותמהני עליהם דא"כ מאי קא מיבעי לן התם במנחות פשיטא דשלש מייתי' דרבויי בשיעורא לא מיתסר אלא מדרבנן ורבוי בצירה מיתסר מדאורייתא דהא (תלמודא אמר) אלו (לא) אמדוהו (אלא) לגרוגרות אחד ומייתי שלש בעוקץ אחד לא עבר אדאורייתא כלל ואלו הביאו שנים בשני עוקצים לוקה וחייב חטאת לפיכך נראה לי ברור דודאי רבויי [שעורא] בשבת מדאורייתא מיתסר ואפי' הכי לא דמי (למזיד דאיכא למימר דאחמיר) רבויי בשיעורא ביו"ט לרבויי שיעורא בשבת שהשבת דחויה היא אצל חולה ולא הותרה ולפיכך כל שהעיקר מלאכה אסור אף תוספתו כמוהו ומיתסר מדאורייתא אבל יו"ט שאוכל נפש הותר בה דאפי' אפשר מעיו"ט שרי כל שהוא מרבה על העיקר ובלבד שיהא בטורח אחד תוספתו כמוהו ועוד שנראה להם לחכמים שכיון שאמרה תורה אך אשר יאכל לכל נפש לא הוצרכה לשקול ולדקדק שלא יבשל אלא המצטרך אליו בלבד ומשום הכי רבויי בשיעורא כל היכא דלא מפיש בטרחא שרי אבל בשבת שהעיקר אסור אף תוספתו כמוהו מדאורייתא ולא ניתן לידחות אצל חולה ולפי זה האי דעירובין דוקא ע"י נכרי היא: **איבעיא** להו מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא נאסר לאפות: וקמחו נאסר. שלא יהיו אחרים אופין את קמחו בטובה שלו משום קנס: לאקנויי. בל' מתנה בלא סודר אלא כשאר [מטלטלין] הנקנין במשיכה אם צריך לתת קמחו במתנה שיהו אחרים מותרין לאפותו ולתת לו. ואסיקנא דהוא נאסר וקמחו נאסר הלכך צריך לאקנויי קמחו לאחרים ומקשו הכא אם איתא דהוא נאסר וקמחו נאסר כי מקני להו קמחו מאי הוי והא כיון שנאסר מעיו"ט אינו בדין שיהא מותר לאחרים כדאמרי' לקמן לענין עירובי תחומין [דף לז:] הבהמה והכלים כרגלי הבעלים ואיכא קושיא אגלי דהתם היינו טעמא לפי שאין השביתה ניקנית אלא בין השמשות שהרי אם נאכל עירובו משחשיכה אין בכך כלום ולפיכך הכל הולך אחר ביה"ש אבל בעירובי תבשילין אינו כן אלא כל שעה ושעה הוא מתיר שהרי שנינו אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה ולפיכך מתיר כל שעה ושעה לכל אחד מה שהוא שלו אבל בעל הלכות גורס כן אי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר לא מצי לאקנויי קמחו לאחרים פירוש מפני שקמחו כמוהו ואי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר מצי לאקנויי קמחו לאחרים והקשה מיהא בעי דבלאו הכי אי אפשר משום דשלוחו של אדם כמותו ואסיקנא דהוא נאסר ואין קמחו נאסר הלכך מצי לאקנויי קמחו לאחרים ומיהו כיון דהוא נאסר אסור הוא לאפות לאחרים אפי' מקמחן שהרי נאסר שלא יבשל כלל: **איבעיא** להו עבר ואפה מאי. מהו שיאכל בשבת: ובלבד שלא יערים. לאחר שבשל לצורך יו"ט לומר עוד אני צריך להזמין אורחים: ואם הערים אסור. לאכול דאחמור רבנן כדי שלא יבא לעקור תורת ערוב וכבר כתבתי למעלה דלא דמי להערמה דרב אדא בר אהבה [דף יא:] דמלח גרמא גרמא משום דהתם כיון שהפסד בא לו מחמת שמחת יו"ט בע"כ התירו לו להערים אבל הכא פשיעתו גרמה לו פסידתו שהיה לו להניח ערובי תבשילין.

שאני

מצוה

דלמיקנא ביתא ביו"ט לא והילכתא כרבא דהוא בתרא ומסתברא לן דהני מילי בעירובי א תחומין דמיקנא ביתא הוא אבל עירובי חצרות דביטול רשות הוא מניח אדם ערובו ביו"ט ראשון ומתנה ונימא הכי אי האידנ' חולא בהאי עירובא לישתרי לן לטלטולי בשבתא מביתא לביתא ומדרתא לדרתא ואי האידנא יומא טבא אין בדברי כלום ולמחר במעלי שבת' דהוא יו"ט שני נימא הכי אי האידנא יומא טבא כבר עבידנא עירובא מאיתמול והשתא לא צריכנא מידי ואי האידנא חולא הוא בהאי עירובא תשתרי לן לטלטולי מביתא לביתא ומדרתא לדרתא ב (א) והיכי מניח עירובי תבשילין ומתנה כגון דאיתרמי להו שני ימים טובים של גליות חמשא בשבא ומעלי שבתא דמיבעי ליה לאנוחי עירובי תבשילין ממעלי יומא טבא דהוא ארבעה בשבא ואי אישתלי ולא אנח במעלי יומא טבא מנח לי' לעירובא ביומא טבא קמא דהוא חמשא בשבת ונימא הכי אי האידנא יומא טבא למחר חולא הוא ולא צריכנא ולא מידי ואי למחר יומא טבא האידנא חולא הוא ובהאי עירובא דקא מנחנא לישתרי לן למיפא ולבשולי מיומא טבא לשבתא ודוקא בשני ימים של גליות אבל בשני ימים של ר"ה לא כדאמרינן בפירקא קמא *רבינא הוה יתיב קמי דרב אשי בריש שתא חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת וכו':

תוספתא ת"ר א אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול ג באמת אמרו ממלאה אשה קדרה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד °אבל לאפות לא יאפה אלא מה שצריך לו ר"ש בן אלעזר אומר אף ממלאה אשה את ד התנור פת מפני שהפת נאפה יפה בשעה שהתנור מלא אמר רבא הלכה כרשב"א תוספתא איבעיא להו ה מי שלא הניח עירוב תבשילין הוא נאסר ואין קמחו נאסר או דילמא הוא נאסר וקמחו נאסר למאי נ"מ לאקנויי קמחו לאחרים אי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר לא צריך לאקנויי קמחו לאחרים אבל אפו ליה אחריני ואי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר צריך לאקנויי קמחו לאחרים מאי ת"ש מי שלא הניח עירובי תבשילין ה"ז לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו כיצד הוא עושה מקנה קמחו לאחרים ואחרים ה אופין ומבשלין לו ש"מ הוא נאסר וקמחו נאסר ש"מ: איבעיא להו עבר ו ואפה מאי מי קנסוה רבנן או לא ואתינן למפשטא מהא דתניא* מי שהניח עירובי תבשילין ה"ז אופה ומבשל ומטמין ואם רצה לאכול את עירובו הרשות בידו אבלו עד שלא בשל עד שלא הטמין ה"ז לא יבשל ולא יטמין ולא יאפה לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור וש"מ דאם עבר ואפה

רש"י

דלמיקנא ביתא ביו"ט · לא התירו לו לקנות שביתה ביום טוב ואפי' בתנאי ספק ומה שהתירו (א) בעירובי תבשילין משום כבוד שבת התירו: ממלאה אשה כו' · דבחד טירחא סגי וגם בנחתום גבי מילוי. אבל לאפות · כל ככר וככר צריך עריכה ואפייה כל אחד לעצמו ורדייה: בשעה שהתנור מלא · שתנוריהם קטנים היו ומדבקים הפת בדפנות ומתוך שמתמעט חללו אין מקום לחמימותו להתפשט והפת נאפה יפה: הוא אסור · לאפות: וקמחו נאסר · שלא יהו אחרים אופין קמחו משום קנס: לאקנויי · בלשון מתנה בלא סודר אלא כשאר מטלטלין הנקנין במשיכה וקאמר כ"מ אם צריך לתת קמחו לאחרים שיהו מותרין לאפותו ולתת לו: ולא יטמין · כדרך שמטמינין (כלים)[תבשיל] לשבת: עבר ואפה מהו · שיאכל בשבת: שלא יערים · לאחר שבישל לצורך יו"ט לא יערים לומר עדיין אני צריך להזמין אורחים ולבשל תבשילין אחרים ויותירם לשבת דאי להרבות בשביל שבת הא אמרן לעיל ממלאה אשה קדרה בשר ואע"פ שאין צריכה אלא לחתיכה אחת: ואם הערים אסור. לאכול דאחמור רבנן כדי שלא יבא לעקור תורת ערוב ולא דמי להערמה דרב אדא דמלח גרמא גרמא דהתם דילמא חייש שלא יסריח הבשר ונמנע ולא שחיט:

שאני

שלטי הגבורים

א כתב מיי' דוקא בזמן שב"ד מקדשים ע"פ הראיה ובני גליות עושין שני ימים מספק אבל האידנא שבני א"י סומכין על פי החשבון ואין אנו עושין שני יו"ט מספק אלא משום מנהג וכדשלחו מתם הזהרו בב' יו"ט של גליו' משו' מנהג אבותיכ' אע"ג דבקיאינן בקביעא דירחא לפיכך אין מערבין בתנאי בזמן הזה לא עירובי חצירות ולא עירובי תחומין ולא שתופי מבואות והרא"ש לא כ' כן:

ב כתב הר"ר אפרים דוקא (דלית) [דאית] ליה מידי דבשיל מאתמול אבל אי (אית) [לית] ליה מידי דבשיל מאתמול לא מהני תנאה ונראה שאין צריך וכן כתב ב"ה ודוקא בב' יו"ט של גליות יכול להניחם על תנאי אבל ביו"ט של ר"ה לא:

ג אסור לבשל ביו"ט אלא כדי צורך היום אבל מיו"ט לחבירו או מיו"ט לשבת אסור אבל ממלאה אשה הקדרה מבשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכ' אחת מפני שהתבשיל מתוקן יותר כשיש הרבה בקדרה וי"א דאפילו אמרה בפי' שהיא רוצה אותה לצורך מחר שהוא מותר ויש אוסרין ונראה שהוא מותר כיון דטעם ההיתר מפני שהתוספת גורם טעם בתבשיל א"כ אפילו פירשה בפי' נמי מותר כתב ב"ה דוקא קודם אכילה יכולה להרבות בבישול אבל לאחר אכילה אינה יכולה לבשל ולומר אוכל ממנו כזית דאין לך הערמה גדולה מזו:

ד פרש"י דוקא להם שתנוריהם היו קטנים והיו מדבקים הפת בדופנותיהם ומתוך שהוא מלא אין מקום לחומו להתפשט והפת נאפה יפה אבל בתנורים שלנו אין לאפות יותר ממה שצריך: אסור לגבל טיט לטוח בו התנור אבל יכול לקחת מהטיט שעל שפת הכנור לטוח בו ובלבד שיהדו[לכן] מעיו"ט שיניין אותו ואפר מותר לרש"י לגבלו ולטוח בו ולר"י אסור אא"כ נתן עליו מים מאתמול ור"ת פירש דאפר נמי אסור לגבלו ופי' הוא אפר מותר פי' להניחו על פי התנור כדי שישמור חומו אבל עפר אסו' להניח עליו:

לשון ריא"ז

וכן ממלאה אשה את התנור פת אע"פ שאינה צריכה לכולו בין ביו"ט הסמוך לחול בין ביו"ט הסמוך לשבת כמבואר בקונטרס הראיות:

ה ואפילו בביתו יכולים לבשל דאחר שנתנו להם במתנה קנו אותו וב"ה כתב מסתברא אחרי' שלא הניחו עירוב אופין ומבשלין למי שהניחו עירוב דשלוחו של אדם כמותו ולא נסירא דבהדיא גרסינן אינו אופה לאחרי':

לשון ריא"ז

עבר ואפה במזיד מיו"ט לשבת הרי זה אסור כדרך שאסרו במערים כדברי מז"ה וי"א שלא התירו במזיד כמו שהתירו במערים ואע"פ שהמערי' אסור המזיד מותר שאין חוששין שמא יעבור במזיד כמו שעוברים המערימין וכן הוא שיטת התלמוד וכן עיקר כמבואר בקונט' הראיות. ונראה בעיני שאם עבר ואפה מיו"ט לחבירו בב' יו"ט של גליות מותר באכילה שהרי הוא כאופה מיו"ט לחול ובב' יו"ט של ר"ה אסור לפי שנעשים קודש וחמור הוא מהאופה מיו"ט לשבת לפי שאינו יכול לאפות ביום שני עצמו כמבואר בקונט' הראיות:

ו ועירוב זה פירש ר"ת שצריך לעשותו מפת

עין משפט

א מיי' פ"ו מהל' יו"ט סמג לאוין עה טוא"ח סי' תקג תקז:

ב מיי' פ"ו ופ"ו מהל' יו"ט סמג לאוין עה טוא"ח סי' תקכז ותקכח:

שיטת ריב"ב

דלמקנא שביתה בשבת לא. לאו דוקא שבתא אלא יום טוב קארי ליה שבתא ולא התירו לו לקנות שביתה ביום טוב אפי' מספק ומסתברא לן וכו': הוא נאסר וקמחו נאסר. הוא נאסר לאפות וגם קמחו נאסר שלא יהיו אחרים אופין ומבשלין לו בעודו שלו משו' קנס: לאקנויי קמחו. אם צריך הקמח לתת לאחרי' במתנה שיהיו אחרים מותרין לאפוהו ולתת לו: ולא יטמין. כדרך שמטמינין תבשיל לצורך שבת: ובלבד שלא יערים. לאחר שבשל כל צרכו לצורך יום טוב לומר עודני צריך להזמין אורחים כדי שיבשל תבשילין אחרים ויותירם לשבת דבתבשיל לא' הא אמרי' לעיל דשרי:

הגהות תו"י

(א) נ"ב אע"פ דביטול מיו"ט לשבת ג"כ אסו' מדרבנן כמו קניית שביתה דג"כ אינו רק מדרבנן וק"ל:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל והכא נמי: (ב) והא דאמרינן כצ"ל:

המאור הקטן

בר"ח או בחולו של מועד וכו'. לכאורה נראה שאין צריך לומר מקדש השבת וישראל והזמנים אלא ביום טוב אבל בחולו של מועד ובר"ח ליכא מ"ד הכי אלא מראשכחן בפרק שלשה שאכלו דאיתיביה לוי לרבי מקדש השבת וישראל וראשי חדשים שמעינן מינה כי היכי דפליג דבי ביום טוב הכי נמי פליג בשבת שחל להיות בראש חודש ובחולו של מועד והא דתניא יום טוב משום פלוגתא דבית שמאי ובית הלל דלמר אית ליה כולל ולמר לית כולל:

רבינו נסים יום טוב פרק שני ביצה

שאני הערמה דאחמירו ביה רבנן טפי ממזיד. לעולם עבר ואפה מותר והערמה לא דמי למזיד דאחמירו רבנן בהערמה דהכא טפי ממזיד דאלו מזיד עובר על דברי חכמים ואין אחרים למדין ממנו דעבריין חושבין אותו והוא עצמו פעמים יתן אל לבו לקיים מצות עירוב אבל מערים סבור לעשות בהיתר ולא ישוב אל לבו לחזור ולמדין ממנו ומעקר תורת עירוב הלכך קנסוהו רבנן: ולא אפשט בעיין. וספיקא דרבנן הוא ולקולא: על מה נחלקו על דג וביצה שעליו שב"ש אומרים שני תבשילין. צריך וזה כתבשיל אחד הוא ובטל לגבייהו ובה"א דיו בתבשיל אחד כזה:

ואפה אסור ודחי רב אשי שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד ולא איפשיטא בעיין: בש"א שני תבשילין וכו': מתני' דלא כי האי תנא דתניא אמר רשב"א לא נחלקו ב"ש וב"ה על שני תבשילין שצריך על מה נחלקו על דג וביצה שעליו שבש"א שני תבשילין וב"ה אומרים תבשיל אחד °אמר רבא הלכה כתנא דידן ואליבא דב"ה דאמרי לא צריך אלא תבשיל אחד: אכלו או שאבד לא יבשל עליו לכתחילה אמר אביי נקטינן התחיל א בעיסתו ונאכל עירובו גומר: מתני' חל א להיות אחר השבת ב"ש אומרים מטבילין את הכל מלפני השבת ובה"א כלים מלפני השבת ואדם בשבת: גמ' דכולי עלמא מיהת כלים בשבת לא מאי טעמא *אמר רב יוסף גזרה משום ב סחיטה תינח כלים דבני סחיטה נינהו כלים דלאו בני סחיטה נינהו מאי איכא למימר גזירה הני אטו הני רב ביבי אמר גזירה שמא ישהא תניא כוותיה דרב ביבי כלי שנטמא מערב יום טוב אין מטבילין אותו ביום טוב גזירה

רש"י

שאני הערמה · כלומר לעולם עבר ואפה מותר והערמה אינו ראיה לגבי מזיד דאיכא למימר דאחמור רבנן בהערמה דהכא טפי ממזיד דאילו מזיד עבר על דברי חכמים ואין אחרים לומדין הימנו והוא עצמו פעמים משיב אל לבו ושב ועושה תורת עירוב אבל מערים סבר לעשות בהיתר ולא ישיב אל לבו לחזור ויעקור תורת ערוב לכך קנסו רבנן: שבש"א צריך שני תבשילין · וזה תבשיל אחד הוא דהביצה בטלה לגבי הדג: וב"ה אומרים · די בתבשיל אחד כזה: התחיל בעיסתו · לאפותה ולתקנה ע"י עירוב ונאכל יגמור הכל: מתני' מטבילין · כל הצריך טבילה בין אדם בין כלים מלפני השבת דקי"ל חייב אדם לטהר עצמו ברגל דכתיב ובנבלתם לא תגעו וקא מוקי לה ברגל ולכך יטביל מעיו"ט דאסור להטביל בשבת

נר מצוה

אמר רבא הילכתא כתנא דידן ואליבא דב"ה. כתב ר"ת ז"ל בספר הישר דערובי תבשילין צריכין פת ותבשיל והא דאפליגו ב"ש וב"ה במתני' אם צריך תבשיל אחד או שני תבשילין היינו משום דב"ש סברי דבעי תבשיל אחד ללי ותבשיל אחד לקדרה דאע"ג דלא הוי ללי ממש מכל מקום הא איכא זכר לשני תבשילין וב"ה סברי דכיון דכולהו בכלל בשול ניהו בתבשיל אחד סגי אבל פת אפילו ב"ה מודו דבעיא דאפייה ליתא בכלל תבשיל כדמוכח בפ' אין מעמידין (דף לה:) דשתי גזירות הוו בשל נכרים והביא ראיה לזה מדאמרינן בגמרא בריש פרקין ותנא מייתי ליה מהכא את אשר תאפו אפו וכו' אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל משמע מההיא דפת ותבשיל בעינא וליכא מאן דפליג עליה ואין זו ראיה דרבי אליעזר שמותי הוא מדב"ש וב"ש הכי סבירא להו כדאמר חגיגה בהדיא אליבייהו בגמרא והא פליג ר' יהושע עליה דרבי אליעזר בירושלמי דהכי איתא התם ר' אליעזר אומר אופין על האפוי ומבשלין על המבושל ורבי יהושע אומר אופין ומבשלין על המבושל מאי טעמיה דרבי אליעזר דכתיב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו מ"ט דרבי יהושע דכתיב ואת אשר תבשלו *) בשלו ע"כ וגמרין דלעיל לא חש לאיתויי הא דרבי יהושע משום דלא אתיקן עלה אלא לאסמוכי עירוב אדאורייתא ופשיטא ליה לתלמודא דבעירוב לא בעינן פת כיון דלא מדכרינן ליה במתני' ומשום הכי לא חש לאיתויי דרבי יהושע וראיה לדבר דלא בעי' פת מדאמר אביי לעיל [דף טז:] לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא ולמאי קאמר דפת לא אין לומר דבפת לא סגי אלא בתבשיל הא ליתא דאדרבא לפת פת בעינן ואין לומר דלתבשיל לא סגי בפת זו לדבריהם דרבי אליעזר אומר דאין מבשלין אלא על המבושל דליכא מאן דפליג עליה בגמרין ואע"פ שאפשר לדחוק דהכי קאמר דאפילו מי שאינו צריך אלא לאפות פת לא מהני ליה פת משום דליכא הכירא אינו במשמע וברייתא דחגיגה דמתניא בגמרא הכי מוכח דאיהו מחמיר טפי מכולהו תנאי אליבא דב"ש ואפי' הכי קאמר דלב"ה עושה כל צרכו מתבשיל אחד ובתוספתא נמי מוכח בהדיא דתבשיל אחד סגי לכל מילי דגרסינן התם עושה תבשיל מעיו"ט ואופה ומבשל עליו לשבת ומטמין לו החמין וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז"ל שהביא מתניתנו כצורתה והא דרבא ולא כתב ההיא דר' אליעזר דריש פירקין: אמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו. לתקנה או לאפותה ע"י עירוב ונאכל עירובו גומר את הכל וכ"ע אם גומר בהתחלת מין א' כל שאר המינין: מתני' בש"א מטבילין את הכל. כל שצריך טבילה בין אדם בין כלים מלפני השבת דקי"ל בר"ה [דף טז:] חייב אדם לטהר את עצמו ברגל שנא' ובנבלתם לא תגעו ומוקמינן לה ברגל הלכך יטביל מע"ש דאסור להטביל בשבת וביו"ט: ובה"א וכו' · הא דנקט שבת רבותא אשמעינן לב"ה דאפי' בשבת שרי באדם ובגמרא מפרש מאי טעמא דכלים: גמ' אמר רב יוסף טעמא דמתני' דטבילת כלים ביו"ט ושבת אסור גזירה משום סחיטת בגדים שאף הן בכלל כלים וסוחט תולדה דמלבן: גזירה הני אטו הני. ודאמרינן בפרק כל כתבי (דף קיח.) קערות שאכל בהן שחרית מדיחן לאכול בהן (ערבית) [בצהרים] ולא גזרינן אטו כלים דבני סחיטה התם היינו טעמא משום דבכלים דבני סחיטה לא שייך בהו הדחה אלא (בכוס) [כבוס] וטעמייהו דב"ש מפני שרצו להשוות מדותיהן בטבילה ומשום הכי אסרי אפילו באדם: רב ביבי אמר גזירה שמא ישהא. אי שרית לאטבולינהו ביו"ט או בשבת משהה להו בטומאתם עד יום טוב שהוא פנוי ומתוך כך אתי לידי תקלה להשתמש בהן בטומאתן ועוד שנמצא שהוא משהה מלאכתו במועד אבל טהרת גופיה כיון דחמירא לא משהה ליה וב"ש לא פליג: כלי הנטמא מעיו"ט אין מטבילין אותו ביו"ט. אבל נטמא ביו"ט שרי לאטבוליה דליכא למיגזר ביה שמא ישהה:

*) עי' רא"ש סימן י"א דל"ג וכן בירושלמי במתני' ליתא

אמר

עין משפט

א מיי' פכ"ג מהל' שבת סמג לאוין סה טור או"ח סי' תקיח:

הגה"ת הב"ח

(א) נ"ב ואי לא נסיב לא שקיל: (ב) נ"ל הלאו: (ג) כתנאי כצ"ל:

שיטת הריב"ב

שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד דמערים סבור לעשות בהיתר ולא ישיב אל לבו לחזור ולומדים אחרי' ממנו: פיס' ב"ש אומרים וכו': גמ' אמר רבא הלכה כתנא דידן וכו' והרב דודי ז"ל כתב דבית הלל דאמרי תבשיל א' היינו לתבשיל ולכל מאי דדמי ליה אבל באין אופין אלא א"כ עירב בפת ליכא מאן דפליג והא דאמר אביי לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא לומר שאינו יוצא בפת משום תבשיל דבעי' מידי דמילפת דומיא דתבשיל ואין צריך לומר שאינו יוצא בתבשיל משום פת שהוא עיקר חיי נפש וכן פסק ר' שמעון קיארא ז"ל בעל ההלכות לערב בפת ותבשיל: התחיל בעסתו לתקנה לאפותה לצורך שבת ע"י ערוב ונאכל ערובו גומר:

שלטי הגבורים

וממיני תבשיל פת לאפות עליו ותבשיל לבשל ור"י פירש דסגי בתבשיל לבד וה"ר שמשון הזקן כתב כר"ת וכן בה"ג וכן נהגו: לשון ריא"ז שאם הולך לאפות פת ביו"ט לצורך השבת צריך לערב בפת כדי להתיר אפיית הפת ובתבשיל כדי לבשל וכך היא שיטת בעל הלכות ומז"ה אומר שאינו צריך לערב אלא בתבשיל בלבד והותר באותו עירוב לאפות פת ולהטמין חמין ולבשל כל מיני תבשילין מיו"ט לשבת וכן הוא דעת המפרשים וכן עיקר כמבואר בקונט' הראיות: א והרא"ש כתב איכא לאיסתפוקי במילתיה דאביי אי בעי למימר גומר עיסה זו שהתחיל בה ושוב לא יבשל ולא יטמין וכן אם התחיל לבשל תבשיל אחד יגמרנו לבד או לא שמא כיון שהתחיל להתעסק בא' מצרכי שבת בעוד העירוב קיים גומר כל צרכי שבת והלי' משמע כן דקאמר גומר דמשמע כל צרכי שבת דאי אעיסה לחוד קאי הל"ל גומרה והדבר שקול עד יבא מורה לדק: ב כתב הרא"ש והביא רב אלפס טעמא דרב יוסף דאמר משום סחיטה וטעמא דרב ביבי דאמר גזירה שמא ישהא ושביק טעמא דרבה דאמר גזירה שמא יעבירנו ד"א ברשות הרבים וטעמא דרבא משום דנראה כמתקן ותמהני למה הוצרך לפרש משנה זו מה שייך טבילת כלים האידנא ועוד לפי הטעמים שכתב מותר להטביל כלים חדשים ביום טוב הלכך נראה דטעמא דרבה עיקר דהילכתא כוותיה לגבי דרב יוסף וכן מצינו זה הטעם גבי שופר ולולב ומגילה וכן רבא בתראה הוא ומאלו שני טעמים אסור להטביל כלים חדשים ביום טוב:

מתני' מטבילין את הכל. כל הצריך טבילה בין אדם בין כלים דקיימא לן בראש השנה חייב אדם לטהר עצמו ברגל דכתיב ובנבלתם לא תגעו ומוקים לה ברגל הלכך יטבול מערב יום טוב דאסור להטביל בשבת וביום טוב: ואדם בשבת. דנראה כמיקר: גמ' דכולי עלמא מיהת כלים בשבת ויום טוב לא: גזירה שמא ישהה. אי שרית ליה לאטבולינהו ביום טוב או בשבת משהה להו בטומאתן עד יום טוב שהוא פנוי ומתוך כך אתי בהו לידי תקלה להשתמש בהן תרומה בטומאתן: מערב יום טוב. אבל ביום טוב לא גזרו בה רבנן דמילתא דלא שכיחא היא שהרי הכל מטהרין ברגל וכל שכן שזהירין מליטמא:

המאור הקטן

[דף כ' ע"א] א] ההוא גברא דאמר להו הבו להו ארבע מאה זוזי לפלניא ולנסוב ברתאי וכו'. פירשה הרי"ף ז"ל בפרק מי שמת לישנא קמא לישנא דמתנה הוא בין בזוזי בין בברתיה כולה כדכתיבנא התם בהלכות ויש מפרשים משום דכל תנאי שקדמו מעשה אינו תנאי ודעתינו נוטה לזה הפירוש. אע"פ שיש הרבה מן החכמים שאמרו דלא בעי' תנאי כפול ותנאי קודם למעשה בממון אלא באיסורא בלחוד כגון גיטין וקידושין שהרי אנו הולכין בממון אחר אומדן דעתא ומה לנו לדקדק בכל לשון שהוציא בו תנאו לא יהא אלא שיהא גלויי דעתא בעלמא ולי לא נראה כן דשאני היכא דהוציא התנאי בשפתיו ממי שלא הוציאו בשפתיו וגלה בדעתו שזה שגלה בו דעתו יש לומר אם היה מוציאו בשפתיו היה מוציאו כהלכה וזה הוציאו בשפתיו ולא הוציאו כהלכה כמו שאנו למדין מתנאי בני גד ובני ראובן אין תנאו כלום והמעשה מקוים והתנאי בטל ומשנה שלימה היא לענין ממון בבבא מציעא בפרק השוכר כל תנאי שמעשה בתחלתו אינו תנאי:

מלחמת ה'

ועוד ההוא גברא דאמר להו הבו ליה ארבע מאה זוזי לפלני ולנסוב ברתאי וכו' ודעתי נוטה לזה הפי': אמר הכותב א"כ מה בא רב פפא ללמדנו אם תאמר הלכה כסתם אותה משנה קמשמע לן לימא דתנן כל תנאי שמעשה בתחלתו אין תנאי ודקאמרינן בגמרא אבל אמר לינסוב והבו ליה אי נסיב שקיל (א) אי אמר הכי וכפל תנאו פשיטא צריכא למימר ועוד מה ענין המעשה הזה בשמועה זו ובמסקנא זו אלא ודאי כדברי רבינו הגדול ז"ל ודומה הוא לזו שאמר רבי יוחנן גדול ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח דהתם נמי טעמא דמילתא משום דכיון דלא אמר על מנת שאגלח בה ושאגלח לא הוי תנאה ולא תלה נדרו בכך שאלו אמר על מנת ודאי יוצא ומגלח כאותה ששנינו שאגלח בבית חוניו יצא והכי מוכח בהדיא בגמרא התם בפרק בתרא דמנחות וכאן נמי לא תלה מתנתו בנשואי בתו שאלו תלה אותם בהם תנאו קיים לפי שמעולם לא אמרו תנאי כפול בשכיב מרע שכל דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו בין במעשה בין בתנאי שלא יהא צריך לדקדוקי התנאין ותטרף דעתו עליו כנ"ל וזה הטעם נכון וברור ודבר פשוט הוא אלא שאין אנחנו צריכין לו כאן ברם נראין דברי רבינו רבי אברהם ברבי דוד ז"ל שהשיב כך אמר אברהם מי שאמר זה לא שקל במאזני משפט והנה רצה לומר שאם אמר זה האיש תנו לפלוני מאתים זוז אם ישא את בתי כיון שהמעשה קודם לתנאי יטול המאתים ולא ישא את הבת על כן יצא משפט מעוקל חס ושלום לא תהא כזאת בישראל עתה אגלה את הסוד הנעלם מבני אדם שהראשונים לא פירשוהו כי כל מה שאמרו חכמים בתנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ותנאי ומעשה בדבר אחד כדאיתא במי שאחזו ומעשה דאפשר לקיומיה על ידי שליח כדאיתא בכתובות בענין חליצה מוטעת כל אלו לא נאמרו אלא כשהמעשה נעשה מיד כענין נתינת גט וחליצת יבם שאין התנאי מבטל המעשה למפרע אא"כ נעשה כראוי ובחוזק כענין תנאי בני גד שהיו מבקשים ממשה שיתן להם נחלתם מיד וע"כ הוצרך משה לכפול התנאים שאם לא יקיימו אותם יטלו אותה הנחלה מידם וכן דקדק בתנאי קודם למעשה שהוא חוזק התנאי ובהן קודם ללאו דהואיל והמעשה נעשה מיד אם קדם (ב) ללאו אין בו כח לעקור המעשה וכן בתנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר שכיון שהמעשה נעשה מיד איך יתנה עליו מגופו לסותרו כגון על מנת שתחזירי לי את הנייר אע"ג דמסקנא מהסיא מטעמא אחרינא אסיקנא לה מכל מקום ילפינן מינה למילי אחריני היכא דליכא על מנת אלא אם מעתה כל התנאים שבעולם שהם באים לעקור המעשה כגון נתינת גט לידה או קדושין וחליצת היבם שנעשה מיד וכן בנתינת ממון שנתן מיד אם אמר אדם לחבירו הילך מנה זה ויהיה לך אם לא באתי מכאן ועד יום פלוני אם לא כפל תנאו או לא דקדק בעניני התנאים אינו תנאי מכל מקום אין ספק בדבר שלא נעשה בו שום מעשה כגון זה שאמר תנו לפלוני מאתים זוז אם יקח בתי ליתא דין וליתא דיין שאם לא יקח לא יטול והוא האמת ומעשה דההוא גברא דבמסכת יום טוב אם אין בו ספק שלא יטול אם לא יקח הבת אבל הטעם כמו שאמר הרב ז"ל ואין לזוז ממנו עד כאן דברי הרב ז"ל ויש לי תהלה לשאול דהא גבי נדרים בחולין ולא הוכל לך לית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן וכן בשבועות העדות ואע"ג דליכא מעשה ויש לומר דהתם נמי לא אליס ליה לרבי מאיר מכלל לאו להיות נודר בו דמעשה מכללא לית ליה הא לעשותו (ג) בתנאי לבטל דבר שלא נגמר בו מעשה לכולי עלמא הוי תנאי וסומכין היינו דבריו ממה ששנינו כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש כתבו בתוך שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש אינו גט אלמא תנאו קיים אע"פ שיש בו מעשה בתחלתו אלא שמצינו לרב אחא משבחא דבהדי שליח לא בעי' תנאי כפול וה"ה לכל הני דיני דתנאין דלדעתא דמאי דקאמר ליה מבוי ליה שליח דוקא אבל מצאתי עוד בירושלמי ראיה לדבריו בפרק האומר בקדושין דתני האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שירדו גשמים וירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת רבי מאיר אומר בין ירדו בין לא ירדו מקודשת עד שיכפול תנאו הכל מודים שאם אמר לאחר שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת וכו' רבי חגי בעא קומי רבי יוסי והן אם לא כלאחר הוא אמר ליה שניא היא שהיתה הארץ לפניהם והוא מבקש להוציאה מידם ופירושו ברור שבני ארץ ישראל סבורין כאומר לאשה הרי את מקודשת לאחר שירדו גשמים שאינו צריך לכפול תנאו לפי שלא חלו הקדושין עכשיו וכאלו לא נעשו בו שום מעשה והקשו וזה האם של תנאי בני גד ובני ראובן דכתיב אם יעברו לאו כלאחר הוא ואע"פ כן הוצרך הכתוב לכפול תנאו ותירץ שאני התם שהיתה הארץ לפניהם והם מחזיקין בה מעכשיו לפיכך כפל משה רבינו התנאים שאם לא יקיימו אותן יטלו אותה הנחלה מידם וכן בקדושין כיון שהגיע קדושין לידה אין במשמע האם לבטל הקדושין עד שיכפול תנאו הלין מעכשיו אבל במפרש לאחר אינו צריך כפל מעתה נסמכו דברי הרב ז"ל שכל שלא הוחזקה מתנה בידו הרי האם שלו כלאחר ואינו צריך לתנאי כפול אפילו לרבי מאיר והוא הדין לשאר תומרי תנאי בני גד ובני ראובן והנה אמת הנה נכון. ומה שכתב בעל המאור ז"ל שיש הרבה מן החכמים שאמרו דלא בעי' תנאי כפול ותנאי קודם למעשה בממון ולא נראה לו כן אבל דעת רבינו הגדול ז"ל הוא שהעידו תלמידיו עליו ומצוי בתשובות שלו וצריך לפנים שעיקר הכתוב בממון ובפרק שבועת העדות אמרו בהפך דכי בעי' תנאי כפול בממונא אבל באיסורא לא וסוטה ועדים וכן גיטין וקידושין איסורא דאית ביה ממונא הוא אבל יש לומר כמו שכתב הרב רבי שמואל רומוגי ז"ל בפרק יש נוחלין שלו דכי בעי' תנאי כפול בגיטין וקדושין לרווחא דמילתא מדאתקין שמואל לחומרא בגטא דשכיב מרע ואם מתי ואם לא מתי הא בדיני ממונות

השגות הראב"ד

א] ההוא גברא וכו' עד אינו תנאי. א"א מי שאמר זה לא אמר כלום והנה ר"ל שאם אמר זה האיש תנו לפלוני מאתים זוז אם ישא את בתי כיון שהמעשה קודם לתנאי יטול המאתים ולא ישא הבת עתה אגלה לך הסוד הנעלם מבני אדם שהראשונים לא פירשוהו כי כל מה שאמרו חכמים בתנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ותנאי ומעשה בדבר אחד כדאיתנהו במי שאחזו קורדיקוס ומעשה דאפשר לקיומיה ע"י שליח כדאיתא בכתובות בענין חליצה מוטעת. כל אלה לא נאמרו אלא כשהמעשה נעשה מיד כענין נתינת גט וחליצת יבם שאין התנאי מבטל המעשה למפרע אא"כ נעשה תנאי כראוי ובחוזק כענין תנאי ב"ג וב"ר שהיו מבקשין ממשה שיתן להם נחלתם מיד ועל כן הוצרך משה לכפול התנאים שאם לא יקיימו אותם התנאים יטלו אותה הנחלה מידם. וכן דקדק בתנאי קודם למעשה שהוא חוזק התנאי ובהן קודם ללאו הואיל והמעשה נעשה מיד אם קודם הלאו אין בו כח לעקור המעשה וכן בתנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר שכיון שהמעשה נעשה מיד איך יתנה עליו מגופו לסתרו כגון על מנת שתחזירי לי את הנייר. ואע"ג דמסקנא דהסיא מטעמא אחרינא אסיקנא מ"מ ילפינן מינה למלתא אחרינא היכא דליכא ע"מ אלא באם דלא הוי תנאי מעתה כל התנאים שבעולם שהן באים לעקור המעשה כגון נתינת הגט לידה או קדושין וחליצת היבם שנעשו מיד וכן בנתינת

אמר רב חסדא בהמה חציה של נכרי וכו' עיסה חציה של נכרי וכו' · דהא איפשר למיפלגה בלישה. איכא מאן דאמר אפי' בתנור אחד לא שרו לאפותה מטעמא דרבי שמעון בן אלעזר דאמר [דף יז:] שהפת יפה בזמן שהתנור מלא דלא שריא מהאי טעמא אלא בשלו אבל לרבות בשל נכרי לא ואיכא מאן דאמר דשרי ורב חסדא לא אסר אלא בעיסה מרובה שיש בה יותר ממלוי תנור והא דתנן עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה חייבת בחלה ונאפת ביו"ט והביאה הרב אלפסי ז"ל בסמוך ומשמע מיניה דאע"ג דאפשר למפלגה בלישה שרי דהתם הוה איפשר למשקל חלק נר מצוה

תורה אור

רש"י

תתסג בשבת ויו"ט: **גמ'** שמא ישהה · אי שרית לאטבולי ביו"ט או בשבת משהו להו בטומאה עד יו"ט שהוא פנוי ומתוך כך אתי לידי תקלה להשתמש בהן בטומאה: בני באגא. תתסד ישראלים הדרים בכפרים: דרמו עלייהו קימחא· שהמלך הטיל עליהם לאפות ולבשל

גזירה שמא ישהה: *אמר רב חסדא ^א^בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשוחטה ביו"ט מ"ט א"א לכזית בשר בלא שחיטה אבל ^ב^עיסה חציה של נכרי וחציה של ישראל אסור לאפותה ביו"ט מ"ט דהא איפשר למיפלגה בלישה בעו מיניה מרב *הני בני ^א^ באגא דרמו עלייהו קמחא דבני חילא מהו למיפינהו ביו"ט אמר להו חזינן אי כי קא יהבי ריפתא לינוקא לא קפדי נכרים עליה כל ריפתא וריפתא חזיא לישראל ושרי ואי קפדי אסור ^ג^וליתא להא דרב אלא בין כך ובין כך אסור* דאמר ריב"ל מזמנין את הכותי בשבת ואין מזמנין אותו ביו"ט גזירה שמא ירבה בשבילו ואמרי' (א) אדבריה רבא למר שמואל ודרש מזמנין את הכותי בשבת ואין מזמנין את הכותי ביו"ט גזרה שמא ירבה בשבילו מרימר ומר זוטרא כי הוה מיקלע להו כותי ביו"ט אמרי ליה אי ניחא לך במאי דטריח ^ב^ לן מוטב ואי לא טירחא יתירא אדעתא דידך לא טרחינן °איתמר האופה מיו"ט לחול רב חסדא אמר לוקה רבה אמר אינו לוקה רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזי להו השתא נמי חזי להו ורבה אמר אינו לוקה אמרינן הואיל והלכתא כרבה וכבר בירנוהו בפרק אלו עוברין *בפסחים תניא °אך ^ג^ אשר יאכל לכל נפש שומע אני אפילו נפש בהמה במשמע כענין שנאמר °ומכה נפש בהמה ישלמנה ת"ל לכם *לכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים ^ד^ דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר אפילו נפש בהמה במשמע א"כ מה ת"ל לכם (ב) לכם ולא לכותים ומה ראית לרבות את הכלבים ולהוציא את הכותים מרבה אני את הכלבים שמזונותן עליך ומוציא אני את הכותים שאין מזונותן עליך והלכתא כרבי יוסי ^ה^ הגלילי דסתם לן תנא כוותיה דתנן עיסת

רועים ממנה הא אוקים לה בגמרא דף כא' כגון דאית ליה נבלה דאיפשר לפיים הכלבים בנבלה ומשמע לי' דהאי טעמא עדיף טפי מהואיל (א) דאע"ג דאפילו לרבה דאית ליה הואיל ה"מ לענין מלקי הוא דלא לקי אבל איסורא מיהא איכא הכא אפילו איסורא ליכא משום דהכא לא מיתסר מידי דהא אית ליה נבלה אבל באופה מיו"ט לחול הא מחסרי אורחים שצריך שיהא מעלמא ובזה אין צריך למה שנדחקו בו אחרים: **בעי** מיני' מרב הונא הני בני באגא. בני ישראל הדרים בכפרים: דרמו עליהו קמחא דבני חילא. המלך הטיל עליהם לאפות ולבשל לבני חילא אנשי מלחמתו: דאמר ריב"ל מזמנין את הכותי בשבת. כלומר ולא חיישי' לשיורי כוסות כדאיתא בגמרא: ואין מזמנין את הכותי ביו"ט גזירה שמא ירבה בשבילו. פי' בקדרה אחרת דאי באותה קדרה ודאי שרי שהקדרה יפה בשיש בה בשר מרובה ואע"ג דאפי' בקדרה אחרת לא מיתסר מדאורייתא דהא קי"ל כרבה דאית ליה הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים חזי ליה אפי' הכי כיון שהוא עשוי להרבות בשבילו חיישי' ואחרים פירשו דלשמא ירבה בשבילו דברים האסורים חיישינן דאיכא איסורא דאורייתא ואם תאמר הני עבדי דילן היכי מבשלינן להו ביומא טבא ולא חיישינן שמא ירבה בשבילן י"ל דכיון דגזירה דשמא ירבה ליתא אלא או מחמת דברים אסורים או מחמת קדרה אחרת בעבדי דילן לא שייך הכי כלל דבמזומנין בלבד שאדם עשוי להתכבד בהן הוא דאיכא למיחש להכי ומיהו משמע דלהרבות בפת בשבילן אסור אלא בדאית ליה מידי אחרינא דאיפשר לפרנסינהו ביה וכדאמרינן בעיסת הכלבים [דף כא:] ואע"פ שראיתי מי שהתיר מפני שמזונותם עליהו ומטעם זה התירו אף בנכרי ההולך עם ישראל מפני שמזונותיו עליו לא נתחוור לי אלא לדברי מי שפוסק כרבי עקיבא דאמר דאפי' נפש בהמה במשמע מפני שמזונותיה עליהו וכמו שאכתוב בסמוך בסייעתא דשמיא אבל לדעת הרב אלפסי שפוסק כר' יוסי הגלילי אינו נראה כלל: **והוי** יודע שהרמב"ם פסקה לדרב הונא בפרק ראשון מהלכות שביתת יו"ט ולא דחאה מפני הא דריב"ל לפי שהוא ז"ל מפרש הא דרב הונא בענין שלא היה אפשר למשקל ריפתא לינוקא אם לא יאפה את כולה וכה"ג ודאי שרי דבדידיה קא טרח ולפיכך נראה שהוא ז"ל לא היה גורס בשמועתינו בגמרא ופליגא דריב"ל אבל הרב אלפסי ז"ל נראה שהיה גורס כן ומוקי הא דרב הונא בדאפשר למשקל רפתא לינוקא אפילו כי לא אפי לה כולה ומש"ה מידחיא דרב הונא מקמי דריב"ל ופליגא כמי עלה דרב חסדא דלעיל בסמוך דהא הכא אפשר למיפלגה בלישה וכבר הארכתי יותר מזה בחידושי: **איתמר** האופה מיום טוב לחול. לאחר שסעד אופה דהא ודאי לחול הוא: והילכתא כרבה. ומיהו ה"מ לענין מלקות אבל איסורא מיהא איכא כדתנן [דף טו:] אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול וכבר הארכתי בשמועה זו בפרק אלו עוברין בס"ד: **תניא** אך אשר יאכל לכל נפש וכו' · וחייבת בחלה דלחם קרינא ביה: ונאפת ביו"ט משום חלק הרועים ואמרי' בגמ' דדוקא בדאית ליה נבלה הוא דשרי מפני שיכול לפיים הכלבים בנבלה וכמו שכתבתי למעלה: **הילכך** קי"ל דלכם ולא לנכרי דכולהו מודו ביה אבל לענין כלבים פסק הרב אלפסי ז"ל כר' יוסי הגלילי ממתני' דקתני ונאפת ביו"ט דמשמע דדוקא בזמן שהרועים אוכלים ממנה הא בשביל כלבים לא אבל הר"ז הלוי ז"ל חלק עליו ואומר דהא לא מכרעת דאפשר דאפילו ר' עקיבא מודה בה דכיון דאפשר לכלבים בעיסה לא אפינן להו והא ודאי ליתא דלר' עקיבא כיון דאפי' נפש בהמה במשמע כל מאי דשריא לאדם איכא למישרי לבהמה שהרי בתיבה אחת הוליאן הכתוב ובשמעתין בגמ' נמי מוכח דלמאן דאמר אפילו נפש בהמה במשמע שרי לבשל בשר לכלב אע"פ שאפשר להם לאכלו בלא *) אפייה ועוד הקשה הר"ז הלוי על הרב אלפסי ז"ל מסוגיית הגמ'

*) נ"ל בישול

שלטי הגבורים

א וכה"ג התיר אם אינן מקפידין וכן כתב מיי' בני חיל שנתנו קמח שלהם לישראל לאפות להם אם אינן מקפידין שהישראל אוכל ממנו מותר לאפות להם ואינו כך לפי גירסת הגמ' שלנו: ב כתב מיי' אבל אם בא הנכרי מאליו אוכל עמו שכבר הכינוהו ואינו נראה דאע"פ שכבר הכינוהו אכתי איכא למיחש שמא ירבה בשבילו אם הוא חשוב וראוי לכך אלא צריך שיאמר לו אם יספיק לך במה שהכננו לעצמינו בוא ואכול והטור כתב דוקא להזמינו אסור דכיון שרוצה לכבדו חיישינן שמא ירבה בשבילו אבל לעבדו ושפחתו בביתו וכן שליח השלוח לו מותר להאכילם עמו ולא חיישי' שמא ירבה בשבילם: ג ודוקא דברים שהם צורך אוכל נפש אבל שאר כל מלאכות אסורין ביו"ט ולוקין עליהם וקצירה וטחינה ובצירה ושחיטה אע"פ שהן אוכל נפש אסרו חכמים ופר"י הטעם בשביל שאדם רגיל לקצור שדהו ולבצור כרמו כאחד ולדרוך כל ענביו ולטחון הרבה ביחד וחשו חכמים שאם היו מתירין ביו"ט היה קוצר כל שדהו ובוצר כל כרמו ודורך כל ענביו וימנע משמחת יו"ט וכן צידה אסרו שפעמים שתעלה במצודתו דגים הרבה ובירושלמי מסמך להו כולהו אקרא: ד ודוקא בישול ואפיה אבל לטלטל מזונות וליתן לפניהם מותר אפי' בשבת ואבי"ה והר"ז הלוי כתבו שמותר לבשל לצורך כלבי' ולא נהירא להרא"ש: ה והר"ז הלוי ז"ל הקשה על דבריו מהא דא"ל אביי לרב יוסף לרבי יוסי הני סופלא לחיותא היכי שדינא להו ביומא טבא ואיצטריך לשנויי ליה בשנויי דחיקא ודלא כהילכתא והא דמשני ליה רטיבתא חזי להיסק גדול דלאו כהילכתא כדאמרי' בחיזרא והילכתא יבישתא שרי רטיבא אסיר ובהדיא תנן מחתכין את הנבילה לפני הכלבים ואפי' בשבת וצדין חיה ועוף מן הביברין ביו"ט ונותנין לפניהן מזונות וקודר אדם קב או קביים ונותנו לפני בהמתו ואינו חושש ומתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין ומהלקטין לתרנגולין ונותנין מים למורסן ונותנין מים לפני אווזין ותרנגולים ולפני יוני הרדסיאות וכל אלו מותרין בלא אגב ריפתא דלא כרבי יוסי הגלילי והיאך אפשר לדחות כל אלו מפני משנה יחידאה דעיסת כלבים שנשנית כרבי יוסי הגלילי אגב גררא דעירוב ושיתוף וברכה וזימון וחלה ומצה ועוד י"ל דמודה

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' יו"ט טוש"ע סי' תקיב:

ב מיי' פ"ק מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקיב:

בגמ' וכרא"ש אי' מרב הונא וכ"ה בר"ן

שיטת הריב"ב

בני באגא. ישראל הדרין בכפרים: דרמו עליהו קמחא דבני חילא. המלך הטיל עליהם לאפות ולבשל לבני חילו: מיו"ט לחול. לאחר שסעד אפה דהא ודאי לחול הוא: והלכתא כר' יוסי הגלילי וכו' והרב דודי ז"ל פסק כר' עקיבא דאמר אפי' נפש בהמה במשמע והביא כמה ראיות לדבריו ובסוף דבריו כתב עוד י"ל דמודה ר"ע בעיסת הכלבי' דכיון דאיפשר להו לכלבים בעיסה בלא אפיה לא

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' פי' אדבריה בפי' רש"י בגמ' דף כט ע"א: (ב) עי' לקמן ברי"ף סימן תתק"א ומש"כ שם:

הגהות הב"ח

(א) פי' דאע"ג נמחק: (ב) אמלאכה כצ"ל: (ג) נ"ל שהוא עומד: (ד) נ"ב ביו"ט:

מלחמת ה'

לא קי"ל כר"מ דיחידאה הוא ומיהו לענין תנאי קודם למעשה שנאה לדר"מ סתם וכי' בה ר"ח אע"ג דלא אשכחן לה אליבא דר"מ הלכתא כוותיה דתני גבי הלכתא פסיקתא דהך מתני' סתמא היא וכולהו הלכתא נינהו דתנאי כפול פלוגתא דר"מ ורחב"ג דאמר צריך הדבר לאמרו שאלמלא כן יש במשמע וכו' הא אילו לא היה הדבר צריך לאמרו למדין מאותו התנאי כדין התנאים הלכך למעשה קודם לתנאי גמרינן מינה וכן נמי לתנאי שאפשר לעשותו ע"י השליח גמרינן מינה דקי"ל אין תנאי בחליצה ור"י סבר לה הכי בפ' מצות חליצה ובפ' המדיר אבל לתנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר לא קי"ל כוותיה אלא דלענין גטין וקדושין חיישינן לחומרא מדתם לה שמואל בגיטא דשכיב מרע בלכתחילה וליכא למימר מאי שנא דילפי' הכי מתנאי בני גד ולא ילפינן הכי מיניה דאמרינן ביבמות אמר רבינא יש תנאי בחליצה והכא בתנאי כפול קא מיפלגי אלמא אין כל הדברים שוין ונלמוד כולן מענין תנאן של בני גד ובני ראובן וסוגיין בכולי תלמודא ר"מ בתנאי כפול יחידאה הוא ולא קיימא לן כוותיה והוא הדין להנך והא רחב"ג ורשב"ג בגיטין פליגי בתנאי כפול כל חד וחד כטעמי' ולא אמרי' לא גמרינן שום מידי מתנאי ולית הילכתא כוותיה ס"ס להנך דלא מסתיימי במתני' ואפשר לומר כן אף בתנאי קודם למעשה ולדחות אותה סתם של אבא חלפתא איש כפר חנניא וכן ראיתי נוסחא בהלכות וצריך תלמוד: **ועוד** והא דפסק הרב אלפסי ז"ל כרבי יוסי הגלילי וכו' ובהדיא תנינן מחתכין את הנבלה לפני הכלבים אפילו בשבת וכל שכן ביו"ט: **אמר** הכותב והיא הנותנת מדקאמרינן ואפילו בשבת שרי שמע מינה לאו משום דלית לן דרבי יוסי הגלילי הוא דהא בשבת לא התירה תורה אוכל נפש ואעפ"כ מחתכין את הנבלה לפני הכלבים ואנ"ל ביו"ט ואפילו לריה"ג ועוד דהא תנן מסלקין מעל השולחן עצמות וקליפין כדברי ב"ה כדתני ר"ג ואשכחן להו לב"ה דסברי לכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים כדתניא לעיל אמרו להם ב"ה והלא כבר נאמר עגרת לס' אלהיך א"כ מה ת"ל לכם לכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים ושמעי' מינה אפילו לר' יוסי הגלילי מטלטלין עצמות וקליפין בשבת ואנ"ל פקיעי עמיר ושעורין ומפספסין את הכיפים ולא חלק ריה"ג אטלטול אלא (ב) המלאכה שהטלטול אינו אסור אלא במוקצה וכל (ג) שעומד לאוכל נפש אדם ובהמה לאו מוקצה הוא תדע דהא לקמן בפרק אין צדין הוינן אמתני' בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה לימא תנן סתמא דלא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועים לפני הבהמה ולא מפרקינן אפילו תימא כר"ש ולית לן מוקצה דהא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר לכם ולא לכלבים ואילו היה פליג ר' יוסי הגלילי על כל טלטול אוכלי בהמה ביו"ט ושבת לא הוה מבתמיט פלוגתיה מכולא מסכת שבת דתני יתירא בכמה דוכתי וכאן נמי שנו וחכמים אומרים אינו נוטל אלא מן האבוס של בהמה ומעולם לא עלה על דעת חכם שתהא בהמה מתענה בשבת ויו"ט או שיהא נותן לפניה מזונות מערב יו"ט ותהא אוכלת כל הלילה וכל היום ואדרבה מדלא א"ל רב יוסף וליטעמיך שעורין ופקיעי עמיר ולוף וחרדל וחבילי קש ועצים וזרדין ועצמות ובשר תפוח ואגב היכי מטלטלינן אלמא דלית הלכתא כר' יוסי הגלילי משום הכי מטלטלין נמי סופלי ש"מ דלא פליג ר' יוסי הגלילי אהני כולהו ולא חזו ליה לאביי דעבדי עובדא דלא כוותיה בכל הני אלא דסופלי בעי מאי תקנתייהו לר' יוסי הגלילי וכי ישאלו לפניו על השלחן ונמאס וכוותיה קי"ל דהא סמכי עלה אביי ורב יוסף דלא למעבד עובדא אלא כוותיה ור' יהודה בן בבא זכייה לר"ש התימני ושתיק ליה משום לכם ולא לכלבים וכדאמרינן לכם ולא לכלבים תנאי היא ולא אמרינן והני תנאי כי הני תנאי וסוגיין בעלמא איתמר הכי בכל מקום הא כתיב לכם לכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים והכי פירושה דשמעתין דהני סופלי דבעי אביי מיניה דרב יוסף מן הנולדים ביו"ט קא בעא מיניה כגון תמרים שאכלן (ד) והכי בעא אביי מיניה בעלמא לר"ע דאמר נפש בהמה במשמע כיון שהתמרים מוכנים

המאור הקטן

והא דאתמר האופה מיום טוב להול בירדנוה גם אנו בפרק אלו עוברין יפה יפה שלא כדברי הרי"ף ז"ל: **והא** דפסק הרי"ף ז"ל כרבי יוסי הגלילי דאמר לכם ולא לכלבים לא נראו לי דבריו מרא"ל אביי לרב יוסף לרבי יוסי הגלילי הני סופלי לחיותא היכי שדינן להו ביומא טבא ואיצטריך לשנויי ליה בשנויי דחיקי ודלא כהלכתא דהא דקא משני ליה רטיבתא חזיין להיסק גדול דלא כהלכתא הוא כדאמרי בחיזרא והלכתא יבישא שרי רטיבא אסור ובהדיא תנינן א] מחתכין את הנבלה לפני הכלבים אפילו בשבת וכ"ש ביו"ט וצדין חיה ועוף מן הביברין ביו"ט ונותנין לפניהם מזונות וקודר אדם קב או קביים ונותן לפני בהמתו ואינו חושש ומתירין פקיעי עמיר לפני הבהמה ומפספסין את הכפין ומלהקטין את התרנגולין ונותנין מים למורסן ונותנין לפני אווזין ותרנגולין ולפני יוני הדרסיאות וכל אלו מותרין שלא על גב ריפתא דלא כרבי יוסי הגלילי בסופלי דחיותא והיאך איפשר לדחות כל אלו משום משנה יחידאה דעיסת הכלבים שנשנית כרבי יוסי הגלילי אגב גררא דעירוב ושתוף וברכה וזימון וחלה ומצה בפסח. ועוד יש לומר דמודה ר"ע בעיסת הכלבים כיון דאפשר להו לכלבים לעיסה בלא אפייה לא טרחינן להו במלאכה יתירא אלא בזמן שהרועים אוכלין ממנה ומכל זה נראה לנו שהלכה כר"ע דאמר אפילו נפש בהמה במשמע ותו לא מידי: והא דאמר רב הונא מי שלא הניח עירובי תבשילין עושין לה כדי חייו הלכה היא ואע"פ שלא הקנה קמחו לאחרים ואע"פ שלא כתבה הרי"ף ז"ל:

השגות הראב"ד

בנתינת ממון שהוא נתן מיד אם אמר אדם לחבירו הילך מנה זה ויהיה שלך אם לא באתי מכאן ועד יום פלוני אם לא כפל תנאו או לא דקדק בעניני התנאים אינו תנאי גם י"ל עוד מתנה זו שאינה כחליצה ולא כנתינת הגט וקדושין לפי שאלו נתינתן היא עשייתן. אבל מסירת המנה לידו של זה כיון שעל תנאי מסר אינו אלא פקדון בעלמא וכל היכא דאיתא ברשותיה דמאריה איתא. ואי"ת תנאי ב"ג וב"ר נמי הכי הוא הא לא דמי דאינהו זכייה הוו ליה בגוויה ובתורת נחלה נתיתו לה ובחליפין היתה וכירידתן לנחלה נגמרה עשייתן וכן נ"ל בדרך היושר. מ"מ אין ספק בדבר שלא נעשה בו שום מעשה כגון זה שאמר תנו לפלוני מאתים זוז אם יקח בתי ליה דין ולית דיין שאם לא יקח לא יטול והוא האמת ומעשה דהשוא גברא במסכת יו"ט אם אמר בלאם אין בו ספק שלא יטול אם לא יקח הבת אבל הטעם כמו שפירש הרב ז"ל ואין לזוז ממנו: א] מחתכין את הנבלה וכו' עד לדחות בכל אלו. א"א כל תמיהותיו של זה הבל המה כי מפני הקושיא שהקשה אביי לא נדחו דברי ר"י הגלילי שהסתם משנתינו כדבריו ושמא רבי יוסי הגלילי לא אסר אלא מלאכה אבל טלטול לא אסר ואביי הוא שסבר שאף הטלטול אסר. ורב יוסף לטעותו של אביי מתרץ א"כ לא על הטלטול בלבד הקשה אביי אלא על הקבוץ שהיו אוספים אותם יחד ומוליכים אותם לבוכיא במקום שהבהמות אוכלים שם שהיה בזה כעין מעמר ומוציא לרשות הרבים והם אינם אלא מאכל בהמה ואני דלא חזו נמי לצורך אדם. ובשבת ודאי לא מפיק להו ולא מטלטל להו בכסיפה אלא אגב רפתא. אלא אי קשיא לי הא קשיא לי ואיכא

הגמ' וכתוב בחידושי ולפיכך פסק כרבי עקיבא אבל דברי הרב אלפסי ז"ל עיקר : מתני' לא יחם אדם חמין לרגליו · לרחוץ את רגליו דאוכל נפש התיר הכתוב ולא להבעיר אור בשביל רחיצה : וב"ה מתירין· דאית להו מתוך : ועושה אדם מדורה ומתחמם כנגדה· דכיון דמתהני בה שרי *) משום מתוך· וכתב הרב אלפסי ז"ל דדוקא חמין לרגליו הוא דשרי ב"ה אבל כל גופו לא מיהו בחמין שהוחמו בעיו"ט אפילו כל גופו שרי ומיהו דוקא חוץ למרחץ אבל במרחץ אסור מדקתני בברייתא בפרק כירה [דף מ·] מרחץ שפקקו נקביו נר מצוה מערב יו"ט למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החיצון ובודאי מדקתני פקקו נקביו בחמין שהוחמו מעיו"ט מיירי ואפ"ה משתטף אין רוחץ לא ומשתטף נמי בבית החיצון אין בבית הפנימי לא הלכך בתוך המרחץ אפי' בחמין שהוחמו מעיו"ט אסור אבל חוץ למרחץ שרי וכבר כתבתי בפרק כירה מה שנ"ל שלדברי רבותינו בעלי התוספות שאומרים דלהאס חמין ביו"ט לרחיצה כל הגוף מדאורייתא אסור בחמין שהוחמו מעיו"ט נמי אסור לרחוץ בהן כל גופו גזירה עיו"ט אטו יו"ט כי היכי דגזרינן התם ע"ש אטו שבת אלא מיהו כיון דמדרבנן בעלמא היא על דברי הגאונים ז"ל ראוי לסמוך : מתני' ג' דברים ר' גמליאל מחמיר כב"ש אין טומנין את החמין מיו"ט לשבת· פרכינן עלה בגמרא היכי דמי אי דאנח עירובי תבשילין מ"ט דב"ש ואי דלא אנח עירובי תבשילין מ"ט דב"ה ואוקמה רב הונא לעולם שלא הניח ואפ"ה כדי חייו שרו ליה רבנן רב הונא לטעמיה דאמר מי שלא הניח עירוב תבשילין אופין לו פת אחת וטומנין לו קדרה (ב) ומדליקין לו את הנר וקי"ל הכי אע"פ שהרב אלפסי ז"ל לא הביאה בהלכות ואיכא מאן דאמר דמדקתני אופין לו ומבשלין לו דוקא אחרים אופין לו אבל הוא עצמו אינו אופה ומתניתין נמי אין טומנין לו קאמר אבל בירושלמי משמע שאף הוא אופה לעצמו דגרסי' התם לא עירב ולא עירבו לו אחרים רבי יצחק אומר (ג) אף נולה לו דג קטן רב הונא אמר מחמם לו חמין שמואל אומר מדליק לו את הנר מדקתני אופה ומחמם ומדליק ולא אמר אופין ומדליקין משמע שאף הוא אופה ומדליק לעצמו : ומדאמרי' ומדליקין לו את הנר משמע בעירוב שרי נמי הדלקה ובלא עירוב אסור להדליק ולפיכך כשם שאומר כשמניח העירוב בהדין יהא שרי לן למיפא ולבשולי צריך שיאמר ולאדלוקי שרגא וכן כתב הרב בעל הלכות ז"ל ויש שכתב שאינו צריך והכא נורכא דשולחן נקט ולא משמע לי הכי דהא שמואל אמר בירושלמי מדליק לו את הנר בלחוד ולפיכך מי שלא הניח עירובי תבשילין ממעט בהדלקה ואינו מדליק אלא נר אחד בלבד : ואין זוקפין את המנורה ביו"ט· אוקימנא לה בגמ' במנורה של חוליות משום דמחזי כבונה וב"ה מתירין דסברי אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ואינו חייב אלא א"כ עושה מלאכה כגון ממחק ומחתך או אורג או תופר שהן אבות מלאכות אבל חזרת

*) הב"ח כתב בא"ח סימן תקי"א שדברי הר"ן אלו סותרין למ"ש הר"ן לקמן בפ"ד סוף סימן תתקי"א ד"ה מקשו דנהנה מגופו של דבר כאוכל נפש עצמו הוא. ועי' פר"ח סי' תק"א סעיף כ' :

רש"י

לבני חילו: מתני' לא יחם אדם חמין לרגליו·ד' כא· לרחוץ רגליו דאוכל נפש שריא רחמנא ולא להבעיר אש בשביל רחיצה : מדורה · היסק גדול דהנאת כל גופו דמיא לאוכל נפש : מתני' ואין זוקפין את המנורה·אם נפלה ד' כא: המנורה של מתכת של חוליות חוליות אין זוקפין ומשיבין אותן דקסבר יש בנין וסתירה בכלים אבל ב"ה סברי אין בנין וסתירה בכלים להתחייב בבונה כל שהו כדאמרי' גבי בית ואינו חייב בכלים אלא א"כ עשה בהן מלאכה גמורה כגון ממחק או מחתך או אורג או תופר שהן אבות מלאכות אבל חזרת חוליות שאין בהן [אלא] משום בנין לא שייך אלא בבתים ואהלים : פתין גריצין · ככרות עבין משום טירחא : חררין · שאופין על גחלים מפני

עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה ד' כא· וכפ"א דחלה חייבת בחלה ונאפת ביו"ט וכו' וקי"ל סתם מתני' ומחלוקת דברייתא הלכה כסתם מתני':

מתני' *בש"א לא יחם אדם חמין לרגליו ד' כא: אלא א"כ היו ראויין לשתי' וב"ה מתירין ועושה מדורה ומתחמם כנגדה : גמ' ודוקא חמין לרגליו הוא דשרו ב"ה אבל כל גופו לא כדתנן (א) (א) אמרו להם חכמים אם ביו"ט בחמין שהוחמו ביו"ט אסורין ברחיצה ומותרין בשתיה ולענין רחיצה ביו"ט בחמין שהוחמו מעיו"ט חזינן לגאון דקא כתב הכי דההיא דאמרינן לא ירחץ אדם כל גופו בשבת בחמין שהוחמו מע"ש דוקא בשבת אבל ביו"ט שרי לרחוץ א כל גופו בחמין שהוחמו מעיו"ט דלאו דבר שחייבין עליו משום שבות ולא משום רשות ולא משום מצוה היא אלא גזירה היא וכי גזרי בשבת אבל ביו"ט לא: מתני' שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי ב"ש אין טומנין ב את החמין מיו"ט לשבת ואין אזוקפין את המנורה ביו"ט ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין אמר ר"ג תתפד מימיהן של בית אבא לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין אמרו לו מה נעשה לבית אביך שהן מחמירין על עצמם ומקילין על כל ישראל להיות אופין פתין גריצין ורקיקין : גמ' *בעא מיניה אבא בר מרתא מאביי ד' כב· מהו

עין משפט

א מיי' פרק ג ופ"ד מהל' יום טוב סמג לאוין עה טור אורח חיים סימן תקיד :

שיטת ריב"ב

טרחינן להו במלאכה יתירא אלא בזמן שהרועי' אוכלין ממנה : מתני' לא יחם אדם חמין · לרחוץ רגליו דאוכל נפש התיר הכתוב ולא להבעיר אור בשביל רחיצה : וב"ה מתירין . כיון שיש הנאת גוף אף על פי שאינו אוכל נפש : מדורה . היסק גדול ואוקימנה בגמ' דב"ה קתני לה שלשה דברים ר"ג מחמיר כדברי בית שמאי וכו' :

הגהות חו"י

(א) עי' בריי"ף שבת בפ' כירה סי' של"ס :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בשבת: (ב) נ"ב אחת : (ג) תי' אף נמחק: (ה) נ"ל ולר': (ו) נ"ל נסמכו : (ז) בהיתירו כנ"ל :

שלטי הגבורים

רבי עקיבא בעיסת הכלבי' כיון דאפשר לכלבים בעיסה בלא אפייה לא טרחינן להו במלאכה יתירא אלא בזמן שהרועים אוכלין ממנו מכל זה נראה לנו שהלכה כמאן דאמר אפילו נפש בהמה במשמע ולא ידענא מה הביא מכל אלו המשניות ראיה לר' עקיבא אטו מי איכא מאן דפליג בטילטול מזונות ליתנן לפני בהמה אפילו בשבת והרב אלפסי ז"ל פסק כרבי יוסי הגלילי שאסור לבשל ולאפות ביו"ט לצורך בהמה ומתוך קושיא דסופלי עלה בלבו דר' יוסי הגלילי אסר אף לטלטל מאכל בהמה וזה אי אפשר לומר כדפרישית וגם בית הלל דרשי לעיל לכם ולא לנכרי לכם ולא לכלבים ואינהו אמרי בפרק נוטל מעבירין מעל השולחן פירורין פחות מכזית וכו' מפני שהן מאכל בהמה אלא צריך לומר כמו שפירש רשב"ם דסופלי לא חזי לחיותא אלא ע"י תיקון שמרככין אותו או שולקין אותן אלא שלפעמים אוכלין אותו ע"י הדחק הלכך לר' יוסי הגלילי שאי אפשר לתקנו ביו"ט היכי מטלטלין להו למישדי לחיותא והלא מוקצין הן כיון דאינן ראויין לאכילה כי אם ע"י הדחק ומשני דחזו להסקה ופריך בשבת מאי ואפילו לרבי עקיבא אמר ליה דמטלטלינן להו אגב ריפתא פירש ריב"א כשאוכל הפירי זורק הגרעינין בפיו לתוך הסל כשהלחם בו אבל להניח לחם עלייהו כדי לטלטל אסור דלא התירו ככר או תינוק אלא למת בלבד : א ור"י אסר לרחוץ כל גופו אף בחמין שהוחמו מערב יו"ט ולזה הסכים הרא"ש :

לשון ריא"ז

אבל מותר לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו מערב יו"ט וכות שלא ירחץ במרחץ שאסור ליכנס ביום טוב במרחץ אפילו להזיע כמבואר בקונטרס הראיות : ב כתב הרא"ש ז"ל בגמרא אמר רב הונא מי שלא הניח עירוב תבשילין אופין לו פת אחד ומבשלין לו קדירה אחת ומחמין לו קיתון אחד ומדליקין לו את הנר ויש אומרים אף נולין לו דג קטן יש מדקדק מדקתני אופין לו ומבשלין לו משמע דאחרים עושין לו אבל לא הוא עצמו וליתא דהא יש אחרים שעירבו יקנה להם קמחו ויעשו לו כל צרכיו

המאור הקטן

והא דבעא מיניה אבא בר מרתא מאביי מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר ופשטה לאיסורא וה"ה לכבות את הדליקה ביום טוב ואוקימנא לההיא דאין מכבין את הבקעת כר' יהודה דאמר לכם לכל צרכיכם א) ואיכא דקשיא ליה הא דאמר רב חסדא הלכה כרבי יהודה והיתה קושיא זו חמורה בעיני אחד מחכמי הדור ולא שם אל לבו מסקנא דשמעתא דאסיקנא התם הלכה ואין מורין כן ואנו תמהין על הרי"ף ז"ל שכתב הכל ולא בירר את דבריו :

[illegible]

מלחמת ה'

למאכל אדם מערב יו"ט מוכן לאדם מוכן לכלבים שהרי מוכנין הן לצורך אוכל נפש וצורך נפש בהמה צורך אוכל נפש הוא והרי הן כאילו הכינן אף לכלבים שהרי דבר זה הוכן סתם לאוכל נפש והראוי בו לאדם לאדם והראוי ממנו לבהמה אף לבהמה אלא לר' יוסי הגלילי דאמר אין במשמע נפש בהמה הראוי בו לאדם מוכן ושאינו ראוי אלא לכלבים אינו בכלל הכנה שזה מוכן לאוכל נפש וזה אינו אוכל נפש והיכי מטלטלינן להו ומפרקינן הואיל וחזו להסקה שכיון שהוכנו לצורך אדם מוכנין הם אף להסקה שאף היא צורך אוכל נפש ולא ס"ל לרב יוסף למיסר בהסקה משום דמעיקרא מכנו והשתא מגלו אלא ס"ל כיון דמעיקרא גרעינין והשתא גרעינין שרי ובפרק במה מדליקין

[illegible]

השגות הראב"ד

[illegible]

חזרת חוליות שאין בה אלא בנין לא אסרי' בכלים דאין בנין אלא בבתים : **גמ'** מהו לכבות את הנר ביו"ט מפני דבר אחר. לשמש מטתו דאמרינן בפרק ערבי פסחים (דף קיב:) המשמש מטתו לאור הנר הויין ליה בנים נכפין ואמר בפרק כל היד (דף י.) דאסור לשמש מטתו ביום משום ואהבת לרעך כמוך והוא הדין נמי לאור הנר : אין מבקעין את הבקעת בשביל לחום עליה· שאין כבוי זה צורך יו"ט : ואם בשביל שלא יתעשן הבית· שהוא יושב בו ומצטער ביו"ט כן נראה מדברי רש"י ואחרים פירשו דבשביל שלא יתעשן הבית היינו מפני הפסד ממונו ואין כאן צורך יו"ט כלל שלא כדברי רש"י זכרונו לברכה דאי מפני שלא יתעשן הבית שהוא יושב שם אין לך אוכל נפש גדול מזה ואפי' לרבנן שרי ויש בגמרא הוכחה לזה והארכתי בחדושי : **כי** קאמינא אנא לרבנן וכן רבה וכן אמימר כולהו דחו לה ואוקמוה כר' יהודה למימרא דלאו הילכתא כוותיה·השיג עליו הר"ז הלוי ז"ל דהא בפרקין דלקמן אמרינן דהלכה כרבי יהודה דאמר לכם לכל צרכיכם אלא שאין מורין כן ולפיכך כתב ז"ל דהא דמסקינן הכא אסור היינו משום דאין מורין כן ומיהו מדינא קיימא לן דשרי והרמב"ן ז"ל אומר שאינו נראה כן דהכא ודאי לגמרי אסרינן דלאו בפרקא הוה ולא בפני עמי הארץ אלא דשמעתתא קשיין אהדדי דהכא משמע דלא קי"ל כר' יהודה ולקמן [דף כב:] בגריפת תנור (ג) שריא כוותיה ורבי חייא לדביתהו ורבה לשמעיה אורויי הוו מורו ואזהורי נמי הוה מזהרו מחרוכא ולקמן [דף כח:] נמי אמרי' דרשינן משמך הלכ' כר' יהודה והדר להו יהא רעוא דכל הני מילי מעלייתא תדרשון משמי ובהשחזת סכין נמי לא אשכחן מאן דשרי הלכה למעשה אלא ע"י שינוי לפיכך כתב ז"ל דנהי דקי"ל כרבי יהודה במכשירין היינו לומר שהן מותרין מן התורה ולא דרשינן הוא ולא מכשיריו וניהו מדבריהם לא רצו להתירם אלא כפי מה שהן קרובים לאוכל נפש דגריפת התנור התירו לגמרי מפני שהוא מיוחד לאוכל נפש דאי לא שרית ליה אתי לאימנועי משמחת יום טוב אבל בסכין שעמדה [ד' כח:] מתוך שאפש' בשאלה שהסכין מצוי הוא אבל הכל לא התירו לגמרי אלא ע"י שינוי כיון דאיפשר בהכי ובכי האי גוונא נמי אין מורין כך דכיון דסכיני שכיחי לא אתי לאימנועי משמחת יו"ט אבל כבוי בקעת כדי שלא יתעשן הבית וכבוי הנר מפני ד"א אע"פ שהוא צורך לכל נפש לא רצו להתיר מכשירין וכן בכחילת העין לא סמכו בדר' יהודה אלא ביו"ט שני כללו של דבר קי"ל כר' יהודה דמכשירין מדאורייתא שרו אלא שחכמים חלקו בהן לפי מה שהן : **מהו** לכבות את הדליקה ביו"ט וכו' · כי קא מיבעיא לי משום איבוד ממון· מדברי רש"י ז"ל נראה דלאו דוקא איבוד ממון ממש אלא כדי שלא יצטרך לישב בסרב ובגשמים אבל אחרים פירשו משום איבוד ממון ממש : **והמסתפק** ממנו חייב משום מכבה·מיהו להוסיף בה פתילות כתבו דשרי דכולה הדלקה היא דאי לא תימא הכי אסור להדליק שתי פתילות בנר אחד דהא א"א להדליקן כאחת אלא ודאי שרי וה"נ משמע לי מדאמרי' לקמן [דף כג·] מידי דהוה אבערה אגומרי וכתבתיו בחדושי אלא שאינה ראיה על דעת הרב אלפסי ז"ל : **אמר** רב יהודה קינסא שרי. רש"י ז"ל גרים קינבא ופירש למחוט ראש הפתילה שנעשה פחם ואינו נראה דמאי קיימא הכא הוה ליה לתלמודא לאייתוה לקמן בפרק המביא (דף לב:) דשקלינן וטרינן במוחטין את הפתילה לפיכך נראין דברי הרב אלפסי ז"ל עיקר אלא שאיפשר משום דאותביה רב יהודה (למטלה) [לעולא] מהמסתפק ממנו אתיא הכא: **מהו** לכחול את העין ביו"ט·לשום בו כחול לרפואה:רירא. בב"א בלע"ז שטושה ריר שזולף תמיד: דילא·שוקב [כמו מחט] כמו דן בה מידי:דמא·שיש דם בעין:דמעתא·מדמעת תמיד:קדחא·שריפה לשון קדחה באפי: תחילת אוכלא·תחילת החולי של כל אלו דאפי' בשבת שרי כדאמרינן במסכת ע"ז (דף כח:) דשורייאני דעינא באוכמתא דליבא תלי : סוף אוכלא ופצוחי עינא· שקרוב להתרפאות ניכהו ואינו כוחל אלא להגיה אורו : עמיץ ופותח. סוגר ופותח ריסי עיניו להכנים הכחול: איכא רב זביד · שהיה מקשה כמותך ופרקי' ליה דמסייע בכי האי גוונא אין בו ממש : **אמימר** שרא למכחל עינא ביו"ט שני של ראש השנה· ולא קיימא לן הכי דקיימא לן קדושה אחת הן ולא אקילו ביו"ט שני של ר"ה אלא לענין מת בלבד אלא מיהו גמרינן מיניה דלאמימר דשרי למכחל עינא ביו"ט שני של גליות אפי' מישראל ומינה שמעינן דכל צרכי חולה שאין בו סכנה נעשין ע"י ישראל ביו"ט שני של גליות מיהו איכא למימר דה"מ כגון מיכחל עינא דמלאכ' גופה שבות היא אבל להתיר אבות מלאכות אין לנו: **ושמעינן** נמי משמעתין דמותר לכבות הנר * מפני דבר אחר ומותר לכבות את הדליקה משום איבוד ממון ע"פ הפירושים שפירשנו למעל' ביו"ט שני של גליות דבגמרא מוכח דהני כולהו כי הדדי ניהו ושרו לרבי יהודה ואסרי לרבנן וכיון דבמכחל עינא סמכינן אדרבי יהודה ביו"ט (ד) של גליות אף בלכבות את הנר מפני דבר אחר ומפני הדליקה סמכינן עליה ביו"ט שני של גליות: ואין אופין פתין גריצין · ככרות עבים:אלא רקיקין· דכיון דרקיקין נפיש טרחייהו אף הוא אינו אופה אלא כדי שיאכל ביו"ט בלבד : **גמ'** ב"ש אומרים אין אופין פת מרובה ביו"ט· האי פת מרובה לא יותר מכדי צרכו קאמר דאי הכי מאי טעמייהו דב"ה דשרו וכי תימא מדרבי שמעון בן אלעזר דאמר שהפת נאפה יפה בשעה שהתנור מלא אם כן הוה להו לפרושי דדוקא בתנור אחד אלא ודאי אף במה שצריך לו נחלקו בית שמאי ובית הלל בפת מרובה שב"ש אוסרין לאפות פת מרובה בבת אחת מפני שטרחתו מרובה אי נמי מתוך שאין אתה מתיר לו הרבה בבת אחת אף הוא אינו אופה אלא כדי צרכו וכטעמייהו במאי דאמרינן אין אופין פתין גריצין אלא רקיקין ובית הלל מתירין דלא חיישי להכי :

נר מצוה

מהו לכבות את הנר ביו"ט משום דבר אחר א"ל איפשר בבית אחר אין לו בית אחר מאי א"ל איפשר לעשות מחיצה אין לו דבר לעשות מחיצה מאי אפשר לכפות עליו את הכלי אין לו כלי לכפות עליו מאי א"ל אסור איתיבי' אין מבקעין את הבקעת בשביל לחום עליה ואם בשביל שלא יתעשן הבית או בשביל שלא תתעשן הקדרה מותר אמר ליה ההיא רבי יהודה היא דאמר לכם לכל צרכיכם °כי קאמינא אנא לרבנן וכן רבה וכן אמימר כולהו דחו להא מתניתא ואוקמוה כרבי יהודה למימרא דלאו הילכתא היא ושמעינן (א) מיהא דלית הילכתא כי הא מתניתא אלא אסור לכבות את הבקעת בין לחום עליה בין שלא יתעשן הבית או א הקדרה הכל אסור : בעא מיניה אביי מרבה מה הוא לכבות את הדליקה ביו"ט היכא דאיכא סכנת נפשות לא קא מיבעי' לי דאפילו בשבת שרי כי קא מיבעי' לי משום אבוד ממון מאי א"ל אסור עולא איקלע לבי רב יהודה קם שמעיה זקף לה לשרגא פירוש הגביה את פי הנר כדי שיכבה איתיביה*) רב יהודה לעולא הנותן שמן לנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנה חייב משום מכבה ואתה כיון שהגבהת ב את הנר לאחוריו גרמת לו כבוי כמו המסתפק ג ממנו א"ל לאו אדעתאי : אמר רב יהודה וקינסא שרי פירוש כגון אבוקה שהיא עשויה מחתיכו' עצים קטנים אם נוטל ביו"ט מאותן העצים שלא אחזה בהם האור שרי בעא מיניה רב אשי מאמימר א מהו לכחול את העין ביו"ט היכא דאיכא סכנה כגון רירא דיצא דמא ודמעתא וקדחא ותחלת אוכלא לא מבעיא לי דאפילו בשבת שרי כי קא מיבעיא לי סוף אוכלא ופצוחי עינא מאי א"ל אסור וכן הלכתא והני מילי מישראל אבל מנכרי שרי דהא אמימר שרי למיכחל עינא מנכרי בשבת ואיכא דאמרי אמימר גופי' כחל מנכרי בשבת אמר ליה רב אשי לאמימר מאי דעתיך דאמר (א) רב עולא בריה דרב עילאי צרכי חולה עושין ע"י נכרי בשבת ואמר רב המנונא כל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה ה"מ היכא דלא מסייע בהדי' ומר הא קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח א"ל איכא רב זביד דקאי כוותך ואמרי ליה מסייע אין בו ממש אמימר שרא למכחל עינא ביום טוב שני של ר"ה דס"ל (ב) כנהרדעי דסבירא להו דשתי קדושות הן ולית הילכתא כוותיה דקי"ל דקדושה אחת הן אלא מיהו גמרינן (ג) מיהא דאמימר דשרי למכחל עינא ביום טוב שני של גליות : *ואין אופים ד פתין גריצים אלא רקיקין וכו' : תניא בית שמאי אומרים אין אופין פת עבה ביום טוב ובית הלל מתירין מאי פת עבה פת מרובה ואמאי קרי לה פת עבה משום דנפישי בלישה :

רש"י

גמ' מפני דבר אחר · לשמש מטתו : לעשות מחילה · בסדין : בקעת · עץ גדול : כדי לחום עליו · שאין כיבוי זה צורך יו"ט ושמעתי (משום) דהוי סותר על מנת לבנות במקומו : מותר · אלמא לצורך יו"ט שיהנה היום שרי : ר' יהודה היא דאמר · מכשירי אוכל נפש שרי דכתי' יעשה לכם לכל צרכיכם והא נמי צרכיכם הוא וכן תשמיש : ואנא · דאסרנא לרבנן דדרשו הוא לבדו : קם שמעי' דעולא זקף שרגא שהיה רוצה שהשמן יסתלק לאחוריו ולא ימשוך אחר הפתילה ותכבה : שרגא · נר של חרס (ובעמוד פי' בע"א) : קינסא שרי · למחוט ראש הפתילה שנעשה פחם שקורין אוגליר ובעמוד פירש (ג) בע"א: רירא · שטופין ריר שמגריר תמיד : דמעתא · שדומעת תמיד : תחילת אוכלא · תחילת חולי של כל אלו לא קמיבעיא לי דאפילו בשבת שרי : למכחל · ליתן כחול בעין כדאמר במסכ' ע"ז דשורייני דעינא באוכמתא דליבא תלו : סוף אוכלא ופצוחי עינא · שקרוב להתרפאות הוא ואינו כוחל אלא להגיה אורו : עמיץ ופתח · סוגר ופותח ריסי עיניו להכנים הכחול : איכא רב זביד · שהקשה כמותך : [מסייע אין בו ממש] · מי שאינו עושה מלאכה ממש אלא מסייע מעט כי האי ובלאו איהו נמי מתעבדא אין בו ממש והכי אמר במסכת שבת זה יכול וזה אינו יכול שאינו יכול פטור ואע"ג דמסייע בהדיה מסייע אין בו ממש : פת מרובה · ומשום טורח שטורח למחר וליומא אחרא : וב"ה מתירין · כדאמר שהפת נאפה יפה

ועוד מאי קאמר משום כדי חייו שרו ליה רבנן מה שוצרכו להתיר זה כיון שיכול להקנות להם קמחו הלכך מיירי בדליכא מאן דעירב ומשום כדי חייו התירו לעשות דבר מועט ואופין ומבשלין אבני ביתו קאי וכן משמע בירושלמי דקאמר לא [עירב ולא] עירבו לו אחרים רבי יצחק אומר צולה לו דג רב הונא אומר מחמין לו חמין שמואל אומר מדליק לו את הנר ומדקאמר מדליקין לו את הנר משמע מי שלא עירב אף להדליק אסור ומדליקין לו את הנר דקאמר היינו נר אחד כמו פת אחד וקיתון אחד אע"פ שלא [illegible] פי' כן לכן נהגו כשמניחין עירוב לומר לאפויי ולבשולי ולאדלוקי ולאטמוני ואע"פ דפרישית לעיל שלא תיקנו אלא לעיקר סעודה היינו דאין צריך לעשות העירוב אלא מפת ותבשיל שהוא עיקר סעודה אבל צריך להזכיר כל דבר שאסור לעשות בלא עירוב :

א והטור כתב שאם א"א להציל הקדרה מעשן בלא כבוי מותר לכבותה :

לשון ריא"ז

וכן מותר לכבות את הבקעת שלא יתעשן הבית או שלא תתעשן הקדרה ואם בשביל לחום על הבקעת אסור :

ב ואסור ליקח פתילה מנר הדולק אפילו ליתנה בנר אחר שהרי מיד כשמוציאה מכבה אותה ומאי נפקא מינה כשידליקנה אח"כ ונר של שמן שרוצה להדליקו ביו"ט וחס עליו שלא ישרף כולו יכול ליתן סביביו דבר המונע מלישרף בענין שיכבה כשיגיע שמה דגרם כיבוי מותר :

ג כתב הרא"ש ז"ל הא דחשיב ליה מכבה היינו משום דכשממעט השמן ומרחיקו מפי הנר שהוא דולק מיד כהה אור הנר ואין דולק יפה כבתחילה והוה ליה מכבה·אין לפרש משום שממהר כביית הנר כשיכלו השמן דהיינו גרם כיבוי שנחלקו ר' יוסי וחכמים דתנן עושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקים בשביל שלא תעבור הדליקה ר' יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שאין יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה וקי"ל כרבנן דגרם כיבוי מותר ומיהו ההיא דשפופרת ע"פ הנר דאסור דילמא אתי לאיסתפוקי מיניה, היינו על כרחיך מפני שממהר כיבוי שאינו מכהים מאור הנר כלל שהרי הנר לעולם מלא שמן כי מן השפופרת מטפטף תמיד לאור הנר אף אם יסתפק מעט משמן שבתוך השפופרת אינו מכהים מאור הנר הלכך נראה לי טעמא דמסתפק מן הנר משום שממהר כיבוי ואף רבנן דרבי יוסי מודו בהאי גרם [illegible]

הגהות הב"ח

(א) מהא כצ"ל: (ב) מהא כצ"ל : (ג) צ"ל שרינן : (ד) נ"ב שני :

עי' בשו"ת רעק"א סי' יז

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' שבת ברי"ף בפרק מפנין סי' תפ"ד : (ב) נ"ב בפ' המפקיד דל"ה ע"א אמר אמימר אנא נהרדעא אנא : (ג) נ"ב ודע דבגמ' גריס קנבא ועי' לקמן ברי"ף פ"ד סי' תתקי"ג :

עין משפט

א מיי' פר"ק מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תנו :

ב מיי' פרק ד מהל' יו"ט ופ"ה מהלכות חמץ ומצה סמג לאוין עה טור או"ח סי' תנה :

שיטת ריב"ב

גמ' מפני ד"א. תשמיש המטה: לעשות מחילה· בסדין: בקעת· אסטילא בלע"ז: בשביל לחום עליה . שאין כבוי זה צורך יו"ט מותר : אלמא לצורך יו"ט שיהנה היום שרי : ר"י היא · דדריש לכל צרכיכם והא נמי צרכיכם הוא וכן תשמיש ואנא אסרנא כרבנן דדרשי הוא לבדו יעשה: וכן רבה וכן אמימר וכו'.כ' הרב דודי ז"ל הא דבעא מיני' אבא בר מרתא מאביי מהו לכבות את הנר מפני ד"א ופשטי' לאסורא וה"ה לכבות את הדליקה ביו"ט ואוקימנ' להסיא דאין מבקעין את הבקעת כרבי יהודה דאמר לכם לכל צרכיכם איכא דקשיא ליה הא דאמר רב חסדא הלכה כרבי יהודה והיתה קושיא זו חמור' בעיני' מחכמי הדור הרבה ולא שם אל לבו מסקנא דשמעתא התם הלכ' ואין מורין כן ולאו תמהא על הרב אלפסי ז"ל שכתב הכל ולא ביאר דבריו אלה הם דברי הרב דודי ז"ל ונראה מדבריו כי מה שאסרו אביי ורבא ואמימר לא מפני שאין הלכה כרבי יהודה אלא מפני שאין סבורין כמותו כדמסיקינן בפ' אין צדין הלכה ואין מורין כן וודאי שהשמועות עולות כהוגן לסברא זו אלא שגי' דברי הרב אלפסי מתוקני' בכך ודידים אהדדי נמי קשיא כי בפרק אין צדין כתב שהלכה כרבי יהודה אלא לענין מכשירי אוכל נפש דעיקר פלוגתייהו דר' יהודה ורבנן במכשירי אוכל נפש הוא אבל במילי אחריני לא קיימא לן כותיה ואע"ג דחד טעמא הוא משום דדריש לכם לכל צרכיכם במכשירי אוכל נפש דאפסיקא כבוי הנר וכבוי הבקעת לצורך אוכל נפש מותר אלא במכשירי אוכל נפש

הלכתא כותיה אבל במילי אחריני לא קיימא לן כותיה ואף במכשירי אוכל נפש דקיימא לן כותיה לא מורינן הכי כך יש לנו להעמיד דברי הרב ז"ל וכן נראה מדברי הרב ר' משה ז"ל וצריך לעיין מאי שנא כבוי הנר וכ[illegible] דאסירי משום דלא סבירא לן כר' יהודה דדריש לכם לכל צרכיכם ולעשות מדורה כדי להתחמם כנגדה מותר אם תאמר מתוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך דבר אחר דהא ודאי כבוי לצורך אוכל [illegible] מידי דהוה אבערה אגומרי : קינבא. פי' רבינו שלמה ז"ל למחוט ראש הפתילה שנעשה פחם שקורין בלעז מוקיר : תחלת אוכלא . תחלת החולי : אסירי. דלית לן דר' יהודה דדריש לכם לכל צרכיכם : אלא במכשירי אוכל נפש בלבד. כדפרשי' : אמימר שרא למכחל עינא. אפילו מישראל : פיס' ואין אופין וכו'. גמ' ובית הלל מתירין וכו'. כדאמרינן שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא :

מתני' אף הוא אומר ג' דברים להקל מכבדין בין המטות · בין המסיבה שהיו אוכלין שם שהיו מסובין ואוכלין ע"ג המטות : מוגמר. לבונה ע"ג גחלים : מקולס · כרעיו ובני מעיו תלויין חוצה לו בגלדו כשלולהו והיו עושין זכר לפסח שכתוב בו על כרעיו ועל קרבו מקולס לשון גבור מזויין שכלי זייניו תלויין בגלדו כדמתרגמינן וכובע נחושת וקולסא דנחשא : וחכמים אוסרין·בשלשתן מכבדין משום אשווי גומות ומוגמר משום דלאו צורך כל נפש הוא ומהאי טעמא אסרינן ליה בכתובות בפרק ראשון (דף ז׳) אשר יאכל לכל נפש דבר השוה לכל נפש וזה אינו אלא למפונקין או למי שריחו רע וגדי מקולס מפני שהוא דומה לקדשים ויאמרו מותר להקדיש ולאכול קדשים בחוץ : **וכתב** הר"ז הלוי ז"ל דמדחכמים דאוסרין לכבד שמעינן דכיבוד אסור ומכבדות כלי שמלאכתו לאיסור הוא ואפי' לר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר דהכא איכא משום אשווי גומות ופסיק רישיה ולא ימות הוא וזה שלא כדברי הרב אלפסי ז"ל שכתב בפ' כל הכלים [שבת קכד:] דמכבדות של תמרה כלי שמלאכתו להיתר הוא שמותר לכבד בין בשבת בין ביו"ט והא דהכא לא קשיא ליה דחכמים אוסרים דהכא היינו רבי יהודה דס"ל דבר שאין מתכוין אסור דהא חכמים דבסמוך כרבי יהודה ס"ל וחכמים דהתם היינו חכמים דהכא אבל לר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקי"ל כוותיה כיבוד שרי דלאו פסיק רישיה הוא וכ"ת מ"מ הרי הוא מזיז עפר ממקומו איכא למימר דטלטול מן הצד ע"י דבר אחר משום כבוד יו"ט התירוהו אבל הרז"ה ז"ל סובר שאינו מותר לכבד אלא בית שנתכבד מע"ש ואין שם דבר אסור לטלטלו אלא שהוא רוצה לכבדו מפני פירורין ושער של פולין ושל עדשים או עצמות שהן ראויין לבהמה וכתבתי מזה עוד בפ' המלניע בס"ד : **וגדי** מקולס· איכא מ"ד דדוקא גדי אבל טלאים לא וליתא דבתוספתא תני בהאי עובדא דתודוס טלאים המקולסין :

מתני' אף הוא אמר שלשה [א] דברים להקל מכבדין א *בין המטות ומניחין את המוגמר ביו"ט ועושין גדי מקולס בלילי פסחים וחכמים אוסרין : **גמ'** אמר רב אסי [ב] מחלוקת להריח אבל לגמר הבית או הכלים דברי הכל אסור : איבעיא להו מהו לעשן פירוש מהו לעשן את הפירות כדי להבשירן לאכילה אמר רב יהודה על גבי גחלת אסור מפני שהוא מכבה על גבי חרס מותר ואסיקנא *רבא אמר ע"ג ב גחלת נמי מותר מידי דהוה אבישרא אגומרי וכן א"ר אשי לעשן שרי מידי דהוה אבשרא ג אגומרי וכן הילכתא גרסינן בפרק ר"א אומר אם לא הביא כלי *ת"ר אין גמסננים את החרדל במסננת שלו ואין ממתיקים אותו בגחלת והתניא ממתיקין אותו בגחלת לא קשיא כאן בגחלת של מתכת כאן בגחלת של עץ אמר ליה אביי לרב יוסף מאי שנא מבישרא אגומרי א"ל התם ליכא כבוי הכא איכא כבוי: בעא מיניה אביי מרבה מהו לגבן א"ל אסור ומאי שנא מלישה התם לא איפשר הכא איפשר והא אמרי נהרדעי גבינתא בת יומא מעליא הכי קאמר אפילו בת יומא מעליא : *ד וקיטורי בי ידיה מעשה אומן הוא (א) ואסור שמענו בפירושו בלשון ערבי תפרי"ך אלאבמ"ס וי"א (ה) שהן עישון בית הידים :

רש"י

יחס כשהתנור מלא : **מתני'** מכבדין בין המטות · בין המסיבה שאוכלין שם שהיו מסובין ואוכלין על גבי מטות : מוגמר · לבונה ע"ג גחלים : מקולס · כרעיו ובני מעיו תלויין חוצה לו כשלולהו והיו עושין אותו זכר לפסח שנאמר בו ראשו על כרעיו ועל קרבו מקולס מזויין שכלי זיין תלוי בגידו כובע נחשת מתרגמי' קולסא דנחשא : וחכמים אוסרין · בשלשתן בכיבוד משום אשווי גומות ובמוגמר משום דלא צורך יו"ט הוא דלאו אוכל נפש הוא כדאמרי' בכתובות דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש דבר השוה לכל נפש ומוגמר אינו שוה אלא למפונקים או למי שריחו רע וגדי מקולס משום שדומה לקדשים ויאמרו מותר להקדישו ולאכול קדשים בחוץ : **גמ'** מחלוקת להריח · התם הוא דשרי ר"ג להניח ביו"ט כדי להריח ריח שהנאת הגוף הוא ודומה לאוכל נפש ורבנן אסרי דבעינן דבר השוה לכל נפש כלפרישית : מהו לעשן · פירות בעשן בשמים לקלוט מטעם הבושם: אסור · דתענוג יתירא הוא ואינו שוה לכל נפש אלא לאיסטניסין ובהאי עישון איכא מלאכה כדמפרש מפני שהוא מכבה הגחלת כשנותן אבקת בשמים עליהן : ע"ג חרס · שהסיקו מותר דכיבוי ליכא והבערה נמי ע"י שינוי כלאחר יד הוא ואין בו איסור דאורייתא : ע"ג גחלת נמי מותר · דאוכל נפש הוא וראוי אף לעניים אלא שאין להן ודמי לנזדמן לו צבי ביו"ט ושוה לכל נפש הוא ואי משום כיבוי והבערה ואולודי ריחא מידי דהוה אבישרא אגומרי דאיכא כל הני ושרי : קיטורי בי ידיה · הוא מה שעושין לבתי שוקים ולבתי ידים של חלוקי נשים שמקמטים אותו על עץ חלוק או אגודה של קשים וקורין פרנצי"ר ומעשה אומן הוא וקיטורי לשון קשר : עישון בית הידים · וקיטורי לשון קיטור הכבשן : אסור מפני שאין לו אליה ומחזי דלגבוה סליק אבל טלאים לא וליתא ... מתני'

גמ' מחלוקת להריח· כשהתיר ר"ג לא התיר אלא כשמניחין אותו להריח ריחו דהנאת הגוף הוא וכאוכל נפש דמי וחכמים אוסרים דבעיא דבר השוה לכל נפש אבל לגמר שנותנין המחתה עם הלבונה והגחלים תחת הבגדים להכניס בהן ריח דברי הכל אסור דלאו הנאת הגוף הוא אלא להכשיר כלים : **איבעיא** להו מהו לעשן· פירוש בבשמים : ע"ג גחלת אסור· דתפנוקא יתירא הוא ואינו שוה לכל נפש אלא לאיסטנים ובהאי עישון איכא מלאכה שהוא מכבה כשנותן אבק הבשמים על הגחלים : על גבי חרס· שהסיקו : מותר· דכיבוי ליכא והבערה נמי ע"י שינוי הוא כלאחר יד וליכא איסורא דאורייתא : ע"ג גחלת נמי מותר· דאוכל נפש הוא וראוי אף לעניים אלא שאינו מצוי להם ודמי לה לנזדמן לו צבי ביו"ט כדאמרי' בכתובות (דף ז׳) ואי משום כיבוי ואולודי ריחא והבערה שרי מידי דהוה אבשרא אגומרי דאיכא כל הני ושרי כך פרש"י ז"ל אבל הרב אלפסי ז"ל סובר דבבשרא אגומרי ליכא כבוי שהוא גורם בסמוך התם ליכא כבוי ולדבריו ז"ל ה"ק אע"פ שאין זו צורך אוכל נפש ממש מותר להניח לבונה ע"ג אש הדולק לקדרה לפי שאין כאן כבוי שסופו מבעיר וכיון שכבוי אין כאן הבערה אין כאן ומשום אולודי ריחא נמי המוזכר בגמרא לא מיתסרא כיון שאינו מכוין להריח אלא להכשיר אוכלין : מידי דהוה אבשרא אגומרי· דכולהו איתנהו ביה כבוי והבערה כי הכא ואולודי ריחא בגחלים אע"פ שאינו לצורך אוכל נפש ממש שהיה אפשר לצלות סמוך לגחלים ולא על גבן : **אין** מסננין את החרדל ביו"ט במסננת שלו· דמחזי כבורר שמשליך הסובין שלו : ואין ממתקין אותו· בגחלת כדרך שרגילים לכבות גחלת או אבן נסקת : בגחלת של עץ אסור· דשייך ביה כבוי והוא נעשה פחם : מ"ש מבשרא אגומרי.שצולין ביו"ט אע"ג דמכבה : התם ליכא כבוי. דהא סופו מבעיר זו היא גרס' הרב אלפסי ז"ל אבל רש"י ז"ל גורס התם לא איפשר כלומר לצלות מאתמול דביומא *) שכיח טפי וכיון שאינו איפשר אלא לעשות בו ביום אין מדקדקין בדבר לומר (ב) א"א לצלות בענין אחר אלא בהיזה ענין שמזדמן או שהוא רוצה בו התירו משום שמחת יו"ט אבל חרדל איפשר למתקו מעיו"ט שכך דרכו למתק ממנו הרבה : **מהו** לגבן.גבינה : מאי שנא מלישה.שלשין פת ביו"ט והא נמי ללישה דמי : התם לא אפשר.דפת חמה מעליא : הכא איפשר.מאתמול : אפי' בת יומא מעליא.וכ"ש מאתמול : **ירושלמי** מהו להעמיד חלב אם אומר (ג) כן אף הוא חולב ומעמיד ביו"ט לחול. **וקטורי** בי ידיה. שעושין

*) נ"ל שכיח

התם ליכא כבוי. שהוא מחמת אוכל נפש מותר ומה לי הבערה מה לי כבוי אלא הכי גרסי' התם לא אפשר הכא איפשר כלומר אי איפשר באכילת הצלי אלא כך כי הוא הוא המובחר שבצלי אבל מיתוק החרדל לפי שאין בו צורך אלא לאנשים מפונקים ומעונגים יותר מדאי ולא שריגן מלאכה בכל כי האי מילתא : והיא דבעי מיניה אביי מרבה מהו לגבן אמר ליה אסור ומאי שנא מלישה התם לא איפשר הכא איפשר כלומר הגבינה איפשר בלעדיה כי החלב טוב ממנה אפילו מן הגבינה המובחרת שהיא בת יומא אמר ליה והא אמרי נהרדעי גבינה בת יומא מעליא קא סלקא דעתיה שהיא מעולה יותר מן החלב אמר ליה הכי קאמינא אפילו גבינה בת יומא מעליא שיש בה טעם החלב מעליא מאחר הגבינה שאינה בת יומא ויצאה הלחות ממנה וכל שכן שהחלב יותר טוב מכלן . ובפי' רבינו שלמה ז"ל נמצא זה בחלוף שהוא אומר שהגבינה היבשה טובה מן הלחה ויש ספרים שאין כתוב בהן אפילו גבינה אלא אפילו בת יומה והם נוטים לדברי רבינו שלמה ז"ל כל זה לשון הרב דודי ז"ל : קטורי. לשון קשר ולא היה צריך הרב ז"ל לכתבה דמאי איריא ביו"ט אפילו בחולו של מועד נמי אסור כמו שכתבה במסכת משקין בסוף פרק ראשון :

בדבר שיש בהן אוכל נפש אנו קיימינן הא כתיב אך אשר יאכל לכל נפש אלא כן קיימינן רבי אבינא תני תמן ב"ש אוסרין וב"ה מתירין ר' נחום אחוה דר' עילאי בעי קמיה ר' ... ולא תיסרי ונרות שמדליקין בבית הכנסת לא מיקרי נר אבטלה דלשם מצוה ולשמחת יו"ט על ידי מתוך כהוצאת קטן ולולב וספר תורה : לשון ריא"ז ג ואסור לגלגל כלי שהוא מוגמר ...

הגהות הב"ח

(א) נ"ל שהוא : (ב) נ"ל אפשר : (ג) נ"ב את : (ד) תי' אי נמתק : (ה) דאסור משום דאין כיבוי זה לצורך אוכל נפש והיינו כנ"ל : (ו) נ"ב אמר רב : (ז) נ"ב נפש : (ח) נ"ל דאסרי : (ט) נ"ל כרבי :

הגהות חו"י

(א) נ"ב אפילו בחול המועד עיין ברי"ף מ"ק פ"א סי' אלף קס"ב :

המאור הקטן

ומג' דברים שאמר ר"ג להקל אין הלכה כמותו למדנו דמכבדות של תמרה דבר שמלאכתו לאיסור הוא ואין להתירן משום דבר שאין מתכוין כי השואת הגומות בכיבוד הבית פסיק רישיה ולא ימות הוא ואפילו ר"ש מודה בה ויש לנו כמה ראיות ע"ז להוציא מדברי הרי"ף ז"ל שהתיר כיבוד הבית בין בשבת בין ביו"ט כמו שמפורש בהלכותיו במסכת שבת : **והא** דת"ר אין מסננין את החרדל כולה כדאיתא בפרק רבי אליעזר וכתובה בהלכות הרב ז"ל במקום הזה אלא שהוא כתב מאי שנא מבישרא אגומרי אמר ליה התם ליכא כבוי הכא איכא כבוי ואנן לא גרסי' הכי כי כל כבוי שהוא מחמת אוכל נפש מותר ומה לי הבערה ומה לי כבוי אלא ה"ג התם לא אפשר הכא אפשר כלומר אי אפשר באכילת צלי אלא כך כי הוא המובחר שבצלי אבל מתוק החרדל (ד) אי אפשר בלעדיו לפי שאין בו צורך אלא לאנשים מפונקים ומעונגים יותר מדאי ואינו דבר שוה לכל נפש ולא שרי' מלאכה בכל כי האי מילתא : **וכן** ההיא דבעא מיניה אביי מרבה מהו לגבן א"ל אסור ומאי שנא מלישה התם דלא אפשר הכא אפשר כלומר

מלחמת ה'

ועוד ומשלשה דברים שאמר ר"ג להקל כו' עד ואין להתירן משום דבר שאין מתכוין : **אמר** הכותב ומנין לו שהלכה כדברי חכמים בזה דילמא רבנן דהכא כרבי יהודה סבירא להו וכן נמי רבנן דפליגי עליה דרבי אלעזר בן עזריה בקרוד כר' יהודה קאמרי וכן סתמא דעגלה כרבי יהודה שייכא הלכך הלכה כר"ג בכבוד ואפי' בשבת מדקי"ל כר"ש וכ"כ רבינו הגדול ז"ל בתשובותיו ואף ר"ח ורבינו שמעון בעל הלכות ז"ל התירו כבוד הבית ואין לבעל המאור הזה במסכת שבת ראיה של כלום להוציא מדבר זה וכבר כתבנו שם : **ועוד** והא דתנו רבנן אין מסננין את החרדל כולה כדאיתא בפרק רבי אליעזר כו' עד אבל מתוק החרדל א"א בלעדיו לפי שאין בו צורך אלא לאנשים מפונקים : **אמר** הכותב זה הפי' מר מן החרדל וא"א למתקו דכל מה שהוא אוכל נפש מותר לכל אדם ולמה זה דומה לשחיטת גדי ביו"ט שמותר כדאיתא בפרק קמא דכתובות ומה יאמר למי שאין לו לפתן אלא זה שהוא מטבל פתו בחרדל ואוכל וכן המתוק ודאי צריך הוא ושוה לכל אדם שהכל ממתקין אותו וגו' רבינו נכונה היא וכך פירושה שמתוק החרדל תקון הוא ואינו בכלל אפיה ובשול אלא כטחינת החטים היא וכענין שאמרו בהגדה כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריך עשיה חרדל צריך למתק חטין צריך ליטחן אפילו אדם צריך תקון ומפני כך אסרוה והזיקן בה משום דקא סלקא דעתיך (ה) דאין כבוי לצורך והיינו דאמרינן ומאי שנא מבשרא אגומרי שיש בו כבוי ואינו לצורך אוכל נפש ממש שהרי אפשר לצלות בלא כבוי והמובחר שבצלי אינו על הגחלים ממש אלא קרוב להם שלא על גבי גחלת או בתנור גרוף ואעפ"כ אין חוששין לכבוי זה ומפרקי' התם ליכא כבוי ומשום הכי מותר הכא איכא כבוי ושמעתין נמי דיקא דבבשרא אגומרי ליכא כבוי ומשום הכי הוא דשרי דהא אמר ר"ג אסור לעשן משום מכבה ומשום מבעיר דהלכתא כרבי ירמיה בר אבא (ו) סבירא ליה דקסבר אין עישון צורך אוכל נפש. שאם הוא צורך אוכל נפש הוא מותרין בו ואתא רבא ואמר אפילו על גבי גחלת מותר מידי דהוה אבשרא דגומרי ואי בשרא אגומרי צורך אוכל נפש הוא היכא אמר בדבר שאינו צורך אוכל (ז) מותר מידי דהוה אצורך אוכל נפש ואי אתא למימר דהאי עשון צורך אוכל נפש כדשמואל הוה ליה למימר הכי אפילו על גבי גחלת מותר דאוכל נפש הוא דהא כל טעמא דמאן (ח) דסברי ליתיה אלא משום דלאו אוכל נפש הוא ומה הוסיף רבא על דברי שמואל שהתיר משום אוכל נפש דקאמר טעמא חדתא אלא ודאי אע"ג דסבר רבא (ט) בר ירמיה דלאו אוכל נפש הוא קא שרי משום האי טעמא דחדית ומשום הכי אמר להו בפשיטות מידי דהוה אבשרא אגומרי ועוד כי דיקת בה שפיר לא הוה ליה למימר אפילו על גבי גחלת מותר דהא מאן דאסר ע"ג גחלת ושרי ע"ג כלי חרס ודאי לא שרי למעבד ליה מדורה בפני עצמה דהא קא סבר לאו אוכל נפש הוא ולאו צורך אוכל נפש היא כדאיתא בפרק קמא דכתובות וכיון שכן רבא דאוסיף לא מיבעי ליה למימר אפילו ע"ג גחלת מותר דמשמע

שעושין קמטין לבתי ידים של גשים פרוזי"ש בלע"ז : **מתני'** פרתו של ר"א בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה · בשבת נ"מי ואמר רבנן משוי הוא ואינו תכשיט לה וגרסינן בירושלמי גניבא אמר הלכה היה מלמד ובא ר' יונה בסוריא בעי אם הלכה היה מלמד ובא הדא היא דתנינן שלא ברצון חכמים תנא רבי יהודה בר פזי דבר דליא אמרו לו או עמוד מבינותינו או העבר רצועה מבין קרניה אמר רבי יוסי ב"ר בון שהיה מתריס כנגדן אמר רבי חנינא פעם אחת יצאה והושחרו שיניו מן הצומות ומן התעניות : ומקרדין את הבהמה ביו"ט · במגרות של ברזל שפיניה דקות ואע"ג דעביד נר מצוה חבורה כיון שאינו מתכוין לה : אבל מקרצפין · במגרות של עץ שפיניה גסות: **גמ'** ושלש מחלוקות בדבר · תנא קמא דהיינו רבי אלעזר בן עזריה : ורבנן סברי לה כרבי יהודה · ומחמירי טפי מיניה: הלכה כרבי שמעון · דאמר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ : **מתני'** מפני שהיא כובשת · חריץ הנראה בהלוכה לא ע"י חפירה הוא נעשה אלא כובשת ודורכת קרקע ונידוש תחתיה ונעשה מקומו נמוך אבל אינו מזיז עפר ממקומו לעשות חריץ :

סליקו להו פרק יום טוב

אין צדין דגים מן הביברין · ביברין של דגים הם בריכות מים ביברין של חיה קרפיפות מוקפות גדר וכונסין לתוכן חיות הבר וויולדות ומגדלות שם וכתב רש"י ז"ל אע"ג דשחיטה ואפייה ובשול אבות מלאכות הן והותרו לצורך יו"ט משום דאי אפשר מעיו"ט דשחיטה חיישי' למכמר בשרא פן יתחמם ויסריח אבל צידה אפשר לצודו מבעו"י ויניחנו במצודתו במים ולא ימות ולמחר יטלנו ע"כ ואם סבור הרב ז"ל שהצידה ביום טוב אסורה מדאורייתא מהאי טעמא לא מחוור דהא מדאורייתא לא מפלגינן באוכל נפש עצמו בין אפשר מאתמול ללא אפשר אלא במכשירין בלחוד משום דכתיב הוא וכתי' לכם כדלקמן [ד' כח:] אבל באוכל נפש עצמו לא שהרי [דף יא·] מוליכין סכין אצל טבח ביו"ט ואלו בשבת לענין מילה אסור מפני שאפשר לעשותה מע"ש וכן לענין שחיטת הפסח כדאי' בפסחי' [ד' סו·] (א) הרי [ד' יד·] מלח ומוריקא הנדוכין כדרכן בהלכה מועטת מלאכה גמורה היא וכנגדה בשבת חייבין עליה סקילה והתירו אותה ביו"ט אע"פ שאפשר לעשותה מבערב ואפילו מדבריהם לא אסרוה אלא שהצריכו בה שינוי מועט [מטעם] שנתפרש למעלה ודאמרינן בפרק רבי אליעזר דמילה [דף קלד·] מהו לגבן ומהדרינן דאסור משום דלא דמי ללישה דלישה לא אפשר מעיו"ט מפני שהפת משובח כשהוא בן יומו וגבינה אפשר על כרחך ליתא אלא מדרבנן וכדכתיבנא ולפיכך אם בא הרב ז"ל לאסור הצידה מן התורה מן הטעם שכתב אינו מחוור ואם נתכוין לומר שבשביל כך אסורה מדבריהם אינו מספיק שאם כן אם עלתה מצודתו מעיו"ט ריקנית יהא מותר לצוד ביו"ט ועוד שהדגים כיון שנצודו אע"פ שעומדין במים במצודה נפסדין הם יותר מתבלין הנשחקים מעיו"ט שהתירו לדוכן כדרכן ביו"ט ועוד לקיטת פירות שהן נפסדות מיום לחבירו כגון תותים ותאנים למה אסרו אלא על כרחנו צריך בזה טעם אחר ובירושלמי נתנו בזה שני טעמים דגרסינן התם תני אין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין והבורר והטוחן והמרקד בשבת נסקל ביו"ט סופג את הארבעים וכו' מניין שאין טוחנין ולא מרקדין רבי יוסי בשם ר"ל אומר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם מן ושמרתם את המצות כלומר מלישה ואילך למעט טחינה והרקדה וכ"ש קצירה ודישה תני חזקיה ופליג אך הוא לבדו הרי אלו מעוטין מכאן שלא יקצור ולא יטחון ולא ירקד ביו"ט ומוכח התם דברירה איכא בינייהו מ"מ נראה משטת הירושלמי שהטחינה וכיוצא בהו אסורה מן התורה ואין זה דרך גמרתנו דהא שרינן שחיקת פלפלין וכל הנדוכין כדרכן אע"ג דשחיקה ודאי תולדה דטוחן הוא והרי בירושלמי הוצרכו לומר דשל בית רבן גמליאל שהיו שוחקין פלפלין ברחיים שלהם היינו משום שלא היתה טחינה כדרכה והרמב"ן ז"ל כתב בספר המלחמות שלא כל המלאכות הותרו ביו"ט אלא הכשר המאכלין לאוכלן כגון אפייה ובישול וכיוצא בהן אבל לצוד בעלי חיים שאינן ברשות אדם וכן לעקור דבר מגדולו כגון קצירה ותולדותיה אלו וכיוצא בהן אסורין והרי הן בכלל מלאכת עבודה א"כ כמו שמפורש בירושלמי וכו' וכל זה אינו מספיק לי למה יהא אסור לטחון חטים מן התורה ויהא מותר לדוך כל הנדוכין כדרכן שהרי שחיקה ודאי תולדה דטוחן הוא אבל הקרוב אצלי לפי גמרתנו שכל מלאכת אוכל נפש האסורה ביו"ט אינה אלא מדבריהם שחכמים אסרו המלאכות הנעשות לימים הרבה כקצירה וטחינה וכיוצא בהן *) ואף לקיטת פירות הנפסדים כתותים וענבים אסרו לפי שהלכו אחרי רובה של לקיטה שאינה ליומה ואע"פ שהתירו שחיקת הפלפלין ולא הלכו אחרי רובה של טחינה היינו טעמא לפי שאין אותה שחיקה שהיא ליומה נעשית באותה ענין שהיא נעשית לימים הרבה שזו במדוך וזו ברחים ואף פלפלין ברחים שלהם אינה כדרך טחינת חטים לימים הרבה ואף צידת דגים כמי אסרו לפי שאין דרך לצוד אותם יום יום לפי שאינו סומך על הספק שלא לתקן מאכלו שהרי אינו יודע אם תעלה מצודתו ריקנית אלא עיקרה מיום לחבירו הוא ולפיכך אסרוהו מדבריהם ולא תיקשי לך הא דגרסי' בפרק המצניע (דף עה·) ת"ר החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת המכבד והמרבץ והרודה חלות דבש שוגג בשבת חייב חטאת הזיד ביו"ט לוקה את המ' ד"ר אלעזר דאפשר דכי היכי דלא קאי אמחבץ ואמגבן דהא גבון ביו"ט לא מיתסר אלא מדרבנן והכי מוכח מדלא אייתינן הך ברייתא בפרק ר' אליעזר דמילה [דף קלד·] כי איבעיא לן מהו לגבן ומשמע ודאי דהזיד ביו"ט לא קאי אמגבן ה"נ אפשר דלא קאי ארודה חלות דבש דמיתסר משום תולש כדאיתא התם וכך מטין דברי הרמב"ם ז"ל בפרק ראשון מהלכות יו"ט שכל מלאכת אוכל נפש האסורה ביו"ט אינה אלא מדבריהם ועדיין אין כל זה מחוור לפי שהסוגיא הירושלמית מוכח שהן מן התורה ואף ברייתא זו בפרק המצניע כפשטה הכי מוכחא : **אין** נותנין לפניהם מזונות · פירש"י

*) וכן כתב האחרי ומשום דדמי לעובדא דחול והירושלמי כתב שהוא אסמכתא ואפשר כי מפרש מלקות דיו"ט שמנה הירושלמי וכן בפ' המצניע שרואה בו מכות מרדות דרבנן :

מתני' *שלשה דברים ר' אלעזר בן עזריה מתיר וחכמים אוסרין פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה א ומקרדין את הבהמה ביום טוב ושוחקין את הפלפלין בריחים שלהן רבי יהודה אומר אין מקרדין את הבהמה ביום טוב מפני שהוא עושה חבורה אבל מקרצפין וחכ"א אין מקרדין אף לא מקרצפין: **גמ'** ת"ר אי זו קירוד ואי זהו קרצוף קירוד קטנים ועושין חבורה קרצוף גדולים ואין עושין חבורה °ושלש מחלוקות בדבר תנא קמא סבר לה כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקירוד אע"ג דקא עביד חבורה שרי וכל שכן קרצוף דלא עביד חבורה ור' יהודה סבר דבר שאין מתכוין אסור א וקירוד דקא עביד חבורה אסור וקרצוף דלא עביד חבורה שרי ורבנן סברי לה כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור וגזרי קרצוף אטו קירוד אמר רבא אמר רב נחמן הלכה כר"ש שהרי רבי אלעזר בן עזריה מודה לו אמר ליה רבא לרב נחמן ולימא מר הלכה כרבי יהודה שהרי חכמים מודים לו א"ל אנא כר"ש ס"ל ועוד שהרי ר' אלעזר בן עזריה מודה לו וכן הילכתא: *[דף כג:] **מתני'** ב הריחים של פלפלין טמאים [משום שלשה כלים] משום כלי קיבול ומשום כלי מתכות ומשום כלי כברה עגלה של קטן טמאה מדרס וניטלת בשבת ואינה נגררת אלא על גבי הכלים ר' יהודה אומר כל הכלים אינן נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת : **גמ'** א"ר נחמן זו דברי ר' יהודה אבל ר"ש אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ וקיימא לן כר"ש :

סליקא להו פרק יום טוב

אין ג צדין דגים ב מן הביברין ביום טוב ואין נותנין לפניהן מזונות אבל

רש"י

מתני' ברצועה שבין קרניה · לנוי ורבנן אסרו משום דמשוי הוא ולא תכשיט הוא לה : ומקרדין · שגורדין אותו במגירה של ברזל שפיניה דקות ועושה חבורה פעמים בהם : מקרצפין · במגירה של עץ שפיניה גסות ואין עושין חבורה: **גמ'** כר"ש דאמר· גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ ודבר שאין מתכוין מותר : **מתני'** טמאים · מקבלת טומאה משום ג' כלים ונפקא מינה דאי אזיל חד מנייהו טמא משום אידך : משום כלי קיבול · היינו התחתון שמקבל אבק הפילפלין שנופלין דרך המכבר דהוה כלי עץ שיש לו בית קבול : משום כלי מתכות · היינו העליון שמכתשין ושוחקין בה מטמא משום כלי מתכות דמשום כלי עץ ליכא לטמא דפשוטיהן טהורים אלא ליפוי התחתון עיקר [והעץ] בטל אגלו : משום כלי כברה · הוא האמצעי שבו המכבר שהאבק של הפלפלין נופלין דרך שם דמשום כלי עץ לא מטמא שאין קבולן קיבול אבל חכמים גזרו טומאה על הכברה אפי' אין המכבר של מתכת גזירה משום אריג : של קטן · שטושין לו לשחוק ויושב עליו : מטמא מדרס · אם התינוק זב נעשית העגלה אב הטומאה כי מיוחדת לישיבה ואין אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו : וניטלת בשבת · דתורת כלי עליה : ואינה נגררת · בשבת אלא על גבי כלים או על גבי בגדים לפי שעושה חריץ בקרקע והוי חופר וחייב משום חורש : כובשת · חריץ הנראה בהילוכה לא על ידי חפירה היא אלא כובשת ורומסת בקרקע ונידוש תחתיה ונעשה גמוך : סליקו להו יום טוב

אין צדין דגים מן הבברין ביו"ט · ואע"ג דשחיטה ואפייה ובישול אבות מלאכות הן והותרו לצורך משום דא"א מערב יו"ט דשחיטה חיים למכמר בישרא פן יתחמם ויסריח אבל צידה אפשר לצודן מבעוד יום ויניחם במים ולא ימותו ולמחר יקחם: ביברין של דגים · הם בריכות מים שקורין וויי"א ביברי חיות קרפיפות שהן מוקפות גדר סביב וכונסין לתוכן חיות הבר ויולדות ומתגדלות שם: ואין נותנין לפני הדגים מזונות · לפי שאין מזונותן עליך כי אפשר להן בלא מזונות שאוכלין שרשי העשבים בקרקע וגדול את הקטן :

אבל

מלחמת ה'

דמשמע דהתירו ע"ג גחלת מעין התירו דרב יהודה ע"ג כלי (ב) שלא לעשות לכן מדורה בפני עצמן אלא היה לו לומר רבא אמר צורך אוכל נפש הוא ולא הוה ליה למימר מידי דהוה אבשרא אגומרי דהא בשרא אגומרי לא מוכחא עליה דהאי עשון דליכוי אוכל נפש ולא אוסיף רבא ולא חדית אדשמואל כלום כדכתיבנא אלא ודאי הכי קאמר אע"פ שאין זה צורך אוכל נפש ממש מותר להניח ע"ג את הדלוק לקדרה לפי שאין כאן כבוי שסופו מבעיר וכיון שכבוי אין כאן הבערה אין כאן ומשום אולודי ריחא נמי (ג) כיון דלא מכוין להריח אלא להכשר אוכלין מותר מידי דהוה (ד) בשרא אגומרי דכולהו איתנהו הוא ושרי אע"ג דלאו אוכל נפש הוא וכדפריסית ומאן דגרים

המאור הקטן

כלומר הגבינה אפשר בלעדיה כי החלב טוב ממנה אפילו מן הגבינה המובחרת שהיא בת יומא אמר ליה והא אמרי נהרדעי גבינה בת יומא מעליא קא סלקא דעתיה שהיא מעולה יותר מן החלב אמר ליה הכי קא אמינא אפילו גבינה בת יומא מעליא כלומר אפילו גבינה כל זמן שיש בה טעם החלב מעליא משאר הגבינה שאינה בת יומא ויצאה הליחות ממנה וכל שכן שהחלב יותר טוב מכולן ובפירושי רבינו שלמה ז"ל נמצא זה בחלוף שהוא אומר שהגבינה היבשה טובה מן הלחה ויש ספרים שאין כתוב בהן אפילו גבינה אלא אפילי בת יומא והם נוטים לדברי רבינו שלמה ז"ל :

שלטי הגבורים

משי וכיוצא בהן מפני שמוליד בהן ריח ומתקנו ביו"ט ומז"ה מתיר להניח מוגמר ביו"ט כדי להריח בו בני אדם ויהנו מריחו ולי נראה שהוא אסור שאין צורך זה הדבר שוה לכל נפש שאינו אלא למעונגין ולמפונקין כמבואר בקונט' הראיות :

א כתב הטור דוקא במגרדת שלהן אבל במגרדת שלנו הוא פסיק רישיה ואסור :

ב כתב הרא"ש ז"ל מתוך דברי רש"י ז"ל משמע דצידה אסורה מדאורייתא כי נתן טעם לדבר הא דצידה אסורה מדאורייתא טפי משחיטה ואפייה ובישול משום דכל הני עדיפי טפי היום משאם נעשה מאתמול אבל צידה אפשר מאתמול ויניחם במצודה במים עד למחר ולקמן לא משמע הכי דמפליג ר' יהודה במכשירין בין אפשר לעשותן מאתמול ובין א"א לעשותן מאתמול מכלל דאוכל נפש לא מפליג ומדרבי [יהודה] נשמע ליה לרבנן דאוכל נפש לא פליגי אלא רבנן הוא דגזור :

שיטת ריב"ב

מתני' פרתו יוצאה.בשבת ברצועה שבין קרניה לנוי ואמור רבנן משוי הוא ואינו תכשיט : ומקרדין . במגוררת של ברזל שפיניה דקות ואע"ג דקא עביד חבורה: גמ' שלש מחלוקות בדבר. כולה עד סופה פשוטה היא . מתני' ר' יהודה אומר כל הכלים אין נגררין מפני שהוא עושה חריץ · בגרירתן ואף על פי שאינו מתכוין אסור חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת ודורכת הארץ תחתיה ואינו עושה חריץ : גמ' זו דברי ר' יהודה . דסבירא ליה דבר שאין מתכוין אסור אבל ר"ש אומר וכו' גרסי' במסכת שבת בפ' במה מדליקין ריש כניסתא דבצרה גר ספסלא לעילא מר' ירמיה רבא אמר ליה כמאן כר' שמעון אימר דפטר ר"ש בגדולים דלא איפשר בקטנים מי אמר ופליגא דעולא דאמר עולא מחלוקת בקטנים אבל בגדולים דברי הכל מותר ואותבי' עליה דר' ירמיה רבה וסלקא בתיובתא הלכך בין בגדולים בין בקטנים מותר והרב ז"ל לא הזכיר מזה כלום לפי שלא היה צריך דקיימא לן כעולא נמצאו דבריו של רבי שמעון כפשוטן :

סליק פירקא

פ"ג ביברין של דגים הן בריכות מים שקורין ביבירתיס ביברין של חיה קרפיפו' מוקפין גדר סביב וכונסין לתוכו חיות הבר ויולדות ומגדלות שם : ואין נותנין לדגים מזונותי ואפילו למאן דאמר נפש כל נפש במשמע הני מילי דמזונתן עליך אבל דגים אפשר להם בלא מזונות שאוכלין שרשי העשבים הגדולים בקרקע וגדול את

עין משפט

א מיי' פרק ד מהל' י"ט טור או"ח סימן תקכד :

ב מיי' פכ"ה מהל' כלים ופ"ק מהלכות שבת סמג לאוין סה טור או"ח סימן שלו :

ג מיי' פר' (ב) [ג] מהל' י"ט סמג לאוין עה טור או"ח סימן תצז :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל ותו : (ב) נ"ב תרס : (ג) נ"ב ליכא : (ה) בכפרת כנ"ל :

ז"ל בפרק רבי אליעזר דאורג [שבת דף קו:] דכיון דמוקצין הן לא שרי למטרח עלייהו וכן מוכיח בירושלמי דגרסינן התם לפי שאין עושין תקנה לדבר שאינו מן המוכן וכ"ת והא תנן [שם דף קנו:] מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים ומטלטלין [שם קנו:] את הלוף מפני שהוא מאכל לעורבים והא כלבים ועורבים אין ראויין כלל ואפ"ה נותנין לפניהם מזונות לאו קושיא היא דמ"מ מוכנים הם לצורך האדם ומאתמול היה דעתו עליהן כיון שהן ברשותו מה שאין כן בדגים ובחיה ובעוף בזמן שהן מחוסרין צידה שכיון שאינן מזומנין לאדם אין נותנין לפניהם מזונות אבל כשאינן מחוסרין

נר מצוה

צידה כגון בביבר קטן כיון שדעתו עליהן וכאילו הם ברשותו של אדם ממש נותנין לפניהם מזונות : **אבל** לדין חיה ועוף מן הביברין ונותנין לפניהם מזונות · דחיה ועוף בביברין ניצודין ועומדין הן ולפיכך נותנין להם מזונות : רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין · דאיכא ביבר גדול דלא חשיבי ביה חיה ועוף ניצודין : זה הכלל כל המחוסר צידה וכו'·בגמ' מפרשי' ה"ד מחוסר צידה : **גמ'** ה"ד מחוסר צידה כגון דאמרי הבא מצודה ונצודנו · נ"ל שזה כולל שיעור הביבר שאם הוא גדול כל כך שצריך בו מצודה אסור וכולל ג"כ המינים דאפי' בביבר גדול כל שאין המין צריך למצודה כגון אווזין ותרנגולין ויוני הרדסיאות דבאין לכלובן לערב ונוחין לתפסם שאין בהם משום צידה וכן הדין בחיות בני תרבות והכי מוכח בגמרא וכתוב בחידושי

אבל צדין חיה ועוף מן הביברין ביו"ט ונותנין לפניהם מזונות רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל *כל המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר : **גמ'** אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג : זה הכלל כל שמחוסר צידה אסור : היכי דמי מחוסר צידה א"ר יוסף א"ר יהודה אמר שמואל כגון דאמרי הבא מצודה ונצודנו : **מתני'** מצודות חיה ועופות ודגים שעשאן מעיו"ט לא יטול ביו"ט אלא א"כ יודע שניצודו מעיו"ט מעשה בנכרי אחד שהביא דגים לפני רבן גמליאל ואמר מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל ממנו : **גמ'** א"ר יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כרבן גמליאל ואיכא דמתנו לה אהא דתניא ספק מוכן רבן גמליאל מתיר ור' יהושע אוסר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהושע : *א"ר פפא הילכתא נכרי שהביא דורון ביו"ט לישראל אם יש מאותו א המין במחובר אסור

רש"י

אבל צדין חיה ועוף · המכונסין שם מאתמול לפי שהן כניצודין ועומדין אבל דגים נשמטים לחורין ולסדקין והויא צידה ביו"ט : ונותנין לפניהן מזונות · בימות החורף שצריכין מזונות ואף בקיץ במקום דריסת בני אדם שאין עשבים עולים בו והני מזונתן עליך : המחוסר צידה · שצריך להביא מצודה לצודו וכדמפרש בגמ' כגון דאמרו הבא מצודה ונצודנו היינו מחוסרין צידה כלומר שצריך לבקש תחבולות כדי לתופסן והיינו ביבר גדול : **מתני'** שאין רצוני לקבל הימנו · (א) שהיה הנכרי שונאו : **גמ'** ספק מוכן · ספק אם נצודו מעיו"ט או ביו"ט עצמו : אם יש מאותו המין במחובר אסורים · משום מוקצה ואפי' ר"ש מודה בגרוגרות וצמוקין ומחובר כגרוגרות וצימוקים דמי דלא לקטינהו אתמול אקצינהו מדעתיה ולא חלקו במחובר בין שלו בין של נכרי : ולערב

שהן עופות דלאו בני תרבות מוכח בגמ' דכל היכא שהן במקום מקורה ואין להם מקום לצאת ממנו חשיבי נצודין בר מצפור דרור שאינה מקבלת מרות דדרה בבית כבשדה ושיעורא דביבר קטן מפרשינן בגמרא דכי רהיט בתר חיה ומטי לה בחד שחייה כלומר במרוצה אחת ביבר קטן ואי אפשר ליה מלשון עכוב אי נמי כל היכא דנפלי טולא דכותלי' אהדדי ביבר קטן ואידך ביבר גדול וכן נמי דכל היכא דאית ליה עוקצי עוקצי כלומר זויות להשמט בהן חשיב הביבר גדול שאומר בו הבא מצודה ונצודנו : **מתני'** מצודות חיות ועופות ודגים וכו' · לא יטול מהן ביום טוב אלא אם כן יודע שנצודו מערב יום טוב משום דהוו להו ספק מוכן : ומעשה בנכרי אחד וכו' · ר"ג פליג ואמר דספק מוכן שרי בטלטול ומיהו באכילה מודה דאסור והכי איתא בגמ' ומינה דלת"ק דקי"ל כותיה אפילו בטלטול אסור : אלא שאין רצוני לקבל ממנו.שאיני אוהבו ובגמ' פרכינן מעשה לסתור ומחסרי' מתני' ואמרינן דר"ג פליג את"ק כדכתיבנא : **גמ'** אין הלכה כר"ג.דאמר ספק מוכן מותר בטלטול : אמר שמואל הלכה כר' יהושע. דספק מוכן אסור אפילו בטלטול : וכתבו שהרב רבינו אשר דלוניל ז"ל התיר ספק מוכן ביו"ט שני ואמרו שאין התירו מכוון אבל אגלי יפה הורה משום דהוה ליה ספק ספקא דאית לן למישרייה אפילו בדבר שיש לו מתירין דכיון דהאנן לא עבדינן יום טוב שני אלא [דף ד:] משום מנהג אבהתין לא מחמרינן ביה טפי מנייהו וכי היכי דלדידהו ספק מוכן נמי דינו כספק דמשום הכי [דף ו·] מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחברו ומתנה הלכך ספק מוכן ביום טוב שני כיון דמוקצה לא מיתסר אלא מדרבנן הוה ליה ספק ספקא בדרבנן ורב אשי לא אחמיר ברים מכלתין [דף ד·] בגמ' בדבר שיש לו מתירין אלא בחד ספק אבל בתרי ספיקי לא אמר מידי וכיון *) דחומרא מדרבנן היא הבו דלא לוסיף עלה והא ודאי תרי ספיקי ניניהו שאי אפשר שיבא לפניך ספק מוכן ביו"ט שני אלא שני ספיקות והויא דומיא דאשת ישראל [כתובות דף ט·] שנאנסה וכמו שכתבתי בחידושי ברים מכלתין : **אמר** רב פפא הילכתא נכרי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר אסורין· פרש"י ז"ל דאסורין משום מוקצה ואפי' לר"ש משום דמחובר אסח דעתיה מיניה כל שלא לקטן מבערב וכגרוגרות ולמוקים דמו ומסח דעתיה מיניה וכתב עליו הר"ז הלוי ז"ל שלא היה צריך לכל זה כי ברור הוא דמודה ר"ש בכל מוקצה מחמת איסור שאין דעתו עליו [שבת דף מד·] כגון כוס וקערה ועששית וזהו טעמו בבכור [במכילתין כו:] שאם עבר ובקרו אינו מבוקר דכיון דס"ל אין רואין מומין ביו"ט מוקצה הוא מחמת קדושתו ואיסורו ודבריו נראין לי עיקר אע"פ שחלק עליהן הרמב"ן ז"ל ומה שיש לדקדק בזה כתבתי בחדושי : **אבל** מ"מ צריך בירור למה הוצרכנו כאן לאיסור מוקצה דהא אמרינן דלערב שכבר בטל איסור מוקצה ונולד אסורין בכדי שיעשו הא למדנו דמשום שלא יהנה ממלאכת יו"ט נגעו בה וכיון שכן כ"ש שמספיק טעם זה לאיסור יו"ט עצמו ואין אנו צריכין בו לאסור מוקצה ולפיכך כתב הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות שאין דבריהם ענין לשמועתינו אבל אני אומר שהר"ז הלוי ז"ל יפה אמר כן לפי שהוא כתב בשם הרב ר"מ בר' יוסף ז"ל שהעיד בשם הרב ר' יצחק בן מרן לוי ז"ל דכי

היכי

*) עי' ט"ז ביו"ד סי' קי ס"ק י"א ובנקודת הכסף שם .

שלטי הגבורים

א נכרי שהביא דורון לישראל אם יש במינו במחובר או שמחוסר צידה אסור לאוכלו בו ביום ואפי' לטלטלו ולערב אסורין בכדי שיעשו לפי' רש"י בב' יו"ט של גליות מותר מיד בליל יום טוב שני בכדי שיעשו ומיהו גם אם הובא ביו"ט שני צריך להמתין במוצאי יו"ט בכדי שיעשו אבל בב' יו"ט של ראש השנה או ביו"ט שלאחר השבת או שלפניו צריך להמתין במוצאי יו"ט ושבת בכדי שיעשו ופי' כדי שיעשו כדי התלישה והצידה לבד ואין צריך להמתין כדי הבאה לכאן וקודם בכדי שיעשו אסורין אף למי שלא הובאו בשבילו ואפילו ספק אם נלקטו היום אם לאו אסורין אבל אם ניכר בהן שלא נלקטו היום מותרין מיד אם היו בתוך התחום ולר"ת אפי' בב' יו"ט של גליות אסורין עד מוצאי יו"ט שני כדי שיעשו ופי' כדי שיעשו כדי שיוכלו להביא ממין זה ממקום הקרוב הנמצא ממנו סמוך לעיר ודוקא לאותו שהובאו בשבילו אבל לאחרים מותרין מיד לערב יום ראשון בלילה ואפילו אותו שהובאו בשבילו אם הנכרי תלשן לצורכו ושוב הביאן לו מותרין מיד בלילה וכן דבר הנצוד מאיליו או פירות שנשרו מאליהם אסורין בו ביום ובלילה מותרין מיד ואם חל יו"ט ביום ה' וביום ו' והובאו ביום הראשון כתב בעל העיטור שאסורין עד מוצ"ש בכדי שיעשו וכן כתב בה"ג והר"י מפרי"ש התירה בליל שבת בכדי שיעשו ולזה הסכים הרא"ש :

לשון ריא"ז

נכרי שהביא דורון לישראל ביו"ט אם יש מאותו המין במחובר לקרקע חוששין שמא היום נתלש וכל הנתלש מן המחובר ביו"ט אסור גזרו חכמים שמא יתלוש ואם ידוע שלא נתלש היום אע"פ שדומה כאילו נתלש היום מותר וכן אם הביא לו דורון עופות או דגים שיש לחוש בהן שמא נצודו היום או שהביא לו ביצים שיש לחוש שמא נולדו היום הרי הן אסורין עד הערב ולערב אסורין בכדי שיעשו שאם הביא לו ביו"ט ראשון אסור

ביו"ט ב' עד שיהא שהות כדי להביאן ולטרוח בהן כל הטורח שהוצרך הנכרי לטרוח בהן כמבואר בקונטרס הראיות ואם הביא לו ביו"ט שני ממתין עד לילי החול עד כדי שיעשו לאחר חשיכה בין שידוע שנתלש או שנצוד ביום טוב בין שהוא ספק וב' יום טוב של ראש השנה הרי הן שניהן כיום אחד ואין צריך להמתין לערב בכדי

בכדי

עין משפט

א מיי' פרק ב' מהל' יו"ט סמג לאוין סה וטוש"ע או"ח סי' תקטו :

הגהות הב"ח

(א) יוסף כצ"ל: (ב) כדי שנאמר כצ"ל: (ג) נ"ב רב: (ד) פירש כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב רש"י בגמ' כ' שאינו שונאו:

שיטת ריב"ב

[illegible] ... הלכתא נכרי

שהביא דורון לישראל אם יש בו מאותו המין במחובר אסור פירשה הרב ר' שלמה ז"ל משום דכגרוגרות וצמוקים דאמו דמסח דעתיה מיניה וכן כל מחובר לקרקע אסותי מסח דעתיה מיניה ולא היה צריך לכל זה כי ברור הוא דמודה ר"ש בכל מוקצה מחמת איסור מלאכה גמורה דלא יהיב דעתיה עליה מאיתמל כלל וזהו טעמו בבכור שאם עבר ובקרו אינו מבוקר דכיון דסבירא ליה אין רואין מומין ביום טוב מוקצה הוא מחמת קדושתו ואסורו וכל מחובר אסור לערב בכדי שיעשה וכן ספק מחובר ואם אין מאותו המין במחובר בתוך התחום מותר ולשאר דיני מוקצה האמורין בתלוש אין חוששין בנכרי שהביא דורון לפי שאין הכן לנכרי כמו שמפורש בסוף מס' שבת

המאור הקטן

[דף כד ע"ב] א] **הא** דאמר ר"ש בן אלעזר שוחטין מן הניגרין ביו"ט אבל לא מן הרשתות הלכה היא ואע"פ שלא כתבה הרי"ף ז"ל דבכל ספק מוכן כה"ג אפילו ר"ש מודה דהיינו מוקצה מחמת איסור מלאכה גמורה דלא יהיב דעתיה עליה מאתמול כלל כדאמר ר"ש התם אבל כוס וקערה ועששית לא יזוזם ממקומן : **והא** דאמר רב פפא הלכתא נכרי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר אסור פירשה ה"ר שלמה משום דכגרוגרות וצמוקים דמי דאסח דעתיה מיניה וכן כל מחובר לקרקע אסוחיה אסח דעתיה מיניה ולא היה צריך לכל זה כי ברור הוא דמודה ר"ש בכל מוקצה מחמת איסור שאין דעתו עליו כגון כוס וקערה ועששית וזהו טעמו בבכור שאם עבר ובקרו אינו מבוקר דכיון דסבירא ליה אין רואין מומין ביו"ט מוקצה הוא מחמת קדושתו ואיסורו וכל מחובר אסור לערב בכדי שיעשה וכן ספק מחובר ב] ואם אין מאותו המין במחובר בתוך התחום מותר ולשאר דיני מוקצה האמורים בתלוש אין חוששין בנכרי שהביא דורון לפי שאין הכן לנכרי כמו שמפורש בראש מסכת שבת בתלמוד ירושלמי ואם הביא מחוץ לתחום אסור גזירה שמא יאמר לו להביא בתחלה ולערב מותר לו מיד והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר דמשום גזירה שמא יאמר לו לא אסרי' ליה לישראל אחר שאין אדם חוטא ולא לו : ומצאתי כתוב לרב רבי מאיר ברבי (א) יוסי ז"ל שהעיד בשם ה"ר יצחק בן מרן לוי ז"ל כי ה"ה לנכרי שהדליק את הנר בשביל ישראל או שמילא מים לבהמת ישראל ג] או שעשה לו כבש בשבת כולן מותרין לישראל אחר ואין הפרש בזה בין שבת ליו"ט ונשאלה שאלה מלפני חכמי המקום הזה ז"ל על הבא בשביל ישראל ביו"ט של ראש השנה שאין מאותו מין במחובר והשיבו שהוא מותר לו ביו"ט שני לפי שאין עליו שום איסור הכנה ולא איסור התלוי בקדש ד] (ב) כמו שנאמר כי שני הימים קדושה אחת הן וקדושתא אריכתא היא אלא כעין קנסא גזירה שמא יאמר לו דיו שקנסנו עליו יום ראשון וה"ה לשבת ויו"ט ומחובר שנתלש ביו"ט ראשון מותר ביו"ט שני של גליות לאחר ששהה בכדי שיעשה זו הלכה למעשה רווחת לכל ישראל מההוא בר טביא דאיתציד ביו"ט ראשון ואישתחיט ביו"ט שנו כדאיתא במסכת עירובין ויש שמחמירין על עצמן מדאמרי' בכדי שיעשו אלמא בעי' שעה הראויה לעשייה ועוד דסבורין לומר כיון דאתקצי לתחלת יו"ט שני בכדי שיעשו אתקצאי לכולי יומא ואין שורש לכל הדברים הללו כי שני ימים טובים של גליות משום ספק הן וכידוע שאחד מהן חול ואם הראשון חול הרי חול מכין ליו"ט ואם השני חול מאחר ששהה בכדי שיעשו די לו וההוא עובדא דההוא בר טביא תיובתיהו בהדיא ואין בזה לפקפק לכל בעלי תושיה : והא דבעא (ג) הלל מרבה [כדף כו ע"ב] יש מוקצה לחצי שבת או לא כלישנא בתרא נקיטינן לקולא דמסייעה ליה מתניתא דשוין כפשוטה: וההיא דתניא היה אוכל בענבים והותיר וכו' עד וכן אתה מוצא באפרסקי' ובחבושי' ובשאר כל מיני פירות אוקימנא במס' שבת לר' יהודה ולית הלכתא כותיה אבל לר"ש אין מוקצה אלא גרוגרות וצמוקים בלבד : והא דאמר רב כהנא מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר גם היא הלכה היא והרי"ף ז"ל לא הזכיר מכל זה כלום ולא ידענו על מה כי מוקצה גרוגרות וצמוקים אסור בין בשבת בין ביו"ט :

מלחמת ה'

התם לא אפשר הכא אפשר הכי מפרש לה התם אפשר למתק מערב יו"ט ודרכו למתקו ממנו הרבה כטחינת חטים הכא לא אפשר לצלות מערב יו"ט וכיון שא"א לעשות אלא בו ביום אין מדקדקים בדבר לומר אפשר לצלות בענין אחר אלא באיזה ענין שמזדמן או שהוא רוצה בו התירו משום שמחת יו"ט :

כתוב בספר המאור הא דאמר ר"ש שוחטין מן הניגרין ביו"ט אבל לא מן הרשתות הלכה היא ואע"פ שלא כתבה הרב אלפסי ז"ל : **אמר** הכותב וכי רבי' קניגי היה או בלסטרי היה שיבא ללמוד על דכך צידת חיה ועוף אבל עיקר הדין כבר כתב שספק מוכן אסור וניגרין היינו ביברין וכבר (ד) פירשתי את דינן : **ועוד** והא דאמר רב פפא הלכתא כו' עד וזה טעמו בבכור : **אמר** הכותב אדקפתא נקט ביד ריתא אתלי לן ביד שאני רואה רבינו הגדול ז"ל רומז לנו בפירות ועלים שנשרו מן המחובר דאסורין שמא יעלה ויתלוש וכן הוזכר בגמ' במס' זו בשנים ושלשה מקומות ולא אמרי' משום שאין דעתו עליהן ועוד אמרו בפסחים בפרק מקום שנהגו גבי מתני' דאוכלין מתחת הנשרים בשבת מחלוקת בשל מכבדות דרבנן סברי גזרי' שמא יעלה ויתלוש ואנשי יריתו סברי לא גזרינן והיינו נושרין בשבת מן המחובר כמו שהסכמנו שם ושמעינן מינה דכיון דדעתיה עליהו מאתמול שהרי פורצין פרצות בגנותיהן לשם כך הרי הם מוכנים במחובר לזה שדעתו עליו וכיון שכן פירות שתלשן הנכרי אם היה דעתו עליהן מערב יו"ט כגון ששמעו אותו אומר למחר אתלוש פירות הללו להביא אותן דורון לפלוני ישראל מעתה נתיר אותן ולא עוד אלא כיון שיש הכנה במחובר והנכרי אינו צריך הכן הרי כל פירותיו מוכנין ואף המחוברין שלו שתלשן הרי הן כפירות הנושרין לאנשי יריתו שאין בהן משום מוקצה אלא מתוך הדברים נלמוד שלא הודה ר"ש במוקצה מחמת איסור אלא כשהקצה אותו לאיסורו כגון שמן שבכוס ושבקערה ועששית דאיהו דחיה בידים כדאיתמר בפ"ק דשחיטת חולין וטעמו של ר"ש בבכור לפי שא"א לעולם אלא באיסור ומי יימר דמיזדקיק ליה חכם בעבירה הא בפירות שנשרו אינן אלא גזירה דשמא יעלה ויתלוש ושתלשן הנכרי נמי בכלל גזירה זו ומ"מ זו הגזירה אוסרתן יתר מדין מוקצה שאם היה דעתו עליהם כאנשי יריתו אין בו דין מוקצה כיון שהכינן ודאי שאפילו כוס וקערה ועששית אמרו בירושלמי אם התנה עליו מותר וכן בסוכה רעועה בפרק המביא מתנה בה תנאה ואע"פ שיש בה כשהיא קיימת משום סתירת אהלים ואפי' ברעועה ושלא כדברי בה"מ ז"ל שם ומ"מ נראה דמודה ר"ש בדבר שאינו ברשות אדם כגון דגים הנצודים וחיה ועוף של רשתות ומכמורות לא נחלקו לקמן אלא בב"ח שנצודו הכל מודים שמודה בהן ר"ש שהן אסורין עוד אני אומר בשמועה זו הניחו לי לברר אותה מה שהוצרך רבינו שלמה ז"ל להזכיר בכאן דין מוקצה וכן בעל המאור אותו דרכו אין דבריהם ענין לכאן בנכרי שהביא דורון לישראל שהרי לערב שכבר בטל איסור מוקצה ונולד אמרו אסורין בכדי שיעשו הא למדנו דמשום איסור מלאכה נגעו בה וכן מה שכתב

השגות הראב"ד

א] **הא** דאמר ר"ש בן אלעזר שוחטין מן הניגרין ביו"ט וכו' עד מוקצה מחמת איסור מלאכה . א"א לא מחוורת האי מילתא דר"ש מודה בהאי ספק מוכן דניגרין דהא דעתיה עלייהו ואי משום מלאכה הלא דלועין שנקצצו בשבת הוא מתיר אלא שנוכל לומר שהן כמדבריות . וכן כותי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר כגרוגרות וצמוקים דמו מ"מ לענין הלכה אין ספק שהרי מוקצה מחמת איסור אסור : ב] **ואם** אין מאותו המין במחובר וכו' עד שהביא דורון לפי שאין הכן לנכרי . א"א אנו אין לנו כפירושו של זה דמאן דאמר אין הכן לנכרי אם היו לו גרוגרות וצמוקים דלא יהא חזו לא יהא כהם שהם משום מוקצה אלא כשם שהם מוקצים ברשות ישראל כך הם מוקצים ברשות הנכרי וכן תמרי דעיסקא למי שיש לו מוקצה אחד בישראל ואחד בשל נכרי אסור בישראל אלא הא דאמרינן אין הכן לנכרי ה"פ שלא תאמר לסוי פירות נכרי כמדברות לישראל דהא לאו דעתיה עלייהו מאתמול קמ"ל אין הנכרי צריך הכן כלומר אין פירותיו צריכים הכנה לישראל : ג] **או** שעשה לו כבש בשבת וכו' עד ואין הפרש בזה בין שבת ליו"ט . א"א אני כתבתי את זה בהלכות ומן התוספתא כתבתי דגרסינן בסוף שבת נכרי שהביא חלילין מרשות ישראל בשבת לא יספוד בהן אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר עשה לו ארון וחפרו לו קבר לא יקבור בו אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר ונר וכבש ומילוי מים כיוצא בהם : ד] **כדי** שנאמר כי שני הימים וכו' עד וה"ה לשבת ויו"ט . א"א אם שמענו מפי מומחין אולי סמכנו על דבריהם אע"פ שאין הטעם מספיק דהא בעינן בכדי שיבאו ממקום קרוב וכיון שכן בעינן בכדי שיעשו בהיתר אבל ב' ימים של ר"ה אין כאן היתר :

היכי דאמרי' באין במינו במחובר דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ה"ה לנכרי שהדליק הנר בשביל ישראל או שמלא מים לבהמת ישראל או שעשה לו כבש בשבת וכמו ששנויין בסוף פרק כל כתבי [דף קכב:] שכולן מותרין לישראל אחר ולפיכך הוצרך לומר דבים במינו במחובר דאסרי' למי *) שבאו בשבילו היינו טעמא משום דאית ביה איסור מוקצה וכי תימא תיכח ביומיה אבל לערב דבטיל לה איסור מוקצה הוה לן למישרייה לישראל אחר הא לא קשיא שאם אתה מתירו לו אע"פ שהוא אסור למי שבא בשבילו אף הוא יחשוב שאפי' ביומו יהא מותר בו ולפיכך השוו איסורו לגמרי זה נ"ל על דרך הר"ז הלוי ז"ל אבל אין מספיק על דעתו של רש"י ז"ל לפי שהוא כתב דנכרי שהדליק את הנר בשבת דבשביל ישראל אסור לכל אע"ג דלא מיכן למיתי עלה מדין מוקצה וכיון שכן א"זה צורך היה להזכיר איסור מוקצה בכאן והלא די היה לו שיאמר שהן אסורין כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט כמו שהן אסורין לערב על כרחנו לא אמר דבר זה אלא ללמדנו שאף פירות שתלש נכרי לעצמו ביו"ט שהן אסורין לישראל ביומן כדמוכח בפרק בכל מערבין (דף מ:) בההוא ליפתא דאתי למחוזא ובכי האי גוונא אין לבא עליו אלא מטעם מוקצה: **ולערב** אסורין בכדי שיעשו · פרש"י ז"ל דלעיו"ט ראשון קאמר ומותר ממה נפשך משום דחד מינייהו חול הוא שלא כדברי החולקים עליו והומרים שאינו מותר עד מוצאי יו"ט שני דבכדי שיעשו בזמן הראוי לעשייה משמע וליתא אלא כדברי רש"י ז"ל עיקר והכי מוכח עובדא דבר טביא דאיתלד ביו"ט ראשון ואישתחיט ביו"ט שני כדאיתא בפרק בכל מערבין [דף לט:] והביאו הרב אלפסי ז"ל בסמוך והאי כדי שיעשו היינו שילך הנכרי למקום שלקט ויגמור המלאכה ויחזור לכאן ואם נסתפק לו מהיכן הביאן כדי שיבואו מחוץ לתחום והכי מוכח במסכת מכשירין דתנן התם [פ"ב מ"ו] מלא בה ירק נמכר אם רוב נכרים לוקח מיד כלומר למוצאי שבת ואם רוב ישראל ממתין בכדי שיבאו ממקום קרוב מחלה על מחלה ממתין בכדי שיבאו ממקום קרוב והאי ירק ודאי איסוריה משום מחובר הוא ולא הזכיר שיעור תלישה לפי שהיא נעשית בשעה מועטת וקאמר דצריך להמתין כדי שיבאו ממקום קרוב אלמא שעור הבאה נמי בעינן: **ומיהו** היכא שנסתפק לנו אם באו מחוץ לתחום אם לאו הא מילתא תליא בפלוגתא דרב ושמואל בשבת בפרק שואל [דף קנא.] עלה דמתני' דנכרי שהביא חלילין לא יספוד בהן ישראל אא"כ באו ממקום קרוב ואמרי' עלה בגמ' מאי מקום קרוב אמר רב מקום קרוב ממש ושמואל אמר חיישי' שמא חוץ לחומה לנו ופירש שם רש"י ז"ל דשמואל לקולא לומר דאע"פ שלא נכנסו לעיר עד הבוקר חוששין שמא מבעוד יום באו בתוך התחום ולנו בלילה חוץ לחומה וקיימא לן בהזיא כשמואל אבל הגאונים והרב אלפסי ז"ל פירשו דשמואל להחמיר וכבר כתבתי זה בשבת בס"ד ומ"מ אפי' לדברי הגאונים ז"ל דוקא בנכרי שאינו שרוי עמו וכעובדא דליפתא דפרק בכל מערבין (דף מ:) שהביא הרב אלפסי ז"ל בסמוך דבכה"ג הוא דחיישי' דילמא מחוץ לתחום אתו אבל נכרי שהוא שרוי עמו בעיר ופירותיו מצויין שם כי האי גוונא ודאי לא מחזקינן איסורא אדרבא אמרי' כאן נמצאו וכאן היו: **ופירות** שבאו ביו"ט שני בשביל ישראל צריכין גם כן לערב כדי שיעשו כפי גרסת רש"י ז"ל בההיא דהנהו בני גננא דבפרק בכל מערבין שהביא הרב אלפסי ז"ל בסמוך וכמו שאכתוב עליה בס"ד: ואם לנו בתוך התחום מותר חוץ לתחום אסור והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר. כתב רש"י ז"ל דכיון דאסור תחומין דרבנן לא אחמור כולי האי ודי אם אסרוהו על זה ותמהני לדברי הרב אלפסי ז"ל והרמב"ן ז"ל שהם סוברין דתחום שלשה פרסאות דאורייתא כמו שכתבתי בסוף פ"ק דעירובין בס"ד למה הקלו בכך בשלמא לדברי מי שסובר דאע"ג דאיתעבידא מלאכה דאורייתא ע"י נכרי כל היכא דליכא למיחש משום מוקצה מותר לישראל אחר וכמו שכתבתי למעלה ניחא אבל למי שאינו סובר כן מיבעיא ליה ואפשר שהטעם כמו שאומר הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות דמשום דאיסור תחומין אינו שוה בכל שמה שהוא לאחד חוץ לתחום הוא לאחר תוך לתחום הקלו בה ומסתברא דבאין במינו במחובר בעינן נמי לערב בכדי שיעשו דלא קיל טפי אין במינו במחובר מיש במינו במחובר אלא שהוא מותר לישראל אחר וכבר כתבו בהפך [בתו'] ואינו נראה ומיהו כי שרי לישראל אחר דוקא תוך ד"א או בתוך העיר משום דכולא מתא כד' אמות דמיא כדאיתא בפרק מי שהוציאוהו אבל לטלטלן חוץ לעיר חוץ לד' אמות ודאי אסור דהא קי"ל דחפצי הנכרי קונין שביתה וכיון שיצאו חוץ מתחומן אין להם אלא ד' אמות כדאיתא התם: **וכתוב** בספר המאור שנשאלה שאלה לחכמי לוניל על הבא בשביל ישראל ביו"ט ראשון של ראש השנה שאין מאותו המין במחובר והשיבו שהוא מותר לו ביו"ט שני לפי שאין עליו שום איסור הכנה ולא איסור שתלוי בקדושה שנאמר כי שני הימים קדושה אחת הן וקדושה אריכתא היא אלא כעין קנסא גזירה שמא יאמר לו הבא ודיו שקנסו עליו יום ראשון וה"ה לשבת ויו"ט עד כאן ואני אומר כמה רב גוברייהו דשרו הכי: **גרסי'** בפרק בכל מערבין ההוא בר טביא דאתי לבי ריש גלותא דאיתלד ביו"ט ראשון של גליות ע"י נכרי: רב נחמן ורב חסדא אכול. ביו"ט שני ממה נפשך אי אתמול חול היום מותר אי אתמול קדש הרי היום חול ומותר שהרי המתינו בכדי שיעשו: רב ששת לא אכיל· דס"ל קדושה אחת הן וקי"ל כרב נחמן ורב חסדא ורב ששת נמי הדר ביה ומהא שמעינן דלמוצאי יו"ט ראשון שרי בכדי שיעשו וכדברי רש"י ז"ל כמו שכתבנו למעלה: **ההוא** ליפתא דאתאי למחוזא וכו' מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי· כבר כתבתי למעלה דדוקא בנכרי שאינו שרוי עמו בעיר

*) נ"ל שלא באו

ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו ואם אין מאותו המין א במחובר בתוך התחום מותרין *מחוץ לתחום אסורין והבא בשביל ישראל זה מחוץ לתחום מותר לישראל אחר והא דאמרי' אמיש מאותו המין במחובר אסור לא מיבעיא באכילה דאסור אלא אפילו לטלטלו נמי אסור דמשום דלא חזי לאכילה מוקצה הוא °גרסי' בפרק בכל מערבין *ההוא בר טבי' דאתאי לבי ריש גלותא דאיתציד ביו"ט ראשון ואישתחיט ביו"ט שני רב נחמן ורב חסדא אכול רב ששת לא אכיל דקסבר קדושה אחת הן וקי"ל כרב נחמן ורב חסדא ורב ששת נמי קא הדר ביה:ואמרי' נמי *ההיא ליפתא דאתאי למחוזא חזייה רבא דמיכמשא אמר

רש"י

ולערב אסורין בכדי שיעשו · כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט ולערב ראשון נמי שרי בכדי שיעשו ושרי ממ"נ אם הנילה חול הרי המתין בכדי שיעשו ואם קדש הוא נמצא שנלקטו בחול ויש לי כמה ראיות מההוא בר טביא בעירובין וביצה שנולדה בזה מותר' בזה אלמא הא' חול הוא וממ"נ מותר ולא זכיתי לשאול את פי רבינו יעקב בר יקר כי היו נוהגין היתר במקומינו ושוב שמעתי שר' יצחק הלוי היה אוסר עד ליל יו"ט שני וכל אנשי עירו כמותו וגם ה"ג אוסרין וטעמם אינו אלא מדנקט בכדי שיעשו משמע בלילה הראוי לעשייה אבל לי נראה דשרי ממ"נ בליל מוצאי יום טוב ראשון כדפרישית ותדע מדלא קאמר ולעיו"ט שני ורבינו גרשום מ"ה ורבינו קלונימוס הזקן מווירמשא כתבו כמותי: חוץ לתחום אסורים· משום דנעשה בו איסור בשבת או ביו"ט ומ"מ שרי לישראל אחר דכיון דתחומין דרבנן לא אחמור כולי האי ודיין אם אסרוהו על זה ול"נ טעם אחר לאסור משום גזירה שמא ישלח הנכרי לעירו:והבא בשביל זה מותר לאחר · דליכא למיגזר ביה כיון שאינו מכירו : דמכמשא · שהיו כמושין קצת

שלטי הגבורים

בכדי שיעשו כמבואר בקונטרס הראיות :

א ודבר שאין במינו במחובר ואינו מתוסר צידה אם בא מתוך התחום מותר לכל ואם בא מחוץ לתחום אסור לאוכלן למי שהובאו בשבילו אבל מותר לטלטלו ולאחרים מותרים אף לאוכלו ולערב צריך להמתין מי שהובאו בשבילו כדי שיעשו לרבינו וכ"כ בס"ג ולר"י א"ל ולזה הסכים הרא"ש ואם הוא ספק אם בא חוץ לתחום אם לאו לרש"י מותר ולדברי הגאונים אסור וכתב הרשב"א שאף לדברי הגאונים אין לאסור אלא בנכרי שאין שרוי עמו בעיר דאיכא למיחש שמא מחוץ לתחום הביאן אבל נכרי השרוי עמו בעיר אין לחוש מספק ודבר שאין במינו במחובר שהובא לישראל ביום טוב ראשון של ר"ה מותר בב' אע"פ שקדושה אחת הן שאין עליו איסור הכנה ולא דבר התלוי בקדושה שנאמר קדושה אחת הן אלא משום קנסא שמא יאמר לו להביא ודיו אם קנסו אותו בראשון וכן משבת ליום טוב :

לשון ריא"ז

הביא לו נכרי דבר שאין לחוש לכלאה כגון פירות יבשים וכיוצא בהן אם באו מתוך התחום מותרין ואם באו מחוץ לתחום אסורין לזה הישראל שהביאן הנכרי בשבילו גזירה שמא יאמר לו לך הבא אבל לישראל אחר מותרין ומז"ה מסתפק בנכרי שהביא לישראל מים בשבת דרך כרמלית אם גזרו בהן לאוסרן עליו כדבר הבא מחוץ לתחום שאסרו מד"ס ואם לאו וכן ביאר בפרק כל כתבי הקדש :

מלחמות ה'

שכתב רש"י ז"ל במשנתינו שהצידה אסורה מפני שאפשר לעשותה מערב יו"ט אינם דברים נכונים שאוכל נפש עצמו דבר תורה מותר לעשותו ביום טוב אע"פ שאפשר לעשותו מערב יו"ט ולא מחלקינן בהו אלא במכשירין. לר' יהודה דכתיב הוא וכתיב לכם וכדברי ר' אליעזר אף מכשירין מותרין אע"פ שאפשר לעשותן והרי מוליכין סכין אצל טבח ביו"ט ובשבת לענין מילה אסור מפני שאפשר לעשותה מערב שבת וכן לענין שחיטת הפסח כדאיתא בדוכתא ומלח במדוך של עץ נמי וכן מוריקא וקיעת עצים אפילו בקופין כולם מלאכות גמורות הן וכנגדן בשבת חייבין עליהן סקילה והתירו אותן ביו"ט אע"פ שאפשר לעשותן מבערב [יו"ט] ולא אסרום אפי' מדבריהם כיון שדרך סעודה כך הוא לבקע ולדוך בכל יום והטריחו עליו בשינוי מועט משום עובדין דחול מכל מקום למדנו לאוכל נפש שהוא מותר אע"פ שאפשר לעשותו דבר תורה. ועוד שהרבה פירות יש שבני יומן מעולין והצידה עצמה א"א לעשותה מבערב [יו"ט] ואם צד דגים מן הים בערב יו"ט וחזר וצד ביו"ט זו צידה אחרת היא א"א לו לעשותה מבערב ומה יאמר רבינו ז"ל למי שצלתה מצודתו ריקם בערב יום טוב ונזדמנו לו ביום טוב אלא הוו יודעים שלא כל המלאכות הותרו ביו"ט אלא הכשר המאכלים לאכלן כגון אפייה ובשול וכיוצא בהן אבל לצוד בעלי חיים שאינן ברשות אדם וכן לעקור דבר מגדולו כגון קצירה ותולדותיה אלו וכיוצא בהן אסורין והן בכלל מלאכת עבודה אי נמי כמו שמפורש בירושלמי מניין שאין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין ר' יוסי בשם ריש לקיש אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם מן ובמרתם את המצות כלומר מלישה ואילך למעט טחינה והרקדה וכל שכן קצירה ותלישה תני חזקיה ופליג אך הוא לבדו הרי אלו (א) מעוט מכאן שלא יקצור ושלא יטחון ושלא ירקוד ביו"ט פי' משמעות הן דורשין ולדברי הכל נתמעטו טחינה והרקדה שלא התירה תורה ביו"ט אלא מלאכות של יומן כגון שחיטה אפייה ובשול אבל אלו תקון הן ודרך בני אדם לתקן מהם לימים הרבה אמרה תורה יתקן כדרכו מחול ליום טוב שלא יתקן מיום טוב לימים הרבה של חול ואע"פ שמצינו היתר במלאכות הללו טוחנין את הפלפלין בריחים שלהן וכל הנדוכין כדרכן נמי טחינה היא ונותנין לתלויה ביו"ט והויא תולדה דבורר הנהו מלאכות דיום נינהו ומכל מקום נתמעטה קצירה ותולדותיה כגון תולש פירות המאכלים שלא התירה תורה אלא להכשיר אוכלין שברשותו אבל לעקור דבר מגדולו לא ואפילו לפירות הנפגמים מיום לחבירו כגון תאנים ותותים וכל שכן צידת בעלי חיים שהוא בכלל מלאכת עבודה וזהו טעם משנתינו דאין צדים דגים והואיל ומלאכות הללו אסור לעשותן ביום טוב דבר תורה אף נכרי שעשאן בשביל ישראל אסורין ביומן ולערב נמי עד כדי שיעשו כענין ששנינו בשבת בנכרי שתלש עשבים או שמלא מים לבהמה ואם בשביל ישראל אסור וצריך כדי שיעשו ואלו הן דברי רב פפא בכאן מ"מ דברי רש"י ז"ל בטעם המוקצה צריכין לנו לפי שהדבר ידוע בנכרי שתלש פירות לעצמו ביום טוב שהן אסורין לישראל ביומן וכדאיתא נמי בפרק (ב) כיצד מערבין בההוא ליפתא דאתאי למחוזא ואם מפני מלאכה כיון שבשביל עצמו עשאה אף בשבת מותרת לישראל והכי נמי איתא בפרק כל כתבי הקדש בנכרי שלקט עשבים בשבת לעצמו שמותרין משום מלאכת שבת ואסורין כדין מוקצה אלא בין ביום טוב בין בשבת אסורין משום מוקצה לדעת הרב או שהם בכלל גזירה של פירות הנושרין דהוא משום שמא יעלה ויתלוש ולמעלה מפורש ומתני' דמצודת חיה ועופות נמי מן הטעם הזה הוא שאלו משום מלאכה הרי שנינו בית שמאי אומרים אין פורשין מצודות חיה ועופות ודגים אלא בכדי שיצודו מבעוד יום ובית הלל מתירין אלא אסורין משום מוקצה אי נמי דאי שרית ליה בו ביום גזירה שמא יצוד כענין שאמרנו בפירות הנושרין וכן מה שמפרשי' בבא חוץ לתחום גזירה משום יאמר לו איני יודע למה הם מתכונים בפירוש הזה שהרי אף לדבריהם כשהוא אומר לו הבא משום אמירה לנכרי שבות אתה תופסו אם כן אף אתה עשית הבאה דחוץ לתחום ביום טוב מלאכה ואם מלאכה היא למה מתקשים בה דבר ברור הוא דכל בשביל ישראל אסור בין בשבת בין ביום טוב וצריך נמי כדי שיעשו כדאיתא בפרק בכל מערבין אלא כיון דתחומין דרבנן הקלו בהן משום שמחת יום טוב דנכרי שהביא מה שאין כן בים במינו במחובר ודא ודא אחת היא משום איסור מלאכה נגעו בהן וכיון שלמדנו שהוא משום מלאכה למדנו שצריך כדי שיעשו וכיון שצריך כדי שיעשו בשבת ויום טוב או בשני ימים טובים של ראש השנה הבא בזה אסור בזה וחכמי מקומו לא יפה הורו וכיון שנתפרש לנו טעם דלערב אסורין בכדי שיעשו שהוא משום איסור מלאכה ואינו שלא חלק רב פפא באותו השיעור בין אותו ישראל לישראל אחר אלא כשאין במינו במחובר ובגזירת תחומין הוא שהפרים בין הבא בשביל ישראל זה לישראל אחר וכן כל הראשונים אסרום לכל ישראל עד כדי שיעשו מעתה יש לנו ראיה לנכרי שלקט עשבים ושמלא מים לבהמת ישראל זה או שעשה לו כבש בשבת שכולן אסורין אף לישראל אחר שלא חלקו במעשה שבת ליומן בין לו בין לאחרים אלא בעולמית דרבי יהודה ודרבי יוחנן הסנדלר הוא שחלקו ונראה לי שהטעם בתחומין דהבא בשביל ישראל זה מותר לזה לפי שהוא איסור שאינו שוה בכל לזה הוא חוץ לתחום ולזה שערב או שהוא סמוך למקומו מותר וכיון שאינו אסור לכל ישראל לא אסרוהו אלא לזה שבא בשבילו שלא ראו להחמיר כל כך בשל דבריהם דהא לא מפרסמה כן לא כשאר איסורין דכל מילתא דתחומין אסור לזה ומותר לזה הא אם נעשית בו מלאכה בשביל ישראל אפילו של דבריהם אסור לכל וטעם יפה הוא ומה שנמצא בתוספתא במסכת שבת נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד אותו ישראל בהן אבל ישראל אחר מותר עשו לו ארון וחפרו לו קבר לא יקבר בהן אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר ומה שהביא הנכרי מחוץ לתחום לא יזיזם ממקומם לא באו להתיר הנאת מלאכת שבת לישראל אחר עד כדי שיעשו אלא לפי שהארון והקבר הנעשין בשביל ישראל ידוע אסורין לאותו ישראל לעולם כמו ששנינו בהם ואם בשביל ישראל לא יקבר בהן עולמית ומפרש לה בגמרא קבר בעומד בסרטיא וארון במוטל על קברו כלומר משום כבודו של מת שאומרים בשביל זה נעשה הקבר הזה בשבת והחלילין נמי דבר של פרסום הוא ושל פומבי הוא ואם הביאן בשביל מת פלוני ישראל לא יספד בהן לעולם משום לזות שפתים שאין זה כבודו של מת וכשהתירו בגמרא בכדי שיעשו דוקא בנכרי שהביא חלילין סתם כדתנן נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל אלא אם כן באו ממקום קרוב והטעם מפני שסתמן בשביל כלל ישראל באו שאין דרכן של נכרי בהספדן ורובן בשביל ישראל שמקוננים בהם מביאים אותם ואם בשביל ישראל פלוני בזה שנו בתוספתא שלא יספוד בהם לעולם דומיא דקבר וארון ובאלו אמרו שהן מותרין לישראל אחר ובלבד לאחר כדי שיעשו שאין כאן הנאה של מלאכת שבת ואין ראוי לגזור בו לישראל אחר יותר מן השיעור הזה והרי דינו כישראל המבשל בשבת במזיד דרבי יהודה שלא יאכל עולמית אבל אחרים אוכלין לאחר כדי שיעשו וכן הדין כאלו עשאן הנכרי בשביל ישראל פלוני שהן מותרין לישראל אחר ולא גזרו בהן עולמית הא בכדי שיעשו אסורין לכל ישראל ביום טוב אמרו קל וחומר בשבת:

כדאיתא במסכת עירובין ויש שמחמירין על עצמן מדאמרינן בכדי שיעשו אלמא בעינן שעה הראויה לעשייה ועוד סבורים לומר כיון דאיתקש לתחלת יום שני בכדי שיעשו איתקש לכולי יומא. ואין שרש לכל הדברים הללו כי שני ימים טובים של גליות משום ספק הן וכידוע שאחד מהן חול ואם הראשון חול הרי חול מכין ליו"ט ואם השני חול מאחר ששהה בכדי שיעשה די לו וההוא עובדא דההוא בר טביא הויא תיובתיהו בהדיא ואין בזה לספקף לכל בעלי תושיה כל זה לשון הרב דודי ז"ל כללא דשמעתא כל דבר שיש עליו אסור הכנה כגון מחובר שנתלש ביו"ט וכגון דבר שנצוד ביום טוב בשני ימים טובים של גליות לערב מותר בכדי שיעשה ובשני ימים טובים של ראש השנה או בשבת ויום טוב הסמוכין זה לזה אינו מותר עד מוצאי יום שני בכדי שיעשה ומחובר שנתלש ביו"ט שני של גליות לערב מותר מיד זהו דין כל דבר שיש עליו אסור הכנה וכל דבר שאין עליו שום אסור אלא שהוא בא מחוץ לתחום בין בשני ימים טובים של גליות בין בשני ימים טובים של ראש השנה או שבת ויום טוב הסמוכין זה לזה לערב מותר לו מיד ולישראל אחר מותר אפילו בו ביום:

(א) מיעוטין כצ"ל: (ב) נ"ל בכל:

שיטת ריב"ב

בתלמוד ירוש': ואם הביא מחוץ לתחום אסור שמא יאמר לו הבא לכתחלה ולערב מותר לו מיד והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר דמשום גזרה שמא יאמר לו לא אסרינן ליה לישראל אחר שאין אדם חוטא ולא לו. ומצאתי כתוב בשם הרב ר' יצחק בן מר לוי כי הוא הדין לנכרי שהדליק את הנר בשביל ישראל או שמלא מים לבהמת ישראל או שעשה לו כבש בשבת כלן מותרין לישראל אחר ואין הפרש בזה בין שבת ליום טוב ונשאלה שאלה מלפני חכמי המקום הזה על הבא בשביל ישראל ביו"ט של ר"ה שאין מאותו המין במחובר והשיבו שהוא מותר לו ביו"ט שני לפי שאין עליו שום אסור הכנה ולא אסור התלוי בקדושה כדי שנאמר כי שני הימים קדושה אחת הן וקדושה אריכתא היא אלא כעין קנסא הוא גזרה שמא יאמר לו ודיו שקנסו עליו יום ראשון והוא הדין לשבת ויו"ט. ומחובר שנתלש ביו"ט ראשון של גליו' מותר ביו"ט שני לאחר ששהה בכדי שיעשה או הלכה למעשה רווחת בכל ישראל מההוא בר טביא דאיתצייד בי"ט ראשון ואשתחיט ביום טוב שני

בעיר הוא דחיישי' דילמא מחוץ לתחום אתו אבל בנכרי שהוא שרוי עמו בעיר ופירותיו מצויין שם אחזוקי איסורא לא מחזקינן : **הנהו** בני גננא·קושרי כילת חתנים ונותנין בו הדס : דגזו להו נכרי אסא ביומא טבא שרא להו רבינא לאורוחי לאלתר. פי' דלית ליה לרבינא ההיא דאמר רב פפא לעיל בנכרי שהביא דורון לישראל ויש במינו במחובר שצריך להמתין לערב בכדי שיעשו אי נמי אית ליה אלא דס"ל שלא הצריכו להמתין אלא להשתמש בו בעיקר תשמישו שנקצץ בשבילו כגון פירות לאכילה והאי דבי גננא למיבני ביה גננא אבל לאורוחי נר מצוה כיון דלאו להכי נקצץ אפילו לאלתר שרי

אמר האי ודאי מאתמול עקורה הוי מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכל שכן הא דארעתא דנכרים אתא שרא להו רבא למזבן מיניה כיון דחזא דקא מפשי ומייתו אסר להו : *הנהו בני גננא דגזו להו נכרי אסא ביומא טבא לאורתא שרא להו רבינא לאורוחי לאלתר אתו ושיילוהו לרבא אמר להו בעינן בכדי שיעשו : אמר רבה בר רב הונא אמר רב הסוכר אמת המים מעיו"ט ולמחר השכים ומצא בה דגים (א) מותרין דהא כבר נצודו מעיו"ט והוו להו מוכנין וחיה שקיננה בפרדס כגון איל וצבי וכיוצא בהן וילדו עפרים ועדיין הם קטנים ואינן צריכין צידה אין צריכין זימון ומותרין ביום טוב ודוקא בפרדס הסמוך לעיר דחזי להו דדעתיה עלוייהו אבל בפרדס שאינו סמוך לעיר צריכין זימון והני מילי בדידהו אבל באימייהו כיון דבעינן צידה לא מהני להו זימון : **מתני'** א בהמה מסוכנת לא ישחוט אלא א"כ יודע שיכול לאכול ממנה כזית צלי מבעוד יום ר"ע אומר אפילו כזית חי א מבית טביחתה שחטה בשדה לא יביאנה במוט ובמוטה אבל מביאה בידו איברים אברים: **גמ'** *) ת"ר ב אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו ואין יוצאין בכסא אחד האיש ואחד האשה ואם היו רבים צריכין לו מותר : **מתני'** ג בכור ב שנפל לבור רבי יהודה אומר ירד מומחה ויראה *אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט ר"ש אומר כל שאין מומו ניכר מעיו"ט אין זה מן המוכן : **גמ'** במאי קא מיפלגי ברואין מומין ביו"ט קא מיפלגי ר' יהודה סבר רואין מומין ביו"ט ור"ש סבר אין רואין מומין ביו"ט ואע"ג דקי"ל (ב) דר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה בהא קי"ל כר"ש

*) מכילתין כה :

רש"י

יבישין : אסר להו· דאדעתא דישראל אתא : אסא · הדס : הסוכר אמת המים : סותמים שלא יכנסו בה דגים מבחוץ משתחשך ואת אלה הכין והזמין על ידי זה המעשה : **מתני'** בהמה מסוכנת · שירא פן תמות ואין צריך לה שכבר שעד סעודתו ומחמת הפסידו הוא שוחטה : לא ישחוט אא"כ יודע · שיש שהות ביום לאכול הימנה כזית צלי : מבית השחיטה · שהוא מזומן ומופשט מעורו : לא יביאנה במוט ובמוטה · בשני בני אדם משום דאוושא מילתא ומזלזל ביום טוב : **גמ'** אין הסומא יוצא במקלו · דהוי דרך חול ואיכא זילותא דיו"ט : ואין יוצאין בכסא · שטוענין בני אדם והן יושבין עליהן בקתידרא : **מתני'** בכור שנפל לבור · בזמן הזה שאינו נשחט בלא מום לפי שהוא קדשים שמאליו הוא קדוש והשוחטו כשהוא תם הוי שוחט קדשים בחוץ וענוש כרת : שנפל לבור · וירא פן ימות שם : מומחה · בקי במומין להבחין בין מום קבוע למום עובר אם יש בו מום : רבי יהודה אומר · על כרחך אית ליה מוקצה ובמום הנופל בו ביום לא הוה שרי ליה דלאו דעתיה עליה מאתמול וה"ק בכור בעל מום שלא הראהו לחכם מבעוד יום ונפל לבור ביו"ט ירד מומחה ויראה מום שהיה בו מאתמול אם מום קבוע הוא יעלה וישחוט דלמוקצה לא הוי דמאתמול דעתיה עילויה : אין זה מן המוכן · לאו משום מוקצה אסר ליה דר"ש לית ליה מוקצה אלא דביו"ט נראה כמתקן וה"ק אין התרתן היתר [דאינו] מוכן להכשיר: **גמ'** אין רואין · דה"ל כיושב ודן דין :

מאתמול

אחזוקי איסורא לא מחזקינן : **הנהו** בני ... נר מצוה כיון דלאו להכי נקצץ אפילו לאלתר שרי

כל זה לפי גרסת הרב אלפסי ז"ל שהוא גורס דגזו להו נכרים אסא ביו"ט אבל רש"י ז"ל(א) גורס דגזו להו נכרים אסא ביו"ט שני ולפי זה הוה קס"ד דרבינא דביו"ט שני דקיל לא בעינן כדי שיעשו ואסיקנא דאפילו ביו"ט שני נמי בעינן כדי שיעשו וא"ת ואמאי מצריכנן להריח כדי שיעשו דהא מחובר מותר להריח בו בשבתויו"ט כדאמרי' בסוכה (דף לז:) הדס במחובר מותר להריח בו מ"ט כיון דלריחא קאי לא אתי למיקלייה אתרוג במחובר אסור להריח בו כיון דלאכילה קאי אי שרית ליה אתי למקלייה י"ל דכיון דא"א (ב) להם להשתמש ממנו במקום זה אלא ע"י הגזיזה אסור להריח בו דמ"מ הרי הן נהנין עכשיו ממלאכת יו"ט ואיכא למיגזר שמא יאמר לנכרי לגוזזו ומ"מ הגאונים ז"ל גורסים שם בהפך הדס במחובר אסור להריח בו דכיון דלריחא קאי ליכא הכירא ואתי למקלייה אתרוג דלאכילה קאי לא אתי למקלייה :

הסוכר אמת המים. סותמה שלא יכנסו בה דגים משתחשך : בפרדס· מקום המשתמר שאין הולד יכול לברוח וקל לצודו : בפרדס הסמוך לעיר.דחזי ליה כל יומא ודעתיה עילויה וכמו שזימנו דמי אבל פרדס שאינו סמוך לעיר אי זמין אין ואי לא זמין לא דאסוחי אסח דעתיה מיניה :

מתני' בהמה מסוכנת.שהוא ירא שלא תמות ואינו צריך לה שכבר סעד סעודתו אלא מחמת הפסדו הוא שוחטה : לא ישחוט אא"כ יודע שיש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי · ומוכח בפרק אלו עוברין (דף מו:) דאע"פ שאינו אוכל כיון שהיה יכול לאכול סגי ולישנא דמתני' הכי דייק : מבית טביחתה· שהוא מזומן ומופשט מעורו ועומד : לא יביאנה במוט ובמוט'. בשני בני אדם משום דאושא מילתא ומזלזל ביו"ט ואע"ג דמפיש בהלוכא ואמרי' בפרק מפנין (דף קכז·) דמעוטי בהלוכא עדיף שאני הכא דכיון דמביא במוט ובמוטה מיחזי כעובדין דחול ואיכא מ"ד דלא מיתסר אלא במסוכנת שיש לה קול שלא נשחטה לגמרי בשביל יו"ט אבל בריאה ששחטה לצורך יו"ט מביאה אפי' במוט ובלבד שיסנה אם אפשר לשנות וכענין שאמרו בפרק המביא כדי יין [דף כט:] לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא על כתפו או לפניו אבל אחרים אומרים דה"ה לבריאה ומסוכנת אורחא דמילתא נקט שאין דרך לשחוט את הבריאות בשדה אלא בביתו וכן דעת הרמב"ם ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל שאינו נוטל את טורח שלא התירו אלא בשוחט מדעתו ביו"ט שהתירו סופה משום תחלתה כדי שלא ימנע משמחת יו"ט אבל בשוחט את המסוכנת לא והכי מוכח בירושלמי דפרקין דגרסי' התם תני אבל מביאה ע"ג עורה כילד הוא עושה משייר ממנה אבר אחד ומביאה עמו : **גמ'** ת"ר אין הסומא יוצא במקלו·דאיכא זילותא ביו"ט נראה דרך חול וא"ת והא תנן בפרק במה אשה (דף סו·) הקטע יוצא בקב שלו דברי ר"מ ורבי יוסי אוסר וכו' סמוכות שלו טמאין מדרס ויוצאין בהן בשבת וגבי סומא מאי שנא י"ל דקטע שאני לפי שאינו יכול להלך אלא בסמוכות אבל סומא איפשר לו בלא מקל ולפיכך קטע שאינו יכול להלך בלא מקלות יוצא בהן בשבת וכן כתבו בתוספות : **ואין** יוצא בכסא· פירוש דרכן היה להוליא אנשים חשובים בכסא ע"ג בני אדם שלא ידחפום בני השוק או שלא יטנפו בדרכים והוא כעין עובדין דחול וכשרבים צריכין לו לא חיישינן להכי : **גרסי'** בגמ' אנא אפיקתיה לרב הונא מהיני לשילי ומשילי להיני· כלומר ביו"ט בכסא ודקדקו ממנו בעלי התוספות ז"ל דמהא שמעינן דהיני· ושילי בתוך התחום ניהו ואפ"ה אמרינן [בב"ב קעב·] כי קיימיתו בהיני כתובו בהיני ואע"ג דמסרי לכו מילי בשילי והיינו בשטרי דלאו אקניתא אבל בשטרי אקניתא דכתבינן יומא דמסירת מילי ה"ה נמי דכתיבנא דוכתא דמסירת מילי ולא דוכתא דקיימי ביה ואע"פ שתיהם בתוך התחום : **מתני'** בכור שנפל לבור.בכור בזמן הזה שאינו נשחט בלא מום מפני שקדשים· הוא דמאליו קדוש והשוחטו כשהוא תם שוחט קדשים בחוץ וענוש כרת : שנפל לבור.וירא שמא ימות שם : מומחה.בקי במומין להבחין בין מום עובר למום קבוע : אם יש בו מום. על כרחך רבי יהודה מוקצה אית ליה ובמום הנופל ביו"ט לא הוה שרי ליה דלאו דעתיה עליה מאיתמול וה"ק בכור בעל מום שלא הראהו מבעוד יום לחכם להתירו ונפל לבור ביו"ט ירד מומחה ויראה מום שהיה בו אתמול אי מום קבוע הוא יעלה וישחוט דמשום מוקצה ליכא דמאיתמול דעתיה עילויה [דהא רואים מומין ביו"ט סבירא ליה]:אין זה מן המוכן·ר"ש סבירא ליה דאין רואין מומין ביו"ט דהוה ליה מתקן*) וכדן את הדין ומ"ה אסר לי' משום מוקצה אפי' בקרו חכם דהכי דייקא לישנא דאינו מן המוכן וה"נ מפרשים לה משום מוקצה בסוף פר' כירה (דף מו:) ומשום טעמא דמי יימר דמיזדקיק ליה חכם ואע"ג דהתם אמרי' מי יימר דנפל ביה מום קבוע ועד"כ בשיש לו מום מעיו"ט עסקינן דאי לא לא הוה שרי ליה ר"י התם לאו דוקא אלא כולהו מי יימר קא חשיב וה"ה דבמי יימר דמיזדקיק ליה חכם לחודיה סגי וכדמוכח התם: **גמ'** במאי קא מיפלגי ברואין

*) נ"ל או כדן

...מאליו הוא קדוש והשוחטו כשהוא תם הרי הוא כשוחט קדשים בחוץ וענוש כרת : שנפל לבור . וירא ...מות שם : מומחה. בקי במומין להבחין בין מום קבוע למום עובר : אם יש בו מום . על כרחיך ר' ...מוקצה אית ליה ובמום הנופל ביום טוב לא הוה שארי דלאו דעתיה עליה מאתמל . והכי קאמר בכור ...מום שלא הראהו מבעוד יום לחכם להתירו ונפל לבור ביום טוב . ירד מומחה ויראה מום שהיה בו מאתמול אם מום קבוע הוא יעלה וישחוט דמשום מוקצה ליכא דמאיתמל דעתיה עילויה : אין זה [מן המוכן] ... מוקצה אסר ליה דהא לית ליה מוקצה אלא לפי שכשמתירו ביום טוב נראה כמתקנו והוה ליה כדן את הדין והכי קאמר אין התרתו היתר ואינו מוכן להכשר: גמ' במאי קא מיפלגי. דהא ודאי משום מוקצה ... להו : ור"ש סבר אין רואין . דהוה ליה כיושב ודן את הדין : ואע"ג דקיימא לן וכו'. כללא דשמעתא כל בכור שנולד בו מום בין שנולד בו מערב יו"ט בין שנולד בו ביו"ט אפילו עבר וקרו אינו מ...

בין השמשות ואיכא תרי לישני בלישנא קמא אמר ליה יש מוקצה לחצי שבת ובלישנא ... מוקצה לחצי שבת ומסתבר כלישנא בתרא דבשל סופרים הלך אחר המיקל ולכך לא ...

המאור הקטן

והא דאמרינן אסור להראות סכין לחכם ביום טוב פירשה הרי"ף ז"ל משום גזירה שמא יצא חוץ לתחום ובפרק משילין נראה שאין לגזור משום תחומין למאן דאמר תחומין דרבנן והר"ר שלמה ז"ל פי' משום דאוושא מילתא ונראה כמו שדעתו למכור באיטליז ולי נראה ראיית סכין כראיית בכור היא שמעכבת השחיטה ונראה כמתקן וכדן את הדין :

מלחמת ה'

ועוד והא דאמרינן אסור להראות סכין לחכם ביום טוב כו' עד שאין לגזור משום [illegible] דרבנן : **אמר** הכותב רבים סוברים דתחומין שלש פרסאות דאורייתא הם ומשום [illegible] סכין שמא ילך אחר חכם שלש פרסאות וגבי רוכבין על גבי בהמה אין לחוש שמא יצא [illegible] פרסאות אלא באלפים אמה שהוא מקום קרוב הוא שיש לחוש כשלא ילך ברגליו שמא לא יכו[ל] [illegible] הכי אקשינן שמע מינה תחומין דאורייתא אבל לגבי להראות סכין לחכם חוששין שהרי צריך [illegible]

[illegible] ישראל אע"פ שהוא בקי כל שכן למי שאינו בקי לפיכך חוששין לתחומי שלש פרסאות שהוא רגיל להוליך שם סכין אחר חכם בתוך שאין החכמים מצויין בכל מקום בתוך התחום הלואי בכמה תחומין [illegible] הגאונים בתחומין והוא כתוב בהלכות ואנו אין דעתנו ולא דעת בעל המאור כן וגם דברי רבינו הגדול ז"ל אנו מוציאין אותם שם מן הדעת הזו אבל יש לומר דודאי לא חששו בתחומין שמא לא [illegible] לדברי האומר תחומין דאורייתא אבל במוליך סכין לחכם שהוא מחזר אחריו ויוליאהו חוץ לתחום צריכה לו גזירה קרובה היא ואפילו בשל דבריהם גזרינן והדר ביה כמה גזירות בתלמוד משום איסור [illegible] ולמעלה גזרו בתחומין משום אמירה לנכרי בלבד וטעמו של בעל המאור ז"ל אינו דראיית סכין כראיית טריפה הוא וכשאר ההוראות שמותרות ביום טוב ואינו דומה לראיית בכור שהוא יוצא מכלל המוקדשין בהתירה זו נמצא שהוא מתיר את האיסור ואם היה טעמו עיקר אף תלמיד חכם אינו רואה לעצמו וטוב מזה ומזה גזירה שמא ישחיז במשחזת :

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א ואפילו כזית מבית שחיטתה שהוא אוכל בלא הפשט וניתוח שאין חוששין בה לטרפה שרוב הבהמות כשרות הן ואם יש לו שהות להפשיט ולנתח אל יאכל בלי הפשט ונתוח שנראה דרך רעבתנות ופעמים טרפה והרי עלתה בידו שגגה ולא התירו בה אלא השחיטה שמא תמות ותפסד אבל להפשיטה לא התירו אלא לצורך יו"ט וכן ביאר מז"ה :

לשון ריא"ז

ב בכור שנולד ביום טוב ומומו עמו אין רואין אותו ביום טוב ואם עבר וראהו מותר לשוחטו ביום טוב שהרי בין השמשות מוכן היה שהיה ראוי לשחוט את אמו והוא מוכן במעי אמו וכן כל מוקצה שהיה ראוי בתחלת השבת כגון גרוגרות ומוקים שיבשו מערב יום טוב או מערב שבת ואחר כך נפלו עליהם גשמים בשבת וביום טוב ונפסלו ואחר כך זרחה חמה עליהן ויבשו הרי אלו מותרין שאין מוקצה לחצי שבת הואיל והן ראויים בתחלת השבת מוקצה שיבש מערב שבת ואין הבעלים יודעין בו הרי זה מותר בשבת אף על פי שלא הזמינו מערב שבת ואם לא יבש מערב שבת אף על פי שהזמינוהו מערב שבת ואמרו כשיבש מחר נאכל ממנו אין הזמנתם מועלת כלום שאין הדבר ידוע שעתידין להתייבש מחר והרי הוא כמזמין אבנים לאכילה.היה בתחלת השבת יבש ואינו יבש יש שאוכלין אותו ויש שאין אוכלין אותו אם הזמינו מערב שבת הרי זה מותר שהרי גלה דעתו שהוא ראוי לו ואם לא הזמינו מערב שבת אסור שהרי הוא בחזקת שאינו ראוי עד שיתייבש כל צרכו . קדרות הרותחות בין השמשות אף על פי [שהן] רותחין יותר מדאי ואינן ראויות לאכילה בתחלת השבת אין בהם משום מוקצה שהדבר זה גמרו בידי אדם הוא ואין בו משום מוקצה : כתב הרא"ש גרסינן בגמרא בעי מיניה הלל מרבה יש מוקצה לחצי שבת או אין מוקצה לחצי שבת ומסיק דגמרו בידי אדם כגון קדירות בין השמשות לא מיבעיא ליה דודאי אין מוקצה כי קא מיבעיא ליה גמרו בידי שמים כגון גרוגרות שנתייבשו מערב שבת וירדו עליהם גשמים ונתלחלחו ואח"כ זרחה עליהם החמה ונתייבשו ודוקא במידי דאכילה קא מיבעיא ליה אבל במידי דטלטול פשיטא דאין מוקצה לחצי שבת מההוא דתנן כופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו ותניא בפרק כירה מותר לטלטלו כשאינו עליו והוא שלא היו עליו כל בין השמשות ועוד דקאמר התם אמר רב מטה שיש עליה מעות אסור לטלטלה אין עליה מעות מותר לטלטלה והוא שלא היו עליה כל בין השמשות ואיכא תרי לישני בלישנא קמא אמר ליה יש מוקצה לחצי שבת ובלישנא בתרא אמר ליה אין מוקצה לחצי שבת ומסתבר כלישנא בתרא דבשל סופרים הלך אחר המיקל ולכך לא הביאה ה"ר אלפס : בהמה

עין משפט

א מיי' פר"ק מהל' יו"ט ופרק ס' סמג לאוין עה טור או"ח סי' תצח : ב מיי' פרק ה מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תקכב : ג מיי' פרק ב מהל' יו"ט ומיי' פרק כה וכו מהל' שבת סמג לאוין סה טור או"ח סי' תצח :

הגהות הב"ח

(א) דגים [illegible] : (ב) נ"ב ולקמן בסוכה פרק לולב הגזול [illegible] לו [illegible] ואמר [illegible] בענין [illegible] :

הגהות חו"ט

(א) [illegible] ואינם מתוקנים לצידה: (ב) נ"ב עי' [illegible] פ"ד [illegible] סימן [illegible] :

שיטת ריב"ב

[illegible]

דאמרי' *אמי וורדינאה חזי בוכרא דבי נשיאה הוה סבר דלא למיחזי ביומא טבא אתו אמרי ליה לרבי אמי אמר להו שפיר עבד דלא חזי איני והא ר' אמי גופי' הוה חזי ר' אמי מאיתמול הוה חזי *וביומא טב שיולי הוא דקא משייל היכי הוה עובדא כי ההוא גברא דאייתי בוכר' לקמיה דרבא אפניא דמעלי יומ' טבא בהדי דקא יתיב רבא וחייף רישי' דלי עיניה וחזייה למומי' א"ל זיל האידנא ותא למחר למחר אתא לקמי' א"ל אימא לי גופיה דעובדא היכי הוה א"ל הוו מנחן שערי אחורי דהוצא בהדי דקא עייל לרישי' פרטי' (א) לשפתיה א"ל ודילמא את גרמת לי' א"ל לא מבלל דגרמא אסיר ומנין דגרמ' אסיר אמר אביי דתניא °כל מום לא יהיה בו אין לי אלא שלא יהיה מום בידים מנין שלא יגרום לו ע"י ד"א שלא יביא בצק ודבילה ויניח לו לגדי ע"ג אזנו כדי שיבוא הכלב ויטלנו ת"ל כל מום אמר מום ואמר כל מום: מתני' בהמ' שמתה לא יזיזנה ממקומה מעשה ובאו ושאלו את ר"ט עליה ועל החלה שנטמאת ונכנס לבה"מ ושאל ואמרו לו לא יזיזם ממקומן: °גמ' תרגמא זעירי בבהמת קדשים והיתה מסוכנת מעיו"ט טעמא דבהמת קדשים דאין מאכילין אותה לכלבים הא דחולין שרי לטלטלה דכיון דמסוכנת היא מעיו"ט דעתיה עילוי' מאיתמול להאכיל לכלבים ולפיכך שרי לטלטלה דיקא נמי דקתני מעשה ושאלו את ר"ט עליה ועל החלה שנטמאת כלומר הבהמה שמתה דומיא דחלה שנטמאת היא דאינה ראויה לכלום ש"מ: מתני' אין נמנין על הבהמה בתחילה ביו"ט אבל נמנין עליה מעיו"ט ושוחטין ומחלקין ביניהן ר' יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד כלי או כנגד הקופיץ וחכ"א אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר: גמ' מאי אין נמנין אמר רב יהודה אמר שמואל אין פוסקין דמים על הבהמה בתחילה ביו"ט אלא היכי עביד אמר רבא מביא שתי בהמות ומעמידן זו כנגד זו ואומר זו כזו תנ"ה לא יאמר אדם לחבירו הריני עמך בסלע הריני עמך בשתים אבל אומר לו הריני עמך למחצה ולשליש ולרביע: *וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר: מאי

רש"י

מאתמול הוה חזי · אם קבוע או עובר היה : וביו"ט שיולי הוה משייל · פעמים שהיה טרוד בעיו"ט ומשראה המום בעיו"ט הוא בא למחר ושאלו על המום איך בא לו מפני שהכהנים נחשדו על הבכורות להטיל בהן מום : דלי עיניה · נשא עיניו וראהו : הולא · גדר של קוצים : הוה שדיין שערי בהך גיסא דהולא. שעורין היו מושלכים מעבר הגדר והבכור היה לעבר השני : פרטיה · קרע את שפתו והוא מום קבוע · ואמר כל מום · לאסור גם הערמה : מתני' חלה שנטמאת · אינה ראויה לכהן היום דהא באכילה אסורה לעולם ולהסקה וליתנה לכלבו נמי אסור דאין מבערין קדשים טמאים מן העולם ביו"ט דקי"ל אין שורפין קדשים ביו"ט ואפילו לצורך דתנן אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט ומפרש מאי שמן שריפה שמן תרומה שנטמאת [וטעמא] משום דרחמנא אחשביה להבערתו דכתיב באש ישרף לכך מלאכה היא : גמ' בהמת קדשים · שאסורה בהנאה וטעונה בקבורה ואינה נפדית דבעיא העמדה והערכה אי נמי אין פודין קדשים להאכילן לכלבים ואפי' למ"ד פודין ביו"ט לא פרקי ליה הלכך לא חזיא : והיתה מסוכנת · לרבותא נקט : מתני' אין נמנין · מפרש בגמרא מאי היא : אבל שוחט הוא · הטבח בלא פיסוק דמים : ומחלקין · אותה ביניהם ולמחר יפסוק לה דמים : גמ' אין פוסקין דמים · דמקח וממכר בשבת וביו"ט אסור : היכא עביד · דקתני אבל שוחט ומחלקין ביניהן היכי עביד שידעו למחר כמה היתה שוה בלא פיסוק דמים : מביא ביו"ט · ב' בהמות שוות ויאמר זו כזו ומחר ישומו זאת הנותרת : הריני עמך · הריני נמנה עמך על בהמה זו בסלע : מתני' רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר · הטבח המוכר בשר במשקל אע"פ שאסור לשקול בליטרא דהיינו עובדא דחול מותר הוא לשקול כנגד הכלי : וכנגד הקופיץ · סכין גדול דאיכא שינוי דלא הוי

רבינו נסים

ברואין מומין ביו"ט קא מיפלגי· כדפרשינן במתניתין : אמי וורדינאה. שהיו פניו דומין לוורד: מאיתמול הוי חזי. אם קבוע אם עובר: וביו"ט שיולי משייל. דראיה לחודיה היא דחשיבא כמתקן ודן את הדין אבל היתר חכם אחר שראוהו מעיו"ט כיון דהיתרו הוי מחמת ראייתו וראיה מאיתמול הוות אין כאן תקון כלל ופעמים שהיה טרוד בעיו"ט ומשראה המום אומר לו לך עכשיו ובא למחר והיה שאלו על המום איך בא לו מפני שנחשדו כהנים על הבכורות להטיל בהן מום כדתנן [בכורות לה:] כל המומין הראויין לבא בידי אדם רועי ישראל נאמנין רועי כהנים אינם נאמנין וצריך להביא עדים שמאליו בא לו : ההוא גברא· כהן היה : דלי עיניה · נשא עיניו : הולא · גדר של קוצים : הוו שערי בהך גיסא דהולא· שעורים היו מושלכים מעבר לגדר והבכור לעבר השני: ובזעיה לשפתיה· בזעא שפתו והיא שויה במומי הבכור שפתו שנפגמה שלעולם היא ניכר : את גרמת ליה. מדעתך נתת את השעורים שם שנחשדו על הבכורות מפני טורח גדול והנאה שהוטל עליו שישראל אינו מטפל בו אלא ג' חדשים ונותנו לכהן: לא יהיה קרי. ביה לא (ב) יהיה : אמר מום ואמר כל מום· אי כתיב מום ולא כתב כל מום לא היה לי לאסור הגרמא אלא נתינת מום ממש אבל עכשיו אמר מום לאסור נתינת מום ממש ואמר כל מום לאסור הגרמא: ואע"ג דקי"ל כר' שמעון. אמרינן בגמרא שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן כלומר שאם עבר ובקרו מבוקר ושוחטו לכתחלה ואין בו לא משום תקון ולא משום דין מאחר שלא היתה בו חזקת איסור לעולם ומיהו דוקא דיעבד אבל לכתחיל' לא מבקרינן ליה : גרסי' בגמרא [דף כו:] בעא מיניה הלל מרבה יש מוקצה לחצי שבת או אין מוקצה לחצי שבת · ומוקמינן לה כגון דהוה חזי בין השמשות ובתר הכי אידחי כגון גרוגרות שנפלו עליהם גשמים והדר איחזו כלומר שיבשו אי אמרינן דכיון דאידחי לחצי שבת אידחי לכולי יומא כי היכי דאמרי' מגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא ולא איפשיטא בעיין הלכך נקיטינן דאין מוקצה לחצי שבת דבדרבנן היא ולקולא מיהו אי איתקצאי לבהש"מ ליכא ספיקא דאיתקצאי לכולי יומא : וגרסי' בגמ' תו [שם] מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין אותו מותר כלומר גרוגרות ולמוקין שהיו מוקצין מחמת שלא נתייבשו כל שיבשו כל בה"ש אע"ג שלא ידע באותה שעה שיבשו אלא שנודע לו לאחר מכאן מותר ולא אמרי' כיון שהיה סובר בהש"מ שלא יבשו עדיין הרי הוקצו לו באותה שעה ואתקצו לכולי יומא דליתא ואמרינן נמי בגמרא דמוקצה דחזי ולא חזי דאיכא איניש דאכלי ליה ואיכא איניש דלא אכלי ליה דאי אזמניה נפק ליה מתורת מוקצה ואי לא לא: מתני' בהמה שמתה וכו' חלה שנטמאת· אינה ראויה לכהנים דהא באכילה אסורה ובהסקה או לתתה לכלבים אסור דאין מבערין קדשים טמאין מן העולם ביו"ט ולא תימא דוקא שריפה משום דהבערה שלא לצורך היא דהא אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט הבערה לצורך היא דהדלקת נר ביו"ט צורך אכילה היא ומותר ואפ"ה בשמן שריפה לא והוא שמן של תרומה שנטמאת דגזירת הכתוב הוא שאין קדשים טמאים מתבערין ביו"ט דרחמנא אחשבה להבערתן דכתיב באש ישרף הלכך מלאכה הוא : גמ' תרגמה זעירי. ואוקי מתני': בבהמת קדשים· שאסורה בהנאה וטעונה קבורה ואינה נפדת דבעי' העמדה והערכה א"נ אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ואפי' למ"ד פודין ביו"ט לא פרקינן לה הלכך לא חזיא : הא דחולין שרי לטלטולה· דכיון דמסוכנת הויא מעיו"ט דעתיה עילויה השיג עליו הר"ז הלוי ז"ל משום דבגמ' אמרי' בפלוגתייהו דר' יהודה ור"ש דמחתכין את הנבלה לפני הכלבים ור' יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן דמודה ר"ש בבעלי' חיים שמתו שאסורין ופלוגתייהו במסוכנת דוקא הלכך לדברי הרב אלפסי ז"ל שפסק בסוף מכילתין ביו"ט כר' יהודה דאית ליה מוקצה אפי' בהמה מסוכנת של חולין שמתה לא יזיזנה ממקומה ולפשר שהרב אלפסי ז"ל היה גורס כמו שכתוב במקצת נוסחאות בגמ' הכא במאי עסקינן במסוכנת ודברי הכל כלומר דבמסוכנת אפי' ר' יהודה מודה דשריא ובבריאה אפי' ר' שמעון מודה דאסורה כי פליגי בחולה מאתמול ומתה בשבת או ביו"ט אבל זו הגרסא אינה בעיקר הנוסחאות: מתני' אין נמנין על הבהמה בתחלה ביו"ט· לפסוק לה דמים: אבל שוחט הוא · בלא פיסוק דמים ומחלקין אותה ביניהם ולמחר יפסוק להם דמים ובגמ' אמרי' היכי עביד כלומר הא דקתני שוחט הוא ומחלקה ביניהם היכי עביד שידעו למחר כמה היתה שוה לפסוק דמים ואמרינן דמביא ב' בהמות שוות *מעיו"ט ומעמיד זו אצל זו ואומר זו כזו כלומר ראו שזו כזו ולמחר שמין את זאת הנותרת: רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד כלי וכנגד קופיץ· טבח המוכר בשר במשקל אף על פי שאסור לשקול בשר בליטרא דהיינו מעשה חול מותר הוא לשקול כנגד כלי וכנגד קופיץ סכין גדול דאיכא שינוי ואינו מעשה חול : אין משגיחין. אין מעיינין : גמ'

*ז"ל ביו"ט

המוקצה ולטעמיה לא קשיא ולא מידי דאע"ג דסתם לן תנא בעלמא כר' יהודה הני מילי במוקצה שהוא אסור מאיליו בשבת כגון בקוע עצים מן הקורות ומן הקורה שנשברה ביום טוב וכל כיוצא בו שהוא הוא המוקצה שאסור ביום טוב ואין אנו חוששין אם סתם לן תנא הכא ביום טוב כר"ש שמאחר שהוא מותר בשבת כדסתם לן תנא במוקצה דשבת כר"ש דתנן גבי שבת מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים גם ביו"ט הוא מותר וכבר בררנו הענינין הללו בתחלת פרק ראשון : מתני' אין נמנין. בגמ' מפרש מאי היא : אבל נמנין עליה מערב יו"ט ושוחטין ומחלקין ביניהן ביו"ט: קופיץ. סכין גדולה דאיכא שינוי לא הוי מעשה דחול : אין פוסקין דמים· דמקח וממכר בשבת וביום טוב אסור : היכי עביד · דקתני לקמן במתני' אבל שוחט הוא הטבח ומחלק ביניהם היכי עביד שידע מחר כמה היתה שוה הבהמה שאכלו אתמול : מביא שתי בהמות · שוות ביו"ט ואומר זו שוה כזו ולמחר שמין את זאת הנאכלת : תניא נמי הכי. כשמואל דאמר אין פוסקין דמים ביום טוב : הריני עמך . בבהמה זו : פיס' וחכמים אומרים וכו' :

א בהמה שמתה מסוכנת מערב יום טוב ומתה ביום טוב מותר לטלטלה אפילו לרבי יהודה היתה בריאה ומתה אפילו לרבי שמעון אסורה · היתה חולה קצת פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון בשוחט בהמה ביום טוב צריך שלא ידקדק עד שיפשוט שאם ימצא טרפה לא יהיה נשאר להפשיטה ובענין עלמנו הכשר לרבינו שפוסק כמוקצה כרבי יהודה ביום טוב אסור ולר"ת שפוסק כרבי שמעון שרי ובענין מכירה לנכרי נראה דמותר כדרך שהתירו מכירה לישראל שלא ישקול ולא יזכור סכום דמים ואם אינו מאמינו יקח ממנו משכון שאם לא כן לא ישלמנו ואתי לאמנועי משמחת יום טוב כדאמרינן גבי נתינת עורות לפני הטורסן :

שיטת ריב"ב

ומומו עמו ועבר ובקרו ס"ו מבוקר: ההוא גברא· כהן: הוה חזו. לפי שנחשד על הבכורות להטיל בהם מום: הולא · גדר של קוצים: פרטיה לשפתיה. הוא שויה במומי הבכור שפתו שנפגמה: את גרמת ליה . מדעתך נתת את השעורים לכך הוא יכנים ראשו שם: לא יהיה קריאה ביה לא יהיה : מתני' בהמה שמתה וכו' חלה שנטמאת . אינה ראויה לכהן דהא באכילה אסור' ולהסיקה אלתתה לכלבים אסור שאין מבערין קדשים טמאים ביו"ט דרחמנא אחשבה להבערתן דכתב באש ישרף הלכך מלאכה היא : גמ' תרגומא זעירי למתני' דקתני בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה בבהמת קדשים והיתה מסוכנת מערב יום טוב טעמא דבהמת קדשים הוא דאין מאכילין אותה לכלבים הא דחולי' שרי לטלטולה וכו' ובגמרא מיתחזי דפלוגתייהו דר' יהודה ור"ש לחתוך נבלה לפני הכלבים במסוכנת מעיו"ט ומתה ביו"ט [illegible] מאיתמול ומתה בשבת או ביום טוב ויש בזה סמך לדברי הרב ז"ל והרב דודי ז"ל כתב אנו אין אנו גורסין אלא הכא במאי עסקי' בגמ' במסוכנת כלומר ובמסוכנת היא מחלוקת ר' יהודה ור"ש וסתם מתני' כר' שמעון אליבא דזעירי וכבר כתבנו דעת הרב דודי ז"ל בתורת

א מיי' פרק ב מהל' בכורו' טור יו"ד סימן שיג :
ב מיי' פרק ב מהל' יו"ט טור או"ח סי' תקיח :
ג מיי' פרק ד מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תק :

הגהות הב"ח
(א) נ"ב הולא:
(ב) יהיה כל:

המאור הקטן

מתני' בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה כתב עליה הרי"ף ז"ל תרגומא זעירי בבהמת קדשים ובמסוכנת ובסוף מסכת שבת מייתינן לה להא דזעירי למיפשט מינה דזעירי כר' שמעון סבירא ליה והרי"ף ז"ל פסק גבי יו"ם כרבי יהודה הלכך אפילו במסוכנת דחולין לא יזיזנה ממקומה לטעמו של הרב ז"ל וקשיא דידיה אדידיה ואית דגרסי הכא במאי עסקי' במסוכנת ודברי הכל כלומר בבעלי חיים אפילו ר' שמעון מודה שאסורין ובמסוכנת מאתמול אפילו רבי יהודה מודה דהיא חשובה כמתה ולא נחלקו אלא בחולה מאתמול ומתה בשבת או ביום טוב ויש בזה טעם סמך לדברי הרי"ף ז"ל ואנו אין אנו גורסין אלא הכא במאי עסקינן במסוכנת כלומר ובמסוכנת היא מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון וסתם מתני' כר"ש אליבא דזעירי אבל אליבא דרב נחמן דאמר דגבי יו"ם סתם לן תנא כר' יהודה איכא למימר דלא מוקי' לה בבהמת קדשים ואע"ג דקתני עליה ועל החלה שנטמאה מעשה שהיה כך היה ולא אמרי' מה חלה דקדישא אף בהמה דקדישא וסתם מתני' דלא כר' שמעון ואיכא למימר לעולם ר"נ כזעירי מוקים לה בבהמת קדשים הא דחולין שריא ומנו דאשתראי בשבת אישתראי נמי ביו"ם דליכא מידי דבשבת שרי וביו"ם אסור כמו שבירדנו בתחלת זו המסכתא ודאמרי' דסתם לן תנא ביו"ם כר' יהודה במוקצה שהוא אסור מאיליו בשבת כמו בקוע עצים מן הקורות ומן הקורה שנשברה ביום טוב וכל כיוצא בו שהוא הוא המוקצה שאסור ביום טוב ואין אנו חוששין אם סתם לן תנא הכא ביום טוב כרבי שמעון שמאחר שהוא מותר בשבת גם ביו"ם הוא מותר ולזו הסברא דעתינו נוטה :

גמ' מאי כל עיקר. נימא וחכמים אוסרין : אפי' לשמרה מן העכברים . אין נותנין במאזנים התלויין: בתריטא. היא טבעת שתולין אותה בה כששוקלין דמחזי שנתנה שם לשם משקל : ר' חייא ור"ש ברבי . כשהיו חולקין בשר ביניהם היו שוקלין אותו מנה כנגד מנה : טבח אומן אסור לשקול בשר ביד. לאחוז הליטרא בידו אחת והבשר בידו אחרת ולכוין דבחול נמי אורחיה [הוא] כיון דאומן הוא ויודע לכוין משקל כנגד משקל בידיו ואחרים פירשו שהוא יודע לכוין משקל הבשר בלא ליטרא ואסור שהרי הוא כמאזנים : אסור לשקול בשר במים . שיש

נר מצוה

לו סימנין בכלי ונותן בו מים והסימנין

מאי כל א עיקר א"ר יהודה אמר שמואל אפי' לשמרו מן העכברים אמר רב אידי בר אבין והוא דתליא בתריטא מפני שנראה כשוקל בשר ביו"ט והא דר' חייא ור"ש ברבי דהוו שקלי מנה כנגד מנה ביו"ט לא קיימא לן כוותיהו אלא כרבנן דאמרי אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר: אמר ר' יהודה אמר שמואל טבח אומן ב אסור לשקול בשר ביד ואמר ר' יהודה אמר שמואל אסור לשקול בשר במים אמר רב חייא בר אשי אמר רב אסור לעשות בית יד בבשר אמר רבינא וביד שפיר דמי: אמר רב הונא מותר לעשות סימן בבשר כי הא דרבה בר רב הונא מחתך לה אתלת קרנתא : מתני' אאין משחיזין את הסכין ביו"ט אבל משיאה ע"ג חברתה לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר אבל שוחטין ומחלקין ביניהן : גמ' מאן תנא דהשחזה עצמה אסורה א"ר חסדא דלא כר' יהודה (א) דתניא אין בין יום טוב לשבת אלא צורך אוכל נפש בלבד ור' יהודה מתיר במכשירי אוכל נפש א"ל רבא לרב חסדא דרשי' משמך הלכה כר' יהודה אמר ליה יהא רעוא דכל הני מילי מעלייתא תדרשון משמי : אמר רב נחמיה בריה דרב יוסף הוה קאימנא קמיה *) דרבא והוה קא *מעבר סכינא °אפומא דדיקלא ואמינא ליה להדודי בעי מר או לעבורי שמנינותא ואמר לי לעבורי שמנינותא וחזיתיה לדעתיה דלחדודיה קא עביד והאי דלא קאמר לי דקא סבר הלכה ג ואין מורין כן : אמר אביי הוה קאימנא קמיה דמר והוה קא מעבר סכינא אפומא דריחיא ואמרי ליה לחדודי קא בעי מר או להעביר שמנינותא ואמר לי להעביר שמנינותא וחזיתיה לדעתיה דלחדודיה קא בעי וקסבר (א) הלכה ואין מורין כן : ואמר רבא סכין שעמדה ד מותר לחדדה ביום טוב וה"מ דפסקה אגב דוחקא ודוקא אגב ריחיא

*) גר"ס הגי' רבה

רש"י

הוה עובדא דחול : גמ' מאי כל עיקר · מאי אתי לרבויי נימא וחכמים אוסרים : אפילו לשומרו מן העכברים · אין נותנין אותה במאזנים התלוים ביתד גבוה : והוא דתליא בתריטא · בטבעת שתולין אותה בה כששוקלין משום דמיחזי כאלו נותנה לשם משקל : ביד · לאחוז ליטרא בידו אחת והבשר בידו שניה לכוון דבחול נמי כיון דאומן הוא אורחיה בהכי : במים . שיש בכלי שנתות וסימנים בכלי גדול שנותנין בו מים והסימנין מודיעין כמה המים עולין למעלה בשביל הליטרא בשר שככר שיערו לכך : בית יד · נקב לאוחזו בו : וביד · לנקב באצבעו שרי דלא דרך חול הוא אבל בסכין דרך חול הוא כשמוכר בשר עושה לו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו וביו"ט צריך לעשות שינוי שאין מקח וממכר מותר בו : סימן בבשר · שלא יחליפו הנושא : אתלתא קרנתא · (כזה) ▽ כשהיה מלח בשר לביתו היה רגיל לעשות כל חתיכה בעלת שלשה קרנות וכו היו מכירין בני ביתו שזה היה סי' שלו : מתני' אבל משיאה על גבי חברתה · דמשני מעובדא דחול : גמ' ורבי יהודה מתיר · דדרים לכם לכל צרכיכם : אפומא דיקלא · היה משפשף הסכין על פי הדקל: הלכה כרבי יהודה · דמותר לכל אדם לעשות כמותו אבל אין מורין לרבים כן כדי שלא יזלזלו אף כשאיפשר לעשותן מבעוד יום וכל הני דשרינן כגון דנתקלקלו ביו"ט כדאמרינן לקמן דלא התיר ר' יהודה אלא במכשירין שאי אפשר לעשותן מבעוד יום : שעמדה · מחריפותה שאינה חותכת יפה אבל לא נפגמה : מותר לחדדה ביום טוב · ואע"ג דמאתמול התחיל להתקלקל דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה מאתמול דסבר לא צריכא להשחיזה אבל נפגמה לא שרי דקילקול דידה מוכח וה"ל לתקוניה : וה"מ דפסקה אגב דוחקא · שחותכת בדוחק אבל אינה חותכת כלל אסור לחדדה דטירחא

מודיעין אותו כמה המים עולה למעלה בשביל ליטרא בשר : אסור לעשות בית יד בבשר. נקב לאחוז בו שנראה כעושה כלי ביו"ט וביד שרי דלאו דרך חול הוא ולא דמי לעושה כלי:סימן בבשר. שלא יחליפו הנושאו: אתלת קרנתא . כשהיה מולח בשר לביתו היה רגיל לעשות החתיכה בת ג' קרנות וכבר מכירין אנשי ביתו שזה היה סימן שלו : מתני' אין משחיזין את הסכין ביו"ט . בגמרא מוכח דלהשחיזה אפילו במשחזת של עץ כדי לחדדה אסור : אבל משיאה ע"ג חברתה. שאין דרכו בחול בכך : גמ' מאן תנא דהשחזה עצמה אסור. תתקא כלומר אפילו במשחזת של עץ כדי לחדדה : אמר רב חסדא דלא כרבי יהודה. דמתיר במכשירי אוכל נפש : (ג) ומיהו ה"מ לתקן אבל לעשות כלי לא דמודה רבי יהודה דפליג במתניתין דתנן [דף לב:] אין פוחתין את הנר מפני שהוא עושה כלי. ואין חותכין את הפתילה לשנים : כל הני מילי מעליתא תדרשו משמאי. נראה שהביאה הרב אלפסי ז"ל אף על גב דבהשחזת סכין מסקינן דהלכה ואין מורין כן משום דאיכא מכשירין שמורין בהן כרבי יהודה כגריפת תנור שאין כל המכשירין שוין כמו שכתבתי למעלה [סי' תתפד ד"ה כי קאמינא כו'] : אמר רב נחמיה בריה דרב יוסף הוה קאימנא קמיה דרבא והוה קא מעבר סכינא אפומא דריקולא. משפשף הסכין ע"פ הסל : וקסבר הלכה ואין מורין כן . דנהי דהלכה דמותר להשחיז את הסכין במשחזת של עץ אפי' לחדדה כרבי יהודה אפ"ה אין מורין כן לכל כדי שלא יבא להשחיזה במשחזת שלה דבכי האי גוונא אפילו רבי יהודה

מודה לפי שהוא עושה כלי (א) ומשמע לי דהיינו טעמא דמודה ר' יהודה שאסור לעשות (ג) כלי אע"ג דכיון דשרא רחמנא מכשירין מדכתי' לכם ודאי מלאכה גמורה היא *) ולא שרא בהו היינו טעמא לפי שאי אפשר להתיר במכשירין יותר מבאוכל נפש עצמו וכיון שאסור לטחון ולרקד אלמא לא שריא באוכל נפש מלאכות הנעשית לזמן מרובה בין שתאמר שהוא מדאורייתא או מדבריהם ע"פ מה שכתבנו למעלה [ריש פירקין] וכיון שכן אי אפשר להתיר במכשירין יותר מזה וכל שהוא עושה כלי הדבר ברור שהיא מלאכה הנעשית לימים הרבה ומ"ה רבא דסבירא ליה כר' יהודה לא הוה מעבר סכינא אלא בדקולא ולא במשחזת ורב יוסף אפומא דרחיא כדאיתא בגמרא אבל במשחזת לא דהוה ליה עושה כלי ולפיכך כתב הרב אלפסי ז"ל בסמוך דדוקא אגב ריחיא או אגב דיקולא אבל במשחזת לא ואע"פ שאפשר לדחות ולומר דרבא [ורב יוסף] דבגמרא משום דקיימי *רב נחמיה ורב יוסף קמייהו לא משחזי במשחזת של אבן דכיון דסבירא להו דאין מורין כן לא הוה מצי לאחדודי ולמימר להני רבנן דקיימי קמייהו דכדרבנן עבדי דבגמרא מוכח דלרבנן במשחזת של אבן אפילו להעביר שמנוניתה אסורה אבל אין ה"נ דהיכא דלא הוי אינשי בהדייהו דבמשחזת של אבן משחזי כר' יהודה אפילו הכי כיון דלא חזינן דעבדי אלא הכי מנא לן לאחדודי בתר קולי · ועוד דמשמעתא דלקמן מוכחי דבמשחזת אפי' לר' יהודה אסור ומש"ה אסרינן להראות סכין לחכם וסכין שעמדה דלא פסקה אפי' אגב דוחקא כמו שנכתוב בסמוך בס"ד וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק רביעי מהלכות יום טוב : אמר רבא סכין שעמדה מותר לחדדה ביו"ט . פרש"י ז"ל אע"פ שעמדה מחריפות שלה מאתמול משום דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שיהא צריך לחדדה ונראה לי שהוקקו לומר כן דאי בשעמדה ביו"ט מאי אתא לאשמועינן פשיטא דלר' יהודה שרי אבל אחרים פירשוה שעמדה ביו"ט דוקא ואיפשר דקמ"ל דאע"פ שעמדה אין בה משום תקון כלי . ודאמרינן ה"מ דפסקי' אגב דוחקא . פרש"י ז"ל דאם אינה חותכת כל עיקר אסור לחדדה דטרחא יתירה הוא ויותר נכון לומר דכי לא פסקיה כלל כי מחדד לה משוי לה מנא ואסור אי נמי דחיישינן שמא יבא להשחיזה במשחזת כדברי הרמב"ם

*)[נמ"י הגי' ושרא]

גמ' כתב הרב דודי ז"ל מדאמר רב הונא לא שנו אלא במשחזת של אבן אבל במשחזת של עץ מותר ואוקימנא למתני' דלא כר' יהודה מכלל דלר' יהודה שהיה מתיר במכשירי אוכל נפש מותר לחדדה במשחזת של אבן אלא שלא רצה הרב אלפסי ז"ל לפרסם הדבר משום דאסיקנא הלכה ואין מורין כן ולפיכך כתב בסכין : שעמדה . מותר לחדדה ודוקא אגב רחיא או אפומא דדיקולא ופי' הרב ר' שלמה ז"ל אע"פ שמאתמול שלשום התחילה לקלקל ולילך דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה מאיתמול סבר לא צריכא אבל נפגמה מאיתמול לא הוה שארי דמוכח קלקול שלה והוה ליה לחדדה מאיתמול: וה"מ דפסקה אגב דוחקא . דאי לא טירחא יתירא הוא ואסור ולי נראה היכא דלא פסקה כלל שויי מנא הוא ואסור אפילו לר' יהודה אלא הם דברי הרב דודי ז"ל וקשיא לי הכותב כיון דקימא לן כר' יהודה שמותר לחדד סכין במשחזת של אבן ומשום דלא מורינן כותיה לא שרינן לאחרים אלא אגב רחיא או אפומא דדיקולא על מה השיב רבה לרב נחמיה בריה דרב יוסף דלהעביר שמנונותה הוה מעבר סכינא אפומא דדיקולא משום דהוה (ליה) סבירא ליה הלכה כר' יהודה ואין מורין כן הא אמרי' לעיל דאע"ג דלא מורינן כר' יהודה מורין לחדד סכין אגב רחיא או אפומא דדיקולא ואף במשחזת של אבן היינו מתירין וזה שכתב הרב ז"ל ודוקא אגב רחיא או אפומא דדיקולא הלכה אתא לאשמועי' אי הוראה אתא לאשמועינן אי הלכה אתא לאשמועי' הלא אף במשחזת של אבן מותר אי הוראה אתא לאשמועינן הא לא מורינן שום חדוד סכין ביום טוב אפילו אגב רחיא או אפומא דדיקולא כדאיתא בעובדא דרב נחמיה בריה דרב יוסף ויש לומר לעולם הלכה כר' יהודה שמותר לחדד הסכין במשחזת של אבן ומימריה דרבא בסכין שעמדה כר' יהודה אזלא ורבא סכין שעמדה אתא לאשמועינן כמו שפירש רש"י ואף על פי שנקבעה הלכה כר' יהודה שמותר לחדד הסכין במשחזת של אבן כיון שאותה הלכה אינה הלכה להוראה דלאחרים לא מורינן שום חדוד ביום טוב אפילו אגב רחיא או אפומא דדיקולא לא רצה הרב ז"ל לפרסם היתר חדוד סכין במשחזת של אבן וכתב ודוקא אגב רחיא או אפומא דדיקולא ולעולם לאחרים לא מורינן שום חדוד סכין ביום טוב וכל זה שטרחנו כדי להעמיד דברי הרב דודי ז"ל לפי מ"ש מה שהיה סובר בדברי הרב ז"ל אבל אין אנו צריכין לכל זה כי יש לפרש דברי הרב ז"ל בדרך אחרת ולומר שלא התיר ר' יהודה אלא העברת שמנונית הסכין אפילו במשחזת של אבן או חדודה בשל עץ או בגבי חברתה בכל שינוי בתרתי קיימא לן דאסרינהו רבנן ושרינהו ר' יהודה אבל לחדד סכין במשחזת של אבן אפילו לר' יהודה אסור כיון דאפשר ליה אגב רחיא או באפומא דדיקולא והרב ז"ל שכתב ודוקא אגב רחיא או אפומא דדיקולא פרסם כל מה שהיה יכול לפרסם בפסק ההלכה וכבר כתב שאין מורין כן וכן מצאנו כתוב לרב ר' משה בר' מימון ז"ל : אחד סכין שנפגם ביום טוב ואחד שפוד שנרצם ביום טוב · ופירש בעל הלכות וכו' ורבנו שלמה ז"ל פי' משום

המאור הקטן

מתני' אין משחיזין את הסכין ביו"ט וכו' · אמר רב הונא לא שאנו אלא במשחזת של אבן אבל במשחזת של עץ מותר ואוקימנא למתני' דלא כרבי יהודה מכלל דלרבי יהודה שהיה מתיר במכשירי אוכל נפש מותר לחדדה אפי' במשחזת של אבן אלא שלא רצה הרב אלפסי ז"ל לפרסם הדבר משום דאסיקנא הלכה ואין מורין כן ולפי' כתב בסכין שעמדה מותר לחדדה ודוקא אגב ריחיא או אפומא דדיקולא ופירש הרב רבי שלמה ז"ל אף על פי שמאתמול שלשום התחילה לקלקל ולילך דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה מאתמול סבר לא צריכה אבל נפגמה מאתמול לא הוה שרי דמוכח קלקול שלה וה"ל לחדדה מאתמול וה"מ דפסקא אגב דוחקא דאי לא טרחא יתירא הוא ואסור ולי נראה היכא דלא פסקא כלל שויי מנא הוא ואסור אפילו לר' יהודה שלא היה רבי יהודה מתיר לעשות פחמין לעשות כלי ברזל והא דת"ר בפירקין דלקמן אין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו פירשה ה"ר שלמה ז"ל דלא כרבי יהודה אי נמי בנרצם מעיו"ט ודברי הכל ולי נראה כאן בשפוד של מתכת כאן בשפוד של עץ ודבר הלמד מענינו הכא תנינן לה גבי סכין דהוא של מתכת והתם תנינן לה גבי אין מוציאין את האור מן העצים ותקון שפוד של עץ היא החלקתו בסכין ותיקונו וחדודו שויי מנא הוא ואפילו ר' יהודה מודה ושפוד של מתכת שנרצף נמי שויי מנא הוא שהריצוף פחיסה ובכיפה כעין שבירה הוא וכדאמרי' התם דרצפינהו מרצף ואפילו ר' יהודה (מודה) בשפוד שנרצף שאין הנרצם דומה לנרצף שהנרצם הוא שנעקם מעט והוא הפוך מלשון צרם באזנו וכאלו הוא נרצם אבל הנרצף הוא שנכפף לגמרי ומשום הכי מודה בזה רבי יהודה דאסור לתקנו ואף על גב דמיפשט בידו וה"ר שלמה ז"ל לא פירשה כן :

עין משפט

א מיי' פרק ד מהל' יו"ט סמ"ג לאוין עה טור או"ח סי' תקט :

הגהות הב"ח

(א) צ"ל דתנן: (ב) אוכל נפש ומיהו כנ"ל וסד"א : (ג) לעשות כן אע"ג כנ"ל :

הגהות הרי"ו

(א) נ"ב עי' רי"ף שבת פ"א סי' רנ"א :

חדושי אנשי שם

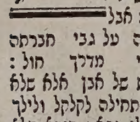
מהר"ם (א) והיינו כאיכא דמתני לה אסיפא ויהיה סי' אין משחיזין אפילו להעביר שמנוניתא וכרבנן אבל לחדדה אפי'רבי יהודה מודה דאין משחיזין בשל אבן . וכן נמצא בהג"ה מיי' פ"ד מהל' יום טוב בשם התוספות :

צ"ל אביי ורב נחמיה בריה דרב יוסף[וכ"ה הב"ח]

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז
א ומז"ה מתיר לשקול בכף מאזנים אפילו מנה כנגד מנה וכ"ש שהוא מתיר לשקול כנגד הכלי או כנגד הקופיץ ולשומרו מן העכברים ובלבד שלא ישקול כנגד הליטרא וכבר ביארתי בקונטרס הראיות שהכל אסור וכך היא שטת רבינו יצחק בפסקיו שאין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר :
ב כתב הרשב"א לכאורה נראה דכל זה לא איירי אלא בלוקח מן הטבח או בב' שותפין שחולקין ביניהם אבל לשקול בביתו לידע כמה יבשל מותר ומיהו גבי מדידת קמח משמע דאפילו בביתו נמי אסור :
ג וכ"ע באשר"י ובדברי הס"מ דהרבה פנים יש לדברי רבינו אלו סכין שנפגמה ביו"ע מותר לחדדה במשחזת של עץ או על חברתה ומורין לעשות כן אבל להעביר שמנוניתה אף בשל אבן מורין לעשות כן ואם נפגמה מעיו"ע אסור ומיי' כתב אף על גבי עץ הלכה ואין מורין כן ועל גבי משחזת של אבן אין משחיזין כלל והרא"ש הסכים לסברא ראשונה :
ד פי' רבינו אגב ריחיא או דיקולא אבל לא במשחזת ובעל העיטור כתב אפילו במשחזת והכי מסתברא אבל אם אינו יכול לחתוך בו אפילו ע"י הדחק אסור להשחיזה דהוה ליה מתקן מנא :

שיטת ריב"ב

גמ' מאי כל עיקר · נימא וחכמים אוסרין : אפיל לשומרו מן העכברים . אין נותנין אותו במאזנים התלוין ביתד גבוהה : בתריטא · בטבעת שתולין אותה בה כששוקלין : מנה כנגד מנה · שוקלין נתח בשר כנגד נתח אחר: טבח אומן · שיודע לכוין משקל כנגד משקל בידיו אסור לאחוז הליטרא בידו אחת והבשר בידו אחרת ולכוון המשקל כיון דאומן הוא ובחול נמי אורחיה הכי : במים : שיש לו שנתות וסימנין בכלי ונותן בו מים ויודע כמה המים עולין למעלה בשביל ליטרא בשר : בית יד · נקב לאחוז בו ובידו לנקוב באצבעו שרי כיון דאיכא שינוי דבחול אורחיה בסכין : סימן בבשר · שלא יחליפו נושאו : אתלת קרנאתא. כזה :

מתני' אין משחיזין · אגוסיר בלעז: אבל משיאה על גבי חברתה דמשני מדרך חול :

הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר: **דרש** רב חסדא ואיתימא רב יוסף אחד סכין שנפגמה. פירוש דוקא ביום טוב דאילו מעיו"ט אפילו לר' יהודה אסור דלא דמי לסכין שעמדה דכיון שנפגמה מוכחא מילתא מעיו"ט שצריך תיקון: ואחד שפוד שנרצם. שנעקם מעט: ואחד גריפת תנור. שנפל לתוכו מהטיח שלו ולא היה יודע מבעוד יום כך כתב רש"י ז"ל אבל הרב בעל התוספות ז"ל אינו אוסר אלא בשנפל ביום טוב ואפשר שאף רש"י ז"ל לזה נתכוון שנפל הטיח לתוכו ביו"ט אלא שלא היה יודע מבעו"י שיפול שאלו היה יודע היה מתקן: באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן. כלומר נכנסו בדבר זה למחלוקת שממחלוקתן

נר מצוה

תורה אור

ריחיא או אגב דיקלא אבל במשחזת
א לא דרש רב חסדא ואיתימא רב יוסף
אחד סכין שנפגמה ואחד שפוד שנרצם
ואחד גריפת התנור באנו למחלוקת ר' יהודה
ורבנן דתנן אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל
נפש בלבד ור"י מתיר במכשירי אוכל נפש
מ"ט דת"ק אמר קרא °הוא לבדו יעשה לכם
הוא ולא מכשיריו ור' יהודה אמר לך אמר
קרא לכם לכל צרכיכם ורבנן ההוא מיבעי
ליה לכם ולא לכותים (א) (לכם ולא לכלבים)
ורבי יהודה הא כתיב הוא אמר לך כתיב הוא
וכתיב לכם ולא קשיא כאן במכשירין
שאיפשר לעשותן מעיו"ט וכאן ב במכשירין
שאי אפשר לעשותן מעיו"ט: איבעיא להו
מהו להראות סכין לחכם. רב מרי בריה
דרב איקא שרי ורבנן אסרי ופי' בעל הלכות
גדולות טעמא דמילתא דחיישינן דילמא
אזלי חוץ לתחום לאחוויי: אמר רב יוסף
ת"ח רואה לעצמו ומשאילה לאחרים אמר ר'
יהודה אמר שמואל שפוד שנרצף אסור לתקנו
ביו"ט ואע"ג דפשיט ליה בידיה ואמר רב
יהודה אמר שמואל שפוד *שצלו בו בשר
אסור לטלטלו ביום טוב רב מלכיו ואיתימא
רב אדא בר אהבה אמר ב °שומטו ומניחו
בקרן זויות א"ר חייא בר אשי א"ר הונא
והוא שיש עליו כזית בשר רבינא אמר
אפילו אין עליו כזית בשר שרי מידי דהוה
אקוץ בר"ה וקיימא לן כרבינא: לא ג יאמר
אדם לטבח שקול לי בדינר בשר וכו': היכי
עביד כי הא *דבסורא אמרי תרטא ופלגא תרטא בנרש אמרי חלקא ופלגי חלקא*
במתא מחסיא אמרי ריבעא ופלגי ריבעא: **מתני'** אומר אדם לחנוני מלא
לי כלי זה אבל לא במדה ר' יהודה אומר אם היה כלי של מדה לא ימלאנו
מעשה באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו מערב יו"ט ונותנן
ללקוחות ביום טוב וחכמים אומרים אף בחול *עושין כן מפני מצוי המדות
*) אומר אדם לחנוני תן לי ביצים ואגוזים במנין שכן דרך בעלי בתים
להיות

*) בגמ' דכ"ט ע"ב כזה הנשון הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי:

רש"י

דטירחא יתירא הוא: שנרצם. שנשבר ראשו ביום טוב: גריפת תנור. שנפל אל תוכו מן הטיח שלו ולא ידע מאתמול: באנו למחלוקת כו'. ממחלוקתם אנו יכולים ללמוד דבר זה כי אף אלו מכשירי אוכל הם: מהו להראות. שבח סכין לחכם לבדוק כדי לשחוט בו מי מתחזי כעובדא דחול דאושא מילתא שדעתו למכור בשר באיטליזא או לא ובעמוד פי' בע"ת: רואה לעצמו. סכין שלו דלא אושא מילתא: שנרצף. נמעך ולא נשבר אלא נעקם: אסור לתקנו ביום טוב. כי יכול להשתמש בו כמו שהוא וטירחא דלא צריך הוא: ואע"ג דפשיט ליה בידיה. שמתפשט בידים ואין צריך להכות עליו בפטיש: שפוד שצלו בו בשר. ביו"ט: אסור לטלטלו ביום טוב. מיד לאחר שנטל הצלי לפי שהוא נמאס וכבר נעשה בו צורך יום טוב: שומטו. מלפניו בטילטול מן הצד עד שמעבירו מלפניו: בקרן זוית. אבל לא ע"י טלטול גמור: אע"פ שאין עליו כזית בשר שרי לטלטולי אפילו טלטול גמור ולסלקו שלא יוזקו בו אנשי ביתו: מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים. דאמרינן בפרק כירה* דמותר להוליכו פחות פחות מד' אמות עד שמסלקו לצידי רה"ר כדי שלא יזיק: היכי עביד. כשאינו רוצה ליקח את כל הבהמה לא מחצה ולא שליש ולא רביע אלא בדינר או בסנים מה יאמר: בסורא אמרי. דרכן לומר לטבח תן לי תירטא או פלגא תירטא בנרש אמרי חילקא או פלגא חילקא כי כל הטבחים היו מנתחין בהמותיהן בשוה כך וכך נתחים מן הבהמה ואותן נתחים קרו להו בסוריא תירטא בנרש חילקא במתא מחסיא ריבעא: **מתני'** אבל לא במדה. מפרש בגמ' במאי פליגי: מפני מצוי המדות. הנשאר בשולי המדה ומתמצת ממנו לחוץ(ב):

גמ'

רבינו נסים

אנו יכולים ללמוד דאף אלו מכשירי אוכל נפש הן: ומבעיא מאי קמ"ל ומאי שנא הני. ונראה לי דקמ"ל דאע"ג דרבי יהודה מודה בעשיית כלי דאסור בכל הני שרי דליכא עשיית כלי בחד מינייהו: **מהו** להראות סכין לחכם וכו'. ופירש בעל הלכות טעמא דמילתא דילמא אזיל חוץ לתחום לאחויי והקשה עליו הר"ז הלוי ז"ל דהא אמרינן לקמן בפר' משילין (ד' לו:) לא רוכבין על גבי בהמה גזירה שמא יצא חוץ לתחום ופרכינן עלה ש"מ תחומין דאורייתא אלא גזירה שמא יחתוך זמורה אלמא לדידן דקיימא לן אין תחומין דאורייתא ליכא למיגזר משום איסור תחומין והרמב"ן ז"ל קיים דברי בעל הלכות ואמר דאע"ג דברוכבין ע"ג בהמה לא חיישינן שמא יצא חוץ לתחום אלא למ"ד תחומין דאורייתא התם הוא מפני שאין לו לצורך לצאת חוץ לתחום ולשמא יצא שלא לדעת בלחוד הוא דחיישינן כיון דכי האי גוונא לא שכיח כולי האי לא חיישינן ליה אלא למ"ד תחומין דאורייתא אבל הכא שהדבר צריך לו לצאת חוץ לתחום ולילך אצל חכם מתוך שהדבר קרוב אפילו למ"ד תחומין דרבנן חיישינן שהרי מצינו הרבה גזירות בתלמוד באיסורין של דבריהם אפילו בתחומין כמי גזרינן לעיל לדעת מי שפירש דאין במינו במחובר הבא מחוץ לתחום אסור גזירה שמא יאמר לו הבא אי נמי דהכא חיישינן שמא יצא לדעת שלש פרסאות דתחומין דידהו דאורייתא לדעת הרב אלפסי ומקצת גאונים ז"ל אע"פ שאין סברא זו מחוורת כמו שכתבתי בסוף פ"ק דעירובין אבל ברוכב על גבי בהמה דליכא למיחש אלא שמא יצא שלא לדעת לא שכיח דנפיק בכי האי גוונא ג' פרסאות והר"ז הלוי ז"ל כתב דמשום הכי אין מראין סכין לחכם משום דהוה ליה כעין ראיית מומין של בכור שאסרו וכתב הרמב"ן ז"ל שאם היה בטעם זה עיקר אף תלמיד חכם בדין הוא שלא יהא רואה לעצמו ואין זו קושיא אלא דלעצמו אינו אלא לברר את הספק אבל לאחרים אינו אלא שמפני כבודו של חכם אמרו שלא יהא ראוי הסכין לשחוט בו עד שיתן רשות ונמצאת נתינת רשותו תקון גמור כעשיית כלי והר"ס במז"ל כתב בפרק ד' מהלכות יו"ט שהטעם משום גזירה שמא ישחוז במשחזת וזה יותר נכון על פי מה שכתבנו למעלה דבמשחזת אפילו רבי יהודה מודה:
אמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שנרצף. כלומר נכפף לגמרי ומשום הכי אסור לתקנו אע"ג דמיפשט בידא משום דשוי מנא הוא ולא דמי לנרצם דלעיל דהתם היינו שנתעקם מעט והוא הפוך מלשון נירס באזנו ומשום הכי שרי דלא שוי מנא הוא. כך פירש הר"ז הלוי ז"ל והוא יותר נכון מפרש"י ז"ל שפירש שנרצם היינו שנשבר ראשו ומשום הכי שרי דלא חזי לאשתמושי ביה ונרצף היינו שנעקם מעט שיכול להשתמש בו בלא תקון ולפיכך אסור לתקנו וכי תימא והיכי שרי רב יהודה בנרצם והא אמרינן לקמן באידך פירקין [דף לד:] דאין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו תירץ רש"י ז"ל דהסיא דלא כרבי יהודה אי נמי בנרצם מערב יום טוב ודברי הכל או שמא תקון דהתם דהיינו תקון גמור עד שנעשה כלי מאתמול: **שפוד** שצלו בו בשר ביום טוב אסור לטלטלו. מיד לאחר שנטל הצלי לפי שנמאס ומוקצה וכבר נעשה צורך יום טוב: שומטו ומניחו בקרן זוית. שומטו מלפניו מהר בגרירה ובטלטול מן הצד עד שמעבירו מלפניו לקרן זוית: והוא שיש עליו בשר. דאפילו בטלטול מן הצד לא שרי' אלא בבשר ומיהו אין בו בשר כל כך שיהא ראוי לטלטלו בטלטול גמור לפי שהוא פחות מכזית: רבינא אמר אע"פ שאין בו בשר שרי. מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים דאמרינן בפרק כירה (דף מב:) מותר להוליכה פחות מד' אמות עד שמסלקה לצידי רשות הרבים כדי שלא תזיק: **ומכאן** מביאין ראיה לפסוק במוקצה כרבי יהודה ביו"ט דהא רבינא גופיה דפסק בסוף פרק מי שהחשיך (דף קמ.) כרבי שמעון במוקצה מחמת מיאוס הכא לא שרי אלא מידי דהוה אקוץ בר"ה הא למדת דמוקצה מחמת מיאוס לרבינא בשבת שרי וביו"ט אסור ולי נראה דהכא לא שייכא פלוגתייהו דרבי יהודה ורבי שמעון במוקצה מחמת מיאוס משום דלא אפליגו (רבנן) אלא בנר ישן שהוקצה בין השמשות מחמת מיאוסו ולפיכך לרבי יהודה דאית ליה מוקצה אע"פ שהוא רוצה להשתמש ממנו באמצע שבת ואינו חושש למיאוסו והרי הוא עכשיו אצלו כאלו נסתלקה ממנו הקצאתו אסור מכיון שהוקצה בין השמשות ולר"ש דלית ליה מוקצה כיון דהשתא חזי ליה אין הקצאתו שמערב שבת אוסרתה אבל שפוד זה אינו כן שמעיו"ט ראוי היה ובאמצע יו"ט הוא שנדחה ולפיכך כל שהוא רוצה להשתמש בו אי אתה יכול לאסרו עליו אא"כ תאמר דלא חזי כלל כאלו אין תורת כלי עליו עד שהרוצה להשתמש בו בטלה דעתו והוה ליה כי הסיא דאמרינן לעיל [דף כו:] אי דלא חזי כי אזמין מאי הוי ובכי האי גוונא לא שייכא פלוגתייהו דרבי יהודה ורבי שמעון במוקצה כלל:
מתני' לא יאמר אדם מכור לי בדינר בשר. שאסור להזכיר שם דמים: אבל שוחט הוא. בלא פיסוק דמים והם מחלקים ביניהם:
גמ' היכי עביד. כשאינו רוצה ליקח כל הבהמה ולא מחצה ולא שליש ולא רביע אלא בדינר או בסנים מה יאמר לו: בסורא אמרי וכו'. כל הטבחין היו מנתחין בהמותיהן בשוה כך וכך נתחים מן הבהמה ולאותן נתחים קרי להו בסורא טירטא ובנרש חילקא ובפומבדיתא אסטי' ובנהרדעא ריבעא: **מתני'** אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה. בגמרא מפרש מאי פלוגתייהו: שהיה ממלא מידותיו. שאין מודדין ביו"ט: מפני מצוי המדות. כשהיה מוכר שמן היה לו מדות הרבה ומביאין הלקוחות כליהן בערב ומודדים לכל איש ואיש במדה לעצמו ומתמצות והולכות כל הלילה לתוך כליהן: שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו. הלכך לא מוכח דמשום דמים הוא דמדכר ליה

מנין

מתכת כאן בשפוד של עץ ודבר למד מענינו והכא תנינן לה גבי סכין דהוא של מתכת והתם תנינן לה גבי אין מוציאין את האור מן העצים ותקון השפוד של עץ היא האלקתו בסכין ותקונו והדודי שווי מנא הוא ואפילו ר' יהודה מודה כל זה מספר המאור: שפוד שצלה בו בשר ביום טוב אסור לטלטלן. מיד לאחר שנוטל הצלי לפי שנמאס ומוקצה וכבר נעשה לורך יום טוב: שומטו ומניחו בקרן זוית. שמטוהו מלפניו מהר בגרירה ובטלטול מן הצד עד שמעבירו לקרן זוית אבל לא טלטול גמור שרי לטלטוליה בטלטול גמור ולסלקו כדי שלא יוזקו בו אנשי ביתו מידי דהוה וכו': מתני' לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר. שאסור להזכיר שם דמים אבל שוחט הוא בלא פסוק דמים והם מחלקין ביניהם: גמ' היכי עביד. כשאינו רוצה ליקח כל הבהמה ולא מחצה ולא שליש ולא רביעי: בסורא אמרי' וכו'. כל הטבחים היו בהמותיהם בשוה כך וכך נתחים מן הבהמה ולאותן נתחים קרי להו בסורא תירטא ובנרש חילקי' ובמחסיא ריבעא. מתני' תנא לא במדה. בגמ' מפרש שהיה ממלא מדותיו מערב יום טוב שאין מודדין ביום טוב: אף בחול וכו'. כדי שיתמצו המדות לתוך כלי הלוקחין:

גמ'

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ז"ל ומה שפסק הרב אלפסי ז"ל אבל במשחזת לא היינו שאין להורות כן. אבל הלכה כרבי יהודה דאף במשחזת של אבן מותר דאמתני' דאין משחיזין את הסכין דאוקמא רב הונא במשחזת של אבן קאמר רב חסדא דלא כר' יהודה והרב אלפסי ז"ל לא הביא כל הני לישני דקאמר רב יהודה אמר שמואל משום דקיימי אמתני' דאין משחיזין את הסכין דלאו הילכתא היא דקי"ל כר"י ומה שהביא הרב אלפסי ז"ל מההיא דרבא דקא מעבר סכינא אפומא דדיקלא לא הביאה אלא לאשמועי' דהלכה כר' יהודה אבל לא הביאה להשמיענו דאין מורין כן דלא מיסתברא למימר דבמשחזת של עץ אין מורין כן דהא אפילו רבנן מתירין במשחזת של עץ אפי' לחדדה לחד לישנא דרב יהודה אמר שמואל וכיון דבשל סופרים הוא אזלינן בהך לישנא לקולא הלכך נראה בשל עץ אפילו לחדדה מורין ומשיאין על גבי חבירתה אפילו לחדדה ובמשחזת של אבן להעביר השמנונית מותר רק לחדדה במשחזת של אבן אין מורין כן:
ב נ"ל דדעת רבי' להתיר מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב ואולם המ"מ פ"ד מהל' יו"ט כתב דדעת רבינו ומיי' לאסור כל מכשירי אוכל נפש וא"כ סמ"ג וטור פליגי וז"ל סמ"ג פסק בשם ר"י ובשם הלכות גדולות דכל מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב מותרין וכתב דדין תורה שיהו כל מכשירי אוכל נפש מותרין בכל ענין דכולהו כך יהיו טובים אם נעשו מאתמול כמו היום אלא שמיעט רחמנא הוא אבל אוכל נפש שאפשר לעשותו מאתמול אסור היום ור"י התיר ללבן טראפי"ד שאופין תחתיו פלאדו"ן מחלב לבשר:

שיטת ריב"ב

דאושא מילתא ונראה כמי שדעתו למכור באטלז. והרב דודי ז"ל פי' דראית סכין כראית בכור היא שהן מעכבות השחיטה ונראה כמתקן וכדן את הדין: ה"ג שפוד שנרצף אסור לתקנו ביום טוב ופי' נרצף נפחת ונכפף כעין שבירה ואסור לתקנו דשווי מנא הוא ואע"ג דפליג ר' יהודה בשפוד שנרצם אין הנרצם דומה לנרצף שהנרצם היא שנעקם מעט והוא הפוך מלשון נרס באזנו וכאילו הוא נצרם אבל הנרצף הוא שנכפף לגמרי ומשום הכי מודה בה ר' יהודה דאסור לתקנו ואע"ג דאיפשט בידא: וכן הא דתנו רבנן בפרקין דלקמן אין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו פירשה הרב ר' שלמה ז"ל דלא כר' יהודה אי נמי בנרצם מערב יום טוב ודברי הכל ולי נראה כאן בשפוד של מתכת כאן

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ק ופ"ד מהל' יום טוב סמג לאוין עה טור או"ח סי' תצח ותקיח:

ב מיי' (פ"א מהל' יו"ט) פרק(ה)[כ"ה] מהלכות שבת טור או"ח סי' תקיח:

ג מיי' פרק ד מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תק תקד תקו תקיז:

[שבת מב:]

הגהות חו"י

(א) חו"י מ"ז וכתב ה"ל להקשות ור"י לכם ולא לכותי' מנא ליה:
(ב) נ"ב והיה מודדו ומוקן לכלי הלוקח מערב והם מתמצים כל הלילה:

י"ג בפומבדיתא אמרי אוזיא ופלגא אוזיא בנהר פקיד ובמתא מחסיא כו' וכ"ה בגמ': בגמ' וברא"ש איתא עושה

מנין אלא שכך צריכין: **גמ'** אבל כלי העומד למדה ימלאנו. עומד הייינו שלא מדדו בו עדיין אלא שהוא עומד כשיסבר זה שמודדין בו עכשיו יביא זה תחתיו אבל עדיין לא מדדו בו ומוכח בגמרא כלישנא *) קמא דלת"ק דקי"ל כוותיה אפילו כלי המיוחד למדה כלומר שכבר מדד בו ימלאנו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ד' מהלכות שביתת יו"ט ותמהני על הרב אלפסי ז"ל שכתב אבל כלי העומד למדה ימלאנו וכ"ל דכי שרינן הכי ה"מ כשהלוקח נוטל מדה של מוכר ומוליכה לביתו והיינו לישנא דאומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה והיינו נר מצוה כמי דאמרינן בגמרא דעבידי אינשי דמקרבי חמרא בימני דכילא ושתו כלומר שמשתמשין במדה עצמו אבל למדוד בכלי מיוחד למדה ולשפוך לתוך כליו של לוקח אסור והיינו דתנן מעשה באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו בעיו"ט ונותן ללקוחות ביו"ט וכך נראין דברי הר"ס במז"ל בפ"ק מהלכות שביתת יו"ט: **אבל** קודר הוא קב או קביים. פרש"י יש לפרש שנוקב בכרי במדה והמדה מתמלאה מאליה אבל לתת בידו בתוך המדה לא והרב אלפסי ז"ל פי' קודר משער באומד דעתו וכ"כ הר"ס במז"ל בפ' הנזכר: נחתום. מבשל קדרות כמי קרוי נחתום: יקדיח. ישרוף: **מודדת** אשה קמח לעיסתה כדי שתטול חלתה בעין יפה. שיעור חלה אחד מכ"ד לכהן וכשאינה יודעת מדת עיסתה היא מקפדת ואומרת אין כאן כל כך אבל כשיודעת מידת עיסתה עיניה יפה: תנא דבי שמואל. בתוספתא שסדר שמואל מתנאים שלפניו כמו שסידר רבי חייא ור' הושעיא וכמו שסדר רבי המשנה: השתא דאמר שמואל אסור והוא שנה מותר הלכה למעשה אתא לאשמועי'. שהבא לשאול הלכה לעשות מעשה מורינן לו לאסור ואי חזי איניש דעביד לא מחינן בידיה דהלכה מותר ואין מורים כן ופסק הרב אלפסי ז"ל כשמואל דלמעשה אסור דאע"ג דרב ושמואל הלכה כרב באיסורא הכא שאני דאביי דרש מילתיה הלכה למעשה ומיהו מסתברא דלצורך הפסח שהאשה צריכה למדוד שרי אפי' למעשה דלא גרע מתבלין לנחתום: **תנו** רבנן אין שוכין קמח ביו"ט. פי' רש"י ז"ל משום דאפשר מאתמול פי' לפירושו ומתסר מדרבנן דאלו מדאורייתא לא מפלגי' באוכל נפש עצמו בין אפשר ללא אפשר: ושוין שאם נפל לתוכו צרור או קיסם ששונין. דהא לא אפשר מאתמול דביו"ט נפל ואחרים פירשו דמש"ה אסר ת"ק שאע"פ שרוב בני אדם אין שונין אלא ליומן אפי' הכי אסור דמיחלף במרקד שהיא מלאכה שנעשית לזמן מרובה ומאן דשרי לא גזר וקי"ל כת"ק דאין שונין מיהו בשינוי שרי כדמוכח עובדא דדביתהו דרב אשי ואפשר דמדינא בלא שינוי שרי כדמוכח עובדא דדביתהו דרב יוסף דהוה נהלה קמחא

רש"י

גמ' אבל קודר לקב. עלמו בכרי וממלאו מדה שלם לתת בתוכו ובעמוד פירש בע"א. קודר לשון נוקב: יקדיח. ישרוף: בעין יפה. שיעור חלה אחד מעשרים וארבע לכהן וכשאינה יודעת מדת עיסתה מקמצת ומחשבת אין כאן אלא כך אבל כשיודעת מדת עיסתה יודעת כמה תטול ועיניה יפה בה: תנא דבי שמואל. תוספתא שסידר שמואל מתנאים שלפניו כמו שסידר רבי המשניות: השתא דאמר שמואל אסור. והוא שונה במשנתינו מותר: שמואל. בשמעתיה: הלכה למעשה אתא לאשמועי'. שהבא לשאול הלכה למעשה מורין לו לאסור ואי חזינן איניש דעביד להתיר לא מחינן ביה דהלכה דמותר ואין מורין כן: אין שונין קמח. שריקד בחול כבר ובא לשנותו בנפה ליפותו אין שונים דאפשר ליה לעשות מאתמול: שונין. דליכא טירחא ודבר הנראה שזו היא פעם שנייה ואין זה כמרקד: מהולתא. נפה: אגבא דפתורא. אחורי השולחן שהיתה מהפכת השולחן שיש לו תוך והיתה שונה קמח על אחוריו משום שינוי: הא דידן. אשתי: ברתיה דרמי בר חמא. דהוה מרא דעובדא: רועה. מגדל בהמות שלו ומוכר מהן: הרגיל אצלו. שמתוך שרגיל אצלו מאמינו ונותן לו בלא שום פיסוק דמים: פטם. המפטם עופות: סכום מקח. סכום הדמים: סכום מדה. קב או קביים (ג):

סליקו להו אין צדין

המביא כדי יין ממקום למקום. בתוך התחום או ע"י עירוב מחוץ לתחום: לא יביאם בסל או בקופה. לתת שלשה או ארבעה לתוך הקופה משום דמיחזי כעובדא דחול לשאת משאוי: אבל מביא על כתיפו. אחת או שתים דמוכח דהוי לצורך יו"ט: ומתחילין בערימת התבן. אע"פ שלא זימנה מבעוד יום ולא היה רגיל להסיק ממנ' ובגמר' מפרש טעמא אמאי אינו אסור משום מוקצה: אבל לא עצים שבמוקצה. רחבה שאחורי הבתים קרוי מוקצה על שם שהיא מוקצה לאחור ואין נכנסין ויוצאין לה תדיר ונותנין שם עצים וכל דבר שאין דעתו ליטול עד זמן מרובה: **גמ'** אם א"א לשנות. כגון שזימן הרבה אורחין וצריך להביא הרבה ביחד

גמרא

להיות מונים בתוך ביתם: **גמ'** מאי אבל לא במדה אמר רבא שלא יזכור לו [א] שם מדה אבל כלי העומד למדה ימלאנו: אדבריה רב חסדא לרב עוקבא ודרש לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו אבל קודר הוא קב או קביים ונותן לפני בהמתו ואינו חושש פירוש קודר משער [ב] באומד דעתו והנחתום מודד תבלין ונותן לתוך הקדרה בשביל שלא יקדיח תבשילו: אמר ר' יהודה בר אבא אמר רב מודדת אשה קמח לעיסתה כדי שתטול חלה בעין יפה ושמואל אמר אסור והא תנא דבי שמואל מותר אמר אביי (א) השתא דאמר שמואל אסו' ותנא דבי שמואל מותר *שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועי' דאסור [ג] וכן הילכתא ת"ר אאין שונין [ד] קמח ביו"ט משום רבי פפוס ומשום רבי יהודה בן בתירא אמרו שונין ושוין שאם נפלו לתוכו צרור או קיסם ששונין: דביתהו דרב יוסף הוה נהלה קימחא אגבא דמהולתא אמר לה חזי דאנא ריפתא מעליתא בעינא מינך: [ה] דביתהו דרב אשי הוה נהלה קימחא אגביה דפתורא אמר רב אשי °הא דידן ברתיה דרמי בר חמא היא ורמי בר חמא הוה שכיח קמיה דרב פפי מרי דעובדא ואי לאו דחזאי בבי נשא לא הוה עבדה: ת"ר הולך [ב] אדם אצל [ו] רועה הרגיל אצלו ואומר לו תן לי גדי אחד או טלה אחד אצל טבח הרגיל אצלו ואומר לו תן לי כתף אחד או ירך אחת אצל פטם הרגיל אצלו ואומר לו תן לי תור אחד או גוזל אחד אצל נחתום הרגיל אצלו ואומר לו תן לי ככר אחד או גלוסקא אחת אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי עשרים ביצים או חמשי' אגוזים ועשרה אפרסקין חמשה רימונים ואתרוג אחד ובלבד שלא יזכיר לו סכום [ז] מקח ר"ש בן אלעזר אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מנין פירוש סכום מקח כגון שיש עליו כסף לא יאמר (ב) לו תן לי בכסף ויש לך עלי כסף אחר הרי יש לך בידי שני כספים וסכום מנין לא יאמר לו הרי יש לך בידי חמשים אגוזים תן לי חמשים אחרים והרי יש לך בידי מאה (א):

סליקו להו אין צדין

המביא [ג] כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא על כתיפו או לפניו המוליך את *) התבואה לא יפשיל את הקופה לאחוריו אבל מביאה הוא בידו או לפניו ומתחילין *בערימ' התבן אבל לא בעצים שבמוקצה: **גמ'** תנא אם אי אפשר לשנות מותר:

*) אולי צ"ל התבן וכ"ה בגמ' וברא"ש עי' רש"י בגמ'

רבינו נסים

אגבא דמהולתא כלומר אחורי הנפה כדי לשנות ואמר לה רב יוסף חזי דאנא ריפתא מעליתא בעינא מינך כלומ' ואיך צריכה לשנות ואפש' שלכך הביאה הרב אלפסי בהלכות (א) ודביתהו דרב אשי הוה מחמרא אנפשה: הא דידן. אשתי זאת: מרי דעובדא הוה. מדקדק במעשיו: **וגרסי'** בגמ' פוק חזי כמה מהולתא רקדן בנהרדעא. ולפי גירסא זו נראה שאפי' רקוד מותר בשינוי וכך העידו בתוס' על רבינו שמואל שהיה מתיר לרקוד בשינוי אבל רש"י ז"ל גורס כמה מהולתא הדרן בנהרדעא כלומר חוזרות בעיר כדי לשנות אבל רקוד לעולם אסורה: **ת"ר** הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו וכו'. פירש הרב בעל הלכות ז"ל כולם בישראל אבל בנכרי לא משום דתור אחד או גוזל אחד לא דחיישינן שמא ילוד וכן ככר או גלוסקא לא דחיישינן שמא היום נטחנו החטים וכן בלים שמא נולדו היום ואפשר דאפילו בנכרי נמי שרי בר מפירות שיש במינו במחובר אבל בתור או בגוזל ליכא למיחש שמא מהיום נילודו שרובם נילודים מאתמול וביצים נמי רובן מאתמש הן לפיכך מותרין דאזלי' בתר רובא וכדכתבינן בפ"ק דמכילתין [סי' תתכ"ד סוף ד"ה ודוקא. ע"ש] וכן כתבו בתוס' אלא שאני [חוכך] הכא אי אזלי' בתר רובא בדבר שיש לו מתירין כיון דקי"ל דאפי' באלף לא בטיל ואפשר דהתם שאני דאיתחזק איסורא ומיהו בפת ליכא למיחש למידי שאפי' נטחן היום משום מוקצה ליתא שכבר היו החיטין ראויין לכוס ומשום מלאכה ליכא דלצורך נכרי נעשית: ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח. כתב הרב אלפסי ז"ל כגון שיש עליו כסף לא יאמר לו תן לי בכסף ויש לך עלי כסף אחר הרי יש לך בידי שתי כספים וסכום מנין לא יאמר לו הרי יש לך בידי חמשים אגוזים תן לי חמשים אחרים יהא לך בידי מאה ותמהני אם אמר לו תן לי בכסף אע"פ שלא עשה חשבון לומר הרי יש לך בידי שתי כספים מיתסר ועוד דפשיטא דהיינו מקח וממכר וכ"ל דתן לי בכסף לאו דווקא אלא תן לי בכדי שיהו לך בידי שתי כספים וס"ד אמינא כיון שאינו פוסק בפירוש על מה שהוא לוקח עכשיו שרי קמ"ל: סליקו להו אין צדין

המביא כדי יין ממקום למקום. בתוך התחום או ע"י עירוב: לא יביאם בסל ובקופה. לתת שלש וארבע בתוך קופה אחת מפני שנראה כמעשה חול לשאת משאות: אבל מביא על כתפו. אחת או שתים דמוכח דלצורך יו"ט הוא: או לפניו בידו. ואע"ג דמסקינן בפ' מפנין [דף קכ"ז] דאפושי במשוי עדיף מאפושי בהלוכה שאני הכא דעביד עובדין דחול וכמו שכתבנו עלה דההיא [דף כ"ה:] לא יביאנה במוט ובמוטה: ומתחילין בערימת התבן. מוקמינן לה בגמ' בתבנא סריא דלא מיתסר משום מוקצה כמו שנפרש בסייעתא דשמיא: **גמ'** אם א"א לשנות

שלטי הגבורים

א מיי' אוסר בכלי המיוחד למדה ולא נהירא להרא"ש ז"ל:

לשון ריא"ז

אומר אדם לחנוני מלא לי כלי זה אע"פ שהוא מיוחד למדה אבל לא יזכור לו שם מדה לומר תמדוד לי או שם מקח שיאמר תמכור לי ונראה בעיני שאם הוא צריך לשנים או לשלשה מדות אומר תמלא לי פעם אחת או פעם אחרת הכלי לפי צרכו הואיל ואינו מזכיר שם מדה או שם מקח מותר דאפילו אם יש שנתות בכלי והוא ממלא עד השנתות מותר כמבואר בקונט' הראיות:

ב פירש"י קודר נוקב בכרי נקב עלמו וממלא שלא כדרך מדה דלא כרבינו:

לשון ריא"ז

אבל קודר הוא ומבקע לתוך השעורים קב או קביים ונותן לפני בהמתו ואינו חושש שאינו נראה כמודד:

ג סמ"ג פליג ופסק דהאשה מותרת למדוד קמח ביו"ט וכתב דהכי שדרו ממתיבתא דסורא דהלכה כרב באיסורי ועוד דתנא דבי שמואל כוותיה ורבינו אוסר וכן מיי':

לשון ריא"ז

ד אע"פ שאסור לנפות קמח ביו"ט אם היה מנופה מעיו"ט שונין אותו פעם שנייה ביו"ט ואם נפל לתוכו צרור או קיסם אסור לשנותו מפני שנראה כבורר כמבואר בקונטרס הראיות:

ה כתב הרא"ם ז"ל ומה שהביא הרב אלפסי הני תרי עובדי אע"ג דלכאורה משמע דפליגי אהדדי רב יוסף לא בעי שינוי ורב אשי בעי שינוי ומסתמא הלכה כרב אשי ולא היה לו להביא עובדא דרב יוסף אומר אני דסבירא דל"פ אהדדי דשינוי אגבא דמהולתא לא בעיא לפי שאינו נרקד יפה והיינו דקאמר לה רב יוסף ריפתא מעליתא בעינא ואגבא דמהולתא אין הפת יפה אבל שינוי דאפתורא בעי ודלא כרמב"ם ז"ל שדימה שניהן יחד שכתב ואם שינה מותר כגון שרקד מאחורי הנפה או שרקד על גבי השלחן:

ו וה"מ חנוני ישראל אבל חנוני כותי אסור ליקח ממנו דבר שבמינו במחובר שמא נלקט היום ולא דבר שמחוסר צידה שמא ניצודו היום ולא ביצים שמא נולדו היום אבל דבר שאין במינו במחובר אפי' הובא היום מחוץ לתחום שרי וכן קמח שנטחן היום שרי כיון שרובן נכרים אדעתא דנכרי' טחני ליה ומשום מוקצה ליכא דחיטין נמי חזי לכוס בין השמשות ולעשו' מהם קליו' ודייסא: כתב הרא"ש בתשובה לא התירו לקנות ביו"ט אלא כדרך שמפרש בגמ' הולך אדם אצל חנוני וכו' אבל ישראל שאומר לנכרי מעי"ט שתקנה לי יונים מחר לא יפה עשה אבל אם עשה כבר מותר לאכול ממנו אפילו בו ביום ובלבד שלא יהא מפריחין ולא יהיו אסורין משום מוקצה אבל אם רגיל בכך אסור לאכול מהם אפי' קנה כבר דאין זה חשוב דיעבד כיון שרגיל בכך:

לשון ריא"ז

ובלבד שלא יזכיר לו שם מדה או שם מקח ולמוצאי יו"ט עושה עמו חשבון: אפילו חנוני מותר ליקח ממנו בענין זה אך אם היה דבר שיש לחוש שמא נתלש היום או אם היו ביצים שיש לחוש שמא נולדו היום שהן אסורין כמו שמבואר בה"ג ומותר לקחת ממנו פת אפי' נטחן ביו"ט שהרי החיטין והקמח מוכנים היו ואין בהם משום מוקצה אע"פ שאסור לטחון ביו"ט הרי לא טחן הנכרי בשביל ישראל כמו שביאר מז"ה בפסקיו ונראה בעיני שאף בשבת מותר ישראל לאכול מן הפת שאפה הכותי לעצמו שאף הקמח מוכן היה ואין בו משום מוקצה כמבואר בקונטרס הראיות: ז כתב הרא"ש זו היא גירסת

עין משפט

א מיי' פ"ג מהלכות יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סימן תקו:
ב מיי' פרק ד מהלכות יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סימן שכג תקיז:
ג מיי' פרק ה מהל' יו"ט

חדושי אנשי שם

מהר"ם(א)ה"ז דומה לדברי הרב אלפסי והלכתא ואין מורין כן והאשרי פירוש לדעת רב אלפס דשנוי דאגב מהולתא אין נרקד יפה ואין הפת יפה הוא דלא בעיא אבל שנוי אגבא דפתורא דלא מעכבי ביפוי הפת בעיא:

הגהות הרי"ו

(א) כה"ג ברי"ף שבת פ"ה סי' שנח: (ב) נ"ב נ"ע דגם תן לי בכסף לבד ג"כ אסור דתנן לעיל בסי' תתקא לא יאמר לו שקול לי בדינר בשר: (ג) ובפנים פי'

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ברי"ף ישן כתוב הג"ה וז"ל ואני שמואל קבלתי סכום מקח אם ישאל לו מאה אגוזים אם מאה נמכרי' בפשוט אל ישאל ממנו מאה אלא או פחות או יותר ישאל ממנו עכ"ל:

שיטת ריב"ב

גמ' ה"ג אבל אם היה לו כלי המיוחד למדה ימלאנו. כלומר אומר אדם לחברו מלא לי כלי זה אע"פ שאותו כלי המיוחד למדה ומוליך היין באותו כלי לביתו כדאמרי' בגמ' דעבדי אינשי דמקרבי חמרא במנא דכילא ושתו כלומר בדרך מתנה ולא בדרך מקח ובהלכות הרב ז"ל מצאתי כתוב אבל אם היה כלי העומד למדה ימלאנו וכ"ל דטעות סופר דלאו הכין הוא בו דגמרא דגא ואולי יצאה הטעות מיד הסופר הראשון כי כן מצאתיה בכל נוסחי ההלכות: שיעור חלה אחת מעשרי' וארבע' לכהן וכשאינה יודעת מדת עיסתה היא מקמלת ואומרי' אין כאן כל כך אבל כשיודעת

רש"י (המשך)

עיסתה יודעת מה תפרים ועיניה יפה בה: אין שונין. קמח שרקדו מאתמול ובא לשנותו בנפה ליפותו דאיפשר מאתמול: שונין. דליכא טרחא ודבר הנראה הוא שזו היא פעם שניה ואין זה כמדקדק לברור: אגבא דמהולתא. אחורי הנפה. כדי לשנות: ריפתא מעליא. אי את צריכה לשנות דשונין קמח כיום טוב: סליק פירקא

המביא כדי יין ממקום למקום. בתוך התחום או על ידי עירוב: לא יביאם בסל ובקופה. לתת שלש או ארבע לתוך קופה ויראה משום דנראה כמעשה חול: אבל מביא על כתפו. אחת או שתים דמוכח דלצורך יו"ט הוא: או לפניו. בידיו: ומתחילין בערימת התבן להסיק. ואע"פ שלא זמנה מבעו"י ולא היה רגיל להסיק והשתא משמע דלית ליה מוקצה: אבל לא בעצים שבמוקצה. רחבה שאחורי בתים קרויה מוקצה על שם שנותנין שם כל דבר שאין דעתו ליטול עד זמן מרובה ובגמ' פריך סיפא אתאן לרישא דהשתא משמע דאית ליה מוקצה: גמ' אם א"א לשנות

כגון שזימן אורחים הרבה שצריך להביא הרבה ביחד מותר: דדרו בדוחקא. משוי שאדם יחיד נושא על כתפו בטורח אם בא לשאתו ביו"ט לצורך יו"ט כגון חבית או שק מלא פירות ישאנו ביו"ט: בדיגלא. עתר שקורין פורקא כדרך נושא מלח למכור מפני שצריך לשנות וכשהוא משנה ישנה להקל משוי ולא להרבות טורח ביו"ט ועתר נוח הוא לשאת בו משא כבד וכשנושא בו חבית הנישאת בכתף משנה להקל הוא: דדרו בדיגלא. משוי חבית גדולה שרגילין לנושאה בדיגלא: לדרו באגדא· דדרו (ביו"ט) לאותו משוי בשני בני אדם במוט על כתפיהם לדרו ביום טוב בשינוי לאותו משוי: נר מצוה

אתקין *רב במחוזא דדרו בדוחקא לידרו *)בדיגלא דדרו בדיגלא לידרו באגדא דדרו באגדא לידרו באכפא דדרו באכפא נפרוס סודר' עליה ואם לא איפשר לשנויי שרי דאמר מר אי אפשר לשנות מותר אמר ליה רבה בר רב חנן לאביי תנן אין מספקין ואין מטפחין ואין מרקדין והאידנא קא חזינא דקא עבדי ולא אמרינן להו ולא מידי אמר ליה הנח להן לישראל מוטב שיהו שוגגים ואל יהו מזידין והני מילי במילי דידעינן בודאי דלא מקבלי מינן אבל במידי דלא ידעינן מחוייב למחות בידם והני מילי בדרבנן אבל בדאורייתא לא ולא היא לא שנא בדאורייתא ולא שנא בדרבנן לא אמרינן להו ולא מידי דהא °תוספות [א]עינוי דיום הכיפורים דמדאוריי' תתקז הוא וקא חזינן להו דאכלי ושתו עד שחשיכה ולא אמרינן להו ולא מידי: מתחילין בערימת תתקח התבן אבל לא בעצים [א] שבמוקצה אוקמא רב כהנא כר' יהודה דאית ליה מוקצה והאי דמתחילין בערימת התבן בתיבנא סריא דאית ביה קוצי דלא עבדי ליה אוצר: מתני' *אין [ג]נוטלין עצים מן הסוכ' אלא מן הסמוך לה תתקט מביאין עצים מן השדה מן המכונס מן הקרפף ואפילו מן המפוזר איזהו קרפף כל שהוא סמוך לעיר דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר כל שנכנסין בו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת: גמ' מאי שנא מן הסוכה דלא משום דקא סתר אהלא מסמוך לה נמי קא סתר אהלא אמר רב יהודה אמר שמואל מאי מן הסמוך לה מן הסמוך לדפנות רב מנשיא אמר באיסורייתא: תני ר' חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ור"ש [ב] מתיר ושוין בסוכת החג בחג שהיא [ג] אסורה ואם התנה עליה

בהכפא. במוט שבידיהם משום שינוי ואע"פ שאינו להקל מ"מ שינוי הוא ואינו מרבה טורח בשינויו: לפרוס סודרא. קל הוא ואינו מכביד ולשינוי בעלמא הוא להצנע: ואם אי אפשר לשנות. שאין לו סודר לכסותו:*

והא דלא חיישינן הכא בסודרא דילמא אתי לידי סחיטה ובגמ' אמרי' דהכי נשי דמליין [אלבייהו] מיא ביומא טבא היכי ליעבד לפרוס סודרא עילויה זימנין דמיטמים במיא ואתי לידי סחיטה כתב הר"ז הלוי ז"ל דהכא ביין וביין ליכא למיחש לסחיטה משום דסחיטה מתורת כבוס מיתסרא וביין כי סחיט אכתי נשאר לכלוך אדמימותו ומשום הכי ליכא למיחש ביה והיינו דתנן [שבת קלט:] מסננין את היין בסודרין*) היינו בסודרין שעומדין לכך דבהנהו לא אתו למסחט וכי אמרינן לפרוס סודרא עליה היינו בפירות שאי אפשר לבא לידי סחיטה: תנן אין מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין. מספקין ידיו זו על גב זו מטפחין כף על ירך מרקדין ברגל וכל הני משום שיר או משום אבל וכולן נאסרו משום שבות גזירה שמא יתקן כלי שיר: הנח להם. בדבר שהרגילו בו ולא יחזרו בהם מוטב שיעשו שוגגין ואל יהו מזידין: בדרבנן. כי הנך דמטפחין: תוספות יוה"כ. שצריך להתחיל ולהתענות מבעוד יום: דאורייתא הוא. דנפקא לן מועניתם את נפשותיכם בתשעה: דאכלו ושתו עד שחשיכה גרסי' ולא גרסי' משחשיכ' ולא עד שחשיכה ממש דאי הכי הרי מכניסין עצמן לספק יוה"כ עצמו אלא סמוך לחשיכה קאמר וכ"ת א"כ אמאי נימחי בהו והא על כרחין מוסיפין קצת דאי אפשר לצמצם הרבו דמכאן

דתוספות עינוי של יוה"כ יש לו שיעור אלא דלא ידעינן ליה ולי נראה כיון שמצוה תורה תוספות צריך להוסיף מחול על הקדש אי זה [זמן] חוץ מן הזמן שהוא נזהר בו מן הספק שאם לא כן לא היה צריך להזהיר על תוספות וזה על דעת מי שסובר דמאי דאמרי' דספקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא היא: והך סוגיא מיחלפא בסוגיין דשבת בפ' שואלן [דף קמח:] דהתם אסיקנא דדוקא בדרבנן אבל בדאורייתא מחינן בהו וכדסוגיין נקטינן כיון דעביד עובדא ולא מחו בהו בדאורייתא מיהו איכא מאן דאמר דדוקא מידי דלא כתיב בהדיא כתוספות עינוי אבל במידי דכתיב בהדיא בדאורייתא מחינן בהו: מתחילין בערימת התבן. להסיק ואע"פ שלא זימנה מבעוד יום ולא היה רגיל להסיק ממנה: אוקמה רב כהנא כרבי יהודה דאית ליה מוקצה. מדקתני סיפא אבל לא בעצים שבמוקצה והא דמתחילין בערימת התבן בתבנא סריא נרקב ומסריח שאינו ראוי למאכל בהמה ולא ללבון לבנים דהא אית בהו קוצי ואינו יכול (לגבב) [לגבל] לא בידיו ולא ברגליו ולא עבדי ליה אוצר וסתמיה להסקה קאי ולית בהו משום מוקצה: מתני' אין נוטלין עצים מן הסוכה. כגון בפסח או בעצרת ויושב בסוכה בגנה או בפרדס אין נוטלין מן הסכך אלא מן הסמוך לה השתא משמע אם הוא עב שנתנו בו קנים הרבה מותר ליטול מהן ובגמרא פריך עלה: ומביאין עצים מן השדה מן המכונס וכו'· אפרשנה בסמוך בס"ד: גמ' מן הסמוך לה נמי קא סתר אהלא. דכיון דבטלה לגבי סכך כל פורתא דשקיל מיניה סתירה היא: סמוך לדפנות. קנים שזוקפן סביבות הדפנות דכיון דלא נארגו עם הדופן לא בטלי לגבי דופן ואינו דומה לסכך שהסכך אינו ארוג לפיכך הכל שוה העליון כתחתון סכך הוא: [רב מנשיא אמר] אפילו תימא שאין סמוך לדפנות אלא סמוך לסכך וכי תנא מתני' באיסורייתא חבילות של קנים שנתנן על הסכך ומדלא התיר אגדן לא בטלינהו לגבי סככה אלא להצניען שם: תני ר' חייא בר יוסף קמיה דר"י אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ור"ש מתיר ואפי' מן הסכך. בגמ' פרכינן לר"ש הא סתר אהלא ומוקי לה בסוכה רעוע' מעיו"ט ונפלה ביו"ט דדעתיה עילויה מעיו"ט אבל בסוכה בריאה אפי' נפלה מודה ר"ש דאסור דמוקצה מחמת איסור היא דכיון שהיתה בריאה מאתמול לא יהיב דעתיה עילוה ודמיא לכוס וקערה ועששית [שבת מד:] דמודה בה ר"ש: ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה. פירוש אפילו ברעועה: ואם התנה עליה הכל לפי תנאו. ואפילו לר' יהודה דתנאי מהני לכל מוקצה מחמת איסור לאחר שיעבור זמן איסורו והכי

*) ואחרים אומרים דאפי' ביין חיישינן לסחיטה וכי תנן מסננין את היין בסודרין היינו כו' גי' ד"ת

רש"י

ביחד מותר: דדרו בדוחקא· משאוי שאדם נושא על כתפו בחול בטורח אם בא לשאת אותה ביו"ט לצורך יו"ט כגון חבית או שק מלא פירות: בדיגלא· עתר כעין רעספ"א בלשון אשכנז (א)כדרך נושאי מלח למכור מפני שצריך לשנות וכשמשנה ישנה להקל משאוי ולא להרבות טורח יו"ט ועתר זה נוח לשאת בו משא כבד וכשנושא חבית גדולה שדרך לשאת בדיגלא: לידרו באגדא· ישאוהו ביו"ט ב' בני אדם במוט על כתפיהן דהיינו שינוי להקל: דדרו באגדא· כגון על כתפיהן לידרו ביו"ט לאותו משאוי: באכפא. במוט בידיהן משום שינוי: נפרוס סודרא· קל הוא ואינו מכביד ושינוי בעלמא הוא להצנע: ואם אי אפשר לו לשנות· כגון שאין לו סודר לכסות שרי: מרקדין· ברגל מספקין על יד ומטפחין על הלב וכולן נאסרו משום גזרה שמא יתקן כלי שיר: מוטב· שיעשו שוגגין ולא יהו מזידין לעבור כשידעו ולא ימיחו בכך: וה"מ דהנח להן לישראל: בדרבנן· היכא דארגילו למעבד בדרבנן כי הא דמספחין: תוספת יוה"כ· שצריך להתחיל להתענות מבעו"י דאורייתא הוא דנפקא לן מועניתם את נפשותיכם בתשעה ואכלי ושתו עד חשיכה: כרבי יהודה· מדקתני אבל לא בעצים שבמוקצה: סריא· נרקב וסריח שאין ראוי למאכל בהמה: ודאית ביה קוצי. שאין ראוי סתמן לטיט ללבון לבנים: מתני' אין נוטלין עצים כו'· מפרש בגמ': מביאין עצים·תלושין מן השדה שבתוך התחום ביו"ט: ומן הקרפף· שהוא משתמר ומוקף סביב: אפילו מפוזרין· שבו כי לא הקצה מדעתו: סמוך לעיר· ממש אפילו בתוך התחום אפילו בסופו: גמ' דקא סתר אהלא· דכיון דבטליה גבי סכך כל פורתא דשקיל מיניה סתירה היא: סמוך לדפנות· לאו סותר אהל הוא: איסורייתא· חבילת של קנים שנתן על הסכך מדלא התיר אותן לא בטלי לגבי הסכך אלא להצניען הניחם שם: ר"ש מתיר· ובתלמודא מוקי לה בסוכה שנפלה דליכא משום סתירת אהל וכגון שהיתה רעועה דמאתמול דעתיה עליה וטעמא דת"ק דאסר משום מוקצה: ואם התנה עליה· מבעו"י שאם תפול למחר יסיקנה

שלטי הגבורים

גירסת רש"י ופי' ההוא מידה קב או קביים הכוס מקח דמים ור"ת גורם הכוס מנין במילתיה דת"ק והכי איתא בתוספ' ופי' בה"ג שלא יאמר נטלת כך וכך אגוזים טול עדיין כך כדי שיהא לך מאה או מאתים ורבי שמעון בן אלעזר מתיר אע"פ שמזכיר הכוס מנין מאחר שאינו מזכיר הכוס מקח שלא יאמר לו טול כך וכך להשלים דינר וה"ר אלפסי גורם במילתיה דת"ק מקח ובמילתיה דר"ש מנין ולכך יש ליזהר בשניהם וכן פסק הרמב"ם ז"ל שלא יזכיר שם דמים ולא הכוס מנין:

א כתב הטור אבל לא בעצים שבמוקצה שהן מוקצין והא איכא לאוקמי כר"ש וסיפא בארזים ואשוחים דמודו בהו ר"ש כיון שעומדין לבנין הוי מוקצה מחמת חסרון כים והיכא נמי לאוקמיה כרבי יהודה ובכל מיני עצים ורישא איירי בתבנא סריא דאית ביה קוצי ואינה ראויה אלא להסקה וזה תלוי בשינוי דעת הפוסקי' בענין מוקצה:

לשון ריא"ז

ב אין נוטלין עצים מן הסוכה ביו"ט אע"פ שאינה סוכת מצוה מפני שהוא כסותר בנין אבל נוטלין מן העצים הסמוכין לדפנות שאינם ארוגין עם הדפנות והרי הן כשאר עצים וכן החבילין העומדין על הסכך שאינן כסכך עצמו ואם נפלה הסוכה ביו"ט נוטלין אפי' מן הסכך עצמו והוא שהיתה הסוכה רעועה שדעתו עליה מערב יו"ט שיודע שעתידה ליפול אבל אם היתה סוכה בריאה שנפלה ביום טוב אסור ליטול מעציה אפי' אחר שנפל כמבואר בקונטרס הראיות:

ג עצי הסכך כל זמן שהסוכה קיימת אסורין מן התורה נפלה אסורין מדרבנן ור"ת פי' אפילו בעודה קיימת אין האיסור מן התורה אלא במה שצריך להכשר סוכה והשאר אינו אסור אלא מדרבנן ובדפנות אין בהם שום איסור ומיי' כתב שגם עצי הדפנות אסורים ולא נהירא להרא"ש:

שיטת ריב"ב

לשנות כגון שזימן אורחים הרבה שצריך להביא הרבה: דדרו בדוחקא. משוי שאדם יחיד נושא על כתפו בחול בטורח: לידרו בדגלא. עתר שקורין איספורטא כדרך נושאי מלח למכור מפני שצריך לשנות וכשהוא משנה ישנה להקל משאו ולא להרבות טורח ביום טוב ועתר זה נוח לשאת בו משא כבד: לידרו באגרא. שני בני אדם במוט על כתפיהם דהיינו נמי שינוי להקל: ליפרוס סודרא עילויה. קל ולאו מכביד ושנויא בעלמא הוא ולהצנעה והא דאמר אביי בגמ' היכי תעביד תפרוס סודרא עילויה זימנין דמיטמים במיא ואתי לידי סחיטה לא קשיא כאן בכדי מים כאן בכדי יין שהכבוס והסחיטה אינה אלא במים אבל יין אין בו משום כיבוס וסחיטה כמו ששנינו ומסננין את היין בסודרין: אין מטפחין. משום שיר או משום אבל מטפח ידיו זו על זו: מספקין. כף על ירך: מרקדין. ברגל: וכולן שאמרו משום שבות. גזרה שמא יתקן כלי שיר: הנח להם לישראל. בדבר שהרגילו בו ולא יחזרו בהם מוטב שיעשו בשוגג ואל יהיו מזידין: תוספת יום הכפורים. שצריך להתחיל ולהתענות מבעוד יום: פים' מתחילין בערימת התבן וכו': גמ' בתיבנא סריא. נרקב ומסריח שאינו ראוי למאכל בהמה ואית ביה קוצי דלא חזאי לטינא שאינו יכול לגבלו בידיו וברגליו וסתמא להיסק קאי: מתני' אין נוטלין עצים מן הסוכה. כגון בפסח או בעצרת ויושב בסוכה בגנה או בפרדס: אלא מן הסמוך לה. השתא משמע אם הוא עב שנתנו בה קנים הרבה מותר ליטול מהם ובגמ' פריך הא קסתר אהלא דכיון דבטליה לגבי סכך כל פורתא דשקיל מיניה סתירה הוא: גמ' סמוך לדפנות. קנים שזוקפן סביבות הדפנות דכיון דלא נארגו עם הדופן לא בטלי לגבי דופן ולא דאסרי לסכך שהסכך אינו ארוג לפיכך הכל שוה כעליון כתחתון סכך הוא: באסוריאתא. חבילות של קנים שנתנם על הסכך מדלא התיר אגדן לא בטלינהו לגבי סכך אלא להצניען שרי: ור"ש מתיר. אפילו מן הסכך ופרכי' בגמ' לר"ש הא קא סתר אוהלא ואוקימנא פלוגתייהו בסוכה רעועה מערב יום טוב שנפלה ביום טוב ותנא קמא אית ליה מוקצה וסוכה זו בין השמשות קימת היתה ומוקצה היא מחמת אסור סתירה אבל מן הסמוך לה לאו מוקצה הוא דלית ביה משום סתירה ור"ש לית ליה מוקצה אחר שהיא רעועה מערב יום טוב: ושוין בסכת החג בחג שהיא אסורה. לפי שחל שם שמים על הסכה ואסורה לעולם

עין משפט

סמג לאוין עה טור או"ח סימן תקג תקי: א מיי' פ"ק מהלכות שביתות עשור סמג לאוין סה עה:

ב מיי' פרק ב מהל' יו"ט טור או"ח סי' תקיח:

ג מיי' פרק ב מהל' יו"ט ופ"ו מהלכות סוכה סמג עשין מג טור או"ח סימן תקיח ותרלח:

הגהות חו"י

בע"א והוא פי' ר"ת דמייתי בתוספות: (א) עי' ברי"ף בכאמציעא ס"פ האומנין:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה כו' עד והרב אלפסי ז"ל לא הזכירה בהלכות: אמר הכותב ומדבריו נראה שאינה עיקר בנוסחאות ואינה נמצאת בנוסחא שלו והשמועה כפי הגירסא שלו מתפרשת יפה דאקשינן מעיקרא ומי מהני בה תנאה והאמר רב ששת דעצי סוכה קדושה חלה עליהם וכיון שכן

המאור הקטן

א] אתקין רבא במחוזא דדרו באכפא נפרים סודרא עלייהו והא דאמר אביי היכי תעביד תפרוס סודרא עילויה זימנין דמשתמים במיא ואתי ליה סחיטה לא קשיא כאן בכדי מים כאן בכדי יין שהכבוס והסחיטה אינה אלא במים אבל ביין אין בו משום כבוס וסחיטה כמו ששנינו ומסננין את היין בסודרין: ושוין בסוכות החג בחג שהיא אסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו אוקמה שמואל סיפא אתאן לסוכה דעלמא והרי"ף ז"ל לא הזכירה בהלכות ב] מדאוקמא רב נחמן בסוכה רעועה שנפלה ביו"ם שמעי' מינה דסוכה רעועה מהני בה תנאה ואפי' לר' יהודה שאם התנה עליה מעי"ם ונפלה ביו"ם מוכנת היא ואינה מוקצית מחמת איסור דאי נמי סתר לה קודם נפילה אין בה משום סתירת אוהלא שהיא רעועה אבל לכתחלה אין לו לסתרה משם דמיחזי כמאן דסתר אוהלא וסוכה בריאה לא מהני בה תנאה ומוקצית היא מחמת איסור ואפילו לר' שמעון דלא יהיב דעתיה עלה מאתמול ויש בה משום סתירת אהל ואם היא רעועה ונופלת ולא התנה עליה היינו פלוגתייהו לר' יהודה אסורה ולר' שמעון מותרת וקי"ל ביו"ם כר' יהודה ובמוקצה מחמת איסור כה"ג כגון מותר השמן שבנר שכבה אפי' בשבת קי"ל כר' יהודה· וסוכה דמצוה לא מהני בה תנאה כלל ל"ש בריאה ול"ש רעועה דמגו דאתקצאי למצותה הדא שעתא אתקצאי לכולהו שבעת יומי דכחד יומא אריכא דמו ונויי סוכה מהני בהו תנאה באומר איני בודל מהן כל בין השמשות ואי לא אמר הכי אסירי בכלהו יומי דסוכה דמגו דאתקצו לבין השמשות אתקצי נמי לכלהו יומי דסוכה:

השגות הראב"ד

א] אתקין רבא במחוזא וכו' עד ומסננין את היין בסודרין: א"א טעה בזה ובעל ההלכות פי' כי סחיטת המים הוא גמר הכבוס. וסחיטת היין חייב משום דש והיינו סחיטה דמסוכרייתא דמזיאתו שבסחיטתו מטיף היין לחבית ומסננין את היין בסודרין דלא חיישינן דילמא סחיט להו דכיון דלא קפיד בהו ומסננין בהו לא סחיט להו. ואי משום היין שבהן כיון דאית בהו שמרים או קסמים לא סחיט להו והא דאמר רבא נפרוס סודרא עלויה כיון דתרי ניהו מדכרי אהדדי ולא אתי ליד' סחיטה כדאמרינן בשבת בענין אלונתית אבל אשה ודאי איכא למיחש לה: ב] ומדאוקמה ר"נ בסוכה רעועה וכו' עד מהני בה תנאה וכו'. א"א

והכי איתא בירושלמי וכמו שכתבתי בפרק כירה: ומי מהני בה תנאה וכו' חג הסוכות שבעת ימים לה'. ומשמע כל שבעה הוא הקדש: על החגיגה על שלמי חגיגה. לאסור משהוקדשו: חג. חגיגה: ולא מהני בה תנאה והא תניא סככה כהלכתה וכו' ותלה בה יינות שמנים וסלתות. בכלים של זכוכית נאה ובודאי כשם שחל שם שמים על הסוכה כך חל שם שמים על עטוריה משום בזוי מצוה ואפי' הכי מהני בהו תנאה וכן בעצי סוכה נמי מהני תנאה דשוין הם ויבאו שניהם: ומפרקינן באומר איני בודל מהם כל בה"ש. כלומר אין ה"נ דתנאי לא מפסיק קדושה בתר דחיילא מיהו תנאה מהני בין בסוכה עצמה בין בעטוריה כשאמר איני בודל מהם [כל בה"ש] דלא חייל עלייהו קדושה והויא ליה גביה כסוכה דלאו מצוה כמי שיש לו אתרוג והתנה עליו לאכלו אם ירצה ואם נמלך יוצא בו והיינו ברייתא דקתני לעיל ואם התנה עליה הכל לפי תנאו אבל עצי סוכה ועטוריה דחיילא עליהן הקדושה בין השמשות איתקצו לז' למצותן על כרחו ולא מהני בהו תנאה אחריני למיחל עלייהו קדושה ולאשתרויי למחר ואפי' נפלה ומאי דנקיט עצי סוכה לישנא דרב ששת נקט וה"ה לעיטוריה נמי דעצי סוכה ועיטוריה כי הדדי נינהו ואיני בודל בלחוד מהני בהו מטעמא דכתיבנא אבל תנאה אחרינא לא זהו דרך הרב אלפסי ז"ל ולפי זה בעצי סוכה נמי כי אמר איני בודל מהני לאישתמושי בהו בחולו של מועד או ביו"ט אם נפלה: **אבל** יש בספרים שלנו גירסא אחרת דבמאי דפרכינן ומי מהני בה תנאה מפרקינן סיפא אתאן לסוכה דעלמא אבל סוכת מצוה לא מהני בה תנאה והאי היא מסקנא דסוגיין ובתר הכי פרכינן ולא מהני בה תנאה והא תניא סככה כהלכתה וכו' ומפרקינן באומר איני בודל מהם כל בין השמשות כלומר לא דאמו נויין לסוכה דנויין לא מיתסרי אלא מפני שהוא מבטלן לגבי סוכה ולפיכך כל שהתנה עליהן ואמר איני בודל מהם כל בין השמשות הרי לא בטלן והרי הן כאילו עומדים חוץ לסוכה אבל סוכה עצמה על כרחו היא קדושה מגזרת הכתוב דמה חג לה': **הלכך** נקטינן דבסוכה לא מהני תנאה כלל אבל בנויין מהני ומיהו דוקא באומר איני בודל שלא בטלן לגבי סוכה מעולם אבל במתנה ואומר לכשארצה אטול לא מהני דכיון דפעם אחת בטלן לגבי סוכה הוו להו כסוכה ולא מהני בהו תנאה: **ומיהו** איכא למידק דהכא גמרי' דסוכה אסורה מן התורה משום היקשא דחגיגה ובפרק במה מדליקין (דף כב:) יהבינן טעמא להך ברייתא [דנויי סוכה] דתני אסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט האחרון של חג משום בזויי מצוה ובפרק כירה (דף מה:) אמרי' דטעמא [דסוכה ונוייה] משום מוקצה תירץ הרמב"ן ז"ל דכולהו איתנהו דעצי סוכה כל ז' אסורין מן התורה כחגיגה ונויי סוכה אסורין כל ז' משום בזויי מצוה והיינו ההיא דפרק במה מדליקין ובשמיני של חג סוכה ונויין אסורין משום מוקצה והיינו ההיא דפרק כירה ומה שיש לדקדק עוד בזה כתבתיו בפרק כירה בס"ד וכ"ל דאע"ג דאיסורא דנויין משום בזויי מצוה מ"מ כיון שטפלן לסוכה עשאן כמוה ואי מתהני מנייהו אפי' לאחר שנפלו איכא משום בזויי מצוה הלכך אפילו התנה ליהנות ממנו לכשיפלו אין תנאו כלום דכי היכי דסוכה אסירא כל זמן מצותה אפילו נפלה נוייה נמי אסירי ומש"ה מקשינן שפיר מנויין לסוכה ומיהו ביום ח' משמע ודאי דמהני תנאו לסוכה ולנוייה כל שנפלו דכיון דלא מיתסרי אלא משום מוקצה מהני בהו תנאה כי היכי דמהני בכל מוקצה: **ועצי** סוכה דמיתסרי [מהיקשא דחג] אף דפנות בכללן שגם הן צריכין להכשר סוכה ומיהו לאחר שעשה השיעור הצריך מן הדפנות ושלם הכשר הסוכה [כגון שתי דפנות וג' טפח] אם אח"כ הוסיף דופן משמע דלא מיתסרא אבל עשאן לארבעתן סתם כולם אסורות ומוקצות (א): **ומאי** שנא מהא דאיתמר הפריש ז' אתרוגין. פי' מאי שנא מאתרוג דאסור מדרבנן מפני שהוקצה למצותו ומהני ביה תנאה משום דכיון שהפריש ז' אתרוגין הוה ליה כמתנה בפירוש שאינו מקצה כל אחד אלא ליומו וכיון שכן מדרבנן נשמע לדאורייתא דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואפי' תנאי בעלמא בלאו איני בודל ליסגי ומשני דכיון דמפסקי לילות מימים שאין מצות לולב בלילה לא דמי לסוכה ומש"ה לא תקון ביה רבנן דלהוי כיומא אריכא: [מתני'] מביאין עצים. תלושין: מן השדה. שבתוך התחום ביו"ט: מן המכונס. אם כנסן מעיו"ט דגלי דעתיה דעלייהו סמיך ולית בהו משום מוקצה אבל מפוזרין מוקצין הן ומן הקרפף שהוא משתמר ומוקף סביב אפילו מפוזרין שבו לא הוקצה מדעתו: סמוך לעיר. ממש: אפי' בתוך תחום שבת· בסופו כך פרש"י ז"ל ואחרים פירשו דטעמא משום גבוב והוי כמעמר ומדינא אפילו מפוזר בשדה שרי דגבוב ביו"ט מותר לצורך אכילה חשיב כבקוע עצים או כהבערה עצמה אלא שבשדה אסרי משום דמחזי כמגבב [דלא] ליומיה ומיהו בגמ' מסקינן דלא שרי אלא מן המכונס שבקרפף משום דס"ל דכל מגבב אפילו בקרפף מיחזי כמאן דעביד למחר ומכונס שבשדות מיחלף במפוזר ומש"ה אין מביאין אלא מן המכונס שבקרפף: **גמ'** אמר רבא עלי קנים ועלי גפנים וכו'· לפי פרש"י ז"ל היינו טעמא משום דכיון דאתי זיקא ומבדר להו אין דעתו של אדם עליהן ואסורין

נר מצוה — תורה אור

הכל לפי תנאו ומי מהני בה תנאה והאמר רב ששת משום ר"ע מנין לעצי סוכה שאסורין בהנאה כל שבעה ת"ל °חג הסוכות שבעת ימים ליי' (ויקרא כג) ותניא ר' יהודה בן בתירא אומר מנין שכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה ת"ל חג הסוכות לה' מה חגיגה לה' אף סוכה לה' ולא מהני בה תנאה והתניא סככה כהלכתה ועיטרה בקרמין ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים שקדים אפרסקין ורימונים פרכילי ענבים ועטרות של שבלים ויינות שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג ואם א התנה עליהן הכל לפי תנאו אביי ורבא דאמרי תרוייהו באומר אין אני בודל מהן כל בין השמשות דלא חיילא קדושה עלייהו כלל אבל עצי סוכה דחיילא קדושה עלייהו איתקצאי לשבעה °ומאי שנא מהא דאיתמר (א) הפריש שבעה אתרוגין לשבעה ימים אמר רב כל אחד ואחד יוצא בו ואוכלו לאלתר ורב אסי אמר כל א' וא' יוצא בו ואוכלו למחר התם דמפסקי לילות מימים כל חד וחד יומא באפיה נפשי' הוא הכא דלא מפסקי לילות מימים כולהו כחדא יומא אריכא דמו:

תתקי א *מביאין עצים מן השדה מן המכונס וכו': (ד' לא:) א"ר יהודה אמר שמואל אין מביאין עצים אלא מן המכונסים שבקרפף והא אנן תנן מן הקרפף ואפי' מן המפוזר מתני' יחידאה היא *דתנן אמר ר"ש בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המפוזרים שבשדה שאין מביאין ועל המכונסין שבקרפף שמביאין על מה נחלקו על המפוזרים שבקרפף ועל המכונסים שבשדות שבש"א לא יביא וב"ה אומרים יביא אמר רבא עלי קנים ועלי גפנים אע"ג דמיכנפי ומותבי כיון דמדלי בהו זיקא ומבדרת להו כמפוזרין דמו ואסורים ואי מנח מנא עלייהו מאתמול שפיר דמי: איזהו קרפף כל שהוא

רש"י

יסיקנה הכל לפי תנאו: ועטרה יפה בקרמים ובסדינים המצויירין. קרמים בגדי צבעונים סדינין לבנים של פשתן: יינות ושמנים. בזכוכית לבנה לנוי: הכל לפי תנאו· ומדקתני אסור להסתפק מהם ש"מ דבטלו לגבי סוכה והוו כמו הסוכה וקאמר דתנאה מהני: אביי ורבא דאמרי תרווייהו· לא דמי לסוכה לענין תנאה ואע"ג דבטלי לגבי סוכה מהני תנאה: באומר· מבעו"י איני בודל מהן מהיות כאן וזכותי בהן ליטלם כל אורך בין השמשות של ערב יום טוב הלכך בשעת ביאת היום שהיתה קדושה צריכה לחול עליהן לא חלה לכך לא הוקצה: אבל עצי סוכה· שאין יכול להתנות תנאי זה כי על כרחו חלה עליהם דע"כ יבדל מהם בין השמשות דספק יום טוב הוא והוי סותר אוהלא חלה עליהן קדושה וע"י זו הקדושה הוקצה לשבעה: ומ"ש מהא כו'· דלא אמרי' באתרוג דמשום בין השמשות קמא איתקצאי לכל שבעה אלא לחד יומא דווקא: ואוכלה לאלתר· דקסבר למצותה איתקצאי והרי נעשית: ורב אסי אומר יוצא בה ואוכלה למחר· דכיון דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולי יומא והא עצי סוכה נמי כיון דאתני עלייהו ליהנות מנייהו בחול המועד כהפריסה ליום ראשון דמי ומשום דבין השמשות קדיש אמרת דאיתקצאי לשבעה: דמפסקי לילות מימים· שאין מצותן בלילה: מן המכונסים שבקרפף· דאיכא תרתי לטיבותא: כמפוזרין דמי· ואפילו לא פזרן הרוח דסתמא לא סמכא דעתיה דקסבר מבדר להו זיקא: ואי אנח מידי עליה· להכביד שפיר דמי דסמכי דעתיה

עין משפט

א מיי' פרק ב מהל' יו"ט טור או"ח סי' תקח :

הגהות חו"י

(א) נ"ב ברי"ף סוכה פ' לולב וערבה סימן אלף נט :

שיטת ריב"ב

ולא מהני בה תנאה כלל לא שנא בריאה ולא שנא רעועה דמגו דאיתקצאי למצותה חדא שעתא איתקצי לכולהו יומי דסוכה ואם התנה וכו': ומי מהני תנאה וכו' עד מה חג לה' אף סוכה לה'. ואוקמה (שמואל) [רב מנשיא] בגמרא סיפא אתאן לסוכה דעלמא אע"פ דפליגי תנא קמא ור"ש בסוכה רעועה דעלמא שנפלה ביום טוב שאין הן שאם התנה עליה מעיו"ט שהכל לפי תנאו אבל סוכה בריאה אפילו דעלמא לא מהני בה תנאו ומוקצית מחמת איסור היא ואפילו לר"ש ולעולם סוכה דמצוה אפילו רעועה לא מהני בה תנאה כמצאה עכשיו דלא משכחינן היתר נטילת עצים מן הסוכה ביו"ט אלא בסוכה דעלמא שהיא רעועה מעיו"ט והתנה עליה שאם היא רעועה ולא התנה עליה פלוגתא דתנא קמא ור"ש והלכתא כתנא קמא ואם היא בריאה לא מהני בה תנאה ואפי' לר"ש ואם היא סוכה דמצוה אפי' היא רעועה מעיו"ט לא מהני בה תנאה הא למדת דלא משכחינן היתר נטילת עצים מן הסוכה ביום טוב אלא בסוכה שאינה של מצוה שנפלה ביו"ט שהיא רעועה מערב יום טוב והתנה עליה הכל לפי תנאו ומדקתני אסור להסתפק מהן שמע מינה דבטלי להו לגבי סוכה והוו כסוכה וקאמר דתנאה מהני: באומר איני בודל מהן כל בין השמשות. שבשעת ביאת היום שהיתה קדושה צריכה לחול עליהן לא חלה לפיכך לא הוקצו אבל עצי סוכה אינו יכול להתנות עליהן תנאי זה שהרי על כרחו קדושה חלה עליהן הוקצו לשבעה: ומאי שנא מהא וכו'. דלא אמרי' באתרוג דמשום בין השמשות קמא ליתקצי לכל שבעה אלא לחד יומא הכי אתני עלה לחד יומא דאיתמר הפריש שבעה וכו'. יוצא בה. ביומה: ואוכלה לאלתר. סבר למצותה איתקצאי והרי נעשית: ורב אסי אמר יוצא בה ואוכלה למחר. דכיון דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולי יומא והרי עצי סוכה נמי כיון דאתני עלייהו ליהנות מהן בחולו של מועד כפריסה ליום ראשון דמי ומשום דבין השמשות קמא קדיש קאמרת דאיתקצאי לשבעה: דמפסקי לילות מימים. שאין מצותן בלילה: מתני' מביאין עצים. תלושין: מן השדה. שבתוך התחום ביום טוב: מן המכונס. אם כנסן מערב יו"ט דגלי דעתיה דעלייהו סמך ואינן מוקצין אבל מפוזרין מוקצין הן: מן הקרפף. שהוא משתמר ומוקף סביב אפילו מפוזרין שבו אינם מוקצין: סמוך לעיר. ממש: אפילו בתוך התחום. בסופו: גמ' אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף. דתרתי בעינן מכונסין ובקרפף: והא תנן. נקט סיפא והוא הדין נרישא נמי קשיא: כמפוזרין דמו. ואפילו לא פזרתן הרוח דמסתמא לא סמכא דעתיה סבר מבדר להו זיקא: ואי אתנח מנא עלייהו. להכבידן שפיר דמי דסמכי דעתיה: פיס' איזהו קרפף וכו':

שלטי הגבורים

א נויי סוכה אסורין באכילה ואם התנה עליהן שאומר איני בודל מהם כל בין השמשות מותרין שאז לא חל עליהם שום איסור אבל בעצי סוכה לא מהני תנאה שעל כרחו בודל מהם כל בין השמשות משו' סתירת אהל ודוקא שמתנה בזה הלשון אבל אמר אני מתנה עליהן לאוכלן כשיפלו אינו כלום אבל אם אמר אני מתנ' עליהן לאוכלן אימתי שארצה מהני שגם בין השמשות בכלל ולפי תירוץ אחר של התוס' לא מהני תנאה אפילו בנויין אלא לאחר שיפלו וכן נראה מדברי ב"ה שכתב עטורי סוכה שנפלו בשבת אסורין באכילה ואסורין לטלטלן ממקומן נפלו ביום טוב אסורין באכילה ומותרין לטלטלן במקומן נפלו בחוה"מ אסורין באכילה ומותרין להחזירם אבל אם התנה עליהם בשעת שתלה אותן ואמר כשארצה אטול מהן מותר ע"כ הרי שלא התיר בתנאי אלא לאחר שנפלו ואיני מבין מה שחלקו לענין טלטול במקומן בין שבת ליו"ט והרא"ש ז"ל כתב בתשובה דמהני בהו תנאה אפילו בעודן קיימין אבל בלא תנאי אסורין אפילו לאחר שנפלו :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נ"ע כי בתוספ' איתו מחלק בין הוסיף בכן או שעשאן יחד דיותר משיעור סוכה לא נפיק מקרא וכ"ל דס"ג קאמר אבל ודאי ארבעתם כולן אסורות שיעור הכשר מהיקשא דחג והמותר משום מוקצה ומדרבנן :

מלחמת ה'

שכן ודאי בקיימת אין תנאי מועיל בה להוציאה מקדושה שאפילו בנופלת נמי קדושתה עליה כל שבעה דחזיא להקים אותה אי נמי אסורה דנופלת מפני שהוקצה למצותה והוקצה לאיסור כלומר אי הוה לה איסורא דסוכת החג בחג מפני שהקצה אותה מדעתו תנאה מהני בה אלא השתא כיון שחל עליה איסור קדושה ואיסורי הנאה נינהו היכי פקע מיניה בתנאי קסבר מקשה דכל שחל עליה איסור קדושה שעה אחת אין תנאי מועיל להתירה אחר שעה דהוה ליה כמתנה על ההקדש לכשיפדה דלא הוי תנאה הלכך כל זמן שאסורין בלא תנאי אסורין נמי בתנאי דהא חלה עלה קדושה מעיקרא ודייקי' אמאי דמקשי ולא מהני בה תנאה והתניא סככה כהלכתה וכו' ובודאי כשם שחל ש"ש על הסוכה כך חל ש"ש על עטוריה משום בזויי מצוה ואפ"ה מהני בהו תנאה וכן בעצי סוכה עצמה נמי מהני בה תנאה דשוין הן ויבאו שניהם א"כ קושיא דקתני סככה כהלכתא ועטרה ואכולהו קתני ואם התנה עליה הכל לפי תנאו כלומ' בין אסכוך שסככה כהלכתה בין אעטוריה מ"מ שמעי' דמהני תנאו אסוכה דמצוה ומפרקי' באומר איני בודל מהן כל בהש"מ כלומר לעולם כדסברי' מעיקרא דתנאי לא מפסיק קדושה ולא מפקע מיהו מהני בהו תנאה בין בסוכה עצמה בין בעטוריה כשאמר איני בודל מהן דלא חיילא עליה קדושה והויא לה גבי' כסוכה דלאו מצוה וכמי שיש לו אתרוג ומתנה עליו לאכלו אם ירצה ואם נמלך יוצא בו והיינו ברייתא דקתני לעיל דאם התנה עליה הכל לפי תנאו אבל עצי סוכה ועטוריה דחיילא עליה קדושה בין השמשות איתקצי לשבעה למצותן על כרחו ולא מהני בהו תנאה אחריתי למיחל עלייהו קדושת חד יומא ולשתרי למחר ואפילו נפלה והאי דנקט השתא עצי סוכה לישנא דרב ששת נקט כלומר אבל עצי סוכה דאמרן אסורין בהנאה כל שבעה כשחלה קדושת סוכה עלייהו דהנהו בין קיימת בין נפלה אסורין שעל כרחו אתקצו למצותן כל שבעה ואע"פ שהתנה ודייקי' עלה ומאי שנא מאתרוג דאסור מדרבנן ומהני בה תנאה ומדרבנן נשמע לדאורייתא ומפרקי' לה כולה כדאיתא בגמרא ובתוספתא נמי תניא אין נוטלין עצים מן הסוכה ואפילו ביו"ט האחרון של חג אם אמר לכשארצה אטול ה"ז מותר והכא לא תניא סוכה דעלמא ועל כרחין אסוכה דחג קאי דקתני דמהני בה תנאה וזו התוספתא כבר כתבה בעל ה"ג והרב ר' יצחק בן גיאת תפסו עליה מן הסוגיא הזו וכבר הגלנו הדעת הזה לפי הנמצא בגירסא שלהם ואפשר שאפילו לפי גי' הספרים דמוקי לה שמואל בסוכה דעלמא הכי סלקא במסקנא ואביי ורבא תרוייהו לתרוצי כולהו מתניאתא אתו ולאפוקי מדשמואל ומ"מ עלו דברי רבינו הגדול ז"ל כהוגן :

השגות הראב"ד

א"א לעולם לר"י לא מהני בה תנאי כשם שאין מועיל נפיית האדם שמצפה מתי תכבה נרו אלא כיון דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולא יומא וסוכה רעועה נמי הרי אתקצאי לבין השמשות וסיפא דקתני אם התנה עליה כדפריש לה בירושלמי מתני' אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה אמרינן בשם שמואל בשלא נתכוין לעבותה אבל נתכוין לעבותה אסור כשלא התנה אבל התנה מותר רב נחמן בר יעקב בעי וכי אדם מתנה לסתור אהלים אמרינן בשם שמואל בנופל לה הוה ר"נ הוי בה כלומר על העבוי בלבד היה שמואל אומר שמועיל תנאי ולמה הוקשה ליה לרב נחמן דבתמיהא קאמר והאי נופל לא דקאמר אפשר דהיינו אסורייתא. ואם נתנן לעבותה אסורות ואם התנה עליהם מותרות אע"פ שנתן לעבותה עכשיו לפי זה הענין ברייתא דקתני ולא מן הסמוך לה כשנתכוין לעבותה. ואם התנה עליה דאתאן לסוכה דעלמא על העבר קאמר בירושלמי ולא פריך ולא מידי. ואנן לא קשיא לן ולא מידי כדפרישנא. והרב ז"ל דלא אדכר למלתיה דשמואל דאוקים לסיפא בסוכה דעלמא אפשר דליתא בנסחא דיליה אי נמי הדר ביה מתירוצא קמא ושני לה כולה בסוכת החג והא דקתני דלא מהני בה תנאה בעצי סוכה ואפילו ברעועה ונופלת דכל שבעה קדשי ואי נפלה הדר בני לה. והא דקתני לה דמהני בה תנאה דהיינו סוף ברייתא דהכא וברייתא דפרכילי ענבים הנהו בנויי סוכה ואי אמרת בהאי ברייתא דהכא היכא הוזכרו נויין דקתני עלה ואם התנה הכל לפי תנאו איכא למימר דהא קתני רישא ולא מן הסמוך לה דהיינו כעין נויין ואמר על סוכת החג בחג שהיא אסורה כלומר הכל אסור העצים והטפל להם ועלייהו קתני ואם התנה עליה הכל לפי תנאו וזהו האמת והישר :

מסום מוקלה ולאידך פירושא דכתיבנא הייני טעמא מסום דאע"ג דמכונסין ניניהו חיישינן שמא בשעת שירלה ללקטם יפזרם הרוח ואתי לגבב ואי אתנא עלייהו מנא מאיתמול ליכא למיחש להכי ושרי: **איבעיא** להו ר' יוסי לקולא קאמר וכו' · ומסקנא דלקולא קאמר ומשמע דלר' יוסי בחדא מתרתי סגי או בפותחת אע"פ שהוא רחוק ובלבד שיהא בתוך תחום שבת או בסמוך לעיר אפילו בלא פותחת וזה דרך פרש"י ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב מהלכות שביתת יו"ט דלר' יוסי בפותחת דוקא בין סמוך בין רחוק וכבר (א) ספק עליו הראב"ד ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל דסמוך לעיר נר מצוה

היינו תוך ע' אמה ושירים:

מתני' אין מבקעים עלים מן הקורות. לפי סוגיא דגמרא היא מתפרשת: לא בקרדום. כתם קרדום עשוי כעין כלי אומנות שעושין בו אוכפיות וסרגיות שקורין אש"א: ולא במגירה. כעין סכין מליאה פגימות וממהר לקוץ בו עלים עבים וכלי אומן הוא: מג"ל דולאדר"ה וכולן כלי אומן הן ונראה כעושה מלאכה ולפיכך אסור: אלא בקופיץ. של קצבים דומה לקרדומות שלנו שאינו כלי אומן:

בית שהוא מלא פירות סתום ונפחת נוטל ממקום הפחת. ולא אמרי' מוקלין מחמת איסור הן דאינו יכול לפותחו ביו"ט ואסח דעתיה מינייהו דכיון דלא הוי פתיחתו איסורא דאורייתא כדמוקמינן לה באוירא דלבני לאו מוקלה הוא: ר"מ אומר אף פותח לכתחלה ונוטל. דכיון דמדרבנן בעלמא הוא דאסור לפי שאינו אלא סודר לבנים בלא טיט ולא מיתסר אלא משו' טלטול משום שמחת יו"ט התירו כך פרש"י ז"ל והקשה עליו הרמב"ן ז"ל לת"ק דלא שרי לפתוח אמאי לא מיתסרי פירות משום מוקלה אע"ג דליכא אלא איסורא דרבנן והא סוכה רעועה מוקלה מחמת איסור של דבריהם היא שאפילו בבריאה לא מיחייב משום סותר אלא סותר על מנת לבנות וכן נמי [שבת מג:] במעות שעל הכר [שם קמב:] ומטה שיש עליה מעות אמרינן דבמניח נעשו בסים לדבר האסור ואפי' לאחר שנטלו [מהם] המעות אסורי' אע"ג דליכא אלא איסורא דרבנן לפיכך פירשו ז"ל שאע"פ שאסור לפתוח אעפ"כ אין הפירות מוקלין מחמת איסור הסתירה דלא אמרי' מוקלה מחמת איסור אלא בשהאיסור בגופן או שנעשה בסיס לדבר האסור דומיא (דנר) [דכר] אבל הכא הפירות ראויין ולא נעשו

רש"י

דעתיה: ואתא רבי יוסי למימר כו' · ורבי יוסי בתרוייהו מקיל ומכשיר בסמוך לעיר בלא פותחת ובפותחת בלא סמוך לעיר נמי: **מתני'** אין מבקעין עלים. מפרש בגמ': קרדום · עשוי כעין כלי אומנות שעושין בו אוכפיות: מגירה · סכין מלא פגימות וממהר לקוץ בו עלים וכלי אומן הוא: ונפחת · מאליו: נוטל ממקום הפחת · ולא אמרי' מוקלה הוא מחמת איסור שאין יכול לפותחו ביום טוב ואסח דעתיה מיניה: אף פותח כו' · מפרש בגמ': **גמ'** והא אמרת רישא אין מבקעין · וקס"ד דאין מבקעין כלל משום טירחא מן הקורות [ולא] משום מוקלה: שנשברה מעיו"ט · ועומדת להיסק: סואר · קורות סדורות זו על זו לבנין: בנקבות שלו · בראש הרחב שקוצצין בו העץ לרחבו דדמי למלאכת אומן: אבל בזכרות · בראש קצר שלו שמבקעין בו עלים מותר: חותמות שבקרקע · כגון לאתות פתחי בורות ומערות הסגורין בקשרי חבלים: מתיר · את הקשר דהא לאו קשר של קיימא הוא דלהתיר תמיד הוא עשוי: אבל לא מפקיע · את החבל לסתור את עבותו וגדילתו: ולא חותך · דהא סתירה הוא ויש סתירה בבנין של קרקע: ושל כלים: כגון תיבה הנעולה ע"י קשר חבל: מתיר ומפקיע וחותך · דאין חייב משום בונה כל שהוא בכלים: **מתני'** אין פוחתין את הנר · ליטול אחד מביני [של יוצר] ולחקוק לתוכו נר היינו ליכ"ט שירב"ן בלשכנז: אין עושין פחמין · דמתקן מנא דחזו לצורף זהב וכסף: ואין חותכין הפתילה · דמתקן נמי מנא: **גמ'** בפי שתי נרות · נותן שתי ראשיה בתוך שתי נרות ומדליק באמצע אם צריך להדליק: לעדויי

שהוא סמוך לעיר וכו': איבעיא להו ר' יוסי לקולא קאמר דקאמר רבי יהודה כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת אפי' בתוך התחום נמי או דילמא לחומרא קאמר דקאמר ר' יהודה איזהו קרפף כל שסמוך לעיר בין אית ליה פותחת בין לית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר דוקא דאית ליה פותחת הא לית ליה פותחת אפי' סמוך לעיר נמי לא ופשיטנא דר' יוסי לקולא קאמר והלכתא כוותיה: **מתני'** אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט ואין מבקעין לא בקרדום ולא במגל ולא במגרה אלא בקופיץ. בית שהוא מלא פירות סתום ונפחת נוטל ממקום הפחת ר"מ אומר אף פותח לכתחלה ונוטל: **גמ'** והא אמרת רישא אין מבקעין כלל א"ר יהודה אמר שמואל חסורי מיחסרא והכי קתני אין מבקעין עצים לא מן *) הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט אבל מן הקורה שנשברה מעיו"ט מבקעין וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל ולא במגרה אלא בקופיץ תנ"ה אין מבקעין עצים לא מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט לפי שאינו מן המוכן: ולא בקרדום: אמר רב (הונא) [חיננא] בר שלמיה משמיה דרב ל"ש אלא בנקבות שלו אבל בזכרות שלו מותר איכא דמתני לה אסיפא אלא בקופיץ א"ר (הונא) [חיננא] בר שלמיה לא שנו אלא בזכרות שלו אבל בנקבות שלו אסור פירוש נקבות שלו הצד הרחב והצד הקצר הוא הזכרות: בית שהוא מלא פירות סתום וכו': אמר שמואל חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך (א) ושבכלים מתיר ומפקיע וחותך אחד שבת ואחד יו"ט: **מתני'** *אין פותחין את הנר מפני שהוא עושה כלי ואין עושין פחמין ואין חותכין את הפתילה לשנים ר' יהודה אומר חותכה באור לשתי נרות: **גמ'** מאי שנא בסכין דלא דקא *מתקן מנא באור נמי קא מתקן מנא תני ר' חייא חותכה באור בפי שתי נרות: אמר רב נתן בר אבא אמר רב מוחטין את הפתילה ביום טוב מאי מוחטין אמר רב חנינא בר שלמיה

*) לשון הגמ' הסואר של קורות

בסים לבית אלא שדבר אחר גורם שאינו יכול להנות מהן ואינו אלא כאילו היו פירותיו במקום שאינו יכול להלך שם: **גמ'** והא אמרת רישא אין מבקעין כלל. קס"ד דטעמא דמתני' לאו משום מוקלה תנא ברישא אין מבקעין אלא משום מלאכה וטרחא וה"ק אין מבקעין עלים לא מן הקורות הנשברים מעיו"ט ועומדין להיסק ולא מן הקורה וכו' וזו ואצ"ל זו קתני והיינו דמותבינן והא אמרת רישא אין מבקעין עלים כלל והדר קתני דבקופיץ שרי: חסורי מיחסרא והכי קתני וכו' · וטעמא דרישא משום מוקלה: סואר. סדור של קורות המוסכבים לארץ שלא יתעקמו ועומדין לבנין: ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט. ואע"ג דהשתא להיסק קיימא בין השמשות לאו להכי קיימא: תניא כוותיה דשמואל. דטעמא דמתני' משום מוקלה: **ומקשן** הכא למה התירו לבקע אפי' ע"י שינוי והא מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט נינהו ותירץ הראב"ד ז"ל דכיון דאי אפשר לבשל ולאפות בלא עלים עשו אותו כדיכא מלח שהתירו אותה ע"י שינוי *) ול"נ כל שהוא נהנה מגופו של דבר כאוכל נפש עלמו הוא ולא דמי למכשירין שאין אדם נהנה מן המכשירין עלמו כסכין ושפוד ותנור אלא ממה שהוכשר על ידיהם משא"כ בעלים שנהנה מהן בעלמן **) שעושה מהן מדורה ומתחמם כנגדה וכיון (ב) שבקטן לעשות מדורה שרי אע"ג דאפשר מאתמול אף לבשל בהן שרי משום מתוך ומיהו כיון שמבקעין לצורך עשיית כלים לא התירו לבקע אלא ע"י שינוי וכתבו בתוספות שלא התירו לבקע אלא מן הקורות הגדולות אבל עלים דקים שנותן להדליק בלא בקוע אסור דמלאכה שאינה צריכה היא ומלאכה גמורה דאורייתא היא מדאמרי' בפרק כלל גדול (דף עד:) האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן: **לא** שנו אלא בנקבות שלו. בראשו הרחב שקוצצין בו העץ לרחבו דדמי למלאכת אומן: אבל בזכרות שלו. בראשו הקצר שמבקעין בו עלים מותר ובאתריה דהאי הוו עושין לקרדום נקבות וזכרות וקופיץ כולו זכרות ואיכא דמתני לה אהא דרב חיננא אסיפא דמתני' ובאתריה דהאי היו עושין לקופיץ נקבות וזכרות וקרדום כוליה נקבות: **חותמות** שבקרקע. כגון לאתות בורות ומערות הסגורים בחבלי קשרין: מתיר. את הקשר דהא לאו קשר של קיימא הוא שהרי להתיר תמיד הוא עשוי: אבל לא מפקיע. החבל לסתור עבותו וגדילתו: ולא חותך. דהא סתירה הוא ויש סתירה בבנין של קרקע: ושל כלים. כגון תיבה נעולה הסגורה ע"י קשר חבל: מתיר ומפקיע וחותך. דאין בנין וסתירה בכלים: **מתני'** אין פוחתין את הנר. ליטול א' מהבילים של יוצר לתחוב אגרופו בתוכו: מפני שהוא עושה כלי. שאע"פ שלא נשרפו מ"מ הא חזי לקבולי ביה פסיטי כדקאי השתא כך פרש"י ז"ל ולא נהירא דבגמרא מוכח דבפחיתה זו הוי מנא אפי' לקבולי טומאה ולפי פרש"י א"כ א"א דכיון שעדיין לא נשרף בכבשן כלי אדמה הוא שאינו מקבל טומאה לפיכך פירשו שדרך היוצרים לעשות כסוי לכלי חרס שיש להן בית קבול ומשימין אותם בכבשן כדי שיתייבשו מעט לפי שא"א לתקן בעודם לחים ואח"כ מוליאין אותם קודם שישרפו לגמרי וטולין כסויין ומתקנין אותם ואותה נטילת כסוי מקריא פחיתה והייני דתנן אין פוחתין את הנר כלומר אין נוטלין כסויו ממנו דנטילתו משוי ליה מנא ואפי' לקבל טומאה דכיון דאיכא הסיקא קצת לא חשיב ליה כלי אדמה: ואין עושין פחמין. משום דמכבה הוא ורש"י ז"ל פי' דאינהו נמי כלים נינהו לצורפי זהב ופתילה נמי כלי הוא: רבי יהודה אומר חותכה באור לשתי נרות. מיהו מודה ר' יהודה ברישא דאע"ג דשרי במכשירין בעשיית כלי מיהא אסור וכדכתיבנא לעיל: **גמ'** חותכה באור בפי ב' נרות. נותן שתי ראשיה בתוך ב' נרות אם צריך להדליקן כאחת ומדליק באמצעיתה דלא

*) אמר"י מביא דברי הראב"ד אלו וכתב עליו אינו יודע מאי שינוי קאמר ככר מבואר במשנה בקופיץ ולא בדבר שהוא כלי אומנות (הגהות מא"י). **) זה סותר למ"ש לעיל בפ"ב במשנה לא יחם אדם חמין כו' דשרי משום מתוך ע"ש · וכן הקשה הב"ח בסי' תקי"א והספרי חדש בסי' תק"א ע"ש ·

[שלטי הגבורים:] א אבל לשברם ביד יראה מפרש"י שמותר אבל מלשון הרא"ש נראה דאפי' לשברם ביד נמי אסור ומוב להחמיר: לשון ריא"ז לבקוע בקיעין דקים להאחיז בהן האור ביו"ט אסור ואינו מתיר אלא לבקוע בקיעין גדולים ולי נראה שאפילו בקיעין דקים כעין קיסמין מותרי' שהבקוע לורך הבערה הוא וכשם שהבערה מותרת ביו"ט ואפי' אם יש לו כמה עלים מבוקעין מאתמול לריך עוד לשאת ולקטום בשעת ההסקה לפי הלורך כמבואר בקונטרס הראיות: ב וסמ"ג אוסר גם בקופיץ לפי שאין אנו בקיאין מהו קופיץ ולא התיר אלא בסכין ואפילו בקוע בקופיץ לא שרי אלא בקורה גדולה דא"א להסיקה בלא בקוע אבל עלים של הסקה גדולים קצת וראויים להסקה בלא בקוע לא יבקעם כלל כיון שאפשר להסיקן בלא ביקוע: וכתב הרא"ש ז"ל והרמב"ם ז"ל פסק כלישנא בתרא וכן בעל העיטור כתב הראב"ד דבקוע עלים מותר ע"י שינוי לכו"ע לפי שא"א לבשל ולאפות בלא עלים

[עין משפט:] א מיי' פרק ב וס"ד מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סימן תקא: ב מיי' פרק ג מהלכות יו"ט ופכ"ג מהלכות שבת טאו"ח סי' שיד תקית תקיט סמג לאוין סה: ג מיי' פכ"ב מהל' שבת וס"ד מהלכות יו"ט סמג לאוין עה טאו"ח סי' תקיד:

הגהות תו"י (א) נ"ב עי' רי"ף שבת סימן תקג:

הגהות הב"ח (א) נ"ל השיג: (ב) שלבקטן כצ"ל:

שיטת ריב"ב גמ' לקולא קאמר. דקאמר ר' יהודה כל שסמוך לעיר

[רש"י התחתון:] ...ם מסודרין בלא טיט שאין כאן איסור סתירה אלא איסור טלטול מדרבנן כיון שהן מוקצין לבנין: ר' מאיר אומר אף פותח לכתחלה ונוטל. דכיון דאין כאן אלא איסור טלטול אף ... לה בגמ' ולא פירש כל זה בהלכות הרב ז"ל: גמ' אין מבקעין עלים מן הקורה. קורות המוסכבין לארץ שלא יתעקמו ועומדין לבנין והן מוקצין מחמת חסרון כיס: ולא מן הקורה ש... בין השמשות לאו להכי קימא: פיס' ולא בקרדום: גמ' לא שנו אלא בנקבות שלו. בראש הרחב שקוצצין בו העץ לרחבו דדמי למלאכת אומן: אבל בזכרות שלו. בראש הקצר שמבקעין ... ומן הוא ובאתריה דמאן דמתני לה ארישא היו עושין קרדום ראשו אחד נקבות וראשו אחד זכרות וקופיץ כלו זכרות ואמרי' בגמ' פשיטא אלא בקופיץ תנן מהו דתימא הני מילי קופ... אסיר האי גיסא נמי אסיר קמ"ל: איכא דמתני לה אסיפא וכו'. ובאתריה דמאן דמתני לה אסיפא היו עושין קרדום כלו נקבות וקופיץ ראשו אחד נקבות וראשו אחד זכרות ואמרינן ... לא הני מילי קרדום לתודים דכוליה נקבות ומיחזי כלי אומן אבל קופיץ מיגו דהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי קמ"ל: פיס' בית שהוא מלא פירות וכו': גמ' חותמות. שבקרקע כגון דל... י חבלים: מתיר. את הקשר דהא לאו קשר של קיימא הוא. שהרי להתיר תמיד הוא עשוי אבל לא מפקיע את החבל לסתור עבותו: ולא חותך. דהא סתירה הוא ויש סתירה בבנין של קרקע: ...ידי קשר חבל: מתיר מפקיע וחותך. דאין סתירה בכלים: מתני' אין פוחתין את הנר. ליטול אחד מן הבילים של יוצר ולתחוב אגרופו לתוכו לחקוק נר שקורין קריסול: ואין עושין פחמין. ... כינהו לצורפי זהב ופתילה נמי כלי הוא להדלקה שצריכה עשיה ותקון: חותכה באור. בגמ' מפרש מאי שנא אור מסכין: גמ' מוחטין. מוקיר בלע"ז:

א מיי' פכ"ג מהל' שבת ופ"ג מהלכות יו"ט סמג לאוין סה טור א"ח סימן תקי ותקח :

ב מיי' פרק ד מהל' יו"ט סמג לאוין סה טור א"ח סי' שטו תקב :

הגהות מא"י
[א] נ"ב והטיח:
[ב] נ"ב משום:

מוכחא דלתקוני מנא קא מכוין אלא להדלקה בעלמא. ירושל' בצריך לשתיהן : לעדויי חשוכא . כשהיא נעשית בראשה פחם מעבירו · לעדויי להסיר חשכת פחם המחשיך אורה וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ד' מהלכות שביתת יום טוב דדוקא ביד אבל לא בכלי וכתב עליו הראב"ד ז"ל ואפי' במחט שהרי אמרו מוחטין : שלשה להקל ממעכה ביד. לאחר שגדלו אותה מערב יום טוב אם צריכה תקון קלת ביד עושה : וחותכה באור בפי ב' נרות . כר"י וקי"ל כוותיה והאי דלא חשיב בהדייהו מוחטין את הפתילה משום דבתקון גוף

נר מצוה

הפתילה קא עסיק : מתני' אין שוברין את החרס. כשצולין על האסכלא שקורין רגוילי"ש חותכין קנים או קשי שבלים או שוברין חרסית או חותכין נייר ושורן במים וסודרן [ע"ג האסכלא] מפני שהמתכת מתחמם ושורף את הדג : אין גורפין תנור וכירים. אם נפל לתוכן מן הטפלה [א] אין גורפין אותן דמתקן מנא הוא ואתי' כרבנן דאמרי מכשירי אוכל נפש אסירי א"כ אפילו כרבי יהודה ובאפשר לו בלא גריפה : מכבשין. משכיבין העפר שיהא חלק : מכבשין. כפימבר"י בלע"ז : מקיפין . מקרבין זו אצל זו כמו אין מקיפין בריאה וכמו לתרום שלא מן המוקף דהיינו סמוך וכמו מקפת וקוראה לה שם : לשפות . להושיב כל הושבת קדרה על האור קרי שפיתה : לשפות עליהן את הקדרה . והאור בין שני חביות כשאין לו כלי ברזל שקורין טרא"פי"ד או שאין לו כירה של חרס חלולה ואסור משום דדמי לבנין ומדרבנן [ב] דמיחזי כאוהלא: ואין סומכין קדרה בבקעת . קסבר לא ניתנו עצים אלא להסקה ולפיכך מוקצה הם אצל שאר תשמיש: וכן בדלת. השתא משמע וכן אין סומכין קדרה בדלת ובגמרא פריך עלה : ואין מנהיגין בהמה במקל . ברשות הרבים בגמ' מפרש' טעמא: גמ' ואם א"א לו לאפות אלא א"כ גורפו מותר . דמדינא שרי כר' יהודה אלא דהיכא דאפשר בלאו הכי לא יגרוף : אריחא . אריח חצי לבנה וניתק מכותל התנור : ריפתא מעליתא בעי . כלומר גרפי את התנור והוציאי את האריח שלא יגע בפת הנדבק בדפנות התנור : טווי לי בר אווזא . צלי לי אווז בתנור שתנוריהם קטנים היו ופיהם למעלה ותולה הצלי לתוכו וסותם פיו והוא נצלה : ואזדהר מחרוכא . שלא יתחרך כלומר גרוף את התנור שלא יהא בשוליו דבר גבוה כגון אריח או אבן בתנור שנוגע בצלי ושורפו : דמר שרקין ליה תנורא . עבדי אדוני טחים סביבות פי התנור בטיט כדי שלא יצא חומו כשהצלי בתוכו שקשה הרוח לצלי ותמיהא לן משום דגבול טיט תולדה דלישה הוא : והוא דלייריה מאתמול .

רש"י

לעדויי חשוכא . להסיר החשך פיחס המחשיך אורה : ממעכה ביד · תיקון כלאחר יד הוא : מתני' אין גורפין תנור · אם נפל לתוכו מן הטפילה והטיח אין גורפין אותו דמתקן מנא ואתיא כרבנן דאסרי מכשירי אוכל נפש : אבל מכבשין · משכיבין העפר והאפר שיהא חלק ומשווהו שלא יגע בפת : ואין מקיפין חביות · להושיב חביות זו אצל זו ולהושיב קדירה על גביהן משום דמיחזי כאהל : אין סומכין הקדירה בבקעת · דקסבר לא ניתנו עצים אלא להסקה לפיכך הם מוקצים אצל תשמיש אחר : וכן בדלת . כלומר גם דלת אין סומכין בבקעת : אין מנהיגין · במקל ברשות הרבים בגמרא מפרש טעמא: גמ' ואם א"א כו' מותר. כר' יהודה: אריתא· אריח חצי לבינה וניתק מכותל התנור: ריפתא מעלייתא בעינא. כלומר גרפי התנור זה והוציא האריח שלא יגע בפת הנדבק בדופני התנור : טוי לי בר אווזא · צלי לי בר אווזא בתנור שתנוריהם קטנים היו ופיהם למעלה ותולה הצלי לתוכו וסותם פיו והוא נצלה מאליו : ואיזדהר מחרוכא · שלא יתחרך כלומר גרוף התנור : שרקין ליה תנורא · ותמה על זה כי ניגבל טיט תולדה דלישה : ארקתא דפרת סמכינן · על שפת של פרת טיט מגובל היה מונח : והוא דלייריה מאתמול · עושה בו סימן : אבנים של בית הכסא · אבנים גדולות שמגלדין אותן להיות כמו מושב חלול ויושבין עליהן בשדות במקום מיוחד לבית הכסא : מדורתא · היסק גדול שעושין לפני השרים ועושין כדרך בנין וסודר כתלים מארבע רוחות וסודר עצים למעלה וכן כולהו כדמפסיק בעמוד : מלמטה למעלה אסורי דהוי בניין ועשיית אוהל : וכן חביתא · חביות של אוצר : בדלת · סלקא דעתך דמשמע שסומכין הקדירה בדלת : אימא וכן הדלת · אין סומכין אותו בבקעת :

שלמיה משמיה דרב לעדויי חשוכא : תאני בר קפרא ו' דברים נאמרו בפתילה שלשה להחמיר ושלשה להקל אין גודלין אותה לכתחלה ביו"ט ואין מהבהבי' א אותה באור ואין חותכין אותה לשנים. ג' להקל ממעכה ביד ושורה אותה בשמן וחותכה באור בפי שתי נרות : **מתני'** א אין שוברין את החרס תתקיד ואין חותכין את הנייר לצלות בו מליח ואין גורפין תנור וכירים אבל מכבשין ואין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדירה ואין סומכין את הקדירה בבקעת וכן בדלת ואין מנהיגין את הבהמה במקל ביו"ט: **גמ'** ואין גורפין תנור וכירים וכו' : תני רבי חייא בריה דרב יוסף קמיה דר' יוחנן ואם אי אפשר לו לאפות אלא א"כ גורפו מותר : דביתהו דרבי חייא נפל לה אריח' בתנורא ביומא טבא א"ל רבי חייא חזי דאנא רפתא מעלי' ב בעינא מינך : א"ל רבא לשמעיה טוי לי בר אווזא ואזדהר מחרוכא א"ל רבינא לרב אשי אמר לן רב אחא מהוצל דמר שרקין ליה תנורא ביומא טבא א"ל אנן ארקתא דפרת סמכינן כלומר אין אנו גובלין טיט ביו"ט אלא ארקתא דפרת סמכינן והוא הטיט והרפש שסביבות הנהר אמר רבא והוא דציירי' מאתמול אמר רבינא וקיטמא שרי שהאפר אינו בר גיבול לפיכך מותר ג לגבלו ביו"ט לטוח בו פי התנור על הלחם או על הצלי : אמר רב נחמן אבנים ב של בית הכסא מותר תתקטו לצדדן ביו"ט דבנין קבע אסרה תורה ובנין עראי לא אסרה תורה וגזרו רבנן על בנין עראי אטו בנין קבע והכא משום כבודו לא גזרו רבנן : א"ר יהודה האי ד מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור *וכן קדירה וכן דף לג. ביעתא וכן ה פוריא וכן חביתא. פירוש כשהוא עושה מדורה של אש לא יהא מניח עצים מלמטה ומניח אחרים עליהם מלמעלה שנמצא כדרך בנין אלא אוחז את העץ מלמעלה ומניח אחר תחתיו שאין זה דרך בנין וכן קדירה כששופת אותה לא יניח אבנים בתחלה ויתן עליהם את הקדרה שנמצא כמאהיל אהל אלא אוחז את הקדירה בידו ומכנים אבנים תחתיה וכן ביצים ו כשרוצה לצלות אותן אוחז את העליונה ונותן אחרת תחתיה וכן פוריא שאוחז הקרשים בתחלה ומכנים את הרגלים תחתיהם וכן חביתא כשרוצה להטותה ע"ג אבנים מטה אותה ואח"כ מכנים אבנים תחתיה : אין סומכין את הקדירה בבקעת וכן בדלת : בדלת סלקא דעתך אלא אימא וכן הדלת תניא

עשה בו סימן ונתקו לצד אחר ואע"ג דהכתי איכא משום ממרח כשטח אותו בתנור היינו טעמא משום דמדינא בין גבולו ובין טיחתו מותרת דצורך אוכל נפש הוא והרי הוא כהבערה גופה לפי שבטיחה זו משתמר החום אלא דגבול אסור משום שנראה כמגבל לצורך בנין ומשום הכי ניחא מאי דאמר רבינא וקטמא שרי ופירש הרב אלפסי ז"ל שהאפר אינו בר גבול הוא [ול"ד דאפר בר גבול הוא] לאיחיובי עליה משום מלאכה כדמוכח בפרק קמא דשבת (דף יח.) אלא דלאו בר גבול הוא לבנין הלכך לא מיחזי כמגבל לבנין דקטמא לאו לבנין קיימא ומדינא הא אמרי' דשרי : **אבנים** של בית הכסא · אבנים גדולות שמגלדין אותן להיות כמין מושב חלול ויושבים עליהן בשדות במקום המיוחד לבית הכסא : בנין עראי . כי ההיא דאין מקיפין שתי חביות : **האי** מדורתא וכו' · [כולהו] משום דדמו לבנין' ולאהל וכמו שפירש הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו ודאמרי' וכן ביעתא פירש רש"י ז"ל ביצים גסות הנתנות ע"פ כלי חלול אין נותנין הכלי תחלה ואחר כך יתן עליו הביצה אלא יאחזנו בידו וישים הביצים עליו ולא מיחוור שא"כ יהא אסור לתת קדרה ביום טוב על גבי כירה ולאי אפשר שהרי אפילו בשבת התירו להחזיר קדרה על גבי כירה כדאיתא בפרק כירה (דף לח:) ומעשים בכל יום ששופתין קדרה על גבה אלא הכי פירושה שאין נותנין ביצה מכאן וביצה מכאן וביצה על גביהן דדמיא לבנין שעושים מחיצות ואחר כך נותן את התקרה וכעין קדרה וכעין פוריא : ואמרו בתוספתא דלא מיתסר אלא בצריך לאויר שלמטה כעין קדרה אבל כל שאינו צריך לאויר שתחתיו לא ולפיכך אמרו שמותר להניח ספר מכאן וספר מכאן ואחד על גביהן כיון שאינו צריך לאויר שתחתיו : ו **בדלת** סלקא דעתך . ומי זה הסומך קדרה בדלת והלא תשבר : אלא אימא וכן הדלת אין סומכין אותו בבקעת : לפי

א נר שכבה מותר לחתוך ראש הפתילה כדי שיהא נוחה לידלק ולא חשיב תקון מנא ודוקא שרוצה לחזור ולהדליקו בו בלילה אבל בליל שני של ראש השנה וכן בליל יום טוב שלאחר השבת. אסור להדליק שירי פתילות שכבו בראשון שכמה שכבו בראשון הוכנה להדליק בו פעם שנית והוה ליה מכין משבת ליום טוב ואסור אם לא שהודלק ונכבה ע"ש . נר של בטלה פירוש שאינו צריך לו אסור להדליקו אבל של בהכ"נ לא חשיב של בטלה ומותר להדליקו והרא"ש כתב בתשובה שמותר להדליקו ביום הראשון בערב לצורך ליל ב' ואפילו ביום טוב שני בערב ואין בזה משום אין יום טוב מכין לחול שמיד בהדלקתו יש מצוה לאותה שעה שבכל שעה אפילו ביום יש מצוה בהדלקת נרות בבית הכנסת :

ב ודוקא בתנורים שלהם שהיו מדבקין הפת סביב ואין צריך לגורפן אלא מהטיח שנופל לתוכו אבל בתנורים שלנו שמכבין הגחלים בגריפה אם אפשר לאפות זולתם אלא שרוצה לגרוף כדי לאפות הפת יפה אסור אבל אם א"א לאפות בלא גריפה מותר :

ג סמ"ג פליג וכתב בשם רבינו תם דיש לאסור טפי בגבול אפר דלאו בר גיבול מפני דנתינת מים זהו גבולו טפי מבמידי דבר גיבול ועיי"ל דרפ"ו בהג"ה א' :

ד רש"י פירש דכל זה דלא כהלכתא דקיימא לן כרבי שמעון דדבר שאינו מתכוין מותר אבל ר"י פירש דחשיב שפיר מתכוין שהרי מכוין למה שהוא עושה :

ה פירש רש"י מטה כשמעמידין אותה אסור ליתן הרגלים לתת הקרשים עליהם אלא ישים הקרשים תחלה ואחר כך יתן הרגלים תחתיהן ופירשו התוס' שלא יתכן לאסור אם לא יהיו הרגלים ארבע דפים מחוברים בארבע דופני התיבה שאין העולם נזהרים ליתן השולחן על גבי הרגלים בשבת וכן המטה שמעמידין אותה ליתן הרגלים ולתת הקרשים עליהם ואחר כך פורסין עליהן עור דמי לאהל ואסור להעמיד ולפרוס עליה ואם פירס אינו חייב חטאת אבל מטה כעין שלנו אם היתה זקופה או מוטה על צדה מותר להושיב על גבי רגליה דלאו מידי עביד וכן כסא טעשוי פרקים וכשרוצים לישב עליו פותחין אותו והעור נפתח וכשמסירים אותו סוגרים אותו והעור נכפל מותר לפתוח לכתחלה :

לשון ריא"ז

ו והתוספות ורבינו שמשון מתירים להניח האסכלה תחלה ואחר כך מסדר הביצים שאין זה דרך בנין הואיל ואינו עושה מחיצה שהרי מעשים בכל יום שמניחים את השלחן על גב רגלים לאכול עליו ואפילו בשבת ולא נאסר סדור הביצים אלא כשמסדר ביצים על גבי ביצים על גב האש שנראה כדרך בנין אבל אם מסדר מלמעלה למטה מותר שתופס העליונים ומסדר את התחתונים תחתיהן :

שיטת ריב"ב

לעדויי חשוכא . כשנעשה פחם בראשה מעבירו : לעדויי . להסיר חשכה : פחם המחשיך אורה : נאמרו בפתילה . ביום טוב : אין גודלין אותה לכתחלה . כלומר אין עושין פתילה לגדלה ולתקנה מעיקרא ביו"ט הא אם עשויה מעיו"ט והיא צריכה לגדלה ולתקנה מותר והיינו דאמרי' לקמן שלשה להקל ממעכה ביד : ואין חותכין אותה באור. כדי שתהא דולקת יפה (כדאמרי' בשלשה להקל ושורה בשמן) : וחותכה באור בפי שתי נרות . אם צריך להדליק שתי נרות נותן שני ראשיה בתוך שתי נרות ומדליק באמצעיתה דלא מוכח דלתקוני מנא מתכוין אלא להדלקה בעלמא : מתני' אין שוברין את החרס . כשצולה על האסכלא קנים או שוברין חרסים או חותכין נייר ושורן במים וסודרן על האסכלא מפני שהמתכת מתחמם ושורף את המליח ומפרש טעמא בגמ' משום דמתקן מנא : אין גורפין תנור וכירים . אם נפל לתוכן מן הטיח דמתקן מנא הוא : מכבשין . שיהא העפר חלק . מכבשין פומבר"י בלע"ז : מקיפין . מקרבין זו אצל זו כמו לתרום שלא מן המוקף : לשפות . להושיב כל הושבת קדרה על האור קרי שפיתה : לשפות עליהם את הקדרה . בין שתי החביות משום דדאמי לבנין ומדרבנן משום דמיחזי כאוהלא : ואין סומכין את הקדרה בבקעת . קסבר לא ניתנו עצים אלא להסקה לפיכך מוקצין הן אצל שאר תשמיש : וכן בדלת . השתא משמע וכן אין סומכין קדרה בדלת ובגמ' פריך עלה : ואין מנהיגין וכו' . בגמ' מפרש טעמא : גמ' ואם אי אפשר לו מותר . כר' יהודה דשרי מכשירי אוכל נפש . אריח. שהוא חצי לבנה: ריפתא מעליא בעינא מינך. כלומר גרפי את התנור והוציאי את האריח שלא יגע בפת הנדבק בדפנות התנור : טוי לי בר אווזא ואזדהר מחרוכא . כלומר גרוף התנור כדי שלא יהא בו אריח או אבן שהוסק בתנור ושורפו : דמר שרקין ליה תנורא. עבדי אדוני טחין סביבות כסוי פי התנור בטיט כדי שלא יצא חומו כשהצלי בתוכו ותימה לן טעמא דגבול טיט תולדה דלישה הוא : והוא דלייריה מאתמול . עשה בו סימן ותקנו לצד אחד : אבנים של בית הכסא . אבנים גדולות שמגלדין אותן להיותן כמין מושב חלול ויושבין עליהן בשדות במקום המיוחד לבית הכסא : פיס' אין סומכין וכו' : גמ' בדלת סלקא דעתך ומי זה הסומך קדרה בדלת והלא תשבר : אימא וכן הדלת אין סומכין אותו בבקעת :

לפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה. פי' שכיון שאין מיוחדין אלא להסקה בלבד אין תורת כלי עליהם יש להם דין מוקצה לגבי שאר מלאכות ומיהו במידי דאיכא תורת כלי עילויה שרי לאשתמושי ביה אפי' למלאכה שאינה מיוחד לה דהא מסיקין בכלים אע"פ שאין מיוחדים להסקה וסוגיין דהכא מחלפא בהדי סוגיין דפרק כל הכלים [דף קכד.] דהתם מייתי' מתני' דאין סומכין את הקדרה בבקעת ואמרי' דהיינו טעמא משום דגזרי' יו"ט אטו שבת ומפקי' לה מהלכתא דמוקים לה כב"ש וכדאיתא התם ולא מדכרינן טעמא דלא ניתנו עצים אלא להסקה והכא לא מדכרי' עלה ב"ש וסוגיין

נר מצוה

תניא נמי הכי אין סומכין את הקדירה בבקעת וכן הדלת לפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה: תתקטז ואין מנהיגין א את הבהמה במקל ביו"ט משום תתקיז דמיחזי כמאן דקא אזיל לחינגא ב חיזרא רב נחמן אסר ורב ששת שרי פירוש עצים ממיני קוצים ונקראין חיזרא רב נחמן אסר ליטול מהן עץ להכניסו בתוך הבשר כמין שפוד לצלות בו הצלי ורב ששת שרי. ברטיבא כולי עלמא לא פליגי דאסיר דכמוקצה דמי כי פליגי ביבישא מאן דאסר אמר לך לא ניתנו עצים אלא להסקה ומאן דשרי אמר לך מה לי לצלות בו ומה לי לצלות בגחלתו א והלכתא יבישא שרי רטיבא אסיר °דרש רבא אשה ב לא תכנס לבית העצים ליטול מהן אוד ואוד שנשבר אסור להסיקו ביו"ט לפי שמסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים: תתקיח מתני' רבי אליעזר אומר ג נוטל אדם קיסם מלפניו לחצות בו את שיניו ומגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא וחכ"א מגבב מלפניו ומדליק: דף לג: גמ' *תניא ר"א אומר נוטל אדם קיסם מלפניו לחצות בו את שיניו וחכ"א לא יטול אלא מן האבוס של בהמה ג ושוין שלא יקטמנו קטמו לחצות בו את שיניו ולפתוח בו את הדלת בשוגג בשבת חייב חטאת במזיד ביו"ט סופג את הארבעים דברי ר"א וחכ"א אחד שבת ואחד יו"ט אינו אלא משום שבות

דהכא עיקר משום דאיתא בדוכתא הלכך נקטינן כסוגיין והכא סוגיא ליתא: **משום** דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא. למכור בשוק: חינגא. מחול ע"ש שבני אדם סובבין והולכין בשוק כעין סובבות במחולות קרי ליה חינגא וכי תימא ולמה לן האי טעמא תיפוק ליה משום מוקצה דהא לא ניתנו עצים אלא להסקה איכא למימר נפקא מינה דאפי' אזמניה מאתמול דלא מוקצה הוא אפ"ה אסור משום האי טעמא דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא: **חיזרא** וכו' ברטיבא. שאינו ראוי לטלטלו אפי' להסקה: מה לי לצלות בו. לתוחבו בתוכו: מה לי לצלות בגחלתו. הרי ראוי לטלטלו לעשות גחלת הלכך צולה בו: **והלכתא** יבישא שרי רטיבא אסיר. לאו למימרא דרטיבא אסור למיתביה בהיסק גדול אלא לומר דכיון דרטיבא לא חזי אלא ע"י תערובות לא אמרי' מה לי לצלות בו מה לי לצלות בתערובת גחלתו כיון שאינו ראוי לצלות בגחלתו בפני עצמו כדרך שהוא צולה בו לבד אע"ג דלעיל בפר' יו"ט שחל [דף כא:] אמר רב יוסף בסופלי דשרי לטלטלינהו לחיותא משום דחזו להיסק גדול כבר תירצו בתוס' דהתם שאני שצריך ליתן הרבה לפני בהמתו הלכך מה שטלטל הא חזי להיסק בלא תערובות מה שאין כן בחיזרא: **דריש** רבא אשה לא תכנס לבית העצים ליטול מהן אוד. עץ לעשות אוד לתנור פירגו"ן בלע"ז וטעמא משום דלא ניתנו עצים אלא להסקה אלא א"כ נעשה כלי מבעו"י: ואוד שנשבר. ביו"ט: שמסיקין בכלים. דבני טלטול נינהו ומטלטלי נמי להסיקן: ואין מסיקין בשברי כלים. דהא לא חזו לטלטול ואי משום דהשתא חזו להסקה מאתמול לאו להכי קיימי ובפרק במה מדליקין (דף כט·) אוקימנא להא דמסיקין בכלים שמרבה עליהן עצים מוכנים ומסיקן כדרב מתנא הא לאו הכי אסור דכיון דאדליק ביה פורתא הוה ליה שבר כלי וכי קא מהפך באיסורא קא מהפך: **מתני'** רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו. ממה שלפניו בבית: לחצות בו שיניו. ליטול בשר החוצץ בין שיניו ומשלפניו לאו דוקא דלר' אליעזר אף מן החצר נמי דהא סבירא ליה דכל שבחצר מוכן הוא ורישא לא אתא לאשמועי' אלא היתר טלטול עצים אף שלא להסקה ואיפליגו רבנן עליה כדלקמן בברייתא בגמ' והאי דנקט משלפניו משום רבנן דפליגי עליה ואמרי אפי' משלפניו להדליק אין לחצות לא: ומגבב. קסמין דקין וקשים מן החצר ומדליק: וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק. אבל מן החצר הואיל ודקים הם וטורח לקוששם מאתמול לאו להכי קיימי ודקאמרת נוטל קיסם לחצות בו שיניו משלפניו אכן אית לן דאף משלפניו לא יטול אלא להדליק דלא ניתנו עצים אלא להסקה ובתרתי פליגי: **גמ'** תניא ר' אליעזר אומר נוטל אדם קיסם לחצות בו שיניו וחכ"א לא יטול אלא מן האבוס של בהמה. דדבר הראוי לאכילה מוכן לכל הצורך אבל עצים שאין ראויין לאכילה ואין תורת כלי עליהם לא התירו לטלטלן אלא להסקה: שלא יקטמנו. אקיסם קאי: אינו אלא משום שבות. דקטימה תקון כלאחר יד הוא ולאו תקון מעליא איכא אלא כשמחתכו

רש"י

חיזרא · ענף קוץ וראוי לצלות בו כמין שפוד: רב נחמן אסר · ביו"ט משום מוקצה כיון דלא עשאו לכלי מבעו"י: ברטיבא. שאינו ראוי לטלטלו אפי' להסיק: והלכתא כו'. הנך הלכתא אליבא דמאן דאית ליה מוקצה הוא דאיקבע אבל אנן סבירא לן כר"ש בין במוקצה בין בדבר שאין מתכוין וכרבי יהודה במכשירי אוכל נפש וכולהו שרי בין חיזרא בין סמיכות קדירות וכן הקפת חביות מדורתא וקידרא וכל האמוראין דלעיל שאסרו את אלו תלמידי רב הוו ורב סבר כרבי יהודה: ליטול מהן· לצלות בו לפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה: לחינגא · למכור בשוק חינגא מחול לפי שבני אדם הולכין וסובבין בשוק סביב סביב כעין מחול: **מתני'** מגבב משלפניו ומדליק · אבל לא מן החצר דדקין הן וטורח לגבבן ולקוששן ומאתמול לאו להכי קיימי ואף משלפניו דוקא להדליק ולא לחצות בו שיניו דלא ניתנו עצים אלא להסקה ובתרתי פליגי רבנן ארבי אליעזר:

גמרא

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ז"ל פירש רש"י הך הלכתא אליבא דאית ליה מוקצה איקבע ואנן כרבי שמעון דמתיר קי"ל וה"ר אלפסי שפירש רטיבא אסור משום מוקצה דלדידיה ניחא דאיהו פסיק לקמן בשילהי מכילתין דקי"ל כרבי יהודה במוקצה ביו"ט אבל לרש"י קשה דרב אשי קבע הלכתא בתלמוד דלא קי"ל הכי ופי' ר"ת דטעמא דאין סומכין לאו משום מוקצה אלא משום [גזירה] יו"ט אטו שבת כדמסיק בפרק כל הכלים ומסיק התם דמתני' דהכא ב"ש היא דפריך מהך דמשילין אהך דאין סומכין והתניא דאין בין יו"ט לשבת ומשני רב פפא הא ב"ש הא ב"ה דפליגי גבי אין מוציאין את הקטן ולרש"י ור' שמעון מתיר כבית הלל והא דקתני שלא נתנו עצים אלא להסקה הכי פי' ובשבת לא חזו להסקה וגזרינן יו"ט אטו שבת ורב נחמן ורב ששת דפליגי בחיזרא אפילו מאן דשרי לא שרי אלא משום מה לי לצלות בו מה לי לצלות בגחלתו ואליבא דתנא קמא פליגי ולא אליבא דר' שמעון ולא מוקמי פלוגתייהו כפלוגתא דב"ש וב"ה אלא כרב יוסף דמשני התם הא ר' אליעזר והא ר' יהושע ולית להו דיחויא דהתם וניחא לאוקמינהו כב"ש ומסקנא דשמעתין והלכתא יבישא שרי רטיבא אסור קיימא שפיר כרב פפא דמוקי הך כב"ש והא דאסר רטיבא לאו משום דסבר כבית שמאי דלא ניתנו עצים אלא להסקה אלא היכא דחזו להסקה שרו בית הלל לכל דבר ורטיבא דלא חזי להסקה אסרי לכל דבר ולא משום [מוקצה אלא משום] דגזרינן ביו"ט אטו שבת: לשון ריא"ז

ב ומז"ה מתיר בכל אלה ואין שטת התלמוד כדבריו כמבואר בקונט' הראיות:

ג כתב הרא"ש ז"ל פרש"י האי ושוין שלא יקטמנו אקיסם קאי וכן משמע דאבוס של בהמה לא חזי לפתוח בו הדלת והא דאמרי רבנן שאין בו אלא משום שבות כשקטמו בידו דהוי כלאחר יד דאי בסכין אמאי לא מיחייב כיון דעבד לחצות בו שיניו ולפתוח בו את הדלת ובתוספתא משמע דקאי אאבוס של בהמה דקתני אבל נוטל הוא מן האבוס של בהמה ובלבד שלא יקטמנו לחצות בו שיניו ואם קטמו בשבת חייב חטאת במזיד ביום טוב לוקה את הארבעים ומילתא דרבנן לא מיתניא התם ולרב יהודה דאמר אין בו משום תיקון כלי איכא לאוקמי בקוטם בידו והכא בסכין השתא לפום גמרא דידן ושוין ע"כ קאי אקיסם [לא חזי] לפתוח בו את הדלת ואמרי רבנן דבקיסם לחצות בו שיניו איכא חיוב חטאת בכלי של בהמה אף בכלי שרי לקטום לחצות בו שיניו דדוקא בקיסם דאיכא חיוב חטאת בכלי גזירה ביד אטו כלי אבל באבוס של בהמה לא גזרינן כלי דידיה אטו כלי דקיסם וכן משמע דמדמי ליה לסבירת חבית (דאסרי) [דאיירי] בכלי אבל לפי' התוס' דרבי אליעזר איירי באבוס של בהמה משמע דרבנן אסרי באבוס של בהמה לקטום בסכין וגמ' דידן עיקר ואפילו בסכין מותר לחתוך מן האבוס של בהמה לחצות בו שיניו. אמר רב יהודה אוכלי בהמה אין בהן משום תיקון כלי כלומר מותר לקטום מהם קיסם לחצות בו שיניו והכי הלכתא:

לחצות בו שיניו. ליטול בשר החוצץ בין שניו ומשלפניו לאו דוקא דר' אליעזר אף מן החצר נמי דהא כל מה שבחצר מוכן הוא ורישא לא אתא לאשמועינן אלא היתר טלטול עצים אף שלא בהסקה ופליגי רבנן עליה כדלקמן בברייתא בגמ' והאי דנקט מלפניו משום רבנן דפליגי עליה ואמרי אפילו מלפניו להדליק אין לחצות לא: ומגבב. קסמין דקין וקשין מן החצר ומדליק וכו' והכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק אבל מן החצר דהואיל ודקין הן ויש טורח לקששן מאיתמול לאו להכי קיימי ונראה מהלכות הרב ז"ל דהלכתא כרבנן דמלפני מן החצר לא ולדעתי הכותב הלכתא כר' אליעזר בהא משום דהניא ברייתא דמייתי' בגמ' דפליגי בה ותנא קמא כר' אליעזר מכרענא ופרשינן לפלוגתייהו בגמ' ועוד דסוגיין כוותיה: גמ' לא יטול אלא מן האבוס של בהמה דדבר הראוי לבהמה מוכן לכל הצורך אבל עצים לא ניתנו אלא להסקה: ושוין שלא יקטמנו. אקיסם שלא יקטמנו לחצות בו שניו ואם קטמו לחצות בו שניו וכו' אינו אלא משום שבות דקטימה תקון כלאחר יד הוא ולא תקון מעליא אלא אם כן מחתכו וממחקו בסכין:

מלחמת ה'

ויוד והא דתנו רבנן אין סומכין את הקדרה בבקעת וכן הדלת כו' עד ומכל זה נראה לנו שהלכה כרב נחמן דלית ליה מוקצה בשבת: אמר הכותב הכו ליה אפריון לבעל המאור ז"ל שזו ודאי ראיה הוא לדברי רבינו הגדול ז"ל אע"פ שהרב ז"ל השיב דאפילו למאן דלית ליה מוקצה בעצים אית ליה לפי שאין עליהם תורת כלי והרי הם כאבנים זולתי להסקה וזו אינה תשובה שכיון שמוכנים להסקה יצאו מתורת אבנים שאפילו אבנים עצמן אם הוכנו הוכנו אלא שאלו הוקצו לענינן ודרך הגמ' נתפוס ולא נתלה באויר הסברות שהרי ת"ק דאית ליה מוקצה אוסר ור"ש שחולק בשאר המוקצה חולק בכאן ואזדו לטעמייהו ולא הודה לו ר"ש מפני שאין עליהם תורת כלים וכן מצינו בכלים עצמן הקצאה כזו מטה שייחדה למעות אסור לטלטלה וקנה של תרנגולין אסור לטלטלה למאן דאית ליה מוקצה דאמרינן כלום עשוי אלא לתרנגולין ולמאן דלית ליה מוקצה שרו כדאיתא בפרק כירה וכן אמרו בפ' במה מדליקין שופר מטלטל מפני שאדם מיחדו לתקיעה ואין משתמשין בו לדבר אחר נעשה מוקצה לשאר דברים וכולן מותרין לדברי רבי שמעון ונפסקה הלכה כמותו בשבת ואע"פ שהן מיוחדין למלאכת איסור וכ"ש בקעת ביו"ט דיוחדה למלאכת היתר היא אלא שאין הלכה כמותו ביום טוב כדברי רבינו ז"ל והוא הדרך המחוור מן הכל כי סוגיית פרק כל הכלים מוחלפת מזו כמו שכתב בעל המאור ז"ל ואע"פ שיש לנו לומר דלפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה אינו מוקצה ביו"ט דהא מלאכה דהיתר היא אלא ה"ק ולא ניתנו עצים אלא להסקה והן מוקצין בשבת וגזירה יו"ט אטו שבת וכל זה כדי לאחות שתי הסוגיות הללו ואם תאמר עדיין א"א גזירה יום טוב אטו שבת אלא לבית שמאי כמו שהעלו שם לא קשיא הא ב"ש הא ב"ה ונמצינו שונים משנתינו ומחלוקת ר"ש ורבנן לב"ש וא"כ היאך נפסקה הלכה בחיזרא רטיבא אסור והרי אינו אלא לב"ש כבר דחו מקצת מפרשים בזו דמודים ב"ה דגזרינן יו"ט אטו שבת במוקצה והלקו בין גזרה זו לאותן שלא גזרו ב"ה בשום טעם ונצטרך לומר דהתם בסוף הסוגיא כשאמרו הא לא קשיא הא ב"ש הא ב"ה לא הקפידו אלא לתרץ שתי המשניות אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ומוציאין את הקטן ואת הלולב כמו שאמרו בפרק משילין והנה זו הדרך משתבשת ודחוקה בזה הדחק עצמו ועוד שלשון הברייתא השנויה כאן לפי שלא נתנו עצים אלא להסקה אינו נסמך על דברי רבה וגזירתו שגזר בפרק כל הכלים והיה לו לפרש כאן בברייתא גזירה יו"ט אטו שבת אבל הטוב והנכון שנאמר דהתם לא שמיע ליה לרב' ברייתא זו ולא מנא במשנתינו שאין סומכין את הקדירה בבקעת אלא גזירת יו"ט אטו שבת וכאן אמרו מפני שלא נתנו עצים אלא להסקה ואין צריך לגזרה כלל וכיוצא בזו ברייתות שלא שמעו אותן מקצת האמוראין ושנויות בגמ' במקום אחר או במקומות הרבה בפ' שבועות שתים בתרא מיניה רבא מרב נחמן אינו היא שבועת בטוי לשעבר ובפרק כלל גדול ברייתא תניא ובפרק אין מעמידין גבי בינה גלויה פלוגתא דחזקיה ורבי יוחנן והתם תניא ברייתא כר' יוחנן ולא מדכר בגמ' הכי למימר תניא כותיה ולא שמיע להו וכן בפ"ק דבבא בתרא וכן במקומות הרבה בתלמוד וכזו המסכתא נמי אמרינן כדרבה חול מכין לשבת וכו' ובמסכת עירובין תנו לה ברייתא ורב חסדא לא שמיעא ליה ולא סבר לה ואפשר עוד דלפי שלא נתנו עצים אלא להסקה אינו לשון הברייתא אלא לשון שהכניסו בה בגמ' לפרש וכיוצא בה רבות בגמרא ודברי רבינו שלמה ז"ל גם כן שכתב שאין הפסק הזה אלא לדעת האוסרין במוקצה אינו נכון כלל ורב נחמן תלמידו של שמואל הוא וכותיה סבירא ליה ועוד דאיהו גופיה אמר אנו אין לנו אלא ב"ש כרבי יהודה וב"ה כרבי שמעון לדחות איסור המוקצה ולומר שאינו משנה וכדאמרינן כבי האי גוונא בפרק משילין גבי בריכה וזו תשובה גמורה אין לך מכל הס והדעות בזה אלא דברי רבינו אלפסי ז"ל שחדש לסמוך על דברי ר' נחמן במוקצה יו"ט אסור ובשבת מותר וגם הפנים שמאירין בכל ההלכות האלו והא דדריש רבא אשה לא תכנס לבין העצים ליטול מהן אוד ואוד שנשבר

המאור הקטן

והא דתנו רבנן א] אין סומכין את הקדירה בבקעת וכן הדלת לפי שלא נתנו עצים אלא להסקה ור"ש מתיר ר"ש לטעמיה דלית ליה מוקצה ות"ק כר' יהודה דאית ליה מוקצה הלכך עצים כיון שאין עליהם תורת כלי לא הוכנו מאתמול אלא להסקה וסוגיין כת"ק ופלוגתא דרב נחמן ורב ששת בחיזרא בהדין טעמא שייכא ורב נחמן לטעמיה דאית ליה מוקצה ביו"ט כרבי יהודה משום דסתם לן תנא דמתני' כותיה ואיפסיקא הלכתא בהדיא בחיזרא יבשתא שרי רטיבתא אסור וכן פי' הרי"ף ז"ל בהלכות רטיבתא אסור משום דכמוקצה דמי ובסוף מסכת שבת איפליגו רב אחא ורבינא אליבא דר"ש במוקצה ואסיקנא הלכתא בכל התורה כולה כדברי המיקל וקשיין הלכתא אהדדי ומכל זה נראה לנו שהלכה כרב נחמן דאית ליה מוקצה ביו"ט ולית ליה מוקצה בשבת והפרש יש בין מוקצה למוקצה וכל המוקצה האסור ביו"ט אסור ב וכל המותר בשבת מותר ביו"ט וכמו שפרשתי לך בתחלת זאת המסכתא ואע"ג דשאר אמוראי כולהו שני להו במוקצה בין שבת ליו"ט אלא מאן דאסר כר' יהודה אפילו בשבת אסר ומאן דשרי אפילו ב שרי ולא מפלגי בין מוקצה למוקצה אנן כרב נחמן נקיטין ובין מוקצה למוקצה מפלגינן לפום סוגיא דשמעתא דבמסכת יו"ט ובמסכת שבת ומתרצן הלכתא דהכא והכא ולא קשיין אהדדי ובמסכת שבת בפרק כל הכלים מייתי לה למתני' דהכא ומסקנא מוקמי' לה אליבא דבית שמאי דגזור יו"ט אטו שבת ומשמע מינה דלית הלכתא כמתני' והכא פסקי' כותיה ונראין הדברים הללו כסותרין זה את זה אלא יש לומר לישני אינון דמתני' הא לא מתני' הא: ולענין הלכה למעשה נקיטי' ההוא לישנא דאיתמר בדוכתיה ואתוקם בבוכ ושבקי' להוא דלא איתמר בדוכתיה ואגב גררא הוא דאתיוה והם הכי נמי סבירא לן בהנך תרי ל דרב פפא דאמר הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואין גובה מן הלקוחות חד מינייהו בקדושין ראשון וחד מינייהו בב"ב בסוף גט פשוט אע"פ שהרי"ף טרח להעמידם שתיהן כאחד אנו נראה לנו דפ לישני אהדדי וכההוא לישנא דב"ב נקיטין והם הכי נמי עבדינן הכא כיון דמתני' דאין סומכין הקדרה ביו"ט פרשוה בגמ' בדוכתה מטעם מוקצה לפי שלא נתנו עצים אלא להסקה וסוגיא דשמע לאוקמוה כהלכתא עלה סמכי' וכותה עבדינן וההיא סוגיא דבמסכת שבת חשבי' ליה כלישנא אח להגדיל תורה וללמדך שאפילו ב"ש דסבירא להו במוקצה ונולד ביו"ט כרבי שמעון וכדתנן ביצה שנ ביו"ט ב"ש אומרים תאכל בבקעת מודו דאין סומכין ולאו משום דלא נתנו עצים אלא להסקה דהא סבירא להו שום מוקצה אלא משום גזירה יו"ט אטו שבת ואזדו לטעמייהו דסבירא להו אין בין יו"ט ל אלא אוכל נפש בלבד ומתני' דאין סומכין את הקדרה בבקעת איכא למימר דב"ש היא דהא מפרש בברייתא משום דלא נתנו עצים אלא להסקה ודילמא ב"ה לא מודו בה וכיון דסוגיין בשבת להקל במ נחתינן לה לאחויי אנפא דהיתרא ואע"ג דמתניתא לגבי יו"ט והכא במסכת יום טוב בדוכתא ד להחמיר במוקצה נחתינן ליה לאחויי אנפא דאיסורא ובכל זה יש סעד לדברינו שפסקנו כרב נחמן דמוקצה ביום טוב אסור ובשבת מותר:

השגות הראב"ד

א] אין סומכין את הקדירה בבקעת וכו' עד דאית ליה מוקצה: א"א איני אומר כן אלא אפילו תימא ת"ק לית ליה מוקצה בעצים והדומה להם אית ליה מוקצה והטעם לפי שאין עליהם תורת כלי ולא נתנו עצים אלא להסקה וכו' הם

עין משפט

א מיי' פרק ה מהל' יו"ט סמג לאוין עה:
ב מיי' פרק ב ופ"ג מהל' יו"ט טור או"ח סי' תקח תקח סמג לאוין עה:
ג מיי' פרק יא מהל' שבת סמג לאוין סה ועה טור או"ח סי' שכב וסימן תקח:

שיטת הריב"ב

כמאן דאזיל לחינגא. למכרה בשוק: ברטיבא. שאינו ראוי לטלטלו אפילו להסקה: מה לי לצלות בו לתוחבו בתוכו מה לי לצלות בגחלתו הרי הוא ראוי לטלטלו לעשותו גחלת וצולה בה. והלכתא כו'. דכר' יהוד' סבירא ליה דאית לי' מוקצ': לדיר · דיר העצים: אוד. עץ לעשות אור לתנור וטעמא משו' דלא ניתנו עצים אלא להסקה אא"כ נעש' כלי מערב יו"ט: ואוד. שנעשה מערב יו"ט: שנשבר. ביו"ט: אסור להסיקו ביו"ט לפי שמסיקין בכלים. דבני טלטול ניהו ומטלטלן נמי להסיקן: ואין מסיקין בשברי כלים. שנשברו ביו"ט דהשתא לא חזו לטלטול ואי משום דחזו להסקה אתמול לאו להכי קימי: מתני' נוטל אדם קיסם מלפניו. ממה שלפניו בבית:

א מיי' פרק ג ופ"ד מהל' יו"ט סמג לאוין עס טוש"ע א"ח סי' תקב תקו :

כשמחתכו וממחקו בסכין : **אוכלי** בהמה. כגון קש ועלי קנים : אין בהם משום תקון כלי . דכיון דרכין עד שהן ראויי' לבהמה לא חשיב כלי שאינו מתקיים : שובר אדם את החבית . מגופה שיש בה גרוגרות : ובלבד שלא יתכוין . ליפות השבירה להיות לה לפה שתהא עוד כלי : הוה מפשח ויהיב לן אלואתא . מקלות גדולים כמו לא באלה ולא ברומח במס' שבת [דף סג.] : ואע"ג דחזיא לקתתא דנרגא וחציני . שהיה קשה וראוי לעשות ממנו בית יד לקרדום ולפסל שקורין דולדורה והוא היה שוברן להריח ואמרי' בגמ' דהא אתיא אליבא דרבנן דאמרי לאחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות דסברי דאפי' בקוטם קיסם לחצות בו שיניו ליכא אלא איסורא דרבנן משום דסבירא להו דכל עשיית כלי שלא כדרכו לא מיתסר אלא מדרבנן ומש"ה כי לא מכוין לעשיית כלי דהיינו להריח בו שרי אפי' לכתחלה והיינו נמי טעמא דמתני' דשובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות משום דאי נמי מכוין לעשות כלי לא מיתסר אלא מדרבנן כיון שהוא עושה כלי בשבירה בלבד שלא כדרכו ומשום הכי כי לא מכוין שרי אפי' לכתחלה וכ"ת והיכי מסקינן הכא דאוכלי בהמה כיון שהם רכים אין בהם משום תיקון כלי אע"פ שהוא מכוין לכך והא בפירוש אסרי' למיתן [שבת קמו:] טרפא דאסא בחביתא איכא למימר דהתם היינו טעמא לפי שדרך הוא שאפי' באוכלי בהמה מתקנין כלי העשוי כבר אבל לא שיעשו כלי ממנו לכתחלה : **גרסי'** בגמ' ת"ר מגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא ובלבד שלא יעשנו צבורים צבורים ור"ש מתיר . ומפרשי' טעמיה דת"ק דקי"ל כוותיה דמשום דמחזי כמאן דמכנים למחר וליומא אחרינא ואע"ג דקי"ל כרבנן דמתני' שאין מותר לגבב אלא משלפניו נפקא מינה לעצים גסים דלא בטילי אגב חצר ולא מיתסר אפי' לרבנן דאינהו לא אסרי אלא בקסמין דקים מפני שהם מתבטלין אגב חצר אבל בגסים לא ואפ"ה אסור לעשות מהן צבורין צבורין : **ומ"מ** מדלא אסרי' אלא משום דמחזי כמאן דמכנים למחר וליומא אחרינא ולא אסרי' ליה משום מעמר יש להביא ראיה מה שאמר בשם הר"ר יצחק בן רבינו מאיר ז"ל דאינו חייב משום מעמר אלא במלקט במקום שגדל שם והכי נמי מוכח בפרק כלל גדול (דף עג:) דאמרי' האי מאן דמכניף מלחא ממלחתא חייב משום מעמר אלמא דווקא דכניף ממלחתא אבל ממקום אחר לא : **מתני'** אין מוציאין את האור . משום דמוליד : מן המים . נותנין מים בכלי זכוכית לבנה ונותנו בחמה כשהשמש חם מאד והזכוכית מוציאה שלהבת ומביאין נעורת ומגיעה בזכוכית והיא בוערת : מן העפר . לפיעי בקר או צאן מטמינין בעפר וכשמרקיבין יוצא מהן אור : אין מלבנין את הרעפים . טיבלים ומפרשי' בגמ' דברעפים חדשים עסיקינן מפני שצריך לחסמן שהיסק ראשון הם מתחזקין ומתקשין ונעשים כלי : **גרסי'** בגמ' תנן התם באלו טרפות (דף נו:) דרסה או שטרפה בכותל או שרצצתה בהמה אחרת ומפרכסת ושהתה מעת לעת ושחטה כשרה ר' אלעזר אומר כו' צריכה בדיקה. פירוש אדם שדרס על עוף או (שדרסו או) שחבטו בכותל או שרצצתה בהמה ומפרכסת ואינה יכולה לעמוד ושהתה מעת לעת כלומר יום אחד שלם ושחטה כשרה מיהו אמר ר' אליעזר דכי שהתה מעת לעת נמי צריכה בדיקה לאחר שחיטה שמא נשתברו רוב צלעותיה או נשברה השדרה ונפסק החוט או שאר מיני טרפות ושהתה מעת לעת איצטריך דאי לא שהתה אע"פ שבדק ולא מצא סימן טרפות טרפה שזו אחד מי"ח טרפות ונקרא רסוק אברים שאיבריה מתפרקין כולם אע"פ שאין רושם ניכר בה מתה וזו סימנה שאם שהתה מעת לעת בידוע שלא נתרסקו איבריה דקים להו לרבנן דריסוק איברים אינה חיה מעת לעת אבל שאר סימני טרפה חיה כל י"ב חדש ובעי עלה ר' ירמיה מר' זירא מהו לשחט' ביו"ט מי מחזקי' ריעותא או לא כלומר מי אמרי' הואיל וצריכה בדיקה דאיתיליד בה ריעותא מחזקי' ריעותא בגוה משום חשש איסור מלאכה דיו"ט דילמא מישתכח טרפה ונמצאת שחיטה שלא לצורך דבשלמא שאר בהמות אע"ג דמחמירין אכפשין ובדקינן מיהו סמכי' ארובא ורוב בהמות אינן טרפות ולא איפשיטא בעיין הלכך מסתברא דנקיטינן בה לחומרא דהוה ליה ספק דאורייתא : **מתני'** ועוד אמר רבי אליעזר . משום דתני חדא לקולא גבי מוקצה והדר אמר אחריתי קאמר ועוד והקשה רש"י ז"ל והא אפסקוה רבנן במילי טובא באין מוציאין ובהנך דבהדה והיינו מילתא אחריתי דלאו מילתיה ואמאי לא אותביניה בעירובין (דף כג.) גבי ועוד אמר רבי יהודה בן בבא דאותביניה מר' אליעזר דסוכה ושנינן התם לא אפסקוה אלא במילתיה ואילו אותבינא *מיהא לא הוה מצי לשנויי הכי ומפני קושיא זו כתב דהמשנה שלא כסדר אבל הר"ז הלוי כתב דכיון דקאי בהדלקה גמריניהו לכולהו מילי דהדלקה וכי האי גוונא לא חשיבה הפסקה ואחרים תירצו דכיון דהפסקוה במילתיה דס"ל לא חשיבא הפסק כלל ושפיר תני ועוד ובתוספות תרצו דכל היכא דהוו שתי קולות תני ועוד ואע"ג דאפסקוה בלאו מילתיה : עומד אדם על המוקצה . הצריך הזמנה והזמנה מועלת לו כגון דאחזי ולא אחזי כדאמרן באין לדין : ע"ש בשביעית . שאין מעשר נוהג בה ואינו מחוסר אלא הזמנה והוא הדין במעושר בשאר שני שבוע אלא אורחיה דמילתא נקט דסתם מוקצה לאו מעושר הוא דגרוגרות ולמוקין הם סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם זמן גמר מלאכה : ואומר מכאן אני אוכל למחר . וסגי בהכי דיש ברירה : עד שירשום . בסימן דאין ברירה . כ"ש ישנים : הרי הן ככל הכלים וניטלין בשבת בחצר . דחזו למיתב בגווייהו מידי : אבל אין סכין אותן בשמן . להחליקן ולצחצחן : וכן אין טשין אותן במטלית . להחליקן ולצחצחן: טשין. שפין: ואין מפיגין אותן. לאחר היסיקן: לחסמן. שמתקשין ע"י צונן וכולהו משום דמתקן מנא : ואם להפיגן . בשביל לאפות שהוסקו הרבה וחושש שלא תשרף הפת בתנור מותר ולא דמי לליבון רעפים דאסורין לעיל דהתם תקונו של כלי קודם לתשמיש שמשתמש בו אבל כאן בשעת תשמישו הוא

נר מצוה

א"ר יהודה אוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי כלומר מותר ליטול מהם קיסם לחצות בו את שיניו וכן הלכתא ומותר לטלטל עצי בשמים להריח בהן ולהניף בהן לחולה ומוללו להריח בו וקוטמו להריח בו אחד קשין ואחד רכין דל"ש מהא דתנן *שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי ועוד דהא *רבה בר רב אדא ורבין בר [רב] אדא אמרי כי הוינן בי רב יהודה הוה מפשח ויהיב לן אלואתא אלואתא ואע"ג דחזיין לקתתא דנרגי וחציני : **מתנ'** אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן המים אין מלבנין הרעפים לצלות עליהם *ועוד א"ר אליעזר עומד אדם על המוקצה ערב שבת בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר וחכמים אומרים עד שירשום ויאמר מכאן עד כאן : **גמ'** ת"ר התנור והכירים חדשים הרי הן ככל הכלים וניטלין בחצר אבל אין סכין אותן שמן ואין טשין אותן במטלית ואין מפיגין אותן בצונן כדי להסמן ואם בשביל לאפות מותר :

רש"י

גמ' ומוללו בין אצבעותיו . להוציא מהן הריח: וקוטמו . שיהא מקום הקטימה לח וריחו נודף : שובר אדם מגופת חבית . שיש בה גרוגרות ואוכל ובלבד שלא יכוין ליפות בשבירה להיות לה לפה : הוה מפשח . מסעף בידו הענפים מעץ הגדול התלוש: אלואתא . מקלות גדולות ואע"ג שהוא קשה כל כך שיהא ראוי לקתתא דנרגי וחציני לעשות ממנו בית יד לקרדום: **מתני'** אין מוציאין את האור . משום דמוליד : מן המים. נותנין מים בכלי זכוכית לבנה בחמה כשהשמש זורחת וחם מאוד בזכוכית מביאין נעורת ומגיעין לזכוכית והיא בוערת : עומד אדם על המוקצה . הצריך הזמנה והזמנה מועלת לו כגון דאיחזי ולא איחזי כדאמרי' באין לדין : ע"ש בשביעית . שאין מעשר נוהג ואין מחוסר אלא הזמנ' וה"ה בדבר מעושר בשאר שני שבוע אלא אורחא דמילתא נקט דסתם מוקצה לאו מעושר הוא דגרוגרות ולמוקים סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה : ואומר מכאן אני נוטל . וסגי בהכי דיש ברירה: עד שירשום: בסימן דאין ברירה: **גמ'** הרי הן ככל הכלים וניטלין . בשבת בחצר דחזו למיתב מידי בגווייהו : אין סכין אותן שמן . להחליקן ולצחצחן וכן אין טשין אותן במטלית להחליקן : ואין מפיגין . היסיקן בצונן : לחסמן . לפי שמתקשה אחר החימום ע"י צונן וכולן משום דמתקן מנא : ואם . מפיגן כדי לאפות שהוסק הרבה וחושש שלא תשרף הפת מותר : מולגין

שיטת ריב"ב

אוכלי בהמה . כגון קש ועלי קנים: אין בהן משום תקון כלי . וקוטמו להריח בו: אחד קשין. כיון שאינו מתכוין לכלי. ואחד רכין. דהנהו אף לחצות שיניים שרו דאין בהם משום תקון כלי כיון שהן ראוין למאכל בהמה ובקשין היינו טעמא דקטימתן מותרת להריח בהן דלא שנא מהא דתנן וכו' דכיון שאינו מתכוין לעשותה כלי מותר: הוה מפשח לן. לאורחי:אלואתא אלואתא . מקלות גדולים כמו ולא באלה ולא ברומח : ואף על גב דחזיא לקתאתא דנגרי וחציני . שהיה קשה וראוי לעשות ממנו בית יד לקרדום ולפסל שקורין דולאדורא : מתני' אין מוציאין את האור . מפרש טעמא בגמ' משום דקא מוליד ביו"ט : אין מלבנין את הרעפים . מפרש טעמא בגמ' מפני שצריך להקשותן ובהיסק ראשון זה הם מתחזקין ומתקשין הלכך אע"ג דלצורך יו"ט הוא דהא צולה עליהן כיון דבהיסק זה עושה כלי אסור: ועוד אמר ר' אליעזר . כיון דאתחיל במילי דהדלקה קא מסיים ואזיל כל מילי דהדלקה והדר לדברי ר' אליעזר : עומד אדם על המוקצה . הצריך הזמנה והזמנה מועלת לו כגון דאחזי ולא אחזי דאמרינן בגמרא דאין לדין:ערב שבת בשביעית. שאין מעשר נוהג בה ואין מחוסר אלא הזמנה והוא הדין במעושר ובשאר שני שבועי אלא הזמנה אורחא דמלתא נקט דסתם מוקצה לאו מעושר הוא דגרוגרות ולמוקים הם סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה: ואומר מכאן אני אוכל למחר. דכיון דאזמניה אין כאן איסור מוקצה ואיסור מעשר אין כאן דבשביעית אין מעשר נוהג ודוקא ערב שבת בשביעית הא שאר שבועי אע"ג דאזמני' וליכא איסור מוקצה דבר שלא נגמרה מלאכתו הוא אית ליה לר' אליעזר דשבת קובעת למעשר אפי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו הכי פרישנא בגמרא :

א כתב מסר"ס שמותר לשרות במים המכבדת שמכבדין בו התנור אף על פי שמכבס :

ג מהא

המאור הקטן

מתני' ועוד אמר ר' אליעזר עומד אדם על המוקצה ע"ש בשביעית וכו' וה"ר שלמה ז"ל מקשה בה אמאי קתני ועוד והא אפסקוה רבנן במילתא אחריתי דקתני אין מוציאין את האור וכו' והתם במסכת עירובין בפ' אין עושין פסין דקא מקשי מר"א דסוכה אדרבה מר"א דהכא ה"ל לאקשויי דלא מצי לדחויי כדדחי ליה התם ונראה לי דכה"ג לא הויא הפסקה דכיון דאתחיל במילי דהדלקה קא מסיים ואזיל כל מילי דהדלקה ולפום הכי תנא בהדיא אין מוציאין האור וכל כה"ג לאו הפסקה הוא : **ומה** שהביא הרי"ף ז"ל ראיה לדבריו בסוף פרק משילין מדתניא אחרים אומרים משום ר"א ביצה תאכל היא ואמה דאמרי' עלה אי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא ואמה אסירא דאלמא פשיטא דהכין הלכתא הוא זו אינה ראיה א] דהא שמעי' ליה לר"א הכא בהדיא דאית ליה מוקצה מדתנן עומד אדם על המוקצה ומש"ה מהדרי' לתרוצא לההיא ברייתא כמ"ד מוקצה אסור ואין להביא ראיה ממנו גם הראיה שהביא משקלא וטריא דגמ' דאמרינן מ"מ דב"ש מוקצה הוא כלומר שזה דבר ידוע הוא גם זה אינה ראיה משום דקס"ד דאפילו מאן דשרי במוקצה בנולד אסור הוא דפרכי' הכי כדמסיק לה התם ומאי קושיא וכו' ומ"מ זה אין להביא ראיה ואנו כבר כתבנו ופירשנו דיני המוקצה ומה שאנו מודים לדברי הרי"ף ז"ל שפסק כרב נחמן ומה שלא נראה לנו מדבריו שהשוה כל דיני המוקצה ולא הפריש ביניהם: [דף לג ע"ב] ב] **הא** קמ"ל דטבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן וכתב ה"ר שלמה ז"ל ואם באת לומר אדרבה דוק מיניה לאיסורא שבשאר שני שבוע הוקבע בדבורו למעשר ואסור משום מוקצה אע"פ שעבר ותקנו הכי ה"ל למיתנא העומד על המוקצה ע"ש בשביעית ואמר מכאן אני נוטל למחר הרי זה מן המוכן דדייקי' מינה הא בשאר שני שבועי אין זה מן המוכן אבל השתא דקתני לא יעמוד שמעי' מינה דאיסורא דשאר שני שבועי משום טבל הוא ולא משום מוקצה שאם עבר ותקנו מתוקן ועוד י"ל דאיסורא לא הוה צריך לאשמועי' דמסתמא טבל מוקצה הוא ולאו יהיב דעתיה מאתמול למעבד ביה איסורא ואע"ג דמוקצה מחמת איסורא דרבנן הוא :

מלחמת ה'

תרוייהו כר' יהודה דרש להו וכיון שסודו רב נחמן ורב ששת לדברי תנא קמא ומהנך דבריהם נפסקה הלכה בגמ' יבישה שרי מטעמייהו מה לי לגלות בו ומה לי לגלות בגחלתו ורטיבא אסור ש"מ דהלכה יש מוקצה ביו"ט כסבריה דרב נחמן דאיהו מרה דהך שמעתא ואזיל לטעמיה וגמרא פסקא בהדיא הלכתא כותיה וסוי יודע שהכל מודים ברטיבא דחזיא להיסק גדול ולא נחלקו בבא להסיק מהן היסק גדול שהוא מותר אלא כך נחלקו מאן דאסר אמר לך הא לא חזי להסקה באפי נפשה ואין אומר מה לי לגלות בו ומה לי לגלות בגחלתו ומאן דשרי אמר לך הא חזי להיסק גדול ומה לי לגלות בתערובתו ומה לי לגלות בתערובה גחלתו והלכתא מה לי לגלות בפני עצמו אמרי' מה לי לגלות בתערובתו לא אמרינן ואם תפרש שאין הכונה להיסק גדול הוה להו ודאי כלרורות שבחצר ובלא דין מוקצה אסורין דהא לא חזי לכלום וזה מקום טעותו של בעל המאור למעלה בפרק יו"ט בין תבין את אשר לפניך :

ועוד ומה שהביא הרי"ף ז"ל ראיה לדבריו בס"פ משילין וכו' זו אינה ראיה דהא שמעי' ליה לר"א הכא בהדיא דאית ליה מוקצה : **אמר** הכותב תשובה לרב ז"ל שהמוקצה הזה גרוגרת ולמוקים הם דסתם מוקצה שבכל ענין

השגות הראב"ד

הם לאבנים וכל התבולותיו ואריכות דבריו בעבור שמלא חן בעיניו ההפרש שנתן בין מוקצה למוקצה כי חשב בעיניו להיות מחדש חדוש גדול ותשב ג"כ להיות חולק על הרב במקצת ועל כן מסבב פני הדברים להיותם מסכימים לפירושו : א] **דהא** שמעינן לרבי אליעזר הכא בהדיא וכו' עד עומד אדם על המוקצה : א"א לא אמר כלום שהמוקצה הזה גרוגרות ולמוקים הם דחזו ולא חזו ובעו הזמנה ואפילו לר"ש דאי לאו הכי הוא למה לא אקשי ליה לרבי יוחנן במסכת שבת מהא דסתם מתניתין הוא : ב] **הא** קמ"ל דטבל מוכן הוא אצל שבת : א"א ככדות גדולה הוא זה הפירוש ואנן מפרשינן הקושיא שהקשו מאי איריא שבת אפילו בחול נמי לא על משנה זו אלא על משנת זרעים תינוקות שטמנו תאנים לשבת שאפילו בחול עשו כן הוקבעו הואיל וקבעו עליהם אכילתן ושני ליה הא קמ"ל טבל מוכן הוא אצל שבת פירוש מדלא קתני הכי שכחו ולא עשרו לא יאכלו בשבת אפילו עשרו ולא למוצ"ש עד שיעשרו אלא מדלא קתני הכי אלמא שאם עשרו בשבת יאכלו שאין בו משום מוקצה אלא משום איסור טבל בלבד :

הוא שמתקן לתשמישו: ת"ר מולגין את הראש ואת הרגלים. פירוש בחמין ולהסיר את השער ומיהו דוקא לאחר מליחה אי נמי איפשר דאפי' קודם מליחה ובכלי שני שאינו מבשל ואע"פ שהוא מבליע הדם אפשר דדם שנבלע ע"י כלי שני כיון דאינו מבשל יוצא הוא ע"י מליחה: אבל אין טופלין אותן בחרסית ולא באדמה. להסיר שערן שזהו דרך העבדנין: ואין גוזזין את הירק. בתלוש שיש בו ראשי עלין כמושין אין גוזזין אותו בתספורת שלו שגוזזין בו מן המחובר דמאן דחזי סבר שנלקט היום: הקונדס והעכביות. מיני ירקות הן שיש טורח בתקונן: ומסיקין ואופין בפורני. הם תנורים גדולים שלנו ופיהם בצידם ולא חיישי' לטרחא אם יש לו אוכלין הרבה דלא סגי ליה בתנור: ומחמין חמין באנטיכי. ואע"פ שמשמר חומו הרבה אפילו לאחר יו"ט לא חיישינן דמחזי כמאן דמחמם לצורך חול: שמא תפחת. ונמצא שטרח שלא לצורך: אין נופחין במפוח. דמחזי כאומן עושה מלאכה: ואין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו. חדוד ותקון עושה אותו כלי לכתחלה: אין פוצעין את הקנה לצלות בו מליח. לתת קרומותיו על האסכלה שעושה כלי דכל מידי דעביד להשתמש בו הוי תקון כלי: אבל פוצעין האגוז במטלית. ומכה על המטלית כדי לשבור הרבה אגוזים בבת אחת: ואין חוששין שמא תקרע. דאפילו נקרע לא איכפת לן שאין זה קורע ע"מ לתפור:

סליקו להו המביא

משילין פירות דרך ארובה ביום טוב. מי שיש לו חיטין ושעורין שטוחין על גגו ליבש וראה גשמים ממשמשין ובאין התירו לו לטרוח ולהשילן מלמעלה למטה דרך ארובה שבגג והן טפלין לארץ דליכא טרחא יתירא ודוקא ארובה דכל ארובה מלמעלה למטה היא בתקרת הגג אבל חלון כגון גג המוקף מחיצה וחלון בכותל וצריך להגביהן על החלון ולהשליכן לא טרחינן כדלקמן: ומכסין את הפירות. ולא אמרינן טורח שלא לצורך יו"ט הוא דשרו ליה רבנן מפני הפסד ממון: דלף. גשמים הנוטפים מן הגג: וכן כדי יין. נמי מכסין מפני הדלף: תחת הדלף. לקבלן בתוכו מפני טנוף הבית: ואיבעיא לן בגמרא הכי פירות דמשילין עד כמה ואמר רבי זירא אמר רב אמי אמר ר' יוחנן כאותה ששנינו מפנין אפילו ארבעה וחמשה קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחין ומפני ביטול בית המדרש ומספקינן עלה דדילמא שאני התם דאיכא ביטול בית המדרש אבל הכא דליכא ביטול בית המדרש לא כלומר דלא שרינן כולי האי אי נמי לאידך גיסא דהתם היינו טעמא דארבע וה' קופות אין טפי לא משום דליכא הפסד ממון אבל הכא דאיכא הפסד ממון אפילו טובא נמי ולא מסיימי' ביה מידי ונראה שדעת הרב אלפסי ז"ל דכיון דלא איפסיקא נקיטינן בה לקולא ולפיכך כתבה למתני' סתמא והשמיטה לאותה בעיא לומר דשרי אפילו טובא משום דאיסורא דרבנן הוא וספיקא לקולא וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות יו"ט אבל הר"ז הלוי ז"ל כתב דכל מאי דדחינן דחייתא בעלמא ניהו ולא דחינן מאי דפשיטא ליה לרבי יוחנן דילפינן יו"ט משבת משום דחייתא בעלמא ומשמע דה"ה נמי בתלתא בעיין אחריני דבעי בגמרא הדא מינייהו דהתם תנן לגבי שבת אבל לא את האוצר ואמר שמואל מאי אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר כולו דילמא אתי לאשווי גומות ומספקינן הכא מאי ואידך בעיא דהכא גבי יו"ט אמר רב נחמן לא שנו דמשילין פירות דרך ארובה ביו"ט אלא באותו הגג אבל מגג לגג לא ומספקינן מי אמרי' בההיא דשבת כיון דאיכא ביטול בית המדרש דאפילו מגג לגג שרי או דילמא לא שנא ומספקינן נמי דהכא תניא לא ישלשלם בחבל ולא יורידם דרך חלונות ודרך סולמות ומבעיא לן מי אמרינן דהתם משום בטול בית המדרש אפילו כי האי גוונא שרי או דילמא לא שנא ולפי דרך הר"ז הלוי ז"ל מסתברא דכיון דרבי יוחנן אמר דיו"ט ושבת בחד מהני דיני כי הדדי ניהו ה"ה לאינך דילפינן יו"ט משבת ושבת מיו"ט: גמ' א"ר נחמן לא שנו אלא באותו הגג. שהארובה והפירות בגג אחד: ואפילו גגותיהן. של שני הבתים שוין שאין זה גבוה מזה שיהא שם טורח עליה וירידה: בחלונות. כלומר אם הגג מוקף מחיצה ואין בו ארובה אבל יש חלון במחיצה לחצר או לבית לא ישלשלם בשקין דרך חלון בחבל מפני שיש טורח להעלותן מן הגג לחלון ומשם לארץ: סולמות. כל מדרגה קרויה סולם כעין הכבשים שלנו: אפילו אוירא דלבני. לבנים הסדורין ומוקצין לבנין וגשמים באים ומתיירא שמא ימוחו מותר לטלטל כלים לצרכן ולכסותן ולא אמרי' הואיל והן עצמן אין ניטלין אף הכלי לא ינטל לצרכן: ורבי יצחק אמר דווקא פירות הראויין. הוא דשרו רבנן לטלטל כלי לצרכן אבל מידי דלאו בר טלטול הוא אין כלי ניטל לצרכו:

אלא

תתקכ תנו רבנן מולגין את הראש ואת הרגלים ומהבהבין אותן באור אבל אין טופלין אותן לא בסיד ולא בחרסית ולא באדמה ואין גוזזין אותן במספרים ואין גוזזין את הירק במספורת שלו אבל מתקנין את הקונדס ואת העכביות ומסיקין ואופין בפורני ומחממין חמין באנטיכי ואין אופין בפורני חדשה גזרה תתקכא שמא תפחת: ת"ר אין נופחין במפוח ביו"ט אבל נופחין בשפופרת ואין מתקנין את תתקכב השפוד ואין מחדדין אותו: ת"ר אין פוצעין את הקנה לצלות בו מליח אבל פוצעין את האגוז במטלית ואין חוששין שמא תקרע:

סליקו להו המביא

תתקכג משילין פירות דרך ארובה ביום טוב אבל לא בשבת ומכסין את הפירות בכלים מפני הדלף וכן כדי יין וכדי שמן ונותנין כלי תחת הדלף בשבת:

גמ' משילין פירות דרך ארובה אמר רב נחמן לא שנו אלא באותו הגג אבל מגג לגג לא (א) תנא לא ישטם מגג לגג אפילו גגותיהן שוין תאנא לא ישלשלם בחבל תתקכד בחלונות ולא יורידם בסולמות: ומכסין את הפירות וכו': אמר עולא אפילו אוירא דליבני ורבי יצחק אמר פירות הראויין ואזדא רבי יצחק לטעמיה דאמר רבי יצחק אין כלי ניטל

אלא

רש"י

מולגין: ברותחין: אין טופלין בסיד. להסיר השער דהוי דרך עיבוד: ואין גוזזין במספרים. דמיחזי כצריך לשיער: ואין גוזזין. הירק התלוש שיש בו עלין נרקבין כמושין אין גוזזין במספרים שלו שגוזזו בו מן המחובר דמאן דחזי סבר שנלקטו היום: קונדס ועכביות. מיני ירקות שיש טורח בתיקונן: פורני. תנורים גדולים כעין שלנו ופיהם בצידן ולא חיישינן לטורח אם יש לו הרבה אוכלין דלא סגי ליה בתנור: אנטיכי. מפרש בפרק כירה איכא מאן דאמר בי דודי ואיכא מ"ד בי כירי: תפחת. ע"י שחדשה היא ונמצא טורח שלא לצורך: אין נופחין במפוח. דמיחזי כאומן עושה מלאכה: ואין מתקנין את השפוד. ודלא כרבי יהודה אי נמי בנרלף מעיו"ט ודברי הכל: אין פוצעין את הקנה. [לתת] לקרומיותיו תחת המליח על האסכלא שעושה כלי דכל מילי דעביד להשתמש בו הוי תיקון כלי: ואין חוששין שמא תקרע. דאפי' נקרע לא איכפת לן דאין זה קורע (א) על מנת לתפור:

סליקו להו המביא

משילין פירות דרך ארובה. מי שיש לו חיטין ושעורין שטוחין על הגג ליבש וראה גשמים ממשמשין ובאין התירו לטרוח ולהורידו דרך ארובה שבגג והן נופלין לארץ דליכא טירחא יתירה ודוקא ארובה דכל ארובה היא למעלה בתקרת הגג אבל חלון כגון גג המוקף מחיצות וחלון בכותל וצריך להגביה עד החלון ולהשליכו לא טרחינן: ומכסין הפירות. ולא אמרי' טורח שלא לצורך יו"ט הוא דשרו ליה רבנן משום הפסד ממון: הדלף. גשמים הנופלין מן הגג: וכן כדי יין ושמן. מכסין מן הדלף: תחת הדלף. לקבלו בתוכו מפני טינוף הבית: גמ' אפילו גגותיהן שוין. שאין זה גבוה מזה: בחלונות. כגון אם הגג מוקף מחיצות ויש במחיצות חלונות: לא ישלשלם בחבל. בשק דרך חלונות כי הוא טורח להעלות מן הגג לחלון: סולמות. כל מדריגה קרוי סולם: אפי' אוירא דליבני. לבנים סדורים ומוקצים לבניין וגשמים יורדין וירא פן ימוחו מותר לטלטל כלים לצרכן לכסותן אף על פי שהן אין נטלין ואסורין לטלטלן בשבת:

סופך

דרך ארובה שבגג והן טפלין לארץ דליכא טרחא יתירא ופריצנא בגמ' עד ארבע וחמש קופות ודוקא ארובה דכל ארובה מלמעלה למטה היא בתקרת הגג אבל חלון כגון גג המוקף מחיצה וחלון בכותל וצריך להגביהן עד החלון ולהשליכן לא טרחי' כדלקמן: ומכסין את הפירות. ולא אמרי' טורח שלא לצורך יו"ט הוא דשרו ליה רבנן מפני הפסד ממון: דלף. גשמים הנוטפין מן הגג: וכדי יין. נמי מכסין מפני הדלף: תחת הדלף. לקבלן בתוכו מפני טנוף הבית: גמ' באותו הגג. שהארובה בגג שהפירות בו: פיס' ומכסין את הפירות וכו': גמ' אפילו אודרא דלבני. לבנים הסדורין ומוקצין לבנין וגשמים באין ומתירא שלא ימוחו מותר לטלטל כלים לצרכן ולכסותן

מלחמת ה'

...היינו תאנים כדתנן המעביר תאנים בתגירו לקצות והזו ולא חזו ובעו הזמנה אפילו לר"ש דאי לאו הכי מ"ט לא אקשי ליה לר"י במסכת שבת מהא מתני' דסתמא היא:

ועוד ואע"פ ששנינו בית מלא פירות סתום ונפחת נוטל ממקום הפחת וכו' עד טבל שא"א שיתקן מאליו מסתמא מוקצה הוא לכל עדיף לן כח דהיתרא: אמר הכותב אבל רבינו הגדול ז"ל לא כתב דמתני' באודרא דלבני ונראה מדבריו דאפילו בבנין גמור שנינו וכן נראים הדברים בגמרא שלא הקשו ולא העמידו באודרא אלא לר"מ דאמר פותח לכתחלה ונוטל מדקא מקשי' ולר"מ הא קא סתר אהלא ועוד קשה לי שהרי כמה דברים מוקצים מחמת איסור של דבריהם ואסורים בין ביו"ט בין בשבת כגון בכור שאין מומו ניכר מערב יו"ט ואסור מפני שאין רואין מומין ביו"ט ואם עבר וראה אינו מוכן ובזה י"ל לפי שאין ראיית בכור דבר המזדקיק ליה חכם ועובר עבירה אבל במסכת שבת אמרי' דמטה שיחדה למעות או שלא יחדה והיתה כל בין השמשות אסורה אע"פ שנטלה משם וכן מעות שעל הכר במנית וכולן אסורין משום איסור מדבריהם ונר שהדליקו בו באותה שבת לר"י וכוס וקערה ועששית אפילו לר"ש הן עצמן איסור של דבריהם מפני שנעשו בסיס לדבר האסור כלומר שלהבת שאסורה בטלטול מדבריהם ולא אפילו הכבוי עצמו לר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וסוכה רעועה לר"י מוקצה מחמת איסור ואפילו בבריאה אין סותר חייב בשבת אלא סותר ע"מ לבנות וכן כיוצא באילו הרבה ועוד קשה לי בגמ' בטבל דמשום דאסורא דרבנן הוא הוה מוכן אגב שבת דקאמר דטעמא דקאמר שאם עבר ותקנו טעם הוא אלא מפני שאין עבירתו עבירה דשל דבריהם הוא אבל נראה לי דמתני' בבית סתום ונפחת וקתני נוטל ממקום הפחת ולא ממקום אחר לומר שאינו מוסיף בפחת כלל ור"מ פליג שאפילו לא ... דכיון דנפחת לא הוי אוצר אע"פ שהוא סתום ולא פתחו והאי דלא קתני בדרבי מאיר אף פותח ל... ומשמע עוד יש סברא לומר שאף הפירות אין נעשין מוקצין מחמת הבית כיון שאין בעצמן איסור לא א...

המאור הקטן

ואע"פ ששנינו בית מלא פירות סתום ונפחת נוטל ממקום הפחת דאוקימנא באודרא דליבני ואקצינהו ואפילו הכי לא הוו להו פירות מוקצה מחמת איסור כיון דאיסורא דרבנן התם לפי שאפשר לו לבית שיפחת מאיליו אבל טבל שא"א שיתקן מאיליו מסתמא מוקצה הוא לכל עדיף לן כח דהיתרא ודייקינן מתני' להיתרא ולא דייקינן לאיסורא:

[דף לה ע"א] והא דאמרי' שבת לאפוקי מהלל בדין הוא דהל"ל לאפוקי מדר"א ומדר"י ... קבעא וכדאמרינן לעיל בגמרא אלא הא עדיפא ליה לאשמועי' דאיכא ... כר"י מדקתני הלל עצמו אוסר אלמא חלוקין עליו כל בני דורו וכן תרומה לאפוקי מדר"... וחכמים מתירין אלמא ר"י דאמר כרבנן וכן מקח לאפוקי מת"ק דר"י ור' יוחנן דאמר כר"י וכו... דהלוקח פירות מעם הארץ וה"ג מקח כדתנן הלוקח פירות מעם הארץ:

[שם ע"ב] עד אן כמה אמר רבי זירא אמר רבי אסי כאותה ששנינו מפנין ד' וה' ... תבן ולא כתבה הרי"ף ז"ל ולי נראה שהלכה היא ואף על גב דא... ודילמא לא היא לא דחי' מימרא ברירא בדילמא ובכלהו בעיא דמבעיא לן עלה בגמרא כיון דתו... במימרא דרבי זירא דיליף להו מהדדי ולא חייש לרהויי ולאפרושי בין שבת ליו"ט הם הכי ... בכולהו: והא דאמר ר' יצחק אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ברור הוא שאין הלכה ... מן הטעם שכתב בו הרי"ף ז"ל ובמסכת שבת בפרק כירה פירשנוהו:

השגות הראב"ד

[א] עד כמה אמר רבי זירא כו' עד כיון דתזינן כו': א"א אף אני כך אמרתי ולענין שיעורא ודאי ילפינן להו מהדדי כשמעתיה דרבי אמי דלא מדחייה מימרא בדילמא ושיעורא גלוי מילתא בעלמא הוא מיהו לגבי הנך בעיי אפשר דלא ילפינן להו מהדדי וסיכא דאיתמר איתמר משום דספיקי דרבנן נינהו ולקולא:

עין משפט

שלטי הגבורים

שיטת ריב"ב

הגהות הב"ח

הגהות חו"י

אלא לדבר הניטל. לצורך דבר הניטל ולא קי"ל כרבי יצחק אלא כעולא ואליביה אוקימנא בגמרא הא דתנן וכן כדי יין וכן כדי שמן בדטיבלא ואשמעינן שאע"פ שאינו ניטל בשבת מטלטלין כלי בשבילו לכסותו: ואם נתמלא הכלי שופך לחוץ ושונה. ונותנו במקומו ואינו נמנע מלעשו' כן כל היום אם צריך לכך ומיהו דוקא בדלף הראוי דאי בשאינו ראוי אסור לתת כלי תחתיו דאסור לבטל כלי מהיכנו כלומר מתשמישו כדאיתא בשבת:

בי רחייא דאביי דלוף. הדלף היה נופל על אמת הריחים שלו והיו עשויין בטיט ונמוחין מפני הגשמים ולא היה מספיק לכלים הצריכין לתת תחת נר מצוה הדלף: זיל עיילה לפורייך התם. לבית שהן שם: דליהוי כגרף של רעי. שיהו מאוסין הריחים שלך להיות לפני מטתך ואתה מותר לטלטלם ולהוציאן לחוץ כדאמרינן לקמן דגרף של רעי מותר להוציאו לאשפה: וכי עושין גרף של רעי לכתחלה. וכי מותר לגרום שיהא הדבר מאוס לו כדי שיוציאנו: תיתי לי דעברי אדמר. תבואני זאת בשכר שעברתי על דברי מרי: גרף של רעי ועביט של מימי רגלים. גרף ועביט כלי חרס הם אלא של רעי קרוי גרף ושל מימי רגלים קרוי עביט: נותן מים ומחזירן. דמוקצין מחמת מיאום הם ואי לא אגב מיא לא מצי לטלטלינהו ולהוציאן הוא דשרי ליה משום כבודו: לאפוקי' בעיניה. בפני עצמו ליטול את הרעי או דבר מיאום ממש בידו ויוציאנו: אספרמקי. בשמים: בצוציתיה. זנבו: כדכתבינן בפרק כל כתבי הקדש בהלכה דכופין קערה על גבי הנר דהתם בגמרא אמתני' דכופין קערה ע"ג הנר מוכח בהדי' דגרף של רעי מותר לטלטלו בשבת ולהוציאו: **מתני'** כל שחייבין עליו משום שבות. כל שחייבין עליו מדברי סופרים שלא לעשותו בשבת משום שבות: או משום רשות. שיש בו קצת מצוה אבל לא מצוה גדולה וקרוב הוא להיות דבר הרשות ויש בו איסור מדברי סופרים: או משום מצוה. או שיש בו מצוה ממש ואסרוהו חכמים לעשותו בשבת: חייבין עליו. שלא לעשותו ביו"ט: ואילו הן מדברים האסורין משום שבות. שהטילו בו חכמים לשבות בהן ואין בעשייתן שום מצוה: לא עולין באילן וכו'. בכולהו מפרש טעמא בגמרא אמאי גזור רבנן בהו: אין מטפחין. ביד: ואין מספקין. על ירך: ואין מרקדין. ברגל וכולן לשמחה או לאבל ומפרש בגמרא גזירה שמא יתקן כעגדן כלי שיר וקא עביד מלאכה: ואילו הן משום רשות. כלומר אלו הן שהיה לנו להתירם מפני שהן קרובין למצוה ואסרום חכמים האי דקרי להו רשות משום דהנך דבעי למתנא בסיפא הוי מצוה גמורה ולגבייהו קרי להנך מציעאי רשות ולהנך קמאי קרי שבות דאיסור גמור יש בהן לפי שאין בהם צד לסלק בהן גזירת חכמים מעליהם שאין בהן לחלוחית מצוה: לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מיבמין. ובגמרא פריך

תורה אור

אלא לדבר הניטל בשבת וכבר בירנו במסכת שבת (א) שאין הלכה כרבי יצחק: דף לו: *ונותנין כלי א תחת הדלף בשבת: תאנא ואם נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע: בי רחייא דאביי דלוף אתא לקמיה דרבה אמר ליה זיל עייליה לפורייך להתם כי היכי דליהוי כגרף של רעי ואפקי' אמר ליה וכי עושין גרף של רעי לכתחלה אדהכי והכי נפל בי רחייא דאביי אמר תיתי לי דעברי אדמר: אמר שמואל גרף של רעי ועביט של מימי רגלים מותר להוציאן לאשפה תניא נמי הכי גרף של רעי ועביט של מימי רגלים מותר להוציאן לאשפה וכשהוא מחזירו נותן לתוכו מים ומחזירו וכי היכי דשרי לאפוקיה לרעי אגב מנא הכי נמי שרי לאפוקיה בעיניה דהא ההיא עכברתא דאשתכח באספרמקיא דרב אשי ואמר להו נקטוה בצוציתיה ואפקוה ולא מיבעיא ביו"ט דשרי לטלטולי אלא אפילו בשבת נמי שרי כדגרסינן בפרק כל כתבי הקדש (ב) *הלכה כופין קערה על גבי נר וכו':

מתני' תתקכה אכל שחייבין עליו משום שבות ומשום רשות ומשום מצוה בשבת חייבין עליו ביו"ט ואלו הן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין ואלו הן משום רשות לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מיבמין אלו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימים ולא מגביהין תרומות ומעשרות כל אלו ביו"ט אמרו ק"ו בשבת ואין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד:

°**גמ'** לא עולין באילן גזירה שמא יתלוש: ולא ב רוכבין על גבי בהמה גזירה שמא יחתוך זמורה להנהיגה: ולא שטין על פני המים. גזירה שמא יעשה חבית של שייטין: ולא מספקין ולא מרקדין ולא מטפחין גזירה שמא יתקן כלי שיר: ירושלמי ולא מספקין ספוק הבא מחמתו כדכתיב °ויחר אף בלק אל בלעם ויספוק את כפיו ולא כמדבר כד מטפחין טפוח שהוא לרצונו ר' יונה וחברי' [חבריה] אמרן בין הכי ובין הכי אסור ר' יונה אמר אחורי ידידהון שרי (ג) דהוה אמר אית סבי' ביומי והוו מטפחין אחורי ידיהון בשבתא בהלוליה דר"ש בר' הוו מטפחין אחורי ידיהון בשבתא עבר ר"מ ושמע קלידהון אמר רבותינו הותרה שבת שמע ר' קליה אמר מי הוא זה שבא לרדותינו בתוך ביתינו שמע רבי מאיר קליה דרבי וערק נפקין פרייה בתריה מפרי אפרח רוחא פוקליה מעל קדליה דר"מ אודיק רבי מן כוותא וחמא קדליה דר"מ מאחורי א"ר לא זכיתי לתורה אלא על דחמית קדליה דר"מ מן אחוריו: לא ג דנין ולא ד מקדשין ולא חולצין ולא מיבמין

רש"י

שופך לחוץ ושונה ונותנין למקומו תחת הדלף: ואינו נמנע כל היום מלעשות כן אם צריך לכך: בי רחייא דאביי דלוף הדלף היה נופל על אמת הריחים שלו והן עשויין בטיט ונמוחים מן הגשמי' ולא היה מספיק לכלים הצריכין לתת תחת הדלף: זיל עייליה לפורייך לבית שהם שם דלהוי כגרף של רעי שיהיו הריחים מאוסים לפני מטתך ותהיה מותר לטלטלם ולהוציאם לחוץ כדאמרי' לקמן דמותר להוציא גרף של רעי לאשפה: וכי עושין גרף של רעי כו' וכי מותר לגרום שיהא הדבר מאוס לו כדי שיוציאנו: תיתי לי תבואני בשכרי שעברתי על דברי רבי: גרף ועביט. של מי רגלים קרוי עביט ושל רעי קרוי גרף וכלי חרס הן: נותן מים ומחזירן דהן מוקצין מחמת מיאום ואי לאו אגב מיא אסור לטלטולי ולהוציאן שרי משום כבודו: בעיניה דשרי ליקח הדבר מאוס ממש בידו בלא כלי ולהוציאו: באיספרמקיא בשמים: בצוציתי' בזנבו: **מתני'** כל שחייבין עליו מדרבנן שלא לעשות (ביו"ט) [בשבת]: משום שבות כלומר שאין בו כלל מצוה: או משום רשות שיש בו קצת מצוה אבל לא מצוה גדולה וקרוב הדבר להיות רשות ויש בו איסור דרבנן: או דבר שיש בו מצוה ממש. ואסרו רבנן לעשותן בשבת: חייבין. שלא לעשות ביום טוב: לא עולין באילן כו'. בגמ' מפרש טעמא דכולהו למה אסרו רבנן: אין מספחין. ביד: ואין מספקין. כף על ירך: ואין מרקדין. ברגל וכולן לשמחה ושיר וגוזרין שמא יתקן כלי שיר: לא דנין דין: ולא מקדשין. אשה: לא מקדישין הקדשות: ולא מעריכין. ערכי עלי: ולא מחרימין. שאומר בהמה זו חרם וסתמא לבדק הבית: **גמ'** שמא יתלוש. מן המחובר: חבית של שייטין כלי גומא שאורגין אותו ועושין אותו כמין חבית ארוך ולמדין בו לשוט: מחמתו מכעסו: אחורי ידיהן כלאחר יד ע"י שינוי: נפקין פרייה בתריה רודין במקלות: [אפרח. הפריח הרוח כובע: מעל] קדליה ערפו: אודיק. הציץ: [כוותא. חלון]: וחמא ראה: שמא יכתוב

אמאי קרי להו רשות דהא מצוה קא עביד ופרש"י ז"ל והוה ליה למיחשבינהו בהדי הנך בתראי דמשום מצוה ופרקי' לא דנין בדאיכא דעדיף מיני' ולא מקדשין בדאית ליה אשה ובנים ולא חולצין ולא מיבמין בדאיכא גדול דאמר מר מצוה בגדול ליבם ובכי האי גוונא קצת מצוה איכא אבל לא מצוה גמורה ומשמע לפי פירושו ז"ל דאפי' ליכא דעדיף מיניה אין דנין וכן נמי לא מקדשין אע"ג דלית ליה אשה ובנים ולא מיבמין אע"ג דליכא גדול כאיך דאסירי שהן משום מצוה אבל רבינו תם ז"ל פי' והא מצוה קא עביד ותפלי שמים הן לדון ולישא אשה וליבם את היבמה ופריק דאינה"נ דאי ליכא דעדיף מיניה ובדלית ליה אשה ובנים וליכא גדול דשרי דהוו חפלי שמים ודמו להני דתניא בפ' שואל (דף קנ.) ובפ"ק דכתובות (דף ה.) מפקחין על התינוקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות אלא מתני' דקתני דאסירי בדאיכא דעדיף מיניה ואית ליה אשה ובנים ובדאיכא גדול ליבם הא לאו הכי שרי דאע"ג דאסרי' הכי דאמרי' במתני' אע"פ שהן משום מצוה הנהו שאני דלית בהו מצוה כולי האי ומ"מ כתב ר"ת ז"ל בתשובה שאין מקדשין אשה בשבת אלא מדוחק גדול ואפי' קדש מבעו"י אסור לכנסה לחופה בשבת שהרי קונה אותה ליורשה ותדע לך דהכי תנן אין מיבמין אע"פ שאין שם אלא ביאה וביאה וכירוש' אמרו הלין דכנסין ארמלין צריכין למכנס (מבערב)[מבעו"י]:**ואלו** הן משום מצוה לא מקדישין. הקדשות: מעריכין. ערכי עלי ונותן כפי שניו כמו שכתוב בפרשת ערכין: ולא מחרימין. הרי בהמה זו חרם וסתם חרמים לבדק הבית: **גמ'** שמא יעשה חבית של שייטין. כלי של גומא שאורגין אותו ועושין אותו כמין חבית ארוכה ולמדין בו לשוט: **ירושלמי** בין הכי ובין הכי אסור בין קמי ידיהון ובין אחורי ידיהון: פרו בתריה מפרח. רצו אחריו: **לא** דנין וכו' כולהו גזירה שמא יכתוב וכל שכן גירושין דלא סגיא אלא בכתיבה וצריך ג"כ שיהא נכתב בו ביום ומש"ה לא חש למתנייה ומיהו בתוספתא תני ליה ודאמרי' בפרק הזורק (דף עז:) גבי שכיב מרע דתקיף ליה עלמא טובא דשרי לגרש דוקא בשכיב מרע הקילו שירא שמא יזדקק אשתו ליבום וכדי שלא תטרף דעתו

לשון ריא"ז

א ריחים המטלטלין ומדובקים בטיט והיה הדלף דולף עליה' ומקלקלן הרי זה מכניס מטתו לשם כי הם דומין אצלו כדבר מאוס וכגרף של רעי ומטלטלן משם שלא אמרו אין עושין גרף של רעי לכתחלה כדי לטלטלן בשבת ויו"ט אלא כשעושה אותו בידים ומכוין לכך כמבואר בקונט' הראיות: וכתב מיי' והוא שיהיה הדלף ראוי לרחיצה ולא נסירא לטור דהא דמוקים לה בגמ' הכי היינו דוקא לרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל ואין הלכה כמותו:

ב מי שיש לו נער נכרי ורוכב על גבי בהמה כשמוליכין להשקותה אין צריך למונעו שהרי הת' טעה את עצמו אבל צריך למונעו שלא יתן עליה בגדיו ולא שום דבר:

ג נר"ת היכא דאיכא דעדיף מיניה אבל אי ליכא דעדיף מיניה שרי ולרש"י אסור בכל ענין ולזה הסכים הרא"ש:

ד נר"ת דווקא בשיש לו אשה ובנים ולרש"י אסור בכל ענין וסמ"ג כתב בשם ר"ת דמותר לקדש אשה ביו"ט ובשבת כשאין לו אשה ובנים אלא שלא רצה ר"ת להתיר אלא מחמת דוחק:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאף לכנוס אסור בין בשבת בין ביום טוב כמבואר בקונטרס הראיות וכן ביאר מז"ה:

מלחמת ה'

הפירות בשביל פירות עצמן אלא דעתו עליהן לאכילה כל זמן שיוכל ליקח אותן ומה שאמרו בטבל שהוא מוכן אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן אני אומר דהכי קאמר כיון דטבל ראוי ועומד לאדם הוא קודם שתקנו כלאחר שהוא מתוקן ואין עליו אלא איסור אותו השם שהוא טבל ואפשר לאותו איסור שיפקע בשבת מוכן הוא דהא פירות גופייהו מיחזי חזו ואינן מחוסרין שום מלאכה אבל מוקצה מחמת איסור דקאסרי' זהו דבר שאינו ראוי עד שיעשה בו מלאכה האסורה בשבת כיון שאסורה מן התורה או מדבריהם כגון מטה של מעות ונר א"נ שותע בשבת שאינן ראויין לו עד שיעשה מעשה האסור בשבת וכן פירות במחובר וכן דגים שניצודו כולם מחוסרין מלאכה הן ואין יכול ליהנות מהן עד שיעבור על איסור וכן כולם אבל [...] הוא אלא [...] כנ"ל ודבר [...] ולדברי רבי [...] סובר כמס' [...] מחמת איסו[ר] [...] כשדחאו בי[...] מוכן הוא אל[...] שבת מוכן [...] ולאכול קאי [...] שבת מקצה [...] לא דאחו[...]

עין משפט

א מיי' פכ"א ופכ"ג מהל' שבת ופ"ק מהלכות יו"ט סמג לאוין סה עש"ע א"ח סי' שלט תקכד:

הגהות חו"י

(א) נ"ב בריי"ף שבת בפ' בתרא [סימן תקע"ו]: (ב) נ"ב בריי"ף שבת סימן תנז: (ג) נ"ל דהוו סבין ביומי דר' יונה:

שיטת הריב"ב

האיל וכן עלמן אין ניטלין אף הכלים אין ניטלין לצרכן: פיס' ונותנין כלי וכו': נמ' שופך לחוץ ושונה. ונותנו למקומו תחת הדלף. ואינו נמנע מלעשות כן כל היום אם צריך לכך: בי רחיא דאביי דלוף. הדלף היה נופל על אמת הרחים שלו והיו עשוין בטיט ונמוחין מפני הגשמים ולא היה מספיק לכלים הצריכין לתת תחת הדלף: זיל עיילי' לפורייך להתם. לבית שהרחים שם: דליהוי כגרף של רעי. שהיו מאוסין הרחים לך להיותן לפני מטתך ואתה מותר לטלטלם ולהוציאם לחוץ [...] ליהוי גרף של רעי [...] מאוסין [...]

סופרים: או משום מצוה. או שיש בו מצוה גמורה ואסרוהו חכמים לעשותו בשבת: חייבין עליו. שלא לעשותו ביו"ט: ואלו הן הדברים שאסורין משום שבות. שהתרו בו חכמים לשבות בהן ואין בעשייתן שום מצוה: לא עולין באילן וכו'. בכולהו מפרש טעמא בגמ' אמאי גזור רבנן בהו: אין מטפחין. ביד: ואין מספקין. על ירך: ואין מרקדין. ברגל: ואלו הן משום רשות. כלומר אלו הן שהיה לנו להתיר מפני שהן קרובי מצוה ואעפ"כ יש בהן משום שבות האי דקרי להו רשות משום דהנך דבעי למתנא בסיפא הוו מצוה גמורה ולגבייהו קרי להנך מציעאי רשות ולהנך קמאי קרי שבות דאיסור שבות גמור יש בהן לפי שאין בהן צד לסלק גזרת חכמים מעליהן שאין בהן לחלוחית מצוה: לא דנין וכו'. בגמ' מפרש אמאי קרי להו רשות דהא מצוה עבידי: ואלו הן משום מצוה. שהיה לנו להתירן משום מצוה ואעפ"כ גזרו חכמים עליהן משום שבות: לא מקדישין. הקדשות: מעריכין. ערכי עלי ונותן כפי שניו כמ"ש בפרשת ערכין: ולא מחרימין. הרי בהמה זו חרם. וסתם חרמים לבדק הבית: גמ' שמא יתלוש. דהוי איסורא דאורייתא דהיינו קוצר שתולש מן המחובר: שמא יחתוך זמורה. מן המחובר: חבית של שייטין. כלי של גומא שאורגין אותו ועושין אותו כמין חבית ארוכה ולמדין בו לשוט: שמא יכתוב. פסק דין לבעלי הדין ושטר ארוסין לקדושין וגט חליצה לחולצת וכתובה ליבמה: משום מקח וממכר. דדמי למקח וממכר כשמוציא מרשותו ומכניס לרשות הקדש אפילו ליכנס לכהן

בו

דעתו עליו : ולא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין . גזירה משום מקח וממכר ואע"ג דמקח וממכר לא מיתסר אלא מדרבנן הני בהדי מקח וממכר חדא מילתא נינהו ואתי לאיחלופי : אבל פירי דטבילי האידנ' . כגון עיסה לאפרושי ממנה חלה מפרשינן ויהבינן לכהן כדכתבינן בפ"ק [בסימן תתס"ו] : **ירושלמי** וכלן שעשו וכו' מיהו בתרומות תנן שאם הפריש תרומה ומעשר בשבת דינו כמבשל בשבת דבשוגג יאכל במזיד לא יאכל : ורמינהי משילין פירות דרך ארובה ביו"ט. אלמא גזרו שבות על השבת שלא גזרו ביו"ט : הא ב"ש . סיפא דקתני אין בין יו"ט לשבת שכל שבות שגזרו על השבת גזרו על יו"ט ב"ש היא : דתנן אין מוציאין את הקטן . דלא הותרה הוצאה שלא לצורך וגבי טלטול שלא לצורך נמי גזרינן ואפי' גבי הפסד ממון ולב"ה דשרו הוצאה משום מתוך בטלטול נמי לא גזרו רבנן : **מתני'** הבהמה והכלים כרגלי הבעלים . אין אדם יכול להוליכ' ביו"ט אלא במקום שהבעלי' יכולים לילך אם לא עירב יש לו אלפי' אמה לכל רוח ואם עירב לצפון גם היא תלך לצפון ולא לדרום: המוסר בהמתו לבנו או לרועה ביו"ט הרי היא כרגלי הבעלים . לפי שקנתה שביתה אצל הבעלים : המיוחדים לאחד וכו'. הרי הן כרגליו ומוליכן במקום שהוא יכול לילך: ושאין מיוחדים. לאחד מהן אלא לכולן למקום שכולן יכולין לילך מותר להוליך את הכלים ואם עירב אחד מהם לצפון לסוף אלפים אמה והאחר לא ערבו הוא מעכב על ידם מלהוליכם לדרום אפי' פסיעה אחת מפני חלקו : **גמ'** אוקימנא בשני רועי'. נראה מדברי הרי"ף ז"ל שהוא מפרש דכי מוקמינן מתניתין בשני רועים היינו שמסר אותם מעיו"ט לשניהן ולא בירר דבריו ולמחר בירר ומסר שמירת' לאחד מהם ולפיכך הרי הם כרגלי הבעלים דאע"ג דקי"ל דבדרבנן יש ברירה אפ"ה כיון שעדיין לא בירר למי ימסר שמירתה לא גמרה אדעתיה לאפוקי מרשותיה אבל רש"י ז"ל פי דכל שאין בעיר אלא רועה אחד כל בני העיר מעמידין בהמתם ברשותו וקנין שביתתו הלכך דעתן שלא תיקנה הבהמה שביתתה אצלם אלא אצל הרועה ומתני' בשני רועים דלא ידעינן להי מינייהו הויא דעת בעלים הלכך הרי היא כרגלי הבעלים אם אינה אצל הרועה מבעוד יום : **ת"ר** זה עירב עליו לצפון . על מנת אותו חלוק להוליכו לצפון ומפורש בהלכות : איתמר שנים שלקחו חבית ובהמ' בשותפו'. ולקחום בי"ט: חבית מותרת. להוליך כל אחד חלקו למקו' שעירב : ובהמה אסורה . להוליך אלא במקום ששניהם הולכין: אפילו חבית אסורה דאין ברירה וי"ל חלק שבה לזה היה ראוי לזה ובין השמשות קנה חלק זה שביתתו במקום שביתת חבירו

מיבמין (א) וכולהו *גזירה שמא יכתוב: לא ב מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין גזירה משום מקח וממכר : ולא מגביהין תרומות ומעשרות ואפילו ליתנם לכהן בו ביום וה"מ דטבילי מאיתמול אבל פירי דטבילי האידנא כגון עיסה לאפרושי מינה חלה מפרשינן ויהבינן לכהן : ירושלמי וכולן שעשו ג בין אנוסין *בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין מה שעשו עשוי בשבת ואצ"ל ביו"ט ושמע מינה דמאן דעבר ואקני ד בשבת מקרקעי או מטלטלי הקנאתו הקנאה: ואין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ורמינהי משילין פירות דרך ארובה ביו"ט אבל לא בשבת אמר רב פפא לא קשיא הא ב"ה הא ב"ש דתנן *ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ס"ת לרה"ר וב"ה מתירין :

מתני' הבהמה והכלים כרגלי הבעלים המוסר בהמה לבנו או לרועה הרי אלו כרגליו כלים המיוחדים לאחד מן האחין שבבית הרי הן כרגליו ושאין מיוחדין למקום שכולן הולכין : **גמ'** המוסר בהמתו לבנו או לרועה וכו' אוקימנא *בשני רועים דלא קנה אחד מהן ולפיכך הרי אילו כרגליו אבל אם מסרה לרועה אחד הרי היא כרגלי הרועה ואפילו לא מסרה לו אלא ביו"ט הרי היא כרגלי הרועה : (א) ת"ר שנים ששאלו חלוק אחד זה לילך בו שחרית לבהמ"ד וזה ליכנס בו ערבית לבה"כ זה עירב עליו לצפון וזה עירב עליו לדרום זה שעירב עליו לצפון מהלך לצפון כרגלי מי שעירב עליו לדרום וזה שעירב עליו לדרום מהלך לדרום כרגלי מי שעירב עליו לצפון ואם מיצעו עליו את התחום הרי זה לא יזיזוהו ממקומו . פי' כל אדם ששבת במקום יש לו אלפים אמה לכל רוח ואם נתן את עירובו בסוף אלפים אמה למזרח יש לו להלוך עוד ממקום עירובו למזרח אלפים אמה והן האלפים אמה שהיו לו במערב (ב) כשנתן את עירובו לסוף אלפים אמה למזרח העתיק את האלפים אמה שהיה לו במערב לרוח המזרח ונאסר להלך לרוח המערב אפילו אמה אחת ואם נתן עירובו בסוף אלף אמה למזרח ממקום שביתתו נמצא שהעתיק אלף אמה למזרח מן האלפים שיש לו ברוח המערב ונשאר לו במערב אלף אמה ונמצא מהלך לרוח המזרח שלשת אלפים אמה ולרוח המערב אלף אמה °עכשיו אם שאלו שנים חלוק אחד זה לילך בו שחרית לבית המדרש לרוח מזרח וזה לילך בו ערבית לבית הכנסת לרוח מערב או שהיה בית המדרש בצפון ובית הכנסת בדרום ונתן האחד שהוא צריך לילך לצפון את עירובו בסוף אלף אמה בצפון הרי נשאר לו אלף אמה בדרום ואין לו להלך לדרום אלא אותם אלף אמה בלבד וכיון שזה החלוק קנה שביתה כרגלי זה שעירב עליו לצפון אף על פי שחבירו עירב בסוף אלף אמה לדרום יש לו להלך בדרום שלשת אלפים אמה אין לו רשות להלך בזה החלוק לדרום אלא עד אלף אמה בלבד שהוא כרגלי מי שעירב עליו לצפון וכן זה שעירב לצפון כיון שחבירו עירב לדרום בסוף אלף אמה ולא נשאר לו בצפון אלא אלף אמה בלבד אף על פי שיש לזה שעירב לצפון להלך לצפון שלשת אלפים אמה אין לו לילך בזה החלוק לצפון חוץ מאלף אמה בלבד שהיא כרגלי מי שעירב עליו לדרום וזהו פי' זה שעירב עליו לצפון מהלך לצפון כרגלי מי שעירב עליו לדרום וזה שעירב עליו לדרום מהלך לדרום כרגלי מי שעירב לצפון ואם מיצעו עליו את התחום הרי זה לא יזיזוהו ממקומו כלו' אם כל אחד מהן נתן את עירובו בסוף אלפים אמה נמצא מי שעירב לצפון אין לו להלך בדרום אפי' אמה אחת ומי שעירב לדרום אין לו להלך בצפון אפילו אמה אחת וכיון שהחלוק קנה שביתה כרגלי שניהם הרי זה לא יזיזוהו ממקומו : איתמר ה שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות אמר רב חבית מותרת ובהמה אסורה ושמואל אמר אפי' חבית אסורה · רב אמר חבית מותרת קסבר יש ברירה ובהמה אסורה משום

דקא

רש"י

יכתוב . פסק דין לדיינין ושטר אירוסין ליארס ושטר חליצה לחלוצה וכתובה ליבמה : משום מקח וממכר · דמי למקח וממכר שמוציא מרשותו לרשות הקדש ומ"מ אסור מדאורייתא דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר א"נ מקח וממכר אתי לידי כתיבת שטר מכירה : אין מוציאין הקטן · דלא הותרה הוצאה שלא לצורך וגבי טלטול "נמי שלא לצורך גזרי' : **מתני'** הבהמה והכלים כרגלי הבעלים.אין אדם יכול להוליכם ביו"ט אלא במקום שהבעלים יכולין לילך אם לא עירב יש לו אלפים אמה לכל רוח העיר ואם עירב לצפון גם היא תלך לצפון ולא לדרום : **גמ'** בשני רועים · כלומר מתני' דקתני לעיל המוסר בהמה לרועה ביו"ט הרי היא כרגלי הבעלים ולא כרגלי הרועה כשיש בעיר שני רועים דלא ידעינן להי מינייהו הוי לדעת הבעלים לכך הוי כרגלי הבעלים אם אינה אצל הרועה מבעוד יום : אבל אם מסרה לרועה אחד · שאין בעיר אלא רועה אחד כל בני העיר הם מעמידין בהמתן ברשותו ובקניין שביתתו הלכך דעת כולן שלא תקנה שביתה אלא אצל הרועה: שנים ששאלו חלוק אחד וכו'· הכל מפורש בעמוד באר היטב : העתיק· הפסיד ונעתק מאותן אלפים אמה : חבית מותרת · להוליך כל אחד חלקו למקום שעירב : ובהמה אסורה · להוליך אלא במקום ששניהן הולכין : יש ברירה · לומר חלק שבא לזה היה ראוי לו בהש"מ לכך חבית מותרת ושאני בהמה לכך אסורה לפי שהיתה בחיים בין השמשות וכל אבריה בחיי' יונקים זה מזה ומשתכה יונק כל אבר ואבר משל חברו ואין כאן לברר :

יונקי

שלטי הגבורים

א סמ"ג כתב דגם אין מגרשין וסמ"ג הביא שתי דעות ומיי' השמיט דין גרושה :

לשון ריא"ז

ב וכן לא מקדישין לגבוה ונראה בעיני שאינו אסור אלא כשהוא דבר בעינו כגון שיאמר דבר זה יהא הקדש אבל אם אמר הרי עלי הקדש כך וכך מותר שהרי הוא כאומר הרי עלי לתת צדקה כך וכך כמבואר בקונטרס הראיות :

לשון ריא"ז

ג אף על פי שאמרו אין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין ואנו רואים היום שרבים פורצים בזה על זה אמרו חכמים הנח להם לישראל שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין הואיל וא"א לבטל המנהג שלהם ואפי' תוספת יום כפור שהוא מן התורה שצריך להוסיף מחול על הקודש ורואי לקבל תענית מבעו"י קודם שקיעת החמה ויש מקומות שהיו פורצים ואוכלין עד חשיכה ולא היו אומרים חכמים להם כלום הואיל והיה המנהג פשוט להן וא"א למחות בידם מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין וזה מבואר בפרק של מעלה :

ד מססיא דגנב ומכר בשבת דאיתא בפרק מרובה מוכח דמכירה וקנין שנעשה באיסור אפילו באיסור דחייב מיתה הרי המכר והקנין קיים דהכ' קי"ל התם דנקרא מכירה מה שהגנב מוכר בשבת אפילו שאמר לו ללוקח שאינה קנויה לו עד שתהא מונחת בחצירו דהשתא הוציאה מרשות לרשות בשבת דאיכא בה חיוב מיתה אעפ"כ הוי מכירה מעליא ולולי דמיתה ואיסור מכירה באין כאחת הייתי אומרים שאם הקנה לו בשבת בענין שלא הגיע המכר ליד הלוקח ובא הלוקח ותבעו לדין דאמרי' ליה למוכר זיל שלים והיינו נמי כרבא דאמר בפרק שואל בשבת גרים פירקין דשואת יו"ט ניתנה ליתבע לאחר זמן והיינו נמי בירושלמי כפ' משילין שהביאו הפוסקים גבי אין מקדישין ואין מעריכין (וכ"ש שכתב) וכולן שעשו בין שוגגין בין מזידין מה שעשו עשוי ומן התימה לי למה זה לא הוציאוהו הפוסקי' דין זה מתלמוד שלנו וממשניתינו כמ"ש ולא למצוא ראי' מדברי הירו' שנראה מדברי הרי"ף פ' משילין דראיה לדבר זה הוי דוקא מן הירושלמי מיהו קשה בעיני דברי רבא שכתב כאן ופרק מרובה וכן משמע מדבריו פרק שואל במסכת שבת דאע"ג דמדאורייתי' איסור מקח וממכר באותו ממכר שעשה בשבת כגון שעשהו מאחת מהדרכים שהוזכרו שם במרובה אפ"ה מהני ואנ"ל אם לא היה המקח והממכר באותו ענין שהוזכר שם אלא שהוא כהתם כל מקח וממכר שאין אסורא אלא מדרבנן כדמשמע להדיא פרק מרובה והר"ן בהדיא בפ' משילין דודאי מהני והוי קיים ואלו במס' תמורה דף ד' סבירא ליה לרבא דכל מילי דאמור (רבנן)

עין משפט

א מיי' פכ"ג מהל' שבת ופ"ל מהלכות מכירה סמג לאוין סה טור או"ח סי' שלט ותקכד :

ב מיי' פרק ה מהל' יו"ט טור או"ח סי' שנו :

שיטת ריב"ב

בו ביום דאיכא למימר לא מוכחא מילתא דלתקוני טיבלא קא מיכוין אלא כדי שמחת יום טוב דכהן אפי' הכי אסור : פיס' ואין בין יום טוב לשבת וכו' : גמ' משילין פירות דרך ארובה וכו' . אלמא גזרו שבות על שבת שלא גזרו על יו"ט : אין מוציאין את הקטן . דלא הותרה הוצאה שלא לצורך וגבי טלטול שלא לצורך נמי גזרי אפי' גבי הפסד ממון וב"ה דאמרי הוצאה שלא לצורך מותרת מה"ת בטלטול נמי לא גזור רבנן *) :

*) חסר דף א' מסכ"י

הגהות הב"ח

(א) נ"ל בכולהו: (ב) וכשנתן כצ"ל :

הגהות חו"י

(א) עי' בהרי"ף עירובין פ"ד סי' תרכא :

[רחמנא] לא תעביד אי עביד לא מהני ופליג על אביי שם להדיא מלבד כי גם קשה דמסתמא קי"ל כרבא לגבי אביי בהסוה פלוגתא דתמורה והאיך פסקו כל הפוסקים כרבא דהכא וכירושל' דאי עביד מהני ותו למה [לא] הקשו שם לרבא בתמורה מהאי מתניתין דמרובה ומדבריו לדבריו ממש כמו שכתבתי ואפילו את"ל דקי"ל כאביי דאמר התם אי עביד מהני מ"מ תיקשי מדברי' רבא לדבריו ממש וצ"ע כיון דקי"ל דהעושה מעשה אע"פ דאמור רבנן לא תעביד מהני א"כ הנשבע שלא לעשות דבר אחד ואח"כ עשה מהני מאי דעבד ואין השבועה מעשה גורם לבטל אותו דבר וכ"כ התוספות להדיא פרק קמא דתמורה דף ו' דאדם שנשבע שלא (לקדש) [לגרש] את אשתו ואח"כ עבר וגירשה כיון דאיהו הוא שבדא את האיסור הזה והביאו עליו מחמת שבועתו ליכא מאן דאמר דלא מהני אלא ודאי מה שעשה עשוי וה"ה לנשבע שלא לשחוק ואח"כ שחק דאין אומר דלא מהני בשביל שבועתו ומטעם זה איט מחזיר המעות שהרויח גם אין מחזירין לו אם הפסיד אלא מה שעשה עשוי דאיהו הוא שבדא האיסור וזה פשוט לכולי עלמא לפי מה שכתבו שם התוס' מיהו במידי שהאיסור הוא בא עליו ממילא מדאורייתא או מדרבנן ועבר על דבריהם ועשה בהא הוא דפסקו הפוסקים דמה שעשה עשוי לענין קנין ומקח וממכר וצריך לדקדק בזה ולתת טעם בגזל או גונב דבר מחבירו היאך יוצא מכלל האי פלוגתא דאביי ורבא ובהג"מ דשבועות כתב רבי' פרק הנשבע והמקבל בחרם שלא יתן או שלא ימכור או שלא ימחול ועבר השבועה ומכר או נתן או מחל אין במעשיו כלום כדאמר בכתובות כיון דאמור רבנן לא ליזבון אי זבין לא הוי זביניה זביני ומשמע דאין חילוק בין איסורא לממונא והאריך ע"ש ומיהו מי שנשבע שלא לעשות דבר פלוני ואח"כ תקע כפו ונשבע לעשותו לא אמרי' בכה"ג שיהיה חייב לעשות מה שנדר בתקיעת כף כי תקיעת כף הוי שבועה ונמצא נשבע ואח"כ חוזר ונשבע והוי בכלל אין שבועה חלה על שבועה או הויא שניה שבועת שקר כמבואר בהל' נדרים ושבועות בס"ד ולא נאמרו הדברים לאי עבר על מאי דאמור רבנן ועבד דמהני אלא בעושה מעשה שנאסר עליו וה"ה אם לא עשהו להדיא אלא שלקח קנין עליו בעדים דהיינו כך שאין לאחר קנין כלום ולשבועתו יהיה תקנה בהתרה או כי זה שכנגדו יתיר לו הקנין כדי שיעמוד בשבועתו כמו שכתב מיי' בהלכות נדרים ושבועות : לשון ריא"ז ה שנים שלקחו חבית של יין בשותפות מעיו"ט ותלקו היין ביו"ט או שלקחו בהמה בשותפות

המאור הקטן

וכתב הרי"ף ז"ל א] המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי היא כרגלי הבעלים אוקימנא בשני רועים דלא קנה אחד מהם וכו' כדכתיבנא בהלכות ואין פירושו בזה נכון דקא מוקים לה בשמסרה לשני רועים

מלחמת ה'

וכתב הרי"ף ז"ל המוסר בהמתו לבנו או לרועה כו' עד וכשמסרה מערב יום טוב וכו' ולדברי הרי"ף זכרונו לברכה הוה ליה לתנא דמתניתין למתני לבנו ולרועה . לא כיון יפה בדברי רבינו ז"ל וכך פירושם דמתני'

השגות הראב"ד

א] המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי הוא כרגלי הבעלים אוקימנא בשני רועים דלא קנה אחד מהם כו' כדכתיבנא בהלכות ואין פירושו בזה נכון דקא מוקים לה כשמסרה לשני רועים וכשמסרה מעיו"ט : א"א זה אינו כלום שהרב

רבינו נסים

חבירו: וקא ינקי תחומין. חלקי בהמה הראויין לשני תחומין אע"פ שיש ברירה הרי ינק חלק זה מחלק חברו כשהיתה בהמה קיימת שכל איבריה יונקין זה מזה : מאי הוי עלה . כמאן מינייהו עבדינן : ר' יוחנן אמר אין ברירה. כשמואל ואפי' חבית אסורה : ר' הושעיא אומר יש ברירה. וחבית מותרת ולפי דעת הרי"ף ז"ל בהמה אסורה*) כרב משום דקא ינקי תחומין מהדדי מיהו בגמ' אקשו רב כהנא ורב אסי עליה דרב בדינא דבהמה ולומר דאפילו בהמה מותרת ושתיק להו רב ונראה שהרי"ף סובר דהאי דשתיק משום דלא חש להו אבל הר"ז הלוי ז"ל כתב דלא [נר מצוה] קי"ל כרב דודאי האי דשתיק משום דאודי להו דליכא למימר משום דלא חש להו דהא גברי רברבי הוו דכהי דלגמרי' דרב צריכין לסברי' לא היו צריכין הלכך משמע דמשום דאודי שתיק להו הלכך בין חבית בין בהמה מותר**) : כרגליו להוליך כל אחד ואחד מהם חלקו עד כדי תחומו : אמר שמואל שור של פיטם הרי הוא כרגלי כל אדם. דכיון שזה רגיל למכור לכל מרשותיה קא מפיק ליה ברשות אחר לא מוקים ליה הלכך כשור של הפקר עבידא ליה שהוא כרגלי הזוכה בו ראשון אבל לאו משום ברירה דהא שמואל לית ליה ברירה וכדאיתא לעיל: ושור של רועה הרי הוא כרגלי אותה העיר. כלומ' ולשמואל דלית ליה ברירה הרי הוא כרגלי העיר היינו לומר שאינו מותר אלא למקום שכולן יכולין לילך כשנים ששאלו חבית ובהמה בשותפות דכיון שרגיל למכור להם הרי הן כולן כשותפין בו ומעכבין זה לזה ולדידן דאית לן ברירה בדרבנן הרי הוא כרגלי הלוקח ומיהו דוקא ליקח מאותה העיר דאדעתא דידהו קאי אבל לוקח מעיר אחרת אינו יכול להוליכו אלא למקום שכולן הולכין : מתני' השואל כלי מחברו מערב יו"ט כרגלי השואל. מפרשינן לה בגמ' אע"פ שלא נתנו אלא ביו"ט דאע"ג דליכא מערב יו"ט אלא דבור בעלמא אפילו הכי הוי כרגלי השואל משום דדינא דתחומין בגמר דעתיה תלי אבל כי שאיל ליה מעיקרא ביו"ט ולא התנה עם חברו כלל מערב יו"ט אף על גב דרגיל דשאיל מיניה

רי"ף

דקא ינקי תחומין מהדדי כלומר כיון שהבהמה יונקין איבריה זה מזה נמצאו תחומין שלה כאילו הן מעורבין זה בזה ולא יתכן בהן ברירה ושמואל אמר אפי' חבית אסורה קסבר אין ברירה ואמרי' מאי הוי עלה ר' יוחנן אמר אין ברירה רבי הושעיא אמר יש ברירה ואסיקנא דרבי הושעיא כי *אית (דף לח. ע"ס) ליה ברירה בדרבנן אבל בדאורייתא לית ליה ברירה ואיפסקא הלכתא בהדיא כרבי הושעיא דסבר בדרבנן יש ברירה וקם ליה רב ורבי הושעיא בחדא שיטתא ושמואל ורבי יוחנן בחדא שיטתא וכיון דקאי רבי הושעיא דהלכתא כותיה בהדי רב שמעי' דהלכתא כותיה א דרב : אמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם ושל רועה הרי הוא כרגלי כל אנשי אותה העיר :

(דף לז:) **מתני'** *השואל כלי מחברו מעיו"ט הרי הוא כרגלי השואל ביו"ט כרגלי המשאיל אשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן ור' יהודה פוטר במים מפני שאין בהן ממש : *הגחלת (דף לט.) כרגלי הבעלים והשלהבת בכל מקום הגחלת של הקדש מועלין בה והשלהבת לא נהנין ולא מועלין : (דף לח:) **גמ'** *מערב יום טוב הרי הוא כרגלי השואל פשיטא לא צריכא °שלא מסר לו אלא ביום טוב מסייע ליה לרבי יוחנן דא"ר יוחנן השואל כלי מחברו מעיו"ט אע"פ שלא נתנו לו אלא ביו"ט הרי הוא כרגלי השואל: ביו"ט כרגלי המשאיל: ואע"ג דרגיל דשאיל מיניה מימר אמר דילמא משכח אחרינא ושאיל מיניה :

רש"י

ינקי תחומין · חלקי הבהמה שראויין לשני תחומין : בדרבנן · באיסור דרבנן כגון תחומין : בדאורייתא · כלומר באיסור דאורייתא: שור של פטם· שמפטם שוורים למכור הרי הוא כרגלי כל אדם אפי' בן עיר אחרת שבא לכאן ע"י עירוב מוליכו למקומו דכיון דאורחי' הוא לזבוני מאתמול אוקמיה ברשות כל מאן דאתי למחר לזבוני: שור של רועה· אדם שמגדל בהמותיו ופעמים שמוכר מהם לשכיניו ומכיריו: הרי הוא כרגלי אותה העיר. ויש לו אלפים לכל רוח ואפילו עירב רועה זה לרוח אחר אינו מעכב על רוחות אחד מבני העיר שלקח ממנו ביו"ט להוליכו לרוח אחרת למקום שעירב הוא לפי שרגילין ליקח ממנו אבל כרגלי בן העיר אחרת לא דאין לרועה שם מסוחרי בהמה כמו פטם שיכירו בני העיר אחרת ליקח ממנו : מתני' הרי אלו כרגלי השואל · כי קנה שביתה אצלו בין השמשות : כרגלי המשאיל · לפי שקנה שביתה אצל בעליו : הרי אלו · הקדירה [והעיסה] כרגלי שתיהן אין מוליכין אותם אלא למקום ששתיהן יכולין להלוך דכיון דביו"ט שאלם קנו התבלין או המים או המלח שביתה אצל בעליהן: שאין בהן ממש· אין ניכרות לא בקדירה ולא בעיסה לכך אין מעכבות הולכתן ובגמרא בתלמודא מוקי לה בתבשיל עבה שאין המים ניכרין בו ובמלח לא פליגין כדמוקי לה בתלמודא במלח איסתרוקנית שהיא גסה וניכרת : גמ' פשיטא · דכי שאיל מבעוד יום ברשותיה קאי: שלא מסרו אלא ביו"ט והשואל דקתני בדיבורא בעלמא ולא משך מבעוד יום וקמשמע לן דכיון דאסמכיה ברשותיה אוקמיה : מימר אמר · האי משאיל כיון דלא אתי האי שואל אשכח איניש כו' דאי נאו

רבינו נסים

כדאמרינן בגמרא הרי זה כרגלי המשאיל : האשה ששאלה מחברתה. תבלין לקדרה ומים ומלח לעיסתה הרי הקדרה והעיסה כרגלי שתיהן ואין מוליכין אותן אלא למקום ששתיהן יכולות לילך דכיון דביו"ט שאלה קנו התבלין והמים והמלח שביתה אצל בעליהם : שאין בהן ממש. אינן נכרות לא בעיסה ולא בקדרה הלכך אין מעכבות הולכתן ובגמרא מוקים לה בתבשיל עבה שאין המים נכרים בו ובמלח לא פליג כדמוקמינן לה במלח סדומית שהיא נימוח' בידים : גמ' מערב יו"ט כרגלי השואל פשיט' לא צריכא וכו'. פרשתיה במתני' ובגמרא פרכינן אמאי לא בטילי לת"ק מים ומלח לגבי עיסה ואסיק רב אשי משום דהוי דבר שיש לו מתירין כלומר שלמחר יהא מותר להוליכה בכ"מ וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל ואע"ג דלא אמרינן הכי אלא במין במינו אבל בשאינו מינו אפילו דבר שיש לו מתירין בטל וכדתניא בתוספתא מסמיה דר"ש דבר שיש לו מתירין מין במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם ה"נ מים ומלח לגבי עיסה כמין במינו דמיין זו היא שיטת הראשונים ז"ל וכבר כתבתי בפרק הנודר [מן המבושל דף נב:] מה שנ"ל על דרך הרי"ף ז"ל בכל דבר שיש לו מתירין עכשיו בעיסה זו שהיא יכולה לאוכלה בתוך התחום שתיהן אף במין בשאינו מינו לא בטיל ותנן [נמי] במתני' הגחלת כרגלי הבעלים ושלהבת כרגלי

*) נ"ל לרב. **) מותר להוליך וכו' והד"א.

שיטת ריב"ב

שור של רועה· אדם שמגדל בהמות שלו ופעמים שמכר מהן לשכניו ולמכיריו: הרי הוא כרגלי אנשי אותה העיר. אלפים אמה לכל רוח ואפילו עירב רועה זה לרוח אחת לסוף אלפים אמה אינו מעכב על אחד מבני העיר שלקחו ממנו בי"ט מלהוליכו לרוח שכנגדה אלפים אמה דמאיתמל אוקמיה ברשות בני העיר לפי שרגילין ליקח ממנו אבל כרגלי בן עיר אחרת לא שאין הרועה סוחר בהמות הפטם שיכירוהו בני עיר אחרת ליקח ממנו . וכתב הרב דודי ז"ל הא דאמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם איכא דקשיא ליה דשמואל אדשמואל דהא אמר שמואל חבית אסורה מפני השותפות דקסבר אין ברירה אי הכי שור של פטם נמי ליסור כשור של שותפין וליתסר [illegible] הרי הוא כרגלי כל אדם וכולן אוסרין זה על זה כשנים שלקחו חבית בשותפות וכן כל אנשי העיר בשור של רעי כולן אוסרין זה על זה אליבא דשמואל ואין זה הפירוק מחוור אצלי וי"ל דשאני שור של פטם ושל רעיה מחבית ובהמה של שותפין דחבית ובהמה לאו לזבוני קיימי ואיכא למימר דילמא מימלכי אהדדי ומעכב חד אחבריה ולא פליגי אבל שור של פטם ושל רעי דלזבוני קיימי נסתלקו מהם הבעלים שהוא הטבח וקימי ברשות הלוקחים דהא ליכא מאן דמעכב ובכי האי גוונא אפילו שמואל מודה דאמרי' ברירה בדרבנן ושור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם ואין שום אדם אוסר על חברו ושור של רעי הרי הוא כרגלי אנשי אותה העיר ויש לו אלפים אמה לכל רוח ואם היה בהן מי שערב לצפון או לדרום אינו מהלך בו אלא כרגלי רוב אנשי העיר כל זה לשון הרב דודי : מתני' כרגלי השואל. שהרי קנה שביתתו אצלו בין השמשות שהוא כניסת היום קונה שביתה : ביום טוב. אם שאלו ביום טוב כרגלי המשאיל לפי שקנה שביתה אצל בעליו : האשה ששאלה מחברתה ביום טוב תבלין לקדירתה ומים ומלח לעיסתה הרי אלו הקדירה והעיסה כרגלי שתיהן אין מוליכין אותן אלא למקום ששתיהן יכולות לילך דכיון דביום טוב שאלה קנו התבלין או המים והמלח שביתה אצל בעליהן : שאין בהן ממש · אינן ניכרות לא בעיסה ולא בקדירה הילכך אינן מעכבות הליכתן ובגמ' מוקים לה בתבשיל עבה שאין המים ניכרין בו ובמלח לא פליג כדמוקינן לה בגמ' במלח אסתרוקנית שהיא גסה וניכרת : גמ' שלא

שלטי הגבורים

מערב יו"ט ושחטוה ביום טוב וחלקוה הרי אלו מוליך כל א' חלקו למקום שעירב ואין חבירו מעכב עליו לפי שסומכין על הברירה . לומר הוברר הדבר למפרע שזהו חלקו המגיעו מתחילה ומערב יו"ט קנה שביתה אצלו כמבואר בקונט' הראיות:
א כתב הרא"ש ז"ל ולא בירר רב אלפסי ז"ל דבריו דהא תלמודא בעי מאי הוי עלה בעיקר מחלוקתם דפליג בברירה ומסקינן דאמוראי אחריני נמי פליגי בברירה והלכת' דיש ברירה בדרבנן ואכתי לא ידענא בבהמה דאסר רב משום יניקת תחומין אי הלכתא כוותיה דהא שתיק להו לרב כהנא ולרב אסי ואיכא למימר דהודה להם כי לא מצא תשובה לדבריהם וחזר בו או דילמא לא חשש לדבריהם אבל לא חזר בו והרב אלפסי שפסק הלכה כרב סבירא ליה דלא חשש להשיב להם ובעל העיטור כתב דמיסתבר כיון דלא אמר הלכתא כוותיה דרב ש"מ דליתא לדרב דרב אושעיא פליג עליה ולרבי אושעיא אפילו בהמה מותרת וטעמא דרב משום דקא ינקי מהדדי ליתא דהא שתיק רב וכן הלכתא וכן כתב הר"ז הלוי ז"ל ולי [illegible]

המאור הקטן

וכשמסרה מערב יום טוב דבהא ליכא מאן דפליג ובידוע שהוא כרגלי הרועה בין שהוא אחד בין שהם שנים אלא מתניתין בשני רועים כגון שיש שני רועים בעיר ומסרה לאחד מהם ביום טוב ומשום דלא גמר בדעתו מאתמול למאן מינהו בעי למסרה לא נסתלקה ממנה רשות הבעלים והרי היא כרגליהם ודיקא נמי דקתני לבנו או לרועה ולדברי הרי"ף ז"ל ה"ל לתנא דמתניתין למיתנא לבנו ולרועה :

[דף לח ע"ב] א"ל רב ספרא משה שפיר קאמר להו לא שמיע להו הא דא"ל רבא בר חייא קטוספאה משמיה דרב הבורר צרור וכו' אלמא כילא חסריה ה"נ כילא חסריה ורבי אבא דאמר הרי שנתערב קב חטים בעשרה קבין של חבירו ל"ש חטים בחטים ול"ש חטים בשעורים קאמר ול"ש ליה בין מין במינו לשאינו מינו כי היכי דלרבנן לא שני להו בין במינו ובין שלא במינו ואע"ג דאיסורא בטיל ממונא לא בטיל ואע"ג דמים ומלח לא חשיב הא אשכחן צרור דלא חשיב והבורר אותו משלם דמי חטים משום דכילא חסריה הכי נמי כילא חסריה כלומר פוחת הוא במדה ממקום שיצא משם ומוסיף הוא במקום שהלך שם שהיא העיסה והמים והמלח מעורבין בה ומוסיפין בנפחה ובמשקלה א"ל אביי ולא שני ליה למר בין ממון שיש לו תובעין לממון שאין לו תובעין כי הצרור מתוך הגורן ממון שיש לו תובעין הוא מתוך שחסרו מדה והמים והמלח אין לו תובעין שיתבעם בעצמם לפיכך בדין היה שיבטלו בתוך העיסה ושפיר עבוד דאחיכו עליה דר' אבא וכי תימא הכי נמי דלא שני לן בין ממון שיש לו תובעין לממון שאין לו תובעין כיון דאית ליה בעלים אלמא כל דאית ליה בעלים לא בטיל מים ומלח נמי לא בטלי אלא הא דא"ר חסדא נבלה בטלה בשחוטה וכו' ועיקרה במסכת מנחות והיא אליבא דרבי יהודה דאמר מין במינו לא בטיל הכי נמי דכי אית לה בעלים לא בטלה וכי תימא ה"נ והא תנן רבי יוחנן בן נורי אומר חפצי הפקר קונין שביתה אע"פ שאין להם בעלים כמי שיש להם בעלים דמי אלא כל ממונא דלית ליה בעלים כמאן דאית ליה בעלים דאמו ואם איתא דנבלה לא בטלה כי אית לה בעלים כי לית לה בעלים נמי לא תבטל וקשיא לרב חסדא כל אילו דברי אביי לרב ספרא והשיב לו רב ספרא שהיה סומך דברי רבי אבא וא"ל לאביי איסורא גרידה דלא תלי בממונא כגון איסור נבלה בטיל בין דאית ליה בעלים בין דלית ליה בעלים אבל ממונא אע"ג דשייך ביה איסורא לא בטיל ומשום הכי חפצי הפקר קונין שביתה אע"פ שאין להם בעלים כמי שיש להם בעלים משום דאיסורא דתלי בממונא הוא שאיסור תחומין תלוי לכל ממון ברגלי בעלים וכן במים ומלח שבעיסה איסורא דתלי בממונא ולא בטיל לעולם ואע"ג דלית לי' תובעין הרי הוא כרגלי הבעלים ועמדו דברי ר' אבא כהוגן ואביי ורב אשי נחתי לה בטעמא אחרינא וה"ג אביי אמר רב אשי אמר ולפי שיש חלוף ושבושין בנוסחאות בשמועה זו לא כתבתיה : וזה שכתב הרי"ף ז"ל בשנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות דקם ליה רב ור' אושעיא בחדה שיטתא וכיון דהלכתא כר' אושעיא שמעינן מינה דהלכתא כרב נראה מדבריו שבהמה אסורא ולא כן כתב ה"ר שלמה ז"ל אלא רב יחידאה הוא דחייש ליניקת תחומין ור' אושעיא דאמר יש ברירה לא שנא חבית ול"ש בהמה הכל מותר א] ונראין דברי ה"ר שלמה ז"ל דליניקת תחומין לא חיישינן מדקי"ל כשמואל בשור של פטם ובשור של רעיה ועוד מדרב כהנא ורב אסי דפליגי עליה דרב וקא מתמוהי עליה ושתיק והא דאמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם איכא דקשיא ליה דשמואל אדשמואל דהא אמר שמואל אף חבית אסורה מפני השותפות דקסבר אין ברירה אי הכי שור של פטם להוי נמי כשור של שותפין וליתסר ויש שסבורין לומר דה"נ קאמר הרי הוא כרגלי כל אדם וכולן אוסרין זה על זה כשנים ששאלו חלוק בשותפות וכן כל אנשי העיר בשור של רעיה כולן אוסרין זה על זה אליבא דשמואל ואין זה הפירוק מחוור אצלי ונ"ל דשאני שור של פטם ושל רעיה מחבית ובהמה של שותפים דחבית ובהמה לאו לזבוני קיימי ואיכא למימר דילמא ממלכי אהדדי ומעכב חד לחבריה ולא פלגי לה אבל בשור של פטם ושור של רעיה דלזבוני קיימי נסתלקו מהם הבעלים שהוא הטבח וקיימי בחזקת לוקח דהא ליכא מאן דמעכב ובכה"ג אפי' שמואל מודה דאמרי' יש ברירה בדרבנן ושור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם ואין שום אדם איסר על חבירו ושור של רעי' הרי הוא כרגלי אנשי אותה העיר ויש לו אלפים אמה לכל רוח ואם היה בהם מי שעירב לצפון או לדרום אינו מהלך בו אלא כרגלי רוב אנשי אותה העיר :

מלחמת ה'

כשמסר ביום טוב אלא שהוא מסר לשני רועים ומסרה לאחד מהם ביום טוב על דעת שימסור אף לחבירו ויהיו שניהם רועים אותה כאחת בעדרן אלא שלא מסר לשני בו ביום והוא הרועה השני לא קנה כלל במשיכתו של זה לפיכך הרי היא כאלו לא נמסרה לרועה ביו"ט ולא יצאה משביתתה הראשונה שקנתה בערב יום טוב והרי היא כרגלי הבעלים אבל כשמסרה לרועה אחד מחשבתו נכרת מתוך מעשיו שברשותו מוקים לה מערב יום טוב ובהמה לרועה קיימא ומאתמול קנתה שביתה ברשותו של רועה הרגיל אצלו או שהתנה לו עליה ומתניתין נמי דיקא דקתני לבנו או לרועה כלומר לאחד מן השנים שהם רועים אותה מסרה עכשיו ועדיין לא מסרה לשני לפיכך אינה כרגליו של רועה ורועה ישראל ירעה אותנו דעת והשכל אמן :

וכתוב בספר המאור וזה שכתב הרי"ף ז"ל בשנים שלקחו חביות ובהמה וכו' עד מדרב כהנא ור' אסי דפליגי עליה דרב וקא מתמהי עליה ושתיק : אמר הכותב גלוי וידוע הוא שר' הושעיא לא חלק על יניקת תחומין ולא הודה להם אבל על מה שאיסורו משום ברירה הוא שאמר מה שאמר ואף רבינו שלמה לא יחלוק על זה ומה שכתב יש ברירה וחבית ובהמה מותרין מפני שלא חשש ליניקת תחומין שהיו בעיניו דברי רב דחוים מפרכא דרב כהנא ורב אסי ובעיני רבי יצחק אלפסי ז"ל לא נדחו כדאשכחן בכמה דוכתי דלית הלכתא כרב כהנא ורב אסי כי הכיא דפרק המוכר את הבית ובעל המאור הזה ז"ל כתב במסכת סוכה דמשום דלא חש

השגות הראב"ד

שהרב ז"ל מעולם לא עלה בדעתו כך וכשאמר דלא קנה אחד מהם כשמסרה ביו"ט ואפילו אותה שמסרה לו לא קנה ואם אין לו אלא רועה אחד ומסרה לו אפילו ביו"ט קנה . עוד אני אומר להלדיק שאם עלה בדעתו כמו שאמר זה יפה אמר ואליבא דהלכתא קאמר דאפילו בשני רועים אם מסרה לאחד מהם ביו"ט כיון דיש ברירה בדרבנן הרי הוא כרגליו אבל אם מסרה לשניהם ודאי לא קנה אחד מהם ולא נסתלקו בעלים ומאי לשניהם דקאמר הרב כגון שאמר להם אחד מכם ישמור אותה והנהיגה אחד מהם שלא ע"י מסירת בעלים דבהא ודאי לא קנה אחד מהם ואפילו הנהיגה מערב יו"ט אבל אם מסרה לאחד מהם אפילו ביו"ט הרי הוא כרגליו משום דיש ברירה מיהו לרבי יוחנן דלית ליה ברירה דוקא כשאין לו אלא רועה אחד ולית הלכתא כוותיה : א] ונראין דברי הרב רבינו שלמה דליניקת תחומין לא חיישינן משום דקי"ל כשמואל בשור של פטם ובשור של

א מיי' פרק ג מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' [illegible]

כרגלי כל אדם משום דאין לה ממש : **מתני'** בור של יחיד כרגלי היחיד· אין מוליכין את המים אלא כרגלי בעל הבור ומיהו אוקים לה בגמרא במכונסין אבל בנובעין דניידי לא קנו שביתה והרי הן כרגלי הממלא דנהרות המושכין ומעיינות נובעין הרי הן כרגלי כל אדם כלומר כרגלי הממלא : ושל אנשי העיר כרגלי אותה העיר. כרגלי הממלא ראשון של אותה העיר דבירא דשותפי הוא לבני העיר וכיון דבדרבנן יש ברירה נמצא שכשמלא זה ממנו הוברר הדבר שזה היה חלקו המגיעו משעה ראשונה ומ"הו אם הממלאה של עיר אחרת אינו מוליך אלא במקום שכל רגלי אותה העיר יכולין לילך : ושל עולי בבל. העשויים לעוברי דרכים באמצע הדרך ועשאום בני הגולה בעלותם מבבל : כרגלי הממלא· מפני שהוא הפקר והפקר נקנה בהגבהה : **ובגמ'** איפליגו רב נחמן ורב ששת בבור של עולי בבל אם מלא ונתן לחברו דרב נחמן אמר כרגלי מי שנתמלאו לו ורב ששת אמר כרגלי הממלא לפי פירוש הנכון קיימא לן כרב ששת דאמר כרגלי הממלא וכמו שכתבתי בחידושי ולפיכך לא הביא הרי"ף ז"ל בהלכה פלוגתא דרב נחמן ורב ששת וכתב משנתינו כצורתה דבור של עולי בבל כרגלי הממלא דמשמע דבין לעצמו בין לאחר הרי הן לעולם כרגלי הממלא אבל לפי שטת רש"י ז"ל נקיטינן כרב נחמן דאמר כרגלי מי שנתמלאו לו : מי שהיו פירותיו וכו'· לא יביאו לו מפירותיו הואיל והוא לא ערב דהרי הן כרגלי הבעלים : ואם ערב הוא· ללכת שם : פירותיו כמוהו · ומותר להביאן ובגמרא אפליגו רב ושמואל במפקיד פירות אצל חברו דרב אמר הרי הן כרגלי מי שהפקידו אצלו ושמואל אמר כרגלי המפקיד וקי"ל כרב דהלכתא כוותיה באיסורי ומתני' דקתני ואם ערב הוא פירותיו כמוהו אוקמה רב בגמרא בשייחד להם קרן זוית ולפיכך הן עומדין ברשותו אבל לא ייחד להן קרן זוית הרי הן כרגלי הנפקד מיהו איכא מ"ד שאין מוליכים את הפירות אלא למקום שמפקיד והנפקד יכולין לילך : מי שזימן אצלו אורחים. מעיר אחרת ובאו אצלו על ידי עירוב : לא יוליכו בידם המנות · לאחר הסעודה : אלא א"כ זכה להם על ידי אחר במתנותיהם מעיו"ט · אלא א"כ מסרן בעל הבית במשיכה לאדם אחר ואמר לו זכה במנות הללו לפלוני ופלוני דזכין לאדם שלא בפניו ואע"ג דתנן [לעיל דף לז.] השואל כלי מעיו"ט כרגלי השואל ואע"פ שלא מסרו לו אלא ביו"ט כדאמרינן התם שאני דאמר ליה משאיל לשואל גופיה הלכך סמכה דעתיה אבל הכא דלא אמר ליה בעינן זכוי ומיהו בהכי מהני דכיון שזיכה לו ע"י אחר אי נמי דאמר ליה משאיל לשואל גופיה [שיטלנו] ביו"ט כמו שייחד לו קרן זוית דמי : אין משקין ושוחטין את המדבריות. משום מוקצה שאין דעת אנשי אותה העיר עליהן ובגמרא מפרש אמאי נקט משקין ומפרשינן נמי מאי ניהו מדבריות ומאי ניהו בייתות : **גמ'** למה לי למימר משקין . דלענין השקאה ודאי אלו ואלו מותרים עליך אלא משום שחיטה נקט ולשחיטה למה לי השקאה ומפרקינן דמילתא אגב אורחיה קמ"ל דלישקי איניש והדר לשחוט משום סרכא דמשכא כלומר שתהא נוחה להפשיטה סרכא דבוק שהוא נדבק יותר מדאי בבשר : ברביעה . במרחשון :

אשכחן

נר מצוה

מתני' *בור של יחיד כרגלי היחיד ושל אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר ושל עולי א בבל כרגלי הממלא *מי שהיו פירותיו בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר לבא אצלו לא יביאו לו מפירותיו ואם עירב הוא הרי פירותיו כמוהו · *מי שזימן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות אא"כ זכה להן [ע"י] אחר במנותיהן מעיו"ט · אין משקין ושוחטין את ב המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות ואלו הן בייתות הלנות בעיר והמדבריות הלנות באפר : **גמ'** ל"ל למימר משקין ושוחטין מילתא אגב (א) אורחיה קא משמע לן דלשקי איניש והדר לשחוט משום סירכא דאי איכא סירכא משתמטא : ת"ר אלו הן מדבריות ואלו הן בייתות מדבריות שיוצאות בפסח ורועות ונכנסות ברביעה בייתות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום רבי אומר אלו ואלו בייתות הן ואלו הן מדבריות כל שיוצאות ורועות באפר ואין נכנסות ביישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים :

אשכחן

רש"י

אלו הכי היה פסיקא : **מתני'** כרגלי היחיד · אין מוליכין המים אלא כרגלי בעל הבור : כרגלי אותה העיר · אלפים לכל רוח חוץ לעיבורה של עיר: ושל עולי בבל · העשויין לעוברי דרכים באמצע הדרך ועשאוהו בני הגולה לשתות בעלותם: כרגלי הממלא · מפני שהוא הפקר והפקר נקנה בהגבהה ואם בא א' ושאב את מימיו אין מוליכין אלא כרגליו : לא יביאו לו מפירותיו · הואיל והוא לא עירב לשם דהכל כרגלי הבעלים : ואם עירב הוא · ללכת לשם : פירותיו כמוהו · ומותר להביאם : מי שזימן אצלו אורחים · מעיר אחרת ובאו אצלו ע"י עירוב : לא יוליכו · אחר סעודה מנות בידם לביתם לסעודת הלילה : אלא אם כן זיכה להן. ע"י אחר מנותיהן מערב יום טוב כלומר שהבעל הבית מסרם לאחר במשיכה בעיו"ט ואמר לו זכה במנות הללו לפלוני ופלוני דזכין לאדם שלא בפניו והיו שלהן מבעו"י לילך כרגליהן: אין משקין ושוחטין את המדבריות· משום מוקצה ובגמרא מפרש אמאי קתני משקין : באפר · באחו : **גמ'** ברביעה · במרחשון

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א הממלא מים מבור של עולי בבל לצורך חבירו ונתנה לחבירו הרי הן כרגלי חבירו שנתמלאו בשבילו שהוא זוכה בהן מן ההפקר כמבואר בקונטרס הראיות נהרות המושכין ומעיינות הנובעים בין שיש להן בעלים בין שאין להן בעלים הרי הם כרגלי כל אדם הואיל והן נמשכין ונדין אינן ראויים לקנות שביתה בין השמשות כל עיקר והזוכה בהן ביו"ט אינן כרגליו בלבד אלא אפילו אם נתן מהן לי' בני אדם כל אחד מוליכן בכל מקום שהן יכולין לילך ואפילו זה עירב לצפון וזה עירב לדרום כמבואר בקונטרס הראיות ואם היו המים מכונסים הרי הן כרגלי הבעלים :

ב סמג פסק כשם ה"ג שמותר לשחוט בהמות המדבריות שבאו ביו"ט משום נכרי לקולא ורבינו כתב לאיסור לחומרא וכן כתב מיי' : טור כתב ומדבריות היינו שרועות חוץ לתחום ואינן באות ללון בתוך התחום ודוקא לרבי יהודה אבל מאן דפסק במוקצה אפילו ביו"ט כר"ש שרי אם הובאו לתוך התחום שלא שלא לצורכו ומיהו בעל העיטור כתב דאף לר"ש אסורין כיון דבחד לישנא קאמר בגמרא דר"ש מודי בהו דכגרוגרות וצימוקים דמו אזלינן לחומרא אבל בה"ג כתב מוקצה הוא מדרבנן וכיון דאיכא תרי לישני אזלינן בה לקולא ושרי לר"ש ולזה הסכים הרא"ש :

לשון ריא"ז

משקין ושוחטין ביו"ט בין מן הבהמות הבייתות הלנות בעיר בין מן המדבריות שדרכן ללון באפר וא"צ להזמינן מערב יום טוב שהרי כפירות העומדים לסחורה א"נ

הגהות הב"ח

(א) כ"ב ברי"ף ישן כתוב הג"ה וז"ל ואני שמואל [זה הוא הרשב"ם] תמה על זה הפי' שנראה שעל סרכי הריאה הוא אומר כך וח"ו לא תהא כזאת בישראל להכשיר את הטריפה בהערמה ואנו מפרשים על סרכ' העור שיהא נוח להפשיטו ממה שהוא כרוך ואדוק בבשר עכ"ל ולא קשה מידי דודאי אותן הסירכות שבאים מחמת נקב או שסופו לינקוב לא תנתק ע"י השקאה כלל אלא דוקא אותן הסרכות הבאות מחמת זיעה. וכמ"ש בספר הכלבו משם רבותיו ע"ש . אכן רש"י ז"ל פי' ג"כ על סרכת העור וכן פי' הר"ן [ועי' בש"ך יו"ד סי' ל"ט ס"ק ל"ב]:

שיטת ריב"ב

שלא מסרו לו אלא ביום טוב : מתני' כרגלי היחיד . אין מוליכין המים אלא כרגלי בעל הבור ואוקימנא בגמ' במכונסין אבל אם מימיו מושכין או נובעין הרי הן כרגלי כל אדם : כרגלי אנשי אותה העיר. אלפים אמה לכל רוח : ושל עולי בבל.העשוין לעוברי דרכים באמצע הדרך ועשאום בני גולה בעלותם: כרגלי הממלא. מפני שהוא הפקר והפקר נקנה בהגבהה ואם בא אחד ושאב מימיו אינו מוליכן אלא כרגליו : ואם מלא ממנו. לצורך חברו ונתן לו אוקימנא בגמ' כרגלי מי שנתמלאו לו ולא ידעתי על מה השמיט הרב ז"ל מלכתוב משנת הגהלת כרגלי הבעלים ואת כל האמור בגמ' : לא יביאו לו מפירותיו . הואיל והוא לא עירב לשם דהכל כרגלי הבעלים : ואם עירב הוא.ללכת לשם:פירותיו כמוהו.ומותר להביאה וכתב הרב דודי ז"ל שמפקיד פירות אצל חבירו פלוגתא דרב ושמואל וקיימא לן כרב דאמר הרי הן כרגלי הנפקד ומתני' דמשמע מינה כרגלי המפקיד בשיחד לו קרן זוית דבהא אפילו רב מודה שהן כרגלי המפקיד . ולא ידעתי על מה השמיטה הרב ז"ל אלה הם דברי הרב דודי ז"ל וכן כתב הרב ר' משה ז"ל ויש לומר שזה שלא הזכירה הרב לפי שהיה סובר שהלכה כשמואל כזו אע"ג דקיימא לן בעלמא כרב באיסורין משום דמתני' דמי שהיו פירותיו בעיר אחרת כפשוטה כשמואל מכרעה ואע"ג דאוקמא רב בגמ' כשייחד לו קרן זוית דחיא בעלמא היא ופשטה דמתני' כשמואל מכרעה וטעמיה מסתבר דלא ניחא ליה לאיניש דליקום פיריה ברשותא דחבריה כי היכי דליתסר עליה ומתני' נמי דמי שזימן אצלו אורחים כשמואל אזלא דאי אמרת כרגלי הנפקד כי זכה להם אחר מאי הויא דהא על גב דדחינן לה זכה שאני דחיא בעלמא היא ולא סמכינן אשנויי לאפוקי מתניתא מפשטיה . ולפי שהיה סובר הרב ז"ל דהלכתא כשמואל דאמר כרגלי המפקיד הביא שתי המשניות הללו סתומות דשמעינן מפשטיה. שהמפקיד פירות אצל חברו הרי הן כרגלי המפקיד ולא היה צריך להזכיר פלוגתא דרב ושמואל ומכל שיקלא וטיריא דאימרא עלה בגמ' כלל : מי שזימן אצלו אורחים. מעיר אחרת ובאין אצלו על ידי עירוב לא יוליכו לאחר סעודה המנות בידו לסעודת הלילה אלא אם כן מסרם בעל הבית הזה לאדם אחר והקנן לו במשיכה ואמר לו זכה במנות הללו לפלוני ופלוני דזכין לו לאדם שלא בפניו והיו שלהן מערב יום טוב לילך כרגליהם : אין משקין ושוחטין את המדבריות . משום מוקצה : גמ' משום סרכא . דאי איכא סרכא מישתמטא ובספרים שלנו כתוב משום סרכא דמשכא כדי שתהא נוחה להפשיטה ולא יהא נדבק הבשר בעור : ברביעי · במרחשון :

מלחמת ה'

תא לה שתיק והיאך סמיך כאן אשתקותיה ומה שהקשה מבור של פטם ושל רעי אינה קושיא כלל דבור של פטם אינו קונה שביתה כלל שהרי הוא כרגלי כל אדם מאי טעמא מרשותיה קא מפיק ליה ברשות אחר לא מוקים ליה הא לאיי כבור של הפקר עביד ליה וכבור של עולי בבל הוי וכיון שהוא כרגלי כל אדם התומין אין בו מינק היכי ינקי מהדדי ובור של רעי נמי אין כאן שני תחומין שלא קנה שביתה ברשות שום אדם אלא כרגלי העיר והוא יש לו אלפים אמה לכל רוח מאי טעמא כיון שאין יודע למי ימכור אם לכלן או למקצתם לא קנה ברשות אחת מהם אלא שדעת בעלים שיהא כרגלי העיר ואפילו ערבו כלם לצפון או לדרום יש לו אלפים לכל רוח ומי שאינו רוצה בפירוש הזה יכול הוא לומר דבור של רעי הוי כרגלי אנשי אותה העיר לגמרי בין עירבו בין לא עירבו לפיכך אם עירבו מקצתן מערבים זה על זה משום ברירה לשמואל ומשום יניקת התומין :

סליקא להו מסכת יום טוב

המאור הקטן

[דף לט ע"ב] א] ואי אמרת בירא דשותפי הוא אמאי מותר והא תנן שותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר ומגופא דההוא דנדרים לא מצי מקשי מרחוב ובית הכנסת ומבהמ"ד ובית המרחץ ותיבה וספרים דאיכא למימר דילמא שאני התם כיון דלית בהוא בכל הני דין חלוקה לא אמרי' כל חד וחד מדידיה קא מתהני ומש"ה אסורין אבל לשכות ועזרות והר הבית מקדש קדישי ואינו יכול לאסרן דהא לית להו בעלים ולפום הכי מייתי לה ממתני' דהשותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר דאלמא לא אמרי' כל חד וחד לדנפשיה עייל ואע"ג דאית בית דין הלוקה ומשני לרחוק ה"נ דאסירי בבור של אמצע הדרך משום דבירא דשותפי הוא הב"ע דאמרי' מותרין בשל עולי בבל למלאות דאמרי' כל חד וחד מדידיה קא ממלא ולעולם בירא דשותפי הוא ב] והא דתנן אסורין ליכנס לחצר איכא למימר בשנכנס בכולו וכל הני מילי חבטאי אינון ולאו דסמכא אינון ובמקומם במס' נדרים הדברים אמורים על אופניהם בחילוף מה שאמורים כאן הלכך לא סמכי' על הני מילי דאתמר הכא משום דאידחו להו במסקנא דאסיקנא דמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו פליגי ר"נ סבר קנה חבירו ורב ששת סבר לא קנה חבירו ואע"ג דבבבא מציעא אמר רב נחמן בפי' לא קנה חבירו לא קשיא דידיה אדידיה ג] דא"ל כיון שנתן לידו של חבירו וזכה בו חבירו איגלי מילתא למפרע דמעידן הגבהה זכה ביה ולפי' הם כרגלי מי שנתמלא לו ודאמר ר"נ התם לא קנה חבירו בשלא הגיע ליד חבירו וה"ר שלמה גרים בענין אחר ומפרש לה בענין אחר וכיון דאפסיקא הילכתא בהריא בדוכתא במגביה מציאה לחבירו קנה חבירו איתא לדר' נחמן דהכא הילכך מילא ונתן לחבירו הרי הוא כרגלי מי שנתמלאו לו ובור של יחיד אוקימנא במכונסין ונהרות המושכין ומעינות הנובעים כרגלי כל אדם והרי"ף ז"ל לא פירשה כן : והמפקיד פירות אצל חבירו פלוגתא דרב ושמואל וקי"ל כרב באיסורא ומתני' דתנן ואם עירב הוא פירותיו כמוהו אוקימנא בשיחד לו קרן זוית דבהא אפילו רב מודה שהם כרגלי המפקיד והיכא דזיכה לו ע"י אחר או אנחיה בעבורא בדשא כמו שייחד לו קרן זוית דמי ולא ידעתי על מה השמיטה הרי"ף ז"ל : סליקא להו מסכת יום טוב

השגות הראב"ד

רעיה ועוד מדרב כהנא ורב אסי דפליגי עליה וקא מתמהו עליה ושתיק : א"א אף אני כך כתבתי מתחילה וחזרתי בי והבאת דבור של פטם לא תיובתא ולא סייעתא הוא דאפשר דבשחטו מערב יום טוב מיירי דאי לא קשיא דשמואל אדשמואל . ואי משום ברירה אפשר דבאוכלא אית ליה ברירה ולא דמי למשקין דעריבי מיהו אנן בין במשקין בין באוכלין אית לן ברירה כר' אושעיא והוא דליכא איסור תחומין : א] ואי אמרת בירא דשותפי היא אמאי מותר והא תנן השותפים שנדרו הנאה זה מזה אסורין וכו' דאיכא למימר דילמא שאני התם כיון דלית בהו בכל הני דין חלוקה לא אמרינן כל חד וחד מדידיה קא מתהני ומשום הכי אסורין אבל לשכות ועזרות והר הבית מקדש קדישי ואינו יכול לאוסרן : א"א אבל בור של מים כיון שאובים ממנו מים כל אחד לעצמו יש בו דין חלוקה נמי כמו חצר ומשום הכי אקשו ליה מחצר ולא אקשו ליה מגופא מרחוב ובית הכנסת מ"מ הכל כי לשתי הלשונות שמעמיד המחלוקת במסכת נדרים דרבי אליעזר בן יעקב ורבנן בשתיהן אין בו דין חלוקה קל ממי שיש בו דין חלוקה אבל הקושיא אינה כלום שלא בא אלא לגלות שהאיסור אינו אלא משום שתוף ושתוף משתוף מפורסם אקשי ליה : ב] והא דתנן אסורין ליכנס בחצר איכא למימר כשנכנס לכולו : א"א אין בדבריו ממש כי משום דקשיא ליה חצר הוצרך לומר כן ואינו דומה כי כניסת החצר כמו שרתיאה הוא לפי שאינה נחלקת אבל הבור כשהוא דולה ממנו כבר הוא נחלק ואמרינן יש ברירה ורבי אליעזר בן יעקב דפליג בכניסת החצר ושרי קסבר כיון דכי מתלקס אית לן ברירה השתא נמי אמרינן לתוך שלו הוא נכנס אי נמי כיון דכי מתלקה מותרין כל אחד כשל עצמו דהא לא נדרו הנאה מן החצר אלא שלא יכנו זה מזה ועכשיו שחלקן לא יהו אלא כמוכרין זה לזה ומותרין הילכך עכשיו נמי מותרין דאמרינן יש ברירה וכחלוקה דמיא ורבנן סברי אין ברירה שהרי עדיין לא נחלקה וזו הסברא שסובר בה רב נחמן במחלוקת של רבי אליעזר בן יעקב ורבנן ולא אתיא כמלתיה דרבינא דבבא קמא דמוקי פלוגתייהו בבור בים ברירה ומשוי פלוגתא דבור כפלוגתא דחצר ולפום סוגיין דהכא אליבא דרב נחמן לא דמי דלגבי בור בדלייתו מן הבור אפילו לת"ק יש ברירה ובכניסת החצר אין ברירה ולר"א בן יעקב אפילו בכניסת החצר יש ברירה : ג] דאיכא למימר כיון שנתן לידו של חבירו וזכה בו חבירו איגלאי מילתא למפרע דמעידן הגבהה זכה ביה . ולפיכך הם כרגלי מי שנתמלאו כו' : א"א אינו מפרש מאי הצורך דהא איכא לאקשויי על רב ששת ממתני' ואם משנתנה לו אמר אני מחזקתי וזכיתי בה תחלה לא אמר ולא כלום וכ"ש כשלא אמר אם כן מאי טעמא דרב ששת דאמר כרגלי הממלא אלא הטעם לענין מציאה כיון שנתנה לו אפילו זכה הוא בתחלה הרי נתנה לו במתנה שהוא אמר לו תנה לי ונתנה לו וזכה מכח מתנה אבל לגבי תחומין מתנה לא מהניא מידי דמ"מ כרגלי הנותן הוא וכהא פליגי רב נחמן סבר כיון שנתנה לו לא מכח נותן זוכה בהן אלא מכח עצמו דאמרינן נעשית ידו של זה כשלוחו של זה ולגבי תחומין נמי כיד עצמו דמי וכרגלי מי שנתמלאו לו הוו ורב ששת סבר הא דאמרינן משנתנה לו זכה לאו מכח עצמו אלא מכח מתנה זכה בה ולעולם הראשון קנה והקנה ולגבי תחומין כרגלי הממלא שהוא הנותן ואנו יש לנו בזה טעם אחר כגון שאמר לו זכה לי ובהא אמר ר"נ כרגלי מי שנתמלאו לו . א"נ אע"ג דלענין מציאה אמר ר"נ לא קנה חבירו לענין תחומין בכל דהו סגי ליה שהרי השואל כלי לחבירו מעי"ט אע"פ שלא מסרו לו אלא ביו"ט הרי הוא כרגלי השואל דקני שביתה בהדיה בדבורא בעלמא הכא נמי קני מיהו אם בזכה לי פליגי הלכתא כרב נחמן ואם בתנה לי פליגי הלכתא כרב ששת דקי"ל הלכתא כוותיה באיסורי והרב ז"ל הניח אותה ותמיה אני למה . וסבור אני שהרב ז"ל סמך על

אשכחן *לרבותא דפסקי בהא מילתא לקולא ואמרי דסבירא לן כר"ש דלית ליה מוקצה וכדאמר רב נחמן (א) *עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורא דרדיא ותמרי דעיסקא פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון דר' יהודה אסר ורבי שמעון שרי

(א) וקאמרינן דהלכתא כרבי שמעון ואנן לא א סבירא לן הכי דכי איתמר הלכה כר"ש לענין שבת איתמר והא דאמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה כו' לא קפסיק רב נחמן הלכה כחד מינייהו אלא הכי קאמר פלוגתא דר' יהודה ור"ש וכיון דקי"ל דבשבת סבירא לן כר"ש דלית ליה מוקצה וביו"ט כרבי יהודה ממילא שמעינן דה"מ דאינון עז לחלבה ורחל לגיזתה וכו' דכולהו ביום טוב אסירי ומילי דחזי מנהון למיכל מינה בשבת כגון תמרי דעיסקא שרי למיכל מינה בשבת ועוד דרב נחמן דאמר הכי אשכחן דסבירא ליה דהלכה ביו"ט כר' יהודה דאית ליה מוקצה דאמרי' בהא מסכת בריש פירקא קמא *במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה מאי טעמייהו דב"ה אוכלא דאיפרת הוא ואלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמייהו דבית שמאי מוקצה הוא ופריק רב נחמן לעולם בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ודאית ליה מוקצה אית ליה נולד ודלית ליה מוקצה לית ליה נולד ובית שמאי כר"ש ובית הלל כרבי יהודה ומקשינן ומי אמר רב נחמן הכי והא תנן בית [שמאי] אומרים מעבירים מעל השולחן קליפין ועצמות ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כר' יהודה וב"ה כר"ש ופרקינן אמר לך רב נחמן גבי שבת °דסתם לן תנא כרבי שמעון דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים מוקים להו לב"ה כר"ש גבי יום טוב דסתם לן תנא כרבי יהודה דתנן אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט מוקים להו לב"ה כרבי יהודה וכיון דאשכחן לרב נחמן דסבירא ליה ביו"ט כר' יהודה ממילא שמעינן דעז לחלבה ורחל לגיזתה וכו' כולהו לרב נחמן ביום טוב אסירי ומשקלא וטריא דגמרא נמי שמעינן דהלכה כרבי יהודה ביו"ט דקאמרי' ואלא בתרנגולת העומדת לגדל בצים מאי טעמייהו דב"ש מוקצה הוא כלומר דבר ידוע הוא כי המוקצה אסור ועוד אמרינן לקמן *תניא אחרים אומרים ר' אליעזר אומר ביצה תאכל היא ואמה במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה פשיטא היא ואמה שריא ואלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא ואמה אסירא דאלמא הכין היא הלכתא ולעניין בייתות ומדבריות נמי הכי סבירא לן כסתם מתניתין וכדפרש תנא קמא דברייתא דאמר אלו הן מדבריות כל שיוצאות בפסח ורועות ונכנסות ברביעה בייתות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום ורבי דאמר אלו ואלו בייתות הן לית הלכתא כוותיה דלא קי"ל דהלכתא כרבי אלא לגבי יחיד אבל לגבי רבים לא והוו להו מדבריות דאינן באות ולנות בתוך התחום מוקצות דלאו דעתיה עלייהו דהא אינן באות בתוך התחום :

סליקא להו פרק משילין וסליקא לה מסכת יום טוב

רש"י

במרחסון : עז העומדת לחלבה · ולא לאכילה וכן רחל לגיזתה ותרנגולת לגדל ביצתה : ותורי דרידי' · שור לחרישה : דעסקא · כלומר שעומדין לסחורה :

סליקו להו משילין וסליקא לה מסכתא יום טוב

אשכחן לרבותא וכו' · עז לחלבה עז העומדת לחלבה וכן רחל העומדת לגזתה לגדל גזין ותורי דרדיא העומדים לחרישה ותמרי דעיסקא העומדין להוליכן לסחורה למקום אחר פלוגתא דר' יהודה וכו' לרבי יהודה דאית ליה מוקצה אסור לשחטן ביו"ט אלא א"כ הזמינם מבעוד יום ולרבי שמעון שרי : מעבירין מעל השולחן עצמות וקליפין· ומטלטל בידו ממש דחזו לבהמה ואע"פ דמעיקרא לאדם והשתא לבהמה שרי דלא חיישינן למוקצה : וב"ה מסלק את הטבלא כולה ומנערה · אבל לטלטל בידים לא משום מוקצה : אנו נר מצוה אין לנו בשעת מכה זו לפי שמוחלפת הסטה אלא כך שמענו מרבותינו דבית שמאי כר' יהודה ומחמרי וב"ה כר"ש : מחתכין את הדלועין · תלושין לפני הבהמה ולא אמרינן טרחא דלא צורך הוא : ואת הנבלה לפני הכלבים. ואע"פ שנתנבלה בשבת דבין השמשות לא היתה עומדת לאכילת כלבים אפילו הכי שרי דלית לן מוקצה בשבת הלכך גבי מעבירין מעל השולחן דאיירי בשבת מוקמינן לב"ה דנימרו כרבי שמעון כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא דקי"ל הלכתא כסתם משנה וקי"ל הלכה כב"ה אבל גבי יו"ט דסתם רבי כר' יהודה דתנן אין מבקעין עצים ביו"ט לא מן הקורות הסדורות זו ע"ג זו בקרקע ועומדות לבנין ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט ואע"פ שעומדת מעכשיו להסקה הואיל ובין השמשות לאו להכי קיימא וכיון דאיתקצאי לבין השמשו' איתקצאי לכולי יומא אלמא אית לן מוקצה ביו"ט זו היא שיטת הריא"ף ז"ל דסבירא ליה דמוקצה בשבת שרי וביו"ט אסור ואמרינן טעמא בגמרא משום דשבת חמיר ולא אתי לזלזולי ביה אבל יו"ט דקיל אתי לזלזולי ביה ומיהו איכא למידק דהואיל ובשבת שרי אית לן למישריה נמי ביו"ט דהא אמרינן במכילתין פרק יום טוב שחל [דף יח·] גבי מטבילין אדם בשבת דכיון דבשבת שרי משום דלא מיחזי כמתקן דנראה כמיקר אף ביוה"כ נמי נהי דליכא למתלי במיקר משום דרחיצה אסורה ביה אפי' הכי שרי דליכא מידי דבשבת שרי וביו"כ אסור וקל וחומר הדברים השתא טבילה דמיתסרא מדינא ביוה"כ שרינן לה משום דבשבת שרי קל וחומר למוקצה מעתה שמותר ביו"ט מן הדין שאין ראוי לאוסרו משום דיו"ט קיל ואתי לזלזולי ביה הואיל ובשבת שרי ומדוחק קושיא זו הוצרך הר"ז הלוי ז"ל לומר דכי סתים לן תנא ביו"ט כרבי יהודה הני מילי במילי דמתסר בשבת כגון בקוע עצים מן הקורות אע"ג דלית לן מוקצה בשבת מכל מקום הבקוע מצד עצמו אסור בו ולפיכך אע"פ שבקוע עצים מוכנים מותר ביום טוב אנו אוסרים לבקע מן הקורות מדין מוקצה וכן הדין בתורא דרדיא שאסורין לשחטן ביום טוב משום מוקצה כיון שהשחיטה אסורה בשבת מצד עצמה אבל תמרי דעסקא וכיוצא בהן כיון דבשבת שרו דלית לן מוקצה אף ביום טוב שרו דליכא מידי דבשבת שרו וביום טוב אסור ואין זה דעת הריא"ף ז"ל שהרי כתב כאן דתמרי דעסקא אסורין ביום טוב ולקושייתו של בעל המאור ז"ל יש לומר דכי אמרינן ליכא מידי דבשבת שרי וביום הכיפורים אסור הני מילי בשבת ויוה"כ שדינם שוה וקדושה אחת להם ולא אתי לזלזולי ביום הכפורים אבל ביו"ט משום דאתי לזלזולי ביה לא ראו להשוותו לשבת והרי מצינו שמחלקין ביניהם שהרי אמרו [שבת מה·] מניחין נר על גבי דקל בשבת ואין מניחין ע"ג דקל ביום טוב ולפיכך כל מוקצה אע"פ שהוא מותר בשבת אסור ביו"ט : **ולענין** בייתות ומדבריות סבירא לן כסתם מתני' וכדפירש תנא קמא דברייתא וכו' מיהו כי אמרי' דאסירי משום מוקצה הני מילי בבהמות של ישראל אבל של נכרי לית בהו משום מוקצה דהא אמרי' בירושלמי [בפ"ק דשבת ה"ז ופ"ג דביצה ה"ב] דאין הנכרי צריך הכן ומיהו יש לחוש אם באו בשביל ישראל :

סליקא להו פרק משילין וסליקא לה מסכת יום טוב

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' יו"ט סמג לאוין עה טור או"ח סי' תצה :

הגהות הו"י

(א) עי' לעיל ברי"ף סימן ש"ב :

דף ב.

הגהות הב"ח

(א) נ"ל וקאמרי

[דף רג ע"ב]

שבת יט:

לעיל דף ד.

שלטי הגבורים

להזמינן לא בשבת ולא ביום טוב כמבואר בקונט' הראיות :

א סמ"ג כתב דאין חלוק בין מוקצה דשבת למוקצה דיו"ט דבתרווייהו הלכה כר"ש דשרי והאריך בראיות ומיי' ושאלתות כתבו כרבינו אבל בה"ג ור"י ור"ת פוסקים כר"ש בין בשבת בין ביו"ט אלא שרבינו תם היה מחלק לומר שאין הלכה כר"ש אלא במוקצה אבל בנולד הלכה כר' יהודה וכן ר"ת פסק כר"ש אף ביום טוב אלא במוקצה מחמת איסור ונולד פסק כר' יהודה ביום טוב :

לשון ריא"ז

ז"ל דכשם שאסרו טלטול המוקצה ביו"ט*) והגאוני' חולקין בדבר זה יש שמחמירין בו ביו"ט יותר מן השבת ופירות העומדי' לסחורה מותרים בשבת בין באכילה בין בטלטול וכן בהמה שנתנבלה בשבת מותר להאכילה לכלבים אבל ביום טוב אוסרים הנבלה והפירות בין באכילה בין בטלטול לפי שי"ט הוא קל בעיני העם וגזרו בו יותר מבשבת וכך היא שטת מז"ה וי"א שלא החמירו ביו"ט יותר מן השבת וכל מוקצה ונולד שמותר בשבת מותר ביו"ט וכן תרנגולת העומדת לגדל בצים ועז העומדת להלבה מותר לשחטן ולאוכלן ביו"ט וכן קליפי אגוזים וגרעיני תמרים ושברי כלים שנשברו ביו"ט מותר להסיקן ביום טוב ואע"פ שלא היו עומדים מערב יום טוב להסקה וכך היא שיטת המורה וכן נראה בעיני עיקר כמבואר בקונטרס הראיות :

*) נ"ל כך אסרו טלטול המוקצה בשבת :

שיטת ריב"ב

אשכחן רבותא וכו' . כבר כתבתי דעת הרב דודי ז"ל בעניין הללו בפרק ראשון :

סליק פירקא וסליקא לה מסכת יום טוב :

השגות הראב"ד

דברי רבינו הגאון ז"ל שכתב בכאן דהדר ביה רב נחמן מהא הילכך הוה ליה כסתם מתניתן דקתני של עולי בבל כרגלי המשלח · ואנו כבר כתבנו מה שנראה לנו. ומחלוקת דרב ושמואל במפקיד פירות אצל חבירו שלא על דעת לטלטלם בו ביום ואמר רב כרגלי מי שהפקיד אצלו קי"ל כרב ואינו דומה לשור של פטם ולא למי שזיכה מתנותיו לאורחים כי הם דעתם ליטול אותם בו ביום ואין הנפקד אוסר אותם לדברי הכל וגם מי שלא ייחד לו קרן זוית . ולא ידעתי על מה הניחם הרב ז"ל שלא דמה אותו לשור של פטם וסמך על דברי שמואל בעבור אותה המימרא לפי שהקשו ממנה למעשה דרב הונא בר חנילאי כבר פרשתי שאין דומים זה לזה הלכך הלכתא כרב במאי דפליגי ולא היה מדחזינן דאקשי עלה דרב ממתני' אלא אם כן זיכה להם מתנותיהם מערב יום טוב . ועוד שהשו מעשה דרב הונא בר חנילאי למלתיה דרב והא הכא על דעת שיטלו אותם ביום טוב עצמו הוו וקא מקשה מינייהו למלתיה דרב אלמא כי היכי דפליג רב בהא פליג נמי בהא הלכך כי היכי דמדחייה מלתיה דרב מהא כן הכי מדחייה מהא . וכשכתב הרב ז"ל מלתיה דשמואל בשור של פטם וכתב נמי מלתיה דר' יוחנן דהלכה כר' דוסא . וכתב נמי אוקימתא דמתני' בשואל כלי מערב יום טוב דאוקימנא אע"פ שלא מסרה לו אלא ביום טוב כבר למדנו שאין הלכה כרב והו לא מידי : סליקו להו השגת הראב"ד ממסכת יו"ט

ספר מרדכי למסכת ביצה

לרבינו מרדכי בר הלל אשכנזי ז"ל

כולל כל דיני התלמוד וכל שיטות הגמרא ורש"י ותוספות כסדר האלפסי עם הרבה סברות וחידושי דינים רבים :

עם **הגהות הרמ"א ז"ל**. והם מסוגרים בשני חצאי רבוע עם כוכב כזה [*] וגם מה שמחק מהמרדכי איזה תיבות הקפנו בשני חצאי לבנה עגולים עם כוכב כזה (*). גם הצגנו הדפין מהגמרא שרשם הרמ"א ז"ל על כל מאמר ומאמר מהמרדכי.

[דף ב] **ביצה** *שנולדה ביו"ט כתב רבינו אבי העזרי קבלתי מרבותי **תרמ** שאם לבנו מאכל בבילה שנולדה ביו"ט בו ביום אסור (א) ולא משערים בס' הדא דלחזותא ולטעמא עבידא ותו דדבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל : הגה"ה עיין בגמ' בפ' כל שעה דלא מיקרו דבר שיש לו מתירין דבר החוזר לאיסורו לשנה הבאה וכו' עד כאן א : ואם ספק **תרמא** אסור דהלכתא כרב אשי דאמר לעולם ספק י"ט ספק חול *וס"ל דבר שיש לו מתירין ב ואפי' [*ולהאכיל קטן מחלב"ה שקורין קולי"א הנעשית מחלב של עכו"ם של מוקצה בי"ט שהוא ב' ימים שמא מותר להאכילו אפי' נעשית מיד יהודים דדמי לחולה שיש בו סכנה אם לא יאכל בב' ימים של י"ט : ר' יחיאל נ"ע הג"ה מ"י] : בדרבנן לא בטיל ואם לוקח מחנוני הרגיל אצלו או נכרית שפחה לקחתו שאינה בקיאה בטיב ישראל והחנוני עכו"ם מסיח לפי תומו שנולדה קודם י"ט נראה דשרי הואיל ואין עכו"ם משביח מקחו דיותר טוב שנולדה מחדש מאותם שנולדו בעי"ט והוא שהעכו"ם אין בקי בטיב ישראל להתכוין (*שיקחו) (*להשביח מקחו · מ"י] אבל אם ידע העכו"ם דנולד אסור לא סמכינן עליו דמתכוין להשביח מקחו ולהתירו · וע"ע בסוף יבמות גבי עכו"ם שהיה מוכר פירות ואמר פירות הללו של ערלה הן ושל עזקה הן פי' שהיא סגורה [*ונגדר לו סביב לשומרה והיא שנה שביעית] [*ונוהג בה שביעית] של נטע רבעי הן אינו נאמן : **תרמב** *גבי שבת סתם כו' [*לשון רי"ף בסוף המסכת] ואנן לא ק"ל הכי דכי איתמר הלכה כר"ש לענין שבת איתמר כו' וכן פסק המיימוני כמו האלפסי בשבת כרבי שמעון וביו"ט כר' יהודה ובשאלתות פרשת שלח לך פסק בין בשבת בין בי"ט כר"ש וכן פסק בה"ג ורשב"ט נמי פסק הכי והביא ראיה מפרק כירה גבי מטלטלין נר חדש ופריך ר"ש לית ליה מוקצה והתנן אין משקין ושוחטין המדבריות וכו' ולא משני דשאני בין י"ט לשבת וכן בשילהי מסכת שבת א"ר יוחנן הלכה כר"ש ופריך ליה מאין מבקעין עצים ולא משני דיש חילוק בין י"ט לשבת ועוד ראיה מפרק נוטל וכן נראה לרבי' אבי העזרי ומיהו במוקצה דנולד פסק בסה"מ דאסור וכן במוקצה מחמת איסור דדחיה בידים כגון נר הדולק באותה שבת כדאיתא בסוף מסכת שבת וא"כ נר שהדליקו בה בשבת אסור לטלטלו ויש מתירין משום דהוי כגרף של רעי ואין זה נכון כי כל השוטים יאמרו דאינו דעתייהו ואינו מותר אלא למי שהוא אסטניס והמחמיר לא הפסיד : ר"י מתיר לטלטל בשבת ובי"ט עצמות וקליפין כיון ג שראוין למאכל בהמה (*דבין נולד ומוקצה שרי ר"ש) [*כתבן דבין נולד ובין מוקצה שרי כר"ש] וקצת נראה להחמיר כר"ת דאמר דאסר ר"ש בנולד ומודה ר"ש במוקצה מחמת מחובר כגון עכו"ם שהביא דורון אם יש במינו במחובר פרק אין לדין וגבי גרוגרות וצימוקין שהעלן לגג ליבש וכן במוקצה מחמת חסרון כיס כדתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מהמסר הגדול ויתד של מחרישה וכל הכלים הנזכרים פ' כל הכלים דמקפד קפדי (*להו) [*עלייהו] ומייחדו להו מקום וכן מודה הוא במוקצה דאבנים וכן תיבנא לטינא דלא חזי להסקה [*וכן חיזרא רטיבא דלא חזי להסקה כ' בסה"מ דמודי ר"ש דאסור ליקח ממנו שפוד בי"ט וכן מודי ר"ש בבעלי חיים כו' · מ"י] : (*כתב בסה"מ דמודה) ר"ש בבעלי חיים שמתו ומתני' דמחתכין את הנבילה לפני הכלבים מוקי להו פ' אין צדין במסוכנת דאדם מצפה מתי תמות בהמתו וכן נמי פרק המביא אמרינן דלר"ש אין נוטלין עצים מן הסוכה בריאה שנפלה שאין אדם מצפה מתי תפול סוכתו ודכוותיה נמי בקורה בריאה דמודה ר"ש בארזי (*ואשכי) [ואשוחי] (שבת קטו) דמוקצה מחמת חסרון כיס : [דף ג] גזירה שמא יעלה ויתלוש אין להקשות **תרמג** אפי' לכתחילה יהא מותר לתלוש דהא אוכל נפש מותר כמו אפייה ובשול וכן יש לתמוה לקמן אין צדין דגים מן הביברין *ביום טוב ואמאי הא אוכל נפש הוא יש לומר כדפי' רבינו נתנאל מקיטון דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש וגו' וסמיך ליה ושמרתם את המצות אותם מלאכות שמשמירה ואילך הם מותרים והיינו מלישה ואילך ומסרן הכתוב לחכמים לידע מלאכה הדומה מלישה ואילך : [דף ד] איתמר שבת וי"ט פסק ראבי"ה **תרמד** דכי היכי דבילה שנולדה בשבת אסורה בי"ט משום הכנה ה"נ שירי פתילה ושירי מדורה שהדליקו מע"ש (*וכבו) [*ודלקו] בשבת אי נמי שהדליקו בשבת לחיה ולחולה שיש בו סכנה וכיבו בשבת אסור להדליקו בי"ט (*למחרתו) [*למחרת] וטעמא משום דדמי להכנה כי במקום שנכבית הפתילה נעשה וניתקנת בהיותה פחם והוכנה להדלקה ונדלקת יותר בקל כדתנן פ' ב"מ ור"י פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם והוכנה להדלקה ודכוותיה בשירי מדורת העצים שנתייבשו ונוחים להבעיר שנית אע"פ שלא היה בדעתו להכינם לא גרע מבילה שהוכנה בידי שמים אפ"ה גזרו : הגה"ה ומביא ראיה מן הירושלמי דהכא ובסוף פ"ג דעירובין דאיתפליגי שירי פתילה שירי מדורה שירי שמן שכבו בשבת מהו להדליקם בי"ט רב ור' חנינא תרוייהו אמרי אסור ור' יוחנן אמר מותר א"ר מנא קמיה דר' יודן מאי איכפת ליה פתילה גבי בילה א"ל מה דאנן חמוי רבנן מדמי לה היא הדא היא הדא ונראה לראבי"ה דהכי פי' מאי איכפת כו' מה ענין פתילה אצל בילה מה ענין הכנה שייך בפתילה והשיב לו כיון שחכמים שבדור דימו אותם גם אנו נדמה ונראה לראבי"ה דאסור לטלטלה כמו בילה וכן רבי' שב"ט פסק בהו לאיסור וכ"פ בס' התרומה במס' שבת וכ"פ הירושלמי כרב והקשה ה"ר יהודה מפרי"ש א"כ

[קשה] למנהגינו שאנו מדליקין שירי פתילה ומדורה ושמן שכבו בשבת וי"ט זה אחר זה ותירץ לו ר"י דודאי הירושלמי סובר שיש שם הכנה לפי שנוחין להדליק אחר שכבו יותר והכנה גדולה היא זו אבל התלמוד שלנו לא חשיב ליה הכנה כו' [*מכאן עד סעני מאיר שייך לקמן אחר תי' אחר שבת] והר"מ השיב והנשים המדליקות הנרות ומכבות אותם מבע"י וחוזרות ומדליקות ושאלתם מה הטעם יפה עושות בער"ה או עי"ט שלפני השבת או ע"ש שלפני י"ט משום הכנה ובספר התרומה תמצאהו [*מפורש] יפה ושלום הטני מאיר [א] (*ועוד נראה לו דאסור לטלטלו כמו בילה וכ"פ רבינו שב"ט כהן לאיסור וכ"פ בספר התרומה בהלכות שבת ור"י פי' דתלמוד שלנו אינו חושב זה הכנה) כיון שגוף הפתילה ועצי המדורה בעולם והוי כמו אפייה ובישול דפירש' לעיל גבי ואין י"ט מכין לשבת דלא מיקרי הכנה כיון שאינו מתקן אלא דבר שישנו בעולם כבר ונראה דע"ז שמכו העולם לחזור ולהדליקה בשבת אחר י"ט או בי"ט אחר שבת [*כאן שייך המאמר והר"מ השיב והנשים כו']: [דף ג] אבל כופה **תרמה** עליה כלי בשביל שלא תשבר ובפרק כירה (*א"ר) [*דא"ר] יצחק אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל בשבת מוקי לה בצריך למקומו ומטלטלו גם לכסות הבילה מכאן יש ללמוד דכלי שמלאכתו לאיסור כשהותר לטלטלו לצורך מקומו (*שרינן) [*יכול] לטלטלו עד מקום שיצניעו שם שהרי (*מותר) [*כלי שהותר לטלטלו לצורך מקומו שרינן · מ"י] לטלטלו לכסות בילה במקום שהיא : כתב רבינו מאיר דאם חפץ או שום דבר מונח על המעות או על שאר מוקצה בשבת והוא צריך לאותו חפץ מותר ליטלו משם כי דבר המוקצה אינו אסור רק לטלטלו ממקום למקום אבל ליגע בו מותר כלי שמלאכתו לאיסור אם צריך לגופו או למקומו מותר לטלטלו אבל לא עץ ואבן אפילו אם הוא צריך לגופו או למקומו אינו יכול ליטלו בשבת מאחר שאינו כלי : [שם] ואם נתערב באלף כולן אסורות **תרמו** מעשה בגישואין בצרפת שנתערבה תרנגולת נבילה עם שאר התרנגולת השחוטות ולוה ר"ת להשליך אחת ולהתיר האחרות דאמרינן בירושלמי תרומה שנתערב בחולין צריך להעלות אחד מפני גזל השבט ואע"ג דתרנגולת דבר שבמנין ובריה [*והוי] דבר חשוב (*ואפילו) [*ודבר חשוב אפילו] באלף לא בטיל (*והביא) [*מ"מ יש להביא] ראיה מדפריך פרק גיד הנשה מגיד שנתערב עם הגידים וכן חתיכת נבילה שנתערבה עם חתיכות האחרות דליבטל ברובה ומשני שאני חתיכה שראויה להתכבד לפני אורחים [*וגיד הוי בריה] ובריש פרק התערובות גבי חטאות (המתות) ושור הנסקל פריך וליבטול ברובה ומשני בעלי חיים חשיבי ולא בטילי אלמא אי לאו בעלי חיים בטלי [*דלא הוי לא בריה ולא חתיכה ראויה להתכבד כך עם העור] ואותה תרנגולת [ג] אינה בריה כיון שאינה חיה וגם אינה ראויה להתכבד לפני האורחים כמו שהיא עם הנוצה וכ"פ ה"ר יצחק מקרבויי"ל בסה"מ שבקולר דחתיכה הראויה להתכבד ר"ל כמו שהיא עתה אך אם הבהמה עם העור או העוף עם הנוצה אין זה ראוי להתכבד וכתב ה"ר פרץ ז"ל [ג] הכל דבטלים אע"ג דלאחר מכאן מסירין הנוצה והעור מ"מ כיון דמתחילה כשנתערבו נתבטלו שוב אין חוזרין וניעורים גם מעשה בא לפניו **תרמז** על כרכשא אחת טרפה שנתערבה עם שאר כרכשות כשרות ומן הכשרות היו י"ב והשיב שהיא בטילה ברוב ואינה חתיכה ראויה להתכבד כדאיתא בנדרים ופ' בתרא דמעילה גבי הנודר מן הבשר דאכיל להו לאו בר איניש דאפילו אותם שאוכלין אותם אין אוכלים אותם כ"א ע"י מילוי ובמין במינו קי"ל דבטל ברוב ובסה"מ פסק דא"ל לזרוק אחד מהן (ג) (*ולא) [*דדוקא בתרומה הוא מפני גזל השבט אבל לא באיסור אחר ומיהו לא] דמי לתרומה דהכל מעורב ביחד ואין יכול לאכול האיסור לבדו בלא תערובת חולין לכך א"ל להסירה כ"א מפני גזל השבט אך אם היו הכרכשות של הרבה בני אדם ודאי א"צ להשליך אחת מהן כי יש לתלות שכל א' לקח היתר: [דף ד] [ד] הכא מיקלא קלי איסורא **תרמח** מהכא שמעי' דבדרבנן היכא דליתיה איסורא בעיניה שמבטלין אותו לכתחילה ואיסורא דאוריי' אין מבטלין אפי' ליתיה לאיסורא בעיניה ד ורשב"ס פי' דבמידי דאכילה אין מבטלין האיסור כגון תרומה שנפלה לפחות ממאה שעל דבר זה נשנה במסכת תרומות וכן איסור שנפל לקדרה פחות מס' : (א) [דף ה] **תרמט** כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו (ג) יש טועין ורוצים להוכיח מכאן כי חרם שנתנו על זמן אע"פ שעבר הזמן צריך הפרה אבל אין נכון כמו שפי' התוס' : [דף ו] **תרנ** השוחט התרנגולת ומצא בה בילים גמורות מותר לאכלן בחלב כך פירש רשב"ס שנגמר לגמרי עם קליפתו החיצונה אבל אם לא נתקשה הקליפה החיצונה כדרך הנמכרת בשוק דין בשר עליה לכל דבר ודוקא לענין בשר בחלב [*פי' ובשר עוף בחלב מדרבנן עי' פ' כ"ה] שרינן בילים גמורות אבל תרנגולת שנתנבלה בשחיטה איסורה איסור דאורייתא והכי תנן פ"ה דעדיות בילת נבילה אם יש כמוה נמכרת בשוק ב"ש מתירין וב"ה אוסרין : [דף ז] כל שתשמישו ביום מוליד ביום כתוב בה"ג ושרי לקבולי **תרנא** מן העכו"ם בילים (ד) בליל יו"ט ראשון דר"ה [ה] ובליל (*ראשונים) [*שניה] ימים [*טובים] של גליות ובלבד שהביאום מתוך התחום דבילה בלילה לא מתילדא והאי בת אתמול [*היא] אבל בליל י"ט הראשון שחל להיות אחר השבת לא דילמא אתיליד בשבת ואסורה ומצאתי כן בתוספות דשרי אפילו אין התרנגול זכר בעיר דאפילו בדספנא מארעא רוב יולדות ביום (ה) ולידת לילה לא שכיחא ואין להתיר בילים של עכו"ם ביום טוב מטעם דאזלינן בתר רובא דנולדין קודם יום טוב דאיכא למימר בילים הוו כמו דבר

המתכבד

הגהות מהר"י ומהצ"ש (א) וקשה למורי דהא הכא בענין איסור מוקצה קאמר ואע"ג דאין מבטלין איסור לכתחלה :

הגהות ממ"י [א] כ"כ עכ"ה : [ב] נמי : [ג] דהוי ככל הבטלים דאע"ג : [ד] כ"כ שינוי דסתמא דתלמודא : [ה] ובלילי ראשונים ושניים של ימים טובים של גליות :

חדושי אנשי שם

ג"מ א פי' כגון חדש משום דיש להקשות הא דאמרי' פרק האומר רב פפא ורב הונא אכלי חדש מאורתא דשיתסר נגהי דשיבסר קסברי חדש בח"ל דרבנן ולספיקא לא חיישי' הלא הוי דבר שיש לו מתירין והוי ליה לאסור כמו ביצה ולזה מסיק דלא איקרי דבר שיש לו מתירין כו' כגון חדש : **מהר"ם ב** מקשה דאמרי' בפרק האומר רב פפא ורב הונא אכלו חדש באורתא דשיתסר נגהי שיבסר קא סברו חדש בח"ל דרבנן ולספיקא לא חיישי' והשתא הלא הוי דבר שיש לו מתירין והוה לן לאסור כמו בביצה וי"ל דהתם מיירי בספק קביעא דירחא ואנן בקיאין בקיבועא דירחא על כן מקילין · וה"ר פרץ כתב דלא מקרי בשום דוכתא דבר שיש לו מתירין דבר שיחזור לאיסורא משנה לשנה כגון חדש וכן כתבתי בפרק כל שעה משום ה"ר חיים כהן : **ג"מ ג** והא דצריך הספר גם לטעם הואיל שראויין לבהמה אף דלרבי שמעון שרי נולד ומוקצה משום דאי לא הוי ראוי גם לבהמה אז הוה אסור אפי' לר"ש כדקתני סיפא ושער האפונין מפני שהן ראויין למאכל בהמה ועי' בתוס' בד"ה מגביהין מעל שולחן וכו' : **מהר"ם ד** כן פסק רשב"ט ולראבי"ה נראה דבדרבנן היכא דלא הוי דשיל"מ דמבטלין איסור לכתחילה אפי' איתיה לאיסורא בעיניה שלא הוצרך התלמוד לחלק בין מקלא קלי בין איתא בעיניה אלא לרב אשי דאמר דבר שיש לו מתירין וה"מ בדבר שהוא מדרבנן שאין לו שורש דאורייתא דוגמא מפורש וליכא למיגזר אבל סתם יינם שהוא מדרבנן כיון דכתיב ישתו יין נסיכם והוא שנתנסך בפירוש לע"ז אין מבטלין לכתחילה אפילו סתם יינם ולא דמי למוקצה שגזרו משום הוצאה שאין דומה לו ורשב"ס פי' כו' :

בגדי ישע והוא פי' על רב מרדכי מהגאון החסיד כו' מהו' ישעיה הלוי הורוויץ בעל השל"ה זצ"ל

(א) **ולא** משערין בס' ולא כמ"ש א"ח סי' תקי"ג בשם רבינו תם דהא דאמרי' דבר שיש לו מתירין לא בטיל דוקא כשהוא ממש אבל טעמא בטל בס' : (ב) **ולא** דמי לתרומה ר"ל אין להביא ראיה מתרומה שא"צ לזרוק א' שאמר שם מפני גזל השבט דמשמע דאי לאו האי טעמא דא"צ לזרוק די"ל דדוקא בתרומה אם לא היה זה הטעם של גזל השבט אז לא הוי צריך להעלות אחד משום דהכל מעורב ביחד כו' אבל הכא אפשר שאוכל האיסור בעין בלא שום תערובות צריך לזרוק א' אף בלא האי טעמא : (ג) **יש** טועים ורוצים כו' ז"ל תוס' דף ה' יש שהיו רוצים לומר דאותן חרמות שעושין לזמן עד פסח או עד זמן אחר דכשיגיע הזמן צריך מנין להתיר את החרם אע"פ שעבר הזמן דהא הרי הכא דהקב"ה אסר להם התשמיש בשביל מתן תורה וממילא ידעינן דלאחר ג' ימים דנתנה התורה דמותרין ואעפ"כ התיר להם ואמר לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ולא היא דהכא אין כאן שום זמן ולא היא כו' דקרא אל תגשו אל אשה משמע לעולם לכך היה צריך להתיר גבי תשמיש : (ד) **בליל** י"ט ראשון של ראש השנה ובליל י"ט ב' דגליות ר"ל דבי"ט של גליות אפי' נולד בי"ט ראשון מותר דאמרינן ממ"נ אם היום חול א"כ אינו מזיק ואם היום קודש א"כ היה יום ראשון חול אבל בר"ה ליכא למימר הכא משום דשניהם כיומא אריכתא : (ה) **ולידת** לילה לא שכיחא ודוקא היכא דבדיק מאתמול התם תלינן לחומרא

היכא

המתכבד שמתמעט בכל יום תמיד דמיד שנולדו הבילים מיד אוכלים אותם ואח"כ ליכא רוב (ו) כדחזינן פרק קמא דפסחים בדבר המתכבד גבי מעות הנמצאים בהר הבית דלא אזלינן בתר רובא משום דאמרו הראשונים נתבטלו [נ"א נתכבדו] : **תרנב** ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה וכ"ש שיכול לכסות בעפר שאינו מוכן אם אין לו מוכן שה"מ *ורבינו תם פסק כר"י דאמר מוחלפת השיטה ומתירין ב"ה לחפור בדקר לכתחילה ושה"מ ורבינו אבי העזרי לא פסקו כן הלכה למעשה [*אבי"ה וא"ת אמאי לא אמרינן יכפה עליו את הכלי עד שיעבור י"ט ויכסה וי"ל משום דחביבה מצוה בזמנה ודכותה דייקינן הכא בירושלמי מכיון שהתחיל במצוה אומרים לו מרוק מ"י] : א : הגה"ה עיין פרק כל גדול גבי השוחט בהמה ועוף בי"ט : (הגה"ה (ז) חביבות מצות בזמנם ודכוותה דייקינן הכא בירושלמי מנין שהמתחיל במצוה אומרים לו מרוק) : **תרנג** בילה שיש בה אפרוח מרוקם אינו אסור מן התורה רק מדרבנן ודרשה דהשרץ השורץ על הארץ לרבות אפרוחים שלא נפתחו עיניהם הוי אסמכתא בעלמא אבל איפשר שהם אסורין משום נבלה כמו בהמה קודם ח' ימים ואז יהיה מותר לאחר שילא מן הקליפה אבל לר' אליעזר בן יעקב עד שיתפתחו עיניהם : [דף ט] אבוה דשמואל אמר **תרנד** גלגל עיסה מעי"ט אין מפרים ממנה חלה בי"ט והכי קיימא לן וה"ה דאין לאפות בי"ט כיון שאין יכול לאוכלה מיהו ודאי אם גלגלה ואפאה מעי"ט ולא הפרים ממנה חלה מני לאוכלה בי"ט ובלבד שיניח מעט כדי חלה כשמואל דאמר תרומת חולה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפרים ונראה לרבינו תם שאין צריך להפרים חלה מן (ח) המוקף בחולה לארץ דהא אמר שמואל אוכל והולך ואחר כך מפרים ונמצא כדמפרים כבר נאכל השאר אכן יש לדחות כדמפרים מאותו מעט יפרים ממקצת שבו ויהיה מן המוקף : [שם] א"ר יהודה **תרנה** בד"א בסולם של שובך אבל בסולם של עלייה ד"ה אסור וסולמות שלנו כתב רבי' אבי העזרי דאם עומדים שם מקודם עולין ויורדין בהן אבל בר"ה אסורין לטלטל להביא שום דבר דהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך אבל בבית או בחצר והוא מקום צנוע בהא איכא פלוגתא דרבוותא אית דפסקי כרב דאמר כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור · [*ש"מ אבל בסולם של עלייה ד"ה אסור] ורבינו תם פי' דדוקא סולם של עלייה דדרכן להיות קבועין ואין מזיזין אותם אלא להטיח בהן גגין אבל שאר סולמות דקין או קצרים שאין רגילין להטיח בהן גגין שרי לטלטלן כדאמרי' פרק חלון גבי סולם המצרי אינו ממעט משום דס"ל דבר הניטל בשבת וכל דבר שניטל בשבת אינו ממעט וה"ר אברהם מאורלי"נש פי' דהכא בי"ט שייך לאסור יותר מבשבת משום דיום טוב אי שרית ליה אתי לטלטולי לרה"ר והרואה אומר להטיח גגו הוא צריך אבל בשבת לא חיישינן שמא יטלטלנה לרה"ר : [דף י] זימן שחורים ומצא לבנים בכולה שמעתין משמע דאם מצא מה שזימן שרי ואין להקשות דלקמן פרק אין צדין תני יוני שובך ויוני עלייה כו' הצדן חייב דיש לומר דהתם בגדולים והכא בקטנים כדאמרינן התם גבי חיה שקיננה בפרדס הא בה הא באמה : [דף יא] **תרנו** שמולחין עליו בשר גלגי אין להוכיח מכאן דגלי בעי מליחה לצאת מידי איסור דם דעלה טובה קמ"ל למלחה משום טעמא : [שם] רב אדא מעריס ומלח (ט) אית מרבוותא דאמרי לא שרינן הערמת שום איסור אלא לצורבא מרבנן שאינו פורץ גדר וכן הא דמערמת אשה וטובלת בבגדיה כו' באשת חבר וכן כל הערמות דבפרק שני דמכילתין וראייה מפ' תולין דמפרש התם הערמה לצורבא מרבנן שרי · רבי' אבי העזרי **תרנז** כתב אותם בני אדם שקונין בשר מעי"ט ומולחין אותם ביו"ט כ' רבינו אפרים דאיסורא עבדי *דאפשר לעשות מעי"ט וכן אשה שעושה שאור לעיסה ביום טוב נראה דאסור [*משמע כל היכא שאפשר למולחו ולא כיון ויש לדלג שמא יסריח כ"ל להקל יותר מניקור וגלגול מיהו אם יכול לשנות לגלגל הבשר בתוך המלח עדיף טפי · אגודה] : הגה"ה מה שהתירו לטלטל (בילים) [נולה] של עופות לאחר שהסירו אותן מעוף מידי דהוה אעור לפני הדורסן דהתירו סופן משום תחלתן עכ"ה : [דף יב] וב"ה סברי מתוך שהותרה כו' אין לתמוה א"כ אמאי אין שריפת קדשים דוחה י"ט מטעם מתוך וכן האופה מיום טוב לחול אמאי לוקה כי רבינו תם פי' דלא **תרנח** אמרינן מתוך אלא היכא דאיכא צורך י"ט קצת כגון ליטול לולב [*לצאת בו] וס"ת לקרות בו קטן למולו ולטייל התינוק שיש שם שמחת י"ט וכ"פ ר"ח וה"ה שמותר ליטא המחזורים לבהכ"נ ונראה דה"ה להחזירן לבית אע"ג דאינו רוצה להחזירן ללמוד בהן היום אע"ג דעולא לא חשיב ליה בהדי שלשה דברים שהתירו סופן משום תחלתן משום דלא מתני במתני' בהדיא [*כתב רב אלפס וה"ה לכלים] אמנם בירושלמי תני ולא את המפתח וב"ה מתירין אמר רבי הדא דתימא במפתח של אוכלים אבל במפתח של כלים לא ופריך והא רבי אבהו הוה יתיב ומפתח פלטירא בידיה ומשני פלפלין הוה ליה בגויה : הגה"ה לשון מורי הר"ם ז"ל ולהחזיר ספרים לבית אסור בי"ט אם אינו רוצה ללמוד בהם היום דלא אמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך אלא [*לצורך] מצות היום תדע מדפריך להוא ליסנא דאין עירוב והוצאה לי"ט הוליא אבנים לב"ה הכי נמי [*דלא מיחייב] ולא פריך להוא ליסנא דמתוך ושלום מאיר בר"ב עכ"ה : (*כתב רבינו אבי **תרנט** העזרי) [*וסוגייא דעלמא דהלכתא כליסנא בתרא ורא"בי"ה כתב] בשל סופרים הלך אחר המיקל (*דאין עירוב והוצאה לי"ט והכי קיימא לן דיום טוב צריך עירובי תבשילין אבל לא עירוב והוצאה) : הגה"ה דקיימא לן דיום טוב צריך עירובי תחומין ולא עירובי (*הוצאה) [*חצירות] מיהו הא מספקא לר"י דשמא הא דקאמר אין עירוב והוצאה לי"ט היינו דברים שהם צורך י"ט אבל לדברים שאינם לצורך י"ט ה"נ בעו עירוב להוציא מבית לבית עד כאן הגה"ה : (*ב"ה אומרים) *[*אבל] תבלין לא בעי **תרם** הגלאה והכי איפסיקא הלכתא פסק בסה"מ דפלפלין כתבלין וראיה מתוספתא דתניא הפלפלין כתבלין שב"ה מתירין כדרכו אף במדוך של אבן והא דאמר פרק תולין הני פלפלין מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי בשבת איירי וכ"פ האלפסי ב ורבי' יקר התיר לעשות חרדל בריחים שלנו בי"ט והביא ראיה מירושלמי דפ"ק דבילה ר' אמי בשם ר' נתן אומר השום והשחליים והחרדל נידוכין כדרכן : [שם] אידי דתנא רישא מע"ש וכו' אבל **תרסא** בשבת אסור למוללו והא דאמר פ' מפנין גבי חבילי סיאה ואזוב כו' חכמים אומרים מולל בראשי אצבעותיו דמתיר בשבת ע"י שינוי התם לא להסיר הזרע כמו מן שבולים דהכא אלא לרכך הקלחין עצמן לאכול : [דף יד] תניא אמר רבי שמעון בן גמליאל בד"א כשהאוכל מרובה התוס' האריכו פ' נוטל וע"ש : הגה"ה רש"י פירש משום דהשתא הוי טרחא יתירתא למישקליה לאוכלא ור"ת פי' (*אוכל) [דהיכא דאוכל] מרובה על הפסולת הוה הפסולת בטל לגבי אוכל ומותר ליטלו מן האוכל ולזורקו אבל פסולת מרובה על האוכל לא בטיל ליה לפסולת עכ"ה : **תרסב** מצאתי שיש היתר בניקור בשר בי"ט ואין כאן משום שויי' אוכלא דכל הבשר (*מותר) [*המותר] בכ"מ שהוא (י) ואוכל חשוב במקום קביעות הבשר וברירה לא שייכא כאן : [שם] מפני מה אמרו **תרסג** וילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו פי' מתעטף בו בשוליו לכך יש תורת כלי עליו וכיון דמתחמם כנגדו אסור לעשותו כלאים משמע אי לאו דמתעטף בשוליו אע"ג דמעמיד החום כמו שפרשוהו כנגד הפתח להעמיד ולהגן מן הרוח ומן הגשם אפ"ה לא הוה שייך בו משום כלאים דאי לא תימא הכי למה לי למימר מפני שהשמש מתחמם כנגדו תיפוק לי מפני שמגין עליו מן החמה ומן הגשם ומכאן הביא ה"ר יצחק מוינ"א ראיה למה שפסק רבי' אבי העזרי בשם אחיו של רבי' יואל שמותר לפרוס בגד של כלאים על הגיגית שרוחצין בו וסברתו כיון דאינו כ"א מעמיד חום בעלמא לא שייך כלאים כה"ג כן הדעת נוטה שהרי אפקיה רחמנא בל' לבישה דכתיב לא תלבש שעטנז והיא דפרק במה מדליקין מוכרי כסות כו' ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה כו' התם דרך לבישה : [דף טו] לפי שאין דרך חימום בכך כתב רבי' אבי העזרי והני אפי' בהעלאה שריא כגון כובעים שאנו מכסין בהן ראשינו אבל כל דבר שדרכו ללבוש גזרו בלבישת קשין מדרבנן (יא) וספר לפנת פענח פליג דהא מגין הוא בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ג : [שם] זה הכלל כל שאותין ממנו משלחין מצאתי בתשובת רב צמח גאון ראש ישיבה **תרסד** חלוק שתפרו עכו"ם או בגד (*שתפרו) [*שלבעו] עכו"ם אסור ליטול מן העכו"ם בי"ט דהכי פסקינן ס"פ מקום שנהגו דאפילו בחוה"מ אין מביאין כלים מבית האומן אבל ודאי אם שיגר לו עכו"ם כלים תפורין שנגמר מלאכתן מעי"ט מקבל ממנו שאין זה חמור יותר מדגים ופירות דאם מעי"ט נילודו או פירות שנתלשו מעי"ט שמותר לקבל הימנו וכ"ש כלים תפורים (יב) ומתשובה זו **תרסה** למדנו שאם הביא עכו"ם חוץ לתחום כתב לישראל בשבת או בי"ט שמותר לקבלו ואינו מוקצה ולא מיבעיא לישראל אחר אלא אפילו לאותו ישראל שנשתלח לו הכתב מותר דליכא למיחש הכא שמא ירבה [נ"א שמא ישלח להביא] בשבילו כדחזינן גבי עכו"ם שהביא דורון לישראל כו' ועוד דבר הבא מחוץ לתחום אינו אסור אלא גזירה שמא ילך בעצמו ויביא כדפי' רש"י פרק אין צדין גבי עכו"ם שהביא דורון לישראל אבל כתב שהוא מחוץ לעיר אחרת אין לירא שמא ילך בעצמו וגם משום מוקצה אין לאסור הכתב לאותו ישראל שנשתלח לו דהא דורון הבא מחוץ לתחום מותר לישראל אחר ואם היה מוקצה איך הוא מותר לישראל אחר ואין לאסור לקרות בו משום שמא יקרא בשטרי הדיוטות כדאיתא בשבת פרק שואל דהג"מ סט"ח ומונה אדם אורחיו (*דומה) [*דדומה] לסט"ח שבדעתו לכתוב ולמנות אורחיו הלכך גזרינן אבל שאר כתבים לא לשון אבי העזרי **תרסו** כתוב באור זרוע מעשה היה שבא עכו"ם ליקח משכונו מיד הישראל בי"ט וכבר היה פדוי מעי"ט ואני המחבר אסרתי כי שעטנז אסור לטלטל הואיל ואינו ראוי ללבוש והוי כלאים וחלקו עלי רבותי והשיבני ר' שמחה ערבים עלי דברי דודים · **תרסז** מותר לשלוח לעכו"ם ע"י עכו"ם בי"ט אם ישלח (*לשאול) [*לשלוח מ"י] לו אבל לא ע"י ישראל דקי"ל יש עירוב והוצאה ליום טוב והוי אב מלאכה כמו אפייה ובישול ושחיטה שאסור לעשות בשביל עכו"ם ומשכונות שאנו אוסרין להחזיר בשבת ובי"ט משום דמחזי כמשא ומתן אם לא מפני הדחק לעכו"ם אלם אנו *מתירין ע"י ארמאי ושעטנז אינו אסור לטלטל דתורת כלי עליו מידי דהוה אסנדל המסומר דאסור לנועלו ומותר לטלטלו בפ"ק דבילה ומדסקיל וטרי אכלאים למאי חזי והא לא חזי לא למימך לתותיה ולא למילבש שמע מינה מותר לטלטלו :

סליקא להו ביצה שנולדה

יום טוב **תרסח** שחל להיות (בשבת) [בע"ש] [דף טו] רב אשי אמר כדי שיאמר כו' אין להקשות כיון דעירובי תבשילין מדרבנן היכי שרינן ע"י עירובי תבשילין הכנה דאורייתא דהא רבה אית ליה לעיל הכנה דאורייתא מוהכינו את אשר יביאו ויש לומר דלא שייך איסור הכנה אלא כשהוא מכין דבר שאינו ראוי (*בו ליהנות) [*ליהנות בו] היום כגון קניית שביתה שהיא צורך מחר וכגון בילה שנגמרת היום שלידתה מחר : (*הגה"ה ולרבה) [*ועי"ל דאפי' לרבה] לא משכחת איסור דאורייתא אלא במכין סמוך לחשיכה (*דאלו) [*דהא רבה אית ליה פ' אלו עוברין] האופה מי"ט לחול אין לוקה הואיל ומקלעי אורחים *(בפ' אלו עוברין) [*מקום שנהגו והרי"ף הביא כאן] [*ומתוקמא שם מילתא דרבה כר' אליעזר דפסקינן הלכתא כוותיה] : מר בריה דרבינא **תרסט** הוי יתיב בתעניתא כוליה שתא כו' כתב רבינו אבי העזרי נ"ל דס"ל כר"א דאמר או כולו לה' או כולו לכם אבל אנן קי"ל כר' יהושע דדריש חציו לה' וחציו לכם הלכך אסור להתענות והכי אמרי' פ"ג שאכלו : **תרע** טעה ולא הזכיר של י"ט בברכת המזון מחזירין אותו משום דאי אפשר ליה דלא אכיל דבר שיתחייב בברכת המזון : [שם] עושה תבשיל מעי"ט וסומך עליו לשבת ואם הותיר **תרעא** הותיר לשבת ובלא הערמה כדתניא בגמרא מיהו בקדרה אחת אפי' במתכוין מותר להוסיף לצורך שבת דהא אפי' לצורך חול שרי בקדרה אחת כדתניא ממלאה אשה קדרה כו' ולא אצטריך ואם הותיר הותיר אלא בב' קדירות או בגלי : פעם אחת שכח ה"ר שמואל מבונברג ולא עירב בעי"ט ולא נזכר אלא בי"ט שני (א) דודאי אין מועיל תנאי כ"א בי"ט הראשון והורה שיבשלו בהסכמה לי"ט הרבה ויותירו לשבת ועוד הורה לעשות עירובי תבשילין עכשיו בי"ט שני ופוסק בדברי סופרים הלך אחר המיקל והלכתא כרבא דאמר כדי שיברור מנה יפה לשבת כו' ופריך אפילו בי"ט [א] ב' נמי ומשני שמא יפשע משמע הא לאו הכי יכול להניח עירובי תבשילין אפי' ביו"ט עצמו וכיון ששכח דאין כאן פשיעה יניח בי"ט עצמו : [דף טז] *לא שנו אלא תבשיל **תרעב** אבל פת לא בה"ג פסיק דבעינא פת ותבשיל וכ"פ ר"ת ור' יעקב בר שמעון מפליזא וריב"א ור"י בר' יהודה פירשו דהא דאמר אביי לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא ה"מ לבשל אבל לאפות בעי פת וכן נמי הא [*וכתב הב"י באו"ח ס"ס תקכ"ז על דברי הר"ש מבונברק ואין נראה שיהא כן דעת הפוסקים שהרי לא התירו אלא לערב מי"ט לחבירו כדאמרינן בגמ' ואפי' בה אפליג הרמב"ם בזמן הזה כמבואר בדברי רבי' בסי' שאחר זה ואם באנו לסמוך על דברי המתירין לערב מי"ט לחבירו הכו דלא לוסיף עלה הלכך נראה שאין לסמוך על אותה הוראה · ע"כ] : דפסיק רבא בסוף שמעתין הלכתא כתנא דידן ואליבא דב"ה דאמר תבשיל א' התם נמי מיירי שאינו צריך לאפיית פת ועוד דרבא לא אתא אלא לאפוקי מדחנניה דאמר לב"ש אין

הגהות ממ"י [א] תז"כ :

חדושי אנשי שם

מהר"ם א ומוחלפת השיטה הסיא דתריסין כפרש"י וי"א דבית שמאי לא קשיא כדשנין דאית ליה דקר נעוץ אבל ב"ה החליפו שיטתן לסקל בתריסין כי תריסין צרכי רבים הם ואין גוזרין גזירה על הצבור אלא א"כ כו' וכ"ל דדעת האלפס כן שהרי לא החליף השיטה בספרו לא בחפירת דקר ולא בתריסין : **ב** אבל אבי"ה פסק כרש"י ושאלתות ור"ח דבי"ט מיירי פלפלין בי"ט בעי שינוי וכרחיים שלהם לא מפני שנראה כמכבר דתניא הרחיים של פלפלין יש בו ג' כלים אמלעית משום כלי כברה וכו' וליתניהו בכלל שאר תבלין הנדוכין כדרכן דפלפלין ומוריקא לא מפיגין טעמא כההוא ליסנא קיימא לן דתלי טעמא בהפגת טעמא ושומין נמי מפיגין טעמן ושרי לדוך כדרכו וכן מלא ראבי' בתשובה ובתוספתא דמכילתין עיין פרק תולין : **ג** פי' ואסור אע"פ שאין דרכו כיון שהוא דרך מלבוש :

בגדי ישע

היכא דליכא זכר ואומר דלמא איתיליד בלילה : (ו) **כדחזינן** פ"ק דפסחים בדבר המתכבד ר"ל בדבר שהיה נתבער במכבדות שהיו מכבדין שם : (ז) **חביבה** מצוה בזמנה ר"ל הא דקאמר שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה ולא אמרי' שימתין עד הלילה ויכסה : (ח) **המוקף** פי' אם הם ב' עיסות שאין בכ"א מהם שיעור חלה שאז צריך להקיף ולסמוך אותם להדדי בכלי אבל לא יפריש מחתיכת עיסה זו על המונחת במקום אחר : (ט) **אית** מרבוותא דאמרי כו' משום דקשיא להו, דמצינן כמה פעמים בתלמוד דקנסו המערים יותר ממזיד כמו שהקשה הר"ן דף ק"צ עמוד ב' : (י) **ואוכל** חשוב במקום קביעות הבשר ר"ל כי הבשר מצד עצמו מותר בכל מקום שהוא קבוע ואוכל חשוב : (יא) **וספר** צפנת פענח פליג וסבירא ליה דאין מותר אלא בהצעה ולא בהעלאה : (יב) **ומתשובה** זו למדנו דהרי כאן אין להוש שמא יאמר לו להביא או שירבה בשבילו :

סליק להו ביצה שנולדה

(א) **דודאי** אין מועיל לתנאי כ"א בי"ט ראשון ר"ל דיכול להתנות ולומר דאם היום חול יהיה עירום עירוב

אין טומנין את החמין אא"כ היו לו מים חמין טמונין מעיו"ט קמ"ל דלא בעי' חמין אבל בהא קי"ל כותיה דאין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל והעם נהגו לומר לאפויי לבשולי לאטמוני ולאדלוקי שרגא וכן משמע לקמן בפירקין [גבי] ג' דברים מחמיר ר"ג מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת א' ומחממין לו קיתון א' ומדליקין לו את הנר וי"א אף צולין לו דג קטן משמע שעירוב מתיר הדלקת הנר אמנם בירושל' אינו מזכיר רק לאפויי ולבשולי וה"ג בירושל' עירובי תבשילין כך הם פת כביצה ותבשיל כזית ואומר בא"י אמ"ה אקב"ו ע"מ עירוב ומתנה ואומר בהדין יהא שרי לן לבשולי ולאפויי מיו"ט לחבירו ומיו"ט לשבת ולמי שסומכין על עירוב זה עד מוצאי יו"ט האחרון ובלבד שיהא עירובו שמור עד מוצאי י"ט האחרון אכלו או שאבד צריך לערב ביו"ט האחרון עכ"ל הירושלמי והשתא שמעינן מן הירושל' דיו"ט דסוכות העירוב שהניח בעיו"ט ראשון מועיל גם לימים טובים אחרונים ובלבד שיאמר בפירוש עד מוצאי יו"ט האחרון והא דקאמר בירושל' פת כביצה פליג אתלמודא דידן דמשמע שיעור כזית ולא מפליג בין פת לתבשיל והא דקאמר בירושל' מיו"ט לחבירו פי' רבינו אבי העזרי כגון אם חל יו"ט ע"ש ושבת אז צ"ל מיו"ט לחבירו דהיינו נמי מיו"ט לשבת: הגה"ה כ' בשה"מ משום רבינו משה דהשתא בזמן הזה דבקיאינן בקביעות דירחא ואין אנו עושין יום ב' בשביל ספק אך מנהג אבותינו בידינו כדשלחו מתם הזהרו וכו' וע"כ לא מערב ומתנה לא עירובי תבשילין ולא עירובי תחומין ולא שתופי מבואות עכ"ה: תני ר' חייא עדשים שבשולי קדרה כו' פרש"י סומך עליהם בעיו"ט ולא ביו"ט עצמו וכן פי' ר"י תרעג דצריך להתנות מעיו"ט ולומר אם אשכח לעשות עירוב תבשילין אסמוך ע"ז התבשיל או על שמנונית זה הנגרר מן הסכין ואשמעינן רבי חייא הא דתנן עושה תבשיל ה"מ לכתחלה אבל בדיעבד היכא דשכח עבדי' כדפרי' ובירושלמי איכא פלוגתא אם צריך להתנות מעיו"ט ואיכא מ"ד שא"צ להתנות מעיו"ט גם על זה סמך ה"ר שמואל מבונברי"ק והתיר לסמוך עליהם ביו"ט עצמו בלא תנאי משום דבשל סופרים הלך אחר המיקל כדפירש' לעיל: תרעד אפילו כבוש ואפילו שלוק פ' כל הבשר אמר שמואל כבוש הרי הוא כמבושל ובכ"מ פרש"י בחומץ אבל בלא חומץ אינו כמבושל ואי אפשר לומר כן דתנן *(פ"ק דשבועות) ורד ישן שכבשו בשמן חדש חייב בביעור אלמא בלא חומץ הוא נותן טעם כמבושל ונראה דכבוש מיקרי ששהה כבר ג' ימים בדבר לח ואז הוי כמבושל ופולט טעם וקולט טעם כדאמרי' במסכת ע"ז קנקנים של עובד כוכבים ממלאם ג' ימים ומערן מעת לעת וכפולטו כך בולעו מה פולטו ג' ימים אף בולעו ג' ימים והיינו דקאמר במסכת ע"ז כל שמכניסו לקיום (*ג' ימים) אסור ביין נסך אע"פ שהוא צונן ומכניסו לקיום ג' ימים קאמר הלכך כל דבר איסור הלח ששהה בכלי היתר ג' ימים נאסר על כן אם נמצא בדבש חתיכה של נבילה אסור כל הדבש דכבוש ג' ימים הרי הוא כמבושל וכן קבל ה"ר שמואל מבונבורי"ק מפי ר"א ממיץ וכ"פ ראבי"ה אמנם רבי מאיר פי' בשם רבי' יצחק בר' אברהם דבשריית יום ולילה חשיב כבוש כמבושל וראיה מהא דאמרינן בשר בחלב חידוש הוא דאי תרו ליה כוליה יומא בחלבא שרי וכי בשיל ליה אסור מכלל דבשאר איסורי אי תרי ליה כוליה יומא בצונן אסור דאל"כ מאי חידושיה דבשר בחלב ומה שאנו אוכלים דבש אע"פ שהדבורים המתים מעורבים בו יותר מג' ימים משום דהוי כנבלה סרוחה ולא אסרינן הדבש ובש"י כתב ר"א ממיץ אע"פ שמרתיחין את הדבש כשמפרישין ממנה השעוה והדבורים מתים מעורבין בהם מותר הדבש דהדבורים נותן טעם לפגם בדבש עיין פ' בתרא דמס' ע"ז: [דף יז] אמר רבא הלכתא כרשב"א ל"ש תנור קטן ל"ש פורני כדגר' ס"פ המביא כדי יין תרעה ואופין בפורני ומשמע אפילו בשעתה והא דתניא לקמן אם שערים אסור מוקמינן לה בתלמודא דחנניה היא ואליבא דב"ש ורבינו יואל התיר לאפות ביו"ט ברצידל"י בלע"ז לצורך ברית מילה שחל להיות ממחרת בחוש"מ והיה יום אידם שלא היו יכולים לאפות אם לא ביו"ט ולא היה די לקהל בתנור א' והתירו לאפות בב' פעמים מפני שצריכות פת א' לכל תנור ותנור לשנים וג' ישראל: מעשה היה בקולוני"א שאפו לכתחלה פשטיד"א מיו"ט לחבירו והתירו רבני קולוניא בדיעבד באכילה כר' יהודה דאמר המבשל בשבת בשוגג יאכל למ"ש בין לו בין לאחר אפי' בשבת דחמיר כ"ש יו"ט דקיל ורבינו יואל אסר דע"כ לא שרי ר"י אלא גבי שבת דחמיר ולא אתי לזלזולי ביה אבל יו"ט דקיל אי שרינן ליה אתי לזלזולי ביה כדאמרי' פרק קמא דשבת ואסור וכן אמר ה"ר אביגדור כהן שראה שבא מעשה לפניו בטבח א' שתיקן ואפה קרעפלים מיו"ט לחבירו וצוהו להשליכם לאיבוד ואפילו ליתנם לשפחתו אסר לו: מקנה קמחו לאחרים תרעו ובה"ג התירו להקנות ביו"ט משום מצוה וכן לולב ואתרוג יוצאין בהן כל העם ע"י מתנה ע"מ להחזיר ודכוותיה קונין (*בחוש"מ) [*מש"מ] ואפילו בשבת: [דף יח] אבל לא מטבילין ט': תרעז מי ששכח ולא הטביל כלי מע"ש ומעיו"ט יתן הכלי לעובד כוכבים במתנה ויחזור וישאלנו ממנו וה"ל כשואל מן העובד כוכבים דאמר פ"ה דמס' ע"ז דא"צ טבילה: [*לשון רי"ף ופלוגתא דר"י הגלילי ור"ע בגמ' דף כא] והלכה כר' יוסי הגלילי כו' וכ"פ בש"י בשם תלמידי רב האי גאון ורמייתם דב"ה קיימי כותיה דאמרינן בפרקין אמרו להם ב"ה והלא כבר נאמר לה' כל דלה' א"כ מה ת"ל לכם לכם ולא לעובדי כוכבים לכם ולא לכלבים הלכך תרעח אסור להביא דרך רה"ר מאכל בהמה וכן תרעט אין עושין מורסן לעופות ביו"ט דממעטי' מלכם אבל בחש"מ מותר ובחש"מ של פסח אסור משום חמץ ואם ירתיח המים תחלה ואח"כ יתן המורסן ברותחין ע"ג האור מותר: [דף כא] דתנן עיסת כלבים כו' ונאפית ביו"ט כו' בתלמוד פריך לרב חסדא ואמאי והא אפשר למיפלגיה בלישה ומשני שאני כלבים הואיל ואפשר לפייסן בנבילה וישאר כל העיסה לרועה ולכך נאפית ביו"ט אע"ג דיהיב לכלבים ופסק ראבי"ה דה"ה שפחות שלנו כיון דאפשר לפייסינהו במידי אחרינא שרי דקי"ל כרבה דאית ליה הואיל בפ' אלו עוברין ועוד דמזונתם עלינו (ב) ונ"ל דוקא באותו תנור ובאותה קדרה: תרפ לא יחם אדם חמין לרגליו וב"ה מתירין ודוקא לרגליו שרי ב"ה אבל לרחוץ כל גופו אסור אפילו מדאורייתא כדמשמע פרק כירה ממעשה שעשו אנשי טבריא כו' ביו"ט כחמין שהוחמו ביו"ט ואסורים ברחיצה ומותרים בשתייה ואי מדאורייתא שרי למה אסורים מיהו זיעה ודאי מדאורייתא שרי כדמוכח לקמן פרק המביא להזיע וקודם הגזירה וכ"ת מ"ש זיעה מרחיצה איכא למימר דרחיצת כל גופו אין דבר השוה לכל נפש דהוא לתענוג כדאיתא בירושלמי דפרק כירה דממעט רחיצה מדכתיב כל נפש אבל ידיו ורגליו וכן זיעה שוה לכל נפש דהוא לבריאות אלא מדרבנן גזרו זיעה אטו רחיצה ורבינו יהודה כתב דמותר לרחוץ תינוק קטן כדאיתא פ"ח דיומא דתינוקות מותרין ברחיצה וסיכה ביוה"כ דכל מידי דאית ביה רביתא לתינוק לא גזרו בה רבנן ול"ע כי נ"ל דלא גזרו על תינוק לרחוץ אבל אסור לגדול לעשות הבערה לצורך שוה רחיצה דהא אין שוה לכל נפש:(*פי') *)[*וכי] גזרו בשבת אבל ביו"ט לא כ' ראבי"ה כי מעיינת בירושל' דהכא משמע דוקא הוחמו ביו"ט אבל בירושלמי דפ' כירה משמע אפי' הוחם מעיו"ט אסור וכן אמר רבה תרפא *וכן אמר אמימר כולהו דחו להא מתניתא ואוקמוה כר' יהודה כו' הרי פסק האלפסי דלית הלכתא כר' יהודה (*דהוא מתיר) [*דמתיר] מכשירי אוכל נפש *ואמנם בש"י ובס' המצות כתב דהלכה כר' יהודה במכשירי אוכל נפש וכשאינו [*מכשירי] אוכל נפש החמירו רבנן. ור"י התיר בתשובה אחת ללבן ביו"ט כלי שקורין טרפ"א בלע"ז שאפו בו ביום תחתיה (ג) פלאדו"ן ואחר הליבון יאפו עליה פאשטיד"א של בשר ומשום תיקון כלי אין כאן שהרי נראה כמחממה לבשל תחתיה ומשום מכשירין נמי אין כאן שהרי הבערה זו צריכה לבישול: [דף כב] ההוא ר' יהודה היא ושרי בעישון בית דהוי כמכשירי אוכל נפש ומיהו שלא תתעשן הקדרה מודו אפי' רבנן דר' יהודה דמותר דהוי ממש אוכל נפש: מהו לכבות פי' רבינו אלחנן דקא מיבעיא ליה בבית שאין בו צורך יו"ט כלל אלא דר בבית אחר אבל אם דר באותו בית ואין לו בית אחר לדור בו אין לך צורך יו"ט גדול מזה ומותר אפי' לרבנן דר' יהודה וכן משמע הלשון דקאמר כי קא מיבעיא ליה משום איבוד ממון משמע דאין כאן אלא איבוד ממון ולא צורך יו"ט ולכך מדמי ליה למכשירי אוכל נפש כר' יהודה: הגה"ה שלא תתעשן הבית (ד) פי' בירושל' שאין שם אויר אבל אם יש שם אויר משליכה עכ"ה וכך פי' ר"י (*לעיל פ"ק) [*פ' המצניע] דמן הדין היה מותר לבנות [*בית] ביו"ט להגין עליו מפני החמה והגשמים אלא אסור משום עובדא דחול [*במ"י כל זה אינו וגם מה שהגהתי ואפ"ה מותר לגבן ביו"ט כו' אינו שם] וכן מגבן אסור משום עובדא דחול דהא מגבן בשבת חייב משום בונה פרק המצניע. [*ואפ"ה מותר לגבן ביו"ט מן התורה וה"ה בניית בית]: תרפב קינבא שרי פירש"י למחוט ראש הפתילה ובערוך פי' לשון קיבת ירק דלאחר שכבה הנר חותכין ראש הפתילה ואין כאן משום תיקון כלי ור"ח פי' קינבא קסמין דקין (*שברא' הפתילה) [*שבראש] מותר להסירן קודם שאחז בהן האור ולפ"ז משמע שאם אחז בהן האור אסור להסירן ביו"ט מיהו ליקח האוד מצד זה להניחו לצד זה של מדורה מותר כיון שאין מתכוין כלל לכבוי: תרפג חייב משום מכבה וטעמא דהכא חייב משום מכבה דכשנוטל השמן מכחיש אור הנר ודבר זה לא שייך כ"א בשמן אבל אם יש חתיכה של חלב והסיר חתיכה אחת מן הנר או פתילה של שעוה ותתכה באור כיון שאין כאן אלא גרם כיבוי אין כאן איסור וכן אם נוטל אדם אוד מן המדורה להאיר בלילה לא דמי למסתפק מן הנר מיהו העולם רגילין ליזהר ונכון וגרם וקרובי כבוי פי' פרק כל כתבי [*שלט] וס"פ כירה [*שיז]: כי קא מבעיא ליה משום איבוד ממון יש מרבותינו שאמרו דהא דמשמע הכא דבשבת אסור לכבות משום איבוד ממון וכן בכמה דוכתין פרק כל כתבי משמע לאסור היינו אליבא דר' יהודה דמחייב אמלאכה שאינה צריכה לגופה ואנן קיימא לן כר"ש דפטר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה וכל כבוי הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה חוץ מכבוי לעשות פחמין הלכך שרי אפילו בשבת במקום איבוד ממון והוי כמו מפיס מורסא דר"ש שרי משום צערא ולאו מילתא הוא דמפיס מורסא לצערא דגופיה הוא ועוד הוכיח רבינו יואל לאיסור דהא רבי יוסי ס"ל כר"ש לדברי ר' יוחנן פרק במה מדליקין ור' יוסי פוטר בכולן ואפ"ה קאמר ר' יוסי פ' כל כתבי דגרס כבוי אסור ר' אבי העזרי: תרפד סוף אוכלא ופלוגי עינא כתב רבינו אבי העזרי דכל הנך דאסירי היינו לרבנן אבל לר' יהודה דמתיר מכשירי אוכל נפש שרי לכחול את העין ביו"ט דנפשו עגומה עליו וקלה באוכל כדאמרי' האי מאן דאית ליה סעודתא לא ניכליה אלא ביממא(ה) והיינו כדפרי' תלמודא (*ואין) [*מאין] מכבין את הבקעת: [דף כג] א"ל אנא כר"ש ס"ל דאמר דבר שאינו מתכוין מותר ועוד שהרי ראב"ע מודה לו כתב רשב"א דה"ה בשבת שרי לר"ש ותו דחזינן לטובא מילי דשרו רבנן בשבתא משום צערא דבהמה גרסינן בירושל' דאין מקרדין שלא יבא לידי חבורה ואין מקרצפין שלא יבא לידי תלישה וכתב רבינו אבי העזרי כיון דמשמע הכא דרבי שמעון שרי קירוד וקירצוף אע"ג דאיכא חששא דחבורה כדמפרש בירושל' הכי נמי מותר לתלוש הנוצה ביו"ט במקום שחיטה לשחוט והביא ראיה מפרק הלוקח ר"י בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו וכי מעיינת ההם משמע דאפי' לרבי [*יהודה. מ"י] דאית ליה דבר שאין מתכוין אסור ס"ל דכנגדו ביו"ט מותר דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד ולא הוצרכנו שם לחלק בין כנף לשאר מיני אלא (*לרב) [*לר' יהודה. מ"י] אבל לר' שמעון אפילו כי אורחיה שרי ובפרק כל גדול פירש לאיסור משם ר"א ממיץ:

[*אבל רשב"ע כ' דכל הני בעיות דבעינן הכא ופשטינן לאיסור אין הלכה כאותן דכולהו שריין דקיי"ל הלכה כר"י כדמסקינן פרק אין צדין ומיהו גרסי' התם הלכה ואין מורין כן וכ"כ ראבי"ה דהנך בעיות אליבא דרבנן בעא מיניה ומשום הכי פשיט לאיסור ומיהו אנן כר"י ס"ל ואיבוד ממון דומה למכשירי אוכל נפש אבל אסרו על הבקעת כי אין נפש שוקקה ועגומה על דבר קטן כזה וכ"פ בסי' כ"ו. מ"י]:

*) לשון רי"ף

סליקו להו יום טוב

אין צדין [דף כד] אמר רב יהודה אמר שמואל תרפה הלכה כר' יהודה הכא משמע דשמואל אית ליה מוקצה אפילו בספק מוכן וכ' ר' אבי העזרי אע"ג דבספק מוכן מחמירין היינו משום (א) דמוקצה הוא [*דאורייתא] כדאיתא בפ' כל הכלים וגם הרוקח לאיסור [*דאורייתא] ולא להקל (ב) אבל אם אין ספק מוקצה אלא ספק תחומין כגון שיש לעובד כוכבים המביא דורון שני בתים ואחד בתוך התחום ואחד [*מחוץ] התחום שרי אפי' נמי שבא בשבילו דגרסינן פ' מי שהוציאוהו גבי יש תחומין למעלה מי' ספק התחומין דרבנן להקל ואע"ג דדבר שיש לו מתירים הוא לא דמי לביצה דאמר רב אסי פ"ק לעולם ספק יו"ט ספק חול כו' דהתם כי מוקמית לה אחזקתה הרי לא נולדה וכן בספק לידה חזקתה שלא נולד משא"כ בספק התחומין *[כאן שייך ד"ה ולמאי דפי' עד עכ"ה ואח"כ שייך זה]: אם במינו במחובר עד כדי שיעשו עיין פרק בכל מערבין: תרפו אין משגיחין בכף מאזנים ירושל' מפיס אדם עצמו בליטרא לידע כמה הגיע לו פי' אע"פ שאמרו אין משגיחין בכף מאזנים לא אמרו אלא לטבח אבל בעל הבית אם יחפוץ לידע כמה הגיע לחלקו שרי לשקול שכן דרך בעל הבית להיות מונה: [דף כט] אמר רבא ובלבד שלא יזכיר לו שם המדה אבל כלי המיוחד למדה ימלאנו והא רבי יהודה למימר וכו' והלכתא כרבנן ואפילו לרבי יהודה אם אינו ממלאו או הוסיף עליו שרי ואין כאן גזל שידוע לבעלים שהכל רגילים בכך ביו"ט ולכך נהגו למדוד במדה ולהטיל בה טבעת דבר שאינו מוקצה: הגה"ה *ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח פירוש כגון שיש עליו כסף כו' וכ"פ ר"ח וכן בה"ג וזה הפי' נראה לרבי אבי"ה עיקר ודלא כדברי

בגדי ישע

עירוב ואם היום קודש ולמחר חול אז אינו צריך לעירוב: (ב) ונ"ל דוקא באותו תנור ובאותה קדירה. וא"ת א"כ בלא טעמא דהואיל לשתרי בקדירה אחת כדלעיל בסי' תרע"א וכן בתנור אחד פסק כרשב"א דמתיר וי"ל דוקא בשלו אמרינן הכי אבל לא לרבות בשביל עובד כוכבים עיין בר"ן רפ"ח ע"א מה שפי' מהא דאמר רב חסדא עיסת הציה של נכרי כו' ועוד י"ל דבשפחה יש יותר להחמיר כיון שאופה לצורך שפחה משא"כ בדין דרשב"א דאופה כל התנור כדי שיהא הפת הא' שהוא צריך נאפה יפה ודומה לזה מצאתי בהר"ן שם ועוד דיש חילוק באפיית פת בתנורים שלנו שאין אנו מדביקין הפת בדפנות שנתיר מטעם שנתמעט הללו ואין מקום להמימות להתפשט כדפרשי' וכן אפשר שיש לחלק בקדירה ועיין בר"ן שכתב שיש היתר יותר בשפחות מבהמות ויש מוחקים ובאותה קדירה וצ"ע מצאתי:

(ג) פאלדן ר"ל של חלב בקמ"ץ: (ד) פי' בירושל' כשאין שם אויר ר"ל שאין לו חצר או מקום חוץ לבית להשליכה לשם אבל אם יש לו מקום חוצה משליכו לשם והיינו מכבה: (ה) והיינו דפריך תלמודא מואין מכבין את הבקעת. דא"צ להוכיח התלמודא דשרי ומתרץ דברייתא ההיא אתיא כר' יהודה א"כ ש"מ דלר' יודא שרי כל מילי שהוא להנאות הגוף:

סליק פרק יו"ט

(א) דמוקצה הוא דאורייתא. ונ"ל דלאו דוקא ר"ל דאורייתא אלא ר"ל שיש לו עיקר מן התורה וכמו שמסיק בסמוך בהג"ה ודו"ק: (ב) אבל אם אין ספק מוקצה אלא ספק תחומין כו'. עיין בר"ן ריש

כדברי המפרש סכום הטוען על דבר זה כמו שאומר תן לי בפשוט או בשנים דאין זה סכום דסכום היינו סך הכל כך וכך וה"נ מפורש הך דשבת פרק שואל רבי יוסי אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח (ג) והא דאמרי' לעיל אין פוסקין דמים לבהמה דוקא בדבר שאין ידוע שיעור ממכרה והא דתניא הולך אדם אצל החנוני הרגיל כו' כשידוע דמי המקח [*מן ולמאי עד דרבא דאורייתא שייך לעיל מסא"כ בספק תחומין] *ולמאי דפי' רב הונא ב"ח שאני טומאה הואיל ויש לה עיקר מן התורה [נ"א אתי שפיר] [*גם מוקצה יש לו עיקר מן התורה] כן מוכח פרק כל הכלים ופרק משילין ובין למ"ד משום פירות הנושרים ובין למ"ד משום מתקן שזבו אית להו דרבא דאורייתא עכ"ה : שמואל הלכתא אתא לאשמועינן דאסור כתב ראב"י העזרי מנהג כשר למדוד מע"פ לצורך ליל שני של פסח כשאופין מצות ואע"ג דהלכתא כרב באיסורי בהא קיימא לן כשמואל דהלכה למעשה קאמר שמואל וראב"י פסק כרב : משום ר' פפוס ורבי יהודה ב"ב אמרי שונין כתב רבינו אבי העזרי תרפז שמותר לשטות אחרי שרוקד מעי"ט ובה"ג ובפי' ר"ח כתב שצריך שינוי קצת כעובדא דדביתהו דרב אשי דנהלא קימחא אגבא דפתורא מדבריהם משמע דהרקדה ראשונה אפי' ע"י שנוי אסור וכן משמע בשאלתות פרשת עד אנה מאנתם : על גב פתורא פ"ה אחורי השולחן (*וע"ג) [*כמו ע"ג] דמהולתא *ונוכל לפרש ע"ג השולחן וחשיב שינוי לפי שדרך לרקד בעריבה ומיהו מתוך שמעתין אין להתיר תחלת הרקדה ע"י שינוי דכולהו אשונין דברייתא קיימי דמשמע שכבר נרקדה פעם אחת מערב י"ט ורשב"ם לא היה מחלק מהוס' : תרפח ת"ר הולך אדם אצל רועה כו' כתב בה"ג ה"מ חנוני ישראל אבל חנוני עכו"ם כל מידי דאיתיה במחובר א"נ ביעי דאיכא למימר דאיתיילדו בי"ט או קמח דאיכא למימר איטחוני בי"ט אסור למישקל מיניה משמע מדברי הגאון דכשאין לחוש למחובר ולמוקצה שרי למישקל אפי' כנגד עכו"ם הרגיל אצלו ולכאורה משמע כן מהגיא דגרסינן בעירובין גבי ההוא ליפתא דאתא למחוזא כו' ופרק מי שהוציאוהו גבי הנהו דיכרי דאתו למברכתא דכי מעיינת התם משמע שעכו"ם הביאום : הגה"ה ויש לדחות דישראל חנוני אמר קודם י"ט להביאם להם ופסקו את דמיהם ואיחרו העכו"ם שלא הביאום לחנוני ישראל עד י"ט ובני העיר היה להם לקנות לנגד ישראל ולא לנגד עכו"ם יש תשובה לאיסור ויש להתיר עכ"ה ורמב"ן כתב לאיסור וטעמא משום שמא ירבה בשבילו להביא כיון שרגיל אצלו : סליקו להו אין צדין

המביא כדי יין [דף ל] תרפט הנח להו לישראל וכגון שהורגלו בכך [*שהיו סבורין] שהוא מותר דכשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע אבל אם הם שוגגים חייב להדריכם בדרך ישרה שמא ישמעו כיון שלא הורגלו מאבותיהם כך (א) גם אם מזידים ועבדי איסורא חייב להוכיחם כדדרשי' הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים : [דף לד] אין נופחין תרצ במפוח בי"ט אבל נופחין בשפופרת של קנה פי' ר"י כגון מפוחין שלנו שיש להם קנה של ברזל ולא איתיה מלאכת אומן גם התיר להכות הברזא המושך בי"ט כגון יין ושמן דלא גרע מהבערה וביטול דצורך אוכל נפש ובשבת לא ר"ל לא איסור ולא היתר : [דף לא] איכא דמתני לה אסיפא אלא בקופיץ וכו' וכ"פ בה"ג תרצא וכתב אבי העזרי דביקוע דאמרינן דשרי ה"מ לחתיכות גדולות ואע"פ שאפשר לעשותו מעי"ט לאו מלאכה היא אלא עובדא דחול אבל דקות לא דאפשר לבקע מעי"ט ואמרי' פרק כלל גדול האי מאן דשלית סילתי חייב משום טוחן : אמר שמואל חותמות שבקרקע כו' כתב רבינו אבי העזרי הלכתא כשמואל דאמר אין בנין ואין סתירה בכלי ומטעם זה מותר לחזור ולהפקיע קשרי הספוד שקושרין בו הטלה ולפעמים מהדקין אותו בחוט וקרוב הדבר שאף בשבת מותר ואפי' למ"ד יש בנין בכלים שהרי אינו כלי שאינו קשור לחבר שברים זה בזה ולא דמי להיכא שקשור הכסוי בכלי וה"ר מרדכי זצוק"ל ראה בבית רבי' מאיר שעל השולחן לפניו היו נוהגין לחתוך קשרי הספוד בשבת וכן היו נוהגין בבית אמי רבי' יואל מפריש ז"ל : [דף לב] וחותכה באור בפי שתי נרות כתב רבי' אבי העזרי ראיתי בתשובות (יתד) שפוד שצולין בו עופות והיה ארוך יותר מדאי ואסר ר' לחתוך אותו ולא לשורפו משום תקון כלי ולא דמי לחותכה באור בפי ב' נרות דהתם נראה כמדליק שתי נרות : אבן ארקתא דפרת שמכינן כו' וכן מותר לטוח התנור שמטמינין בו את החמין בטיט המוכן מעי"ט או שהיה דעתו על הטיט שברחוב אבי העזרי : [דף לג] וכן פוריא וכן תרצב חביתא כתב רבינו אבי העזרי שמעתי יש שמחמירין ואומרים כשמעריכין השולחן בשבת וי"ט להסיס השולחן ושוב יתן תחתיו הרגלים שקורין טרפיים בלע"ז ושמעתי מרבותי דלא שייך הורת אהל אלא כשמשתמשים תחתיו וכל הכי עשויין לשמש תחתיהן אבל שולחן אינו עשוי אלא לגבו ועוד אומר ר"ת דלא שייך הורת אהל אלא דוקא בדברים שיש להם מחיצה עד לארץ אבל מותר להושיב הקדרה על הפיטפוט בי"ט אפי' ממטה למעלה וכן שולחן על הספסלים : והלכתא יבישה שרי רטיבא אסור כתב רבינו אבי העזרי פסק רש"י דהא הלכתא לא איקבע אלא אליבא דר' יהודה דאית ליה מוקצה אבל אנן כר"ש קיימא לן בין בדין מוקצה בין בדבר שאינו מתכוין וכר' יהודה במכשירי אוכל נפש ובין חיזרא ובין סמיכות קדרה מותרין דכל הנך אמוראי דאסרי לעיל תלמידי דרב הוי ורב כר' יהודה סבירא ליה : *וקוטמו להריח בו אחד קשין ואחד רכין מכאן תשובה לדברי האומר תרצג דאין מברכין על הבשמים בי"ט שחל להיות במוצאי שבת משום שמא יקטום מן המחובר דהא שריא להריח ולא גזרינן וכן נהגו במגנצא ובקולוניא וכן פי' רבינו גרשון ורבינו משולם ומברך על ההדס במוצאי שבת שחל להיות בי"ט ורש"י אומר אין מברכין על ההדס ופירש ר"י הטעם דתענוג י"ט ושמחתו משיב נפש שאבדה : [דף לד] תרצד ואם בשביל לאפות מותר כתב רבינו אבי העזרי דהך ברייתא [*ר' יהודה] היא דשרי מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשות מעי"ט והכי הלכתא : מולגין את הראש כתוב בה"ג אמר גאון מדקאמר מולגין את הראש ואת הרגלים כו' אבל גדיא כולה לא עבדינן דאפשר לשלוחיה משכיה : ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת ויפסיד הלחם וימנע משמחת י"ט גרסינן בירושלמי ר' יודה בר' שמואל אורי מדוחק להביא כירה חדשה מבית האומן לשפות עליה קדרה בי"ט וכתב בסה"מ יש רוצים ללמוד מכאן שאסור לבשל בקדרה חדשה בי"ט לכתחילה וצריך להתה על האש מעי"ט (בלא) [מלא] מים וכ"כ רבינו אבי העזרי ואולי יש לחלק בין קדרה שלנו לכירה :

סליקו להו המביא

משילין פירות [דף לו] תרצה ולא שטין תניא פרק כירה לא ישוט אדם בבריכה מלאה מים ואפילו עומדת בחצר וגרסינן בירושלמי א"ר אבהו אסור לאדם להושיט דבר להוליכו מאצלו ודכוותה אסור להושיט דבר להביאה אצלו וכן משמע בירושל' : ולא מרקדין בירושל' ר' זעירא ור' ירמיה בשם רב הונא קיפוץ עוקר שני רגליו כאחת ריקוד עוקר רגל אחד ומניח אחד : תרצו א"ר אלעזר כל השמעת קול בשבת אסור ר' שמואל בר רב יצחק שבי אקושיה דבי כנשתא הוה פי' זקני היה חזן הדופק לבית הכנסת כניהוג השמש בינינו ונראה דהא שמכינן לדפוק על הפתחים בשבת להקיץ את הקהל לבית הכנסת ולית הלכתא כאמוראי דפליגי עליה דר' שמואל בר' יצחק וגרסינן פ"ב דעירובין עולא איקלע לבי רב משרשיא כו' עד א"ל רבה לא אסרו אלא קול של שיר בלבד והלכתא כוותיה דרבה דכולה סוגיא טרחינן לפרוקיה אליביה וכן משמע התם דאמימר לא חייש לאולודי קלא וכתב רבינו אבי העזרי דטיפוח וריקוד לא אסרו אלא לישראל אבל עכו"ם המנגן בכלי שיר בבית הנשואין אפי' אם ישראל יאמר לו לעשותו בשבת שרי כי אין שמחה לחתן ולכלה בלא שיר ואיסור מדרבנן שרי במקום מצוה כדמוכח פרק הדר גבי ההוא ינוקא דאישתפוך חמימי' וכ"ש כאן שאינו אסור אלא משום גזירה אפי' לישראל (א) שלא נחוש אם עכו"ם מטיב מנגן בכלי שיר אפי' אם ישראל מצוהו לשורר בכלי שיר וגם האלפסי פסק בפ"ב דעירובין כדפרישית : תרצז ולא מקדשין י"א אפי' אם אין לו אשה ובנים וי"א דוקא בשיש לו אשה ובנים אבל אי ליכא שרי א (ג) ובירושלמי משמע דבכל ענין אסור לקדש בשבת והדר מסיק א"ר מנא תרצח הדא אמרה אלין דכנסין ארמלין צריך לכונסן מבעו"י שלא יהא כקונה קנין בשבת ב ורבי' מאיר פסק דצריך לבוא עליה מבעו"י לכן נוהגין לייחדן אחר ברכת חתנים כי אלמנה אין לה חופה וגמלא דאינה נקנית לו למציאתה ולמעשה ידיה אלא בביאה על כן אסור לעשות ביאה ראשונה בשבת : ולא מגביהין תרומות ומעשרות ומיהו כתב בסה"מ תרצט דהיכא דקרא שם מבעוד יום שאני עתיד להפרים למחר שרי לתקן אף בשבת מה שצריך שבת ולא מבעיא דמאי אלא אפי' ודאי טבל כדאיתא בירושלמי דפ"ב דדמאי : *וכיון דקאי ר' הושעיא כרב שמעי' הלכתא כוותיה דרב ופסק ר"מ דאין הלכה כרבי הושעיא אלא כר' יוחנן דאמר אין ברירה בין בדרבנן בין באורייתא :

סליקו להו משילין וסליקא לה מסכת ביצה

חדושי אנשי שם

מהר"ם א נסח"ז דסנהדרין מביאם ס"פ אחד דיני ממונות ומביאו בהשר"י בהג"ה שם : **ב** ומיהו מצינו קנין דכוותיה דאיכא קצת מצוה וצריך כהאי דכתב לעיל כגון מקנה קמחו לאחרים דעירובי תבשילין ומתנה דע"מ להחזיר דגבי אתרוג · וכן מצינו שהקילו גבי שכיב מרע שקונים ממנו אפי' בשבת ואפי' במקום שהקנין מועיל שלא היה נקנה בלא קנין כדפירש האשר"י בפרק מי שמת וכן ההיא דפרק הזורק תיזיל [illegible] · ובהג"ה באשר"י פרק אע"פ מצאתי שכתוב כל מלאכה דרבנן כגון מפרק כלאחר יד וה"ה כל שאר מלאכות כלאחר יד במקום פסידא לא גזור כ"ש שעיקר המלאכה אינה אלא דרבנן וכן במקום נערה דחולי [illegible] לא גזרו עכ"ל · וכן ראיתי למורי הגאון ר' משה איסרלים בקראקא ביתומה אחת עניה מסודרת להגון לה והיה אחיה משיאה ונפל קטטה ביניהם בעסק הנדוניא ונתעלמו כשתי שעות משחשיכה וקדש היום [illegible] הגאון מליתן קדושין שהיה חושש שמא בתוך כך יהא לב אחיה נוקף עליו ויתחרט על מה שקפץ לתת לה ויתבטל הדבר ועכב הרב מלהתפלל מעריב בבית הכנסת שלו עד שנגמר הדבר ונתן קידושין ואח"כ התפללו [illegible] · ומיהו בסמ"ק אוסר ליכנס בי"ט ומביא ראיה מפ"ק דיומא בכ"ג ר"י אומר אשה אחרת מתקנין בעיו"כ דמגרש על תנאי וכונס עיו"כ וכמה דחוקים דחק התם ואם איתא ימתין עד שתמות ומיד יכנס ביו"כ [illegible] דאינה כ"כ ראיה שמא וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו דמעיקרא משמע לי' ואע"ג דאין הלכה כר' ישמעאל דאמר כפ' נגמר הדין וכס"פ חלק רחוב דמעיקרא בעינן והלכה כר' עקיבא מתבירו דאמר אין לה רחוב וכן שונה סתם ברייתא כספרי כר' עקיבא וכן פסק המיימון בפ"ד דהלכות ע"ז · מ"מ גם ר' עקיבא מודה דכל שיש לו בית דמעיקרא ניחא טפי כדמסיק טעמייהו בגמ' מר סבר רחוב דמעיקרא בעינן [illegible] השתא נמי כדמעיקרא דמי שלכך משום חובת כפרה עושין מצוה מן המובחר להכניסה לו מבעוד יום שאם תמות הראשונה ביו"כ שתהיה שניה ביתו דמעיקרא ועוד שאם היה ממתין עד שתמות הראשונה אי אפשר [illegible] פורתא בינתים עד שמקדש ועד שיכניס לתוכה ואותה פורתא יהיה שרוי בלא בית ותהיה כפרתן של כל ישראל מעוכבת ותלויה הלכך לא התירו לו לקדש ביו"כ · וכ"ש לפי' הירושלמי דפי' מתקינין לו אשה מזמינין לו שתהיה מזומנת לכשתמות אשתו ביו"כ שיקדשנה לאלתר ודוקא בכהן לעבודה דמשום שבות התירו במקדש הא בהדיוט יש שבות ואיכא למימר במקום מצוה לא גזרו :

בגדי ישע

ריש דף קצ"ה שכתב ומיהו היכא שנסתפק לנו אם באו חוץ לתחום כו' ע"ש : (ג) **והא** דאמרינן לעיל כו' ר"ל דלפר"ח משמע דוקא כשאומר תן לי אגוזים בחצי דינר וכבר נתת לי כך וא"כ אני חייב לך אבל דינר זה אסור אבל כשאמר סתם תן לי בחצי דינר משמע דמותר וא"כ קשה מהא דאין פוסקין דמים לבהמה : **סליקא להו אין צדין**

(א) **גם** אם מזידין ועבדי איסורא ר"ל שגם הם בעצמם יודעים שאיסורא קעבדי או מחוייבין להוכיחם אפי' מאה פעמים ולא אמרינן הנח להם לישראל כו' אלא כשסברי שאותו הדבר שעוברים עליו אינו איסור ומותר הוא אז הנח להם לישראל ומוטב שיהיו שוגגין ואל יהו מזידין וז"ל הרא"ש לא אמרי' להו ולא מידי כתב בעל העיטור דוקא במידי דאתא מדרשא כגון תוספת עינוי דיו"כ אבל במידי דכתיבא באורייתא בהדיא מחינן בהו ועונשין להו עד דפרשי עכ"ל : **סליק להו המביא**

(א) **שלא** נחוש אם הגוי מטיב כו' מסובב אלמעלה וכל שכן כאן שלא נחוש כו' :
(ג) **ובירושלמי** משמע דבכל ענין אסיר כו' ר"ל דמפרש התם טעמא דאסור לקדש בשבת משום *דנמצא כקונה קנין בשבת :

סליקא לה בגדי ישע על המרדכי ממסכת יום טוב

לוח הדינים אשר בהר״ן ממסכת ביצה

כולל כל חדושי דינים שהובאו בר״ן על דעת הרמב״ם ז״ל, מאת הרב הגאון ר׳ יוסף אוטילינג זללה״ה.

א כשהתירו לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו אין מחייבין אותו להניחו לאלתר אלא מוליכו לאיזה מקום שירצה :
דף כ׳ ע״א ד״ה ומינה
ב איזה איסור דרבנן דמבטלינן ליה ברוב או לא :
ע״ב ד״ה אבל
ג ספק דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן אפילו באלף לא בטיל : ד״ה כל דבר
ד מת ביו״ט ראשון יתעסקו בו עממין אבל בשבת ויו״כ לא : דף ג׳ ע״א ד״ה אמר
ה יו״ט שני כחול שויוהו רבנן לגבי מת אפילו אפשר בעממין יתעסקו בו ישראל : ד״ה יו״ט
ו אין חופרין כוכין וקברות במועד היינו לצורך מתים שימותו לאחר המועד : שם ד״ה אפי׳
ז לדידן כל אדם כמפורסם לדידהו ושרי לחצוב קבר ולעשות ארון אף אם אין המת בחצר:בא״ד
ח ביו״ט שני אין קורעין על מת אע״ג דכחול שויוהו רבנן : ע״ב ד״ה ודאמרינן
ט לא קיימא לן כראב״י דאמר אפרוח שלא נתפתחו עיניו אף בחול אסור : שם ד״ה איתמר
י מצא ביצים גמורות בתרנגולת מותרות לאכלן אף ביו״ט אחר השבת : שם ד״ה הניא
יא מותר ליקח ביצים מן הנכרי בליל יו״ט ראשון ואיכא מ״ד אפי׳ ביו״ט ראשון של ר״ה כל היכא דאתי מאן דמזבן לגביה אבל למיזל לבתי דידהו לא : שם ד״ה ודוקא
יב אף אם לא כסה הדם לא מתסר צפור באכילה:
דף ד׳ ע״ב ד״ה ואכוה
יג אין צריך להפריש מן המוקף בחלת חוצה לארץ ויש חולקים : שם ד״ה גרסי׳
יד כל דבר שהוא מותר גמור וחכמים אסרוהו משום מראית העין בלבד אין לחלק בו בין רה״ר לרה״י : שם במתני׳ ד״ה מתלון
טו בעלי חיים חשבי ולא בטלי :
דף ה׳ ע״א במתני׳ ד״ה שנים
טז הוצאה באוכל נפש כתקון אוכל נפש ואפי׳ אפשר לעשותו מערב יו״ט לית לן בה :
שם ד״ה גרסינן

יז הוצאת כלים ואין בהם צורך כלל ליום או קצת אי שרי או לא : ע״ב ד״ה אבל
יח כולהו תבלין היכא דידע מאי קדרה בעי בשולי בעי שינוי היכא דלא ידע לא :
דף ו׳ ע״ב ד״ה וכתבו
יט באוכל נפש לא חלקו בין אפשר לעשותו מערב יו״ט ללא אפשר : שם ד״ה והיכא
כ סנדל של עץ מצופה מסמרות גזרו חכמים שלא לנועלו בשבת ויו״ט :
דף ז׳ ע״א במתני׳ ד״ה אבל
כא בכלאים דאורייתא בבגדי כהונה דקשים הם התירו בהם הצעה שאינה אלא מדבריהם :
ע״ב ד״ה ונראה
כב פירוש שוע טווי ונוז : שם ד״ה מדאורייתא
כג חוטי ציצית צריכים להיות שזורים וישתייר בשזור כדי עניבה : שם בא״ד
כד ככרות של פלטר נכרי שטחים אותם בביצים מותרים : דף ח׳ ע״ב ד״ה דקמחא
כה המערב אחבריה אומר לזוכה קבל תבשיל זה וזכה בו לשם בני העיר והזוכה מגביהו מן הקרקע טפח ואומר זכיתי להם · שם ד״ה ומאן
כו יו״ט שחל להיות בע״ש אין מערבין ערובי תחומין דוקא כשלא ערב בראשון אבל ערב בראשון מערב : דף ט׳ ע״א ד״ה ת״ר
כז מניח אדם עירוב תבשילין מיו״ט לחבירו ומתנה אפי׳ בזמן הזה ודוקא דאית ליה מידי דבשיל מאתמול אבל לכתחלה אסור :
שם ד״ה מניח
כח שבת קרובה התירו ע״י עירוב אבל שבת רחוקה לא התירו פי׳ ביום ו׳ אבל לא ביום ה׳:
ע״ב בא״ד
כט תוספת על המלאכה בהש״מ שלא לצורך מותר שלא הזקיקוהו לדקדק לעשות רק כשיעור הצורך בלבד שלא יהא טרחא: שם ד״ה ומיהא
ל מה בין המערים בעירוב תבשילין להערמה דמלח גרמא גרמא שזה מותר וזה אסור דהא פשע והא לא פשע : שם ד״ה איבעיא

לא אחמירו במערים מבמזיד: דף י׳ ע״א ד״ה שאני
לב סגי לעירוב בתבשיל אחד : שם ד״ה אמר
לג כשמניח העירוב צריך שיאמר ג״כ ולאדלוקי שרגא : דף י״א ע״א ד״ה ומדאמרינן
לד שרי להדליק ב׳ פתילות בנר אחד ולא הוי כמכבה : ע״ב ד״ה והמסתפק
לה הא דביו״ט שני של גליות כל צרכי חולה נעשים ע״י ישראל אף אם אין בו סכנה דוקא בשבות אבל אבות מלאכות אין לנו להתיר :
שם ד״ה אמימר
לו אין מכבדין בית אא״כ נתכבד מע״ש להראב״ד:
דף י״ב ע״א ד״ה וכתב
לז עופות כל היכי שהן במקום מקורה ואין להם מקום לצאת חשיב נצודין בר מצפור דרור :
דף י״ג ע״א ד״ה היכי דמי
לח ספק מוכן ביו״ט שני הוה ליה ספק ספיקא בדרבנן : שם ד״ה וכתבו
לט עכו״ם שהוא שרוי בעיר ופירותיו מצוים שם לא מחזקינן בהו אסורא : ע״ב ד״ה ומיהו
מ הבא בשביל ישראל ביום טוב ראשון של ר״ה שאינמאותו המין במחובר מותר לו ביו״ט שני:
שם ד״ה וכתב
מא לא ישחוט אלא אם כן יודע שיש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי אע״פ שאינו אוכל :
דף י״ד ע״א ד״ה לא ישחוט
מב השוחט המסוכנת אינו נוטל עורה אבל משייר ממנה אבר אחד ומביאה עמו : שם ד״ה לא
מג קטע שאינו יכול להלך בלא מקלות יוצא בהן בשבת : שם ד״ה ת״ר
מד (עלה) [נולד] ומומו עמו לא מבקרינן ליה לכתחילה אבל בדיעבד עבר ובקרו שוחטו לכתחילה : ע״ב ד״ה ואע״ג
מה אין מוקצה לחצי שבת מיהו אי איתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא : שם ד״ה גרסי׳
מו השחוה שמותרת כרבי יהודה הלכה ואין מורין כן אע״פ שבגריפת התנור מורים הלכה כמותו:
דף ט״ו ע״א ד״ה וקסבר

מז אסור למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לתוך כליו של לוקח ביו״ט :
דף ט״ז ע״א ד״ה אבל
מח תוספת מחול על הקדש צריך להיות איזה זמן חוץ מן הזמן שהוא נזהר בו מן הספק :
ע״ב ד״ה דהכלו
מט מידי דכתיב באורייתא בהדיא וקא עבר מחינן ביה ומידי דלא כתיב בהדיא אי עבר עליה לא מחינן ביה כתוספת עינוי ביו״כ:שם ד״ה וכן
נ עצי סוכה דמתסרן כל שבעה אף דפנות בכללן : דף י״ז ע״א ד״ה ועצי
נא לא התירו לבקע אלא מן הקורות הגדולות אבל עצים דקים שנוחים להדליק בלא בקוע אסור : ע״ב ד״ה ומקשו
נב אינו חייב משום מעמר אלא במלקט במקום שגדל שם : דף י״ט ע״א ד״ה ומ״מ
נג טרפה בכותל או דרסה ושהתה מעת לעת הוי ספק דאורייתא ומסתברא דנקיטינן בה לחומרא לענין שחיטתה ביו״ט : שם ד״ה גרסי׳
נד מולגין הראש אפילו קודם מליחה ובכלי שני שאינו מבשל ודם שנבלע ע״י כלי שני כיון שאינו מבשל יוצא ע״י מליחה : ע״ב ד״ה ת״ר
נה נותנים ביו״ט כלי תחת הדלף הראוי אבל בשאינו ראוי אסור : דף כ׳ ע״א ד״ה ואם
נו חפצי שמים הם לדון ולישא אשה וליבם היבמה ביום טוב אי ליכא דעדיף מיניה ולית ליה אשה ובנים וליכא גדול ומותרים ביו״ט לר״ת : שם מתני׳ ד״ה לא דנין
נז ארמלן צריכין למכנסן בע״ש מבעוד יום דאין קונין בשבת : בא״ד
נח שור של רועה לדידן דאית לן ברירה בדרבנן הרי הוא כרגלי הלוקח מאותה העיר ואם הלוקח מעיר אחרת אינו יכול להוליכו אלא למקום שהולכים כולם : דף כ״א ע״א ד״ה ושור
נט דבר שיש מתירין בטיל בשאינו מינו אבל במינו לא בטיל אפי׳ באלף:שם ד״ה מערב יו״ט
ס אין מוליכין פירות אלא למקום שמפקיד ונפקד יכולין לילך : שם ע״ב ד״ה פירותי

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת ביצה

כולל כל חדושי דינים שהובאו במרדכי על דעת הרמב״ם ז״ל, מאת הרב הגאון ר׳ יוסף אוטילינג זללה״ה.

מסכת יום טוב פרק א ביצה

(א) כתב אבי״ה. אם לבנו מאכל בביצה שנולדה ביו״ט בו ביום אסור ולא מטעינן בה׳ :
(ב) אם לוקח מהנוני הרגיל אצלו או נכרית שפחה לקחתה שאינה בקיאה בטיב ישראל והחנוני נכרי מסיח לפי תומו שנולדה קודם יו״ט נראה דשרי אבל אם ידע הנכרי דנולד אסור לא סמכינן עליה:
(ג) הלכה כר״ש ואין חילוק בין יו״ט לשבת :
(ד) לר״ש אין נוטלין עלים מן הסוכה בריאה שנפלה :
(ה) ראבי״ה . כי היכי דביצה שנולדה בשבת אסורה ביו״ט ה״נ שירי פתילה מדורה שהדליקו מע״ש וכבו בשבת אסור להדליקו ביו״ט למחרתו:
(ו) יפה עושות הנשים המדליקות הנרות ומכבות אותם מבע״י וחוזרות ומדליקות בערב ר״ה או ערב שבת שלפני יו״ט מפני הסכנה :
(ז) דבר שהוא בעולם לפי התלמוד אין שייך בו סכנה :
(ח) כלי שמלאכתו לאיסור כשהותר לטלטלו לצורך מקומו שרינן לטלטלו עד מקום שיצניעו שם :
(ט) דבר מוקצה אינו אסור רק לטלטלו ממקום למקום אבל ליגע בו מותר :
(י) מעשה בנשואין שנתערבה תרנגולת נבילה עם שאר התרנגולות השחוטות וצוה ר״ת להשליך אחד ולהתיר האחרות :
(יא) חתיכה ראויה להתכבד ר״ל כמו שהיא עתה אך אם (הבהמה) [העוף] עם הנוצה והצואר אין זה ראוי להתכבד :
(יב) מעשה בכרכשה אחת טרפה שנתערבה עם שאר כרכשות כשרות והכשרות היו י״ב והשיב שהיא בטילה ברוב ואינה חתיכה ראויה להתכבד :
(יג) סה״מ פסק דא״צ לזרוק אחד מהן :
(יד) ואם היו של הרבה בני אדם ודאי א״צ להשליך כי יש לתלות שכל אחד לקח היתר :
(טו) בדרבנן היכא דליכא איסורא בעיניה מבטלין אותו ובדאורייתא אין מבטלין אותו אפי׳ ליתא איסורא בעיניה :
(טז) רשב״ם פי׳ דבמידי דאכילה אין מבטלין האיסור :
(יז) הרס שנותן על זמן אין צריך הפרה כאשר עבר הזמן :
(יח) השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאכלן כחלב :
(יט) שרי לקבל מן הנכרי ביצים בליל יו״ט ראשון כשהביאום בתוך התחום אבל בליל יו״ט ראשון שחל אחר השבת לא :
(כ) אין להתיר ביצים של נכרים ביו״ט מטעם רובא דנולדים קודם יו״ט :
(כא) יכול לכסות בערב שאינו מוכן אם אין לו מוכן . סמ״ג :
(כב) ביצה שיש בה אפרות מרוקם אינו אסור רק מדרבנן :
(כג) גלגל עסה מעיו״ט אין מפרים ממנה חלה ביו״ט ואין לאפותה ביו״ט ואם גלגלה ואפאה מעיו״ט ולא הפריש ממנה חלה אוכלה ומניח מעט כדי חלה :
(כד) כתב אבי״ה.סולמות שלנו אם עומדים שם מקודם עולים ויורדים בו אבל ברה״ר אסור לטלטלן :
(כה) ר״ת פי׳ דוקא סולם של עלייה שדרכן להיות קבועים ואין מזיזין אותן אלא להטיה גגין אבל קטנים דקין וקצרים שאין דרכן להטיה שרי לטלטלן :
(כו) ביו״ט שייך יותר לאסור מבשבת :
(כז) אין להוכיח שצלי בעי מלח לצאת מידי איסורא אלא עלה טובה קמ״ל :
(כח) לא שרינן הערמת שום איסור אלא לצורכא מרבנן שאינו פורץ גדר :
(כט) מערמת אשה וטובלת כו׳ באשת חבר וכן כל הערמות :
(ל) בני אדם שקונין בשר בעיו״ט ומולחים ביו״ט איסורא עבדי דאפשר לעשות בעיו״ט :
(לא) אשה שעושה שאור לעיסה ביו״ט נראה דאסור :
(לב) אין אומרים מתוך אלא היכא דאיכא צורך יו״ט קצת ע״כ מותר ליטא מחזורים לבהכ״נ ולהחזירן:
(לג) יו״ט צריך ערוב תבשילין ולא ערוב הוצאה :
(לד) תבלין לא בעי הצנעה :
(לה) בשבת אסור למוללו :
(לו) יש היתר בניקור בשר ביו״ט :
(לז) וילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו :
(לח) מותר לפרוס בגד כלאים על הגיגית שרוחצין בו :
(לט) כתב אבי״ה . והני אפי׳ בהעלאה שריא כגון כובעים שאנו מכסים בו ראשנו :
(מ) חלוק או בגד שתפרו נכרי אסור ליטלו מן הנכרי ביו״ט :
(מא) כלי שנגמר מעיו״ט מקבל מן הנכרי ביום טוב :
(מב) אם הביא נכרי כתב מחוץ לתחום לישראל מותר לקבלו ואינו מוקצה :
(מג) מעשה היה שבא נכרי לקח משכונו מיד הישראל ביום טוב וכבר היה פדוי מעיו״ט ואסר המחבר כי שעטנז אסור לטלטל הואיל ואינו ראוי ללבוש :
(מד) מותר לשלוח לנכרי על ידי נכרי ביו״ט אם ישלח לשאל לו אבל לא על ידי ישראל :
(מה) ומשכונות שאנו אוסרים להחזיר בשבת וביו״ט משום דמיחזי כמשא ומתן אם לא מפני הדחק לנכרי אלם אנו מתירין ע״י ארמאי :

פרק יום טוב

(מו) לא שייך איסור הכנה אלא כשהוא מכין דבר שאינו ראוי ליהנות היום :
(מז) אסור להתענות ביו״ט כי קי״ל כר׳ יהושע דדריש חציו לה׳ וחציו לכם :
(מח) טעה ולא הזכיר של יו״ט בברכת המזון מחזירין אותו משום דאי אפשר דלא אכיל דבר שיתחייב בברכת המזון :
(מט) בקדרה אחת אפי׳ במתכוין מותר להוסיף לצורך שבת דהא אפילו לצורך חול שרי :
(נ) פעם אחת שכח הר׳ שמואל מבונב״ר ולא עירב בעיו״ט ולא נזכר אלא בי״ט ב׳ והורה שיבשלו בהשכמה ליו״ט הרבה ויותירו לשבת :
(נא) ה״ג פסיק דבעיא פת ותבשיל :
(נב) ירושלמי יו״ט דסוכות העירוב שהניח בעיו״ט ראשון מועיל גם לימים טובים אחרונים ובלבד שיאמר בפירוש עד יו״ט האחרון :
(נג) השתא דאין אנו עושים יום שני בשביל ספק אך מנהג אבותינו בידינו אין מערב ומתנה לא ערובי תבשילין ולא ערובי תחומין ומבואות :
(נד) עדשים שבשולי קדרה סומך עליהם בעיו״ט אבל לא ביום טוב :
(נה) כבוש הרי הוא כמבושל והיינו ששהה שלשה ימים כדבר לא וי״א בשריית יום ולילה :
(נו) מה שאנו אוכלים דבש אע״פ שהדבורים המתים מעורבים בו יותר מג׳ ימים משום דהוי כנבלה סרוחה :
(נז) ר״י ממיץ כתב אף על פי שמרתיחים הדבש כשמפרישין ממנו השעוה ודבורים מתים מעורבים בו מותר הדבש דהדבורים טותן טעם לפגם :
(נח) ר׳ יואל התיר לאפות ביו״ט ברצידלי בלע״ז לצורך ב״מ שחל להיות ממחרת בחוש״מ והיה היום יום אידם שלא היו יכולים אם לא ביום טוב ולא היה די לקהל בתנור א׳ והתירו לאפות בב׳ פעמים מפני צריכות פת אחת לכל תנור ותנור לב׳ וג׳ ישראל :
(נט) מעשה היה בקולוניא שאפו לכתחלה פשטיד״א מיו״ט לחבירו והתירו רבינו קולוניא :
(ס) הר׳ אביגדור כהן אמר שראה מעשה טבח שתקן ועשה קרעפלי״ך מיו״ט לחבירו וצוהו להשליכם לאיבוד ואפי׳ ליתנם לשפחתו אסר לו :
(סא) בה״ג התירו לקנות ביום טוב משום מצוה וכן לולב ואתרוג כו׳ :
(סב) מי ששכח ולא הטביל כלים מע״ש ומעיו״ט יתן הכלי לנכרי במתנה ויחזור וישאלנו ממנו וה״ל כשואלו מן הנכרי :
(סג) אין עושין מורסן לעופות ביום טוב דממעטין לכם אבל בחוש״מ של פסח אסור משום חמץ ואם ירתיח המים תחלה ואח״כ יתן המורסן ברותחין ע״ג האור מותר :
(סד) ב״ה מתירין לחום חמין לרגליו אבל לרחוץ כל גופו אסור אפי׳ מדאורייתא׳ אבל זיעה מותר אפי׳ מדאורייתא ורבנן גזרו בו זיעה אטו אגינה :
(סה) ר׳ יהודה מתיר לרחוץ תינוק קטן :
(סו) אסור לגדול לעשות הבערה לצורך שום רחיצה :
(סז) ר״י התיר ללבן ביום טוב כלי שקורין טרפא בלע״ז שאפו בו ביום תחתיה פלאדו״ן ואחר הליבון יאפו תחתיה פשטיד״א של בשר :
(סח) קינבא לפרש״י למחוט ראש הפתילה ובערוך פי׳ לאחר שכבה הנר חותכין ראש הפתילה ור״ח פי׳ קסמין דקין שגרדא הפתילה מותר לתקן :
(סט) כשנוטל השמן מכחיש אור הנר ואסור אבל אם יש חתיכות של חלב והסיר חתיכה אחת מן הנר או פתילה של שעוה ותחבה באור אין כאן אלא גרם כבוי ומותר וכן אם לוקח אדם אור המדורה להאיר בלילה לא דמי למסתפק מן הנר ומיהו העולם רגילין ליזהר וכנון :
(ע) כל כבוי הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה חוץ מכבוי לעשות פחמין הלכך שרי אפי׳ בשבת במקום איבוד מלאכה :
(עא) אבי״ה . כל הנך דאסירי היינו לרבנן אבל לר׳ יהודה דמתיר מכשירי אוכל נפש שרי לכחול את העין בי״ט דנפשו עגומה עליו וקצה באוכל :
(עב) אבי״ה . מותר לתלות הנוצה ביום טוב במקום שהיטה לשחוט :

פרק אין צדין

(עג) אבי״ה.ספק מוכן מחמירין אבל ספק תחומין שרי:
(עד) ירושלמי מפים אדם בליטרא לידע כמה הגיע לו אבל שבה אסור :
(עה) נהגו למדוד במדה ולהטיל בה טבעת דבר שאינו מוקצה :
(עו) ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח פי׳ כגון שיש עליו כסף :
(עז) אבי״ה. מנהג כשר למדוד ע״פ לצורך ליל ב׳ של פסח כשאופין מצות :
(עח) אבי״ה . מותר לשנות אחרי שריקד מעיו״ט :
(עט) משמע מדברי ה״ג דכשאין לחוש למחובר ולמוקצה שרי למשקל אפי׳ כנגד נכרי הרגיל אצלו :
(פ) ישראל חנוני אמר קודם יו״ט להביא להם ופסקו את דמיהן ואיתרו הנכרים שלא הביאום לחנוני ישראל עד יו״ט ובני העיר היה להם לקנות לנגד הישראל ולא לנגד הנכרים יש תשובה לאיסור ויש תשובה להיתר :

פרק המביא

(פא) כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע :
(פב) מפותין שלנו שיש להם קנה של ברזל ולא איתים מלאכת אומן מותר לנפח בהן :
(פג) ר״י התיר לשכות הברזא המושך ביום טוב כגון יין ושמנובשבת לא רצה לומ׳ לא איסור ולא היתר:
(פד) אבי״ה.ביקוע דאמרי׳ דשרי ה״מ לחתיכות גדולות ואע״פ שאפשר לעשותו מעיו״ט לאו מלאכה היא אלא עובדא דחול אבל דקות לא דאפשר לבקע מערב יום טוב :
(פה) אבי״ה.הלכה כשמואל דאמר אין בנין ואין סתירה בכלים ומטעם זה מותר לחזור ולהפקיע קשרי הספוד שקושרים בו הטלה ולפעמים מהדקין אותו בחוט וקרוב הדבר שאף בשבת מותר :
(פו) אבי״ה. יתד שפוד שצולין בו עופות והיה ארוך יותר מדאי ואסר ר׳ לחתוך אותו ולא לשורפו משום תקון כלי ולא דמי לחותכה באור בפי ב׳ נרות :
(פז) מותר לטוח התנור שמטמינין בו את החמין בטיט המוכן מעיו״ט או שהיה דעתו על הטיט שברחוב . אבי״ה :
(פח) אבי״ה.שמעתי יש שמחמירין ואומרים כשמעריכין השלחן בשבת ויו״ט להסיר השולחן ושוב יתן הרגלים שקורין טרפיי״ש ושמעתי מרבותי דלא שייך תורת אהל אלא כשמשתמשין תחתיו ועל הני עשויין לשמש תחתיהן אבל שולחן אינו עשוי אלא לגבו :
(פט) מותר להושיב הקדרה על הספסל ביו״ט אפי׳ ממטה למעלה וכן שולחן על הספסלים :
(צ) רבו המפרשים דמברכים על הבשמים ביום טוב שחל להיות במוצאי שבת וליכא למיגזר שמא יקטום אבל רש״י פי׳ דאין מברכין ופי׳ ר״י דשמחת י״ט משיבה הנפש שאבדה :
(צא) מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשות מערב יום טוב שרי :
(צב) מדקאמר מולגין את הראש ואת הרגלים כו׳ אבל גדיא כוליה לא עבדינן דאפשר לשלוחיה משכיה :
(צג) סמ״ג . יש רוצים לאסור לבשל בקדרה חדשה ביום טוב לכתחלה וצריך לתתה על האש מעיו״ט בלא מים :

פרק משילין

(צד) ירושלמי אסור לאדם להושיט דבר לסוליכו מאצלו ודכוותא אסור להושיט דבר להביאה אצלו:
(צה) דופקין על הפתחים בשבת לנקין את הקהל לבית הכנסת :
(צו) נכרי המנגן בכלי שיר בבית הנשואין אפילו אם ישראל יאמר לו לעשותו בשבת שרי כי אין שמחה לחתן ולכלה בלא שיר ואיסור מדרבנן שרי במקום מצוה :
(צז) בירושלמי משמע דבכל ענין אסור לקדש בשבת :
(צח) הלין דכנסין ארמלין צריך לכונסן מבע״י שלא יהיה כקונה קנין בשבת ור״מ פסק דצריך לבא עליה מבעו״י לכן נוהגין לייחדן אחר ברכת חתנים כי אלמנה אין לה חופה :
(צט) סמ״ג.היכא דקרא שם מבע״י שאני עתיד להפריש למחר שרי לתקן אף בשבת מה שלצורך שבת ואפילו ודאי טבל : סליק

תוספתא

ביצה פרק ראשון

פרק א א (א) ביצה שנולדה ביו"ט אחרים (א) [אמרו] משום ר"א תאכל היא (ב) (ב) ואמה עגל שנולד ביו"ט מותר (ג) [לשחטו ביו"ט מפני שהוא מתיר את עצמו אפרוח שנולד ביו"ט מותר לשחטו ביו"ט מפני שהוא מתיר את עצמו]: ב (ג) השוחט (ד) [תרנגולת] ומצא בה ביצים א) גמורות [הרי אלו מותרות]: (ד) (ה) ביצה שיצאה(ה) רובה מערב יו"ט (ו) [אע"פ ב) שנגמרה ביו"ט הרי זו מותרת] נולדה בשבת תאכל ביו"ט תאכל בשבת רבי יהודה אומר בשם רבי אליעזר עדיין מחלוקת במקומה(ו) כשם שאסורה לאכול כך אסורה לטלטל כשם שספיקה אסור (ז) כך ספק מוכן אסור נתערבה במאה כולם אסורות: ג (ח) ב"ש אומרים שאור בכזית וחמץ בככותבת (ז) [בית הלל אומר] זה וזה בכזית איזהו (*ח) שאור המחמיץ את אחרים (ח) [חמץ שנתחמץ מידי אחרים] מאימתי קרוי שאור משיפסל (ט) [מלאכול לכלב] (ט) אפר שהסיקו ביו"ט אין מכסין בו [ביו"ט] לפי שאינו מן המוכן (י) היה לו עפר בתוך ביתו להטיח בו גגו סיד לסוד בו ביתו [אין] מכסין בו: ד (כ) ר' יוסי אומר כוי [אין] שוחטין אותו ביו"ט מפני שהוא ספק ואם שחטו אין מכסין את דמו (י) [א"ר יוסי] (ל) ומה מילה שודאה דוחה (יא) [את השבת] אין ספיקה דוחה את יו"ט כסוי הדם שאין ודאו דוחה (יב) [את השבת] אינו דין (יג) [שלא יהא ספיקו] דוחה [את] יו"ט אמרו לו (יד) [שופרות שבגבולין יוכיחו שאין ודאן דוחה את השבת וספיקן] דוחה [את] יו"ט [הן יוכיחו לכסוי הדם שאע"פ שאין ודאו דוחה את השבת שיהא ספיקו דוחה את יו"ט] השיב ר"א [בנו של ר"א הקפר (טו) [מה למילה שאין ספיקה דוחה את יו"ט שאין ודאה דוחה את לילי יום טוב תאמר בכסוי הדם שודאו דוחה את לילי יו"ט הואיל וודאו דוחה את לילי יום טוב דין הוא שיהא ספיקו דוחה את] יו"ט אמר רבי אבא זה אחד מן הדברים (טז) [שהיה] רבי חייא [אומר] אין לי (יז) תשובה והשיב ר"א (יח): ה אמר רבי שמעון בן אלעזר מודים ב"ש (יט) [לב"ה] שמוליכין (מ) את הסולם משובך לשובך (כ) [על מה נחלקו על ההזירו שב"ש אוסרין וב"ה מתירין] ר' יהודה אומר עזריה אומר מטלטלין את הסולם (נ) בד"א בסולם של שובך אבל בסולם של עלייה (כא) אסור [לטלטל אפילו בעלייה] רבי דוסא (ס) אומר (כב) [מטין אותו] מחלון לחלון אחרים (כג) [אמרו] משום ר' דוסא ג) אף מדדין בו: ו רבי שמעון אומר בש"א (ע) לא יטול אדם גוזל עד שיקשור (כד) [בה"א] עד שינענע (כה) [והמקשר והמנענע בבורות בשיחין ובמערות מותר ובאילן אסור (פ) המקושרים והמנענעים] בכל מקום אסורין משום גזל: ז [זימן בתוך הקן ומצא לפניה אסורין (*פ) על פתחה מותרין] אמר רשב"א מודים ב"ש וב"ה (כו) [שאם זימן בתוך הקן ומצא] לפני הקן [שהן] אסורין בד"א (צ) ביוני שובך ויוני עלייה וציפרים שקננו בטפיחים ובבירה אבל אווזין ותרנגולין ויוני (כז) [הרדסיאות אין] צריכין זימון מפני שהן ברשות אדם (כח) [וחיה שקננה בפרדס צריכה זימון מפני שאינה ברשות אדם]: ח אמר רשב"א מודים ב"ש וב"ה (ק) שמסלקין את התריסין ביום טוב (כט) [על מה נחלקו על החזרה שבית שמאי אוסרין וב"ה מתירין מודים (ר) שאם קצב על העלי שאסור לטלטלו מודים שאין מולחין עורות ביו"ט (ש) אבל מולחין עליו בשר לצלי]: ט אמר רשב"ג (ת) מודים ב"ש וב"ה שמוליכין כלים מלאים לצורך וריקנין למלאותן על מה נחלקו על ריקנים שלא לצורך שב"ש אוסרין וב"ה (*ת) מתירין [ויוצא (א) אדם במפתח (*א) שבאצבעו לרשות הרבים ואינו חושש דלת (ב) שיש לה ציר פותחין ונועלין בה בשבת ואצ"ל ביו"ט נשבר צירה אין פותחין ואין נועלין בה ביו"ט ואצ"ל בשבת]: י אמר רבי יהודה (ל) [מודים ב"ש וב"ה שמוליכין (ג) את המתנות שהורמו ביום טוב עם המתנות שהורמו מעיו"ט על מה נחלקו על המתנות שהורמו מעיו"ט ד) בפני עצמן שב"ש אוסרין וב"ה מתירין אמרו ב"ש גזירה שוה] חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שאין מוליכין את התרומה כך (לא) [לא יוליכו] את המתנות אמרו להם ב"ה לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתה (לב) [תאמרו במתנות שהוא זכאי בהרמתן רבי יוסי אומר מודים ב"ש וב"ה שמוליכין את המתנות ביו"ט על מה נחלקו] על התרומה שב"ש אומר אין מוליכין ובית הלל (לג) [מתירין אמרו בית הלל גזירה שוה] חלה ומתנות מתנה לכהן והתרומה מתנה לכהן כשם שמוליכין את המתנות כך (לד) [יוליכו] את התרומה אמרו להם ב"ש לא אם אמרתם במתנות (לה) [שהוא זכאי בהרמתן תאמרו] בתרומה שאינו זכאי בהרמתה

הגהות הגר"א

(א) אומרים : (ב) נולדה בשבת תאכל ביו"ט נולדה ביו"ט תאכל בשבת רבי יהודה אומר משום ר"א עדיין היא מחלוקת שבית שמאי אומרים תאכל ובית הלל אומרים לא תאכל כשם שאסורה לאכול כך אסורה לטלטל וספיקה אסורה וכשם שספיקה אסורה כך כל ספק מוכן אסור נתערבו במאה כולן אסורות אפרוח שנולד ביום טוב מותר : (ג) זה מוכן אגב אמו וזה מתיר עצמו בשחיטה : (ד) את התרנגולת : (ה) לאוכלן ביו"ט : (ו) מותרת לאכלה ביו"ט : (ז) וב"ה אומרים : (ח) איזהו חמץ המתחמץ מאחרים : (ט) מאכילת כלב : (י) מק"ו ממילה : (יא) שבת : (יב) שבת : (יג) שאין ספיקה : (יד) תקיעת שופר שבגבולין תוכיח שאין ודאה דוחה שבת אפ"ה : (טו) ברבי תשובה מה למילה שכן אינה נוהגת בלילי ימים טובים תאמר בכסוי שנוהג בלילי : (טז) שאמר : (יז) עליהם : (יח) הקפר ברבי תשובה : (יט) וב"ה : (כ) לא נחלקו אלא להחזיר שב"ש אומרים אין מחזירין וב"ה אומרים אף מחזירין : (כא) ד"ה : (כב) מטהו : (כג) אומרים : (כד) וב"ה אומרים : (כה) והמקושרין והמנוענעין בבורות ובבתים ובשיחין ובמערות מותרין ובאילנות אסורין משום שמא יעלה ויתלוש והמקושרים והמנוענעים : (כו) על שהזמינן בתוך הקן ומצא : (כז) הרדסיאות וחיה שקיננה בפרדס מותרין ואין : (כח) וצפור דרור צריכה לקשר בכנפיה שלא תחליף באמה ושוים שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו ושוין שאין מולחין עליו בשר ביו"ט אבל מולחין עליו בשר לצלי : (כט) לא נחלקו אלא להחזיר שב"ש אומרים אין מחזירין ובה"א מחזירין בד"א בשיש להם ציר אבל אין להם ציר ד"ה מותר דלת שיש לה ציר פותחין ונועלים בה ביו"ט ואצ"ל בשבת : (ל) לא נחלקו ב"ש וב"ה על מתנות שמוליכין כשהורמו מעיו"ט עם המתנות שהורמו ביו"ט מהיום על מה נחלקו להוליכם בפ"ע שבש"א אין מוליכין ובה"א מוליכין וכך היו ב"ש דנין : (לא) אין מוליכין : (לב) תאמרו :מתנות שזכאי בהרמתן אמר ר"י לא נחלקו ב"ש וב"ה על המתנות שמוליכין לא נחלקו אלא : (לג) אומרים מוליכין וכך היו ב"ה דנין : (לד) מוליכין : (לה) שזכאי אני בהרמתן תאמר :

נוסחאות כ"י

א) אע"פ שנגמורות : ב) שנולדה : ג) אין מדדין : ד) להוליכן :

חסדי דוד

פרק א עגל שנולד מותר לשחטו ביו"ט מפני שהוא מוכן אגב אמו אפרוח שנולד ביו"ט כו' כצ"ל וקמ"ל דבהכי אפי' ב"ה דאסרי בביצה מודי דלא שייך איסור נולד ולא שום גזרה דקאמרי אמוראי אליבייהו בביצה כי העגל מוכן אגב אמו דאי בעי שחיט בהש"מ ואכיל כל דבגווה ואפי' הואי טרפה מקרי מוכן לאדם וכמ"ש התוס' שם . ואפרוח היינו טעמא דכשם שמתיר את עצמו בשחיטה מאיסור שרץ דהוה אסיר מקמי הכי נמי מהניא לי' לאיסור מוקצה ולרא"י נ"ל דמיירי שנפתחו עיניו מיד וע"ש בתוס' : ר' יוסי אומר כוי אין שוחטין אותו ביו"ט כו' א"ר יוסי ומה מילה כו'. עיין בחולין דף פ"ד ושם הגיר' בגמ' השיב ר' אליעזר הקפר ברבי כו' ופירש"י ברבי אדם גדול והנה אע"ג דבב"מ פירש רש"י אמת ויציב וכמו ר' יוסי ברבי אבל כאן פירושו ברבי בן רבי כלומר הא דנקרא ר"א הקפר לפי שהוא בן רבי אליעזר שמו היה ג"כ ר"א הקפר . ונראה דהיינו בר קפרא שהי' בדורו של רבי ור"א ואולי הוא נולד אחר מיתת אביו ולכך היה לו שם אביו דהכי אורח ארעא להקים שם המת על נחלתו . ועי' בירושלמי פרק ו' דשביעית דקרי לי' לבר קפרא בן הקפר ונראה להדיא שהיה בנו של ר' אליעזר הקפר ומשום שגם אביו הי' נקרא ר' אליעזר לכך לא קרי לי' ר' אליעזר אלא בן הקפר או בר קפרא : ר' שמעון אומר בש"א לא יטול אדם גוזל כו' והמקושר והמנוענע בבורות כו' כצ"ל ופליג ר"ש על תנא דמתני' דקתני בפרקין בש"א לא יטול אלא אם כן נענע מבעוד יום ובה"א עומד ואומר כו' ור"ש סובר דלב"ש בעי' עד שיקשור ולב"ה עד שינענע ואח"כ קאמר המקושר והמנוענע כלומר למר כדאית ליה ולמר כדאית לי' בכל מקום שרי : זימן בתוך הקן כו' . בא להוסיף על מתני' דעל פתחה מותרין . ואפי' איכא דף לפני הקן דאתו יונים דעלמא אבל כאן דאיכא קרוב ומצוי הכל מודים דמותר וכדאיתא בפ' לא יחפור דגם למ"ד רוב וקרוב הולכים אחר הרוב אבל בקרוב ומצוי תולין והכא הוי מצוי דבמקומן הוא ובזה גם רשב"א מודה . ומה דמסיים וחיה שקננה בפרדס צריכה זימון מפני שאינה ברשות אדם לפי אוקימתא דגמ' מיירי בשאינה סמוכה לעיר
ופירוש

מצפה שמואל (א) ד. ירושלמי פ"א ה"א ע"ש : (ב) ו: וירושלמי שם : (ג) ו: וירושלמי שם : (ד) ז: ושם : (ה) ד. ושם עירובין פ"ג הל"א ושביעית פ"ז : (ו) ג: וירושלמי שם : (ז) עי' ירושלמי פ"ג הל"א ושבת פ"א הל"ז : (ח) ז: וירושלמי פסחים פ"ב הל"ד וכאן פ"א הל"ב : (*ח) עיין מיי' פ"ז מהל' תו"מ הל"ב ובהשגות ובכ"מ שם ובשו"ע סי' תמב וע"ש בפר"ח ס"ק ב ועיין סמ"ג ל"ת הלכות חמץ ע"ז וע"א שהביא תוספתא זו ועי' בחידושי רא"מ שם דף ג' סוף ע"א דכ"מ לב"ה דאור שנפסל מאכילת כלב אסור דראוי לחמע בו עיסות אחרות ועי' סימן תמב במג"א ס"ק ד שהשיג עליו : (ט) ח. עי' ירושלי' פ"א הל"ג : (י) שם : (כ) שם וירושלמי פ"א ה"ג : (ל) חולין פה: וירושלמי שם : (מ) ט: : (נ) שם וירושלי' פ"א הל"ג : (ס) שם ושם : (ע) כה. (פ) שם; (*פ) עי' שו"ע סי' תנז סעיף יד בהג"ה והגר"א הביא שם התוספ' כגו"י : (צ) שם : (ק)(נא:)יא: ועי' ירושלי' שבת פרק י"ב הלכה א וכאן פ"א הל"ו : (ר) שם : (ש) שם וירושלי' פ"א הל"ו : (ת) עי' רא"ש סי' י"ח פ"ק (י"ד.) ועי' ירושלי' שבת פט"ז הל"ד : (*ת) עי' שו"ע סי' תקי"ח סעי' א בהגה"ה ובביאורי הגר"א סק"מ : (א) עי' ירושלמי שבת פ"ו ההל"א וכאן פ"א הל"ז ורא"ש שם : (*א) עי' טוש"ע סק"מ שם: (ב) עירובין קא. : (ג) יב: וירושלי' פ"א הל"ח ועי' ירושלמי דמאי ספ"ד :

מנחת בכורים

פרק א א ביצה שנולדה ביום טוב . דמבואר במשנה פלוגתא דב"ש וב"ה דב"ש סברי תאכל וב"ה סברי לא תאכל ע"ז אמרו אחרים תאכל היא ואמה . כלומר אגב אמה כגון בלקחה סתם ולא ידעינן אם לגדל ביצים עומדת דהוה מוקצה או לאכילה עומדת דהביצים אוכלא דאפרת אם נשחטה ביום טוב הוברר דלאכילה עומדת וביצתה שריא לא נשחטה הוברר הדבר דלגדל ביצים עומדת וביצתה אסורה : שהוא מתיר עצמו . בשחיטה ובגמרא הגירסא שמוכן אגב אמו ואף שאמו טרפה מכל מקום היה ראוי לאכילת כלבים וכן הגיה הגר"א (עי' ירושלמי פ"א הל' א' הגירסא כהכא) : שהוא מתיר עצמו . בשחיטה בלידתו להיות נשחט דלא הוה מתחילה ומגו דאתקן להא אתקן נמי איסור מוקצה ולא קי"ל הכי אלא כאידך ברייתא מובא בגמרא דאפרוח שנולד ביו"ט אסור : ב גמורות . שנגמרו לאכילה אף ביום טוב שאחר השבת דע"כ מאתמול גמרה לה דכל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה א"כ שבת הכין ליו"ט וכתיב בקרא והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו תול מכין לשבת ותול מכין ליו"ט ואין יו"ט מכין לשבת ואין שבת מכין ליו"ט מכל מקום ביצה זו שריא דכיון דלא נולדה האידנא לא חשיב ואף שהיה נולדה היום אילו לא שחט התרנגולת מ"מ הביצה שריא : שנגמרה. לידתה ביו"ט אע"פ שחזרה כשיצאתה רובה וסוף ילדה ביו"ט : מותרת . דמכי יצתה רובה ה"ל כנולדה (גמרא דף ז') : תאכל ביום טוב . דב' קדושות נינהו : מחלוקת . דלב"ה לא תאכל דקדושה א' נינהו והוה כנולדה בו ביום : שאסורה לאכול . הביצה שנולדה ביום טוב אסורה לטלטל ג"כ דמוקצה הוא : בנוסחת הגר"א וספיקה אסורה וכשם שספיקה אסורה וכו' והלשון מתוקן וספיקה היינו ספיקא אם נולד ביו"ט ל"מ לרבה דס"ל דטעמא דביצה משום הכנה וביו"ט שאחר השבת אם כן מה"ת הוא וספיקו לחומרא אלא אפילו לטעמא משום נולד או מוקצה מ"מ כיון דה"ל דבר שיש לו מתירין אחר יו"ט אסור בספיקו : ספק מוכן . דגים ספק נצודו היום או מעיו"ט (דף כ"ד) : כולן אסורות . דה"ל דבר שיש לו מתירין : ג שאור . שיעורו לענין בל יראה ובל ימצא : בכזית . דתמוצו קשה כדמפרש שמחמץ אחרים ומדחלק הכתוב וכתיב לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור ש"ל דכ"ש הוא מחמץ דתימוצו קל שנתחמץ מידי אחרים כדלקמן אלא לומר לך דאין שיעורן שוה : וחמץ בככותבת . תמרה : זה וזה בכזית . דשאור מחמץ לא ילפינן דחמץ חמור דראוי לאכילה ולכן פלגינהו בקרא בתרתי ונקט לה הכא מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה וזה מבואר במשנה והוסיף כאן לפרש מהו שאור ומהו חמץ : משיפסל . ואז ראוי לחמץ אחרים ואינו ראוי לאכילה וזהו סברת ב"ש וב"ה כדפירשנו: ביו"ט. דלא היה דעתו עליו מאתמול והיום אינו ראוי אא"כ ראוי לצלות בו ביצה שעדיין אש כדמפרש בגמרא (ח' א') : מכסין בו . דס עוף דכיון דהתקינו לתשמיש מותר לכיסוי ג"כ : ד כוי . ספק בהמה ספק חיה וחייב בכסוי מספק : מפני שהוא ספק . שמא חיה היא וא"א לכסות דמו ביו"ט באפר כירה דמוכן הוא לודאי ואינו מוכן לספק : אין ספיקה . כשאל יו"ט ביום ה' ונולד ביום ד' משבוע הקודם בה"ש דס"ל יו"ט ספק שמיני ספק תשיעי אינו דוחה דדילמא תשיעי הוא והו"ל מילה שלא בזמנה דאינו דוחה : ודאו . היה או עוף כגון השוחט לחולה בשבת דאין מכסין דמו : ספיקו . כזו : שופרות . שתוקעין בגבולין בר"ה ולא במקדש דאינו דוחה שבת כמבואר בר"ה ברפ"ד : שאין ודאו . כגון איש ודאי אינו תוקע בשבת : וספיקן . ספק איש ספק אשה : דוחה יו"ט . שתוקע ביו"ט דאף דאשה פטורה ממ"ע שהזמ"ג מ"מ מותר לתקוע בספק אשה דאף דאשה הוא רשות לתקוע דר"י לטעמיה דס"ל נשים סומכות רשות וה"ה תקיעה ביו"ט וא"כ מספק מחייבינן לה לתקוע : הן . מהן משופרות שבגבולין ילמדו לכסוי : את לילי יו"ט . לאו דוקא אלא אין זמן מילה בלילה : ה מודים ב"ש לב"ה . דאסרי תורת הסולם כמבואר לקמן : שמוליכין סולם ביו"ט . סולם של שובך דמיככר עשייתו וניכר שלצורך גוזלות הוא מוליך ולצורך יו"ט הוא ומותר : שב"ש אוסרים . דחזרה אינו צורך יו"ט : מטלטלין הסולם של שובך . דמלאכתו להיתר : בד"א . דמתירין ב"ה החזרה והולכה לכ"ע שרי : בסולם של עליה . לא מיבעיא דאסור להוליך דיאמרו להטיח גגו צריך אלא אף לטלטל בעלייה אסור ומתניתין דקתני דפליגי בהולכה לא אתיא כרשב"א : מטין . אבל לא מוליכין אף סולם של שובך ופליג את"ק דמה דשרי רשב"א קא אסר ר' דוסא : מדדין בו . אם החלון רחוק ואין ראש הסולם מגיע להחלון מדדין קצת ברגליו להגביהו : ו גוזל . מן השובך ביו"ט: עד שיקשור . מעיו"ט ויזמין זו לצורך יו"ט אבל בלא קשירה חיישינן דילמא ימלך ויטול אחרת וקא מטלטל מידי דלא חזו ליה שהרי אין להתיר אלא מה שהוא צורך יו"ט : שינענע . ירצה אם כחושה אם שמינה ושוב לא ימלך. ובמשנה מבואר לב"ש סגי בנענוע ולב"ה באמירה שם מיירי בגוזלי בית אבל הכא מיירי בהפקר ובעי הזמנה טפי (ת"ב עי' בסוגיא דף יו"ד) : והמקשר . בכנפיו לסימן : והמנענעים . שנענע אותם והזמינם : בבורות . שאינו מחובר דאינו משתמש במחובר מותר ליקח אותן ואין כאן משום מוקצה : ובאילן . אסור גזירה שמא יעלה ויתלוש . המקושרין . שמצאן אדם בכל מקום אף בחו"ל : משום גזל . דמסתמא אדם מצאן וקשרן או נענע וקנאה בהגבהה : ז לפניה . על הדף הבולט מן הקן : אסורין . דשמא הנך דאזמין אזלי לעלמא והני אחריני נינהו ומרובא דעלמא דלא הזמין נינהו ולא אזלינן בתר קורבא כרבי חנינא דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב והגר"א לא גרס זה : מודים ב"ש וב"ה . דפליגי בהזמנה דיוני שובך אי בעינן נענוע או קשירה : ובירה גרסינן . וכן הגיה הגר"א דכל הני אינם מזומנים וצריך הזמנה : הרדסיות . שגידלן הורדוס המלך מין יונים : צריכה זימון . בגמרא גרסינן וחיה שקננה בפרדס א"צ זימון וצפור דרור צריכה לקשר בכנפיה וכן הגיה הגר"א דצפור דרור קושרין לסימן שלא יחליף באמה שהיא אינה מזומן (ע"ש היטב) : ח תריסין . דלתי החנויות שאינם מחוברין בקרקע רק כעין תיבות עומדות בשוק : ביו"ט . ולא חיישינן לבנין וסתירה דצורך יו"ט הוא : וב"ש מתירין . דאי לא שרית להחזיר לא יפתח כלל ואתי לאמנועי משמחת יו"ט ובמשנה דפליגי בסילוק דלא כהאי תנא : מודים ב"ש וב"ה . דפליגי אי מותר לכתוש בעלי (מכתשת) לצורך יו"ט דמוקצה מחמת חסרון כיס הוא דב"ש אסרי וב"ה מתירין משום שמחת יו"ט : שאסור לטלטלו . דחוזר לאיסורו וגם בית הלל מודה : מודים בית הלל . דס"ל במשנה דנותנים את העור ביום טוב לפני הדורסן כדי שיעבד ממילא ע"י הדריסה דאי לא נתיר ימנע ולא ישחט והתירו סופן משום תחלתן : שאין מולחין . כעין בשר לקדירה דעבוד ממש הוא : בשר לצלי . כעין צלי דמליחה קצת הוא ובזה גם ב"ש דס"ל דאין נותנים העור לפני הדורסן מודים דמותר: ט ב"ש וב"ה. (עיין ירושלמי שבת פי"ז ה"ד ואולי גרסינן כאן בתוספתא על מלאים שלא לצורך ועיין בפוסקים) : מלאים . מאכל או משקה דהוה צורך אוכל נפש ושרי להוציא ביו"ט : שלא לצורך . אוכל נפש : וב"ה מתירין . דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש ובלבד שיהיה לצורך קצת : לרה"ר ביו"ט . ואינו חושש משום איסור אף דלא הוה אוכל נפש כיון דתכשיט הוא : שיש להם ציר . ידות לשני ראשין שתחוב בחור המפתן וכבר נתחב בתוכו : בשבת . ואין כאן משום בנין כיון שסובב והולך על צירו : אין פותחין ואין נועלין ביו"ט . בקרקע דהוה בנין ממש : בנוסחת הגר"א מהופך כאן הברייתות ע"פ סדר המשניות וגרסינן נמי במילתא דסילוק תריסין בד"א כשיש להם ציר אבל אין להם ציר ד"ה מותר ומוקמינן בגמרא כשהיה להם ציר מן הצד דברי הכל אסור דגזרינן שמא יתקע ודומה לבנין וכשלא היה להם ציר כלל ד"ה דמותר להחזיר אף בתריסי בתים וכלים אף דליכא צורך יו"ט וכי פליגי בים להם ציר באמצע דב"ש גזרי אטו מן הצד וב"ה סברי דלא גזרינן וכשיש להם ציר דכאן היינו באמצע ולא גרס נמי הך סיומא דנשבר צירה דכן מוכח בעירובין דכשהיה להם ציר מותר. בענין מפתח עיין באסיפת זקנים ביצה שכתב דרבים הגיהו של אצבעו וע"ש בשם הריטב"א : י שהורמו . ושנשחטו מהיום דהפרשתן צורך יו"ט הוא דכל זמן דלא הפרישן אע"ג דלא טבלי הבשר מ"מ עובר בעשה מחמת שחיטת יו"ט הוה כמו צורך יו"ט ואגב זה מוליך המתנות שהופרשו מאתמול : את התרומה . משום דאין מגביהין תרומה ומעשרות ובכלל זה דלא יוליך לכהן : שזכאי . שמותר להפריש ביו"ט אבל תרומה דרוב תרומה הוא
מדגן

בהרמתה אחרים אומרים (לו)[מודים ב"ש וב"ה שאין מוליכין את התרומה לכהן ביו"ט על מה נחלקו על המתנות שב"ש אוסרין וב"ה מתירין] : יא הלש (*ג) עיסה (א) ביו"ט (ד) בין טמאה (לז)[ובין] טהורה מותר לטלטלה ומותר להפריש ממנה חלה לשה מערב יו"ט ושכח ולא הפריש (לח) אסור לטלטלה ואסור להפריש ממנה חלה : יב אמר ר"מ (ה)[מודים ב"ש וב"ה שהתבלין נידוכין במדוך של עץ ומלח עמהן על מה נחלקו על המלח בפני עצמו שבש"א בפך ובעץ פרור לצלי ובה"א לכל דבר (ו) והפלפלין (*ו) הרי הן כתבלין ב"ש אומרים (ז) מוליכין תבלין ומדוך אצל מדוכה ולא מדוכה אצלן ובה"א מוליכין זה אצל זה וזה אצל זה ואין חוששין] : יג [ב"ש אומרים מוליכין סכין וטבח אצל בהמה ולא בהמה אצלו ובה"א מוליכין זה אצל זה וזה אצל זה ואין חוששין] (ח) אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת ביום טוב ואין כותשין את המלח במדוך של עץ אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואין חושש אין מרסקין דבלה וגרוגרות וחרובין לפני הזקנים בשבת אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש (ט) (*ט) המולל מלילות מע"ש מנפח (לט) [על יד על יד] ואוכל אבל לא בקנון (מ) [ולא בתמחוי] המולל מלילות מעיו"ט(מא)[מנפח בקנון ובתמחוי] אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה כדרך (מב) [שעושה בחול (י)] [המולל מלילות בשבת מנפח על יד על יד ואוכל אבל לא בקנון ולא בתמחוי] : יד (כ) הבורר קטנית ביו"ט ר' יהודה אומר בש"א אם היו צרורות מרובין על האוכלין בורר את האוכלין ומניח את (מג) [הצרורות] ובה"א בורר איזה מהן שירצה (מד) אמר ר"א ברבי צדוק (ל) של בית רבן גמליאל היו (מה) [ממלאין דלי עדשים (מ) ומציף מים ושולה והצרורות יורדין למטה והאוכלין למעלה : טו רבי יוסי אומר מוליכין מנעל שחור ולא מנעל לבן מפני שצריך אומן] ר"ש אומר (נ) משלחין חטין מפני שהן מאכל (ס) עסיסיות פול (ע) מפני שהן מאכל (מו) ב) [לודין] שעורין מפני שהן (מז) [ראויות לבהמה] :

פרק ב א (א) יום טוב שחל להיות (א) [ערב] שבת אין מערבין לא (ב) [בחצירות ולא בתחומין דברי רבי וחכ"א מערבין בחצירות אבל לא בתחומין] (ב) מערבין בפת לשבת ובתבשיל ליו"ט (ג) תבשיל שאמרו אפילו צלי (ג) אפילו שלוק אפילו קוליים (ד) [שנתן עליו] חמין מערב יום טוב (ה) : ב (ד) העושה תבשיל מעיו"ט (ו) אופה ומבשל [עליו לשבת] ומטמין עליו את החמין (ה) ורשאי לאוכלו מבעוד יום (ו) ורשאי (*ו) ליתנו במתנה (ז)[ותחלתו וסופו] (ז) אין לו שיעור : (*ח) רשאין בני חצר לעשות תבשיל ולאפות ולבשל עליו לשבת ורשאין לעשות לו שיתוף למבוי (ט) הרי ששכח ולא עירב אחרים שעירבו מותרים לעשות לו הוא עצמו [ששכח ולא עירב] (*ט) מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר : ג (י) אמר רבי שמעון (ח) מודים ב"ש וב"ה (ט) [שהן] שני תבשילין (י) על מה נחלקו על (יא) [הדג והביצה] שעליו שב"ש אומרים (ג) תבשיל [אחד] וב"ה אומרים שני תבשילין (יב)[מודים] שאם בישל שני מינין בקדרה או שפרפר ביצה על גבי הדג או (יג)[שהתך קפלוט] תחת הדג שהן שני תבשילין (כ) אין אופין מיום טוב למוצאי יו"ט (ל) אבל (יד) [ממלא כולה קדרה] בשר אפילו לא (טו) [אכל ממנו] אלא דבר מועט וממלא לו מיחם מים אפילו לא שתה [הימנו] אלא כוס אחד אבל האופה אינו אופה אלא כדי צרכו רשב"א אומר (טז) [ממלאה אשה את] התנור פת מפני שהפת (יז) [יפה כל זמן] שהתנור מלא : ד (מ) אין עושין לא לאכילת כותי ולא לאכילת כלבים [ביו"ט] מעשה בשמעון התימני שלא (יח) [יצא] בלילי יום טוב לבית המדרש (יט) [לשחרית] מצאו [רבי] יהודה בן בבא אמר לו מפני מה לא באתה (כ) לבית המדרש אמר לו מצוה אחת אירע לי (כא)[ועשיתיה] בלשות של נכרים נכנסה לעיר(כב)[והיו]מתיראין שמא (כג) ד) [יצהיבו] את בני העיר עשינו להם עגל והאכלנום והשקנום (כד) [וסכנום כדי שלא יצהיבו את בני העיר] אמר לו תמיהני עליך אם לא יצא שכרך בהפסדך שהרי (כה) [אמרו אין עושין לא לאכילת כותים (נ) ולא לאכילת כלבים ביו"ט] : ה אמר רשב"ג מודים היו בית שמאי (כו) שאין כהן טובל לתרומתו ה) בו ביום(ס)אבל(כז)[מטביל הוא] מגב לגב ומחבורה לחבורה [ביו"ט] (ע) כיצד מגב לגב הרוצה לעשות גתו על גב בדו ובדו על גב (כח) [עיסתו הרי זה טובל בו ביום] כיצד מחבורה לחבורה רצה [שלא] לעשות (כט) [בדו על גב עיסתו] של חבירו הרי זה מטביל את כליו (פ) אין מטבילין (ל) [את המים ביו"ט] (צ) ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן [בשבת] דברי רבי וחכמים אומרים מטבילין את (לא) [המים ביו"ט] ומשיקין את המים בכלי אבן לטהרן [אבל לא להטבילן] : ו (ק) כלים שנטמאו באב הטומאה אין מטבילין אותו ביו"ט ואין צריך לומר בשבת (לב) (ר) אבל (*ר) ממלא הוא [כוס] דלי (לג)[או קיתון]לשתות וחושב עליהן ומטבילן וטובל כדרכו

נוסחאות כ"י

א) שלשה : ב) לחיות : ג) שני תבשילין ובה"א תבשיל אחד : ד) יפסידו : ה) ביום טוב :

הגהות הגר"א

(לו) לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על התרומה שאין מוליכין לא נחלקו אלא על המתנות שבש"א אין מוליכין ובה"א מוליכין : (לז) בין : (לח) מטנה חלה : (לט) מיד ליד : (מ) ובתמחוי : (מא) למחר מנפח על יד על יד ואוכל אפילו בקנון אפילו בתמחוי : (מב) מעשה : (מג) הפסולת : (מד) אר"מ לא נחלקו ב"ש ובית הלל שהתבלין נידוכין כדרכן ומלח עמהם במדוך של עץ לא נחלקו אלא לרוכן בפ"ע שבש"א מלח בפך ובעץ הפרור לצלי אבל לא לקדרה ובה"א בכל דבר והפלפלין הרי הן כתבלין : (מה) מביאין דלי מלא עדשים והיו נצופין עליו מים ונמצא אוכל מלמטה ופסולת מלמעלה ורבי יהודה מתיר בשחור ואוסר בלבן מפני שצריך ביצת הגיר ר' יוסי אוסר בשחור מפני שצריך לצחצחו : (מו) לוריות : (מז) ראוין לבהמה אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת ביו"ט ואין כותשין את המלח במדוך של עץ אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש בש"א אין מוליכין טבח וסכין אצל בהמה ולא בהמה אצל טבח וסכין ובה"א מוליכין זא"ז בש"א אין מוליכין תבלין ומדוך אצל מדוכה ולא מדוכה אצל תבלין ומדוך וב"ה אומרים מוליכין זה אצל זה ואין חוששין : (א) בערב : (ב) עירובי תחומין ולא עירובי חצירות רבי אומר מערבין ע"ח אבל לא ע"ת מפני שאתה אוסרו בדבר האסור לו ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו : (ג) אפילו כבוש אפילו שלוק ומבושל : (ד) האיספנין שנתנו : (ה) תחלתו וסופו אין לו שיעור : (ו) ה"ז : (ז) אכלו : (ח) בן אלעזר : (ט) על : (י) שצריך : (יא) הדג וביצה : (יב) ומודים : (יג) שרסק קפלוטות : (יד) ממלאה אשה כל הקדרה : (טו) תאכל ממנה : (טז) ממלאה אשה כל : (יז) נאפה יפה בזמן : (יח) בא : (יט) בשחרית : (כ) אמש : (כא) ועשיתיו : (כב) והיינו : (כג) וצריבו (נראה דגרסינן יצריבו) : (כד) ופטרנום לשלום:(כה) אמרה תורה לכם לכם ולא לכלבים : (כו) וב"ה: (כז) מטבילין : (כח) גיתו : (כט) עיסתו על גב בדו : (ל) את הכלי על גב מימיו לטהרו : (לא) כלי על גב מימיו לטהרו: (לב) בולד הטומאה מטבילין אותו בשבת ואין צ"ל ביו"ט : (לג) כוס וקיתון :

חסדי דוד

ופירוש מפני שאינה ברשות של אדם הוא שרחוקה מהעיר ולא דעתי' עילויה ולכן צריכה זימון : בש"א אין מוליכין תבלין כו' בש"א אין מוליכין סכין כו' כצ"ל וכ"ה בגמ' דף י"א משום דחיישו לאימלוכי דיאמר נשבוק האי קדרה דבעי תבלין ונעביד אידך דלא בעי תבלין א"נ נשבוק האי בהמה דכחישה ונשחוט אחריתי דשמינה וב"ה מתירין כיון דאית להו מתוך לא חיישו להכי דא"נ מימלך לאו מידי עביד ע"ש בגמ' : המולל מלילות מע"ש למחר מנפח מיד ליד ואוכל כו' המולל מלילות מעיו"ט למחר מנפח על יד על יד ואוכל ואפי' בקנון ובתמחוי אבל לא כו' עד שעושה בחול כצ"ל ומ"ש כאן המולל מלילות בשבת שיבוש הוא דלא מצינו בשום מקום היתר למולל מלילות בשבת דדוקא ביו"ט אמרינן בגמ' דמוללין מלילות ע"ש בדף י"ב ובפירש"י : ר' יוסי אומר מוליכין כו' בגמ' איתא דר' יוסי אוסר בשחור ועי' בשטמ"ק דמפרש בהדיא דר' יוסי מתיר בלבן וא"כ יש להגיה כאן ר"י מוליכין מנעל לבן ולא מנעל שחור מפני שצריך אומן . ומ"ש רש"א משלחין חטין כו' בגמ' דידן איתא בשנוי לשון אבל בירושלמי הגי' כמו שהוא בתוס' וכל תנא תופס לשונו :

פרק ב מערבין בפת לשבת ובתבשיל ליו"ט כו'. מפשטא דהך תוס' משמע כדברי ר"י שכתבו התוס' בדף י"ז בד"ה אמר רבא דה"ל אלא תבשיל אחד וסגי לעשות בו כל צרכו . וכ"ה שיטת הרי"ף והרמב"ם . וכן מאידך גבא שאח"ז העושה תבשיל כו' אופה כו' מוכח כדבריו ודלא כהר"ת שם : אין אופין מיו"ט למוצאי יו"ט . בגמ' הגיר' אין אופין מיו"ט לחבירו וכן יש להגיה כאן דלמוצאי יו"ט פשיטא דאסור : אין עושין לא לאכילת כותים כו' מעשה בשמעון התימני כו' . נראה דלא היה שם חשש נפשות כלל אלא הפסד ממון ומ"מ קרי לי' מצוה להציל ממונם של ישראל והיינו דקא"ל דיגא שכח כו' דכיון דאסור מן התורה וודאי דלא שרית משום הפסד ממון . ויש כאן ט"ס וכצ"ל והשקנום וסכנום וליגרס דיצהיבו דקתני הוא מלשון הגמ' במו"ק דף כ"ב מצהיבין עליו ופי' הערוך מרגישין ומצטערין . אבל בגמ' אתמר בלישנא אחרינא בקש לחטוף וכו' ע"ש : אמר רשב"ג מודים היו ב"ש שאין כהן טובל לתרומתו כו' כצ"ל וקאי על מתני' דקתני בש"א מטבילין את הכל מלפני השבת וב"ה כלים מלפני השבת ואדם אפי' בשבת ע"כ והטעם דאדם נראה כמיקר ורשב"ג חולק על

מצפה שמואל

(*ג) עי' סי' תקו סעיף ג : (ד) עי' הסוגיא ט. ועי' ירושלמי פ"א ה"ח ורי"ף ובמלחמות מ"ש בזה : (ס) יא. וירושלמי פ"א הל"ט : (ו) עי' רי"ף ורא"ש ועי' ירושלמי כאן ספ"ב וירושלמי שבת פ"ז הל"ב : (*ו) עי' סי' שפא סעי' ז ובביאורי הגר"א שם ס"ק ח דביו"ט מותר כדרכו ורק ברחיים של הם אסור משום עובדיה דחול כמבואר בסי' תקד סעי' א : (ז) יא. : (ח) יד : (ט) יב: וירושל' פ"א הל"ו ושבת פ"ז הל"ב : (*ט) עי' שו"ע סי' שיט סעיף ו ובביאורי הגר"א שם ס"ק י"ב ועי' רשב"א והיינו בשינוי ושם מביא התוספתא כנו"י : (י) עי' ר"ן פ"ק ועי' ירושלמי שבת פ"ז הל"ב : (כ) יד: ועי' ירושל' שבת פ"ז הל"ת. וכאן פרק א הלכה י : (ל) שם וירושל' פא"ה ועי' ירושלמי שבת פ"ז ה"ב כח : (מ) טו. : (נ) עי' יד. וירושלמי ספ"א הי"א : (ס) (ובגמרא הגיר' תריסין) : (ע) עי' ירושלמי פ"א הלכה יא ופ"ד הל"א : (א) טז: וירושלמי פ"ב הל"א: (ב) עירובין פא. : (ג) טז: וירושל' פ"ב הל"א ועיין נדרים רפ"ו: (ד) עי' רא"ש פ"ב סי' יא יז: וירושל' פ"ב הל"א : (ה) יז : (ו) עי' עירובין סו תוס' ד"ה יפה : (*ו) עיין מ"א סי' שו ס"ק טו : (ז) טז: וירושל' פ"ב הל"א : (ח) עי' סמג לאוין הל' י"ט : (*ח) עיין שו"ע סי' תקכז סעיף ב דסגי בתבשיל לבד כמבואר כאן : (ט) יז. וירושל' פ"ב הל"א ע"ש בשם רבי חייא : (*ט) עיין שו"ע שם סעיף כ : (י) יז: ועי' ירושלמי שם : (כ) יז: וירושל' פ"ב הל"א ותלה פ"א : (ל) שם ושם ותלה ספ"ה : (מ) כא. : (נ) עי' ירושלמי פ"א הלכה י"א ופ"ד הל"א : (ס) עי' יז ויט. וירושלמי פ"ב הל"ג : (ע) יט. ושם: (פ) יח: ושם : (צ) שם. וירושל' פ"ב הל"ב ושבת פ"ב הל"ז : (ק) שם וירושלמי שם ושם : (ר) שם : (*ר) עי' מגיד משנה פ"ד מהל' יו"ט הלכה ח י ושו"ע הלכות שבת סי' שכג ס"ז בהגהה :

מנחת בכורים

מדגן שנתמרח וה"א למדה ביו"ט : אחרים אומרים . ס"ל כר"י ואיכא בינייהו לטפול המתנות שמאתמול עם המתנות שהורמו מהיום לר"י טופלין לכ"ע ולאחרים ב"ש אסרי גם לטפול : יא ומותר להפריש . אף מהטמאה דאף דחלה טמאה לא חזיא לאכילה מניחה לאחר יו"ט ושורפה כיון דתקון העיסה הוא : שכח להפריש . והיה אפשר לעשות מאתמול (ע' א') עי' רמב"ן במלחמות מ"ש בתוספתא זו: יב שהתבלין נידוכין במדוך של עץ . בגמרא גרסינן כדרכן והיינו אף במדוך של אבן דלא בעי שינוי בתבלין או משום דלא ידע מאתמול דבעי תבלין דאין כל הקדירות צריכות תבלין אי משום דתבלין מפיג טעמן וא"א לעשות מאתמול : ומלח נדוכה עמהן. בלא שינוי כיון דנידוכין ביחד: בפך של חרס. ידוכנו : ובעץ הפרור. או בעץ הפרור כף גדולה: לצלי. ועוד דוקא לצלי דהיינו דבר מועט אבל לא לקדרה: וב"ה אומרים לכל דבר. אף לקדרה ולא בעי שינוי ג"כ (ובגמרא הגירסא בכל דבר ומקשינן בכ"ד ס"ד כלומר אף בדבר שאינו ניטל בשבת ומתרצינן אימא לכל דבר וכאן הוא לפי מסקנת הגמרא ועי' יבמות בפ"א הל"ג כש"ג ע"ש) : ולא מדוכה אצלן . דלמא מימלך והוה טלטול שלא לצורך: יג טיסני. לחלק החיטים לארבעה חלקים והוא טרחא גדולה ונאסר ביו"ט : ואין כותשין . מה טעם אין עושין טיסני משום דאין כותשין במכתשת ואף מכתשת קטנה נאסר ·אף דהוה כלאחר יד במקום דאיכא עבדי דמזלזלי וכשנתיר בקטנה אתו למשרי בגדולה ואביי מוקים לה בתרתי אין עושין טיסני כל עיקר משום טרחא ואין כותשין דייסא וס"ד במכתשת גדולה והלכה כרבא דבמקום דאיכא עבדי אסור אף בקטנה ואין כותשין מיירי בשבת כמ"ש הה"מ פ' כ"א ה"כ : אין מרסקין . בשבת מחתכין משום טוחן ובמניה ולא לאכול מיד אבל לאכול מיד מותר : ביד של סכין . דהוי שינוי : מלילות של חטין . שמוללן בידיו כשהן רכים : מיד ליד . גרסינן וכן הגיה הגר"א שלא כדרך חול : קנון . כלי שראשו א' רחב וצד השני כעין מרזב קצר ונותן החטים בצד הרחב והאוכל נופל דרך הקצר והפסולת נשאר במקומו : תמחוי . קערה גדולה : ה"ג בגמרא מנפח על יד ואוכל אפילו בקנון וכו' וכנוסחת הגר"א : המולל . מלילות בשבת . נ"ב לא כלל לכן בנוסחת הגר"א ליתא : יד מרובה על האוכלין . שטרחא הוא יותר לבור הפסולת מן האוכל מלבור האוכל מהפסולת : בורר האוכל . וממעט בטרחא אבל אי מרובה ממש בעל האוכל להפסולת והוה כבורר פסולת ואסור אפילו בטלטול : ושולה . שופך המים עם האוכל שלמעלה והצרורות יורדין למטה . ובגמרא גרסינן ונמצא האוכל למטה והפסולת למעלה ומוקמינן לה בקש שדרך לצוף למעלה וכן נ"ל ג"כ דדרך הצרורות לצוף למעלה וכן הוא בנוסחת הגר"א ולא גרס צרורות כלל (וכן הוא בגמרא) : טו מתיר בשחור . להוליכו ביו"ט לחבירו דכל מידי דחזי לתשמיש ביום טוב מותר להוליך מא' לחבירו ולשלחו למתנה ושחור חזי להלביש : ואוסר בלבן . לשלחו : בילת הגיר . גיר הוא מין קרקע המשחיר בילת כל דבר עב הנילוש קרוי בילת והא דמתיר בשחור היינו כשדרך עשייתו מהפכין העור צד הבשר למטה וצד החוץ למעלה וכשמשחירו א"צ שום תיקון אבל כשצד הבשר למעלה אינו חלק ואף שחור צריך אומן לצחצחו ולהחליקו וליפותו ובזה מיירי רבי יוסי דאוסר בשחור ולא פליגי והכי מוקמינן בגמרא (וא"א להפך הגירסא ולגרוס כדברי ר' יוסי מוליכין לבן ולא מנעול שחור דמאן מפיס דמנעל לבן א"צ תיקון כיון דמיירי בצד הבשר למעלה א"כ מה לי מנעל לבנאו שחור ועיין בגמרא) : עססיות . מין מאכל מחטין וכן לודיות ממין זה ובגמרא הגירסא חטין לעשות מהן לודיות שעורים ליתן לפני בהמתו עדשים לעשות מהן רסיסין :

פרק ב א לא בחצירות . שיתוף הרשה חצירות להתיר טלטול לבתים הרבה אשר פתוחין להם שלא יאסרו זה על זה : ולא בתחומין . דנראה כמתקן דבר : בחצירות . לפי שיו"ט מותר בהוצאה ואינו מוסיף היתר: אבל לא בתחומין. שאתה מוסיף היתר דבר האסור היום והוה תיקון וכן הוא בגמרא בהדיא וכנוסחת הגר"א מפני שאתה אוסר בדבר האסור לו (תחומין) וא"א אוסרו (בשבת מחמת מניעת העירוב) דבר המותר לו (ביו"ט היינו חצירות וכדפרישנא) : לשבת . לצורך ע"ש הצריך בשבת : ותבשיל ליו"ט . לעירוב תבשילין להתיר לבשל מיו"ט לשבת דבלא עירוב אסור לבשל מיו"ט לשבת אלא מבשל מעיו"ט וסומך עליו לגמור בשולו ביו"ט אבל בפת אין מערבין ע"ת דמידי דמלפת בעינן ופת לא מלפתא וטהגין לעשות פת ותבשיל אבל התבשיל עיקר : קוליים . מין דג דנגמור בשולו בעירוי חמין עליו : ב מבעו"י . אחר שגמר בשולו לשבת : ותחילתו . בשעה שסומך על העירוב : וסופו . בשנאכל העירוב ביו"ט קודם גמר בישול לשבת : אין לו שיעור . לגדלותו כשהוא יותר מכזית אבל כזית בעינן בין בתחלה בין בסוף : רשאין בני מבוי גרסינן : לו . לאותו שהתבשיל כיון שהן שותפין בו : ולא עירב . עירוב תבשילין : לעשות לו . בשמקנה להם קמחו וכל צרכי שבת דהוא נאסר וקמחו נאסר וצריך להקנות : את הנר . נר אחד מותר להדליק אף בלא עירוב : ג שהן שני תבשילין . שצריך בעירוב תבשילין שני תבשילין ולא סגי בתבשיל א' : תבשיל א' . זה אינו אלא תבשיל א' וצריך עוד תבשיל : שני תבשילין. דג וביצה הן שני תבשילין וסגי בזה ובמשנה מבואר דפליגי ב"ש וב"ה אי בעינן כלל ב' תבשילין ודלא כרשב"א הוא (דף י"ז ב') והגר"א גרס מודים על שני תבשילין שצריך וכן הוא בגמרא : קפלוט . מין ירק ביצה מבושלת בפ"ע ולא נגלה עם הדג דהוה תבשיל מיוחד (ירושלמי פרק ב' הל' א') : דבר מועט . דבחד טרחא מתבשל הכל : אינו אופה אלא כדי צרכו . ליו"ט דכל פת ופת בעי תיקון ורדיה בפ"ע : הפת יפה . נאפה בטוב ושום כל הפת צורך להפת שנאפה ביו"ט : ד ולא לכלבים . דכתיב הוא לבדו יעשה לכם מיעט דוקא לכם : בלשת . חיל גדול של גדודי נכרים שמחפשין וכולשין לשלול שלל ולכן נקראו בלשת : יצהיבו . הוא פנים שוחקות ולא רצה לומר דבר רע עליהם אמר בלשון סגי נהור : עגל . וטרפה היא דאי בעי למיכלה לא מצי אכיל : וסכנום. סיכה של שמן : שכרך . שכר מצוה שהצלת את בני העיר : בהפסדך . הפסד עבירה שבשלת ביום טוב לנכרים : ולא לאכילת כלבים . ושמעון התימני סבר כר"ע דס"ל בגמרא דנפש אפילו בהמה הוא כדכתיב נפש בהמה ישלמנה וכיון דמזונותן עליו לא אימעיט מלכם : ה ב"ש וב"ה . כנוסחת הגר"א אף דפליגי במשנה וסברי ב"ה דאדם מותר לטבול בשבת וביו"ט מודים בכהן לתרומתו דצריך הערב שמש ולצורך חול הוא טובל : אבל מטביל מגב לגב · כשהטביל כליו הטמאים לשם טהרת שמן ואחר כך רוצה לעשות גת ליין א"צ טבילה א"כ כשמטביל עוד הפעם לא הוה תקון ומודו ב"ה דהרי וכן מחבורה לחבורה לעשות גתו בטהרת כלים שעשאן והטבילן ע"ג : וכדו ע"ג גתו . גרסינן בגמרא וכן בנוסחת הגר"א וכד היינו נמי לשמן : טובל . מותר להטביל ביום טוב ובנוסחת הגר"א ליתא : רצה לעשות . גרסינן וכן הוא בהגר"א : מטביל . מותר להטביל ביו"ט : אין מטבילין את הכלי ע"ג מימיו ביו"ט גרסינן וכן הוא בגמרא וכן הגיה הגר"א והיינו שאין מטהרין כלי טמא בהערמה שמשיק בכן מים טמאים ומטהרן למי המקוה ונטהר דמים מהני בהו השקה בתורת זריעה כמבואר בפסחים (ל"ד ב') אבל השקה לחוד מותר ביו"ט : בכלי אבן . שאינו טמא ורק לעשות השקה מכוון אסור בשבת : וחכ"א מטבילין כלי ע"ג מימיו וכו' גרסינן וכנוסחת הגר"א : אבל לא להטבילן . עם הכלי טמא ופליגי בהשקה בשבת דלרבי אסור ולרבנן שרי וכן פליגי בטבילת כלי על גבי מימיו ביום טוב דלרבי אסור ולרבנן שרי ומתניתין דתני בפרק ב' ושוין שמשיקין אבל לא מטבילין אי מיירי ביו"ט אתיא כרבנן ואי מיירי בשבת אתיא כרבי ולרבנן דלרבי השקה בשבת מיתסר : ביו"ט . בגמרא מוכח דלא גרסינן לה דאמת מפרשינן כך וכן הגיה הגר"א (ועי' רש"י שם) : ו שנטמאו . בערב יום טוב : באב הטומאה . טומאה דאורייתא : ביום טוב . דהוה תקון גברא וה"ל לעשותו מאתמול : בולד הטומאה מטבילין אותו בשבת . גרסינן וא"צ ל ביום טוב (בנוסחת הגר"א וכן בגמרא) והיינו בטומאה דרבנן דלא הוה תקון כ"כ וי"מ באב הטומאה דבעי הערב שמש אפילו נטמא ביו"ט אינו מטביל דלצורך חול הוא ובולד הטומאה מטביל דלא בעי הערב שמש : או קיתון . טמא וחושב עליהן לכוונת טבילה דטבילה בעי כוונה ובירושלמי פליג אי מיירי בכלי שנטמא באב הטומאה דבהערמה מותר אי מיירי בולד הטומאה ובעי הערמה (עי' ירושלמי ספ"ב דשבת ופ"ב דמכילתין הל"ב ע"ש בשיורי קרבן) : וטובל אדם כדרכו · בלא הערמה :

כדרכו מטומאה חמורה וצ"ל מטומאה קלה : ז (ש) אין משתתפין בחמין שהוחמו ביו"ט וצ"ל בשבת אבל (לד) [מרחיץ] הוא פניו (לה) [וידיו] בחמין שהוחמו מע"ש בשבת וצ"ל בחמין שהוחמו מעיו"ט ביו"ט רשב"ג אומר (ת) מרגלין שהסיקה מעיו"ט מטייל בה ביו"ט לא הסיקה מעיו"ט לא יטייל בה ביו"ט [אבל מרגלין ביו"ט (א) ואין מרגלין בחול בבכור ובפסולי המוקדשין (ב) (לו) ועושין] כל צרכי מילה (ג) דברים שאין עושין [לה] בשבת עושין [לה] ביו"ט שוחקין [לה] כמון וטורפין [לה] יין ושמן רשב"ג אומר ובלבד שלא יקרע [לה] סמרטוטין בתחלה (לז) : ח של בית ר"ג לא היו זוקפין את המנורה (לח) [בלילי יו"ט] (ד) ומעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסובין ברומי ונפלה מנורה בלילי יו"ט ועמד רבי עקיבא וזקפה אמר ליה רבן גמליאל עקיבא מה לך (לט) [שאתה] מכניס ראשך בין המחלוקת אמר לו (מ) [הרי למדתנו] אחרי רבים להטות אף על פי שאתה אוסר והן מתירין הלכה כדברי המרובין רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל (ה) מטלטלין את המנורה ביום טוב אבל אין זוקפין אותה : ט של בית רבן גמליאל היו (ו)[א] מכבדין בין המטות אמר רבי אלעזר בן רבי צדוק פעמים הרבה אכלנו בבית רבן גמליאל ולא ראינו שהן מכבדין בין המטות אלא מדיחין היו פורסין מערב יום טוב כשאורחין נכנסין מסלקין אותן אמר לו רבי אם כן (מא) בשבת מותר לעשות כן : י (ז) של בית רבן גמליאל היו מכניסין את המוגמר במגופה אמר רבי אלעזר בר רבי צדוק פעמים הרבה אכלנו בבית רבן גמליאל ולא (מב) [ראיתים] שהיו מכניסין את המוגמר במגופה אלא ערדסקאות (מג) [היו מעשנין בערב יום טוב כשאורחין נכנסין היו פותחין אותן] אמרו לו אם כן אף בשבת מותר לעשות כן : יא (ח) איזהו גדי מקולס כולו צלי ראשו וכרעיו וקרבו בישל (מד) [ממנו] כל שהוא שלק (מה) [ממנו] כל שהוא אין זה גדי מקולס (ט) עושין גדי מקולס ביו"ט הראשון וביו"ט האחרון של (מו) ג) [החג] עגל מקולס (מז) ד) [ביום טוב] הראשון של פסח אבל לא גדי מקולס אמר רבי יוסי (י) תודוס איש רומי הנהיג [את בני רומי] ליקח טלאים בלילי פסחים (מח) מקולסין אמרו לו אף הוא קרוב להאכיל קדשים בחוץ מפני שקורין אותן פסחים : יב של בית רבן גמליאל (כ) היו שוחקין את הפלפלין ברחיים שלהן אמר רבי אלעזר בר צדוק פעם אחת היה אבא מיסב לפני רבן גמליאל והביאו לפניו אנגרין (מט) [ואפסנרות] ועליהן פלפלין שחוקות ומשך אבא את ידו מהן אמרו לו ה) אל תחוש להן מערב יו"ט הן שחוקות (ל) איזהו קירוד אלון קטנים שעושין חבורה קרצוף [אלו הן] גדולים שאין עושין חבורה רבי שמעון אומר (מ) גורר אדם מטה כסא וספסל (נ) [קתדרא] אצלו בשבת ואין צריך לומר ביום טוב דלת (נא) [הנגררת מחצלת הנגררת וקנקלא הנגרר] פותחין ונועלין בהם בשבת וצ"ל ביו"ט :

פרק ג

א (א) ביברין של חיה (ב) [ושל עופות] ושל דגים אין ו) צדין מהם ביו"ט ואין נותנין לפניהן מזונות (ג) אבל צדין מהן מעיו"ט ונותנין לפניהם מזונות רשב"ג אומר (ד) לא כל הביברין שוין זה הכלל מחוסר צידה אסור שאין מחוסר צידה מותר : ב (ה) שוחטין מן הנגרין (ג) אבל לא מן המצודות ולא מן המכמורות רבי שמעון בן אלעזר אומר כל שפרסוהו מעיו"ט ובא ומצאו מקולקל (ג) [מותר הדבר ידוע שניצודו מעיו"ט מצא כמות שהיה אסור (ד) הדבר ידוע שניצודו ביו"ט] : ג אותו (ה) [ואת בנו שנפל] לבור רבי אליעזר אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו (ו) והשני עושה לו פרנסה במקומו (ז) [בשביל] שלא ימות רבי יהושע אומר (ז) מעלה את (*ו) הראשון על מנת לשוחטו ואין שוחטו ומערים ומעלה את השני [על מנת לשחוט] רצה לשחוט רצה שלא לשחוט אחד מהן הרשות בידו : ד (י) בכור שנפל לבור רבי שמעון אומר אע"פ שמומו ניכר מערב יום טוב ולא התירו מומחה אין שוחטין אותו ביום טוב (ח) לפי שאינו מן המוכן (ט) עושין (*ט) פרנסה לנחיל של דבורים (ה) [בשביל שלא יברחו] (ו) אבל אין צדין אותן בתחלה (ו) כיצד (כ) אין נמנין על הבהמה בתחלה ביום טוב אלא יאמר (מ) [לו] הריני עמך בסלע הריני עמך בב' אלא אומר לו הריני עמך למחצה ולשליש ולרביע והחכמים אומרים (ט) אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר אבל שוקל (ט) ומניח (ס) ואם היה טבח אומן אל ישקול בידו מפני שידו משקל אבל י) חותך בכלי ונותן לזה ולזה : ה (ז) הולך (יא) אדם אצל טבח הרגיל אצלו ואומר לו תן לי (יא) [יד] או ירך אחת אצל נחתום הרגיל (יב) ואומר לו תן לי ככר אחד או גלוסקא אחת אצל פטם הרגיל אצלו ואומר לו תן לי (יג) גוזל אחד [או תרנגולת אחת] (ה) אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי (יד) חמשים אגוזין עשרה (טו) [ביצים עשרים רמונין] ובלבד שלא (טז) [יאמר לו סכום] (פ) [מקח רשב"א אומר ובלבד שלא (יז) [יאמר לו סכום] (ג) מנין] : ו (ל) לא יתן אדם לפני בניו ולפני בהמתו לא במדה ולא במשקל ולא במנין אבל קודח בסאה או בתרקב ונותן לפני בהמתו קודח (יח) [במניקות] ונותן לפני בניו (ס) ובלבד שלא יתכוין לכך אמרו עליו על רבי אלעזר בר צדוק ועל אבא שאול בן בטנית (צ) שהיו חנונים בירושלים כל ימי חייהם והיו ממלאין מדותיהם מערב יום טוב ונותנין ללקוחות ביום טוב רבי חנניא בן ח) אנטיגנוס אומר (ק) אף בחולו של מועד עושין כן מפני ביטול בית המדרש וחכמים אומרים אף בחול עושין כן מפני מצוי המדות אף הוא כינס ג' מאות (יט) [כדי שמן

הגהות הגר"א (לד) רוחץ : (לה) ידיו ורגליו : (לו) עושין : (לז) מרגילין ביו"ט ואין מרגילין בחול בבכור ובפסולי המוקדשין : (לח) ביו"ט : (לט) אתה : (מ) למדתנו רבינו : (מא) באין ונכנסין מסלק את הסריגין ונמצא הבית מתכבד מאליו : (מב) ראינו : (מג) של ברזל היו מביאין ומעשנין אותן מעיו"ט ופוקקין נקביהן וכשאורחים נכנסין פותחין את נקביהם ונמצא הבית מתגמר מאליו : (מד) הימנו : (מס) חימנו : (מו) חג : (מז) ביום : (מח) ולעשותן : (מט) ואכסגרון : (נ) וקתדרא : (נא) הנגררת ומחצלת הנגרר וקנקלא הנגרר : (א) ועופות : (ב) ביו"ט : (ג) בידוע שמעיו"ט נצידו ומותרין בא ומצאן כמות שהוא הדבר ידוע שביו"ט נצודו אסורין : (ד) ובנו שנפלו : (ה) ושוחטו : (ו) כדי : (ז) ביו"ט : (ח) אדם לחבירו : (ט) בידו : (י) רועה הרגיל אצלו ואומר לו תן לי גדי א' או טלה א' : (יא) כף אחת : (יב) אצלו : (יג) תור א' או : (יד) עשרים ביצים או : (טו) אפרסקין חמשה רמונים ואתרוג אחד : (טז) יזכור לו שם : (יז) יזכור לו שם : (יח) במינקתו : (יט) ג' מאות גרבי יין מברורי המדות וחביריו כנסו ג' מאות גרבי שמן ממצוי המדות והביאו לפני הגזברים בירושלים אמרו להם אי :

אור הגנוז
פ"ב [א] זוקפים בין המטות ביו"ם : פ"ג [א] מנין : [ב] ממכר :

נוסחאות כ"י
א) יוצא : ב) אף : ג) בפסח : ד) בליל : ה) רבן גמליאל : ו) מסתפקין : ז) קופץ : ח) עקביא :

חסדי דוד
טעם זה וסובר דאסור : אין מרגילין ביו"ט וכו' כצ"ל והכי איתא בבכורות דף ל"ג וע"ש הפי' ברש"י והטעם דאסור מפרש שם בגמ' דהוה טרחא יתירה שלא לצורך יו"ט וה"נ אין עושין כן לא בבכור אפי' בעל מום ולא בפה"מ אפי' אחר שנפדו ונשחטו גם בחול וכדמפרש שם טעמא בגמ' אמנם דעת הרמב"ם ספ"ק מהל' בכורות דבבכור שרי וכך מתניתא ב"ש היא ע"ש :

פרק ג ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים כו' . בגמ' דף כ"ד על מתני' דקתני אין צדין דגים כו' אבל צדין חיה ועוף וכו' מקשי מהך מתניתא ומסיק הא בביבר גדול והא בביבר קטן ומדמוקי מתניתין בביבר קטן ואפ"ה קתני בדגים דאין צדין משמע דבדגים ליכא שריותא כלל ואפי' בביברין קטנים אסור וכדעת הראב"ד בהשגות פ"ב ע"ש הטעם . אבל ממתניתא דהכא דכייל חיה עופות ודגים בחדא ואפ"ה קתני בסיפא אבל צדין מהן מעיו"ט יש ראיה לדעת הרמב"ם . דהא ע"כ לא בהא לאשמעינן דמותר לצוד מעיו"ט דזה הוא מלתא דפשיטא וע"כ יתפרש אבל צדין מהן ביו"ט כל שהן ניצודין קצת מעיו"ט כגון שהיו בביבר קטן . שאינם מחוסרין צידה . ומתני' דמחלק בין דגים ובין חיה ועוף גם בביבר קטן מוכרחין לתרץ משום דגם בביבר קטן יש לפעמים חילוק בין דגים לבין חיה ועוף וכגון אם יש חורין וסדקין בביבר קטן דבדגים מקרי עדיין מחוסר צידה דמשתמטי ובחיה ובעוף ליכא והרמב"ם דמתיר בדגים בביבר קטן זהו בדליכא בביבר חורין וסדקין . וכן מטין דבריו ממה שמחלק חיה ועוף מדגים ולא כללם יחד משום דיש חילוק ביניהם באיזה ביבר קטן מותר לצוד גם דגים וכמ"ש : הולך אדם אצל טבח כו' . עי' בגמ' דף כ"ט וכתוס' שם שהביאו התוספתא זו ומדבריהם מוכח שלפנינו דברי התוספתא משובשים שמה וכצ"ל בדברי ת"ק צ"ל סכום מנין ובדברי רשב"א סכום מקח : לא יתן אדם כו' אמרו עליו על ר' אליעזר בר צדוק ועל אבא שאול בן בטנית כו' . כל זה שם בגמ' אלא שיש הפרש בלשון קצת והתם לא פירש מי היה חבירו של אבא שאול בן בטנית וכאן מפרש דהוא ראב"צ וכן במתני'

מצפה שמואל
(ש) שבת לט: ומ. ועי' ירושל' פ"ב הל"א ושבת פ"ג הל"ג : (ת) בכורות לג. וירושל' פ"ג שם ה"ו ושם הגי' אין מרגילין ביו"ט: (א) שבת קלג: (ב) שם קלד: ועי' ירושלמי פ"ה הל"ב וירושלמי מגילה פ"א הל"ו : (ג) שבת קלג: (ד) כה: וירושלמי פ"ב הל"ו וע"ש : (ה) עי' ירושלמי שם ועי' תוס' כב ד"ה וב"ה ועי' ירושלמי שבת פ"ג הל"ג : (ו) כב: וירושלמי פ"ב הל"ז : (ז) שם ושם : (ח) שם ופסחים עד ירושלמי שם ושם פ"ז הל"א : (ט) ירושלמי פ"ז הל"ז : (י) כג. וירושלמי שם ופסחים שם ומ"ק פ"ג הל"א : (כ) כג. וירושלמי שם הל"ח שבת פ"ז הל"ב ע"ש : (ל) כג: וירושלמי שם : (מ) כג: וירושלמי פ"ב הל"ט ושבת פ"ב הל"ג והל"ז ופ"ה הל"א וכלאים פ"ב ד: (א) כד. ועי' ירושלמי ספ"ג ושבת פי"ג הל"ה והל"ז : (ב) עי' תוס' רפ"ג ד"ה ואין נותנין ומכאן ראיה לדבריהם דתלי צידה במזונות ולכן בעיו"ט שרי ועי' ירושל' שבת פי"ג הל"ז : (ג) כד. וירושלמי שם ושבת שם : (ד) ירושלמי שם ה"א ובבלי כד: ושבת פי"ג הל"ה : (ה) שם ושם הל"ב וירושלמי שבת פ"א הל"ז וכאן פ"א הל"א : (ו) לז. ועי' ירושלמי פ"ג הל"ד ופסחים פ"ג הלכה ג. : (*ו) עי' מיי' פ"ב מהל' יו"ט הל"ד ועי' במ"מ ובשו"ע סי' תצ"ח ס"י ובמג"א ס"ק כ : (ז) כו: ועי' שבת מו : (ח) עי' שבת מז: ותוס' שם: (ט) שם קנה: (*ט) עי' או"ח סי' שכד סעיף יז : (י) עי' לו: וירושלמי פרק ה' הל"ה : (כ) כז. ועי' שבת קמח: וירושלמי פ"ג הל"ו : (ל) כח. : (מ) עי' ברא"ש פ"ג סי' יט ועי' כח וירושל' פ"ג הל"ז : (נ) כט : (*נ) עי' סי' ת"ק סעי' ב : (ס) כט. (ותוס' שם ד"ה שלא): (ע) כט. : (פ) עי' ירושלמי שבת פ"ז הל"ב כט. : (צ) שם ו. וירושלמי שם הל"ח : (ק) כט. :

מנחת בכורים
טומאה חמורה · דנראה כמקל : ז ביו"ט · דאינו שוה לכל נפש · (ירושלמי פ"ב הל"ה ובבלי שבת דף ל"ט ודף מ' ע"ש בר"ן) : מטייל בה ביו"ט · לצורך זיעה ואף דזיעה נאסרה בשבת מ"מ בכה"ג דהסיקו מעיו"ט שרו : לא הסיקה מעיו"ט · אלא ביו"ט אסור לטייל בה : אבל לא גרסי' · והגר"א לא גרס כל בבא זו עד קמן וגרסינן מרגילין ביו"ט ולא גרסינן אבל : מרגילין · הפשט העור עם הרגל ביחד שלם לעשות העור מפתים או למוכרי דבש ושמן לתת בתוך העור של כבשים שלימים : ביו"ט · אף דאפושי טרחא הוא שרי בגמרא גרסינן (בכורות ל"ג) אין מרגילין ביו"ט : ואין מרגילין בבכור · אף בעל מום שחוט דסבירא ליה האי תנא דאיש בו קדושה כמו בבכור תם ואיכא הפסד קדשים דכשהם על העור שיהיה שלם אינו מקפיד בבשר וחותך קצת הבשר שירא שיתקוף העור ולא קיי"ל הכי אלא הבכור בעל מום שרי להרגיל : ולא בפסולי המוקדשין · בקדשים שנפל בהם מום קבוע ונפדו וס"ל דאף לאחר שחיטה קדיש : שוחקין לה · כמין סממנים למרפאת מכת המילה ובשבת אין שוחקין כמבואר במשנה פי"ט דשבת : וטורפין יין ושמן לרפואה · ובשבת אין טורפין יין ושמן כמבואר שם : סמרטוטין · המניחין על המכה שלא ישרט בשרו : בתחילה · לקרוע היום אלא נותן הקרועין מאתמול דכל מידי דלאו מאכל הוא לא התירו ביו"ט דאוכל נפש הותר ולא שאר מלאכות : ח זוקפין · להעמיד המנורה של חוליות ולתקנה התיכה אל התיכה שהיה נוהג כב"ש דסברי יש בנין וסתירה בכלים : ונפלה · נתפרקה מחוליותיה : וכן · תלמידי הלל המתירין והכי קיי"ל : מטלטלין · וטלטול בלבד מותר ולא זקיפה ולא גזרינן שמא מתוך הטלטול יתפרק ויקימנה ובונה ביו"ט וכה"ג בשבת אסור אף בטלטול כמבואר בשבת (מ"ו א') : ט בין המטות · מקום הפרורין הנופלים מהמאכל שאוכלין שם בגמרא הגירסא בית המטות : המוגמר · לבונה ע"ג גחלים להריח דהוה דבר השוה לכל נפש ובכלל כיתר אוכל נפש הוא : י ערדיסקאות · כלי של ברזל מנוקב וממלאין בתוכה עשן הלבונה מעיו"ט ופוקקין הנקבים וביו"ט פותחין שעשן יוצא ומריח : יא גדי מקולס · פליגי במשנה דלר"ג מותר לעשות גדי מקולס בלילי פסחים וחכמים אוסרין דנראה כעין קרבן פסח ואוכל קדשים בחוץ : שלק · בישול יותר מדאי : אין זה גדי מקולס · דבישול אסור בפסח וא"כ זה לא נעשה כדין פסח דאינו שלם בגליה (ירושלמי פ"ג הל"ז) : ביו"ט הראשון · של חג : ביו"ט האחרון · אף של פסח דאינו זמן פסח ולא אתי למיטעי ושל חג אריכא קאי ביו"ט ראשון (כ"מ בירושל' פ"ב הל"ז) : עגל מקולס · דאין פסח בא ממנו : מפני שקורין אותן פסחים · והפסח בא מן הטלאים ונראה כפסח : יב שוחקין הפלפלין · ביו"ט : ברחיים שלהן · המיוחד לפלפלין כעין אותן שלנו : אניגרון · מיא דסילקי : אכסיגרון · בנוסחת הגר"א מיא דכולהו סילקי ובירושלמי ליתא זה ולפי הנוסחא דהכא הוא יין מר כמבואר במסכת ע"ז (ל' ע"א) : מעיו"ט הן שחוקות · ולא רצה להתיר אף שכבר נשחק והוה כשוגג מ"מ לא אבל דלא יאמרו דמותר הוא ולא ידעי הכל דשוגג הוא ויאמרו דע"פ ר"ג נעשה ויצא הדבר בהיתר : קירוד · המבואר במשנה דס"ל לר"י דאין מקרדין : קטנים : מסרק בשינים קטנים שהן עושין חבורה : קירצוף · דאר"י במשנה דמקרצפין : בשבת · אף דכובש הקרקע ומכבד האדמה מתחתיתו דבר שאין מתכוין הוא ושרי : וקנקלין · יריעה פרוסה לפני החדר ועל שם החדר שנקרא בלשון יון קנקל (ערוך בערך קנקיל) : הנגררת · אף שתופר בארץ ושייכא נהך דלעיל ועוד קמ"ל דאין בזה משום בנין וסתירה כיון דמחובר אף שנגרר מותר :

פרק ג א ביברין של חיה . קרפיפות מוקפין גדר סביב וכונסין לתוכן חיות הבר ויולדות ומגדלות שם : ושל עופות · לפור דרור שאינה מקבלת מרות ודרה בבית כבשדה : ושל דגים · הן בריכות של מים : אין צדין · בחיה אין צדין כגון בביבר גדול דאף שהוא בתוך הביבר אינו ניצוד במהרה והצד מתוכו הוא כצד ביו"ט וביבר גדול היינו כל היכא דרהיט אבתריה ולא מטי לה בחד שחיא בפ"א שהוא שוחה עליו לתפסו ונשמט ממנו א"נ כל היכא דאיתא ליה זוית זויות ליכנס לתוכו ולהחבא זהו ביבר גדול א"נ כל היכא דנפלי טולא דכתלי אהדדי (כלומר שהצל מכותל זה ומכותל שכנגד השני המה ביחד מחמת שהביבר קטן) זהו ביבר קטן ומשנה דתנא דצדין חיה ועוף מן הביברין מיירי בביבר קטן וכן בעוף מיירי בעוף דמקבלת מרות כגון שאר עופות אבל בדגים מבואר במשנה ג"כ דאין צדין : ואין נותנין לפניהם מזונות · דכל היכא דצידה אסורה אסור ליתן לפניהם מזונות שמא יצוד ביו"ט : לא כל הביברין · דיש חילוק בין ביבר קטן לגדול ומילתא דת"ק מפרש : מחוסר צידה · שצריך לבקש תחבולות לתפסו כמו שפירשנו לעיל : ב שוחטין · החיות : מן הנגרים · ביברין שניצודין שם מעיו"ט דמוכן הוא ואינו מחוסר צידה וע"ש שעושין שם נגרי מים הנקרא אריאין קרי לה ניגרין : מכמורות · מין מצודה דספק ניצוד היום הוא ואינו מן המוכן וספק צידה אסור : שפרסוהו · פרש המצודה מעיו"ט וארוכה היא וכשהיה טפלת ברחש האחד מתוך דוחקה לצאת המצודה ניתק ממקומו ומכירין ברחש האחד שהיה ברחש האחר : מקולקל מעיו"ט · סימן הוא שניצוד בעיו"ט ומותר : מצאו כמות שהיה · כלומר דלא מצאן מקולקלי מעיו"ט אלא ספק נעשה כמו שמצאן כמות שהיה וכודאי לא ניצודו דאסור ולפ"ז לא קשיא הדיוקים אהדדי מרישא לסיפא דברישא משמע דספק אסור והכי קי"ל (דף כ"ה א') : ג אותו ואת בנו · דאינם ראוין שניהם ביום אחד וא"א להעלותן ביו"ט דהוה טרחא שלא לצורך אוכל נפש ביו"ט : פרנסה · מזונות נותן לו : במקומו · בבור ולא יעלהו : רצה לשחוט · בין שרצה לשחוט בין שלא לשחוט אף אחד מהם הרשות בידו דהערמה משרי שרי : ד בכור שנפל לבור · אפילו בעל מום רק שלא הראה מומו לחכם בעיו"ט כדאמר לקמן : אין שוחטין אותו · דאין רואין מומין ביו"ט דהוה כדן את הדין ולכן ל"מ דאין מעלין אותו מן הבור אלא אפילו עבר והסקיה אין שוחטין אותו ואפילו בקרו החכם בדיעבד לא הוה מבוקר ור"י פליג עליה במשנה וס"ל דאם היה המום קבוע מעיו"ט שוחטין ביו"ט דרואין מומין ביו"ט וכיון דרואין מומין ביו"ט מתחילה ראוי היה ואין כאן מוקצה : פרנסה · מזונות : לנחיל של דבורים · כוורת שהדבורים יושבים בתוכו : שלא יברחו · למ"א דדרך נחיל לפעמים לעקור ממקום זה ולילך להתישב באילן אחר ואין בזה מחשש איסור צידה והכנה · ובשבת (קנ"ה) מסקינן דאין נותנים לפניהם מזונות דאין מזונותן עליך וכן הלכה : בתחילה · לכתחילה להכניסן לכוורת ולפרוס עליהן מחצלת שלא יברחו וכדומה לזה : כיצד · הא דמבואר במשנה דאין נמנים : הריני עמך. חלק בפרתך בעד סלע שפוסק דמים ביו"ט זה אסור משום מקח וממכר דנאסר בשבת וביו"ט בספר עזרא (נחמיה י"ג) : למחצה · חלק מחצה וכשרוצה לידע כמה הוא שוה מעמיד בהמה אחרת שוה לזה ואומר זה כזה ואחר כך משמנים האחרת הנשארת ויודע דמים של הנשחטת ביו"ט וכן משלם : וחכ"א · מבואר במשנה דפליגי אר"י דס"ל שיקח אדם בשר כנגד הכלי או יקופין אף ביום טוב : כל עיקר · אף להניח הבשר במאזנים התלויה בטבעת הקבועה אסור דמחזי כנותן לשקול בה : אבל שוקל בידו ומניח (כהגהת הגר"א) ביד לשער כמה הוא מותר באינו אומן דלא הוה דרך משקל : ואם היה טבח אומן גרסינן · (הגר"א) אומן יודע לכוון כשאוחז הליטרא בידו א' והבשר בידו השניה ואסור : חותך · בכלי ומשער כמה יש בחתיכתו שיודע לשער בלא משקל : ה הולך · ואין בזה חשש מו"מ כיון דאינו פוסק : הרגיל · ומאמין לו בלא פסיקה : סכום מקח · פיסוק דמים דאסור מו"מ גזירה שמא יכתוב : סכום מנין · במקח פשיטא דאסור אלא אף לחשוב כמה אגוזים נתן לו כגון שאומר תן לי יו"ד אגוזים וכבר נתת לי ל' ס"ה מ' אסור ביו"ט ובגמרא הגירסא בדברי ת"ק סכום מדה ובדברי רשב"א סכום מקח (כ"ט ב' ע"ש) : ו לפני בהמתו · דנראה כמודד למכור : קודח · נוטל בסאה מן הכרי שלא בכוונת מדה שאינו נותן בידו לתוך המדה כדרך מדה : במניקות · כלי ששואבין בו משקה מן החבית וי"מ קודר שמשער באומד דעתו אבל אינו ממלא במדה וזהו דמסיים ובלבד שלא יתכוין לכך לשם מדה למוד כמה צריכה אלא באומד דעתו יתן : מעשה · מוזכר במשנה לראיה לדברי ר"י דס"ל דאפילו למלאות בכלי המיוחד למדה ולא למוד אסור ביו"ט וע"ז מביא מאבא שאול שהיה ממלא מעיו"ט וחכמים פליגי במשנה דבכלי המיוחד למדה מותר למלאות : מפני ביטול · העם שעולין ממנו בהלכות הרגל שהעם היו פנויין ממלאכתן בחוש"מ לכן ימלאן בלילה כדי שביום יהיה פנוי להורות לעם את המעשה אשר יעשון ואית דמפרשי מטעם העלאת הרתיחות הנקרא שא"ם והמוכר צריך לשהות מעט עד שיעמדו הרתיחות בכדי שיהיה המדה מלא מהמשקה ובמועד אין פנאי לשהות משום ביטול בה"מ לכן ממלאן בלילה ויש זמן למלאות הכלי משפסק הרתיחות : עושין כן · למלאות מאתמול : מצוי המדות · כשמוכר שמן והיו לו מדות הרבה מביאין הלקוחות כליהן ומודד לאיש ואיש במדה לעצמו ומתמצות והולכות לתוך כליהן אבל כשמודד כפ"א לא שהיה נשאר שמנונית השמן ונדבק בכלי ואינו מתמצה הכל : ה"ג אף הוא כנס ג' מאות גרבי יין מפני ברורי המדות וחבירו כנס ג' מאות גרבי שמן ממצוי המדות וכן הוא טוספתא הגר"א · ברורי המדות הוא הרתיחות שלמעלה כששופך והלקוחות לא רצו לשהות ושופך המשקה עם הרתיחות ומתוך

והבירו שלש מאות כדי יין ממיצוי המדות והעלום לגזברין אמר להם אין]אתם זקוקין לכך אמרו להם (כ) [אין רצונן בהן] אמרו להן הואיל (ר) והחמרתם על עצמכם (כא) [משל צבור הן יעשו בהן צרכי הרבים] : ז אין (ש) נוטלין עצים מן הסוכה אפילו ביום טוב האחרון של חג (כב) (*ש) אם אמר לכשארצה אטול הרי זה מותר אין (ש*) מביאין עצים לא בחבל ולא בקופה ולא במחצלת אבל מביא במטפחת ובחיקו : ח (ת) אמר (כג) רשב"א לא נחלקו ב"ש וב"ה על המכונסין שבקרפף (כד) [שיביאו] ועל המפוזרין שבשדה (כה) [שלא יביאו] על מה נחלקו על המפוזרין שבקרפף ועל (כו) [מכונסין] שבשדה שבית שמאי אומרים לא (כז) [יביאו] וב"ה אומרים (כז) [יביאו אמר רבי נתן לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על מפוזרין שבקרפף ועל מכונסין שבשדה שיביאו על מה נחלקו על המפוזרין שבשדה שבית שמאי אומרים לא יביאו ובית הלל אומרים יביאו] : ט המטה והכסא והספסל וקתדרא ועריסה שנתפרקה (א) וכן קורה שנשברה וכן סואר של קורות [שנשבר] אין מסיקין מהן ביום טוב לפי שאינו מן המוכן (ב) אגוזין (*ב) ושקדין (כח) [שאכל] מערב יום טוב מסיקין בקליפיהן [ג] ביו"ט אגוזין ושקדין עצמן אין מסיקין(כט) [מהן] ביו"ט לפי שאינו מן המוכן (ג) מודים חכמים לרבי מאיר בהותמות (ל) [שבקרקעות שמפקפק ומתירין ומפקיעין אבל לא חותכין ובשבת מפקפקין ומתירין אבל לא מפקיעין ולא חותכין ושבכלים] בשבת [מתיר] ואצ"ל ביו"ט (ד) (*ד) קורע אדם את העור שעל פי (לא) [חבית] של יין ושל מוריים ובלבד שלא יתכוין לעשות זינוק : י (ה) אין (לב) [פותחין] לפסין סתומין ורשב"ג מתיר (לג) אין מכבין (ו) את הבקעת לחום עליה אם בשביל שלא יעשן הבית או בשביל שלא תקדיח [את] התבשיל מותר לא יתן אדם אבן על גבי בקעת כדי לשוברה אבל (*ו) מכניסה בחור ושוברה אין עושין פחמין ביום טוב אפילו לאותו היום (א) אבל (ז) ממתיקין את החרדל בגהלת אין (ח) מנפחים במפוח אבל נופחים (לד) [השפופרת] (ט) אין עושין את השפוד ואין מחדדין אותו אין (י) פוצעין את הקנה לצלות בו מליח אבל פוצעין את האגוז במטפחת ואינו חושש (לה) [משום קריעה] : יא התנור והכירים (לו) [חדשים] (כ) הרי הן ככל הכלים ומטלטלין אותן אבל אין סכין אותן שמן ואין (לז) [סוחטין אותן במטלית] ואין מפיגן (לח) בצונן כדי לחסמן (לט) [אם] בשביל לאפות בהן מותר (ל) אין יוצאין בכסא אחד (מ) [האנשים ואחד הנשים] ולא סומא במקלו ולא רועה בתרמילו (מא) רבי (ב) אליעזר בר' ישמעאל אומר אף אין מנהיגין את הבהמה במקל ביו"ט : יב רבי אליעזר אומר (מ) נוטל אדם קיסם (מב) לחצות בו שיניו וחכ"א לא יטול אלא (מג) [מן האבוס שלפני בהמה (נ) (*נ) ובלבד שלא יקטמנו לחצות בו שיניו אם קטמו בשבת חייב חטאת ביו"ט לוקה ארבעים] ר"א אומר מגבב מן החצר ומדליק (מד) ובלבד (ס) שלא יעשה צבורין(מה) ור"ש מתיר [שכל שבחצר מוכן]: יג מולגין (ע) את הראש ואת הכרעים (מו) [ואין] טופלין אותם לא בחרסית ולא באדמה (מז) [אבל מפספסין אותן באור ואין מספרין את הראש ואת הכרעים] ואין מספרין את הירק בתספורת (מח) [אבל מספר הוא את הקרנה] ואת העכביות(מט) [מסיקין]ואופין בפורני (נ)[מחמין] חמין באנטיכי ואין מסיקין את הפורני לאפות בו בתחלה : יד (פ) ששה דברים נאמרו בפתילה ג' להחמיר וג' להקל אלו שלשה להחמיר אין (נא) [עושין אותה מתחלה] ואין מהבהבין אותה באור ואין חותכין אותה לשנים (נב) אלו [שלשה] להקל שורין אותה בשמן וממעכין אותה ביד (נג) [והותכה באור לשתי נרות] :

פרק ד

א (א) [האוכל תאנים מערב יום טוב והותיר והעלן (א) לראש הגג לעשותן גרוגרות לא יאכל מהן ביו"ט לפי שאינן מן המוכן האוכל ענבים מערב יום טוב והותיר והעלן לראש הגג לעשותן צמוקין] לא יאכל מהן ביום טוב (ב) לפי שאינן מן המוכן : (ב) סוכי תאנים ובהן תאנים מכבדות (ג) [תמרה ובהן תמרה] הכניסן לעצים אין (ד) [אוכל] מהן ביום טוב למאכל בהמה[ה] אוכל מהן ביום טוב (ג) ומתחילין באוצר (ה) [תחלה] (ד) ומשילין פירות דרך ארובה ביו"ט (ה) אין משלשלין [אותן] דרך חלונות אבל מורידין אותן דרך (ג) סולמות: ב ארבע רשויות וארבע מצות הן(ו)האורג שני חוטין בין בבגדי קדש בין בבגדי הדיוט והכותב שתי אותיות בין בכתבי קדש בין בכתבי הדיוט בשבת חייב חטאת (ו) [ביו"ט] לוקה ארבעים והאורג חוט אחד בין בבגדי קודש בין בבגדי הדיוט(ז)והכותב אות אחת בין בכתבי (ז) [הקדש] בין בכתבי הדיוט בשבת חייב חטאת ביו"ט לוקה ארבעים דברי ר"א וחכ"א בין בשבת (ח) [בין] ביו"ט אינו [חייב] אלא*) [משום] שבות: ג (ח) [אלו הן משום שבות] לא עולין באילן ולא רוכבין

*) עי' כתבו' ח"נ סי' פ"ז דכתב דרק באיסורי אכילה אמי שיעור אסור ולא בשאר איסורין ומכאן ראיה לדבריו·

הגהות הגר"א (כ) אף אנו אין רצוננו בכך: (כא) ושל רבים הם עשו מהם צרכי רבים: (כב) אבל:(כג)רשב"ג:(כד)שמביאין:(כה) שאין מביאין:(כו)המכונסין:(כז)יביא: (כח)שאכלן:(כט)בהם: (ל)שבקרקע שבשבת מפקפק ומתיר אבל לא מפקיע ולא חותך וביו"ט מפקפק ומתיר מפקיע וחותך ושבכלים מתיר : (לא) החבית : (לב) פותחין : (לג) בלפסין חרנית : (לד) בשפופרת : (לה) שמא יקרע : (לו) החדשים יקרע : (לז) עושין אותן במטלת : (לח) אותן : (לט) ואם : (מ) אנשים ואחד נשים : (מא) ביו"ט : (מב) משלפניו : (מג) מאבום של בהמה ושוין שלא יקטמנו ואם קטמו לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו הדלת בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד ביו"ט לוקה ארבעים דברי ר"א וחכ"א אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות : (מד) שכל מה שבחצר מוכן : (מה) צבורין : (מו) ומהבהבין אותן באור אבל אין : (מז) ולא בסיד : (מח) שלו אבל מספרין את הקונדס : (מט) ומסיקין : (נ) ומחמין : (נא) אין גודלין אותה בתחלה ביו"ט : (נב) או לשלשה : (נג) ותותבין אותה באור כפי שתי נרות : (א) היה אוכל בענבים מעיו"ט והותיר והעלן לגג לעשות מהן צמוקין בתאנים והותיר והעלן לגג לעשות מהן גרוגרות : (ב) עד שיזמין מבעו"י : (ג) תמרים ובהם תמרים : (ד) אוכלים : (ה) בתחלה : (ו) וביו"ט : (ז) קדש : (ח) ובין :

נוסחאות כ"י

א) אין ממתיקין : ב) שמעון אומר מנהיגין את הבהמה : ג) חלונות :

אור הגנוז

[ג] אכלן ביו"ט אין מסיקין בקליפיהם ביו"ט : פ"ד [א] אין אוכל :

חסדי דוד

שלהי שבת נמי נראה דהיו בזמן אחד ומסיפא נראה דמר היה מוכר שמן ומר היה מוכר יין: **אגוזים ושקדים כו'.** פי' אם אכלם מעיו"ט מותר להסיק בקליפותיהן דהקליפות הוו קיימו מאתמול להסקה . אבל אגוזים ושקדים עצמן שהיו קיימין ביו"ט בהוייתן אם שברן ואכלן אין מסיקין בקליפתן דהו"ל נולד אבל אם רוצה להסיק באגוזין ושקדים כמות שהן פשיטא דהרי דאוכלים ככלים דמי והכי איתא בירושלמי מסיקין באוכלין וכ"כ הרשב"א ז"ל בספרו שער ה' ע"ש וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ב ועי' בב"י סי' תק"ח דכתב שהתוס' איירי בלא קליפתן ונעלמו מעיני תכמתו דברי הרשב"א הנ"ל . ובסיפא נ"ל ושבכלים בשבת מתירין ומפקיעין אבל לא חותכין ואנ"ל ביו"ט ואתיא הך מתניתא כר' נחמיה בגמ' דסתם מתניתא כוותי' אלא דבגמ' איתא דהרי תנאי אליבי': **אין יוצאין** בכסא כו' וכן אין מנהיגין את הבהמה במקל ביו"ט ר"א בר' שמעון אומר מנהיגין כו' כצ"ל. וכ"ה במתני' וכן מוכרח דר"א בר' ישמעאל לא נזכר בין התנאים בשום מקום . והטעם משום זילותא דיו"ט לכן אסור לת"ק וכ"כ מדברי הרמב"ם בפ"ה דין ג' ונראה כי דבריו לקוחים מהתוס' זו ופסק כת"ק : **ר' אליעזר** אומר נוטל אדם קיסם לחצות בו שניו . בגמ' הגירי' נוטל אדם קיסם משלפניו כו' וכתב רש"י ז"ל דלאו דוקא משלפניו והתוס' חולקין עליו ומהך תוס' דהשמיט משלפניו הוא ראי' לדברי רש"י ז"ל ומה דקתני ובלבד שלא יקטום קאי אריש' ודברי ר"א הן דאע"ג דשרי ליטול קיסם מ"מ לא יקטום וכפירש"י בברייתא שבגמ' . ומה דקתני בסיפא ר"א אומר מגבב מן החצר וכו' עי' בפירש"י במתני':

פרק ד האוכל תאנים מעיו"ט כו'. עי' בגמ' דף כ"ו ובשבת דף מ"ה אמנם בגמ' מסיים וכן אתה מוצא באפרסקין ובתבושין ובשאר כל מיני פירות ומכח זה הקשה הגמ' בשלא לשמואל ומשני לעולם ר"י היא . אבל מתניתא דידן דלא מסיים בה וכן כל מיני פירות משמע ודאי דר"ש היא וקמ"ל דבגרוגרות וצימוקין מיהא דאית בהו תרתי אע"ג דקאכיל ואזיל מודה ר"ש בהו והלכה כמותו לענין שבת וכפ"ש הרמב"ם בפכ"ו מה"ש . ומה דקתני בסיפא סוכי תאנים ובהן תאנים כו' אין אנו מוכרחין לומר דר"י הוא דסובר מוקצה דגם לר"ש אתי דאע"ג דלדידי' ליכא מוקצה רק בגרוגרות וצימוקין מ"מ הכי כיון דהעיקר עצים ומקצת תאנים תלויים בהם בטלי לגבי העצים הואיל והכניסן לעצים : **ארבע** רשויות וארבע מצות הן . ממה דלא מנה גם הארבע שבותין הנזכרות במשנה לא עולין באילן ולא רוכבין ע"ג בהמה ולא שטין על פני המים ולא מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין דהנך

מצפה שמואל (ר) עי' ירושלמי ב"מ פ"ו הל"ו בסופו : (ש) עי' רמב"ן במלחמות פ"ג ומ"ש בזה עי' בר"ן שם ועי' דף ל: וירושלמי פ"ד הל"ב : (*ש) עי' טוש"ע סי' תרל"ח סעי' ב : (ש*) עי' טוש"ע ס"ס תק"ו : (ת) לא: וירושל' שם : (א) לא: וירושלמי שם הל"ג : (ב) עי' שבת כט. וירושלמי שם: (*ב) עי' מיי' פ"ב מהל' יו"ט הל"ב ובהשגות ובמ"מ טור ש"ע סי' תק"ח סעי' ז בהגה ובמג"א שם : (ג) לא: וירושלמי שם ושבת פרק ט"ז הלכה ב סוף פ"כ וכאן פ"ד הל"ב ומגילה פרק א הל"ו : (ד) עי' שבת קמו ועי' ירושלמי פ"ז הל"ב ל. : (*ד) עי' ב"י סי' שיד ובמג"א שם ס"ק יד : (ה) לד. וירושל' פ"ד הל"ד : (ו) כג. וירושלמי פ"ד הל"ד : (*ו) עי' שו"ע סי' תקח ובמג"א ס"ק ה : (ז) עי' שבת קלד: וירושלמי פ"ד הל"ג : (ח) לד : (ט) כח: ושם : (י) לד : (כ) לד. וירושלמי מ"ק פ"ב הל"ט : (ל) כה: וירושלמי פ"א הל"ד ועי' ירושל' פ"ד הל"ה : (מ) לג: ותוס' שם : (נ) שם : (*נ) מיי' פי"א מהלכות שבת הל"ז וע"ש במ"מ ושו"ע סי' שכב סעי' ד ה ו ועי' שם : (ס) לג: וירושל' פ"ד הל"ו: (ע) לד. : (פ) לב. וירושלמי פ"ד הל"ד ע"ש היטב : (א) כו: : (ב) וירושלמי פ"ד הל"ג : (ג) שבת קכו. לה: : (ד) לו. וירושלמי פ"ה הל"א: (ה) שבת קד. וירושלמי שם פ"י הל"א : (ו) עי' ירושלמי שבת פ"ז הל"א ולא העושה בו וכתבירו וע"ש כה. ופי"ג הל"א : (ז) עי' רי"ף ורא"ש בפ"ה לו: ועי' ירושל' פ"ה וירושלמי עירובין פ"ו הל"ג ופ"י הל"א : (ח) עי' סנהדרין פ"ד :

מנחת בכורים

ומתוך כך טהר המשקה לו ממה שהיה לו בתחילה : מצוי המדות · שייך גבי שמן דנדבק בשולי הכלי כדרך שמנונית ומהמת שלא רצו לשהות לא נתמצה המדה יפה ונשאר למוכר : גזברין · שבקדש לא רצו להנות ממגנון אחרים : אין אתם זקוקים ליתן · להקדש שהלקוחות מוחלין לכך שלא רצו לשהות מחמת טרדתם : ושל צבור הן · גרסינן והגר"א הגי' ושל רבים הן והיא היא כלומר כיון דשל רבים הן אין עושין מהן הקדש אלא צרכי רבים כדי שיהנו הלוקחים גם כן מזה שממונם הוא : ז מן הסוכה · אפילו מן העצים הסמוך לדפנות דליכא משום סתירת אהל מ"מ אסור משום מוקצה כיון דלא חזיא בה"ש לא חזיא נמי לכולי יומא ובחג מיירי דאיתקצאי למצוה : אפילו ביו"ט האחרון · דלא יתבינן בסוכה בא"י מ"מ כיון דאילו אתרמי ליה סעודה בה"ש היה אוכל בסוכה אתקצאי לכולי יומא : לכשארצה · שאמר איני בודל כל בה"ש מועיל תנאי בסמוך לדפנות ובכל נויי סוכה אבל סוכה עצמה אינו מועיל תנאי דמקשינן סוכה לחג דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים מה חגיגה הסורה בהנאה אף סוכה אסורה בהנאה ואף בנפלה אסורה משום מוקצה ולא מהני תנאי : לא בחבל · דהוה עובדין דחול : ח המכונסים · שכנסו בעיו"ט דגלי דעתייהו דעלה סמך ואינו מוקצה : שבקרפף · שמוקף מחיצות סביב ומשתמר וסמיך עלה : לא יביאו · משום ריעותא דמפוזרין אף שהן בקרפף ומשום ריעותא דאינו משתמר בשדה אף מכונסין ובעינן תרתי למעליותא מכונסין ומשתמר ומתניתין דתנא בפרק ד' מ"ב מביאין עצים מן השדה מן המכונס ומן הקרפף אפילו מן המפוזר כרשב"א אתיא אליבא דב"ה דבחדא סגי למעליותא : מפוזרין · בשדה תרתי לגריעותא ומ"מ ס"ל לב"ה דיביאו ולא אתיא מתניתין כוותיה והגר"א לא גרס דברי ר"נ כלל : ט קתדרא · עגלה עשויה כספסל : סואר · של קורות המושכבות לארץ לבנין : שאינו מן המוכן · דבה"ש לאו להכי חזיא : ביו"ט · דמאתמול הוכנו להכי : עצמם · לפי שחזו לאכילה ולא נתנו לנסקה כלל ומיירי כשהן בלא קליפתן אבל בקליפתן מסיקין בהם והא דמבואר בשבת דף כ"ט מסיקין בתמרים מיירי בקליפתן : מודים חכמים · דס"ל במשנה בבית מלא פירות ונפחת דנוטל ממקום הפחת אבל לא יפתות לכתחלה אף בסידור הכנים בלא טיט משום דאתקצאי מדעתיה לר"מ דסבירא ליה דפותח לכתחילה ונוטל ואין כאן משום איסור מוקצה דמשום שמחת יו"ט התירו : הותמות . קשרים העשוין לדלתות פתחי בורות ומערות הסגורות בקשרי הכלים : ה"ג בגמרא שבשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך וביו"ט מתיר ומפקיע וחותך וה"פ בשבת מתיר דלא הוה קשר של קיימא דלהתיר תמיד הוא עשוי אבל לא מפקיע החבל לסתור עבותו וגדילותו ולא חותך דהא סתירה הוא ויש סתירה בבנין של קרקע מדרבנן ולכן ביו"ט אף לחתוך מותר : ושבכלי בשבת מותר ואנ"ל ביו"ט גרסינן לה לפי סוגיית הגמרא וה"ש דבכלים אין איסור סתירה כלל ולכן חבל של תיבות וש"ד מותר אף לחתכן (עיין בנוסחת הגר"א וירושלמי בפ"ד הל' ג') : מוריים . ציר דגים והיינו טעמא משום דהוה כשובר את החבית לאכול ממנו גרוגרות : לעשות זימק . כעין מרזב שדרך זה ישפך היין דזה הוי תיקון מנא : י לפסין . הוא קערות ואסור לפותחן ביום טוב דהוה תיקון מנא שקודם שפתוחין א"א לאכול עליהן : חרנית . ערנית כלומר של בני הכפרים דמיד שנגמרה מלאכתו בעגול אף שעדיין לא נפתח אוכלין עליו בשר ולכן פתיחתו לא הוי גמר מלאכה ומותר אף ביום טוב : לחום עליה . דהוה כיבוי שלא לצורך יו"ט וי"מ משום דהוה סותר על מנת לבנות במקומו : מותר . כר"י דמכשירי אוכל נפש נמי שרי ביו"ט וזה הוה כמכשירי אוכל נפש דלצורך יום טוב הוא : תקדיח · תברך מחמת רבוי האש : לשוברה · הבקעת לצורך תבשיל דהוה עובדין דחול : לאותו היום · לצורך מרחץ לחמם ליכנס להזיע בתוכו וקודם שגזרו על הזיעה היה מותר וה"א דלצורך יו"ט הוא קמ"ל ופירוש הוא על המשנה דאין עושין פחמין משום תקון כלי : בגחלת של מתכת · ולא חיישינן לכבוי הגחלת : במפוח · דמתחזי כאומן עושה מלאכה : את השפוד · נצלי אין מתקנין אותו בנתעקם מעיו"ט ולכ"ע אף לר"י דמכשירי אוכל נפש מותר מ"מ באפשר לעשותן מעיו"ט אסור א"נ בנתעקם ביו"ט וכרבנן : אין פוצעין. אין שוברין הקנה לתת קרומותיו תחת המליח שעל האסכלא שמתקן כלי ואסור ביו"ט : שמא יקרע · המטפחת דהו"ל דבר שאינו מתכוין וגם לא הוה קורע על מנת לתפור ומקלקל הוא

יא חדשים · וה"ש ישנים : ומטלטלין אותן · דחזי לאותובי ביה מידי : אבל אין סכין . להחליקו ולצחצחו : ואין טשין גרסינן שאין שפין אותן במטלית : מפיגן · תמיותן לאחר הסקה במים צוננין כדי לחסמם להחזיקם כי כן דרך התנורים דכל זה אסור משום תקון מנא : ואם בשביל · אם מפיג בצונן מפני שהוסק הרבה וצריך לאפות בהן ותושש שלא תברך הפת מותר דהוה לצורך יום טוב : בכסא · שטוענין אנשים אותו כמו בקתדרא ובשאין רבים צריכים לו דבצריכין לו מותר : במקלו · דהוה דרך חול וזילותא דיו"ט : במקל ביום טוב · דהוה עובדין דחול ולא לצורך אוכל נפש : יב שלפניו · מה שלפניו בבית דזה מוכן הוא ודעתו עליה וכן ממה שבחצר דכל מה שבחצר מוכן הוא וניתנו עצים אף לא להסקה : מאבום . דמאכל מותר לכל דבר אבל עצים דניתנו לדבר האסור לעשות מהן כלים אין מטלטלין ביום טוב אלא לצרך הסקה : ובלבד . בגמרא הגירסא ושוין וכן הגיה הגר"א ושוין היינו ר"א וחכמים וע"ש ברא"ש הביא הגי' ישנה וכל התוספתא מיירי באבום של בהמה משמע דרבנן אסרי באבום של בהמה לקטום בסכין ולגמרא דידן קאי אקיסם אבל אבום של בהמה מותר לחצוץ שיניו ואף בסכין ע"ש : שלא יקטמנו . אף ביד הקיסם ולעשות אותו כלי שקוטם בראשו וחזי יותר לחצית שיניו : לוקה ארבעים . דהוה תקון כלי ומן התורה אסור : אחד זה . שבת : ואחד זה . יו"ט : שבות . דקטימה כלאחר יד הוא ואינו אסור מה"ת אלא כשמתקן אותו בכלי ומתקו בסכין : מן החצר . אף מן החצר והכמים פליגי במשנה דמן החצר שהן דקים וטורח הוא לקוששן לא הוה דעתייהו על זה מאתמול ואסור : צבורין . דמתזי כמלקט לצורך מחר : ור"ש מתיר . דקדרתו מוכיח עליו דלבשל היום בעי לה : יג מולגין . ברותחין : באור . להסיר השער : בסיד . להסיר שערן דהוה דרך העבדנים וכן כולן : ואין מספרין . בתספורת את הראש ואת הרגלים להסיר השער דמחזי כצריך לשער : ואין גוזזין . הירק התלוש שיש בו ראשי עלין נרקבין וכמושין במספרים שגוזזין מן המחוברים דמאן דחזי סבר נלקטו היום : את הקונדס . גרסינן וכן הוא בגמרא (כנוסחת הגר"א) קונדס ועכביות מין ירקות שגוזזין במספרים : בפורני . תנורים גדולין פיהן בצידן כעין שלנו ולא חיישינן לטירחא אם צריך לפת הרבה : באנטיכי . כלי נחשת שיש לה שולים באמצע ומניחין הגחלים מתחתיה והמים מתחמם למעלה : את הפורני . חדשה וכן הוא בגמרא דחיישינן שמא תפחת מחמת היסק : בתחילה . בפעם הראשון : יד בתחילה . לעשות פתילה חדשה משום תקון כלי : ואין מהבהבין אותה באור . לתקנה כדי שתדלק יפה : ואין חותכין . לקצרה דהוה תקון מנא : בשמן . כדי שתהא נוחה לידלק : וממעכין אותה ביד . ממעך יפה כדי שתהא נוחה לידלק דתקון כלאחר יד הוא (ירושלמי ספ"ד) : ותותכה באור . כשהפתילה ארוכה וצריך שני נרות חותכה לשנים ומדליק שתיהן :

פרק ד א שאינן מן המוכן . דאסח דעתיה מהם וגם ר"ש דלית ליה מוקצה מודה בתאנים : סוכי . ענפי תאנים : אין אוכל . דלא היה דעתו עלייהו והוה מוקצה : אוכל . הוא עצמו דמגו דחזי לבהמה חזי לאדם : באוצר . פירות צבורין כגון לתך תבואה בב"א הותר להסתפק ממנו ויתחיל להשתמש ביו"ט והא מני ר"ש היא דל"ל מוקצה (עיין דף ל' א') : משילין . מפשילין הפירות השטוחין על הגג ליבש ורואה גשמים ממשמשין ובאין משילין אותו דרך ארובה העשויה בקורות הבית ונופל לארץ כמבואר במשנה ודוקא דרך ארובה שהוא מלמעלה בתקרת הבית כדמפרש דאין מורידין דרך חלונות שהוא מן הצד דטירחא יתירה הוא להעלות מן הגג לחלון ומשם לארץ . בגמרא גרסינן ואין מורידין אותן דרך סולמות הוא כבשים ומדרגות כעין שלנו : ב ד' רשות וד' מצות הן . שנמנו במשנה והובא לקמן בתוספתא אלו הן משום רשות ואלו הן משום מצוה דאין עושין ביום טוב וקא נקיט כלל דד' הן רשות לא דנים ולא מקדשין לא חולצין ולא מיבמין והוה ד' ואלו ד' של מצוה לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומות ומעשר הרי ד' ולפי ענין התוס' שייך זה לקמן וגרסינן ברישא הך גוונא דהאורג שני חוטין וכו' : חוט אחד על האריג . ואות א' סמוך לכתב ס"ל לר"א דחייב כמבואר בשבת (ק"ד ב) : שבות . דבעינן דוקא ב' חוטין אף על האריג וכן בכתב ב' אותיות אף סמוך לכתב : ג לא עולין באילן

רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין ואלו הם משום רשות (ש) לא דנין (ל) ולא(*י)מקדשין א) ולא חולצין ולא מייבמין ואלו הן משום מצוה (נ) לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומה ומעשרות וכל אלו ביו"ט (ט) [וק"ו בשבת] ואין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד (י) (ל) [כולם שעשאוה] ישראל בין אנוסין בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין מה שעשה עשוי בשבת ואצ"ל ביום טוב : ד (מ) הבהמה והכלים כרגלי הבעלים (נ) המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי (יא) [אלו] כרגליו כלים המיוחדים לאחד מן האחים שבבית הרי אלו כרגליו ושאינן מיוחדים למקום שכולן הולכין מהלך בצפון (יב) [כרגלי משל] זה בדרום בדרום (יג) [כרגלי משל] זה בצפון אם מצעו את התחום לא יזוז ממקומו : ה חמור כרגלי (יד) [חמר] פרה כרגלי (טו) ב) [איכר] בהמה כרגלי הרועה ר' דוסא אומר (ס) הלוקח בהמה [מחבירו בעיו"ט אע"פ שלא מסרה לו אלא ביו"ט הרי היא כרגלי הלוקח והמוסר בהמה לרועה] מן הרועה אע"פ שלא הודיע עליה לרועה הרי היא כרגלי הרועה הלוקח בהמה מחבירו מערב יו"ט כרגלי הלוקח ביו"ט כרגלי המוכר : ו הלוקח בשר מן הטבח מעיו"ט כרגלי הלוקח וביו"ט כרגלי המוכר השואל חלוק מחבירו מעיו"ט כרגלי השואל ביו"ט כרגלי המשאיל (ע) שנים ששאלו חלוק אחד (טז) לילך בו שחרית לבית המדרש(יז) [ואחד לילך בו לסעודת הערב[ב]ביו"ט] כרגלי המשאיל.(פ) האשה ששאלה מחברתה תבלין מים ומלח ג) מערב יום טוב כרגלי השואלת ביו"ט כרגלי המשאלת (יח) [נתנתה] לעיסתה הרי אלו כרגלי [ג] שתיהן (צ) רבי יהודה פוטר במים מפני שנבלעין בעיסה : ז (ק) הגחלת כרגלי הבעלים (יט) [והשלהבת] בכל מקום חמשה דברים נאמרו בגחלת גחלת של הקדש מועלין בה שלהבת לא נהנין ולא מועלין בה גחלת של עבודת כוכבים אסורה (כ) [שלהבת] מותרת המוציא גחלת לרשות הרבים חייב שלהבת פטור המודר הנאה מחבירו אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו מברכין על השלהבת ואין מברכין על הגחלת : ח (ר) בור של שני שבטים [ד]משלשל וממלא הימנו בשבת: בור שבין שני תחומין אין ממלאין ממנו בשבת אלא אם כן עשו לו מחיצה גבוה עשרה טפחים (ש) הנהרות ומעיינות המושכין הרי הן כרגלי כל אדם : ט מי שהיו פירותיו בעיר אחרת (ת) ועירבו בני [אנשי] אותה העיר לבא אצלו לא יביאו לו מפירותיו אא"כ היו רגליו מעורבות לשם ואם יש שם אפוטרופוס מביאין על פי אפוטרופוס : מי שזימן אצלו אורחים לא יוליכו בידיהן מנות אלא אם כן זיכה להם אחר במתנותיהן מעיו"ט מה הן [ה]מוציאין מבית(כא)[המשמר] התיכה וגלוסקמא ד) ומצה מתובלת רבן שמעון בן גמליאל אומר מקום שנהגו לחלק אגוזין וקליות יוליכו בנו ובתו הקטנים מוליכן עמו לבית האבל ולבית המשתה ולבית השמחה במקום שנהגו (א) לא (*א) יתן אדם ממנתו לבנו ולבתו של בעל הבית (כב) [משום איבה] : י אין חפין (ב) ואין מתגרדין ביו"ט (ג) ואין שפין כלי כסף (כג)[בקרתקין] [ו]ואין מדיחין את הכלים בנתר ביום טוב אבל מדיחין אותן במלח (עי' ב"י סי' תקג בזה) ובמורסן בשבת ואצ"ל ביו"ט : אלו הן מדבריות (ד) היוצאות בפסח ונכנסות ברביעה בייתות אלו שלנו בתוך התחום רבי אומר אלו ואלו היוצאות חוץ לתחום אע"פ שלא נכנסו לתוך התחום אלא משחשיכה מותר (כד) [לשחוט מהן] ביום טוב אלו הן מדבריות הרועות באפר לעולם :

סליק תוספתא ממסכת ביצה

הגהות הגר"א (ט) אמרו ק"ו לשבת : (י) וכולן שעשאן : (יא) זה : (יב) כרגליו של : (יג) כרגליו של : (יד) מחמר : (טו) האיכר : (טז) בשותפות זה לילך : (יז) וזה לילך בו ערבית לבית המשתה : (יח) נתנה : (יט) ושלהבתו : (כ) ושלהבת : (כא) המשתה [וכ"ה נד"ס] : (כב) מפני הכבוד : (כג) בגרתיקין : (כד) לשחטן :

נוסחאות כ"י

א) ולא מגרשין ולא ממאנין : ב) קדר : ג) לעיסתה : ד) וביצה המתובלת :

אור הגנוז

[ב] מעיו"ט כרגלי השואל:[ג] השואלת:[ד] יש לה אלפים אמה לכל רוח. ע"כ בכ"י:[ה] מוליכין:[ו] בקרקסין:

חסדי דוד

דהנך תלתא חדא נינהו . ולא עוד אלא דבבבלי שמ"ז מתחיל למנות השבותין . נראה דיש לגרוס כאן ארבע שבויות ארבע רשויות וארבע מצות הן : חמשה דברים נאמרו בגחלת כו' . החמשה דברים דקתני הם עם הראשונה דבריתא דהא האחרונה אינה בכלל שהרי ה' דברים נאמרו בגחלת קאמר והאי דשלהבת נאמרה דמברכין . וגם בגמ' דף נ"ט לא נזכרה . ועי' בגמ': בור של שני שותפין משלשל כו' כצ"ל וקמ"ל דלא חיישינן לאיסור מוקצה דנימא כל אחד מקצה דעתו מחלק חבירו ויהיה אסור מפני חלק חבירו דהוה מוקצה לדידי' קמ"ל וכסיפא קתני דבור שבין ב' תחומין כיון דהמים מתערבין והאיסור משום תחומין אין תקנה אלא במחיצה :

מצפה שמואל (ט) עי' ירושלמי יומא פ"א הל"א וכתובות פ"א הל"א : (י) עי' ירושלמי פסחים פ"א הל"ג וכאן פ"ט הל"ב ובסנהדרין פ"א הל"ג : (*י) מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה טו ושו"ע חו"מ סי' שלט סעיף ז ושם איתא נמי אין מגרשין :(כ) עי' ב"מ ע. ודף לז: ועי' ירושלמי פ"ה הל"ג וב"ק פ"ז סהל"ד: (ל) לז.: (מ) עי' ירושלמי פ"ה הל"ג : (נ) שם: ועי' ירושלמי שם : (ס) לז: וירושל' שם הל"ד : (ע) לז.: (פ) לט. : (צ) שם וירושל' הל"ד והל"ב דמ"ש ועי' ירושלמי עירובין פ"ח הל"ו: (ק) לט. ועי' ירושלמי פ"ה הל"ט וברכות פ"א כ"ה : (ר) עירובין כ: וירושלמי שם הל"ו : (ש) לט. וירושלמי פ"ה הל"א : (ת) שם: : (א) מס' ד"א זוטא פ"ז וחולין נד. : (*א) טוש"ע סי' ק"ע סי"ט וע"ש במג"א : (ב) עי' שבת קמז. : (ג) שם כ: וירושלמי פ"ד ה"ג : (ד) מ. וירושלמי פ"ה הל"א :

מנחת בכורים

באילן . מדרבנן גזירה שמא יתלוש מן האילן : ע"ג בהמה . שמא יחתוך זמורה : ולא שטין. שמא יעשה חבית של שייטין : משום רשות . קרוב למצוה ויש בו צד להתיר מ"מ גזרו חז"ל וכ"ש ברישא דליכא צד מצוה כלל וכסיפא תנא אלו הן משום מצוה דמצוה גמורה איכא בהו מ"מ גזרו ולא זו אף זו תנא ע"פ הסדר הנזה : לא דנין וקרי ליה רשות כגון דאיכא דעדיף מיניה : ולא מקדשין . וקרי ליה רשות כגון שיש לו אשה ובנים: לא חולצין ולא מיבמין . רשות קרי לה כגון דאיכא גדול ומצוה בגדול ליבם וגזרו בכל זה גזירה שמא יכתוב: לא מקדישין. אלו הן ד' מצות ממש וגזר משום מו"מ וגזירה שמא יכתוב : ולא מגביהין . מפרישין מעיסה שנילושה מעיו"ט אבל עיסה שנילושה ביום טוב דא"א להפריש מאתמול מפרישין ביו"ט לתקוני עסה : וכולן . כל הני דגזרו עליהן כגון הקדש ואיך כדיעבד מה שעשו עשוי : ד כרגלי הבעלים . ואין הולכין חוץ לתחום מקום שביתת הבעלים : כרגליו. לפי גירסת המשנה בבבלי כרגלי הבעלים ובירושלמי גרסינן נמי במשנה כרגליו והיינו כרגלי הבעלים ובשני רועים דלבנו או לרועה קתני ואינו מיוחד למי יתנוה לכן הוא כרגלי הבעלים אבל ברועה אחד כרגלי הרועה הוא אף שמסרו לו ביו"ט : שאינם מיוחדים . לו אלא לכולן ביחד : למקום שכולן הולכין . נותנין על הכלי חומרי כל א' ואחד וכדמפרש מהלך בצפון כרגליו של זה בדרום אם אחד מן האחים ערך אלף לדרום מהלך הכלי בצפון אלף הרי אלפים וכן בדרום כנגד זה שבצפון : מצעו . שבמקום שביתת הכלים כלה התחום מצד זה ומצד זה כגון שלזה אלפים מן הדרום ולזה אלפים מן הצפון : ה כרגלי מחמר . (הגר"א) אף שיש לו בעלים מיוחדת מחמר שנוסע תמיד עמה : האיכר . שחורש בפרה : הרועה . ברועה אחד שרועה תמיד את הבהמה לכן היא כרגליו אף שמסרה לו ביו"ט : אע"פ שלא הודיעו. מערב יו"ט לשרועה שיוליכנה לרעות : כרגלי הרועה . אף כשמסרה לו ביום טוב וברועה א' וכדפרישנא לעיל : ו ביו"ט. אם לקחוהו ביו"ט (הגר"א לא גרס ביו"ט): כרגלי המשאיל . אבל לקחוהו בערב יו"ט כרגלי שתיהן לחומרא וכדאמרינן בגמרא (לז ב) : תבלין . מים ומלח ולא הניתן בעיסה: המשאלת . וקונה שביתה למקום שרגלי המשאלת מהלכת : נתנה לעיסתה . התבלין שאלה ביום טוב: פוטר במים . שלא יקנו שביתה למקום המשאיל: ז שלהבת . אין בה ממש : בכל מקום. לא קנית שביתה כלל וכגון דאדליק נר בשלהבת חבירו : לא נהנין . מדרבנן כיון דלא מאיס ולא בדילי אינשי מיניה גזרו בה רבנן : גחלת של עבודת כוכבים . דכתיב (דברים יג) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: מותרת . דבדילי אינשי מיניה : שלהבת . כגון דאדיי אדויי שזרקו לרה"ר אבל כי אדביק בעץ אע"ג דלית בעץ שיעור הוצאה כגון דאין בו כדי לבשל ביצה קלה מ"מ חייב: מברכין. במוצ"ש בורא מאורי האש דנהנים לאורה משא"כ בגחלת בשאינה לוחשת וכדפרשינן שמוריייהו במסכת ברכות (דף נג) כל שאילו מכנים קיסם לביניהם ונדלק מאיליו ומקמי הכי אין מברכין : ח שני שבטים . לשניהם חלק בהבור : בשבת . ואינו חושש לזוז ממקומו מחמת איסור תחומין דהפקר נינהו והרי הן כרגלי הממלא : תחומין . שהייך הבור לשני בני אדם והבור ממלא התחום : אין ממלאין . ממנו דמיא מתערבים זה בזה וזה שותה מימי זה וזה מזה:יעשו לו מחיצה .אף למעלה מן המים התירו דמחיצה תלויה מתרת בזה : ט לא יביא . כיון שהוא לא עירב ופירותיו הוו חוץ לתחום ממנו ולא יזיז ממקומו : שם · במקום הפירות: אפוטרופוס . מנהיג נכסיו של בעל הפירות : ע"פ אפוטרופוס · אם הוא עירב מביאין הפירות כמו ערובו דבע"ב מסרם לו : אורחים · שהלכו אצלו ע"פ עירוב : מנות · דאינם הולכין אלא כרגלי הבעה"ב והבעל הבית לא עירב : זיכה להם · דזכין לאדם שלא בפניו וכאילו ברשותם הם: מה הן מוליאין . מבית המשתה (כגירסת הגר"א) ובעלמא קאי מי שזימנו אותו למשתה מה מותר ליקח מבית המשתה לביתו ואין בזה חשש גזל והקפד בעה"ב : התיכת בשר · חלק מהסעודה : גלוסקמא · הוא כעין גלוסקא והוא פת עגול קטן שהיה דרכן לעשות: ומלה מתובלת · כל אלו אין בעל הבית מקפיד עליהן : יוליכו בנו ובתו הקטנים · לביתם ואין בזה משום חשש גזל דאורחייהו בהכי : מוליכין עמו · גרסינן כהגהת הגר"א שמותר להוליך בניו ובני ביתו הקטנים לשמחה ולמשתה ואין בזה הקפד אחרי שכן נהגו : איבה. שהבעל הבית ישניאהו והגר"א גרס מפני הסכנה שאירע מעשה שנתן בעל הבית חלקו לעני בינה גלויה בשנת רעבון ונתן האורח לבניו של בעל הבית והרגן מחמת כעס : י אין חפין · משפשפין את הגוף : ולא מגרדין · במגרדת דהוה עובדין דחול : אין שפין · לנאות : בגרתיקין · גרסינן כהגהת הגר"א כמין עפר שגדל בחבית של יין והוא עיקר תיקון כלים וגורר את הכסף שהוא רך והוה ממחק : בנתר · שגם הוא גריר ואיכא תנא דס"ל דלא גריר ומותר ואנן ,דקי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר לכבס בנתר דאין מתכוין אבל בגרתיקין פסיק רישא הוא דודאי גריר : מדבריות · המבואר במשנה דאין משקין ושוחטין אותם ביום טוב : היוצאות בפסח · לרעות בשדה: ברביעה · זמן הגשמים בחשון דאקניינהו מדעתיה: בייתות · דמותר לשחטן : שלנו · בתוך התחום ורועות חוץ לתחום: אלו ואלו · בין רועות עד הרביעה בין נכנסת בכל פעם לתוך התחום : אלא משחשיכה · אפילו ברביעה מותר לשוחטן ביו"ט כיון שעכ"פ נכנסות לעיר ופירוש הדבר דרבי כיון שנכנסין על כל פנים הוו ,בייתות אלא כל שרועות באפר לעולם דאז אין דעתו עילוייה :

סליק תוספתא ממסכת ביצה

תוספתא תענית פרק ראשון

פרק א א (א) שואלין את הגשמים עד שיצא ניסן שנאמר (יואל ב) ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון [וגו'] דברי רבי מאיר וחכמים אומרים יורה א) במרחשון ומלקוש בראשון בניסן (ב) אמר להם ר' מאיר הואיל ואילן עושה פירות לשנים עשר ותבואה לששה חדשים מה מצינו באילן שנא' [בו] (יחזקאל מז) לחדשיו יבכר אף תבואה לחמשה עשר יום הא למדת שיורה ומלקוש (א) [בניסן] : ב (ג) מאימתי שואלין את הגשמים משהגיע זמנה של רביעה אם היתה שנה הסירה נותנין לה הסרונה (ב) [אם] לאו הולכין אחר סדרן דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם הולכים אחר סדרן אם היתה שנה מעוברת נותנין לה עיבורה: ג (ד) [א] איזו היא ב) רביעה ראשונה (ג) [ר"מ אומר בכירה לשלשה בינונית לשבעה אפילה לשבעה עשר רבי יהודה אומר הבכירה לשבעה בינונית לי"ז אפילה לכ"ג רבי יוסי אומר הבכירה לי"ז בינונית לעשרים ושלשה אפילה לר"ח כסלו] וכן היה רבי יוסי אומר אין היחידים מתענין (ד) [אלא מר"ח] : ד (ה) איזו [היא] רביעה שניה משהגיע זמנה של רביעה דר"מ וחכ"א משתרד רביעה ג) (ו) רבי יוסי אומר כל התלוי ברביעה משתגיע זמנה של רביעה וכל שאין תלוי ברביעה משתרד רביעה שניה (ז) רבן שמעון בן גמליאל אומר גשמים שירדו שבעה ימים זה אחר זה (ה) [ולא פסקו יש בהן כדי

הגהות הגר"א (א) בראשון : (ב) ואם : (ג) הבכירה בשלשה בינונית בשבעה בו אפלה בשבעה עשר בו דר"מ ר' יהודה אומר בשבעה ובי"ז ובעשרים ושלשה ר' יוסי אומר בי"ז ובכ"ג ובר"ח כסליו : (ד) עד שיגיע ר"ח כסליו : (ה) אתה מונה בהן רביעה ראשונה שניה ושלישית :

נוסחאות כ"י

א) בכסליו : ב) זמנה של רביעה ר"מ כו' : ג) שניה :

אור הגנוז

פרק א [א] הגי' בכ"י איזה היא רביעה ראשונה רמ"א בכורה לשלשה בינונית לי"ז אפילה לכ"ג . רבי יוסי אומר בכורה לי"ז בינונית לכ"ג אפילה כסלו :

חסדי דוד

פרק א מאימתי שואלין את הגשמים כו' ואם לאו הולכין אחר סדרן דברי רשב"ג רבי אומר לעולם כו' כצ"ל וכ"ה בירושלמי :

מצפה שמואל (א) ב. ועי' דף ד: וירושלמי נדרים פ"א הל"ה : (ב) שם ועי' ירושלמי פ"א הל"ב ושקלים פ"ו הל"ב : (ג) ו. ועי' ירושלמי פ"א הל"ג : (ד) שם וירושלמי שם : (ה) עי' נדרים סב: : (ו) עי' ירושלמי נדרים פ"ח ה"ה ושביעית ספ"ט : (ז) עי' ר"ן בנדרים סג. ועי' ו. וירושלמי שביעית ספ"ט :

מנחת בכורים

פרק א א שואלין . מזכירין טל ומטר : שנאמר . אלמא דגשמים בניסן מהניא ולאו סימן קללה נינהו : יורה . הוא המטר בתחילת הזריעה ומלקוש הוא בסוף שיורד על המלילות והקשים א"כ שממלא התבואה בקשים : יורה במרחשון . א"כ השאלה א"א להיות עד אחר ניסן דיורה לאו בניסן הוא : אמר להם ר"מ . בימי יואל נתקיים המקרא ביורה בראשון : לחדשיו . והוא בכל חודש וחודש יהא מבכר א"כ התבואה נגמרת למחצה והיינו ט"ו יום : הא למדת . כיון שנגמר בט"ו יום א"כ כאשר מצינו בימי יואל שנגמרה התבואה עד פסח וזרעו בניסן א"כ גם יורה בראשון היה וכיון דכתיב בראשון משמע כל החודש לכן שואלין כל החודש : ב רביעה . הגשם שיורד בתחלת ימות הגשמים שמרביע את הארץ ולקמן מבואר זמנה : שנה חסירה . כגון שהיו החדשים מניסן ועד חשון ה' חסרים : הסרונה . אין הרביעה מתחיל מג' במרחשון כדלקמן אלא ממלאין מתחלה החדשים החסרים שהיו יתר על המלאים דצריך להיות בשוה א' מלא וא' חסר : אחר סדרה . מתחיל מג' במרחשון אף שידוע שהשנה יתעבר דמעברין בר"ה מ"מ מתחיל הרביעה מחשון ולא יוכסליו : לעולם . אף אם היו החדשים חסרים הולכים אחר סדרן כפי שנקבעו ומתחיל הרביעה בג' בחשון : שנה מעוברת. ופליג נמי בשנה מעוברת אם נודע שהשנה נתעברה מתחיל הרביעה מג' בכסליו : ג ראשונה לשאול . טל ומטר בברכת השנים : לשלשה . בחדש חשון : אין היחידים מתענין . כשפסקו גשמים זמן הרביעה עד הרביעה השלישית אין מתענים משהגיע הרביעה השלישית מתחילין היחידין להתענות וסבר ר"י דמר"ח כסליו הוא דלטעמיה דאז זמן רביעה שלישית כדלעיל (ועי' ירושלמי פ"א הל"ג) : שניה . נ"מ לנודר עד הגשמים אסור עד רביעה שניה א"נ דאז מותר כל אדם בשכחת זיתים דמתיאשי העניים בזמן הזה א"כ דמותר עד אותו זמן להנות בתבן ובקש של שביעית דעד אותו זמן אינו כלה לחיה אשר בשדה אבל אחר הזמן כלה לחיה אשר בשדה וצריך לבער מן הבית כדילפינן מקראי בגמרא (דף ו' ב') : משהגיע זמנה . אף שלא ירד : משתרד . אז הותר בנדרים וכן כאינך : ה"ג בירושלמי (נדרים פ"ח הל"ה) כל התלוי ברביעה עד שתרד רביעה שניה וכל שאינו תלוי ברביעה משתגיע זמנה וה"פ לענין שביעית או לענין שכחה בזיתים תלוי הדבר בגשמים דבזמן רביעה שניה מתקלקלין וכלה לחיה מן השדה וכן בשכחה הוא משתרד דאז מתיאשי העניים אבל לענין נדרים אינו תלוי ברביעה רק עד הזמן : יש בהן כדי רביעה שניה . כל אימת שירד אית ביה רביעה שניה שהרי אין בין זה לזה אלא

בחצות במנחה (ג) (ב) [ובנעילה] (ג) דברי ר' מאיר וחכמים אומרים במנחה ובנעילה לא היה שם נשיאת כפים שנאמר (דברים יח) לעמוד לשרת בשם ה' הוא ובניו מקיש בניו (ד) [לו] (ד) מה הוא מעומד ונשיאות כפים בבוקר אף בניו מעומד ונשיאות כפים בבוקר : ב שמונה משמרות תקן משה לכהונה ושמונה ללוים משעמד דוד ושמואל הרואה עשאום כ"ד משמרות כהונה וכ"ד משמרות (ה) [לויה] שנאמר (ד"ה א ט) המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם אלו משמרות כהונה ולויה (ה) עמדו נביאים שבירושלים וקבעו שם כ"ד מעמדות כנגד כ"ד משמרות כהונה ולויה שנאמר (במדבר כח) צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי אי אפשר לומר כל ישראל אלא מלמד ששלוחו של אדם כמותו : ג הגיע זמן המשמר כהנים ולוים עולים לירושלים וישראל שבאותו משמר שאין יכולים לעלות לירושלים מתכנסים לעריהן וקורין (ו) [מעשה] (ו) בראשית ובטלים מן המלאכה כל אותה שבת רשב"א אומר (ח) כהנים ולוים וכלי (ז) [שיר והעם] מעכבין [את (ז) העבודה באחד בניסן אין בו מנחה ונעילה משום שיש בו קרבן מוסף וקרבן עצים] : ד פרשה (ט) גדולה קורין אותה בשנים וקטנה ביחיד בשחרית ובמוסף דברי ר"מ וחכמים אומרים כל שיש בו מוסף קורין בו מוסף וכל שאין בו מוסף אין קורין בו מוסף בשחרית ובמוסף נכנסין (ח) [לבתי כנסיות וקורין במנחה קורין על פה (י) רי"א אין היחיד קורא ע"פ אלא נכנסין לבתי כנסיות וקורין על פה כדרך שקורין את שמע] : ה (כ) מה ראו זמן עצי כהנים והעם לימנות (ט) [שכשעלו] בני הגולה לא מצאו עצים בלשכה [עמדו אלו והתנדבו עצים משל עצמן (ל) (*ל) ומסרו לצבור וכן התנדבו עמהן הנביאים שאפילו לשכה מלאה עצים ואפילו עצים משל צבור ועמדו אלו והתנדבו עצים משל עצמן לא יהא קרבן מתקרב אלא משלהם תחלה] שנאמר (נחמיה י) והגורלות הפלנו על קרבן עצים (יא) (מ) [ואומר (עזרא ז) כי עזרא הכין לבבו וגו'] : ו (נ) אותן ימים אסורים בהספד (יב) [ובתענית בין (ס) משחרב הבית ובין עד שלא חרב הבית] רבי יוסי אומר משחרב הבית מותרין מפני שאבל הוא להם (ע) אמר רבי אלעזר בר צדוק אני הייתי מבני (יג) סנאב בן בנימין וחל ט' באב להיות בשבת ודחינוהו לאחר השבת והיינו מתענין ולא משלימים (יד) : ז (טו) (פ) [מהו] בני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות (טז) [שבשעה שהושיבו מלכי יון פרדסאות על הדרכים שלא לעלות לירושלים כדרך שהושיב ירבעם כל מי שהוא כשר וירא חטא באותו הדור היה נוטל את הבכורים ומחפן כמין קציעות ומניחן בכלים ונטל את הסל ואת העלי על כתפו ועלה כשהגיע לאותו משמר א"ל לאן אתה הולך א"ל לעשות שתי קציעות הללו שני כפין של דבלה במכתשת הלז שבפני בעלי זה שעל כתפי כיון שעבר מאותו משמר מעטרן ומעלן לירושלים]: ח (יז) [מה הוא (צ) (*צ) אומר בני סלמאי הנטופתי שבשעה שהושיבו מלכי יון פרדסאות על הדרכים שלא לעלות לירושלים כדרך שהושיב ירבעם בן נבט כל מי שהוא ירא חטא וכשר באותו הדור היה מביא שני גזרי עצים ועושה אותן כמין סולם ומניחן על כתפו ועולה כשהגיע לאותו משמר אמר לו לאן אתה הולך א"ל ליטול ב' גוזלות משובך הלז שבפני בסולם זה שעל כתפי כיון שעבר מאותו משמר מפרקן ומעלן לירושלים] ולפי שמסרו עצמן על התורה ועל המצות [לפיכך] נמצא להם שם טוב וזכר טוב בעולם ועליהם (יח) [הוא אומר] (משלי י) זכר צדיק לברכה ועל ירבעם בן נבט וחביריו (יט) [הוא אומר] (שם) ושם רשעים ירקב : ט [ר' יוסי אומר] (ק) מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב (כ) כשחרב הבית בראשונה (כא) [מוצאי שבת היה] ומוצאי שביעית היה ומשמרתו של יהויריב היתה (כב) [וט"ב היה וכן בשנייה והלוים עומדין על דוכנן ואומרים] (תהלים צד) וישב עליהם את אונם (כג) [וגו'] למחר כשיבנה הבית מה הוא אומר (ד"ה א טז) ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם (כד) (תהלים עב) עושה נפלאות לבדו וברוך שם כבודו וגו' : י (כה) [בתשעה (ר) בחודש הובקעה העיר א) בשניה ובראשונה ובז' בו אם נאמר (ירמיה נב) בז' בחודש למה נאמר בט' בחודש (ש) אם נאמר בט' בחודש למה נאמר בז' בחודש אלא בז' בחודש (ת) כיבשו האומות את ההיכל] ונטלו את העמודים ואת הים ואת המכונות (כו) [והיו מקרקרים] (א) שביעי שמיני ותשיעי (כז) [עד שפנה יום] וכה"א (שם) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב לעתותי ערב הציתו בו את האור ונשרף עם שקיעת החמה בעשור לחודש: יא (ב) כל שהוא (כח) [מסעודת ט' באב אסור לאכול בשר ולשתות יין [ואסור לאכול שני תבשילים] ואסור לרחוץ (כט) [ולסוך וכל] שאינו מסעודת ט' באב מותר לאכול בשר ולשתות יין ומותר לאכול שני תבשילין [ומותר] לרחוץ (כט) [ולסוך] רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משם אביו כל שעה שמותר לאכול (ל) מותר לרחוץ [פניו ידיו ורגליו] (ג) ואין (*ג) שאילת שלום לחברים בט"ב ולהדיוט בשפה רפה (ד) מתקנין (לא) [מט"ב לט"ב] עבר ט"ב (לב) [מותרין בכולם : יב (ה) ט"ב שחל להיות בשבת (לג) אוכל אדם כל צרכו ושותה כל צרכו ומעלה על שולחנו כסעודת שלמה בשעתו (*ה) ואין מונע מעצמו כלום (לד) : יג אותן ימים (ו) עתידין להיות ימים טובים לישראל שנאמר (זכריה ח) כה אמר ה' צום הרביעי וגו' וכל (ז) המתאבלים עליה בעולם הזה שמחים הם עמה לעולם הבא שנאמר (ישעיה סו) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה וגו' :

סליק תוספתא ממסכת תענית

נוסחאות כ"י

א) בראשונה ובשניה בי"ז אם נאמר כו' :

הגהות הגר"א

(ג) בנעילה : (ד) ללו : (ה) ללוים : (ו) במעשה : (ז) השיר : (ז) הקרבן: (ח) לבה"כ וקורין כדרך שקורין כל השנה ובמנחה יחיד קורא אותה ע"פ א"ר יוסי וכי יחיד יכול לקרות ד"ת ע"פ בצבור אלא כולן נכנסין וקורין אותה ע"פ כקורין את שמע : (ט) אמרו כשעלו : (י) ועמדו אלו והתנדבו משלהם וכך התנו נביאים שביניהם שאפי' הלשכה מלאה עצים יהיו אלו מתנדבין שלהם : (יא) הכהנים והלוים והעם להביא לבית אלהינו לבית אבותינו לעתים מזומנים שנה בשנה לבער על מזבח ה' אלהינו ככתוב בתורה : (יב) ותענית בין עד שלא חרב ביהמ"ק בין משחרב הבית : (יג) בניו של : (יד) מפני שיו"ט שלנו היה : (טו) מה היה : (טז) אמרו פ"א גזרו גזירה על ישראל שלא יביאו עצים למערכה ושלא יביאו ביכורים לירושלים והושיבו פרוזדאות על הדרכים כדרך שהושיב ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל מה עשו כשרין שבאותו הדור ויראי החטא הביאו סלי בכורים וחפום בקציעות ונטלום ועלי על כתפיהם וכיון שהגיעו אצל פרוזדאות א"ל להיכן אתם הולכים אומרים להם לעשות שני עגולי דבלה במכתשת שלפנינו ובעלי שעל כתפינו כיון שעברו מהם עיטרום בסלים והביאום לירושלים : (יז) מהו הן בני סלמאי הנטופתי אמרו פ"א גזרו גזירה על ישראל שלא יביאו עצים למערכה והושיבו פרוזדאות על הדרכים כדרך שהושיב ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל מה עשו יראי חטא שבאותו הדור הביאו גזיריהן ועשו סולמות והניחו על כתפיהן והלכו להן כיון שהגיעו אצלן א"ל להיכן אתם הולכין א"ל להביא גוזלות משובך שלפנינו ובסולמות שעל כתפינו כיון שעברו מהם פרקון והביאום והעלום לירושלים : (יח) ועל כיוצא בהם נאמר : (יט) נאמר : (כ) אמרו : (כא) אותו היום. עט"ב היה ומ"ש היה : (כב) היו אומרים שירה ועומדים על דוכנם ומה שירה היו אומרים : (כג) וברעתם יצמיתם ולא הספיקו לומר יצמיתם ה' אלהינו עד שבאו עובדי כוכבים וכבשום : (כד) וברוך ה' אלהי ישראל : (כה) בט"ב חרב הבית בראשונה דכתיב ובחודש החמישי בשבעה לחודש היא שנת תשע עשרה למלך נבוכדנצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים עמד לפני מלך בבל בירושלים וגו' א"א לומר בשבעה שהרי כבר נאמר בעשור ואי אפשר לומר בעשור שהרי כבר נאמר בשבעה הא כיצד בשבעה נכנסו עובדי כוכבים להיכל: (כו) ואכלו וקלקלו בו : (כז) סמוך לחשיכה: (כח) משום ט"ב: (כט) כל שאינו משום ט"ב מותר לשתות יין ולאכול בשר ואסור : (ל) בשר : (לא) בט"ב למוט"ב : (לב) מותר: (לג) וכן עט"ב שחל להיות בשבת : (לד) ואסור לספר ולכבס מר"ח עד התענית דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר כל החודש כולו אסור רשב"ג אומר אינו אסור אלא אותו שבת בלבד :

חסדי דוד

בט' באב הובקעה העיר וכו' אם נאמר בשבעה לאב למה נאמר בעשור לאב ואם נאמר בעשור לאב למה נאמר וכו' כצ"ל וכ"ה בגמ' ומ"ש שנטלו העמודים וכו' פי' כן הדברים שהיו בחוץ בעזרות שהיו מתפחדים לכנס לפנים פתע פתאום אפשר דזהו שאמר שהיו מקרקרים עד שחזקו לכנס במשך שלשה ימים שנכנסו אבל בגמ' הגיר' והיו מקלקלים וע"ש: מתקנים מתשעה שאב כו'. סתומים הדברים ואפשר לפרש דהך תנא סובר דאע"ג דאסור לכבס ולתקן בגדים חדשים וכיוצא בשבוע שחל ת"ב להיות בתוכה היינו דוקא ללבוש מיד אבל לתקן כדי להניח אחר ט"ב שרי וכדרב נחמן בגמ' דף פ"ט וה"ק מתקנין מקודם תשעה באב לאחר ת"ב . והא דמייתי שם ממתניתא ראיה לרב ששת ואסיק בתיובתא לר"נ ולא מסייע ליה מהכא משום דלא ברירא מלתא ואולי ידע הס"ם דלאו מתרצתא היא ולא נשנית בי' ר"ח ור"א : אותן ימים עתידים להיות ימים טובים לישראל כו'. אע"ג דכבר היה כן בזמן בית שני וכדאיתא בר"ה דף י"ח וכ"כ מנבואת זכריה מ"מ לא היו י"ט אלא לבני יהודה העולים בבית שני ולא לכל ישראל כי האנשים אשר נשארו בגלות לא הועיל הבית השני ומסתברא דהתענו לזכר יום החורבן קמ"ל דלעתיד לבוא יהיו י"ט לכל ישראל וכל המתאבלים אע"צ דאבילות ישנה היא מ"מ מתאבלין כאלו נחרב בימיהם יזכה לשמוח בשמחתה ולראות בית קדשנו במהרה ומשוכלל שיהי' בב"א :

מצפה שמואל (ב) עי' ר"ן ריש מכילתין : (ג) עי' תוס' עירובין פ"ג ה"ג דר"מ ושם נסמן : (ד) סוטה לח. וירושלמי רפ"ד : (ה) שם. וירושלמי פ"ד הל"ב ופסחים פ"ד הל"א : (ו) שם ושם רפ"ד הל"ב : (ז) פ"ד הל"ב : (ח) כז: ועיין ירושלמי פ"ד הל"א ופסחים פ"ד ועירובין פ"י הלי"ב : (ט) שם ועי' ירושלמי מגילה פ"ד הל"ב וכאן פ"ד : (י) כח : (כ) שם וירושלמי פ"ד הל"ד ומגילה פ"א ועי' פסחים רפ"ד ושקלים פ"ד הל"א : (ל) עי' ב"מ קיט : (*ל) עי' מיי' פ"ו מהל' כלי המקדש הל"ו : (מ) הגר"א לא גרס ד"ז וכן בס"ם ליתא וגם אין ענין לכאן : (נ) עי' ירושלמי פסחים רפ"ד וחגיגה פ"ב הל"ד : (ס) יב ירושלמי פ"ד הל"ד ושקלים פ"ד הל"א ומגילה פ"א הל"ד : (ע) שם ושם : (פ) כח. וירושלמי פ"ד הל"ד ושקלים פ"ד הל"א : (צ) שם ושם : (*צ) עי' תרגום סוף רות ועי' דברי הימים ב' א' בני שלמא בית לחם ונטופתי והוא שלמון המבואר ברות והן הן בני שלמאי הנטופתי המבואר כאן וא"כ מבואר התרגום : (ק) כט. וירושלמי פ"ד הל"ה : (ר) כח. ושם : (ש) כט. ושם וכנוסחת הגר"א וכן הוא בקרא בעשור : (ת) ירושלמי שם הל' ג : (א) עי' ירושלמי שם הל"ו ומגילה פ"א הל"ד : (ב) ל. עי' ירושלמי שם הל"ו : (ג) עי' ירושלמי ספ"א ועי' ירושלמי מ"ק דף ג' וברכות פ"ב : (*ג) עי' מיי' פ"ה הל' א' וטוש"ע סימן תקנד סעיף ג ובמג"א שם : (ד) עי' רא"ש פ"ד סי' לא: (ה) כט: ועי' יבמות סוף פ"ו וכאן פ"ד הל"ו ומגילה פ"א הל"ד : (*ה) עי' טוש"ע שם סעיף יט ומתוספתא זו יש ראיה דמותר וכמ"ש בביאורי הגר"א : (ו) עי' ר"ה יח : (ז) ב"ב ס: וכאן ל: :

מנחת בכורים

מוסף דאין כ"כ בלא תפלה : הוא מעומד. דכתיב בשירות לעמוד לשרת ואיתקש ברכה לשירות דכתיב בסוף פ' שופטים לשרתו ולברך בשמו : וכ"כ בבוקר. דלא מצינו גביה אלא בבוקר ומוסף מרבינן מקרא דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים ואיפכא ה"ל לומר וירד מעשות וגו' וישא ויברכם אלא לומר דברכתו תלוי בירידתו ואף שנשא כפיו בשחרית הזר ונשא כפיו במוסף אבל למנחה ונעילה ליכא קרא ובגמרא מבואר טעמא דמנחה ונעילה משום דבכל יומא שכיחא שכרות וגזרו אף בתענית : ב כ"ד מעמדות. מישראל לעמוד על הקרבן דאיך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד ע"ג אלא תקנו מעמדות: שנאמר. כדפירשתי דאיך קרבנו קרב ומהני מעמדות דא"א לומר שכל ישראל יעמדו על הקרבן שלא התורה אמרה ג"פ בשנה יראה ולא בכל השנה אלא ע"כ דשלוחו כמותו (ירושלמי פ"ד הל' ב' וירושלמי פסחים פרק ד' הל' א') : והעם. ישראל העומדין על הקרבן כיון דבעלים נינהו מעכבי ובגמרא ל"ג והעם אבל בירושלמי (שם) איתא : וכלי שיר. כיון דשירה בכלי הוא מעכבו : באחד בניסן. היה זמן קרבן עצים כמבואר לקמן וקרבן עצים מבטל קריאת התורה למעמד במנחה וקרבן מוסף מבטל בנעילה וזה מתבאר היטב במשנה פ"ד משנה ד' : ד פרשה גדולה. שקוראין במעשה בראשית ויהי רקיע דבראשית הוא ה' פסוקים קורין בשנים והב' קורא פסוק א' מה שקרא ראשון והג' קורא יהי רקיע דהוא ג' פסוקים : ובמוסף. אותן בני המעמד שלא עלו לירושלים היה להם פנאי לקרות אף במוסף דלעיל מיירי באותן שבירושלים דדחי של מנחה וכ"ש דידיה אבל העומדין חוץ לירושלים קורין אף במוסף : כל שיש בו מוסף. לר"מ קורין במוסף אף בזמן שאין קרבן מוסף היה מוסף שלהם דמוסיפין תפלה אחת אבל חכמים סברי דביום שמקריבין מוסף היה מעמד במוסף אבל ביום שאין בו מוסף אין קורין בו מוסף כלומר שלא הוסיפו תפלה כלל א"נ לא היו קורין בתפלה שהוסיפו : ובמנחה. יחיד קורא בשביל צבור וכנוסחת הגר"א: קורא על פה. לציבור דדברים שבכתב אינו רשאי לאומרן על פה כמבואר בגיטין פרק הניזקין: וקורין. כ"א כמו ק"ש שאין אחד מוציא לחבירו דאז מותר לקרות על פה : ה למנות. במשנה ה' פ"ד כל אחד זמנו הקבוע להביא עצים מאין נסתעף זה : ומסרו לצבור. שלא יהא קרבן צבור קרב משל יחיד : וכן התנו וכו' כנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא : ועמדו אלו והתנדבו. התנאי היה כשיקיימו נדבתם שיקריבו משלהם ובגמרא ל"ג לה : ו אותן ימים. של זמן הבאת עצים אסורין דהיו מביאין קרבן וכל יחיד שמביא קרבן נאסר במלאכה דהוה י"ט כמבואר ברפ"ד דפסחים בירושלמי שם : מבני סנאב. שזמן הקרבן שלהם ביו"ד באב : ודחינוהו. שחל ביו"ד לחודש : ולא השלמנוהו. מחמת יום טוב ואף שהיה אחר חורבן : ז ובני קוצעי קציעות. המבואר במשנה ה' פרק ד' דעשין ומביאין עצים עם בני זתוא בן יהודה למה נקראו כך: עלי. שכותשין בו את התאנים לעשות בו עגולי דבילה : שני כפות. בגמרא הגירסא כנוסחת הגר"א : ומעטרן. כדין בכורים כמבואר במסכת בכורים שמעטר את הסל בפירות זהו גונבי עלי שהיו גונבין מהשומרים בהעלי שעל כתפיהן : ח מה הוא אומר . במשנה בפרקין : משמר. עובדי כוכבים : ועל ירבעם. לפי שהוא ביטל מלעלות לרגל היפך אחד האמנו בני גונבי עלי זכרו ופקדו לרעה : ט ר"י אומר. קאי על משנה ו' בפרק ד' דאמר דנחרב הבית בראשונה ובשני בט"ב : ה"ג רש"י מגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב והיינו ט"ב שאירע בו מאורעות הרבה ומוכן לפורענות נפל פסוק זה בפיהם ליום תוכחה היום הזה : מן העולם. הכל יכירו וידעו גדולותיו ונפלאותיו של הקב"ה : י הובקעה העיר. לא גרסינן אלא חרב הבית גרסינן דבט"ב קא מתמי' וכו' בו . ונאמר עוד קרא דבשבעה לחודש כמבואר במלכים (ב' כ"ה) ובחודש החמישי בשבעה לחודש בא נבוזראדן רב טבחים עבד מלך בבל ירושלים ושרף את בית ה' ובירמיה נאמר בחדש החמישי בעשור לחודש דסתרי קראי אהדדי : למה נאמר בעשור לחודש גרסינן כנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא : מקרקרים. מרקדים בהיכלו : בעשור לחודש . וקבעו תענית בט' בו לפי דאתחלתא דפורענות התחיל בו : יא מסעודת ט' באב. הסעודה שאוכלין ערב ט' באב ומפסיקין בו שלא לאכול עוד : לרחוץ ולסוך . אא"כ אף שלא קבל לאכילה מ"מ הני דמהניא לזמן כגון רחיצה וסיכה אסור לעשות בעט"ב אחר סעודה המפסקת דמהניא לט"ב : שאינו מסעודת ע"ב . שאינה סעודה המפסקת כגון שדעתו לאכול אחריה עוד סעודה א"כ קודם תאות היום : שמותר לאכול . אף בסעודה המפסקת כיון דלא אסר עצמו אכילה אינו נאסר ברחיצת פניו ידיו ורגליו וי"מ דקאי בקבל על עצמו בסעודה המפסקת שלא לאכול עוד אבל על רחיצה וסיכה לא קבל וסובר תנא קמא דכל שהוא מסעודה המפסקת וסתם קבלה לאכילה מהני גם לרחיצה וסיכה ור"י בר"י סובר כל שעה שמותר לאכול כלומר אם לא היה קבל מותר גם לרחוץ אף בקבל לאכילה ויש דגרסי בדברי ת"ק בשני השבות ואסור לרחוץ וכנוסחת הגר"א וקאי של הסעודה גופא דבשעה שאוכל והפסיק בשם שאסור בבשר ויין כן אסור ברחיצה ור"י בר"י מתיר בשעת הסעודה ולענין קבלה לא חיישינן ולא גרסי' בשר בדברי ר"י דאף בשעה שאסור לאכול בשר מ"מ רחיצה מותר (עי' ברמב"ן במלחמות וברא"ש שהאריכו בזה) : ואין שאילת שלום לחברים . שאיסור הוא אף לאחר הטעם אלא שאי' ל"ג לחבירו (ועי' מרדכי ושו"ע סי' תקנ"ד ס"ב וע"ש במג"א ובפ"מ) : מתקנים . המאכל למוצאי ת"ב גרסינן מן המנחה ולמעלה כמו ביוה"כ כמבואר בספ"ד אבל קודם חצות אין לתקן משום מלאכה : מותר בכולם . אף לאכול בשר ולשתות יין אף בלילה במוצאי ת"ב: יב וכן ערב ת"ב. בנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא ואף בסעודה המפסקת מותר : בשעתו . דמשום דמלך והדיוט הוה ואיכא מאן דאמר מלך והדיוט ומלך כמבואר בגיטין דף ס"ח ב' לכן אמר בשעתו בעת תוקפו וגבורתו והיתה סעודתו גדולה שהיה אוכל הוא ושריו ס' כור סולת: מר"ח . דכתיב והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה וחגה היינו מר"ח דאיקרי מועד : כל החודש . דכתיב חדשה : אותו שבת . שחל בו ט"ב דכתיב ושבתה והלכה דאינו אסור אלא אותה שבת כרשב"ג וכר"מ דאמר עד התענית והמנהג לאסור מר"ח ע"כ מנוסחת הגר"א : יג אותן ימים. המבואר במשנה י"ז בתמוז וט"ב : הרביעי . יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה : עליה . על ירושלים : כל אוהביה . שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה מי שמתאבל עליה הוא יזכה לשוש בראות ירושלים בנויה על תלה ויבנה במהרה בימינו ב"ב אמן סלה :

סליק תוספתא ממסכת תענית